ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΛΙΤΖΑ—ΚΑΣΤΕΛΙΟΝ

"ΠΥΡΣΟΣ„ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 ———— ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

COPYRIGHT 1933 BY "PYRSOS" Co Ltd ATHENS
PRINTED IN GREECE

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΓ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.:

'Αδαμαντίου 'Αδαμάντιος Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἐν τῷ 'Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ	'Αδ. 'Αδ.
'Αθηναγόρας 'Ο Παραμυθίας καὶ Πάργας	† Α.
Αἰγινήτης Ν. Δ. Συγγραφεὺς	Ν. Δ. Α.
Αἰμιλιανίδης 'Αχ. Κ. Δικηγόρος	'Αχ.Κ.Α.
'Αλούπης Ε. πρ. Γυμνασιάρχης. Νομάρχης	Ε Α.
'Αναγνωστόπουλος Γ. Π. Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Γ. Π. Α.
'Ανδρικνάκος Τ. 'Υφηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Τρ. Α.
'Ανδριώτης Ν. Π. Συντάκτης τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς 'Ελληνικῆς Γλώσσης.	Ν. Α.
'Αντωνιάδης Εὐγ. Μ. 'Αστρονόμος. Διευθυντὴς τοῦ 'Αρεογραφικοῦ Τμήματος τῆς Βρεττανικῆς 'Αστρονομικῆς 'Εταιρείας	Ε. Μ Α
'Αποστολίδης 'Η. Ν. Δημοσιογράφος	Η. Ν. Α.
'Αρβανιτάκης Γ. Λ. Δρ. τῶν Μαθηματικῶν	Γ. Λ. Α.
'Ασημάκος Δ. Κ. Μηχανολόγος	Δ. Κ. Α.
'Ασιμῆς Δ. Ι. Ιατρὸς - Διευθυντὴς τοῦ Νοσοκομείου «'Αγ. 'Ελένη»	Δ. Ι. Α.
Αὐγουστῖνος Ι. Πολιτικὸς Μηχανικὸς	Ι. Α.
Βαλάκης Π. Α. Δρ Φιλολογίας - Γυμνασιάρχης	Π. Α. Β.
Βατάλας Μάνος Δ. Δημοσιογράφος	Μ. Δ. Β.
Βαφειάδης Τ. Φιλόλογος	Τ. Β.
Βέλλας Β. Μ. Θεολόγος	Β. Μ. Β.
Βελλιανίτης Θ. Λογογράφος. Πρώην 'Υπουργὸς	Θ. Β.
Βλαχλείδης Ν. Δήμαρχος 'Ιωαννίνων	Ν. Βλ.
Βλησίδης Θρασ. Βιολόγος - πρ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης	Θ. Βλ.
Βορεάδης Γ. Γεωλόγος	Γ. Β.
Γαβριηλίδης Α. 'Οφθαλμολόγος-Διευθυντὴς τοῦ 'Οφθαλμολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ»	Α. Γ.
Γαλανὸς Σ. Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν 'Εδωδίμων ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Σ. Γ.
Γαρδίκας Γ. Κ. Γυμνασιάρχης	Γ. Γ.
Γεδεὼν Μ. Ι. Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησιας. 'Ακαδημαϊκὸς	Μ. Ι. Γ.
Γενεράλις 'Εμμ. Γυμνασιάρχης	Ε. Γ.
Γεννάδιος Μητροπολίτης 'Ηλιουπόλεως	† Η. Γ.
Γερογιάννης Κ. Δ. 'Αρχαιολόγος	Κ. Δ. Γ.
Γεωργαλᾶς Γ. Κ. Καθηγητὴς τῆς 'Ανωτ. Γεωπ. Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς «Γεωλογ. 'Υπηρεσίας τῆς 'Ελλάδος»	Γ. Κ. Γ.
Γεωργαντᾶς Φ. Δ. 'Εκπαιδευτικὸς	Φ. Δ. Γ.
Γεωργόπουλος Σ. Γ. Διευθυντὴς ἐφημερ. «Σφαῖρα» Πειραιῶς	Σ. Γ. Γ.
Γεωργούλης 'Ηρ. Π. Δρ 'Εμπορικῶν Σπουδῶν	Η. Π. Γ
Γιακοέλ Γ. Γ. Δικηγόρος	Γ. Γ. Γ.
Γιαννουκάκης Λ. Μ. Καπνοβιομήχανος. Συγγραφεὺς	Δ. Μ. Γ.
Γκιταράκος Κ. Τεχνικὸς Σύμβουλος τῆς 'Ανωνύμου 'Εταιρεία: Πυριτιδοποιείου καὶ Κάλυκοποιείου 'Αθηνῶν	Κ. Γκ.

Γκιορτζῆς Β. Α. 'Αντισυνταγματάρχης	Β. Α. Γ.
Γλαῦκος 'Αλιθέρσης Καθηγητὴς 'Αβερωφείου Σχολῆς 'Αλεξανδρείας	Μ. Χ.
Δαραλέξης Χρ. Θεατρικὸς Συγγραφεὺς	Τ. Δ.
Δασκαλάκης Χ. Ε. Νομικὸς	Χ. Δ.
Δεβάρης Δ. Σ. Δημοσιογράφος	Δ. Σ. Δ.
Δεληγιάννης 'Αντ. 'Επιμελητὴς τοῦ 'Εργαστηρίου Φυσικοχημείας καὶ 'Εφηρμ. 'Ηλεκτροχημείας τοῦ 'Εθν. Μετσ. Πολυτεχνείου	Αν. Δ.
Δεστούνης Γ. Κ. 'Ιατρὸς	Γ. Κ. Δ.
Δημαρᾶς Κ. Θ. Συγγραφεὺς	Κ. Θ. Δ.
Δημάρατος Β. Ι. δ. φ. Καθηγητὴς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς	Β. Ι. Δ.
Δημάρατος Ι. Φ. Δημοσιογράφος	Ι. Φ. Δ.
Δημόπουλος Μ. Ν. Δημοσιογράφος	Μ. Ν. Δ.
Διγενὴς Κίμων 'Υποστράτηγος	Κ. Δ.
Δομαζάκης Μ. Γ. Νομικὸς	Μ. Γ. Δ
Δυοβουνιώτης Κ. 'Ι. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ.'Ακαδημαϊκὸς	Κ. Ι. Δ
'Ελιγιᾶ Γιωσὲφ Λογογράφος - 'Εβραϊστὴς	Γ. 'Ελ.
«'Ελλ Φιλοτελ. 'Εταιρεία»	«Ε.Φ.Ε.»
'Εμμανουὴλ 'Εμμ. Ι. Καθηγητὴς τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημείῳ. 'Ακαδημαϊκὸς	Ε. Ι. Ε.
Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ. Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμματεὺς τῆς «'Ενώσεως τῶν Δήμων τῆς 'Ελλάδος»	Χ Γ Ε
Εὐαγγελίδης Ε. Τ. Φυτοπαθολόγος	Ε. Τ. Ε.
Ζάρας Ι. Λ. Τμηματάρχης 'Υπουργείου 'Εθν. Οἰκονομίας	Ι. Λ. Ζ.
Ζαφειρίου Ν. Ι. Καθηγητὴς	Ν. Ι. Ζ.
Ζέπος Δ. Ι. Δικηγόρος	Δ. Ι. Ζ.
Ζέπος Ι. Δ. Δικηγόρος	Ι. Δ. Ζ.
Ζέπος Π. Ι. Δικηγόρος	Π. Ι. Ζ.
Ζερβὸς Σκεῦος 'Ιατρὸς - πρ. βουλευτὴς	Σ. Ζ
Ζευγώλης Γ. Δημοσιογράφος	Γ. Ζ.
Ζῆς Τάκης Α. Βοηθὸς Νευρολογικῆς Κλινικῆς 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου	Τ. Α. Ζ.
Ζυγούρης Ν. Διευθ. Τυρокомικῆς Σχολῆς	Ν. Ζ.
Ζώης Λ. Χ. 'Ιστοριοδίφης	Λ. Χ Ζ.
Θεοδωρακόπουλος Ι. Ν. Δρ Φιλοσοφίας. 'Υφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης	Ι. Ν. Θ.
Θεοδωροπούλου Αὔρα Καθηγήτρια τῆς Μουσικῆς	Α. Θ.
Θεοφανείδης Β. Δ. 'Επιμελητὴς 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου	Β. Δ. Θ.
Θηβαιόπουλος 'Αριστ. Ε. Καθηγητὴς	Α. Ε. Θ.
'Ιωακείμογλου Γ. Καθηγητὴς τῆς Πειραματικῆς Φαρμακολογίας ἐν τῷ 'Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ. 'Ακαδημαϊκὸς	Γ. Ι.
'Ιωαννίδου Μαρία Φιλόλογος	Μ. Ι.
'Ιωάννου Ε. (Τελλ. "Αγρας) Λογοτέχνης	Τ. Α.
Καΐρη Μ Ν. 'Ιατρὸς	Μ. Ν. Κ.

Κακριδῆς Γ. Θ. Μηχανολόγος - 'Ηλεκτρολόγος	Γ. Θ. Κ.
† Κακριδῆς Θ. Α. Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	†Θ. Α. Κ.
Καλαϊτζῆς 'Ι. Κ. Χειρουργὸς	Ι. Κ. Κ.
Καλιτσουνάκις Δ. Ε. Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν. 'Υφηγητὴς τοῦ 'Εθν. Πανεπιστημίου	Δ. Ε. Κ.
Καλιτσουνάκις Ι. Ε. Καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας 'Ελληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ 'Ακαδημαϊκὸς	Ι. Ε. Κ.
Καλλιάφας Σπ. Μ. Παιδαγωγὸς	Σ. Μ. Κ.
Καλογερόπουλος Δ. Ι. Διευθυντὴς τῆς «Πινακοθήκης»	Δ. Ι. Κ.
Καλομενόπουλος Νικ. Θ. 'Υποστράτηγος	Ν. Κλς
Καμίνης Ι. Σ. Μαιευτὴρ - Παιδίατρος	Ι. Σ. Κ.
Καμπάνης "Αρ. Γ. Λόγιος. Δημοσιογράφος	"Αρ. Κ.
Κανατσούλης Α. Κ. 'Ιατρὸς Καρδιολόγος - Διευθυντὴς Καρδιολογικοῦ τμήματος ΣΤ΄ Στρατ. Νοσοκ. 'Αθηνῶν	Α. Κ. Κ.
Κανδήλης Ι. Χημικὸς	Ι. Κ.
Καράκαλος Τηλ. 'Ι. Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ. Πρώην καθηγητὴς τοῦ Στρατ. Σχολ. Εὐελπίδων. Συγγραφεὺς	Τ. Ι. Κ.
Καραμάνος Κυρ. Μ. Φιλόλογος	Κ. Μ. Κ.
Καραμπάτης Δημ. 'Αθλητὴς	Δ. Καρ.
Καράντζας Γ. Α. Δημοσιογράφος	Γ. Α. Κ.
Καρούζος Χ. 'Εφορος 'Αρχαιοτήτων	Χρ. Κ.
Καψάλης Γερ. Δ. 'Εκπαιδευτικὸς Σύμβουλος	Καψ.
Κεραμειδᾶς Τ. Καθηγητὴς ἐν τῇ 'Ανωτ. Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν	Τ. Κ.
Κλαδᾶς Λυκ. Ν. 'Ηλεκτρολόγος - Μηχανικὸς	Λ. Ν. Κ.
Κλαδᾶς Ν. Θ. 'Υποστράτηγος	Ν. Θ. Κ.
Κοκίδης Ν. 'Ιφ. 'Υποστράτηγος	Ν. Ι. Κ.
Κόκκορης Δ. Χ. Χειρουργὸς	Δ. Χ. Κ.
Κολτσιδόπουλος Α. Γ. Δικηγόρος	Α. Γ. Κ.
Κομάσος Ι. Χ. Μουσικοδιδάσκαλος	Ι Χ. Κ.
Κονταργύρης Α. 'Υφηγητὴς τῆς 'Ορθοπεδικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	Α. Κ.
Κορομηλᾶς Γ. Δ. Δημοσιογράφος	Γ. Δ. Κ.
Κορτζᾶς Γ. Ε. 'Υποστράτηγος	Γ. Ε Κ.
Κούζης 'Αριστ. Π. Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Ιατρικῆς ἐν τῷ 'Εθν. Πανεπιστημίῳ	'Αρ.Π. Κ.
Κουσέτας Δ. 'Ιατρὸς	Δ. Κ.
Κουτσομητόπουλος Π. Γ. Φυτοπαθολόγος. Καθηγητὴς Πανεπ. Θεσσαλονίκης. Διευθυντὴς Γεωργίας τοῦ 'Υπουργ. Γεωργίας	Π. Γ. Κ.
Κοφινᾶς Γ. Ν. Οἰκονομολόγος - πρ. 'Υπουργὸς	Γ. Ν Κ.
Κοφινιώτης Α. Ε. Δασολόγος. Διευθυντὴς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Δασικῶν 'Υπαλλήλων.	Α. Ε. Κ.
Κτεναβέας Ε. Δημοσιογράφος	Ε. Κτ.
Κυριαζόπουλος Κ. Κ. 'Ιατρὸς - Δερματολόγος	Κ. Κρζ.
Κυριακόπουλος 'Ηλ. Γ. Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης	Η. Γ. Κ.

Digitized by Google

Κωνσταντινίδης Θᾶνος Α.	Δικηγόρος	Θ. Κ.
Κωστίδης Σ.	Ἀρχιτεχνίτης	Σ. Κς
Λαμπαδαρίδης Α. Χ.	Ἰατρὸς Καρκινολόγος - Ραδιολόγος	Α. Χ. Λ.
Λαμπίκης Δ. Α.	Δημοσιογράφος	Δ. Α. Λ.
Λαμπρίδη Ἕλλη	Δρ Φιλοσοφίας	Ε. Λ.
Λάσκαρης Ν. Ἰ.	Θεατρικὸς Συγγραφεύς. Ἱστορικὸς τοῦ Θεάτρου	Ν. Ι. Λ.
Λεγάκης Ι. Γ.	Καθηγητὴς Καλλιγραφίας	Ι. Γ. Λ.
Λούβαρις Ν. Ι.	Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ	Ν. Λ.
Λουκόπουλος Δ. Ν.	Λαογράφος	Δ. Ν. Λ.
Λυκούδης Στ. Ἐμμ.	Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρὰ τῇ Σ.Ν. Δοκίμων. Ἀκαδημαϊκὸς	Σ. Ε. Λ.
Μακρῆς Κ. Γ.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ	Κ. Γ. Μ.
Μάλαινος Ἐπ. Ι.	Δημοσιογράφος	Ε. Ι. Μ.
Μανδαλάκης Ἐμμ. Γ.	Ἰατρὸς - Δερματολόγος	Ε. Γ. Μ.
Μάνθος Ν. Γ.	Χημικὸς	Ν. Γ. Μ.
Μάργαρης Δ. Κ.	Συγγραφεύς. Τμηματάρχης τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης	Δ. Κ. Μ.
Μαργέτης Δ.	Γεωπόνος. πρ. βουλευτὴς	Δ. Μ
Μαρινᾶτος Στ.	Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων	Σπ. Μ.
Μαυρῆς Ν. Γ.	Ἰατρὸς	Ν. Γ. Μ.
Μαυρομάτης Ξ. Γ.	Ἱστοριοδίφης, τ. Γεν. Διοικητὴς	Ξ Γ. Μ.
Μενεγάκις Ἰ. Ν.	Ἐπιμελητὴς Φυσιολογείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου	Ι. Ν. Μ.
Μηλιάδης Γ.	Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων	Γ. Μ.
Μισυρλῆς Δ. Μ.	Γυμνασιάρχης. Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος	Δ. Μ. Μ.
Μιχαηλίδης Γ. Π.	Δρ. τῆς Θεολογίας	Γ. Π. Μ.
Μιχαηλίδης Εὐγ.	Δρ Θεολογίας καὶ Ἀραβικῆς Φιλολογίας. Διευθυντὴς «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου». Ἱστοριοδίφης	Ε Μς
Μιχαηλίδης Μ. Γ.	Γυμνασιάρχης	Μ. Γ. Μ.
Μιχαλόπουλος Ἀλ.	Καθηγητὴς τῆς Θεωρητικῆς Μηχανολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ	Α. Μ.
Μοσχόπουλος Νικηφ.	Διευθυντὴς Γραφείου Τύπου	Ν. Μ.
Μουρέλλος Ι. Δ.	Διευθυντὴς Ἐφημ. «Ἐλευθέρα Σκέψις» Ἡρακλείου	Ι. Δ. Μ.
Μουστάκας Δ. Ε.	Δρ. Φυσικῶν Ἐπιστημῶν	Δ. Ε. Μ.
Μπαρδάνης Ι Γ.	Χημικὸς	Ι. Γ. Μ.
Μπουρόπουλος Ἄγγ. Ν.	Εἰσαγγελεὺς	Α. Ν. Μ.
Μπρατσιώτης Παν. Ἰ.	Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο΄ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ	Π. Ι. Μ.
Μπρούμης Α. Π.	Ἠλεκτρολόγος - Μηχανολόγος	Α. Π. Μ.
Μυλωνόπουλος Σπ. Α.	Δικηγόρος. Νομικὸς Σύμβουλος Ἐθνικῆς Τραπέζης	Σ. Α. Μ.
Μωραΐτης Δ. Ν.	Δρ τῆς Θεολογίας	Δ. Ν. Μ.
Νεράντζουλης Π. Α.	Καθηγητὴς	Π. Α. Ν.
Νίκογλου Σ. Φ.	Διεθνολόγος. Νομάρχης	Σ. Φ. Ν.
Νικοτσάρας Γ. Ν.	Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ	Γ. Ν. Ν.
Ξανθοπούλου Χ.	Χημικὸς - Οἰνολόγος	Χ. Ξ.
Ξένος Γρ.	Προϊστάμενος τῆς Τοπογραφικῆς Ὑπηρεσίας Ὑπουργ. Γεωργίας	Γ. Ξ.
Ξυγκόπουλος Α.	Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων	Α. Ξ.
Οἰκονομόπουλος Γ.	Δικηγόρος	Γ. Ο.
Οἰκονόμος Σ.	Καθηγητὴς τῆς Οὐρολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ	Σ. Ο.
Οἰκονόμου Α. Ι.	Γυμνασιάρχης Καλαβρύτων	Α. Ι. Ο
Οἰκονόμου Α. Χ.	Καθηγητὴς τῆς Ἕδρας τῶν Ἀνωτέρων Μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ	—Ο
Οἰκονόμου-Μύλλερ Σοφία	Δρ Μαθηματικῶν	Σ. Μ - Ο.
Ὀλυμπίτης Ν. Θ.	Δερματολόγος - Ἀφροδισιολόγος	Ν. Θ. Ο.
Πάγκαλος Γ. Η.	Ἰατρὸς - Μικροβιολόγος	Γ. Η. Π.
Παλαιολόγος Κ.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου	Κ. Π.
Παμπούκας Α. Β.	Νομικὸς	Α. Β. Π.
Παναγιωτόπουλος Ἰ. Μ.	Καθηγητὴς	Ι. Μ. Π.
Παναγιωτόπουλος Κ.	Διευθυντὴς Ἐμπορικῆς Σχολῆς	Κ. Πνγ.
Παντελάκης Ἐμμ. Γ.	Γυμνασιάρχης	Ε. Γ. Π.
Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν.	Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν	Δ. Ν. Π.
Παπαδόπουλος Ἄνθ. Α.	Συντάκτης τοῦ «Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης»	Α. Α Π.
Παπαθεοδώρου Ἰ.	Ἀν. Γεν. Ἀρχίατρος	Ι. Π.
Παπαθεοφίλου Κ.	Μηχανικὸς - Γεωπόνος	Κ. Παπ.
Παπακωνσταντίνου Θ. Φ.	Φιλόλογος	Θ. Π.
Παπανδρέου Σ. Λ.	Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς Ἀθηνῶν	Σ. Λ. Π.
Παπαπασχάλης Ν.	Μηχανικὸς - Τοπογράφος	Ν. Π.
Παπᾶς Π. Ν.	Φιλόλογος	Π. Ν. Π.
Παπουτσόπουλος Ι.	Διευθυντὴς τοῦ Ἐδαφολογικοῦ Ἐργαστηρίου	Ι. Ππ.
Πασχάλης Δ. Π.	Ἱστοριοδίφης	Δ. Π. Π.
Πέτρου Π. Τ.	Καθηγητὴς	Π. Τ. Π.
Πλακίδης Σ.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἀστρονομίας καὶ Μετεωρολογίας τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου	Σ. Π.
Πολίτης Λῖνος Ν.	Ἐπιμελητὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης	Λ Ν. Π.
Πορτάση Μαξιμιανὴ	Δρ Φιλοσοφίας	Μ. Π.
Ράλλης Κ. Μ.	Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Ἀκαδημαϊκὸς	Κ. Μ. Ρ.
Ραλλίδης Ὀδ.	Χειρουργὸς-Γυναικολόγος	Ο. Ρ.
Ροῦμπος Π.	Ζωγράφος	Π. Ρ.
Ρουσσὲλ Λ.	Καθηγητὴς τοῦ ἐν Μομπελλιὲ Πανεπιστημίου	Λ. Ρ.
Σαμοθράκης Ἀ. Θ.	Ἰατρὸς	Α. Θ. Σ.
Σαραντῆ Ε. Σ.	Συγγραφεὺς	Ε. Σ. Σ.
Σαρρῆς Ἰ. Σ.	Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας	Ι. Σ. Σ.
Σγουρίτσας Χ. Γ.	Δικηγόρος	Χ. Γ. Σ.
Σκαλισιᾶνος Χ.	Δρ Φιλοσοφίας	Ν. Σς
Σκλάβος Γ.	Μουσικοσυνθέτης	Γ. Σ.
Σούλης Χ. Ἰ.	Καθηγητὴς	Χ. Ι. Σ.
Σπαθάρης Χ. Κ.	Ἠλεκτρολόγος	Χ. Κ. Σ.
Σπεράντσας Ν. Ι.	Διευθυντὴς τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Σταθμοῦ καὶ Ἐπιμελητὴς τοῦ Ζωολογικοῦ Μουσείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου	Ν. Ι. Σ.
Σπεράντσας Σ Γ.	Ἰατρὸς - Ἀκτινολόγος. Λόγιος	Σ. Γ. Σ.
Σπυρόπουλος Ν. Κ.	Ὑποστράτηγος.—Καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων	Ν. Σς
Σταθόπουλος Θ.	Καθηγητὴς τῆς Βρωματοχημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσ. Πολυτεχνείῳ	Θ. Σ.
Στεριώτης Π. Θ.	Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου Ἐκπαιδευτηρίου Κερκύρας	Π. Θ. Σ.
Στουδίτου Ἁγνὴ	Δρ Νομικῆς	Α. Στ.
Στυλιανόπουλος Π.	Γυμνασιάρχης	Π. Στλ.
Συρίγος Ἀδ. Μ.	Ἐμπορευματολόγος	Α. Μ. Σ.
Σωτηρόπουλος Ν. Κ.	Ἰατρὸς	Ν. Κ. Σ.
Τέλλος Ἄγρας	Λόγιος	Τ. Α.
Τζώνης Κ. Α.	Ἰατρὸς	Κ. Α. Τ.
Τζωρτζόπουλος Χ. Ν.	Δικηγόρος. Ὑφηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ	Χ. Ν. Τ.
† Τιμόθεος Βενέρης	Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου	† Τ.
Τιπάλδος Γ. Ε.	Πρόεδρος τοῦ Ἑραλδικοῦ Τμήματος (Γενεαλογίας καὶ Ἐμβλημάτων) τῆς «Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος»	Γ. Ε. Τ.
Τσαβέας Θ. Ν.	Δημοσιογράφος	Θ. Ν. Τ.
Τσαγγρῆς Ι. Γ.	Χημικὸς - Μηχανικὸς	Ι. Γ. Τ.
Τσαμαδὸς Δ. Μ.	Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἀναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσ. Πολυτεχνείῳ	Δ. Μ. Τ.
Τσάτσος Κ. Γ.	Δικηγόρος	Κ. Δ. Τ.
Τσιμικάλης Α. Α.	Δρ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν	Α. Α. Τ.
Τωμαδάκις Ν. Β.	Φιλόλογος	Ν. Β. Τ.
Φάβης Β.	Συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης»	Β. Φ.
Φαλτάϊτς Κώστας	Δημοσιογράφος	Κ. Φ.
† Φιλάρετος Βαφείδης	Μητροπολίτης Ἡρακλείας. Ἱστορικὸς	†Η. Φ. Β.
Φίλιππας Ἄγγ. Ν.	Δρ τῆς Νομικῆς	Α. Ν. Φ.
Φιντικλῆς Θεόκλ. Θ.	Μετεωρολόγος ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν	Θ. Θ. Φ.
Φρυδᾶς Κ. Β.	Βιομηχανολόγος	Κ. Β. Φ.
Φῶκος Σ.	Δικηγόρος	Σ. Φ.
Φωτεινὸς Ν. Γ.	Δημοσιογράφος	Ν. Φ.
Φωτιᾶς Ν. Γ.	Δρ Νομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν	Ν. Γ. Φ.
Χαραλαμπίδης Ε. Ι	Λόγιος	Ε. Ι. Χ.
Χαριτάκης Θ.	Μηχανικὸς	Θ. Χ.
Χατζηνικολάου Π. Χ.	Τραπεζιτικὸς	Π. Χ Χ.
Χατζηόλος Β.	Κτηνίατρος	Β. Χ.
Χατζηπέτρος Π. Π.	Ἀντιπρόεδρος Θεοσοφικῆς Στοᾶς «Φῶς»	Π. Π. Χ.
Χατσόπουλος Ἰωάν. Δ.	Καθηγητὴς τῆς Παραστατικῆς καὶ Προβολικῆς Γεωμετρίας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ	Ι. Δ. Χ.
Χιοτέλις Α. Σ.	Καθηγητὴς	Α. Σ. Χ.
Χὸρς Σ.	Καθηγητὴς τῆς Ἀναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ	Σ. Χ.
Χρυσάνθης Ἀνδρ.	Δημοσιογράφος	Α. Χρ.
Χρυσοχοΐδης Ν. Α.	Μουσικοδιδάσκαλος	Ν. Α. Χ.

Digitized by Google

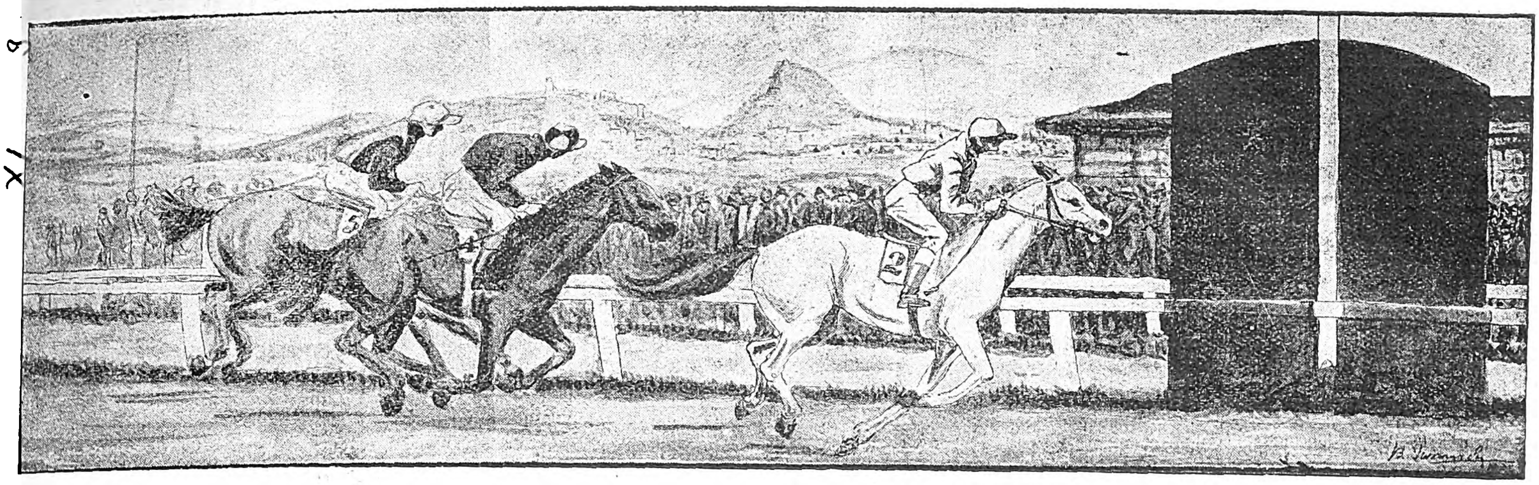

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Ἴλιτζα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου κείμενον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Ἀμασείας καὶ ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 170 κατοίκους. Ὅσοι ἐκ τούτων ἐσώθησαν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα.

— **Ἴλιτζα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης, ἤδη καλούμενον *Θέρμαι* (βλ. λ.).

— **Ἴλιτζα** *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Τουρκίας, εἰς ἀπόστασιν 16 ½ χιλιομέτρων ΒΔ τῆς πόλεως Ἐρζερούμ. Ἔχει τρεῖς θερμοπηγάς, εἰς ἃς ὀφείλεται καὶ τὸ ὄνομά της. —2) Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα δήμου ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Περγάμου τοῦ νομοῦ Σμύρνης. —3) Πολίχνη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κασαμπᾶ, τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Μαγνησίας. Ν. Μ.

— **Ἴλιτζα** *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Χωρίον ἐν τῇ Γαλατείᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ τὸν Γκεοὺκ σοῦ ἢ Ἰλιτζᾶ τσάϊ (ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου). Κατέστη γνωστὸν ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ τραπεζοειδοῦς λόφου, ὠργανωμένου ἀμυντικῶς, μετ' ἀποτόμων κλιτύων καὶ περιπλόκου διαμορφώσεως ἐν γένει, ὃν κατ' Αὔγουστον 1921 κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι καὶ ὅπου ἀνέκοψαν διὰ πεισμόνου ἀντιστάσεως ἐπὶ δύο σχεδὸν ἡμέρας τὴν προέλασιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Χ ἑλληνικῆς μεραρχίας. Ἀπετέλει τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο ὕψωμα προτεταγμένην θέσιν τῆς κυρίας τοποθεσίας ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων περὶ τὴν Σαπάντζαν, κειμένης βορειότερον. Τὸ ἑλληνικὸν Γ' Σ. Σ. τότε, εἰς ὃ ἀνῆκεν ἡ Χ μεραρχία, ἐνισχῦσαν τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα αὐτῆς, ἐξηνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν λόφον καὶ ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν περὶ τὴν Σαπάντζαν κυρίαν αὐτῶν γραμμὴν ἀντιστάσεως. Ν. Κ. Σ.

— **Ἴλιτζα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου (πλάτ. 39°35' Β, μῆκ. 26°54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665 : Mitylene island) πρὸς τὸν μυχὸν αὐτοῦ καὶ παρὰ τὴν εἰκαζομένην θέσιν τῶν ἀρχαίων *Ἀστύρων*. Σ. Ε. Λ.

— **Ἴλιτζα-δερὲ** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Θράκης, πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν προπόδων τῆς Ροδόπης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Αἰγαῖον μεταξὺ Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου.

— **Ἴλιτζα τσάϊ** *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Σαγγαρίου, ἄλλως *Γκεοὺκ* (βλ. λ.).

Ἴλιτζε. Χωρίον τῆς Γιουκοσλαυίας ἐν τῇ Βοσνίᾳ, 7 χλμ. Δ. τοῦ Σαραγέβου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Βόσνα. Ἔχει περὶ τοὺς 2500 μονίμους κατοίκους καὶ περὶ τοὺς 4000 μετὰ τῶν διαβατικῶν, τῶν ἐρχομένων διὰ τὰς θειούχους πηγάς της, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβε καὶ τὸ τουρκικὸν ὄνομα. Ν. Μ.

— **Ἴλιτζε** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, ἤδη καλούμενον *Θερμιὰ* (βλ. λ.).

Ἰλκέβιτς, Γρηγόριος. Γαλικιανὸς λαογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1841. Ἐκτὸς πλείστων ἄρθρων ἐδημοσίευσεν εἰς ἰδίαν ἔκδοσιν «Γαλικιανὲς παροιμίες καὶ αἰνίγματα» (Βαρσοβία, 1841). Ε. Ι. Χ.

Ἴλκεστον (Ilkeston) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ντέρμπυ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔρεουας. Κάτ. 32.000. Ἔχει ἐργοστάσια μεταλλουργίας, τριχάπτων, κεραμοποιίας, μεταξουργίας, μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιανθρακωρυχεῖα. Ἡ ἀρχαία αὐτῆς μητρόπολις κοσμεῖται δι' ἀξιοσημειώτου κωδωνοστασίου. Μ. Δ. Β.

Ἰλκιάν. Στρατηγὸς τοῦ Χουλαγκιού, ἐγγόνου τοῦ Δζεγκὶζ-χάν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ δισεγγόνου αὐτοῦ Ἐμὶρ Σεῒχ Χασὰν ἐν Περσίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ ἱδρυθὲν κράτος τῶν *Ἰλκιανιδῶν (Ἰλκιανιάν)*. Ν. Μ.

Ἰλκιανιδῶν *(Ἰλκιανιὰν)* **κράτος.** Τὸ ὑπὸ Ἐμὶρ Σεῒχ Χασὰν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ΝΔ. Περσίᾳ (Ἰρὰκ-Ἀραμπὶ) καὶ Μεσοποταμίᾳ κατακτήσεων τοῦ Δζεγκὶζ-χὰν μὲ ἕδραν τὴν Βαγδάτην ἱδρυθὲν κράτος, διαρκέσαν ἀπὸ τοῦ 1344 μέχρι τοῦ 1414. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ταμερλάνου ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ σουλτὰν Ἀχμὲτ προσέφυγεν εἰς τὸν Ὀσμανίδην Τοῦρκον σουλτᾶνον Βαγιαζίτ, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τούτου εἰς Αἴγυπτον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ταμερλάνου ὁ σουλτὰν Ἀχμὲτ ἀνέκτησε τὸ κράτος του, θελήσας ὅμως νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν ἐν τῷ Ἀζερμπαϊτζὰν πόλιν Ταμπρὶζ ἐφονεύθη εἰς μάχην κατὰ τοῦ Καρὰ-Γιουσούφ. Οὕτω δὲ ἐξέλιπε τὸ κράτος καὶ ἡ δυναστεία τῶν Ἰλκιανιδῶν. Ν. Μ.

Ἰλλαινίδαι (οἱ) (Illaenidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *τριλοβιτῶν ἐντομοστράκων* ἀρθροπόδων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τὸ κεφαλικὸν ἀσπίδιον καὶ τὸ πυγίδιον μεγάλα, σχεδὸν γυμνά. Ὁ θώραξ των ἀπετελεῖτο ἐξ 8—11 ἄρθρων καὶ αἱ πλευραί των ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λεῖαι.

Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας καμβρίου (;) καὶ τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *Ἴλλαινος*, ὁ *βουμαστὸς* (βλ. λ.), ἡ *στυγίνα*, ὁ *ψιλοκέφαλος* κλπ. Γ. Κ. Γ.

Ἴλλαινος (ὁ) (Illaenus Dalm.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Ἰλλαινιδῶν τριλοβιτῶν ἐντομοστράκων* ἀρθροπόδων.

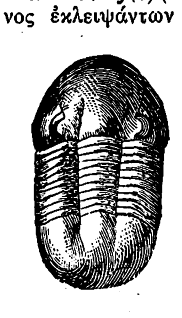

Ὁ Ἴλλαινος Dalmanni Volb.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Pulkowa παρὰ τὸ Λένινγκραδ.]

Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τὸ κεφαλικὸν ἀσπίδιον καὶ τὸ πυγίδιον μεγάλα καὶ ἡμικυκλικά. Τὸ κεφαλικὸν ὕβωμα (glabella) ἦτο λεῖον καὶ εἶχεν ἀσαφῆ ὅρια. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν μικροί, τὸ ὑπόστομα θολωτόν, φοειδὲς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπεστρογγυλωμένον. Ὁ θώραξ ἀπετελεῖτο ἐκ 10 (ἢ 8—9) ἄρθρων, αἱ δὲ πλευραὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λεῖαι. Τὸ πυγίδιον ἐπίσης ἦτο λεῖον, μὲ βραχύν, ἀσθενῶς ἀνεπτυγμένον ἄξονα.

Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἄφθονα ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Β. Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

Ἰλλαουάρρα (Illawarra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ Νοτίῳ Νέᾳ Οὐαλλίᾳ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 11.500. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ὁμώνυμος λιμνοθάλασσα, ἐν τῇ ὁποίᾳ διενεργεῖται ἁλιεία ἰχθύων καὶ ἀφθόνων ἀμφιβίων. Ἡ πόλις συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Σίδνεϋ, ἡ δὲ λιμνοθάλασσα διὰ διώρυγος μετὰ τῆς θαλάσσης. Πλησίον αὐτῆς ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα, μεταλλεῖα σιδήρου καὶ λατομεῖα. Μ. Δ. Β.

Ἰλλάροι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 614. Τοῦτο καλεῖται καὶ *Σουλλάροι* καὶ διακρίνεται εἰς *Πυλαρινᾶτα* καὶ *Ἀραβαντινᾶτα*. Δ. Ε. Μ.

Ἰλλαχούν, ἢ **Ἐλ-Λαχοὺν** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις κειμένη ἐκεῖ, ὅπου ἡ διῶρυξ τῆς ἄνω Αἰγύπτου Βὰχρ Γιοῦσεφ κάμπτεται διὰ νὰ εἰσδύσῃ διὰ τοῦ στενοῦ μεταξὺ τῶν ὀρέων Τζέμπελ ἐς Σετμὲντ καὶ Λιβυκῆς ὀροσειρᾶς εἰς τὴν ὄασιν τοῦ Φαγιούμ, πιθανῶς ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Πτολεμαΐδος - Ὅρμου. Εἰς μικρὰν ἀπὸ ταύτης ἀπόστασιν πρὸς τὰ ΒΔ κεῖται ἡ ἀξιόλογος πυραμὶς *Ἰλλαχοὺν* εἰς τὴν ρίζαν τῆς Λιβυκῆς ὀροσειρᾶς. Κατέχει τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ στενοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν σημειώνει ὁ περίπυστος Λαβύρινθος. Τὸ Ἰλλαχοὺν εἶναι ἡ πυραμὶς Σεσώστριος Β', σύγκειται δὲ ἐκ πυρῆνος τοῦ βράχου καὶ πλίνθων ἐξ ἰλύος τοῦ Νείλου. Ἐπὶ τοῦ βραχώδους πυρῆνος εἶναι διατεθειμένοι ὄγκοι πέτρινοι λαξευτοὶ ἀκτινοειδῶς, τεράστιοι, περὶ δ' αὐτοὺς οἱ πλίνθοι. Τῷ 1889 ὁ Φλίνδερς Πετρὶ ἀνεῦρεν 1 χλμ. Ἀν. τοῦ Ἰλλαχοὺν τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Χετὲπ-Σενουοσρὲτ (=ὁ Σέσωστρις εἶναι εὐχαριστημένος), ἣν ἔκτισεν ὁ Σέσωστρις Β' (ΙΒ' Δυναστεία).

Ἴλλε (Ille), **Ἐδουάρδος.** Γερμανὸς σκιτσογράφος καὶ ζωγράφος (1823—1900). Μαθητὴς τοῦ Σνὸρ καὶ Σβίντ, ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς σχεδιαστὴς καὶ σκιτσογράφος εἰς τὸ σατυρικὸν περιοδικὸν τοῦ Μονάχου «Fliegende Blaetter», εἰς ὃ βραδύτερον, προσληφθεὶς ὡς τακτικὸς συνεργάτης, συνέτασσε καὶ σατυρικὰ ποιήματα. Κατόπιν ἐπεδόθη καὶ εἰς σοβαρώτερα ἔργα ζωγραφικῆς, ποιήσας τὰ «Ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα», μορφὰς καὶ εἰκόνας ἐκ τοῦ σαιξπηρικοῦ κύκλου, καὶ ἄλλα ἰδίως ἐκ τοῦ ἔπους «Ὁ γερμανικὸς πόλεμος». Ἀπὸ τοῦ 1880—1882 ἐφιλοτέχνησεν εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον τοῦ Νοϋσβανστάϊν ὀκτὼ περιφήμους πίνακας ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ἐρωτικοῦ ραψῳδοῦ Βάλτερ. Ἀπὸ τοῦ 1868 καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου. Ὁ Ἴλλε εἶναι ὁ ἐφευρέτης τῶν κινουμένων εἰκόνων (bewegliche Bilderbuecher). Θ. Κ.

Ἴλλερ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νοτίου Γερμανίας, ὁ *Ἴλαργος* τῶν ἀρχαίων, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ἄλπεων τῆς ΝΔ. Βαυαρίας καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 160—165 χλμ. εἰς τὸν Δούναβιν, περὶ τὰ δύο χλμ. ἄνωθεν τῆς Οὔλμης (Ulm) ἐν Βυρτεμβέργῃ. Ἐπί τι διάστημα ἀποτελεῖ τὰ φυσικὰ σύνορα μεταξὺ Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης. Τὸ ρεῦμα αὐτοῦ εἶναι ὁρμητικώτατον καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν μεταφορὰν ξυλείας καὶ παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως. Α. Θ. Σ.

Ἰλλεσχάζυ, ἢ **Ἰλλυεσχάζυ** (Illeshazy ἢ Illyeshazy), **Στέφανος, κόμης**—. Οὖγγρος εὐγενὴς (1540—1609). Τῷ 1600 διοικητὴς τῆς κομιτείας Τρένκσιν (σήμερον ἀνηκούσης εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν), κατηγορήθη ψευδῶς ἐπὶ προδοσίᾳ, δημευθείσης ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας του. Ἀπελευθερώσας τὴν πόλιν Νοϋχόϋζελ ἐκ τῶν Τούρκων, ἔτυχεν ἀμνηστείας, εἰργάσθη δ' ἔπειτα ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν σύναψιν τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης (1606). Τῷ 1608 ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ἡ περιουσία του καὶ ἐξελέγη παλατῖνος. Κατέλιπεν ἡμερολόγιον, ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφονται διάφορα πολιτικὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1592—1603. Δ. Σ. Δ.

Ἰλλήκεβρον (τὸ) (Illecebrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, φυομένας εἰς τόπους ξηροὺς καὶ θερμούς. Τὰ φύλλα των εἶναι

Digitized by Google

ἀκέφαλα, μικρά, κανονικὰ καὶ τὰ ἄνθη των μικρὰ καὶ κατὰ κῦμα διατεταγμένα. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, τὸ *ἰλλήκεβρον τὸ σπονδυλωτὸν* (Illecebrum verticillatum), ὅπερ εἶναι ἐτήσια πόα ἀπαντῶσα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ἰλλιαμπού, ἢ ***Σοράτα*** (Illampù) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν Ἄνδεων, ἐν Βολιβίᾳ καὶ τῇ ὀροσειρᾷ Σοράτᾳ, ἄνωθεν τῆς λίμνης Τιτικάκα. Τὸ ὕψος αὐτῆς εἶναι 6.617 μ.

Ἰλλιάνα (Illana) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς νήσου Μιννταναό τῶν Φιλιππίνων, πρὸς τὰ ΝΔ αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κινταπὸλ καὶ Φλέτσας. Ἐντὸς αὐτοῦ σχηματίζονται πολλοὶ λιμένες καὶ ὅρμοι καὶ ὑπάρχουν καὶ νῆσοί τινες, ὧν ἡ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ Παράνγκ. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 105 χλμ., τὸ δὲ πλάτος 75 χλμ. Μ. Δ. Β.

Ἰλλιάνος, ἢ ***Ἰλάνος*** (Illanos ἢ Ilanos). Μαλαισία φυλή, κατοικοῦσα τὰς ἀκτὰς τοῦ κόλπου Ἰλλιάνα, τῆς νήσου Μιννταναό τῶν Φιλιππίνων. Εἶναι Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα καὶ ζῶσιν εἰς χωρία ρυπαρότατα. Οἱ Ἰλλιάνος εἶναι σκληρότατοι καὶ ἐπίφοβοι πειραταί, ἐξασκοῦντες τὴν πειρατείαν καὶ εἰς ἀπομεμακρυσμένα μέρη. Μ. Δ. Β.

Ἰλλιβερίς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας ἐν τῇ χώρᾳ *Οὐόλκων τῶν Τεκτοσάγων* (*Πτολεμ.* Didot B, ι, 9). Κατὰ τὸν Ἀγαθήμερον (Ἑλλ. Γεωγρ. Didot II,477) *Ἰλλίγυρις*, ὠνομάσθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου *Ἑλένη* (*Εὐτροπ.* 10, 9, *Ζωσιμ.* II, 12, Orosius 7, 29), διατηρήσασα τὸ ὄνομά της ὀλίγον παραφθαρὲν εἰς *Ἔλνα* ἢ *Ἔλν* (βλ. λ.).

Ἰλλιβί, καὶ ***Ἐλλιβί.*** Λαὸς τραχὺς καὶ πολεμικὸς κατοικῶν τὴν Ἐλὰμ ἀπὸ τῶν ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ. Αἱ βαθεῖαι καὶ δασώδεις φάραγγες τῶν παραποτάμων τοῦ Τίγρητος παρεῖχον εἰς αὐτοὺς καταφύγια, ὅπου τὰ ἅρματα καὶ οἱ βαρεῖς ὁπλῖται τῶν Ἀσσυρίων δυσκόλως ἠδύναντο νὰ τοὺς πλησιάσουν. Ἐνικήθησαν πολλάκις ἀλλ' οὐδέποτε ὑπετάγησαν πραγματικῶς εἰς τοὺς Πέρσας, τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Πάρθους, τοὺς Ἀσσυρίους. Ὁ Delattre (Le peuple et l'empire des Mèdes, Paris σ. 90) ἐταύτισεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς *Ἐλιμαίους* τοῦ Στράβωνος.

ἰλλιγκόκερας (τὸ) (Illingoceras Merriam) */Παλαιοζωολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *τραγελαφινῶν* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *βοοδοντίων κοιλοκέρων σεληνοδόντων ἀρτιοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον κέρατα σπειροειδῆ, εὐθέα καὶ τροπιδοφόρα. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου (;) ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν δυτικὴν Νεβάδαν. Γ. Κ. Γ.

Ἰλλίδιος (Illidius, Saint-Allyre), ***ἅγιος.*** Διαδεχθεὶς τὸν ἐπίσκοπον Λεογόντιον τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Clermont περὶ τὸ 370, τοσοῦτον ἐφημίζετο ἐπὶ βίου ἁγιότητι, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Μάξιμος (383—388) προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Trèves πρὸς θεραπείαν διὰ τῶν προσευχῶν αὐτοῦ τῆς θυγατρός του. Περὶ τὸ 384 ἀποθανών, ἐξυμνήθη διὰ λαμπρᾶς βιογραφίας δύο μετὰ ταῦτα αἰῶνας ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Τουρώνης (Grégoire de Tours). Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Ἰλλιὲ (Illiers) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα καντονίου ἐν τῷ νομῷ Ἒρ-ἐ-Λουάρ, 25 χλμ. μακρὰν τῆς Σαφάρης, κειμένη ἐπὶ τοῦ Λείγηρος ποταμοῦ. Ἔχει ἀσβεστοποιεῖα, πλινθοποιεῖα καὶ ἱπποφορβεῖα. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται φεουδαρχικὰ ἐρείπια καὶ ἐκκλησία τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Κάτ. 3.500. Μ. Ν. Δ.

Ἴλλκιρς (Illkirch-Grafenstaden) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς μεταξὺ τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ Ρήνου διώρυγος. Οἱ κάτοικοί της, περὶ τὰς 7 χιλ., ἐργάται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀσχολοῦνται εἰς τὰ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενα μεγάλα ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν. Εἰς τὸ Ἴλλκιρς τῷ 1681 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη, δι' ἧς τὸ Στρασβοῦργον παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Γαλλίαν. Μ. Ν. Δ.

Ἰλλιμάνι (Illimani) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἀνῆκον εἰς τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα τῶν Κορδιλιερῶν τῆς Περουϊανῆς χώρας τῶν Ἄνδεων, ὑψούμενον μεμονωμένως ὡς γιγάντειος κώδων νοτίως τῆς ὀροσειρᾶς Σοράτας καὶ ἀνατολικῶς τῆς βολιβιανῆς πόλεως Λὰ Πάζ, εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς 40 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κυρία κορυφή του ἔχει ὕψος 6405 μ. καὶ καλύπτεται διαρκῶς ὑπὸ πάγων καὶ παγετώνων. Ἐκτὸς ταύτης τὸ ὄρος ἔχει καὶ ἄλλας τρεῖς κορυφάς, ὕψους κάτω τῶν 5300 μ. καὶ αὐτὰς ὅμως διαρκῶς χιονοσκεπεῖς. Γ. Κ. Γ.

Ἰλλινόϊ(ς) (Illinois) */Γεωγρ./* Μία τῶν πολιτειῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν μονάδα τῶν βορειοανατολικῶν τοῦ κέντρου καὶ κειμένη παρὰ τὰς μεγάλας λίμνας. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς πολιτείας Οὐϊσκόνσιν, πρὸς Α ὑπὸ τῆς λίμνης Μίσιγκαν καὶ τῆς πολιτείας τῆς Ἰνδιάνας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς πολιτείας Κεντώκη, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο, καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῶν πολιτειῶν τοῦ Μισσουρῆ καὶ τῆς Ἀϊόβα, ἀπὸ τὰς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Μισσισιπῆ. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις αὐτῆς εἶνε 36° 59' καὶ 42° 30' Β πλάτ. καὶ 87° 35' καὶ 91° 40' Δ μήκ. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 146.756 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι (1928) 7.396.000.

Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι πεδινὸν κατὰ τὸ πλεῖστον, μὲ ἐλαφροὺς κυματισμούς, μέσου ὕψους 170 μ. καὶ ἀνωτάτου μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 400 μ. Διαρρέεται ὑπὸ ὑπερτριακοσίων ποταμῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι παραπόταμοι τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τοῦ Ὀχάϊο. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς αὐτῆς εἶναι ὁ *Ἰλλινόϊς*, ὁ ὁποῖος διασχίζει αὐτὴν ἀπὸ Β πρὸς Ν, καὶ διὰ τῆς διώρυγος Ἰλλινόϊς-Μίσιγκαν συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς λίμνης Μίσιγκαν. Ἕτερος σημαντικὸς ποταμὸς εἶναι ὁ *Οὐάμπας*, ὁ ὁποῖος σχηματίζει μέρος τῶν ἀνατολικῶν συνόρων τῆς πολιτείας καὶ χύνεται εἰς τὸν Ὀχάϊο. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας καλύπτεται ὑπὸ λειμώνων, ὅπου ἀφθονοῦν οἱ βούβαλοι καὶ εἶναι εὐφορώτατον, κατάλληλον διὰ παντὸς εἴδους φυτείας. Τὸ νότιον αὐτῆς τμῆμα ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην κεντρικὴν ἀνθρακοφόρον περιοχὴν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ περιέχει ἄφθονα γαιανθρακωρυχεῖα.

Τὸ κλῖμα εἶναι ἀνώμαλον, ἀλλ' ὑγιεινόν, καίτοι εἰς τὰς παραποταμίους περιοχὰς ὑφίστανται ἀκόμη, καὶ παρὰ τὰ συνεχῶς κατασκευαζόμενα ἀποξηραντικὰ ἔργα, ἕλη, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν ἑλώδεις πυρετούς. Τὸ θέρος εἶναι ἐξαιρετικῶς θερμόν, ὁ δὲ χειμὼν ἐξαιρετικῶς ψυχρός. Εἰς τὸ Σικάγον ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι 9° 1', τὸν Ἰούλιον εἶναι +22° καὶ τὸν Ἰανουάριον —5°. Ἡ μεγαλυτέρα θερμοκρασία τὸ θέρος εἶναι 42°, τὸ μεγαλύτερον δὲ ψῦχος τὸν χειμῶνα φθάνει τοὺς —32°. Ἡ ἐτησία πτῶσις τῆς βροχῆς εἶναι 854 χλμ. Οἱ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι Β καὶ ΒΔ, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον ἔτος Ν καὶ ΝΔ. Κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι συχνότατοι οἱ κυκλῶνες, κατὰ δὲ τὴν ἄνοιξιν αἱ θύελλαι, ἐξ ὧν προκαλοῦνται μέγισται καταστροφαί. Κατὰ τὴν θύελλαν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1925 ἐσημειώθησαν 1000 ἀνθρώπινα θύματα καὶ πολλῶν ἑκατομμυρίων ὑλικαὶ ζημίαι.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰλλινόϊς ἀνήρχετο τῷ 1830 εἰς 157.445 κατοίκους μόνον, ηὔξησε δὲ ταχέως διὰ τῆς μεταναστεύσεως, ἣν προὐκάλεσεν ἐκεῖ ἡ εὐφορία τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ μεταλλεῖα, εἰς τρόπον ὥστε τῷ 1890 ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἀνῆλθεν εἰς 3.826 851. τῷ δὲ 1920 εἰς 6.303.006, ἐξ ὧν 182.274 εἶναι Νέγροι, 3.479 Ἀσιανοὶ καὶ 194 Ἰνδοί. Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς περιλαμβάνει 1.500.000 ξένους, ἐξ ὧν 250.000 Γερμανοί, 165.000 Πολωνοί, 150.000 Ρῶσοι, 110 000 Σουηδοί, 100.000 Ἰταλοί, 75.000 Ἰρλανδοί, 55.000 Ἄγγλοι, 50 000 Αὐστριακοί, 40 000 Καναδοί, 40.000 Οὔγγροι, 28.000 Νορβηγοί, 20.000 Σκῶτοι, 20.000 Δανοί, 15.000 Ὁλλανδοί, 15.000 Βέλγοι, 10.000 Γάλλοι καὶ 10.000 Ἕλληνες. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς 67,9 ἐπὶ τοῖς 100, συγκεντρούμενος κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν μεγαλυτέραν πόλιν τῆς πολιτείας, τὸ Σικάγον, ὅπερ ἔχει 3.157.400 κατοίκους.

Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ *Σπρίνγκφηλντ*, κειμένη εἰς τὸ κέντρον περίπου αὐτῆς καὶ ἔχουσα 67.200 κατοίκους, κυριώτεραι δὲ πόλεις τὸ *Σικάγον*, ἡ *Γκαλένα*, ἡ *Μπλούμινγκτον*, ἡ *Κανκακῆ* κτλ.

Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ἡ καθολική, ἀκολουθοῦν δὲ ἡ μεθοδική, ἡ τῶν βαπτιστῶν καὶ ἡ πρεσβυτεριανή. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη, ὑποχρεωτικὴ δὲ ἀπὸ ἡλικίας ἑπτὰ μέχρι δεκατεσσάρων ἐτῶν. Κατὰ τὸ 1928 τὰ δημόσια κατώτερα σχολεῖα ἀνήρχοντο εἰς 14.990 μετὰ 45.062 διδασκόντων καὶ 1.186.111 μαθητῶν, τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς 1472 μετὰ 8298 διδασκόντων καὶ 363.097 μαθητῶν, αἱ δὲ ἀνώτεραι σχολαὶ εἰς 981, μετὰ 6 διδασκαλείων καὶ 32 κολλεγίων καὶ πανεπιστημίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι τοῦ Ἰλλινόϊς ἐν Οὐρμπάνα, ἱδρυθὲν τῷ 1867 μετὰ 1.190 διδασκόντων καὶ 14.000 φοιτητῶν, τοῦ Σικάγου, ἱδρυθὲν τῷ 1892 μετὰ 650 διδασκόντων καὶ 14.500 φοιτητῶν, τὸ Κολλέγιον τοῦ Ἰλλινόϊς, ἱδρυθὲν τῷ 1829 ἐν Τζάκσονβιλλ, ἡ ἐπισκοπιανὴ σχολὴ τῶν μεθοδιστῶν τοῦ βορειοανατολικοῦ τμήματος, ἱδρυθεῖσα τῷ 1851, μετὰ 5580 μαθητῶν, ἡ τοῦ Λοϋόλα, ἱδρυθεῖσα τῷ 1909, μετὰ 3085 φοιτητῶν, τὸ βορειοδυτικὸν πανεπιστήμιον τοῦ Ἤβανστον μετὰ 650 διδασκόντων καὶ 11.000 φοιτητῶν, τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ντὲ Πὼλ μετὰ 2356 φοιτητῶν κτλ. Ὑπάρχουν ἐπίσης 290 φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα (νοσοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, ἄσυλα κτλ.) 9, φρενοκομεῖα, 2 μεγάλαι ἐπανορθωτικαὶ φυλακαὶ καὶ 16 μεγάλα νοσοκομεῖα.

Ἡ πολιτεία τοῦ Ἰλλινόϊς εὑρίσκεται εἰς μίαν τῶν σημαντικωτέρων γεωγραφικῶν θέσεων, μεταξὺ μεγάλων πλωτῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν, λόγῳ δὲ τοῦ εὐρυτάτου συγκοινωνιακοῦ δικτύου αὐτῆς (σιδηροδρομικοῦ, ποταμίου καὶ διωρύγων) εἶναι μία τῶν ἐμπορικωτέρων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι χώρα κυρίως γεωργική, τὰ κυριώτερα δὲ προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὁ ἀραβόσιτος, ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ κτλ. Ἐπίσης παράγει γεώμηλα καὶ ἀφθόνους ὀπώρας παντὸς εἴδους. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀκμαιοτάτη, μετὰ 1.200.000 ἵππων, 200.000 ἡμιόνων, 1.200.000 ἀγελάδων, 1.600.000 χοίρων καὶ 5.000.000. προβάτων. Ἡ παραγωγὴ ἐρίου κατὰ τὸ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 4. 000.000 χιλιόγραμμα.

Μεγάλως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ βιομηχανία μετὰ 14.000 ἐργοστασίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐργάζονται περὶ τὰς 700.000 ἐργάται. Ἡ ἀξία τῆς ἐτησίας βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀνέρχεται εἰς 3.705.380.000 δολλάρια. Κατὰ τὸ 1928 ἡ Ἰλλιννόϊς κατεῖχε τὴν ἕκτην θέσιν ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταλλευτικὴν παραγωγήν. Τὸ ἀφθονώτερον ὀρυκτὸν εἶναι οἱ γαιάνθρακες, τὰ κοιτάσματα τῶν ὁποίων καλύπτουν 110 τετρ. χιλιόμετρα. Κατὰ τὸ 1928 ἐξήχθησαν ἐκ τῶν γαιανθρακωρυχείων τοῦ Ἰλλινόϊς 60.167.000 τόν. γαιανθράκων. Ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ σιδήρου ἀνῆλθε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 4.000.000 τόν. περίπου, ἡ δὲ τοῦ πετρελαίου εἰς 9.000.000 βαρέλια. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐν τῇ χώρᾳ ἄφθονα ἐργοστάσια διατετηρημένων τροφῶν, μύλοι, κλωστήρια, βυρσοδεψεῖα κτλ.

Αἱ συγκοινωνίαι εἶναι πυκνόταται, τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου ἐκτεινομένου ἐπὶ 19.273 χλμ. μετὰ 5.644 χλμ. ἠλεκτρικῶν γραμμῶν.

Ἡ πολιτεία κυβερνᾶται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1870. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖται ὑπὸ γερουσίας ἐκ 51 μελῶν ἐκλεγομένων ἀνὰ τετραετίαν (ἀνανεουμένων κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνὰ διετίαν) καὶ βουλῆς ἐξ 153 μελῶν ἐκλεγομένων ἀνὰ διετίαν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα διοικητήν, ἕνα ὑποδιοικητὴν καὶ τοὺς γραμματεῖς τῆς παιδείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἐκλεγομένους ἀνὰ τετραετίαν. Ἡ Ἰλλινόϊς ἀποστέλλει 24 ἀντιπροσώπους εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν γερουσίαν καὶ 25 εἰς τὴν βουλὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Ἰλλινόϊς ἐξηρευνήθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1673 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱεραποστόλου Μαρκέττ, ὁ ὁποῖος διέτρεξε τὸν ποταμὸν Ἰλλινόϊς, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγκατέστησε σταθμὸν Ἰησουϊτῶν ἱεραποστόλων εἰς τὸν ἰνδικὸν συνοικισμὸν τῆς Κασκάσκια. Τῷ 1679 ὁ Γάλλος ἱεραπόστολος ἐξερευνητὴς Λαζὰλλ διέτρεξε τὸν αὐτὸν ποταμὸν καὶ κατεσκεύασε τὸ φρούριον Κρὲβ Κὲρ εἰς τὸ σημεῖον, ὅπερ σήμερον καλεῖται λίμνη Πεόρια, ὠνόμασε δὲ οὗτος πρῶτος τὴν χώραν Ἰλλινόϊς, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς τῶν Ἰλλινεβέκ, οἵτινες κατῴκουν αὐτήν. Τῷ 1751 οἱ Γάλλοι ἵδρυσαν ἐν αὐτῇ διαφόρους ἀποικίας καὶ συνεδέθησαν μὲ τοὺς ἐντοπίους, ἀσπασθέντες πολλοὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν καὶ τελέσαντες ἀθρόους μεικτοὺς γάμους. Ἡ χώρα κατόπιν ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς γαλλικῆς ἀποικίας τῆς Λουϊζιάνας, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲ τοῦ Ποντιὰκ καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1763. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀποικιῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ἰλλινόϊς περιελήφθη εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς βορειοανατολικῆς περιοχῆς. Τῷ 1809 ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τὴν Ὀχάϊο, τὴν Ἰνδιάναν καὶ τὸ Μίσιγκαν ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν πολιτείαν, ἥτις τῷ 1818 περιελήφθη εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ὁμοσπονδίαν.

Ἐπηκολούθησε περίοδος μεγάλων ἐκμεταλλεύσεων τῶν γαιῶν, αἵτινες ηὔξησαν τὸ σύστημα τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν δούλων, ὅπερ ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ καθιερωθῇ διὰ νόμου. Τῷ 1820 ἤρχισε περίοδος μεγάλης εὐημερίας, ἥτις ηὔξησε μεγάλως τὴν προσέλκυσιν μεταναστῶν. Τῷ 1840 ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν πολιτείαν ἀρκετοὶ μορμόνοι, οἵτινες ὅμως ἐξεδιώχθησαν τῷ 1844. Μετὰ τὸν χωριστικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον μεγάλων συγκοινωνιακῶν ἔργων ἐπῆλθε σοβαρὰ κρίσις, ἡ ὁποία ὅμως ἀπεφεύχθη, χάρις εἰς τὴν εἰσροὴν τῶν μεταναστῶν, τὴν ἀπόδοσιν τῶν μεγάλων ἐκμεταλλεύσεων καὶ τὴν ἐπιβολὴν βαρυτάτων φόρων. Μ. Δ. Β.

— **Ἰλλινόϊ(ς)** (Illinois) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὁ σημαντικώτερος τῆς ὁμωνύμου πολιτείας. Πηγάζει ἐν Ντρέσντεν παρὰ τὸν Μιλώκη, εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. ΝΔ. τοῦ Σικάγου, καὶ ἦτο ἄλλοτε ἡ μεγαλυτέρα δίεξοδος τῆς λίμνης Μίσιγκαν. Ῥέει κατ' ἀρχὰς πρὸς Ν, κατόπιν πρὸς τὰ ΝΔ καὶ ἀκολούθως πάλιν πρὸς Ν, καὶ χύνεται εἰς τὸν Μισσισιπῆν εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Σαὶντ-Λουΐς. Ἔχει κοίτην εὐρυτάτην καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῆς λαμβάνει τὴν μορφὴν λίμνης καὶ ἰδίως ἐν Πεόρια. Εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 330 χλμ., μέχρι Λάζαλλ, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ διῶρυξ Ἰλλινόϊς-Μίσιγκαν. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 410 χλμ. Μ. Δ. Β.

Ἴλλιορα (Illora) */Γεωγρ./*. Δῆμος τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γρενάδης, συγκείμενος ἐξ ὀκτὼ χωρίων, ὁλικοῦ πληθυσμοῦ 11.289, μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν *Ἴλλιορα*, κειμένην εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Σιέρρα Παραπάνδα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γρενάδης - Ἀντε-

Digitized by Google

κίρρα. Ἔχει θειούχους πηγάς, θέατρον, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον, ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου καὶ ἄλλα ἐρείπια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων. Μ. Ν. Δ.

Ἰλλιτουργὶς (λατιν. Illiturgis) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς ΒΑ Βαιτικῆς (νῦν Ἀνδαλουσίας) ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τορδούλων, ἐπὶ ὀχυρᾶς τοποθεσίας τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Βαίτιος ποταμοῦ (νῦν Γουαδαλκιβίρ) παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ταρρακωνικῆς. Ἦτο ἐμπορεῖον τῆς Κορδούης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχε περὶ τὰ 50 μίλλια πρὸς ἀνατολάς. Ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (XI, 24) καλεῖται *Ἰλούργεια*, ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 4, 9) *Ἰλουργίς*, κειμένη εἰς βόρ. πλάτ. 9°10' καὶ ἀνατ. μῆκ. 38°40'.

Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον κατεστράφη ὑπὸ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, τῷ 206 π. Χ. Ἀναλαβοῦσα ἀπέβη σημαντικὴ πόλις ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἐπικληθεῖσα Forum Julium. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀπέχουσι πέντε περίπου μίλλια ἀπὸ τῆς ἱσπανικῆς πόλεως Espelui. Α. Θ. Σ.

Ἰλλιτσποὺρ (Ellichpur καὶ Ellitschpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Ἐλλιτσποὺρ*).

Ἰλλμακὲρ (Hillemacher), ***Λουκιανὸς-Ἰωσὴφ-Ἐδουάρδος***. Γάλλος συνθέτης καὶ πρῶτον βραβεῖον τῆς Ῥώμης τῆς τάξεως τοῦ Μασσενὲ (1860—1909). Ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς τὸ θέατρον παρήγαγε: «St-Mégrin» «Μία περιπέτεια τοῦ Ἀρλεκίνου», «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος», «One for two», «Τὸ σύνταγμα ποῦ περνᾷ», «Le Drac», «Ὄρσολα», τὴν κωμῳδίαν «Κίρκη» κτλ. Συνέθεσεν ἐπίσης μελῳδίας, χορῳδίας, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κτλ.

—**Ἰλλμακὲρ** (Hillemacher), ***Παῦλος-Ἰωσὴφ-Γουλιέλμος*** Ἀδελφὸς καὶ συνεργάτης τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1852. Παρήγαγεν ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτοῦ πλεῖστα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὴν ὑπογραφὴν ἀμφοτέρων *Π.—Λ. Ἰλλμακέρ*. Ἦτο ἐπίσης πρῶτον βραβεῖον τῆς Ῥώμης, τῆς τάξεως τοῦ Μπαζαίν. Γ. Σ.

Ἴλλος (ἢ **Ἰλλοῦς**) Στρατηγὸς Βυζάντινὸς ἐξ Ἰσαυρίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἀρχηγὸς ἰσχυροῦ σώματος μισθοφόρων Ἰσαύρων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος Α' (457—474), Λέοντος Β' (474) καὶ Ζήνωνος (474—491). Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 476 ἐκθρόνισιν τοῦ Ζήνωνος ὑπὸ τοῦ Βασιλίσκου καὶ τὴν αἱματηρὰν στάσιν τῶν Ἰσαύρων στρατιωτῶν ὑπὲρ τοῦ πρώτου, ὄντος συμπατριώτου των, ὁ Ἴλλος, καίτοι Ἴσαυρος καὶ αὐτός, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Βασιλίσκου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη εἰς Μ. Ἀσίαν, ἵνα καταστείλῃ τὴν στάσιν τοῦ ἐκεῖ καταφυγόντος Ζήνωνος. Ἐν τῷ μεταξὺ δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ Βασιλίσκου ἡνώθη μετὰ τοῦ Ζήνωνος, ἐβάδισε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξεθρόνισαν τὸν Βασιλίσκον (Ἰούλιος 477). Ἀνακτήσαντος τοῦ Ζήνωνος τὸν θρόνον του, ὁ Ἴλλος κατέστη πανίσχυρος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκάλεσε τὸν φθόνον τῆς πολυπράγμονος χήρας βασιλίσσης Βηρίνης, πενθερᾶς τοῦ Ζήνωνος, ἥτις, μὴ κατορθώσασα νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἐκ τῆς αὐλῆς διὰ τῶν διαβολῶν της, ἀνέθεσεν εἰς Ἀλανὸν στρατιώτην νὰ δολοφονήσῃ αὐτόν. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε καὶ ὁ συλληφθεὶς δολοφόνος ἠναγκάσθη νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἐνοχὴν τῆς Βηρίνης, ἥτις τότε ἐξωρίσθη εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ ἐκλείσθη ἐν φρουρίῳ ὑπὸ τοῦ Ἴλλου, ὅστις τότε ἐπανῆλθε πανίσχυρος εἰς Κωνσταντινούπολιν, γενόμενος «συγκλητικὸς καὶ ὕπατος καὶ μάγιστρος καὶ πατρίκιος διοικῶν τὴν πᾶσαν πολιτείαν», ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ δὲ κατέστη ἔτι μείζων μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς σοβαρᾶς στάσεως (τῷ 481) τοῦ Μαρκιανοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ βασίλισσα Ἀριάδνη, μὴ ἐπιτυχοῦσα νὰ ἐπαναφέρῃ ἐκ τῆς ἐξορίας τὴν μητέρα αὐτῆς Βηρίνην, ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Ἴλλου, ἀνέθεσεν εἰς ἕνα τῶν στρατιωτῶν τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς νὰ δολοφονήσῃ αὐτόν. Ἡ ἀπόπειρα ὅμως ἀπέτυχε, τοῦ δολοφόνου κατορθώσαντος νὰ ἀποκόψῃ μόνον τὸ δεξιὸν τοῦ Ἴλλου ὠτίον, μεθ' ὃ ἐφονεύθη πάραυτα ὑπὸ τῶν συνοδῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἴλλος μετὰ τὴν δευτέραν ἀπόπειραν προνοῶν διὰ τὴν περαιτέρω ἀσφάλειάν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τους ἐπιβουλευθέντας τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Ζήνωνος ὅπως τὸν διορίσῃ ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀπερχόμενος ὁ Ἴλλος εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἐπιφανεῖς συνεργάτας: τὸν στρατηγὸν Λεόντιον, τὸν φιλόσοφον Παμπρέπιον καὶ ἀριθμόν τινα συγκλητικῶν, οὓς ἐθεώρει ἀναγκαίους διὰ τὸν σκοπόν του. Ἀφιχθεὶς εἰς Ἀντιόχειαν μετέβη εἰς Ἰσαυρίαν, ὅπου ἀπελάκισε τὴν Βηρίνην καὶ εἶτα τὴν ἐμύησεν εἰς τοὺς σκοπούς του, ἐν τέλει δὲ συμφωνήσαντες ἀμφότεροι ἀνηγόρευσαν πλησίον τῆς Ταρσοῦ βασιλέα τὸν Λεόντιον καὶ ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας κατὰ τοῦ Ζήνωνος. Παρὰ τὰς ἰσχυρὰς ὅμως δυνάμεις ἃς συνεκέντρωσαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ πεμφθέντος ἐναντίον αὐτῶν στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Σκύθην καὶ κατέφυγον εἰς τὸ ἐν Ἰσαυρίᾳ κάστρον Παπύριν, ἔνθα ἐπολιορκήθησαν (484). Ἡ πολιορκία διήρκεσε 4 ὅλα ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἡ μὲν Βηρίνη ἐτελεύτησεν, ὁ δὲ Παμπρέπιος, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον θεωρηθεὶς προδότης, ἀπεκεφαλίσθη καὶ ἐρρίφθη ἐκτὸς τῶν τειχῶν. Ἐν τέλει ὁ Ἰωάννης δωροδοκήσας στρατιώτας τινὰς τοῦ κάστρου, εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ, συνέλαβε τόν τε Ἴλλον καὶ τὸν Λεόντιον (488), ἀπεκεφάλισεν ἀμφοτέρους καὶ ἔπεμψε τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, αἵτινες ἐμπηχθεῖσαι ἐπὶ κοντῶν ἐξετέθησαν πρὸς κοινὴν θέαν εἰς τὸ προάστειον τῶν Συκιῶν. Ν. ΚΛ.

Ἰλλουμινᾶτοι (οἱ) (illuminati = πεφωτισμένοι) *['Εγκυκλ.]*. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐπεκλήθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ μέχρι σήμερον ἔτι οἱ ὁπαδοὶ διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων ἢ τὰ μέλη ἑταιρειῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συγγενεῖς ἀπόψεις πρεσβευουσῶν, οἵτινες κατὰ βάσιν ἐδέχοντο ὅτι μετεῖχον τοῦ θείου φωτός, δι' ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς ἐξάρσεως τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτῶν πνεύματος λαμβάνοντες οὕτως ὁδηγίας καὶ δεχόμενοι ἀποκαλύψεις παρ' αὐτοῦ. Τοιαῦται τάσεις ἐνεφανίσθησαν ἰδίως κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Γαλλίᾳ κ. ἄ. μὲ διδασκάλους τοὺς Tauler, Ludolph, Juso, Ruysbroeck, ἀλλὰ τόσον αὗται ὅσον καὶ αἱ προηγούμεναι ἐθεωρήθησαν ὡς ἰδιομορφία τις ἁπλῶς τοῦ μυστικισμοῦ. Ἰδίαν φυσιογνωμίαν ὁ *ἰλλουμινισμὸς* ἔλαβε κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ μάλιστα ἐν Ἱσπανίᾳ μὲ διδάσκαλον τὸν Ἰωάννην Βιλιαλπάντο (Villalpando), τοῦ ὁποίου οἱ ὀπαδοὶ ἔφερον καὶ τὸ ὄνομα «ἀλομπράδος» (alombrados)· ἐκήρυττον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν δημοσίᾳ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς γινομένων τελετῶν καὶ προσευχῶν καὶ τὴν χρεοκοπίαν τῆς Ἐκκλησίας, δεχόμενοι ἄλλοι μὲν ἁπλῶς τὴν εἰς ἑαυτοὺς συγκέντρωσιν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν κατὰ μόνας καὶ πνευματι μόνον λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι δὲ τὴν πλήρη ἐγκατάλειψιν τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, τὴν παραμέλησιν τοῦ ὑλικοῦ σώματος τοῦ ἀτόμου μέχρις ἐξουθενώσεως αὐτοῦ καὶ διὰ τούτων τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πλήρους ἐξάρσεως τοῦ πνεύματος καὶ ἐπικοινωνίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θείου. Κατ' αὐτῶν ἐκηρύχθη ἀμείλικτος πόλεμος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὰ δὲ τελευταῖα ἴχνη τῶν Ἱσπανῶν ἰλλουμινάτων ἔσβησαν ἐν Κορδούῃ τῷ 1575 Ὑπὸ τὴν ἰδίαν περίπου μορφὴν ὁ ἰλλουμινισμὸς εἶχε λάβει μεγάλην διάδοσιν ἐν Πικαρδίᾳ, ἔτι δὲ ἐν Φλάνδρᾳ, ὅπου οἱ ὀπαδοί του, φέροντες τῷ 1634 τὸ ὄνομα τῶν «γκερινέτων» (guérinets) ἀπὸ τοῦ διδασκάλου των Παύλου Γκερὲν (Guérin), εἶχον κηρύξει διωγμὸν κατὰ τῶν ἱερέων καὶ ἐπολεμήθησαν ἀπηνῶς ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΓ'. Τὰ κινήματα ταῦτα ὑπό τινων ἐσχετίσθησαν πρὸς τὸ κίνημα τῶν ἀναβαπτιστῶν καὶ τὰς λοιπὰς θρησκευτικὰς μεταρρυθμιστικὰς κινήσεις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἄλλοι δ' θεωροῦν ταῦτα ὡς αὐθόρμητον λαϊκὴν ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ φορμαλισμοῦ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐπαναφαίνονται οἱ ἰλλουμινᾶτοι, ἀντιτάσσοντες ὅμως εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τύπους οὐχὶ τὸ φῶς τῆς θείας ἐμπνεύσεως καὶ τῆς ἐξάρσεως ἀλλὰ τὸ τῆς λογικῆς. Διαδεδομένοι εὐρύτατα ἦσαν τότε ἐν μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ (1722), ὅπου ἀργότερον συνεταυτίσθησαν μὲ τοὺς ἐλευθέρους τέκτονας, καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἱδρύθη μυστικὴ ἑταιρεία ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀδὰμ Βάϊσχαουπτ (Weishaupt) τῷ 1776· οὗτος, ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλων, καὶ ὁ συνεργάτης αὐτοῦ βαρῶνος Κνίγκε (Knigge), κατόπιν μεταρρυθμιστὴς τῆς ἑταιρείας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σπάρτακος, περιήρχοντο τὴν χώραν κηρύττοντες τὰς δοξασίας των.

Ἰλλουμινᾶτοι ἐπίσης ὠνομάζοντο κατὰ τὸ 1745 οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σουηδοῦ Σβέντενμποργκ, εὑρόντες μεγάλην ἀπήχησιν ἐν Ἀγγλίᾳ, Β. Ἀμερικῇ καὶ Ἰνδίαις· ἐπίσης τὰ μέλη τῆς κατὰ τὸ 1760 ἱδρυθείσης ἐν Ἀβινιὸν τῆς Γαλλίας (illuminés d'Avignon) στοᾶς ὑπὸ τοῦ βενεδικτίνου Δόμ. Περνετὺ καὶ τοῦ Πολωνοῦ Γκραμπινίσκα, ἥτις, διεπομένη ἀπὸ τὰ κηρύγματα τοῦ Σβέντενμποργκ, τῷ 1779 μετεφέρθη εἰς Μομπελλιέ, συγχωνευθεῖσα μὲ τοὺς ἐλευθέρους τέκτονας, καὶ ἄλλαι στοαὶ τῆς Βαυαρίας καὶ ἀλλαχοῦ ἐκλιποῦσαι ἤδη. Σήμερον οἱ ἰλλουμινᾶτοι μᾶλλον διαδεδομένοι εἶναι ἐν Γερμανίᾳ. —Π.

ἰλλουμινισμὸς (ὁ) (illuminismus). Ἡ θεωρία τῶν *ἰλλουμινάτων* (βλ. λ.).

Ἰλλούμινος (Illuminé = φωτεινός), *ἅγιος*. Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται δύο ἅγιοι φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα.—1) Ὁ ἄγνωστον χρόνον διάσημος ἐρημίτης ἐν Citta di Castello, ἑορταζόμενος τὴν 8 Ἰουλίου. — 2) Ὁ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἀκμάσας βενεδικτῖνος μὲν μοναχὸς κατά τινας, φραγκισκανὸς δὲ κατ' ἄλλους, οὗτινος τὰ λείψανα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ San-Severino παρὰ τὸν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας, ἑορτάζεται δὲ τὴν 11 Μαΐου.

Ἐν τῷ αὐτῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύεται καὶ *μάρτυς Ἰλλουμίνη (Φωτεινή)*, ἥτις πιθανῶς κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐν Todi μαρτυρήσασα, ἑορτάζεται τὴν 29 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

«Ἰλλουστρασιὸν» («Illustration»). Ἑβδομαδιαία γαλλικὴ εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ἐν Παρισίοις εἰς μέγα σχῆμα τῷ 1843 ὑπὸ Β. Πωλέν, Ἀ. Ζοὰν καὶ Ἐ. Σαρτόν. Ἐξεδίδετο ἐπὶ τῇ βάσει περίπου τοῦ ἀγγλικοῦ Magazine, προσπαθήσασα ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποδώσῃ διὰ τοῦ σχεδίου, ἰδίως δὲ διὰ ξυλογραφιῶν τὰ σπουδαιότερα ἐπιστημονικά, καλλιτεχνικά, πολιτικὰ κ. ἄ. γεγονότα τῆς ἑβδομάδος. Ἐκ τῶν διακεκριμένων αὐτῆς συνεργατῶν σπουδαιότεροι ὑπῆρξαν ἐν μὲν τῇ διευθύνσει ὁ Μ. Ἀ. Μάρκ (1860—1868) καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Λουκ. Μάρκ, ἐν δὲ τῇ πολιτικῇ ὀρθογραφίᾳ ὁ Πωλέν, ἐν τῇ χρονικογραφίᾳ ὁ Ζὺλ Κλαρετὶ καὶ ὁ Ἐ. Τεξιέ. Ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ συνεργασίᾳ διεκρίθησαν ὁ χαράκτης Best, οἱ γελοιογράφοι Γκαβαρνὶ καὶ Στόππ, καὶ οἱ καλλιτέχναι Ντυράν, Βόρμς, Ρενάρ κ. ἄ. Σήμερον διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Μπασσέ, ἔχει κολοσσιαίαν διεθνῆ κυκλοφορίαν, ἀφιεροῖ δὲ πλὴν ἄλλων ἰδιαιτέρας στήλας δι' ἑκάστην τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, διὰ συρμοὺς βιβλιογραφίαν, κ. ἄ.

Ἰλλουστρέϊτεντ *Λόντον Νιοὺς* βλ. *«Εἰκονογραφημένα* Νέα τοῦ Λονδίνου».

ἰλλούστριος (illustris = λαμπρός, ἔκλαμπρος) *[Βυζαντ.]*. Τίτλος διδόμενος ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος εἰς τοὺς ἀνωτάτους ἀνακτορικούς, δικαστικούς, πολιτικούς, οἰκονομικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς ἄλλους εὐγενεῖς ἰδιώτας, μὴ ἀσκοῦντας δημόσια ὑπουργήματα.

Οἱ ἰλλούστριοι ἀπετέλουν τὴν ἀνωτάτην τάξιν τῆς ἀριστοκρατίας, τὴν πρώτην τάξιν τῶν λεγομένων «δυνατῶν», καὶ εἶχον εἰς χεῖρας αὐτῶν ὁλόκληρον τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις, περιεβάλλοντο δὲ διὰ πολλῶν καὶ σοβαρωτάτων προνομίων, διότι ἀπηλλάσσοντο πολλῶν φόρων, εἰς οὓς ὑπεβάλλοντο οἱ λοιποὶ πολῖται, δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς ὅρκον καὶ ἀπέλαυον εἰδικῆς δοσιδικίας. Τὰ κοινὰ δικαστήρια ἦσαν ἀναρμόδια νὰ δικάσωσιν αὐτούς· μόνος δικαστὴς αὐτῶν ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις ἀνέθετε μὲν τὰς ἐναντίον αὐτῶν ἀνακρίσεις εἰς ἀνώτατόν τινα ὑπάλληλον, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ἐξέδιδεν ὁ ἴδιος. Ὁ τίτλος μετεβιβάζετο καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, οὕτως ὥστε οἱ ἰλλούστριοι ἐγίνοντο πολυαριθμότατοι καὶ τότε οἱ ἐν ὑπηρεσίᾳ τοιοῦτοι, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπιτλοφορήθησαν (ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος) *ἰλλουστρίσσιμοι* (δηλαδὴ ἐλλαμπρότατοι) καὶ *σουμπλιμίσσιμοι* (sublimissimi) καὶ *μανιφικοι* (magnifici, magnificentissimi=μεγαλοπρεπέστατοι). Ἔτι βραδύτερον ὁ τίτλος ἤρξατο διδόμενος καὶ εἰς κατωτέρας κατηγορίας ἄρχοντας, καὶ τότε οἱ ἀνώτεροι ἐζήτησαν ὑψηλότερον δι' ἑαυτοὺς τίτλον, πρὸς ἱκανοποίησιν δὲ αὐτῶν καθιερώθη ὁ τίτλος τοῦ «ἐνδοξοτάτου» κτλ.

Ὁ τίτλος τοῦ ἰλλουστρίου, εἰσαχθεὶς καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις τῆς Δυτ. Εὐρώπης, διῆλθε καὶ ἐκεῖ τὰς αὐτὰς περίπου ὡς καὶ ἐν Βυζαντίῳ φάσεις. Ἐν ἀρχῇ ἐδίδετο εἰς τοὺς ἀνωτάτους πολιτικοὺς ἄρχοντας, κατόπιν δὲ εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους· ἐν τούτοις ὁ Πεπῖνος γενόμενος βασιλεὺς (Η' αἰῶνα) καὶ ἐν τῇ Δυτ. Γαλλίᾳ διετήρησε καὶ τὸν τίτλον «viri llustris», δν προηγουμένως ἔφερεν, ἐξύψωσας οὕτω πάλιν τοῦ τίτλου τὴν ἀξίαν. Μεταγενεστέρως ὁ τίτλος ἀπώλεσε τὸν ἐπίσημον αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ ἀπενέμετο ἀδιακρίτως μεταξὺ τῶν πολιτῶν χάριν ἁπλῆς φιλοφρονήσεως. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

«Ἰλλουστρίρτε *Τσάϊτουγκ*» (Illustrirte Zeitung). Εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ἐν Λειψίᾳ, τὸ καλλιτεχνικώτερον καὶ δημοφιλέστερον ἐκ τῶν ὁμοίων γερμανικῶν περιοδικῶν. Ἱδρύθη τῷ 1843 ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ τοῦ Σ. Βέμπερ, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν «Εἰκονογραφημένων Νέων τοῦ Λονδίνου», καὶ ἐξεδίδετο καθ' ἑβδομάδα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ (1880) τὴν ἔκδοσιν ἀνέλαβεν ὁ νεώτερος ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν Φέλιξ Βέμπερ. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἐκδίδεται κατὰ πᾶσαν δευτέραν ἑβδομάδα.

Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον (=«Εἰκονογραφημένη Ἐφημερίς»), ἐκδίδονται ἑβδομαδιαῖα εἰκονογραφημένα περιοδικὰ ἐν Βερολίνῳ (Berliner Illnstrierte Zeitung) καὶ ἐν Ἀμβούργῳ (Hamburger Il. Z.) Θ. Κ.

Ἰλλύ, *ὀροπέδιον*— (Plateau d' Illy) *[Γεωγρ.]*. Ὕψωμα παρὰ τὴν γαλλικὴν πολίχνην Ἰλλί, οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως Σεδάν, καταστὰν περίφημον ἀπὸ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870, διότι ἀπετέλεσε τὸ κύριον σημεῖον τῆς μάχης τοῦ Σεδάν, ὅπου ὁ γερμανικὸς στρατὸς περιεκύκλωσε καὶ ᾐχμαλώτισε τοὺς Γάλλους. Μ. Ν. Δ.

Ἰλλυεσχάζυ *(Illyeshazy)* βλ. *Ἰλλεσχάζυ*.

Ἰλλυρία, ἡ *Ἰλλυρὶς* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα, ἡ ὁποία ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἀπὸ

Digitized by Google

τοῦ μυχοῦ αὐτῆς μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων πρὸς Ν. καὶ μὲ γεωγραφικὰ ὅρια πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ἀκαθόριστα, ἀλλὰ πάντως μὴ ἐκτεινόμενα πέραν τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ ποταμοῦ Σαύου.

Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας ταύτης οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐφρόνουν ὅτι εἶχε δοθῆ εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ Ἰλλυριοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος καὶ ἐγγόνου τοῦ Κάδμου (βλ. *Ἰλλυριός)*. Περὶ τῶν φυλῶν ὅμως αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνος παρατηρεῖται διαφωνία εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Τινὲς ὀνομάζουν *Ἰλλυριοὺς* τὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι κατῴκουν μεταξὺ τῶν Χαόνων τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν Λιβυρνῶν. Ὁ Ἡρόδοτος περιλαμβάνει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα τῆς σημερινῆς Σερβίας. Ἐπίσης *Ἰλλυριοὶ* ἐθεωροῦντο ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων καὶ οἱ Αὐταριᾶται, οἱ Ἀρδιαῖοι, οἱ Δασαρῖται, οἱ Πειροῦσται, οἱ Πενέσται, οἱ Ταυλάντιοι, οἱ Ἄβαντες, οἱ Ἀλβανοὶ κ. ἄ. Ὁ Ἡρόδοτος χαρακτηρίζει τοὺς Ἰλλυρίους ὡς βάρβαρον λαόν, ἀλλὰ περὶ τῆς καταγωγῆς των οὐδὲν γνωρίζει. Ἡ θεωρία τοῦ Κίπερτ, ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ ἔχουν σχέσιν μὲ τοὺς Λέλεγας δὲν ἔσχε πολλοὺς ὀπαδούς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν βέβαιον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ λαοῦ τῆς Ἀρίας ὁμοφυλίας, συγγενοῦς πρὸς τὰς ἑλληνολατινικὰς φυλάς, ὅπως δεικνύει καὶ ὁ μῦθος περὶ τοῦ Ἰλλυριοῦ ὡς προερχομένου ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ πρῶται εἰσβολαὶ τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως Γαλατῶν ἐπέφεραν μεγάλην ἀναστάτωσιν εἰς τὰς φυλὰς τὰς κατοικούσας τὴν Ἰλλυρίαν καὶ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάμειξιν τῶν ἰλλυρικῶν ἐθνολογικῶν στοιχείων μὲ κελτικά, καθὼς καὶ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς ζωῆς, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν νεωτέρων ἐν Βοσνίᾳ καὶ Δαλματίᾳ ἀνασκαφῶν.

Οἱ Ἰλλυριοὶ τῆς παραθαλασσίου χώρας ἀπέζων ἐκ τῆς πειρατείας, ἡ ὁποία τοὺς ἔφερεν εἰς πρώτην ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος εἷς Ἰλλυριὸς φύλαρχος Βαρδύλης ἥνωσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἓν μέγα μέρος τῶν ἰλλυρικῶν φυλῶν καὶ νικήσας τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀμύνταν Β′ ἀφῄρεσεν ἀπὸ αὐτὸν μέγα μέρος τῆς χώρας του καὶ τὸν ὑπεχρέωσεν εἰς τὴν καταβολὴν ἐτησίου φόρου (385 π. Χ.). Ὑπὸ Ἰλλυριῶν ἐπίσης ἐφονεύθη καὶ ὁ βασιλεὺς Περδίκκας τῷ 359 π. Χ. Ἀλλὰ βραδύτερον, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ὁ Φίλιππος, ἐξεστράτευσε κατ᾽ αὐτῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ ὄχι μόνον ἔλαβεν ὀπίσω τὰς μακεδονικὰς χώρας, ἀλλὰ προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὰς ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας, τὰς μεταξὺ τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος, αἱ ὁποῖαι παρέμειναν εἰς τὸ ἑξῆς μακεδονικαὶ καὶ ὠνομάσθησαν «Ἑλληνικὴ Ἰλλυρία», πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῆς λοιπῆς, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο «Βάρβαρος». Τὸν Βαρδύλην διεδέχθη ὁ υἱός του Κλεῖτος, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Βραδύτερον ὁ Πύρρος ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἐπεξέτεινεν εἰς βάρος αὐτῶν τὸ κράτος του μέχρι τοῦ σημερινοῦ Μαυροβουνίου. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μετὰ ταῦτα ἀφανείας τῶν Μακεδόνων, οἱ Ἰλλυριοὶ ὑπὸ τὸν βασιλέα των Ἄγρωνα ἐξέτειναν καὶ πάλιν τὸ κράτος των κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ ὅμως ἠνώχλουν διὰ τῶν πειρατειῶν των τοὺς κατοίκους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς νοτίου Ἰλλυρίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ Ἴσσης, ἐζητήθη ὑπ᾽ αὐτῶν ἡ ἐπέμβασις τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὴν διαδεχθεῖσαν τὸν Ἄγρωνα χήραν του Τεύταν, ἡ ὁποία ὅμως τοὺς ἐκακοποίησε καὶ τοὺς ἐφόνευσεν. Ἕνεκα τούτου οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ ἀπεστάλησαν κατ᾽ αὐτῶν μετὰ στρατοῦ οἱ ὕπατοι Gn. Fulvius Centumalus καὶ L. Posthumius Albinus, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὴν Κέρκυραν, τὸν Φάρον καὶ τὴν Ἴσσαν (229 π. Χ.). Ἡ Τεύτα ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους λωρίδα τῆς ἰλλυρικῆς παραλίας ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καθὼς καὶ νὰ καταβάλῃ ἐτήσιον φόρον (228 π. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατόν της ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της, Δημήτριος ὁ ἐκ Φάρου, ἐξήγειρε τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἀλλ᾽ ἡττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν (219 π. Χ.). Οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν ἐκυβέρνησαν ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικυριαρχίαν, ἐπειδὴ δὲ ἐπέδειξαν φιλίαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἐπέτυχον τὴν ἀπόσπασιν τῆς περὶ τὴν Λυχνιδὸν λίμνην μακεδονικῆς χώρας καὶ τὴν προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν ἰλλυρικὴν ἐπικρατείαν (196 π. Χ.). Ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς Γένθιος ἐν ἔτει 168 προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστάλη ἐκ Ρώμης ἐναντίον του ὁ στρατηγὸς L. Anicius, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ διάστημα 30 ἡμερῶν ὑπέταξεν ὁλόκληρον τὸ βασίλειόν του μετὰ 70 πόλεων καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν ἴδιον εἰς τὴν Σκόδραν. Τότε ἐχωρίσθησαν ἀπ᾽ αὐτῶν οἱ Δαλμάται. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 153—145 π. Χ. ἐξερράγησαν διάφορα κινήματα ἐπαναστατικά, τὰ ὁποῖα κατεστάλησαν εὐκόλως. Τῷ 49 π. Χ. νέον κίνημα ἐκραγὲν κατεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τελευταῖον τῷ 35—33 π. Χ., ὁπότε ὑπετάγη τελικῶς ὁλόκληρος ἡ Ἰλλυρία μετὰ τῆς Δαλματίας καὶ Παννονίας καὶ ὑπήχθη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα Ἰλλυρία (Illyricum) ἔλαβε μείζονα ἔκτασιν καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πρὸς δήλωσιν πασῶν τῶν μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Δουνάβεως χωρῶν, ἡ δὲ Οὐγγαρία, Δακία, Παννονία καὶ Μοισία, αἱ ὁποῖαι περιέβαλλον αὐτάς, ἐκαλοῦντο *Ἰλλυρικὰ ὅρια* (Illyricum limes). Οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἐξηκολούθησαν νὰ παραμένωσιν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ διάγωσι ζωὴν τραχεῖαν ἐπιβαλλομένην καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας των. Οἱ Ρωμαῖοι ἐστρατολόγουν μεταξὺ αὐτῶν τοὺς τολμηροτέρους στρατιώτας των, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ διεκρίθησαν καὶ ἀνῆλθον εἰς ὑψηλὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς οἱ Κλαύδιος, Αὐρήλιος, Πρόβος, Διοκλητιανός, Μαξιμῖνος καὶ βραδύτερον ὁ Ἰουστινιανός. Κατὰ τὴν μεγάλην διαίρεσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τὸ ὄνομα *Ἰλλυρία* ἐδόθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Βαλκανικήν, κατὰ δὲ τὸν χωρισμὸν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἀπὸ τὸ Δυτικὸν ἡ Ἰλλυρία διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν *ἀνατολικὸν* (Illyricum orientale), περιλαμβάνον τὴν Μακεδονίαν, Ἤπειρον, Ἑλλάδα, Κρήτην, ἐδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς, τὸ δὲ *δυτικὸν* (Illyricum occidentale), περιλαμβάνον τὰς περὶ τὸν Δούναβιν χώρας, τὸ Νωρικόν, τὴν Παννονίαν, Δαλματίαν, Σαυίαν, Βαλερίαν, ἐδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως. Ἔκτοτε αἱ χῶραι αὗται ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων ἐπιδρομῶν βαρβάρων λαῶν, ἰδίως τῶν Γότθων. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου περιωρίζοντο κυρίως εἰς τὴν ἄμυναν τῆς ἀπὸ Δυρραχίου εἰς Θεσσαλονίκην ἐμπορικῆς ὁδοῦ, τὰς δὲ λοιπὰς χώρας ἐγκατέλειπον ἕρμαια εἰς τὰς εἰσβολὰς καὶ λεηλασίας τῶν Γότθων, Ἀβάρων καὶ Σλαύων. Ἀπὸ τοῦ ΣΤ′ μ. Χ. αἰῶνος ἄρχεται ἡ κάθοδος καὶ ἡ ἐγκατάστασις σλαυικῶν πληθυσμῶν εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἰλλυρικῆς χώρας καὶ ἱδρύεται βραδύτερον σλαυικὸν κράτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ψιλὴν μόνον ἐπικυριαρχίας ἦσκουν. Τοῦ κράτους τούτου, τοῦ ὁποίου ἡ ἑνότης καὶ ἡ ἔκτασις δὲν ἦτο διόλου σαφὴς καὶ σταθερά, εἰς μὲν τὰ βόρεια ἤσκουν πίεσιν οἱ Οὗγγροι, εἰς δὲ τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς ἐπεκράτουν οἱ ναυτικοὶ λαοὶ τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως βραδύτερον οἱ Ἐνετοί. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀνεπτύχθησαν νέα ὀνόματα χωρῶν, τὰς ὁποίας περιελάμβανε, τὸ δὲ ὄνομα Ἰλλυρία ἠτόνησε καὶ ἐξέλιπε. Κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, ὁπότε οἱ Αὐστριακοὶ ἤρχισαν νὰ ἐξωθοῦν τοὺς Τούρκους ἐκ τῶν χωρῶν των, τὸ ὄνομα Ἰλλυρία ἐδόθη εἰς τὴν Σερβίαν, ὅτε δὲ τῷ 1809 ὁ Μέγας Ναπολέων ἵδρυσε νέον βασίλειον εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Ἀδριατικῆς, περιλαμβάνον τὴν Τεργέστην, Φιοῦμε, Κροατίαν, Ἰστρίαν κ. ἄ., τοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα «Provinces Illyriennes» καὶ κατὰ τὸ 1811 προσήρτησεν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν Ραγοῦσαν. Ἀλλὰ τὸ κράτος τοῦτο κατέρρευσε μὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Μ. Ναπολέοντος καὶ αἱ ἐπαρχίαι του ἐπανῆλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν. Τῷ 1816 ἱδρύθη πάλιν βασίλειον τῆς Ἰλλυρίας μὲ ἔκτασιν 28.000 τετραγ. χιλιομέτρων καὶ 1.300.000 κατοίκων, τὸ ὁποῖον κατελύθη πάλιν τῷ 1849. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα Ἰλλυρία ἐξέλιπεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον ἔτη ἐγένετο προσπάθεια ἀναβιώσεως αὐτοῦ, χρησιμοποιηθέντος ὑπὸ τῶν νοτίων Σλαύων πρὸς δήλωσιν τοῦ συνόλου αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιῆται ἐπισήμως ὑπ᾽ αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Zippel*, Die Römische Herrschaft in Illyrien bis auf Augustus (Leipzig 1877).—*J. Evans*, Über ganz Illyricnm in der Archeologia (1883—1885).—*Kiepert*, Lehrbuch d. alt. Geograph. (252 ff. und FOA XVII mit Text I)—*Cons*, La province romaine de Dalmatie (Paris 1882).

Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

—*[Γλῶσσα]* Ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία ὡμιλεῖτο τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν *Ἰλλυριῶν*, θεωρεῖται συγγενὴς πρὸς τὴν ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ Μεσσαπικὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν Βενετικήν. Ἡ πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην σχέσις της πιστοῦται καὶ ἐκ τῆς περὶ τῶν Βενετῶν ὡς περὶ ἰλλυρικοῦ φύλου γνώμης τῶν ἀρχαίων (πρβλ *Ἡροδότου* 1,196 «ὁ δὲ (νόμος) σοφώτατος ὅδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρην, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Βενετοὶ πυνθάνομαι χρῆσθαι»). Τῆς Ἰλλυρικῆς ἐλάχιστα εἶναι τὰ σῳζόμενα λείψανα, καὶ δὴ ὀνόματά τινα καὶ εὐάριθμοι ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνεγνώσθησαν ἀκόμη καλῶς. Τὴν ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς καταγωγὴν τῆς σημερινῆς γλώσσης τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε πρὸ πάντων ὁ G. Meyer ἐν Bezzemberger's Beitrage, VIII, 135, δὲν δέχονται ἀνεπιφυλάκτως πάντες οἱ ἐρευνηταί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Kretschmer*, Einleitung in die Geschichte der griech. Sprache (Göttingen 1896 σ. 244 κ.ἑξ.).—*H. Pedersen* ἐν Kuhn's Zeitschrift (XXXVI, 277 κ.ἑξ.).—*Pauli*. Altitalische Forschungen (III, 359 κ.ἑξ.).—*H. Hirt*, Die Indogermanen (II. Strassburg 1907, σ. 601, 609 κ.ἑξ.).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰλλυρικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἰλλυρίαν ἢ τοὺς Ἰλλυριούς: «Ἰλλυρικαὶ Ἄλπεις,—ἐπαρχίαι», «Ἰλλυρικὴ χερσόνησος» ἄλλως «Ἑλληνικὴ ἢ Βαλκανικὴ χερσόνησος» ‖ ***Ἰλλυρικὸν*** (τὸ)· ὡς οὐσ. τμῆμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἀποτελοῦν διοικητικὴν ἑνότητα.

— **Ἰλλυρικαὶ** *ἄλπεις [Γεωγρ.]*. Ἐκτεταμέναι πτυχωσιγενεῖς ὀροσειραί, αἱ ὁποῖαι κατέχουν τὸ ΒΔ τμῆμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, ἄρχονται δ᾽ ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ Κουαρνέρο, ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου διὰ τῆς Δαλματίας, Βοσνίας, Ἑρζεγοβίνης, Μαυροβουνίου, Ἀλβανίας καὶ τελειώνουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Πίνδον.

Αἱ Ἰλλυρικαὶ Ἄλπεις ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ πτυχωσιγενοῦς *δειναροταυρικοῦ τόξου* καὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰς *Δειναρίδας ὀροσειρὰς* (ἢ *Δειναρικὰς ἢ Δαλματικὰς ἄλπεις)* πρὸς τὰ ΒΔ καὶ εἰς τὴν *ὀρεινὴν χώραν τῆς Βοσνίας*. Κατά τινας αἱ Ἰλλυρικαὶ ἄλπεις εἶναι αὐταὶ αἱ Δειναρικαί.

Αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Ἰλλυρικῶν ἄλπεων συμπίπτουσιν εἰς τὸ Μαυροβούνιον, ὅπου ἀνυψοῦται ἡ ὑψίστη κορυφή των, ὁ *Ντούρμιτορ*, ἔχων ὕψος 2528 μ. Μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν ἁλύσεων, αἱ ὁποῖαι στρέφονται πρὸς Ἀν., τὸ *Τσάρ-ντάγ* φθάνει ἐν Μακεδονίᾳ (εἰς 42° βόρ. πλάτος) τὸ ὕψος τῶν 2700 μ.

Αἱ Ἰλλυρικαὶ ἄλπεις χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν πολυαρίθμων καρστικῶν μορφῶν τῆς ἐπιφανείας των, αἱ ὁποῖαι συναντῶνται ἐπ᾽ αὐτῆς. Ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ παραλλήλων πτυχωσιγενῶν ἁλύσεων ἀποτελούμεναι καὶ διασχιζόμεναι ὑπὸ ποταμῶν, ρεόντων ἐντὸς κοιλάδων παραλλήλων πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὀρεινῶν ἁλύσεων καὶ πολλάκις ἐντὸς στενῶν φαράγγων, αἱ Ἰλλυρικαὶ ἄλπεις ἀποτελοῦσι φραγμόν, ἀποκλείοντα σχεδὸν τὴν συγκοινωνίαν καὶ πολὺ δυσχεραίνοντα τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνάλογος τοῦ ὁποίου δὲν ἐπανευρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου, ἂν καὶ τὸ ὕψος τῶν Ἰλλυρικῶν ἄλπεων οὐδαμοῦ φθάνει τὰ 3000 μ. Αἱ ὀρειναὶ χῶραι τῶν Ἰλλυρικῶν ἄλπεων εἶναι αἱ ἀγριώταται καὶ αἱ μᾶλλον κεκλεισμέναι τῆς Εὐρώπης, ὡς π. χ. ἡ Βοσνία, τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἐντελῶς ἰδιαζόντως ἡ Ἀλβανία.

Γ. Κ. Γ.

— **Ἰλλυρικαὶ** ***ἐπαρχίαι*** (Provinces Illyriennes) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, τῷ 1809, εἰς τὰ ἐδάφη τὰ ἀποσπασθέντα ἐκ τῆς Αὐστρίας, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Σαινμπρούν. Αἱ Ἰλλυρικαὶ αὗται ἐπαρχίαι περιελάμβανον τὴν Γκόρκια, Μονφαλκόνε, Καρνιόλην, Τεργέστην, Βιλλάχ, Ἰστρίαν, τὴν Οὐγγρικὴν ἀκτὴν καὶ σχεδὸν ἅπασαν τὴν Κροατίαν. Τῷ 1811 προσηρτήθη εἰς αὐτὰς ἡ Ραγοῦσα καὶ ὠργανώθη τὸ κράτος τοῦτο, διοικούμενον ὑπὸ κυβερνήτου καὶ διαιρεθὲν εἰς ἓξ πολιτικὰς διοικήσεις, τὴν Καρνιόλην, Καρινθίαν, Ἰστρίαν, Κροατίαν, Δαλματίαν, Ραγοῦσαν, εἰς ἃς προσετέθη καὶ μία στρατιωτικὴ διοίκησις, διατηρήσασα τὴν παλαιάν της ὀργάνωσιν, δι᾽ ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ χορηγῇ ἓξ συντάγματα. Αἱ λοιπαὶ ἐξωμοιώθησαν μὲ γαλλικὰς ἐπαρχίας. Ἡ ὀργάνωσις ὅμως αὕτη κατέρρευσε μετὰ τῆς ναπολεοντείου αὐτοκρατορίας.

Αἱ Ἰλλυρικαὶ ἐπαρχίαι ἐπανῆλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν, τῷ δὲ 1816 ἐσχηματίσθη τὸ βασίλειον τῆς Ἰλλυρίας (28.000 τ. χλμ., κάτ. 1.300.000) περιλαμβάνον τὴν Καρνιόλην, τὴν Καρινθίαν, τὴν Γκόρκια, τὴν Γραδίσκαν, τὴν Ἰστρίαν, διαιρεθὲν εἰς τὰς διοικήσεις τῆς Λουμπιάνας (Λάϊμπαχ) καὶ Τεργέστης. Τὸ βασίλειον τοῦτο κατηργήθη τῷ 1849, διαιρεθὲν εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας.

Δ. Σ. Δ.

—**Ἰλλυρικὴ** ***θάλασσα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς Λατίνους γεωγράφους ὀνομασία τῆς θαλάσσης τῆς βρεχούσης τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὰς κατέναντι αὐτῶν ἰταλικάς, ἀφοῦ ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ ἐλόγιζον καὶ Ἀδρίαν τὴν πόλιν *(Iustinus* 4, 1, 1, καὶ ἐφ.· πρβλ. *Hieronymus Presbyterus* Dimensuratio provinciarum § 18). Δηλαδὴ τὴν θάλασσαν ἥτις ἀπολήγει πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸν σύγχρονον ἡμῶν κόλπον τοῦ *Δρίν*.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἰλλυρικὸν** ***Ἀνατολικὸν*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τοῦτο μετὰ τοῦ *Δυτικοῦ* ἀπετέλει τὸ τέταρτον θέμα ἢ κλῖμα (Praefectura) ἐκ τῶν τεσσάρων, εἰς ἃ διῄρεσε Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Τὸ Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικὸν περιελάμβανε τὰς ἐπαρχίας τῆς Θεσσαλονίκης, Λαρίσης, Κορίνθου, Νικοπόλεως, Δυρραχίου, Γόρτυνος (Κρήτης) μετά τινων νήσων, τῆς Πραιβαλατάνης μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σκόδραν, τῆς Σαρδικῆς (σημ. Σόφια) καὶ τῶν Σκοπίων. Κακῶς τινες εἰς ταύτας προσετίθουν καὶ τὴν Δακίαν Τραϊανοῦ, δηλ. τὴν Μολδοβλαχίαν, διότι αἱ χῶραι αὗται ἀνῆκον ἀνέκαθεν εἰς τὰς βαρβαρικάς, ὑπαγομένας εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ὅτι αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀνῆκον εἰς τὴν Δύσιν φαίνεται ἐκ δύο ἐπιστολῶν (273 καὶ 324) Βασιλείου τοῦ Μεγάλου· μετὰ βεβαιότητος ὅμως γινώσκομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ πάπα Δαμάσου (366—386) καὶ ἑξῆς οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης ἐξέλεγον τὸν Θεσσαλονίκης, ὡς βικάριον ἢ ληγᾶτον αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ

Digitized by Google

'Ανατολικοῦ 'Ιλλυρικοῦ· οὕτως ὁ Δάμασος τῷ 382 ἐξελέξατο τὸν Θεσσαλονίκης 'Ασχόλιον, ὁ Σιρίκιος (385—398) τὸν 'Ανύσιον, ὁ 'Ιννοκέντιος Α' (402—417) τὸν Ρούφον, ὁ Σίξτος (432—440) τὸν 'Αναστάσιον καὶ ἄλλοι ἄλλους, τὸν Δωρόθεον (515), τὸν Εὐσέβιον (590), τὸν Παῦλον (649) κτλ. Λέων μάλιστα ὁ Μέγας (440—461) ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ (5 καὶ 14), οὐ μόνον προτρέπει τοὺς διαφόρους ἐπισκόπους τοῦ 'Ανατολικοῦ 'Ιλλυρικοῦ νὰ ἀναγνωρίζωσι τὸν Θεσσαλονίκης ὡς βικάριον αὐτοῦ (καίτοι δὲν παρεῖχεν αὐτῷ τὴν plenitudinem potestatis) καὶ προσέρχωνται εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς συνόδους, ἀλλὰ καὶ τὸν Νικοπόλεως 'Αττικόν, ἀρνούμενον νὰ ὑποταχθῇ, ἐξηνάγκασε διὰ τῆς βίας. Ἡ ἐξάρτησις αὕτη τοῦ 'Ανατολικοῦ 'Ιλλυρικοῦ ἀπὸ τοῦ Ρώμης ὅσον ἦτο εὐπρόσδεκτος τῷ Θεσσαλονίκης τοσοῦτον δυσηρέστει πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων, ὡς π.χ. τὸν Κορίνθου Περιγένην· τοῦτο ἰδίως παρατηροῦμεν ἀπὸ τοῦ 379, ὅτε ὁ Γρατιανὸς διῄρεσε τὸ 'Ιλλυρικὸν εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, Θεοδόσιος δ' ὁ Μικρὸς τῷ 421 προσήρτησε τὸ ἀνατολικὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καίτοι ὁ 'Ονώριος ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ περὶ τούτου διάταγμα. Μέχρι Λέοντος τοῦ 'Ισαύρου (716—741) τὸ 'Ανατολικὸν 'Ιλλυρικὸν ὑπήγετο τῷ Ρώμῃ, ὅτε οὗτος προσήρτησε τοῦτο ἀμετακλήτως τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῶν παπῶν Γρηγορίου τοῦ Β' (714—631), 'Αδριανοῦ τοῦ Α' (772—795) καὶ Νικολάου τοῦ Α' (858—867). 'Απὸ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204—1261) τὸ 'Ανατολικὸν 'Ιλλυρικὸν ὑπέκειτο τῷ Ρώμῃ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς 'Ελληνικῆς αὐτοκρατορίας (1261) μέχρι σήμερον, ἀνεπιστρεπτὶ προσετέθη τῷ Κωνσταντινουπόλεως, μὴ ἐξαιρουμένης καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς *Πρώτης 'Ιουστινιανῆς* ἢ *'Αχρίδος*, ἣν ἀντικανονικῶς ἵδρυσεν 'Ιουστινιανὸς ὁ Μέγας (527—565), καὶ διὰ τοῦτο πρωΐμως διελύθη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Le Quien*, Oriens Christianus (τόμ. Α' καὶ Β').—*Wiltsch*, K, Georgraphie (1 καὶ 2 τόμ.).—*Ziegler*, Pragmatische Gesch. J. K—Vefassung.—*Geltzer*, Notia episcopatum.—*Ράλλη καὶ Ποτλῆ*, Σύνταγμ. (τόμ. Ε' καὶ Γ').—*Miklosisch*, Acta Patriarch. (τόμ. Α').—*Χρυσάνθου*, Συνταγμάτιον.—*Κ. Δελικάνη* (Α' τ. Πατριαρχ. ἐγγρ. περὶ 'Αχρίδος). — *Φ. Βαφείδου*, 'Εκκλ. ἱστ. (τομ. Α'—Γ').—*Τοῦ αὐτοῦ*, (ἐν «'Εκκλ. 'Αληθ.», ἔτος Γ' φυλλάδ. 44—49 καὶ τὸ Πρωτεῖον τοῦ Ρώμης, Θεσσαλ. 1929) κτλ.

† Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **'Ιλλυρικὸς *πόρος*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*] 'Ονομασία τοῦ *'Ιονίου Πόρου* κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας. 'Αναφέρεται ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Νόννου, εἶναι δὲ ὁ σύγχρονος πορθμὸς τοῦ *'Οτράντο*. Σ. Ε. Λ.

'Ιλλυριὸς (ὁ), θηλ. *'Ιλλυρίς,—ιδος*· τὸ ἐθνικὸν τῆς 'Ιλλυρίας, ὁ ἐξ 'Ιλλυρίας καταγόμενος.

'Ιλλυριός. Μυθικὸς ἥρως, ἐπώνυμος τῆς φυλῆς τῶν 'Ιλλυριῶν. 'Εγεννήθη κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐκ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς 'Αρμονίας, ὅταν οὗτοι διωκόμενοι ὑπὸ τῆς τύχης ἔφυγον ἐκ τῶν Θηβῶν κατευθυνόμενοι εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς Μακεδονίας. Ἡ μήτηρ του καταληφθεῖσα καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ τὸν ἐγέννησε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ 'Ιλλυρικοῦ καὶ τὸν ἐγκατέλιπεν, ἀνεῦρε δ' αὐτὸν ὄφις, ὁ ὁποῖος τὸν ἐβόηθει μαινε περιελισσόμενος εἰς τὸ σῶμά του καὶ τὸν ἔτρεφε μέχρις ὅτου κατέστη ἔφηβος. Τότε ἐμποτισμένον ἔχων τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν τοῦ μετέδωκεν ὁ ὄφις, ἐπολέμησε καὶ καθυπέταξεν ἅπασαν τὴν πρὸς βορρᾶν τῆς Μακεδονίας χώραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ὀνόματός του *'Ιλλυρίαν*. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του οἱ ὑπήκοοί του τὸν ἐλάτρευον ὑπὸ τὴν μορφὴν μεγάλου ὄφεως. Ὁ μῦθος οὗτος περὶ τοῦ 'Ιλλυριοῦ φαίνεται ὅτι ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγχωρίου παραδόσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν πρῶτοι οἱ Βοιωτοὶ ἀνεκάλυψαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὴν χώραν ταύτην καὶ ἵδρυσαν ἀποικίαν ἐν αὐτῇ. Βραδύτερον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἑλληνικοὺς χρόνους ἐπλάσθη καὶ νέα γενεαλογία τοῦ 'Ιλλυριοῦ, ὡς υἱοῦ τοῦ Πολυφήμου καὶ τῆς Γαλατείας καὶ ὡς ἀδελφοῦ τοῦ Κελτοῦ καὶ τοῦ Γαλάτου, ἐπλάσθησαν δὲ καὶ διάφορα ὀνόματα υἱῶν καὶ θυγατέρων του, οἱ ὁποῖοι ἐθεωρήθησαν ἐπώνυμοι ἥρωες τῶν διαφόρων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι κατῴκουν τὴν 'Ιλλυρίαν. Ἡ νέα αὕτη γενεαλογία πρέπει νὰ θεωρηθῇ μεταγενεστέρα τῆς πρώτης καὶ ὡς διαμορφωθεῖσα μετὰ τὰς κελτικὰς εἰσβολὰς εἰς τὴν 'Ιλλυρίαν. Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Ἰλλυρισμὸς (ὁ). Ὠνομάσθη οὕτως ἡ φιλολογικὴ κατ' ἀρχὰς καὶ πολιτικὴ βραδύτερον κίνησις, ἥτις ἐδημιουργήθη ἐν Κροατίᾳ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ Κροάτου δημοσιογράφου καὶ ποιητοῦ *Λουδοβίκου Γκάϊ*, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν λαῶν τῶν κατοικούντων τὴν ἀρχαίαν 'Ιλλυρίαν, ἤτοι τῶν Σέρβων, Κροατῶν, Σλοβένων, Δαλματῶν κ.τ.λ. Ὁ Γκάϊ ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα «'Ιλλυριοί» μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς ἐξαφανίσεως τῶν διαφόρων ὀνομασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον λάβει οἱ Σλαῦοι τοῦ νότου, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πολιτικὴν ἑνότητα τῶν λαῶν τούτων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γλωσσικὴν τοιαύτην, διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς μόνης γλώσσης, ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν διαλέκτων, αἵτινες ὡμιλοῦντο εἰς τὴν Δαλματίαν, τὴν Κροατίαν καὶ τὴν Σλαβονίαν. Κέντρον τοῦ ἰλλυρισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ φιλολογικὴ λέσχη «Μαρίτσα», ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Σέρβων τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1826 ἐν Νόβι Σὰντ καὶ τῷ 1840 ἐν Ζαγκρέμπ. Τῷ 1836 ὁ Γκάϊ ἐξέδωκε τὴν «'Ιλλυρικὴν ἐφημερίδα» καὶ κατόπιν τὸν «'Ιλλυρικὸν πρωϊνὸν ἀστέρα», διὰ τῶν ὁποίων προσεπάθησε νὰ προπαγανδίσῃ τὰς ἰδέας του.

Εἰς τὸ κίνημα ἀνεμίχθη, μυηθεὶς ἐν τῇ ἰλλυρικῇ λέσχῃ τοῦ Ζάγκρεμπ καὶ τοῦ Γράτς, καὶ ὁ ἐθνικῆς καταγωγῆς ποιητὴς τῆς Κροατίας *Δημήτριος Δημητρίου* (βλ. λ.), ὁ πατὴρ τοῦ κρατικοῦ θεάτρου, γενόμενος προπαγανδιστὴς τῶν ἰδεῶν τοῦ ἰλλυρισμοῦ διὰ τῶν πυλυαρίθμων θεατρικῶν ἔργων του.

Τὸ κίνημα τοῦτο ἐγένετο δεκτὸν μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν Σλαύων. 'Εξήγειρεν ὅμως τὴν φιλοτιμίαν τῶν Μαγυάρων, ἡ δὲ οὐγγρικὴ κυβέρνησις, προβλέπουσα τὴν πολιτικὴν ἐπίδρασιν καὶ ἐκμετάλλευσιν, προσεπάθησε νὰ τὸ καταστείλῃ. Τῷ 1843 ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος ἀπηγόρευσε καὶ αὐτὴν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὀνόματος «'Ιλλυριός» καὶ ἀντικατέστησε τοῦτο διὰ τοῦ ὀνόματος «Γιουγκοσλαῦοι» (Σλαῦοι τοῦ νότου). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπεκράτησε κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν Σέρβων, Κροατῶν, Σλοβένων, Δαλματῶν κ. τ. λ., οἵτινες χάρις εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἤρχισαν νὰ ἀποκτοῦν ἑνιαίαν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ νὰ ζητοῦν τὴν σύμπηξιν αὐτῶν εἰς ἓν κράτος. Οὕτω δὲ ἡ φιλολογικὴ κατ' ἀρχὰς κίνησις μετετράπη εἰς πολιτικήν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῆς Γκάϊ καὶ κατόπιν 'Ιωάννης Ντράσκοβιτς καὶ ἐπίσκοπος Στράσσμαϋερ, καθὼς καὶ οἱ ὀπαδοί της, διεξήγαγον σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Οὔγγρους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ ὑπέστησαν πολλὰς καταδιώξεις. Τὸ ἰλλυρικὸν πολιτικὸν κόμμα κατῆλθε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς ἐκλογὰς τῷ 1842, τῷ δὲ 1848 κατώρθωσε νὰ πλειοψηφήσῃ. Συνεπείᾳ τῆς πλειοψηφίας ταύτης οἱ Κροάται ἐζήτησαν νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν ἡ Κροατία καὶ αἱ λοιπαὶ νοτιοσλαυικαὶ χῶραι. 'Επειδὴ ὅμως ἡ αἴτησις αὕτη ἀπερρίφθη, τὰ κροατικὰ συντάγματα ἐπανεστάτησαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Κατόπιν τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων ἡ Κροατία ὑπήχθη ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο καὶ αἱ ἄλλαι νοτιοσλαυικαὶ χῶραι. Τῷ 1867 ὅμως ἡ Κροατία, κατόπιν ἰδιαιτέρας αὐστροουγγρικῆς συμφωνίας, ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν Οὐγγαρίαν. Τῷ 1878, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βοσνίας καὶ 'Ερζεγοβίνης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, τὸ κίνημα ἐδιχάσθη εἰς τοὺς ἐν Αὐστρίᾳ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἀγωνιζομένους, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς συμπήξεως τῶν Νοτιοσλαύων εἰς ἰδιαίτερον βασίλειον ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ δυαδικοῦ αὐστροουγγρικοῦ βασιλείου, μετατρεπομένου εἰς τριαδικοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις τῶν Σέρβων, ἡ προερχομένη ἐκ τοῦ ἐλευθέρου σερβικοῦ βασιλείου, ἐξεμεταλλεύθη καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸν ἰλλυρισμὸν ἐπιτυχέστατα κατὰ διαφόρους περιόδους καὶ εἰς διαφόρους περιστάσεις, μέχρις ὅτου, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀπέληξεν οὗτος εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ τριαδικοῦ βασιλείου τῶν *Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων*, ἢ ἄλλως *Νοτιοσλαυίας* καλουμένου. Μ. Δ. Β.

"Ιλμ' "*Ορμα*. 'Ιθαγενὴς ὀνομασία τῆς μεγάλης χαμιτικῆς φυλῆς τῆς 'Ανατολικῆς 'Αφρικῆς *Γκάλλα*.

'Ιλματὰρ (Ilmatar) [*Φιν. Μυθολ.*]. Θεότης τῆς φινλανδικῆς μυθολογίας, νύμφη τοῦ ἀέρος (Ούκκο), ἥτις γονιμοποιηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐγέννησε τὸν Βαϊναμόϊνεν, τὸν ὁποῖον ἐπροστάτευσε κατὰ τὰς τολμηρὰς καὶ ὑπερφυσικὰς ἐπιχειρήσεις του. Δ.Σ.Δ.

— **'Ιλματὰρ** (Ilmatar) [*'Αστρον.*]. 'Αστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 385. 'Ανεκαλύφθη τὴν 1ην Μαρτίου 1894 ὑπὸ τοῦ Max Wolf ἐν 'Αϊδελβέργῃ. Σ. Π.

"Ιλμεν (Ilmen) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς ΒΔ. Ρωσίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Νοβγορόδ. 'Εμβαδὸν 918 τ. χλμ. Εὑρίσκεται εἰς ὕψος 28 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἔχει δὲ βάθος ἀπὸ 2 μέχρις 9 μ. Εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς, λίαν ταραγμένα, ἐκβάλλουν πολυάριθμοι ποταμοί. Τὰ ὕδατα αὐτῆς χύνονται εἰς τὴν λίμνην Λαδόγα, παρὰ τὴν Βολχώβ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς ὁποίας κεῖται τὸ Νοβγορόδ. Ἡ "Ιλμεν εἶναι πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς. Δ. Σ. Δ.

— **"Ιλμεν** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. 'Ακρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°24' ½ Β., μῆκ. 34°02' ⅔ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Sebastopol to Kertch Strait), ἀπόληξις τῆς παραλλήλως τῇ ἀκτῇ διηκούσης ὀροσειρᾶς "Αϊ-Πετρὸς τῆς Γιάλτας (4.046 ποδ.), ἧς ἡ ὀνομασία (Αγ Petros ἐπὶ τῶν ἀγγλ. χαρτῶν) ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχεν ὁ 'Ελληνισμὸς εἰς τὰ βόρεια ταῦτα μέρη. Κατέχει τὸ τεταρτημόριον περίπου τῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων 'Αϊτοδὼρ καὶ Σαρίτς ἀκτῆς. Εἶναι δὲ ἡ ἀκρωτηριάζουσα ἀκτὴ αὕτη «τὸ Κριοῦ Μέτωπον ἀκρωτήριον τῆς Ταυρικῆς, ὄρος ὑψηλόν» (*'Ανωνύμ.* Περίπλ. Εὐξείνου 52). Σ. Ε. Λ.

'Ιλμενάου (Ilmenau) [*Γεωγρ.*] Πόλις καὶ θερινὸν κέντρον τῆς Γερμανίας εἰς τὰς βορείους παρυφὰς τοῦ Θουριγγιανοῦ Δρυμοῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ "Ιλμ. Κάτ. 12600. Τὰ κυριώτερα κτίρια εἶναι τὸ ἀνάκτορον, ἄλλοτε διαμονὴ τῶν μεγάλων δουκῶν τῆς Σὰξ Βεϊμάρης, ὁ καθολικὸς ναός, σανατόριον διὰ νευρικὰς παθήσεις καὶ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα. Ἡ πόλις κεῖται γραφικῶς ἐν μέσῳ δασωδῶν λόφων, συχνάζουν δὲ πολλοὶ περιηγηταὶ ἰδίᾳ τὸ θέρος. 'Απετέλει εὐνοουμένην διαμονὴν τοῦ Γκαῖτε, ὁ ὁποῖος ἐκεῖ ἔγραψε τὴν «'Ιφιγένειάν» του, πολλάκις δὲ διέμεινεν εἰς τὸ πλησίον αὐτῆς Γκαμπελμπάχ. Ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν κεραμικῆς, ἐπίσης ἐργοστάσια ὑαλουργημάτων, χειροκτίων καὶ χημικῶν προϊόντων. Δ. Σ. Δ.

ἰλμενίτης (Ilmenit) [*'Ορυκτολ.*]. 'Ορυκτόν, μετατιτανικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου τοῦ τύπου $FeTiO_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος ὑπὸ μορφὴν ρομβοεδρικὴν ἢ πλακώδη, παρουσιάζει διδυμίαν κατὰ (0111), στερεῖται σχισμοῦ καὶ ἀπαντᾷ εἰς κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα κοκκώδη ἢ φλοιώδη, εἰς λεπτὰ φυλλάρια, προσέτι δὲ καὶ εἰς κόκκους ἀπεστρογγυλωμένους καὶ ὡς ἄμμος. Ὁ ἰλμενίτης ἔχει χρῶμα σιδηρόμαυρον ἕως μαυρόφαιον, λάμψιν μεταλλικήν, ἰδίως ἐπὶ προσφάτου θραυσιγενοῦς ἐπιφανείας, κόνιν μαύρην καὶ εἰς σπανίας περιπτώσεις φαιάν, εἶναι δὲ ἀδιαφανὴς καὶ μόνον εἰς λεπτὰ φυλλάρια διαφώτιστος. Εἶναι εὔθραυστος μὲ θραυσμὸν κογχώδη ἢ ἀκανόνιστον, ἔχει σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 4,56—5,21, ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς σίδηρον, καὶ ἀποκτᾷ μετὰ πύρωσιν μαγνητικὰς ἰδιότητας.

Ὁ ἰλμενίτης ἀπαντᾷ ὡς ἐπουσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν πολλῶν βασικῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, παρατηρεῖται δὲ καὶ εἰς τὸν τιτανιοῦχον μαγνητίτην, ὁ ὁποῖος τὴν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς TiO_2 ὀφείλει εἰς τὴν παράμειξίν του μὲ ἰλμενίτην. Περαιτέρω εὑρίσκεται ἐντὸς ἐπίσης βασικῶν πυριγενῶν πετρωμάτων ὡς προϊὸν μαγματικῆς αὐτῶν διασπάσεως παρὰ τὸ Taberg ἐν Smäland, Routivare τῆς βορείου Σουηδίας, Ekersund-Soggendal εἰς τὴν νότιον Νορβηγίαν, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὸν Καναδᾶν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Β.

ἰλμενιτικὸς *ἐνστατίτης* (Ilmenit-Enstatit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. 'Αποτελεῖται ἀπὸ ἰλμενίτην καὶ τὸ ἀντίστοιχον μέλος τῆς ὁμάδος τῶν ρομβικῶν πυροξένων ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς μαζῶν ὑπεριτῶν εἰς τὰς νήσους Gomö καὶ Longö παρὰ τὸ Kragerö τῆς Sudelemarken.

Ὁ ἰλμενιτικὸς ἐνστατίτης εὑρίσκεται εἰς στενὴν ἐξάρτησιν πρὸς πετρώματα τῆς οἰκογενείας τῶν γάββρων καὶ ἰδίως πρὸς τὸν ὑπερίτην, ἄλλοτε μὲν ὡς αὐτοτελὴς φλεβοειδὴς μᾶζα, ἄλλοτε δὲ ὡς προϊὸν μαγματικῆς διασπάσεως. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ ἐκ μαγματικῆς διασπάσεως προϊὸν παρουσιάζει βαθμιαίαν μετάβασιν πρὸς τὸ ἐξ οὗ προέκυψεν ἀρχικὸν πέτρωμα. Γ. Β.

— **ἰλμενιτικὸς *νορίτης*** (Ilmenitnorit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενές. 'Αποτελεῖ μεταβατικὸν μέλος ἀπὸ τοῦ νορίτου, συνισταμένου ἀπὸ βασικὸν πλαγιόκλαστον καὶ ρομβικὸν πυρόξενον, πρὸς τὸν ἰλμενιτίτην, ἀποτελούμενον ἀποκλειστικῶς ἐξ ἰλμενίτου. Ὁ ἰλμενιτικὸς νορίτης, ὅπως καὶ ὁ ἰλμενιτίτης, εὑρίσκεται εἰς στενὴν ἐξάρτησιν πρὸς τὸν ἀνορθοσίτην, ἄλλοτε μὲν ὡς αὐτοτελὴς φλεβοειδὴς μᾶζα ἐντὸς τοῦ πετρώματος τούτου, ἄλλοτε δὲ ὡς προϊὸν μαγματικῆς διασπάσεως αὐτοῦ. Εἰς τὸ Storgang παρὰ τὸ Soggendal τῆς νοτιοδυτικῆς Νορβηγίας ἀπαντᾷ ἰλμενιτικὸς νορίτης ἐντὸς ἀνορθοσίτου ὑπὸ μορφὴν φλεβός, ἡ ὁποία παρουσιάζει πάχος 50 μ. περίπου, ἐκτείνεται δὲ εἰς ἀπόστασιν ὑπερβαίνουσαν τὰ 4 χιλιόμ. Γ. Β.

ἰλμενιτίτης (ὁ) (Ilmenitit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον, ἀποτελούμενον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἀπὸ ἰλμενίτην. Ὁ ἰλμενιτίτης ἀπαντᾷ εἰς περιοχάς, ὅπου ἐμφανίζεται ὁ ἀνορθοσίτης, ἄλλοτε μὲν ὑπὸ μορφὴν φλεβός, ἄλλοτε δὲ ὡς προϊὸν μαγματικῆς διασπάσεως τοῦ ἀνορθοσίτου. Τοιαύτην τοπικὴν καὶ γενετικὴν ἐξάρτησιν πρὸς τὸν ἀνορθοσίτην παρουσιάζουν ἐκτὸς τοῦ ἰλμενιτίτου καὶ ἄλλαι μεταλλοφόροι μᾶζαι αἰσθητῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεκτικότητος εἰς τιτάνιον. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ καθ' ἣν ὁ ἰλμενιτίτης, καθὼς καὶ αἱ ὡς ἄνω τιτανιοῦχοι μεταλλοφόροι μᾶζαι, προέρχονται ἐκ μαγματικῆς διασπάσεως τοῦ ἀνορθοσίτου, ἐμφανίζουν βαθμιαίαν μετάβασιν πρὸς τὸ ἐν λόγῳ κύριον πέτρωμα.

Ἡ ἀποκλειστικὴ σύστασις τοῦ ἰλμενιτίτου ἀπὸ ἰλμενίτην συνάγεται καὶ ἐκ τῶν δεδομένων τῆς χημικῆς ἀναλύσεως. Πράγματι ἡ ἀνάλυσις ἑνὸς δείγματος προερχομένου ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ἀνορθοσίτου τοῦ Ankershus παρὰ τὸ Ekersund ἔδωκε TiO_2=47,75%, Fe_2O_8=22,11%, καὶ Fe

Digitized by Google

=31, 01%, ἤτοι συνολικὴν περιεκτικότητα εἰς σιδηροτιτανιοῦχα συστατικὰ 94,87%, ἐνῷ ἡ περιεκτικότης εἰς SiO_2 μόλις ἀνέρχεται εἰς 0,60%. Γ.Β.

Ἰλμίνσκι, Νικόλαος. Ἀνατολιστὴς καὶ θεολόγος Ρῶσος (1842—1904). Ἀποδημήσας ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔμαθε τὴν νέαν ἑλληνικήν, τὴν τουρκικήν, τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν περσικὴν γλῶσσαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς εἰς τὴν θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Καζὰν καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα θεολογικὰ συγγράμματα. Ἰδίως διεκρίθη διὰ τὸν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς μεταστροφὴν πλήθους Μωαμεθανῶν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Πρὸς τούτοις ἵδρυσε πλεῖστα σχολεῖα εἰς τὰ ταταρικὰ διαμερίσματα καὶ ἐπεστάτησεν εἰς τὴν μετάφρασιν ὀρθοδόξων θρησκευτικῶν βιβλίων εἰς τὰς ποικίλας ἀνατολικὰς ἐν Ρωσίᾳ διαλέκτους. Θ. Β.

Ἰλμπεκῆ (Χατζῆ). Τοῦρκος στρατηγὸς τῆς ἐποχῆς τῶν σουλτάνων Ὀρχὰν καὶ Μουρὰτ τοῦ Α', ἤτοι τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἱδρύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Τῷ 1358 ἐκυρίευσε τὴν Τυρολόην (Τσορλοῦ) καὶ τὴν Χαριούπολιν τῆς Θράκης, κατόπιν δὲ πολιορκήσας τὴν Ἀδριανούπολιν κατέλαβε τὸ ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθὲν φρούριον *Ἰλμπεκῆ-μπουργοσοῦ* (=Πύργος τοῦ Ἰλμπεκῆ). Τῷ 1362 κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν. Μετά τινα ἔτη, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας Βουκάζιν, συμμαχήσας μετὰ τῶν Οὔγγρων, Βοσνίων καὶ Βλάχων καθ' ὑποκίνησιν τοῦ πάπα Ρώμης Οὐρβανοῦ, ἐξεστράτευσεν ἐπὶ κεφαλῆς 60 000 ἀνδρῶν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Τσερμὲν (Τσερνόμεν), παρὰ τὸν Ἕβρον, οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὁ Χατζῆ Ἰλμπεκῆ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Τούρκων Λαλᾶ-Σαχὶν ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἀνιχνευτικοῦ 4.000 ἢ κατά τινας 800 μόνον ἀνδρῶν. Ὁ Ἰλμπεκῆ εὗρε τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν εὐθυμοῦντας ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ οἴνου, διότι εἶχον πεποίθησιν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν των. Ἐπιτεθεὶς δὲ αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτῶν (1371) ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἡ θέσις ἐκείνη ὀνομάζεται καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σὶρφ-σανττνί*, κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ *Σὶρπ-σιντηγῆ* (=Σέρβων καταστροφή). Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀποδίδεται ἀνακριβῶς ὑπό τινων ἱστορικῶν εἰς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον Λαλᾶ-Σαχίν, τὸν κατακτητὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι μετά τινα καιρὸν ὁ Χατζῆ Ἰλμπεκῆ ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαλᾶ-Σαχίν, ὅστις ἐφθόνησε τὴν δόξαν του. Ἦτο ἡ πρώτη δηλητηρίασις ἀντιπάλου, τὴν ὁποίαν ἀγράφει ἡ τουρκικὴ ἱστορία, τόσον πλουσία ἔκτοτε εἰς τοιαῦτα ἐγκλήματα. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰλμπεκλῆ *[Γεωγρ.]*. Δῆμος τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Συρίας εἰς τὸ τμῆμα Χαλεπίου, εἰς τὰ ΒΑ. τῆς πόλεως Χαλεπίου. Κατοικεῖται ὑπὸ Ἀράβων καὶ Τούρκων, ἔχει δὲ 29 χωρία. Ν. Μ.

Ἴλμπεργκ (Ilberg), **Ἰωάννης.** Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1860 ἐν Μαγδεμβούργῳ. Ἐσπούδασε ἐν Λειψίᾳ, Βόννῃ καὶ Βερολίνῳ. Τῷ 1884 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τοῦ Βίτσχουμ, ἐν Δρέσδῃ, καὶ παρέμεινεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1887, ὁπότε διωρίσθη εἰς τὸ Βασιλικὸν γυμνάσιον τῆς Λειψίας. Ἀπὸ τοῦ 1898 ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ἐπιθεωρήσεως «Neue Jahrbücher für das Klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur». Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Studia Pseudhippocratea» (Λειψία 1883), «Das Hippokrates-Glossar des Erotianos und seine urspruengliche Gestalt (Λειψία, 1893), «Prolegomena critica in Hippocratis operum recensionem novam» (Λειψία, 1894) καὶ «Die Sphinx in der griechischen Kunst und Sage» (Λειψία 1896), «Aus Galens Praxis» (1907), «A Corn Celsus und die Medizin in Rom.» (1910). «D. überlieferg d. gynäkol. des Soranos v. Ephesos» (1927).

Ἰλμπεσὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλβανίας (βλ. λ. *Ἐλμπασάν*).

Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς (Ile-De-France) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ χώρα καὶ ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, τῆς ὁποίας ἡ συγκρότησις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συνθήκης τοῦ Ἀρρὰς (1435). Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας παρεχώρει εἰς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας ὁλόκληρον τὴν χώραν τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σὸμμ καὶ τῆς ὁποίας τὰ ὅρια ἐξικνοῦντο μέχρι τῆς Πικαρδίας. Εἰς αὐτὴν προσηρτήθησαν ἀργότερον, διὰ βασιλικῆς ἀποφάσεως, αἱ κομητεῖαι τοῦ Μονφὸρ καὶ τοῦ Dreux καὶ μέρος τῆς περιφερείας τῆς Brie. Μὲ τὴν περιοχὴν ταύτην ἡ Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς διετηρήθη μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁπότε οἱ ἐπίτροποι τῆς Συνταχτικῆς Συνελεύσεως διῄρεσαν αὐτὴν εἰς πέντε νομούς: τὸν νομὸν τῶν Παρισίων (ὀνομασθέντα τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως νομὸν τοῦ Σηκουάνα), τὸν νομὸν τοῦ Σηκουάνα καὶ Οὐάζ, τοῦ Σηκουάνα καὶ Μάρνη, τοῦ Οὐάζ καὶ τῆς Αἰν. Ἡ ὀνομασία της ὀφείλεται εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς χώρας, καλουμένης ἄλλοτε *Φρὰνς* καὶ περιβαλλομένης πανταχόθεν ὑπὸ ποταμῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελῇ ἓν εἶδος νήσου. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, εὔφορον εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ τμήματα, εἶναι ὑγρὸν πρὸς ἀνατολάς. Ἐξ ὅλων τῶν βασιλικῶν κτήσεων ἡ Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς ὑπῆρξε, καθ' ὅλους τοὺς χρόνους ἐξαιρέσει τῆς περιόδου τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου, ἡ καλύτερον διοικηθεῖσα καὶ ἡ πλέον ἥσυχος. Ἡ Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς εἶναι ἀξιοσημείωτος, διότι ὑπῆρξε καὶ ἡ κοιτὶς τῆς γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Σαὶντ-Ζερμαίν, τῆς Μοριενβὰλ καὶ ἡ μητρόπολις τῆς Νουαγιὸν εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ναῶν, οἵτινες ἐκτίσθησαν κατὰ τὴν γοτθικὴν ἀρχιτεκτονικήν. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς** (Ile-de-France) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς νήσου *Μαυρικίου* (βλ. λ.). Μ. Ν. Δ.

Ἰλντιγκίζ, Σέμς-ἐτ-ντὶν Ἀταμπέκ. Ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Ἀζερμπαϊτζὰν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπάρξαντος κράτους τῆς δυναστείας τῶν Ἀταμπέκων. Ἦτο κατ' ἀρχὰς δοῦλος τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Μεσοὺτ τῆς Περσίας, προήχθη ὅμως ταχέως καὶ ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Τογρούλ, ἔχουσαν δύο υἱούς. Ὅτε δὲ ἐπρόκειτο νὰ βασιλεύσῃ εἰς ταύτην ὁ Ἀρσλάν, ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἰλντιγκίζ, διότι ὁ πρόγονός του ἦτο ἔκδοτος εἰς τὴν ἀσωτείαν. Ὁ Ἰλντιγκὶζ ἀπέθανε τῷ 1173 ἐν Χαμαδὰν τῆς Περσίας. Ὁ δεύτερος υἱὸς αὐτοῦ, Κιζὶλ Ἀρσλάν, φονεύσας τὸν τελευταῖον Σελτζουκίδην, Τογρούλ, ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ ἐν Περσίᾳ κράτος τῶν Σελτζουκιδῶν καὶ ἐβασίλευσεν ὡς ἀνεξάρτητος πλέον ἡγεμών. Ν. Μ.

Ἴλντμπουργ (Hildburg) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 684. Ἀνεκαλύφθη τὴν 8 Αὐγούστου 1909 ὑπὸ τοῦ Kopff ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Σ. Π.

Ἴλο, ἢ *Ἴλλο* (Ilo ἢ Illo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας Νιγηρίας (Δυτικῆς Ἀφρικῆς) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νίγηρος. Κάτ. 10.000 Εἶναι ὠχυρωμένη καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον, ἐξ οὗ διέρχονται τὰ καραβάνια τοῦ Σοκότο, τὰ μεταβαίνοντα εἰς Γκοῦρμα καὶ Μόσσι. Ἐπίσης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ περιφέρεια ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σοκότο. Δ. Σ. Δ.

Ἰλοβάϊσκι, Δημήτριος, Ἰβάνοβιτς. Ρῶσος ἱστορικὸς (1849—1911). Διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, συνέγραψε πολυάριθμα ἱστορικὰ ἔργα, ἐν οἷς τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἡγεμονίας τῶν Ριαζάν», δύο τόμους τῆς «Παγκοσμίου ἱστορίας», «Σκιαγραφίας ἐκ τῆς Ρωσικῆς ἱστορίας», «Μεσαιωνικὴν ἱστορίαν ρωσικῶν ἡγεμονιῶν», καὶ πλεῖστα σχολικὰ βιβλία. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877, ὁ Ἰλοβάϊσκι ἐπεχείρησε ταξίδιον εἰς τὰς σλαυικὰς χώρας καὶ ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἱστορικὰ καὶ πολιτικὰ ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως, τὰ ὁποῖα ἐνεποίησαν μεγίστην ἐντύπωσιν πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐπισκεπτόμενος σλαυικήν τινα πόλιν εὑρισκομένην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αὐστρίας πρὸς συλλογὴν ἱστορικῆς ὕλης, συνελήφθη ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας ὡς προπαγανδίζων ὑπὲρ τῶν πανσλαυιστικῶν ἰδεῶν καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ μῆνας, μεθ' ὃ ἀπηλάθη ἐκεῖθεν. Ἐπιστρέψας εἰς Μόσχαν ἐδημοσίευσεν εἰς τόμον τὰς περιπετείας του ταύτας, τὸ ἔργον του δὲ τοῦτο κρίνεται ὡς χαριέστατον καὶ πλῆρες γραφικότητος. Θ. Β.

Ἰλόβλγια, ἢ *Ἰλάβλγια [Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ ΝΑ. Ρωσίᾳ, πηγάζων εἰς 15 χλμ. ἀπόστασιν ἐκ τῶν ὄχθων τοῦ Βόλγα, ἐν τῇ σοβιετικῇ Γερμανικῇ Δημοκρατίᾳ τοῦ Βόλγα. Ἔχει ροῦν μήκους 267 χλμ. παραλλήλως πρὸς τὸν Βόλγαν, ἐκβάλλει δὲ εἰς τὸν Δόν, οὐχὶ μακρὰν τῆς Κατσαλινσκάγιας. Δ. Σ. Δ.

Ἰλοΐλο (Iloilo) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς νήσου Πανὰυ τῶν Φιλιππίνων νήσων, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτοικοι 49 114. Ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα, ἐξάγει δὲ σάκχαριν, ὄρυζαν, καπνὸν καὶ βαφικὰ ξύλα. Διαρκοῦντος τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ πολέμου ἐπυρπολήθη ἐν μέρει ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Ἡ ἐπαρχία ἔχει 400.000 κατοίκους. Εἰς διάφορα σημεῖα αὐτῆς ὑπάρχουν φρούρια ἀνεγερθέντα πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιθέσεων τῶν μαύρων πειρατῶν. Δ. Σ. Δ.

Ἴλοκ (Ilok) *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς Νοτιοσλαυίας ἐν τῷ νομῷ Βουκοβάρ. Κάτοικοι 5.477. Ἔχει παλαιὸν μοναστήριον Φραγκισκανῶν μὲ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καπιστραίου καὶ ἀρκετὰς ρωμαϊκὰς ἀρχαιότητας. Οἱ κάτοικοι, καθολικοὶ Κροάται καὶ ὀρθόδοξοι Σέρβοι, ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, σηροτροφίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Ἐξάγει τὸ περίφημον ἐκ δαμασκήνων οἰνοπνευματῶδες ποτὸν σλίβοβιτς. Δ. Σ. Δ.

Ἰλόκος (Ilocos) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ἐπαρχιῶν τῆς νήσου *Λοζὸν* τῶν Φιλιππίνων νήσων.— 1) *Ἰλόκος Νόρτε* (=βορεία), ἔχουσα 250.000 κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἁλιείαν Κυρίως ἐξάγει καπνόν. Πρωτεύουσα *Λαπάγη* μὲ 38 000 κατ.—2) *Ἰλόκος Σοὺρ* (=νοτία), ἔχουσα 225.000 κατ. καὶ παράγουσα ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον, ἀραβόσιτον, κακάο, ἰνδικὸν καὶ καπνόν. Ἔχει συνάμα χαλκωρυχεῖα καὶ ὑλοτομεῖα. Πρωτεύουσα *Βίγκα* μὲ 35.000 κατ. Δ. Σ. Δ.

Ἰλοπάγκο, ἢ **Κοχουτεπέκε** (Ilopango ἢ Cojutepeque) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Δημοκρατίας Σαλβαδόρ, τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς πόλεως Σὰν Σαλβαδόρ. Ἔχει 9 χλμ. μῆκος, 7 πλάτος, ἐπιφάνειαν 65 τ. χλμ. καὶ βάθος ἄνω τῶν 200 μ. Εἶναι πλουσιωτάτη εἰς ἰχθῦς, ἡ δὲ περὶξ αὐτῆς χώρα πυκνῶς κατῳκημένη. Εἰς τὴν Ἰλοπάγκο χύνονται οἱ ποταμοὶ *Ἀσιλοάπα, Κουάχες, Ἀπαθίγκο, Κουχονάπα*, περιέχει δὲ μικρὰς νήσους, αἵτινες ἀνεφάνησαν κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1880 λόγῳ τῆς ἐκρήξεως ὑποβρυχίου ἡφαιστείου ἐν ἐνεργείᾳ εὑρισκομένου καὶ σήμερον. Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης χρησιμοποιοῦνται ὡς ἰαματικὰ λουτρά. Δ. Σ. Δ.

Ἰλόριν, ἢ *Ἴλλοριν* (Illorin) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία καὶ πόλις τῆς Βρεττανικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ προτεκτοράτῳ τῆς Νιγηρίας. Ἡ ἐπαρχία (κάτ. 250 000) παράγει καπνόν, βάμβακα, ὄρυζαν, πέπερι, φοινικέλαιον καὶ καουτσούκ. Οἱ κάτοικοι διαιροῦνται εἰς διαφόρους φυλάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπικρατοῦν οἱ Γιουροῦμπα, εἰδωλολάτραι τὸ θρήσκευμα. Ὑπάρχουν δύο μικρὰ ἐμιρᾶτα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, τὸ *Σόγγα* καὶ τὸ *Λαφιάγκι*, καί τινες ἡμιανεξάρτητοι πόλεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ *Ὤον, Ἀγιάσσα, Ὄφα* καὶ *Πατίγι*. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἐκτισμένη ἐπὶ λόφων ὕψους 300 μ. καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ τείχους ἔχοντος περιφέρειαν 16 χιλμ. Κάτ. 70.000. Εἶναι μέγα ἐμπορικὸν κέντρον, εἰς τὸ ὁποῖον καταφεύγουν τὰ καραβάνια τὰ μεταφέροντα ἐμπορεύματα ἐκ τῆς κεντρῴας Ἀφρικῆς καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου πρὸς διαμετακόμισιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν κυριώτεραι εἶναι ἡ τῆς κατασκευῆς δερματίνων εἰδῶν, κεντημάτων, ξυλογλυπτικῆς, ἀγγειοπλαστικῆς, ὁπλοποιίας καὶ ὑφαντουργίας. Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς βρεττανικῆς διοικήσεως (1900) ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἐμπορευομένους νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν πόλιν. Τὰ κυριώτερα κτίρια εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἐμίρου καὶ αἱ οἰκίαι τῶν μπαλογκοὺν (πολεμικῶν ἀρχηγῶν). Δ. Σ. Δ.

Ἶλος *[Μυθολ.]*.—1) Υἱὸς τοῦ Δαρδάνου καὶ τῆς Βατείας, θυγατρὸς τοῦ Τεύκρου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐβασίλευσε τοῦ ἐν τῇ Δαρδανίᾳ χώρᾳ λαοῦ τῶν Τεύκρων, ἀποθανὼν δὲ ἄπαις κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἐριχθόνιον.

—2) Υἱὸς τοῦ Τρωὸς καὶ τῆς Καλλιρρόης. Οὗτος ἔκτισε τὴν περίδοξον πόλιν *Ἴλιον* ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ πατρός του ὀνομασθείσῃ χώρᾳ Τροίᾳ κατὰ χρησμόν τινα ὡς ἑξῆς: Εἶχε μεταβῇ ποτε εἰς τὴν Φρυγίαν, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἴς τινα ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου κριτὴς ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνίκησεν ὁ Ἶλος καὶ ἔλαβεν ὡς ἆθλον 50 νέους καὶ 50 νέας καὶ «βοῦν ποικίλην» μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ βασιλέως, ὑπακούοντος εἰς ἀρχαῖον χρησμόν, νὰ κτίσῃ πόλιν, ὅπου ἡ κατάστικτος αὕτη ἀγελὰς κατακλιθῇ. Σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν ὁ Ἶλος ἔκτισε τὸ Ἴλιον ἐπὶ τοῦ λόφου Ἄτης, ὅπου ἡ ἀγελὰς κατεκλίθη. Μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως ὁ Ἶλος ηὐχήθη εἰς τὸν Δία διὰ σημείου νὰ δείξῃ τὴν πρὸς τὴν νεοκτισθεῖσαν πόλιν προστασίαν του. Ὁ Ζεὺς ἔρριψε τότε πρὸ τῆς σκηνῆς του τὸ τρίπηχυ *Παλλάδιον* (βλ. λ.). Εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας προσετίθετο ὅτι ὁ Ἶλος περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τὴν ἐν Παφλαγονίᾳ βασιλικὴν δυναστείαν τῶν Ταντάλιδῶν ἐνίκησεν αὐτὴν καὶ ἐξεδίωξε τῆς χώρας της. Κατ' ἄλλον μῦθον τὸ Ἴλιον ἔκτισεν ὁ Ἶλος κατὰ διαταγὴν τοῦ Πριαπείου Ἀπόλλωνος ἀκολουθήσας μίαν ἀγελάδα τῆς ἀγέλης τοῦ θεοῦ. Τὴν εἰκόνα τοῦ Ἴλου, τελοῦντος θυσίαν ἐπί τινος βωμοῦ πρὸ τοῦ Παλλαδίου, ἔφερεν ἓν νόμισμα τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα.

— 3) Υἱὸς τοῦ ἐξ Ἐφύρας Μερμέρου, πρὸς τὸν ὁποῖον μετέβη ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ ζητήσῃ φάρμακον διὰ νὰ ἀλείψῃ δι' αὐτοῦ τὰ βέλη του. ΚΑΨ.

Ἰλούα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ἴλβα*.

Ἰλουμαΐλούμ. Βασιλεὺς τῆς «Χώρας τῆς θαλάσσης», δηλαδὴ τοῦ μυχοῦ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Θνῄσκοντος τοῦ ἰσχυροῦ Χαμουραμπῆ, βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος, ὁ Ἰλουμαΐλοὺμ ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος (1900 π. Χ.). Ἔκτοτε δύο δυναστεῖαι ὑφίσταντο παρακείμεναι, ἡ τῶν ἀπογόνων τοῦ Χαμουραμπῆ πρὸς Β καὶ ἡ τῶν τοῦ Ἰλουμαΐλοὺμ πρὸς Ν. Τῷ 1761 π. Χ. ἡ πρώτη ἀνετράπη ὑπὸ τῶν

Digitized by Google

Κοσσαίων ἢ Κασσιτῶν (Κασσοῦ), φυλῆς ληστρικῆς τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Τίγρητος ὀρέων. Ὁ ἀρχηγός των Γανδὶς ἐγκατέστη στερρῶς εἰς τὴν Β. Χαλδαίαν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου του διαδόχου, Καστιλιάς, τὸ τελευταῖον μέλος τῆς δυναστείας τῆς Θαλάσσης Ἐαγκαμὶς ἐφονεύθη (1720) μαχόμενον πρὸς τοὺς Ἐλαμίτας. Ὁ υἱὸς τοῦ Καστιλιὰς Ἀγοὺμ συνήνωσε τὰς δύο χώρας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐξηκολούθησεν ἀνάσσουσα τῶν δύο χωρῶν ἡ δυναστεία τῶν Κασσοῦ. Γ. Λ. Α.

Ἰλουργία, ἡ *Ἰλούργεια* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Διάφορος ὀνομασία τῆς *Ἰλλιτουργίδος* (βλ. λ.), μεσογείου πόλεως τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας. Α. Θ. Σ.

Ἰλπὶζ *Ἀλὰν* /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἑλληνικὸν τοῦ Πόντου, κείμενον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Ἀμασείας. Εἶχεν ἄλλοτε περὶ τοὺς 120 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων ὅσοι ἐπέζησαν τοῦ τελευταίου ἀνθελληνικοῦ διωγμοῦ τῶν Τούρκων μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

Ἲλ-Πλὰν (Ile Plane) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Γαλλικὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Ἐλ-Καμέλα* (βλ. λ.).

Ἰλσάνκα (Ilsanca) /*Γεωγρ.*/. Παραπόταμος τοῦ Βιστούλα, ἐν Πολωνίᾳ, Ν τοῦ Ἰβανγορόντ.

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/. Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμίου *Ἰλσάνκα*, ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐκύκλωσε καὶ κατόπιν κατέλαβε τὸ ρωσικὸν φρούριον *Ἰβανγορὸδ* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

Ἰλσέβα (Ilsewa) /*Ἀστρον.*/. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 979. Σ. Π.

ἰλσεμαννίτης (ὁ) (Ilsemanit) /*Ὀρυκτ.*/. Ὀρυκτόν, ἔνυδρον ὀξείδιον τοῦ μολυβδαινίου τοῦ τύπου $Mn_8O_8+nH_2O$. Ἀπαντᾷ εἰς γαιώδεις μάζας χρώματος κυανομαύρου ἕως μαύρου εἰς τὸ Bleiberg ἐν Kärnten. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Γ. Β.

Ἴλσενμπουργ (Ilsenburg) /*Γεωγρ.*/. Πολίχνη καὶ κέντρον ἀεροθεραπείας τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Σαξωνίας τῆς Πρωσσίας, εἰς ὕψος 240 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κάτ. 5 201. Ἐτησίως συχνάζουν αὐτόθι ἄνω τῶν 10.000 ξένων πρὸς θεραπείαν. Πλησίον τῆς πολίχνης ὑψοῦται ὁ γρανιτώδης βράχος *Ἰλσενστάϊν* (474 μ.). Δ. Σ. Δ.

Ἴλση (Ilse) /*Ἀστρον.*/. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 249. Σ. Π.

Ἰλσίνδη (Hilsinde), *ἁγία*. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν δουκῶν τοῦ ἐν Βελγίῳ Louvain καταγομένη, ἐνυμφεύθη τὸν ἅγιον Aufroy. Ἀνελθόντος δὲ εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς ἐν Ὁλλανδίᾳ Οὐτρέχτης τοῦ συζύγου της, ἡ Ἰλσίνδη ἔκτισε καὶ διηύθυνε μοναστήριον ἐν Thorn τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1028 ἀποθανοῦσα ἑορτάζεται τὴν 4 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ἲλ-σὺρ-λὰ Σὸργκ (Isle sur la Sorgue) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Βωκλύζ, ἐπὶ τοῦ Σόργκ, 22 χλμ. Δ τῆς Ἀβινιόν. Κάτ. 14.000. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς περιφερείας εἶναι οἶνος καὶ ὀπῶραι. Ἔχει ἐπίσης μεταξουργεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ ὀρυχεῖα γύψου. Δ. Σ. Δ.

ἰλτιζάμι (τὸ) (τουρκ. *ἰλτιζάμ*, ἐκ τοῦ ἀραβ. *λουζούμ=ἀνάγκη*)· μίσθωσις εἰσπράξεως τῆς δεκάτης ἢ ἄλλων φόρων τοῦ δημοσίου. Ν. Μ.

Ἰλτοῦτος (Iltutus), *ἅγιος*. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος γεννηθεὶς ἐν τῇ κομιτείᾳ Clamorgan τῆς Οὐαλλίας, ὑπηρέτει κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου, οὗτινος ἦτο συγγενής. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὸν κλῆρον ἔκτισε δύο μοναστήρια, τὸ τοῦ Llan Iltut (Lanildut, σήμερον Llanwit) καὶ σχολεῖον ἐν αὐτῷ, ἔπειτα δὲ τὸ τοῦ Llan Elty. Μαθηταὶ τοῦ ἁγίου Ἰλτούτου ὑπῆρξαν οἱ ἅγιοι Δαυΐδ, Γίλδας, Σαμψών, Μαλό, Παῦλος καὶ ἄλλοι. Ἀποθανὼν τῷ 470 ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰουλίου (ἢ 6 Νοεμβρίου). Ε. Γ. Π.

Ἰλτσὰν *Καγιὰ* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Τρεῖς βραχονησῖδες περιεργοτάτων σχημάτων εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (πλάτ. 45°01' Β, μῆκος 36°12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2214: The Black Sea). Προσομοιάζουσι πρὸς δύο πλοῖα καὶ μίαν λέμβον ἱστιοφοροῦντα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ διεθνὴς ὀνομασία των Karavy rocks (Black Sea Pilot ἔκδ. 1908 σελ. 226), ἥτις πείθει πόσον αἱ ἄξενοι ἐκεῖναι ἀκταὶ ἦσαν οἰκεῖαι εἰς τοὺς ναυτικοὺς τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας μας, μέχρι τοῦ νὰ γίνωνται οὗτοι καὶ ἀνάδοχοι τῶν ἐπικινδύνων των σημείων. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἰλυοδόχη (ἡ)· στόμιον ὑπονόμου ὀχετοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσρέουν τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ἢ τοῦ καταβρέγματος.

ἰλυόεις, —*όεσσα,* —*όεν*· ὁ πλήρης ἰλύος, βορβορώδης.

ἰλυόλουτρον (τό)· λουτρὸν ἐντὸς ἰλύος ἰαματικῶν ὑδάτων.

—/*Θεραπ.*/ Τὰ *ἰλυόλουτρα* ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν χρησιμοποίησιν τῶν στερεῶν συστατικῶν τοῦ ὕδατος. Αἱ δὲ φαρμακευτικαὶ ἰλύες ἀποτελοῦνται ὑπὸ πλαστικῆς τινος μάζης ὑπομελαίνης γενικῶς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γλοιώδους καὶ ὀσμῆς ἀρκούντως δριμείας. Εὑρίσκονται δ' αἱ ἰλύες αὗται παρὰ τὴν γειτνίασιν μεταλλικῶν τινων πηγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἕλκουσι τὰς ἰδιότητας καὶ τὴν χημικὴν αὐτῶν σύνθεσιν. Κατ' ἀκολουθίαν αἱ ἰλύες αὗται περιέχουσιν ἀνθρακικὴν ἄσβεστον, χλωριοῦχον νάτριον, σίδηρον, πυριτικὰ ἅλατα, θεῖον, ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἢ θειοῦχον ὑδρογόνον, καὶ εἶναι ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν θερμαί, ἄλλαι δὲ ψυχραί. Τὸ γλοιῶδες αὐτῶν ἔγγειται εἰς τὴν ἐν αὐταῖς παρουσίαν ἀλγῶν καὶ εἰς ὀργανικὰς θειώδεις οὐσίας.

Αἱ μεταλλικαὶ αὗται ἰλύες χρησιμοποιοῦνται: α') εἰς λουτρὰ πλήρη καθολικὰ ἢ εἰς ἡμίλουτρα· β') εἰς ἐπαλείψεις, ἤτοι εἰς ἐπιθέματα παχείας στοιβάδος ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ἢ ἐπὶ μέρους μόνον τοῦ σώματος· γ') εἰς ἐπιτριβάς. Ἐπανειλημμένως ἐγένετο προσπάθεια μεταφορᾶς τῶν μεταλλικῶν τούτων ἰλύων, πρὸς θεραπευτικὴν χρῆσιν, μακρὰν τῆς ἕδρας αὐτῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἰδίως δὲ ἡ ραδιενεργὸς αὐτῶν δύναμις. εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὸ μεταλλικὸν ὕδωρ ἐξ οὗ προέρχονται, ἡ ἐνέργεια αὕτη ὑπὸ τοὺς τοιούτους ὅρους ἀποβαίνει μηδαμινή.

Ἡ ἐνέργεια τῶν ἰλυολούτρων ἐπὶ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν τοῦ σώματος ἔχει ὡς ἀκολούθως: ὁ δι' ἰλύος λουόμενος δοκιμάζει αἴσθημα εἰδικῆς εὐεξίας καθολικῆς, ἡ ἀναπνοὴ αὐτοῦ ἐπιταχύνεται, ἀποβαίνει συχνοτέρα, ἀλλὰ καὶ οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας ἐπιταχύνονται· ἐπέρχεται αὔξησις τῆς περιφερικῆς κυκλοφορίας καὶ ἀκολούθως τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἐπακολουθεῖ καθολικὴ ἐφίδρωσις.

Τὰ ἰλυόλουτρα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς νόσους ἐν γένει τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, εἰς τὰς παραλύσεις, εἰς τὰς νευρίτιδας, εἰς τὴν ἀρθρίτιδα (ποδάγραν), εἰς τοὺς ρευματισμούς, τοὺς χρονίους ἰδίως, εἰς τοὺς κιρσούς, εἰς τὰς φλεβίτιδας. Ἀντενδείκνυται δὲ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰς τὴν ὀξεῖαν ἀρθρίτιδα καὶ εἰς τὸν ὀξὺν ρευματισμόν, εἰς τὴν φυματίασιν ἐν γένει, εἰς τὸν διαβήτην, εἰς τὴν λευκωματουρίαν καὶ εἰς τὰς συμφορητικὰς γενικῶς καταστάσεις.

Σταθμοὶ ἰλυολούτρων γνωστοὶ ἐν Γαλλίᾳ εἶναι οἱ τῶν ὑδάτων τοῦ Barboutan, τῶν τοῦ Dax, ἀφθονούντων εἰς ἄλγας, καὶ τῶν Saint-Amand, ὧν ἡ ἰλὺς περιέχει πλείστας θειώδεις ὀργανικὰς οὐσίας. Παρ' ἡμῖν δὲ ἐλαχίστη χρησιμοποίησις γίνεται τῆς ἰλύος τῶν ὑδάτων Αἰδηψοῦ καὶ Κυλλήνης. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἰλύς, —*ύος* (ἡ)· ὁ καταλειπόμενος πηλὸς ὑπὸ τοῦ πλημμυροῦντος ποταμοῦ· || ἡ πηλώδης ὕλη εἰς τὸν πυθμένα ἀκινήτων ὑδάτων· || καθόλου τὸ κατακάθισμα: «ἰλὺς σακχάρεως, — μεταλλικοῦ ὕδατος».

—/*Δομ.*/ Ἡ θεμελίωσις τεχνικῶν ἔργων εἰς ἔδαφος ἰλυῶδες, τὸ ὁποῖον κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀκαταλλήλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἔχει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν τεχνικόν, καλούμενον νὰ μελετήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν ἑκάστοτε ἐνδεικνυομένην τοιαύτην θεμελίωσιν, ὥστε νὰ συνδυάζεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ οἰκονομία μετὰ τῆς ἀσφαλείας τῆς κατασκευῆς. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν θεμελίων θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ ποικιλωτάτους παράγοντας, ὡς εἶναι ἡ σύστασις, τὸ πάχος, ἡ εὐστάθεια κλπ. τοῦ ἰλυώδους στρώματος καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν ὑποκειμένων ἐδαφικῶν στρωμάτων ἐξακριβουμένη διὰ γεωτρήσεων.

Ἐὰν τὸ πάχος τῆς ἰλύος ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας μέχρι τοῦ στερεοῦ καὶ καταλλήλου πρὸς θεμελίωσιν στρώματος δὲν εἶναι σημαντικόν, ἐνδείκνυται νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ θεμελίωσις κατὰ τοὺς συνήθεις τρόπους ἐπὶ τοῦ καταλλήλου τούτου ἐδάφους, μετὰ προηγουμένην κατασκευὴν τοῦ ἀπαραιτήτου ὀρύγματος. Τοῦτο δὲ ἐφ' ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ συνθῆκαι εὐνοοῦσιν, ὥστε ἡ κατασκευὴ τοῦ ὀρύγματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν διαστάσεων τοῦ ὑπογείου τμήματος τοῦ ἔργου λόγῳ αὐξήσεως τοῦ βάθους θεμελιώσεως νὰ μὴ ἐπιβαρύνωσι τὸ ἔργον μὲ μεγάλην σχετικῶς δαπάνην. Ἐκ τῆς φυσικῆς συστάσεως τῆς ἰλύος ἐξαρτῶνται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καὶ τὰ προστατευτικὰ ἔργα διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν πρανῶν τοῦ ὀρύγματος. Ὅταν ἡ ἰλὺς ἔχῃ σύστασιν πόλτου ἐλάχιστα συνεκτικοῦ, ἐπιβάλλεται ἡ προηγουμένη ἐγκατάστασις φράγματος περιβάλλοντος τὸ θεμέλιον, ὡς προκειμένου περὶ θεμελιώσεως ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἐπαρκῶς ἀνθεκτικῆς διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸ στρῶμα τῆς ἰλύος. Ἐνδέχεται ἄλλος τρόπος, ὁ διὰ πασσαλώσεως, ἐφαρμοζόμενος καὶ εἰς μεγαλύτερα βάθη, νὰ εἶναι ὁ μᾶλλον ἐνδεδειγμένος. Οὗτος συνίσταται εἰς τὴν διὰ τοῦ καταλλήλου χειροκινήτου ἢ μηχανοκινήτου πασσαλοπήκτου (sonette) ἔμπηξιν ξυλίνων συνήθως πασσάλων, διὰ τῶν ὁποίων, ἐὰν τὸ βάθος τοῦ στερεοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι μέγα, μεταφέρονται τὰ φορτία μέσῳ τῶν πασσάλων εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος. Ἐὰν τὸ βάθος εἶναι σημαντικόν, τὸ ἔργον συγκρατεῖται ὑπὸ τῶν πασσάλων ἐμπηγνυομένων μὲ τὴν κατάλληλον πύκνωσιν μέχρι βάθους, ὥστε λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς τριβῆς μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας των καὶ τοῦ πιεστοῦ στρώματος νὰ ἀποκλείηται ἡ περαιτέρω εἴσδυσις τῶν πασσάλων συνεπείᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ ἔργου μεταφερομένων δυνάμεων. Παρὰ τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ἡ ἰλὺς προβάλλει εἰς τὴν περαιτέρω εἴσδυσιν τῶν ἐμπηχθέντων πασσάλων, δὲν ἀποκλείεται ἐξ ὁλοκλήρου ὁ κίνδυνος τῆς σὺν τῷ χρόνῳ πλαγίας ἀποκλίσεως τούτων. Εἰς πλεῖστα τῶν πρὸς θεμελίωσιν τεχνικῶν ἔργων, ὅπως εἶναι τὰ βάθρα θολωτῶν γεφυρῶν, ἀκρόβαθρα συγκρατοῦντα καὶ ἐπίχωμα, τοῖχοι ὑποστηρίξεως γαιῶν, ὑδροφράγματα, κρηπιδότοιχοι προκυμαιῶν, ἐνεργοῦσι δυνάμεις συνήθως ἀποκλίνουσαι τῆς κατακορύφου, αἱ ὁριζόντιοι συνιστῶσαι τῶν ὁποίων εἶναι ἱκαναὶ ἐνίοτε νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀνωτέρω βαθμιαίαν ἀπόκλισιν τῶν πασσάλων καὶ ἐκθέσωσιν εἰς κίνδυνον τὴν εὐστάθειαν τοῦ ἔργου. Τεχνικὰ δὲ ἔργα ὡς τὰ ἀνωτέρω ἐγείρονται πολλάκις εἰς τελματώδη καὶ ἰλυώδη ἐδάφη, ὁποῖα συναντῶνται εἰς τὰ βάθη τῶν κοιλάδων, τοὺς αἰγιαλούς, τοὺς θῖνας. Ἐμπηγνύουσι λοιπὸν μὲ τὴν προσήκουσαν λοξότητα τὰς ἐξωτερικὰς ὁμάδας τῶν πασσάλων, διὰ νὰ ἀντιδράσωσι κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀποκλίσεως, κατευθύνοντες τοὺς πασσάλους ὥστε νὰ δέχωνται κατὰ τὸ δυνατὸν κεντρικῶς τὰς δυνάμεις.

Ὁσάκις τὰ γειτονικὰ πλευρικῶς πρὸς τὸ θεμέλιον στρώματα δὲν θεωροῦνται ἐπαρκῶς σταθερά, ἐνισχύονται ταῦτα καὶ δι' ἄλλων μέσων ἢ καὶ διὰ πασσάλων, ὥστε τὸ διὰ τὴν κυρίως θεμελίωσιν σύστημα τῶν πασσάλων νὰ εὑρεθῇ ἀσφαλῶς ἐγκιβωτισμένον. Εἰς πολλὰς γεφύρας ὑπεράνω ποταμῶν μετὰ ἰλυώδους κοίτης ἐξετελέσθησαν μεταξὺ τῶν βάθρων τοιαῦται ἐνισχύσεις τοῦ ἐδάφους διὰ πασσάλων ἀραιοτέρων στερεουμένων μεταξύ των διὰ ξυλίνων συνδέσμων. Παρόμοιαι ἐνισχύσεις δύνανται νὰ ἐπιτευχθοῦν καὶ ἐν συνδυασμῷ μετὰ σκυροκονιάματος.

Εἰς πολλὰς γεφύρας λ.χ. ἐν Γαλλίᾳ ἐγένετο ἐπιτυχὴς χρῆσις μεθόδου, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1864 ἐτέθη τὸ πρῶτον εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τοῦ Croisette-Desnoyers διὰ θεμελιώσεως τεχνικῶν ἔργων τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νάντης-Βρέστης. Ἡ μέθοδος αὐτή, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ δὲν εἶναι πάντοτε ἁπλῆ καὶ ἀσφαλής, συνίσταται εἰς τὴν προγενεστέραν ἐξυγίανσιν τοῦ στρώματος τῆς ἰλύος διὰ συμπιέσεως μέσῳ ὀγκώδους ἐπιχώματος ἐξ ὑγιῶν χωμάτων. Ὅταν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιτευχθῇ ἡ ὁριστικὴ κατακάθισις τῶν νέων στρωμάτων καὶ ἡ συμπύκνωσις τοῦ ὑπ' αὐτὰ στρώματος τῆς ἰλύος, ἀφαιρεῖται τὸ ὑπερέχον τμῆμα τοῦ ἐπιχώματος, καὶ ἐπὶ τοῦ οὕτως ἐξυγιαθέντος καὶ ἐνισχυθέντος ἐδάφους ἐκτελεῖται ἡ συνήθης πασσάλωσις, ὑπὸ συνθήκας εὐνοϊκωτέρας διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἔργου.

Ἐκτὸς τῶν διὰ πασσαλώσεως τρόπων θεμελιώσεως, ὄχι μόνον διὰ ξυλίνων ἀλλὰ καὶ διὰ μεταλλικῶν ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος πασσάλων, ἐφαρμόζονται εἰς τὴν περίπτωσιν ἰλυώδους ἐδάφους καὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ θεμελιώσεις ἐπὶ οἱασδήποτε φύσεως συμπιεστοῦ καὶ ἀκαταλλήλου ἐδάφους (βλ. *θεμελίωσις*).

Εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ βάθος τοῦ στερεοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι μέγα, ἡ θεμελίωσις γίνεται ἐπιτυχῶς καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς στύλων ἐκ σιδηροπαγοῦς ἢ κοινοῦ σκυροκονιάματος. Βυθίζονται πρὸς τοῦτο ἐντὸς τοῦ πιεστοῦ στρώματος καὶ μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους κυλινδρικοὶ ἢ πρισματικοὶ τύποι τῶν καταλλήλων διαστάσεων, στερεούμενοι μετ' ἀλλήλων σὺν τῇ προόδῳ τῆς βυθίσεως. Ἐντὸς τούτων καὶ μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ἐντὸς τῶν τύπων ἰλύος μορφοῦνται στῦλοι ἐκ σιδηροπαγοῦς λ.χ. σκυροκονιάματος. Τοῦ τρόπου τούτου θεμελιώσεως ἐγένετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐφαρμογὴ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ι. Χ.

ἰλυσία (ἡ) (Ilysia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πυθωνιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Γουϊάνας. Δ. Ν. Π.

ἰλυώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τὸ)· ὁ πλήρης ἰλύος, πηλώδης, βορβορώδης: «ἰλυῶδες ἔδαφος», «βυθὸς ἰλυώδης».

Ἴλφορδ (Ilford) /*Γεωγρ.*/. Προάστειον τοῦ Μείζονος Λονδίνου, ἀπέχον 11 χλμ. τοῦ Ἄστεως καὶ συνδεόμενον μετ' αὐτοῦ σιδηροδρομικῶς καὶ διὰ πυκνοῦ δικτύου τροχιοδρόμων καὶ λεωφορείων. Κάτ. 85.194. Ὡς κυριωτέραν βιομηχανίαν ἔχει τὴν κατασκευὴν χάρτου καὶ φωτογραφικῶν εἰδῶν. Ἡ συλλογὴ τῶν μαστοφόρων τῆς πλειστοκαίνου ἐποχῆς τοῦ Σὲρ Ἀντωνίου Μπραῖντυ, ἡ εὑρισκομένη σήμερον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, κατηρτίσθη κυρίως ἐξ εὑρημάτων εἰς τὸ Ἴλφορδ. Δ.Σ.Δ.

Ἰλφρακὼμ (Ilfracombe) /*Γεωγρ.*/. Λιμὴν καὶ λουτρόπολις ἐν Ντεβονσάϊαρ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μπριστόλ, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Λονδίνου Κάτ. 11.772. Λόγῳ τοῦ

Digitized by Google

εὐκράτου κλίματός της ἀποτελεῖ κέντρον ἀναψυχῆς δι' ἐπισκέπτας καθ' ὅλον τὸ ἔτος Δ. Σ. Δ.

Ἰλφώφ, ἢ *Ἰλφόβουλου* (Ilfov-Ilfovulu) /*Γεωγρ.*). Νομὸς τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ νοτίᾳ περιοχῇ τῆς Μεγάλης Βλαχίας, χωριζόμενος ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας διὰ τοῦ Δουνάβεως, ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἄρτζες καὶ Διμποβίτσα, καὶ εἶναι ἐκ τῶν εὐφορωτέρων νομῶν τοῦ βασιλείου, παράγων δημητριακὰ καὶ ξυλείαν. Ἔχει ἔκτασιν 5.176 τ. χλ. καὶ πληθυσμὸν 679.000 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι τὸ *Βουκουρέστιον*. Μ. Ν. Δ.

Ἰλχάν. Ὄνομα δοθὲν εἰς τὸν *Χουλαγκιού*, ἔγγονον τοῦ Δζεγκὶζ χάν, θέσαντα τέρμα εἰς τὸ ἀραβικὸν κράτος τῶν Ἀββασιδῶν καὶ κατακτήσαντα ὅλας τὰς ἐν Ἀσίᾳ μουσουλμανικὰς χώρας (βλ. κατωτ.). Ν. Μ.

Ἰλχανίδαι (*Ἰλχανιάν*). Δυναστεία ἐν Περσίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ *Ἰλχὰν* ((βλ. λ.), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκυβέρνησεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ του Μεγκιοῦ Καάν, κατόπιν δὲ τελείως ἀνεξαρτήτως. Τὸ κράτος τοῦτο διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1263 μέχρι τοῦ 1349 καὶ ἀριθμεῖ 9 ἡγεμόνας, τοὺς Χουλαγκιού, Ἰκᾶ-χάν, σουλτὰν Ἀχμέτ, Ἀργὸν-χάν, Κεϊχατοῦ-χάν, Μπαϊντοῦ-χάν, Γαζὰν Μαχμοὺτ-Χάν, Μεχμὲτ Χουταμπεντὲ καὶ Μπoῦ-Σαΐτ. Ἐκ τούτων ὁ δεύτερος ἔγινε Μουσουλμᾶνος, ἀλλ' οἱ ὑπήκοοί του, ἐξακολουθοῦντες νὰ εἶναι εἰδωλολάτραι, ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἐπὶ Γαζὰν χὰν ὅμως εἰσήχθη εἰς ὁλόκληρον τὸ κράτος ὁ Ἰσλαμισμός. Ν. Μ.

Ἴλχουρι-*Ἀλὶν* [*Γεωγρ.*]. Ὄρος εἰς τὰ Α. τῆς σινικῆς Μαντζουρίας. Διακλαδούμενον ἀπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Χίνγκαν πρὸς Α. συνιστᾷ τὴν διαχωρίζουσαν γραμμὴν τῶν ποταμῶν Ἀμοὺρ καὶ Νόννι. Τὸ ὄρος ἔχει ἐλάχιστα ἐξερευνηθῇ. Δ. Σ. Δ.

Ἰμαζῖγοι (οἱ) (=ἀπόγονοι τῶν Μάζιγ). Ὄνομα λαοῦ αὐτόχθονος, οἰκοῦντος τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας τοῦ Ἄτλαντος ἐν Μαρόκκῳ καὶ ὅστις συνηθέστερον διακρίνεται διὰ τοῦ ὀνόματος *Βέρβεροι* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

ἱμαῖος, —*α*, —*ον*· «ἱμαῖον ᾆσμα,—μέλος» ᾆσμα τῶν ἀνιμώντων, τῶν ἀντλούντων ὕδωρ.

— **ἱμαῖα** *μέλη* [*Ἀρχ.*]· βλ. λ. *ἐπιμύλια* μέλη.

Ἰμαῖος [*Ἀρχ. Ἱστορ.*]. Εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ Ξέρξου, λαβὼν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου (Περσ. 31) ὡς γενναῖος καὶ περίφημος τοξότης. Α. Θ. Σ.

Ἱμαλάϊα (τὰ) [*Γεωγρ.—Γεωλογ.*]. Μεγάλη ἅλυσις ὀροσειρῶν, *Ἴμαος* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένη, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀρχομένη ἀπὸ Δ ἀπὸ τῆς ἐγκαρσίως διατεμνούσης αὐτὴν φάραγγος τοῦ Ἄνω Ἰνδοῦ, ἐκτείνεται ὑπὸ μορφὴν ἐλαφρῶς κυρτοῦ (πρὸς Ν) τόξου κατ' ἀρχὰς μὲ διεύθυνσιν ΒΔ—ΝΑ καὶ περαιτέρω Δ—Α μέχρι τῆς ἐπίσης ἐγκαρσίως διασχιζούσης αὐτὴν φάραγγος τοῦ ποταμοῦ Βραχμαπούτρα πρὸς ἀνατολάς.

Τὰ Ἱμαλάϊα (σανσκρ. = Χῶραι χιόνος) εἶναι τὸ ὕψιστον ὄρος τῆς γῆς, χωρίζον τὴν ὑψηλὴν Ἀσίαν (ὀροπέδιον τοῦ Θιβὲτ) ἀπὸ τὰς Ἰνδίας. Αἱ ὀροσειραί των περιβάλλουν ὡς ὑψηλοὶ τοῖχοι ἀπὸ Β τὴν πεδινὴν χώραν τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ μῆκος τῆς ὅλης ὀροσειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων φθάνει τὰ 2.400 χιλιόμ., τουτέστιν εἶναι ἴσον μὲ τὴν ἀπόστασιν Βερολίνου—Τριπόλεως (Ἀφρικῆς), ἂν καὶ κατὰ τὰς νεωτάτας ἐρεύνας τοῦ Γκρέγκορυ τὰ Ἱμαλάϊα ἐξακολουθοῦν καὶ ἔτι περαιτέρω πρὸς Α μέχρι τῆς περιοχῆς τῶν ἄνω ῥοῶν τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἰνδοκίνας. Ἐπιπροσθέτως εἶναι ἄγνωστον ἀκόμη μέχρι ποίας ἀποστάσεως τὰ πρὸς Δ τῆς ἐγκαρσίας φάραγγος τοῦ Ἰνδοῦ ὄρη πρέπει νὰ θεωρῶνται ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως ὡς προέκτασις τῶν Ἱμαλαΐων. Τὸ μέσον πλάτος τῶν Ἱμαλαΐων φθάνει τὰ 220 χιλιόμ. περίπου.

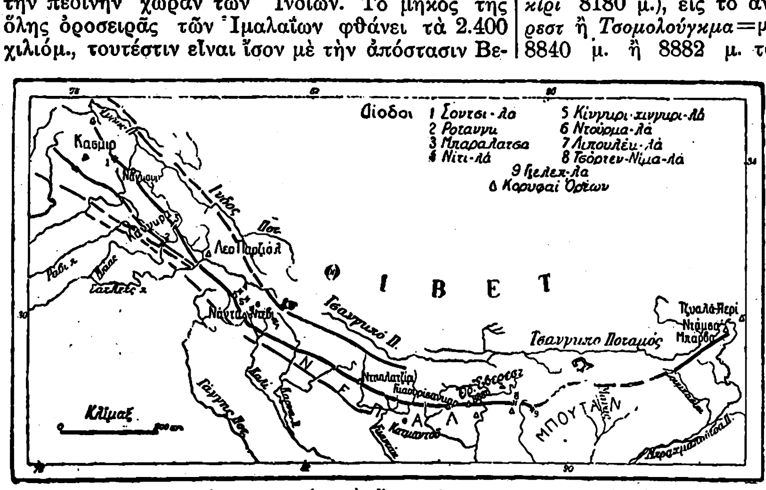

Τὰ Ἱμαλάια με τοὺς ποταμούς, τὰ ὄρη, τὰς κορυφὰς καὶ τὰς διόδους των.

Τὸ νότιον ὅριόν των εἶναι ὀξύ, ἐνῷ τὸ βόρειον ἀποτελεῖ τὸν αὐλῶνα τοῦ Ἄνω Ἰνδοῦ, τοῦ Γκάρτοκ καὶ τοῦ Βραχμαπούτρα. Βορείως καὶ παραλλήλως σχεδὸν τῶν Ἱμαλαΐων ἐκτείνονται αἱ ὀροσειραὶ Καρακορoὺμ καὶ Τρανσιμαλάϊα ἢ Ὑπεριμαλάϊα, δυτικῶς δ' αὐτῶν ὁ Ἰνδοκαύκασος (Ἰνδοὺ-Κούς).

Γεωλογικῶς ἐξεταζομένη ἡ ὀροσειρὰ τῶν Ἱμαλαΐων, συνίσταται κατὰ τὸ κεντρικὸν τμῆμά της ἐκ μεγάλων ὑψηλῶν ἁλύσεων παναρχαίων ὀρέων, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῶν ὁποίων εἶναι ἐπιπτυχωμένα ἰζηματογενῆ πετρώματα νεωτέρων γεωλογικῶν περιόδων. Ἡ πτύχωσις, ἡ ἀνυψώσασα τὰ Ἱμαλάϊα εἰς τὴν σημερινὴν μορφήν των, συνωδεύετο καὶ μὲ γέννησιν καὶ ἐπώθησιν μεγάλων γεωτεκτονικῶν *καλυμμάτων* (βλ. λ. *ἐπώθησις*), εἶχε δὲ διεύθυνσιν ἀπὸ Β πρὸς Ν. Τούτου ἕνεκα καὶ οἱ νότιοι πόδες τῆς ὀροσειρᾶς εἶναι ἀπόκρημνοι καὶ ταχέως ἀνυψοῦνται ἀπὸ χαμηλῶν προλόφων καὶ προβούνων εἰς τὰ μέγιστα γνωστὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὕψη. Οἱ βόρειοι πόδες μεταπίπτουν ὑψηλὰ καὶ εἰς μέγα πλάτος βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἐνδοασιατικὴν ὑψηλὴν χώραν. Οὕτω πως τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη εἶναι, ὡς αἱ Ἄλπεις τῆς Εὐρώπης, νέα πτυχωσιγενῆ ὄρη, τῶν ὁποίων ἡ κυρία πτύχωσις συνετελέσθη κατὰ τὰ μέσα τῆς τριτογενοῦς περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ὡς ἀρκούντως ἀσφαλῶς καταφαίνεται ἔκ τινων παχέων στρωμάτων κροκαλοπαγῶν, μεγάλα τμήματα τοῦ ὄρους ὑπέστησαν σημαντικὰς ἐξάρσεις καὶ κατόπιν εἰς νεωτέρας ἀκόμη ἐποχάς, πιθανῶς δ' ὀλίγον πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν παγετώνων.

Ὅτι δ' αἱ ὀρεσιγόνοι δυνάμεις ἀκόμη δὲν ἔπαυσαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἱμαλαΐων, καταδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν σεισμῶν, οἱ ὁποῖοι προσβάλλουν ἰδίᾳ τὰ κράσπεδα τῆς ὀροσειρᾶς. Ἀκόμη κατὰ τὸ ἔτος 1915 ἰσχυρὸς σεισμὸς κατέστρεψε τὴν πόλιν Κάνγκρα, κειμένην εἰς τοὺς πόδας τῶν ΒΔ Ἱμαλαΐων.

Μεταλλεύματα χρήσιμα δὲν ἔχουν συναντηθῆ ἐν ἀφθονίᾳ. Χαλκὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ Κουμάον—Γκάρβαλ καὶ εἰς τὸ Νεπάλ. Εὑρέθησαν ἐπίσης σίδηρος, ἀντιμόνιον καὶ γραφίτης. Ἡ ἐξαγωγή των εἶναι πολὺ δύσκολος.

Ἐπισκόπησις ἐπὶ τῶν σχέσεων καὶ τοῦ τρόπου διατάξεως τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν Ἱμαλαΐων καθιστᾷ φανερόν, ὅτι τὰ μέγιστα ὕψη των εἶναι διανεμημένα κατὰ διαφόρους κόμβους. Ἐκ Δ. πρὸς Α. συναντῶνται ἑπτὰ τοιοῦτοι κόμβοι, δηλαδὴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄνω Ἰνδοῦ (*Νάγκα—Παρμπάτ*, 8120 μ. ὑψ.) εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σατλέντς (*Καμὲτ* 7760 μ.—*Λέο Παργκιάλ*), εἰς τὸ Χαρβὰλ—Κουμαὸν (*Νάντα Ντεβὶ* 7820 μ.—*Ντουναγκίρι—Τρισοὺλ* 7136 μ.), εἰς τὸ δυτικὸν Νεπὰλ (*Δωλαγκίρι* 8180 μ.), εἰς τὸ ἀνατολικὸν Νεπὰλ (τὸ *Ἔβερεστ* ἢ *Τσομολούγκμα*=μήτηρ τῶν θεῶν τῆς χώρας 8840 μ. ἢ 8882 μ. τὸ ὕψιστον ὄρος τῆς γῆς — *Γκαουρισαγκὰρ* 7140 μ.), εἰς τὸ Σικκὶμ (*Καγκτσεντζάγκα* 8355 μ.) καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς φάραγγος τοῦ Βραχμαπούτρα.

Ἂν τοποθετήσῃ τις τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ἐπὶ χάρτου, παρατηρεῖ, ὅτι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἀνυψοῦνται εἰς τὰς θέσεις, ὅπου οἱ ποταμοὶ ἔχουν διανοίξει βαθείας φάραγγας. Εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς αἱ σχετικαὶ διαφοραὶ ὑψῶν εἰς μικρὰς ἀποστάσεις ὑπερβαίνουν τὰ 5000 μέτρα. Ὁ Burrard ἤδη εἶχεν ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ τρόπου γενέσεως τῶν μεγάλων φαράγγων τῶν Ἱμαλαΐων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν γεννηθῆ κυρίως συνεπείᾳ διαρρήξεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων, διασχιζουσῶν τὸ ὄρος ἰδιαιτέρως εἰς τὰς θέσεις ὅπου ἔχουν ἀνυψωθῆ αἱ ὕψισται κορυφαί.

Τὰ Ἱμαλάϊα χαρακτηρίζονται ὅλως ἰδιαιτέρως, διότι ὅλαι αἱ μορφαὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους των, ὄρη, ποταμοί, κοιλάδες, φάραγγες, κ. τ. λ. εἶναι ἀνεπτυγμέναι κολοσσιαίως καὶ παρουσιάζουσι γιγάντειον μέγεθος. Περιηγηταί, ἐπισκεφθέντες τὰς περιοχὰς Χαρβὰλ καὶ Κουμαόν, τονίζουν τὴν καταφανῆ ἀντίθεσιν, ἡ ὁποία ὑπάρχει σχετικῶς μεταξὺ Ἄλπεων καὶ Ἱμαλαΐων. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐγκαρσίας φάραγγος τοῦ Ἰνδοῦ δύναταί τις ἀπὸ τῆς παρὰ τὸ Χιλὰς βαθμῖδος τοῦ Ἰνδοῦ νὰ παρατηρήσῃ τὴν διαφορὰν ὕψους ἐξ 7000 μ., ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ὑψομέτρου τοῦ ποταμοῦ (950 μ. περίπου ἀπὸ ἐπιφανείας θαλάσσης) καὶ τῆς ὑπὸ πάγων κεκαλυμμένης κορυφῆς Νάνγκα Παρμπὰτ (8120 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν). Παρόμοιαι συνθῆκαι ὑφίστανται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐγκαρσίας φάραγγος τοῦ Βραχμαπούτρα, ὅπου εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς φάραγγος ἀνυψοῦνται αἱ δύο κορυφαὶ *Γυάλα—Φέρι* (7150 μ.) καὶ *Ναμσαμπάρβα* (7755 μ.)· ἡ διαφορὰ ὑψῶν φθάνει περίπου τὰ 5000 μ.

Ἡ κορυφὴ Καγκτσεντζάγκα.

Αἱ κορυφαὶ τῶν Ἱμαλαΐων σκεπάζονται ἀπὸ εὐρέα πεδία πάγου καὶ μεγάλους παγετῶνας. Τὸ ὅριον τῆς αἰωνίας χιόνος ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς εὑρίσκεται πρὸς Ἀν. μὲν εἰς ὕψος 4700 μ. περίπου (ὡς καὶ εἰς τὰς Ἄνδεις παρὰ τὸν Ἰσημερινόν), πρὸς τὰ ΒΔ. ὅμως ἀνέρχεται κατά τινας ἑκατοντάδας μέτρων. Εἰς τὴν βόρειον πλευρὰν διήκει διὰ τῶν ὑψῶν 5400 μ.—5800 μ.

Διὰ τῶν τηκομένων ὑδάτων των οἱ παγετῶνες τροφοδοτοῦσι τοὺς πολυαρίθμους μεγάλους ποταμοὺς τοὺς καταρδεύοντας τὴν Ἰνδικὴν πρὸ τῶν Ἱμαλαΐων χώραν. Οἱ ποταμοί, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρέχουν ἀμέσως παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ὄρους καὶ ἔχουν μικρὰν μόνον κατὰ μῆκος ἔκτασιν, ἔχουν διανοίξει κοιλάδας, αἱ ὁποῖαι εἶνε βαθεῖαι, στεναί, ἀπόκρημνοι καὶ δυσπρόσιτοι. Πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι καθ' αὑτὸ φάραγγες. Ἐπικρατοῦν ἐξ αὐτῶν (ἰδίᾳ εἰς τὰς χαμηλοτέρας περιοχάς) αἱ ποταμογενεῖς κοιλάδες, αἱ ὁποῖαι ἔχουν V-ειδῆ ἐγκαρσίαν τομήν, ἐνῷ αἱ ὑπὸ παγετώνων τῆς παγετώδους ἐποχῆς διανοιγεῖσαι κιβωτιοειδεῖς κοιλάδες *Τρὸγ* (Trog—täler), αἱ ὁποῖαι ἔχουν U-ειδῆ τομήν, παρουσιάζονται εἰς τὰς ὑψηλοτέρας περιοχὰς καὶ ἐντελῶς μεμονωμένως. Βεβαίως τὰ Ἱμαλάϊα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων τῆς γῆς ἐκαλύπτοντο ἐντονώτερον καὶ περισσότερον ἀπὸ παγετῶνας, ὅπως δεικνύουν αἱ ἀπόκρημνοι μορφαὶ μὲ τοὺς ἀποκρήμνους τοίχους, τὰ κοῖλα (Karen), τὰς ἀκρωρείας κ. λ. π. Ἡ ἐξάπλωσις ὅμως αὐτὴ τῶν παγετώνων δὲν ἦτο τόσῳ πολὺ μεγάλη (ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των καὶ τοῦ ὕψους των), ὅπως εἰς τὰς Ἄλπεις. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου παρατηρεῖται καὶ ἔλλειψις λιμνῶν καὶ καταρρακτῶν. Οἱ ποταμοὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη σήμερον νὰ ἐντέμνουν διαρκῶς ὁλονὲν βαθύτερον τὸ ὄρος. Ἡ ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς ἀνάπτυξις ποταμῶν εἶναι σχετικῶς μικρά, καθ' ὅλον δὲ τὸ πλάτος αὐτῶν τὰ ὄρη διασχίζονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἰνδοῦ, τοῦ Βραχμαπούτρα καὶ τοῦ Σέτλετς. Αἱ περισσότεραι τῶν λιμνῶν ἀπαντῶνται εἰς τὸ Α. τμῆμα, βορείως τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς, αἱ δὲ κυριώτεραι εἶναι ἡ Μαναζαροβάρ, ἡ Ρασκατὰλ καὶ ἡ Γιαμδροκτσό.

Κλιματολογικῶς τὰ Ἱμαλάϊα ἀποτελοῦσι τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς μεγάλης νοτιοασιατικῆς περιοχῆς τῶν μουσσώνων καὶ τῆς Ἐνδοασίας, τῆς ὁποίας ἡ διαφορὰ θερμοκρασίας μεταξὺ θέρους καὶ χειμῶνος εἶναι καταπληκτική.

Τὰ Ἱμαλάϊα ἐπίσης ἀποτελοῦν πρώτης τάξεως ὑδροκρίτην. Ἐμποδίζουν τὰ βροχοφόρα νέφη τῶν μουσσώνων νὰ εἰσδύσουν περαιτέρω πρὸς τὴν Ἐνδοασίαν. Οὕτω πῶς αἱ μὲν νότιαι κλιτύες καὶ πλευραὶ τοῦ ὄρους δέχονται ἐκτάκτως πολλὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα, ἐνῷ αἱ βόρειοι κλιτύες ἔχουν κλῖμα ὁμοιάζον πολὺ πρὸς τὸ ξηρὸν Θιβετιανόν. Τὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα εἶναι ἐντονώτατα κατὰ τὸ θέρος, ὅταν πνέουν οἱ μουσσῶνες. Δὲν ἐλλείπουν ὅμως καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. Τὸ ποσόν των εἶναι μέτριον μὲν εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα, τὸ κείμενον ὑπεράνω τοῦ Πεντζάμπ, αὐξάνει ὅμως πρὸς Α. καὶ ἰδιαιτέρως καθίσταται σημαντικώτατον εἰς τὸ πρὸς τὸν κόλ-

Digitized by Google

πον τῆς Βεγγάλης κυρτωμένον τμῆμα. Διὰ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν φαράγγων διεισδύουν τὰ νέφη τῶν μουσσώνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὄρους, ἀλλ' ὅσῳ περαιτέρω πρὸς Β. προχωροῦν, τόσῳ χάνουν τὴν ὑγρασίαν των καὶ τελικῶς διαλύονται τελείως. Ἡ κλιματολογικὴ αὐτὴ ἀντίθεσις παρατηρεῖται φυσικὰ καὶ εἰς τὴν γεωμορφολογίαν τῶν δύο πλευρῶν τοῦ ὄρους. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τὰ ὄρη ἔχουν ἀποκομισθῆ καὶ περικαλυφθῆ μὲ κορήματα, διότι αἱ ἄνω ῥοαὶ τῶν ποταμῶν ἀκόμη δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυραὶ διὰ νὰ ἀποκομίσουν καὶ παρασύρουν ὅλα τὰ διὰ τῆς ἀποσαθρώσεως παραγόμενα ὑλικά. Τοὐναντίον εἰς τὴν βόρειον πλευρὰν αἱ μορφαὶ τῆς ἐπιφανείας εἶναι ὁμαλώτεραι καὶ μαλακώτεραι. Παλαιαὶ ἐπιμήκεις κοιλάδες, ἄλλοτέ ποτε ὑπὸ λιμνῶν κεκαλυμμέναι, ἐκτείνονται κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην, καὶ λίμναι ἄνευ ἐκροῆς καταλαμβάνουν τὰ σκαφοειδῆ κοιλώματα τῶν κοιλάδων.

Ἡ φυτικὴ βλάστησις ἐπηρεάζεται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνθεσίν της καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰς μορφὰς ἐμφανίσεώς της καὶ τὴν διανομήν της.

Οὕτως εἰς τὰς νοτίους κλιτῦς των τὰ Ἱμαλάϊα παρουσιάζουν ὅλας τὰς ζώνας φυτείας τῆς γῆς. Διακρίνονται: α) Ἡ ὑγρόθερμος, σχεδὸν ἀδιαπέραστος ἑλώδης ζώνη τοῦ Ταραὶ παρὰ τὰ νότια κράσπεδα τοῦ ὄρους, ἓν πυκνὸν δηλαδὴ παρθένον δάσος (Τσοῦνγκελ) ἀπὸ βαμβού, νᾶνα φοινικώδη, σωροὺς χόρτων, χαμηλὰς θαμνολόχμας, κ.τ.λ. τοιαῦτα.

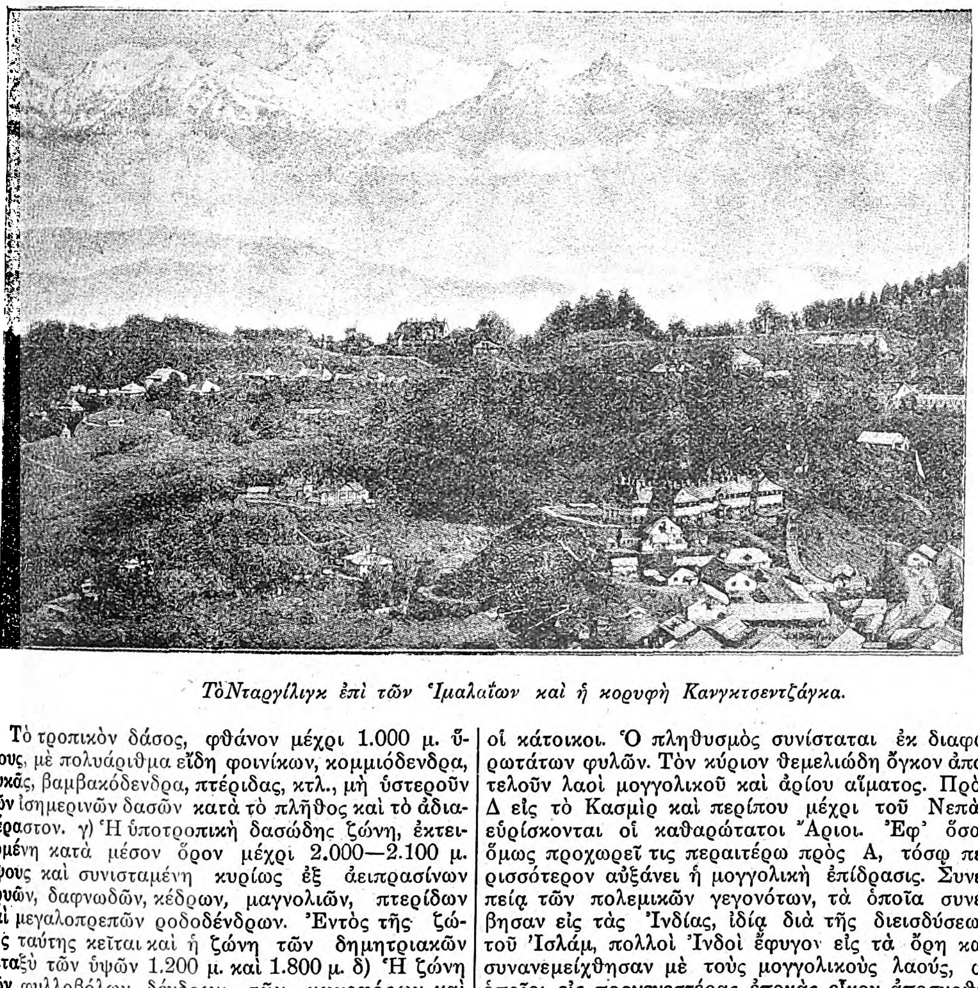

ΤὸΝταργίλιγκ ἐπὶ τῶν Ἱμαλαΐων καὶ ἡ κορυφὴ Καγκτσεντζάγκα.

β) Τὸ τροπικὸν δάσος, φθάνον μέχρι 1.000 μ. ὕψους, μὲ πολυάριθμα εἴδη φοινίκων, κομμιόδενδρα, συκᾶς, βαμβακόδενδρα, πτέριδας, κτλ., μὴ ὑστεροῦν τῶν ἰσημερινῶν δασῶν κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἀδιαπέραστον. γ) Ἡ ὑποτροπικὴ δασώδης ζώνη, ἐκτεινομένη κατὰ μέσον ὅρον μέχρι 2.000—2.100 μ. ὕψους καὶ συνισταμένη κυρίως ἐξ ἀειπρασίνων δρυῶν, δαφνωδῶν, κέδρων, μαγνολιῶν, πτερίδων καὶ μεγαλοπρεπῶν ῥοδοδένδρων. Ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης κεῖται καὶ ἡ ζώνη τῶν δημητριακῶν μεταξὺ τῶν ὑψῶν 1.200 μ. καὶ 1.800 μ. δ) Ἡ ζώνη τῶν φυλλοβόλων δένδρων, τῶν κωνοφόρων καὶ τῶν ἀφθόνων μικροτέρων φυτῶν, ἐξικνουμένη μέχρι 3.500 μ. περίπου. ε) Ἡ πτωχὴ εἰς δένδρα περιοχή, εἰς τὴν ὁποίαν μεμονωμένα κωνοφόρα ἀνέρχονται ἀκόμη μέχρι 4.000 μ., κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ἐξαπλοῦνται θαυμάσιοι ἀλπικοὶ λειμῶνες μὲ τὴν ἄφθονον μεγαλοπρεπῆ ἄνθησιν τῶν ῥοδοδένδρων, ῥοδῶν, ἀνεμωνῶν ἠρανθέμων, κ.λ.π. στ) Οἱ μέχρι τοῦ ὁρίου τῆς αἰωνίας χιόνος ἀνερχόμενοι λειχῆνες καὶ τὰ βρύα. ζ) Ἡ περιοχὴ τῶν αἰωνίων πάγων καὶ τοῦ βασιλείου τῶν παγετώνων.

Ἡ φυτεία ἐπίσης μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων καὶ ἕνεκα τούτου διαφέρει κατὰ πολὺ τὸ τροπικὸν δάσος τῶν νοτίων κλιτύων τῶν ἀνατολικῶν Ἱμαλαΐων ἀπὸ τὰ δάση κέδρων καὶ κωνοφόρων δένδρων τοῦ δυτικοῦ τμήματος.

Ὁ ζωϊκὸς κόσμος ἀντιπροσωπεύεται ἀφθονώτατα ὑπὸ τῶν ἀγρίων ζῴων. Εἰς τὰς χαμηλοτέρας περιοχὰς ἐνδιαιτῶνται πίθηκοι, ἄγριοι κύνες, εἴδη γαλῶν, μικρὰ ἁρπακτικά, φασιανοὶ κ.λ.π., ἐνῷ εἰς τὰς ὑψηλοτέρας συναντῶνται ἄλλα ἄγρια ζῷα, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὰ Ἱμαλάϊα ἔχουν καταστῆ ἡ μᾶλλον ἐπισκεπτομένη περιοχὴ τῆς Ἀσίας διὰ κυνήγιον. Εἰς τοὺς ἀποκρήμνους τοίχους καὶ εἰς τὰ μεγάλα ὕψη ἐνδιαιτᾶται τὸ μέγα ἄγριον πρόβατον *ἴβηξ*, τοῦ ὁποίου τὰ θαυμάσια κέρατα ἀποτελοῦν τὸ ὡραιότερον τρόπαιον τῶν κυνηγῶν. Εἰς βραχώδεις, οὐχὶ τόσῳ ἀπροσίτους τοποθεσίας συναντῶνται αἴγαγροι, ἄγριοι κριοί, μόσχοι, μαρκχὸρ καὶ γκόραλ. Αἱ μέλαιναι καὶ καστανέρυθροι ἄρκτοι εἶναι ἄφθονοι, καὶ εἰς τὰς βαθύτερον κειμένας περιοχὰς αἱ λεοπαρδάλεις. Ὁ κόσμος τῶν πτηνῶν ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ πολλὰ εἴδη. Ἀετοὶ καὶ μεγάλοι γῦπες περιίπτανται εἰς τὰς ὑψίστας κορυφὰς τοῦ ὄρους. Ἐπίσης αἱ ἄγριαι περιστεραὶ τῶν βράχων, οἱ κόρακες καὶ κολοιοὶ εἶναι μόνιμοι κάτοικοι τῶν Ἱμαλαΐων. Πυραλλίδες, κορυδαλοὶ εἶναι ἐπίσης τυπικοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ κόσμου τῶν πτηνῶν.

— *[Πολιτ. Γεωγρ. — Ἱστορ.]* Τὰ Ἱμαλάϊα διαιροῦνται εἰς ἀριθμὸν μικροτέρων κρατῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ Κασμίρ, τὸ Νεπὰλ καὶ τὸ Μπουτὰν διετηρήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεξάρτητα. Ἐκτὸς τούτων κατὰ τὸ βόρειόν των τμῆμα τὰ Ἱμαλάϊα ὑπάγονται εἰς τὸ Θιβέτ, κατὰ τὸ ἀνατολικόν των ἄκρον εἰς τὴν Κίναν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον εἰς τὰς Βρεττανικὰς Ἰνδίας. Ἡ Ἀγγλία κατόπιν ἐπιτυχοῦς πολέμου κατὰ τῆς Νεπάλ, τῷ 1815, ἀπέκτησε μεγάλας περιοχὰς εἰς τὸ Κουμάον καὶ Γκάρβαλ, χωρίσασα τὸ Κασμὶρ καὶ τὸ Νεπάλ. Ἐπίσης αἱ κτήσεις αὐτῆς ἐπηυξήθησαν κατόπιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Σίκυ τῷ 1846 καὶ τοῦ Βουτὰν τῷ 1864.

Ὅπως εἶναι ποικίλαι αἱ μορφαὶ τῶν τοπίων καὶ ἡ βλάστησις, οὕτω πως παρουσιάζονται καὶ οἱ κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς συνίσταται ἐκ διαφορωτάτων φυλῶν. Τὸν κύριον θεμελιώδη ὄγκον ἀποτελοῦν λαοὶ μογγολικοῦ καὶ ἀρίου αἵματος. Πρὸς Δ εἰς τὸ Κασμὶρ καὶ περίπου μέχρι τοῦ Νεπὰλ εὑρίσκονται οἱ καθαρώτατοι Ἄριοι. Ἐφ' ὅσον ὅμως προχωρεῖ τις περαιτέρω πρὸς Α, τόσῳ περισσότερον αὐξάνει ἡ μογγολικὴ ἐπίδρασις. Συνεπείᾳ τῶν πολεμικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἰδίᾳ διὰ τῆς διεισδύσεως τοῦ Ἰσλάμ, πολλοὶ Ἰνδοὶ ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη καὶ συνανεμείχθησαν μὲ τοὺς μογγολικοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι εἰς προγενεστέρας ἐποχὰς εἶχον ἀποσυρθῆ ἀπὸ τῆς Ἐνδοασίας εἰς τὰς ὑψηλὰς κοιλάδας τοῦ ὄρους. Ἐπίσης πανάρχαιοι κάτοικοι εὑρίσκονται εἰς πολλοὺς τόπους, ὅπως οἱ *Λέπτσας* εἰς τὸ Σικκίμ, οἱ *Ἄμπορς* καὶ *Μισμὶς* εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐγκαρσίας φάραγγος τοῦ Βραχμαπούτρα.

Συνέπεια τῆς ἀναμείξεως αὐτῆς τῶν λαῶν εἶναι καὶ ἡ συνύπαρξις διαφόρων μορφῶν θρησκειῶν. Πρὸς Δ. εἰς τὸ Κασμὶρ κυριαρχεῖ ὁ Ἰσλαμισμός, καὶ μεγάλα τμήματα πληθυσμοῦ τοῦ Κουλού, Κουμαὸν καὶ Νεπὰλ συνίστανται ἀπὸ Ἰνδούς. Ἀλλ' εἰς τὸ Νεπὰλ ἀναμιγνύονται ὁ Ἰνδουϊσμὸς μετὰ τοῦ Βουδισμοῦ - Λαμαϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ δυτικὰ εἰσχωρεῖ ἐπίσης ἀπὸ Βορρᾶ βαθέως ἐντὸς τῶν ἰνδουϊστικῶν περιοχῶν, ὅπως εἰς τὸ Λαχοὺλ - Σπίτι. Πολλαὶ φυλαί, ὡς οἱ Λέπτσας, οἱ Ἄμπορς καὶ Μισμὶ ἔχουσι τὴν ἰδίαν των θρησκείαν.

Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἰδίᾳ μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κατοικιδίων ζῴων συναντῶνται εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κοιλάδας γιάκ, πρόβατα καὶ αἶγες, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ ὡς ζῷα φορτηγά. Περίφημον εἶναι τὸ ἔριον τῶν αἰγῶν τοῦ Κασμίρ. Καλλιέργεια σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου, ὀρύζης γίνεται ἐντατική. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καλλιεργοῦνται ἐπίσης εἰς μεγάλα ὕψη.

Τὰ Ἱμαλάϊα ὡς χώρισμα λαῶν καὶ πολιτισμῶν παρουσιάζουν τὰς ἀκολούθους συνθήκας καὶ ἀποτελέσματα: α΄) Διὰ πολὺ μείζονας μάζας ἀνθρώπων, τὰ Ἱμαλάϊα εἶναι ἀνυπέρβλητα, οὐχὶ τόσον διότι φέρουν τὰς ὑψίστας κορυφὰς τῆς γῆς, ἀλλὰ διότι αἱ διαβάσεις των εἶναι πολὺ δύσκολοι καὶ διέρχονται πολὺ ὑψηλά. Ἐκ τῶν ἑκατὸν διόδων ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς ὀλίγισται εἶναι αἱ ἔχουσαι μεγάλην σημασίαν (*Μπαραλάτσα* 4830 μ., ἢ *Νὶτ* 5050 μ.). Αἱ κυριώτεραι γραμμαὶ συγκοινωνίας μεταξὺ Θιβὲτ καὶ Β. Ἰνδιῶν διέρχονται διὰ τοῦ Ἀσσάν, Μπουτάν, Σικκίμ, Νεπάλ, ὑπὲρ τὴν δίοδον *Νὶτ* (Γκάρβαλ) καὶ τὰς διόδους τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰνδοῦ (Κασμίρ). Ἐκτὸς τούτου ἐπιδρῶσιν εἰς μεγάλην κλίμακα ὡς ἐμπόδια καὶ δυσχέρειαι εἰς τὴν πρὸς Β συγκοινωνίαν αἱ ὑψηλαί, παραλλήλως πρὸς τὰ Ἱμαλάϊα ἐκτεινόμεναι ἁλύσεις τοῦ Καρακόρουμ καὶ τῶν Τρανσιμαλαΐων καὶ πρὸς Ν ἡ ὑπὸ ἑλονοσίας πολὺ προσβαλλομένη ἑλώδης ζώνη τοῦ Ταραί. β΄) Τὰ Ἱμαλάϊα ἀφ' ἑνὸς μὲν προεφύλαξαν τὰς Ἰνδίας ἀπὸ ἐπιδρομὰς καὶ εἰσβολὰς βορείων λαῶν, ἐξ ἄλλου δὲ ἐπτόησαν καὶ ἀπέτρεψαν αὐτὰς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιχειρήσουν πολέμους ἐναντίον τῶν λαῶν τῆς Ἐνδοασίας καὶ τῆς Κίνας. Ἡ μοναδικὴ προσπάθεια ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ-ἶμπν-Τογλοὺκ τῷ 1337 ἐτερματίσθη μὲ τὴν τελείαν καταστροφὴν τῶν Ἰνδοστανικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ πεδία τῶν χιόνων καὶ πάγων τοῦ ὄρους. γ΄) Τὰ Ἱμαλάϊα ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Βουδισμοῦ πρὸς τὴν ὑψηλὴν Ἀσίαν. Καὶ ὅπως οἱ ἱεραπόστολοι, οὕτω καὶ οἱ ἔμποροι κατὰ περιόδους ὑπερενίκησαν τὰς δυσχερείας τοῦ ὄρους. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο αὗται ἐνέργειαι τῶν ἱεραποστόλων καὶ τῶν ἐμπόρων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἱδρύσουν διαρκῆ μόνιμον στενοτέραν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τοῦ πολιτισμένου κόσμου τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν νομάδων τῶν ὑψηλῶν στεππῶν. Κατὰ τὸν Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον ἀγγλικὴ ἀποστολὴ εἰσέδυσεν εἰς τὸ Θιβὲτ καὶ ἐγκατέστησε διὰ τῆς βίας σχεδὸν τρεῖς ἀγορὰς διὰ τὸ ἀνταλλακτικὸν ἐμπόριον μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Θιβετανῶν ἐμπόρων.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν τὰ Ἱμαλάϊα διὰ τὰς Ἰνδίας: α΄) διότι τὰς προφυλάσσουν ἀπὸ τὸ ἐρημικὸν καὶ στεππικὸν κλῖμα τῆς Ἐνδοασίας καὶ τοὺς ψυχρούς της βορείους ἀνέμους, β΄) διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ νότιαι πλευραὶ νὰ συλλέγουν τὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα, γ΄) διότι τροφοδοτοῦν τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τοῦ βορειοϊνδικοῦ βαθυπέδου, δ΄) διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένων φυτικῆς βλαστήσεως, ζωϊκοῦ κόσμου καὶ ἀνθρωπίνης οἰκονομίας, ε΄) διὰ τὴν προφύλαξιν ἐναντίον ἐχθρικῶν ἀπὸ Β προσβολῶν καὶ στ΄) διότι παρέχουν καταλλήλους τοποθεσίας πρὸς ἵδρυσιν ὑγειονομικῶν καὶ ἀναρρωτικῶν σταθμῶν, οἱ ὁποῖοι καθιστῶσι δυνατὴν τὴν μακροτέραν παραμονὴν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὴν θερμὴν χώραν. Τοιοῦτοι σταθμοὶ ἔχουν ἱδρυθῆ εἰς τὸ Σικκίμ, τὸ *Νταργίλιγκ* (2600 μ. ὕψ.), τὸ *Σίμλα* εἰς τὴν ἀνωτέραν περιοχὴν τοῦ Σάτλεντς (2160 μ. ὕψ.), εἰς τὸ *Νένι-τὰλ* (ὕψ. 1945), νοτίως τῆς πόλεως Σριναγκάρ, τῆς μοναδικῆς μεγαλυτέρας πόλεως καὶ πρωτευούσης τοῦ Κασμίρ, κειμένης εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ ὑψιπέδου.

Ἡ ἀνάβασις εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς Ἔβερεστ, Καγκτσεντζάγκα, Νάγκα-Παρμπάτ, Νάντα-Ντεβὶ κ.λ.π., ὡς καὶ ἡ ἐξερεύνησις αὐτῶν δὲν κατωρθώθη εἰσέτι, παρὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὰς τεραστίας προσπαθείας, τὰς ὁποίας πολλαὶ ἀποστολαὶ κατέβαλον ἄχρι τοῦδε.

Εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπάρχει ἡ παράδοσις, ὅτι γύρω ἀπὸ τὰς κορυφὰς αὐτὰς ὑπάρχει ἓν τεῖχος ἀόρατον καὶ μαγικόν, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν «Μὶ-Γκὸ» (=τῶν πνευμάτων τῶν χιόνων), διὰ νὰ προστατεύῃ τὸ κράτος των ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀνθρώπων τῶν πεδινῶν χωρῶν.

Ἡ πρώτη προσπάθεια ἐγένετο τῷ 1884 καὶ ἀπ' αὐτῆς μέχρι τοῦ 1912 πολλαὶ ἄλλαι ἡρωικαὶ ἀπόπειραι προσετέθησαν πρὸς κατάκτησιν τῶν κορυφῶν τῶν Ἱμαλαΐων, ὅλαι ὅμως ἀπέτυχον, μιᾶς μόνον κορυφῆς, τῆς *Τρισοὺλ* (ὕψ. 7137 μ.), κατακτηθείσης τῷ 1907. Κατὰ τὸ 1924 ἐπεχειρήθη ἀνάβασις πρὸς τὸ Ἔβερεστ, ἡ ὁποία ἔφθασε διὰ τοῦ παγετῶνος τοῦ ἀνατολικοῦ Ρὸγκ-Μποὺκ μέχρις ὁριζοντίας ἀποστάσεως 2.500 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς. Τῷ 1929 ἐγένοντο δύο ἀποστολαί. Ἡ πρώτη ἐτερματίσθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμερικανοῦ Φάρμερ, ὁ ὁποῖος ἐξηφανίσθη, καταπεσὼν εἰς μίαν ῥωγμήν, χωρὶς νὰ ἀνευρεθῇ τὸ σῶμά του. Ἡ δευτέρα ὑπὸ τὸν Γερμανὸν δόκτορα Μπάουερ ἔφθασεν εἰς ὕψος 7.500 μ. ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς κορυφῆς Καγκτσεντζάγκα, ἀναγκασθεῖσα νὰ σταματήσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο λόγῳ μιᾶς τρομακτικῆς θυέλλης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐσημειώθη πτῶσις χιόνος 1,80 μ. εἴς τινα σημεῖα. Νῦν ὠργανώθη καὶ εἶναι ἑτοίμη πρὸς ἀναχώρησιν νέα ἀποστολὴ ἐκ Γερμανῶν ὑπὸ τὸν καθηγητὴν γεωλόγον Ὀσκὰρ Ντυρενφούρτ, ἡ ὁποία θὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὴν ἰδίαν κορυφὴν Καγκτσεντζάγκα.

Γ. Κ. Γ.

Digitized by Google

Ἰμαλὰρ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μικροῦ Δερείου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 48.

Ἰμαλία *[Μυθολ.]*. Τελχινία νύμφη ἐν Ρόδῳ, γεννήσασα ἐκ τοῦ Διὸς τὸν Σπαρταῖον, τὸν Κύτιον (ἢ Κύτον) καὶ τὸν Κρόνιον. Ἡ Ἰμαλία ἐλατρεύετο ἐν Ἰαλυσσῷ.

Ἰμαλὶς (ἡ). Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος ἢ καὶ αὐτοτελὴς θεότης παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, προστάτις τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν μυλωθρῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἐλατρεύετο ἡ Δημήτηρ ἐν Συρακούσαις, ἴσως δὲ καὶ ἐν Κρήτῃ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος αὐτόθι μηνὸς Ἰμαλίου. —π.

ἰμὰμ-μπαϊλντῆ. Εἶδος φαγητοῦ ἀπὸ μελιτζάνας παρεσκευασμένας μὲ ἔλαιον καὶ πολὺ κρόμμυον καὶ σκόρδον. Ἡ λέξις σημαίνει «λιγοθύμησε ὁ ἰμάμης». (ἀπὸ τὴν γλύκα τοῦ φαγητοῦ).

Ἰμὰμ-τσαοὺς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 615. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Σπυρίδων*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Στρογγυλή*.

—**Ἰμὰμ-Τσαούση** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας, ἤδη καλούμενον *Κέντρον* (βλ. λ.).

Ἰμαμῆ, Μεβλάνα Χερβί. Πέρσης ποιητὴς σύγχρονος τοῦ Σααδῆ. Ἐγεννήθη ἐν Χεράτῃ. Διῆλθε τὸν βίον του ἐν Κερμὰν τῆς Περσίας, ἀπέθανε δὲ τῷ 1281 ἐν Ἰσπαχάν.

ἰμάμης (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀραβ. *ἰμάμ*=ἀρχηγός, ὁδηγὸς ἢ προϊστάμενος). Καλεῖται οὕτω τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἡγεῖται τῆς προσευχῆς παρὰ Μουσουλμάνοις ἐντὸς τῶν τζαμιῶν ἢ κατὰ τὰς πρὸς τοῦτο συναθροίσεις, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι κληρικός, διότι δὲν ὑπάρχει κλῆρος ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ. Ὁ ἰμάμης τῶν συνοικιακῶν τεμενῶν ἐξετέλει ἐν Τουρκίᾳ καὶ χρέη ληξιάρχου κατὰ τὸν γάμον, τὸν θάνατον κ. λ.

Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἡ λέξις ἐσήμαινε κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τὸν θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν (χαλίφην). Ἐν τῷ Κορανίῳ ἡ λέξις ἰμὰμ χρησιμοποιεῖται μὲ διαφόρους σημασίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ἐπίθετον διὰ τὸν Ἀβραὰμ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἀρχηγὸς (πατριάρχης), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐγενικεύθη εἰς τὴν τοῦ θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ. Ὁ τίτλος ἰμὰμ ἐδόθη εἰδικῶς καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἱερονομολόγους καὶ θεολόγους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τὸν Ἄμπου-Χανίφα, τὸν Ἀς-Σαφί, τὸν Μαλὶκ-ἰμπν-Ἀνὰς καὶ τὸν Ἀχμὲτ-ἰμπν-Χασμπάλ, ἱδρυτὰς τῶν τεσσάρων φερωνύμων δογμάτων τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Ἰμάμαι λέγονται καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ μαλικιτικοῦ καὶ τοῦ σαφιτικοῦ δόγματος. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰμάνδης. Φαραὼ ἀνύπαρκτος, εἰς ὃν ὁ Στράβων ἀποδίδει τὴν κατασκευὴν τῆς λίμνης Μοίριδος. Οὔτε εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Μανέθωνος ἀναφέρεται, οὔτε ἡ ἑρμηνεία τῶν ἱερογλυφικῶν ἢ ἡ σκαπάνη ἐβεβαίωσε τὴν ὕπαρξίν του.

Ἰμάνδρα *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ρωσίας, ἐν τῷ Ἀρχαγγέλῳ, ἐπὶ τῆς χερσονήσου Κόλας, ἐμβαδοῦ 1500 τ. χλμ. Περιέχει πολλὰς νησίδας, ἑνοῦται δὲ μετὰ τοῦ κόλπου Κανδαλασάκια διὰ σειρᾶς λιμνῶν καὶ ποταμῶν καὶ μετὰ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ διὰ τοῦ Κόλα. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἔτους ἡ λίμνη καλύπτεται ὑπὸ πάγων, κατὰ τὸ θέρος δὲ οἱ Λάππωνες ἁλιεύουν ἐν αὐτῇ. Δ. Σ. Δ.

ἱμαντάριον (τὸ) (Imantarium) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιοφιλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας. Δ. Ν. Π.

ἱμαντελιγμὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος παιδιᾶς, κατὰ τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ εὕρῃ τις τὸ μέσον διπλοῦ ἱμάντος, περιτυλιγμένου καὶ συνεστραμμένου περὶ ἑαυτὸν κατὰ πολύπλοκον καὶ τεχνικὸν τρόπον. Ἡ παιδιὰ αὕτη ἦτο συνήθης κατὰ τὰ συμπόσια τῶν ἀρχαίων, ὁ δὲ παίζων προσεπάθει νὰ εὕρῃ τὸ μέσον τοῦ εἱλιγμένου ἱμάντος δι' ὀξέος πασσαλίσκου ἢ καὶ διὰ βελόνης· ὁ συμπαίζων δὲ μετὰ τοῦτο ἔλυε τὸν ἐν συστροφῇ ἱμάντα καὶ παρετήρει, ἂν ὁ ἀντίπαλος εἶχεν ἐπιτύχει ἢ οὐχὶ τοῦ σκοποῦ του (Πολυδ. Θ' 118. *Εὐστ.* 979. 28). Καὶ σήμερον ἔτι παίζεται ἡ παιδιὰ αὕτη ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ (καλουμένη τουρκιστὶ *καῖσι*), καὶ δὴ καθ' ὁδὸν ἐπὶ στοιχήματι, ὡς ἄλλα τινὰ τυχηρὰ παίγνια ἐπιτρεπόμενα εἰς μεγάλας ἑορτάς. Ἡ λέξις μεταφορικῶς ἐσήμαινε καὶ τὴν σοφιστείαν, τὴν προβάλλουσαν ἀκανθώδη ζητήματα, ὡς ἡ λέξις *ἱμαντελικτὴς* ἐσήμαινε τὸν τοιαῦτα προβάλλοντα ζητήματα σοφιστὴν (*Δημόκρ.* παρὰ *Πλουτ.*) Σ. Γ. Σ.

Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, Ἀζὶζ Ὀσμάν. Δεύτερος ἡγεμὼν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Ἐγιουπιδῶν, υἱὸς τοῦ Σαλαχεδδὶν Γιουσοὺφ (τοῦ Σαλαδίνου). Ἐγεννήθη τῷ 1172 ἐν Καΐρῳ, μετὰ δὲ τὴν ἐνηλικίωσίν του ἀντεπροσώπευε τὸν πατέρα του ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀποθανόντος τούτου τῷ 1193 ὁ Ἰμὰντ-ἐντ-ντὶν ἀνῆλθε τὸν θρόνον, ἐβασίλευσε ἐπὶ ἓξ ἔτη καὶ ἀπέθανε τῷ 1199. Ν. Μ.

—**Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, Δενισιρῆ.** Ἄραψ ἰατρὸς καὶ νομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1209 καὶ ἀκμάσας ἐν Δαμασκῷ ὡς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ μεγάλου φρενοκομείου. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ περὶ Ἱπποκράτους (κετάμπι-φὶ-τεκαντούμετ-ἐλ-μᾶριφὲτ-ἐλ-Ἱπποκράτ). Ν. Μ.

— **Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, Ζεγγί** βλ. λ. *Ἐμαδεδδὶν* Ζεγγί.

— **Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, Κιατίπ.** Ἄραψ ἱερονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἰσπαχὰν τῆς Περσίας, σπουδάσας ἐν Βαγδάτῃ καὶ ἀκμάσας ἐν Δαμασκῷ ἐπὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Σαλαδίνου καὶ ἐν Καΐρῳ ἐπὶ Σαλαδίνου. Ἐδίδαξεν ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἱερονομολογικῇ σχολῇ ἱδρυθείσῃ ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ τὸ ὄνομά του, κατέλαβε δὲ καὶ ἀνωτέρας θέσεις. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ δὲ ἄλλων ἱστορίαν τῶν Σελτζουκιδῶν, ἱστορίαν τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου καὶ ἱστορίαν τοῦ Σαλαδίνου. Ν. Μ.

—**Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, Μελὶκ-Σαλὶχ-Ἰσμαήλ.** Ἡγεμὼν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν τουρκικῆς καταγωγῆς Γαλαμὰν ἢ Μαμελούκων, υἱὸς τοῦ Μελὶχ Νασρεδδίν, ἀποθανὼν τῷ 1335. Ν. Μ.

— **Ἰμὰντ-ἐντ-ντίν, μπὶν-ἐλ-Μεστοὺπ Ἀχμέτ.** Υἱὸς τοῦ Σαλαδίνου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησεν ὡς διοικητὴς ἐν Ἰμαδιὲ καὶ χακκιάρης τοῦ Κουρδιστάν. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὑπέστη πλείστας ὅσας περιπετείας, τέλος δὲ ἀπέθανεν ἀλυσίδετος ἐν φυλακῇ ἐν Χαρὰν τῆς Μεσοποταμίας. Ν. Μ.

ἱμαντόγλωσσον (τὸ) (Imantoglossum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας καὶ κυρίως παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

ἱμαντοκίνητος, —η, —ον· ὁ διὰ τοῦ ἱμάντος κινούμενος: «τροχὸς ἱμαντοκίνητος» τροχὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἡ κίνησις μεταδίδεται δι' ἱμάντος.

ἱμαντόφυλλον (τὸ) (Imantophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἀνεπτυγμένας μὲ ἐπιμήκη φύλλα καὶ ἄνθη πολυπληθῆ, ἐρυθροπορτοκαλιώδη κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι σαρκώδης, περικλείων λευκά τινα σπέρματα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *ἱμαντόφυλλον τὸ ὑψηλὸν* (Imantophyllum altum), ὅπερ ἀνθεῖ κατὰ τὸν Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον καὶ διαρκεῖ ἐπὶ δίμηνον περίπου. Δ. Ν. Π.

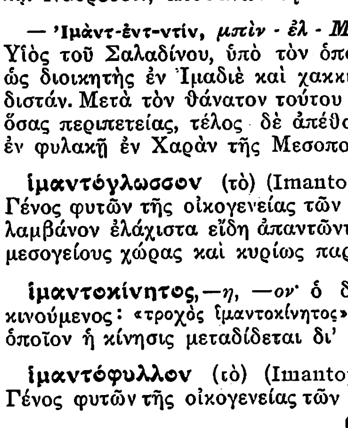

Ἱμαντόφυλλον τὸ ὑψηλόν.

Ἰμὰντ-σάχ, Φετχουλλάχ. Ἱδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου μουσουλμανικῆς δυναστείας, ἥτις ἐβασίλευσεν εἰς τὸ Δεκκὰν τοῦ Ἰνδοστὰν ἀπὸ τοῦ 1485 μέχρι τοῦ 1568. Ἦτο ἀρχικῶς ὀπαδὸς τοῦ Βραχμανισμοῦ, συλληφθεὶς ὅμως αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Χὰν-Τζιχῶν ἐξισλαμίσθη καὶ ὑπηρετήσας ὑπὸ τοὺς Μουσουλμάνους ἡγεμόνας ἀνεκηρύχθη κατόπιν ἀνεξάρτητος. Ἀπέθανε τῷ 1503. Ν. Μ.

Ἴμαον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, περιλαμβάνουσα, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ὁλόκληρον περίπου τὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν Ἱμαλαΐων. Καλύτερον ἐγνώσθη ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ διεκρίνετο εἰς δύο ὀροσειράς, τὸν Ἰνδικὸν καὶ τὸν Σκυθικὸν Ἴμαον.

Ἴμαος Ἰνδικὸς (Imaus Indicus), τὸ νῦν *Καρακορὰν* καὶ τὰ *Δυτικὰ Ἱμαλάϊα*. Ἐκτεινόμενος μεταξὺ τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου (Ἰνδοκούχου) πρὸς βορρᾶν, ὅστις εἶναι συνέχεια τοῦ Παροπαμίσου, μετὰ τοῦ ὁποίου πολλάκις συνεχέετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, καὶ τοῦ Ἠμωδοῦ ὄρους (Emodus mons) τῶν νῦν Ἀνατολικῶν Ἱμαλαΐων, πρὸς ἀνατολάς, τὸ ὁποῖον πρῶτος ὁ Πτολεμαῖος διέκρινεν ἀπὸ τοῦ Ἰμάου, ἀπετέλει τὸ βόρειον ὅριον τῆς ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς (India intra Gangem) (*Στράβ.* II, 129, XI, 511, XV, 689. *Ἀρρ.* Ἰνδ. II, 3, *Πτολεμ.* VII, 1).

Ἴμαος Σκυθικὸς (Imaus Scythicus). Ἡ νῦν ὀροσειρὰ *Τιανχὰν* (Tianchan). Ἀποσπώμενος τοῦ Ἰνδικοῦ Ἰμάου πρὸς βορρᾶν καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἔφθανε κατὰ τὸν Πτολεμαῖον μέχρι τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, καὶ ἐχώριζε τὴν ἀσιατικὴν Σκυθίαν εἰς δύο μέρη, τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἰμάου Σκυθίαν (Scythia intra καὶ extra) (*Πτολ.* I, 12, 9, VI, 13, VIII, 23. *Μαρκιανοῦ* Περίπλ. Ἔξ. θαλάσσ. I, 34). Α. Θ. Σ.

Ἰμαρὲτ (τὸ) */ Γεωγρ.—Ἱστορ.*. Παλαιὸν τουρκικὸν φρούριον (*ἰμαρὲτ*=φιλανθρωπικὸν συσσίτιον τζαμίου) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου, εἰς τὸ ὕψος τῆς Ἄρτης καὶ δυτικῶς αὐτῆς, καταστὰν γνωστὸν λόγῳ τῶν περὶ αὐτὴν ἀγώνων κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 (6ης, 8ης, 30ῆς Ἀπριλίου, 1ης Μαΐου). Ἐπὶ τοῦ Ἰμαρὲτ ὑπεγράφη τὴν 7ην Μαΐου 1897 ἡ ἐν Ἠπείρῳ ἀνακωχή. Ν. Θ. Κ.

— **Ἰμαρὲτ-Παναγιὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἤδη καλούμενον *Ἐλεοῦσα* (βλ. λ.).

ἰμάρι (τό). Εἶδος ἰαπωνικῆς πορσελλάνης ἀποτελουμένη ἐκ μείγματος ἀργίλου καὶ ὀξυπυρίτου λίθου. Τὸ πρῶτον κατεσκευάσθησαν ἐξ αὐτῆς ἀγγεῖα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χίζεν, σήμερον Ναγκασάκι τῆς Ἰαπωνίας, τῷ 1600. Ἡ ἐπὶ τῶν ἀγγείων ζωγραφικὴ ἦτο ζωηροτάτη. Τὰ πρῶτα ἀγγεῖα ἠκολούθησαν σινικὰ καὶ κορεατικὰ πρότυπα, εἶτα ὅμως ἀνεπτύχθησαν εἰς ἴδιον τύπον. Χαρακτηρίζονται διὰ τοῦ διαφανοῦς σμάλτου των φέροντος ἀναγλυφικὰ χρυσᾶ διαποικίλματα, καὶ ἔτι διὰ τῶν ὡραίων ζωγραφικῶν ἀπεικονίσεων χρυσανθέμων καὶ παιωνιῶν ἐπὶ ἰοκυάνου, ἀλαμποῦς ἐρυθροῦ ἢ χρυσοῦ. Τὸ ἰμάρι ἐπηρέασε μεγάλως τὴν ὀλλανδικὴν κυρίως κεραμεικήν. Δ. Σ. Δ.

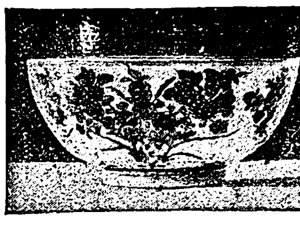

Ἀγγεῖον ἐξ ἰμάρι.

Ἰμάρι (Imari) */Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῆς νήσου Κιουσιοῦ, τῆς ἐπαρχίας Χίζεν, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. Β τοῦ Ναγκασάκι, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς, καὶ εἰς τὸ ἄκρον βαθέος κόλπου τῆς ΒΔ ἀκτῆς. Κάτ. 7000. Ἐκ τοῦ Ἰμάρι ἐξάγονται τὰ περίφημα ὁμώνυμα εἴδη τῆς πορσελλάνης. Δ. Σ. Δ.

ἱμάς, —*άντος* (ὁ)· μακρὰ ταινία δέρματος, κοιν. *λουρί*: «ἱμὰς βοὸς» ἢ «— βόειος» ὁ ἐκ δέρματος βοός· ‖ πᾶν εἶδος δερματίνου λωρίου χρησιμεύοντος πρὸς ζεῦξιν τῶν ἵππων ἢ πρὸς ἕλξιν τοῦ ἅρματος ἢ τῆς ἁμάξης· ‖ «οἱ ἱμάντες τοῦ χαλινοῦ» ἄλλως *ἡνία*· ‖ «ὁ ἱμὰς τοῦ μαστιγίου» ἄλλως *ἱμάσθλη*· ‖ «οἱ ἱμάντες τῶν ὑποδημάτων» τὰ λωρία τῶν ὑποδημάτων: «οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τον ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ»· ‖ «ἱμάντες μηχανῆς» τὰ δερμάτινα λωρία, διὰ τῶν ὁποίων μεταδίδεται ἡ κίνησις ἀπὸ τῆς μιᾶς τροχαλίας εἰς τὴν ἄλλην· ‖ πᾶσα στενὴ καὶ μακρὰ ταινία ἐξ ὑφάσματος.

— *[Τεχν.]* Ὁ *ἱμὰς* εἶναι μικρὰ εὔκαμπτος ταινία κατασκευαζομένη ἐκ δέρματος ἢ ἐξ ἄλλου ὑλικοῦ καὶ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τροχαλίας τινὸς εἰς ἑτέραν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ταινία εἶναι ἀτέρμων καὶ περιβάλλει τὰς τροχαλίας κατὰ τρόπον, ὥστε ὅταν ἡ μία περιστρέφεται νὰ παρασύρεται καὶ ἡ ἄλλη λόγῳ τῆς ὑφισταμένης τριβῆς μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ταινίας καὶ τῶν τροχαλιῶν (Σχ. 1). Τὸ πλάτος τῶν τροχαλιῶν λαμβάνεται κατά τι μεγαλύτερον τοῦ πλάτους τοῦ ἱμάντος, συνήθως δὲ ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου $λ = 1{,}1\,β + 1{,}5$ ε.μ., ἔνθα λ τὸ πλάτος τῆς τροχαλίας καὶ β τὸ πλάτος τοῦ ἱμάντος. Κατὰ τὴν μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς ταύτης κινήσεως, ἐπειδὴ αἱ περιφερειακαὶ ταχύτητες ἀμφοτέρων τῶν τροχαλιῶν εἶναι αἱ αὐταί, ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν των εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς διαμέτρου αὐτῶν. Ἀναλόγως τῆς φορᾶς τῆς περιστροφῆς τῶν τροχαλιῶν οἱ κλάδοι τοῦ ἱμάντος διακρίνονται εἰς ἕλκοντας, ὅταν ἡ κίνησις αὐτῶν διευθύνεται πρὸς τὴν κινοῦσαν τροχαλίαν, καὶ εἰς ἑλκομένους, ὅταν ἀντιθέτως ἡ κίνησις τούτων διευθύνεται πρὸς τὴν κινουμένην. Τὸ διάστημα, ὅπερ κατὰ τὴν περιστροφὴν τῶν τροχιῶν διανύεται ὑπὸ σημείου τινὸς τοῦ ἱμάντος, καλεῖται *ταχύτης κινήσεως* τούτου καὶ ἐκφράζεται εἰς μέτρα ἀνὰ δευτερόλεπτον. Ἡ ταχύτης αὕτη ὑπολογίζεται συναρτήσει τῆς διαμέτρου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ στροφῶν μιᾶς τῶν τροχαλιῶν ἐκ τοῦ τύπου

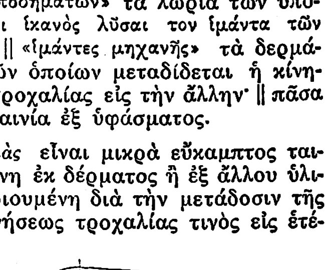

Σχ. 1. *Μετάδοσις κινήσεως δι' ἱμάντος ἀπὸ μιᾶς τροχαλίας εἰς ἑτέραν.*

Digitized by Google

$υ=\frac{πδ.ν}{60}$, ἔνθα δ ἡ διάμετρος τῆς τροχαλίας εἰς μέτρα, ν ὁ ἀριθμὸς τῶν περιστροφῶν ταύτης ἀνὰ λεπτὸν καὶ υ ἡ ταχύτης κινήσεως τοῦ ἱμάντος. Ἡ ταχύτης αὕτη ἐξαρτᾶται πάντως ἐκ τῶν διαστάσεων τῆς τομῆς τοῦ ἱμάντος, ὁπωσδήποτε ὅμως διὰ μίαν κανονικὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως δέον νὰ μὴ κατέρχεται κάτω τῶν 15 μ., ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 25 ἕως 30 μέτρα κατ' ἀνώτατον ὅριον. Τὸ τόξον τῆς περιφερείας τῆς μικροτέρας τροχαλίας, ἐφ' οὗ περιτυλίσσεται ὁ ἱμὰς καλεῖται *τόξον περιτυλίξεως* τούτου. Τὸ μέγεθος τοῦ τόξου τούτου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαμέτρου τῶν τροχαλιῶν καὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀξόνων των, δέον δὲ νὰ εἶναι ἀρκετὸν κατὰ τρόπον, ὥστε διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἀναλόγου τριβῆς νὰ ἀποφεύγηται ἡ ὀλίσθησις τοῦ ἱμάντος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τροχαλιῶν. Κατὰ τὴν ἀκινησίαν τοῦ ἱμάντος καὶ τῶν τροχαλιῶν ἡ τάσις τῶν δύο κλάδων αὐτοῦ εἶναι ἡ αὐτή, ἔστω T_0 Κατὰ τὴν κίνησιν ὅμως τοῦ ἱμάντος θὰ ἔχωμεν εἰς μὲν τὸν ἕλκοντα κλάδον αὐτοῦ μίαν τάσιν $T > T_0$, εἰς δὲ τὸν ἑλκόμενον μίαν τάσιν $t < T_0$ καὶ ἑπομένως θὰ ἔχωμεν εἰς μὲν τὸν πρῶτον μίαν διαφορὰν $T-T_0$, εἰς δὲ τὸν δεύτερον μίαν διαφορὰν T_0-t. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ ἱμάντος παραμένει σταθερόν, αἱ διαφοραὶ αὗται τῶν τάσεων δέον νὰ εἶναι ἴσαι, ἤτοι δέον

$T-T_0=T_0-t$, ἐξ οὗ $T_0=\frac{T+t}{2}$, ἤτοι ἡ τάσις τοῦ ἱμάντος ἐν ἀκινησίᾳ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἡμιάθροισμα τῶν τάσεων ἕλκοντος καὶ ἑλκομένου κλάδου ἐν καταστάσει κινήσεως.

Ἐὰν ἐξ ἄλλου παραστήσωμεν διὰ a τὸ τόξον περιτυλίξεως τοῦ ἱμάντος καὶ f τὸν συντελεστὴν τριβῆς τούτου ἐπὶ τῆς τροχαλίας, εὑρίσκεται, ὅτι ἡ τάσις τοῦ ἕλκοντος κλάδου $T=t.e^{fa}$, ἔνθα $e=2.718$ εἶναι ἡ βάσις τῶν Νεπερείων λογαρίθμων καὶ $a=a^0.\frac{2π}{360}$ Ἵνα μὴ πραγματοποιῆται δὲ ἡ ὀλίσθησις τοῦ ἱμάντος ἐπὶ τῆς τροχαλίας, δέον νὰ ἔχωμεν $T < t\,e^{fa}$. Ἡ τάσις τῶν κλάδων τοῦ ἱμάντος προσδιορίζει τὸ μέγεθος τῆς πιέσεως, ἣν ἐξασκεῖ οὗτος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τροχαλιῶν, οὐχ ἧττον ὅμως εἰς τὰς μεγάλας ταχύτητας δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀναπτυσσομένης φυγοκέντρου δυνάμεως, ἥτις τείνει νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἱμάντα ἐκ τῆς τροχαλίας.

Ἀναλόγως τῆς διατάξεως τῶν κλάδων τῶν ἱμάντων, οὗτοι διακρίνονται εἰς τοὺς λεγομένους *ὁριζοντίας, κατακορύφου* ἢ *πλαγίας* μεταδόσεως τῆς κινήσεως, καθὼς καὶ εἰς τοὺς μετὰ κλάδων ἀνοικτῶν, διασταυρουμένων ἢ ἡμιδιασταυρουμένων (Σχ. 2). Γενικῶς ἡ διάταξις μετ' ἀνοικτῶν

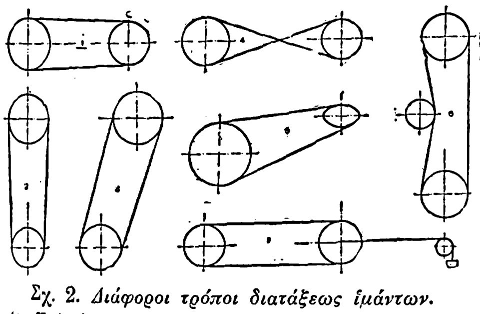

Σχ. 2. *Διάφοροι τρόποι διατάξεως ἱμάντων.*
[1=Ἱμὰς ὁριζοντίου μεταδόσεως τῆς κινήσεως. 2=Ἱμὰς κατακορύφου μεταδόσεως τῆς κινήσεως. 3=Ἱμὰς πλαγίας μεταδόσεως τῆς κινήσεως. Ἅπαντες μετ' ἀνοικτῶν κλάδων. 4=Ἱμὰς μετὰ κλάδων διασταυρουμένων. 5=Ἱμὰς μετὰ κλάδων ἡμιδιασταυρουμένων. 6=Ἱμὰς μετὰ τροχοῦ τάσεως. 7=Ἱμὰς μεταβλητῆς ἀποστάσεως τροχαλιῶν τανυόμενος δι' ἀντιβάρου.]

κλάδων χρησιμοποιεῖται, ὅταν ἡ κινουμένη τροχαλία δέον νὰ κέκτηται τὴν αὐτὴν μὲ τὴν κινοῦσαν φοράν, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ διάταξις μετὰ κλάδων διασταυρουμένων χρησιμοποιεῖται, ὅταν αἱ τροχαλίαι δέον νὰ περιστρέφωνται ἀντιθέτως.

Ἡ δημιουργία τῆς ἀναγκαίας τάσεως τοῦ ἱμάντος διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως ἀπὸ τῆς μιᾶς τροχαλίας εἰς ἑτέραν ἐπιτυγχάνεται συνήθως διὰ τῆς χρήσεως τροχῶν τάσεως, οἵτινες πιέζουσι τοὺς

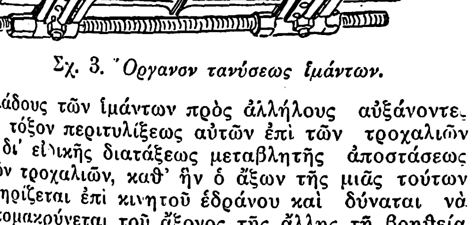

Σχ. 3. *Ὄργανον τανύσεως ἱμάντων.*

κλάδους τῶν ἱμάντων πρὸς ἀλλήλους αὐξάνοντες τὸ τόξον περιτυλίξεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν τροχαλιῶν ἢ δι' ειδικῆς διατάξεως μεταβλητῆς ἀποστάσεως τῶν τροχαλιῶν, καθ' ἣν ὁ ἄξων τῆς μιᾶς τούτων στηρίζεται ἐπὶ κινητοῦ ἑδράνου καὶ δύναται νὰ ἀπομακρύνεται τοῦ ἄξονος τῆς ἄλλης τῇ βοηθείᾳ ἀντιβάρου, κατὰ τρόπον, ὥστε διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ταύτης νὰ ἐπιτυγχάνεται ἀνάλογος τάσις εἰς τὸν ἱμάντα (Σχ. 2). Ἐπίσης πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλων ἐπιμηκύνσεων τῶν ἱμάντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς λειτουργίας αὐτῶν, αἵτινες ἐλαττώνουσιν ὑπερβολικὰ τὴν κανονικὴν τάσιν τούτων, οἱ ἱμάντες τανύονται ἰσχυρῶς πρὸ τῆς τοποθετήσεως ἐπὶ τῶν τροχαλιῶν δι' εἰδικοῦ ὀργάνου (Σχ. 3).

Οἱ ἱμάντες κατασκευάζονται συνήθως ἐκ δέρματος βοῶν, ἐκ βάμβακος, βαλάτας, καουτσοὺκ ἢ ἐκ τριχῶν καμήλου. Οἱ ἐκ δέρματος ἱμάντες εἶναι καλυτέρας ποιότητος, καθόσον παρουσιάζουσι μεγάλην εὐκαμψίαν καὶ ἀντοχήν, ἀλλ' εἶναι δαπανηροί. Γενικῶς ἡ ποιότης τῶν ἱμάντων τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ δέρματος, ἐκ τῆς θέσεως, ἐξ ἧς λαμβάνονται οὗτοι, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατεργασίας αὐτῶν. Οἱ καλυτέρας ποιότητος δερμάτινοι ἱμάντες λαμβάνονται πάντοτε ἐκ βοῶν νεαρᾶς ἡλικίας, καθόσον τὸ δέρμα αὐτῶν παρουσιάζει μεγαλυτέραν ἀντοχὴν καὶ εὐκαμψίαν καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ μέσου τῆς ῥάχεως αὐτῶν, ἔνθα ὑπάρχει μεγαλυτέρα ὁμοιογένεια. (Σχ. 4, τμῆμα ΑΒΓΔ). Ἐπίσης καλῆς ὁπωσδήποτε ποιότητος ἱμάντες δύνανται νὰ ληφθῶσιν ἐκ τοῦ μέσου τῆς ῥάχεως ἐπὶ πλατυτέρου τοῦ προηγουμένου τμήματος (Σχ. 4, τμῆμα α β γ δ). Τὸ δέρμα τοῦ αὐχένος καὶ τῶν ὤμων (Σχ. 4. τμῆμα ε ζ η θ) δὲν χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν ἱμάντων καλῆς ποιότητος, διότι ἂν καὶ παρουσιάζει ἀρκετὴν ἀνθεκτικότητα, τανύεται ἀκανονίστως. Τέλος τὸ δέρμα τῶν πλευρῶν (Σχ. 4, ἔξω τῆς περιοχῆς ζηικ) εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλον διὰ τὴν κατασκευὴν ἱμάντων λόγῳ τῆς πλαδαρότητος καὶ τῆς μικρᾶς του ἀντοχῆς. Τὸ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱμάντων δέρμα ὑποβάλλεται εἰς πλύσιν διὰ γαλακτώματος ἀσβέστου, εἰς μηχανικὴν ἀφαίρεσιν τῶν τριχῶν καὶ κατόπιν εἰς λουτρὸν μετὰ φλοιῶν δρυός, ἔνθα παραμένει ἐπὶ τριάκονταπέντε περίπου ἡμέρας. Μετὰ σχετικὴν ἐπεξεργασίαν ἀλείφεται διὰ λίπους, τανύεται καὶ κόπτεται καταλλήλως. Τὸ πλάτος τῶν δερματίνων ἱμάντων ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ δέρματος, ἐξ οὗ κατασκευάζονται, συνήθως ὅμως δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,60 ἑκμ. καὶ μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις δύναται νὰ φθάσῃ τὸ 1 μέτρον. Πλὴν τῶν ἁπλῶν δερματίνων ἱμάντων, ὧν τὸ πάχος κυμαίνεται μεταξὺ 4 ἕως 7 χιλιοστῶν, ὑπάρχουσι καὶ οἱ διπλοῖ, τριπλοῖ κλπ. ἱμάντες, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ δύο, τριῶν κλπ. ἁπλῶν, καθὼς καὶ οἱ λεγόμενοι ἁλυσόμορφοι, οἵτινες κατασκευάζονται ἐκ δερματίνων κρίκων συνδεομένων μέσῳ μεταλλικῶν ἥλων (Σχ 5) Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι ἀρκετὰ εὔκαμπτοι καὶ δύνανται νὰ βραχύνωνται εὐκόλως. Οἱ ἐκ βάμβακος ἱμάντες ὑφαίνονται καὶ δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι μετὰ μεγάλου πλάτους, ἀλείφονται δὲ διὰ λίπους πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων. Οἱ ἐκ βαλάτας ἱμάντες συνίστανται ἐκ βαμβακεροῦ ὑφάσματος ἐμποτιζομένου δι' εἰδικῆς γόμμας, καλουμένης βαλάτας, ἥτις μαλακύνεται εἰς τοὺς 75° Κ. Οἱ ἱμάντες οὗτοι εἶναι ἀρκετὰ στερεοὶ καὶ ἀντέχουσιν εἰς τὴν ὑγρασίαν, δὲν δύνανται ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς χώρους, ἔνθα ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνει τοὺς 40° Κ, καθόσον χάνουσι τὴν ἀνθεκτικότητα αὐτῶν. Οἱ ἐκ καουτσοὺκ ἱμάντες συνίστανται ἐκ βαμβακίνου ὑφάσματος, ὅπερ ἐμποτίζεται διὰ καουτσούκ· οὗτοι ἀντέχουσιν εἰς τὴν ὑγρασίαν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐλαίων, ἅτινα καταστρέφουσι τὸ καουτσούκ. Τέλος οἱ ἐκ τριχῶν καμήλου ἱμάντες κατασκευάζονται δι' ὑφάνσεως και παρουσιάζουσιν ἀρκετὴν ἀντοχὴν εἰς τὴν ὑγρασίαν, τὴν μεγάλην θερμοκρασίαν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀτμῶν.

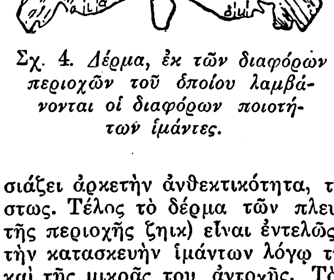

Σχ. 4. *Δέρμα, ἐκ τῶν διαφόρων περιοχῶν τοῦ ὁποίου λαμβάνονται οἱ διαφόρων ποιοτήτων ἱμάντες.*

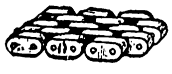

Σχ. 5.
Ἱμὰς ἁλυσόμορφος.

Ἡ σύνδεσις τῶν ἄκρων τῶν ἱμάντων ἐπιτυγχάνεται διὰ συγκολλήσεως, ῥαφῆς, τῇ βοηθείᾳ μεταλλικῶν ἥλων ἢ κοχλιῶν ἢ δι' ἄλλων εἰδικῶν συνδετήρων. Μία καλὴ σύνδεσις δέον νὰ παρουσιάζῃ ἀρκετὴν ἀντοχήν, νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν εὔκολον ἀποσύνδεσιν τῶν ἄκρων ἐν περιπτώσει ἀνάγκης βραχύνσεως τοῦ ἱμάντος καὶ νὰ μὴ προσκρούῃ κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἱμάντος ἐπὶ τῆς τροχαλίας (Σχ. 6). Ὁ καλύτερος τρόπος εἶναι ὁ διὰ συγκολλήσεως. Ὁ τρόπος οὗτος ὅμως προϋποθέτει δυνατὴν τὴν μεταβλητὴν ἀπόστασιν τῶν τροχαλιῶν ἢ τὴν χρῆσιν τροχοῦ τάσεως διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἱμάντος, καθόσον ἡ κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἱμάντος ἐπερχομένη ἐπιμήκυνσις αὐτοῦ καὶκα τὰ συνέπειαν ἐλάττωσις τῆς κανονικῆς του τάσεως δὲν δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ δι' εὐκόλου ἀποσυνδέσεως τῶν ἄκρων τοῦ ἱμάντος, πρὸς τὸν σκοπὸν βραχύνσεως τοῦ μήκους αὐτοῦ. Ἡ διὰ ῥαφῆς σύνδεσις ἐπιτυγχάνεται διὰ λεπτύνσεως καὶ ἐπιθέσεως τῶν ἄκρων τοῦ ἱμάντος συνήθως δὲ καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἁπλῆς ἢ διπλῆς ἁρμοκαλύπτρας. Ἡ σύνδεσις διὰ μεταλλικῶν ἥλων καθὼς καὶ ἡ σύνδεσις διὰ διπλῆς ἁρμοκαλύπτρας παρουσιάζουσιν ἀρκετὴν στερεότητα, ἀλλὰ καὶ μεγάλην δυσκαμψίαν· διὰ τοῦτο δὲν ἐνδείκνυνται προκειμένου περὶ τροχαλιῶν μικρᾶς διαμέτρου. Ἡ διὰ τῶν ἥλων σύνδεσις καθὼς καὶ ἡ δι' εἰδικῶν συνδετήρων τοιαύτη παρουσιάζουσι τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκόλου συνδέσεως καὶ ἀποσυνδέσεως τῶν ἄκρων τοῦ ἱμάντος.

Ἡ μεγάλη διάρκεια χρήσεως τοῦ ἱμάντος προϋποθέτει ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν καὶ καλὴν συντήρησιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς διατομῆς τοῦ ἱμάντος λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ μέγεθος τῆς ὑπὸ μεταφορὰν δυνάμεως καθὼς καὶ ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως τοῦ ἱμάντος, συνήθως δὲ οἱ διάφοροι κατασκευασταὶ δίδουσι τὸ ὅριον θραύσεως δι' ἑκάστην διατομὴν καὶ εἶδος ἱμάντος. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐπιτυχὴς ἐκλογὴ τοῦ ἱμάντος δέον νὰ συνδυάζεται πάντοτε μὲ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν τοῦ χώρου εἰς ὃν πρόκειται νὰ λειτουργῇ οὗτος, μὲ τὴν ὕπαρξιν ἢ μὴ εἰς αὐτὸν ὑγρασίας, ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν, ἀτμῶν κλπ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάταξιν τοῦ ἱμάντος παρατηροῦμεν γενικῶς, ὅτι ἡ κατακόρυφος διάταξις τούτου δέον νὰ ἀποφεύγηται κατὰ τὸ δυνατόν, καθόσον ὁ ἱμὰς λόγῳ τοῦ ἰδίου του βάρους παύει εὐκόλως νὰ εὑρίσκεται ἐν κανονικῇ ἐπαφῇ μετὰ τῆς περιφερείας τῆς κατωτέρας τροχαλίας. Προκειμένου περὶ ὁριζοντίας διατάξεως ἡ ἀπόστασις τῶν δύο τροχαλιῶν δὲν ἐνδείκνυται νὰ εἶναι ὑπερβολική, συνήθως δὲ δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 10 ἕως 15 μ. Οἱ ἱμάντες μεγάλου πλάτους καὶ μικροῦ μήκους δέον νὰ μὴ διασταυροῦνται, καθόσον ὑπάρχει κίνδυνος ἐμπλοκῆς. Προκειμένου περὶ μεγάλων ταχυτήτων ἱμάντων αἱ τροχαλίαι αὐτῶν ἐφοδιάζονται συνήθως δι' ὀπῶν περιφερειακῶς, κατὰ τρόπον ὥστε ὁ ὑπὸ τῶν ἱμάντων παρασυρόμενος ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ νὰ διέρχηται διὰ τῶν ὀπῶν τούτων καὶ νὰ μὴ παρεντίθενται μεταξὺ τῶν ἱμάντων καὶ περιφερειακῆς ἐπιφανείας τῶν τροχαλιῶν.

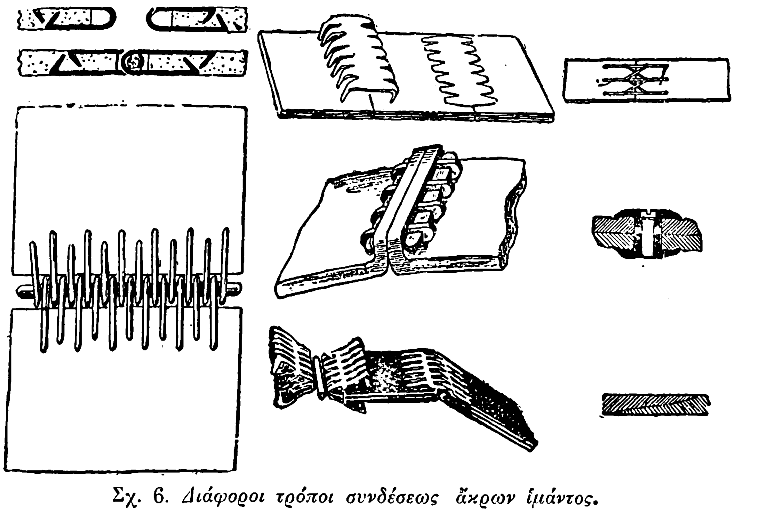

Σχ. 6. *Διάφοροι τρόποι συνδέσεως ἄκρων ἱμάντος.*

Οἱ ἱμάντες κατὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν καὶ ἰδίως ὅταν κέκτηνται μεγάλην ταχύτητα καὶ μεταφέρουσι μεγάλας δυνάμεις εἶναι ἀρκετὰ ἐπικίνδυνοι, καθόσον παρασύρουσι πᾶν ὅ,τι προσεγγίζει εἰς τὴν τροχιάν των. Διὰ τοῦτο δέον νὰ προστατεύωνται διὰ κιγκλίδων ἢ ἄλλων προφυλακτήρων. Οὕτως οἱ ἱμάντες, οἵτινες διαπερῶσι τὰ δάπεδα διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως ἀπὸ ἑνὸς ὀρόφου εἰς ἕτερον ἢ τοὺς τοίχους διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως ἀπὸ ἑνὸς διαμερίσματος εἰς ἕτερον παραπλεύρως εὑρισκόμενον, καὶ γενικῶς οἱ ἱμάντες οἱ ὁποῖοι μεταφέρουσι δυνάμεις ἔκ τινος κινητηρίου ἄξονος εἰς τὰ διάφορα μηχανήματα ἐργοστασίου τινὸς κλπ., δέον νὰ περικλείωνται ὑπὸ κιγκλίδων μεταλλικῶν δικτύων κλπ. εἰς ὕψος 1,5 ἕως 2 μέτρων τοὐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δαπέδου. Ἐπίσης ἡ διὰ τῆς χειρὸς μεταφορὰ τοῦ ἱμάντος ἐν κινήσει ἀπὸ μιᾶς τροχαλίας εἰς παραπλεύρως εὑρισκομένην τοιαύτην καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνος,

Digitized by Google

ὅταν ὁ ἱμὰς κέκτηται μεγάλην ταχύτητα, ὁπότε ἡ μεταφορὰ αὕτη πραγματοποιεῖται μόνον δι' εἰδικῆς περόνης. Προκειμένου περὶ ἱμάντων μεταφερόντων μεγάλας δυνάμεις, ὡς λ. χ. οἱ ἱμάντες μεταδόσεως τῆς κινήσεως ἔκ τινος κινητηρίου μηχανῆς εἰς τὸν κύριον ἄξονα ἑνὸς ἐργοστασίου, δέον νὰ τίθενται ἐπὶ τῆς κινητηρίου τροχαλίας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς μηχανῆς.

Δ. Κ. ΑΣΗΜΑΚΟΣ

— *['Αρχιτεκτ.]* Καλοῦνται *ἱμάντες* αἱ παρὰ τὴν κάτω βάσιν τοῦ ἐχίνου τοῦ δωρικοῦ κίονος τρεῖς

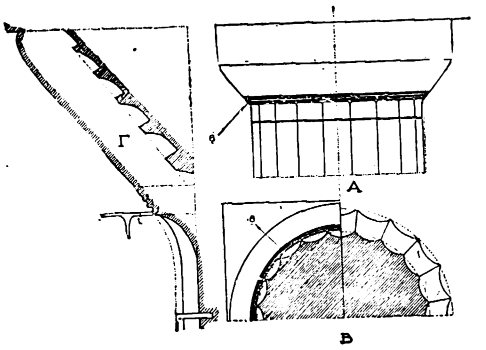

Α Πρόοψις κιονοκράνου (ι ἱμάντες).
Β 'Οριζοντία τομὴ καὶ ἄποψις κιονοκράνου (ι ἱμάντες).
Γ 'Αξονικὴ τομὴ κιονοκράνου καὶ ἱμάντων.

ἕως πέντε ῥαβδώσεις, ἀποτελοῦσαι ἴσως ἀπομίμησιν τοῦ σχοινίου δι' οὗ συνεδέοντο εἰς δέσμην οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν πρωτόγονον κίονα κορμοί. Ι. Χ.

—*[Οἰκόσημ.]* Οἱ *ἱμάντες* (burelles) εἶναι ὑποδιαίρεσις τῆς ζώνης (fasce), ἀνήκουν δὲ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ἐπαναλήψεων* (répétitions ἢ rébattements). 'Εὰν οἱ ἱμάντες εἶναι δύο ὁμοῦ, λέγονται *δίδυμοι* (jumelles), ἀνὰ τρεῖς *τρίδυμοι* (tierces), πλείονες δὲ τῶν τριῶν δέον ν' ἀναφέρωνται. Ὅπως ἡ ζώνη παριστᾷ τὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σώματός του φερόμενον ὑπὸ τοῦ ἱππότου ζωστῆρα, οὕτω καὶ οἱ ἱμάντες παριστῶσι τὰ ἐξαρτήματα τοῦ ζωστῆρος (τὰ λωρία), εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήρτων τὰ ξίφη των οἱ ἱππόται. Γ. Ε. Τ.

ἱμὰς ***ὀμφαλικὸς*** (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ. *ὀμφαλικὸς ἱμάς.*

ἱμάσθλη. Στενὴ δερματίνη ταινία, χρησιμεύουσα εἴτε ὡς ἱμὰς τῆς μάστιγος (ἐλάτου ἡμιονηγοῦ ἡνιόχου), εἴτε διὰ τὴν σύσφιγξιν τοῦ ἐπόχου τῶν σαγμάτων τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Ν. Θ. Κ.

ἱματιοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τῶν ἱματίων, ἑρμάριον πρὸς φύλαξιν τῶν φορεμάτων, κοιν. *ντουλάπα*· ‖ ὁ τόπος, τὸ δωμάτιον τοῦ θεάτρου, τῆς λέσχης κττ., ὅπου φυλάσσονται τὰ ἐπανωφόρια κτλ. τῶν προσερχομένων.

ἱματιομίσθαι (οἱ), ἢ *ἱματιομισθωταὶ* *[Θεατρ.]*. 'Εν τῇ ἀρχαίᾳ 'Ελλάδι οἱ τῶν θεατρικῶν παραστάσεων *χορηγοί*, ἐκτὸς τῶν ἄλλων δαπανῶν, ἀνελάμβανον καὶ τὰς διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν θεατρικῶν ἐνδυμασιῶν, αἵτινες πολλάκις ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ 'Αντιφῶντος (παρ' *'Αθην.* III. 62), χορηγοί τινες, μετὰ τὴν τοιαύτην χορηγίαν, ἔτρεχον εἰς τὰς ὁδοὺς ῥακένδυτοι. Διὰ ν' ἀποφύγουν τὰς τοιαύτας συνεπείας, χορηγοί τινες, ἀντὶ νὰ κατασκευάζωσι καινουργεῖς ἐνδυμασίας, ἐμίσθωνον τοιαύτας ἑτοίμους ἀπὸ τοὺς καλουμένους *ἱματιομίσθας* ἢ *ἱματιομισθωτὰς* (*Πολυδ.* VII, 78). Ν. Ι. Λ.

ἱμάτιον (τό)· τὸ ἐπάνω τοῦ χιτῶνος φορούμενον ἔνδυμα τῶν ἀρχαίων.

— *['Αρχ.]* 'Εκαλεῖτο *ἱμάτιον* παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ pallium ἢ palla παρὰ Ρωμαίοις, τετράγωνον ὕφασμα, συνήθως μάλλινον, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ ἄνδρες κατάσαρκα καὶ ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες πάντοτε σχεδὸν ὡς ἐπανωφόριον ἄνωθεν τοῦ χιτῶνος, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ πέπλου. Εἰσαχθὲν κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα ἐξ 'Ιωνίας, τὸ ἱμάτιον θεωρεῖται ἀνατολικῆς προελεύσεως. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου λοξῶς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὀπίσω, καλύπτον δὲ τὴν ῥάχιν, πλὴν τοῦ δεξιοῦ ὤμου, διήρχετο κάτωθεν τῆς δεξιᾶς μασχάλης καὶ ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἢ ἐκρατεῖτο διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἢ καὶ αὐτὴ ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. 'Ενίοτε ὅμως, ἰδίως παρὰ γυναιξίν, διερχόμενον τὸ ἱμάτιον κάτωθεν τῆς δεξιᾶς μασχάλης ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἀφῆνον ἀκάλυπτον τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐνδύσεως ἐλέγετο «ἐπιδέξια ἀναβάλλεσθαι». 'Εκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἔφερον συνήθως τὸ ἱμάτιον οἱ βάρβαροι καὶ οἱ δοῦλοι. 'Απὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος, παρὰ γυναιξὶ τὸ ἱμάτιον καθίσταται στενότερον, φέρεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἑνοῦται τὸ μέσον αὐτοῦ μετὰ τῆς πρώτης ἄκρας διὰ πορπῶν, τὸ ὑπόλοιπον δὲ τυλίσσεται περὶ τὸν βραχίονα σχηματίζον κομψοτάτας πτυχάς. Ὁ τρόπος οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐπεκράτει ἐν ἀνατολικῇ 'Ελλάδι (εὑρήματα Δορυλαίου, Κλαζομενῶν, Δήλου, κ.ἄ.). 'Εν τῇ κυρίως 'Ελλάδι εἰσήχθη βραδύτερον, χωρὶς νὰ λάβῃ μεγάλην διάδοσιν («κόραι» 'Ακροπόλεως 'Αθηνῶν), ἐξαφανισθεὶς πρὸ τῶν περσικῶν. Παρεμφερὴς πρὸς τὸ τοιουτοτρόπως φερόμενον ἱμάτιον ἦτο ὁ μετ' ἀποπτυγμάτων πέπλος. Αἱ πτυχαὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐνδυμάτων τούτων, κατά τινας, ἐσχηματίζοντο διὰ σιδηρώματος ἢ ῥαψίματος, ὡς οἱ σύγχρονοι πλισέδες. 'Απὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος ἱμάτιον φέρουν ἐνίοτε καὶ οἱ ἔφηβοι, οἱ δὲ ἄνδρες, καὶ ἀπὸ προηγουμένους ἔτι χρόνους, συνηθίζουν νὰ καλύπτουν ἀμφοτέρους τοὺς ὤμους διὰ τοῦ ἱματίου (ὡς ἡ παρ' ἡμῖν πελερίνα) καὶ νὰ κρατοῦν τὰς δύο ἄκρας διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς· οὕτως ἡ δεξιά, προηγουμένως ἐλευθέρα, ἐκαλύπτετο τώρα, ὁ δὲ τρόπος αὐτὸς ἐκαλεῖτο «ἐντὸς τὴν χεῖρα ἔχειν». Εἰς μεταγενεστέρας ἐποχὰς εἶχον πλέον ἐπικρατήσει ποικιλώτεροι τρόποι, ἰδίως παρὰ γυναιξίν· ἐκαλύπτετο ἐνίοτε καὶ ἡ κεφαλὴ διὰ τοῦ ἱματίου, ἄλλοτε δὲ ἔφθανε τοῦτο μέχρι τοῦ ἐδάφους ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἢ τέλος ἐφέρετο ὑπὸ τῶν καθημένων γυναικῶν ἀπὸ τῆς ὀσφύος πρὸς τὰ κάτω, ἀφῆνον ἐλεύθερον τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος. Ἡ διακόσμησις τοῦ ἱματίου κατ' ἀρχὰς ἦτο ἁπλουστάτη (μονόχρωμος μεθ' ἁπλοῦ κεντήματος κατὰ τὰ ἄκρα), ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς ὅμως ἐποχῆς κατέστη τοῦτο πολυτελέστατον (φοινικοῦν, πορφυροῦν, χρυσοποίκιλτον). Τὸ ἑλληνικὸν ἱμάτιον ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐχρησιμοποιήθη ἐν 'Ετρουρίᾳ, ἐν Ρώμῃ δὲ μόλις κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα κατέστη ἰσότιμον πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἀμφίεσιν. Εἰσαχθὲν ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος περιεφρονεῖτο, οἱ φέροντες δὲ αὐτὰ πολῖται ἐκαλοῦντο graeci palliati. Ὁ Σκηπίων ὁ 'Αφρικανός, ὁ Ραβίριος, ὁ Οὐέρρης κ. ἄ. κατηγορήθησαν ὅτι ἔφερον τὸ ἑλληνικὸν ἱμάτιον δημοσίᾳ. Π. Ν. Π.

'Ιμάτιον κρατούμενον διά τῆς ἀριστερᾶς χειρός.
['Αγγειογραφία.]

Γυναικεῖον ἱμάτιον ἀφῆνον ἀκάλυπτον τὸ πρόσθιον μέρος.

'Ιμάτιον κρατούμενον ὑπὸ πόρπης.

'Ιμάτιον πολυτελῶς κεντημένον.
[Δημήτηρ ἐπὶ ἀγγείου.]

'Ετρουσκικὸν ἱμάτιον.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

ἱματιοπράτης (ὁ)· ἱματιοπώλης.

ἱματιοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν ἱμάτια.

ἱματιοφυλάκιον (τὸ)· ὁ τόπος ὅπου φυλάσσονται τὰ ἱμάτια, τὸ δωμάτιον, τὸ ἰδιαίτερον μέρος τῶν θεάτρων, τῶν λεσχῶν κττ., ὅπου ἀποθέτουν τὰ ἐπανωφόρια κτλ. οἱ προσερχόμενοι· ‖ τὸ σύνολον τῶν ἱματίων ἀτόμου τινός: «πλούσιον ἱματιοφυλάκιον».

—*['Εγκυκλ.]* Περίφημον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἱματίων ἦτο τὸ *ἱματιοφυλάκιον* τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἐξ οὗ καὶ ἓν τῶν ἀνωτάτων ἀξιωμάτων ἦτο τὸ τοῦ *πρωτοβεστιαρίου.* Οὐχὶ σπανίως τὸ εἰσόδημα ὁλοκλήρου πόλεως διετίθετο πρὸς συντήρησιν ἑνὸς ἱματιοφυλακίου. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους πολυθρύλητον διὰ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐνδυμασιῶν, ἰδίᾳ τῶν στρατιωτικῶν στολῶν, διετέλεσε τὸ ἱματιοφυλάκιον τοῦ Κάϊζερ. Πρὸ αὐτοῦ ἐφημίσθησαν διὰ τὴν ἀμίμητον κομψότητά των τὰ ἱματιοφυλάκια τῶν μεγάλων δανδήδων: τοῦ Γεωργίου Μπροῦμελλ, τοῦ κόμιτος ντ' 'Ορσαὶ καὶ λοιπῶν· διὰ τὸ παράδοξον αὐτῶν τὰ ἱματιοφυλάκια τοῦ Δισραέλι, μετέπειτα λόρδου Μπήκονσφηλδ, τοῦ Θεοφίλου Γκωτιὲ κλπ. Τὸ ἱματιοφυλάκιον τῶν ἰδιωτῶν, ἄλλοτε περίπλοκον, πολυτελὲς καὶ πολυδάπανον, βαίνει, τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἄνδρας, ὁλονὲν ἁπλοποιούμενον· μεταπολεμικῶς, καταργηθείσης σχεδὸν τῆς ῥεδιγκότας, περιορίζεται ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐξωτερικὰ ἱμάτια εἰς τὴν περισκελίδα, τὸ γιλέκο, τὸ σακάκι, τὸ σμόκιν, τὸ φράκον καὶ τὸ ἐπανωφόριον. Τὸ ἱματιοφυλάκιον ἑνὸς θιάσου ἢ ἑκάστου τῶν ἠθοποιῶν καλεῖται *βεστιάριον.* Ἡ πολυτέλεια τοῦ ἱματιοφυλακίου παρέμεινεν ἀναπόσπαστος ἀπὸ τῶν γυναικῶν. Τ. Δ.

ἱματιοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ φύλαξ τῶν ἱματίων, ὁ ἐπιτηρητὴς τοῦ ἱματιοφυλακίου.

ἱματισμὸς (ὁ)· πᾶν εἶδος ἐνδύματος, τὰ φορέματα ἐν γένει: «εἴδη ἱματισμοῦ».

— *['Εγκυκλ.]* Διὰ τοῦ *ἱματισμοῦ* ἐπιδιώκεται κυρίως ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἔχοντος ἀνάγκην ὡρισμένης ποσότητος θερμότητος, εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ περιέχον, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον μείζων τις καθαριότης τοῦ σώματος καὶ προφύλαξις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ποικίλων ἐξωτερικῶν προσβολῶν. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἱματισμοῦ ἐποίκιλλεν ἀνέκαθεν κατὰ τόπους καὶ ἐποχάς, ἡ ποικιλία δὲ αὕτη ἐξηρτήθη κυρίως ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν κλιμάτων, ἔτι δὲ ἐκ τῆς κατὰ τόπους ἰδιαζούσης παραγωγῆς ὑλῶν ἱματισμοῦ καὶ ἐκ τῆς αἰσθητικῆς τῶν διαφόρων λαῶν (βλ. λ. *ἐνδυμασία).* Ὁ κυρίως ἱματισμός, ἐξαιρουμένης τῆς ὑποδήσεως καὶ τοῦ πίλου, διακρίνεται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν ἱματισμὸν (ἐξώρουχα, ἐσώρουχα). Τὸν ἐσωτερικὸν ἱματισμὸν τῶν ἀνδρῶν ἀποτελοῦν ἡ ἀναξυρὶς (ἐσώβρακον), ἡ φανέλλα καὶ τὸ ὑποκάμισον, τῶν δὲ γυναικῶν ὁ στηθόδεσμος (σουτιέν), ἐνίοτε ἡ περὶ τὴν ὀσφὺν ἐλαστικὴ ζώνη, ἡ βραχεῖα περισκελὶς (βρακί, κυλόττα), ἡ φανέλλα (κὰς κορσέ), ἡ κομπιναιζόν, τὸ μεσοφόρι καί, εἰς περίπτωσιν ἀνδροπρεποῦς ἐξωτερικῆς περιβολῆς, τὸ ἀνδρικὸν ὑποκάμισον. Ὁ ἐξωτερικὸς ἱματισμὸς τῶν ἀνδρῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ὑπενδύτην (γιλέκο), τὸν ὁποῖον ἐνίοτε ἀντικαθιστᾷ ἢ συμπληροῖ χειμερινὸν πλεκτὸν (πούλ - ὄβερ), τὸν σάκον, τὴν περισκελίδα (πανταλόνι) καὶ τὸ ἐπανωφόριον, δύνανται δὲ εἰς ταῦτα νὰ προστεθοῦν, ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τῆς συνήθους ἐξωτερικῆς ἀνδρικῆς περιβολῆς, τὸ περιλαίμιον (γιακᾶς, κολάρος), ὁ λαιμοδέτης (γραβάτα) καὶ τὸ περὶ τὸν λαιμὸν χειμερινὸν πλέγμα (κασκόλ). Ὁ γυναικεῖος ἐξωτερικὸς ἱματισμὸς ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἁπλῆν φούσταν διήκουσαν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος (ῥόμπα μονοκόμματη) ἢ ἀπὸ βραχυτέραν τοιαύτην ἀπὸ τῆς ὀσφύος πρὸς τὰ κάτω, ἄνωθεν τῆς ὁποίας φέρεται ἡ καζάκα ἢ σάκος, προσομοιάζων τὸν τῶν ἀνδρῶν (ζακέτα). Εἰς τὸν ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν ἱματισμὸν προσθετέα τέλος ἡ νυκτερινὴ περιβολὴ ἀμφοτέρων τῶν φύλων (νυκτικόν, ῥόμπα τῆς νυκτός, πιτζάμα).

'Ιμὰτ-οὺτ-ντοβλὲ (=Στῦλος τοῦ κράτους), ***ἔμπου-Χασὰν-'Αλῆ μπὲν-Μπουγέ.*** 'Ιδρυτὴς τῆς εἰς μέγα μέρος τῆς ΝΑ. Περσίας βασιλευσάσης δυναστείας τῶν Μπουγιδῶν ἢ Βουϊδῶν (Ἄλι-Μπουγέ). Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς ἁλιέως ὀνομαζομένου Μπουγέ, ἐκ Διλίμ. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος Μερνταβίτς, μετὰ δὲ τὴν ἐν 'Ισπαχὰν διαπραχθεῖσαν δολοφονίαν τούτου κατέλαβε τὸ 'Ιράκ, τὸ Φὰρς καὶ τὸ Διλὶμ καὶ ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος. Βασιλεύσας 17 ἔτη ἀπέθανε τῷ 950 μ.Χ. εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν. Ν. Μ.

'Ιμάτρα (Imatra) *[Γεωγρ.]*. Καταρράκται ἐν Φινλανδίᾳ, σχηματιζόμενοι ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βουόζα, εἰς ἀπόστασιν 60 χλμ. Α. τοῦ Βίμπουργ. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ τούτου ὁρμοῦν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον εἰς ἔκτασιν 500 μέτρων καὶ ὕψος περίπου 40 μέτρων. Ὁ 'Ιμάτρα θεωρεῖται ὁ σημαντικώτερος καταρράκτης μετὰ τὸν τοῦ Νιαγάρα. Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

Ἴμβαρος *[Γεωγρ.]* Ὄρος τῆς Τραχείας Κιλικίας καταλῆγον εἰς τὸ Ἀνεμούριον ἀκρωτήριον. Ἔχει τρεῖς κορυφάς, τὸ Γιοὺτ-δὰγ (2500 μ.), τὸ Τατζὶλ-δὰγ (2150 μ.) καὶ τὸ Καρὰ - Γιεδὶκ - δὰγ (1830 μ.).

ἰμβερτάση (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *ἔνζυμος.*

ἰμβερτοποίησις (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀναστροφὴ σακχάρων.*

ἰμβερτοσάκχαρον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀναστροφὴ σακχάρων.*

Ἴμβραμος (ὁ) *[Μυθολ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἑρμοῦ ἐν τῇ νήσῳ Ἴμβρῳ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύετο μετὰ τῶν Καβείρων. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον, Ἴμβραμος εἰς τὴν καρικὴν γλῶσσαν ἐσήμαινε τὸν Ἑρμῆν, ἀπὸ τοῦ τούτου δέ, κατὰ τὸν ἴδιον, ἐκλήθη ἡ νῆσος Ἴμβρος (Παρεκβ. εἰς *Διονύσ. Περιηγ.* 522-524. πρβλ. Παρεκβ. εἰς Ἰλιάδ. Ξ, 280). Α. Θ. Σ.

Ἰμβρασία (ἡ) *[Μυθολ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἥρας, ἀπὸ τοῦ Ἰμβράσου ποταμοῦ τῆς Σάμου, καλουμένου πρὶν Παρθενίου (*Στράβ.* X, 457), παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπιστεύετο κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὅτι ἐγεννήθη ἡ θεὰ καὶ ἐλούετο εἰς τὰ ὕδατα αὐτοῦ πρὸ τοῦ γάμου της. Α. Θ. Σ.

Ἰμβρασίδης *[Μυθολ.]*. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰμβράσου *Πείροος* ἐξ Αἴνου, ἡγεμὼν τῶν Θρακῶν «ὅσσους Ἑλλήσποντος ἀγάρροος ἐντὸς ἐέργει», σύμμαχος τῶν Τρώων (*Ὁμήρ.* Ἰλιάδ. Β, 844). Φονεύσας τὸν Διώρη, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμαρυγκέως, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Θόαντος, βασιλέως τῆς Πλευρῶνος καὶ Καλυδῶνος ἐν Αἰτωλίᾳ (Δ, 520, 525). Α. Θ. Σ.

Ἴμβρασος *[Μυθολ.]*. Βασιλεὺς τῆς Αἴνου ἐν Θράκῃ, φίλος καὶ σύμμαχος τῶν Τρώων, πατὴρ τοῦ ἥρωος Πειρόου, τὸν ὁποῖον ὁ Ὅμηρος καλεῖ *Ἰμβρασίδην* (Ἰλιάδ. Δ, 520). Α. Θ. Σ.

Ἴμβρασος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς νήσου Σάμου, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἄμπελος (νῦν Κολώννα) καὶ ρέων ἀπὸ Β πρὸς Ν ἐξέβαλλε πρὸς δυσμὰς τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης, παρὰ τὸ νῦν Τηγάνι. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο *Παρθένιος* καθὼς καὶ ἡ νῆσος *Παρθενία* (*Στράβ.* X, 457), διότι κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐπιστεύετο ὅτι παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐγεννήθη ἡ Ἥρα καὶ ἐλούετο εἰς τὰ ὕδατα αὐτοῦ πρὸ τοῦ γάμου της, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον *Ἰμβρασία.*

Ἐπίσης παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐγεννήθη ἡ περικαλλὴς Ὠκυρόη, θυγάτηρ τοῦ Ἰμβράσου καὶ τῆς Χησιάδος νύμφης. Τοῦ Ἰμβράσου ποταμοῦ τὸ ὄνομα ἀναφέρεται εἰς νομίσματα τῆς νήσου Σάμου τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Β, σελ. 147). Σήμερον ὁ Ἴμβρασος εἶναι μικρὸς ξηροπόταμος, καλούμενος *Παρθένις* ἢ ***Ρεῦμα τῶν Μύλων***, ἐκβάλλει δὲ εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς ἀπόστασιν 700 περίπου βημάτων ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἡραίου, τοῦ περιφήμου ναοῦ τῆς θεᾶς (*Στράβ.* XIV, 637). Α. Θ. Σ.

Ἴμβριος (ὁ)· ὁ κάτοικος τῆς νήσου Ἴμβρου.

Ἴμβριος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Μέντορος ἐκ Πηδαίου, σύζυγος τῆς Μηδεσικάστης, νόθου θυγατρὸς τοῦ Πριάμου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τεύκρου (*Ὁμήρ.* Ἰλιάδ. Ν, 171, 196). Α. Θ. Σ.

Ἴμβρος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου, βασιλέως τῆς Ἀραβίας, καὶ τῆς νύμφης Καλιάδνης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (II, 1, 5) Α. Θ. Σ.

Ἴμβρος. Νῆσος τῆς συστάδος τῶν Θρακικῶν Σποράδων, διατηρήσασα τὸ ἀρχαῖόν της ὄνομα (*Πτολεμ.* Γ, ια, 14, *Plin. IV*, 72, *Pomp. Mel.* II, 106), ὑφ' ὃ ἀναφέρεται καὶ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Θ, 3) καὶ παρ' Ἡροδότῳ (Ε, 26) καὶ παρὰ Σκύλακι τῷ Καρυανδεῖ (114).

— [ΓΕΩΛΟΓ.] Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου συμμετέχουν πετρώματα *στρωσιγενῆ καὶ ἐκρηξιγενῆ*. Εἰς τὰ πρῶτα τὸ ἠωκαινικὸν καθὼς καὶ τὸ ὀλιγοκαινικὸν σύστημα τῆς νήσου δεικνύουν μεγάλας ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας μὲ τὰ ἀντίστοιχα συστήματα τῆς Θρᾴκης. Αἱ νῆσοι Λῆμνος καὶ Ἴμβρος δέον νὰ θεωρῶνται ὡς τμήματα τοῦ συστήματος τῶν πτυχώσεων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Φίλιψων ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ἀ. Μυσίας καὶ τῆς Β. Φρυγίας. Ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς ζώνης τῶν ἀνατολικῶν πτυχώσεων τῆς Ἑλλάδος δὲν φαίνεται ἀποκαθιστάμενος διὰ τῶν δύο τούτων νήσων. Ὑπὸ τῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, τριτογενοῦς ἡλικίας, καταλαμβάνεται ὅλη σχεδὸν ἡ ἐπιφάνεια τῆς νοτίου τραπεζοειδοῦς χώρας, αἱ κορυφαὶ τῆς κεντρικῆς ἁλύσεως τῆς νήσου, καθὼς καὶ αἱ κορυφαὶ καὶ τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς βορείας ὀρεινῆς ἁλύσεως.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Εἰς τὴν νῆσον ἀπαντῶνται: α') Λιγνῖται ἐντὸς τῶν μειοκαινικῶν καὶ ὀλιγοκαινικῶν στρωμάτων. Ἐξ ὅλων τῶν κοιτασμάτων σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἐμφανιζόμενον εἰς τὴν τοποθεσίαν Ρεῦμα Βαθουλάκι, ἔχον μέσον ὠφέλιμον πάχος 0,60 μ. Πρόκειται περὶ λιγνίτου ἀρίστης ποιότητος. β') Φλεβίδια γαληνίτου μετὰ σιδηροπυρίτου, ὡς καὶ μικροὶ σωροὶ σιδηροπυρίτου παρατηροῦνται ἐντὸς τῶν προπυλιτιωμένων ἀνδεσιτῶν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς βουνοσειρᾶς Ἀρμεγούδι-Γαϊδουρὰ Διασέλι-Βλάχου Μάνδρα (εἰς τὰ ρεύματα Ἀβδάλι καὶ Λέκα). Ἐπίσης τὰ αὐτὰ μεταλλεύματα παρουσιάζονται καὶ εἰς τὴν βορείαν κορυφὴν τοῦ Ψαροῦ Βουνοῦ. Ἐμφανίσεις τέλος φλεβιδίων καὶ κοιτασμάτων μικρῶν (ἀσημάντων ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως) ὀξειδίων σιδήρου καὶ μαγγανίου παρατηροῦνται εἰς τὰς θέσεις Ντάμια Ματσούκι καὶ Πετεινάρι.

Ἐρευνητικαὶ ἐργασίαι ἐγένοντο εἰς τὸ παρελθὸν ὑπὸ ξένης ἑταιρείας τόσον ἐπὶ τῶν λιγνιτῶν ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἐμφανίσεων γαληνίτου, ἄνευ εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο μικρὰ ἐξόρυξις λιγνιτῶν ἐκ τῆς θέσεως Βαθουλάκι ὑπὸ ἑλληνικῆς ἑταιρείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Κ. Γεωργαλᾶ*, Γεωλογικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς νήσου Ἴμβρου (Δημοσιεύματα τοῦ Γεωλ. Γραφείου Ὑπουρ. Ἐθν. Οἰκον. Ἀρ. 14. Ἀθῆναι 1926, ἔνθα καὶ βιβλιογραφία).
Γ. Κ. Γ.

— [ΑΡΧ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ *Ἴμβρος* εἶναι νῆσος τοῦ Θρᾳκικοῦ πελάγους, κειμένη κατὰ τὸν Πλίνιον (V 23, 7), 25 μίλλια πρὸς δυσμὰς τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου. Κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον (Ἀργοναυτ. Α., 922—928) κεῖται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Μέλανος κόλπου (νῦν κόλπου τοῦ Ξηροῦ).

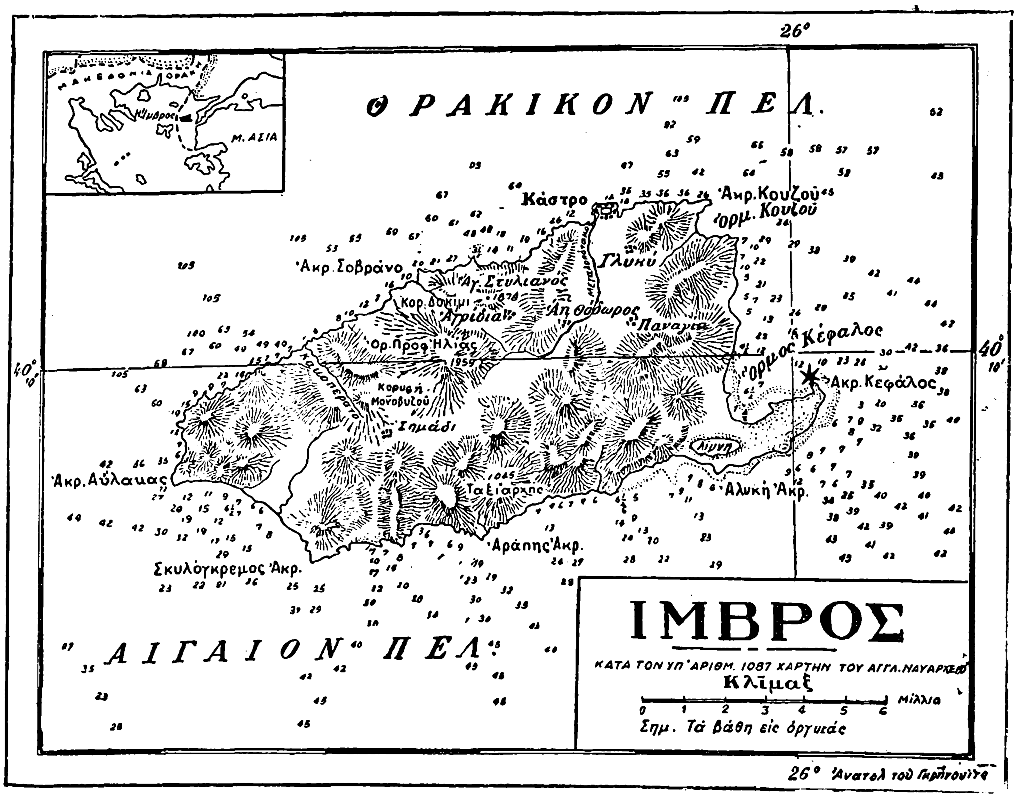

Διηγούμενος οὗτος τὰ κατὰ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀργοναῦται ἐγκαταλιπόντες τὴν Σαμοθρᾴκην καὶ διευθυνόμενοι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀριστερὰ μὲν εἶχον τὴν Θρᾴκην, δεξιὰ δὲ καταντικρὺ αὐτῶν τὴν Ἴμβρον. Ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινὴ καὶ δασώδης, καλουμένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ν, 33) «παιπαλόεσσα»· ἀφθονεῖ δὲ εἰς κυνήγιον λαγωῶν καὶ περδίκων. Ποταμὸς αὐτῆς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὁ *Ἰλισός*, νῦν ξηροπόταμος, καλούμενος *Μεγάλο Ποτάμι.* Κατὰ τὰ δυτικὰ αὐτῆς παράλια, ἀπέναντι τῆς Λήμνου, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου τὸ ἀκρωτήριον *Ναύλοχος,* κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ νῦν *Αὔλακας*, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε πηγή τις «τὰ μὲν ἄρρενα τῶν ζῴων εὐνούχους ἐργαζομένη, τὰ δὲ θήλεα οὕτω μεθύσκουσα, ὡς καθεύδειν αὐτά» (Ἡρωϊκ. Διάλ. 1). Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφέρεται ὁμώνυμος πόλις *Ἴμβρου Ἄστυ* (Ἰλιάδ. Ξ, 281). Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Ἴμβρος δὲν συμμετέσχε κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον, ὡς μὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰς τὸν κατάλογον τῶν συμμάχων οὔτε τῶν Τρῴων οὔτε τῶν Ἑλλήνων. Ἀναφέρεται μόνον ὁ Ἠετίων, πιθανῶς βασιλεὺς τῆς νήσου, ὡς φίλος τοῦ Πριάμου (*Ἰλιάδ.* Φ, 43), ὅστις ἐξαγοράσας τὸν Λυκάονα, υἱὸν τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Λαθόης (Γ, 333), αἰχμαλωτισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ πωληθέντα εἰς Λῆμνον, ἐξαπέστειλεν εἰς Ἀρίσβην τῆς Τροίας μετὰ πολλῶν δώρων. Ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα ἡ νῆσος κατὰ τὸν Εὐστάθιον ἐκ τοῦ ὀνόματος *Ἴμβραμος* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

— [ΓΕΩΓΡ.] Ἡ *Ἴμβρος* ἀπέχουσα 9 μίλλια δυτικῶς τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ 11 μίλλια ΒΔ τοῦ στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου, κεῖται κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ἑνουσῶν τὴν Τένεδον (17 μίλλ. ΝΑ τῆς Ἴμβρου) πρὸς τὴν Σαμοθρᾴκην (13 μίλλ. ΒΔ) καὶ τὴν Λῆμνον (11 μίλλ. Δ.ΝΔ) πρὸς τὸν ὅρμον Σούβλα τῆς Καλλιπόλεως (13 μίλλ. Α.ΒΑ). Τὸ ἀνάπτυγμα τῆς ἀκτογραμμῆς της εἶναι 43 περίπου μιλλίων, 20 δηλαδὴ τῆς νοτίας καὶ 23 τῆς βορείας τοιαύτης. Αἱ διαστάσεις της, 16 μίλλια ἀπὸ Δ πρὸς Α, 7 ἀπὸ Β πρὸς Ν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμά της, καὶ 5 ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ κατὰ τὸ δυτικόν, τοῦ ἐμβαδοῦ της ὄντος 223 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἡ σύστασίς της εἶναι βραχώδης ἡφαιστειογενής, παρεμβαλλομένων πεδιάδων εὐφόρων ἐν αἷς ἀπαντῶσι διασπάρτως ἐξάρσεις βραχώδεις. Οὕτω τὴν νοτίαν ἀκτήν της παραθέει ὑπαμοιβὴ πεδιάδων καὶ κορυφῶν, ἀπολήγουσα πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν ἀγκιστροειδῆ χθαμαλὴν γλῶσσαν *Κέφαλος*, ἐφ' ἧς φάρος καὶ εἰς τὴν ρίζαν τῆς ὁποίας λιμνοθάλασσα μικρά· ἡ ὀροσειρὰ τῆς βορείας ἀκτῆς ἔχει ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Δοκίμι* (ἢ *Ἅγιος Στυλιανὸς* 1878 ποδ.)· ὁ ὑψηλότερος ὅμως τῆς νήσου βουνὸς εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἠλίας* (ἡ κορυφή του *Μονοβύζι* 1959 ποδ.), ὀλίγον τι βορείως τοῦ κέντρου τῆς νήσου. Παρὰ τὸ δασῶδες αὐτῆς ἔχει πολλὰς εὐφόρους καὶ καταφύτους πεδιάδας. Πανταχοῦ αὐτῆς συναντᾷ τις βλάστησιν καὶ δένδρα. Κατὰ τοὺς Ἄγγλους δὲ (Mediterranean Pilot IV, 482, ἔκδ. 1918) ἡ Ἴμβρος εἶναι ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας, ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῆς καλλονῆς, νήσους. Παράγει παντοίας ὀπώρας, ἐλαίας, βάμβακα, σῖτον, κριθήν, ὄσπρια καὶ ἀρκετὴν ξυλείαν κατάλληλον διὰ ξυλάνθρακας. Ἡ ἄρδευσις γίνεται ἀπὸ φρεάτων, καθ' ὅσον τὸ θέρος ξηραίνονται οἱ χείμαρροί της (ἐπισημότερος τὸ *Μεγάλο ποτάμι*, ἐκβάλλον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κάστρο, καὶ τὸ *Κακοπέραστο* εἰς τὴν ΒΔ ἀκτήν). Ἀκρωτήριον ἔχει ἡ νῆσος τὸν *Αὔλακα* (πλάτ. 40° 07′ 10″ Β, μῆκος 25° 40′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087 : Thasso to Dardanelles), δυτικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν, τὸ *Σοβράνο* εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας ἀκτῆς, τὸ *Κάστρο* ἐφ' οὗ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἴμβρου, τὸ *Κουζοὺ* ἡ ΒΑ τῆς νήσου ἐσχατιά, *Κέφαλος* (πλάτ. 40° 09′ 20″ Β, μῆκ. 26° 00′ 50″ Ἀν.), *Ἁλυκὴ* εἰς τὸ νότιον τῆς ρίζης τῆς ἀποφύσεως τοῦ Κεφάλου, *Ἀράπης* (Niger point κατὰ τὸν ἀγγλικὸν χάρτην), μέλαινα κεφαλὴ τῶν ἀπορρώγων τῆς νοτίας ἀκτῆς της, καὶ *Σκυλογκρεμὸς* (πλάτ. 10° 05′ 15″ Β, μῆκ. 25° 44′ 30″ Ἀν.) Οἱ κάτοικοι τῆς Ἴμβρου ἀνέρχονται εἰς 10 χιλ. Ἕλληνας ὀρθοδόξους, πλὴν ὀλίγων τουρκικῶν οἰκογενειῶν. Κυριώτερα χωρία τῆς νήσου εἶναι τὰ ἑξῆς: *Κάστρον* (κάτ. 205), ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, κειμένη εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἴμβρον. *Γλυκὺ* (κάτ. 630) εἰς τὰ ΒΑ. παρὰ τὸ Κάστρον, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν περίπου ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου. *Παναγία* (κάτ. 1612). *Ἅγιος Εὐλάμπιος* (κοινῶς *Αὐλαμποῦ,* κάτ. 593) ἀπέχων περὶ τὰ 10′ ἀπὸ τῆς Παναγίας, *Ἀγρίδια* (κάτ. 1042) καὶ *Σχοινούδι* (κατ. 2035) τὸ μεγαλύτερον ὅλων, ἀπέχον ἀπὸ τοῦ Κάστρου περὶ τὰς 3 ὥρας. Εἰς τὴν νῆσον ὑπάρχουσιν ἐννέα μοναὶ ἢ μονύδρια, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα ἀνήκουσιν εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς, τέσσαρα εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ ἓν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐπὶ πλέον ὑπάρχουσι διεσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν νῆσον περὶ τὰ 278 παρεκκλήσια καὶ ἐξωκκλήσια, μαρτυροῦντα ὅτι ἄλλοτέ ποτε ἡ νῆσος ἦτο πολυανθρωποτέρα. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἐνασχολεῖται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, πλὴν ὀλίγων ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐπιστημόνων. Σ. Ε. Λ.—Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

— [ΙΣΤΟΡ.] Ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς *Ἴμβρου* ἐλαχίστας ἔχομεν πληροφορίας. Πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἀντικλείδην, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Ε, 221), ἦσαν οἱ Πελασγοὶ Τυρρηνοί, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν ἐν τῇ νήσῳ μέχρι τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, βασιλέως τῆς Περσίας, ὁπότε κατέλαβεν αὐτὴν ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Ὀτάνης τῷ 515 π.Χ. (*Ἡροδ.* Ε΄, 26—27).

Καταληφθεῖσα ἀργότερον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐδέχθη τῷ 494 π.Χ. κληρουχίαν, παρέμεινε δὲ ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Περιελθοῦσα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐβοήθησεν αὐτοὺς εἰς τὸν κατὰ τῆς Λέσβου πόλεμον (*Θουκυδ.* Γ΄, 5), ἀργότερον δὲ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ Σικελίας ἐκστρατείαν. Καταληφθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε΄, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἐπεστράφη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων, μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς μάχην τῷ 197 π.Χ.

Ἡ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἱστορία τῆς νήσου σχεδὸν εἶναι ἄγνωστος. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν ὑπέστη τὴν κοινὴν τύχην τῶν λοιπῶν νήσων, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ 1204, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν. Ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου τῷ 1262, ἀπετέλεσεν ἀργότερον μετὰ τῆς Σαμοθράκης καὶ Λήμνου μέρος τῆς ὑπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Γατελούζων ἢ Κατελούζων (Gateluzi) ἡγεμονίας τῆς Λέσβου (1355—1462), ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμεινε μέχρι τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β΄ καταλήψεως τῆς Λέσβου. Τελευταῖος ἄρχων τῆς Ἴμβου καὶ Λήμνου ἦτο ὁ Λούκιος Γατελοῦζος. Πληροφορίας περὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιέχει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἴμβρου *Κριτοβούλου* γραφεῖσα ἱστορία Μωάμεθ τοῦ Β΄ τοῦ Πορθητοῦ. Κατ' αὐτήν, ὅτε ὁ τουρκικὸς στόλος, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔπλευσεν εἰς Καλλίπολιν, οἱ κάτοικοι τῆς Ἴμβρου, ὡς καὶ οἱ τῶν ἄλλων γειτονικῶν νήσων, φοβηθέντες ἤθελον νὰ μεταναστεύσουν εἰς Εὔβοιαν, Χίον καὶ Κρήτην. Ὁ Κριτόβουλος ὅμως τοὺς συνεκράτησε, συνεννοηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Χαμψᾶ πασᾶ, ἀρχηγοῦ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀπέστειλε πρεσβείαν ἐκ προκρίτων τῆς νήσου πρὸς τὸν σουλτᾶνον. Οὕτως ὁ τουρκικὸς στόλος δὲν ἠνώχλησε τὴν Ἴμβρον. Ὁ δὲ Μωάμεθ, δεχθεὶς τὴν πρεσβείαν, ἀφῆκε τὴν Ἴμβρον ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς Αἴνου Παλαμήδην. Μετὰ τρία ὅμως ἔτη (1456) ὁ Μωάμεθ ἔχων ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Παλαμήδου, ἀπέστειλε κατὰ τῆς Ἴμβου τὸν τουρκικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Γιουνοὺς (Γιουνὶς) πασᾶν καὶ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς τὸν Κριτόβουλον. Οὗτος κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τῷ 1457 ἐπίθεσιν τοῦ παπικοῦ στόλου κατὰ τῆς Ἴμβρου. Ἀλλὰ τῷ 1464 κατέλαβεν αὐτὴν προσωρινῶς ὁ ναύαρχος Καπέλλο, ἀρχηγὸς τοῦ ἐνετικοῦ στόλου, καὶ τῷ 1467 ὁ Νικόλαος Κανάλε, ἄλλος Ἐνετὸς ναύαρχος, τότε δὲ ἀπῆλθεν ἐκ τῆς νήσου ὁ Κριτόβουλος μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτάνου ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐβράδυναν νὰ καταλάβουν ἐκ νέου τὴν Ἴμβρον, ἥτις ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς τὴν κατοχὴν των μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912, ὁπότε κατελήφθη (18 Ὀκτωβρίου/1 Νοεμβρίου) ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐλευθερίαν ἀπεδόθη τῷ 1923 μετὰ τῆς Τενέδου εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (βλ. κατ.).

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας ἡ Ἴμβρος ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας ἐκπτώτων Τούρκων μεγιστάνων. Ἐνταῦθα ἐξωρίσθη ὁ διάσημος μέγας βεζύρης Μπαλτατζῆ Μεχμὲτ πασᾶς, πεσὼν εἰς δυσμένειαν συνεπείᾳ ἐνεργειῶν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΒ΄, μὴ συγχωροῦντος εἰς αὐτὸν τὴν μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης καὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου τῆς Ρωσίας συνθηκολόγησίν του.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῆς νήσου ἱστορία εἶναι σκοτεινή. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι, μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἴμβρου ὑπήχθη εἰς τὸν μητροπολίτην Παροναξίας. Κατόπιν ἀναφέρεται εἰς τὸν πίνακα τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην μητροπόλεων, κατέχουσα τὴν 71ην θέσιν. Μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἦτο ἕδρα μητροπολίτου, φέροντος τὸν τίτλον τοῦ Ὑπερτίμου, τελευταῖος δὲ μητροπολίτης αὐτῆς ἦτο ὁ Ἰωακεὶμ Καβύρης, ὁ ἀπὸ Ἀμφιπόλεως.

Τῆς Ἴμβρου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα τῆς μετὰ τὸ 300 π.Χ. ἐποχῆς, φέροντα ἔμπροσθεν γυναικείαν κεφαλήν, ἐνίοτε τῆς Δήμητρος ἢ τῆς Ἀθηνᾶς, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΙΜΒΡΟΥ μετὰ γυμνῆς ἰθυφαλλικῆς παραστάσεως Ἑρμοῦ τοῦ Ἰμβράμου σπένδοντος, ἢ γλαυκός. Ὡσαύτως τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, φέροντα κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ διαφόρων τύπων, ὅπως λ. χ. γλαῦξ, γυναικεία μορφὴ κρατοῦσα κέρας Ἀμαλθείας κ. τ. λ.

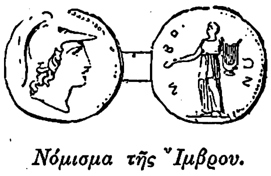

Νόμισμα τῆς Ἴμβρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς νήσου Ἴμβρου συνταχθὲν ὑπὸ *Ἀ. Μουστοξύδου* τοῦ Κερκυραίου καὶ *Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ* τοῦ Ἰμβρίου (1845). Ἔκδ. β΄. ὑπὸ *Γ. Δ. Εἰκοσιδύο* (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1904).

Α. Θ. Σ.—Ν. Μ.

— [*Διπλωμ. Ἱστ.*] Διὰ τοῦ 5ου ἄρθρου τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Λονδίνου τῆς 17/30 Μαΐου 1913 οἱ συμβαλλόμενοι ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις «τὴν φροντίδα ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης πασῶν τῶν ὀθωμανικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους (πλὴν τῆς Κρήτης)». Εἰς δὲ τὴν ἑλληνοτουρκικὴν συνθήκην Ἀθηνῶν τῆς 1/14 Νοεμβρίου 1913 (ἄρθρ. 15ον), ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Τουρκία ἀνελάμβανον νὰ τηρήσωσι τὰς διατάξεις τοῦ 5ου τούτου ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Ἡ ἀφορῶσα εἰς τὰς νήσους ἀπόφασις τῶν Δυνάμεων ἀνεκοινώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ διακοινώσεως αὐτῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 31 Ἰανουαρίου (13 Φεβρουαρίου) 1914. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῶν Δυνάμεων παρεδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅπασαι αἱ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμεναι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, ἐξαιρέσει τῆς Τενέδου, Ἴμβρου καὶ Καστελλορίζου, αἵτινες ὤφειλον νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθει νὰ κατέχῃ καὶ τὴν Ἴμβρον καὶ Τένεδον μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Διὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης τῶν Σεβρῶν τῆς 28ης Ἰουλίου (10 Αὐγούστου) 1920 ἡ Τουρκία «παρῃτεῖτο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅλων τῶν δικαιωμάτων καὶ τίτλων αὐτῆς ἐπὶ τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Τενέδου» (ἄρθρ. 84). Ἀλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) αἱ δύο νῆσοι ἐπανήρχοντο ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, ὡρίζετο ὅμως ὅτι «θέλουσιν ἀπολαύει εἰδικῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως ἀποτελουμένης ἐξ ἐντοπίων στοιχείων καὶ παρεχούσης πᾶσαν ἐγγύησιν εἰς τὸν ἰθαγενῆ μὴ μουσουλμανικὸν πληθυσμὸν δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τοπικὴν διοίκησιν, ὡς καὶ τὴν προστασίαν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Ἡ διατήρησις τῆς τάξεως θὰ ἐξασφαλισθῇ δι' ἀστυνομίας, ἥτις θέλει στρατολογεῖσθαι μεταξὺ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ φροντίδι τῆς ἀνωτέρω προβλεπομένης τοπικῆς διοικήσεως, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ὁποίας θὰ τελῇ» (ἄρθρ. 14). Αἱ περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν συμφωνίαι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας δὲν ἴσχυσαν διὰ τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Τένεδον, ὡς καὶ δὲν ἐφηρμόσθησαν.

Ἡ Τουρκία, οὐχὶ μόνον οὐδὲν ἔπραξε πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1927 θεσπισθέντος εἰδικοῦ νόμου περὶ διοικήσεως τῆς Ἴμβρου καὶ τῆς Τενέδου περιώρισε σημαντικῶς τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων αἱ δύο νῆσοι ἀπέλαυον ἐπὶ σουλτανικοῦ καθεστῶτος. Ἀπὸ ὑποδιοικήσεων ὑπεβίβασεν αὐτὰς εἰς ἁπλοῦς δήμους ἐξαρτωμένους ἐκ τοῦ νομοῦ Δαρδανελλίων. Ἐπὶ πλέον συγχωνεύσασα τὰς δύο νήσους διοικητικῶς, χωρὶς κἂν νὰ διορίζῃ εἰδικὴν κοινὴν ἀρχήν, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ὥρισε διὰ τοῦ ἐν λόγῳ νόμου, ὅτι, ἂν δὲν ὑπάρχωσιν ἐν τῇ μιᾷ τῶν δύο νήσων «ὑπάλληλοι, ὅπως χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως, θὰ λαμβάνωνται ἐκ τῆς ἄλλης, ἤτοι διὰ τὴν Ἴμβρον ἐκ τῆς Τενέδου, ὅπου ὑπάρχουσι καί τινες Μουσουλμᾶνοι, ἂν δὲ δὲν εὑρίσκωνται κατάλληλα στοιχεῖα καὶ ἐν ταύτῃ, θ' ἀναζητῶνται τοιαῦτα εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας». Ἡ διάταξις αὕτη γενικεύεται ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ 16ου ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ νόμου, ὁρίζοντος ῥητῶς, ὅτι ἡ ἀστυνομία θὰ δύναται νὰ στρατολογῆται εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας, ἂν δὲν εὑρεθῶσιν ἐν Ἴμβρῳ ἢ Τενέδῳ ἄνδρες κεκτημένοι τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἂν δὲ καὶ τοῦτο ἦτο ἀδύνατον «ἐπιτρέπεται ἵνα συμπληρῶνται τὰ στελέχη τῆς ἀστυνομίας δι' ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ». Οὕτως ἀνοίγεται θύρα πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ Τούρκων στρατιωτῶν ἐν Ἴμβρῳ, ἐνῷ αἱ δύο νῆσοι δέον νὰ παραμένωσι τελείως ἀφωπλισμέναι. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν καταρτισμὸν τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, τὸ 7ον ἄρθρον τοῦ νόμου δίδει εἰς τὸν Τοῦρκον ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν τὸ δικαίωμα ν' ἀκυρώνῃ εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε κατόπιν διαβημάτων τῶν ἐνδιαφερομένων πᾶσαν ἀπόφασιν τῶν συμβουλίων τούτων ληφθεῖσαν ἀναρμοδίως ἢ καθ' ὑπέρβασιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς νήσου ὑπόκειται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅστις ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐν ᾗ περιπτώσει τοῦτο ἤθελε συνέλθει ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ ἔξω τῶν τεταγμένων ἢ ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλόμενα εἰς αὐτὸ καθήκοντα. Εἶναι φανερὸν ὅτι αἱ διατάξεις αὗται ἀποτελοῦσι κατάργησιν τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ 14ου ἄρθρου τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης. Ὁ αὐτὸς νόμος περιορίζει τὴν ἐκπαίδευσιν ἐντὸς ὁρίων ἀπεχόντων πολὺ τοῦ προπολεμικοῦ σχολικοῦ καθεστῶτος τῶν δύο νήσων. Ἐνῷ προηγουμένως μόνον ἑλληνικαὶ σχολαὶ ὑπῆρχον ἐν Ἴμβρῳ, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐδιδάσκετο ἡ τουρκική, τὸ 14ον ἄρθρον ὁρίζει ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ γίνεται εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν. Ὡς ἐκ τῆς καταφώρου ταύτης παραβιάσεως τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἐδημιουργήθη ἐν Ἴμβρῳ κατάστασις ἀφόρητος. Τὰ ἔξωθεν εἰσαχθέντα διοικητικὰ ὄργανα καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔποικοι ἐξασκοῦσι παντὸς εἴδους παρανομίας, ἐξαναγκαζούσας τοὺς Ἕλληνας τῆς νήσου εἰς μετανάστευσιν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἴμβρου ἠλαττώθη σημαντικῶς. Ν. Μ.

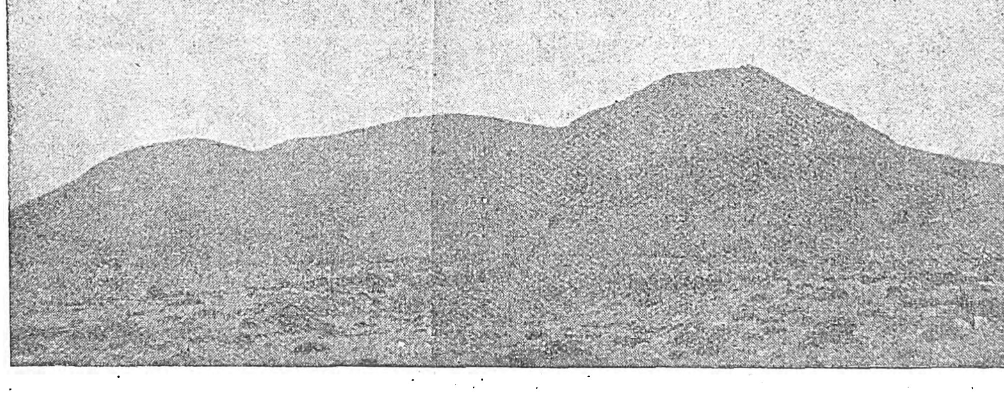

Ἴμβρος· Ἡ κορυφὴ προφήτης Ἠλίας (ἀριστερᾷ) καὶ τὸ βουνὸν τῶν Ἀγριδιῶν (δεξιᾷ), τοῦ ὁποίου ὁ κορυφαῖος κῶνος εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως.

[Ἀνέκδοτος φωτογραφία Γ. Κ. Γεωργαλᾶ.]

—**Ἴμβρος** (κοιν. *Νίμπρος*) [*Γεωγρ.*]. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Σφακίων Κρήτης (199 κάτ. 1928), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ *Βρασκᾶς* (κάτ. 10). Κεῖται ἐπὶ ὑψηλοῦ (περὶ τὰ 750 μέτρα) ὀροπεδίου μὲ ἰσχνὴν βλάστησιν δένδρων καὶ ἀμπέλων. Κατὰ τὸν χειμῶνα διὰ τὸ δριμὺ ψῦχος οἱ κάτοικοι κατέρχονται εἰς τὰ παράλια χωριά. ΝΑ τούτου κεῖται ἡ περιώνυμος φάραγξ τῆς Ἴμβρου, 7 χλμ. μήκους, μὲ πλευρὰς ἀγρίας μέχρι 300 μ. ὕψους. Περὶ τὸ μέσον ὑπάρχει στέρνα, θεωρουμένη κτίσμα τῶν Ἐνετῶν. Ε. Γ.

Ἴμελς (Ihmels), *Λουδοβῖκος*. Ἔγκριτος τῆς ἐποχῆς ἡμῶν Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Τῷ 1898 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συστηματικῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης, τῷ δὲ 1902 μετεκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1922, ὅτε διωρίσθη ἐπίσκοπος (Landesbischof) τῆς Σαξωνίας. Παρέμεινεν ὅμως καὶ μετὰ ταῦτα ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας. Ὁ Ἴμελς θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς συντηρητικῆς θεολογίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασί του συνεχίζει, προάγει καὶ συμπληροῖ τὸ ἔργον τοῦ Franck. Τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων του εἶναι: «Die christliche Wahrheitsgewissheit» (γ΄ ἔκδ. 1913), «Zentralfragen der Dogmatik» (δ΄ ἔκδ. 1920), «Wer was Jesus. was wollte Jesus» (στ΄ ἔκδ. 1921), «Theonomie und Autonomie im Lichte der christliche Ethik» (1903), «Die Auferstehung Christi» (ε΄ ἔκδ. 1921) καὶ πολλοὶ τόμοι ἀξιολόγων κηρυγμάτων. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἐκδίδει ὁ Ἴμελς τὸ περιοδικὸν «Theolog. Literaturblatt». Π. Ι. Μ.

Ἴμερα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 404. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χεϊμπελή*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κομουσλάρ* (κάτοικοι 93) καὶ *Μεμιλέρ* (κάτοικοι 22).

—**Ἴμερα** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος *Κρωμνικοῦ* (πρώην *Σάρνιτς*) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 184. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαλτικλή*.

Digitized by Google

—Ἵμερα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Χαλδίας, κειμένη εἰς ἐξάωρον ἀπόστασιν βορειοανατολικῶς τῆς Ἀργυρουπόλεως. Ἡ Ἵμερα, ἔχουσα 2.500 κατοίκους, διετήρει πλῆρες τετρατάξιον δημοτικὸν καὶ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων ἐμπορεύοντο ἐν Τραπεζοῦντι, ἄλλοι δὲ ἐν Ρωσίᾳ. Παρὰ τὴν Ἵμεραν ὑπῆρχε καὶ γυναικεῖον μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱμέρα (λατιν. Himera) *[Ἀρχ Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορείου παραλίας τῆς Σικελίας, κειμένη δυτικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἱδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος (648 π. Χ.) ὑπὸ Χαλκιδέων τῆς Ζάγκλης, ἐδέχθη ἀκολούθως ἀποίκους Δωριεῖς, οἱ δὲ κάτοικοί της ὡμίλουν μεικτὴν διάλεκτον, ἰωνικὴν (χαλκιδικὴν) καὶ δωρικὴν (*Θουκυδ.* VI, 5).

Νόμισμα τῆς Ἱμέρας.

Τῷ 540 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φαλάριδος, τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος, κληθέντος εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τῶν παρενοχλούντων αὐτοὺς Καρχηδονίων. Ἀργότερον, περὶ τὸ 482 π. Χ., ἐκβληθεὶς ὁ τύραννος αὐτῆς Τήριλλος ὑπὸ τοῦ Θήρωνος, τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος, κατέφυγεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους, οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτὸν μὲ 200 πλοῖα καὶ 300.000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Γέλων, τύραννος τῶν Συρακουσῶν, συμπράττοντος καὶ τοῦ Θήρωνος, ἐνίκησεν αὐτοὺς τῷ 480 π. Χ., καθ' ἣν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Σαλαμῖνα, φονεύσας περὶ τὰς 150 000 ἄνδρας καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμίλκαν (*Ἡρόδ.* VII, 165). Τύραννος τῆς Ἱμέρας ἐγένετο τότε ὁ Θήρων, ὅστις μετὰ τοῦ υἱοῦ του Θρασυδαίου ἐπηύξησαν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως δι' ἀποίκων Δωριέων καὶ ἐτυράννησαν αὐτῆς ἐπὶ 58 ἔτη (*Διόδ. Σικελ.* XI, 49). Οἱ Ἱμεραῖοι μάτην ἐπεζήτησαν νὰ ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Θήρωνος κατώρθωσαν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἱέρωνος νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ Θρασυδαίου, ὅστις ἡττηθεὶς ἐφονεύθη τῷ 472 π. Χ. Ἔκτοτε ἡ Ἱμέρα ἤκμασεν ἐπὶ 80 ἔτη περίπου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καταστροφῆς αὐτῆς.

Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κατὰ τὴν σικελικὴν ἐκστρατείαν, οἱ Ἱμεραῖοι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῶν πολιορκουμένων Συρακουσίων (*Θουκυδ.* V, VII). Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα κατεστράφη ἡ Ἱμέρα τῷ 408 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ πάππου του Ἀμίλκα κατέσφαξε περὶ τὰς 3.000, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς ὑπολειφθέντας κατοίκους νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὰς παρ' αὐτὴν κειμένας θερμὰς πηγάς, ὅπου ἵδρυσαν νέαν πόλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θερμαὶ* ἢ *Θερμαὶ Ἱμεραῖαι*, κειμένην 16 χιλιόμετρα δυτικῶς τῆς Ἱμέρας εἰς βόρ. πλάτ. 37° 5' καὶ ἀνατ. μῆκ. 37° 15' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 4, 2). Ἡ νέα πόλις διετήρησε τὴν αὐτονομίαν της, ὁ δὲ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος, τῷ 146 π. Χ., ἀπέδωκεν εἰς αὐτὴν πολλὰ τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἁρπάσει οἱ Καρχηδόνιοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ποιητοῦ Στησιχόρου, τοῦ ὁποίου πατρὶς ἦτο ἡ Ἱμέρα. Αἱ Θέρμαι ὑπῆρξαν ἡ πατρὶς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους (361—289 π. Χ.). Τῆς Ἱμέρας καὶ τῶν Θερμῶν σώζονται νομίσματα διαφόρων τύπων (βλ. *Head.-Σβορώνου* Ἱστορίαν τῶν νομισμάτων τόμ. Α. σελ. 185—191). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται σήμερον παρὰ τὸ Bonfornello. Α. Θ. Σ.

—Ἱμέρα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Προγενεστέρα ὀνομασία τῆς εἶτα κληθείσης *Πελασγίας* καὶ *Ἴσσης*, πόλεως τῆς Λέσβου (βλ. *Ἴσσα*).

Ἱμέραιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (VII, 9). Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν, καθ' ὅσον ὁ Εὐετίων, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐκστρατεύσας μετὰ τοῦ Περδίκκα καὶ πολλῶν μισθοφόρων Θρακῶν τῷ 414 π. Χ. κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, κατέλαβε τὸ Ἱμέραιον, εἰς τὸ ὁποῖον «περικομίσας τριήρεις ἐκ τοῦ ποταμοῦ (ἀπὸ τῆς Ἠϊόνος), ἐπολιόρκει» τὴν Ἀμφίπολιν, ἔχων ὡς ὁρμητήριον τὸ Ἱμέραιον. Α. Θ. Σ.

Ἱμεραῖος. Ἀθηναῖος ῥήτωρ γεννηθεὶς ἐν Φαλήρῳ. Ἀνήκων εἰς τὴν ἀντιμακεδονικὴν μερίδα ἐνήγαγε μετὰ τοῦ Ὑπερίδου καὶ ἄλλων ὁμοφρόνων ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου τοὺς δεχθέντας τὰ δῶρα τοῦ Ἁρπάλου καὶ διήγειρε συνεχῶς τοὺς Ἀθηναίους ἐναντίον τῶν Μακεδόνων· διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Κραννῶνος (322) πλησίον τῆς Λαρίσης, δι' ἧς ἐπερατώθη ὁ λαμιακὸς πόλεμος, καταφυγὼν μετὰ τοῦ Ὑπερίδου καὶ τοῦ Χριστοφίλου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Αἰακοῦ ἐν Αἰγίνῃ, συνελήφθη πρὸ τοῦ βωμοῦ καὶ ἀπαχθεὶς βιαίως ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Ἀντιπάτρου Ἀρχία, ἐθανατώθη. —Η.

Ἱμέρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἱμέρας* ἀναφέρονται δύο ποταμοὶ τῆς Σικελίας, ἐκβάλλοντες ὁ μὲν εἰς τὰ βόρεια, ὁ δὲ εἰς τὰ νότια παράλια τῆς νήσου.

Ἱμέρας ὁ Βόρειος (Himera Septentrionalis). Μικρὸς ποταμὸς τῆς βορείου Σικελίας, ἐκβάλλων εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Ἱμέρας (νῦν Bonfornello), 18 περίπου μίλλια δυτικῶς τῆς πόλεως Κεφαλοίδιον (νῦν Cefalù) κατὰ τὸν Στράβωνα (VI, 266) εἰς βόρ. πλάτ. 37°,15' καὶ ἀνατ. μῆκ. 37° 20' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ III, 4, 2). Σήμερον καλεῖται Fiume Grande.

Ἱμέρας ὁ νότιος (Himera Meridionalis). Οὗτος πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Maroneus (νῦν Monte Madonia) καὶ διασχίζων κατὰ τὸ μέσον περίπου τὴν νῆσον, ἐκβάλλει εἰς τὴν Λιβυκὴν θάλασσαν (Mare Africum) παρὰ τὴν πόλιν Φιντίαν (νῦν Licata), εἰς βόρ. πλάτ. 39° καὶ ἀνατ. μῆκ. 36° 20' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 4, 3). Διερχόμενος παρὰ τὴν πόλιν Ἔνναν (Henna ἢ Enna), νῦν Castro Giovanni, δέχεται τὰ ὕδατα ἁλμυρᾶς τινος πηγῆς, εἶναι δὲ ἁλμυρὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν του. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ τῷ 466 π. Χ. ἐγένετο μάχη μεταξὺ Ἀκραγαντίνων καὶ Συρακοσίων. Τῷ 311 π. Χ., ἐνικήθη παρ' αὐτὸν ὁ Ἀγαθοκλῆς, τύραννος τῶν Συρακουσῶν, ὑπὸ τοῦ Ἀμίλκα, στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων, μετὰ 100 δὲ περίπου ἔτη, τῷ 215 π. Χ. κατὰ τὴν ὑπὸ Ἱερωνύμου συναφθεῖσαν μετ' αὐτῶν εἰρήνην ἀπετέλεσε τὸ ὅριον τῶν ἐν Σικελίᾳ κτήσεων τῶν Καρχηδονίων. Σήμερον καλεῖται Fiume Salso. Α. Θ. Σ.

Ἰμερεθία (Imeretia ἢ Imeritia) */Γεωγρ./*. Περιφέρεια ἐν τῷ Καυκάσῳ, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τσενὶκ-Τσαλὶ μέχρι τῆς ὀροσειρᾶς Σουράμ, χωριζούσης ταύτην ἐκ τῆς Γεωργίας πρὸς τὰ Α, καὶ ὁριζομένη νοτίως ὑπὸ τοῦ Ἀχαλτσίχ. Ἐταυτίζετο οὕτω μὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου τοῦ Κονταΐς. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Ἰμερεθία, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Κολχίδος καὶ περιλαμβάνουσα τὴν Λαζίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διετέλει ὀνομαστικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀπέβη τὸ θέατρον πολέμου μεταξὺ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Χοσρόου Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 750 καὶ 985 ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Ἀφχαζίων, ἰθαγενῶν πριγκίπων, ἀλλ' ἠρημώθη ὑπὸ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἀνοικοδομηθεῖσα μόνον ὅταν ἡνώθη μετὰ τῆς Γεωργίας. Ἤκμαζε μέχρι τῆς βασιλείας τῆς Θάμαρ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον ταύτης (1212) ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν λόγῳ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἀγώνων. Μετὰ τῆς Γεωργίας ἡνώθη ἐκ νέου ἀπὸ τοῦ 1318 μέχρι τοῦ 1348, ἔπειτα δὲ πάλιν τῷ 1424. Ὅτε ἡ Γεωργία διῃρέθη εἰς τρία κράτη (1442), ἡ Ἰμερεθία μετὰ τῆς Μιγγρελίας ἀπετέλεσεν ἴδιον βασίλειον, κυβερνωμένη ἀπὸ τοῦ 1469 ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Βαγρατιδῶν, συγγενοῦς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπὶ τῆς Γεωργίας. Τῷ 1621 ἀπηύθυνε τὴν πρώτην ἔκκλησιν πρὸς τὴν Ρωσίαν ζητοῦσα τὴν βοήθειάν της, τῷ 1621 ἀνεγνώρισε τὴν ρωσικὴν κυριαρχίαν καὶ τῷ 1769 ρωσικὴ στρατιωτικὴ δύναμις ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ τσάρου παραίτησιν τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων τοῦ Γεωργίου ΙΑ' (1799) ἡ Ἰμερεθία ἐπανεστάτησεν, ἀλλ' ἡ ἐξέγερσις κατεπνίγη καὶ τῷ 1803 ὁ μονάρχης ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸν ὑποτελῆ εἰς τὴν Ρωσίαν. Τῷ 1810 τὸ μικρὸν βασίλειον προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀποτελοῦν ρωσικὴν ἐπαρχίαν μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε περιῆλθεν εἰς τὴν Ὑπερκαυκασιανὴν δημοκρατίαν, μετὰ τὴν διάλυσιν δὲ ταύτης εἰς τὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τῆς Γεωργίας. Δ. Σ. Δ

Ἰμερίνα, ἢ ***Ἐμὶρν*** (Imerina ἢ Emirne) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Μαδαγασκάρης, κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου. Ἔχει ἐμβαδὸν 23 000 τετρ. χιλμ. καὶ 1.500 000 κατοίκων. Ἡ ἐπαρχία εὑρίσκεται ἐπ ὑψώματος 1000 περίπου μέτρων, περιβαλλομένη πανταχόθεν, πλὴν τῆς Δ πλευρᾶς, ὑπὸ ὀρέων. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι. Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ μεταλλεῖα. Ἡ ἐπαρχία ἀποτελεῖ τὴν ἕδραν τῆς φυλῆς τῶν Χόβα, ἐκ τούτου δὲ ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ *Ἀνκόβε*. Δ. Σ. Δ.

Ἱμέριος. Ἕλλην σοφιστὴς γεννηθεὶς ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ 315 μ. Χ. Ὁ πατήρ του Ἀμεινίας ἦτο ῥήτωρ, παρ' αὐτοῦ δὲ πιθανὸν ἔλαβε κατ' οἶκον τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ρητορικῆς. Βραδύτερον ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐσυνέχισε τὰς ῥητορικὰς σπουδάς του γενόμενος μαθητὴς τοῦ Προαιρεσίου. Ἐκ τῶν ρητόρων, τῶν ὁποίων τοὺς λόγους ἐσπούδασεν, ἐξετίμα περισσότερον τὸν Ἀριστείδην, κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ῥητορικῆς του τέχνης, περιῆλθε πολλὰς πόλεις, τὴν Κωνσταντινούπολιν, Νικομήδειαν, Θεσσαλονίκην, Φιλίππους, Σπάρτην κ.ἄ., ὅπου ἐξεφώνει δημηγορίας καὶ πανηγυρικοὺς λόγους. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἵδρυσεν ἰδιωτικὴν σχολὴν ρητορικῆς, ἔσχε δὲ πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, Βασίλειον τὸν Μέγαν καὶ πιθανῶς τὸν μετέπειτα αὐτοκράτορα Ἰουλιανὸν κατὰ τὴν βραχεῖαν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του (355 - 356). Τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τοῦ ὅτι μετ' ὀλίγον ὁ Ἰουλιανὸς τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὸν διώρισε γραμματέα καὶ σύμβουλόν του. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπανῆλθε τῷ 368 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπανέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς ῥητορικῆς μέχρι βαθέος γήρατος. Κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἀπώλεσε τὸν μονογενῆ υἱόν του Ρουφῖνον, ἔμεινε τυφλὸς καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἐπιληψίας.

Ὁ Ἱμέριος ὑπῆρξεν ἀντίπαλος τοῦ Προαιρεσίου, ὁ ὁποῖος ἦτο Χριστιανός, ἐνῷ αὐτὸς παρέμεινε μέχρι τέλους ἐθνικός. Ἔγραψε πολλοὺς λόγους, ἐκ τῶν ὁποίων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτίου ἐσῴζοντο ἑβδομήκοντα καὶ εἷς. Σήμερον σῴζονται μόνον εἴκοσι τέσσαρες λόγοι πλήρεις καὶ δέκα ἐλλιπεῖς. Ἐκ τῶν λόγων του τινὲς εἶχον πλαστὴν ὑπόθεσιν (ὁ Δημοσθένης ἀγορεύων ὑπὲρ τοῦ Αἰσχίνου), ὡς γινώσκομεν ἐκ τῶν ἐπιτομῶν τοῦ Φωτίου. Ἐκ τῶν σωθέντων οἱ πλεῖστοι ἔχουν πραγματικὰς ὑποθέσεις, ὡς ἡ ἄφιξις νέου ἐπάρχου, ἡ ἐπίσκεψις πόλεώς τινος. Μεταξὺ τῶν σωθέντων λόγων του εἶναι καὶ ὁ «Πολεμαρχικός», συνταχθεὶς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ «Μενεξένου» τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος πολεμάρχου πρὸς τιμὴν τῶν θανόντων ὑπὲρ πατρίδος. Πλὴν τούτων ὁ Ἱμέριος ἔγραψεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ του Ρουφίνου μονῳδίαν εἰς ὕφος ποιητικόν, τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι εἶχεν ἀναγνώσει πολὺ τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ τὸ λεκτικὸν του εἶχεν ὑποστῇ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐξ αὐτῶν. Ὁ Ἱμέριος φαίνεται ὅτι ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὸν φανατισμὸν τῶν ἄλλων σοφιστῶν, ὅτι δὲν ἀνεμειγνύετο εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ περιώριζε τὴν ἐνέργειάν του εἰς τὴν διδασκαλίαν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν σωθέντων λόγων του ἦσαν σχολικὰ γυμνάσματα. Ὁ Φώτιος ἐπαινεῖ τὴν ἀνθηρότητα, τὸ σύντομον, τὴν γοργότητα καὶ δύναμιν τῶν λόγων τοῦ Ἱμερίου, ἀλλ' ἐκ τῶν σωθέντων προκύπτει ὅτι τὸ ὕφος του ἦτο σκοτεινὸν καὶ φλύαρον, αἱ δὲ φράσεις του πολλάκις κεναὶ νοήματος. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἐρλάγγῃ τῷ 1780 ὑπὸ Wernsdorff καὶ βραδύτερον τῷ 1849 ἐν τῇ ἑλληνικῇ βιβλιοθήκῃ Διδότου ὑπὸ Dübner. Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

— Ἱμέριος (Himerius), *ἅγιος*. Ἀναχωρητὴς τὸ πρῶτον, μοναχὸς δὲ ἔπειτα καὶ κατόπιν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ὀμβρικῇ τῆς Ἰταλίας Ameria κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 17ην Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

—Ἱμέριος. Βυζαντινὸς πατρίκιος (βλ.λ. *Ἡμέριος*).

Ἵμερον */Γεωγρ/*. Χωρίον τῆς ἐν Θρᾴκῃ ἐπαρχίας Κομοτηνῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἀποτελοῦν ἴδιαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 318. Κεῖται εἰς τὰς κλιτὺς τοῦ ὄρους Ἴσμαρος, ΝΔ τῆς Μαρωνείας καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Φυλλήρα, ἀπέχον 20' ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἔχει κλίμα ἀνθυγιεινὸν ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεώς του μὲ τὴν λιμνοθάλασσαν Κουρού-Κετσὶτ καὶ τὴν λίμνην Ἀνάγκιόλ, ὑδρεύεται δ' ἐκ δύο φρεάτων. Ἔχει καλλιεργησίμους ἐκτάσεις 3.000 στρεμμάτων μὲ ἀπόδοσιν ὑπὲρ τὸ ἓν ἑκατομμύριον ὀκάδων διαφόρων προϊόντων, ἰδίᾳ δὲ δημητριακῶν. Ἐκτρέφει 2.500 αἰγοπρόβατα καὶ 500 χονδρὰ ζῷα, παράγει δὲ 10.000 ὀκάδας τυροῦ καὶ 300 ὀκάδας βουτύρου. Μετὰ τῆς Κομοτηνῆς συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χλμ. 22). Δ. Ε. Μ.

ἵμερος (ὁ)· πόθος, ἐπιθυμία, συνήθως ἐρωτική (ἀρχ.).

Ἵμερος */Μυθολ./*. Ἐκ τῶν ἀκολούθων τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης θεοτήτων (Ἔρωτος, Ἀντέρωτος, Πόθου, Πειθοῦς, Ἱμέρου καὶ ἄλλων), προσωποποίησις τοῦ ἱμέρου (ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας). Παρ' Ὁμήρῳ καὶ ὁ Ἵμερος καὶ ὁ Ἔρως ἦσαν ἀπρόσωποι ἰδιότητες, ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου ὅμως ἐπροσωποποιήθησαν καὶ ἔγιναν ἀμφότεροι ἀκόλουθοι τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ Ἵμερος συνεδέετο καὶ μετὰ τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Μουσῶν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ συνελατρεύετο ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Μουσείων. Ὁ Ἵμερος ἀπεικονίζετο ὡς ὡραῖος νεανίας, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐπὶ πηλίνων ἀγγείων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Ἐρετρίας διασωθεῖσαι εἰκόνες του. ΚΑΨ.

— «Ἵμερος» */Τεχν./*. Ἄγαλμα τοῦ Σκόπα. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο μετὰ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἔρωτος καὶ τοῦ Πόθου συναπετέλουν τὸ περίφημον σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Σκόπας, τῇ παραγγελίᾳ τῶν Μεγαρέων, διὰ τὸν ἐν Μεγάροις ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο παρίστα, κατὰ τὸν Παυσανίαν, τὸν Ἔρωτα συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ Πόθου καὶ τοῦ Ἱμέρου, πρὸς δή-

Digitized by Google

λωσιν, φαίνεται, τῶν τριῶν βαθμίδων ἢ φάσεων τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους. Τὸ ἔργον ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν περίοδον τῆς καλλιτεχνικῆς δράσεως τοῦ μεγάλου γλύπτου, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπωλέσθη. Ἰδέαν ὅμως τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐκφράσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσεν ὁ Σκόπας τὸ ἐρωτικὸν πάθος, δύνανται νὰ μᾶς δώσωσιν αἱ ἀνάλογοι εἰκόνες ἐπὶ συγχρόνων ἀττικῶν ἀγγείων. Β. Δ. Θ.

Ἱμέρτη (λατ. Himerte) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς νήσου Λέσβου, ἀπαντῶσα μόνον παρὰ Πλινίῳ. —Π.

Ἱμεύσιμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἰκαρίου καὶ τῆς νύμφης Περιβοίας, ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης, συζύγου τοῦ Ὀδυσσέως (*Ἀπολλόδ.* III, 10, 6). Α. Θ. Σ.

Ἱμιαρῖται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς ἀρχαίας Ἀραβίας (βλ. *Χιμιαρῖται*).

ἰμιδαζόλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου :

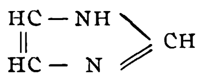

κληθεῖσα καὶ *γλυοξαλίνη*, ὡς παρασκευασθεῖσα τὸ πρῶτον ἐκ γλυοξάλης καὶ ἀμμωνίας. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, ἀντιδρᾷ ἀλκαλικῶς, τήκεται εἰς 90° καὶ βράζει εἰς 256°. Ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν ἕνωσιν τῆς καλουμένης τάξεως τῶν *ἰμιδαζολικῶν σωμάτων*, ὧν τινα σχηματίζονται κατὰ τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς ζωῆς. Σ. Γ.

ἰμιδαλογονίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἀμιδαλογονίδια*.

ἰμιδανθρακικὸς *διαιθυλεστήρ*, ἢ *καρβιμιδικὸς διαιθυλεστὴρ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C(:NH)(O.C_2H_5)_2$, παρασκευαζομένη διὰ διοχετεύσεως χλωρίου ἐν ψυχρῷ εἰς μεῖγμα ἀλκοόλης, νατρορρύμματος καὶ καλιοκυανιδίου. Σ. Γ.

ἰμίδια (τά), ἢ *ἰμιδικαὶ βάσεις*, ἢ *ἰμινοβάσεις* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ δευτεροταγεῖς ἀμῖναι (πλείονα βλ. λ. *ἀλκυλαμῖναι* καὶ *ἀμῖναι*).

ἰμιδικαὶ *βάσεις* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰμίδια*.

ἰμίδιον, ἢ *ἰμινομὰς* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ δισθενὴς ῥίζα = NH.—.

ἰμιδοξέα, ἢ *ἀκυναμίδια* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἀμίδια*.

ἰμιδοχλωρίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἀμιδαλογονίδια*.

Ἱμίλκων καὶ (*Ἵμιλκας*, καὶ κατὰ τὸν φοινικ. τύπον Himilcar).— 1) Καρχηδόνιος περιηγητὴς ἀγνώστου ἐποχῆς. Κατὰ τὸν Πλίνιον διῆλθε τὸν πορθμὸν τῶν Γαδείρων καὶ ἐπεσκέφθη κατὰ μῆκος τὰς δυτικὰς παραλίους χώρας τῆς Εὐρώπης, καθ' οὓς χρόνους ὁ συμπολίτης του μέγας περιηγητὴς καὶ θαλασσοπόρος Ἄννων ἐπεσκέπτετο τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Ἄννων*).

— 2) Καρχηδόνιος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ἄννωνος. Κατὰ τὸ 406 π. Χ. ἀπεστάλη οὗτος πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀννίβα, τοῦ υἱοῦ τοῦ Γίσκωνος, τοῦ ὁποίου, πιθανώτατα, ἦτο ἀνεψιός. Ἡ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δύο τούτων Καρχηδονίων στρατηγῶν στρατιὰ ἀνῆλθε τότε, κατὰ τὸν Τίμαιον καὶ τὸν Ξενοφῶντα, εἰς 120 χιλιάδας ἄνδρας, ἠπειλήθη δὲ ὑπ' αὐτῆς ἡ κατάληψις ὅλης τῆς Σικελίας. Πρώτη ἑλληνικὴ πόλις τὴν ὁποίαν προσέβαλον οὗτοι ἦτο ὁ Ἀκράγας, κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ ὁποίου ἀπέθανεν ὁ Ἀννίβας. Τὸν πόλεμον ἐξηκολούθησε τότε μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ὁ Ἱμίλκων, ὅστις καὶ ἔγινε κύριος τῆς πόλεως Ἀκράγαντος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀκράγαντος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 405 π. Χ. ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς πόλεως Γέλας, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ἐπίσης, ἀφοῦ κατετρόπωσε τὸν δραμόντα πρὸς βοήθειαν αὐτῆς Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον, τύραννον τῶν Συρακουσῶν. Τὴν κατάληψιν τῆς Γέλας ἐπηκολούθησεν ἡ κατάληψις τῆς Καμαρίνης, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας ὁ Ἱμίλκων ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ συνθήκην εἰρήνης μετὰ τῶν Συρακουσίων καὶ διότι εἶχεν ἡττηθῆ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου κατὰ τὸ 404 καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς μεγάλης φθορᾶς τοῦ στρατοῦ του, προσβληθέντος ὑπὸ λοιμικῆς νόσου. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Σικελίας, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον τότε περιῆλθεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους, διέσωσαν τὴν αὐτονομίαν των αἱ Συρακοῦσαι, ἡ Μεσσήνη καὶ οἱ Λεοντῖνοι. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Σικελίας ὅμως ἀναχώρησιν τοῦ Ἱμίλκωνος ὁ Διονύσιος κατέλαβε τὰς πλείστας τῶν ἐν τῇ νήσῳ καρχηδονικῶν κτήσεων, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν Ἱμίλκωνα κατὰ τὸ 397 π. Χ. ν' ἀποβιβασθῇ μετὰ στρατοῦ ἐξ 100 χιλ. ἀνδρῶν εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας. Καὶ ἡττήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (396 π. Χ.) νίκην του προχωρήσας κατέλαβε καὶ ἄλλας πόλεις καὶ φρούρια, μετὰ δὲ τὰς ἐπανειλημμένας ἥττας τῶν κατ' αὐτοῦ ἀποσταλέντων στρατῶν τοῦ Διονυσίου, καὶ αὐτὴν τὴν Μεσσήνην, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστρεψε. Τέλος δέ, ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν κατ' αὐτοῦ σταλέντα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεπτίνην στρατὸν ἐξ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ στόλον ἐξ 100 πλοίων, ἐπολιόρκησε καὶ αὐτὰς τὰς Συρακούσας. Καὶ ἐλεηλάτησε μὲν τοὺς ἀγροὺς τῶν Συρακοσίων, τὴν πόλιν ὅμως, ἥτις εἶχεν ἐνισχυθῆ καὶ διὰ τῆς ἀποσταλείσης ἐκ Σπάρτης βοηθείας, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ. Πολυτιμότερος ὅμως ἐπίκουρος καὶ τῆς ἐκ Σπάρτης προσελθούσης ἐπικουρίας ἀπέβη διὰ τοὺς πολιορκουμένους ὁ προσβαλὼν τοὺς πολιορκητὰς λοιμός, ὅστις ἐπήνεγκε μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Διονύσιος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης εὐνοίας τῆς τύχης, ἐπιτεθεὶς ταυτοχρόνως ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐνίκησεν αὐτούς, ὁ Ἱμίλκων ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἀτιμωτικὴν εἰρήνην, διότι ἐπέτυχε μὲν ν' ἀπέλθῃ αὐτὸς ἀνενόχλητος ὑπὸ τῶν Συρακοσίων, ἀφῆκεν ὅμως εἰς τὸν ἔλεον αὐτῶν τοὺς μισθοφόρους καὶ τοὺς συμμάχους του. Ἐπανελθὼν εἰς Καρχηδόνα ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀπεχθείας τῶν συμπολιτῶν του διὰ τὴν εἰρημένην διαγωγήν του, ν' αὐτοκτονήσῃ, καταδικάσας ἑαυτὸν εἰς ἀσιτίαν ἢ πεσὼν ἐπὶ τοῦ ξίφους του, κατ' ἄλλους (βλ. καὶ λ. *Διονύσιος*).

— 3) Καρχηδόνιος στρατηγός, διοικητὴς τῆς Λιλυβαίου, πόλεως τῆς Σικελίας παρὰ τὸ ὁμώνυμον δυτικώτατον τῆς νήσου ἀκρωτήριον, κατὰ τὸ 250 π. Χ. Διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς γενναιότητός του κατώρθωσε ν' ἀντιτάξῃ μὲ τὴν ἐκ δισμυρίων ἀνδρῶν φρουράν του ἐρρωμένην ἄμυναν κατὰ τῶν πολιορκησάντων τὸ Λιλύβαιον Ρωμαίων ὑπάτων Ἀτιλίου, καὶ Μανλίου μετὰ στρατοῦ 110 χιλ. ἀνδρῶν. Ὅτε δὲ ἔλαβε καὶ ἐνίσχυσιν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμίλκα (βλ. *Ἀννίβας* ὑπ' ἀρ. 5), ὅστις μετὰ 50 πλοίων εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα, ἀντεπετέθη κατὰ τῶν πολιορκητῶν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Παρὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὅμως γενναιότητα τοῦ Ἱμίλκωνος καὶ τῶν δύο Καρχηδονίων ναυάρχων, τοῦ Ἀτάρβα, νικήσαντος τὸν ἀποσταλέντα ρωμαϊκὸν στόλον πρὸς κατάληψιν τοῦ ὁμόρου πρὸς τὸ Λιλύβαιον λιμένος τῶν Δρεπάνων, καὶ τοῦ Καρθάλωνος, νικήσαντος τὸν Ρωμαῖον ναύαρχον Λεύκιον Ἰούνιον Ποῦλλον, ὅστις ἔπλεε μετὰ φορτηγίδων πρὸς τὸ Λιλύβαιον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκητῶν, ἡ παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους πανωλεθρία τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸ 241 π. Χ. ἠνάγκασε τούτους ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ Σικελίας.

— 4) Καρχηδόνιος στρατηγός. Κατὰ τὸ 214 π. Χ. εὑρισκόμενος ἐν Σικελίᾳ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Μαρκέλλου, ἀλλ' ἔμενεν ἐν ἀπραξίᾳ, ἀπῆλθε δὲ εἰς Καρχηδόνα, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐπεκράτησεν ἐν Συρακούσαις ὁ φίλος του καὶ φιλοκαρχηδόνιος Ἱπποκράτης. Κατὰ τὸ 212 ὅμως ἐπανελθὼν μετὰ στρατοῦ 25 χιλ. πεζῶν καὶ 3 χιλ. ἱππέων ἐκυρίευσε τὸν Ἀκράγαντα προλαβὼν τὸν Μάρκελλον. Μετὰ ταῦτα ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν φίλον του Ἱπποκράτη στρατοῦ τῶν Συρακοσίων ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν ἐπί τινος ὀχυρᾶς θέσεως παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄναπον. Χωρισθεὶς ἔπειτα τοῦ Ἱπποκράτους ἐστράφη κατὰ τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, αἵτινες εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, πολλὰς τῶν ὁποίων καὶ κατέλαβε. Μεταξὺ δὲ τῶν καταληφθεισῶν ἦτο καὶ ἡ Μουργουντία, κέντρον τοῦ ἐφοδιασμοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 212 μαθὼν ὅτι ὁ Μάρκελλος εἶχε γίνει κύριος τῶν Ἐπιπολῶν, ὀχυρωτάτου προαστείου τῶν Συρακουσῶν, ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης πόλεως, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας εἶχε πλεύσει καὶ καρχηδονικὸς ἐξ 130 πλοίων στόλος ὑπὸ τὸν Βομίλκαν. Εἰς τὸν στρατὸν ὅμως τῶν ἐν Ἀχραδίνῃ καὶ τῇ νήσῳ Ὀρτυγίᾳ ἐστρατοπεδευμένων Ἱμίλκωνος καὶ Ἱπποκράτους, ὅστις εἶχεν ἑνωθῆ μετὰ τοῦ φίλου του, ἐνέσκηψε καταστρεπτικώτατος λοιμός, ὅστις τοὺς μὲν Σικελοὺς συμμάχους ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ στρατόπεδον, τὸν δὲ στρατὸν τῶν Καρχηδονίων ἐξεμηδένισε. Τοῦ λοιμοῦ θύματα ὑπῆρξαν καὶ ὁ Ἱμίλκων μετὰ τοῦ Ἱπποκράτους. Ἀποτέλεσμα τῶν συμφορῶν ἐκείνων ἦτο ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἅλωσις ἔπειτα τῶν Συρακουσῶν (212 π. Χ.).

—5) Ὁ ἐπικαλούμενος *Φαμέας*. Ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν τρίτον Καρχηδονικὸν πόλεμον (148 π. Χ.), κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁποίου εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν τόλμην καὶ δραστηριότητά του. Μετά τινα ὅμως συνέντευξίν του πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ Σκιπίωνα ἔγινε προδότης τῆς πατρίδος του, αὐτομολήσας μετὰ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ του πρὸς τὸν ἐχθρὸν αὐτῆς. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

ἰμῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀζωτοῦχοι ἑτεροκυκλικαὶ ἑνώσεις περιέχουσαι τὴν δισθενῆ ῥίζαν >NH, ὡς λ. χ. ἡ *πυρρολιδίνη*, ἡ *πιπεριδίνη*, ἡ *πιπεραζίνη* κλπ. Σ. Γ.

ἰμινοαιθέρες (οἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου R.C(OR'): NH, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς προερχόμεναι ἐκ τῆς ταυτομεροῦς, μὴ ἀπομονωθείσης, μορφῆς τῶν ἀμιδίων R.C(OH):NH δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ εὐκινήτου ὑδρογόνου τῆς ὑδροξυλικῆς ὁμάδος δι' ἀλκυλίου. Οἱ ἰμινοαιθέρες ἑπομένως εἶναι ἰσομερεῖς πρὸς τὰ μοναλκυλιωμένα ἀμίδια. Παρασκευάζονται διὰ διοχετεύσεως ὑδροχλωρίου εἰς μεῖγμα τοῦ ἀντιστοίχου νιτριλίου καὶ ἀλκοόλης, ὡς λ. χ.

$$CH_3CN + C_2H_5OH + HCl = CH_3C(O.C_2H_5):NH, HCl.$$

Τὰ ὑδροχλωρικὰ ἅλατα τῶν ἰμινοαιθέρων εἶναι κρυσταλλικὰ σώματα διασπώμενα δι' ὕδατος εἰς τοὺς ἀντιστοίχους ἐστέρας καὶ ἀμμωνιοχλωρίδιον. Σ. Γ.

ἰμινοβάσεις (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰμίδια*.

ἰμινοδικαρβονικὸν *ὀξύ*, ἢ *ἀμμωνιοδικαρβονικὸν ὀξύ*, ἢ *ἰμινοδιμυρμηκικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνθρακικὸν παράγωγον τοῦ καρβαμιδικοῦ ὀξέος καὶ ἔχει τὸν τύπον HO. CO. NH. CO. OH. Γνωστὸς εἶναι ὁ *διαιθυλεστὴρ* αὐτοῦ, ὅστις τήκεται εἰς 50° καὶ βράζει εἰς 215°. Σ. Γ.

ἰμινοδιπροπιονικὴ *ἀκετάλη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$HN[CH_2.CH_2.CH(O.C_2H_5)_2]_2$$

μετατρεπομένη τῇ ἐπιδράσει πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος εἰς ἑτεροκυκλικὴν ἕνωσιν. Σ. Γ.

ἰμινομὰς (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰμίδιον*.

ἰμινοχλωρίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Λίαν ἀσταθεῖς ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου $R.C{\begin{matrix}=NH\\ -Cl\end{matrix}}$ λαμβανόμεναι διὰ προσθήκης ὑδροχλωρίου εἰς τὰ ἀντίστοιχα *νιτρίλια*. Σ. Γ.

Ἰμὶρ-μπεή *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος, ἤδη καλούμενον *Ἀνθήλη* (βλ. λ.).

Ἰμιρτζὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον 500 περίπου κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων ὅσοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν ἀπηνῆ ἀνθελληνικὸν διωγμὸν τῶν Τούρκων μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα (1923). Α. Α. Π.

ἰμιτόκερας (τὸ) (Imitoceras Schdwf) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *χειλοκερατινῶν χειλοκερατοειδῶν γωνιατιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν* μαλακίων.

Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο στενόμφαλον, χαμηλόστομον, σφαιροειδές. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας δεβονίου, τῆς κατωτέρας λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

Ἱμίχαρα, ἢ *Ἰμάχαρα* (λατ. Imachara) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Σικελίας, κειμένη ΝΔ τῆς Αἴτνας παρὰ τὴν πόλιν Ἀγύριον (νῦν San Filippo d'Argiro), τὴν πατρίδα Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, εἰς βόρ. πλάτ. 38°30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 38°, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 4, 7). Α. Θ. Σ.

ἰμλάκια (τουρκ. *ἐμλάκ*, ὅπερ πληθ. τοῦ *μούλκ(ι)* = ἰδιοκτησία ἀπόλυτος). Κτήματα καὶ εἰδικῶς τοῦ δημοσίου ἐν Τουρκίᾳ (κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ *ἐμλάκ-ί-ἐμιριγὲ*=κτήματα τοῦ δημοσίου). Ἡ λέξις *ἰμλάκια* ἢ *ἰμπλάκια* ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰδικῶς ἐν Ἠπείρῳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *βακούφια* καὶ πρὸς τοὺς *μαλικιανέδες (μαλικιανέ)*, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κτήματα καὶ περιουσιακὰ δικαιώματα (ἁλιείας κλπ.) ἐκχωρούμενα ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ κράτους εἰς ἰδιώτας (ὑπαλλήλους, ἀξιωματικοὺς) ὡς ἀπόλυτος ἰδιοκτησία, εἰς ἀμοιβὴν παρασχεθεισῶν ὑπηρεσιῶν. Ν. Μ.

Ἰμλάκια (καὶ *Ἰμπλάκια*). Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐπὶ τουρκοκρατίας τὰ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἀνήκοντα χωρία *Ζευγολατιό, Διαβολίτσι, Κούρταγα, Τζαφέραγα* καὶ ἄλλα τουρκώνυμα χωρία τῆς ἐπαρχίας, ἥτις καὶ Μικρομάνη ἐκαλεῖτο. Ἔλαβε δὲ τὴν τοπωνυμίαν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν λέξιν «Ἐμλιάκι-Χουμαγιούν», ἤτοι κτήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ στέμμα, εἴτε ὡς ἐξαιρεθέντα κατὰ τὴν διανομὴν τῆς λείας, τὴν ἀκολουθήσασαν τὴν κατάκτησιν, εἴτε ὡς περιελθόντα εἰς τὸ στέμμα λόγῳ ἀκληρίας τῶν παλαιῶν κτητόρων. Τὰ χωρία ταῦτα, κατὰ τὸ 1760, ἐξηγοράσθησαν ὑπὸ ἐντοπίων ἐκ τοῦ σουλτανικοῦ Μαλικιανέ, καὶ ἀποτελέσαντα ἔκτοτε *Κεφαλοχώρια*, κατῳκοῦντο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Χριστιανούς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 οἱ Ἰμλακιῶται ἔλαβον τὰ ὅπλα, κατὰ δὲ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τουρκαλβανῶν ὑπέστησαν πολλὰ καὶ ἐκ τούτου πολὺ πλῆθος οἰκογενειῶν ἠναγκάσθη νὰ μεταναστεύσῃ. Μετὰ τὸ 1780 ὅμως ἡ γαλήνη ἀποκατέστη καὶ τὰ Ἰμλάκια ἀνέκτησαν τὴν προτέραν εὐημερίαν. Τῷ 1821, ἐξεγερθέντες οἱ κάτοικοι ἔλαβον τὰ ὅπλα ἐναντίον τοῦ βοεβόδα Μουσταφᾶ Ριζιώτου, ὅστις καταφυγὼν εἰς Τρίπολιν ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἅλωσιν. Ἀρχηγοὶ τῶν ὅπλων τῆς ἐπαρχίας ἐστάθησαν ὁ πεσὼν ἐν Τρικόρφοις *Δημήτριος Παπατσώνης*, ὁ *Παναγιώτης Κεφάλας* ὅστις ἔπεσεν ἐν Μανιακίῳ,

Digitized by Google

καὶ ὁ *Κώστας Μπούρας*, ὅστις ἔπεσε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Γ. Δ. Κ.

Ἱμλὺ (Himly), ***Λουδοβῖκος-Αὔγουστος.*** Γάλλος ἱστορικὸς (1823—1906). Τῷ 1863 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, τοῦ ὁποίου ἔγινε πρύτανις τῷ 1881. Τῷ 1884 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Wala et Louis le Debonnaire et De Sancti Romani imperii nationis Germanicae indole» (1849) καὶ «Histoire de la formation territoriale des états de l' Europe centrale» (1876, 2 τόμ.) Δ. Σ. Δ.

Ἶμμα (λατιν. Imma) *['Ἀρχ. Γεωγρ.]* Μεσόγειος πόλις τῆς Συρίας ἐν Σελευκίδι, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰς Βέροιαν (Χαλέπιον) ὁδοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 69°50′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 32°25′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 14, 11). Ἐνταῦθα ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἡλιογαβάλου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Μακρῖνος μετὰ τοῦ υἱοῦ του Διαδουμενιανοῦ τῷ 218 μ. Χ. Ἐπίσης περὶ τὴν Ἶμμαν ὁ Αὐρηλιανὸς κατετρόπωσε τῷ 274 μ. Χ. τὴν Ζηνοβίαν, βασίλισσαν τῆς Παλμύρας. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καλεῖται «Ἴμμας, πλησίον Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Συρίαν».

Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, σῳζόμενα μέχρι σήμερον, καλοῦνται *Ἐρείπια τοῦ Ἴμμ.* Α. Θ. Σ.

Ἰμμανουὲλ ***μπὲν Σολομὼν Γεκουθιέλ***· βλ. λ. *Ἐμμανουὴλ ὁ ἐκ Ρώμης.*

Ἰμμάραδος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Εὐμόλπου, βασιλέως τῆς Ἐλευσῖνος. Ἡγούμενος τῶν συμπατριωτῶν του ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἐρεχθέως, ὑφ' οὗ καὶ ἐφονεύθη. Χαλκοῦν σύμπλεγμα τῶν δύο ἀντιπάλων, ἔργον τοῦ Μύρωνος, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου (Α' 5, 2. 27, 5. 38, 3). Τινὲς τὸν Ἰμμάραδον ταυτίζουν πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου μνημονευόμενον *Ἴσμαρον* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

ἰμμεδιὰλ ***χρώματα*** *[Βιομηχ. Χημ]*. Συνθετικὰ χρώματα ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν *θειοχρωμάτων*. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: *κυανοῦν, μπορντώ, φαιόν, μέλαν, κίτρινον, πορτοκαλλιόχρουν, πράσινον κλπ.* Σ. Γ.

Ἴμμελμαν (Immelmann), ***Μάξ.*** Γερμανὸς ἀεροπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1890. Διεκρίθη ἀπὸ τοῦ 1915 εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὡς εἷς ἐκ τῶν ἄσσων τῆς γερμανικῆς ἀεροπορίας. Εἰς τὸν Ἴμμελμαν καὶ τὸν Μπέλκε ἀπονέμεται ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία, ὅτι ἐδημιούργησαν τὴν τακτικὴν τῆς γερμανικῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας. Ἐφονεύθη τῷ 1916, ἀγωνιζόμενος εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, μετὰ 15 ἐναερίους μάχας. Αἱ διαρκούσης τῆς πολεμικῆς του δράσεως, ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν μητέρα του, περιέχουσαι ἀφήγησιν τῶν ἀγώνων του, ἐδημοσιεύθησαν ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατόν του, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ μαχητικαί μου πτήσεις». Θ. Κ.

Ἴμμερμαν (Immermann), ***Κάρολος.*** Γερμανὸς ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1796—1840). Σπουδάσας ἐν Χάλλε νομικὰ διωρίσθη τῷ 1817 δημόσιος ὑπάλληλος, ἀφοῦ προηγουμένως, ὑπηρετῶν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Μπλύχερ, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος μάχας τοῦ Λιγνὺ καὶ τοῦ Βατερλὼ καὶ εἰσῆλθεν εἰς Παρισίους μετὰ τῶν νικητῶν. Τὰ πρῶτά του ποιήματα (1822) καὶ θεατρικὰ ἔργα (1826) «Καρδένιος καὶ Κελίνδη» καὶ «Τράουερσπὶλ ἐν Τυρόλῳ», δεικνύουν αὐτὸν ὀπαδὸν τῆς σχολῆς τοῦ ρωμαντισμοῦ. Τῷ 1827 ἐτοποθετήθη ὡς δικαστὴς ἐν Δύσσελδορφ. Τοῦτο δὲν ἠμπόδισεν αὐτόν, ὅπως ὄχι μόνον ἐξακολουθήσῃ τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ ἀσχολίας, ἀλλ' ἐξασκήσῃ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν τῆς Γερμανίας. Ἀπὸ τοῦ 1835—1838 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ θεάτρου τοῦ Δύσσελδορφ, διαπρέψας ἐν γένει εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ ὀργάνωσιν. Ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ δημιουργικὴ διάνοια, τὸ δὲ ἐξαίρετον συγγραφικὸν τάλαντον αὐτοῦ ἐξεδηλώθη ἰδίᾳ εἰς τὴν πεζὴν ποίησιν καὶ βραδύτερον εἰς χαρίεσσαν σάτιραν. Τὸ οὑμοριστικὸν εἰδυλλιακὸν μυθιστόρημα αὐτοῦ «Μυγχάουζεν» (1839) θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, μάλιστα εἰς τὴν τρυφερὰν ἀπεικόνισιν τῆς βουκολικῆς ζωῆς. Ὡς ἀριστούργημα ἐπίσης θεωροῦνται καὶ οἱ «Ἐπίγονοι», εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζει τὴν ἀρχομένην πάλην μεταξὺ τῆς κοινωνικῆς δυνάμεως τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς εὐγενείας. Ἐκ τῶν θεατρικῶν ἔργων κυριώτερα: «Ὁ βασιλεὺς Περίανδρος», «Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ἀγάπης», καὶ τὸ ἐρωτικὸν ἔπος «Τριστὰν καὶ Ἰζόλδη». Θ. Κ.

Ἴμμις (Immisch), ***Ὄθων.*** Γερμανὸς ἑλληνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1862. Σπουδάσας φιλοσοφίαν ἐγένετο τῷ 1897 ἔκτακτος καθηγητής, τῷ 1907 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Giessen, τῷ 1913 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Καινιξβέργῃ, τῷ δὲ 1914 ἐν Φριβούργῳ. Διατρίψας περὶ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν εἰδικεύθη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, θρησκείαν καὶ φιλοσοφίαν, ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς μὲ τὰ ζητήματα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐκ τῶν συγγραφῶν του σπουδαιότεραι εἶναι: «Ἀξίοχος» (1896), «Φιλολογικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος» (1896—1903), «Ὁ Ξενοφῶν περὶ τοῦ Θεόγνιδος καὶ τὸ ζήτημα τῆς εὐγενείας» (1888), «Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Θαλοῦ» (1889), «Ἡ Ἀκαδημία Πλάτωνος καὶ αἱ σύγχρονοι Ἀκαδημίαι» (1894), «Περὶ τῶν Χαρακτήρων τοῦ Θεοφράστου» (1898), «Ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τῶν πλατωνικῶν ζητημάτων» (1899), «Κλάρος» (1899), «Τὰ ἀρχαῖα δεδομένα περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τοῦ Φαίδρου» (1904), «Ἀττικοὶ ἐξηγηταί» (1904), «Ἐσωτερικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔπους» (1904), «Πῶς σπουδάζεται ἡ κλασσικὴ φιλολογία» (1909), «Ἡ κληρονομία τῶν ἀρχαίων» (σειρὰ ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1911), «Κορνοῦτος» (1911), «Περὶ τῆς εἰς Πλάτωνα ἀποδιδομένης Ἐπινομίδος» (1913). «Περὶ Κερκίδα (1919), «Ἀρχαῖα Γυμνάσια» (1919), κ. ἄ. Πλὴν τούτων λατινιστὶ καὶ γερμανιστὶ γεγραμμένων, ὁ Ἴμμις συνειργάσθη εὐρύτατα εἰς πλεῖστα γερμανικὰ κλασσικὰ περιοδικά, ἐν οἷς τὰ «Neu. Jahrber. f. klasss. Philologie» «Philologus», «Rhein. Mussum», «Berl. Philol. Wochenschrift», κ. ἄ., ἔτι δὲ ἐξέδωκε τὴν Ἀριστοτέλους «Πολιτείαν» καὶ τοὺς «Χαρακτῆρας» τοῦ Θεοφράστου. Π. Ν. Π.

Ἰμμόνδος ***κόλπος*** (λατιν. Sinus Immundus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὴ ὀνομασία τοῦ *Ἀκαθάρτου κόλπου* (βλ. λ.) (*Ἀγαθαρχ.* 82, *Διοδ. Σικελ.* III 39, *Στράβ.* XVI, 770), κειμένου ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Θηβαΐδος ἀκτῆς, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ πόλις Βερενίκη ἡ Μαρμαρικὴ ἢ Τρωγλοδυτική. Α. Θ. Σ.

ἰμμοραλισμὸς (ὁ) (immoralismus). Γενικῶς ἡ ἔλλειψις ἠθικότητος, ἔπειτα ἡ ἠθικὴ σκέψις, ἡ ὁδηγοῦσα εἰς τὴν σχετικότητα τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ αὐτῶν κύρους· εἰδικώτερον ἡ ἄρνησις ἢ ἡ καταπολέμησις τῆς κατὰ παράδοσιν ἠθικῆς· καὶ τέλος ἡ περὶ ἠθικῆς θεωρία τοῦ Νίτσε, τὸ «Πέραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ». Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν ὑπάρχουσιν ἠθικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ μόνον ἠθικὴ ἑρμηνεία τῶν φαινομένων τούτων, πηγάζουσαν ἐξ ἀρχῶν ἠθικῶς ἀδιαφόρων. Οὕτω αἱ ἐν τῇ ἠθικῇ διακρίσεις τῶν ἀξιῶν κατάγονται ἢ ἐκ τάξεων ἀρχουσῶν, κεκτημένων πλήρη συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ἔναντι τῶν ἀρχομένων, ἢ ἐκ τῶν ὑποτελῶν καὶ κατὰ οἱονδήποτε τρόπον ἐξηρτημένων. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν «κακὸν» ἴσα δύναται πρὸς τὸ «περιφρονητέον» καὶ οὐδενὸς ἄξιον, ἐνῷ «καλὸν» σημαίνει τὸ ὑπέροχον καὶ εὐγενές. Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν κακὸν θεωρεῖται τὸ ὑπέροχον ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὑψηλόφρον, τὸ δυνατόν, ἀγαθὸν δὲ ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Ἐπειδὴ δὲ μόνον τὸ πρῶτον ἐκεῖνο εἶδος τῆς ἠθικῆς προάγει τὴν ζωήν, διότι ἀποτελεῖ κατάφασιν αὐτῆς, εἶναι ἀνάγκη ἀντιστροφῆς τῶν ἰσχυουσῶν ἠθικῶν ἀξιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἀγαθὸν εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνισχύει τὸ συναίσθημα τῆς δυνάμεως καὶ τὴν πρὸς τὴν δύναμιν βούλησιν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Ἴμολα (Imola) *[Γεωγρ.]*. Ἰταλικὴ πόλις καὶ ἐπισκοπικὴ ἕδρα τῆς ἐπαρχίας Βολωνίας, ἡ ρωμαϊκὴ Forum Cornelii. Κάτοικοι 18.607, μεθ' ὁλοκλήρου δὲ τῆς κοινότητος 37.293. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγ. Κασσιανοῦ, ὅστις μετερρυθμίσθη μὲ ρυθμὸν νεωτεριστικόν, κατέχει πλείστας ἀρχαιότητας, περιέχει δὲ τὸν τάφον τοῦ Πέτρου Χρυσολόγου, ἀρχιεπισκόπου τῆς Ραβέννας (451), γεννηθέντος ἐν Ἴμολα. Ὁ ναὸς τῆς Σάντα Μαρία ἰν Ρέγκολα ἔχει ὡραῖον ἀρχαῖον κωδωνοστάσιον. Ἡ κοινοτικὴ βιβλιοθήκη περιλαμβάνει ἀρκετὰ χειρόγραφα, περιλαμβανομένου καὶ πολυτελοῦς Ψαλτηρίου μὲ μικρογραφίας. Ἡ ἀκρόπολις εἶναι τετράγωνος μὲ κυκλοτερεῖς πύργους εἰς τὰς γωνίας, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1304 καὶ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς φυλακή. Ἡ Ἴμολα ἔχει περιώνυμον φρενοκομεῖον μὲ 1200 ἐγκλείστους. Δύο ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἰννοκεντίου Φραγκοῦτσι, ὅστις κατήγετο ἐξ Ἴμολα, διατηροῦνται εἰς τὸ μέγαρον τῆς κοινότητος. Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τοῦ Πιρατέλλο, 3½ χλμ. ἔξωθεν τῆς πόλεως πρὸς τὰ ΒΔ, εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ἔργων ρυθμοῦ ἀναγεννήσεως (1488). Τὸ κωδωνοστάσιον πιθανῶς ἀνηγέρθη τῷ 1506 συμφώνως πρὸς σχέδιον τοῦ Μπραμάντε. Διὰ τὴν ἀρχαίαν Φόρουμ Κορνέλιι, σταθμὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰμιλίας, ὁ Προυντέντσιους ἀναφέρει, ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Σύλλα, ἀλλὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν Πολλίαν φυλὴν (tribus Pollia) ἀποδεικνύει, ὅτι ἀπετέλει ἤδη ρωμαϊκὴν πόλιν πρὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Βραδύτερον τὸ ὄνομα Ἴμολα ἀναφέρεται κατὰ τὴν λομβαρδικὴν περίοδον. Δ. Σ. Δ.

Ἴμολα (Imola), ***Ἰννοκέντιος Φραγκοῦτσι ὁ ἐξ—.*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1480—1550). Ἠσχολήθη τόσον εἰς τὴν ἐλαιογραφίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν τοιχογραφίαν, διεκρίθη δὲ διὰ τὴν διαύγειαν τοῦ σχεδίου του καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν συνθέσεών του. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ ἁγίου Παύλου, τοῦ ἁγίου Πέτρου, τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου καὶ τῆς ἁγίας Ἐλισάβετ» (1526, ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Ἴμολας), «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» (παλάτιον Σικάρρα ἐν Ρώμῃ), «Ὁ Εὐαγγελισμὸς» καὶ «Ὁ γάμος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης» (ἐν Βολωνίᾳ) καὶ πολυπληθεῖς ἀπεικονίσεις τῆς Θεοτόκου, ἀποκείμεναι εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου, τῆς Πετρουπόλεως κλπ. Ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ Ἴμολα φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς τοῦ Ραφαήλ. Ι. Μ. Π.

Ἴμους ***Πυρηναίους*** (λατιν. Imus Pyreneus) *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀκουϊτανίας, ἐν Γαλατίᾳ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ταρβέλλων, κειμένη πρὸς νότον τῆς πόλεως Lapurdum, τῆς νῦν Βαϋόννης. Σήμερον καλεῖται Saint-Jean-Pied-de-Port, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Mauléon τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Nive, ἀριθμοῦσα 1.700 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

Ἰμοχάγοι, ἢ ***Τουαρέγοι.*** Βερβερικὴ φυλὴ τῆς Σαχάρας (βλ. λ. *Βέρβεροι*).

Ἰμπαγκὲ (Ibagué) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία καὶ πόλις τῆς Κολομβίας, ἐν τῇ διοικήσει τῆς Τολίμας. Κάτ. 60.000. Παράγει κακάον, ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον, κριθήν, καφὲν κλπ., ἔχει δὲ πλεῖστα μεταλλικὰ ὕδατα καὶ ὀρυχεῖα θείου, ἀργύρου κλπ. Πρωτεύουσα *Ἰμπαγκὲ* (κάτ. 25.000), ἐπὶ ὕψους 1299 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 185 χλμ. τῆς Μπογκοτά. Δ. Σ. Δ.

Ἰμπὰλ *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ πρὸς Ν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μπὰμπ-ἐλ-Μαντὲμπ τμήματος τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου. Ν. Μ.

Ἰμπαμπούρα (Imbabura) *[Γεωγρ. — Ἡφαιστειολ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος εὑρισκόμενον εἰς τὰ Β τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ τῆς Ἀμερικῆς παρὰ τὴν πόλιν Ἰμπάρρα. Ἔχει ὕψος 4700 μ. Ἔλαβε τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ *ἴμπα* (=ἰχθύς) καὶ *μπούρα* (=μήτηρ), καθόσον κατά τινα μῦθον τὸ ἡφαίστειον ἀνεξέβαλε κατά τινα ἔκρηξιν ἐκ τοῦ κρατῆρός του ποσότητάς τινας ἰχθύων. Γ. Κ. Γ.

— **Ἰμπαμπούρα** (Imbabura) *[Γεωγρ.]*. Ἡ βορειοτέρα ἐπαρχία τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, πλησίον τῶν συνόρων τῆς Κολομβίας. Ἐμβαδὸν 6.260 τετρ. χλμ. Κάτ. 93.000. Πλεῖστοι ποταμοί, διαρρέοντες τὴν χώραν, καθιστοῦν ταύτην εὐφορωτάτην. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα ἡ *Ἰμπάρρα* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

Ἰμπάνιεθ ***Μπλάσκο.*** Ἱσπανὸς μυθιστοριογράφος (βλ. *Μπλάσκο* Ἰμπάνιεθ).

Ἰμπαντὰν (Ibadan) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα καὶ πόλις τῆς Ν. Νιγηρίας, ἐν τῇ Βρεττανικῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ. Τὸ διαμέρισμα περιλαμβάνει τμῆμα τῆς Γιουρουμπαλάνδης, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ μαύρων γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων. Παράγει φοινικέλαιον, βάμβακα, δέρματα, καρποὺς κλπ. Ἡ πόλις Ἰμπαντὰν συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Λάγκος, περιστοιχίζεται ὑπὸ τειχῶν ἐξ ἰλύος καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς περιφερείας. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἀσήμαντον μέρος αὐτῶν ἐπιδίδεται εἰς διάφορα εἴδη χειροτεχνίας. Ἡ Ἰμπαντὰν ἀπολαύει αὐτονομίας ἐν εὐρυτάτῳ μέτρῳ. Ἡ διοίκησις εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας δύο ἀρχηγῶν, πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ, τοῦ μπέϊλ καὶ τοῦ μπολόγκουν, οἵτινες ἀποτελοῦν καὶ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἡ ἰγιαλόντα (μήτηρ τῆς πόλεως), πρὸς τὴν ὁποίαν παραπέμπονται πρὸς ἐκδίκασιν πᾶσαι αἱ μεταξὺ γυναικῶν ἀμφισβητήσεις. Τῷ 1862 οἱ κάτοικοι τοῦ Ἰμπαντὰν κατέστρεψαν τελείως τὴν γειτονικὴν πόλιν Ἰτζάγια, ἀριθμοῦσαν 60.000 κατοίκους, τοὺς περισσοτέρους τῶν ὁποίων κατέσφαξαν. Τῷ 1886 οἱ Βρεττανοὶ κατέλαβον τὴν χώραν, κηρύξαντες ταύτην προτεκτοράτον, ἔκτοτε δὲ οἱ μεταξὺ τῶν φυλῶν πόλεμοι κατέπαυσαν. Ἡ ἐν τῇ πόλει καὶ καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ Γιορούμπτ. Δ. Σ. Δ.

Ἴμπαρ (Ibar) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτιοσλαυΐας ἀποτελούμενος ἐκ δύο βραχιόνων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν νότιος, καλούμενος *Σίτνιτσα*, πηγάζει ἐκ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ὁ δὲ κυρίως *Ἴμπαρ*, ὁ δυτικός, πηγάζων ἐκ τῶν ἀλβανικῶν ὀρέων, παρὰ τὸ Ἰπέκ, ρέει πρὸς ἀνατολάς. Τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ ροῦ αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ 240 χλμ. Μ. Ν. Δ.

Ἰμπάρα ***Σαϊκάκου*** (Ibara Saïkakou). Ἰάπων λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀποθανὼν τῷ 1693. Ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς νέας σχολῆς λαϊκῆς φιλολογίας, συγγράψας πλείστους τόμους διηγημάτων, μυθιστορημάτων καὶ κυρίως ἠθογραφίας, ἐκτάκτως ρεαλιστικὰς καὶ εὐθυμογραφικάς. Τὸ θέατρον τῆς Ὀσάκα ἀνεβίβασε καί τινα δραματικὰ ἔργα του. Οἱ κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς του ἐκαυτηρίασαν τὰ ἔργα του ὡς ἀνήθικα, ἡ δὲ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορίαν των. Μ. Ν. Δ.

Digitized by Google

Ἰμπάρρα (Ibarra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἰμπαμπούρα, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταχουνάνδο καὶ εἰς τοὺς Β πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ἡφαιστείου, ἀπὸ τὰς ἐκρήξεις τοῦ ὁποίου πλειστάκις ὑπέστη μεγάλας ζημίας, ὡς καὶ κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς 15—16 Αὐγούστου τοῦ 1868, ὁπότε καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφάς. Ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1597, ἔχει 15 χιλ. κατοίκους καὶ ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν σχοινίων, ὑφασμάτων καὶ ψαθίνων πίλων (παναμᾶ). Εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς καλλιεργεῖται εὐδοκίμως ὁ καφές, τὸ σακχαροκάλαμον καὶ δημητριακά, λόγῳ δὲ τοῦ κλίματός της περιβάλλεται ὑπὸ πολυαρίθμων κήπων μετ' ὀπωροφόρων δένδρων. Μ. Ν. Δ.

ἰμπὰτ *[Ναυτ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς ναυτικοὺς τῆς μικρασιατικῆς ἀκτοπλοΐας ὀνομασία τῆς πελαγίας αὔρας (Mediterranean Pilot, ἔκδ. 1918, τόμ. IV, σ. 12), κατὰ παραφθορὰν τοῦ *ἐμβάτης*.

Ἰμπαχιμιὲ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Σουδὰν εἰς Β. πλάτ. 4°38' παρὰ τὸν ποταμὸν Οὐνιάμα. Ν. Μ.

Ἰμπέκ. Σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου, πρῶτος ἡγεμὼν τῶν Τούρκων τὴν καταγωγὴν Μαμελούκων τῆς οἰκογενείας τῶν Γαλαμάν. Ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀταμπέκος (παιδαγωγὸς) τοῦ Μελὶκ-Ἐσρέφ, τὸν ὁποῖον ἐκθρονίσας τῷ 1251 διεδέχθη. Ἐφονεύθη τῷ 1257 ὑπὸ τῆς συζύγου του ἐν τῷ λουτρῷ. Ν. Μ.

Ἰμπ:νμπύρεν (Ibbenbüren) *Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ. Κάτ. 7266 (1925), ἐξ ὧν τὰ δύο πέμπτα διαμαρτυρόμενοι. Ἀποτελεῖ κόμβον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀσναμπρὸκ-Ῥάϊνε, καὶ ἔχει ὑφαντουργεῖα, ὑαλουργεῖα καὶ βιομηχανίαν κατασκευῆς ἀμυλοκόλλας. Ἐγγὺς εὑρίσκονται τὰ ὁμώνυμα ἀνθρακωρυχεῖα. Θ. Κ.

Ἰμπὲρ *Γεωγρ.]* βλ. *Ἐμπχέρ*.

ἰμπερατορία (ἡ) (Imperatoria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους μονοετεῖς καὶ σπανιώτερον δενδρύλλια. Ἐκ τῶν 100 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τά: *Ἰμπερατορία ἡ φαρμακευτικὴ* (Imperatoria officinale). Εἶναι πόα μονοετής, ἧς ἡ ῥίζα χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἐνέχουσα τοξικήν τινα οὐσίαν, τὴν *πευκεδανίνην*. *Ἰμπερατορία ἡ κρητικὴ* (Imperatoria cretica). Ἀμφότερα τὰ εἴδη ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *ἰμπερατορία τὸ ὀστρούθιον* (Imperatoria ostruthium), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ῥίζα του ἐπίσης εἶναι φαρμακευτική. Δ. Ν. Π.

Ἴμπεργ (Iberg) *[Γεωγρ.*. Ὀνομασία δύο μικρῶν κοινοτήτων τῆς Ἑλβετίας εἰς τὸ καντόνιον τοῦ Σβύτς (Schwyz).

Ἡ *Ἄνω Ἴμπεργ* (Ober-Iberg) εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ Ρόγκενστοκ καὶ ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον κτηνῶν, τυροῦ καὶ βουτύρου. Ἡ *Κάτω Ἴμπεργ* (Unter-Iberg) εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μίνστερ μετὰ τοῦ Σίλ, ἔχει ἰσχυρῶς ραδιοῦχον ἰαματικὴν πηγήν, ἀμφότεραι δὲ εἶναι κατάλληλοι δι' ἀεροθεραπείαν, ὡς εὑρισκόμεναι χίλια καὶ πλέον μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Μ. Ν. Δ.

Ἰμπέρια (Imperia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγουρίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, σχηματισθεῖσα ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν πληθυσμῶν τῶν πόλεων Πόρτο Μαουρίτσιο καὶ Ὀνέλια, τῷ 1923. Κεῖται ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γενούης—Βεντιμίλια. Κάτ. 27.073 (1925). Ἔχει ναυτικὴν σχολήν, γυμνάσιον, βιβλιοθήκην, θέατρον, Ἐξάγει οἴνους, ἐλαίας, ὀπώρας, ἀποτελεῖ δὲ κλιματολογικὸν σταθμὸν καὶ θερινὸν κέντρον θαλασσίων λουτρῶν. Ὁ νομὸς ἔχει ἐμβ. 1182 τ. χλμ. καὶ κατ. 156.076 (1926). Ἔχει ἰχθυοτροφεῖα, ἀμπελουργίαν καὶ ἐλαιουργίαν. Δ. Σ. Δ.

Ἰμπέρια (Imperia). Ἰταλὶς ἑταίρα (1485—1511) ἀκμάσασα ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν παπῶν Ἰουλίου τοῦ Β' καὶ Λέοντος τοῦ Ι'. Ὡραιοτάτη, χαρίεσσα, λίαν μορφωμένη καὶ πνευματώδης, ἐπεκλήθη Ἀσπασία τῆς Ρώμης, ἡ οἰκία δὲ αὐτῆς ἐγένετο τόπος συναντήσεως τῶν σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, εὐγενῶν, διανοουμένων, αὐλικῶν τοῦ πάπα κ. ἄ. Ἔσχεν ἐρωμένους διαπρεπεστάτους, ἐν οἷς τὸν Σαντολὲ καὶ Νικόλαον Καμπάνο, ὅστις ἔγραψε πρὸς αὐτὴν καὶ ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Sopra il male incognito». Ἀποθανοῦσα ὡδηγήθη μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἐτάφη εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου. Ἡ Ἰμπέρια ἔσχε θυγατέρα ὅλως διάφορον αὐτῆς τὸν χαρακτῆρα αὐτοκτονήσασαν εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν λόγῳ τῶν ἐρωτικῶν παρενοχλήσεων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Σετρουκκίου. —Π.

Ἰμπεριάλι (Imperiali), *Γουλιέλμος, μαρκήσιος*— Ἰταλὸς διπλωμάτης γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, διατρέξας πάντα τὰ ἀξιώματα τοῦ κλάδου του. Ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς καὶ ἐπιτετραμμένος εἰς τὰς κυριωτέρας πρεσβείας τῆς Ἰταλίας ἐν Εὐρώπῃ καὶ τῷ 1904 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1911. Μετὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1913, ὁπότε ἐξελέγη γερουσιαστής. Ἐν Λονδίνῳ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρεσβευτικὴν διάσκεψιν, ἡ ὁποία ἠσχολήθη μὲ τὸν διακανονισμὸν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα προέκυψαν ἐκ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐπιτροπὰς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας εἰς τὰς διασκέψεις τῆς εἰρήνης, τῷ δὲ 1920 ἀντικατέστησε τὸν παραιτηθέντα Τιττόνι ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος, παρῃτήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1922 καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γερουσίαν. Μ. Δ. Ε.

—**Ἰμπεριάλι**, *Ἰωάννης*. Δόγης τῆς Γενούης κατὰ τὸ 1617.

—**Ἰμπεριάλι** (Imperiali), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ ἰατρὸς (1568—1623). Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην διὰ τὰ εἰς λατινικὴν ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμιμεῖτο μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὸν Κάτουλον. Καίτοι προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Βενετίας, Μεσσήνης καὶ Παταβίου ὅπως ἀναλάβῃ δημοσίας θέσεις, παρέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι: «Exotericarum Lectionum». Θ. Β.

—**Ἰμπεριάλι** (Imperiali), *Ἰωάννης-Βικέντιος, δοὺξ τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου*. Ἰταλὸς διπλωμάτης (1570—1645). Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἰμπεριάλι, χρηματίσαντος δόγη τῆς Γενούης (1617), ἀπεστάλη πρεσβευτὴς παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἱσπανίας Φιλίππῳ Δ', ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὸν εὐμενέστατα καὶ τοῦ ἀνέθηκε διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς παρὰ τῷ δουκὶ τῆς Μαντούης καὶ τῇ αὐλῇ τῆς Ρώμης. Ἐπιστρέψας εἶτα εἰς τὴν πατρίδα του Γένουαν ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ στόλου καὶ ὑπερησπίσθη μετὰ σταθερότητος τὸν λιμένα τῆς Μεσσήνης κατὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας, οἵτινες εἶχον ἐγείρει ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης. Κατόπιν ἐξεκαθάρισε τὰ παράλια τοῦ γενουηνσίου κράτους ἀπὸ τῆς πειρατείας, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐμάστιζε τὴν Μεσόγειον, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Γένουαν, ὅπου διαβληθεὶς ὅτι ἐφρόνει φίλα πρὸς τὴν Ἱσπανίαν ἐξωρίσθη, καὶ γέρων ἐπανῆλθεν ὅπως ἀποθάνῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Ἰμπεριάλι διεκρίθη ἐπίσης ὡς ποιητὴς καὶ ῥήτωρ, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων δὲ ποιημάτων αὐτοῦ θεωροῦνται τά: «Lo Stato rustico», «Le Santa Teresa» καὶ «La Chaonide», ἐκδοθέντα ἐν Γενούῃ καὶ Βενετίᾳ τῷ 1611 καὶ 1613. Ἐπίσης εἰς μέγαν τόμον ἐδημοσιεύθησαν αἱ «Πολιτικαὶ ἀγορεύσεις» του ἐν Γενούῃ μετὰ τὸν θάνατόν του. Θ. Β.

—**Ἰμπεριάλι** (Imperiali), *Ρενᾶτος - Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ ποιητὴς (1651—1737). Ἀνήκων εἰς τὸν εὐγενῆ τῆς Γενούης οἶκον, ἐσπούδασεν εἰς Ρώμην καὶ εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον γενόμενος καρδινάλιος τῷ 1690, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τῆς Φερράρας, εἰς ἣν διέπρεψε. Παρ' ὀλίγον ἐξελέγετο πάπας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου ΙΑ'. Ἀπεστάλη εἰς Μιλᾶνον ἐκ μέρους τῆς ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας δὸν Κάρολον Ε' ὡς αὐτοκράτορα καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἐσχημάτισε δὲ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἣν ἀφῆκεν ἐλευθέραν εἰς τὸ κοινόν. Θ. Β.

—**Ἰμπεριάλι** (Imperiali), *Φραγκῖσκος* ὁ ἐπιλεγόμενος Fernandi. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς τῷ 1705. Εἰκάζεται ὅτι ἀπέθανε νέος, καθ' ὅσον ἐν Ἰταλίᾳ δὲν εἶναι γνωστὸν ἕτερον ἔργον του εἰμὴ ὁ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου τῆς Ρώμης πίναξ, παριστάνων τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου τούτου, διακρινόμενος διὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν ἀνατομικήν του ἀκρίβειαν. Θ. Β.

ἰμπεριαλισμὸς (ὁ). Περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ *ἰμπεριαλισμοῦ* ἀνεπτύχθησαν τοσαῦται διάφοροι πρὸς ἀλλήλας θεωρίαι, ὥστε ν' ἀποβαίνῃ ἀδύνατος σχεδὸν ὁ ὁρισμός του. Κατά τινας εἶναι φαινόμενον τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, προσπάθεια οἰκονομικῆς ἐξαπλώσεως τῶν μεγάλων κρατῶν, ἐνῷ κατ' ἄλλους ἀποτελεῖ τὴν τάσιν κράτους τινὸς πρὸς ἀπεριόριστον ἐξάπλωσιν τόσον τῆς πολιτικῆς ὅσον καὶ τῆς οἰκονομικῆς του ἐπιρροῆς. Ἄλλοι ἐκλαμβάνουσι τὸν ἰμπεριαλισμὸν ὡς τὴν κρατικὴν ἐκείνην κατεύθυνσιν, τὴν ἐμπνεομένην οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀποκτήσεως ὑλικοῦ κέρδους ἢ τῆς θελήσεως τῆς ἰσχύος, ἀλλ' ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς εὐθύνης πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐκ μέρους τῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτείας τῆς ὑψηλῆς ἔναντι τῆς ἀνθρωπότητος ἀποστολῆς της, τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἐπιδιώξῃ. Κατ' ἄλλους ὁ ἰμπεριαλισμὸς δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ νοσηρά τις κατάστασις, ἐκδήλωσις τοῦ ἀτέγκτου ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, προσεγγίζοντος τὰ ὅρια τῆς κτηνώδους βίας τοῦ ἰσχυροτέρου ἀπέναντι τῶν ἀσθενεστέρων, ἐνῷ πάλιν, κατὰ τὴν συνηγορίαν ἄλλων, ὁ ἰμπεριαλισμὸς ὑποδηλοῖ τὴν τάσιν κατακτήσεως τοῦ κόσμου ὅλου, ἢ ταυτίζεται πρὸς τὸν ἐθνισμόν, καὶ κατ' ἄλλους ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐθνικιστικῆς ἰδεολογίας. Ὅσον ἀφορᾷ πάλιν τὴν φύσιν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, κατ' ἄλλους μὲν ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι τόσον ἀρχαῖος ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία, ἄλλοι δὲ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ πρώτη ἐκδήλωσις αὐτοῦ ἀπαντᾶται εἰς τὸ imperium τῆς Ρώμης· ἄλλοι δέχονται τοῦτον ὡς ἀποτέλεσμα τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐνῷ κατ' ἄλλους ἡ ἰμπεριαλιστικὴ ὁρμὴ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν παγκοσμίων κρατῶν, κατ' ἀντίθεσιν πάλιν πρὸς ἄλλους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ ἰμπεριαλισμὸς ἀνευρίσκεται ὡς γνώρισμα παρὰ ταῖς μεγάλαις ὅσον καὶ μικραῖς πολιτείαις. Τέλος ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμὸς χαρακτηρίζεται ὡς τάσις τῶν ἀτόμων πρὸς συγκέντρωσιν εἰς χεῖράς των ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονος ἰσχύος καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὡς μέσου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἐγωϊστικῶν των ὁρμῶν.

Παρὰ τὴν κρατοῦσαν πολυγνωμίαν, περὶ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ὁρμὴ πρὸς κατίσχυσιν καὶ ἐπικράτησιν ἐπὶ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν, τὴν στρατιωτικὴν ἢ ναυτικὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἐδαφικὴν ἐξάπλωσιν. Ὁ ἰμπεριαλισμὸς ὡς ὁρμὴ κατισχύσεως καὶ ἐπικρατήσεως εἰδικεύεται ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ, ἢ ἄλλως προσδιορίζεται ἐκ τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ, πρὸς ὃν ἀποβλέπει, ἀποσαφηνίζεται εἰδικευόμενος. Ἂν συνεπῶς ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν κατίσχυσιν καὶ τὴν ἐπικράτησιν, τότε δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς φαινόμενον πολὺ παλαιὸν καὶ χρονικῶς προγενέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥωμαϊκοῦ imperium, γνώρισμα ἱστορικῶς βεβαιωμένον πολλῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν. Οὕτως, ἰμπεριαλιστικὴ ἐκδήλωσις ἦτο ἡ εἰς Ἑλλάδα κάθοδος τῶν Περσῶν, τὸ ἀνὰ τὰ πολλὰ παράλια τῆς Μεσογείου διεξαγόμενον ἐμπόριον τῶν Φοινίκων, ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας, ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ἡ ἀραβικὴ ἐξάπλωσις, ἡ προέλασις τῶν Τούρκων μέχρι τῆς Βιέννης. Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἐπιμαρτυροῦσι μὲν ἰμπεριαλιστικὴν ὁρμήν, δὲν ἐπεξηγοῦσιν ὅμως ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν αἰτίαν, ἢ τοὐλάχιστον ἀφίνουσι τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι κατὰ κανόνα πρόκειται περὶ κατακτητικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αὐτή, τοὐλάχιστον εἶναι ἡ ἐξήγησις, ἥτις συνήθως ἐπαναλαμβάνεται, λ. χ. διὰ τὴν ἰμπεριαλιστικὴν πολιτικὴν τῆς Ρώμης, ἐνῷ λησμονεῖται, ὅτι ἂν αὐτὴ δὲν ἐνεπνέετο ὑπὸ οἰκονομικῶν λόγων, δὲν ἦτο ὅμως καὶ παντελῶς ἀπηλλαγμένη οἰκονομικῶν ἐλατηρίων.

Ἡ μελέτη τοῦ συγχρόνου ἰμπεριαλισμοῦ ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ 1880, ὅτε ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Εὐρώπης ἐνεφανίσθησαν αἱ μεγάλαι δυνάμεις: Ἀγγλία, Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔτεινεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἀνὰ τὸν λοιπὸν κόσμον. Ἡ τάσις αὐτὴ ἐκδηλουμένη πολλαχῶς (ἐνεργὸς ἀνάμειξις εἰς ἐξωτερικὰ ζητήματα, συνομολογήσεις συμμαχιῶν, αὐστηρὰ οἰκονομικὴ πολιτική, ἐνίσχυσις τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας, ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, ἵδρυσις τραπεζῶν, ἐφαρμογὴ προστατευτικῆς δασμολογικῆς πολιτικῆς, ναυπήγησις πολεμικῶν πλοίων, τελειοτέρα ὀργάνωσις τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, τελειοποίησις μαχητικῶν μέσων κλπ.), ὡδήγησεν εἰς ἀπαιτήσεις εὐρύνσεως τῶν κρατικῶν ὁρίων, ἀναπτύξεως ὑπερποντίου πολιτικῆς διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀποικιῶν καὶ δημιουργίας σφαιρῶν ἐπιρροῆς κλπ. Αἱ ἰμπεριαλιστικαὶ τάσεις, δηλαδὴ αἱ ὁρμαὶ κατισχύσεως καὶ ἐπικρατήσεως, αἵτινες ἐξεδηλώθησαν λήγοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος παρὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων, δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς καθαρῶς κατακτητικαὶ ἢ οἰκονομικαί, καθ' ὅσον ἐν αὐταῖς μέσον καὶ σκοπὸς ἐναλλάσσονται κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων δυνάμεων προστίθενται ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰαπωνία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἐνισχύονται αἱ ἰμπεριαλιστικαὶ τάσεις. Ἡ ἐνίσχυσις αὐτὴ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν τάσεων θεωρεῖται τοῦτο μὲν ὡς σκόπελος τῶν πανειρηνιστικῶν κατευθύνσεων, τοῦτο δὲ ὡς πρόδρομος τῆς πραγματώσεως τῆς εἰρηνικῆς ἰδεολογίας ἐν τῷ κόσμῳ. Διά τινας τῶν πανειρηνιστῶν ὁ ἰμπεριαλισμὸς δὲν ἀποτελεῖ ἢ τὴν προσπάθειαν τῶν μεγάλων πρὸς ἀπορρόφησιν τῶν μικρῶν κρατῶν, ἥτις συνήθως φέρει εἰς τοὺς ἀναποφεύκτους μεταξὺ αὐτῶν πολέμους, ὁ ἀμάχας εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς δυνάμεως

Digitized by Google

καὶ τὴν δημιουργίαν πλειόνων μικρῶν κρατῶν, ἐνῷ δι' ἄλλους τῶν πανειρηνιστῶν ἡ ὑπὸ τῶν μεγάλων πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀπορρόφησις τῶν μικρῶν κρατῶν θ' ἀγάγη, διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ κόσμῳ εἰς χεῖρας ὀλίγων δυνάμεων, εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν εἰρηνιστικῶν ἰδεῶν καὶ θ' ἀποσοβήσῃ μελλοντικὰς πολεμικὰς συγκρούσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. v. Schulze-Gaevernitz*, «Britischer Imperialismus und englischer Freihandel» 1906.—*H. Friedjung*, Das Zeitalter des Imperialismus (3 τόμοι 1919—1922).—*W. Borgius*, Imperialismus, Beiträge zur Analyse des politischen Lebens (1905).—*Rosa Luxemburg*, Die Akkumulation des Kapitals, Ein Beitrag zur ökonomischen Erklärung des Imperialismus (1913).—*K. Kautsky*, Zwei Schriften zum Umlernen ἐν τῇ «Neue Zeit.» τ. 2 (ἔτος 33) ἀριθ. 2—5.—*F. Salomon*, Der britische Imperialismus (1916).—*Arthur Dix*, Deutscher Imperialismus (1912).—*v. Dirksen*, Imperialismus und Sozialismus εν «Die Grenzboten» (72 ἔτος) 4 τεῦχ. (1913).—*Spahn*. Die Grossmächte (1918).—*R. Kjellen*, Die Grossmächte der Gegenwart (μετ. ὑπὸ *Koch* 1915).—*Spaun*, λ. Imperialismus ἐν «Handwörterbuch der Staastwissenschaften».—*Δ. Στεφανίδη*, 'Ο 'Ιμπεριαλισμός, τεῦχος Α' (1927).—*Π. Κανελλοπούλου*, Κοινωνιολογία τῶν ἰμπεριαλιστικῶν φαινομένων (1927). Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἰμπεριαλιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὁ ἀσπαζόμενος τὸν ἰμπεριαλισμὸν ὡς δόγμα πολιτικόν, κατακτητικός.

ἰμπεριαλιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἰμπεριαλισμόν, κατακτητικός: «ἰμπεριαλιστικὴ πολιτική».

«'Ιμπέριος καὶ Μαργαρώνα». Μεσαιωνικὸν ἑλληνικὸν μυθιστόρημα ἐξ 900 — 1000 στίχων. Ἥρως τούτου εἶναι ὁ 'Ιμπέριος ἢ 'Ημπέριος, υἱὸς τοῦ ῥήγα τῆς Πρεβέντζας (Προβηγκίας). Γεννηθεὶς κατόπιν μακρᾶς ἀτεκνίας, ὁ 'Ιμπέριος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας δεικνύει κλίσιν πρὸς τὸν ἱπποτισμόν. Δωδεκαετὴς καταβάλλει ξένον ἱππότην εἰς ἀγῶνα κονταροχτυπήματος, ἐλεγχθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ πατρός του διὰ τὴν ἀφροσύνην του ταύτην ἀποφασίζει νὰ ξενιτευθῇ. Ἑπτὰ ἔτη περιφέρεται εἰς τὴν ξενιτειὰν καὶ φημίζεται διὰ τῶν κατορθωμάτων του, φθάσας δέ, εἰς τὸ τέλος τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, εἰς τὴν 'Ανάπολην (Νεάπολιν τῆς 'Ιταλίας) ἐρᾶται τῆς θυγατρὸς τοῦ ῥήγα ὡραίας Μαργαρώνας, καὶ ἀνταγαπᾶται παρ' αὐτῆς. Ἡ Μαργαρώνα, ἥτις μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε στέρξει νὰ ὑπανδρευθῇ, ἐκδηλοῖ εἰς τὸν πατέρα της τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προκηρυχθῇ ἀγὼν κονταροχτυπήματος, ὑποσχομένη νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ ἐξερχομένου ἐξ αὐτοῦ νικητοῦ. Εἰς τὸν ἀγῶνα θριαμβευτικῶς νικᾷ ὁ 'Ιμπέριος, ἀφοῦ κατέβαλε καὶ αὐτὸν τὸν ἀήττητον θεωρούμενον 'Αλαμάνον, καὶ λαμβάνει ὡς σύζυγον τὴν ὡραίαν Μαργαρώναν. Παρελθόντος ὅμως χρόνου τινὸς ὁ 'Ιμπέριος, νοσταλγήσας τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γονεῖς, ἀπέρχεται μετὰ τῆς συζύγου του λάθρα τοῦ πενθεροῦ του. Κατάκοποι, κατόπιν πολυημέρου πορείας, ἀναπαύονται παρά τινα κολπίσκον, ἡ δὲ Μαργαρώνα ἀποκοιμᾶται ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ 'Ιμπερίου. Οὗτος θέλων νὰ κυνηγήσῃ πέρδικα ἀπέρχεται ἀκουμβῶν ἐπὶ τῆς κοιμωμένης Μαργαρώνας τὸ ἐγκόλπιόν του· ἀλλ' ἀετὸς θεωρήσας αὐτὸ ὡς κρέας τὸ ἁρπάζει καὶ πετᾷ εἰς νησῖδα ἐντὸς τοῦ κολπίσκου. Ὁ 'Ιμπέριος θέλων νὰ σώσῃ τὸ ἐγκόλπιον ἐπιβαίνει παρατυχόντος μονοξύλου· παρασυρθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν ἀνέμων πίπτει εἰς χεῖρας πειρατῶν Σαρακηνῶν καὶ πωλεῖται ὡς δοῦλος εἰς τὸν σουλτάνον τοῦ Καΐρου, ἡ δὲ Μαργαρώνα ἀγνοοῦσα τὴν τύχην τοῦ συζύγου της ἀπέρχεται πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ εἰς Πρεβέντζαν, ὅπου, χωρὶς νὰ φανερώσῃ ποία εἶναι, κτίζει μοναστήριον καὶ ἐγκλείεται εἰς αὐτό, πείθεται δὲ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ συζύγου της, ὅταν αἱ ἄλλαι μοναχαὶ εὑρίσκουν ἐντὸς τῶν σπλάγχνων ἰχθύος τὸ ἐγκόλπιον. Ὁ 'Ιμπέριος ὅμως εὐνοηθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἀποκτᾷ πλούτη, μετὰ ἑπτὰ δὲ (ἢ τρία κατ' ἄλλην παραλλαγήν) ἔτη ἀποφασίζει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Γεμίζει λοιπὸν τρία βαρέλια μὲ τοὺς θησαυρούς του, ἀπογεμίζει δὲ αὐτὰ μὲ ἅλας ἵνα τοὺς ἀποκρύψῃ καὶ ἀπέρχεται κρυφὰ ἀπὸ τὸν ἀμιρᾶν. Κατά τινα στάσιν εἰς ἐρημόνησον ὁ 'Ιμπέριος ἀποκοιμᾶται, τὸ δὲ πλοῖα ἀπέρχονται ἄνευ αὐτοῦ καὶ φθάνουν εἰς τὴν Πρεβέντζαν, ὅπου ὁ καραβοκύρης δωρίζει τὰ τρία βαρέλια τοῦ ἀπολεσθέντος 'Ιμπερίου, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζε πλήρη ἅλατος, εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Μαργαρώνας. Αὕτη ἀνακαλύπτουσα τὸν θησαυρὸν τὸν χρησιμοποιεῖ δι' ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς καὶ πρὸς εὔρυνσιν τοῦ μοναστηρίου της, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκει ἄσυλον πᾶς ἀσθενής. Ἐκεῖ καταφεύγει καὶ ὁ 'Ιμπέριος, ἀσθενής, ὅτε κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του, δὲν θέλει δὲ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τοὺς γονεῖς του εἰς τοιαύτην κατάστασιν. Ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν του εἰς τὴν Μαργαρώναν, θεωρῶν αὐτὴν ὡς τὴν ἡγουμένην, οὕτω δ' ἐπέρχεται ἡ ἀναγνώρισις τῶν δύο συζύγων, εἰς ἣν ἐπακολουθεῖ ἡ ἀναγνώρισις καὶ τῶν γονέων τοῦ 'Ιμπερίου καὶ ἡ προσθήκη περὶ τῆς εὐτυχοῦς μετὰ ταῦτα ζωῆς τοῦ ζεύγους.. Τὸ ποίημα μᾶς ἔχει περιέλθει εἰς δύο παραλλαγάς: μίαν παλαιοτέραν ἀνομοιοκατάληκτον, σῳζομένην εἰς τέσσαρα χειρόγραφα, καὶ ἑτέραν νεωτέραν ὁμοιοκατάληκτον, τῆς ὁποίας οὐδὲν σῴζεται χειρόγραφον, ὑπάρχουν ὅμως αἱ πολλαὶ ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος γενόμεναι ἐκδόσεις. Ἡ ἀνομοιοκατάληκτος παραλλαγὴ περιορίζεται εἰς 814 (ἢ 862 εἰς ἄλλα χειρόγραφα) στίχους, ἐγράφη δέ, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν καὶ ἐξ ἄλλων, κυρίως ὅμως ἐκ γλωσσικῶν τεκμηρίων, περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος. Τὰ χειρόγραφα, εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς παρεδόθη, ἀναγόμενα ἅπαντα εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, δὲν διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ὁμοιοτέλευτος παραλλαγὴ ἀκολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν παλαιοτέραν, λόγῳ ὅμως τῆς ὁμοιοκαταληξίας καθίσταται πλαδαρωτέρα, ἐκτεινομένη εἰς 1046 στίχους. Τὴν ἀπόλυτον ἐξάρτησίν του ἀπὸ τὴν ἀνομοιοτέλευτον παραλλαγὴν δηλοῖ ὁ ἴδιος ὁ διασκευαστής, γράφων ἐν στίχοις 9—10, ὡς ἐν προοιμίῳ:

> Τὸν εἶχα δῆ καὶ μὄτυχεν ἁπλᾶ διεγραμμένον,
> βούλομαι νὰ τὸν βάλω γὼ εἰς τὸ ριμαρισμένον.

Ἡ διασκευὴ αὕτη, τυπωθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1553, ἐγράφη ἀρχομένης τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἴσως δὲ καὶ ὀλίγῳ πρότερον. Ἀμφότεραι αἱ παραλλαγαὶ δὲν διακρίνονται διὰ τὴν ποιητικήν των καλλονήν. Ἀκαλαίσθητος γλῶσσα, δυσκολία κατασκευῆς τῶν στίχων, πλαδαρότης τῆς διηγήσεως καὶ πνεῦμα μοναχικὸν καὶ θρησκόληπτον, εἶναι τὰ χαρακτηριστικά των, ἰδίᾳ δὲ τῆς νεωτέρας ἐξ αὐτῶν.

Εἰς τοὺς πρώτους μελετήσαντας τὸ ποίημα ἐγένετο καταφανὴς ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ μὲ τὸ γνωστὸν γαλλικὸν μυθιστόρημα «Pierre de Provence et la belle Maguelonne». Ὅσον καὶ ἂν ὑπάρχουν ἱκαναὶ διαφοραὶ εἰς τὰς λεπτομερείας, ἡ ὑπόθεσις καὶ τῶν δύο ἔργων εἶναι ἡ αὐτή· εἰς ἀμφότερα ἥρως εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Προβηγκίας (Πρεβέντζας) Pierre, τὸν ὁποῖον ἐκ τοῦ προβηγκιανοῦ En Peirre ἐξῃλλήνισεν ὁ Ἕλλην διασκευαστὴς εἰς 'Ημπέριον (οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ μᾶλλον συνηθεστέρα διὰ τοῦ Η γραφή), καὶ ἡ βασιλοπούλα τῆς Νεαπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Γάλλος ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἐν Ν. Γαλλίᾳ παρὰ τὸ Montpellier νησῖδος Maguelonne, ὁ δὲ Ἕλλην διασκευαστὴς τὸ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ νεοελληνικὰ Μαργαρὼ καὶ τὰ συναφῆ ἐξελληνισθὲν Μαργαρώνα. Ἀλλ' ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ διασκευὴ ἐποιήθη περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἡ δὲ γνωστὴ γαλλικὴ παραλλαγὴ εἰς πεζὸν ἐτυπώθη τὸ πρῶτον τῷ 1480 (οὐχὶ δὲ τῷ 1453, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Gidel). Ἀλλὰ καὶ διαφοραί τινες εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ὑποθέσεως μᾶς πείθουν, ὅτι ὁ Ἕλλην διασκευαστὴς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ ταύτην ὡς πρότυπον. Ἀνεζητήθη λοιπὸν ἡ πηγὴ εἰς τὸ προβηγκιανὸν πρότυπον, ἐξ οὗ ἀπέρρευσεν ἡ πεζὴ γαλλικὴ διασκευή, ἐθεωρήθη δὲ ὡς ποιητὴς αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Μαγελώννης Βερνάρδος Triviez, ζήσας περὶ τὸ 1178. Ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ ἱερέως τούτου ὡς συγγραφέως τοῦ ὑποτιθεμένου προβηγκιανοῦ προτύπου ἀπεδείχθησαν ὅλως ἀβάσιμα ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν (ἰδίως τοῦ Ν. Βέη). Διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν ὑπεδείχθη ἐπίσης πληθὺς διηγήσεων ἢ παραδόσεων ἄλλων ἐθνῶν, αἵτινες ἢ ἔχουν τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ οὐσιώδεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παραλλαγὰς ἢ ἐπαναλαμβάνουν ὡρισμένα ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων μοτίβων τοῦ ποιήματος. Ἐκ τῆς πληθύος ταύτης δύναται νὰ διακριθῶσι δύο διηγήσεις: ἡ τοῦ Καμὰρ-ἐζ-ζαμὰν εἰς τὰς «Χιλίας καὶ μίαν νύκτας» (βλ. ἑλλ. μετ. ὑπὸ *Κ. Τρικογλίδη* τόμ. Β' σελ. 126 κ.ἑ). καὶ τὸ ποίημα «Ottinello e Giulia» τῆς Κάτω 'Ιταλίας. Ὅτι ὁ Ἕλλην διασκευαστὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει του μίαν τῶν ἀνωτέρω διηγήσεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι τὸ πρότυπον πασῶν τῶν διηγήσεων εἶναι ἡ διήγησις τῶν «Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν», ὅτι ἡ διήγησις αὕτη διεσπάρη διὰ τῶν 'Αράβων καὶ ἐνετοπίσθη ἐν Κάτω 'Ιταλίᾳ καὶ ἐν Προβηγκίᾳ, ὁπόθεν πάλιν ἐξηπλώθη εἰς τὰς λοιπὰς χώρας. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη μᾶς ὁδηγεῖ καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν προβηγκιανοῦ προτύπου, ἀφοῦ ἡ νεωτέρα γαλλικὴ διασκευὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς νεοελληνικῆς, πιθανῶς δὲ τὴν ἐκ τοῦ προτύπου τούτου γένεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ποιήματος νὰ συνετέλεσε, πλὴν τῶν στενῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Φράγκων, καὶ ὁ ληγούσης τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος τελεσθεὶς γάμος μιᾶς Κομνηνῆς μὲ τὸν Γουλιέλμον Η' τοῦ Montpellier.

Τὴν μεγάλην διάδοσιν τοῦ ποιήματος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην (ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ μεταφράσεις ἰσλανδικαί, ἐσθονικαὶ καὶ ἀρμενικαὶ) δικαιολογεῖ τὸ εἶδος αὐτοῦ, διότι ὁ λαὸς συγκινεῖται μὲ τὰς περιπετείας καὶ τὴν παρὰ ταύτας ἀκλόνητον παραμένουσαν ἀμοιβαίαν πίστιν τῶν δύο νεαρῶν συζύγων. Τὸ ποίημα ἔσχε καὶ ἐν Ἑλλάδι μεγίστην ἐπιτυχίαν, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις, αἵτινες ἀσφαλῶς θὰ ἦσαν πλειονες τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθεισῶν. Ἀλλ' ὅτι τὸ ἔκτοτε τοῦτο δημιούργημα ἐγένετο κατ' ἐξοχὴν κτῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀποδεικνύει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο παράδοσις ἀθηναϊκή, ἀποδίδουσα τὴν κτίσιν τῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ὡραίαν Μαργαρώναν τοῦ ἡμετέρου ποιήματος. Ἡ παράδοσις, ἀνακοινωθεῖσα περὶ τὸ 1890, δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς Μαργαρώνας, ἀλλὰ βασιλόπαιδα τῆς 'Ελευσῖνος, διηγεῖται ὅμως ἐπακριβῶς ὅλα τὰ γνωστὰ ἐκ τοῦ ποιήματος περιστατικά. Ἀλλ' ὅτι εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους ἡ παράδοσις ἀνέφερε καὶ ὀνομαστὶ τὴν Μαργαρώναν μαρτυροῦσιν ὅ τε Κ. Δαπόντες (ΙΗ' αἰών) καὶ οἱ περιηγηταὶ Spon καὶ Weber (ΙΖ' αἰών), ὑπὲρ πᾶν δ' ἄλλο τὸ ἐν ἔτει 1588 τῇ προτροπῇ τοῦ φιλέλληνος Γερμανοῦ Κρουσίου συνταχθὲν ὁδοιπορικὸν τοῦ 'Ιακώβου Παρκεθύμη οἵτινες πάντες ρητῶς ἀναφέρουσι παράδοσιν περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Μαργαρώνας ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς. Ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν τῆς παραδόσεως θὰ ἔδωσαν βεβαίως οἱ Βενεδικτῖνοι μοναχοὶ οἱ κατέχοντες τὴν μονὴν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως, θέλοντες ἴσως οὕτω νὰ νομιμοποιήσωσι τρόπον τινὰ τὰ ἐπὶ τῆς μονῆς δικαιώματά των, θὰ συνετέλεσαν ὅμως ἡ τε λαμπρότης τῆς μονῆς, ἀφοῦ ἄλλωστε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πιστεύει πάντοτε βασιλεῖς κτίστας πολυτελῶν μονῶν, καὶ ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν θέσις αὐτῆς, εὐνοοῦσα τὴν ἐντόπισιν τοῦ μύθου.

Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις. Ἡ ἀνομοιοτέλευτος παραλλαγὴ παρεδόθη εἰς 4 κώδικας, ἀναγομένους εἰς τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οὗτοι εἶναι 1) τῆς Βιέννης (Theol. gr. 297), ὅστις περιέχει καὶ ἄλλα μεσαιωνικὰ ἑλληνικὰ ποιήματα, 2) τῆς 'Οξφόρδης (Bodl. misc. 287), γραφεὶς τῷ 1516, 3) τῆς Νεαπόλεως (gr. 251) και 4) ὁ βατικανὸς (Palatinus gr. 426), περιέχων μόνον τοὺς στίχους 397—712 (τῆς ἐκδόσεως Λάμπρου). Ἕτερον χειρόγραφον εἰκονογραφημένον ἀνῆκεν εἰς τὸν πρίγκιπα 'Ιωάννην Σοῦτζον, εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ἐκ παλαιῶν περιγραφῶν μόνον. Τὴν ἀνομοιοτέλευτον παραλλαγὴν ἐξέδωκε πρῶτος τῷ 1874 ὁ W. Wagner ἐκ τοῦ βιενναίου κώδικος, τῷ δὲ 1880 ὁ Σπ. Λάμπρος, βασισθεὶς κυρίως ἐπὶ τοῦ τῆς 'Οξφόρδης, λαβὼν ὅμως ὑπ' ὄψει καὶ τὸν βιενναῖον καὶ ἐν μέρει τὸν τῆς Νεαπόλεως. Ὁ βατικανὸς παραμένει ἀνεκμετάλλευτος.

Τῆς νεωτέρας παραλλαγῆς δὲν περιεσώθη ἡμῖν οὐδὲν χειρόγραφον, ἐξεδόθη ὅμως αὕτη ἐπανειλημμένως ἐν Βενετίᾳ. Ὡς πρώτη ἔκδοσις εἶναι γνωστὴ ἡ τοῦ 1553 παρὰ Χριστοφόρῳ Ζανέττη. Ἀναφέρεται ἐπίσης ἔκδοσις τῷ 1562, δὲν ἐσώθη ὅμως μέχρις ἡμῶν. Ὅτι δὲ δὲν ἦσαν μόνον αὗται αἱ ἐκδόσεις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μαρτυρεῖ καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Παχωμίου Ρουσάνου. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα πυκνοῦνται αἱ ἐκδόσεις. Γνωσταὶ εἶναι τῶν ἐτῶν 1601, 1624, 1638, 1646, 1651, 1666, 1770, 1778, 1779, 1806, 1812 (αἱ τελευταῖαι ἐκδόσεις παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίου· αἱ ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1646, 1770 καὶ 1806 ἀπόκεινται καὶ ἐν τῇ 'Εθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν 'Αθηνῶν).

Τὸ κείμενον τῆς ὁμοιοτελεύτου ταύτης παραλλαγῆς ἀνετύπωσε πρῶτος ὁ G. Meyer τῷ 1876 ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1666· ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅμως, ὅπως ἐπανορθώσῃ κριτικῶς τὸ κείμενον, περιέπεσεν εἰς λάθη ἀσφαλῶς πλείονα τῆς βενετικῆς ἐκδόσεως. Ἀρίστην ἀνατύπωσιν ἐκ τῆς ἐν τῇ 'Εθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ἀποκειμένης ἐκδόσεως τοῦ 1638 παρέσχεν ὁ É Legrand.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *'Εκδόσεις*: 1. 'Ανομοιοκατάληκτος. *J. Wagner*, Histoire de Imberios et Margarona... publiée pour la première fois d'après un manuscrit de la bibl. imp. de Vienne (Paris 1874. *É. Legrand*, Collection des monuments κτλ Nouvelle série No 3). — *Σ. Λάμπρος* Collection de romans grecs en langue vulgaire et en vers publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford (Paris 1880, σελ. 239—288, CVIII—CXIV). 2. 'Ομοιοκατάληκτος. *G. Meyer*, Imberios und Margerona, ein mittelgriechisches Gedicht (Prag 1876 ἐν «Gymnasialprogramm»). —*É. Legrand*, Bibliothèque grecque vulgaire t. I (Paris 1880) σελ. 283—320, XXVIII—XXXI. *Μελέται*: 'Εκ τῶν γενικῶν ἱστοριῶν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας βλ. κυρίως *Κρουμβάχερ*, ἑλλ. μετάφρ. Γ' 166, *Βουτιερίδην*, Α' 141 καὶ *Καμπάνην*, σελ. 33—35. Εἰδικῶς ἠσχολήθησαν με τὸ ποίημα οἱ: *Gidel*, Êtudes sur la littérature grecque moderne (Paris 1866) (σελ. 269—288) και *Ν. Α. Βέης*, εν τῇ διεξονυχιστικῇ του μελετῃ: Der französischmittelgriechische Ritterroman «Imberios und Margarona» und die Gründungssage des Daphniklosters bei Athen (Berlin 1924) (Texte u. Forschungen No 4). Εν σελ 5—6 ὑπάρχει πλήρης βιβλιογραφία ὄχι μόνον περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ποιηματος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ξενων παραλλαγῶν.— Την περὶ Δαφνίου παράδοσιν ἀνεκοινωσε πρῶτος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας και Κυνουρίας *Θεόκλητος Βίμπος*, ἐδημοσιεύθη δὲ ἐν Δελτίῳ Χριστιανικῆς 'Αρχαιολ. ἑταιρειας» Β σελ. 93—95 (πρβλ. καὶ σελ. 151) 'Ανεδημοσιεύθη παρὰ *Βέη* ἔ. ἀ. σελ. 52 κ. ἑ. (αὐτόθι ἐν σελ. 51 ὑποσ. 1 ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία) καὶ παρὰ *Δ. Γρ. Καμπούρογλου*: Τὸ Δαφνὶ (σελ. 82—84), ἔνθα γίνεται προσπάθεια προ. μεταγραφην εἰς τὴν δημοτικην. Τὰς μαρτυρίας τοῦ *Δαπόντε* καὶ τῶν λοιπῶν βλ. ὁμοιως παρὰ *Βέη* ἔ. ἀ. σελ. 55—57. Λ. Ν. Π.

ἰμπέριουμ (imperium) /*Ρωμ. 'Αρχ.*/. Ὅρος παρὰ Ρωμαίοις παραγόμενος ἀπὸ τοῦ παλαιοτάτου λατινικοῦ induperare, σημαίνοντος κατά τινας «ὑπακούειν». Ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτοῦ σημασίᾳ ὁ ὅρος ἐσήμαινε τὴν ὑψίστην παρὰ Ρωμαίοις στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν (domi et militiae) ἐξουσίαν, ὡς σύνολον τῶν ποικίλων ὑψηλῶν ἀξιωμάτων. Κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος, τοῦ imperium ἀπέλαυον ὡρισμένοι ἄρχοντες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας *ἰμπέριουμ* ἦτο αὐτὴ αὕτη ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἥτις, κατὰ Πομπώνιον, πρὸ τοῦ Ρωμύλου μὲν ἦτο ἀπεριόριστος, ἀπὸ δὲ τούτου καθωρίζετο διὰ νόμων (imperium legitimum). Ἐξωτερικὸν σῆμα τοῦ ἰμπέριουμ ἦσαν

Digitized by Google

αἱ δέσμαι τῶν ῥάβδων (fasces), ἃς ἔφερον οἱ ῥαβδοῦχοι (lictores). Κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς χρόνους, τοῦ imperium ἀπέλαυον οἱ δύο ὕπατοι, ἀπὸ τοῦ 336 π. Χ. καὶ τρίτος, ὁ πραίτωρ, εἰς ὃν ἀπενεμήθη ἡ δικαστικὴ ἐξουσία (juridictio inter privatos), ἀπὸ δὲ τοῦ 241 π.Χ. καὶ ὁ δεύτερος πραίτωρ, διανεμηθείσης τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας εἰς 2 πρόσωπα (praetor peregrinus, praetor urbanus).
—Π.

Ἴμπι-Γκαμίν, ἢ Καμὲτ (Ibi-Gamin ἢ Kamet) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Ἀσίας, ἀποτελοῦν τμῆμα τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ κείμενον εἰς τὰ σύνορα τοῦ Θιβὲτ καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἔχει ὕψος 8.000 περίπου μέτρων. Μ. Ν. Δ.

Ἰμπίθα (Ibiza) /*Γεωγρ.*/. Μία τῶν Βαλεαρίδων νήσων, ἡ μεγαλυτέρα τοῦ δυτικοῦ τμήματος, εἰς ἀπόστασιν 90 χλμ. πρὸς Α. τοῦ ἰσπανικοῦ ἀκρωτηρίου Νάο. Περιστοιχίζεται ἀπὸ πολλὰς μικροτέρας νησῖδας καὶ ἔχει ἀκτάς, ἰδίως κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα, ἀποκρήμνους καὶ στερουμένας ἀσφαλῶν λιμένων. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5722 τετρ. χλμ. καὶ 27.000 κατ. Παράγει σταφυλάς, σῦκα καὶ κυρίως ἐλαίας καὶ ἅλας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἔχουσα κατ. 6.000 καὶ καλὸν λιμένα. Ἐξάγει σῦκα, σταφίδας καὶ ξυλείαν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἠρειπωμένου ἀρχαίου φρουρίου. Εἶναι ἡ *Ἔβυσος* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Μ. Δ. Β.

ἰμπιρμὰν /*Ναυτ.*/. Περίεργα σκάφη ψυχαγωγίας ἐν Ἰνδίαις, μήκους 30 ποδῶν καὶ πλέον, πλάτους δὲ 9 ποδῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον εἰς τοὺς πλου-

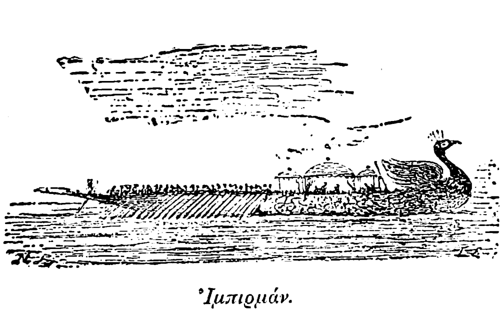

Ἰμπιρμάν.

σίους ναβὰβ ὡς θαλαμηγὰ ποταμῶν. Εἶχον σχῆμα ταὼ μὲ τὴν οὐρὰν πρὸς πρύμναν, ὅπου ὁ διὰ κώπης πηδαλιουχῶν καὶ ρυθμίζων τὴν εἰρεσίαν τῆς πρὸ αὐτοῦ τριακοντάδος ἐρετῶν. Πρὸς πρῶραν τὸ πολυτελῶς διεσκευασμένον ὑπόστεγον τοῦ ναβὰβ ἔφερεν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ πρὸς τὴν πλευρὰν τὰ ἀνάκλιντρα τῶν κεκλημένων, πρώραθεν δὲ καὶ πρύμνηθεν τοῦ ὑποστέγου «τὰ διανομεῖα, ἐν οἷς ἐφυλάσσοντο αἱ ὀπῶραι καὶ παρεσκευάζοντο τὰ σερμπέτια καὶ τὰ λοιπὰ ἀναψυκτικά» (βλ. καὶ *L. Renard*, L'art naval σελ. 222)· ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἐκαλεῖτο καὶ imohr punkee, δηλαδὴ «πλοῖον-ταώς». Σ. Ε. Λ.

Ἰμπιρτζέκιοϊ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. λ. *Βρυζάνθη*).

Ἰμπισλὲρ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, ἤδη καλούμενον *Παράμερον* (βλ. λ.).

Ἰμπλάκια /*Γεωγρ.*/ (βλ. λ. *Ἰμλάκια*).

ἰμπλίς, ἢ ἰβλίς. Ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ διαβόλου, ὅστις καλεῖται ἐν τῇ μουσουλμανικῇ θρησκείᾳ καὶ *σεϊτὰν (σατάν)*. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις εἶναι ἑβραϊκῆς προελεύσεως. Μυθολογοῦνται δὲ καὶ παρὰ Μουσουλμάνοις τὰ τῆς Γραφῆς περὶ διαβόλου.

Ἴμπν. Λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα *υἱός* (ἄλλοι τύποι της: *ἄμπν, ἔμπν, μπέν, μπίν*). Χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων ἐν ταῖς σημιτικαῖς γλώσσαις (τὰ μὴ εὑρισκόμενα κατωτέρω ὀνόματα ζήτει εἰς *Ἔμπν* ἢ εἰς τὴν λεξικογραφικὴν σειρὰν αὐτῶν ἄνευ τοῦ *Ἴμπν*).

Ἴμπν - Ἀζαρᾶ. Ὁ παρ' Εὐρωπαίοις *Ἀβὲν Ἔζρα* (Ἴμπν-Ἔζρα). Ἑβραῖος ἰατρὸς τῆς Ἀνδαλουσίας ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

— **Ἴμπν - Ἀθίρ, Ἀβδοὺλ Χασάν.** Κοῦρδος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1160 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1234. Δημόσιος ὑπάλληλος ὢν ἐν Μοσούλῃ, ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ συνέγραψε «Γενικὴν ἱστορίαν» μέχρι τοῦ ἔτους 1231, ἧς τὸ πρῶτον μέρος μέχρι τοῦ 923 εἶναι σύνοψις τῆς ἱστορίας τοῦ Ταμπάρι. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Λεΰδεν εἰς 14 τόμους (1851—1876). Ἐπίσης συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν ἀταμπέκων τῆς Μοσούλης, κατάλογον περιλαμβάνοντα 7.500 ὀνόματα συντρόφων τοῦ Μωάμεθ κλπ.

— **Ἴμπν - Ἀθίρ, Μὰζντ - οὐντ - Ντίν.** Κοῦρδος, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν μελέτην τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἀραβικῶν παραδόσεων (1149—1210). Ἐργαζόμενος παρὰ τῷ ἐμίρῃ τῆς Μοσούλης, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνταξιν λαογραφικοῦ λεξικοῦ καὶ λεξικοῦ οἰκογενειακῶν ὀνομάτων. Τὸ πρῶτον τιτλοφορούμενον «Κιτὰμπ ἐλ Νιχάγια», ἐξεδόθη τῷ 1893 ἐν Καΐρῳ, τὸ δὲ δεύτερον, τιτλοφορούμενον «Κιτὰμπ ἐλ Μουρασά», ἐξεδόθη ἐν Βαϊμάρῃ τῷ 1896.

— **Ἴμπν - Ἀθίρ, Ντίγια - οὐντ - Ντίν.** Κοῦρδος κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1163 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1239. Ὑπηρέτησε τὸν Σαλαδῖνον καὶ διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς αἰσθητικῶν ἔργων. Τὸ κυριώτερον σύγγραμμά του «Κιτὰμπ - οὐλ - Μαθὰλ», ἐκδοθὲν ἐπανειλημμένως, ἀποτελεῖ συλλογὴν κριτικῶν ἐπὶ παλαιῶν καὶ συγχρόνων του ἀραβικῶν ποιητικῶν ἔργων.

— **Ἴμπν· Ἀμπάτ.** Ἄραψ ἡγεμὼν τῆς Ἀνδαλουσίας, ἡγεμονεύσας ἐν Κορδούῃ καὶ Σεβίλλῃ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τῆς Καστίλλης, τὸν ὁποῖον ἐνίκησε. Συλληφθεὶς κατόπιν αἰχμάλωτος ἐν πολέμῳ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαρόκκου Γιουσοὺφ μπὲν-Ταφὶν ἀπήχθη εἰς Ἀφρικήν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ν.Μ.

— **Ἴμπν- Ἀμπντ-Ραμπὶχ** (*Ἔμπου-Ὀμὰρ Ἀχμὲτ μπὶν Μωχάμμετ*). Ἄραψ σοφὸς καὶ ποιητὴς τῆς Ἀνδαλουσίας. Ἐγεννήθη τῷ 860 καὶ ἀπέθανε τῷ 939. Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐλ-ἄκτ-οὐλ-φερίτ» ἔργον του εἶναι γνωστὸν καὶ παρ' Εὐρωπαίοις.

— **Ἴμπν-Ἀμπντ-Ραμπὶχ** (*Ἔμπου-Ὀσμὰν Σαΐτ μπὶν-Ἀμπντουρραχμάν*). Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου διακριθεὶς ὡς ἰατρὸς καὶ ἀστρονόμος, ἰδίᾳ δὲ ὡς μετεωρολόγος. Ἀναφέρεται ὅτι μὴ ὑπαρχούσης τότε τῆς κινίνης ἐθεράπευε τοὺς πυρετοὺς δι' ἰδίου συστήματος. Ἔγραψε τρία ἰατρικὰ συγγράμματα. Ν. Μ.

— **Ἴμπν-Ἀραμπί.** Ἄραψ θεολόγος καὶ μυστικὸς φιλόσοφος. Ἐγεννήθη τῷ 1165 ἐν Μουρκίᾳ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1240. Ἐσπούδασεν ἐν Σεβίλλῃ, μεταναστεύσας δὲ εἰς τὰς ἀνατολικὰς μουσουλμανικὰς χώρας ἔζησεν ἐν Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ, Μεσοποταμίᾳ καὶ Ἀνατολῇ, καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ διασήμῳ Ἔμπουλ-Φαράτζ. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὑπολογιζομένων εἰς 400, σῴζονται περὶ τὰ 150, ἐξ ὧν ὀλίγα ἐξετυπώθησαν. Ἐκ τούτων σπουδαιότερον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φουτουχὰτ-ἱ-Μεκκιγιάτ» (=Ἀποκαλύψεις ἐκ Μέκκας), τὸ ὁποῖον εἶναι εἶδος ἐγκυκλοπαιδείας τῆς μυστικιστικῆς σουφικῆς φιλοσοφίας. Τούτου ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ὁ A. von Kremer εἰς τὴν «Geschichte der herrschenden Ideen des Islams (Ἱστορία τῶν ἐν τῷ Ἰσλὰμ κρατουσῶν ἰδεῶν, σ. 102—109). Τὸ δὲ «Φουσοὺς-οὐλ-Χικκιάμ», ἐκτυπωθέντος τῷ 1837 ἐν Καΐρῳ καὶ πραγματευομένου περὶ τῶν εἴκοσιν ἑπτὰ κυριωτέρων προφητῶν, ἐδημοσιεύθησαν καὶ μεταφράσεις εἰς ξένας γλώσσας. Ν. Μ.

— **Ἴμπν - Ἀραπσὰχ Ἀχμὲτ ἴμπν-Μωχάμμετ.** Ἄραψ ἱστορικὸς γεννηθεὶς ἐν Δαμασκῷ τῷ 1388. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Δαμασκοῦ ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, ὡδηγήθη εἰς Σαμαρκάνδην, ὅπου ἐσπούδασε τελειοποιηθεὶς καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν καὶ περσικήν. Περιηγηθεὶς κατόπιν τὴν Μογγολίαν, τὸ Ἀστραχὰν καὶ τὴν Κριμαίαν, κατέληξεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου προσελήφθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ ὡς μεταφραστὴς τῆς ἀραβικῆς καὶ περσικῆς. Τὸ γνωστότερον ἐκ τῶν συγγραμμάτων του εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀδζαΐμπ-οὐλ-μακντοὺρ φὶ-ἀχβὰλ-ἱ-Τιμούρ», ἱστορία τοῦ Ταμερλάνου, μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν λατινικὴν (1767), γαλλικὴν (1658), καὶ τουρκικὴν (1730). Ἔγραψε καὶ ἱστορίαν τῶν χαλιφῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Φὰ-κὲχτ-οὐλ-χουλεμᾶ», μεταφρασθεῖσαν λατινιστὶ (Bonn 1832) ὑπὸ τὸν τίτλον «Fructus imperatorum et jocatio ingeniosorum». Ἀπέθανε τῷ 1450 ἐν Δαμασκῷ. Ν. Μ.

— **Ἴμπν Βάγια, ἢ Ἴμπν Βάντσα.** Ἄραψ φιλόσοφος (βλ. λ. **Ἀβεμπάσε**).

— **Ἴμπν - Βεϊτὰρ ἢ Βιτάρ.** Ἄραψ βοτανικὸς (βλ. *Ἴμπν - Μπαϊτάρ*).

— **Ἴμπν - Γιαχγιά.** Ἐπιφανὴς ἰσραηλιτικὴ οἰκογένεια (βλ. *Γιαχγιὰ-ἴμπν*).

— **Ἴμπν-Γκαμπιρόλ,** καὶ **Ἴμπν-Γκεμπιρόλ.** Διάσημος Ἑβραῖος φιλόσοφος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Μαλάγᾳ τῆς Ἰσπανίας, κατ' ἄλλους μὲν περὶ τὸ 1070, κατ' ἄλλους δὲ περὶ τὸ 1022, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ἐσπούδασεν ἐν Σαραγόσσῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 1058 ἐν Βαλεντίᾳ. Περὶ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ζωῆς ἐλάχισται διεσώθησαν λεπτομέρειαι. Ἀπολέσας εἰς μικρὰν ἡλικίαν τοὺς γονεῖς του, διῆλθε τὸν σχετικῶς βραχὺν βίον του περιπλανώμενος καὶ δυστυχής, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ποιητικῆς του ἰδιοσυγκρασίας. Ἂν καὶ δημοφιλέστατος ἀνέκαθεν παρ' Ἑβραίοις, οὐχὶ τόσον ὡς φιλόσοφος, ὅσον ὡς ποιητής, ὁ Γκαμπιρὸλ δὲν ἦτο γνωστός, ὑπὸ τὴν ἰουδαϊκὴν αὐτοῦ ἰδιότητα, παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τοῦ μεσαίωνος. Ἐν τούτοις, πολλαχοῦ τοῦ ἔργου τοῦ τε Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου μνημονεύεται φιλοσοφικόν τι σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Fons vitae», ὡς ἔργον Ἄραβος τινος Avicebron ἢ Avicebrol καλουμένου. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ταυτότητος μεταξὺ τοῦ Γκαμπιρὸλ καὶ τοῦ Avicebron ὀφείλεται εἰς τὸν Γαλλοεβραῖον ἀνατολιστὴν Sal. Munk.

Ἡ πληρεστέρα ἔκθεσις τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Γκαμπιρὸλ περιέχεται ἐν τῷ κλασσικῷ αὐτοῦ ἔργῳ «Fons Vitae» ἢ Μεκὸρ Χαγίμ», ὅπερ διαιρεῖται εἰς 5 βιβλία. Ὁ Γκαμπιρὸλ ἀκολουθεῖ τὴν διδασκαλίαν τῶν νεοπλατωνικῶν, οὓς ἐγνώρισε διὰ μέσου τοῦ Ἄραβος Ἀλ - Φαραμπῆ, καὶ πιστεύει ὅτι μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ὑπάρχουν ἁπλᾶ συνδετικὰ ὄντα. Ἐκ τῆς πρώτης οὐσίας ἀπορρέουν αἱ ἁπλαῖ μορφαί, ἐκ τούτων δὲ αἱ ἁπλαῖ οὐσίαι, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν συνθέτων ὑλικῶν οὐσιῶν. Ἡ πρώτη αἰτία ἀποτελεῖ ἀπόλυτον ἑνότητα ὑφισταμένην ἔξω πάσης ὕλης καὶ μορφῆς. Ἐκ τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς ἐνεργείας ἐκείνης ἐξεπήδησεν ἡ πρώτη δύναμις, τουτέστιν ὁ δρῶν νοῦς, ὁ ἐγκυμονῶν τὰς πνευματικὰς μορφάς. Εἰς αὐτὸς ἀνήκει καὶ ἡ ψυχή, ἥτις ἐπενεργεῖ περιωρισμένως ἐπὶ τῆς μερικῆς ὕλης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῶν αἰσθήσεων. Ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεων, μὴ ὢν αὐθύπαρκτος, ἀποτελεῖ ὠχρὰν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις ἀλλ' ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἢ καθολικῇ ὕλῃ, ἥτις διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν προσέλαβε τὴν καθολικὴν ἢ παγκόσμιον μορφήν. Ὁ Γκαμπιρὸλ διαβλέπει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πνευματικὰ ὄντα ὑλικήν τινα ὑπόστασιν, ἀποτελοῦσαν τὴν οὐσίαν τοῦ εἶναι. Ἀλλ' ἡ ὑλικότης αὕτη οὐδόλως δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ὑλικότητα τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων, διότι ἡ μὲν πρώτη ὑφίσταται πραγματικὰ ἀφ' ἑαυτῆς, ἐνῷ ἡ δευτέρα ἀποτελεῖ ὠχρὰν εἰκόνα ἐκείνης. Ἡ αἰτία τῶν αἰτιῶν, τουτέστιν ὁ Θεός, δὲν ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ κόσμου κατὰ τρόπον ἄμεσον, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τῆς θείας θελήσεως, ἀποτελούσης τὸν μεσάζοντα μεταξὺ τῆς πρώτης αἰτίας καὶ τοῦ πρώτου αἰτιατοῦ. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὑπόστασιν τῆς ἀρχικῆς αἰτίας, πλανωμένη ὑπεράνω τῶν ἁπλῶν καὶ συνθέτων οὐσιῶν, δημιουργὸς καὶ ὑποκινητὴς τοῦ σύμπαντος. Ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει ἡ κίνησις, δι' ἧς συντελεῖται ἡ γένεσις καὶ ἡ παραγωγή. Κύριον μέλημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ δέον νὰ εἶναι ἡ ἐξάσκησις τοῦ πνεύματος πρὸς σύλληψιν τῆς ἐννοίας τῆς θείας θελήσεως, ἥτις δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰμὴ διὰ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβοῦς ἀσκήσεως. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὴ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου σύλληψις τῆς πρώτης καὶ ἀπολύτου αἰτίας ἄνευ τῆς ἀποβολῆς παντὸς ὑλικοῦ δεσμοῦ. Τοῦτο δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ κατορθώσῃ ἐν μέρει διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς μυστικῆς ἐκστάσεως. Οὕτως ὁ Γκαμπιρὸλ ἐγγίζει τὰ σύνορα τοῦ ἰδεαλιστικοῦ μυστικισμοῦ, πρᾶγμα, ὅπερ ἔκαμέ τινας τῶν ἱστορικῶν νὰ θεωρήσουν τοῦτον ὡς πατέρα τοῦ θεωρητικοῦ μέρους τῆς ἰουδαϊκῆς Καββάλας.

Ἐκτὸς τῆς φιλοσοφίας ὁ Γκαμπιρὸλ ἐκαλλιέργησε καὶ τὴν ποίησιν. Εἶναι ὁ πραγματικὸς ἀναγεννητὴς τῆς λυρικῆς σκέψεως παρ' Ἑβραίοις καὶ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν μεταβιβλικῶν ποιητῶν. Ἂν καὶ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς προσῳδιακοὺς τρόπους ἐμιμήθη τοὺς Ἄραβας, ὑπερέβη κατὰ πολὺ τούτους ὡς πρὸς τὸ ποιητικὸν ὕψος καὶ τὸ βάθος τοῦ στοχασμοῦ. Τὸ ὕφος του ἐμφανίζεται ἐπιμελημένον καὶ σεμνόν. Ἡ λατινικὴ μετάφρασις τῆς «Πηγῆς τῆς ζωῆς» ὀφείλεται εἰς τὸν Gundisalvi τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἐκχριστιανισθέντος Ἰουδαίου J. Avendeath (μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος). Ἡ ἑβραϊκὴ περίληψις του ὑπὸ τοῦ Ἴμπν Φαλακέρα ἐξεδόθη ὑπὸ Munk (ἐν Melanges de philosophie κλπ. Paris 1859). Μεγάλης λαϊκότητος ἀπέλαυε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τοῦ μεσαίωνος τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σέφερ τικοὺν χα' μιντὼθ» ποίημά του περὶ ἠθικῆς, ἐκδοθὲν κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἰούδα Ἴμπν - Τιμπὸν τῷ 1562. Ὡσαύτως ἀποδίδεται εἰς τὸν Γκαμπιρὸλ ἀποφθεγματικὴ συλλογὴ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μιβχὰρ Πενινείμ», ἐκδοθεῖσα μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Thed. Ebert (Frankfurt 1630). Τὰ ποιήματα ἅπαντα τοῦ Γκαμπιρὸλ ἐξεδόθησαν ἐσ άτως ὑπὸ τῶν Bialik - Rubinzki (Warsowie). Τὸ φιλοσοφικόν του ποίημα «Κεθὲρ Μαλχοὺθ» μετεφράσθη ἐμμέτρως γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Leop Stein (1838), λατινιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Fran. Donato ἐν «Ponna aurea linguœ hebraicœ» (Roma 1618).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dukes*, Salomon ben Gabirol aus Malaga und die ethische Worke deselben (1860). — *Joël*, Ibn Gabirol's ἐν «Bedeutung für die geschichte der Philosophie» τόμ. Α' (Breslau 1876). — *D. Stössel*, Salomo ben Gebirol als Philosoph und Förderer de Kabbala (Leipzig 1881). — *J. Guttmann*, Philosophie des Salomo ibn Gabirol (Göttinger 1889). — *Salom. Munk*, Mélanges de Philosophie juive et arabe (Paris 1927²). — *Mich. Wittmann*, Zur Stellung Avicebrols im Entwichlungsgange der arab Philosophie (Münster 1905) κλπ. κλπ. — *Abr. Geiger*, Salom. Gebir. und seine Dichtungen (Leipzig 1867). — *Senior Sachs*, Cantiques de Salomon Ibn Gabirol (Paris 1868). — *Michael Sachs*, Die religiöse poësie der Juden in Spanien (Berlin 1848) σελ. 35. — *Γιωσὲφ Ἐλιγιά*, Ἑβραῖοι ποιηταὶ ἐν περιοδικῷ «Ἡ Βίγλα» τοῦ Μεσολογγίου (1923) ἀρ. 3 κλπ. κλπ.
Γ. ΕΛΙΓΙΑ

— **Ἴμπν-Γκαρὶρ Τζάμπαρι ἢ Τάμπαρι.** Ἄραψ ἱστορικὸς (βλ. Τάμπαρι).

— **Ἴμπν-Ἔζρα.** Σοφὸς Ἰσπανὸς ῥαββῖνος (βλ. *Ἀβὲν - Ἔζρα*).

— **Ἴμπν-Ζεϊντούν.** Ἄραψ ποιητὴς καὶ πολιτικός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ χαλίφου τῆς Κορδούης Μωχάμμετ τοῦ Γ'. Συνδεθεὶς ἐρωτικῶς μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ χαλίφου

Digitized by Google

Οὐελαντὲ καὶ ἀνακαλυφθεὶς ἐφυλακίσθη. Φυγὼν κατόπιν εἰς Σεβίλλην ἔγινε βεζύρης τοῦ ἡγεμόνος Μοταχὶντ-ἰ-μπιλλὰχ καὶ τοῦ υἱοῦ του. Ἀπέθανε τῷ 1086. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Ἰσάκ, Μωχάμμετ.** Ἄραψ ἱστορικός, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 768. Ἠσχολήθη μὲ τὴν συναγωγὴν πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Μωάμεθ διὰ νὰ συγγράψῃ τὸν βίον αὐτοῦ, τοῦτο ὅμως ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβεια, καὶ ὁ Ἴμπν-Ἰσὰκ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ ἀπὸ τῆς Μεδίνας ὅπου ἔζη εἰς Βαγδάτην. Ἐνταῦθα συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Μωάμεθ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ζωὴ τοῦ ἀποστόλου τοῦ Θεοῦ». Τοῦ ἔργου τούτου μόνον ἐπιτομὴ σῴζεται.

—**Ἰμπν-Κιφτί, Δζεμαλεντίν.** Ἄραψ ἱστορικός, ἀνελθὼν καὶ εἰς τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἐγιουπιδῶν. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν Κοπτῶν καὶ τῶν Σελτζουκιδῶν ὡς καὶ ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταρὶχ οὐλ-χουκεμᾶ». Ἀπέθανε τῷ 1248 εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Κουταϊμπᾶ.** Ἄραψ ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 828 ἐν Βαγδάτῃ, ὅπου ἐδίδαξε θεολογίαν καὶ ἐχρημάτισε δικαστής. Ἀπέθανε τῷ 889. Ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, ὧν γνωστότερα παρ' Εὐρωπαίοις εἶναι τὸ «Ἀντάμπ-οὐλ-μα'αρίφ» καὶ τὸ «Κιτάμπ-οὐλ-μα'αρίφ» (βιβλίον τῶν γνώσεων) ὡς καὶ αἱ βιογραφίαι τῶν ἀρχαίων Ἀράβων ποιητῶν, τῶν ὁποίων ἡ εἰσαγωγὴ μετεφράσθη εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ Nöldeke (1864). Ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου τούτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Sproull ἀγγλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον An extract from Ibn-Kutaiba's Adab-al-Katib» (Λειψία 1877). Ἔγραψεν ὡσαύτως διάφορα ἑρμηνευτικὰ τοῦ κορανίου, ὡς τὸ «Κιτάμπ-l-μουσικουλὰτ-ἀλ-Κοράν» (τὸ βιβλίον τῶν δυσκολιῶν τοῦ Κορανίου) καὶ τὸ «Κιτάμπ-l-φ'-Ἰλμ-γαρὶπ-ἀλ-χαντὶθ-β'αλ-Κοράν». Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Μαάτ.** Ἄραψ γραμματικὸς (βλ. λ. *Ζαβάβι ἀλ-Ζεὶν* κτλ.).

—**Ἰμπν-Μουσᾶ, Ἀμπντ-ἐλ-Ἀζίζ.** Μουσουλμάνος διοικητὴς τῆς Ἀνδαλουσίας, ζήσας κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα. Υἱὸς τοῦ Μουσᾶ στρατηγοῦ ἐπὶ χαλίφου Ἄμπντ-ἀλ-Μαλίκ, ἠκολούθησε τὸν πατέρα του κατὰ τὴν εἰς Ἱσπανίαν ἐκστρατείαν, καὶ ὅταν οὗτος ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ χαλίφου, ὁ Ἴμπν-Μουσᾶ ἔγινε διοικητὴς τῆς Ἀνδαλουσίας καὶ ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ Ἱσπανοῦ βασιλέως Ροδερίχου Ἐγιλόνην.

—**Ἰμπν-Μπαϊτάρ.** Ἄραψ βοτανικός, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ἐπίθετον *Νεμπατί* (=βοτανικός). Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν Μαλάγᾳ τῆς Ἱσπανίας, περιηγήθη δὲ χάριν μελετῶν τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν ἀληθῶν ὀνομάτων διαφόρων φυτῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου, τὰ ὁποῖα εἶχον παραφθαρῇ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Αἴγυπτον ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Ἐγιουπίδου ἡγεμόνος Μελὶκ Κιαμὶλ Μεχμέτ, ἀναδειχθεὶς πρύτανις τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βοτανικῶν. Ἀπέθανε τῷ 1248 ἐν Δαμασκῷ. Ἔγραψε «Βοτανικήν», ἑρμηνείαν τοῦ Διοσκορίδου καὶ ἄλλα ἔργα περὶ βοτανῶν καὶ φαρμάκων. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Μπατλάν, Μουχτὰρ μπὲν-Χάσαν.** Χριστιανὸς Ἄραψ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Βαγδάτῃ καὶ περιηγηθεὶς τὴν Μεσοποταμίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον. Ἀπέθανε τῷ 1052 ἐν μονῇ τινι παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν. Ἔγραψεν ἰατρικὰ τινα συγγράμματα, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ περὶ ὑγιεινῆς («Τακβὶμ-οὐλ-σιχάτ»). Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Μπατοῦτα.** Ἄραψ περιηγητὴς (βλ. *Μπατοῦτα*).

—**Ἰμπν-Μπατρίκ, Σαΐτ.** Χριστιανὸς Ἄραψ ἰατρὸς καὶ θεολόγος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν Αἰγύπτῳ. Τῷ 933 ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Κοπτῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἀπέθανε τῷ 941. Ἔγραψεν ἀραβιστὶ ἰατρικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα.

—**Ἰμπν-Μπάτζα, Ἀμποὺ-Μπεκρ-Μωχάμμετ ἰμπν-Γιαχιά.** Ἄραψ ἰατροφιλόσοφος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καλούμενος *Ἀβεμπάσε* (βλ. λ.).

—**Ἰμπν ἐλ-Νταμπῆ.** Ἰουδαῖος λόγιος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐλναμπῆ* Μεὴρ (βλ. λ.).

—**Ἰμπν-Ντουρεΐντ.** Ἄραψ φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Βασόρᾳ καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν Περσίᾳ καὶ Βαγδάτῃ. Ἀπέθανε τῷ 933. Τὸ κυριώτερον αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαξούρα» διδακτικὸν ποίημα, μεταφρασθὲν καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ λεξικογραφικὸν «Κιτάμπ-ἐλ-μαλαχίν».

—**Ἰμπν-Οὐσαϊμπιᾶ.** Ἄραψ ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1233 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1270 ἐν Δαμασκῷ. Ἦτο υἱὸς ὀφθαλμολόγου, ἐσπούδασε δὲ ἰατρικὴν ἐν Δαμασκῷ καὶ Καΐρῳ. Ἐχρημάτισεν ἰατρὸς τοῦ ἐπὶ Σαλαδίνου ἱδρυθέντος νοσοκομείου τοῦ Καΐρου. Τὸ γνωστότερον τῶν συγγραμμάτων του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγιοὺν-οὐλ-ἀνμπᾶ φὶ ταμπάκατ-οὐλ-ατιμπμπᾶ», εἶδος συλλογῆς βιογραφιῶν ὅλων τῶν ἰατρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν ἰσλαμικῶν χωρῶν, ἐκδοθὲν ἐν Καινιξβέργῃ τῷ 1884. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Ρουμῆ.** Ἄραψ ποιητής, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὅπως δεικνύει τὸ ἐπώνυμόν του (*ἀλ-Ρουμῆ* =ὁ Ρωμιός), γεννηθεὶς ἐν Βαγδάτῃ. Ἀπέθανε τῷ 896, κατ' ἄλλους μὲν δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ βεζύρου τῆς Βαγδάτης, φοβουμένου τὴν ποιητικὴν του σάτιραν, κατ' ἄλλους δὲ ἕνεκα ἀπροσεξίας τοῦ ἰατροῦ του, χορηγήσαντος αὐτῷ δηλητήριον ἀντὶ φαρμάκου. Τὰ ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα συχνὰ ἐνθυμεῖται τὴν ἑλληνικὴν του καταγωγὴν καὶ ὑπερηφανεύεται δι' αὐτήν, διακρίνονται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐμπνεύσεώς των. Πλούσια εἰς νέα μέσα ἐκφράσεως καὶ τελείως διάφορα ἀπὸ τὰ τῶν συγχρόνων του, ἐξένισαν αὐτούς. [Πρβλ. *Π. Πατρικίου* σχετικὴν μελέτην ἐν περιοδικῷ «Ἑρμῆς» (Ἀλεξάνδρεια 1927) ἀριθ. 6.]

—**Ἰμπν-Ρουμιέ.** Ἄραψ βοτανικός, ἀκμάσας ἐν Ἀνδαλουσίᾳ. Ἐγεννήθη τῷ 1166 ἐν Σεβίλλῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 1239. Περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν καὶ Ἀραβίαν χάριν βοτανολογικῆς μελέτης καὶ ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα ἑρμηνεύσας τὰ τοῦ Διοσκορίδου. Συνέγραψε λεξικὸν τῆς βοτανικῆς. Τὸ ὄνομά του δεικνύει ἑλληνικὴν καταγωγήν. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Ρούστ.** Ἀραβικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἄραβος φιλοσόφου *Ἀβερρόη* (βλ. λ.).

—**Ἰμπν-Σακαριγιά** (*Ἀμποὺ Μπέκρ*). Ἄραψ ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (βλ. *Ραζῆ*).

—**Ἰμπν-Σαούτ.** Ἄραψ ἀρχηγὸς (σεΐχης) τῆς Δεραγίας, πρωτευούσης τῆς ἐν Ἀραβίᾳ χώρας τοῦ Νέτζτ (ἢ Νέτζιτ), ὅστις ἀσπασθεὶς ἐκ τῶν πρώτων τὰς ἰδέας τοῦ Μωχάμμετ-ἰμπν-Ἀβδοὺλ-Βαχὰπ (ἢ Οὐάχαπ), ἀναμορφωτοῦ τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἐν Ἀραβίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα του, ἐγένετο ἱδρυτὴς δυναστείας ἡγεμονευσάσης ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς κεντρικῆς Ἀραβίας.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀβδοὺλ-Ἀζίζ* διέδωκε τὸν βαχαβισμὸν πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Νέτζτ. Ὁ τούτου υἱὸς *Σαοὺτ* ἐκυρίευσε τὴν ἐν Μεσοποταμίᾳ ἱερὰν πόλιν τῶν σιιτῶν, Κερμπελᾶ, καὶ κατέστρεψε τὰ ἐκεῖ προσκυνήματα, κατόπιν δὲ καὶ τὴν Μέκκαν. Οὗτος ἐφονεύθη τῷ 1802 ὑπὸ φανατικοῦ σιίτου. Ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τοῦ *Σαούτ*, φέροντος καὶ τούτου τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐξεστράτευσεν αἰγυπτιακὸς στρατός, ὅστις κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν τῶν βαχαβιτῶν τῷ 1815 καὶ κατόπιν συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν *Ἀβδουλλὰχ-ἰμπν-Σαούτ*. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Σαοὺτ Ἀβδοὺλ Ἀζίζ.** Βασιλεὺς τῶν ἡνωμένων βασιλείων Χετζάζης καὶ Νέτζτ, κυριαρχῶν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου μὲ πρωτεύουσαν τὴν Μέκκαν. Οὗτος ζῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀφανείας τοῦ βαχαβισμοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σεΐχου τοῦ Κουέϊτ, κατώρθωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος νὰ ἀπελευθερώσῃ μέγα μέρος τῆς χώρας τῶν προγόνων, ἥτις διετέλει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἴμπν-Ρεσίτ, τῷ δὲ 1912—1913 ἐπωφελούμενος τῶν ἐκ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων περισπασμῶν τῆς Τουρκίας ἐκυρίευσεν ὁλόκληρον τὸ Νέτζτ καὶ ἤρχισε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Ἴμπν-Ρεσίτ, συμμάχου τῶν Τούρκων.

Τῷ 1916 οἱ Ἄγγλοι βλέποντες τὰς προόδους τοῦ Ἴμπν-Σαοὺτ συνῆψαν μετ' αὐτοῦ συνθήκην φιλίας. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ Ἴμπν-Σαοὺτ ἤρχισε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἄγγλων ἱδρυθέντος βασιλείου τῆς Χετζάζης (Ἐτζάζης) ὑπὸ τοῦ τέως ἐμίρην Χουσεΐν. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1925, ὅτε ὁ Ἴμπν-Σαοὺτ ἐνίκησε τελείως τὸν Χουσεῒν καὶ κατέλαβε τὴν Μέκκαν, γενόμενος οὕτω βασιλεὺς τῆς Χετζάζης, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ τέως ἡγεμονία τοῦ Νέτζτ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἰμπν-Σινά.** Ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ Ἄραβος ἰατροῦ καὶ φιλοσόφου *Ἀβικέννα* (βλ. λ.).

—**Ἰμπν-Τάμπαρι.** Ἄραψ ἱστορικὸς (βλ. *Τάμπαρι*).

—**Ἰμπν-Τελμίζ.** Χριστιανὸς Ἄραψ ἰατροφιλόσοφος καὶ ποιητὴς ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα ἐν Δαμασκῷ, ὅπου διηύθυνε τὸ ἐκεῖ φρενοκομεῖον. Ἔγραψε διάφορα ἰατρικὰ συγγράμματα, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ περὶ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Τζάμπαρι.** Ἄραψ ἱστορικὸς (βλ. λ. *Τάμπαρι*).

—**Ἰμπν-Τζουμπαΐρ.** Ἄραψ περιηγητὴς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Βαλένθια τῷ 1146 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1218 μ. Χ. Τῷ 1182 ἐπεχείρησε τὴν πρώτην του ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν περιοδείαν, ἐκκινήσας ἐκ Γρενάδας. Ἐπεσκέφθη τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Δαμασκόν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ἄλλα μέρη. Μετά τινα ἔτη ἐπεχείρησε καὶ δευτέραν. Κατέλιπε σημαντικὸν «Ὁδοιπορικόν», ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1846 ἐν Παρισίοις μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων, τῷ 1852 ἐν Leyden τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῷ 1908 ἐν Καΐρῳ.

—**Ἰμπν-Τουλούν.** Ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Τουλουνιδῶν ἐν Αἰγύπτῳ (βλ. λ. *Τουλούν*).

—**Ἰμπν-Τοφαΐλ (Ἄμπου-Μπὲκρ Μωχάμμετ).** Ἄραψ φιλόσοφος ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἐγεννήθη ἐν Γουάδιξ τῆς ἐπαρχίας Γρενάδας, ἀπέθανε δὲ τῷ 1185 ἐν Μαρόκκῳ. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα περὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας καὶ ἀστρονομικά, πρὸς δὲ φιλοσοφικὸν μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Χάγι-ἴμπν-Γιακτάν», τὸν ὁποῖον εἶχε χρησιμοποιήσει καὶ ὁ Ἀβικέννας εἰς ἓν τῶν συγγραμμάτων του. Τὸ βιβλίον πραγματεύεται περὶ τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, δυναμένου νὰ ἐξυψωθῇ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς γνώσεως διὰ μόνης τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἄνευ ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Μετεφράσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἑβραϊκὴν ὑπὸ τοῦ Μωϋσῆ Ναρμπόν, ἔγινε δὲ γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Philosophus autodidactus», ἐκδοθὲν τῷ 1671 ἐν Ὀξφόρδῃ ἀραβιστὶ καὶ λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ E. Pocock καὶ κατόπιν εἰς γερμανικὴν καὶ ὁλλανδικὴν μετάφρασιν. Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Φαρίτ.** Ἄραψ ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Καΐρῳ τῷ 1181, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1235. Θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος μυστικοπαθὴς ποιητὴς τῶν Ἀράβων, γράψας πολλὰ τῶν ποιημάτων του ἐν καταστάσει ἐκστάσεως. Ἐν τούτων ἐξέδοθη ὑπὸ τοῦ Ἰ. Χάμμερ Πουργκστὰλ ὑπὸ τὸν τίτλον «Das arabische hohe Lied der Liebe (Βιέννη 1854). Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Χάζμ.** Ἄραψ θεολόγος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, γεννηθεὶς πλησίον τῆς Κορδούης τῷ 994. Ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ σαφιτικὸν μουσουλμανικὸν δόγμα καὶ μετὰ τὰς σπουδὰς εἰσῆλθεν εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀνελθὼν μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ βεζύρου. Θεωρηθεὶς ὅμως ὡς αἱρετικὸς (ζαχιρίτης) ἐπαύθη καὶ ἔκτοτε ἰδιώτευσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1064).

Εἰς τὰ δογματικὰ ἀνῆκεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν ζαχιριτῶν, οἵτινες ἐδέχοντο μόνον τὴν ἐξωτερικὴν ἔννοιαν τοῦ Κορανίου καὶ τῆς παραδόσεως, μὴ παραδεχόμενοι τὴν κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνείαν καὶ τὴν προσφυγὴν εἰς τὰ φῶτα τῶν διδασκάλων οὐδὲ τὴν ἀτομικὴν γνώμην. Ὁ Ἴμπν-Χάζμ ἐπεξέτεινε τὴν θεωρίαν τῆς σχολῆς ταύτης ἐκ τῆς ἱερονομολογίας εἰς τὴν δογματικὴν θεολογίαν. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἱδρύσῃ νέαν σχολήν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὸ «Κιτὰμπ-οὐλ-μιλὰλ βὰν' νιχάλ» (τὸ βιβλίον τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν αἱρέσεων). [Πρβλ. *I. Goldziher*, Die Zahiriten καὶ τὸν *M. Schreiner* ἐν «Journal of the German Oriental Society».] Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Χαλικιάν.** Ἄραψ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀρβήλοις (Ἐρμπὶλ) τῆς Μεσοποταμίας τῷ 1211 καὶ ἀκμάσας ἐν Δαμασκῷ, ὅπου διετέλεσεν ἀρχιδικαστὴς καὶ καθηγητής. Ἀπέθανε τῷ 1272. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, τῶν ὁποίων τὸ γνωστότερον εἶναι δίτομον βιογραφικὸν λεξικόν, ἐκτυπωθὲν τῷ 1882 ἐν Καΐρῳ εἰς 3 τόμους, γνωστὸν δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βεφιὰτ-οὐλ-ἀϊὰν (οἱ θάνατοι τῶν διασήμων ἀνδρῶν, ἢ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τῶν διασήμων ἀνδρῶν), τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τῆς ἀκριβολογίας του θεωρεῖται μία τῶν κυριωτέρων πηγῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀραβικῆς λογοτεχνίας. Περιέχει 865 βιογραφίας, μετεφράσθη δὲ εἰς τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, μεταξὺ δὲ ἄλλων εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ de Slane (1838—1842, Παρίσιοι). Ν. Μ.

—**Ἰμπν-Χαλντούν.** Ὁ μεγαλύτερος καὶ διασημότερος τῶν Ἀράβων ἱστορικῶν, κατέχων ὑπέροχον θέσιν καὶ ἐν τῇ καθόλου ἱστορικῇ ἐπιστήμῃ. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας τῆς ἀραβικῆς χώρας τοῦ Χαδραμούτ (τῆς Χατραμωτίτιδος), μεταναστευσάσης εἰς Ἱσπανίαν κατὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν καὶ ἐγκατασταθείσης εἰς Καρμόναν καὶ Σεβίλλην. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τοῦ Β', ἡ οἰκογένεια αὕτη μετηνάστευσεν εἰς Τύνιδα, ὅπου καὶ ἐγεννήθη ὁ Ἴμπν-Χαλντοὺν τῷ 1332. Σπουδάσας θεολογίαν προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος καὶ κατόπιν τοῦ σουλτάνου τοῦ Μαρόκκου Ἄμπου Ἰνὰν Φαρὶς τοῦ Α', ὡς

Ἴμπν Χαλντούν.

Digitized by Google

ἰδιαίτερος γραμματεύς του. Κατηγορηθεὶς ἢ μᾶλλον συκοφαντηθεὶς διὰ καταχρήσεις, ἐφυλακίσθη καὶ ἔμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ σουλτάνου τούτου (1358). Ἀποφυλακισθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ βεζύρου, ἀνέλαβε τὴν προηγουμένην ὑπηρεσίαν του ἐπὶ διαφόρων σουλτάνων, ἀσχολούμενος καὶ εἰς τὴν ποίησιν. Δυσαρεστήσας ὅμως τὸν βεζύρην ἀπῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν καὶ ἔζησεν ἐν Γρενάδᾳ, ὅπου ἔτυχε μεγάλων τιμῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Ἴμπν-Ἄχμαρ. Προκαλέσας, ὡς ἐκ τούτου, τὸν φθόνον τοῦ βεζύρου Ἴμπν-Χατίπ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τῷ 1364 εἰς Μαρόκκον, ὅπου ὁ σουλτᾶνος Ἄμπου-Ἀμπνταλλάχ, γνωστός του ἐκ τῆς φυλακῆς, ὅπου εἶχον κλεισθῇ καὶ οἱ δύο πρὸ ἐτῶν, τὸν περιεποιήθη καὶ τὸν διώρισε βεζύρην του. Φθονηθεὶς καὶ διαβληθεὶς καὶ πάλιν ἀπεσύρθη εἰς Σαχάραν. Μετὰ πολλὰς περιπετείας, κατὰ τὰς ὁποίας μετέβη δὶς ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Ἀνδαλουσίαν, ἀπεσύρθη πάλιν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μονάζων εἰς Μπενι-Τουτζίν, ἤρχισε τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας του. Τῷ 1378 ἐπανῆλθεν εἰς Τύνιδα, ὅπου εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σουλτάνου Ἰμπραχὶμ-μπὲν Ἀμπᾶς, ἐξηκολούθησε τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας του. Κινήσας ὅμως πάλιν τὸν φθόνον τῶν περὶ τὸν σουλτᾶνον, ὅστις ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας ταύτης, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκεῖ ἐδίδαξεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ τζαμίου Ἀλ-Ἄζχαρ, διορισθεὶς καὶ ἀρχιδικαστής. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, εὑρεθεὶς εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Μογγόλου κατακτητοῦ. Πληγεὶς καιρίως ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς οἰκογενείας του, πνιγείσης κατὰ τὸ ἐκ Τύνιδος εἰς Αἴγυπτον ταξίδιον, παρητήθη τοῦ δικαστικοῦ ἀξιώματος καὶ διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἐν Καΐρῳ διδάσκων καὶ συγγράφων. Ἀπέθανε τῷ 1406.

Τὸ κυριώτερον ἱστορικὸν ἔργον του εἶναι ἡ «Παγκόσμιος ἱστορία» (τῆς ὁποίας ὁ ἀραβικὸς τίτλος εἶναι «Κιτὰμπ-ουλ-ἰμπὰρ βὲ ντιβὰν-ἐλ-μουπτανττὰ β'αλχαμπὰρ φὶ ἀγιὰμ-ουλ-ἀράμπ β' ἀλ-ἀτζὰμ β' ἀλ-Μπερμπὲρ», ἤτοι «Βιβλίον τῶν παραδειγμάτων, συλλογὴ περὶ καταγωγῆς καὶ πληροφορίαι περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀράβων, τῶν ξένων καὶ τῶν Βερβέρων), πραγματευομένη εἰδικώτερον περὶ τῶν Ἀράβων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, μιᾶς εἰσαγωγῆς καὶ μιᾶς αὐτοβιογραφίας. Τὸ πρῶτον βιβλίον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δεύτερον ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλων λαῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ συγγραφέως, τὸ δὲ τρίτον πραγματεύεται τὴν ἱστορίαν τῶν Βερβέρων καὶ γενικῶς τῶν λαῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς. Ἡ εἰσαγωγὴ εἶναι θεωρητικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Μετάφρασις μέρους τῆς ἱστορίας ταύτης εἰς τὴν γαλλικὴν ἐξεδόθη τῷ 1852—1856 ἐν Ἀλγερίῳ ὑπὸ τοῦ Βαρώνου de Slane ὑπὸ τὸν τίτλον «Histoire des Berbères». Ἡ δὲ εἰσαγωγὴ («Μοκάνταμ») ἐξεδόθη τῷ 1858 ἐν Παρισίοις ἀραβιστὶ ὑπὸ τοῦ M. Quatremère, κατόπιν δὲ καὶ εἰς γαλλικὴν μετάφρασιν. Τὰ περὶ ἐκστρατειῶν τῶν Φράγκων εἰς μουσουλμανικὰς χώρας ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ C. J. Tornberg ἐν Οὐψάλᾳ (1840) Τέλος ἡ «Αὐτοβιογραφία» ἐδημοσιεύθη ἐν γαλλικῇ μεταφράσει ὑπὸ τοῦ de Slane ἐν τῇ «Journal Asiatique» (série 4, τ. III). Ἀγγλιστὶ ἔγραψε περὶ τοῦ Ἴμπν-Χαλντοὺν ὁ R. Flint ἐν τῇ «History of the Philosophy of History» (Edinburgh 1893). Ἡ ὅλη ἱστορία ἐξεδόθη ἀραβιστὶ εἰς 7 τόμους ἐν Καΐρῳ, μετεφράσθη δὲ ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν ὑπὸ τοῦ Δζεβδὲτ πασᾶ.

Ἐκτὸς τῆς «Γενικῆς «Ἱστορίας» ὁ Ἴμπν-Χαλντοὺν ἔγραψε καὶ «Ἱστορίαν τῆς Γρενάδας», προσέτι δὲ «Λογικὴν» καὶ πολλὰ ἄλλα συγγράμματα.

Ὁ Ἴμπν Χαλντοὺν εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, ὁ πρῶτος ὅστις συνέλαβε σαφῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ἀληθῶς ἐπιστημονικῆς, ἐρειδομένης ἐπὶ ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν παλαιῶν μεθόδων, δι' ὧν ἠρευνᾶτο ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία. Τριακόσια ἔτη πρὸ τοῦ Βίκο — ὅστις γενικῶς θεωρεῖται πατὴρ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας— ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης εἰς τὰ ἀξιόλογα «Προλεγόμενα» τῆς παγκοσμίου ἱστορίας του.

Αὐστηρὸς πρὸς τοὺς προηγηθέντας αὐτοῦ ἱστορικούς, πιστεύει ὅτι τὸ ἅπαντον τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης δὲν εἶναι ἡ ἀλλεπάλληλος παράταξις μαχῶν καὶ ἄλλων παρομοίας φύσεως γεγονότων. «Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς ἱστορίας, λέγει, εἶναι νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τὸν πολιτισμόν, καὶ νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπὶ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνδέονται μετ' αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς πρωτογόνου ζωῆς, ἐπὶ τῆς ἐξημερώσεως τῶν ἠθῶν, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φυλῆς, ἐπὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ὁποίαν ἔχουν λαοί τινες ἐπὶ ἄλλων καὶ ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὴν γένεσιν τῶν κρατῶν καὶ τῶν δυναστειῶν, ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῶν τάξεων, ἐπὶ τῶν ἀσχολιῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἀφιερώνουν τὰς ἐργασίας των καὶ τὰς προσπαθείας των, ὅπως εἶναι τὰ βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα, αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ τέχναι, ἐν γένει δὲ ἐπὶ ὅλων τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνίας». Πᾶσαι αἱ ἱστορικαὶ διηγήσεις εἶναι ψευδεῖς, διότι οἱ συγγράφοντες αὐτὰς ἀγνοοῦν τὰς σχέσεις τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν γεγονότων καὶ τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι τὰ συνοδεύουν, ὅπως ἐπίσης ἀγνοοῦν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα γεννοῦν τὸν πολιτισμόν. Ἐμβαθύνοντες εἰς τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῶν γεγονότων καὶ τῶν συμβάντων, δυνάμεθα νὰ ἐξελέγξωμεν τὴν ἀλήθειαν κάθε ἱστορικῆς διηγήσεως. Αἱ πράξεις τῶν ἀτόμων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κοινωνικῆς των συμβιώσεως, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα ἀναγκαῖον, διότι οὐδέποτε ἡ ἀτομικὴ μεμονωμένη ἱκανότης τοῦ ἑνὸς θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ κατάκτησιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ζωήν. Ἡ κοινωνία συνέστη λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀσφαλείας ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ἴμπν Χαλντοὺν διαιρεῖ τὸ ἔργον του ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας («Προλεγόμενα») εἰς ἑπτὰ τμήματα, τὰ ἑξῆς: α) περὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει, περὶ τῶν ποικιλιῶν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς καὶ περὶ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας κατέχουν αὗται· β) περὶ τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τοῖς νομάσι, περὶ τῶν ἡμιαγρίων φυλῶν καὶ λαῶν· γ) περὶ τῆς δυναστικῆς κυβερνήσεως, τοῦ χαλιφάτου, τῆς βασιλείας καὶ τῶν ἀξιωμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀναγκαίως εἰς κάθε κράτος· δ) περὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις γεννᾶται ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἐχόντων μόνιμον διαμονήν, περὶ τοῦ ρόλου τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· ε) περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων, περὶ τῶν διαφόρων τρόπων προμηθείας τῶν ἀναγκαίων καὶ πλουτισμοῦ· στ) περὶ τῶν ἐπιστημῶν, περὶ τῶν μέσων τῆς κατακτήσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ ζ) περὶ τῆς βιομηχανίας. Ὁ Ἴμπν Χαλντοὺν ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῆς καινοτομίας, τὴν ὁποίαν εἰσῆγεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας. «Ἠκολούθησα, λέγει, πρωτότυπον σχέδιον, φαντασθεὶς νέαν μέθοδον συγγραφῆς ἱστορίας, καὶ ἐξέλεξα ὁδόν, ἡ ὁποία θὰ ἐκπλήξῃ τὸν ἀναγνώστην, πορείαν καὶ σύστημα ἐξ ὁλοκλήρου ἰδικά μου».

Ν. Μ.—Θ. Π.

—**Ἴμπν-Χεγιάμ.** Ἄραψ μαθηματικὸς καὶ ἰατροφιλόσοφος γεννηθεὶς ἐν Βασόρᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1030. Ὑπὸ τοῦ Φατιμίδου χαλίφου Χακὶμ-μπιἔμρ-Ἰλλὰχ ἐκλήθη εἰς Αἴγυπτον, ὅπως διευθύνῃ ὑδραυλικὰ ἔργα χρησιμοποιήσεως τῶν πλημμυρῶν τοῦ Νείλου. Ἰδὼν ὅμως τὰ ἀρχαῖα αἰγυπτιακὰ ἔργα ἀπεθαρρύνθη καὶ παρῃτήθη πάσης ἐνεργείας. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ δὲ ἄλλων «Σέρχ-ἰ-οὐσούλ-ἰ-Ἀκλίντις» (ἑρμηνεία τοῦ συστήματος τοῦ Εὐκλείδου) καὶ ἄλλα ἑρμηνευτικὰ τοῦ Ἀρχιμήδους, τοῦ Ἀπολλωνίου, τοῦ Ἀριστοτέλους, Γαληνοῦ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων μαθηματικῶν, ἰατρῶν καὶ φιλοσόφων, πρὸς δὲ γεωμετρικά, ἀστρονομικά, φυσιολογικὰ κ.λ.

Ν. Μ.

—**Ἴμπν-Χισάμ.** Ἄραψ σοφὸς γεννηθεὶς ἐν Βασόρᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Καΐρῳ τῷ 828. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι βιογραφία τοῦ Μωάμεθ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ Gustav Weil (Στουτγάρδη 1864).

Ν. Μ.

Ἴμπο (Ibo) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος εὐλίμενος, κειμένη εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς παρὰ τὴν Μοζαμβίκην. Οἱ κάτοικοι διεξάγουσι σημαντικὸν ἐμπόριον χάουρι. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις, σημαντικώτατον κέντρον ἐμπορίου φοινικελαίου. Κάτ. 8.500.

Μ. Ν. Δ.

Ἴμπο (Ibo). Φυλὴ ἡμιαγρίων μαύρων ἐν Νιγηρίᾳ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατοικοῦσι καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ὄμποβο, ἀσχολοῦνται δὲ κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ὑφαντουργίαν. Κυριώτερος αὐτῶν συνοικισμὸς εἶναι ἡ *Ἴδα*, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Νείγηρος.

Μ. Ν. Δ.

Ἰμποκο (Iboko) *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Κογγῳ σταθμοῦ *Μπανγκάλα* (βλ. λ.).

Ἰμπραήμ (Ibrahim, προφ. *Ἰμπραχίμ*). Ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ. Ἀραβιστὶ ἐκφέρεται μὲ τὸν τιμητικὸν τίτλον *Χαζρὲτ (Χαζρὲτ-ἰ-Ἰμπραχίμ)*, ὅστις δίδεται εἰς ὅλους τοὺς μεγάλους προφήτας. Τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπιτάσσεται τὸ ἐπίθετον *Χαλὶλ-οὐρ-Ραχμὰν* (= φίλος τοῦ Θεοῦ), ὡς ἀξιωθέντος τῆς τιμῆς τοῦ νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Θεωρεῖται ὁ πρῶτος καὶ προπάτωρ ὅλων τῶν προφητῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὡς γενάρχης τῶν Ἀράβων, ἀναφερόμενος ἐν τῷ Κορανίῳ.

Ν. Μ.

—**Ἰμπραήμ.** Δέκατος ὄγδοος Ὀσμανίδης σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, υἱὸς Ἀχμὲτ τοῦ Α' καὶ τῆς Ἑλληνίδος τὸ γένος σουλτάνας Κιοσέμ, γεννηθεὶς τῇ 4ῃ Νοεμβρίου 1615 καὶ ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου 1640 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αἱμοχαροῦς ἀδελφοῦ του Μουρὰτ τοῦ Δ'. Ὁ Ἰμπραὴμ ἦτο ἔκδοτος μέχρι μανίας εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ χαρεμίου, τοῦ ὁποίου αἱ ἔνοικοι ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπ' αὐτοῦ εἰς μέγαν βαθμόν, ἐνῷ συγχρόνως ἐσπαταλῶντο ἄπειρα ποσὰ εἰς ἄνθη καὶ βαρύτιμα ὑφάσματα. Τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου τούτου ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησις τῆς *Κρήτης*, πλὴν τοῦ Ἡρακλείου. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν Εὔξεινον οἱ Τοῦρκοι ἀνέκτησαν τὸ Ἀζόφ, τὸ ὁποῖον εἶχον καταλάβει οἱ Κοζάκοι. Αἱ σπατάλαι καὶ ὁ ἄσωτος βίος τοῦ Ἰμπραὴμ ἐγέννησαν μεγάλην δυσαρέσκειαν μεταξὺ τῶν γενιτσάρων. Οὗτοι φονεύσαντες τὸν μέγαν βεζύρην *Ἀχμὲτ πασᾶν Χεζὰρ-παρὲ* (βλ. λ.), διώρισαν ἀντικαταστάτην του κάποιον γέροντα ὀνόματι Σοφοῦ Μωχαμὲτ πασᾶν. Συγχρόνως δὲ ἀνακηρύξαντες σουλτᾶνον τὸν ἑπταετῆ μόλις Μεχμέτ, εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τῶν ἀνακτόρων καὶ ἀπαιτήσαντες νὰ ἐμφανισθῇ ὁ Ἰμπραὴμ ἀπήγαγον αὐτὸν μετὰ μακρὰν σφοδρὰν στιχομυθίαν εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου τὸν ἐνέκλεισαν μὲ δύο δούλας του (8 Αὐγούστου 1648). Μετὰ δύο ἡμέρας, ἐκδοθέντος φετβᾶ τοῦ σεϊχουλισλάμη, καθ' ὃν δύο χαλιφῶν ὑπαρχόντων ὁ εἷς δέον νὰ θανατοῦται, ἠνοίχθη ἡ φυλακὴ καὶ εἰσῆλθεν ὁ βεζύρης μετὰ τῶν δημίων, οἵτινες ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον των, ἐνῷ ὁ Ἰμπραὴμ διεμαρτύρετο καὶ κατηρᾶτο τὸν τουρκικὸν λαὸν ὡς ἀγνώμονα καὶ ἄπιστον.

Ν. Μ.

— **Ἰμπραήμ.** Δέκατος τρίτος Ὀμεϊάδης χαλίφης, ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 744. Ἀντεπεξελθὼν ἐναντίον μιᾶς ἐπαναστάσεως, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τρεῖς μόλις μῆνας μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του. Ἀπέθανε τῷ 750, πνιγεὶς κατὰ τὴν φυγὴν εἰς τὸν ποταμὸν Ζάμπ, παρὰ τὴν Μοσούλην.

Ν. Μ.

— **Ἰμπραήμ.** Εἰκοστὸς πρῶτος Ἀββασίδης χαλίφης (βλ. *Μουτεκί*).

— **Ἰμπραήμ** ***Ἀαντὶλ-Σάχ.*** Τέταρτος βασιλεὺς τῆς εἰς τὸ Δεκκὰν τῶν Ἰνδιῶν βασιλευσάσης δυναστείας τῶν Ἀαντιλσαχιδῶν. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1534, βασιλεύσας 24 ἔτη, τὰ ὁποῖα διῆλθεν εἰς διηνεκεῖς πολέμους μὲ τοὺς γείτονάς του. Εἰσήγαγεν εἰς τὰς Ἰνδίας ἀντὶ τοῦ σιιτικοῦ τὸ χανεφιτικὸν μουσουλμανικὸν δόγμα, ἐξορίσας τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ του Πέρσας (σιίτας) καὶ ἀντικαταστήσας τὴν τέως ἐν χρήσει περσικὴν γλῶσσαν διὰ τῆς τουρκικῆς διαλέκτου ὀρντοῦ. Ἡ καθέδρα τοῦ βασιλείου ἦτο εἰς τὴν πόλιν Μπιτζαπούρ.

Ν. Μ.

— **Ἰμπραήμ** ***Ἀαντὶλ-Σὰχ*** ὁ Β'. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ διασήμου σάχου τῆς Περσίας Ταχαμάσπ. Ἐβασίλευσεν ἐπὶ 38 ἔτη εἰς τὸ Δεκκὰν τῶν Ἰνδιῶν, ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 1580. Διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του εἰς πολέμους μετὰ τῶν γειτόνων του, μέχρις ὅτου τὸ κράτος του περιωρίσθη σημαντικῶς. Ἀπέθανε τῷ 1627.

Ν. Μ.

—**Ἰμπραὴμ** ***βέης.*** Εἷς τῶν φοβερωτέρων τυράννων, ὑφ' οὓς ἐστέναξεν ἡ Αἴγυπτος. Τῷ 1776 οὗτος συνηνώθη μετὰ τοῦ ἐξ Ἀρμενίων Μαμελούκου Μουρὰτ βέη καὶ κατέλαβον τὴν πραγματικὴν τῆς Αἰγύπτου ἀρχήν. Ὁ μὲν Ἰμπραὴμ ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ σεῖχ ἐλ μπελέντη (=φρουράρχου τῆς πρωτευούσης), ὁ δὲ Μουρὰτ τὸ τοῦ ἐμὶρ ἐλ χὰγκ (=πρίγκιπος τοῦ προσκυνήματος). Ἀντίζηλοι ἀγρίοι κατ' ἀλλήλων, ὑποβλεπόμενοι διαρκῶς, ἀντιθέτων χαρακτήρων, συνηνώθησαν πρὸς συντριβὴν παντὸς ἀντιπάλου, καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχον, συνειργάσθησαν πρὸς διατήρησιν τῆς ἀρχῆς. Καταλαβόντες τὴν ἀρχὴν ἀφῆκαν τὸν σουλτανικὸν πασᾶν Μουσταφᾶν μὲ σκιώδη ἀρχὴν καὶ ἠδιαφόρησαν διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς Πύλης. Ἐλήστευον ἀπηνῶς τὸν λαόν. Ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Μουσταφᾶ ἀπεβιβάσθη τὴν 23 Ἰουνίου 1786 ἰσχυρὸς τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ τὸν Χασὰν πασᾶν. Ἐνῷ περίτρομοι οἱ ἄλλοι βέηδες ἐπεκαλέσθησαν τὴν παρέμβασιν τοῦ Μουσταφᾶ, ὅστις τὴν ἠρνήθη, οἱ δύο Μαμελοῦκοι συνεκέντρωσαν ἀρκετὸν στρατὸν πρὸς ἀντίστασιν. Ὁ Μουρὰτ ἐπιτεθεὶς εἰς Ραχμανίαν ἡττήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ συνεκράτει τὸ Κάϊρον εἰς ὑπακοήν. Ἀλλ' ὁ Χασὰν πασᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν νικητὴς τὴν 1 Αὐγούστου 1786, καὶ οἱ δύο ἀντάρται ἔφυγον εἰς Ἄνω Αἴγυπτον. Ἡ νίκη ὅμως αὕτη τοῦ Χασὰν ἦτο πρόσκαιρος, διότι ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως ἕνεκα τοῦ πρὸς τὴν Ρωσίαν πολέμου, ἀφῆκε τὴν χώραν ἀδέσποτον, ἥτις ἐπανέπεσεν εἰς τὴν τυραννίαν τῶν δύο τούτων Μαμελούκων (βλ. λ. *Αἴγυπτος* τ. Β' σ. 594 β' ἐπ.).

Γ. Λ. Α.

— **Ἰμπραὴμ** ***Γενιτζάραγας.*** Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα, ἠκολούθησε τῷ 1824 τὸν Δερβὶς Σαλὴχ-Ἰμπραὴμ πασᾶν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔπεσε φονευθεὶς εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἰδίου ἔτους μάχην.

Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς Δαμάτ.*** Βεζύρης τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ' (βλ. *Δαμὰτ-Ἰμπραὴμ πασᾶς*).

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς Δαμάτ.*** Μέγας βεζύρης καὶ εὐνοούμενος τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Γ', τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρί. Ἐπὶ Μεχμὲτ τοῦ Γ' ἐξεστράτευσεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἀπέθανεν ἐν Βελιγραδίῳ τῷ 1602.

Ν. Μ.

Digitized by Google

— **Ἰμπραὴμ** *ἐφέντης*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Σεχὶρ - ἐμινὶ* (δήμαρχος). Εἷς τῶν κυριωτέρων συμβούλων τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β', ὅστις, ἂν καὶ ἁπλοῦς δήμαρχος Κωνσταντινουπόλεως, ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σουλτάνου τούτου πρὸ τοῦ διαβοήτου Χαλὲτ ἐφέντη. Ἀπέθανε τῷ 1813. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***Καπιτάν***. Ὑδραῖος ἀρνησίθρησκος τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅστις σπουδάσας τὴν ναυπηγικὴν τέχνην εἰς Γαλλίαν ἐγκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ, ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸ Οὐάντι - Σαλλιέ, ἐκεῖ δὲ μὲ τεχνίτας, ἐξ ὧν πολλοὶ ἦσαν αἰχμάλωτοι τοῦ Ἀγῶνος, ἐναυπήγει δέκα πλοιάρια κατ' ἔτος μὲ ξυλείαν ἐξ ἀκακίας καὶ σιδηρᾶ ἐλάσματα ἐξ Ὀδησσοῦ εἰσαγόμενα. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ** ***Κουτοὺπ - Σάχ***. Βασιλεὺς τῆς εἰς τὸ Τελένκ τοῦ Δεκκὰν (Ἰνδοστὰν) βασιλευσάσης δυναστείας τῶν Κουτουπσαχιδῶν, υἱὸς τοῦ γενάρχου τῆς δυναστείας ταύτης. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1549, συμμαχήσας δὲ μετ' ἄλλων ἡγεμόνων ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ραμράτζ, ἐντοπίου ἡγεμόνος τοῦ Πιτζανκιούρ, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου εἶχε καταφύγει, ὅτε ἄλλοι ἐπεβουλεύθησαν τὸν θρόνον του. Ἀπέθανε τῷ 1580. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***Μανσούρ***. Ἑβραῖος ἐξωμότης ἐξ Ἀλσατίας, διατελέσας ἀξιωματικὸς τῶν οὐσάρων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Μεταφέρων ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Μέγαν Ναπολέοντα εἰς Αἴγυπτον συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ἐκείνης μετεπήδησεν εἰς τὸ κόμμα τῶν Γάλλων βασιλοφρόνων. Βραδύτερον ἐμφανίζεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατετάχθη εἰς τὸ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν γενιτσάρων ὑπὸ Σελὶμ τοῦ Γ' ἱδρυθὲν νέον στρατιωτικὸν σῶμα καὶ γενόμενος ἀξιωματικὸς ἐξώμοσε, λαβὼν τὸ ὄνομα Ἰμπραὴμ Μανσούρ. Μετά τινα χρόνον ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ἀλλὰ μὴ τυχὼν ἀμνηστείας ἐταξίδευσεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν Β. Εὐρώπην. Τῷ 1810 ἦλθεν εἰς Ἤπειρον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ ὀργανώσῃ τὸ πυροβολικόν του. Μὴ ὑποφέρων ὅμως τοὺς τυραννικοὺς τρόπους τοῦ Τεπελενλῆ, προσεπάθησε καὶ κατώρθωσε μετὰ δυσκολίας νὰ φύγῃ. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Γαλλίαν ἀπέθανεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἔγραψε βιβλίον περὶ Ἀλῆ πασᾶ, τὸν ὁποῖον περιγράφει μὲ τὰ ζοφερώτερα χρώματα. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** *μπὲν* ***Μεσ'*** ***οὺτ Ζαχὶρ - οὺντ - ντοβλέ***. Ἔνατος ἡγεμὼν (1010—1088) τῆς δυναστείας τῶν Γαζνεβιδῶν, ἔγγονος τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ Σεμπουκτεκίν, ἱδρυτοῦ τοῦ ὁμωνύμου ἐν Ἀσίᾳ κράτους. Εὐθὺς ὡς ἀνῆλθε τὸν θρόνον (1058) συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τοῦ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν καὶ ἦλθεν εἰς δεσμοὺς ἐπιγαμίας μετὰ τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Μελὶκ-Σάχ, μεθ' ὃ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου κατακτήσας πολλὰς πόλεις διέδωκε τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***Μουτεφερρικᾶ***. Οὔγγρος ἀρνησίθρησκος. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1693 κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Αὐστρίας, ἐπωλήθη ὡς δοῦλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀποφύγῃ δὲ τὴν κακομεταχείρισιν τοῦ κυρίου του ἔγινε Μουσουλμᾶνος, λαβὼν τὸ ὄνομα Ἰμπραήμ. Τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα παρέμεινεν ἄγνωστον, παρ' ὅλας τὰς ἐρεύνας τῶν Οὔγγρων ἱστορικῶν. Ἐκμαθὼν τὴν τουρκικὴν ὁ Ἰμπραὴμ ἐδημοσίευσεν ἀπολογίαν τῆς ἰσλαμικῆς θρησκείας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρισαλὲ-ἰ-ἰσλαμιγέ». Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ ταχθεὶς εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ σουλτάνου ὡς μουτεφερρικᾶ (δηλαδὴ ἀξιωματικὸς τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοκρατορικῆς ὑπηρεσίας), ἀπεστάλη τῷ 1715 εἰς Βιέννην, ὅπως ἐπιδώσῃ ἐπιστολὴν τῆς Πύλης εἰς τὸν πρίγκιπα Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας. Τῷ 1717 ἦτο διερμηνεὺς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ πρὸ τοῦ Βελιγραδίου στρατόπεδον. Βραδύτερον προσεκολλήθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ εἰς Τουρκίαν καταφυγόντος Οὔγγρου ἐπαναστάτου καὶ ἡγεμόνος τῆς Τρανσυλβανίας Φραγκίσκου Ράκοτσυ (1676—1735). Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ὁ Ἰμπραὴμ εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ τότε μεγάλου βεζύρου Δαμὰτ-Ἰμπραὴμ πασᾶ, ὅτε δὲ ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἡ ἵδρυσις τυπογραφείου, εἰς τὸν Ἰμπραὴμ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ. Μέχρις ἐξευρέσεως τῶν καταλλήλων στοιχειοθετῶν ἐν Βιέννῃ, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἐργάται ἐντόπιοι κατὰ μέγα μέρος Ἕλληνες. Τὸ τυπογραφεῖον ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τῷ 1728, ἐξηκολούθησε δὲ ἐργαζόμενον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς χάρις εἰς κυβερνητικὴν ὑποστήριξιν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰμπραὴμ (1746), ἐκτυπῶσαν δέκα ἑπτὰ ἐν ὅλῳ συγγράμματα. Ὁ Ἰμπραὴμ θεωρεῖται ὡς ὁ μεταφράστης τῆς ὑπὸ τοῦ ἰησουΐτου Ἰούδα Θαδδαίου Κρουσίνσκι λατινιστὶ γραφείσης ἱστορίας τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀφγανῶν εἰς Περσίαν καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλύσεως τοῦ περσικοῦ κράτους τῶν Σαφαβιτῶν. Θεωρεῖται ὡσαύτως συγγραφεὺς τοῦ εἰς τὸ τυπογραφεῖόν του τουρκιστὶ ἐκδοθέντος ἔργου περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ μαγνήτου («φουγιουζὰτ-ἰ-μικνετισιγέ») καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχαὶ διακυβερνήσεως τῶν ἐθνῶν» ὑπομνήματος. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***Νιζὰμ - σάχ***. Βασιλεὺς τοῦ Δεκκὰν τῶν Ἰνδιῶν (1595), βασιλεύσας μόνον 4 μῆνας. Ἐφονεύθη εἰς μάχην κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ - Ἀαντὶλ - Σὰχ τοῦ Β'. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς*** *Τζεντερελῆς*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας (1497—1499) ἐπὶ Βαγιαζὶτ τοῦ Β'. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ ἐθανατώθη. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***. Διάσημος μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, Ἕλλην τὸ γένος, υἱὸς ναύτου ἐκ Πάργας, γνωστὸς ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ μὲ τὸ παρωνύμιον *Φιρὲνκ* (=Φράγκος. Συλληφθεὶς νεαρώτατος ὑπὸ Τούρκων πειρατῶν ἐπωλήθη εἰς πλουσίαν τούρκισσαν χήραν, κατοικοῦσαν παρὰ τὴν Μαγνησίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καλὴν μόρφωσιν. Ὁ Τοῦρκος διάδοχος Σουλεϊμάν, ὢν τότε διοικητὴς Μαγνησίας, συνήντησε κατά τινα ἐκδρομὴν τὸν νεαρὸν Ἰμπραὴμ παίζοντα βιολίον, τόσον δὲ κατεγοητεύθη, ὥστε προσέλαβεν αὐτὸν ὡς σύντροφον, γενόμενος δὲ σουλτᾶνος τὸν διώρισεν εἰς ἀνωτέραν αὐλικὴν θέσιν. Τῷ 1523 διωρίσθη μέγας βεζύρης, συνάμα δὲ καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ρούμελης. Μετὰ ἓν ἔτος τελέσας μεγαλοπρεπῶς τοὺς γάμους του μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ σουλτάνου, ἀπῆλθε τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου 1524 ἐπὶ κεφαλῆς ἱκανοῦ στρατοῦ καὶ στόλου εἰς Αἴγυπτον, ὅπως θέσῃ τάξιν εἰς τὴν ἐκεῖ ἀναρχίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠξιώθη μεγάλων τιμῶν καὶ περιποιήσεων ἐκ μέρους τοῦ σουλάνου. Συνώδευσεν αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας του, κατὰ δὲ τὴν πρώτην πολιορκίαν τῆς Βιέννης ἐδέχετο ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ξένους πρέσβεις, μετὰ τῶν ὁποίων ὡμίλει ὡς ἐὰν ἦτο ὁ ἴδιος ἡγεμών. Αὐτὸς συνῆψε τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας συνθήκας φιλίας τῆς Τουρκίας (1528 καὶ 1535). Τῷ 1533 ἡγήθη τῆς ἐναντίον τῆς Περσίας ἐκστρατείας, κυριεύσας τὴν Ταμπρίζ, πρωτεύουσαν τοῦ περσικοῦ Ἀζιρμπαϊτζάν. Ἀλλ' ἡ ἀπεριόριστος ἰσχύς του ἐκίνησε τὸν φθόνον πολλῶν μεγιστάνων καὶ αὐλικῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς σουλτάνας Μὰχ-Πεϊκέρ. Διαβληθεὶς ὡς ὑπο ομεύων τὸν θρόνον, προὐκάλεσε τὰς ὑπονοίας τοῦ σουλτάνου, ἰδίως διότι ἔλαβε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βαγδάτης αὐτοβούλως τὸν τίτλον «Σερασκὲρ-σουλτάν». Μεταβὰς τὴν 15ην Μαρτίου 1536 εἰς τὸ σαράγιον, ὅπως συνδειπνήσῃ καὶ συγκοιμηθῇ μετὰ τοῦ σουλτάνου, εὑρέθη τὴν πρωΐαν στραγγαλισμένος. Εἶχε προηγηθῆ δεινὴ πάλη, διότι μετὰ ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ἐφαίνοντο εἰς τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου τὰ ἴχνη τοῦ αἵματός του. Λέγεται ὅτι ὁ σουλτᾶνος μετανοήσας κατόπιν διὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ εὐνοουμένου του, συνέθεσε τετράστιχον, τὸ ὁποῖον ἀπήγγελλε κλαίων. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Καρᾶ* (=Μαῦρος). Μέγας βεζύρης (1684-1685) ἐπὶ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ'. Ἐπαύθη, διότι φοβηθεὶς νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Οὐγγαρίαν ἔμεινεν ἐν Ἀδριανουπόλει. ἐστραγγαλίσθη δὲ μετὰ ἓν ἔτος, ὢν ἐξόριστος ἐν Ρόδῳ. Ν. Μ

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς*** Καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας ἐπὶ Μεχμὲτ τοῦ Δ'. Ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Νταήδων τῆς Τριπολίτιδος, ἔγινε δὲ τὸ πρῶτον ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας τῷ 1686. Ἐφονεύθη τῷ 1698 κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας πόλεμον. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***. Ἀβασγὸς τὴν πατρίδα Τοῦρκος στρατηγός, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἀφοῦ διεξήγαγε πλείστας ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔλαβε δὲ μέρος καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Κρήτης νικηφόρον πόλεμον τῆς Τουρκίας, διετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν κρατούντων τὴν Πελοπόννησον Ἑνετῶν. Παρασκευασθεὶς καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1694—1695 εἰς Θεσσαλίαν καὶ συγκεντρώσας περὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας ἀζάπηδων, ἐξεστράτευσε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1695 καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰς ὀχυρὰς Θήβας. Ἐκεῖθεν ἐλεηλάτησεν ὅλην τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ προέβη μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Εἰς τὰ Ἑξαμίλλια ἐπολέμησεν ἐναντίον διαφόρων ἑλληνικῶν σωμάτων, ἅτινα εἶχον καταρτισθῆ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χερσονήσου. Ἐπίσης εἰς τὰ Βασιλικὰ διεξήχθησαν σφοδραὶ μάχαι. Ὁ σερασκέρης, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Μπὰς-μπογοῦ τῆς Μάνης Λυμπεράκη Γερακάρη, ὅστις προσῆλθε μετὰ τρισχιλίων Χριστιανῶν νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ ἡτοιμάσθη νὰ δώσῃ μάχην ἔξωθι τοῦ Ναυπλίου, ἀλλ' ἐκεῖ τὰ στρατεύματά του, ἀποκαμόντα ἀπὸ τὴν θερμότητα καὶ τὴν ἀνυδρίαν, ἠδράνησαν. Τότε οἱ Ἑνετοὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν φρουρίων τοῦ Ναυπλίου ἀπώθησαν αὐτόν, τὸν δὲ δημιουργηθέντα πανικὸν ἐπωφελήθη ὁ Λυμπεράκης Γερακάρης διὰ νὰ ἐπιτεθῇ καὶ αὐτὸς ἐναντίον τῶν μέχρι τῆς χθὲς συμπολεμιστῶν του Τούρκων. Εἰς τοῦτο λέγεται ὅτι συνετέλεσεν ἀδαμαντοκόλλητος σπάθη, τὴν ὁποίαν προσέφερεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἑνετὸς διοικητής. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀποσκίρτησις τοῦ Γερακάρη παρέβλαψε τὰ μέγιστα τὸν Ἰμπραήμ, ὅστις καταδιωκόμενος μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ περισώσῃ λείψανα τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰς Θήβας. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ Πελοποννήσου, ἐξεδικήθη σκληρῶς τὸν ἄμαχον πληθυσμόν, ἐδῄου δὲ πάντα τὰ συναντώμενα χωρία καὶ κατέσφαζεν ἀνηλεῶς τὸν ἄμαχον πληθυσμόν. Ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Β' ἐκαρατομήθη κατὰ διαταγήν του εἰς τὸ Ἄρτζ-Ὀντασσί. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Χότζας*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ'. Ὢν ἁπλοῦς κωπηλάτης τῶν ἀνακτόρων ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ σουλτάνου καὶ κατώρθωσε νὰ προαχθῇ βαθμιαίως μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἀρχιναυάρχου. Τῷ 1712 ἔγινε πρωθυπουργός. Ὢν ὅμως ἀμαθὴς ἀπέτυχεν, ἐπιβουλευθεὶς δὲ τὴν ζωὴν τοῦ γαμβροῦ τοῦ σουλτάνου Ἀλῆ πασᾶ, ἐθανατώθη ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων τῷ 1713. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Καμπακουλὰκ* (= μὲ μεγάλα αὐτιά). Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ Μαχμοὺτ τοῦ Α'. Υἱὸς Χριστιανοῦ ἐκ Καραχισὰρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπηρέτησεν ὡς τσουχαντάρης (κλητὴρ) τοῦ διασήμου βεζύρου Μουσταφᾶ Κιοπρουλῆ καὶ εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν γραμματέων τῆς Πύλης. Διορισθεὶς δὲ ἐπὶ Μαχμοὺτ ἐπιστάτης (κεχαγιᾶς) τῶν θυρωρῶν τῶν ἀνακτόρων, ἐκλήθη τῷ 1731 εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἦτο ἡ αἱματηρὰ καταστολὴ στάσεως τῶν γενιτσάρων, ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν ἐντὸς ἓξ μηνῶν 15000. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεξέτεινε τὰς θανατώσεις καὶ εἰς διαφόρους μεγιστᾶνας, ἐπαύθη μετὰ ὀκτάμηνον καὶ ἐξωρίσθη εἰς Εὔβοιαν. Ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς Ρέθυμνον ὡς διοικητής, παραμείνας τοιοῦτος ἐπὶ δεκαετίαν, μεθ' ὃ ἐθανατώθη. Λέγεται, ὅτι διενοήθη νὰ κηρύξῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνεξάρτητον κράτος, τοῦ ὁποίου θὰ ἀνεκηρύσσετο αὐτὸς ἡγεμών. Ν. Μ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς*** *Βλιόρα*. Ἀλβανὸς εὐπατρίδης ἐξ Αὐλῶνος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος Κατορθώσας νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, διωρίσθη βέης τῆς Αὐλῶνος, καὶ ὡς τοπάρχης ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Βερατίου Κοὺρτ πασᾶν. Προτιμηθεὶς ὡς γαμβρὸς διὰ τὴν κόρην του, προεκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ ἀντιζήλου Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἔκτοτε δὲ διεξήχθησαν πολλαὶ μάχαι μεταξὺ τῶν δύο τοπαρχῶν. Ἐπειδὴ εἰς ἐπανειλημμένας συρράξεις ὁ Ἰμπραὴμ ἡττήθη ἀπὸ τὸν Ἀλῆν, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς συμφιλιωτικὴν τοῦ τελευταίου προσπάθειαν, ἡ προσέγγισις δὲ αὐτῶν ἐσφραγίσθη μὲ τὸν γάμον τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὰς δύο θυγατέρας τοῦ Ἰμπραήμ. Τῷ 1792, ὅτε ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου, ὁ Ἰμπραὴμ ἐνίσχυσε τὸν Ἀλῆν, κατόπιν ὅμως κατιδὼν τὸ ἄδικον ἀπέσυρε τὰς δυνάμεις του, ἀφῆκε δ' ἐλευθέρους τοὺς βέηδες τῆς περιφερείας του νὰ συνεργασθοῦν μετὰ τῶν Σουλιωτῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ. Ὁ τελευταῖος τὸν ἐσυκοφάντησεν εἰς τὸν σουλτᾶνον διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀργάνων του, ὡς προδόντα τὴν χώραν εἰς τοὺς καταλαβόντας τὴν Ἑπτάνησον Γάλλους, καὶ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ τὸν συλλάβῃ. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν μετεχειρίσθη πλειότερον τὰ πλάγια μέσα παρὰ τὴν γενναιότητα. Συλλαβὼν δὲ τὸν Ἰμπραήμ, τὸν ἐφυλάκισεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ πολλὰς δὲ βασάνους τὸν ἐφόνευσε, βαθύγηρων πλέον καὶ σχεδὸν τυφλόν, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων τῷ 1821. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***. Πελοποννήσιος, ἀπαχθεὶς τῷ 1770. Ἀνῆλθεν εἰς διάφορα ἀξιώματα ὡς γενίτσαρος. Διακριθεὶς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν Χοσρὲφ-Τοπὰλ πασᾶν, κα κατόπιν εἰς τὴν Σερβίαν ὑπὸ τὸν Χουρσὴτ πασᾶν, διωρίσθη μουχαφούζης, δηλαδὴ διοικητὴς τῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸ 1818, καὶ μετὰ ἓν ἔτος βαλῆς τοῦ Μορέως. Ἐπὶ τῆς διοικήσεώς του ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἐπροδόθη ἀπὸ τὸν Ἄγγλον ἁρμοστὴν τῶν Ἰονίων νήσων λόρδον Θωμᾶν Μαίτλανδ, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ πασᾶς ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ἀνησυχῶν. Τούτου ἕνεκα προέβη εἰς περιοδείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠκολουθεῖτο ἀπὸ τὸν διερμηνέα του Σταυράκην Ἰωβίκην καὶ τὸν σαράφην του Κυριακόν, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενείας. Αἱ καταγγελίαι ἀπεδείχθησαν χάρις εἰς τὰς παρεχομένας ὑπὸ τοῦ τελευταίου πληροφορίας ἀβάσιμοι, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ πασᾶς ἀπηύθυνεν ἔκθεσιν εἰς τὴν Πύλην, χρονολογουμένην ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1820, διὰ τῆς ὁποίας ἐβεβαίου ὅτι ὅλα τὰ διαδιδόμενα προέρχονται ἀπὸ παρεξήγησιν ἐνεργειῶν τῆς Ἀγγλίας, ἀποσκοπούσης τὴν κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου. Συνίστα δὲ τὴν ἀποστολὴν ἀντικαταστάτου ἔχοντος τὸ κῦρος νὰ ἐπιβληθῇ. Συνεπείᾳ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Χουρσὴτ πασᾶ καὶ ἀπεσύρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν δι' ὀλίγον μόνον χρόνον. Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1850. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ** ***πασᾶς***. Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνεδέθη μὲ τὰς τρα-

Digitized by Google

γικωτέρας περιπετείας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Γεννηθεὶς τῷ 1789 εἰς τὴν Καβάλλαν τῆς Μακεδονίας, ἦτο υἱὸς τῆς χήρας Τουρμπατζῆ, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Μωχάμμετ Ἄλη, καὶ ἐγένετο ἐξ αὐτῆς πλούσιος, ἀποκτήσας μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν Θάσον ὡς ἰδιοκτησίαν. Κατ' ἄλλους μὲν ὁ Ἰμπραὴμ ὑπῆρξεν ἐξώγαμον τέκνον των, κατ' ἄλλους δὲ ἁπλοῦς προγονός, καὶ ἐκ τούτου θετὸς υἱὸς τοῦ Μωχάμμετ-Ἄλη. Ὁπωσδήποτε ἀνετράφη μακρὰν τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν του, ὑπὸ Εὐρωπαίων παιδαγωγῶν, ἐντεῦθεν δὲ ἡ καταπληκτικὴ διαφορὰ τῶν ἀντιλήψεων, τὰς ὁποίας ἔσχε πρὸς τοὺς ὀπισθοδρομικοὺς ἀδελφούς του Τουσοὺν καὶ Ἀμπᾶν. Βραχὺς τὸ σῶμα, ἀλλὰ γοργοκίνητος, πυρόθριξ καὶ εὐλογιοκομμένος, ἱππεὺς ἐκ τῶν ἀρίστων, ἦτο ἄνθρωπος παράφορος, πολλοὺς δὲ λέγεται ὅτι ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρί, καθ' ὃν χρόνον ἔπαιζε «τζιρίτ», τὴν παιδιὰν τῶν ἐφίππων ἀκοντιστῶν. Συνεπείᾳ τοιούτου ἐπεισοδίου ὁ Ἰμπραὴμ ἀπεμονώθη μακρὰν τῆς αὐλῆς τοῦ πατρός του καὶ ἐπὶ μακρὸν παρέμεινεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖ ἤρχισεν ἐξελισσόμενος εἰς στρατηγικώτατον ἄνδρα, καὶ καταρτίζων μικρὰ σώματα ἐπολέμει καὶ ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς ἐπιβολῆς τοῦ πατρός του. Ὅταν δὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν ἀπέτυχεν ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Τουσοὺν εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Βαχαβιτῶν ἀποστατῶν ἀγῶνα, αὐτὸς ἐκλήθη ἀπὸ τὴν ἐξορίαν καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νέου στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Μωχάμμετ-Ἄλη διετάχθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ν' ἀποστείλῃ. Ἐπολέμησε σθεναρώτατα, ἀπέρριψεν ὅλας τὰς προτάσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ τέλος, μετὰ κρατερὰν μάχην, ἐκυρίευσε δι' ἐφόδου τῷ 1818 τὴν πρωτεύουσαν τῶν Βαχαβιτῶν Ντερραγιέ, καὶ αἰχμαλωτίσας τὸν ἀρχηγόν των Ἀμπντουλλὰχ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ ἀποστάτης ἐκαρατομήθη. Ὁ σουλτάνος, διὰ νὰ τιμήσῃ τὸν νικητήν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ γεννήσῃ τὴν ἀντιζηλίαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καΐρου, διώρισε τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν τῆς Μέκκας, μὲ τὸν ἀνώτατον βαθμὸν βεζύρου μὲ τρεῖς ἱππουρίδας, καὶ τοιουτοτρόπως τὸν κατέστησεν ἰσότιμον τοῦ πατρός του. Τότε ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεδόθη σοβαρώτατα εἰς τὸν καταρτισμὸν τακτικοῦ στρατοῦ. Βοηθούμενος εἰς τοῦτο ἀπὸ πλῆθος Γάλλων ἀξιωματικῶν, ἀποστράτων τῆς Ναπολεοντείου στρατιᾶς, καὶ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν Γάλλον ἐξωμότην Σολιμὰν-βέην (συνταγματάρχην δὲ Σέλβ) ἤρχισε μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ καταρτίζῃ τὰ λογχοφόρα σώματα τοῦ πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν ἐπανειλημμένας στάσεις καὶ μεγίστην ἀντίδρασιν. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ἰμπραὴμ ἐνίκησε καὶ περὶ τὸ 1823 ὁ τακτικὸς στρατὸς του ἀνήρχετο εἰς ἑκατὸν περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν καλῶς ὡπλισμένων. Τὸν στρατὸν αὐτόν, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν, ὁ Μωχάμμετ Ἄλη ἐχρησιμοποίει εἰς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Κορδοφάν, τοῦ Σουδάν, τοῦ Σενναὰρ καὶ ἐν γένει ἐτήρει αὐτὸν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, μὴ στέργων ν' ἀναμειχθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους προέβαλλεν ὁ σουλτάνος. Ὅταν ὅμως ὁ τελευταῖος ἐδέχθη νὰ διορίσῃ τὸν Ἰμπραὴμ βαλῆν τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Μορέως, ἤνοιγε δηλαδὴ τοιουτοτρόπως εἰς τὸν Μωχάμμετ Ἄλη τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Εὐρώπης, ἡ χρησιμοποίησις τοῦ στρατοῦ τούτου εἰς τὴν κατάπνιξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπεφασίσθη καὶ ἐξετελέσθη μετὰ πάσης ἐπιμελείας. Ὁ Ἰμπραὴμ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐξεστράτευσε. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1824, φοβούμενος τὸν ἑλληνικὸν στόλον ὅσον καὶ τὸν τουρκικόν, ὅστις ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἀσπόνδων ἐχθρῶν τοῦ πατρός του, ἤτοι τοῦ Τοπάλ-Χοσρὲβ καὶ τοῦ Ταχίρ, μετὰ πολλῆς περισκέψεως προέβαινεν, ὥστε νὰ μὴ ὑποστῇ ἀνεπανόρθωτον ἧτταν. Οὕτω κατέκτησε τὴν Κρήτην καὶ τὰς πλησιοχώρους νήσους της, κατέστρεψε πλῆθος κωμοπόλεων διὰ νὰ σπείρῃ τὸν πανικὸν ἢ προσέγγισίς του, καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1825 ἀπεβιβάσθη εἰς Μεθώνην μετὰ 10 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἐκεῖ, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἀξιωματικούς του, διέσπειρε τὴν φήμην ὅτι ἔρχεται νὰ καταπολεμήσῃ μόνον τοὺς ἀποστάτας, ὅσους δὲ προσκυνήσουν, θὰ τοὺς προστατεύσῃ ὡς ἄλλος πατήρ. Ἐξ ἄλλου διέδωκεν ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ μεταφέρῃ τοὺς Μωραΐτας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς Φελλάχους εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἰμπραὴμ πασᾶς.

Τὸν Μάρτιον ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας καὶ ἐκυρίευσε τὸ Νεόκαστρον μετὰ τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Κρεμμυδίου, ἀπὸ τοῦ πολεμικοῦ δὲ τριγώνου ὅπερ ἀπετέλουν τὰ τρία φρούρια τῆς Μεθώνης, Κορώνης καὶ Ναυαρίνου, ἤρχισε τὰς ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομάς του. Ἀκαταπόνητος καὶ καταβάλλων πάσας τὰς ἐνδιαμέσους ἀντιστάσεις τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἰμπραὴμ προέβη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διέβη εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἀνῆλθεν εἰς τὸ Λεοντάρι, τὴν Τρίπολιν καὶ προὐχώρησε πρὸς τὸ Ναύπλιον. Καὶ ἐλέχθη μὲν τότε ὅτι Ἕλληνες προδόται τὸν καθωδήγουν, πολλοὶ δ' ἐκ τούτου ἐκινδύνευσαν. Πράγματι ὅμως ὁδηγοὺς εἶχε Τούρκους διασωθέντας ἐκ Τριπόλεως κατὰ τὴν ἅλωσιν καὶ ἄλλους Πελοποννησίους Μουσουλμάνους. Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ παρὰ τοὺς Μύλους ὑψώματα καὶ εἶδε τὰς γύρω τῆς Ἀργολίδος νήσους, ἐπίστευσεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν θὰ κατέβαλλε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Ἀλλ' ἐκεῖ προσέκρουσεν εἰς τὴν ἄδολον γενναιότητα τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου. Οὗτος, ἀπὸ καιροῦ παραμερισθείς, λόγῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τῶν διχογνωμιῶν, αὐθορμήτως ἀνέλαβε τὴν ἄμυναν καὶ ἀποκρούσας τὴν μεσολάβησιν τοῦ Γάλλου ναυάρχου Δὲ-Ριγνύ, συνέτριψε διὰ τοῦ μικροῦ σώματος, ὅπερ διῴκει, τὰς τρεῖς φάλαγγας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξαπολύσει ἐναντίον του ὁ Ἰμπραὴμ. Ἐν τούτοις ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ Ναύπλιον ἦτο ἀνοικτὴ καὶ παρέμεινεν αἴνιγμα ὁ ἀληθὴς λόγος, ὅστις ἠνάγκασε τὸν Ἰμπραὴμ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς Τρίπολιν. Διότι δὲν ἐξηκριβώθη ἂν συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἄγγλου κομμοδόρου Χάμιλτων, πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὁποίου συνεδέετο ἡ φήμη ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀποσπωμένη τῆς Τουρκίας, ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Τὴν πολιορκητικὴν τακτικὴν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ὁ Ἰμπραὴμ κατεπολέμει μὲ τὰς συχνὰς ἐπιδρομάς του πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐδέχθη νὰ βοηθήσῃ τὸν Μεχμὲτ Ρεσσὴτ Κιουταχῆν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, μεγάλως δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ προπυργίου τούτου τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην καὶ κινούμενος ἀπὸ ἀντιζηλίαν πρὸς τὸν Κιουταχῆν, ἐπανήρχισε τὰς ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομάς καὶ ἤρχισε ν' ἀποστέλλῃ πλήθη αἰχμαλώτων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων εἰς Αἴγυπτον, προφανῶς θέσας εἰς ἐφαρμογὴν τὸ διαδοθὲν ἀρχικῶς σχέδιόν του. Αἱ ὠμότητες ὅμως αὐταὶ καὶ ἰδίως οἱ κίνδυνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφάνη ὅτι ἐξετίθεντο οἱ Εὐρωπαῖοι, μετὰ τὴν παρεξήγησιν, ἥτις ἐπροκάλεσε τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἔπεισαν τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Αἰγυπτίους ν' ἀποσυρθοῦν. Ὁ Ἰμπραὴμ, προφανὲς εἶναι ὅτι μεγάλως ἐπεθύμει τοῦτο, ἰδίως μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ γαλλικοῦ σώματος, ὅπερ ἀνέλαβε τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ὁ Μωχάμμετ-Ἄλη ἐπέμενεν εἰς τὸ ἀρχικόν του σχέδιον περὶ ἐξορμήσεως πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν ἐπιμονὴν ταύτην ὀφείλεται ἡ πέραν τοῦ δέοντος παραμονὴ τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς Πελοπόννησον, ἣν ἐξεκένωσε τὸν Σεπτέμβριον 1828. Μόλις ὅμως ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον, μετεμελήθη. Διότι ἡ Τουρκία ἐνεπλάκη εἰς τὸν πρὸς τὴν Ρωσίαν καὶ Περσίαν πόλεμον, ὅστις μεγάλως ἐξηδυνάτισεν αὐτήν, ἀπωλέσθη δὲ οὕτω πολύτιμος εὐκαιρία πρὸς κατάκτησιν τῆς Συρίας, ἣν ἠρνεῖτο ὁ σουλτάνος νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι εἶχεν ἀνάγκην αὐτῆς διὰ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν, δι' ἧς θ' ἀνενέου τὸν ἐν Ναυαρίνῳ καταστραφέντα στόλον του. Ὁ Ἰμπραὴμ ὅμως δὲν ἀπώλεσε τὴν πρώτην εὐκαιρίαν, ἥτις τῷ παρουσιάσθη. Οἱ γενίτσαροι εἶχον πρὸ πολλοῦ καταστραφῇ, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ εὑρίσκοντο ἐν ἐξεγέρσει μετὰ τὰς σφαγὰς τὰς ὁποίας ὁ Κιουταχῆς εἶχεν ἐκτελέσει εἰς τὰ Βιτώλια, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸ κίνημα τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ. Προφασιζόμενος λοιπὸν διαφορὰν πρὸς τὸν πασᾶν τῆς Ἄκκης (Πτολεμαΐδος) ἐξεστράτευσεν ἐναντίον αὐτοῦ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1831, καὶ ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Γάζαν, τὴν Ἰόππην καὶ τὴν Καΐφαν, ἐπολιόρκησε τὴν ἱστορικὴν πόλιν. Τότε συνέτριψε τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας ἀπέστειλαν ἐναντίον αὐτοῦ οἱ διοικηταὶ τοῦ Χαλεπίου, τῶν Ἀδάνων καὶ τῆς Κασταμονῆς. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως προεχώρησε πρὸς τὴν Δαμασκόν, ἥτις παρεδόθη εἰς αὐτόν. Ὅταν δ' ἔμαθεν ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐκήρυξεν αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα του φιρμανλῆδες καὶ ἀπέστελλεν ἐναντίον του ἰσχυρότατον στρατὸν ὑπὸ σερασκέρην τὸν τότε διορισθέντα μεγάλον βεζύρην Κιουταχῆν Μεχμὲτ Ρεσσήτ, τὸν παλαιὸν συμπολεμιστὴν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Ἰμπραὴμ συνήνωσε πάσας τὰς δυνάμεις του καὶ μὲ ἀπαράμιλλον ὁρμητικότητα ἐξεστράτευσεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου μετὰ σειρὰν νικῶν κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν στρατὸν τοῦ Κιουταχῆ παρὰ τὸ Ἰκόνιον τὴν 20 Δεκεμβρίου 1832 Τότε ἡ Τουρκία, φοβουμένη πλειότερον τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπιδρομήν, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Ρωσίας, δὲν ἐβράδυνε δὲ ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὸν Βόσπορον δύναμις 12.000 Ρώσων διὰ νὰ προστατευθῇ ἡ πρωτεύουσα, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀκωλύτως ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ ὁ Ἰμπραὴμ. Ἀλλ' ἐπεκράτησεν ἀμφοτέρωθεν πνεῦμα διαλλακτικόν, καὶ οὕτω παρεχωρήθησαν εἰς μὲν τὸν Μωχάμμετ Ἄλη τὰ πασαλίκια τῆς Συρίας, εἰς δὲ τὸν Ἰμπραὴμ τὸ τῶν Ἀδάνων, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μαΐου 1833, ὑπογραφείσης ἐν Κιουταχίᾳ. Ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπαρχίας του. Ἐζήτησε νὰ τὴν ἐξευρωπαΐσῃ, ἐκ τούτου δὲ πολλὰς ἐξηναγκάσθη νὰ καταπνίξῃ ἐξεγέρσεις τῶν φανατικῶν Μουσουλμάνων. Ὁ σουλτᾶνος Μαχμούτ, παρακολουθῶν τὰς προόδους ταύτας καὶ εἰσακούων ἰδίως τὰς προτροπὰς τοῦ ἐμπίστου του Τοπὰλ-Χοσρέφ, παλαιοῦ ἐχθροῦ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη, διέρρηξεν ἐξ ἀσημάντου ἀφορμῆς τὴν συνθήκην τῆς Κιουταχίας καὶ ἐκήρυξε τῷ 1839 τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη καὶ τοῦ Ἰμπραὴμ. Ὁ Χαφοὺζ-Ἀλῆ πασᾶς, ἄλλοτε Καπουτὰν πασᾶς, διωρίσθη διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἑξήκοντα χιλιάδων, διέβη τὸν Εὐφράτην, καὶ βαίνων πρὸς τὸ Χαλέπιον, ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῆ ὁ Ἰμπραὴμ, συνεκρούσθη πρὸς αὐτὸν τὴν 24 Ἰουνίου 1839 παρὰ τὸ Νετζίπ. Ἡ μάχη αὕτη ἀπετέλεσε τὴν κορωνίδα εἰς τὰς νίκας τοῦ Ἰμπραὴμ, διότι ἐφονεύθησαν μὲν ἑκατέρωθεν ὀκτακισχίλιοι ἄνδρες, ἀπωλέσθη ὅμως ὁλόκληρον τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Ἡ ἧττα ἠγγέλθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι ταύτην πληροφορηθεὶς ὁ σουλτᾶνος ἀπεβίωσεν ἐξ ἀγανακτήσεως. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι μέγιστον τότε κίνδυνον διέτρεξεν ἡ Τουρκία. Διότι ὁ νέος σουλτᾶνος Ἀμπντοὺλ Μετζήτ, ἀνακαλέσας εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου τὸν εὐνοούμενον τοῦ πατρός του Τοπὰλ-Χοσρέφ, ἐζήτησε νὰ λάβῃ δρακόντεια μέτρα. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξεφόβισε τὸν ναύαρχον Ἀβτζῆ-Ἀχμὲτ πασᾶν, ὅστις πληροφορηθεὶς ὅτι θ' ἀντικαθίστατο εἰς τὴν ναυαρχίαν ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν του Ταχὶρ πασᾶν, παρέλαβε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ πλεύσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν Μωχάμμετ Ἄλη. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἡνωμένοι στόλοι τῆς Ἀγγλίας, Πρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσίας, εἰς οὓς συνηνώθη καὶ ἡ Ἑλλὰς διὰ δύο πλοίων της, προέβησαν εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς Συρίας καὶ ἐβομβάρδισαν τὴν Βηρυττὸν καὶ τὴν Ἄκκην. Τότε ὁ Ἰμπραὴμ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Αἴγυπτον, διχογνωμήσας δὲ πρὸς τὸν πατέρα του, βαθύγηρων ἤδη καὶ παραπαίοντα, ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματά του ἐν τῇ περιοχῇ Σαρκιέ. Τῷ 1844 προσεβλήθη ὑπὸ φυματιάσεως συνεπείᾳ πλευρίτιδος. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἡ ὑγεία του ἐβελτιώθη. Ἀλλὰ τῷ 1847 ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ταξιδεύσῃ εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ὅπου τὸν ὑπεδέχθη μετ' ἐξαιρέτων τιμῶν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος-Φίλιππος. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὅμως ἀναγκασθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ διορισθῇ ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πατρός του, ζῶντος μὲν ἀλλὰ μὴ δυναμένου νὰ βασιλεύσῃ λόγῳ γεροντικῆς παρακρούσεως, ὁ Ἰμπραὴμ ἠσθένησε καὶ ἐκ τρίτου, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κάϊρον ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του.

Ἐν γένει ὁ Ἰμπραὴμ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προοδευτικωτάτων Ἀνατολιτῶν, ἄγριος καὶ ἀποφασιστικός, ἀλλὰ καλὸς καὶ ἀκαταπόνητος στρατιώτης. Εἰς τὰς μάχας ἐφόνευεν ἰδίᾳ χειρὶ τοὺς λιποτακτοῦντας ἀξιωματικούς. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Νετζὶπ νίκην του, ἔγραψε τὴν περιώνυμον πρὸς τὸν πατέρα του ἐπιστολήν, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ κατατροπωθέντος ἀντιπάλου του Χαφοὺζ-Ἀλῆ. Οἱ Εὐρωπαῖοι συνεργάται του, εἰς τ' ἀπομνημονεύματά των, μᾶλλον ἐπαινοῦσιν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, καὶ στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς. Ἦτο δὲ καὶ μορφωμένος, πλὴν τῶν ἄλλων γνωρίζων καλῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τοῦτον, ὃν ἀπεκάλει καὶ συμπατριώτην του, ἐπεδίωκε νὰ μιμηθῇ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα. Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν Γορτυνίαν ἐζήτησε νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοδώρου Ταμπακοπούλου ἐκ Βυτίνης, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς Ρωξάνης, ἐνύμφευσε δὲ πρὸς τοῦτο τὰς ὡραιοτέρας αἰχμαλώτους πρὸς τοὺς βέηδες καὶ τοὺς ἀγάδες τῆς ἀκολουθίας του. Ἔλεγε δὲ ὅτι ὁ μὲν Ἀλέξανδρος διὰ τῆς Ἀσίας κατῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, αὐτὸς δὲ διὰ τῆς Αἰγύπτου θὰ κατέκτα τὴν Ἀσίαν. Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς ζωῆς του προσεπάθησε νὰ κατοχυρώσῃ τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι ὁ ὀπισθοδρομικώτατος Ἀμπᾶς πασᾶς, ὅστις ἔμελλε νὰ διαδεχθῇ αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα του, παρέλυε πάσας τὰς προσπαθείας του, χαλαρωτάτας ἄλλωστε ἕνεκα τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου. Ὁ Ἰμπραὴμ ἀφῆκεν υἱὸν τὸν Ἰσμαὴλ πασᾶν, ὅστις διῴκησε βραδύτερον τὴν Αἴγυπτον. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰμπραὴμ Πρεμέτης.** Ἀλβανὸς φύλαρχος τῆς Πρεμετῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Διαταχθεὶς ν' ἀκολουθήσῃ μὲ τὰς δυνάμεις του τὸ στράτευμα ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων Τουρκαλβανῶν εἰς φύλαξιν τῶν διόδων τοῦ Συράκου καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀσπροποτάμου. Ἡττη-

Digitized by Google

θεὶς ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Σταμούλη καὶ τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν τῆς Πίνδου, πολλάκις ἐκινδύνευσε καὶ τέλος ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς διόδου. Περὶ τὰ μέσα ὅμως 'Απριλίου 1821, λαβὼν ἐνισχύσεις ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἐπιτεθεὶς ἐναντίον τοῦ Σταμούλη, τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποταγῇ. Ἄλλωστε ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἁρματολὸς οὗτος τῆς Πίνδου εἶχε προσκυνήσει καί, ἐξασφαλίσας τὸ παλαιόν του ἁρματολίκιον, ἀφῆκε τότε τὰ στρατεύματα νὰ κατέλθουν ὑπὸ τὸν 'Ιμπραὴμ Πρεμέτην εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ 'Ασπροποτάμου. Ὁ 'Ιμπραὴμ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Στερεάν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν 'Αθηνῶν καὶ κατόπιν εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1829, ὁπότε ἀνεδείχθη ἄριστος βοηθὸς τοῦ Κιοσσὲ Μεχμὲτ εἰς τὴν περιβόητον μάχην τοῦ *'Ακκαλτζήκ*. Θελήσας ἐν τούτοις νὰ ἀποβῇ καὶ αὐτὸς ἄγιανης, δηλονότι ἀνεξάρτητος ἡγεμονίδης, περιελήφθη εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἄλλοτε ἀρχηγοῦ του Μεχμὲτ Ρεσσὴτ Κιουταχῆ καὶ κατὰ διαταγήν του ἐσφάγη εἰς τὰ Βιτώλια τῷ 1832. Γ. Δ. Κ.

— **'Ιμπραὴμ** ***Τεκίν***. Ἡγεμὼν τμήματος τοῦ Τουρκεστάν, υἱὸς τοῦ Μπακρᾶ Χάν, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τῆς μητρός του, ἥτις ἐδηλητηρίασε τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του 'Αρσλὰν (1058). 'Εφονεύθη εἰς μάχην ἐναντίον ἄλλου ἡγεμόνος τοῦ Τουρκεστάν. Ν. Μ.

'Ιμπραὴμ /*Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Κεντρῴας 'Αφρικῆς μεταξὺ τῶν λιμνῶν Βικτωρίας Νυάνζης καὶ 'Αλβέρτου Νυάνζης. Ἔχει μῆκος 50—60 χλμ. καὶ πλάτος 25. Ὁ Νεῖλος εἰσρέει εἰς αὐτὴν ἐκ ΒΔ. καὶ ἐκβάλλει ἐκ Ν. 'Ανεκαλύφθη τῷ 1870 καὶ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ 'Ιμπραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Ν. Μ.

— **'Ιμπραὴμ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, ἤδη καλούμενον *Τρίλοφον* (βλ. λ.).

— **'Ιμπραὴμ** ***ἐφένδη*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας, ἤδη καλούμενον *'Επισκοπή* (βλ. λ.).

'Ιμπραήμπεη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας, ἤδη καλούμενον *Κρῆναι* (βλ. λ.).

— **'Ιμπραήμπεη τσιφλὶκ** /*Γεωγρ.* . Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Γενισαίας* τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 10.

'Ιμπραΐλα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. 'Ονομασία τῆς *Βραΐλας* ὑπὸ τῶν ναυτικῶν. Σ. Ε. Λ.

'Ιμπράντι /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἂκ-σεκὶ τοῦ νομοῦ 'Ατταλείας. Ν. Μ.

ἰμπρεσάριος (ὁ) /*Θεατρ.*/. Ὁ ἀναλαμβάνων ἰδίαις δαπάναις καὶ δι' ἀνεγνωρισμένης φήμης καλλιτεχνῶν τὴν ἀνὰ τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ κόσμου ἐκτέλεσιν συναυλιῶν καὶ θεατρικῶν παραστάσεων. Ἄλλοτε ὁ τοιοῦτος ἐπιχειρηματίας ὤφειλεν, ἐκτὸς τῶν μεγάλων κεφαλαίων τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πρόχειρα διὰ τὰς μεγάλας προκαταβολάς, ἃς ἔδιδεν εἰς τοὺς καλλιτέχνας μεθ' ὧν συνεβάλλετο, νὰ ἐπιστρατεύῃ καὶ στρατιὰν ὁλόκληρον ὑπαλλήλων δι' ἐνοικίασιν θεάτρων ἀνὰ τὰ τέσσαρα τοῦ κόσμου ἄκρα, διὰ τὴν ἐν ἑκάστῃ πόλει προκαταρκτικὴν διαφήμησιν τῶν tournées του καὶ τὴν ἐν γένει πολυσχιδῆ αὐτῶν διοργάνωσιν. Διάσημοι ἰμπρεσάριοι ὑπῆρξαν ὁ Μαυρίκιος Strakoschi, ὅστις περιέφερεν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν 'Αμερικὴν τὴν διάσημον Σουηδὴν ἀοιδὸν Χριστίναν Νίλσων, ὁ Οὔλμαν, ὁ ἀπαράμιλλος διοργανωτὴς τῶν μεγάλων συναυλιῶν Sivori-Montbelli καὶ Παγανίνη, ὁ Μαυρίκιος Grau, ὅστις πρῶτος ἤνοιξε τὴν ὁδὸν τῆς 'Αμερικῆς εἰς τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας, καὶ ὁ Σοῦρμαν, εἰς ὅν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὀφείλουν τὴν παγκόσμιον φήμην των ἡ Σάρρα Μπερνάρ, ἡ 'Ελεονώρα Δοῦζε καὶ ἡ 'Αδελίνα Πάττη, εἰς ἣν ἐπλήρωσεν ἓν ἑκατομμύριον φράγκων δι' ἑκατὸν παραστάσεις. Ν. Ι. Λ.

ἰμπρεσσιονισμὸς (ὁ) (impressionisme)· βλ. λ. *ἐμπρεσσιονισμός*.

ἰμπρεσσιονιστὴς (ὁ)· ζωγράφος ἢ συγγραφεὺς ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ (μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. impressioniste).

ἰμπρεσσιονιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἰμπρεσσιονισμόν, ὁ τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ: «ἰμπρεσσιονιστικὴ σχολή».

'Ιμπριάνι (Imbriani), ***Βίκτωρ***. 'Ιταλὸς συγγραφεὺς (1840—1886), υἱὸς τοῦ Παύλου 'Ιμπριάνι. Διεκρίθη καὶ ὡς λυρικὸς ποιητής. Αἱ ποιήσεις του «Γυμνάσματα προσῳδίας» (1874), ἐπροξένησαν μεγάλην ἐντύπωσιν διὰ τὴν βαθύτητα τῆς σκέψεως, τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς εἰρωνείας. 'Εκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Κλεμμένες δόξες» (1877), «Πότε ἐγεννήθη ὁ Δάντε;», «Λαϊκὰ ᾄσματα τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἰταλίας», εἰς 2 τόμους (1871—1872), «Ἡ διηγηματογραφία τῆς Φλωρεντίας», «Ἡ διηγηματογραφία τοῦ Μιλάνου» (1877—1879). 'Επὶ πλέον συνέγραψε πλεῖστα διηγήματα, ἰδίως εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Νεαπόλεως κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **'Ιμπριάνι** (Imbriani), ***Ματθαῖος - Ρενᾶτος***. 'Ιταλὸς πολιτικός, υἱὸς τοῦ Παύλου Ιμπριάνι, ἀνατραφεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καὶ ἠγωνίσθη θαρραλέως, ἰδίως ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος του «Ἡ ἀλύτρωτος Ἰταλία», τῆς ὁποίας αἱ ἰδέαι ἀπετέλεσαν τὸ πρόγραμμα τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου. Ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς Αὐστρίας καὶ πολέμιος τῆς πολιτικῆς τοῦ Κρίσπι, δὲν ἔπαυσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1901) ἀγωνιζόμενος κατὰ τῆς τριπλῆς συμμαχίας, περιαγαγὼν πολλάκις τὴν κυβέρνησιν διὰ τῶν ὁρμητικῶν του ἐπιθέσεων εἰς δύσκολον θέσιν. Τῷ 1890 ἐξελέγη βουλευτὴς Νεαπόλεως, παρακαθήσας εἰς τὴν ἄκραν ἀριστεράν. Ὡμίλησε πλειστάκις κατὰ τῆς δυναστικῆς πολιτικῆς, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας. Μ. Ν. Δ.

— **'Ιμπριάνι** (Imbriani), ***Παῦλος-Αἰμίλιος***. 'Ιταλὸς λόγιος καὶ πολιτικὸς (1808-1877). Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἠκολούθησε τὸν πατέρα του ἐν τῇ ἐξορίᾳ εἰς Ρώμην καὶ ἀκολούθως εἰς Φλωρεντίαν. 'Εκεῖ, συνδεθεὶς διὰ φιλίας μετὰ τῶν Καπόνι, Νικολίνι καὶ Λεοπάρδι, ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν· τὰ γεγονότα τοῦ 1848 τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ μετ' ὀλίγον διωρίσθη ὑπουργός. 'Εξορισθεὶς καὶ πάλιν μετέβη εἰς Νίκαιαν καὶ εἰς Τουρῖνον. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Τοσκάνης εἰς τὸ Πεδεμόντιον ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς φυσικὸν καὶ διεθνὲς δίκαιον εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης. Ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ταύτης καὶ βουλευτής. Τῷ 1863 ἐγένετο γερουσιαστής, εἰς αὐτὸν δ' ὀφείλεται ἡ εἰσήγησις περὶ μεταφορᾶς τῆς πρωτευούσης εἰς Φλωρεντίαν (1864). Καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως, ἐξελέγη δὶς πρύτανις. Τὰ ποιήματά του συλλεγέντα ἐξεδόθησαν εἰς τόμον τῷ 1863. Μ. Ν. Δ.

ἰμπρίκι (τὸ) (ἀραβ. *ἰμπρίκ*)· χάλκινον ἢ πήλινον δοχεῖον χρησιμεῦον πρὸς πλύσιν παρὰ Μουσουλμάνοις πρὸ τῆς προσευχῆς ‖ εἰδικῶς λέγεται τὸ δοχεῖον τὸ χρησιμεῦον πρὸς παρασκευὴν τοῦ καφὲ (κοιν. παρ' ἡμῖν *μπρίκι*). Ν. Μ.

ἰμπρόλιο (ἰταλ. imbroglio)· ὅρος σημαίνων τὴν συνύπαρξιν καὶ πλοκὴν ἑτεροειδῶν ρυθμῶν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυσχεραίνηται ἡ ἀπόδοσις τῆς μουσικῆς φράσεως καὶ νὰ ἀλλοιοῦται τὸ ρυθμικὸν αἴσθημα· π. χ.

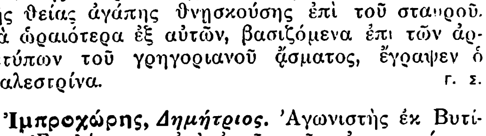

Γ. Σ.

ἰμπροπέρια (τὰ) (improperia). 'Αντίφωνα ψαλλόμενα παρὰ τοῖς Λατίνοις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ ἐκφράζοντα τὸν πόνον τῆς θείας ἀγάπης θνησκούσης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τὰ ὡραιότερα ἐξ αὐτῶν, βασιζόμενα ἐπὶ τῶν ἀρχετύπων τοῦ γρηγοριανοῦ ᾄσματος, ἔγραψεν ὁ Παλεστρίνα. Γ. Σ.

'Ιμπροχώρης, *Δημήτριος*. 'Αγωνιστὴς ἐκ Βυτίνης. 'Επολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην. Διεκρίθη εἰς Τρίπολιν, Ἄργος, Δερβενάκια καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον. Καταταχθεὶς εἰς τὸ ἱππικὸν τῷ 1825, ἠκολούθησε τὸν 'Αλμέϊδαν, τὸν Ρενὼ καὶ τὸν Φαβιέρον εἰς Κάρυστον. Κατόπιν μετέσχε τῶν ἀγώνων γύρω τῶν 'Αθηνῶν. Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Χατζῆ-Χρήστου σημαιοφόρος καὶ τέλος ὑπασπιστής του, ἔπεσε μαχόμενος παρὰ τὰς Θήβας. Γ. Δ. Κ.

Ἴμπσερ (Ibscher), ***Οὖγος***. Γερμανὸς παπυρολόγος γεννηθεὶς τῷ 1874. 'Εργαζόμενος ὡς ἐργάτης ἐν βιβλιοδετείοις ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἀνασύνδεσιν καὶ τὴν διατήρησιν τῶν λειψάνων ἑλληνικῶν καὶ ἀραμαϊκῶν παπύρων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησε τοιαύτην ἀγάπην καὶ δεξιότητα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὥστε ἐπιδιδόμενος εἰς κοπιώδεις προσπαθείας κατώρθωσε νὰ διασώσῃ πλῆθος πολυτίμων παπύρων, καὶ νὰ ἀποβῇ ἄριστος συνεργάτης τῶν παπυρολόγων. Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του τούτων καὶ ἕνεκα τῆς ἀποκτηθείσης εἰδικότητος διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῶν κρατικῶν μουσείων τοῦ Βερολίνου, τῷ δὲ 1926 τὸ πανεπιστήμιον τοῦ 'Αμβούργου ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ. Θ. Κ.

'Ιμραλῆ ***Ἀντασσὶ*** /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Καλόλιμνος* τῆς ἐν τῇ Προποντίδι. Σ. Ε. Λ.

Ιμρενλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου, ἤδη καλούμενον *Κυνηγὸς* (βλ. λ.).

'Ιμροῦ - *ἐλ* - *Καΐς*. Ἄραψ ποιητής, εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων προδρόμων τῆς προϊσλαμικῆς ποιήσεως, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα. Εἶναι συγγραφεὺς μιᾶς τῶν ἑπτὰ *Μοαλλακὰτ* (βλ. λ.).

ἰμσάκι. Ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ Μουσουλμᾶνοι διακόπτουσι τὴν νηστείαν τοῦ ραμαζανίου ὅπως δειπνήσουν.

ἰμφάντης (ὁ). 'Ισπανικὸς καὶ πορτογαλικὸς πριγκιπικὸς τίτλος (βλ. *ἰνφάντης*).

'Ιμχετὲπ /*Αἰγ. Μυθολ.*/. Ὁ παρ' Αἰγυπτίοις θεὸς τῆς ἰατρικῆς, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἐταύτισαν πρὸς τὸν 'Ασκληπιὸν (βλ. λ. *Αἴγυπτος* τ. Β', σ. 618 γ' ἐπ.). Παρὰ Μανέθωνι λέγεται *Ιμούθης*. Γ. Λ. Α.

Ἴμχωφ (Imhoof). 'Ελβετὸς ἐμπειροτέχνης, ὅστις συνεπλήρωσε κατ' ἀριστοτεχνικὸν τρόπον ἐν ἔτει 1837 τὴν Καρυάτιδα τῆς 'Ακροπόλεως (βλ. εἰκ. ἐν τόμ. Β' σ. 214).

— **Ἴμχωφ-*Μπλοῦμερ*** (Imhoof-Blumer). Διάσημος 'Ελβετὸς ἀρχαιολόγος (1838—1920). 'Απὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπιδοθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς νομισματολογίας, ἀπέβη εἷς τῶν διασημοτέρων νομισματολόγων τῆς ἐποχῆς του, γράψας τὰ ἑξῆς ἔργα: «Monnaies Grecques» (Λειψία 1883), «Griechische Münzen» (Μόναχον 1890), «Zur Münzkunde und Palaeographie Boetiens» (Βιέννη 1871), «Die Münzen Akarnaniens» (Βιέννη 1878), «Porträtköpfe auf römischen Münzen der Republik und Kaiserzeit» (Λειψία 1879), «Die Münzen der Dynastie von Pergamon» (Βερολῖνον 1884), «Porträtköpfe auf antiken Münzen hellenistischer und hellenisierter Völker» (Λειψία 1885), «Zur Münzkunde Grossgriechenlands Siziliens, Kretas etc.» (Βιέννη 1886), «Tier und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen des klassischen Altertums» (Λειψία 1889), «Lydische Stadtmünzen» (Γενεύη 1897), «Kleinasiatische Münzen» (Βιέννη, 1901—1902), «Die antiken Münzen Nordgriechenlands» (Βερολῖνον 1899). Β. Δ. Θ.

ἶν, ἡ ***ἰνίον*** (hin) /*'Αρχ.*/. Μέτρον χωρητικότητος τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ἰσοδύναμον πρὸς τὸν ἀλεξανδρινὸν ξέστην. Περιελάμβανε 652 γραμμάρια ἐλαίου, ἅτινα μὲ τὴν πυκνότητα 911 ἀποτελοῦν 716 χιλιοστόλιτρα. Μ. Ν. Δ.

Ἴν (Inn, λατ. Aenus) /*Γεωγρ.*/. Ὁ κυριώτερος παραπόταμος τοῦ ἄνω Δουνάβεως, μήκους 510 χλμ. Πηγάζει εἰς ὕψος 2480 μ. ἐκ μικρᾶς λίμνης, ὑπὸ τὸ Πὶτς Λογκίνο, ἐν τῷ ἑλβετικῷ καντονίῳ Γκριζόν. 'Αφοῦ διασχίσῃ εἰς μῆκος 91 χλμ. τὴν κοιλάδα τῆς 'Εγκαντίνης, ἐγκαταλείπει τὸ ἑλβετικὸν ἔδαφος ἐν Μαρτινσμπροὺκ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁρμᾷ διὰ τῆς βαθείας φάραγγος τοῦ Φινστερμὺντς καὶ συνεχίζων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Β. Α. κατεύθυνσιν δέχεται ἐν Λάντεκ (ὕψος 813 μ.) τὴν Ροζάννα. 'Εντεῦθεν ὁ ροῦς του καθίσταται ὁρμητικώτερος. Περιβρέχει τὴν 'Ομπερίνταλ, διασχίζει τὴν Οὐντερίνταλ, ἔπειτα τὸ Ἴνσμπρουκ καὶ ἀπὸ τοῦ Χὰλλ καθίσταται πλωτός. Μέχρι τοῦ Κουφστάϊν (487 μ.) ἀκολουθεῖ διεύθυνσιν Β Α καὶ φθάνει εἰς τὴν μεγαλυτέραν κλίσιν του (3 ½ μ. κατὰ χλμ.). Προχωρῶν διασχίζει τοὺς ἀργιλώδεις σχηματισμοὺς τοῦ Β. Τυρόλου καὶ ἀκολουθῶν Β. κατεύθυνσιν εἰσέρχεται ἐν Ροζενχάϊμ (449 μ.) εἰς τὸ βαυαρικὸν ὑψίπεδον. Ἡ κοίτη του καθίσταται νῦν εὐρεῖα, εἶναι κατάστικτος ὑπὸ νησίδων καὶ φράσσεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὀχθῶν. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον ροῦν του εἶναι ὁ Ἄλτς καὶ ὁ Ζάλτσαχ. 'Εν Πασσάου ἑνοῦται μετὰ τοῦ Δουνάβεως, τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου φθάνει εἰς μῆκος, ἀλλ' ὑπερέχει κατὰ πολὺ εἰς ὄγκον ὑδάτων. Ὁ ὁρμητικὸς αὐτοῦ ροῦς δὲν ἐπιτρέπει ἐκτεταμένην ναυσιπλοΐαν. Δ. Σ. Δ.

ἵνα· σύνδ. τελικός, διὰ νά· συντάσσεται: α') μεθ' ὑποτακτικῆς πρὸς δήλωσιν μελλούσης διαθέσεως: «κατέβαλε προσπαθείας ἵνα ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν», β') μεθ' ὁριστικῆς παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελίκου πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀπραγματοποιήτου: «ἐδαπάνησε χρήματα, ἵνα οὕτως ἀπέφευγε τὴν τιμωρίαν» ‖ «ἵνα τί» διὰ τί: «θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες»;

Ἴνα /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Μεσόγειος πόλις τῆς Κοίλης Συρίας, κειμένη μεταξὺ τῆς Δαμασκοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ τῆς Καισαρείας τῆς Πανιάδος (νῦν Banias) πρὸς νότον, εἰς βόρ. πλάτ. 68° 30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 33°, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 14, 18). Δέον νὰ μὴ συγχέηται πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερομένην (XVI, 755) *Σινναν*, κειμένην ἐν τῇ χώρᾳ τῶν 'Ιτουραίων, ληστρικοῦ λαοῦ, μεταξὺ Λιβάνου καὶ 'Αντιλιβάνου. Α. Θ. Σ.

— **Ἴνα** (Ihna) /*Γεωγρ.*/. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ὄντερ ἐν Πομμερανίᾳ τῆς Γερμανίας, ἔχων μῆκος 120 χιλμ. καὶ ὑδατοπέδιον 2.100 τετρ. χιλμ. Πηγάζων ἀπὸ τῆς λίμνης Ἔντσιχ, διασχίζει τὰς λίμνας Στοῦμπεν-Κρέμμιν, ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Ντάμμ, εἶναι δὲ πλωτὸς ἀπὸ τὴν πόλιν Στάργκαρντ εἰς ἀπόστασιν 60 χιλμ. Δ. Σ. Δ.

'Ιναγὲτ /*Γεωρ.*/. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου, κείμενον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ

Digitized by Google

Κολωνίας, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 250 κατοίκους, εἰς τὴν γεωργίαν ἀσχολουμένους. Α. Α. Π.

Ἰνάγκουα, ἡ *Χενάγκουα* (Inagua ἢ Henagua) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα τῶν δύο νοτιωτέρων νήσων τῆς συστάδος Μπαχάμα τῶν Βρεττανικῶν Δ Ἰνδιῶν, διακρινομένων τῆς μιᾶς ὡς *Μεγάλης Ἰνάγκουα* καὶ τῆς ἑτέρας ὡς *Μικρᾶς Ἰνάγκουα*. Ἡ πρώτη κειμένη ἐπὶ 21° 5′ πλάτους Β, ἔχει ἐμβαδὸν 1723 τ. χλμ καὶ κατοίκους 1500, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Μαθιουτάουν. Ἡ δευτέρα ἔχει ἐμβαδὸν 94 τ. χλμ. Δ. Σ. Δ.

Ἰναλὶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων, ἤδη καλούμενον *Παλιόμυλος* (βλ. λ.).

Ἰνανλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Περιστερίου (τέως Τσοκαλῆ) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Ἀκροποταμιά*. Κάτ. (1928) 138.

— **Ἰνανλῆ** /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 101. Ἤδη καλεῖται *Ἄνω Ἀμπέλια*

— **Ἰνανλῆ** *Κάτω* /—*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 172. Ἤδη καλεῖται *Κάτω Ἀμπέλια*.

Ἰνάουντι (Inaudi), ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς ἀριθμομνήμων γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ ἦτο βοσκός, κατόπιν περιήρχετο τὰς πόλεις ἐπιδεικνύων διάφορα περίεργα ζῷα. Ἐπισύρας τὴν προσοχὴν ἁπάντων διὰ τὴν ἀπὸ μνήμης ἐκτέλεσιν δυσκολωτάτων καὶ πολυψήφων μαθηματικῶν πράξεων, ὡς ἐξαγωγὴν τετραγωνικῶν ῥιζῶν κ.ἄ., ὡδηγήθη εἰς Παρισίους τῷ 1880, ὅπου ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ Μπρόκα καὶ τῷ 1892 ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Καταστὰς περίφημος διὰ τῆς ἐξασκήσεως, ἐξετέλεσε διαφόρους περιοδείας ἐπιδεικνύων εἰς δημοσίας συνεδριάσεις τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ, συνέγραψε δὲ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Συνεχὲς ἡμερολόγιον» (1899). —Π.

Ἴναρα, ἡ ***Ἰντιάγκνερ***. Λίμνη τῆς Φινλανδίας (βλ. *Ἔναρε*).

Ἰνάρως. 1) Στρατηγὸς Αἰγύπτιος, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ζ′ π. Χ. αἰῶνος. Τοῦτον νικήσαντες παρὰ τὸν Νεῖλον οἱ Μιλήσιοι ἐγκαστάθησαν ἀσφαλῶς εἰς τὸ ἀπ' αὐτῶν κληθὲν *Μιλησίων τεῖχος*, παρὰ τὸ Βολβίτινον στόμα καὶ ἐξεμεταλλεύοντο ἐμπορικῶς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν Αἴγυπτον.

—2) Ἡγεμὼν Αἰγύπτιος, ζήσας κατὰ τὸν Ε′ π. Χ. αἰῶνα. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ψαμμιτίχου, Λίβυος τὴν καταγωγὴν καὶ ὑποτελὴς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπεστάτησε κατὰ τὸ 461—460 π. Χ., ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐν τῷ περσικῷ κράτει συγχύσεως κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα. Ὅτε ὅμως οἱ Πέρσαι ἐπῆλθον ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου πανστρατιᾷ, ὁ Ἰνάρως ἀντελήφθη ὅτι μὲ μόνον τὰ ἰθαγενῆ στρατεύματα δὲν θὰ δυνηθῇ ν' ἀποκρούσῃ τοὺς Πέρσας καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, ὑποσχεθεὶς ποικίλας ἐμπορικὰς εὐκολίας πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἡ ἀπώλεια τῆς Αἰγύπτου διὰ τοὺς Πέρσας θὰ ἐσήμαινε τὴν ἀνικανότητα τούτων νὰ ἐπιχειρήσωσι πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχεν ἀνεκτίμητον σημασίαν διὰ τὴν ἀνεπαρκῆ σῖτον παράγουσαν Ἀττικήν, εὐχαρίστως ἀπεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἰνάρω. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ Κίμων μετὰ τοῦ ἐκ 200 τριήρεων στόλου του ἔπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Κύπρου. Κατ' ἀρχὰς ὁ πόλεμος ἀπέβαινεν ὑπὲρ τοῦ Ἰνάρως καὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπέτυχον οὗτοι διπλῆν κατὰ τῶν Περσῶν νίκην καὶ κατὰ ξηρὰν ἔν τινι μάχῃ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀχαιμένης, τοῦ ὁποίου τὸ πτῶμα ἀπέστειλεν ὁ Ἰνάρως εἰς τὸν βασιλέα του Ἀρταξέρξην τὸν Α′, καὶ κατὰ θάλασσαν ἔν τινι ναυμαχίᾳ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέστρεψε τὸν φοινικικὸν στόλον. Μετὰ τὴν διπλῆν μάλιστα ταύτην νίκην ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἀναπλεύσας τὸν Νεῖλον κατέλαβε τὴν Μέμφιν (459 π. Χ.). Κατὰ τὸ τέταρτον ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου ὁ ἐπελθὼν κατὰ τῆς Αἰγύπτου μετὰ πολυαρίθμου στρατιᾶς στρατηγὸς τῶν Περσῶν Μεγάβυζος ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τὸν Ἰνάρων καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον περικλείσας Ἀθηναίους καὶ Ἰνάρων εἰς τὴν νῆσον τοῦ Νείλου Προσωπίτιδα, κατέστρεψεν αὐτοὺς σχεδὸν ἐντελῶς (*Θουκ*. Α′, 109 κ.ἑξ.). Κατὰ τὴν μάχην ταύτην συνελήφθη ζῶν ὁ Ἰνάρως καὶ μετεφέρθη αἰχμάλωτος εἰς Περσίαν, ἔνθα κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς αἰχμαλωσίας του. ΚΑΨ

Ἴνας, *ἅγιος*. Ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων Ἀγγλοσαξώνων ἡγεμόνων τῆς καλουμένης Ἐπαρχίας ἐν τῇ Μ. Βρεττανίᾳ. Μετὰ μακρὰν βασιλείαν ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τῆς συζύγου του Ἐθελβούργης καὶ ἐκεῖ εἰς παντοίας ἀγαθοεργίας ἀσχολούμενος ἀπέθανε τῷ 727 καὶ συνεορτάζεται ὡς ἅγιος μετὰ τῆς Ἐθελβούργης τὴν 8 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ἰνάτι (τό)· βλ. λ *γινάτι*.

Ἴνατος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Κρήτης (βλ. *Εἴνατος*).

Ἴναχος. Ἀρχαιότατος βασιλεὺς τοῦ Ἄργους, θεωρούμενος ὡς ἀρχηγέτης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς χώρας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Θέτιδος, ὅστις μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος ἔφερε τοὺς Ἀργείους ἐκ τῶν ὀρέων εἰς τὴν πεδιάδα, καταστήσας ταύτην οἰκήσιμον, διότι συνέλεξε τὰ ἐπ' αὐτῆς ὕδατα εἰς μίαν κοίτην. Ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκ τούτου προσωποποίησις τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Προκληθείσης ἔριδος μεταξὺ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἥρας περὶ τῆς κτήσεως τοῦ Ἄργους, ἀπεφήνατο ὑπὲρ τῆς δευτέρας καὶ ἔθυσεν αὐτῇ. Ἔκτοτε δὲ εἰσήχθη εἰς τὴν πόλιν ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ταύτης. Ὁ Ποσειδῶν ἐκδικούμενος ἀπεξήρανε τοὺς ποταμοὺς τῆς περιοχῆς ταύτης. Κατ' ἀρχὰς ὁ Ἴναχος ἐθεωρεῖτο ὡς αὐτόχθων, ἀλλὰ κατὰ τοὺς μετέπειτα μύθους ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου, ἦτο δὲ σύγχρονος τοῦ Ἐριχθονίου καὶ τοῦ Εὐμόλπου. Ἐκ τῆς νύμφης Μελίας ἢ τῆς Ἀργείας ἔσχε τέκνα τὸν Φορωνέα, τὸν Αἰγιαλέα, τὸν Ἄργον τὸν πανόπτην, τὸν Πελασγόν, τὴν Ἰὼ καὶ τὴν Μυκήνην (*Ἀπολλόδ*. Β, α, 1, 3, 4).

Ἴναχος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. — 1 Ποταμὸς τῆς Ἀργολίδος, (ὁ σημερινὸς *Πανίτσα*), πηγάζων ἐκ τοῦ Λυρκείου ὄρους. Δέχεται Α. τὸν Κηφισόν, Δ. τὸν πρὸ τοῦ Ἄργους ῥέοντα Χάραδρον (Ξεριᾶν) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, διερχόμενος πολλάκις δι' ἑλῶν. Κατὰ τὸ θέρος ξηραίνεται, τὸν δὲ χειμῶνα πληρούμενος ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν, καθίσταται λίαν ὁρμητικός, προξενῶν πολλάκις μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὸ ἀργολικὸν πεδίον. Ὁ Ἴναχος ἐπροσωποποιήθη ὑπὸ τῶν παναρχαίων κατοίκων τοῦ Ἄργους (βλ. ἀνωτ.). — 2) Παραπόταμος τοῦ Ἀχελώου, πηγάζων ἐκ τῆς Πίνδου καὶ ῥέων εἰς μῆκος 44 χλμ. Κατά τινα ἀρχαίαν παράδοσιν, εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἀργολικὸν ποταμόν, ὅστις ἀφοῦ διανύσῃ μέγα διάστημα γῆς εἰς θαλάσσης, μυστηριωδῶς ἀναφαίνεται εἰς τὴν Αἰτωλίαν. — 3) Παραποτάμιον ἐκ δεξιῶν τοῦ κάτω Σπερχειοῦ. —Π.

Ἰναχώριον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν Κρήτῃ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (3, 17, 2). Ἡ τοποθεσία αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Ὑπό τινος τοποθετεῖται παρὰ τὸ χωρίον Σφηνάρι τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Ε. Γ.

ἰνβὰρ (Invar). Κρᾶμα χάλυβος καὶ νικελίου, περιέχον 36% Ni καὶ ἔχον ἐλάχιστον συντελεστὴν διαστολῆς, πρακτικῶς ἴσον τῷ μηδενί. Χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν μετρικῶν ὀργάνων ἀκριβείας, μέτρων, συρμάτων καταμετρήσεως κλπ.

Ἰνβεραίρυ (Inveraray) /*Γεωγρ.*/. Πολίχνη τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σκωτίᾳ, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ἀργκάϋλ. Κεῖται παρὰ τὸν κόλπον Φάϋν, εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. περίπου ἀπὸ τῆς Γλασκώβης. Διεξάγει ἁλιείαν καὶ ἐμπόριον ῥεγκῶν. Εἶναι γνωστὴ κυρίως ὡς ἕδρα τῶν κομίτων τῆς Κάμπελλ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὁμώνυμος μεγαλοπρεπὴς πύργος κτισθεὶς κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα. Κάτ. 490. Μ. Δ. Β.

Ἰνβερκάργκιλλ (Invercargill) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἐν τῇ νοτίῳ ἀκτῇ τῆς Νοτίας Νήσου, τῆς ὁποίας εἶναι ἡ πρωτεύουσα. Κάτ. 17 900. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν κέντρον καὶ ἔχει χυτήρια, ἐργοστάσια ἀγγειοπλαστικῆς καὶ κατεψυγμένων κρεάτων. Παρ' αὐτὴν λειτουργεῖ ἰσχυρᾶς δυνάμεως σταθμὸς ἀσυρμάτου. Μ. Δ. Β.

Ἰνβερκήθινγκ (Inverkeithing) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σκωτίᾳ, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Φάϊβρ. Κεῖται ἐπὶ ὅρμου τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ κόλπου Φὸρθ-ὀφ-Φόρθ, εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἔχει βιομηχανίαν ναυτικῶν εἰδῶν καὶ εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς παρ' αὐτῆς νίκης τῶν στρατευμάτων τοῦ Κρόμβελ κατὰ τῶν Σκώτων ὀπαδῶν Καρόλου τοῦ Β′. Κάτ. 3.500. Μ. Δ. Β.

Ἴνβερνες (Inverness) /*Γεωγρ.*/. Κομιτεία καὶ πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Σκωτίᾳ. Ἡ κομιτεία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῆς Σκωτίας ἔχει ἐπιφάνειαν 10.906 τ. χλμ. καὶ 87.000 κατ. Περιλαμβάνει καὶ πολλὰς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σκωτίας, νήσους, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Σκάϊ, ἡ Χάρρις, ἡ Β. καὶ Ν Οὐΐστ, ἡ Μπενμπίκουλα, ἡ Μπάρρα, ἡ Ῥοὺμ κτλ., ἀνήκουσαι πᾶσαι εἰς τὰς μεσαίας καὶ βορείας Ἑβρίδας Τὸ ἠπειρωτικὸν τμῆμα τῆς κομιτείας εἶναι ὀρεινόν, περιλαμβάνον τὸ ὄρος *Μπὲν Νέβις*, ὅπερ εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν βρεττανικῶν νήσων (1343 μ.). Αἱ κοιλάδες εἶναι κατάφυτοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς τὴν θέαν, αἱ δὲ ἀκταὶ πολυσχιδέσταται καὶ σχηματίζουν ἄφθονα ὡραῖα τοπία. Διαρρέεται ὑπὸ πλείστων ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Σπέϋ*, ὁ *Νὲς* καὶ ὁ *Μπιούλν*. Μικρὸν τμῆμα τοῦ ἐδάφους αὐτῆς εἶναι καλλιεργήσιμον, τοῦ ὑπολοίπου καλυπτομένου ὑπὸ πυκνῶν δασῶν καὶ ἑλῶν. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν οἰνοπνευματοποιίαν. Ἡ Καληδονικὴ διῶρυξ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μέσον συγκοινωνίας, παραλλήλως δὲ ταύτης ἐκτείνεται καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ κομιτεία τῆς Ἴνβερνες ἔπαιξε σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς Σκωτίας, πολλοὶ δὲ ἱστορικοί, συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἀφιερώνουν μακρὰς περιγραφὰς εἰς τὴν ὡραιότητα τῶν τοπίων της.
Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα τῆς κομιτείας κεῖται ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Νές, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Μόραϊϋ Κάτ. 22.300. Ἔχει ὡραῖον μητροπολιτικὸν ναόν, δημαρχεῖον καὶ εἰδικὸν μέγαρον τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καθὼς καὶ πολλὰς δενδροφύτους πλατείας. Εἶναι ὁ κυριώτερος σταθμὸς τῶν βορείων σιδηροδρόμων, τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐργοστάσια. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, βυρσοδεψεῖα, ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων, ναυπηγεῖα, ἁλιείαν, χυτήρια κλπ. Διενεργεῖ ἀκμαῖον ἐμπόριον ζῴων και γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ Ἴνβερνες εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, μία τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, οἰκισθεῖσα ὑπὸ τῶν Πίκτων, ὧν ὑπῆρξε σημαντικὸν κέντρον. Ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ἓν τῶν ὀνομαστοτέρων φρουρίων τῶν πρώτων Σκώτων βασιλέων, οἵτινες κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα ἔκτισαν αὐτόθι καὶ πύργον, γενόμενον βραδύτερον τὸ θέατρον πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Μ. Δ. Β.

ἰνβερτάση (ἡ)· βλ. *ἰμβερτάση*.

ἰνβέστμεντ *τρὰστ* (Investment Trust). Ἀγγλικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων ὀνομάζονται διεθνῶς οἱ συνεταιρισμοὶ τῶν κεφαλαιούχων, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ τοποθετήσουν τὰ κεφάλαιά των εἰς ῥιψοκινδύνους ἐπιχειρήσεις, μὴ παρεχούσας μὲν τὰς συνήθεις καὶ ἀναγκαίας ἐγγυήσεις, ἀλλὰ δυναμένας ν' ἀποδώσουν μεγάλα κέρδη. Τοιοῦτοι κερδοσκοπικοὶ συνεταιρισμοὶ ὑπάρχουν πολλοί, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, διαθέτοντες τεράστια ποσά, χωρὶς μεγάλας ἐξασφαλίσεις, ἀλλ' ἕνεκα τούτου θέτοντες βαρυτάτους ὅρους.

Ι. Ν. Β. Ι. Τὰ ἀρκτικὰ γράμματα τῆς ἐπὶ τοῦ τοῦ σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑβραϊστί, ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ γραφείσης ὑπὸ τοῦ Πιλάτου ἐπιγραφῆ, ἐν ᾗ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν ἔθιμον ἐδηλοῦτο τὸ ὄνομα, ἡ πατρὶς καὶ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἐσταυρωμένου: Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων (*Ἰωάννου* ιθ′ 19). Οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων αἰσθανθέντες τὴν εἰρωνίαν, ἣν διὰ τοὺς Ἰουδαίους ἐνεῖχεν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐζήτησαν νὰ μὴ γραφῇ «ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων», ἀλλ' ὁ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη τότε «ὃ γέγραφα, γέγραφα». Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἶδεν ἡ ἐξ Ἀκυϊτανίας προσκυνήτρια περὶ τὸ 385 (κατ' ἄλλους τὸν ΣΤ′ αἰῶνα). Περὶ τῆς γνησιότητος τῆς σήμερον ἐν τῷ Santa Croce in Gerusalemme ἐν Ῥώμῃ δεικνουμένης ἐπιγραφῆς οὐδεμία ὑπάρχει βεβαιότης. Π. Ι. Μ.

Ἰνγεβούργη (Ingeburge). Βασίλισσα τῆς Γαλλίας γεννηθεῖσα τῷ 1176 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1236 (βλ. λ. Ἴνγκεμποργκ).

Ἰνγερλῆ /*Γεωγρ.*/. Νησίον τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης (πλάτ. 38° 22′ 50″ Β, μῆκ. 26° 47′ 50″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and the Gulf of Smyrna), στεγάζον, μετὰ τοῦ χερσονησίζοντος τοιούτου τῶν Κλαζομενῶν, τὸ ἀγκυροβόλιον τῆς Σκάλας τῶν Βουρλῶν ἀπὸ τοὺς ΑΒΑ ἀνέμους. Σ. Ε. Λ.

Ἴνγκ (Inge), ***Οὐΐλλιαμ-Ράλφ***. Βρεττανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς εἰς τὸ Ἦτον καὶ τὸ κολλέγιον Χέρτφορδ τῆς Ὀξφόρδης. Περιβληθεὶς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, διωρίσθη τῷ 1905 ἐφημέριος τῶν Ἁγίων Πάντων τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1911 ἐξελέγη πρωθιερεὺς τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἔκτοτε οἱ λόγοι του καὶ τὰ ἄρθρα του τὸν κατέστησαν περιώνυμον ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Ἡ κοινωνία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοὺς Καίσαρας» (1886), «Χριστιανικὸς μυστικισμὸς» (1899), «Contentio Veritatis» (1902) «Πίστις», (1909). «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἐποχή μας» (1912), «Outspoken Essays» (1919). Δ. Σ. Δ.

ἰνγκάννο (ἰταλ. inganno) /*Μουσ.*/. Πτῶσις ἀπροσδόκητος (βλ. *πτῶσις*). Γ. Σ.

Ἰνγκελμύνστερ (Ingelmünster) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Βελγίου, κειμένη ἐν τῷ νομῷ τῆς Δυτικῆς Φλάνδρας. Κάτ. 7.500. Ἔχει ἐργοστάσια ὀνομαστῶν τριχάπτων, ταπήτων, λινῶν ὑφασμάτων κτλ.

Ἰνγκελχάϊμ (Ingelheim) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ἔσσῃ, παρὰ τὸν Ῥῆνον. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα ἀπέχοντα ἀλλήλων περὶ τὰ δύο χιλιόμ. καὶ φέροντα τὰ ὀνόματα *Ἄνω Ἰνγκελχάϊμ* καὶ *Κάτω Ἰγκελχάϊμ*. Τὸ πρῶτον κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σέλτς καὶ παράγει λαχα-

Digitized by Google

νικά, οἴνους καὶ ὀπώρας. Κάτ. 4000. Τὸ δεύτερον, κείμενον πρὸς Β. τοῦ πρώτου, ἔχει ἐργοστάσια μηχανῶν, χημικῶν εἰδῶν καὶ χρωμάτων. Κάτ. 4.500. Ἐν αὐτῷ γενομένων ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς ἀνακτόρου, ὅπερ εἶχε κτίσει ὁ Κάρολος ὁ Μέγας. Ἡ πόλις εἶναι ἰδιαιτέρως γνωστὴ καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου της, αἵτινες ἀποτελοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον σημαντικὰς πηγὰς διὰ τὸ γερμανικὸν δίκαιον.

Ἴνγκεμαν (Ingemann), ***Βερνάρδος-Σεβερῖνος.*** Δανὸς δραματικὸς συγγραφεύς, ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1789—1862). Τῷ 1811 ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιήματα εἰς δύο τόμους, καὶ ἀκολούθως τὰς «Νέας ποιήσεις» (1813), τοὺς «Μαύρους ἱππότας» (1814), τὰ δράματα: «Ἡ φωνὴ ἐν τῇ ἐρήμῳ» (1815), «Τὸ παιδὶ τοῦ θαύματος» (1816) καὶ τέσσαρας τραγῳδίας, λυρικὰς μᾶλλον παρὰ δραματικάς, αἵτινες ἐξήγειραν σφοδρὰν πολεμικὴν καὶ συζητήσεις. Ἀπὸ τοῦ 1823 ἤρχισε λαμβάνων τὰς ὑποθέσεις τῶν ἔργων του ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν μύθων τῆς πατρίδος του, ταῦτα δὲ ἐστερέωσαν καὶ τὴν φήμην του. Κυριώτερα εἶναι: «Ἡ μάχη διὰ τὸ Walhall», τραγῳδία, «Τὰ ὑποχθόνια πνεύματα», «Βαλδεμὰρ ὁ Μέγας», «Βαλδεμὰρ ὁ Νικητής», «Ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος καὶ οἱ προγεγραμμένοι», «Ὁ πρίγκιψ Ὄθων τῆς Δανίας καὶ ἡ ἐποχή του», «Ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα», ἔμμετρον χρονικόν, «Τὰ τέσσαρα ρουμπίνια» καὶ «Τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ». Ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ δανικῇ λογοτεχνίᾳ κατέχουν καὶ αἱ συλλογαὶ τῶν ψαλμῶν του (1823, 1825, 1837), πολλοὶ τῶν ὁποίων εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς δανικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ἅπαντά της ἐδημοσιεύθησαν εἰς 41 τόμους (1843—1865). Ὀνειροπόλος καὶ μυστικοπαθής, ὑπῆρξεν ὁ κύριος εἰσηγητὴς τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὴν Δανίαν. Μ. Ν. Δ.

Ἴνγκεμποργκ (Ingeborg, Ingeburge, ἢ Ingelburge). Βασίλισσα τῆς Γαλλίας, γεννηθεῖσα ἐν Δανίᾳ τῷ 1176 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1236 ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1193 τὴν συνεζεύχθη ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος Αὔγουστος μὲ σκοπὸν τὴν σύναψιν συμμαχίας μετὰ τῶν Δανῶν ἐναντίον Ριχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου. Παραδόξως, ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ γάμου, ὁ Φίλιππος Αὔγουστος τὴν ἀπεστράφη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τὴν διεζεύχθη ἀμέσως καὶ τὴν ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον. Ὁ πάπας Σελεστῖνος ὁ Ζ′ ἐκήρυξεν ἄκυρον τὸ διαζύγιον, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἠρνεῖτο νὰ ὑποταχθῇ, ὁ δὲ πάπας Ἰννοκέντιος προέβη ὡς ἐκ τούτου εἰς τὸ κλείσιμον τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐκκλησιῶν τῷ 1200. Ὁ Φίλιππος κατόπιν τούτου προσεποιήθη, ὅτι προσλαμβάνει πάλιν τὴν Ἴνγκεμποργκ, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον, ἀποσπάσας παρ' αὐτῆς τὴν ὁμολογίαν ὅτι θέλει νὰ ἀσπασθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Κατόπιν εἰκοσαετοῦς περιορισμοῦ ἐγένετο τέλος δεκτὴ μετὰ μεγάλων τιμῶν εἰς τὴν αὐλὴν (1212) καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος.

Ἴνγκενολ (Ingenhol), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διορισθεὶς τῷ 1913 ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῶν καταδρομικῶν ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ διατηρῶν τὴν ἀρχηγίαν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς τὴν σύγκρουσιν πρὸς τὸν ἐχθρόν, μέχρις οὗ τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια ἐξασθενήσωσι τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Ἀπεστρατεύθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915, μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ντόγκερ μπάνκ. Θ. Κ.

Ἴνγκενχουσζ (Ingenhousz). Ὁλλανδὸς φυσιοδίφης, χημικὸς καὶ ἰατρὸς (1730—1799). Κατ' ἀρχὰς μετῆλθε τὸν ἰατρὸν ἐν τῇ γενετείρᾳ του καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀκολούθως (1768) δὲ διωρίσθη αὐλικὸς σύμβουλος καὶ ἰατρὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Αὐστρίας. Μετά τινα ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Εἰς τὸν Ἴνγκενχουσζ ὀφείλονται ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὑαλίνων δίσκων ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ μηχανῇ Ramsden καὶ θαυμάσιαι μελέται περὶ τῆς θερμότητος. Ἐπίσης ἀπεκάλεσε διὰ τοῦ ὀνόματός του μικρὰν συσκευήν, δι' ἧς καθίσταται δυνατὴ ἡ μελέτη τῆς ἀγωγιμότητος τῶν μετάλλων. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Experiments on vegetables», «Vermischte Schriften physisch», «Nouvelles expériences et observations sur divers objets de physique», «Essay on the food of plants», «Anfangsgründe der Elektricität». Μ. Ν. Δ.

Ἰνγκερμανία (Ingermania) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ἰνγκρία*).

Ἴνγκερσολλ (Ingersoll), ***Ροβέρτος - Γκρήν.*** Ἀμερικανὸς δικηγόρος καὶ ρήτωρ (1833—1899). Κατὰ τὸ 1861, διαρκοῦντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὠργάνωσε σύνταγμα ἱππικοῦ τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἐνωτικῶν μέχρις ὅτου ἠχμαλωτίσθη ἐν Λάξιγκτων τῆς πολιτείας Τεννεσὴ (18 Δεκεμβρίου 1862). Ἐξελέγη εἰσαγγελεὺς ἐν Ἰλλινόϊς (1867—1869), τῷ δὲ 1876 κατὰ τὴν συνέλευσιν τῶν ρεπουμπλικάνων ἐξεφώνησε λόγον, δι' οὗ ὑπεστήριξεν ὡς ὑποψήφιον πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τὸν Τζέϊμς Μπλαίν, ἀποκτήσας οὕτω φήμην διασήμου ρήτορος. Ἔγινεν ὡσαύτως γνωστὸς ἐκ τῶν διαλέξεών του, εἰς τὰς ὁποίας ἐπετίθετο συχνάκις κατὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διατυπῶν ἀπόψεις ἀντιστρατευομένας πρὸς τὰς χριστιανικὰς δοξασίας. Αἱ διαλέξεις, οἱ λόγοι του καὶ τὰ ἄλλα ἔργα του περιελήφθησαν εἰς ἰδίους τόμους φέροντας τοὺς τίτλους: «Οἱ θεοὶ καὶ ἄλλαι διαλέξεις» (1876), «Μερικὰ σφάλματα τοῦ Μωϋσέως» (1897), «Πεζὰ ποιήματα» (1884), «Ἡ Ἁγία Γραφή», «Βρυκόλακες» καὶ «Θεμέλια τῆς πίστεως». Δ. Σ. Δ.

Ἰνγκιράμι (Inghirami). Ἀρχαία οἰκογένεια Ἰταλῶν εὐπατριδῶν ἐκ Βολτέρρας. Ἐξ αὐτῶν οἱ ὀνομαστότεροι εἶναι: —1) ***Θωμᾶς*** (1470—1516), ὁ ἐπιλεγόμενος *Φαίδρα*, ἐκ τοῦ ρόλου τῆς Φαιδρας τὸν ὁποῖον ὑπεδύθη ἐν τῇ τραγῳδίᾳ «Ἱππόλυτος» τοῦ Σενέκα. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν παπῶν Ἰουλίου τοῦ Β′ καὶ Λέοντος τοῦ Ι′ καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν καλυτέρων ποιητῶν καὶ ρητόρων τῆς ἐποχῆς του, ὁ δὲ Ἔρασμος καὶ ὁ Μπέμμπο ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ ἐπαινετικῶς. Ἐσχολίασε τὸν Ὁράτιον καὶ τὸν Πλαῦτον.—2) ***Φραγκῖσκος*** (1772—1846). Κατ' ἀρχὰς προωρίζετο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ταχέως ὅμως ἀφιερώθη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βολτέρρας. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὰ ἐτρουσκικὰ μνημεῖα», «Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Σελινοῦντος», «Ὁμηρικὴ πινακοθήκη ἢ συλλογὴ ἀρχαίων μνημείων», «Ἱστορία τῆς Τοσκάνης» κτλ.—3) ***Ἰωάννης*** (1779—1851). Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ νεαροῦ Μαστάϊ-Φερρέττι, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐγένετο πάπας Πῖος ὁ Θ′ καὶ ὁ ὁποῖος τὸν ἐπροστάτευσε καὶ τῷ ἐπεδαψίλευσε μεγάλας τιμάς. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀστρονόμων τῆς ἐποχῆς του, διορισθεὶς δὲ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Φλωρεντίας, κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τοῦτο ἓν τῶν τελειοτέρων τῆς Εὐρώπης. Αἱ πρῶται μελέται αὐτοῦ ἐστράφησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐφημερίδων τῶν πλανητῶν καὶ τῶν ἀστεροειδῶν. Ὑπῆρξεν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀστρονομικῆς καὶ Γεωγραφικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου, τῆς Γεωγραφικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν κυριωτέρων ἀκαδημιῶν τῆς Ἰταλίας. Τὰ κυριώτερα ἔργα του, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον, εἶναι: «Ἀστρονομικοὶ πίνακες» (1811), «Ἐφημερίδες τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Διός, πρὸς χρῆσιν τῶν ναυτιλλομένων» (1821-1824), «Λογαριθμικοὶ πίνακες τοῦ Γκαρντινιέ», «Οὐρανογραφικὸς χάρτης» (1829) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ἴνγκλφιλντ (Inglefield), *σὲρ* ***Ἐδουάρδος-Αὔγουστος.*** Ἄγγλος ναύαρχος καὶ ἐξερευνητὴς (1820 1894). Νεώτατος προήχθη εἰς πλοίαρχον καὶ τῷ 1852 ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου «Ἰσαβέλλα» ἐξετέλεσεν ἐξερευνητικὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Σμὶθ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ σὲρ Τζὼν Φράνγκλιν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του τῷ ἀπενεμήθη ὑπὸ τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας χρυσοῦν μετάλλιον. Διορισθεὶς κυβερνήτης τοῦ «Φοίνικος» ἐξετέλεσε τρία ταξίδια εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας, ὅπου ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ μέρος τῆς ἀποστολῆς Μπύλχερ (1854). Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Σεβαστουπόλεως, τῷ 1879 προήχθη εἰς ναύαρχον καὶ τῷ 1887 ἐτιμήθη διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Λουτροῦ. Ὁ Ἴνγκλφιλντ ἐφεῦρε καὶ τὴν ὁμώνυμον ἄγκυραν. Μ. Ν. Δ.

Ἴνγκολντσμπυ (Ingoldsby), ***Θωμᾶς.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ εὐθυμογράφου *Ριχάρδου Χάρρις Μπάρχαμ* (1788—1845). Ἐσπούδασεν ἐν ἀρχῇ νομικά, ἀλλὰ μεταβαλὼν γνώμην ἐγένετο κληρικός, διατελέσας ἐφημέριος ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἀκολούθως ἐν Λονδίνῳ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Ἐδιμβούργου» καὶ τῆς «Φιλολογικῆς ἐφημερίδος», ἔγραψε πλεῖστα ἄρθρα εἰς τὸ «Βιογραφικὸν Λεξικὸν» τοῦ Γκόρδων, καθὼς καὶ τὸ μυθιστόρημα «Ὁ ἀνεψιός μου Νικόλαος» (1834). Μ. Ν. Δ.

Ἰνγκολστὰτ (Ingolstat) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Γερμανίας, ἐπὶ τοῦ ἄνω Δουνάβεως, χρησιμεῦον ὡς κέντρον ἀντιστάσεως τῆς Βαυαρίας. Τὸ φρούριον Ἰνγκολστὰτ φράσσει τὰς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλτμὺλ (Altmühl) ὁδοὺς πρὸς τὸν Δούναβιν. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 81 χλμ. Β. τοῦ Μονάχου καὶ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Νυρεμβέργης - Μονάχου καὶ Οὔλμ - Ρέγκενσμπουργ (Regensburg). Ἡ πόλις ἔχει μουσεῖον, παλαιὰν ἀκρόπολιν, δημαρχεῖον, πινακοθήκην, βιομηχανίαν κατεργασίας μετάλλων καὶ ξύλων καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν, ἐρίων καὶ ζύθου. Κάτ. 27840 Ἀπὸ τοῦ 1875 ἤρξατο ἡ κατασκευὴ ἀπεσπασμένων φρουρίων εἰς ἀπόστασιν 6 χιλ. ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ πολυγωνικοῦ μετώπου· τούτων 9 εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως καὶ 3 ἐπὶ τῆς δεξιᾶς. Τὰ φρούρια Ἰνγκολστὰτ καὶ Οὔλμ προστατεύουσι τὴν Γερμανίαν ἀπὸ νότου. Ν. ΚΟΚΚΙΔΗΣ

Ἰνγκόντα (Ingoda) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, πρὸς Α. τῆς λίμνης Βαϊκάλης. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Ἰαμπλονόϊ καὶ ἔχει κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ΒΑ. Ἡ συμβολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν ποταμὸν Ὄνον γίνεται ἄνωθεν τῆς πόλεως Νερσίνσκ, μετὰ ροῦν 600 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 250 εἶναι πλωτά.

Ἰνγκοὺλ (Ingoul) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ. Εἶναι ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Μπούγκ, ἐκβάλλων εἰς αὐτὸν παρὰ τὸ Νικολάϊεφ. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 400 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰ 32 εἶναι πλωτά.

Ἰνγκουλὲτς (Ingouletz) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου. Ἔχει μῆκος 550 χλμ. καὶ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ ἀρχαῖος ποταμὸς *Γέρρος*, ὃν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος.

Ἴνγκραμ (Ingram), ***Ἐρβέρτος.*** Ἄγγλος δημοσιογράφος (1811—1860). Δεκατετραετὴς εἰσῆλθεν ὡς μαθητευόμενος εἴς τι τυπογραφεῖον καὶ βραδύτερον εἰργάσθη ὡς ἐργάτης τυπογράφος καὶ πράκτωρ ἀγγελιῶν, ὁπότε καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἱδρύσῃ τὰ «Εἰκονογραφημένα Νέα» τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1856 ἐξελέγη βουλευτής. Ἀπέθανεν ἐν Ἀμερικῇ. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴνγκραμ** (Ingram), ***Ἰωάννης.*** Ἰρλανδὸς φιλόλογος καὶ οἰκονομολόγος (1823—1907). Ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1866 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Δουβλίνου καὶ τῷ 1866 ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Γυμνασιόπαις ἔτι ἔγραψε τὸ γνωστὸν ποίημα «Τίς φοβεῖται νὰ ὁμιλήσῃ διὰ τὸ ἐνενήκοντα ὀκτώ;» καὶ ἄλλα ποιήματα καὶ σονέττα. Πλὴν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐπεδόθη καὶ εἰς τὰ μαθηματικά, γράψας πλείστας μελέτας περὶ τῆς γεωμετρικῆς ἀναλύσεως. Ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων ἀξιομνημόνευτα εἶναι: «Ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ἠθικὴ κατὰ τὸν Αὔγουστον Κὸντ» (1901) καὶ «Πρακτικὴ ἠθική» (1904). Ὡς οἰκονομολόγος ἀπέκτησε πανευρωπαϊκὴν φήμην διὰ τὸ εἰς τὴν ἐνάτην ἔκδοσιν τῆς «Βρεττανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» δημοσιευθὲν ἱστορικὸν καὶ βιογραφικὸν ἄρθρον περὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, μεταφρασθὲν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἐπὶ πλέον συνέγραψε καὶ «Ἱστορίαν τῆς δουλείας». Μ. Ν. Δ.

Ἰνγκρία *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Ν. Φινλανδίας, ὀνομασθεῖσα οὕτω διότι κατῴκουν ἐν αὐτῇ οἱ Φινλανδοὶ *Ἴνγκερ*. Ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν τὸ θέατρον τῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν τσάρων καὶ τῶν Σουηδῶν βασιλέων. Ἡ χώρα ἦτο ἄλλοτε σουηδικὴ ἐπαρχία, ἀλλὰ περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Ρωσίαν τῷ 1721 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νύσταντ. Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ τὴν Πετρούπολιν, τὴν ὁποίαν κατέστησε πρωτεύουσάν του καὶ μετέφερεν οὕτω εἰς τὴν πεδινὴν καὶ πλήρη ἑλῶν χώραν ταύτην τὸ κέντρον τῆς νέας Ρωσίας. Τῷ 1808 ἡ ἐπαρχία τῆς Ἰνγκρίας μετωνομάσθη εἰς κυβερνεῖον τῆς Πετρουπόλεως. Μ. Δ. Β.

ἰνδαζίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Βασικὴ ἀζινοχρωστική, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ Weinberg. Κυανῆ κόνις εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Παρέχει ζωηρὸν ἰνδικοκυανοῦν χρῶμα ἐπὶ βαμβακερῶν καὶ ἡμιμεταξίνων καλῆς ἀντοχῆς. Σ. Γ.

Ἰνδαθύρσης. Ἀρχηγὸς τῶν Σκυθῶν, ὅστις, κατὰ τὸν Στράβωνα, διήλασε νικηφόρος τὴν Ἀσίαν καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τὸν Μασπερὼ πρόκειται περὶ ἀπηχήσεως μεγάλης κινήσεως λαῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ περὶ τὴν Κασπίαν, ἀναλόγου πρὸς τὰς καταλυσάσας τὸ ρωμαϊκὸν κράτος εἰσβολὰς τοῦ Δ′ καὶ Ε′ αἰῶνος μ. Χ. Γ. Λ. Α.

ἰνδαλιζαρίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ἀνακαλυφθὲν τῷ 1908 ὑπὸ τῶν De la Harpe, Vaucher καὶ Lorétan διὰ θερμάνσεως γαλλοκυανίνης μεθ' ὑποθειώδους νατρίου. Βάπτει διὰ προστύψεως τὸν βάμβακα καὶ τὸ ἔριον. Σ. Γ.

ἴνδαλμα (τό)· μορφή, εἰκών, ὁμοίωμα· || εἰκὼν φανταστική, μορφὴ τελεία, τὴν ὁποίαν πλάττει τις διὰ τῆς φαντασίας, μορφὴ ἰδεώδης.

ἰνδαμῖναι (αἱ) *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι συνθετικὰ ὀλίγον σταθερὰ χρώματα, λαμβανόμενα διὰ κοινῆς ὀξειδώσεως π-φαινυλενοδιαμίνης τινός, ἥτις πρέπει νὰ διατηρῇ ἀκόμη μίαν ἀμινικὴν ὁμάδα ἐλευθέραν, καὶ μοναμίνης τινός, ἧς ἡ παραθέσις πρὸς τὴν ἀμινικὴν ὁμάδα νὰ μὴ ἔχῃ καταληφθῇ. Ἡ ἁπλουστέρα *ἰνδαμίνη* (κυανοῦν τοῦ φαινυλενίου) λαμβάνεται ἐκ τῆς π-φαινυλενοδιαμίνης καὶ ἀνιλίνης καὶ ἔχει τὸν τύπον:

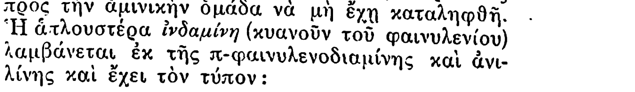

Ὡς χρώματα δὲν ἔχουσι πρακτικὴν ἀξίαν, εἶναι

Digitized by Google

ὅμως σπουδαιότατα ἐνδιάμεσα προϊόντα τῆς παρασκευῆς τῶν *ἀζινοχρωμάτων* καὶ τῶν *θειοχρωμάτων*. Σ. Γ.

ἰνδαμίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]* βλ. *ἰνδαμῖναι*.

ἰνδανθρένη, ἡ **ἰνδανθρένιον** *[Βιομ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

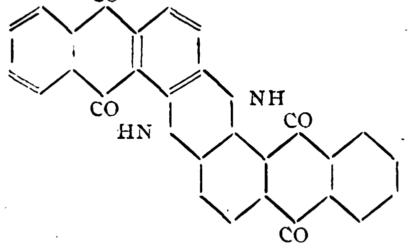

λαμβανομένη διὰ τήξεως β-ἀμινοανθρακινόνης μετ' ἀλκάλεως τῇ προσθήκῃ ὀλίγου νιτρικοῦ νατρίου. Εἶναι ἀδιάλυτος εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διαλυτικὰ ὑγρὰ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς χρῶμα δι' ἀναγωγῆς *(ἰνδανθρένης κυανοῦν)* τοῦ βάμβακος. Εἶναι σταθερώτερον τοῦ ἰνδικοῦ.

Ἰνδανθρένης χρώματα. Παράγωγα διάφορα τῆς ἰνδανθρένης χρησιμοποιοῦνται ὡς σταθερώτατα χρώματα. Ἡ σύστασις τῶν διαφόρων τούτων χρωμάτων, ὡς καὶ τῆς ἁπλῆς ἰνδανθρένης, διηυκρινίσθη διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ R. Bohn. Ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως τὰ χρώματα τῆς ἰνδανθρένης ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰς κάτωθι ὁμάδας: 1) Κυρίως χρώματα τῆς *ἰνδανθρένης*, ὧν σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι τὸ *κυανοῦν τῆς ἰνδανθρένης*. 2) Χρώματα τοῦ *φλαβανθρενίου*, ὡς λ. χ. τὸ *κίτρινον τῆς ἰνδανθρένης*. 3) *Πυρανθρονίου* χρώματα, ὡς π. χ. τὸ *χρυσοπορτοκαλλιόχρουν τῆς ἰνδανθρένης*. 4) Χρώματα τοῦ *βενζανθρονίου*, ὡς λ.χ. τὸ *σκοτεινοκυανοῦν τῆς ἰνδανθρένης*. 5) Χρώματα τοῦ *ἀνθρακινονιμιδίου*, συμπίπτοντα πρὸς ὡρισμένα χρώματα τῆς ἀλγόλης. 6) Χρώματα τῆς *ἀνθρακινοναχριδόνης*, ὡς λ.χ. τὸ *ἰῶδες τῆς ἰνδανθρένης*. Τὰ χρώματα τῆς ἰνδανθρένης χρησιμοποιοῦνται διὰ βαφὴν βαμβακερῶν. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: Τὸ *κυανοῦν τῆς ἰνδανθρένης*, ἢ *N- διυδρο- 1, 2, 1', 2'-ἀνθρακινοαζίνη*, ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς ὅλης σειρᾶς. Τὸ *μπορντὼ τῆς ἰνδανθρένης* ἢ *δι-2-ἀνθρακινονυλο -1, 5- διαμινοανθρακινόνη*. Τὸ *φαιὸν τῆς ἰνδανθρένης*. Τὸ *σκονεινοκυανοῦν τῆς ἰνδανθρένης* ἢ *βιολανθρόνη* ἢ παλαιότερον *κυανανθρένιον*. Τὸ *κίτρινον τῆς ἰνδανθρένης* ἢ παλαιότερον *φλαβανθρένιον*. Τὸ *χρυσοπορτοκαλλιόχρουν τῆς ἰνδανθρένης* ἢ *πυρανθρόνη*. Τὸ *τεφρὸν τῆς ἰνδανθρένης*. Τὸ *πράσινον τῆς ἰνδανθρένης* ἢ παλαιότερον *βιριδανθρένιον*. Τὸ *ἐλαιόχρουν τῆς ἰνδανθρένης*. Τὸ *ἐρυθρὸν τῆς ἰνδανθρένης* ἢ *ἀνθρακινοναφθακριδόνη*. Τὸ *μέλαν τῆς ἰνδανθρένης*. Τὸ *ἰῶδες τῆς ἰνδανθρένης* ἢ *ἰσοβιολανθρόνη* ἢ *ἀνθρακινονοδιακριδόνη* κλπ. Σ. Γ.

ἰνδανθρενικὸν ***χρυσοπορτοκαλλιόχρουν*** *'Οργ Χημ.]* βλ. *διανθρακινονύλαι*.

ἰνδανθρένιον (τὸ) *[Βιομ.Χημ.]* βλ. *ἰνδανθρένη*.

ἰνδανιλῖναι (αἱ) *['Οργ.Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα παράγωγα τῆς *κινονομοναλίνης*. Εἶναι ἀσθενοῦς βάσεως καὶ σχηματίζουν μετ' ὀξέων ἅλατα. Δὲν ἔχουν πρακτικὴν σημασίαν ὡς χρώματα. Σ. Γ.

ἰνδάνιον (τό), ἡ ***ὑδρινδένιον*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου C_9H_{10}, ἀποτελουμένη ἐξ ἑνὸς ἑξαμελοῦς καὶ ἑνὸς πενταμελοῦς δακτυλίου. Σχηματίζεται δι' ἀναγωγῆς ἰνδενίου (ἐξ οὗ καὶ *ὑδρινδένιον* ἐκλήθη), περιέχεται δὲ εἰς τὸ κλάσμα τοῦ κυμολίου τῆς πίσσης. Σ. Γ.

ἰνδανόναι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Κετονικὰ παράγωγα τοῦ ἰνδανίου. Διακρίνομεν μονοκετονικὰ καὶ δικετονικά. Μονοκετονικὰ ἔχομεν δύο ἰσομερῆ τοῦ

τύπου $C_6H_4 \langle {}^{CH_2}_{CO} \rangle CH_2$, ἐξ ὧν τὸ ἕν, *α-ὑδρινδόνη* καλούμενον, τήκεται εἰς 41^0, καὶ τὸ δεύτερον *β-ὑδρινδόνη* τήκεται εἰς 61^0. Δικετονικὸν δὲ τοῦ

τύπου $C_6H_4 \langle {}^{CO}_{CO} \rangle CH_2$ τὸ *1,3-δικετοϋδρινδένιον*. Σ. Γ.

ἰνδένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ μετὰ συμπεπυκνωμένου κυκλικοῦ συστήματος, συνισταμένου ἐξ ἑνὸς ἑξαμελοῦς καὶ ἑνὸς πενταμελοῦς δακτυλίου. Ἔχει τὸν παραπλεύρως τύπον καὶ ἀνεκαλύφθη εἰς τὰ μεταξὺ 176 καὶ 182° βράζοντα κλάσματα τοῦ ἀκαθάρτου βενζολίου. Εἶναι ἄχρουν ἔλαιον βράζον εἰς $179{,}5-180^0{,}5$ χαρακτηριζόμενον διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀσταθείας. Εἰς τὸν ἀέρα ὀξειδοῦται ταχέως, θερμαινόμενον δὲ καὶ ἀπουσίᾳ ἀέρος πολυμερίζεται ταχέως εἰς ρητινώδη σώ-

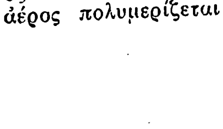

ματα. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1,008 καὶ στερεοποιεῖται εἰς —2°. Ἀποχωρίζεται καὶ καθαρίζεται διὰ τοῦ σχηματισμοῦ παραγώγου αὐτοῦ μετὰ πικρικοῦ ὀξέος. Δι' ἐπιδράσεως νατρίου ἢ νατριαμιδίου σχηματίζει ἅλας διασπώμενον ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Τὸ ἰνδένιον εὑρηται καὶ ὡς οὐχὶ ἀσήμαντον συστατικὸν τοῦ φωταερίου, ἐξ οὗ καὶ δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ δι' ἐντόνου ψύξεως. Συνθετικῶς παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους μεθόδους, ἐξ ὧν εὐχερεστέρα εἶναι ἡ ἐξ ὑδροκινναμωμικοῦ ὀξέος. Τὸ ἰνδένιον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἔχει πρακτικὴν ἐφαρμογήν, πολυμερῆ ὅμως αὐτοῦ προϊόντα χρησιμοποιοῦνται ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν λακκῶν, βερνικίων καὶ κελλουλοειδῶν μαζῶν. Σ. Γ.

ἰνδενόνη, ἡ ***ἰνδόνη*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_4 \langle {}^{CH}_{CO} \rangle CH$ (CH=CH). Κίτρινον σῶμα ὑπενθυμίζον τὴν *2-κρολεΐνην*. Σ. Γ.

ἴνδηξ, ἡ ***ἴνδιξ*** (Index)· βλ. *ἴντεξ*.

Ἴνδης, ***μάρτυς***. Ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας, ἑορτάζεται τὴν 28 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ἰνδίαι (αἱ), ἡ ***Ἰνδία*** (ἡ), ἡ ***Ἰνδική***. Χώρα τῆς Ἀσίας ὁριζομένη πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Τουρκεστὰν καὶ τοῦ Θιβέτ, ΒΑ καὶ Α ὑπὸ τῆς Κίνας καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Σιάμ, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν.

Ἡ χώρα αὕτη ὑπάγεται εἰς τὴν *Βρεττανικὴν αὐτοκρατορίαν* (βλ. λ.) ἐξαιρέσει γαλλικῶν καὶ πορτογαλικῶν τινων παραθαλασσίων κτήσεων (βλ. λ. *Ἰνδίαι Γαλλικαὶ* καὶ *Ἰνδίαι Πορτογαλικαί*).

Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν δὲν ἔχουν ἰδίαν λέξιν ἐκφράζουσαν τὴν κοινὴν αὐτῶν πατρίδα. Εἰς τὴν σανσκριτικὴν ἀπεκαλεῖτο «Βαράτα-βάρσα», ἐκ τοῦ Βαράτα, θρυλικοῦ μονάρχου τῆς Σεληναίας δυναστείας· ἀλλ' ἡ σανσκριτικὴ δὲν εἶναι ἡ ὁμιλουμένη τῶν Ἰνδιῶν περισσότερον ἢ ὅσον εἶναι ἡ λατινικὴ ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ ὄνομα «Ἰνδοστάν», τὸ υἱοθετηθὲν ἐπί τινα περίοδον ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων γεωγράφων, εἶναι περσικῆς καταγωγῆς, σημαίνει δὲ «χώρα τῶν Ἰνδῶν», ὅπως τὸ Ἀφγανιστὰν σημαίνει «χώρα τῶν Ἀφγάνων». Κατὰ τὴν ἰθαγενῆ συνήθειαν ἐν τούτοις, τὸ Ἰνδοστὰν περιορίζεται εἴτε εἰς τὸ μέρος τῆς χερσονήσου τῆς κειμένης βορείως τῶν Βινδύα ὀρέων, εἴτε εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Γάγγου, ἔνθα ὁμιλεῖται ἡ ἰνδική. Ὁ ὅρος «Ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς «Δυτικὰς Ἰνδίας» εἶναι παλαιὸς καὶ ἀνακριβὴς ὅρος, χρονολογούμενος ἀπὸ τὰς πρώτας θαλασσίας ἐξερευνήσεις καὶ παραμένων ἔτι καὶ νῦν εἰς ὡρισμένα ἐπίσημα ἔγγραφα. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ (*Ἴνδος, Ἰνδική, Ἰνδία, Ἰνδοί*) ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρὰ Ἑκαταίῳ καὶ Ἡροδότῳ, προέρχεται δ' ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ *Ἰνδοῦ* (σανσκρ. sindhu=ποταμός). Κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινε τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον εἶχεν ὑποτάξει ὁ Δαρεῖος εἰς τὸ περσικὸν κράτος. Ὁ Ἡρόδοτος μετεχειρίσθη τὸ ὄνομα ὑπὸ εὐρυτέραν σημασίαν δι' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς μεγάλης ταύτης χώρας, ὁ δὲ Πτολεμαῖος (VII, 1,2) διαιρεῖ ταύτην εἰς τὴν *Ἐντὸς* καὶ *Ἐκτὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικὴν (Πρόσθεν* καὶ *Πέραν Ἰνδικὴν)* περιλαμβανομένης καὶ τῆς γνωστῆς Ἰνδικῆς νησοσυστάδος. Ὁ ἰνδικὸς χαρακτηρισμὸς Arya (δηλαδὴ εὐγενεῖς), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Mleccha (δηλαδὴ βάρβαροι) δὲν ἦτο ἐν χρήσει εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς ὀνομασία λαοῦ, ἐμφαίνεται ὅμως εἰς τὴν χώραν *Ἀριανὴν* (κατὰ τὸν Πτολεμαῖον *Ἀριακὴν*) καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν Μήδων ὡς Ἀρίων λαῶν (*Ἡροδ.* VII, 62, Ἑλλανίκου ἀποσπ. 166). Ι. Σ. Σ.—Δ. Σ. Δ.

— [ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ χερσόνησος τῶν Ἰνδιῶν ἀπὸ πολὺ παλαιῶν γεωλογικῶν ἐποχῶν εἶχε κατασταθῆ ξηρά, ἀποτελοῦσα τμῆμα τῆς κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα ὑπαρχούσης μεγάλης νοτίου ἠπείρου, τῆς ἄλλως *Γκοντβάνας* καλουμένης, διότι καὶ κατὰ τὰς μετὰ ταύτας γεωλογικὰς περιόδους σπανίως μόνον κατώρθωσεν ἡ θάλασσα νὰ ἐπικλύσῃ μέρη τινὰ τῆς χερσονήσου. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῶν Ἰνδιῶν λαμβάνουν μέγιστον μέρος τὰ ἀρχαῖα πετρώματα: γνεύσιοι, κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι καὶ γρανῖται. Ἐν τούτοις καθαρῶς ἐκπεφρασμέναι ἀρχαῖαι ὀροσειραὶ συναντῶνται ἐντελῶς μεμονωμέναι, ὡς τὰ ὄρη Ἀραβάλλι καὶ Βίνδυα, καὶ ἡ χώρα παρουσιάζει τὴν μορφὴν ὁμαλῶς κυματώδους ἐπιπέδου χώρας. Οἱ ὀνομαστοὶ «Γάτς» («Ghâts»), οἱ ὁποῖοι ὁρώμενοι ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ φαίνονται ὡς ὄρη τῆς χερσονήσου, εἶναι οἱ μεγάλοι ἀπόκρημνοι ἐγκατακρημνισιγενεῖς τοῖχοι τοῦ ἐσωτερικοῦ ὑψιπέδου. Τὰ ὑψίπεδα αὐτὰ καὶ ἰδιαιτέρως τὰ ἀρχαῖα ὄρη καταδεικνύουν, ὅτι ἡ χώρα παρουσίαζεν ἄλλοτε πολυπλοκωτέραν ἀνάγλυφον ὄψιν, ἀλλ' ἡ ἀποσάθρωσις καὶ ἡ ἐκγυμνωτικὴ τῶν ὑδάτων ἐνέργεια, ἐπενεργοῦσαι ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, κατώρθωσαν νὰ καταστήσουν χαμηλότερα καὶ νὰ ἀποκομίσουν τὰ ὕψη ταῦτα καὶ νὰ μεταβάλουν τὸ τμῆμα αὐτὸ τῶν Ἰνδιῶν εἰς *ἠπειρωμένην* (βλ. λ.) χώραν.

Κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ἀρχαίας ξηρᾶς τῶν Ἰνδιῶν ἐξετείνετο ἀβαθὴς θάλασσα, ἡ ὁποία ἐχώριζε τὸν πανάρχαιον πυρῆνα χέρσου, τὸν ὁποῖον παριστᾷ ἡ τριγωνικὴ ἰνδικὴ χερσόνησος τοῦ Δεκκάν, ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴν ἤπειρον. Εἰς τὰς μεγάλας λεκάνας προσεκομίζετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ ὑλικὸν ἀποσαθρώσεως τῶν περὶ τὴν θάλασσαν χέρσων καὶ ὀρεσιγόνα φαινόμενα διεμόρφωνον βραδέως τὰ ὑψηλὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα περιζώνουν σήμερον τὴν ἰνδικὴν ταπεινὴν χώραν. Μόνον ἅπαξ κατὰ τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα τῆς γῆς καὶ δὴ κατὰ τὰ τέλη τῆς κρητιδικῆς περιόδου ὁ ἀρχαῖος πυρὴν τῆς χέρσου διεταράχθη ἰσχυρῶς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μᾶζαι τεράστιαι βασικῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων (τράππαι, βασάλται καὶ λάβαι) ἀνεξῆλθον ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἐξεχύθησαν ὑπεράνω τῆς χώρας καὶ ἐπεκάλυψαν τὰς παλαιὰς μορφὰς τῆς χέρσου. Πλέον τῶν 500 000 τετραγ. χιλιομέτρων τοῦ Δεκκὰν εἶναι κεκαλυμμένα μὲ τὰ μαῦρα αὐτὰ πετρώματα τοῦ τράππη. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τῆς ἱστορίας τῆς γῆς, κατὰ τὴν τριτογενῆ δηλαδὴ περίοδον, τὰ πρὸς Β συντελούμενα ὀρεσιγόνα φαινόμενα ἔλαβον τὴν μεγίστην των ἔντασιν. Ἀποθέματα πετρωμάτων κολοσσιαίου πάχους, στρώματα 4000 μ. καὶ πλέον πάχους, ἀνεξεθλίβησαν εἰς τὰ ὕψη, ἐπτυχώθησαν, διερράγησαν, διεσχίσθησαν ὑπὸ ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων καὶ διεμορφώθησαν εἰς τὰ πανύψηλα κολοσσιαῖα ὄρη (*Ἱμαλάϊα* κτλ.). Ἐπίσης ἀνεδύθησαν ἐκ τῆς θαλάσσης τὰ παραμεθόρια μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Ἀφγανιστὰν ὄρη ὡς καὶ τὰ ὄρη τῆς Βουρμας. Οὕτω πως, ὅσῳ ἀνεδύοντο καὶ ἐμορφοῦντο αἱ ὀρειναὶ αὗται ἀλύσεις, τόσῳ ἡ θάλασσα ἀπεχώρει καὶ ἐν τέλει τελείως ἀπεσύρθη ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου. Ἀκόμη καὶ σήμερον αἱ ὀρεογόνοι κινήσεις δὲν ἔπαυσαν, ὅπως καταδεικνύουν οἱ σφοδροὶ σεισμοί, οἱ ὁποῖοι σείουν τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων. Πολλαὶ ἐπίσης ἐνδείξεις ὑπάρχουν, ὅτι συντελοῦνται ἀκόμη βραδεῖαι ἀναθολώσεις καὶ ἐξάρσεις τῶν μεγάλων ὀρεινῶν ἀλύσεων ὡς καὶ τοῦ Δεκκάν. Ἐπίσης ὁ ἀρχαῖος πυρὴν ξηρᾶς εἰς τὰ νότια φαίνεται, ὅτι ὑπέστη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετακινήσεις τινάς, κάμψεις δηλαδὴ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ.

Οὕτω πως διεμορφώθησαν ἐν τῇ παρελεύσει τῶν γεωλογικῶν χρόνων τὰ ὑπόβαθρα τῶν σημερινῶν Ἰνδιῶν, αἱ ὁποῖαι τελικῶς κατόπιν ἔλαβον τὴν σημερινὴν μορφὴν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων. Διὰ τῆς διαβρωτικῆς καὶ ἀποκομιστικῆς ἐνεργείας τούτων προσεχώσθησαν κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον αἱ κοιλάδες τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ὡς καὶ ἡ μεταξὺ τούτων ἀπέραντος καὶ εὐφορωτάτη πεδιάς. Τὸ πάχος τῶν προσχωμάτων τούτων ὑπερβαίνει τὰ 300 μ.

Τὰ γεωτεκτονικὰ ἐπίσης γεγονότα ἐπέφερον καὶ τὴν φυσικὴν διαίρεσιν τῶν Ἰνδιῶν εἰς τρεῖς διαφόρους μεγάλας μορφάς, τὰ νέα δηλαδὴ μεγάλα ὄρη πρὸς Β, ΒΔ καὶ ΒΑ, τὸν ἀρχαῖον πυρῆνα χέρσου πρὸς Ν (Δεκκὰν) καὶ τὰ βαθύπεδα.

Συνέπεια τῶν ἰδιαιτέρων κλιματολογικῶν συνθηκῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς ὑπ' αὐτὰς συντελουμένης κατ' ἰδιαίτερον τρόπον ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων, εἶναι ἡ γένεσις τῶν ἐξ ἀποσαθρώσεως ἐδαφῶν, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν μὲ τὰ χρώματα των τὰ τοπία τῶν Ἰνδιῶν. Ἰδιαιτέρως εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ἐκ *λατερίτου* ἐδάφη διὰ τὰς νοτίους Ἰνδίας, τὰ ὁποῖα ἔχουν βαθὺ ἐρυθροκαστανόφαιον χρῶμα. Ἐντελῶς δὲ ἀλλοίας εἰκόνας δίδουν τὰ μέλανα εὔφορα ἐδάφη *ρεγκούρ*, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων τοῦ τράππη καὶ καλύπτουν εἰς πολλὰ μέρη τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Γ. Κ. Γ.

— [ΑΡΧ. ΓΕΩΓΡ.] Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς πολλάκις μνημονεύεται ἡ νότιος αὕτη ἀσιατικὴ χώρα, πολλαὶ δὲ σπουδαιόταται εἰδήσεις παρέχονται περὶ τῆς πραγματικῆς αὐτῆς καταστάσεως. Πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ ΒΔ. τμήματος τῶν Ἰνδιῶν διήνοιξε τὴν χώραν ταύτην εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ὑπῆρχον συγκεχυμέναι εἰδήσεις ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως, ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, περὶ τὸ 509, ὅπως διαπλεύσῃ τὸν Ἰνδὸν καὶ ἐξερευνήσῃ τὰς παρακειμένας χώρας (*Ἡροδ.* IV, 44). Αἱ διὰ τοῦ Ἡροδότου ἀποκομισθεῖσαι εἰδήσεις ἀναφέρονται πολλάκις ὑπὸ ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐκ τούτων ἤντλησεν ὁ Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος εἰς τὴν «Περίοδον τῆς γῆς», ἔνθα ἀναφέρει ὀνόματα πόλεων καὶ λαῶν τῶν Ἰνδιῶν. Τοῦτον, ὡς καὶ τὸν Ἡρόδοτον, ὑπερέβαλεν ὁ Κτησίας ὁ Κνίδιος, ὅστις τῷ 404—387 (ἢ 401—384) ἔμεινεν ὡς ἰατρὸς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος καὶ ἐστήριξε τὰ «Ἰνδικά» του εἰς ἀνακοινώσεις Περσῶν καὶ Ἰνδῶν. Πολλαὶ ἔτι πληροφορίαι ἐκ τῆς ἰνδικῆς λογοτεχνίας ἔχουσι διασωθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, προερχόμεναι ἐκ προγενεστέρων ἀπολεσθεισῶν συγγραφῶν, τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Νεάρχου καὶ τοῦ Ὀνησικρίτου.

Αἱ σαφεῖς γνώσεις περὶ τῶν Ἰνδιῶν ἤρχισαν ἀπὸ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Ἐκ

Digitized by Google

τῶν ἐξ αὐτοψίας συλλεγεισῶν πληροφοριῶν ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων ὡς πρεσβευτῶν ἐκ μέρους μὲν τῶν Σελευκιδῶν, τοῦ Μεγασθένους καὶ τοῦ Δειμάχου, ἐκ μέρους δὲ τῶν Λαγιδῶν, τοῦ Διονυσίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἐγχωρίου ἡγεμόνος Σανδροκόττου (Χαντραγκούπτα), ἐν τῇ πόλει Πάτνᾳ (Παταλιπούτρα), διασῴζονται κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ Ἀρριανοῦ, Διοδώρου καὶ Στράβωνος μόνον αἱ παρατηρήσεις τοῦ Μεγασθένους. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α΄ αἰῶνος μ. Χ., ὁ Στράβων εἰς τὰ Γεωγραφικὰ αὐτοῦ (ἰδίως ἐν τῷ 15ῳ βιβλίῳ) συγκεντρώνει τὰς εἰδήσεις τοῦ Μεγασθένους, τοῦ Δικαιάρχου, τοῦ Ἐρατοσθένους, τοῦ Ἱππάρχου, τοῦ Πολυβίου, τοῦ Εὐδόξου, τοῦ Κνιδίου, τοῦ Ἀρτεμιδώρου, τοῦ Ποσειδωνίου κ. ἄ. Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τοῦ Στράβωνος ὑπερέβαλεν ἡ γεωγραφία τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου (Β΄ ἑκατοντ. μ. Χ.), τὸ ἄριστον ἐκ τῆς γνώσεως περὶ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας τῶν Ἰνδιῶν. Μετὰ τὸν Πτολεμαῖον, οἱ ἀσχοληθέντες λαμβάνουν πηγὰς ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερον συγγράψαντας, ὧν πολὺ ὑλικὸν παρέχουν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀλεξανδρινοὶ ἱστορικοί. Ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὸ τοῦ Αἰλιανοῦ κεφάλαιον «περὶ ζῴων», τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῆς ἰνδικῆς πανίδος, καὶ ἡ «Οἰκουμένης περιήγησις» τοῦ Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ. Τούτων καὶ ἄλλων κατακλεὶς εἶναι τὸ λεξικὸν τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ὡς καὶ ἡ Χριστιανικὴ τοπογραφία τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου (ΣΤ΄ αἰὼν μ. Χ.), οὗτινος τὸ 11ον βιβλίον πραγματεύεται περὶ τῆς νήσου Ταπροβάνης (Κεϋλάνης) καὶ τῆς ἰνδικῆς πανίδος.

Ὅρια, ὀρογραφία καὶ ὑδρογραφία. Τὰ ὅρια ἦσαν διαγεγραμμένα ὑπὸ τῆς φύσεως. Πρὸς Δ ἦτο ἡ Γεδρωσία, ἡ Ἀραχωσία καὶ ἡ Παροπανισάς. Πρὸς Β ἐξετείνοντο αἱ ὀροσειραὶ τοῦ *Παροπανίσου* καὶ τοῦ *Ἐμόδου - Ἰμάου* (τῶν σημερινῶν *Ἱμαλαΐων*). Πρὸς Α ἦτο ὁ ποταμὸς *Ἀσπίθρα* καὶ ὁ *Ἀνατολικὸς ὠκεανὸς* (ἡ νῦν *Σινικὴ θάλασσα* καὶ ὁ *κόλπος τοῦ Σιάμ*), πρὸς Ν δ' ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανός, ὅστις ἔχει τοὺς κόλπους *Σαράβακον* (νῦν τοῦ *Μουρταβὰν*) καὶ τὸν *Γαγγητικὸν* (τῆς *Βεγγάλης*).

Διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν Ἰνδιῶν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Κτησίας ἔχουσι διαφορετικὰς καὶ ὑπερβολικὰς ἀντιλήψεις. Παρὰ τὰς καταμετρήσεις καὶ τὰς ἐξερευνήσεις τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διορθώσεων τοῦ Μεγασθένους, ἐξηκολούθει ἡ χώρα νὰ θεωρῆται ὡς ρομβοειδὴς μὲ δυτικὴν πλευρὰν τὸν Ἰνδὸν (κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην 13000 σταδ. μήκους) καὶ μὲ ἴσης ἐκτάσεως μῆκος ἐκ Δ πρὸς Α (κατὰ τὸν Μεγασθένην 16000 σταδ.). Τὴν ἀπόστασιν ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ Καυκάσου μέχρι τῆς νοτίας ἀκτῆς εἶχεν ὁ Μεγασθένης ὀρθῶς ὑπολογίσει εἰς 22.000 σταδ. Ἐκτὸς τῆς ἀντιλήψεως ταύτης, ἄλλοι γεωγράφοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Πτολεμαῖος, παρεγνώρισαν τὸ σχῆμα τῆς χώρας καὶ ἐθεώρουν τὴν νοτίαν ἀκτὴν ἀκολουθοῦσαν εὐθεῖαν γραμμὴν διευθυνομένην σχεδὸν ἀκριβῶς ἐκ Δ πρὸς Α. Ὡσαύτως οἱ Ἕλληνες ἐθεώρησαν τὰς Ἰνδίας μεγαλυτέρας τοῦ πραγματικοῦ, τὸ τρίτον τῆς ὅλης τότε γνωστῆς ξηρᾶς, ἐνῷ τὸ νότιον ἄκρον ἐθεώρουν ὡς εὑρισκόμενον εἰς τὴν αὐτὴν παράλληλον πρὸς τὴν Μερόην (τῆς Αἰγύπτου).

Πλὴν τῶν πρὸς Β ὑψηλῶν ὀρέων ἀναφέρονται καὶ πολλὰ ἄλλα ἐντὸς τῆς χώρας, ὡς τὸ *Οὐΐνδιον*, δηλαδὴ ὁ μέγας ὑδροκρίτης μεταξὺ Ἰνδοστὰν καὶ Δεκκάν, ἡ προέκτασις τούτων *Οὐξέντος*, ὁ *Ἀδισαθρος* (τὰ δυτικὰ Γαταῖα ὄρη), τὰ *Οὐρούνδια* (κατὰ τὰ ἀνατ. Γαταῖα) κ. ἄ. Ἐκ τῶν ποταμῶν πλὴν τοῦ *Ἰνδοῦ* καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τοῦ Δεκκὰν τὸν *Μωφίδα* (νῦν *Μαχί)*, τὸν *Νάμαδον* (σανσκρ. *Ναρμαδὰ* ἢ *Πάλι Ναμμαδά)*, τὸν *Ναναγούναν* (νῦν *Ταπτί)*, τὸν *Ψευδόστομον* (νῦν *Νετραβάτι)*, τὸν *Βάριν* (νῦν *Καντραγίριν)*, ἐκβάλλοντας πρὸς Δ, τὸν *Μαίσωλον*, τὸν *Μανάδαν*, τὸν *Τύνδιν*, τὸν *Ἀδάμαντα* (νῦν *Σουβαρναρεχᾶ)* κ. ἄ. ἐκβάλλοντας πρὸς Α. Ἐκ τῶν πέραν τοῦ Γάγγου ἀναφερομένων ποταμῶν δὲν δυνάμεθα τὰ ὀνόματα αὐτῶν νὰ τὰ ἀποδώσωμεν μετ' ἀσφαλείας διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαρχόντων. Τὸν *Τοκοσάνναν* θεωροῦσιν ὡς τὸν σημερινὸν *Ἀρακὰν* (Κουλαδάν), τὸν *Ταμάλαν* ὁ Κεῖπερτ θεωρεῖ ὡς τὸν *Ἰραβάδι*, ὁ *Δοάνας* καὶ ὁ *Δώριος* θεωροῦνται ὡς οἱ βραχίονες τοῦ *Μενάμ*, ὁ δὲ *Σῆρος* ὡς ὁ *Μεκόγγ*.

Χῶραι καὶ λαοί. Κατὰ τὸν Ἀρριανὸν οἱ ἰνδικοὶ λαοὶ ἀνήρχοντο εἰς τὸν ἀριθμὸν 118, αἱ δὲ πόλεις ἦσαν ἀναρίθμητοι. Πλῆθος ὀνομάτων χωρῶν, λαῶν καὶ πόλεων ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος, ὧν ἄξια μνείας, χωρῶν ἰδίως, εἶναι: ἡ κατὰ τὰ ΒΔ ὅρια χώρα τῶν Παροπανισαδῶν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους Παραπονίσου, ἔνθα ἡ πόλις *Καβούρα* (ἡ νῦν *Καβούλ)*. Ἐνταῦθα εἶχε κτισθῆ ἡ πόλις *Ἀλεξάνδρεια*, ταυτιζομένη πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν *Ὀπιάν*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα, ὡς καὶ τὸ τῆς *Καρσάνας*, εὑρίσκονται εἰς νομίσματα Ἰνδοελλήνων βασιλέων. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν *Γανδαρῶν* (ἰνδ. Gandhâra), ἢ τὴν *Γανδαρῖτιν* τοῦ Στράβωνος, ὑπῆρχον αἱ περίφημοι θέσεις, ἃς

Digitized by Google

διῆλθεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος *Ἐμβόλιμα*, *Ἄορνος*, τοὺς δ' ἐνταῦθα οἰκοῦντας Ἀστακηνοὺς εἶχεν ὑποτάξει. Ἡ χώρα *Βάσρα* ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πτολεμαίου κατεῖχε τὴν μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Ὑδάσπιδος χώραν μετὰ τῆς πόλεως *Ταξίλης* (σανσκρ. Takchasila). Ὁλόκληρος δ' ἡ ποταμία χώρα τοῦ Ἰνδοῦ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου *Ἰνδοσκυθία* καὶ εἶναι ἡ κάλλιον γνωσθεῖσα χώρα. Τὸ βορειότερον τμῆμα, μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν πέντε ποταμῶν (δι' ὧν συγκροτεῖται ὁ Ἰνδός), καλεῖται *Πανιζὰμπ* (σανσκρ. pancanda), μεταφραζόμενον *Πενταποταμια*.

Τὰ ἀναφερόμενα ὀνόματα τῶν βασιλέων, μεθ' ὧν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφήν, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ὀνομάτων χωρῶν καὶ λαῶν. Οὕτως ὁ Ἄστης εἶναι ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀστακηνῶν, ὁ Κωφαῖος ὁ ἡγεμὼν τῆς χώρας τῶν Κωφῶν, ὁ Ἀσσαγέτης ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀσσακῶν, ὁ Ταξίλης ὁ ἡγεμὼν τῆς Ταξίλης, μεγάλου κράτους μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑδάσπους. ΝΑ ἔκειτο τὸ κράτος τοῦ Πόρου (σανσκρ. Paurava), ἡττηθέντος εἰς μεγάλην μάχην ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ πεδιάδι Καρρὶ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἔνθα ἱδρύθησαν μετὰ ταῦτα αἱ πόλεις *Βουκεφάλα* (ἡ νῦν *Γιχλὰμ)* καὶ *Νίκαια* (παρὰ τὴν νῦν Σουχσαΐνπούρ) Παρὰ τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν ὁ Ἀλέξανδρος συνήντησε τοὺς *Ἀράττα*, δηλαδὴ ἐλευθέρους λαοὺς (ἄνευ βασιλέων), μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι ἦσαν οἱ *Ἀδρέσται*. Σπουδαιότατος λαὸς ἦσαν οἱ *Καθαῖοι* (νῦν *Καττία*), συνδεόμενοι μετὰ τῶν *Ὀξυδρακῶν* καὶ τῶν *Μαλλῶν*, ὧν τὸ κράτος ἐξετείνετο εἰς τὸ μέσον καὶ νότιον μέρος τῆς Παντζιάμπ. Νοτιώτερον τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν ἦτο ἡ πόλις *Πάταλλα* (σανσκρ. potala=καραβοστάσιον). Εἰς τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς Ἰνδοσκυθίας ἀναφέρονται τρεῖς ἐπαρχίαι, ἡ *Παταλλήνη* (τὸ δέλτα τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ), ἡ *Συραστρήνη* (ἡ παραλία μεταξὺ τοῦ Γκουτζουρὰτ καὶ τοῦ Κὰτς) καὶ ἡ *Ἀβιρία*. Ἡ δὲ κατὰ τὸν Μέλανα κόλπον *Ἀλεξάνδρεια* ζητεῖται παρὰ τὸ ἀκρωτ. Μαλάν.

Κατὰ τὰ δυτικὰ τοῦ Δεκκὰν σπουδαῖον κράτος ἦτο ἡ *Λαρίκη*, ὅπου ἐν τῇ πόλει *Ὀζηνῇ* ἐβασίλευεν ἐπὶ Πτολεμαίου ὁ βασιλεὺς Τιαστάνης. Ἡ κατὰ τὸν ἄνω Γοδαβάρην ἀναφερομένη πόλις *Νασίκη*, περίφημος διὰ τοὺς εἰς τοὺς βράχους λελαξευμένους ναούς της, καλεῖται σήμερον ἔτι *Νασίκ*. Παρὰ ταύτην ἡ μεγάλη χώρα *Ἀριακὴ* (βλ.λ.), ἔνθα ὑπῆρχον δύο βασιλεῖς. Κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Μαλαβάρης ἀναφέρεται ἡ χώρα τῶν *Πειρατῶν*, ἡ *Λιμηρίκη* κ. ἄ., ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Δεκκὰν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου σειρὰ λαῶν, ὧν τὴν θέσιν δὲν δυνάμεθα μετ' ἀσφαλείας νὰ ὁρίσωμεν. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ διὰ τοὺς περὶ τὸν Γάγγην λαούς, ὧν μνημονεύομεν τοὺς *Ναχίτας* καὶ τὴν ΝΑ αὐτῶν χώραν *Πρασιάκην*.

Ὀλιγώτερον γνωστὴ ἦτο ἡ ἐκεῖθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδία. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς ὀλίγοι λαοὶ ἀναφέρονται καὶ μία μόνον χώρα, ἡ *Χαλκῖτις*, ἀρκετὸς ὅμως ἀριθμὸς πόλεων κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα. Ὁ Μαρκιανὸς ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ ἐκτὸς Ἰνδικῇ ὑπῆρχον 50 σατραπεῖαι, χῶραι καὶ λαοί, 18 ὑψηλὰ ὄρη, 67 πόλεις, πολλὰ μεγάλα χωρία καὶ πολλοὶ λιμένες. Τὸ δυτικὸν ταύτης τμῆμα περιελάμβανε τὴν παρακτίαν περιοχὴν ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγγου, τὴν *Κιρρανδίαν*, ἔνθα κατῴκει ὁ λαὸς *Κιρράτα* (ἀρχαιότερον κατοικῶν εἰς τὸν Βραμμαπούτραν) μὲ τὰς πόλεις *Πεντάπολιν* (σανσκρ. Caturgrama=τετράπολις) καὶ τὴν *Βεράκουραν*. Ἡ περαιτέρω χώρα ὠνομάζετο *Ἀργυρῆ*, διὰ τὰ ἐκεῖ ὑποτιθέμενα κοιτάσματα ἀργύρου, μεσογειότερον δὲ *Χρυσῆ* διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ὁ κύριος λιμὴν τῆς Ἀργυρῆς ἦτο τὸ *Τρίγλυπτον*, τὸ σημερινὸν *Ἀρακάν*. Ἡ παρακτία περιοχὴ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰραβάδι καὶ τοῦ κόλπου Μαρταμπὰν κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν *Βεσογγιτῶν* μὲ τὰς πόλεις *Σαβάραν*, *Βεσύγγαν* καὶ *Βερόβαν*, πρὸς τοὺς ὁποίους συνώρευεν ἡ περιοχὴ τῶν Πειρατῶν (τῆς Νοτίου Σιὰμ καὶ Καμβόδσχας). Ἡ χώρα Χαλκῖτις, πλουσία οὖσα εἰς μέταλλα, θεωρεῖται ὡς κειμένη μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρῶν Σιὰμ καὶ Καμβόδσχας. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα (νῦν Ἀννὰμ καὶ Τογγῖνον) κατῴκουν οἱ ἰχθυοφάγοι *Αἰθίοπες*, ὅμοροι τῶν Σινῶν, τῶν ὁποίων πολλὰς πόλεις ἀναφέρει ὁ Π ολεμαῖος. Τὴν δὲ νότιον χερσόνησον (τῆς Μαλάκκας) ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Μαρκιανὸς καλοῦσι *Χρυσοχερσόνησον*, ἐνῷ ἄλλοι ὡς *Χρυσῆν νῆσον* (ἐν Ραμαγιάνᾳ Savarna-dripa). Ἐκ τῆς Ἰνδικῆς νησοσυστάδος ἀναφέρονται ὀνόματα πολλῶν νήσων, ὡς κατοικουμένων ὑπὸ ἀνθρωποφάγων. Ἡ *Ὑαβαδίου* εἶναι ἡ σημερινὴ *Ἰάβα*, τῆς ὁποίας ὁ ἐποικισμὸς ὑπὸ Βραχμάνων ἀνάγεται εἰς τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα π. Χ. Ι. Σ. Σ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ *Ἰνδία* ἀποτελεῖ τὸ μέσον τῶν τριῶν ἀνωμάλου σχήματος χερσονήσων, αἵτινες προεξέχουν πρὸς Ν ἐκ τῆς ἠπείρου Ἀσίας, ἀντιστοιχοῦσα οὕτως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρὸς την χερσόνησον τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Εὐρώπης. Ἔχει σχῆμα μεγάλου τριγώνου μὲ τὴν βάσιν αὐτοῦ ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων καὶ τὴν ἄκραν του προχωροῦσαν εἰς τὸν ὠκεανόν. Τὸ κυριώτερον μέρος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς της περιβρέχεται ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης, τὸ δὲ κυριώτερον τῆς ἀνατολικῆς ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης. Ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 8° ἕως τοῦ 37° Β πλάτους (Γρήνουιτς), δηλαδὴ εὑρίσκεται καὶ ἐντὸς τοῦ τροπικοῦ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, προχωροῦσα βαθέως ἐντὸς τῆς συγκεκερασμένης ζώνης. Τὸ μῆκος τῆς χώρας ἀπὸ Β πρὸς Ν, ὡς καὶ τὸ μεῖζον πλάτος αὐτῆς ἀπ' Α πρὸς Δ, εἶναι περίπου 3000 χλμ.· ἀλλὰ τὸ τρίγωνον καμπυλοῦται προσλαμβάνον σχῆμα ἀπίου εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κόμοριν, τὴν νοτιωτέραν ἄκραν. Πρὸς τὴν συμπαγῆ ταύτην κτῆσιν οἱ Βρεττανοὶ προσέθεσαν τὴν Βιρμανίαν, λωρίδα γῆς ἐπὶ τῶν Α ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ παρακειμένη νῆσος Κεϋλάνη ἀπεχωρίσθη διοικητικῶς, ἀποτελέσασα ἄμεσον κτῆσιν τοῦ βρεττανικοῦ κράτους. Δύο ὁμάδες νήσων ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βεγγάλης, αἱ Ἀνδαμὰν καὶ Νικομπάρ· μία ὁμὰς ἐν τῇ Ἀραβικῇ θαλάσσῃ, αἱ Λακκαδίβαι καὶ ὁ σταθμὸς τοῦ Ἄντεν εἰς τὸ στόμιον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, μετὰ τοῦ Πέριμ καὶ τῶν προτεκτοράτων ἐπὶ τῆς νήσου Σοκότρας κατὰ μῆκος τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς Ἀραβίας καὶ ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ περιλαμβάνονται πολιτικῶς εἰς τὴν Ἰνδικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐνῷ ἐν τῇ ἀκτῇ αὐτῆς τῆς χερσονήσου, πορτογαλικαὶ καὶ γαλλικαὶ κτήσεις διακόπτουν κατ' ἀποστάσεις τὴν συνεχῆ γραμμὴν τοῦ βρεττανικοῦ ἐδάφους.

Ὅρια, ὀρεογραφία, ὑδρογραφία. Αἱ Ἰνδίαι χωρίζονται τῆς ὑπολοίπου Ἀσίας πρὸς Β. ὑπὸ τῶν Ἱμαλαΐων, μεταξὺ τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ ἀνεξάρτητα κράτη τῆς Νεπὰλ καὶ τοῦ Μπουτάν, μετὰ τοῦ μεγάλου ὀροπεδίου τοῦ Θιβὲτ ὄπισθεν αὐτῶν. Τὸ πριγκιπᾶτον τοῦ Κασμὶρ καταλαμβάνει τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς Ἰνδίας. Ἐπὶ τῆς γωνίας ταύτης (30° Β πλ., 74° Δ μήκ. Γρήνουϊτς) τὰ ὄρη κάμπτονται πρὸς Ν καὶ ἡ Ἰνδία χωρίζεται διὰ τῶν ἁλύσεων τοῦ Σάλεντ Κὸχ καὶ Σουλεϊμὰν ἐκ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ διὰ τῆς πρὸς Ν συνεχείας τῶν χαμηλοτέρων ὀρέων ἐκ τοῦ Βελουχιστάν. Ἔτι νοτιώτερον ἡ Ἰνδία ὁρίζεται Δ καὶ ΝΔ ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Στρεφομένη βορείως ἐκ τῆς νοτίας ἄκρας ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κόμοριν (8° 4′ 20″ Β., 77° 35′ 35″ Α), ἡ μακρὰ γραμμὴ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ ὁρίου. Ἀλλὰ πρὸς τὰ ΒΑ καὶ τὰ ΒΔ ἡ Ἰνδία ἔχει πάλιν χερσαῖα σύνορα. Αἱ σειραὶ τῶν Ἱμαλαΐων ἐπὶ τῆς ΒΑ γωνίας (περίπου 28° Β, 97° Α) προεκτείνουν ἁλύσεις καὶ ὑψώματα πρὸς τὰ ΝΑ, ἅτινα χωρίζουν τὴν Α. Βεγγάλην ἐκ τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τῆς Βιρμανίας. Ἐκτεινομένη ΝΑ. ἐκ τοῦ δέλτα τοῦ Ἰρραβάντυ συγκεχυμένη διαδοχὴ ὀλίγον ἐξερευνηθεισῶν ὀροσειρῶν χωρίζει τὸ Τενάσσεριμ ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Σιάμ. Ἡ μεθόριος γραμμὴ κατέρχεται πρὸς τὴν Ἄκραν Βικτωρίαν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ Τενάσσεριμ (9° 59′ Β., 98° 32′ Α) ἀκολουθοῦσα κατὰ προσέγγισιν τὴν γραμμὴν τῶν ὑδάτων μεταξὺ τῶν ποταμῶν τοῦ βρεττανικοῦ ἐδάφους πρὸς Δ καὶ τοῦ Σιὰμ πρὸς Α. Ἡ χώρα ἡ περιλαμβανομένη ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν κεχωρισμένων καὶ καλῶς διακρινομένων ἀπ' ἀλλήλων ἐδαφικῶν σχηματισμῶν.

Ὁ πρῶτος εἶναι τὰ ὄρη *Ἱμαλάϊα* (βλ. λ.) καὶ αἱ προεκτάσεις των πρὸς Ν, περιλαμβάνων σύστημα τεραστίων ὀροσειρῶν. Ἐπὶ τῆς ΒΑ. γωνίας τῆς μεθορίου τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῆς σειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων ὁ ποταμὸς *Ντιχάνγκ*, ὁ συνεκτικὸς κρίκος μεταξὺ τῶν ποταμῶν *Τσάνπο* τοῦ Θιβὲτ καὶ τοῦ *Βραχμαπούτρα* τοῦ Ἀσσὰμ εἰσδύει εἰς τὸν κύριον ἄξονα τῆς ὀροσειρᾶς. Πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ἢ τὴν ΒΔ. γωνίαν ὁ *Ἰνδὸς* κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διαπερᾷ τὰ Ἱμαλάϊα καὶ στρέφει Ν τὸν ροῦν του διὰ τῆς Παντζάμπ. Ἡ ἀγρία αὕτη περιφέρεια εἶναι ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐδαμοῦ δὲ παρέχει δίοδον εἰς τακτικὸν στρατόν. Τὰ Ἱμαλάϊα οὐ μόνον ἀποτελοῦν διπλοῦν τεῖχος κατὰ μῆκος τῆς Β. Ἰνδίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ Α καὶ Δ ἄκρα των προεκτείνουν σειρὰς πρὸς Ν, προστατευούσας τὰ ΒΑ. καὶ τὰ ΒΔ. σύνορα. Πρὸς τὰ ΒΑ. αἱ διακλαδώσεις αὗται, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νάγκα*, *Πατκόϊ* κλπ., σχηματίζουν φραγμὸν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων περιφερειῶν τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τῶν ἀγρίων φυλῶν τῆς Ἄνω Βιρμανίας. Πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ἢ τὰ ΒΔ. σύνορα τῆς Ἰνδίας αἱ ὀρειναὶ προεκτάσεις κατέρχονται ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μήκους τῶν βρεττανικῶν συνόρων ἀπὸ τῶν Ἱμαλαΐων πρὸς τὸ πέλαγος. Οἱ ὀγκώδεις οὗτοι φραγμοὶ ἔχουν ὑψηλὰς κορυφάς, ἐξ ὧν ἡ *Τὰχτ-ἰ-Σουλεϊμὰν* (=Θρόνος τοῦ Σολομῶντος) φθάνει τὰ 3.400 μ. Ἀλλὰ τὸ ὀρεινὸν τεῖχος διαπερᾶται ἐπὶ τῆς γωνίας, ἔνθα κάμπτει Ν. τῶν Ἱμαλαΐων, ὑπ' ἀνοίγματος, δι' οὗ ὁ ποταμὸς *Καμποὺλ* χύνεται εἰς τὴν Ἰνδίαν. Παρακείμενον ἄνοιγμα χορηγεῖ διόδους μεταξὺ Ἰνδίας καὶ Ἀφγανιστάν. Τὰ μεταξὺ τῆς Ἰνδίας καὶ τοῦ Βελουχιστὰν ὄρη εἶναι ὀλιγώτερον ὑψηλά. Αἱ εὐρεῖαι πεδιάδες αἱ ποτιζόμεναι ὑπὸ τῶν Ἱμαλαΐων ποταμῶν ἀποτελοῦν τὸν δεύτερον ἐδαφικὸν σχηματισμόν. Ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης πρὸς Α μέχρι τῶν συνόρων μετὰ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης πρὸς Δ, περιλαμβάνουν δὲ τὰς πλουσιωτέρας καὶ πυκνότερον κατῳκημένας ἐπαρχίας τῆς ἐπικρατείας. Ὁμάδες εἰσβολέων εἰσήλαυνον ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων διὰ τῶν διόδων ἐπὶ τῶν Δ καὶ ΒΔ. συνόρων. Ἠκολούθουν τὸν ροῦν τῶν ποταμῶν, ὠθοῦντες τοὺς ἤδη ἐγκατεστημένους νοτίως πρὸς τὸ πέλαγος. Περὶ τὰ 180 ἑκατομμύρια ζοῦν σήμερον ἐπὶ τῶν πεδιάδων τούτων εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βεγγάλη*, *Ἀνατολικὴ Βεγγάλη* καὶ *Ἀσσάμ*, *Ἡνωμέναι Ἐπαρχίαι*, *Παντζάμπ*, *Σίντ*, *Ρατζπουτάνα* καὶ ἄλλα ἰθαγενῆ κράτη. Ἡ εὐρυτάτη αὕτη ἐπίπεδος περιοχή, ἡ καλύπτουσα τὴν Β. Ἰνδίαν, διαρρέεται ὑπὸ τριῶν διακεκριμένων ποταμίων συστημάτων. Τὸ ἓν πηγάζει ἐκ τοῦ ἐδαφικοῦ κοιλώματος πέραν τῶν Ἱμαλαΐων καὶ διὰ τῶν Δ. ὀροσειρῶν διαρρέει τὴν Παντζάμπ, ἀποτελοῦν τοὺς ποταμοὺς *Ἰνδὸν* καὶ *Σούτλεϊγ*. Τὸ δεύτερον πηγάζει ἐκ τοῦ ἰδίου περίπου κέντρου, ἀλλὰ κάμπτει πρὸς Α, εἰσδύει εἰς τὴν Ἰνδίαν διὰ τῶν Α ἐσχατιῶν τῶν Ἱμαλαΐων καὶ σχηματίζει τὸν *Βραχμαπούτραν* τῆς Α. Βεγγάλης καὶ τοῦ Ἀσσάμ. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι περισυλλέγουν τὰ ὄμβρια ὕδατα τῶν Β κλιτύων τῶν Ἱμαλαΐων, κατανέμοντες ταῦτα διὰ μακρῶν καὶ διαφόρων ὁδῶν ἀνὰ τὰς Ἰνδίας. Τὸ τρίτον ποτάμιον σύστημα παραλαμβάνει τὰ ὄμβρια ὕδατα τῶν νοτίων κλιτύων καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἱερὸν ποταμὸν *Γάγγην*. Οἱ ἀνωτέρω εἶναι οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι ποταμοί. Ἐκτὸς τούτων σημαντικοὶ εἶναι ὁ *Καβοὺλ* καὶ ὁ *Κουράμ*, ὡς καὶ οἱ πέντε ποταμοὶ τῆς Παντζάμπ, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἰνδόν.

Ὁ τρίτος σχηματισμὸς ἀποτελεῖ τὸ τρίπλευρον ὑψίπεδον τὸ καλύπτον τὸ ἥμισυ νότιον ἢ ἀκριβέστερον τὸ χερσονησιακὸν τμῆμα τῆς Ἰνδίας. Ὁ σχηματισμὸς οὗτος, γνωστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δεκκάν*, σημαῖνον ἐπὶ λέξει «δεξιὰ χείρ», ἢ «νότος», περιλαμβάνει τὰς κεντρικὰς Ἐπαρχίας τοῦ Μπεράρ, τὰς προεδρίας τοῦ Μαντρὰς καὶ Βομβάης καὶ τὰ τερριτόρια τοῦ Χαϊντεραμπάντ, Μυσώρης καὶ ἄλλων ἐξηρτημένων κρατῶν. Ἡ βορεία πλευρὰ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βιντυα*, αἱ δὲ ἄλλαι δύο ἐκ τῶν *Ἀνατολικῶν* καὶ *Δυτικῶν Γάτ*. Τὸ ὕψος τοῦ ὑψιπέδου Δεκκὰν κυμαίνεται μεταξὺ 600 καὶ 1000 μ., διασταυροῦται δὲ ὑπὸ ὀρέων, ὧν τὰ ὑψηλότερα εἶναι τὸ *Ἀναμούντι* (2.693 μ.) καὶ τὸ *Ντονταμπέττα* (2636 μ.). Ἡ περιφέρεια ποτίζεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Νερβάντα*, *Ταπτῆ*, *Μαναχαίτη*, *Γκονταβίρη*, *Κρισνᾶ* καὶ *Καβέρη*.

Αἱ Ἰνδίαι ἔχουν ὀλίγας λίμνας. Ἐκ τούτων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ *Νάϊνι Τὰλ* ἐντὸς τῶν Ἱμαλαΐων, ἡ *Σρίναγκαρ* ἐν Κασμίρ, ἡ *Ἄμπερ* ἐν Τζαϊπούρ, ἡ ἁλμυρὰ λίμνη *Σάμπαρ* εἰς τὰ ὄρη Ἀραβάλλι.

Κλῖμα. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἰνδίας εὑρίσκει τις ὅλα τὰ κλίματα, τὰ γνωστὰ εἰς τὴν τροπικὴν καὶ τὴν συγκεκερασμένην ζώνην. Ἐπηρεάζεται ὑπὸ δύο παραγόντων. Πρὸς Β ἡ ὀροσειρὰ τῶν Ἱμαλαΐων καὶ τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἀφγανιστὰν ἀποχωρίζουν τὴν χώραν ἐκ τοῦ κλίματος τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ δίδουν εἰς αὐτὴν ἠπειρωτικὸν κλῖμα, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐπικράτησις ἀπογείων ἀνέμων καὶ ἡ μεγάλη ξηρασία τοῦ ἀέρος. Πρὸς Ν. ὁ ὠκεανὸς δίδει εἰς αὐτὴν ὠκεάνειον κλῖμα, τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ μεγάλη ὁμοιομορφία θερμοκρασίας, ἡ μεγάλη ὑγρασία τοῦ ἀέρος καὶ αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συχναὶ βροχαί. Ὁ ἠπειρωτικὸς τύπος κλίματος ἐπικρατεῖ ἐφ' ἁπάσης σχεδὸν τῆς Ἰνδίας ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου, ὁ δὲ ὠκεάνιος τύπος ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, οὕτω δὲ χωρίζεται τὸ ἔτος εἰς τὴν ξηρὰν περίοδον ἢ τὸν ΒΑ. μουσσῶνα καὶ τὴν βροχερὰν περίοδον ἢ τὸν ΝΔ. μουσσῶνα. Τὰς δύο περιόδους τῶν μουσσώνων διαιρεῖ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἡλιακὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, εἰς δύο κεχωρισμένας ἐποχάς, οὕτω δὲ τὸ ἰνδικὸν ἔτος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἑξῆς τέσσαρας ἐποχάς, τὴν ψυχράν, περιλαμβάνουσαν τοὺς μῆνας Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον· τὴν θερμήν, περιλαμβάνουσαν τοὺς μῆνας Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον· τὴν ἐποχὴν τοῦ ΝΔ. μουσσῶνος, περιλαμβάνουσαν τοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγουστον, Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον, καὶ τὴν περίοδον τοῦ τέλους τῶν μουσσώνων, περιλαμβάνουσαν τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον. Ἡ θερμοκρασία εἶναι σχεδὸν σταθερὰ ἐν τῇ Ν. Ἰνδίᾳ, καθ' ἅπαν τὸ ἔτος, ἀλλ' ἐν τῇ Β. Ινδίᾳ αἱ ποικιλίαι εἶναι μεγάλαι. Οὕτως εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Μαλαμπὰρ αἱ ἄκραι θερμοκρασίαι τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους διαφέρουν μόνον κατὰ 4°, ἐνῷ εἰς τὴν Παντζὰμπ ἡ διαφορὰ φθάνει τοὺς 50°. Εἰς τὴν Παντζάμπ, τὰς Ἡνωμένας ἐπαρχίας καὶ τὴν Β. Ἰνδίαν γενικῶς τὸ κλῖμα ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Ριβιέρας, μὲ λαμπρὸν ἀνέφελον οὐρανὸν καὶ ψυχρὸν ξηρὸν καιρόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Δεκκὰν καὶ τῶν κεντρικῶν ἐπαρχιῶν περιλαμβάνονται ἐντὸς τῆς θερμοτέρας περιφερείας. Τὰ ΝΔ ρεύματα τοῦ μουσσῶνος συνήθως πνέουν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ἰουνίου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βομβάης

Digitized by Google

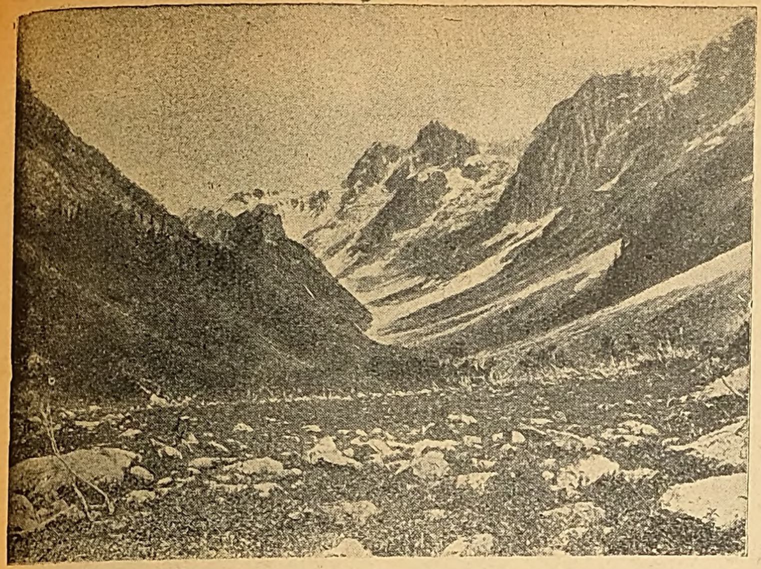
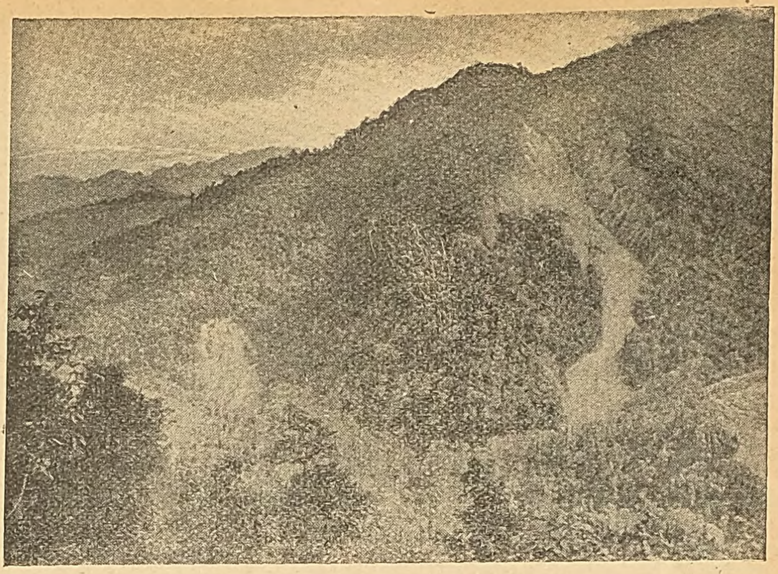
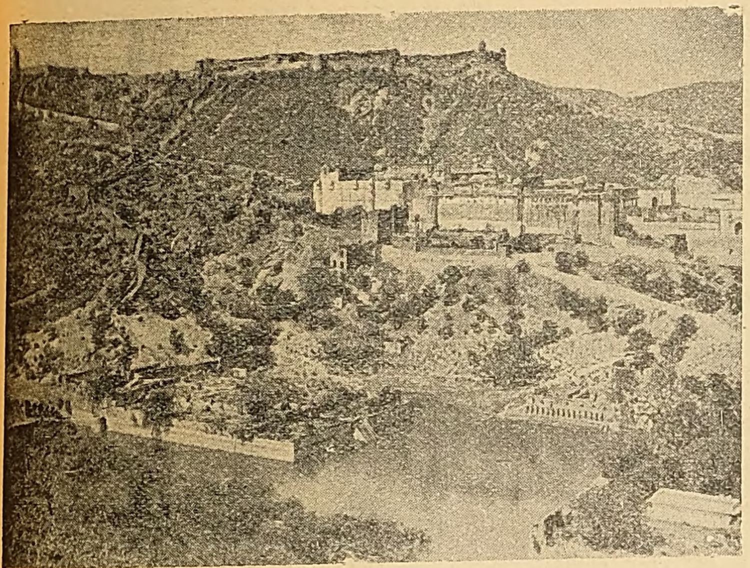
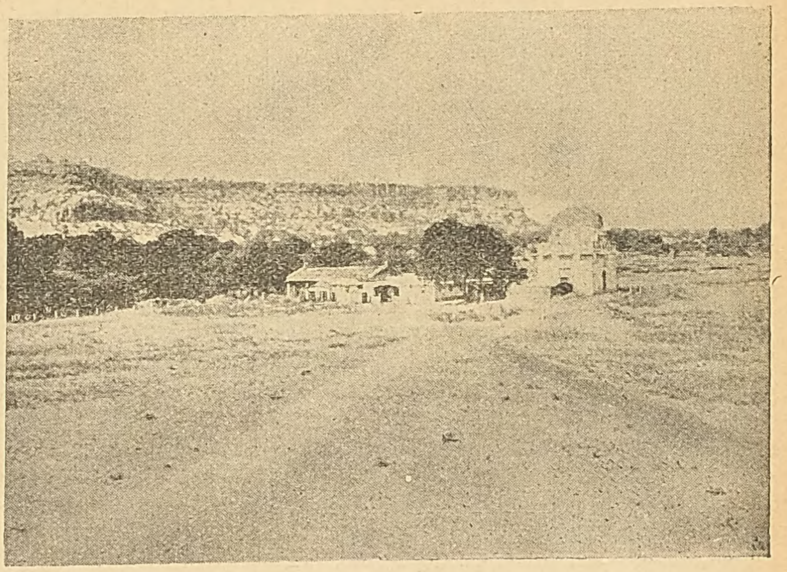
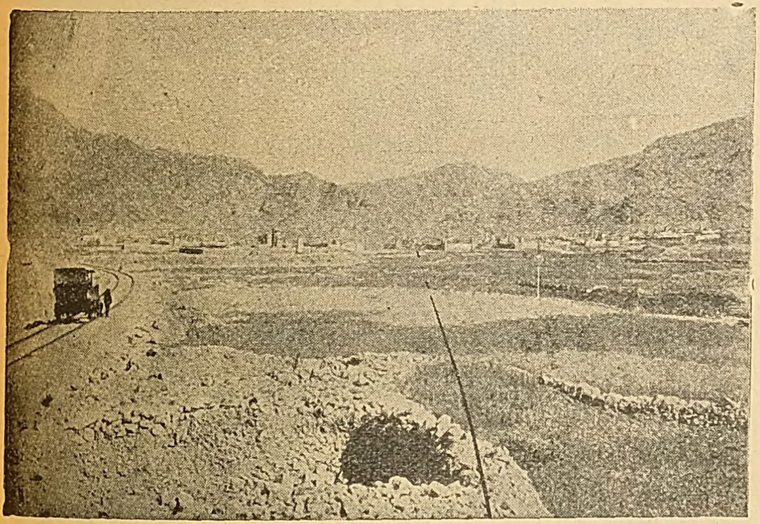
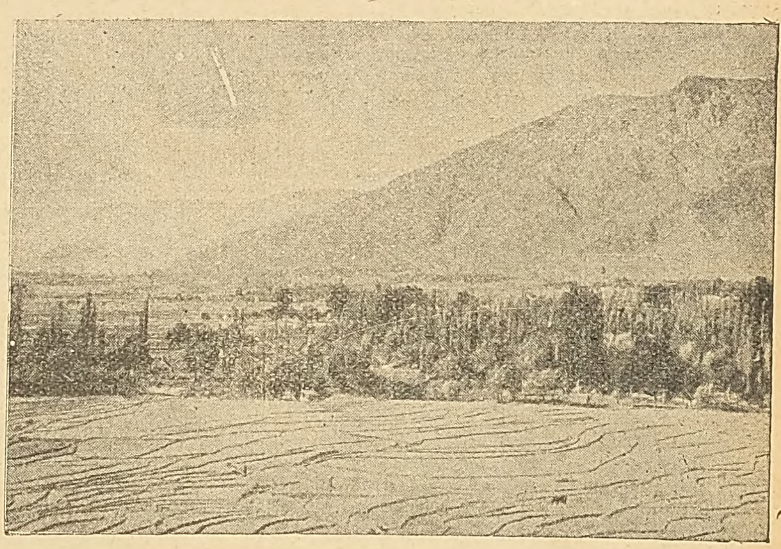
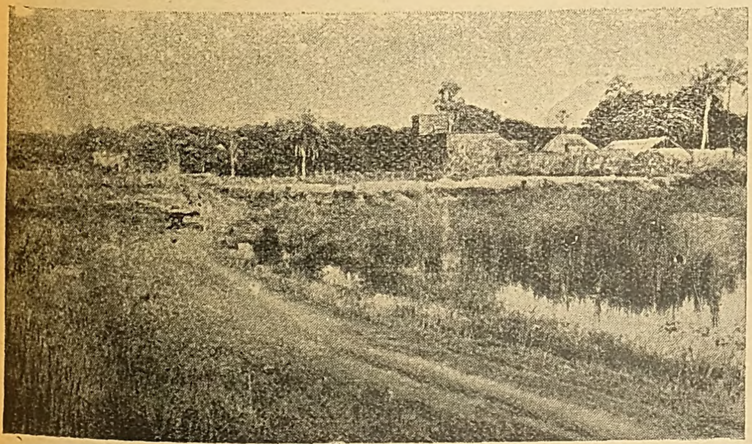
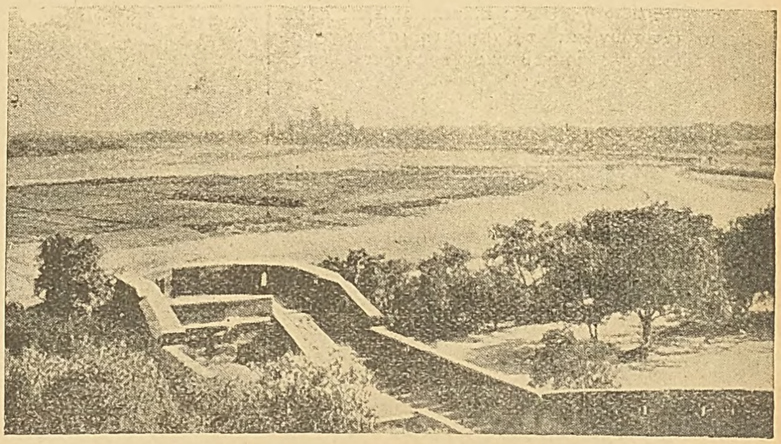

Κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω καὶ πρὸς τὰ δεξιά: *1) Ἡ παγωμένη κοιλὰς τοῦ Σόνομαργκ ἐν Κασμίρ. 2) Αἱ πρὸς τὴν Βεγγάλην κλιτεῖς τῶν Ἰμαλαΐων. 3) Τὰ ἀπογυμνωμένα ὄρη ἀπὸ Καΐμπερ πρὸς Ζιντάρα καὶ τὸ χωρίον Ζάκκα-Κέλ. 4) Τὸ πλουσίως ἀρδευόμενον ὀροπέδιον τοῦ Κασμίρ. 5) Τὸ ἐν Ἀμπὲρ ὀχυρὸν φρούριον καὶ τὸ περὶ αὐτὸ τεῖχος. 6) Ἡ ἀκρόπολις τοῦ Γκουάλιορ. 7) Ἡ πεδιὰς τῆς Βεγγάλης. 8) Ἡ πεδιὰς τῆς Ντζάμνα, παρὰ τὴν Ἄγκραν.*

Digitized by Google

καὶ Βεγγάλης καὶ φέρουν γενικῶς βροχὴν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἰνδίας κατὰ τοὺς ἑπομένους τρεῖς μῆνας. Ἡ ἐπιβράδυνσις τῶν βροχῶν τούτων προκαλεῖ μεγίστας ζημίας εἰς τὴν γεωργίαν, ἀκολουθεῖ δὲ λιμός, ἐκ τοῦ ὁποίου ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀνθρώπων ἀποθνήσκουν. Ἡ μεταβολὴ κατευθύνσεως τῶν ἀνέμων κατὰ τὸν Μάϊον καὶ Ὀκτώβριον, ἀνατρέπουσα τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἰσορρόπησιν, προκαλεῖ τρομεροὺς κυκλῶνας, ἰδία εἰς τὴν ΒΔ Ἰνδίαν. Αἱ μῆνες Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος ἀποτελοῦν μεταβατικὴν περίοδον μεταξὺ τοῦ μουσσῶνος καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ψύχους. Ἡ ἀνθυγιεινοτέρα περίοδος ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ τὰς βροχάς, ἐπικρατούσης τῆς ἑλονοσίας ἰδίᾳ εἰς τὴν Β. Ἰνδίαν.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τῶν Ἰνδιῶν διακρίνεται εἰς τέσσαρας ζώνας, τὴν τῶν Ἱμαλαΐων, τὴν νοτιοδυτικήν, τὴν τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τὴν τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου. Ἡ χλωρὶς τῶν ὑψηλῶν διαμερισμάτων τῶν Ἱμαλαΐων, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀνήκει εἰς τὴν χλωρίδα τῆς εὐκράτου ζώνης τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Εἰς τὰ δυτικὰ τμήματα τῶν Ἱμαλαΐων ἀπαντῶσιν ἡ *πεύκη* (Pinus), ἡ *ἐλάτη* (Sapin), ὁ *τάξος* (Taxus), ἡ *μαγνολία* (Magnolia), ἡ *αὐκούβα* (Aucuba), ἡ *ἀβερία* (Aberia) κτλ. Τὰ κωνοφόρα δένδρα ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς μέσης Ἱμαλαϊκῆς περιοχῆς. Τὰ νοτιοδυτικὰ τμήματα, ὅπου ἐλαχίστη ποσότης βροχῆς πίπτει, εἶναι πτωχότερα εἰς βλάστησιν καὶ ἡ χλωρὶς τῶν μερῶν τούτων εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῆς Ἀραβίας, Αἰγύπτου, Περσίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἀπαντῶσι κυρίως τὰ εἴδη: *ἀκακία ἡ ἀραβικὴ* (Acacia arabica), ἡ *λεύκη ἡ τοῦ Εὐφράτου* (Populus euphratica), ἡ *ἀσκληπιὰς ἡ περσικὴ* (Asclepias persica), κτλ. Ἡ χλωρὶς τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου δὲν παρουσιάζει τελείως διακεκριμένους χαρακτῆρας. Ἡ παρουσία τῆς *γρεβιλλείας* (Grevillea), τῆς *σίδης* (Sida) καὶ τοῦ *ἰνδικοφόρου* (Indigofera), παρουσιάζουσι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς χλωρίδος τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς. Κατὰ μῆκος καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἀπαντῶσιν ἀρκεταὶ ποικιλίαι φοινίκων, ὧν ἀφθονώτερος ἀπαντᾷ ὁ *φοῖνιξ ὁ ἄγριος* (Foenix sylvestris). Ἐπίσης ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ καλλιεργεῖται ὁ *βόρασσος* (Borassus) καὶ τὸ *κακάον* (Theobroma).

Περισσότερον τοῦ $1/8$ τῶν Ἰνδιῶν κατέχουσι τὰ δάση, ἅτινα ἀποδίδουσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀμύθητον πλοῦτον.

Πανίς. Ὁ ζῳολογικὸς πλοῦτος τῶν Ἰνδιῶν εἶναι ἀξιολογώτατος. Ἐκ τῶν αἰλουροειδῶν ἀπαντῶσι κυρίως ἡ *τίγρις* (Felis tigris), ἥτις εἶναι πανταχοῦ σχεδὸν διαδεδομένη καὶ κατ' ἔτος ἀριθμεῖ πολλὰς χιλιάδας ἀνθρωπίνων θυμάτων ἐπιφέρουσα μεγάλας καταστροφὰς καὶ εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα, βοῦς, πρόβατα, ἵππους κλπ. Ὁ *πάνθηρ* (Felis pardus) ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν Ἰνδιῶν, ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ ζῷα, κατοικίδια καὶ μή, ἀλλὰ σπανίως ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ *λεοπάρδαλις* (Felis jubula) ἀφθονεῖ ἐπίσης εἰς τὰ βορειοανατολικὰ ἰδίως διαμερίσματα τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ *ὀτσελῶτος* (Felis unica) ἀπαντᾷ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Δεκκάν. Ὁ *αἴλουρος* (Felis catus) ἀπαντᾷ πανταχοῦ. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἁρπακτικῶν ἢ σαρκοφάγων ἀπαντᾷ ὁ *λύκος* (Canis lupus) εἰς τὰ πεδινὰ κυρίως μέρη, καταστρέφων κατὰ χιλιάδας τὰ πρόβατα. Συχνότατα ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ φονεύει κατ' ἔτος ἑκατοντάδας παιδίων. Ποικιλία τις τοῦ λύκου τοῦ κοινοῦ, ὁ *λύκος ὁ λευκὸς* (Canis lupus albus), ἀπαντᾷ εἰς τὰ Ἱμαλάϊα καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὸ λεπτότατον καὶ πολύτιμον δέρμα του. Ἡ *ἀλώπηξ* (Canis vulpes) σχεδὸν σπανίζει. Ὁ *θὼς* (Canis aureus) ἀπαντᾷ πανταχοῦ ἐν ἀφθονίᾳ. Ἡ *ὕαινα* (Hyaena) ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν ὅπου ἀπουσιάζει ὁ λύκος καὶ ἐπιπίπτει τόσον κατὰ τῶν ζῴων ὅσον καὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μικρῶν παιδίων ἰδίως. Ἡ *ἄρκτος* ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πλείστων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν· κυρίως ἀφθονεῖ ἡ *ἄρκτος ἡ κηλιδωτὴ* (Ursus maculata), ἥτις φέρει τὸν χρωματισμὸν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς κοινῆς ἄρκτου καὶ λευκὴν πεταλοειδῆ κηλῖδα ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν ὀρεινῶν μερῶν. Ὁ *ἐλέφας ὁ ἰνδικὸς* (Elephas indicus), ὅστις ἄλλοτε ἀπηντᾶτο πανταχοῦ σχεδὸν τῶν Ἰνδιῶν, ἀπὸ τινων ἐτῶν ἄρχεται νὰ ἐκλείπῃ καὶ μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια ἀπαντᾷ ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ, ἐν μεγάλῃ δὲ εἰς Βιρμανίαν. Δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους ὁ ἐλέφας προστατεύεται ὑπὸ τοῦ κράτους, ὅπερ καὶ ἀπαγορεύει τὸν φόνον τούτων, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἄνθρωπος εὑρεθῇ κινδυνεύων ἀπὸ αὐτόν. Ὁ *ῥινόκερως* ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τεσσάρων εἰδῶν, ὧν κυρίως ἀπαντᾷ ὁ *ῥινόκερως ὁ μονόκερως* (Rhinocerus unicornis), ἰδίως ἀνὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βραχμαπούτρα. Ὁ *ἀγριόχοιρος* (Sus scrofa) εἶναι ὁ ἐπικινδυνωδέστερος ἐχθρὸς τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν. Ὁ *ὄναγρος* (Equus onager) ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐκτεταμένας ἐρήμους τῶν νοτιοανατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἄπειροι ποικιλίαι τοῦ *προβάτου* (Ovis) ἀπαντῶσιν ἰδίως εἰς τὰς περὶ τὰ Ἱμαλάϊα πεδιάδας. Ἡ *ἀντιλόπη* (Antilope) ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ἐλαχίστων εἰδῶν. Ὁ βοῦς ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ὑπὸ τοῦ *ἀγρίου βοὸς* (Bos gaurus), παραπλησίου εἴδους πρὸς τὸν βίσωνα τῆς Ἀμερικῆς, ὑπὸ τοῦ *ζέβα* (Bos indicus) καὶ ποικιλίας τινὸς ἰθαγενοῦς ἀποκλειστικῶς τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ *βοὸς τοῦ κυανοῦ* (Portax pictus). Ἐπίσης μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν *μυῶν* (Mus). Τὰ πτηνὰ ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὰς Ἰνδίας ὑπὸ ἀπειραρίθμων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν. Ἄπειρα εἶναι τὰ εἴδη τῶν *ψιττακῶν* (Psittacus). Ἐπίσης τὰ ἁρπακτικὰ πτηνὰ εἶναι ποικίλα, ὧν κυριώτερα ὁ *ἀετὸς* (Aquila), ὁ *ἱέραξ* (Falco), ὁ *κίρκος* (Astur), ὁ *γυπογέρανος* (Gypogeranus), κτλ. Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδῶν ἀφθονοῦσιν ὁ *φασιανὸς* (Phasianus), ὁ *ταὼς* (Pavo), ὁ *λοφοφόρος* (Lophophorus), ὁ *ἀλέκτωρ ὁ βαγκίβιος* (Gallus bankiva), ἡ *ὄρνις ἡ κατοικίδιος* (Gallus domesticus), διάφορα εἴδη *νήσσης* (Anas), ἡ *πέρδιξ* (Perdix), ὁ *τετράων* (Tetrao), ἡ *τρυγὼν* (Columba turtur), κτλ.

Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ τοιαύτη ποικιλία καὶ ποσότης ὄφεων ὅση εἰς τὰς Ἰνδίας, ὧν γνωστότερος ὁ *κόβρα* (Cobra), δηλητηριωδέστατος καὶ ἐπικινδυνωδέστατος ὄφις, οὗ τὰ ἀνθρώπινα θύματα ἀνέρχονται εἰς 25.000 περίπου ἐτησίως.

Ἐκ τῶν ἰχθύων τῶν γλυκέων ὑδάτων κυρίως ἀπαντῶσιν ὁ *κυπρῖνος* (Cyprinus) καὶ ὁ *σίλουρος* (Silurus), κτλ.

Τὰ ἔντομα ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ πλείστων εἰδῶν, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι οἱ *τερμῖται* (Termitae), οἵτινες πολλάκις ἐπιφέρουσι μεγίστας καταστροφάς.

Δ. Ν. Π.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργία.*** Ἡ Ἰνδία δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἀποτελεῖ χώραν ἔχουσαν μίαν μόνον βιοποριστικὴν ἀπασχόλησιν, εἶναι δ' αὕτη ἡ γεωργία. Τὰ 70% τοῦ πληθυσμοῦ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας σχετιζομένας πρὸς τὴν γῆν. Ἡ εὐημερία τῆς γεωργίας συνεπῶς εἶναι ζωτικῆς σπουδαιότητος διὰ τὸν λαόν, ἡ δὲ ἐξάρτησίς του ἀπὸ μιᾶς καὶ μόνον ἀπασχολήσεως, ἥτις πάλιν ἐξήρτηται ἐκ τῶν εὐνοϊκῶν ἢ δυσμενῶν ἐποχῶν τῶν μουσσώνων, ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῶν συνεχῶν καταστρεπτικῶν διὰ τοὺς πληθυσμοὺς λιμῶν. Ὁλόκληρος δηλαδὴ ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία τῆς χώρας εἶναι ζήτημα τύχης. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι σῖτος, βάμβαξ ἐλαιόσποροι, ἰοῦτα, ὄρυζα. Ἐπίσης κέγχρος, καφές, ἰνδικόν, τέϊον, σάκχαρον, ὄπιον, σήσαμος, σίναπι, λίνον, λαχανικά, ὀπωρικά, πέπερι, κρόκος, γλυκάνισον κτλ. Τὸ $1/3$ περίπου τῆς χώρας καλλιεργεῖται, χρησιμοποιουμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρωτογόνων μεθόδων. Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ὁ σῖτος κατέστη ἓν τῶν σπουδαιοτέρων προϊόντων τῶν Ἰνδιῶν, ἰδίως πρὸς ἐξαγωγήν. Ἡ Παντζάμπ, αἱ Ἡνωμέναι ἐπαρχίαι καὶ αἱ Κεντρικαὶ ἐπαρχίαι ἀποτελοῦν τὸν σιτοβολῶνα τῆς Ἀγγλίας σήμερον. Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1926—1927.

	Ἐπιφάνεια εἰς 1000 ἄκρ.	*Παραγωγὴ κατὰ χιλιάδ. τόνν. κλπ.*
Σῖτος (τόν.)	31.272	8.941
Ὄρυζα »	79.223	29.636
Κέγχρος »	43.053	7.806
Σακχαροκάλαμον (τόνν.)	2.921	3.234
Λίνον (τόνν.)	3.348	407
Σίναπι (τόνν.)	5.509	986
Σήσαμος »	4.787	411
Ἀραχίδαι (τόνν.)	4.292	2.035
Τέϊον (λίτραι)	740	392.918
Καφὲς (λίτραι)	149	22.207
Καουτσοὺκ (λίτραι)	139	23.003
Βάμβαξ (μπάλλες)	24.875	4 960
Ἰοῦτα (μπάλλες)	3.847	12.132
Ἰνδικὸν (κουϊντάλια)	99	18

Βιομηχανία. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία ἐν Ἰνδίαις εἶναι ἡ ὑφαντουργικὴ διὰ τοῦ ἀργαλειοῦ. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1921 ὑπῆρχον 2.000 000 χειροκινήτων ἀργαλειῶν ἐν λειτουργίᾳ, σήμερον δὲ ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται ὅτι ηὐξήθη κατὰ πολὺ χάρις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γκάντι, ἀποκηρύξαντος τὰς μηχανὰς τὰς χρησιμοποιουμένας ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, καίτοι ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ἰάπωνες, ἀποκλεισθέντες τῶν σινικῶν ἀγορῶν, κατέβαλλον μεγίστας προσπαθείας, ὅπως εἰσαγάγουν τὰ προϊόντα τῶν βαμβακουργικῶν ἐργοστασίων των εἰς τὰς Ἰνδίας. Γενικῶς ἡ βιομηχανία αὕτη παρουσιάζει καταπληκτικὴν ζωτικότητα, ἰδίᾳ ἀφ' ἧς ἐχρησιμοποιήθησαν κανονικαὶ κερκίδες, αἵτινες αὐξάνουν τὴν παραγωγὴν ἀπὸ 20 ἕως 100%. Ἐκ τῶν 1.400.000 βιομηχανικῶν ἐργατῶν περίπου τὸ $1/4$ χρησιμοποιοῦνται εἰς βαμβακουργεῖα, 80.000 δὲ εἰς ἐκκοκκιστικὰς μηχανὰς καὶ πιεστήρια βάμβακος. Ἡ βαμβακουργία ἔλαβε κυρίως ἀνάπτυξιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Σήμερον ἡ ἐξαγωγὴ βαμβακερῶν ἀνέρχεται εἰς 9 ἑκατομμύρια λιρῶν στερλινῶν. Μετὰ τὸν βάμβακα ἡ σπουδαιοτέρα βιομηχανία εἶναι ἡ τῆς ἰούτας. Μὲ τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου ἡ ζήτησίς της αὐξάνει διὰ τὴν κατασκευὴν ἐμπορικῶν σάκκων. Ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ ζητοῦν τοιούτους σάκκους διὰ τὸ ἔριον καὶ τὸν σῖτον, ἡ Χιλὴ καὶ ἡ Βραζιλία διὰ τὰ νιτρικὰ ἅλατα καὶ καφέν, αἱ ἀσιατικαὶ χῶραι διὰ τὴν ὄρυζαν καὶ ὁλόκληρος ἐν γένει ὁ κόσμος διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα του. Ἡ ἐξαγωγὴ σάκκων ἐξ ἰούτας φθάνει σήμερον τὰ 12 ἑκατομμ. λιρῶν στερλινῶν. Σημαντικὴ εἶναι ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης, μὲ κυριωτέραν ἕδραν τὴν Βεγγάλην. Οἱ ὑφανταὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἐν Ἰνδίαις κατέχουν τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν. Σπουδαῖαι βιομηχανίαι εἶναι τῶν χαλιῶν καὶ σαλιῶν. Τὰ σάλια τοῦ Κασμὶρ ἦσαν ἄλλοτε περιώνυμα, σήμερον ὅμως ἡ βιομηχανία αὕτη ἐξέλιπεν. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία μαλλίνων σήμερον ὑφίσταται ἐν Παντζάμπ. Ἄλλαι βιομηχανίαι εἶναι τῆς σακχάρεως, ἡ χαρτοποιία, τὰ χυτήρια σιδήρου, ἡ ἀγγειοπλαστικὴ κλπ.

Ἐμπόριον. Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰνδίας μετὰ τῶν ξένων χωρῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Πρῶτοι οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, φαίνεται, ἐπεσκέπτοντο δι' ἐμπορικοὺς λόγους τὰς ἀκτὰς τοῦ Μαλαμπὰρ καὶ τοῦ Κόνκαν, βραδύτερον δὲ οἱ Ἄραβες εἶχον τακτικὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν διὰ ξηρᾶς μὲ μεγάλα καραβάνια. Οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του, ἐμπορεύοντο μετὰ τῶν Ἰνδιῶν. Βαθμηδὸν τὰ πλοῖα ἤρχισαν νὰ διασχίζουν τὴν Ἀραβικὴν θάλασσαν καὶ νὰ πλέουν πρὸς τοὺς εἰδικοὺς λιμένας ἀπ' εὐθείας καὶ οὐχὶ παραπλέοντα τὰ παράλια. Τὸ ἐμπόριον τοῦτο παρήκμασε μὲ τὴν παρακμὴν τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ κράτους, ἐνεργούμενον πλέον διὰ τῶν Ἀράβων. Πρῶτος ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα ἤνοιξεν ἐκ νέου τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον, ἔπειτα δὲ ἡ τομὴ τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ προήγαγε τὸ ἐμπόριον τοῦτο. Σήμερον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰνδίας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ διενεργεῖται ἐν μέρει διὰ θαλάσσης καὶ ἐν μέρει διὰ τῶν χερσαίων συνόρων. Τὸ τελευταῖον ὅμως, καίτοι ἐπιδεκτικὸν μεγάλης ἐκτάσεως, ἀποτελεῖ μικρὸν μέρος τοῦ συνόλου. Τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ἐνεργεῖται κυρίως διὰ τῶν τεσσάρων μεγάλων λιμένων: τῆς Καλκούττας, τῆς Βομβάης, τοῦ Καράκι καὶ τοῦ Ραγκούν. Ἡ Καλκούττα ἐξυπηρετεῖ τὴν εὔφορον κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Βραχμαπούτρα, ἡ Βομβάη τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος τῆς Δ. Ἰνδίας, τὸ Καράκι ἐξάγει τὴν συγκομιδὴν τοῦ σίτου τῆς Παντζὰμπ καὶ τὸ Ραγκοὺν τὴν ὄρυζαν τῆς Βιρμανίας. Τὸ Μαντράς, ἐφωδιασμένον μὲ τεχνητὸν λιμένα, ἐξυπηρετεῖ τὴν Ν. Ἰνδίαν, τὸ δὲ Τσιτταγκὸνγ κατέστη σπουδαῖος λιμὴν διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ τεΐου καὶ τῆς ἰούτας τῆς Δ. Βεγγάλης καὶ τοῦ Ἀσσάμ. Τὸ κατὰ ξηρὰν ἐμπόριον ἐνεργεῖται μετὰ τῆς Περσίας, Ἀφγανιστάν, Νεπάλ, Θιβὰτ καὶ Δ. Κίνας, μὲ καραβάνια ἀκολουθοῦντα τὰς ἀρχαιοτάτας ὁδούς. Κατὰ τὸ ἔτος 1927 ἡ ὁλικὴ εἰσαγωγὴ τῶν Ἰνδιῶν ἀνῆλθεν εἰς 180 ἑκατομμ. λιρῶν στερλινῶν, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ εἰς 235 ἑκατομμ. Ἐξ Ἀγγλίας εἰσήχθησαν ἐμπορεύματα ἀξίας 95 ἑκατομμ. λιρῶν, εἰσήχθησαν δὲ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἰνδικὰ ἐμπορεύματα ἀξίας 58 ἑκατομμ. λιρῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον διεξάγεται ἢ διὰ τῶν μονίμων ἀγορῶν τῶν μεγαλοπόλεων, τῶν ἑβδομαδιαίων ἀγορῶν τῶν χωρίων, τῶν ἐτησίων συγκεντρώσεων, κυρίως γινομένων διὰ θρησκευτικοὺς λόγους, ἢ διὰ τῶν περιοδευόντων μεσιτῶν καὶ πρακτόρων. Ὁ παραγωγὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὰς μεγαλοπόλεις, περιμένει δὲ τὸν μεσίτην νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰς ἕκαστον χωρίον ὑπάρχει τοὐλάχιστον εἷς μεσίτης, συνδυάζων τὰς ἰδιότητας τοῦ δανειστοῦ, ἐμπόρου δημητριακῶν καὶ πωλητοῦ ἐνδυμάτων. Τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας μικροῦ σχετικῶς ἀριθμοῦ ἀτόμων ἐνεργούντων διὰ πρακτορείων ἢ ὑποκαταστημάτων εἰς τὰς μεγάλας κεντρικὰς ἀγοράς. Αἱ χονδρικαὶ ἀγοραπωλησίαι γίνονται οὐχὶ εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, ἀλλ' εἰς τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς πανηγύρεις, αἵτινες βαθμηδὸν ἀποβάλλουν τὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρά των, ἀπομένουσαι καθαρῶς ἐμποροπανηγύρεις.

Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1927—1928 (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν πολυτίμων μετάλλων, τραπεζογραμματίων, ἀτμομηχανῶν καὶ σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν) εἰς 1000 ῥουπίας (10 ῥουπίαι=1 λίρα στερλίνα).

Εἰσαγωγή		*Ἐξαγωγή*	
Βαμβακερὰ	65.15.66	Εἴδη ἰούτας	53 56.43
Σίδηρος, χάλυψ κλ.	21.42 87	Ἀκατέργ. βάμβαξ	48 19 53
Μηχαναὶ	16 99.16	Δημητριακά, ξηρὰ	
Σάκχαρις κλπ.	14.90.55	λαχανικὰ	42 92.03
Ἔλαια, λίπη (κατ.)	11.36.70	Τέϊον	32 42 49
Ὀχήματα	9.69.37	Ἰοῦτα	30 66.26
Μέταλλα κλπ.	6.97.76	Σπόροι	26 66.30
Σιδηροδρ. ὑλικὰ	4.76 87	Δέρματα	9.19.36
Χάρτης κλπ.	3 92 29	Δέρματα ἀκατέργ.	8 80.94
Ἀκατέργ. βάμβαξ	6 71.75	Βαμβακερὰ	8.67 23
Χημικὰ προϊόντα	5 02 64	Ἔριον	4 36 03
Μάλλινα	4 91.87	Μέταλλα (ἐκτὸς	
Συσκευαί	2 31.43	τοῦ σιδήρου)	3.86.74

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Τὰ κυριώτερα ὀρυκτὰ καὶ μέταλλα τῶν Ἰνδιῶν εἶναι γαιάνθρακες, ἅλας,

Digitized by Google

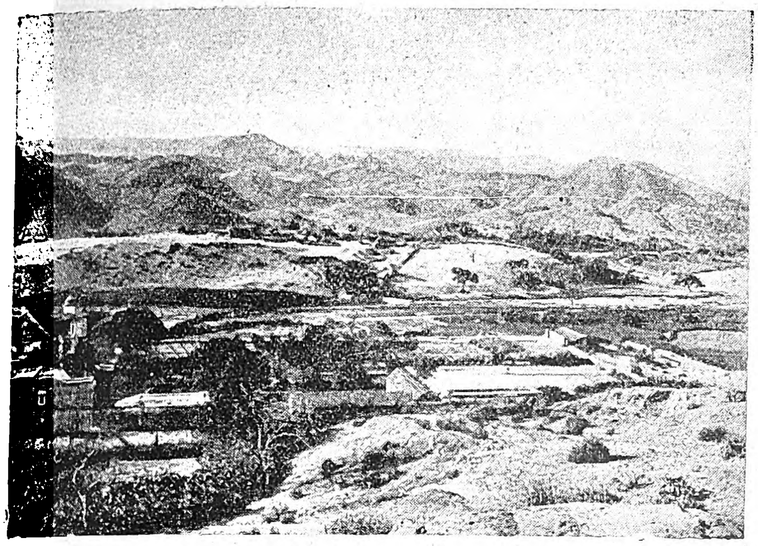

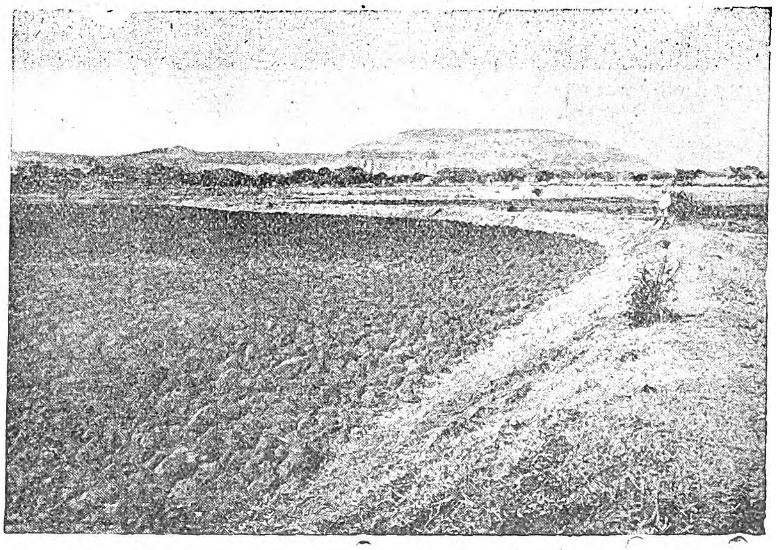

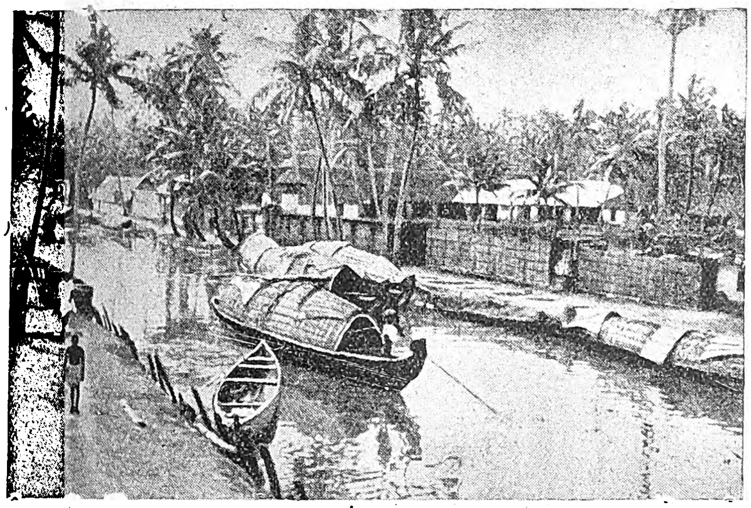

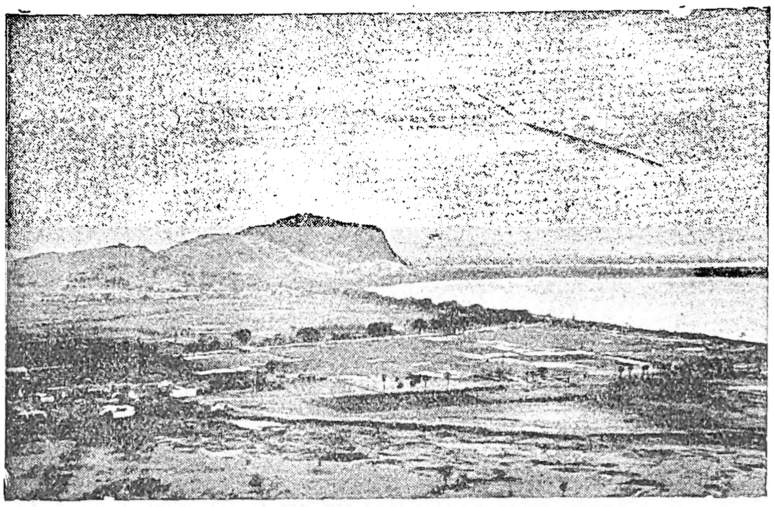

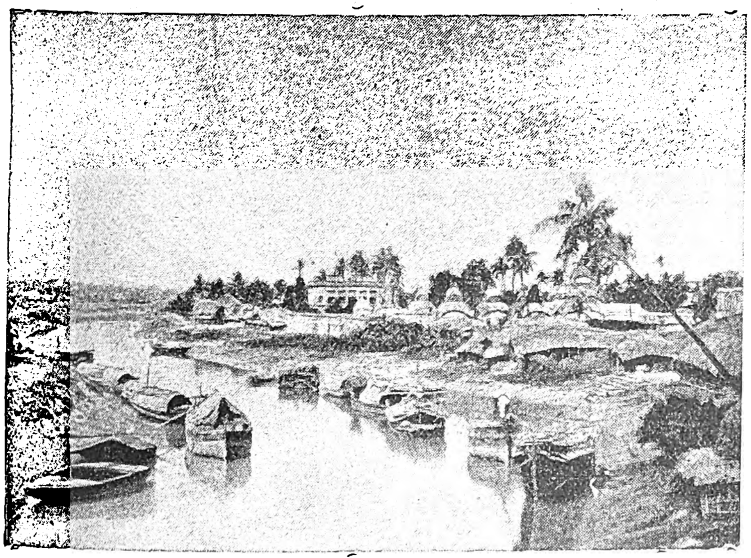

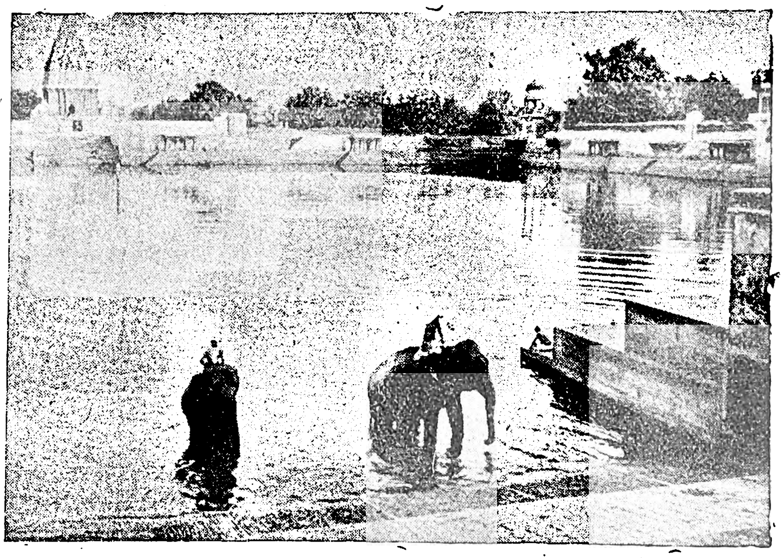

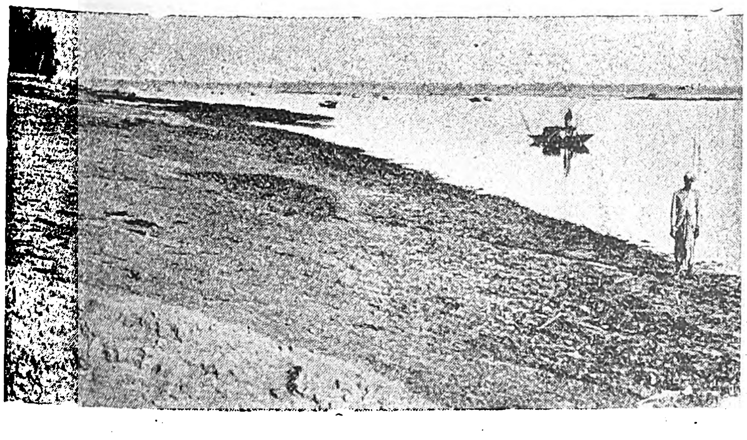

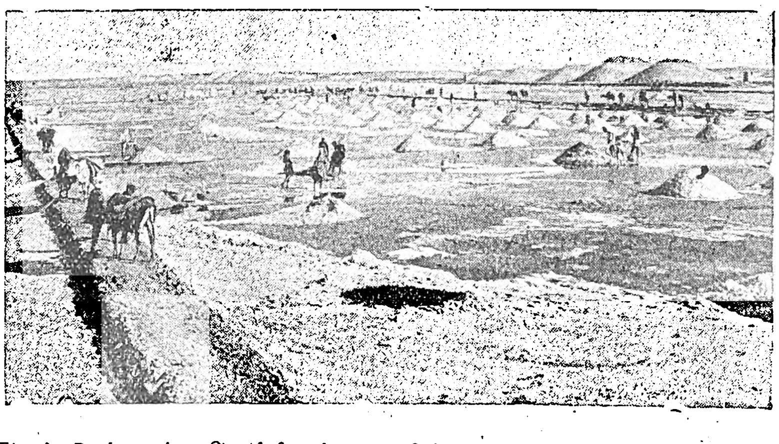

Κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω καὶ πρὸς τὰ δεξιά: *1) Μία ἄποψις τοῦ Ἀνατολικοῦ Τὰρ ἐν Ρατζπουτάνᾳ. 2) Αἱ βασαλτικαὶ πεδιάδες τοῦ Ντεκκὰν πρὸς τὴν Βομβάην. 3) Χαρακτηριστικὸν τοπίον ἐν Μαλαμπάρ. 4) Πεδιὰς ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι παρὰ τὴν Μαντούραν. 5) Διῶρυξ εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Γάγγη. 6) «Τὰνκ» παρὰ τὸ Μπενάρες. 7) Ὁ Ἰνδὸς ποταμός. 8) Ἡ λίμνη Σαμπὰρ (Ρατζπουτάνα) καὶ ἡ συλλογὴ ἅλατος κατὰ τὴν ξηρὰν ἐποχήν.*

Digitized by Google

πετρέλαιον, χρυσός, σίδηρος, πολύτιμοι λίθοι. Ὁ λιθάνθραξ ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ἐν Ἰνδίᾳ τῷ 1774, τὸ πρῶτον δὲ ἀνθρακωρυχεῖον ἤρξατο λειτουργοῦν ἐν Ρανιγκάνγι τῷ 1820. Πρώτη ἔρχεται εἰς ἐξαγωγὴν λιθανθράκων ἡ Βεγγάλη μὲ τὰ $^7/_8$ τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς. Σπουδαῖα ἀνθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν ἐν Ἀσσὰμ καὶ ταῖς Κεντρικαῖς ἐπαρχίαις. Τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ταῦτα τροφοδοτοῦν τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰ ἀτμόπλοια. Τῷ 1927 ἐξήχθησαν 22,080,800 τόνν. γαιανθράκων ἀξίας 7,079,600 λιρῶν στερλινῶν. Ἐκτὸς τοῦ ἐν ἅλυκαῖς παρασκευαζομένου τὰ «Ὄρη τοῦ Ἅλατος» τῆς Παντζὰμπ παρέχουν ἄφθονον ὀρυκτὸν ἅλας. Ἡ παραγωγή του, τῷ 1927, ἔφθασε τοὺς 1.178 200 τόνν. ἀξίας 636,300 λιρῶν. Εἰς πετρελαιοφόρους πηγὰς ἡ Ἰνδία εἶναι πλουσία. Αἱ κυριώτεραι ὑπάρχουν ἐν Βιρμανίᾳ, ἥτις περιέχει τὰ 98% τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς. Αὕτη τῷ 1927 ἔφθασε τὰ 281,113,900 γαλόνια, ἀξίας 4,421,500 λιρῶν. Ἡ παραγωγὴ τοῦ χρυσοῦ περιορίζεται εἰς τὰ χρυσωρυχεῖα τοῦ Κόλαρ ἐν Μυσώρῃ. Ὑπάρχουν ἐπίσης χρυσωρυχεῖα εἰς τὸ κράτος Χαϊντεραμπάντ, ἔνθα μικρὰ ποσότης χρυσοῦ ἐξάγεται. Ἡ παραγωγὴ τῆς Μυσώρης ἀντιπροσωπεύει τὰ 99% τῆς ὁλικῆς ποσότητος. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1903 ἡ συνολικὴ παραγωγὴ τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Κόλαρ ἔφθασεν εἰς ἀξίαν 19.000.000 λίρας στερλίνας. Τῷ 1927 παρήχθησαν 384.300 οὐγγίαι (1 οὐγγία=31.1 γραμμ.) ἀξίας 1.626.900 λιρῶν. Εἰς καθαρότητα μεταλλεύματος καὶ ἀρχαιότητα ἐπεξεργασίας τὰ κοιτάσματα σιδήρου ἐν Ἰνδίᾳ πιθανῶς εἶναι τὰ πρῶτα ἐν τῷ κόσμῳ. Εὑρίσκονται ἁπανταχοῦ τῆς χώρας ἀπὸ τῶν βορείων ὀρέων τοῦ Ἀσσὰμ καὶ Κουμάουν μέχρι τοῦ ἄκρου νότου τοῦ Μαντράς. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιχειρηματικότης, ἑλκυσθεῖσα ὑπὸ τοῦ πλούτου τοῦ μεταλλεύματος καὶ τῶν χαμηλῶν ἡμερομισθίων, ἐπανειλημμένως ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐργοστάσια σιδήρου ἐπὶ εὐρυτάτης κλίμακος, ἀλλ' ἀπέτυχε πάντοτε, ἐξαιρέσει τῶν ἔργων ἐν Μπαρακοὺρ τῆς Βεγγάλης, ἅτινα εὐδοκιμοῦν. Τῷ 1927 ἐξήχθησαν 1.846.700 τόνν. ἀξίας 380.700 λιρῶν στερλινῶν. Ἡ ἐξαγωγὴ ἄλλων μετάλλων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρέχει τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς: ἄργυρος 6.024.808 οὐγγίαι, ἀξίας 708.800 λιρῶν, μόλυβδος 450.800 τόνν ἀξίας 1.651.000 λιρῶν, χαλκὸς 16.900 τόνν. ἀξίας 344.300 λιρῶν, κασσίτερος 3.500 τόνν. ἀξίας 493, 900 λιρῶν, ψευδάργυρος 58.300 τόνν. ἀξίας 546.200 λιρῶν. Ἐπίσης μαρμαρύγιον (ἐξαγωγή) 77.500 κουϊντάλια, ἀξίας 691.300 λιρῶν, μετάλλευμα μαγνησίας 1.129.400 τόνν. ἀξίας 2.844.200 λιρῶν, χρωμίτης 57.200 τόνν. ἀξίας 65.700 λιρῶν, θειικὸς χαλκὸς (ἐξαγωγή) 123.000 κουϊντάλια, ἀξίας 113.600 λιρῶν.

Πολύτιμοι λίθοι. Παρὰ τὸν θρυλικὸν πλοῦτόν της, πραγματικῶς ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν διὰ μέσου πολλῶν αἰώνων, ἡ Ἰνδία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ σήμερον πλουσία εἰς πολυτίμους λίθους. Ὑπὸ τὴν μωαμεθανικὴν κυριαρχίαν οἱ ἀδάμαντες ἀπετέλουν σπουδαίαν πηγὴν κρατικῆς προσόδου, λέγεται δὲ ὅτι ὁ Ἄκμπαρ εἶχεν εἰσόδημα 80.000 λιρῶν στερλινῶν ἐτησίως ἐκ τῶν ἀδαμαντωρυχείων τῆς Πάννα. Ἀλλὰ σήμερον ἡ ἀναζήτησις ἀδαμάντων εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ βρεττανικοῦ ἐδάφους δὲν ἀποτελεῖ ποτὲ ἐπικερδῆ ἀπασχόλησιν. Τὸ ὄνομα τῆς Γκολκόντας μὲ τοὺς θαυμαστοὺς ἀδάμαντας ἀνήκει εἰς τὴν φιλολογίαν. Δέον νὰ σημειωθῇ ἐν τούτοις, ὅτι ἡ πόλις αὕτη, ἄλλοτε μωαμεθανικὴ πρωτεύουσα τοῦ Δεκκάν, ὑπῆρξε μᾶλλον τὸ κέντρον τῶν κατεργαστῶν τῶν ἀδαμάντων ἢ ἡ πηγὴ αὐτῶν. Πιστεύεται ὅτι οἱ πεφημισμένοι ἀδάμαντες τῆς Γκολκόντας προήρχοντο ἐκ τῶν ἀμμολιθικῶν σχηματισμῶν τῶν περιφερειῶν Γκάντζαμ καὶ Γκονταβάρι τοῦ Μαντράς. Ὀλίγοι, μικρᾶς ἀξίας, ἀδάμαντες εὑρίσκονται εἰσέτι εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην. Τὸ Σαμπαλποὺρ ἐπὶ τῆς ἄνω διώρυγος τοῦ ποταμοῦ Μαχανάντι ἐν ταῖς Κεντρικαῖς ἐπαρχίαις ἀποτελεῖ ἐπίσης μέρος διάσημον διὰ τοὺς ἀδάμαντας αὐτοῦ. Ὁ μεγαλύτερος ἀδάμας, ὅστις εὑρέθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκεῖ, εἶναι ὁ κατὰ τὸ 1818, ἐκτιμηθεὶς 500 λίρας στερλίνας. Αἱ ποτάμιοι κοιλάδες ἐπίσης τοῦ Τσότα Ναγκποὺρ παρεῖχον ἀδάμαντας εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς κατακτητάς των. Σήμερον μόνον εἰς τὸ ἰθαγενὲς κράτος τῆς Πάννα ἡ ἀναζήτησις ἀδαμάντων ἀποτελεῖ συστηματικὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν τόσον πενιχρά, ὥστε οὐδέποτε προσείλκυσαν εὐρωπαϊκὰ κεφάλαια. Σημαντικὴ ὅμως εἶναι ἡ βιομηχανία τοῦ ρουβινίου καὶ ἰάσπεως τῆς Βιρμανίας. Ἡ ἀξία τῶν ἀνευρισκομένων ρουβινίων διαρκῶς αὐξάνει. Ἐπίσης ἀρκεταὶ ποσότητες ἀμεθύστου ἐξάγονται εἰς τὸ Ἀραβάλλι. Μαργαρῖται ἀνευρίσκονται εἰς τὰς Ν ἀκτὰς τοῦ Μαντρὰς καὶ εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος Μέργκι.

Συγκοινωνίαι. Αἱ Ἰνδίαι ἔχουν ἀρχαιοτάτας ἐμπορικὰς ὁδούς, ἐξ ὧν περίφημος ἡ Granel Trunk Road, ἡ μεγαλυτέρα ὁδὸς ἐν τῷ κόσμῳ, διασχίζουσα τὴν Ἰνδίαν ἀπὸ τῆς Καλκούττας μέχρι Πασάβαρ καὶ ἥτις κατὰ τὸ μέγιστον μέρος της εἶναι σκυροστρωμένη μὲ κάνκαρ. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐμπορικαὶ ὁδοὶ εἰς ὑψηλὰ μέρη, ὅπως αἱ ἀρχαιόταται δίοδοι, δι' ὧν μεταφέρονται ἐμπορεύματα ἐκ τῆς Παντζάμπ, εἰς ὕψος 6.000 καὶ πλέον μέτρων, εἰς τὸ ἀνατολικὸν Τουρκεστὰν καὶ τὸ Θιβέτ.

Θαλασσίως ἡ Ἰνδία ἐπεκοινώνει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μετὰ τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, ἔπειτα δέ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, μεθ' ὧν συνεδέθη ἐμπορικῶς. Σήμερον ἡ Ἰνδία ἐπικοινωνεῖ θαλασσίως μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου, κυρίως διὰ τῶν μεγάλων λιμένων Καλκούττας, Βομβάης, Καράκι, Ραγκούν, Μαδρὰς κλπ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1927—1928 εἰσῆλθον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἰνδίας 3.918 πλοῖα (χωρητικότητος 8.877.000 τόνν.), ἐξ ὧν 2.213 (6.185.000) βρεττανικὰ καὶ 305 (124.000 τόνν.) ἰνδικά.

Ἡ ἰνδικὴ ναυτιλία εἶχε κατὰ τὸ 1923 136 πλοῖα, τόνν. 20 346. Κατὰ τὸ 1926 ὑπῆρχον σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ μήκους 60.589 χλμ., ἐξ ὧν 12.389 χλμ. κρατικαί, αἱ μὲ λοιπαὶ ἀνήκουν εἰς ἰδιωτικὰς ἑταιρείας.

Κατὰ τὸ 1927 ὑπῆρχον 20.737 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, ἀνταλλάξαντα 1.139.042.294 ἐπιστολὰς καὶ δελτάρια καὶ 92.859.358 δέματα. Ἐπίσης 9.770 τηλεγραφικὰ γραφεῖα μὲ 155.115 χλμ. κρατικῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ 820.097 χλμ. συρμάτων, ἐστάλησαν δὲ 19.030.840 τηλεγραφήματα.

Ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἔτος εἶχεν 23 σταθμούς, ἐξ ὧν οἱ 7 ἐπάκτιοι. Ὡσαύτως ὑπῆρχον 271 τηλεφωνικοὶ σταθμοί, μὲ 17.115 συνδρομητάς, καὶ 18 σταθμοὶ ἰδιωτικῶν ἑταιρειῶν μὲ 28.384 συνδρομητάς. Δ. Σ. Δ.

—[ΠΟΛ. ΓΕΩΓΡ.] ***Κάτοικοι.*** Συμφώνως πρὸς τὴν πέμπτην κανονικὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἰνδικῆς αὐτοκρατορίας (Μάρτιον 1921), ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς ἀνῆλθεν εἰς 318.942.480, ἐξ ὧν 247.003.293 ἐν τῇ Βρεττανικῇ Ἰνδίᾳ καὶ 71.939.187 εἰς τὰ ὑποτελῆ Ἰνδικὰ κράτη. Μὲ ἐμβαδὸν μεγαλύτερον τοῦ ἡμίσεος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἰνδία ἔχει πληθυσμὸς τριπλάσιον. Ἡ αὔξησις ὅμως τοῦ πληθυσμοῦ 1.2 % κατὰ τὴν δεκαετίαν 1911—1921 ἦτο ἡ χαμηλοτέρα πάσης ἄλλης, ἀφ' ἧς καθιερώθη ἡ δεκαετὴς στατιστική, τοῦτο δὲ ὠφείλετο εἰς ἀποτυχίαν τῆς ἐσοδείας τῷ 1918 καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα ταύτην λιμὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπιδημίαν τῆς γρίππης, τῆς ὁποίας τὰ θύματα ἐν Ἰνδίᾳ ὑπελογίσθησαν εἰς 10.000.000 νεκρούς. Ὁ τεράστιος οὗτος ἀνθρώπινος ὄγκος δὲν ἀποτελεῖ μίαν ἐθνικότητα, οὔτε χωρίζεται εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν διαφόρων ἐθνοτήτων, ἀλλὰ συνίσταται ἐκ τεσσάρων διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων στοιχείων· τὰς μὴ Ἀρίας φυλὰς ἢ ἀβοριγίνους τῆς χώρας· τὴν Ἀρίαν, ἢ ὁμιλοῦσαν τὴν σανσκριτικήν, φυλήν· τὸν μέγαν συμμειγῆ πληθυσμόν, προελθόντα ἐξ ἐπιμειξίας τῶν δύο προηγουμένων στοιχείων, καὶ τοὺς Μωαμεθανοὺς εἰσβολεῖς ἐκ τῶν ΒΔ. Τὰ τέσσαρα ταῦτα στοιχεῖα ἐν τούτοις συνεμείχθησαν κατὰ τρόπον ἀδιαχώριστον, τῶν μὲν ὑπερισχυόντων εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα τῆς χώρας, τῶν δὲ εἰς ἐκεῖνο. Συνεπῶς ἡ γενικὴ σήμερον διαίρεσις τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἀκολουθεῖ τὰς γραμμὰς τοῦ αἵματος καὶ τῆς γλώσσης, ἀλλὰ τὰς τῆς θρησκείας καὶ κάστεως. Ἐκ τῶν τεσσάρων ρηθέντων στοιχείων τὰ ἀρχαιότερα ἀποτελοῦν αἱ ἄγριαι φυλαὶ τῆς Κεντρικῆς Ἰνδίας, ὅπως οἱ Βὶλ καὶ οἱ Γκόνδοι, πιθανῶς ἀντιπροσωπεύοντες τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῆς χώρας. Δεύτεροι ἔρχονται οἱ Δραβίδαι τοῦ Ν, τρίτοι οἱ Ἄριοι, οἰκοῦντες κυρίως τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἰνδίας Β. τῆς Νερμποῦντα, τὸ γνωστὸν ὡς καθαυτὸ Ἰνδοστάν. Οἱ ὑπόλοιποι Ἰνδοὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν μεῖξιν τῶν Ἀρίων καὶ μὴ Ἀρίων στοιχείων. Τέλος ἔρχονται οἱ Μωαμεθανοί, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων κατάγονται ἐξ Ἀράβων, Ἀφγανῶν, Μογγόλων καὶ Περσῶν εἰσβολέων. Ἡ ἀναλογία τοῦ πληθυσμοῦ εἰς μὲν τὰς ἀγγλικὰς ἐπαρχίας ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 87 κατοίκους κατὰ τετρ. χλμ., εἰς δὲ τὰ ὑποτελῆ κράτη εἰς 38. Μέγισται ὀρειναὶ ἢ ἑλώδεις ἐκτάσεις εἶναι ἀραιότατα κατῳκημέναι, ἐνῷ ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὴν εὐφορωτάτην πεδιάδα τοῦ Γάγγου ὁ πληθυσμὸς ἀναλογεῖ εἰς 155 κατοίκους κατὰ τετρ. χλμ. Ἐκ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τὰ 32 ½ % εἶναι ἀστοί. Τὰ 71 % συντηροῦνται ὑπὸ τῆς γεωργίας, 1 % μόνον ὑπὸ ὠργανωμένης βιομηχανίας, 9 % ὑπὸ χειροτεχνιῶν, 7 % ὑπὸ τοῦ ἐμπορίου, 1 ½ % ὑπὸ ἐπαγγελμάτων καὶ ἐλευθέρων τεχνῶν καὶ 1 ½ % ἀνήκουν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ φρούρησιν τῆς χώρας. Ἡ κατὰ θρησκείας διαίρεσις τῶν κατοίκων θὰ ἔδιδε τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν ἐπὶ 1000 προσώπων· 686 Ἰνδοί, 217 Μωαμεθανοί, 37 Βουδισταί, 31 ἀνιμισταί, 15 Χριστιανοί, 10 Σίχαι καὶ 4 Ἑβραῖοι, Πάρσοι καὶ ὀπαδοὶ ἄλλων θρησκειῶν.

Θρησκεία. Αἱ κυριώτεραι ἰνδικαὶ θρησκεῖαι μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ὀπαδῶν των εἶναι: Ἰνδουϊσταὶ 216.000.000, Μωαμεθανοὶ 68.200 000, ἀνιμισταὶ 9.050 000, Χριστιανοὶ 4.500 000, Σίχαι 3.200.000, Γιανισταὶ 1.180.000, Πάρσοι (πυρολάτραι) 102.000, Ἰουδαῖοι 22.000, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι Βουδισταὶ καὶ εἰδωλολάτραι. Ἐκ τῶν Χριστιανῶν 4.210.000 εἶναι Ἰνδοί, ἐκ τῶν ὁποίων 1.500.000 κατοικοῦν εἰς τὰ ἰθαγενῆ κράτη, 1.950.000 Διαμαρτυρόμενοι, 1.600 000 Καθολικοί, 114.000 Ἀγγλο-ἰνδοί, 176.000 Εὐρωπαῖοι, 790.000 Σύριοι Ἰακωβῖται καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλων δογμάτων. Ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν θρησκειῶν τούτων εἶναι ὁ *Ἀνιμισμὸς* (βλ. λ.), ἀντιπροσωπεύων τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας ἐν Ἰνδίᾳ, πρεσβεύεται δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων φυλῶν ἔτι καὶ σήμερον, ὡς τῶν Σαντάλ, Βὶλ καὶ Γκόνδων. Ἡ μετάβασις ἐκ τῆς πρωτογόνου ταύτης μορφῆς θρησκείας πρὸς τὸν *Ἰνδουϊσμὸν* (βλ. λ.) εἶναι σχετικῶς εὐχερής. Τὰ προφανέστερα χαρακτηριστικὰ τοῦ συνήθους Ἰνδοῦ εἶναι, ὅτι λατρεύει πλῆθος θεῶν, θεωρεῖ τὴν ἀγελάδα ὡς ἱερὸν ζῷον καὶ ἀποδέχεται τὴν ὑπεροχὴν τῶν *Βραχμάνων* (βλ. λ. καὶ *Βραχμανισμὸς*) καὶ τὸ σύστημα τῶν κάστεων, προκειμένου δὲ νὰ ἐξευρεθῇ ἂν φυλὴ ἀνιμιστῶν προσεχώρησεν ἢ ὄχι εἰς τὸν Ἰνδουϊσμόν, τὰ δύο τελευταῖα σημεῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀσφαλῆ δοκιμήν. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχουν διάφοροι διακλαδώσεις τοῦ ὀρθοδόξου Ἰνδουϊσμοῦ, τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν ὁποίων, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἦτο ἡ ἀχρήστευσις τῶν διακρίσεων τῶν κάστεων καὶ ἡ ἀπόκρουσις τῆς βραχμανικῆς ἱεραρχίας. Ἀμφίβολον ἂν ὁ Βουδισμὸς καὶ ἔτι περισσότερον ὁ Γιανισμὸς καὶ ὁ Σιχισμός, ἀναγνωριζόμενοι ὡς κεχωρισμέναι θρησκεῖαι, διέφερον ποτὲ τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ περισσότερον ἢ ὅσον ὡρισμένα δόγματα αὐτοῦ. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας καὶ διάφορα πολιτικὰ γεγονότα ἀνύψωσαν τὸν Βουδισμόν, τὸν Γιανισμὸν καὶ τὸν Σιχισμὸν εἰς τὸ ἐπίπεδον ἀνεξαρτήτων θρησκειῶν, ἐνῷ αἱ ἄλλαι πολυάριθμοι αἱρέσεις παρέμειναν ὡς ἁπλᾶ δόγματα. Ἀλλ' ὑπάρχει ἔκδηλος τάσις καὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν διακεκριμένων θρησκειῶν, ὅπως συγχωνευθοῦν εἰς τὴν συγγενῆ θρησκείαν, ἐξ ἧς ἐπήγασαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὁ Βουδισμὸς καὶ ὁ *Γιανισμὸς* (βλ. λ.) ἀπερροφήθησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ. Ὁ *Σιχισμὸς* (βλ. λ.) διατηρεῖται μόνον ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τῶν Βρεττανῶν, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Μωαμεθανῶν εἶναι σήμερον ὀλιγώτερον ὀξὺς ἢ κατὰ τὸ παρελθόν, ὁλονὲν δὲ ἡ ὀξύτης αὕτη ἀμβλύνεται ὑπὸ τοῦ ἀναγεννωμένου ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Ἡ ἀφάνταστος ποικιλία τῶν δογμάτων, αἱρέσεων, δοξασιῶν, τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸν ὅρον Ἰνδουϊσμός, ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Μωαμεθανούς, περιοριζομένους εἰς τὴν διδασκαλίαν ἑνὸς μόνον βιβλίου, τοῦ Κορανίου, καὶ ἑνὸς προφήτου. Οἱ Μωαμεθανοὶ τῆς Ἰνδίας δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κλάσεις· εἰς τοὺς καθαρῶς Μωαμεθανοὺς ἐκ τῶν κατακτητικῶν φυλῶν Μογγόλων καὶ Πατχὰν καὶ τοὺς προσηλυτισθέντας εἰς τὸν Μωαμεθανισμὸν διαφέροντας πολὺ ὀλίγον τῶν ἰνδικῶν φυλῶν, ἐξ ὧν προῆλθον ἀρχικῶς. Οἱ καθαρῶς Μωαμεθανοὶ ὑποδιαιροῦνται ἐπίσης εἰς τέσσαρας κατηγορίας· τοὺς Μογγόλους ἢ τοὺς ἀπογόνους τῆς τελευταίας κατακτητικῆς φυλῆς, περιλαμβανομένων καὶ τῶν Περσῶν· τοὺς Ἀφγάνας ἢ Πατχάν, οἵτινες λόγῳ τῆς γειτνιάσεώς των πρὸς τὴν μεθόριον ἀντιπροσωπεύονται περισσότερον κυρίως εἰς τὴν Παντζὰμπ καὶ τὸ διαμέρισμα Ροχιλκχὰνδ τῶν Ἡνωμένων ἐπαρχιῶν· τοὺς Σαϊάδας, ἰσχυριζομένους ὅτι εἶναι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπόγονοι τοῦ Προφήτου, καὶ τοὺς Σεΐχας, ὄνομα συνήθως υἱοθετούμενον ὑπὸ τῶν προσηλύτων. Οἱ ὑπόλοιποι δὲν ἔχουν ταξινομηθῆ, ἀλλ' αἱ κατωτέρω φυλαὶ ἢ κλάσεις μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν Μωαμεθανῶν εἶναι ἄξιαι σημειώσεως. Ἐν Βεγγάλῃ ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν Μωαμεθανῶν φανερῶς ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν φυλήν, εἰς ἣν αἱ χαμηλαὶ κάστεις τῶν Ἰνδῶν. Ὑποδιαιροῦνται καὶ οὗτοι εἰς πολλὰς κλάσεις, διὰ τὴν ἀφοσίωσίν των δὲ πρὸς τὰ κληρονομικὰ ἐπαγγέλματα δυσκόλως διακρίνονται τῶν ἰνδικῶν κάστεων. Ἐν τῇ Παντζάμπ, ἐκτὸς τῶν μεταναστῶν Πατχὰν ἐκεῖθεν τῆς μεθορίου, ὁ Ἰσλὰμ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οἱ Μωαμεθανοὶ δυσκόλως διακρίνονται τῶν Ἰνδῶν ὁμοφύλων των. Ἡ Βομβάη περιέχει τρεῖς ἰδιαιτέρας κλάσεις Μωαμεθανῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶναι ἀφωσιωμένη εἰς τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον· τοὺς Μέμωνας, κυρίως εἰς τὴν Σίνδ, τοὺς Βοράχ, εἰς Γκουζαράτ, καὶ τοὺς Χότζαχ, οἱ ἡμίσεις τῶν ὁποίων κατοικοῦν εἰς τὴν νῆσον Βομβάην. Εἰς τὴν Ν. Ἰνδίαν ἡ πλειονότης εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δεκκανοὶ Μωαμεθανοί, ἀπόγονοι τῶν στρατιῶν, τῶν ὁποίων ἡγοῦντο βασιλεῖς καὶ ναβὰβ τῆς Δεκκάν. Ἀλλ' αἱ δύο ἰδιάζουσαι φυλαὶ τοῦ νότου εἶναι οἱ Μοπλὰχ καὶ οἱ Λαβαῖοι, ἀμφότεροι ναυτικοί. Κατάγονται ἐκ τῶν Ἀράβων ἐμπόρων, τῶν ἐγκατασταθέντων ἐκεῖ εἰς ἀρχαίους χρόνους, ἐστρατολογήθησαν δὲ ἐν μέρει δι' ἑκουσίας προσχωρήσεως καὶ ἐν μέρει δι' ἀναγκαστικοῦ προσηλυτισμοῦ κατὰ τὰς καταδιώξεις ὑπὸ τοῦ Χαϊδὲρ Ἀλῆ καὶ σουλτάνου Τίπου. Οἱ Μοπλὰχ τοῦ Μολαβὰρ εἶναι περιώνυμοι δι' ἐπανειλημμένας αἱματηροτάτας συγκρούσεις ἐκ λόγων φανατισμοῦ. Ἀναλόγως τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ ὁ Ἰσλὰμ ἀντιπροσωπεύεται περισσότερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς ΝΔ μεθορίου, ἔνθα ἀποτελεῖ τὴν θρησκείαν τῶν 92% τῶν κατοίκων. Ἀκολουθοῦν τὸ Κασμὶρ καὶ ἡ Σίνδ μὲ

Digitized by Google

75% ἑκάστη, ἡ Α. Βεγγάλη καὶ Ἀσσὰμ μὲ 58%, ἡ Παντζὰμπ μὲ 49%, ἡ Βεγγάλη μὲ 18% καὶ αἱ Ἡνωμέναι ἐπαρχίαι μὲ 14%. Εἰς τὸ μέγα μωαμεθανικὸν κράτος τοῦ Χαϋντεραμπὰντ ἡ ἀναλογία εἶναι 10%. Φαίνεται γενικῶς, ὅτι οἱ Μωαμεθανοὶ αὐξάνονται ταχύτερον ἢ οἱ Ἰνδοί.

Ἡ θρησκεία τῶν Σὶχ περιορίζεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐν Παντζάμπ. Ἐκ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν 3.200.000 Σίχ, ὅλοι, πλὴν 80.000, εὑρίσκονται ἐν Παντζάμπ, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας ἐπαρχίας καὶ τὸ Κασμίρ.

Ὁ Βουδισμὸς ἐξηφανίσθη ἐκ τῶν Ἰνδιῶν πολὺ πρὶν ἢ ἡ Ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ χώρᾳ, σήμερον δὲ ἐλάχιστοι βουδισταὶ εὑρίσκονται ἐν τῇ κυρίως Ἰνδίᾳ. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐν Βιρμανίᾳ.

Πλέον τῶν ²/₅ τῶν γιανιστῶν ἐν Ἰνδίᾳ εὑρίσκονται ἐν Βομβάῃ καὶ εἰς τὰ ἰθαγενῆ αὐτῆς κράτη, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Βαρόδας. Ἀναλόγως εἶναι πολυαριθμότεροι ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ Δ. Ρατζπουτάνᾳ καὶ Γκουζαράτ, ὡς καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰνδίᾳ.

Οἱ Πάρσοι, καίτοι ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι, ἀποτελοῦν περιωρισμένην κοινότητα. Μόλις 8.000 εὑρίσκονται ἐν Βομβάῃ, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι διεσκορπισμένοι καθ' ἅπασαν τὴν Ἰνδίαν, ἀλλ' εἶναι περισσότεροι σχετικῶς ἐν Χαϋντεραμπὰντ καὶ τὰς Κεντρικὰς ἐπαρχίας.

Ἐκ τῶν Χριστιανῶν σχεδὸν τὰ ²/₃ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ εὑρίσκονται εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Μανδρὰς καὶ τὰ ἰθαγενῆ αὐτῆς κράτη. Ἐν Κόχιν καὶ Τραβανκόρ, ἔνθα ἡ Συρία Ἐκκλησία ἀριθμεῖ τοὺς περισσοτέρους ὀπαδούς της, σχεδὸν τὸ ¹/₄ τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι Χριστιανοί. Πλέον τῶν ⁴/₅ τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ κυρίως Μαντρὰς κατοικοῦν εἰς τὰς ὀκτὼ περιφερείας τοῦ ἄκρου νότου, ἔνθα ἦτο τὸ πεδίον δράσεως τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου Ξαβιέρου καὶ τοῦ προτεστάντου ἱεραποστόλου Σβάρτς. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Συρίας Ἐκκλησίας, γνωστοὶ ὡς «Χριστιανοὶ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ», ἐν Μαλαβάρ, Τραβανκὸρ καὶ Κόχιν, εἶναι ἡ παλαιοτέρα χριστιανικὴ κοινότης τοῦ Νότου. Κατόπιν ἔρχονται οἱ τῆς ρωμαϊκῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ κηρύγματος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου Ξαβιέρου καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν τῆς Μαδούρα. Αἱ προτεσταντικαὶ ἐκκλησίαι ἀνάγονται μόλις εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀλλ' ἡ πρόοδός των ἔκτοτε ὑπῆρξε σημαντική. Οἱ ἰθαγενεῖς Χριστιανοὶ τῷ 1872 ἦσαν 1.246 288, τῷ 1901 ἔφθασαν τὰ 2.664.313, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν ἀνέρχονται εἰς 4.500.000. Αἱ κλάσεις αἱ ἐπιδεκτικώτεραι ἐκχριστιανισμοῦ εἶναι ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ὁ Ἰνδουϊσμὸς ἀπορρίπτει ὡς ἐκφυλισμένας ἢ πολὺ χαμηλάς. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων κάστεων τῶν Ἰνδῶν ἡ χριστιανικὴ προπαγάνδα συνήντα καὶ συναντᾷ πάντοτε ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια.

Δ. Σ. ΔΕΒΑΡΗΣ

Διοίκησις. Μέχρι τοῦ 1858 αἱ Ἰνδίαι ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῆς *Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν* (East India Company), ἡ ὁποία διὰ προνομίου εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς χώρας καὶ τὴν βαθμιαιαν κατάκτησιν αὐτῆς. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἑταιρεία ἀπέστελλεν ἐκεῖ στρατιωτικὸν κυβερνήτην, ἐκλεγόμενον ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ βραδύτερον, μετὰ τὴν αὔξησιν τῶν κατακτηθέντων ἐδαφῶν, ἐπενέβη ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐζήτησεν, ὅπως ὁ στρατιωτικὸς κυβερνήτης, μετονομασθεὶς εἰς *γενικὸν διοικητήν*, ἀποστέλληται κατόπιν ἐγκρίσεώς της καὶ εὑρίσκηται ὑπὸ τὸν διαρκῆ αὐτῆς ἔλεγχον.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1858 ἐν Ἰνδίαις, ἡ Ἀγγλικὴ Ἑταιρεία παρεχώρησε τὰς Ἰνδίας ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ κράτος, ὅπερ μετέβαλεν αὐτὰς εἰς κτῆσιν ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στέμματος. Τῷ 1876 αἱ Ἰνδίαι μετωνομάσθησαν εἰς *Αὐτοκρατορίαν τῶν Ἰνδιῶν*.

Διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ 1858, διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρήθησαν αἱ Ἰνδίαι εἰς τὸ κράτος, καθωρίσθη καὶ ὁ τύπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν. Κατὰ τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ἡ χώρα διοικεῖται ὑπὸ ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, φέροντος τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως καὶ διοριζομένου διὰ πέντε ἔτη. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν ἐτῶν καὶ τὴν ὁλονὲν αὐξανομένην ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Ἰνδῶν, προκαλέσασαν ἐπανειλημμένας πιέσεις καὶ ἐξεγέρσεις πρὸς ἀπόκτησιν μᾶλλον ἐλευθέρας διοικήσεως, ὁ τύπος τῆς ἀρχικῆς διοικήσεως ὑπέστη διαφόρους μεταβολὰς (βλ. *Ἰνδίαι*, Διεθν. θέσις).

Ὁ σημερινὸς τύπος τῆς διοικήσεως βασίζεται ἐπὶ τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου τοῦ 1919 (Government of India Act), τροποποιηθέντος τῷ 1921. Κατὰ τὸν χάρτην τοῦτον αἱ Ἰνδίαι ὑπάγονται εἰς τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἀποικιῶν, ὁ ὑπουργὸς τοῦ ὁποίου διευθύνει τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, βοηθούμενος ὑπὸ δωδεκαμελοῦς συμβουλίου. Ἡ διεύθυνσις αὕτη ἀσκεῖται διὰ *γενικοῦ διοικητοῦ* (Governor General), ἑδρεύοντος ἐν Ἰνδίαις καὶ φέροντος τὸν τυπικὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως (Vice Roy). Ὁ ἀντιβασιλεὺς οὗτος διορίζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, προτάσει τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, διὰ 5 ἔτη, εἶναι ἀνώτατος Ἄγγλος κυβερνητικὸς ὑπάλληλος καὶ ὑπόκειται εἰς τὸν Ἄγγλον ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου (Executive Council) ἀποτελουμένου ἐξ ἑπτὰ ὑπουργῶν (ἐσωτερικῶν, οἰκονομικῶν, παιδείας, ὑγιεινῆς, δικαιοσύνης, σιδηροδρόμων καὶ ἐμπορίου, βιομηχανίας καὶ ἐργασίας), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀντιβασιλέως. Οἱ τρεῖς τῶν ὑπουργῶν τούτων εἶναι Ἰνδοὶ καὶ οἱ τέσσαρες Ἄγγλοι. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ δύο σωμάτων : 1) ὑπὸ τοῦ *συμβουλίου τοῦ κράτους* (Council of State) ἀποτελουμένου ἐξ 27 μελῶν, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως, καὶ 33 ἐκλεγομένων δι' ἀμέσου ψηφοφορίας διὰ 5 ἔτη. Ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου μέχρι τοῦ 1925 διωρίζετο ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου· 2) ὑπὸ τοῦ *νομοθετικοῦ συμβουλίου* (Legislative Assembly) ἀποτελουμένου ἐκ 41 μελῶν διοριζομένων καὶ 104 ἐκλεγομένων διὰ 3 ἔτη δι' ἀμέσου ψηφοφορίας. Ἐκλογεῖς καὶ ἐκλέξιμοι εἶναι τὰ 2 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ πληθυσμοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν γυναικῶν. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἔχει δικαίωμα διαλύσεως τῶν δύο τούτων σωμάτων εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις. Ἡ ἐξουσία τῶν δύο τούτων σωμάτων εἶναι περιωρισμένη, αἱ δὲ ἀποφάσεις των, ἀφορῶσαι τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς χώρας, δὲν δύνανται νὰ ἔρχωνται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀποφάσεις ἄλλων τμημάτων τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1921 προσετέθη καὶ ἕτερον σῶμα, τὸ *συμβούλιον* ἢ ἡ *βουλὴ τῶν ἡγεμόνων* (Chamber of Princes), τὸ ὁποῖον συγκαλεῖται πρὸς λῆψιν ἀποφάσεων ἀφορωσῶν συνθήκας ἢ πολιτικὰ ζητήματα. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἔχει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ Ἰνδίαι ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας. Μόνον εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ὡς ἰδιαίτερον μέλος αὐτῆς, αἱ Ἰνδίαι ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλουν ἰδίους ἀντιπροσώπους.

Μ. Δ. Β.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Διοικητικῶς αἱ Ἰνδίαι διαιροῦνται εἰς 15 ἐπαρχίας ἢ γενικὰς διοικήσεις, εὑρισκομένας ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ ἀντιβασιλέως καὶ ἐν αἷς ἐφαρμόζεται ὁ καταστατικὸς συνταγματικὸς χάρτης τοῦ 1921, καὶ εἰς 678 προτεκτοράτα (βλ. καὶ *Βρεττανικὴ* αὐτοκρατορία, Γ'. Ἰνδίαι).

Ἑκάστη ἐπαρχία ἔχει διοικητήν, διοικητικὸν συμβούλιον, νομοθετικὸν συμβούλιον καὶ κυβέρνησιν, ἧς τὰ μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου συμβουλίου.

Τὰ προτεκτοράτα εἶναι ἰθαγενῆ κράτη κατανεμόμενα εἰς δύο κατηγορίας : 1) Εἰς τὰ μικρά, ἀπολαμβάνοντα ποιᾶς τινος αὐτονομίας καὶ κυβερνώμενα κατὰ τύπους ὑπὸ ἰθαγενῶν ἡγεμόνων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (ραγιᾶ, μαχαραγιᾶ, νιζάμ, χὰν κτλ.). Ἡ πραγματικὴ ὅμως διακυβέρνησις αὐτῶν εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς Ἄγγλους πράκτορας ἢ τοὺς διοικητὰς τῶν γενικῶν διοικήσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται ταῦτα. 2) Εἰς τὰ μεγαλύτερα, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουν εὐρυτέρας αὐτονομίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Κασμίρ, τὸ Βελουχιστάν, Χαϋντεραμπάντ, Μυσώρη, Τραβανκὸρ κτλ. Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει τὸ ἐμβαδόν, τοὺς κατοίκους καὶ τὴν ἀναλογίαν κατοίκων ἐπὶ 1 τ. χλμ. τῶν ἰνδικῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ὑποτελῶν κρατῶν καὶ τῶν πρωτευουσῶν αὐτῶν.

Α'. Αἱ Ἰνδικαὶ ἐπαρχίαι.

Ἐπαρχίαι	*Τ. χλμ.*	*Πληθυσμός*	*Κατὰ χλμ.*	*Πρωτεύουσαι*	*Κάτοικοι*
Ἄτζμερ - Μερβάρα	7.021	495.721	70	Ἄτζμερ	113 512
Ἀνταμὰν καὶ Νικομπὰρ	8.140	27.086	3	Πὸρτ Μπλαὶ	13.373
Ἀσσὰμ	137.303	7 606 230	55	Τσιλλογκ	
Βελουχιστὰν	140.445	420 648	3	Κουέττα	49.001
Βεγγάλη	199.015	46.695.536	235	Καλκούττα	907.851
Μπιχὰρ καὶ Ὄρισσα	215.378	34.002.189	158	Πάτνα	119.976
Βιρμανία	605.277	13.212.192	22	Ρανγκοὺν	341.962
Βομβάη	320.165	19.348.219	64	Βομβάη	1.175.914
Κοδργκ	4 097	163.838	40	Μερκάρα	
Ντέλχι	1.536	488 188	318	Ντέλχι	304.420
Μαντρὰς	368.438	42.318 985	115	Μαντρὰς	526.911
Παντζὰμπ	258.591	20.685.024	80	Λαχώρη	281.781
Κεντρ. Ἐπαρχ. Μπερὰρ	258.668	13 912.760	54	Νάγκπουρ	145 193
Ἐπαρχ. τῶν ΒΔ Συνόρων	34.754	2.251.310	64	Πεσάβαρ	104.452
Ἡνωμ. Ἐπαρχίαι τοῦ Ἄγκρα καὶ Ἀοὺντχ	275 292	45.375.787	165	Ἀλλαχαμπὰντ	157.220
Ἐπαρχίαι	2.834.120	247.003.293	87		
Β'. Τὰ ὑποτελῆ κράτη.					
Ἀσσὰμ (Μανιποὺρ	21.900	384.016	18	Ἴμπχαλλ	80.003
Μπαρόντα	21.048	2.126.522	101	Μπαρόντα	94.721
Βελουχιστὰν	208.253	378.977	2	Κουέττα	49.001
Βεγγάλη	14.073	896.926	64	—	—
Μπεχὰρ καὶ Ὄρισσα	74.195	3.959.669	54	Σαμπαλποὺρ	—
Βομβάη	164.337	7.409.429	45	Ρατζκὸτ	—
Κασμίρ, Τζάμμου	218.219	3.320 518	15	Σριναγκαρ	141.735
Γκβάλιορ	68 262	3.186.075	47	Γκβάλιορ	80.307
Χαϋντεραμπὰντ	214.179	12.471.770	58	Χαϋντεραμπὰντ	404.187
Κεντρικὴ Ἰνδία	133 460	5.997 023	45	Ἰνδὼρ	93.091
Μαντρὰς	27 702	5.460.312	203	Μπελλάρυ	39 842
Μυσώρη	76.337	5.978.892	78	Μυσώρη	83.951
Πανιζὰμπ	95.979	4.416.036	47	Λαχώρη	—
Κεντρ. Ἐπαρχίαι	80.743	2.066.900	26	Ραϊποὺρ	—
Ἐπαρχ. ΒΔ Συνόρων	66.042	2.825.136	43	Πεσάβαρ	—
Ἡνωμ. Ἐπαρχίαι	15.507	1.134.881	54	—	—
Ρατζπουτάνα	334.062	9.844.384	29	—	—
Σίκκιμ	2.798	81.721	11	Γκάγκλοκ	—
Ὑποτελῆ κράτη	1.841.496	71 939.187	38		
ΙΝΔΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ	4.675.616	318.942.480			

Σημαία. Αἱ Ἰνδίαι δὲν ἔχουν ἰδίαν σημαίαν. Ἡ σημαία τοῦ ἀντιβασιλέως εἶναι ἡ ἀγγλικὴ ἐθνικὴ σημαία, φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τὰ διάσημα τοῦ Ἀστέρος τῶν Ἰνδιῶν μετὰ στέμματος.

Δ. Σ. Δ.

Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις, Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1857—1858, τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀποτελουμένων ἐξ εὐρωπαϊκῶν καὶ ἰνδικῶν στρατευμάτων καὶ ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (East India Company), ἀνέλαβεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις. Ἡ ἐπακολουθήσασα συστηματικὴ ὀργάνωσις τοῦ συνήθως φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγγλοϊνδικοῦ* στρατοῦ, κατ' ἀρχὰς ἐπηρεάσθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῆς σκέψεως τῆς ἐπιβολῆς τῆς βρεττανικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ· ἡ γενομένη ὅθεν τότε παραδεκτὴ διαίρεσις τῆς χώρας εἰς τρεῖς ἀνεξαρτήτους στρατιωτικὰς περιφερείας, ἑκάστης τούτων περιλαμβανούσης ἀνὰ τρεῖς μεραρχίας, ἡ σύνθεσις καὶ ἡ κατανομὴ τῶν διαφόρων μονάδων ἀνταπεκρίνοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ὅμως τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου (1904—1905) ἐποχήν, ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς στρατιωτικῆς ἐν γένει ὀργανώσεως, ὑπὸ καθαρῶς στρατιωτικοὺς ὅρους, πρὸς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας ἐξ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, τοῦθ' ὅπερ καὶ συνετελέσθη κατὰ τὴν ἑπταετῆ, ἀπὸ τοῦ 1903 ἀναληφθεῖσαν, ἀρχηγίαν τοῦ στρατάρχου λόρδου Κίτσενερ (Lord Kitchener of Cartum). Αἱ μεραρχίαι, ὧν ἡ σύνθεσις κατέστη ὁμοιόμορφος, συνεκρότησαν δύο ὁμάδας, τὸν *βόρειον* καὶ τὸν *νότιον στρατόν*· διὰ τῆς κατανομῆς δὲ αὐτῶν παρὰ τὰς μεγάλας σιδηροδρομικὰς ἀρτηρίας, ἐξησφαλίσθη ἡ κατὰ τὴν κινητοποίησιν ταχεῖα συγκέντρωσις πρὸς τά, ὡς μᾶλλον ἀπειλούμενα θεωρούμενα, βορειοδυτικὰ σύνορα, ὧν πρὸς τούτοις αἱ ἐν καιρῷ εἰρήνης φρουραὶ οὐσιωδῶς ἐνισχύθησαν.

Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸν πόλεμον 1914—1918 ἀναδιοργάνωσιν, ἡ ἐν γένει συγκρότησις, σύνθεσις καὶ δύναμις τοῦ ἰνδικοῦ στρατοῦ τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ 1929 εἶναι :

1) ***Τακτικὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα.*** *Πεζικόν* : 45 τάγματα. Ἀπὸ τοῦ 1921, καταργηθέντων τῶν σωμάτων πολυβόλων, εἰς ἕκαστον τάγμα ἐδόθησαν 8 πολυβόλα, ὧν τὸ προσωπικὸν περιλαμβάνει 1 ἀξιωματικὸν καὶ 41 ὁπλίτας Ἰνδούς, ἐκ τῶν μέχρι τότε μὴ μαχίμων ἀκολούθων (followers).

Ἱππικόν: 5 συντάγματα, ἕκαστον ἐκ τριῶν ἰλῶν καὶ μετὰ 3 πολυβόλων, ἐναλλασσόμενα ἀνὰ 14 ἔτη.

Βασιλικὸν πυροβολικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἐλάται, ἡμιονηγοί, πυροτεχνουργοί, ὡς καὶ οἱ πυροβοληταὶ τοῦ ὀρειβατικοῦ, φρουριακοῦ καὶ ἐπακτίου, εἶναι Ἰνδοί : 1 μοῖρα ἐκ 3 πυροβολαρχιῶν ἐφίππου, 11 μοῖραι, ἐκ 4 πυροβολαρχιῶν ἑκάστη, πεδινοῦ μετὰ συζυγαρχιῶν, 6 μοῖραι, ἑκάστη ἐκ μιᾶς ἀγγλικῆς καὶ τριῶν ἰνδικῶν πυροβολαρχιῶν ὀρειβα-

Digitized by Google

τικοῦ, πρὸς δὲ 1 πυροβολαρχία μὴ μεραρχική, 2 μοῖραι μεσαίου διαμετρήματος πυροβόλων καὶ ὀβιδοβόλων, ἑκάστη ἐκ μιᾶς ἱππηλάτου καὶ τριῶν μετὰ μηχανικῆς ἕλξεως πυροβολαρχιῶν, 3 βαρεῖαι πυροβολαρχίαι, σῶμα φρουριακοῦ πυροβολικοῦ περιλαμβάνοντος 15 τμήματα φρουρῶν, καὶ σῶμα ἰνδικοῦ πυροβολικοῦ ἐκ τριῶν ἀποσπασμάτων.

Βασιλικόν μηχανικόν, ἐκ τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν στρατιωτικῶν ἔργων ἐν γένει, καὶ λόχων τινῶν σκαπανέων, ὑπονομοποιῶν, γεφυροποιῶν καὶ προβολέων.

2) ***Τακτικὰ ἰνδικὰ στρατεύματα.*** Ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ *μονίμου στρατοῦ* διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ τὰς ἀνάγκας ἐν γένει τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ στρατολογία τούτων ἐκτελεῖται διὰ κατατάξεως τῶν Ἰνδῶν διὰ θητείαν, ὑπὸ τὰς σημαίας, 4 ἕως 7 ἐτῶν διὰ τὰ διάφορα ὅπλα καὶ σώματα καὶ δύο ἐτῶν διὰ τοὺς ἐργάτας (works-corps) καὶ διάρκειαν συνδεδυασμένης ὑπηρεσίας ὑπὸ τὰς σημαίας καὶ τὴν ἐφεδρείαν 15 ἐτῶν. Ταῦτα περιλαμβάνουσιν:

Ἱππικόν: 21 συντάγματα, συγκροτοῦντα 7 ὁμάδας, ἐκ 3 συνταγμάτων ἑκάστην.

Πεζικόν: 19 συντάγματα, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 104 τάγματα.

Μηχανικόν: 3 συντάγματα, ἐξ 11 ταγμάτων ἐν συνόλῳ, καὶ 1 τάγμα ἀνεξάρτητον, 10 συντάγματα Γκουρκὰς (Gurkhas), ἕκαστον ἐκ 2 ταγμάτων.

Ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως τὰ μὲν συντάγματα ἱππικοῦ ἐνισχύονται διὰ κατατάξεως καὶ ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ κέντρον ἑκάστης ὁμάδος, αἱ δὲ μονάδες τῶν λοιπῶν ὅπλων συμπληροῦνται διὰ τῶν εἰς ἑκάστην τούτων ἀνηκόντων ἐφέδρων. Εἰς τὸ μόνιμον τοῦτο στράτευμα ἀνήκουσι προσέτι, ὡς εἰδικῶς διὰ τὰς Ἰνδίας συγκεκροτημένα καὶ ὧν τὸ ἀνώτερον προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐξ Ἄγγλων, σχεδόν, καθ' ὁλοκληρίαν: α') *Ἡ ὑπηρεσία συνδέσμων* διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ καταρτισμὸν τῶν ἐν πολέμῳ ἀναγκαιούντων ἀποσπασμάτων διὰ τὰς διαφόρους μονάδας. β') *Τὸ βασιλικὸν σῶμα ἁρμάτων μάχης*, ἐξ 8 λόχων, ὧν ἕκαστος περιλαμβάνει 12 ἅρματα εἰς 3 διμοιρίας, καὶ 4 ἔφεδρα. γ') *Ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία.* δ') *Τὸ σῶμα ἐπιμελητείας καὶ μεταφορῶν* διὰ ζῴων καὶ μηχανικῶν μέσων. ε') *Ἡ ὑπηρεσία ὑλικοῦ πυροβολικοῦ* διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ ἐν γένει εἰς φορητὰ ὅπλα, πυροβόλα, πυρομαχικὰ καὶ λοιπὸν ἀναγκαῖον ὑλικόν. στ') *Ἡ ὑπηρεσία ἱππωνειῶν.* ζ') *Ἡ κτηνιατρικὴ ὑπηρεσία* καὶ τὰ διάφορα ἐργοστάσια κατασκευῆς καὶ ἐπισκευῆς φορητῶν ὅπλων, πυροβόλων, κιλλιβάντων, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ σαγῆς.

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1928—1929 δύναμις μαχίμων τοῦ ἐκ τῶν προηγουμένων στοιχείων ἀποτελουμένου μονίμου στρατοῦ μετὰ τῶν ἐφέδρων, ἦτο: ἀξιωματικοὶ ἐντεταλμένοι παρὰ τοῦ βασιλέως Ἄγγλοι μὲν 4093, Ἰνδοὶ δὲ 89, ἤτοι ἐν ὅλῳ 4,182, ὁπλῖται Ἄγγλοι 56,074, ἀξιωματικοὶ Ἰνδοὶ 3,501, ὁπλῖται Ἰνδοὶ 169,707.

Ἡ *ὑπηρεσία τῆς ἀεροπορίας* περιελάμβανε τὸ 1928 Ἄγγλους μὲν 224 ἀξιωματικοὺς καὶ 1709 ὁπλίτας, Ἰνδοὺς δὲ 80 στρατιώτας, 329 ὑπαλλήλους καὶ 730 ἀκολούθους· συγκροτεῖται ἐκ τριῶν ὁμάδων, περιλαμβανουσῶν 6 ἐν ὅλῳ μοίρας, ἑκάστην ἐκ τριῶν στολίσκων ἀεροπλάνων, ὧν ἡ ἐν καιρῷ εἰρήνης δύναμις εἶναι γενικῶς 4 ἀεροπλάνων· ἐκ τῶν 6 μοιρῶν αἱ δύο περιλαμβάνουσι μηχανήματα ἀναγνωρίσεως καὶ βομβαρδισμοῦ, αἱ δὲ λοιπαὶ καταδιώξεως.

3) ***Βοηθητικὸν στράτευμα.*** Ἡ συγκρότησις τούτου ἐθεσπίσθη ἀπὸ τοῦ 1920 εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων, περιλαμβάνει δὲ μονάδας ὅλων τῶν ὅπλων καὶ σωμάτων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ· σκοπὸς τούτου ἦτο ἡ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἐν Ἰνδίαις Εὐρωπαίων Βρεττανῶν καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐξ αὐτῶν στρατιωτικῆς δυνάμεως, δυναμένης ἐπωφελῶς νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας. Ἡ κατάταξις εἰς αὐτὸ ἐνεργεῖται δι' ἀόριστον περίοδον· ὁ κατατασσόμενος δύναται νὰ ζητήσῃ μετὰ τετραετῆ ὑπηρεσίαν τὴν ἀπόλυσίν του ἢ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 45ου ἔτους τῆς ἡλικίας του.

Ἡ ἐκπαίδευσις διεξάγεται καθ' ὅλον τὸ ἔτος κατὰ τοπικὰς περιφερείας, ἐπὶ 16 ἕως 20 ἡμέρας διὰ τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἐπὶ 6 εἰς τὴν 1ην σειρὰν καὶ 10 εἰς τὴν 2αν σειρὰν τῆς ἐφεδρείας, μισθοδοτούμενοι κατὰ ταύτας. Ἡ ὁλικὴ δύναμις διὰ τὸ 1928—1929 ἦτο ἐν συνόλῳ 31.600 ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται, ἡ δὲ σύνθεσις: α') *Ἱππικόν*: 10 συντάγματα. β') *Πυροβολικόν*: 6 πεδιναὶ μοῖραι περιλαμβάνουσαι 12 πυροβολαρχίας πεδινάς, 1 βαρέος πυροβολικοῦ καὶ 1 λόχον πολυβόλων. γ') *Πεζικόν*: 12 σώματα, 1 σύνταγμα, 9 τάγματα καὶ 2 λόχους. δ') *Μηχανικόν*: 4 λόχους. Ἐπίσης *σιδηροδρομικῶν* 6 συντάγματα, 5 τάγματα, *πολυβόλων* 7 λόχους, πρὸς δὲ ὑπηρεσίας ἐπιμελητείας, ὑγειονομικῆς, κτηνιατρικῆς καὶ συνδέσμων.

4) ***Ἰνδικαὶ ἐθνοφρουραί.*** Ἡ ὀργάνωσις αὐτῶν σκοπὸν ἔχει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στρατιωτικοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ πνεύματος πειθαρχίας, ὡς καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν λαϊκῶν τάξεων, τὴν δημιουργίαν δ' ἐξ ἄλλου ἐξ αὐτῶν στρατιωτικῆς δυνάμεως ἀποτελούσης ἐφεδρείαν διὰ τὰ συσταθέντα *τάγματα τῶν ἐπαρχιῶν*, ἀντὶ τῶν προγενεστέρως ὑφισταμένων φυλάκων συνόρων καὶ λοιπῶν ἐν καιρῷ πολέμου διὰ τὸ ἐσωτερικὸν συγκροτουμένων εἰδικῶν μονάδων καὶ δυναμένων, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ πέραν τῆς θαλάσσης. Ἡ στρατολογία διὰ τὴν ἐθνοφρουρὰν ἐκτελεῖται μεταξὺ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν σπουδαστῶν Ἰνδῶν, ἡ δὲ ἐτησία ἐκπαίδευσις εἶναι διαρκείας 15 ἡμερῶν τὸ μέγιστον· τὰ στελέχη τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτελοῦνται ἐξ Ἄγγλων· ἡ συνολικὴ δύναμις κατὰ τὸ 1928—1929 ἦτο 4.314 ἀτόμων. Εἰς τὰ *τάγματα ἐπαρχιῶν*, ὧν ὑφίστανται εἴκοσι, συνολικῆς δυνάμεως 14.760 ἀνδρῶν διὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἡ ἀναλαμβανομένη θητεία εἶναι 6, μειουμένη εἴς τινας περιστάσεις εἰς 4 ἔτη· ἡ ἐκπαίδευσις διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος εἶναι 56, διὰ δὲ τὰ ἑπόμενα 28 ἡμερῶν.

5) ***Στρατοὶ τῶν Ἰνδικῶν κρατῶν.*** Ἡ ἀναδιοργάνωσις τούτων, ἐπεκταθεῖσα εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἡγεμονίας, ἀποβλέπει εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀφομοίωσιν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαίδευσιν, τὸν ὁπλισμὸν καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν μονάδων, πρὸς τὸν τακτικὸν ἰθαγενῆ στρατόν.

6) ***Στρατιωτικὴ ἀστυνομία.*** Δύναμις ταύτης διὰ τὸ ἔτος 1928—1929 ἐν ὅλῳ 27.816 ἄνδρες, ἐξ ὧν 3.199 ἔφιπποι.

Ὁλόκληρος ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 4 στρατιωτικὰς περιφερείας καὶ 1 στρατιωτικὸν διαμέρισμα, ὑπὸ στρατηγὸν διοικητήν, ὄντα ὑπεύθυνον διὰ τὴν διοίκησιν, τὸν ἐφοδιασμόν, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν εἰς τὸν πόλεμον ἐν γένει προπαρασκευήν. Ἑκάστη τῶν περιφερειῶν τούτων περιλαμβάνει: Ἡ *βορεία περιφέρεια:* 2 ταξιαρχίας ἱππικοῦ καὶ 12 ταξιαρχίας πεζικοῦ. Ἡ *δυτικὴ περιφέρεια:* 2 ταξιαρχίας πεζικοῦ. Ἡ *ἀνατολικὴ περιφέρεια:* 1 ταξιαρχίαν ἱππικοῦ καὶ 3 ταξιαρχίας πεζικοῦ. Ἡ *νοτία περιφέρεια:* 1 ταξιαρχίαν ἱππικοῦ καὶ 4 ταξιαρχίας πεζικοῦ. Τὸ *ἀνεξάρτητον διαμέρισμα* τῆς Βιρμανίας (Birmanie) 1 ταξιαρχίαν μεικτήν.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, συγχρόνως στρατιωτικὸς σύμβουλος τοῦ ἀντιβασιλέως καὶ πρόεδρος τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου, εἶναι ὁ δεύτερος ὑπεύθυνος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ὑπόλογος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς στρατιωτικῆς πολιτικῆς ἐν καιρῷ πολέμου, διευθύνει δὲ τὰς ἐν τῇ χώρᾳ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ *γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ.*

Διὰ τὰ ἀφορῶντα τὸν στρατὸν τῶν Ἰνδιῶν ἁρμοδία εἶναι ἡ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς μητροπόλεως διεύθυνσις «India office». Αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς στρατιωτικῆς πολιτικῆς, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν, δὲν ὑπάγονται εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἰνδικοῦ στρατοῦ ὑπάγονται εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τοὺς ἐντεταλμένους παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ἐντεταλμένους παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐκτὸς διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν ταγμάτων τῶν Γκουρκάς, ἔχουσι περιωρισμένην τινὰ προαγωγὴν καὶ ἱκανότητα διοικήσεως. Οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐντεταλμένοι (κατηγορία δημιουργηθεῖσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918), προέχονται εἴτε ἐκ τῶν ἐκπαιδευομένων εἰς τὸ στρατιωτικὸν βασιλικὸν κολλέγιον τῆς Σαντχοὺρτ (Sandhurt), εἴτε ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ὑπηρετούντων εἰς ἀγγλικὰς μονάδας.

Ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικοί, ἐντεταλμένοι παρὰ τοῦ βασιλέως, καθὼς καὶ οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ἐξαρτώμενοι ἐκ τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἰνδιῶν. Ἐπίσης ὑπήκοοι Βρεττανοί, κατέχοντες καλὴν κοινωνικὴν τάξιν, οἱ gentlemen, καὶ διαμένοντες εἴτε μὴ ἐν Ἰνδίαις.

Διὰ τὴν ἀνωτέραν μόρφωσιν τοῦ στρατιωτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τὸν καταρτισμὸν ἱκανῶν ἐκπαιδευτῶν εἰς τὰς διαφόρους μονάδας λειτουργοῦσι σχολαὶ ἐπιτελῶν, ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, πυροβολικοῦ, ἱππευτικὴ καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν εἰδικοτήτων. Αἱ σχολαὶ αὗται χρησιμεύουσι πρὸς τούτοις ὡς κέντρον διαθεσίμων στελεχῶν καὶ λοιπῶν εἰδικοτήτων, δυναμένων ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰς ἐνδεχομένας τεχνικὰς ἀνάγκας τῶν διαφόρων μονάδων καὶ σχηματισμῶν.

Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Στόλος. Αἱ Ἰνδίαι δὲν ἔχουν ἰδιαίτερον στόλον, τῆς προστασίας αὐτῶν οὔσης ἀνατεθειμένης εἰς τὸν στόλον τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας, τμῆμα τοῦ ὁποίου σταθμεύει διαρκῶς εἰς τὰ ἰνδικὰ ὕδατα. Συντηροῦν μόνον 2 ἀνιχνευτικά, 2 ἁλιευτικὰ τορπιλλῶν, 3 βοηθητικά, 4 ναυαγοσωστικὰ καὶ 1 πλοῖον-ἀποθήκην.

Ἐκπαίδευσις. Τὸ σημερινὸν σύστημα ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἰνδίαις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κράτους. Ἐν τούτοις ἐν οὐδεμιᾷ περιόδῳ τῆς ἱστορίας της ἡ Ἰνδία ὑπῆρξε χώρα ἄνευ παιδείας. Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀλφαβήτου *Ντέβα-Ναγκάρι* χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, καίτοι γενικῶς ὁμολογεῖται ὡς μὴ ἰθαγενοῦς ἐφευρέσεως. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ λίθων καὶ χαλκοῦ, αἱ γραφαὶ ἐπὶ φύλλων φοίνικος αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τοὺς ναοὺς καὶ μεταγενεστέρως ἡ βιομηχανία τοῦ χάρτου, ἐνδεικνύουν οὐ μόνον τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴν χρῆσιν τῆς γραφικῆς τέχνης. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ κάστις τῶν Βραχμάνων διετήρησε διὰ προφορικῆς παραδόσεως καὶ ἐν χειρογράφοις φιλολογίαν ἀπαράμιλλον, τόσον διὰ τὴν ἀρχαιότητά της, ὅσον καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς λεπτότητας τοῦ περιεχομένου της. Οἱ Μωαμεθανοὶ εἰσβολεῖς εἰσήγαγον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱστορικοῦ, ὅπερ ἔφθασεν εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως. Ὑπὸ οἱανδήποτε διοίκησιν ἢ κυριαρχίαν ἐχορηγεῖτο πάντοτε ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις, τοὐλάχιστον εἰς τὰ τέκνα τῶν ἀνωτέρων τάξεων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ μεγάλα χωρία. Τὰ «τόλς» ἢ σεμινάρια διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς σανσκριτικῆς φιλοσοφίας ἐν Μπενάρες καὶ Ναντίγια ἐνθυμίζουν τὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ σπουδαιότης ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐνθυμίζουν τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν ὁ Ὁράτιος κατέλιπε περὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔτι καὶ σήμερον ἡ γνῶσις γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, χάρις εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Βουδιστῶν μοναχῶν, εἶναι εὐρέως διαδεδομένη καθ' ἅπασαν τὴν Βιρμανίαν, ὅπως εἴς τινας χώρας τῆς Εὐρώπης. Αἱ προσπάθειαι τῶν Ἄγγλων πρὸς προαγωγὴν τῆς μορφώσεως ὑπῆρξαν πάντοτε ἐπιτυχεῖς, ἐφ' ὅσον ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων ἰθαγενῶν θεσμῶν.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἡ προαγωγὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν ἀνεγνωρίσθη ὡς ὑποχρέωσις τῆς διοικήσεως. Ἱεραπόστολοι ἐν τούτοις, ἀντιμετωπίζοντες τοὺς κινδύνους ἀπελάσεως ἢ ἄλλης διώξεως, ἀνέλαβον τὴν πρωτοβουλίαν, ἀφοσιωθέντες μὲ θάρρος εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἱ μελετήσαντες τὰς ἰθαγενεῖς γλώσσας καὶ διαλέκτους, ἐνῷ πολὺ προηγουμένως οἱ Ἰησουῖται ἐν Μαντούρᾳ συνέθεσαν ἔργα εἰς γλῶσσαν Ταμίλ, ἅτινα θεωροῦνται καὶ σήμερον ὑπὸ ἰθαγενῶν συγγραφέων κλασσικά. Ἐπίσης οἱ Βαπτισταὶ ἱεραπόστολοι ἐν Σεραμπούρ, παρὰ τὴν Καλκούτταν, ἀνύψωσαν τὴν Βεγγαλικὴν εἰς τὸ ἐπίπεδον φιλολογικῆς γλώσσης. Τέλος ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις ἀνεγνώρισε τὴν εὐθύνην της ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Τὸ σημερινὸν σύστημα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1854, βασισθὲν ἐπὶ τῶν σχεδίων τοῦ σὲρ Κ. Γοὺντ (μετέπειτα λόρδου Χάλιφαξ). Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱδρύθησαν τὰ τρία πανεπιστήμια τῆς Καλκούττας, Μαντρὰς καὶ Βομβάης. Σχολεῖα διδασκαλίας τῆς ἀγγλικῆς ἱδρύθησαν εἰς ὅλας τὰς περιφερείας.

Ἡ στατιστικὴ τοῦ 1911 δεικνύει, ὅτι μόνον τὰ 11.4 % τοῦ ἄρρενος καὶ τὸ 1.1 % τοῦ θήλεος πληθυσμοῦ τῆς Βρεττανικῆς Ἰνδίας εἶναι ἐγγράμματοι, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μετρίας ἐπιδόσεως. Δηλαδὴ ὀλιγώτεροι τῶν 6 % τῶν κατοίκων ἐγνώριζον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων, ἀρρένων καὶ θηλέων, οἵτινες εἶχον στοιχειώδη γνῶσιν τῆς ἀγγλικῆς, ἀνήρχετο εἰς ὀλιγώτερον τοῦ 1 ἑκατομ. ἐπὶ πληθυσμοῦ 240 ἑκατομμ. Κατὰ τὴν δεκατίαν τὴν λήγουσαν τῷ 1918 ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων τῶν φοιτώντων εἰς σχολὰς καὶ πανεπιστήμια ηὐξήθη κατὰ 50 %. Τῷ 1909 ὁ ἀριθμὸ τῶν φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν ἦτο 25.000, τῷ δὲ 1918, 63.000. Εἰς τὰ σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως ὁ ἀριθμὸς ἦτο 800.000 τῷ 1908 καὶ 1.200.000 τῷ 1918. Εἰς τὰ σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ ἦσαν 4.420.000 καὶ 6.000.000. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀφοροῦν δημόσια ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα. Ἐὰν εἰς αὐτοὺς προστεθοῦν οἱ φοιτηταὶ καὶ μαθηταὶ τῶν ἰδιωτικῶν σχολῶν, ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν προσώπων τῶν φοιτώντων εἰς σχολὰς τῷ 1909 ἦτο 6.000.000 καὶ 8.000.000 τῷ 1919. Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1910—1920 ἡ δαπάνη διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἐν Ἰνδίᾳ ἐδιπλασιάσθη. Τῷ 1919 ἔφθασε τὰ 8.500.000 λίρας στερλίνας. Σήμερον ὑπάρχουν 11 πανεπιστήμια καὶ 207.150 σχολεῖα καὶ σχολαί, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτοῦν 9.300.000, ἀριθμὸς τόσῳ χαμηλὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμόν, ὥστε ἡ διοίκησις συχνάκις καταφεύγει εἰς τὸ μέτρον τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως. Κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν ὑπάρχουν 22.600.000 ἐγγράμματοι, ἱκανοὶ δηλαδὴ νὰ γράψουν ἐπιστολὴν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν καὶ 2.500.000 γνωρίζοντες γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν τῆς ἀγγλικῆς.

Τύπος. Κατὰ τὸ 1927 ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἰνδίας 3449 ἐφημερίδες, ἐξ ὧν 816 ἐν Βομβάῃ, 597 ἐν Μαδράς, 506 ἐν Ἄγρᾳ καὶ Ἀούδ, 521 ἐν Βεγγάλῃ, 307 ἐν Παντζάμπ, 113 ἐν Βιρμανίᾳ, 115 ἐν Μπιχὰρ καὶ Ὄρισσα, 53 ἐν ταῖς Κεντρικαῖς ἐπαρχίαις, 44 ἐν Ἀσσὰμ καὶ 67 ἐν Ντέλχι. Αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Eastern Mail», «Morning Post», «Hindoustani Times» (Ντέλχι), «Young India» (ἑβδομ. ὄργανον τοῦ Γκάντι, ἐν Ἀχμανταμπάντ), «Leader» (Ἀλλαχαμπάντ), «Amrita Bazar» (Καλκούττα) «Sind Gazette» (Χαϊνταραμπάντ), «Tribune» (Λαχώρη), «Daily Express» (Μαδράς), «Simla Times» (Σίμλα), «Times of India» (Βομβάη) κλπ.

Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

Δημόσια οἰκονομικά. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1926—1927 (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐπαρχιῶν), παρουσιάζει. εἰς ρουπίας, τοὺς ἑξῆς ἀριθμοὺς (1,00.00.000 =1 κρώρ, 100 λὰχ=10 ἑκατομμ. ρουπίαι).

Ἔσοδα		*Ἔξοδα*	
Τελωνεῖα	46.40.00.000	Δημ. χρέος	14.04.65.000
Φόρος προσόδ.	16.14.67.000	Στρατ. & στόλ.	52.33 34.000
Μονοπώλ. ἅλατ.	6.90.00 000	Ἔξ. στρατ. μηχ.	3.15.39.000
Σιδηρ. ταχ. τηλ.	5.51.25.000	Ἔξ. εἰσπρ. φόρ.	3.45.73.000
Φόρ. ἐκ τῶν ἐπαρ.	5.39.12.000	Διοίκησις	10.67.44.000
Ἄλλα ἔσοδα	5.95.81.000	Ἄλλα ἔξοδα	3.65.01.000
		Δημόσια ἔργα	1 70.13.010
		Ἄλας κλπ.	10.20.000
	88 56.47.000		88.51.16.000

Τὴν 31 Μαρτίου 1926 τὸ δημόσιον χρέος τῶν Ἰνδικῶν ἀνήρχετο εἰς 776.39.68.000 ρουπίας. Δ.Σ.Δ.

Νόμισμα. Ἀπὸ τοῦ 1910 σύστημα νομισματικὸν ὑφίσταται ὁ μονομεταλλισμὸς τοῦ χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι ἡ ἀργυρᾶ ρουπία (rupee) βάρους 11,6638 γραμ. καὶ τίτλου 0,9166 (1 rupee=16 annas. 1 anna = 8 pice, 100,000 rupee = 1 lak, 10,000,000 rupee = 1 crore). Χρυσοῦν νόμισμα ἡ λίρα, ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἀγγλικήν. Ἡ νόμιμος σχέσις μεταξὺ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἔχει ὁρισθῇ ὡς £ 1=15 rupee, ἢ 1 rupee=£ 0—1—4. Ἐντεῦθεν 1 rupee=25 νέας χρ. δραχμὰς 1 rupee =1.6814 φρ. Λ. Ν. Ε., 1 rupee = 0,32444 $, 1 $ = 3,0822 rupee.

Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

—[ΔΙΕΘΝ.] Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς θέσεως καὶ διεθνοῦς δικαίου αἱ Ἰνδίαι καὶ οἱ Ἰνδοὶ εὑρίσκονται εἰς ἰδιότυπον ἐντελῶς κατάστασιν, μὴ δυναμένην νὰ καθορισθῇ διὰ γενικοῦ ὁρισμοῦ, λόγῳ τῆς κατατμήσεως τῆς χώρας εἰς τμήματα ἐφαρμόζοντα πάντας σχεδὸν τοὺς γνωστοὺς τύπους διοικήσεως καὶ κρατῶν μετά τινων ἄλλων τελείως πρωτοτύπων.

Ὁ ὅρος «Ἰνδικὴ αὐτοκρατορία» δὲν ἐκφράζει τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἀλλ' ἀποτελεῖ φράσιν συμβατικήν, χρησιμοποιηθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς στέψεως τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας τῆς Ἀγγλίας ὡς «Αὐτοκρατείρας τῶν Ἰνδιῶν», πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀγγλικοῦ γοήτρου καὶ διέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἰθαγενῶν. Συμβατικὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ὅρος «Ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν», καθότι δὲν πρόκειται πράγματι περὶ ἀντιβασιλείας, ἀλλὰ περὶ ἀνωτάτου κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἀγγλίας, ἀντιπροσωπεύοντος τὸν Ἄγγλον βασιλέα καὶ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν Καίτοι δὲ ἡ στέψις τῶν Ἄγγλων βασιλέων ὡς αὐτοκρατόρων τῶν Ἰνδιῶν ἐσυνεχίσθη καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων τῆς Βικτωρίας Ἐδουάρδου τοῦ Ζ' καὶ Γεωργίου τοῦ Ε', ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῆς διεθνοῦς θέσεως τῆς χώρας οὐδόλως μετεβλήθη.

Τοὐναντίον μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ κυριαρχία τῆς Ἀγγλίας ἐξησθένησεν, ἡ δὲ αὐτοδιοίκησις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν συνεχῶς ἐξεγειρομένων ἰθαγενῶν ἐσημείωσε μεγάλας προόδους (βλ. κατωτ [*Ἱστορ.*]). ἐν τούτοις ὅμως αἱ Ἰνδίαι δὲν περιλαμβάνονται ἀκόμη εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ντομίνιονς» καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμφανίζωνται ὑπὸ τὸν τύπον δύο μεγάλων ὁμάδων: Α') Τῶν χωρῶν αἵτινες εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀγγλικὴν διοίκησιν· καὶ Β') τῶν χωρῶν αἵτινες κυβερνῶνται ἐμμέσως ὑπ' αὐτῆς ἢ ἀποτελοῦν ἰθαγενῆ ὑποτελῆ κράτη.

Οὔτε τὰ ἰθαγενῆ κράτη, οὔτε αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Ἰνδικῆς αὐτοκρατορίας ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιπροσωπεύωνται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ πρεσβειῶν ἢ νὰ δέχωνται τοιούτους ξένων κρατῶν, τῆς διπλωματικῆς ἀντιπροσωπεύσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐν γένει πολιτικῆς τῶν Ἰνδιῶν ἐξασκουμένης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Μόνον εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν αἱ Ἰνδίαι ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ἰδιαιτέρου ἀντιπροσώπου, ἔχοντος ψῆφον εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις, ἀλλ' εὑρισκομένου πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀγγλίας (βλ. καὶ λ. *Βρεττανικὴ αὐτοκρατορία*).

Μ. Δ. Β.

—[ΘΡΗΣΚ.] Βλ. λ. *Βέδαι*, *Βεδικὴ θρησκεία*, *Βραχμανισμὸς* καὶ *Ἰνδοϊσμός*.

—[ΕΘΝΟΛ.] Βλ. *Ἰνδός*.

—[ΓΛΩΣΣΑ] Αἱ γλῶσσαι αἱ λαλούμεναι ἐν τῇ μεγάλῃ Ἰνδικῇ χερσονήσῳ (τῷ Ἰνδοστὰν) ἀνήκουν εἰς τρεῖς κυρίως μεγάλας ὁμάδας, ἤτοι 1) εἰς τὰς ἰαπετικῆς καταγωγῆς γλώσσας, ὁμιλουμένας ὑπὸ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἰνδιῶν, συμποσουμένου εἰς 235.000.000 κατοίκων· 2) εἰς τὰς *δραβιδικὰς* γλώσσας (βλ. λ.), αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦνται ὑπὸ ὑπερπεντήκοντα ἑκατομμυρίων Ἰνδῶν καὶ 3) εἰς τὰς *μουνδαϊκὰς* ἢ *κολαρικὰς* λεγομένας γλώσσας, αἵτινες ὁμιλοῦνται ὑπὸ τριῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων.

Αἱ πρῶται (αἱ σπουδαιότεραι ἐξ ὅλων) κατάγονται ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς, ἡ ὁποία μετὰ τῶν ἰρανικῶν γλωσσῶν ἀποτελεῖ ἰδίαν καὶ χωριστὴν ὁμάδα ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἰαπετικῶν ἤ, ἄλλως, ἰνδοευρωπαϊκῶν λεγομένων γλωσσῶν, ἤτοι τὴν ἀρίαν γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἰαπετικῆς καταγωγῆς Ἰνδοὶ καὶ οἱ ἰρανικοὶ λαοὶ μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν ἰαπετικῶν φύλων ἀπετέλεσαν πάλαι ποτὲ μίαν φυλετικὴν ἑνότητα. Ἐκ τούτων οἱ πρῶτοι ἀποσχισθέντες μετὰ χρόνον τινὰ συμβιώσεως καὶ ὑπερβάντες τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον εἰσήλασαν εἰς τὴν πέραν τούτου μεγάλην χερσόνησον, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέλαβον τὸ βόρειον καὶ κεντρικόν, τὸ καὶ εὐρύτερον καὶ μεγαλύτερον μέρος, καὶ οὕτω περιώρισαν τοὺς αὐτόχθονας εἰς τὸ νοτιώτερον σχεδὸν μέρος τῆς χώρας, ἤτοι εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Δεκκάν. Ἡ γλῶσσά των ἔγινεν οὕτως ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ ἡ μᾶλλον διαδεδομένη, ἡ κατ' ἐξοχὴν γλῶσσα τῶν Ἰνδιῶν.

Τὴν ἀρχαιοτάτην φάσιν ταύτης ἀποτελεῖ ἡ *Σανσκριτικὴ* (ἤτοι ἡ συντετελεσμένη—lingua confecta —ἡ γραμματικῶς κεκανονισμένη, ἡ δόκιμος καὶ κλασσικὴ Ἰνδική, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη ἡ πλουσιωτάτη κλασσικὴ φιλολογία τῶν Ἰνδῶν), ταύτης δὲ πάλιν ἡ ἀρχαϊκωτάτη μορφὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν Veda, καὶ δὴ ἡ τοῦ Rig-veda (=ἐμμέτρου Veda), τοῦ παλαιοτάτου (ποιηθέντος, κατά τινας Ἰνδολόγους, μεταξὺ τοῦ 2.000 καὶ 1500 π. Χ.) καὶ γλωσσικῶς σπουδαιοτάτου φιλολογικοῦ μνημείου τῶν Ἰνδῶν.

Ἡ μεγάλη γλωσσικὴ ἀξία τῶν Veda καὶ τῆς κατόπιν τούτων συνταχθείσης πλουσίας καὶ δοκίμου σανσκριτικῆς φιλολογίας (ἀποτελουμένης ἐκ λυρικῶν, ἐπικῶν, δραματικῶν ποιημάτων, ἐκ φιλοσοφικῶν ἔργων κ. οὕ. κ.) ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ φιλολογικὰ ταῦτα ἔργα διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐξαιρετικὴν ἀρχαϊκότητά των μᾶς παρέχουν εἰκόνα τῆς φωνητικῆς καὶ μορφολογίας τῆς ἀρχικῆς ἰαπετικῆς γλώσσης πιστοτέραν ἢ πᾶσαι αἱ ἄλλαι, αἱ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσαι γλῶσσαι. Μόνον ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα ἡ Ἰνδικὴ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ἰαπετικὴν περισσότερον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ὅμως γλωσσικὰ στοιχεῖα (σύμφωνα, τύπους, λέξεις, συντάξεις κτλ.) ἵσταται ἐγγύτερον πρὸς αὐτὴν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἰαπετικὰς γλώσσας. Διὰ τοῦτο ἡ σανσκριτικὴ συνετέλεσε καὶ συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἑρμηνείαν πλείστων φαινομένων καὶ ἀλλοιώσεων τῶν ἀδελφῶν πρὸς αὐτὴν γλωσσῶν καὶ ἰδίως τῆς παλαιοτάτης, τῆς προϊστορικῆς περιόδου αὐτῶν.

Ἡ Σανσκριτικὴ ρυθμισθεῖσα καὶ κανονισθεῖσα γραμματικῶς ὑπὸ πολλῶν Ἰνδῶν γραμματικῶν, ἰδίως δὲ ὑπὸ τοῦ περιφήμου Panini (ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ.) ἐχρησίμευσε καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἐν μέρει δὲ χρησιμεύει ἀκόμη καὶ σήμερον, ὡς ἡ κοινὴ καὶ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας, ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, ὅπως ἐν τῇ Δύσει ἡ Λατινικὴ ἐχρησίμευσε μέχρις αὐτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων ὡς ὄργανον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης, ἔτι δὲ καὶ νῦν ὡς ἐπίσημον ὄργανον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ χρῆσις αὕτη τῆς Σανσκριτικῆς καὶ ἡ διὰ τῶν Ἰνδῶν γραμματικῶν ἀποκρυστάλλωσίς της δὲν ἐκώλυσε τὴν καθ' ἡμέραν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ νὰ χωρῇ διαρκῶς καὶ ἀπαύστως πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξίν της. Προϊὸν ταύτης εἶναι αἱ σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτυχθεῖσαι διάφοροι κατὰ τόπους *πρακριτικαὶ* γλῶσσαι (prâkrit=φυσικαί, ἁπλαῖ γλῶσσαι), αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν μεσαιωνικὴν Ἰνδικήν, παραδοθεῖσαν εἰς ἡμᾶς οὐχὶ μόνον διὰ φιλολογικῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιγραφῶν, τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι προχριστιανικῶν χρόνων. Εἰς μίαν ἐκ τῶν πρακριτικῶν γλωσσῶν, τὴν *Παλικὴν* (Pâli) ἐγράφησαν τὰ θρησκευτικὰ βιβλία τῶν Βουδιστῶν καὶ οὕτως ἡ Παλικὴ ἀνήχθη εἰς ἱερὰν γλῶσσαν τῆς θρησκείας τοῦ Βούδα. Ἐκ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν πρακριτικῶν γλωσσῶν προῆλθον αἱ σημεριναὶ ἰαπετικῆς καταγωγῆς ἰνδικαὶ γλῶσσαι, τουτέστιν ἡ *Βεγγαλική*, ἡ *Μαχρατική*, ἡ *Πεγγαλική*, ἡ *Ποχαρική*, ἡ *Κασμιρική*, ἡ *Νεπαλική*, ἡ *Γουϊατική*, ἡ *Οὐριακή*, ἡ *Ἀσσανική*, ἡ *Ἰνδοστανικὴ* κτλ. Ἡ τελευταία (ἐφάμιλλος πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ τὴν Νεοπερσικὴν ὡς πρὸς τὴν πτωχείαν καὶ ἁπλοποίησιν τοῦ τυπικοῦ της καὶ ἀνάμεικτος πρὸς πλείστας ἀραβικὰς καὶ περσικὰς λέξεις) ἔτυχε μεγαλυτέρας φιλολογικῆς καλλιεργείας ἢ αἱ ἄλλαι, αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι νεοϊνδικαὶ γλῶσσαι, καὶ βαθμηδὸν ἀνυψώθη εἰς κοινὴν καὶ ἐπίσημον γλῶσσαν τῶν νεωτέρων Ἰνδῶν. Αὕτη παρουσιάζεται ἐν τῇ λογοτεχνικῇ της χρήσει ὑπὸ δύο μορφάς, ἤτοι ὡς *Οὐρδουϊκή*, γραφομένη διὰ τοῦ ἀραβικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ ὡς *Χινδική*, πρὸς γραφὴν τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται τὸ ἰνδικὸν ἀλφάβητον.

Εἰς τὰς νεοϊνδικὰς γλώσσας πρέπει νὰ καταλεχθῇ καὶ ἡ *Ἀθιγγανικὴ* ἢ *Τσιγγανική*, ἡ γλῶσσα τῶν Τσιγγάνων, λαοῦ Ἰνδικοῦ, ἀποσπασθέντος ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἰνδικῇ κοιτίδος του καὶ διὰ τῆς Περσίας καὶ Μ. Ἀσίας διευθυνθέντος εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας (Βουλγαρίαν, Ἑλλάδα, Ρουμανίαν, Οὑγγαρίαν κ. ἄ.) καὶ οὕτω κατατεμαχισθέντος εἰς πλεῖστα μικρὰ τμήματα, τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα ἀνεμείχθη πρὸς διάφορα κατὰ τόπους ξένα λεξιλογικὰ κ.λ. στοιχεῖα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Bühler*-*F. Kielhorn*, Grundriss der indo-arischen Philologie und Altertumskunde (Strassburg 1896 κ. ἑξ.). —*F. Bopp*, Kritische Grammatik der Sanskrit-Sprache in Kürzerer Fassung (Berlin 1834, δ' ἔκδ. 1868). — *Th. Benfey*, Handbuch der Sanskritsprache (I—II Leipzig 1852—1854). —*W. Whitney*, A sanskrit grammar κ.λ. (Leipzig 1879, 8η ἔκδ. 1896, κατὰ δε γερμ. μετάφρασιν ὑπὸ *Zimmer* ἐν Λειψίᾳ 1879). —*J. Wackernagel*, Altindische Grammatik I (Φωνητική) (Göttingen 1896, ἡ καλλίστη τῶν Γραμματικῶν τῆς Ἰνδικῆς γλώσσης, ἧς ἀτυχῶς καθυστερεῖ ἡ ἔκδοσις τοῦ ὑπολοίπου μέρους). —*A. Thumb*, Handbuch des Sanskrit κ.λ. (I. Heidelberg 1905). —*A. Vergaigne*-*V. Henri*, Manuel pour étudier le Sanscrit védique. Précis de grammaire, chrestomathie, lexique (Paris 1891, ἔργον εὐμέθοδον καὶ εὐχρηστότατον). —*F. Kielhorn*, A grammar of the sanskrit language[4] (Bombay 1896). — *V. Henri*. Précis de grammaire pâli (Paris 1904). —*J. Beames*, A comparative grammar of the modern Aryan languages of India (I—III. London 1872—1879). —*G. Grierson*, The languages of India (Calcutta 1903). —*F. Miklosich*, Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europa's (=Denkschriften der Akad. d. Wiss. Wien XXVI—XXXI (1877—1880). Λεξικά: *O. Böhtling*-*R. Roth*, Sanskrit-Wörterbuch (I—VII. Petersburg 1852—1875, ἔργον μνημειῶδες). —*C. Uhlenbeck*, Kurzgefasstes etymologisches Wörterbuch der altindischen Sprache (Amsterdam 1898—1899).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Ἡ φιλολογία τῶν Ἰνδιῶν, ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα ἐν τῷ κόσμῳ, ἀποτελεῖ τεράστιον σύνολον, τοῦ ὁποίου μικρὸν μέρος μόνον εἶναι εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον γνωστόν. Παρὰ τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν μεταγλωττίσεων, τὸ ἔργον τῆς μεταφράσεως τῶν ἰνδικῶν φιλολογικῶν μνημείων δὲν συνεπληρώθη εἰσέτι εἰς οὐδεμίαν εὐρωπαϊκὴν γλῶσσαν.

Ἡ ποίησις, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ἄριοι προσεπάθησαν νὰ ἐκδηλώσουν τὰ συναισθήματα αὐτῶν, εἶχε κατ' ἀρχάς, ὅπως παρ' ἅπασι τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς, τὴν μορφὴν θρησκευτικῆς ἐξάρσεως. Ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἀριανῆς φιλολογίας, περίοδος κληθεῖσα *βεδική*, καθ' ὅσον αἱ *Βέδαι* (βλ. λ.) ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸν αὐτῆς μνημεῖον, ἔχει, ὡς πιστεύεται, τὸ κέντρον της πέριξ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος π. Χ. Οὐδεμίαν εἴδησιν ἔχομεν ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς περιόδου ταύτης. Μία τῶν σπουδαίων δυσχερειῶν ἐν τῇ σπουδῇ τῆς φιλολογίας τῶν Ἰνδιῶν ἔγκειται εἰς τὴν σχεδὸν ἀπόλυτον ἔλλειψιν χρονολογιῶν. Εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς χρονολογίας ἔργου τινὸς δυνατὸν ν' ἀπατηθῇ τις κατὰ πολλοὺς αἰῶνας. Καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἡ ἐξέλιξις εἰς πάσας τὰς λοιπὰς φιλολογίας χρησιμεύει ὡς ὁδηγός, πλὴν τῶν Βεδῶν, εἰς οὐδὲν χρησιμεύει ὡς πρὸς τὰ μεταγενέστερα αὐτῶν ἔργα, καθ' ὅσον τῆς σανσκριτικῆς διατηρηθείσης ἀμεταβλήτου ἐπὶ πλέον τῶν εἴκοσι αἰώνων, ἐνδεχόμενον νὰ ἐκλάβῃ τις ὡς ἀρχαῖον φιλολογικὸν ἔργον σχετικῶς νέον. Ἓν μόνον μέσον κατέχομεν, ὅπως ὑπολογίσωμεν χρονολογίας, κατὰ προσέγγισιν. Ἡ θρησκεία καὶ ἡ ποίησις συμβαδίζουν εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα, ἡ δὲ ἀρκούντως σαφὴς γνῶσις, τὴν ὁποίαν κατέχομεν περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων ἐν Ἰνδίαις, ἠμπορεῖ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ. Οἱ βεδικοὶ ὕμνοι λ. χ. οὐδὲν ἴχνος θεογονίας περιέχουν· οἱ θεοὶ Ἴνδρα καὶ Ἄγνι εἶναι προσωποποιήσεις καὶ ἀλληγορίαι· οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ Βισνοῦ, Σίβα ἢ Βράχμα, συνεπῶς εἶναι ἀρχαιότατοι. Αὐτὴ ἡ ἀρχαιότης των μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰσδύσωμεν βαθύτατα εἰς τοὺς ἀπομεμακρυσμένους χρόνους τῆς πρωτογόνου ἀνθρωπότητος. Ἐν τῇ ποιήσει ταύτῃ ἀνευρίσκομεν τὰς πηγὰς τῶν πρώτων θρησκειῶν καὶ τῶν μύθων τῆς εἰδωλολατρικῆς Εὐρώπης, παρακολουθοῦμεν τὸν ἄνθρωπον ἀναζητοῦντα τὸ θεῖον εἰς τὰ μεγάλα φυσικὰ φαινόμενα κατ' ἀρχάς, ἔπειτα εἰς τὰ ὑψηλότερα διανοήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ σκέψις δύναται νὰ ἐξαρθῇ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων. Ἀνάλογον πηγὴν θὰ παρεῖχεν ἡμῖν ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, ἂν οἱ ὀρφικοὶ ὕμνοι δὲν ἐτροποποιοῦντο συνεχῶς ὑπὸ τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν φατριῶν· ἀλλ' αἱ Βέδαι, καίτοι συνελέγησαν καὶ συνηρμολογήθησαν εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέραν, διετήρησαν, τοὐλάχιστον κατὰ μέγα μέρος, τὴν ἀκεραιότητα αὐτῶν, προστατευομένην ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἡ τροποποίησις ἀπετέλει θρησκευτικὴν παράβασιν. Οὔτε ἡ γλῶσσα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα προσαρμογῆς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἐποχῶν περισσότερον προηγμένων, ἐθίγη, ἀλλὰ παρέμεινε πρωτόγονος καὶ ἀκατέργαστος. Συγκρινομένη πρὸς τὴν καθαρὰν σανσκριτικήν, παρουσιάζει περισσοτέρας ὁμοιότητας πρὸς τὴν ἰνδικὴν καὶ μαρτυρεῖ οὕτω, ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν ὕμνων τούτων συνετέθησαν πρὸ τῆς διαχωρίσεως τῶν δύο ἀρίων κλάδων, οἵτινες ᾤκησαν ὁ εἷς τὴν Περσίαν, ὁ δ' ἕτερος τὴν Ἰνδίαν. Τινὲς ἐξ αὐτῶν πιθανῶς ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν οἱ Ἄριοι μετανάσται δὲν εἶχον εἰσέτι φθάσει εἰς τὴν Πενταποταμίαν (Παντζάμπ), ἔνθα ἔθεσαν τὰς πρώτας βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ των· ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι μεταγενέστερος τῆς ἐγκαταστάσεως ταύτης, οἱ δὲ τελευταῖοι, βαθέως ἐμπεποτισμένοι ὑπὸ βραχμανικῶν διανοημάτων, μᾶς φέρουν εἰς ἐποχὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν χριστιανικήν. Ὁ ἔρως τοῦ φωτὸς καὶ τὸ μῖσος τοῦ σκότους ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τῆς ποιήσεως ταύτης. Οἱ θεοὶ ὀνομάζονται Φωτεινοὶ (ντέβας, ἐκ τοῦ *ντὲβ*=λάμπω). Ἡ νὺξ ἦτο περίοδος ἐξόχως ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς πρωτογόνους Ἀρίους ποιμένας, ὑποχρεωμένους, κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης, νὰ ὑπερασπίζουν ἑαυτοὺς καὶ τὰ ποίμνιά των ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀγρίων θηρίων. Ὁ ἀνατέλλων ἥλιος ἦτο ὁ μέγας ἐλευθερωτής, ὁ διώκων τὸ σκότος καὶ τοὺς κινδύνους, οὓς τοῦτο συνεπήγετο. Ἡ

Digitized by Google

χαρά των ἐκρήγνυται, πλημμυρεῖ εἰς ὕμνους ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας. Οὕτως ὁ ἥλιος (*Ἴντρα*) καθίσταται ὁ πρῶτος θεὸς καὶ μετ' ὀλίγον τὸ πῦρ (ἄγνι) ταυτίζεται πρὸς θεότητα. Εἰς τοὺς ἰνδικοὺς ὕμνους, γράφει ὁ Ἔδγαρ Κινέ, ἡ ὁρατὴ αὐγὴ βαθμηδὸν ἀφυπνίζει, διεγείρει, προκαλεῖ τὴν αὐγὴν τῆς σκέψεως, τὸ δὲ πρῶτον θάμβος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς οἰκουμένης καθίσταται τὸ βάθος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς πρώτης θρησκείας. Ἡ βεδικὴ περίοδος δύναται νὰ θεωρηθῇ τερματιζομένη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος, μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ Βουδισμοῦ. Ἔργα τινὰ μόνον, ἀπομιμήσεις τῶν ἀρχαίων, φέρουν τὰ ἴχνη μεταγενεστέρας χρονολογίας, καίτοι δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος ν' ἀποφανθῶμεν, καθ' ὅσον δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ ἀρχαιοτέρων κειμένων ὑποστάντων τροποποιήσεις.

Τὴν βεδικὴν διαδέχεται ἡ βραχμανικὴ περίοδος, χαρακτηριζομένη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ διαδοχικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν Βεδῶν. Εἰς τοὺς ὕμνους, ἀποτελοῦντας τὴν πρωταρχικὴν βάσιν, προστίθενται δύο ἕτερα μέρη δογματικώτερα, προδίδοντα τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἱερέως. Ἑκάστη τῶν τεσσάρων συλλογῶν, τὸ *Ρὶγ-Βέδα*, τὸ *Σάμα-Βέδα*, τὸ *Γιάτσου-Βέδα*, τὸ *Ἀθάρβα-Βέδα*, ἀποτελεῖται ἤδη ἐκ τριῶν μερῶν: τὴν *Σαμχίτα*, περιέχουσαν τοὺς ὕμνους, τοὺς ψαλμοὺς καὶ τὰς δεήσεις· τὰς *Βραχμάνας*, ἢ λειτουργικὰς ὁδηγίας ὡς πρὸς τὰς θυσίας καὶ ἑρμηνείας τῶν ἀλληγοριῶν· τὰς *Σούτρας* ἢ φιλοσοφικὰ καὶ ἠθικὰ ἀξιώματα καὶ γνωμικά. Ἡ Σαμχίτα εἶναι τὸ ἀρχαῖον μέρος· εἰς τὰς Βραχμάνας καὶ τὰς Σούτρας ἡ μεταγενεστέρα ἐργασία μαντεύεται εὐχερῶς. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν δέον νὰ περιληφθοῦν αἱ *Οὐπανισάδ*, σχόλια τῶν Βεδῶν, τέλος δὲ οἱ Νόμοι τοῦ Μανοῦ, ἢ Μανόβα-Δάρβα-Σάστρα, ἀπ' εὐθείας ἐμπνευσμένοι ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν Βεδῶν. Τὸ χαρακτηρίζον ὅμως πρὸ παντὸς τὴν βραχμανικὴν περίοδον εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν δύο μεγάλων ἰνδικῶν ἐπικῶν ποιημάτων. Ἡ Ἰνδία ἔχει τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειάν της, τὴν *Μαχαβαράτα* καὶ τὴν *Ραμαγιάνα*, ἀστείρευτον πηγήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ μεταγενεστέρα φιλολογία δὲν ἔπαυσεν ἀφθόνως ἀντλοῦσα. Ἡ Μαχαβαράτα, καίτοι ἡ ὁριστική της ἐπεξεργασία ἐσταμάτησε μόλις κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα μ. Χ., δὲν εἶναι νεωτέρα τῆς Ἰλιάδος εἰμὴ κατὰ 200 ἢ 300 ἔτη, ἀπετέλει δὲ ἀρχικῶς ἔπος ἐκ 50.000 περίπου στίχων. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ὅμως προσθῆκαι ηὔξησαν αὐτὴν εἰς 250.000 στίχους, ἐξαφανισθέντος παντὸς ἴχνους ἑνότητος ἐν τῇ συνεργασίᾳ ταύτῃ τῶν αἰώνων. Ὁ Ὅμηρος τῆς Ἰλιάδος ταύτης φέρει ἐνδεικτικὸν ὄνομα *Βυάζα*, δηλαδὴ διασκευαστής. Ἀντιθέτως ἡ Ραμαγιάνα, τὴν ὁποίαν ὁ Μισελὲ ἀποκαλεῖ «βιβλίον θείας ἁρμονίας, ἐν τῷ ὁποίῳ οὐδεμία κακοφωνία ὑπάρχει», ἔχουσα πλήρη ἑνότητα, προδίδει τὴν χεῖρα ἑνὸς μόνου ποιητοῦ. Ἡ παράδοσις ἀποδίδει τὴν σύνθεσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν Βαλμίκι, τὸν ἀσκητὴν τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος. Τὰ δύο ταῦτα ἔπη μετὰ τῶν Βεδῶν καὶ τῶν νόμων τοῦ Μανοῦ κατετάγησαν μεταξὺ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Ἰνδίας· ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν δὲν ἐπετρέπετο εἰμὴ εἰς τὴν προνομιοῦχον κάστιν, τοὺς βραχμᾶνας. Ἡ ἀνάγκη ὅπως δοθοῦν περιλήψεις καὶ σχόλια εἰς τὰς κατωτέρας κάστεις ἐδημιούργησε τὰς Πουράνας, αἵτινες εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ὁ Ἡσίοδος τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ μεγάλαι Πουράναι, 18 τὸν ἀριθμόν, συνετέθησαν ὑπὸ τῆς διαμέσου κάστεως, τῆς γεννηθείσης ἐκ βραχμάνων καὶ θυγατέρων τῶν ξατρίγια. Οἱ Ἰνδοὶ ἀποδίδουν τὴν σύνθεσιν αὐτῶν ὡς καὶ τῆς Μαχαβαράτας εἰς τὸν Βυάζα (ΙΓ′ αἰών), ὅπερ ἀδύνατον, διότι ὄχι μόνον δὲν εἶναι ὑλικῶς δυνατὸν εἷς μόνον συγγραφεὺς νὰ γράψῃ τοσούτῳ κολοσσιαῖον ἔργον, ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, στερούμενα ἑνότητος, φαίνονται ἔργα ὀκτὼ ἢ δέκα αἰώνων. Αἱ Πουράναι, συγκείμεναι ἐξ 1.600.000 στίχων, ἀποτελοῦν συλλογὰς ὁμοίας πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς βίους τῶν ἁγίων, πιθανῶς δὲ ἑκάστη αὐτῶν εἶχε καὶ ἴδιον συγγραφέα. Αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ Βαγαβάτα-Πουράνα καὶ Βισνοῦ-Πουράνα. Τὸ αὐτὸ εἶδος ἐμπνεύσεως ἀποδίδεται εἰς σειρὰν πολυαρίθμων ποιημάτων, εἰλημμένων εἴτε ἐκ τῶν δύο μεγάλων ἐπῶν, εἴτε ἐκ τῶν Πουρανῶν, ἀλλὰ μὲ λεπτότητα περὶ τὴν μορφὴν μεγαλυτέραν καὶ δύναμιν ἐκφράσεως, τὴν ὁποίαν ἡ σανσκριτικὴ οὐδέποτε ὑπερέβη. Ἡ περίοδος αὕτη, ἐν τούτοις, ἡ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Βουδισμοῦ, σημειοῖ τὸ μεσουράνημα τῆς βραχμανικῆς φιλολογίας. Ἀδύνατον δυστυχῶς νὰ καθορισθοῦν χρονολογικῶς αἱ ὡραῖαι αὗται συνθέσεις. Τοιαύτη εἶναι ἡ Βαγαβάτα-Γκήτα, ἥτις, πραγματευομένη τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Βισνοῦ εἰς τὸν Κρισνᾶ, δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς ἐποχὴν σχετικῶς μεταγενεστέραν. Ἐπίσης εἰς τὴν Γκήτα-Γκοβίντα, ποίημα εἰδυλλιακὸν τοῦ Ζαγιαδέβα, ἐξυμνεῖται ὁ Κρισνᾶ.

Ἡ ποίησις συνεχίζεται φθάνουσα εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν λεπτότητος, χωρὶς ἡ γλῶσσα νὰ ὑφίσταται τὴν παραμικρὰν ἀλλοίωσιν ἢ φθοράν, καίτοι ἡ σανσκριτική, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βουδισμοῦ (ΣΤ′ αἰὼν π. Χ.), παρέμεινε πλέον γλῶσσα τῶν λογίων. Παραλλήλως πρὸς τὴν ποίησιν, σημαντικὴ ἐπίδοσις ἐκδηλοῦται εἰς τεχνικὰς καὶ θεωρητικὰς ἐρεύνας. Ὁ Πανίνι (320 π. Χ. ;) ἀνευρίσκει δι' ἀλγεβρικῶν ἀφορισμῶν τοὺς ὁριστικοὺς κανόνας τῆς γλώσσης. 1) Οἱ Κατυαγιάνα (250 π.Χ ;) καὶ Πατανζάλι (150 π. Χ. ;) σχολιάζουν, διασαφηνίζουν καὶ συμπληροῦν τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου. Ἡ λεξικογραφία, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νιρούκτα, ὀφείλει τὸ ἀριστούργημά της εἰς τὸν ποιητὴν Ἀμάρα, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον Ἀμάρα-Κόσα (=θησαυρὸς τοῦ Ἀμάρα) ἀποτελεῖ λεξικὸν πολύτιμον εἰς τοὺς σημερινοὺς σπουδαστάς. Κάτοχοι ἐκφραστικοῦ ὀργάνου ἀψόγου, ὁδηγούμενοι ὑπὸ λεπτολόγων κανόνων ἐπιβληθέντων ὡς ἀξιωμάτων ἐν ὀνόματι τῆς βραχμανικῆς ὀρθοδοξίας, οἱ ποιηταὶ ἁμιλλῶνται εἰς τέχνην, φιλοπονίαν, ἐπεξεργασίαν, ἀδιάφοροι πρὸς τὴν ἰδέαν, ἐξυπηρετοῦντες τὴν μορφὴν καὶ μόνην. Εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἰδιοφυϊῶν σπάνιαι μεγαλοφυΐαι ἐκκολάπτονται. Ἡ εἰδυλλιακὴ καὶ ἐρωτικὴ ποίησις φθάνει τὰ ὅρια τῆς τελειότητος, ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἑκατονταρχίας τοῦ Βαρτριχάρι, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Βικραμαδίτσα (57 π. Χ.). Ἡ Βαχαβαράτα τοῦ Ἀμάρα, ποιητοῦ τοῦ Βικραμαδίτσα καὶ ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀπεκάλει τοὺς «Ἐννέα Πολυτίμους Λίθους του», εἶναι ἐπιτομὴ τῆς Μαχαβαράτας, διασκευασθείσης συμφώνως πρὸς τὰ βισνουϊκὰ δόγματα. Οἱ διασημότεροι ποιηταὶ τοῦ Βικραμαδίτσα, ὧν τὰ ἔργα κατέστησαν ἀθάνατα τὰ ὀνόματά των, ὑπῆρξαν ὁ *Καλιδάσα*, συγγραφεὺς τῆς Ραγκουβάνσα καὶ τῆς Κουμάρα σαμπχάβα, ὁ *Βαράβι*, συγγραφεὺς τῆς Κιραταρζουρνίγια καὶ ὁ *Μάγα*, συγγραφεὺς τῆς Σισούπαλα-βάδχα. Τῶν τελευταίων αἱ ἐποποιίαι εἶναι εἰλημμέναι ἐπίσης ἐκ τῆς Μαχαβαράτας, ἥτις, ὅπως καὶ ἡ Ἰλιάς, ἔσχε τοὺς κυκλικούς της. Οἱ μῦθοι τῶν Ἰνδιῶν κατακτοῦν τὸν κόσμον. Μεταφράσεις αὐτῶν προσφέρονται εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τὸ ὄνομα Μῦθοι τοῦ Πιλπάϊ καὶ παραμένουν πηγὴ ἀνεξάντλητος διὰ πάντα μυθογράφον. Χωρὶς τὴν Παντσατάντρα καὶ τὴν Χιτοπαδέσα δὲν θὰ ὑπῆρχε Λαφονταίν. Χωρὶς τὴν Βριχατκάθα τοῦ Γουνάδχυα αἱ «Χίλιαι καὶ μία Νύκτες» καὶ τόσαι μυθογραφίαι τῆς Δύσεως δὲν θὰ ἐγεννῶντο εἰσέτι.

Ὡς πρὸς τὸ μυθιστόρημα ἡ Βασαβαδάττα τοῦ Σουμπάντχου, ὁ Δάζα-κουμάρα τοῦ Νζάντιν καὶ ἡ Κανταμπάρι τοῦ Μπάνα ἀποτελοῦν τὰ περιφημότερα πρότυπα. Τὸ χρονικὸν τοῦ Κασμὶρ (Ραζαταραντζίνι) τοῦ Καλχάνα εἶναι ἀξιοσημείωτον ἱστορικὸν ἔργον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὕφους καὶ ἀπόψεως σοφίας τοῦ συγγραφέως. Ὁ Χάρσα-τσαρίτα τοῦ Μπάνα ἀποτελεῖ πρότυπον βιογραφίας.

Ἡ φιλοσοφία, μετὰ τὰς Οὐπανισάδ, ἀπετελέσθη ἀπὸ ἓξ μεγάλα συστήματα, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἱδρυτῶν τιμωμένων ὡς ἁγίων· τὸ Σαμκχύα τοῦ Καπίλα, δυαδικὸν σύστημα, τὸ Ὑόγκα, τοῦ Πατανζάλι, ἐπαγγελλόμενον τὴν διδασκαλίαν ἀσφαλῶν μεθόδων διὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν παγκοσμίαν ψυχήν· τὸ Νυάγια τοῦ Γκοτάμα, μᾶλλον μέθοδος λογικῆς ἢ φιλοσοφικὸν σύστημα· τὸ Βαισετσίκα τοῦ Κανάδα, ἀτομιστικὸν σύστημα· τέλος τὸ Βεδάντα τοῦ Βυάζα Βαδαραγιάνα, τοῦ ὁποίου τὴν ὁριστικὴν μορφὴν ἔδωκεν ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης τοῦ Σανκάρα, τὸ περισσότερον διαδεδομένον σήμερον, ὅπερ διακηρύσσει τὴν ἑνότητα τοῦ ὄντος καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν τῶν φαινομένων. Τὸ ἑτερόδοξον σύστημα τοῦ Τσαρβάκα, διδάσκον τὸν ὠμὸν ὑλισμόν, ἐξηφανίσθη πρὸ μακροῦ χρόνου.

Ἡ ἀστρονομία, θρησκευτικῆς καταγωγῆς, ταξινομεῖται εἰς τὰ ἐπεξηγηματικὰ τῶν Βεδῶν, μεταμορφοῦται ὅμως, ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν, περὶ τὸν Ε′ αἰῶνα καὶ διακλαδοῦται εἰς πέντε σχολάς, ἐξ ὧν ἡ *Σούρυα-σιδχάντα* τῆς Βασχάρας ὑπῆρξεν ἡ κλασσικωτέρα ὅλων. Τὰ μαθηματικά, ἰδίᾳ ἡ Ἄλγεβρα, μαρτυροῦν τὴν ἐφευρετικὴν δύναμιν τῶν Ἰνδῶν. Οἱ Ἄραβες, μορφωθέντες εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἰνδῶν, διέδωσαν εἰς τὴν Δύσιν τοὺς *ἰνδικοὺς* ἀριθμούς, κακῶς φέροντας τὸ ὄνομα *ἀραβικοὶ* ἀριθμοί.

Ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐπίσης οἱ Ἰνδοὶ δὲν φαίνονται ξένοι πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σχολήν, χρησιμεύσαντες ὡς διδάσκαλοι τῶν Ἀράβων. Ὁ Σουσρούτα καὶ ὁ Τσαράκα εἶναι αἱ δύο μεγάλαι αὐθεντίαι· τὸ ἔργον τοῦ Σουσρούτα ἔλαβε μάλιστα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγιούρ-Βέδα (= Βέδα τῆς μακροβίου), ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὰς οὐπαβέδας ἢ ὑποβέδας. Τὸ Γκαντχάρβα-βέδα, πραγματεία ὀρχήσεως καὶ μουσικῆς, ὑπολογίζεται ὡς δευτέρα οὐπαβέδα. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν, τῶν χειροτεχνιῶν καὶ τῶν μηχανικῶν τεχνῶν περιλαμβάνονται εἰς τὰς σάστρας, ἔργα τεχνικὰ ἀναμφισβητήτου κύρους.

Ἡ σανσκριτικὴ φιλολογία τοῦ Βουδισμοῦ εἶναι ἀτελῶς γνωστὴ καὶ ὀλίγον ἐμελετήθη· διασῴζονται μόνον ὀλίγα λείψανα διατηρούμενα ἐν Νεπάλ. Τὰ διασημότερα εἶναι ὁ Βίος τοῦ Βούδα ὑπὸ τοῦ Ἀσβαγόχα, ἀναμφισβητήτως προηγηθέντος, ἴσως δὲ κατὰ πολλοὺς αἰῶνας, τοῦ Καλιδάσα, καὶ ἡ Γιατάκα-μάλα τοῦ Ἀρύα-Σούρα, συγχρόνου τοῦ βασιλέως Χάρχα Σιλαδίτσα (Ζ′ αἰών).

Τὰ βουδικὰ βιβλία εἶναι τριῶν εἰδῶν, ἡ δὲ συλλογή των ἀποτελεῖ τὴν Τριπιτάκα ἢ Τριπλοῦν κάνιστρον, ὁλόκληρον γραφεῖσαν εἰς τὴν πρακριτικὴν διάλεκτον παλικήν. Τὸ πρῶτον μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς Σούτρας, περιέχον θρύλους καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν δογμάτων ἀνταποκρινόμενον δὲ πρὸς τὰς βραχμανικὰς Βέδας. Τὸ δεύτερον, καλούμενον Βινάγια, περιέχει τὴν πειθαρχίαν, τὸ δὲ τρίτον, Ἀβχιδάρμα, τὴν μεταφυσικήν. Ἡ φιλολογία τῆς ἰνδικῆς γλώσσης ἐγκαινιάζεται διὰ τοῦ συστήματος τοῦ Σὰνδ (ΙΒ′ αἰὼν) Πρίδι-Ραγιᾶ Ρασάου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ποιητὴς ἐξυμνεῖ τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ βασιλέως, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος πρόμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τῆς μωαμεθανικῆς εἰσβολῆς. Τὸ κίνημα τῆς δημοκρατικῆς μεταρρυθμίσεως ἐξυπηρετεῖ τὰς λαϊκὰς γλώσσας. Αἱ Ραμαίνι καὶ αἱ Σάβδαι τοῦ Καβὶρ (ΙΕ′ αἰὼν) δίδουν εἰς τὴν ἰνδικὴν θρησκευτικὴν καθιέρωσιν. Οἱ Βισνουῖται ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα τοῦτο. Κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα ὁ Σοὺρ Ντὰς γράφει ἰνδιστὶ τὸ Σοὺρ-Σάγκαρ, ὁ Ναβχάτζι τὴν Βχακτχμάλα, ὁ Κασάβα Ντὰς τὴν Ρὰμ-Σανδρίκα. Κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα βλέπει τὸ φῶς ἡ διάσημος Σάτσαι (=700 στροφαὶ) τοῦ Βιχάρι Λάλ, τὸ Σάτρα Πράκας τοῦ Λὰλ Κάβι καὶ πρὸ παντὸς τὸ Ραμαγιάνα τοῦ Τούλσι Ντάς, τὸ δημοφιλέστερον ἔργον τοῦ Ἰνδοστάν, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται ἄνευ ζημίας νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν ἐποποιίαν τοῦ Βαλμίκι. Τῷ 1892 ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βεγγάλῃ, εἰς τὰς ΒΔ ἐπαρχίας καὶ τὴν Παντζάμπ, 410 ἔργα εἰς ἰνδικὴν γλῶσσαν.

Ἡ γλῶσσα μαράθι διεκρίθη εἰς τὴν θρησκευτικὴν ποίησιν. Οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην εἶναι οἱ *Νὰμ Δὲβ* καὶ *Δνυανόβα*, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, ὁ *Σριδχὰρ* τὸν ΙΣΤ′, ὁ *Τουκαρὰμ* τὸν ΙΖ′, ὁ *Μόρανπαθ* τὸν ΙΗ′ αἰῶνα. Εἰς τὴν προεδρίαν τῆς Βομβάης ἐξεδόθησαν τῷ 1892 εἰς μαράθι 217 ἔργα.

Εἰς τὴν βεγγαλικὴν γλῶσσαν οἱ πρῶτοι ποιηταὶ ἔγραψαν ὕμνους ἢ κιρταν πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Κρισνᾶ. Οἱ διασημότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: *Βιδυασάτι Θακοὺρ* (ΙΣΤ′ αἰών), *Σάντι Ντὰς* (ΙΕ′ αἰών), *Κιρτίβας Ὄιζχα* μεταγλωττίσας τὴν Ραμαγιάνα, *Κάζι Ρὰμ Ντὰς* (ΙΖ′ αἰών) μεταφράσας ἐπιτυχῶς τὴν Μαχαβαράταν. Κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ναδίγια διέπρεψαν δύο μεγάλοι ποιηταί, ὁ *Ρὰμ Πράσαδ Σὰμ* καὶ ὁ *Βχάρατ Σάντρα Ραί*. Κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα ἡ ἀπότομος εἰσβολὴ δημοσιεύσεων καὶ ἰδεῶν ἐκ τῆς Δύσεως ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν συγγραφικήν. Ἐν Καλκούττᾳ τῷ 1892 ἐδημοσιεύθησαν 784 ἔργα εἰς βεγγαλικήν.

Μεταξὺ τῶν δραβιδικῶν γλωσσῶν ἡ ταμοὺλ κατέχει τὴν ἀρχαιοτέραν, μεγαλυτέραν, ποικιλωτέραν καὶ πρωτοτυπωτέραν φιλολογίαν. Ὁ ἅγιος βραχμὰν Ἀγαστύας, κατὰ τὸν ποιητικὸν θρῦλον, ἔφερεν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰνδίαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ βραχμανικὴ μόρφωσις εἰσέδυσεν ἀναμφιβόλως ἐνωρίς, ἀφοῦ ἡ Μυσώρη, τρεῖς αἰῶνας π. Χ., εἶχεν ἑνωθῆ μετὰ τοῦ κράτους τοῦ Ἀσόκα. Ἡ ταμουλικὴ παράδοσις ἀποδίδει διάφορα ἔργα εἰς τὸν Ἀγαστύαν ἢ τοὺς μαθητάς του. Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ ἱστορία ἀρχίζει τὸν Θ′ μ. Χ. αἰῶνα. Ὁ σανσκριτίζων Βραχμανισμός, νικητὴς τοῦ Βουδισμοῦ, εὑρίσκει ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τὴν ἀντίστασιν τῶν Γιάνα, προτιμησάντων τὴν ταμοὺλ ὡς φιλολογικὴν γλῶσσαν. Ὁ Προὺ-Βαγγουβάρ, «ὁ θεῖος παρίας», συνθέτει περὶ τὸν Ι′ αἰῶνα τὸ περίφημον Κουράλ, συλλογὴν γνωμῶν πραγματευομένην τὰ τρία ἀνθρώπινα ἰδανικά: τὴν εὐτυχίαν, τὴν ἀπόλαυσιν, τὸν ἔρωτα. Ἡ ἀδελφή του Ἀουβεγιὰρ ἐπαξίως ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν δόξαν τοῦ ἀδελφοῦ. Τὸ Σινταμάνι, ἀνώνυμος ἐποποιία, συγκαταλέγεται ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς περιόδου ταύτης. Ἡ μετάφρασις τῆς Ραμαγιάνας τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἀνοίγει νέον κύκλον· ἡ ποίησις κατὰ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας ἐξυμνεῖ τὸν Σίβαν.

Δ. Σ. Δ.

Ἰνδικὸν θέατρον. Τὸ ἰνδικὸν θέατρον ἀνήκει εἰς τὴν δευτέραν φάσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς σανσκριτικῆς ποιήσεως. Τὸ δρᾶμα εἰς τὴν σανσκριτικὴν γλῶσσαν καλεῖται *νάτακα*, ἐκ τῆς λέξεως *νάτα* (=χορευτής), ἐξ οὗ ἄγεταί τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ ἰνδικὸν δρᾶμα, ὅπως συνέβη καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἄλλας χώρας, προῆλθεν ἐκ τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ᾀσμάτων, δι' ὧν ἐποικίλλοντο αἱ θρησκευτικαὶ τῶν Ἰνδῶν ἑορταί. Μεγάλη πιθανότης ὑπάρχει, ὅτι τὸ ἰνδικὸν δρᾶμα παρήχθη ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Κρίσνα, ἥτις ἐξεδηλοῦτο διὰ μουσικῆς, ᾄσματος καὶ χοροῦ, ἐξ ὧν πάντων, σὺν τῷ χρόνῳ, διεμορφώθη τὸ δρᾶμα καὶ ἐν γένει ἡ δραματικὴ τῶν Ἰνδῶν τέχνη, ἧς τὴν ἐφεύρεσιν ἀποδίδουν οἱ Ἰνδοὶ εἰς τὸν Βράχμαν, ὅστις, λέγουν, καὶ αὐτοπροσώπως ἐδίδαξε τοὺς κανόνας αὐτῆς εἰς τὸν Μπαράτα, τὸν μυθικὸν τῶν Ἰνδιῶν βασιλέα. Κατὰ τὸν ἀββᾶν Dubois μάλιστα (Moeurs des peuples de l' Inde) οἱ Ἰνδοὶ εἶχον καὶ ἰδιαιτέρους θιάσους ἠθοποιῶν, ἀναλόγους πρὸς τοὺς ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρξαντας ἄλλοτε Confrères de la Passion, οἵτινες διέτρεχον τὸ Δεκκὰν καὶ ἔπαιζον τὰς «Δέκα ἀβατάρας», ἤτοι τὰς δέκα καταβάσεις εἰς τὴν γῆν τοῦ θεοῦ Βισνοῦ.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς τοῦ ἰνδικοῦ θεάτρου ὑπάρχει μεγάλη διχογνωμία. Οἱ μέν, κυρίως οἱ Γερμανοί, δυσχυρίζονται, ὅτι τὸ ἰνδικὸν θέατρον εἶναι μίμησις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, εἰσαχθέντος ἐν Ἰνδίαις ὑπὸ τῶν στρατειῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ δέ, ὅτι τὸ ἰνδικὸν θέα-

Digitized by Google

τρον μόλις κατὰ τὸν δεύτερον ἢ Γ′ μ. Χ. αἰῶνα ἔλαβεν ἀρχήν· καὶ τοῦτο διότι τὰ ἀρχαιότερα δράματα τὰ ὁποῖα κατέχομεν εἶναι τὰ τοῦ *Καλιδάσα* (=δοῦλος τῆς θεᾶς Καλῆς), ἑνὸς τῶν διασημοτέρων δραματικῶν ποιητῶν τῆς Ἰνδικῆς, ὅστις ἐγένετο γνωστὸς τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀρίστου τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ποιημάτων, τῆς «Σακούνταλα» (μεταφρασθείσης εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῷ 1789 ὑπὸ τοῦ William Jones). Τοῦ Καλιδάσα, τὸν ὁποῖον ὁ Λαμαρτῖνος ὀνομάζει «Εὐριπίδην τῶν Ἰνδιῶν», σῴζονται καὶ δύο ἄλλα δραματικὰ ἔργα, ἐπιγραφόμενα τὸ μὲν Vikramorvaci, τὸ δὲ Melavikagnimitra. Μετὰ τὸν Καλιδάσα, διασημότερος δραματογράφος εἶναι ὁ *Μπαβαμπούτι*, τὸν ὁποῖον οἱ σύγχρονοί του ὠνόμασαν Sri Kantha (=θεῖον λάρυγγα). Οὗτος ἤκμασε κατὰ τὸν Η′ μ. Χ. αἰῶνα. Σῴζονται δ᾽ αὐτοῦ τρία μόνον ἔργα, ὧν τὸ περιφημότερον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον Mâlati et Madhava («Ὁ δι᾽ ἀπάτης γάμος»). Τὰ δύο ἄλλα ἀποτελοῦν διλογίαν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ράμα. Τὸ πρῶτον μέρος ἐπιγράφεται Maha vira Tcharitra («Ἱστορία τοῦ μεγάλου ἥρωος»), τὸ δεύτερον Outtara Rama Tcharitra («Συνέχεια τῆς ἱστορίας τοῦ Ράμα»).

Τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν δρᾶμα τοῦ ἰνδικοῦ θεάτρου εἶναι τὸ ἱερατικὸν τοιοῦτο, τὸ *νάτακα*, τοῦ ὁποίου ἥρως πάντοτε εἶναι μονάρχης τις ἢ θεός. Τοιοῦτον εἶναι ἡ «Σακούνταλα» τοῦ Καλιδάσα. Τὰ ἄλλα εἴδη τοῦ ἱερατικοῦ τῶν Ἰνδῶν δράματος εἶναι πρῶτον τὸ καλούμενον Maha nátaka (τὸ μεγάλον δρᾶμα), τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις πάντοτε στρέφεται περὶ τὰ διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ Ράμα, εἰς ὃν ἐνεσωματώθη ὁ θεὸς Βισνοῦ, ὁ ἀποτελῶν μετὰ τοῦ Βράχμα καὶ τοῦ Σίβα τὴν *Τριμούρτην*, καὶ δεύτερον τὸ καλούμενον Mourari Nátaka, τοῦ ὁποίου ὑπόθεσις εἶναι διάφορα ἐπεισόδια ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ἔπους τῶν Ἰνδῶν, τοῦ καλουμένου *Ραμαγιάνα*. Τὰ ἱερατικὰ αὐτὰ δράματα παίζονται κατὰ τὰς ἐπετείους τῶν θεῶν ἑορτάς. Ἐκτὸς τῶν ἱερατικῶν αὐτῶν δραμάτων ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐρωτικὰ λεγόμενα. Τοιοῦτον εἶναι τὸ τοῦ βασιλέως Soudraka, τὸ ἐπιγραφόμενον «Τὸ παιδικὸν ἁμάξι». Τὸ ἰνδικὸν θέατρον συμπληροῦται διὰ μεγάλης σειρᾶς φαρσῶν (πραχασάνα), αἵτινες αὐταὶ καθ᾽ ἑαυτὰς δὲν ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν, ἀλλὰ φανερώνουν ὁποῖον εἶναι τὸ σατυρικὸν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς πνεῦμα.

Μόνιμα κτίρια θεάτρου δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Ἰνδίαις (βλ. καὶ λ. *θέατρον*). Οἱ ἠθοποιοὶ πάντες ἐν τῷ ἰνδικῷ θεάτρῳ εἶναι ἄρρενες. Τοὺς γυναικείους ῥόλους ὑποδύονται πάντοτε νεανίαι. Ἐν τούτοις, μέχρι τῆς κατακτήσεως τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ γυναῖκες. Σήμερον τὸ γυναικεῖον φῦλον ἀντιπροσωπεύεται μόνον ὑπὸ τῶν χορευτριῶν, αἵτινες καλοῦνται Devadâsis (= Δοῦλαι τοῦ θεοῦ). Ἐν περιπτώσει, καθ᾽ ἣν ἤθελον λάβει μέρος εἰς τὸν χορὸν καὶ ἄνδρες ὡς συμπληρωματικὰ πρόσωπα, ὑποχρεοῦνται καὶ οὗτοι νὰ ἐνδυθῶσι γυναικεῖα ἐνδύματα.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἰνδικοῦ θεάτρου εἶναι ἡ ἐπὶ σκηνῆς παρουσία δύο προσώπων, μὴ ἐχόντων καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ παριστανομένου ἔργου καὶ διασκεδαζόντων τὸ ἀκροατήριον, ὁσάκις δι᾽ ἕνα ἢ ἄλλον λόγον μένει ἡ σκηνὴ κενή. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ καλοῦνται τὸ μὲν ἓν *δραγουμᾶνος* (μπισκαμπάκα), τὸ δὲ ἄλλο *εἰσηγητὴς* (πραβεσάκα). Οἱ νεώτεροι ἐν τούτοις δραματικοὶ ἀνέμειξαν τὰ πρόσωπα ταῦτα μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν παριστανομένων ἔργων.

Ἐξ ὅσων ἰνδικῶν δραμάτων ἐπαίχθησαν ἐν Εὐρώπῃ, ἱστορικὴ παραμένει ἡ διδασκαλία τῆς «Σακούνταλα» ἐν Παρισίοις, σκηνοθετηθεῖσα μὲ ὅλην τὴν ἐπιβαλλομένην ἀνατολικὴν χλιδὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Γκωτιέ.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Ἀρχαιοτάτη ἐποχή.*** Τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν τῶν Ἰνδιῶν ἐπισκοτίζουσι μῦθοι καὶ θρῦλοι τῆς γονιμωτάτης φαντασίας τῶν Ἰνδῶν. Ὡς μόνον βέβαιον γεγονὸς τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶναι ἡ εἰς τὴν χώραν ταύτην κάθοδος ἀρίων λαῶν (2000 π. Χ.), συγγενῶν κατὰ τὴν γλῶσσαν πρὸς τοὺς λαοὺς τοῦ Ἰράν, τοὺς Ἀρμενίους, Ἕλληνας καὶ Κελτούς. Οἱ βεδικοὶ ὕμνοι δεικνύουν ὅτι οἱ Ἄριοι οὗτοι καθυπέταξαν τὰς φυλὰς τῶν ἰθαγενῶν καὶ ὠργάνωσαν μικρὰ κράτη ἀκμάσαντα ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας κοιλάδας τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου.

Ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον αἱ Ἰνδίαι, ὡς καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀσίας, εἶχον ἐρευνηθῇ ὑπὸ τοῦ Δαρείου. Ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν Περσῶν, θέλων νὰ γνωρίσῃ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς τοὺς λιμένας τῆς ἐσωτερικῆς Ἀραβίας, ἀνέθεσε τὸν πλοῦν τοῦτον εἰς τὸν Ἕλληνα Σκύλακα τὸν Καρυανδέα. Οὗτος ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ Κασπατύρου (σανσκρ. Kasyapapura) τῆς Πακτυϊκῆς χώρας, μεθ᾽ ὃ ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰνδίας καὶ ἔγινε κύριος τῆς θαλάσσης ταύτης (517). Εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν σατραπειῶν του ὠνομάσθησαν οἱ ὑποταχθέντες λαοὶ *Γανδάροι* (Gandara καὶ Hindhu). Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Δαρείου Γ′ ἀναφέρονται πάλιν οἱ Ἰνδοὶ εἰς τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Βήσσου καὶ τῶν σατραπῶν τῆς Ἀραχωσίας. Ἡ κατάκτησις τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ ἦτο ἡ κοσμοϊστορικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κατὰ τῶν βαρβάρων (*Στράβ.* 66, Humboldt Kosmos II, 184,433). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Περδίκκας ἀνεδείχθη ὡς σατράπης τῶν Παροπανισαδῶν. Ὁ Πύθων καὶ ὁ Νέαρχος ἠναγκάσθησαν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν χώραν τῶν Παττάλων, ἀποκατεστάθη ὅμως εἰς τὸ βασίλειόν του ὁ Πόρος ὡς καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες. Τῷ 317 προεκλήθη ἐθνικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σανδροκόττου (Χαντραγκούπτα), ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Μωριέων (Maurya). Ὁ ἐναντίον τούτου ἐπελθὼν Σέλευκος ὁ Νικάνωρ διῆλθε τὸν Ἰνδόν, ἀλλ᾽ ἡττηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ εἰρήνην καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ἐπαρχίας τῶν Παροπανισαδῶν (Καβούλ), τὴν Ἀρίαν (Χεράτ), τὴν Ἀραχωσίαν (Κανδαχάρ) καὶ μέρος τῆς Γεδρωσίας (Makran). Τὸ κράτος τοῦ Σανδροκόττου ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον τῶν ἐν Ἰνδίαις κρατῶν, εἰς δὲ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, ἐν Πάτνᾳ, εἶχε σταλῆ πρεσβευτὴς ὁ Μεγασθένης περὶ τὸ 300 π.Χ., ἐξ οὗ ἔχομεν πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς τότε κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τούτου Ἀμιτροχάτης (Bindusare Amitraghata) ἦτο δυνάστης, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου ἔμενεν ὡς πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου ὁ Δείμαχος. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιτροχάτου Ἀσόκας (272—232), θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Βούδα, ἑδραίωσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν καὶ ἀπέστειλε πανταχοῦ ἱεραποστόλους πρὸς διάδοσιν τοῦ Βουδισμοῦ.

Τὰ ἑλληνοϊνδικὰ κράτη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσόκα ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους τῶν Μωριέων. Οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἐν Βακτριανῇ. Περὶ τὸ 190 ὁ Δημήτριος, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιόχου, ἐκυρίευσε μέγα μέρος τῶν βορείων Ἰνδιῶν, ἡ δὲ κυριαρχία αὕτη περιῆλθεν ἐφεξῆς εἰς τὸν Εὐκρατίδαν, τὸν Ἀπολλόδοτον, τὸν Στράτον κ. ἄ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὰ δυτικὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἡ Βακτριανὴ ἦσαν διανεμημένα εἰς πολυαρίθμους μικρὰς ἑλληνοϊνδικὰς ἡγεμονίας, 40 δ᾽ ὀνόματα βασιλέων γνωρίζομεν ἐκ νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ τελευταῖος Ἕλλην βασιλεὺς εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἰνδοκούχου ἦτο ὁ Ἡλιοκλῆς. Ἐκ τῆς συμμείξεως ταύτης προέκυψε παράδοξος μεικτὸς πολιτισμός· πολλοὶ Ἕλληνες ἠσπάσθησαν τὸν Βουδισμὸν κατὰ τὰ ἰνδικὰ ἔθιμα, ἀφ᾽ ἑτέρου δ᾽ Ἰνδοὶ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῶν νέων τούτων κατακτητῶν πολλὰς τέχνας, ἰδίως τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικήν. Ἀλλ᾽ οἱ Ἕλληνες ἡγεμονίσκοι, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους, προητοίμαζον τὴν ἐκ τῶν στεππῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας εἰσβολὴν τῶν Vueh-chi. Οὗτοι μετ᾽ ἄλλων φύλων, τῶν Σακῶν, διῆλθον τὴν πρὸς Β. τοῦ Ἰαξάρτου χώραν καὶ εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Μέρος τούτων ἐγκατεστάθησαν ἐν Ταξίλῃ, ἐν Παντζάμπ καὶ ἐν Μαθούρᾳ, ὅπου ξένοι ἡγεμόνες μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ σατράπου ἐξουσίασαν ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῶν Πάρθων πλέον τοῦ αἰῶνος. Ἑτέρα ὁμὰς εἰσήλασε περὶ τὸ 50 π. Χ. πρὸς Ν. καὶ κατέλαβε τὴν χερσόνησον Σουσάστραν (Καθιαβάρ), ἔνθα ἱδρύθη ἡ δυναστεία τῶν Σακῶν, ἥτις κατελύθη ὑπὸ τοῦ Σανδροκόττου τοῦ Β′ περὶ τὸ 390 μ. Χ.

Ἡ κίνησις αὕτη τῆς φυλῆς τῶν Σακῶν συνδέεται μετὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κράτους τῶν Ἀρσακιδῶν. Μιθριδάτης ὁ Α′ (171—136), σύγχρονος τοῦ Εὐκρατίδου τῆς Βακτριανῆς, ἐπεκτείνει τὸ κράτος του πέραν τοῦ Ἰνδοῦ, μέχρι τοῦ Ὑδάσπους. Ἐντεῦθεν χωροῦσιν εἰς τὴν Ἰνδικὴν πολυάριθμοι ἡγεμόνες παρθικῆς προελεύσεως. Διακρίνουν δὲ εἰς δύο ὁμάδας τοὺς Ἰνδοπαρθικοὺς ἡγεμόνας, ἀφ᾽ ἑνὸς τοὺς ἐν Ἀραχωσίᾳ καὶ Σιστὰν καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τοὺς ἐν τῷ Δ. Παντζάμπ καὶ τῷ βασιλείῳ τοῦ Ταξίλα. Ἐν τῷ Παντζάμπ ὁ ἡγεμὼν Ἄζης ὁ Α′ (90—40 π. Χ.) εἶχε καταστῇ ἀνεξάρτητος τῶν Πάρθων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογίας, ὁ δὲ διάδοχος τούτου Γονδοφάρης, καταλαβὼν καὶ τὴν Ἀραχωσίαν, κατήρτισε κράτος ἐντελῶς ἀνεξάρτητον.

Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὴν Δύσιν. Αἱ πρὸς Δ. ὁδοὶ τοῦ ἰνδικοῦ ἐμπορίου ἤρχοντο κυρίως ἐκ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, εἴτε διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου, εἴτε διὰ τοῦ Καβούλ. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον μεσογεία ὁδὸς ἐκ τῆς Κανδαχὰρ διῆκε διὰ τῆς Χεράτης, τῆς Βάκτρας, τῶν Ἐκβατάνων, τῶν Σούσων καὶ τῆς Βαγδάτης μέχρι τῶν Σάρδεων. Ἐκ Βαβυλῶνος ὅμως τὸ ἐμπόριον διὰ τῆς Παλμύρας διηυθύνετο πρὸς τὴν Φοινίκην. Ἄλλην ὁδὸν ἐξ Ἰνδιῶν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας διὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἡ διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου ὁδὸς ἤρχισε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀρσακιδῶν. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Δύσεως αὐξάνει ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Γονδοφάρου. Ἄφθονα ἐγχώρια προϊόντα τότε ἐξαπεστέλλοντο, ὑφάσματα, μέταξα, ἀρώματα, πολύτιμοι λίθοι, αἱ δ᾽ Ἰνδίαι γίνονται γνωσταὶ εἰς τὸν ἑλληνορρωμαϊκὸν κόσμον. Ὁ μοναχὸς Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης (περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος μ. Χ.), πρῴην ἔμπορος, δίδει ἐν τῷ συγγράμματί του εἰκόνα τοῦ διενεργουμένου κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐμπορίου μετὰ τῶν Ἰνδιῶν. Θετικωτέρας ὅμως πληροφορίας περὶ τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ παρέχουσιν οἱ Κινέζοι, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο νὰ προσκυνήσωσι τὴν ἱερὰν κοιτίδα τοῦ Βουδισμοῦ.

Κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα μ. Χ. ἐπιδρομὴ Οὔννων ἐδῄωσε τὸ Παντζάμπ, τὸ Κασμὶρ καὶ τὰ κεντρικὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν. Τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ὁ μεγαλεπήβολος ἡγεμὼν Χάρσα Βαρντάνα Σιλατατίγια ὑπέταξε τὸ Ἰνδοστὰν καὶ προσεπάθησε νὰ ἀνασυστήσῃ τὸ κράτος τοῦ Ἀσόκα, ἡττηθεὶς ὅμως ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐν Κανόγῃ ἀνάκτορά του, ἔνθα περιστοιχισθεὶς ὑπὸ σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἐδέχετο μεγαλοπρεπῶς τοὺς πρέσβεις τῶν βασιλέων τῆς Περσίας καὶ τῆς Κίνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χάρσα τὸ κράτος διεμελίσθη, ἡ δὲ δύναμις τῶν Ἰνδιῶν ἐξησθένησε.

Ι. Σ. Σ.

Αἱ Ἰνδίαι ἀπὸ τοῦ Ζ′ μέχρι τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. *Αἱ πρῶται μωαμεθανικαὶ δυναστεῖαι.* Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χάρσα, δύο βασίλεια, ἀποκεκλεισμένα ἐπὶ τῶν ὀρέων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προσεπάθησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς ἀναρχίας, ἥτις ἐπηκολούθησε: τὸ Νεπὰλ καὶ τὸ Κασμίρ. Ἀμφότερα, γειτονεύοντα ἢ συνορεύοντα μετὰ τῆς Κίνας, διατελοῦν εἰς διπλωματικὰς σχέσεις μετ᾽ αὐτῆς καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ὑποστήριξίν της. Ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Καρκότα (600—855) καὶ τῶν Βαρμὰν (857—941), τὸ Κασμὶρ ἀγωνίζεται νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῆς Ἰνδίας τοῦ Βορρᾶ, ἀποκτᾷ ἐν τούτοις διαρκεστέραν δόξαν διὰ τῆς φιλολογίας του ἢ διὰ τῶν ἀγώνων του. Ἐν Δεκκάν, ἡ οἰκογένεια τῶν Σαλουκύα διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, διαρκοῦντος τοῦ Ζ′ αἰῶνος· εἷς ἀδελφὸς τοῦ Πουλικέσι Β′ ἱδρύει τὴν δυναστείαν τῶν ἀνατολικῶν Σαλούκυα, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βένγκι. Ἕτεροι βλαστοὶ τῆς ἰδίας φυλῆς ἱδρύουν δευτερευούσης σημασίας βασίλεια εἰς τὴν χώραν τοῦ Μπρώς, ἔνθα ἀντικαθιστοῦν τὸν Γουρζάρα, καὶ εἰς τὸ Καθιαβάρ. Ἡ ἐπικράτησις, τὴν ὁποίαν πρὸς στιγμὴν φαίνονται ἐξασφαλίσαντες, ἀμφισβητεῖται νικηφόρως ἀπὸ τοῦ Η′ αἰῶνος ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὑποτελῶν των, τῶν Ραχτρακούντα τοῦ Μάλχεδ. Τὰ βασίλεια καὶ πριγκιπᾶτα αὐτῶν πολλαπλασιάζονται ἐν Ἰνδίᾳ. Οἱ Σιλαχάρα, διαιρεθέντες καὶ οὗτοι εἰς διαφόρους κλάδους, βασιλεύουν εἰς Τάχνα, Κολχαπούρ, εἰς τὰ Ν. τοῦ Κονκὰν (Θ′—Ι′ αἰὼν) κλπ. Τὸ Ἰνδοστάν, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χάρσα, ἐξηκολούθησε διαμελιζόμενον εἰς τοπικὰς δυναστείας ἄνευ ἑνότητος, ἄνευ συνεννοήσεως. Πρὸ τῆς ἐξησθενημένης, σπαρασσομένης ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἀγώνων Ἰνδίας, ὑψοῦτο εἷς κίνδυνος, ὁλονὲν καθιστάμενος ἀπειλητικώτερος, τὸ Ἰσλάμ, ὅπερ ἐξεχύθη μὲ τὴν ὁρμὴν τοῦ φανατισμοῦ πρὸς κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Ὀλιγώτερον τῶν εἴκοσιν ἐτῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, οἱ Ἄραβες ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ Μπρὼς καὶ τοῦ Θάνα καὶ ἠπείλουν τὴν ἀκτήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἐνήργουν ἐμπόριον. Τῷ 662 καὶ 664, ἐνῷ τὸ χαλιφᾶτον ἤδρευεν ἐν Δαμασκῷ, ὁμάδες ἐφίππων εἰσέβαλον εἰς τὸ Σίνδ. Τῷ 711, ὁ Μωχάμμετ μπὲν Καζίμ, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ χαλίφου Βαλὶδ νὰ τιμωρήσῃ τὸν βασιλέα τοῦ Σίνδ, ἐπιτρέψαντος τὴν λεηλασίαν πλοίου σταλέντος ἐκ Κεϋλάνης εἰς Βάσρα καὶ μεταφέροντος δῶρα, διηύθυνε τὴν πρώτην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἰνδιῶν. Νικητὴς παρὰ τὴν πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες κατὰ τοῦ φανατισμοῦ ἀντέταξαν φανατισμόν, ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ἀλλ᾽ ὁ πρόωρος θάνατος αὐτοῦ ἀνεχαίτισε τὰς κατακτήσεις του (714). Τὸ Σὶνδ ἐν τούτοις παρέμεινεν ἐπὶ πλέον τοῦ αἰῶνος ὑποτεταγμένον εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς (711—828). Τὸ ἑξῆς περιστατικὸν ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τὸ νὰ ἐξαπολυθῇ ἡ ἐπικρεμαμένη ἀπειλή· εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Καβούλης ὑπῆρχε παλαιὸν βραχμανικὸν βασίλειον, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμών, Ζαγιαπάλα, ἀποκαμὼν ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἐπιδρομῶν τῶν Ἀφγανῶν, ἐβάδισε κατὰ τοῦ Γάζνι (977). Ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουμπουκτίγκιν, ἠναγκάσθη ν᾽ ἀποδεχθῇ ταπεινωτικὴν συνθήκην, ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ὁ ἡγεμὼν τοῦ Γάζνι εἰσέβαλε καὶ αὐτὸς κατὰ τῆς χώρας τοῦ ἄλλου καὶ ἐκυρίευσε τὸ Πασαβέρ. Τὸ Ἰσλὰμ ἤδη κατεῖχε τὰς κλεῖδας τῆς Ἰνδίας. Ὁ υἱὸς τοῦ Σουμπουκτίγκιν, Μαχμοὺτ τοῦ Γάζνι (997—1030), δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ πρῶτος Μωαμεθανὸς κατακτητὴς τῆς Ἰνδίας. Διηύθυνε κατ᾽ αὐτῆς δέκα ἑπτὰ ἐκστρατείας, συμπεριφερθεὶς κατὰ ταύτας ὡς φανατικὸς λῄσταρχος. Ἐπροχώρησε πρὸς Α μέχρι τοῦ Γκβάλιορ καὶ Κανόγκ, πρὸς Ν μέχρι τοῦ Σόμναθ, εἰς τὸ Καθιαβάρ, ἔνθα ἐλεηλάτησε τὸν διάσημον ναὸν τοῦ Σίβα. Τὰ πολυάριθμα λάφυρα, ἅτινα ἑκάστοτε συναπεκόμιζεν εἰς Γάζνι, τῷ ἐπέτρεψαν νὰ ἐνθαρρύνῃ γενναιοδώρως τοὺς ποιητάς του· εἰς τὴν αὐλήν του ὁ Φιρδοῦζι συνέθεσε τὸ Σὰχ - Ναμέ. Ἡ Παντζὰμπ ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα ἦτο ἁπλῶς ἐπαρχία τοῦ Γάζνι. Τῷ 1186, κατόπιν μακρῶν ἀγώνων ὁ οἶκος τοῦ Γὸρ ἀνέτρεψε τὴν δυναστείαν τοῦ Γάζνι καὶ ὁ Μωάμεθ τοῦ

Digitized by Google

Γὸρ ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του εἰς τὴν Ἰνδίαν. Ἡττηθεὶς πρὸ τοῦ Θανέσαρ ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδίας τῶν φατριῶν ρατζποὺτ (1191), ἐμφανίζεται καὶ αὖθις, δύο ἔτη βραδύτερον, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κανόγκ. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ντέλχι, Πριθβὶ Ράτζ, προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ, ἀγωνίζεται ἡρωϊκῶς, ἡττᾶται καὶ φονεύεται (1193). Ὁ θάνατος αὐτοῦ σημειοῖ διὰ τοὺς Ἰνδοὺς τὴν ἔναρξιν τῆς ὑποδουλώσεώς των. Τὸ ὄνομα καὶ οἱ ἆθλοί του, ψαλέντες ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Σάντ, περέμειναν δημοφιλέστατοι. Μετ' ὀλίγον ἡ Μπεχὰρ ἠναγκάσθη νὰ δηλώσῃ ὑποταγὴν (1199), ἔπειτα ἠκολούθησεν ἡ Βεγγάλη (1203). Ὁ θάνατος τοῦ Μωάμεθ κατέλιπε τὸ κράτος του εἰς τὴν διάθεσιν τῶν στρατηγῶν του (1206). Ὁ Κουτὰμπ-οὐντ-Ντίν, διοικητὴς τοῦ Ντέλχι, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς καὶ ἵδρυσε τὴν πρώτην μωαμεθανικὴν δυναστείαν ἐν Ἰνδίᾳ. Ὁ οἶκος τῶν «Δούλων», ἀποκληθεὶς οὕτω λόγῳ τῆς ταπεινῆς καταγωγῆς τοῦ Κουτὰμπ, εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ τρεῖς κινδύνους· στάσεις τῶν στρατηγῶν, ἐπαναστάσεις τῶν ἰθαγενῶν, εἰσβολὰς τῶν ἐκ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας κατερχομένων φυλῶν. Οἱ Μογγόλοι, οἵτινες ἐπέπρωτο μίαν ἡμέραν νὰ ἡγεμονεύσουν ἐπὶ τοῦ Ἰνδοστάν, ἀπεπειράθησαν εἰσβολὰς διὰ τῶν θιβετιανῶν διόδων καὶ τῶν ἀφγανικῶν στενῶν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1244 καὶ 1288. Ὁ οἶκος τοῦ Κίλζι ἀντικατέστησε τοὺς «Δούλους» τῷ 1290, διατηρήσας ὅμως τὸν θρόνον μόνον ἐπὶ τριακονταετίαν, ἀλλ' ἡ ἔνδοξος βασιλεία τοῦ Ἀλᾶ-οὐντ-Ντὶν (1295—1315) σημειοῖ νέον σταθμὸν εἰς τὰς μωαμεθανικὰς κατακτήσεις. Λεηλατεῖ τὸν βουδικὸν ναὸν τῆς Βίλσα, ἀφανίζει τὴν Μπάνταλχανι καὶ τὴν Μάλβα, καταλαμβάνει διὰ τολμηροτάτου πραξικοπήματος τὸ Ντεβαγίρι (Νταουλὰτ-Ἀμπάντ), τὴν πρωτεύουσαν τῶν Γιαδάβα, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Δεκκάν, ἀποκρούει πέντε εἰσβολὰς τῶν Μογγόλων, ὑποτάσσει τὴν Γουζεράτ, ἐνῷ ὁ στρατηγός του Μαλὶκ Καφοὺρ περιάγει τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν Μαχραττῶν. Ἀλλ' ἡ βασιλεία του δύει ἐν μέσῳ ἐξεγέρσεων, συγκρούσεων, συνωμοσιῶν καὶ ἐγκλημάτων.

Ὁ οἶκος τοῦ Τουγλὰκ (1320—1414), φιλοπόλεμος καὶ ἄγριος μὲ τὸν Μωάμεθ (1324—1351), ὠθῶν ἀφ' ἑνὸς τὰ στρατεύματα κατὰ τῆς Περσίας καὶ τῆς Κίνας καὶ ἀσχολούμενος ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν καταστολὴν ἐσωτερικῶν ἐξεγέρσεων καὶ εἴσπραξιν τῶν φόρων, εἰρηνόφιλος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν κατασκευὴν δημοσίων ἔργων μὲ τὸν Φιρούζ Σὰχ (1351—1388) συμπαρασύρεται ὑπὸ τῆς θυέλλης τῆς ταταρικῆς εἰσβολῆς, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου (1398), ἥτις κατέλιπε κατὰ τὸν διέλευσίν της μόνον ἐρείπια. Αἱ ἐπακολουθήσασαι δυναστεῖαι τῶν *Σεϋίδ* (1414—1450) καὶ τοῦ *Λόντι* (1450—1526) ἤσκησαν σκιώδη ἐξουσίαν. Ἡ Βεγγάλη ἡ βασίλειον τοῦ Γκὼρ ἀπέλαυεν ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τοῦ 1340. Ἐπίσης ἡ Γουζερὰτ ἀπετέλεσε μωαμεθανικὸν ἀνεξάρτητον βασίλειον ἀπὸ τοῦ 1391. Ἡ ἱστορία τοῦ Δεκκάν, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, στρέφεται περὶ δύο βασιλικοὺς οἴκους: τοὺς ρατζᾶ (1118—1565) τῆς Βιζαγιανάγκαρ καὶ τοὺς σουλτάνους βαχμάνι (1347—1528), ἄλλοτε συμμάχους, συνηθέστερον ἐμπολέμους πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Ἰνδοστάν. Ἡ πτῶσις τῶν βαχμάνι φαίνεται εὐνοήσασα τὴν φιλοδοξίαν τῶν ρατζᾶ τῆς Βιζαγιανάγκαρ, ἀλλ' ὁ κίνδυνος ἑνώνει τὰς πέντε δυναστείας τὰς γεννηθείσας ἐκ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων: τοῦ Ἀδὶλ Σαχὶ τῆς Βιζαπούρ (1489—1688), τοῦ Κουτὰμπ Σαχὶ τῆς Γολκούδης (1512—1688), τοῦ Νιζὰμ Σαχὶ τῆς Ἀχμετναγκὰρ (1490—1636), τοῦ Ἰμὰδ Σαχὶ τῆς Ἐλλίχπουρ (1484—1572), τοῦ Βαρὶδ Σαχὶ τῆς Μπιντὲρ (1492—1657). Τὸ τελευταῖον μέγα ἰνδικὸν βασίλειον τοῦ Δεκκὰν ὑποκύπτει ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω συνασπισμὸν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ταλικὸτ (1565).

ΙΕ' αἰὼν μέχρι σήμερον. Ἡ κάθοδος τῶν Μογγόλων. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος νέα ἀπειλὴ ἐνεφανίσθη ἐξ ἐντελῶς νέου κέντρου. Ὁ ὠκεανός, μέχρι τότε ὁ πλέον ἀνυπέρβλητος τῶν φραγμῶν, ἤρξατο καθιστάμενος ἐλευθέρα λεωφόρος διὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Τῷ 1486 οἱ Πορτογάλοι πρῶτοι περιέπλευσαν τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τῷ δὲ 1498 ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα ἀπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Μαλαβάρ, ἐν Καλικούτῃ. Μετ' ὀλίγον νέα κυριαρχία (καὶ αὐτὴ προερχομένη ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας) ἐγκαθιδρύθη. Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Μογγόλων ἱδρύθη τῷ 1525 διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μπάμπαρ, ὅστις ἦτο Τοῦρκος ἐκ τοῦ πατρός του, ἀπογόνου τοῦ Ταμερλάνου, Μογγόλος δὲ ἐκ τῆς μητρός του, ἀπογόνου τοῦ Τσίγκις Χάν. Ὁ Μπάμπαρ παῖς ἔτι, διάδοχος, τοῦ θρόνου μικροῦ πριγκιπάτου ἐν Σαμαρκάνδῃ, ἀπεκλείσθη τῆς διαδοχῆς καὶ ἤρξατο πλάνητα, πλήρη περιπετειῶν, βίον εἰς ἀναζήτησιν θρόνου, τὸν ὁποῖον ἐν τέλει ἐξησφάλισεν ἐν Ἀφγανιστάν. Ὅταν ὁ κυβερνήτης τοῦ Πάντζομπ ἐστασίασε κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς δυναστείας Λόντι, βασιλεύουσης ἐν Ντέλχι, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Καβούλ. Ὁ Μπάμπαρ ἔσπευσεν, ἀλλ' ὅπως βοηθήσῃ ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ τὸν κυβερνήτην. Μὲ ὄχι περισσοτέρους τῶν 12.000 ἀνδρῶν ἐπέδραμε κατὰ τοῦ Παντζάμπ, διεσκόρπισε τὰς πολυαρίθμους στρατιὰς τοῦ αὐτοκράτορος Λόντι ἐν Πανισάτ, τῷ 1526, καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα τέσσαρα ἔτη συνέτριψεν ὅλας τὰς δυνάμεις ὅλων τῶν ἀντιπάλων του μεταξὺ Ἀφγανιστὰν καὶ Βεγγάλης. Τὸν Μπάμπαρ, ἀποθανόντα τῷ 1530, διεδέχθη ὁ υἱός του Χουμαγιούν, κυρίως γνωστὸς ὡς πατὴρ τοῦ Ἄκμπαρ. Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Χουμαγιοὺν οἱ Ἀφγᾶνες ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὸν Σὲρ Σάχ, ἐκ Βεγγάλης, ἐπί τινα χρόνον ἐπεκτείναντα τὴν ἐξουσίαν του ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἰνδοστάν. Ὁ Χουμαγιοὺν ἐξωρίσθη εἰς τὴν Περσίαν, ἐνῷ δὲ ἔφευγε διὰ τῆς ἐρήμου τῆς Σίντ, ἀπέκτησεν υἱὸν εἰς τὸ φρούριον Οὐμαρκότ, τὸν Ἄκμπαρ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σὲρ Σὰχ ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἔφοδον ἐναντίον τοῦ φρουρίου Καλιντζάρ, καὶ ὁ Χουμαγιούν, κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν, κατώρθωσε ν' ἀποκατασταθῇ τὴν ἐξουσίαν του ἐν Λαχώρῃ καὶ Ντέλχι. Ὁ Χουμαγιοὺν ἀπέθανεν ἐξ ἀτυχήματος τῷ 1556, καταλιπὼν βασίλειον περικυκλούμενον πανταχόθεν ὑπὸ ἐπιφόβων ἐχθρῶν, εἰς τὸν υἱόν του Ἄκμπαρ, μόλις δεκαετηρῆ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἄκμπαρ. Ἄκμπαρ ὁ Μέγας, ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Μογγόλων, ὡς αὐτὴ ἤκμασεν ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας, ἐγεννήθη τῷ 1542, ἡ δὲ βασιλεία του διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1556 μέχρι τοῦ 1605. Ὅταν ὁ πατήρ του ἀπέθανεν, ὁ νεαρὸς Ἄκμπαρ ἀπουσίαζεν ἐν Παντζάμπ, μαχόμενος κατὰ τῶν ἐπαναστατημένων Ἀφγάνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἔπειτα ὑπουργοῦ του Μπαϊρὰμ Χάν, τοῦ ὁποίου ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ συνέβαλε πολὺ εἰς τὴν παλινόρθωσιν τῆς δυναστείας τῶν Μογγόλων. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ὁ Ἄκμπαρ συνεχῶς ἀπησχολεῖτο εἰς πολέμους. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἦτο ἡ παγίωσις τῆς ἐξουσίας του ἐν Παντζάμπ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ πέριξ τοῦ Ντέλχι καὶ τοῦ Ἄγρα. Τῷ 1567 ἐπετέθη κατὰ τοῦ ὀχυροῦ Σίτορ τῶν Ρατζποὺτ καὶ ἐκυρίευσε τὸ Ἀτζμὴρ. Τῷ 1570 κατέλαβε τὸ Οὐντχ καὶ τὸ Γκβάλιορ. Τῷ 1572 ἐβάδισε κατὰ τῆς Γουζαράτ, ἐνίκησε τὸν τελευταῖον ἐκ τῶν ἀνεξαρτήτων σουλτάνων τοῦ Ἀχμενταμπάντ, τὸ δὲ αὐτὸ ἔτος ὁ στρατός του ἐξεδίωξε τοὺς Ἀφγᾶνας ἐκ Βεγγάλης καὶ ἥνωσε πάλιν τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Γάγγου μὲ τὸ Ἰνδοστάν.

Ὁ Ἄκμπαρ ἦτο πλέον ὁ ἀναμφισβήτητος μονάρχης μέρους τῶν Ἰνδιῶν μεγαλυτέρου ἢ ὅσον περιῆλθε ποτὲ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἑνὸς ἀνδρός. Ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἐπεκτείνων τὰς κατακτήσεις του. Τῷ 1578 ἡ Ὁρισσα προσηρτήθη εἰς τὴν Βεγγάλην, τῷ 1581 ὑπετάγη ἡ Καβούλ, τὸ Κασμὶρ τῷ 1587, ἡ Σὶντ τῷ 1592 καὶ ἡ Κανταχὰρ τῷ 1594. Τέλος ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν βασιλέων τοῦ Δεκκὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐξ αὐτῶν τὸ Μπέραρ.

Ἂν ἡ ἱστορία τοῦ Ἄκμπαρ περιωρίζετο εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν κατακτήσεών του, τὸ ὄνομά του καὶ μόνον ἐκ τοῦ λόγου τούτου θὰ εὕρισκεν ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπότης ἀγαπᾷ νὰ μνημονεύῃ. Ἡ φήμη του ἐν τούτοις παραμένει προσφιλὴς ἔτι καὶ σήμερον ἐν Ἰνδίᾳ, λόγῳ κυρίως τῆς διοικήσεώς του. Οἱ Μωαμεθανοὶ κατακτηταὶ πάντοτε προσέφερον εἰς τοὺς ἡττημένους νὰ ἐκλέξουν μεταξὺ τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς φορολογίας ἢ τοῦ θανάτου. Ἐν Ἰνδίᾳ ἦσαν οἱ κύριοι, ἐπιτρέποντες περιφρονητικῶς εἰς τοὺς Ἰνδοὺς νὰ διατηροῦν τὰ ἤθη των καὶ τὴν θρησκείαν των. Βαρεῖα φορολογία ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς Ἰνδούς, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Μωαμεθανοὶ ἀπηλλάσσοντο. Ὁ Ἄκμπαρ ἐν τούτοις ἀπεδείχθη ἐξαιρετικὸς μονάρχης. Πιστὸς Μωαμεθανός, διεμήνυεν ἐν τούτοις τὴν διδασκαλίαν τοῦ προφήτου κατὰ τρόπον λίαν φιλελεύθερον, ἀντίθετον πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Μωαμεθανούς, οὐ μόνον ἐπιτρέπων ἀλλὰ καὶ ἐνθαρρύνων πλήρη καὶ ἐλευθέραν συζήτησιν ἐπὶ παντὸς θέματος. Σχετικῶς μὲ τὴν φορολογίαν τῶν γαιῶν, οἱ παραγωγοὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ καταβάλλουν ὡς φόρον τὸ τρίτον τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς των εἰς εἶδος ἢ χρῆμα. Ἡ ὁλικὴ πρόσοδος ἐκ τῶν γαιῶν ἡ εἰσπραττομένη ὑπὸ τοῦ Ἄκμπαρ ἔφθανεν εἰς ποσὸν $15^1/_2$ ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν.

Ὁ Ἄκμπαρ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως συμπήξῃ τὴν αὐτοκρατορίαν του εἰς ἓν ἁρμονικὸν σύνολον, μὴ ἐπιβάλλων ὁμοιομορφίαν οὔτε πιέζων οἱανδήποτε τάξιν, ἀλλὰ θεωρῶν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του ἴσους, ἀνεξαρτήτως φυλῆς ἢ θρησκεύματος. Οἱ Ρατζποὺτ πρίγκιπες ἦσαν δεκτοὶ εἰς στρατιωτικὰς διοικήσεις, οἱ δὲ Βραχμᾶνες κατέλαβον ἀνώτατα διοικητικὰ ἀξιώματα. Ἡ εὐνοουμένη σύζυγος τοῦ Ἄκμπαρ ἦτο πριγκίπισσα Ρατζπούτ. Ἀπέθανε τῷ 1605. Ἡ παράδοσις τῆς ἀνεξιθρησκείας, τῆς ἰσότητος μεταξὺ Μωαμεθανῶν καὶ Ἰνδῶν διετηρήθη κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ ἐγγονοῦ του Τζαχανγκὶρ (1605—1627) καὶ Σὰχ Τζάχαν (1627—1658). Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ τελευταίου, ἓν τῶν μεγαλυτέρων βασιλείων τοῦ Δεκκάν, τὸ Ἀχμενταγκάρ, διελύθη καὶ διενεμήθη μεταξὺ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Μογγόλων καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Μπιτζαπούρ, ἐνῷ ἡ Γκολκόντα κατέστη φόρου ὑποτελής. Ἐν τούτοις τὸ Δεκκὰν δὲν περιελήφθη εἰσέτι εἰς τὰ ὅρια τῶν Μογγόλων. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος εἶναι ἴσως κυρίως γνωστὸς εἰς τὴν Δύσιν ὡς κτίστης τοῦ Τὰτζ Μαχάλ, ὅπερ θεωρεῖται τὸ θαῦμα τῆς ἰνδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, μαυσωλεῖον ἀφιερωμένον εἰς τὴν εὐνοουμένην σύζυγον του Μουμτὰζ Μαχάλ, εἰς τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἐτάφη καὶ αὐτός.

Ὁ Σὰχ Τζάχαν ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς, οἵτινες συνεχῶς ἐπολέμουν μεταξύ των διὰ τὴν διαδοχήν, μέχρις ὅτου ὁ εἷς αὐτῶν Ἀουραγκζέμπ διὰ δόλου καὶ προδοσίας ἐξετόπισε τοὺς ἄλλους καὶ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῷ 1658, ἐνῷ ὁ Σὰχ Τζάχαν ἔζη ἀκόμη. Ὁ Ἀουραγκζέμπ, ὀρθόδοξος Μωαμεθανός, ἐπανέφερε τὰ πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ κράτους του μέχρι τοῦ ἄκρου νότου, τῆς κυριαρχίας του ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς Καβούλης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κομόριν. Ἀπέθανε τῷ 1707. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἡγεμόνες τῶν διαφόρων μεγάλων ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ αὐτοκρατορία εἶχε διαιρεθῆ, ἐκαραδόκουν τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Δύο ἐχθρικὰ κινήματα χρήζουν ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μπάμπαρ συνεστήθη ἐν Παντζάμπ ἡ ἀδελφότης τῶν Σίχων, Ἰνδῶν τὴν καταγωγήν. Ἀρχικῶς εἶχε θρησκευτικὸν σκοπόν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μετετράπη εἰς πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Ὁ Ἀουραγκζέμπ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας του, προὐκάλεσεν ἢ ἐπεκύρωσε τὴν δολοφονίαν τοῦ γκουροῦ των ἢ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ δὲ υἱὸς τούτου Γκόβιντ Σίνγκ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος στρατιωτικῶς. Ἐμψυχούμενοι ὑπὸ θανασίμου μίσους κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν γενικῶς καὶ ἰδιαιτέρως τῆς δυναστείας τῶν Μογγόλων οἱ Σίχαι, κατέχοντες τὸ Παντζάμπ, ἀπετέλουν συνεχῆ ἀπειλὴν κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ δεύτερον κίνημα ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Σιβὰτζ ὀργάνωσις τῶν Ἰνδῶν Μαράθα, κατεχόντων τὰς ὀρεινὰς περιφερείας τοῦ Δ. καὶ ΒΔ. Δεκκάν. Οἱ λαοὶ οὗτοι θεωροῦνται καταγόμενοι ἐκ φυλῆς σχηματισθείσης διὰ διασταυρώσεως μεταξὺ τῶν Δραβιδῶν καὶ τῶν σκυθικῶν φυλῶν, προφανῶς ταταρικῆς καταγωγῆς, αἵτινες ἐξεχύθησαν εἰς τὰς Ἰνδίας ἀπορροφηθεῖσαι. Ὁ Σιβάτζι κατὰ τὴν περίοδον 1650—1680 ὠργάνωσε στρατιωτικῶς τοὺς Μαράθα εἰς βαθμόν, ὥστε ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ ἠπείλει νὰ καταστῇ ἡ κυριαρχοῦσα δύναμις τῆς Ἰνδίας.

Ἡ κυριαρχία τῶν Μαράθα. Ὁ Ἀουρουγκζέμπ ἦτο ὁ τελευταῖος Μογγόλος, ὅστις εἶχε πραγματικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1739 τὸ θανάσιμον πλῆγμα κατηνέχθη ὑπὸ τοῦ Πέρσου μονάρχου Ναδὶρ Σάχ, κατατροπώσαντος τὰς στρατιὰς τῶν Μογγόλων, λεηλατήσαντος τὸ Ντέλχι καὶ κυριεύσαντος ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ἰνδοστάν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Μογγόλος Μωχάμμετ Σὰχ καὶ οἱ διάδοχοί του ἦσαν ἁπλᾶ ἀνδρείκελα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἰσχυροτέρου ἰθαγενοῦς ἡγεμόνος τῆς ἡμέρας, ὅστις ἦτο συνήθως πρίγκιψ Μαράθα. Τῷ 1740 ἡ ἐξουσία τῶν Μαράθα ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τῶν δυτικῶν παρακτίων περιφερειῶν τοῦ Δεκκάν, ἐπεξετάθη ἐπὶ τῆς Κεντρικῆς Ἰνδίας μεταξὺ τοῦ Ναρμπάντα καὶ τοῦ Τζούμνα καὶ προωθεῖ πρὸς ἀνατολὰς τὰ ὅριά της, τοῦ ὑπολοίπου τοῦ Δεκκὰν παραμείναντος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ μεγάλου ἀντιβασιλέως τῆς αὐτοκρατορίας, τοῦ Νιζὰμ τῆς Χαυντεραμπάντ. Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Γάγγου διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν ναβὰμπ ἢ ὑποκυβερνητῶν τοῦ Οὐντχ καὶ Βεγγάλης. Τὸ Παντζὰμπ εἶχε καταστῆ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, Σίχων, ὀρεινῶν φυλῶν καὶ Ἀφγάνων μαχομένων μεταξύ των.

Ἡ ἐπέμβασις τῶν Εὐρωπαίων. Μέχρι τῆς στιγμῆς οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν ἐπενέβησαν. Καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ Πορτογάλοι ἦσαν κύριοι τοῦ πεδίου, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐξασφάλισιν θαλασσίας ὑπεροχῆς ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀδιαφοροῦντες δι' ἐδαφικὰς κατακτήσεις. Ἡ θαλασσία ἀνάπτυξις τῶν δυτικῶν ἐθνῶν κατέληξεν εἰς τὸν σχηματισμὸν δύο ἑταιρειῶν, τῶν Βρεττανικῶν καὶ τῶν Ὁλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Οἱ Ὁλλανδοὶ ἐπέστησαν κυρίως τὴν προσοχήν των εἰς τὴν Κεϋλάνην. Οἱ Ἄγγλοι ἔμποροι ἐνοικίασαν ἐμπορικὸν σταθμὸν ἐν Σουράτ, ἐπὶ τῆς Δ ἀκτῆς, τῷ 1612, ἕτερον δὲ εἰς Μαντράς, τῷ 1639. Ἡ κατάληψις τρίτου σταθμοῦ ἐν Χούγκλι, ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ Γάγγου, ἐπυκρώθη ὑπὸ τοῦ Σὰχ Τζάχαν τῷ 1640, μετεφέρθη δὲ οὗτος περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος εἰς Καλκούτταν. Τῷ 1661 ἡ Βομβάη μετεβιβάσθη ὑπὸ τῶν Πορτογάλων εἰς τὸν Κάρολον Β', ὅστις τὴν παρεχώρησεν εἰς τὴν ἑταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἱδρύθη ἡ Γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἐνοικιάσασα καὶ αὐτὴ διαφόρους ἐμπορικοὺς σταθμούς. Εἰς τὰς ἑταιρείας ἐπετρέπετο νὰ ἐνισχύουν τοὺς σταθμούς των καὶ νὰ διατηροῦν εὐαρίθμους στρατιώτας δι' ἀστυνομικὰς ὑπηρεσίας. Οἱ Γάλλοι ἐποφθαλμιῶντες τὴν κατάκτησιν τῶν Ἰνδιῶν καὶ γνωρίζοντες ὅτι ἡ δύναμις τῶν Μογγόλων κατέρρεεν, ἐζήτησαν νὰ προσεταιρισθοῦν

Digitized by Google

διὰ παντὸς μέσου τοὺς ἰθαγενεῖς ἡγεμόνας. Τὸ σχέδιόν των προϋπέθετε κατ' ἀνάγκην τὴν ἐκτόπισιν τῶν Βρεττανῶν. Οἱ τελευταῖοι ὅμως ἔχοντες εἰς χεῖράς των τὴν θαλασσίαν δύναμιν, ἀντὶ νὰ ἐκτοπισθοῦν, ἐξετόπισαν τοὺς Γάλλους. Ἡ πρώτη ἐπίθεσις τῶν Γάλλων, ὑπὸ τὸν συλλαβόντα τὸ σχέδιον τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰνδίας Ντυπλέ, κατὰ τῶν Βρεττανῶν, ἐγένετο ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ πολέμου, τῷ 1744. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὸ Μαντράς, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ἀποδώσουν δυνάμει τῆς συνθήκης εἰρήνης τῷ 1748. Βραδύτερον ἡ ἔκρηξις τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου (1757) παρέσχε νέας εὐκαιρίας. Κατὰ τὴν ἀκολουθήσασαν σύρραξιν οἱ Ἄγγλοι ἐπεκράτησαν καὶ ὁ ναβὰβ τῆς ἐπαρχίας Καρνάτικ κατέστη πειθήνιον ὄργανόν των. Οἱ Βρεττανοὶ βραδύτερον ἀπέκτησαν νέαν κτῆσιν ἐν Βεγγάλῃ καθὼς καὶ πρὸς Ν. Λόγῳ ἐπιθέσεως τοῦ ναβὰβ τῆς Βεγγάλης κατὰ τῶν Βρεττανῶν κατοίκων τῆς Καλκούττας, διετάχθη ὁ Ροβέρτος Κλάϊβ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Τὴν 23 Ἰουνίου 1757 συνήφθη ἡ περίφημος μάχη τοῦ Πλάσσεϋ, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο ἡ καθυπόταξις τῆς Βεγγάλης, ἐνῷ ἡ ἐπαρχία Οὔντχ ἐκηρύχθη ἐξάρτησις τῶν Βρεττανῶν. Ἡ νίκη τοῦ Πλάσσεϋ ἀποτελεῖ τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς βρεττανικῆς ἐπεκτάσεως. Ἀλλ' ἡ βρεττανικὴ ἐξουσία ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ ἐμπορικῆς ἑταιρείας μὴ κεκτημένης πεῖραν εἰς ζητήματα πολιτικῆς διοικήσεως. Ὅθεν τῷ 1773 ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε γενικὸν διοικητὴν εἰς Βεγγάλην, τὸν Οὔορρεν Χαῖστιγκς, ὅστις ἔθεσε τὰ θεμέλια διοικήσεως, ἐπὶ τῶν ὁποίων βραδύτερον ἐστηρίχθη ἡ σημερινὴ βρεττανικὴ διοίκησις τῶν Ἰνδιῶν. Τῷ 1784, ἐπὶ Πίττ, ἐψηφίσθη νόμος παραμείνας ἐν ἰσχύϊ μέχρι τοῦ 1858, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ γενικὸς διοικητὴς περιεβάλλετο εὐρυτέραν δικαιοδοσίαν, ἀφιέμενος ἐλεύθερος νὰ δρᾷ αὐτοβούλως. Ἀλλ' ἡ παγίωσις τῆς βρεττανικῆς ἐξουσίας δὲν εἶχε συντελεσθῆ. Ὑπῆρχον δύο ἐχθρικαὶ δυνάμεις, ὁ Τίππου, σουλτᾶνος τῆς Μυσώρης εἰς τὴν Ν. καὶ οἱ Μαράθαι ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰνδίᾳ. Ἐκτὸς τούτου ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος τῆς συμμαχίας τῶν Γάλλων μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Βρεττανῶν. Ὁ λόρδος Κορνουώλλις ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Τίππου, τὸν ἐνίκησε καὶ προσήρτησε μέρος τῶν ἐδαφῶν του τῷ 1792. Ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη τῷ 1799 μὲ νέας προσαρτήσεις ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἡ παλαιὰ ἰνδικὴ δυναστεία ἀποκατεστάθη εἰς τὴν ἀρχικήν της περιοχὴν τῆς Μυσώρης ὑπὸ βρεττανικὴν προστασίαν. Τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Μυσώρης ἠκολούθησεν ὁ κατὰ τῶν Μαράθα, ἀλλ' ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ λόρδου Μόϊρα (1813—1822). Διὰ ταύτης αἱ ἐξουσίαι τῶν Πέσβα, Βραχμάνων κληρονομικῶν κυβερνητῶν, μετεβιβάσθησαν εἰς τοὺς Βρεττανούς. Οἱ Μαράθα πρίγκιπες ἀπέλαυον αὐτονομίας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βρεττανῶν, οἵτινες διηύθυνον τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν. Ἡ ΒΔ. Ἰνδία ἦτο ἀνέπαφος. Ἀλλ' ὑπὸ τὸν Μόϊρα βραχὺς ἀλλὰ πεισματώδης πόλεμος κατὰ τῶν Γκούρκχα τῆς Νεπὰλ κατέληξεν εἰς τὴν παραχώρησιν ἐκτεταμένων ἐδαφῶν. Ἄλλος πόλεμος κατὰ τῆς Βιρμανίας τῷ 1823 ἔφερε νέας προσαρτήσεις. Αἱ προσαρτήσεις ἔπαυσαν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Φιλικαὶ σχέσεις συνήφθησαν μετὰ τοῦ Ράντζιτ Σίνγκ, τοῦ μαχαραγιᾶ, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τοῦ 1808—1820 ὠργάνωσε τὸ ἰσχυρὸν κράτος τοῦ Παντζάμπ, ἐπιμελῶς ἀποφεύγων νὰ ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν μετὰ τῶν Βρεττανῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σίνγκ (1839) τὸ Παντζὰμπ περιεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Βρεττανοὺς (1845) καθ' ὃν ἡττήθη. Δεύτερος πόλεμος ἠκολούθησε τῷ 1848, κατόπιν τοῦ ὁποίου ὁ λόρδος Νταλχάουζε προσήρτησε τὸ Παντζάμπ. Τῷ 1852 προσηρτήθη, κατόπιν πολέμου, ἡ Κάτω Βιρμανία. Ὁ λόρδος Νταλχάουζε ἐφήρμοσεν εἰς πλείστας περιπτώσεις τὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ἐλλείψει νομίμου διαδόχου τὸ βασίλειον περιέρχεται εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Εἶχε θεσπισθῆ ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ὅτι ὁ μὴ ἔχων διάδοχον ἠδύνατο νὰ υἱοθετήσῃ ἄλλον, ὅστις καὶ θ' ἀνεγνωρίζετο. Ὁ Νταλχάουζε ὅμως δὲν ἀνεγνώριζε τὰς υἱοθεσίας ταύτας καὶ προσήρτησε τὸ Ναγκπούρ, τὴν Σατάρα, τὸ Τζχάνσι καὶ ἄλλα πριγκιπᾶτα. Ἡ τελευταία προσάρτησις, τοῦ βασιλείου τῆς Οὔντχ, ἤρχισε νὰ γεννᾷ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τὴν ὑποψίαν, ὅτι οἱ Βρεττανοὶ διαρκῶς θὰ εὕρισκον προφάσεις ὅπως προσαρτοῦν ἰθαγενῆ κράτη. Ὅτε ὁ Νταλχάουζε ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας, τῷ 1856, τὰ $^2/_3$ τῆς ἐκτάσεως τῆς Ἰνδίας εἶχον περιέλθει ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν κυριαρχίαν. Φαινομενικῶς ἀποκατέστη ἐν Ἰνδίαις ἡσυχία καὶ τάξις, ἀλλ' ἡ δυσφορία καὶ ἡ ἐχθρότης κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας οὐδέποτε κατέπαυσαν. Καὶ ἡ ἐχθρότης δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1857.

Ἡ ἰνδικὴ ἐπανάστασις. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐξερράγη ἐν Ἰνδίαις τῷ 1857 κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν στρατευμάτων, ἐπεξετάθη δ' ἔπειτα καὶ μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Ἐκτὸς τῆς δυσφορίας ἥτις κατεῖχε τοὺς ἰθαγενεῖς, δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ λευκὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἦσαν ἐπαρκῆ, ἠλαττώθησαν συνεπείᾳ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς στάσεως ἦτο τὸ μέτρον τῆς κυβερνήσεως, καθ' ὃ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ κατάταξις εἰς τὸν στρατὸν τῆς Βεγγάλης συνεπήγετο καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὑπηρεσίας ἐκτὸς τῶν Ἰνδιῶν, καίτοι ἀπηγορεύετο ἐπὶ αὐστηροτάτῃ θρησκευτικῇ ποινῇ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ἀνωτέρας κάστεως, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τοῦ στρατοῦ τῶν σεπόϋ, νὰ διασχίσουν τὸν ὠκεανόν. Ἐπὶ πλέον ἡ χρησιμοποίησις λίπους βοείου καὶ χοιρινοῦ περὶ τὰς ἐγκαθίσεις τῶν σφαιρῶν ἐπὶ τῶν καλύκων ἐξηρέθισε τοὺς Μωαμεθανούς, ἀποφεύγοντας τὸν χοῖρον ὡς ἀκάθαρτον, καὶ τοὺς Ἰνδούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ βοῦς εἶναι ἱερός. Μεταξὺ τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τοῦ Μαΐου 1857 μεμονωμέναι στάσεις ἐξερράγησαν εἰς διάφορα συντάγματα. Τὴν 10 Μαΐου ὁμὰς συνταγμάτων ἐκ σεπόϋ ἔσφαξε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ Ντέλχι, ἔνθα οἱ Μωαμεθανοὶ προεκήρυξαν τὴν παλινόρθωσιν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Μογγόλων. Ἡ ἐπανάστασις περιωρίσθη εἰς τὸ Ἰνδοστάν, τὰ ἐδάφη δηλαδὴ τὰ ὁποῖα βρέχει ὁ Γάγγης καὶ οἱ παραπόταμοί του, ἔνθα καὶ ὁ περισσότερος στρατός. Ἐκτὸς τῆς περιφερείας ταύτης αἱ στάσεις ἦσαν σποραδικαί, ἀλλὰ καθίσταντο ἐπικίνδυνοι, καθ' ὅσον αἱ προσχωρήσεις πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας διαρκῶς ηὔξανον. Μικρὰ ὁμὰς λευκῶν κατώρθωσε ν' ἀντιστῇ ἐπί τινας ἑβδομάδας ἐν Καυπώρ, ἀλλὰ τὴν 26 Ἰουνίου παρεδόθησαν. Οἱ περισσότεροι τῆς φρουρᾶς ἐσφάγησαν. Τὰ γυναικόπαιδα ἐκρατήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι, βραδύτερον δὲ ἐσφάγησαν ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἀγγλικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν Χαϊβλοκ. Τὴν 30 Ἰουνίου ἐπολιορκήθη ἡ ἕδρα τῆς ἁρμοστείας ἐν Λούκνωβ. Ὁ βρεττανικὸς στρατὸς ἐπίσης πολιορκῶν τὸ Ντέλχι εὑρέθη κυκλωμένος. Τέλος, ὁ Τζὼν Λώρενς, ἐκ τοῦ Παντζὰμπ κατώρθωσε νὰ στείλῃ ἐνισχύσεις καὶ τὸ Ντέλχι κατελήφθη μετὰ μίαν ἑβδομάδα. Τὴν 15 Σεπτεμβρίου ὁ Χαϊβλοκ ἐπετέθη κατὰ τοῦ Λούκνωβ καὶ ἐνίσχυσε τὴν ἐκεῖ φρουράν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέφθασεν ὁ Σὲρ Κόλιν Κάμπελλ (λόρδος Κλάϋντ), ἀναλαβὼν τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν ἐν Ἰνδίαις. Ἀθρόαι ἀποστολαὶ στρατευμάτων ἔφθανον ἐξ Ἀγγλίας. Ὁ Κάμπελλ ἐξεστράτευσεν, ὅπως ὑποτάξῃ τοὺς ἐπαναστάτας Β. τοῦ Γάγγου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους ὁ σὲρ Χιοῦ Ρὸζ ἤρχισε τὴν ἐκστρατείαν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰνδίᾳ εἰς τὰς ἐπαναστατημένας περιφερείας Ν. τοῦ Γάγγου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Τζάνσι, τὸν Ἰούνιον, δὲν ἀπέμενε πλέον ἢ ἡ καταστολὴ μερικῶν κλεφτοπολέμων.

Τὰ αἴτια τῆς ἐπαναστάσεως ὀφείλονται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τοῦ λόρδου Νταλχάουζε, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς ἔκρινον πᾶν μέτρον τῶν Ἄγγλων ὡς θῖγον τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν. Παραλλήλως πρὸς τὰς γενικὰς ταύτας αἰτίας ἡ κατάστασις τοῦ ἰθαγενοῦς στρατοῦ πολλάκις ἔδωκεν ἀφορμὴν ἀνησυχιῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν. Ἐπανειλημμέναι στάσεις εἶχον ἐκραγῆ, ἡ τελευταία δὲ τῷ 1843—1844 ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Σὶντ καὶ τῆς Φεροζεπούρ.

Μεταρρυθμίσεις. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1858 ἐδημοσιεύθη ἡ βασιλικὴ προκήρυξις, δι' ἧς ἠγγέλλετο, ὅτι τὴνδιοίκησιν τῶν Ἰνδιῶν ἀνελάμβανε τὸ ἀγγλικὸν κράτος, ἡ δὲ εἰρήνη ἐκηρύχθη καθ' ἅπασαν τὴν Ἰνδίαν τὴν 8 Ἰουλίου 1859. Ἡ καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως ηὔξησε τὸ χρέος τῆς Ἰνδίας κατὰ 40 ἑκατομ. λίρας, αἱ δὲ στρατιωτικαὶ μεταβολαί, αἵτινες ἐπηκολούθησαν, ηὔξησαν τὰ ἐτήσια ἔξοδα κατὰ 10 ἑκατομ. Πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος ὠργανώθη τὸ δασμολογικὸν σύστημα, ἐπεβλήθη νέος φόρος ἐπὶ τῆς προσόδου καὶ ἐξεδόθη κρατικὸν χαρτονόμισμα. Ὁ ποινικὸς κῶδιξ, ἀρχικῶς καταρτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μακώλεϋ τῷ 1837, ἐγένετο νόμος τῷ 1860 μετὰ τῆς Πολιτικῆς καὶ Ποινικῆς δικονομίας.

Τῷ 1879 ἐπεβλήθη εἰς τὸ Ἀφγανιστὰν Ἄγγλος ἁρμοστής, οἱ Ἀφγᾶνες ἐξηγέρθησαν, ἠκολούθησε δεύτερος πόλεμος καὶ ἐγκαθιδρύθη ἐν Καβοὺλ βασιλεὺς ὁ Ἀβδοὺρ Ραχμάν, πειθήνιον ὄργανον τῶν Ἄγγλων. Σύρραξις μεταξὺ τῶν Ρώσων καὶ Ἀφγάνων, τῷ 1884, ἠπείλησε νὰ περιπλέξῃ καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλ' ἀπετράπη ὁ κίνδυνος, ἐπιτευχθείσης τῆς ὁριστικῆς διαχαράξεως τῶν συνόρων ὑπὸ μεικτῆς ἐπιτροπῆς τῷ 1889. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀνακηρυχθῆ, ἐπὶ ἀντιβασιλείας τοῦ λόρδου Λύττον, ἡ βασίλισσα Βικτωρία αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν (1 Ἰαν. 1877), τῷ δὲ 1887 τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα, ἐκστρατεύσαντα κατὰ τῆς Βιρμανίας, προσήρτησαν ταύτην, ἐνῷ διὰ συμφωνίας τὸ Βελουχιστάν, Ν. τοῦ Ἀφγανιστάν, παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰνδικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐξασφαλισθεισῶν ταυτοχρόνως τῶν νοτίων ὀρεινῶν διόδων. Τῷ 1887 ἱδρύθη ἡ ἰνδικὴ βουλή, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος νέαι ἐνδείξεις ἀνησυχιῶν ἐσημειώθησαν. Πρὸς πρόληψιν ταραχῶν, ἐλήφθησαν διάφορα αὐστηρὰ μέτρα, ἐφαρμοσθέντος παλαιοτέρου κανονισμοῦ τοῦ 1818, καθ' ὃν ἐπέτρέπετο ἡ φυλάκισις ἢ ἀπέλασις οἱουδήποτε ἄνευ ῥητῶς καθοριζομένης αἰτίας. Συγχρόνως ὅμως πρὸς τὰ μέτρα ταῦτα, εἰσήγοντο καὶ μεταρρυθμίσεις παραχωροῦσαι περισσότερα δικαιώματα εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς. Οὕτω τῷ 1909 δύο ἰθαγενεῖς εἷς Ἰνδὸς καὶ εἷς Μωαμεθανὸς διωρίσθησαν παρὰ τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ,τῷ 1909 ἐψηφίσθη δ' ὁ νόμος τῶν ἰνδικῶν συμβουλίων, δι' οὗ οἱ ἰθαγενεῖς συμμετεῖχον εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ νομοθετικὰ συμβούλια, ἐπίσης δὲ ἔστελλον ἓν μέλος εἰς τὸ ἐξαμελὲς ἀνώτατον συμβούλιον τοῦ ἀντιβασιλέως. Τῷ 1911, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Γ' ἐν Ἰνδίαις, ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη ἐκ Καλκούττας εἰς Ντέλχι.

Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ Ἀγγλία ἔχουσα ἀνάγκην τῆς βοηθείας τῶν Ἰνδιῶν, ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ὅτι μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου θὰ προέβαινεν εἰς μεταρρυθμίσεις τοῦ συντάγματος καὶ θὰ ἐχάριζε πολιτικὴν ἐλευθερίαν κατὰ τὸ δόγμα τῆς «αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν». Εἰς τὰς ὑποσχέσεις ταύτας στηριζόμενοι οἱ Ἰνδοὶ ἐβοήθησαν τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἀγγλίας. Τὸν Σεπτέμβριον 1914, δύναμις 70.000 ἀνδρῶν ἐστάλη εἰς Γαλλίαν, κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ 1915 ἡ συμβολὴ τῶν Ἰνδιῶν ἀνήρχετο εἰς 80.000 Βρεττανοὺς καὶ 210.000 Ἰνδοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ κατάστασις ἐν Ἰνδίαις ἐξειλίσσεται ἀνησυχαστική. Οἱ Μωαμεθανοὶ χωρικοί, ἰδίᾳ ἐν Παντζάμπ, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν οἰκιῶν τῶν Ἰνδῶν δανειστῶν των, πολλὰς τῶν ὁποίων ἐπυρπόλησαν. Ἐν Βεγγάλῃ αἱ ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις ἐνέτεινον τὰς προσπαθείας των. Ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἐν Βανκοῦβερ τοῦ Καναδᾶ, εἰς τοὺς ἐκεῖ ἐγκατεστημένους Σίχας ἐδιδάσκετο ἀπροκαλύπτως ἡ ἐπανάστασις, πλεῖστοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπως συμμετάσχουν εἰς τὸ κίνημα. Τὰ σχέδιά των ἀπεκαλύφθησαν, ἐνηργήθησαν συλλήψεις, ἀλλ' ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τὸ Παντζὰμπ ἐταράσσετο ὑπὸ δολοφονιῶν, ἐπιθέσεων καὶ παντὸς εἴδους πολιτικῶν ἐξεγέρσεων. Ἡ εἴσοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν, ὡς πρὸς τοὺς Μωαμεθανούς, τοὺς ὁποίους ἐπίσημος προκήρυξις τῆς κυβερνήσεως, ἐπὶ τῆς στάσεώς της ἀναφορικῶς πρὸς τὸ Ἰσλὰμ γενικῶς καὶ τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν Μωαμεθανῶν ἰδιαιτέρως, προσεπάθησε νὰ καταπραΰνῃ. Ἡ ἀποχώρησις τοῦ ἀντιβασιλέως λόρδου Χάρντινγκ τὸν Ἀπρίλιον 1916 καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ λόρδου Τσέμσφορντ, οὐδεμίαν βελτίωσιν ἐπήνεγκεν.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ νέου ἀντιβασιλέως, ἡ Ἄννα Μπέζαντ (βλ. λ. *θεοσοφία*) ἐπέτυχεν ὅπως τὸ σχέδιόν της περὶ αὐτοδιοικήσεως υἱοθετηθῇ ὑπὸ τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς ἰνδικῆς βουλῆς καὶ τῆς μωαμεθανικῆς ἑνώσεως, ἵδρυσε τὸν σύνδεσμον τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ διὰ τῶν ἄρθρων της εἰς τὴν ἐφημερίδα της «Νέα Ἰνδία» διήγειρε τὰ πνεύματα τῶν ἰθαγενῶν σπουδαστῶν. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐθνικοφρόνων Γ.Τ. Τίλακ, ὅστις τῷ 1914 εἶχεν ἀποτίσει ἐξαετῆ εἱρκτὴν ἐπὶ στάσει, ἐνήργει δραστηρίως ἐν Βομβάῃ ὑπὲρ τῆς ἐξεγέρσεως. Τὸν Ὀκτώβριον 1916, ὁμὰς Ἰνδῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ νομοθετικοῦ συμβουλίου ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ὑπόμνημα, δι' οὗ αἱ προτεινόμεναι ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μεταρρυθμίσεις, καὶ συγκεκριμένως τὸ σχέδιον Μόρλεϋ-Μίντο, δι' οὗ ηὐρύνοντο τὰ νομοθετικὰ συμβούλια καὶ καθίσταντο ἀντιπροσωπευτικώτερα, ἐκρίνοντο ἀνεπαρκεῖς, ἐζητεῖτο δὲ πλήρης ἀντιπροσώπευσις ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ ἕνωσις τῶν Μωαμεθανῶν, ἱδρυθεῖσα ἀρχικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν προστασίας τῶν Μωαμεθανῶν κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἰνδῶν, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν «νεαρῶν» Μωαμεθανῶν, οἵτινες ἔταξαν σκοπόν των τὴν αὐτοδιοίκησιν. Οὕτως ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας κατέκλυζε τὴν χώραν, παρασύρων, κρημνίζων,καταστρέφων εἰς τὴν ἀκατάσχετον ἀνάπτυξίν του δίκην παμφάγου πυρὸς φυλετικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς φραγμοὺς καὶ δημιουργῶν τὸ φοβερώτερον ὅπλον κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας: τὸ ἰνδικὸν ἐθνικὸν αἴσθημα.

Μετὰ τὸν πόλεμον. Ἡ ἀναγγελία τῆς ἀνακωχῆς (Νοέμβριος 1918) ἐγένετο ἐν μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως πνευμάτων. Ἡ ἰνδικὴ βουλὴ κατέστη τὸ ὄργανον τῶν ἀδιαλλάκτων, διὰ ψηφίσματος δὲ ἐζήτησε τὴν ἄμεσον καὶ πλήρη αὐτοδιοίκησιν, προκηρύξασα τὸ δικαίωμα τῆς Ἰνδίας ὅπως διαθέτῃ τὰ καθ' ἑαυτήν. Αἱ σχέσεις ἰνδικοῦ λαοῦ καὶ ἀγγλικῆς κυβερνήσεως περιῆλθον εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἡ τελευταία ἀπήντησε διὰ τοῦ νομοσχεδίου Ρόουλαντ, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις ἐξουσιοδοτεῖτο νὰ ἐφαρμόζῃ αὐστηρότερον τοὺς νόμους καὶ νὰ καταφεύγῃ εἰς εἰδικὰ μέτρα ὅπου ἤθελον σημειωθῆ ἐπαναστατικαὶ ἐκδηλώσεις. Τὰ κυριώτερα μέτρα ἦσαν: α') Τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα θὰ ἐξεδικάζοντο ὑπὸ εἰδικοῦ τριμελοῦς δικαστηρίου καὶ οὐχὶ ὁρκωτοῦ. β') Ἡ ἐπαρχιακὴ διοίκησις ἐδικαιοῦτο νὰ προβαίνῃ εἰς προληπτικὰς συλλήψεις ἐπαναστατῶν. Ὁ ἐθνικόφρων τύπος καὶ οἱ ἐθνικόφρονες πολιτικοὶ ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν μέτρων, ἐνῷ δὲ ταῦτα συνεζητοῦντο εἰσέτι, ὁ *Μ. Κ. Γκάντι* (βλ. λ.) ἐκήρυξε τὴν παθητικὴν ἀντίστασιν. Ὅταν τὰ μέτρα ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως (Μάρτιος 1919) ὁ Γκάντι καθιέρωσεν

Digitized by Google

ἡμέραν ἐθνικοῦ πένθους καὶ ἀργίας. Τὴν 30 Μαρτίου τὰ καταστήματα ἔκλεισαν ἐν Ντέλχι, ἔλαβον δὲ χώραν διάφοροι αἱματηραὶ συρράξεις μεταξὺ λαοῦ καὶ στρατοῦ. Ὁ ἀναβρασμὸς ἐπεξετάθη καὶ ἐν Παντζάμπ, ἔνθα πλεῖσται αἱματηραὶ συγκρούσεις ἐσημειώθησαν. Ἡ ἐξέγερσις ἐγενικεύθη προσλαβοῦσα χαρακτῆρα καθαρᾶς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως, ἰδίᾳ ὅταν διεδόθη ὅτι ὁ Γκάντι συνελήφθη. Ὁ Γκάντι παρουσιάσθη ἐν Ντέλχι, ἐξέφρασε τὴν θλῖψίν του διὰ τὸ χυθὲν αἷμα, ὁμιλήσας πρὸ μεγάλης συρροῆς πλήθους καὶ συνεβούλευσε τὸν λαὸν ν' ἀπόσχῃ τῶν αἱματηρῶν συγκρούσεων. Τὴν 13 Ἀπριλίου ἔγινεν ἡ «τραγῳδία τοῦ Ἀμρίτσαρ». Κατόπιν ταραχῶν καὶ ἐπιθέσεων ἐναντίον ἀγγλικῶν τινων καταστημάτων οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ γυναικόπαιδα, συνῆλθον εἰς Τζουλιανβάλα Μπάγκ. Ὁ στρατηγὸς Ντάϋερ διέταξε τὸν στρατὸν νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ ἀόπλου πλήθους, φονευθέντων 400 καὶ τραυματισθέντων τριπλασίων Ἰνδῶν. Ἡ σφαγὴ ἐκείνη ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν οὐ μόνον τῶν Ἰνδῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Εὐρωπαίων. Τὸν Δεκέμβριον 1919 τὸ σχέδιον Μοντάγκιου-Τσέμσφορντ κατέστη νόμος. Διὰ τούτου εἰσήγετο τὸ ἐκλογικὸν σύστημα εἰς τὰ ἰνδικὰ νομοθετικὰ σώματα, ἀλλ' ἐξηκολούθουν οὐσιαστικῶς νὰ ἔχουν συμβουλευτικὴν δικαιοδοσίαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ δημοσίευσις αὕτη δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα, καθ' ὅσον συνέπεσε σχεδὸν μὲ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ λόρδου Χόντερ ἐπὶ τῶν ταραχῶν τοῦ Παντζάμπ. Συγχρόνως οἱ ὅροι τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν κατέστησαν ζωηροτέραν τὴν ἐξέγερσιν σχετικῶς μὲ τὸ χαλιφᾶτον. Τὸν Αὔγουστον 1920 ὁ Γκάντι, εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα, ἐκήρυξε τὴν ἀρχὴν τῆς «μὴ συνεργασίας» (non-cooperation), ὡς μόνην θεραπείαν ἐναντίον διοικήσεως, διὰ τὴν ὁποίαν «οὔτε σέβας οὔτε στοργὴν ἔτρεφε», λόγῳ τῆς «ἀσυνειδήτου, ἀνηθίκου καὶ ἀδίκου» στάσεώς της εἰς τὸ ζήτημα τοῦ χαλιφάτου καὶ τῆς μὴ τιμωρίας τῶν ἀρχῶν «αἵτινες ἐπέδειξαν ἐξαιρετικὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν κατὰ τὴν καταστολὴν τῶν ταραχῶν τοῦ Παντζάμπ». Αἱ ἐκδηλώσεις ἐχθρότητος ἐξηκολούθησαν, τακτικώτατα δὲ ἀνεφέροντο ἐπιθέσεις ἐναντίον Ἄγγλων στρατιωτῶν καὶ ἀστυνομικῶν. Ἐπαναστάται εἰς οὓς ἀπεδίδοντο φόνοι, συνελαμβάνοντο, ἐνῷ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια διὰ ψηφίσματος ἐπῄνουν τὴν «αὐτοθυσίαν» τοῦ συλληφθέντος ἐπαναστάτου.

Τῷ 1923 αἱ συνωμοσίαι ἐπολλαπλασιάσθησαν, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις κατέφυγεν εἰς δρακόντεια κατασταλτικὰ καὶ προληπτικὰ μέτρα. Τὸ θέρος τοῦ 1925 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἰνδιῶν (λόρδος Μπέρκενχεντ) προσεκάλεσε τὸν ἀντιβασιλέα λόρδον Ρήντιγκ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως συσκεφθοῦν ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἐν Ἰνδίαις, ἀλλ' αἱ πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς δοθεῖσαι ὑποσχέσεις τῶν Ἄγγλων, δὲν κατώρθωσαν νὰ κατευνάσουν τὰ πνεύματα.

Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος ἐν Ἰνδίᾳ παρουσιάζει σημαντικὰς μεταβολάς. Τὰ χαμηλότερα στρώματα τῶν παριῶν ἢ «ἀθίκτων» ἔδειξαν σημεῖα ὀργανώσεως διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς των, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ Γκάντι, ἀγωνισθέντος ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεώς των. Αἱ ὧραι ἐργασίας εἰς τὰ ἐργοστάσια περιωρίσθησαν εἰς 60 τὴν ἑβδομάδα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος καὶ 54 ὑπὸ τὸ ἔδαφος. Τὸ ἐλάχιστον ὅριον ἡλικίας τῶν ἀνηλίκων ἐργατῶν ἀπὸ 9 ἔτη ηὐξήθη εἰς 12. Τῷ 1924 ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ὁ νόμος ἀποζημιώσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἐργατικῶν σωματείων καὶ ἐκδίκασιν ἐργατικῶν ἀμφισβητήσεων. Τὸ φεμινιστικὸν κίνημα δὲν ἀπεκλείσθη ἐκ τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ Σαροτζίνι Ναΐντου, Ἰνδὴ ποιήτρια, ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν ἰνδικὴν βουλὴν τοῦ 1925, πολυάριθμοι δὲ κυρίαι τῶν τάξεων, αἵτινες προηγουμένως ἐκαυχῶντο διὰ τὴν ἀπομόνωσίν των, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικήν.

Ἀπὸ τοῦ 1927 ἄρχεται νέα φασις τοῦ ἰνδικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1927 εἰς τὸ τμῆμα τοῦ Μαδρὰς τὸ ἰνδικὸν ἐθνικὸν συνέδριον λαμβάνει διὰ πρώτην φορὰν ῥητὴν ἀπόφασιν περὶ πλήρους ἀνεξαρτησίας τῶν Ἰνδιῶν, καὶ ἀρχίζουν μεγάλαι ἀπεργίαι. Κατὰ τὸ 1928 αἱ ἀπεργίαι καὶ αἱ συγκρούσεις λαμβάνουν τεραστίαν ἔκτασιν καὶ παραλύουν ἐπὶ μῆνας τὰς σπουδαιοτέρας βιομηχανίας. Κατὰ τὸ 1929 οἱ οἰκονομικοὶ οὗτοι ἀγῶνες μεταβάλλονται εἰς πολιτικούς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1930 συνέρχεται ἐν Λαχώβῃ πανινδικὸν ἐθνικὸν συνέδριον ὑπὸ τὴν προεδριαν τοῦ Γκάντι, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁριστικὰς καὶ σαφεῖς πλέον ἀποφάσεις περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἐπέδωκε τελεσίγραφον εἰς τὴν βρεττανικὴν ἀντιβασιλείαν τῶν Ἰνδιῶν διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτει τὴν ἀνεξαρτησίαν. Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου τῆς Λαχώρης ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, τὸ ἰνδικὸν ἐθνικὸν κίνημα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν φάσιν. Ὁ Γκάντι, ὅστις ἡγεῖται πλέον τοῦ ὅλου κινήματος καὶ ἔχει τεραστίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἐκήρυξε τὸ μποϋκοτάζ καὶ συστηματικὴν ἀνυπακοὴν εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους, ἐγκαινιάσας τὴν νέαν περίοδον συμβολικῶς δι' ἐξαγωγῆς ἅλατος ἐκ θαλασσίου ὕδατος παρὰ τὴν σχετικὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἀγγλικῶν νόμων. Δ. Σ. Δ.

— [ΦΙΛΟΣΟΦ.] Οἱ Ἰνδοὶ ῥέπουσιν ἤδη κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σύλληψιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ὑπάρξεως, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐν ταῖς Βέδαις ἐγκατεσπαρμέναι βαθυστόχαστοι σκέψεις. «Τὸ Ἓν ἀναπνέει ἐξ ἰδίας δυνάμεως, χωρὶς κανεὶς ἄνεμος νὰ τὸ κινῇ. Τίποτε ἄλλο δὲν ὑπῆρχε πλὴν αὐτοῦ». Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἀδυνατεῖ νὰ τὸ καθορίσῃ· καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ συναισθήματος τῆς ἰδίας ἀγνοίας. «Πόθεν κατάγεται αὐτὸς ὁ κόσμος; Ἐδημιουργήθη ἢ εἶναι ἄχρονος καὶ ἄναρχος; Αὐτὸ τὸ γνωρίζει μόνον Ἐκεῖνος ἐκεῖ ἐπάνω, ὁ ἐν ὑψίστοις. Ἢ μήπως καὶ αὐτὸς τὸ ἀγνοεῖ;». Ἔχομεν λοιπὸν καὶ εἰς τὰς Βέδας αὐτὰς ἴχνη διανοήσεως, ἡ ὁποία θραύει τὰ δεσμὰ τῆς παραδόσεως, παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν τόλμην ταύτην χωρεῖ τὸ πάθος τῆς ἀμφιβολίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς εὑρέσεως. Αἱ ὁδοί, τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν ἡ ἰνδικὴ φιλοσοφία πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων της, τὰ ὁποῖα ἔχει κοινὰ πρὸς πᾶσαν βαθυτέραν φιλοσοφίαν, ὑπῆρξαν διάφοροι, ἐγκαινιαζόμεναι καὶ ἐγκαταλειπόμεναι, ἕως ὅτου τὸ ἰνδικὸν πνεῦμα ἀνεπαύθη ὁριστικῶς ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ *Βράχμα*, τοῦ ἑνὸς καὶ παντός. Ἡ ἰδέα αὕτη ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῇ Ριγβέδᾳ, ἐνισχυομένη δὲ βαθμηδὸν καὶ πλουτιζομένη καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἰνδικὴν ψυχήν. Κυρίως εἰπεῖν εἶναι συνέχισις καὶ ἐνίσχυσις τῆς ἑτέρας ἐκ τῶν δύο ῥοπῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τῇ λατρείᾳ. Ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ ζητεῖ ὁ Ἰνδὸς νὰ προσκτήσηται τὴν χάριν προσωπικῶν θεῶν δι' αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου ἀφοσιοῦται εἰς τὴν ὡς ἀπρόσωπον νοουμένην οὐσίαν τοῦ παντός, ἥτις ἀσκεῖ ἐπ' αὐτὸν ἀεὶ μείζονα δύναμιν. Ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης ῥοπῆς γεννῶνται αἱ ὑπερδύναμοι φυσιογνωμίαι θεῶν, οἷοι ὁ *Βισνοῦ* καὶ ὁ *Σιβά*· ἐκ τῆς δευτέρας ἡ ἰδέα ἐκείνη τοῦ Βράχμα, τῆς θείας οὐσίας, ἥτις περικλείει ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν τὴν ὕπαρξιν, πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν καὶ πᾶσαν τὴν μακαριότητα. Ἀφορμὴν πρὸς σύλληψιν αὐτῆς παρέχει ἡ θυσία, τὸ ἔδαφος δέ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου αὐξάνει, αἱ θεωρίαι τῶν θεολόγων τῆς βεδικῆς θρησκείας περὶ τῆς θυσίας. Κατὰ τὰς θεωρίας ταύτας, ἐν τοῖς λόγοις, ταῖς πράξεσι καὶ τοῖς προσώποις τῆς θυσίας ἐνοικεῖ ἡ μαγικὴν δύναμιν κεκτημένη ἁγιότης, τὸ Βράχμα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία καὶ τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι εἰκὼν ἀφ' ἑνὸς τοῦ σύμπαντος καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀνθρώπου, ταυτιζομένη πρὸς αὐτὰ καὶ τελοῦσα εἰς μυστικὴν σχέσιν πρὸς τὸ σύμπαν, τὸ Βράχμα ζῇ καὶ ἐν αὐτοῖς. Εἶναι ἡ ἐσωτάτη δύναμις, ἡ συνέχουσα τὸ σύμπαν καὶ συγχρόνως ἡ μυστικὴ δύναμις ἡ ἀποτελοῦσα τὴν προσωπικότητα, τὸ Ἀτμάν. Ἡ ἰνδικὴ νόησις ἔχεται στερρῶς τῶν εἰκόνων τούτων καὶ ῥέπει ἀεὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον δυνάμεων, τῶν διαθεουσῶν τὸ σύμπαν, ἀναγωγὴν εἰς τὴν παράστασιν τῆς μιᾶς, κεντρικῆς καὶ τὰ πάντα ἐμψυχούσης δυνάμεως. Ἡ δύναμις αὕτη λαμβάνει τὰ δύο ἐκεῖνα ὀνόματα, *Βράχμα* καὶ *Ἀτμάν*. Βράχμα εἶναι τὸ ἓν καὶ πᾶν, τὸ ἓν δὲ καὶ πᾶν τοῦτο εἶναι συγχρόνως Ἀτμάν. Οὕτως εὑρέθη ὁ μέγας θεός, τὸ μυστηριῶδες, ἄναρχον, αἰώνιον Ὄν, περὶ ὃ στρέφονται ἐφεξῆς αἱ ἰδέαι τῶν Ἰνδῶν. Πᾶσα ἡ μετὰ ταῦτα φιλοσοφία τῶν Ἰνδιῶν, αἱ διάφοροι φιλοσοφικαὶ ῥοπαὶ καὶ αἱ θρησκευτικαὶ κινήσεις ἀρχὴν ἑαυτῶν καὶ κέντρον ἔχουσι τὸ ἓν τοῦτο καὶ πᾶν, τὸ ὄντως ὄν, τοῦ ὁποίου μόριον εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις καὶ τὸ ὁποῖον συγκρινόμενον πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὑποβιβάζει αὐτὰ εἰς φαινόμενα, εἰς μὴ ὑπάρχοντα, εἰς ἀπάτην καὶ πλάνην. Τὸ Βράχμα εἶναι ἡ ἄρσις τῆς πολλότητος, κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου. Ἐντεῦθεν ἕπονται δύο τινά: πρῶτον ὁ ἀφανισμὸς τῆς συνειδήσεως, ἡ πλήρης ταύτισις τοῦ Ἀτμὰν (Ἐγὼ) πρὸς τὸ Βράχμα, ἥτις συντελεῖται διὰ τοῦ θανάτου, καὶ δεύτερον τὸ ἀγνώριστον τοῦ Ἑνὸς τούτου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δι' ἀρνήσεως χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βραχμάνων. Καλεῖται αὐτὸ τοῦτο «Οὐχί», ὅπως δι' αὐτοῦ ἐκφρασθῇ ἡ ἀρχή, ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐσχάτου λόγου τῶν ὄντων, δέον νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τοῦ κόσμου τῶν σχημάτων, τῶν ἤχων καὶ τῆς κινήσεως. Τότε κατανοεῖ ὅτι τὸ Βράχμα εἶναι ἡ μόνη καὶ ἡ ἀσφαλεστάτη πραγματικότης· ἀλλὰ συγχρόνως συναισθάνεται ὅτι εἶναι ταὐτὸ πρὸς τὸ Ἐγώ. «Tat tvam asi» (=αὐτὸ εἶσαι σύ) εἶναι ἡ κλασσικὴ ἐν τῇ συντομίᾳ της ἔκφρασις τῆς ἑνώσεως, τῆς συγχωνεύσεως καὶ τῆς ταυτίσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ παντός. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἀνέκαθεν ἐπειράθησαν καὶ νὰ νοήσωσι τὴν σχέσιν τοῦ Ἑνὸς τούτου πρὸς τὰ πολλά, τοῦ ὄντως ὄντος πρὸς τὰ φαινόμενα ἢ τοῦ θεοῦ, οὕτω νοουμένου, πρὸς τὸν κόσμον. Ἡ ποικιλία τῶν ὄντων γεννᾶται ἐκ τοῦ Ἑνὸς ὡς οἱ σπινθῆρες ἐκ τοῦ πυρός, καὶ ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς αὐτό. Τὸ Βράχμα εἶναι ὁ αὐλός, ὁ δὲ κόσμος οἱ τόνοι. Διὰ τοιούτων καὶ ἄλλων παραβολῶν προσπαθοῦσι νὰ παραστήσωσι τὴν σχέσιν τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν κόσμον. Μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Βράχμα καὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀναμειγνύονται καὶ ἀξιολογικαὶ ἀπόψεις· οὕτω τὸ Ἓν ὑμνεῖται ὡς ἀνέπαφον ἀπὸ τὰς θλίψεις τοῦ κόσμου, ὡς τελοῦν ὑπεράνω τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου. Ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὸ ὁ κόσμος καὶ ὁ βίος ἐμφανίζονται ὡς σκότους, ὡς κόλασις, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐν τῷ μεταξὺ ἰσχυροποιεῖται καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν μετεμψύχωσιν. Ἐνώπιον τῶν δεινῶν τῆς αἰωνίας περιδινήσεως τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον, τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου ἀποβαίνουσιν ἀδιάφορα· ὅ,τι ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ ἐν τῇ αἰωνιότητι ἐξασφάλισις τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ὁδὸν πρὸς ταύτην δεικνύει ἡ ἰδέα τοῦ Βράχμα. Ἡ γνῶσις τοῦ Ἑνὸς καὶ παντὸς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει τὴν ἀπὸ τῆς εἱρκτῆς τῆς ὑπάρξεως ἀπαλλαγήν. Ἡ γνῶσις δὲ αὕτη συνίσταται εἰς τὴν συνείδησιν ὅτι Βράχμα εἶναι Ἀτμάν, εἰς τὴν συνταύτισιν θεοῦ καὶ προσωπικότητος. Διὰ τῆς γνώσεως ταύτης διαπερᾷ ὁ θνητὸς τὸν περικαλύπτοντα τὰ ὄντα πέπλον καὶ βεβαιοῦται περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ «Ἐγὼ εἶμαι Σύ». Ἡ ἀνάγκη τῆς μετεμψυχώσεως δὲν ἔχει πλέον δύναμιν δι' αὐτόν· ἡ ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἀπαλλαγὴ εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— [ΙΑΤΡΙΚΗ] Ἡ ἰνδικὴ ἰατρικὴ ἐμφανίζει ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὸν τύπον, περίπου ἀπὸ τοῦ 1500 π. Χ., τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὴν χώραν Ἀρίων λαῶν. Σχέσεις πρὸς τὸν βαβυλωνιακὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν σινικὸν βεβαίως ὑπῆρξαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν καὶ πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (327 π. Χ.), ὁπότε βεβαίως ἐγνώσθη βαθύτερον ὁ ὅλος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καί, ὡς εἰκός, ἡ ἑλληνικὴ ἰατρική. Ἀπὸ τῆς ΙΑ' μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος διὰ τῶν Μωαμεθανῶν κατακτητῶν εἰσήχθη ἡ ἀραβικὴ ἰατρική, ἀπὸ δὲ τοῦ 1707, ὁπότε ἡ Ἀγγλία κατέλαβε τὴν χώραν, ἤρξατο εἰσαγομένη καὶ ἡ νεωτέρα εὐρωπαϊκὴ ἰατρική. Ζήτημα μέγα ὑπῆρξεν, ἂν ἡ ἰνδικὴ ἰατρική, ὡς γνωρίζομεν ταύτην σήμερον ἀπὸ ἰατρικῶν συγγραμμάτων, εἶναι αὐτόχθων ἢ εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἑλληνικὴ ἰατρική, πρὸς ἣν ἦλθεν εἰς σχέσιν κυρίως ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ ἔκγονος ταύτης ἀραβική, ἧς γνῶσιν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Καί τινες μὲν τῶν ἐρευνητῶν ὑποστηρίζουσιν, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ γνώσεων μεταφυτευθεισῶν ἐξ Ἑλλάδος, ἄλλοι ὅμως ὑποστηρίζουσι καὶ αὐτόχθονα ἀνάπτυξιν, καίτοι ἐν πολλοῖς ἡ ἀπὸ ἑλληνικῶν πηγῶν ἐξάρτησις τῆς ἰνδικῆς ἰατρικῆς εἶναι κατάδηλος.

Τῆς κυρίως ἰνδικῆς ἰατρικῆς διακρίνομεν 2 περιόδους: α') τὴν βεδικήν, τὴν περιλαμβανομένην ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις θρησκευτικοῖς συγγράμμασι, ταῖς Βέδαις (Ριγβέδας, Σαμαβέδας, Ἰαγουρβέδας καὶ Ἀθαρβαβέδας), ἅτινα ἦλθον εἰς φῶς ἀπὸ τοῦ 1500 μέχρι τοῦ 800 π.Χ. καὶ β') τὴν βραχμανικήν, κληθεῖσαν οὕτως ἀπὸ τῶν γνωστῶν ἱερέων τῶν Ἰνδῶν, τῶν βραχμάνων, ὧν εἶναι γνωστὴ ἡ ἐκπολιτιστικὴ δρᾶσις καὶ ἡ συνεργία ἐπὶ τὴν πνευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἰνδῶν. Καὶ ἡ μὲν βεδικὴ ἰατρικὴ φέρει θεουργικὸν τελείως χαρακτῆρα. Θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ μάγοι εἶναι οἱ κύριοι παράγοντες τῶν νόσων. Τῆς θρησκείας δὲ συνισταμένης εἰς τὴν λατρείαν τῶν φυσικῶν στοιχείων, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τοῦ πυρός, τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, ἐν μὲν τῇ βεδικῇ ἐποχῇ ὁ Ἴνδρας ἦτο ὁ μέγας θεός, ἐν δὲ τῇ βραχμανικῇ προσωποποίησις τοῦ ἡλίου ὁ Βράμας ἢ Παραβράμας, ὁ μετὰ τοῦ Βράχμα καὶ τοῦ Σίβα ἀποτελῶν τὴν ἰνδικὴν Τριμούρτην, ὁ καταβαίνων ἐπὶ τὴν γῆν, ὁπόταν ἐτάρασσέ τι σπουδαῖον τὸν κόσμον, πρὸς οὓς καὶ ἀπετείνοντο οἱ πάσχοντες, εἰδικῶν θεοτήτων ἰατρικῶν μὴ ὑφισταμένων. Εἶτα ὅμως ἤρξαντο ν' ἀναφαίνωνται καὶ εἰδικοὶ ἰατροὶ θεοί, οἷοι οἱ διόσκουροι Ἄσβινς, ἰατροὶ καὶ χειρουργοὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, θεραπεύοντες τὴν στείρωσιν καὶ γνωρίζοντες τὸ μέσον *σόμα*, δι' οὗ παρετείνετο ἡ ζωή· ὁ Ροῦδρα, παραγωγὸς μᾶλλον νόσων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιτριβῆς εἰδικῆς σκευασίας, *ζαλάσα* καλουμένης, θεραπεύων τὴν χοιράδωσιν· ὁ Δάταρ, ἰατρὸς τῶν καταγμάτων, ἡ Σιτάλα, θεότης τῆς εὐλογίας. Κατὰ νεωτέρους χρόνους ὁ Δεβαντάρι ἦτο κυρίως ὁ ἰατρὸς τῶν θεῶν, ὅστις ἐνσαρκωθεὶς ἵνα ὑπαγορεύσῃ εἰς τὸν διάσημον ἰατρὸν Σουσρόντα χάριν τῶν πασχόντων τὸ σωτήριον σύγγραμμα αὐτοῦ, εἰκονίζεται φέρων ἀνὰ χεῖρας τὸ κύπελλον τῆς *ἀμρίτας* (ἀθανασίας). Τὰς νόσους ὅμως παρῆγον καὶ δαίμονες (ρακσάσας) καὶ μάγοι. Κατὰ ταῦτα εὐχαὶ μὲν καὶ θυσίαι πρὸς τοὺς θεούς, ἐπῳδαὶ δὲ καὶ ἀντιμαγικαὶ πράξεις κατὰ τῶν δαιμονικῶν καὶ μαγικῶν ἐπηρειῶν ἦσαν τὰ πρῶτα ἐν Ἰνδικῇ θεραπευτικὰ μέσα. Κατὰ τὴν βεδικὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον ἤδη καὶ ἰατροί, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἐν κιβωτίῳ τὰ ἐν χρήσει θεραπευτικὰ μέσα.

Ἡ βραχμανικὴ ἰατρικὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 800 π. Χ., ἐξικνεῖται μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀραβικῆς ἰατρικῆς (1000 μ. Χ.), εἶναι δὲ ὑποδεεστέρα τῆς ἑλληνικῆς, πρὸς ἣν δεικνύει πολλὰς ὁμοιότητας. Οἱ βραχμᾶνες, οἵτινες καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ ἔσχον δρᾶσιν οὐ σμικρὰν κατὰ Διόδωρον Σικελιώτην (ΙΙ, 40) προέλεγον «περὶ αὐχμῶν καὶ ἀνομ-

Digitized by Google

βρίας, ἔτι δὲ καὶ ἀνέμων εὐπνοίας», ἀλλὰ καὶ «νούσων καὶ τῶν ἄλλων τῶν δυναμένων τοὺς ἀκούοντας ὠφελῆσαι»· ἑτέρα δὲ τάξις τούτων, οἱ Γαρμάνες, λιτῶς καὶ σωφρόνως ζῶντες, ἠδύναντο «τὰς γυναῖκας πολυγόνους ποιεῖν καὶ ἀρρενογόνους καὶ θηλυγόνους διὰ φαρμακευτικῆς· τὴν δὲ ἰατρείαν διὰ σιτίων τὸ πλέον οὐ διὰ φαρμάκων ἐπετέλουν. Τῶν φαρμάκων δὲ μάλιστα εὐδοκιμεῖν τὰ ἐπίχριστα καὶ καταπλάσματα, τ' ἄλλα δὲ κακουργίας πολὺ μετέχειν» (*Στράβ.* ΙΕ'. 713, 66).

Ἱδρυτὴν τῆς παθολογίας ἐν Ἀθήναις θεωροῦσι τὸν *Ἀτρέϋα*, ζήσαντα ἐν Δυτικαῖς Ἰνδίαις κατὰ τὴν ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, τῆς δὲ χειρουργικῆς τὸν *Σουσρούταν*, ζήσαντα κατά τινας περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις, ὧν τὰ ἔργα ἐπεξειργάσθη τρίτος ἰατρὸς περίφημος, ὁ *Καράκα*, ζήσας κατὰ τὴν Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁπότε κατ' ἄλλους ἔζησε καὶ ὁ Σουσρούτας. Τέλος τὰ συγγράμματα τοῦ τε Σουσρούτα καὶ Καράκα ἐπεξειργάσθη ὁ *Βαγπάτα*, ζήσας κατὰ τὴν Ζ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Τὰ ἔργα τῶν 4 τούτων ἰατρῶν ἀποτελοῦσι τὰς κυρίας πηγάς, ἀφ' ὧν ἀρυόμεθα τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῆς ἰατρικῆς τῶν Ἰνδῶν, διότι οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς, ζήσαντες κατὰ νεωτέρους χρόνους, ἀρκοῦνται ὡς τὰ πολλὰ εἰς ἁπλᾶ ὑπομνήματα τῶν ἀρχαίων τούτων συγγραμμάτων. Τῷ 1889 ἀνευρέθη ἐν τῷ σινικῷ Τουρκεστὰν καὶ ἔν τινι βουδικῇ «στούπᾳ» χειρόγραφον, ὅπερ ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ Bowers, καλεῖται νῦν «χειρόγραφον Bowers». Τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ 56 φύλλων καὶ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος παρεδόθη εἰς τὸν διάσημον ἐν Καλκούττᾳ σανσκριτιστὴν R. Hoernle, ὅστις μετέφρασε καὶ ὑπεμνημάτισεν αὐτό. Εἶναι ἐγκόλπιον θεραπευτικὸν καὶ φαρμακολογικόν, περιέχον παιδοκομικὰς συμβουλὰς καὶ ἄλλας περὶ τοκετοῦ, λοχείας καὶ στειρώσεως. Ἐνδιαφέρον ἐπὶ τούτοις εἶναι ὅτι ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ὁ διαβήτης, ὡς οὖρον γλυκύ, ὅπερ οἱ κύνες λείχουσιν.

Ἡ *ἀνατομία* τῶν Ἰνδῶν ἦτο ὅλως ἀρχέγονος. Ἡ ἀνατομὴ ἄλλωστε τῶν νεκρῶν ἀπηγορεύετο ὑπὸ τῆς θρησκείας, αὐτὴ δ' ἡ ἐπίδειξις ἁπλῶς νεκροῦ σώματος ἀπῄτει πρὸς ἀποκάθαρσιν χρῆσιν λουτρῶν καὶ ἄλλων μέσων. Μετὰ ταῦτα ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη παρεκάμφθη, τοῦ πτώματος ἐμβυθιζομένου ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Γάγγου ὕδατι, μεθ' ὃ ἐπετρέπετο ἡ ἐξέτασις τούτου μακροσκοπικῶς. Δι' ὃ καὶ ἡ ἰνδικὴ ἀνατομικὴ ἀρκεῖται εἰς ἁπλῆν τῶν ὀργάνων ἀπαρίθμησιν, ὡς τὰ πολλὰ φανταστικήν. Ὑποτίθεται π. χ. ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ σώματι 700 φλέβες, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ διαβρέχουσαι τὸ σῶμα, οἷον τρόπον αἱ αὔλακες ἀρδεύουσι τοὺς κήπους. Ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ ἄρχονται καὶ τὰ νεῦρα. Ἡ *φυσιολογία* εὕρηται εἰς σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Κύριοι χυμοὶ τοῦ σώματος εἶναι ἡ βλέννα, ἡ χολή, ὁ ἀήρ, διερχόμενος ὅλον τὸ σῶμα, ὧν ἡ διαφθορὰ προξενεῖ τὰς νόσους. Ὁ ἀὴρ εἶναι ὁ φορεὺς τῆς ζωῆς, ἑδρεύει δὲ μεταξὺ ποδῶν καὶ ὀμφαλοῦ, ἡ χολὴ ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς καρδίας καὶ ἡ βλέννα ἀπὸ ταύτης μέχρι κορυφῆς τῆς κεφαλῆς. Καὶ ὁ μὲν ἀὴρ ἐξουσιάζει τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἡ χολὴ τὴν μέσην, ἡ δὲ βλέννα τὴν παιδικήν. Κατὰ τὴν πέψιν παράγονται ἐκ τῆς τροφῆς κατὰ χρονικὰ διαστήματα 5 ἡμερῶν τὰ 7 κύρια τοῦ σώματος συστατικά, ὁ χυλός, τὸ αἷμα, οἱ μύες, τὸ λίπος, τὰ ὀστᾶ, ὁ μυελὸς καὶ τὸ σπέρμα. Ἀπὸ τούτων δὲ περαιτέρω ἀποχωρίζονται καὶ ἀποβάλλονται 7 εἴδη διαχωρημάτων, ἐν οἷς τὰ οὖρα καὶ τὰ κόπρανα.

Ἡ *παθολογία* τῶν Ἰνδῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς μεταβολῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν χυμῶν τούτων ἢ ὅλων ὁμοῦ. Καὶ 80 μὲν νόσοι προέρχονται ἐκ μεταβολῶν τοῦ ἀέρος, 40 τῆς χολῆς καὶ 20 τῆς βλέννης. Μεταξὺ τῶν αἰτίων καταλέγονται δαιμονικαὶ ἐπήρειαι, μαγεία κτλ. Ἡ *διαγνωστικὴ* εὕρηται ἐν προόδῳ. Ἡ ἐπισκόπησις, ἡ ψηλάφησις, ἡ ἐπίκρουσις καὶ ἡ ἀκρόασις εἶναι ἐν χρήσει, ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ὁ ἰατρὸς δέον νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν γεῦσιν, νὰ λάβῃ δ' ὑπ' ὄψει τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ ἀσθενοῦς, τὸ βλέμμα, τὴν γλῶσσαν, τὴν φωνήν, τὰ οὖρα καὶ τὰ κόπρανα. Ἦχοι παθολογικοὶ κατὰ τὴν ἀναπνοήν, κριγμὸς κατὰ τὰ κατάγματα, ἀνώμαλοι ἦχοι ἀπὸ τῶν ἐντέρων ὡς ἄριστα περιγράφονται. Ὁ σφυγμός, οὗ διακρίνονται πλεῖστα εἴδη, δέον νὰ ἐξετασθῇ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, δεξιὰ ἐπὶ ἀνδρός, ἀριστερὰ δ' ἐπὶ γυναικός. Ἡ *πρόγνωσις* ἐπηρεάζετο ἐκ διαφόρων σημείων κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ ἰατροῦ (συνάντησις εὐοιώνων προσώπων ἢ πραγμάτων) πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ ἐκ τοιούτων παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ πρόγνωσις ἦτο δυσοίωνος ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τῶν κακοήθων νοσημάτων, οἷα: ἡ λέπρα, ὁ ἀσκίτης, αἱ αἱμορροΐδες, τὸ συρίγγιον τοῦ ὀρθοῦ, ἡ λιθίασις, ἡ ἀνώμαλος θέσις τοῦ ἐμβρύου κτλ. Ἡ πρόγνωσις ἦν ἐπίσης ἐκ τῶν προτέρων κακὴ ἐπὶ βασιλέων, βραχμάνων, γερόντων, παιδίων, παρ' οἷς ἔδει νὰ χορηγῆται μικροτέρα δόσις φαρμάκων, ὁπότε ταῦτα καθίσταντο ἀνενεργά. Διάκρισιν νόσων ἀνευρίσκομεν ἤδη ἀπὸ τῆς βεδικῆς ἐποχῆς. Ἡ εἰδικὴ νοσολογία αὐτῶν περιλαμβάνει 25 εἴδη πυρετῶν, ἐν οἷς καὶ διαλείποντες πυρετοί, 20 εἴδη γονορροίας, 8 διαβήτου, 9 ἐρυσιπέλατος, 74 παθήσεις στόματος κλπ. Ἡ λέπρα, ὁ διαβήτης, ἡ λευκωματουρία εἰσὶ γνωσταί.

Ἡ *φαρμακολογία* αὐτῶν περιελάμβανε πλεῖστα φάρμακα, χορηγούμενα ὑπὸ πάσας καὶ τὰς νῦν ἐν χρήσει μορφάς, καὶ ἀπολαμβανόμενα καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως. Ὁ Σουσρούτας γνωρίζει περὶ τὰ 700. Ἐκ τῶν μετάλλων ἦσαν ἐν χρήσει ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, ὁ μόλυβδος, ὁ σίδηρος κλπ., ἐκ δὲ τῶν πολυτίμων λίθων ὁ ἀδάμας, τὸ ρουβίνιον, ὁ σάπφειρος, τὸ τοπάζιον κλπ. Ἐκτὸς τούτων ὅμως ἦσαν ἐν χρήσει τὸ θεῖον, ἡ στυπτηρία καὶ ἰδίᾳ ὁ ὑδράργυρος, οὗ χρῆσις πιθανώτατα πρῶτον ἐγένετο ἐν Ἰνδικῇ, ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς ἐπὶ δερματικῶν νοσημάτων καὶ μετέπειτα τῆς εὐλογίας. Εἰς τὸ φάρμακον τοῦτο ἀπέδιδον θείας ἰδιότητας: «ὁ γνωρίζων τὰς ἰαματικὰς ἰδιότητας τῶν φυτῶν εἶναι ἄνθρωπος, τοῦ ὕδατος καὶ πυρὸς δαίμων, τῆς προσευχῆς προφήτης, τοῦ ὑδραργύρου θεός». Μεταξὺ τῶν ἀπὸ τῶν ζῴων ἀπολαμβανομένων θεραπευτικῶν μέσων καταλέγονται κόνεις ὀστῶν, ὀδόντων, γάλα γυναικὸς ἀλλὰ καὶ διαχωρήματα. Ἐν μεγάλῃ τιμῇ ἦτο ἰδίᾳ ἡ ὑδροθεραπεία καὶ ἡ χρῆσις λουτρῶν. Ὁ ἰατρός, ὁ ἀσθενὴς καὶ τὰ φάρμακα εἶναι οἱ 4 πόδες τῆς ἰατρικῆς, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ θεραπεία. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἰατρὸς μόνος δύναται ὡς ἔμπειρος πλοηγὸς νὰ ὁδηγήσῃ τὸ πλοῖον εἰς τὸν λιμένα ἄνευ συμβοηθῶν.

Ἡ *χειρουργικὴ* εὕρητο ἐν προόδῳ. Αὕτη ἐθεωρεῖτο πολύτιμος πρόοδος, ἀποσταλεῖσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πηγὴ ἀσφαλοῦς φήμης ἐν τῇ γῇ, κατέφευγον δ' εἰς ταύτην τῶν λοιπῶν θεραπευτικῶν μέσων ἀστοχούντων. Ταυτόχρονος γνῶσις ταύτης μετὰ τῆς παθολογίας ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος, δι' ὃ καὶ ὁ στερούμενος τῆς ἑτέρας τούτων προσωμοίαζε πτηνῷ μετὰ μιᾶς μόνον πτέρυγος. Ἡ ἐγχείρησις ἀνελαμβάνετο καθ' ὡρισμένας εὐοιώνους ἡμέρας, τοῦ ἀσθενοῦς ναρκουμένου ἐνίοτε καὶ δι' οὐσίας «σαμοΐνι» καὶ ἀφυπνιζομένου δι' ἄλλης «σαμογίνι». Ἡ ἐπιτυχία τούτων ὠφείλετο καὶ εἰς τὴν τηρουμένην ἐκ θρησκευτικῶν λόγων μεγάλην καθαριότητα τῶν Ἰνδῶν. Ἐργαλεῖα ἀναφέρονται πάμπολλα, ἔπακμά τε καὶ ἀμβλέα (μαχαίριον, ψαλίς, πρίων, βελόνη, λαβίδες, κατοπτῆρες ἔσω κοιλοτήτων κτλ.). Κυρίως ἐγίνετο χρῆσις πεπυρακτωμένου σιδήρου, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ὑπὸ τοῦ Σουσρούτα προτιμητέος τοῦ μαχαιρίου. Ἐπὶ ἐξογκώσεων ἔτι τοῦ σπληνὸς ἐνεπηγνύοντο ἐν αὐτῷ πεπυρακτωμέναι βελόναι. Ἡ φλεβοτομία ἦτο μεταξὺ τῶν συχνοτέρων ἐγχειρήσεων. Τὰ τραύματα ἐρράπτοντο (διὰ λινοῦ ἢ φυτικοῦ ράμματος ἢ καὶ τριχῶν), εἶτα δ' ἐπεδένοντο διὰ βάμβακος, μοτοῦ κτλ. Χρῆσις μαγνήτου τὸ πρῶτον ἀπαντᾶται πρὸς ἐξέλκυσιν ἀπ' αὐτῶν μεταλλικῶν ξένων σωμάτων. Ἐπὶ καταγμάτων ἐγίνετο χρῆσις τάσεως καὶ ἀκινητοποιούντων ναρθήκων.

Παρὰ ταύτας ὅμως ἀναφέρεται καὶ ἐγχείρησις λαπαροτομίας, ραφὴ ἐντέρου (διὰ μυρμήκων, ὧν αἱ κεφαλαὶ ἀπεκόπτοντο, ἀφοῦ ἔδακνον τὰ χείλη τοῦ τραύματος), λιθοτομία διὰ περιναϊκῆς τομῆς, ἀλλὰ καὶ πλαστικαὶ ἐγχειρήσεις ὤτων, χειλέων καὶ ἰδίᾳ ρινός, τῆς ἀποκοπῆς ταύτης πρὸς τιμωρίαν οὔσης λίαν συχνῆς ἐν Ἰνδίαις. Ἐπὶ ἐκστρατειῶν ὁ βασιλεὺς παρελάμβανε παρ' ἑαυτῷ ἰατρὸν ἔμπειρον, ὅστις, κατὰ Σουσρούταν, διαμένων παρὰ τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως, ἔδει νὰ ἐπιτηρῇ τὰς τροφάς, τὸ ὕδωρ, τὰς θέσεις τῆς κατασκηνώσεως καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ μὴ δηλητηριασθῇ τὸ στράτευμα.

Ἡ *ὀφθαλμολογία* ἦτο ἀρχέγονος. Τοῦ ὀφθαλμοῦ γνωρίζουσι 4 χιτῶνας καὶ 76 νοσήματα. Ἡ θεραπεία ἐγίνετο διὰ φαρμάκων, ἐπιθεμάτων, σκαριφισμῶν καὶ δι' ἐξαιρέσεως τῶν ἐμπαρθέντων ξένων σωμάτων. Τὴν γνῶσιν ἐκτελέσεως τῆς ἐγχειρήσεως καταρράκτου δὲν ἐπιβεβαιοῖ ὁ Hirschberg. Ἡ *μαιευτικὴ* καὶ *γυναικολογία* ἦσαν ἐν προόδῳ. Ἡ σύλληψις ἐπήρχετο δι' ἑνώσεως τοῦ σπέρματος μετὰ τῶν ἐμμήνων, ἡ διάρκεια δὲ τῆς κυήσεως ἦτο 10 μηνῶν. Κατὰ τὸν τοκετὸν ἐβοήθουν 4 γυναῖκες, τὸ δ' ὕστερον ἐξῆγον δι' ἐμετικῶν εἴτε διὰ πιέσεως ἐξωτερικῶς τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλίας, εἴτε διὰ κινήσεως τοῦ σώματος τῆς τεκούσης. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς διὰ καισαρικῆς τομῆς ἐξήγετο τὸ ἔμβρυον.

Ἡ *ὑγιεινὴ* ἦτο ἐν προόδῳ. Ἰδίᾳ ἐπεβάλλετο σώματος, χειρῶν, στόματος ἐπιμελὴς καθαριότης. Ἡ ἀνάτριψις πρὸς καταστολὴν κόπου καὶ πρόκλησιν ὕπνου ἦν ἐν χρήσει, ὡς καὶ ἡ γυμναστικὴ πρὸς τόνωσιν τοῦ σώματος. Ἡ *τοξικολογία* ἠσχολεῖτο παρὰ τὰς λοιπὰς δηλητηριάσεις καὶ περὶ τῶν ἐκ δηγμάτων ὄφεων, τῶν τόσῳ συνήθων καὶ θανατηφόρων ἐν Ἰνδικῇ.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς γνωρίζομεν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἱερεῖς ἦσαν οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὸν ἰατρόν, εἶτα ὅμως ἀνεπτύχθησαν καὶ τάξεις ἰατρῶν, οἱ *Βαιδύαι*, τῆς τάξεως τῶν Ἀμπάστα, οἵτινες ἀπὸ βραχμάνων κυρίως κατήγοντο, καὶ οἱ *Βαισύαι*, κατωτέρας τάξεως, οἵτινες πάντες ὅμως ἐτύγχανον πολλῆς τιμῆς.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἰατρικῆς διήρκει 6 ἔτη, ἤρχετο ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους, διενηργεῖτο δὲ ὑπὸ ἰδιωτικῶν διδασκάλων, οἵτινες ἀνελάμβανον οὐχὶ πέραν τῶν 6 μαθητῶν, οἵτινες συνήθως ἦσαν μέλη ἰατρικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ ταυτόχρονος πρακτικὴ ἐξάσκησις ἐθεωρεῖτο ἀναγκαιοτάτη. Περὶ τὴν ἐγχειρητικὴν οἱ σπουδασταὶ ἠσκοῦντο ἐπὶ ὀπωρῶν, ἀσκῶν, ἢ κύστεων (πεπληρωμένων) ἢ τέλος καὶ ἐπὶ ζῴων νεκρῶν πρὸς ἐξαγωγὴν ὀδόντων ἢ φλεβοτομίαν κτλ. Ὁ ἰατρὸς ἔδει, κατὰ κανόνας ὁμοίους τοῖς ἱπποκρατικοῖς, νὰ ᾖ εὐπροσήγορος, καθάριος, εὐγενοῦς παραστάσεως, μετὰ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος νοσηλεύων τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοῦ. Οἱ ἰατροὶ οὐδένα φόρον κατέβαλλον, ἐπισκεπτόμενοι τοὺς πτωχοὺς δωρεὰν καὶ ἀνταμειβόμενοι μόνον ὑπὸ τῶν πλουσίων.

ΑΡ. Π. Κ.

— [ΤΕΧΝΑΙ] Πλουσία καὶ ἀείποτε ζῶσα εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ παράδοσις καὶ καλλιέργεια εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰς πλησιοχώρους περιοχάς. Ὁ βίος τῆς ἰνδικῆς τέχνης ἀριθμεῖται εἰς μακροτάτην σειρὰν αἰώνων, τὰ μεμαρτυρημένα ὅμως ἴχνη τῆς ὑπάρξεώς της δὲν ἀνέρχονται πέραν τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., μάλιστα δὲ ἀφθονώτερα ἐμφανίζονται ταῦτα ἀπὸ τοῦ Β' ἡμίσεος τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἔδρασε δ' ἡ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ πρῶτον ἀναφαινομένη ἰνδικὴ τέχνη εἰς εὐρυτάτας περιοχάς: οὐ μόνον εἰς τὸ Ἰνδοστάν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς νήσους Κεϋλάνην καὶ Ἰάβαν, καὶ εἰς τὴν Ἰνδοκίναν καὶ τὴν Σουμάτραν, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ ἰνδικὴ τέχνη, καθορωμένη ἐν τῷ συνόλῳ της, διαιρεῖται εἰς πέντε μεγάλας περιόδους. Ἡ πρώτη τούτων, *πρωτοβραχμανικὴ* καλουμένη, περιλαμβάνει τοὺς πρώτους ἀσαφεῖς αἰῶνας τῶν καλλιτεχνικῶν προσπαθειῶν τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. Κατ' αὐτὴν φαίνεται, ὅτι τὰ ἐν χρήσει οἰκοδομήσιμα ὑλικὰ δὲν ἦσαν ἄλλα ἢ τὸ ξύλον καὶ οἱ ὀπτόπλινθοι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἀρχιτεκτονήματα τῶν χρόνων τούτων ἦσαν ἐφημέρου διαρκείας. Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Ἀσόκα εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τοῦ λίθου εἰς τὴν οἰκοδομικήν, τοῦτο δὲ τὸ γεγονὸς ἀπετέλεσε τὴν ἀρχὴν νέας περιόδου διὰ τὴν ἰνδικὴν τέχνην, τόσον πλουσίας εἰς ὀνομαστὰ ἔργα, ὥστε νὰ τίθεται ἔξω πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν μακρῶν αἰώνων εἶχον παρασκευασθῇ οἱ ἀρχιτεκτονικοὶ τύποι, εἰς οὓς ἡ χρῆσις τοῦ λίθου προσέδωκε μεγαλοπρέπειαν, μονιμότητα καὶ διάρκειαν. Ἡ δευτέρα περίοδος, φθάνουσα μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, περιέχει τὴν παλαιοτέραν *βουδικὴν* τέχνην. Ἡ τρίτη περίοδος, καλύπτουσα τοὺς τρεῖς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας καὶ λήγουσα κατὰ τὸ α' τέταρτον τοῦ τετάρτου, περιλαμβάνει τὴν *ἑλληνοβουδικὴν* (βλ. λ.) ἢ ἰνδοελληνικὴν τέχνην τῆς Γκαντάρας. Ἡ τετάρτη καλύπτει διάρκειαν χρονικὴν τεσσάρων καὶ ἡμίσεος περίπου αἰώνων (ἀπὸ τοῦ 320 μέχρι τοῦ 750 μ. Χ.) καὶ εἶναι γνωστὴ ὡς ἡ περίοδος τῆς κατὰ κυριολεξίαν βουδικῆς τέχνης. Ἡ πέμπτη, τέλος, περίοδος, διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΖ' μ. Χ. αἰῶνος, εἶναι γνωστὴ ὡς ἐποχὴ τῆς *νεοβραχμανικῆς* τέχνης. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' μ. Χ. αἰῶνος ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς νεωτέρας ἰνδικῆς τέχνης, ἡ ὁποία ἔχει κοσμοπολιτικώτερον χαρακτῆρα καὶ κατά τινα τρόπον δὲν ἀποτελεῖ αὐστηρὰν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος τῶν Ἰνδιῶν. Ἰδιότυπον μορφὴν τῆς ἰνδικῆς τέχνης ἀποτελεῖ ἡ ἰνδοσινικὴ τέχνη, ἥτις ἐκαλλιεργήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν χερσόνησον τὴν ἐκτεινομένην μεταξὺ τοῦ Ἰνδοστὰν καὶ τῆς Κίνας, δηλαδὴ εἰς τὸ Καμπόντζ, τὴν Κοχιγκίναν, τὸ Σιὰμ καὶ τὸ Λαὸς καὶ ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης τῆς Ἰάβας. Ὠνομάσθη δ' ἡ τέχνη αὕτη ἰνδοσινική, διότι προῆλθεν ἐκ συμμείκτων ἐπιδράσεων, σινικῶν ἀφ' ἑνὸς (ἐπὶ τοῦ Ἀννὰμ ἰδίᾳ, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μ. Χ.), ἰνδικῶν ἀφ' ἑτέρου (εἰς τὸ Καμπόντζ ἰδίᾳ, ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ.). Ἡ ἰνδοσινικὴ αὕτη τέχνη περιλαμβάνει τρεῖς διακεκριμένους ἀπ' ἀλλήλων κλάδους: τὴν τέχνην *Χάμ*, τὴν *σιαμαίαν* καὶ *λαότιον* τέχνην καὶ τὴν τέχνην *Κμέρ*.

Τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τῆς ἰνδικῆς τέχνης εἶναι ἡ πρωτοτυπία, ἡ ποικιλία καὶ ὁ μυστικισμός. Καλλιεργηθεῖσα εἰς χώραν μεγαλειωδῶν φυσικῶν ἐκδηλώσεων, περικλειομένην ἀπὸ ὑψηλὰ ὄρη, διαρρεομένην ἀπὸ τεραστίους ποταμούς, καλυπτομένην ἀπὸ ἀπέραντα δάση, καταπλημμυριζομένην ἀπὸ χειμαρρώδεις βροχὰς καὶ φλεγομένην ἀπὸ ἀνηλεῆ καύματα, δημιουργηθεῖσα δ' ὑπὸ λαοῦ ὠθοῦντος τὸν μυστικισμὸν μέχρι φρενίτιδος καὶ τὴν εὐλάβειαν μέχρι παρακρούσεως, φαίνεται ἄσχετος πρὸς κάθε δεσμὸν λογικῆς, πρὸς κάθε ὅριον τάξεως. Εἰς αὐτὴν δὲν ὑπάρχει οὔτε μέτρον, οὔτε διαύγεια. Ἐν τῷ συνόλῳ της παρέχει τὴν ἐντύπωσιν τερατώδους μεγαλουργήματος, τὸ ὁποῖον ἔξαλλος καὶ πυρέσσουσα φαντασία συνέλαβε καὶ δεξιοτεχνία κατεξαντλουμένη εἰς τὰς ἀπωτάτας καὶ ἐλαχίστας τῶν λεπτομερειῶν ἐξετέλεσε. Ὄχι δὲ μόνον πολυσύνθετοι καὶ πολύπλοκοι, ὄχι μόνον τιτανικαὶ καὶ σχεδὸν ἀδιανόητοι εἶναι αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν Ἰνδῶν, ἀλλὰ καὶ ποικιλώταται. Ἡ ποικιλία αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν διαφοράν, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν διαφόρων ἰνδικῶν φυλῶν καὶ ἥτις δημιουργεῖ διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν καλλιεργουμένην τέχνην διακεκριμένας ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ἀπ' ἀλλήλων προϋποθέσεις. Φέρει δ' ἡ ἰνδικὴ τέχνη αὐστηρῶς κατὰ τὸ πλεῖστον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα: διέπεται ἀπὸ ὡρισμένους, ἐκ τῶν προ-

Digitized by Google

τέρων τεθειμένους ὑπὸ τῆς θρησκείας κανόνας, ἐξυπηρετεῖ δὲ τὴν θρησκείαν κατὰ τὸν παραστατικώτερον τρόπον, πραγματοποιοῦσα ἐπὶ τοῦ λίθου, τοῦ ξύλου, τοῦ ἐλεφαντοστοῦ κλπ. τὰς καταπληκτικωτέρας συλλήψεις τῆς λαβυρινθώδους ἰνδικῆς μυθολογίας. Διὰ τοῦτο φαίνεται ὡς νὰ ἑρμηνεύῃ τὸ δόγμα καὶ λαμβάνῃ τὰ οὐχὶ θεμελιώδη χαρακτηριστικά της γνωρίσματα ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ. Ἡ γιαϊνικὴ τέχνη, ἐκπροσωποῦσα τὸν γιαϊνισμόν, βουδικὴν αἵρεσιν, συνεξετάζεται συνήθως μετὰ τῆς *βουδικῆς* τέχνης (βλ. λ.).

Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ διακρίνομεν δύο διαφόρους τάσεις : τὴν βουδικὴν καὶ τὴν βραχμανικήν. Ἑκάστη τούτων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ὡρισμένου εἴδους μνημείων. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται ἰδίᾳ εἰς τρεῖς τύπους μνημείων : τὴν *στούπαν* ἢ *τόπαν*, τὴν *χαιτύαν* καὶ τὴν *βιχάραν*. Ἡ στούπα εἶναι οἰκοδόμημα προοριζόμενον διὰ τὴν φύλαξιν ἱερῶν λειψάνων: ἔχει σχῆμα πεπλατυσμένου ἡμισφαιρίου καὶ περιβάλλεται ἀπὸ περιστύλια καὶ τεραστίας, πλουσιώτατα δὲ διακεκοσμημένας, μνημειακὰς πύλας, τὰς καλουμένας *τόρας*. Ἡ χαιτύα εἶναι ὁ βουδικὸς ναός. Ἐσκαμμένος εἰς τὸν βράχον καταπλήσσει διὰ τῶν ἀπειρομεγέθων διαστάσεών του, διὰ τῆς ἀφαντάστου ἐκτάσεως ἀνθρωπίνης ἐπινοητικότητος καὶ ἀνθρωπίνου μόχθου, ὃν προϋποθέτει ἡ κατασκευή του. Εἶναι ἐστραμμένος πρὸς τὴν ἀνατολήν, ὁμοιάζει δὲ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικήν του διάταξιν πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας· διαιρεῖται εἰς κλίτη διὰ κιόνων στεγάζεται δι' ἀψῖδος καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ θυσιαστηρίου ἔχει κυλινδρικὸν βωμὸν (τὴν *δαγόβαν*), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Βούδα. Ἐνίοτε πρὸ τοῦ ναοῦ ὑπάρχει νάρθηξ στηριζόμενος ἐπὶ κιόνων λαξευθέντων ἐπὶ τοῦ βράχου. Τεράστια καὶ ζῳόμορφα ἢ τερατόμορφα ἀγάλματα φρουροῦν τὸν νάρθηκα τοῦτον. Αἱ ὑπόγειοι αἴθουσαι τῆς χαιτύας εἶναι πολυάριθμοι, φθάνουσαι ἐνίοτε τὰς τριάκοντα· οἱ κίονες εἶναι θαύματα πληθωρικῆς διακοσμήσεως· οἱ τοῖχοι καλύπτονται ἀπὸ ἀπεράντους τοιχογραφίας καὶ αἱ ὀροφαὶ εἶναι μεταβεβλημέναι εἰς ἀραβουργήματα. Ἡ βιχάρα (μοναστήριον) εἶναι καὶ αὐτὴ ἐσκαμμένη εἰς τὸν βράχον, ἀποτελεῖ δὲ συνήθως προέκτασιν τοῦ ναοῦ καὶ ἀπαρτίζεται ἐξ εὐρείας κεντρικῆς αἰθούσης περιβαλλομένης ἀπὸ κελλία, χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν ἱερέων πρὸς κατοικίαν. Οἱ βραχμανικοὶ ναοί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς βουδικούς, δὲν σκάπτονται εἰς τὰ στέρνα τῶν βράχων, ἀλλ' ἐγείρονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους· εἶναι δὲ καὶ οὗτοι κολοσσικὰ κτίσματα, ἅτινα κατὰ τὴν τυπικήν των μορφὴν ἀποτελοῦνται ἐκ κυβικῆς βάσεως, ἐφ' ἧς στηρίζεται πυραμιδοειδὴς πύργος, στεφανούμενος κατὰ τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ διὰ μικροῦ θόλου. Νάρθηξ ἐπιστεφόμενος διὰ πύργου ὁδηγεῖ εἰς τὰς ἐσωτερικὰς αἰθούσας τοῦ ναοῦ, οὗτινος ἡ καθόλου γλυπτικὴ διακόσμησις εἶναι πάντοτε κατὰ κυριολεξίαν ὀργιώδης. Οἱ σημαντικώτεροι ὑπόγειοι βουδικοὶ ναοὶ εὑρίσκονται εἰς Βυχάρ, Κάρλι, Ἀζούντα, Νάσσικ, Ἐλλόραν. Εἰς τὴν Βομβάην ὑπάρχει ἡ ἀξιολογωτέρα ὁμὰς βουδικῶν εὐκτηρίων. Οἱ σημαντικώτεροι δὲ βραχμανικοὶ ναοὶ ἐγείρονται εἰς Μπουβανεσβὰρ (ΣΤ' αἰών), Κααράκ, Νακέσβαρα, Ραγιανάρι (Ι' αἰών), Ραναράκ, Χαγιουράο (Ε'—ΙΑ' αἰών), Ἀμποῦ (Γ' καὶ ΙΑ' αἰών), Μαχόβα, Ραζπουτάνα, Τελὶ-Μανδίρ, Νάγκδα. Ὁ ναός, τέλος, τῆς Μαντούρας εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ἐκπληκτικώτερα ἀριστουργήματα τῆς ἰνδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς (ΙΖ' αἰών). Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη, ὡς παρετηρήθη ἤδη δι' ὅλην τὴν ἰνδικὴν τέχνην, εἶναι στενότατα συνδεδεμένη μὲ τὴν θρησκείαν. Ἐκδηλοῦται ὅμως καὶ ὡς ἀστικὴ τέχνη, οἰκοδομοῦσα λαμπρὰ ἀνάκτορα, ὡς τὸ τοῦ Γκβάλιορ, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὡραίους πύργους, ὡς οἱ τοῦ Ὀνταϊπούρ, τοῦ Ζοντμπὸρ καὶ τοῦ Κουμπχαράνα κα εὐπροσώπους ἰδιωτικὰς κατοικίας.

Ἡ ἰνδικὴ γλυπτικὴ διῆλθε ποικίλα στάδια ἐξελίξεως. Τοιουτοτρόπως ὡς αὐστηρῶς βουδικὴ τέχνη διακρίνεται διὰ τὴν γαλήνην καὶ τὴν μυστικοπάθειάν της· ὡς ἑλληνοβουδικὴ ἀρέσκεται εἰς τὰς πλαστικὰς μορφάς· ὡς βραχμανικὴ εἶναι βιαία, πληθωρικὴ καὶ τεταραγμένη. Διὰ τὴν βραχματικὴν δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἀσχολεῖται ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τῶν τριῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ βραχμανικοῦ πανθέου : τοῦ Βράχμα ὃν ἀπεικονίζει τετρακέφαλον καὶ τετράχειρα, τοῦ Βισνοῦ, ὃν ὁμοίως ἀπεικονίζει τετράχειρα, καὶ τοῦ Σίβα, τετράχειρος ἐπίσης, φέροντος δὲ περιειλιγμένον ὄφιν ἀντὶ περιδεραίου, ψελίου ἢ ζωστῆρος. Ἐκ τῶν λοιπῶν θεοτήτων τοῦ βραχμανικοῦ πανθέου, εἰς ὧν τὴν ἀπεικόνισιν καταναλίσκεται ἡ ἰνδικὴ γλυπτική, μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὴν Παρβάτην, σύζυγον τοῦ Σίβα, τοὺς δύο υἱούς των Γανέσαν καὶ Καρτικέγαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔχει κεφαλὴν ἐλέφαντος, ὁ δὲ δεύτερος παρίσταται τετράχειρ καὶ ἑξακέφαλος, τὴν Λακμέ, θεότητα τῆς τύχης, τὴν δαίμονα Χαρίτην, τὸν βασιλέα τῶν δαιμόνων Ρεοὺ καὶ τοὺς 24 προφήτας τοῦ γιαϊνισμοῦ. Αἱ ὡραιότεραι βραχμανικαὶ γλυπτικαὶ διακοσμήσεις συναντῶνται εἰς Ἐλλόραν, Ντούργκαν καὶ Βαράχαν.

Σημαντικωτάτην κατέχει θέσιν ἡ ἰνδικὴ διακοσμητική. Ἐκδηλοῦται δ' αὕτη ἰδίᾳ ὡς ἀναγλυφοποιία καὶ πλαστικὴ καὶ ἐργάζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ λίθου καὶ ξύλου. Ἡ διακοσμητικὴ αὕτη δὲν εἶναι τέχνη ἀρυομένη τὰ πρῶτα θέματά της καὶ τὰς ἐμπνεύσεις της ἐκ τῆς φύσεως. Τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐκ ταύτης πορίζεται, εἶναι συνήθως ἐλάχιστα καὶ πάντοτε ἥσσονος σημασίας. Κατὰ τὸ πλεῖστον ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἐξημμένην καὶ πλήρη μυστικοπαθοῦς δέους φαντασίαν τῶν Ἰνδῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἐξαντλοῦνται ἐν τῇ ἀτελευτήτῳ συσσωρεύσει ὅλων τῶν τερατομόρφων προσωπικοτήτων, ὅλων τῶν φαντασιοπληξιῶν, ὅσας θρησκεία πλήρης ἐφιαλτῶν δύναται νὰ ἐπινοήσῃ καὶ νὰ λατρεύσῃ. Ἐν τούτοις ὅμως διὰ μέσου τοῦ ἀπείρου τούτου πλήθους τῶν παραστάσεων, αἱ ὁποῖαι πολλάκις προσβάλλουν κατὰ τὸν μᾶλλον ἔκδηλον τρόπον μερικὰς στοιχειώδεις ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἐν πολλοῖς δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ ἕνα ὀργιαστικὸν ὕμνον πρὸς τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὴν γονιμότητα, διαφαίνεται πάντοτε πνεῦμά τι μυστικῆς ἁρμονίας, κεντρική τις ἰδέα, ἥτις συναρμόζει, ταξιθετεῖ καὶ δικαιολογεῖ ἐν ταὐτῷ τὰς ἀνομοίους ταύτας καὶ πλήρεις φόρτου ἀναπαραστάσεις. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐκπροσωπεῖ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀληθὲς βάθος τοῦ ἰνδικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἰνδικῆς καθόλου θρησκείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ πειθαρχία, ἡ καρτερία, ἡ ἑνότης καὶ ἡ προσήλωσις εἰς ἕνα σκοπὸν ἀποτελοῦν θεμελιώδεις ἀρετάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. L' art indien et l'art chinois (ἐν τῇ σειρᾷ τῶν συντόμων ἐγχειριδίων ἱστορίας τῆς τεχνης τοῦ οἴκου *R. Ducher*) (Paris 1928).—*Ananda K. Coomaraswamy*, Pour comprendre l'art Hindou (μετάφρ. *Jean Buhot*) (Paris 1926). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Introduction to Indian Art (Madras, 1923).— *J. Fergusson*, A History of Indian and Eastern Architecture (London 1920).— *E.-B. Havell*, Indian sculpture and Painting (London 1906). — *T. A. G. Rao*, Hindu Iconography (Madras 1914—1916).— *Burgess*, The ancient monuments, temples and sculptures of India (London). — *Wilhelm Cohn*, Indische plastik (Berlin 1921).— *E. B. Havell*, Handbook of Indian Art (London 1920). — *A. Viencent Smith*, History of Fine Arts in India and Ceylan (Oxford 1911).— *M. Hollebecque* (μετάφρ. *Π. Πρεβελάκη*), Ἡ ἀρχαία Ἰνδικὴ (Ἀθῆναι 1928).

I. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΜΟΥΣΙΚΗ] Ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορικῆς περιόδου τῶν Ἰνδιῶν, τῆς βεδικῆς, οἱ ἱεροὶ ὕμνοι διηροῦντο εἰς τοὺς ψαλλομένους «ὑψηλῇ τῇ φωνῇ», εἰς τοὺς «ψιθυριζομένους» καὶ εἰς τοὺς ἐκτελουμένους «ἐν χορῷ». Ἡ μουσικὴ τῶν ὕμνων αὐτῶν δὲν ἔχει περισωθῆ μέχρις ἡμῶν· ἐκ τῶν ἱερῶν ὅμως βιβλίων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμέν τινα ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Κατὰ ταῦτα ἡ μουσικὴ διῃρεῖτο εἰς τρεῖς ὀγδόας : τὴν βαρεῖαν (ἢ τοῦ στήθους), τὴν μέσην (ἢ τοῦ λάρυγγος) καὶ τὴν ὀξεῖαν (ἢ τῆς κεφαλῆς). Ἑκάστη ὀγδόη περιελάμβανεν 7 φθόγγους, τὰ ὀνόματα καὶ ἡ ὀξύτης τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθοῦν ἐπακριβῶς, καθ' ὅσον τὰ ἀρχαῖα ἰνδικὰ κείμενα εὑρίσκονται ἐν ἀντιφάσει. Κατὰ τὸν Μπῶρνελλ οἱ βεδικοὶ καὶ οἱ σανσκριτικοὶ οὗτοι φθόγγοι πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν ὡς ἑξῆς :

Βεδικοὶ	*Σανσκριτικοὶ*	*Εὐρωπαϊκοὶ*
κρούστα ἢ πραθάμα	μαδυάμα	φα
ντιτίγυα	γκανδάρα	μι
τριτίγυα	ρισχάμπχα	ρε
κατούρθα	σάντζα	ντο
μάντρα	νισάντα	σι
κρίστα ἢ ἀνουσβάργυα	νταϊβάτα	λα
ἀτισβάργυα	πανσάμα	σολ

Μεταξὺ τῶν φθόγγων τούτων φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἐνδιάμεσα ἡμιτόνια, ἡ ὀξύτης τῶν ὁποίων δὲν καθωρίσθη μέχρι σήμερον· μερικαὶ σχολαὶ ἐχρησιμοποίησαν κλίμακας ἀπὸ ἕξ, πέντε ἢ καὶ

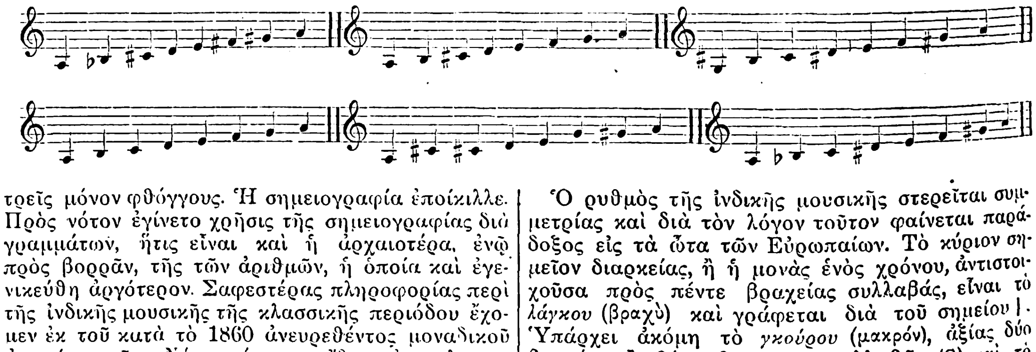

τρεῖς μόνον φθόγγους. Ἡ σημειογραφία ἐποίκιλλε. Πρὸς νότον ἐγίνετο χρῆσις τῆς σημειογραφίας διὰ γραμμάτων, ἥτις εἶναι καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα, ἐνῷ πρὸς βορρᾶν, τῆς τῶν ἀριθμῶν, ἡ ὁποία καὶ ἐγενικεύθη ἀργότερον. Σαφεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς ἰνδικῆς μουσικῆς τῆς κλασσικῆς περιόδου ἔχομεν ἐκ τοῦ κατὰ τὸ 1860 ἀνευρεθέντος μοναδικοῦ ἀντιτύπου τῆς «Νάτυα-σάστρα», εἴδους ἐγκυκλοπαιδείας ἀφορώσης τὸν χορόν, τὸ ᾆσμα καὶ τὴν μουσικὴν καὶ ἧς κεφάλαιά τινα ἀσχολοῦνται εἰδικῶς μὲ τὸ ᾆσμα, τὴν μετρικὴν καὶ τὴν ὀργανολογίαν. Αἱ πληροφορίαι συμπληροῦνται διὰ τοῦ συγγράμματος «Σαμγκίτα - ρατνακάρα», γραφέντος ὑπὸ τοῦ Σαρνγκαντέβα περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἀφιερωμένου ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν κλιμάκων, τῶν *ραγκὰ* (=μελῳδιῶν), τοῦ ᾄσματος, τοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὀργάνων, ἀρθρώσεως, μιμικῆς καὶ χοροῦ. Κατὰ τὰ βιβλία ταῦτα ἡ μουσικὴ περιλαμβάνει ὅπως καὶ κατὰ τοὺς βεδικοὺς χρόνους, τρεῖς ὀγδόας: τὴν βαρεῖαν *(μάντρα)*, τὴν μέσην *(μάντυα)* καὶ τὴν ὀξεῖαν *(τάρα)*, δηλαδὴ 21 ἐν ὅλῳ φθόγγους. Ἑκάστη ὀγδόη ὑποδιαιρεῖται εἰς 22 *σρούτι*, ἑκάστου τῶν ὁποίων ἡ ὀξύτης θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπολογισθῇ ὅτι εἶναι κατά τι βαρυτέρα τοῦ τετάρτου τοῦ τόνου, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν θεωρίαν ἡ κλῖμαξ ἔχει 12 ἡμιτόνια καὶ συνεπῶς 24 τέταρτα τοῦ τόνου. Τὰ σρούτι ταῦτα ἀντιστοιχοῦν, κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς θεωρητικούς, πρὸς σωλῆνας, οἵτινες ὑπάρχουν ἀνὰ 22 εἰς τὸ στῆθος, εἰς τὸν λάρυγγα καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τρεῖς ὀγδόας. Ἡ κλῖμαξ (*σαπτακά*, δηλαδὴ σειρὰ ἑπτὰ φθόγγων) ἀποτελεῖται ἐξ ἑπτὰ φθόγγων *(σβάρα)*, ὧν τὰ ὀνόματα: *σα, ρι, γκα, μα, πα, ντα, νι,* εἶναι αἱ ἀρχικαὶ συλλαβαὶ τῶν λέξεων: *σάντζα* (γεννηθεῖσα ἐκ τῶν ἕξ), *ρισχάμπχα* (ταῦρος), *γκαντάρα* (ᾆσμα), *μαντυάμα* μέση), *πανσάμα* (πέμπτη), *νταϊβάτα* (ἴσως ἐκ τοῦ *ντιβὰν*=τραγούδι τῶν ψαράδων), *νισάντα* ἢ καὶ *σαπτάμα* (ἑβδόμη, ἴσως ἐκ τοῦ *νι*, *σὰντ*=κατακλεὶς τῶν ἕξ). Οἱ φθόγγοι οὗτοι σημειοῦνται ὡς ἑξῆς:

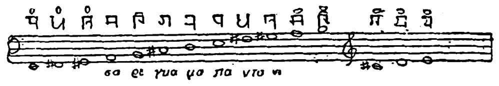

καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς μίαν μείζονα εὐρωπαϊκὴν κλίμακα, ἔχουσαν ὡς βάσιν τὸν *λα*. Τὰ σημεῖα τῶν ἑπτὰ φθόγγων χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ τὰς τρεῖς ὀγδόας, προστιθεμένου ἑνὸς Ο διὰ τὴν βαρεῖαν ὀγδόην καὶ ἑνὸς ○ διὰ τὴν ὀξεῖαν. Μεταξὺ τῶν δεσποζόντων ἑπτὰ βασικῶν φθόγγων τὰ σρούτι εὑρίσκονται τοποθετημένα κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22
| | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
σα ρι γκα μα πα ντα νι

δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ *νι* μέχρι τοῦ *σα* εὑρίσκονται 4 σρούτι, *σα-ρι* 3, *ρι-γκα* 2, *γκα-μα* 4, *μα-πα* 4, *πα-ντα* 3, *ντα-νι* 2, ἤτοι ἐν ὅλῳ 22 σρούτι.

Οἱ Ἰνδοί, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐχρησιμοποίησαν ὡρισμένα μελῳδικὰ πρότυπα, ὧν τὰ ἀρχαιότερα, τὰ *σαμάν*, τῆς βεδικῆς περιόδου, εἶναι μουσικὰ λείψανα τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χρόνων, περισωθέντα μέχρις ἡμῶν διὰ τῶν ἱερῶν ὕμνων. Τὰ σαμὰν θὰ ἠδύναντο νὰ παραλληλισθοῦν μὲ τοὺς *νόμους* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἢ μὲ τὸ *γρηγοριανὸν ᾆσμα* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως. Ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, τὰ πρότυπα ταῦτα εἶναι θείας προελεύσεως, χρησιμοποιούμενα κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας. Ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων τὰ σαμὰν ἀντικαθιστοῦν 18 *ζάτι*, δηλαδὴ μελῳδικοὶ τύποι ὑπαγόμενοι εἰς ὡρισμένους κανόνας καὶ βασιζόμενοι εἰς ἰδίας κλίμακας ἐξ ἑπτά, ἓξ ἢ πέντε φθόγγων. Ἐκ τῶν ζάτι προέκυψε τέλος ἡ ἀτελεύτητος σειρὰ τῶν ράγκα, δηλαδὴ προτύπων μελῳδιῶν, ἐλευθέρου ρυθμοῦ, καὶ λαϊκοῦ ἢ κοσμικοῦ περιεχομένου. Χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν ἰνδικὴν μυθολογίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον δεκαὲξ χιλιάδες ράγκα, ἀναφέρομεν ὅτι ὁ Σαργκαντέβα παρεδέχετο 264 προτύπους μελῳδίας, ἄλλα δὲ συστήματα μόνον 66 ἢ 48. Τέλος κατὰ τὸν Σόμα ὑπῆρχον τρεῖς κατηγορίαι ράγκα: ἡ τῶν ἀνωτέρων *(οὐττάμας)*, ἡ τῶν μέσων *(μαντυάμας)* καὶ ἡ τῶν κατωτέρων *(ἀντχάμας)*. Αἱ παρατιθέμεναι κατωτέρω κλίμακες τινῶν ἐκ τῶν προτύπων μελῳδιῶν δίδουν μίαν ἰδέαν τῶν διαφορῶν τῆς ἰνδικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς.

Ὁ ρυθμὸς τῆς ἰνδικῆς μουσικῆς στερεῖται συμμετρίας καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον φαίνεται παράδοξος εἰς τὰ ὦτα τῶν Εὐρωπαίων. Τὸ κύριον σημεῖον διαρκείας, ἢ ἡ μονὰς ἑνὸς χρόνου, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς πέντε βραχείας συλλαβάς, εἶναι τὸ *λάγκου* (βραχὺ) καὶ γράφεται διὰ τοῦ σημείου |. Ὑπάρχει ἀκόμη τὸ *γκούρου* (μακρόν), ἀξίας δύο βραχέων ἢ δέκα βραχειῶν συλλαβῶν (S) καὶ τὸ *πλούττα* (μακρότατον), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τρία βραχέα ἢ δέκα πέντε βραχείας συλλαβὰς (S̄). Εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν αἱ ἀξίαι αὗται θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδοθῶσι διὰ τοῦ *τετάρτου* ♩ (βραχύ), *ἡμίσεος* 𝅗𝅥 (μακρὸν) καὶ τοῦ *παρεστιγμένου ἡμίσεος* 𝅗𝅥. (μακρότατον). Τὰ μέτρα δύνανται νὰ περιέχουν 1 χρόνον *(ματρὰ ἢ ματρικά)*, δηλαδὴ 5 βραχείας συλλαβάς, 2 χρόνους ἢ 2 ματράς, 4 χρόνους ἢ ματράς, τέλος 8 χρόνους ἢ ματράς. Παρὰ τοῖς συγ-

Digitized by Google

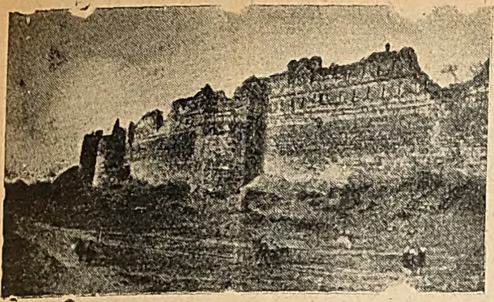
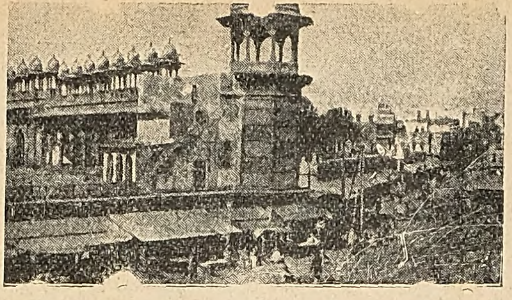
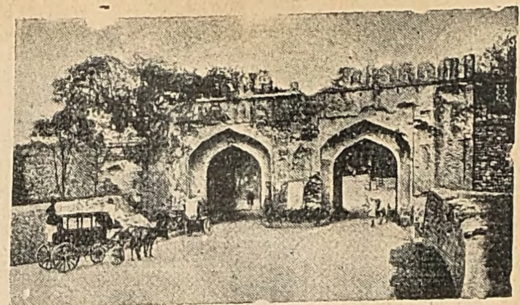
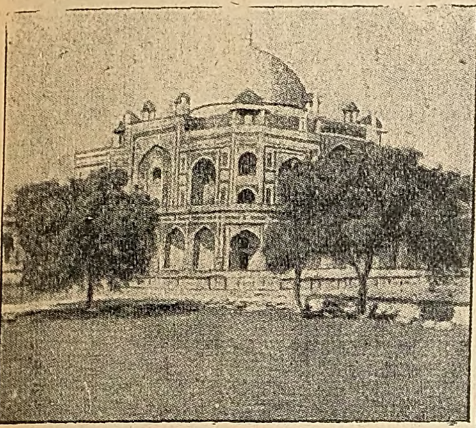
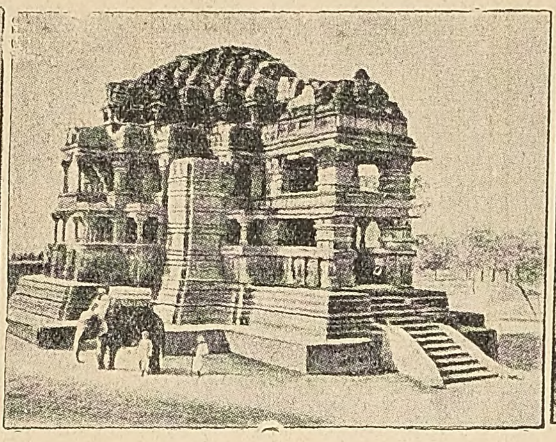
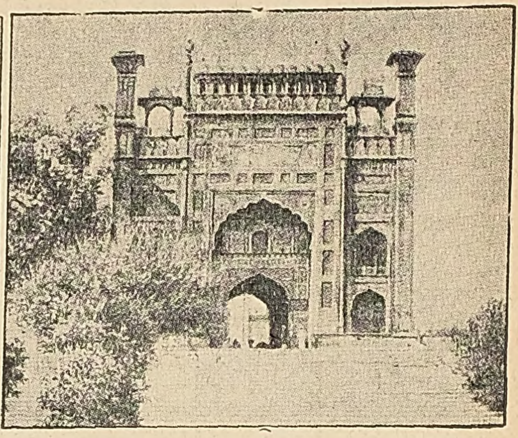

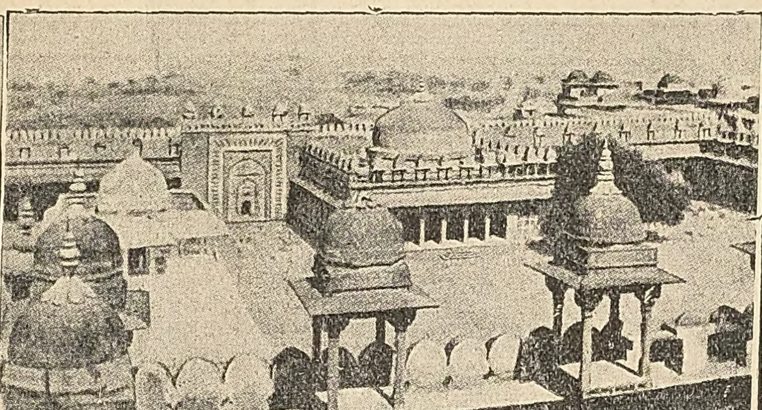
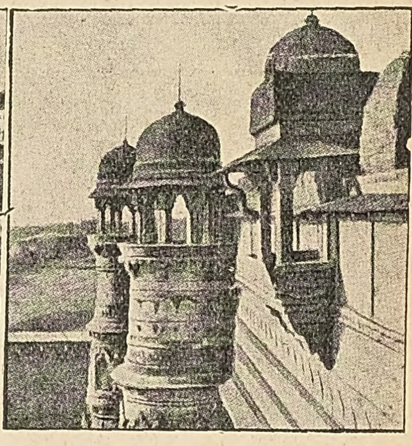
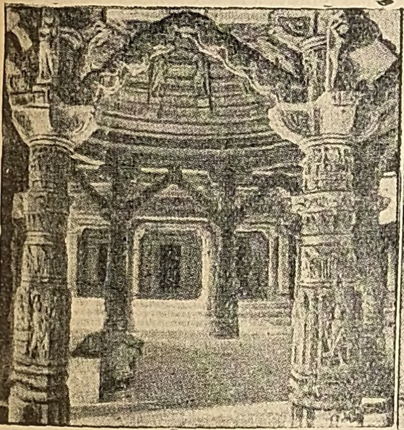
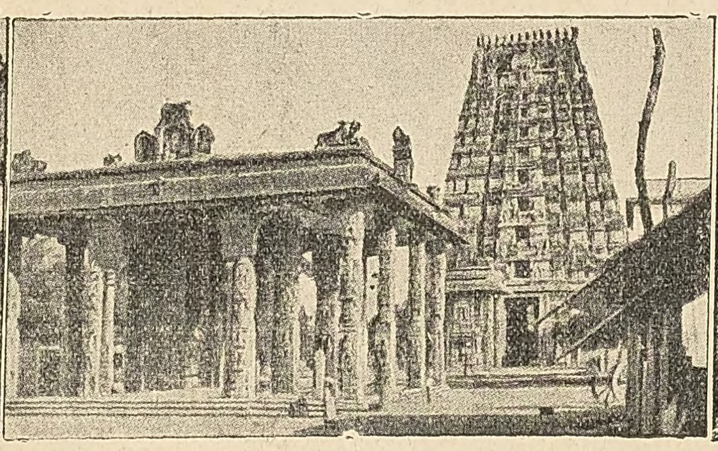
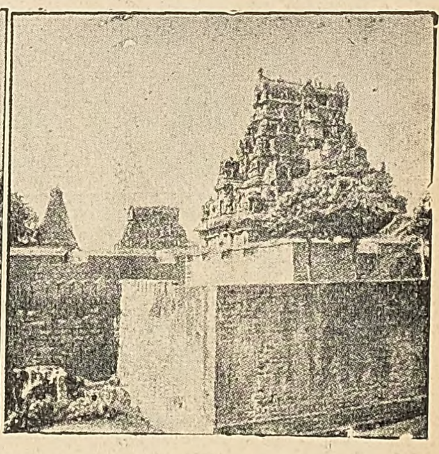
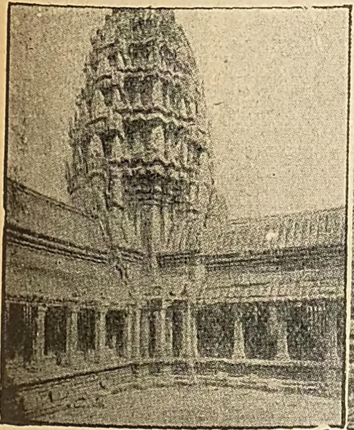
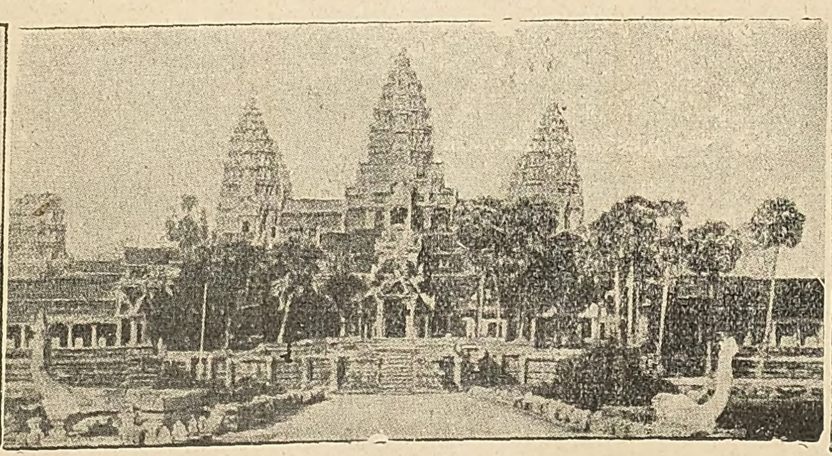
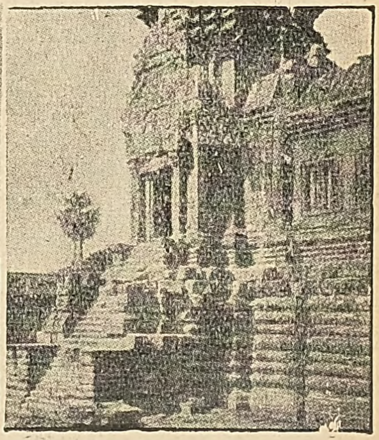

Ἐκ τῶν ἄνω καὶ πρὸς τὰ δεξιά: *1) Τὸ ἐν Δελχὶ ἀρχαῖον τεῖχος. 2) Τὸ τέμενος Γιάμα Μασγὶντ ἐν Ἄγκρα. 3) Ἡ ἐν Δελχὶ πύλη Κασμίρ. 4) Τὸ ἐν Δελχὶ μαυσωλεῖον τοῦ Οὑμάγιουμ. 5) Εἷς τῶν ἐν Γκβάλιορ ναῶν. 6) Τὸ ἐν Λαχώρῃ τέμενος Μπαιτσάχι. 7) Ναὸς ἐν Ντιλβάρα. 8) Ὁ μέγας ναὸς τοῦ Σίβα ἐν Κουγεβάραμ. 9) Ναὸς τοῦ Σίβα ἐν Ταγκκόρε. 10) Αἱ μεταξὺ Ποντισερὺ καὶ Μαντρὰς παγόδαι αἱ ἀφιερωμέναι εἰς τὸν θεὸν Σίβαν. 11) Ἀνάκτορα καὶ τέμενος ἐν Φατεποὺρ - Σικρί. 12) Οἱ διὰ σμάλτου διακοσμημένοι πύργοι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μὰν - Μαντίρ. 13) Ἓν τῶν πυργωτῶν ἀετωμάτων τοῦ ἐν Ἀγκὸρ - Βὰτ ναοῦ. 14) Κυρία πρόσοψις τοῦ ἐν Ἀγκὸρ ναοῦ. 15) Βορειοδυτικὸν ἀέτωμα τοῦ αὐτοῦ ναοῦ.*

Digitized by Google

χρόνοις Ἰνδοῖς ἡ ρυθμικὴ ἔχει ὑποστῇ ἀλλοιώσεις τινάς. Αἱ μονάδες αἴφνης διαρκείας (χρόνοι) καθορίζονται ὡς ἑξῆς: *ἀνουδρουθὰ* (= 1 χρόνος), *δρουθὰ* (= 2 χρόνοι), *λάγκου* (= 4 χρόνοι), *γκούρου* (= 8 χρόνοι), *πλουθὰ* (= 12 χρόνοι) καὶ *κακουπαθὰ* (= 16 χρόνοι). Ὁ Νταίϋ παραδέχεται ἐν γένει 35 εἴδη ρυθμῶν.

Οἱ Ἰνδοὶ δὲν γνωρίζουν τὰς διαστολὰς τῶν μέτρων. Εἰς τὸ τέλος μιᾶς μελῳδικῆς φράσεως τοποθετοῦν μίαν ὁριζόντιον (—) ἢ κάθετον (|) γραμμήν, εἰς τὸ τέλος μιᾶς περιόδου δύο γραμμὰς || ἢ = καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ τεμαχίου ἓν ἄνθος λωτοῦ ἢ τέσσαρας ἀστερίσκους. Τὸ κτύπημα τοῦ ρυθμοῦ γίνεται διὰ τῶν χειρῶν ἢ διὰ τῶν κυμβάλων, ἀκόμη δὲ καὶ δι' εἰδικῶν σημείων διδομένων διὰ τῶν δακτύλων τοῦ κορυφαίου ἀοιδοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς χειρονομίας εἶναι συγγενὴς πρὸς τὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ σύγχρονος ἰνδικὴ μουσικὴ θεωρία εἰσήγαγε καὶ τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως, καθορίσασα τὸ σημεῖον Λ διὰ τὴν δίεσιν *(τίβρα-σβάρα)*, τὸ Λ̊ διὰ τὴν διπλῆν δίεσιν ἢ ἐπιδίεσιν *(ἄτι-τίβρα)*. Ἡ ὕφεσις *(τρικόνα)* σημειοῦται μὲ ἑλληνικὸν Δ κεφαλαῖον, ἡ δὲ διπλῆ ὕφεσις διὰ τοῦ σημείου Δ̊. Ἡ ἰνδικὴ μουσικὴ παρουσιάζει πλείστας ἀναλογίας μὲ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων: 1) Λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἁρμονίας (ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν) καὶ τοῦ καθαρῶς ὁμοφώνου χαρακτῆρος αὐτῆς. 2) Λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεως τετάρτων τοῦ τόνου, συνηθεστάτων εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. 3) Λόγῳ τῆς συνεχοῦς χρήσεως τῶν μελισμάτων καὶ λοιπῶν καλλωπισμῶν, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ παραλληλισθοῦν μὲ τὴν *ἑτεροφωνίαν* τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν μουσικοθεωρητικῶν τῆς ἀρχαιότητος. Καθαρῶς τοπικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μουσικῆς τῶν Ἰνδῶν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ἡ ἰδιόρρυθμος γένεσις τῶν κλιμάκων, ἡ ποικιλία τοῦ ρυθμοῦ, ἡ ἔλλειψις μετατροπῶν καὶ παύσεων κλπ.

Αἱ Ἰνδίαι εἶναι πλουσιώταται εἰς ποικιλίαν μουσικῶν ὀργάνων. Ἐκ τούτων, κατὰ κατηγορίας, τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἔγχορδα: *Βινά*, τὸ σπουδαιότερον τῆς οἰκογενείας, μὲ 7 χορδὰς καὶ μὲ ποικιλίαν παραλλαγῶν *(σιτάρ, ρανζανὶ-βινά, μπαράτα-βινά, ναδεσβάρα-βινά, σρούτι-βινά, κάσα-βινά, καϊράτα-βινά, σιτὰρ* τῶν νοτίων Ἰνδιῶν κ. τ. λ.). *Ταμπουρί*, μὲ τέσσαρας χορδὰς κρουομένας διὰ τῶν δακτύλων καὶ μὲ μετακινούμενον καβαλλάρην. Μονόχορδον ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ πλέον πρωτογενῶν ὀργάνων, χρησιμοποιούμενον κυρίως ὑπὸ τῶν ἐπαιτῶν ἱερωμένων. *Ραμπὰμπ* μὲ 4 χορδὰς καὶ ἐνίοτε μὲ χορδὰς συμπαθείας· παίζεται μὲ πλῆκτρον καὶ σπανίως μὲ τόξον. *Σβάρα-σριγκάρα*, νεώτερον ὄργανον προελθὸν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πολλῶν βινά· ἔχει 6 χορδάς. *Ραβανάστρα*, ἔγχορδον μετὰ τόξου, ὅπερ πολλοὶ θεωροῦν ὡς πρόγονον τοῦ βιολίου· ὁ ἀρχαιότερος τύπος ἔχει 2 χορδάς. *Ὀμερτί*, μὲ 2 χορδάς, σχετικῶς νεώτερον. *Σαράγκι*, ἀποτελεῖται ἐκ τεμαχίου ἐσκαμμένου ξύλου φέροντος ἄνωθεν τοῦ ἀνοίγματος τὴν μεμβρᾶναν· χρησιμοποιεῖ 3 ἢ 4 χορδὰς καὶ 15 χορδὰς συμπαθείας. *Ἀλαμποὺ-σαράγκι, σαρίντα, ἐσράρ*, εἶδος σιτὰρ καὶ σαράγκι μὲ 5 χορδὰς καὶ 12 ἢ 15 χορδὰς συμπαθείας. *Μαγιουρὶ* ἢ *ταγιούκ*, εἶδος ἐσράρ, *κουννγερρέ*, περίεργον ὄργανον μετὰ τόξου, οὗτινος τὸ ἠχεῖον εἶναι διάτρητον εἰς ὡρισμένα σημεῖα· ἔχει πλατυτάτην λαβὴν καὶ φέρει 5 κυρίας χορδὰς καὶ 2 πλαγίας. *Κίν*, εἶδος ἅρπας κινεζικῆς καταγωγῆς μὲ 21 χορδάς. *Κατυαγυάνα-βινά*, ὄργανον ἐπίσης συγγενὲς πρὸς τὴν ἅρπαν μὲ 21 χορδὰς κρουομένας διὰ δύο πλήκτρων. *Σαντίρ*, ὄργανον συγγενὲς μὲ τὸ *σαντούρι* τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Πνευστὰ (αὐλοὶ μετ' ἐλευθέρας γλωττίδος): *Μουραλί* (πλαγίαυλος ἐκ μπαμποῦ), *νούϋ*, αὐλοὶ μετὰ γλωττίδος, *σαράλα-βαμσὶ* κτλ. Μετὰ διπλῆς γλωττίδος: *ναγκασάρα*, εἶδος ὀξυαύλου· *μουκαβινα*, παρεμφερὲς μὲ τὸ προηγούμενον· *σανάϊ*, ἢ *σρούτι*, εἶδος καλάμου μὲ ἰσχυρότατον καὶ δυσάρεστον ἦχον· *καλάμα*, τῆς αὐτῆς οἰκογενείας (ἐκ τῆς ὀνομασίας φαίνεται καὶ ἡ συγγένεια πρὸς τὸν ἑλληνικὸν *κάλαμον*)· *νυασταράγκα*, αὐλὸς ἐκ μετάλλου σχήματος κώνου· ἄσκαυλοι (*πούγγκι, μοσοὺκ* κτλ.)· κογχύλια, κέρατα (*γκο-σρίγκα, ράνα-σρίγκα* κτλ.)· σάλπιγγες, λίαν πρωτογενεῖς, παράγουσαι ὡρισμένους τραχεῖς ἤχους (παραλλαγαί: *τούρι* ἢ *τούτουρι, νάφαρι, καράνα, ράμα-σρίγγα* κλ.). Κρουστά: *Μριντάγκα* ἢ *μαθάλα*, εἶδος τυμπάνου μὲ δύο μεμβράνας· *μαρντάλα*, ἀρχικῶς ἐξ ἀργίλλου· *κόλ, ντόλα*, μὲ μικρὸν ἠχεῖον καὶ δύο μεμβράνας, *γισραγκάϊ, κάρα, νταμαροὺ* κλ. Μὲ ἁπλῆν μεμβρᾶναν: *πανάβα, ταμπλά, ναγκάρα, καραντισαμελά, τάσα, τικάρα, γκαθὰ* κτλ. Βασκικὰ τύμπανα (*θαμπαττέ, καννγιαρὶ* κλ.). Ἐκ μετάλλου: κύμβαλα, (*τάλα* ἢ *κάρα-τάλα, χαννγιά, γιαλρά, μανδιρὰ* κλ.), *τὰμ-τάμ*, κώδωνες κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Abul-Fazl*, Aïn-i Akbari, μετάφρ. *H. Blochmann*.—*Banerjea Panchari*, History of Hindu Music. —*Biggs*, Twelve Hindu Airs (London).—*Bohlern*, Das Alte Indien (Königsberg 1830). — *Bourgault-Ducoudray*, Études sur la musique ecclésiastique grecque (Paris). — *Brown*, Musical Instruments and their Homes (New-York 1888).— *Burnell*, The Arscheybrâhmana (Mangalore 1876). — *Day* (Captain), The Music and Musical Instruments of Southern India and the Deccan (London 1891).— *Ellis*, On the Musical Scales of various nations (1885). — *Gevaert*, Histoire et Théorie de la Musique de l'antiquité (Gand 1872). — *Grosset*, Contribution à l'étude de la musique hindoue (1888).—*Levi*, Le Théâtre indien (1890).—*Ouseley*, An Essay of the Music of Hindustan. — *Paterson*, On the grâmas or musical scales of the Hindus —*Tagore*, Hindu Music (Calcutta 1874). — *Tagore*, Hindu music from various authors (Calcutta 1882).

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—[ΦΙΛΟΤ.] Ἐν Ἰνδίαις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον παρὰ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως κατὰ τὸ 1852 ἓν εἰδικὸν γραμματόσημον ½ ἄννα εἰς τρεῖς χρωματισμοὺς πρὸς χρῆσιν τοῦ διαμερίσματος Σὶντ ἀποκλειστικῶς. Τὸ γραμματόσημον τοῦτο, ὅπερ τυγχάνει σπανιώτατον καὶ περιζήτητον ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους συλλέκτας, ἀπεσύρθη τῆς κυκλοφορίας κατὰ τὸ 1854 καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἑτέρας εἰδικῆς σειρᾶς ἐκ 4 κλάσεων, ἥτις ἐτέθη ἐν κυκλοφορίᾳ εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑπὸ ἀγγλικὴν κατοχὴν ἰνδικὴν ἐπικράτειαν. Τὰ γραμματόσημα τῆς σειρᾶς ταύτης ἔφερον τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, τὴν ἐπιγραφὴν India καὶ τὴν ἀξίαν εἰς ἄννας. Ἐπηκολούθησαν βραδύτερον καὶ ἕτεραι ἐκδόσεις σειρῶν, πάντοτε μὲ τὴν προτομὴν τῆς Βικτωρίας ἀλλὰ μὲ διακοσμητικὰ πλαίσια διαφέροντα ἑκάστοτε, κατὰ τὰ ἔτη 1855, 1856, 1865 1866, 1874, 1882, 1892 καὶ 1900. Ἡ τελευταία αὕτη σειρὰ ἔμεινεν ἐν κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1902, ὁπότε ἀντικατεστάθη δι' ἑτέρας τοιαύτης ἐκ 17 κλάσεων μὲ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Ζ', ἥτις παρέμεινε μέχρι τοῦ 1911, συμπληρωθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὸ 1906 δι' ἑτέρων δύο κλάσεων. Κατὰ τὸ 1911, μετὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως Γεωργίου Ε' ἐξεδόθη νέα σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ νέου βασιλέως φέροντος τὸ στέμμα τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀπαρτιζομένη ἐξ 24 κλάσεων. Κατὰ τὸ 1914, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ γραμματοσήμων πρὸς χρῆσιν τῆς ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν εἰς Εὐρώπην σταλέντων Ἰνδῶν στρατιωτῶν. Πρὸς τοῦτο δέκα ἀξίαι ἐκ τῆς ἀνωτέρω σειρᾶς τοῦ 1911 ἐπεσημάνθησαν μὲ τὰ γράμματα I. E. F. ἀρχικὰ τῶν λέξεων Indian expeditionary force (Ἰνδικὴ δύναμις ἐκστρατείας). Τέλος κατὰ τὸ 1927 ἐξεδόθη νέα σειρὰ μὲ τὴν ἰδίαν *παράστασιν* τῆς προτομῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου τῆς ἐκδόσεως 1911, ἀλλὰ μὲ διάφορον ὑδατόσημον. Ἐν Ἰνδίαις ἐξεδόθησαν καὶ πλεῖσται ὅσαι εἰδικαὶ σειραὶ πρὸς χρῆσιν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ γραμματόσημα διὰ τὰ τηλεγραφήματα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, καταργηθέντα τῷ 1908, εἶναι σπανιώτατα. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν ἰνδικῶν γραμματοσήμων, λόγῳ τῆς μεγάλης κυκλοφορίας των, εἶναι μετρία, ἐξαιρέσει τῶν πρώτων τοιούτων καὶ τῶν ὑπηρεσιακῶν, ἅτινα εἶναι σπανιώτατα.

Ἰνδικὰ κράτη. Ἡ Ἀγγλία, ἀνεχθεῖσα διὰ πολιτικοὺς λόγους τὴν διατήρησιν τῶν διαφόρων ἰνδικῶν κρατιδίων, ἐπέτρεψεν εἴς τινα ἐκ τούτων τὴν ἵδρυσιν εἰδικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων, καὶ τὴν ἔκδοσιν παρ' ἑκάστου κρατιδίου εἰδικῶν γραμματοσήμων. Οὕτως ἐξεδόθησαν τοιαῦτα φέροντα διαφόρους ἐξωτικὰς παραστάσεις ἢ τὰς εἰκόνας τῶν μαχαραγιάδων παρὰ τῶν ἑξῆς κρατιδίων: Alwar (1877—1901), Bamra (1888—1914), Barwani (ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ ἐντεῦθεν), Bhopal (1877—1908), Bhore (1879—1901), Bundi (1894 καὶ ἐντεῦθεν), Bussahir (1896—1906), Cachemire (1866—1911), Charkari (1896 καὶ ἐντεῦθεν), Cochin (1892 καὶ ἐντεῦθεν), Datia (1893 καὶ ἐντεῦθεν), Dhar (1898—1901), Faridkot (1879—1880), Haiderabad (1869 καὶ ἐντεῦθεν), Holkar (1886—1906), Jaipur (1904 καὶ ἐντεῦθεν), Jhalawar (1887—1900), Jhind (1874—1888), Kishengarh (1899 καὶ ἐντεῦθεν), Las Bela (1897—1901), Nandgame (1892—1894), Nepal (1881—1907), Now Anuggur (1877—1895), Orcha (1900—1916), Pountch (1876—1888), Rajpeepla (1880—1886), Sirmoor (1879—1899), Soruth (1864 καὶ ἐντεῦθεν), Travancore (1888 καὶ ἐντεῦθεν) καὶ Wadhwan (1888—1892). Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν γραμματοσήμων τούτων, ἐκτυπωθέντα διὰ πρωτογόνων μέσων, εἶναι κακέκτυπα, ὡς ἐκ τούτου δὲ παρεποιήθησαν εὐχερῶς καὶ ἡ διάκρισις τῶν πλαστῶν ἀπὸ τῶν γνησίων εἶναι ἐξαιρετικῶς δύσκολος. Λόγῳ τῆς μικρᾶς κυκλοφορίας των, ταῦτα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον σπανιώτατα, ἀλλὰ συλλέγονται ἀπὸ μικρὰν σχετικῶς κατηγορίαν συλλεκτῶν, καὶ λόγῳ τῆς δυσκόλου ἐξευρέσεώς των καὶ λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπαιτεῖται γνῶσις τῆς ἰνδικῆς γλώσσης πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν εἰς διαφόρους ἰθαγενεῖς διαλέκτους ἐπιγραφῶν των.

(Ε. Φ. Ε.)

— **Ἰνδίαι, *Ἀγγλικαὶ*** — *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον φέρεται πολλάκις ἡ Ἰνδοβρεττανικὴ αὐτοκρατορία, ἡ ἐπισήμως ὀνομαζομένη *Ἰνδίαι* (βλ. λ.) ἢ *Ἰνδικὴ αὐτοκρατορία* (ἀγγλ. Indian Empire, ἰνδ. Hind).

— **Ἰνδίαι, *Ἀνατολικαὶ***—*[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διὰ τῆς ὁποίας ὑποδηλοῦνται αἱ *Ἰνδίαι*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *Δυτικὰς Ἰνδίας*, ὡς ὠνόμασε τὰς *Ἀντίλλας* ὁ Χριστόφορος Κολόμβος κατὰ τὴν ἀνακάλυψίν των. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καλοῦνται καὶ αἱ *Ὀλλανδικαὶ Ἰνδίαι*, αἱ ἀποτελούμεναι ἀπὸ τὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς Σόνδης νήσους, τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν Ὁλλανδίαν.

— **Ἰνδίαι, *Γαλλικαὶ***—(Inde Française) *[Γεωγρ.]*. Γενικὸς ὅρος, δι' οὗ νοοῦνται αἱ ἐγκαταστάσεις (établissements), τὰς ὁποίας ἡ Γαλλία προσεπάθησε νὰ ἱδρύσῃ ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ἐξ ὧν ἀπομένουν μετὰ τῶν περιοχῶν των αἱ ἑξῆς: α') ἡ *Ποντισέρρυ*, β') ἡ *Καρικὰλ* καὶ ἡ *Ὑανάον* ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Κορομάντελ μετὰ τοῦ ἐμπορείου *Μαζουλιπατάμ*, γ') ἡ *Μαχὲ* ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Μαλαμπὰρ μετὰ τοῦ ἐμπορείου τῆς *Καλικούτ*, δ') ἡ *Σαντερναγώρη*, ἐν Βεγγάλῃ μετὰ τῶν ἐμπορείων *Κασιμπαζάρ, Γκιούγκντια Ντάκκα, Μπαλασὸρ* καὶ ε') ἡ *Πάτνα*. Ὑπάρχουν ἐπίσης καί τινες ἐγκαταστάσεις ἀλλαχοῦ, ἀποτελοῦσαι ἐν τούτοις ἁπλῶς ὀνομαστικὰ ὑπολείμματα γαλλικῶν ἐργοστασίων. Ὁλικὸν ἐμβ. 513 τ.χλμ., ἐξ ὧν πλέον τοῦ ἡμίσεος ἀνήκει εἰς τὴν Ποντισέρρυ. Κάτ. ἐν ὅλῳ 277.516, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 1000 Εὐρωπαῖοι. Κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς 25 Ἰανουαρίου 1879 ἡ Γαλλικὴ Ἰνδία διῳκεῖτο ὑπὸ αἱρετοῦ γενικοῦ συμβουλίου καὶ αἱρετῶν ἐπίσης τοπικῶν συμβουλίων. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ μέτρου τούτου δὲν ἐκρίθησαν ἱκανοποιητικά, ἐκ τούτου δὲ ὁ σχετικὸς πρὸς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι νόμος ἐτροποποιήθη. Σήμερον ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀσκεῖται ὑπὸ γενικοῦ διοικητοῦ ἑδρεύοντος ἐν Ποντισέρρυ, βοηθουμένου ὑπὸ πενταμελοῦς συμβουλίου. Ἑκάστη τῶν λοιπῶν τεσσάρων πόλεων ἔχει ἴδιον διοικητήν. Τὸ γενικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐξ 28 μελῶν, ἑδρεύει ἐν Ποντισέρρυ. Εἰς τὸ γαλλικὸν κοινοβούλιον αἱ κτησεις ἀντιπροσωπεύονται δι' ἑνὸς βουλευτοῦ καὶ ἑνὸς γερουσιαστοῦ, ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Ὑπάρχουν δύο πρωτοβάθμια δικαστήρια (ἐν Ποντισέρρυ καὶ Καρικάλ), ἐφετεῖον (ἐν Ποντισέρρυ) καὶ πέντε εἰρηνοδικεῖα. Ἐν Ποντισέρρυ ὑπάρχει πανεπιστήμιον μὲ δύο σχολάς, νομικὴν καὶ ἰατρικήν, ἀποικιακὸν κολλέγιον καὶ σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς πάσας τὰς πόλεις. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι ὄρυζα, κάρυα τῆς Ἀρέκας (βετέλ), καπνός, σακχαροκάλαμον κ. τ. λ. Τὰ δάση εἰς τὰς κτήσεις ταύτας εἶναι πλουσιώτατα, παρέχοντα πολύτιμον ξυλείαν, οἷον ἔβενον, τάκ, σιδηρόξυλον, σαντάλ, καμφορέας κ. τ. λ. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα ἀφθονοῦν. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει κυρίως κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια βάμβακος, ἀπασχολοῦντα 8000 ἐργάτας. Ἐν Ποντισέρρυ καὶ Σαντερναγώρῃ ὑπάρχουν βαφεῖα καὶ ἐργοστάσια πλεκτῶν ἐπίπλων. Τὸ ἐμπόριον κατὰ τὸ 1924 ἀνῆλθε συνολικῶς εἰς 81.698.142 γαλλ. φράγκ., ἐξ ὧν 37.423.978 εἰσαγωγικὸν καὶ 44.274.164 ἐξαγωγικόν. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι ἡ ρουπία, ὅπως καὶ ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ὁ Βραχμανισμός, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ Μωαμεθανοὶ καί τινες Χριστιανοὶ καθολικοί.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ πρώτη γαλλικὴ ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας πιστεύεται ὅτι ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Α', ὁπότε δύο πλοῖα ἐξωπλίσθησαν ὑπό τινων ἐμπόρων τῆς Ρουένης, ὅπως ἐμπορεύωνται εἰς τὰς ἀνατολικὰς θαλάσσας. Ἀπέπλευσαν ἐκ Χάβρης, ἀλλ' οὐδείς ποτε ἔπειτα ἤκουσέ τι περὶ αὐτῶν. Κατ' ἐπανάληψιν ἔπειτα οἱ Γάλλοι ἀπεπειράθησαν νὰ ἱδρύσουν βιωσίμους ἐγκαταστάσεις ἐν τῇ Ἰνδικῇ χερσονήσῳ, ἀποτυχόντες πάντοτε, μέχρις ὅτου ἡ γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ὀργανωθεῖσα ἐκ νέου τῷ 1664, ἀπεφάσισε ν' ἀποκτήσῃ ἐν αὐταῖς κτήσεις. Ἤρξατο διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐμπορείου ἐν Σουράτ, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ, ἀγοράσασα τὴν Ποντισέρρυ, καί, τῷ 1688, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Ἀουράγκ-Ζεϋμπ τὴν κτῆσιν τῆς Σαντερναγώρης. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου μεταξὺ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ τῆς Ὁλλανδίας, ἡ τελευταία κατέλαβε τὴν Ποντισέρρυ. Ἐν τούτοις ἡ πόλις αὕτη ἀπεδόθη εἰς τὴν ἑταιρείαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Ρόσβυκ (1697), ἀποτελέσασα ταχέως ἀκμάζουσαν ἀποικίαν, χάρις εἰς τὴν σώφρονα διοίκησιν τοῦ Φραγκίσκου Μαρτέν. Ἀκολούθως ἡ ἑταιρεία ἠγόρασε τὴν Καρικὰλ μετὰ τῆς περιοχῆς της, ἔπειτα κατέλαβε τὴν Ὑανάου καὶ Μαζουλιπατάμ, ἔνθα ἡ Γαλλία δὲν κατέχει πλέον σήμερον εἰμὴ ἓν ἐμπορεῖον καὶ δύο μικρᾶς ἐκτάσεως ἐδάφη κατοικούμενα ὑπὸ Ἰνδῶν. Ἡ εὐημερία τῶν Γαλλικῶν Ἰνδιῶν ηὔξησε σημαντικῶς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ντυπλέ, ὅστις ἀφοῦ διηύθυνε τὸ ἐμπορεῖον τῆς Σαντερναγώρης ἔγινε, τῷ 1742, διοικητὴς τῆς Ποντισέρρυ, κυβερνήσας ὡς ἀντιβασιλεύς. Ὅταν μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου προσέβαλε τῷ 1748 τὴν Ποντισέρρυ, ὁ Ντυπλὲ ἀντέταξε πεισματώδη ἀντίστασιν καὶ ἠμπόδισε τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ τοῦ νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Ντυπλὲ ἐπέτυχεν εὐρείας ἐδαφικὰς παραχωρήσεις καὶ σημαντικώτατα χρηματικὰ ποσὰ εἰς ἀντάλλαγμα βοηθείας, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἴς τινα ρατζᾶ τοῦ Δεκκάν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ ρατζᾶ ἡττήθη καὶ ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ὁ Ντυπλὲ κατετροπώθη τελείως πρὸ τῆς Μαντουρέ, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκει. Ἀνακληθεὶς εἰς Γαλλίαν, λόγῳ τῆς ἀποτυχίας ἐκείνης, ἀντικατεστάθη τῷ 1756 ὑπὸ τοῦ Λαλλύ, ἐντεταλμένου νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς γαλλικὰς ἐγκαταστάσεις, τὰς ὁποίας προσεπάθει νὰ καταλάβῃ ἡ Ἀγγλία. Ὁ Λαλλύ, λόγῳ τῆς σκληρότητος καὶ βιαιότητός του,

Digitized by Google

κατέστη μισητὸς παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι. Ὅταν οἱ Ἄγγλοι ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ ἐν Ποντισερρύ, οὐδεμίαν ὑποστήριξιν εὗρε παρὰ τοῖς κατοίκοις καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ καὶ τὴν πόλιν καὶ ἑαυτόν. Αἱ λοιπαὶ γαλλικαὶ κτήσεις τῆς Ἰνδίας περιέπεσαν διαδοχικῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις τὰς ἀπέδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν μετά τινα ἔτη, ἀλλ' ἐν μέρει κατεστραμμένας καὶ οὐσιωδῶς ἠλαττωμένας. Ὑστεροῦσα εἰς στόλον ἡ Γαλλία δὲν ἠδυνήθη νὰ διεξαγάγῃ πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκείνας χώρας. Οὕτως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πολέμων τῶν διεξαχθέντων ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ὑπατείαν μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἡ τελευταία ἐκυρίευσε τὰς ἰνδικὰς κτήσεις τῆς Γαλλίας (1793 καὶ 1803), τὰς ἀπέδωκε δὲ δυνάμει συνθηκῶν συναφθεισῶν μετὰ τὴν δευτέραν ἐπιστροφὴν τῶν Βουρβώνων. Δ. Σ. Δ.

—*[Φιλοτ.]* Ἡ Γαλλία ἐπροίκισε τὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χερσονήσῳ κτήσεις της δι' εἰδικῶν γραμματοσήμων κατὰ τὸ 1892, ἐκδώσασα σειρὰν ἐκ 13 ἀξιῶν τοῦ ἐν χρήσει διὰ τὰς ἀποικίας της τύπου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ETABLISSEMENTS DE L'INDE. Κατὰ τὸ 1900 ἐξέδωκεν ἑτέραν σειρὰν ὁμοίου τύπου ἐξ 6 ἀξιῶν. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τούτων εἶναι σχετικῶς μετρία. Κατὰ τὸ 1903, ἐξαντληθέντων τῶν διαθεσίμων ἐν τῇ ἀποικίᾳ ἀξιῶν τῶν 5, 10, 15 καὶ 40 ἑκατοστῶν, ἐπεσημάνθησαν πρὸς ἀναπλήρωσίν των γραμματόσημα τῶν 25 ἑκατοστῶν μὲ τὰς τρεῖς πρώτας ἀξίας καὶ τῶν 50 ἑκατοστῶν μὲ τὴν ἀξίαν τῶν 40 σαντίμ. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν προσωρινῶν τούτων γραμματοσήμων εἶναι σημαντική. Κατὰ τὸ 1914 ἐξεδόθη νέα τακτικὴ σειρὰ 18 ἀξιῶν μὲ παραστάσεις τοπίων τῆς ἀποικίας καὶ εἰκόνων ἐκ τῆς ἰνδικῆς θρησκείας καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ETABLISSEMENTS FRANÇAIS DANS L'INDE. Κατὰ τὰ ἔτη 1915 καὶ 1916, διαρκοῦντος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐξεδόθησαν διάφορα γραμματόσημα ὑπὲρ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὧν αἱ ποικιλίαι (διπλαῖ ἐπισημάνσεις, σφάλματα, κλπ.) ἔχουσι σημαντικὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν. Κατὰ τὸ 1913 ἐπεσημάνθησαν 20 ἐκ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματοσήμων μὲ νέας ἀξίας, ἤτοι εἰς CACHES, FANONS καὶ ROUPIES (24 caches=1 fanon καὶ 8 fanons=1 roupie). Κατὰ τὸ 1927 καὶ 1928 ἐπεσημάνθησαν καὶ ἕτερα ἓξ γραμματόσημα τῆς παλαιᾶς σειρᾶς μὲ τὰς νέας ἀξίας. Αἱ Γαλλικαὶ Ἰνδίαι ἐξέδωκαν καὶ ἐνάριθμα γραμματόσημα, ὧν ἡ ἀξία εἶναι μικρά. (Ε. Φ. Ε.)

—**Ἰνδίαι, *Δυτικαί***—(West Indies) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δυτικαὶ Ἰνδίαι.*

—**Ἰνδίαι, *Δυτικαὶ Ὀλλανδικαί***—(Nederlandsch West-Indië) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γουϊάνα Ὀλλανδική.*

—**Ἰνδίαι, *Ὀλλανδικαί***—(Nederlandsch Oost-Indië) *[Γεωγρ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ὀλλανδικῶν κτήσεων τῶν ἐν Ἀσίᾳ νήσων, κειμένων μεταξὺ 6° Β καὶ 11° Ν (Γκρήνουϊτς) καὶ 95°Α καὶ 141°Α. Αἱ νῆσοι αὗται διαιροῦνται εἰς δύο ὁμάδας· ἡ μὲν περιλαμβάνει τὴν *Ἰάβαν* καὶ τὴν *Μαδούραν*, ἡ δὲ ἑτέρα τὴν *Σουμάτραν, Βόρνεο,* τὰ πολύνησα *Ριοὺβ-Λίγγκα, Μπάνκα, Μπίλλιτον, Κελέβην, Μολούκκα,* τὰς νήσους *Σόνδας* καὶ μέρος τῆς *Νέας Γουϊνέας.* Ὁλικὸν ἐμβ. 1.900.152 τ. χλμ. Κάτ. 51.882.946, ἐξ ὧν 204.411 Εὐρωπαῖοι (169.208 ἐν Ἰάβᾳ καὶ Μαδούρᾳ καὶ 35.203 εἰς τὰς λοιπὰς νήσους). Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1926 οἱ κάτοικοι κατανέμονται κατὰ φυλὰς ὡς ἑξῆς: Εὐρωπαῖοι 204.411, ἰθαγενεῖς 50.686.227, Κινέζοι 916.789, Ἄραβες καὶ ἄλλοι Ἀνατολῖται 75.519. Οἱ ἰθαγενεῖς ἀνήκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Μαλαϊκὴν φυλήν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουν οὐκ ὀλίγοι προελθόντες ἐξ ἐπιγαμίας τῶν ἐντοπίων πρὸς φυλὰς μαύρων. Οἱ κάτοικοι εἶναι Μωαμεθανοί, ἀλλ' ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ἐκχριστιανισθέντες. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς τῶν νήσων εἶναι ὄρυζα, σάκχαρις, πετρέλαιον, καπνός, τεΐον, καφές, πέπερι, κόπρα, κακάον, καουτσούκ, κασσίτερος κλπ. Ἡ κυρία τροφὴ τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ὄρυζα, τῆς καλλιεργεία· αὐτῆς τελειοποιηθείσης ἰδίᾳ ἐν Ἰάβᾳ καὶ Σουμάτρᾳ. Τῷ 1926 ἐξήχθησαν τὰ ἑξῆς κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς: καουτσούκ ἀξίας 410.873.000 φλωρινίων, σάκχαρις 316.591.000, πετρέλαιον 152.595.000, καπνὸς 113.908.000, πέπερι 25.509.000, ταπιόκα 21.423.000, κασσίτερος 93.711.000, τεΐον 90.231.000, καφὲς 74.388.000, κόπρα 72.692.000, δέρματα 16.066.000, ἔλαιον 16.140.000 φλωρινίων. Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἔτος ἀνῆλθεν εἰς 923.989.000 φλωρ., τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν εἰς 1.598.656.000. Μέγα μέρος τῆς ἐξαγωγῆς μεταβαίνει εἰς Ὀλλανδίαν, καίτοι σημαντικὴ ποσότης ὀρύζης ἐξάγεται εἰς Κίναν. Ἀφ' ἧς ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ὁ ἀγροτικὸς νόμος τοῦ 1870, δι' οὗ ἠδύναντο οἱ ἔποικοι νὰ ἐνοικιάζουν γαίας ἐπὶ 75 ἔτη, ἐπολλαπλασιάσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν κτημάτων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς τὰ Δ τῆς Ἰάβας. Τὸ ὀλλανδικὸν κράτος ἔπαυσε νὰ καλλιεργῇ τὸ σακχαροκάλαμον ἀπὸ τοῦ 1891, ἀλλ' ὁ καφὲς καλλιεργεῖται εἰς κρατικὰ κτήματα, καίτοι εἰς πολὺ μικροτέρας ποσότητας τοῦ καλλιεργουμένου ὑπὸ ἐμφυτευτῶν.

Εἰς τὰς ἀνατολικὰς νήσους ἡ πανὶς καὶ ἡ χλωρὶς ὁμοιάζουν πρὸς τὰς τῆς Ἀσίας, εἰς δὲ τὰς δυτικὰς πρὸς τὰς τῆς Αὐστραλίας. Αἱ νῆσοι εἶναι πλούσιαι εἰς μεταλλεῖα, ἡ δὲ παραγωγὴ κασσιτέρου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ 20 % τῆς παγκοσμίου τοιαύτης. Κατὰ τὸ 1927 ἡ Ἰάβα καὶ ἡ Μαδούρα εἶχε σιδηροδρομικὰς γραμμὰς μήκους 5.450 χλμ., ἡ Σουμάτρα 1773 χλμ. καὶ ἡ Κελέβη 47 χλμ. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπῆρχον 571 τηλεγραφικὰ γραφεῖα εἰς τὰς νήσους μὲ 95.030.790 ἀποστολάς, 22.801 χλμ. κρατικῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ 45.034 χλμ. συρμάτων, 1062 τηλεγραφικὰ γραφεῖα, ἀποστείλαντα 2.865.654 τηλεγραφήματα, 26 σταθμοὶ ἀσυρμάτου, 43.767 τηλεφωνικοὶ σταθμοί, 28.000 τηλεφωνικῶν γραμμῶν μὲ 300.000 χλμ. συρμάτων, ἀντηλλάγησαν δὲ 61.921.000 ὁμιλίαι. Ἐπίσης ὑπῆρχον ἰδιωτικαὶ τηλεφωνικαὶ ἑταιρεῖαι μὲ 3623 σταθμοὺς 2600 χλμ. γραμμῶν, 27.300 χλμ. συρμάτων καὶ μὲ 4.000.000 ὁμιλίας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσῆλθον εἰς τοὺς λιμένας τῶν Ἀνατολικῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν 20.777 πλοῖα 27.199.000 τόνν., ἐξ ὧν 11.759 ἀτμόπλοια 25.716.000 τόνν. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος περιελάμβανε τὴν 1 Ἰανουαρίου 1927: 5330 πλοῖα 701.083 τόνν. Ὁ στρατὸς τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν εἶναι καθαρῶς ἀποικιακός, δηλαδὴ διακρινόμενος τοῦ ὀλλανδικοῦ. Ἡ δύναμις αὐτοῦ κατὰ τὸ 1928 ἀνήρχετο εἰς 35.084 ὁπλίτας (ἐξ ὧν 6.568 Εὐρωπαῖοι καὶ 28.516 ἰθαγενεῖς) καὶ 1.148 ἀξιωματικούς. Οὐδὲν τμῆμα τακτικοῦ στρατοῦ τῆς Ὀλλανδίας ἐπιτρέπεται νὰ σταλῇ εἰς ἀποικιακὴν ὑπηρεσίαν, ἀτομικῶς ὅμως ὁπλῖται τοῦ ὀλλανδικοῦ στρατοῦ δύνανται νὰ καταταγοῦν, κατόπιν ἀδείας τοῦ διοικητοῦ των, εἰς τὸν στρατὸν τῶν Δ. Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν, ἀποτελοῦν δὲ οὗτοι τὰ πυρῆνα· αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἰθαγενεῖς καὶ Εὐρωπαῖοι ὑπηρετοῦν ἀναμὶξ εἰς τὰ τάγματα, καίτοι εἰς διαφόρους λόχους. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν πάντες Ὀλλανδοὶ μέχρι τοῦ 1908, ἀλλ' ἔκτοτε προσελαμβάνοντο ἀξιωματικοὶ καὶ Ἰαβαῖοι. Ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὑπάρχει καὶ πολιτοφυλακὴ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἰδίᾳ, ἀνερχομένη εἰς 31.610 ἄνδρας. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν στρατόν, τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν εἶναι ἐν μέρει ἀποικιακὸν καὶ ἐν μέρει ὀλλανδικόν, συνεπῶς δὲ αἱ πολεμικαὶ ναυτικαὶ δαπάναι καταβάλλονται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Τῷ 1927 ὁ στόλος οὗτος ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς θωρηκτοῦ (1909) καὶ ἑνὸς καταδρομικοῦ (1921), συνολικοῦ ἐκτοπισμοῦ 13.850 τόνν., 5 ἀντιτορπιλλικῶν, 6 τορπιλλαλιευτικῶν, 13 ὑποβρυχίων, 4 κανονιοφόρων καὶ 4 πλοίων ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας. Τῷ 1928 τὸ πλήρωμα ἀπετελεῖτο ἐκ 327 ἀξιωματικῶν, 1.439 ὑπαξιωματικῶν καὶ ναυτῶν καὶ 1.966 ἰθαγενῶν ναυτῶν.

—*[Φιλοτ.]* Ἡ Ὀλλανδία ἐφωδίασε τὰς ἐν Ἰνδίαις ἀποικίας της μὲ γραμματόσημα ἀπὸ τοῦ 1864, ὁπότε ἐξεδόθη ἓν γραμματόσημον 10 σέντ, κατὰ δὲ τὸ 1870 τὸ ἴδιον γραμματόσημον ἐξεδόθη μὲ ὀδόντωσιν. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία ἀμφοτέρων εἶναι σημαντική. Κατὰ τὸ 1870 ἐξεδόθη σειρὰ 13 γραμματοσήμων τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἥτις συναντᾶται μὲ διαφόρους ποικιλίας ὀδοντώσεων. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἤρχισαν ἐκδιδόμεναι διάφοροι σειραὶ φέρουσαι τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης Βιλελμίνης μὲ τὴν ἐπιγραφὴν NEDERLANDSCH-INDIE. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἔλαβον διαφόρους ἐπισημάνσεις. Κατὰ τὸ 1908, 18 ἀξίαι ἐκ τῆς ἐν κυκλοφορίᾳ σειρᾶς ἐπεσημάνθησαν μὲ τὴν λέξιν JAVA, ἑτέρα δὲ σειρὰ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀξιῶν ἐπεσημάνθη μὲ τὰς λέξεις BUITEN BEZIT. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη σειρὰ ἐκυκλοφόρησε μόνον εἰς Ἰάβαν καὶ Μαδούραν, ἡ δὲ δευτέρα εἰς ἁπάσας τὰς λοιπὰς ὀλλανδικὰς κτήσεις τῶν Ἰνδιῶν. Κατὰ τὸ 1928 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ ἀεροπορικῶν γραμματοσήμων. Αἱ ὀλλανδικαὶ ἀποικίαι ἐξέδωσαν καὶ εἰδικὰς σειρὰς ὑπηρεσιακῶν γραμματοσήμων καὶ ἐναρίθμων τοιούτων, ὡς καὶ εἰδικὴν σειρὰν διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν τὴν διαβιβαζομένην διὰ τῶν ἐπιπλεόντων χρηματοκιβωτίων (coffres-forts flottants). Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν εἶναι σχετικῶς μετρία. (Ε. Φ. Ε.)

— **Ἰνδίαι, *Πορτογαλικαί***—(India Portugueza) *Γεωγρ.]*. Ὄνομα, δι' οὗ νοοῦνται αἱ ἐν Ἰνδίαις πόλεις *Γκόα, Ντάμαν* καὶ *Ντίου*, αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Ἐμβ. 4302 τετρ. χλμ. Κάτ. 552.432. Οἱ Πορτογάλοι, οἵτινες ἐπὶ πολύ, μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἐκυριάρχησαν μόνοι ἐν Ἰνδίαις, δὲν κατέχουν σήμερον εἰμὴ τὰς ἀνωτέρω πόλεις.

Δύο ὀνόματα συνδέονται μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πορτογαλικῆς ἰσχύος ἐν Ἰνδίαις: ὁ *Ἀλμέϊδα* καὶ πρὸ παντὸς ὁ *Ἀλβουκέρκης*, ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς τοῦ πορτογαλικοῦ κράτους ἐν Ἰνδίᾳ, ὅστις καὶ ὥρισε πρωτεύουσαν τούτου τὴν Γκόα. Οἱ Πορτογάλοι, κυβερνήσαντες διὰ τῆς βίας, κατέστησαν ἀπεχθεῖς παρὰ τοῖς ἰθαγενέσιν, εὐχερῶς ἐκτοπισθέντες ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν. Δ. Σ. Δ.

—*[Φιλοτ.]* Αἱ *Πορτογαλικαὶ Ἰνδίαι* (ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλαι αἱ πορτογαλικαὶ ἀποικίαι) διακρίνονται διὰ τὴν πληθώραν τῶν ἐκδοθέντων γραμματοσήμων των. Ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι σήμερον ἐξέδωσαν 400 περίπου διάφορα γραμματόσημα. Ἐκ τούτων αἱ πρῶται ἐκδόσεις (1871—1876) ἐνιαίου τύπου φέροντος ἐντὸς ᾠοειδοῦς ταινίας τὴν ἐπιγραφὴν SERVICO POSTAL-INDIA PORT καὶ ἐν τῷ κέντρῳ τὴν ἀξίαν τοῦ γραμματοσήμου εἶναι σπανιώταται, ἕκαστον δὲ γραμματόσημον τῶν ἐκδόσεων τούτων τιμᾶται ἀντὶ πολλῶν χιλιάδων φράγκων. Κατὰ τὸ 1879 ἐξεδόθη σειρὰ νέου τύπου παριστῶντος στέμμα ἐντὸς ἐνεπιγράφου κυκλικοῦ πλαισίου. Ἡ σειρὰ αὕτη καθὼς καὶ αἱ προηγούμεναι ἐπεσημάνθησαν κατὰ τὸ 1881 μὲ νέας ἀξίας, αἱ δὲ τοιαῦται ἐπισημασμέναι σειραὶ εἶναι ὁμοίως σπανιώταται. Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1911 ἐξεδόθησαν διάφοροι σειραὶ φέρουσαι τὴν εἰκόνα τοῦ τότε βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, κατὰ δὲ τὸ 1911, ἀνακηρυχθείσης τῆς δημοκρατίας, ἐπεσημάνθη ἡ ἐν κυκλοφορίᾳ τοιαύτη μὲ τὴν λέξιν REPUBLICA. Κατὰ τὸ 1912 τὰ ἐν χρήσει γραμματόσημα ὡς καὶ προηγουμένων ἐκδόσεων διετρήθησαν εἰς τὸ μέσον, χωρισθέντα εἰς δύο, ἕκαστον δὲ ἥμισυ ἐπισημανθὲν μὲ νέαν ἀξίαν ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἰδιαίτερον γραμματόσημον. Κατὰ τὰ ἔτη 1912—1913 ἐξεδόθησαν διάφοροι σειραὶ ἐκ προγενεστέρων ἐκδόσεων μὲ τὸ ἐπίσημασμα REPUBLICA εἰς διαφόρους τύπους, κατὰ δὲ τὸ 1913 ἐξεδόθη νέα εἰδικὴ σειρὰ ἐκ 18 ἀξιῶν πρὸς χρῆσιν εἰδικῶς τῆς ἀποικίας μὲ τὴν ἀλληγορικὴν γυναικείαν μορφὴν τὴν συναντωμένην καὶ εἰς τὰ πορτογαλικὰ γραμματόσημα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν INDIA. Κατὰ τὸ 1919 ἐκυκλοφόρησαν ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας εἰδικὰ πολεμικὰ γραμματόσημα μὲ τὴν ἐπισήμανσιν TAXA DE GUERRA, κατὰ δὲ τὸ 1925 εἰδικὰ ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα τῆς 400ετηρίδος ἀπὸ τῆς πορτογαλικῆς κατοχῆς τῆς ἀποικίας. Αἱ Πορτογαλικαὶ Ἰνδίαι ἐξέδωσαν ὁμοίως καὶ 3 σειρὰς ἐναρίθμων γραμματοσήμων κατὰ τὰ ἔτη 1904, 1911 καὶ 1914. (Ε. Φ. Ε)

— **Ἰνδιῶν *ἀστήρ.*** Ἰνδικὸν παράσημον (βλ. *Ἰνδικὰ τάγματα*).

— **Ἰνδιῶν *Ἑταιρεῖαι*** (ἀγγλ. India Company, γαλλ. Compagnies des Indes). Ὠνομάσθησαν οὕτως αἱ μεγάλαι ἑταιρεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἱδρύθησαν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν, διὰ τῆς διεισδύσεως καὶ παραμονῆς εἰς τὰς χώρας τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας, δι' ἰδίων μέσων καὶ ἐξόδων καὶ ἄνευ τῆς ἀμέσου βοηθείας τοῦ κράτους. Αἱ ἑταιρεῖαι αὗται ἀπέβησαν ἀληθῶς ἐκστρατευτικὰ σώματα, διεξάγοντα σφοδροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν καὶ κατέληγον εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνουν τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐγκαθίσταντο, προλειαίνουσαι οὕτω τὸ ἔδαφος εἰς τὴν ὁριστικὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον αἱ ἑταιρεῖαι.

Τοιαῦται ἑταιρεῖαι εἶχον ἱδρυθῆ πολλαί, ἰδίως ὑπὸ μεγάλων ἐπιχειρηματιῶν, κερδοσκόπων καὶ τυχοδιωκτῶν, ἀλλὰ δὲν ηὐδοκίμησαν πᾶσαι, κυρίως ἕνεκα τοῦ σφοδροῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῆς τύχης των ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε θαλασσίαν ἐπικράτησιν τῶν κρατῶν εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον. Αἱ κυριώτεραι τούτων ἦσαν ἡ *ὀλλανδική*, ἡ *ἀγγλικὴ* καὶ ἡ *γαλλική*.

Ἡ *ὀλλανδικὴ* (Oostindische Vereenigte Maatschappij) ἦτο ἡ ἀρχαιοτέρα, ἱδρυθεῖσα τῷ 1602, μετὰ τὴν θαλασσίαν ἐπικράτησιν τῶν Ὀλλανδῶν καὶ τὴν ἐκτόπισιν, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, τῶν Πορτογάλων ἐκ τῶν Ἰνδιῶν. Τὰ κεφάλαια τῆς ἑταιρείας ταύτης ἀνήρχοντο εἰς 6.500.000 φλωρίνια, ἦτο δὲ ἡ πρώτη σοβαρὰ ὀλλανδικὴ ἐπιχείρησις, ἡ ὁποία ἐγίνετο πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ μετὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπορίου. Πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἑταιρείας ταύτης ὑπῆρχον πολλαὶ ἄλλαι μικρότεραι, αἱ περισσότεραι ὅμως τούτων συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτῆς. Ἡ ἑταιρεία αὕτη δὲν ἦτο καθαρῶς ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, ἀλλ' ἀπετέλει εἶδός τι ἐθνικοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ὀλλανδικῶν συμφερόντων ἐπὶ δύο ἀκριβῶς αἰῶνας, διαλυθὲν κατὰ τὸ 1798. Ἡ ἑταιρεία αὕτη, λόγῳ τῆς ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἑταιρειῶν, ἠναγκάσθη νὰ διεξάγῃ συνεχεῖς πολέμους καὶ νὰ συντηρῇ ὑπὲρ τοὺς 10.000 στρατιώτας. Ὁ ἐμπορικὸς αὐτῆς στόλος ὑπερέβαινε τὰ 100 πλοῖα. Αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις καὶ κατακτήσεις τῆς ἑταιρείας ἤρχισαν ἐν Σουμάτρᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ἰάβᾳ, ὅπου τῷ 1610—1611 ἔκτισε τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς *Βαταβίαν*. Κατόπιν ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν της ἐπεξετάθη εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Μαλάκκαν, τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἡ ἀκμὴ τῆς ἑταιρείας διήρκεσε καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν πρῶτον αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ μέτοχοι αὐτῆς ἀπεκόμισαν μεγάλα κέρδη. Ἡ ἑταιρεία διῳκεῖτο ὑπὸ συμβουλίου ἐξ 60 μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ὀλλανδικῶν ἐπαρχιῶν. Τὴν γενικὴν διεύθυνσιν εἶχεν ἐπιτροπὴ ἐκ 17 μελῶν, ἐκλεγομένων καὶ τού-

Digitized by Google

των κατ' ἐπαρχίας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετέλει εἶδος κυβερνήσεως καὶ διώριζε τοὺς κατὰ τόπους διοικητάς.

Ἡ ὀλλανδικὴ ἑταιρεία ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παραλλήλως πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς θαλασσίας δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας. Κατόπιν πολλῶν συγκρούσεων πρὸς τοὺς Ἄγγλους καὶ τοὺς Γάλλους ἀπώλεσε σχεδὸν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χερσονήσῳ σταθμούς της, καθὼς καὶ τὰς κτήσεις της ἐν τῷ Ἀραβικῷ καὶ Περσικῷ κόλπῳ καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, περιορισθεῖσα μόνον εἰς τὰς νήσους τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Σουμάτρας. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ τὰ τεράστια ἔξοδα ἐπέφερον μείωσιν τῶν κερδῶν καὶ τοῦ μερίσματος καὶ ἀλλεπαλλήλους πτώσεις τῶν μετοχῶν της, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἐχρεωκόπησε καὶ διελύθη τῷ 1798. Ἡ ἑταιρεία αὕτη εἶχεν ἐπιδείξει πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς μεγίστην σκληρότητα.

Ἡ *ἀγγλικὴ ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν* (English East India Company) ἱδρύθη ἐν Λονδίνῳ τῷ 1599—1600 καὶ ἔφερε κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα «Ἑταιρεία τῶν ἐμπορευομένων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας». Σκοπὸς τῆς ἱδρύσεώς της ἦτο ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς τοὺς Ὀλλανδούς, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς «Ὀλλανδικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν» εἶχον κατορθώσει νὰ ἐκτοπίσουν τοὺς Πορτογάλους καὶ τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ νὰ μονοπωλήσουν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ πρώτη αὕτη ἀγγλικὴ ἑταιρεία, μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τῆς ὀλλανδικῆς, ἐνισχύθη διὰ μεγάλων κεφαλαίων καὶ ἔτυχε τῆς προστασίας τῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν διάφορα προνόμια, διὰ τῶν ὁποίων τὴν μετέβαλεν εἰς ἰδιόρρυθμον κρατικὸν ὀργανισμόν, πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ὡρισμένης ὁμάδος πολιτῶν. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἐγένετο οὕτως ὁ πρόδρομος τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Μεταξὺ τῶν προνομίων τὰ ὁποῖα παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Κάρολος ὁ Β' ἦσαν ἡ συγκρότησις καὶ διατήρησις στρατοῦ, ἡ κατασκευὴ φρουρίων, ἡ κατάληψις ἐδαφῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ἡ κήρυξις πολέμου καὶ ἡ ἐνάσκησις δικαστικῆς ἐξουσίας, ἀστικῆς καὶ ποινικῆς, εἰς τὰς περιφερείας τῆς ἐμπορικῆς της δράσεως. Ἡ ἑταιρεία αὕτη, μετὰ αἰῶνος δεινὴν πάλην, κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ τὴν ὀλλανδικήν, τὴν ὁποίαν βραδύτερον ἀντικατέστησεν εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν ἡ γαλλική, μετὰ τῆς ὁποίας διεμοιράσθη τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Αἱ μεγάλαι ἐπιτυχίαι τῆς ἑταιρείας, τὰ τεράστια κέρδη τῶν διοικούντων αὐτὴν καὶ τῶν μετόχων καὶ ἡ κατάληψις ἀπεράντων ἐδαφῶν εὐφορωτάτων, ἠνάγκασαν κατόπιν τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης, νὰ ἐξασκῇ, ἀπὸ τοῦ 1757, ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τὰ ὁποῖα κατέκτησεν ἡ ἑταιρεία. Βραδύτερον, κατὰ τὸ 1773 ὁ ἐν Βεγγάλῃ ἑδρεύων διοικητὴς τῆς ἑταιρείας ἐθεωρήθη κυβερνητικὸς ὑπάλληλος καὶ ὠνομάσθη γενικὸς διοικητής. Ἔκτοτε καθωρίσθη, ὅπως ὁ γενικὸς διοικητὴς ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς ἑταιρείας, ἀλλ' ὅπως ἡ ἐκλογὴ ὑποβάλλεται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς κυβερνήσεως.

Ἡ ἀγγλικὴ ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν διελύθη τῷ 1858, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ διοίκησις αὐτῆς ἀφῃρέθη ἀπὸ τὴν ἑταιρείαν καὶ μετεβιβάσθη εἰς τὸ ἀγγλικὸν στέμμα.

Ἡ *γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν* (Compagnie française des Indes) ἐδημιουργήθη τῷ 1719 ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῆς ἐν διαλύσει παλαιᾶς «Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν» μετὰ τῆς «Ἑταιρείας τῆς Δύσεως» τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει ὁ Λῶ τῷ 1717. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἀπερρόφησε μετ' ὀλίγον πάσας τὰς ἄλλας ὁμοίου εἴδους γαλλικὰς ἑταιρείας καὶ ἔστρεψε κατ' ἀρχὰς τὴν προσοχήν της εἰς τὸν ἀποικισμὸν τοῦ Μισσισσιπῆ, εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τοῦ «Συστήματος τοῦ Λῶ» ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, ὅπου τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς χώρας δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς προσδοκίας τῶν ἀθρόως συρρευσάντων μεταναστῶν, ἡ ἑταιρεία ἔστρεψε ὁλόκληρον τὴν προσοχήν της εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ περιβρεχομένας χώρας.

Κατ' ἀρχὰς οἱ διάφοροι πράκτορες τῆς ἑταιρείας κατώρθωσαν νὰ διεισδύσουν εἰς πλεῖστα σημεῖα καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς πολλὰς πόλεις, ἀλλὰ κατόπιν ὑπέστησαν ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθησαν ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι καὶ μακροὶ δικαστικοὶ ἀγῶνες.

Ἡ ἑταιρεία διηυθύνετο ἐκ συμβουλίου ἐκ δώδεκα διευθυντῶν, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ διευθύνουν τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰνδιῶν ἐκ Παρισίων καὶ ἐζήτουν πάντοτε νὰ μὴ ἀναμιχθοῦν εἰς τοὺς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἀγῶνας, ὑποχωροῦντες διαρκῶς εἰς τὰς ἀγγλικὰς πιέσεις. Ἡ ὑποχωρητικότης αὕτη ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν γαλλικῶν κτήσεων ἐν Ἰνδίαις. Ἕνεκα δὲ τούτου μετά τινα ἔτη, τῷ 1769, ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τὴν ἑταιρείαν τὰ προνόμια αὐτῆς. Μετὰ ὀκτὼ μῆνας ἡ ἑταιρεία διελύθη (1770), ἡ δὲ ἐκκαθάρισις αὐτῆς διήρκεσε μέχρι τοῦ 1793. Ἐν τῷ μεταξὺ ἱδρύθη μία «Νέα Ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν», ἡ ὁποία ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 1786 μέχρι τοῦ 1790 καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐκκαθάρισις ἔληξε τῷ 1826. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία γαλλικὴ ἑταιρεία, ἥτις ἐλάμβανε μονοπωλιακὰ καὶ ἐδαφικὰ προνόμια ἐν Ἰνδίαις.
Μ. Δ. Β.

— **Ἰνδιῶν *στέμμα*.** Ἰνδικὸν παράσημον (Βλ. *Ἰνδικὰ τάγματα*).

Ἰνδιάνα (Indiana) */Γεωγρ./*. Μία ἐκ τῶν 48 πολιτειῶν τῆς Βορειοαμερικανικῆς συμπολιτείας, κειμένη ἐν τῇ Κεντρῴᾳ Ἀμερικῇ, ἔχουσα δὲ ἔκτασιν 94.140 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 3.176.000 κατοίκων (1928). Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς λίμνης Μίσιγκαν καὶ τῆς πολιτείας Μίσιγκαν, πρὸς Α ὑπὸ τῆς πολιτείας Ὀχάϊο καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς καὶ κεῖται μεταξὺ τῆς 37° 47' καὶ 41° 46' Β. πλάτ. καὶ τῆς 84° 49' καὶ 88° 2' μήκους τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς. Τὸ ἔδαφος τῆς πολιτείας εἶναι κατ' ἐξοχὴν πεδινόν, μὲ ἐλαφρὰν νοτιοδυτικὴν κλίσιν ὕψους 30—100 μέτρ. ἰδίως πρὸς νότον, ὅπου ἐκτείνονται οἱ ἀσβεστοῦχοι λόφοι τοῦ Κέντωκυ. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς πολιτείας πλωτὸς εἶναι ὁ Ὀχάϊο, ἐνῷ οἱ ποταμοὶ Οὐάβας καὶ Οὐάϊτ (Λευκὸς) καθίστανται πλωτοὶ εἰς ὡρισμένας περιόδους τοῦ ἔτους, λόγῳ τῶν αὐξομειώσεων τῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων, τῶν πάγων καὶ τῶν ἀμμοσύρτεων. Πρὸς τὴν λίμνην Ἤρι διευθύνεται ὁ ποταμὸς Μάμι καὶ πρὸς τὴν λίμνην Μίσιγκαν ὁ ποταμὸς Ἅγιος Ἰωσήφ. Ὁ Οὐάβας διαρρέει τὸ κέντρον τῆς πολιτείας εἰς 600 περίπου χιλιόμετρα.

Τὸ κλῖμα τῆς πολιτείας εἶναι ἠπειρωτικόν. Εἰς τὰ νότια μέρη σπανιώτατα πίπτει χιών, παρατηροῦνται ὅμως ἐν αὐτῇ ἀπότομοι καιρικαὶ μεταβολαί. Ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι +14°. Κατὰ τὸ θέρος +25°, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα +3°. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1830, ὁπότε ἀνήρχετο εἰς 343.031, μέχρι τοῦ 1928 ἐδεκαπλασιάσθη σχεδόν. Αἱ πόλεις τῆς Ἰνδιάνας αἱ ἔχουσαι πληθυσμὸν ἄνω τῶν 30 χιλιάδων κατοίκων, ἀνέρχονται εἰς 10 καὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ πρωτεύουσα *Ἰνδιανάπολις*, ἡ *Φὸρτ Βαΐϋν*, ἡ *Ἤβανσβιλ*, *Σάουθ-Μπὲνδ*, *Τὲρρ Ὤτ*, *Γκαίρυ*, *Μούντσι*, *Χάμμονδ*, *Ἢστ Σικάγκο* καὶ *Κοκόμο*. Ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς ἀπόψεως ἡ πολιτεία τῆς Ἰνδιάνας ἔρχεται τρίτη μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τῆς συμπολιτείας. Τῷ 1924 ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ 5.019 δημόσια σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μὲ 501.276 μαθητὰς καὶ 4 πανεπιστήμια, 2 κρατικά, 1 τῶν μεθοδιστῶν καὶ 1 τῶν καθολικῶν, ἱδρυθέντα τῷ 1824, 1874, 1837 καὶ 1842.

Ἡ Ἰνδιάνα εἶναι πολιτεία κατ' ἐξοχὴν γεωργική. Εὐφορωτάτη, παράγει μεγίστην ποσότητα σίτου. Ἡ καλλιεργήσιμος διὰ δημητριακὰ ἔκτασις κατ' ἔτος αὐξάνει. Πλὴν τοῦ σίτου, παράγει εἰς μεγίστην ποσότητα ἀραβόσιτον, κριθήν, γεώμηλα, σταφυλὰς καὶ ὀπώρας. Γενικῶς τὰ 91 % τῆς ἐπιφανείας τῆς πολιτείας καλλιεργοῦνται. Ἀναλόγως εἶναι ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ κτηνοτροφία, ἥτις κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν ἀριθμεῖ 655 000 ἵππους, 101.000 ἡμιόνους, 1.535.000 ἀγελάδας, 614.000 πρόβατα, 3.143.000 χοίρους. Σημαντικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ παραγωγὴ βουτύρου καὶ τυροῦ. Τὸ ἐμπόριον ἐξυπηρετεῖται διὰ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μήκους 17.326 χλμ. καὶ ἀτμοπλοϊκῶς ἐπὶ τῆς λίμνης Μίσιγκαν καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο. Ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ τὴν πολιτείαν καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ Ὀχάϊο καὶ τῆς λίμνης Ἤρι μεγάλη διῶρυξ μήκους 60 χλμ. Σπουδαιοτάτη ὡσαύτως εἶναι καὶ ἡ βιομηχανία της, ἀναπτυχθεῖσα μεγάλως ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ φυσικοῦ ἀερίου, γενομένης τῷ 1886. Ἔρχεται ἕκτη ὑπὸ ἔποψιν παραγωγῆς πετρελαίου καὶ γαιάνθρακος. Τῷ 1921 ἡ παραγωγὴ τοῦ γαιάνθρακος μόνον ἀνῆλθεν εἰς 27.000.000 τόννους.

Ἐν τῇ πολιτείᾳ εὑρίσκεται μέγας ἀριθμὸς ἀλευρομύλων καὶ ἐργοστασίων διατετηρημένων κρεάτων. Ἐπὶ πλέον ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν κατασκευῆς σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων ἐλασμάτων, μηχανῶν, ἀτμαμαξῶν, βαγονίων κ. ἄ.

Περὶ τῶν παλαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἰνδιάνας ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Ὑφίστανται πλεῖστα ἐρείπια λιθίνων φρουρίων, ἰδίως εἰς τὰς κομιτείας Κνὸξ καὶ Σούλλιβαν. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν πρώτων Εὐρωπαίων ἐποίκων, ἡ Ἰνδιάνα κατῳκεῖτο ὑπὸ διαφόρων φυλῶν τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Μαμί. Οἱ πρῶτοι ἐπισκεφθέντες τὴν πολιτείαν Εὐρωπαῖοι πιθανῶς ἦσαν Γάλλοι κυνηγοὶ καὶ Ἰησουῖται ἱεραπόστολοι ἐκ Καναδᾶ (1672), οἵτινες καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Φὸρτ Μπαιϋὰν καὶ τὴν Λαφαγιέττ. Διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πολέμου, οἱ Ἀμερικανοὶ διεξήγαγον σφοδρὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τῶν ἐρυθροδέρμων, τοὺς ὁποίους ἐν τέλει κατώρθωσαν ν' ἀπωθήσουν πέραν τοῦ Μισσισσιπῆ. Τῷ 1800 ὠργανώθη ἡ Ἰνδιάνα εἰς πολιτείαν καὶ τῷ 1816 ἐγένετο δεκτὴ εἰς τὴν συμπολιτείαν. Κατὰ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς πολιτείας, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1851, πάντες οἱ ἀπὸ ἑνὸς ἔτους διαμένοντες ἐν τῇ δημοκρατίᾳ καὶ ἀπὸ ἑξαμήνου ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἄγοντες τὸ 21ον ἔτος ἔχουν δικαίωμα ψήφου. Οἱ μαῦροι ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα ἀπὸ τοῦ 1869. Ὁ κυβερνήτης τῆς πολιτείας ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἐκτελεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς γερουσίας, συγκειμένης ἐκ 50 μελῶν ἐκλεγομένων κατὰ τετραετίαν, καὶ τῆς βουλῆς ἀποτελουμένης ἐξ 100 μελῶν, ἐκλεγομένων κατὰ διετίαν. Ἐπίσης ἐκλέγονται καὶ οἱ δικασταί. Ἡ δουλεία ἔχει καταργηθῇ καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτική. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Ἰνδιάνα προσέφερεν 121.000 στρατιώτας καὶ 5.516 ναύτας, ἀναλόγως δὲ τοῦ πληθυσμοῦ τοὺς περισσοτέρους ἐθελοντὰς (25.121). Οἱ μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἀγῶνες ἐν Ἰνδιάνᾳ εἶχον προσλάβει ὀξύτατον χαρακτῆρα, ὅπως κατὰ τὸ 1921, ὁπότε ἐγένοντο καὶ πλεῖσται δυναμιτιστικαὶ ἀπόπειραι, ἰδίως ἐν Ἰνδιαναπόλει.
Μ. Ν. Δ.

Ἰνδιανάπολις (Indianapolis) *Γεωγρ./*. Ἡ μεγαλυτέρα πόλις καὶ πρωτεύουσα τῆς πολιτείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν *Ἰνδιάνας*, δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Οὐάϊτ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαριόν, κειμένη ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τῆς πολιτείας. Ἀπέχει σιδηροδρομικῶς τῆς μὲν Ν. Ὑόρκης περὶ τὰ 824 μίλλια, τοῦ δὲ Σικάγου περὶ τὰ 183 μίλλια. Εὑρίσκεται 750 πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ 138 πόδας ὑπὲρ τὴν λίμνην Ἤρι. Ὁ πληθυσμός της κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1922 ἀνέρχεται εἰς 334,357. Ἀπὸ τοῦ 1847, ὁπότε κατεσκευάσθη ἐν αὐτῇ ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος, ἡ Ἰνδιανάπολις ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ σπουδαιότατον σιδηροδρομικὸν κέντρον. Σήμερον ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ 10 καὶ πλέον σιδηροδρομικῶν ἑταιρειῶν, τὰ καθημερινῶς δὲ ἀφικνούμενα καὶ ἀναχωροῦντα τραῖνα ὑπερβαίνουσι τὰ διακόσια, μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν κατ' ἐλάχιστον ὅριον, ταξιδιωτῶν 45 χιλιάδων. Αἱ συγκοινωνίαι τῆς πόλεως ἐξυπηρετοῦνται δι' ἠλεκτρικῶν τροχιοδρόμων καὶ διὰ περιφερειακῆς γραμμῆς μήκους $15^1/_2$ μιλλίων. Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων πόλεων τῆς Ἀμερικῆς, αἵτινες ἔκαμον χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν καλλονῶν ἡ Ἰνδιανάπολις θεωρεῖται μία ἐκ τῶν ὡραιοτέρων μεσογείων πόλεων τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκτεινομένη ἐπὶ ἀπεράντου πεδιάδος περιβαλλομένης ὑπὸ δασωδῶν λόφων, διασχίζεται ὑπὸ τεσσάρων εὐρυτάτων λεωφόρων, ἔχει θαυμασίαν ρυμοτομίαν, πολλοὺς καὶ ἀπεράντους κήπους καὶ πάρκα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ θαυμάσιον σύστημα ὑδρονομῆς. Πλὴν τῶν φυσικῶν καλλονῶν ἡ Ἰνδιανάπολις ἔχει καὶ ὡραιότατα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια, καὶ 10 βιβλιοθήκας, ἐκτὸς τῆς δημοσίας, περιλαμβανούσης περὶ τὰς 100 χιλιάδας τόμων. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἡ Ἰνδιανάπολις θεωρεῖται σπουδαιότατον κέντρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, λόγῳ τοῦ πανεπιστημίου της, τῶν πολλῶν κολλεγίων της καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐκδιδομένων ἐν αὐτῇ ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ἡ βιομηχανία τῆς πόλεως εἶναι ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένη, λόγῳ τῶν παρ' αὐτὴν εὑρισκομένων πλουσίων γαιανθρακωρυχείων. Ἔχει μεγάλα σφαγεῖα, ἐργοστάσια συσκευῆς διατετηρημένων κρεάτων, μηχανουργεῖα, ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, χυτήρια, ἀλευρομύλους, τυπογραφεῖα κ. ἄ.
Μ. Ν. Δ.

ἰνδιανίτης (ὁ) (Indianit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πλαγιοκλάστων. Ὁ ἰνδιανίτης εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ τελευταῖα μέλη τῆς ὁμάδος ταύτης, τοποθετούμενος πιθανῶς μεταξὺ τοῦ βυτωβνίτου καὶ τοῦ ἀνορθίτου, κρυσταλλοῦται δέ, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μέλη, εἰς τρικλινὲς σύστημα. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Karnatik τῶν Ἰνδιῶν.
Γ. Β.

Ἰνδιάνος (ὁ) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀκαρνανίας (βλ. λ. *Ζιντζιρέλλος κάβο*).

ἰνδιανουργεῖον (τὸ) (indiennerie)· τὸ ἐργοστάσιον, ἐν τῷ ὁποίῳ κατασκευάζονται τὰ ὑφάσματα τὰ καλούμενα *ἰνδικά*.

Ἰνδίβολις. Βασιλεὺς τῶν Ἰλεργετῶν, λαοῦ τῆς ΒΛ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Βοηθήσας αὐτοὺς ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν τῷ 212 π. Χ. κατέστρεψε τὰς ὑπὸ τὸν Σκιπίωνα ρωμαϊκὰς δυνάμεις. Αἱ ὑπερβολικαὶ ὅμως ἀξιώσεις τοῦ Ἀσδρούβα ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ προσχωρήσῃ τῷ 209 π. Χ. εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἐπελθόντος ὅμως τοῦ Σκιπίωνος ἐπὶ κεφαλῆς 35.000 ἀνδρῶν, ἐφονεύθη μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν τῷ 205 π. Χ., οἱ δὲ Ἰλεργέται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως αὐτῶν ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους.
Α. Θ. Σ.

ἰνδιγένιον (τὸ) *[Βιομ. Χημ.]* βλ. *ἀζινοχρώματα*.

Ἰνδίγετοι (οἱ), ἢ ***Ἰνδίκετοι*** (Indigetes ἢ Indicetae). Λαὸς τῆς ΒΛ ἄκρας τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῶν Πυρηναίων (*Πτολεμ.* Γεωγρ. II, 6, 19). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (III, 159) καλοῦνται *Ἰνδικῆται*. Πρω-

Digitized by Google

τεύουσα αὐτῶν ἦτο τὸ Ἐμπόριον κατὰ Στράβωνα ἢ Ἐμπορίαι κατὰ Πτολεμαῖον (νῦν Ampurias). Α. Θ. Σ.

«Ἰνδικὰ» (τά). Ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ *Κτησίου* (βλ. λ.) τοῦ Κνιδίου.

ἰνδικαναιμία (ἡ) (indicanémie) *[Ἰατρ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοεῖται ἡ παρουσία ἰνδικάνης ἐν τῷ αἵματι. Ἡ ἰνδικαναιμία προέρχεται ἐκ τῆς λειτουργικῆς ἀνεπαρκείας τῶν νεφρῶν καὶ εἶναι λίαν ἐμφανὴς εἰς τοὺς οὐραιμικούς. Μ. Ν. Κ.

ἰνδικάνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Διακρίνομεν *ἰνδικάνην τῶν οὔρων* καὶ *ἰνδικάνην φυτικήν*. Ἡ ἰνδικάνη τῶν οὔρων εἶναι τὸ μετὰ καλίου ἅλας τοῦ ἰνδοξυλοθειικοῦ ὀξέος (βλ. λ.) καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ οὖρα τῶν θηλαστικῶν. Ἡ φυτικὴ ἰνδικάνη ἔχει τὸν τύπον $C_{14}H_{17}O_6N$ καὶ εἶναι ὁ γλυκοζίτης, διὰ κατεργασίας τοῦ ὁποίου λαμβάνεται τὸ ἰνδικόν. Συνίσταται ἐξ ἑνὸς μορίου d-γλυκόζης καὶ ἑνὸς μορίου ἰνδοξύλης, διασπᾶται δὲ εἰς τὰ δύο αὐτὰ συστατικὰ διὰ τοῦ ἐνζύμου ἰνδιμουλσίνη. Ἐκ τῆς ἰνδοξύλης περαιτέρω λαμβάνεται τὸ ἰνδικόν. Σ. Γ.

ἰνδικανουρία (ἡ) (indicanurie) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ παρουσία τῆς ἰνδικάνης ἐν τοῖς οὔροις. Ἡ οὐρικὴ ἰνδικάνη προέρχεται ἐκ τῆς ἰνδόλης, σώματος σχηματιζομένου ἐν τοῖς ἐντέροις τῇ καταναλώσει τῶν λευκωματοειδῶν, καὶ ἐμφανιζομένη ἐν τοῖς οὔροις μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας ἢ ἕνεκα ἐντόνων ἐντερικῶν ζυμώσεων. Ἡ παρουσία αὐτῆς ἀποκαλύπτεται ὅταν προσθέσωμεν ἐν τοῖς οὔροις ἴσην ποσότητα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀνακινήσωμεν τὸ μεῖγμα δι' αἰθέρος ἢ χλωροφορμίου, ἅτινα διαλύουσι τὴν οὐσίαν ταύτην καὶ λαμβάνουσι τὴν κυανῆν ἢ ἰόχρουν χροιὰν αὐτῆς. Μ. Ν. Κ.

ἰνδικέρυθρον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *ἰνδιρρουβίνη*.

Ἰνδική (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς χερσονήσου τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Ἰνδίαι*).

ἰνδικὴ *ὄρνις [Ζωολ.]*· βλ. *ἰνδόρνις*.

ἰνδικοειδής (ὁ, ἡ),—ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὸ χρῶμα τὸ καλούμενον *ἰνδικὸν* (βλ. λ.): «ἰνδικοειδῆ χρώματα».

—**ἰνδικοειδεῖς** *ἑνώσεις* (αἱ), ἢ *ἰνδικοειδῆ χρώματα* (τὰ) *[Βιομ. Χημ.]*. Καλεῖται κατὰ πρότασιν τοῦ P. Friedlaender ἡ τάξις ἐκείνη τῶν χρωμάτων, ἅτινα παρουσιάζουσι πολλὰς συντακτικάς, φυσικάς, χημικὰς καὶ χρωστικὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸ *ἰνδικόν*. Χαρακτηριστικὸν χρωμογόνον σύμπλεγμα ὅλων αὐτῶν εἶναι τὸ

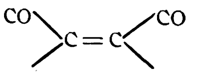

ἡνωμένον μετὰ δύο κυκλικῶν συμπλεγμάτων, ἅτινα δύνανται νὰ εἶναι ὁμοιοκυκλικὰ ἢ ἑτεροκυκλικά, ὅμοια ἢ ἀνόμοια, ἁπλᾶ ἢ συνθετώτερα. Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ἀνήκουσι σπουδαιότατα ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως χρώματα, ὡς τὸ ἰνδικοκυανοῦν, τὸ θειοϊνδικόν, ἡ ἰνδιρρουβίνη κ. λ. π. Σ. Γ.

ἰνδικοκαρμίνιον (τό), ἢ *ἰνδικοκαρμίνη* (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]* Εἶναι τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ *ἰνδικοτινοδισουλφονικοῦ ὀξέος*. Εἶναι διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ κυανῆ χρωστική, βάπτουσα τὸ ἔριον ἄνευ προστύψεως. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς χρῶμα ζωγραφικῆς καὶ πρὸς βαφὴν τροφίμων, ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν μελάνης.

ἰνδικοκίτρινον *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικὸν κίτρινον χρῶμα παρασκευαζόμενον ἐν Βεγγάλῃ διὰ θερμάνσεως οὔρων ἀγελάδων διατραφεισῶν διὰ φύλλων μάγγο. Διὰ τῆς ἁπλῆς θερμάνσεως τοιούτων οὔρων καθιζάνει ἡ κιτρίνη χρωστική, ἥτις χημικῶς εἶναι τὸ μετὰ μαγνησίου ἅλας τοῦ εὐξανθικοῦ ὀξέος. Ἑκάστη ἀγελὰς δύναται νὰ παράσχῃ περίπου 60 γρ. χρώματος ἡμερησίως. Τὸ χρῶμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ὑδατογραφίᾳ καὶ ἐλαιογραφίᾳ καὶ νοθεύεται συνήθως δι' ἐντονωτέρων συνθετικῶν χρωμάτων. Σ. Γ.

—**ἰνδικοκίτρινον** *Ciba [Χημ.]*· βλ. *ἰνδικόν*.

ἰνδικοκυανοῦν (τὸ) *[Χημ.]* Ἕτερον ὄνομα τοῦ *ἰνδικοῦ* (βλ. λ.). Σ. Γ.

—**ἰνδικοκυανοῦν** *ἀλιζαρίνης [Βιομ. Χημ.]*· βλ. *ἀλιζαρίνης* ἰνδικοκυανοῦν.

ἰνδικόλευκον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *ἰνδικόν*.

ἰνδικόλιθος (ὁ) (Indigolith) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν σπανίαν παραλλαγὴν τοῦ τουρμαλίνου χρώματος κυανοῦ, καλούμενος διὰ τοῦτο καὶ κυανοῦς τουρμαλίνης. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ἡμιμορφίαν τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος. Ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Uttö, Mursinsk, Goshen καὶ Mass, προσέτι δὲ καὶ ἐντὸς προσχωμάτων τῆς Κεϋλάνης καὶ Βραζιλίας. Γ. Β.

ἰνδικὸν (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *ἰνδικοφόρος*.

—**ἰνδικὸν** (τό), ἢ *ἰνδικοτίνη* (κοιν. *λουλάκι*) *[Χημ.]*. Εἶναι πολύτιμον καὶ εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς κυανοῦν χρῶμα. Ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του διακρίνεται εἰς *φυσικὸν* καὶ *τεχνητὸν* ἰνδικόν.

Ἰνδικὸν φυσικόν. Σπουδαιοτάτη καὶ παλαιοτάτη ὀργανικὴ χρωστική, ἀποτελοῦσα τὸ κυανῶς βάπτον συστατικὸν πολυαρίθμων φυτῶν, ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ τοῦ γένους τῶν ἰνδικοφόρων ὡς Indigofera tinctoria, I. pseudotinctoria, I. anil, I. disperma καὶ I. argentea κλπ. Πατρὶς τῶν φυτῶν αὐτῶν εἶναι αἱ Ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι (20—30 μοῖραι), εὐδοκιμοῦν ὅμως ταῦτα ἐπίσης εἰς τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὰς Φιλιππίνας νήσους, τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικήν, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Ἰάβαν. Ἰνδικοῦχα ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ φυτὰ Isatis tinctoria, καλλιεργουμένη ἄλλοτε εἰς Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἀγγλίαν, καὶ τὸ Polygonium tinctorium χρησιμοποιούμενον πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἰνδικοῦ εἰς Κίναν καὶ Καύκασον. Εἰς ἴχνη ἀπαντᾷ ἰνδικὸν ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ζωϊκὸν καὶ ἀνθρώπινον ὀργανισμόν.

Τὸ ἰνδικὸν ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχαιότερον γνωστὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰς Ἰνδίας ἀπὸ χιλιετηρίδων ὡς κυανῆ βαφὴ ὑπὸ μορφὴν πρωτογενῶς λαμβανομένων προϊόντων ζυμώσεως. Ἐκ τῶν Ἰνδιῶν διεδόθη εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους. Ἀσφαλεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ ἰνδικοῦ ἐκόμισεν ὁ Ἐνετὸς Marco Polo κατὰ τὸ 1300 ἐκ τῶν ταξιδίων του. Κατὰ τὸ 1516 εἰσήχθη ἡ χρωστικὴ αὐτὴ ὕλη διὰ θαλασσίας ὁδοῦ ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν εἰς Εὐρώπην, ὅπου ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἤκμαζεν ἡ καλλιέργεια ἰσάτιδος τῆς βαφικῆς. Εἰς τὸν συναγωνισμὸν ὅμως δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντισταθῇ ἡ ἴσατις, διότι αὕτη παρέχει μόλις τὸ 1/30 τῆς ποσότητος τῶν ἰνδικοφόρων τῶν Ἰνδιῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἠτύχησεν ὁ A. Baeyer ν' ἀνακαλύψῃ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἰνδικοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 εἰσήχθη εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ τεχνητὸν ἰνδικὸν ὑπὸ καθαρωτάτην μορφήν, ἐπελθούσης οὕτω τῆς τελείας ἐξαφανίσεως τοῦ φυσικοῦ προϊόντος. Τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ προϊόντος τούτου εἶναι ἡ *ἰνδικοτίνη*, ἐξ ἧς αἱ καλύτεραι ποσότητες περιέχουσιν 70—90 %, αἱ κατώτεραι δ' ἐνίοτε καὶ κάτω τοῦ 20 % ἀκόμη. Τὰ ἄλλα δὲ συστατικὰ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἰνδικέρυθρον ἢ ἰνδιρρουβίνη, ἐπίσης συνθετικῶς ὑπὸ τοῦ Baeyer παρασκευασθεῖσα, τὸ ἰνδικόφαιον, ἡ ἰνδικόκολλα, τὸ ὕδωρ καὶ ἡ τέφρα, συνισταμένη κυρίως ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἀνθρακικοῦ μαγνησίου, ἀργίλλου καὶ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Εἴς τινα εἴδη ἰνδικοῦ ἀνευρέθη καφουρέλαιον καὶ εἰς ἄλλα ἰσατίνη. Ἡ ἰνδικοτίνη (ἤτοι τὸ βάπτον συστατικὸν τοῦ φυσικοῦ ἰνδικοῦ) εὑρίσκεται εἰς τὰ φυτὰ ὑπὸ μορφὴν *ἰνδικάνης*, ἥτις εἶναι γλυκοζίτης τῆς ἰνδοξύλης ὑδρολυόμενος δι' ὀξέων ἢ ζυμώσεως εἰς γλυκόζην καὶ ἰνδοξύλην. Ἡ ἰνδοξύλη περαιτέρω δι' ὀξειδώσεως ἐν τῷ ἀέρι μετατρέπεται εἰς ἰνδικοτίνην. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης βασίζεται ἡ παραλαβὴ τοῦ ἰνδικοῦ ἐκ τῶν φυτῶν, ἐπιτελουμένη ὡς κατωτέρω. Ἡ συγκομιδὴ τῶν φυτῶν ἐπιτελεῖται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνθήσεως ἢ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ, διότι τότε εἶναι ἡ μεγίστη περιεκτικότης αὐτῶν εἰς χρωστικὴν ὕλην. Ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς σπορᾶς μέχρι τῆς συγκομιδῆς εἶναι ὀλίγοι μόνον μῆνες, κατορθοῦνται δὲ δύο συγκομιδαὶ ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἡ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ εἶναι δύσκολος, καταστρεφομένη συχνάκις εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως βροχῆς εἴτε λόγῳ ἀσθενειῶν τοῦ φυτοῦ. Τὰ συγκομισθέντα φυτὰ φέρονται ὑπὸ μορφὴν δεσμῶν εἰς κτιστὰς τάφρους ἢ ξυλίνους κάδους καὶ καλύπτονται δι' ὕδατος. Διὰ τῆς οὕτως ἐπερχομένης ζυμώσεως ἐκλύεται διοξείδιον ἄνθρακος καὶ διαλύεται ἡ ἰνδικάνη. Ἡ διάσπασις τοῦ γλυκοζίτου προκαλεῖται φυσικὰ ὑπὸ ἐνζύμου ἐνυπάρχοντος εἰς τὰ φύλλα. Μετὰ 12—15 ὥρας ἡ δι' ὕδατος αὕτη ἐκχύλισις ἔχει περατωθῆ, ἀναγνωρίζεται δὲ τὸ πέρας ἐκ τῆς ὀσμῆς, χρώματος καὶ γεύσεως τοῦ ὑγροῦ καὶ ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ κυανοῦ ἀφροῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Τὸ οὕτω λαμβανόμενον κίτρινον ὑγρὸν φέρεται ἀκολούθως εἰς δοχεῖα ἢ δεξαμενάς, ὅπου ἀναδεύεται ἢ κτυπᾶται διὰ χειροκινήτων ὀργάνων ἢ μηχανικῶν μέσων, καὶ τοιουτοτρόπως ἡ λευκοένωσις διὰ τῆς ὀξειδωτικῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος μετατρέπεται εἰς τὴν χρωστικήν, ἥτις ἀποχωρίζεται ὑπὸ μορφὴν κυανῶν νιφάδων, αἵτινες ταχέως καθιζάνουν πλήρως. Εἶτα ἀποχύνεται τὸ ὑπεράνω ὑγρόν, βράζεται ὁ πόλτος ἐπ' ἀρκετὰς ὥρας μεθ' ὕδατος, διηθεῖται τὸ ἰνδικόν, πιέζεται, κόπτεται εἰς τεμάχια καὶ ξηραίνεται βραδέως εἰς ξηραντήρια σκιερὰ καὶ καλῶς ἀεριζόμενα. Ἐξ 100 χιλιογράμμων ξηρῶν ἰνδοκοφόρων φυτῶν παράγονται 1, 5—2 χιλιόγραμμα ἰνδικοῦ. Τὸ φυσικὸν ἰνδικὸν χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ τὸ τεχνητὸν πρὸς βαφήν. Ἡ ποιότης αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεκτικότητος εἰς ἰνδικοτίνην. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἤρχισεν ἐκ νέου ἐντόνος καλλιέργεια ἰνδικοφόρων φυτῶν πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ τεχνητοῦ ἰνδικοῦ, ὅπερ παρήγετο μόνον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, μετὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ πολέμου τὸ τεχνητὸν ἰνδικὸν ἐπεκράτησε καὶ πάλιν.

Ἰνδικὸν τεχνητόν. Εἶναι καθαρὰ ἰνδικοτίνη, ἤτοι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

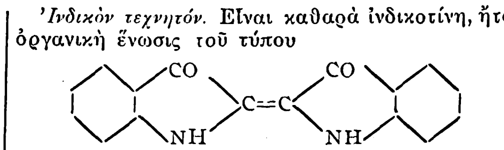

Σκοτεινοκυανῆ κόνις σχεδὸν ἀδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ βενζόλιον, κρυσταλλοῦται ἐκ χλωροφορμίου, νιτροβενζολίου, ἀνιλίνης καὶ φαινόλης καὶ ἐξαχνοῦται κατὰ τὴν θέρμανσιν. Τήκεται εἰς 390—392°. Ὁ ἀτμὸς αὐτοῦ εἶναι ζωηρὸς ἐρυθρὸς μεθ' ὑποκυάνου ἀποχρώσεως. Σχηματίζει ἅλατα μεθ' ἑνὸς μορίου ὑδροχλωρικοῦ ὡς καὶ μεθ' ἑνὸς ἢ δύο μορίων θειικοῦ ὀξέος. Ἀμφότερα τὰ ἅλατα ἀφετεροιοῦνται ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Ὁμοίως μετ' ἀλκοολικοῦ νατρορρύμματος σχηματίζει ὑδρολυόμενον ἅλας. Δι' ἀναγωγῆς διὰ διαφόρων ἀναγωγικῶν μέσων μετατρέπεται εἰς τὴν λευκοένωσιν τὸ *ἰνδικόλευκον*, ὅπερ ἔχει τὸν τύπον

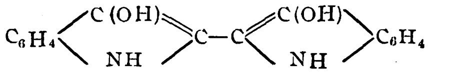

Εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἰνδικολεύκου τούτου βασίζεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀδιαλύτου εἰς τὸ ὕδωρ ἰνδικοῦ ὡς βαφικῆς ὕλης, ἤτοι τὸ ἰνδικὸν πρῶτον δι' ἀναγωγῆς ἐν ἀλκαλικῷ μέσῳ μετατρέπεται εἰς διαλυτὸν προϊόν, ὡς τοιοῦτον δὲ παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ζωικῶν καὶ φυτικῶν ἰνῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀκολούθως δι' ὀξειδώσεως διὰ τοῦ ἀέρος ἀνασχηματίζεται τὸ χρῶμα, ὅπερ οὕτω βάπτει αὐτὰς σταθερῶς. Τὸ ἰνδικὸν καὶ τὰ κατ' ἀνάλογον τρόπον βάπτοντα ἄλλα χρώματα καλοῦνται *χρώματα ἀναγωγῆς*. Ἡ ὡς ἀνωτέρω ἀναγωγὴ ἐπετελεῖτο ἄλλοτε διὰ ζυμώσεως, ὡς παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἐκπλύματος τῶν ἐρίων, τῆς ζάρας, σήμερον ὅμως γενικῶς δι' ὑδροθειώδους νατρίου. Δι' ὀξειδώσεως τῆς ἰνδικοτίνης διὰ νιτρικοῦ ἢ χρωμικοῦ ὀξέος λαμβάνεται ἰσατίνη, διὰ ὑπεροξειδίου δὲ τοῦ μολύβδου ἐν βράζοντι βενζολίῳ τὸ *δεϋδροϊνδικόν*. Δι' ἐπιδράσεως ὀξικοῦ ἀνυδρίτου καὶ ἀκετυλοχλωριδίου λαμβάνεται *διακετυλοϊνδικόν*. Δι' ἐπιδράσεως βενζοϋλοχλωριδίου παρουσίᾳ νιτροβενζολίου καὶ χαλκοῦ λαμβάνεται τὸ *ἰνδικοκίτρινον Ciba*, ὅπερ εἶναι κίτρινον χρῶμα ἀναγωγῆς τηκόμενον εἰς 275—276° καὶ μὴ σαπωνοποιούμενον πλέον πρὸς ἰνδικόν. Δι' ἐπιδράσεως ἀλογόνων σχηματίζονται ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν *μονο*-ἕως ἐξαλογονωμένα προϊόντα, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι τὰ βρωμιοπαράγωγα. Ἐκ τῶν ἀλογονοπαραγώγων τούτων τὸ 6, 6' διβρωμιοϊνδικὸν ἔχει χρῶμα ἐρυθροϊῶδες καὶ ἀπεδείχθη ὅτι συμπίπτει μὲ τὴν *πορφύραν* τῶν ἀρχαίων, ἤτοι τὸ πολύτιμον ἐρυθρὸν χρῶμα, ὅπερ ἐξήγετο ἐκ κοχλιῶν τῆς Μεσογείου καὶ ἦτο πολυτιμότατον. Τετραβρωμιοπαράγωγον τῆς ἰνδικοτίνης (5, 5', 7, 7'-τετραβρωμινδικοτίνη) εἶναι τὸ *κυανοῦν Ciba* ἢ *λαμπρὸν ἰνδικόν*, ὅπερ εἶναι λίαν σταθερὸν χρῶμα, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἰνδικὸν ἀλλὰ ὑποπρασινιζούσης ἀποχρώσεως. Ἡ εὕρεσις τῆς συντάξεως τῆς ἰνδικοτίνης ὀφείλεται εἰς τὰς περισπουδάστους ἐρεύνας τοῦ Baeyer.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μεθόδων συνθετικῆς παρασκευῆς τοῦ ἰνδικοῦ τῶν ὑποδειχθεισῶν ὑπὸ τοῦ Baeyer καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν σπουδαιότεραι εἶναι:

1) Ἐκ *φαινυλογλυκίνης*. Ὡς πρώτη ὕλη χρησιμεύει τὸ βενζόλιον, ὅπερ μετατρέπεται εἰς νιτροβενζόλιον καὶ εἶτα ἀνιλίνην. Διὰ συμπυκνώσεως τῆς ἀνιλίνης μετὰ χλωροξικοῦ ὀξέος λαμβάνεται ἡ φαινυλογλυκίνη, ἥτις διὰ συντήξεως μετ' ἀλκαλίων δίδει ἰνδοξύλην, ἡ ὁποία δι' ὀξειδώσεως ἐν τῷ ἀέρι παρέχει τὸ ἰνδικόν.

2) Ἐκ *φαινυλογλυκινο-ο-καρβονικοῦ ὀξέος*. Ὡς πρώτη ὕλη χρησιμεύει τὸ εὐθηνότατον *ναφθαλίνιον* (ναφθαλίνη). Τὸ ναφθαλίνιον πρῶτον διὰ θειικοῦ ὀξέος, παρουσίᾳ ὑδραργύρου, μετατρέπεται εἰς ἀνυδρίτην τοῦ φθαλικοῦ ὀξέος, ὅστις εὐκόλως εἶτα μετατρέπεται εἰς φθαλιμίδιον. Τὸ φθαλιμίδιον ἀκολούθως διὰ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Hofmann μεταβάλλεται εἰς ἀνθρανιλικὸν ὀξύ, ἐξ οὗ λαμβάνεται τὸ φαινυλογλυκινο-ο-καρβονικὸν ὀξὺ διὰ συμπυκνώσεως μετὰ χλωροξικοῦ ὀξέος. Περαιτέρω τὸ φαινυλογλυκινο-ο-καρβονικὸν ὀξὺ διὰ συντήξεως μετὰ καλέως παρέχει ἰνδοξύλην, ἥτις δι' ὀξειδώσεως δίδει τὴν ἰνδικοτίνην. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω δύο μεθόδων, αἵτινες εἶναι αἱ σπουδαιότεραι, ὑπάρχει καὶ σειρὰ ὅλη ἄλλων μεθόδων συνθετικῆς παρασκευῆς τοῦ ἰνδικοῦ. Τὸ συνθετικῶς παρασκευαζόμενον ἰνδικὸν ὑπερέχει πολὺ τοῦ φυσικοῦ προϊόντος, χρησιμοποιεῖται δὲ εὐρύτατα ἐν τῇ πράξει. Σ. Γ.

—*[Ἐμπορευματολ.]* Τὸ *ἰνδικὸν* ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του κατατάσσεται εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας (Ἀσίας, Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς), ἑκάστη τῶν ὁποίων ὑποδιαιρεῖται εἰς διαφόρους ποικιλίας ἀναλόγως τοῦ τόπου παραγωγῆς καὶ τῆς ποιότητος τούτου. Οὕτω τὸ ἰνδικὸν τῆς Ἀσίας, καλλιεργούμενον κυρίως εἰς Ἰνδίας, Κίνα καὶ τῇ νήσῳ Ἰάβᾳ, διακρίνεται εἰς τὰς ποικιλίας Βεγγάλης, ἥτις ὑποδιαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν ποιότητα μὲν εἰς ἀρίστην (extra), μετρίαν καὶ συνήθη, ὡς πρὸς

Digitized by Google

τὸ χρῶμα δὲ εἰς κυανοῦν, ἰῶδες καὶ πορφυροῦν, Ἰάβας (Ἰακάτρας, Χεριμπὸν καὶ Ἰακούτρας), Οὖδας, Βεναρές, Μαδράς, Μπιμλιπατάμ, Κουράτσι, Κορομαντέλ, Μανίλλας. Αἱ ποικιλίαι αὗται ἀντιπροσωπεύουσιν ὅλας τὰς ποιότητας τοῦ ἰνδικοῦ ἀπὸ τῆς ἀρίστης μέχρι τῆς πλέον κοινῆς. Τὸ ἰνδικὸν τῆς Ἀμερικῆς διακρίνεται ἀναλόγως τοῦ τόπου παραγωγῆς του εἰς τὰς ποικιλίας Γουατεμάλας, Καρακάς, Μεξικοῦ, Βραζιλίας, Καρολίνας, Λουϊζιάνης καὶ Ἀντιλλῶν. Τὸ ἰνδικὸν τῆς Ἀφρικῆς διακρίνεται καὶ τοῦτο ἀναλόγως τοῦ τόπου παραγωγῆς του εἰς τὰς ποικιλίας Αἰγύπτου, Σενεγάλης καὶ Νήσου τῆς Γαλλίας. Τὰ ἰνδικὰ τῆς Ἀφρικῆς ὑστεροῦν πάντως εἰς ποιότητα ἀπὸ τὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Ὡς ἄριστα ἰνδικὰ θεωροῦνται τὰ τῆς Βεγγάλης, Ἰάβας καὶ Γουατεμάλας. Τὸ καλῆς ποιότητος ἰνδικὸν εἶναι βαθέως κυανοῦν, ἔχει ἐπιφάνειαν θραύσεως ὁμοιομερῆ, τριβόμενον δὲ διὰ σκληροῦ τινος ἀντικειμένου ἀποκτᾷ ἐρυθροχαλκόχρουν στιλπνότητα, ἥτις εἶναι τόσον ζωηροτέρα, ὅσον καλυτέρα εἶναι ἡ ποιότης του. Αἱ ἄρισται ποιότητες εἶναι ἐλαφρότεραι τοῦ ὕδατος, καταβυθίζονται δὲ ἐν αὐτῷ, ὅταν ἐνέχουσι ξένας προσμίξεις (συνήθως ἄνω τῶν 50 %). Ἡ ἀξία τοῦ ἰνδικοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς ἰνδικοτίνην (ἰνδικοκυανοῦν), ἥτις κυμαίνεται μεταξὺ 20—90 % καὶ προσδιορίζεται διὰ χρωματομέτρου, ὡς τὸ τοῦ Dupoc. Τὸ ἰνδικὸν καθίσταται διαλυτὸν ἐν τῷ ὕδατι δι' ἐπιδράσεως πυκνοῦ ἢ καπνίζοντος θειικοῦ ὀξέος, παρέχον τὴν εἰς τὸ ἐμπόριον φερομένην *ἰνδικοκαρμίνην*, χρήσιμον εἰς τὴν ζωγραφικήν. Τὸ δὲ ἰνδικὸν τῶν ἀσπρορρούχων (κοιν. *λουλάκι*) παρασκευάζεται δι' ἀναμείξεως τοῦ τοιουτοτρόπως διαλυτοποιηθέντος ἰνδικοῦ μετ' ἀμύλου.

Τὸ ἰνδικόν, ὡς λίαν μόνιμον κυανοῦν χρῶμα (αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἢ καὶ ἀναμεμειγμένον μὲ ἄλλα χρώματα), παίζει εἰς τὴν βαφικὴν ἐρίου, μετάξης καὶ βάμβακος, τὴν τυπωτικὴν τῶν ὑφασμάτων καὶ τὴν κατασκευὴν χρωμάτων ζωγραφικῆς ἐξαιρετικὰ σημαίνοντα ρόλον, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ βασιλεὺς τῶν χρωμάτων. Αἱ δι' αὐτοῦ βαφαὶ δὲν γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπ' εὐθείας, ἀλλ' ἀφοῦ προηγουμένως μετατραπῇ τοῦτο εἰς ἰνδικολευκὸν διὰ θειικοῦ σιδήρου, ἐσβεσμένης ἀσβέστου, ἢ καὶ ἄλλων ἀναγωγικῶν μέσων. Μετὰ ταῦτα διαποτίζονται ἐν αὐτῷ τὰ πρὸς βαφὴν ὑφάσματα καὶ ἐκτίθενται εἰς τὸν ἀέρα (τὸ λεγόμενον λουτρὸν ἰνδικοῦ), ἐν τῷ ὁποίῳ ὀξειδοῦται ταχέως τὸ ἰνδικολευκὸν καὶ μεταπίπτει πρὸς κυανοῦν ἰνδικόν. Λόγῳ τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ νοθεύεται συνήθως τὸ ἰνδικὸν δι' ἀμύλου, ρητινῶν, ἄλλων κυανῶν χρωμάτων κατωτέρας ἀξίας, γαιωδῶν οὐσιῶν ἢ καὶ δι' αὐξήσεως τῆς ἐν αὐτῷ ἀναλογίας τῆς ὑγρασίας (μέγιστον ἐπιτρεπόμενον ὅριον 7%). Ὁ ἀσφαλέστερος ἔλεγχος τῶν ἀνωτέρω νοθειῶν εἶναι ὁ διὰ τοῦ χρωματομέτρου προσδιορισμὸς τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς τέφρας, ἥτις ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὰ 9,5% δηλοῖ νοθείαν διὰ γαιωδῶν οὐσιῶν. Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον ἰνδικὸν δὲν κατατάσσεται μόνον κατὰ τὰς ἀνωτέρω ποικιλίας, ἀλλὰ καὶ ἀναλόγως τοῦ χρώματος, τοῦ σχήματος, τῆς καθαρότητος αὐτοῦ κ. τ. τ.

Οὕτω διακρίνομεν ἰνδικὸν εἰς τετραγωνίδια, γραμμωτόν, κεκαυμένον, ψυχρὸν εἰς τεμάχια τεθραυσμένα, ἀμμῶδες καὶ φλοιῶδες, δηλουμένης ἑκάστης τῶν διακρίσεων τούτων ἐπὶ τῶν κιβωτίων ἀποστολῆς δι' ἀναλόγων σχημάτων. Τὸ ἰνδικὸν τῆς Ἀσίας συσκευάζεται εἰς κιβώτια τῶν 130—140 χιλιογράμμων, τὸ δὲ τῆς Ἀμερικῆς εἰς σάκκους ἀπὸ δέρμα βουβάλου περιεκτικότητος 60—70 χιλιογράμμων. Ἐμπορικὰ κέντρα εἶναι τὸ Λονδῖνον καὶ ἡ Καλκούττα διὰ τὰ ἰνδικὰ τῶν Ἰνδιῶν, τὸ Ρότερδαμ καὶ Ἄμστερδαμ διὰ τὰ τῆς Ἰάβας, ἡ Μασσαλία, τὸ Βορδώ, τὸ Ἀμβοῦργον καὶ ἡ Βρέμη διὰ τὰ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 5—6,000 τόννων ἐτησίως.

Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

—**Ἰνδικοῦ ἀναπληρώματα** *[Χημ.]*. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἰνδικοῦ ὑπεδείχθησαν διάφορα συνθετικὰ χρώματα ἢ μείγματα τοιούτων, ὡς καὶ ἐκχυλίσματα κυανοξύλου κλπ., ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπεκράτησεν. Σ. Γ.

Ἰνδικοπλεύστης Κοσμᾶς· βλ. *Κοσμᾶς* ὁ Ἰνδικοπλεύστης.

ἰνδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς Ἰνδίας ἢ τοὺς Ἰνδούς, ὁ ἐκ τῶν Ἰνδιῶν: «ἰνδικὸν ἔθνος», «ἰνδικὸς ὠκεανός», «ἰνδικὴ ὄρνις» ἄλλως *ἰνδιάνος*· || «ἰνδικὴ τέχνη» χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιτηδειότητος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰνδοὺς τῆς Ἀμερικῆς· || *ἰνδικὸν* (τό)· ὡς οὐσ. εἶδος χρωστικῆς οὐσίας (βλ. λ.)· || «ἰνδικὸν διαμέρισμα» ὅρος τεχνικὸς (βλ. κατ.).

—**Ἰνδικὰ τάγματα** (indian orders). Τέσσαρα βρεττανικὰ παράσημα συσταθέντα πρὸς ἀνταμοιβὴν ὑπηρεσιῶν προσφερθεισῶν εἰς τὰς Ἰνδίας: 1) Τὸ *ἰνδικὸν τάγμα τῆς Ἀξίας* συσταθὲν τῷ 1837 καὶ περιλαμβάνον δύο τάξεις: τὴν στρατιωτικὴν καὶ τὴν πολιτικήν. Ἡ στρατιωτικὴ ἀπονέμεται εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς Ἰνδοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας τοῦ ἰνδικοῦ στρατοῦ, ἡ δὲ πολιτικὴ εἰς Ἰνδοὺς πολίτας. Ἑκάστη τάξις περιλαμβάνει τρεῖς κλάσεις. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀστέρα ὀκτάκτινον, χρυσοῦν διὰ τὴν πρώτην κλάσιν καὶ ἀργυροῦν διὰ τὰς δύο ἄλλας, ἐξηρτημένον ἀπὸ ταινίαν χρώματος βαθέος κυανοῦ μετὰ ἐρυθροῦ πλαισίου. —2) Τὸ *τάγμα τοῦ Ἀστέρος τῶν Ἰνδιῶν*, συσταθὲν τῷ 1861 καὶ μεταρρυθμισθὲν πολλάκις. Ἀρχηγὸς αὐτοῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας. Φέρει ὡς ἔμβλημα: «Τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ ὁδηγός μας» καὶ ἔχει ταινίαν χρώματος ἀνοικτοῦ κυανοῦ, μετὰ λεπτῶν λευκῶν γραμμῶν. ὑποδιαιρεῖται δὲ εἰς τέσσαρας κλάσεις καὶ ἀπονέμεται εἰς ἰθαγενεῖς πρίγκιπας. —3) Τὸ *τάγμα τῆς Ἰνδικῆς αὐτοκρατορίας*, συσταθὲν τῷ 1878 εἰς ἀνάμνησιν τῆς στέψεως τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας ὡς αὐτοκρατείρας τῶν Ἰνδιῶν καὶ μεταρρυθμισθὲν τῷ 1911. Ἔχει τρεῖς κλάσεις καὶ φέρει ὡς ἔμβλημα τὰς λέξεις «Imperatricis auspiciis» (=ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς αὐτοκρατείρας). — 4) Τὸ *αὐτοκρατορικὸν τάγμα τοῦ στέμματος τῶν Ἰνδιῶν*, συσταθὲν τῷ 1878 ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας καὶ ἀπονεμόμενον εἰς γυναῖκας (τοῦ ἀγγλικοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων καὶ ἀνωτάτων τινῶν ὑπαλλήλων τῶν Ἰνδιῶν).

—**Ἰνδικαὶ Ἑταιρεῖαι**· βλ. λ. *Ἰνδιῶν* Ἑταιρεῖαι.

—**Ἰνδικὴ αὐτοκρατορία** (Indian Empire) *[Γεωγρ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἰνδίαις καὶ παρ' αὐταῖς βρεττανικῶν κτήσεων (βλ. λ. *Βρεττανικὴ* αὐτοκρατορία καὶ *Ἰνδίαι*).

—**Ἰνδικῆς αὐτοκρατορίας τάγμα**. Ἰνδικὸν παράσημον (βλ. *ἰνδικὰ* τάγματα).

—**Ἰνδικὴ θάλασσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀπόδοσις τοῦ λατινικοῦ Mare Indicum ἀντὶ τῆς ὀρθῆς ἑλληνικῆς ὀνομασίας *Ἰνδικὸν πέλαγος* (βλ. λ.).

—**Ἰνδικὴ περιοχὴ** *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς πολιτείας τῆς Ὀκλαχόμας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὅπου ἐγκατεστάθησαν οἱ ἰθαγενεῖς Ἐρυθρόδερμοι (βλ. *Ἰνδικὸν* διαμέρισμα).

—**Ἰνδικὴ χερσόνησος** *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων χερσονήσων τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Ἀσίας, κειμένη μεταξὺ τῶν χερσονήσων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἰνδοκίνας. Ἔχει σχῆμα ἰσοσκελοῦς σχεδὸν ἀνεστραμμένου τριγώνου, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις στηρίζεται ἐπὶ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων καὶ τῆς χώρας τοῦ Κασμίρ, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τοῦ Βεγγαλικοῦ κόλπου, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Βελουχιστάν, τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου (βλ. λ. *Ἰνδίαι*).

—**Ἰνδικὸν ἀρχιπέλαγος** *[Γεωγρ.]*. Ὠνομάσθη οὕτω τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων, αἵτινες κλείουν πρὸς τὰ ΒΑ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, μεταξὺ τῆς ΝΑ. Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Τὸ Ἰνδικὸν ἀρχιπέλαγος καλεῖται ἄλλως καὶ *Ἰνδικὸν πολύνησον*, *Μαλαισία* καὶ *Ἰνσουλίνδη*. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 2 200.000 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι εἰς 62.000.000. Τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς νήσους (ἐκ Δ πρὸς Α) *Σουμάτραν*, *Ἰάβαν*, τῶν μικρῶν νήσων τῆς *Σόνδης* (*Μπάλι*, *Λόμμποκ*, *Φλόρες*, *Τίμορ* κλπ.), *Βόρνεο*, *Κελέβην*, τὰς *Μολούκας* νήσους καὶ τὰς *Φιλιππίνας*. Μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων νήσων ἐκτείνονται τέσσαρες κύριαι θάλασσαι (τῆς *Ἰάβας*, τῆς *Μπάντα*, τῆς *Κελέβης* καὶ τῆς *Γιόλο*), αἵτινες ἑνοῦνται διὰ τῶν πορθμῶν τῆς *Σόνδης*, τοῦ *Λόμμποκ*, τοῦ *Μακκασσὰρ* καὶ τῶν *Μολούκων* (βλ. λ. *Μαλαισία*).

Αἱ πλεῖσται τῆς νήσου ταύτης ἀνήκουν σήμερον εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς (βλ. λ. *Ἰνδίαι* Ὁλλανδικαί). Λόγῳ τῆς σημαντικῆς αὐτῶν στρατηγικῆς καὶ συγκοινωνιακῆς θέσεως καὶ τοῦ φυσικοῦ πλούτου τοῦ ἐδάφους των, αἱ νῆσοι αὗται ἀπετέλεσαν εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς καταλήψεως αὐτῶν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐξερευνητὰς τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν λαῶν, οἵτινες, κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας εἶχον στραφῆ πρὸς τὸν ἀποικισμόν. Οἱ Πορτογάλοι, οἱ Ἱσπανοί, οἱ Ὁλλανδοί, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι, τὰς κατέλαβον ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὰς διεμοιράσθησαν ἐπανειλημμένως (βλ. λ. *Μαλαισία*). Μ. Δ. Β.

—**Ἰνδικὸν διαμέρισμα** (Indian territory) *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, περιλαμβανόμενον σήμερον ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ὀκλαχόμας. Περιελαμβάνετο κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Λουϊζιάνᾳ, τὸ δὲ 1829 ὡρίσθη ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν ἰνδικῶν φυλῶν τῶν κατοικουσῶν πρὸς Α. τοῦ Μισσισσιπῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Τσερόκοι. οἱ Κρήκ, οἱ Τσόκτω, οἱ Τσικκαζῶ. Αἱ φυλαὶ αὗται ἀπετέλεσαν κατ' ἀρχὰς μικρὰς αὐτονόμους κοινότητας, διοικουμένας κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἄλλων πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τῷ 1897 ὅμως ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐπενέβη εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν κοινοτήτων τούτων, καὶ βραδύτερον περιώρισε τὸ ἀρχικῶς ὁρισθὲν ἔδαφος εἰς 101.000 τ. χλμ. Τῷ 1907 τὸ διαμέρισμα ἡνώθη μετὰ τοῦ διαμερίσματος τῆς Ὀκλαχόμας καὶ ἀπετέλεσε τὴν πολιτείαν τῆς Ὀκλαχόμας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνώσεως ταύτης οἱ Ἰνδοὶ κάτοικοι ἀνήρχοντο εἰς 101.200, ἐξ ὧν 41.693 ἀνῆκον εἰς τὴν φυλὴν τῆς Τσερόκοι καὶ 26.700 εἰς τὴν τῶν Τσόκτω. Ὁ ὁλικὸς πληθυσμός, μετὰ τῶν διεισδυσάντων ἐν τῷ μεταξὺ λευκῶν μεταναστῶν, ἀνήρχετο εἰς 681.115.

Μ. Δ. Β.

—**Ἰνδικὸν πέλαγος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ θάλασσα, καθ' ἣν ἐτερματίζετο πρὸς Β.ΒΑ. ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανὸς καὶ ἥτις, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ἔβρεχε τὰς ἀκτὰς μέρους τῆς Καρμανίας, τὰς «μετὰ τὰ στενὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου» (*Μαρκιαν. Ἡρακλ.* Περίπλ. Ἔξω θαλ. § 26) συνεχομένη ἐκ δυσμῶν πρὸς τὸ «Καρμάνιον προϊὸν ὡς ἐπὶ δύσιν» (*Ἀγαθημ.* Β, 11). Ἦτο προσφορωτάτη δι' ἵδρυσιν ἐμπορείων, ἀλλ' ἐπλήττετο ὑπὸ τῶν μουσσώνων, ἰδίως τῶν ἀπὸ λιβός: «Τοῦτον δὲ ὅλον τὸν εἰρημένον περίπλουν ἀπὸ Κανῆς καὶ τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας οἱ μὲν μικροτέροις πλοίοις περικολπίζοντες ἔπλεον, πρῶτος δὲ Ἵππαλος κυβερνήτης κατανοήσας τὴν θέσιν τῶν ἐμπορίων καὶ τὸ σχῆμα τῆς θαλάσσης, τὸν διὰ τοῦ πελάγους ἐξεῦρε πλοῦν, ἀφ' οὗ καὶ τοπικῶς ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ φυσώντων κατὰ τὸν καιρὸν τὸν παρ' ἡμῖν, ἐτησίων ἐν τῷ Ἰνδικῷ πελάγει, ὁ λιβούσιος φαίνεται ἵππαλος προσονομάζεσθαι, ἀπὸ τῆς προσηγορίας τοῦ πρώτως ἐξευρηκότος τὸν διάπλουν», τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ζ, 41) ἀναφέροντος, ὅτι τὸ προφανῶς διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ὀνομαζόμενον πέλαγος *Ἱππάδος* ἢ *Ἵππαλον* ἠπλοῦτο ἀνατολικῶς τοῦ Ἰνδικοῦ. Εἶναι τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ βορείου μέρους τοῦ κόλπου τοῦ *Ὀμάν*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἰνδικὸν πολύνησον**. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ *Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους* ἢ *Μαλαισίας* (βλ. λ.).

—**Ἰνδικὸς Καύκασος** *[Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἰνδιῶν *Ἰνδουκοὺς* (βλ. λ.).

—**Ἰνδικὸς ὠκεανὸς** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *ὠκεανός*.

ἰνδικοτίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἰνδικόν*.

ἰνδικοτινοδισουλφονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Παράγωγον τοῦ ἰνδικοῦ. Ἅλας τούτου μετὰ νατρίου εἶναι τὸ *ἰνδικοκαρμίνιον*. Σ. Γ.

ἰνδικοφόρον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰνδοξυλικὸν* ὀξύ.

ἰνδικοφόρος (ἡ) (Indigofera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 350 εἴδη, ἰθαγενῆ ὅλων τῶν τροπικῶν περιφερειῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, φρυγανώδη ἢ θαμνώδη, βιομηχανικὰ καὶ πολλὰ κοσμητικὰ μὲ ροδοκόκκινα ἕως πορφυρᾶ ἄνθη. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Ἰνδικοφόρος ἡ βαφικὴ* (Indigofera Tinctoria), ἡμίδενδρον, ὕψους 1.50 μέτρου περίπου μὲ λευκὰ ἢ ροδόχροα ἄνθη, καλλιεργούμενον ἰδίως ἐν Κεϋλάνῃ, Ἰάβᾳ καὶ Ἰνδίαις πρὸς λῆψιν τοῦ *ἰνδικοῦ* (βλ. λ.), ἄλλοτε ἐπιλεγομένου *λάχιον* καὶ σήμερον *λουλάκι* ἢ *λακᾶς*. Εἶναι οὐσία βαφική, γνωστὴ ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς φέρεται ὡς εἶδος φαρμακευτικόν. Εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσήχθη τὸ πρῶτον μόνον περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς βαφῆς. *Ἰνδικοφόρος ἡ ἀνίλη* (Indigofera Anil), ἰθαγενὲς κυρίως τῆς Ἀμερικῆς, *ἰνδικοφόρος ἡ ἀργυρᾶ* (Indigofera argentea) καὶ *ἰνδικοφόρος ἡ γεραρδίνη* (Indigofera gerardina), μικρὸς θάμνος μὲ ἀνοικτοῦ χρώματος κόκκινα ἄνθη, ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν Ἱμαλαΐων, λίαν κοσμητικόν. Κ.Π.

ἰνδικτιών, ἡ *ἴνδικτος* (ἡ)· ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως indictio—onis (ἐκ τοῦ ρήματος indico=προαγορεύω, τάττω, ὁρίζω), σημαινούσης ἐξαγγελίαν καὶ ἔπειτα ἐπιβολήν, ὁρισμόν. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, ὡς ἀντίστοιχος ἑλληνικὴ λέξις ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ ὅρος *ἐπινέμησις* (=διανομή).

—*['Εγκυκλοπ.]* *Ἡ ἰνδικτιὼν ὡς μέσον χρονολογίας*. Ἰνδικτιὼν ἐκαλεῖτο ἡ κατὰ δεκαπενταετίαν ἀναθεώρησις τῆς βάσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἐφορολογοῦντο αἱ γαῖαι (ἔγγειος φόρος) ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει. Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔφερε καὶ ἓν ἕκαστον ἔτος τοῦ δεκαπενταετοῦς κύκλου καὶ ὁλόκληρος ἡ περίοδος, ὄχι διότι, ὡς ἐγνωμάτευσεν ὁ ἱερὸς Φώτιος, ἡ ἰνδικτιὼν σημαίνουσα μήνυμα «ἐμήνυε τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου», ἀλλὰ διότι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου indicebatur (ὡρίζετο) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ ποσὸν τῶν φόρων μιᾶς ἑκάστης ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἀντιστοίχου ἑλληνικῆς λέξεως ἐπινεμήσεως στοχάζεται ὁ Φώτιος τοῦ ὀρθοῦ, σημειώνων εἰς τὴν ρμε' ἀπόκρισιν τῶν «Ἀμφιλοχίων» του: «ἐξ οὖν τοῦ διανέμεσθαι τοῖς ὑπηκόοις τὴν σύνταξιν τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχεν ἡ τοῦ ἐνιαυτοῦ περίοδος ἐπινέμησις».

Ἐν τῷ βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ (Ι' αἰῶνος) ἡ ἰνδικτιὼν ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: «ἴνδικτον λέγουσιν οἱ Ρωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ὁρισμόν». Εἰς δὲ τὰ ἐν χρήσει Μηναῖα τῆς Ἐκκλησίας ἀναγινώ-

Digitized by Google

σκομεν: «ἰνδικτιὼν λέγεται παρὰ Ρωμαίοις ὁ ὁρισμός». Ἔναρξις τῆς ἰνδικτιῶνος ἐθεωρεῖτο ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία ἑπομένως ἐλογίζετο καὶ ἀρχὴ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους παρὰ Ρωμαίοις. Πότε ἡ ἰνδικτιὼν εἰσήχθη ἐν Ρώμῃ ὡς στοιχεῖον καταμετρήσεως τοῦ χρόνου εἶναι ἄγνωστον.

Τέσσαρα εἴδη ἰνδικτιῶνος ὑπῆρχον: α′) Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκή, ἡ ἄλλως αὐτοκρατορικὴ ἢ καισαρικὴ λεγομένη, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ἀρχὴ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου. β′) Ἡ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἢ κωνσταντινικὴ ἐπιλεγομένη καὶ εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 312. Τὸ «Πασχάλιον χρονικὸν» ἀνάγει τὴν ἰνδικτιῶνα ταύτην, ἧς ἀρχὴ ἐθεωρεῖτο ἡ 24 Σεπτεμβρίου, μέχρι τοῦ ἔτους 312. Ὁ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Μικροῦ γενόμενος ὑπολογισμὸς ἀνάγει τὰς ἰνδικτιῶνας μέχρι τοῦ 313, ἀλλὰ συμφώνως καὶ πρὸς τὸ «Πασχάλιον χρονικὸν» πιθανώτερον ἔτος ἐνάρξεως τῶν ἰνδικτιώνων εἶναι τὸ 312. Τὸ ἔτος τοῦτο ἐπεκράτησε καὶ ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῶν ἰνδικτιώνων κατὰ τὴν δεκαπενταετῆ περίοδον καὶ κατὰ τὰ ἐπὶ μέρους ἔτη μιᾶς ἑκάστης περιόδου. Ὁ τύπος εἶναι $\frac{A+3}{15}$, ἔνθα Α τὸ ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, τὸ 3 τὸ συμπλήρωμα τῆς διαιρέσεως τοῦ 312 διὰ 15· τὸ ἐκ τοῦ τύπου τούτου πηλίκον σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῆς ὅλης δεκαπενταετοῦς περιόδου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τὸ ἔτος τῆς ρεούσης ἰνδικτιῶνος τῆς περιόδου. γ′) Ἡ παπικὴ ἰνδικτιών, ἀπαντῶσα ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ′ (1073—1085) καὶ παραδεχομένη ὡς ἔναρξιν οὐχὶ τὴν 1 Σεπτεμβρίου ἢ τὴν 24 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἀλλὰ τὴν 25 Δεκεμβρίου ἢ τὴν 1 Ἰανουαρίου καὶ ἑπομένως συμπίπτουσα μετὰ τοῦ πολιτικοῦ ἔτους. Ἐπὶ τοῦ πάπα Πελαγίου τοῦ Β′ ἄρχεται ἡ χρῆσις τῆς ἰνδικτιῶνος ἐν τοῖς παπικοῖς ἐγγράφοις. Ἐπιγραφαὶ χρονολογούμεναι ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐποχῆς (μέσα ΣΤ′ ἑκατονταετηρίδος) φέρουν τὴν ἰνδικτιῶνα ὡς στοιχεῖον χρονολογίας καὶ μάλιστα τὴν ἔχουσαν ὡς ἀρχὴν τὴν 1 Ἰανουαρίου. Καὶ ὁ Κάρολος ὁ Μέγας εἰσήγαγε τὴν ἰνδικτιῶνα εἰς τὰ ἐπίσημα αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα. Ἐν Γαλλίᾳ μέχρι Φιλίππου τοῦ Α′ (1060—1108) καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ πολὺ βραδύτερον ἀκόμη αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα καὶ ἄλλαι ἐπίσημοι πράξεις ἐχρονολογοῦντο κατὰ ἰνδικτιῶνας. δ′) Ἡ ἰνδικτιὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰσαχθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ἀρχομένη τὴν 1 Σεπτεμβρίου συμφώνως πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν οἰκονομικὸν ἔτος. Τὴν ἰνδικτιῶνα ταύτην ἐχρησιμοποίουν οὐ μόνον οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος χρησιμοποιεῖ αὐτὴν εἰς τὰς ἑορταστικάς του ἐπιστολὰς καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Σελευκείᾳ συνόδων».

Ἡ ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους —πρακτικοῖς δικαστηρίων, συμβολαίοις κ ἄ.— χρῆσις τῆς ἰνδικτιῶνος ἐπεβλήθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α′ διὰ τῆς 48ης νεαρᾶς, ἐκδοθείσης τῷ 537. Ἐν τῇ νεαρᾷ ταύτῃ ἀντὶ τῆς λέξεως ἰνδικτιὼν χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις ἐπινέμησις. Εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἐπανέρχεται ἡ λέξις ἰνδικτιών. Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες τοῦ βυζαντινοῦ κράτους χρησιμοποιοῦν ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτῶν, χρυσοβούλλοις κ. ἄ., τὴν ἰνδικτιῶνα. Ταύτην ἀπαντῶμεν καὶ ἐν διαφόροις πράξεσιν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων συγκροτηθεισῶν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ μετ' αὐτόν. Καὶ οἱ πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἐνίοτε καὶ οἱ μητροπολῖται) ἐχρησιμοποίουν καὶ χρησιμοποιοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν ἰνδικτιῶνα ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις.

Κατὰ τὴν 1 Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῆς νέας ἰνδικτιῶνος κατεχωρεῖτο ἐν ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ ὑπὸ τῶν δικαστικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἡ καταχώρησις αὕτη, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἐγίνετο μόνον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου.

Ἡ ἰνδικτιὼν ὡς ἀρχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους καὶ ὡς ἑορτή. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ δὲν εἶχον τὸ σήμερον ἐν χρήσει καὶ ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου ἀρχόμενον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος. Ὡς ἀφετηρίαν διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος ἐθεώρουν τὰς μεγάλας ἑορτὰς (Πάσχα, Χριστούγεννα - Θεοφάνια) ἢ συνεμορφοῦντο πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἐποχήν των ἐν ἰσχύϊ πολιτικὸν ἢ ἀστρονομικὸν ἔτος. Αἱ «Ἀποστολικαὶ διαταγαὶ» (*Migne*, Α. στ. 857, 860 κ.ἑξ.) καὶ τὸ ἀπόσπασμα συγγράμματος τοῦ Λαοδικείας Ἀνατολίου, περισωθὲν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου (*Migne*, Κ. στ. 728), ὡς πρῶτον μῆνα τοῦ ἔτους ἀριθμοῦσι τὸν Ἀπρίλιον. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τῆς Δ′ ἑκατονταετηρίδος καὶ ἑξῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, καθιερώθη τὸ ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου ἐκκλησιαστικὸν ἔτος. Ἡ ἡμέρα αὕτη καθιερώθη ὡς ἑορτή, καθορισθείσης καὶ τῆς σχετικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας. Ἡ ἑορτὴ περιλαμβάνει δύο μέρη: α′) τὴν ἐν τῷ ναῷ ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν καὶ β′) τὴν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τελετήν. Ἐν τῷ ναῷ ἐψάλλετο, ὡς καὶ σήμερον, ἡ συνήθης ἀκολουθία τῆς ἰνδίκτου μετὰ λειτουργίας. Ἡ ἀκολουθία κατ' ἀρχὰς ἦτο σύντομος, ἔπειτα ὅμως κατέστη μακροτέρα. Κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἁλώσεως χρόνους ἀνεγινώσκοντο καὶ εὐχαί, ὡς π. χ. ἡ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου (ΙΓ′ αἰῶνος) καὶ ἡ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (ΙΔ′ αἰῶνος). Ἡ τοῦ Φιλοθέου ἀνεγινώσκετο καθ' ὅλον τὸν Σεπτέμβριον καὶ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τελετήν, παρατηρητέον, ὅτι ὁ ἱερὸς Φώτιος ἀναπτύσσων τὴν καὶ ἄλλοθεν γνωστὴν ἀρχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς πολλὰς ἐθνικὰς τῆς παλαιᾶς Ρώμης τελετὰς τοῦ λαοῦ προσεδόθη χριστιανικὴ σημασία καὶ χροιά, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: «καὶ διὰ τοῦτο τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου λιτανείαις τε δημοτελέσι καὶ ταῖς ἄλλαις ἱλαστηρίοις εὐχαῖς νόμον ἔθετο (ἡ νέα Ρώμη) τὸν Θεὸν ἐξιλεοῦσθαι, παρεῖναί τε τὸν ἀρχιερέα τοῖς τελουμένοις τῶν ἱλαστηρίων καὶ σωτηρίων προηγούμενον ἱερουργιῶν τε καὶ θυμάτων». Κωδινὸς ὁ Κουροπαλάτης λεπτομερέστερον περιγράφων τὴν τελετὴν τῆς 1 Σεπτεμβρίου ἀναφέρει. ὅτι ὁ πατριάρχης μετέβαινεν εἰς τὸ πορφυροῦν κιόνιον μετὰ εἰκόνων καὶ ἐτέλει τὴν εἰθισμένην ἀκολουθίαν, τὴν ὁποίαν ἤκουε καὶ ὁ βασιλεύς.

Ὁ σημερινὸς τύπος τῆς ἑορτῆς μετὰ τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τῶν πατριαρχείων πράξεως τῆς ἰνδικτιῶνος, ὑπογραφομένης ὑπὸ τοῦ πατριάρχου. τῶν συνοδικῶν καὶ τῶν λοιπῶν παρευρισκομένων μητροπολιτῶν, ἐθεσπίσθη πολὺ πιθανῶς ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίλλου τοῦ ΣΤ′. Ἡ ἀρχαιοτέρα πρᾶξις ἰνδικτιῶνος ἡ σῳζομένη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, εἶναι τοῦ ἔτους 1815. Ἡ τελετὴ τῆς ἰνδίκτου μεθ' ὅλως ἰδιαιτέρας αἴγλης τελεῖται ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἀπὸ τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἰωακεὶμ τοῦ Γ′. Ἡ ὑπογραφὴ τῆς πράξεως γίνεται ἐν μέσῳ ψαλμῳδιῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Morcelli*, Kalend. Constantinopolitanum. —*Du Gange*, Glossarium, λέξ. indictio —*Ideler*, Handbuch der Chronologie t. II p. 359.—*Μ. Γεδεών*, Πανηγύρεις τοῦ μηνός, ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» τομ. ΚΕ′ σ. 442, 443, 469 καὶ ἀλλ —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἰνδικτιὼν ἐν «Ἡμερολογ. τῆς Ἀνατολῆς» (1885) σ. 5.—Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως *Γενναδίου*, Ἡ ἰνδικτιὼν (ἐπινέμησις) καὶ ἡ τελετὴ τῆς ἰνδίκτου ἐν τοῖς πατριαρχείοις (Κωνσταντινούπολις 1927).

† Ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ἰνδιμουλσίνη (ἡ) *[Χημ.]* βλ. *ἰνδικάνη*.

ἴνδιξ, ἡ ***ἴνδηξ*** (Index)· βλ. *ἴντεξ*.

ἴνδιον (τὸ) (Indium, In) *[Χημ.]* Μέταλλον σπάνιον, εὑρισκόμενον εἰς μικρὰ ποσὰ ἐντὸς σφαλεριτῶν τινων, ἀνακαλυφθὲν ἐκ τῆς χαρακτηριστικῆς κυανῆς γραμμῆς τοῦ φάσματός του. Ἔχει ἀτομικὸν βάρος 114,8, εἶναι ἀργυρόλευκον, λίαν μαλακόν, τήκεται εἰς θερμοκρασίαν 155° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 7,12. Εἰς τὸν ἀέρα παραμένει ἀμετάβλητον· εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν καίεται μετὰ ἰοχρόου φλογὸς σχηματίζον ὀξείδιον (In_2O_3). Εἰς τὰς ἑνώσεις του φέρεται ὡς τριδύναμον κυρίως· σχηματίζει καὶ ἑνώσεις ὡς μονοδύναμον καὶ ὡς διδύναμον, σταθερώτεραι ὅμως εἶναι αἱ τοῦ τριδυνάμου, αἵτινες παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἑνώσεις τοῦ ἀργιλλίου. Οὕτω τὸ ὀξείδιον In_2O_3, κίτρινον, εἶναι διαλυτὸν εἰς τὰ ὀξέα, πυρούμενον ὅμως ἐντόνως καθίσταται κιτρινωπὸν καὶ ἀδιάλυτον πλέον εἰς ὀξέα. Τὸ τριχλωριοῦχον ἴνδιον εἶναι σῶμα ὑγροσκοπικόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἐν ὕδατι διάλυμα δὲν διασπᾶται ἐξατμιζόμενον. Τὸ ὑδροξείδιον $In(OH)_3$, ἀποτελοῦν ἐπαμφοτερίζον ἠλεκτρόλυτον διαλύεται τόσον εἰς τὰ ὀξέα ὅσον καὶ εἰς καυστικὰ ἀλκάλεα. Τὸ δὲ θειικὸν ἴνδιον, εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ ἅλας, σχηματίζει στυπτηρίας μετὰ τοῦ θειικοῦ ἀμμωνίου, τοῦ θειικοῦ ρουβιδίου καὶ τοῦ θειικοῦ καυσίου, ὡς

$$(NH_4)_2 SO_4 . In_2 (SO_4)_3 . 24 H_2O.$$

Ποσοτικῶς προσδιορίζεται τὸ ἴνδιον καταβυθιζόμενον δι' ἀμμωνίας ὡς ὑδροξείδιον, τὸ ὁποῖον πυρούμενον μετατρέπεται εἰς ὀξείδιον. Τόσον τὸ μέταλλον ὅσον καὶ αἱ ἑνώσεις του στεροῦνται τεχνικῆς σημασίας. Σ. Χ.

ἰνδιορνιθοτρόφος (ὁ, ἡ)· ὁ τρέφων ἰνδικὰς ὄρνιθας, ὀρνιθοτρόφος ἰνδιάνων.

ἰνδιρρουβίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Τὸ καὶ *ἰνδικέρυθρον* καλούμενον· εἶναι ἰσομερὲς πρὸς τὸ *ἰνδικὸν* σῶμα τοῦ τύπου

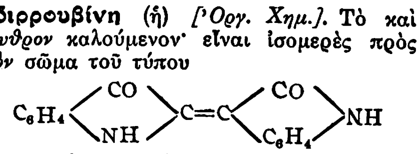

παρασκευαζόμενον διὰ συμπυκνώσεως ἰνδοξύλης μετ' ἰσατίνης. Συνοδεύει εἰς μικρὰ ποσὰ τὸ φυσικὸν ἰνδικὸν ὡς καὶ τὸ συνθετικὸν τοιοῦτον, ἀποχωρίζεται δὲ ἐξ αὐτοῦ δι' ἐκχυλίσεως δι' ἀλκοόλης μετὰ τὸν καθαρισμὸν δι' ὀξέων καὶ ἀλκαλίων. Διαλύεται εἰς τὰ διάφορα διαλυτικὰ ὑγρὰ διὰ χρώματος ἐρυθροῦ, κρυσταλλοῦται δὲ ἐξ ἀνιλίνης εἰς καστανόχροα βελονίδια μεταλλικῆς λάμψεως. Σ. Γ.

ἴνδιτσι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πολυανθὲς τὸ βολβόρριζον* (Polianthes tuberosa).

ἰνδο—· πρῶτον συνθετικὸν τῶν ἀπὸ τοῦ *Ἰνδὸς* συνθέτων: *ἰνδοαριανικός, ἰνδοευρωπαϊκός, ἰνδογερμανικός, ἰνδοκινεζικός, ἰνδοπέπερι, ἰνδόχειρος* κτλ.

ἰνδοαριανικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς Ἰνδοαρίους: «ἰνδοαριανικαὶ γλῶσσαι».

Ἰνδοάριος (ὁ, ἡ καὶ *—ία*), *—ον* (τὸ) *[Ἐθνολ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἀριανὰς φυλὰς τῶν Ἰνδιῶν. Λέγονται ἐπίσης καὶ *Ἀριοϊνδοί*.

Ἰνδοαφρική (Indo-Afrika) *[Παλαιογεωγρ.]*. Ἤπειρος, ἡ ὁποία ὑφίστατο ἀκόμη κατὰ τὴν τριάσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ὡς ὑπόλειμμα τῆς κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα ὑπαρχούσης μεγάλης *νοτίου ἠπείρου* ἢ *Γκοντβάνας* καὶ ἡ ὁποία συνήνωνε τὴν Ἀφρικανικὴν ἤπειρον καὶ τὴν Ἀραβίαν διὰ στενῆς γεφύρας ξηρᾶς ὑπὲρ τὴν Μαδαγασκάρην μὲ τὰς Ἰνδίας (κατὰ τὸν *Diener*). Μεταξὺ τῆς Ἀραβίας—Ἀφρικῆς ἀφ ἑνὸς καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἀφ' ἑτέρου εἰσεχώρει μέχρι τῆς Μαδαγασκάρης ἡ *Αἰθιοπικὴ θάλασσα*, προέκτασις πρὸς Ν τῆς μεγάλης τότε *Τηθύος* θαλάσσης. Αἱ Ἰνδίαι, ἡ Ἀραβία, ἡ Μαδαγασκάρη εἶναι λείψανα τῆς Ἰνδοαφρικῆς, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλύτερον τμῆμα διεσώθη εἰς τὴν σημερινὴν Ἀφρικήν. Κατ' ἄλλους ὡς Ἰνδοαφρικὴ νοεῖται τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα ὑπαρχούσης ἠπείρου Γκοντβάνας, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε μέγα μέρος τοῦ σημερινοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ὁλόκληρον τὴν σημερινὴν Ἀφρικὴν καὶ μέρος τῆς Αὐστραλίας (βλ. καὶ *τριάσιος περίοδος*). Γ. Κ. Γ.

ἰνδοβακτριανός, *—ή, —όν*· ὁ Ἰνδὸς ἅμα καὶ Βακτριανός, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ἅμα καὶ Βακτριανούς: «ἰνδοβακτριανὸν ἀλφάβητον», «ἰνδοβακτριανὴ γραφὴ» (βλ. λ. *γραφή*).

ἰνδογερμανικός, *—ή, —όν*· ὁ ἰνδικὸς ἅμα καὶ γερμανικός, ἄλλως *ἰνδοευρωπαϊκός*: «ἰνδογερμανικὴ γλωσσικὴ ὁμοεθνία», ὅρος καθιερωθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, διότι ἰδίᾳ ὑπὸ Ἰνδῶν καὶ Γερμανῶν ἀνεκαλύφθη ἡ συγγένεια τῶν ὑπὸ τὴν ὁμοεθνίαν ταύτην περιλαμβανομένων γλωσσῶν· ὑπὸ τῶν Γάλλων λέγεται *ἰνδοευρωπαϊκή*, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων *ἰαπετική* (βλ. λ.).

Ἰνδογερμανοὶ (οἱ). Περιληπτικὸν ὄνομα τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων αἱ γλῶσσαι κατάγονται ἐκ τῆς λεγομένης ἰνδογερμανικῆς. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ποιοῦνται χρῆσιν, διὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, τοῦ ὅρου *Ἰνδοευρωπαῖοι* (βλ. λ.). Θ. Κ.

ἰνδογονίδια (τὰ) ἢ ***ἰνδογονίδαι*** (οἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω γενικῶς τὰ σπουδαίας βιομηχανικῆς σημασίας προϊόντα, λαμβανόμενα διὰ συμπυκνώσεως ἰνδοξύλης μετ' ἀρωματικῶν ἀλδεϋδῶν. Σ. Γ.

ἰνδοελληνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἰνδικὸς ἅμα καὶ ἑλληνικός: «ἰνδοελληνικὴ τέχνη» (βλ. λ. *ἑλληνοβουδικὴ τέχνη*).

ἰνδοευρωπαϊκός, *—ή, —όν*· ὁ ἰνδικὸς ἅμα καὶ εὐρωπαϊκός, ἄλλως *ἰνδογερμανικός*: «ἰνδοευρωπαϊκὴ γλωσσικὴ ὁμοεθνία».

— ἰνδοευρωπαϊκὴ *ὁμοεθνία*. Διὰ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας—τῆς ὁποίας τὰς πρώτας μὲν ἀρχὰς ὀφείλομεν εἰς διαφόρους μελετητὰς τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς: τὸν Γάλλον ἰησουΐτην Coeurdoux (1767), τὸν Ἄγγλον William Jones (1786), τὸν Γερμανὸν Fr. Schlegel (1772—1829) κλπ., ἀλλὰ τῆς ὁποίας ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς ἀνεδείχθη ὁ ἐπιφανὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος Fr. Bopp (1791—1867)—ἀπεδείχθη προφανῶς, ἤ, μᾶλλον, ἀνεκαλύφθη ἡ *ἰνδοευρωπαϊκὴ* (ἤ, ἄλλως, *ἰαπετικὴ* καὶ *ἰνδογερμανικὴ* λεγομένη) ὁμοεθνία. Ταύτην ἀποτελοῦν πολλὰ καὶ διάφορα ἔθνη—τὰ σπουδαιότατα ἐκ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς—οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἀφγανοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Σλαῦοι, οἱ γερμανικοὶ λαοὶ (Γερμανοί, Σουηδοί, Νορβηγοί, Δανοί, Ὁλλανδοί, Ἀγγλοσάξωνες κλ.), οἱ κελτικοὶ λαοί, οἱ Λατῖνοι (καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν προελθόντες νεολατινικοὶ λαοί: Ιταλοί, Γάλλοι, Ἱσπανοί, Πορτογάλοι, Ρουμᾶνοι κλ.), οἱ Ἰλλυριοί, οἱ Ἕλληνες κλ. Οὗτοι, ὡς ἀπέδειξεν ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα τῶν γλωσσῶν των (βλ. καὶ λ. *ἰαπετικὴ* γλῶσσα), προῆλθον ἐκ τῆς διὰ διαφόρους λόγους διασπάσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον συνθηματικῶς καλοῦμεν *ἰαπετικὸν* καὶ ὁ ὁποῖος πάλαι ποτὲ εἰς χρόνους προϊστορικοὺς ἀπετέλει μίαν ἐθνικὴν καὶ γεωγραφικὴν ἑνότητα. Ποία εἶναι ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν κατῴκει ὁ ἰαπετικὸς οὗτος λαός, μὲ ἄλλας λέξεις ποία εἶναι ἡ κοιτὶς τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν ἢ ἰαπετικῶν ἐθνῶν, εἶναι δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ. Ἄλλοτε ἐπιστεύετο, ὅτι πρώτη πατρὶς τῶν λαῶν τούτων ἦτο ἡ Ἀσία, διότι αὕτη κατὰ τὴν Π. Διαθήκην ἐθεωρεῖτο κοιτὶς σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Σήμερον θεωρεῖται ὡς πιθανωτέρα κοιτὶς τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν ἐθνῶν ἡ Εὐρώπη καὶ μάλιστα ἡ βόρειος καὶ ἡ κεντρική. Ἐκ ταύτης ὁρμηθέντες οἱ ἀνωτέρω λαοὶ προὐχώρησαν ἄλλοι μὲν πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἄλλοι δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ

Digitized by Google

ἄλλοι πρὸς νότον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν κατόπιν ὀνομασθεῖσαν Ἑλλάδα.

Διὰ τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης τῶν ἰαπετικῶν γλωσσῶν κατωρθώθη νὰ σχηματισθῇ εἰκών τις οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχικῆς ἰαπετικῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ὁποίας αὗται προῆλθον καὶ τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν διάφορον ἑκάστη ἐξέλιξιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ παλαιοτάτου καὶ πρωτογόνου ἰαπετικοῦ ἢ ἰνδοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτως ἐξηκριβώθη, ὅτι ὁ ἰνδοευρωπαϊκὸς λαὸς εἶχε δαμάσει καὶ ἐξημερώσει καὶ εἶχεν ὡς κατοικίδια ζῷα τὴν αἶγα, τὸν βοῦν, τὸν ἵππον, τὸν κύνα, τὸ πρόβατον (*βοῦς* ἢ δωρ. *βῶς*—λατ. bos—ἰνδ. gaus κλπ., *αἴξ*—ἀρμ. aic —ἰνδ. ajas κλπ., *οἶς* (ὄϜις)—λατ. ovis—ἰνδ. avis κλ.), ἐγνώριζε τὸν ἄργυρον, τὸν ὀρείχαλκον, τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, τὴν τέχνην τοῦ πλέκειν, εἶχεν οἰκογενειακὸν βίον ἀνεπτυγμένον, ὥστε διέκρινε διαφόρους βαθμοὺς συγγενείας κ.οὕ.κ. Αἱ λέξεις αἱ δηλωτικαὶ ὅλων τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἔχουν κοινὴν τὴν ἀρχήν, ὅτι δηλαδὴ προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς ἢ ἰαπετικῆς γλώσσης καὶ ἀπετέλουν μέλος τοῦ λεξιλογίου τοῦ πρώτου ἰνδοευρωπαϊκοῦ λαοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χατζιδάκι,* Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα[2] Α΄ (Ἀθῆναι 1924).—*H. Hirt,* Die Indogermanen, ihre Verbreitung, ihre Urheimat und ihre Kultur. I—II. (Strassburg 1905—1907), ἐν ᾧ εὑρίσκει τις ἐκτενεστέραν βιβλιογραφίαν.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἰνδοευρωπαϊκὴ *γλωσσικὴ ὁμοεθνία*·** βλ. *Ἰαπετική.*

ἰνδοευρωπαῖος, —*α· πληθ. ἰνδοευρωπαῖοι,* οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἰνδοευρωπαϊκὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν.

Ἰνδοί. Ὄνομα διὰ τοῦ ὁποίου ὑποδηλοῦνται: 1) Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Ἰνδός*).—2) Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς Ἐρυθρόδερμοι (βλ. λ. *Ἀμερική, Ἐρυθρόδερμοι, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Ἰνδίαι*).

ἰνδοΐνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν κυανοῦν χρῶμα βάπτον τὸν βάμβακα κατόπιν προστύψεως.
Σ. Γ.

ἰνδοϊνοκυανοῦν (τὸ) *[Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα λαμβανόμενον διὰ συζεύξεως *σαφρανίνης* μετὰ β-ναφθόλης.
Σ. Γ.

ἰνδοϊρανικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἰνδικὸς ἅμα καὶ ἰρανικός: «ἰνδοϊρανικὴ γλῶσσα» (βλ. λ. *ἰρανικὴ* γλῶσσα, *ἰνδικὴ* γλῶσσα).

ἰνδοϊῶδες (τὸ) *[Βιομ. Χημ.]*. Ὄξινον ὁμοιογενῶς βάπτον συνθετικὸν χρῶμα τῶν ἐρίων. Σ. Γ.

ἰνδοκάλαμος, ἢ ***ἰνδικὸς κάλαμος*** (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φυτὸν *βαμβοῦσα* καὶ *μπαμπού.*

ἰνδοκαρβόνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν μέλαν χρῶμα ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν θειοχρωμάτων. Λίαν ἀνθεκτικὸν χρῶμα. Σ. Γ.

ἰνδόκερας (τὸ) (Indoceras Noetling) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἐγγενοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων.

Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο ἐπίπεδον, δισκοειδὲς καὶ ἔφερεν ἐπίμηκες στοματικὸν ἄνοιγμα. Ὁ κατοικίδιος θάλαμος κατελάμβανεν ἥμισυν γῦρον. Ἡ ἐξωτερικὴ ἢ κοιλιακὴ πλευρὰ ἦτο ἀπεστρογγυλωμένη ἢ τροπιδοφόρος, συχνότερον δὲ περιωρίζετο ὑπὸ ἐπακρίων κόμβων. Ἡ γραμμὴ τῶν ραφῶν ἦτο ἀσθενῶς κεκαμμένη, μετὰ σαγμάτων καμπύλων ἄνευ ὀδοντώσεως καὶ λεκανῶν ὀδοντωτῶς ἐσχισμένων.

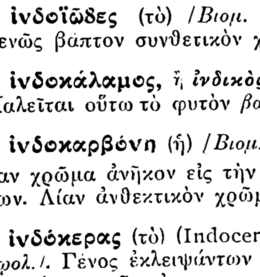

Τὸ ἰνδόκερας τοῦ Ἰσμαὴλ (Indoceras Ismaeli Zitt.)
[Εὑρέθη ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σενονίου σειρᾶς εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον δυτικῶς τῆς ὀάσεως Ντάξελ].

Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σενονίου σειρᾶς στρωμάτων τῆς νεοκρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον καὶ τὰς Ἰνδίας.

Συνώνυμα: *ἐγγενόκερας, λιβυκόκερας.* Γ. Κ. Γ.

Ἰνδοκίνα (Indo-China, Indo-Chine). Χερσόνησος τῆς Ἀσίας, ἡ ἀνατολικωτέρα ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων χερσονήσων, εἰς ἃς καταλήγει αὕτη πρὸς Ν. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς ἐπαρχίας Γιουνὰν τῆς Κίνας, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σιάμ, πρὸς Α ὑπὸ τῆς Σινικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης. Πρὸς Ν, μεταξὺ τοῦ κόλπου Μαρταμπὰν καὶ Σιάμ, σχηματίζει στενὴν καὶ μακρὰν χερσόνησον, τὴν τῆς *Μαλάκκας,* ἡ ὁποία φθάνει μέχρις 1° καὶ $^{1}/_{2}$ ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2.221.000 τετρ. χιλιομ. καὶ 47.000.000 κατοίκους. Ἡ χερσόνησος τῆς Ἰνδοκίνας περιλαμβάνει τὴν *ἀγγλικὴν Βιρμανίαν* πρὸς Δ, τὴν *γαλλικὴν Ἰνδοκίναν* πρὸς Α καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Σιὰμ εἰς τὸ κέντρον.

—*[Γεωλογ.]* Ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τῆς *Ἰνδοκίνας* ἀποτελεῖται ἀπὸ δέσμας πτυχωσιγενῶν ὀρέων, αἱ ὁποῖαι ἄρχονται ἐκ τῆς Ἐνδοασίας, προχωροῦν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ν καὶ ΝΑ καὶ ἀφοῦ στενωθοῦν μεταξὺ τοῦ Σιλὸγκ καὶ τοῦ Γιουνάν, ἐκτείνονται πάλιν μὲ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν εἰς μεγαλύτερον πλάτος πρὸς νότον. Ἡ ἔρευνα τῶν ὀροσειρῶν τούτων δεικνύει, ὅτι αὗται ἀποτελοῦνται ἐκ διαφόρων εἰδῶν ὀρέων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μαζῶν (Καμπόδζα) μέχρι τῶν νέων πτυχωσιγενῶν ὀρέων, τῶν γεννηθέντων κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τῆς γῆς (Βούρμα). Τρία μεγάλα συστήματα πτυχωσιγενῶν ὀρέων διακρίνονται: αἱ τριτογενεῖς ἁλύσεις τῆς δυτικῆς Βούρμας (Πάτκοϊ-Ἀρακὰν-Γιόμα 3074 μ. ὕψος), αἱ ὁποῖαι συνεχίζονται εἰς τὰς νήσους Ἀνδαμάνας καὶ Νικομπάρεν, β΄) τὰ ὄρη τὰ περικλειόμενα μεταξὺ τοῦ Σαλβὶν-Μενὰμ καὶ τοῦ Ἰρραβαντί, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπτυχώθησαν εἰς ἀρχαίας ἐποχὰς τῆς γῆς, ἐκπέμπουν δὲ συνεχείας των εἰς τὴν Μαλαϊκὴν χερσόνησον, καὶ γ΄) τὰ ἐπίσης πιθανῶς ἀρχαιότερα ὄρη τῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας. Μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων ὁμάδων ὀρέων παρεμβάλλεται τὸ μέγα πεδίον τοῦ Μενάμ, κεκαλυμμένον ἀπὸ πλειστόκαινα καὶ ὁλόκαινα προσχώματα.

Ἡ γένεσις τῶν μεγάλων ὀροσειρῶν ἔγινε κατὰ τὰς νεωτέρας περιόδους τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται ὑπέστησαν κατόπιν τὴν ἀποκομιστικὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων. Ἐν τούτοις νεώτερα γεωτεκτονικὰ ὀρεσιγόνα φαινόμενα ἀνύψωσαν ταύτας πάλιν καὶ τὰς κατέστησαν ὑψηλὰς ὀροσειράς, διὰ διαρρήξεων δὲ καὶ ἐγκατακρημνίσεων κατετεμάχισαν αὐτάς. Τὴν σημερινὴν των ἁλυσοειδῆ φύσιν ὀφείλουν κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν διαβρωτικὴν κοιλαδογενετικὴν ἐνέργειαν τῶν νέων ποταμῶν. Φαινόμενα πτυχώσεων ὀρέων φαίνεται ἐπίσης ὅτι ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ἐνήργησαν ὅμως ἐντατικώτερον μόνον εἰς τὰ περιφερειακὰ τμήματα (π. χ. Βούρμαν). Οὕτω πως αἱ ὀροσειραὶ τῆς χερσονήσου εἶναι κυρίως ἀρχαῖαι πτυχωσιγενεῖς ὀροσειραί, ἀναγεννηθεῖσαι διὰ νέων διαρρήξεων, ἐγκατακρημνίσεων καὶ διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος. Γ. Κ. Γ.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* Τὰ ὄρη τῆς *Ἰνδοκίνας* εἶναι διακλαδώσεις τοῦ θιβετιανοῦ ὀροπεδίου, ἀπὸ τὸ ΝΑ τμῆμα τοῦ ὁποίου κατέρχονται ἐν εἴδει ῥιπιδίου καὶ σχηματίζουν τὰς ὀροσειρὰς καὶ τὰ ὀροπέδια, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ῥέουν οἱ μεγάλοι ποταμοί, φθάνοντα μέχρι τοῦ δέλτα εἰς τὸ κέντρον καὶ μέχρι τῶν ἄκρων τῆς χερσονήσου Μαλάκκας. Τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι: ἀπὸ Δ πρὸς Α, ἡ ἐν εἴδει σπονδυλικῆς στήλης κατερχομένη ὀροσειρὰ τοῦ *Ἀρακὰν* (Μαρσελάϊ-Μόν, ὕψ. 2.164), καταλήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Νεγκράϊς· τὰ ὄρη τοῦ *Σάν,* μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰραουάντι καὶ Σαλουήν, ἔχοντα πρὸς Β ὕψος ὑπὲρ τὰς 3.000 μέτρα· τὸ σιαμαῖον ὀροπέδιον μετὰ τοῦ ὄρους *Τενασσερὶμ* (ἡ κορυφὴ Μυενγκμόλετκατ ἔχει ὕψ. 2.100 μ.). Πρὸς Α τοῦ ποταμοῦ Μεκὸνγκ ἐκτείνεται τὸ ὀροπέδιον τῶν *Σὶμπ-Σὸνγκ-Πάννα.* Ἐκεῖθεν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Κρᾶ, ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Μαλάκκας κατέρχονται παράλληλοι ὀροσειραί, ὧν ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι ἡ *Γκουνοὺγκ-Ρατζᾶ* (1.982 μ.) Ἐν Ἰνδοκίνᾳ ἐπικρατοῦν οἱ μουσσῶνες, βορειοανατολικοὶ καὶ ξηροὶ τὸν χειμῶνα καὶ νοτιοδυτικοὶ καὶ πλήρεις βροχῶν τὸ θέρος. Ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὴ καὶ μᾶλλον σταθερά, φθάνουσα κατὰ μέσον ὅρον τοὺς 26.5^{o}. Αἱ ἀπότομοι ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ προκαλοῦν συχνοὺς καταστρεπτικοὺς τυφῶνας.

Ἡ χώρα διαρρέεται ὑπὸ μεγάλων καὶ σημαντικῶν ποταμῶν, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Ἰραουάντι* (μήκους 2.000 χλμ.), τοῦ ὁποίου τὸ δέλτα καλύπτει 40.000 τ. χλμ. ἐπιφάνειαν, ὁ *Σιττὰνγκ* (560 χλμ.), ὁ *Σαλουὴν* (ὑπὲρ τὰ 3.000 χλμ.), ὁ *Μενὰμ* (12000 χλμ.), χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σιάμ, ὁ *Μεκὸνγκ* (4000 χλμ.), ὁ ὁποῖος περικάμπτων τὸ σιαμαῖον ὀροπέδιον σχηματίζει δέλτα 600 τετ. χλμ., ὁ *Σὸνγκ-Κόϊ* ἢ *Ἐρυθρὸς ποταμὸς* (1200 χλμ.), ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τογκίνου, σχηματίζων εὐρὺ δέλτα. Ὁ κάτω ῥοῦς τοῦ Μεκὸνγκ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς *Τονλὲ-Σὰπ* ἢ *Μεγάλης λίμνης* (130 χλμ. μήκους). Ἐξαιρέσει τῶν χαμηλῶν παραλιῶν τοῦ δέλτα, αἱ ἀκταὶ τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι ὁμαλαί, μετὰ πολλῶν καλῶν λιμένων καὶ νήσων. Παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀρακὰν ὑπάρχουν αἱ νῆσοι *Ραμρὶ* καὶ *Τσεντούμπα.* Παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Τενασσερὶμ εὑρίσκονται αἱ νῆσοι *Μεργκουῒ* καὶ πέραν τούτων αἱ νῆσοι *Ἀνδαμάναι* καὶ *Νικομπάρ.* Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαλάκκας εὑρίσκονται αἱ νῆσοι *Σαλάνγκα, Πιὰνγκ* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Μπουρού.* Αἱ ἀκταὶ τοῦ Ἀννὰμ εἶναι πολυσχιδέσταται, μετὰ πολλῶν ὅρμων καὶ κολπίσκων. Τὸν κόλπον τοῦ Τογκίνου κλείει ἡ μεγάλη νῆσος *Χάϊ-Νάν,* ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Κίναν.

—*[Οἰκ. Γεωγρ.]*. Ἡ *Ἰνδοκίνα* εἶναι χώρα γεωργική, παράγουσα ὄρυζαν, τέϊον, ὀπώρας, ζαχαροκάλαμον, καπνόν, βάμβακα, ἰνδικόν, κάνναβι, ἀραχίδας. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἐπίσης ἀνεπτυγμένη. Τὸ ὑπέδαφος ἔχει κοιτάσματα γαιανθράκων, σίδηρον, χαλκόν, μόλυβδον, ψευδάργυρον, πετρέλαια, πολυτίμους λίθους (ῥουβίνια, σαπφείρους καὶ ἰάσπεις ἐν Βιρμανίᾳ). Ἐν τῇ χώρᾳ λειτουργοῦν ἐργοστάσια ὀρύζης, ζαχαροποιεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα κλπ.

Πλὴν τοῦ Ἰραουάντι, πλωτοῦ μέχρι τοῦ Μπάμα, οἱ ἄλλοι ποταμοὶ δὲν βοηθοῦν εἰς τὴν συγκοινωνίαν, λόγῳ τοῦ ἀποτόμου ῥεύματός των. Οἱ σιδηρόδρομοι εἶναι ἐλάχιστοι, αἱ δὲ συγκοινωνίαι ἐν γένει, ἐλλείψει καταλλήλων ὁδῶν, χωλαίνουν. Τοὐναντίον αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι, ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως καλῶν λιμένων, ὡς εἶναι ὁ τῆς Ραγκούν, τῆς Σιγκαπούρης τοῦ Μπανγκόκ, τῆς Σαϊγκόν, τοῦ Τουρὰν καὶ τοῦ Χάϊπονγκ. Ἡ εἰσαγωγὴ περιλαμβάνει ὑφάσματα, ὄπιον, ἅλας· ἡ ἐξαγωγὴ ὄρυζαν, ξυλείαν, πέπερι, δέρματα, μέταλλα, κτήνη.

—*[Πολιτ. Γεωγρ.]* *Ἡ Ἰνδοκίνα* τελεῖ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἓν δὲ τμῆμα αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ ἰθαγενὲς κράτος τοῦ Σιάμ. Ἡ Ἀγγλία κατέχει: 1) τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου, τὸ ὁποῖον ἑνοῦται μετὰ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Βιρμανίαν καὶ τὰ κράτη τῶν Σάν. 2) Τὰς κτήσεις τοῦ πορθμοῦ τῆς Μαλάκκας (Straits - Settlements, Singapore) καὶ τὰ προτεκτοράτα τῆς χερσονήσου Μαλάκκας. Ἡ Γαλλία κατέχει: 1) Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα (Κοχιγκίνα, Τογκῖνον, Καμπότζα, Ἀννάμ). —2) Τὸ Ἄνω καὶ κάτω Λάος. 3) Τὴν οὐδετέραν ζώνην Σαταμποὺν καὶ Μπαταμπάνγκ. Τὸ ἐλεύθερον κράτος τοῦ Σιὰμ εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον, ἀλλὰ μέγα τμῆμα αὐτοῦ τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν ἐπιρροήν.

—*[Θρησκ.]*. Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ἡ μεγάλη αὕτη χώρα δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μεγάλα τμήματα, σαφῶς ἀπ᾿ ἀλλήλων κεχωρισμένα: Εἰς τὴν Βιρμανίαν, τὸ Σιάμ, τὴν Καμπότζαν καὶ τὸ Λάος, ὅπου ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ ἰνδικὴ ἐπίδρασις καὶ ὁ βουδισμὸς χιναϋάνα· καὶ τὴν Κοχιγκίναν, τὸ Ἀννὰμ καὶ τὸ Τογκῖνον, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ὁ σινικὸς πολιτισμὸς καὶ αἱ τρεῖς μεγάλαι αὐτοῦ θρησκεῖαι: Κομφουκιανισμός, Ταοϊσμὸς καὶ Βουδισμὸς μαχαϋάνα. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπιτελεῖ διαρκῶς αἰσθητὰς προόδους ἐν Καμπότζᾳ καὶ Ἀννάμ, ἐλαχίστας δὲ ἐν Βιρμανίᾳ καὶ Σιάμ.

—*[Ἐθνολ.]*. Ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς *Ἰνδοκίνας* ἀπαντῶνται αἱ ἑξῆς φυλαί: 1) Νιγρῖται ἢ Νεγκρίτος· 2) φυλαὶ διάγουσαι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἡμιάγριον βίον, ὀνομαζόμεναι ὑπὸ τῶν Ἀναμιτῶν *Μόϊς,* ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Λάος καὶ τοῦ Σιὰμ *Κᾶς,* ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Καμπότζας *Πενὸνγκ* (πάντων τῶν ὀνομάτων τούτων σημαινόντων ἄγριος)· τινὲς τῶν φυλῶν τούτων εἶναι τύπου ἰνδονησιακοῦ, ἄλλαι δὲ μαλαισιακοῦ· 3) Ἰνδονήσιοι· 4) Μαλαίσιοι· 5) Κινέζοι· 6) Ἰνδοί· 7) τέσσαρες ἰδιαίτεραι ὁμάδες: α΄) ἡ βιρμανικὴ ὁμὰς (Βιρμανοὶ καὶ Πεγκουάνοι), ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἰραουάντι καὶ τῆς Σελουήν· β΄) ἡ ὁμὰς Τάϊ (Σιαμαῖοι καὶ Λαοτινοί), ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μετὰν καὶ τοῦ Μεκόνγκ· γ΄) ἡ ὁμὰς Κμὲρ (Καμπότζιοι) πρὸς Ν· δ΄) ἡ ἀναμμιτικὴ ὁμὰς (Ἀναμμῖται καὶ Τογκινέζοι) πρὸς Α.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Ἰνδοκίνα,* εὑρισκομένη μεταξὺ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν ἐπίδρασιν τῶν δύο τούτων χωρῶν, αἵτινες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀνταγωνίζονται ἐν αὐτῇ. Ἤδη ἀπὸ τοῦ Γ΄ αἰῶνος π. Χ. οἱ Κινέζοι εἶχον κατακλύσει τὸ Ἀννάμ, ἐνῷ ὁ ἰνδικὸς Βραχμανισμὸς εἶχε διεισδύσει εἰς τὴν Βιρμανίαν. Μετὰ ὀκτὼ αἰῶνας εἰσάγεται ἐν τῇ χώρᾳ ἐκ τῆς Κεϋλάνης καὶ ὁ Βουδισμός.

Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐμφανίζονται ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1508. Πρῶτοι ἐγκαθίστανται οἱ Πορτογάλοι, τοὺς ὁποίους ὑποσκελίζουν τῷ 1596 οἱ Ὁλλανδοί. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι ἐμφανίζονται κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Ἀμφότεροι ὅμως μόλις κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα κατώρθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν χερσόνησον. Οἱ Ἄγγλοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Σιγκαπούρῃ τῷ 1824, ἐν Μαλάκκᾳ τῷ 1835, ἐν Ἀρακὰν καὶ Τενασσερὶμ τῷ 1826 καὶ ἐν Πεγκοῦ, ἐν τῇ νοτίῳ Βιρμανίᾳ, τῷ 1852. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Κάτω Κοχιγκίναν ἀπὸ τοῦ 1862—1867, τὴν Χανόϊ τῷ 1882, τὴν Χουὲ τῷ 1883, ἐγκαταστήσαντες οὕτω τὸ προτεκτοράτον αὐτῶν ἐν Ἀννὰμ καὶ Τογκίνῳ. Κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη αἱ πρόοδοι τῶν δύο τούτων δυνάμεων ὑπῆρξαν ἁλματώδεις ἐν τῇ χερσονήσῳ, διὰ τῆς συνθήκης δὲ τοῦ 1896 ὁ ποταμὸς Μεκὸνγκ καθωρίσθη ὡς ὅριον μεταξὺ τῶν κτήσεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ διετυπώθησαν αἱ ζῶναι ἐπιρροῆς αὐτῶν ἐν Σιάμ, τοῦ ὁποίου μόνον ἡ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Μενὰμ ἀνεκηρύχθη ἐντελῶς ἀνεξάρτητος. Μ. Δ. Β.

—*[Γλωσσ.]* Βλ. *ἰνδοσινικαὶ γλῶσσαι.*

Digitized by Google

ΙΝΔΟΚΙΝΑ
ΓΑΛΛΙΚΗ
ΙΝΔΟΚΙΝΑ

— **'Ινδοκίνα, Γαλλική**— (Indochine Française) /*Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὸ λατινικὸν τοῦτο ὄνομα καλοῦνται αἱ γαλλικαὶ ἀποικίαι τῆς ΝΑ Ἀσίας ἐν τῇ χερσονήσῳ Ἰνδοκίνᾳ. Ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς Κίνας, πρὸς Α καὶ ΝΑ ὑπὸ τῆς Σινικῆς θαλάσσης, πρὸς τὰ ΝΔ ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σιὰμ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Σιὰμ καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Βιρμανίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 700.842 τ. χλμ. καὶ 19.843.137 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 26.137 Εὐρωπαῖοι. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Ἀνοΐ*. Αἱ ἀποικίαι αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν Γαλλικὴν Ἰνδοκίναν εἶναι ἡ Κοχιγκίνα, ἡ Καμπότζα, τὸ Ἀννάμ, τὸ Λάος καὶ τὸ Τογκῖνον. Εἰς ταύτας συμπεριλαμβάνονται τὸ οὐδετεροποιηθὲν ἔδαφος τοῦ Σιάμ, τῶν ἐπαρχιῶν Σιὲμ-Ρήπ, Ἀγγκόρ, Μπατταμπάνγκ, ἡ οὐδετέρα ζώνη 25 χλμ. κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μεκόνγκ καὶ τὸ ἔναντι τῆς νήσου Χάϊ-Νὰν σινικὸν ἔδαφος Κουάνγκ-Τσέου-Οὐάν.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* Περὶ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας κτλ. τῶν ἀνωτέρω χωρῶν τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας βλ. τὰ εἰδικὰ περὶ αὐτῶν ἄρθρα, καθὼς καὶ τὸ ἄρθρον *Ἰνδοκίνα*.

— /*Οἰκον. Γεωγρ.*/ Ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα εἶναι χώρα εὐφορωτάτη, παράγει δὲ ἰδίως ὄρυζαν, καουτσούκ, πέπερι, ἀραβόσιτον κλπ. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἁλιεία εἶναι ἐπίσης μεγάλως ἀνεπτυγμέναι. Τὸ ἔδαφος ἔχει μεγάλα κοιτάσματα διαφόρων μετάλλων, ἐξ ὧν εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει μεταλλεῖα ψευδαργύρου καὶ γαιανθρακωρυχεῖα. Τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας εἶναι ἀκμαιότατον. Τῷ 1908 τὸ μὲν εἰσαγωγικὸν ἀνῆλθεν εἰς 2.700.000.000 φρ., τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν εἰς 3.000.000.000. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι τὸ γαλλικὸν γρόσιον (Piastre Française) ἰσοδυναμοῦν πρὸς 12.30 φρ. Τῷ 1928 ὑπῆρχον ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἰνδοκίνᾳ 2 389 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ 11 ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοί. Καθ' ὅλην τὴν χώραν ἐξεδίδοντο τῷ 1928 48 ἐφημερίδες, ὧν 30 γαλλικαί, 17 ἀνναμιτικαὶ καὶ μία σινική, καὶ 86 περιοδικά, ὧν 60 γαλλικὰ καὶ 15 ἀνναμιτικά.

—/*Πολιτ. Γεωγρ.*/ Ἀπὸ τοῦ 1887, πάντα τὰ τμήματα τῆς χώρας τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Γαλλικὴν Ἰνδοκίναν περιελήφθησαν εἰς ἰδιαιτέραν διοικητικὴν *Ἰνδοσινικὴν ἕνωσιν*, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν γενικοῦ διοικητοῦ ἑδρεύοντος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Σαϊγκόν, σήμερον δὲ ἐν Ἀνοΐ. Οὗτος ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸν ὑποδιοικητὴν τῆς Κοχιγκίνας καὶ τοὺς ἀνωτέρους τοπάρχας (résidents supérieurs) τοῦ Ἀννάμ, τοῦ Τογκίνου, τῆς Καμπότζας καὶ τοῦ Λάος. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ εἶναι εὐρυτάτη: προτείνει εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν τῆς Γαλλίας τὸν διορισμὸν τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, διορίζει δ' ἀπ' εὐθείας τοὺς ἄλλους ὑπαλλήλους, διαθέτει κατὰ βούλησιν τὰς ἐν Ἰνδοκίνᾳ ἑδρευούσας στρατιωτικὰς δυνάμεις, συντάσσει τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἰνδοσινικῆς ἑνώσεως καὶ διατάσσει τὰς πληρωμάς. Ὁ γενικὸς διοικητὴς διορίζεται ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ εἶναι Γάλλος ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος. Βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ «Ἀνωτέρου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου», τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1908 ἀποτελεῖται ἀπὸ 51 μέλη, ὧν 28 Γάλλοι καὶ 23 ἰθαγενεῖς, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων συμβουλίων τῶν κυβερνήσεων ἑκάστης χώρας ἢ ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων. Ὁ στρατὸς τῆς κατοχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας ἀποτελεῖται ἀπὸ 27.146 ἄνδρας, κατανεμομένους ὡς ἑξῆς: 2 συντάγματα ἀποικιακοῦ πεζικοῦ, 3 τάγματα τῆς Λεγεῶνος τῶν ξένων, 4 τάγματα Τογκινέζων, 1 σύνταγμα ἀκροβολιστῶν τοῦ Ἀννάμ, 1 τάγμα μεικτὸν τοῦ Ἀννάμ, 1 τάγμα Καμποτζίων, 2 συντάγματα τοῦ ἀποικιακοῦ ἰνδοκινεζικοῦ πυροβολικοῦ, 2 λόχοι τεχνητῶν πυροβολικοῦ, 2 λόχοι μηχανικοῦ, 2 δημοιρίαι τάνκ, 2 δημοιρίαι αὐτομυδραλλιοβόλων, 2 λόχοι μεταγωγικῶν αὐτοκινήτων καὶ 4 στολίσκοι ἀεροπλάνων. Ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἰνδοκίνᾳ σταθμεύει μία ναυτικὴ μοῖρα τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ὑπάρχει δὲ καὶ εἷς ναύσταθμος ἐν Σαϊγκόν.

— [*Ἱστορ.*] Καίτοι ἡ προσοχὴ τῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις ἐγκατεστημένων Γάλλων κυβερνητῶν εἶχε στραφῆ πρὸς τὴν Ἰνδοκίναν ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων, ἡ Γαλλία μόλις κατὰ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ ἤρχισε νὰ ἐγκαθίσταται ἐν αὐτῇ, ὅπου εἶχε καταλάβει σημεῖά τινα ἐν τῇ Κοχιγκίνᾳ. Κατὰ τὸ 1862 εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ οἱ Γάλλοι ἐν Σαϊγκόν, Μπιὲν-Χοὰ καὶ Μυτό. Κατὰ τὸ 1863 ἐδημιουργήθη τὸ προτεκτοράτον τῆς Καμπότζας. Τῷ 1867 κατελήφθη καὶ ἡ δυτικὴ Κοχιγκίνα. Τὸ Λάος προσηρτήθη τῷ 1893, τὸ δὲ Κουὰν-Τσέου-Οὐὰν παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Κίνας τῷ 1900. Οἱ Γάλλοι περιῆλθον πολλάκις εἰς πολέμους πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὀργανώσουν πολλὰς ἐκστρατείας. Ἡ κυριωτέρα τούτων ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Τογκίνου τῷ 1882, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Οὐὲ (ἢ Χουὲ) καὶ τῆς Ἀνοΐ (ἢ Χανοΐ). Τῷ 1893 ἐξερράγη ὁ πόλεμος πρὸς τὸ Σιάμ, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτοῦ ἦτο ἡ παραχώρησις τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων τμημάτων καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῆς οὐδετέρας ζώνης. Τῷ 1896 συνήφθη ἰδιαιτέρα συνθήκη μὲ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία ἀνεγνώρισε τὰς γαλλικὰς κτήσεις ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς Ἰνδοκίνας. **Μ. Δ. Β.**

— *[Φιλοτελ.]* Ἡ Γαλλικὴ *Ἰνδοκίνα* μετεχειρίσθη ἴδια γραμματόσημα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1889. Τὸ πρῶτον ἦτο 5 σαντίμ, γενόμενον δι' ἐπισημάνσεως γραμματοσήμου τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν 35 σαντίμ. Τὸ ἐπίσημασμα τοῦτο ἐπὶ τεσσάρων γραμμῶν ἀνέγραφεν INDOCHINE. 1889.5. R—D, τὰ δὲ τελευταῖα γράμματα ἦσαν τὰ ἀρχικὰ τοῦ Richard κυβερνήτου τῆς ἀποικίας καὶ Demars διευθυντοῦ τοῦ ταχυδρομείου τῆς Saïgon, ὅπου συνεστήθη τὸ πρῶτον ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Τῷ 1892 ἐξεδόθη ἡ γνωστὴ σειρὰ τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν (ἀλληγορικὴ τοῦ ἐμπορίου μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Indochine» ἐκ 14 ἀξιῶν 1 σαντίμ—5 φρ.). Ἡ σειρὰ αὐτή, μὲ τὰς γενομένας ἀλλαγὰς εἰς τοὺς χρωματισμοὺς καὶ τὴν ἐπισήμανσιν δύο ἐκ τῶν ἀξιῶν της (τῶν 5 καὶ 15 σαντιμ) παρέμεινεν ἐν κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1904, ὁπότε ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἐκ 17 ἀξιῶν, ἀλληγορικὴ τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας. Αἱ δύο τελευταῖαι ἀξίαι (τῶν 5 καὶ 10 φράγκων) τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς εἶναι δυσεύρετοι. Τῷ 1907 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 18 ἀξίας, ἀπεικονίζουσα μορφὰς γυναικῶν τῆς Ἰνδοκίνας, ἥτις εἶναι ἀρκετὰ καλλιτεχνική. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πολέμου δὲν ὑστέρησε καὶ ἡ ἀποικία αὐτὴ εἰς τὴν ἔκδοσιν γραμματοσήμων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ ἐξέδωκε τέσσαρα τοιαῦτα, ἐπισημάνασα διὰ σταυροῦ καὶ τῆς ἀξίας (5 σαντὶμ) ἰσάριθμα τῆς συνήθους σειρᾶς. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἤλλαξε τὸ νόμισμα εἰς πιάστρ καὶ σέντς καὶ δι' αὐτῶν ἐπεσημάνθη ἡ τελευταία σειρά, ἥτις ἀνεφάνη καὶ πάλιν τῷ 1922 εἰς νέα χρώματα καὶ μὲ τὴν νέαν ταύτην νομισματικὴν μονάδα. Τῷ 1927 ἐξεδόθη νέα σειρὰ παριστῶσα τοπία καὶ συγκειμένη ἀπὸ 24 γραμματόσημα (1/10 σ.—2 πιάστρ). Ἡ ἀξία τοῦ γραμματοσήμου ἐν γένει τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι καλή. Ζητοῦνται δὲ ταῦτα κυρίως ἀπὸ τοὺς Γάλλους συλλέκτας. **(Ε. Φ. Ε.)**

ἰνδοκινεζικός, —ή, —όν· ὁ Ἰνδικὸς ἅμα καὶ κινεζικός, ἄλλως *ἰνδοσινικός* (βλ. λ.): «ἰνδοκινεζικὴ γλωσσικὴ ὁμοφυλία» ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἰνδοκίναν, ὁ τῆς Ἰνδοκίνας.

Ἰνδοκινέζος (ὁ) (Indochinois) [*Ἐθνολ.*]. Ὁ γεννηθεὶς ἢ ὁ κατοικῶν ἐν Ἰνδοκίνᾳ. Οἱ *Ἰνδοκινέζοι* ἀνήκουν εἰς τὴν μογγολικὴν φυλὴν καὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς διαφόρους κλάδους, ὅσα σχεδὸν καὶ τὰ κράτη ἢ αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἰνδοκίνας, ἤτοι εἰς Βιρμανούς, εἰς Σιαμαίους, εἰς Ἀνναμίτας, εἰς Λάος, εἰς Καμποτζίους κτλ. Πάντες οὗτοι ὁμιλοῦν διαφόρους γλώσσας, ὧν κυριώτερον συγγενὲς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι τὸ μονοσύλλαβον αὐτῶν. Αἱ γνωστότεραι ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι ἡ *μαλαϊκή*, ὁμιλουμένη ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Μαλάκκας, ἡ *παλί*, γλῶσσα νεοϊνδική, ἡ *βιρμανική*, ἡ *θιβετιανή*, ἡ *σιαμική*, ἡ *ἀνναμική*, ἡ *κινεζική*, αἱ δευτερεύουσαι διάλεκτοι *καμτί, λάος, σάν, μιάο-τσέ*, ἡ *καμποτζική*, ἡ *μὸν* καὶ ἡ *παλούνγκ*. **Μ. Δ. Β.**

Ἰνδοκοὺς /*Γεωγρ.*/· ὁ Ἰνδικὸς Καύκασος (βλ. *Ἰνδουκούς*).

ἰνδοκυανίνη (ἡ) /*Βιομ. Χημ.*/. Λίαν ἀνθεκτικὴ ὀξίνη ἀζινοχρωστικὴ τοῦ ἐρίου καὶ τῆς μετάξης. **Σ. Γ.**

ἰνδολίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

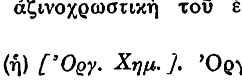

λαμβανομένη δι' ἀναγωγῆς τοῦ ἰνδολίου. Βράζει εἰς 225°. **Σ. Γ.**

ἰνδολογία (ἡ)· ἡ ἐνασχόλησις περὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας, τῆς γλώσσης, τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης κ.τ.τ. τῶν Ἰνδιῶν.

ἰνδόλιον (τό), ἡ *ἰνδόλη* (ἡ), ἢ α, β-*βενζοπυρρόλιον*. [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ

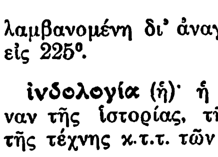

παραπλεύρως τύπου, ληφθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Baeyer καὶ Knop διὰ θερμάνσεως τοῦ ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ λαμβανομένου ὀξινδολίου μετὰ κόνεως ψευδαργύρου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα πρὸς ἔνδειξιν τῆς σχέσεώς της πρὸς τὸ ἰνδικόν. Κρυσταλλοῦται εἰς ἄχροα φυλλίδια τηκόμενα εἰς 52° καὶ βράζοντα εἰς 253—254°. Εἶναι εὐκόλως πτητικὸν μεθ' ὑδρατμῶν καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ ὀσμὴ αὐτοῦ καὶ μετὰ ἐπιμελέστατον καθαρισμὸν εἶναι δυσάρεστος, ὡς ἀπὸ περιττωμάτων, εἰς μεγάλην ὅμως ἀραίωσιν κέκτηται εὐχάριστον ὡς ἀπὸ ἀνθέων ὀσμήν. Δι' ὀξειδώσεως μετατρέπεται εἰς ἰνδικόν. Ἀπαντᾷ κατὰ τὰς διαφόρους σήψεις εἰς μικρὰ ποσά, εἰς τὰ περιττώματα, εἰς τὴν πίσσαν τῶν λιθανθράκων, ὡς ἐπίσης καὶ ὡς συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ ἰάσμου καὶ τοῦ νερολί.

Συνθετικῶς παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους μεθόδους καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν συνθετικῶν ἀρωμάτων ἀνθέων. **Σ. Γ.**

ἰνδολο-β-αλδεΰδη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Παράγωγον τοῦ ἰνδολίου τοῦ τύπου

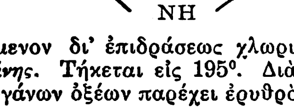

λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως χλωριοσιδήρου ἐπὶ *θρυπτοφάνης*. Τήκεται εἰς 195°. Διὰ θερμάνσεως μετ' ἀνοργάνων ὀξέων παρέχει ἐρυθρὸν χρῶμα. **Σ.Γ.**

ἰνδολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ περὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας, τῆς γλώσσης, τῆς φιλολογίας, τῆς τέχνης κτλ. τῶν Ἰνδιῶν ἐνασχολούμενος.

ἰνδολυλοξικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

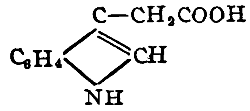

ἀπαντῶσα εἰς παθολογικὰ καὶ φυσιολογικὰ οὖρα, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς σήψεως τοῦ κρέατος, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς θρυπτοφάνης. Διὰ προσθήκης πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἀραιοῦ διαλύματος νιτρικοῦ καλίου παρέχει ἐρυθρὰν χροιάν. Τήκεται εἰς 165° καὶ εἰς ἀνωτέραν θερμοκρασίαν διασπᾶται εἰς σκατόλην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. **Σ. Γ.**

β-[β-**ἰνδολυλο**]**προπιονικὸν** *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

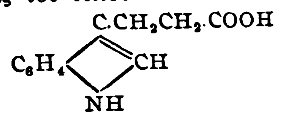

λαμβανομένη διὰ βακτηριακῆς ζυμώσεως τῆς θρυπτοφάνης. Τήκεται εἰς 134°. **Σ.Γ.**

ἰνδομαλαϊκός,—ή,—όν· ὁ ἰνδικὸς ἅμα καὶ μαλαϊκός, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς Ἰνδίας ἅμα καὶ τὴν Μαλαισίαν.

ἰνδομαρίνη (ἡ) /*Βιομ. Χημ.*/. Ὄξινον συνθετικὸν χρῶμα, χρησιμοποιούμενον λόγῳ τῆς ὁμοιογενείας αὐτοῦ πρὸς βαφὴν λεπτῶν εἰδῶν ἱματισμοῦ. **Σ. Γ.**

ἰνδόνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ *ἰνδενόνη*.

Ἰνδονησία, ἡ *Ἰνδόνησον* [*Γεωγρ.*]· βλ. *Ἰνδικὴ πολυνησία*.

Ἰνδονήσιος (ὁ) (γαλλ. Indonésien, ἀγγλ. Indonesian). Ὄνομα δοθὲν εἰς φυλὴν ἀπαντῶσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν νήσων τινῶν τοῦ Μαλαισιακοῦ ἀρχιπελάγους καὶ ἡ ὁποία σχηματίζει ἀπομεμονωμένας ὁμάδας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων πληθυσμῶν τῆς Ἰνδοκίνας. Φαίνεται ὅτι ἡ πρώτη κοιτὶς τῆς φυλῆς ταύτης ὑπῆρξε τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου τῆς Ἰνδοκίνας. Κατόπιν οἱ Ἰνδονήσιοι ἀπωθήθησαν ὑπὸ τῶν Μαλαισίων, τῶν Ἀράβων, τῶν Κινέζων καὶ τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Ἄλλοι ἀνάγουν τὴν καταγωγὴν αὐτῶν εἰς παλαιὰν Καυκασίαν φυλὴν ἀναμιχθεῖσαν μετὰ μογγολοειδῶν στοιχείων. Οἱ Ἰνδονήσιοι εἶναι ἀναστήματος κάτω τοῦ μετρίου, χρώματος χαλκοῦ ἀνοικτοῦ, μὲ κόμην μελανήν, μακράν, λεπτὴν καὶ ἐνίοτε ἐπιμήκη, πρόσωπον κανονικόν, καὶ ὀλίγον προγναθικόν, καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς ὁριζοντίως διατεθειμένους καὶ μεγάλους. Αἱ σημαντικώτεραι ὁμάδες Ἰνδονησίων σήμερον εἶναι οἱ *Μπαττὰκ* τῆς Σουμάτρας, οἱ *Νταϋὰκ* τῆς Βόρνεο, οἱ *Ἀφοὺρ* ἢ *Ἀλφουρὸν* τῶν Μολούκων καὶ φυλαί τινες τῆς Κελέβης. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἀνθρωποφάγοι. Εἶναι γενναῖοι καὶ πολεμικοὶ καὶ ἀγαποῦν ἐξαιρετικῶς τὰ κοσμήματα. Συνηθίζουν νὰ διατηροῦν τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν των ὡς τρόπαια, ἐξ ὧν ἄφθονα συναντῶνται εἰς κοινὸν οἴκημα εὑρισκόμενον εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου των. **Μ. Δ. Β.**

ἰνδονοκυανοῦν (τὸ) /*Βιομ. Χημ.*/. Συνθετικὸν χρῶμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ *διαζινοκυανοῦν*. **Σ. Γ.**

ἰνδοξύλη (ἡ), ἡ *ἰνδοξύλιον*, ἢ ἐπιστημονικώτερον β-*ὀξυϊνδόλιον* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀξυπαράγωγον τοῦ ἰνδολίου τοῦ τύπου

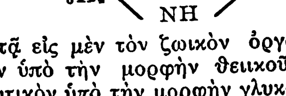

καὶ ἀπαντᾷ εἰς μὲν τὸν ζωικὸν ὀργανισμὸν συνεζευγμένον ὑπὸ τὴν μορφὴν θειικοῦ ἐστέρος, εἰς δὲ τὸν φυτικὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκοζίτου, περαιτέρω δὲ τέλος ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον προϊὸν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἰνδικοῦ τόσον τοῦ ἐκ φυτικῶν ὑλῶν ὅσον καὶ τοῦ συνθετικῶς παρασκευαζομένου. Ἀποτελεῖ κιτρίνους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 85°, διαλυτοὺς εἰς θερμὸν ὕδωρ μετὰ πρασινοκιτρίνου φθορισμοῦ. Ἀλκοολικὸν διάλυμα αὐ-

Digitized by Google

1) Μωαμεθανὸς Ἅγιος μετὰ καλύμματος τῶν ὤτων (Κίντοπ).—2) Μωαμεθανὸς παντζαμπὶ φέρων «λάγκι» μετὰ ἐρυθροῦ ἢ χρυσοῦ σαρικίου.—3) Φοιτητὴς τοῦ Κολλεγίου Ἀλιγκὰρ φέρων ταρμποὺς (φέσι).—4) «Μπόρα» φέρων λευκὸν καὶ χρυσοῦν σαρίκιον μετ' ἐρυθροῦ τεπέ.

1) Μωαμεθανὸς παντζαμπὶ μετὰ σαρικίου «πάγκρι».—2) Ἰνδὸς μὲ «κόκαν» περσικήν.—3) Πέρσης τῶν Ἰνδιῶν φορῶν πῖλον μὲ καστόρινον γῦρον.—4) Μωαμεθανοὶ γεωργοὶ τοῦ Τζάτ.

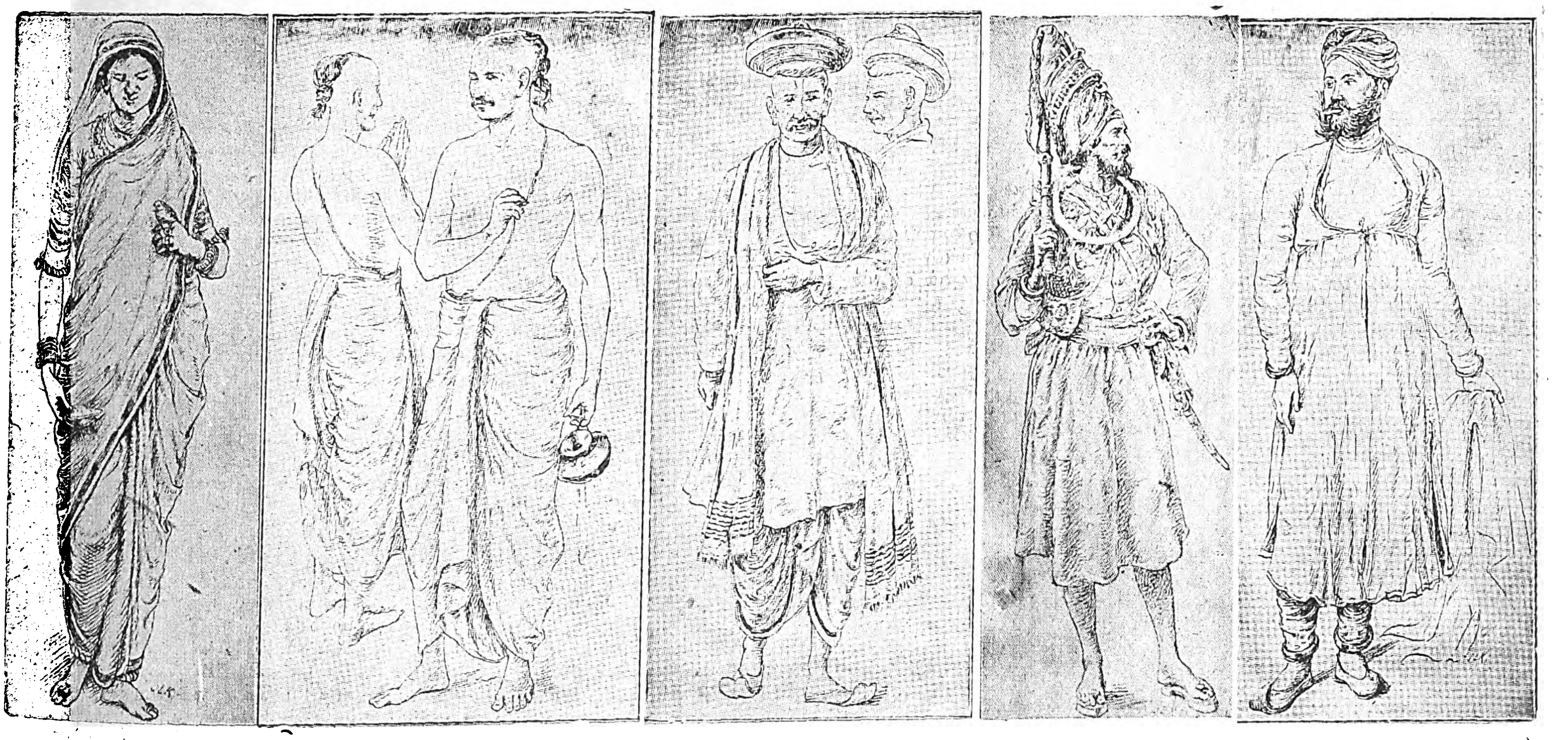

1) Γυνὴ Ἰνδὴ φοροῦσα «σαρί».—2) Βραχμᾶνες φέροντες ἱερὰ περιζώματα.—3) Βραχμὰν ἐκ Ντεκκὰν φέρων «παγκρί».—4) Ἰνδὸς προσκυνητὴς καὶ πολεμιστής.—5) Ἰνδὸς Ράτζπουτ φέρων «σαπκάν».

Digitized by Google

τῆς χρώννυται διὰ προσθήκης σιδηριχλωριδίου ἐρυθρόν. Διαλύεται εἰς ὑδατικὰ ἀλκάλια καὶ τὸ διάλυμα τοῦτο εὐκόλως ὀξειδοῦται διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος πρὸς ἰνδικόν. σ. Γ.

ἰνδοξυλικὸν *ὀξὺ* *['Ορy. Χημ.]*. Εἶναι τὸ α-καρβονικὸν ὀξὺ τῆς *ἰνδοξύλης*. Ἔχει τὸν τύπον

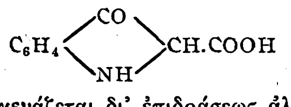

καὶ παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἐπὶ N-φαινυλογλυκινο-ο-καρβονικοῦ ὀξέος. Σχηματίζεται ὡς ἐνδιάμεσον προϊὸν κατὰ τὴν συνθετικὴν παρασκευὴν τοῦ ἰνδικοῦ, δι' ὃ καλεῖται καὶ *ἰνδικοφόρον*. Λευκὸν κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 122°, ὁπότε διασπᾶται εἰς ἰνδοξύλην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

ἰνδοξυλοθειικὸν *ὀξὺ* *['Ορy. Χημ.]*. Ὁ θειικὸς ἐστὴρ τῆς *ἰνδοξύλης*. Ἔχει τὸν τύπον

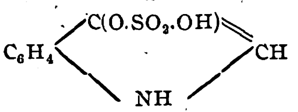

καὶ διὰ θερμάνσεως μετ' ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος διασπᾶται εἰς θειικὸν ὀξὺ καὶ ἰνδοξύλην, ἥτις δι' ὀξειδωτικῶν μέσων μετατρέπεται εἰς ἰνδικόν. σ. Γ.

ἰνδόρνις (ὁ, ἡ) (Meleagris gallopavo) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*. Ἡ ἰνδόρνις, κοιν. *γάλλος, κοῦρκος* καὶ *διάνος*, φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα: Ἀνάστημα ὑψηλόν, ράμφος μετρίου μεγέθους καὶ κυρτόν, ἀνεπτυγμένην ἐρυθρὰν σαρκώδη μεμβράναν (λειρί), θηλοειδῆ, ἥτις καλύπτει τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν κορυφήν της καὶ ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τμήματος τοῦ ράμφους καὶ τοῦ λαιμοῦ, πτέρυγας ἀπεστρογγυλωμένας, οὐρὰν εὐμεγέθη ἐκ 14 κωπαίων πτερυγίων ἀποτελουμένην καὶ ἀνεγειρομένην κατὰ βούλησιν ἐν εἴδει ριπιδίου ἢ τροχοῦ, πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, ἰσχυροὺς μετὰ ἀνεπτυγμένων δακτύλων καὶ μεγάλων ὀνύχων. Ὁ χρωματισμὸς συνήθως εἶναι φαιὸς ἢ μελανός, μετὰ λευκῶν ἢ φαιῶν ἢ μελανῶν κηλίδων καὶ χαλκῶν ἀποχρώσεων· σπανιώτερος εἶναι ὁ τελείως λευκὸς χρωματισμός.

Ἡ ἰνδόρνις περιλαμβάνει δύο εἴδη, ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς (καλουμένης παλαιότερον Δυτικαὶ Ἰνδίαι). Ἡ ἰνδόρνις ζῇ ἔτι καὶ σήμερον εἰς ἀγρίαν κατάστασιν εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι πτηνὸν μεταναστευτικὸν καὶ ζῇ κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, ἀλλὰ τόσον αἱ μεταναστεύσεις του, ὅσον καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του εἶναι τελείως ἀκανόνιστα. Βαδίζουσιν ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἡσύχως καὶ ὅταν φθάσωσιν εἰς τὰ δάση τῶν διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων, παραμένουσιν ἐκεῖ ἐφόσον ὑπάρχῃ ἐπάρκεια τροφῆς. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου συναθροίζονται κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας καὶ διασκορπίζονται εἰς τὰς πλησίον τοῦ Μισσισσιπῆ καὶ τοῦ Ὄχιο πεδιάδας. Οἱ ἄρρενες ἀναζητοῦσι τὴν τροφήν των πάντοτε κατὰ πυκνὰς ὁμάδας, ἐνῷ αἱ θήλειαι μεμονωμένως. Τὰ πτηνὰ ταῦτα διαρκῶς κινοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ μόνον ἐν ὥρᾳ κινδύνου ἵπτανται ὅπως διαφύγωσι τοῦτον. Ὅταν πρόκειται νὰ διέλθωσι ποταμὸν ἢ λίμνην, οἱ ἄρρενες ἀνέρχονται πρῶτοι ἐπὶ τῶν πλησίον δένδρων, εἰς ἅ, μετὰ χαρακτηριστικὴν φωνὴν τοῦ πλέον ἡλικιωμένου ἄρρενος, ἀνέρχονται ἀκολούθως αἱ θήλειαι καὶ τὰ νεαρά. Ἀφοῦ πάντα τὰ πτηνὰ εὑρεθῶσιν ἐπὶ τῶν δένδρων, ὁ ἄρρην ἐκβάλλει ὀξεῖαν φωνὴν καὶ ἵπταται ὑπεράνω τῶν ὑδάτων· τὸ παράδειγμά του ἀκολουθεῖ ὁλόκληρος ἡ πολυπληθὴς ἀγέλη. Πλεῖστα πτηνά, ἰδίως μικρά, πίπτουσι κατὰ τὴν πτῆσίν των ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐπειδὴ νήχονται ἀρκετὰ εὐχερῶς ἐξέρχονται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν ἔναντι τοῦ ποταμοῦ ἢ τῆς λίμνης ὄχθην. Μετὰ τὴν διαπεραίωσίν των εἰς τὴν ἔναντι ὄχθην ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπως ἀναπαυθῶσιν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ καὶ θηρεύονται ἀφθόνως ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων κυνηγῶν. Τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ χειμῶνος παραμένουσιν ἐντὸς τῶν πυκνοφυτευμένων πεδιάδων ἢ δασῶν. Κατὰ τὰ μέσα Φεβρουαρίου τὰ πτηνὰ χωρίζονται κατὰ ζεύγη, διότι πλησιάζει ἡ ἐποχὴ τῆς ὀχείας. Ὁ ἄρρην πρὶν ἢ πλησιάσῃ τὴν θήλειαν περιφέρεται περὶ ταύτην, διογκώνων τὸν λαιμόν του, τὰ πτερὰ τοῦ σώματος καὶ διευθετῶν ἐν εἴδει τροχοῦ τὴν οὐράν του. Ὅταν οἱ ἄρρενες εἶναι πλείονες τῶν θηλειῶν, τότε συνάπτονται μεταξύ των ἀληθεῖς μάχαι διὰ τὴν ἀπόκτησίν των καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του μέχρις ὅτου φονεύσῃ τοῦτον, πατεῖ εἶτα διὰ τοῦ ποδός του τὸν νεκρόν, διογκώνει τὸ σῶμά του καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν θήλειαν ἐκβάλλει χαρακτηριστικὴν φωνήν. Μετὰ ταῦτα περιφέρεται περὶ τὴν θήλειαν μετὰ περισσοτέρας ζέσεως καὶ ἐξακολουθεῖ ἐρωτοτροπῶν, οὕτως εἰπεῖν, μέχρις ὅτου ἡ τελευταία ἐνδώσῃ εἰς τὰς αἰσθηματικὰς διαθέσεις του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἄρρην ὀχεύει πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ ἐπὶ ἀρκετὰς συνεχεῖς ἡμέρας τὴν θήλειαν.

Περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου ἡ θήλεια ἐρευνᾷ ὅπως εὕρῃ τὸ κατάλληλον μέρος πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν της. Τὴν φωλεάν της κατασκευάζει ἐπὶ μικρᾶς ἐσκαφῆς γῆς καὶ εἰς τόπον ξηρόν, ἐπιστρώνει δὲ ταύτην διὰ ξηρῶν φύλλων. Γεννᾷ 12—20 ᾠά, ἅτινα ὅταν ἐγκαταλείπῃ, ἐπ' ὀλίγον, δι' ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς της, καλύπτει διὰ ξηρῶν φύλλων ὅπως ἀποκρύψῃ ταῦτα ἐκ τῶν ἐχθρῶν της. Τὰ νεογνὰ εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκκολάψει των ἄρχονται νὰ βαδίζωσι καὶ νὰ τρώγωσι μόνα των καὶ μετά τινας ἡμέρας ἡ μήτηρ ὁδηγεῖ ταῦτα μακρὰν τῆς φωλεᾶς καὶ εἰς μέρον ἀσφαλέστερον. Μετὰ πάροδον 15 περίπου ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς των ἡ μήτηρ ἐξαναγκάζει ταῦτα νὰ διανυκτερεύωσιν ἐπὶ τῶν δένδρων, ὅπου οἱ κίνδυνοι εἶναι ὀλιγώτεροι. Εὐθὺς ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου κατέρχονται τῶν δένδρων καὶ διασκορπίζονται εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ τὰς πεδιάδας πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς των, ἥτις συνίσταται κυρίως ἐξ ἐντόμων καὶ ὡρίμων ὀπωρῶν. Τὰ νεογνὰ ἀναπτύσσονται ταχύτατα καὶ εἰς βραχὺ σχετικῶς χρονικὸν διάστημα ἀποχωρίζονται τῆς μητρός των. Κατὰ τὰς χιονώδεις ἡμέρας τοῦ χειμῶνος ἐνίοτε παραμένουσιν ἐπὶ τῶν δένδρων ἐπ' ἀρκετὰς ἡμέρας ἄνευ τροφῆς, μόλις δὲ διαλυθῇ ἡ χιὼν ἀναζητοῦσι τὴν τροφήν των εἰς τοὺς ὀρνιθῶνας τῶν πλησίον εὑρισκομένων

Ἰνδόρνις ἡ κοινή.

[α=ἄρρεν.—β=θῆλυ.]

ἀγροτικῶν συνοικισμῶν. Τότε συνήθως οἱ ἄρρενες ἐρωτοτροποῦσι πρὸς τὰς κατοικιδίας θηλείας, τὰ δ' ἐκ τῆς τοιαύτης διασταυρώσεως προερχόμενα πτηνὰ εἶναι ρωμαλεώτερα καὶ ἀνθεκτικώτερα εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολὰς τῶν κοινῶν. Ἡ ἀγρία ἰνδόρνις ζυγίζει ἀπὸ 4—9 κοιλὰ καὶ τὸ πτέρωμά της ἔχει χρῶμα φαιοϋποπράσινον μὲ μεταλλικὰς ἀνταυγείας.

Ἡ ἰνδόρνις εἰσήχθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἐκλήθη κατ' ἀρχὰς *πτηνὸν τῶν ἰησουϊτῶν*. Τὸ πτηνὸν τοῦτο νομίζεται ὅτι εἶναι ἀλαζονικὸν καὶ εὔηθες, διακρίνεται ὅμως πολλάκις διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὸ θάρρος του. Τὸ πανταχοῦ σήμερον ἀναπτυσσόμενον εἶδος εἶναι ἡ *ἰνδόρνις ἡ κοινὴ* (Meleagris gallopavo communis). Τὸ μῆκός του ὑπερβαίνει ἐνίοτε τὸ ἓν μέτρον συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς οὐρᾶς, ἥτις καταλαμβάνει τὰ 30 περίπου ἑκατοστόμετρα. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι τεφρομελανός, ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμὸς ὑποκυανᾶ μετ' ἐρυθρῶν κυρβάσεων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, αἵτινες ἐπεκτείνονται ἐπὶ τοῦ ράμφους καὶ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ ράμφος εἶναι ὑπόλευκον καὶ οἱ πόδες ὑπέρυθροι ἢ ὑποκίτρινοι. Τὰ πτερὰ τῆς οὐρᾶς διευθετοῦνται κατὰ βούλησιν, ὡς καὶ τὰ τοῦ ταώ. Τοῦ γένους τούτου ὑπάρχουσι πολλαὶ ποικιλίαι, μελανή, ὑποκαστανή, λευκή. Οἱ μέλανες θεωροῦνται εὐρωστότεροι τῶν ποικιλοχρώμων. Καταλληλλότεροι ἄρρενες πρὸς ἀναπαραγωγὴν θεωροῦνται οἱ συμπληρώσαντες τὴν ἡλικίαν τῶν 2 ἐτῶν. Εἷς ἄρρην ἐπαρκεῖ διὰ 8—10 θηλείας. Ἡ ἡλικία τῶν ἰνδορνίθων ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν ποδῶν, οἵτινες κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος γίνονται ἐρυθρωποὶ καὶ εἶτα καλύπτονται ὑπὸ λεπίδων. Ἡ θήλεια ἄρχεται τῆς ᾠοτοκίας ἐν ἡλικίᾳ 12 ἢ 14 μηνῶν καὶ παύεται μετὰ 4 περίπου ἔτη. Κατὰ Μάρτιον γεννᾷ 15—20 ᾠὰ κατὰ 15θήμερον ἢ καὶ βραδύτερον, ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν· κατὰ τὸν Ἰούλιον ἄρχεται ἡ δευτέρα ᾠοτοκία. Ἡ ἰνδόρνις ὡς μήτηρ εἶναι λίαν φιλόστοργος καὶ πολλάκις μετὰ ζήλου ἐπῳάζει καὶ ᾠὰ ὄρνιθος ἢ νήσσης. Αἱ ἐν τῷ ἰδίῳ τμήματι τοῦ ὀρνιθῶνος φωλεαὶ τῶν ἰνδορνίθων δέον νὰ εἶναι τοποθετημέναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ παχέος στρώματος ξηρῶν φυτῶν, ὅπως μὴ προσβάλλωνται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας. Τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται μετὰ 28 περίπου ἡμέρας, ἀλλὰ δυνάμεθα καὶ κατὰ τὴν 10ην ἡμέραν νὰ πεισθῶμεν ἂν τὰ ᾠὰ εἶναι ἔνσπερμα ἢ οὔ. Πρὸς τοῦτο παρατηροῦνται ταῦτα εἰς τὸ φῶς, ὅτε σκοτεινὸν στίγμα κατὰ τὸ εὐρύτερον σημεῖον τοῦ ᾠοῦ δεικνύει ὅτι τὸ ᾠὸν εἶναι γονιμοποιημένον. Τὰ ἀλεκτορίδια (γαλλόπουλα) ἀνατρέφονται εὐκόλως κατὰ τοὺς θερμοὺς μῆνας τοῦ ἔτους, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐλάχιστον ψῦχος δέον νὰ μεταφέρωνται εἰς θερμὸν μέρος καὶ νὰ δίδεται εἰς ταῦτα ἄφθονος καὶ θερμὴ τροφή. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκκολάψεώς των τρέφονται μὲ βρασμένα ᾠὰ ἀναμεμιγμένα μετ' ἄρτου, εἶτα δὲ μὲ μίγματα ἐξ ἄρτου καὶ μικρῶν τεμαχίων κρομμύων. Ἡ τροφὴ εἰς τὰ μικρὰ δέον νὰ χορηγῆται τετράκις ἢ πεντάκις τῆς ἡμέρας. Τὸ ὕδωρ δέον πάντοτε νὰ εἶναι ἄφθονον καὶ διαυγές. Ἡ πάχυνσις τῶν ἀλεκτοριδίων ἄρχεται περίπου ἀπὸ τοῦ πέμπτου μηνὸς τῆς ἡλικίας των. Περισσότερον καὶ εὐκολώτερον παχύνονται οἱ ἄρρενες ἢ αἱ θήλειαι. Οἱ ἄρρενες καταλλήλως παχυνόμενοι φθάνουσι τὸ βάρος τῶν 10 περίπου κιλῶν, ἐνῷ αἱ θήλειαι δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ 5 ἢ 6. Εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα δέον νὰ παρέχηται ἐκλεκτὴ τροφή, ὅταν δὲ διατηρῶνται εἰς περιωρισμένον χῶρον νὰ χορηγῶνται καὶ ἔντομα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς τροφῆς των. Δ. Ν. Π.

Ἰνδὸς (ὁ), θηλ. *Ἰνδή*· ὁ κάτοικος τῆς Ἰνδικῆς (βλ. κατωτ.): «Ἰνδῶν πλῆθος πολλῶν πλεῖστόν ἐστι πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων» *(Ἡρόδ.)* || ***Ἰνδοὶ*** (οἱ)· οἱ ἐρυθρόδερμοι κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἀμερικὴ* καὶ *ἐρυθρόδερμοι*).

— *[Ἐθνογρ.]*. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ὀνομάζονται γενικῶς οἱ κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν. Συγγραφεῖς τινες ὀνομάζουν ὑπὸ τὸ ὄνομα Hindous ἢ Hindu ἢ Sindu τοὺς κατοίκους ἐνείνους τῶν Ἰνδιῶν, οἵτινες ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν τῶν βραχμάνων. Ἄλλοι ὀνομάζουν οὕτω τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς φυλὰς ἐκείνας τῶν Ἰνδιῶν, αἵτινες παρουσιάζουν μεγαλυτέρας ὁμοιότητας πρὸς τὰς λευκὰς φυλάς. Τὸ ἀνάστημα αὐτῶν εἶναι μέτριον (ἀπὸ 1 μ. 45 μέχρι 1 μ. 68), ἡ κόμη των εἶναι μελανή, εὐθεῖα, σπανίως δὲ ἀνοικτοῦ χρώματος. Ἔχουν τὸ μέτωπον ἀρκετὰ εὐρύ, τὰ μῆλα τῶν παρειῶν οὐχὶ ἐξέχοντα, τὴν ρῖνα λεπτήν, συχνάκις ἀέτιον, τὰ χείλη λεπτά, τὴν σιαγόνα στρογγύλην. Οἱ ὀφθαλμοί των εἶναι μεγάλοι, μετὰ μεγάλων βλεφαρίδων. Ἐξ αὐτῶν αἱ ἀνώτεραι τάξεις, ὅπως εἶναι οἱ βραχμᾶνες, ἔχουν χρῶμα δέρματος μᾶλλον λευκόν, ἐνῷ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τὸ χρῶμα καθίσταται σχεδὸν μέλαν.

Οἱ Ἰνδοὶ οὗτοι διαιροῦνται εἰς πολυαρίθμους τάξεις, σαφῶς κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ πρώτη τούτων εἶναι ἡ τῶν βραχμάνων ἢ ἱερέων· μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ Κσατρύας ἢ Ρατζανύας, οἵτινες εἶναι οἱ πολεμισταὶ καὶ ὑπ' αὐτοὺς οἱ γεωργοί, οἱ τεχνῖται, οἱ ποιμένες, οἱ ἁλιεῖς κτλ. Οἱ Ἰνδοὶ εἶναι εὐφυεῖς, γλυκεῖς τὸν χαρακτῆρα καὶ φιλόξενοι. Βάσις τῆς τροφῆς αὐτῶν εἶναι ἡ ὄρυζα· οἱ Ἰνδοὶ ἀποφεύγουν νὰ φονεύουν τοὺς βόας, οἵτινες θεωροῦνται ζῷα ἱερά. [Βλ. καὶ λ. *Ἰνδίαι* (κεφ. Χῶραι καὶ λαοὶ καὶ Κάτοικοι)]. Μ. Δ. Β.

Ἰνδὸς (Indus, σανσκρ. Sindhu, Sind, Sindh) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσίας, ὁ μεγαλύτερος εἰς μῆκος τῶν ποταμῶν τῶν Ἰνδιῶν. Πηγάζει ἐκ τοῦ Θιβὲτ παρὰ τὰς πηγὰς τῶν τριῶν ἄλλων μεγάλων ποταμῶν τῶν Ἰνδιῶν Σάτλετζ, Βραχμαπούτρα καὶ Γάγγου, ἐκ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ ὄρους Κάϊλας τῆς ὀροσειρᾶς τῶν θιβετιανῶν Ἱμαλαΐων, εἰς ὕψος 5.100 μ. Κατ' ἀρχὰς ρέει πρὸς τὰ ΒΔ, διὰ μέσου τοῦ Λάνταχ, εἰς ἀπόστασιν δὲ 35 χλμ. ΝΑ τοῦ Γκιλζκὶτ κάμπτεται πρὸς Ν καὶ ἐκεῖθεν ἐξακολουθεῖ διὰ μαιάνδρων νὰ κατευθύνεται πρὸς τὰ ΝΔ, μέχρι τῶν ἐκβολῶν του, δι' εὐρέος δέλτα, εἰς τὴν Ἀραβικὴν θάλασσαν. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 2896 χλμ., τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διαβρεχόμενον λεκανοπέδιον ἔχει ἔκτασιν 1.331.750 τετρ. χλμ. Εἰς ἀπόστασιν 250 χλμ. ἀπὸ τῶν πηγῶν του δέχεται τὸν παραπόταμον αὐτοῦ Γκαρτάνγκ, ἔτι δὲ βορειότερον, παρὰ τὴν πόλιν Λέχ, συναντᾷ τὴν μεγάλην ἐμπορικὴν ὁδὸν τῶν Ἰνδιῶν πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν, διὰ τῆς διόδου τοῦ Καρακορούμ. Πέραν τῆς διόδου ταύτης συναντᾷ τὸν δεξιὸν παραπόταμον αὐτοῦ Σαϋόκ. Προτοῦ στραφῇ πρὸς Ν δέχεται τὸν δεξιὸν παραπόταμον Γκιλγκίτ, παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, καὶ τὸν ἀριστερὸν Ἀστόρ. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ σχηματίζει εὐρὺ τόξον, ὅπερ χωρίζει τὰ Ἱμαλάϊα ἀπὸ τοῦ Ἰνδοκούς. Παρὰ τὸ ἀγγλικὸν φρούριον Ἄττοκ δέχεται τὸν δεξιὸν παραπόταμον Καμπούλ. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰνδοῦ εἶναι ὁρμητικόν, ἀπότομον καὶ καταρρακτῶδες· ἐντεῦθεν ὅμως, ἀφοῦ διασχίσῃ τὰ Ἁλμυρὰ ὄρη, ἐξέρχεται πλέον τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς καὶ κατερχόμενος πρὸς τὴν πεδιάδα καθίσταται πλωτὸς εἰς μῆκος 1500 χλμ. περίπου. Κατωτέρω, παρὰ τὸ Μιδάνκοτ, δέχεται τὸν μέγαν ἀριστερὸν παραπόταμον Πάντζναντ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν πέντε ποταμῶν Σάτλετζ, Μπίας, Ράβι, Τσινὰμπ καὶ Τζιλάμ, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν ὀνομαστὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος Ἰνδικὴν Πενταποταμίαν (σημερινὸν Παντζιάμπ). Ἐντεῦθεν λαμβάνει κατεύθυνσιν νοτιοδυτικωτέραν καὶ κατόπιν εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σὶντ τῆς περιοχῆς τῆς Βομβάης κατέρχεται εὐθέως πρὸς Ν, μέχρι τοῦ δέλτα αὐτοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολυαρίθμους βραχίονας, συχνότατα μεταβάλλοντας κοίτην. Ὁ μεγαλύτερος τῶν βραχιόνων τούτων εἶναι ὁ Χατζάμρο, ἡ δὲ παραλία ἔκτασις τοῦ δέλτα φθάνει τὰ 250 χλμ. Ἄλλοι σημαντικοὶ βραχίονες εἶ-

Digitized by Google

ναι ὁ Κόρι, ὁ Σάτα, ὁ Πινυάρι καὶ ὁ Μπεγκάουρ. Τὸ ὕψος τοῦ τριγώνου τοῦ δέλτα, ἔχοντος βάσιν τὴν παραλίαν, εἶναι 125 χλμ. μέχρι τῆς πόλεως Χαϋντεραμπάντ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ εἶναι 8.000 τ.χλμ. Ἐπὶ τοῦ δέλτα ὑπάρχουν πολλαὶ πόλεις καὶ ὁ σημαντικὸς λιμὴν *Καράτσι*.

Τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ τούτου ποικίλλει ἀναλόγως τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται· τὸ μεγαλύτερον πλάτος ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἰνδικὴν πεδιάδα, φθάνον τὰ 650 μ. Κατὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ μὲ τὸν Πάντζναντ, ὁ μὲν Ἰνδὸς ἔχει πλάτος 600 μ. ὁ δὲ Πάντζναντ 1700 μ. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ὑψοῦνται δὶς τοῦ ἔτους: κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τήξεως τῶν χιόνων, τὴν ἄνοιξιν καὶ κατὰ τὰς θερινὰς βροχάς.

Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ὁ Ἰνδὸς ἔχει μεγίστην σημασίαν· διότι κείμενος παρὰ τὰ δυτικὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἀποτελεῖ σπουδαῖον προπύργιον αὐτῶν διὰ τὰς ἀπὸ Δ εἰσβολάς. Ἕνεκα τῆς στρατηγικῆς ταύτης θέσεως ὁ Ἰνδὸς ἔπαιξε σημαντικὸν ῥόλον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ μεγαλυτέρα πόλις ἐπ' αὐτοῦ εἶναι ἡ *Χαϋντεραμπάντ*. Ὁ ποταμὸς εἶναι πλήρης ἰχθύων, τῶν ὁποίων γίνεται εὐρυτάτη ἁλιεία. Μ. Δ. Β.

Ἰνδοσίνης, —ου (ὁ)· ὁ κάτοικος τῆς Ἰνδοκίνας· ‖ *Ἰνδοκινέζος* (βλ. λ.).

ἰνδοσινικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰνδοσίνας, ἰνδοκινεζικός.

— **Ἰνδοσινικαὶ** *γλῶσσαι.* Εἰς τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰνδοστὰν κειμένην μεγάλην Ἰνδοσινικὴν ἤ, ἄλλως, Πέραν τοῦ Γάγγου Ἰνδικὴν χερσόνησον, ὁμιλοῦνται πολλαὶ καὶ διάφοροι γλῶσσαι, αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ *Βιρμανική*, ἥτις διακρίνεται εἰς διαφόρους διαλέκτους: τὴν *Ἀρακανικήν*, τὴν *Γιαβαιγγικήν*, τὴν *Ταβοϊκὴν κλπ.*, καὶ τῆς ὁποίας ἡ γραπτὴ παράδοσις ἀνέρχεται μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μ. Χ. Εἶναι ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ βασιλείου τῆς Βιρμανίας.

2) Ἡ *Σιαμική*, ἡ κυριωτέρα τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Σιὰμ λαλουμένων γλωσσῶν, ὄργανον μακρᾶς καὶ πλουσίας φιλολογικῆς παραδόσεως, ἧς τὸ ἀρχαιότατον γραπτὸν μνημεῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1293 μ. Χ. Ὁμιλεῖται ὑπὸ 6.000.000 κατοίκων περίπου.

3) Ἡ *Ἀνναμικὴ* ἢ *Ἀνναμιτική*, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς ἀμέσως ἑπομένης γλώσσης τὴν «Ἀνναμιτομουογγικὴν» γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν καὶ ὁμιλουμένη μὲ ποικίλας διαλεκτικὰς κατὰ τόπους διαφορὰς ἐν Ἀννάμ, Τογκίνῳ καὶ Κοχιγκίνᾳ ὑπὸ πληθυσμοῦ 15.000.000 περίπου. Ἡ ἀνναμιτικὴ γραφὴ (ἡ καλουμένη ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων chu-nom, ἤτοι δημώδη στοιχεῖα) ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σινικῆς γραφῆς, πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΔ' μ. Χ. αἰῶνα Ἀλλ' Εὐρωπαῖοι ἱεραπόστολοι ἐχρησιμοποίησαν, ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, πρὸς γραφὴν τῆς Ἀνναμιτικῆς τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον, πολλὰ δ' ἔκτοτε ἀνναμιτικὰ βιβλία ἐδημοσιεύθησαν καὶ δημοσιεύονται ἐν λατινικῇ γραφῇ. Ὁ λεξιλογικὸς θησαυρὸς τῆς Ἀνναμιτικῆς εἶναι πλήρης ξένων στοιχείων, εἰλημμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς Σινικῆς, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐκ τῆς Κμαιρικῆς.

4) Ἡ *Μουογγική*, ἡ γλῶσσα τῶν Μουόγγων, λαλουμένη ἐν Τογκίνῳ καὶ Ἀννὰμ μὲ πολλὰς διαλεκτικὰς διαφοράς.

5) Αἱ γλῶσσαι τῆς «Μον-κμαιρικῆς» λεγομένης γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, ἤτοι: α) ἡ *Μονική* ἤ, ἄλλως, *Πεγουανικὴ* καὶ *Ταλαιγγική*, λαλουμένη ἐν μικρᾷ σχετικῶς χώρᾳ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ Σαλουένου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Μαρταβάνης· β) ἡ *Κμαιρικὴ* ἢ *Καμβοτζική*, ὁμιλουμένη ἐν Καμβότζᾳ. Τὰ παλαιότατα γραπτὰ μνημεῖά της (διάφοροι ἐπιγραφαί) προέρχονται ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ. Συγγενεῖς πρὸς ταύτας εἶναι ἡ *Κασική*, λαλουμένη ἐν μικρᾷ περιφερείᾳ τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Γάγγου καὶ Ἰραβάδου χώρας, ἡ *Νικοβαρική*, καὶ αἱ ἐν τῇ χερσονήσῳ Μαλάκκᾳ (τῇ ἀρχαίᾳ «Χρυσῇ») ὁμιλούμεναι ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων, ἤτοι τῶν μὴ μαλαϊκῆς καταγωγῆς, κατοίκων της γλῶσσαι: ἡ *Σεμαγγικὴ* καὶ ἡ *Σακαϊκὴ* (ἤ, ἄλλως, *Σενοϊκή*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰς παλαιοτέρας βιρμανικὰς καὶ μονικὰς ἐπιγραφὰς εὑρίσκει τις ἐν τῇ ὑπὸ τῶν *Taw-Sein-Ko* καὶ *Duroiselle* ἐκδοθείσῃ ἐν Rangoon «Epigraphia Birmanica», τὰς δὲ κμαιρικὰς παρὰ *Finot*. Notes d'épigraphie (Bulletin de l'Ecole française d'Extrême Orient τοῦ 1915 σ. 137 κ. ἑξ.).— *Fourneráu*. Le Siam ancien (ἐν τόμῳ 31ῳ τῶν Annales du musée Guimet).— *Skeat-Blagden*, Pagan races of the Malay peninsula (II. London 1906). Ἐκτενῆ βιβλιογραφίαν εὑρίσκει τις ἐν «Bibliotheca Indosinica» τοῦ *H. Cordier*, βραχεῖαν δὲ περιγραφὴν τῶν ἰνδοσινικῶν γλωσσῶν παρὰ *A. Meillet-M. Cohen*, Les langues du monde (Paris 1921 σ. 362—398).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰνδοσκύθης (ὁ). Ὁ κάτοικος τῆς Ἰνδοσκυθίας (βλ. λ.).

Ἰνδοσκυθία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῶν ΒΔ τῆς ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς (India intra Gangem), ἑκατέρωθεν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, ὀνομασθεῖσα οὕτω, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς *Ἰνδοσκύθαι*, ἀπὸ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε οἱ Σκύθαι κατελθόντες ἀπὸ Β κατέλαβον τὴν χώραν (*Πτολεμ. Γεωγρ.* VII, 1, 55). Σήμερον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Βομβάης καὶ δυτικὴν Πενταποταμίαν (Pendjab). Α. Θ. Σ.

Ἰνδοστὰν (Hindostan)· βλ. *Ἰνδουστάν*.

Ἰνδοῦ (οἱ) (Hindou, Indou, Indu). Ξενικὸς ὅρος, ἐσφαλμένως εἰσαχθεὶς καὶ παρ' ἡμῖν πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, ἀντὶ τοῦ *ἰνδουϊστής*.

Ἰνδουϊσμὸς (ὁ). Ὅρος, δι' οὗ χαρακτηρίζομεν τὴν θρησκείαν τῶν Ἰνδιῶν, ἣς αὕτη διεμορφώθη ἀπὸ τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων, ἐμφανίζουσα ποικιλωτάτην εἰκόνα, ἀφ' ἧς δὲν ἐλλείπει οὐδ' αὐτὴ ἡ λατρεία φυσικῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ λατρεία ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ ἔτι εὑρισκομένων. Κατὰ ταῦτα ἐν τῷ Ἰνδουϊσμῷ παρατηρεῖται ἀναβίωσις στοιχείων τῆς πρωτογενοῦς θρησκείας καὶ ἰδίᾳ τοῦ φετιχισμοῦ. Ἐν τούτοις ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ στοιχεῖα, ἅπερ διακρίνουσι τὴν θρησκείαν ταύτην ἀπὸ τῆς τῶν ἀγρίων λαῶν καὶ ἅπερ ὀφείλονται εἰς τὸ φιλοσοφικὸν καὶ θρησκευτικὸν παρελθόν. Οὕτω μετὰ τῆς λατρείας συνδέεται βαθυστόχαστος φιλοσοφία περὶ τῆς ἀπάτης τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων καὶ περὶ τῆς ἀληθοῦς πραγματικότητος· δι' αὐτῆς προσλαμβάνει ἡ λατρεία καὶ τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς συμβολικὸν χαρακτῆρα, τοὐλάχιστον εἰς τὰ ὄμματα τῶν ὁπωσδήποτε πεπαιδευμένων Ἰνδοῦ. Πρὸς τούτοις κέκτηται ὁ Ἰνδουϊσμὸς ἱερὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα τὸ μὲν εἶναι τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα τῶν Βεδῶν, τὰ δὲ νεώτεραι γραφαί, ἄπειροι τὸν ἀριθμόν, κατὰ τὰς διαφόρους αἱρέσεις αἵτινες ὑφίστανται. Τὰ ἱερὰ ταῦτα βιβλία δὲν περιέχουσιν ἱστορίαν, ἐπειδὴ ἡ ἀπολύτρωσις νοεῖται ὡς ἄχρονος τις γνῶσις, ἄσχετος πρὸς πᾶσαν ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ ἀποκάλυψιν. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμίαν σημασίαν κέκτηται διὰ τὸν Ἰνδουϊσμὸν ἡ προφητικὴ προσωπικότης. Ἡ περὶ ἀπολυτρώσεως διδασκαλία τῆς θρησκείας ταύτης ἀποτελεῖ σύνθεσίν τινα τῶν δύο ἀρχαιοτέρων δογμάτων, τουτέστι τοῦ δόγματος περὶ ἀπολυτρώσεως διὰ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ δόγματος περὶ ἀπολυτρώσεως διὰ τῶν ἔργων. Ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει νέα τις καὶ ὑψηλοτέρα ὁδὸς πρὸς ἀπολύτρωσιν, ἡ ἀφοσίωσις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς θεότητα ὡς προσωπικὴν νοουμένην. Ν. Ι. Λ.

Ἰνδουϊστής. Ὄνομα ὅπερ δίδεται εἰς τοὺς Ἰνδοὺς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ *Ἰνδουϊσμοῦ* (βλ. λ.).

Ἰνδουκοὺς ἢ *Ἰνδουκοὺχ* (Indou-Koh=Ἰνδικὸς Καύκασος) *[Γεωγρ.]*. Ὁ *Παροπάμισος* τῶν Ἀρχαίων. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἐκ τῆς πόλεως τοῦ Ἀφγανιστὰν Ἑρὰτ μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, τουτέστι μεταξὺ 34°37° Β πλάτους καὶ 66° 74° Α. μήκους. Ὁ ἀνατολικὸς Ἰνδουκοὺς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Παμίρ, ὅπου συναντᾶται μετὰ τοῦ Καρακορούμ καὶ τῶν Ἰμαλαΐων καὶ διαιρεῖται εἰς δύο κυρίας διακλαδώσεις: τὸν *βόρειον Ἰνδουκούς*, ὅστις χωρίζει τὸ Ἀφγανιστὰν ἀπὸ τοῦ Τουρκεστάν, καὶ τὸν *νότιον Ἰνδουκούς*, ὅστις καλύπτει ἓν τμῆμα τοῦ Ἀφγανιστάν, βορείως τῆς Καβούλης, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή, ἡ *Σπίνγκουρ*, ἔχει ὕψος 6167 μ. Ἡ διὰ τῶν διόδων τοῦ Ἰνδουκοὺς (ἡ *Νούκσαμ*, 5050 μ., ἡ *Καβάκ*, 3,506 μ., χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ταμερλάνου, καὶ ἡ *Βαμιάν*, 2.545 μ) πορεία εἶναι ἐξαιρετικὰ κοπιώδης. Ἡ ζώνη τῶν χιόνων ἄρχεται ἀπὸ 5.000 μ. ὕψους περίπου. Ἡ ὀροσειρὰ ἐγκλείει πολλὰ μεταλλεῖα, ἰδίως σιδήρου, εἶναι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνὴ καὶ μόνον κατὰ τὰς νοτίας κοιλάδας εὐδοκιμοῦν ἡ ὄρυζα, ὁ σῖτος, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ κριθή, ὁ καπνός, τὸ σακχαροκάλαμον καὶ ὁ βάμβαξ. Ἐπίσης καλλιεργοῦνται πλεῖστα ὀπωροφόρα δένδρα, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ μωρέα. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς ὀροσειρᾶς ἐκτείνονται μικραὶ δασικαὶ ἐκτάσεις, ἐκ κέδρων, ἐλάτης, δρυῶν, καρυῶν καστανεῶν κλπ. Ἡ νοτία αὐτοῦ πλευρὰ ἔχει ἄφθονον κυνήγιον. Εἰς τὰ βόρεια μέρη ἀκμάζει μεγάλως ἡ κτηνοτροφία. Κυριώτεροι κάτοικοι αὐτοῦ εἶναι οἱ Τουρκοτάταροι (Οὐσβίκοι, Χασάροι, Κιρκίζοι) καὶ οἱ Ἀφγάνες. Μ. Ν. Δ.

ἰνδουλγκέντσια. Λατινικὸς ὅρος (indulgentia=ἄφεσις), οὐ γίνεται χρῆσις παρ' Ἕλλησιν ἀντὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ὅρου *ἄφεσις* (βλ. λ.), πρὸς δήλωσιν τῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας παρεχομένων ἀφέσεων τῶν ἁμαρτιῶν. Κ. Ι. Δ.

ἰνδουλίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]* βλ. λ. *ἀζινοχρώματα*.

—**ἰνδουλίνης** *βάσις* *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα τῆς ὁμάδος τῶν *ἰνδουλινῶν*. Σ. Γ.

—**ἰνδουλίνης** *ὕσγινον* *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὴ χρωστικὴ ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1892 ὑπὸ τοῦ Schraube. Ἀρκούντως ἀνθεκτικὸν χρῶμα διὰ τὰ βαμβακερά. Σ. Γ.

Ἰνδουστὰν ἢ *Ἰνδοστὰν* (ἀγγλ. Hindustan, Hindostan) *[Γεωγρ.]*. Λέξις περσικὴ σημαίνουσα «χώρα τῶν Ἰνδῶν». Κατ' ἀρχὰς ὠνομάσθη οὕτως ἡ ἀμέσως πρὸς Α τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ χώρα. Κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ὑποδήλωσιν γενικῶς τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου καὶ ἀκριβέστερον τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Γάγγου καὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἰμαλαΐων μέχρι τῶν ὀρέων Βιντύα χώρας.

ἰνδουστανικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ Ἰνδουστάν: «ἰνδουστανικὴ γλῶσσα» (βλ. λ. *Ἰνδίαι [Γλωσσ.]*).

Ἰνδουτιόμαρος (λατιν. Indutiomarus). Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐν τῇ Βελγικῇ Γαλατίᾳ Τρεβίρων, γερμανικοῦ λαοῦ κατοικοῦντος παρὰ τὸν Ῥῆνον (*Στράβ.* IV, 194), σύγχρονος τοῦ Καίσαρος. Ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, ἐστρατοπεδευμένων εἰς Δουρικορτόρα (νῦν Ρεῖμς) ὑπὸ τὸν Λαβινόν, ἐπανῆλθεν ἄπρακτος πληροφορηθεὶς τὴν κατὰ τῶν Νερβίων νίκην τοῦ Καίσαρος. Ἐνισχύσας τὸν στρατὸν του ἐξεστράτευσε τὸ δεύτερον κατὰ τοῦ Λαβινοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ περιεκύκλωσε τὸ στρατόπεδον. Αἰφνιδία ὅμως ἔξοδος τῶν Ρωμαίων ἐπέφερεν ἀταξίαν εἰς τὸν στρατόν του, αὐτὸς δὲ φεύγων ἐφονεύθη παρά τινα ποταμόν, ἴσως τὸν Μόσαν (νῦν Meuse) τῷ 54 π. Χ. Α. Θ. Σ.

ἰνδοφαινίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ἀνακαλυφθὲν τῷ 1886 ὑπὸ τοῦ Elsässer. Ἀνήκει εἰς τὰ βασικὰ ἀζινοχρώματα καὶ εἶναι σκοτεινοϊώδης κόνις βάπτουσα τὰ βαμβακερὰ κατόπιν προστύψεως. Σ. Γ.

ἰνδοφαινόλαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνθετικὰ χρώματα παράγωγα τῶν διφαινυλαμινῶν, λαμβανόμενα διὰ συζεύξεως καὶ ἀκολούθου ὀξειδώσεως ἀρωματικῶν ἀμινῶν μετὰ π - ἀμινοφαινολῶν ἢ φαινολῶν μετὰ π - διαμινῶν.

Ἡ ἁπλουστέρα αὐτῶν ἔχει τὸν τύπον:

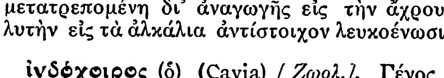

Αἱ ἰνδοφαινόλαι διαλύονται εἰς ἀλκοόλην μετ' ἐρυθρᾶς χροιᾶς, τὰ δὲ μετ' ἀλκαλίων ἅλατα αὐτῶν διαλύονται εἰς ὕδωρ μετὰ κυανοῦ χρώματος. Αἱ ἰνδοφαινόλαι δὲν ἔχουσι πρακτικὴν σημασίαν ὡς χρώματα, ἀλλ' ἀποτελοῦσι πολύτιμον πρώτην ὕλην διὰ τὴν παρασκευὴν *θειοχρωμάτων*. Σ. Γ.

ἰνδοφαινόλη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα παρασκευαζόμενον δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικῆς νιτρωδοδιμεθυλανιλίνης ἐπὶ α - ναφθόλης. Σκοτεινοκύανος ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ κόνις μετατρεπομένη δι' ἀναγωγῆς εἰς τὴν ἄχρουν διαλυτὴν εἰς τὰ ἀλκάλια ἀντίστοιχον λευκοένωσιν. Σ. Γ.

ἰνδόχοιρος (ὁ) (Cavia) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡμιοπλιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, εἰσαχθέντα καὶ ἐγκλιματισθέντα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰνδικὰ χοιρίδια*. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ἰνδόχοιρος ὁ γνήσιος* (Cavia cobaya), ὅστις ἔχει ἀνάστημα καὶ μῆκος μικρόν, κεφαλὴν μᾶλλον ὀγκώδη σχετικῶς πρὸς τὸ σῶμα, ὦτα μικρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένα, ῥύγχος ἀμβλύ, τέσσαρας δακτύλους ἐπὶ τῶν προσθίων ποδῶν καὶ τρεῖς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων. Οἱ πόδες εἶναι βραχεῖς καὶ λεπτοὶ καὶ τὸ τρίχωμα ἐλάχιστα πυκνόν, σκληρὸν καὶ λευκοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρώματος. Ὀδόντας ἔχει 40. Πολλαπλασιάζεται εὐκόλως καὶ γεννᾷ πολλὰ μικρά, τρέφεται δὲ ἐκ διαφόρων λαχάνων. Χρησιμοποιεῖται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα εἰς τὰ παθολογικὰ ἰατρικὰ ἐργαστήρια πρὸς πειραματισμούς, καὶ ἰδίως διὰ τὴν μελέτην τῶν βακτηρίων τῆς φυματιώσεως, τοῦ ἄνθρακος, τοῦ τετάνου καὶ τῆς διφθερίτιδος, ἅτινα εὐχερῶς ἀναπτύσσονται ἐν αὐτῷ. Δ. Ν. Π.

Ἰνδόχοιρος ὁ γνήσιος.

ἰνδοχρωμίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ λάμπον κυανοῦν τῆς ἀλιζαρίνης. Σ. Γ.

Ἴνδρα (ὁ) *[Θρησκειολ.]*. Θεὸς τοῦ παλαιοτάτου ἰνδικοῦ πανθέου, ὁ δυνατός, ὁ κύριος τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐνεργείας, ὡς ἑρμηνεύουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἶναι ὁ θεὸς ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δρᾶσιν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργαζόμενοι ὕμνοι τῶν Βεδῶν ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὸν πᾶσαν ὑπερδύναμον πρᾶξιν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν ταῖς Βέδαις κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν, ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν ἰδιοτήτων ἐκείνων ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πολεμικῶν καὶ πολυταράχων χρόνων. Συγχρόνως ἡ ἀτομικότης αὐτοῦ ἔχει προσλάβει σαφῆ γνωρίσματα· κέκτηται πυρρὰν κόμην καὶ πώγωνα, φοβερὸς παλαιστής, φάγος καὶ πότης διαβεβοημένος. Ἕνεκα πάντων

Digitized by Google

τούτων καθίσταται τὸ κέντρον ὅλων ἐκείνων τῶν μύθων, ὅσοι ἱστοροῦσι πράξεις φανερούσας δύναμιν καὶ παράβολον τόλμην, καὶ συγχρόνως ὁ προστάτης τῶν ἀρίων ἐναντίον τῶν μελαγχρόων κατοίκων τῆς χώρας, οἵτινες ἐπειρῶντο νὰ παρακωλύσωσι τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν εἰσβολὴν τῶν Ἰνδῶν. Ἰδίᾳ εὑρίσκομεν αὐτὸν διαδραματίζοντα τὸ κύριον πρόσωπον ἐν τῇ ἰνδικῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ δράκοντος μύθου, τοῦ Οὔρτρα, ὅστις ἐγκλείει τὰ ὕδατα ἐντὸς τῶν ὀρέων καὶ ἀπειλεῖ οὕτω διὰ θανάτου τὸν κόσμον. Ὡς παρὰ Ρω-

Ἴνδρα.

[Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ πρίγκιπος Oukhtomsky.]

μαίοις ὁ Juppiter καὶ παρὰ Γερμανοῖς ὁ Θώρ, οὕτω θεωρεῖται ἐν ταῖς Βέδαις ὁ Ἴνδρα ὡς ὁ θεὸς τῆς βροντῆς ἢ ἀκριβέστερον ὡς ὁ προκαλῶν τὰς βροντὰς θεός, ἡ ὄπισθεν τοῦ φυσικοῦ φαινομένου ἐνεργοῦσα θεότης. Βραδύτερον σέβουσιν αὐτὸν καὶ ὡς βασιλέα, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ περὶ τὸν Βαρούνα. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ τελευταῖος οὗτος ἐφορᾷ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς ὅρκους, νοεῖται ὁ Ἴνδρα ὡς ὁ παρέχων τὴν νίκην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν ταῖς μάχαις, ὧν καὶ αὐτὸς μετέχει, συμβολίζων λοιπὸν τὴν ἰδέαν τοῦ βασιλέως, ὡς αὕτη διεμορφώθη διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν Ἰνδῶν ἐν τῇ δοραλώτῳ χώρᾳ. Ν. Ι. Λ.

Ἰνδραμαγιοῦ (Indramayou) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς νήσου Ἰάβας, κειμένη ἐπὶ τῶν Β ἀκτῶν αὐτῆς. Κάτοικοι 16.000, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλάχιστοι εἶναι Εὐρωπαῖοι. Κέντρον ἐξαγωγῆς ὀρύζης. Μ. Ν. Δ.

Ἴνε (Ihne), ***Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς ἱστορικὸς (1821—1902). Μετῆλθεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸν διδάσκαλον τῆς γερμανικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, διετέλεσε δ' ἀκολούθως διευθυντὴς κολλεγίου ἐν Λιβερπούλῃ. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν ἐγκατεστάθη ἐν Ἁϊδελβέργῃ καὶ ὠνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου (1873—1901). Συνέγραψεν ἀγγλιστὶ καὶ γερμανιστὶ ἱστορικὰ ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων θεωροῦνται τὰ σχετικὰ μὲ τὰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος (1847), ἀξιόλογον ρωμαϊκὴν ἱστορίαν εἰς ὀκτὼ τόμους (1868—1890) κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴνε** (Ihne), ***Ἔγκων.*** Γερμανὸς βοτανικὸς γεννηθεὶς τῷ 1859. Εἶναι καθηγητὴς τοῦ ἐν Δαρμστάτῃ πανεπιστημίου καὶ γνωστὸς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων πραγματειῶν του. Δ. Ν. Π.

— **Ἴνε** (Ihne), ***Ἔρνστ.*** Υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου Ἴνε, διαπρεπὴς ἀρχιτέκτων (1848—1917). Ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὸ μουσεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου, ἡ βασιλικὴ βιβλιοθήκη καὶ ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βερολίνῳ. Θ. Κ.

Ἴνε *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Δαρδανελλίων, ἢ ἄλλως *Ἐζίνε* (βλ. λ.).

Ἰνὲ-ἀμπὰτ ἢ *Ἰγινὲ-ἀμπὰτ [Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀϊδινίου.

Ἴν-Ἐβὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου, εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. ΒΑ. τῆς ὁμωνύμου πόλεως.

Ἰνεγκιὸλ *Γεωγρ.]*. Ἐσφαλμένη προφορὰ τοῦ *Αἰνεγκιὸλ* (βλ. λ.).

— **Ἰνεγκιὸλ** *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Μαγνησίας, εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. ΝΑ. τῆς Φιλαδελφείας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Κουζοῦ-τσάϊ. Κάτ. 2000. Ν. Μ.

Ἴνελι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας ἤδη καλούμενον *Ἀνατολικὸν* (βλ. λ.).

Ἰνέμπολι ἢ *Ἰνέμπολου [Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰνέπολις.*

Ἰνέοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος *Ἰνεόβης* τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας (πρῴην Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης Κάτ. (1928) 552, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Σήμερον καλεῖται *Ἀκρινή.* Π. Τ. Π.

Ἰνὲ-παζαρὶ ἢ *Ἰγινὲ-παζαρὶ [Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Ἀϊδινίου, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. Δ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας *Μαγνησίας* τῆς πρὸς Μαίανδρον (βλ. λ.). Ν. Μ

Ἰνέπολις (τουρκ. *Ἰνέμπολου*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως ἐν τῷ νομῷ Κασταμονῆς, κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, 120 χιλιόμ πρὸς δυσμὰς τῆς Σινώπης. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Ἀβωνότειχος* ἢ *Ἀβώνου τεῖχος*, ἡ μετὰ ταῦτα *Ἰωνόπολις*. Ἀποτελεῖ ἐπίνειον τῆς Κασταμονῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 80 χιλιόμ., ἐξάγει δὲ ξυλείαν δι' οἰκοδομάς, δημητριακοὺς καρπούς, ὀπώρας, κάνναβιν, σχοινία καὶ ἄλλα. Ἡ ἐν νυκτὶ προσγείωσις εἰς τὸν λιμένα εὐκολύνεται διὰ φάρου (πλάτ. 41° 58′ Β, μῆκ. 33° 45′½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to Cape Yasun) λευκοῦ σταθεροῦ φωτός. Κάτ. (1927) 5675. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπῆρχον καὶ 3000 περίπου Ἕλληνες μεταναστεύσαντες εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Οὗτοι διετήρουν τρεῖς σχολάς. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἀριθμεῖ 47.538 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

Ἶνες, *—ῶν* (αἱ)· πληθ. τοῦ ἶς (βλ. λ.).

—*[Ἀνατομ.]* ***Ἶνες ἀμύελοι.*** Νευρικαὶ ἶνες (=*νευρῖται, νευράξονες*), μὴ περιβαλλόμεναι ὑπὸ μυελώδους ἐλύτρου· εἶναι δ' αὗται ἢ γυμναὶ παντὸς ἐλύτρου ἢ περιβάλλονται ὑπὸ *νευρειλήματος* (ἐνέλυτροι ἢ ὠχραὶ ἶνες), ὅτε καλοῦνται καὶ *συμπαθητικαί*, ὡς ἀπαντῶσαι κυρίως ἐν τοῖς νεύροις τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος.

Ἶνες ἀναρριχητικαί. Νευρικαὶ ἶνες τῆς φαιᾶς οὐσίας ἢ τοῦ φλοιοῦ τῆς παρεγκεφαλίδος ἑτερότοποι, αἵτινες, προερχόμεναι ἐκ τῆς λευκῆς οὐσίας αὐτῆς, εἰσδύονται εἰς τὴν μοριώδη (=ἔξω) στιβάδα τοῦ φλοιοῦ καὶ περιπλέκονται περὶ τοὺς δενδρίτας τῶν παρκινείων κυττάρων.

Ἶνες βρυώδεις· βλ. *βρυώδεις ἶνες.*

Ἶνες διατιτρῶσαι ἢ *ἶνες τοῦ Sarpey.* Αἱ ἐν τῇ μεσοκυτταρίῳ οὐσίᾳ τοῦ ὀστίτου ἱστοῦ ὑπάρχουσαι ἐλαστικαὶ ἶνες καὶ δεσμίδες συνδετικοῦ ἱστοῦ, αἵτινες, ἐκπορευόμεναι ἐκ τοῦ περιοστέου, εἰσδύονται εἰς τὸ ὀστοῦν.

Ἶνες ἐμμύελοι. Νευρικαὶ ἶνες περιβαλλόμεναι ὑπὸ μυελώδους ἐλύτρου (βλ. *ἐμμύελοι ἶνες*).

Ἶνες κινητικαί· βλ. *ἐγκεφαλικὰ κέντρα.*

Ἶνες μυϊκαί. Κύτταρα τοῦ μυϊκοῦ ἱστοῦ, ἅτινα ἐπιμηκυνθέντα ἐμφανίζονται δίκην ἰνῶν. Καὶ ἂν μὲν αἱ μυϊκαὶ ἶνες εἶναι ὁμοειδεῖς, τουτέστι συνίστανται ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, καλοῦνται *λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες*, ἂν δ' ἑτεροειδεῖς, τουτέστι συνίστανται ἐκ σκοτεινῶν καὶ διαφανῶν ζωνῶν ἢ γραμμῶν, αἵτινες ἐναλλὰξ ἕπονται ἀλλήλαις, τότε καλοῦνται *ἐγκαρσίως γραμμωταὶ ἶνες*. Καὶ αἱ μὲν λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες ἀπαντῶσι κυρίως ἐν τοῖς ὀργάνοις τοῖς κινουμένοις ἀπροαιρέτως, ὡς ἐν τοῖς σπλάγχνοις, αἱ δ' ἐγκαρσίως γραμμωταὶ ἶνες ἀποτελοῦσι τοὺς μῦς, τοὺς δὴ καλουμένους *προαιρετικοὺς μῦς*. Αἱ λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες ἐμφανίζονται ὡς κύτταρα, ὁτὲ μὲν βραχέα, ὁτὲ δὲ μακρά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ἐπιμηκέστατα καὶ ἀτρακτοειδῆ ἢ κυλινδρικὰ τὸ σχῆμα, λεπτυνόμενα κατὰ τὰ ἄκρα καὶ ἐμπερικλείοντα ἐν τῷ μέσῳ, τῷ καὶ παχυτέρῳ μέρει αὐτῶν, τὸν προμήκη πυρῆνα καὶ παρ' αὐτὸν τὸ κεντροσωμάτιον. Ἀπαντῶσι δ' αἱ λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες ἢ μονήρεις ἢ ἀθρόαι ἢ συναρμόζονται εἰς δίκτυον καὶ εἰς ὑμένας. Αἱ δ' ἐγκαρσίως γραμμωταὶ μυϊκαὶ ἶνες ἀπέστησαν τοῦ τύπου τοῦ κυττάρου, μεταπλασθεῖσαι εἰς μορφώματα ἐπιμήκη, ὧν ἕκαστον ἐμπεριέχει πλείονας πυρῆνας· τούτου δ' ἕνεκα ἑκάστη αὐτῶν δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἕν, ἀλλὰ πρὸς πλείονα κύτταρα (= συγκύτιον, πολυπύρηνον κύτταρον). Ἔχουσι δ' αὗται σχῆμα μὲν ἐπίμηκες κυλινδροειδές, μῆκος δὲ ποικίλλον ἀπὸ 5—10 ἑκμ., ἀπολήγουσι δὲ εἰς κέρατα ὀξέα ἢ ἀμβλέα, ἐνίοτε ἀποσχιζόμενα. Κύριον γνώρισμα αὐτῶν εἶναι αἱ ἐγκάρσιαι γραμμαί, ἃς ἐμφανίζουσι καὶ αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἰδιάζουσαν κατασκευὴν καὶ πλοκὴν τῶν μερῶν ἑκάστης τῶν μυϊκῶν ἰνῶν. Αἱ μυϊκαὶ δ' ἶνες ἐπὶ μὲν τῶν βραχέων μυῶν ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς ἐκφύσεως μέχρι τῆς καταφύσεως, ἐπὶ δὲ τῶν μακρῶν πολλαὶ αὐτῶν τελευτῶσιν ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ μυός. Δὲν ἅπτονται δ' ἀλλήλων, διότι ἑκάστη αὐτῶν χωρίζεται ἀπὸ τῆς παρακειμένης δι' ἐλύτρου ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ, τοῦ *ἐνδομυΐου.*

Ἶνες μυϊκαὶ καρδίας. Αὗται, καίπερ οὖσαι λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες, διαφέρουσιν ἐν τούτοις ὅτι ἐμφανίζονται οὐχὶ ὁμοειδεῖς, ἀλλ' ἑτεροειδεῖς, τουτέστιν παριστῶσιν ἐγκαρσίας γραμμώσεις.

Ἶνες Μυλλέρειοι ἢ ***ἀκτινοειδεῖς.*** Αὗται ἀποτελοῦσιν ἐρειστικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ· εἶναι δὲ κύτταρα παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἐπενδυματικὰ κύτταρα τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐκτεινόμενα ἀπὸ τοῦ ἔσω μέχρι τοῦ ἔξω ἀφοριστικοῦ ὑμένος τῆς ὀπτικῆς μοίρας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἐκπέμποντα δὲ καθ' ὅλην τὴν πορείαν αὐτῶν παράπλευρα ἰνίδια καὶ πεταλοειδεῖς προσεκβολάς.

Ἶνες νευρογλοιακαί. Ἀποφυάδες τῶν νευρογλοιακῶν κυττάρων, αἵτινες παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν νευρικῶν κυττάρων καὶ ἰνῶν (βλ. *κύτταρα* νευρογλοιακά).

Ἶνες ὀδοντικαί. Ἶνες λεπτόταται πληροῦσαι τὰ ὀδοντικὰ σωληνάρια τῆς θεμελίου στιβάδος τῆς ὀδοντίνης (=ἐλεφαντίνης) οὐσίας τοῦ ὀδόντος.

Ἶνες προβλητικαί· βλ. *ἐγκεφαλικὰ κέντρα.*

Ἶνες συνδετικαί· βλ. *ἐγκεφαλικὰ κέντρα.* Ι. Π.

Ἰνὲς (Inez). Κύριον ὄνομα γυναικῶν ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ.

— **Ἰνὲς *ντὲ Κάστρο*** (Ines de Castro). Θυγάτηρ τοῦ Πέτρου Φερναντὲθ ντὲ Κάστρο, εὐγενοῦς τῆς Καστίλλης καὶ σύζυγος τοῦ διαδόχου τῆς Πορτογαλίας δὸν Πέτρου, ἀποθανοῦσα τῷ 1355. Συνώδευσεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν τὴν δόνα Κωνστάντσαν, θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Μανουὲλ ντὲ Βιλιένα, ἥτις εἶχε νυμφευθῆ τὸν διάδοχον τῆς Πορτογαλίας δὸν Πέτρον. Ὁ διάδοχος ἠράσθη αὐτῆς καὶ τὴν ἔκαμεν ἐρωμένην του. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κωνστάντσας τὴν ἐνυμφεύθη κρυφίως καὶ τὴν ἐγκατέστησε, μετὰ τῶν τριῶν τέκνων της, εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Κλάρας ἐν Κοΐμπρᾳ. Συνεπείᾳ ὅμως ζηλοτυπιῶν τῶν Πορτογάλων διὰ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Καστιλλιανοὶ εἰς τὴν αὐλήν, ἐξ αἰτίας τῆς Ἰνές, ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὑποχωρήσας εἰς τὰς πιέσεις τῶν συμβούλων του παρέδωσε τὴν Ἰνὲς ντὲ Κάστρο εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐδολοφόνησαν. Κατόπιν τούτου ὁ διάδοχος δὸν Πέτρος ἐπαναστάτησε καὶ συγκεντρώσας πολυάριθμον στρατὸν ἐλεηλάτησεν ἀγρίως τὸ διαμέρισμα τῆς Πορτογαλίας Ἔντρε-Ντοῦρο-ε-Μίνιο. Ἡττηθεὶς ὅμως πρὸ τοῦ Πόρτο ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν πατέρα του. Μόλις ὅμως ἐγένετο βασιλεὺς (1357) ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τῆς Ἰνές, καταδιώξας ἀπηνῶς τοὺς φονεῖς της. Κατόπιν μετήνεγκεν ἐπισήμως καὶ μετὰ μεγάλων τιμῶν τὴν σορόν της εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀλκαμπάτσα, ὅπου ἵδρυσε θαυμάσιον δι' αὐτὴν μνημεῖον. Ὁ θρῦλος προσέθεσεν εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτὴν πλείστας δραματικὰς λεπτομερείας, αἵτινες ἐνέπνευσαν πολλοὺς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Καμόενς, ὁ Λαμὸττ κτλ. Μ. Δ. Β.

ἰνεσίτης (ὁ) (Inesit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, καλούμενον καὶ *ροδοτίλιθος* (Rhodotilith), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ζεολίθων καὶ ἔχει τὸν χημικὸν τύπον $(MnCa)_3Si_3O_9 \cdot 2H_2O$. Ὁ ἰνεσίτης κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 6—7, εἰδικὸν βάρος 3.103, χρῶμα ἐρυθρωπὸν καὶ λάμψιν ὑελώδη. Γ. Β.

Ἰνετζὶκ *Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τεκὶρ-δαγὶ (Ραιδεστῷ) τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. Δ. τῆς πόλεως Ραιδεστοῦ. Ν. Μ.

Ἰνὲ-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Μπίγα, πηγάζων ἐκ τοῦ Κὰζ-ντὰγ (Ἴδη) καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ν. Μ.

Ἴν-Ἐϋνοῦ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἴν-Ὀνοῦ.*

Ἰνζὲ *μπουρνοῦ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς Θρᾴκης (πλάτ. 40° 33′ Β, μῆκ. 27° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1004: Bosporus to Hora Burnù) ἐπὶ τῆς Προποντίδος. —2) Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 42° 06′ Β, μῆκ. 34° 58′ Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 2237: Kerembeh to cape Yasùn) μεταξὺ Ἰνέμπολι καὶ Σινώπης. Εἶναι ἡ *Λεπτὴ Ἄκρα* τοῦ «Περίπλου» τοῦ Ἀρριανοῦ (21) ἡ *Συριὰς Ἀκρουλεπτὴ* τοῦ Ἀνωνύμου (20), ἡ *Συριὰς ἄκρα* τῆς ἐπιτομῆς ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ κατὰ Μένιππον Περγαμηνὸν «Περίπλου» (Παφλαγονίας Περίπλους 9). Σ. Ε. Λ.

Ἰνζεμπύργ (Ingeburge). Βασίλισσα τῆς Γαλλίας (βλ. *Ἰνγεβούργη*).

Ἴνησσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Σικελίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Αἴτνης, ἀπέχουσα ΒΔ. τῆς Κατάνης 80 στάδια (12 μίλλια ἢ 3 ὥρας περίπου), παρὰ τὸν ποταμὸν Σύμαιθον (νῦν Giarretta). Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἱδρύθη

Digitized by Google

ὑπὸ τοῦ Ἱέρωνος, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, περὶ τὸ 476 π. Χ., ἡ πόλις Αἴτνα (νῦν Santa Maria di Licodia), τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐτίμων αὐτὸν ὡς οἰκιστήν (*Στράβ.* VI, 268). Α. Θ. Σ.

Ἰνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σχοινιᾶ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης ἐπὶ ὀρεινῆς τοποθεσίας, ἔχον 330 κατοίκους. Παρὰ τοῦτο τοποθετεῖται ὑπό τινων ἡ ἀρχαία πόλις *Ἴνατος (Εἴνατος καὶ Βίνατος)*, ὑπ' ἄλλων δὲ ἡ *Πριανσός*. Ε. Γ.

Ἰνιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγάλης-Βρύσης τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἔχον 63 κατοίκους. Τὸ διαμέρισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει τὸ χωρίον, εἶναι εὔφορον καὶ ὑγιεινὸν ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς, καταρρύτου καὶ καταφύτου τοποθεσίας του. Ε. Γ.

ἰνία (ἡ) (Inia) *[Ζῳολ.]*. Γένος κητῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν καὶ μόνον εἶδος, τὴν *ἰνίαν τὴν ποτάμιον* (Inia fluviatilis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 2 μέτρα, ἡ ῥάχις ἔχει χρῶμα κυανοπράσινον, αἱ πλευραὶ εἶναι ἐρυθρόφαιαι καὶ ἡ κοιλία ἐρυθροαργυρόχροος. Δ. Ν. Π.

Ἰνιάδα καὶ **Νιάδα** *[Γεωγρ.]*. Κοινὸν ὄνομα τῆς *Θυνιάδος*, ἀκρωτηρίου καὶ πόλεως τῆς θρακικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου (βλ. *Θυνιάς*).

ἰνιακός, — ή, — όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἰνίον, εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ κρανίου: «ἰνιακὸν ὀστοῦν», «μύες ἰνιακοί».

— ἰνιακὴ αὖλαξ *[Ἀνατομ.]*. Αὖλαξ στενὴ παρὰ τὸ ὀπίσθιον χεῖλος τῆς βάσεως τοῦ λιθοειδοῦς μέρους τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ, ὑποδεχομένη τὴν ἰνιακὴν ἀρτηρίαν. Ι. Π.

— ἰνιακὴ ζώνη *[Ἀνατομ.]*. Μία ἐκ τῶν ζωνῶν τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν ἀποτελουσῶν τὰ προβλητικὰ κέντρα αὐτοῦ, ἑδραζομένη ἐν τῷ ἰνιακῷ λοβῷ, ἐν ᾧ κατασκηνοῦσι τὰ κέντρα τῆς ὁράσεως, τὰ μνημονικὰ κέντρα τῶν ὀπτικῶν εἰκόνων καὶ τὸ ὀπτικὸν κέντρον τοῦ λόγου. Ι. Π.

— ἰνιακὴ κόγχη *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ὀπίσθιον πλατύτερον μέρος τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ὅπερ συμβάλλεται εἰς σχηματισμὸν τῆς ὀπισθίας μοίρας τοῦ κρανίου. Ι. Π.

— ἰνιακὴ προβολὴ *[Μαιευτ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐν τῇ κυοφορούσῃ μήτρᾳ προβάλλον μέρος τοῦ ἐμβρύου, κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως μῆνας τῆς κυήσεως, τὸ ἔχον τὴν ἰνιακὴν χώραν ἐπὶ τὰ κάτω. Κατ' αὐτὴν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου δύναται νὰ ἔχῃ τὰς τρεῖς ἀκολούθους θέσεις: α') δυνατὸν νὰ εἶναι εἰς ἐνδιάμεσον στάσιν, τουτέστι τὸ μέτωπον νὰ εὑρίσκηται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος εἰς ὃ καὶ τὸ ἰνίον· β') δυνατὸν νὰ εὑρίσκηται εἰς μέτριον κάμψιν· γ') δυνατὸν νὰ εὑρίσκηται εἰς ἰσχυρὰν κάμψιν. Ἡ προβολὴ καλεῖται *κινητή*, ὅταν ἡ κεφαλὴ οὐδεμίαν ἔχῃ ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἀνώτερον πυελικὸν στόμιον· *εὐκίνητος* ὅταν εὑρίσκηται ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸ στόμιον τοῦτο· *καθηλωμένη* ὅταν ἡ μεγάλη περίμετρος τῆς προβολῆς προσεγγίζῃ πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀνωτέρου πυελικοῦ στομίου· καὶ *ἐμπεπεδωμένη*, ὅταν ἡ μεγάλη περίμετρος αὐτῆς ὑπερέβῃ ἤδη τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀνωτέρου πυελικοῦ στομίου. Ἡ εἰς τὸ ἀνώτερον πυελικὸν στόμιον ἐμφανιζομένη κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου προσαρμόζει τὴν μεγάλην διάμετρον αὐτῆς πρὸς μίαν τῶν λοξῶν διαμέτρων τῆς πυέλου. Αἱ διάφοροι προσαρμογαὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἐν σχέσει πρὸς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἀνωτέρου πυελικοῦ στομίου καλοῦνται *θέσεις*. Τὸ ἰνίον καὶ ἡ μικρὰ πηγὴ τοῦ κρανίου χρησιμεύουσιν ὡς ἀφετηρία ἐμβρυϊκὴ τὰ ἄκρα τῶν δύο λοξῶν διαμέτρων εἶναι ἡ πυελικὴ ἀφετηρία. Ἡ κεφαλὴ προσαρμόζεται συνηθέστατα πρὸς τὴν ἀριστερὰν λοξὴν διάμετρον· ὅταν τὸ ἰνίον εὑρίσκηται ἐπὶ τὰ πρόσω, πρόκειται περὶ κεφαλικῆς (ἰνιακῆς) προβολῆς καὶ θέσεως: ἰνιο-ειλεακῆς ἀριστερᾶς προσθίας· ὅταν τὸ ἰνίον εὑρίσκηται ἐπὶ τὰ ὀπίσω, ἡ προβολὴ εἶναι κεφαλικὴ καὶ ἡ θέσις: ἰνιο-ειλεακὴ δεξιὰ ὀπισθία. Σπανιώτερον ἡ κεφαλὴ προσαρμόζεται πρὸς τὴν δεξιὰν λοξὴν διάμετρον, ὁπότε τὸ ἰνίον εὑρίσκεται ἐπὶ τὰ πρόσω: θέσις ἰνιο-ειλεακὴ δεξιὰ προσθία, ἢ τὸ ἰνίον εὑρίσκεται ἐπὶ τὰ ὀπίσω: θέσις ἰνιο-ειλεακὴ ἀριστερὰ ὀπισθία, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπανιωτέρα (0.5 πρὸς 100). Τέλος εἰς 1 πρὸς 100 τῶν περιπτώσεων ἡ ἐμπέδωσις τῆς κεφαλῆς συντελεῖται κατὰ τὸν προσθιοπίσθιον ἄξονα τῆς πυέλου, ὁπότε ἔχομεν: θέσιν ἰνιοηβικὴν ἢ ἰνιοϊεράν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἰνιακὴ προβολὴ εἶναι ἡ συχνοτάτη πασῶν, ἀπαντῶσα εἰς 95 πρὸς 100. Ἡ ἰνιακὴ προβολὴ διαγιγνώσκεται: α') διὰ τῆς κοιλιακῆς ψηλαφήσεως· β') διὰ τῆς κοιλιακῆς ἀκροάσεως· καὶ γ') διὰ τῆς κολπικῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως. Μ. Ν. Κ.

— ἰνιακὸν νεῦρον *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ὀπίσθιος κλάδος τοῦ 2ου αὐχενικοῦ νεύρου, ὅστις παχύτερος ὢν τῶν λοιπῶν αὐχενικῶν νεύρων καλεῖται *μεῖζον ἰνιακὸν νεῦρον*. Ἀναδύεται μεταξὺ τοῦ ὀπισθίου τόξου τοῦ 1ου καὶ τοῦ πετάλου τοῦ 2ου αὐχενικοῦ σπονδύλου καὶ φέρεται πρὸς τὰ ἄνω· διελαῦνον δὲ τὸν ἡμιακανθώδη κεφαλικὸν μῦν καὶ τὸν αὐχενικὸν σύνδεσμον ἀφικνεῖται μετὰ τῆς ἰνιακῆς ἀρτηρίας ὑπὸ τὸ δέρμα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ περαιτέρω γίνεται ἀμιγὲς αἰσθητικὸν καὶ ἀποσχίζεται εἰς πολλοὺς δερματικοὺς κλάδους, διήκοντας μέχρι τοῦ βρέγματος. Κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ταύτην χορηγεῖ ἀναστομωτικὸν κλάδον διὰ τὸν 1ον καὶ 3ον ὀπίσθιον αὐχενικὸν κλάδον καὶ κλωνία εἰς διαφόρους μῦς. Ι. Π.

— ἰνιακὸν ὀστοῦν *[Ἀνατομ.]*. Ὀστοῦν τῆς βάσεως τοῦ κρανίου, πλατύ, ἄζυγον καὶ σύμμετρον, κείμενον ἄνωθεν μὲν τοῦ πρώτου αὐχενικοῦ σπονδύλου, κάτωθεν δὲ τοῦ βρεγματικοῦ ὀστοῦ καὶ ὄπισθεν τοῦ κροταφικοῦ καὶ τοῦ σφηνοειδοῦς. Φέρει τρῆμα μέγα, φοειδές, τὸ *ἰνιακὸν τρῆμα*, δι' οὗ κοινωνεῖ τὸ κύτος τοῦ κρανίου πρὸς τὸν νωτιαῖον σωλῆνα. Τὸ τρῆμα τοῦτο ἀφορίζουσι κοινῇ πανταχόθεν τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, ὧν τὸ μὲν ἔμπροσθεν κείμενον καλεῖται *βάσις* ἢ *σῶμα*, τὰ δ' ἐν τοῖς πλαγίοις *πλάγια* ἢ *κονδυλικὰ μέρη*, τὸ δὲ ὀπίσθιον *κόγχη*.

Τῆς *βάσεως* τὸ μὲν πρόσθιον χεῖλος συντάσσεται μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, τὸ δ' ὀπίσθιον ἀφορίζει τὸ ἰνιακὸν τρῆμα, τὰ δὲ πλάγια χείλη συντάσσονται μετὰ τῆς πυραμίδος τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως, ὑπόκοιλος οὖσα καὶ αὐλακοειδής, ἀπεργάζεται μετὰ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς ῥάχεως τοῦ ἐφιππίου κατάντη ἐπιφάνειαν, τὸ *ἀπόκλιμα*, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ γέφυρα τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ βασικὴ ἀρτηρία καὶ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ προμήκους μυελοῦ, ἐμφανίζει δ' ἑκατέρωθεν ἐν τοῖς πλαγίοις ἡμιαυλάκιον, ὑποδεχόμενον τὸν *κάτω λιθοειδῆ κόλπον* (φλεβώδη ἀγωγόν). Ἡ κάτω ἐπιφάνεια, ἀνώμαλος καὶ ὑπόκυρτος οὖσα, φέρει ἐν τῷ ὀπισθίῳ τριτημορίῳ τὸ *φαρυγγικὸν φῦμα*, ἐξ οὗ ἐξορμῶνται ἐπὶ τὰ ἐκτὸς

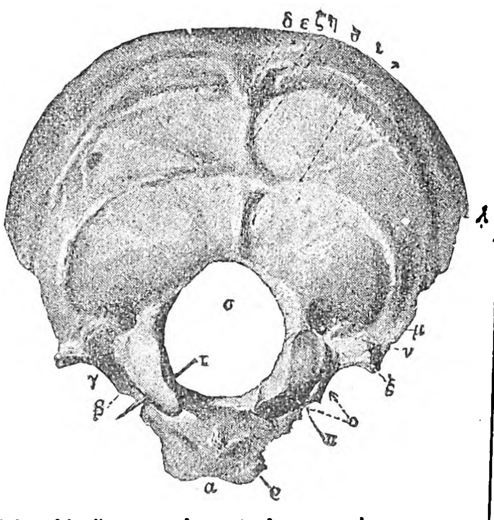

Ἡ ὀπισθία ὄψις τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ κατὰ Spalteholz.

[α=βάσις· β=μεσοσφαγιτιδικὴ ἄκανθα· γ=κονδυλικὸν μέρος· δ=ἔξω ἰνιακὸν ὄγκωμα· ε=ἰνιακὸν πεδίον· ζ=ἀνωτάτη αὐχενικὴ γραμμή· η=ἔξω ἰνιακὴ ἀκρολοφία· θ=ἄνω αὐχενινὴ γραμμή· ι=κάτω αὐχενικὴ γραμμή· κ=αὐχενικὸν πεδίον· λ=κογχη· μ=κονδυλικὸς βόθρος· ν=κονδυλικὸς πόρος· ξ=κάτω ἐπιφάνεια τῆς σφαγιτιδικῆς ἀποφύσεως (ἔκφυσις τοῦ πλαγίου ὀρθοῦ κεφαλικοῦ μυός)· ο=σφαγιτιδικὴ ἐντομή· π=κόνδυλος· ρ=φαρυγγικὸν φῦμα· σ=ἰνιακὸν τμῆμα· τ=μήλη ἐντὸς τοῦ ὑπογλωσσίου πόρου].

καὶ ὀπίσω δύο αὔλακες δίκην Λ, χωρίζουσαι τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην εἰς δύο μοίρας, ὧν ἡ μὲν προσθία, μείζων, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν θόλον τοῦ φάρυγγος, ἡ δ' ὀπισθία χρησιμεύει πρὸς πρόσφυσιν συνδέσμων καὶ μυῶν.

Τὰ *κονδυλικὰ μέρη* ἔμπροσθεν μὲν εἶναι στενὰ καὶ ὑψηλά, ὄπισθεν δ' ἀποπεπλατυσμένα, μεταβαίνοντα κατὰ βραχὺ εἰς τὴν κόγχην. Ἐπὶ τοῦ ἔξω χείλους ἑκατέρου τούτων σημειωτέα: ἡ *σφαγιτιδικὴ ἀπόφυσις*, ἡ *σφαγιτιδικὴ ἐντομή*, συμπληρουμένη ὑπὸ τοῦ λιθοειδοῦς εἰς τρῆμα, τὸ *σφαγιτιδικὸν τρῆμα*, ἡ *μεσοσφαγιτιδικὴ ἄκανθα*, ἑτέρα μικροτέρα ἐντομή, συμπληρουμένη ὑπὸ τοῦ λιθοειδοῦς εἰς τρῆμα, δι' οὗ διέρχονται τρία ἐγκεφαλικὰ νεῦρα (9ον, 10ον καὶ 11ον) καὶ ὁ κάτω λιθοειδὴς κόλπος. Ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἑκατέρου σπονδυλικοῦ μέρους διακριτέα: τὸ *ὑπογλώσσιον τρῆμα*, ἄγον εἰς τὸν ὁμώνυμον πόρον, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν καὶ ὑποδέχεται τὸ ὑπογλώσσιον νεῦρον· τὸ *σφαγιτιδικὸν* ἢ *ἀνώνυμον φῦμα*, οὗ ὄπισθεν *ἐγκαρσία αὔλαξ*, ὑποδεχομένη τρία ἐγκεφαλικὰ νεῦρα (9ον, 10ον καὶ 11ον), ἡ *σφαγιτιδικὴ ἄκανθα*. Ἐπὶ δὲ τῆς κάτω ἐπιφανείας ἑκατέρωθεν σημειωτέα: ὁ *κόνδυλος* μετὰ κυρτῆς περικεχονδρωμένης ἐπιφανείας, τὸ *ἔξω στόμιον τοῦ ὑπογλωσσίου πόρου*, ὁ *κονδυλικὸς βόθρος*, ἐξ οὗ ἄρχεται ὁ *κονδυλικὸς πόρος*, ἐκβάλλων εἰς τὴν *σιγμοειδῆ αὔλακα*.

Ἡ *κόγχη* ἀφορίζεται ὑπὸ δύο πλαγίων χειλέων, ἑνουμένων πρὸς τὰ ἄνω εἰς στρογγύλην ἢ ὀξεῖαν γωνίαν. Ἑκάτερον τῶν χειλέων διαιρεῖται διὰ τῆς *πλαγίας γωνίας* εἰς τὴν ἄνω μείζονα μοῖραν, ἥτις μετὰ τοῦ βρεγματικοῦ ὀστοῦ ἀποτελεῖ τὴν *λαβδοειδῆ ῥαφὴν* καὶ εἰς τὴν κάτω ἐλάσσονα, ἥτις μετὰ τοῦ μαστοειδοῦς σχηματίζει τὴν *ἰνιομαστοειδῆ ῥαφήν*. Ἡ *ἔσω* ἢ *ἐνδοκράνιος ἐπιφάνεια* τῆς κόγχης διὰ δύο αὐλακωτῶν ἀκρολοφιῶν, τῆς *ἐγκαρσίας* (ὁριζοντίας) καὶ τῆς *καθέτου*, διασταυρουμένων ἐν τῷ μέσῳ, χωρίζεται εἰς τέσσαρας βόθρους, δύο ἄνω διὰ τοὺς ἰνιακοὺς λοβοὺς τοῦ μεγάλου ἐγκεφάλου (ἐγκεφαλικοὶ βόθροι) καὶ δύο κάτω διὰ τὰ ἡμισφαίρια τῆς παρεγκεφαλίδος (παρεγκεφαλιδικοὶ βόθροι). Ἔνθα δὲ διασταυροῦνται αἱ αὐλακωταὶ ἀκρολοφίαι πρὸς ἀλλήλας σχηματίζεται τὸ *ἔσω ἰνιακὸν ὄγκωμα*, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ ἐγκαρσίου καὶ τοῦ καθέτου (ὀβελιαίου) φλεβώδους κόλπου, τὴν καλουμένην *ληνὸν τοῦ Ἡροφίλου*. Ἡ κάθετος ἀκρολοφία, ἡ ἑνοῦσα τὴν κορυφὴν τῆς κόγχης μετὰ τοῦ ἰνιακοῦ τρήματος, προέχει κατὰ τὸ κάτω τριτημόριον, σχηματίζουσα τὴν *ἔσω ἰνιακὴν ἀκρολοφίαν*, εἰς ἣν προσφύεται τὸ δρέπανον τοῦ σκηνιδίου τῆς παρεγκεφαλίδος. Ἡ *ἔξω ἐπιφάνεια* τῆς κόγχης, ὑπόκυρτος καὶ ἀνώμαλος οὖσα, φέρει ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τὸ *ἔξω ἰνιακὸν ὄγκωμα*, ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἑκατέρωθεν τοξοειδὴς γραμμή, ἡ *ἄνω αὐχενικὴ γραμμή*, δι' ἧς ἡ ἔξω ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς τὴν ἄνω μοῖραν (ἢ ἰνιακὸν πεδίον), καλυπτομένην μόνον ὑπὸ τοῦ δέρματος καὶ τῆς ἐπικρανίου ἀπονευρώσεως, καὶ εἰς τὴν κάτω (ἢ αὐχενικὸν πεδίον), χρησιμεύουσαν πρὸς πρόσφυσιν τῶν μυῶν τοῦ αὐχένος. Ἐπὶ τοῦ αὐχενικοῦ πεδίου ἀναίρεται ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ ἡ *ἔξω ἰνιακὴ ἀκρολοφία*, ἐφ' ἧς φέρεται ἑκατέρωθεν τοξοειδὴς γραμμή, ἡ *κάτω αὐχενικὴ γραμμή*. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— ἰνιακὸν τρῆμα *[Ἀνατομ.]*. Τρῆμα φοειδές, εὐμέγεθες, καλούμενον καὶ *μέγα ἰνιακὸν τρῆμα*· κεῖται ἐν τῷ προσθίῳ μέρει τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, πλατύτερον μὲν ὂν πρὸς τὰ ὀπίσω, στενότερον δὲ πρὸς τὰ πρόσω, καὶ ἔχον τὴν ὀβελιαίαν (προσθιοπισθίαν) διάμετρον μείζονα τῆς ἐγκαρσίας. Διὰ τοῦ τρήματος τούτου κοινωνεῖ τὸ κύτος τοῦ κρανίου μετὰ τοῦ σπονδυλικοῦ (νωτιαίου) σωλῆνος. Ι. Π.

— ἰνιακὸς λοβὸς *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ὀπίσθιος λοβὸς τοῦ ἐγκεφάλου, καταλαμβάνων τὸν σύστοιχον ἄνω βόθρον τῆς κόγχης τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Ι. Π.

— ἰνιακὸς μῦς *[Ἀνατομ.]*. Μύες δερματικοὶ τῆς κεφαλῆς δύο, κείμενοι ὄπισθεν τοῦ θόλου τοῦ κρανίου, χωριζόμενοι δ' ἀπ' ἀλλήλων διὰ τριγώνου προσεκβολῆς τῆς ἐπικρανίου ἀπονευρώσεως. Ἑκάτερος αὐτῶν, τετράπλευρος ὤν, ἐκφύεται ἀμέσως ἄνωθεν τῆς ἄνω αὐχενικῆς γραμμῆς τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ καὶ ἐκ τῆς ἄνω μοίρας τῆς μαστοειδοῦς χώρας, καταφύεται δὲ εἰς τὸ ὀπίσθιον χεῖλος τῆς ἐπικρανίου ἀπονευρώσεως. Ι. Π.

Ἰνιαμπάνε (Inhambane) *[Γεωγρ.]*—1) Χώρα τῆς Πορτογαλικῆς Ἀφρικῆς ἐν Μοζαμβίκῃ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 91000 τ. χλμ. καὶ 750.000 κατ. Εἶναι εὔφορος καὶ καλλιεργεῖται καλῶς, λόγῳ δὲ τῆς γειτνιάσεως πρὸς τὸ Τράνσβααλ μέγας ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐτῆς μεταναστεύει κατ' ἔτος εἰς τὰ χρυσωρυχεῖα αὐτοῦ. —2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου χώρας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἔχει καλὸν λιμένα καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Λορέντζο Μαρκές. Κάτ. 3500. Εἶναι μία τῶν παλαιοτέρων πορτογαλικῶν ἀποικιῶν ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. —3) Ποταμὸς τῆς πορτογαλικῆς ἀποικίας τῆς Μοζαμβίκης, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Κορριέντος πρὸς Ν καὶ τοῦ τροπικοῦ τοῦ Αἰγόκερω πρὸς Β. Μ. Δ. Β.

Ἰνιάρ (Hignard), *Ἀριστείδης*. Γάλλος μουσουργός (1822—1898), δεύτερον βραβεῖον τῆς Ρώμης τῆς τάξεως τοῦ Ἁλεβύ. Εἰργάσθη κυρίως διὰ τὸ θέατρον. Τὸ πρῶτόν του μελόδραμα, «Ἡ δραματιζομένη», παιχθὲν ἐν Νάντῃ εἶχεν ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν. Τὰ ἐπακολουθήσαντα ἐν τῷ «Λυρικῷ Θεάτρῳ» τῶν Παρισίων: «Ἡ τυφλόμυγα», «Οἱ σύντροφοι τῆς Μαρζολαίν», «Τὸ πανδοχεῖον τῆς Ὠβέρνης», «Ὁ κύριος Χιμπατζῆς», «Οἱ μουσικοὶ τῆς ὀρχήστρας», ἀπεδείκνυον μουσικὸν μεγάλου ταλάντου. Ὥριμος ἤδη καλλιτέχνης προητοιμάζετο νὰ προσεγγίσῃ τὸ σοβαρὸν θέατρον διὰ τῆς λυρικῆς τραγῳδίας «Ἀμλέτος», ὅταν ἀργὰ πλέον ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὁ διάσημος Ἀμβρόσιος Τομὰς εἶχεν ἀποπερατώσει τὸ ὁμώνυμον μελόδραμα, τὸ ὁποῖον εἶχε γίνει ἤδη ἀποδεκτὸν εἰς τὴν Ὄπεραν τῶν Παρισίων. Πλήρης πικρίας ὁ Ἰνιὰρ ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ τὸ ἔργον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβάσιζε τόσας ἐλπίδας, περιορισθεὶς εἰς τὸ νὰ ἐκδώσῃ μόνον τὸ μερολόγιον δι' ᾄσμα καὶ κλειδοκύμβαλον τοῦ «Ἀμλέτου» του. Εἴκοσι σχεδὸν ἔτη ἀργότερον, τῷ 1888, τὸ ἔργον αὐτὸ εἶδε τὸ φῶς εἰς Νάντην, τὴν γενέθλιον πόλιν τοῦ συνθέτου. Εἰς τὸν «Ἀμλέτον» τοῦ Ἰνιὰρ διὰ πρώτην φορὰν γίνεται χρῆσις ἀπαγγελίας συνοδευομένης ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας, εἶδος τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη ἀργότερον καὶ ὁ Μασσενὲ εἰς τὴν «Μανὸν» του, ἐν ἀγνοίᾳ ὅτι ἄλλος εἶχε προηγηθῇ αὐτοῦ εἰς τὴν

Digitized by Google

καινοτομίαν ταύτην. Ἐκτὸς τοῦ θεάτρου ὀφείλομεν εἰς τὸν Ἰνιὰρ τά: «Valses concertantes» καὶ «Valses romantiques» διὰ κλειδοκύμβαλον διὰ 4 χεῖρας, χορῳδίας, μελῳδίας κ.λ.π. Γ. Σ.

ἰνίδια *μυϊκὰ* /*Ἀνατομ.*/. Συσταλτὴ οὐσία, εἰς ἣν μεταπλάσσεται τὸ πρωτόπλασμα τῶν κυττάρων τοῦ μυϊκοῦ ἱστοῦ, ἐμφανιζομένη ὑπὸ μορφὴν παραλλήλων ἰνιδίων· ἐξ οὗ *ἰνίδια μυϊκὰ* ἐκλήθησαν. Ταῦτα ἐμφανίζουσι διττὴν κατασκευήν· καὶ δὴ παρά τισι μὲν μυϊκοῖς κυττάροις εἶναι ὁμοειδῆ, τουτέστι συνίστανται ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, παρ' ἄλλοις δ' ἑτεροειδῆ, δηλαδὴ ἀποτελοῦνται ἐκ σκοτεινῶν καὶ διαυγῶν μερῶν, ἅτινα ἐναλλὰξ ἕπονται ἀλλήλοις· καὶ τὰ μὲν πρῶτα κύτταρα ἐκλήθησαν *λεῖα μυϊκὰ κύτταρα* ἢ *λεῖαι μυϊκαὶ ἶνες*, τὰ δὲ δεύτερα *ἐγκαρσίως γραμμωταὶ μυϊκαὶ ἶνες*. Ι. Π.

ἰνιεγκέφαλος (ὁ, ἡ) (iniencéphale) /*Τερατογ.*/. Τερατογονικὴ διάπλασις χαρακτηριζομένη ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἐγκέφαλος εὑρίσκεται κατὰ μέγα μέρος ἐντὸς τοῦ κρανίου καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ κατά τι κάτωθι τοῦ κρανίου, ὅπερ εἶναι ἠνεῳγμένον πρὸς τὸ ἰνιακὸν αὐτοῦ τμῆμα· ἐπὶ πλεον δὲ ὑπάρχει καὶ ῥωγμὴ ῥαχιαία. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸν ἰνιεγκέφαλον, ὡς *νοτεγκέφαλον*, παρὰ τῷ ὁποίῳ τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος εἶναι εὐρέως ἠνεῳγμένον. Εἰς τὸν ἰνιεγκέφαλον, πλὴν τοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρέος τρήματος τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ, εὑρίσκεται τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος εὐρύτατα ἠνεῳγμένον καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ, εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμόν, ὥστε ἡ παραμόρφωσις τοῦ σωλῆνος τούτου εἶναι, οὐ μόνον ἡ προεξάρχουσα, ἀλλὰ καὶ ἴση τὴν σπουδαιότα πρὸς τὴν παραμόρφωσιν τῆς κυρτότητος τοῦ κρανίου. Ἡ δίκην κήλης προβάλλουσα ἐγκεφαλικὴ μᾶζα ἀποτελεῖ ὄγκον, ὅστις συνέχεται διὰ προσφύσεων λίαν στενῶν πρὸς τοὺς ἐπικαλύπτοντας αὐτὴν ὑμένας, ἄνευ ἐν τούτοις συγχωνεύσεως. Ἡ ποσότης τῆς ἐκτὸς τῆς κρανιακῆς κοιλότητος ἐγκεφαλικῆς οὐσίας εἶναι μεγίστη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐξ οὗ προκύπτουσι ποικιλίαι διάφοροι ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς διαπλατύνσεως τοῦ κρανίου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἰνικὴ (ἡ) /*Φυσιολ.*/. Οὐσία λευκωματώδης, ὑπαγομένη εἰς τὰς πρωτεΐνας. Εὑρίσκεται ἐν τῷ πλάσματι τοῦ αἵματος εἰς πρόδρομον στάδιον ὡς ἰνωδογόνον καὶ παραλαμβάνεται ἐξ αὐτοῦ διὰ πλήξεως. Ι. Ν. Μ.

ἰνικογόνον (τό)· τὸ ἄλλως *ἰνωδογόνον* (βλ. λ.).

ἰνίνη (ἡ)· βλ. *ἰνῶδες*.

Ἰνινθιμεύς. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ τοῦ Γ', βασιλεύσας τῷ 235—239 μ. Χ. Τούτου σῴζονται χρυσᾶ, χαλκᾶ καὶ ἐξ ἠλέκτρου νομίσματα. Α. Θ. Σ.

ἰνιοαυχενικὸς *σύνδεσμος* [*Ἀνατομ.*]. Ὑμὴν συνεχὴς καὶ τρίγωνος, ὅστις, ἐκπορευόμενος ἀπὸ τῆς ἀκάνθης τοῦ 7ου αὐχενικοῦ σπονδύλου, φέρεται ἄνω, προσφυόμενος ἐπὶ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ ἔξω ἰνιακὸν ὄγκωμα, χωρίζων ἀπ' ἀλλήλων τοὺς αὐχενικοὺς μῦς. Ι. Π.

ἰνιόδυμος (ὁ, ἡ) (iniodyme) [*Τερατογ.*]. Τερατογονικὴ διάπλασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀμφότεραι αἱ κεφαλαὶ εἶναι οὐ μόνον συναφεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡνωμέναι ἐπὶ τὰ πλάγια πρὸς τὸ μέρος τῶν ἰνιακῶν ὀστῶν· ἡ συγκόλλησις ἢ συγχώνευσις δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἐντεῦθεν τῆς ὠτικῆς χώρας, νὰ φθάνῃ μέχρις αὐτῆς ἢ καὶ νὰ ὑπερβαίνῃ ταύτην. Ὅθεν ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως παρατηροῦνται τέσσαρα ἢ δύο ὦτα· δυνατὸν μάλιστα νὰ συμβῇ, ὥστε τὰ δύο μεσαῖα ὦτα νὰ εἶναι συγκεχωνευμένα, ὁπότε παρατηροῦνται τρία ὦτα. Ὁ τράχηλος ἐμφανίζει πολλάκις εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα αὐτοῦ ἴχνη διαιρέσεως. Οἱ ἰνιόδυμοι ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν *μονοσώμων* τεράτων, κατὰ τὴν τερατολογικὴν κλίμακα τοῦ Is. G Saint-Hilaire. Μ. Ν. Κ.

ἰνιοεπιστροφικὴ *διάρθρωσις* [*Ἀνατομ.*]. Διάρθρωσις διφυής, ἧς αἱ ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι εἶναι ἔνθεν μὲν αἱ κυρταὶ ἐπιφάνειαι τῶν κονδύλων τοῦ ἰνίου, ἔνθεν δ' αἱ κοῖλαι τῶν γληνοειδῶν κοιλοτήτων τοῦ ἐπιστροφέως. Ὁ ἀρθρικὸς θύλακος προσφύεται τὸ μὲν εἰς τὴν περιοχὴν ἑκατέρου κονδύλου, τὸ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν ἑκατέρας ἀντιστοίχου ἀρθρικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐπιστροφέως. Ἐπὶ τὰ ἐντὸς δὲ συνέχεται μετὰ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου ἐπιπωματικοῦ ὑμένος, οἵτινες ἀποφράττουσι τὰ κενὰ τὰ ὑπολειπόμενα ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν μεταξὺ τοῦ ἐπιστροφέως καὶ τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Ι. Π.

ἰνιομαστοειδὴς *ῥαφὴ* [*Ἀνατομ.*]. Ῥαφή, ἥτις σχηματίζεται διὰ τῆς συντάξεως τῆς κάτω μοίρας τοῦ χείλους τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ μετὰ τοῦ μαστοειδοῦς τοῦ κροταφικοῦ. Ι. Π.

ἰνίον (τό)· τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς· ‖ τὸ *ἰνιακὸν ὀστοῦν* (βλ. λ.).

Ἴνισμορ (Inishmore) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Ιρλανδίας, παρὰ τὰς δυτικὰς αὐτῆς ἀκτάς, ἡ μεγαλυτέρα τοῦ συμπλέγματος τῶν νήσων Ἄραν. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 31 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι 2000. Ἔχει δύο καλοὺς φυσικοὺς λιμένας. Σῴζονται ἐρείπια κελτικῶν ἀρχαιοτήτων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν. Μ. Δ. Β

ἰνίωπος (ἡ) (iniope) /*Τερατογ.*/. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ ἰνιωπικὸν τέρας εἶναι *ἰανοκέφαλον*, παρὰ τῷ ὁποίῳ τὸ ἓν ἐκ τῶν προσώπων εἶναι κανονικόν, ἐνῷ τὸ ἕτερον δὲν ὑφίσταται κυρίως εἰπεῖν. Παρίσταται δὲ τοῦτο μόνον διὰ δύο ὤτων λίαν ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων, ἢ καὶ ὑπὸ ἑνὸς μόνου ὠτός, ἐν τῷ μέσῳ εὑρισκομένου, καὶ ὕπερθεν αὐτοῦ, εἰς ἀπόστασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην, ὑπὸ ὀφθαλμικοῦ κόγχου καὶ ὀφθαλμοῦ κειμένων ἐν τῷ μέσῳ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτελῶν (Is. G. Saint-Hilaire). Ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς ἰανοκεφάλοις, ἑκάτερον τῶν προσώπων στρέφεται πρὸς τὸ στέρνον καὶ ἑκάτερον τῶν ἰνίων εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην. Ἡ τερατομορφία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν σπανιωτάτων· ἀνάγεται δὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν *συγκεφάλων*. Μ. Ν. Κ.

Ἴνκα (Inca). Ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ ἀρχαῖοι μονάρχαι τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Περοῦ μέχρι τῆς ἱσπανικῆς καταχτήσεως, καὶ τὸ ὁποῖον κατ' ἐπέκτασιν δίδεται καὶ εἰς τοὺς λαούς, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν αὐτοκρατορίαν ταύτην, καθὼς καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένος. Ἡ λέξις εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἰθαγενοῦς φυλῆς τοῦ Περοῦ Κετσούα σημαίνει τὸν δεσπότην, τὸν εὐγενῆ.

Οἱ Ἴνκα ἀπετέλεσαν ἰσχυρὰν δυναστείαν, ἡ ὁποία ἤκμασεν εἰς Περοῦ πλέον τῶν 300 ἐτῶν. Ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Μάνκο-Κάπακ, ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 1021 μ. Χ κατέλαβε τὸ Κοῦσκο καὶ ὠργάνωσε τὴν πρώτην περουβιανὴν μοναρχίαν, ὑποτάξας τὴν κατέχουσαν αὐτὸ φυλὴν τῶν Ἀλκοβίσα. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας. Ὁ πέμπτος Ἴνκα Κάπακ-Ὑουπάνκι ἤρχισε τὴν καθυπόταξιν τῆς ἰσχυρᾶς φυλῆς τῶν Κετσούα, τοὺς ὁποίους κατέβαλον τελείως οἱ Ἴνκα-Ρόκα καὶ Ὑαχούαρ-Χουάκακ. Οἱ Κετσούα ὅμως, ὑποταχθέντες, κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν γλῶσσάν των εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Ἡ κατάκτησις τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε κατόπιν τὸ Περοῦ, συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Ἴνκα Βίρα-Κότσα, ὁ ὁποῖος κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς λίμνης Τιτικάκα. Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἴνκα ἔφθασε τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἔκτασιν ἐπὶ τοῦ Ρούπακ-Ἴνκα-Ὑουπάνκι, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος κατακτητὴς ἐκ τῶν Ἴνκα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἴνκα ἐξετείνετο πρὸς Β μὲν μέχρι καὶ πέραν τοῦ Κίτο, πρὸς Ν δὲ μέχρι τοῦ Τουκουμὰν καὶ τῆς Χιλῆς καὶ ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς Δ μέχρι καὶ πέραν τῶν Ἄνδων πρὸς Α ἐπὶ μήκους 3500 χλμ. καὶ πλάτους 1000 χλμ. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τούτου Χουαΰνα-Κάπακ τὸ κράτος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμήν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1525) ἔλαβον χώραν ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ μεταξὺ τῶν υἱῶν του Ἀταχουάλπα, Χουάσκαρ καὶ Μάνκο-Ἴνκα, οἵτινες ἐξησθένησαν τὴν δύναμιν τοῦ κράτους καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς κατακτητάς, ἀποβιβασθέντας εἰς τὴν χώραν τῷ 1532 ὑπὸ τὸν Πιχάρρο (Pizarro), νὰ καταλύσουν τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Ἴνκα καὶ νὰ καταλάβουν τὴν χώραν. Ὁ Ἀταχουάλπα εἶχε κατορθώσει νὰ καταβάλῃ τὸν ἀδελφόν του Χουάσκαρ, ἀλλὰ προσβληθεὶς αἰφνιδίως εἰς τὸ Καχαμάρκα ὑπὸ τοῦ Πιχάρρο, συνελήφθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐφονεύθη. Ὁ Πιχάρρο ἀνεκήρυξε τότε βασιλέα τὸν Μάνκο-Ἴνκα, ἀλλ οὗτος οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐξασκήσῃ τὰ καθήκοντά του. Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἀπέστειλεν εἰς τὸ Περοῦ ἀντιπρόσωπόν του, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ἐπ' ὀνόματί του καὶ οὕτω κατελύθη ὁριστικῶς ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἴνκα.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἴνκα ἡ ὑπ' αὐτῶν κυβερνωμένη χώρα ἔφθασεν εἰς μέγα ὕψος πολιτισμοῦ. Ἡ ἰσχὺς τῶν μοναρχῶν τούτων ἦτο ἀπόλυτος. Οἱ Ἴνκα ἦσαν συγχρόνως βασιλεῖς καὶ πνευματικοὶ ἀρχηγοί. Εἶχον δὲ ὀργανώσει τὸ κράτος αὐτῶν ἐπὶ κοινωνιστικῶν ἀρχῶν καὶ εἶχον ἐφαρμόσει διοικητικὸν σύστημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνετο φροντὶς μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς εὐημερίας ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἅπασα ἡ γῆ ἐθεωρεῖτο ἰδιοκτησία τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος διένειμεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν κατοίκων, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας των. Τὰ ἐπαγγέλματα ἦσαν κληρονομικά, ἡ δὲ ἐργασία ὑποχρεωτική. Οἱ Ἴνκα διένεμον τὴν γῆν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν πρὸς καλλιέργειαν. Τὸ ὑπόλοιπον τῶν γαιῶν διῃρεῖτο εἰς δύο τμήματα. Τὸ ἓν ἐκαλεῖτο τοῦ *ἡλίου*, τὸ ἕτερον τοῦ *Ἴνκα*. Τὰς γαίας ταύτας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν πάντες οἱ πολῖται, ἐξαιρέσει τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν παρηλίκων. Τὰ εἰσοδήματα τῶν μὲν πρώτων ἐχρησίμευον πρὸς διατροφὴν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν δὲ ἄλλων πρὸς ἐναποθήκευσιν δι' ἐνδεχόμενον λιμόν. Οἱ πολῖται ὑπεχρεοῦντο ἐπίσης εἰς προσωπικὴν ἐργασίαν διὰ τὴν κατασκευὴν δημοσίων ἔργων καὶ πολεμεφοδίων.

Οἱ Ἴνκα εἶχον καὶ ἡμερολόγιον, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἔτος διῃρεῖτο εἰς 12 μῆνας. Οἱ ὑπάλληλοι ἐπεκοινώνουν μετὰ τοῦ μονάρχου διὰ μέσου τῶν «κίπος», μικρῶν ταινιῶν πολυχρώμων, μετὰ κόμβων, οἵτινες ἀπετέλουν εἶδος ἀλφαβήτου.

Οἱ Ἴνκα ἐλάτρευον τὸν ἥλιον. Οἱ αὐτοκράτορες ἐθεωροῦντο υἱοὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ὑπεράνω δὲ τῶν θεοτήτων τούτων ἔτασσον τὸν Πατσακάμαν, τὸν δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος. Ἡ τάξις τῶν ἱερέων ἦτο πολυαριθμοτάτη. Τοὺς νεκρούς των οἱ Ἴνκα ἔθαπτον εἰς κατακόμβας, τὰ σώματα δὲ τῶν σημαινόντων προσώπων ἐταριχεύοντο. Εἰς τὸ κράτος τῶν Ἴνκα ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία ἦσαν μεγάλως ἀνεπτυγμέναι. Ἐξαίρετος ἰδίως ὑπῆρξεν ἡ κατασκευὴ μαλλίνων ὑφασμάτων, τὰ ὁποῖα ἔβαπτον διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων καὶ τὰ ὁποῖα εἰδικοὶ ἐργάται ἐκέντων εἰς περιεργότατα σχήματα. Ἐπίσης ἦτο ἀνεπτυγμένη ἡ κατεργασία τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου, τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ χαλκοῦ, εἰς τόσον βαθμόν, ὥστε κατώρθωσαν νὰ τεχνουργοῦν ἐπὶ μετάλλου ἀπεικονίσεις τελείων κήπων. Ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν ἔλαβε παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ κεραμική, διὰ τῆς κατασκευῆς ἀγγείων περιέργων σχημάτων, πολλάκις διπλῶν, κεκοσμημένων δι' ἀναγλύφων προσώπων καὶ ζωγραφιῶν. Ἐπιβλητικὴ ἦτο καὶ ἡ ἀρχιτεκτονική των, τὰ δὲ σῳζόμενα τείχη, ἐρείπια κτιρίων, γεφυρῶν καὶ ὑδραγωγείων, μαρτυροῦν ἱκανὴν πρόοδον καὶ εἰς τὴν δομικὴν τέχνην. Ὁ λαὸς τῶν Ἴνκα ἦτο κυρίως γεωργικός, τμῆμα δὲ αὐτοῦ ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἁλιείαν.

Ὁ κυριώτερος καὶ ἀρχαιότερος ἱστορικός, ὁ ὁποῖος παρέσχε πληροφορίας περὶ τῶν Ἴνκα, εἶναι ὁ Ἱσπανὸς Γκαρθιλάσο ντὲ λὰ Βέγκα («Ἀπομνημονεύματα τοῦ Περοῦ» 1688), τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ἦτο Ἱσπανός, ἡ δὲ μήτηρ πριγκήπισσα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἴνκα. Νεώτεροι ἱστορικοὶ φρονοῦν ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἴνκα ὀφείλεται εἰς ἐπαφὴν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῆς Ἀσίας, ἐκ τῆς ὁποίας πιστεύεται ὅτι κάτοικοί τινες μετηνάστευσαν εἰς τὸ Περοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. van den Bergh* «The Incas and their Industries» (1921).— *W. Lehmann*, «Kunstgeschichte des alten Perù» (1924). Μ. Δ. Β.

Ἴνκα (Inca) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ νήσῳ Μαγιόρκα τῶν Βαλεαρίδων, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτοικοι 9.894. Κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου ἐπὶ εὐφόρου πεδιάδος, εἰς ἀπόστασιν 29 χλμ. ΒΑ τῆς Πάλμα καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κανταλὸν καὶ Ρέφαλ. Τὰ κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι οἶνος ἐξαίρετος καὶ ἔρια. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν ἐκ 30 ἐργοστασίων ὑποδηματοποιίας. Ν. Δ. Β.

Ἴνκερμαν ἢ *Ἴγκερμαν* [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κριμαίας ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Τσέρναγια καὶ εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς του, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λόσοβο-Σεβαστουπόλεως. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλαβεν ἐκ τῶν παρ' αὐτῇ 300 περίπου ἐπαλλήλων σπηλαίων (*ἰν* τουρκ. καὶ ταταρ.=σπήλαιον, *κερμὰν* = φρούριον) τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ἄλλοτε ὡς κατοικίαι ἀνθρώπων. Μεταξὺ τῶν σπηλαίων τούτων ὑπάρχει καὶ μία ἐκκλησία. Ἐπὶ ἑνὸς τῶν βράχων ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια βενετικοῦ φρουρίου. Ἡ πόλις κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς *Εὐπατορίας*, ἥτις ἐκαλεῖτο βραδύτερον *Δορὰς* καὶ *Θεόδωροι*. Τὸ ὄνομα Ἴνκερμαν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ν. Μ.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον 1854—1855 ὁ συμμαχικὸς στρατὸς Ἄγγλων, Γάλλων, Τούρκων (70.000 ἄνδρες) κατεῖχε κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1854, τὸ ἐν τῷ σχήματι τῆς ἑπομένης σελίδος μέτωπον, δηλαδὴ οἱ Ἀγγλογάλλοι ἐπολιόρκουν τὴν Σεβαστούπολιν ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου καὶ τῶν ἀνατολῶν, προκαλυπτόμενοι ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς πεδιάδος Μπαλακλάβα καὶ βορείως ταύτης ὑπὸ γαλλοτουρκικοῦ στρατεύματος. Ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος Mentchikoff, θελήσας νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ (90.000 ἀνδρῶν), ἐπεζήτησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατεχόμενον μέτωπον ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Inkermann. Πρὸς τοῦτο διέταξεν, ὅπως τὴν χαραυγὴν τῆς 5ης Νοεμβρίου 1854 ἐκτελεσθῶσι δύο ἐπιδεικτικαὶ ἐπιθέσεις, ἡ μὲν ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Σεβαστουπόλεως κατὰ τῶν πρὸ αὐτῆς Γάλλων, ἡ δ' ἐκ τῆς πεδιάδος Μπαλακλάβα κατὰ τοῦ γαλλοτουρκικοῦ ἐπιτηρητικοῦ στρατεύματος, κατὰ τὴν ἰδίαν δ' ὥραν νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἴνκερμαν Ἄγγλων (13 000 ἀνδρῶν) ἡ κυρία ἐπίθεσις διὰ δύο φαλάγγων, τῆς μέν, ὑπὸ τὸν στρα-

Digitized by Google

τηγὸν Soimonoff (20.000 ἀνδρῶν), ἐξερχομένης τοῦ φρουρίου τῆς Σεβαστουπόλεως καὶ ἀκολουθούσης τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς χαράδρας Carénage, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγγλικοῦ πλευροῦ, τῆς δέ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Pauloff (15 000 ἀνδρῶν), προερχομένης ἐκ τοῦ ὀροπεδίου Μάκενσι καὶ προσπερώσης τὸν Τσερνάγια διὰ τῆς γεφύρας Ἴνκερμαν, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ. Αἱ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἴνκερμαν ἀγγλικαὶ θέσεις ἦσαν ἐλάχιστα ἀμυντικῶς ὠργανωμέναι, εὑρίσκοντο δ' ἐν πλήρει ἐπαφῇ, δυτικῶς μὲν μετὰ τῶν Γάλλων παρὰ τὸν Πράσινον Λόφον, ἀνατολικῶς δὲ μετὰ τοῦ γαλλοτουρκικοῦ στρατεύματος παρὰ τὴν περιβολὴν Κανρομπέρ, βορείως τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγλοι διετέλουν ἐν ἐπικαμπῇ, εἶχον ὅμως τὸ μέγα μειονέκτημα, ὅτι τὸ πρὸ αὐτῶν ἔδαφος ἦτο θαμνῶδες, συνεπῶς ἐπιτρέπον τὴν προκεκαλυμμένην ρωσικὴν προχώρησιν.

Ἡ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Νοεμβρίου ρωσικὴ ἐπίθεσις ὑπεβοηθήθη τὰ μέγιστα, ὄχι μόνον σόγῳ τοῦ προκεκαλυμμένου ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ λόγῳ

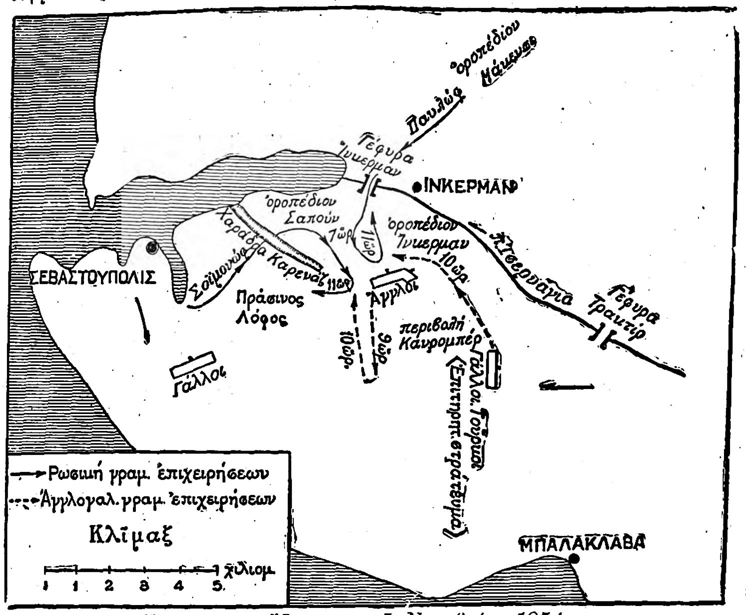

Ἡ μάχη τοῦ Ἴνκερμαν. 5 Νοεμβρίου 1854

τῆς πυκνοτάτης ὁμίχλης. Ἡ ἐκ Σεβαστουπόλεως ὅμως φάλαγξ, ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προχώρησίν της ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς χαράδρας, προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς, καὶ τοιουτοτρόπως περὶ τὴν 7ην ὥραν ἀμφότεραι αἱ φάλαγγες τῆς κυρίας ἐπιθέσεως συνηντήθησαν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Σαπούν, ὅπερ εἶχε πολὺ περιωρισμένην ἔκτασιν (χιλιομέτρου περίπου). Μόλα ταῦτα ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις εἶχεν ἀρχίσει ἀποφέρουσα λαμπρὰ ἀποτελέσματα, καθ' ὅσον αἱ ἀγγλικαὶ προφυλακαὶ αἰφνιδιασθεῖσαι εἶχον ἀρχίσει ὑποχωροῦσαι, αἱ δ' ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου ἀγγλικαὶ γραμμαὶ ἀμύνης ἐθερίζοντο ἤδη ὑπὸ πέντε ρωσικῶν πυρβολαρχιῶν (τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως τῶν Ἄγγλων οὔσης ἐλαχίστης), εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπήρχετο πλήρης ὑποχώρησις τῶν Ἄγγλων. Ἀλλ' ἐξαίφνης περὶ τὴν 10ην ὥραν ἤρχισαν καταφθάνουσαι ἐσπευσμένως γαλλικαὶ ἐνισχύσεις (δύο ταξιαρχίαι) ἐκ τοῦ ἐπιτηρητικοῦ στρατεύματος, σταλεῖσαι πρὸς τοὺς Ἄγγλους ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ στρατεύματος τούτου Γάλλου στρατηγοῦ Bosquet, ὅστις ἐνήργησεν ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ ἅμα ὡς ἀντελήφθη ὅτι ἡ κατὰ τοῦ ἐπιτηρητικοῦ στρατεύματος ἐκπεμφθεῖσα ρωσικὴ ἐπίθεσις ἦτο ἁπλῆ ἐπίδειξις καὶ ὅτι ἡ κυρία ἐξεπέμπετο ἐναντίον τῶν Ἄγγλων. Αἱ γαλλικαὶ αὗται ταξιαρχίαι, ἐπιτεθεῖσαι τότε κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν Ρώσων, μετέτρεψαν ἄρδην τὴν τακτικὴν κατάστασιν, καθ' ὅσον οἱ Ρῶσοι ἤρχισαν ὑποχωροῦντες ἀμέσως, καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθησαν οἱ Ἄγγλοι νὰ παραμείνωσι κύριοι τοῦ ὀροπεδίου Ἴνκερμαν. Αἱ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπιδεικτικαὶ ρωσικαὶ ἐπιθέσεις, ὡς ἦτο φυσικόν, δὲν ἐπέφερον τὸ ποθούμενον, καθ' ὅσον, ὄχι μόνον δὲν καθήλωσαν τὰς ἔναντι αὐτῶν ἀντιπάλους δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψαν ὅπως μέρος αὐτῶν ἀποσυρθῇ καὶ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Ἄγγλων, δῶσαν τοιουτοτρόπως τὴν νίκην.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ἴνκεστος (λατιν. incestus) *[Καν. Δικ.]*. Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ αἱμομιξία, ἤτοι κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν νῦν κρατοῦντα ἡ συνουσία μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων, ὡς καὶ ἀδελφῶν ἀμφιθαλῶν καὶ ἑτεροθαλῶν (βλ. λ. *γάμος*, *ἠθῶν* βλάβη, *κληρονομία* καὶ πατρικὴ ἐξουσία).

ἰνκόνιτο. Λέξις διεθνὴς ἐκ τῆς ἰταλικῆς incognito (καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ λατιν. incognitus, πρὸς τὸν ὁποῖον συγχέοντες προφέρουσί τινες *ἰνκόγκνιτο*), εἰδικῶς λεγομένη ἐπὶ ἐπισήμων προσώπων' ἀνεπισήμως, ἰδιωτικῶς (βλ. κατωτ.)' || κατ' ἐπέκτασιν ἐπὶ πράξεων ἃς ἐπιθυμεῖ τις νὰ μὴ γίνωσι γνωσταὶ ἢ ἀντιληπταί: «εὐεργετεῖ ἰνκόνιτο»' || ***ἰνκόνιτο*** (τὸ) ὡς οὐσιαστ. ἡ μυστικότης πράξεως ἢ ἐνεργείας τινὸς κλπ., ἢ ὑφ' ἣν κινεῖται ἐπίσημόν τι πρόσωπον (βλ. κατωτ.).

—*[Ἐγκυκλ.]* Τοῦ ὅρου *ἰνκόνιτο* γίνεται χρῆσις ὁσάκις ἐπίσημόν τι πρόσωπον (ἀρχηγὸς κράτους, πρίγκιψ κλπ.) διέρχεται διὰ χωρῶν, μεθ' ὧν δὲν εὑρίσκεται εἰς φιλικὰς σχέσεις, εἴτε μετακινεῖται δι' ἁπλῆν ψυχαγωγίαν ἢ ἐκ λόγων ὑγείας, χωρὶς νὰ φέρῃ τὰ διακριτικὰ αὐτοῦ σημεῖα καὶ ὑπὸ διάφορον ὄνομα. Τοῦτο δὲ οὐχὶ πρὸς ἐξαπάτησιν ἐπὶ τῆς ἐπισήμου ἰδιότητός του, ἀλλ' ὅπως ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς εἰς τὴν τάξιν του ὀφειλομένας τιμάς: «Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς (ἢ Α. Υ. ὁ πρίγκιψ) ... ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας ἰνκόνιτο ὑπὸ τὸ ὄνομα Χ... (ἢ πρίγκιψ Χ.)....».

Ἰνκορονάτα (Incoronata) *[Παραλ. Γεωγρ]*. Νῆσος τοῦ Ἀδριατικοῦ ἔχουσα μῆκος 13 μιλ. καὶ πλάτος μέγιστον μὲν μόλις $1^1/_2$ μιλ. καὶ ἐλάχιστον $^1/_{10}$ μιλ. Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς νήσου *Γκρόσα* διακοπείσης, ὅπως θὰ συμβῇ καὶ μὲ αὐτὴν ταύτην ὅταν θὰ καταταμῇ διαβιβρωσκομένων τῶν ἰσθμῶν της. Τὸ ὑψηλότερον σημεῖόν της *Βέλη Βρχτς* (Veli Vrch, ὑψόμ. 774 ποδ. πλάτ. $43^o50'$ Β μῆκ. $15^o17'$ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 2774: Groosa to Ziroma), ἑκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ σειρὰ κωνικῶν λοφίσκων προσομοιαζόντων αἰχμὰς διαδήματος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία της ὡς «ἐστεμμένης».

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἴνλαντσις (inlandsis) ἢ ***μεσόγειος παγετών***. *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ὅπερ δίδεται ὑπὸ τῶν Σκανδιναυῶν εἰς τὸ ἀπέραντον στρῶμα τοῦ πάγου, ὅπερ εἰς μερικὰς χώρας, καὶ ἰδίᾳ ἐν Γροιλανδίᾳ, καλύπτει τὰ παλαιότερα στρώματα τοῦ γηΐνου φλοιοῦ. Τὸ πάχος τοῦ στρώματος τούτου τοῦ πάγου δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 1000 μέτρα.

Ν. Ι. Σ.

Ἰνλὰρ *Κατραντζὶ* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν τῆς Γαλατίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Εἶναι σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν, πρὸς Ἄγκυραν, πρὸς Καλὲ Γκρότο, πρὸς Γόρδιον, πρὸς Σιβρὶ Χισσάρ, πρὸς Σεϊντῆ Γαζῆ, καὶ πρὸς Ἀμώριον (Τζιχὰν Μπεηλὶ)-Ἰκόνιον. Κεῖται παρὰ ταῖς ἀρχαίαις πόλεσι Βατεστῷ καὶ Ἀφραζείᾳ (Κιζὶλ Χισσάρ). Κατέστη γνωστόν, διότι ὑπῆρξε σταθμὸς διοικήσεως τῆς ἑλληνικῆς «Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας» ἀπὸ τῆς 14 Αὐγούστου 1921, καὶ ὁπόθεν ἡ στρατιὰ διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῆς κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Κεμὰλ πασᾶν τουρκικοῦ στρατοῦ, τεταγμένου ἐπὶ τῆς μετωπικῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Μπασρίκιοϊ (Α τοῦ Γορδίου) διὰ Γιλντὶζ δὰγ—Σαμπάντζας—Γαμποὺρ Ὀγλοῦ μέχρι τοῦ Καλὲ Γκρότο. Εἰς Ἰνλὰρ Κατραντζὶ μετετέθη ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς εἰρημένης στρατιᾶς ἐκ τοῦ Οὐζοῦμπεη, ὅπου κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ στρατηγεῖον αὐτῆς εἶχεν ὑποστῇ ἐπιδρομὴν τουρκικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ.

Ν.Κ.Σ.

Ἴνν *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ *Δουνάβεως* (βλ. λ.).

Ἴννα (Inna) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 848. Ἀνεκαλύφθη τὴν 5ην Σεπτεμβρίου 1915 ὑπὸ τοῦ Neujmin ἐν Σιμεΐς.

Σ.Π.

Ἰννοκεντία *μάρτυς*. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) ἐν Ἰταλίᾳ ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον, ἑορτάζεται ὡς πολιοῦχος τοῦ Rimini τὴν 16 Σεπτεμβρίου.

Ε. Γ. Π.

Ἰννοκέντιος *(ἅγιος)*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς μὲν ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφεται :—1) *Ἰννοκέντιος* ὁ μετὰ *Ἰσαύρου* (βλ. λ.) μαρτυρήσας, ἐν δὲ τῷ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς :—2) Ὁ ἐκ Χριστιανῶν γονέων ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 280 γεννηθείς, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 22 ἐτῶν συλληφθεὶς καὶ βασανισθείς. Τῷ 325 ἐγένετο ἐπίσκοπος ἐν Tortona ἀποθανὼν τῷ 347 (ἑορτὴ 17 Σεπτεμβρίου).—3) Ὁ *Α'*, πάπας *Ρώμης* ἑορταζόμενος τὴν 28 Ἰουλίου.—4) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Mans (Sarthe), ὅστις παρέστη εἰς τὰς ἐν Orléans συνόδους τοῦ 533 καὶ 541 καὶ ἀπέθανε τῷ 559 (ἑορτ. 19 Ἰουνίου).—5) Ὁ μετὰ 31 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Σιρμίῳ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Ἰουλίου.—6) Ὁ *Ε'*, πάπας *Ρώμης*, ἑορταζόμενος τὴν 22 Ἰουνίου.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰννοκέντιος**, πάπας ***Ρώμης***. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται δέκα καὶ τρεῖς πάπαι Ρώμης, οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἰννοκέντιος ὁ Α'*** (402—417). Ἐμπεποτισμένος ὑπὸ τῶν περὶ πρωτείου τοῦ Ρώμης ἀξιώσεων, ἐξεμεταλλεύετο πᾶσαν εὐκαιρίαν ἵνα ἐξασκήσῃ αὐτάς.

Ἰννοκέντιος Α'.

Ὅτε ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος τοῦ 417 κατεδίκασε τοὺς πελαγιανούς, ὁ Ἰννοκέντιος ἀνεγνώρισεν μὲν τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς ὡς συμφώνους τῇ διδασκαλίᾳ τῶν πατέρων, ὑπέδειξεν ὅμως ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ρώμης, ἵνα λάβωσι κῦρος αὐθεντικον. Ὁ Ἰννοκέντιος διὰ τοῦ Ὁνωρίου κατώρθωσε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δονατιστῶν, γράφων δὲ πρὸς διαφόρους ἐπισκόπους τῆς Δύσεως ἀπεδοκίμαζε τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμον τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικὸν ἐξήσκει τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπισκόπων Ἀνυσίου καὶ Ρούφου Θεσσαλονίκης, οὓς εἶχεν ἰδίους τοποτηρητὰς καὶ ληγάτους. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ Ἰννοκεντίου ἦσαν ὀδυνηρὰ ἕνεκα τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου (410). Γενόμενος μάρτυς τῆς καταστροφῆς καὶ λεηλασίας τῆς μεγάλης πόλεως, ἀπέθανε τὸν Μάρτιον τοῦ 417.

—2) ***Ἰννοκέντιος ὁ Β'*** (1130—1143). Εἶναι γνωστὸς ὡς καρδινάλιος προηγουμένων παπῶν, ἐξελέγη δὲ πάπας τῷ 1130, ὑποστηριχθεὶς ἐν τῷ θρόνῳ ἐναντίον τοῦ ἀντίπαπα Ἀνακλήτου τοῦ Β' ὑπὸ τοῦ Λωθαρίου, ὃν τῷ 1123 ἔστεψεν αὐτοκράτορα ἐν τῷ Λατερανῷ' ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεσχέθη νὰ πληρώνῃ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ἐτησίως 100 λίτρας ἀργύρου, τοῦτο δὲ οἱ πάπαι ἐξεμεταλλεύθησαν ἀκολούθως ὡς ἔνδειξιν ὑποταγῆς καὶ ὑποτελείας. Ἐν τούτοις ὁ Ἀνάκλητος ὑπεστηρίζετο ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῆς μερίδος αὐτοῦ, καίτοι δὲ τῷ 1135 ἀνεθεματίσθη ἐν τῇ ἐν Πίσῃ συνόδῳ, ἐξηκολούθει

Ἰννοκέντιος Β'.

νὰ μένῃ ἐν Ρώμῃ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1138. Ἡ μερὶς τοῦ Ἀνακλήτου ἐξέλεξε τότε τὸν Βίκτωρα Δ' ἀλλ' οὗτος μετὰ δύο μῆνας παρῃτήθη, ὁ δὲ Ἰννοκέντιος, κύριος τοῦ παπικοῦ θρόνου, ἑώρτασε τὸν θρίαμβον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ τῷ 1134, ἐν ᾗ ἀφώρισε τὸν ἡγεμόνα τῆς Σικελίας Ρογῆρον, ὑποστηρίξαντα τὸν Ἀνάκλητον. Ἐκτὸς τοῦ ἀναθέματος ὁ Ἰννοκέντιος προσωπικῶς ἐκίνησε καὶ πόλεμον κατὰ τοῦ Ρογήρου, ἀλλὰ δι' ἐνέδρας αὐτοῦ αἰχμαλωτισθεὶς ἐσώθη, ἀναγνωρίσας αὐτὸν ὡς βασιλέα τῆς Σικελίας. Ἐκίνησε πόλεμον καὶ κατὰ τῆς πόλεως Τίβολι, ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι διέστησαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἠρνήθησαν τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν, ἀνασυνέστησαν δὲ τὴν παλαιὰν γερουσίαν τῆς ρωμαϊκῆς ποτιτείας. Προῆλθεν εἰς πόλεμον καὶ κατὰ τοῦ Λουδοβίκου Ζ' τῆς Γαλλίας καὶ ὑπέβαλεν ὁλόκληρον τὴν χώραν ὑπὸ ἀπαγόρευσιν, ἀπέθανε δὲ τῷ 1143, διαρκοῦντος ἔτι τοῦ κατὰ τοῦ Λουδοβίκου πολέμου.

3) ***Ἰννοκέντιος Γ'*** (1198—1216). Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' (1179—1180) ἀναφέρεται ὁ ἀντίπαπας Καλλίξτου τοῦ Γ' καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', ὅστις, ὑπὸ ἀσημάντου μερίδος ἐν Ρώμῃ ἐκλεγείς, δὲν ἀνεγνωρίσθη, πολεμηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καθείρχθη ἔν τινι μοναστηρίῳ καὶ οὕτως ἔληξε τὸ μέγα σχίσμα τῶν παπῶν, διαρκέσαν ἐπὶ 21 ἔτη. Τὸ ὄνομα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ἀνήκει κυρίως εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Κελεστίνου († 1198), καρδινάλιον Λωθάριον, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 1161 καὶ τυχὼν παιδεύσεως ἐπιστημονικῆς, ἐξελέγη πάπας τῷ 1198. Ἰννοκέντιος ὁ Γ' εἶναι εἷς τῶν μεγίστων παπῶν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μετὰ Γρηγόριον τὸν Ἱλδεβράνδον καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Γ', ἐξυψώσας τὸ παπικὸν ἀξίωμα

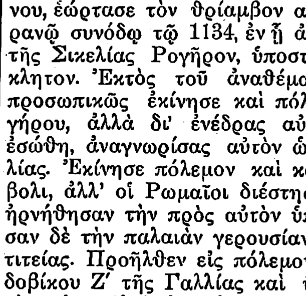

Ἰννοκέντιος Γ'.

Digitized by Google

εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ. Εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐξόχων αὐτοῦ προτερημάτων, μὴ ὑπολειπόμενος δὲ τοῦ Ἱλδεβράνδου κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεως, ἀλλ' ὑπερακοντίζων αὐτὸν κατὰ τὴν παιδείαν, τὴν ὀξύνοιαν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἠθικὴν ἁγνότητα, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἡ κυριαρχοῦσα παρ' αὐτῷ ἰδέα ἦτο, ὅτι ὁ πάπας εἶναι τοποτηρητὴς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· μόνη ἡ ἱερωσύνη ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ κοσμικὴ ἐξουσία, παρεισδύσασα διὰ τῆς ἁμαρτίας, δύναται ν' ἀσκηθῇ μόνον διὰ τῆς προνοίας τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Τὰς θεωρίας ταύτας ὁ Ἰννοκέντιος ἐστήριζεν ἐπὶ πλαστογραφιῶν καὶ παρερμηνειῶν τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, ἐντεῦθεν καὶ τὴν σημασίαν τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων ἐξεμηδένιζε καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὡς θεῖον προέτασσε παντὸς δικαίου καὶ ἑαυτὸν ἐθεώρει ὡς ἀρχηγὸν ζωῆς καὶ θανάτου τῶν δικαζομένων. Κατορθώσας νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ συνενώσῃ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἀποκτήσας δὲ καὶ τὴν ἀγάπην τῶν Ρωμαίων, πανταχοῦ ἐνεφανίσθη ὡς διαιτητὴς μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου. Οὕτως ἀπεδίωξεν ἐκ Ρώμης τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἄρχοντας. Ὄθωνα τὸν Δ΄ (1198—1218) τῆς Γερμανίας ἀναθεματίσας, περιώρισεν εἰς μόνα τὰ κληρονομικὰ δίκαια τοῦ Βράουνσβαϊγ, στέψας ὡς αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φρειδερῖκον τὸν Β΄ (1215—1250), μειράκιον ἤδη, ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον τῆς Γαλλίας νὰ δεχθῇ τὴν ἀπελαθεῖσαν αὐτοῦ σύζυγον (1201), κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας καὶ Πορτογαλλίας, Πέτρον καὶ Σάγχον, ἐξηνάγκασε τὸν δοῦκα τῆς Πολωνίας Λαδισλαῦον νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ ἁρπαγέντα κτήματα τῆς Ἐκκλησίας, συνεχώρησε τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας Χάκωνα, μὴ ἀναγνωρίσας τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου παρασχεθεῖσαν αὐτῷ ἄφεσιν καὶ ἐπὶ τέλους ἐν τῷ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννου πολέμῳ, ἐκσφενδονίσας (1209) κατ' αὐτοῦ καὶ παντὸς τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ τὴν ἀπαγόρευσιν, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ μετανοήσῃ καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ νὰ δεχθῇ ὡς δῶρον τὸ βασίλειον τῆς Ἀγγλίας (1213) καὶ ν' ἀποτίνῃ αὐτῷ ἐτησίως φόρον. Τὸ κορύφωμα τῆς παντοκρατορίας τοῦ Ἰννοκεντίου ἐπὶ τέλους ἐξεδηλώθη ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ ΙΒ΄ τῶν Λατίνων οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῷ 1215, ἐν ᾗ πλέον τῶν 1500 ἐπισκόπων, καρδιναλίων, ἡγουμένων καὶ ἀντιπροσώπων πάντων τῶν χριστιανικῶν κρατῶν ἐξέφραφαν τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ ὑπακοήν. Συνεπὴς εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ ὁ Ἰννοκέντιος, λάβρως καὶ ἀγρίως ἐπολέμησε τὰς διαφόρους αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς, ὡς τοὺς Ἀλβιγίους, Βαλδίους κλπ., ἀποφασίσας ἐν τῇ ἐν Λατερανῷ συνόδῳ ἵνα μηδαμῶς ὦσιν ἀνεκταὶ αἱ αἱρέσεις, ἀλλὰ καταβάλλωνται βίᾳ, καὶ τιθεὶς οὕτω τὰς βάσεις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἄγριος ἐδείχθη καὶ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, οὐ μόνον ἀπαγορεύσας τὴν εἰς τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα ἄνοδον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κωλύσας νὰ φέρωσι τὴν ἐνδυμασίαν τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ ἐμφανίζωνται κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα. Ὁ Ἰννοκέντιος ἐμόρφωσε καὶ τὸ παπικὸν δίκαιον καὶ τὸ τῶν δεκρεταλίων, διατάξας τὴν συλλογὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ Θ΄ αἰῶνος καὶ ἐπενεγκὼν τὴν ἑνότητα τοῦ συστήματος αὐτῶν. Ἀπέθανε τῷ 1216, ἐκδοὺς ἐπὶ τῆς παπωσύνης αὐτοῦ 5316 ἔγγραφα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hurter*, Gesch. d. Papsts Innoc. III (Hamb. 1841 καὶ 1843). — *Jorry*, Hist. du pape Innoc. III (Paris 1853).—*Böhringer*, d. Kirche Christ. τόμ. ε΄.—*Hefele*, Conc.-Gesch. τόμ. ε΄. — *Gregorovius*, Gesch. d. Stadt Rom im Mittelaltter, 5 τόμ. (1871).— *Wattenbach*, Gesch. d. röm. Papsthum's (Berlin 1876). *Migne*, Patrol. latin. τόμ. 214—217. — *Φιλ. Βαφείδου*, Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. 2. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα (Θεσσαλ. 1929).

4) ***Ἰννοκέντιος ὁ Δ΄*** (1243 — 1254). Διαδεχθεὶς Κελεστῖνον τὸν Δ΄, ἠκολούθησε τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰννοκεντίου Γ΄ κηρυχθεὶς ἄσπονδος ἐχθρὸς Φρειδερίκου τοῦ Β΄ τῆς Γερμανίας. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τῷ ὑπερεκατονταετεῖ τῶν παπῶν πρὸς τοὺς Χοενστάουφεν τῆς Γερμανίας, μάτην ὁ Φρειδερῖκος προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Ἰννοκέντιον ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ ἀφορισμοῦ, τοῦ ἐπιβληθέντος αὐτῷ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θ΄ διὰ τοῦτο κατώρθωσε νὰ διεγείρῃ ταραχὰς ἐν Ρώμῃ, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ἰννοκέντιος φυγὼν εἰς Λυὼν συνεκάλεσε τῷ 1245 τὴν ΙΓ΄ παρὰ Λατίνοις οἰκουμενικὴν σύνοδον. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ παρέστησαν καὶ οἱ Λατῖνοι πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καὶ Ἀκυληίας, ὡς καὶ Βαλδουίνος ὁ Β΄, μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων ζητημάτων προεῖχεν ἡ στάσις Φρειδερίκου κατὰ τοῦ παπισμοῦ, ἐφ' ᾧ ἐν τῇ τρίτῃ συνεδριάσει ἐπανελήφθη ὁ κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸς ὡς ληστοῦ, διώκτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱρετικοῦ, ἐκηρύχθη δ' ἅμα οὗτος ἀνάξιος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος καὶ ἔκπτωτος. Τὸ μῖσος τοῦ Ἰννοκεντίου κατὰ τῶν Χοενστάουφεν διετηρήθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον Φρειδερίκου (1250), διότι ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην πομπωδῶς τῷ 1253, μετὰ ἓν ἔτος ἀφώρισε καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φρειδερίκου Κονράδον τὸν Δ΄, ἐκίνησε δ' ἅμα τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κονραδίνου. Τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ ὁ Ἰννοκέντιος ἐπεδείξατο καὶ πρὸς διαφόρους ἄρχοντας τῆς Εὐρώπης καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Κολομάν, ὃν προέτρεπεν εἰς ἀποδοχὴν τοῦ παπισμοῦ. Σφοδρὸς πόλεμος ἀνεδείχθη καὶ κατὰ τῶν αἱρέσεων, συστήσας διάφορα δικαστήρια, προδρόμους τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἐπιβαλὼν δὲ φόρους δυσβαστάκτους, ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ δαπανῶν, ἐφελκύσατο τὴν δυσμένειαν πολλῶν. Ὁ Ἰννοκέντιος θεωρεῖται καὶ ὡς εἰσαγαγὼν πρῶτος τὸ «χρυσοῦν ῥόδον».

Ἰννοκέντιος ὁ Δ΄.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Roumer*, Ges. d. Hohenstaufen (Leips. 1858). — *Cherrier*, Hist. de la lutte d. Papes et d. Empereurs (Paris 1858).—*S. Gervais*, Les Croissades (Paris 1860).— *Hefele*, Con-Gesch. τόμ. Ε΄. — *Hergenröther*, K— Gesch. τόμ. Β΄ κτλ.

— 5) ***Ἰννοκέντιος ὁ Ε΄*** (1276) Ἐξελέγη πάπας μετὰ τὸν θάνατον Γρηγορίου τοῦ Ι΄, ἀφοῦ προηγουμένως διεκρίθη ἐπὶ διαφόροις ἀξιώμασι. Ἐν τῇ παπωσύνῃ αὐτοῦ ἐπεδείξατο ζῆλον ὑπὲρ εἰρηνεύσεως τῶν δύο ἐν Ρώμῃ πολιτικῶν μερίδων, τῶν Γιβελλίνων καὶ Γουέλφων, ὡς καὶ διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Ἀράβων καὶ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Παλαιστίνης, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ψευδῆ ἕνωσιν, προκληθεῖσαν διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ι΄, ἀποθανὼν τῷ 1276. Ὁ Ἰννοκέντιος ἔγραψε διάφορα συγγράμματα καὶ ὑπομνήματα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου.

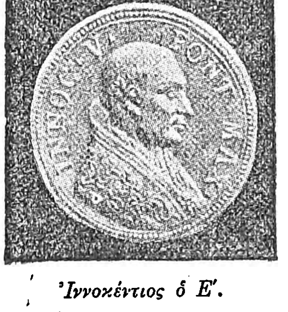

Ἰννοκέντιος ὁ Ε΄.

— 6) ***Ἰννοκέντιος ὁ ΣΤ΄*** (1357—1362). Ἐξελέγη πάπας τῷ 1352 μετὰ τὸν θάνατον Κλήμεντος τοῦ Ζ΄, τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἔχων ἐν Ἀβινιῶνι, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1304 — 1377 μετετέθη ὁ παπικὸς θρόνος, ἀρξαμένης τῆς ἑβδομηκονταετοῦς βαβυλωνιακῆς ἐξορίας τῶν παπῶν ἐν Ἀβινιῶνι, ἐγένετο δὲ εἷς τῶν ἐπισημοτέρων παπῶν τῆς ἐποχῆς, εἰσαγαγὼν πειθαρχικὰς μεταρρυθμίσεις, περιορίσας τὰ μεγάλα εἰσοδήματα τῶν κληρικῶν καὶ πολεμήσας τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς παπικῆς αὐλῆς. Ὁ Ἰννοκέντιος εἰργάσθη καὶ πρὸς συμφιλίωσιν τοῦ Ἰωάννου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Ἐδουάρδου τῆς Ἀγγλίας, συνήνωσε τοὺς Βενετοὺς καὶ Γενουαίους κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἀνεθεμάτισε Πέτρον τὸν Σκληρὸν τῆς Καστιλίας, ὡς δηλητηριάσαντα τὴν σύζυγον αὐτοῦ. Τὸν Κάρολον Δ΄ τῆς Γερμανίας, ὁρκισθέντα ὅτι δὲν θὰ προσβάλῃ τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας, ἔστεψεν αὐτοκράτορα τῷ 1355, κατὰ παράκλησιν δ' αὐτοῦ διωργάνωσε τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας λόγχης. Ὁ Ἰννοκέντιος εἶχε πολλὰς σχέσεις πρὸς τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς καὶ δὴ τὸν Πετράρχην, κατεφέρετο κατὰ τῶν ἐπαιτικῶν ταγμάτων διὰ τὸν βίον αὐτῶν καὶ ἀπέθανε τῷ 1362.

Ἰννοκέντιος ὁ ΣΤ΄.

—7) ***Ἰννοκέντιος ὁ Ζ΄*** (1404—1406). Ἐξελέγη πάπας τῷ 1404 ὑπὸ τῶν καρδιναλίων, ἀντίπαπα ὄντος Βενεδίκτου τοῦ ΙΓ΄. Πρὸς ἄρσιν τοῦ παπικοῦ σχίσματος, ἀμφότεροι εἰργάσθησαν ἀλλ' ἀνειλικρινῶς, ἑκατέρου ἐπιρρίπτοντος τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὸν ἕτερον. Ἕνεκα στάσεως προκληθείσης ἐν Ρώμῃ τῷ 1405 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλαῦου ὁ Ἰννοκέντιος μετέθεσε τὴν ἕδραν αὐτοῦ εἰς Βιτέρβο, ἀλλ' ἐκεῖθεν ἀνακληθεὶς τῷ 1406 εἰς Ρώμην, ἀνεθεμάτισε καὶ ἀνεκήρυξεν ἔκπτωτον τῆς βασιλείας τὸν Λαδισλαῦον, μετ' ὀλίγον ὅμως συνεχώρησεν αὐτὸν καὶ ἀνεκήρυξε προασπιστὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἰννοκέντιος χαρακτηρίζεται ὡς αὐστηρὸς τὰ ἤθη, πολέμιος τῆς σιμωνίας καὶ τοῦ ἀκολάστου βίου τῶν κληρικῶν, φίλος τοῦ νεπωτισμοῦ, ἀσχολούμενος περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἐπιδειξάμενος φιλάνθρωπα αἰσθήματα πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, ὅτε Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος (1391—1425) πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Βαγιαζὴτ ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου περιῆλθε τὴν Εὐρώπην ἐπιζητῶν βοήθειαν. Ἀπέθανε τῷ 1406.

—8) ***Ἰννοκέντιος ὁ Η΄*** (1484—1492). Διάδοχος Σίξτου τοῦ Δ΄, ἐκμεταλλευόμενος τὸν παπικὸν θρόνον ὑπὲρ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ ζῶν βίον ἀκόλαστον καὶ διεφθαρμένον. Οὗτος εἰσήγαγε τὰς κατὰ τῶν γοήτων καὶ μάγων δίκας, ἐν συνδέσμῳ δὲ μετὰ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων ἐνήργει πρὸς διατήρησιν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πολιτικῆς καταστάσεως. Ἀποτυχὼν νὰ συνενώσῃ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμόνας κατὰ τῶν Τούρκων, χάριν προσφορᾶς 40 000 δουκάτων ἐτησίως προσέλαβε τὸν ἀδελφὸν τοῦ Βαγιαζὶτ Δζέμ, ὃν ἐπὶ τέλους ἐδηλητηρίασεν. Ἀπέθανε τῷ 1492 καταλιπὼν 16 τέκνα, διὸ καὶ ἐπωνομάσθη «πατὴρ τῆς πατρίδος» κατὰ τὸ δι' αὐτὸν ποιηθὲν ἐπίγραμμα. Ὁ Ἰννοκέντιος διεκρίνετο ἅμα καὶ διὰ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ραδιουργίας. Τῷ 1489 ἀνεθεμάτισε τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Φερράντην καὶ ἐστέρησε τοῦ θρόνου, τῷ 1486 ἐξέδωκε τρεῖς βούλλας παρέχων τῷ Ἐρρίκῳ Ζ΄ τῆς Ἀγγλίας τὸν βασιλικὸν στέφανον, ἐνίσχυσε τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν, ἀναγνωρίσας τῷ 1487 πρῶτον ἱεροεξεταστὴν τὸν Τορκουεμάδαν, ἐπολέμησεν ἀγρίως τοὺς Βαλδίους καὶ συνεκέντρωσε στρατὸν ἐκ 10.000 ἐναντίον τῶν διαφόρων αἱρέσεων καὶ ἐν λιτανείᾳ θριαμβευτικῇ παρέλαβε τὴν παρὰ τοῦ Βαγιαζὶτ ἀποσταλεῖσαν λόγχην, δι' ἧς δῆθεν ἐλογχίσθη ὁ Χριστὸς (1492). Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰννοκεντίου τὰ πάντα ἦσαν ὤνια, τὸ Βατικανὸν δὲ κατέστη ἕδρα πάσης διαφθορᾶς, τελουμένων ἐν αὐτῷ τῶν γάμων τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐγγόνων. Ἀπέθανε τῷ 1492.

Ἰννοκέντιος ὁ Η΄.

—9) ***Ἰννοκέντιος Θ΄*** (1591). Διαχειρισθεὶς πρὸ τῆς παπωσύνης αὐτοῦ διάφορα ἀξιώματα, συμμετασχὼν δὲ καὶ ἐν τῇ ἐν Τριδέντῳ συνόδῳ καὶ χρηματίσας μέλος τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἀνυψώθη εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῷ 1591, ἐνεργείαις τῶν Ἱσπανῶν καρδιναλίων. Ἡ παπωσύνη αὐτοῦ εἶναι πτωχὴ εἰς σημαντικὰς ἐνεργείας καὶ διήρκεσε δύο μόνον μῆνας.

Ἰννοκέντιος Θ΄.

—10) ***Ἰννοκέντιος Ι΄*** (1644—1655). Γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Baptista Pamphili, ἐξελέγη πάπας τῷ 1644, τῇ συνεργείᾳ τοῦ καρδιναλίου Βαρβερίνη. Εἶναι ἐπίσημος διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ κατὰ τῆς Γαλλίας, τῆς Πάρμας καὶ τῆς Ἱσπανίας. Ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἐν Βεστφαλίᾳ εἰρήνης, ἐκδοὺς βούλλαν κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῶν προτεσταντῶν, καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἰανσενιστάς. Ἀπέθανε τῷ 1655.

Ἰννοκέντιος ὁ Ι΄.

—11) ***Ἰννοκέντιος ὁ ΙΑ΄*** (1676—1689). Ἐξελέγη πάπας εἰς διαδοχὴν Κλήμεντος τοῦ Ι΄, διενήργησε δὲ μετ' ἐπιτυχίας τὴν μεταρρύθμισιν καὶ διόρθωσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀνυψώσας τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, πολεμήσας τὸν νεπωτισμόν, περιορίσας τὰς χειροτονίας τῶν ἀναξίων, κηρυχθεὶς κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν καὶ ὑποστηρίξας τὸν λαὸν κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν θεομηνίαν τῷ 1686. Ὁ Ἰννοκέντιος κατεδίκασε καὶ 65 θέσεις τῆς διδασκαλίας τῶν Ἰη-

Ἰννοκέντιος ὁ ΙΑ΄.

Digitized by Google

σουϊτῶν, καίτοι πρὸς ἐξιλέωσιν αὐτῶν ἐπολέμησε τὸν Μολῖνον. Ὁ πάπας οὗτος, ἐκτὸς τοῦ πολέμου κατὰ Ἰακὼβ Β΄ τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἐπίσημος διὰ τὸν κατὰ Λουδοβίκου ΙΔ΄ τῆς Γαλλίας, ὅστις ἠξίου νὰ νέμηται τὰ εἰσοδήματα τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν. Ἀλλὰ τοῦ πάπα ἀντιστάντος σθεναρῶς, ὁ Λουδοβῖκος ἐκυρίευσε τὴν Ἀβινιῶνα καὶ τῷ 1681 συνεκάλεσεν ἐν Παρισίοις σύνοδον, ἐν ᾗ διὰ τοῦ Βοσσουέτου ἐξεδόθησαν αἱ 4 περίφημοι προτάσεις τοῦ γαλλικανοῦ κλήρου κατὰ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα. Ὁ πάπας τότε κατέκαυσεν αὐτὰς δημοσίᾳ καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Λουδοβῖκον (1685) νὰ ἄρῃ τὸ διάταγμα τῆς Νάντης καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν κατὰ τῶν Οὐγενόττων διωγμόν. Ἰννοκέντιος ὁ ΙΑ΄ ἐδοξάσθη καὶ ἐπὶ τῇ διασώσει τῆς Βιέννης πολιορκηθείσης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Τούρκων Καρᾶ Μουσταφᾶ τῷ 1683 καὶ ἀπέθανε τῷ 1689.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gérin*, Le Pape Innoc. XI et le siège de Vienne ἐν «Revue d. Questions Hist.» 39 (1886). — *K.-G. Schröckh*, Seit d. Reform. τόμ. 6.—*Macaulay*, The History of England τόμ. Β΄.—*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλ. ἱστ., τόμ. 3. σελ. 280 καὶ 343 καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*. Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρώμης σελ. 192.

—12) ***Ἰννοκέντιος ὁ ΙΒ΄*** (1691—1700). Ἐξελέγη πάπας τῷ 1691 καὶ εἶναι ἐπίσημος διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ νεπωτισμοῦ καὶ τῆς πωλήσεως τῶν ἀξιωμάτων, τῆς χρήσεως φενάκης ὑπὸ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν παιγνιοχάρτων, τὴν εἰσαγωγὴν πειθαρχίας ἐν ταῖς μοναῖς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ πτωχὰ καὶ ὀρφανά, χάριν τῶν ὁποίων ἵδρυσεν ἐν τῷ Λατερανῷ ἰδιαίτερον τμῆμα, ὀνομασθεὶς «πατὴρ τῶν πτωχῶν». Συντῆς Οὐνίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ ἵδρυσε τῷ 1721 τὴν ἐπείᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ΄ ἀνακλήσεως τῶν κατὰ τοῦ παπισμοῦ διαταγμάτων καὶ τῶν 4 προτάσεων τοῦ γαλλικανικοῦ κλήρου, ὁ Ἰννοκέντιος ἐξέδωκε τῷ 1694 διάταγμα, ἀπαγορεύων ἀπολύτως τὴν χρῆσιν τῶν προτάσεων τούτων, τῷ 1699 κατεδίκασεν 23 ἄρθρα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Φενελόν, ἐπανέλαβε τὴν καταδίκην τῶν Ἰανσενιστῶν καὶ ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ τοῦ Κάρλοβιτς, τῷ 1698, ἑώρτασε τὸν ἰωβιλαῖον τοῦ 1700 καὶ ἀπέθανε τῷ ἰδίῳ ἔτει.

Ἰννοκέντιος ὁ ΙΒ΄.

—13) ***Ἰννοκέντιος ΙΓ΄*** (1721—1724)· Ἐξελέγη πάπας εἰς διαδοχὴν Κλήμεντος τοῦ ΙΑ΄. Ἐπανήγαγε τὸν νεπωτισμόν, ἐβοήθησε τὴν Μάλταν πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς καὶ τοὺς Ἐνετοὺς ἐν τῷ κατ' αὐτῶν πολέμῳ καὶ ἀνεδείχθη ἐχθρὸς τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἐπικρατήσεως τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐδέχθη καὶ περιεποιήθη ἐπὶ χρήμασι τὸν μνηστῆρα τοῦ θρόνου Ἰάκωβον τὸν Γ΄, πρὸς διάδοσιν δὲ ἐπισκοπὴν Φογάριδ. Ἀπέθανε τῷ 1724.

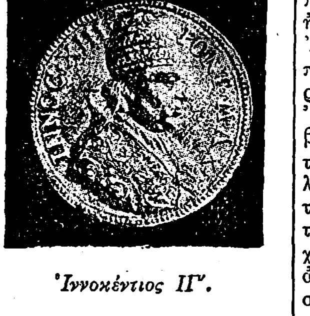

Ἰννοκέντιος ΙΓ΄.

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

—**Ἰννοκέντιος.** Νομοδιδάσκαλος ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ΄ μ. Χ. αἰῶνος, πάππος τοῦ Χρυσανθίου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Εὐναπίου (Βίοι Σοφιστ. 500) ὡς πλουσιώτατος καὶ ἔνδοξος, τοῦ ὁποίου συγγράμματα λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ διεσῴζοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Εἶχε νομοθετικὴν ἐξουσίαν «παρὰ τῶν τότε βασιλευόντων ἐπιτετραμμένος τό τε ἐξεταστικὸν καὶ βαθὺ τῆς γνώμης ἑρμηνεύων». Π. Ν. Π.

—**Ἰννοκέντιος.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου Α΄ τοῦ Δικόρου (491—518). Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Μακεδονίαν Βουλγάρων τῷ 499. Ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἄριστον, προσβαλὼν τοὺς Βουλγάρους ἐπιστρέφοντας διὰ Θρᾴκης, ὑπέστη δεινὴν ἧτταν, καθ' ἣν ἔπεσαν τρεῖς στρατηγοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰννοκέντιος. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰννοκέντιος.** Στρατηγὸς Βυζαντινός. Συμμετέσχεν, ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἱππικοῦ, εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου (536). Ν. ΚΛΣ

ἶννος (ὁ)· ἕτερος τύπος τοῦ *γίννος* (βλ. λ.).

Ἰννουΐ (Inouits). Τὸ ἐγχώριον ὄνομα τῶν Ἐσκιμώων τῆς δυτικῆς Ἀλάσκας καὶ τῶν Ἀλεουτῶν νήσων (βλ. λ. *Ἐσκιμῶοι*).

Ἴννς (Innes), ***Ἀρθοῦρος - Ντόναλδ.*** Σύγχρονος Ἄγγλος λόγιος καὶ ἱστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1863 Μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε: «Προφῆται καὶ ἀοιδοί» (1893), «Μεταφράσεις ἐξ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν» (1894), «Ἡ Ἀγγλία καὶ οἱ ἀντίπαλοί της κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα» (1895), «Ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τοὺς Τυδώρ», «Σύντομος ἱστορία τῶν Ἄγγλων ἐν Ἰνδίαις», «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» (1907), «Βιομηχανικὴ ἐξέλιξις τῆς Ἀγγλίας», «Ἱστορία τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους» καὶ «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας» (1913)

—**Ἴννς** (Inness), ***Γεώργιος.*** Ἀμερικανὸς ζωγράφος (1825—1894). Παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Εὐρώπῃ καὶ κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀπέβη ὑπέροχος τεχνίτης τοῦ τοπίου. Πρὸ παντὸς ὑπῆρξε ζωγράφος τοῦ ἀφθόνου φωτός. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Δύσις ἡλίου» «Ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ρώμης», «Ἡλιόλουστος φθινοπωρινὴ ἡμέρα», «Ὁ ἥλιος κεκαλυμμένος ὑπὸ τῶν νεφῶν», «Ἀνατολὴ ἡλίου», «Θερινὸν ἀπόγευμα», «Καταιγίς», «Λυκαυγές», «Οἱ καταρράκται τοῦ Νιαγάρα» κ. ἄ.

Ὁ υἱός του *Γεώργιος*, ἐπίσης ζωγράφος, συνέθεσε καὶ ἐξέθεσεν ἀρκετοὺς πίνακας εἰς τὸ Σαλὸν τῶν Παρισίων. Μ. Ν. Δ.

Ἴννσμπρουκ (Innsbruck) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστρίας, πρωτεύουσα τοῦ Τυρόλου, κειμένη εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἴνν καὶ Ζίλ, εἰς ὕψος 574 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, εἰς ἀπόστασιν 385 χλ. ΝΔ τῆς Βιέννης καὶ 120 χλμ. νοτίως τοῦ Μονάχου. Πληθυσμὸς 56.401, μετὰ δὲ τῶν προαστείων Βίλτεν, Πράδλ, Χέττινγκ καὶ Μύλαμ 67.831 (1923). Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν ἐπὶ τῆς κεντρικῆς γραμμῆς Κουφστάϊν — Μπρέννερ, ἐπίσης δὲ σταθμὸς ἀεροπορικός. Τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἀρχαιοτέρας ἱδρύσεως, ἔχει στενοὺς καὶ γραφικοὺς δρόμους, ἐνῷ εἰς τὴν νεωτέραν ἐπέκτασιν ὑπάρχουν εὐρεῖαι λεωφόροι καὶ ἀξιόλογοι οἰκοδομαί. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν προαστείων ἐκεῖθεν τοῦ Ἴνν ἐπιτυγχάνεται διὰ τεσσάρων γεφυρῶν. Τὸ Ἴννσμπρουκ εἶναι ἕδρα τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς διαίτης τοῦ Τυρόλου, ἔχει δὲ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λεοπόλδου-Φραντζές, ἱδρυθὲν τῷ 1763 (1650 φοιτηταὶ τῷ 1925), βιβλιοθήκην μὲ 360.000 τόμους καὶ 1150 χειρόγραφα, διδασκαλεῖον, κρατικὴν ἐπαγγελματικὴν σχολήν, ἐμπορικὴν ἀκαδημίαν, ἐφετεῖον, ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἐπιμελητήριον, βοτανικὸν κῆπον, κρατικὸν θέατρον, τὸ Φερδινάνδειον μουσεῖον. Ἔχει ἀρκετὰ ἀκμαίαν βιομηχανίαν, ἰδίᾳ μεταλλουργίας, ὀρειχαλκουργίας, ὑφαντουργίας καὶ ὑαλουργίας μετὰ ζωγραφικῆς διακοσμήσεως. Σημαντικὸν πλοῦτον ἀποφέρει ἡ ἐπίσκεψις τῶν ξένων διὰ τὸ ἀξιοθέατον τῶν ἐν τῇ πόλει μνημείων καὶ κυρίως διὰ τὰς περὶ αὐτὴν φυσικὰς καλλονάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ὄρος Ἰζέλ (ὑψ. 750 μ.) καὶ τὸ Μέσον ὄρος, παρὰ τὴν μικρὰν λίμνην Λάνς, εἰς ἣν ὁδηγεῖ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος ἐκ τῶν προπόδων τοῦ Ἰζέλ. Περιφανέστερον ἐκ τῶν μνημείων τῆς πόλεως εἶναι ἡ φραγκισκανικὴ ἢ αὐλικὴ ἐκκλησία, ρυθμοῦ ἀναγεννήσεως, κτισθεῖσα τῷ 1553—1560. Ἐν τῷ ναῷ εὑρίσκεται τὸ περίφημον ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α΄ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, μὲ τρία ἀλλεπάλληλα βάθρα, ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου Κολέν. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μνημείου ὁ ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος, γονυκλινοῦς, εἰς στάσιν προσευχῆς. Αἱ τέσσαρες πλευραὶ αὐτοῦ κοσμοῦνται διὰ τῶν ἀλληγορικῶν παραστάσεων τῆς δικαιοσύνης, τῆς σωφροσύνης, τῆς ἰσχύος καὶ τῆς μετριοφροσύνης, ὡς καὶ δι' 24 ἀναγλύφων ἀπεικονιζόντων σκηνὰς ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἐξαίρετον τῆς παραδόσεως τῆς Παδούης, τῷ 1509. Περὶ τὸ μνημεῖον 28 ὀρειχάλκινα ἀγάλματα ἡρώων. Ἐν τῷ ναῷ ἐπίσης τὸ *ἀργυροῦν παρεκκλήσιον*, ὀνομαζόμενον οὕτως ἐκ τοῦ ἀργυροῦ ἀγάλματος τῆς Παρθένου, ἐπὶ βωμοῦ ἐξ ἐβένου, τὸ μνημεῖον τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου Β΄, ἔργα ὁμοίως τοῦ Κολέν. Ἄλλα ἀξιοθέατα εἶναι τὸ ἀνάκτορον Φύρστενμπουργ μὲ τὴν περίφημον χρυσῆν στέγην, τὸ μέγαρον τῆς διαίτης (1728) καὶ τὸ μνημεῖον τῶν κατὰ τὸν πόλεμον 1796—1809 πεσόντων Τυρολέζων.

Ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Ἴννσμπρουκ, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ τοῦ Μπρέννερ, ἡ περὶ τὴν πόλιν περιοχὴ ἐχρησιμοποιήθη ὡς κυρία βάσις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Τὸ ὄρος Ἰζέλ ὑπῆρξε θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων τῶν Τυρολέζων, ὑπὸ τὸν Χόφερ, κατὰ τῶν Γάλλων καὶ Βαυαρῶν, παρ' ὧν, μετὰ δύο νίκας κατ' αὐτῶν, ἡττήθησαν τελικῶς τῷ 1809, ὅτε καὶ παρεχωρήθη τὸ Τυρόλον εἰς τὴν Βαυαρίαν, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πρεσβούργου. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τῷ 1918, τὸ Ἴννσμπρουκ κατελήφθη ἐπὶ βραχὺ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Θ. Κ.

Ἴνταλ κοιλὰς (Innthal) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἐγγαδίνη* κοιλάς.

ἰνοβλάστη (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ κύτταρον τοῦ ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὅπερ παράγει τὰ συνδετικὰ φυμάτια τῆς μεσοκυτταρίου οὐσίας. Ἡ ἰνοβλάστη καλεῖται καὶ *ἰνοκύτταρον*. Δ. Ν. Π.

Ἰνοβράτσλαβ (Inowrazlaw γερμ. Hohencalza) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ τῆς Ποσνανίας. Κάτοικοι 25.000. Ἦτο παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ πολωνικοῦ παλατινάτου καὶ ἔχει ἐρείπια ἐκκλησίας τοῦ Θ΄ αἰῶνος. Σήμερον εἶναι τὸ κέντρον τῆς Κουζιαβίας, μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων εἰς σῖτον περιοχῶν τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ σιδήρου καὶ ἀγορὰν κτηνῶν καὶ ἵππων. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τοῦ 1772 μέχρι τοῦ 1919. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς 9ης γερμανικῆς στρατιᾶς κατὰ τῆς Β. Πολωνίας. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται μεταλλεῖα ἅλατος καὶ ἰωδιοβρωμιοῦχα λουτρά. Μ. Δ. Β.

ἰνοζινικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]. Νουκλεϊνικὸν ὀξὺ* τοῦ τύπου $C_{10}H_{18}N_4PO_8$, συνιστάμενον ἐξ ὑποξανθίνης, d-ριβόζης καὶ φωσφορικοῦ ὀξέος. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐκχύλισμα τοῦ κρέατος. Σ. Γ.

ἰνοΐνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *φιβροΐνη*.

ἰνόκαρπος (ὁ) (Inocarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δαλβεργιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ρητινώδη μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη μικρὰ κατὰ στάχυας διατεταγμένα. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ὠκεανίαν. Δ. Ν. Π.

ἰνοκελλία (ἡ) (Inocellia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ραφιδιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Δ. Ν. Π.

ἰνοκυστικὸς *ὄγκος [Ἰατρ.]*. Ὄγκος συνιστάμενος ἐξ ἰνώδους συνθετικοῦ ἱστοῦ, περιέχων καὶ κυστικοὺς χώρους ἐν ἑαυτῷ. Εἶναι νεόπλασμα καλόηθες, ἀλλὰ δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς σάρκωμα. Δ. Χ. Κ.

ἰνολίπωμα (τὸ) *[Ἰατρ.]* Μεικτὸς καλοήθης ὄγκος ἀποτελούμενος ἐξ ἰνώδους καὶ λιπώδους ἱστοῦ. Δ. Χ. Κ.

ἰνολυτικὸς —ή, —όν. *[Φαρμ.]* Λέγεται ἐπὶ τῶν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, αἵτινες ἐπενεργοῦν διαλυτικῶς ἐπὶ τῶν ἰνῶν. Ἰνολυτικὴν ἐνέργειαν ἔχουν ὡρισμέναι φαρμακευτικαὶ οὐσίαι, (ὅπως εἶναι τὰ ἰωδοῦχα καὶ ἰδίως ἡ θεοσαμίνη), ἐπὶ τοῦ ἰνώδους ἱστοῦ καὶ μάλιστα τοῦ παθολογικῶς ἀναπτυχθέντος, συντελοῦσαι εἰς τὴν διάλυσιν καὶ ἐξάλειψιν παντὸς ἐν γένει νεοπλάστου ἰνώδους ἱστοῦ ἢ σκληρίας καὶ ἰδίως οὐλῶν.

ἰνομύωμα (τὸ) *[Ἰατρ.]*. Νεόπλασμα ἀποτελούμενον ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ μετὰ λείων μυϊκῶν ἰνῶν. Συνηθεστέρα ἕδρα αὐτοῦ εἶναι ἡ μήτρα, πολὺ δὲ σπανιώτερον ἀπαντᾶται κατὰ τὸ ἔντερον. Εἶναι ὄγκος καλοήθης, ἀλλ' οὐχ ἧττον δύναται ν' ἀποβῇ κινδυνώδης. Κατὰ τὴν κλιμακτηρικὴν ἡλικίαν τὸ ἰνομύωμα τῆς μήτρας παύει πολλάκις αὐξανόμενον ἢ καὶ ἐλαττοῦται ὡς πρὸς τὸν ὄγκον. Πολλάκις ἐπικίνδυνα φαινόμενα ἐξ αὐτοῦ (αἱμορραγίαι, πίεσις παρακειμένων ὀργάνων) ἀναγκάζουσιν εἰς χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, ἥτις σπανίως περιορίζεται εἰς ἀφαίρεσιν μόνου τοῦ ὄγκου, συνήθης δὲ εἶναι ἐξαίρεσις ὅλης τῆς μήτρας. Αἱ ἀκτῖνες Röntgen, ὡς καὶ τὸ ράδιον, ἐφαρμόζονται ὡσαύτως ἐπωφελῶς ἐπὶ τοῦ ἰνομυώματος τῆς μήτρας. Δ. Χ. Κ.

Ἴν-Ὀνοῦ (In-Eunu) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου δήμου τῆς ὑποδιοικήσεως Σογιούτ, ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Μπιλετζίκ, εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. ΝΔ. τῆς πόλεως Σογιούτ, 32 χιλμ. Ν τοῦ Μπιλετζὶκ καὶ 50 ΝΑ τῆς Προύσης. Ἔχει περὶ τὰς 4 χιλιάδας κατοίκων, ἁπάντων Μουσουλμάνων, ἐν οἷς περιλαμβάνονται πολλοὶ Κιρκάσιοι, Τάταροι καὶ Τουρκοκρῆτες ὁμιλοῦντες καὶ τὴν ἑλληνικήν. Τὸ Ἴν-Ὀνοῦ κεῖται εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἐπικτήτου Φρυγίας, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου εἰς τὸν Ἐρτογρούλ, πατέρα τοῦ σουλτάνου Ὀσμάν, ὡς φέουδον πρὸς ἀμοιβὴν τῶν παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἀγώνων του ὑπὲρ τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους.

Ἡ λέξις *ἴν* εἶναι ἀρχαία τουρκική, σημαίνουσα σπήλαιον χρησιμεῦον ὡς φωλεὰ ἀγρίων ζώων· *Ἴν-Ὀνοῦ* δὲ σημαίνει «τὰ πρὸ τοῦ σπηλαίου» (ἢ «τῶν σπηλαίων»). Τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰ παρὰ τὴν πολίχνην ὑπάρχοντα πολλὰ καὶ ἄβατα σπήλαια. Ν. Μ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Τὸ *Ἴν-Ὀνοῦ* εὑρισκόμενον ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Σαρὶ-Σοῦ (Ἕρμου), παραποτάμου τοῦ Πουρσὰκ (Θύμβρου) καὶ ἐγγὺς καὶ νοτίως τῆς περιφήμου στενωποῦ τοῦ Καρᾶ-Σοῦ, δι' ἧς διέρχονται καὶ πρὸς ἣν συγκλίνουσιν αἱ ὁδεύσεις ἀπὸ Κιουταχείας, ἀπὸ Ἀγκύρας - Ἐσκὶ Σεχίρ, ἀπὸ Προύσης, καὶ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως - Νικομηδείας, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Χαϊδὰρ πασᾶ - Ἐσκὶ Σεχὶρ - Βαγδάτης

Digitized by Google

(ἢ 'Αγκύρας), κατέστη ὀνομαστὸν ἐκ τῶν μαχῶν, αἵτινες συνήφθησαν πολλάκις παρ' αὐτό:

1) Τῷ 1099 ἔτει, μεταξὺ τῶν σταυροφόρων τῆς πρώτης σταυροφορίας ὑπὸ τὸν Βοημοῦνδον καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Κελιστζὲ 'Αρσλὰν Σελτζούκων Τούρκων, οἵτινες ἀποπειραθέντες ὅπως διακωλύσωσι τὴν πρὸς τὴν Παλαιστίνην διέλευσιν τῶν σταυροφόρων, ἡττήθησαν ἐνταῦθα. 2) Τὴν 28ην Δεκεμβρίου 1920, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Μετὰ διαφόρους ἀγῶνας διεξαχθέντας ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ βορείως τοῦ Ἴν-'Ονοῦ (βλ.λ. *Κοβαλίτσα* καὶ *Μικρασιατικὴ* ἐκστρατεία) μεικτὸν ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ Ντοὺζ ντὰγ ἐχθρικὰ τμήματα καὶ ν' ἀχθῇ πρὸς τὰ ὑψώματα Τσεπνί, ὁπόθεν διεξήγαγεν ἀγῶνα ποὸς ἐχθρικὰ τμήματα ἐγκατεστημένα περὶ τὸ χάνι Ριζᾶ πασᾶ, καθ' ὃν χρόνον τὸ ἐπίλοιπον ἑλληνικὸν στράτευμα συνέκλινεν ἀχθὲν καὶ τοῦτο εἰς Ποριάν. Οὕτως ἐκτοπισθεὶς ὁ ἐχθρὸς περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Δεκεμβρίου ἐκ τῆς γραμμῆς Ποριὰ-Κοβαλίτσα, ὑπεχώρησεν ἐπὶ ἑτέρας γραμμῆς.: Τσοσκοὺρ Χισσὰρ-'Οκλοῦ Μπαλῆ ἀνατολικώτερον. 'Αλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα, κρίναν ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπετεύχθη, σκοπούσης μόνον τὴν διάλυσιν ἐχθρικῶν τμημάτων, διέταξεν ἐπάνοδον τῶν μονάδων εἰς τὰς θέσεις, ἐξ ὧν αὗται ὡρμήθησαν, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῶς τῆς Προύσης μετωπικῆς γραμμῆς. 3) Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, διετάχθη τὸ ἑλληνικὸν Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπως προελαῦνον καταλάβῃ τὸ 'Εσκὶ Σεχὶρ καὶ καλυπτόμενον ἰσχυρῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς 'Αγκύρας ἐπιζητήσῃ πρὸς νότον ἐπαφὴν μὲ τὸ Α' Σ. Στρατοῦ. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐξηναγκάσθη τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, τὸ προελάσαν μετὰ πολυνέκρους μάχας μέχρι τῶν βορείως τῶν Ἴν-'Ονοῦ θέσεων, ὅπως διατάξῃ τὴν ἑσπέραν τῆς 19 Μαρτίου τὴν διὰ τὴν ἑπομένην ἀποχώρησιν τῶν μεραρχιῶν του, ὡς ἤδη ἐκ τῶν προτέρων εἶχε κανονίσει, πρὸς τὰς ἀρχικὰς θέσεις ἐξορμήσεως αὐτῶν. Τῇ 20 Μαρτίου 1921 ἤρξατο ἡ κανονικὴ ὑποχώρησις, ἥτις ἐπερατώθη ὁριστικῶς τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνός, τῶν Τούρκων τηρησάντων μόνον ἐπαφὴν διὰ τοῦ ἱππικοῦ των. Διὰ τὴν κίνησιν ταύτην τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ εἶχεν ἀπὸ τριῶν ἤδη ἡμερῶν τὴν ἔγκρισιν τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς 'Ασίας, ὅπως αὐτοβούλως κανονίσῃ τὴν στάσιν αὐτοῦ.

4) 'Απὸ 20—22 Αὐγούστου 1922, κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Μ. 'Ασίας Ἡ Στρατιὰ Μ. 'Ασίας εἶχε διατάξει τὸ ἐν 'Εσκὶ Σεχὶρ διαμένον Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Προῦσαν κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν περὶ τὸ 'Αφιὸν Καρὰ Χισσὰρ μαχῶν (12—16 Αὐγούστου 1922). Ὑποχωρῆσαν τοῦτο, κατεῖχε τὴν ἑσπέραν τῆς 20—21 Αὐγούστου τὸ στενὸν τοῦ Τσοκοὺρ Χισσὰρ καὶ τὰ ὑψώματα Τουτλουτζᾶ Τεπὲ καὶ Καλὲ Τεπὲ νοτίως τοῦ Ἴν-'Ονοῦ. Οἱ Τοῦρκοι παρηκολούθησαν αὐτό, ἐπιτεθέντες δὲ ἐναντίον του εἰς τὰς εἰρημένας θέσεις ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν. Τὴν ἑπομένην (21 Αὐγούστου) συνεχίσαν τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ, ὡς διετάχθη, ἐγκατεστάθη βορείως τοῦ Ἴν-'Ονοῦ, εἰς ἣν θέσιν ἐδέχθη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπίθεσιν σοβαρὰν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἀποκρουσθεῖσαν ὅμως δι' ἐπικαίρου ἑλληνικῆς ἀντεπιθέσεως, κατορθωσάσης νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἴν-'Ονοῦ** *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου, κείμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ Νικοπόλεως (Καρὰ Χισσὰρ) καὶ ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 600 Ἕλληνας κατοίκους, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν ἀσχολουμένους. Ὅσοι ἐκ τούτων κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν διωγμόν, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν τῆς Λωζάννης. Α. Α. Π.

ἰνοπηξία (ἡ) (inopexie) *['Ιατρ.]*. Ὅρος σημαίνων τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ὑπερβολικὴν πηκτικότητα τοῦ αἵματος. Μ. Ν. Κ.

ἰνοσάρκωμα (τὸ) *['Ιατρ.]*. Ὄγκος ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ, ἔχων ἐνιαχοῦ καὶ ὑφὴν σαρκώματος. Πολλάκις προέρχεται ἐξ ἰνώματος ὑφισταμένου μετατροπὴν πρὸς τὸ σάρκωμα. Δ. Χ. Κ.

ἰνοσιδηρίτης (Fibroferrit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν σπάνιον. 'Ανήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐνύδρων θειικῶν ἁλάτων τοῦ σιδήρου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Copiapo εἰς συσσωματώματα λεπτοϊνώδη μὲ λάμψιν μεταξώδη καὶ χρῶμα κιτρινόλευκον ἕως κιτρινοπράσινον ὑπὸ μορφὴν ἐπανθημάτων. Γ. Β.

ἰνοσινικὸν *ὀξὺ ['Οργ. Χημ.]* βλ. *ἰνοζινικὸν* ὀξύ.

ἰνοσίτης (ὁ) *['Οργ. Χημ.]*. *Κυκλοεξανοεξόλη* τοῦ τύπου $C_6H_6(OH)_6$. 'Εκλήθη οὕτω, διότι ἀνευρέθη εἰς τὰς μυϊκὰς ἶνας τοῦ κρέατος. 'Απαντᾷ εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφὰς καὶ μίαν μὴ διασπωμένην ἀνενεργὸν μορφήν. Αὕτη (*i-ἰνοσίτης* ἢ *φασεομαννίτης*) ἀπαντᾷ εἰς τὸ μυικὸν κρέας, τοὺς νεφρούς, τὸ ἧπαρ, τοὺς πνεύμονας, τὸ πάγκρεας, τὸν θυρεοειδῆ ἀδένα, τὸν σπλῆνα τοῦ βοός, τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ οὖρα μετὰ ὑπέρμετρον πόσιν ὕδατος καὶ τέλος εὑρίσκεται εἰς τὰ σπέρματα, χυμοὺς κ.λ.π. διαφόρων φυτῶν. Δύναται δὲ ἐπίσης νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς. Εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, γλυκείας γεύσεως, τηκόμενον ἄνυδρον εἰς 225°. Ὁ μονομεθυλαιθὴρ αὐτοῦ *(βορνεσιτης)* ἀπαντᾷ εἰς τὸ καουτσοὺκ τοῦ Βόρνεο, καὶ ὁ διμεθυλαιθὴρ *(δαμβονίτης)* εἰς τὸ καουτσοὺκ τοῦ Gabon. Ὁ ἀριστεροστρόφος ἰνοσίτης (l-*ἰνοσίτης*) ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν τοῦ μονομεθυλαιθέρος αὐτοῦ εἰς τὸν φλοιὸν τοῦ ἀσπιδοδέρματος καὶ καλεῖται *κεβραχίτης*. Ἔχει ἐπίσης γλυκεῖαν γεῦσιν καὶ τήκεται εἰς 186°. Ὁ δεξιοστρόφος (d-*ἰνοσίτης*) ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μονομεθυλαιθέρος εἰς τὴν ρητίνην τῆς πεύκης λαμβερτιάνης *(πινίτης)*, εἰς τὸ καουτσοὺκ τῆς Μαδαγασκάρης *(μαγξεζίτης)*, εἰς τὰ φύλλα τῆς σέννης *(σεννίτης)* καὶ εἰς τὰ φύτρα γενικῶς τῶν βελονοφόρων. Ἔχει ἐπίσης γλυκεῖαν γεῦσιν, τήκεται εἰς 186° καὶ ἐξαχνοῦται εἰς 200° περίπου. Σ. Γ.

ἰνοσιτουρία (ἡ) *['Ιατρ.]*. 'Ονομάζεται οὕτως ἡ παρουσία *ἰνοσίτου* (βλ. λ) εἰς τὰ οὖρα. 'Εξακριβοῦται δ' αὕτη διὰ διαλύματος τρυγικοῦ χαλκοῦ καλιούχου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ παρουσίᾳ ἰνοσίτου χρωννύει τὰ οὖρα πράσινα. Συνήθως ἡ ἰνοσιτουρία συνοδεύεται ὑπὸ σημαντικῆς πολυουρίας (χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ σταφυλοσάκχαρον εἰς τὰ οὖρα) ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς θρέψεως (ἀπίσχνανσις) καὶ ὑπὸ γενικῶν συμπτωμάτων ἀναλόγων πρὸς τὰ τοῦ σακχαρώδους διαβήτου (πολυδιψία, πολυφαγία). 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ *ἰνοσιτουρικοῦ διαβήτου*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μίαν τῶν κλινικῶν μορφῶν τοῦ ἀποίου διαβήτου, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν συνεπείᾳ διαταραχῆς τῆς ὑποφύσεως ὑπερβολικὴν ἀπόσχισιν θρεπτικῶν οὐσιῶν. Πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ συνιστᾶται ἀνάπαυσις, τονωτικὴ διατροφή, ἀντιπυρίνη, βρωμιοῦχον νάτριον, βαλεριάνη καὶ ἰδίως ὀπιοῦχα. Αἱ ἐνέσεις ἐκχυλίσματος ὀπισθίου λοβοῦ ὑποφυσίνης ἐπιφέρουν ἐλάττωσιν τῆς πολυουρίας, ἄλλοτε μὲν παροδικήν, σπανιώτατα ὅμως καὶ ὁριστικήν. Τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἡ ὀσφυικὴ παρακέντησις, ἰδίως ὅταν συνδυάζηται μετὰ τῆς ὀποθεραπείας. Σ. Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ἰνοσκοπία (inoscopie) *['Ιατρ.]*. Μέθοδος βακτηριοσκοπική, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἐξιχνίασιν τῶν μικροβίων τῶν περιεχομένων ἐντὸς τῶν φυσιολογικῶν ἢ παθολογικῶν ὑγρῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, ἤτοι ἐντὸς τοῦ ἀσκιτικοῦ ὑγροῦ, ἐντὸς τοῦ πλευριτικοῦ ὑγροῦ, ἐν τῷ αἵματι, ἐν τῷ ἐγκεφαλονωτιαίῳ ὑγρῷ, ἐν τοῖς οὔροις κλπ. Συνίσταται δ' ἡ μέθοδος αὕτη εἰς τὸν σχηματισμὸν πηκτικοῦ θρόμβου, ὅστις παρασύρει τὰ μικρόβια· ἡ δὲ διάλυσις τοῦ θρόμβου τούτου διὰ τοῦ φθοριούχου τεχνητοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ ἀπελευθεροῖ τὰ μικρόβια, ἅτινα ἀκολούθως δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ χρωματίσωμεν. Μ. Ν. Κ.

ἰνοτροπία (ἡ) (inotropie) *['Ιατρ.]*. Ὅρος ἀναγόμενος εἰς τὴν φυσιολογίαν καὶ ἀναφερόμενος εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συσταλτικότητα τῆς μυϊκῆς ἰνός. Μ. Ν. Κ.

Ἰνουΐ ***Κάστρον*** (λατιν. Castrum Inui) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαιοτάτη πόλις τῆς Μέσης 'Ιταλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Λατίου, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ρουτούλων, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν Βιργίλιον (Αἰν. VI, 775) ὑπὸ τῶν ἑταίρων τοῦ Αἰνείου. Συγχέεται πολλάκις μὲ τὸ Castrum Novum τῆς 'Ετρουρίας (νῦν Torre di Chiarrucia). Α. Θ. Σ.

'Ινουΐ, ἢ ***'Ινουῖται*** *['Ανθρωπολ.]* βλ. λ. *'Εσκιμῶοι*.

ἴνουλα ἡ *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κόνυζα τὸ ἑλένιον* (Inula helenium).

ἰνουλάση (ἡ)· βλ. *ἰνουλίνη*.

ἰνουλενίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Συγγενὴς πρὸς τὴν *ἰνουλίνην* ὑδατάνθραξ, ἀνευρεθεὶς εἰς τοὺς κονδύλους ἡλιάνθου τοῦ κονδυλορρίζου. Σ. Γ.

ἰνούλη (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κόνυζα*).

ἰνουλινάση ἡ *[Χημ.]*· βλ. *ἔνζυμα*.

ἰνουλίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι σύνθετος ὑδατάνθραξ (πολυσακχαρίτης) τοῦ τύπου: $(C_6H_{10}O_5)x + H_2O$, χαρακτηριστικὸς διὰ τὰ καλούμενα σύνθετα φυτὰ καὶ τινας συγγενεῖς αὐτῶν φυτικὰς οἰκογενείας, ἐκτελῶν χρέη ἐφεδρικῆς ἢ ἀποταμιευτικῆς ὕλης. Οὕτως εὑρίσκεται ἀφθονώτερον εἰς τοὺς κονδύλους τῆς δαλίας (Dahlia variabilis) εἰς ποσότητα 9,2—13,4%, εἰς τὰ ριζώματα τοῦ κιχορίου 7,5—11,3%, εἰς τοὺς κονδύλους τοῦ τοπιναμπούρ, τοῦ ἡλιάνθου κλπ., συνοδεύεται δὲ πάντοτε ὑπὸ ἑνώσεων ἀναλόγου φύσεως, αἵτινες ἐπηρεάζουσι τὰς ἰδιότητας αὐτῆς καὶ κυρίως τὴν διαλυτότητα καὶ τὴν ὀπτικὴν συμπεριφοράν. Περαιτέρω δὲ ἀνευρέθη εἴς τινα φύκη.

Ἡ ἰνουλίνη εἶναι λευκὴ ὑγροσκοπικὴ κόνις συνισταμένη ἐκ μικρῶν διπλοθλαστικῶν σφαιροκρυσταλλίων. Εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ εἶναι εὐδιάλυτος καὶ ἀποχωρίζεται δυσκόλως καὶ βραδέως, ταχύτερον δὲ τῇ προσθήκῃ ἀλκοόλης. Εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ εἶναι λίαν δυσδιάλυτος, εἰς δὲ τὴν ἀπόλυτον ἀλκοόλην σχεδὸν ἀδιάλυτος. Στρέφει τὸ πεπολωμένον φῶς πρὸς τὰ ἀριστερά, διὰ διαλύματος ἰωδίου δὲν παρέχει χρῶσιν καὶ δὲν ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Δι' ἀραιῶν ὀξέων ὑδρολύεται εὐκολώτατα, παρέχουσα ἀποκλειστικῶς φρουκτόζην. Διασπᾶται εὐκολώτατα διὰ τοῦ φυράματος *ἰνουλάση*, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τοὺς κονδύλους ἡλιάνθου τοῦ κονδυλορρίζου κλπ. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῆς φρουκτόζης καὶ ἄλλας χρήσεις. Σ. Γ.

ἰνουλινικὸς (ὁ). Ὁ περιέχων ἰνουλίνην· κυρίως λέγεται ἐπὶ φαρμάκων προερχομένων ἐκ φυτῶν περιεχόντων ἰνουλίνην.

ἴνουος (ὁ) (Inuus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τετραχείρων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *κερκοπιθήκων*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ἐξ ὧν γνωστότερα εἶναι: *Ἴνουος ὁ κυνομολγὸς* (Inuus cynomolgus), ὅστις ἔχει ἀνάστημα μέτριον, σῶμα εὔρωστον καὶ ἐπίμηκες, ρύγχος μᾶλλον ὀξύ, πόδας βραχεῖς καὶ οὐρὰν ἴσην πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος. 'Απαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ 'Ινδικὸν πέλαγος χώρας. *Ἴνουος ὁ συλβανὸς* (Inuus ecaudatus), ὅστις εἶναι κατά τι μεγαλύτερος τοῦ προηγουμένου εἴδους, ἔχει οὐρὰν βραχυτάτην καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον 'Αφρικὴν καὶ σπανίως εἰς τὰς βραχώδεις ἀκτὰς τοῦ Γιβραλτάρ. Δ. Ν. Π.

'Ινούρτα *[Μυθολ.]*. Θεὸς τοπικὸς τῆς χαλδαϊκῆς πόλεως Λαγκάς, ὀνομαζόμενος συχνότερον *Νὶν-Γιρσοῦ* (=κύριος τοῦ Γιρσοῦ), ἐκ τῆς συνοικίας τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ ναός του καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ 'Ενλίς, ἦτο θεὸς πολεμικός. Εἰς διαφόρους πόλεις, ὅπου ἡ λατρεία του ἐπεβλήθη διὰ τῶν ὅπλων τῶν πιστῶν Λαγκασαίων, ἀφομοιοῦται πρὸς τοὺς δεσπόζοντας ἐγχωρίους θεούς. Οὕτως ἐν Σούσοις λέγεται *Ἴν-σουσινάκ*, ἤτοι ὁ Σουσιανός. Φέρει εἴκοσι δύο καὶ πλέον ὅπλα, διάφορα κατὰ τὰς διαφόρους του παραστάσεις: εἰς τὴν δεξιὰν κρατεῖ τὸ *σάρ-οὖρ*, δέσμην ροπάλων καὶ ὅπλων μὲ κυρτὴν λεπίδα, ἔχουσαν ὡς λαβὴν κεφαλὴν λέοντος. 'Επὶ τῶν ὤμων του φέρει προτομὰς λέοντος καὶ ἐπὶ τῆς ἕδρας του ἢ ὑπὸ τοὺς πόδας του συχνὰ ἀπαντῶσι λέοντες. Οἱ ἀστρολόγοι τὸν ἐταύτιζον πρὸς τὸν ἀστέρα *Βετελζὲς* τοῦ 'Ωρίωνος, ὁλόκληρος δὲ ὁ μέγας οὗτος ἀστερισμὸς ἀποτελεῖ τὴν πολεμικήν του ἀκολουθίαν. Πάρεδρος αὐτοῦ θεὰ ἦτο ἡ *Βάου*, πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ 'Ανοῦ, ἐπιλεγομένη «ἡ ἀγαθὴ γυνή» 'Επὶ Χαμουραμπῆ ἡ θεὰ καλεῖται *Νινκαρράκ*, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κασσιτῶν *Γούλα*. Ὑπὸ τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα εἶναι ἡ θεὰ τῆς ἰατρικῆς, ἡ ἐπουλώνουσα τὰς ὑπὸ τοῦ συζύγου της καταφερομένας πληγὰς καὶ ἄλλως θεραπεύουσα τὰς ἀσθενείας. Συχνότατα εἰς τὰ συμβόλαια βλέπομεν ὡς ποινικὴν ρήτραν τὴν καταβολὴν χρηματικοῦ ποσοῦ εἰς τὸν 'Ινούρτα, τιμωρὸν τῶν κακοπίστων. Γ. Λ. Α.

'Ινούϋ, *Καορού*, *μαρκήσιος*—. 'Ιάπων πολιτικὸς (1835—1915). 'Εσπούδασεν ἐν 'Αγγλίᾳ, ἐχρημάτισε δὲ κατ' ἐπανάληψιν ὑπουργός, καὶ τῷ 1894—1895 διοικητὴς τῆς Κορέας. Μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἴτο ἀντικατέστησαν ἐν 'Ιαπωνίᾳ τὴν ἀσιατικὴν στασιμότητα διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὃν γονίμως μετεφύτευσαν εἰς τὴν χώραν των. Θ. Κ.

ἰνοχονδρώδης *ἱστὸς ['Ιατρ.]*. 'Ινώδης ἱστὸς μετὰ χονδρώδους.

ἰνοχόνδρωμα (τὸ) *['Ιατρ.]*. Μεικτὸς ὄγκος ἀποτελούμενος ἐξ ἰνοχονδρώδους ἱστοῦ. 'Απαντᾷ συνήθως εἰς τὴν παρωτίδα καὶ τὸν ὄρχιν. Δ. Χ. Κ.

'Ινοχόσα *ντὲλ Ντοῦκε* (Hinojosa del Duque) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, καλουμένη καὶ *'Ινοχόσα τῆς Κορδούης*, ἐν τῷ νομῷ τῆς Κορδούης. Κάτοικοι 11.864, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι τὰ σιτηρά, ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἔχει δ' ἐπὶ πλέον καὶ ἀκμάζουσαν ὑφαντουργίαν. 'Εν τῇ πόλει σώζονται δύο ἐκκλησίαι τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐρείπια ἀναγόμενα εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν. Μ.Ν.Δ.

Ἴνς-*ἰν*-*Μαίκερφιλντ* (Ince-in-Makerfield) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Λανκάστερ. Κάτ. 22.000. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν σημαντικὰ γαιανθρακωρυχεῖα. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ μετὰ πολλῶν ἐργοστασίων, ἰδίως κατεργασίας σιδήρου, μαχαιροποιείων, ἁμαξῶν σιδηροδρόμων κτλ. Μ. Δ. Β.

'Ιν-Σαλάχ, ἢ ***'Ινσαλὰχ*** (In-Salah) *[Γεωγρ.]*. Ὄασις τῆς ἀλγερινῆς Σαχάρας, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τοῦ διαμερίσματος τοῦ Τιντικέτ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ταντεμέϋτ, εἰς ἀπόστασιν περίπου 1.000 χλμ. ἀπὸ τοῦ 'Αλγερίου. Κυριώτερα χωρία εἶναι τὸ *Κζὰρ-ἐλ-Κεμπίρ*, ἐμπορικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον τῆς ὅλης περιοχῆς, τὸ *Οὐλὰντ-Μπὲλ-Κασσὲμ* καὶ *Οὐλὰντ-ἐλ-Χαντί*,

Digitized by Google

Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς ὀάσεως ἀνέρχεται εἰς 2.000 κάτ., μεταξὺ τῶν ὁποίων 1.200 Νέγροι καὶ Βέρβεροι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἄραβες. Περιλαμβάνει 174.000 φοινικόδενδρα, ποτιζόμενα ἀπὸ 27 πηγάς, ὧν τὰ ὕδατα μεταφέρονται δι' ἰσαρίθμων ὑπογείων στοῶν. Ἐγένετο γνωστὴ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1825, ὑπετάγη δὲ εἰς τοὺς Γάλλους τῷ 1900.

Μ. Δ. Β.

Ἰνσαλλαχ (incha'llah)· φράσις συχνάκις λεγομένη ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Τούρκων, μεταπεσοῦσα δὲ καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας μὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Σημαίνει κυρίως «ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς» ἢ «ἂς γίνῃ ἡ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ». Ν. Μ.

Ἰν Σὰν (In-Chan, In-Shan) [*Γεωγρ.*]. Ὀροσειρὰ ἐν Κίνᾳ ἀποτελοῦσα τμῆμα τοῦ ὀρεινοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται, διὰ μέσου τοῦ κέντρου τῆς Κίνας, ἀπὸ τοῦ Ἰνδουκοὺς (πρὸς Β τῶν Ἰνδιῶν) μέχρι τῆς θαλάσσης Ὀχοτσκ (πρὸς Β τῆς νήσου Σαχαλίνης). Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη σχηματίζει τὸ νότιον ἀντέρεισμα τῆς ἐρήμου Γόβης ἐν Μογγολίᾳ καὶ ἔχει πρὸς Ν τὸ ὀροπέδιον τῆς Ὄρντας. Τὸ μέσον ὕψος αὐτῆς εἶναι 2.000 μ.

Μ. Δ. Β.

Ἰνσανγκουῖνε (Insanguine), **Τζιάκομο.** Ἰταλὸς συνθέτης λεγόμενος καὶ *Μονόπολι*, ἐκ τῆς ὁμωνύμου παρὰ τὴν Νεάπολιν πολίχνης, ἐν ᾗ ἐγεννήθη (1740—1796). Συνέθεσε κυρίως μελοδράματα ἀναβιβασθέντα ἀπὸ τοῦ 1756, ἐν οἷς, τὴν «Διδώ», τὴν «Ἀριάδνην», τὸν «Ἀδριανόν» κτλ. Μικροτέρας ἀξίας εἶναι αἱ θρησκευτικαί του συνθέσεις καὶ τὰ τεμάχια δι' ὄργανον, κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

ἰνσάφι, καὶ κατὰ παραφθορὰν παρ' ἡμῖν *νισάφι* (ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *νάσφ* ἢ *νασφέτ*=δικαιοσύνη)· τὸ νὰ ἐνεργῇ τις δικαίως, εὐσεινηδήτως. Παρ' ἡμῖν κατήντησεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἔλεος: «κάμε νισάφι» λυπήσου, «δὲν κάμει νισάφι». Ν. Μ.

Ἰνσιτᾶτος (Incitatus), δηλ. θυμοειδὴς [*Ἀρχ.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὁ ἵππος τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Καλιγούλα. Ὁ τύραννος οὗτος εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τοιούτου πάθους πρὸς τὸν ἵππον του, ὥστε ἔκτισε χάριν αὐτοῦ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον, τὸ ἐπίπλωσε καὶ διέθεσε πολυάριθμον προσωπικόν, ὅπως ὑποδέχηται τοὺς ἐπισκέπτας. Ὁ σταῦλός του κατεσκευάσθη ἐκ μαρμάρου, τὸ κάλυμμά του ἐκ πορφύρας καὶ τὰ ἡνία ἦσαν κατάστικτα ἐκ πολυτίμων λίθων. Ἔπινεν οἶνον καὶ ὕδωρ ἀπὸ δοχεῖα ἐκ χρυσοῦ, πολλάκις δὲ παρεκάθητο καὶ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν τράπεζαν. Τὸν ὠνόμασε μέλος τοῦ συνεδρίου τῶν ἱερέων, ἀναφέρεται δ' ὅτι ἐσκέπτετο νὰ τὸν ἀνακηρύξῃ καὶ ὕπατον, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐδολοφονήθη. Ἡ φράσις δὲ «ὁ ἵππος τοῦ Καλιγούλα» χρησιμοποιεῖται ἔκτοτε ὅταν πρόκειται νὰ χαρακτηρισθῇ οἱαδήποτε ἀλλόκοτος πρᾶξις ἀνθρώπου κατέχοντος ὑψηλὰ ἀξιώματα. Μ.Ν.Δ.

Ἴνσμπρουκ (Innsbruck) [*Γεωγρ*]. Πόλις τῆς Αὐστρίας (βλ. *Ἴννσμπρουκ*).

Ἴνσουβροι (οἱ) (λατ. Insubres) [*Ἀρχ.*]. Γαλατικὸς λαός, ὅστις διαβὰς τὰς Ἄλπεις ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ Βελλοβέζον, περὶ τὸ 614 π Χ., ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν (Gallia Transalpina), μεταξὺ τῶν Ἄλπεων πρὸς Β, τοῦ Πάδου πρὸς Ν καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Τικίνου καὶ Ἀδούα. Σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα Ἴνσουβροι (Is-Ombra) εἰς τὴν γαλατικὴν γλῶσσαν «ἄνδρες ἰσχυροί». Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο τὸ Μεδιόλανον. Προσβληθέντες ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 223 π. Χ. ἐγένοντο φόρου ὑποτελεῖς. Ἐπαναστατήσαντες κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον κατετροπώθησαν τῷ 197 π. Χ. καὶ κατὰ τὰ δύο ἑπόμενα ἔτη ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Α.Θ.Σ.

Ἰν-σουγιοῦ *Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Τουρκίας, διαρρέων τὸν σημερινὸν νομὸν Ἰκονίου. Πηγάζει ἐκ τῶν ΝΑ ὑπωρειῶν τοῦ Σουλτὰν-ντάγ, διασχίζει δὲ τὴν πόλιν τοῦ Ἰκονίου καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην Κότς-Χισάρ. Ἔχει μῆκος 180 χλμ.

Ν. Μ.

Ἰνσουλίνδη (Insulinde) [*Γεωγρ.*] Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους ἢ *Μαλαισίας* (βλ. λ.).

ἰνσουλίνη (ἡ) [*Φαρμ. Χημ.*]. Ἔσω ἔκκριμα λαμβανόμενον δι' ἐκχυλίσεως ἐκ τῶν νησίδων τοῦ Langerhaus τοῦ παγκρέατος (ὁρμόνη), ἔχον τὴν ἰδιότητα νὰ ἐλαττώνῃ τὸ σάκχαρον τῶν διαβητικῶν. Ἡ φαρμακοδυναμικὴ τῆς ἰνσουλίνης καθορίζεται διὰ κλινικῶν μονάδων. Ὡς κλινικὴ μονὰς ἰσχύει τὸ 1/3 τοῦ ποσοῦ τῆς ἰνσουλίνης, ὅπερ ἀναγκαιοῖ καὶ εἶναι ἐπαρκές, ὅπως ἐνιέμενον εἰς κόνικλον, βάρους 2 χιλιογράμμων, νῆστιν ἀπὸ εἰκοσιτετραώρου, προκαλέσῃ μετὰ 4 ὥρας πτῶσιν τῆς εἰς σάκχαρον περιεκτικότητος τοῦ αἵματος κατὰ τὸ ἥμισυ, δηλαδὴ ἀπὸ 0,9‰ εἰς 0,45‰ (φαινόμενα σπασμῶν). Ἡ κλινικὴ μονὰς εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς «κονικλομονάδος» ἢ «τοροντομονάδος». Ὁ διεθνὴς καθορισμὸς προτύπου σκευάσματος περιέχει εἰς 1 χιλιόγραμμον 8 μονάδας, οὕτως ὥστε ἡ μονὰς = 0,125 χιλιόγραμμα.

Χημικῶς καθαρὰ ἰνσουλίνη δὲν παρεσκευάσθη εἰσέτι. Εἶναι λευκὴ κόνις μὴ περιέχουσα οὔτε ἅλατα οὔτε λιποειδῆ ἢ λευκώματα, εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι, ἀριστεροστρόφως παρέχουσα ἀντιδράσεις τινάς. Δύναται νὰ ταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁρμονῶν. Ἡ ἰνσουλίνη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Καναδῶν Banting καὶ Best ἐν Toronto. Φέρεται συνήθως εἰς ὑδατικὰ διαλύματα ἐντὸς φυσίγγων 5 κ. ἑ. Ἡ παρασκευὴ τῆς ἰνσουλίνης λόγῳ τῆς εὐπαθείας της ἀπαιτεῖ ἰδίαν προσοχὴν καὶ πολλὰς προφυλάξεις, δι' ὃ καὶ πλεῖσται μέθοδοι παρασκευῆς προὐτάθησαν, πολλοὶ δὲ συγγραφεῖς ἀπέκρυψαν τὰς σημαντικὰς λεπτομερείας τῶν μεθόδων των ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀποκλειστικῆς καρπώσεως τῶν ἐξ αὐτῶν προϊόντων. Εἰς τὰ διάφορα δὲ ἀποτελέσματα τῶν ποικίλων εἰδῶν τῆς ἰνσουλίνης ὀφείλονται καὶ αἱ διάφοροι προτιμήσεις τῶν ἰατρῶν. Ἡ χρῆσις αὐτῆς πρέπει νὰ γίνεται μετὰ προσοχῆς παρ' ἰατρῶν ἐμπείρων, οἵτινες ὁρίζουσι, τρεῖς ὥρας πρὸ τῆς ἐνέσεως τὸν προσδιορισμὸν τοῦ σακχάρου ἐν τῷ αἵματι, ἵνα καθορίσωσι τὰς χρησιμοποιηθησομένας μονάδας πρὸς πρόληψιν ἀπευκταίων. Φέρει ἄριστα ἀποτελέσματα ἐνιεμένη ἐπὶ σακχαροδιαβήτου, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖται καὶ ἡ σχετικὴ δίαιτα.

Ἐν τῷ φαρμακευτικῷ ἐμπορίῳ κυκλοφοροῦσι πλεῖστα εἴδη ἰνσουλίνης, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Ἡ προσθήκη «Brand» δὲν σημαίνει κατασκευαστὴν ἀλλὰ σῆμα (Marque, Marke), π. χ. Insulin, Boots-Brand=Insulin σήματος Boots. Σκευάσματα τοῦ ἐμπορίου εἶναι τὰ ἑξῆς:

Acomatol. Ὁρμόνη παγκρέατος Zülzer (γερμανικῆς παρασκευῆς).

Arsulin. Σκεύασμα ἰνσουλίνης μετὰ ἀρσενικοῦ. Εἰς 1 κ. ἑ. περιέχονται 10 μονάδες ἰνσουλίνης καὶ 0,001 ἀρσενικοῦ. Παχυντικὸν σκεύασμα.

Diabethormon ou Diebethorma. Γερμανικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη.

Deutsches insulin-Gaus-Siccol. Γερμανικῆς προελεύσεως ξηρὸν σκεύασμα ἰνσουλίνης.

Diasulin. Δανικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη.

Germano-insulin, Insugerman. Ξηρὸν σκεύασμα. Διαλύεται κατὰ τὴν χρῆσιν 1:50 στείρου ὕδατος. Τὸ διάλυμα 1000 μονάδ. καὶ τῇ προσθήκῃ 0,1‰ τρικρεσόλης διατηρεῖται.

Iletin, Insulin Lilly. Τὸ ἀμερικανικὸν πρότυπον σκεύασμα τῆς ἰνσουλίνης.

Illoglandol. Ἑλβετικὸν σκεύασμα εἰς φύσιγγας 1,1 κ. ἑ. 10 κλινικῶν μονάδων.

Insulin «A. B.» Brand. Ἀγγλικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη εἰς φύσιγγας 5 κ. ἑ.=100 μονάδες διεθνεῖς, 5 κ. ἑ.=200 διεθνεῖς μονάδες καὶ 25 κ. ἑ. =500 διεθνεῖς μονάδες.

Insulin Bayer. =Insulin Hoechst.

Insulin «Boots» Brand. Ἀγγλικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη 5 κ. ἑ.=100 μονάδες διεθνεῖς.

Insulin Byla. Γαλλικῆς προελεύσεως κονιῶδες σκεύασμα ἰνσουλίνης. Φέρεται εἰς φύσιγγας τῶν 15 μονάδων ὡς λευκὴ κόνις, εἶναι ἀπεστειρωμένη καὶ εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι.

Insulin Chemosan. Παγκρεατικὴ ὁρμόνη αὐστριακῆς προελεύσεως, φέρεται εἰς φιαλίδια 5 κ. ἑ. =100 μονάδες καὶ εἰς δισκία =2 καὶ 5 μονάδες.

Insulin Chinoin. Οὐγγρικῆς προελεύσεως παγκρεατικὴ ὁρμόνη. Διάλυμα 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες. Κόνις 1 γρ. = 1000 κλιν. μονάδες. Δισκία =10 κλιν. μονάδες.

Insulin gualtabletten. Δισκία γερμανικῆς προελεύσεως 10 κλινικῶν μονάδων ἕκαστον.

Insulin Degewopneellandicum Tetewop. Ἐκχύλισμα τοῦ παγκρέατος χοίρων μετὰ τρικρεσόλης 0,3 ‰ 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες.

Insulin «Evans» Brand. Ἀγγλικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη.

Insulin Fornet. Γερμανικῆς προελεύσεως σκεύασμα ἰνσουλίνης εἰς μορφὴν καταποτίων 3 διαφόρων δυνάμεων. Περιέχουσιν: ἰνσουλίνης 0,005· χολῆς 0.1· κόνεως γλυκορρίζης 0,1· τάλκου 9,5.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Insulin Fornet-Salbe φέρεται ἀλοιφὴ κατὰ ψωριάσεως, χρονίων ἐκζεμάτων, ἑλκῶν τῆς κνήμης, δυσιάτων πληγῶν καὶ δερματικῶν νοσημάτων. Σκευάζεται ἐξ: ἰνσουλίνης ξηρᾶς Fornet 2· εὐκηρίνης 100· βορικοῦ ὀξέος 1,4· ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου 14,4· ἀμύλου 40· βασελινελαίου 14.

Insulin-Fresenius. Γερμανικῆς προελεύσεως 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες.

Insulin Freund-Redlich. Γερμανικῆς προελεύσεως 5 κ. ἑ.=200, 100 καὶ 500 μονάδες.

Insulin Gaus. Γερμανικῆς προελεύσεως· 5 κ. ἑ.=100 κλινικαὶ μονάδες.

Insulin Hoechst. Ὑγρὰ ἰνσουλίνη μετὰ χλωριούχου νατρίου καὶ φαινόλης, γερμανικῆς προελεύσεως 10 ἢ 20 μονάδες κατὰ κ. ἑ.

Insulin Kahlbaum. Ἰνσουλίνη γερμανικῆς προελεύσεως, σκευάζεται κατὰ τὴν καναδικὴν (Toronto) μέθοδον.

Insulin Leo. Ἰνσουλίνη δανικῆς προελεύσεως· α') 20 δισκία=100 διεθνεῖς μονάδες, β') φύσιγγες 5 κ. ἑ.=100 διεθν. μον.· 5 κ. ἑ.=200 διεθνεῖς μονάδες. Ὑφίστανται πρὸ τῆς κυκλοφορίας κρατικὸν ἔλεγχον.

Insulin Norgine, Pankreas hormon Norgine, Aussiger Insulin. Τσεχοσλοβακικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη· λευκὴ ἐτικέττα 1 κ. ἑ.=20 μονάδες. Πρασίνη ἐτικέττα 1 κ. ἑ.=60 μονάδες κλινικαί.

Insulin Novo. Δανικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη εἰς φύσιγγας 100 καὶ 200 μονάδων.

Insulin organon Neerlandicum A. Ὀλλανδικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη, 1 κ. ἑ.=20 (νέαι) μονάδες.

Insulin Phiag. Αὐστριακῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη, 5 κ. ἑ.=50 κλινικαὶ μονάδες, 100 κλινικαὶ μονάδες.

Insulin Sanabo. Αὐστριακῆς προελεύσεως δισκία 5 κλινικαὶ μονάδες.

Insulin Sandoz. Ἑλβετικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη εἰς φύσιγγας 1, 1 κ. ἑ.=10 κλιν. μονάδες, 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες.

Insulin Schering. Γερμανικῆς προελεύσεως ξηρὸν σκεύασμα ἰνσουλίνης κατὰ τὴν καναδικὴν μέθοδον λαμβανόμενον. Σκευάζεται κατὰ τὴν χρῆσιν παρὰ τοῦ ἰατροῦ. Τὸ κυανοῦν δέμα ἐνέχει 100 μονάδας καὶ τὸ ἐρυθρὸν 50 μονάδας.

Insulin tabletten Fraenkel. Γερμανικῆς προελεύσεως καταπότια ἰνσουλίνης, ὧν 5—8 ἀντιστοιχοῦσι περίπου πρὸς 20—30 ἐνιεμένας διεθνεῖς μονάδας.

Insulin Wellcome. Ἀγγλικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη, δεδοκιμασμένη παρὰ τοῦ Βρεττανικοῦ ἐθνικοῦ ἰνστιτούτου ἰατρικῶν ἐρευνῶν· 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες.

Pankreas Insulin Merk. Γερμανικῆς προελεύσεως ἰνσουλίνη σκευαζομένη κατὰ τὴν Καναδικὴν μέθοδον. Φέρεται εἰς φιαλίδια 5 κ. ἑ.=100 κλιν. μονάδες.

Stomasulin. Σκεύασμα ἰνσουλίνης λαμβανόμενον διὰ τοῦ στόματος. ΕΜΜ. Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἰνστάντιος (Instantius). Ἐπίσκοπος Ἱσπανὸς τοῦ Δ' αἰῶνος. Προσχωρήσας εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Πρισκιλλιανοῦ, ὃν μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Σαλβιανοῦ ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Καστιλλίᾳ Ἀβίλης, κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Βορδὼ τῷ 384 συνελθούσης συνόδου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπερήσπισε τὸ δόγμα τοῦ διδασκάλου του, καὶ ἀπώλεσε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον. Ἕνδεκα ἔργα δογματικοῦ καὶ ἀπολογητικοῦ περιεχομένου, ἀνακαλυφθέντα τῷ 1889, ἐν χειρογράφῳ τοῦ Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶνος, ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Wierzturg, ὑπὸ τοῦ Schepss καὶ ἐκδοθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ ιη' τόμῳ τῆς συλλογῆς «Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum» τῆς Βιέννης (1889), ἀποδίδονται ὑπό τινων εἰς τὸν Ἰνστάντιον τοῦτον. Ε. Γ. Π.

Ἴνστερμπουργκ (Insterburg) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ. Κάτοικοι (1925) 39.300. Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκην. Παράγει γεωργικὰς μηχανάς, ὑφάσματα, ἔπιπλα, ξυλείαν, σιτηρὰ καὶ διατηρεῖ περίφημα ἱπποφορβεῖα.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων (24 Αὐγούστου—11 Σεπτεμβρίου 1914) καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς στρατηγεῖον τοῦ στρατηγοῦ Ρέννενκαμπφ. Μ. Ν. Δ.

ἰνστιτοῦτον (λατιν. Institutum). Ὁ ὅρος εἶναι πολυσήμαντος. Γενικῶς καλεῖται οὕτω πᾶσα ὀργάνωσις, εἰς ἣν ἑνοῦνται πλείονα πρόσωπα πρὸς σκοπὸν ἐπιδιώξεως καὶ ἐφαρμογῆς κοινοῦ σχεδίου, τείνοντος, κατὰ κανόνα, εἰς δημιουργίαν ἀνωτέραν, ἠθικήν, ἐκπαιδευτικήν, ἐπιστημονικὴν ἢ τεχνικήν. Οὕτω, κατὰ τὸν γενικὸν τοῦτον ὁρισμόν, ἡ πολιτεία καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι *ἰνστιτοῦτα*, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ πρὸς συγκεκριμένους σκοποὺς λειτουργοῦντα ἰδιαίτερα ἱδρύματα αὐτῶν. Τὸ συγκρότημα τῶν γαλλικῶν Ἀκαδημιῶν καλεῖται ὁμοίως διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως (Institut). Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἔννοια εἰδικεύθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ παντοειδῆ ἐκπαιδευτικά, ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ ἱδρύματα, στενότερον δὲ ἀπεδόθη εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σχολάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐκπαίδευσις συνδυάζεται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ δὴ τὰ παιδαγωγικὰ οἰκοτροφεῖα. Ὀνομάζονται ὡσαύτως οὕτω τὰ κτίρια, ἐν οἷς ἑδρεύουσι τὰ ἰνστιτοῦτα. Προκειμένου περὶ τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων ἡ λέξις λαμβάνεται ἐν ἰδιαιτέρᾳ σημασίᾳ, δηλοῦσα τοὺς καταστατικοὺς κανονισμοὺς αὐτῶν, περιληπτικῶς δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ τάγματα. Θ. Κ.

—**Ἰνστιτοῦτον** ***τῆς Αἰγύπτου.*** Ἱδρύθη ἐν Καΐρῳ διὰ διατάγματος τοῦ Βοναπάρτου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3 Φρουκτιδώρ, ἔτους VI (1798), καὶ ἐγκαινίασεν ἀμέσως τὰς ἐργασίας του εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Ἰβραὴμ ἐς Σενοῦρες, ἵδρυμα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἓν ἐκ τῶν ὀλίγων ἀπομεινάντων δειγμάτων τῆς ὡραιοτάτης τεκτονικῆς οἰκονομίας καὶ ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τῶν ἀρχοντικῶν ἀραβικῶν οἰκιῶν. Κεῖται παρὰ τὴν Σαΐδα Ζέναμπ καὶ τελευταίως ἐχρησιμοποιήθη ὡς Μουσεῖον τῶν ἐνθυμημάτων τοῦ Βοναπάρτου ὑπὸ τοῦ Gaillardot βέη, ἀποθανόντος τῷ 1927. Πρόεδρος ἦτο ὁ Monge, ἀντιπρόεδρος ὁ Βοναπάρτης καὶ ἰσόβιος γραμματεὺς ὁ Fourrier. Τὸ διάταγμα ὥρισεν ὡς σκοπόν του: 1) Νὰ διαδώσῃ τὰ φῶτα εἰς τὴν Αἴγυπτον. 2) Νὰ ἐρευνήσῃ, μελετήσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὰ φυσικά, βιομηχανικὰ

Digitized by Google

καὶ ἱστορικὰ δεδομένα τῆς Αἰγύπτου. Ὡρίσθησαν τὰ μέλη εἰς 50 σύνεδρα, ἐγκατεστημένα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸ ἰνστιτοῦτον διῃρέθη εἰς 4 τμήματα: *Μαθηματικά, Φυσικήν, Πολιτικὴν οἰκονομίαν, Φιλολογίαν καὶ Τέχνην.*

Μετὰ τρία ἔτη (1801) διελύετο ὡς σῶμα, διότι οἱ Γάλλοι ἐξεκένωσαν τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' οἱ ἀποτελέσαντες αὐτὸ σοφοὶ ἐξηκολούθησαν μὲ πυρετώδη δραστηριότητα τὸ ἔργον των καὶ ἐδημοσίευσαν τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου μελετῶν των εἰς τὸ κολοσσιαῖον ἐκεῖνο σύγγραμμα «La description de l' Egypte», τὸ ὁποῖον εἰς 40 μεγάλους καὶ ὀγκώδεις τόμους ἐξεδόθη τῷ 1809 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βοναπάρτου (δευτέρα ἔκδοσις 1826 ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ') καὶ ὅπερ ἀπετέλει μνημειῶδες μεγαλούργημα σοφίας καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀκόμη πολυτιμοτάτην πηγὴν διὰ τὴν μελέτην τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ἥμισυ κατόπιν αἰῶνα (6 Μαΐου 1859) ὁ Μωχάμμετ Ἀλῆς ἀνασυνίστα τὸ ἰνστιτοῦτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπιζήσαντος τῆς πλειάδος τῶν σοφῶν τοῦ Βοναπάρτου Jomard καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τούτου, τοῦ Μαριὲτ πασᾶ τοῦ Koenig bey, τοῦ Dr Schnopp, τοῦ Pereïra καὶ ἄλλων, οἵτινες μετέθηκαν τὴν ἕδραν του τῷ 1880 εἰς Κάϊρον. Μεγάλα ὀνόματα συναντῶμεν πλησίον τῶν ἱδρυτῶν Monge, Lepère, Bertholet, Geofroy St Hilaire καὶ Jomard, τοὺς Mariette καὶ Maspéro, Νεροῦτσον βέην, Schweinfurth, Brügsch, Siekenberger, Mahmoud pacha el Falaki, Figari, de Lesseps, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλει ἡ μελέτη τῆς Αἰγύπτου μεγίστην ὀφειλὴν καὶ ἡ ἀνθρωπότης τόσας ἀνακαλύψεις, ἐξερευνήσεις καὶ γιγάντεια ἔργα. Καὶ σήμερον ἔχει 50 μέλη σύνεδρα, καὶ ἰσάριθμα ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα, διαιρεῖται δὲ εἰς 4 τμήματα: α') Γραμμάτων, Ὡραίων Τεχνῶν καὶ Ἀρχαιολογίας. β') Ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. γ) Φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν. δ') Ἰατρικῆς, Ἀστρονομίας καὶ Φυσικῆς Ἱστορίας. Συνέρχεται τὴν α' Δευτέραν ἑκάστου χειμερινοῦ μηνὸς (Νοέμ-Μάϊος) καὶ ἐκδίδει: α) τὸ Δελτίον του, περιέχον τὰς ἀνακοινώσεις, πρακτικὰ κλπ. β) τὰ Ὑπομνήματα (εἰς 4ον), περιέχοντα ἐκτάκτως ὀγκώδεις πρωτοτύπους μελέτας αἰγυπτιακοῦ περιεχομένου. Πλὴν τῆς συνδρομῆς τῶν μελῶν καὶ τῶν πόρων ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἐκδόσεών του ἔχει ἐπιχορήγησιν 1500 λιρ. Αἰγύπτου ἐτησίως καὶ οἴκημα ἐν παραρτήματι τοῦ ὑπουργείου τῶν Δημ. Ἔργων. Ἔχει ἐπίσης βιβλιοθήκην ἐκ 30 χιλ. τόμων, πλουσίαν εἰς αἰγυπτιακὰ συγγράμματα.

— **Ἰνστιτοῦτον, *Αὐστριακὸν Ἀρχαιολογικὸν*** — (Œstrerreichisches Archæologisches Institut). Ἱδρύθη τῷ 1897 ὑπὸ τοῦ Ὄττο Μπένδορφ. Εἶναι δημόσιον ἵδρυμα, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ κράτους ἀναλαμβανομένων ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, δι' ἀνασκαφῶν, ταξιδίων καὶ ἀποστολῶν, προσέτι δὲ ἡ ἀνωτέρα διεύθυνσις τῶν κρατικῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν, ἡ ἔκδοσις σχετικῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῶν δαπάναις τοῦ κράτους ἀποστελλομένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χάριν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν. Τὸ ἰνστιτοῦτον ἀπετελέσθη ἀρχικῶς ἐκ τῆς κεντρικῆς διευθύνσεως, ἑδρευούσης ἐν Βιέννῃ, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ τριῶν γραμματειῶν, ἐν Ἀθήναις, Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρνῃ, ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων. Αἱ δύο τελευταῖαι γραμματεῖαι κατηργήθησαν πρό τινων ἐτῶν. Αἱ σοβαρώτεραι ἐργασίαι τοῦ ἰνστιτούτου ἐπετελέσθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης ἐξέδωκε τὸ ἰνστιτοῦτον, εἰς 3 τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Tituli Asiae Minoris», μελέτην περὶ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898 μέχρι τοῦ 1913 ἐπεχειρήθησαν εὐρείας ἐκτάσεως ἀνασκαφαί, ἰδίᾳ ἐν Ἐφέσῳ, περὶ ὧν ἐδημοσιεύθησαν 3 τόμοι μέχρι τοῦδε, «Ἔρευναι ἐν Ἐφέσῳ». Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰς ἐργασίας τοῦ ἰνστιτούτου μονογραφίαι καὶ ἐκθέσεις δημοσιεύονται εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ἐκδιδομένην παρ' αὐτοῦ «Ἐπετηρίδα (Jahreshefte) τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου» καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους ἐκδόσεις (μέχρι τοῦδε 11 τόμοι).

Γραμματεία Ἀθηνῶν. Ἑδρεύει ἐν Ἀθήναις, ἐν ἰδιοκτήτῳ μεγάρῳ (Λεωφόρος Ἀλεξάνδρας ἀρ. 18), ἀνεγερθέντι δαπάναις τοῦ αὐστριακοῦ δημοσίου, ἐπὶ γηπέδου δωρηθέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Κατ' ἀρχὰς διηυθύνετο ὑπὸ δύο γραμματέων, καὶ δὴ κατὰ σειρὰν ὑπὸ τῶν Γουλ. Ράϊχελ καὶ Ἀ. Βίλελμ, Ρ. Ἐμπεσντέϋ καὶ Ἀ. Βίλελμ, Ρ. Ἐμπερντέϋ καὶ Α. φὸν Πρεμερστάϊν, Α. φὸν Πρεμερστάϊν καὶ Ὀ. Βάλτερ. Γούλ. Βέλμπεργκ καὶ Ὀ. Βάλτερ. Ἀπὸ τοῦ 1916, ἀπομακρυνθέντος τοῦ προσωπικοῦ ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἠργησεν ἡ γραμματεία, ἐπανέλαβε δὲ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς τῷ 1921 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν μόνου τοῦ Ὀ. Βάλτερ, τοῦ καὶ νῦν διευθύνοντος αὐτήν. Ἡ Γραμματεία Ἀθηνῶν ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Λουσοῖς (ὑπὸ Βίλελμ καὶ Ράϊχελ), ἐν Ἤλιδι εἰς 5 περιόδους (ὑπὸ Πρεμερστάϊν καὶ Βάλτερ) καὶ ἐν Αἰγείρᾳ (ὑπὸ Βάλτερ), περὶ ὧν λεπτομερεῖς ἐκθέσεις ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Ἐπετηρίδα» (τεύχη 4 τοῦ 1911, 18 τοῦ 1915 καὶ παραρτ. 61, 19 καὶ 20 τοῦ 1919 καὶ παράρτ. 5). Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τῆς γραμματείας Ἀθηνῶν περιλαμβάνονται καὶ πολλαὶ σημαντικαὶ μελέται, ἐξ ὧν μνημονεύονται: ὑπὸ Ράϊχελ «Μυκηναϊκαὶ Ἔρευναι», «Ὁμηρικὰ ὅπλα», ὑπὸ Βίλελμ «Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί», «Περὶ δραματικῶν παραστάσεων ἐν Ἀθήναις», «Συμβολὴ εἰς τὴν τέχνην τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν», ὑπὸ Ρ. Ἐμπερντέϋ «Παλαιοαττικὴ πλαστικὴ τοῦ Πόρου», «Ἀνάγλυφα ἐν τῷ περιφράγματι τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης», «Ἐργασίαι ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος», ὑπὸ Α. Πρεμερστάϊν «Ἐπιγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται», ὑπὸ Ὀ. Βάλτερ «Ἐργασίαι περὶ ἀττικῶν ἀναγλύφων», «Ἀνάγλυφα ἐν τῷ μικρῷ μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως», ὑπὸ Σ. Πράσνικερ «Ἔρευναι περὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ τῶν μετωπῶν τοῦ Παρθενῶνος», ὑπὸ Θ. Σαουτσιούτσι «Ἔρευναι περὶ τῆς νήσου Ἄνδρου». Πρὸ τοῦ πολέμου ἀπεστέλλοντο κατ' ἔτος εἰς Ἑλλάδα, πρὸς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, δαπάναις τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ξεναγούμενοι ὑπὸ τῆς γραμματείας Ἀθηνῶν, 14 καθηγηταί, ἐξ ὧν 2 τῆς ἀρχαιολογίας, 2 τῆς φιλολογίας καὶ 10 τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Θ. Κ.

— **Ἰνστιτοῦτον, *Βιβλιογραφικὸν — Βρυξελλῶν.*** Βλ. *Βρυξελλῶν* Βιβλιογραφικὸν ἰνστιτοῦτον.

— **Ἰνστιτοῦτον** (Institut), ***Γαλλικὸν*** —. Ἵδρυμα ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῶν πέντε Ἀκαδημιῶν (βλ. λ. *Ἀκαδημίαι* (Γαλλία) τ. Γ' σ. 9α' καὶ ἑξ.), τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καθ' ὅσον αἱ σημεριναὶ Ἀκαδημίαι συνδέονται διὰ ποικίλων δεσμῶν πρὸς τὰς ἱδρυθείσας παλαιὰς τοιαύτας ὑπὸ τοῦ Ρισελιὲ καὶ Κολμπέρ. Ἡ ἱστορία τοῦ σημερινοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου ἄρχεται ἀφ' ἧς ἡ Ἐθνικὴ τῶν Γάλλων Συνέλευσις, καταργήσασα τὰς ὑφισταμένας Ἀκαδημίας καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας, ἀνωργάνωσε τῷ 1794 αὐτὰς ἐπὶ εὐρυτέρου καὶ φιλοσοφικωτέρου σχεδίου, εἰς ὃ περιέλαβεν εἰς ἓν ἰνστιτοῦτον πάντας τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1795 ἐκύρωσεν αὕτη τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ. Τὸ ἰνστιτοῦτον ἀπετελέσθη ἐξ 144 μελῶν διαμενόντων εἰς Παρισίοις, ἰσαρίθμων περίπου τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς Γαλλίας, καὶ 24 ξένων σοφῶν, ἐκλεγομένων πάντων ὑπὸ τῶν τακτικῶν μελῶν. Διῃρέθη κατ' ἀρχὰς τοῦτο εἰς τρεῖς κλάσεις, ἑκάστη δὲ ἐξ αὐτῶν εἰς πλεῖστα τμήματα. Ἡ πρώτη κλάσις ἐκλήθη τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ περιελάμβανε δέκα τμήματα καὶ ἑξήκοντα μέλη, ἡ δευτέρα τὴν τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ τρίτη τὴν τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν. Τὸ Διευθυντήριον ἐξέλεξε τὰ πρῶτα 48 μέλη, εἰς ἃ ἀνετέθη ἡ ἐκλογὴ τῶν λοιπῶν. Εἰς τὰ πρῶτα περιελήφθησαν οἱ διασημότεροι τῶν τότε ἐπιστημόνων καὶ τρεῖς δραματικοὶ καλλιτέχναι, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Λοῦβρον καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ σώματος, τὴν δὲ 25 Δεκεμβρίου 1797 τὸ ἰνστιτοῦτον ἐξέλεξε μέλος αὐτοῦ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην. Ἔκτοτε τοῦτο ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἀρχαῖον Κολλέγιον τοῦ Μαζαρίνου. Τῷ 1802 ὁ πρῶτος ὕπατος ἀνέθεσεν εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον, ὅπως μελετήσῃ καὶ ὑποβάλῃ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν προόδων τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἀπὸ τοῦ 1789. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ κλάσις τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν κατηργήθη, ἐσχηματίσθησαν δὲ τέσσαρες τοιαῦται, προστεθεισῶν δύο τοιούτων τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας τῶν ἀρχαίων λαῶν. Εἰς τὴν πρώτην προσετέθη τμῆμα τῆς γεωγραφίας και ναυσιπλοΐας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καθιερώθη καὶ ὁ θεσμὸς τῶν διαρκῶν γραμματέων. Ἔκτοτε κατὰ τὰς διαφόρους πολιτικὰς μεταβολὰς τὸ ἰνστιτοῦτον μετέβαλλεν ὄνομα, κληθὲν *ἐθνικόν, αὐτοκρατορικὸν* καὶ *βασιλικόν.* Κατὰ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἀνωργανώθη ἐκ νέου, αἱ δὲ τέσσαρες κλάσεις αὐτοῦ ἔλαβον τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχαίων Ἀκαδημιῶν, ἤτοι τῆς *Γαλλικῆς Ἀκαδημίας*, τῆς *Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Καλῶν Γραμμάτων*, τῆς τῶν *Καλῶν Τεχνῶν* καὶ τῆς τῶν *Ἐπιστημῶν*. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰουλίου 1830 δὲν ἔθιξε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἰνστιτούτου, εἰμὴ ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν *Ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν*. Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ' ἐπωνόμασεν αὐτὸ *Αὐτοκρατορικὸν Ἰνστιτοῦτον*, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν δὲ τῆς δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ *Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου*, τῷ δὲ 1887 ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ δημοσία κοινὴ συνεδρίασις αὐτοῦ γίνεται τὴν 25 Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους. Αἱ πέντε αὗται Ἀκαδημίαι προσέφερον ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, οἱ δὲ διαγωνισμοὶ καὶ τὰ ἀπονεμόμενα βραβεῖα συνετέλεσαν σπουδαίως εἰς τοῦτο. Τὰ μέλη τοῦ ἰνστιτούτου φέρουσι κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἰδίαν ἀμφίεσιν καὶ ἔρχονται, κατὰ τάξιν, μετὰ τὰ μέλη τοῦ ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου. Θ. Β.

— **Ἰνστιτοῦτον, *Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν*** —. Ἱδρύθη κατὰ πρῶτον ἐν Ρώμῃ, τὴν 21 Ἀπριλίου τοῦ 1829, ἐνεργείαις τοῦ Γερμανοῦ φιλολόγου καὶ ἀρχαιολόγου Γκέραρδ, ὡς διεθνὲς ἰδιωτικὸν ἵδρυμα, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πρωσσίας, Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, δι' ὃ καὶ περιέλαβε τέσσαρα κύρια τμήματα, γερμανικόν, ἰταλικόν, γαλλικὸν καὶ ἀγγλικόν, κατὰ δὲ τὴν πρόθεσιν τῶν ἱδρυτῶν προεβλέπετο βραδύτερον ἡ ἵδρυσις τμημάτων ἐν Ἑλλάδι, Σκανδιναυΐα, Ὁλλανδίᾳ καὶ Ρωσίᾳ. Σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ἡ δι' ἀνασκαφῶν καὶ δημοσιευμάτων ἀποκάλυψις καὶ ἐπιστημονικὴ διερεύνησις τῶν ἀρχαίων μνημείων. Ἀλλὰ τὸ ἵδρυμα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν εὐρεῖαν αὐτοῦ ἀποστολὴν διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του ἰδιωτικῶν μέσων καὶ εἰσφορῶν. Διὰ τοῦτο τῷ 1859 ἀνέλαβε τὸ Πρωσσικὸν κράτος πάσας τὰς δαπάνας τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, προσλαβόντος ἔκτοτε καθαρὸν γερμανικὸν χαρακτῆρα. Τῷ 1861, χάρις εἰς τὴν χρηματικὴν ἀρωγὴν τῆς Πρωσσίας, ἀπεστάλησαν εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἀρχαιολογικὰς μελέτας οἱ πρῶτοι Γερμανοὶ ἀρχαιολόγοι Κόνζε καὶ Μικαέλις. Τῷ 1873, προτάσει τοῦ Βίσμαρκ, ἐκηρύχθη διὰ νόμου ὑπὸ τοῦ ράϊχσταγ τὸ ἰνστιτοῦτον ὡς ἐπίσημον ἵδρυμα τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας, ἀπεφασίσθη δὲ συγχρόνως ἡ ἀπὸ τοῦ 1874 δημιουργία τμημάτων αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ καὶ Ἀθήναις, ὑπαγομένων διοικητικῶς εἰς τὴν κεντρικὴν διεύθυνσιν, ἑδρεύουσαν ἐν Βερολίνῳ. Τῷ 1886, πρὸς μείζονα ἠθικὴν ἐνίσχυσιν, ὠνομάσθη *Αὐτοκρατορικὸν Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον*, τεθέν, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Τῷ 1929 ἑωρτάσθη μετὰ πολλῆς λαμπρότητος ἐν Βερολίνῳ ἡ ἑκατονταετηρὶς τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τοῦ ἰνστιτούτου ὑπῆρξε γονιμώτατον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας, ἰδίᾳ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Ἀθήναις καὶ Ἰταλίᾳ.

Τμῆμα Ἀθηνῶν. Ἱδρύθη τὴν 9 Δεκεμβρίου τοῦ 1874, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ εἶναι ἔρευναι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι περὶ τῶν ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους κειμένων ἀρχαίων μνημείων, συντελούμεναι δι' ἀνασκαφῶν καὶ καταλλήλων μελετῶν καὶ δημοσιευμάτων. Προσέτι ὑποβοηθεῖ εἰς τὰς μελέτας αὐτῶν τοὺς ἀφικνουμένους εἰς Ἑλλάδα Γερμανοὺς ἀρχαιολόγους καὶ παρέχει ξενάγησιν καὶ διδασκαλίαν εἰς τοὺς κατ' ἔτος ἀποστελλομένους εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τῆς κεντρικῆς διευθύνσεως ὑποτρόφους ἀρχαιολόγους τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ διοργανώνει ἐκδρομὰς καὶ διαλέξεις. Τὸ τμῆμα τῶν Ἀθηνῶν διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Α' γραμματέως. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του οἱ Ὀ. Λύδερς (1874—1875), Β. Κέλερ (1875—1886), Ἐ. Πέτερσεν (1886—1887), Οὐ. Δαῖρπφελδ (1887—1912), Γ. Κάρο (1912—1916), Ἐ. Μποῦσορ (1921—1929). Ἤδη τὸ τμῆμα διευθύνει προσωρινῶς ὁ Β' γραμματεὺς Οὐ. Βρέντε, ἀντὶ τοῦ τοποθετηθέντος καὶ μὴ ἀναλαβόντος εἰσέτι Α' γραμματέως, καθηγητοῦ Γ. Κάρο, τοῦ καὶ πρώην τοιούτου. Τὸ τμῆμα διαθέτει καὶ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, προσιτὴν εἰς τὸ κοινόν, περιλαμβάνουσαν 25.000 τόμους περίπου καὶ 50.000 φωτογραφίας. Τὸν πυρῆνα τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἀπετέλεσεν ἡ βιβλιοθήκη τοῦ γραμματέως τῆς πρωσσικῆς πρεσβείας Ἀθηνῶν Ἀ. φὸν Βέλβενς, ἀγορασθεῖσα τῷ 1861 ὑπὸ τῆς πρωσσικῆς κυβερνήσεως, προτάσει τῶν πρώτων ἀφιχθέντων εἰς Ἀθήνας Γερμανῶν ἀρχαιολόγων Κόνζε καὶ Μικαέλις. Αἱ κυριώτεραι μέχρι σήμερον ἐργασίαι τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἀθῆναι*, Ἀκρόπολις (κτίρια καὶ ἀγγεῖα), δυτικὴ πλευρὰ τῆς Ἀκροπόλεως (ἀνασκαφαί), Δίπυλον (ἀνασκαφαί), Θέατρον (δημοσιεύματα), Ὁδὸς Τριπόδων, Ὠδεῖον, Ὀλυμπιεῖον, Ἀγορὰ (ἀνασκαφαί), Θησεῖον (φωτογραφίαι). *Ἀττική*, τοπογραφικὸς χάρτης τῆς Ἀττικῆς, θαυμασία ἐπιστημονικὴ ἐργασία γενομένη ὑπὸ τῶν Κούρτιους καὶ Κοῦπερτ, δαπάνῃ τοῦ πρωσσικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τοῦ στρατάρχου Μόλτκε, ἐπιτίμου μέλους τοῦ γερμανικοῦ ἰνστιτούτου. Μενίδι (ἀνασκαφαί), Φυλή, Ἐλευσὶς (φωτογραφίαι), Σούνιον (μικρὰ ἀνασκαφή). *Μέγαρα*, Κρήνη τοῦ Θεαγένους (ἀνασκαφαί). *Βοιωτία*, Ὀρχομενὸς (ἀγγεῖα), Γλὰ (φωτογραφίαι), κατάλογος ἔργων γλυπτικῆς. *Κόρινθος*, μικραὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. *Πλευρὼν* (ἀνασκαφαί). *Ἀρκαδία*, τοπογράφησις, Τεγέα (ἀνασκαφαί), *Λακωνία*, Σπάρτη, κατάλογος γλυπτικῶν ἔργων. *Ἀμύκλαι*, *Πύλος*, *Κομποθέκρα*, *Ὀλυμπία*, *Πίσα* (ἀνασκαφαί), *Ἀργολίς*, τοπογραφία, βυζαντινοὶ ναοί, *Κλεωναί*, *Τίρυνς*, *Παλαμήδιον*, *Αἴγινα*, *Πάρος*, *Νάξος*, *Σάμος*, *Θήρα*, *Κῶς*, *Κέρκυρα*, *Λευκὰς* (ἀνασκαφαί), *Πέργαμος*, *Τροία*, *Μυκῆναι*, τοπογραφικὸς χάρτης ὑπὸ Στέφφενς. Δημοσιεύσεις μετὰ φωτογραφιῶν περὶ τοῦ Θολωτοῦ τάφου τοῦ Μενιδίου, ὡς καὶ μελέτη τοῦ Φουρτβένγκλερ-Λέσκες περὶ τῶν μυκηναϊκῶν ἀγγείων. Ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν τοῦ τμήματος ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δαῖρπφελδ εἰκοσιπενταετία (1887—1912). Τότε ἐγένοντο αἱ ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ Ἀγορᾷ, τῷ Κεραμεικῷ, ἐν Θήβαις, Μεγάροις, Πάρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ Γ. Κάρο ἐπετελέσθησαν ἐπίσης σημαν-

Digitized by Google

τικαὶ ἐργασίαι, ἐξήρθη δὲ ἰδίᾳ ἡ σπουδαιότης τῶν ἐν Μυκήναις παλαιῶν εὑρημάτων τοῦ Σλῆμαν. Μετὰ τοῦ τμήματος Ἀθηνῶν συνέπραξαν ἐπιστημονικῶς καὶ διὰ χρηματικῆς χορηγίας κατὰ τὰς ἐν Ἰωνίᾳ καὶ τὰς πλείστας ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφὰς αἱ Ἀκαδημίαι τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Μονάχου καὶ τὰ ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα. Τὰς δαπάνας τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν ἀνέλαβεν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ γερμανικὸν κράτος. Τὸ Τμῆμα Ἀθηνῶν πρὸς δημοσίευσιν τῶν πορισμάτων τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐκδίδει ἀπὸ ἐτῶν τὸ περιοδικὸν «Ἀθηναϊκαὶ Ἀνακοινώσεις» (Athenische Mitteilungen), οὗτινος κατὰ τὸ ἔτος 1929 συνεπληρώθη ὁ 53ος τόμος. Θ. Κ.

— **Ἰνσνιτοῦτον, *Διεθνὲς Γεωργικὸν*—.** Ἱδρύθη ἐν Ρώμῃ τῷ 1905. Κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν περισυλλογὴν καὶ τὴν δημοσίευσιν σχετικῶν πρὸς τὴν καθ' ὅλου διεθνῆ γεωργικὴν κίνησιν πληροφοριῶν ὡς και τὴν ὑπόδειξιν ἰδίων μέτρων πρὸς προστασίαν τῆς γεωργίας ἐκ τῶν διαφόρων νόσων καὶ τῶν φυτῶν ἐκ τῆς προσβολῆς ὑπὸ διαφόρων ἐπιβλαβῶν ἐντόμων, καὶ τῶν μέτρων πρὸς καταπολέμησιν τούτων. Ἐπίσης ὑποδεικνύει καὶ τὸν τρόπον τῆς βελτιώσεως τῆς γεωργίας καθ' ὅλου.

— **Ἰνστιτοῦτον *Διεθνοῦς Δικαίου*·** βλ. λ. *Ἀκαδημία* Διεθνοῦς Δικαίου (τ. Γ' σ. 7 ἑπ.).

— **Ἰνστιτοῦτον *Παστέρ*·** βλ. *Παστέρ*.

— **Ἰνστιτοῦτον *Πνευματικῆς Συνεργασίας*.** Κατὰ τὴν πρώτην συνέλευσιν τῆς Κ. Τ. Ε. (1920) διετυπώθη παρ' αὐτῆς ἡ εὐχή, ὅπως τὸ συμβούλιον λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν. Πράγματι, τὸ συμβούλιον ἐπιληφθὲν τῆς μελέτης τοῦ ζητήματος τούτου, ὑπέβαλεν εἰς τὴν δευτέραν συνέλευσιν τῆς Κ. Τ. Ε. τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας του. Μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σχετικὴν συζήτησιν ἐν τῇ συνελεύσει, ἐνεκρίθη παρ' αὐτῆς ἡ παρὰ τοῦ συμβουλίου γενομένη πρότασις συστάσεως εἰδικῆς ἐπιτροπῆς. Βάσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς συνελεύσεως, προέβη τὸ συμβούλιον τὴν 15 Μαΐου 1922 εἰς τὴν σύστασιν «Ἐπιτροπῆς πνευματικῆς συνεργασίας», ἥτις προσδιώρισεν ἐπὶ τῶν ἑξῆς ὑποθέσεων τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν της: α) Ἔρευνα ἐπὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. β) Ἐξέτασις τοῦ προβλήματος περὶ παροχῆς βοηθείας εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πνευματικὸς βίος εἰδικῶς ἐπαπειλεῖται. γ) Μελέτη τῶν ζητημάτων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν πνευματικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ σύστασις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ὑποεπιτροπῆς. δ) Μελέτη τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορόντων τὴν παγκόσμιον συνεργασίαν καὶ σύστασις εἰδικῆς ὑποεπιτροπῆς. ε) Μελέτη τῶν περὶ τὴν βιβλιογραφίαν ζητημάτων καὶ σύστασις πρὸς τούτοις ὑποεπιτροπῆς. Ἡ ἔλλειψις ὅμως μέσων δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴν ν' ἀνταποκριθῇ ὡς ἔδει εἰς τὸν προορισμόν της. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, θέλουσα νὰ δώσῃ ὄντως ζωὴν εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιτροπήν, προέτεινεν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. ὅτι ἀναλαμβάνει ἰδίαις δαπάναις τὴν ἵδρυσιν ἐν Παρισίοις Ἰνστιτούτου τῆς πνευματικῆς συνεργασίας, τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ συντασσομένου ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς πνευματικῆς συνεργασίας. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἔν τε τῷ συμβουλίῳ καὶ τῇ Γ. συνελεύσει τῆς Κ. Τ. Ε. ἡ γαλλικὴ πρότασις ἐγένετα ἀποδεκτή. Ἡ βάσις τῆς ἐπιτευχθείσης συμφωνίας, ἥτις ἄλλως τε καθορίζει τὰς ὑποχρεώσεις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, εἶναι, ὅτι αὕτη ἀναγνωρίζει τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς πνευματικῆς συνεργασίας ὡς νομικὸν πρόσωπον, ὑποχρεωμένη νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὸ κατάλληλον οἴκημα, τὴν ἀναγκαίαν ἐπίπλωσιν καὶ ἐτησίαν χορηγίαν ἐκ δύο ἑκατομμυρίων γαλλικῶν φράγκων μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ ἐπαυξήσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἀνελήφθη διὰ μίαν ἑπταετίαν, συνεχιζομένη δι' ἑτέραν ἄλλην ἑπταετίαν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὐδ' ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις οὐδ' ἡ Κ.Τ.Ε. δύο ἔτη πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἑπταετίας ἤθελον καταγγείλει τὴν συμφωνίαν.

Κατὰ τὸ καταστατικὸν τοῦ ἰνστιτούτου τῆς πνευματικῆς συνεργασίας, σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ προετοιμάζῃ τὰς ἐν τῇ «Ἐπιτροπῇ πνευματικῆς συνεργασίας» συζητήσεις, νὰ ἐπιμελῆται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ νὰ φροντίζῃ πάσῃ δυνάμει εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν στενοτέραν πνευματικὴν συνεργασίαν καὶ τόνωσιν αὐτῆς. Τὸ Ἰνστιτοῦτον ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον ὀργανισμὸν ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἔχει τὴν ἕδραν του, καὶ ἐπικοινωνεῖ ἀπ' εὐθείας μετὰ πάσης ἀρχῆς παντὸς κράτους, διοικούμενον ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου ἀποτελουμένου παρὰ τῶν ἑκάστοτε μελῶν τῆς «Ἐπιτροπῆς πνευματικῆς συνεργασίας». Ἓξ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου διαφόρου ἐθνικότητος, ἐκλεγόμενα καθ' ὃν τρόπον καὶ δι' ὅσον χρόνον ἤθελεν ὁρίσει τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἀποτελοῦσι τὴν διευθύνουσαν ἐπιτροπήν, ἥτις δέον νὰ συνέρχεται ἀνὰ δίμηνον εἰς Παρισίους. Τὸ διοικ. συμβούλιον συντάσσει τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν τοῦ ἰνστιτούτου ὡς καὶ τὸν ἀπολογισμὸν αὐτοῦ, οἵτινες πρέπει νὰ κοινοποιῶνται τόσον πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅσον καὶ πρὸς τὸ συμβούλιον καὶ τὴν συνέλευσιν τῆς Κ.Τ.Ε. Τὸ προσωπικὸν τοῦ ἰνστιτούτου τὸ διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ διοικ. συμβουλίου ἀποτελοῦσιν ὁ διευθυντὴς (ἤδη ὁ Dufour Feronce, ἀνώτατος Γερμανὸς ὑπάλληλος τῆς Κ.Τ.Ε.), ὅστις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συμμετέχῃ μετὰ συμβουλευτικῆς ψήφου εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ διοικ συμβουλίου καὶ τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπῆς, και οἱ προϊστάμενοι τῶν τμημάτων, τὸ δὲ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ ἰνστιτούτου διορίζεται ὑπὸ τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπῆς τῇ προτάσει τοῦ διευθυντοῦ. Τὸ διοικ. συμβούλιον ἀποφασίζει, τὸ δὲ συμβούλιον τῆς Κ. Τ. Ε. ἐγκρίνει ποῖα πρόσωπα καὶ «ὁμάδες» τοῦ ἰνστιτούτου ἀπολαύουσι τῆς παρὰ τοῦ ἄρθρου 7 τῆς συμφωνίας τῆς Κ.Τ.Ε. θεσπιζομένης διπλωματικῆς ἀσυλίας. Κατ' ἔτος ὀφείλει τὸ ἰνστιτοῦτον νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κ. Τ. Ε. ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων του, ἥτις δέον νὰ κοινοποιῆται εἰς πάντα τὰ μέλη τῆς Κ.Τ.Ε. Τὸ ἰνστιτοῦτον διαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς τμήματα: 1) Ἐπιστημονικὸν μὲ δύο γραφεῖα, α) τῶν Φυσικῶν καὶ β) τῶν Θεωρητικῶν Ἐπιστημῶν· 2) Φιλολογικὸν μὲ τὸ Καλλιτεχνικὸν Γραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγεται καὶ ἡ διεθνὴς ὑπηρεσία τῶν μουσείων· 3) Νομικόν, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὁποίου, ἐκτὸς ἄλλων ζητημάτων, ὑπάγεται καὶ ἡ προστασία τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας καὶ 4) Πληροφοριῶν. Τὸ ἰνστιτοῦτον ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Palais Royal καὶ ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1926, ἀντιπροσωπεύονται δὲ ἐν αὐτῷ 33 κράτη, ἐν οἷς καὶ αὐταὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ, κατὰ τὸ σύστημα ὃ πρώτη ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐνεκαινίασεν, ὁρίζονται διανοούμενοι διαμένοντες εἰς Παρισίους (ἂν καὶ αἱ ἐξαιρέσεις δὲν εἶναι ὀλίγαι). Ὑπὸ τοῦ ἰνστιτούτου ἐξεδόθησαν πλῆθος δημοσιευμάτων, ἐν οἷς ἀντικατροπτρίζεται τὸ ἔργον του, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν: «Bulletin des relations universitaires», «Bulletin de la Section d' information et de documentation», «Mouseion, Bulletin de l'office international des Musées», «Cahiers des relations artistiques», κατ' ἔτος δέ, «Liste des ouvrages remarquables parus dans différents pays au cours de l' année».

[Βλ. ἐπίσημα δημοσιεύματα: «La Société des Nations et la Coopération intellectuelle» (3 ἔκδ. 1927) «Das internationale Institut für geistige Zusammenarbeit» (Paris 1927.] Η. Γ. Κ.

— **Ἰνστιτοῦτον *Ρόκφελλερ*·** βλ. *Ρόκφελλερ*.

— **Ἰνστιτοῦτον *τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας*.** Ἱδρύθη τῷ 1925 εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΙΑ' χάριν τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν. Ὁ τίτλος αὐτοῦ εἶναι «Pontificio instituto di archeologia cristiana». Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν εἶναι τριετής. Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἰνστιτούτου ἀνετέθη εἰς τοὺς παπικοὺς θεολόγους J. P. Kirsch καὶ J. Wilpert. Δ. Ν. Μ.

— **Ἰνστιτοῦτον, *Ὠκεανογραφικὸν — τῶν Παρισίων*.** Ἱδρύθη τῷ 1906 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου Α' τοῦ Μονακό. Ὁ σκοπὸς τούτου εἶναι διττός: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀνωτέρα ὑπὸ εἰδικῶν διδασκαλία μαθημάτων, εἰς ἃ ἐκτίθενται αἱ βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς θαλάσσης καὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ λαϊκὴ διδασκαλία δι' ἑβδομαδιαίων διαλέξεων ἐπὶ ποικίλων θεμάτων σχετικῶν μὲ τοὺς ὠκεανοὺς καὶ τὰς θαλάσσας. Τὸ Ὠκεανογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον εἶναι τὸ συμπλήρωμα τοῦ ἐν Μονακὸ Ὠκεανογραφικοῦ Μουσείου, εἰς ὃ ἔχουσιν ἐκτεθῆ ὅλοι οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης συλλεγέντες ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος θησαυροί. Τὸ Ὠκεανογραφικὸν Ἰνστιτοῦτον εἶναι αὐτόνομον, ἔχει δὲ προικοδοτηθῆ ἀρκούντως, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχισις τῆς λειτουργίας του. Κεῖται πλησίον τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (ὁδ. Ἁγίου Ἰακώβου ἀρ. 195), ἀλλ' εἶναι τελείως ἀνεξάρτητον τούτου. Ἡ ἀνωτέρα διδασκαλία διεξάγεται εἰς τὸ μικρὸν ἀμφιθέατρον, ὅπερ δύναται νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 80 ἀκροατάς, γίνεται δὲ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Alf. Berget, διὰ τὴν φυσικὴν ὠκεανογραφίαν, L. Joubin διὰ τὴν βιολογικὴν ὠκεανογραφίαν καὶ P. Portier διὰ τὴν φυσιολογίαν τῶν θαλασσίων ὀργανισμῶν. Εἰς τὴν διάθεσιν τῶν καθηγητῶν τούτων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐρευνῶν καὶ διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν μαθημάτων ὑπάρχουσι 3 ἐργαστήρια· ἓν φυσικῆς ὠκεανογραφίας, ἓν βιολογικῆς ὠκεανογραφίας καὶ ἓν φυσιολογικὸν ἐργαστήριον. Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα, ὡς καὶ τὰ γραφεῖα τῶν καθηγητῶν καταλαμβάνουσι τὸν ἄνω ὄροφον τοῦ οἰκοδομήματος. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ μικρότερα ἐργαστήρια, ἅτινα παραχωροῦνται εἰς διαφόρους ἐρευνητάς.

Αἱ ἐκλαϊκευτικαὶ διαλέξεις διεξάγονται τὴν ἑσπέραν ἑκάστου Σαββάτου, γίνονται δὲ εἰς τὸ μέγα ἀμφιθέατρον τοῦ ἱδρύματος, ὅπερ δύναται νὰ περιλάβῃ περὶ τὰ 800 πρόσωπα. Αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ μεγάλου τούτου ἀμφιθεάτρου, ὅπερ εἶναι ἓν τῶν ὡραιοτέρων τῶν Παρισίων, θεωροῦνται ὡς αἱ τελειότεραι. Τὸ ἀμφιθέατρον κοσμεῖται ὑπὸ διαφόρων τοιχογραφιῶν, ἐξ ὧν μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι εἶναι: ἡ πλαισιοῦσα τὸ διάφραγμα τῶν προβολῶν, ἥτις παριστᾷ ἐκτέλεσιν ὠκεανογραφικῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου «Πριγκίπισσα Ἀλίκη», καὶ ἡ ἔναντι τοῦ ὁμιλητοῦ, παριστῶσα ἁλιείαν φαλαίνης.

Εἰς τὰ ὑπόγεια ὑπάρχουσι: 1) ἐργαστήριον ἐφωδιασμένον μὲ τέλεια μηχανήματα διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν διαφόρων ὀργάνων· 2) ἐνυδρεῖα διὰ τὴν συντήρησιν ὑδροβίων ζῴων διὰ τὰς βιολογικὰς καὶ φυσιολογικὰς μελέτας· 3) δεξαμεναὶ θαλασσίου ὕδατος· 4) κλίβανος καύσεως τῶν διὰ τὰς ἐρεύνας χρησιμοποιουμένων ζῴων (κρεματόριον). Ν. Ι. Σ.

—**Ἰνστιτούτου *Ἀνάκτορον γαλλικοῦ*—.** Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἐγείρεται ἐν Παρισίοις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα καὶ ἐπὶ τῆς προκυμαίας Κοντὶ ἀπέναντι τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λούβρου, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ τῆς γεφύρας τῶν Τεχνῶν. Ἠγέρθη τοῦτο εἰς τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκετο ἄλλοτε ὁ περίφημος πύργος τοῦ Νέλ, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ καρδιναλίου Μαζαρίνου, διαθέσαντος 2.000.000 φρ. πρὸς οἰκοδομὴν κολλεγίου φέροντος τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ κοινῶς ὀνομαζομένου *Κολλέγιον τῶν Τεσσάρων Ἐθνικοτήτων*, διότι ἐν αὐτῷ ἐσπούδαζον νέοι προερχόμενοι ἐξ Ἀλσατίας, Πινιερόλ, Φλάνδρας καὶ Ρουσιγιών. Τὸ κολλέγιον τοῦτο εἶχε προικοδοτήσει ὁ Μαζαρῖνος διὰ 40.000 λιβρῶν ἐτησίως. Τὸ κτίριον ἐπερατώθη τῷ 1663 ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Λεβώ, τὸ δὲ παρεκκλήσιον αὐτοῦ περιέκλειε τὸν μεγαλοπρεπῆ τάφον τοῦ Μαζαρίνου. Τῷ 1793 ἡ ἐπανάστασις κατήργησε τὸ κολλέγιον και ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ προσωρινῶς ὡς φυλακάς, εἶτα δὲ ἐγκατεστάθη εἰς αὐτὸ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινῆ Σωτηρίας. Τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1795, δι' ἀποφάσεως τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, μετεφέρθη ἐκ Λούβρου τὸ Γαλλικὸν ἰνστιτοῦτον, ὅπου παραμένει ἔκτοτε. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς κυρίας προσόψεως εὑρίσκεται περιστύλιον ἐκ στύλων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, χρησιμεῦον ὡς εἴσοδος εἰς ὀκτάγωνον αὐλήν, ἔνθα εὑρίσκονται δύο πύλαι κεκοσμημέναι ἐπίσης διὰ στύλων τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία ὁδηγεῖ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἰνστιτούτου, ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὴν ἐπίσημον αἴθουσαν τῶν ὑποδοχῶν τῶν ἀκαδημαϊκῶν καὶ τῶν ἐτησίων δημοσίων συνεδριάσεων τοῦ ἰνστιτούτου. Ἡ αἴθουσα αὕτη ἦτο ἄλλοτε παρεκκλήσιον τοῦ κολλεγίου. Ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τοῦ ἀετώματος τοῦ περιστυλίου ὑπάρχει ὡρολόγιον φερόμενον ὑπὸ δύο ἀναγλύφων τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ἐπιστήμης, εἰς ἑκάστην δὲ πλευρὰν τῆς ἀναβάθρας ὑπάρχουσι δύο χάλκινοι λέοντες, προχέοντες καθ' ὡρισμένας ὥρας ὕδωρ. Αἱ δύο πτέρυγες τῆς κυρίας εἰσόδου ἑνοῦσι τὰς θύρας δύο περιπτέρων σχηματιζόντων στοάς. Τοῦ συνόλου τῆς κυρίας εἰσόδου κυριαρχεῖ θόλος. Ἡ ἐπίσημος αἴθουσα, ἔνθα γίνονται αἱ ὑποδοχαὶ τῶν ἀκαδημαϊκῶν, εἶναι κυκλικὴ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μεγάλων ἁψίδων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία χρησιμεύει ὡς εἴσοδος, τὰ δὲ διάμεσα τῶν τριῶν ἄλλων ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν αἴθουσαν, ὡς μετεσχημάτισε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κολλεγίου ὁ ἀρχιτέκτων Βωντουαγιέ. Εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην ἐγείρονται οἱ ἀνδριάντες τοῦ Βοσσουέτου, τοῦ Φενελών, τοῦ Συλλὺ καὶ ἄλλων, εἰς δὲ τὴν κοινὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων ἵστανται αἱ προτομαὶ τοῦ Σατωβριάνδου, τοῦ Περσιέ, τοῦ Βολναί, τοῦ Ἀργκώ, τοῦ Μολιέρου, τοῦ Λαφονταίν, τοῦ Πυζὲ καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου. Θ. Β.

ἰνταβολάρε (intavolare) /*Μουσ.*/. Σύστημα μεταγραφῆς ἔργων γεγραμμένων διὰ τῆς ἀναλογικῆς σημειογραφίας εἰς τὴν εἰδικὴν γραφήν, τὴν ἐν χρήσει ἄλλοτε διὰ τὸ λαοῦτο, ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον κλπ. Γ. Σ.

Ἴνταλα /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις ἑλληνικὴ τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Νικοπόλεως (Καρὰ Χισάρ), ἔχουσα ἄλλοτε περὶ τοὺς 1000 κατοίκους ἀσχολουμένους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν. Ὅσοι τούτων κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν τῆς Λωζάννης (1923). Α. Α. Π.

ἰντάλγκο (hidalgo)· ὁ *ἰδαλγός* (βλ. λ.).

Ἰντάλγκο (Hidalgo y Costilla), ***Μιχαήλ***. Ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Μεξικανῶν, ἀρχηγὸς τῆς πρώτης μεξικανικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας (1753—1811). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἰς διδάκτορα ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν ἔνδυμα. Γενόμενος ἱερεὺς τῆς πόλεως Ντολόρες, συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως διὰ τῆς ἱδρύσεως διαφόρων ἐργοστασίων καὶ τῆς καλλιεργείας ἀμπελώνων, ἀποκτήσας οὕτω μεγάλας συμπαθείας εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς Κατὰ τὸ 1809 καὶ 1810 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς τότε ἐξυφανθείσας συνωμοσίας τῶν ἐγχωρίων κατὰ τοῦ ἱσπανικοῦ καθεστῶτος, ὅτε δὲ ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἰθαγενεῖς Ἰνδοὺς καὶ Μεξικανοὺς καὶ νὰ

Digitized by Google

αὔξησῃ ταχέως τὰς πρώτας δεκάδας τῶν ἐνόπλων ὀπαδῶν του εἰς 50.000, ἐκδώσας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν περίφημον προκήρυξιν περὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Μεξικοῦ, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κραυγὴ πόνου» (Grito de dolores), καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἰντάλγκο κατέλαβε κατόπιν αἱματηρῶν μαχῶν τὴν Γκουαναχάτο, ὅπου ἐγκατέστησεν τὴν κυβέρνησίν του. Ἐκεῖθεν, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ του. Ἀλφόντε, προήλασε κατὰ τοῦ Μεξικοῦ ἡγούμενος 100.000 ἐπαναστατῶν μετὰ 95 τηλεβόλων. Ἐν τούτοις ὁ ἀρχηγὸς τῶν βασιλικῶν δυνάμεων στρατηγὸς Καλιέχα, ἡγούμενος μόνον 5000 τακτικοῦ στρατοῦ, κατώρθωσε νὰ τὸν νικήσῃ ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀκοῦλκο. Ὁ Ἰντάλγκο μετὰ τῶν στρατηγῶν του ἐπεχείρησε τότε νὰ φύγῃ εἰς τὰ σύνορα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρὸς ἀνασύνταξιν τοῦ στρατοῦ των καὶ ἐξεύρεσιν πολεμεφοδίων, ἀλλὰ συνελήφθη διὰ προδοσίας καὶ μεταφερθεὶς εἰς τὴν Τσιχουάχουα ἐτυφεκίσθη μὲ δύο ἐκ τῶν στρατηγῶν του, τῷ 1811. Μ.Δ.Β.

Ἰντάλγκο (Hidalgo) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 944. Σ. Π.

ἰντάλιο (intaglio). Λέξις ἰταλικὴ χρησιμοποιουμένη ἐνίοτε πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς ἐγχαράξεως ἢ ἐγγλυφῆς ἐπὶ σκληρᾶς πέτρας ἢ μετάλλου ἢ ἄλλης σκληρᾶς ὕλης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς καμέους, τῶν ὁποίων ἡ χάραξις γίνεται ἐν ἀναγλύφῳ. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ πρὸς ὑποδήλωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ καλλιτεχνήματος τῆς ἐγχαράξεως.

Ἴνταρ (Idar) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Γερμανίας, ἐν τῷ διαμερίσματι Μπίρκενφελδ τοῦ Ὀλδεμβούργου. Κάτ. 7638. Εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν κατεργασίαν πολυτίμων λίθων καὶ τὴν κοσμηματοποιΐαν, λειτουργούσης πρὸς τοῦτο ἐν τῇ πόλει εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς σχολῆς. Θ. Κ.

Ἰντὰρ (Idar ἢ Edar) *[Γεωγρ.]*. Ἰθαγενὲς αὐτόνομον κράτος τῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ περιοχῇ Γκουζεράτ, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν κρατῶν τῆς γενικῆς διοικήσεως Βομβάης. Ἔχει ἔκτασιν 12.710 τετρ. χλμ. καὶ 168 557 (1901) κατοίκους. Πρωτεύουσα ἄλλοτε ἦτο ἡ ὁμώνυμος πόλις (κάτ. 7.100), ἤδη δὲ ἡ *Ἀμεντμαγκὰρ* (κάτ. 3.600). Παράγει δημητριακὰ καὶ σακχαροκάλαμον. Διοικεῖται ὑπὸ ἰθαγενοῦς ἡγεμόνος. Θ. Κ.

«Ἰνταρᾶ *ραμπᾶ»* καὶ **«***Ἰνταρᾶ ζουτᾶ»* (τουτέστι *μεγάλη συνέλευσις* καὶ *μικρὰ συνέλευσις*). Οὕτω τιτλοφοροῦνται δύο ὁμοιογενῆ τμήματα τοῦ «Ζόχαρ», ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ ἀποκαλύψεως τῶν καββαλιστικῶν μυστηρίων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Συμεὼν μπὲν Γιοχάϊ πρὸς τοὺς μαθητάς του, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἱερὰν συνέλευσιν. Ἀμφότερα τὰ τμήματα, γεγραμμένα εἰς χαλδαϊκὴν διάλεκτον, ἀπετέλουν εἶδος ἑρμηνευτικῆς ἐπὶ τῶν χωρίων τῆς Πεντατεύχου, τῶν καλουμένων «παρασάθ Νισᾶ» καὶ «παρασάθ Ἀαζίνου». Τὰ δύο ταῦτα τμήματα εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐρανισμάτων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη τὸ «Ζόχαρ». Ἡ «μικρὰ συνέλευσις» (Ἰνταρᾶ ζουτᾶ) ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς «μεγάλης συνελεύσεως» (Ἰνταρᾶ ραμπᾶ), κατέλαβε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ τυπικῷ· ἀναγινώσκεται ὑπὸ τῶν καββαλιζόντων ραββίνων καθ' ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἰδίως κατὰ τὰ διάφορα κατ' οἶκον μνημόσυνα (βλ. λ. *Ζόχαρ* καὶ *Καββάλα*).

ἰνταρβίνη (ἡ) (Intarvine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ γλυκερίδιον τοῦ μαργαρικοῦ ὀξέος. Συνθετικὸν λίπος παρασκευαζόμενον ἐν Ἀμερικῇ. Κόνις λευκή, μᾶλλον ἄγευστος καὶ ἄοσμος, τηκομένη εἰς 38° καὶ καλῶς διατηρουμένη. Λαμβάνεται εἰς δόσεις 2—3 κοχλιαρίων τῆς σούπας ἡμερησίως, δύναται δὲ νὰ ληφθῇ τετηκυῖα ἐντὸς θερμοῦ ποτήματος ἢ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀντὶ τοῦ βουτύρου εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ἐδεσμάτων. Κ. Γ. Μ.

Ἰνταρές, *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κάπελλης τῆς Ὀλυμπίας. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Λαλαίων κυρίως, τῷ δὲ 1822 ἡ προσωρινὴ διοίκησις τὸν προήγαγεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ χιλιάρχου. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς μεγαλυτέρου σώματος κατὰ τὴν περίοδον τῆς αἰγυπτιακῆς κατοχῆς, προσήνεγκε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν χώραν. Μετέσχε καὶ τῆς εἰς Ἀττικὴν ἐκστρατείας τῷ 1827. Κατετάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

ἰνταρσία (ἡ). Ὅρος τεχνικὸς ἐν τῇ ξυλουργικῇ σημαίνων τὴν *ξυλογλυπτικήν* (βλ. λ.). Παράγεται ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ intarsiare, ὅπερ σημαίνει διακοσμῶ, διὰ ποικίλων χρωματιστῶν ξύλων ἢ καὶ ἄλλων σωμάτων, ἕτερον ξύλον.

Ἰνταφέρνης. Ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τοῦ Ψευδοσμέρδιος (621 π. Χ.) ἐξυφανθείσης συνωμοσίας, ἧς μετεῖχον ἐξ ἕτεροι ἀξιωματοῦχοι. Ἀποτυχὼν ἐν τῇ καταλήψει τοῦ θρόνου, συνώμοσε καὶ κατὰ τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐν τέλει συλλαβὼν ἅπαντας ἐθανάτωσε. —Π.

Ἴνταχο (Idaho)· βλ. *Ἄϊνταχο.*

Ἰντεβὶλ (Ideville), *Ἐρρῖκος, Ἀμεδαῖος - Λὲ Λόργκ, κόμης ντ'*—. Γάλλος διπλωμάτης ὑπηρετήσας ὡς γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαμονὴ ἑνὸς διπλωμάτου εἰς Γερμανίαν καὶ Ἑλλάδα, 1830—1837».

ἰντέγκερ βαλὸρ (integer valor) *[Μουσ.]* Εἰς τὴν ἀναλογικὴν σημειογραφίαν, ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐσήμαινε τὴν μέσην διάρκειαν, ἢ τὴν μέσην ἀγωγὴν ἑνὸς φθόγγου ἐν σχέσει μὲ τὰς ὑπολοίπους ἀξίας. Ὁ Μιχ. Πραιτώριος ὥριζε τὴν μέσην διάρκειαν τοῦ βραχέος εἰς ἓν δέκατον τοῦ λεπτοῦ, ἥτις ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ 80—διὰ τὸ τέταρτον—τοῦ μετρονόμου Μαΐλτσελ. Γ. Σ.

Ἴντελερ (Ideler), *Ἰούλιος-Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1809—1842), υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ-Λουδοβίκου Ἴντελερ. Ἐδημοσίευσε διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, ἐν αἷς: «Περὶ τῆς μετεωρολογίας παρ' Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις» (Βερολῖνον 1832), «Περὶ τῶν Μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους» κτλ Σ. Π.

— **Ἴντελερ** (Ideler) *Χριστιανὸς - Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1766—1846). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν Βερολίνῳ καὶ κατὰ τὸ 1839 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γαλλίας. Ὑπῆρξε διάσημος εἰς τὰ περὶ τῆς χρονολογίας τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἐδημοσίευσε διαφόρους ἐπιστημονικὰς πραγματείας καὶ συγγράμματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: «Περὶ τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1806), «Ἐγχειρίδιον περὶ χρονολογίας» (1825 καὶ β' ἔκδ. τῷ 1883), τὸ κλασσικὸν ἔργον «Περὶ κινεζικῆς χρονολογίας» (1839). Σ. Π.

Ἰντέλοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Αὐλὴαννα* (βλ. λ.).

Ἰντεμέλιοι (Intemelii) *[Ἀρχ.]* Λαὸς τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (Gallia Cisalpina). Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἦτο τὸ *Ἄλβιον Ἰντεμέλιον*, ἐξελληνισμένη ὀνομασία τοῦ Albium Intemelium κατὰ Στράβωνα, ἢ *Ἀλβιντιμίλιον* (Albintimilium) κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ', 1, 3), ἡ νῦν ἰταλικὴ πολίχνη Ventimiglia, μεταξὺ τοῦ Monaco καὶ τοῦ San-Remo. Α. Θ. Σ.

ἴντεξ (index=δείκτης). Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν καλεῖται οὕτως ὁ ἀλφαβητικῶς συνήθως συντεταγμένος πίναξ περιεχομένων ἢ εὑρετήριον ἑνὸς βιβλίου. Τὰ ἴντεξ δύνανται νὰ εἶναι «προσώπων καὶ πραγμάτων» συγχρόνως ἢ καὶ περισσότερα χωριστά, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου. Καλὸν εἶναι τὰ ἀλφαβητικὰ εὑρετήρια νὰ συντάσσωνται πάντοτε μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν βιβλίων καὶ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων.

— *[Ἐκκλησ.]* Ἀπεκλήθη ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ «index librorum prohibitorum» (=κατάλογος τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων) πίναξ περιλαμβάνων πάντα τὰ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας θεωρούμενα ἐπιβλαβῆ συγγράμματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἀπηγορευμένη τοὺς πιστούς. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ καταδικάζειν τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβλαβῆ βιβλία φαίνεται ὅτι εἶναι παλαιόν. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διέταξε νὰ καοῦν τὰ ἔργα τοῦ Ἀρείου, ἡ δὲ σύνοδος τῆς Καρχηδόνος ἐξέδωκε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἐθνικῶν συγγραμμάτων. Βραδύτερον ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἐξετέλει τὸ καθῆκον τοῦτο ἐμποδίζουσα τὴν διάδοσιν τῶν, κατὰ τὴν κρίσιν της, ἀσεβῶν βιβλίων. Ὅταν ἀνεκαλύφθη ἡ τυπογραφία, οἱ πάπαι ἔλαβον αὐστηρὰ μέτρα, ὅπως μὴ ἐκδίδωνται ἐπικίνδυνα βιβλία. Κατὰ τὸ 1546 τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λουβαὶν ἐδημοσίευσε κατάλογον βιβλίων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἦτο ἀπηγορευμένη. Τῷ 1549 ὁ καρδινάλιος della Casa ἐδημοσίευσε παρόμοιον κατάλογον ἐν Βενετίᾳ. Τῷ 1571 ἱδρύθη παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἕδρᾳ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε' εἰδικὴ ἐπιτροπεία ἐντεταλμένη τὴν σύνταξιν τοῦ ἴντεξ. Ἀπὸ τοῦ 1564 ὁ Πίος Ε' διὰ τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Domini Gregis» βούλλας του εἶχεν ὁρίσει δέκα κανόνας, οἱ ὁποῖοι περιέχουν τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἔδει νὰ κρίνωνται τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία. Οἱ κανόνες τοῦ Πίου Ε' ἀπαγορεύουν κυρίως: α) ὅλα τὰ πρὸ τοῦ 1515 καταδικασθέντα ὑπὸ τῶν παπῶν βιβλία, β) τὰ βιβλία τῶν αἱρεσιαρχῶν οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι ταῦτα, ὡς καὶ τὰ καθόλου περὶ θρησκείας πραγματευόμενα βιβλία πάντων τῶν αἱρετικῶν, γ) τὰς μεταφράσεις εἰς δημώδη γλῶσσαν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, δ) τὰ ἐριστικὰ μεταξὺ καθολικῶν καὶ αἱρετικῶν βιβλία, ε) τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀνήθικα (τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν συγγραφέων γραφέντα ἔργα δὲν ἀπαγορεύονται ἕνεκα τῆς κομψότητος καὶ τῆς καθαρότητος τῆς γλώσσης), στ) τὰ μαγικὰ καὶ ἀστρολογικὰ βιβλία. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἀπηγορευμένων βιβλίων συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: Τὰ ἅπαντα Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου, τὰ ἅπαντα τοῦ H. de Balzac, τὸ «Dictionnaire historique et critique» τοῦ Bayle, τοῦ J. Bentham τὸ «Essai sur la situation politique de l'Espagne», τὰ «Chansons» τοῦ Βερανζέρου, τὰ «Rapports du physique et du morale de l'homme» τοῦ P. Cabanis, τὰ ἔργα τοῦ Campanella, τὰ «Cours de philosophie positive» τοῦ A. Comte, τὰ «Cours d'étude pour l'instruction du duc de Parme» τοῦ Condillac, τὸ «Esquisse d'une table historique des progrès de l'esprit humain» τοῦ Condorcet, τὰ «Cours de l'histoire de philosophie» τοῦ V. Cousin, τὸ «Jacques le fataliste et son maitre» τοῦ Diderot, τὰ ἅπαντα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρός, ἡ «Science de l'homme» τοῦ H. Saint-Simon, «Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων» καὶ «Οἱ ἄθλιοι» τοῦ B. Οὐγκώ, τὰ φιλοσοφικὰ δοκίμια τοῦ D. Hume, οἱ «Μῦθοι» τοῦ La Fontaine, τὰ «Souvenirs, impressions κλ.», ἡ «Jocelyn» καὶ ἡ «Chute d'un ange» τοῦ Λαμαρτίνου, πλεῖστα ἔργα τοῦ Lamennais, ἐν οἷς καὶ «Λόγοι πιστοῦ», τὰ ἔργα τοῦ Lamettrie, τὰ ἔργα τοῦ J. Locke, τὸ Κοράνιον τοῦ Μωάμεθ, τὰ ἔργα τοῦ Malebranche, ὁ «Ἀπολεσθεὶς παράδεισος» τοῦ Μίλτωνος, αἱ «Pensées» τοῦ B. Pascal, «Le livre de Job», «Le cantique des cantiques», ἡ «Vie de Jésus», καὶ οἱ «Apôtres» τοῦ E. Renan, ὁ «Émile», «Du contrat social» καὶ αἱ «Lettres» τοῦ J. J. Rousseau, τὰ ἅπαντα τῆς Georg. Sand, τὸ «Ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο» τοῦ Stendal, αἱ «Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» τοῦ J. S. Mill, τὰ ἅπαντα τοῦ E. Sue, ὁ Τάκιτος, ἡ «Histoire de la littérature anglaise» καὶ ἡ μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ H. Taine, τὰ ἅπαντα τοῦ Βολταίρου, κλπ. κλπ. Θ. Π.

Ἰντιπέντενς (Independence) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Κάνσας, πρωτεύουσα τῆς διοικητικῆς περιφερείας τοῦ Μονγκόμερυ. Κάτ. 11.920. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον μετὰ βιομηχανίας κρυστάλλου, τσιμέντου καὶ σιδήρου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλαὶ πηγαὶ πετρελαίου. Ἔχει δημοσίαν βιβλιοθήκην καὶ ὡραῖον δικαστικὸν μέγαρον. —2) Πόλις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μισσουρῆ, προάστειον τοῦ Κάνσας-Σίτυ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 16 χλμ. Κάτ. 11.686. Ἔχει Ἀκαδημίαν, βιβλιοθήκην καὶ πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα. Κατὰ τὸ 1830 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Μορμόνων, ἐκ τῶν ὁποίων ζοῦν σήμερον ἐν αὐτῇ 2000. Μ. Δ. Β.

Ἰντεπεντέντσια (Independencia) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τῆς πόλεως τῆς Οὐρουγουάης *Φραῦ Βέντος* (βλ. λ.)

Ἰντεράμνα (Interamna) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐμβρικῆς κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νὰρ (νῦν Nera), παραποτάμου τοῦ Τιβέρεως, ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης πεδιάδος, ἱδρυθεῖσα περὶ τὸ 672 π. Χ. Ἕνεκα δὲ βραχιόνός τινος τοῦ ποταμοῦ, περιβάλλοντος τὴν πόλιν δίκην τάφρου, οἱ κάτοικοί της ὠνομάζοντο Interamnates Partes. Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ἱστορικοῦ Ταχίτου καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ταχίτου (274 μ. Χ.) καὶ Φλωριανοῦ (276 μ. Χ.). Σήμερον καλεῖται Terni, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Ἰντεράμνα** *ἡ ἐπὶ Λεῖριν* (Interamna Lirenas) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων (Volsci), κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Λείριος ποταμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκαλοῦντο Interamnates Lirinates. Ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ὑπὸ τῶν Σαμνιτῶν τῷ 294 π. Χ. καὶ τῷ 212 ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον, παρακμάσασα ἐνωρίτατα. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν πόλιν Τέρμινι (Termini).

Ἰντεράμνια (Interamnia) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 704. Σ. Π.

Ἰντεραμνία (Interamnia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Πραιτουτίων, παρὰ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ὀλίγον ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης καὶ τῶν μεγάλων ρωμαϊκῶν λεωφόρων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκαλοῦντο Interamnates Praetutiani. Κατὰ τὸν μεσαίωνα μετωνομάσθη *Ἀπρούτιον* (Aprutium), ἀπὸ τοῦ ὁποίου προῆλθεν ἡ ὀνομασία τῆς ἐπαρχίας Ἀβρουζίας (Abruzzi). Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς κατέχει ἡ πόλις *Τέραμο* (Teramo). Α. Θ. Σ.

Ἰντεράμνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο (Interamnium) ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β', 6, 28) δύο πόλεις τῆς Βδ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀστουρίων, πρὸς νότον τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων.—1) Πόλις κειμένη κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Orbigo καὶ Eria, παραποτάμων τοῦ Δουρίου ποταμοῦ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀστουρίκας Αὐγούστας (Asturica-Augusta, νῦν Astorga) εἰς Παλλαντίαν (νῦν Pallancia) ὁδοῦ, ἀπέχουσα ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης 39 μίλλια, ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας 64.—2) *Ἰντεράμνιον Φλαούϊον* (Interamnium Flavium), παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Μινίου ποταμοῦ (νῦν Minho), ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Ἰντερβανσιονισμός, ἡ *ἐπεμβασισμὸς* (interventionismus). Διεθνὴς ὅρος, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται ἡ ἀντίληψις ἐκείνη, καθ' ἣν κρίνεται ἀναγκαία ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὰς σχέσεις καὶ τὰς διαφορὰς μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Εὐρώπῃ, ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ φιλελευθερισμοῦ (liberalismus), ἣν εἶχεν εἰσαγάγει ὁ Ἀδὰμ Σμὶθ καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου χωρίζεται ἀπὸ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς, θεωρουμένη τρόπον τινὰ ἐξωκρατική. Ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ὑπῆρξαν μεταξὺ ἄλλων ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Ἑρβέρτος Σπένσερ καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Μπαστιά. Πρῶτος ἐξηγέρθη κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ φιλελευθερισμοῦ ὁ Γάλλος Σισμοντὶ (Sismondi, 1773—1842), ὁ ὁποῖος ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους πρὸς προστασίαν τῶν ἀδυνάτων εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως, ἀρνούμενος τὴν ὕπαρξιν ἁρμονικῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ ὁμαδικοῦ συμφέροντος. Μετὰ τὸν Σισμοντὶ ὁ Ντυπὸν-Οὐάϊτ (1807—1878) ἐν τῷ ἔργῳ του «Τὸ *ἄτομον καὶ τὸ κράτος*» κατεδίκασε τὸν ἀντικρατισμὸν τῶν φιλελευθέρων, ὁ δὲ Λασσὰλ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὁ Λὶστ ἐν Γερμανίᾳ ὑπεστήριξε κατόπιν, ὅτι ὑπὲρ τὰ ἄμεσα ἰδιωτικὰ συμφέροντα πρέπει νὰ τεθοῦν τὰ διαρκῆ συμφέροντα τοῦ ἔθνους, τὰ ὁποῖα μόνον ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ. Τῷ 1872 οἱ οἰκονομολόγοι τῆς ὁμάδος τοῦ Σμαϊλλερ, εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ἀϊζεναχ, διὰ προκηρύξεως, συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς σχολῆς τοῦ Μάντσεστερ, οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὁποίας ἐπρέσβευον τῆς θεωρίας τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Τὰς θεωρίας τοῦ ἰντερβανσιονισμοῦ ὑπεστήριξαν κατόπιν καὶ ἄλλοι κοινωνιολόγοι καὶ οἰκονομολόγοι, ἰδίως δὲ Γερμανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἱστορικὸς ἰντερβανσιονισμός, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ', ἐξήσκησε παγκόσμιον ἐπιρροήν. Τὰς θεωρίας τοῦ ἐθνικοῦ ἰντερβανσιονισμοῦ παρεδέχθη ἐπίσης καὶ ἐφήρμοσε τὸ φασιστικὸν καθεστὼς ἐν Ἰταλίᾳ. Μ. Δ. Θ.

Ἰντερβιοῦ (interview). Λέξις ἀγγλική συνήθης κυρίως ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ, σημαίνουσα τὴν ἐν τινι ἐφημερίδι δημοσίευσιν συνομιλίας δημοσιογράφου μετὰ οἱουδήποτε προσώπου. Μ.Ν.Δ.

Ἰντεριμ (λατ. interim)· ἐν τῷ μεταξύ.

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]*. Τοῦ λατινικοῦ ὅρου interim γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν προσωρινῆς ρυθμίσεως ἐξωτερικῶν καθόλου σχέσεων καὶ δὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μεταξὺ δυτικῶν καὶ διαμαρτυρομένων ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε', τοῦ ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἐπιδιώξαντος τὴν προσωρινὴν ταύτην ρύθμισιν μέχρι τῆς συγκλήσεως συνόδου πρὸς τελικὴν συμφωνίαν. Τοιαῦτα interim ἐπὶ Καρόλου ἐγένοντο τρία, τὸ ἐν Ρεγενσβούργῃ τῷ 1541, τὸ ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1548 καὶ τὸ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1548, ὅπερ ἀπεδέχθησαν οἱ δυτικοί, ἀλλ' ἐπολέμησαν οἱ αὐστηροὶ διαμαρτυρόμενοι, οὕτω δὲ προεκλήθησαν αἱ γνωσταὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἔριδες περὶ τῶν ἀδιαφόρων.

[*Bieck* Das drei fache Interim, Leipzig 1721.] Κ.Ι.Δ.

Ἰντερκατία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐακκαίων (Vaccaei) πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Παλλαντίας (νῦν Palencia). Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη.— 2) Πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀρνιακῶν, ἐν τῇ πέραν τῶν ὀρέων Ἀστουρίᾳ, παρὰ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἀστουρίαν-Αὐγοῦσταν) νῦν Astorga). Α.Θ.Σ.

Ἰντερλάκεν (Interlaken) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Τοῦνε καὶ Μωριένζ. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἰντερλάκεν νοεῖται τὸ χωρίον *Ἀαρμοῦλε* καὶ ἡ μικρὰ πόλις *Οὐντερσέεν*, μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν 7.950 κατοίκων. Εἶναι κέντρον περιηγητῶν καὶ ἔχει μεγαλοπρεπῆ ξενοδοχεῖα. Οἱ κάτοικοι, μεταξὺ ἄλλων, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ξυλογλυπτικὴν καὶ κεραμικήν, παράγοντες ἐκτάκτως καλλιτεχνικὰ εἴδη. Οἱ περιηγηταὶ πληθύνονται ἰδίως λόγῳ τῆς ἀπαραμίλλου θέας, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει τις ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Ζουνγκφράου καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ κλίματος. Ὁδὸς ἐκτάκτως γραφικὴ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς Τοῦνε, διώρυξ δ' ἀνοιγεῖσα πρὸ τριακονταετίας περίπου ἑνώνει τὰς δύο λίμνας Τοῦνε καὶ Μωριένζ, οὕτω δὲ τὰ ἀτμόπλοια τῶν λιμνῶν φθάνουσι καὶ μέχρι τοῦ Ἰντερλάκεν. Ἡ πόλις εἶναι καὶ σιδηροδρομικὸν κέντρον τῆς γραμμῆς Βέρνης—Λουκέρνης. Μ. Ν. Δ.

Ἰντερλούντιο (interludio) *[Μουσ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ μικρὸν μουσικὸν τμῆμα, ὅπερ ἐκτελεῖ μόνον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ τὸ ὁποῖον συνδέει τὰς στροφὰς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θρησκευτικοῦ ὕμνου ἢ ψαλμοῦ. Γ. Σ.

Ἰντερμέδιον (τό)· κακόζηλος μετάφρασις τοῦ ἰταλικοῦ intermezzo, σημαίνοντος τὸ παρεντιθέμενον, τὸ ἐμβόλιμον (βλ. λ. *ἐμβόλιον*).

—*[Θεατρ.]* *Ἰντερμέδια* ἐκαλοῦντο μικρὰ ἀλληγορικὰ δράματα, εἰσαχθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα κατὰ τὰς τότε τελουμένας sacre rappresentazioni. Μεταγενεστέρως τὰ ἰντερμέδια παρενεβάλλοντο καὶ εἰς τὰ ἄλλα εἴδη τοῦ δράματος, καὶ παρὰ μὲν τῷ Μακιαβέλλῃ καὶ ἔν τισι δράμασι τοῦ Giannotti, τοῦ Gelli καὶ ἄλλων ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τοῦ χοροῦ μόνον μαδριγάλια, ἐπεξετάθησαν ὅμως κατόπιν δι' ᾄσματος, χοροῦ, παντομίμας καὶ ἐνοπλίων παιγνίων, ἀπερρόφων δὲ πολλάκις τὴν περιέργειαν τοῦ θεατοῦ περισσότερον ἢ αὐτὸ τὸ δρᾶμα. Ὁ Λάσκας ἐν τῷ προλόγῳ τῆς «Strega» λέγει, ὅτι ἄλλοτε μὲν τὰ ἰντερμέδια ἐγράφοντο χάριν τῆς κωμῳδίας, σήμερον δὲ γράφονται αἱ κωμῳδίαι χάριν τῶν ἰντερμεδίων. Τὰ ἰντερμέδια ἄλλοτε μὲν συνεδέοντο κατ' ἔννοιαν πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ δράματος, ἄλλοτε δὲ ἦσαν ἐντελῶς ἄσχετα πρὸς αὐτό, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἦσαν μυθολογικαὶ καὶ ἀλληγορικαὶ ἐπίνοιαι, ἀνάμικτοι μετὰ κολακειῶν πρὸς τὰ παριστάμενα ἡγεμονικὰ καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα καὶ μετὰ παντὸς εἴδους βωμολοχιῶν. Ἰντερμέδια μετεχειρίσθησαν καὶ οἱ Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Ἱσπανοὶ (βλ. καὶ λ. *ἐμβόλιον*). Ν. Ι. Λ.

—*[Μουσ.]* Παρὰ τοῖς συγχρόνοις ὁ ὅρος *ἰντερμέδιον* (ἰντερμέτζο) σημαίνει μόνον συμφωνικὸν τεμάχιον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σύντομον, ἐκτελούμενον ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας, ἐν τῷ μέσῳ ἢ μεταξὺ τῶν πράξεων, μὲ καταβιβασμένην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν αὐλαίαν. Κλασσικὰ παραμένουσι πάντοτε τὰ ἰντερμέδια τῆς «*Καβαλλερίας Ρουστικάνας*» τοῦ Μασκάνι καὶ τῆς τετάρτης πράξεως τῆς «Κάρμεν» τοῦ Μπιζέ. Ὡς ἰδιότυπα ἰντερμέδια θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Βάγνερ χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν εἰκόνων, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πράξεως, μὲ ἀναβιβασμένην τὴν αὐλαίαν, ἐνῷ τεχνητὰ νέφη καλύπτουσι τὴν ἐργασίαν τῆς ἀλλαγῆς. Ὁ Μανώλης Καλομοίρης μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας πράξεως τοῦ «Πρωτομάστορα» παραθέτει ἰδιότυπον ἐπίσης ἰντερμέδιον ἐκτελούμενον ὑπὸ τῆς χορῳδίας καὶ τῆς ὀρχήστρας. Τὸν ὅρον ἰντερμέδιον μετεχειρίσθη καὶ ὁ Σοῦμαν θέλων διὰ τούτου νὰ σημάνῃ σειρὰν μικρῶν τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, ἐχόντων στενὴν μεταξύ των σχέσιν. Γ. Σ.

Ἰντερνούντσιος (ὁ) (λατ. internuntius). Καλεῖται οὕτω παπικὸς ἀντιπρόσωπος δευτέρας τάξεως εἰς κράτη δευτερεύοντα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἀποστέλλεται πρώτης τάξεως πρέσβυς (νούντσιος). Ἰντερνούντσιος ἐλέγετο ἄλλοτε καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Αὐστρίας, διότι ἦτο προσωρινὸς πρέσβυς κατὰ τὴν συνομολογουμένην μικρᾶς ἢ μεγάλης διαρκείας ἀνακωχήν, μὴ ὑπαρχούσης τότε ἐπισήμου εἰρήνης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας. Βραδύτερον ἰντερνούντσιος ἐξηκολούθει νὰ ὀνομάζεται καὶ ὁ μόνιμος πρέσβυς τῆς Αὐστρίας παρὰ τῇ σουλτανικῇ αὐλῇ. Τὸ *ἰντερνούντσιος* μετέφρασάν τινες παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ *διάγγελος*. Ν. Μ.

Ἰντετερμινισμὸς (ὁ) (indeterminismus) (ἑλλ. *αὐταιρία* καὶ *ἀπροσδιοριστικισμὸς*) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ θεωρία, καθ' ἣν ἡ βούλησις εἶναι ἐλευθέρα, μὴ καθοριζομένη ὑπὸ αἰτίων ἢ ἐλατηρίων, καὶ ἱκανὴ ἵνα ἀποφασίζῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀνεξαρτήτως παντὸς ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ παράγοντος. Στηριζομένη κυρίως ἐπὶ γεγονότων τινῶν τοῦ ἠθικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχολογικῶν καὶ μεταφυσικῶν λόγων, διδάσκει τὸ δυνατὸν ἐλευθέρας ἐκλογῆς καὶ ἐλευθέρας πράξεως, μὴ ὑπαγομένων ὑπὸ τὸν νόμον τῆς αἰτίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ντετερμινισμὸν* ἢ *ἑτεραρχίαν*, δεχομένην τὴν ἀπόλυτον καὶ ἄνω οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως ἰσχὺν τῆς αἰτιώδους σχέσεως μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, ἐλατηρίου καὶ πράξεως. Ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ περιορίζεται ὁ ἰντετερμινισμὸς εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς, τουτέστιν εἰς τὴν ψυχολογικὴν καὶ ἠθικὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς πράξεως. Καθόλου δὲ συνδέεται πρὸς τὴν τελολογικὴν ῥοπὴν ἐν τῇ κοσμοθεωρίᾳ, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ντετερμινισμὸς ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν μηχανικὴν θεωρίαν τοῦ σύμπαντος καὶ τὴν μοιρολατρείαν.

Τοῦ ντετερμινισμοῦ κλασσικὸς ἀντιπρόσωπος ἐγένετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Αὐγουστῖνος διὰ τῆς περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ διδασκαλίας αὐτοῦ, ὁδηγήσας οὕτως εἰς σαφῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἰντετερμινισμὸν καὶ τὸν ἀκριβέστερον καθορισμὸν τούτου. Ὑπὸ διαφόρους μορφὰς παραδιδόμενος ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν θεμελιοῦται πλέον κατὰ νέον τρόπον ὑπὸ τοῦ Καντίου, ὅστις ὁρμᾶται πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς ἠθικῆς, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς κατηγορικῆς προστακτικῆς. Αὕτη θὰ ἦτο τι ἀδύνατον καὶ ἀκατανόητον, ἂν δὲν συνυπῆρχεν ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ καὶ τὸ δυνατὸν τῆς κατὰ τὸν ἐπιτακτικὸν αὐτῆς νόμον πράξεως. Τὸ δυνατὸν ὅμως τοῦτο εἶναι ἀπόλυτον μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ὑπερβατικοῦ ἢ τοῦ πράγματος καθ' ἑαυτό, ἄλλαις λέξεσιν εἶναι μὲν κατὰ Κάντιον ἐλευθέρα ἡ βούλησις, ἀλλὰ καθ' ἑαυτήν· ὡς φαινόμενον ὅμως, δηλαδὴ ὡς ὑποκείμενον τῆς ἐμπειρίας, τελεῖ ἐν τῇ ἀναγκαίᾳ συνεξαρτήσει αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Παραπλήσιά τινα διδάσκει καὶ ὁ Σοπεγχάουερ, μεταθέτων τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως ὡς πρώτην τινὰ ἀπόφασιν κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ ἀτόμου, δι' ἧς καθορίζεται καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ. Τὸ πρόβλημα ἐξακολουθεῖ ν' ἀπασχολῇ μέχρι σήμερον τὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ κρατῇ τοὺς φιλοσοφοῦντας διῃρημένους εἰς δύο στρατόπεδα· ὑπάρχουσι δὲ καὶ μέσαι λύσεις. Οἱ πολέμιοι τοῦ ἰντετερμινισμοῦ κατηγοροῦσι τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ὅτι συγχέουσιν ἐλευθερίαν τῆς πράξεως καὶ ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καὶ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς αἰτίας καθόλου, τὸ δυνατὸν τῆς ἐκλογῆς καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀποχρώντων ἐλατηρίων. Ν. Ι. Λ.

Ἰντζὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Μικρασιατικὸν πλάτ. 36° 39' 20" Β, μηκ. 27° 42' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi), ΝΑ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Δωρίδος, ἀντικρύζον τὴν Σύμην. Σ. Ε. Λ.

Ἰντζὲ-Καρασοῦ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ *Ἀλιάκμονος*.

— **Ἰντζὲ-Μπαλαμπάν.** Τοῦρκος στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α', ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις κατέλαβε τῷ 1382 τὴν Σόφιαν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μπαλαμπὰν ἦτο στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Ὀσμάν, πολιορκήσας ἐπὶ 10 ἔτη τὴν Προῦσαν. Ν. Μ.

—**Ἰντζὲ-Μπουρούν** *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Δ. τῆς Σινώπης, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας (42°6' Β. πλάτ. καὶ 32°40' Α. μήκους).

—**Ἰντζὲ-σοῦ** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, ἐν τῷ σημερινῷ τουρκικῷ νομῷ Καισαρείας (τέως διοικήσει τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας), εἰς ἀπόστασιν 22 χιλιομέτρων ΝΔ. τῆς πόλεως Καισαρείας, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀργαίου (Ἐρτζὰς-δάγ), εἰς ὕψος 1189 μέτρων, ἐπὶ μικροῦ ὁμωνύμου ποταμίου, χυνομένου εἰς τὸν Καρασοῦ, παραπόταμον τοῦ Ἅλυος. Ἔχει 4115 κατοίκους (1927). Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923 κατῴκουν ἐν αὐτῇ πλεῖστοι Ἕλληνες. Ἡ πόλις ἔχει καλὰς ὁδοὺς καὶ ὡραίας οἰκοδομάς, τὰς ὡραιοτέρας ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς, ἔργα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, ἐκπατριζόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλας μεγάλας πόλεις, δὲν ἐλησμόνουν τὴν γενέτειραν. Οἱ πέριξ ἀμπελῶνες εἶναι διάσημοι διὰ τὴν γλυκύτητα τῶν σταφυλῶν των.

Ἡ ὑποδιοίκησις Ἰντζὲ-σοῦ ἔχει ἐπιφάνειαν 1000 τετραγων. χιλιομέτρων καὶ 17.453 κατοίκων (1927), ἔναντι 35.000 πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, ἀριθμεῖ δὲ 26 χωρία. Ν. Μ.

Ἰντζὲκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ, ἤδη καλούμενον *Νεοχωράκι* (βλ. λ.).

Ἰντζελὰρ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γαλατίας παρὰ τὸν Γκουμουσλοῦτσάϊ, περὶ τὰ 10 χλμ. δυτικῶς τοῦ Πολατλί. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ ὁμωνύμου ὀροπεδίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ νότιον πλευρὸν τῆς στενωποῦ δυτικῶς τοῦ Πολατλί, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἐσκὶ Σεχὶρ-Ἀγκύρας. Κατὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον-Ἄγκυραν προέλασιν (Αὔγουστος 1921) τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας τὸ ὑψίπεδον Ἰντζελὰρ κατέλαβε καὶ κατεῖχεν ἡ VII μεραρχία. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας (27—30) τοῦ Αὐγούστου 1921 οἱ Τοῦρκοι συγκεντρώσαντες τὸ μέγιστον τῶν δυνάμεων αὐτῶν (14 μεραρχίας) ἔναντι τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, ἀποτελοῦντος τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς εἰρημένης στρατιᾶς, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, ἀνέλαβον ἐπιθετικὴν στάσιν καὶ ἐπίεζον ἰσχυρότατα τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦτο, ὅπερ ὅμως ἀντέταξεν ἐρρωμένην καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνεργητικὴν ἄμυναν, ἀποκρούσαν ὁριστικῶς τὰς ἐπιθέσεις ἐκείνας. Ἡ τελευταία ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν Τούρκων ἐγένετο ἀκριβῶς πρὸς ἐπανάκτησιν ὑπ' αὐτῶν τοῦ εἰρημένου ὑψιπέδου τοῦ Ἰντζελάρ, ἐφ' οὗ εἶχον οὗτοι πράγματι θέσει πόδα μετὰ μεσημβρίαν τῆς 30ῆς Αὐγούστου 1921. Ἀλλὰ τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ, ἐνισχῦσαν τὴν ἀπειλουμένην δεξιὰν ἐκείνην πτέρυγα τῆς VII μεραρχίας καὶ διατάξαν τὴν συγκέντρωσιν ἐπὶ τοῦ Ἰντζελὰρ πυρὸς πολλοῦ πυροβολικοῦ, ἐματαίωσε τὴν τουρκικὴν προσπάθειαν. Τὴν ἑσπέραν ὅμως τῆς 30ῆς Αὐγούστου 1921 τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ εἶχε διαταγὴν ν' ἀποχωρήσῃ δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Ἀλλ' αἱ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἰντζελὰρ δυνάμεις τῆς VII μεραρχίας ἦσαν ἐμπεπλεγμέναι εἰς τὸν σύνεγγυς ἀγῶνα πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ καθίστατο δυσχερὴς ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποχωρήσεως. Τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ διέταξε τότε τὴν VII μεραρχίαν, ἵνα διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰντζελὰρ δυνάμεων αὐτῆς ἐκτελέσῃ ἀντεπίθεσιν, μετὰ βραχεῖαν προπαρασκευὴν διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῆς, καὶ ἅμα ὅπως εἰδοποιηθῶσι πρότερον οἱ ἡγήτορες, μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν Τούρκων πρὸς Πολατλί, νὰ μὴ παρασυρθῶσιν εἰς

Digitized by Google

καταδίωξιν ἐπὶ μεγάλου βάθους. Οὕτως ἀπαγκιστρωθεῖσα τελείως ἡ VII μεραρχία ἐξετέλεσεν ἐν τάξει καὶ ἠρεμίᾳ, ἐντελῶς δ' ἀνενοχλήτως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὴν νύκτα τὴν ἀποχώρησιν αὐτῆς δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰντζελῆ, *Σαχὴρ Ἀχμὲτ πασᾶς*. Τοῦρκος μεγιστάν, ὅστις ἐστάλη τῷ 1812 ὡς βαλῆς τοῦ Μορέως, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐξωσθέντος Βελῆ πασᾶ. Ὁ διοικητὴς οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀγριωτέρων, μεταξὺ δὲ ἄλλων πράξεών του ἀναφέρεται ὅτι τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1812 ἀπεκεφάλισεν ἐντὸς τοῦ σαραγίου τῆς Τριπόλεως τὸν προὔχοντα τῆς Αἰγιαλείας Σωτηράκην Λόντον. Ὁ Ἰντζελῆ Ἀχμὲτ πασᾶς καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ μετ' αὐτὴν ὑπηρέτησε τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ὡς στρατηγός, διεκρίθη δὲ τῷ 1813 εἰς τὸν κατὰ τῆς Σερβίας πόλεμον, τῷ 1829 εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας, καὶ τῷ 1832 εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, φονευθεὶς εἰς τὴν παρὰ τὴν Κιουτάχιαν μάχην. Γ. Δ. Κ.

Ἰντζελῆς *Λουκᾶς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κυδωνιῶν. Ἐπολέμησεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Εἰς τὴν Κρήτην ἐπίσης ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Χατζημιχάλην καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου. Γ. Δ. Κ.

Ἰντζελόου (Ingelow), ***Ἰωάννα*.** Ἀγγλὶς ποιήτρια καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεῖσα ἐν Μπόστον τῷ 1820. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔγραφε στίχους καὶ διηγήματα εἰς διάφορα περιοδικὰ μὲ τὸ ψευδώνυμον *Ὄρρις*, τὸ δὲ πρῶτόν της ἔργον ἐξεδόθη ἀνωνύμως. Ἡ φήμη της ἐστερεώθη κατὰ τὸ 1863, ὅτε ἐξέδωκε τὰ «Ποιήματά» της, χαρακτηριζόμενα κυρίως διὰ τὸν λαϊκὸν τόνον τοῦ περιεχομένου των. Τὰ πλεῖστα τούτων ἐμελοποιήθησαν καὶ ἀπέβησαν δημοτικώτατα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ. Ἀργότερον ἐγκαταλείψασα τὸν στίχον ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ διήγημα. Τὰ καλύτερά της πεζὰ ἔργα εἶναι: «Ἱστορίες 1864» καὶ «Διηγήματα γιὰ παιδιά». Ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν ποίησιν (1885) ἐδημοσίευσε μπαλλάντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «Σὰν οἱ σπουργῖτες κτίζουν» ἠγαπήθη πολὺ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐποχῆς. Τὸ ὕφος της εἶναι περίτεχνον καὶ πομπῶδες. Ἐπεδίωξε τὰ ἠχηρὰ συνώνυμα καὶ τὰς σπανίας λέξεις καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ κοινότερα πράγματα, ἐνῷ ποιά τις λεπτὴ τρυφερότης δὲν ἔλειπεν οὔτε ἀπὸ τὰ πεζὰ οὔτε ἀπὸ τὰ ποιήματά της. Περὶ τὸ 1887 ἀποκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, ὅπου καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς της σχεδὸν λησμονημένη. Ἀπέθανε τῷ 1897. Γ. ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

Ἰντζενιέρι (Ingegneri), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος*.** Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1545 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1592, μαθητὴς τοῦ Βικεντίου Ρούφφου καὶ διδάσκαλος τοῦ Κλαυδίου Μοντεβέρδι. Θρησκευτικὸς κυρίως συνθέτης, ἐκληροδότησεν εἰς τὴν τέχνην σειρὰν λειτουργιῶν, μαδριγαλίων, ἱερῶν ὕμνων, θρήνων κλπ., ἐφαμίλλων πολλάκις τῶν τοῦ Παλεστρίνα. Γ. Σ.

Ἰντζέπελ *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας ἐν Πόντῳ, ἔχον ἄλλοτε 480 περίπου κατοίκους. Α. Α. Π.

Ἰντζί, *Ἐμὶρ Μαχμοὺτ σάχ*. Ἱδρυτὴς τοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Περσίᾳ κράτους τῶν Ἰλχανιδῶν ἱδρυθέντος κράτους τῶν Ἰντζουγιάν, ὅπερ διήρκεσε 14 μόνον ἔτη. Ν. Μ.

Ἰντζιγκίζ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀ. Θράκης εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς πόλεως τῶν Μετρῶν (Τσατάλτζας) καὶ 50 χλμ ΒΔ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀριστερόθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐπὶ τοῦ ποταμίου Καρασοῦ, τὸ ὁποῖον χύνεται εἰς τὴν λίμνην τοῦ Μπουγιοὺκ-Τσεκμετζέ Παρὰ τὸ χωρίον ὑπάρχουσι θερμοπηγαὶ καὶ σπήλαια. Ν. Μ.

Ἰντζιρλῆ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 110 κατοίκους.

— **Ἰντζιρλῆ-*ἀδᾶ*** *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Νισύρου*.

Ἰντζιρλίκ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πολύσυκον*.

Ἰντζιτζιάν, *Λουκᾶς*. Ἀρμένιος μοναχός, ζήσας εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἀρμενικὸν μοναστήριον τῶν μεχιταριστῶν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἔγραψε «Γεωγραφίαν τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας» καὶ διάφορα ἀρμενικὰ ἀρχαιολογικὰ ἔργα.

Ἰντζώφ, *Ἰβὰν Νικίτιτς*. Ρῶσος στρατηγός, εἰς τὸν φιλελληνισμὸν τοῦ ὁποίου πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγωνισθέντων εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας τῷ 1821 ὀφείλουν τὴν ζωήν. Διακριθεὶς εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος μάχας καὶ συμπολεμήσας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας, ὅπου ἀμφότεροι ἐτραυματίσθησαν, κατέστη παρ' αὐτοῦ ἐνήμερος τῶν ἐπαναστατικῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα καὶ ἐβοήθησεν ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Βεσσαραβίας. Χάρις εἰς αὐτὸν ὅλη ἡ ἐν Βεσσαραβίᾳ γενομένη προεργασία ἐπέτυχεν. Οὐδεμίαν ἀντίδρασιν ἔκαμε, παρὰ τὰς διαταγὰς τῆς Πετρουπόλεως, εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὀχθῶν τοῦ Προύθου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν. Αὐτοπροσώπως παρηκολούθησε τὰς μάχας τοῦ Γαλαζίου καὶ τοῦ Σκουλενίου, διὰ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἡττωμένους Ἕλληνας νὰ σωθοῦν. Εἰς τὸ Ρένι ἔστειλεν ἐπίσημον διαγγελέα του πρὸς τὸν Γιουσοὺφ Μπερκόφτσαλην, ἐπιτιμῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἀγριότητα, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πρὸς τοὺς Χριστιανούς, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γαλαζίου, τὸν ἠπείλησε δὲ ὅτι, καὶ ἄνευ διαταγῶν τοῦ τσάρου, θὰ εἰσέβαλλεν εἰς τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Ὁ Φραντζῆς διηγεῖται, ὅτι, ἀντιληφθεὶς τὰ μέλλοντα νὰ γίνουν εἰς τὸ Σκουλένι, ἔστειλεν ἕνα τῶν γραμματέων του νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας περὶ τῶν τουρκικῶν συγκεντρώσεων καὶ νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἐπικειμένην μάχην, τὴν ὁποίαν ἦσαν καταδεδικασμένοι νὰ χάσουν λόγῳ τοῦ μικροῦ των ἀριθμοῦ. Μετὰ τὴν φυγὴν πολλοὺς διέσωσεν εἰς τὰ νοσοκομεῖα τῆς Βεσσαραβίας καὶ πολλῶν διηυκόλυνε τὴν φυγήν. Μεταγενεστέρως, κληθεὶς εἰς ἀπολογίαν, ὑπέβαλεν ἔκθεσιν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεραμυνόμενος τῆς διαγωγῆς του ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῶν Ἑλλήνων. Διεκρίθη ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1829 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως. Γ. Δ. Κ.

ἰντιβιντουαλισμὸς (individualismus) *[Φιλοσ.]*· βλ. λ. *ἀτομοκρατία*.

Ἰντιγκίρκα (Indigirka) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν Σιβηρίᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ὑακούτσκ. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Στανοβόϊ καὶ μετὰ ροῦν 1408 χλμ., ἐν μέσῳ ἐρήμων ἐδαφῶν, χύνεται εἰς τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανόν. Παρὰ τὰς ἐκβολάς του εὑρίσκεται τὸ ρωσικὸν διαμέρισμα τοῦ Ρουσκάγιε-Οὔστγε. Μ. Δ. Β.

Ἰντίζεν (Idisen ἢ Disir) *[Μυθολ.]*. Ἐν τῇ παλαιᾷ γερμανικῇ μυθολογίᾳ καλοῦνται οὕτω θείας καταγωγῆς παρθένοι, ἐμφανιζόμεναι ὁτὲ μὲν ὡς ἀγαθοὶ ἄγγελοι, ὁτὲ δὲ ὡς πονηρὰ πνεύματα. Συνήθως παρακολουθοῦν ὡς συμπαραστάτιδες τὸν φίλον στρατὸν καὶ ἀσφαλίζουν εἰς αὐτὸν τὴν νίκην. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Ἰντίζεν ἀνήκουν καὶ αἱ Βαλκυρίαι. Θ. Κ.

Ἰντλίπ (Idlib) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Συρίας (μέχρι τοῦ 1923 τῆς Τουρκίας), ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιομέτρων ΝΔ τοῦ Χαλεπίου καὶ 54 χλμ. ΝΑ τῆς Ἀντιοχείας. Κάτοικοι 13.500 περίπου, ἐξ ὧν 11.500 Μουσουλμᾶνοι καὶ οἱ λοιποὶ Χριστιανοί.

Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις κεῖται μεταξὺ 33°58'—34°37' Ἀ. μήκους (Παρισίων) καὶ 35° 43 — 36° 7' πλάτους. Ἔχει 48 000 κατοίκους περίπου. Παράγει ἐλαιόλαδον, σταφυλὰς καὶ ἄλλους καρπούς, ἔχει δὲ βιομηχανίαν βυρσοδεψίας, μετάξης καὶ σαπωνοποιίας. Ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ ἀραβική. Ν. Μ.

Ἴντο. Διεθνὴς βοηθητικὴ γλῶσσα, ἀποτελοῦσα ἁπλοποίησιν τῆς *Ἐσπεράντο* (βλ. λ.). Προῆλθεν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τοῦ 1900 συσταθείσης «Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν παραδοχὴν διεθνοῦς βοηθητικῆς γλώσσης». Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατὰ τὸ 1907 ἐξέλεξε διεθνὲς διοικητικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον υἱοθέτησε τὴν ὑπὸ τοῦ μέλους L. de Beaufront προταθεῖσαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ido ἁπλοποίησιν τῆς Ἐσπεράντο, ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ παλαιὰ καὶ νέα σχέδια διεθνοῦς γλώσσης. Ἡ «Ἐπιτροπὴ διὰ τὴν παραδοχὴν διεθνοῦς βοηθητικῆς γλώσσης» εἶχεν ὁρίσει, ὅτι ἡ διεθνὴς βοηθητικὴ γλῶσσα (ἡ ὁποία προωρίζετο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς γραπτὰς καὶ προφορικὰς σχέσεις προσώπων διαφόρων μητρικῶν γλωσσῶν καὶ ὄχι ν' ἀντικαταστήσῃ εἰς τὴν ἀτομικὴν ζωὴν ἑκάστου λαοῦ τὰ ἐθνικὰ ἰδιώματα), ὤφειλε νὰ πληροῖ τοὺς κατωτέρω ὅρους: νὰ εἶναι εὔχρηστος εἰς τὰς συνήθεις σχέσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀνάγκας· νὰ εἶναι προσιτὴ εἰς πᾶν πρόσωπον στοιχειώδους μορφώσεως καὶ εἰδικῶς εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ τέλος νὰ μὴ εἶναι μία ἐκ τῶν ἐθνικῶν γλωσσῶν.

Αἱ ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς ἐπιτροπῆς ἐπενεχθεῖσαι ἐπὶ τῆς Ἐσπεράντο τροποποιήσεις (αἱ ὁποῖαι σκοποῦν, ὅπως, διατηροῦσαι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς θεμελιώδεις ἰδιότητας τῆς γλώσσης τοῦ Ζάμενχωφ, συστηματοποιήσουν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ ἐξαλείψουν μερικὰς ἀχρήστους δυσκολίας) εἶναι: α') Κατάργησις τῶν τονουμένων γραμμάτων, ἐπιτρέπουσα τὴν ἁπανταχοῦ ἐκτύπωσιν τῶν κειμένων τῆς γλώσσης ταύτης, διατηροῦσα τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν καὶ ἀποκαθιστῶσα συχνὰ τὴν διεθνῆ ὀρθογραφίαν. β') Κατάργησις γραμματικῶν τινων κανόνων ἀχρήστων καὶ πολὺ ὀχληρῶν διὰ τοὺς περισσοτέρους λαοὺς καὶ πρὸ πάντων διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως (ἀφαιρετική, συμφωνία τοῦ ἐπιθέτου). γ') Διακανόνισις τῆς παραγωγῆς πρὸς παρεμπόδισιν τῆς εἰσβολῆς ἰδιωτισμῶν καὶ πρὸς δημιουργίαν σταθερᾶς βάσεως διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τεχνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ λεξικολογίου, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν διάδοσιν τῆς διεθνοῦς γλώσσης μεταξὺ τῶν μορφωμένων. δ') Πλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου διὰ παραδοχῆς νέων ριζῶν ἐπιμελῶς ἐκλεγεισῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ διεθνικότητος.

Οὕτως ἡ Ἴντο, ὅλαι αἱ λέξεις τῆς ὁποίας εἶναι ἐσχηματισμέναι ἐκ διεθνῶν ριζῶν, κοινῶν εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἑπομένως γνωστῶν ἐκ τῶν προτέρων εἰς πάντα ἄνθρωπον μὴ ἀμοιροῦντα μικρᾶς τινος μορφώσεως, ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσίαν, τὴν συνισταμένην τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ εἶναι ἀσυγκρίτως εὐκολωτέρα αὐτῶν, χάρις εἰς τὴν ἀπόλυτον ἁπλότητα καὶ ὁμαλότητά της. Στερουμένη ἐξαιρέσεων καὶ ἀχρήστων κανόνων, περιέχει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἐσπεράντο, φθόγγους εὐπροφέρτους δι' ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ρέουσαν καὶ ἁρμονικωτάτην προφοράν της καὶ διὰ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς ἐκμανθάνεται.

Ἀλφάβητον. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς Ἴντο εἶναι τὰ ἑξῆς: *a* (α), *b* (μπ), *c* (τσ), *d* (ντ), *e* (ε), *f* (φ), *g* (γκ), *h* (χ), *i* (ι), *j* (γί), *k* (κ), *l* (λ), *m* (μ), *n* (ν), *o* (ο), *p* (π), *q* (κ), *r* (ρ), *s* (σ), *t* (τ), *u* (ου), *v* (β), *x* (ξ), *y* (γι), *z* (ζ). Ἡ προφορά των μένει πάντοτε ἡ αὐτή. Τὸ sh προφέρεται πολὺ δασύ: sha=σιά· τὸ ch προφέρεται ἐπίσης δασύ: cha=τσιά· τὸ qu προφέρεται ὡς δίφθογγον: qua κουά· τὸ au προφέρεται άου· τὸ eu προφέρεται έου· τὸ gu προφέρεται ὡς δίφθογγον: gua=γκουά.

Τονισμός. Ὁ τόνος τίθεται ἐπὶ τῆς ληγούσης τῶν ἀπαρεμφάτων μόνον (—ar, —ir, —or) καὶ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τῶν λοιπῶν λέξεων (τὸ i καὶ τὸ u ἀκολουθούμενα ὑπὸ φωνήεντος ἀποτελοῦν μετ' αὐτοῦ μίαν συλλαβήν, π. χ. filio, ὁ τόνος θὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ fi—).

Ἄρθρον. Δι' ὅλα τὰ γένη καὶ δι' ὅλους τοὺς ἀριθμούς: la.

Οὐσιαστικόν. Τὸ οὐσιαστικὸν λήγει πάντοτε ἐν μὲν τῷ ἑνικῷ εἰς *—o*, ἐν δὲ τῷ πληθυντικῷ εἰς *—i*.

Ἐπίθετον. Πάντα τὰ ἐπίθετα λήγουν εἰς *—a* καὶ παραμένουν ἀμετάβλητα.

Ἀντωνυμίαι. α') Προσωπικαί: *me*=ἐγώ, *tu*=σύ, *vu*=σεῖς (τῆς εὐγενείας), *il (u)*=αὐτός, *el (u)*=αὐτή, *ol (u)*=αὐτό, *lu* (γ' πρόσωπον καὶ διὰ τὰ τρία γένη), *ni*=ἡμεῖς, *vi*=σεῖς, *li* αὐτοὶ (καὶ διὰ τὰ τρία γένη), *ili*=αὐτοί, *eli*=αὐταί, *oli*=αὐτά. β') Κτητικαί: *mea*=ἐμός, *tua*=σός, *vua*=ἰδικός σας (τῆς εὐγενείας), *lua* (γ' πρόσωπον καὶ διὰ τὰ τρία γένη), *nia*=ἰδικός μας, *via*=ἰδικός σας, *lia* ἰδικός των. Ὁ πληθυντικὸς λήγει εἰς *—i*, π. χ. *mei*=ἐμοί. γ') Δεικτικαί: *ica*=οὗτος, *ita*=ἐκεῖνος. Πληθυντικός: *ici*=οὗτοι, *iti*=ἐκεῖνοι. Οὐδέτερον: *ico*=τοῦτο, *ito*=ἐκεῖνο. Τὸ ἀρχικὸν i δύναται καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ. δ') Αὐτοπαθεῖς: *su*=ἑαυτόν, *sua*=ἐμαυτοῦ, *sui*=ἑαυτούς, *on (u)*=τινές. ε') Ἀναφορικαί: *qua*=ὅστις, *qui*=οἵτινες, *quo*=ὅπερ. Αἱ αὐταὶ χρησιμεύουν καὶ ὡς ἐρωτηματικαί: τίς; τίνες; τί; Ὅταν παρίσταται ἀνάγκη διακρίσεως τοῦ γένους δεικτικῆς τινος ἢ ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, προστίθεται ἐν ἀρχῇ αὐτῆς μία ἐκ τῶν τριῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *il, el, ol*: *ilca*=οὗτος, *elca*=αὕτη, *ilta*=ἐκεῖνος, *elta*=ἐκείνη, *ilqua*=ὅστις, *elqua*=ἥτις κλπ. Ὅταν τὸ ἀντικείμενον προηγῆται τοῦ ὑποκειμένου τῆς προτάσεως, σημαίνεται δι' ἑνὸς τελικοῦ *n*, π. χ. la homo, quan vu vidis=ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον εἴδατε.

Ρῆμα. Τὸ ρῆμα παραμένει ἀμετάβλητον κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ πρόσωπον. Αἱ καταλήξεις τῶν ἁπλῶν χρόνων εἶναι: Ἐνεστώς: ἀπαρέμφατον *—ar*, ὁριστικὴ *—as*, ἐνεργητικὴ μετοχὴ *—anta*, παθητικὴ μετοχὴ *—ata*. Ἀόριστος: ἀπαρέμφατον *—ir*, ὁριστικὴ *—is*, ἐνεργητικὴ μετοχὴ *—inta*, παθητικὴ μετοχὴ *—ita*. Μέλλων: ἀπαρέμφατον *—or*, ὁριστικὴ *—os*, ἐνεργητικὴ μετοχὴ *—ont*, παθητικὴ μετοχὴ *—ota*. Ὑποθετική: *—us*, προστακτικὴ *—ez*. Τὸ ρῆμα *esar*=εἶναι, χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν ὁλοκλήρου τῆς παθητικῆς φωνῆς καὶ τῶν συνθέτων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς. Ὑπερσυντελικός: me esis aminta=εἶχον ἀγαπήσει. Τετελεσμένος μέλλων: me esos aminta =θὰ ἔχω ἀγαπήσει. Ὑποθετικὴ παρῳχημένη: me esus aminta=θὰ εἶχον ἀγαπήσει. Οἱ σύνθετοι οὗτοι χρόνοι δύνανται ἐπίσης νὰ σχηματισθοῦν καὶ διὰ παρεμβολῆς τῆς συλλαβῆς *—ab*: me amabis, me amabos, me amabus=εἶχον, θὰ ἔχω, θὰ εἶχον ἀγαπήσει· amabez=νὰ ἔχετε ἀγαπήσει. Ἐν τῇ παθητικῇ φωνῇ ἀντὶ τῶν περιφραστικῶν: esas amata=ἀγαπῶμαι, esis amata=ἠγαπήθην, esos amata=θὰ ἀγαπηθῶ, esus amata=θὰ ἠγαπώμην, esez amata=ἀγαπᾶσθε, esar amata=ἀγαπᾶσθαι, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ οἱ μονολεκτικοὶ τύποι: amesas, amesis, amesos, amesus, amesez, amesar.

Ἐπίρρημα. Τὰ παράγωγα ἐπιρρήματα σχηματίζονται διὰ τοῦ τελικοῦ *—e*, ἀντικαθιστῶντος τὸ *—a* τοῦ ἐπιθέτου ἢ τὸ *—o* τοῦ οὐσιαστικοῦ: bone =καλῶς, nokte=νύκτωρ.

Digitized by Google

Ἀριθμητικά. Ἀπόλυτα: zero=0, un=1, du=2, tri=3, quar=4, kin=5, sis=6, sep=7, ok=8, non =9, dek=10, cent=100, mil=1000, milion = 1.000.000, miliard=1.000.000 000. Οἱ λοιποὶ ἀριθμοὶ σχηματίζονται διὰ προσθέσεως (παρεμβαλλομένου τοῦ e): dek e un=11 (δέκα καὶ ἕν), dek e sis=16, cent e quar=104, καὶ διὰ πολλαπλασιασμοῦ, ὁπότε ὁ πολλαπλασιάζων λήγει εἰς —a: dua-dek=20, tria-dek=30, centa-mil=100.000. Mil e nona-cent e tria-dek=1930. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ δύνανται νὰ μεταβληθοῦν εἰς οὐσιαστικὰ διὰ τῶν καταλήξεων: *o*, *i* π.χ. duo=ζεῦγος, trio=τριάς, dekedui=δωδεκάδες, εἰς ἐπίθετα διὰ τῆς καταλήξεως *—a* π.χ. tria=τριαδικός, εἰς ἐπιρρήματα διὰ τῆς *—e* π. χ. li promenas due=περιπατοῦν ἀνὰ δύο. Τακτικά: ἐκφράζονται διὰ τοῦ *—esm*· duesma=δεύτερος. Κλασματικά: διὰ τοῦ *—im*· quarimo=τέταρτον. Πολλαπλασιαστικά: διὰ τοῦ *—opl*· kinopla=πενταπλάσιος. Διανεμητικά: διὰ τοῦ *—op*· quarope=ἀνὰ τέσσαρας. Ποσοτικά: διὰ *foye*· dekfoye=δέκα φοράς. Ἡ τιμὴ σημαίνεται διὰ τοῦ *po*· sigari po dek franki=τσιγάρα πρὸς 10 δραχμάς.

Ἐρώτησις. Ὅταν ἡ ἐρώτησις δὲν διατυποῦται διά τινος ἐκ τῶν ἐρωτηματικῶν ἀντωνυμιῶν, τίθεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φράσεως τὸ ἐρωτηματικὸν μόριον *kad*=μήπως; Kad vua patrulo venis? =ἦλθεν ὁ πατήρ σας;

Ἄρνησις. Ἡ ἄρνησις δηλοῦται διὰ τοῦ μορίου ne, τὸ ὁποῖον τίθεται πάντοτε πρὸ τῆς λέξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται: me ne bezonas vu= δὲν σᾶς χρειάζομαι. Ὑπαρχούσης ἄλλης ἀρνητικῆς λέξεως, τὸ *ne* περιττεύει.

Σχηματισμὸς τῶν λέξεων. Πᾶσαι αἱ λέξεις ἔχουν σχηματισθῆ ἐκ στοιχείων ἀμεταβλήτου μορφῆς, τῶν ὁποίων ἡ σημασία εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή: ριζῶν, προθημάτων, ἐπιθημάτων καὶ γραμματικῶν καταλήξεων. Αἱ γραμματικαὶ καταλήξεις εἶναι δώδεκα τὸν ἀριθμόν: *—o* δηλοῖ οὐσιαστικὸν ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, *—i* δηλοῖ οὐσιαστικὸν ἢ ἀντωνυμίαν πληθυντικοῦ, *—a* δηλοῖ ἐπίθετον, *—e* δηλοῖ ἐπίρρημα, *—ar*, *—ir*, *—or* δηλοῖ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεστῶτος, τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ μέλλοντος, *—as*, *—is*, *—os* δηλοῖ τὴν ὁριστικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ μέλλοντος, *—us* δηλοῖ τὴν ὑποθετικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, *—ez* δηλοῖ τὴν προστακτικήν. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἐπιθήματα τῶν μετοχῶν, τὰ ὁποῖα, ὅπως ὅλα τὰ ἐπιθήματα, παρεμβάλλονται μεταξὺ τῆς ρίζης καὶ τῆς καταλήξεως: *—ant*, *—int*, *—ont* διὰ τὴν ἐνεργητικὴν μετοχὴν τοῦ ἐνεστῶτος, ἀορίστου καὶ μέλλοντος, *—at*, *—it*, *—ot*, διὰ τὴν παθητικὴν μετοχὴν τοῦ ἐνεστῶτος, ἀορίστου καὶ μέλλοντος.

Προθήματα: *arki*— =ἀρχή arkiduko=ἀρχιδούξ, *bo*— = συγγένεια ἐξ ἐπιγαμίας· bopatrulo = πατρυιός, *des*— =ἀντίθεσις· desortino=ἀταξία, *dis*— χωρισμὸς dissekar=διαλύω, *ex*— =πρῴην· exoficiro =πρῴην ἀξιωματικός, *ge*— = τὰ δύο γένη· gepatri =γονεῖς (πατὴρ καὶ μήτηρ), *mi*— =ἥμισυ· mihoro= ἡμίωρον *mis*— =κακῶς· miskomprenar=παρανοεῖν, *ne*—ἄρνησις· neutila=ἄχρηστος, *par*— =πλήρως, τελείως· parlernar=ἐκμανθάνειν, *para*— =τὸ προστατεῦον· parapluvo=ἀλεξιβρόχιον, *pre*— =πρό· predicar=προλέγειν, *retro*— =ἀνά, πάλιν· retroirar= ἐπιστρέφειν, *ri*— =ἐπανάληψις· ridicar=ἐπαναλέγειν, *sen*— =στέρησις· senarma=ἄοπλος.

Ἐπιθήματα: *—ach* χειροτερευτικόν· litacho=παλιοκρέββατον, *—ad* συχνότης, ἐπανάληψις· dansado =χορός, *—aj* τὸ ἔκ τινος προερχόμενον· lanajo=μάλλινον, *—al* σχέσιν πρός τι· nacionala=ἐθνικός, *—an* μέλος, μέτοχος· akademiano=ἀκαδημαϊκός, *—ar* συλλογή, ἄθροισμα· homaro=ἀνθρωπότης, *—ari* ὁ ἐκτελῶν τι· sendario=ἀποστολεύς, *—atr* ὁμοιότης· bluatra=κυανοειδής, *—e* χρῶμα· rozea=ρόδινος, *—ebl* τὸ δυνατόν· videbla=ὁρατός, *—ed* τὸ περιλαμβανόμενον· manuedo=χεριά, χοῦφτα, *—eg* αὐξητικόν· belega=κάλλιστος, *—em* ὁ τείνων εἴς τι· venjema= ἐκδικητικός, *—end* τὸ πρέπον γενέσθαι· respektenda =παρατηρητέος, *—er* ἀσχολία· chesero=κυνηγός, *—eri* ἐγκατάστασις· imprimerio=τυπογραφεῖον, *—es* κατάστασις ἢ ποιότης· maladeso=ἀσθένεια, *—esk* ἀρχίζειν, ἀποβαίνειν· paleskar=κιτρινίζειν, *—estr* ἀρχηγός, κύριος· skolestro=διευθυντὴς σχολῆς, *—et* μειωτικόν· monteto=βουναλάκι, *—ey* τόπος προωρισμένος εἴς τι· dormeyo=κοιτών, *—i* κυριότης· dukio=δουκᾶτον, *—id* καταγωγή· semido=σημίτης, *—ier* τὸ φέρον ἢ χαρακτηριζόμενον ὑπό τινος· roziero=τριανταφυλλιά, *—if* παραγωγή· florifar =ἀνθίζειν, *—ig* καθιστᾶν, ποιεῖν· beligar=καλλωπίζειν, *—ik* ἀσθένεια· ftisiko=φθισικός, *—il* ὄργανον brosilo=βοῦρτσα, *—in* θηλυκὸν γένος· fratino= ἀδελφή, *—ind* ἄξιός τινος· honorinda=ἀξιότιμος, *—ism* σύστημα, διδασκαλία· socialismo=σοσιαλισμός, *—ist* ἐπάγγελμα· dentisto=ὀδοντίατρος, *—iv* ὁ δυνάμενος ποιῆσαί τι· instructiva=διδακτικός, *—iz* ἐφοδιάζειν μέ τι· vestizar=ἐνδύειν, *—oz* πληρότης· poroza=πορώδης, *—ul* ἀρσενικὸν γένος· bovulo= βοῦς, *—ur* προϊὸν πράξεως· skulturo=γλυπτόν, *—uy* περιέχον· inkuyo=μελανοδοχεῖον, *—yun* μικρὸς ἢ νεαρὸς bovyuno=μοσχαράκι.

Ἡ Ἴντο ἀπὸ τῆς διαμορφώσεώς της ἐσημείωσε πολλὰς ἐπιτυχίας ἐν τῇ διαδόσει καὶ συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς τὴν μητέρα της Ἐσπεράντο, ἀριθμοῦσα πολλοὺς καὶ φανατικοὺς ὀπαδοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. Μέχρι τοῦδε ὁ ἀγὼν τῶν δύο τούτων τεχνητῶν διεθνῶν γλωσσῶν εἶναι ἰσόπαλος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. De Beaufront*, Ido. Premier manuel (Paris 1914).—*L. Couturat*, Étude sur la dérivation dans la langue internationale.—*Cuilliaume-Chalon*, La langue auxiliaire et la Délégation.—*Lebasnier*, Dérivation et composition dans la L. I. Ido.—*L. Couturat*, L'Échec de l'Esperanto devant la Délégation κλπ. Θ. Φ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἰντολῖνο (=εἰδώλιον) *[Τεχν.]*. Ἐπωνυμία, δι' ἧς εἶναι γνωστὸν ἀρχαῖον χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας. Τοῦτο εἰκονίζει γυμνὸν παῖδα, ὅστις διὰ τῆς δεξιᾶς του χειρὸς ἔσπενδεν ἐκ φιάλης, πατεῖ δὲ σταθερῶς δι' ὅλου τοῦ πέλματος τῶν ἱκανῶς ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότων ποδῶν του μετ' ἐκφράσεώς τινος ἀγροικίας καὶ τραχείας ἀφελείας. Ἡ τεχνοτροπία του ὑπομιμνήσκει τὴν τέχνην τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς, μάλιστα δὲ τὸν Πολυκλείτειον τρόπον, μολονότι ἡ στάσις τῶν ποδῶν ἀντιτίθεται πρὸς τὸν κανόνα τῆς σχολῆς ταύτης. Τὸ εἰδώλιον τοῦτο φέρεται ἐπιδράσαν πολλαχῶς κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος χρόνους καὶ δὴ ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ. Τοιουτοτρόπως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Κάρολος Ντήλ, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, ὁπότε παρετηρήθη ἀναβίωσις τῶν ἀρχαίων παραδόσεων καὶ μίμησις ἐν πολλοῖς τῶν ἀριστουργημάτων τῆς κλασσικῆς πλαστικῆς, ἡ ἀπεικόνισις τοῦ Χριστοῦ ὑπενθυμίζει οὐ μόνον γενικούς τινας τύπους Ἀπολλώνων, ἀλλὰ καὶ ὡρισμένα ἔτι ἀγάλματα, ὡς τὸ «Ἰντολῖνο» τοῦτο τῆς Φλωρεντίας (βλ. *εἰκόνα* ἐν λ. *ἔφηβος [Τεχν.]*). Ι. Μ. Π.

Ἰντὸρ (Indore) *[Γεωγρ.]*—1) Ιθαγενὲς ὑποτελὲς κράτος τῶν Ἰνδιῶν, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ ἐδάφη τοῦ μαχαραγιᾶ τοῦ Χολκάρ, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀπαντᾶται πολλάκις. Ἔχει ἐπιφάνειαν 24 600 τ. χλμ. καὶ 1.151.578 κατοίκους, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἀνήκουν εἰς τὴν ἰνδικὴν φυλὴν τῶν Μαράθων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ περὶ τὰς 100.000 Μωαμεθανοί. Διατέμνεται ὑπὸ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Βιντύα καὶ Σατπούρα καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γάγγη, Τσαμπὰλ καὶ Ναρμπάντα. Εἶναι ἓν τῶν εὐφορωτάτων κρατῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ παράγει σῖτον, ὄρυζαν, ζαχαροκάλαμον, καπνόν, βάμβακα καὶ ξυλείαν. Ὁ ἡγεμὼν ἔχει τὸ δικαίωμα ἀπονομῆς χάριτος καὶ διαθέτει μικρὸν στρατὸν ἐξ ἰθαγενῶν. Τὸ Ἰντὸρ ἐδέχθη τὸ ἀγγλικὸν προτεκτορᾶτον τῷ 1818. — 2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου ἰθαγενοῦς κράτους, κειμένη εἰς ὕψος 530 μ. παρὰ τὸν ποταμὸν Σαρασουάτι. Κάτ. 93.091. Εἶναι ἓν τῶν σημαντικωτέρων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Βομβάης καὶ τοῦ Δελχί. Ἔχει κλωστήρια βάμβακος καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ὀπίου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἰδιαίτερον τμῆμα, ὀνομαστὸν διὰ τὴν ὡραιότητά του, ὅπου ὑπάρχει τὸ κολλέγιον Ρατζκουμάρ, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καλκούτας. Ἐν αὐτῷ φοιτῶσι περὶ τοὺς 20 ἰθαγενεῖς πρίγκιπες. Εἰς ἀπόστασιν 22 χλμ. πρὸς Ν τῆς πόλεως ὑπάρχει ἡ πόλις Μάου, ὅπου ἑδρεύει μία μεραρχία τοῦ στρατοῦ τῆς Βομβάης. Μ. Δ. Β.

Ἰντοὺν *[Σκανδ. Μυθολ.]*. Θεὰ ἐν τῇ σκανδιναυικῇ μυθολογίᾳ, σύζυγος τοῦ Βράγκ, ἐπιφορτισμένη τὴν φύλαξιν τῶν ἱερῶν μήλων, ἐξ ὧν ἐγεύοντο οἱ θεοί, ἵνα διατηρῶσιν αἰωνίαν νεότητα. Ὁ θεὸς Λόκι, δαίμων τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ κακοῦ, δεσμευθεὶς εἰς ἀκινησίαν διὰ μαγγανείας ὑπὸ τοῦ γίγαντος Θιάσσι, ἠναγκάσθη, διὰ νὰ ἀπολυτρωθῇ, νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν Ἰντοὺν μετὰ τῶν μήλων, ἣν ὁ γίγας, μεταμορφωθεὶς εἰς ἀετόν, μετέφερεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του. Αἱ ἄλλαι θεαὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, καυχώμεναι ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν Ὀδίν, συνέλαβον τὸν Λόκι καὶ ἠπείλησαν αὐτὸν διὰ θανάτου, ἐὰν δὲν ἐπανέφερεν εἰς αὐτὰς τὴν Ἰντούν. Ὁ Λόκι, μεταβληθεὶς εἰς ἱέρακα, ἐπέταξεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ γίγαντος καὶ εὑρὼν μόνην τὴν Ἰντοὺν ἀπήγαγεν αὐτήν, μεταμορφώσας εἰς κάρυον. Ἐπανελθὼν ὁ γίγας καὶ ἀντιληφθεὶς τὴν ἁρπαγήν, κατεδίωξεν ὡς ἀετὸς τὸν ἱέρακα. Ἀλλ' αἱ ἄλλαι θεαὶ κατώρθωσαν νὰ τὸν φονεύσουν, ρίπτουσαι φλέγοντα βέλη, ἅτινα κατέκαυσαν τὰ πτερὰ αὐτοῦ. Θ. Κ.

Ἰντούστρια (Industria) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 389. Ἀνεκαλύφθη τὴν 8ην Μαρτίου 1894 ὑπὸ τοῦ Charlois ἐν Νικαίᾳ. Σ. Π.

Ἴντρα *[Ἰνδ. Μυθολ.]*· βλ. *Ἴνδρα*.

Ἴντρα (Intra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ναβάρας, παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Λάγκο Ματζόρε. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ΒΑ τῆς Παλλάντσας καὶ 20 χλμ. Β τῆς Ἀρόνας ἀτμοπλοϊκῶς. Κάτοικοι 8.500. Εὑρίσκεται μεταξὺ δύο χειμάρρων, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὡραία λιθίνη γέφυρα. Διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἔχει σιδηρουργεῖα, ἐργοστάσια μετάξης καὶ βαμβακερῶν. Εἶναι μία τῶν ὡραιοτέρων παραλιμνίων πόλεων τῆς Ἰταλίας, μετὰ μεγάλων ξενοδοχείων, κέντρων ἀναψυχῆς καὶ θαυμασίων ἐξοχῶν, αἵτινες προσελκύουν πολλοὺς Ἰταλοὺς καὶ ξένους καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ἰνδραγκίρι (Indragiri) *[Γεωγρ.]*.—1) Ἰθαγενὲς κράτος τῆς κεντρικῆς Σουμάτρας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 36.000 τ. χλμ. καὶ 85.000 κατ. Τὸ κράτος τοῦτο ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν Ρουΐ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ρενγκὰτ* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰντραγκίρι.—2) Ποταμὸς τοῦ ὁμωνύμου κράτους τῆς Σουμάτρας, ἐκβάλλων διὰ δέλτα εἰς τὴν Σινικὴν θάλασσαν ἀπέναντι τοῦ ἀρχιπελάγους Νίνγκο. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 700 χλμ. Ὁ ποταμὸς εἶναι πλωτὸς κατὰ τὸν κατώτερον αὐτοῦ ροῦν.

Ἰντρὰκ (Idrac), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος***. Γάλλος γλύπτης γεννηθεὶς τῷ 1849 ἐν Τουλούζῃ. Τῷ 1873 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Ρώμης. Ἐκ τῶν κυριωτέρων του ἔργων εἶναι τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα: «Ὁ Ἑρμῆς ἐπινοῶν τὸ κηρύκειον» (ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου), «Σαλαμπὼ καὶ ὁ πληγεὶς ἔρως», ὁ ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Στεφάνου Μαρσέλ, ὃν ἐποίησε νικήσας εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Ἀπέθανε τῷ 1884 ἐν Παρισίοις, ἀφήσας πολλὰ ἔργα ἡμιτελῆ. Θ. Κ.

ἰντραμίνη (ἡ) (Intramine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ δι-ορθοαμινοθειοβενζόλιον:

$$\underset{2,}{NH_2}\ C_6H_4.\ \underset{1}{S}.\ \underset{1}{S}.\ C_6H_4.\ \underset{2}{NH_2}$$

Ὠχροκιτρίνη κρυσταλλικὴ κόνις, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ ἀκετόνην. Τὸ σκεύασμα τοῦτο λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως ἀνιλίνης μετὰ θείου. Χρησιμεύει κατὰ τῆς συφίλιδος καὶ κατὰ διαφόρων μολυσματικῶν νόσων. χορηγεῖται ἀπῃωρημένη ἐν ἐλαίῳ ὑπὸ μορφὴν ἐνέσεων. Κ. Γ. Μ.

Ἴντρια (Idria) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε πόλις τῆς Αὐστρίας καὶ ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τῆς Ἰταλίας, κειμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καρνιόλης ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἡ ἀνακάλυψις μεταλλείων ὑδραργύρου, τῷ 1497, κατέστησεν αὐτὴν μίαν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μεταλλευτικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον μόνη αὐτὴ εἶχε τότε μεταλλεῖα ὑδραργύρου. Ἡ εἴσοδος τῶν μεταλλείων εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, οἱ περισσότεροι δ' ἐκ τῶν 6000 κατοίκων της ἐργάζονται εἰς αὐτά. Ἔχει μεταλλειολογικὴν σχολὴν καὶ μεσαιωνικὸν πύργον κτισθέντα τῷ 1527. Μ. Ν. Δ.

Ἰντρὶς (***Ἰδρὶς*** ἢ ***Ἐδρίς***). Ὄνομα ἱεροῦ προσώπου τῶν Ἀράβων, ὅπερ ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ Κορανίῳ ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὁ *Ἐνὼχ* τῆς Γραφῆς ἢ ὁ *Ἑρμῆς Τρισμέγιστος* (Θὼθ) τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, διότι ἡ ἀραβικὴ μυθολογία εἰς τὸν Ἰντρὶς ἀποδίδει τὴν ἐφεύρεσιν τῆς χημείας καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐν τούτοις εἰς τὰ αὐτὰ ἀραβικὰ μυθολογήματα ὁ Ἰντρὶς παρίσταται ὡς εἶδος σωτῆρος ἢ μεσσίου, ὅστις ἐκάλεσε τοὺς πλανηθέντας ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπήκουσαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποστολὴν νὰ πολεμῇ τοὺς ἀπίστους. Ὁ Ἰντρὶς ἔζησε 300 ἔτη. Ν. Μ.

— **Ἰντρίς**, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Μεβλάνα***. Κοῦρδος τὸ γένος Τοῦρκος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Βιτλὶς τοῦ τουρκικοῦ Κουρδιστάν, ἀνατραφεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σάχου τῆς Περσίας Ἰσμαὴλ Σαφαβὶ (1500—1524) καὶ προσφυγὼν κατόπιν εἰς Τουρκίαν ἐπὶ σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Β', πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἔγραψε περσιστὶ τὴν ὑπὸ τὸν περσικὸν τίτλον «Χὲστ μπιχὶστ» (Οἱ ὀκτὼ παράδεισοι) γνωστὴν τουρκικὴν ἱστορίαν. Ὁ τὸν Βαγιαζὶτ διαδεχθεὶς σουλτᾶνος Σελὶμ ὁ Α', ὁ Γιαβούζ, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἰντρὶς τὴν ἀποστολὴν τῆς ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῶν τότε ὑπὸ τῆς Τουρκίας κατακτηθεισῶν ἀρμενικῶν καὶ κουρδικῶν ἐπαρχιῶν. Ἀπέθανε ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1523. Ν. Μ.

—**Ἰντρὶς** (καὶ *Ἐντρίς*) *μπὲν* ***Ἀβδουλλὰχ-μπὶν Χασὰν-μπὶν Ἄλη***· βλ. λ. *Ἰδρίς*.

Ἰντρισὶ (***Ἄμπου-Ἀμπντουλλὰχ Μωχάμμετ-μπὲν-Μωχάμμετ***, γνωστότερος ὡς ***Σερὶφ-Ἰντρισί***). Ἄραψ γεωγράφος, ἀστρονόμος καὶ φιλόσοφος γεννηθεὶς τῷ 1100 ἐν Θεούτᾳ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἀποθανὼν τὸ 1181. Ἐσπούδασεν ἐν Κορδούῃ, περιηγήθη τὸ Μαρόκκον, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Προσκληθεὶς εἰς Σικελίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ρογήρου τοῦ Β.' ἔγραψε κατ' ἐντολὴν τούτου τὸ μέγα γεωγραφικὸν ἔργον του, ἀποπερατωθὲν τῷ 1154, ὑπὸ τὸν τίτλον «Νουζχὲτ-οὺλ σεττὰκ φὶ-ἰχτιρὰκ-οὺλ-ἀφάκ», καὶ συνοδευόμενον ὑπὸ ἐξηγηματικοῦ μεγάλου χάρτου τῶν τότε γνωστῶν χωρῶν, χαραχθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπὶ ἀργυρᾶς πλακός. Ὁ χάρτης οὗτος ἀπωλέσθη, τῆς γεωγραφίας ὅμως ἐσῴζοντο ἀντίγραφά τινα,

Digitized by Google

τῶν ὁποίων ἐτυπώθη τῷ 1593 περιληπτικὴ μετάφρασις λατινιστὶ ἐν Ρώμῃ, τῷ δὲ 1836—1840 δίτομος γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ A. Jaubert, ἥτις θεωρεῖται ἀτελής. Κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀναφερόμενα, ἡ γεωγραφία τοῦ Ἰντρισὶ περιεῖχε καὶ πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῆς χλωρίδος τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη. Αὗται ὅμως δὲν ἀνευρέθησαν εἰς τὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δημοσιευθέντα ἀποσπάσματα καὶ περιλήψεις αὐτῆς, ὡς τὰ «Geographia Nubiensis» (Παρίσιοι 1619) κατὰ μετάφρασιν τῶν Μαρωνιτῶν Γαβριὴλ Σιωνίτου καὶ Ἰωάννου Ἐσρονίτου, τὰ περὶ Ἀφρικῆς (1796 ἐν Γοτίγγῃ) καὶ Ἱσπανίας (1802) ἐν Μαρβούργῳ ὑπὸ τοῦ Hartmann, τὰ περὶ Συρίας (Λειψία 1828) τοῦ Rosenmüller, Παλαιστίνης καὶ Συρίας (ἐν «Analecta arabica τ. 3ος 1885) τοῦ Gildenmeister, τὰ περὶ Ἰταλίας τοῦ Amari καὶ C. Schiaparelli (1878 Ρώμη) κ. λ. Ν. Μ.

Ἰντρισίδαι· βλ. *Ἰδρισίδαι.*

Ἴντρο (Idro) *[Γεωγρ.].* Λίμνη τῆς βορείου Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βρεσκίας τῆς Λομβαρδίας, σχηματιζομένη ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Κιέζε παραποτάμου τοῦ Ὄλιο. Ἔχει μῆκος 10 χιλιομ., πλάτος 4 χιλιομ. καὶ ἀνώτατον βάθος 88 μ. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο Edrinus lacus. Μ. Ν. Δ.

ἰντρόϊτους (introit ἢ introitus). Εἰδικὸς ψαλμὸς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων στοιχείων τῆς λειτουργίας. Ἀνήκει εἰς τὸ γένος τῶν ἀντιφώνων καὶ ἐψάλλετο ὑπὸ τῶν δύο χορῶν διαδοχικῶς, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ λαὸς εἰσήρχετο εἰς τὸν ναόν, ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἐπορεύετο πρὸς τὸ ἱερόν. Γ. Σ.

Ἴντς-Καῖϊπ-Ρὸκ (Inch-Cape-Rock) *[Γεωγρ.].* Ἐπικίνδυνος βράχος παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σκωτίας εἰς ἀπόστασιν 20.836 μ. πρὸς Α τοῦ Μπένντον Νές, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ψὶρθ-ὀφ-Τάϋ. Ἔχει μῆκος 700 μ. καὶ πλάτος 200, ἐξέχει δὲ περὶ τὸ 1 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι τεταραγμένη, καλύπτεται τελείως ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ τοῦ 1807 ἐστήθη ἐπ' αὐτοῦ μέγας φάρος, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς εἶναι ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων τῶν βρεττανικῶν ἀκτῶν. Μ. Δ. Β.

ἴντσα (inch) *[Μετρολ.].* Ἀγγλικὴ μετρικὴ μονὰς (βλ. λ. *δάκτυλος*).

Ἰντσέκ, ἢ *Ἰντζὲκ [Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ, ἤδη καλούμενον *Νεοχωράκι* (βλ.λ.).

Ἴντσερντορφ (Inzersdorf) *[Γεωγρ.].* Κώμη τῆς Αὐστρίας, προάστειον τῆς Βιέννης, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. Ν. αὐτῆς. Ἔχει περίφημον νευρολογικὸν σανατόριον καὶ τὴν μεγίστην ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ βιομηχανίαν ἀντικειμένων ἐξ ὀπτῆς γῆς. Θ. Κ.

ἴντυβον (τό), καὶ *ἴντυβος* (intubus) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἀντίδιον.*

Ἴνυκος, ἢ *Ἴνυκον [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Σικελίας, κειμένη πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἱμέρα ποταμοῦ (νῦν Fiume Salso). Μυθικὸς βασιλεὺς αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ Κώκαλος, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγεν ὁ Δαίδαλος καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Μίνωος. Γενόμενος φιλοφρόνως δεκτὸς ὑπ' αὐτοῦ, ἐγένετο, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (VII 4, 6), ἀφορμὴ τοῦ μεταξὺ Σικελῶν καὶ Κρητῶν πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κώκαλος ἐφόνευσε τὸν μετὰ στόλου ἐπελθόντα Μίνωα (*Διόδ. Σικελ.* IV 77). Ἡ Ἴνυκος ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Σκύθου, τυράννου τῶν Ζαγκλαίων, ὅστις ἕνεκα προδοσίας τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Ἱπποκράτους, τυράννου τῆς Γέλας, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Δαρείου, ὅπου ἀπέθανεν εἰς βαθύτατον γῆρας, μεγάλως τιμώμενος παρ' αὐτοῦ καὶ θεωρούμενος ὡς «πάντων ἀνδρῶν δικαιότατος ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἑωυτὸν ἀνέβησαν» (*Ἡροδ.* VI 24. Πρβλ. καὶ *Αἰλιαν.* Ποικ. Ἱστορ. VII, 17).

Εἰς Ἴνυκον ἐδίδαξεν ὁ σοφιστὴς Ἱππίας, ὅπου, ὡς ὁ ἴδιος ἐκαυχᾶτο, ἐκέρδησε περισσοτέρας τῶν 20 μνῶν ἐντὸς ὀλιγίστου χρονικοῦ διαστήματος (*Πλάτ.* Ἱππ. Μείζ.). Ἡ Ἴνυκος παρήκμασεν ἐνωρίτατα, περὶ δὲ τὸ 400 π. Χ. εἶχεν ἐξαφανισθῆ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει κατά τινας τὸ σημερινὸν χωρίον Calta Bellota. Α. Θ. Σ.

ἰνυοΐτης (ὁ) (Inyoit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν σπάνιον. Ἀποτελεῖ ἔνυδρον βορικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου καὶ ἔχει τὸν χημικὸν τύπον $CA_2B_6O_{11}.13H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα. Γ. Β.

Ἰνφαντάδο (Infantado), ***Πέτρος ντὲ Τολέδο**, δουξ*—. Ἱσπανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1773—1841). Ἀνήκων εἰς ἕνα τῶν κυριωτέρων οἴκων τῆς Καστίλης καὶ διαθέτων μεγάλην περιουσίαν, διωργάνωσεν, ἐξόδοις του, ἓν σύνταγμα τῷ 1793 καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Γάλλων ἐν Καταλωνίᾳ, λαβὼν ἐπίσης μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Πορτογαλίας (1800). Ἦτο φίλος καὶ εὐνοούμενος τοῦ διαδόχου, πρίγκιπος τῶν Ἀστουριῶν, ἔπειτα βασιλέως Φερδινάνδου Ζ'. Λόγῳ τῆς φιλίας ταύτης ἐξωρίσθη τῷ 1805, ἐνοχοποιηθῇ εἰς τὴν συνωμοσίαν τὴν καταλήξασαν εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἐσκουριὰλ (1807), διέφυγε δὲ τὴν θανατικὴν καταδίκην χάρις εἰς τὴν λαϊκότητά του καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ἀθωωθεὶς Συνώδευσε τὸν βασιλέα Φερδινάνδον Ζ' εἰς Μπαγιὸν (1808) καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τὴν ὑπαγορευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, δι' ἧς ὁ Βοναπάρτης ἐξησφάλιζε τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν Ἰωσὴφ Βοναπάρτην (7 Ἰουλίου 1808). Προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, παρῃτήθη μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Μπαϊλὲν καὶ ἡγήθη τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως. Διοικῶν σῶμα στρατοῦ ὑπέστη δύο ἥττας ἐν Ἁγίῳ Σεβαστιανῷ καὶ ἀνεκλήθη. Διορισθεὶς τῷ 1811 πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἔπειτα πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Καστίλης (1813) ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου Ζ', παρῃτήθη τῶν ἀξιωμάτων τούτων τῷ 1820. Τῷ 1823 διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἀντιβασιλείας, ἥτις ἐκάλεσε τὸν νόμιμον βασιλέα καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς κυβερνήσεως. Ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ κόμματος νὰ ἐφαρμόσῃ φιλελευθέρας μεταρρυθμίσεις, ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς τῷ 1826. Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βλαστὸς τοῦ οἴκου Ἰνφαντάδο. Δ. Σ. Δ.

Ἰνφάντας (Infantas), ***Φερδινάνδος** ντὲ λὰς*—. Ἱερωμένος μουσικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἱσπανίᾳ. Σφοδρὸς ἀντίπαλος τῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἀποκαθάρσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, συνέτεινεν εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ σπουδαίου τούτου ἐγχειρήματος, ὅπερ εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΓ' εἰς τοὺς μουσουργοὺς Παλεστρίνα καὶ Τσοΐλο. Ὁ Ἰνφάντας ἔγραψε θρησκευτικάς τινας συνθέσεις, ἰντερμέδια καὶ κοντσέρτα καὶ μίαν μουσικὴν κωμῳδίαν διὰ τοὺς γάμους Φερδινάνδου τῶν Μεδίκων, ἐν Φλωρεντίᾳ (1691). Γ. Σ.

ἰνφάντης (ὁ) (τὸ θηλ. *ἰνφάντα* καὶ *ἰνφάντις*, ἱσπαν. καὶ πορτογ. infante). Τίτλος τὸν ὁποῖον φέρουν ἐν Ἱσπανίᾳ οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ βασιλέως, ἐκτὸς τοῦ πρωτοτόκου. Ὁ τίτλος οὗτος ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ εἰς ἄλλους πρίγκιπας ἐκ βασιλικοῦ αἵματος, πρὸς διαστολὴν δὲ ἀπὸ τούτους οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ βασιλέως τιτλοφοροῦνται «ἰνφάνται τῆς Ἱσπανίας». Μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος διὰ τοῦ αὐτοῦ τίτλου ἐκαλεῖτο καὶ ὁ πρωτότοκος, ὁ καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Α' καθιέρωσε δι' αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος τῶν Ἀστουριῶν. Ὁ τίτλος οὗτος ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε καὶ ἐν Πορτογαλίᾳ διὰ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ βασιλέως, ἐξαιρέσει τοῦ πρωτοτόκου, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦ χωρισμοῦ τῆς Βραζιλίας ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ «πρίγκιπος τῆς Βραζιλίας». Μ. Δ. Β.

ἰνφλουέντσα (ἡ)· ἡ *γρίππη* (βλ. λ.).

ἰν φόλιο (in folio, ἤτοι: εἰς φύλλον) *[Βιβλιολ.].* Καλεῖται οὕτως εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὸ βιβλίον, ὅταν τὰ τυπογραφικά του φύλλα ἔχουν ἐκτυπωθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε διὰ τὴν βιβλιοδεσίαν νὰ διπλώνωνται μίαν μόνον φορὰν καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν στενὴν πλευράν των. Τὸ οὕτως ἐκτυπούμενον τυπογραφικὸν φύλλον περιλαμβάνει τέσσαρας σελίδας.

Καθ' οὓς χρόνους τὸ μέγεθος τοῦ τυπογραφικοῦ χάρτου ἦτο καθωρισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου, ἡ ἀναγραφὴ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἶχεν ἐκτυπωθῆ τὸ φύλλον ἦτο ἐπαρκὴς πρὸς καθορισμὸν τῶν διαστάσεων τοῦ βιβλίου· οὕτω δὲ εἶχεν ἐπικρατήσει νὰ χαρακτηρίζωνται τὰ σχήματα, εἰς φύλλον, εἰς 4ον, εἰς 8ον, κτλ. Ἡ ποικιλία ὅμως τοῦ σήμερον χρησιμοποιουμένου χάρτου ἀφῆκε πλέον μόνον συμβατικὴν ἀξίαν εἰς τὰς ὀνομασίας ταύτας. Τινὲς ἐπρότειναν νὰ ἐξακολουθήσουν ὀνομαζόμενα οὕτω τὰ σχήματα, ἀλλ' ἑκάστη ὀνομασία νὰ ἀντιστοιχῇ εἰς ὡρισμένον ὕψος, ὑπολογιζόμενον εἰς ἑκατοστά. Πολλαὶ δημόσιαι βιβλιοθῆκαι ἀπεδέχθησαν τὴν τοιαύτην κατάταξιν, ὁπότε τὸ εἰς φύλλον σχῆμα ἀναλογεῖ περίπου μὲ βιβλία τῶν ὁποίων ἡ ῥάχις εἶναι μεγέθους ἄνω τῶν 0,38.

Ἰνὼ *[Μυθολ.].* Θαλασσία θεότης (καλουμένη καὶ *Λευκοθέα*) πολλαχοῦ τῶν παραλίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος λατρευομένη καὶ προστάτις τῶν ναυτιλλομένων θεωρουμένη, περὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ποικίλαι παραδόσεις, ἐπιχωριάζουσαι ἰδίως ἐν Βοιωτίᾳ (Θήβαις καὶ Ὀρχομενῷ), Κορινθίᾳ, Μεγαρίδι, Λακωνίᾳ, Κρήτῃ καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐλέγετο θυγάτηρ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας καὶ ἀδελφὴ τῆς Σεμέλης, τῆς Αὐτονόης, τῆς Ἀγαύης καὶ τοῦ Πολυδώρου, προγόνου τοῦ Οἰδίποδος. Ὑπῆρξε τροφὸς τοῦ θεοῦ Διονύσου, κατά τινα μὲν τῶν παραδόσεων ὅτε ἦτο ἀκόμη παρθένος, κατ' ἄλλην δὲ ὅτε εἶχε νυμφευθῆ τὸν Ἀθάμαντα βασιλέα τῶν Μινυῶν τοῦ Ὀρχομενοῦ. Διὰ τὴν πρὸς τὸν Διόνυσον ὅμως εὐεργεσίαν των ταύτην ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς ὑπὸ τῆς Ἥρας, ἥτις ἐμίσει τὰ ἐξ ἄλλων γυναικῶν τέκνα τοῦ Διός, καὶ ὁ Ἀθάμας καὶ ἡ Ἰνώ, καταληφθέντες ὑπὸ μανίας ἀμφότεροι, ἐφόνευσαν ἐν τῇ μανίᾳ των ὁ μὲν Ἀθάμας τὸν πρεσβύτερον υἱὸν των Λέαρχον, θηρεύσας αὐτὸν ὡς ἔλαφον, ἡ δὲ Ἰνὼ τὸν νεώτερον Μελικέρτην, ῥίψασα αὐτὸν ἐντὸς πεπυρωμένου λέβητος. Συνελθοῦσα, μετὰ τὸ ἔγκλημά της ἡ Ἰνώ, παρέλαβε τὸ πτῶμα τοῦ Μελικέρτου καὶ ἀφοῦ, περιπλανηθεῖσα εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ Μεγαρίδα, ἔφθασεν εἰς τὴν Μολουρίδα πέτραν (παρὰ τὰς Σκιρωνίδας πέτρας), ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τοῦ πτώματος τοῦ υἱοῦ της. Καὶ ὁ μὲν Μελικέρτης ἀνέζησε καὶ ὀχούμενος ἐπὶ δελφῖνος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν (τῆς Κορίνθου), ἔνθα ἐλατρεύθη ὡς ἥρως ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαίμων καὶ πρὸς τιμήν του καθιερώθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Σισύφου οἱ ἀγῶνες Ἴσθμια, ἡ δὲ Ἰνὼ ἤλλαξεν ὑπόστασιν, γενομένη θαλασσία θεὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λευκοθέα*, κατὰ παράκλησιν τῆς Ἀφροδίτης πρὸς τὸν Ποσειδῶνα. Κατ' ἄλλον μῦθον, ἡ Ἰνὼ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τοῦ υἱοῦ της Μελικέρτου, φεύγουσα τὴν ὀργὴν τοῦ συζύγου της ἐκ τῆς ἑξῆς ἀφορμῆς: Ὁ Ἀθάμας ἐκτὸς τῶν ἀπὸ τῆς Ἰνοῦς τέκνων του, εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς προτέρας συζύγου του Νεφέλης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγκαταλίπει χάριν τῆς Ἰνοῦς, δύο τέκνα, τὸν Φρίξον καὶ τὴν Ἕλλην, τὰ ὁποῖα ἐμίσει ἡ μητρυιά των Ἰνὼ καὶ ἐπεδίωκεν εὐκαιρίαν νὰ τὰ καταστρέψῃ. Ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη, ὅτε ὁ Ἀθάμας ἐζήτησε συμβουλὴν παρὰ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, πῶς θὰ ἀπαλλαγοῦν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας του ἐκ τοῦ λιμοῦ, ὅστις ὠφείλετο εἰς τὴν ξηρασίαν τοῦ ἐδάφους (κατ' ἄλλον μῦθον, εἰς τὸν σπειρόμενον πεφρυγμένον, κατὰ συμ-

Ἰνὼ ἐπὶ θαλασσίου κριοῦ.
[Χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου.]

βουλὴν τῆς Ἰνοῦς, σῖτον). Τότε ἡ Ἰνὼ ἔπεισε τοὺς ἐπιστρέψαντας θεοπρόπους νὰ εἴπωσιν, ὅτι ἡ θεομηνία θὰ κατέπαυεν, ἐὰν ἐθυσιάζετο εἰς τὸν Δία ὁ Φρίξος. Καὶ οὗτος μὲν ἐσώθη, κατὰ τὴν θυσίαν, ἀναρπαγεὶς ὑπὸ τῆς μητρός του Νεφέλης, ἡ δὲ Ἰνώ, ἀνακαλυφθείσης τῆς πανουργίας της, ἠναγκάσθη, καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθάμαντος, νὰ φύγῃ εἰς Μεγαρίδα καὶ ἐκεῖ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ παθήματα τῆς Ἰνοῦς ἦσαν περιλάλητα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὡς μαρτυρεῖ ἡ παροιμιώδης ἔκφρασις «Ἰνοῦς ἄχη».

Ὡς θεὰ τῆς θαλάσσης ἡ Ἰνὼ - Λευκοθέα (θεὰ λευκὴ ὡς ὁ ἀφρὸς τῶν κυμάτων), γνωστὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου, ὅτε ὡς πτηνὸν συνεβούλευσε τὸν Ὀδυσσέα (Ὀδ. ε, 333), ταλαιπωρούμενον ὑπὸ τῆς τρικυμίας, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν σχεδίαν του καὶ κολυμβῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς νήσου τῶν Φαιάκων, εἶχεν ἱερὸν ἐν Μεγάροις, περὶ τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἄλσος ἐλαιῶν καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτέλουν κατ' ἔτος θυσίαν οἱ Μεγαρεῖς. Ἐλατρεύετο ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου, ἔνθα ὑπῆρχον δύο ἀγάλματα αὐτῆς, ἓν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἕτερον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παλαίμονος. Ὁμοίως ἐλατρεύετο ἡ Ἰνὼ ἐν Ἐπιδαύρῳ Λιμηρᾷ, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ «ὕδωρ τῆς Ἰνοῦς», εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἑορτήν της ἔρριπτον μάζας ἀλφίτων καὶ ἐὰν μὲν κατεβυθίζοντο ἐθεωρεῖτο καλὸς οἰωνὸς διὰ τὸν ῥίψαντα αὐτάς, ἐὰν δὲ ὄχι κακός· ἐν Βρασιαῖς, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄντρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι εἶχε θρέψει τὸν Διόνυσον· ἐν Θαλάμαις, παρὰ τὰς ὁποίας ὑπῆρχε τὸ μαντεῖον τῆς Ἰνοῦς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανον τὰς πληροφορίας των οἱ μαντευόμενοι διὰ τῶν ὀνείρων, ἅτινα ἔβλεπον κοιμώμενοι εἰς τὸ ἱερόν της, καὶ ἐν Λεύκτροις (τῆς Λακωνικῆς), ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ἄγαλμα αὐτῆς. Ὡς ἐτιμᾶτο δὲ εἰς τὰς τέσσαρας εἰρημένας πόλεις τῆς Λακωνικῆς, οὕτως ἐτιμᾶτο καὶ εἰς τὴν ὅμορον Μεσσηνίαν, ἔνθα, παρὰ τὴν Κορώνην, εἶχεν ἴδιον ἱερὸν ὡς θεὰ Λευκοθέα. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐλέᾳ καὶ ἐν Θήβαις καὶ ἐν Κρήτῃ, ἔνθα μάλιστα ἐτελεῖτο πρὸς τιμήν της καὶ ἡ ἑορτὴ Ἰνάχια, ἐλατρεύετο καὶ εἶχεν ἴδια ἱερὰ ἡ Ἰνώ, ὡς καὶ ἐν Ῥόδῳ, ἔνθα ἐλατρεύετο ὡς Ἁλία καὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε γεννήσει τὴν Ῥόδον καὶ ἓξ υἱούς, ἐν Κῷ Μιλήτῳ, Σάμῳ,

Digitized by Google

Ἀθήναις ὡς Ἑλλιμενία, ἐν Μασσαλίᾳ, καὶ ἀκόμη ἐν Κολχίδι, Συρίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Λευκόθειον. Οἱ μῦθοι τῆς Ἰνοῦς ἐνέπνευσαν τήν τε λογοτεχνίαν τῶν ἀρχαίων (καλλίστη εἶναι ἡ εἰς τὸ Δ' βιβλ. τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ Ὀβιδίου διήγησις τῶν μύθων αὐτῆς) καὶ τὴν καλλιτεχνίαν αὐτῶν. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἀγαλμάτων τῆς Ἰνοῦς ταύτης ἀγάλματα εἶναι καὶ ἓν χαλκοῦν, παριστῶν αὐτὴν ἱππεύουσαν θαλάσσιον κριόν, ἓν μαρμάρινον, εὑρεθὲν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀποκείμενον ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου, εἰς τὸ ὁποῖον παρίσταται κρατοῦσα τὸν Διόνυσον παῖδα. Διεσώθη ἀκόμη ἡ μορφή της εἰς ἕνα δακτυλιόλιθον τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζεται κολυμβῶσα μὲ κυματίζουσαν τὴν κόμην ἐπὶ τῶν ὤμων της καὶ εἰς ἓν ψηφιδωτὸν τοῦ Βατικανοῦ ἐπιβαίνουσα γρυπός. Ἀρχαιότεραι ὅμως πασῶν τῶν εἰκόνων αὐτῆς ἦσαν ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος καὶ ἡ ἐπί τινος ἀρχαίου πίνακος, ἔνθα ἀπεικονίζετο φεύγουσα τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀθάμαντος διὰ τὴν πρὸς τὸν Φρῖξον καὶ τὴν Ἕλλην διαγωγήν της.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον μὲν ταυτίσει τὴν Ἰνὼ-Λευκοθέαν καὶ πρὸς τὴν Ἀλμποῦναν (Albunea-Albuna), νύμφην πεπροικισμένην μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἀφιερωμένος εἷς ναὸς καὶ ἓν σπήλαιον παρὰ τὰ Τίβουρα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκαλεῖτο καὶ Τιβουρτίνη Σίβυλλα, κυρίως ὅμως ἐλάτρευον αὐτὴν ὡς Matrem-Matutam. ΚΑΨ.

— **Ἰνὼ** (Ino) *[Ἀστρον.]* Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 173. Ἀνεκαλύφθη τὴν 1ην Αὐγούστου 1877 ὑπὸ τοῦ Borrelly ἐν Μασσαλίᾳ. Σ. Π.

ἰνὼ (ἡ) (Ino) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ζυγαινιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας ψυχὰς ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων ἢ ὀπωροφόρων δένδρων ἐνδιαιτωμένας.

— *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουκουγιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Ἰνῷα (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ πανηγυριζομένη εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πρὸς τιμὴν τῆς Ἰνοῦς, θυγατρὸς τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας (βλ.λ. *Ἰνώ*).

ἰνῶδες (τὸ) *[Φυσιολ.]*. Λευκωματοῦχος οὐσία εὑρισκομένη ἐν τῷ κλάσματι τοῦ αἵματος, εἰς πρόδρομον στάδιον, ὡς ἰνωδογόνον. Διὰ τῆς πλήξεως τοῦ αἵματος διὰ ῥάβδου ὑαλίνου ἐπιτίθεται ἐπ' αὐτῆς ὡς μᾶζα ἐξ ἰνῶν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἰνώδους. Τὸ ἰνῶδες ἀποχωρίζεται εὐκόλως εἰς ἰνίδια ἐλαστικὰ εὔθραυστα. Εἰς τὴν ἀπόσχισιν τοῦ ἰνωδογόνου εἰς ἰνῶδες ὀφείλεται ἡ πῆξις τοῦ αἵματος. Αὕτη προκαλεῖται ὑπὸ ἐνζύμου τῆς θρομβίνης, εὑρισκομένης εἰς πρόδρομον στάδιον καὶ καλουμένης θρομβινογόνου. Ἡ δὲ μεταβολὴ τῆς θρομβινογόνου εἰς θρομβίνην γίνεται διὰ τῆς δράσεω; τῆς θρομβοκινάσης, ἥτις εἶναι προϊὸν τῶν αἱμοπεταλίων καὶ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων καὶ γεννᾶται διὰ τῆς ἐπαφῆς αὐτῶν πρὸς ξένον σῶμα. Ι. Ν. Μ.

— *[Χημ.]* Βλ. *φιβρίνη*.

ἰνώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης ἰνῶν, νεύρων: «καρπὸς ἰνώδης», «ξύλον ἰνῶδες».

— **ἰνώδεις** ***δακτύλιοι καρδίας*** *[Ἀνατομ.]* Οὗτοι εἶναι τέσσαρες καὶ περιβάλλουσι τὰ κολποκοιλιακὰ στόμια τῆς καρδίας καὶ τὰ ἀρτηριακά, διαιροῦσι δὲ τὸ μυοκάρδιον τῆς συνόλης καρδίας εἰς τὸ μυοκάρδιον τῶν κόλπων καὶ εἰς τὸ μυοκάρδιον τῶν κοιλιῶν. Ι. Π.

— **ἰνώδης** ***ἄρτος*** *[Χημ. Τροφ.]*· βλ.λ. *ἄρτος*.

— **ἰνώδης** ***δακτύλιος*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ περιφερικὸν μέρος τῶν μεσοσπονδυλίων συνδέσμων, ὅπερ συνίσταται ἐκ συνδετικῶν δεσμίδων εἰς πέταλα συντεταγμένων, ἐν οἷς παρεμβάλλονται χονδρικὰ κύτταρα, ἔτι δ' ἐξ ὀλίγων ἐλαστικῶν ἰνῶν. Τὰ εἰρημένα πέταλα ἐπὶ ὁριζοντίας τομῆς θεωρούμενα περιγράφουσι σχεδὸν τελείους κύκλους ἢ τμήματα κύκλων, ἐπὶ δὲ καθέτου τομῆς τὰ μὲν πρόσθια φέρονται παραλλήλως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον σπόνδυλον, τὰ δὲ ὀπίσθια περιγράφουσι καμπύλας, ὧν τὸ κυρτὸν βλέπει πρὸς τὰ ὀπίσω. Ι. Π.

— **ἰνώδης** ***ἠθμὸς*** *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἠθμός*.

— **ἰνώδης** ***κάψα*** *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ὑπὸ τὸ περιτόναιον τοῦ ἥπατος ἐφαπλουμένη στιβὰς συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἥτις περιβάλλει τὸ ἧπαρ δίκην κάψης (βλ. *γλισσώνειον* ἔλυτρον καὶ *ἧπαρ*). Ι. Π.

— **ἰνώδης** ***χιτὼν ὀφθαλμοῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ παχύτερος καὶ σκληρότερος τῶν λοιπῶν χιτώνων τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀποτελῶν οἱονεὶ τὸν σκελετὸν τοῦ βολβοῦ, στηρίζων δὲ τοὺς λοιποὺς χιτῶνας (τὸν ἀγγειώδη καὶ τὸν ἀμφιβληστροειδῆ) καὶ χρησιμεύων πρὸς πρόσφυσιν τῶν μυῶν τοῦ ὀφθαλμικοῦ βολβοῦ. Διακρίνεται εἰς δύο ἄνισα μέρη, τὸν *κερατοειδῆ* καὶ τὸν *σκληρὸν χιτῶνα*· καὶ ὁ μὲν κερατοειδής, τελείως διαφανὴς ὤν, ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον ἑκτημόριον τοῦ ἰνώδους χιτῶνος, ὁ δὲ σκληρὸς ἀποτελεῖ τὸ ἀδιαφανὲς λοιπὸν αὐτοῦ μέρος· τὸ ὅριον δ' αὐτῶν παριστᾷ κυκλοτερὴς αὖλαξ (βλ. *κερατοειδὴς* καὶ *σκληρὸς* χιτών). Ι. Π.

— **ἰνώδης** ***χόνδρος*** *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἰνώδης χόνδρος εἶναι παραλλαγὴ τοῦ χονδρικοῦ ἱστοῦ, χαρακτηριζόμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἡ μεσοκυττάριος αὐτοῦ οὐσία περιέχει ἀφθόνους συνδετικὰς (κολλογόνους) δεσμίδας κατὰ παντοίαν διεύθυνσιν φερομένας καὶ ὧν ἀνὰ μέσον κεῖνται ὀλιγάριθμα χονδρικὰ κύτταρα, ἅτινα, ὑποστρόγγυλα ὄντα, περιβάλλονται ὑπὸ παχέος ἐλύτρου καὶ κεῖνται ἢ ἀγελαῖα ἢ κατὰ στοίχους. Ὁ ἰνώδης χόνδρος διαπλάσσεται ἐν αἷς θέσεσιν ὁ ἰνώδης ἱστὸς τῶν τενόντων τῶν μυῶν προσφύεται εἰς χόνδρινα μέρη. Ἐκ τοῦ τοιούτου δὲ χόνδρου συνίστανται οἱ μεσοσπονδύλιοι σύνδεσμοι, οἱ διάρθριοι μηνίσκοι κλπ. Ι. Π.

ἰνωδικὸς (ὁ) (inodulaire) *[Ἰατρ.]*. Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἱστούς· ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Delpech εἰς τὸν *ἰνώδη οὐλωτικὸν ἱστόν*. Μ. Ν. Κ.

ἰνωδογόνον (τὸ) *[Φυσιολ.]*. Λευκωματώδης οὐσία ὑπαγομένη εἰς τὰς πρωτεΐνας. Εὑρίσκεται ἐν τῷ πλάσματι τοῦ αἵματος ἐν διαλύσει καὶ εἰς ἄλλα ὑγρὰ καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα, τῇ ἐπιδράσει ἐνζύμου, νὰ διασπᾶται εἰς τὸ ἰνῶδες. Ι. Ν. Μ.

— *[Ὀργ. Χημ.]* Βλ. *φιβρινογόνον*.

ἴνωμα, —*ατος* (τὸ) *[Ἰατρ.]*. Νεόπλασμα ἀποτελούμενον ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ καὶ κυττάρων. Ποικίλλει κατὰ τὴν πυκνότητα ἀναλόγως τῆς ποσότητος τοῦ ἰνώδους στρώματος καὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῷ κυτταρικῶν στοιχείων. Τὰ ἰνώματα ἀναπτύσσονται ἐπὶ παντὸς μέρους τοῦ σώματος, ἰδιαίτατα ὅμως εἰς τὸ δέρμα, τὸν ὑποδόριον ἱστόν, τὸν βλεννογόνον καὶ τὸν ὑποβλεννογόνιον ἱστόν, εἰς τὰς περιτονίας καὶ τὰς ἀπονευρώσεις, εἰς τὰ νεῦρα, τὰ ὀστᾶ καί τινα ὄργανα, ὡς ἡ μήτρα, ἡ ᾠοθήκη κλπ. Ὑπάρχουσι δύο εἴδη ἰνωμάτων: τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακόν. Τὸ σκληρὸν ἴνωμα ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ τῶν οὔλων καὶ καλεῖται *σκληρὰ ἐπουλίς*· τὸ δὲ μαλακὸν ἀπαντᾷ ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρέμαται διὰ μίσχου, ὁπότε καλεῖται *ἀκροχορδών*. Εἶδος ἰνώματος τοῦ δέρματος εἶναι καὶ τὸ *χηλοειδές*, ὅπερ ἀναπτύσσεται ἰδίως ἐπὶ οὐλῶν τοῦ δέρματος· εἶναι δὲ καλόηθες, παρὰ τὴν ἐπιμονὴν αὐτοῦ πρὸς ἀναπαραγωγήν· ἡ θεραπεία τοῦ χηλοειδοῦς συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τούτου διὰ μαχαιρίου καὶ εἰς τὴν ἀκτινοθεραπείαν. Ἐπὶ τοῦ ὑποδορίου ἱστοῦ ἀναπτύσσονται ἰνώματα ὑπὸ μορφὴν ὀζιδίων διατηρούντων τοὺς συνήθεις χαρακτῆρας τοῦ ἰνώματος. Ἐπὶ τῶν βλεννογόνων ἐπιφανειῶν, ἰδίως τοῦ ῥινικοῦ, ἀναπτύσσονται ἰνώματα, μάλιστα ἐπὶ νεαρῶν ἀρρένων παιδίων, παρέχοντα συμπτώματα ἐμφράξεως τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων καὶ ἐπιστάξεις· ἡ δὲ θεραπεία αὐτῶν, ἡ ἀφαίρεσις, ἥτις δυνατὸν νὰ ἀπαιτήσῃ ἐκτεταμένην ἐγχείρησιν. Ἐπὶ τῶν ὑποβλεννογονίων ἱστῶν ἀναπτύσσονται ἰνώματα, ἰδίως εἰς τὸν οἰσοφάγον, τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα, μικρὰ κατὰ κανόνα καὶ ἄνευ σπουδαίων συμπτωμάτων. Ὡσαύτως προέρχονται ἰνώματα ἐκ τῶν περιτονιῶν, οἷον τὸ ἴνωμα τῶν ἀπονευρώσεων τῶν κοιλιακῶν μυῶν, ἰδίως τῶν ὀρθῶν, ὅπερ γεννᾶται συνηθέστατα ἐπὶ τεκουσῶν γυναικῶν καὶ καλεῖται *δεσμοειδές*. Ἰνώματα ἀναπτύσσονται καὶ ἐκ τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ τῶν νεύρων ὑπὸ δύο διακεκριμένας μορφάς, ἤτοι: α) ἁπλοῦν ἴνωμα τοῦ νεύρου, ὅπερ εἶναι σκληρᾶς μορφῆς καὶ δύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἐφ' ἑνὸς νευρικοῦ στελέχους ἢ ἐπὶ τῶν ἀκροτελευτίων νημάτων αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ ὑπὸ μορφὴν ὀζιδίου ἐπωδύνου, *νόθον νεύρωμα* καλούμενον ἢ καὶ *ἀλγεινὰ φυμάτια*· β) τὴν διάχυτον νευροϊνωμάτωσιν τοῦ Recklinghausen, καθ' ἣν ἀναπτύσσονται ἰνώματα ἐπὶ μειζόνων καὶ πλειόνων κλώνων, ὑπὸ μορμὴν ἑλικοειδῶν τραχειῶν χορδῶν ἀλγεινῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (τὸ πλεξοειδὲς νεύρωμα τοῦ Alexis καὶ Thompson), ὅπερ δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ ἐλεφαντίασιν νευρωματώδη. Ἡ θεραπεία τοῦ μὲν ἁπλοῦ ἰνώματος τοῦ νεύρου εἶναι ἡ ἐξαίρεσις τούτου· ἐπὶ δὲ τῆς διαχύτου νευροϊνωματώσεως, ἡ ἐγχειρητικὴ ἐπέμβασις εἶναι ἀνωφελής, πλὴν τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ ὁμοῦ μετὰ τῆς συνυπαρχούσης ἐλεφαντιάσεως. Ἀπὸ τῶν ὀστῶν σπανίως γεννῶνται ἰνώματα· ἀπὸ τοῦ περιοστέου ὅμως ἀναπτύσσονται ἰνώματα σκληρᾶς μορφῆς, ὡς ἡ ἐπουλὶς τῆς κάτω γνάθου καὶ οἱ ῥινοφαρυγγαῖοι πολύποδες ἐκ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς βάσεως τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ. Ἐκ τῶν λοιπῶν ὀργάνων σπανίως ἀναπτύσσεται ἴνωμα· τὰ ἐπὶ τοῦ μαστοῦ διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκλαμβανόμενα νεοπλάσματα ὡς ἰνώματα ἀποδεικνύονται διὰ τῆς ἱστολογικῆς ἐξετάσεως ὅτι εἶναι ἰνοαδενώματα. Τὰ κυρίως ὅμως χαρακτηριστικὰ ἰνώματα εἶναι τὰ ἀναπτυσσόμενα ἐπὶ τῆς μήτρας ἰδίως καὶ τῆς ᾠοθήκης. Τὰ *ἰνώματα τῆς μήτρας* βάσιν ἔχουσι τοῦ ἱστοῦ αὐτῶν τὰς λείας μυϊκὰς ἶνας τῆς μήτρας μετὰ ἱστοῦ συνδετικοῦ· ἀναλόγως δὲ τοῦ πλεονασμοῦ τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ ἢ τοῦ μυϊκοῦ ἱστοῦ, καλοῦνται *ἰνώματα* ἢ *μυώματα*. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα εἶναι ἧττον ἀγγειοβριθῆ, σκληρότερα καὶ λευκότερα τὴν χροιάν, τὰ δὲ δεύτερα μαλθακότερα, ἀγγειοβριθέστερα καὶ μᾶλλον ἐρυθρὰ τὴν χροιάν. Ἀπαντῶσι δὲ ταῦτα συνήθως πολλὰ ἐν τῇ μήτρᾳ, ἐμφανιζόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, σπανιώτερον δὲ πρὸ ταύτης. Ἐντεῦθεν ἤχθησαν ὅπως παραδεχθῶσιν, ὅτι ἡ προδιάθεσις πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὄγκων τούτων γεννᾶται κατὰ τὴν γεννητικὴν περίοδον τῆς γυναικός. Ὡς πρὸς τὴν ἕδραν τὰ ἰνώματα τῆς μήτρας διακρίνονται εἰς ὑπορογόνια, εἰς διάμεσα καὶ εἰς ὑποβλεννογόνια τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ αὐχένος· τὰ τοῦ σώματος εἶναι συχνότερα τῶν τοῦ αὐχένος.

Ἰδιάζουσαν ὅλως μορφὴν παρέχουσι τὰ *ἀδενομυώματα*, ἅτινα τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν ὀφείλουσιν εἰς τὰ λείψανα τοῦ πόρου τοῦ Wolf, καὶ ἀναπτύσσονται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς μήτρας, κέκτηνται δὲ ὑφὴν ἀδενοειδῆ καὶ οὐδόλως περιβάλλονται ὑπὸ θήκης. Οἱ ἰνωματώδεις ἐν γένει ὄγκοι οὗτοι τῆς μήτρας ὑπόκεινται συχνάκις εἰς ἐκφυλίσεις μυξώδεις ἢ λιπώδεις ἢ κυστιώδεις ἢ δυνατὸν καὶ νὰ ἀποτιτανωθῶσιν ἢ νὰ διαπυηθῶσιν ἢ νὰ ὑποστῶσι καὶ κακοήθη σαρκωματώδη ἐκφύλισιν. Δυνατὸν ἐνίοτε νὰ συμβῇ καὶ αὐτόματος ἀπόπτωσις τοῦ ὄγκου, ὁτὲ μὲν διὰ τῶν συστολῶν τῆς μήτρας, ὁτὲ δὲ δι' ἀποσπάσεως τοῦ μίσχου αὐτῶν (τοῦτο κυρίως εἰς τὰ ὑποβλεννογόνια). Μ. Ν. Κ.

Ἰνωντὶ (Inaudi). Ἰταλὸς ἀριθμομνήμων (βλ. λ. *Ἰνάουντι*).

Ἴνωπος, καὶ ***Ἰνωπὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κρήνη τις καὶ ἄλσος ἐπὶ τῆς νήσου Δήλου, ἥτις ἐμυθολογεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι συνείχετο ὑπογείως μὲ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ Νεῖλον ποταμόν.

ἶξα (ἡ) (Ixa) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λευκοσιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θερμὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

ἶξαλος (ὁ) (Ixalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος βατραχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑλιδῶν*, περιλαμβάνον 6 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μαλαισίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἶξαλος ὁ στικτὸς* (Ixalus guttulatus), ὅστις ἔχει σῶμα μικρόν, δακτύλους σχεδὸν ἐλευθέρους καὶ χρῶμα φαιὸν μὲ ἐρυθροκυανᾶς ἀποχρώσεις καὶ μελανοπράσινα στίγματα. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρνεον καὶ τὴν Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

Ἴξγλιμπι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας, ἤδη καλούμενον *Πορὰ* (βλ. λ.).

Ἰξέλλ, ἢ ***Ἰξέλλαι*** (Ixelles καὶ φλαμ. Elsene) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῶν Βρυξελλῶν, πρὸς τὰ ΝΑ τῆς λεωφόρου Βατερλώ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ζῳολογικὸς κῆπος, χαρτογραφικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ στρατιωτικὴ σχολή. Κάτ. 85.000 Μ. Δ. Β.

ἰξευτὴς (ὁ)· ὁ ἰξεύων, ὁ θηρεύων πτηνὰ διὰ τοῦ ἰξοῦ, μὲ τὶς ἰξόβεργες.

ἰξεύτρια (ἡ) (Viscaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροσπέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 35 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ἀρκετὰ κοσμητικά, ἀπαντῶντα οὐχὶ σπανίως καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *ἰξεύτρια ἡ σαρτόρειος* (Viscaria sartorii), *ἰξεύτρια ἡ στεφανωματικὴ* (Viscaria coronaria) ἡ λεγομένη *λυχνὶς* παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ Διοσκορίδῃ, *ἰξεύτρια ἄνθος τοῦ κόκκυγος* (Viscaria floscuculi) λίαν κοσμητικόν, *ἰξεύτρια ἡ δίοικος ἢ ἡμερανθὴς* (Viscaria dioeca ἢ diurna), *ἰξεύτρια τὸ ἄνθος τοῦ Διὸς* (Viscaria flos Jovis), συχνότατα ἁπάντων ἐν Εὐρώπῃ. Κ. ΠΑΠ.

ἰξεύω· θηρεύω πτηνὰ διὰ τοῦ ἰξοῦ, συλλαμβάνω πτηνὰ μὲ τὶς ἰξόβεργες.

ἰξία (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λωρανδιδῶν* (βλ. *βίσκον*).

Ἰξία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ῥόδου, ἧς τὰ ἐρείπια ἀνεγνωρίσθησαν εις τὰ ΝΑ παράλια τῆς νήσου παρὰ τὴν μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς τὴν θέσιν Πλημμύρι. Ἐν Ἰξίᾳ ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν *Ἴξιος*, εὑρέθησαν δὲ αὐτόθι ἀρχαῖοι τάφοι, πλεῖστα ἀγγεῖα καὶ ἄλλαι οἰκοδομικαὶ ὗλαι, χρησιμοποιηθεῖσαι διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς μονῆς. Π. Ν. Π.

ἰξιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἰξία ἡ λευκὴ* (Viscaria alba).

ἰξίνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *καρλινία* (βλ. λ.).

Ἰξίων *[Μυθολ.]* Βασιλεὺς τῶν Λαπιθῶν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἄρεως ἢ Φλεγύου καὶ τῆς Περιμήλης

Digitized by Google

καὶ σύζυγος τῆς Δίας, θυγατρὸς τοῦ Δηϊονέως, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ υἱός του Πειρίθους. Ὅτε ἐμνηστεύθη τὴν Δίαν, εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν πενθερόν του μεγαλοπρεπῆ γαμήλια δῶρα, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἅτινα ὅμως δὲν προσέφερε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γάμου· διὰ τοῦτο ὁ Δηϊονεὺς ἦτο ὠργισμένος ἐναντίον του. Μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἤθελε νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, ἐκάλεσε τοῦτον εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔρριψεν αὐτὸν εἰς μίαν τάφρον βαθεῖαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνάψει μεγάλην πυράν, γενόμενος οὕτως ὁ πρῶτος, ὡς ἐπιστεύετο, ἀνθρωποκτόνος. Ἕνεκα τοῦ κακουργήματος τούτου, τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς χώρας του καὶ ἐπλανᾶτο εἰς τὴν γῆν, διότι οὐδεὶς ἤθελε νὰ καθάρῃ αὐτὸν διὰ τὸν φόνον. Ηὐσπλαγχνίσθη ὅμως αὐτὸν ὁ Ζεύς, ὅστις ὄχι μόνον τὸν συνεχώρησεν, ἀλλὰ καὶ πλοῦτον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν τράπεζαν τῶν θεῶν τὸν ἐκάλει. Ἀλλ' ἐδείχθη ἀχάριστος, ἐπιδιώξας τὸν ἔρωτα τῆς βασιλίσσης τοῦ οὐρανοῦ Ἥρας. Ὁ Ζεὺς μὴ θελήσας νὰ πιστεύσῃ εἰς τοῦτο, ἐδοκίμασε τὴν πίστιν του, δώσας εἰς μίαν νεφέλην τὴν μορφὴν τῆς Ἥρας. Ὁ Ἰξίων συνῆλθε μετὰ τῆς νεφέλης, νομίσας ὅτι αὕτη ἦτο ἡ Ἥρα, καὶ ἔγινεν ἐξ αὐτῆς πατὴρ ἑνὸς τέρατος, τοῦ *Κενταύρου* (βλ. λ.). Διὰ τὴν ἀνοσίαν ταύτην ἐπιθυμίαν του (κατ' ἄλλους μύθους διὰ τὴν ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλούτου του ὑπερηφάνειάν του ἢ διὰ τὴν αἰσχροκέρδειάν του, ἕνεκα τῆς ὁποίας καὶ ἐφόνευσε τὸν πενθερόν του) ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Διός, δεθεὶς εἰς πτερωτὸν τροχόν, ὅστις ἀκαταπαύστως καὶ ταχέως περιεστρέφετο ἐν τῷ αἰθέρι. Κατὰ μεταγενέστερον μῦθον, ἡ τιμωρία αὕτη ἐπεβλήθη εἰς αὐτὸν εἰς τὸν Τάρταρον, ὅπου εἶχε ριφθῆ ὑπὸ τοῦ Διός. Ἐκ τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ μύθου τοῦ Ἰξίονος, ἄλλοι μὲν δέχονται, ὅτι ὁ δεμένος εἰς στρεφόμενον τροχὸν Ἰξίων εἶναι ὁ ἥλιος, ὅστις ἐφαίνετο στρεφόμενος περὶ τὴν γῆν, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς λαίλαπος, τῆς δίνης, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐπίστευον ὅτι ἦτο κακός τις δαίμων καταδεδικασμένος νὰ περιστρέφεται μετ' αὐτῆς. Εἰς τὴν δευτέραν ἑρμηνείαν, ἥτις καθιστᾷ εὐεξήγητον καὶ τὴν ἕνωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς Νεφέλης, ἐξώθησε τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς καὶ ἡ παρὰ Πινδάρῳ παράδοσις (Πυθ. Β, 39), ὅτι ὁ Ἰξίων ἐξηφανίσθη ἁρπαγεὶς ὑπὸ δίνης καὶ θυέλλης. Οἱ μῦθοι τοῦ Ἰξίονος ὑπῆρξαν καὶ θέματα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἀνάγλυφον σαρκοφάγου ἀποκειμένης εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζονται τιμωρούμενοι οἱ τρεῖς περιλάλητοι πανοῦργοι τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ἰξίων, ὁ Τάνταλος καὶ ὁ Σίσυφος. ΚΑΨ.

ἰξόβεργα (ἡ) [*Ἐγκυκλ.*]. Καλεῖται κλωνίσκος (κοιν. *ξόβεργα*) κεχρισμένος δ' ἰξώδους οὐσίας, ἥτις παρέχεται ἐκ τῶν καρπῶν διαφόρων δένδρων, ὡς τῆς *ἰξίας τῆς λευκῆς* (Viscum album), τῆς *κορδίας τῆς μύξης* (Cordia myxa), τοῦ *λωράνθου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ* (Loranthus europaeus) κτλ. Ἡ ἰξόβεργα χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν μικρῶν πτηνῶν καὶ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Διὰ τὴν κατασκευήν της κόπτονται μικροί, εὐθεῖς κλαδίσκοι, καθαρίζονται καλῶς ἐκ τῶν τυχὸν περιβαλλόντων τούτους ἀκανθῶν, ἀποφλοιοῦνται καὶ εἶτα ἀλείφονται δι' ἰξοῦ, ἤτοι διὰ τῆς σαρκὸς τῶν καρπῶν τῶν προαναφερθέντων δένδρων καὶ ἰδίᾳ τῆς ἰξίας τῆς λευκῆς, ὅστις ἀναμειγνύεται μετὰ μέλιτος· ἐπὶ τοῦ ἐπιχρίσματος προσκολλῶνται λεπτὰ νημάτια καὶ εἶτα πάλιν ἐπαλείφεται τὸ ὅλον δι' ἐλαφροῦ στρώματος ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας. Τὰ κλωνία ταῦτα, ὧν τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 25—35 ἑκατοστομέτρων, προσδένονται ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων ἢ ἐπὶ τῶν θάμνων. Τὰ πτηνὰ ἐπικαθήμενα ἀνυπόπτως ἐπὶ τῶν ἰξοβεργῶν προσκολλῶνται πρῶτον μὲ τοὺς δακτύλους των καὶ εἶτα ἀποπειρώμενα νὰ ἀπαλλαγῶσι κινοῦσι τὰς πτέρυγάς των, αἵτινες ὡσαύτως προσκολλῶνται, ὁπότε πλέον καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἀπελευθέρωσίς των. Παρ' ἡμῖν ἦτο λίαν συνήθης ἡ δι' ἰξοβεργῶν αἰχμαλωσία μικρῶν ᾠδικῶν πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν* κυρίως, ἤτοι *ἀκανθυλλίδων* (κοιν. *καρδερίνα*), *σπιζῶν* (κοιν. *σπίνος*), *χλωρίδων* (κοιν. *φλῶρι* ἢ *φιόρι*) κ.τ.λ. Λόγῳ τῆς μεγάλης ὠφελείας ἣν προσφέρουσι τὰ πτηνὰ ταῦτα εἰς τὴν γεωργίαν διὰ τῆς καταστροφῆς χιλιάδων κατ' ἔτος βλαβερῶν εἰς τὴν γεωργίαν ἐντόμων καὶ τῆς ἐντατικῆς αὐτῶν θήρας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας δι' εἰδικοῦ νόμου ἐκδοθέντος κατὰ τὸ 1924 ἀπηγόρευσεν ἀπολύτως τὴν δι' ἰξοβέργων θήραν. Τὸ κακὸν περιωρίσθη, ἀλλὰ δὲν ἐξηλείφθη. Δ. Ν. Π.

ἰξοβόρος, ἢ **ἰξοφάγος** (ὁ) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κοττυφιδῶν* (βλ. *κόττυφος* ὁ ἰξοφάγος). Δ. Ν. Π.

ἰξοδία (ἡ) (Ixodia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σηνεκιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας, μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ ἄνθη κατὰ κῦμα διατεταγμένα. Γνωστὰ 6 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

ἰξόρα (ἡ) (Ixora) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Καλλιεργοῦνται κυρίως ὡς κοσμητικὰ διὰ τὰ ὡραῖα λευκὰ ἢ ἐρυθρὰ καὶ εὐώδη ἄνθη των. Δ. Ν. Π.

ἰξὸς (ὁ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κορδία ἡ μύξα* (Cordia myxa).

ἰξοφόρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ φέρων ἰξόν, ὁ παράγων, ὁ γεννῶν ἰξόν: «ἰξοφόροι δρύες» ‖ ὁ φέρων, ὁ ἠλειμμένος ἰξόν: «ἰξοφόρος κάλαμος» ἰξόβεργα.

ἰξώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἰξόν, ὁ κολλῶν ὡς ἰξός.

ἰξωδίδαι (οἱ) (Ixodidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἀκάρεων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γηΐνων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἀργᾶς*, ὁ *ἰξώδους*, κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

ἰξώδους (ὁ) (Ixodus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰξωδιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἰξώδης ὁ κρότων* ἢ *κυνοραϊστής* (Ixodus ricinus), κοινῶς *τσιμπούρι*. Οὗτος ἀπαντᾷ παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν διαφόρων θηλαστικῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν κυνῶν, τῶν πτηνῶν κτλ. Κύρια γνωρίσματα τοῦ ἀκάρεως τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα βραχύ, πεπλατυσμένον, ᾠοειδές, κεφαλὴ ὀγκώδης ἀπολήγουσα εἰς ἰσχυρὸν ἀπομυζητικὸν ρύγχος, πόδες ἰσχυρότατοι ἀπολήγοντες εἰς αἰχμηρὰ ἄκρα. Ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ζῴων καὶ ἐνίοτε καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὗτινος ἀπομυζᾷ τὸ αἷμα. Συνήθως εὑρίσκεται προσκεκολλημένος ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ εὐθὺς ὡς πλησιάσωσι τὰ ζῷα προσκολλᾶται ἐπὶ τούτων. Διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τις αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ὀχληροῦ τούτου παρασίτου, ἐπαλείφει τὸ προσβληθὲν τμῆμα τοῦ σώματος διὰ πετρελαίου ἢ τερεβινθελαίου. Ἡ βιαία ἀπόσπασις, ἧς συνήθως γίνεται χρῆσις, δὲν ἐπιτρέπεται, διότι πολλάκις προκαλεῖται ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος μὲ ἐπικινδύνους ἐπιπλοκάς. Δ. Ν. Π.

Ἰξώδους ὁ κρότων.

Ἰόβα (Iowa) [*Γεωγρ.*]. Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (βλ. *Ἀϊοουα*).

— **Ἰόβα** (Iowa) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (βλ. *Ἀϊοουα*).

— **Ἰόβα Σίτυ** (Iowa City) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (βλ. *Ἀϊοουα Σίτυ*).

Ἰοβάκχεια (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰοβάκχου Διονύσου. Αἱ γνῶμαι περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἑορτῆς ταύτης εἶναι διάφοροι. Ὁ Gerard παραδέχεται ὅτι τὰ Ἰοβάκχεια ἐτελοῦντο εἰς ἀνάμνησιν τῆς τρυφῆς καὶ τῆς βακχείας τῶν Θυιάδων ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς πορείας τῶν Βακχίδων πρὸς τοὺς Δελφούς, μὲ τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην ἐξηγεῖ καὶ τὴν παράστασιν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως, τοῦ καλουμένου Vivenzio. Ὁ Mommsen ὅμως ὑποθέτει ὅτι τὰ Ἰοβάκχεια δηλοῦσι τὰ μεγάλα μυστήρια καί, κατ' ἀκολουθίαν, τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐξεπλήρουν αἱ *Γεραραί* (βλ. λ.) κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰάκχου. Ὁ Ἰόβακχος Διόνυσος ἤδετο ἐν ἑορταῖς καὶ θυσίαις «βεβαπτισμένος πολλῷ φρυάγματι», ἤτοι πλήρης ἱερᾶς μανίας. Β. Δ. Θ.

Ἰόβακχοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω τὰ μέλη τοῦ Θιάσου —θρησκευτικοῦ τινος ἐν Ἀθήναις σωματείου πρὸς λατρείαν τοῦ Διονύσου—, τοῦ ὁποίου ὁ λατρευτικὸς τόπος ἔκειτο μεταξὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Πνυκός. Ὁ τόπος οὗτος, ὅστις ἐκαλεῖτο *Βακχεῖον* ἢ *Στιβὰς* ἢ *Ἑστιατόριον*, ἀπεκαλύφθη τῷ 1894, κατὰ τὰς διενεργηθείσας ἀνασκαφὰς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Εἶναι μία ἐπιμήκης αἴθουσα, μήκους 18 καὶ πλάτους 11 μέτρων. Διαιρεῖται, διὰ δύο σειρῶν κιόνων, εἰς τρία κλίτη καὶ ἔχει, κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν στενὴν πλευράν, τετράγωνον ἁψῖδα, ἐν ᾗ εὑρέθησαν βωμοὶ καὶ πλῆθος λατρευτικῶν ἀγαλμάτων. Ἐξ ἀνευρεθείσης ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐκτενοῦς ἐπιγραφῆς, ἥτις εἶναι τὸ καταστατικόν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ θιάσου τῶν Ἰοβάκχων, ἀφ' ἑνὸς μὲν συνάγεται τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τῆς δευτέρας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαφωτίζονται πλήρως τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς φύσεως τῆς ἰδιαζούσης ταύτης βακχικῆς ἑταιρείας. Κατὰ τὴν πολύτιμον, λοιπόν, ταύτην ἐπιγραφήν, τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ θιάσου τῶν Ἰοβάκχων ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν *ἱερέα*, τὸν *ἀνθιερέα*, τὸν *ἀρχίβακχον*, τὸν *ταμίαν* καὶ τὸν *γραμματέα*, ἔτι δὲ καὶ ἐκ δευτερευόντων τινῶν βοηθῶν: τοῦ *προστάτου*, τοῦ *προέδρου*, τοῦ *εὐκόσμου* καί τινος *βουκολικοῦ*.

Ὁ ἱερεὺς ἵστατο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Θιάσου, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ τὸν διάδοχόν του καὶ τὸν ἀνθιερέα. Ὁ ἀνθιερεὺς εἶχε τὴν φροντίδα νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἀρχαῖα δόγματα τοῦ Χρυσίππου καὶ τοῦ Διονυσίου, τῶν ἀρχικῶν, ὡς φαίνεται, ἱδρυτῶν τοῦ θιάσου. Ὁ ἀρχίβακχος ἐπεμελεῖτο τὰ τῆς θυσίας κατὰ τὰ μεγάλα Διονύσια, ὑποχρεωμένος ἐν ταὐτῷ νὰ φιλοξενῇ καὶ περιποιῆται μὲ οἶνον τοὺς Ἰοβάκχους. Ὁ ταμίας, ὅστις ἐξελέγετο διὰ δύο ἔτη καὶ κατόπιν μυστικῆς ψηφοφορίας, ἐκτὸς τῶν συνήθων καθηκόντων τῆς εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν, εἶχε καὶ τὴν φροντίδα τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἐξόδων τοῦ φωτισμοῦ διὰ τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνεδριάσεις. Ὁ εὔκοσμος, ὅστις ἐξελέγετο διὰ κλήρου ἢ διωρίζετο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐπέβλεπε τὰ τῆς τάξεως, ἀνακαλῶν εἰς τὴν τάξιν τοὺς ἐκτροχιαζομένους διὰ τοῦ θύρσου τοῦ θεοῦ. Ὁ βουκολικὸς ὤφειλε νὰ εὑρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ γειτνιάζον πρὸς τὸν λατρευτικὸν τοῦτον τόπον Βουκολεῖον. Διὰ νὰ γίνῃ τις Ἰόβακχος, ἔπρεπε πρῶτον νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν ἱερέα τὴν νενομισμένην ἀπογραφὴν καὶ νὰ δοκιμασθῇ, διὰ τῆς ψήφου τῶν Ἰοβάκχων, ἐὰν εἶναι ἄξιος καὶ ἐπιτήδειος διὰ τὸ Βακχεῖον, ὁπότε καὶ μόνον ἐδίδετο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἱερέως τὸ δίπλωμα («ἐπιστολὴ ὅτι ἐστὶν Ἰόβακχος») ἀφοῦ ἐπλήρωσεν εἰσηλύσιον 50 δραχμῶν, τὸ ἥμισυ δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου, ἐὰν ὁ πατήρ του ἐτύγχανεν Ἰόβακχος. Ἕκαστος Ἰόβακχος ἐπλήρωνεν, ὡσαύτως, μηνιαίαν συνδρομὴν («τὴν φορὰν») διὰ τὸν οἶνον. Ἐὰν ὅμως διέκοπτε ταύτην ἄνευ ἠτιολογημένης αἰτίας, τότε ἀπεκλείετο τῶν συνεδριάσεων. Τὰ εἰσηλύσια καὶ αἱ μηνιαῖαι συνδρομαὶ τῶν Ἰοβάκχων ἀπετέλουν τὸ κύριον εἰσόδημα τοῦ Θιάσου. Πηγὴν εἰσοδήματος ὅμως ἀπετέλουν καὶ τὰ πρόστιμα, τὰ ὁποῖα εἰσεπράττοντο μετὰ τῆς μεγίστης αὐστηρότητος, οἱ δὲ μὴ καταβάλλοντες ταῦτα ἀπεκλείοντο τῶν συνεδριάσεων μέχρις ὁλοσχεροῦς ἀποτίσεως. Κατὰ τὰ κεκανονισμένα, ὁ ὑβρίσας προσετιμᾶτο μὲ 25 δραχμάς· ὁ ταραξίας ἐπίσης μὲ 25, ἀποκλειόμενος ἐν ταὐτῷ ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα τῶν συνεδριάσεων. Καὶ ὁ δείρας ἕτερον Ἰόβακχον προσετιμᾶτο 25 δρχ., ἀλλὰ καὶ ὁ δαρεὶς τὰ αὐτὰ «ἐπιτίμια» ἤθελε πληρώσει, ἐὰν δὲν ἀνεφέρετο εἰς τὸν ἱερέα, ἀλλ' ἐνεκάλει δημοσίᾳ. Καὶ ὁ εὔκοσμος ἐξ ἴσου προσετιμᾶτο, ἐὰν δὲν ἐξέβαλλε τοὺς διαπληκτιζομένους ἀπὸ τοῦ Βακχείου. Ὁ δὲ προσφωνῶν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ ἀνθιερέως προσετιμᾶτο 50 δρχ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κληρονομῶν περιουσίαν Ἰόβακχος ἢ ἀνερχόμενος εἰς ἐξουσίαν ἢ ἑορτάζων οἰκογενειακὴν ἑορτήν, ὑπεχρεοῦτο νὰ παραθέτῃ εἰς τοὺς συναδέλφους του Ἰοβάκχους σπονδὴν ἀνταξίαν τῆς τάξεως τῶν γάμων, τῆς γεννήσεως, τῆς ἐφηβείας, τῆς πολιτείας, τῆς ῥαβδοφορίας, τῆς βουλείας, τῆς γερουσίας καὶ πάσης ἄλλης τιμῆς καὶ ἑορτῆς. Τέλος, ὅταν ἀπέθνῃσκεν Ἰόβακχος, ὁ σύλλογος κατέθετεν εἰς τὸν νεκρὸν στέφανον ἀξίας μέχρι πέντε δραχμῶν καὶ οἱ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰ τῆς κηδείας ἐκράτουν ἕκαστος μίαν στάμνον οἴνου.

Ὁ Maas καὶ ὁ Wide διαβλέπουσιν ἐν τῷ θρησκευτικῷ χαρακτῆρι τοῦ συλλόγου τούτου ὀρφικὸν δόγμα. Καὶ πράγματι, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, ἡ μορφὴ τοῦ σωματείου τούτου ἐξυπηρετεῖ μᾶλλον κοινωνικοὺς σκοπούς. Οἱ ἑταῖροι (Ἰόβακχοι) προσέρχονται τακτικῶς εἰς κοινὰς ἑστιάσεις καὶ πότους κατὰ τὴν ἐνάτην ἑκάστου μηνός, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἱδρύσεως τοῦ Θιάσου, κατὰ τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους ἑορτὰς τοῦ Βάκχου, ἀλλὰ καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας ἐκτάκτους περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τιμῶσι τὸν Ἰόβακχον Διόνυσον διὰ κραιπαλώδους οἰνοποσίας. Ἑορτὴ τοῦ σωματείου τούτου ἦτο ἡ *Στιβὰς* ἢ τὰ *Καταγώγια*, καθ' ἣν εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο οὔτε νὰ θορυβῇ, οὔτε νὰ τραγουδῇ, οὔτε νὰ κροτῇ, ἀλλὰ νὰ λέγῃ καὶ νὰ πράττῃ τοὺς μερισμοὺς μετὰ πάσης εὐκοσμίας, διατασσόμενος ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ ἀρχιβάκχου. Φαίνεται ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡμοίαζε πολὺ πρὸς τὴν τῶν Διονυσίων, ὁπότε ἀστοὶ καὶ ξένοι κατέκειντο ἐπὶ στιβάδων κισσοῦ, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον, ὡς φρονεῖ ὁ Wide, ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς ἡσύχου ταύτης ἑορτῆς ἦτο ἡ ἐκτέλεσις δραματικῶν παραστάσεων τῆς ζωῆς τοῦ Διονύσου. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ἰόβας Α' (λατιν. Juba). Βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας, υἱὸς τοῦ Λαμψάκου. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου πόλεμον ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ τελευταίου καὶ κατενίκησε τὸν στρατηγὸν τοῦ Καίσαρος Κουρίωνα παρὰ τὴν Ὑτίκην

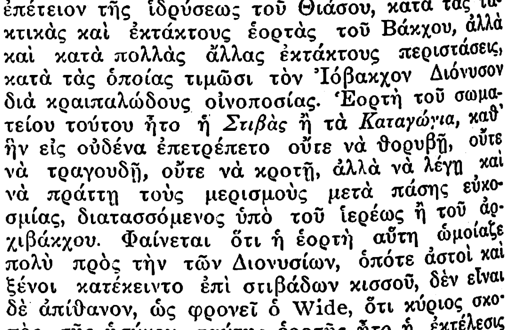

Νόμισμα Ἰόβα Α'.

Digitized by Google

(49 π.Χ.), ὃν καὶ ἐφόνευσεν. Ἡττηθεὶς κατόπιν ἐν Θάψῳ (46 π. Χ.) κατέφυγεν εἰς Ζάμαν, ἔνθα μὴ τυχὼν συνδρομῆς ὑπὸ τῶν ἐμφόβων κατοίκων ηὐτοκτόνησεν, ἢ κατ' ἄλλους ἐφονεύθη ὑπό τινος δούλου (42 π.Χ.). Ἡ χώρα του κατόπιν διενεμήθη μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἀφρικανῶν συμμάχων των. Ἐπὶ τῶν σῳζομένων νομισμάτων τοῦ Ἰόβα Α' ἀποτυποῦται ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως ἡ προτομὴ τούτου, πωγωνοφόρου, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ναός. —π.

—**Ἰόβας Β'** (Juba). Βασιλεὺς τῆς Μαυριτανίας, υἱὸς Ἰοβα Α', γεννηθεὶς τῷ 52 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 18 μ.Χ. Παιδίον ἔτι συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ πατρός του καὶ μετενεχθεὶς εἰς Ρώμην ἐκόσμησε τὸν θρίαμβόν του. Ἐνταῦθα ἀνατραφεὶς καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὰ γράμματα ἀπέβη πολυμαθέστατος. Τυχὼν δὲ καὶ τῆς εὐνοίας καὶ προστασίας τοῦ Ὀκταβιανοῦ, μεθ' οὗ συνεπολέμησε κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ (30 π. Χ.) μέρος τοῦ πατρικοῦ βασιλείου καὶ ὡς γυναῖκα Κλεοπάτραν τὴν Σελήνην, θυγατέρα τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Κατόπιν ὅμως (25 π.Χ.) ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ Ὀκταβιανὸς τὸ πατρικὸν βασίλειον δοὺς εἰς αὐτὸν τὴν Μαυριτανίαν. Κατέστη ἰδίως περιώνυμος διὰ τὴν συγγραφικήν του δρᾶσιν. Ὁ Πλίνιος τὸν ἀποκαλεῖ «αὐθεντίαν ἐπίσημον», ὁ Πλούταρχος «χαριέστατον καὶ πάντων ἱστορικώτατον βασιλέων», ὁ δὲ περιηγητὴς Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Πτολεμαίου ἐν Ἀθήναις εἶδε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Ὁ Ἰόβας ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ρωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν», ἤτοι ἱστορίαν τῆς Ρώμης μέχρι τῶν ἐμφυλίων πολέμων, «Λιβυκά», ἐξ ὧν πολλὰ ἠρανίσθη ὁ Πλίνιος, ὁ Ἀππιανὸς, καὶ ἄλλοι ἱστορικοί, «Ἀραβικά», γραφέντα κατὰ τὸν Πλίνιον πρὸς ὁδηγίαν τοῦ Γ. Ἰουλίου Καίσαρος κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, «Ἀσσυριακά», «Περὶ γραφικῆς ἢ περὶ ζωγράφων» εἰς 8 βιβλία, «Θεατρικὴν ἱστορίαν», ἐν ᾗ ἐπραγματεύετο περὶ μουσικῶν ἀγώνων, περὶ ποιητῶν, ὑποκριτῶν, μουσικῶν κ.λ. τοῦ θεάτρου, «Ὁμοιότητας», εἰς 15 τοὐλάχιστον βιβλία, ἐν αἷς κατεδείκνυε τὰς ὁμοιότητας τῶν ρωμαϊκῶν νομίμων πρὸς τὰ νόμιμα ἄλλων ἐθνῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ δύο βοτανικὰς πραγματείας, μίαν «Περὶ εὐφορβίου» καὶ ἑτέραν «Περὶ ὀποῦ ἢ ὀπίου» καὶ κατὰ Σουΐδαν «Περὶ φθορᾶς λέξεων» εἰς 2 βιβλία. Πάντων δὲ τούτων τῶν ἔργων ἀπολεσθέντων τὰ ἀποσπάσματα συλλέξας ἐξέδωκεν ὁ Müller («Fragmenta historicorum graecorum», τ. Γ' σελ. 265—484). Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Ἰόβας ἦτο μόνον πολυμαθέστατος καὶ ἐπιτήδειος ἐρανιστής, ἐκ τῶν συγγραμμάτων δ' αὐτοῦ ἤντλησαν πολλοὶ τῶν μετέπειτα, ὡς ὁ Πλούταρχος, ὁ Δίων Κάσσιος, ὁ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι.

Ἰόβας Β'.
[Ἐπὶ νομίσματος τῆς Μαυριτανίας.]

[*La Blanchère*, De rege Juba regis Jubæ filio, Paris 1883.]
Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Ἰόβας** (Juba). Λατῖνος μετρικὸς τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. Ἀκολουθῶν τὸ σύστημα τοῦ Ἕλληνος μετρικοῦ Ἡλιοδώρου, ἐγένετο εἰσηγητὴς παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τῶν καλουμένων «ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων» (metra principalia). Ἔγραψε διεξοδικώτατον περὶ μέτρων σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον δὲν σῴζεται. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς κυρία πηγὴ εἰς πολλοὺς Λατίνους μετρικούς, ἐν οἷς καὶ εἰς τὸν Αἴλιον Φῆστον Ἀφθόνιον, συγγραφέα τοῦ διεξοδικωτάτου πάντων τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος σῳζομένων μετρικῶν συγγραμμάτων, «Ars grammatica de orthographia et de metrica ratione». Ε. Γ. Π.

Ἰοβάτης *[Μυθολ.]*. Βασιλεὺς τῆς Λυκίας καὶ πενθερὸς τοῦ Προίτου καὶ τοῦ Βελλεροφόντου. Ὅτε κατισχύσας ἐν Ἄργει ὁ Ἀκρίσιος, ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν του Προῖτον, οὗτος κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέαν τῆς Λυκίας Ἰοβάτην (κατ' ἄλλον μῦθον Ἀμφιάνακτα), τοῦ ὁποίου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ἄντειαν. Γενόμενος γαμβρὸς τοῦ Ἰοβάτου ὁ Προῖτος, ἐζήτησε τὴν συνδρομήν του διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἄργος, καὶ ἔλαβε ταύτην προθύμως. Διὰ τῆς παραχωρηθείσης συνδρομῆς τῶν Λυκίων καὶ Κυκλώπων ὁ Προῖτος κατέλαβε τὴν Τίρυνθα, τὴν ὁποίαν καὶ ὠχύρωσαν οἱ δεινοὶ τειχοδόμοι Κύκλωπες. Ἐνῷ δ' ἔζη εὐτυχὴς μετὰ τῆς συζύγου του ἐν Τίρυνθι, προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ ἥρως Βελλεροφόντης ζητῶν νὰ καθαρθῇ διὰ τὸν ἀκούσιον θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ Προῖτος εὐχαρίστως ἐκάθηρεν αὐτὸν καὶ ὁ Βελλεροφόντης μετὰ τὸν καθαρμόν του ἡτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του Κόρινθον. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὅμως κατηγορήθη κρυφίως ὑπὸ τῆς Ἀντείας, καὶ συκοφαντικῶς, ὅτι ἔκαμε πρὸς αὐτὴν ἀσέμνους προτάσεις, ἐνῷ ἀληθὲς ἦτο, ὅτι εἶχεν ἀπορρίψει τὰς ἀσέμνους προτάσεις τῆς Ἀντείας. Ὁ Προῖτος πιστεύσας τὴν διαβολὴν καὶ μὴ θεωρήσας ὅσιον νὰ φονεύσῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ καθαρθέντα καὶ φιλοξενηθέντα, ἀπέστειλε τοῦτον πρὸς τὸν πενθερόν του Ἰοβάτην εἰς Λυκίαν μὲ ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέγραφε νὰ φονεύσῃ τὸν κομιστὴν ταύτης. Ὁ Ἰοβάτης ἀφοῦ ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπέστατα ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας τὸν ἥρωα, ἤνοιξε κατὰ τὴν δεκάτην τὴν ἐπιστολήν, καὶ ὅτε ἀνέγνωσε τὸ περιεχόμενον ἐπέβαλε σειρὰν ἄθλων εἰς τὸν *Βελλεροφόντην* (βλ. λ.), ἐλπίσας ὅτι οὕτω θὰ ἐπέλθῃ ὁ ὄλεθρος αὐτοῦ. Ὅτε ὅμως οὗτος ἐπετέλεσε πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν ἐπιταχθέντας ἄθλους, ὁ Ἰοβάτης κατενόησεν ὅτι ὁ ἥρως ἦτο γόνος ἢ ἀπόγονος τῶν θεῶν καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ νυμφευθῇ τὸν κόρην του Φιλονόην (ἢ Ἀλκιμένην, ἢ Ἀντίκλειαν ἢ Κασσάνδραν) καὶ νὰ γίνῃ ὁ διάδοχός του εἰς τὸν θρόνον τῆς Λυκίας. Ὁ Βελλεροφόντης ἀπεδέχθη ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις τοῦ Ἰοβάτου, καὶ διεδέχθη τῷ ὄντι τοῦτον ἀποθανόντα ὡς βασιλεὺς τῆς Λυκίας. ΚΑΨ.

ἰοβαφὴς (ὁ, ἡ),—*ἐς* (τό)· ὁ βεβαμμένος μὲ χρῶμα ἴου, μενεξεδένιος.

Ἰόβης *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν 52 υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἐκ τῆς Προκρίδος, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου, βασιλέως τῶν Θεσπιῶν ἐν Βοιωτίᾳ. Α. Θ. Σ.

Ἰοβιανός, ***Φλάβιος Κλαύδιος***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (363—364). Ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Οὐαρρωνιανοῦ, ἀρχηγοῦ της φρουρᾶς τῶν παλατίων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ καὶ συμμετέσχεν ὡς στρατηγὸς εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν του (362), μετὰ τὸν ἐν Μεσοποταμίᾳ δὲ θάνατον αὐτοῦ (25 Ἰουνίου 363) ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ καὶ ἀμέσως συνωμολόγησε τριακονταετῆ εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας, ἐκχωρήσας αὐτοῖς πᾶσαν τὴν περὶ τὸν Τίγρητα χώραν μέχρι τῆς ὀχυρᾶς Νισίβιδος. Πρῶτον ἔργον αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος ἦτο ἡ κατάργησις τῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς λατρείας διαταγμάτων τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἡ ἀπόδοσις εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῶν ὑπ' ἐκείνου καταργηθέντων προνομίων των. Συγχρόνως ὅμως ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῶν ναῶν των καὶ συνάμα ἀπέσχε πάσης πιέσεως κατὰ τῶν Ἀρειανῶν. Ἐπιστρέφων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανε (364) καθ' ὁδὸν εἰς Δαδάστανα τῆς Βιθυνίας. Ν. ΚΛΣ

Ἰοβῖνος (Jovinus). Στρατηγὸς ἐκ Γαλατίας, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ του κατὰ τὸν πρὸς τὸν θεῖόν του Κωνστάντιον πόλεμον ἐν Παννονίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ εἰσβαλὼν εἰς Γαλατίαν ἀπεδίωξε πέραν τοῦ Ρήνου τοὺς εἰσβαλόντας Γερμανοὺς καὶ ἀνηγορεύθη ὕπατος. Ἀπέθανεν ἐν Ρήμαις τῷ 370 μ. Χ. —π.

Ἰόβιος. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (βλ. λ. *Δαΐας*).

ἰοβόλος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ χύνων ἰόν, δηλητήριον, ὁ δηλητηριώδης, ὁ φαρμακερός· κυρίως ἐπὶ ζῴων: «ἰοβόλα ἑρπετά», «ἰοβόλος ἔχιδνα» || «ἰοβόλα βέλη» τὰ βεβαμμένα εἰς δηλητήριον. Σ.Γ.Σ.

—**ἰοβόλα** ***ζῷα*** (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ζῷα, ἅτινα ἐκκρίνουσιν ἰόν, ὅστις δηλητηριωδῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Κυρίως ἰοβόλα ζῷα εἶναι οἱ ὄφεις καὶ ἐκ τούτων ὁ *κροταλίας* (Crotalus), ἡ *ἔχιδνα* (Vipera) κ. ἄ. Δ.Ν.Π.

—**ἰοβόλοι** ***ἀδένες*** (οἱ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτως εἰδικοὶ ἀδένες ζῴων τινῶν, οἵτινες ἐκκρίνουσι ρευστὴν δηλητηριώδη οὐσίαν, *ἰὸν* καλουμένην, ἐπιδρῶσαν θανατηφόρως πολλάκις ἐπὶ ἑτέρων ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου (βλ. *ἰός*). Δ.Ν.Π.

—**ἰοβόλοι** ***ὄφεις*** (οἱ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *ὄφεις* ἰοβόλοι.

Ἰόβουλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας, ἐν τῷ ἀνατολικῷ Καυκάσῳ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου (νῦν Κοὺρ) καὶ Ἀλβάνου (νῦν Σαμοὺρ ἢ Βίλβανα). Α.Θ.Σ.

Ἰογόρθας· βλ. *Ἰουγούρθας*.

Ἰοδάμεια, ἢ ***Ἰοδάμα*** *[Μυθολ.]*. Ἱέρεια τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς παρὰ τὴν βοιωτικὴν Κορώνειαν. Κατά τινας ἀπελιθώθη, ὅτε εἰσελθούσης ποτὲ εἰς τὸ τέμενος τῆς θεᾶς εἶδε τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ταύτης κεφαλὴν τῆς Μεδούσης· κατ' ἄλλους διότι εἶδε τὴν θεὰν φανεῖσαν αὐτῇ τὴν νύκτα καὶ ἔχουσαν κεφαλὴν Γοργόνος. Μεθ' ὃ οἱ κάτοικοι ἀφιέρωσαν αὐτῇ βωμόν, καὶ διώρισαν ἱερόδουλον, ἵνα τὸ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πῦρ διατηρῇ πάντοτε ἄσβεστον. —π.

Ἰόδοκος, (Iodocus ἢ Iobst). Μαργκράβος τῆς Μοραυΐας (1375—1431), ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τῆς Βοημίας. Ὑπῆρξε πρίγκιψ τυχοδιωκτικός, προσπαθήσας διὰ παντὸς τρόπου νὰ κυριαρχήσῃ οἱασδήποτε χώρας. Χάρις εἰς τὰς διαφορὰς τῶν ἐξαδέλφων του βασιλέων Μπέντσελ τῆς Βοημίας καὶ Σιγισμούνδου τῆς Οὐγγαρίας, τὰς ὁποίας ἐπιτηδείως ἐξεμεταλλεύθη, ἐπέτυχε νὰ ἀποσπάσῃ τὸ Λουξεμβοῦργον, τὸ Βρανδεμβοῦργον, τὸ Λάουζιτς καί τινας βορειοδυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Οὐγγαρίας. Τῷ 1410, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρούπρεχτ τοῦ Παλατινάτου, ἐξελέγη ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἡγεμόνων βασιλεὺς τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ἀπέθανε πρὶν ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Θ. Κ.

ἰοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. *βιολίδαι*.

ἰοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὸ ἴον, ὁ ἔχων χρῶμα ἴου, ἄλλως *ἰόχρους*.

Ἰόεσσα. Ὄνομα ἑταίρας τινός, παρὰ τῷ Λουκιανῷ (Ἑταιρ. Διάλ. XII), παραπονουμένης εἰς τὴν φίλην της Πυθιάδα διὰ τὰς ἀδίκους ὑποψίας τοῦ ἐραστοῦ της Λυσίου. Α. Θ. Σ.

Ἰοθὼρ *[Βιβλ.]*. Μιδιανίτης ἱερεύς, οὗ τὴν θυγατέρα Σεπφώραν ἔλαβεν ὁ Μωυσῆς ὡς σύζυγον. Ταύτην ἐγκατέλιπεν ὁ Μωυσῆς παρὰ τῷ Ἰοθώρ, ὅτε διετάχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὅτε μετὰ τὴν ἔξοδον ἐξ Αἰγύπτου οἱ Ἰσραηλῖται ἦλθον καὶ κατεσκήνωσαν παρὰ τὸ Σινᾶ, ὁ Ἰοθώρ, παραλαβὼν τὴν Σεπφώραν καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἐπεσκέφθη τὸν Μωυσέα. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἀνύμνησεν ὡς ὕψιστον Θεὸν τὸν Θεὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἰς ὃν καὶ ἐθυσίασε. Προσέτι συνεβούλευσε τὸν Μωυσέα νὰ ἐγκαθιδρύσῃ διαφόρους δικαστὰς μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων. Β. Μ. ΒΕΛΛΑΣ

Ἰοκάστη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Μενοικέως, ἀδελφὴ τοῦ Κρέοντος καὶ σύζυγος τοῦ Λαΐου, υἱοῦ τοῦ Λαβδάκου, τοῦ ἐγγόνου τοῦ Κάδμου. Ἐπειδὴ ὁ γάμος της μετὰ τοῦ Λαΐου ἦτο ἄγονος, συνεβουλεύθησαν οὗτοι τὸ μαντεῖον πῶς θ' ἀποκτήσωσι τέκνα, ἀλλ' ἡ Πυθία ἀπεκρίθη ὅτι πρέπει ν' ἀποφύγωσι τὴν ἀπόκτησιν τέκνου, διότι τοῦτο θὰ γίνῃ πατροκτόνος. Τὴν συμβουλὴν ὅμως τῆς Πυθίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τηρήσωσι καὶ ἀπέκτησαν υἱόν, τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκθέσωσιν εἰς τὸν Κιθαιρῶνα, διὰ νὰ καταβροχθισθῇ ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Τὸ παιδίον ὅμως διεσώθη καὶ ἦτο τοῦτο ὁ *Οἰδίπους* (βλ. λ.). Ἀνδρωθεὶς ὁ Οἰδίπους ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύβου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε παραδοθῇ ὑπό τινος βοσκοῦ, μετέβη εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ μάθῃ τίνες ἦσαν οἱ γονεῖς του, ἀφοῦ οἱ Κορίνθιοι ἐχλεύαζον αὐτὸν ὡς νόθον. Ἡ Πυθία δὲν ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ἀλλ' εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι θὰ γίνῃ φονεὺς τοῦ πατρός του καὶ ἐκ τῆς μητρός του θ' ἀποκτήσῃ τέκνα. Τρομάξας ὁ Οἰδίπους ἐκ τοῦ δοθέντος χρησμοῦ δὲν ἐπέστρεψεν εἰς Κόρινθον, διὰ νὰ μὴ διαπράξῃ τὰ μιαρὰ ἐγκλήματα τῆς πατροκτονίας καὶ αἱμομιξίας, καὶ διηυθύνθη πρὸς τὰς Θήβας. Καθ' ὁδὸν συνηντήθη μετὰ τοῦ πατρός του Λαΐου, ἐφιλονίκησε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν, ἀγνοῶν ὅτι ἦτο ὁ πατήρ του. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς Θήβας καὶ ἐνυμφεύθη ἐν ἀγνοίᾳ του τὴν μητέρα του Ἰοκάστην, ἥτις ἐδόθη πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς βασιλείας τῶν Θηβῶν ὡς ἀνταμοιβὴ διὰ τὸν φόνον τῆς Σφιγγός, τῆς ὁποίας εἶχε λύσει τὸ αἴνιγμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ λύσουν εἰς ὅσους εἶχε προβάλει τοῦτο ἡ Σφὶγξ καὶ διὰ τοῦτο εἶχον καταβροχθισθῆ ὑπ' αὐτῆς. Ἐκ τοῦ Οἰδίποδος ἀπέκτησεν ἡ Ἰοκάστη δύο υἱούς, τὸν Ἐτεοκλέα καὶ τὸν Πολυνείκη, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Ἡ πατροκτονία καὶ ἡ αἱμομιξία ἀπεκαλύφθησαν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπισυμβάντος ἐν Θήβαις λοιμοῦ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποκαλύψεως ἦτο ἡ τύφλωσις τοῦ Οἰδίποδος καὶ ἡ αὐτοκτονία τῆς Ἰοκάστης, κρεμασθείσης ἔκ τινος δοκοῦ τῶν ἀνακτόρων. ΚΑΨ.

— **Ἰοκάστη** (Iocaste) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 899. Ἀνεκαλύφθη τὴν 3ην Αὐγούστου 1918 ὑπὸ τοῦ Max Wolf ἐν Ἁϊδελβέργῃ. Σ. Π.

Ἰοκάστης. Υἱὸς τοῦ Αἰόλου βασιλέως τῶν Λιπάρων νήσων καὶ ἡγεμὼν μέρους τῆς περὶ τὸ Ρήγιον χώρας ἐν Ἰταλίᾳ (*Διόδ. Σικελ.* ε, 8).

Ἰόκριτος. Υἱὸς τοῦ Λυκούργου, υἱοῦ τοῦ Ἀλέου καὶ τῆς Νεαίρας, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας.

Ἰολαεῖς, καὶ ***Ἰολαεῖοι*** (οἱ) *[Ἀρχ.]*. *Ἰολαεῖς* κατὰ τὸν Στράβωνα (C.225) καὶ *Ἰολαεῖοι* κατὰ Διόδωρον Σικελιώτην (IV, 29) ἐκαλοῦντο οἱ *Διαγησβεῖς*, λαὸς ὀρεινὸς καὶ ληστρικὸς τῆς νήσου Σαρδηνίας (Σαρδόνος). Ὁ εἰρημένος λαὸς πιστεύεται ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰ ἀποικήσαντα εἰς τὴν νῆσον ἰωνικὰ φῦλα (ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Ἰολάου* κατὰ τὴν περὶ αὐτοῦ παράδοσιν), ἅτινα, ἀφοῦ συνῴκησαν ἐν ἀρχῇ μετὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐτρουσκικῶν φύλων εἰς τὰ πεδινὰ μέρη τὰ Ἰολάεια χωρία, κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη αὐτῆς μετὰ τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἐπικράτησιν τῶν Καρχηδονίων. ΚΑΨ.

Ἰολαΐδας. Θηβαῖος στρατηγὸς καὶ φίλος τοῦ Ἐπαμεινώνδου, πεσὼν μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην τῷ 361 π.Χ. (*Αἰλιαν.* Ποικ. Ἱστορ. XII, 3). Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Ἰολάνδη (ἢ *Ἰολάνθη* ἢ *Ἰολάντα* ἢ *Ἰολεντία*). Λατίνη αὐτοκράτειρα Κωνσταντινουπόλεως (1216—1219). Ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Ἐρρίκου (1206—1216) καὶ σύζυγος τοῦ Πέτρου Κουρτεναί. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρρίκου (1216) καὶ τὴν στέψιν τοῦ συζύγου της Πέτρου ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Ὀνωρίου, ἡ Ἰολάνδη ἀνέλαβε τὴν ἐνάσκησιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν καθόδου αὐτοῦ. Φονευθέντος ὅμως τούτου μετ' οὐ πολὺ ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐξηκολούθησε νὰ βασιλεύῃ μόνη μέχρι τοῦ θανάτου της (1219), ὅτε αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη ὁ δευτερότοκος αὐτῆς υἱὸς Ροβέρτος. Ν. ΚΛΣ

— **Ἰολάνδη** (Jolanda), ***Μιλένα - Ἐλισαβέττα - Ρωμάνα - Μαρία.*** Ἰταλὶς πριγκίπισσα, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς βασιλίσσης Ἑλένης, γεννηθεῖσα ἐν Ρώμῃ τῷ 1901. Τῷ 1923 συνεζεύχθη τὸν ταγματάρχην τοῦ ἱππικοῦ Κάρολον, κόμιτα Κάλβι ντὶ Μπέργκολο. Μ. Ν. Δ.

Ἰολάνδη (Jolanda) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 509. Ἀνεκαλύφθη τὴν 28ην Ἀπριλίου 1903 ὑπὸ τοῦ Max Wolf ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Σ. Π.

Ἰόλαος [*Μυθολ.*]. Θηβαῖος ἥρως, ἑταῖρος καὶ ἡνίοχος τοῦ Ἡρακλέους. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰφικλέους, ἀδελφοῦ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ τῆς Αὐτομεδούσης καὶ ἐθαυμάζετο διὰ τὴν δεξιότητά του πρὸς διεύθυνσιν πολεμικῶν ἁρμάτων. Ἐλέγετο ὅτι εἶχε μετάσχει τῶν ἀγώνων ἱπποδρομιῶν, οἵτινες ἔγιναν ἐν Ἰωλκῷ εἰς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πελίου καὶ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἁρματοδρομίᾳ ὀλυμπιονίκης. Ἕνεκα τῆς δεξιότητός του ταύτης καὶ τῆς γενναιότητός του ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις καὶ ὡς βοηθόν του παρέλαβεν αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἆθλον τῆς Λερναίας Ὕδρας. Ὁ Ἰόλαος ὡδήγησε τότε τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τοῦ ἅρματός του εἰς Λέρνην καὶ αὐτὸς ἐμπρήσας τὸ παρὰ τὴν Λέρνην δάσος διὰ δαυλῶν καιόντων ἠμπόδιζε ν' ἀναφαίνωνται νέαι ἀντὶ τῶν κοπτομένων κεφαλαὶ τοῦ τέρατος. Ἕνεκα τῆς ἀφοσιώσεώς του ταύτης εἶχεν ἀνεγείρει εἰς αὐτὸν ναὸν ὁ Ἡρακλῆς ἐν Σικελίᾳ καὶ εἶχε συζεύξει καὶ μετὰ τῆς γυναικός του Μεγάρας, ὅτε εἶχε λάβει ἀπόφασιν νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἰόλην. Τὸν δεσμόν του πρὸς τὸν Ἡρακλέα διετήρησεν ὁ Ἰόλαος καὶ μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ἥρωος, παραστὰς καὶ εἰς τὸν μαρτυρικόν του θάνατον. Ἀκόμη καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐβοήθησε τοὺς υἱούς του καταδιωκομένους ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως, τὸν ὁποῖον καὶ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἐφόνευσεν εἰσβαλόντα εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες δὲν εἶχον παραδώσει πρὸς αὐτὸν τοὺς ζητηθέντας παῖδας τοῦ Ἡρακλέους, ὡς ἱκέτας καταφυγόντας εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὁ Ἰόλαος μετὰ τῶν 50 υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους τῶν γεννηθέντων ἐκ τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, μετῴκησεν ἐκ Θηβῶν εἰς τὴν νῆσον Σαρδηνίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νήσου ὡς θεὸς διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς εὐεργεσίας του.

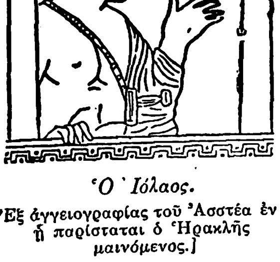

Ὁ Ἰόλαος.
[Ἐξ ἀγγειογραφίας τοῦ Ἀσστέα ἐν ᾗ παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς μαινόμενος.]

Ἡ παράδοσις τῆς μετοικήσεως τοῦ Ἰολάου εἰς Σαρδηνίαν, ὡς καὶ ἡ τῆς ἀνιδρύσεως εἰς αὐτὸν ναοῦ ἐν Σικελίᾳ, ἐπλάσθησαν πρὸς δικαιολογίαν τῆς λατρείας τοῦ Θηβαίου τούτου ἥρωος καὶ εἰς τὰς εἰρημένας νήσους. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Ἰόλαος δὲν ἐλατρεύετο μόνον ἐν Θήβαις, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ ἡρῷόν του (πρὸ τῶν Προιτίδων πυλῶν), ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὁ τάφος του ἢ τὸ κενοτάφιόν του (κατὰ τοὺς ἀποδεχομένους τὴν παράδοσιν τοῦ θανάτου του ἐν Σαρδηνίᾳ), εἰς τὸ ὁποῖον ὡρκίζοντο οἱ ἐρώμενοι καὶ οἱ ἐρασταί, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ὑπῆρχε βωμὸς αὐτοῦ παρὰ τὸ Κυνόσαργες, καὶ ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἐν Σαρδηνίᾳ, ἔνθα καὶ εὔκαρποι πεδιάδες ἀπ' αὐτοῦ ἐκαλοῦντο *Ἰολάεια χωρία*, διότι ὁ Ἰόλαος τὴν ἄκαρπον χώραν εἶχε μεταβάλει εἰς εὐφορωτάτην γῆν διὰ τεχνικῆς καλλιεργείας· καὶ ὡς οἰκιστὴς πόλεων ἐτιμᾶτο, ἰδίως τῆς Ὀλβίας, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἀποικία τῶν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον ἀποικησάντων Θεσπιέων, καὶ τῆς Ὀγρύλης, ἀποικίας τῶν μετ' αὐτοῦ μεταβάντων εἰς τὴν νῆσον Ἀθηναίων. Ἐκτὸς τοῦ ἡρῴου ὑπῆρχεν ἐν Θήβαις καὶ γυμναστήριον (γυμνάσιον) καὶ στάδιον, φέρον τὸ ὄνομά του, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο, *Ἰολάεια* καλούμενοι. Ἀγῶνες πρὸς τιμήν του ἐτελοῦντο καὶ ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῇ πόλει Ἀγυρίῳ, ἔνθα καὶ τέμενος αὐτοῦ ὑπῆρχεν. Ἦσαν δὲ οἱ πρὸς τιμήν του τελούμενοι ἀγῶνες γυμνικοὶ καὶ ἱππικοί.

Ἀλλὰ καὶ εἷς τῶν ἡρώων τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἦτο ὁ Ἰόλαος· διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἄγαλμά του περιελαμβάνετο εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἐξ ἀγαλμάτων τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀταλάντης καὶ τοῦ Μελεάγρου ἑκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ ἀγαλμάτων τῶν ἡρώων Θησέως, Τελαμῶνος, Πηλέως, Πολυδεύκους καὶ Ἰολάου. Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἰολάου διεσώθη εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν τοῦ Ἀσστέα τὴν παριστῶσαν τὸν Ἡρακλέα μαινόμενον καὶ εἰς μίαν χαλκῆν πλάκα τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, ἔνθα κόπτει μετὰ τοῦ Ἡρακλέους διὰ δρεπάνου τὰς κεφαλὰς τῆς Λερναίας Ὕδρας. ΚΑΨ.

Ἰόλγοι, ἢ ***Γόλγοι*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Κύπρου (βλ. λ. *Γόλγοι*).

Ἰόλεια (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ *Ἰολάου* (βλ. λ.), τελουμένη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Θήβαις, ὅπου ἦτο καὶ ὁ τάφος του.

Ἰόλεια [*Μυθολ.*]· βλ. *Ἰόλη*.

Ἰόλη, καὶ ***Ἰόλεια*** [*Μυθολ.*] Θυγάτηρ τοῦ περιφήμου τοξότου Εὐρύτου, βασιλέως τῆς Οἰχαλίας, ἥτις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μυθογράφων ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἢ τὴν Θεσσαλίαν ἢ τὴν Εὔβοιαν. Ὁ Εὔρυτος εἶχε κηρύξει ὅτι τὴν ὡραίαν κόρην του θὰ νυμφεύσῃ μετ' ἐκείνου τοῦ ἥρωος, ὅστις ἤθελε νικήσει αὐτὸν καὶ τοὺς υἱούς του εἰς ἀγῶνα βολῆς τόξου. Ὁ Ἡρακλῆς, δεινὸς καὶ αὐτὸς τοξότης, ἀκούσας τὴν προκήρυξιν ἔσπευσεν ἐκ Τραχῖνος εἰς τὴν Οἰχαλίαν καὶ ἀγωνισθεὶς ἐνίκησε τὸν Εὔρυτον καὶ τοὺς υἱούς του, δὲν ἔλαβεν ὅμως τὴν Ἰόλην, ἀρνηθέντος τοῦ πατρός της νὰ παραδώσῃ ταύτην εἰς τὸν ἥρωα, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι φοβεῖται μήπως ὁ Ἡρακλῆς, καταλαμβανόμενος ὑπὸ μανίας, φονεύσῃ καὶ τὰ μέλλοντα νὰ γεννηθῶσιν ἐκ ταύτης τέκνα του, ὡς ἐφόνευσε καὶ τὰ ἐκ τῆς Μεγάρας γεννηθέντα. Ὁ Ἡρακλῆς ἐπειγόμενος τότε νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἄλλας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του ἀνέβαλε τὴν τιμωρίαν του, ὅταν ὅμως εἶχεν ἐπιτελέσει καὶ τοὺς 12 ἄθλους του καὶ τὰς ἄλλας ἐκστρατείας του, ἐπῆλθε μετ' Ἀρκάδων καὶ Μαλιέων καὶ Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν κατὰ τῆς Οἰχαλίας καὶ μετὰ τὴν ἅλωσίν της ἐφόνευσε τὸν Εὔρυτον καὶ τοὺς υἱούς του, ἐλαφυραγώγησε τὴν πόλιν καὶ ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον τὴν Ἰόλην. Ἡ ἀπαγωγὴ τῆς Ἰόλης ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ *Ἡρακλέους* (βλ. λ.). Ἀποθνήσκων ὁ ἥρως ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἐκ τῆς Δηϊανείρας υἱόν του Ὕλλον νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἰόλην ὅταν ἀνδρωθῇ. Ὁ μῦθος Ἰόλης—Ἡρακλέους—Δηϊανείρας ἐνέπνευσε τήν τε ἀρχαίαν λογοτεχνίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ ἰδίως τὴν ἀγγειογραφίαν. Ἐκ τῶν παραστάσεων τῆς Ἰόλης, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖσται διεσώθησαν εἰς πήλινα ἀγγεῖα, ἀρίστη εἶναι ἡ τοῦ δακτυλιολίθου τοῦ Τεύκρου. εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἰόλη ἀπεικονίζεται γυμνὴ καὶ ὀρθία πρὸ τοῦ Ἡρακλέους καθημένου ἐπὶ βράχου. ΚΑΨ.

Ἰόλη (Jole) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 836. Ἀνεκαλύφθη τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1916 ὑπὸ τοῦ Max Wolf ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Σ. Π.

Ἰόλη, ἢ ***Ἰουλίου ἄκρα,*** ἢ ***Ἰὼλ*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παραλία πόλις καὶ λιμὴν τῆς Νουμιδίας, ἐν τῇ Βορείῳ Ἀφρικῇ, τῆς ὀνομασθείσης ἀργότερον Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν ἐπαρχίαι τοῦ Ὀρὰν καὶ τοῦ Ἀλγερίου), ἀναφερομένη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλ. 111), πρὸς δυσμὰς τῆς Τιπάσης (νῦν Têfessad ἢ Tipasa), κειμένη εἰς βόρειον πλάτ. 17°, καὶ ἀνατ. μῆκ. 33° 20′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV 2, 2), καλουμένη ὑπ' αὐτοῦ *Ἰὼλ Καισάρεια κολωνία* (Iol Caesarea colonia).

Ὑπῆρξε πρωτεύουσα Βόκχου τοῦ Α′ (Bocchus I) καὶ τοῦ Ἰόβα τοῦ Β′, ὅστις καλλωπίσας αὐτήν, μετωνόμασεν εἰς *Καισάρειαν*, πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου αὐτοῦ Καίσαρος (*Στράβ.* VIII 831). Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (41 - 54 μ.Χ.) ἦτο Ρωμαϊκὴ ἀποικία, ἔκτοτε δὲ πρωτεύουσα τῆς Καισαρηνσίας Μαυριτανίας, ἀναφερομένη εἰς τὰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Colonia Claudia Caesariensis», ἢ «Splendissima colonia Caesariensis». Πυρποληθεῖσα περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ′ μ. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Μαύρων. κατελήφθη ἀργότερον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565) καὶ ἐγένετο ἕδρα τοῦ στρατηγοῦ τῆς Μαυριτανίας.

Ἀπέναντι τῆς Ἰὼλ ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος (IV, 2, 8) μικρὰν νῆσον, «ἥτις καὶ αὐτὴ καλεῖται Ἰὼλ Καισάρεια νῆσος· ἐν ᾗ πόλις ὁμώνυμος, ἧς θέσις 17° 10′, 33° 40′» (πρβλ. καὶ *Στράβ.* XVII, 831). Τῆς πόλεως Ἰὼλ Καισαρείας σῴζονται νομίσματα Ἰόβα τοῦ Β′, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν «CAESAREA» (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Β′, σελ. 507). Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ Cherchell, μικρὸς λιμὴν δυτικῶς τοῦ Ἀλγερίου, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ, ἀριθμοῦσα 9.000 περίπου κατοίκους. Α. Θ. Σ.

ἰόλιθος (Jolith) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, συνήθως καλούμενον *κορδιερίτης* (βλ. λ.) Γ. Β.

Ἴολκος [*Μυθολ.*]. Ἀργεῖος, υἱὸς τοῦ Κενταύρου Δημολέοντος, ἱδρυτὴς ἀποικίας ἐν Καρπάθῳ, ἧς οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἦσαν στρατιῶται τοῦ Μίνωος. — Η.

Ἰόλλας, ἢ ***Ἰόλας***, ἢ ***Ἰόλαος.***— 1) Ἐπιφανὴς Μακεδών, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Περδίκκας ὁ Β′ κατέστησεν ἄρχοντα τῆς Μακεδονίας, ὅτε αὐτὸς διαρρήξας τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συνθήκην (432 π. Χ.) ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἀποστατησασῶν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων χαλκιδικῶν πόλεων (*Θουκ.* Α′ 62). Πιθανώτατα εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν Ἰόλλαν, τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις μετὰ τοῦ Παρμενίωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλώτα, ἦσαν οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν εὐγενῶν τῆς Πέλλης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου τοῦ Β′ καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.— 2) Υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Ὑπῆρξεν οἰνοχόος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς αὐτὸν ἀπεδόθη ὁ θάνατός του ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου, ὅστις λέγει ὅτι ὁ Ἰόλλας παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρός του Ἀντιπάτρου δηλητήριον διὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἀπῆλθεν ἐκ Μακεδονίας εἰς Βαβυλῶνα. Τὴν ὑπόνοιαν περὶ δηλητηριάσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξέφρασαν καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, ἀσθενέστερόν πως, φοβούμενοι τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἰσχὺν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰόλλα Κασσάνδρου. Ὁ Ἰόλλας ἀπέθανε κατὰ τὸ 317 π. Χ., τὸν δὲ τάφον αὐτοῦ κατέστρεψεν ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάς, ἐκδικουμένη νεκρὸν τὸν δολοφόνον, ὡς ἐπίστευε, τοῦ μεγάλου υἱοῦ της. ΚΑΨ.

Ἰόμνιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παράλιος πόλις τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐν τῇ Μαυριτανίᾳ Καισαρηνσίᾳ (νῦν ἐπαρχίαι τοῦ Ὀρὰν καὶ τοῦ Ἀλγερίου), μεταξὺ τῶν πόλεων Ρουσουκκόρου (Rusuccoru, πιθανῶς τῆς νῦν Dellys πρὸς Α τοῦ Ἀλγερίου) πρὸς Α. καὶ τῆς Σάλδης (νῦν Bougie) πρὸς Δ. εἰς βόρ. πλάτ. 20° 30′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 32° 45′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 2, 2). Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἀναφέρεται ἐπίσκοπος αὐτῆς, φέρων τὸν τίτλον «honoratus episcopus Iomniensis». Τὰ ἐρείπια αὐτῆς πολὺ πιθανὸν σῴζονται περὶ τὰ τέσσαρα μίλλια ἀπὸ τοῦ νῦν Taksebt.

ἴον (τὸ) [*Βοτ.*]· βλ. *βιόλα*.

ἰόν, *—όντος* [*Φυσ.*]. Κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις ἐν τῇ φυσικῇ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκρότησιν τῶν ὑλικῶν ἀτόμων (μορίων) δεχόμεθα, ὅτι ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ πυρῆνος, πρὸς ὃν συνδυάζεται ἡ κυρίως μᾶζα τοῦ ἀτόμου, καὶ ὅστις φέρει φορτίον θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκέραιον πολλαπλάσιον τοῦ στοιχειώδους ἠλεκτρικοῦ φορτίου. Περὶ τὸν πυρῆνα τοῦτον περιφέρονται ἠλεκτρόνια, ἅτινα φέρουσι φορτίον ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἴσον πρὸς τὸ στοιχειῶδες φορτίον ἠλεκτρισμοῦ. Ἠλεκτρικῶς οὐδέτερον ἄτομον περιέχει τόσα ἠλεκτρόνια ὅσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν στοιχειωδῶν φορτίων, ἅτινα φέρει ὁ πυρὴν αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε τὸ θετικὸν φορτίον τοῦ πυρῆνος νὰ ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τοῦ φορτίου τῶν περιφερομένων ἠλεκτρονίων. Δυνατὸν ὅμως ἄτομον (ἢ μόριον) νὰ ἀπολέσῃ ἓν ἢ περισσότερα τῶν ἠλεκτρονίων αὐτοῦ, ὅτε τοῦτο παρουσιάζει περίσσειαν φορτίου θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἤτοι ἐμφανίζεται θετικῶς ἠλεκτρισμένον. Ὁμοίως δύναται τὸ ἄτομον (ἢ μόριον) νὰ ἔχῃ περίσσειαν ἀρνητικῶν ἠλεκτρονίων, ὅτε τοῦτο ἐμφανίζεται ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένον. Γενικῶς ἠλεκτρικῶς φορτισμένον ἄτομον ἢ μόριον καλοῦμεν *ἰόν*.

Ὁ ὅρος ἰὸν εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Faraday κατὰ τὴν σπουδὴν τοῦ φαινομένου τῆς ἠλεκτρολύσεως. Ὁ Faraday παρετήρησεν, ὅτι κατὰ τὴν δίοδον ρεύματος ἠλεκτρικοῦ διά τινος ἠλεκτρολύτου, οὗτος διασπᾶται εἰς δύο μέρη, ἅτινα ἐκάλεσεν *ἰόντα* καὶ ὧν τὸ μέν, ὅπερ ὁδεύει πρὸς τὴν κάθοδον ἢ τὸν ἀρνητικὸν πόλον, ἐκάλεσε *κατιόν*, τὸ δ' ἕτερον, ὅπερ ὁδεύει πρὸς τὴν ἄνοδον ἢ τὸν θετικὸν πόλον, ἐκάλεσεν *ἀνιόν*. Ὁ Arrhenius πρὸς ἐξήγησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἠλεκτρολυτῶν διετύπωσε τὴν περίφημον θεωρίαν τῆς ἠλεκτρολυτικῆς διαστάσεως, δεχθεὶς ὅτι ὁσάκις ἅλας τι, π.χ. χλωριοῦχον κάλιον, διαλύεται ἐν ὕδατι, διΐσταται τοῦτο εἰς ἰόντα χλωρίου καὶ ἰόντα καλίου, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ἡ ἀγωγιμότης τοῦ διαλύματος χλωριούχου καλίου. Ὁμοίως εἰς τὰ ἰόντα ὀφείλεται καὶ ἡ ἀγωγιμότης τῶν ἀερίων. Ὄντως ὁ ἀὴρ εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, δυνάμεθα ὅμως νὰ καταστήσωμεν τοῦτον ἀγωγὸν δι' ἀναπτύξεως ἐν αὐτῷ ἰόντων. Δεικνύεται δὲ ὅτι, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἠλεκτρολυτῶν ἡ ἀγωγιμότης αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν

Digitized by Google

ὕπαρξιν ἐν αὐτοῖς ἰόντων, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀερίοις ἡ μεταφορὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ γίνεται διὰ τῶν ἰόντων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ ἰόντα εἰς μὲν τοὺς ἠλεκτρολύτας ὑφίστανται ἀφ' ἑαυτῶν, προερχόμενα ἐκ τῆς ἠλεκτρολυτικῆς διασπάσεως, ἐνῷ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀερίων δέον τὰ ἰόντα προηγουμένως νὰ παραχθῶσιν ἐν αὐτοῖς. Τὸ φαινόμενον τοῦ σχηματισμοῦ ἐν ἀερίῳ ἰόντων καλοῦμεν *ἰονισμὸν* ἢ *ἰόντωσιν* τοῦ ἀερίου, τὸ δὲ ἀέριον εἰς κατάστασιν ἀγωγιμότητος καλοῦμεν *ἰονισμένον*.

Τὸν ἰονισμὸν ἀερίου δυνάμεθα νὰ προκαλέσωμεν διὰ πολλῶν μέσων, ὡς π.χ. δι' ἀκτίνων Ραῖντγκεν, διὰ παρασκευασμάτων ραδίου κλπ. Ὁμοίως πλησίον διαπύρων σωμάτων ὡς καὶ πλησίον μεταλλικῶν πλακῶν προσβαλλομένων ὑπὸ ὑπεριωδῶν ἀκτίνων παρατηρεῖται ἔντονος ἰονισμός. Τὸ φορτίον ἰόντος εἶναι πάντοτε ἀκέραιον πολλαπλάσιον τοῦ στοιχειώδους ἠλεκτρικοῦ φορτίου, ὅπερ ὡς γνωστόν, ἰσοῦται πρὸς 4, 77. 10^{-10} ἠλεκτροστατικῶν μονάδων. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ἴονδα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἴσινδα*.

Ἰόνη *[Μυθολ.]* Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, παρ' Ἀπολλοδώρῳ (I, 2, 7), ἢ ὀρθότερον *Ἠϊόνη* κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Θεογ. 255). Α. Θ. Σ.

ἰονίδιον (τὸ) (Ionidium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, φρυγανώδη, ἀρκετὰ θαμνώδη, τινὰ φαρμακευτικά. Τὸ γνωστότερον τῆς οἰκογενείας εἶδος εἶναι *ἰονίδιον ἢ ἰπεκακουάνα* (Ionidium ipecacuanha). Κ. ΠΑΠ.

ἰονίζω· καθιστῶ τι ἠλεκτρισμένον *ἰὸν* (βλ. λ.).

Ἰονικόν, *Ἄνω*— *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 344. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χουσεΐνκιοϊ*.

—Ἰονικόν, *Κάτω*— *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νεοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 295.

ἰονικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ἢ εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἑπτανησιακός, ἄλλως *ἰόνιος*.

— Ἰονικὴ *φάλαγξ*. Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος πλεῖστοι Ἑπτανήσιοι καὶ μάλιστα Κεφαλλῆνες, Ζακύνθιοι καὶ Ἰθακήσιοι, ἔσπευσαν, εἴτε μεμονωμένως, εἴτε εἰς συγκεκροτημένα σώματα ὑπὸ τὸν Μεταξᾶν, τὸν Ραφτόπουλον, τὸν Ἰγγλέσην, τὸν Φωκᾶν, τὸν Σεμπρικὸν καὶ ἄλλους καὶ μετέσχον τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ Ἀγῶνος. Τῷ 1825 ὅμως, μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τῶν ὑπὸ τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν Αἰγυπτίων, οἱ Ἑπτανήσιοι συνεκρότησαν τὴν κληθεῖσαν Ἑπτανησιακὴν ἢ Ἰονικὴν φάλαγγα, ἥτις ἠγωνίσθη ὑπὸ τὸν Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Φωκᾶν εἰς Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν τῷ 1826—1827. Πλεῖστοι ἄνδρες τῆς φάλαγγος ταύτης παρέμειναν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα καὶ κατόπιν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν καὶ ἐπὶ Ὄθωνος ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν τῶν δήμων. Ἡ Ἰονικὴ αὕτη φάλαγξ εἶναι διάφορος τῆς *Ἰωνικῆς* (βλ. λ.). Γ. Δ. Κ.

Ἰόνιοι *νῆσοι*. Αἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει νῆσοι : *Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάς, Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος*, κείμεναι ἔναντι τῆς Ἠπείρου καὶ Πελοποννήσου, καὶ ἡ παρακειμένη μεσημβρινῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα νῆσος *Κύθηρα*. Ἡ πρώτη γνωστή, κατὰ Ἀντ. Μηλιαράκην (Θέσ. Ἰον. Πελάγ. σελ. 81), ὀνομασία ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους τῶν νήσων τούτων, ἦτο *Ἰονικαὶ νῆσοι*. Ἀπαντᾷ ἐν τῇ προκηρύξει τοῦ Ρώσου ναυάρχου Θεοδ. Οὐσσακὼφ (1799) πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Κορυφῶν. Ἓν ἔτος πρότερον προκήρυξις τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Διευθυντηρίου (1798) τὰς ὀνομάζει *νήσους τοῦ Λεβάντε*, ὡς τὰς ὀνομάζει, isles Venitiennes du Levant, ἓν ἔτος κατόπιν (1800), ὁ André Grasset Saint-Sauveur, τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου ὀνομάζοντος αὐτὰς *Φραγκονήσια*, τοῦ πρὸ τούτου ὁμοίως γεωγραφίαν συγγράψαντος Μελετίου οὐδεμίαν ἀναφέροντος εἰδικὴν διὰ τὰς νήσους προσωνυμίαν. Αἱ νῆσοι αὗται, ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὠνομάσθησαν *Ἑπτάνησος*. Ἐξ αὐτῶν ἐξαρτῶνται καὶ πλεῖστα ἄλλα νησίδια, ἐπὶ δὲ τῆς ἑνετοκρατίας καὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς συμπεριελαμβάνοντο κτήσεις τινὲς τῆς δυτικῆς Ἠπείρου. Ἡ *Πάργα* ἀπετέλει μέρος τοῦ Ἰονίου κράτους μέχρι τοῦ 1819, ὅτε ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὸν Ἀλῆ-πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, τῶν κατοίκων της μετοικησάντων εἰς Κέρκυραν καὶ Παξούς.

— [ΓΕΩΛΟΓ.] Γεωλογικῶς αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐκτὸς τῶν *Κυθήρων* (βλ. λ.), ἀνήκουν εἰς τὴν ἀδριατικο-ἰόνιον ὀρεινὴν ζώνην τῆς Ἑλλάδος (βλ. *Ἑλλὰς [Γεωλ.]*). Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΚΑΙ ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Περὶ ἑκάστης τῶν Ἰονίων νήσων τούτων ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς, διοικητικῆς, πληθυσμοῦ κτλ., εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς οἰκείας λέξεις πλήρη περιγραφήν, καθ' ὅσον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς συνενώσεως αὐτῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς βενετικῆς δημοκρατίας ἀπετέλει ἑκάστη ἰδίαν πολιτείαν ἢ ὑπέκυψεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν διαφόρων κατακτητῶν.

***Γερουσία τῶν Ἰονίων νήσων*.** Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ρωσσοτούρκων (5 Μαρτίου 1799), ἐδημιουργήθη ἡ «Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων ἑπτὰ νήσων» καὶ συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ρώσου ναυάρχου δεκατετραμελὴς γερουσία, ἥτις κατήρτισε τὸ πολίτευμα τοῦ νέου κράτους, ὅπερ διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὸ ὀλιγαρχικὸν τοῦτο πολίτευμα, προσομοιάζον ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας, ἡ γερουσία ἤσκει τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Τὸ πολίτευμα τοῦτο κατελύθη κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων δευτέραν κατάληψιν τῆς Κερκύρας (20 Αὐγούστου 1807), περιορισθείσης τῆς γερουσίας εἰς 5 μέλη καὶ κατόπιν εἰς 8, ἀποστερηθείσης δὲ καὶ τῶν κυριωτέρων δικαιωμάτων αὐτῆς.

Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων (1815) «Τὰ ἡνωμένα κράτη τῶν Ἰονίων νήσων» ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Κατὰ τὸ εἰσαχθὲν δὲ τῷ 1817 νέον πολίτευμα ἡ γερουσία ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ προέδρου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ προστάτου βασιλέως καὶ 5 μελῶν ἐκλεγομένων ἐκ τῶν νομοθετῶν παρὰ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῇ κυρώσει τοῦ ἁρμοστοῦ. Ἡ οὕτω συγκροτηθεῖσα γερουσία ἤσκει τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ συμμετεῖχεν εἰς τὴν νομοθετικήν. Τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐφηρμόσθη ὑπό τινας τροποποιήσεις μέχρι τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

[Βλ. κατωτ. *[Ἱστορ.]* καὶ *Χιώτου*, «Ἱστορία τοῦ Ἰονίου κράτους».—*Μαυρογιάννη*, «Ἱστορία τῶν Ἰονίων νήσων».] Ε. Ι. Μ.

***Εὐγενεῖς (Νόμπιλοι)*.** Ἐπὶ ἑνετοκρατίας, ἡ κοινωνία ἑκάστης τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου ἦτο διῃρημένη εἰς τρεῖς τάξεις: α') εἰς τοὺς *εὐγενεῖς*, β') εἰς τοὺς *ἀστοὺς* καὶ γ') εἰς τὸν *ὄχλον* ἢ τοὺς *ποπολάρους*. Τὴν α' τάξιν τῶν εὐγενῶν (τῆς *ὀλιγαρχίας* ἢ τοῦ *ἀρχοντολογίου*) ἀπετέλουν διακεκριμέναι ἐπὶ καταγωγῇ, πλούτῳ ἢ ὑπηρεσίαις παρεχομέναις εἰς τὴν Βενετικὴν πολιτείαν οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι κατεγράφοντο εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον, τὴν «Χρυσόβιβλον» (Λίμπρο ντ' ὅρο), ἔδει δὲ ὁ ἐγγραφόμενος νὰ κατέχῃ τὰ τρία προσόντα τῆς εὐγενείας, τουτέστιν οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος αὐτοῦ νὰ εἶχον μετέλθει βάναυσόν τινα τέχνην ἢ ἐπιτήδευμα (πλὴν τῶν τοῦ χρυσοχόου, τοῦ φαρμακοπώλου καὶ τοῦ ρωποπώλου)· ἐπίσης ὁ αὐτὸς συντρέχων ὑποψήφιος εὐγενής, ὁ πατὴρ καὶ ὁ πάππος του νὰ εἶχον γεννηθῆ ἐκ νομίμου γάμου καὶ εἷς τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν νὰ εἶχε συζευχθῆ μετὰ γυναικὸς ἐξ εὐγενοῦς οἴκου, καὶ τέλος οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ νὰ κατῴκουν ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἀλλ' ἐν ἰδιοκτήτῳ τῆς πόλεως οἰκίᾳ. Οἱ εὐγενεῖς ἐκλεγόμενοι διὰ ψηφοφορίας ἀπετέλουν τὸ «Συμβούλιον τῆς Μεγαλοπρεποῦς Κοινότητος» καὶ κατελάμβανον τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς. Ὁ θεσμὸς τῶν εὐγενῶν διετηρήθη μέχρι καταλύσεως τῆς ἑνετοκρατίας (1797), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Ρωσσοτούρκων ἀπέκτησαν οὗτοι τὰ προνόμια αὐτῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ συντάγματος τοῦ 1803. Ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ἐκαλοῦντο *εὐγενεῖς* ἐν Ἑπτανήσῳ οἱ ἐκλογεῖς μόνον, οἱ ἔχοντες τὰ διὰ τοῦ ἀνωτέρω συντάγματος ὁριζόμενα προσόντα (βλ. κατωτ. [*Ἱστορ.*] καὶ *Π. Χιώτου*, «Ἱστ. Ἀπομνημ. τῆς Ἑπτανήσου.—*Ἑ. Λούντζη*». «Πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑπτανήσου».— *Λ. Χ. Ζώη*, «Λεξικὸν Ζακύνθου» ἐν λ. εὐγενεῖς, καὶ *Σπ. Μ. Θεοτόκη*, «Ἀναμνηστ. τεῦχ., Μέρ. Α', Ἑνετοκρατία». Λ. Χ. Ζ.

***Κάτοικοι*.** Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰονίων νήσων διαφέρουν εἰς ἤθη καὶ χαρακτῆρα ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον καὶ ἀπὸ τμήματος εἰς τμῆμα τῆς αὐτῆς πολλάκις νήσου. Τὸ φιλαπόδημον καὶ μεταναστευτικόν, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τοὺς Ἰθακησίους, Κεφαλλῆνας καὶ Κυθηρίους, δὲν παρατηρεῖται οὔτε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κερκύρας, οὔτε εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς Λευκάδος. Τὸ φιλόμουσον τῶν Κερκυραίων, Ζακυνθίων καὶ Κεφαλλήνων ἀστῶν δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ἔκτασιν μεταξὺ τῶν χωρικῶν τῶν τριῶν νήσων, ἐνῷ οἱ Κυθήριοι ἐλάχιστα ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν μουσικήν. Τὸ φιλομαθὲς τῶν Κεφαλλήνων ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν κατοίκων, ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν. Τοὐναντίον οἱ Κερκυραῖοι ἀγρόται, προσκεκολλημένοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, σπανίως ἐπιδίδονται εἰς ἀνωτέρας σπουδάς. Ὁ Κεφαλλὴν ταξιδεύων εἰς Ρωσίαν, Ρουμανίαν, Ἀγγλίαν, Ἀμερικήν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ πανταχοῦ γενικῶς τῆς γῆς, ἐξακολουθεῖ παραμένων εἰς ἦθος καὶ χαρακτῆρα Κεφαλλήν. Διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος μὲ πείσμονα τοπικιστικὴν διάθεσιν, ἐνῷ ὁ Ζακύνθιος, ὁ Κυθήριος, ὁ Λευκάδιος, ὁ Κερκυραῖος ἀστός, ὁ Ἰθακήσιος, εἶναι ὀλιγώτερον τοπικισταί.

Οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι ναυτίλοι, ἐπιστήμονες, ἔμποροι, ἐπιχειρηματίαι ριψοκίνδυνοι, τεχνῖται πάσης φύσεως, καλλιεργηταὶ τῆς γῆς, δὲν ὑπάρχει δὲ γενικῶς τέχνη καὶ ἐπιχείρησις μὴ ἐξασκουμένη ὑπ' αὐτῶν. Οἱ Ἰθακήσιοι εἶναι κυρίως καλλιεργηταὶ καὶ ναυτίλοι. Οἱ Λευκάδιοι καλλιεργηταὶ τῆς ἐλαίας καὶ ἀμπέλου, ἐπιστήμονες, ὑπάλληλοι. Οἱ Κερκυραῖοι ἀστοὶ εἶναι βιομήχανοι, βιοτέχναι, ἐπιστήμονες καὶ μουσικοί, ἐσκορπισμένοι εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Κερκυραῖοι ἀγρόται, κυρίως ἐλαιοκαλλιεργηταί. Οἱ κάτοικοι τῆς Ζακύνθου εἶναι ἔμποροι, ἐπιστήμονες, τεχνῖται καὶ καλλιεργηταὶ ἄριστοι τῆς ἐλαίας καὶ τῆς σταφιδαμπέλου. Μεταναστεύοντες εἰς τὰς ἔναντι τῆς νήσου των ἀκτὰς τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου συνετέλεσαν διὰ τῶν πυκνῶν εἰς Πελοπόννησον παροικιῶν των εἰς τὴν γεωργικήν, ἐμπορικήν, ἐπιστημονικὴν καὶ κοινωνικὴν τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου πρόοδον. Οἱ Κυθήριοι τέλος, οἱ πλέον ἀποδημητικοὶ ἐξ ὅλων τῶν κατοίκων τῶν Ἰονίων, ἔχουν εἰς ἤθη καὶ ἔθιμα πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τοὺς Κρῆτας, καὶ ἐκπατρίζονται εἰς Ἀμερικήν, Αὐστραλίαν, Νότιον Ἀφρικήν, Πειραιᾶ καὶ Ἀθήνας, καὶ Σμύρνην παλαιότερον, διακρινόμενοι εἰς ξενοδοχειακὰς καὶ οἰνοπωλικὰς ἐργασίας καὶ εἰς πάσης φύσεως ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ Κυθήριοι ἐπίσης δεικνύουν ἐξαιρετικὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα. Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

— [ΤΕΧΝΗ] Βλ. *Ἑλλάς*, κεφ. Ἑπτανησιακὴ σχολή.

— [ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ *Ἰόνιοι νῆσοι* εἶχον ἰδίας κυβερνήσεις καὶ ἴδια πολιτεύματα, ἀνάλογα πρὸς τὸν τότε ἑλληνικὸν πολιτισμόν, συνέπραττον δὲ κατὰ τὰς περιστάσεις πρὸς ἄλλας ἑλληνικὰς πολιτείας, μετέχουσαι τῶν μεταξὺ αὐτῶν πολέμων. Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἀπετέλεσαν σύνολον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Βενετίας.

***Βυζαντινοὶ χρόνοι*.** Ἀπὸ τῆς μεταφορᾶς τῆς ρωμαϊκῆς πρωτευούσης εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἀπετέλεσαν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι τμῆμα τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ὑπέστησαν δὲ καὶ αὗται τὰς ἐπιδρομὰς διαφόρων βαρβάρων φυλῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος ἤρξαντο καταλαμβάνοντες ταύτας διάφοροι τυχοδιῶκται ἡγεμονίσκοι. Ἀρχομένου τοῦ 1081, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Νορμαννῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας Ροβέρτος, ἐνισχυόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ', συγκεντρώσας πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον, ἔπλευσε καὶ κατέλαβε τὴν Κέρκυραν, ἀποσπάσας αὐτὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, εἶτα δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Κεφαλληνίαν. Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι κατὰ τὴν πρώτην σταυροφορίαν ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφάς. Ὁ στόλος τῶν σταυροφόρων, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Πίζης, ἐλεηλάτησε τὰς νήσους ταύτας τῷ 1103. Κατὰ τὴν δευτέραν σταυροφορίαν, ὁ υἱὸς τοῦ κατακτητοῦ τῆς Σικελίας Ρογῆρος Β' ἐπεχείρησε κατακτητικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κερκύρας, τῷ δὲ 1147 ἐγένετο κύριος τῆς νήσου, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε περιέλθει εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Ἡ κατάκτησις ἐγένετο εὐχερῶς, καθ' ὅσον οἱ πένητες τῆς νήσου, οἱ καλούμενοι «γυμνοί», πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, οὐδεμίαν διάθεσιν ἔδειξαν νὰ προασπισθῶσι τὴν πατρίδα των, καί, ὡς ἀναφέρει ὁ χρονογράφος Χωνιάτης, «ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των ἐξ εὐηθείας». Μετὰ δύο ὅμως ἔτη, ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Κομνηνός, συμμαχήσας μετὰ τῶν Βενετῶν, ἐπολιόρκησε τὴν νῆσον κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, κατεναυμάχησε τὸν στόλον τοῦ Ρογήρου Β' καὶ ἐξηνάγκασε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ παραδοθῇ. Τῷ 1153 ἀνεκτήθη καὶ ἡ Κεφαλληνία, οὕτω δὲ περιῆλθον ἡ Κέρκυρα, οἱ Παξοί, ἡ Λευκάς, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ἰθάκη καὶ ἡ Ζάκυνθος εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Ἀλλὰ τῷ 1185 ἀπεσπάσθησαν αὗται ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Β', ὅστις ἐξεχώρισε τὰς πλείστας τούτων εἰς τὸν ναύαρχόν του Μαργκεριτόνε. Δὲν παρέμειναν ὅμως αὗται ἐπὶ μακρὸν εἰς χεῖρας αὐτοῦ, διότι στασιάσας οὗτος κατὰ τοῦ καταλαβόντος τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας Ἐρρίκου Δ', μετεβλήθη εἰς φοβερὸν πειρατὴν καὶ συλληφθεὶς ἐνεκλείσθη εἰς φυλακὰς ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1195. Ἔκτοτε διάφοροι ἅρπαγες κατέλαβον τὰς νήσους, συνεστήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μάγιο ἡ *κομιτεία Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας*. Οὗτος μετέβαλε τὰς Ἰονίους νήσους εἰς πειρατικὰς ἑστίας. Ὁ Μάγιο ἀνεγνώρισεν ἐν τούτοις τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπ' αὐτῶν τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας.

Ἀλλ' αἱ περιπέτειαι τῶν Ἰονίων νήσων δὲν ἔπαυσαν ἐνταῦθα. Οἱ σταυροφόροι, οἵτινες ἐκήρυττον τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος, πλέοντες πρὸς τὴν Ἀνατολήν, προέβαινον εἰς τὴν διαρπαγὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τῷ δὲ 1204 κατακτήσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν διένειμαν αὐτό. Ἡ Βενετία ἔλαβε τὰ τρία ὄγδοα τῆς διαμελισθείσης αὐτοκρατορίας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν συμπεριελήφθησαν καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι. Ἀλλ' ἡ Βενετικὴ δημοκρατία, μὴ δυναμένη νὰ διαθέσῃ ἐπαρκεῖς δυνάμεις πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἐκχωρηθέντος εἰς αὐτὴν βυζαντινοῦ τμήματος, ἐξέδωκε

Digitized by Google

διάταγμα, δι' οὗ παρεχώρει τὰς νήσους πρὸς ἐκείνους τῶν Βενετῶν πολιτῶν, οἵτινες στρατεύοντες ἰδίαις δαπάναις θὰ κατελάμβανον ταύτας, ἀναγνωρίζοντες τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατακτήσεως, ὁ δίδων τὸ δικαίωμα εἰς πάντα πλούσιον πολίτην νὰ κατακτήσῃ τὰς χώρας ταύτας, ἐπέφερεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πλήρη σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Οἱ πλούσιοι Βενετοὶ προέβησαν εἰς κατάκτησιν τῶν παραχωρουμένων κτήσεων, τότε δὲ πρῶτον κατελήφθησαν καὶ τὰ Κύθηρα ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ Μάρκου Βενιέρη. Μόνη ἡ Κέρκυρα ἐξηρέθη τῆς κατηγορίας ταύτης, τεθεῖσα ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἑνετοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ κατάληψις τῆς νήσου ἐγένετο μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν κατοίκων. Τῷ 1207 ἡ δημοκρατία ἐξεχώρησε τὴν Κέρκυραν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων εἰς δέκα Βενετοὺς τιμαριούχους ἐπὶ τῷ ὅρῳ καταβολῆς 500 χρυσῶν ἐτησίως. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ Κέρκυρα δὲν παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βενετῶν τιμαριούχων, καθ' ὅσον ὁ Μιχαὴλ Κομνηνός, ἱδρύσας τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου, καθυπέταξε καὶ τὴν Κέρκυραν, ἀναγνωρίσας τὴν βενετικὴν ἐπικυριαρχίαν, παρέμεινε δὲ ἡ νῆσος ἐπὶ πεντηκονταετίαν εἰς τοὺς δεσπότας τῆς Ἠπείρου.

Ἡ Κεφαλληνία καὶ ἡ Ζάκυνθος εἶχον περιέλθει, ὡς εἴπομεν ἤδη, εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κόμιτος Ματθαίου Μάγιο, ἀνήκοντος εἰς τὸν ρωμαϊκὸν οἶκον τῶν Ὀρσινῶν, ὅστις τῇ ἐντολῇ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἀντικατέστησε τοὺς ἀποθανόντας ὀρθοδόξους ἐπισκόπους διὰ καθολικῶν τοιούτων ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐγένετο ὑποτελὴς τῆς Βενετίας τῷ 1209. Ὅπως ἀποφύγῃ ἐνδεχομένους κινδύνους ἀπὸ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Θεοδώρου Κομνηνοῦ, ἀλλ' οὗτος συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν κόμιτα Ματθαῖον, ὡς ἐκ τούτου δ' ἐγένετο οὗτος ὑποτελὴς τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Γοδοφρείδου Β'. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ὑπέστησαν νέας περιπετείας.

Φραγκοκρατία. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰονίων νήσων ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ ἁγίου, Κάρολος ὁ Ἀνδεγαυός, ὅστις τῷ 1266 ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν, τότε δὲ ὁ κόμις τῆς Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Ριχάρδος ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Καρόλου. Ἡ Κέρκυρα, ἥτις εἶχε παραχωρηθῆ ὡς προῖξ ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' πρὸς τὸν νυμφευθέντα τὴν θυγατέρα του Ἑλένην βασιλέα τῶν Δύο Σικελιῶν Μαμφρέδον, περιῆλθε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Καρόλου, ὅστις παρεβίασε τὰ προνόμια τῶν κατοίκων της, κατετυράννησεν αὐτοὺς καὶ ἐξεδίωξε τὸν ὀρθόδοξον ἀρχιεπίσκοπον, ἀντικαταστήσας τοῦτον διὰ Λατίνου καὶ ἠνέχθη μόνον Ἕλληνα πρωτοπαπᾶν. Ἔκτοτε μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων (1799), ἐκυβερνᾶτο αὕτη ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ πρωτοπαπάδων, τοῦ τελευταίου ἐξ αὐτῶν Χαλικιοπούλου ἐκλεχθέντος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπισκόπου. Ἡ Κέρκυρα παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καρόλου μέχρι τοῦ 1294, ὅτε ἐδόθη εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κάρολον Β', ἡγεμόνα τοῦ Τάραντος.

Ἡ ἱστορία τῶν Ἰονίων νήσων ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων εἶναι μία διαρκὴς ἁρπαγὴ αὐτῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡγεμονίσκων, εἰς οὓς παρεχωροῦντο συνήθως ὑπὸ τῶν δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου ὡς προικοδοτήματα διαμφισβητούμενα ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Τάραντος. Οὕτω μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κόμιτος Ριχάρδου, φονευθέντος ἐν Γλαρέντζᾳ ὑπό τινος ὑβρισθέντος παρ' αὐτοῦ ἱππότου, ὁ υἱός του Ἰωάννης, γαμβρὸς τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου, κατέλαβε τὴν Κεφαλληνίαν, τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Λευκάδα τῷ 1302, βραδύτερον δὲ αἱ νῆσοι αὗται κατελαμβάνοντο αὖθις ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτου κόμιτος Γραβίνα, καὶ ἀνακατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου τῷ 1325. Μετὰ ἓξ ἔτη ὁ Γρατιανὸς Ζώρζι, Βενετὸς ἔμπορος καὶ στρατιωτικός, ἐκπλεύσας ἀπὸ Βρινδησίου κατέλαβε τὴν Λευκάδα, οὗτος δὲ ὑπῆρξεν εἷς τῶν τυραννικωτέρων κατακτητῶν. Ἡ πολιτεία του προεκάλεσε διαρκεῖς ἐξεγέρσεις, καταπνιγομένας εἰς τὸ αἷμα τῶν κατοίκων.

Ἐν τῷ μεταξὺ νέα δυναστεία, ἡ τῶν κομίτων Τόκκων, ἐνεφανίσθη, ἐγκαθιδρύθησαν δὲ ἡγεμόνες τῆς Ζακύνθου, Κεφαλληνίας καὶ Λευκάδος ὡς κληρονόμοι τῆς μητρὸς αὐτῶν Μαργαρίτας θυγατρὸς τοῦ κόμιτος τῆς Κεφαλληνίας Ἰωάννου, ἥτις εἶχε λάβει ὡς προῖκα μέγα μέρος τῆς κομιτείας ταύτης. Οὕτω, ὁ Λεονάρδος Τόκκος ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν Ἰονίων νήσων, πλὴν τῆς Κερκύρας, Παξῶν καὶ Κυθήρων, τῷ 1357. Οἱ Βενετοὶ ἤρξαντο τότε διαπραγματευόμενοι μετὰ τῶν ἐχόντων δικαιώματα ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων, ὅπως ἐξαγοράσωσι ταύτας, διηρέθιζον δὲ καὶ τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν κατακτητῶν. Οἱ προσκείμενοι εἰς τοὺς Βενετοὺς Κερκυραῖοι προσεκάλεσαν τὸν πλέοντα τὸ Ἰόνιον πέλαγος Βενετὸν ναύαρχον Μιάνι ὅπως καταλάβῃ τὴν Κέρκυραν καὶ συνελθόντες εἰς συμβούλιον τὴν 20 Μαρτίου 1386 ὕψωσαν τὴν σημαίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ὁ βενετικὸς στόλος κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν πάντας τοὺς ἀντιτιθεμένους. Οἱ μεταβάντες ἀντιπρόσωποι τῆς νήσου εἰς Βενετίαν διεκανόνισαν πάντα τὰ ἀφορῶντα ταύτην ζητήματα, διὰ κοινῆς δὲ ἀποφάσεως ἀνεκήρυξαν τὴν Βενετικὴν δημοκρατίαν προστάτιδα τῆς νήσου, ἀναθέντες εἰς αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν. Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1387 ἐδημοσιεύθη τὸ δουκικὸν διάταγμα, δι' οὗ ἡ Κέρκυρα περιήρχετο διὰ παντὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Βενετίας. Οὕτως ἤρξατο ἡ βενετικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων, αἵτινες ἡ μία μετὰ ἄλλην περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς.

Βενετοκρατία. Ἡ γαληνοτάτη Γερουσία τῆς Βενετίας προέβη εἰς τὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τῆς νήσου, ἀναθέσασα τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἕνα προβλεπτὴν δικάζοντα μετὰ τοῦ συμβουλίου του κατὰ τὸ ἐνετικὸν δίκαιον, εἰς δὲ τὰ δικαστήρια ἐγίνετο χρῆσις τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Παρεχωρήθη εἰς τοὺς τιμαριούχους τὸ δικαίωμα νὰ φυλακίζωσι τοὺς ἀρνουμένους τὰς φεουδαλικὰς ὑποχρεώσεις των, οὗτοι δὲ ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ χορηγῶσι πρὸς τὴν βενετικὴν κυβέρνησιν, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, τοὺς χρησίμους διὰ τὸν πόλεμον ἱππεῖς. Ἀπηγορεύετο ἐν τούτοις εἰς τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς διοικητὰς νὰ ἐπιβάλλωσιν αὐθαιρέτως φορολογίαν ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἡγεμόνες τῆς Νεαπόλεως διεξεδίκουν δικαιώματα ἐπὶ τῆς Κερκύρας, ἡ βενετικὴ γερουσία ἐξηγόρασε τὴν ἀπαίτησιν των ἀντὶ 30.000 δουκάτων. Εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου κατετέθησαν αἱ κλεῖδες τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας, ἐτελεῖτο δὲ κατὰ πᾶσαν 20ὴν Μαΐου δοξολογία εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς παραδόσεως τῆς νήσου εἰς τοὺς Βενετούς. Αἱ λοιπαὶ νῆσοι εὑρίσκοντο εἰσέτι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τόκκων, τεθέντων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βενετίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τοῦρκοι ἐστράφησαν κατὰ τῶν νήσων καὶ ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν Τόκκων Λεονάρδος Β', καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου, παρέλαβε τὴν σύζυγον καὶ τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Νεάπολιν τῷ 1479. Οὕτω δ' ἔληξεν ἡ κομιτεία τῶν Τόκκων. Ὁ τουρκικὸς στόλος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνέπρησε καὶ ἠρήμωσε τὴν Ζάκυνθον.

Ἡ Βενετία μετὰ τοῦτο εἰργάζετο ὅπως καταλάβῃ καὶ τὰς λοιπὰς νήσους, ἦλθε δὲ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Τουρκίας, ὅπως ἐξαγοράσῃ ταύτας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἷς ἀδελφὸς τῶν Τόκκων κατέλαβε τὴν Ζάκυνθον ἐκδιώξας τὴν τουρκικὴν φρουράν. Οἱ Βενετοὶ ὅμως ἐξεδίωξαν τὸν Ἀντώνιον Τόκκον, κατέλαβον τὴν νῆσον, μετ' ὀλίγον δὲ στρατεύσαντες εἰς Κεφαλληνίαν ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριον αὐτῆς, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Τόκκος. Ἡ φρουρὰ στασιάσασα ἔσφαξεν αὐτὸν καὶ οὕτως ἡ Ζάκυνθος καὶ ἡ Κεφαλληνία ἐγένοντο κτήσεις τῆς Βενετίας, ἥτις ὅμως βραδύτερον ἠναγκάσθη νὰ ἐκχωρήσῃ τὴν δευτέραν εἰς τοὺς Τούρκους δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ 1484. Εἰς μάτην βραδύτερον ἀπεπειράθησαν οἱ Βενετοὶ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν νῆσον ταύτην, μόνον δὲ ὅτε ὁ ἱσπανοβενετικὸς στόλος ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ αὐτήν, τὴν 24 Δεκεμβρίου 1500, περιῆλθεν αὕτη ὁριστικῶς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Βενετίας. Ἀλλ' ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶχεν ἀραιωθῆ μεγάλως. Ἐκλήθησαν τότε ὅπως κατοικήσωσιν ἐν αὐτῇ Ἕλληνες ἐκ τῶν κατακτηθεισῶν ὑπὸ τῆς Τουρκίας χωρῶν, οἵτινες εὕρισκον προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑπὸ τὴν χριστιανικὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐτέθησαν ὑπὸ κυβέρνησιν ἰσχυροῦ κράτους καὶ κατέπαυσεν ἡ ἀδιάκοπος διαρπαγὴ αὐτῶν ἀπὸ τῶν τυχοδιωκτῶν τῆς Δύσεως, οἵτινες ἐκράτουν ταύτας ὑπὸ διηνεκῆ ἀναρχίαν. Ἡ Ἀνατολὴ εἶχε περιέλθει ἤδη εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Μόναι αἱ ὑπὸ τὴν Βενετίαν Ἰόνιοι νῆσοι καὶ ἡ Κρήτη ἀπελάμβανον ἡσυχίας, οὐδέποτε δὲ συνεφιλίωθησαν μετὰ τῶν Τούρκων, πρὸς οὓς ἔτρεφον ἀδιάλλακτον μῖσος. Τοὐναντίον εἰς πᾶσαν περίστασιν, ὅπως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1558, καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν τοιαύτην τοῦ 1716, ἐπολέμησαν γενναίως. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Τούρκων πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Ἕλληνες τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου, οὐδαμοῦ, ἐκτὸς τῆς Βενετίας, ἠδύναντο νὰ στραφῶσιν, ὅπως μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν ἀφόρητον δουλείαν τῶν Ὀθωμανῶν. Καίτοι ἡ διοίκησις τῶν Βενετῶν δὲν εὐηρέστει ἀπολύτως αὐτούς, ὑπέκυπτον ὅμως, καθ' ὅσον ἀπελάμβανον προστασίας καὶ σχετικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ Λευκὰς μόνη παρέμεινεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δυναστείαν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, καθ' ὅσον ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐγένετο τὴν 6 Αὐγούστου 1664. Αἱ ἑπτὰ νῆσοι συνεχωνεύθησαν εἰς τὸ Βενετικὸν κράτος ὡς ἀποικίαι αὐτοῦ, ἔχουσαι ὡς πρωτεύουσαν τὴν Κέρκυραν, τὴν πρώτην ἐκ τούτων ἀποδεχθεῖσαν τὴν βενετικὴν κυριαρχίαν. Ἔκτοτε αἱ Ἰόνιοι νῆσοι παρηκολούθησαν καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν μακρὰν διάρκειαν τὰς περιπετείας τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἀδρία.

Διοικητικὴ ὀργάνωσις. Οἱ Βενετοὶ ὠργάνωσαν διοικητικῶς τὰς νήσους κατ' ἴδιον σύστημα, προσομοιάζον τὸ τῆς μητροπόλεως. Ἐγκαθίδρυσαν ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα, ἀφαιρέσαντες πᾶν πολιτικὸν δικαίωμα ἀπὸ τὴν μεσαίαν, τὴν λαϊκὴν καὶ ἀγροτικὴν τάξιν, αἵτινες δὲν ὑπελογίζοντο. Εἰς Κέρκυραν ἀπεστέλλετο, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ *Μεγάλου Συμβουλίου*, ἀντιπρόσωπος τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως φέρων τον τίτλον τοῦ βαΐλου, συναπεστέλλετο δὲ μετ' αὐτοῦ ὡς διοικητὴς καὶ ἕτερος φέρων τὸν τίτλον τοῦ προβλεπτοῦ· ἡ ὑπηρεσία δὲ αὐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ πέραν τῆς διετίας. Προβλεπταὶ διωρίζοντο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. Ὑπεράνω τῶν ἀρχῶν τούτων εὑρίσκετο ὁ Γενικὸς προβλεπτὴς τῆς θαλάσσης ἢ Γενικὸς προβλεπτὴς τῆς Ἀνατολῆς, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς δημοκρατίας καὶ ἑδρεύων εἰς τὴν Κέρκυραν, ἦτο δὲ οὗτος ναύαρχος καὶ διοικητὴς τοῦ σταθμεύοντος ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει στόλου. Ἡ ἐξουσία τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ ἐξετείνετο εἰς ὅλας τὰς νήσους, τὰς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἐπισκέπτεται, ἵνα μελετᾷ τὴν κατάστασιν αὐτῶν καὶ ἀκούῃ τὰ τυχὸν παράπονα τῶν πολιτῶν. Εἰς τὸν γενικὸν προβλεπτὴν ἐφεσιβάλλοντο ὅλαι αἱ ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν ἀρχῶν. Ἐπιστρέφων οὗτος εἰς Βενετίαν, ἐλογοδότει περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ καὶ ὑπεδείκνυε τὰς τυχὸν ἀναγκαίας μεταβολὰς τῆς διοικήσεως καὶ τὰ μέτρα πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων. Πᾶσαι αἱ περὶ τῶν Ἰονίων νήσων ἐκθέσεις τῶν προβλεπτῶν, διατηρούμεναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, παρέχουσι πιστὴν τὴν εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Ἰονίων νήσων. Ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτείαν τῶν προβλεπτῶν δὲν ἄφινεν ἡ γερουσία ἀνεξέλεγκτον. Ἀπέστελλε κατ' ἔτος ἀνακριτὰς (inquisitori), οἱ ὁποῖοι ἠρεύνων τὸν τρόπον τῆς διοικήσεώς των καὶ τὰ φρονήματα τῶν πολιτῶν. Οὗτοι εἶχον ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, δυνάμενοι νὰ ἐπιβάλλωσι ποινὰς πρὸς πάντας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν θανατικὴν καὶ νὰ δημεύωσι τὰς περιουσίας τῶν καταδικαζομένων. Αἱ ἀποφάσεις αὗται ἐφεσιβάλλοντο ἐνώπιον τῶν βενετικῶν δικαστηρίων. Οὐχὶ δὲ σπανίως ἡ κυβέρνησις ἀνέθετεν ἐκτάκτως παρόμοια καθήκοντα εἰς τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν στρατηγούς. Τοιουτοτρόπως ἡ βενετικὴ κυβέρνησις ἐξησφάλιζε τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀπέτρεπε τὴν ἐντύπωσιν περὶ τυραννικῆς κυριαρχίας αὐτῆς εἰς τὰς κατεχομένας νήσους.

Ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν. Ἡ Βενετία τὴν διαχείρισιν τῶν ἐπιτοπίων ὑποθέσεων εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὴν τάξιν τῶν *εὐγενῶν*. Αὕτη ἐσχηματίσθη ἐκ ποικίλων στοιχείων, περιελάμβανε δὲ διακεκριμένας ἐγχωρίους οἰκογενείας, ἄλλας, αἵτινες εἶχον μεταναστεύσει ἐξ Ἰταλίας, καὶ πολλάς, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατέφυγον εἰς τὰς νήσους καὶ εἴτε λόγῳ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, εἴτε ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερον εἰς τὴν δημοκρατίαν ἐξηυγενίσθησαν. Τοιαῦται οἰκογένειαι προῆλθον ἐκ τοῦ Βυζαντίου, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἠπείρου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὡρίσθησαν εἰδικὰ προσόντα διὰ τοὺς εὐγενεῖς, ὤφειλον δὲ οὗτοι ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι οἱ πρόγονοί των δὲν μετῆλθον χειρωνακτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ὅτι εἶχον κατοικίαν ἐντὸς τῶν πόλεων. Περίεργον δὲ εἶναι ὅτι πολιτεία, τῆς ὁποίας οἱ πολῖται ὑπῆρξαν κυρίως ἔμποροι καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀνέδειξαν ἑαυτοὺς καὶ τὴν πατρίδα των, ἀπέκλεισεν ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν τοὺς πλουσίους ἐμπόρους, τοὺς βιομηχάνους καὶ τοὺς ἐπιστήμονας, ἐστέρησε δὲ παντὸς δικαιώματος τὰς λαϊκὰς τάξεις. Οἱ εὐγενεῖς ἀπετέλουν τὸ *μέγα* ἢ *γενικὸν συμβούλιον* ἑκάστης νήσου, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἀπέρρεον αἱ διαχειριζόμεναι τὰς ἐγχωρίους ὑποθέσεις ἀρχαί. Ἡ τοιαύτη κοινωνικὴ διαίρεσις προεκάλει πάντοτε ὀξείας ἀντιθέσεις καὶ μίση· ἡ μέση ἰδίως τάξις διεμαρτύρετο συνεχῶς, ὡς μὴ λαμβάνουσα μέρος εἰς τὰ δημόσια πράγματα, καὶ κατηγόρει τοὺς εὐγενεῖς ὡς εἰσελθόντας εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἄνευ τῶν καθιερωθέντων προσόντων. Ὡς ἐκ τούτου ἡ κυβέρνησις, ὅπως καταστείλῃ τὰς διενέξεις τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐπέτρεψε βραδύτερον τὴν εἰσαγωγὴν πλείστων ἀστῶν, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας.

Παρ' ὅλα ταῦτα αἱ διαμαρτυρίαι δὲν ἔλειπον καὶ αἱ ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εὐγενῶν ἐνεφανίζοντο εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ὅπως περιορισθῶσιν αὗται, ἐσχηματίσθησαν αἱ λεγόμεναι Χρυσαῖ Βίβλοι, εἰς ἃς κατεγράφησαν αἱ οἰκογένειαι τῶν εὐγενῶν ἑκάστης νήσου. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι νῆσοι περιώρισαν τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐγενῶν, εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὅμως ἀφέθη μεγάλη ἐλευθερία καὶ εἰσήχθησαν εἰς τὸ μέγα συμβούλιον ἄνευ διακρίσεως πολῖται, τοσοῦτο δ' ἐπληθύνθη τοῦτο, ὥστε μετὰ δυσχερείας συνήρχετο καὶ οἱ προβλεπταὶ ἀνελάμβανον τὰ καθήκοντα τοῦ συμβουλίου, διορίζοντες αὐτοὶ τὰς ἐπιτοπίους ἀρχάς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶχον σχηματισθῆ καὶ τὰ συμβούλια τῶν μικροτέρων νήσων. Ἡ Ἰθάκη ὑπῆρξε πάντοτε ἐξάρτημα τῆς Κεφαλληνίας, οἱ δὲ Παξοὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τοποτηρητοῦ τοῦ γενικοῦ

Digitized by Google

προβλεπτοῦ, διοριζομένου ἐξ ἑνὸς τῶν προυχόντων τῆς νήσου, ὅστις εἶχε δικαίωμα νὰ δικάζῃ πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ὑποθέσεις δευτερευούσης σημασίας.

Τὸ γενικὸν συμβούλιον ἐξέλεγε κατ' ἔτος ἕτερον τοιοῦτον, τὸ *μικρὸν* λεγόμενον, ὅπερ διεχειρίζετο τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὴν δημοτικὴν διοίκησιν ἑκάστης νήσου. Τὰ μικρὰ συμβούλια ἐξέλεγον τοὺς *συνδίκους*, οἵτινες συνεκάλουν τὰ συμβούλια, ἐπώπτευον τὰ οἰκονομικὰ τῶν κοινοτήτων, ἐδέχοντο τὰ παράπονα τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐλογοδότουν ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ἐκτὸς τῶν συνδίκων ἐξέλεγον ἐπίσης τοὺς δικαστὰς καὶ κατήρτιζον τῶν γαλερῶν τὰ πληρώματα (sopracomiti). Αἱ νῆσοι εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλωσιν εἰς Βενετίαν πρεσβευτάς, ὅπως ὑποβάλλωσι τὰ παράπονα τῶν πολιτῶν καὶ τὰς σοβαρὰς ὑποθέσεις ἐνώπιον τῆς κυβερνήσεως. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἄμισθοι.

Τοιοῦτο ἦτο τὸ διοικητικὸν σύστημα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βενετοκρατίας, καθ' ἣν καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἀπετέλουν τμῆμα τοῦ κράτους, μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτοῦ. Οὕτως οἱ κάτοικοι τῶν νήσων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βενετίας δὲν ὑπέστησαν τὴν συμφορὰν τῶν χωρῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας κατέκλυσεν ὁ χείμαρρος τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος, ἔφθασαν δέ, ἔστω καὶ ἀσθενεῖς, μέχρι τῶν Ἰονίων ἀκτῶν αἱ ἰδέαι τῆς ἀναγεννηθείσης Εὐρώπης.

Παρακμὴ τοῦ Βενετικοῦ κράτους. Λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Βενετικὴ δημοκρατία, παύσασα νὰ εἶναι ἐν Εὐρώπῃ ἡ μεγάλη ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, εἶχε περιέλθει εἰς παρακμήν. Ἐκ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας κατεῖχεν ἄλλοτε, δὲν τῆς ἀπέμενον εἰμὴ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, ἡ δὲ παλαιὰ θαλασσοκράτειρα περιέπιπτεν εἰς πλήρη μαρασμόν. Ἐξ ἄλλου ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἔμελλε νὰ διασείσῃ τὸ κρατοῦν ἐν Ἰταλίᾳ σύστημα· κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Βενετία παρέμενεν ἀδρανοῦσα.

Ὅταν ὁ Βοναπάρτης διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ διελθὼν τὰς Ἄλπεις προετίθετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Βιέννης, ἐπεδίωξε τὴν συμμαχίαν τῆς Βενετίας, ἀλλ' αὕτη προετίμησε τὴν οὐδετερότητα, καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρεμποδίσῃ τὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας της ἐξεγέρσεις κατὰ τῶν Γάλλων, αἵτινες προεκάλεσαν τὴν ὀργὴν τοῦ Βοναπάρτου. Οὗτος, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἐβάδισε κατ' αὐτῆς καὶ κατέλαβε τὸ τέναγος. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἀνετράπη τὸ ἀρχαῖον ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν 4 Ἰουνίου ἡ χρυσῆ βίβλος της ἐρρίφθη εἰς τὰς φλόγας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἡ μεταβολὴ αὕτη θὰ ἐπήρχετο κατ' ἀνάγκην καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Βοναπάρτης εἶχεν ἐκπεφρασμένην γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ καταστῶσι κτῆσις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, ἔδωκε δὲ διαταγὰς πρὸς τὸν συμπολίτην του στρατηγὸν *Ζαντιλὶ* (βλ. λ.), ὅπως ἐκπλεύσῃ μετὰ κοινοῦ γαλλικοῦ καὶ βενετικοῦ στόλου καὶ καταλάβῃ τὰς νήσους. Ἔγραφε τότε πρὸς αὐτόν, ὅπως καταλάβῃ τὰ ὁρμοῦντα ἐν Κερκύρᾳ βενετικὰ πλοῖα, καὶ «ἐὰν οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐδείκνυον τάσεις πρὸς ἀνεξαρτησίαν, θωπεύσατε τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν των, καὶ μὴ λησμονήσητε νὰ μνημονεύσητε εἰς τὰς προκηρύξεις ὑμῶν περὶ Ἑλλάδος, περὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, καὶ θέλετε μοῦ γνωστοποιήσει τὰς πράξεις σας καὶ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων». Ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολὴ ἐν Βενετίᾳ ἐγένετο γνωστὴ ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ τὴν 28 Ἰουνίου 1797 ὁ σύμμικτος στόλος εἰσήρχετο εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Κερκύρας. Ὁ στρατηγὸς Ζαντιλὶ ἐπέβαινε τοῦ βενετικοῦ πλοίου «Δόξα», ἐκεῖθεν δὲ τὴν ἑπομένην ἀνήγγειλε πρὸς τὸν γενικὸν προβλεπτὴν τὴν ἄφιξίν του καὶ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν. Τὴν 20 Ἰουνίου ἐδημοσιεύθη ἡ προκήρυξις τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ πρὸς τὸν λαόν, δι' ἧς ἐβεβαίου αὐτὸν ὅτι μετέβαινεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς δημοκρατίας «νὰ καταστήσῃ ἐλευθέρας τὰς νήσους καὶ συντελέσῃ, ὅπως ἀναφανῶσιν αὖθις ἐν αὐταῖς αἱ ἀρεταὶ τῶν Μιλτιαδῶν καὶ τῶν Θεμιστοκλέων καὶ ἀνέλθῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς περιωπὴν καὶ δόξαν».

Οἱ εὐγενεῖς τῆς Κερκύρας τρομοκρατηθέντες εἶχον ὑπογράψει προκήρυξιν ἀδελφώσεως πασῶν τῶν τάξεων, ὁ δὲ λαὸς πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθη τοὺς Γάλλους. Ὁ πρωτοπαπᾶς τῆς Κερκύρας Χαλικιόπουλος Μάντζαρος, δεξιωθεὶς τοὺς ἀφιχθέντας Γάλλους, προσέφερεν εἰς τὸν ἀρχηγόν των ἀντίτυπον τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὁμήρου καὶ εἶπε: «Γάλλοι, ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εὑρίσκετε λαὸν ἀδαῆ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, δι' ὧν δοξάζονται τὰ ἔθνη. Μὴ περιφρονήσητε ὅμως αὐτόν, ἀλλὰ διδαχθῆτε νὰ τὸν ἐκτιμᾶτε, ἀναγινώσκοντες τὸ βιβλίον τοῦτο».

Οἱ ἀποβιβασθέντες Γάλλοι κατέλαβον τὰ φρούρια καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, ἀφῆκαν δὲ εἰς τὸν προβλεπτὴν Οὐίδμαν τὰς καθαρῶς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ αὗται μετὰ μικρὸν διωλίσθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γάλλου ἐπιτρόπου. Εἶτα κατελήφθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι. Ἐπειδὴ κατηργήθη τὸ παλαιὸν κυβερνητικὸν σύστημα, ὁ Ζαντιλὶ προέβη εἰς τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως κατὰ τὸν τύπον τῆς σχηματισθείσης ἐν Βενετίᾳ, μετεβιβάσθη δηλαδὴ αὕτη εἰς τὰς χεῖρας τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς, ἥτις ἐσχηματίσθη ἐκ καταλόγων πολιτῶν πασῶν τῶν τάξεων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν ἐν τῷ τόπῳ θρησκευμάτων, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστου, ὁλόκληρος δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἀνήρχετο εἰς τριάκοντα καὶ ἕν· πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ Θεοτόκης. Ἐπηκολούθησεν ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς δημοτικῆς κυβερνήσεως ὀχλαγωγίαι κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, κατευνασθεῖσαι ἄνευ βιαίων μέτρων, αὕτη δὲ προεκήρυξεν, ὅπως εὐαρεστήσῃ τὸν λαόν, τὴν φύτευσιν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας, ἥτις καὶ ἐγένετο τὴν 5 Ἰουλίου 1797, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἔψαλλε τὰ θούρια τοῦ Ρήγα Φεραίου. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἀπήτησεν ὅπως καῶσιν ἡ Χρυσῆ βίβλος, οἱ τίτλοι καὶ τὰ διπλώματα τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας. Μετά τινας ἡμέρας ἐρρίφθησαν ταῦτα πάντα εἰς τὴν ἀναφθεῖσαν πυρὰν πρὸ τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας, ὁμοῦ δὲ μετὰ τῶν ἐμβλημάτων τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας κατεβιβάζετο καὶ ἡ σημαία τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ ἀνυψοῦτο ἡ τρίχρους γαλλικὴ τοιαύτη. Τὰ γενόμενα ἐν Κερκύρᾳ ἐμιμήθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν λοιπῶν νήσων, εἴς τινας δ' ἐξ αὐτῶν ἐπηκολούθησαν ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἀρχόντων. Τὴν 17 Ὀκτωβρίου ὑπεγράφη ἡ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας συνθήκη τοῦ Καμποφορμίου, δι' ἧς τὸ βενετικὸν κράτος, πλὴν τινων ἐπαρχιῶν, ἐξεχωρεῖτο εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἡ δὲ Γαλλία κατελάμβανεν ἐν πλήρει κυριαρχίᾳ τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τοὺς ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ σταθμούς, τοὺς κειμένους κάτωθεν τοῦ κόλπου τοῦ Δρίνου. Τὴν μεταβολὴν ταύτην τῆς τύχης των οἱ Ἰόνιοι ἐπανηγύρισαν, ἐζητήθη δὲ παρὰ τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν Βοναπάρτην ὅπως καταταχθῶσι μεταξὺ τῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν καὶ αἱ νῆσοι αὗται. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1797 ἀφιχθεὶς εἰς Κέρκυραν ὁ Εὐγένιος Μποαρναί, ἀνήγγειλε τὴν ὁριστικὴν συγχώνευσιν τῶν νήσων μετὰ τῆς Γαλλίας, αἵτινες διῃρέθησαν εἰς τρεῖς νομούς. Τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1797 διῆπε τοῦ λοιποῦ τὰς τύχας τῶν Ἰονίων. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐξηφανίζετο καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας διαρκεσάσης βενετικῆς κυριαρχίας.

Γαλλικὴ κυριαρχία. Τὸ εἰσαχθὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων σύστημα δὲν εὐηρέστησεν ἀπολύτως τοὺς κατοίκους. Καὶ οἱ μὲν εὐπατρίδαι μετὰ θλίψεως εἶδον τὴν ἀφαίρεσιν τῶν προνομίων των, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἐδυσφόρει διὰ τὰς συνεχεῖς φορολογίας καὶ τὰς ἄλλας ἀπαιτήσεις τοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Ζαντιλί, ἡ δημοτικὴ κυβέρνησις περιῆλθεν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τοῦ ἀντικαταστάτου του. Ἀλλ' αἱ προστριβαὶ αὗται διηυθετήθησαν καὶ ἡ ἀναγγελθεῖσα κατάληψις τῆς Μάλτας ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου προεκάλεσε τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἰονίων, παρέμενον δὲ μόνον τὰ ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Σαβὼ παράπονα, καθ' ὅσον οὗτος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν δημοτικὴν κυβέρνησιν νὰ προβῇ εἰς οὐδεμίαν πρᾶξιν ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως αὐτοῦ. Εἶχε συσταθῆ τότε ἡ «Πατριωτικὴ Ἑταιρεία», ἥτις εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ χειραγωγήσῃ τοὺς πολίτας εἰς τὸ νέον πολίτευμα. Ἀλλ' ἡ ἑταιρεία αὕτη μετ' οὐ πολὺ μετεβλήθη εἰς στάδιον ἀνωφελοῦς ρητορείας, διὸ ἐξέπεσε παρὰ τῇ κοινῇ συνειδήσει. Εἰς ἀντικατάστασιν αὐτῆς συνεστήθη ὁ «Συνταγματικὸς Σύλλογος», ὅστις ὅμως ἐκλείσθη ἅμα τῇ συστάσει του κατ' αἴτησιν τῆς πλειονότητος τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ὅπως ἐπιφέρῃ τάξιν εἰς τὰς νέας ταύτας ἐπαρχίας, ἀπέστειλε τὸν νομομαθῆ πολίτην Ἰάκωβον Κομεϋρᾶ, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου, ἅμα δὲ ἀφιχθεὶς ἐδήλωσεν ὅτι τὸ γαλλικὸν κράτος ἐσέβετο ἀδιακρίτως πάντα τὰ θρησκεύματα καὶ ὅτι ἤθελε πάντα τὰ εἰσοδήματα τῶν νήσων νὰ δαπανῶνται πρὸς μόνην τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀφίξεώς του ὁ νέος ἐπίτροπος ἐπεδόθη πρὸς ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως, συνέστησεν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν περιέλαβεν ἐπιφανεῖς καὶ δημοκρατικῶν φρονημάτων πολίτας, ἐν οἷς τὸν Θεοτόκην καὶ τὸν Σορδίναν, συνέστησεν ἑτέραν ἐπιτροπὴν ἐκ νομομαθῶν, ἥτις ὠργάνωσε τὰ δικαστήρια, κατέστειλε τὴν κρατοῦσαν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ ἀναρχίαν καὶ ἡ χώρα ἤρξατο ἀναπνέουσα. Αἴφνης ὅμως ὁ Κομεϋρᾶ ἀνεκλήθη καὶ τὸ ἔργον του ἀνεκόπη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπηκολούθησεν ἡ εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ γαλλικοῦ στόλου κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀμπουκίρ, ἥτις ἐνεθάρρυνε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ρώσους, ὅπως συνάψουν συμμαχίαν πρὸς κατάληψιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀφαιροῦντες μίαν σπουδαίαν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν βάσιν τῶν Γάλλων. Τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ὑπεβοήθει ἡ Μεγάλη Βρεττανία. Οὕτως ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1798, ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος ὁ ἡνωμένος στόλος, κομίζων ποιμαντορικὴν ἐγκύκλιον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ε' πρὸς τοὺς Ἰονίους, δι' ἧς εἰκονίζων τὰς ἀντιθρησκευτικὰς δοξασίας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως προσεκάλει αὐτοὺς νὰ ταχθῶσιν ὑπὲρ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων, παρέχων ὑποσχέσεις περὶ πλήρους ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς τοῦ πολιτεύματός των. Προφανῶς ἡ πατριαρχικὴ ἐγκύκλιος εἶχεν ἐπιβληθῆ ὑπὸ τῆς Πύλης, ἡ δὲ Ρωσία εἰς τὴν ἐνέργειάν της ταύτην ἠθέλησε κατὰ τὸ σύνηθες νὰ προσδώσῃ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τῶν Τούρκων δὲν διέθεσεν εὐμενῶς τοὺς κατοίκους, ἀλλ' αἱ διδόμεναι ὑποσχέσεις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἀνάμιξις τῆς Ρωσίας, πρὸς ἣν ἀπὸ δύο αἰώνων ἐστήριζον οἱ Ἕλληνες τὰς ἐλπίδας των, ἤγειρεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰονίων νήσων ἐλπίδας περὶ βελτιώσεως τῆς θέσεως αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐμετριάσθη ἡ ἐντύπωσις τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἡμισελήνου εἰς τὰς θαλάσσας αὐτῶν. Ταυτοχρόνως ὁ Ρῶσος ναύαρχος Θεόδωρος Οὐτσάκωφ ἐδημοσίευσε προκήρυξιν, εἰς ἣν ἐπανελάμβανε τὰς ὑποσχέσεις τοῦ πατριάρχου καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α' διέθετεν ὡς στήριγμα τῆς μελλούσης ἀνεξαρτησίας τῶν νήσων τὸν ἡνωμένον στόλον.

Οὕτως ἤρξατο ἡ κατάληψις τῶν νήσων ἀπὸ τῶν Κυθήρων τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1798. Τὴν 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς κατελαμβάνετο ἡ Ζάκυνθος, ὅπου ἠκολούθησαν ὀχλαγωγικαὶ ἀταξίαι, ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τῶν εἱρκτῶν οἱ ἐγκληματίαι καὶ ἐκάησαν πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς νομαρχίας μετὰ τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν οἱ σύμμαχοι ἐγένοντο δεκτοὶ ἐν μέσῳ ζητωκραυγῶν τοῦ πλήθους ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α'. Αἱ γαλλικαὶ φρουραὶ εἰς τὰς νήσους ταύτας ἀπετελοῦντο ἐξ εὐαρίθμων ὁπλιτῶν, ὡς ἐκ τούτου κατελήφθησαν εὐχερῶς. Εἰς τὴν Λευκάδα ὅμως ἡ γαλλικὴ φρουρὰ ἀντέταξε γενναίαν ἄμυναν, καίτοι ὁ λαὸς τῆς νήσου ταύτης ἐπεθύμει τὴν ἔλευσιν τῶν Ρώσων, ὅπως διαφύγῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε διαπράξει τρομερὰς ὠμότητας κατὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν γαλλικῶν φρουρῶν τῶν ἠπειρωτικῶν κτήσεων. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ μειράκια τῆς ἁλωθείσης Πρεβέζης περιεφέροντο ἀκόμη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Λευκάδος. Οἱ Λευκάδιοι ἐγνώριζον τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ἐπιζητοῦντος τὴν προσάρτησιν εἰς τὴν σατραπείαν του τῆς Λευκάδος, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἔτρεμον πάντοτε τὴν αἰφνιδίαν ἀπόβασιν Ἀλβανῶν, ὅπως φέρωσι τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς νήσου. Τὴν νύκτα τῆς 24 Ὀκτωβρίου ἔπεμψεν ὁ Ἀλῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὴν διοικητικὴν ἀρχήν, δι' ἧς προέτρεπεν αὐτὴν νὰ κηρύξῃ ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Γάλλων. Ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ ἀνεκοίνωσε ταῦτα πάντα πρὸς τὸν φρούραρχον Μισλέ. Οἱ χωρικοὶ ὅμως, ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῆς πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου καὶ τῆς προκηρύξεως τοῦ Ρώσου ναυάρχου, συνέρρευσαν ἔνοπλοι εἰς τὴν πόλιν, κατήργησαν τὰς ἀρχὰς καὶ κατεβίβασαν τὴν γαλλικὴν σημαίαν ἀπὸ τοῦ δημαρχείου. Οὕτω σύμπασα ἡ ἐν τῇ νήσῳ γαλλικὴ φρουρὰ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον. Τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1798 ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ ὅρμου τῆς Λευκάδος μοῖρα τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, ἥτις τὴν ἑπομένην προσεκάλεσε τοὺς Γάλλους εἰς παράδοσιν. Ἀλλ' ὁ φρούραρχος Μισλὲ ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην καὶ παρεσκευάσθη εἰς ἄμυναν. Ἡ φρουρὰ συνίστατο ἐκ πεντακοσίων περίπου ἀνδρῶν. Εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ φρουρίου εἶχον στηθῆ εἴκοσιν ἑπτὰ πυροβόλα καὶ ὑπῆρχον πολεμεφόδια καὶ τρόφιμα δι' ἕνα μῆνα. Οἱ Ρῶσοι κατεσκεύασαν τέσσαρας κανονοστοιχίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξεσφενδόνιζον βροχὴν ὀβίδων κατὰ τοῦ φρουρίου. Ὁ κανονοβολισμὸς ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας, ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Ὁ ναύαρχος Οὐτσάκωφ, ἐπειγόμενος νὰ πλεύσῃ κατὰ τῆς Κερκύρας, ἐκάλεσεν ἐκ νέου τὸν φρούραρχον ὅπως παραδοθῇ, ἄλλως ἠπείλει, ὅτι θὰ ἐδέχετο τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ἀναλαμβάνοντος ν' ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν νῆσον δωδεκακισχιλίους Ἀλβανοὺς πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου. Ἡ τελευταία αὕτη ἀπειλὴ μετέβαλε τὴν γνώμην τοῦ Μισλέ, ὅστις ἐδέχθη νὰ παραδοθῇ, τὴν δὲ 16 Νοεμβρίου ἐξῆλθεν οὗτος τοῦ φρουρίου μετὰ τῶν κεκανονισμένων τιμῶν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ν' ἀπέλθωσιν εἰς Γαλλίαν, αἱ δὲ αἰχμαλωτισθεῖσαι φρουραὶ Κυθήρων, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας καὶ Λευκάδος ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑποστᾶσαι τὰ πάνδεινα κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ ρωσοτουρκικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς Κέρκυραν. Οἱ Γάλλοι εἶχον παρασκευάσει τὴν ἄμυναν αὐτῆς. Προσεγγίζοντος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου κατελήφθησαν ἡ πλατεῖα καὶ αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἀφῃρέθησαν δὲ τὰ ὅπλα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων μόνον τὸ Μανδούκι ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἀπέστειλαν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν κώμην τοῦ Ποταμοῦ καὶ

Digitized by Google

παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίστασιν. Τινὲς τούτων κατέλαβον τὰ ἀπέναντι τοῦ φρουρίου 'Αβράμη ὑψώματα. Τὴν πρωίαν σῶμα γαλλικοῦ στρατοῦ ἐξ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν ἐβάδισε κατὰ τοῦ Μανδουκίου, ὅπου εὗρε τοὺς ἐπαναστάτας, ἀνερχομένους εἰς 1200, ὠχυρωμένους εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἀνθισταμένους. Ὁ στρατηγὸς Σαβὼ διέταξε τότε τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα νὰ προσβάλωσιν αὐτοὺς ἀπὸ θαλάσσης, ἤρξατο δὲ σφοδρὸς κανονοβολισμὸς κατὰ τῶν οἰκιῶν τοῦ προαστείου. Οἱ ἐπαναστάται ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς οἰκίας, οἱ δὲ Γάλλοι εἰσελθόντες εἰς τὸ Μανδούκι κατεδίωκον αὐτοὺς καὶ ἐπυρπόλουν τὰς κατοικίας των. Οἱ Μανδουκιῶται καταφυγόντες εἰς τὴν μονὴν τῆς Πλατυτέρας ἐξηκολούθουν μαχόμενοι, ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἐξεδίωξαν τούτους ἐκεῖθεν, ἐλεηλάτησαν καὶ ἐνέπρησαν τὴν ἀρχαίαν μονήν, ἧς τὰ διαρπαγέντα ἱερὰ σκεύη ὁ στρατηγὸς Σαβὼ ἀπέδωκεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, τὸ Μανδούκι ὅμως εἶχε καταστραφῆ ἐξ ὁλοκλήρου σχεδόν.

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Μανδουκίου (2 Νοεμβρίου 1798) εἰσῆλθεν εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Κερκύρας μοῖρα τοῦ συμμαχικοῦ στόλου. Οἱ Γάλλοι ἐνίσχυσαν τὰς φρουρὰς τῶν τειχῶν. Ἡ πόλις κατελήφθη ἐκ τρόμου, πλεῖστοι δὲ τῶν πολιτῶν ἐτράπησαν εἰς τὰ χωρία. Τὰ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν πρὸ τῆς νήσου Πτυχίας (Βίδου) καὶ ἀπέναντι τῆς κώμης Μπανίτσας. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀπεσταλμένοι τῶν ναυάρχων ἐκόμισαν πρὸς τὸν στρατηγὸν Σαβὼ προτάσεις περὶ παραδόσεως τῶν φρουρίων. Οὗτος ἀπέρριψε ταύτας, προσεκάλεσεν ὅμως τούτους εἰς πολυτελὲς δεῖπνον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Γάλλος στρατηγὸς ἤγειρε πρόποσιν ὑπὲρ τῶν «ἀνδρείων παντὸς ἔθνους». Εἶτα παραλαβὼν αὐτοὺς τοὺς ὡδήγησεν εἰς τὸ θέατρον, ὅπου ἐδίδετο χορὸς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς εἰσόδου τοῦ Βοναπάρτου εἰς Κάϊρον. Οὕτως οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ναυάρχων ἐξενίσθησαν φιλοφρονέστατα ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς Μασσαλιώτιδος καὶ τὰς κραυγὰς τοῦ πλήθους «'Ελευθερία ἢ θάνατος». Τὴν ἐπομένην ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν κεντρικὴν διοίκησιν, ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν τῆς Κερκύρας, εἰς ἣν ἔλεγεν: «Ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται πρὸ τῶν τειχῶν μας, σεῖς δὲ βλέπετε κυμαινομένην τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν, τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας. Πρόκειται λοιπὸν Γάλλοι καὶ Ἕλληνες νὰ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων; Ὄχι ποτέ! Οἱ Γάλλοι θ' ἀποθάνωσι μεθ' ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν. Βλέπομεν ἀναπεπταμένην καὶ τὴν ρωσικὴν σημαίαν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν ἡ τερατώδης συμμαχία τῆς ἡμισελήνου μετὰ τοῦ ἐμβλήματος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Συσπειρωθῆτε μετὰ τῶν Γάλλων, τῶν προστατῶν ἡμῶν· καὶ ἂν ποτε ὁ ἐχθρὸς εἰσδύσῃ ἐντὸς τῶν τειχῶν σας, δὲν θὰ εὕρῃ εἰμὴ ἐρείπια καὶ τέφραν». Ἡ προκήρυξις αὕτη προεκάλεσε τρόμον εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἐνῷ εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν ἐπεκράτει ἀπερίγραπτος ἀναρχία. Οἱ χωρικοὶ ἐκ μίσους πρὸς τοὺς εὐγενεῖς διέπραττον κατ' αὐτῶν εἰδεχθέστατα ἐγκλήματα, ὅπως ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν δημοκρατικῶν. 'Ελεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς ἐπαύλεις αὐτῶν, διέπραξαν πλείστας δολοφονίας καὶ διήρπασαν τὰ πάντα.

Τὴν 20 Νοεμβρίου κατέπλευσεν ὁλόκληρος συμμαχικὸς στόλος εἰς Κέρκυραν καὶ ἤρξατο τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτῆς. Ὁ ναύαρχος Οὐτσάκωφ ἐδημοσίευσε νέαν προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, ἔλεγε δὲ εἰς αὐτὴν ὅτι «ἀφ' ἧς ἡ Ρωσία ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν, εἶχεν ἀφιερωθῆ ὁλοψύχως εἰς τὴν προστασίαν τῶν ὁμοθρήσκων αὐτῆς, διὸ καὶ ἔσπευδε διὰ τῶν ὅπλων νὰ λυτρώσῃ τοὺς κατοίκους τῶν 'Ιονίων νήσων ἀπὸ τῆς ὑπούλου γαλλικῆς δουλείας». Προεκήρυξεν ἀμοιβὰς διὰ τοὺς συμπράττοντας μετὰ τῶν συμμάχων καὶ ἀπειλὰς παραδειγματικῶν τιμωριῶν κατὰ τῶν ἀντιπραττόντων. 'Αποβιβασθέντες οἱ Ρῶσοι εἰς τὴν ξηρὰν ἤγειρον εἰς διαφόρους θέσεις ὀχυρώματα καὶ ἐτοποθέτησαν τηλεβόλα μεγάλης ὁλκῆς, ὅπως ἀποκλείσωσι τὴν πόλιν μετὰ τῶν φρουρίων, στίφη δὲ Τουρκαλβανῶν κατέφθανον ἀπὸ τῆς ἀπέναντι 'Ηπείρου εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Ζακύνθιος μηχανικὸς Μερκάτης, καταταχθεὶς ἄλλοτε εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, λιποτακτήσας ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ρωσικὸν καὶ κατεσκεύασε χαράκωμα εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὁπόθεν ἠδύνατο νὰ προσβληθῇ ἡ ἀκρόπολις τῆς Κερκύρας.
Τὴν 1 Δεκεμβρίου οἱ Γάλλοι ἐπιτεθέντες κατὰ
τοῦ ὀχυρώματος τούτου ἐκυρίευσαν αὐτὸ καὶ
ᾐχμαλώτισαν τὴν φρουράν. Ὁ Μερκάτης κατώρ-
θωσε μὲν νὰ δραπετεύσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην,
ἀλλὰ συλληφθεὶς μετά τινας ὥρας κατεδικάσθη
εἰς θάνατον, ἡ δὲ ποινὴ ἐξετελέσθη εἰς τὸ πα-
λαιὸν φρούριον. Ἡ ἧττα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμο-
νος ἐπέφερε χαλάρωσιν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν
συμμάχων· ὁ Οὐτσάκωφ ἐζήτησε τότε τὴν ἐπι-
κουρίαν τοῦ 'Αλῆ πασᾶ, ὅστις ἀπέστειλε σῶμα ἐκ
τρισχιλίων 'Αλβανῶν. Οὕτως ἤρξαντο ἀδιάκοποι
μάχαι, τῶν Γάλλων προβαινόντων εἰς ἐξόδους
καὶ παρενοχλούντων τοὺς πολιορκητάς. 'Απώ-
θουν τοὺς Τουρκαλβανούς, ἀλλ' εἰς τὰς ἐπιχειρή-
σεις ταύτας ἔπιπτον ἱκανοὶ ἄνδρες ἐκ τῆς ὀλιγα-
ρίθμου φρουρᾶς των. 'Επὶ τέλους τὴν 1 Μαρτίου 1799 προηγγέλθη ἡ γενικὴ κατὰ τῆς πόλεως ἐπίθεσις. Ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξε φοβερά· ὀκτακόσια πυροβόλα τῶν πλοίων μετὰ τῶν τηλεβόλων τῶν κανονοστοιχιῶν τῆς ξηρᾶς συνήνουν τὰ πυρά των κατὰ τῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἀπήντων ἀπαύστως, ἐσείετο δὲ ὁλόκληρος ἡ πόλις.

Ἡ νησὶς Πτυχία (Βίδος) εἶχε κατασκαφῆ ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, ἀλλ' ἡ ἐκεῖ μικρὰ φρουρὰ ἀνθίστατο ἡρωϊκῶς. Ὁ τρομερὸς οὗτος κανονοβολισκὸς διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ὥρας, εἶτα δὲ ἤρχισεν ἀγὼν ἐκ τοῦ συστάδην. Χίλιοι πεντακόσιοι Ρῶσοι μετὰ τετρακισχιλίων Τουρκαλβανῶν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν παρακτίων ὀχυρωμάτων, οἱ δὲ Τουρκαλβανοὶ ἐφόνευον πάντα αἰχμαλωτιζόμενον. Ἡ δὶς ἁλωθεῖσα νησὶς Πτυχία μετεβλήθη εἰς σφαγεῖον, εἰς μάτην δὲ οἱ Ρῶσοι προσεπάθουν νὰ λυτρώσουν τοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ ἅλωσις τῆς Πτυχίας ἐστοίχισεν εἰς τοὺς Γάλλους τὴν ἀπώλειαν ἑξακοσίων περίπου ἀνδρῶν. Αἱ καθημεριναὶ ἀπώλειαι τῆς τετραμήνου ταύτης πάλης ἐξησθένουν τὴν ἄμυναν τῶν Γάλλων, μετὰ τὴν ἀπώλειαν δὲ τῆς Πτυχίας πᾶσα ἀντίστασις ἀπέβαινε ματαία. Τὴν 2 Μαρτίου γενομένου πολεμικοῦ συμβουλίου ἀπεφασίσθη ἡ παράδοσις, καίτοι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν ἐγνωμοδότησαν ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος. 'Επηκολούθησε τριήμερος ἐκεχειρία, καθ' ἣν διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις τῆς παραδόσεως. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συνθηκολογήσεως ταύτης ἡ Κέρκυρα παρεδίδετο εἰς τοὺς συμμάχους. εἰς δὲ τὴν ἐξελθοῦσαν γαλλικὴν φρουρὰν ἀπενεμήθησαν πᾶσαι αἱ στρατιωτικαὶ τιμαὶ καὶ ρωσικὰ πλοῖα μετέφερον αὐτὴν εἰς Τουλῶνα.

Τὴν 5 Μαρτίου 1799 οἱ Ρῶσοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ μετὰ μεσημβρίαν ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς Χαλικιόπουλος Μάντζαρος, μετὰ τοῦ κλήρου τῆς πόλεως ὑπεδέχετο τὸν ἀντιναύαρχον Οὐτσάκωφ καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπου ἐτελέσθη δοξολογία ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν συμμάχων καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν 'Ιονίων νήσων ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐξουσίας.

Ρωσοτουρκικὴ ἐπικυριαρχία. Ἡ ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων κατάληψις τῶν 'Ιονίων νήσων κατέλυσε τὸ εἰσαχθὲν παρὰ τῶν Γάλλων πολιτικοκοινωνικὸν σύστημα. Ἡ καταργηθεῖσα εὐγένεια τῶν νήσων καὶ ὁ εἰσαχθεὶς ὑπὸ τῶν τυχοδιωκτῶν Φράγκων ἡγεμονίσκων φεουδαλισμὸς εἶχε καταργηθῆ ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου, ὁ δὲ λαὸς εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν ποικίλων ἀγγαρειῶν. Οἱ ναύαρχοι Οὐτσάκωφ καὶ Καδὴρ-βέης ἔσπευσαν νὰ ἐπαναφέρουν τὸ ἀρχαῖον ἐπὶ βενετοκρατίας σύστημα καὶ συνεκάλεσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν ἕνα ἐξ ἑκάστης οἰκογενείας, ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐγχωρίου κυβερνήσεως. Συνελθόντες οὗτοι ἐξέλεξαν πενταμελῆ κυβέρνησιν, ἥτις συνεκάλεσε τὸ μέγα τῶν εὐγενῶν συμβούλιον. Οὕτως οἱ εὐπατρίδαι ἀπέκτων πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἰσχύν, αἱ δὲ ἀποτεφρωθεῖσαι χρυσαῖ βίβλοι ἀνασυνετάχθησαν. Τὸ συνελθὸν συμβούλιον τῆς Κερκύρας ἐψήφισεν ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν τσάρον καὶ τὸν σουλτᾶνον, πρὸς τοὺς ναυάρχους Οὐτσάκωφ καὶ Καδὴρ-βέην, ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς τὸν 'Οράτιον Νέλσων, τὸν ἥρωα τῆς ναυμαχίας τοῦ 'Αβουκίρ. Αἱ λοιπαὶ νῆσοι προέβησαν ἐπίσης εἰς ἐκλογὴν τῶν συμβουλίων των. Τὴν 24 'Απριλίου 1799 οἱ δύο ναύαρχοι ἐδημοσίευσαν προκήρυξιν, δηλοῦντες ὅτι τοῦ λοιποῦ αἱ 'Ιόνιοι νῆσοι θ' ἀπετέλουν ἑνιαίαν πολιτείαν ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν ἢ γερουσίαν ἑδρεύουσαν εἰς Κέρκυραν. Προσδιώρισαν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτέων γερουσιαστῶν· οὕτως ἡ Κέρκυρα, Κεφαλληνία καὶ Ζάκυνθος ἐδικαιοῦντο νὰ ἐκλέξωσι τρεῖς, ἡ Λευκὰς δύο, οἱ δὲ Παξοί, ἡ 'Ιθάκη καὶ τὰ Κύθηρα ἀνὰ ἕνα ἑκάστη ἐκ τῶν προὐχόντων αὐτῶν. Τὸ δεκατετραμελὲς τοῦτο σῶμα συνερχόμενον ἐν Κερκύρᾳ θὰ ἐψήφιζε τὸ μέλλον πολίτευμα τοῦ νέου κράτους, μέχρις ὅτου οἱ σύμμαχοι θ' ἀπεφάσιζον ὁριστικῶς περὶ τῆς τύχης του. 'Αλλ' ὁ Ρῶσος ναύαρχος, ἕνεκα τῆς βραδείας ἀφίξεως τῶν γερουσιαστῶν, προσέλαβεν εὐπατρίδας τινὰς τῆς ἀρεσκείας του, καταρτίσας δὲ οὕτω τὸ σῶμα διώρισε καὶ πρόεδρον αὐτοῦ Βενετόν τινα ἐγκατεστημένον εἰς Λευκάδα, ὀνομαζόμενον Ἄγγελον Ὄριον. Οὗτος καταρτίσας τὸ σχέδιον τοῦ νέου πολιτεύματος, ὑπέβαλεν αὐτὸ εἰς τὴν γερουσίαν, ἥτις ἐνέκρινεν αὐτό. Βάσιν εἶχε τοῦτο τὸ παλαιὸν ἑνετικὸν πολίτευμα, εἰσήγετο δὲ μόνον διάταξις, δι' ἧς ἐδικαιοῦντο νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ μεγάλα συμβούλια τῶν εὐγενῶν νέοι τοιοῦτοι ἀνήκοντες εἰς τὴν μέσην τάξιν, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἔπαυσαν μετερχόμενοι πρὸ πολλοῦ χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα, εἶχον ἀποκτήσει κατοικίαν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐξασφαλίσει ὡρισμένον εἰσόδημα. 'Αλλ' οἱ παλαιοὶ εὐπατρίδαι μετεχειρίσθησαν πᾶν μέσον, ὅπως ἀτονήσῃ ἡ διάταξις αὕτη, μὴ δυνηθέντες ὅμως νὰ κατορθώσωσι τοῦτο, ὥρισαν, ὅπως ἐκ τῶν ἐκλεγομένων γερουσιαστῶν τὰ δύο τρίτα ὤφειλον ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν παλαιὰν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸ ἓν μόνον τρίτον εἰς τὴν νέαν τοιαύτην. 'Αλλ' ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἠξίωσεν, ὅπως αἱ 'Ιόνιοι νῆσοι ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Τουρκίας, ἐν τέλει δὲ προέβη εἰς διπλωματικὴν ἐνέργειαν πρὸς κατάκτησιν τῶν 'Ιονίων νήσων καὶ ὑπέβαλε προτάσεις πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ρωσίας Βασίλειον Τομάραν αἰτοῦσα, ὅπως ἐξομοιωθῶσιν αὗται πρὸς τὰς ἡγεμονίας Βλαχίας καὶ Μολδαβίας καὶ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Ἡ Ρωσία ἀπέρριψε τὰς τοιαύτας προτάσεις καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1799 μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπρόσωποι τῶν νήσων, οἵτινες διεμαρτυρήθησαν, ὑπενθυμίζοντες, ὅτι οἱ καταλαβόντες τὰς νήσους ναύαρχοι εἶχον ἀναγνωρίσει ἐπισήμως τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος των. Τὸ ὑπόμνημα τῶν 'Ιονίων ἀντιπροσώπων ἔμεινεν ἄνευ ἀπαντήσεως, ἀνεφύη δὲ σφοδρὰ ἔρις μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τοῦ παρεισάκτου 'Ορίου, ὅστις ἐπεθύμει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προτεινομένων προτάσεων ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἡ δὲ γερουσία ἔπαυσεν αὐτόν, ὡς μὴ ἐμπνέοντα εἰς αὐτὴν οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην· ἀλλ' ἡ παῦσίς του ἔφθασεν ἀργὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθ' ὅσον οὗτος εἶχεν ἀπέλθει εἰς Πετρούπολιν. Ὁ Ρῶσος πρεσβευτὴς δὲν μετεβίβασεν εἰς τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον τὴν παῦσιν ταύτην, ἠρνήθη δὲ νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ἀποστελλομένους εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν 'Ιονίους διὰ τῶν ἀναγκαίων πιστοποιητικῶν. 'Απεφασίσθη, ὅπως αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς τύχης τῶν νήσων διεξαχθῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς Ἕλληνος ἀρχιεπισκόπου ἀντικαθιστῶντος τὸν μέγαν πρωτοπαπᾶν.

Τὸ «*Κράτος τῶν Ἑπτὰ νήσων*». Πολίτευμα. 'Εν ᾧ ἡ τύχη τῶν 'Ιονίων νήσων εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων, εἰς τὰ κέντρα αὐτῶν ἐξεδηλοῦτο ἐπαναστατικὴ τάσις πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ ἐγκατασταθέντος παλαιοῦ βενετικοῦ συστήματος. Εἰς τὴν Ζάκυνθον ἐξυφάνθη συνωμοσία, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἐκραγῇ τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1799 εἰς στάσιν, καθ' ἣν θὰ ἐσφάζοντο πάντες οἱ εὐγενεῖς. Καὶ αὐτὴ μὲν ἐματαιώθη, ὁ δ' ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς Τσίντος κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἡ κεφαλή του ἀποκοπεῖσα ἐτέθη εἰς κοινὴν θέαν. 'Εν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, θέλων νὰ εὐσαρεστήσῃ τὸν σουλτᾶνον, ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις αὐτοῦ, ἐσχηματίζετο δ' οὕτω πολιτεία οἵα ἡ τῆς Ραγούζης, ὑποκειμένη τίτλῳ κυριαρχίας εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ κυβερνωμένη ὑπὸ τῶν προκρίτων τῶν νήσων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν τῇ στερεᾷ ἑνετικὰς κτήσεις, τὴν Πρέβεζαν, Πάργαν, Βόνιτσαν καὶ Βουθρωτόν, παρεχώρει ταύτας εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὴν συνδρομὴν ἣν παρέσχεν αὕτη πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων. Ἡ συνθήκη αὕτη ὑπεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 21 Μαρτίου 1800. Οὕτως τὸ «Κράτος τῶν Ἑπτὰ νήσων» καθίστατο ὑποτελὲς εἰς τὴν Τουρκίαν.

Τὸ ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς Πύλης πολίτευμα, τὸ ἐπικληθὲν *Βυζαντινόν*, συνεκρότησεν ὁμοσπονδίαν, διότι ἑκάστη νῆσος ἐκέκτητο μέγα συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ τῆς κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας, ἐκ τῶν συμβουλίων δὲ τούτων ἀπέρρεον πᾶσαι αἱ διοικητικαὶ καὶ δικαστικαὶ ἀρχαί. Οἱ πρόεδροι αὐτῶν διεχειρίζοντο τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦ νέου πολιτεύματος, οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς καταλόγους τῶν εὐγενῶν ἐστεροῦντο παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοικήσεως, φέρον μεσαιωνικὸν ὅλως χαρακτῆρα, ἀνεζωπύρησε τὰ ἀπὸ ἑνετοκρατίας ὑφιστάμενα μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων πάθη, τὴν δὲ 12 Αὐγούστου πολυάριθμοι ἔνοπλοι χωρικοὶ κατῆλθον εἰς 'Αργοστόλιον, ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως, ἤνοιξαν τὰς φυλακάς, ἐλεηλάτησαν τὰ δημόσια καταστήματα καὶ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων κατοίκων καὶ ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς πλήρη ἀναρχίαν. Τὰ αὐτὰ διεπράττοντο καὶ ἐν Κυθήροις, ἔνθα οἱ ἀγρόται καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἐκακοποίουν τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐζήτουν τὴν ἐπιστροφὴν καταβληθέντων ὑπ' αὐτῶν φόρων, διέπραξαν δὲ φόνους ἐκλεκτῶν τῆς νήσου πολιτῶν. Τοιουτοτρόπως αἱ 'Ιόνιοι νῆσοι παρουσίαζον οἰκτρὸν θέαμα ἀποσυνθέσεως, καθ' ἃς ἡμέρας ἐνηργεῖτο ἡ σύνταξις τοῦ νέου αὐτῶν πολιτεύματος.

'Ιόνιος Πολιτεία. 'Εξεγέρσεις τῶν πολιτῶν καὶ ἡ
«Ἔντιμος ἀντιπροσωπεία» Καθ' ὃν χρόνον συνέβαι-
νον ταῦτα, ἡ Πύλη ἀνεγνώρισεν ἰδίαν σημαίαν
εἰς τὸ νέον κράτος, καὶ τὴν 1 Νοεμβρίου 1800 ὁ
μέγας βεζύρης εἰς τὸ Τὸπ-χανὲ παρέδιδεν εἰς τοὺς
ἀντιπροσώπους τῆς 'Ιονίου γερουσίας 'Αν. Καπο-
δίστριαν καὶ Σιγοῦρον τὴν σημαίαν καὶ τὸ κεί-
μενον τοῦ νέου πολιτεύματος. Ἡ 'Αγγλία ἀνεγνώ-
ρισε τὸ νέον κράτος, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Παῦλος
Α' ἐπεκύρωσε τὴν συνθήκην. Τὴν 1 'Ιανουαρίου
1801, πρώτην ἡμέραν τοῦ αἰῶνος, ἐτελέσθη ἐν
Κερκύρᾳ ἡ τελετὴ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ἰονικῆς
σημαίας ἐπὶ τῶν φρουρίων τῆς πόλεως καὶ ἐγκα-
θίστατο ὁριστικῶς ἡ 'Ιόνιος πολιτεία, ἡ δὲ κεν-
τρικὴ κυβέρνησις προητοιμάζετο νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ
πολίτευμα καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. 'Εν Ζα-
κύνθῳ ὅμως ἀντὶ τῆς ὁρισθείσης σημαίας ἀνυ-
ψώθη ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἐφαίνετο οὕτω διασπωμένη
ἡ νῆσος αὕτη ἀπὸ τῶν λοιπῶν. Οἱ μεταβάντες ἐπὶ
τουρκικῆς φρεγάτας ἀντιπρόσωποι τῆς κεντρικῆς
κυβερνήσεως εἰς Ζάκυνθον ἠπειλήθησαν διὰ θα-

Digitized by Google

νάτου, ἐπὶ πλέον δὲ Ἄγγλος τις τυχοδιώκτης, Κάλλεντερ καλούμενος, ἐμφανισθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἀπῄτει παρ' αὐτῶν ὅπως σεβασθῶσι τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν. Τὰ συμβάντα ταῦτα παρώργισαν τὸν σουλτᾶνον, ὅστις ἠπείλει τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ, πρὸς λύσιν τῆς παιζομένης ἐν Ζακύνθῳ κωμῳδίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν Κερκύρᾳ τὰ πράγματα ἔλαβον ὀξύτατον χαρακτῆρα. Ἡ θέα τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ τοῦ ἀποβιβαζομένου στρατοῦ διηρέθιζον τοὺς πολίτας τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον ὁ ἀποσταλεὶς Ὀθωμανὸς Καπουσίμπασης ἐθεώρει τὴν Τουρκίαν ὡς ἀπόλυτον κυρίαρχον τῶν νήσων καὶ προέβαινεν εἰς αὐθαιρεσίας. Προεκλήθησαν ἐκ τούτου ἔριδες, καὶ Τοῦρκοι στρατιῶται ἀποβιβασθέντες τὴν 21 Μαΐου 1801 πάνοπλοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀνυπόπτων πολιτῶν, ἐφόνευσαν καὶ ἐτραυμάτισαν πολλούς, ἀλλ' ἐφονεύθησαν καὶ δέκα ἑπτὰ Τοῦρκοι, τεσσαράκοντα δὲ τέσσαρες ἐξ αὐτῶν μετεφέρθησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ φρουρίου, πνέοντες τὰ λοίσθια. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν βραδύτερον καὶ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ εἰς ἄλλας νήσους, ἀπεστάλησαν δὲ εἰς αὐτὰς ἀντιπρόσωποι τῆς κυβερνήσεως, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, νέος τότε, εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ὅπως κατευνάσωσι τὰς ἐξεγέρσεις καὶ πείσωσι τοὺς κατοίκους ν' ἀποδεχθῶσι τὸ Βυζαντινὸν πολίτευμα. Ἡ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις εἶχεν ὡς ἀφορμὴν τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ προελθοῦσαι ἐκ τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας δημοκρατικαὶ ἰδέαι εἶχον εἰσδύσει ἤδη εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις. Ἀλλ' ἡ τάξις διεταράχθη πλειότερον ἐν Κερκύρᾳ. Ὡς ἀπῆλθον ἐκεῖθεν αἱ ρωσικαὶ φρουραί, οἱ χωρικοὶ ἐξετράπησαν εἰς ἐγκλήματα κατὰ τῶν εὐγενῶν, οἱ δὲ ἀστοὶ τῆς πόλεως, ἀποκρούοντες τὸ καθεστώς, ὑπεδαύλιζον τὰ μίση τῶν χωρικῶν καὶ ἠπείλουν τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ, ἐνῷ ὁ πρόεδρος τῆς γερουσίας Θεοτόκης, ἐπανερχόμενος εἰς τὰς παλαιὰς δημοκρατικάς του ἰδέας, ἐσκέπτετο περὶ ριζικῆς μεταβολῆς τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτεύματος. Ἐξ ἄλλου καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Κερκύρας, καταληφθέντες ἐκ τρόμου ἕνεκα τῶν ἀπειλητικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ, ἀνέθεσαν εἰς τὸν πρόεδρον Θεοτόκην ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου. Ἐκάλεσεν οὗτος τότε τοὺς ἀστοὺς τῆς πόλεως καὶ τοὺς ἀγρότας νὰ ἐκλέξωσιν ἑξήκοντα τέσσαρας ἀντιπροσώπους των, ὅπως πραγματοποιήσουν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ. Τὸ ἐκλεχθὲν τοῦτο σῶμα, ὀνομασθὲν «Ἔντιμος ἀντιπροσωπεία της πόλεως, τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων Κερκύρας», συνελθὸν ἐκήρυξεν ἑαυτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον πολιτικὸν σῶμα, προέβη εἰς τὴν σύνταξιν πολιτεύματος καὶ ἐκάλεσε τὸν πρόεδρον, ὅπως προσκαλέσῃ ἀνάλογον ἀριθμὸν ἐκ τῶν τάξεων τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἑνούμενοι μετὰ τῶν λοιπῶν ν' ἀναλάβωσι τὸ βάρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Ὁ Θεοτόκης, καίτοι συνεμερίζετο τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ πολιτεύματος, δὲν ἐπείθετο ὅμως ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αὗται ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ἐπελθούσης δὲ διαφωνίας παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν «Ἔντιμον ἀντιπροσωπείαν», ἥτις ἀνέλαβεν ὑπευθύνως νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ παρ' αὐτῆς συνταχθὲν νέον πολίτευμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία μετεβιβάζετο εἰς τοὺς προκρίτους καὶ ἐπιφανεῖς (principali et notabili), ὡς προσόντα δὲ τούτων ὡρίζετο τριακονταετὴς ἡλικία καὶ κτηματικὴ περιουσία 6 000 δουκάτων, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιαύτης ἦτο ἐπαρκὴς ἡ ἀνεγνωρισμένη ἀρετὴ τῶν ἀτόμων. Τὸ ἐν λόγῳ σύνταγμα ἦτο εἰς ἄκρον δημοκρατικόν, ἀπεδέχθησαν ὅμως τοῦτο πᾶσαι αἱ τάξεις. Ἀλλ' ἡ Πύλη ἠρνεῖτο νὰ κυρώσῃ τὸ ἐφαρμοζόμενον ἤδη σύνταγμα καὶ προσεκάλει τὴν κυβέρνησιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Βυζαντινὸν πολίτευμα, ὡς πρὸς δὲ τὴν Ζάκυνθον, ἥτις ἐπέμενεν εἰς τὴν τήρησιν τῆς ἐπαναστατικῆς διοικήσεως, ἔλεγεν ὅτι θὰ διέτασσε τὸν στόλον της ν' ἀποκλείσῃ τὴν νῆσον, ἕως ὅτου ἐξαναγκασθῇ αὕτη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν γερουσίαν. Τὸ σουλτανικὸν τοῦτο φιρμάνιον διετάραξεν αὖθις τὰς νήσους, νέαι δὲ προεκλήθησαν ἐξεγέρσεις εἰς αὐτὰς ὑπὲρ τοῦ ἐν ἰσχύϊ πολιτεύματος.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1803. «Δημοκρατία τῶν Ἑπτὰ Νήσων». Ὑπογραφείσης τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συνθήκης τῆς Ἀμιένης (25 Μαρτίου 1802), ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἡ Ἰόνιος πολιτεία, μετεῖχε καὶ αὕτη τῆς προστασίας τῶν νήσων, κατὰ τὴν ἀναγγελίαν δὲ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ πρῶτος ὕπατος Βοναπάρτης ἔλεγεν, ὅτι θ' ἀπέστελλε ρωσικὸν στρατὸν ἐκ Νεαπόλεως, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν εἰς τὴν συνταραχθεῖσαν χώραν. Ἐπιθυμῶν νὰ ἑλκύσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας, διέταξε τὸν ἐν Κερκύρᾳ ἀντιπρόσωπόν του ὅπως ἀποδέχεται τὰς πράξεις τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ τσάρου κόμιτος Μοντσενίγου, οὕτω δὲ κατ' οὐσίαν ἡ Ρωσία διηύθυνε τὸ πᾶν εἰς τὰς νήσους. Μετά τινα χρόνον ρωσικὸς στρατὸς ἀποσταλεὶς ἐκ Νεαπόλεως κατέλαβε τὰ φρούρια, ἐπεβλήθη δέ, μετὰ συμφωνίαν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ τῆς γερουσίας, ὁ διορισμὸς προσωρινῆς διοικήσεως εἰς ἑκάστην νῆσον, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς διοικητοῦ καὶ δύο γραμματέων, πρὸς οὓς μετεβιβάσθη πᾶσα ἡ διοικητικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξουσία. Οὕτω κατελύθη τὸ σύνταγμα. Ἐπεβλήθη ἐπίσης προσωπικὸς φόρος εἰς τὰς νήσους ἐξ 120.000 ταλλήρων καὶ ἀποκατασταθείσης τῆς τάξεως προεκηρύχθησαν ἐκλογαὶ γερουσιαστῶν καὶ ἀντιπροσώπων, ὅπως μετὰ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ τσάρου συντάξωσι τὸ ὁριστικὸν τοῦ Ἰονίου κράτους πολίτευμα. Τὴν 16/26 Ὀκτωβρίου 1803 ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του τὸ νέον νομοθετικὸν σῶμα καὶ προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ πολιτεύματος, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν οἱ Ἰωάννης Βελλιανίτης, πρόεδρος, Ἄγγελος Χαλικιόπουλος, Χριστόδουλος Δόριας Προσαλέντης, Μᾶρκος Χαλικιόπουλος, Νικόλαος Πολίτης, Διονύσιος Ρώμας, Διονύσιος Μαρτινέγκος καὶ Θεόδωρος Σιγοῦρος, γραμματεὺς αὐτῆς ἐγένετο ὁ Ἰωάννης Τζουλάτης, συνέπραττε δὲ μετ' αὐτῆς καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς γερουσίας Ἰωάννης Καποδίστριας. Τὴν 23 5 Δεκεμβρίου 1803 ὑπεβλήθη τὸ νέον σύνταγμα, ψηφισθὲν αὐθημερὸν ἀσυζητητί. Ἀπετελεῖτο τοῦτο ἐκ 212 ἄρθρων. Ἡ θεμελιώδης αὐτοῦ καινοτομία ἦτο, ὅτι κατηργοῦντο τὰ προνόμια τῆς κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀντὶ ταύτης ἐδημιουργεῖτο πνευματικὴ τοιαύτη. Καθιεροῦντο τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τὰ τοῦ πολίτου. Εἰς τὸ ἄρθρ. 211 ἀνεγράφετο ἡ πρώτη ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ἄρθρῳ ἀνεφέρετο, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1810 οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διορισθῇ τὸ πρῶτον δημόσιος ὑπάλληλος, ἐὰν δὲν ἐγίνωσκεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐθνικῇ κοινῇ γλώσσῃ. Ταύτης, ἔλεγεν, ἤθελε γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820 ἀποκλειστικὴ χρῆσις εἰς ἅπαντα τὰ δημόσια ἔγγραφα.

Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διακρίσεως τῶν τριῶν ἐξουσιῶν καὶ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως εἰς τὰς σφαίρας ἀλλήλων, καθιερώθη ὁ θεσμὸς τῶν τιμητῶν ἢ ἐφόρων, ἀξιώματος ἀναλόγου πρὸς τὸν ἀρχαῖον τῆς Σπάρτης θεσμὸν τῶν ἐφόρων, τὸ πρῶτον τότε εἰσαχθέντος εἰς εὐρωπαϊκὸν πολίτευμα. Τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ συντάγματος ὄνομα τῆς πολιτείας ἦτο «Δημοκρατία τῶν Ἑπτὰ νήσων».

Τὴν ἐπομένην τῆς ψηφίσεως τοῦ νέου πολιτεύματος, ἡ ἐπιτροπὴ μεταβᾶσα ἐπισήμως εἰς τὸν κόμιτα Μοντσενίγον, ἀντιπρόσωπον τοῦ τσάρου, ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν τὸ πολίτευμα καὶ ἀνέπτυξε πάσας τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ. Ὡς ἀναγράφουσι τὰ πρακτικά, ὁ κόμις Μοντσενίγος, Ἑπτανήσιος καὶ αὐτός, ὡς καὶ οἱ παρευρεθέντες Ρῶσοι στρατηγοὶ συνεκινήθησαν τόσον, ὥστε τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς εἶδον πλημμυροῦντας τοὺς ὀφθαλμοὺς των δάκρυα. Τὴν 6 Αὐγούστου 1803 ἡ Ἰόνιος γερουσία ἀνήγγειλε τὰς νέας τύχας τῆς δημοκρατίας τῶν Ἑπτὰ νήσων. Τὸ νέον πολίτευμα ἦτο ἄκρως φιλελεύθερον, δι' αὐτοῦ δὲ ἱδρύετο μετὰ αἰῶνας τὸ πρῶτον ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν κράτος. Κατὰ τὸ πολίτευμα τοῦτο τὸ νομοθετικὸν σῶμα συνερχόμενον κατὰ διετίαν ἐξέλεγε τὸν πρόεδρον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (γερουσίας), εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδόθη ὁ τίτλος τοῦ ἡγεμόνος, πρὸς δὲ τοὺς διοικητὰς τῶν νήσων κληθέντας πρυτάνεις καὶ τοὺς γενικοὺς τιμητάς. Καὶ τοὺς τίτλους καὶ τὰ ἀξιώματα ἤντλησεν ἡ συντακτικὴ ἐκείνη ἐπιτροπὴ ἐξ ἀναλόγων τοιούτων τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτευμάτων, ὅπως μὴ ἐνθυμίζῃ τὸ νέον κράτος οἱανδήποτε ἐποχὴν τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς ξένους.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο τῇ προτάσει τῆς Ρωσίας μεταρρύθμισίς της καὶ ἀντὶ τῆς γερουσίας συνεστήθη πενταμελὴς ἡγεμονία, ἡ δὲ κυρίαρχος αὕτη ἀρχὴ διώριζε καὶ ἔπαυε τοὺς ὑπουργούς.

Παρασκευὴ τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῆς Λευκάδος. Ἀλλ' αἱ περιπέτειαι τῆς Ἰονίου πολιτείας, ἐμπλακείσης εἰς τὸν στρόβιλον τῆς εὐρωπαϊκῆς θυέλλης τῶν ναπολεοντείων χρόνων, ἐξηκολούθησαν. Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τῷ 1807, ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων παρεσκευάζετο εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Λευκάδος, ὅπως κυριεύσῃ αὐτήν, ἅπαντες δέ, ξένοι καὶ ἰθαγενεῖς, ἔσπευσαν πρὸς ἀπώθησιν τοιαύτης εἰσβολῆς. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ Δημήτριος Καραϊσκάκης καὶ Γεώργιος Βαρνακιώτης μετέβησαν εἰς Λευκάδα μετὰ διακοσίων κλεφτῶν, ἵνα συμμερισθῶσι τῶν κινδύνων τῶν ἀδελφῶν των. Κατεσκευάσθη μέγα χαράκωμα καὶ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἀπεστάλη, ἵνα, συγκεντρώνων τὰ πανταχόθεν ἀφικνούμενα πολεμικὰ στοιχεῖα, παρασκευάσῃ τὴν ἄμυναν. Τὴν 30 Ἰουνίου προσκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ παρεκάθησαν εἰς συμπόσιον Ρῶσοι ἀξιωματικοί, ὁπλαρχηγοὶ καὶ ἁρματολοὶ τῆς Ρούμελης, Σουλιῶται, Ἑπτανήσιοι ἱερεῖς, εὐγενεῖς καὶ ἀγρόται καὶ εἰς τὸ σπαρτιωτικὸν αὐτὸ συμπόσιον ὡρκίσθησαν νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν ὀρδῶν τοῦ Ἀλῆ. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν προσετέθησαν νέοι ἐπίκουροι: ὁ Κατσαντώνης, ὁ Κίτσος Βότσαρης, ὁ Σκυλοδῆμος καὶ ὁ Κουμπάρος, περιώνυμοι ἁρματολοί, μετὰ 250 ὀπαδῶν.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Λευκάδι, νέα πολεμικὰ συμβάντα ἐν τῇ Βορείῳ Εὐρώπῃ μετέβαλον τὴν κατάστασιν. Ὁ Ναπολέων κατατροπώσας τοὺς συμμαχικοὺς στρατοὺς τῆς Ρωσίας καὶ Πρωσσίας συνωμολόγησε συνθήκην ἐν Τιλσίτ, τὴν 8 Ἰουνίου 1807, δι' ἧς αἱ Ἰόνιοι περιῆλθον αὖθις εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ οὕτω μετεβάλλοντο αἱ τύχαι αὐτῶν.

Δευτέρα γαλλικὴ κυριαρχία. Κατάλυσις τοῦ πολιτεύματος 1803. Ὁ Ναπολέων ἀπέστειλεν ἀμέσως στρατὸν εἰς Κέρκυραν, ὅστις ἀπεβιβάσθη τὴν 8/20 Αὐγούστου 1807, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἀφίκετο καὶ ὁ στρατάρχης Μπερτιέ, ὁ κατόπιν πρίγκιψ τῆς Νευσατέλης, πρὸς ὃν ὁ Ρῶσος ναύαρχος Σινιάβιν παρέδωκε τὰς Ἰονίους νήσους. Ὁ Γάλλος στρατάρχης, κηρύξας ταύτας γαλλικὴν ἐπαρχίαν, προέβη ἀμέσως εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ 1803 καὶ ἀνηγορεύθη οἴκοθεν γενικὸς διοικητής, θεμελιώσας ἴδιον κυβερνητικὸν σύστημα. Οἱ Ἰόνιοι κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων μεταβολῶν μετ' ἀδιαφορίας εἶδον τὴν νέαν κυριαρχίαν τῶν Γάλλων. Ὁ Ναπολέων δὲν εἶδεν εὐχαρίστως τὰς μεταβολὰς εἰς ἃς προέβη ὁ Μπερτιέ, καθ' ὅσον ἐπεθύμει νὰ παραμείνῃ ἐν ἰσχύϊ τὸ ὑφιστάμενον πολίτευμα, ἀφοῦ ὁ τσάρος ἐθεώρει τοῦτο κατάλληλον διὰ τὸν τόπον. Διὰ διατάγματος τῆς 10 Νοεμβρίου 1807, ἐκδοθέντος εἰς Φοντενεμπλώ, ἐκήρυξεν ὅτι ἐπαναφέρει τὸ καταργηθὲν ὑπὸ τοῦ Μπερτιὲ διοικητικὸν σύστημα καὶ τὴν καταργηθεῖσαν γερουσίαν· οὕτως ὁ γενικὸς διοικητὴς ἐπανέφερε τοὺς ἀπολυθέντας γερουσιαστάς. Ὁ Ναπολέων πεισθεὶς περὶ τῆς διοικητικῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ στρατάρχου, μετεκάλεσεν αὐτὸν καὶ διώρισε τὸν στρατηγὸν Ντονζελώ, πρώην διοικητὴν τῆς Ἀπουλίας, πρὸς ὃν ἔδωκε διαταγὴν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Κέρκυραν μέχρις ἐσχάτων, ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῶν Ἄγγλων, καθ' ὅσον ἐθεώρει ταύτην σπουδαιοτέραν τῆς Σικελίας. Συναπέστειλε μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον, ὅστις ἐκανόνισε πληρέστερον τὰ καθήκοντα τῆς γερουσίας, ἥτις συνελθοῦσα τὴν 2 Ἰουνίου 1808 ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς. Ἐπηκολούθησαν εἶτα αἱ νῖκαι τοῦ Ναπολέοντος ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος αὐτοῦ εἰς Βιέννην τὴν 13 Μαΐου 1809, γεγονότα ἅτινα ἐξῆψαν τὴν φαντασίαν τοῦ Ἰονίου λαοῦ καὶ ἡ γερουσία διέταξεν εἰς ἁπάσας τὰς νήσους δοξολογίας.

Παράδοσις τῆς Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ Κυθήρων εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία, ἥτις παρέμενε κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν, ἀπέκλεισε τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὰ ἐμπορικὰ σκάφη αὐτῆς ἐσήποντο εἰς τοὺς λιμένας. Πλοίαρχοί τινες Κεφαλλῆνες ὑπέβαλον τότε αἴτησιν πρὸς τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Μάλτας, στρατηγὸν Στούαρτ, ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἰονίους νήσους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Γάλλων. Πεισθέντες οἱ Ἄγγλοι εἰς τὰς παρακελεύσεις ταύτας ἀπεφάσισαν ἐκστρατείαν, καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1809 ἔφθασεν εἰς Ζάκυνθον ὁ στρατηγὸς Ὀσβάλδ, ὅστις προεκήρυξεν ὅτι μετέβη ἐκεῖ κληθεὶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Ἰονίων νήσων, οἵτινες εἶχον ἀπογυμνωθῆ τῆς ἐθνικῆς των ἀνεξαρτησίας ὑπὸ τῶν Γάλλων. Αἱ νῆσοι Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Κύθηρα καὶ Ἰθάκη παρεδόθησαν ἄνευ σπουδαίας ἀντιστάσεως, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὰς προσωρινὰς κυβερνήσεις. Οὕτως ἡ Ἰόνιος πολιτεία περιωρίσθη εἰς τὴν Κέρκυραν, Παξοὺς καὶ Λευκάδα. Ἡ ἐν Κερκύρᾳ γερουσία συνελθοῦσα μετὰ τὰς ἀναγγελίας ταύτας διεκήρυξεν αὖθις τὴν πίστιν τῆς Ἰονίου πολιτείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας, καὶ τὴν 2 Δεκεμβρίου, ἐπέτειον τῆς στέψεως τοῦ Ναπολέοντος, ἐψήφισεν, ὅπως στηθῇ ἡ προτομὴ αὐτοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων, ἀπεστάλη δὲ ὁ καλλιτέχνης Προσαλέντης εἰς Ἰταλίαν καὶ ἀνέθεσε τὸ ἔργον εἰς τὸν Ἀντώνιον Κανόβαν. Ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς προτομῆς ἐχαράχθη ἑλληνιστὶ ἡ ἐπιγραφή: «Τῷ Ναπολέοντι νικητῇ, εἰρηνοποιῷ καὶ νομοθέτῃ οἱ τῶν Ἰονίων νήσων λαοὶ αὐτοῦ εὐγνωμονοῦντες». Μετὰ τὴν γενομένην βραδύτερον παράδοσιν τῶν νήσων εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἡ προτομὴ ἐκείνη ἀφῃρέθη ἐκεῖθεν, ἐξηφανίσθη καὶ μετὰ ἑξήκοντα ἔτη ἀνεκαλύφθη εἰς πύργον λόρδου τινὸς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἄγνωστον πῶς περιελθοῦσα εἰς τὴν κυριότητα αὐτοῦ.

Ἡ Λευκὰς ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους. Ἀποκλεισμὸς τῆς Κερκύρας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ ἡ Λευκὰς μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῆς ἐκεῖ γαλλικῆς φρουρᾶς, ἥτις στερηθεῖσα τῶν πάντων παρεδόθη διὰ συνθηκολογήσεως. Ἀπεστάλη τότε εἰς Κέρκυραν ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος ὁ Λεσσέψ, ὅστις ἐπέβαλε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἀγγλικῶν προϊόντων καὶ προέβη εἰς τὴν δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων τοιούτων ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ ἀγορᾷ. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐξερράγη, τὴν 20 Μαΐου 1810, στάσις κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐξουσίας εἰς Παξούς, καθ' ἣν ἠκολούθησαν λεηλασίαι, πυρκαϊαὶ καὶ φόνοι. Τινὲς τῶν Παξίων, ἄγνωστον πόθεν ὑποκινηθέντες, προῆλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς ἐν Λευκάδι Ἄγγλους, ὅπως παραδώσωσι τὴν νῆσον· ἅμα τῇ ἐμφανίσει ἀγγλικοῦ τινος πλοίου ὕψωσαν οὗτοι τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν καὶ ἀπεδίωξεν τὴν γαλλικὴν φρουράν. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι δὲν κατέλαβον τὴν νῆσον, ἥτις ἔμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπαναστατῶν, περιῆλθε δὲ εἰς ἀναρχίαν καὶ ἐφονεύθησαν ὁ κόμις Μακρῆς

Digitized by Google

καὶ πλεῖστοι ἄλλοι πολῖται θεωρούμενοι ὡς φίλοι τῶν Γάλλων. Ἀποσταλεὶς ἐκ Κερκύρας στρατὸς κατέστειλε τὴν στάσιν, οἱ δὲ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου. Τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1811 ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις, δι' ἧς τριάκοντα ἓξ στασιασταὶ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον καὶ ἐδημεύετο ἡ περιουσία των, τέσσαρες εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ εἷς εἰς δύο ἐτῶν φυλάκισιν, διότι λαβὼν γνῶσιν τῆς μελετωμένης στάσεως δὲν κατήγγειλεν αὐτήν. Ἐκ τούτων ἑπτὰ παρέστησαν εἰς τὴν δίκην, τῶν λοιπῶν δραπετευσάντων εἰς Μάλταν. Τὴν 24 Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη ἡ ἀπόφασις κατὰ τῶν ἑπτά, τυφεκισθέντων ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Κερκύρας.

Τὴν 10 Νοεμβρίου 1810 οἱ Ἄγγλοι ἐκήρυξαν τὴν Κέρκυραν εἰς ἀποκλεισμόν. Αἱ κατεχόμεναι ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Ἰόνιοι νῆσοι διετέλουν ἐν ἡσυχίᾳ, ἔχουσαι ἐξησφαλισμένην τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν ναυσιπλοΐαν, διοικούμεναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ Αἱρεϋ. Τοῦτον ὅμως διεδέχθη βραδύτερον ὁ στρατηγὸς Κάμπελλ, ὅστις προεκάλεσε τὸν τρόμον τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐστηροτάτων μέτρων Κατὰ τὸ 1812 ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν, ἡ δὲ ἀποκεκλεισμένη Κέρκυρα καὶ οἱ Παξοὶ ἐδεινοπάθουν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1813 οἱ Παξοὶ περιῆλθον εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τούτου ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸς στρατὸν ὑπὸ τὸν Δαοὺτ πασᾶν πρὸς κατάληψιν τῆς Πάργας, ἀριθμούσης φρουρὰν ἐξ 170 ἀνδρῶν. Οἱ Πάργιοι μετὰ τῶν εὐαρίθμων Γάλλων ἀπέκρουσαν τοὺς Τουρκαλβανούς, ἐφόνευσαν πλείστους ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχηγόν των. Οἱ περιπεσόντες εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων Ἕλληνες ἀπαχθέντες εἰς Ἰωάννινα ἐσφάγησαν. Οἱ Πάργιοι ὀρρωδοῦντες τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλῆ καὶ βλέποντες τὰ πράγματα τῶν Γάλλων χειροτερεύοντα, ἐκάλεσαν τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν τῶν Παξῶν Γκάρλαντ ζητοῦντες τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἀπεστάλη δὲ ὁ ταγματάρχης Γκόρδων μετὰ στρατοῦ καὶ δύο σκαφῶν. Ὁ Γκόρδων κατέλαβε τὴν πόλιν συνθηκολογήσας μετὰ τοῦ Γάλλου φρουράρχου τὴν 22 Μαρτίου 1814 καὶ οὕτως ἡ Πάργα ἀπέφυγε τὴν ἀπειλοῦσαν αὐτὴν καταστροφήν.

Ἡ Κέρκυρα εὑρίσκετο ἐν στενοτάτῳ ἀποκλεισμῷ, ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων παρῃτεῖτο τοῦ θρόνου καὶ ἀπήρχετο εἰς Ἔλβαν, ἐν Κερκύρᾳ μόλις τὴν 1 Μαΐου 1814 ἐγένοντο γνωστὰ ταῦτα. Ὁ Ἄγγλος ἀντιναύαρχος Γκὸρκ προσεκάλει τὸν στρατηγὸν Ντονζελὼ εἰς παράδοσιν. Ὁ Λεσσὲψ ἀναγνώσας εἰς τὴν γερουσίαν τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Γαλλίᾳ πολιτικὴν μεταβολήν, διεκήρυξε τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἐλευθέρως ληφθεισῶν ἀποφάσεων τῶν συμμάχων, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἀφίνετο εἰς τὴν συγκροτηθησομένην συνδιάσκεψιν ἐν Βιέννῃ ὁ διακανονισμὸς τῆς μελλούσης τύχης τοῦ Ἰονίου κράτους. Ἡ Ἰόνιος γερουσία διεβίβασε τὰς εὐχάς της εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ συνέλθωσιν ἐν Βιέννῃ, ὅπως τηρηθῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς χώρας των, ἐλπίζουσα εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, διατελοῦντος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α', εἰς ὃν καὶ ἀνέθεσεν, ὅπως ὑποβάλῃ τὰς εὐχάς της ταύτας εἰς τὴν συνδιάσκεψιν.

Τὴν 23 Ἰουνίου 1814 ὁ Ἰόνιος «Μηνύτωρ» ἐδημοσίευε προκήρυξιν τοῦ ἀφιχθέντος Γάλλου στρατηγοῦ Βουλνοᾶ, δι' ἧς ἐξέφραζε τὰς εὐχαριστίας τῆς Γαλλίας πρὸς τοὺς Κερκυραίους διὰ τὴν εὐγενῆ καὶ εἰλικρινῆ συμπεριφορὰν αὐτῶν. Ὁ στρατηγὸς Ντονζελὼ ἐξ ἄλλου ἀπηύθυνεν ἀποχαιρετισμὸν εἰς τοὺς πολίτας καὶ τὴν 26 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς οἱ Ἄγγλοι κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν ἐξ ὀνόματος τῶν συμμάχων δυνάμεων. Ἔληγεν οὕτως ἡ δευτέρα κυριαρχία τῶν Γάλλων ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις

Ἡ κυβέρνησις τῶν Γάλλων ἐν Κερκύρᾳ ἰδίως ὑπῆρξε πατρική, διότι ἐκανόνισαν τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐξησφάλισαν τὰς περιουσίας τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ἐξετέλεσαν δημόσια ἔργα, ἐνίσχυσαν τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἵδρυσαν τὴν πρώτην *Ἰόνιον Ἀκαδημίαν*, διώρισαν τὸν Μουστοξύδην ἱστοριογράφον τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἐνεφύσησαν τὴν ἀγάπην τῶν διανοουμένων πρὸς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Τῷ 1813 εἶχε συνταχθῆ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος, κατάλογος τριακοσίων σπουδαστῶν Κερκυραίων, ὅπως εἰσαχθῶσι δαπάναις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν σχολὴν τῶν μηχανικῶν. Ὁ κηρυχθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀποκλεισμὸς τῆς Κερκύρας ἀνέστειλε τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν.

Τὴν 24 Ἰουνίου 1814 εἰσῆλθεν ὁ Κάμπελλ εἰς Κέρκυραν ὡς ἐπιτετραμμένος τῶν συμμάχων καὶ κατέλαβε τὰ φρούρια δι' ἑνὸς τάγματος Κόρσων καὶ τὸν λιμένα διὰ δύο σκαφῶν καὶ δέκα κανονιοφόρων, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα καὶ οἱ κυβερνῆται ἦσαν Κόρσοι, Ἰταλοὶ καὶ Μαλτέζοι. Στόλαρχος αὐτῶν ἦτο ὁ Ροβινσών, εὑρισκόμενος ἄλλοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως. Ἐγένετο οὗτος γενικὸς ἔφορος τῶν λιμένων καὶ τῶν παραλίων τῶν Ἰονίων νήσων καὶ διοικητὴς τοῦ στολίσκου τούτου.

Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Κάμπελλ παραλαβὼν τὴν Κέρκυραν ἐκυβέρνησεν αὐτήν, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ οὐσιωδῶς τὴν διοίκησιν αὐτῆς, δὲν ἀνεγνώριζεν ὅμως εἰς τὴν γερουσίαν τὸ δικαίωμα ν' ἀναφέρεται ἐξ ὀνόματος καὶ τῶν νήσων, αἵτινες διετέλεσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἄγγλων κατὰ τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν. Ἐκ τοῦ ὕφους τοῦ ἐγγράφου του κατεφαίνετο, ὅτι αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἔμελλον νὰ παραμείνωσιν ὁριστικῶς ὑπὸ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ γερουσια ἔσπευσε τότε νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ συνελθὸν συνέδριον ὑπόμνημα περὶ τῆς θέσεως τῶν Ἰονίων νήσων, δι' οὗ ὑπεστηρίζετο ἡ ἀρχὴ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Ὁ Κάμπελλ κατέκρινε τὴν πρᾶξιν ταύτην, θέλων δὲ νὰ καταρρίψῃ τὸ κῦρος αὐτῆς, χωρὶς νὰ τὴν ἐρωτήσῃ, ἀπέδωκε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πρὸς τὸν καταδικασθέντα Ἰθακήσιον Ἰωάννην Δενδρινόν, πράκτορα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Ἰονίου πολιτείας, ἐργασθέντα εἰλικρινῶς μετὰ τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του.

Ἡ συνελθοῦσα συνδιάσκεψις ἐν Βιέννῃ τὴν 1 Νοεμβρίου 1814 ἔμελλε, μετὰ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων, νὰ λύσῃ καὶ τὸ Ἰόνιον ζήτημα. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ρωσίας ἐν αὐτῇ, εἶχεν ὑποβάλει πρότασιν, ὅπως ἀποτελέσουν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι κράτος ἀνεξάρτητον καὶ οὐδέτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑπτάνησος Πολιτεία», αἱ δὲ Μεγάλαι δυνάμεις Ἀγγλία. Ρωσία, Αὐστρία καὶ Πρωσσία νὰ ἐγγυηθῶσι περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς. Ἡ Αὐστρία ἠξίωσεν, ὅπως αἱ νῆσοι περιέλθωσιν εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς, ὡς ἀποτελοῦσαι ἄλλοτε τμῆμα τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ προτάσεις τῆς Αὐστρίας καὶ αἱ τῆς Ρωσίας δὲν ἐγένοντο ἀποδεκταί. Ἡ Ἀγγλία ὑπέβαλε τὰς ἰδικάς της προτάσεις, αἵτινες θὰ ἐγίνοντο ἀποδεκταί. Αἴφνης ἠγγέλθη ἡ ἀποβίβασις εἰς Γαλλίαν τοῦ Ναπολέοντος καὶ αἱ συνεδριάσεις τῆς συνδιασκέψεως διεκόπησαν τὴν 4 Ἰουνίου, ἐπανελήφθησαν δὲ τὸν Αὔγουστον μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Ἡ Ἀγγλία ἔτι μᾶλλον ἐνέτεινε τότε τὰς προσπαθείας της, ὅπως καταλάβῃ τὰς νήσους. Τὰς προτάσεις της ἀπέκρουεν ἡ Ρωσία, ἐγένετο δ' ἐν τέλει δεκτὴ ἡ πρότασίς της, δι' ἧς αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι, ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Τὸ ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὑπόμνημα ἔπεισε τὸν λόρδον Κάστελριγκ νὰ μὴ ἐπιμένῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις του. Οὕτω συνετάχθη εἰδικὴ περὶ τῆς Ἰονίου πολιτείας συνθήκη ἐν Παρισίοις, ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῆς Ἀγγλίας Κάστελριγκ καὶ Οὐέλιγκτων καὶ τῆς Ρωσσίας Ραζουμόφσκι καὶ Καποδιστρίου, παρεδέχθησαν δὲ καὶ ὑπέγραψαν ταύτην τὴν 9ην Νοεμβρίου 1815 καὶ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις. Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡνωμένα Κράτη τῶν Ἰονίων νήσων».

Ἀγγλικὴ προστασία. *Ὁ πρῶτος ἁρμοστὴς Μαΐτλανδ.* Ἡ ἐν Παρισίοις τὴν 9ην Νοεμβρίου 1815 συναφθεῖσα συνθήκη δὲν παρεῖχε πλήρη ἀνεξαρτησίαν εἰς τὸ Ἰόνιον κράτος, καθ' ὅσον δὲν ἀνεγνώριζεν εἰς αὐτὸ ἐξουσίαν, ὅπως ἐνεργῇ αὐτοβούλως πᾶσαν πολιτικὴν διοργάνωσιν αὐτοῦ, ἡ δὲ εὐημερία του ἀνετέθη ὑπὸ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν οἱ Ἰόνιοι πολῖται καὶ ἑλληνικῶς ἐπαιδαγωγοῦντο καὶ ἐξήσκουν φιλονόμως τὰ δικαιώματα τῆς ἀστικῆς ἐλευθερίας των, βραδύτερον δὲ παρεχωρήθησαν εἰς αὐτοὺς εὐρύτερα πολιτικὰ δικαιώματα ὑπὸ τῆς προστάτιδος δυνάμεως. Τὴν διοίκησιν τῶν Ἰονίων διηύθυνεν ὁ ἀντιστράτηγος Κάμπελλ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἁρμοστοῦ, ὅστις διωρίσθη ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μεσογείων βρεττανικῶν δυνάμεων καὶ κυβερνήτης τῆς Μάλτας στρατηγὸς Θωμᾶς Μαΐτλανδ. Οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς Κέρκυραν τὴν 16 Φεβρουαρίου 1816, καὶ ἐκύρωσε πλείστας πράξεις τοῦ προκατόχου του. Πανηγύρεις, φωταψίαι καὶ συμπόσια ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου της. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μετέβη ὁ Μαΐτλανδ εἰς Λονδῖνον, ὅπως ὑποβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸ σχεδιασθὲν παρ' αὐτοῦ σύνταγμα πρὸς ἔγκρισιν. Ὁ Μαΐτλανδ προσεπάθησε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν καὶ ἤρξατο διαχειριζόμενος τὰ δημόσια πράγματα παρὰ τὴν συνθήκην, τὴν ὁρίζουσαν ὅτι τὸ Ἰόνιον πολίτευμα θὰ παρέμενεν ἀμετάβλητον μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου συντάγματος. Ἡ γερουσία διεμαρτυρήθη καὶ ὁ ἁρμοστὴς διημφισβήτησε τὸ κῦρος αὐτῆς, καθῄρεσε δὲ τοὺς διαμαρτυρηθέντας γερουσιαστάς. Διηγέρθη ἐκ τούτου σφοδρὰ ἀντιπολίτευσις, ἥτις προεκάλεσε τὴν φυλάκισιν πλείστων διασήμων πολιτῶν.

Ὁ ἁρμοστὴς συνέπηξε γερουσίαν ἐκ προσώπων τῆς ἀρεσκείας του, ἥτις ὥρισεν ἐπιτροπὴν πρὸς καταρτισμὸν ἐκλογικῶν καταλόγων, ὁρίσασαν εἰδικὰ προσόντα, οἱ δὲ ἐκλογεῖς ἐξέλεξαν τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, ἥτις ἀρξαμένη τῶν ἐργασιῶν της τὴν 27 Ἀπριλίου 1817 ἐψήφισεν εἰς τρεῖς ἡμέρας τὸ σύνταγμα τοῦ Μαΐτλανδ. Δι' αὐτοῦ ἐγκαθίσταντο τρεῖς ἐξουσίαι, ἡ τῆς γερουσίας, ἡ τῆς βουλῆς καὶ ἡ τοῦ ἁρμοστοῦ, ὅστις ὅμως εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας καὶ τοιουτοτρόπως αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ ὑφίσταντο κατὰ τύπους, πᾶσαι δὲ αἱ ἐξουσίαι περιήρχοντο εἰς τὸν ἁρμοστήν. Εἰς ἑκάστην νῆσον ἐγκαθίστατο ἰδιαιτέρα κυβέρνησις, ἐκλεγομένη ἐκ διπλοῦ καταλόγου προσώπων ἐγκρινομένων παρ' αὐτοῦ. Ὁ ἔπαρχος (*ὕπαρχος, κοιν. ρεγκέντες*), ἐκλεγόμενος ἐκ τῶν αὐτοχθόνων ἑκάστης τῶν νήσων παρὰ τῆς γερουσίας, τῇ ἐπικυρώσει τοῦ ἁρμοστοῦ, ἀπετέλει μετὰ τῶν ὧν προΐστατο παρέδρων (γραμματέως, εἰσαγγελέως, ἀρχειοφύλακος καὶ ταμίου), ἐχόντων συμβουλευτικὴν ψῆφον, τὴν ἐγχώριον τῆς νήσου ἀρχήν. Ὁ ἔπαρχος ἦτο ὁ πρόεδρος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου· ἠδύνατο, τῇ ἐγκρίσει τοῦ τοποτηρητοῦ, νὰ παύσῃ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ συνέταττε τούς τε ἐγχωρίους κανονισμοὺς ἐγκρινομένους ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ τὰ πρακτικά. Οὕτω τὰ πάντα ἐξηρτήθησαν ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἁρμοστοῦ, καὶ τὰ ἡνωμένα κράτη τῶν Ἰονίων νήσων ἐστερήθησαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς των αὐτοδιοικήσεως. Τὸ μοναδικὸν αὐτὸ πολιτικὸν τεχνούργημα, ὡς τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Οὗγος Φώσκολος, ἐκομίσθη ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς εἰς Λονδῖνον πρὸς κύρωσιν, ὁ δὲ βασιλεύων πρίγκιψ Γεώργιος, ὁμιλῶν πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν εἶπεν, ὅτι αἱ τύχαι τῶν Ἰονίων ἀνετίθεντο εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1818 ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρὸ τριῶν ἡμερῶν δημοσιευθὲν νέον σύνταγμα καὶ ἐγκαθιδρύθησαν αἱ προβλεπόμεναι παρ' αὐτοῦ ἀρχαί. Ἀκολούθως ἐγένετο ἐπισήμως ἡ παρασημοφορία τοῦ συσταθέντος ἱπποτικοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου, πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν μεγαλόσταυρον ἦτο ὁ μέγας ἁρμοστὴς σὲρ Θωμᾶς Μαΐτλανδ. Τὴν 2 Ἰανουαρίου 1818 ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις μετετράπη εἰς βουλήν, ἄνευ νέας ἐκλογῆς, ὡς ὥριζε τὸ σύνταγμα.

Ἡ παράδοσις τῆς Πάργας. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠγέρθη τὸ ζήτημα τῆς Πάργας. Ἡ πόλις αὕτη, μετ' ἄλλων τινῶν κτήσεων τῆς ἀπέναντι Ἠπείρου, ἀπετέλει τμῆμα τοῦ Ἰονίου κράτους, ἀλλ' ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Παρισίων δὲν ἐμνημονεύθη αὕτη, καὶ ἡ Τουρκία ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπ' αὐτῶν, ἀρνουμένη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν συνθήκην. Οἱ Ἄγγλοι, ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς τύχης τῆς ἠπειρωτικῆς ταύτης πόλεως, ἐδέχθησαν νὰ τὴν παραχωρήσωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀπέστειλαν δὲ τὸν Ἑλβετὸν ἀντισυνταγματάρχην Ντεβοσσὲτ μετὰ 300 ἀνδρῶν, ὅπως προλάβῃ πᾶσαν τυχὸν ἐξέγερσιν τῶν Παργίων καὶ παραδώσῃ κανονικῶς τὴν πατρίδα των εἰς τὸν Ἀλῆν τῶν Ἰωαννίνων. Ἠθέλησαν οἱ Πάργιοι ν' ἀντιτάξωσιν ὑστάτην ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπερχομένων Τούρκων, ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ φρουρὰ παρεκώλυσεν αὐτούς. Ἐζήτησαν νὰ λάβωσι τότε τὰς ἱερὰς τῶν ναῶν εἰκόνας καὶ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀναθήματα, ἀλλὰ παρημποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων στρατιωτῶν, διότι τὰ πάντα εἶχον ἤδη πωληθῆ εἰς τοὺς Τούρκους ἀντὶ 150.000 λιρῶν. Τότε μεταβάντες εἰς τὸ κοιμητήριον ἐξέθαψαν τὰ ὀστᾶ τῶν γονέων των καὶ μετέφερον αὐτὰ εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, ὅπου ἔκαυσαν αὐτὰ τὴν 15 Ἀπριλίου 1819 ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μαΐτλανδ καὶ παραλαβόντες τὴν κόνιν ἀνεχώρησαν προπορευομένων τῶν ἱερέων, κλαίοντες τὴν ἐγκαταλειπομένην πατρίδα των (βλ. καὶ λ. *Πάργα*). Τὸ θλιβερὸν τοῦτο δρᾶμα δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐν τῇ ἱστορικῇ περιόδῳ τῆς ἁρμοστείας τοῦ Θωμᾶ Μαΐτλανδ.

Στάσις ἐν Λευκάδι κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ἡ γερουσία εἶχεν ἐπιβάλει εἰδικὸν φόρον πρὸς διαπλάτυνσιν διώρυγός τινος ἐν Λευκάδι, ὃν ἠρνήθησαν νὰ καταβάλωσιν οἱ χωρικοί, οἵτινες ἐξεδίωξαν τοὺς εἰσπράκτορας τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1819 καὶ ἐστασίασαν, εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν κατέλαβον τὰ τηλεβόλα καὶ ἠπείλησαν νὰ καύσωσι τὰς οἰκίας τῶν προὐχόντων. Καταφθάσας ἀγγλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Στόβενς ἀπώθησε τοὺς στασιαστὰς εἰς τὸ χωρίον Σφακιῶτες, κέντρον τῆς ἐξεγέρσεως, κατέκαυσε τὰς οἰκίας των καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς. Κατὰ τὰς συμπλοκὰς ταύτας ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν 200 περίπου Ἄγγλοι, ἰσάριθμα δὲ ἦσαν καὶ τὰ ἐκ τῶν χωρικῶν θύματα. Τὰ συμβάντα ταῦτα προεκάλεσαν καταδιώξεις κατὰ πλείστων προὐχόντων τῆς νήσου καὶ τὴν ἀπαγχόνισιν τῶν ἱερέων Στραβοσκιάδη καὶ Ἀσπρογέρακα, ὡς ὑποκινησάντων τὴν στάσιν. Τὴν στάσιν ταύτην ἠκολούθησαν ἕτεραι εἰς Ζάκυνθον ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ζητήματα. Ὁ Μαΐτλανδ ἀποδημῶν εἰς Μάλταν καὶ πληροφορηθεὶς τὰ συμβάντα, ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς Ζάκυνθον, καὶ διηυθέτησε τὰ πράγματα. Ὁ θεωρηθεὶς ὡς πρωτουργὸς τῆς στάσεως Ἀντώνιος Μαρτινέγγος κατεδικάσθη εἰς δωδεκαετῆ φυλάκισιν ἐν φρουρίῳ καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, ἐξ ὧν μόνον ὁ εἰσαγγελεὺς Μάντζαρος ἔλαβεν ὡς ἀποζημίωσιν τῶν κόπων του πέντε χιλιάδας τάλληρα.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις τοῦ Ἰονίου κράτους ἠνάγκασε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν λόρδον Βόρθουρστ καὶ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑπόμνημα περὶ τῶν Ἰονίων νήσων, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου

Digitized by Google

ἐκλήθη εἰς ἀπολογίαν ὁ Μαΐτλανδ, ὅστις ἀνήρεσε τὰς κατ' αὐτοῦ καταγγελίας, ἐστράφη ὅμως εἰς καταδιώξεις κατὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν φίλων τοῦ Καποδιστρίου, κατήγγειλε δὲ εἰς τὴν αὐστριακὴν ἀστυνομίαν τὸν παρεπιδημοῦντα τότε Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ τὸν Ἀνδρέαν Μουστοξύδην ὡς ὑποθάλποντας τὸ μῖσος τῶν Δαλματῶν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ὁ ἀστυνόμος τῆς Βενετίας Σελντίσκι ἐπεβεβαίου τὰς κατηγορίας τοῦ Μαΐτλανδ καὶ ἔθεσεν αὐτοὺς ὑπὸ μυστικὴν ἐπιτήρησιν.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἰονίου κράτους εἰς τὸν Ἀγῶνα. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε παρασκευασθῆ ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐξέγερσις κατὰ τῶν Τούρκων, πολυάριθμοι δὲ ἦσαν οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ μυηθέντες τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Λατίνων τῆς Ζακύνθου ἐμυήθησαν οἱ ἐν τῇ νήσῳ διατρίβοντες Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Νικηταρᾶς καὶ οἱ Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος Πετμεζᾶς, οἵτινες πάλιν ἐμύησαν πλείστους ἄλλους παρεπιδήμους καὶ ἐγχωρίους. Ἐκεῖθεν διεκλαδώθη ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πολυάριθμοι Ἰόνιοι ἔσπευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, ὅπως συμμετάσχωσι τοῦ Ἀγῶνος. Ὁ Μαΐτλανδ ἐξοργιζόμενος διὰ τὴν ἀθρόαν ἀναχώρησιν τῶν Ἰονίων καὶ θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς ἐπιστροφὴν τούτους, ἔπεισε τὸν πρόεδρον τῆς γερουσίας Θεοτόκην νὰ ἐκδώσῃ προκήρυξιν, κυρωθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ἰόνιοι πολῖται οἱ ἀναμιγνυόμενοι ὁπωσδήποτε εἰς τὸν πόλεμον θὰ ἔχανον τὰ πολιτικά των δικαιώματα, ἡ δὲ ἀκίνητος καὶ κινητὴ περιουσία των θὰ ἐδημεύετο. Εἰς τοὺς ἀπελθόντας παρείχετο προθεσμία εἴκοσι μὲν ἡμερῶν διὰ τοὺς εὑρισκομένους ἐν Ἠπείρῳ, τεσσαράκοντα δὲ διὸ τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς ἐπάνοδον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ταχθείσης προθεσμίας οἱ μετέχοντες τοῦ Ἀγῶνος ἀπεκηρύχθησαν, χαρακτηρισθέντες ὡς ἐγκληματίαι. Ἤρξατο τότε ἡ πώλησις τῶν κτημάτων των καὶ αἱ βιοπραγίαι τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας. Παρ' ὅλα ταῦτα ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ ὑπακούσαντες εἰς τὴν προκήρυξιν τῆς γερουσίας· τοὐναντίον πλεῖστοι ἔσπευσαν ν' ἀπέλθωσι καὶ ἰδίως οἱ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Παξοῖς Πάργιοι, οἵτινες ἐνεθαρρύνοντο ὑπὸ τοῦ Γεροστάθη, Ἠπειρώτου ἐγκαταστημένου ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐφόρου τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὁ Μαΐτλανδ, παρὰ τὰς περὶ οὐδετερότητος προκηρύξεις του, ἠνέχθη τὴν εἴσοδον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ζακύνθου τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐπὶ τῶν ἱστίων τοῦ ὁποίου ᾐωροῦντο τὰ πτώματα τριάκοντα τεσσάρων Γαλαξιδιωτῶν ναυτῶν. Γενομένης παρὰ τὴν Ζάκυνθον ναυμαχίας μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἓν τῶν τουρκικῶν σκαφῶν ἐρρίφθη ἡμίκαυστον εἰς τὴν νότιον ἀκτὴν τοῦ Ὑψολίθρου, προσδραμόντες δὲ ἐκεῖ οἱ Ζακύνθιοι χωρικοὶ ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ ἀλγερινοῦ πληρώματος. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Τόφε ς ὁ ἀξιωματικὸς Ράϊτ μετ' Ἄγγλων στρατιωτῶν, ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτούς, οἱ χωρικοὶ ὅμως ἐκμανέντες ἔστρεψαν τὰ ὅπλα καὶ κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἐφόνευσαν ἕνα στρατιώτην καὶ ἐτραυμάτισαν τὸν ἀξιωματικὸν Ράϊτ. Οἱ λοιποὶ ὑποχωρήσαντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κόμιτος Κομούτου πυροβολούμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο προεκάλεσε μὲν καταδιώξεις εἰς Ζάκυνθον, ἀλλ' ἐνέπλησε καὶ ἐνθουσιασμοῦ τοὺς κατοίκους ὅλων τῶν νήσων ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ὁ ἀφιχθεὶς εἰς Ζάκυνθον ἀγγλικὸς στρατὸς ἐνέπρησε τὰς οἰκίας τῶν χωρικῶν καὶ ἐφυλάκισε κατὰ δεκάδας ἐπιφανεῖς πολίτας. Ὁ Μαΐτλανδ ἀπηγόρευσε τότε τὴν ἀπόβασιν οἱουδήποτε Ἕλληνος ἐνηλίκου εἰς τὰς νήσους, τοὺς δὲ γέροντας καὶ τὰ γυναικόπαιδα ἀπέστειλεν εἰς τὴν νησῖδα Κάλαμον. Κατεδίωκε παντοιοτρόπως τὸν ἑλληνικὸν Ἀγῶνα, παρενέβαλλε δὲ μυρία προσκόμματα διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἥτις ἐπραγματοποιήθη μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα θάνατον αὐτοῦ ἐν Μάλτᾳ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1824. Κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Θωμᾶς Ἔρσκιν ἔγραφεν: «Ἡ ἀγγλικὴ γνώμη ἐξέδοτο ἤδη τὴν ἐτυμηγορίαν της διὰ τῆς δημοσίας καταχρίσεως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων. Εἶμαι ὅμως πεπεισμένος, ὅτι ἐξετέλει ὁ Μαΐτλανδ τὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ διαγωγή του ὡς πρὸς τοῦτο ὑπῆρξεν ἄψογος καθ' ὅλην τὴν ἁρμοστείαν του.

Φρειδερῖκος Ἄδαμ. Ὁ νέος ἁρμοστὴς Φρειδερῖκος Ἄδαμ ὑπηρέτησεν ὡς ἀντιστράτηγος κατὰ τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ πόλεμον καὶ μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ, ἀνεδέχθη δὲ τὴν ἁρμοστείαν τῶν Ἰονίων νήσων τὴν 10 Ἀπριλίου 1824. Οἱ Ἰόνιοι ᾐσθάνθησαν ἀνακούφισιν καὶ ἐπανηγύρισαν διὰ τελετῶν καὶ φωταψιῶν τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάνιγγ, ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν, ἐξεδηλώθη ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρας ἐνασκήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν λαῶν καὶ οὕτω μετεβάλλετο ἡ θέσις τῆς Ἰονίου πολιτείας. Καὶ ὁ Ἄδαμ ἠκολούθησε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνελευθέρου συντάγματος τοῦ Μαΐτλανδ, ἀλλ' ἠπίως καὶ νομιμοφρόνως. Κατὰ τὴν ἁρμοστείαν αὐτοῦ ἤρθησαν αἱ φοβεραὶ ἀπαγορεύσεις τοῦ προκατόχου του περὶ ἐπικοινωνίας τῶν μαχομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των Ἑλλήνων μετὰ τῶν Ἰονίων καὶ εὕρισκον καταφύγιον εἰς τὴν Ἑπτάνησον τὰ γυναικόπαιδα. Ἡ Ἐκκλησία συνεργείᾳ αὐτοῦ ἐπανεῦρε τὴν προσήκουσαν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς. Ἐχειροτονήθησαν ἐπίσκοποι δι' ἑκάστην νῆσον ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐκανονίσθη ἡ ἐπισκοπικὴ διαχείρισις, ἡ διεύθυνσις τῶν μονῶν καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν περιουσιῶν αὐτῶν. Ἀπηγορεύθη ἡ ἐπέμβασις τοῦ ἑτεροδόξου κλήρου καὶ ἠσφαλίσθησαν διὰ νόμων τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Ἐλήφθησαν μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς διαφθορᾶς καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἰσχύουσα ἐπὶ Βενετῶν διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως ἀμοιβὴ ἐπὶ διακορεύσει, εἰσήχθη δὲ καὶ ὁ δαμαλισμός. Κατεσκευάσθησαν διάφορα δημόσια ἔργα, ἐγκαθιδρύθη ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, διωργανώθη ἡ διοίκησις, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δὲ αὐτοῦ ἤρξατο ἡ εὐημερία τοῦ Ἰονίου κράτους, δι' ὃ καὶ ἡ Κέρκυρα ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς πλατείας αὐτῆς ἄγαλμα, ἔργον τοῦ γλύπτου Προσαλέντη, καθ' ἣν ἡμέραν μετωχετεύοντο διὰ τοῦ κατασκευασθέντος ὑδραγωγείου τὰ ὕδατα ἐν τῇ πόλει. Τοιαῦτα ὑδραγωγεῖα κατεσκευάσθησαν καὶ εἰς ἄλλας νήσους.

Ἀπροσδόκητον ἐπεισόδιον, λαβὸν χώραν τῷ 1831 μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ρώσου προξένου Παπαδοπούλου, ἀπεμάκρυνε τοῦτον τῆς ἁρμοστείας. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις πιεζομένη ὑπὸ τῆς Ρωσίας μετέθεσε τὸν Ἄδαμ ὡς κυβερνήτην τοῦ δευτέρου τμήματος τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἀπῆλθεν οὗτος τὴν 10 Ἀπριλίου, προπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Κερκύρας, ἀνετέθη δὲ προσωρινῶς ἡ ἁρμοστεία εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Οὐίτφορντ.

Ὁ λόρδος Νοῦγγεντ. Τὸ φιλελεύθερον ὑπουργεῖον Γκρέϋ διώρισεν ἁρμοστήν, τὸν Ὀκτώβριον 1832, τὸν λόρδον Νοῦγγεντ. Ἀδελφὸς οὗτος τοῦ λόρδου Βούκιγγαμ ὑπῆρξεν ἀνὴρ φιλελευθέρων αἰσθημάτων, ἀφίκετο δὲ εἰς Κέρκυραν τὴν 18 Νοεμβρίου κομίζων διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς του, ὅπως μὴ μηδενίζῃ τοῦ λοιποῦ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἰονίου λαοῦ, ἥτις ἄλλως θὰ εὑρίσκετο εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐλεύθερον ἤδη ὁμόφυλον καὶ ὁμόθρησκον Ἑλληνικὸν κράτος. Εἰς τὴν προκήρυξιν αὐτοῦ ὁ λόρδος Νοῦγγεντ, ὅπως καὶ εἰς τοὺς λόγους του, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὡμίλησε περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐνδόξου καταγωγῆς τῶν Ἰονίων. «Τὸ νὰ καλλιεργῆται τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ λαοῦ, ἔλεγε, δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην πρὸς ἰσχυρὸν κράτος προστατεῦον αὐτόν. Ἡ ἱστορία σᾶς ἐνθυμίζει τὰς δυστυχίας σας, ἀλλ' ἐνθυμίζει ἐπίσης ὅτι αὗται ἐπήγασαν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῶν προστατῶν σας. Ὅλα τὰ σφάλματα ἀνήκουν εἰς αὐτούς, ὅλαι αἱ ἀρεταί σας εἶναι κτῆμά σας. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν δι' ὅσων ὀφείλετε εἰς τοὺς προγόνους σας καὶ τὸν χαρακτῆρά σας νὰ μὲ συνδράμετε, ὅπως καλλιεργήσω τὸ φρόνημα τοῦτο, καὶ ὅστις μὲ βοηθήσῃ πλειότερον εἰς τὸν σκοπόν μου τοῦτον, οὗτος ἔσται ὁ κάλλιστος τῶν πολιτῶν». Διὰ τῆς προκηρύξεως ταύτης ἀνεπτερώθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν Ἰονίων· οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκ φόβου κρυπτόμενοι ἀνεφάνησαν εἰς τὸν πολιτικὸν ὁρίζοντα καὶ πανταχοῦ ἠκούοντο κραυγαὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Τὴν 6 Ἰανουαρίου 1833 διῆλθεν ἐκ Κερκύρας μεταβαίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ὄθων, ἐπὶ ἡμέρας δὲ ἐγένοντο μεγαλοπρεπεῖς εἰς αὐτὸν ὑποδοχαί. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Νοῦγγεντ ἀπέδιδε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὰς δημευθείσας περιουσίας των πρὸς πάντας τοὺς μετασχόντας τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἐνεδύετο δὲ εἰς τοὺς χοροὺς τὴν ἑλληνικὴν φουστανέλλαν καὶ ἐξεδήλου ποικιλοτρόπως τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη τοῦ ἁρμοστοῦ ἐξήγειρε τοὺς γραφειοκράτας τῆς Ἑπτανήσου καὶ τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ συντηρητικοὺς κατ' αὐτοῦ. Ὁ ἀγγλικὸς τύπος κατέκρινε σφόδρα αὐτόν, οὕτω δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀρχῆς.

Ὁ βαρῶνος Δούγλας. Τὴν 29 Ἀπριλίου ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν ὁ νέος ἁρμοστὴς βαρῶνος Δούγλας, γέρων στρατιωτικὸς κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἀγγλοκρατίας, τῆς ὁποίας τὴν ἰσχὺν ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸ προστατευόμενον μικρὸν κράτος. Ἐξέτεινεν οὗτος τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα πρὸς τοὺς τεχνίτας καὶ βιοτέχνας, ἀλλ' ἀπηγόρευσε πᾶσαν συζήτησιν περὶ ἐλευθεριῶν καὶ δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, ἐζήτησε δὲ τὴν γνώμην τοῦ προέδρου τῆς γερουσίας Σπυρίδωνος Βούλγαρι, ἐὰν ἦτο συμφέρον νὰ ἐπιτραπῇ ἡ σύστασις τῶν ἰδιωτικῶν τυπογραφείων καὶ ἐπεκταθῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθεροτυπίας. Ὁ Βούλγαρις ἀπέτρεψεν αὐτόν, ὑποστηρίξας ὅτι διὰ τῆς ἐλευθεροτυπίας θὰ ὑπεθάλποντο τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ θὰ ἐζημιοῦτο ἡ κυβέρνησις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν Ἰονίων. Ἀκολουθήσας ἀντίθετον πολιτικὴν τοῦ προκατόχου Νοῦγγεντ, δυσηρέστησε τὴν φιλελευθέρα μερίδα, ἡ δυσφορία δὲ ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ἐν Κεφαλληνίᾳ ἰδίως, ὥστε διεκόπη πᾶσα κοινωνικὴ σχέσις μεταξὺ Ἄγγλων καὶ γηγενῶν. Ὑποστηρίζων τὴν προπαγάνδαν τοῦ λουθηροκαλβινισμοῦ ἐξῆπτε τὸ χωρικὸν στοιχεῖον, ἐξώρισεν ἱκανοὺς ἱερεῖς καὶ διδασκάλους εἰς τοὺς σκοπέλους τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καθ' ὅλον τὸ κράτος. Ὁ πόλεμος κατ' αὐτοῦ ἐξερράγη τότε ἐν αὐτῇ τῇ βουλῇ, ἥτις ἀπέρριψε διὰ πρώτην φορὰν νομοσχέδιον αὐτοῦ. Δυσαρεστηθεὶς οὗτος ἀνέστειλε τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ὁ δὲ λαὸς ταχθεὶς μετὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατηγόρει τὴν κυβέρνησιν ὡς τυραννόφρονα. Ὅτε τῷ 1837 συνεκλήθη εἰς ἔκτακτον σύνοδον ἡ βουλή, ἡ ἀντιπολίτευσις ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ὡς σπαταλήσαντος εἰς ἄχρηστα ἔργα καὶ δι' ἰδίαν ὠφέλειαν τὸ δημόσιον χρῆμα, καὶ ἐχαρακτήριζον αὐτὸν διὰ τῶν «Πρωϊνῶν χρονικῶν» τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν ὡς μισέλληνα. Διαλυθείσης τῆς βουλῆς καὶ συνελθούσης τῆς ΣΤ' τοιαύτης, συνεκροτήθη, μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τῆς Βικτωρίας, νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πετριτσοπούλου καὶ τῶν γερουσιαστῶν Σ. Γαγγάδη, Νικ. Βελλιανίτη, Ἰωάννου Βαλαωρίτη, Γ. δὲ Ρώσση καὶ Ν. Κατσαΐτη, ἥτις ἐλαχίστους εἶχεν ἐν τῇ βουλῇ ἀντιπάλους, σφοδρότατα ὅμως καὶ ἐντὸς τῆς βουλῆς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἀντιταχθέντας.

Ὁ ἁρμοστὴς Μάκενζυ. Ἐν τῷ μεταξὺ διελύθη καὶ ἡ ΣΤ' βουλή, συνεκλήθη δὲ ἡ Ζ τοιαύτη, ὅτε, συμπληρωθείσης τῆς ἑξαετίας τῆς ἁρμοστείας τοῦ Δούγλας, ἀνεκλήθη οὗτος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Μάκενζυ τὴν 7 Ἰουλίου 1841, ὅστις κατέγινε κυρίως εἰς τὴν περιστολὴν τῶν ἀσκόπων δαπανῶν τοῦ πρακατόχου του. Ἀλλ' ἡ ἁρμοστεία αὐτοῦ δὲν παρετάθη ἐπὶ μακρόν, διότι προβὰς εἰς τὴν παῦσιν τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως Πετριτσοπούλου παρανόμως, ἐξηνάγκασε τοῦτον νὰ μεταβῇ εἰς Λονδῖνον καὶ νὰ προβῇ εἰς διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν. Οὗτος ἀπεδοκίμασε τὴν πρᾶξιν τοῦ ἁρμοστοῦ, παραιτηθέντος τὴν 4 Ἀπριλίου 1843.

Ἰωάννης Σίτων. Τὴν ἁρμοστείαν ἀνέλαβεν ὁ Ἰωάννης Σίτων, ἀντιστράτηγος, ἐπιδείξας ἀμέσως πρὸς πάντας φιλοπροσηγορίαν, εἰλικρίνειαν καὶ προθυμίαν περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς βελτιώσεως τῆς χώρας. Ἀμέσως συνέστησεν ἀγρονομικὴν ἑταιρείαν καὶ γεωργικὰ σχολεῖα, ἐπολλαπλασίασε τὰ δημοτικὰ ἐκπαιδευτήρια, ἐπηύξησε τὰ μαθήματα τῶν λυκείων καὶ συνεπλήρωσε τὰς σχολὰς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ηὔξησε δὲ τοὺς πόρους τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, παρέσχε τὴν ἄδειαν τῆς συστάσεως ἰδιωτικῶν τυπογραφείων, τὴν ἔκδοσιν βιβλίων καὶ ἔν τινι μέτρῳ τὴν ἐλευθεροτυπίαν. Ἐπέτρεψεν ἐπίσης τὴν ἵδρυσιν λεσχῶν καὶ συλλόγων εἰς τὰς νήσους, καὶ ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν νὰ συνέρχωνται οἱ πολῖται, ὅπως διαλέγωνται περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ ἀφῆκεν ἀνεξέλεγκτον τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων. Συνεννοήθη πρὸς τούτοις μετὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀνενέωσεν ἐπὶ νέων ὅρων τὴν μετ' αὐτῆς ἐμπορικὴν καὶ ταχυδρομικὴν σύμβασιν. Οὕτω δ' ἔληξεν ἐν γαλήνῃ ἡ Ζ' βουλευτικὴ σύνοδος καὶ ἐκλήθη ἡ Η. Ἡ Κυβέρνησις ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Σπυρίδωνα Στεφάνου, πρόεδρος δὲ τῆς βουλῆς ἐξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Δαμασκηνός.

Ἐξέγερσις ἐν Κεφαλληνίᾳ. Τῷ 1848 συγκαλέσας ὁ Σίτων ἐκτάκτως τὴν βουλήν, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὴν τὴν ἄρσιν παντὸς συνταγματικοῦ περιορισμοῦ, ὅτι παρείχετο πλήρης ἐλευθερία τοῦ τύπου, τὰ δὲ ἀδικήματα αὐτοῦ ὑπήγοντο τοῦ λοιποῦ εἰς τὰ ὁρκοδικεῖα. Ἐξεδόθησαν τότε ἐφημερίδες εἰς τὰς μεγαλυτέρας τῶν νήσων, πρῶται δὲ τοιαῦται ἦσαν τὸ «Μέλλον» ἐν Ζακύνθῳ (1848), ἡ «Πατρὶς» ἐν Κερκύρᾳ (1849), ἡ «Ἀναγέννησις» καὶ ὁ «Φιλελεύθερος» ἐν Κεφαλληνίᾳ (1849). Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὅμως ἄλλαι ἐπεκράτουν ἰδέαι, τὰς ὁποίας εἶχον γεννήσει τὰ συμβάντα τῆς ἐν Παρισίοις ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Οἱ δημοκρατικοὶ Ἠλίας Ζερβὸς καὶ Ἰωσὴφ Μομφερρᾶτος ἐθεώρουν, ὅτι, ἐνῷ πανταχοῦ ἐπεκράτουν ἄκρως δημοκρατικαὶ ἀρχαί, ὁ Ἰόνιος λαὸς ἐνεπαίζετο ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας. Τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων των καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα σταφιδικὴ κρίσις παρεσκεύαζον ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐξέγερσιν. Πολῖται καὶ ἀγρόται ἐφωδιάζοντο μὲ πυρίτιδα καὶ μόλυβδον καὶ συνήρχοντο εἰς συνωμοσίας. Τὰ γινόμενα αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ ἀνέφερον εἰς τὸν ἁρμοστήν, ἀλλ' οὗτος ἐδυσπίστει εἰς τὰς πληροφορίας ταύτας. Οἱ καταχθόνιοι ὅμως τῆς Κεφαλληνίας, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὰς φιλελευθέρας μεταρρυθμίσεις, ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν ἐν τῇ νήσῳ κατάστασιν, ὅπως ἀνατρέψωσι τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Σίτων καὶ ὑπέθαλψαν τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἐξαπατήσαντες χωρικούς τινας. Οὕτω τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1848 ἐξερράγη τὸ κίνημα, διακόσιοι δὲ ἔνοπλοι χωρικοὶ κατέλαβον τὴν παρὰ τὰ προάστεια τοῦ Ἀργοστολίου ὁδόν, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ καταστρέψουν τὰς φυλαττομένας δικογραφίας ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ἰσάριθμοι ὁπλοφόροι συνεκεντρώθησαν ἐπίσης περὶ τὸ Ληξούριον. Ἐπῆλθε σύγκρουσις μετὰ τοῦ στρατοῦ, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἀμφοτέρωθεν ἱκανοί, φόβος δὲ κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῶν δύο πόλεων. Οἱ στασιασταὶ διελύθησαν, ὁ δὲ Σίτων μεταβὰς εἰς Κεφαλληνίαν ἐκήρυξεν ἀμνηστείαν καὶ ὑπέβαλε πρόστιμον μόνον 1.600 ταλλήρων εἰς τοὺς χωρικούς, κατεδιώχθησαν ὅμως

Digitized by Google

πλεῖστοι ὡς πρωταίτιοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐδραπέτευσαν καὶ ἄλλοι συλληφθέντες κατεδικάσθησαν εἰς φυλάκισιν. Ἡ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀνταρσία δὲν ἀνέστειλεν ἐν τούτοις τὰς ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἐνεργείας τοῦ Σίτων. Ὁ ἑλληνικὸς τύπος ὑπεστήριζε τὰ ἑλληνικὰ φρονήματα τῶν πολιτῶν. Οἱ καταχθόνιοι προέτρεπον τὸν ἁρμοστὴν ὅπως περιορίσῃ τὰς προσπαθείας του ταύτας, αἱ ὁποῖαι προεκάλουν στάσεις, ἀλλ' οὗτος ἑρμήνευε τὰς τοιαύτας λαϊκὰς ἐξάψεις ὡς ἔμφυτον ἐκχείλισιν τῆς ζωτικότητος τοῦ Ἰονίου λαοῦ. Ὁ Ἠλίας Ζερβὸς ἔδωκε τότε διὰ τοῦ «Φιλελευθέρου» τὸ σύνθημα τῆς ἑνώσεως τῶν νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ ἀγγλικὴ προστασία ἐγένετο καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ὑπῆρχεν ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος, μὲ τὸ αὐτὸ δὲ πνεῦμα ὑπεστήριζε τὴν ἕνωσιν ὁ Μομφερρᾶτος, κηρύττων προσέτι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς θρόνος ὤφειλε νὰ ἐκλείψῃ ἐγκαθισταμένης δημοκρατίας. Οὕτω τὸ ἑνωτικὸν φρόνημα ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις εἰς ὅλας τὰς νήσους. Οἱ ἀντιφρονοῦντες καὶ ἀντιπράττοντες πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἑνώσεως ἵδρυσαν τὸν «Ἀγγλοϊόνιον» σύνδεσμον, ἀλλὰ κατεχλευάζοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκαλοῦντο περιφρονητικῶς περοῦκες καὶ ἀντεθνικοί. Αἱ ἑορταὶ τῆς 25ης Μαρτίου, τελεσθεῖσαι μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰς νήσους καὶ δι' ἐκφράσεων φιλενωτικῶν, κατηγγέλθησαν εἰς τὸν ἁρμοστὴν ὡς στάσεις, ἡ δὲ ὑψηλὴ ἀστυνομία συνέλαβε τὸν Ἠλίαν Ζερβὸν καὶ Γεράσιμον Λιβαδᾶν καὶ ἐξώρισεν αὐτοὺς εἰς Παξούς, ἑτέρους δὲ εἴκοσιν εἰς Κύθηρα. Ἡ ἔκδοσις τοῦ «Φιλελευθέρου» διεκόπη, ἐξεδόθη ὅμως ἀντ' αὐτοῦ ἡ «Ἀναγέννησις». Οἱ κατοχθόνιοι ἐνήργουν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως ἐπανέλθῃ τὸ παλαιὸν καθεστώς, ἀντὶ τούτου ὅμως ὁ ἁρμοστὴς ἀνήγγειλεν ὅτι ἐνετάλη παρὰ τῆς βασιλίσσης νὰ προβῇ εἰς νέας μεταρρυθμίσεις. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἁρμοστείας του ὁ Σίτων ἀνεκλήθη εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία ἐψήφισαν τὴν ἔγερσιν ἀνδριάντος αὐτοῦ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης, ὁ δὲ λαὸς μετὰ δακρύων προέπεμψε τὸν φιλελεύθερον ἄνδρα.

Γεώργιος Οὖαρδ. Νέα στάσις ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἡ κυβέρνησις Γκρέϋ ἀπέστειλεν ἁρμοστὴν τὸν Γεώργιον Οὖαρδ, ἄνδρα κοινοβουλευτικόν, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν ἁρμοστείαν τὸν Ἀπρίλιον 1849 καὶ περιελθὼν τὰς νήσους ἠμνήστευσε τοὺς κρατουμένους διὰ τὸ σεπτεμβριανὸν κίνημα καὶ ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν Ζερβὸν καὶ τὸν Λιβαδᾶν. Ἀλλ' ἐν Κεφαλληνίᾳ οἱ ἀνθενωτικοὶ προεκάλεσαν νέαν στάσιν, ὅπως ἐνοχοποιήσωσι τοὺς ἑνωτικούς, ἀποδώσαντες ταύτην εἰς τοὺς Ζερβόν, Πινιατόρον, Μομφερρᾶτον καὶ Τυπάλδον Πρετεντέρην. Παρακινηθέντες παρ' αὐτῶν ἐφόνευσαν οἱ χωρικοὶ Ἄγγλον τινὰ δασοφύλακα καὶ ἐνέπρησαν τὴν οἰκίαν τοῦ Νικολάου Μεταξᾶ, τὸν ὁποῖον φονεύσαντες ἔρριψαν τὸ πτῶμά του εἰς τὰς φλόγας. Πληθυνθέντες οἱ στασιασταὶ ἐτράπησαν εἰς ἄλλα ἐγκλήματα, ἔκαυσαν καὶ ἄλλας οἰκίας, ἐτραυμάτισαν δὲ καὶ ἐφόνευσαν πολλούς. Τὸ γεγονὸς τοῦτο κατέπληξε τὸν ἁρμοστήν, ὅστις προέβη εἰς αὐστηρότατα μέτρα· ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον ἐν Κεφαλληνίᾳ, προέβη εἰς συλλήψεις καὶ συνέστησεν ἔκτακτον στρατοδικεῖον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν συλληφθέντων. Οὗτοι ἀπολογούμενοι ἐνοχοποίουν πλείστους ἑνωτικοὺς πολίτας· ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν καταδικασθέντων, προκειμένου νὰ ἀνέλθῃ τὸ ἰκρίωμα, ὡμολόγησεν ὅτι ἡ κατάθεσίς του ἦτο ψευδὴς καὶ κατήγγειλε τοὺς ἀληθεῖς παρακινητὰς τῆς στάσεως. Τὸ στρατοδικεῖον ἀπέλυσεν αὐτούς, κατεδίκασεν ὅμως ἱκανοὺς εἰς θάνατον, ραβδισμόν, ἐξορίαν καὶ 34 εἰς εἱρκτήν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο τὰς πρώτας ἡμέρας, τὰς δ' ἑπομένας ἀπηγχονίσθησαν τεσσαράκοντα ἓξ καὶ ἐμαστιγώθησαν τετρακόσιοι, ἐπυρπολήθησαν δὲ καὶ κατηδαφίσθησαν πεντήκοντα οἰκίαι καὶ κατεστράφησαν πολυάριθμοι γεωκτησίαι. Οἱ μαστιγούμενοι ἐδένοντο ἐπὶ τρίποδος καὶ ἐδέροντο διὰ μαστίγων, αἵτινες ἔσχιζον τὰς σάρκας των, ὑπεχρεοῦντο δὲ νὰ παρίστανται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν οἱ συγχώριοί των, αἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα των. Πολλοὶ τούτων ἀπέθανον ἀμέσως, ἄλλοι βραδύτερον καὶ οἱ πλεῖστοι ὑποστάντες παράλυσιν κατέστησαν ἄχρηστοι εἰς οἱανδήποτε ἐργασίαν. Οὕτως ἐτιμωρήθη ἡ στάσις τῆς Κεφαλληνίας, ἀλλ' ὅλαι αἱ νῆσοι κατεκραύγαζον ἐναντίον τοῦ ἁρμοστοῦ Οὖαρδ, καταγγέλλουσαι αὐτὸν πανταχοῦ ὡς ἀπηνῆ καὶ αἱμοβόρον τύραννον. Τὸ ἀγγλικὸν ὄνομα κατέστη φρικῶδες καὶ οὐδεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐσχετίζετο πλέον μετ' Ἄγγλων. Ἡ γερουσία ὅμως ἐνέκρινε τὰς πράξεις ταύτας, διὸ καὶ ἐξέπεσεν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν, ἐνῷ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ἐνετάθη ἔτι μᾶλλον. Οὐδεμία πλέον ἐκ τῶν φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων τοῦ Σίτων ἀπέμεινεν.

Ὁ Οὖαρδ ἐφήρμοζε τρομοκρακτικὸν σύστημα, εἰς πᾶσαν δὲ περίστασιν προέβαινεν εἰς ἐξορίας καὶ καθείρξεις. Ἕτερον γεγονὸς ἐγένετο ἀφορμὴ νέων καταδιώξεων. Εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ἐγένοντο ἐνθουσιωδῶς δεκτοὶ οἱ Ἰταλοὶ φυγάδες, οἵτινες εἶχον συστήσει μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Κερκύρᾳ τὴν ἑταιρείαν τῆς «Μεγάλης Ἀδελφότητος», ἥτις κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Οὖαρδ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος. Πληροφορηθεὶς τὰ τῆς ἑταιρείας ταύτης ὁ ἁρμοστὴς οὗτος, προέβη εἰς νέας καθείρξεις καὶ ἐξορίας, τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ εἶχε στραφῇ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, εἶχον δὲ ἀποκλεισθῇ οἱ λιμένες ἐκ τοῦ ζητήματος τοῦ Ἰουδαίου Πασιφίκου, μεθ' οὗ συνεδέθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς Ἐλαφονήσου καὶ Σαπιέντσας ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ κατάστασις ἣν ἐδημιούργησεν ὁ Οὖαρδ προεκάλεσεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὀργὴν τοῦ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ τύπου, στιγματίζοντος τοὺς ἁρμοστὰς διὰ τὰς αὐθαιρεσίας των, καταρρίπτοντας οὕτω παρὰ τοῖς λαοῖς τὸ ἀγγλικὸν γόητρον. Τὸ ζήτημα ἤχθη εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων καὶ ὁ Κάρολος Φιτσιρόη ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτῆς ἐξέθεσε τὴν ἀθλιότητα τῆς διοικήσεως τοῦ Ἰονίου κράτους ἐπὶ τοῦ Οὖαρδ, κατήγγειλε τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦντας Ἄγγλους δικαστὰς καὶ ὑπαλλήλους ὡς γέμοντας χυδαίων προλήψεων, ὅτι πᾶσα ἀρχὴ διοικήσεως ὑπηρετεῖτο ὑπὸ δορυφόρων ἀντιτιθεμένων εἰς τὰ συμφέροντα τῶν κατοίκων. Ἡ συζήτησις αὕτη ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἀγγλίας, βλέποντος ὅτι ἐθυσιάζετο τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους εἰς τὰ εὐτελῆ τοῦ ἁρμοστοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του συμφέροντα. Αὐτὸς ὁ ὑπουργὸς Ρῶσσελ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς διεκήρυξεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ὤφειλε νὸ ἐμψυχώσῃ ὅσον ἠδύνατο διὰ φιλελευθέρων θεσμῶν τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα της εὑρισκομένου Ἰονίου λαοῦ. «Διότι, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, ἐπέλεγεν, ἡ Ἀγγλία θὰ ἔχῃ τὴν παρηγορίαν ὅτι συνείργησε τοὐλάχιστον εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος».

Μετὰ τὰς δηλώσεις τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ ὄργανα τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποδείξωσιν ὡς μόνην δικαίαν λύσιν τοῦ Ἰονίου ζητήματος τὴν ἕνωσιν τῶν νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κόμμα τῶν ριζοσπαστῶν. Ἐκ τῶν τοιούτων ἐκδηλώσεων προέκυψε τὸ πολιτικὸν κόμμα τῶν ριζοσπαστῶν, ὅπερ κατὰ τὴν Θ' βουλὴν ἠρίθμει ἕνδεκα βουλευτὰς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑπτανήσου, οἵτινες ὑπερεῖχον λόγῳ παιδεύσεως καὶ εὐγλωττίας τῶν μεταρρυθμιστῶν. Οὗτοι ὡς πρόγραμμα εἶχον τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀμέσως δ' ἐγένοντο δημοφιλέστατοι· αἱ εἰκόνες των ἐστεφανωμέναι ἐξετίθεντο εἰς τὰς ὁδούς, ἡ δημοτικότης δὲ αὐτῶν ἐξηνάγκαζε πολλάκις τοὺς ἀντιπάλους των νὰ ὑποκύπτουν εἰς τὰς θελήσεις των. Ἡ διαφωνία μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων κατεφάνη εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 15 Μαΐου 1850, ὅτε ὁ πρόεδρος τῆς βουλῆς Ρώμας ἐπεζήτησε τὴν ριζικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ συντάγματος. Τότε ὁ ριζοσπάστης βουλευτὴς Κεφαλληνίας Ἰωάννης Τυπάλδος Καπελέτος ἐξηγέρθη, εἰπὼν ὅτι «ἐθεώρει πᾶσαν μεταρρύθμισιν ὡς νέαν πλάνην, νέαν παγίδα τῆς ξενοκρατίας, ὅπως παρατείνῃ τὸν δεσποτισμόν της καὶ ὡς εἶδός τι συνθήκης μετ' αὐτῆς πρὸς παράτασιν τῆς παρανόμου ἐξουσίας της». Ἡ ἐπακολουθήσασα συζήτησις ὑπῆρξε σφοδροτάτη. Ὅταν ἐπανελήφθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς βουλῆς, μετὰ τρίμηνον, οἱ ριζοσπάσται προλαμβάνοντες τὴν σύστασιν τῆς συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς ἀπεφάσισαν νὰ προτείνωσι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἰωάννης Τυπάλδος Καπελέτος ὑπέβαλε ψήφισμα, δι' οὗ ἡ βουλὴ «ἐπειδὴ ἡ Ἑπτάνησος ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας δυνάμει συνθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν ποτὲ ἔδωκε συγκατάθεσιν, καὶ ἐπειδὴ τέλος μέρος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, δηλαδὴ ἡ ἀπηλευθερωμένη Ἑλλάς, ἀνέκτησε τὰ κυριαρχικὰ καὶ ἐθνικὰ αὐτῆς δικαιώματα· δι' ὅλα αὐτὰ ἡ πρώτη ἐλευθέρα βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑπτανήσου διακηρύττει: ὅτι ἡ ὁμόθυμος, στερεὰ καὶ ἀμετάτρεπτος θέλησις τοῦ ἑπτανησιακοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ ἡ ἕνωσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ λοιποῦ ἔθνους του». Ὡς κατετέθη τὸ ψήφισμα, ὁ ἐκπροσωπῶν τὸν ἁρμοστὴν γραμματεύς του Φλαμπουριάρης ὑπέβαλε τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἕτοιμον διάγγελμα ἀναβολῆς ἐπὶ ἑξάμηνον τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς, καὶ τὸ ψήφισμα ἐπεστράφη χωρὶς νὰ καταχωρηθῇ.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐθεώρει ὅτι πάντα ταῦτα ὑπεκινήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὁ δὲ ἁρμοστὴς ἔκλεισε τὰς λέσχας καὶ τοὺς συλλόγους ὡς ἀντικυβερνητικὰς ἑστίας· καὶ προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς. Θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς ἐκλογάς, ἐξώρισε τοὺς ριζοσπάστας ὑποψηφίους τῆς Κεφαλληνίας καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ τεθῇ ὑποψηφιότης αὐτῶν, διέπραξε δὲ ὄργια ὅπως ἀποτρέψῃ τοὺς ἐκλογεῖς ἀπὸ τῆς ψηφοφορίας. Παρ' ὅλας τὰς ἐπεμβάσεις τῆς ἐξουσίας, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς δεκάτης βουλῆς (2 καὶ 3 Δεκεμβρίου 1851) ἐξελέγησαν καὶ οἱ δέκα ὑποψήφιοι ριζοσπάσται τῶν λοιπῶν νήσων. Ἀμείβων τὸν συνεργήσαντα εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Κεφαλλήνων ριζοσπαστῶν ἔπαρχον κόμιτα Καροῦσον, ὁ Οὖαρδ διώρισεν αὐτὸν πρόεδρον τῆς γερουσίας, ἀλλὰ τὸν διορισμὸν τοῦτον ἀντέκρουσαν οἱ μεταρρυθμιστικοὶ Κερκυραῖοι ὑπὸ τὸν Βράϊλαν Ἀρμένην, ἀντὶ αὐτοῦ δ' ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν ὁ Κανδιάνος Ρώμας. Συνελθοῦσα ἡ δεκάτη βουλὴ ἀπέρριψε τὰς μεταρρυθμιστικὰς προτάσεις τοῦ Οὖαρδ, ὅστις ὀργισθεὶς ἐκ τούτου ἀπέλυσε τοὺς Κερκυραίους ὑπαλλήλους.

Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854) ἐπανεστάτησαν αἱ ὑπόδουλοι ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι Ἤπειρος καὶ Θεσσαλία, ἔσπευσαν δὲ νὰ συμμετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος πολυπληθεῖς Ἑπτανήσιοι. Ὁ Οὖαρδ ἐδημοσίευσε τότε προκήρυξιν, δι' ἧς ἀπηγορεύετο πᾶσα συνάφεια καὶ συμμετοχὴ παντὸς Βρεττανοῦ ἢ προστατευομένου ὑπηκόου μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῶν συμμάχων της, ἠπείλει δὲ καταδιώξεις καὶ δημεύσεις τῶν περιουσιῶν τῶν παραβατῶν. Οἱ Ἑπτανήσιοι, ἀκλόνητοι εἰς τὰ ἐθνικά των αἰσθήματα, ἔσπευδον εἰς τὰς ἐπαναστατημένας ἐπαρχίας. Χίλιοι καὶ πλέον συνεκεντρώθησαν εἰς Ἀκαρνανίαν, οἱ δὲ Κεφαλλῆνες καὶ οἱ Ζακύνθιοι ὠργάνωσαν τάγμα φέρον σημαίαν μετὰ τῶν σημάτων τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γερασίμου. Τὸ τάγμα τοῦτο ἀποβιβασθὲν εἰς τὴν Ἤπειρον κατέλαβε τὸ Μπάνιο καὶ τὸ Κομπότι καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ στρατηγοῦ Τζαβέλλα. Ἐπηκολούθησαν καταδιώξεις καὶ ἐξορίαι, οἱ πλεῖστοι δὲ Ἰόνιοι, ἐν οἷς οἱ Μομφερρᾶτος καὶ Ζερβός, παρέμειναν ἐξόριστοι μέχρι τοῦ 1857, ἀπελευθερωθέντες ὑπὸ τοῦ νέου ἁρμοστοῦ Ἰωάννου Γιούγγ.

Ἡ ἁρμοστεία τοῦ Ἰωάννου Γιούγγ. Οὗτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῷ 1855, ἐκυβέρνα δὲ μετριοπαθῶς καὶ ἀπέφευγε πᾶσαν ἀφορμὴν συγκρούσεως μετὰ τοῦ λαοῦ. Βλέπων ὅμως ὅτι δύσκολον ἦτο νὰ κατισχύσῃ ἡ κυβέρνησις τοῦ ἑνωτικοῦ ρεύματος, ἀπεδέχθη τὴν γνώμην τοῦ εἰσαγγελέως Κουρκουμέλη καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ὅπως παραχωρηθῶσιν αἱ πέντε νῆσοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, διατηρήσῃ δὲ ἡ Ἀγγλία τὴν Κέρκυραν καὶ τοὺς Παξοὺς ὡς ἀποικιακὴν κτῆσιν, ἰσχυριζόμενος ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν δύο τούτων νήσων δὲν ἐπεθύμουν νὰ χωρισθῶσι τῆς Ἀγγλίας. Ἡ πρότασις ἐξήγειρε τοὺς Κερκυραίους καὶ τοὺς Παξίους, διακηρύξαντας ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ἐδέχοντο ν' ἀποσπασθῶσι τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν των.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γλάδστωνος. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, θέλουσα νὰ σχηματίσῃ ἀσφαλῆ γνώμην περὶ τῶν φρονημάτων τῶν Ἰονίων, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑπτάνησον τὸν Οὐΐλλιαμ Γλάδστωνα, ὅστις εἶχεν ἐντολὴν νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα. Πληροφορηθεῖσα ταῦτα ἡ Αὐστρία, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἤθελε ν' ἀποσύρῃ τὴν προστασίαν της ἀπὸ τῶν νήσων, δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ διαθέσῃ ταύτας κατὰ βούλησιν, προέβαλε δ' ἐπ' αὐτῶν κυριαρχικὰ δικαιώματα, ὡς διάδοχος τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας. Ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἀφίκετο τὴν 12 Νοεμβρίου 1858 ὁ Γλάδστων. Οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Πάξιοι, διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς προτάσεως Κουρκουμέλη, ἐδέχθησαν αὐτὸν ἐπισείοντες ἑλληνικὰς σημαίας καὶ ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Γλάδστων φέρων τὸν τίτλον τοῦ ἐκτάκτου ἁρμοστοῦ, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς γερουσίας καὶ ἐξέθεσε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του. Ἤρξατο ἀμέσως συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν πολιτευομένων Κερκύρας, οἵτινες, ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων, ἀνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ μόνη ἐπιθυμητὴ καὶ δικαία λύσις ἦτο ἡ ἕνωσις ὅλων τῶν νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος· ὁ Γλάδστων ἀπήντα, ὅτι ἐξετίμα μὲν τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἰονίων αἴσθημα, ἀλλ' ἡ προστασία ἐσκόπευε νὰ παράσχῃ ριζικὴν μεταρρύθμισιν, ν' ἀποφύγῃ ὅμως τὴν προτεινομένην λύσιν.

Περιελθὼν ὁ Γλάδστων πάσας τὰς νήσους, ἤκουε πανταχοῦ ἐκδηλώσεις μόνον ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ἐν Κεφαλληνίᾳ δ' ἠκούσθησαν καὶ ἀποδοκιμασίαι κατὰ τῆς προστασίας. Εἰς τὴν Ζάκυνθον ἡ γενομένη εἰς αὐτὸν ὑποδοχὴ ἦτο περίλαμπρος, τὴν ἑσπέραν ἐφωταγωγήθησαν ὅλαι αἱ οἰκίαι, ἀλλὰ προεβάλλοντο πανταχοῦ φωτειναὶ ἐπιγραφαί: «Ζήτω ἡ ἕνωσις». Ὅταν δ' ἐκάλεσε τοὺς βουλευτὰς Ζακύνθου, ὁ Κωνσταντῖνος Λομβάρδος ἐπεδίωξε νὰ πείσῃ τὸν Γλάδστωνα, ὅτι οὐδὲν τὸ ἀγαθὸν παρήχθη ἐκ τῆς προστασίας, ἡ δὲ διαγωγὴ μερικῶν ἐκ τῶν ἁρμοστῶν ἐστερέωσε τὸ αἴσθημα τῆς ἑνώσεως καὶ προεκάλεσε τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν προστασίαν τῶν Ἰονίων. Ὁ Γλάδστων κατεπλήσσετο βλέπων ὅτι τὰς ἑνωτικὰς ἰδέας εἶχον ἐγκολπωθῇ καὶ οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν μεταρρυθμιστικῶν, ἐπείθετο δὲ ὅτι ἑτέρα λύσις ἐκτὸς τῆς ἑνώσεως δὲν ἦτο ἐφικτή, ἀλλὰ ταύτην δὲν ἀπεδέχετο ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις. Συνῆλθεν ὡς ἐκ τούτου εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν ἡ βουλὴ τὴν 13 Ἰανουαρίου 1859 καὶ ἐγένετο πρότασις περὶ ἑνώσεως, ἀμέσως δὲ ἡ βουλὴ μεταβᾶσα εἰς ἰδιαίτερον θάλαμον συνέταξε ψήφισμα ἔχον ὡς ἑξῆς: «Ἡ βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου διακηρύττει ὅτι ἡ μόνη καὶ ὁμόθυμος θέλησις τοῦ Ἰονίου λαοῦ ὑπῆρξε καὶ εἶναι ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος», ἑνδεκαμελὴς δὲ ἐπιτροπὴ ἐκλεχθεῖσα διεβίβασεν εἰς τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν τὸν πόθον τοῦ Ἰονίου λαοῦ. Ἡ ἀπάντησις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἦτο, ὅτι ἡ Ἀγγλία ὡς ἐκπρόσωπος τῶν μετασχουσῶν τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων Δυνάμεων δὲν ἠδύνατο νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν παραίτησιν τῶν ὑποχρεώσεων ἃς εἶχεν

Digitized by Google

ἀναλάβει, ἀλλὰ θὰ ἐφήρμοζε πάντα τὰ συντελεστικὰ μέτρα πρὸς εὐημερίαν τοῦ Ἰονίου λαοῦ.

Ὁ Στόρξ. Ἔκκλησις ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως. Ἀπελθόντος τοῦ Γλάδστωνος ἐγένετο ἁρμοστὴς ὁ Στόρξ, τῷ δὲ 1861 συνήρχετο ἡ δωδεκάτη Ἰόνιος βουλή, ἥτις ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως. Τῇ προτάσει τοῦ Κων. Λομβάρδου ἀπηύθυνεν ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, τὰς κυβερνήσεις καὶ τοὺς ἀνθρωπιστάς, δι' ἧς ἐπεκαλεῖτο οὐ μόνον τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ ἁρμοστὴς δι' ἐγγράφου του πρὸς τὴν βουλὴν ἐχαρακτήρισε τὴν ἔκκλησιν ταύτην ὡς ἀντισυνταγματικήν, ἀλλ' ἡ βουλὴ ἐθεώρησεν ὡς αὐθαίρετον τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἁρμοστοῦ καὶ συσκεφθεῖσα ἔμελλε νὰ προβῇ εἰς γενικὴν παραίτησιν τῶν μελῶν αὐτῆς. Ὅπως ἀποφύγῃ τοιοῦτον κίνδυνον ὁ Στόρξ, ἀνέκοψεν αἰφνιδίως ἐπὶ ἓξ μῆνας τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς. Ἡ ἀπόφασις αὕτη προεκάλεσε βαθεῖαν ἐντύπωσιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ, διεξήχθη δὲ ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων μακροτάτη συζήτησις. Ἠκούσθησαν ἐν μέσῳ γενικῆς σιγῆς οἱ λόγοι τοῦ λόρδου Γκρέϋ εἰπόντος, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν Ἰονίων νήσων δὲν περιεποίει τιμὴν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος. «Ἐπιμένω, ἔλεγεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ παρατείνῃ πρὸς τὸν Ἰόνιον λαὸν τὰ εὐεργετήματα τῆς προστασίας, διότι ἡ τήρησις αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ἐπιφέρει εἰμὴ βάρη, δαπάνας καὶ ἴσως κίνδυνον, ὥστε ἡ προστασία δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ». Εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἡ συζήτησις ὑπῆρξεν εὐρυτέρα. Ὁ Γλάδστων ἀπαντῶν εἰς τὸν βουλευτὴν Μεγιάρ, κατακρίναντα τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἐνῶ ἐτήρει φιλελευθέραν πολιτικὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἠκολούθει ἀντίθετον ἐν Ἑπτανήσῳ, εἶπεν, ὅτι ὡς εἶχεν ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις καλύτερον θὰ ἦτο αὕτη νὰ περιωρίζετο εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς πράγματα, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον θὰ ἐξήγειρε τοὺς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν Ἕλληνας, οὕτω δὲ ἤθελε διαταραχθῇ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἰσορροπία. Μετὰ ταῦτα ἀπεσύρθη ἡ περὶ ἑνώσεως πρότασις τοῦ Μεγιάρ.

Ἐνῷ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις τῶν ἀγγλικῶν βουλῶν, τὸ Ἰόνιον ζήτημα ἤχθη ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Εὐρώπης. Ὁ γαλλικὸς τύπος ὑπερεμάχει τῆς ἑνώσεως, ἡ δὲ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία συνεννοοῦντο ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἡ ἄρνησις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως κυρίαν ἀφορμὴν εἶχε τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν τοῦ Ὄθωνος δυσμένειαν αὐτῆς. Τοῦτο δὲ κατεδείχθη ἀμέσως κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκθρόνισιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀκολουθήσασαν ἐκλογὴν τοῦ πρίγκιπος Ἀλφρέδου τῆς Ἀγγλίας ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὴν μὲν ἐκλογὴν ταύτην δὲν ἀπεδέχθη, ὡς ἀντιτιθεμένην εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830, ἀλλ' ἐδήλωσεν ὅτι ἡ περίστασις ἦτο εὔκαιρος πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἡ Γαλλία ἀπήντα εὐνοϊκῶς. Αἱ πληροφορίαι αὗται προεκάλεσαν ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν τοῦ λαοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ, ἀλλ' εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων ὁ κόμις Δέρβυ ἀντέλεγεν ὑποστηρίζων, ὅτι ἡ Κέρκυρα ἦτο ἀναποδράστως ἀναγκαία εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τότε ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν λόρδος Ρῶσελ ἀντέκρουσε ταῦτα, εἰπών, ὅτι ἡ Ἰόνιος πολιτεία δὲν εἶναι χώρα ἀγγλική, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ἑαυτήν. Καὶ ἐὰν οἱ Ἰόνιοι κηρύξωσιν εἰς τὴν βουλήν των, ὅτι στέργουσι τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγγλία θὰ στραφῇ πρὸς τὰς ὑπογραψάσας τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων δυνάμεις διὰ τὰ περαιτέρω. «Δόξα δὲ θὰ εἶναι διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἐὰν συντελέσῃ εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν εὐχῶν τοῦ λαοῦ τούτου».

Τὸ ψήφισμα τῆς ἑνώσεως. Ὡς ἐξελέγη βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὁ Γεώργιος Α', ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου ἐγένετο δεκτὴ παρ' ὅλων τῶν δυνάμεων. Ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἡ διάλυσις τῆς ΙΒ' Ἰονίου βουλῆς καὶ ἡ σύγκλησις τῆς ΙΓ', ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἑνώσεως. Οἱ ἐκλογεῖς τῶν νήσων ἀνέδειξαν πανταχοῦ ἄνδρας ἐνθουσιῶντας ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, τὴν δὲ 17/29 Αὐγούστου συνῆλθεν ἡ Ἰόνιος βουλή, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Στεφάνου Παδοβᾶ, καὶ ἤκουσε τὸ διάγγελμα τοῦ ἁρμοστοῦ, εἰς ὃ περιελαμβάνοντο οἱ ὅροι περὶ ἑνώσεως. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1863 συνῆλθεν ἐκ νέου ἡ βουλή, εἰς ἣν παρέστη ὁ μητροπολίτης Ἀθανάσιος δοὺς τὰς εὐλογίας του πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους. Ὁ πρόεδρος Στέφανος Παδοβᾶς ἀνέγνωσε τὸ ψήφισμα τῆς ἑνώσεως: «Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου, ἐκλεγεῖσα συνεπείᾳ προσκλήσεως τῆς προστάτιδος δυνάμεως καὶ συνελθοῦσα ὅπως ὁριστικῶς ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἰονίου λαοῦ, πιστῶς δὲ ἐκδηλοῦσα τὸν διάπυρον πόθον καὶ τὴν ἀνέκαθεν σταθερὰν αὐτοῦ θέλησιν, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς προηγηθείσας εὐχὰς καὶ διακηρύξεις τῶν ἐλευθέρων Ἰονίων Βουλῶν, ψηφίζει: Αἱ νῆσοι Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Ἰθάκη, Παξοί, Λευκὰς καὶ Κύθηρα καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν ἑνοῦνται μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐσαεὶ ἀποτελέσωσιν ἀναπόσπαστον αὐτοῦ μέρος ἐν μιᾷ καὶ ἀδιαιρέτῳ πολιτείᾳ ὑπὸ τὸ συνταγματικὸν σκῆπτρον τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α' καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἐγένετο ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1863». Ἐνῷ δὲ οἱ βουλευταὶ ἠσπάζοντο δακρύοντες ἀλλήλους, αἴφνης εἰσῆλθεν ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Βιτάλης κρατῶν ἑλληνικὴν σημαίαν, ἣν ἐναποθέσας ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς, ἀνεφώνησε: «Καὶ ἡ μήτηρ Ἑλλὰς εἰσέρχεται εἰς τὸ Βουλευτήριον, ἵνα δεχθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας της τὰς ἑπτὰ ἀδαμαντίνους ἀδελφάς». Αἱ ζητωκραυγαὶ ἐπλήρωσαν τὴν αἴθουσαν καὶ ὁ λαὸς εἰσορμήσας ἠσπάζετο τὴν σημαίαν.

Ἡ ἕνωσις μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 7 Ἀπριλίου 1864 ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἐξέδωκε τὴν τελευταίαν αὐτῆς περὶ Ἰονίων πρᾶξιν, δι' ἧς διελύετο ἡ ΙΓ' καὶ τελευταία Ἰόνιος βουλή. Οὕτως ἤρξατο ἡ ἕνωσις, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀφίκετο εἰς Κέρκυραν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος Θρασύβουλος Ζαΐμης καὶ παρέλαβε τὰς νήσους ἀπὸ τὸν ἁρμοστὴν Στόρξ. Τὴν 2 Ἰουνίου 1864 ἀνυψώθη ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Κερκύρας ἡ ἑλληνικὴ σημαία, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπήρχοντο τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ εἰσήρχοντο τὰ ἑλληνικά. Ὁ ἁρμοστὴς κατηυθύνθη εἰς Κατάκωλον πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α', εἰς ὃν ἐνεχείρισε τὴν μεγάλην σημαίαν τοῦ Ἰονίου κράτους. Τὴν 29 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Κέρκυραν, εἶτα δὲ περιῆλθεν ἁπάσας τὰς νήσους. Μετὰ μικρὸν προεκηρύχθησαν ἐκλογαὶ τῶν Ἑπτανησίων πληρεξουσίων, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Ἡ ἀγγλικὴ προστασία, παρ' ὅλα τὰ λάθη ἁρμοστῶν τινων αὐτῆς καὶ τὰς βιαιότητας αὐτῶν, δι' ὧν περιέστελλον τὰς ἐξεγέρσεις τοῦ λαοῦ καὶ τὰς καταδιώξεις ἐπιφανῶν φιλελευθέρων ἀνδρῶν, συνετέλεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον ὠργανώθη ἡ Ἰόνιος πολιτεία, ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ ἐκπαίδευσις, συνεστήθησαν τὸ ὑπὸ τοῦ λόρδου Γκίλφορδ πρῶτον ἑλληνικὸν πανεπιστήμιον, ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, τὰ λύκεια καὶ τὰ σχολεῖα τῆς προκαταρκτικῆς παιδεύσεως, τὰ ὁποῖα δὲν ὑφίσταντο κατὰ τὴν μακραίωνα κυριαρχίαν τῆς Βενετίας. Κατεσκευάσθησαν πολυάριθμα δημόσια ἔργα, ἰδίως ὑδραυλικὰ καὶ ἁμαξιταὶ ὁδοί, ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ δεκαετίαν τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἀπέκτησαν οἱ Ἰόνιοι πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἠδύναντο νὰ ἐκφράζωσιν ἐλευθέρως τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν φρονήματα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ νέα ἑλληνικὴ φιλολογία, ἐν Ἑπτανήσῳ δὲ ἐσχηματίσθη ἡ ἑπτανησιακὴ ποιητικὴ σχολή, ἐκ τῆς ὁποίας ἤρξατο διὰ τοῦ Σολωμοῦ ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ποίησις. Ἡ μουσική, ἥτις ὑφίστατο ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἐξελαϊκεύθη, ἀπὸ τὰς συσταθείσας δὲ μουσικὰς ἑταιρείας προῆλθον οἱ μουσικοί, οἵτινες ἐπλημμύρισαν τὴν Ἀνατολήν. Ἡ ἀνώμαλος πολιτικὴ κατάστασις, ἥτις ὑφίστατο ἐν Εὐρώπῃ, ἡ δυσμένεια τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, θεραπεύοντος ὁτὲ μὲν τοῦ αὐστριακοῦ, ὁτὲ δὲ τοῦ ρωσικοῦ ἀνακτοβουλίου τὰς βλέψεις, καὶ ἡ προσωπικὴ δυστροπία ἁρμοστῶν τινων τῆς Ἰονίου πολιτείας κατέστησαν σκληρότατον τὸν ἑνωτικὸν ἀγῶνα τῶν Ἰονίων, ἀλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος, ὁ καταλήξας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων αὐτῶν, εὗρε πάντοτε εἴς τε τὰς ἀγγλικὰς βουλὰς καὶ εἰς τὸν τύπον τοὺς θερμοὺς ὑπερασπιστάς του.

Ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς προσαρτήσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδέας τῆς πλήρους συγχωνεύσεως εἰς ἓν κράτος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτις ἀνεπήδησεν ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου*, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (Ἀθῆναι 1925).—*Παναγιώτου Χιώτη*, Ἱστορία τοῦ Ἰονίου κράτους (Ζάκυνθος 1874).—*Pierre Daru*, Histoire de la république de Venise (Paris (1819).—*Lunzi*, Le sette isole sotto il dominio Veneto.—*S. Pouthler*, Les îles Ioniennes pendant l'occupation Française (Paris 1810).—*Ἰωάννου Φιλήμονος*, Δοκίμιον ἱστορικὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (Ἀθῆναι 1866).—*Γερασίμου Ε. Μαυρογιάννη*, Ἱστορία τῶν Ἰονίων νήσων ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι 1815.—*Louis-Adolphe Thiers*, Histoire de la révolation Française (Paris 1827). Histoire du Consulat et de l'Empire (1862). Napoléon I, Correspondance (Paris 1859).—*H. Foscolo*, La cessione di Parga. — *A Dandolo*, Discorso ai Greci moderni del Ionio (Parigi 1817).—«Ἰόνιος Ἐφημερὶς» (1848).—*Ἠλ. Ζερβοῦ*, Τὰ Κεφαλληνιακὰ (Κέρκυρα 1850).—*I. Bellaire*, Précis des opérations de Devision française du Levant (Paris 1817).—*Ἰωάννου Λοβέρδου* Ἱστορία τῆς Κεφαλληνίας, μετάφρασις Γρατσιάτου —*Ant. Vincent, Arnault*, Souvenirs d' un Sexagénaire (Paris (1833).—*Ι. Ρωμανοῦ*, Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι (Κέρκυρα 1881). Paxos und Antipaxos (Wien 1887).—*Antonio Dusmani*, La Missione di sua signoria onorevolissima William Ewart Glastone nelle isole jonie. Le tre Constituzioni.—*Ἀντωνίου Σ. Μάτεσι*, Περὶ τοῦ Ἰονίου πολιτεύματος τοῦ 1803 (Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Πανιονίου Συνεδρίου 20—22 Μαΐου 1894, Ἀθῆναι 1915).—*Ζώη*, «Λεξικὸν Ζακύνθου» (τ. Β' σ. 267).

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—[ΕΓΚΥΚΛ.—ΕΡΑΛΔ.] Ἡ Βενετία, ἡ ὁποία δὲν εἶχε τίτλους διὰ τοὺς Βενετούς, παρεῖχεν ἀφθόνως τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος εἰς τοὺς διαφόρους ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν της εὐγενεῖς. Ἐπίσης διὰ διαφόρων ἄλλων παροχῶν, ὡς τοῦ περιζητήτου ἀξιώματος τοῦ ἱππότου τοῦ Ἁγίου Μάρκου, δωρεᾶς τιμαρίων κλπ., ἤμειβε τοὺς εἰς αὐτὴν προσενεγκόντας ἀξιολόγους ὑπηρεσίας. Ὅτε ὅμως ἡ Βενετία περιεπλάκη εἰς μακροχρονίους πρὸς τὴν Τουρκίαν πολέμους, ἐπώλησε διάφορα τιμάρια καὶ διὰ τοῦ χρυσοῦ ἐδημιουργήθησαν νέοι εὐγενεῖς.

Ἔμβλημα τοῦ Τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν Μοναχῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας.

Τὸ ἐπικληθὲν Βυζαντινὸν πολίτευμα ἐτροποποιήθη τῷ 1803 διὰ συντάγματος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς γερουσίας διῴκει τὰς νήσους διὰ τῶν κατὰ τόπους διοικητῶν (Reggenti). Τὸ νέον νομοθετικὸν σῶμα ἀνεγνώρισεν ἐκ νέου τὰ τιμάρια, τὰ ὁποῖα διὰ διαταγῆς τοῦ Βοναπάρτου εἶχον καταργηθῆ καὶ τὰ ὁποῖα οὐχ ἧττον ἔμενον ἀκέραια καὶ ἀλώβητα, ἔδωκε δὲ καὶ τὸ δικαίωμα εἰς τὴν γερουσίαν νὰ δημιουργῇ νέα τοιαῦτα. Καὶ τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα τοῦ 1803 μετερρυθμίσθη τῷ 1807 ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος (βλ. ἀνωτ. εὐγενεῖς *[Ἱστορ.]* καὶ λ. *εὐγένεια*).

Διὰ τῆς συνθήκης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας (1800), δι' ἧς ἐσχηματίσθη ἡ «Πολιτεία τῶν Ἑπτὰ Ἡνωμένων νήσων», ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως καὶ ἡ σημαία τοῦ νέου κρατιδίου. Ἦτο δὲ αὕτη σχεδὸν ὡς ἡ τῆς Βενετίας, ἔχουσα ὡς σύμβολον πάντοτε τὸν ἑνετικὸν λέοντα τοῦ Ἁγ. Μάρκου, ὅστις ἀντὶ τοῦ ἀνοικτοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὸ γνωστὸν ρητὸν Pax tibi κτλ. κρατεῖ διὰ τοῦ προσθίου ποδὸς κλεισμένον Εὐαγγέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σταυρός, πέριξ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκτινηδὸν τεταγμένα ἑπτὰ βέλη, συμβολίζοντα τὰς ἑπτὰ νήσους, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ κράτος. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς σημαίας ἦτο κυανοῦν.

Νόμισμα τῶν Ἰονίων νήσων (1801)

Ἔμβλημα τῆς σημαίας τῶν «Ἑπτὰ Ἡνωμένων Νήσων» (1800)

Ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἔμβλημα τῶν Ἰονίων νήσων ἦτο στρογγύλος θυρεὸς μὲ ἑπτὰ συμβολικὰς παραστάσεις παριστώσας τὰς ἑπτὰ νήσους (Κεφαλληνία τὸν «Κέφαλον», Κύθηρα τὴν «Ἀφροδίτην», Ἰθάκη τὸν «Ὀδυσσέα» κλπ.). Ἡ Κεφαλληνία ὅμως, ἐκτὸς τοῦ *Κεφάλου*, εἶχε καὶ ἕτερον ἔμβλημα «τὸ τοῦ τάγματος τῶν φραγκισκανῶν μοναχῶν», τοῦ ὁποίου ἱδρυτὴς ἦτο ὁ ἐξ Ἀσσίζης (Assisi) ἅγ. Φραγκῖσκος, ὅστις μεταβαίνων εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, κατὰ τὸ 1219, διέβη ἐκ Κεφαλληνίας ὅπου βραδύτερον ἐκτίσθη καὶ ἡ ἱστορικὴ μονὴ *Σίσια*. Τὸ ἔμβλημα τοῦτο μὲ τὰς δύο συνημμένας χεῖρας μετὰ τοῦ Σταυροῦ κτλ., εὑρίσκετο μέχρι πρό τινος (ἴσως καὶ εἰς μέρος τι καὶ νῦν) εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου, ἰδίως ἐπὶ τῶν τόξων γεφυρῶν κ. ἄ. Γ. Ε. Τ.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως ἐνδιαφέρουσιν αἱ *Ἰόνιοι νῆσοι* κυρίως ἀπὸ τοῦ 1815, ὅτε αὗται δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 5 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου περιῆλθον ὑπὸ τὴν «προστασίαν» τῆς Ἀγγλίας ὡς «Ἡνωμένα Κράτη τῶν Ἰονίων νήσων» («États-Unis des Iles Ioniennes»). Εἰς τὴν συνθήκην ταύτην, τῆς ὁποίας συμβαλλόμενα μέρη ἦσαν ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσία, προσεχώρησαν ἡ μὲν Γαλλία τῷ 1816, ἡ δὲ Τουρκία τῷ 1819. Βάσει τῆς συνθήκης ταύτης αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος πολιτεία, ἥτις ὅμως, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθ. 2 αὐτῆς, ἐτίθετο «ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ ἀποκλειστικὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας»· ἐξ ἴσου σπουδαία τυγχάνει καὶ ἡ διάταξις τῆς 1 § τοῦ ἄρθρ. 7 τῆς συνθήκης ταύτης, καθ' ἣν «ἡ ἐμπορικὴ σημαία τῶν Ἡνωμένων κρατῶν τῶν Ἰονίων νήσων θέλει ἀναγνωρίζεται παρ' ὅλων τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων ὡς σημαία ἐλευθέρου καὶ ἀνεξαρτήτου κράτους». Παρὰ τὴν οὕτω πως ἐπισήμως διαδηλουμένην ἀνεξαρτησίαν τῶν «Ἡνωμένων κρατῶν τῶν Ἰονίων νήσων» καὶ φαινομενικῶς κυριαρχικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν καὶ τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐταῖς αὐτονομίαν, ἔνιοι περιορισμοὶ ἀναφερόμενοι εἴτε εἰς τὸ γεγονὸς τῆς προηγουμένης ὑποχρεωτικῆς ἐγκρίσεως τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, εἴτε εἰς τὴν διακυβέρνησιν αὐτῶν παρὰ «Λόρδου-ἐπιτρόπου», εἴδους τοποτηρητοῦ καὶ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἄγγλου βασιλέως κλπ., ὤθησαν πολλοὺς τῶν διεθνολόγων (*Klüber*, *Phillimore*)

Digitized by Google

νὰ προσομοιάσωσι τὸ ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ ἐντεῦθεν ἰσχῦσαν διεθνὲς καθεστὼς τῶν Ἰονίων νήσων πρὸς προτεκτοράτον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλοι (*Strupp*) ἀρνοῦνται. Ἐπίσης ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀνεξαρτήτου πολιτείας, διατελούσης ταυτοχρόνως ὑπὸ τὴν προστασίαν ἄλλης, ἐφόσον ἡ διεθνὴς ἐκπροσώπησις τῶν «Ἡνωμένων κρατῶν τῶν Ἰονίων νήσων» ἐνηργεῖτο παρὰ τῆς Ἀγγλίας, εἰς ταῦτα μὴ ἀναγνωριζομένου ἢ τοῦ δικαιώματος νὰ δέχωνται μόνον προξένους ἄλλων Δυνάμεων. Τὸ ζήτημα τῆς διεθνοῦς θέσεως τῶν Ἰονίων ὑπὸ τὴν «προστασίαν» τῆς Ἀγγλίας ἐνεφανίσθη ἐπὶ τάπητος διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὁπότε, κατόπιν σχετικοῦ ἐρωτήματος, ὅ τε ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτὴς καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπήντησαν, ὅτι, κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων καὶ τὸ Ἰόνιον πολίτευμα, δὲν ὑφίσταται κατάστασις οὐδετερότητος διὰ τὰς Ἰονίους νήσους καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διεξαγωγὴ ἐμπορίου μετὰ τῆς Ρωσίας, ἐφόσον ἡ Ἀγγλία διετέλει μετ᾽ αὐτῆς εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ὀλίγον δὲ βραδύτερον συνελαμβάνετο πλοῖον («Λευκάς») τῶν «Ἡνωμένων κρατῶν τῶν Ἰονίων νήσων» παρ᾽ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ, ναυλοχοῦν εἴς τινα ρωσικὸν λιμένα, ὡς διεξάγον γενικῶς ἀπηγορευμένον ἐμπόριον μετὰ τῆς Ρωσίας. Τὸ ἐκδικάσαν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀγγλικὸν συλοδικεῖον ἦρε τὴν ἐπιβληθεῖσαν κατάσχεσιν ὡς ἀστήρικτον νομικῶς, ἀλλ᾽ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐμμένουσα εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτῆς ἀντιλήψεις ἀπηγόρευσε ρητῶς πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι διεξαγωγὴν ἐμπορίου τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τῆς Ρωσίας.

Τὸ οὕτω πως διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1815 δημιουργηθὲν διεθνὲς καθεστὼς τῶν Ἰονίων νήσων διήρκεσε μέχρι τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, προηγηθέντων ὑπὸ ταύτης πλείστων ὅσων διπλωματικῶν γεγονότων. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τοῦ Γεωργίου, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ αὐτῆς Ρῶσσελ ἀπηύθυνε τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Ἰουνίου 1863 διακοίνωσιν πρὸς τὰς Δυνάμεις, δι᾽ ἧς ἐγνώριζεν αὐταῖς ὅτι, ἐὰν ἡ νέα ἐκλεγησομένη Ἰόνιος βουλὴ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν της περὶ ἑνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤθελε συγκαλέσει τὰς συμμετασχούσας εἰς τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων τοῦ 1815 Δυνάμεις εἰς συνδιάσκεψιν, ὅπως πραγματοποιηθῇ ἡ τοιαύτη παραχώρησις. Ταυτοχρόνως παρηγγέλλετο ὁ λόρδος-ἐπίτροπος (Ἁρμοστής, ὅπως κοινῶς ἐκαλεῖτο) Στὸρξ νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν ΙΒ′ βουλὴν τὴν περὶ ἑνώσεως ἀπόφασιν τῆς Ἀγγλίας, νὰ διαλύσῃ ταύτην καὶ νὰ διατάξῃ νέας ἐκλογὰς πρὸς ἀνάδειξιν νέας βουλῆς, ὅπως αὕτη διατυπώσῃ ἐπισήμως τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων. Πράγματι δὲ ἡ νέα βουλὴ κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1863 ἐψήφισε τὴν ἕνωσιν διὰ τοῦ ἑπομένου ψηφίσματος: «Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου ἐκλεγεῖσα συνεπείᾳ προσκλήσεως τῆς προστάτιδος Δυνάμεως καὶ συνελθοῦσα ὅπως ὁριστικῶς ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἰονίου λαοῦ, πιστῶς διαδηλοῦσα τὸν διακαῆ πόθον καὶ τὴν ἀνέκαθεν σταθερὰν αὐτοῦ θέλησιν καὶ συμφώνως πρὸς τὰς προηγουμένας εὐχὰς καὶ διακηρύξεις τῶν ἐλευθέρων Ἰονίων Βουλῶν, ψηφίζει: Αἱ νῆσοι Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Λευκάς, Κύθηρα, Ἰθάκη, Παξοὶ καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν ἑνοῦνται μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐσαεὶ ἀποτελῶσιν ἀναπόσπαστον αὐτοῦ μέρος ἐν μιᾷ καὶ ἀδιαιρέτῳ πολιτείᾳ ὑπὸ τὸ συνταγματικὸν σκῆπτρον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α′ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ». Τὴν περὶ ἑνώσεως ἀπόφασιν τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Β′ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Π. Καλλιγᾶς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 25 Σεπτεμβρίου. Πρὶν ἤδη ἐκφρασθῇ ἡ περὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως ἀπόφασις τῆς Ἰονίου βουλῆς, ἐν τῷ ἄρθρῳ 4 τῆς ἀπὸ 1/13 Ἰουνίου 1863 συνθήκης μεταξὺ Δανίας καὶ Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ρωσίας, περὶ ἐκλογῆς τοῦ πρίγκιπος Χριστιανοῦ τῆς Δανίας ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδς ὡρίζετο ὅτι «τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας...θέλουσιν ἐπεκταθῇ διὰ τῆς προσενώσεως τῶν Ἰονίων νήσων τῷ Ἑλληνικῷ βασιλείῳ, ἅμα ἡ προσάρτησις αὕτη, προταθεῖσα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Α. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος, ἤθελεν εὑρεθῇ σύμφωνος πρὸς τὰς εὐχὰς τοῦ Ἰονίου Κοινοβουλίου καὶ ἤθελε τύχει τῆς συγκαταθέσεως τῶν αὐλῶν τῆς Αὐστρίας, Γαλλίας, Πρωσσίας καὶ Ρωσίας». Διὰ τοῦ ἄρθρου δὲ 5 τῆς αὐτῆς συνθήκης ὡρίσθη, ὅτι «αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι, ἅμα ἀποτελεσθείσης τῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον ἑνώσεως αὐτῶν, θέλουσι περιληφθῇ» ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν αὐλῶν, ὑφ᾽ ἣν κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τῆς αὐτῆς συνθήκης ὡρίζετο ὅτι ὑπάγεται ἡ Ἑλλάς. Πρὶν δὲ εἰσέτι κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ λόρδος Ρῶσσελ ἀπηύθυνε τὴν 13/25 Ὀκτωβρίου διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δι᾽ ἧς ἐκάλει αὐτὴν ὅπως ἀποστείλῃ πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπόν της εἰς Λονδῖνον, ἵνα συμμετάσχῃ τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων τῆς περὶ προσαρτήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν Ἰονίων νήσων συνθήκης. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔσπευσε ν᾽ ἀπαντήσῃ διὰ τῆς ἀπὸ 1/13 Νοεμβρίου διακοινώσεως αὐτῆς, ὅτι διώρισε πληρεξούσιον αὐτῆς τὸν Χ. Τρικούπην, ὅστις καὶ εὐθὺς ἀνεχώρησεν εἰς Λονδῖνον. Δύο ὅμως ἡμέρας βραδύτερον ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὑπεγράφη ἐν Λονδίνῳ τῇ 3/15 Νοεμβρίου 1863 ἡ μεταξὺ τῶν Δυνάμεων συνθήκη περὶ παραχωρήσεως τῶν Ἰονίων νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄνευ τῆς συμπράξεως αὐτῆς καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτους ὅρους. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου, ἀπὸ παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῶν ὁποίων παρῃτεῖτο ἡ Ἀγγλία, ἐκηρύσσοντο οὐδέτεραι, οὐδεμιᾶς στρατιωτικῆς ἢ ναυτικῆς δυνάμεως δυναμένης νὰ συγκεντρωθῇ εἰς αὐτὰς ἐκτὸς τῆς ἀπαραιτήτου πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Ἐπὶ τούτοις ἔδει νὰ κατεδαφισθῶσι πάντα τὰ φρούρια καὶ ἐξαρτήματα αὐτῶν πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ τέλος ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἰσχύουσαι πᾶσαι αἱ ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ συμβάσεις, αἱ συνομολογηθεῖσαι μεταξὺ τῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀφορῶσαι τὰς Ἰονίους νήσους.

Κατὰ τῶν τοιούτων δυσμενῶν ὅρων τῆς συνθήκης ἀνέπτυξε μεγίστην δραστηριότητα ὁ εἰς Λονδῖνον ἀποσταλεὶς Χ. Τρικούπης, ἐνισχυόμενος παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὠχυροῦτο ὄπισθεν τῆς ἀρνήσεως τῆς Αὐστρίας, ἥτις, καθὸ ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, μετὰ κόπου εἶχε συγκατατεθῇ εἰς τὴν παραχώρησιν τῶν Ἰονίων νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα, προστατεύουσα οὕτως πως ἐμμέσως τὰ τουρκικὰ συμφέροντα. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐνεργῶς συμμετέσχε καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Βουρέ, ἐπετεύχθη ἡ μεταστροφὴ τῶν ἀπόψεων τῆς Γαλλίας, ἣν ἠκολούθησαν βραδύτερον ἡ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, τελευταίως δὲ καὶ τῆς Αὐστρίας, τεθεισῶν τῶν βάσεων πρὸς κατάρτισιν νέας συνθήκης, ἥτις καὶ συνωμολογήθη τὴν 17/29 Μαρτίου 1864 μεταξὺ τῶν ὑπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων τοῦ 1815 Δυνάμεων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων, αἵτινες παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόνον αἱ νῆσοι Κέρκυρα καὶ Παξοὶ ὡρίζετο ὅτι θέλουσιν ἀπολαύει διαρκοῦς οὐδετερότητος καὶ ἐπεβάλλετο ἡ κατεδάφισις τῶν ἐπ᾽ αὐτῶν φρουρίων. Ἐπὶ τούτοις διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης ὡρίζετο, ὅτι ἡ ἕνωσις τῶν Ἰονίων νήσων μετὰ τῆς Ἑλλάδος οὐδεμίαν ἤθελεν ἐπιφέρει μεταβολὴν εἰς τὰ πλεονεκτήματα, τὰ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τῶν ἀλλοδαπῶν παραχωρηθέντα δυνάμει συνομολογηθεισῶν συνθηκῶν καὶ ἄλλων συμβάσεων μετὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀνεδέχετο εἰς βάρος αὐτῆς πάσας τὰς ὑποχρεώσεις τὰς νομίμως συναφθείσας μετὰ τῶν «Ἡνωμένων κρατῶν τῶν Ἰονίων Νήσων», ἐν αἷς ὑπάγεται τὸ δημόσιον χρέος, ἡ Ἰόνιος τράπεζα, ἡ αὐστριακὴ ἀτμοπλοϊκὴ ἑταιρεία Λόϋδ καὶ ἡ ἑταιρεία ἀεριόφωτος Μελίτης καὶ Μεσογείου. Οἱ ὅροι τῆς συνθήκης ταύτης, οἵτινες συνώδευον τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα παραχώρησιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἦσαν ὄντως βαρεῖς, πάντως ὅμως εὐνοϊκώτεροι τῶν τῆς προηγουμένης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Descamps - Renault*, «Recueil international des traités du XIX siècle» (τ. Ι′ σ. 521, κείμενον συνθήκης 1815). «Ἔγγραφα ἐπίσημα ἀφορῶντα τὰς ἐπὶ τοῦ ἑπτανησιακοῦ ζητήματος διαπραγματεύσεις» (Ἀθῆναι 1864).—*Ε. Κυριακίδου*, «Ἱστορία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ» (τ. II, σ. 271—308). – *Τ. Εὐαγγελίδου*, «Ἱστορία Καποδιστρίου» (σ. 8—44).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἱστορία τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α′» (σ. 77 ἑπ.).—*Strupp*, «La situation internationale de la Grèce» (1917 σ. 181 ἑπ. κείμενον συνθήκης 1864).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Τὸ ἄρθρον «Ionische Inseln» ἐν τῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκδοθέντι λεξικῷ «Wörterbuch des Völkerrechtes und der Diplomatie» (τ. II′ σ. 592 ἑπ.)

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΦΙΛΟΤ.] Τὸ ταχυδρομικὸν μονοπώλιον εἰσήχθη ἐν *Ἑπτανήσῳ* ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας διὰ τοῦ νόμου Η′ τῆς 5ης Ἰουνίου 1827. Ἡ χρῆσις τῶν γραμματοσήμων ἐθεσπίσθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου ΙΓ′ τῆς 15ης Ἰουλίου 1857, ἀλλὰ μόνον τῷ 1859 ἐτέθησαν τοιαῦτα ἐν χρήσει χαραχθέντα καὶ ἐκτυπωθέντα ἐν Λονδίνῳ. Ἡ ἐκδοθεῖσα σειρὰ ἀπετελεῖτο ἐν τριῶν ἀξιῶν, ἤτοι τῆς 1/2 πέννας χρώματος κιτρίνου, τῆς 1 πέννας κυανοῦ καὶ τῶν 2 πεννῶν ροδίνου. Τὰ γραμματόσημα καὶ τῶν τριῶν τούτων ἀξιῶν ἦσαν τοῦ ἰδίου τύπου, παριστῶντα τὴν προτομὴν τῆς «προστάτιδος ἀνάσσης» Βικτωρίας, ἐστραμμένην ἀριστερὰ καὶ περιβαλλομένην ὑπὸ ταινίας ἐν σχήματι ἐλλείψεως φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν ΙΟΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οὐδεμία ἄλλη ἐπιγραφὴ ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν γραμματοσήμων αὐτῶν, οὐδὲ κἂν ἀριθμός τις ἐνδεικτικὸς τῆς ἀξίας των, τῆς ὁποίας ὡς μοναδικὴ διάκρισις ἀπέμενεν ὁ χρωματισμός. Ὁ χάρτης ὅμως τῶν δύο μεγαλυτέρων ἀξιῶν ἔφερε καὶ ὑδατόσημον, συνιστάμενον ἐξ ἑνὸς ἀριθμητικοῦ ψηφίου «2» διὰ τὰ γραμματόσημα τῆς μιᾶς πέννας, καὶ ἑνὸς ψηφίου «1» διὰ τὰ δύο πεννῶν. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἀπεσύρθησαν τῆς κυκλοφορίας τὴν 28 Μαΐου 1864. Ἔκτοτε ἐτέθησαν ἐν χρήσει καθ᾽ ὅλην τὴν Ἑπτάνησον τὰ ἑλληνικὰ γραμματόσημα· ἡ ἑλληνικὴ ὅμως ταχυδρομικὴ νομοθεσία εἰσήχθη ἐπισήμως ἐν Ἑπτανήσῳ μόνον διὰ τοῦ νόμου ΡΛΔ′ τῆς 21 Δεκεμβρίου 1864 καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐκτελεστικοῦ διατάγματος. Τὰ γραμματόσημα τοῦ Ἰονικοῦ κράτους ζητοῦνται πολύ. Τῶν ἀσφραγίστων ἡ ἐμπορικὴ ἀξία δὲν εἶναι πολὺ σημαντική. Τῶν ἐνσφραγίστων ὅμως εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα (περίπου δωδεκαπλάσια)· ἐὰν δ᾽ εὑρίσκωνται ἐπὶ ὁλοκλήρου ἐπιστολῆς, τότε ἡ ἀξία αὕτη δύναται νὰ ὑπερβῇ καὶ τὰς 3 ἢ καὶ 4 χιλιάδας δραχμῶν δι᾽ ἕκαστον. Ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων ἡ Κέρκυρα ἀπέκτησεν ἴδια γραμματόσημα καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς βραχείας ἰταλικῆς κατοχῆς της ἐν ἔτει 1923 (βλ. λ. *Κέρκυρα* [Φιλοτ.].

(Ε. Φ. Ε.)

ἰόνιον (τὸ) (Ionium) */Χημ./*. Ἀκτινεργὸν στοιχεῖον προερχόμενον ἐκ τῆς μετατροπῆς τοῦ στοιχείου *οὐρανίου II* καὶ μετατρεπόμενον δι᾽ ἐκπομπῆς ἀκτίνων α εἰς *ράδιον*. Εἶναι στοιχεῖον ἰσότοπον μὲ τὸ θόριον καὶ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ πισσουρανίτου. Ἔχει ἡμιπερίοδον 10^5 ἐτῶν καὶ λόγῳ τῆς σταθερᾶς ἐκπομπῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀκτίνων α ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἀντίστασιν τοῦ Bronson.

Σ. Χ.

Ἰόνιον ***πέλαγος*** */Γεωγρ./*. Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἡ δυσμικῶς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου θάλασσα. Εἰδικώτερον, κατὰ μὲν τὴν ἀπὸ Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου μέχρις Ἡροδότου γεωγραφικὴν περίοδον σύμπας ὁ *Ἀδριατικὸς* ἢ τοὐλάχιστον ἡ ἀνατολικὴ αὐτοῦ ἔκτασις, κατὰ δὲ τὴν μέχρι τοῦ Β′ μ. Χ. αἰῶνος περίοδον ἡ μεταξὺ Ἀπουλίας καὶ Ἰλλυρίας θάλασσα (*Ἡροδ.* ΣΤ′ 27, Ζ′ 20) καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἡ θάλασσα ἣν οἱ Ἕλληνες εἶχον καλέσει *Σικελικὸν* πέλαγος (βλ. καὶ λ. *Ἀδριατικόν*, τόμ. Α′ 644 β). Ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν γεωγραφικῶν τούτων περιόδων παρουσιάζονται πλεῖσται ἀντιφάσεις μεταξὺ τῶν κρατουσῶν ὡς πρὸς αὐτὸ γεωγραφικῶν ἀντιλήψεων. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐταύτιζον τὸ Ἰόνιον καὶ τὸ Ἀδριατικὸν (βλ. λ. *Ἀδριὰς ἅλμη*). Παλαιότατα *Ρέας κόλπος* καὶ *Κρονίη ἅλς* (*Αἰσχ.* Προμ. Δεσμ. 836, *Ἀπολλ. Ροδ.* Ἀργον. 4, 327), κατόπιν δὲ *Ἰόνιος κόλπος*, *Ἰόνιος θάλασσα*, *Ἰόνιος Πόρος*, *Ἰόνιος Πόντος*, ἦσαν τὰ ὀνόματα ὑφ᾽ ἃ ὑπῆρξε γνωστὴ κατὰ τὰς διαφόρους τῆς ἱστορίας ἐποχὰς ἡ καθαρῶς ἑλληνικὴ θάλασσα αὕτη.

Κατὰ τὸν Αἰσχύλον (Προμηθ. 836), τὸν Λυκόφρονα (Σχολ. *Τζέτζη* 630) καὶ Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον (Ἀργοναυτ. Β, 15), ὁ πρὶν Κρόνιος ἢ Ρέας κόλπος μετωνομάσθη εἰς Ἰόνιον, ἀπὸ τῆς *Ἰοῦς*, ἀπηνῶς ὑπὸ τῆς Ἥρας καταδιωκομένης, ἥτις φεύγουσα τὴν ζηλόφθονον ὀργὴν τῆς θεᾶς διέπλευσε τὸν πόντον ἐκεῖνον ἀφήσασα εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομά της. Κατὰ τὸν Θεόπομπον, ὡς παραδίδει ὁ Στράβων, ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἀπὸ Ἰονίου τοῦ ἐξ Ἴσσης, ἡγεμονεύσαντος εἰς τὰς χώρας ὧν τὰς ἀκτὰς βρέχει τὸ ἐπώνυμον αὐτῷ γενόμενον πέλαγος, ἐνῷ κατὰ τὸν Ἀρχέμαχον «ἀπὸ τῶν ἀπολλυμένων ἐν αὐτῷ Ἰαόνων». Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Ἐρνέστος Κούρτιος (Die Ionier κτλ. σελ. 3 ὑποσ. 9) ἀποδίδει τὴν ὀνομασίαν εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀδρία Ἰωνίδας ἀποικίας. Ὁ Δ. Σεμιτέλος (Ἠπειρωτ. σελ. 35) εἰς τοὺς περιοίκους Χάονας, ὧν τὴν ὀνομασίαν ταυτίζει πρὸς τοὺς Ἴάονας καὶ Ἄονας. Ὁ I. G. Cuno (Die Hellenischen Tyrannen in Sicilien σ. 3) θεωρεῖ τὴν προέλευσιν τῆς ὀνομασίας σημιτικήν.

Κατὰ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ἀντίληψιν, διάφορον πως τῆς ἰταλικῆς, λογίζεται ὡς Ἰόνιον πέλαγος ἡ θάλασσα, ἥτις, βρέχουσα τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας, τὰς νοτίας καὶ ἀνατολικὰς τῆς Καλαβρίας, καὶ τὰς νοτίας καὶ ἀνατολικὰς τῆς Πούλιας (Ἀπουλίας) ἐκ δυσμῶν καὶ τὰς τῆς ἀνατολικῆς χερσονήσου ἐξ ἀνατολῶν, περιλαμβάνεται ἀφ᾽ ἑνὸς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίου Κάβο Πάσσαρο (ἀρχ. Πάχυνον) Σικελίας καὶ Κάβο Ματαπᾶ (ἀρχ. Ταίναρον) τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου μεταξὺ τοῦ φάρου Ὀτράντο καὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων (Λιγκουέττα, κόλπου Αὐλῶνος). Συνάπτει δὲ τὸ Ἰόνιον πρὸς τὸ Αἰγαῖον, διὰ τοῦ Μυρτώου, τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, ἐν ᾧ ἡ νῆσος Κύθηρα, ἀνήκουσα ἐν τούτοις ἄλλοτε εἰς τὴν Ἰόνιον πολιτείαν, ἐνῷ πρὸς νότον του ἁπλοῦται τὸ ΝΔ τμῆμα τοῦ Λιβυκοῦ, ἀπολῆγον εἰς τὸν κόλπον τῆς Μεγάλης Σύρτεως. Ἐνταῦθα ξηρῶς θὰ ἀπαριθμηθῶσι τὰ ἀκρωτήρια, οἱ κόλποι, οἱ ὅρμοι, οἱ λιμένες καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ ὡς ἀφετηρίαν μὲν λαμβάνομεν τὸ ἀκρωτήριον Πάσσαρο, νοτίαν τῆς Σικελίας ἐσχατιάν, σειρὰν δὲ γεωγραφικῆς διαδοχῆς τὴν κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, σημειοῦντες ὅτι τὸ μὲν εὖρος τοῦ Ἰονίου εἶναι 360 μιλλίων μεταξὺ τῶν νοτίων κεράτων του (Πάσσαρο-Ματαπᾶς) καὶ μόλις 40 μεταξὺ τῶν βορείων τοιούτων (πορθμὸς Ὀτράντο), ἡ δὲ εἴσδυσίς του 300 μιλλίων.

Ἀκρωτήρια. α′) *Σικελικὴ ἀκτή: Πάσσερο* ἢ *Πάσσαρο* (ἀρχ. *Πάχυνος ἄκρα)*, ἡ νοτία τῆς Σικελίας ἐσχατιά. *Μοῦρο ντὶ Πόρκο* (ἀρχ. *Μακρὸν ἄκρον)* νοτίως τῶν Συρακουσῶν, τερματισμὸς τῆς χερσονήσου *Μανταλέννα* (ἀρχ. *Χερσόνησος)*. *Παναγία* (Panagia, ἀρχ. *Ταῦρος ἄκρον)* Β τῶν Συρακουσῶν. *Σάντα Κρότσε* Β κέρας τοῦ κόλπου τῆς Αὐγούστας. *Κάπο Μολίνο* ἢ *Ντεϊ Τσίκλοπι* Β κέρας τοῦ κόλπου τῆς Κατάνης. *Σάντ Ἀντρέα* γλῶσσα προέχουσα τῆς Ταορμίνας (ἀρχ. *Ταυρομένιον)*. *Σάντ Ἀλέσσιο* (ἴσως τὸ *Ἄργεννον* τοῦ Πτολεμαίου), μεθ᾽ ὃ ἡ γλῶσσα *Σὰν Ρανιέρι*, ἡ σχηματίζουσα νοτίως τοῦ ἀκρωτη-

Digitized by Google

ρίου Capo Peloro (ἀρχ. *Πελωριὰς*) τὸν λιμένα τῆς Μεσσίνας, δυτικὸν κέρας τοῦ πρὸς δυσμὰς βορείου πέρατος τοῦ Ἰονίου. β') *Ἀκτὴ Καλαβρίας: Πέτζο* (ἀρχ. *Σκύλλα)* τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ αὐτοῦ στομίου. *Κάπο ντὲλ Ἄρμι* (ἀρχ. *Λευκόπετρα*) ἡ ΝΔ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐσχατιά. *Κάπο Σπαρτιβέντο Καλάμπρο* (ἀρχ. *Ἡράκλειον)* νοτία τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐσχατιά. *Κάπο Μπρουτζάνο* (ἀρχ. *Ζεφύριον). Κάπο Στύλο* (ἀρχ. *Κόκινθος)* νότιον κέρας τοῦ κόλπου *Σκουϊλάτσε. Κάπο Νάου* ἢ *Κάπο Κολόννε* (ἀρχ. *Ἡραῖον* ἢ *Λακίνιον)* ΒΑ κέρας τοῦ ἰδίου κόλπου καὶ πρὸ τοῦ Κοτρῶνε. *Ἀλίτσε* (ἀρχ. *Κρίμισσα)* ΝΔ κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. *Κάπο Σπούλικο* κατὰ τὸν ΒΔ μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. γ') *Ἀκτὴ τῆς Πούλια* (Ἀπουλίας): *Σὰν Βίτο* (ἀρχ. *Χοιράδες)* νότιον κέρας τοῦ λιμένος τοῦ Τάραντος. *Σὰντ Ἀντρέα ντὶ Γκαλίπολι* (ἀρχ. *Καλλίπολις)* ΑΝΑ μυχὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντο. *Κάπο Σάντα Μαρία Ντὶ Λέουκα* (ἀρχ. *Ἰαπυγία ἄκρα*) ΝΑ ἐσχατιὰ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ ΝΑ κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος, μεθ' ὃ 20 μιλ. ΒΒΑ ὁ φάρος τοῦ ἀκρωτηρίου *Ὀτράντο* (ἀρχ. *Ὑδροῦς*) δυτικὸν κέρας τοῦ *Ἰονίου πόρου* ἢ *Ἰλλυρικοῦ πόρου,* τοῦ πρὸς ἀνατολὰς βορείου πέρατος τοῦ Ἰονίου. δ') *Βορειοηπειρωτικὴ ἀκτή: Λιγκουέττα* (ἀρχ. *Ἀκροκεραύνια)*, πελάγιον κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος. *Κισφάλι* βορείως τοῦ βορείου στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης. *Σκάλα* (τὸ *Ποσείδιον* τοῦ Πτολεμαίου) ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Β στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης. *Στύλος* ΒΑ καὶ κατέναντι Κερκύρας τῆς πόλεως. *Βαρλαὰμ* πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατέναντι τοῦ μέσου τοῦ μεταξὺ Κερκύρας καὶ Παξῶν διέκπλου. *Καστροσυκιὰ* 7 μίλ. ΒΒΔ τοῦ στομίου τῆς Πρεβέζης, νοτίως τοῦ ὁποίου ἡ ἀκτὴ τῆς Ἀκαρνανίας, ὡς καὶ τὰ ἐνδοκολπικὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ, τοῦ Πατραϊκοῦ, τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης. ε') *Πελοποννησιακὴ ἀκτή: Κάβο Πάπας* ἢ *Καλογριὰ* (ἀρχ. *Ἄραξος*) Ν κέρας τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν. *Γλαρέντζα* (ἀρχ. *Χελωνάτας*) κατέναντι τῆς Ζακύνθου, βορεία ἄκρα τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς Κάστρο Τορνέζε τῆς Ἤλιδος. Πρὸ αὐτῆς νησὶς *Καυκαλίδα* μετὰ φάρου καὶ 6 μίλλια πελαγίως κινδυνωδεστάτη ὕφαλος, ἡ *Μόντεγκιου. Τρυπητὴ* ἡ νοτία τῆς αὐτῆς προβολῆς ἄκρα καὶ ΒΔ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἤλιδος. *Τηγάνι* (ἀρχ. *Φειὰ*) ΝΑ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἤλιδος καὶ νησίον πρὸ τῆς ἄκρας φερώνυμον. *Κατάκωλον* (ἀρχ. *Ἰχθὺς*) ΒΔ κέρας τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου. *Κούνελλος* (*Κυπαρίσσιον* παρὰ Πτολεμαίῳ). *Ἀκρίτας* (κοιν. *Κάπο Γκάλλος*) ἡ Ν τῆς Μεσσηνίας καὶ ΝΝΔ τῆς Πελοποννήσου ἐσχατιά, πρὸς τῆς ὁποίας νησὶς *Βενέτικο*, μεθ' ἣν ὁ Μεσσηνιακὸς κόλπος, ἐν ᾧ τὰ ἀκρωτήρια *Λιβάδια* πρὸ τῆς Κορώνης καὶ *Κιτριὲς* εἰς τὴν ΒΑ ἀκτήν. Μετ' αὐτὰ ἐπὶ τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς προβολῆς τοῦ Ταϋγέτου, τὰ *Κάβο Γκρόσσος* (ἀρχ. *Θυρίδες*) καὶ *Ταίναρον* (κοιν. *Ματαπᾶς*), ἡ νοτία τῆς Πελοποννήσου ἐσχατιὰ καὶ τὸ ΝΑ τοῦ Ἰονίου κέρας. Πέραν τοῦ Ταινάρου τὸ Κρητικὸν πέλαγος, εἰσδύον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ διὰ τοῦ Λακωνικοῦ.

Κολπώσεις ἐν γένει. Αἱ κολπώσεις (κόλποι, ὅρμοι, λιμένες) τοῦ Ἰονίου, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν γεωγραφικῆς διαδοχῆς περιγραφόμεναι, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Σικελικὴ ἀκτή. Ὁ κόλπος *Βενδικάρι* μεταξὺ ἀκρωτηρίων Πάσσαρο καὶ Μοῦρο ντὶ Πόρκο. Λιμὴν *Συρακουσῶν* μεταξὺ ἀκρωτηρίων Μανταλλένα καὶ Πανατζία. Κόλπος *Ἀουγκούστα* μεταξὺ ἀκρωτηρίων Πανατζία καὶ Σάντα Κρότσε, σχηματίζων τῇ παρεμβολῇ τῆς γλώσσης Μανίζι δύο ἐλάσσονας ἀμφιδύμους κόλπους, τὸν κυρίως τῆς *Αὐγούστα* πρὸς ΒΔ καὶ τὸν τῆς *Παναγίας* Ν.ΝΑ. Κόλπος τῆς *Κατάνης* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σάντα Κρότσε καὶ Κάπο Μολίνι, ἐν ᾧ ὁ φερώνυμος μέγας λιμὴν καὶ πόλις. Πέραν τοῦ κόλπου ἡ ἀκτὴ εἶναι εὐθυτενής, ἐλάχιστα κολπίζουσα εἰς Ὄνινα, Ἄτσι Ρεάλε, Ριπόστο, Ταορμίνα, Σκαλέττα καὶ Γαντζίρι.

Ἀκταὶ Καλαβρίας. Μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Πέτζο καὶ Κάπο ντὲλ Ἄρμι οἱ ὅρμοι *Πέτζο, Κατόνε,* λιμὴν *Ρέτζιο (Ρήγιον), Βίλλα Σὰν Τζιοβάννι.* Μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σπαρτιβέντο Καλάμπρο καὶ Κάπο Στύλο οἱ ὅρμοι *Μπιάνκο (Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι), Μαρίνα ντὶ Μποβαλίνο, Τζιογιόζα Ἰόνικα (Αὐλωνία),* καὶ *Ροτσέλλα Ἰόνικα.* Μεθ' ἃ μεταξὺ ἀκρωτηρίων Στύλο καὶ Κάπο Νάου ὁ κόλπος *Σκουϊλάτσε* (ἀρχ. *Σκυλλήτιον* καὶ κατόπιν *Σκυλλάκιον*), ἐν ᾧ οἱ ὅρμοι *Ἀσπερίνα* καὶ *Καταντζάρο*, καὶ τὸ πρὸς τὸ ΒΑ κέρας του σωτήριον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς *Ριτζοῦτο*, ὑπὸ τὸ φερώνυμον ἄκρον (ἀρχ. *Ἰαπύγων ἄκραι τρεῖς*). Πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀλίτσε πολλὰ χωρία παράλια καὶ λιμὴν τεχνητὸς *Κοτρῶνε* καὶ ὡραία πόλις μικρὰ φερώνυμος, ὁ *Κρότων* τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

Τὸ νῦν Ἰόνιον πέλαγος (τὸ Σικελικὸν πέλαγος τῶν ἀρχαίων) καὶ ἡ συσχετική του θέσις πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος καὶ τὸν Ἀδρίαν.

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτ. 441 Mediterranean and Blacksea.]

Ἀκταὶ Μπαζιλικάτα καὶ Πούλια. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀλίτσε ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα ἀνοίγεται ὁ μέγας τοῦ *Τάραντος* κόλπος, ἐν ᾧ ὁ ἐλάσσων κόλπος *Ροσσάνο* (ΝΔ μυχός), ὁ περίφημος φυσικὸς λιμὴν καὶ ἰσχυρὸς ναύσταθμος *Τάραντο* (Β. μυχὸς) καὶ ὁ κόλπος *Γκαλλίπολι* (Α. μυχὸς) καὶ ἀμέσως πρὸς Ν οἱ ἐπικίνδυνοι ὕφαλοι *Οὐιζέντε* Κάμπτοντες τὴν Σάντα Μαρίαν ντὶ Λέουκα συναντῶμεν τοὺς μικροὺς λιμένας *Κάστρο* καὶ *Μιτζιάνο* καὶ τὸν λιμένα *Ὀτράντο.*

Ἠπειρωτικαὶ ἀκταὶ (ἀπὸ Αὐλῶνος εἰς Ἀμβρακικόν). Νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Λιγκουέττα καὶ εἰς τὸν ὦμον τῆς προβολῆς τῶν Κεραυνίων, ὅρμος *Ὄρσο,* μεθ' ὃν οἱ: *Ντεντεῖλ, Σὰν Τεόντορο, Σπίλα, Παλέρμο, Γκράβα,* καὶ ἀμέσως ΒΑ τοῦ Β στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης οἱ *Ἅγιοι Σαράντα·* κατόπιν, ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ θαλάσσῃ, τῇ ἐκτεινομένῃ μεταξὺ τῶν Κερκυραϊκῶν ἀκρωτηρίων Βάρβαρο καὶ Μπιάνκο καὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν Σκάλα καὶ Μοῦρτο, οἱ ὅρμοι *Βουθρωτό, Φτελιά, Παγανιά, Σαγιάδα, Γουμένιτσα, Πλατάρια* καὶ *Μοῦρτο* (ἢ *Σύβοτα*), τοῦ τελευταίου σχηματιζομένου ὑπὸ τοῦ νησίου Ἅγιος Νικόλαος καὶ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Νοτίως δὲ τοῦ νοτίου στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, οἱ ὅρμοι *Ἀρίλλα, Πάργα, Ἅγιος Γιάννης, Φανάρι* καὶ *Καστροσυκιά*, μεθ' οὓς ὁ *Ἀμβρακικὸς* (βλ. λ.).

Ἀκαρνανικαὶ ἀκταὶ καὶ Κορινθιακός. Περὶ τούτων βλ. τὰς λ. *Ἀκαρνανία, Κορινθιακὸς* κόλπος καὶ *Πατρῶν* κόλπος.

Δυτικαὶ τῆς Πελοποννήσου ἀκταί. Ἐν αὐταῖς, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο Πάπας (Ἄραξος) ἡ *Ἀχαϊκὴ* λεγομένη κόλπωσις, ἂν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἀκτῆς της εἶναι Ἠλειακή, ἐξικνουμένη ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Γλαρέντζας, μεθ' ἣν ἡ *Ἠλειακή*, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Τρυπητὴ ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Τηγάνι, καὶ κατόπιν ὁ *Κυπαρισσιακὸς* κόλπος, ἁπλούμενος μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κούνελλος καὶ οὗ ὁ μὲν Β. ΒΔ μυχὸς ὀνομάζεται ὅρμος τοῦ *Κατακώλου,* ὁ δὲ Ν. ΝΑ τῆς *Κυπαρισσίας.* Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου δὲ αὐτοῦ ἕως τοῦ Ἀκρίτα παρουσιάζεται τὸ ὡραῖον τῆς *Πρώτης* ἀγκυροβόλιον, μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Πυλίας, ὁ μέγας λιμὴν τοῦ *Ναυαρίνου,* καὶ ὁ κολπίζων ὅρμος τῆς *Μεθώνης,* ἔχων πρὸ αὐτοῦ τὰς Οἰνούσας καὶ ἀπολήγων εἰς τὸν Ἀκρίταν. Μετ' αὐτὸν ὁ *Μεσσηνιακὸς* κόλπος, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ὅρμοι τῆς *Κορώνης* καὶ *Πεταλιδίου*, ὁ λιμὴν τῶν *Καλαμῶν*, οἱ ὅρμοι *Ἁρμυρὸς Κιτριές, Καρδαμύλη, Σελινίτσα, Λιμένι, Μέζαπο, Γιαλὶ (Γερολιμένος)* καὶ *Μάρμαρο* ἡ τελευταία τοῦ Ἰονίου κόλπωσις, ἀμφίπτυγος ὅρμος ὡς πρὸς τὸν Πόρτο-Κάγιο τοῦ Λακωνικοῦ.

Νῆσοι καὶ νησῖδες. Αἱ ἐπισημότεραι ἐξ αὐτῶν, εἴτε διὰ τὸ μέγεθός των, εἴτε διὰ τὴν θέσιν των, ἀπὸ Ταινάρου πρὸς Κάπο-Πάσσαρο, εἶναι αἱ ἑξῆς: *Καράβι* ΒΑ τοῦ Ταινάρου καὶ Ν.ΝΑ τοῦ Κάβο-Γκρόσσου. *Βενέτικο* (ἀρχ. *Θηγανοῦσα*) πρὸ τοῦ Ἀκρίτα. Ἡ πρὸ τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τῆς Μεθώνης συστὰς τῶν *Οἰνουσῶν (Σαπιέντζες): Σχίζα, Μαριάνι* καὶ *Μεγάλη Σαπιέντζα*. Αἱ κλείουσαι τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου *Σφακτηρία* καὶ *Τσιχλῆ μπαμπᾶ.* Ἡ σχηματίζουσα τὸ φερώνυμον ἀγκυροβόλιον *Πρώτη*. Αἱ δύο πελαγιώταται *Στροφάδες*. Ἡ *Ζάκυνθος* καὶ τινες παρ' αὐτὴν νησῖδες. Ἡ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γλαρέντζα νησὶς *Καυκαλίδα* καὶ αἱ ΔΝΔ αὐτῆς ὕφαλοι *Μόντεγκιου.* Ἡ Κεφαλληνία, ἡ *Ἰθάκη*, ἡ συστὰς τῶν *Ἐχινάδων* (βλ. λ.). Ἡ συστὰς τῶν *Τηλεβοϊδῶν: Καστός, Κάλαμος, Φορμίκουλο, Κίθρο, Μεγανήσι, Τίλια* ἢ *Θηλειά, Σκροπιός, Μαδουρή, Σπαρτό.* Ἡ *Ἄτοκος*, τὸ *Ἀρκούδι* καὶ μετ' αὐτὰς ἡ *Λευκάς*. Οἱ *Ἀντίπαξοι* καὶ *Παξοί*. Ὁ *Ἅγιος Νικόλαος* ἢ *Σύβοτα* καὶ τινες μικραὶ βραχονησῖδες τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Ἡ μεγαλόνησος *Κέρκυρα* καὶ παρ' αὐτὴν ἡ μικρὰ νῆσος *Βίδο*. Αἱ ἐν τῷ βορείῳ στομίῳ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης ὕφαλοι, ὧν κυριωτέρα ἡ *Σέρπα*, καὶ νησῖδες, ὧν κυριώτεραι τὰ *Τετρανήσια*, τὸ *Καπαρέλλι* ἢ *Τινιόζο*, καὶ ἡ *Μπαρκέττα* ἢ *Ψύλλος*. Ἡ συστὰς τῶν *Ὀθονῶν* ἢ *Ὀθρονῶν: Μερλέρα* (ἢ *Ἐρίκουσσα), Φανός, Σαμοθρᾴκη* ἢ *Μαλθάκη* καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ Κερκύρας (ΒΔ ἀκτῆς) βραχονησῖδες *Τραχειά, Πλάκα, Διάκοπο, Διάπλο, Καράβι.* Τῆς μικρᾶς ἀλλ' ἐπισημοτάτης νησῖδος *Σασσὼ* ἢ *Σάσσωνος* εὑρισκομένης ἐγγύτατα μὲν τοῦ *Ἰονίου* Πόρου (βλ. λ.), πάντως ὅμως ἐν τῷ Ἀδρίᾳ τῷ κατὰ τὴν σύγχρονον γεωγραφικὴν ἀντίληψιν, οὐδεμία ἄλλη νῆσος πρόκειται τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Ἰονίου παραλίᾳ. Αἱ ἐκεῖθεν ἀφ' ἑτέρου ἀκταὶ τοῦ πελάγους, αἱ ἰταλικαί, εἶναι χαρακτηριστικῶς ἐστερημέναι σχεδὸν νήσων καὶ ὑφάλων. Οὕτως ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Τάραντος, πρῶται ἐμφανιζόμεναι τοιαῦται εἶναι αἱ ὕφαλοι *Οὐτζέντε* ἡ νησὶς *Σὰν Ἀντρέα* πρὸ τοῦ λιμένος Γκαλλίπολι καὶ αἱ νησῖδες *Σὰν Πέτρο* καὶ *Σὰν Πάολα*, τρομερὰ φρούρια προασπίζοντα τὸ στόμιον τοῦ λιμένος καὶ ναυστάθμου τοῦ Τάραντος. Παρὰ δὲ τὴν σικελικὴν ἀκτήν, αἱ ἐντὸς τῶν λιμένων Αὐγούστας καὶ Συρακουσῶν νησῖδες ἑνωθεῖσαι πρὸς τὴν ἀκτὴν τεχνικῶς, ἡ συστὰς τῶν μικρῶν νησίδων *Βενδικάρι* βορείως τοῦ Κάππο Πάσσαρο καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ νησὶς *Γκότζο-Σπαδάρο*. Χαρακτηριστικοὶ σκόπελοι λάβας οἱ *Τσίκλοπι*, ἀνὰ δύο παρὰ τὴν παραλίαν Ὄνινα μεταξὺ Κατάνης καὶ Ἄτσι Ρέαλε, οὓς αἱ παραδόσεις τοῦ τόπου συνδέουν πρὸς τῆς Ὀδυσσείας τὰ ἔπη.

Οἱ Ἰταλοί, ἐν τῷ ἐπισήμῳ καὶ διεθνοῦς κύρους βιβλίῳ «Elenco dei Fari, Fanali, Sematori e segnalamenti maritimi» (Parte 1ma), ὁρίζουσι σαφῶς τὰ ὅρια τῶν ἀκτῶν των, ἃς βρέχει τὸ Ἰόνιον (Mare Ionio). Οὕτω τὸ πρῶτον (ΒΔ) ὅριόν του εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Πέτζο* (Pezzo, ἀρχ. *Σκύλλα*) καὶ τὸ τελευταῖον ἐπὶ τῶν ἀκτῶν των (ἀριθ. 705 εἰς ἔκδ. 1928) ἡ *Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα* (Santa Maria di Leuca, ἀρχ. *Ἰαπυγία ἄκρα*), τοῦ ἀμέσως κατόπιν (ἀριθ 706) *Ὀτράντο* (Otranto, ἀρχ. *Ὑδροῦς*) λογιζομένου ἐπὶ τοῦ Ἀδρία (Mare Adriatico)· δὲν θεωροῦσι δὲ τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας βρεχομένας ὑπὸ τοῦ Ἰονίου. Ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ περιγραφῇ (Parte II) τῶν ἀπὸ Ταινάρου ἕως Κερκύρας φάρων δὲν μεταχειρίζονται τὸν ὅρον Ἰόνιον, προτιμῶντες ἀκτογραφικὴν ἀντὶ θαλασσογραφικῆς διατύπωσιν «Grecia occidentale». Ἡ ἀνυπαρξία φάρου τινὸς ἀπὸ τοῦ βορείου στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης ἕως τοῦ Αὐλῶνος, ὃν λογίζουσι (δηλ. τὰ Ἀκροκεραύνια) ὡς ΝΑ κέρας τοῦ Ἀδριατικοῦ, συνεπάγεται τὴν ἔλλειψιν μνείας τῆς ὀνομασίας τῆς θαλάσσης, ἥτις βρέχει τὰς ἠπειρωτικὰς ταύτας ἀκτάς.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἰόνιον** ***πέλαγος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία ὀνομασία τῆς μεταξὺ Γάζης καὶ Αἰγύπτου κολπώσεως (*Εὐσταθ.* Παρεκβ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. 92). Εἶναι ἡ σύγχρονος κόλπωσις τοῦ *Ἐλ Ἀρὶς* (ἡ ὑποτυπωμένη εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας 2573: Damietta to El-Arish καὶ 2634: Ras En Nakura to El-Arish).

Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

'Ιόνιος (ὁ, ἡ) —*ον* (τό)· ὁ τοῦ *'Ιονίου* πελάγους (βλ. λ.), ὁ ἀνήκων εἰς τὸ 'Ιόνιον πέλαγος: «'Ιόνιοι νῆσοι»· ‖ ὁ τῶν 'Ιονίων νήσων: «'Ιόνιος 'Ακαδημία», «'Ιόνιος σχολή,—κῶδιξ».

— **'Ιόνιον *θέατρον*** βλ. *'Ελλὰς* (θέατρον.)

— **'Ιόνιον *κράτος*·** βλ. *'Ιόνιοι* νῆσοι.

—**'Ιόνιος *(ἀστικὸς) κῶδιξ*.** Ἅμα ὡς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 5 Νοεμβρίου 1815 αἱ νῆσοι Κέρκυρα, Κεφαλληνια, Ζάκυνθος, Λευκάς, 'Ιθάκη, Κύθηρα καὶ Παξοὶ ἀπετέλεσαν τὸ ἀνεξάρτητον ἡνωμένον κράτος τῶν 'Ιονίων νήσων, ὁ ἰόνιος λαός, ὅστις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τὴν 'Ενετικὴν δημοκρατίαν, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα μεταξὺ τῶν πρώτων μελημάτων τῆς προστάτιδος 'Αγγλίας ἀποβῇ ἡ εἰσαγωγὴ νέας νομοθεσίας, ἥτις νὰ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μέχρι τότε ἐν 'Επτανήσῳ ἴσχυον εἰδικοὶ νόμοι, οἱ ἀστικοὶ ἐνετικοὶ τοιοῦτοι, καλούμενοι Leggi Venete Statutari καὶ Leggi dell'Alto e Basso, ὡς καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἐκδιδόμενοι τοπικοὶ νόμοι (Leggi Municipali), ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1729 τὸ Statuto Veneto, περιέχον τοὺς διὰ τοῦ διατάγματος τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὑπὸ τῆς γερουσίας τῶν 'Ιονίων νήσων, διατηρηθέντας ἐν ἰσχύϊ καὶ μήπω εἰς ἀχρηστίαν περιπεσόντας τοπικοὺς νόμους καὶ τὸ γραπτὸν δίκαιον. Ἡ δὲ 'Αγγλία, ὑποσχεθεῖσα τοῦτο διὰ τοῦ συντάγματος τοῦ 1817, συνέστησε κατὰ τὸ 1828 ἐπιτροπείαν ἐξ ἐγκρίτων 'Επτανησίων νομομαθῶν πρὸς σύνταξιν τῶν κωδίκων. Τὴν ἐπιτροπείαν ταύτην ἀπετέλεσαν οἱ ἐπιφανεῖς νομομαθεῖς, Φωκᾶς, Φλαμπουριάρης, Μάντζαρος, Κόνδαρης, Πασχάλης, Καροῦσος καὶ ὁ Ἄγγλος Σμίθ. Αὕτη ὑπ' ὄψιν ἔλαβε τὸν ναπολεόντειον κώδικα, τὸν κώδικα τῶν δύο Σικελιῶν τοῦ 1819 καὶ τὸν αὐστριακὸν τοιοῦτον τοῦ 1810.

Καταρτισθέντος τοῦ σχεδίου τοῦ 'Ιονίου ἀστικοῦ κώδικος ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπείας εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, τὴν τότε ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ 'Ιονικοῦ κράτους, καὶ ὑποβληθὲν εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς δικαιοσύνης πρὸς μελέτην, οὐδεμίαν ὑπέστη τροποποίησιν, μολονότι δὲ κατὰ τὰς συνόδους τῶν ἐτῶν 1831 καὶ 1832 ἔτυχε τῆς ψήφου τοῦ 'Ιονίου κοινοβουλίου, ἐν τούτοις, ὡς μὴ ἐπικυρωθέν, παρέμεινεν ἁπλοῦν σχέδιον. Παραπεμφθὲν ὀλίγον βραδύτερον εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου ἤρχισε μελετώμενον βραδέως, ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἐπεδίωκε τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐπιψηφίσεώς του, διεβίβασεν ἀνὰ ἓν ἀντίγραφον τοῦ ἀρχικῶς ἐκπονηθέντος σχεδίου πρὸς τοὺς καθηγητὰς τῆς 'Ιονίου 'Ακαδημίας, πρὸς τοὺς προέδρους τῶν δικαστηρίων καὶ τοὺς εἰσαγγελεῖς αὐτῶν, ἵνα ἐκφέρωσι τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην των. Τὰς γνώμας καὶ παρατηρήσεις (osservazioni) αὐτῶν διαβιβάσασα ἡ ἰόνιος κυβέρνησις πρὸς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς δικαιοσύνης, ἐζήτησεν ἵνα, λαμβάνον ταύτας ὑπ' ὄψει, προβῇ δραστηρίως εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν του. Τοῦτο δὲ μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου ἐργασθὲν ἔφερεν εἰς πέρας τὸ ὁριστικὸν σχέδιον τοῦ ἀστικοῦ κώδικος περὶ μῆνα 'Απρίλιον τοῦ 1836, ὅπερ καὶ ἐδημοσιεύθη τυπωθὲν εἰς πολλὰ πλὴν νῦν δυσεύρετα ἀντίτυπα ὑπὸ τὸν τίτλον «Progetto di Codice Civile per gli Stati Uniti delle Isole Ionie» (=Σχέδιον ἀστικοῦ κώδικος διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῶν 'Ιονίων Νήσων). Τὸ σχέδιον τοῦτο ὑποβληθὲν εἰς τὴν ψῆφον τῆς Ε' βουλῆς δὲν ἔτυχεν ἐπιψηφίσεως, τῆς βουλῆς ἐκείνης διαλυθείσης. Ματαιωθείσης τῆς ἐπιψηφίσεως καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην ΣΤ', ἐπελήφθη τῆς μελέτης του ἡ Ζ' βουλή, ἥτις προβᾶσα εἰς τὴν σύστασιν νέας ἐπιτροπείας πρὸς μελέτην αὐτοῦ, ἐν ἐπευφημίαις ἀπεδέχθη τὰς γενομένας προτάσεις καὶ ἀσυζητητὶ ἐψήφισεν αὐτόν τε καὶ ἅπαντας τοὺς λοιποὺς κώδικας, ἤτοι τὸν ἐμπορικόν, τὸν ποινικόν, τὴν πολιτικὴν δικονομίαν καὶ ὀργανισμὸν τῶν δικαστηρίων καὶ τὴν ποινικὴν δικονομίαν, οἵτινες ἤρξαντο ἰσχύοντες ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου 1841. Τῶν κωδίκων τούτων συνταγέντων εἰς τὴν τότε ἐπίσημον ἰταλικὴν γλῶσσαν, μετ' οὐ πολὺ δὲ διαταχθείσης διὰ τῆς ΟΣΤ' πράξεως τῆς Η' γερουσίας τῆς ἀπὸ 1 'Ιανουαρίου 1852 χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου πλέον τοιαύτης, ἐγκαίρως ἐλήφθη μέριμνα διὰ τὴν εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν μετάφρασιν τῶν κωδίκων, ἥτις καὶ ἀνετέθη εἰς τριμελῆ ἐπιτροπείαν ἀποτελεσθεῖσαν ἐξ ἀρίστων γλωσσομαθῶν ἐπιστημόνων, τῶν: 'Α. Τυπάλδου Ξυδιᾶ, 'Α. Λαζαράτη καὶ 'Α. Πολυλᾶ, ἥτις μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος ἐργασθεῖσα ἔφερεν εἰς πέρας τὸ ἀνατεθὲν κολοσσιαῖον ἔργον ἐντὸς δεκατετραμήνου προθεσμίας. Τῆς γενομένης ὅμως μεταφράσεως μὴ τυχούσης τῆς ἀπαιτουμένης κυρώσεως, ἐπικρατέστερον θεωρεῖται τὸ ἰταλικὸν κείμενον.

Ὁ 'Ιόνιος ἀστικὸς κῶδιξ, ἰσχύων ἀπὸ τῆς 1/12 Μαΐου 1841, ἀποτελεῖται ἐκ 2111 ἄρθρων. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀνεκούφισε τὰ μέγιστα τὸν ὑπὸ τὴν δουλείαν τῆς 'Ενετικῆς δημοκρατίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατελέσαντα πληθυσμὸν τῶν 7 νήσων τοῦ 'Ιουνίου. Τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου οὐδέποτε, κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς δικαιοσύνης (ἀριθ. 18) τῆς 21 'Ιουνίου 1837 ('Εφημ. 'Ιονίου Κυβερνήσ. ἀριθ. 340), ἰσχύσαντος ἐν 'Επτανήσῳ, τοῦτο ἰσχύει μόνον εἰς ἃς περιπτώσεις ὁ 'Ιόνιος ἀστικὸς κῶδιξ δὲν προβλέπει (βλ. καὶ νόμον 147 τοῦ 1914). Κατὰ τοῦ κώδικος, μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς 'Επτανήσου μετὰ τῆς 'Ελλάδος, διεξήχθη πολλὴ καὶ ἄδικος πολεμική, ἴσως ἐκ πνεύματος ἐθνικοῦ ὁρμωμένη, πρὸς κατάργησιν αὐτοῦ καὶ εἰσαγωγὴν ἐν ταῖς νήσοις τῆς τοῦ λοιποῦ κράτους νομοθεσίας. Αἱ ἐπίμονοι ὅμως προσπάθειαι αὗται ἐπὶ τέλους ἀπέτυχον καὶ ὁ 'Ιόνιος κῶδιξ διετηρήθη μέχρις σήμερον κατὰ τὰ μέγιστα αὐτοῦ μέρη. Τὸν σοβαρώτερον κίνδυνον διέτρεξεν ὁ κῶδιξ κατὰ τὸ 1864, ὁπότε ὁμὰς ἐκ 18 πληρεξουσίων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γνώμην τῆς πλειονότητος τοῦ νομικοῦ κόσμου καὶ τῶν συναδέλφων αὐτῶν, ὑπέβαλε κατὰ τὴν 11 Αὐγούστου 1864 πρότασιν εἰς τὴν 'Εθνοσυνέλευσιν, ἵνα ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἰσχύσῃ ἐν 'Επτανήσῳ ἅπασα ἡ ἐν τῇ λοιπῇ 'Ελλάδι νομοθεσία, καταργουμένου τοῦ 'Ιουνίου ἀστικοῦ κώδικος καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσαγομένου τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Δεξιὸς χειρισμὸς τοῦ ζητήματος, ὀφειλόμενος κυρίως εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Παῦλον Καλλιγᾶν καὶ τὸν Ζακύνθιον πληρεξούσιον Κωνστ. Λομβάρδον, ἰδίως δὲ εἰς τὰς ὑποσχέσεις περὶ εἰσαγωγῆς ἑνιαίου καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἀστικοῦ κώδικος, ἀπεσόβησαν τὸν κίνδυνον τῆς καταργήσεως τοῦ 'Ιονίου κώδικος. Πλὴν τῶν τροποποιήσεων, ἃς οὗτος, εὐθὺς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ὑπέστη διὰ πράξεων τοῦ 'Ιονίου κοινοβουλίου, ἰδίως ἐτροποποιήθη κατὰ τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ μέρη διὰ τοῦ ΡΝ' νόμου τοῦ 1864 καὶ πολλῶν ἄλλων μεταγενεστέρων νόμων τῆς ἐπικρατείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βοηθήματα πρὸς ἑρμηνείαν τῶν διατάξεων τοῦ 'Ιονίου ἀστικοῦ κώδικος ἄξια λόγου εἶναι τὰ πρακτικὰ τῆς ποὸς μελέτην τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἐπιτροπείας, εἰς ἀρίστην κατάστασιν διατηρούμενα ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ ἐφετείου Κερκύρας, αἱ παρατηρήσεις καὶ γνῶμαι τῶν προέδρων τῶν δικαστηρίων καὶ εἰσαγγελέων τοῦ 'Ιονίου κράτους εἰς καλὴν ἐπίσης κατάστασιν εὑρισκόμεναι ἐν τῷ ἐν Κερκύρᾳ 'Αρχείῳ τῆς 'Ιονίου γερουσίας.—*Ν. Μαρκέτη,* Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς (1897).—*'Ανωνύμου,* «Exposé du Système de Succession adopté par le Cod. Civ. des Iles Ioniennes», (1844).—*'Ι. Σκαλτσούνη,* «Μελέται ἐπὶ τῶν ἀστικῶν νόμων τῶν 'Ιονίων Νήσων» (1866).—*Μ. 'Ιδρωμένου,* «Παράθεσις τῶν ἑλληνικῶν νόμων πρὸς τὸν πολιτ. 'Ιόνιον κώδικα» (1866). —*Δ. Μαρτελάου,* «Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς» (1890).—Ὡσαύτως τὰ περὶ γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ ἀστικοῦ κώδικος συγγράμματα καὶ ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων τῆς Γαλλίας καὶ 'Ιταλίας, ὧν οἱ ἀστικοὶ κώδικες εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὸν 'Ιόνιον τοιοῦτον.

Σ. Α. ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

'Ιόνιος (ὁ, ἡ) καὶ —*α*· ὁ κάτοικος τῶν 'Ιονίων νήσων, ὁ ἄλλως *'Επτανήσιος*.

—**'Ιόνιος *πόντος*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Γενικὸν ὄνομα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδηλοῦτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τὸ ὁποῖον περιβρέχει τὰ δυτικὰ παράλια τῆς 'Ελλάδος καὶ τὰ ἀνατολικὰ τῆς 'Ιταλίας, περιλαμβάνον τὸ 'Αδριατικὸν καὶ τὸ *'Ιόνιον π*έλαγος (βλ. λ.).

—**'Ιόνιος *πόρος*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. 'Ονομασία διδομένη ὑπό τινων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἰς τὸ στόμα τοῦ *'Ιονίου πελάγους (Πινδ.* Νέμ. 4,86. *Πολυβ.* Ε, 110, 2. *Σκύλακ. Καρ.* Περίπλους 27). Εἶναι ὁ σύγχρονος πορθμὸς τοῦ *'Οτράντο* (βλ. λ.), εὖρους 42 μιλ. μεταξὺ ἀκρωτηρίων Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα καὶ Λιγκουέττα. Ἡ στρατηγικὴ σπουδαιότης αὐτοῦ ὑφίστατο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν ἔκτιζε πόλις εἰς τὸν 'Αδρίαν «διανοούμενος τὸν 'Ιόνιον καλούμενον πόρον ἰδιοποιεῖσθαι» (*Διοδ. Σικελ.* ΙΕ. ιγ, 1. ΙΣΤ, ε, 3).

Σ. Ε. Λ.

ἰονισμὸς (ὁ) [*Φυσ. Χημ.*]· βλ. λ. *ἠλεκτρικὴ* διάσπασις.

ἰονοθεραπεία (ἡ)· ἀδόκιμος ὅρος ἀντὶ τοῦ *ἰοντοθεραπεία* (βλ. λ.).

ἰονόνη (ἡ) [*'Οργ. Χημ.*]. Κυκλικὴ κετόνη τοῦ τύπου $C_{13}H_{20}O$. Λαμβάνεται δι' ἰσομερισμοῦ διὰ θειικοῦ ὀξέος τῆς *ψευδιονόνης*, ἥτις εἶναι προϊὸν συμπυκνώσεως τῆς *κιτράλης* μετ' ἀκετόνης. Διακρίνομεν δύο ἰσομερεῖς ἰονόνας, ἤτοι τὴν α- καὶ β-*ἰονόνην*, εἰς ἃς καὶ ἀποδίδομεν τοὺς κάτωθι τύπους:

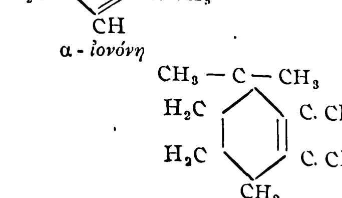

α - *ἰονόνη*

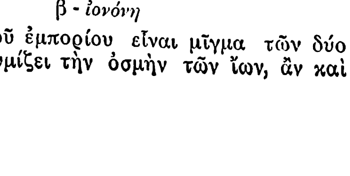

β - *ἰονόνη*

Ἡ ἰονόνη τοῦ ἐμπορίου εἶναι μῖγμα τῶν δύο τούτων, ὑπενθυμίζει τὴν ὀσμὴν τῶν ἴων, ἂν καὶ πιθανῶς δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ἴα, καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μυροποιίαν.

Ἡ α-*ἰονόνη* εἶναι ὑγρὸν ὀσμῆς ἴων, πολὺ μᾶλλον εὐχαρίστου τῆς ὀσμῆς τῆς β-ἰονόνης, ἥτις ὑπενθυμίζει μᾶλλον τὰ φύλλα τῶν ἴων, ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,9301 καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 12 χλστμ. εἰς 127°,6.

Ἡ β-*ἰονόνη* ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,9442 καὶ βράζει ἐπίσης εἰς 127°.

Σ. Γ.

'Ιονούζης· βλ. *Γενούζ*.

ἰονοψίδιον (τὸ) (Ionopsidium) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *ἰονοψίδιον τὸ ἄκαυλον* (Ionopsidium acaule), ἰθαγενὲς τῆς βορείου 'Αφρικῆς καὶ ἐν μέρει τῆς 'Ισπανίας. Εἶναι φυτὸν κοσμητικόν, μὲ ἰόχροα ἄνθη, καλλιεργεῖται δὲ ὑπὸ διαφόρους ποικιλίας, ὧν γνωστοτέρα ἡ *λευκανθὴς* (Ionopsidium acaule leucanthaa).

Κ. ΠΑΠ.

ἰόνοψις (ἡ) (Ionopsis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον 8 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν τῆς 'Αμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποώδη, μονοετῆ, διετῆ καὶ πολυετῆ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ἰόνοψις ἡ θυσανωτὴ* (Ionopsis paniculata), φυτὸν κοσμητικόν.

Κ. ΠΑΠ.

ἰὸντ [*'Αποκρ.*]· βλ. *Ι* [*'Αποκρυφ.*].

ἰόντα (τὰ) [*Φυσ.*]· βλ. *ἰόν*.

— **ἰόντων *θεωρία*·** βλ. *ἠλεκτρόλυσις*.

ἰοντίζω, ἢ ***ἰοντῶ*·** προκαλῶ ἰόντωσιν· διασπῶ ἄτομα ἢ μόρια εἰς ἀντιθέτως ἠλεκτρισμένα τεμαχίδια, εἰς *ἰόντα*.

Σ. Γ. Σ.

ἰοντισμὸς (ὁ)· βλ. *ἰόντωσις*.

ἰοντοθεραπεία (ἡ)· ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἰοντισμοῦ πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν· ἡ δι' ἠλεκτρολυσίας εἰσαγωγὴ εἰς τὸν ὀργανισμὸν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον· ἄλλως *καταφόρησις*.

—[*'Ιατρ.*] Ἡ *ἰοντοθεραπεία*, πρὸς ἣν τοσαύτη ἀπεδόθη, καὶ δικαίως, σημασία ἐν τῇ ἰατρικῇ, δὲν φαίνεται νὰ εἶναι νέα τις ἐντελῶς μέθοδος. 'Απὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος, ὁ Ρωμαῖος ἰατρὸς Scribonius Largus συνίστα εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ ἀρθριτικῶν καὶ ρευματικῶν νοσημάτων νὰ λούωνται εἰς ὕδατα, ἐν οἷς ἔζων ἰχθύες παράγοντες ἠλεκτρικὸν ρεῦμα. Πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ Γάλλος φυσικὸς J. Nollet (1700—1770) ἐμελέτα τὴν δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος μεταγωγὴν φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Rossi ἐπεχείρει τὴν δι' ἐκδορίου λύσιν τῆς συνεχείας τοῦ δέρματος καὶ τὴν δι' αὐτῆς εἰσαγωγὴν ὑδραργύρου, ἀγνοῶν ἔτι, ὅτι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ τοῦ ἀνεπάφου δέρματος. 'Αλλ' αἱ ἐπὶ τοῦ ἰοντισμοῦ ἐργασίαι μετέπειτα προήχθησαν βαθμηδὸν ἐπὶ ἐπιστημονικωτέρων βάσεων. 'Εν τῷ πειράματι τοῦ Ensch, ἡ ἰώδης χροιὰ τεμαχίου γεωμήλου, ἀνηρτημένου ἐν λεκάνῃ ὕδατος ἐκ τοῦ θετικοῦ πόλου, ἔδειξεν ὅτι τὸ ἰώδιον τοῦ ἐν ἄλλῃ λεκάνῃ (ἐν ᾗ ὁ ἀρνητικὸς πόλος) διαλελυμένου ἰωδιούχου καλίου διεπέρασε τὸ δέρμα τοῦ ζῶντος βατράχου, διεχύθη εἰς τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἄλλην λεκάνην, σχηματίσαν τὴν ἰόχρουν ἕνωσιν τοῦ ἰωδιούχου ἀμύλου μετὰ τοῦ ἀμύλου τοῦ γεωμήλου. 'Εν δὲ τῷ πειράματι τοῦ καθηγητοῦ Leduc δύο κόνικλοι ἐτοποθετήθησαν πλησίον ἀλλήλων, ἔχοντες ἐξυρισμένον τὸ δέρμα εἰς τὰς χώρας ἐφαρμογῆς τῶν ἠλεκτροδίων. Τὸ ἀρνητικὸν ἠλεκτρόδιον τοῦ πρώτου κονίκλου εἶχε διαβραχῆ διὰ διαλύσεως κυανιούχου καλίου, τὸ δὲ θετικὸν δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος. Τὸ θετικὸν ἠλεκτρόδιον τοῦ δευτέρου κονίκλου εἶχε διαβραχῆ διὰ διαλύσεως θειικῆς στρυχνίνης, ἐνῷ τὸ ἀρνητικὸν δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος. Διερχομένου τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὁ μὲν πρῶτος κόνικλος ἔθανε δηλητηριασθεὶς δι' ὑδροκυανικοῦ ὀξέος, ὁ δὲ δεύτερος ἔπαθε σπασμούς. Ὅτε ἀμφότεροι οἱ κόνικλοι ἀντικατεστάθησαν δι' ἄλλων καὶ ἀντεστράφη ἡ φορὰ τοῦ ρεύματος, τὰ ζῷα οὐδὲν ἔπαθον. Τὸ πείραμα τοῦτο ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ μὲν ἰόντα τοῦ κυανιούχου καλίου εἶναι *ἀνιόντα*, τὰ δὲ τῆς θειικῆς στρυχνίνης *κατιόντα*, τοξικὰ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δέ. 'Απὸ τοῦ Leduc καὶ ἐντεῦθεν αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἰοντώσεως καθωρίσθησαν πληρέστερον, ἡ δ' ἰοντοθεραπεία διεδόθη εὐρύτατα ἐν τῇ ἰατρικῇ.

Σήμερον διὰ τὴν ἰοντοθεραπείαν χρησιμοποιοῦνται ἠλεκτρόδια, ἀποτελούμενα ἐκ χαλυβδίνης πλακός, περιβαλλομένης διὰ παχέος καὶ ἰσομεροῦς στρώματος φιλύγρου βάμβακος, συγκρατουμένου ἔξωθεν διὰ βαμβακίνου ὑφάσματος. Τὸ οὐδέτερον ἠλεκτρόδιον εἶναι μεγαλύτερον καὶ ἐμβρέχεται εἰς κοινὸν θερμὸν ὕδωρ. Τὸ δ' ἐνεργὸν ἐμβρέχεται εἰς τὴν προσήκουσαν φαρμακευτικὴν διάλυσιν καὶ τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς πασχούσης μοίρας τοῦ σώματος. Ὡς ρεῦμα χρησιμοποιεῖται τὸ

Digitized by Google

συνεχὲς τῶν κοινῶν ἠλεκτρικῶν συστοιχιῶν, ἐν ἐπειγούσῃ δ' ἀνάγκῃ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς συστοιχίας τῶν λαμπτήρων τοῦ θυλακίου. Ἡ τάσις τοῦ ρεύματος δέον νὰ κυμαίνηται μεταξὺ 10 καὶ 120 χιλιοσταμπερίων, κανονιζομένη οὕτως, ὥστε τὸ ἐξ αὐτῆς αἴσθημα νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὴν ἁπλῆν μυρμηκίασιν. Ἡ διάρκεια τῆς ἐφαρμογῆς εἶναι 40'—50' τῆς ὥρας. Ἐπαναλαμβάνεται δ' ἑκάστη ἐφαρμογὴ δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος. Αἱ διαλύσεις (ionodoses) δέον νὰ γίνωνται ἐν ὕδατι προσηκούσης ποσότητος καὶ ὡς οἷόν τε διϋλισμένῳ, ἵν' ἀποφεύγωνται τὰ παράσιτα ἰόντα. Τὸ ποσὸν τῶν εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἰσδυομένων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν διαφέρει ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν. Οὕτω κατὰ τὸν Schmitt, ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι διαβιβάζονται, διὰ μὲν τῶν κατιόντων 4 χιλ. λιθίου, 14 χιλ. νατρίου, 52 χιλ. ὑδραργύ-

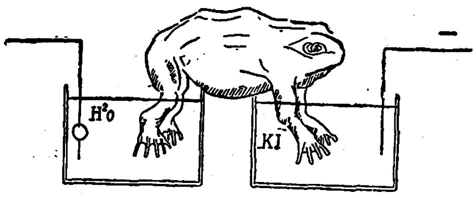

Τὸ πείραμα τοῦ Ensch.

ρου, 180 χιλ. κοκαΐνης, 207 χιλ. στρυχνίνης καὶ 234 χιλ. κινίνης, διὰ δὲ τῶν ἀνιόντων 49 χιλ. βρωμίου, 78 χιλ. ἰωδίου καὶ 85 χιλ. ἰτεϋλικοῦ ὀξέος. Ἡ ταχύτης δὲ τῶν ἰόντων, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ χρησιμοποιουμένου ρεύματος, ἀντιστρόφως δ' ἀνάλογος πρὸς τὸ ἀτομικὸν αὐτῶν βάρος. Ἡ ἐναπόθεσις τῶν ἰόντων γίνεται ἐντὸς τῶν ἱδρωτοποιῶν καὶ τῶν σμηγματογόνων ἀδένων, τοῦ θυλάκου τῶν τριχῶν καὶ τοῦ δέρματος, ὁπόθεν τὰ ἰόντα εἰσέρχονται εἰς τὴν κυκλοφορίαν. Ἡ δ' ἀπέκκρισις αὐτῶν γίνεται κατὰ τοὺς συνήθεις τρόπους, ἀλλὰ πολλῷ βραδύτερον, ὅπερ δὲν παρατηρεῖται εἰς τὴν ἀπορρόφησιν καὶ τὴν ἀπέκκρισιν τῶν φαρμάκων τῶν χορηγουμένων κατὰ τοὺς ἄλλους τρόπους. Ὁ Destot π. χ. βεβαιοῖ, ὅτι τὸ λίθιον ἐνιέμενον ὑποδορίως ἀναφαίνεται ἐν τοῖς οὔροις μετὰ μίαν ὥραν, ἀπεκκρίνεται δὲ πλήρως ἐντὸς 24 ὡρῶν. Τοὐναντίον δέ, εἰσδυόμενον ἠλεκτρολυτικῶς, ἤτοι διὰ τῆς ἰοντοθεραπευτικῆς ὁδοῦ, μόλις μετὰ 24 ὥρας ἄρχεται ἀπεκκρινόμενον καὶ μόλις μετὰ 4 ἡμέρας συμπληροῖ τὴν ἀπέκκρισίν του ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ τοῦ ἰοντισμοῦ διαβιβάζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν πάσχουσαν μοῖραν τοῦ σώματος ποσὸν φαρμάκου πολλάκις ἑκατονταπλάσιον ἐκείνου, ὅπερ διαβιβαζόμενον κατὰ τοὺς συνήθεις τρόπους χορηγήσεως διανέμεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ. Συγχρόνως δὲ διὰ τοῦ ἀντιθέτου πόλου ἀποβάλλονται οὐσίαι ἄχρηστοι ἢ καὶ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸν ὀργανισμόν, οἷον τὸ οὐρικὸν ὀξύ.

Ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς τὴν ἰοντοθεραπείαν οὐσιῶν ἄλλαι μὲν εἶναι ἠλεκτραρνητικαὶ καὶ συνάπτονται πρὸς τὸν θετικὸν πόλον, τοιαῦται δ' εἶναι τὰ ἀλκαλοειδῆ καὶ τὰ μέταλλα· ἄλλαι δ' εἶναι ἠλεκτροθετικαὶ καὶ συνάπτονται πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον, τοιαῦται δ' εἶναι τὰ ὀξέα καὶ τὰ μεταλλοειδῆ. Τὸ βάθος δέ, εἰς ὃ προχωρεῖ ἑκάστη οὐσία, εἶναι διάφορον· οὕτως ὁ μόλυβδος εἰσχωρεῖ εἰς βάθος 16 χιλιοστομ., ἐνῷ τὸ ἰώδιον εἰς τριπλάσιον. Τὴν διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen μέθοδον ἐλέγχου, τῆς εἰσχωρήσεως, ἐπενόησεν ὁ Κρός, ὅστις καὶ πρῶτος ἀντικατέστησε τοὺς ὑγροὺς ἠλεκτρολύτας διὰ πηκτούχων, ἐνῷ ἄλλοι ἀντικατέστησαν αὐτοὺς διὰ στερεῶν καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀλοιφῆς.

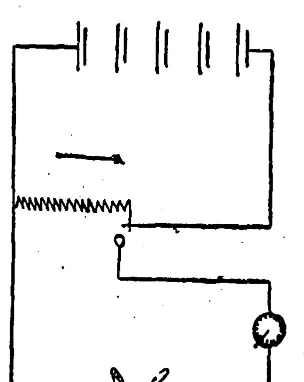
Ἰοντισμὸς κονίκλου.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω, διὰ τῆς ἰοντοθεραπείας ἐνεργοῦμεν τοπικῶς, χορηγοῦντες μείζονα ποσότητα φαρμάκου εἰς τὸ πάσχον μέρος καὶ ταχύτερον ἢ διὰ πάσης ἄλλης μεθόδου, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐπηρεάζωμεν καὶ τὸν λοιπὸν ὀργανισμόν. Ἐνδείκνυται δ' ἡ μέθοδος ἐπὶ χρονίων παθήσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὀξειῶν νόσων ἐν τῇ περιόδῳ τῆς ἀναρρώσεως. Οὕτω κατὰ τοὺς ρευματισμοὺς καὶ τὰς νευραλγίας χορηγοῦμεν τοπικῶς δι' ἰοντισμοῦ τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον, κατὰ τῶν ἀρθριτίδων τὸ ἰτεϋλικὸν ἢ τὸ ἀνθρακικὸν λίθιον, κατὰ τῆς χοιραδώσεως, τῆς βρογχοκήλης, τῆς φλεβίτιδος καὶ τῆς ὀρχίτιδος τὸ ἰώδιον, κατὰ τῆς συφίλιδος τὸν ὑδράργυρον, κατὰ τῶν μυϊκῶν συσπάσεων τὴν θειοσιναμίνην, κατὰ τῆς φατνιακῆς πυορροίας τὸν ψευδάργυρον κλπ. Ἡ μέθοδος αὕτη ἔχει εὐρεῖαν ἐφαρμογὴν καὶ κατὰ πολλῶν δερματολογικῶν νοσημάτων, δι' ἐπιδράσεως ἀμέσου τῶν ἰόντων ἐπὶ τῆς πασχούσης χώρας. Οὕτω τὸ ἰὸν τοῦ χαλκοῦ δρᾷ ἀντισηπτικῶς, διαβιβαζόμενον εἰς τοὺς δοθιῆνας, τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν σύκωσιν. Τὸ ἰὸν τοῦ ψευδαργύρου καυτηριάζει καταστρέφον τοὺς μικροὺς ἐπιπολαίους ὄγκους τοῦ δέρματος· τὸ δὲ ἰωδιοῦχον ἰὸν βελτιοῖ τὰς ἐλαττωματικὰς οὐλάς, ὡς καὶ τὴν σκληροδερμίαν. Σημειωτέον δ' ὅτι, μετὰ πᾶσαν ἰόντωσιν, ἐπέρχονται ἐπὶ τοῦ δέρματος μικρὰ ἀγγειοδιαστολὴ καὶ ἐρυθρότης, ταχέως παρερχόμεναι καὶ καταλείπουσαι ἐλαφρὸν κνησμόν. Οὐσίαι δέ τινες δύνανται νὰ προκαλέσουν καὶ βαθυτέρας ἀλλοιώσεις, οἷον ἐξέλκωσιν βραδέως ἐπουλουμένην τὰ ἀλκαλογεώδη, ἐνῷ τὸ ὀξικὸν θάλλιον δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καθολικὴν τριχοπτωσίαν.

Αἱ ἰοντοθεραπευτικαὶ ἐφαρμογαὶ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς μικρὰς ἐπιφανείας. Ἐνίοτε παρίσταται ἀνάγκη δράσεως ἐπὶ ἐκτεταμένων ἐπιφανειῶν, οἷον ἐπὶ μεγάλης καθόλου ἀρθρώσεως ἢ ἐπὶ ὁλοκλήρου ζώνης διανομῆς ἀλγοῦντος νευρικοῦ κλάδου (ἰσχιακοῦ νεύρου). Ἐφαρμόζομεν προσέτι μεγάλα ἠλεκτρόδια, περιλαμβάνοντα καὶ ὁλόκληρον ἡμιθωράκιον, προκειμένου νὰ ἐπιδιώξωμεν, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Leduc, τὴν λύσιν συμφύσεων ἀποτόκων πλευρίτιδος. Διὰ μεγάλων ἠλεκτροδίων τέλος ἐνεργοῦμεν τὴν ἰωδιοῦχον, λιθιοῦχον, θειοῦχον ἢ μαγνησιοῦχον ἰοντοθεραπείαν, ὁσάκις ἐπιδιώκομεν τὴν καταπολέμησιν ὡρισμένων νοσηρῶν διαθέσεων. Τὰ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰσαγόμενα ἰόντα πρὸς σκοπὸν θεραπευτικόν, οὐχὶ τοπικόν, ἀλλὰ γενικόν, ἐμφανίζουν ὄντως τινὰς τῶν λίαν περιέργων ἰδιοτήτων τῶν ἁλάτων, τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ἰαματικὰ ὕδατα. Ἰδίως ἐμφανίζουν τὴν βραδύτητα τῆς διὰ τῶν οὔρων ἀπεκκρίσεως, ἥτις χαρακτηρίζει καὶ τὰ συστατικά, τὰ εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἰσαγόμενα διὰ τῆς ἀπορροφήσεως τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων. Δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι καὶ τὰ ἰαματικὰ ὕδατα ἐνεργοῦσιν ὄχι μόνον διὰ τῶν χημικῶν συστατικῶν των, τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν θερμοκρασίας, τῆς διαπιδύσεως, τῶν χημικῶν αὐτῶν ἀερίων καὶ τῆς ἀκτινεργείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἰοντισμοῦ αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ὁ λεπτότερος τῶν χαρακτήρων ἑκάστης πηγῆς καὶ ἐκεῖνος ἀκριβῶς, ὅστις συντελεῖ εἰς τὸ νὰ μὴ παρέχουν τὰ αὐτὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα διάφορα ἰαματικὰ ὕδατα, σχεδὸν τελείως ὁμοιάζοντα ἀλλήλοις κατὰ τὴν χημικὴν σύστασιν καὶ τοὺς ἁδροὺς αὐτῶν χαρακτῆρας. Βεβαίως δὲ θὰ χρειασθῇ κολοσσιαία μελέτη πρὸς καθορισμὸν τοῦ χαρακτῆρος τούτου δι' ἕκαστον ὕδωρ, ἐξ ἧς θὰ προκύψῃ καὶ ἡ συμβολὴ ἑκάστου ἰόντος δι' ὡρισμένα νοσήματα. Τότε δὲ μόνον θὰ δυνάμεθα νὰ προλέγωμεν πλήρως τὸ θεραπευτικὸν ἀποτέλεσμα, ὅπερ οἱαδήποτε πηγὴ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐπὶ ἑκάστου δεδομένου νοσήματος, διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἐνεργειῶν της. Σ. Γ. Σ.

ἰοντῶ· βλ. *ἰοντίζω*.

ἰόντωσις (ἡ) *[Φυσ.]* Ἡ διάσπασις ἀτόμων ἢ μορίων εἰς ἀντιθέτως ἠλεκτρισμένα σύμπλοκα ἀθροίσματα, καλούμενα *ἰόντα*, τῇ ἐπενεργείᾳ καθοδικῶν ἀκτίνων ἢ ἀκτίνων X ἢ ὑπεριωδῶν ἀκτίνων ἢ ἀκτινοβολίας ἀκτινεργῶν σωμάτων ἐπὶ ἀερίων. Τὰ ἀέρια, ἅτινα ὑπὸ τὰς συνήθεις περιστάσεις θερμοκρασίας καὶ πιέσεως εἶναι ἐλάχιστα εὐηλεκτραγωγά, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν εἰρημένων ἀκτίνων ἀποκτῶσιν ἀγωγιμότητα σημαντικήν, ἥτις ἐξηγεῖται διὰ θεωρίας ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς ἠλεκτρολύσεως. Παυομένης τῆς ἐπιδράσεως, καταπαύεται καὶ ἡ ἰόντωσις, διότι τὰ ἀρνητικὰ ἠλεκτριόντα καὶ τὰ θετικὰ ὑπόλοιπα τῶν ἀτόμων ἢ τῶν μορίων συνενοῦνται διὰ τῆς ἕλξεως τῶν ἑτερωνύμων φορτίων των, ἤτοι ἀναλαμβάνουν τὴν ἐν τῷ πλανητικῷ αὐτῶν συστήματι θέσιν των. Σ. Γ. Σ.

Ἰόπη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου καὶ σύζυγος τοῦ Κηφέως, βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ἡ παράλιος πόλις τῆς Παλαιστίνης *Ἰόπη* ἢ *Ἰόππη*. —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἰφικλέους καὶ ἐγγονὴ τοῦ Ἀμφιτρύωνος καὶ τῆς Ἀλκμήνης, σύζυγος τοῦ Θησέως. Α. Θ. Σ.

Ἰόππη (ἀραβ. *Γιάφφα*, Jaffa) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Παλαιστίνης (πλ. βόρ. 32°3'14", μῆκ. ἀνατ. 2ὡρ. 19λ.). Ἀποτελεῖ ἐπίνειον τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μὲ κάκιστον ἐν τούτοις λιμένα, ὅστις πάντοτε σχεδὸν τρικυμιώδης τραχύνεται ἐπικινδύνως καὶ ὑπὸ πολλῶν ὑφάλων καὶ σκοπέλων. Ἀπὸ τοῦ Μ. Ἡρώδου μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς *Παράλου Καισαρείας*, ἥτις ἐμείωσε τὴν λιμενικήν της κίνησιν, ἀπὸ δὲ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔχασε πολὺ ἕνεκα τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ἀπὸ τῆς Καντάρας (ἐπὶ τῆς Διώρυγος Σουὲζ) φέρει κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Κάτ. (1926) 47.709.

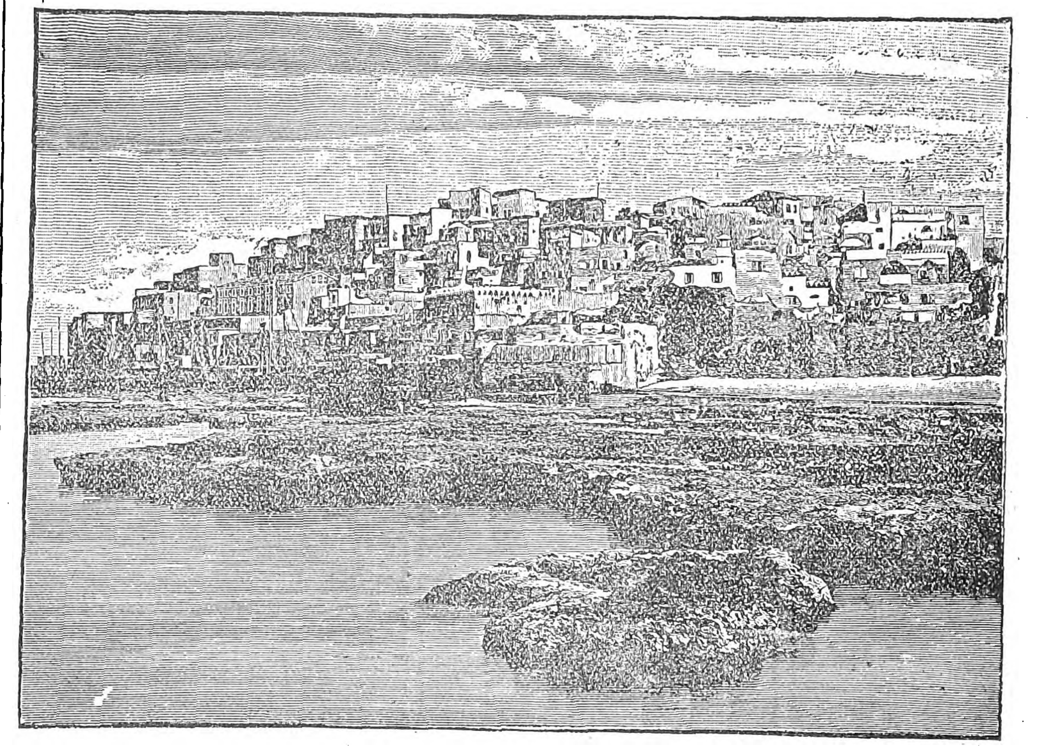
Ἄποψις τῆς Ἰόππης.

Τὸ ὄνομά της ἀπαντᾷ εἰς τοὺς πυλῶνας τοῦ Κάρνακ ὡς *Ἰαποῦ*, εἰς δὲ ἀσυριακὴν ἐπιγραφὰς τοῦ Σεναχερὶβ φέρεται *Ἰα-ἀπ-ποῦ-οῦ* ἢ *Γιαποῦ*, καὶ σημαίνει «*ὡραία*». Οἱ Ἄραβες τὴν μετέγραψαν *Γιάφφα*. Περὶ τῆς ταυτότητός του οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, διότι πᾶσαι αἱ ἐνδείξεις τῶν ἱερῶν γραφῶν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων συγγραφικῶν κειμένων συμφωνοῦν. Ἀπέχει τῆς Ἱερουσαλὴμ 62 χλμ. καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετ' αὐτῆς. Ἐκτισμένη ἐπὶ ἀμφιθεατρικοῦ λόφου ὑψοῦται 30 μ. ἀπὸ τῆς πρὸς Α πεδιάδος καὶ 50 ἀπὸ τῆς πρὸ αὐτῆς ἐπιπολῆς τῆς Μεσογείου. Ἐκ τῶν τειχῶν της, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν αἰώνων ὑπέστησαν πλείστας ἀλλοιώσεις, ἀπομένουν τμήματα κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς καὶ πρὸς Ν μὲ ὀλίγους πλέον προμαχῶνας. Αἱ ὁδοί της εἶναι στεναί, σκολιαὶ καὶ ἀκάθαρτοι. Ἡ προκυμαία της, μικρὰ καὶ στενή, εἶναι διαρκῶς πλήρης ἀπὸ καμήλους καὶ ἄλλα φορτηγὰ ζῷα μεταφέροντα προϊόντα πρὸς ἐξαγωγὴν καὶ ἐμπορεύματα πρὸς εἰσαγωγήν. Ἐξάγει ἑσπεριδοειδῆ, ἐν οἷς ὀνομαστὰ πορτοκάλλια καὶ καρπούζια, ἔλαιον, σάπωνα, οἶνον κτλ.

Ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὁρωμένη ἐπὶ τοῦ λόφου ἀμφιθεατρικὴ πόλις εἶναι ἡ παλαιά. Αἱ νέαι συνοικίαι της πρὸς τὰ Β καὶ ΒΑ εἶναι πολὺ ὡραῖαι, κατάφυτοι καὶ καλῶς ρυμοτομημέναι. Εἰς τὴν ρωσικὴν μονὴν δεικνύεται σπήλαιον ὡς ὁ τάφος τῆς Ταβιθᾶ, εἰς δὲ τὸν γραφικὸν ξενῶνα, ἱδρυθέντα ἀρχικῶς τῷ 1654, δεικνύεται ἡ οἰκία τοῦ Σίμωνος, τὴν ὁποίαν τώρα δεικνύουν εἰς τὴν θέσιν μι-

Digitized by Google

κροῦ τζαμίου παρὰ τὸν φάρον. Ἡ πόλις ἔχει μοναστήρια τῶν διαφόρων δογμάτων, ξενοδοχεῖα πολὺ καλὰ καὶ κήπους μὲ παχύτατα φυλλώματα, νοσοκομεῖα καὶ ἀποικίας, ὧν ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ τῶν Ναϊτῶν, ἥτις σήμερον ἀριθμεῖ 2000 μέλη εἰς ἓξ συνοικίας, αἵτινες συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς πεδιάδος τοῦ Σάρωνος. Τελευταίως οἱ Ἑβραῖοι ἔκτισαν ἐν συνεχείᾳ τῆς πόλεως ὡραίαν πόλιν, τὴν Τὲλ ἐλ Ἀβίβ. Τὸ ἑλληνικὸν μοναστήριον ἐν Ἰόππῃ ἱδρύθη καὶ ἐκαλλύνθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Β' κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Εἰς αὐτὸ λειτουργοῦν σχολαὶ ἀρρένων καὶ θηλέων. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐθύμιος Σκευοφύλαξ ᾠκοδόμησεν ἐν Ἰόππῃ τεράστιον οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατέστησαν ἡ ἀγορά, τὸ διοικητήριον, τὸ ταχυδρομεῖον κλπ. Γ. Λ. Α.

— *[Ἱστορ.]* Παρὰ τὸν βράχον, ὅπου ὁ Περσεὺς φονεύσας τὸ τέρας ἠλευθέρωσε τὴν Ἀνδρομέδαν, ὁ υἱὸς τοῦ Νῶε *Ἰάφεθ* λέγεται κτίσας τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην πόλιν τῶν Φιλισταίων. Εἶναι γνωστὸν ἀκόμη ὅτι ὁ Χιράμ, βασιλεὺς τῆς Τύρου, ἀπεβίβαζεν εἰς τὸν βραχώδη λιμένα της τὰ λιβανικὰ ξύλα διὰ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ Σολομῶντος. Ἐξ αὐτῆς ἀπέπλευσεν εἰς Θαρσεῖς ὁ προφήτης Ἰωνᾶς, ἀποστελλόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ φέρῃ εἰς μετάνοιαν τοὺς Νινευΐτας. Τῷ 164 π. Χ. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος κατέστρεψεν αὐτὴν ἐκδικούμενος τὸν φόνον 200 Ἰουδαίων. Βραδύτερον Δημήτριος ὁ Σωτὴρ κατ'λαβεν αὐτὴν διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Ἀπολλωνίου, ἀλλ' ἡ κατοχὴ αὕτη ἀπέβη βραχεῖα, διότι Ἰωνάθαν καὶ Σίμων οἱ Μακκαβαῖοι καταλαβόντες τὴν ὠχύρωσαν. Ὅτε ὁ Ἰωνάθαν ἐκρατήθη δολίως αἰχμάλωτος ἐν Πτολεμαΐδι ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος, νέου ἀνταπαιτητοῦ τοῦ θρόνου τῆς Συρίας, ὁ Σίμων ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ κατήρτισε στρατόν. Ὑποπτευόμενος τοὺς Ἰοππαίους ὅτι θὰ παρέδιδον τὴν πόλιν εἰς τὸν Τρύφωνα, ἔστειλε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ Ἰωνάθαν μετὰ μισθοφόρων καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν (143 π. Χ.). Ὁ Σίμων, διαδεχθεὶς τὸν ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος δολοφονηθέντα Ἰωνάθαν, ἐπεδίωξε τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς ἔργου παραγωγικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ προήγε τὴν ἐθνικὴν εὐημερίαν. Οὕτω περιεποιήθη πολὺ τὸν λιμένα τῆς Ἰόππης, ηὔρυνεν αὐτόν, ἐξωράϊσε τὴν πόλιν καὶ ἐτέλεσε πανηγυρικὰ ἐγκαίνια. Τοῦτο ἐκίνησε τὰς ἀνησυχίας τοῦ Ἀντιόχου Ζ' τοῦ Σιδήτου, ὅστις ὄχι μόνον ἠρνήθη τὴν ὑπὸ τοῦ Σίμωνος ἀποστολὴν βοηθείας κατὰ τοῦ Τρύφωνος, ἀλλὰ καὶ ἐζήτησε νὰ τῷ παραδοθῶσιν αἱ πόλεις Ἰόππη καὶ Γάζαρα. Ὁ Σίμων ἠρνήθη καὶ ὁ Ἀντίοχος ἔστειλε στρατόν, ὅστις ἡττήθη οἰκτρῶς παρὰ τὴν Ἄζωτον (135). Μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ὁ Σίμων, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης ὁ Ὑρκανός. Ἀμέσως εἰσήλασεν εἰς Ἰουδαίαν ὁ Ἀντίοχος καὶ ἀνέκτησε τὴν Ἰόππην. Ὁ Ὑρκανὸς διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τοῦτον ἠναγκάσθη νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Δαυῒδ καὶ Σολομῶντος μέγα μέρος τῶν κατατεθειμένων θησαυρῶν. Ταυτοχρόνως ὅμως ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβείαν πρὸς ἀνανέωσιν τῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του φιλίας καὶ ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων. Ἡ σύγκλητος τότε διέταξε τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν (127). Ἡ Ἰόππη παρέμεινε κτῆσις τῶν Ἑβραίων καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Ἰαννοῦ (106—78), ὅστις ὤρυξε βαθεῖαν τάφρον πρὸς Β καὶ ὠχύρωσε ταύτην κατὰ μῆκος διὰ τείχους μετὰ ξυλίνων προμαχώνων καὶ πύργων, ἵνα σταματήσῃ τὸν ἀπειλοῦντα τὴν Ἰουδαίαν Ἀντίοχον ΙΒ' τὸν Διονύσιον. Ἀλλ' οὗτος ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ἀραβίας διῆλθε τὰ ὀχυρώματα αὐτά, ἐμπρήσας τοὺς πύργους καὶ καταχώσας τὴν τάφρον. Τῷ 63 π. Χ. ὁ Πομπήϊος καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκήρυξε τὴν Ἰόππην πόλιν ἐλευθέραν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν Συρίαν. Τῷ 45 ἀπέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁρίσας ὅπως τὰ εἰσοδήματα τῶν φόρων, τοῦ λιμένος καὶ τῶν πέριξ γαιῶν ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐθνάρχου τῶν Ἑβραίων Ὑρκανοῦ Β', υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀντιγόνου (40) ἡ Ἰόππη ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἡρῴδης ἐπιστρέψας ἐκ Ῥώμης, ὅπου ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας, ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀνακτήσῃ διὰ τῶν ὅπλων. Ὁ Ἀντώνιος ἔδωκε ταύτην εἰς τὴν Κλεοπάτραν, ὁ δὲ Αὔγουστος κατόπιν τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἡρῴδην (31). Ἕως τότε ἦτο χάριν τοῦ λιμένος της καὶ τῆς γονιμότητος τῆς περιχώρας της ἡ σημαντικωτέρα πόλις τῆς συριακῆς ἀκτῆς. Ἀλλ' ὁ Ἡρῴδης κτίσας τὴν *Καισάρειαν* ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς λεγομένης Στράτωνος πύργος μετὰ λαμπροῦ λιμένος καὶ ἄλλων ἐθνικῶν ἔργων μεγαλειώδους συλλήψεως, ἐπεσκίασε πολὺ τὴν Ἰόππην. Θανόντος τοῦ Ἡρῴδου περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ υἱοῦ του Ἀρχελάου (4 π. Χ.). Ἐξορισθέντος τούτου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡ πόλις ὑπήχθη ὑπὸ τὴν Καισάρειαν, ὅπου ἥδρευεν ὁ Ῥωμαῖος διοικητὴς τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη ἐνωρὶς εἰς τὴν Ἰόππην. Ἡ ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἀνάστασις τῆς χήρας Ταβιθᾶς (Δορκάδος) ἐτόνωσε τὴν νέαν πίστιν. Ὁ ἀπόστολος παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ βυρσοδέψου Σίμωνος, κείμενον παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἐκεῖ εἶδε τὴν ὀπτασίαν τῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων ζῴων, ἐξ ἧς ἀντελήφθη ὅτι ἡ νέα διδασκαλία προωρίζετο διὰ περιτμήτους καὶ μή. Ἐκεῖ προσῆλθον καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ κεντυρίωνος Κορνηλίου (40 μ. Χ.). Ἐκραγέντος τοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων κινήματος ὁ ἔπαρχος Κέστιος Γάλλος ἦλθεν ἐκ Καισαρείας καὶ διὰ στρατοῦ καὶ στόλου ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ἀμαχητί. Ἐκ τῶν κατοίκων της 8400 ἐσφάγησαν καὶ ἡ πόλις ἐλεηλατήθη καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας. Ἐν τούτοις μετὰ μικρὸν ἀνεγεννήθη. Πολλοὶ Ἰουδαῖοι φυγόντες ἀπὸ τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἦλθον καὶ τὴν κατῴκησαν, ἀλλὰ μὴ εὑρόντες πόρον ζωῆς ἔπηξαν πλοῖα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν πειρατείαν ἀνὰ τὰς ἀκτὰς Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Ὁ Βεσπασιανὸς ἐλθὼν διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πληροφορηθεὶς τοῦτο, ἔστειλεν ἱππικὴν καὶ πεζικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία κατέφθασε νύκτωρ. Οἱ κάτοικοι ἔντρομοι ἐπέβησαν τῶν πλοίων των καὶ ἠνοίχθησαν εἰς τὸ πέλαγος, εἰς ἀπόστασιν βολῆς τόξου. Ἀλλὰ φοβερὰ τρικυμία συνέκρουσεν αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων καὶ κατὰ τῶν βράχων, τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων ἐβυθίσθησαν, οἱ δὲ ναυαγοί, ὅσοι κολυμβῶντες ἔφθασαν εἰς τὴν παραλίαν, ἐσφάγησαν. Ἀπωλέσθησαν οὕτω 4200, ἡ δὲ πόλις κατεσκάφη. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀκροπόλεως ὁ Βεσπασιανὸς ἐγκατέστησε φρουράν, ἐντολὴν ἔχουσαν νὰ ἐμποδίσῃ νέον συνοικισμόν, ἐνῷ ἀπόσπασμα ἱππικοῦ κατέστρεφε καὶ ἠρήμωνε τὰς πέριξ κώμας (67 μ. Χ.). Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν διασπορὰν τῶν Ἑβραίων οὐδεμία πληροφορία περὶ τῆς Ἰόππης ὑπάρχει. Τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἀναφαίνεται ὡς ἐπισκοπή. Πολλοὶ προσκυνηταὶ τῶν πρώτων αἰώνων ἢ ἀποβιβάζονται εἰς Ἰόππην ἢ ἐκτρέπονται μέχρις αὐτῆς, διὰ νὰ προσκυνήσωσι τὰ μέρη ὅπου ἐθαυματούργησεν ὁ Πέτρος. Οἱ Ἄραβες (635) καταλαβόντες αὐτὴν καὶ ὀνομάσαντες *Γιάφφαν*, τὴν κατέστησαν τὸν κύριον λιμένα τῆς Παλαιστίνης καὶ πρωτεύουσαν τῆς περιφερείας. Ἐπὶ τῶν σταυροφόρων (1099) ἐγένετο ἕδρα Λατίνου ἐπισκόπου καὶ κομιτεία. Τῷ 1126 ἐδόθη εἰς τοὺς Ἰωαννίτας ἱππότας, τῷ 1187 κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Μελὲκ ἐλ Ἀδίλ, ἀδελφοῦ τοῦ Σαλαδίνου, καὶ τῷ 1191 πάλιν ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου. Ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου ὠχυρώθη πάλιν, ἀλλὰ τῷ 1197 ἀνεκτήθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Μελὲκ ἐλ Ἀδίλ. Ἀποδοθεῖσα εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῷ 1204 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου Μαμελούκου Βιβάρς τῷ 1267, ὅστις ἐκρήμνισε τὰ ὀχυρώματά της. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος παρίστα σωρὸν ἐρειπίων καὶ τῷ 1647 ὑπῆρχεν εἷς μόνον ἠρειπωμένος πύργος καί τινα σπήλαια λαξευμένα εἰς τοὺς βράχους. Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι δημιούργημα τοῦ ΙΖ' πρὸς τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Τῷ 1799 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Ναπολέων. Δεικνύεται ἀκόμη μία αἴθουσα εἰς τὸ ἀρμενικὸν μοναστήριον, ὅπου λέγεται ὅτι οὗτος ἐδηλητηρίασε τοὺς πανωλοβλήτους στρατιώτας του ἀνερχομένους εἰς τινας ἑκατοντάδας. Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, εἰς οὓς περιῆλθεν ἔπειτα, ἔμεινε μέχρι τοῦ 1917, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τῆς Παλαιστίνης, ἡ ἐντολὴ τῆς διοικήσεως τοῦ ὁποίου ἐδόθη ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τῷ 1929 ἐξερράγησαν αὐτόθι, ὡς καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Παλαιστίνῃ, αἱματηραὶ ταραχαὶ ἀπὸ μέρους τῶν Ἀράβων ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Γ. Λ. Α.

Ἰορδαμάντων (κοιν. ***Γιορδαμάντων***) *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας. Ἡ ἐκφορὰ τοῦ ὀνόματος κατὰ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι κανονική, κατὰ τὸ ἰδίωμα τοῦ Πόντου. Τὸ χωρίον εἶχεν ἄλλοτε περὶ τοὺς 265 κατοίκους, ὅσοι δὲ τούτων ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν διωγμόν, μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Α. Α. Π.

Ἰορδάνης (ἑβρ. ***Γιαρδεῖν***=ἐκροή, ἀραβ. ***ἐλ Σερίγιε ἐλ Κεμπὶρ*** = ἡ μεγάλη δεξαμενή). Ὁ μεγαλύτερος τῶν ποταμῶν τῆς Παλαιστίνης, ὀνομαστὸς εἴς τε τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Χριστιανούς, ἀξιολογώτατος δὲ εἰς τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν, διότι παρουσιάζει φαινόμενα μοναδικὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Πηγάζει κυρίως ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑρμῶνος εἰς ὕψος 520 μ. Ὑπὲρ τὴν πηγήν του ὑπάρχει σπήλαιον, ἀφιερωμένον ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἰς τὸν θεὸν Πᾶνα, τὸ *Πάνειον*, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ παρ' αὐτὸ πόλις Πανεάς, ἡ τῶν Ἀράβων Μπανιγιάς· εἶναι ἡ κατόπιν Καισάρεια ἡ Φιλίππου. Ἀκριβῶς ὁ Ἰορδάνης πηγάζει ἀπὸ τὰ δυτικὰ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ὑψοῦται τὸ ὡραῖον φρούριον. Ὁ Ἰώσηπος προσθέτει (Πόλ. Γ' 10, 11) «Καὶ δοκεῖ μὲν Ἰορδάνου πηγὴ τὸ Πάνειον, φέρεται δὲ ὑπὸ γῆν εἰς τοῦτο κρυπτῶς, ἐκ τῆς καλουμένης Φιάλης», ἡ ὁποία εὑρίσκεται δεξιὰ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Καισαρείας πρὸς τὴν Τραχωνῖτιδα. Λέγεται Φιάλη ἐκ τοῦ τροχοειδοῦς (στρογγύλου) σχήματος αὐτῆς. Τὸ ὕδωρ της οὐδέποτε αὐξομειοῦται, ἀλλ' ἡ ἐπιπολή της μένει σταθερὰ εἰς τὰ χείλη της. Ὁ τετράρχης Φίλιππος ῥίψας ἄχυρα εἰς τὴν Φιάλην τὰ εἶδεν ἐξερχόμενα ἀπὸ τὸ Πάνειον.

Ὁλόκληρος ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ βαίνει ἀπὸ Β. πρὸς Ν. κατ' εὐθεῖαν. Κατ' ἀρχὰς σχηματίζει τὴν λίμνην *Χουλέ*, τὴν *Σεμαχωνίτιδα* τοῦ Ἰωσήπου, πιθανῶς δὲ τὴν *Μερὼμ* Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἡ ἐπιπολή της ἔχει ὕψος 2 μ., τὸ δὲ βάθος της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4—5 μ. Ἐκεῖθεν ὁ ποταμὸς χύνεται εἰς τὴν δευτέραν του δεξαμενήν, τὴν λίμνην *Τιβεριάδος*, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιπολὴ εὑρίσκεται εἰς 208 μ. ὑπὸ τὴν τῆς Μεσογείου.

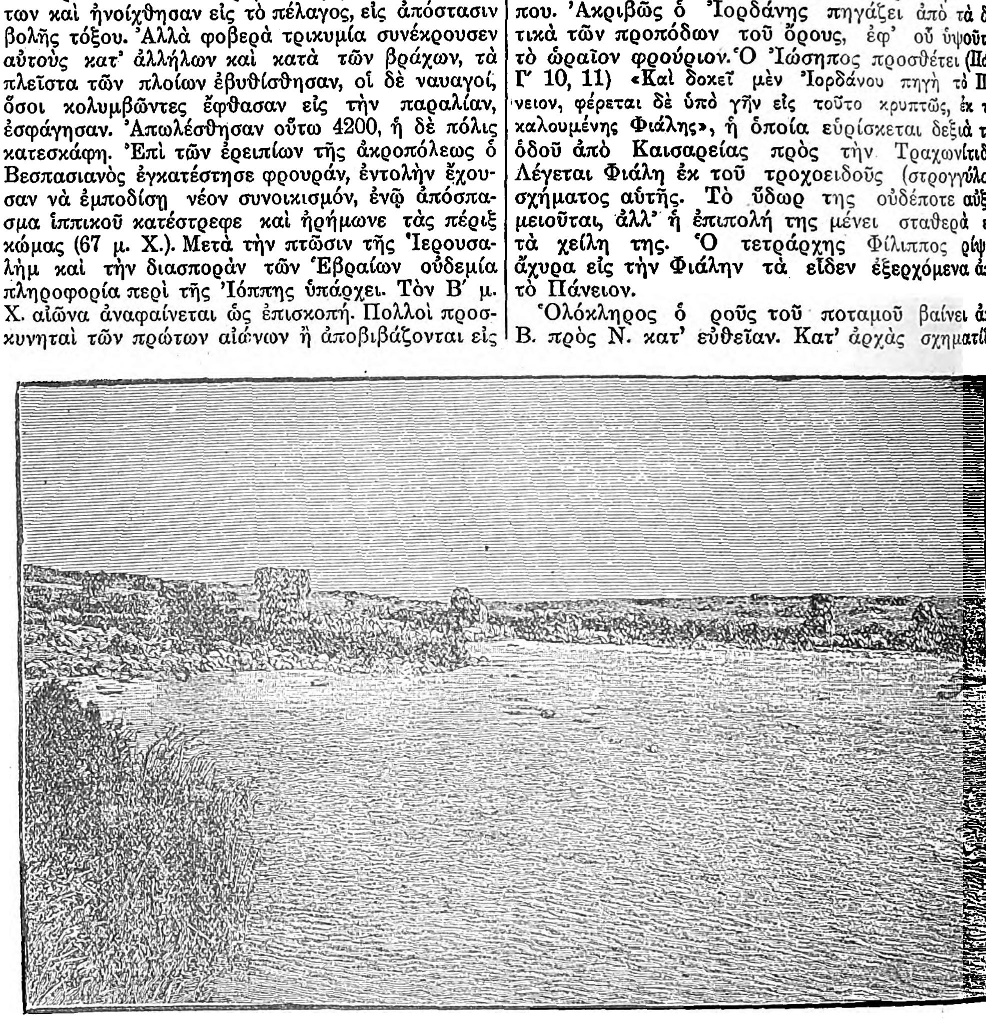

Ὁ Ἰορδάνης κάτωθεν τῆς λίμνης τῆς Τιβεριάδος.

Ὁ ποταμὸς ἐξερχόμενος τῆς Τιβεριάδος κατὰ τὸ Ν ἄκρον βαίνει πρὸς τὴν *Νεκρὰν θάλασσαν*, μὲ πτῶσιν 186 μ., ἡ δὲ κοίτη του παρουσιάζει τόσον πολλοὺς ἑλιγμούς, ὥστε ἐνῷ ἡ κατ' εὐθεῖαν ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς ἐκ τῆς Τιβεριάδος μέχρι τῆς εἰσροῆς εἰς τὴν Νεκρὰν εἶναι 100 χλμ., τὸ ἀνάπτυγμα τοῦ ῥοῦ εἶναι 300. Ἡ κοιλὰς βαθέως κατατετμημένη καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Γὼρ* (=καθίζησις), ὑπὸ δὲ τῶν Ἑβραίων καθ' ὅλην της τὴν ἔκτασιν *Ἄραμπα*. Γόνιμος κατὰ τὸ βόρειόν της ἥμισυ, παρουσιάζει κατὰ τὸ νότιον ἐναλλαγὰς πολλὰς λωρίδων ἀνθηρῶν, ἀμμωδῶν καὶ ἀγόνων. Ἡ γονιμότης εἰς ἃ μέρη ἀρδεύεται καὶ καλλιεργεῖται εἶναι καταπληκτική. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια τοῦ Ἰορδάνου, ὅπως τὸν Ἀββᾶν Γεράσιμον, μεταξὺ Ἱεριχοῦντος καὶ Νεκρᾶς, ἡ βλάστησις εἶναι ποικιλωτάτη καὶ ὀργῶσα. Τὸ κλῖμα κατὰ τὰ νότια εἶναι, λόγῳ τῆς ταπεινώσεως (400 μ. εἰς τὴν Νεκρὰν ὑπὸ τὴν Μεσόγειον), ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ Σουδὰν καὶ τῆς Ἀβησσυνίας. Ἡ μέση θερμοκρασία τῆς κοιλάδος εἶναι 24° Κ. Τὴν γονιμότητα ὅμως πλήττει ἐνίοτε ἡ ἀκρίς, ἥτις ἔρχεται εἰς πυκνότατα καὶ μακρότατα νέφη ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου.

Ὁ ποταμὸς ὤρυξε δύο κοίτας διὰ τῶν αἰώνων. Ἐξ αὐτῶν ἡ μία ἔχει 2 χλμ. πλάτος, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἐγκλειομένη εἰς τὸ βάθος τῆς πρώτης ἔχει μέσον

Digitized by Google

πλάτος 30 μ. Ὁ Ἰορδάνης εἶναι λίαν ἰχθυοτρόφος. Τὸ ὕδωρ του κιτρινωπὸν ἐκ τῆς καταγομένης ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτάτου ρεύματος ἰλύος, εἶναι χλιαρὸν καὶ γλυκύτατον ὅταν ἀφεθῇ νὰ καθιζήσῃ ἡ ἰλύς. Ἐνιαχοῦ ἔχει πόρους διαβατούς, ἐξ ὧν ὀνομαστότερος εἶναι ὁ *Μαχαδὲτ Χατζλέ*, ὅπου βαπτίζονται οἱ προσκυνηταί, καὶ νοτιώτερον ὁ *Ἐλ Χεσοῦ*. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰορδάνης χύνεται εἰς τὴν Β ἄκραν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, ὅπου τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἁπλοῦνται ἐπὶ τῆς ἁλμυρωτάτης ἐπιπολῆς ἐξατμιζόμενα. Οἱ κυριώτατοι τῶν παραποτάμων αὐτοῦ εἶναι ὁ *Νάχρ ἐλ Ζέρκα* (κυανοῦς ποταμός), ὁ *Ἰαββὼκ* τῆς Γραφῆς, τοῦ ὁποίου αἱ ὄχθαι καλύπτονται ἀπὸ ροδοδάφνας, καὶ ὁ *Σεριὰτ ἐλ Μεναδιρέ*, ὁ ἀρχαῖος *Ιαρμούκ*, ὁ *Ἱερόμαξ* τοῦ Ἰωσήπου, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ Ἰορδάνου εἰς ἀφθονίαν ὑδάτων. Ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸς Β τῆς Ἱεριχοῦντος εἶναι γέφυρα σιδηρᾶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Μέγαν πόλεμον ἀντικατέστησε τὴν ἐπὶ σουλτάνου Χαμὴτ ζευχθεῖσαν ξυλίνην ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος μηχανικοῦ Γ. Φραγκιᾶ. Ἄλλη ἐπίσης σιδηρᾶ γέφυρα εἶναι πλησίον τοῦ Βεισὰν διὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Μέκκαν.

Περὶ τοῦ τόπου ὅπου ἐβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς βλ. λ *Βηθαβαρά*.

Γ. Λ. Α.

—*[Τέχνη]* Κατ' ἐπιδράσεις ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης, εἰς ἣν συχνόταται εἶναι αἱ προσωποποιίαι ποταμῶν, ἐπροσωποποιήθη καὶ ὁ *Ἰορδάνης* ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ. Παρίσταται δ' οὗτος συνήθως ὡς σεβάσμιος γέρων ἢ ὡς εὔρωστος ἀνὴρ ἡμίγυμνος, ἡμιανακεκλιμένος ἐν τοῖς ρείθροις τοῦ ποταμοῦ, ὃν προσωποποιεῖ, φέρων δὲ ἀνὰ χεῖρας ὑδρίαν ἡμιανεστραμμένην κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξ ἧς ἐκρέει ὕδωρ. Σπανιώτεραι εἶναι παρ' αὐτὸν αἱ προσωποποιίαι τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πηγῶν. Μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων καὶ ὡραιοτέρων σχετικῶν ἀπεικονίσεων τάσσεται ἡ ἐν τῇ «Βαπτίσει» τοῦ ἐν Ραβέννῃ βαπτιστηρίου τῶν Ὀρθοδόξων, ἐν ᾗ «Ὁ Ἰορδάνης, γέρων μετὰ μα-

Προσωποποίησις τοῦ Ἰορδάνου.
[Παράστασις ἐν τῇ θριαμβευτικῇ ἁψῖδι τοῦ Τίτου ἐν Ρώμῃ.]

κροῦ γενείου, ἐστεφανωμένος διὰ δαφνῶν, παρακολουθῶν μὲ τὰς χεῖρας εὐλαβῶς κεκαλυμμένας τὴν μεγάλην χριστιανικὴν σκηνήν, ὁμοιάζει πρὸς ἀναπαράστασιν ἀρχαίας τινὸς θεότητος τῶν ποταμῶν» (*A. Pératé*: L'archéologie chrétienne, σελ. 230). Ἄλλη ἐνδιαφέρουσα ἀπεικόνισις τοῦ Ἰορδάνου εἶναι ἡ ἐν τῇ μονῇ Χαρνοζινέτι τοῦ Καυκάσου (*Ch. Bayet*: Art byzantin, σελ. 289). Ἐξαίρετος εἶναι καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ χειρογράφου Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ προσωποποιία τοῦ Ἰορδάνου (βλ. *Ch. Diehl*: Manuel d'art byzantin, 2α ἐκδ. σελ. 243). Βραδύτερον τὸ εἰκονογραφικὸν τοῦτο στοιχεῖον ἀποκρυσταλλοῦται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς Βαπτίσεως, ἐμφανίζεται δὲ συχνάκις εἰς τὰ μεσαιωνικὰ μνημεῖα τῆς κυρίως Ἑλλάδος (ὡς ἐν τῷ Βαπτιστηρίῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας, ἐν Βατοπεδίῳ καὶ ἀλλαχοῦ), ἔτι δ' ἐν τῇ θρησκευτικῇ τέχνῃ τῶν βαλκανικῶν λαῶν (ὡς ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ τοῦ ναοῦ τῆς σερβικῆς Γκρατσανίτσας, ἔνθα ὁ Ἰορδάνης ἐμφανίζεται ἡμιανακεκλιμένος μετ' ἀνεστραμμένης ὑδρίας) καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ τέχνῃ τῆς Δύσεως, ἐν ᾗ ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐνιαχοῦ ἀπεικόνισις τοῦ Ἰορδάνου διὰ δύο ἀνθρωπαρίων, ὧν τὸ ἓν ἐπικαλεῖται Jor, τὸ δ' ἕτερον Danus. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐμφανίσεων τῆς προσωποποιίας ταύτης ἐν τῇ καθόλου εἰκονογραφίᾳ τῆς Βαπτίσεως ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἐν Elmale-Klissé τῆς Καππαδοκίας, τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ τῶν «Ὁμιλιῶν» Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοσκεπάστου ἐν Τραπεζοῦντι καὶ τὴν ἐπὶ τετραευαγγελίου τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (gr. 75).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Millet*, Recherches sur l'iconographie de l'Evangile (Paris, 1916).—*J Strzygowski*, Iconographie der Taufe Christ (Munich. 1885 καὶ 1905).—*M. Didron*, Manuel d'iconographie Chrétienne Grecque et Latine (Paris, MDCCCXLV).

Ι. Μ. Π.

—**Ἰορδάνης ποταμὸς** *[Λαογρ.]*. Ὀνομασία κοινοτάτη ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν *Γαλαξίαν* (βλ. λ *ἀστερισμοὶ* Ε' 906 γ), προελθοῦσα, ὡς φαίνεται, ἐκ παρομοιώσεως αὐτοῦ πρὸς ποταμόν. Ἐν Κύπρῳ καλεῖται καὶ *σκιὰ τοῦ Ἰορδάνου*. Τὸ ὄνομα ἠθέλησάν τινες νὰ ἀναγάγωσιν εἰς παραστάσεις τῶν γνωστικῶν Μανδαίων, οἵτινες ἰδιαιτέρως τιμῶντες Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν κατηστέρισαν τὸν Ἰορδάνην ἐν τῷ οὐρανῷ, ἄλλοι δὲ εἰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, καθ' ἃς ὁ Γαλαξίας ἦτο ὁ μυστικὸς Νεῖλος, ὃν διέπλεεν ὁ θεὸς Ὧρος.

[*Ν. Πολίτου*, Λαογρ. Σύμ. Β' σ. 200 κ. ἑ.]

Μ. Ι.

Ἰορδάνης (Jordanis). Ἱστορικὸς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, Ἀλανὸς τὴν καταγωγήν. Ἔγραψε δύο ἱστορικὰ ἔργα λατινιστί, ὧν τὸ μὲν εἶναι ἐπιτομὴ γενικῆς ἱστορίας, τὸ δὲ ἐπιγραφόμενον «Getica» εἶναι ἱστορία τῶν Γότθων ἐρανισθεῖσα ἐκ τοῦ ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ Κασσιοδώρου «De origine actibusque Getorum» («Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν Γότθων») καὶ πολλὰς ἀξιολόγους ἱστορικὰς εἰδήσεις περιέχουσα (ἔκδ. Mommsen ἐν τῷ ε' τ. τῶν «Monumenta Germanica historica» Berlin 1882).

Ε. Γ. Π.

—**Ἰορδάνης, νεομάρτυς.** Κατήγετο ἐκ Τραπεζοῦντος. Μετερχόμενος τὸν λεβητοποιὸν ἐν Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ α' ἥμισυ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, συνελήφθη ὡς ὑβρίσας τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν καὶ ἀπεκεφαλίσθη τῇ 2 Φεβρουαρίου τοῦ 1650. Τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἔγραψαν ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης καὶ ὁ Μελέτιος Συρῖγος («Νέον Μαρτυρολόγιον» ἐν Ἀθήναις 1856,68).

Ε. Γ. Π.

—**Ἰορδάνης Φραγκῖσκος** (François Jourdain). Γάλλος φιλέλλην, ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἀποταχθεὶς τῷ 1815 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. Κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα τῷ 1822, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Δράμαλη ἐκστρατείαν καὶ τὴν ἐναντίον τοῦ Ναυπλίου δευτέραν ἐπίθεσιν. Ἐπίσης εἰς τὴν σφαγὴν τῆς Χίου παρευρέθη καὶ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν διωκόμενον πληθυσμόν, διασώσας πολλὰ γυναικόπαιδα ἐπὶ γαλλικῶν λέμβων. Τῷ 1823 ἤρχισε ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπεδίωξε μετὰ τοῦ συμπατριώτου του στρατηγοῦ Roche νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ὑποψηφιότης τοῦ *δουκὸς τοῦ Νεμοὺρ* εἰς τὸν μέλλοντα νὰ συσταθῇ ἑλληνικὸν θρόνον. Σταλεὶς εἰς Εὐρώπην διὰ τὴν σύναψιν δανείου, ἀπέτυχεν εἰς τὰς προσπαθείας του, προσεπάθησε δὲ νὰ παρασύρῃ τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης (βλ. *Ἰωαννῖται*), ἀλλ' ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς κυβερνώσης φιλάγγλου μερίδος. Τέλος, μετά τινα ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ἐκτελεστικόν, ἐτέθη ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, καὶ ὅταν ἐπεδίωξε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ὡρισμένας ἀπειλάς του ἀπηλάθη. Ἐπί τινας μῆνας ἔζησεν εἰς Σίφνον καὶ κατόπιν προσεπάθησε ν' ἀναμιχθῇ ἐκ νέου εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχε. Τῷ 1828 συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν «Ἀπομνημονεύματα διπλωματικὰ καὶ πολεμικὰ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως». Τῷ 1840 ἐπεδίωξε καὶ πάλιν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, τοῦ ναυάρχου δὲ Ριγνῦ καὶ τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας, ἀλλ' οὐδὲν κατορθώσας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Γ. Δ. Κ.

ἰορδανίτης (ὁ) (Jordanit) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν θειοαλάτων. Ἀποτελεῖ θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ ἔχει τὸν χημικὸν τύπον $Pb_4As_2S_7$. Ὁ ἰορδανίτης κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, σχηματίζει κρυστάλλους λεπτοπλακώδεις μὲ πλουσίαν ἐμφάνισιν ἑδρῶν, παρουσιάζει δὲ λάμψιν μεταλλικήν, χρῶμα μολυβδότεφρον μὲ κόνιν μαύρην, σκληρότητα 3 καὶ εἰδικὸν βάρος 6,38—6,40. Ἀποτελεῖ ἓν τῶν συνηθεστέρων θειοαρσενικωδῶν ἁλάτων τοῦ Binnenthal, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐπὶ φλεβῶν τοῦ Nagyág.

Γ. Β.

Ἰόρδιοι *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς κυρίως Σκυθίας, κατοικῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰαξάρτου ποταμοῦ (νῦν Σὰρ-Δάρια), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου.

Α. Θ. Σ.

ἰορενία (ἡ) (Jorenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, ἀπαντῶν ἐν Ἀσίᾳ.

Ἴος. Μία ἐκ τῶν νοτίων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Κυκλάδων, ἀναδύουσα βορείως τῆς Θήρας, νοτίως τῆς Παροναξίας, ἀνατολικῶς τῆς Σικίνου καὶ δυτικῶς τῆς Ἀμοργοῦ. Ἔχει ἐμβαδὸν 105 τετρ. χιλιομ., διαστάσεις δὲ $9^3/_4$ μιλ. ἀπὸ Β. ΒΔ πρὸς Ν. ΝΔ, μετὰ μέσου εὔρους 4 μιλ. Ἡ νῆσος καλεῖται κοινῶς *Νιός*. *Νίον* γράφει αὐτὴν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ Ἄραψ γεωγράφος Ἐδριζί, καθὼς καὶ ἐν ἔτει 1559 ὁ Δημήτριος Τάγιας εἰς τὸν Πορτολάνον του. Τὸ ἐθνικὸν *Ἰήτης* καὶ ἐν τῇ δημώδει *Νιώτης, Νιώτισσα*. Ἡ νῆσος, κληθεῖσα *Ἴος* ἐκ τῶν ἀποικισάντων ταύτην Ἰώνων, ὠνομάζετο πρότερον *Φοινίκη*, ὑπῆρχε δ' ἐν αὐτῇ τὸ πάλαι καὶ κώμη ὀνομαζομένη *Αἴγινα*.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου συμμετέχουν γνεύσιοι, μᾶζαι γνευσιογρανιτῶν, μαρμαρυγιακοὶ καὶ πράσινοι σχιστόλιθοι καὶ μάρμαρα.

Κατὰ μῆκος τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου, ἀπὸ τοῦ λιμένος Ἴου πρὸς τὰ ΝΑ., ἐκτείνεται εὐρεῖα ταινία ἐκ γνευσίου. Ὁλόκληρος ἡ νοτία χερσόνησος τῆς νήσου, ἡ ἐκτεινομένη νοτίως τῆς γραμμῆς ὅρμος Κλῆμα — ὅρμος Καλάμου, συνίσταται ἐκ μιᾶς συνεχομένης μεγάλης μάζης γνευσιογρανίτου, ἐντὸς τῆς ὁποίας παρουσιάζονται καὶ σχιστοφυεῖς γνεύσιοι, χαλαζιτικοὶ σχιστόλιθοι καὶ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι. Τέλος ὑπεράνω τούτων εἰς τὸ βόρειον καὶ δυτικὸν τμῆμα τῆς νήσου παρουσιάζεται παχεῖα ὁμὰς μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων καὶ πρασίνων τοιούτων (ἐπιδοτικῶν καὶ κεροστιλβικῶν σχιστολίθων). Ἐντὸς τούτων εὑρίσκονται τρεῖς ζῶναι ἐκ μαρμάρου, σχετικῶς μικρῶν ἐκτάσεων, ἡ τοῦ Βουνί, τοῦ Ψαροπύργου καὶ μία τρίτη μικροτέρα. Ἐπὶ τῆς ράχεως μεταξὺ Ἁγ. Δημητρίου καὶ Βουνί, ἐντὸς τῶν σχιστολίθων μεταξὺ τῆς κατωτέρας καὶ τῆς ἀνωτέρας ζώνης μαρμάρου, εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας πολυάριθμα τεμάχια σμύριδος καὶ μαγνητικοῦ σιδήρου.

Οἱ γνεύσιοι καὶ οἱ γνευσιογρανῖται ἔχουν διεύθυνσιν ΒΒΑ. Βορείως τῆς πόλεως διευθύνονται Β 65° Α, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ λιμένος ὑπεράνω τῆς πόλεως μέχρι τοῦ Μυλοπότα διευθύνονται Β 20°—25° Δ. Ἡ κλίσις των εἶναι γενικῶς πρὸς Δ(ΒΔ, ΔΝΔ). Ἐν ἀντιθέσει οἱ ὑπόλοιποι σχιστόλιθοι καὶ ἡ ὁμὰς τῶν σχιστολίθων-μαρμάρων περιβάλλουν μανδυοειδῶς καὶ μὲ ἀσύμφωνον ἐπίστρωσιν τοὺς γνευσίους.

Οὕτω πως—κατὰ τὸν Φίλιψων—ἡ ἔλλειψις μαρμάρων ἐντὸς καὶ ἀμέσως ὑπεράνω τῶν γνευσίων, ἡ ἐμφάνισις 3 ζωνῶν μαρμάρου καὶ σμύριδος ἐντὸς τῶν σχιστολίθων, καταδεικνύουν ὅτι οἱ σχιστόλιθοι ὅπως καὶ τὰ μάρμαρα εἶναι ἀντίστοιχα πρὸς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς Νάξου (σχιστοφυεῖς γνευσίους, μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους καὶ μάρμαρα), παρ' ὅλην τὴν πετρογραφικὴν των διαφοράν. Οἱ γνεύσιοι τῆς Ἴου ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν, ξεχωριστὴν ἀπὸ τὴν Νάξον, μᾶζαν, μανδυοειδῶς περιβαλλομένην ἀπὸ Β καὶ ΒΔ ὑπὸ τῆς ζώνης τῶν μαρμαρυγιακῶν καὶ τῶν πρασίνων σχιστολίθων. Τὸ ἀπὸ νότου μανδυοειδὲς περίβλημα ἐλλείπει, εὑρισκόμενον ὑπὸ τὴν θάλασσαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Philippson*, Beitrage zur Kenntnis der griechischen Inselwelt (Petermann's Mitt. Erg. — Bd. XXIX, 1901 Erg.—Heft 134 σελ. 93).

Γ. Κ. Γ.

—[ΦΥΣ. ΚΑΙ ΠΑΡΑΛ. ΓΕΩΓΡ.] ***Ὄρη***. Ἡ νῆσος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς εἶναι ὀρεινή, εἰς τὸ κέντρον δ' αὐτῆς εἶναι αἱ ὑψηλότεραι κορυφαί. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων εἶναι ὁ *Πύργος* (717 μ.), ἕπονται δ' αἱ *Προφήτης Ἠλίας* (500 μ.) καὶ *Μεγάλο Βουνὶ* (388 μ.). Μεταξὺ τούτων σχηματίζονται καλλιεργήσιμοί τινες μικραὶ κοιλάδες, ἐν αἷς αἱ τοῦ *Κάτω* καὶ *Ἄνω Κάμπου* ΒΔ. τῆς νήσου καὶ αἱ *Μυλοπότα* καὶ *Μαγκανάρι* Ν τῆς νήσου καὶ *Ψάθη* καὶ *Ἁγίας Θεοδότης* Α τῆς νήσου.

Ἡ *Ἴος* σχήματος προσεγγίζοντος τὸ παραλληλόγραμμον μὲ τὴν μεγάλην διαγώνιον ἀπὸ Β πρὸς Ν, παρουσιάζει τὸν γύρω καὶ ἀπεγγὺς εὐθύπλουν της 25 μιλλίων, ἀνάπτυγμα δὲ ἀκτῶν 36 μιλλίων ὡς ἔγγιστα, ἤτοι 8 μιλ. ἡ ΝΑ. αὐτῆς πλευρά, 12 ἡ ΝΔ., 7 ἡ ΒΔ. καὶ 9 μίλ. ἡ ΒΑ.

Αἱ ἀκταί της, λίαν ἀκρωτηριάζουσαι καὶ ἰδίως ἡ νοτιοανατολική, γεωγραφοῦσιν ὅρμους, ὑφόρμους καὶ ἀγκάλας, δι' ὧν τὰς τοπωνυμίας, ὅσον καὶ τὰς τῶν σχηματιζόντων ἀκτὰς ἀκρωτηρίων, παραπέμπομεν τόσον εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρτην, ὅσον καὶ ἐπικουρικῶς εἰς τὸ ἄρθρον ἡμῶν *Αἰγαῖον* (τ. Β' σ. 404 α').

Ὁ λιμὴν τῆς νήσου, διανοιγόμενος εἰς τὸν Β τερματισμὸν τῆς ΝΔ. πλευρᾶς της καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Φανάρι* καὶ *Ξέρες*, ἔχει εἴσδυσιν ἑνὸς μιλλίου καὶ μέσον εὖρος $^1/_8$ μιλ., παρουσιάζων βολίσματα 5 ἕως 20 ὀργυιῶν καὶ βυθὸν λίαν ἐπίβολον εἰς τὰς ἀγκύρας· τάσσεται δὲ μεταξὺ τῶν κυκλαδικῶν φυσικῶν λιμένων εὐθὺς μετὰ τοὺς τῆς *Μήλου* καὶ τῆς *Ναούσσης* καὶ εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τὸν *Πόρτο Τρίο* τῆς Πάρου· ἀλλ' ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος, εἶναι ἀνοικτὸς πρὸς Λίβα καὶ συνεπῶς ἀκατάλληλος πρὸς ἀγκυροβολίαν ὑπὸ νοτίους χειμερινοὺς ἀνέμους, καταιγίζοντας εἰς τοιαύτην τοῦ ἔτους ὥραν· ἀποτελεῖ ὅμως ἄριστον καὶ εὐρύχωρον ἀγκυροβόλιον διὰ πάντα ἄνεμον ἀπὸ Εὔρου ἕως Ζεφύρου μέσῳ Βορρᾶ. Ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι ὁ ναυτικὸς φανὸς (πλάτ. 35° 43' 00" Β, μῆκ. 25° 16' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio), ἱδρυθεὶς τῷ 1881 καὶ ἐκπέμπων φῶς ἐρυθρὸν σταθερὸν 6 μιλ.· ἕτερος φα-

Digitized by Google

ρίσκος Ἄγκα, λευκῶν ἐκλάμψεων 9 μιλ., θέλει τεθῆ εἰς λειτουργίαν ἐντὸς τοῦ 1930, εἰς τὴν δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι τὸν ὅρμον *Μαγγανάρι* ἄκραν. Εἰς τὸν ΒΑ. τοῦ λιμένος μυχὸν ὑπάρχει συνοικισμὸς

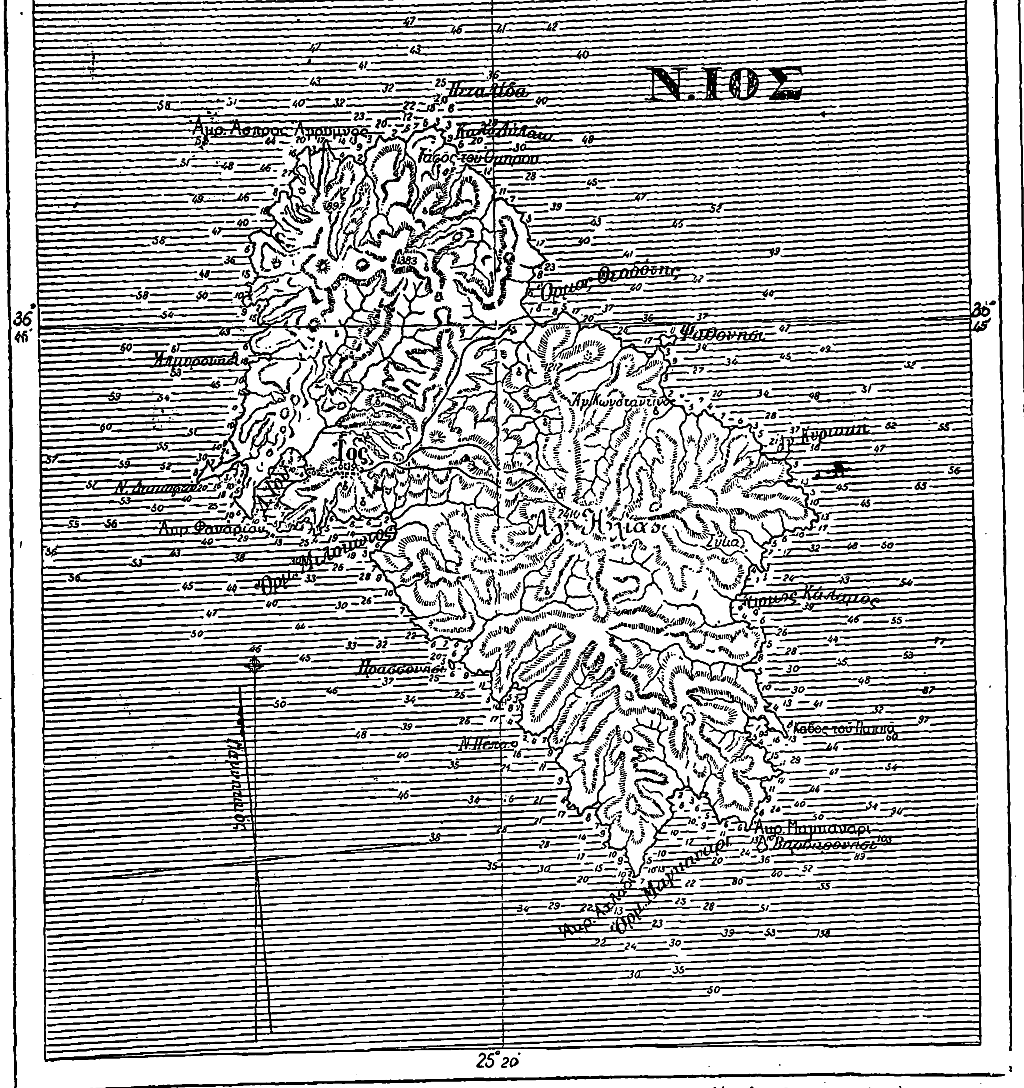

['Εκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2753: Polykandro, Sicino, and Nio, χάρτου τοῦ 'Αγγλικοῦ ναυαρχείου.]

Σκάλα, τὸ ἐπίνειον τῆς ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπεχούσης κώμης *Ἴου*.

Σ. Ε. Λ.

—[ΟΙΚΟΝ.-ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ νῆσος παράγει κυρίως δημητριακὰ (κριθὴ 300.000 ὀκ., σμιγὸς 150.000 ὀκ.), ἔλαιον (80.000) ὀκ.), καπνὸν (40.000 ὀκ.), οἶνον (100.000 ὀκ.), σῦκα ξηρὰ (1000 στατῆρας), ὄσπρια καὶ ὀλίγον βάμβακα. Ὁ τελευταῖος ἄλλοτε ἦτο ἓν τῶν κυρίων προϊόντων τῆς νήσου, ἐγκαταλειφθείσης ἤδη τῆς καλλιεργεία: του. Ἡ κτηνοτροφία ἀσκεῖται εἰς μεγαλυτέραν σχετικῶς κλίμακα. Ὁ τυρὸς κυρίως εἶναι προϊὸν ἐκλεκτὸν τῆς Ἴου, ἓν εἶδος μυζήθρας (παραγωγὴ ἐτησίως 40.000 ὀκ.). Ἡ ἀξία τῶν ἐξαγομένων προϊόντων τῆς νήσου ἀνέρχεται τὰ 3 ἑκατομμ. δρχ. ἐτησίως, ἔναντι ἀξίας εἰσαγωγῆς 5 ἑκατομμ. δρχ. Τὴν ἐν αὐτῇ βιομηχανίαν ἀντιπροσωπεύουν δύο πετρελαιοκίνητοι ἀλευρόμυλοι καὶ δύο ἐλαιουργεῖα. Πρὸ χρόνων ὑπῆρχεν ἐν τῇ νόσῳ καὶ χειροτεχνία ἀκμάζουσα, τῆς πλεκτικῆς καλτσῶν, εἰς ἣν ἐνησχολοῦντο αἱ γυναῖκες· ἐξήγοντο δὲ κατ' ἔτος περὶ τὰς 25,000 ζευγῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀθήνας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν πλεκτικῶν μηχανῶν ἡ οἰκιακὴ αὕτη βιομηχανία παρήκμασεν. ἀφοῦ διετηρήθη ἐν τῇ νήσῳ ὑπὲρ τὰς δύο ἑκατονταετηρίδας.

Συγκοινωνίαι. Ἡ Ἴος μετὰ τοῦ Πειραιῶς συγκοινωνεῖ μέσῳ Σύρου, Πάρου, Νάξου πολλάκις τῆς ἑβδομάδος, προσεγγίζοντος εἰς αὐτὴν καὶ τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ἄγονον γραμμὴν τῶν νοτίων Κυκλάδων ἀτμοπλοίου. Μετὰ τῆς ἕδρας τῆς ἐπαρχίας Θήρας ἐπίσης συγκοινωνεῖ τακτικῶς ἀτμοπλοϊκῶς. Ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς Σύρου 50 ναυτ. μίλ., ἀπὸ τῆς Νάξου 27 μίλ. καὶ ἀπὸ τῆς Θήρας 18 μίλλια. Ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς δὲ κατ' εὐθεῖαν 107 μίλ. Τὸ ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον τῆς Ἴου παρουσίασε κατὰ τὸ 1928 κίνησιν 40.736 ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας, 132 ταχυδρ. δεμάτων, 871 ταχυδρ. ἐπιταγῶν (ποσοῦ δρχ. 752.664) καὶ 3.768 τηλεγραφημάτων. Παρουσίασε δ' εἰσπράξεις 16 220 δρχ. ἐκ γραμματοσήμων καὶ 12.058 ἐκ τηλεγραφημάτων.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Πληθυσμός. Ἡ νῆσος Ἴος ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων καὶ ἔχει μίαν κοινότητα, τὴν ὁμώνυμον αὐτῇ, ἑδρεύουσαν εἰς τὴν ἐπίσης ὁμώνυμον πολίχνην, οὖσαν τὸ μόνον κατῳκημένον, ἐξαιρέσει ἀγροτικῶν τινων μικροσυνοικισμῶν, μέρος αὐτῆς. Κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' διοικητικὴν διαίρεσιν, αὕτη ἀπετέλει ἴδιον δῆμον, τὸν τῶν *Ἰητῶν*. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1928) οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ἴου ἀνέρχονται εἰς 1797 (ἄρρενες 914, θήλεις 883). Οἱ Ἰῆται, ἄριστοι ναυτικοὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἐχρησιμοποιοῦντο, κατὰ προτίμησιν, εὐθὺς μετὰ τοὺς Μηλίους, ὡς προηγοί, «pilotes du Roi», τῶν μεγάλων (ἱστιοφόρων τότε) γαλλικῶν πολεμικῶν τοῦ «Σταθμοῦ τῆς Ἀνατολῆς» (Station du Levant), ἀναλαμβάνοντες κατ' οὐσίαν τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν καθ' ὅλους τοὺς ἐν Αἰγαίῳ καὶ μέχρι Συρίας ἀκόμη πλοῦς των· τανῦν οἱ Ἰῆται ἐπαγγέλλονται εἰδικῶς τὸν βαρελλοποιόν.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶναι σήμερον ὅλοι τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος. Ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν Ἴῳ καὶ ὀλίγοι δυτικοί, λείψανα οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν παλαιῶν Φράγκων πειρατῶν νυμφευθέντων ἐν τῇ νήσῳ, οἱ ὁποῖοι εἶχον μέχρις ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μικράν τινα ἐκκλησίαν ἀνεγερθεῖσαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ δυνάστου τῆς Ἴου Μάρκου Α' Κρίσπου, ἥτις καὶ σῴζεται ἔτι ἀκεραία, ἀλλ' ἄνευ τινὸς διακόσμου.

Ὁ ἰησουΐτης Φραγκῖσκος Ριχάρδος ἐν ἔτει 1650 ἱστορεῖ, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἴου ἦσαν ἀλβανικῆς καταγωγῆς. Ὁ Θεβενὼ ἐν ἔτει 1655 προσθέτει, ὅτι ἐν Ἴῳ ὄχι πρὸ πολλοῦ κατῴκουν Ἀλβανοί, ὄντες ἀγροῖκοι καὶ πολεμοχαρεῖς καὶ φυλάττοντες τὴν νύκτα ὡπλισμένοι παρὰ τὴν παραλίαν. Ὁ ἰησουΐτης Σωζὲ γράφει, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του (1698) ἐν τῇ νήσῳ διέμενον συμμιγεῖς Ἕλληνες, Ἀλβανοὶ καὶ παντοεθνεῖς πειραταί, ταῦτα δὲ βεβαιοῖ μετὰ μίαν διετίαν καὶ ὁ Γάλλος βοτανικὸς καὶ περιηγητὴς Τουρνεφόρ. Ὁ Σοννίνη πλέκει τὸ ἐγκώμιον τῶν Ἰητῶν ὡς λίαν φιλοξένων καὶ προσθέτει, ὅτι τὴν ἐν Ἴῳ διαμονὴν καθιστοῦν

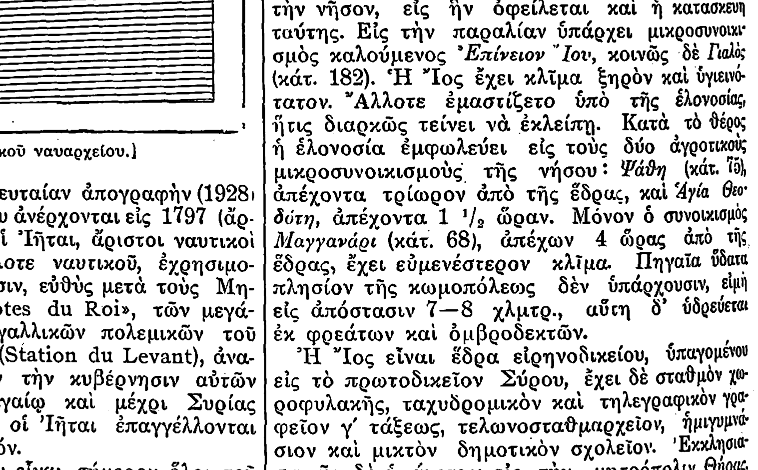

Ἄποψις τῆς Ἴου.

ἔτι μᾶλλον εὐχάριστον ἡ γλυκύτης, ἡ γοητεία καὶ αἱ ἀρεταὶ τῶν γυναικῶν τῆς νήσου. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Σουαζὲλ-Γκουφιὲ ἐξαίρει τὰ φιλόξενα ἤθη καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν κατοίκων τῆς Ἴου. Ἄλλα ἴχνη τοῦ παλαιοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἀποικισμοῦ Ἀλβανῶν δὲν σῴζονται, εἰμὴ ὀλίγα ποιμενικὰ ὀνόματα καί τινα οἰκογενειακὰ ἐπωνύμια.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, καλουμένη κοινῶς *Χώρα* (κάτ 1472), εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς εἰς τὰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τοῦ λόφου *Κάστρου*, ἐπικληθέντος οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φραγκικοῦ φρουρίου. Εἰς τὸ Κάστρον τοῦτο οἱ χωρικοὶ τῆς Ἴου ἐκλείοντο ἑκάστην ἑσπέραν, δὲν ἤνοιγον δὲ τὰς πύλας αὐτοῦ κατὰ τὴν πρωΐαν, πρὶν ἢ αἱ γραῖαι, τὰς ὁποίας εἶχον ἐξαποστείλει πρότερον κάτω ὡς προσκόπους, ἀναγγείλωσιν, ὅτι ἡ παραλία ἦτο ἐλευθέρα καὶ δὲν εἶχε προσορμισθῆ εἰς τὸν λιμένα πειρατικὸν σκάφος. Λόγῳ δὲ τοῦ ἀσφαλοῦς λιμένος της ἡ Ἴος ἦτο πράγματι τὸ ὁρμητήριον τῶν λυμαινομένων τὸ Αἰγαῖον ἀπειραρίθμων πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο εἰς τὴν Ἴον διὰ νὰ διαχειμάσωσιν ἐκεῖ. Πολλάκις ὑπῆρχον ἠγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἴου 20—25 κάτεργα καὶ γαλιότται μετὰ 3—4 χιλιάδων πειρατῶν. Διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι τὴν Ἴον ὠνόμαζον «*Μικρὰν Μάλταν*». Εἶναι δὲ περίφημος ὁ λιμὴν τῆς Ἴου καὶ διὰ τὴν νίκην, τὴν ὁποίαν ὁ διαβόητος Γάλλος καταδρομεὺς ἱππότης δὲ Μπενβίλ, ὁ ἄλλως γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Τεμερικούρ, κατήγαγεν ἐν αὐτῷ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ τουρκικοῦ στόλου, συγκειμένου ἐξ 60 γαλερῶν, δι' ὧν ἀπεστέλλετο εἰς τὴν Κρήτην πολυάριθμος ἐκ Γενιτσάρων ἐπικουρία. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἴου κατέφυγεν ὡσαύτως καὶ ὁ ἐπίσης Γάλλος καταδρομεὺς Χοκενκοὺρ μετὰ ἄνισον πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον ναυμαχίαν ἐν Χίῳ. Ἐπέβαινε δ' ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Χοκενκοὺρ ὡς ἐθελοντὴς καὶ ὁ κατόπιν περιώνυμος ναύαρχος τῆς Γαλλίας δὲ Τουρβίλ.

Ἐνδυμασία γυναικὸς τῆς νήσου Ἴου τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος σῴζεται πλήρης εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ πόλις ἀπέχει περὶ τὸ χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἡ συνδέουσα ἀπὸ ταύτης ἀνηφορικὴ ἡμιονικὴ ὁδὸς διατηρεῖ τὸ ὄνομα ὁδὸς Ὄθωνος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ βασιλέως εἰς τὴν νῆσον, εἰς ἣν ὀφείλεται καὶ ἡ κατασκευὴ ταύτης. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπάρχει μικροσυνοικισμὸς καλούμενος *Ἐπίνειον Ἴου*, κοινῶς δὲ *Γιαλὸς* (κάτ. 182). Ἡ Ἴος ἔχει κλῖμα ξηρὸν καὶ ὑγιεινότατον. Ἄλλοτε ἐμαστίζετο ὑπὸ τῆς ἑλονοσίας, ἥτις διαρκῶς τείνει νὰ ἐκλείπῃ. Κατὰ τὸ θέρος ἡ ἑλονοσία ἐμφωλεύει εἰς τοὺς δύο ἀγροτικοὺς μικροσυνοικισμοὺς τῆς νήσου: *Ψάθη* (κάτ. 75), ἀπέχοντα τρίωρον ἀπὸ τῆς ἕδρας, καὶ *Ἁγία Θεοδότη*, ἀπέχοντα 1 $^1/_2$ ὥραν. Μόνον ὁ συνοικισμὸς *Μαγγανάρι* (κάτ. 68), ἀπέχων 4 ὥρας ἀπὸ τῆς ἕδρας, ἔχει εὐμενέστερον κλῖμα. Πηγαῖα ὕδατα πλησίον τῆς κωμοπόλεως δὲν ὑπάρχουσιν, εἰμὴ εἰς ἀπόστασιν 7—8 χλμτρ., αὕτη δ' ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων καὶ ὀμβροδεκτῶν.

Ἡ Ἴος εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ὑπαγομένου εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Σύρου, ἔχει δὲ σταθμὸν χωροφυλακῆς, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον γ' τάξεως, τελωνοσταθμαρχεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Θήρας. Πρὸ τοῦ 1648 ἡ Ἴος ἀπετέλει μετὰ τῶν νήσων Ἀμοργοῦ, Ἀνάφης, Σικίνου, Φολεγάνδρου καί τινων ἄλλων ἐξαρχίαν πατριαρχικήν. Τῷ 1646 ὁ πατριάρχης Παρθένιος Β' ὑπήγαγε τὴν Ἴον ἐν ἑνώσει ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σίφνου.

Δ. Π. Π. — Δ. Ε. Μ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ *Ἴος* κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνεν φόρον κατ' ἀρχὰς ἓν τάλαντον· τοῦτο κατόπιν ἐμειώθη μέχρις 840 δρ.,

Digitized by Google

εἶτα δ' ηὐξήθη εἰς τρισχιλίας δρ. Ἐπὶ Ρωμαίων ἡ Ἴος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς τόπος ἐξορίας, ὑπήγετο δὲ εἰς τὴν *ἐπαρχίαν τῶν Νήσων* (Provincia Insularum). Εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν ὑπήγετο καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν (1207), ἀπετέλεσε μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου, διαμείνασα ὑπὸ τοὺς Σανούδους ἀπὸ τοῦ 1207—1269. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βυζαντινῶν μέχρι τοῦ 1292, ὅτε ὁ Δομίνικος Σκιάβι, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Μάρκου Β' Σανούδου, δουκὸς τῆς Νάξου, ἐξοπλίσας τέσσαρας γαλέρας ἐξέβαλε τοὺς Βυζαντινοὺς ἐκ τῆς νήσου καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Ἡ Ἴος διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Σκιάβι μέχρι τοῦ 1320, ὅτε οὗτοι ἐξεχώρησαν ταύτην εἰς τὸν δοῦκα τῆς Νάξου Μᾶρκον Β' Σανοῦδον ἀντὶ ἀποζημιώσεως. Παρέμεινε δ' ἡ Ἴος ὑπὸ τὸ δουκᾶτον τῆς Νάξου μέχρι τοῦ 1397, ὅτε θανόντος τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου Κρίσπου περιῆλθεν εἰς τὸν υἱόν του Μᾶρκον Κρίσπον Α', ὅστις συνήνωσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του καὶ τὴν μικρὰν νῆσον Θηρασίαν. Χάριν δ' ἐπανορθώσεως τῶν ζημιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον προξενήσει εἰς τὴν νῆσον ἐπανειλημμέναι πειρατικαὶ ἐπιδρομαί, ὁ Μᾶρκος Α' ἐπῴκισε τὴν Ἴον δι' Ἀλβανῶν μετακληθέντων ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πόλεως κάστρον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Τὸν Μᾶρκον Α' ἀποθανόντα τῷ 1450 διεδέχθη ἐκ τῶν πέντε υἱῶν του ὁ πρωτότοκος Ἰάκωβος, τοῦτον δὲ ἀποθανόντα ἄνευ τέκνων διεδέχθη ὁ θεῖός του Φραγκῖσκος Β' καὶ τοῦτον ὁ υἱός του Μᾶρκος Γ', μεθ' ὃν ἡ Ἴος περιῆλθε λόγῳ προικὸς εἰς τὸν νυμφευθέντα τὴν μόνην θυγατέρα τούτου Ἀνδριάναν τῷ 1508 Βενετὸν εὐπατρίδην Ἰωάννην-Λουδοβῖκον ἢ Ἀλοΐσιον Πιζάνην. Ὑπῆρξε δ' ὁ οἶκος τῶν Πιζάνη ὁ τελευταῖος δυναστεύσας εἰς τὴν Ἴον, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεβλήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1550.

Κτῆσις ὀθωμανικὴ ἡ Ἴος (τουρκ. *Ἀϊνέ*), ὑπήγετο τῷ 1553 εἰς τὸν καζᾶν τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς φόρους δ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1550 εἶχεν ἐκμισθώσει διὰ μίαν τριετίαν ἀντὶ 80 χιλ. ἀκτζὲ (ἄσπρων) ὁ Μεχμὲτ Τουραλῆς.

Ἡ Ἴος ἠρημώθη ἐν ἔτει 1558 ὑπὸ 14 τουρκικῶν πειρατικῶν γαλλιοτῶν, περὶ τὸ ἔτος δὲ 1579 ἀνῳκίσθη ἐκ δευτέρου ὑπὸ 200 Ἀλβανῶν, μεταβάντων εἰς τὴν νῆσον ὑπὸ τὸν ἱερέα Ποθητὸν τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Λούτσαλη, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1572 μέχρι τοῦ 1586 ἦτο βεηλέρβεης τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὑφ' ὃν ὑπήγοντο ὅλαι αἱ νῆσοι.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Ἴος ἦτο ἕδρα καδῆ, ἐξέλεγον δ' οἱ κάτοικοι καθ' ἕκαστον ἔτος ἕνα ἢ δύο κοτσαμπάσηδες. Ἐπλήρωνε δ' ἡ Ἴος τῷ 1700 εἰς τοὺς Τούρκους φόρους ἐν συνόλῳ 5.000 γροσίων. Κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768—1774), ὅτε τὰς Κυκλάδας κατεῖχον οἱ Ρῶσοι, ἡ Ἴος διῳκεῖτο ἐν ἔτει 1772 ὑπὸ τριῶν συνδίκων, τοῦ Σπυρίδ. Βαλέττα, τοῦ χατζῆ Λοΐζου Νομικοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Βαρούχα, ὅστις ὑπεγράφετο «σύντιχος καὶ Καντζελλάριος τῆς Κοινότης».

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Ἴος μετὰ τῶν νήσων Σικίνου καὶ Φολεγάνδρου (Πολυκάνδρου) ἀπετέλει ἀντεπαρχίαν, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἴος. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1841 τρομερὰ θύελλα ἐνσκήψασα ἐν Ἴῳ ἐπέφερεν εἰς αὐτὴν μεγάλας καταστροφάς.

Εἶναι δ' ἡ Ἴος πατρὶς τῶν Σπυρίδωνος καὶ Ἰωάννου Βαλέττα, ἀνδρῶν λογίων, φιλοπονησάντων ἄξια μνείας ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα.

Ἀρχαιολογικὰ λείψανα. Ἐπιγραφαί. Νομίσματα. Ἐν Ἴῳ ἐλατρεύετο ὁ Πύθιος Ἀπόλλων, ὁ Ζεὺς Πολιεὺς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ Πολιάς. Ὁ ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος πιστεύεται ὅτι ἠγείρετο εἰς ἣν θέσιν εὕρηται σήμερον ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου· ἀλλὰ τῷ 1904, ἐργάται ἀνασκάπτοντες ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἀνεῦρον δύο ἀρχαίας στήλας καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν πλάκα ἐνεπίγραφον, ἐξ ἧς φανεροῦται ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἔκειτο τὸ πάλαι ὁ ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. Ἔκ τινος δ' εὑρεθείσης ἠκρωτηριασμένης ἐπιγραφῆς δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ὅτι ἐν Ἴῳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ποσειδῶν.

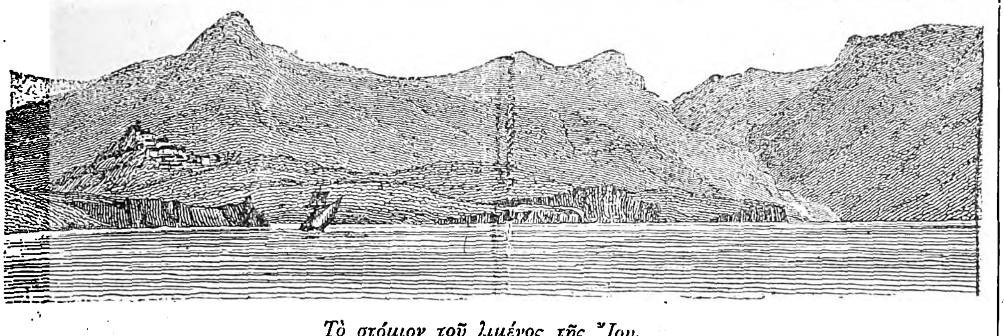

Τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῆς Ἴου.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τῆς Ἴου εἶναι τῶν ἐτῶν 300—200 π. Χ. Ἐκ τούτων δύο εἶναι ἀργυρᾶ, φέροντα ἔνθεν μὲν κεφαλὴν Ὁμήρου μετὰ διαδήματος, ἑτέρωθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΙΗΤΩΝ ἐν στεφάνῳ δάφνης· τὰ δὲ χαλκᾶ φέρουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁμοίαν κεφαλὴν Ὁμήρου, ἑτέρωθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ὡσαύτως ΙΗΤΩΝ καὶ παράστασιν ἄλλοτε μὲν Ἀθηνᾶς Πολιάδος μὲ δένδρον φοίνικος πρὸ αὐτῆς, ἄλλοτε δὲ μόνον δένδρον φοίνικος, συμβολίζοντος τὸ ἀρχαῖον τῆς νήσου ὄνομα Φοινίκη. Τὰ δὲ αὐτοκρατορικὰ τῆς Ἴου νομίσματα ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Φαυστίνας τῆς νεωτέρας καὶ Λουκίλλης, πάντα χαλκᾶ, φέρουσιν ἐπίσης τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν καὶ τύπους ὁμοίους πρὸς τοὺς ἀνωτέρω.

Ἡ Ἴος ὤφειλε τὴν φήμην της εἰς τὰς ἀρχαίας της παραδόσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ὁμήρου ἐξ Ἰήτιδος μητρός, τῆς Κλυμένης, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ταφῆς του. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἴου παράστασις κεφαλῆς τοῦ ποιητοῦ.

Σῴζονται δ' ἐν τῇ κωμοπόλει ἱκανὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων τειχῶν, ἑλληνικοὶ τάφοι καὶ θεμέλια παλαιοτάτων οἰκοδομῶν. Ἴχνη ἀρχαιοτήτων εὑρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ἰδίως εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἁγίας Θεοδότης, ἔνθα εὕρηνται καὶ λείψανα ἀρχαίου ὑδραγωγείου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἴσως ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία τῆς Ἴου κώμη *Αἴγινα*, καὶ ἐν τῷ Κάμπῳ ὁμοίως τάφοι καὶ πύργοι ἀρχαῖοι. Λείψανα ἀρχαιοτήτων ἑλληνικῶν καὶ ἐρείπια μεσαιωνικὰ εὑρίσκονται καὶ παρὰ τοὺς δύο κόλπους Κάλαμον καὶ Μαγγανάρι, καθὼς καὶ παρὰ τὸ λεγόμενον Καστέλλι. Πρὸς τὸ Β δὲ τῆς νήσου ἄκρον, παρὰ τὸν λόφον τὸν καλούμενον *Πλακωτόν*, σῴζονται τὰ ἐρείπια ἀρχαιοτάτου τετραγώνου πύργου, ὅστις ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἰητῶν Ψαρόπυργος. Αὐτόθι τῷ 1775 ὁ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν κατεχόντων τότε τὰς νήσους Ρώσων διατελῶν Ὁλλανδὸς ἀξιωματικὸς Ἑρρῖκος Λεονάρδος κόμις Pasch καὶ βαρῶνος van Krienen ἀνασκάψας εὗρε πολλὰς ἀρχαιότητας καὶ ἐπιγραφάς, διεκήρυξε δ' ὅτι εὗρε καὶ τὸν τάφον τοῦ Ὁμήρου. Ἡ εἴδησις παρήγαγε μέγαν θόρυβον, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἦτο ἀληθής, ὁ δ' ἐκληφθεὶς ὡς τάφος τοῦ Ὁμήρου δὲν εἶναι ἢ τὸ ναΐδιον τοῦ Πλακύλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Hiller de Caertringen*, Inscriptiones Cycladum (Berolini, MCMIII—MCMIX, σελ. XXII—XXIII, 1—10, 217 καὶ 299—305).— *Π. Γ. Ζερλέντη*, Μετοίκησις Ἀλβανῶν εἰς Ἴον, «Νησιωτικὴ Ἐπετηρὶς» (τ. Β', 1918, σ. 260 κ. ἑ.).— *P. Graindor*, Décret d'Ios («Bull. de Corresp. Hellen.», ἔτ. 1903, σ. 394 κ.ἑ.).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Fouilles d'Ios (ἔνθ. ἀν., ἔτ. 1904. σ. 308 κ.ἑ.).— *F. W. Hasluck*. Albanian settlements in the Aegean islands (ἐν «Annual of the British school at Athens», London 1909).— *Κ. Π. Κασιμάτη*, Ἴου λαογραφικὰ (ἐν περιοδ. «Λαογραφία», τ. Α' (1910—1911), σ. 591 κ. ἑ.)— *Ε. Κωστοπούλου*, Ἱστορικὴ Συλλογὴ Ἴου (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1909). Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἴου εἶχεν ἐγκύψει καὶ ὁ προώρως ἐν ἔτει 1879 ἀποθανὼν *Ἰωάννης Βάος*, ἀλλὰ τὰ χειρόγραφά του ἄγνωστον τί ἀπεγιναν μετὰ τὸν θάνατόν του.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ἴος [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς νήσου *Ἴου* (βλ. λ.), ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα.

ἰὸς (ὁ)· τὸ ῥιπτόμενον, τὸ βαλλόμενον, τὸ βέλος (ἀρχ.)· || τὸ δηλητήριον τὸ ὁποῖον χύνουν τὰ φαρμακερὰ ζῷα: «ἰὸς ἐχίδνης, —μελισσῶν»· || ἡ σκωρία τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν ἄλλων μετάλλων· || ὁ φορεὺς ἀσθενείας τινός: «λυσσικὸς ἰός».

ἰοσεΐτης (ὁ) (Joseit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν θειοξέων. Ἡ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ τετραδιδυμίτου, πιθανῶς τοῦ τύπου $Bi_3Te(SSe)$, ἀπαντᾷ δὲ τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο εἰς τὴν Βραζιλίαν. Γ. Β.

ἰοσσαΐτης (ὁ) (Jossait) [*Ὀρυκτ.*]. Ὀρυκτὸν ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν χρωμικῶν ἀλάτων καὶ εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρωμικὸν ἅλας τοῦ ψευδαργύρου καὶ τοῦ μολύβδου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους μικροὺς καὶ ἀκαθορίστους, ἔχει σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 5,2, χρῶμα πορτοκαλλιόχρουν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Beresowsk. Γ. Β.

ἰοστέφανος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐστεφανωμένος μὲ ἴα· κοσμητικὸν ἐπίθετον τῶν Ἀθηνῶν: «ἰοστέφανοι Ἀθῆναι».

Ἰοτάβη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ Προκόπιον ὀνομασία τῆς πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου Ἀκάμπας νήσου *Τιρὰν* (πλάτ. 27°54' Β., μῆκ. 34° 33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3595: Strait of Tiràn καὶ 8a: Red sea, sheet 1. Ἐπίσης Müller εἰς III τόμ. Graec. Geogr. Minor. Διδοτείου ἐκδ., χάρτης VI: Sinus Arabici pars borealis), τῆς *Δίας* ἄλλως ὀνομαζομένης. Σ.Ε.Λ.

Ἰόται. Ἀρχαῖος Σκανδιναυϊκὸς λαὸς ἢ Φινλανδικός, κατοικῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, κατὰ τὰ σουηδικὰ παράλια, θεωρούμενος ὡς λαὸς γιγάντων καὶ μάγων. Α. Θ. Σ.

Ἰοτὲφ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Δύο νομοὶ φαραωνικοὶ τῆς Μέσης Αἰγύπτου· ὁ ἄνω νομὸς ἐγένετο *Ἰοτὲφ Χὸντ* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σιούτ, τὸ σημερινὸν Ἀσσιούτ, τὴν Λυκόπολιν τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ βορειότερος *Ἰοτὲφ Πεχ'οῦ* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κονσίτ.

Ἰότουν (Jotun) [*Σκανδ. Μυθ.*]. Ὄνομα δοθὲν εἰς τὸ γένος τῶν γιγάντων ἐν τῇ σκανδιναυϊκῇ μυθολογίᾳ. Ἦσαν τερατώδεις καὶ κακοποιοί, συμβολίζοντες τὸν παγετὸν καὶ τὸν χειμῶνα. Ὁ Θώρ, θεὸς τοῦ κεραυνοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοί του, κατὰ τὸν θρῦλον, ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τῶν αἱμάτων, τοῦ κατακλύζοντος τὴν γῆν, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ἐναντίον τῶν γιγάντων, ἀνύψωσε τὰ θεμέλιά της εἰς τρόπον, ὥστε ἐν τῷ μέσῳ ἀνεδύθη ἡ ξηρά, ὀνομασθεῖσα *Μίντγορντ*, εἰς δὲ τὰ ἄκρα τοῦ δίσκου τῆς γῆς ἄλλη ξηρά, τῆς ὁποίας τὸ Β καὶ τὸ Α μέρος ἐπωνομάσθησαν *Ἰότουνχάϊμ* (βλ. λ.), ἐκεῖ δὲ καταφυγὼν ἐσώθη ἐκ τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν τὸ γένος τῶν γιγάντων. Δ. Σ. Δ.

Ἰότουνχάϊμ, ἢ ***Ἰότουν Φγιὲλντ*** (Jotunheim ἢ Jotun Fjelde) [*Γεωγρ.*]. Ὀρεινὴ περιφέρεια τῆς νοτίου Νορβηγίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ Γκουντμπραντσντὰλ πρὸς τὰ Α καὶ τοῦ Ἰοστεντάλσμπρα καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ φγιὸρδ Σόγκνε πρὸς τὰ Δ καὶ ἥτις ἐπὶ ἐπιφανείας 2480 τετρ. χιλμ. περιλαμβάνει τὰ ὑψηλότερα καὶ ἀγριώτερα ὄρη ἐν τῇ Σκανδιναυϊκῇ χερσονήσῳ, ἐξ ὧν τὸ *Γκαλντχόπιγκ* (2560 μ.), τὸ *Γκλίττερτινδ* (2650 μ.) καὶ πλεῖστα ἄλλα ὑπερβαίνοντα τὰ 2000 μ., ἰδίᾳ πρὸς Ν μεταξὺ τῶν λιμνῶν Γκγιέντε καὶ Μπυγκντίν. Ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων εὑρίσκονται πλεῖσται λίμναι. Τὸ ὄνομα *Ἰότουνχάϊμ* (=πατρὶς τῶν γιγάντων) εἶναι ἐπιβίωσις τοῦ θρύλου, καθ' ὃν οἱ γίγαντες τῆς σκανδιναυϊκῆς μυθολογίας κατέφυγον εἰς αὐτὸ (βλ. λ. *Ἰότουν*). Τὸ ὄνομα *Ἰότουν Φγιὲλντ* ἐδόθη εἰς τὴν περιφέρειαν, ὅτε τὸ πρῶτον ἐξηρευνήθη τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Βαλτάσαρ Ματθίου Καϊλάου (1797—1858). Σήμερον ἡ περιφέρεια προσελκύει πολλοὺς ἐπισκέπτας. Δ. Σ. Δ.

Ἰοῦ. Προφήτης, υἱὸς τοῦ προφήτου Ἀνανὶ (953 π. Χ.). Ἔδρασεν ἐπὶ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Βαασά, εἰς τὸν ὁποῖον ἤγγειλε πανωλεθρίαν, διότι ἐξώθησεν εἰς εἰδωλολατρείαν τὸν λαόν. Πεντήκοντα ἔτη κατόπιν ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα Ἰωσαφὰτ μομφὴν καὶ συγγνώμην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἀναφέρεται καὶ ὡς συγγράψας ἱστορικόν τι βιβλίον.

— **Ἰοῦ**. Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (842—815 π. Χ.). Περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ οὐδὲν γνωρίζομεν. Στρατηγὸς ὢν τοῦ βασιλέως Ἰωρὰμ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐν Ραμᾷ εὑρισκόμενος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἐλισαίου, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς Ἰωρὰμ πληγωθεὶς ὑπὸ τῶν Σύρων διέτριβεν ἐν Ἰεσραέλ, ἔνθα εὑρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Ὀχοζίας. Ὁ Ἰοῦ ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς ἐβάδισε πρὸς τὴν Ἰεσραέλ, εἰς μικρὰν δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν νικᾷ τοὺς δύο κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντας βασιλεῖς Ἰωρὰμ καὶ Ὀχοζίαν, φονεύει τὸν πρῶτον καὶ πληγώνει θανασίμως τὸν δεύτερον, ὅστις τέλος ἀποθνήσκει ἐκ τῆς πληγῆς ἐν Μεγεδδώ. Οὕτω νικητὴς ὁ Ἰοῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν, ἔνθα παρέμενεν ἡ ὑπερήφανος βασιλομήτωρ Ἰεζάβελ, ἥτις ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἰοῦ ἐφονεύθη ὑπὸ εὐνούχων. Τὸν θρόνον αὐτοῦ θέλων νὰ στερεώσῃ ὁ Ἰοῦ ἐζήτησε παρὰ τῶν προὐχόντων τῆς Σαμαρείας, τῆς πρωτευούσης τοῦ βασιλείου, 70 κεφαλὰς τῶν συγγενῶν τοῦ Ἰωράμ, αἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς αὐτόν. Οὕτω τὸ ἔδαφος τῆς Σαμαρείας καθαρίσας εἰσέρχεται τέλος εἰς αὐτήν, ἔνθα συνεχίζει τὸ ἔργον του φονεύων πάντα φίλον τοῦ οἴκου Ἰωράμ. Τὴν ὅλην του προσπάθειαν κατηύθυνεν εἰς τὴν κατάργησιν τῆς λατρείας τοῦ Βάαλ, μεταχειρισθεὶς βίαια μέσα. Ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἠκολούθησε καθαρῶς φιλοασσυριακὴν πολιτικήν. Ὅτε ὁ Σαλμανάσαρ Γ' ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Δαμασκοῦ, ὁ Ἰοῦ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν φιλικὴν πρεσβείαν μετὰ δώρων μεγάλων. Ὁ Σαλμανάσαρ Γ' εἰς τὴν ἐπιγραφήν του, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Συρίαν, ἀναφέρει καὶ τὸν Ἰοῦ μεταξὺ τῶν ὑποτελῶν βασιλέων, εἰς δὲ τὸν ὀβελίσκον του ἐξεικόνισε τὴν σκηνὴν τῆς προσφορᾶς τοῦ φόρου ὑποτελείας τοῦ Ἰοῦ. Μετὰ τὴν ἄπρακτον ἀναχώρησιν τῶν Ἀσσυρίων ἐκ τῆς Συρίας, οἱ Ἀραμαῖοι ἐκδικούμενοι τοὺς Ἰσραηλίτας εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Περὶ τοῦ πολέμου τούτου δὲν γνωρίζομεν πολλά, φαίνεται ὅμως ὅτι ὁλόκληρος ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρα περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀραμαίους, οἵτινες ἐδῄωσαν τὴν χώραν, τιμωρήσαντες παραδειγματικῶς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Β. Μ. ΒΕΛΛΑΣ

Digitized by Google

ἰουβαβίτης (ὁ) (Juvavites) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πινακοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς, ἰδίᾳ δ' ἐν Σικελίᾳ καὶ Τιμόρ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους *ἰουβαβίτης* (διμορφίτης) *apertus Mojs*, εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν πυριτικῶν ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν τῆς Ἀργολίδος.
Γ. Κ. Γ.

Ἰούβαβον (λατ. Juvavum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΒΔ. τῆς Νωρικῆς, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀλαυνῶν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Αἴνου (νῦν Ἴνν), δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, πιθανῶς ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς χώρας.

Καταστραφεῖσα κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Ἑρούλων, ἀνεκτίσθη ἀργότερον, ἐπὶ δὲ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ὅτε κατεκτήθη ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ Δρούσου καὶ Τιβερίου τῷ 13 π. Χ. ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Νωρικῆς, ὑπὸ ἐπίτροπον (Procurator), μετονομασθεῖσα *Κλαύδιον Ἰούβαβον* (Claudium Juvavum).

Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 13, 3) τοποθετεῖται εἰς βόρ. πλάτ. 36° καὶ ἀνατ. μῆκ. 46° 40', ἀλλ' ἐσφαλμένως καλεῖται *Κλαυδιούϊον*. Εἰς τὰ «Ὁδοιπορικὰ» φέρεται *Ἰούαβον* ἢ *Ἰόβαβον*, εἰς τὸ πλεῖστον δὲ τῶν ἐπιγραφῶν *Ἰούβαβον* (Juvavum). (Πρβλ. *C. Müller*, Πτολεμ. ἔκδ. Didot, τόμ. I, σελ. 287). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, ἰδίως δὲ μωσαϊκὰ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, σῴζονται παρὰ τὸ νῦν Salzburg, πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς Δυτικῆς Αὐστρίας.
Α. Θ. Σ.

ἰουβαία (ἡ) (Jubaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *ἰουβαία ἡ περίβλεπτος* (Jubaea spectabilis), ἰθαγενὲς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Χιλῆς. Εἶναι δένδρον ὑψηλόν, φθάνον τὸ μέγεθος τῶν 25 μέτρων πολλάκις, ἀντέχον εἰς τὸ ψῦχος καὶ κάτω τῶν 10° τοῦ μηδενός. Ὁ ὀπὸς τοῦ κορμοῦ του παρέχει σακχαρῶδες μέλι, οἱ δὲ καρποί του εἶται ἐδώδιμοι, πολύτιμοι δὲ εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν τοῦ τόπου.
Κ. ΠΑΠ.

Ἰούβαλλον (λατ. Juballum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας (Δυτικὴ Οὐγγαρία), πρὸς βορρᾶν τοῦ Σαύου, μεταξὺ τῶν πόλεων Σερβιτίου καὶ Κερτίσσης, εἰς βόρ. πλάτ. 42° 20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 46° κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 15, 4). Ἐκαλεῖτο ἐπίσης Iovallio ἢ Ioballios, ἐπὶ δὲ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ἁπλοῦς σταθμὸς «mutatio Iovalia». Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον *Valpo*.
Α. Θ. Σ.

Ἰούβανον (λατ. Juvanum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μέσης Ἰταλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φρεντανῶν παρὰ τὰ μεθόρια τῶν Καρακηνῶν, ἀριστερὰ τοῦ Σάγρου ποταμοῦ ἢ Σάρου κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (νῦν Sangro), ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, γνωστὴ γενομένη ἐξ ἐπιγραφῶν.
Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Santa-Maria del Palazzo.
Α. Θ. Σ.

Ἰούβας Α' (Juba)· βλ. *Ἰόβας Α'*.

— **Ἰούβας Β'** (Juba)· βλ. *Ἰόβας Β'*.

Ἰουβέγκος (Juvencus), ***Γάϊος - Βέττιος - Ἀκιλῖνος***. Ἱσπανὸς πρεσβύτερος καὶ ποιητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Ἱσπανίας. Ἔζη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, κατὰ δὲ τὸ 339 ἐποίησε ποίημα ἐκ τεσσάρων βιβλίων ἐπιγραφόμενον «Evangeliorum libri quatuor» ἐκ 3.228 ἑξαμέτρων, ἐν τῷ ὁποίῳ παραφράζων ἐκ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ Ματθαῖον διηγεῖται τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, μιμούμενος ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὸ μέτρον τὸν Βιργίλιον. Τὸ ποίημα ἦτο πολὺ ἀρεστὸν ἐν τῇ Δύσει, ὁ Ἱερώνυμος δέ, ὁ Ἰσίδωρος τῆς Σεβίλλης, ὁ Ἀλκουῖνος καὶ ἄλλοι ἐθαύμαζον αὐτὸ καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα εἰς πολλὰ σχολεῖα ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν κατόπιν Χριστιανῶν ποιητῶν τῆς Δύσεως ἐμιμήθησαν τὸν Ἰουβέγκον. Τὸ ποίημα ἐξεδόθη ἐν τῇ Λατινικῇ πατρολογίᾳ Migne (19, 53 κ. ἑξ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Κ. Κοντογόνη*, «Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» (ἐν Ἀθήναις 1853, Β' 168). - *Labriolle*, «Histoire de la littérature latine chrétienne» (Paris 1924, 420 κ. ἑξ.).
Ε. Γ. Π.

ἰουβελίτης (ὁ) *[Χημ.]*. Τεχνητὴ ρητίνη λαμβανομένη διὰ συμπυκνώσεως τῆς φορμαλδεΰδης μετὰ φαινόλης παρουσίᾳ ἀλκαλικῶν μέσων. Χρησιμοποιεῖται ὡς σῶμα ἀπομονωτικὸν διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ περαιτέρω πρὸς παρασκευὴν διαφόρων ἀντικειμένων, ὡς κομβίων, λαβῶν μαχαιριδίων, ψηκτρῶν κλπ.
Σ. Γ.

Ἰουβενάλιος (Juvenalis), ***Δέκιμος - Ἰούνιος***. Περίφημος Ρωμαῖος σατιρικὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀκουΐνῳ, τῇ ἀκμαζούσῃ πόλει τῶν Οὐόλσκων, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος (περὶ τὸ 55 ἢ 56 μ. Χ.). Παιδευθεὶς τὴν συνήθη τότε ρητορικὴν παιδείαν, ἤσκησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Ρώμῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συνηγόρου, ἀλλὰ μετ' ἐλαχίστης ἐπιτυχίας. Πολὺ ὀλίγα πράγματα δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐκ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ποιητοῦ, ἀφ' ἑνὸς μέν, διότι ἐλάχιστα περὶ ἑαυτοῦ ὡμίλησεν οὗτος, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι οἱ βίοι ποιητῶν τοῦ Σουητωνίου, οἱ ὁποῖοι θ' ἀπετέλουν ἀρίστην πηγήν, δὲν ἐκτείνονται πέραν τῶν χρόνων του Νέρωνος. Ὁ Ἰουβενάλιος φαίνεται, ὅτι μόλις ἐπὶ Τραϊανοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος, ἤρχισε νὰ γράφῃ ἢ νὰ δημοσιεύῃ σατίρας, εἰς ἡλικίαν μεταξὺ τεσσαράκοντα καὶ πεντήκοντα ἐτῶν. Σχεδὸν ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ διευκρίνισις τῶν ἀσαφῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου τοῦ ποιητοῦ, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἔπειτα τύχης του. Ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν Ἀκουΐνῳ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ Ἰουβενάλιος ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα δημοτικὰ ἀξιώματα τῆς πατρίδος του καὶ ὅτι ἔσχε τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν τοῦ χιλιάρχου. Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ Ἰουβενάλιος καλῶς ἐγίνωσκε τὸν ἐν Ρώμῃ βίον καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν πραγμάτων κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δομιτιανοῦ ἐξ ἰδίας μακροχρονίου πείρας.

Τέκνον ἰταλικῆς ἐπαρχιακῆς πόλεως ὁ Ἰουβενάλιος, ἔχει ἀμέριστον συμπάθειαν πρὸς τὸν γνήσιον καὶ ἀρχαϊκὸν ρωμαϊκὸν χαρακτῆρα. Μισεῖ τὸν ταπεινὸν ξένον, τὸν τυχάρπαστον καὶ τὰς χυδαίας αὐτοῦ τέχνας, καταφρονεῖ ὅμως καὶ τὴν ἐκπεφυλισμένην εὐγενῆ κοινωνίαν τῶν ἰθαγενῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν μικροπρεπῆ χρηματιστήν. Τὸ ἀνδρικὸν καὶ εὐγενὲς φρόνημα τῶν πατέρων, ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἀθωότης τοῦ ἀρχαϊκοῦ βίου εἶναι τὰ ἰδανικὰ τῆς ψυχῆς του. Τὴν πικρὰν σοβαρότητα τῶν παρατηρήσεών του σπανίως μόνον διακόπτουσι φυσικαὶ εἰδυλλιακαὶ εἰκόνες, ὅσον ὅμως σπάνιαι καὶ ἂν εἶναι, τόσον μᾶλλον ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς καρδίας καὶ ἐκφράζονται μετὰ χάριτος καὶ εὐτραπελίας. Αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ ἀρχαὶ εἶναι αὐστηραί, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄκαμπτοι, συνάγονται δὲ μᾶλλον ἐκ τῶν περιγραφῶν, εἰς ἃς ἄγει αὐτὸν ἡ ἀγανάκτησις (facit, λέγει, indignatio versum, 1,79), οὐδὲ ἐκδηλοῦνται διὰ μακροσκελοῦς διδασκαλίας. Ἐνίοτε μόνον ἐκφράζει καὶ θετικῶς τὸ φρόνημά του διὰ θερμῶν ποιητικῶν λόγων ἢ ἰσχυρῶν ρήσεων, ἄνευ ὅμως προσποιητῆς αἰσθηματολογίας. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἡ συντομία του καὶ συγχρόνως ἡ τελεία σαφήνεια τῆς ἐκφράσεως. Αἱ περιγραφαί του εἶναι ἐκτάκτως πλούσιαι, ἀλλ' ἄνευ ματαίου φόρτου, ἐναργεῖς δὲ καὶ ἐν μέρει μεγεθύνουσαι τὰ πράγματα

Ὁ Ἰουβενάλιος δικαιολογεῖ τὸ ἔργον του καὶ κηρύττει τὸ φρόνημά του ἐν τῇ πρώτῃ σατίρᾳ, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ ὅλου ἔργου. Ἐβαρύνθη, λέγει, νὰ ὑποκρίνηται αἰωνίως τὸ παθητικὸν πρόσωπον τοῦ ἀκροατοῦ· ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνοίξῃ καὶ αὐτὸς τὸ στόμα του καὶ νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὴν μακροθυμίαν, ἣν ἔδειξεν ἕως τώρα. Ὡς ἄνθρωπος θετικιστὴς αἰσθάνεται ὑπερβολικῶς τὸν κόρον τῶν μυθολογικῶν ἐκείνων ζητημάτων, ἅτινα κατ' ἐπανάληψιν ἐπραγματεύοντο καὶ οἱ ἐπικοὶ καὶ οἱ δραματικοὶ ποιηταί. Αὐτὸν συγκινεῖ μόνον ὁ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του βίος, ὁ προκαλῶν τὸ πεῖσμα καὶ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ὑποδεικνύει μετὰ γοργότητος τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἅτινα φέρουσιν εἰς βρασμὸν τὸ αἷμά του. Διὰ μέσου τῶν σατιρῶν του παρελαύνουσιν ὁ καταδότης, οἱ δι' ἀτίμων μέσων κληρονομοῦντες, οἱ δόλιοι κηδεμόνες, ὁ διοικητὴς ὁ λῃστεύων καὶ καταφρονῶν τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀπόφασιν, ὁ σύζυγος ὁ μαστροπὸς τῆς ἰδίας γυναικὸς χάριν κέρδους, ὁ ἄσωτος νεανίας, ὁ τιμώμενος πλαστογράφος, ἡ εὐγενὴς δέσποινα ἡ ἀπαλλαχθεῖσα τοῦ συζύγου διὰ φαρμάκου καὶ διδάσκουσα καὶ ἄλλας τὴν τέχνην της. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ Ρώμη παρέσχε τόσην ὕλην πρὸς σάτιραν, ὅσην κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουβεναλίου. Ἀναγκαζόμενος νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ νόμου, ὅστις ἠπείλει διὰ βαρείας ποινῆς πᾶσαν προσωπικὴν ὕβριν, περιορίζει τὴν ἐκλογὴν τῶν τύπων, οὓς σατιρίζει, μεταξὺ τῶν ἀποθανόντων.

Αἱ εἰς τὸν Ἰουβενάλιον ἀποδιδόμεναι σάτιραι ἀποτελοῦσι δύο ὁμάδας (τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς 1ης μέχρι καὶ τῆς 9ης σατίρας καὶ τὴν δευτέραν ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 16ης), διαφερούσας ἀλλήλων κατὰ τρόπον σημαντικόν. Αἱ σάτιραι τῆς πρώτης ὁμάδος διακρίνονται διὰ τὴν ὀξεῖάν των παρατήρησιν καὶ τὸν δριμὺν σαρκασμόν. Ἐν αὐταῖς σκώπτεται κατὰ τρόπον ἀπαράμιλλον ἡ ζωὴ τῆς Ρώμης ὡς μεγαλοπόλεως πλήρους κινδύνων καὶ διαφθορᾶς, ἡ ἀναξιοπρέπεια εἰς ἣν ἀναγκαστικῶς ὑποκύπτουν οἱ πτωχοί, ἡ περιφρόνησις τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, αἱ ἀκολασίαι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αἱ γενετησιακαὶ διαστροφαὶ τῶν ἀνδρῶν, ἡ κακία καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς ὁλοκλήρου τοῦ ἀσθενοῦς φύλου, κτλ. Ἐν ταῖς σατίραις τῆς δευτέρας κατηγορίας, ὁ ὀξὺς χαρακτηρισμὸς προσώπων καὶ πραγμάτων ἐξαφανίζεται ἐντελῶς, πλὴν δὲ κενῶν τινων ὀνομάτων, ἅτινα παρέρχονται ὡς σκιαὶ καὶ ἐν μέρει ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ πρώτου μέρους, προβάλλονται ἐδῶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορίας καὶ τῆς μυθολογίας κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ρητορικῶν σχολῶν. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ Ribbeck συμπεραίνει, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουβεναλίου παρεσκευάσθη μετὰ προσθηκῶν καὶ μία νόθος ἔκδοσις τῶν σατιρῶν αὐτοῦ, ἥτις, οἱονεὶ παραγκωνίσασα τὴν παλαιὰν καὶ γνησίαν, περιῆλθε μόνη ὡς ἀρχαία παράδοσις μέχρις ἡμῶν. Τῷ ὄντι δὲ εἰς μίαν ἐκ τῶν συντόμων βιογραφιῶν τοῦ ποιητοῦ, αἵτινες κατάγονται ἐξ ἑνὸς ἀρχετύπου ὑποστάντος ἔπειτα διαφόρους ἀκρωτηριασμοὺς καὶ ἀλλοιώσεις, ἀναγινώσκομεν τὴν εἴδησιν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν ἐξορίᾳ διατελῶν ἐπεξέτεινε τὰς σατίρας αὐτοῦ καὶ πολλὰ μετέβαλε. Δυστυχῶς ὅμως ὅσα περὶ τῆς ἐξορίας ταύτης γινώσκομεν εἶναι τόσον συγκεχυμένα καὶ ἀντιφατικά, ὥστε ἀδύνατον νὰ εὕρῃ τις ἐν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν. Τὸ γεγονὸς ὅμως τῆς ἐξορίας τοῦ Ἰουβεναλίου ἀναφέρεται κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀπολλιναρίου ὡς γνωστὸν καὶ ἀναμφισβήτητον. Ὁ Ἰουβενάλιος θὰ ἐξωρίσθη ἢ ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 138 μ. Χ.). Ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν σατιρῶν τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας ὁμάδος ποιεῖται λόγον περὶ τῆς ἐξορίας του.

Ἡ δημοτικότης τῶν σατιρῶν τοῦ Ἰουβεναλίου ὑπῆρξε μεγάλη, καθὼς μαρτυροῦν τὰ πολυπληθῆ χειρόγραφα ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. Τὰ παλαιότερα χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἀπορρέουσι τὰ ἀντίγραφα τῆς Δύσεως, εὑρίσκοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει. Αἱ ἰουβενάλειοι σάτιραι, ποικιλώτεραι καὶ σαφέστεραι τῶν τοῦ Περσίου, ἑλκυστικώτεραι καὶ ἀφελέστεραι τῶν τοῦ Ὁρατίου, ἔθελξαν δύο κατηγορίας ἀνθρώπων: ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν ἐπιχειρήματα πολεμικῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπολυταρχίας καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐζήλουν τὴν ἐντέχνως ἠθικολογοῦσαν λογοτεχνίαν. Ἂν καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητοῦ ἀνέρχονται εἰς ἑκατοντάδας, ἓν μόνον ἐξ αὐτῶν ἀντιπροσωπεύει τὴν καθαρὰν παράδοσιν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1583 (ὑπὸ P. Pithon) καὶ τὸ ὁποῖον ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Montpellier. Ἐκ τῶν λοιπῶν πολυαρίθμων ἐκδόσεων τοῦ Ἰουβεναλίου, σπουδαιότεραι εἶναι ἡ κριτικὴ τοῦ Jahn ἐπιθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Buecheler (Βερολῖνον 1886), ἡ ἔκδοσις τοῦ Ruperti (Λειψία 1819), ἡ μετὰ σημειώσεων γαλλικὴ ἔκδοσις τοῦ Achaintre (Παρίσιοι 1821 β' ἔκδ.), ἡ ἀγγλικὴ τοῦ Mayor (Λονδῖνον 1872—1881), ἡ γερμανικὴ τοῦ Weidner (Λειψία 1889 β' ἔκδ.), ἡ νεωτέρα γαλλικὴ μετὰ μεταφράσεως ὑπὸ P. de Labriolle καὶ F. Villeneuve (Παρίσιοι 1921).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. V. Franke*, Examen criticum Juvenalis vitae (1820).—*C. Sunnerberg*, De temporibus vitae carminumque Juvenalis rite constituendis (Helsingfors 1866). — *Vielker* Juvenal, ein Lebens und Charakterbild (Berlin 1851).—*Ribbeck*, Der echte und der unechte Juvenal (Berlin 1865).—*F. Cremer*, De grammaticorum antiquorum in Juvenale arte critica (Münster 1913).—*A. Hartmann*, Aufbau und Erfindung der siebenten Satire Juvenali (Basel 1912).—*C. Marchesi*, Giovenale (Roma 1921).
Θ. Π.

Ἰουβενάλιος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς:—1) Ὁ ὑπὸ τοῦ πάπα Ρώμης Δαμάσου τοῦ Α' (366—384) χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Narni καὶ πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν ἑλκύσας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἀποθανὼν δὲ τῷ 377 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 3 Μαΐου.— 2) Ὁ *μάρτυς*, ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 7 Μαΐου.— 3) *Ἰουβενάλιος* ὁ ἐν Fossano τῆς Ἰταλίας γεννηθεὶς τῷ 1545, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἰατρὸς ὢν καὶ ἔπειτα καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου, εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ἐγίνεν ἐπίσκοπος Saluces. Ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς τῷ 1604, τῷ δὲ 1888 καταταχθεὶς εἰς τοὺς ἁγίους ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' ἑορτάζεται τὴν 30 Αὐγούστου.
Ε. Γ. Π.

—**Ἰουβενάλιος ὁ *Ἱεροσολύμων***. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἀνελθὼν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων, παρέστη εἰς τὴν Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικὴν σύνοδον (431), φίλος καὶ ὀπαδὸς Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας. Παραστὰς καὶ εἰς τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν σύνοδον (451) ἐτιμήθη πρεπόντως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀρετήν του. Ἐπειδὴ δὲ συνέπεσε τότε νὰ κτίζῃ ἡ Πουλχερία τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεοτόκου, ὁ Ἰουβενάλιος τῇ παρακλήσει αὐτῆς καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ ἀπέστειλε κατόπιν ἐξ Ἱεροσολύμων τὰ ἐντάφια τῆς Παρθένου, ἅτινα κατετέθησαν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ. Πατριαρχεύσας δὲ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ὁ Ἰουβενάλιος, ἀπέθανε περὶ τὸ 458 ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ἡ μνήμη τοῦ ὡς ἁγίου ἑορτάζεται τὴν 2 Ἰουλίου.
Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

Ἰουβεντῖνος, *μάρτυς*. Στρατιώτης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, καθ' ὃν χρόνον Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης διέμενεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διεξάγων τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Καταγγελθεὶς ὡς Χριστιανὸς ἀπεκεφαλίσθη μετὰ τοῦ συναδέλφου του Μαξίμου. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς μάρτυρας τούτους, ἑορταζομένους τὴν 12 Ὀκτωβρίου, ἔγραψεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ε. Γ. Π.

ἰουβηλαῖον (τό)· βλ. *ἰωβηλαῖον*.

Ἰουβίζια (Juvisia) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 605. Σ. Π.

Ἰουβιλάτριξ (Juvilatrix) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 652. Σ. Π.

ἰουγγερμαννία (ἡ) (Jougermannia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰουγγερμανοειδῶν* περιλαμβάνον πόας μὲ καυλὸν ἕρποντα καὶ μικρὰ φύλλα. Ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς ὑγροὺς τόπους τῶν ψυχρῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ἰουγγερμαννοειδῆ (τὰ) (Jougermanniaceæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡπατικῶν*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ἡ *ἰουγγερμαννία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἰουγλόνη (ἡ) ἢ 5-*ὀξυ-α-ναφθοκινόνη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι παράγωγον τῶν *ναφθοκινονῶν*, ἀνευρεθὲν εἰς τὰς πρασίνας κάψας τῶν καρύων. Κρυσταλλοῦται εἰς ἐρυθροπρασίνους βελόνας ἀποσυντιθεμένας εἰς 150°, μετ' ἁλάτων δὲ τοῦ νικελίου παρέχει ἰῶδες ἅλας. Σ. Γ.

ἰουγλανδοειδῆ (τά), ἢ ***καρυΐδαι*** **(οἱ)** *[Παλαιοφυτολ.]*. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῆς οἰκογενείας ταύτης, φύλλα δηλαδὴ καὶ λείψανα καρπῶν, καταδεικνύουν, ὅτι αὕτη ἀπὸ τῆς κενομανίου ἐποχῆς τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποπεριόδου τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος ἦτο ἤδη ἀνεπτυγμένη ἐν Εὐρώπῃ, τόσῳ πλουσία εἰς μορφάς, ὅπως παρουσιάζεται σήμερον ἐν Β. Ἀμερικῇ καὶ ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας χώρας κατὰ τὴν κρητιδικὴν καὶ τὴν τριτογενῆ περίοδον ἡ οἰκογένεια αὕτη παρουσιάζετο μὲ μορφὰς πολὺ συγγενεῖς πρὸς τὰς σημερινὰς ἀμερικανικὰς καὶ ἀσιατικὰς μορφάς. Κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τριτογενοῦς περιόδου τοῦ κενοζωικοῦ, ἡ περιοχὴ ἐξαπλώσεως τῶν φυτῶν τούτων ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν μέχρι Γροιλανδίας, Ἀλάσκας καὶ Σαχαλίνης. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν φυτῶν τούτων, καὶ δὴ τοῦ γένους *καρύα*, εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Ἰουγούρθας (λατιν. Iugurtha). Βασιλεὺς τῆς ἐν Ἀφρικῇ Νουμιδίας, γνωστὸς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν διὰ τὴν πανουργίαν του, μετὰ τῆς ὁποίας συνδυάζων καὶ στρατηγικὴν ἱκανότητα ἐπολιτεύθη πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ διεξήγαγε τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον. Ἦτο υἱὸς τοῦ Μαστανάβα, ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως Μασινίσσα, εἰς τοὺς ὁποίους θανόντος αὐτοῦ διενεμήθη τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν παραμείναντος μόνου βασιλέως Μικίψα. Ὁ Ἰουγούρθας ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ὅτε ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανὸς ἐπολέμει κατὰ τῆς Νουμαντίας· ἀπεστάλη τότε ὁ Ἰουγούρθας παρὰ τοῦ βασιλέως Μικίψα, θέλοντος νὰ περιποιηθῇ τοὺς Ρωμαίους, ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἐπικουρικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σκιπίωνα Αἰμιλιανὸν εἰς Νουμαντίαν. Ἐκ τῆς στρατείας ταύτης ὁ Ἰουγούρθας ἐπέστρεψε νικητὴς καὶ κατέστη λίαν δημοφιλής, ὁ δὲ Μικίψας υἱοθέτησε τοῦτον καὶ ἀνέδειξε συγκληρονόμον τοῦ θρόνου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Νουμαντίας ὁ Ἰουγούρθας ἐγνωρίσθη μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἀπέκτησε σχέσεις διὰ πλουσιοπαρόχων δώρων μετὰ ἰσχυρῶν φίλων τοῦ Σκιπίωνος Αἰμιλιανοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μικίψα τῷ 119 π. Χ., τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας διενεμήθη εἰς τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀδέρβαλον καὶ Ἰέμψαλον καὶ εἰς τὸν Ἰουγούρθαν. Ὁ Ἰέμψαλος πρῶτος ζητήσας νὰ διανεμηθῶσιν οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ ἐδολοφονήθη παρὰ τοῦ Ἰουγούρθα, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀδέρβαλος ζητήσας νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἡττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Καρχηδονίαν, ὁπόθεν κατέφυγε ζητῶν βοήθειαν εἰς Ρώμην· ἀλλ' ὁ Ἰουγούρθας προλαβὼν εἶχεν ἀποστείλει εἰς Ρώμην πρέσβεις μετὰ πολλῶν χρημάτων, ὅπως δικαιολογήσωσι τὰ γενόμενα καὶ πείσωσι τὴν σύγκλητον νὰ ἀναγνωρίσῃ ταῦτα. Κατώρθωσε δὲ πράγματι ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς Ἀφρικὴν δέκα συγκλητικοί, ἵνα διανείμωσι τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀδερβάλου. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ταύτης Λεύκιος Ὀπίμιος, ἐνῷ ἐν Ρώμῃ εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα, ἐν Νουμιδίᾳ μετέβαλε γνώμην, διαφθαρεὶς διὰ τῶν χρημάτων τούτου, καὶ ὑπεστήριξε τὸν Ἰουγούρθαν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπένειμε τὸ πρὸς δυσμὰς ἄριστον μέρος τοῦ βασιλείου τῷ 117 π. Χ. Κατόπιν τούτου ἐνθαρρυνθεὶς ὁ Ἰουγούρθας μετὰ διαφόρους προκλήσεις εἰσήλασεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν πόλιν Κίρταν. Νέα ἀντιπροσωπεία τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου ἀποσταλεῖσα εἰς Νουμιδίαν, ἵνα ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν, ἐπείσθη διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Ἰουγούρθα νὰ ἀποφανθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ, καταγγείλασα τὸν Ἀδέρβαλον ὡς ἀποπειραθέντα νὰ φονεύσῃ τὸν Ἰουγούρθαν. Ἀλλὰ κατόπιν τῶν ἱκεσιῶν τοῦ ἀδελφοῦ νέοι ἀντιπρόσωποι τῆς συγκλήτου ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἀφρικήν, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἐστάλη ὁ Μᾶρκος Αἰμίλιος Σκαῦρος, χρηματίσας ὕπατος, πρόκριτος τῆς συγκλήτου, στρατηγὸς καὶ νομοθέτης, φημιζόμενος διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ αὐστηρότητα. Καὶ ἐνῷ οὗτος μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἦτο πολέμιος τοῦ Ἰουγούρθα, ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην ἐγένετο ὑπέρμαχος αὐτοῦ καὶ ἀφῆκε τὸν Ἀδέρβαλον ἐγκεκλεισμένον εἰς τὴν πόλιν Κίρταν. Οὗτος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πεισθέντες ὅτι οὐδὲν κατίσχυε τῶν πανουργιῶν καὶ τοῦ χρυσοῦ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ μηδεμίαν ἐλπίζοντες βοήθειαν ἐκ Ρώμης, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι· καὶ ἐνῷ ὁ Ἰουγούρθας ἠγγυήθη διὰ τὴν ζωὴν τούτων, ὅμως ὕστερον ἐφόνευσεν αὐτοὺς τῷ 112 π. Χ., βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἀτιμωρησίας, γενόμενος οὕτω κύριος ὅλης τῆς Νουμιδίας. Ἀλλὰ τότε ὁ δήμαρχος Γάϊος Μέμμιος ἐξανέστη κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ ἠνάγκασε τὴν σύγκλητον νὰ κηρύξῃ τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον τῷ 111 π. Χ. Ὁ ὕπατος Λεύκιος Καλπούρνιος ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἀνεχώρησεν εἰς Νουμιδίαν, ἔχων ὡς ὕπαρχον τὸν Αἰμίλιον Σκαῦρον. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι μετά τινας ἀναξίας λόγου συμπλοκὰς ἐπέστρεψαν εἰς Ρώμην καὶ ἐβεβαίωσαν τὴν σύγκλητον, ὅτι ὁ Ἰουγούρθας ἐδήλωσεν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τότε ὁ δήμαρχος Μέμμιος ἀπῄτησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην αὐτὸς ὁ Ἰουγούρθας πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ καὶ λογοδοτήσῃ ἐνώπιον τῆς συγκλήτου· ἀπεστάλη δὲ ὅπως τὸν συνοδεύσῃ εἰς Ρώμην ὁ πραίτωρ Λεύκιος Κάσσιος. Ὁ Ἰουγούρθας ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην· ἀλλ' ὅτε παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου καὶ ὁ κατήγορος δήμαρχος Μέμμιος διέταξε τοῦτον νὰ ἀποκαλύψῃ τὰς πλεκτάνας καὶ τοὺς συνεργούς του, ὁ ἕτερος τῶν δημάρχων, ὅστις εἶχε δωροδοκηθῆ παρὰ τοῦ Ἰουγούρθα, ἐπέβαλεν εἰς τὸν Μέμμιον νὰ σιωπήσῃ. Τότε δὲ ἀναχωρῶν ἐκ Ρώμης ἀτιμώρητος ὁ Ἰουγούρθας ἐξετόξευσε κατὰ τῆς πόλεως τὴν πολυθρύλητον ὕβριν, ἣν ἀναφέρει ὁ Σαλλούστιος (Bellum Iugurthinum XXXV) «o urbem venalem et mature perituram si emptorem invenerit» (=«ὦ πόλις ἀγοραζομένη, ταχέως θὰ ἐξολοθρευθῇς ἂν εὑρεθῇ ὁ ἀγοραστής σου»). Τὸ νέον ὅμως τοῦτο σκάνδαλον ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πλήθους, ὁ δὲ νέος ὕπατος Σπούριος Ποστούμιος Ἀλβῖνος ὑπεστήριξε τὴν ἀκύρωσιν τῆς συνθήκης τῆς συνομολογηθείσης παρὰ τοῦ Καλπουρνίου καὶ ἐπρότεινεν ὅπως τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας δοθῇ εἰς τὸν Μασσάβαν, νόθον υἱὸν τοῦ Γολούσσα· ὁ Μασσάβας ὅμως ἐδολοφονήθη ἐντὸς ὀλίγου παρὰ τοῦ Ἰουγούρθα. Τὸ νέον τοῦτο κακούργημα ἐξήγειρε τὴν σύγκλητον τῆς Ρώμης καὶ νέος πόλεμος ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα τῷ 110 π. Χ. ὑπὸ στρατηγὸν τὸν ὕπατον Ἀλβῖνον. Οὗτος μετά τινας συμπλοκὰς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ἀφήσας εἰς Νουμιδίαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Αὖλον ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Αὖλος ἐπιχειρήσας ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως Σουθούλ, ἔνθα τὰ ταμεῖα τοῦ Ἰουγούρθα, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑπεχρεώθη παρὰ τοῦ Ἰουγούρθα νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἀπέλθῃ τῆς Νουμιδίας τῷ 109 π.Χ. Κατόπιν τούτου οἱ Ρωμαῖοι ἐξέπεμψαν κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα τὸν Λεύκιον Μέττελον, ὅστις λαβὼν ὡς ὕπαρχον τὸν Γάϊον Μάριον τὸ ἔαρ τοῦ 108 ἐπελήφθη τοῦ νέου πολέμου. Ὁ Ἰουγούρθας ἀποπειραθεὶς νὰ δωροδοκήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Μέτελλον ἀπέτυχε καὶ παρεσκευάσθη πρὸς ἄμυναν. Εἰς κρισιμωτάτην μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν Μουθούλ, ἡττήθη ὁ Ἰουγούρθας, ἐπηκολούθησαν δὲ μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἀποστασίαι πολλῶν νουμιδικῶν πόλεων. Ὁ Ἰουγούρθας τότε ἀποθαρρυνθεὶς προέτεινεν εἰς τὸν Μέττελον διακοσίας χιλιάδας λίτρας ἀργύρου, ἐλέφαντας καὶ ἱππικὸν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς εἰρήνης. Ὁ Μέττελος ὅμως ἀπῄτησε τὴν παράδοσιν αὐτοῦ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν. Ἐπαναληφθέντος τοῦ πολέμου τῷ 108 π.Χ., ὁ Ἰουγούρθας ἔσχεν ὡς σύμμαχον αὐτοῦ τὸν πενθερόν του βασιλέα τῆς Μαυριτανίας Βόκχον, ἡ δὲ διοίκησις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀνετέθη παρὰ τῆς συγκλήτου εἰς τὸν Μάριον, ἐκλεγέντα ὕπατον. Πρὶν ἢ οὗτος φθάσῃ εἰς Νουμιδίαν, ὁ Μέττελος ἐπαναλαβὼν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα ἐκυρίευσε τὰς πόλεις Τέβεσσαν καὶ Δούγαν καὶ ἐστρατοπέδευσεν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κίρτας ἀναμένων τὴν ἔφοδον τοῦ Ἰουγούρθα. Ἐνταῦθα πληροφορηθεὶς τὴν ἄφιξιν τοῦ Μαρίου ἐγκατέλειψεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸν ὕπαρχον Πόπλιον Ροῦφον καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην. Ὅτε ὁ Μάριος ἀνέλαβε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν Ἰουγούρθαν ὀλίγον μέρος τοῦ βασιλείου του ἀπέμενεν. Εἰς φονικωτάτην μάχην, ἥτις συνεκροτήθη παρὰ τὴν Κίρταν, ἡττήθη ὁ Ἰουγούρθας, ὁ δὲ σύμμαχος αὐτοῦ Βόκχος προέτεινεν εἰς τὸν Μάριον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Ἰουγούρθαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας. Ἡ σύγκλητος τῆς Ρώμης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπεστάλησαν οἱ κομίζοντες τὰς προτάσεις τοῦ Βόκχου πρέσβεις, ἀπῄτησε παρ' αὐτοῦ νὰ παράσχῃ ἰδιάζουσαν ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Ρώμην. Οὗτος ἠννόησε τὴν σημασίαν τῆς ἀπαντήσεως ταύτης καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπανάληψιν τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Μαρίου. Τὰς διαπραγματεύσεις διεξήγαγεν ὁ ταμίας τότε τοῦ Μαρίου Σύλλας, ὅστις κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Βόκχον νὰ παραδώσῃ διὰ δόλου αἰχμάλωτον τὸν Ἰουγούρθαν εἰς αὐτόν. Ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Ἰουγούρθα ἐπέφερε τὴν περάτωσιν τοῦ πολέμου, τῷ 106 π.Χ. Τότε ὁ Μάριος διένειμε τὸ βασίλειον τῆς Νουμιδίας μεταξὺ τοῦ Βόκχου καὶ τοῦ Γαύδα, νόθου υἱοῦ τοῦ Μασθανάβα, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης, ὁ δὲ Ἰουγούρθας ἀχθεὶς εἰς Ρώμην ἠκολούθησε δέσμιος μετὰ τῶν υἱῶν του τὸ θριαμβευτικὸν ἅρμα τοῦ νικητοῦ καὶ ριφθεὶς ἔπειτα εἰς τὸ Τουλλιανὸν δεσμωτήριον ἐγκατελείφθη ἐκεῖ καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας. Τὸν πόλεμον τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν Ἰουγούρθαν συνέγραψεν ὁ Σαλλούστιος. Π. Α. Ν.

Ἰούδα ***βασίλειον*** *[Βιβλ. Ἱστορ.]*. Οὕτως ὠνομάσθη τὸ νότιον βασίλειον, μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ βασιλείου εἰς δύο, διότι ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ἀπετέλεσε τὴν βάσιν αὐτοῦ, τὸ δὲ βόρειον βασίλειον ὠνομάσθη τοῦ *Ἰσραὴλ* (βλ. λ. καὶ λ *Ἑβραῖοι*). Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ὀνομάζεται ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ καὶ *οἶκος Ἰούδα* (*Ἡσαΐου* κβ' 21, *Ἱερεμίου* γ' 18 κλπ.). Ἀπετελέσθη δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ Συμεὼν καὶ ἐκ τοῦ νοτίου μέρους τῆς φυλῆς Βενιαμίν. Ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ ἐβασίλευσε μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων (586) ἡ δαυϊτικὴ δυναστεία. Ἐδείχθη δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ὁποίου, τῇ Ἱερουσαλήμ, ὑπῆρχεν ὁ μοναδικὸς ἰσραηλιτικὸς ναός, μᾶλλον πιστὸν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰαβέ, χωρὶς ν' ἀποφύγῃ ἐντελῶς τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰδωλολατρείας, ἣν ὑπεστήριξαν καί τινες τῶν βασιλέων αὐτοῦ. Π. Ι. Μ.

—**Ἰούδα** ***ἔρημος*** *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ἀγρία καὶ κατὰ μέγα μέρος πετρώδης καὶ ἀκατοίκητος ἔκτασις, ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Ἰούδα καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Δὲν εἶναι δὲ οὔτε ἡ ἔρημος αὕτη, οὔτε αἱ ἄλλαι λεγόμεναι ἔρημοι τῆς Παλαιστίνης ἐντελῶς ἄγονος καὶ ἀκατοίκητος, ἀλλ' ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ καί τινες πόλεις (*Ἐγγαδεΐ, Μαών, Θεκωέ, Βηρσαβεέ, Ζίφ*), ὧν τὰ ὀνόματα προσλαμβάνουσι τὰ διάφορα μέρη αὐτῆς. Ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἔζη μονήρη βίον μέχρι τῆς δημοσίου ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῇ ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης (*Ματθ.* γ' 1 καὶ παράλληλα, πρβλ. *Ἡσαΐου* μ' 3). Π. Ι. Μ.

—**Ἰούδα** ***ὄρος*** *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ὀρεινότερον μέρος τοῦ εἰς τὴν φυλὴν Ἰούδα ἀνήκοντος ἐδάφους (νοτίως τῆς Ἱερουσαλήμ), ὅπερ καλεῖται καὶ *ὀρεινὴ τῆς Ἰουδαίας*. Ἡ κυριωτάτη πόλις τοῦ μέρους τούτου ἦτο ἡ *Χεβρών*. Εἶναι δὲ τοῦτο προέκτασις τῆς ἁλύσεως τῶν ὀρέων τῶν διασχιζόντων τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ δὴ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ. Π. Ι. Μ.

—**Ἰούδα** ***φυλὴ*** *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Μία ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἥτις κατέλαβεν εὐρύτατον ἔδαφος ἐν τῇ νοτίῳ Παλαιστίνῃ. Τὸ ἔδαφος τοῦτο συνώρευε βορείως μὲν πρὸς τὸ τῶν φυλῶν Δὰν καὶ Βενιαμίν, νοτίως πρὸς τὸ τῆς φυλῆς Συμεών, ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν καὶ δυτικῶς πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Φιλισταίων (Ἰησοῦ Ναυῆ κεφ. ιε'). Αἱ σπουδαιότεραι δὲ πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἡ Βηρσαθεέ, ἡ Ἐφραθᾶ ἢ Βηθλεέμ, ἡ Θεκωέ, ἡ Χεβρὼν κ. ἄ. Ἡ φυλὴ αὕτη ἦτο ἤδη κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον τοῦ Ἰσραὴλ ἡ πολυαριθμοτάτη πασῶν, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 75,000 ἀνδρῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα (Ἀριθμῶν α' 26 ἑξ.) καὶ διεδραμάτισε σπουδαιότατον καὶ δὴ καὶ πρωτεῦον μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ (πρβ. καὶ Γενέσεως μθ' 8 ἑξ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἀνέλαβεν αὕτη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τῶν Χαναναίων ἀγῶνος. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωγμοῦ τοῦ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης καταγομένου Δαυῒδ ἐνέμεινεν αὕτη πιστὴ εἰς τὸν Δαυΐδ, ὡς καὶ κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ βασιλείου, καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὸ νότιον βασίλειον, οὗ πρωτεύουσα ἀνεδείχθη ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Ροβοὰμ τὸν υἱὸν τοῦ Σολομῶντος. Μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα ἐπανῆλθον πρῶτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ παλαιὰ ἐδάφη αὐτῆς (Ἔσδρα α' 5, *Νεεμ.* ια' 25 ἑξ.), ἔκτοτε δὲ τῆς φυλῆς ταύτης τὸ ὄνομα (*Ἰουδαῖοι*) φέρουσι συνήθως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ. Τέλος ἐξ αὐτῆς προῆλθε καὶ ὁ Χριστός, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν προφητείαν τοῦ Ἰακὼβ (Γεν. μθ' 8 ἑξ.) καὶ πρώτη ἡ φυλὴ αὕτη ἀναφέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ «τῶν ἐσφραγισμένων

Digitized by Google

ἐκ πάσης φυλῆς Ἰσραὴλ» ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου (ζ' 5). Π. Ι. Μ.

Ἰουδαία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα, σημαῖνον γῆν τῶν Ἰουδαίων, ἐδίδετο κατ' ἀρχὰς εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων κατακτηθεῖσαν Παλαιστίνην ἢ γῆν Χαναάν. Ἐπεκράτησε δὲ κυρίως μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστροφήν, ἴσως διότι οἱ ἐπιστρέψαντες ἦσαν κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Βραδύτερον περιωρίσθη νὰ σημαίνῃ τὴν Ν. Παλαιστίνην, ἤτοι τὰς περιφερείας τῶν φυλῶν Ἰούδα, Βενιαμὶν καὶ ἔν τινι μέτρῳ Δὰν καὶ Συμεών. Ἡ κατὰ φυλὰς διάκρισις ἐξηλείφθη ἀπὸ τῆς ἐξορίας καὶ ἡ χώρα αὐτή, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη τὸ μεσημβρινὸν τῶν ὀρέων Ἐφραὶμ καὶ ὁλόκληρος ἡ πεδιὰς τοῦ Σάρωνος ἐκλήθη *Ἰουδαία*, ἢ *ἐπαρχία* τῆς *Ἰουδαίας*. Θανόντος τοῦ Μ. Ἡρώδου ἡ Ἰουδαία προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα πολιτικῆς ὀντότητος καὶ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου εἰς τὸν Ἀρχέλαον μετὰ τῆς Σαμαρείας καὶ Ἰδουμαίας εἰς ἑνιαῖον βασίλειον. Ἀλλ' ἐξορισθέντος τοῦ Ἀρχελάου προσηρτήθη εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἐπάρχων (προκουρατόρων). Ἀπεσπάσθη πάλιν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἀγρίππα, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του προσηρτήθη ἐκ νέου εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦ 70 μ. Χ., μέχρι δηλαδὴ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑβραίων καταστροφῆς. Χώρα ὀρεινὴ ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ἰουδαϊκῶν καὶ τῶν ἐφφραιμικῶν ὀρέων, ταπεινουμένων μόνον πρὸς Δ, ἦτο γόνιμος, μὲ πλουσίας κοιλάδας καὶ πολλὰς πηγάς καὶ ὕδατα (βλ. καὶ λ. *Παλαιστίνη*). Γ. Λ. Α.

ἰουδαΐζω· φρονῶ τὰ τῶν Ἰουδαίων, φέρομαι ὡς Ἰουδαῖος, μιμοῦμαι τοὺς Ἑβραίους.

ἰουδαϊκός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ τῶν Ἰουδαίων, ἄλλως *ἑβραϊκός, ἰσραηλιτικός*: «ἰουδαϊκὸς νόμος», «ἰουδαϊκὴ ἱστορία», «ἰουδαϊκὸν ἔθνος», «ἰουδαϊκὸν ἡμερολόγιον», «ἰουδαϊκὸς σταυρὸς» (βλ. λ. *ἑξάγραμμα*).—Ἐπίρρ. ***ἰουδαϊκῶς***.

—Ἰουδαϊκὸν *ἰνστιτοῦτον Ἱερουσαλήμ*. Παράρτημα τοῦ ἑβραϊκοῦ πανεπιστημίου Ἱεροσολύμων, ἔχον ὡς σκοπὸν τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας τῶν Ἑβραίων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν πάσης ἐρεύνης τεινούσης εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἑβραιολογίας. Γ. Ε. Λ.

—Ἰουδαϊκοῦ *ἀποικισμοῦ ἑταιρεία*. Ἀγγλικὴ ἑταιρεία κοινῆς ὠφελείας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1890 καὶ ἑδρεύουσα ἐν Παρισίοις. Εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ΙΚΑ (ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῆς ἀγγλικῆς ἐπωνυμίας «Jewish Colonisation Association»). Τὸ ἱδρυτικὸν κεφάλαιον αὐτῆς ἦτο ἐκ λιρῶν ἀγγλίας 2.000.000, διῃρημένον εἰς 20.000 μετοχάς, ἐξ ὧν 19.990 ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ βαθυπλούτου Ἰσραηλίτου βαρώνου Μωρὶς ντὲ Χίρς. Σκοπὸς τῆς ἑταιρείας ἐτέθη ἡ παροχὴ οἰκονομικῆς βοηθείας εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τῆς Ρωσίας, Ρουμανίας καὶ Γαλικίας, τοὺς πάσχοντας πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ὅρων ζωῆς των καὶ διὰ τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν. Ὁ βαρῶνος Χὶρς διένειμε τὰς μετοχάς του εἰς τὰς ἰσραηλιτικὰς κοινότητας Βερολίνου, Βρυξελλῶν, Φραγκφούρτης καὶ εἰς ἄλλας παγκοσμίου κύρους ἑβραϊκὰς ὀργανώσεις. Κατὰ τὸν θάνατόν του κατέλιπε ποσὸν 9.000.000 λιρῶν Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἴκα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν της. Ὅρος θεμελιώδης τῆς ἑταιρείας εἶναι νὰ μὴ θίγῃ τὰ κεφάλαια αὐτῆς, διαθέτουσα μόνον τὰς προσόδους των διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προγράμματός της. Ἡ Ἴκα ἐβοήθησε μεγάλως τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Ρωσίας, ἱδρύσασα βιομηχανικὰς σχολάς, ἐργατικοὺς συνεταιρισμούς, ταμεῖα ἀλληλοβοηθείας καὶ ἐνισχύσασα τὰς ὑφισταμένας ἐκεῖ ἀγροτικὰς ἑβραϊκὰς ἀποικίας. Συνετέλεσεν ὡσαύτως εἰς τὴν ἵδρυσιν ἑβραϊκῶν γεωργικῶν ἀποικιῶν εἰς Ἀργεντίνην, μὲ πληθυσμὸν 32.000 ἀποίκων, εἰς Βραζιλίαν μὲ πληθυσμὸν 5.000, Καναδᾶ μὲ πληθυσμὸν 8.000 καὶ Παλαιστίνην μὲ 6.000. Διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου ἡ Ἴκα ἀπώλεσε σεβαστὸν μέρος τῶν κεφαλαίων αὐτῆς συνεπείᾳ τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς ἀξίας καὶ τῆς ὑποτιμήσεως τῶν νομισμάτων ὡρισμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Τὸ ἔργον τῆς Ἴκα σήμερον ἀποβλέπει εἰς τὴν παροχὴν ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως διὰ τῆς συντηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως εἰδικῶν σχολῶν, εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς μεταναστεύσεως ἀπὸ χώρας ἔνθα ὁ βίος τῶν Ἰσραηλιτῶν καθίσταται ἀφόρητος καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παλαιῶν καὶ δημιουργίαν νέων ἀποικιῶν, ἰδίᾳ ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Πρόεδρος τῆς Ἴκα ἤδη εἶναι ὁ Λεονὰρ Κοέν, πρόεδρος τῆς ἑνώσεως τῶν ἰσραηλιτικῶν κοινοτήτων τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἀντιπρόεδρος αὐτῆς ὁ ἐν Παρισίοις καθηγητὴς Σολομὼν Ρεϊνάχ, ἀντιπρόεδρος τῆς Παγκοσμίου Ἰσραηλιτικῆς ἑνώσεως. Γ. Γ. Γ.

ἰουδαϊσμὸς (ὁ)· τὸ σύνολον τῶν Ἰουδαίων ὡς ἔθνους: «*ὁ ἁπανταχοῦ ἰουδαϊσμός*» ‖ τὸ σύνολον τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν Ἰουδαίων, ὁ μωσαϊκὸς νόμος.

—*[Θρησκειολ.]*. Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ὁ ὅρος *ἰουδαϊσμὸς* ἐσήμαινε τὰ φυλετικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἰουδαίων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ὅρον *ἑλληνισμός*, ὅστις ἐδήλου τὰ ἔθιμα κλπ. τῶν Ἑλλήνων. Ὑπὸ τὴν σημασίαν αὐτὴν ἡ λέξις ἀπαντᾷ τρὶς ἐν τῷ Β' βιβλίῳ τῶν Μακκαβαίων. Κατ' ἀναλογίαν *ἰουδαΐζω* ἐσήμαινε μιμοῦμαι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἰουδαίων χωρὶς νὰ εἶμαι Ἰουδαῖος (Ἐσθὴρ η', 17). Ἀργότερον ὁ ὅρος ἰουδαϊσμὸς προσέλαβε θρησκευτικὸν μόνον περιεχόμενον: «ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ...» «καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου» (Ἐπιστολ. πρὸς Γαλάτας Α' 13—14). Ὑπὸ τῶν νεωτέρων θρησκειολόγων καὶ ἱστορικῶν (Wellhausen κλ.) διὰ τοῦ ὅρου ἰουδαϊσμὸς χαρακτηρίζεται τό τε δογματικὸν καὶ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἰουδαίων δοξαζομένης θρησκείας. Ἐν αὐτῷ διακρίνομεν τρεῖς περιόδους: τὸν *μωσαϊσμὸν* (βλ. λ. καὶ *Ἑβραῖοι*), τὸν *φαρισαϊσμὸν* (βλ. λ. καὶ *Ταλμοὺδ*) καὶ τὸν νεώτερον ἰουδαϊσμόν, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα. Ὁ ἰουδαϊσμὸς εὐρυνθεὶς εἰς θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν περιεχόμενον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κωδικοποιήσεως τοῦ Ταλμούδ, προσέλαβε θαυμαστὴν ἐλαστικότητα, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ διασωθῇ διὰ μέσου τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς. Οὕτως ἡ θρησκεία τῶν Ἰουδαίων, τῶν τε μέσων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀποτελεῖ μᾶλλον σύνολον ἱερῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων παρὰ σύστημα καθωρισμένων δογμάτων. Ἡ μεγάλη τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἱστορικὴ πρωτοτυπία εὑρίσκεται εἰς τὸ ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγεν ἠθικὰς διατάξεις εἰς τὸν κανόνα τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς τὰ ἀρχαῖα θρησκεύματα.

Κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑφίσταται δογματικὸν πιστεύω παρὰ τῷ ἰουδαϊσμῷ. Τὰ δεκατρία ἄρθρα τῆς πίστεως, τὰ ὑπὸ τοῦ Μαϊμωνίδου συνταχθέντα, υἱοθετήθησαν μὲν ὑπὸ τῆς συναγωγῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα, οὐδέποτε ὅμως ἔλαβον ἀπολύτως αὐθεντικὸν χαρακτῆρα. Οὕτω ὁ φιλόσοφος Χασδάϊ Κρέσκας περιώρισεν αὐτὰ εἰς ὀκτώ, ὁ δὲ Ἀλμπὶν εἰς τρία: τὴν θείαν ὕπαρξιν, τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Τινὲς τῶν συγχρόνων Ἑβραίων λογίων παρεδέχθησαν μόνον δύο: τὴν θείαν ἑνότητα καὶ τὸν μεσσιανισμόν. Κατ' οὐσίαν ἡ πρώτη ἀρχὴ παραμένει ἀμετάβλητος δι' ὅσους ἐκ τῶν συγχρόνων Ἰουδαίων ἐξακολουθοῦν ἀποδίδοντες ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὸν περιεχόμενον εἰς τὸν ἰουδαϊσμόν. Ἡ ἰδέα τοῦ μεσσιανισμοῦ, μὲ καθαρῶς μυστικιστικὸν περιεχόμενον, ἐπέδρασεν οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῆς ἑβραϊκῆς διανοήσεως ὅλων τῶν περιόδων τῆς διασπορᾶς, διὰ νὰ καταλήξῃ νῦν διὰ μὲν τοὺς ἐθνικόφρονας ἰδεαλιστὰς εἰς τὴν πρακτικὴν λύσιν τοῦ νεωτέρου σιωνισμοῦ, διὰ δὲ τοὺς μεταρρυθμιστὰς εἰς τὸν ἀνθρωπιστικὸν παμμεσσιανισμόν.

Ὁ βιβλικὸς δεκάλογος συνοψίζει τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Περὶ τὸν πυρῆνα τοῦτον περιστρέφεται ὁλόκληρος ἡ καζουϊστικὴ φιλολογία τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τῶν Ἑβραίων φιλοσόφων τοῦ μεσαίωνος. Αἱ τελετουργικαὶ ἐθιμοτυπίαι ἔχουν πᾶσαι ὡς βάσιν τὴν Βίβλον· μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦν νεώτερα θεσπίσματα ἢ στηρίζονται ἐπὶ μιᾶς λεπτοτάτης καὶ ἐνίοτε σχολαστικῆς ἑρμηνείας τῶν βιβλικῶν χωρίων. Τινὰ τῶν βιβλικῶν ἐθίμων, ἃ διετήρησεν ὁ νεώτερος ἰουδαϊσμός, εἶναι, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἱστορικούς, μᾶλλον παγανικῆς προελεύσεως, ἄλλα ἀποτελοῦν ὑγιεινὰς συμβουλάς, ἀπολύτου σχετικότητος, ἃς τὸ ὑπὲρ τῆς ἰδιωτικῆς εὐημερίας ἐνδιαφέρον τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καθιερώνει εἰς θρησκευτικὰ καθήκοντα. Εἰς αὐτὰ περιλαμβάνονται αἱ πολυάριθμοι διατάξεις περὶ ἀκαθάρτων ζῴων καὶ τροφῶν, ὡς καὶ ὁ εἰδικὸς τρόπος σφαγιασμοῦ τῶν ζῴων (κασσέρ).

Ἡ σπουδαιοτέρα ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως ἐντολὴ εἶναι ἡ ἀφορῶσα τὴν περιτομήν. Δι' αὐτῆς ὁ Ἰουδαῖος ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν κοινότητα. Αἱ προσευχαὶ παρ' Ἰουδαίοις τελοῦνται ἐν ταῖς συναγωγαῖς. Τὸ συναγωγικὸν λειτουργικὸν ἔχει ἄφθονον περιεχόμενον. Οἱ Ἰουδαῖοι προσεύχονται τρὶς τὴν ἡμέραν. Ἡ κυρία προσευχή, ἡ ἀποτελοῦσα τρόπον τινὰ διακήρυξιν τῆς θείας ἑνότητος, εἶναι τὸ «σεμά», ὅπερ σύγκειται ἐκ διαφόρων πεντατευχικῶν ἀποσπασμάτων. Εἰς δευτέραν μοῖραν ἔρχεται ἡ προσευχὴ τῶν δέκα ὀκτὼ εὐλογιῶν (σεμονὲ ἐσρέ). Διάφοροι ἄλλαι προσευχαὶ ἀπαγγέλλονται εἰδικῶς καθ' ὡρισμένας ἑορτάς, νουμηνίας ἢ εἰς παραστάσεις πένθους, πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἑστιάσεις κλπ. Διὰ νὰ προσλάβῃ ἐπισήμως δημόσιον χαρακτῆρα ἡ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τελουμένη προσευχή, ἀπαιτεῖται σύνολον προσευχομένων ἐκ δέκα ἀρρένων. Οἱ προσευχόμενοι, μὲ κεκαλυμμένην πάντοτε τὴν κεφαλήν, φέρουσι τὰς μὲν καθημερινὰς τοὺς φυλακτῆρας καὶ τὸ «ταλὲθ» (κάλυμμα ἐξ ὑφάσματος), τὰς δὲ ἑορτὰς μόνον τὸ τελευταῖον.

Ἡ κυριωτέρα ἑορτὴ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ εἶναι τὸ Σάββατον. Αὕτη χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἀπολύτου ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας καὶ δι' ἰδιαιτέρας λειτουργίας ἐν τῇ συναγωγῇ, καθ' ἣν γίνεται ἡ δημοσία ἀνάγνωσις τῶν πεντατευχικῶν τμημάτων, τῶν καλουμένων «παρασώθ», μεθ' ἣν ἀκολουθεῖ ἀπαγγελία ὁμοιογενοῦς χωρίου ἐκ τῶν προφητῶν. Τόσον τὸ Σάββατον ὅσον καὶ ἅπασαι αἱ ἄλλαι ἑορταὶ ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς παραμονῆς καὶ λήγουσι τὴν ἑσπέραν τῆς ἑπομένης. Ἄλλαι ἰουδαϊκαὶ ἑορταὶ βιβλικῆς καταγωγῆς εἶναι: α') Τὸ Πάσχα (ἑβρ. *Πέσαχ*), ὅπερ ἄρχεται τὴν 15 τοῦ μηνὸς Νισὰν καὶ διαρκεῖ ὀκτὼ ἡμέρας. Εἶναι ἡ ἀρχαία ἑορτὴ τῆς ἀνοίξεως, καθιερωθεῖσα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καθ' ὅλην τὴν ἑορτὴν ταύτην οἱ Ἰουδαῖοι τρώγουσιν ἀποκλειστικῶς ἄζυμον ἄρτον. β') Ἡ Πεντηκοστὴ (ἑβρ. *Σεβουὼθ* = ἑβδομάδες), πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα. Εἶναι ἡ ἀρχαία ἑορτὴ τῶν πρωτολείων, καθ' ἣν ἐγένετο, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Σινᾶ. γ') Τὸ Νέον Ἔτος (ἑβρ. *Ρὼς χα' Σανά*). Τελεῖται κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας τοῦ μηνὸς Τισρῆ· κατ' αὐτὴν σαλπίζεται τὸ «Κέρας» (σοφάρ). δ') Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἐξιλασμοῦ (ἑβρ. *Γιὼμ Κιπούρ*). Δέκα ἡμέρας μετὰ τὸ Νέον Ἔτος. Καθιεροῦται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν νηστείαν, τὰς ἐκδηλώσεις μετανοίας καὶ τὴν προσευχήν. ε') Ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας (ἑβρ *Σουκώθ*). Πέντε ἡμέρας μετὰ τὸ Κιπούρ, διαρκεῖ ἑπτὰ ἡμέρας. Εἶναι ἡ ἀρχαία ἑορτὴ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν καὶ τοῦ τρυγητοῦ. Κατ' αὐτὴν ἐπεκράτησε τὸ ἀρχαῖον ἔθιμον τῆς ἐν ὑπαίθρῳ ἀνεγέρσεως καλυβῶν, ἐν αἷς τελοῦνται αἱ ἑστιάσεις. Ὡσαύτως γίνεται προσφορὰ κίτρων καὶ κλάδων φοινίκων (λουλάβ). Τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐπακολουθεῖ ἑτέρα διήμερος, ἥτις καλεῖται *Σεμινῆ Ἀτσέρεθ*. Ὑπάρχουν ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ καὶ τινες ἄλλαι ἑορταὶ βιβλικῆς μὲν καταγωγῆς, αἵτινες ὅμως δὲν καθιερώθησαν ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ καλουμένου νόμου. α') Ἡ ἑορτὴ τῶν Κλήρων (ἑβρ. *Πουρεὶμ*) τὴν 14ην καὶ 15ην Ἀδάρ, τελουμένη εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θριάμβου τῆς Ἐσθὴρ ἐπὶ τοῦ Ἀμάν. β') Ἡ ἑορτὴ τῶν Μακκαβαίων (ἑβρ. *Χανουκὰ*) τὴν 25ην Κιολέβ· διαρκεῖ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ τελεῖται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θριάμβου τῶν Μακκαβαίων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου αἰῶνος, καὶ μετὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθείας ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Μένδελσων, ὅπως ὁ ἰουδαϊσμὸς τεθῇ εἰς στενοτέρας σχέσεις μὲ τὸν νεώτερον πολιτισμόν, ἡ ἰουδαϊκὴ ὀρθοδοξία εὑρέθη πρὸ μιᾶς ἐντελῶς νέας καταστάσεως.

Οὕτως ἀνεπτύχθη τὸ μεταρρυθμιστικὸν κίνημα, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐπέφερε μερικοὺς ἐπουσιώδεις νεωτερισμοὺς εἰς τὴν συναγωγικὴν λειτουργίαν, καθὼς τὸ κήρυγμα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, τὴν συντόμευσιν τῶν προσευχῶν κ.λ.π. Οἱ πρῶτοι κήρυκες τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης δράσαντες ἐν Γερμανίᾳ (Ἰσραὴλ Γιάκομπσον, Ἐδουάρδος Κλέυ κ.λ.π.) συνήντησαν ζωηρὰν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων, οἵτινες ἔβλεπον νὰ θίγεται, διὰ τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων, αὐτὴ αὕτη ἡ πίστις εἰς τὸν προσωπικὸν μεσσίαν. Αἱ ἀριστεραὶ τάσεις τῶν μεταρρυθμιστῶν κατέστησαν καταφανέστεραι μὲ τὴν ἐμφάνισιν ἐπὶ σκηνῆς τοῦ Ἀβραὰμ Γκάϊγκερ καὶ τὴν σύστασιν τῆς Μεταρρυθμιστικῆς Ἑνώσεως τῆς Φραγκφούρτης. Αὕτη διὰ τοῦ προγράμματός της (1843) κατέληγε, μεταξὺ ἄλλων, εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τῆς πίστεως εἰς μίαν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν χώραν τῶν πατέρων του. Τὸν προσωπικὸν μεσσίαν, ὡς ἐθνοσωτῆρα, ἀντικαθιστᾷ ἡ πίστις εἰς τὴν μεσσιανικὴν ἐποχήν, ἀποτελοῦσαν σταθμὸν τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος. Μετὰ τὰς ῥαββινικὰς ὅμως συνόδους τοῦ 1844, 1845 καὶ 1846 ἡ ἰουδαϊκὴ μεταρρύθμισις ἐν Γερμανίᾳ οὐδεμίαν ἐσημείωσε σοβαρὰν πρόοδον. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Μόνον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἡ μετερρυθμισμένη συναγωγὴ ἔλαβε σοβαρωτάτην ἀνάπτυξιν. Ἐκεῖ ἀριθμεῖ ἤδη ἄνω τοῦ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ὀπαδῶν ἔχει δὲ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τὸν Στέφεν Οὐάϊζ. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀμερικανικοῦ μεταρρυθμισμοῦ ἱδρύθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1906, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Louis Jermain Lévy, ἡ Φιλελευθέρα Ἕνωσις τῶν Παρισίων.

Ἐκτὸς τῶν μετερρυθμισμένων τούτων συναγωγῶν ὁ Ἰουδαϊσμὸς δὲν ἐδημιούργησε παρὰ μίαν μόνον αἵρεσιν ἀξίαν λόγου κατὰ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν του, τὸν *Καραϊτισμόν*, ἀναπτυχθέντα ἐν Βαβυλῶνι κατὰ τὸν Η' αἰῶνα. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς αἱρέσεως ταύτης εἶναι ὅτι ἀπορρίπτει ἐντελῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τὴν ῥαββινικὴν παράδοσιν. Ἡ αἱρετικὴ αὐτὴ σχολή, ἀποτελοῦσα τρόπον τινὰ τὸν προτεσταντισμὸν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, εἶχε τὸ πάλαι τεραστίαν ἀνάπτυξιν παρ' Ἰουδαίοις. Νῦν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν της περιορίζεται εἰς 5 ἕως 6 χιλιάδας, ἐξ ὧν τινες βιοῦν ἐν Κριμαίᾳ, Γαλικίᾳ καὶ Λιθουανίᾳ. Οἱ Καραΐται δὲν συνάπτουν γάμον μετὰ ῥαββινικῶν Ἰουδαίων. Αἱ ἀρχαῖαι αἱρέσεις τῶν Σαββατιανῶν, Κρυπτοσαββατιανῶν καὶ Ζοχαριτῶν δὲν ὑφίστανται πλέον. Οἱ *Χασσιδεὶμ* τῆς Πολωνίας δογματικῶς ἀνήκουν εἰς τὸν ῥαββινισμόν, ἀλλ' ἐμπνέονται, ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἐκδηλώσεσι τοῦ βίου των, ὑπὸ τοῦ καββαλιστικοῦ

Digitized by Google

μυστικισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον προσέδωσαν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα.

Ὁ Ἰουδαϊσμὸς τῶν Ἑβραίων Ἀβησσυνίας (Φαλασσᾶ), τῶν Ἰνδιῶν (Μπενὲ Ἰσραὲλ) καὶ τῆς Κίνας εἶναι ἐντελῶς στοιχειώδης καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἰδίαν αἵρεσιν Δὲν πρέπει τέλος νὰ γίνεται σύγχυσις μεταξὺ αἱρέσεως καὶ τυπικοῦ (ritus, minhaguim). Ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πλαισίῳ τοῦ ραββινικοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ὑφίστανται διαφοραὶ ἑρμηνείας ἐν τῇ λειτουργικῇ και ἔν τισι θρησκευτικοῖς ἐθίμοις. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἀποτελοῦν τὰ τυπικὰ (ritus), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο σπουδαιότερα εἶναι τὸ γερμανικὸν τυπικὸν τοῦ Ἀσκεναζεὶμ καὶ τὸ ἱσπανικὸν τοῦ Σεφαρδείμ. Τὸ ἰταλικὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ τελευταίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Gudemann*, Das Judenthum (Wien 1902). — *M. Lazarus*, Ethik das Judenthums (1898). — *Montefiore*, Liberal Judaism (London 1893). — *Louis-Germain Leiry*, Une Religion rationelle et laïcque (Paris 1909) κλπ.

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἰουδαῖος (ὁ), θηλ. *Ἰουδαία*· ὁ ἀπὸ τοῦ Ἰούδα καταγόμενος, ὁ ἀνήκων εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα, ἄλλως *Ἑβραῖος*, *Ἰσραηλίτης*· ‖ ὁ κάτοικος τῆς Ἰουδαίας· ‖ *Ἰουδαία* (ἡ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *γῆ* ἢ *χώρα*: «οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ».

—[ΙΣΤΟΡ.] *Ἰουδαῖοι* καλοῦνται συνήθως (ἑβρ. Γεχουντείμ, λατ. Judaei, ἰταλ. Giudei, ἰσπ. Judios, γαλ. Juifs, καὶ ἀρχαιότερον Juis, γερμ. Juden, ὀλλανδ. Joden, ἀγγλ. Jews κ.λ.) οἱ ἐν διασπορᾷ εὑρισκόμενοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον φυσικοὶ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων *Ἑβραίων* (βλ. λ.). Κατ' ἀρχὰς ὁ ὅρος ἐδήλου τὰ μέλη τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ἐξ ἧς κυρίως προσέλαβε τὴν ὀνομασίαν του ἓν ἐκ τῶν δύο βασιλείων, τῶν σχηματισθέντων μετὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ μεγάλου σολομωντείου κράτους (975 π. Χ. μέχρι τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα). Διαρκούσης τῆς περιόδου τοῦ δευτέρου ναοῦ, ἡ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀναπτυχθεῖσα καὶ ἀκμάσασα κοινότης ἐκαλεῖτο κοινότης Ἰουδαίων (Χέβερ α' Γεχουντείμ). Κατ' ἐπέκτασιν Ἰουδαῖοι ὠνομάσθησαν πάντες οἱ ὁπωσδήποτε ἀσπασθέντες τὸν μωσαϊσμὸν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κάτοικοι τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ ὅρος ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους πρὸς δήλωσιν τῶν μελῶν τῆς διεσπαρμένης φυλῆς, ἐνῷ παρ' ἡμῖν (ἐν Ἑλλάδι) ἀντ' αὐτοῦ ἐπεκράτησε μᾶλλον τὸ λαϊκὸν *Ἑβραῖοι*. Νῦν οἱ ἐντελῶς ἀφομοιωθέντες πρὸς τὸ ἐθνικὸν των περιβάλλον Ἰουδαῖοι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀρέσκονται νὰ καλοῦνται *Ἰσραηλῖται*. Πάντως καὶ οἱ τρεῖς, ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν, ὅροι: Ἰουδαῖοι, Ἑβραῖοι καὶ Ἰσραηλῖται, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσέλαβον σημασίαν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ὅλως ἀδικαιολογήτως, οἱ δύο πρῶτοι θεωροῦνται κάπως δυσφημιστικοί.

Ὅπως ἡ μελέτη τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑβραίων ἱστορίας ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν γενικὴν ἔρευναν τῆς καθόλου ἐξελίξεως τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ δὴ τῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ διαμορφώσεως, οὕτω καὶ ἡ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς διασπορᾶς καὶ ἐντεῦθεν ἐξιστόρησις τῶν περιπετειῶν τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς ἀποβαίνει θέμα λίαν ἐνδιαφέρον, ἀπό τε ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως, λόγῳ τῆς περιέργου καὶ τραγικῆς μοίρας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, χάριν τῆς καλυτέρας κατανοήσεως τοῦ καλουμένου ἰουδαϊκοῦ προβλήματος καὶ λόγῳ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. ὅπως διατηρήσῃ διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὸν ἰδιαίτερον ἐθνολογικόν του χαρακτῆρα, καίτοι στερούμενον ἐδαφικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ γλωσσικῆς ἑνότητος.

Πολὺ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκορπίζεται ἀνὰ τὰς διαφόρους χώρας τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Περὶ τὸν Α' αἰῶνα ὁ Ἰουδαϊσμὸς εὑρίσκεται διεσπαρμένος ἀνὰ τὰς περισσοτέρας μεσογειακὰς χώρας, ἀνὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ Βαβυλωνίαν. Ἤδη ὁ Στράβων καὶ ὁ Σένεκας βεβαιοῦν, οὐχὶ ἄνευ τινὸς ὑπερβολῆς, ὅτι δὲν ὑπάρχει γωνία ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, ὅπου νὰ μὴ εἶναι ἐγκατεστημένοι Ἰουδαῖοι. Ὡς πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἡ ἐκεῖ παρουσία τῶν Ἑβραίων εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένη, πρὸ παντὸς ἐν Συρίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Αἰγύπτῳ, Κυρηναϊκῇ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τοὺς ἓξ τελευταίους αἰῶνας τῆς περιόδου τοῦ δευτέρου ναοῦ, ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν γονιμότητα τῆς φυλῆς καὶ τὴν ἀρτίαν μόρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν ἀτομικὸν προσηλυτισμόν, ὁ ὁποῖος ἠσκεῖτο μετὰ πάθους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ εἰς τὴν μετάστασιν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ὁλοκλήρων φυλῶν, ὡς οἱ Ἰδουμαῖοι ἐπὶ Ὑρκανοῦ τοῦ Α', οἱ Ἰτουραῖοι ἐπὶ Ἀριστοβούλου τοῦ Α' κλπ. Περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια ἀνέρχεται ὁ ἰουδαϊκὸς πληθυσμὸς κατὰ τὰ μέσα τοῦ Α' αἰῶνος. Τὰ αἱματηρὰ κινήματα καὶ οἱ πόλεμοι, ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ, Τραϊανοῦ καὶ Τίτου, ἐπέφεραν βεβαίως μείωσιν τοῦ ἐν λόγῳ ἀριθμοῦ, ἀλλὰ τὰ κενὰ ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῆς προπαγάνδας μεταξὺ τῶν παγανιστῶν, ἥτις ἠσκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλώτων τῶν ὁδηγηθέντων εἰς Ρώμην.

Ἡ ρωμαϊκὴ κυβέρνησις ἐπανειλημμένως ἐπεχείρησε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν προσηλυτιστικὴν ταύτην κίνησιν εἰς βάρος τοῦ ὁλονὲν ἐκφυλιζομένου παγανισμοῦ, εἴτε ἐκδιώκουσα τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας, εἴτε ἀπαγορεύουσα τὰ τῆς λατρείας των, καὶ τέλος ἐπιβάλλουσα αὐστηροτάτας ποινὰς εἰς τοὺς περιτεμνομένους μὴ Ἰουδαίους. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἑτεροδόξων οἱ Ἰουδαῖοι ἀπετέλουν ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ τάξιν περιφρονητέαν, ἕνεκα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως (πολλοὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι δοῦλοι, χειραφετημένοι καὶ μή), ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῶν ἰδιορρύθμων θρησκευτικῶν καὶ φυλετικῶν γνωρισμάτων των. Ἐθεωροῦντο ὡς ἐπήλυδες (sine civitate), στερούμενοι τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων (jus honorum). Οἱ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων Ἰουδαῖοι ἀπελάμβανον τῶν τοπικῶν ἐκείνων προνομίων, ἅτινα τοῖς εἶχον παραχωρηθῆ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν. Διετέλουν προσέτι ὑπὸ τὸ καθεστὼς βαρυτάτων φόρων, κανονικῶν καὶ ἐκτάκτων (π. χ. τὸ fiscus judaicus, δίδραχμον κατ' ἄτομον ὑπὲρ τοῦ Καπιτωλίου Διός), κατὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν ὁποίων οἱ ἐντεταλμένοι ὑπάλληλοι ἐφέροντο σκληρῶς καὶ βαναύσως. Ἀντιθέτως οἱ Ἰουδαῖοι οὗτοι ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς στρατιωτικῆς θητείας καὶ τῶν περὶ φατρίας ὑποχρεώσεων. Αἱ κοινότητές των, μιμούμεναι τὸ παράδειγμα τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν, αὐτοδιῳκοῦντο ἐλευθέρως, ἔχουσαι ἰδίαν γερουσίαν καὶ ἐκλεγομένους ἄρχοντας, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχισυνάγωγος. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτῶν ἡγέτης, ἑδρεύων ἐν Τιβεριάδι, ἐδικαιοῦτο εἰς τὴν διὰ τῶν ἀποστόλων του εἴσπραξιν εἰδικοῦ φόρου ὑπὲρ τῆς συντηρήσεώς του καὶ τῆς τοῦ κεντρικοῦ συνεδρίου. Τέλος, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα προνομιούχων ξένων, ἠδύναντο, διὰ ζητήματα καθαρῶς ἀστικὰ (οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου), νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ ραββινικὰ αὐτῶν δικαστήρια. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ μὲ τὴν ὁσημέραι ἐξαφάνισιν τῆς διακρίσεως μεταξὺ πολιτῶν, τά τε προνόμια καὶ μειονεκτήματα τῶν Ἰουδαίων ἐξέλιπον.

Οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Καρακάλλας ἀπέδωκαν αὐτοῖς τὰ νόμιμα πολιτικὰ δικαιώματα (jus honorum). Ὅτε ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς ἀπέβη ἡ ἐπίσημος θρησκεία τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ διὰ τοὺς Ἰουδαίους νομοθεσία προσέλαβε διαφορετικὸν χαρακτῆρα: τὰ παλαιὰ προνόμια κατηργήθησαν, αἱ περὶ φατρίας ὑποχρεώσεις ἐτέθησαν ἐν ἰσχύϊ, ἡ ραββινικὴ δικαιοσύνη καὶ ἡ μερικὴ αὐτονομία κατηργήθησαν ὡσαύτως (425). Τὸ jus honorum καταργεῖται δι' αὐτούς. Ἀπαγορεύεται ἐπὶ αὐστηροτάτῃ ποινῇ νὰ διατηροῦν σχέσεις μετὰ Χριστιανῶν, νὰ ἔχουν ὑπὸ τὴν κατοχήν των δούλους, νὰ περιτέμνουν τούτους κλπ. Ὁ προσηλυτισμὸς ἐλευθέρων Χριστιανῶν συνεπήγετο δήμευσιν τῆς περιουσίας ἢ καὶ ἐξορίαν. Ἀπηγορεύθη ἡ ἀνέγερσις συναγωγῶν, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ μελέτη τῆς «Μισνᾶ». Ἐκ τῶν νομοθετικῶν τούτων μέτρων ἐνεπνεύσθη ἀργότερον, κατὰ τὸν μεσαίωνα, τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ ἡ νομοθεσία τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἐν ταῖς σχέσεσιν, αὐτῆς μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Τὰ ἀνθεβραϊκὰ ταῦτα νομοθετήματα διετήρησαν ὅλην τὴν ἐγκυρότητά των ἐν τῇ Ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὁ ζῆλος τῶν φανατικῶν ὑπερέβη ἐνίοτε τὰς προθέσεις τῶν νομοθετῶν. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Α' ἐπυρπολήθησαν αἱ συναγωγαί. Τῷ 415 ὁ Κύριλλος ἐξεδίωξε τοὺς Ἰουδαίους ἐξ Ἀλεξανδρείας. Κατ' ἐπανάληψιν ἡ Παλαιστίνη ἀπέβη θέατρον βιαίου ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐστασίαζον καὶ ἐσφαγιάζοντο (τῷ 351, τῷ 521 καὶ τὸ 614). Ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ τοῦ Ζ' αἰῶνος συναντῶμεν Ἰουδαίους, ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, βιοῦντας ὑπὸ τὸ κράτος εἰδικῆς νομοθεσίας, ἐν ἰδίαις συνοικίαις, ἀπολαύοντας ὅμως ὡρισμένης θρησκευτικῆς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Γερμανοὶ κατακτηταὶ τῆς Δύσεως διετήρησαν ἀγαθὰς μετὰ τῶν Ἰουδαίων σχέσεις. Ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Ὀστρογότθοι ἀνθιστάμενοι κατὰ τοῦ Βελισσαρίου ἐν Νεαπόλει (526), ἐνισχύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Εἰς ὁλόκληρον τὴν Γαλατίαν ἔζων εἰρηνικῶς μετὰ τῶν ἐντοπίων καὶ τοῦ κλήρου. Εἰς μάτην αἱ ἐκκλησιαστικαὶ σύνοδοι ἐζήτουν τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεοδοσιανοῦ κώδικος, μὲ τὰς αὐστηρὰς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων διατάξεις του. Ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Βησιγότθων, ἐν Ἱσπανίᾳ, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ μακρὸν ἀπελάμβανον μεγάλου σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως, μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταλαμβάνουν δημόσια ἀξιώματα. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὅμως ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ὁ καθολικισμός, οἱ ἱερεῖς τούτου, ἀσκοῦντες μεγάλην ἐπὶ τῶν ἐκχριστιανισθέντων βασιλέων ἐπιρροήν, ἐνέπνευσαν εἰς τούτους νέα νομοθετικὰ μέτρα, αὐστηρότερα τῶν τοῦ θεοδοσιανοῦ κώδικος. Ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, μεταξὺ ἄλλων, νὰ κατέχουν ἀκίνητα καὶ νὰ μετέρχωνται τὸν ἔμπορον ἢ τὸν ναύτην. Οἱ βίαιοι ἐκχριστιανισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Ἐν τέλει, οἱ Ἰουδαῖοι ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸ κράτος δουλείας (694), ἐξ ἧς ἀπηλλάγησαν μόλις μὲ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν (711). Κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς δυναστείας τῶν Καρολιδῶν, οἱ Ἰουδαῖοι, πλουτήσαντες ἐκ τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς δουλεμπορίας, ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ ἰσχυροί. Λουδοβῖκος ὁ εὐσεβὴς ὑπερήσπισεν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν των. Αἱ ἐγκάρδιοι ὅμως σχέσεις μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἰουδαίων δυσηρέστησαν τὸν κλῆρον, τῇ προτροπῇ τοῦ ὁποίου παρετηρήθησαν, κατὰ τὴν ἡγεμονίαν τῶν τελευταίων Καρολιδῶν, μεμονωμένα κρούσματα καταδιώξεων (ἐξορίαι εἰς Σὰνς 883) καὶ δημεύσεων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας (Ναρβόννη 899 καὶ 914), ὡς καὶ ἡ καθιέρωσις τοῦ ἀτιμωτικοῦ ἐθίμου, τοῦ κολαφισμοῦ ἑνὸς Ἑβραίου τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν (ἐν Τουλούζῃ).

Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν νέων βαρβάρων κρατῶν ἀξιομνημόνευτος τυγχάνει ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος Ἰουδαϊσμὸς τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Ἀραβίας. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔζων ἐν Βαβυλωνίᾳ μεταξὺ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, ἐν τῇ περιοχῇ, ἥτις εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τοὺς ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος αἰχμαλώτους, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας. Πολλαὶ πόλεις κατῳκοῦντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἰουδαίων, τὸ δὲ σύνολον τῶν κοινοτήτων των ἀπετέλει εἶδος ὑποτελοῦς αὐτοδιοικουμένου κρατιδίου, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἑνὸς καλουμένου *«Ρὲς Γκαλουθὰ»* (Ἡγέτου τῆς διασπορᾶς). Οἱ τῆς Βαβυλωνίας Ἰουδαῖοι ἀπέλαυον ἀπολύτου ἐλευθερίας καὶ ἀνεξιθρησκείας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀρσακιδῶν καὶ τῶν Σασσανιδῶν (Γ' αἰῶνα), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς, διαρκῶς ἐνισχυομένους ὑπὸ τῶν ἐκ Παλαιστίνης μεταναστῶν, νὰ ἀναπτύξουν, καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τοῦ Γ' μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος διάστημα, καταπληκτικὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν πρόοδον. Ἐκεῖ ἐδημιουργήθησαν αἱ περιώνυμοι Ἀκαδημίαι ὡς ἡ τῆς Σορᾶς, Πομβεδιθᾶς καὶ Νεαρδεᾶς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ μελέτη καὶ ἐπεξεργασία τοῦ ἀπεράντου ὑλικοῦ τοῦ ἀποτελέσαντος τὸ βαβυλώνειον καλούμενον Ταλμούδ.

Ἤδη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐντεῦθεν οἱ πολυάριθμοι Ἰουδαῖοι τῆς Ἀραβίας ἀπετέλουν ἰδιαιτέρας καὶ ἀνεξαρτήτους πολιτικὰς ὁμάδας, κατόχους ἰδίων κατωχυρωμένων ἐδαφῶν. Ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγρόται, ποιμένες καὶ πολεμισταὶ ὡς οἱ αὐτόχθονες, μεθ' ὧν κάποτε ἤρχοντο εἰς πολεμικὰς ρήξεις. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐμιμοῦντο τὰς ἱπποτικὰς συνηθείας τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐνεστερνίσθησαν τὰς θρυλικὰς παραδόσεις καὶ τὸ ἡμερολόγιόν των. Οἱ πρὸς νότον Ἑβραῖοι κατώρθωσαν νὰ προσηλυτίσουν τὸν βασιλέα Ἀσὰμπ Ἀμπουκαρὶμπ μετὰ τμήματος μιᾶς τῶν χιμυαριτικῶν φυλῶν. Ἐπὶ μερικὰς γενεὰς ἡ Ὑεμένη ἔσχεν Ἰουδαίους βασιλεῖς. Εἷς δ' ἐξ αὐτῶν, ὁ Ντζιοὺ Νόβας, καταδιώξας τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Νετζράμ, προὐκάλεσεν εἰσβολὴν τῶν Αἰθιόπων, καταλήξασαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Χιμυαριτικοῦ βασιλείου (530).

Οἱ κατὰ τῶν Ἰουδαίων διωγμοί. Ἡ ἐξιστόρησις τῶν ἀνθεβραϊκῶν διώξεων καὶ τοῦ ἀπανθρώπου καθεστῶτος, ὅπερ ἐβάρυνεν ἐπὶ τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς κατὰ τὰ σκοτεινὰ ἔτη τοῦ μεσαίωνος καὶ ἀκολούθως, ἀποτελεῖ μίαν τῶν τραγικωτέρων σελίδων τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν ἀνθεβραϊκῶν διώξεων διακρίνει τις τὴν πολιτικὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἀπετέλει κατὰ τὸν μεσαίωνα τὴν ψυχὴν τῆς δυτικῆς πολιτείας. Φυσικὴ κληρονόμος ἅμα καὶ ἀντίπαλος τῆς συναγωγῆς, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐπεζήτει τὴν ὁλοσχερῆ ἐξόντωσιν τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ἐπιβίωσις τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ πρώην περιουσίου καὶ νῦν ἐκπτώτου λαοῦ ἦτο ἀναγκαία, ἵνα καταδείκνυται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ἡ πτῶσις τῶν θεοκτόνων ἀπίστων. Πάντως ἔπρεπε νὰ ἐμποδισθῇ ἡ προσηλυτιστικὴ προπαγάνδα τῶν Ἰουδαίων, ἥτις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος φαίνεται κάπως ἀπειλητική. Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀνθίστατο εἰς τοὺς βιαίους ἐκχριστιανισμοὺς καὶ τὰς πυρπολήσεις τῶν συναγωγῶν κλπ. Ὁ πάπας Κάλλιστος Β' ἀπένειμεν εἰς τοὺς Ἑβραίους τῷ 1119 χάρτην (constitutio Judoeorum), δι' οὗ προεφύλασσεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης βιαιοπραγίας. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔπρεπε νὰ ἐκχριστιανισθοῦν ὄχι διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκλήθησαν θεολογικὰ συνέδρια, εἰς τὰ ὁποῖα παρίσταντο ἀντιπρόσωποι ἀμφοτέρων τῶν θρησκευτικῶν μερίδων. Πρὸ τῶν πενιχρῶν ὅμως ἀποτελεσμάτων τῶν συσκέψεων τούτων, ἡ Ἐκκλησία κατέφυγεν εἰς τὸ κήρυγμα. Οἱ Ἰουδαῖοι κατηναγκάζοντο νὰ παρευρίσκωνται εἰς αὐτό, ὑφιστάμενοι συχνὰς βιοπραγίας ἐκ μέρους τοῦ φανατιζομένου ὄχλου. Ἡ Ἐκκλησία ἐστράφη ἔπειτα κατὰ τῶν πνευματικῶν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐφοδίων, τουτέστι τῆς ταλμουδικῆς καὶ ραββινικῆς φιλολογίας, τὴν ὁποίαν κατηγόρει ὡς περιέχουσαν ὕβρεις κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀργότερον ὁ καθολικὸς κλῆρος περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν κατάσχεσιν τῶν ἐπιληψίμων βιβλίων καὶ εἰς τὴν λογοκρισίαν τοῦ Ταλμούδ. Τὴν ἄλλην φάσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος ἀποτελεῖ ἡ προσπάθεια τῆς ἐπαναφορᾶς ἐν ἰσχύϊ

Digitized by Google

τοῦ θεοδοσιανοῦ κώδικος καὶ τὴν ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον ἐφαρμογὴν τῶν ἀντιουδαϊκῶν ἄρθρων του. Ἡ Ι' σύνοδος τοῦ Λατερανοῦ (1215) ἐπισημοποίησεν εἰς νόμους τῆς Ἐκκλησίας ὅλους τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὰς κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐξαιρέσεις, αἵτινες δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν ὑπὸ τὰς τρεῖς κάτωθι ἀρχάς: α') ἀποκλεισμὸς τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας, β') ἀποκλεισμὸς τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, γ') ἀποφυγὴ πάσης μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν ἐπαφῆς. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἀρχῆς ἀπορρέει τὸ θεσπισθὲν ἀργότερον μέτρον τῆς ἰδιαιτέρας ἐγκαθείρξεως τῶν Ἰουδαίων ἐν ἰδίαις συνοικίαις τῶν πόλεων καὶ τῆς καθιερώσεως διακριτικοῦ τινος σημείου ἐν τῇ ἀμφιέσει των. Οἱ νόμοι ὅμως οὗτοι δὲν ἐφηρμόσθησαν παντοῦ καὶ πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος. Ἡ ἐφαρμογή των ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν συμφερόντων τῶν ἑκάστοτε ἰθυνόντων τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι εἰς πολλὰ κράτη τινὲς τῶν ἡγεμόνων ἐξηκολούθουν προσλαμβάνοντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των Ἰουδαίους ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, θησαυροφύλακας, ἰατροὺς κλ. Ἡ ἀκίνητος ὅμως ἰδιοκτησία παντοῦ σχεδὸν τοῖς ἀπηγορεύθη. Ἡ κυρία ἐνασχόλησις τῶν κυβερνώντων ἦτο πῶς νὰ ἐκμεταλλευθοῦν πρὸς ὄφελος τοῦ κρατικοῦ ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν ταμείου τὴν ἰουδαϊκὴν περιουσίαν. Εἰς ὡρισμένας χώρας οἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰσπραττόμενοι φόροι ἀνήρχοντο εἰς ποσὸν ἴσον πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἄλλων οἰκονομικῶν προσόδων τοῦ κράτους.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιδείνωσιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλει ὁ τότε Ἑβραϊσμός, μία σοβαρὰ οἰκονομικὴ ἐκ τῶν ἔσω μεταβολὴ ἀρχίζει νὰ συντελῆται. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑβραῖοι ἦσαν λαὸς κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικὸς καὶ ποιμενικὸς καὶ μόνον μετὰ τὴν πρώτην των ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἕλληνας ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσουν ἐμπορικὰς ἱκανότητας. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς χριστιανικῆς περιόδου οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἐξηκολούθουν ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ εἰς διάφορα χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα. Τίποτε ὅμως δὲν ηὐνόησε τοὺς μετοικήσαντας εἰς Εὐρώπην Ἰουδαίους νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγροτικὸν βίον των: ἀκίνητα δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ κατέχουν, οὐδὲ περὶ τῆς μονιμότητος τῆς διαμονῆς των ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως συναντῶμεν Ἰουδαίους ἀγρότας ἐν Καμπανίᾳ τῆς Γαλλίας, ἐν τῇ ὑποκομιτείᾳ τῆς Ναρβόννης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ὡς μαρτυρεῖ Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ὅμως χώρας οἱ Ἰουδαῖοι καθίστανται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποκλειστικοὶ κάτοικοι τῶν πόλεων, ὅπου ἀρχίζουν νὰ εἰδικεύωνται εἰς δύο ἱστορικὰ δι' αὐτοὺς ἐπαγγέλματα: τὸ τοῦ ἐμπόρου τοῦ χρήματος ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ τοῦ παλαιοπώλου ἀφ' ἑτέρου.

Εἰς τὴν πρὸς τὰς χρηματιστηριακὰς ἐργασίας τροπὴν τῶν Ἰουδαίων συνετέλεσε καὶ ἄλλη αἰτία: ἡ Ἐκκλησία ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς πιστούς της τὰ ἔντοκα χρηματικὰ δάνεια, ἐνῷ ἡ κοινωνία, διὰ τὴν οἰκονομικήν της ἀνάπτυξιν, εἶχεν ἀνάγκην ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέρας κυκλοφορίας τοῦ χρήματος. Διὰ νὰ συμβιβασθοῦν αἱ οἰκονομικαὶ αὗται ἀνάγκαι μετὰ τῆς θρησκευτικῆς νομολογίας κατέφυγον εἰς διάφορα χρηματιστηριακὰ τεχνάσματα, μέχρις οὗ ἀντελήφθησαν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ παίξουν τὸν ταπεινωτικὸν ῥόλον τοῦ χρηματοδότου. Οὕτως ὁ Ἰουδαῖος κατέστη ὁ ἀναγκαῖος τραπεζίτης τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας τοῦ μεσαίωνος. Κάθε ἄλλη ἐνασχόλησις τοῦ ἀπηγορεύετο ἐκ προθέσεως, διὰ νὰ συγκεντρωθῇ ἡ ἐνεργητικότης του πρὸς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον. Εἰς πολλὰς πόλεις οἱ Ἰουδαῖοι ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διατηροῦν τραπέζας μὲ διαθέσιμα κεφάλαια. Ἀργότερον μόνον οἱ Λομβαρδοὶ καὶ οἱ Καορσινοὶ ἀποβαίνουν φοβεροὶ συναγωνισταὶ τῶν Ἑβραίων τραπεζιτῶν. Ὅτε ὅμως, περὶ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ ἐκκλησιαστικὸς κανὼν ἀρχίζει νὰ ἐξασθενῇ, ὁ ῥόλος τοῦ Ἰουδαίου χρηματοδότου περιωρίσθη εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἡ δὲ ὁλονὲν ἀνδρουμένη ἐμπορικὴ ἀστικὴ τάξις ἀντικαθιστᾷ αὐτὸν εἰς τὰς χρηματιστικὰς ἐργασίας. Πάντως ἐκεῖ ὅπου ἡ παρουσία τοῦ Ἰουδαίου ἦτο κάπως ἀνεκτή, οὗτος ἐξηκολούθει διατηρῶν τὴν τραπεζιτικήν του εἰδικότητα καὶ ἱκανότητα. Ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ περὶ τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας δεινότης τῶν Ἰουδαίων, τὴν ὁποίαν καὶ μέχρι σήμερον κέκτηνται οἱ Ἰσραηλῖται τῆς Δύσεως.

Ἐκτὸς τῶν μεμονωμένων καταδιώξεων, λεηλασιῶν, κατασχέσεων καὶ ἄλλων βιοπραγιῶν, ἃς ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑπάρχουν καὶ αἱ ὁμαδικαὶ διώξεις καὶ σφαγαί, αἵτινες ἤρχισαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, τοῦ καταλήξαντος εἰς τὰ ἆθλα τῶν σταυροφοριῶν. Αἱ περισσότεραι τῶν ἀγρίων τούτων καταδιώξεων παρουσιάζουν διεθνῆ χαρακτῆρα καὶ σχετίζονται πρὸς κάποιον κοσμοϊστορικὸν γεγονός. Οὕτω μὲ τὴν πρώτην σταυροφορίαν (1096) ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς μεγάλης χριστιανικῆς στρατιᾶς ἐπετέθη κατὰ τῶν ἰουδαϊκῶν παροικιῶν τῆς Μοζέλλης, τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως, σφάζουσα καὶ λεηλατοῦσα ἀνηλεῶς. Παρομοίας φύσεως σκηναὶ ἐξελίσσονται ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ κατὰ τὴν δευτέραν σταυροφορίαν (1146), ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰς προετοιμασίας τῆς τρίτης (1189) κτλ. Ἡ παπωσύνη Ἰννοκεντίου τοῦ Β' (1198—1216), ἡ ὑπὸ τῶν φραγκισκανῶν καὶ δομινικανῶν ὀργάνωσις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, αἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου τοῦ Λατερανοῦ σημειοῦν νέαν περίοδον τοῦ ἰουδαϊκοῦ διωγμοῦ. Φρικιαστικὴ ὑπῆρξεν ἡ σφαγὴ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς μαύρης πανώλους κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὅτε τὸ αἷμα ἔρρευσεν ἐπὶ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἕως τὰ βάθη τῆς Σιλεσίας καὶ Οὐγγαρίας.

Ὁ Ἑβραϊσμὸς κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας. Ὁ ΙΘ' καὶ ὁ Κ' αἰὼν ἀποτελοῦν σταθμὸν ἐξ ἴσου σπουδαῖον καὶ ἀποφασιστικὸν ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ ἱστορίᾳ ὅσον καὶ ἡ πρώτη ἑκατονταετηρὶς τῆς χριστιανικῆς περιόδου, καθ' ἣν συνετελέσθη ἡ πτῶσις τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑβραίων ἀνεξαρτησίας. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνῶν θέσις τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἦτο ἀπολύτως καθωρισμένη. Καὶ ὅταν ἀπελάμβανε τῆς εὐμενείας τῶν λαῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διεβίου, καὶ ὅταν ἀντιμετώπιζε τὴν δυσμένειάν των, ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ἀλλοδαπός, ὡς ξένος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται τόσον ἐκ τῆς ἰδίας ἱστορίας τῶν Ἰουδαίων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν γενικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διετέλει ἡ μεσαιωνικὴ κοινωνία. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐκλαΐκευσις τοῦ περιεχομένου τῆς Βίβλου, τὸ ὁποῖον ὑπενθύμιζεν, ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπιμονὴ τῆς Ἐκκλησίας ὅπως διατηρηθῇ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ναυάγιον, ὅπερ ἐλέγετο ἰουδαϊκὸς λαός, ὡς ἔνδειξις τῆς ἐκδηλώσεως τῆς οὐρανίας ὀργῆς κατὰ τῶν θεοκτόνων, τέλος ἡ θρησκευτικὴ τῶν Ἑβραίων διαφορὰ ἐν μέσῳ μιᾶς κοινωνίας τῆς ὁποίας ὁ Χριστιανισμὸς ἀπετέλει τὸν συνδετικὸν ἠθικὸν κρίκον ὑπεράνω συνόρων, φυλῶν καὶ δογμάτων, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ συντηρηθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ τοιαύτη περὶ Ἰουδαίων ἀντίληψις. Ὁ Ἰουδαῖος, ἐξ ἄλλου, παραδέχετο ἐξ ἀνάγκης τὸ καθεστὼς τοῦτο. Τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τῆς σταθερότητος, ὅπερ κατέχει τὸν ἄνθρωπον, ὅστις διατηρεῖ μόνιμον καὶ ἀμετάθετον ἑστίαν, ἔλειπεν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑβραίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὑπέφερεν ἀγογγύστως τὴν θλιβερὰν ταύτην κατάστασιν, ἕτοιμος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πρὸς ἐκκίνησιν δι' ἄλλας χώρας καὶ πολιτείας. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι κατὰ τοὺς πλέον φρικτοὺς αἰῶνας τῆς ἰουδαϊκῆς ἀθλιότητος, ὁ ἑβραϊκὸς λαὸς διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς μεσαιωνικῆς νοσταλγίας, ἥτις μόνη θὰ ἐτερμάτιζε τὰς ἐθνικάς του κακουχίας. Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα δὲν διετήρει καμμίαν πνευματικὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸ περιβάλλον του, ἀεὶ ζῶν τὸν ἰδιαίτερον θρησκευτικὸν καὶ διανοητικὸν βίον του, κεκλεισμένος ἐντὸς τῶν τοίχων τοῦ γκέττο. Ἡ πνοὴ τῆς ἀναγεννήσεως δὲν φαίνεται νὰ συνεκίνησεν οὔτε αὐτόν, οὔτε τοὺς διώκτας του. Πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, διὰν ἀ παρατηρήσωμεν τὴν πρώτην δειλὴν ἀπόπειραν ἐξόδου ἐκ τοῦ γκέττο. Ἡ φιλοσοφικὴ πρόοδος τῆς ἐποχῆς τοῦ Locke, τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ τοῦ Καντίου προμηνύει μίαν νέαν διαμόρφωσιν τοῦ πνεύματος. Διὰ πρώτην φορὰν ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος Β' ἐξαγγέλλει, ὅτι εἰς τὸ κράτος του ὁ καθεὶς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σωτηρίαν του κατὰ τὸν τρόπον ποῦ αὐτὸς ἐπιθυμεῖ. Ὁ Ἰωσὴφ Β' ἐργάζεται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐντὸς τῶν συνόρων του μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἰδεολογίας. Τέλος, ἐκ τῶν ἔσω, ὁ μέγας Ἰουδαῖος Μωϋσῆς Μένδελσον προετοιμάζει μὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν διδασκαλίαν του εἰς τοὺς ὁμοδόξους αὐτοῦ τὸν δρόμον πρὸς τὴν πνευματικὴν χειραφέτησιν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Οἱ πλεῖστοι τῶν Χριστιανῶν διανοουμένων, ὁ Σίλλερ, Χριστιανὸς ντὲ Ντόμ, ὁ Λέσσιγκ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ πρίγκιψ ντὲ Λίν, ὁ ἀββᾶς Γρηγόριος, ὁ Μιραμπὼ ἐν Γαλλίᾳ καὶ τόσοι ἄλλοι ἐκλεκτοὶ τοῦ πνεύματος διαδηλοῦν ποικιλοτρόπως τὴν συμπάθειάν των πρὸς τὸν ἰουδαϊκὸν λαόν. Οἱ Εὐρωπαῖοι διανοούμενοι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ὑποδεχθοῦν ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ ἐνστερνισθοῦν τὸ νέον μορφωτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις σημειοῖ τέλος ἕνα ἐπὶ πλέον βῆμα πρὸς τὰ πρόσω, ἀπονέμουσα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους (1791). Μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἀπετέλουν ἔθνος. Ἀπὸ τοῦδε οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφομοιούμενοι παντελῶς πρὸς τοὺς Γάλλους, ἀποβάλλουν, ἔστω καὶ θεωρητικῶς μόνον, τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῆς φυλῆς. Δὲν εἶχον ἀρκούντως ἀντιληφθῆ τὰς συνεπείας τῆς νέας καταστάσεως, ὅτε Ναπολέων ὁ Α', διὰ τῆς συγκλήσεως τοῦ μεγάλου συνεδρίου ἐν Παρισίοις, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τῶν μελῶν του τὴν πλέον κατηγορηματικὴν ἀπάρνησιν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς φυλῆς. Τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας ἐμιμήθησαν ἔκτοτε τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Δύο περίεργα φαινόμενα παρετηρήθησαν τότε εἰς τοὺς κόλπους τοῦ δυτικοῦ Ἑβραϊσμοῦ: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ τάσις πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ δὴ τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπερ κατέδιδε τὴν ἐθνικοϊστορικὴν αὐτοῦ μορφήν, ἀφ' ἑτέρου δέ, εὐρὺ κῦμα ἐκχριστιανισμοῦ, τὸ ὁποῖον παρέσυρε τὰ μεγαλύτερα ἑβραϊκὰ πνεύματα τῆς ἐποχῆς (π. χ. Χάϊνε, Μπὲρν κλπ.). Μία νέα ὅμως κατάστασις ἀρχίζει νὰ διαγράφηται περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὁ ἀντισημιτισμός, τὸν ὁποῖον θὰ ἐνόμιζέ τις διὰ παντὸς ταφέντα εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη τοῦ μεσαίωνος, ἠνωρθώθη ὑπέρ ποτε ἀπειλητικὸς καὶ ὑπὸ νέαν ὅλως μορφήν. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, ὅπου οὐσιαστικῶς ἡ περίφημος χειραφέτησις δὲν εἶχε κἂν ἀνατείλει διὰ τὰς συμπαγεῖς ἰουδαϊκὰς μάζας τῆς Ρωσίας καὶ Ρουμανίας, τὸ μεσαιωνικὸν φάσμα τῶν σφαγῶν καὶ λεηλασιῶν ἐπλανᾶτο πάντοτε ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἰουδαίων (βλ. λ. *πογκρόμ*). Πάντως, τὰ πολλὰ ἑκατομμύρια Ἑβραίων τῆς τε ρωσικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς χωρῶν οὐδέποτε εἶχον ἀποβάλει τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρά των καὶ τὴν πίστιν των πρὸς μίαν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν γεγονότων τούτων ἐδημιουργήθη καὶ παρ' Ἑβραίοις τὸ ἔδαφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐρρίφθη ὁ σπόρος τῆς σιωνιστικῆς ἰδεολογίας ὑπὸ τοῦ Herzl (βλ. λ. *σιωνισμός*). Ἡ μεταπολεμικὴ διαρρύθμισις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς ὑφηλίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔδωκεν ἰσχυρὰν ὤθησιν πρὸς τὰ πρόσω εἰς τὴν σιωνιστικὴν ἰδέαν διὰ τῆς δηλώσεως Μπάλφουρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναγνωρίσεως ἰδιαιτέρων δικαιωμάτων εἰς τὰς ἐθνικὰς μειονότητας ἐτόνωσε τὴν προσπάθειαν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἑβραϊσμοῦ πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἱστορικοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλῆς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ σιωνιστικὴ ἰδέα καθίσταται τὸ ἰδανικὸν οὐχὶ μιᾶς πολιτικῆς μερίδος, ἀλλὰ τῆς μεγάλης πλειονότητος τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, ἡ δὲ Παλαιστίνη ἀποβαίνει τὸ κέντρον τῶν προσδοκιῶν καὶ προσπαθειῶν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ (περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἰουδαίων βλ. λ. *Ἑλλάς*).

Διασπορὰ καὶ ἀριθμητικὴ δύναμις τῶν Ἰουδαίων. Ἡ διασπορὰ τῶν Ἰουδαίων ἀποτελεῖ φαινόμενον πολύπλοκον, εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁποίου πολλαὶ αἰτίαι συνέτρεξαν. Πρῶτον ἡ κατάπτωσις τῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας αἱ πύλαι ἦσαν πλέον κεκλεισμέναι διὰ τὰ τέκνα της, δεύτερον αἱ πωλήσεις Ἰουδαίων αἰχμαλώτων εἰς διαφόρους ἀγορὰς καὶ ἡ μεταφορὰ αὐτῶν εἰς διαφόρους χώρας. Ὡσαύτως ἡ ἀσκηθεῖσα ἑκάστοτε ἕλξις πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἔνθα ἠπιώτεραι κοινωνικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐξησφάλιζον εἰς αὐτοὺς ἀνετώτερον βίον προὐκάλεσε τὴν καταπληκτικὴν ἀνὰ τὴν ὑδρόγειον διασπορὰν τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς. Ἄλλωστε ὁ Ἰουδαῖος τοῦ μεσαίωνος, μὲ τὴν ἀποκλειστικῶς κινητὴν περιουσίαν του, τὴν ἐξ ἑνὸς καὶ μόνον βιβλίου ἐξαρτωμένην θρησκείαν του, ἠδύνατο νὰ μετακινῆται καὶ νὰ μετατίθεται ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν Ἰουδαίων τοῦ μεσαίωνος παρουσιάζει τὰς πλέον καταπληκτικὰς μεταπτώσεις. Οἱ πόλεμοι τοῦ Τίτου, Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ εἶχον ῥίψει εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Δύσεως κατὰ χιλιάδας τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους. Ἡ ἐν Κύπρῳ ἐξορία των, ὁ ἐξ Αἰγύπτου ἐκτοπισμὸς αὐτῶν εἶχε προκαλέσει μερικὴν μετανάστευσιν τοῦ Ἑβραϊσμοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς δυσμάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς νότον καὶ βορρᾶν. Ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος ὑπάρχουν Ἰουδαῖοι παρὰ τὸν Ρῆνον καὶ τὸν Δούναβιν. Κατὰ τὴν Δ' καὶ Ε' ἑκατονταετηρίδα εὑρίσκονται πολυάριθμοι Ἰουδαῖοι ἐν Ἱσπανίᾳ, Γαλατίᾳ, Ἀραβίᾳ καὶ πιθανῶς ἐν Κριμαίᾳ.

Ὁ παλαιστίνειος Ἰουδαϊσμὸς ἐξαφανίζεται, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ὑεμένης ἐκδιώκονται ἐκεῖθεν μὲ τὴν αἰθιοπικὴν κατάκτησιν, οἱ δὲ τῆς ὑπολοίπου Ἀραβίας ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Ἡ ἐξάπλωσις ὅμως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνεξιθρησκείας τῶν Ἀββασιδῶν χαλιφῶν ἀνοίγουν ἐκ νέου τὰς πύλας τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ προκαλοῦν ἅμα ἄνθησιν τῶν ἰουδαϊκῶν παροικιῶν τῆς Βαβυλωνίας καὶ Ἱσπανίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης (Ζ' αἰών) χρονολογεῖται ἡ ἱστορικὴ μετάστασις εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἑνὸς τμήματος τῆς φυλῆς τῶν Χαζάρων (παρὰ τὸν Βόλγαν καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν). Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα τὸ κέντρον τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς ἀποβαίνει ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος (Ἰράκ, Αἴγυπτος, Ἱσπανία). Ἡ παρακμὴ ὅμως τοῦ χαλιφάτου τῆς Βαγδάτης, ἡ ὁλονὲν αὐξάνουσα μισαλλοδοξία τῶν μουσουλμανικῶν δυναστειῶν, ἡ πτῶσις, τέλος, τοῦ ἰουδαϊκοῦ βασιλείου τῶν Χαζάρων (970) ἐπιφέρουν καίριον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Πάντες οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Μαρόκκου ἀποστατοῦν. Οἱ τῆς Ἱσπανίας κατευθύνονται πρὸς τὰ χριστιανικὰ κράτη (ΙΒ' αἰών). Οὕτως ἀρχίζουν ἡ χριστιανικὴ Ἱσπανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία νὰ περικλείουν ἐντὸς τῶν συνόρων των τὰς μεγαλυτέρας καὶ τὰς πλέον ἀκμαίας ἰουδαϊκὰς παροικίας τῆς ἐποχῆς. Ἐκ Γαλλίας πλεῖστοι Ἑβραῖοι μετοικοῦν εἰς Ἀγγλίαν ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ Κα-

Digitized by Google

τακτητοῦ (1066). Ἐξ Ἰταλίας καὶ τῶν παραρρηνίων χωρῶν μεταβαίνουν, ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν μαγυαρικῶν καὶ σλαυϊκῶν χωρῶν. Αἱ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ὅμως ἐγκαινιασθεῖσαι καταδιώξεις καὶ συνολικαὶ ἐξορίαι (Ἀγγλία 1290, Γαλλία 1306 καὶ 1394, Ἱσπανία 1492, Πορτογαλία 1497) μεταβάλλουν τὴν κατάστασιν. Ὁ δυτικὸς Ἑβραϊσμὸς παραμένει μόνον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἐνῷ αἱ μεγάλαι μᾶζαι λαμβάνουν τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην ἄγουσαν, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν καὶ Λιθουανίαν. Ἡ Τουρκία, τὰ κράτη τῶν Βερβέρων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἡ Ὁλλανδία περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, προσφέρουν ἄσυλον εἰς διάφορα τμήματα τοῦ ἐξ Ἱσπανίας προερχομένου Ἑβραϊσμοῦ. Ἔκτοτε ἄρχεται ὁ ἐσωτερικὸς ἐθνικὸς διχασμὸς τῆς φυλῆς, τουτέστιν ἡ διάκρισις μεταξὺ *Σεφαρδείμ*, ἤτοι τῶν ἐξ Ἱσπανίας προερχομένων, καὶ τῶν *Ἀσκεναζείμ*, τουτέστι τῶν ἐν ταῖς δυτικαῖς χώραις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Πολωνίᾳ διαμενόντων. Ἀπὸ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἀκολούθως, τὸ φιλελεύθερον κοινωνικὸν καθεστώς, τὸ ὁποῖον ἐγκαινίασε πρώτη ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἑβραϊσμὸν τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης νὰ ἀναπτύξῃ ἐπὶ νέων ὅλως βάσεων τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετάς, καθ' ὃν χρόνον αἱ μεγάλαι ἰουδαϊκαὶ μᾶζαι παραμένουν εἰσέτι εἰς τὰ ἐδάφη τῆς πρῴην ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἐκεῖθεν ἤρχισε καὶ ἡ πρὸς τὴν Ρουμανίαν μετανάστευσις. Ἐν τούτοις, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς πολιτικῆς τῶν περιορισμῶν, ἥτις ἠσκεῖτο εἰς βάρος τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ προπολεμικῇ Ρωσίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ, νέον μεταναστευτικὸν ρεῦμα ἀρχίζει νὰ διαγράφεται περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πρὸς τὸν Νέον Κόσμον καὶ συγκεκριμένως πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὸ ρεῦμα τοῦτο ἐνισχύθη ἔτι περισσότερον μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις ἐν Ρωσίᾳ, ὁ σχηματισμὸς νέων ἀνεξαρτήτων κρατῶν ἐκ διαφόρων ἐδαφῶν τῆς πρῴην ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ προσάρτησις νέων περιφερειῶν εἰς τὰ νικήσαντα κράτη τῆς Δύσεως, ἡ μεταπολεμικὴ πολιτικὴ τοῦ σιωνιστικοῦ κινήματος κλπ. ἐπέφεραν ἀνατροπὴν τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τοῦ παγκοσμίου Ἑβραϊσμοῦ. Ὁ μεταπολεμικὸς ἰουδαϊσμὸς ἔχει διασπαρῆ ὡς ἑξῆς ἀνὰ τὰς διαφόρους ἠπείρους τῆς ὑδρογείου:

Εὐρώπη: Ἀγγλία 300.000, Αὐστρία 300.000, Βέλγιον 50.000, Βουλγαρία 44.000, Γαλλία 150.000, Γερμανία 610.000, Γιουγκοσλαυΐα 64.000, Ἑλβετία 21.000, Ἑλλὰς 125 000, Ἐσθονία 5.000, Ἰταλία 53.000, Λεττονία 155 000, Λιθουανία 100.000, Ὁλλανδία 115.000, Οὐγγαρία 550.000, Πολωνία 3.000.0000, Ρουμανία 1.100.000, Ρωσία (εὐρωπαϊκὴ) 2.580.000, Σκανδιναυϊκαὶ χῶραι 14.000, Τουρκία (εὐρωπαϊκὴ) 85.000, Τσεχοσλοβακία 355.000, διάφοροι ἄλλαι χῶραι 14 000, σύνολον: 9.790 000.

Ἀμερική: Ἀμερικὴ (βόρειος) 3.800.000, Ἀργεντινὴ 200.000, Βραζιλία 20.000, Καναδᾶς 140.000, Μεξικὸν (καὶ ἄλλαι χῶραι τῆς Κεντρῴας Ἀμερικῆς) 15.000, διάφοροι ἄλλαι χῶραι τῆς Ἀμερικῆς 10.000, σύνολον: 4.185.000.

Ἀσία: Ἀραβία καὶ Ὑεμένη 30.000, Ἀφγανιστὰν καὶ Βελουχιστὰν 20.000, Βουχάρα καὶ Χίβα 20.000, Ἰνδίαι βρεττανικαὶ 22.000, Μεσοποταμία 100.000, Παλαιστίνη 150.000, Περσία 55.000, Ρωσία (ἀσιατικὴ) 170.000, Συρία καὶ Λίβανος 30.000, Τουρκία (ἀσιατικὴ) 70.000, διάφοροι ἄλλαι χῶραι τῆς Ἀσίας 19.000, σύνολον: 686.000.

Ἀφρική: Ἀβησσυνία 25.000, Αἴγυπτος 65.000, Ἀλγερία 83.000, Ἀφρικὴ νότιος 62.000, Μαρόκκον 150.000, Τύνις 67.000, Τρίπολις 20.000, διάφοροι ἄλλαι χῶραι τῆς Ἀφρικῆς 2.000, σύνολον: 474.000.

Αὐστραλία: Αὐστραλία 21.500, Νέα Ζηλανδία 2.500, σύνολον: 24.000. Ἤτοι ἐν συνόλῳ σήμερον οἱ Ἰουδαῖοι ἀνέρχονται εἰς 15.159.000.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Basnage*, Histoire du peuple Israélite τ. 5 (Rotterdam 1707). — *Jost*, Geschichte der Israeliten τ. 7 (Berlin 1820—1828), ἐπίτομος ἔκδοσις εἰς 2 τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: Geschichte der Israelitischen Volkes (1822). Ἀναθεωρημένη ἔκδοσις εἰς 3 τόμους: Geschichte der Judentums... (1857) κ. ε.— *Heinr. Graetz*, Geschichte der Juden, 11 τόμοι (Leipzig 1856 κ. ἑ.), γαλλ. μετάφρ. ὑπὸ *Wogue* in *Bloch* εἰς 5 τόμους (Paris 1882 κ. ἑ.), πλήρης ἑβραϊκὴ μετὰ σημειώσεων καὶ σχολίων τοῦ *Harkawi* ὑπὸ *Rabbinowitz* εἰς 12 τόμους. — *Th. Reinach*, Histoire des Israélites (Paris 1914δ), ἑλλην. μετάφρ. ὑπὸ *L. Belleli*. — Αἱ σύντομοι ἀλλ' οὐσιώδεις ἱστορίαι: γαλλιστὶ τῶν *Léon Halévy* (1828), *L. M. Lambert* (1840), *Moise Schwab* (1866, 1895), ἀγγλιστὶ τῆς *lady Magnus* (Philadelphia 1890), γερμανιστὶ τῶν *Bäck*, *D. Cassel*, *Hecht-Kayserling*, *Braun*, *Leuris*.—*James Darmsteter*, Coup d'œil sur l'histoire du peuple juif (1881). — *Isidore Loeb*, Le Juif de l'histoire et le Juif de la légende (1889). —*Abr. Geiger*, Das Judenthum und seine Geschichte (1865—1871).— *Sim. Dubnow*, Neueste Geschichte des Jüdischen Volkes εἰς 3 τόμους. — The Jewish Encyclopedia, 12 τόμοι (New York). — *Klatzmann*, Enzyklopädie des Judentums (1926 κ. ἑ.).— *Einseinstein*, Ozar Israël (ἑβραϊστὶ) εἰς 10 τόμους (New York 1925 β). — *Beugnot*, Les Juifs d'Occident (1824). — *Depping*, Les Juifs dans le moyen âge (1834). — *Bedarridès*, Les Juifs en France, en Italie et en Espagne (1867).—*J. Abraham*, Jewish life in the Middle Ages (1896) — *A. Leroy-Reauben*, Israel chez les Nations (1893).— *Mart. Philippson*, Neueste Geschichte des Jüdischen Volkes 3 τόμοι (1907-1911).—*Meisel*, Geschichte der Juden in Polen und Russland (1921—1925 εἰς 3 τόμους) κλπ. κλπ.

Γ. ΕΛΙΓΙΑ

—[ΓΛΩΣ.] Οἱ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διεσπαρμένοι Ἰουδαῖοι δὲν ἀπετέλεσαν οὐδὲ ἀποτελοῦν μίαν γλωσσικὴν ἑνότητα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ δευτέρου ναοῦ, ἡ ἑβραϊκή, γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων, εἶχε βαθύτατα ἐπηρεασθῆ ὑπὸ τῆς ἀραμαϊκῆς, ἐνῷ οἱ τῆς διασπορᾶς Ἰουδαῖοι ἐλάλουν τὴν ἑλληνικήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ ἡ ἀραμαϊκὴ εἶχε κατακτήσει, ὡς γλῶσσα λαλουμενη, μέγα μέρος τῆς Παλαιστίνης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ, ἡ ἀραμαϊκὴ κατέστη ἡ φιλολογικὴ γλῶσσα τῶν Ἰουδαίων, τῆς τε Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας, ἐν αὐτῇ δὲ συνετάγη ὁλόκληρος ἡ ταλμουδικὴ φιλολογία (ἐξαιρουμένης μόνον τῆς Μισνᾶ) τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐν τούτοις ἡ ἑβραϊκὴ κατορθώνει, παραμένουσα ἐπίσημος γλῶσσα τῆς συναγωγῆς, νὰ κατακτήσῃ ἐκ νέου τὴν θρησκευτικὴν ποίησιν καὶ τὴν νομολογικὴν φιλολογίαν. Μὲ τὸν ἀραβικὸν θρίαμβον τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ ἀραβικὴ ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν μουσουλμανικῶν χωρῶν. Οἱ Ἑβραῖοι φιλόσοφοι Σααντιά, Μαϊμωνίδης, Ἀλεβῆ, Ἴμπν-Γκεμπιρὸλ μεταχειρίζονται ταύτην ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν, ἅτινα μεταφράζονται κατόπιν ἑβραϊστί. Ἐκ τῆς καλῆς ταύτης γειτνιάσεως, ἡ ἑβραϊκὴ ὠφελήθη ἀρκετά. Ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐτελειοποιήθη λεξικολογικῶς καὶ ἐκφραστικῶς καὶ ἀπέβη ἀποκλειστικὸν ὄργανον τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοσμικῆς ποιήσεως.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάλουν τὰς γλώσσας τῶν χωρῶν ἃς κατῴκουν, διατηροῦντες πάντοτε τὴν ἑβραϊκὴν ὡς φιλολογικὴν γλῶσσαν. Οὕτω λόγῳ τῶν συχνῶν μετοικήσεων καὶ τῆς παρατεταμένης ἀπομονώσεως τοῦ Ἑβραϊσμοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἔλαβε χώραν ἓν περίεργον γλωσσικὸν φαινόμενον. Οἱ ἱσπανικῆς καταγωγῆς Ἰουδαῖοι, οἵτινες εἶχον μεταναστεύσει κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν Τουρκίᾳ, διετήρησαν τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων των, τὴν ἀρχαίαν καστιλιανὴν διάλεκτον, μὲ σοβαρὰς ἐπιδράσεις τῆς ἑβραϊκῆς, ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὰς ἐκφράσεις. Αὕτη εἶναι ἡ καλουμένη *ἰουδαιοϊσπανική*, ἥτις ἐπικρατεῖ, ὡς μητρικὴ γλῶσσα, μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν. Ὡσαύτως οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Πολωνίας, Ρωσίας καὶ Ρουμανίας, οἵτινες κατήγοντο τὸ πάλαι ἐκ Γερμανίας, διετήρησαν μεσαιωνικήν τινα γερμανικὴν διάλεκτον. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο, παραμεῖναν εἰς τὰ γκέττο μακρὰν τῆς φυσιολογικῆς ἐξελίξεως τῆς κλασσικῆς γερμανικῆς καὶ ὑποστὰν αἰσθητὰς ἐπιδράσεις τῆς ἑβραϊκῆς, τῆς σλαυϊκῆς καὶ γαλλικῆς, ἀπέληξεν εἰς τὴν καλουμένην *ἰουδαιογερμανικὴν* ἢ *γίντις* (βλ. λ.). Αὕτη ὁμιλεῖται ὑπὸ τῆς μεγαλυτέρας μερίδος τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἐν Ρωσίᾳ, Πολωνίᾳ, Ἀμερικῇ κλπ. Πᾶσαι αἱ ξέναι διάλεκτοι, ἃς οἱ Ἰουδαῖοι ἀφωμοίωσάν ποτε ὡς μητρικὰς αὐτῶν γλώσσας (π. χ. ἡ ἀραμαϊκή, ἀραβική, γαλλικὴ τοῦ μεσαίωνος κ.λ.π.) ἐγράφοντο ὑπ' αὐτῶν δι' ἑβραϊκῶν γραμμάτων, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον μὲ τὴν ἰουδαιογερμανικὴν καὶ ἱσπανοεβραϊκήν. Ἀξιομνημόνευτον ὡσαύτως τυγχάνει τὸ φαινόμενον τῆς ἀναβιώσεως ἐν Παλαιστίνῃ τῆς νεοεβραϊκῆς ὡς ζώσης γλώσσης, ἀπὸ τοῦ τελευταίου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν (βλ. λ. *Ἑβραῖοι* [Γλωσσολ.]).

—[ΓΡΑΜΜΑΤ.] Ὁ Ἰουδαϊσμὸς δὲν ἐγνώρισε, κυρίως εἰπεῖν, τὴν πνευματικὴν στειρότητα τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα, ὃν εἶχε προσλάβει ἡ θρησκεία του μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπιστροφὴν καὶ δὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ τήρησις καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ μελέτη τοῦ νόμου, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας. Τὸ δογματικὸν πιστεύω, ἡ δημοσία λατρεία ἤρχοντο εἰς δευτέραν μοῖραν καί, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν Ἀσμοναίων, οἱ διδάσκαλοι τοῦ νόμου ἀπέλαυον μεγαλυτέρας ἐκτιμήσεως ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ναοῦ ἀπωλέσθη τὸ μόνον μέρος, ὅπου ἠδύνατο νὰ τελεσθῇ ἡ θεία λατρεία· οὕτω τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἐστράφη πρὸς τὴν «Τορὰ» (νόμον), ἥτις κατέστη τὸ παλλάδιον τῆς περιπλανωμένης ἐθνότητος, ἡ μόνη κληρονομία ἑνὸς ἐνδόξου παρελθόντος. Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ μελέτη τοῦ νόμου ἀπετέλεσε μέρος τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Ἡ πνευματικὴ προσπάθεια τῶν Ἰουδαίων ἐστρέφετο πρῶτον μὲν περὶ τὴν ἠκριβολογημένην ἑρμηνείαν τοῦ νόμου, εἶτα δὲ περὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐμβριθεστέραν ἀνάλυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μωσαϊκοῦ κειμένου, προκειμένου περὶ περιπτώσεως ποινικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου, περὶ ἑορτολογίου, περὶ θρησκευτικῶν καθηκόντων τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ βίου κτλ. Ἡ ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας συνεχισθεῖσα προσπάθεια ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τοῦ Ἰουδαίου, καὶ ὑπῆρξεν ἔργον οὐχὶ μιᾶς ὡρισμένης τάξεως διδασκάλων, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, δεδομένου ὅτι οὐδὲν πνευματικὸν τεῖχος ἐχώριζε τὸν εἰδικῶς μορφωμένον ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν· κάθε Ἰουδαῖος ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ραββῖνος, ἀναλόγως τῆς μορφώσεώς του. Ἡ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ γραπτοῦ νόμου καὶ ἡ ἀναλυτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ κειμένου αὐτοῦ, ἥτις ἀπετέλεσε τὸν βραδύτερον κωδικοποιηθέντα προφορικὸν νόμον, ὡδήγει μοιραίως εἰς τὰς γλωσσολογικὰς ἐρεύνας, τὴν μελέτην τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας καὶ τέλος τῶν φυσικῶν καὶ θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ποίησις καὶ ἡ ὁμιλητικὴ ἦλθον νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν αὐτὸν σκοπόν. Οὕτω πάντα σχεδὸν τὰ εἴδη τοῦ λόγου ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Βεβαίως ὅλα τὰ λογοτεχνικὰ εἴδη δὲν ἐκαλλιεργήθησαν παντοῦ καὶ πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας· τὸ κέντρον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ πολλάκις ἤλλαξε ἑστίαν καὶ τόπον. Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐκεῖ ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι διῆγον βίον κάπως ἐλεύθερον καὶ εὐτυχισμένον, ἡ φιλολογία των ἐκαλλιεργήθη ἐπιτυχῶς καὶ ποικιλοτρόπως, ἐνῷ παντοῦ σχεδὸν αἱ ἀντιουδαϊκαὶ καταδιώξεις συνεπέφεραν τὴν παρακμὴν τῶν Ἀκαδημιῶν, τὴν μετανάστευσιν τῶν διδασκάλων καὶ τὴν ὕφεσιν τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Μέχρι τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος ἡ Ἀνατολὴ ὑπῆρξεν ἑστία τῶν ἰουδαϊκῶν σπουδῶν (κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Παλαιστίνη, εἶτα δὲ ἡ Βαβυλωνία, ὅπου συνετελέσθη ἡ σύνταξις τῆς «Μισνά», τῶν δύο Ταλμοὺδ καὶ τῶν «ἀποφάσεων τῶν Γκεωνείμ»). Ἐκεῖθεν ὁ ἰουδαϊκὸς πολιτισμὸς μεταλαμπαδεύεται πρὸς δυσμάς: Αἴγυπτον (σχολαὶ Καΐρου), Βόρειον Ἀφρικὴν (σχολὴ Καιρουάν), Ἱσπανίαν (σχολαὶ Κορδούης, Λουκέας, Τολέδου, Βαρκελώνης), Ἰταλίαν καὶ μεσημβρινὴν Γαλλίαν (σχολαὶ Ναρβόννης, Λουνέλ, Ποσκιέρ, Μομπελλιὲ κτλ.). Ἐκεῖθεν τὰ ἑβραϊκὰ γράμματα ἐξαπλοῦνται καθ' ὅλην τὴν βόρειον Γαλλίαν καὶ τὰς παραρρηνίους χώρας. Οὕτω ἔχομεν κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα τὰς σχολὰς τῆς Μαγεντίας καὶ τῆς Καμπανίας. Εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἡ φιλολογία εἶναι καθαρῶς νομολογικὴ καὶ ἐξηγητική, ἐνῷ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ εἰς τὸ Λαγκεντώκ, παρὰ τὴν μελέτην τῆς Βίβλου καὶ τοῦ κανονικοῦ τῶν Ἰουδαίων δικαίου, ἀναπτύσσεται καὶ καλλιεργεῖται ἡ ποίησις, ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ ἑβραϊκὴ γλωσσολογία. Ἐκεῖ ἡ ἰουδαϊκὴ φιλολογία ἀκολουθεῖ καὶ ἀφομοιώνει ἐπιτυχέστατα τὰς λαμπρὰς προόδους καὶ τὴν ποικιλομορφίαν τῶν ἀραβικῶν γραμμάτων. Τῆς ὅλης ταύτης κινήσεως δεσπόζει ἡ μορφὴ τοῦ Μαϊμωνίδου, γεννηθέντος ἐν Κορδούῃ (1135—1204) καὶ θανόντος ἐν Αἰγύπτῳ. Ἡ ἀρχὴ τῆς παρακμῆς σημειοῦται τὸ πρῶτον ἐν βορείῳ Γαλλίᾳ μὲ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ταλμοὺδ (1240) καὶ τὴν ἐξορίαν τοῦ 1306, εἶτα ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ 1394, ἐν Ἱσπανίᾳ μὲ τὰς καταδιώξεις καὶ ἐξορίας τοῦ 1391 καὶ 1412. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ Ἱσπανοὶ διδάσκαλοι μεταναστεύουν εἰς Ἰταλίαν, Κρήτην, Τουρκίαν καὶ Παλαιστίνην. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἀναπτυχθεῖσα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους θρησκευτικὴ φιλολογία παρουσιάζει κάτι τὸ στρυφνὸν καὶ συντετμημένον. Τέλος ἡ Πολωνία καὶ αἱ γειτνιάζουσαι πρὸς αὐτὴν χῶραι καθίστανται ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἑστία νέας ἀναπτύξεως τῶν ἑβραϊκῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας τῶν νεωτάτων χρόνων.

Ἡ ταλμουδικὴ φιλολογία δύναται εἰδολογικῶς νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Ἀλαχὰ καὶ εἰς τὴν Ἀγκαδά. *Ἀλαχὰ* (νομολογία) εἶναι τὸ θρησκευτικὸν καὶ δημόσιον δίκαιον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ διάφορα ἄρθρα ἔχουν ὡς βάσιν τὸ ὁμοιογενὲς μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁσονδήποτε σημαντικὸν καὶ ἂν ἦτο τὸ νομολογικὸν τοῦτο μέρος τῆς Πεντατεύχου, πάντοτε ἡ ἀσάφεια τοῦ κειμένου καὶ ἡ ἀνεπάρκεια διὰ τὰς νέας ἀνάγκας τῆς ζωῆς ὤθουν τοὺς διδασκάλους εἰς θέσπισιν νέων διατάξεων καὶ ἐντολῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη, σκοπὸν ἔχουσα ὁτὲ μὲν νὰ προσδίδῃ ἠπιώτερον, ὁτὲ δὲ αὐστηρότερον χαρακτῆρα εἰς τὰς μωσαϊκὰς ἐντολάς, ἀπετέλεσε τὸν καλούμενον προφορικὸν νόμον. Μὲ τὸ ἐν λόγῳ νομοθετικὸν ἔργον εἶχον ἀσχοληθῆ ἤδη οἱ σοφερείμ, τουτέστι γραμματεῖς, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ δευτέρου ναοῦ. Ἀργότερον ἐσυνεχίσθη συστηματικώτερον ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς Παλαιστίνης καὶ δὴ τῆς Γαλιλαίας, τῶν καλουμένων ταναΐμ (ὡς οἱ Γιοχανὰν μπὲν Ζακκαΐ, Γαμαλιὴλ Α' καὶ Β', Ἀκιβά, Συμεὼν μπὰρ Γιοχάϊ, Μεὴρ κλ.). Αἱ ἐργασίαι των ἐκωδικοποιήθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος ὑπὸ Ἰούδα τοῦ ἁγίου ἐν τῷ ἔργῳ «Μισνᾶ», ὅπερ σημαίνει δευτέρωσιν ἢ ἐπανάληψιν τοῦ νόμου. Ἡ Μισνᾶ διαιρεῖται εἰς ἓξ σεδαρείμ, τουτέστι πραγματείας. Τοῦ αὐτοῦ εἴδους συλλογή. τρόπον τινὰ συμπλήρωμα τῆς Μισνᾶ, ἀποτελεῖ ἡ καλουμένη «Τοσεφτά». Καὶ ἡ Μισνᾶ ἐπίσης, μὲ τὴν σειράν της, περιβληθεῖσα θρησκευτικὸν κῦρος ἀπέβη βάσις περαιτέρω νομολογικῶν συζητήσεων ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς τε Παλαιστίνης (Τιβεριάδος κλ.) καὶ τῆς Βαβυλωνίας (Σόρας, Πομβεδιθᾶς, Νεαρδεᾶς κλ.). Αἱ βαβυλώνιοι σχολαὶ ἱδρύθησαν περὶ τὸ 220 ὑπὸ τῶν Ἀμπᾶ Ἀρεχὰ καὶ Μὰρ Σαμουήλ, διδασκάλων παλαιστινείου καταγωγῆς, οἵτινες μετὰ τῶν σχεδὸν συγχρόνων των Ραμπᾶ, Ἀμπαγῆ, Ραμπῆ κλ., ἀπετέλεσαν τὴν σχολὴν τῶν *Ἀμοραίων*. Τὸ συνολικὸν αὐτῶν ἔργον, ἢ μᾶλλον αὐτούσια τὰ πρακτικὰ τῶν νομολογικῶν συζητήσεών των ἀπε-

Digitized by Google

τέλεσαν τὴν «Γκεμαρά», ἧς ὑφίστανται δύο ἐκδόσεις, ἡ ἱεροσολυμιτική, κωδικοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρ. Γιοχανὰν περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος, καὶ ἡ βαβυλώνειος, ἡ καὶ σπουδαιοτέρα, τακτοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν 'Ασσῆ καὶ Ραμπινᾶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Μετὰ τῆς Μισνᾶ, αἱ δύο Γκεμαρὰ ἀποτελοῦν τὰ δύο Ταλμούδ. Τὸ βαβυλώνειον ὅμως Ταλμούδ, κατὰ πολὺ σπουδαιότερον τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ, ἀπετέλεσεν ἀληθινὸν πανδέκτην τοῦ ἑβραϊκοῦ δικαίου ὅλων τῶν περιόδων τῆς ἰουδαϊκῆς ἱστορίας καὶ σοφὴν ὅσον καὶ θαυμασίως ἀμερόληπτον ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τοὺς 'Αμοραίους διεδέχθησαν οἱ μᾶλλον ἄσημοι Σαμποραΐμ (ΣΤ'—Η' αἰῶνα), τούτους δὲ οἱ ἡγέται τῶν βαβυλωνείων σχολῶν, τουτέστιν οἱ «Γκεονεΐμ», ἐργασθέντες διὰ τὴν ἐξάπλωσιν ἀνὰ τὸν διεσπαρμένον ἰουδαϊσμὸν τοῦ ταλμουδικοῦ κώδικος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς θρησκευτικῆς καὶ νομικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Οὕτω τὸ Ταλμούδ, ὡς βιβλίον ἐπίσης, φθάνει, ἄγνωστον διὰ τίνος ὁδοῦ, εἰς τὴν Δύσιν, ὅπου γίνεται ἀντικείμενον βαθείας καὶ ἐμπεριστατωμένης μελέτης. 'Εν Ρώμῃ, ὁ Ρ. Ναθὰν συγγράφει τὸ μέγα ταλμουδικὸν λεξικόν του «'Αρούχ», καταστὰν ἔκτοτε κλασσικὸν (ΙΑ' αἰών). 'Εν Γαλλίᾳ, μετὰ τὸν Τερεσὼμ ἐκ Μαγεντίας, ὁ Ρασσῆ συντάσσει ἐπὶ τοῦ Ταλμοὺδ τὰ σοφὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν ἔκτοτε ἀχώριστος συνοδὸς τοῦ ταλμουδικοῦ κειμένου. Πολλοὶ ἄλλοι διδάσκαλοι προσπαθοῦν νὰ συστηματοποιήσουν ἐν ἰδίοις ἔργοις τὰ ἄρθρα τῆς ἀπεράντου περιπτωσιολογίας τοῦ Ταλμούδ. Οὕτως ἔχομεν τοὺς διαφόρους ταλμουδικοὺς κώδικας, ἐξ ὧν τέσσαρες διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν: «'Εχαλὼθ» τοῦ 'Αλφασσῆ (ΙΑ' αἰών), «Γιὰδ Χαζακὰ» τοῦ Μαϊμωνίδου, «Τουρεΐμ» τοῦ Γερμανοῦ 'Ιαακὼβ 'Ασσὴρ (ΙΔ' αἰῶνος) καὶ τέλος τὸ ἐπισκιάσαν πάντα τὰ ἄλλα «Σουλχὰν 'Αροὺχ» τοῦ 'Ιωσὴφ Καρὸ (1567). 'Ο τελευταῖος οὗτος κῶδιξ, ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς 'Ιουδαίοις τῆς 'Ελλάδος, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ἡ καζουϊστικὴ μέθοδος τῶν ραββίνων τῆς Πολωνίας, γνωστὴ ὑπὸ τὸν ὅρον «πιλπούλ». Παρὰ τὰς συστηματικὰς αὐτὰς ἐργασίας ἐδημιουργήθη καὶ σειρὰ ὑπομνημάτων ἐπὶ τῆς Μισνᾶ, τοῦ Μαϊμωνίδου, τοῦ 'Οβαδιὰ ντὶ Μπερτινόρο καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ συλλογαὶ ἐρωταποκρίσεων (σεελὼθ οὐτεσουβὸθ) ἐπὶ διαφόρων νομολογικῶν περιπτώσεων.

'Αγκαδά. 'Αντιπροσωπεύει τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ταλμούδ. Περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἀφηγηματικάς, ἱστορικάς, φιλοσοφικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀκόμη παραινέσεις, ἃς ἐπροκάλουν αἱ νομολογικαὶ συζητήσεις. Οὕτως εὑρίσκομεν ἐν τῷ Ταλμοὺδ χαριτωμένας θρυλικὰς ἀφηγήσεις ἐπὶ βιβλικῶν ἐπεισοδίων, ἠθικολογικὰ γνωμικά, ποικίλα διδάγματα περὶ ἀστρονομίας, ἰατρικῆς, βοτανολογίας κλ. 'Η 'Αγκαδά, μὲ ὅλην τὴν ἀφέλειαν ἐν τῇ ἀφηγήσει, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐγκυκλοπαιδικότητα καὶ τὴν προσκόλλησιν εἰς τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς, ἀντιπροσωπεύει τὴν ἰουδαϊκὴν σκέψιν τοῦ Β' μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλα ἀγαδικῆς φύσεως συγγράμματα, γνωστὰ ὑπὸ τὸν ὅρον «Μιδρασεΐμ» καὶ ἀποτελοῦντα ὁλόκληρον βιβλιοθήκην, ἐξ ὧν ἄξια λόγου τυγχάνουν αἱ σειραί: «Μιδρὰς Ραμπᾶ», «Μιδρὰς Τανχουμὰ» κλ. 'Εξ αὐτῶν τῶν ἔργων τινὰ συνεγράφησαν μόλις περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῶν νεωτέρων χρόνων. 'Ιδιαιτέρως ἀξιόλογος τυγχάνει ὁ θρυλικὸς βίου τοῦ 'Ιησοῦ «Τολεδὸθ Γεσσοῦ» χάρις εἰς τὴν λαϊκότητα, ἧς ἀπήλαυε παρ' 'Εβραίοις τὸ πάλαι. Εἰς τὸ ἀγαδικὸν εἶδος ἀνήκουσι καὶ ὡρισμένα βιβλία λαϊκῆς ἠθικῆς, ὡς τὸ «Σέφερ Χασσιδεΐμ» (βίβλος ὁσίων) καὶ τὸ «Σέφερ μιτσβὼθ χά' γκαδὼλ» (μεγάλη βίβλος ἐντολῶν) τοῦ Μωϋσέως ντὲ Κουσσῆ (ΙΓ' αἰών).

*Αν καὶ τὸ Ταλμοὺδ ἐπισκιάζει σχεδὸν τὴν Βίβλον παρ' 'Ιουδαίοις κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐν τούτοις δὲν παραμελεῖται τὸ βιβλικὸν κείμενον. 'Η πρώτη σοβαρωτάτη ἐργασία ἐπ' αὐτοῦ εἶναι ἡ κριτικὴ καὶ λεξιλογικὴ καταγραφὴ τῆς σχολῆς τῶν Μασσωριτῶν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεφεύχθησαν αἱ εἰς τὸ ἑξῆς ποικίλαι ἀλλοιώσεις τοῦ κειμένου ὡς καὶ αἱ αὐθαίρετοι παρεμβολαί. 'Η ἐργασία τῶν Μασσωριτῶν ἐπερατώθη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Πρῶτοι ὑπομνηματισταὶ θεωροῦνται οἱ ἀνώνυμοι συγγραφεῖς τῶν σχολίων εἰς τὸ νομολογικὸν τμῆμα τῆς Πεντατεύχου· ὡς π. χ. τῆς «*Μεχιλτὰ*» (σχόλια εἰς τὴν *Εξοδον), τῆς «Σιφρὰ» (εἰς τὸ Λευϊτικὸν) καὶ τῆς «Σιφρὲ» (εἰς τὸ Δευτερονόμιον) κλ. 'Ο ἐκ Φαγιοὺμ φιλόσοφος Σααντιά, μεταφράσας τὴν Βίβλον ἀραβιστί, συνοδεύει τὴν ἐργασίαν του μὲ τολμηρότατον διὰ τὴν ἐποχήν του ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς Βίβλου, ἐν τῷ ὁποίῳ ποιεῖται χρῆσιν τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνευτικῆς. Τὰ σχόλια ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου τοῦ Ρασσῆ καὶ ἰδίας σχολῆς τῶν Τοσσαφιστῶν παραμένουν δικαίως λαοφιλῆ καὶ διὰ μέσου τοῦ Νικολάου ἐκ Λύρας ἐξασκοῦν τὴν ἐπιρροήν των μέχρι Λουθήρου. 'Η ἱσπανικὴ σχολὴ ἔσχεν ὡσαύτως διασήμους ἅμα καὶ τολμηροὺς ἐξηγητάς, καθὼς ὁ *Ιμπν Γιασοὺς ('Ιοχακῆ) ὁ ἐκ Τολέδου (θανὼν τῷ 1057), οἱ 'Αμποῦ Βαλὶντ καὶ Μωϋσῆς ἴμπν Γκικατίλλα ἐκ Κορδούης. *Αξια λόγου ὡσαύτως τυγχάνουν τὰ σχόλια εἰς διάφορα μέρη τῆς Βίβλου τοῦ 'Αβραὰμ *Αβεν *Εσδρα (θαν. τῷ 1167), Ναχμανίδη (1195—1270), τοῦ 'Ιταλοῦ Μεναχὲμ Ρεκανάτη καὶ 'Ισαὰκ 'Αβραβανὲλ (θαν. τῷ 1506). Τέλος ὁ πολὺς 'Αζαρίας ντὲ Ρῶσσι (1514—1577) καθίσταται ὁ ἀληθινὸς ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς παρ' 'Εβραίοις.

Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα ὁ 'Ιουδαϊσμὸς διεξήγαγε ζωηρὰν πολεμικὴν κατά τε τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. 'Η σχετικὴ πολεμικὴ φιλολογία ἄλλοτε μὲν προσελάμβανε μορφὴν συνδιαλέξεων, ἄλλοτε δὲ ἀπαντητικοῦ λιβέλλου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνήκουν αἱ ἀπαντήσεις τῶν 'Ιαακὼβ Ρεουβὲν (1170), Συμεὼν Ντουρὰν (ΙΔ' αἰών). *Αλλοι συγγραφεῖς προσέδιδον εἰς τὴν ἀπολογίαν των διαλογικὴν μορφήν, καθὼς ὁ ποιητὴς Ιούδα 'Αλεβῆ ἐν τῷ ἔργῳ του «Κοζαρί», ἢ συνέγραφον εἶδος ἐκθέσεων τῶν ἀρχῶν τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, οἷαι εἶναι τὸ «*Ορ 'Αντοναΐ» τοῦ Χάσδαϊ Κρέσκα (1340—1410) καὶ τὰ «'Ικκαρρεΐμ» τοῦ 'Ιωσὴφ 'Αλμπὸ (1380—1444). Τὸ ἀπολογητικὸν εἶδος εὗρεν εὐγλώττους ἀντιπροσώπους ἐν 'Ολλανδίᾳ π. χ. τοὺς 'Ορόμπιο ντὲ Κάστρο καὶ Μανασσῆ μπὲν 'Ισραήλ. Εἰς τὸν αὐτὸν κλάδον ἀνήκει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς φιλολογίας τῶν *Καραϊτῶν*.

'Η πρώτη φιλοσοφικὴ προσπάθεια τῆς ἰουδαϊκῆς σκέψεως ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Φίλωνος ἐπιδιωχθεῖσα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς περιόδου, προσέγγισις τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Βίβλου. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ Φίλωνος, ὅπερ τοσαύτην ἐπίδρασιν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν πατέρων τῆς χριστιανικῆς 'Εκκλησίας, ἔμεινεν ἄνευ ἀπηχήσεως παρὰ τῷ κατὰ παράδοσιν 'Ιουδαϊσμῷ. Κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα μ. Χ. οἱ 'Ιουδαῖοι ἔρχονται ἐκ νέου εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως τῇ μεσολαβήσει τῶν 'Αράβων. Οὕτως ἡ ἰουδαϊκὴ φιλοσοφία τοῦ μεσαίωνος, καθὼς καὶ ἡ ἀραβικὴ ἧς τυγχάνει τέκνον, θέτει ὡς σκοπόν της τὴν ἐναρμόνισιν τῆς φιλοσοφικῆς ἀληθείας, ἤγουν τοῦ 'Αριστοτέλους, μετὰ τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας τῆς Βίβλου. 'Ο ἱδρυτὴς τῆς ἰουδαϊκῆς σχολαστικῆς ὑπῆρξεν ὁ πολὺς Σααντιά, γεννηθεὶς ἐν Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου τῷ 892 καὶ διατελέσας ἡγέτης (Γκαὸν) τῆς ἐν Σόρᾳ 'Ακαδημίας. Διὰ τοῦ κλασσικοῦ του ἔργου «'Εμ υνὼθ βὲ Ντεὼθ» (Πεποιθήσεις καὶ γνῶμαι) παρέχει συστηματικὴν ἔκθεσιν τῆς ἰουδαϊκῆς σκέψεως, ἔχων ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ ὀρθὸς λόγος ἄγει εἰς τὰ αὐτὰ μὲ τὴν θείαν ἀποκάλυψιν συμπεράσματα. 'Η μεταφυσική του στηρίζεται ἐπὶ δύο βασικῶν ἀρχῶν, τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀκμάζει ὁ ἐκ Μαλάγας Σαλομὼν *Ιμπν Γκαμπιρὸλ (1021—1058), ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, διατελῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νεοπλατωνισμοῦ. Διὰ τῆς ἀντιλήψεώς του περὶ ὑλικῆς ὑποστάσεως τῶν πνευματικῶν οὐσιῶν ὡς καὶ περὶ τοῦ πρωτεύοντος ρόλου τοῦ θείου λόγου ἐν τῇ θεοδικίᾳ, ὁ Γκαμπιρὸλ ἐξασκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας τοῦ μεσαίωνος χάρις εἰς τὸ λατινιστὶ μεταφρασθὲν ἔργον του «Μεκὸρ Χαΐμ» (Fons Vitae, Πηγὴ Ζωῆς). Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ 'Αβραὰμ *Ιμπν Νταοὺντ ἐκ Κορδούης (θανὼν τῷ 1180) ἐπιχειρεῖ διὰ τῆς πραγματείας του «'Εμουνὰ Ραμὰ» ('Υπέροχος Πίστις) νὰ συμφιλιώσῃ τὸ καζουϊστικὸν μέρος τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ μετὰ τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. 'Η τάσις αὕτη ἐκδηλοῦται πληρέστερον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μαϊμωνίδου (1135—1206), ὅστις διὰ τοῦ κλασσικοῦ «Μωρὲ Νεβουχεὶμ» ('Οδηγὸς τῶν πεπλανημένων) ἐμφανίζεται φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ 'Αριστοτέλους, ἀπόλυτος ὀρθολογιστὴς ἅμα καὶ ἐπιδέξιος ἀλληγοριστής, ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν ψευδεπιστημῶν τῆς ἐποχῆς του (μαγείας, ἀστρολογίας κλπ.) καί, τέλος, πρότυπον ἠθικοῦ ἀνδρός. Τὸ κύριον ἔργον του, ὅπερ ὁ ἴδιος συνέγραψεν ἀραβιστί, μετεφράσθη ἀμέσως εἰς τὴν ἑβραϊκὴν καὶ ἀπέβη ὁ πυρήν, περὶ τὸν ὁποῖον ἀνεπτύχθη ὁλόκληρος φιλολογία μὲ ὀρθολογιστικὰς τάσεις, ἧς οἱ μᾶλλον θαρραλέοι ἀντιπρόσωποι, ἐν Προβηγκίᾳ ἀκμάσαντες, φθάνουν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποκλείουν τὸ ὑπερφυσικὸν ἐκ τῆς Βίβλου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνευρίσκουν, ὡς διατείνονται, ὁλόκληρον τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Χαρακτηριστικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Λευῒ ἐκ Βιλλεφράνς. Αἱ ἐπικίνδυνοι ὅμως αὗται ροπαὶ ἀνησύχησαν σφόδρα τοὺς ὀρθοδόξους, εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὁποίων ἄρχεται δημιουργούμενον σοβαρὸν ρεῦμα ἀντιδράσεως πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχάς. 'Από τοῦ 1232 ὁ Σολομὼν ἐκ Μομπελλιὲ ἀφορίζει τὸν συγγραφέα τοῦ «Μωρὲ Νεβουχεὶμ» καὶ καταγγέλλει τοῦτον εἰς τὴν 'Ιερὰν 'Εξέτασιν ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν καθόλου πίστιν. Τῷ 1305 ἡ ραββινικὴ σύνοδος τῆς Βαρκελώνης, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Σαλομὼν ἴμπν 'Αντρέτ, ἀπαγγέλλει, τῇ αἰτήσει τοῦ 'Αμπὰ Μαρὶ ἐκ Λουνέλης, ἀνάθεμα κατὰ παντὸς ἀσχολουμένου μὲ ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας, πρὸ ὡρισμένου ὁρίου ἡλικίας. Οὐχ ἧττον ὅμως τὸ πάθος πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως διατηρεῖται ἀκμαῖον ἐν Προβηγκίᾳ, πρωτοστατούντων τῶν *Ιμπν-Τιμπόν. Οὕτω κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, τὸ «Μωρὲ Νεβουχεὶμ», σχολιάζεται ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐκ Ναρβόννης καὶ 'Ιωσὴφ Κασπῆ. 'Ο δὲ Γερσωνίδης διὰ τῆς μεταφυσικῆς πραγματείας του «Μιλχαμὼθ 'Αδωναΐ», δεικνύεται πλέον θαρραλέος καὶ αὐτοῦ τοῦ Μαϊμωνίδου, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας τῆς ὕλης. 'Αργότερον αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται μεταλαμπαδεύονται εἰς Κρήτην καὶ 'Ιταλίαν, ὑφιστάμεναι τὴν ἐπίδρασιν τῶν νεοπλατωνικῶν ἰδεῶν τῶν ἀνθρωπιστῶν τῆς 'Αναγεννήσεως. 'Ο Ηλίας ντὲλ Μέντικο, εἷς ἐκ τῶν διδασκάλων τοῦ Πὶκ τῆς Μιράντολας, συγγράφει μεταξὺ ἄλλων τὴν «Μπεχινὰθ α' Ντὰθ» (ἔρευναν ἐπὶ τῆς πίστεως) μὲ τάσεις ἀντιμυστικιστικάς, ὁ δὲ Λέων ὁ 'Εβραῖος, υἱὸς τοῦ 'Ισαὰκ 'Αβραβανέλ, τοὺς «Διαλόγους τοῦ ἔρωτος» (Dialoghi di Amore) εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν. 'Ο πανθεϊστὴς Σπινόζας καὶ ὁ καντιανὸς Σαλομὼν Μαϊμών, ἀνατραφέντες εἰς τοὺς κόλπους τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, ἀνήκουν εἰς τὴν διεθνῆ ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας.

Ὅπως κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ σχολὴ τοῦ Μαϊμωνίδου ἐπεδίωκε τὴν συμφιλίωσιν μεταξὺ 'Αριστοτέλους καὶ Βίβλου, οὕτω καὶ οἱ 'Ιουδαῖοι φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπεχείρησαν νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν κατὰ παράδοσιν σκέψιν τοῦ 'Εβραϊσμοῦ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τῶν Λεϊβνιτίου, 'Εγέλου, Καντίου καὶ Μπέρξον. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ὁ πολὺς Μωϋσῆς Μένδελσων (1729—1786), συγγραφεὺς τοῦ «Phädon» καὶ τῆς «Jerusalem», ὁ ἑγελιανὸς Κρόχμαλ (1785—1840), συγγραφεὺς τοῦ ἑβραϊκοῦ «Μωρὲ Νεβουχὲ α' ζεμὰν» ('Οδηγὸς τῶν πεπλανημένων τῆς ἐποχῆς) καὶ οἱ καντιανοὶ Χέρμαν Κοὲν (1842—1900) καὶ Μαυρίκιος Λάζαρος (1824—1903). 'Ωσαύτως εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Μπέρξον, 'Ισραηλίτου τὴν καταγωγήν, ἀνευρίσκει τις τὰς δύο οὐσιώδεις ἀρχὰς τῆς ἰουδαϊκῆς σκέψεως: τὴν ἀρχὴν περὶ δημιουργίας καὶ περὶ ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα, παρὰ τὰς ὀρθολογιστικὰς ροπὰς τῆς ἰουδαϊκῆς σχολαστικῆς, ἀνεπτύχθησαν καὶ μυστικιστικαὶ τάσεις τῆς σχολῆς τῶν καββαλιστῶν, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα φιλολογικὰ προϊόντα εἶναι τὸ «*Ζόχαρ*» καὶ τὸ «Σέφερ Γετσιρά».

Αἱ πρῶται συστηματικαὶ γραμματικαὶ καὶ γλωσσικαὶ παρ' 'Ιουδαίοις ἔρευναι ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτῶν μετὰ τῶν 'Αράβων. *Αριστοι κάτοχοι τῆς ἀραβικῆς οἱ 'Εβραῖοι γραμματικοὶ ἐπεδόθησαν εἰς συγκριτικὴν γλωσσολογίαν ἐπὶ τῆς ἑβραϊκῆς. Καὶ εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ὁ φιλόσοφος Σααντιὰ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐρευνητής. Μετὰ τὰς ἀξιολόγους ἐργασίας τῶν Ντουνὰς ἴμπν Λαμπρὰτ καὶ Μεναχὲμ ἴμπν Σαροὺκ (Ι' αἰών), αἱ γραμματικαὶ ἔρευναι φθάνουν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀναπτύξεώς των διὰ τῶν ἔργων τοῦ Χαγιοὺτζ ἐκ Φέζης καὶ δὴ τῶν τοῦ *Ιμπν Τζιανὰχ (θανόντος περὶ τὸ 1050). Τὰ γλωσσολογικὰ πορίσματα τῶν ἐκ 'Ισπανίας σοφῶν ἐξελαϊκεύθησαν ἐν 'Ιταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ὑπὸ τῶν *Αβεν *Εσδρα καὶ Κιμχῆ. 'Η ἱστοριογραφία δὲν ἐκαλλιεργήθη συστηματικῶς ὑπὸ τῶν 'Εβραίων κατὰ τὸν μεσαίωνα. Τὸ ἱστορικὸν ἄλλωστε μέρος τοῦ Ταλμοὺδ περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ θρυλικοῦ πέπλου τῆς λαϊκῆς φαντασίας. Σπουδαῖα ἐν τούτοις ἱστορικὰ ντοκουμέντα εἶναι τὸ σύντομον χρονικὸν «Σέδερ 'Ολάμ», ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σεριρὰ Γκαὸν (περὶ τὸ 1000 μ.Χ.), τὸ «Σέφερ ἁ' καμπαλὰ (βίβλος τῆς παραδόσεως) τοῦ *Ιμπν Νταοὺντ (1161), ὡς καὶ τὰ μαρτυρολογικὰ χρονικὰ τῶν γερμανικῶν συναγωγῶν (Memorbücher) καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ 'Ιόσελμαν ἐκ Ρόσχαϊμ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 'Αναγεννήσεως, ὁ 'Ιούδα ἴμπν Βέργκα καὶ ὁ Ιωσὴφ Κοὲν πραγματεύονται, ὑπὸ τύπον χρονικοῦ, τὴν ἱστορίαν τῶν καταδιώξεων. Τὸ αὐτὸ θέμα χειρίζεται καὶ ὁ Σαμουὴλ *Υσκ, ὑπὸ τύπον ἀπολογίας, ἐν τῷ ἔργῳ του «Consolacion à las tribulaçoem» (1553). Οἱ 'Αβραὰμ ἐκ Πορτολεόνε, 'Αζαρίας ντὲ Ρῶσσι, 'Αβραὰμ Φαρισὸλ καὶ ὁ 'Εστωρεῒ χά' Παρχὶ καλλιεργοῦν τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν. 'Ο Λεὼν ἐκ Μοδένας συνθέτει ἰταλιστὶ τὸ κλασσικὸν πονημάτιον «Περὶ τῶν τελετῶν παρ' 'Ιουδαίοις», μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς νεωτέρας γλώσσας. Εἰς αὐτοὺς δέον νὰ προστεθοῦν οἱ χρονογράφοι Δαβὶδ Γκὰνζ ἐκ Πράγας (ΙΖ' αἰών) καὶ ὁ Γεχιὲλ Χαϊλπερὶν (ΙΗ' αἰών) ἐκ Πολωνίας. Περισσότερον ἄξια λόγου τυγχάνουν τὰ ταξιδιωτικὰ ἡμερολόγια τῶν 'Ιουδαίων περιηγητῶν τοῦ μεσαίωνος, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἀποτελοῦν ἱστορικὰ κείμενα ἀνεγνωρισμένης αὐθεντικότητος, τὸ χρονικὸν τοῦ Βενιαμὶν ἐκ Τουδέλης καὶ τὸ τοῦ Πεταχγιὰ ἐκ Ρατισβόννης, ἀμφότερα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. 'Εκ τῶν θετικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν οἱ 'Ιουδαῖοι ἐκαλλιέργησαν μετ' ἰδιαιτέρας ἐπιτυχίας τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὴν ἰατρικήν. 'Η πρώτη ἐθεραπεύετο ἀπὸ τῆς ταλμουδικῆς περιόδου, διακριθέντων τῶν Γαμαλιήλ, Σαμουὴλ καὶ τοῦ πατριάρχου 'Ιλλὲλ Β', ὅστις διερρύθμισε τὸ ἰουδαϊκὸν ἡμερολόγιον. 'Αργότερον ὁ 'Εβραϊσμὸς παρέχει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς βασιλεῖς διαφόρους ἀστρολόγους, ἀλλὰ καὶ πραγματικοὺς ἀστρονόμους, ὡς ὁ 'Ισαὰκ ἴμπν Σίντ, ἐργασθεὶς διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ἀλφονσείων πινάκων (1252—1284), οἱ 'Ιωσῆ ντὲ Βιζὲ καὶ 'Αβραὰμ Ζσκοῦντο, διατελέσαντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Πορτογάλων βα-

Digitized by Google

σιλέων 'Ιωάννου Β' καὶ 'Εμμανουήλ. Τὰ ἀστρονομικὰ καὶ μαθηματικὰ ἔργα τοῦ Μαϊμωνίδου, "Αβεν "Εσδρα καὶ δὴ τοῦ Γερσωνίδου, ἐξετιμήθησαν πολύ, μεταφρασθέντα ἐν μέρει λατινιστί, κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα Κλήμεντος Δ'. Ἡ ἰατρικὴ ὑπῆρξεν ἀποκλειστικῶς εἰδικότης τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν μεσαίωνα. Παρὰ τὰς κανονικὰς ἀπαγορεύσεις, οἱ Χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ βασιλεῖς προσελάμβανον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των 'Ιουδαίους ἰατρούς. Τινὲς ἐξ αὐτῶν συνήργησαν μετὰ τῶν 'Αράβων εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς σχολῆς τοῦ Μομπελλιὲ καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῆς σχολῆς τῆς Σαλέρνης. 'Εκ τῆς ἰατρικῆς αὐτῆς φιλολογίας ἀξιομνημόνευτα τυγχάνουν τὰ ἔργα τοῦ 'Ισαὰκ 'Ισραέλι (Ι' αἰών), μεταφρασθέντα ἀραβιστὶ καὶ λατινιστί, καὶ οἱ ἰατρικοὶ ἀφορισμοὶ τοῦ Μαϊμωνίδου. Παρὰ τὰς ἀνωτέρω πνευματικὰς προσωπικότητας ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνουν οἱ 'Ιουδαῖοι μεταφρασταί, οἵτινες μετέφρασαν ἑβραϊστί, λατινιστὶ καὶ ἀραβιστὶ πολλὰ ἑλληνικὰ ἔργα καὶ χάρις εἰς τοὺς ὁποίους πολλὰ συγγράμματα τῶν 'Αριστοτέλους, 'Αβικέννα, 'Αβερρόη κλ. ἐγένοντο γνωστὰ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. 'Εκ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἐκλαϊκευτῶν τῆς ἑλληνοαραβικῆς σοφίας εἶναι καὶ οἱ Κιμχὶ ἐκ Ναρβόννης, οἱ "Ιμπν Τιμπὸν ἐκ Θουνέλης, ἰδίᾳ δὲ ὁ 'Ιακὼβ 'Ανατόλι, διατελέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φρειδερίκου Β', καὶ ὁ Προβηγκιανὸς Καλώνυμος, χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως.

Τὸ εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον ἰδίως διέπρεψεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων ἡ ἑβραϊκὴ σκέψις, εἶναι ἡ ποίησις. "Οπως ἡ φιλοσοφία οὕτω καὶ ἡ νεοεβραϊκὴ ποίησις ἀναπτύσσεται ὡς ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτῆς μετὰ τῆς συριακῆς καὶ ἀραβικῆς λογοτεχνίας, τῶν ὁποίων δανείζεται τοὺς προσῳδιακοὺς τρόπους καὶ τὰ μέτρα. 'Απὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος οἱ 'Ιουδαῖοι τῆς Μεδίνης ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ἀραβόφωνον ποιητήν, τὸν πολεμιστὴν Σαμουὴλ ἴμπν 'Αντιγιά. 'Ολίγον βραδύτερον ἐμφανίζονται παρ' 'Ιουδαίοις τὰ πρῶτα συμπτώματα μιᾶς ποιητικῆς ἀναγεννήσεως, διὰ τῆς προσπαθείας ὅπως προσδώσουν εἰς τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν τὴν γλαφυρότητα καὶ τὴν ἁρμονίαν, ἃς εἶχεν ἀπολέσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συμμίξεως αὐτῆς μετὰ τῶν ἀραμαϊκῶν, λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν διαλέκτων. Οἱ πρωτεργάται τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι οἱ ποιηταὶ Γιανναΐ (Η' αἰών) καὶ ὁ μαθητής του 'Ελεαζὰρ χά' Καλὶρ (Θ' αἰών), ἀμφότεροι δημιουργοὶ τῆς συναγωγικῆς ποιήσεως τῶν «πιγιουτείμ». Ἡ ποίησις αὕτη, καταλαβοῦσα πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, διαφέρει, ὡς πρὸς τὴν μορφήν, οὐσιωδῶς τῆς ἀρχαίας βιβλικῆς, διότι υἱοθετεῖ τὸν ἐλεύθερον στίχον, τὴν ἀκροστιχίδα καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν. Τὰ προσφιλῆ της θέματα εἶναι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, τὰ δεινοπαθήματα τῆς διασπορᾶς, ἡ ἀλληγορικὴ διατύπωσις τῆς μωσαϊκῆς πίστεως κλπ. Οἱ ποιηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης, «παϊτανεὶμ» καλούμενοι, ἤκμασαν ἀπὸ τοῦ Ζ' μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἡ ἀληθινὴ ὅμως ἀναγέννησις τῆς νεοεβραϊκῆς λυρικῆς σκέψεως συντελεῖται ἐν Ἱσπανίᾳ, μὲ τὸν γλυκὺν καὶ πονεμένον ποιητὴν καὶ φιλόσοφον Σαλομὼν "Ιμπν Γκεμπιρὸλ (1021—1058) καὶ τὸν σύγχρονόν του βακχικὸν καὶ ἐρωτοπαθῆ Μωϋσῆν "Ιμπν "Εσδρα (1070—1138). "Επεται ὁ μεγαλόπνευστος Ἰούδας 'Αλεβῆ, ὅστις διὰ τῶν «Σιωνιάδων» του φθάνει εἰς τὸ ὕψος τῆς βιβλικῆς μεγαλοπρεπείας. Ταυτοχρόνως ἡ λυρικὴ σκέψις ἀπελευθεροῦται τῆς θρησκευτικῆς ἀποκλειστικότητος. Ὁ 'Αλχαριζῆ μιμεῖται ἐν τῷ περιφήμῳ «Ταχκεμονῆ» του τὸν "Αραβα Χαριρί, ὁ δὲ 'Εμμανουὴλ ἐκ Ρώμης, φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Δάντε, συνθέτει εἶδος ἑβραϊκῆς «Θείας Κωμῳδίας», ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Σαμουὴλ Νατζιάρα ἐκ Σαφὲδ (1555) ἀψηφῶν τὰς ἐπιθέσεις τῶν ραββίνων στρέφει τὴν λυρικήν του σκέψιν πρὸς τὰς τέρψεις τῆς ζωῆς. Μεταξὺ τῶν κάπως νεωτέρων ποιητῶν συγκαταλέγεται ὁ ἐκ Παδούης φλογερὸς μυστικιστὴς Μωϋσῆς Χαῒμ Λουτζᾶτο (1707—1747). Νέα περίοδος ἀναγεννήσεως διὰ τὰ ἑβραϊκὰ γράμματα σημειοῦται μὲ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς «'Ασκαλά». Οἱ ποιηταὶ Βέσσελο (1725—1805), Μπρέσσελαου, Σαλὼμ Κοέν, "Ερτερ, εἶναι τέκνα τῆς «'Ασκαλά». 'Αργότερον σχηματίζεται ἡ σχολὴ τῶν ἐθνικοφρόνων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ 'Ιταλοῦ Σαμουὴλ Λουτζᾶτο καὶ τοῦ Λέβενζων, οἵτινες συγχρονίζουν τὸ ἑβραϊκὸν ὕφος των εἰς βάρος τοῦ καθαρεύοντος λογου. Εἰς τὴν νεωτάτην ὁπωσδήποτε ἐποχὴν ἀνήκουν ὁ λυρικὸς 'Ιούδας Γόρδων, ὁ ἑλληνολάτρης Τσερνιχόφσκυ (γεννηθεὶς τῷ 1875), ὁ ἰδεαλιστὴς ἐθνικὸς ποιητὴς Χαῒμ Ναχμὰν Μπιάλκι (γεν. τῷ 1873), ὁ παθητικὸς τραγουδιστὴς Σνέουρ (γεν. τῷ 1887) καὶ ὁ λυρικὸς 'Ιαακὼβ Κοὲν (γεν. τῷ 1877). Εἰς τὴν νεωτέραν ἑβραϊκὴν πεζογραφίαν, ἀναπτυχθεῖσαν μόλις ἀπὸ τοῦ τελευταίου αἰῶνος, ἀνήκουν ὁ 'Αβρ. Μαππὸν (1808—1869), μὲ τὸ ἀριστούργημά του «"Ερως Σιὼν» καὶ ἄλλα, ὁ Σμολένσκιν (1842—1885), ὁ 'Αμπραμόβιτς (θανὼν τῷ 1917), ὁ στοχαστὴς 'Αχὰδ 'Αάμ, ὁ νιτσεϊστὴς Μπερντιτσέφσκυ (θανὼν τῷ 1921), ὁ παθητικὸς δραματιστὴς Σαλ. Περὲτς (1815—1915) ὁ Δαυῒδ Φρίσμαν (1863—1922) καὶ πολλοὶ ἄλλοι (περὶ τῆς συγχρόνου ἰουδαϊκῆς φιλολογίας εἰς τὴν ἰουδαιογερμανικὴν διάλεκτον βλ. λ. *Γίντις*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Strack*, Einleitung in den Talmud (1887 κ. ἑ.).— *Hamburger*, Realencyclopädie für Bibel und Talmud (1886). — *S. Krass*, Talmudische Archäologie (1909—1913) 3 τόμοι. — *Arsène Darmsteter*, Le Talmud (μελέτη ἐν «Revue des Études Juives», XVIII σελ. 399). — *Weiss*, Dor dor wedoreschaw (Wien 1871—1891) 5 τόμοι.— *W. Aptowitzer*, Die syrischen Rechtsbücher u. das mosaisch-talmudisch Recht (Wien 1909).—*Z. Frankel*, Grundlin. des mosaisch. Talmud (Breslau 1860). — *W. Bacher*, Die Agadah der Tanaïten Strassborg (1884 καὶ 1890) 2 τόμοι. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Die Agadah der babylonischen Amoräer (1878).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Agadah des palästin. Amoräer (1892—1899) 3 τόμοι.—*J. Ch. Rawnitzki* καὶ *Ch. N. Bualick*, Sefer Hagada (Kracovia 1908—1910) 3 τόμοι. — *L. Lazarus*, Zur Characteristik der talmudischen Ethik (Breslau 1877).— *V. Derembourg*, Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine d'après les Talmuds etc. (Paris 1867). — *Ad. Neubauer*, La géographie de Talmud (Paris 1867). — *Steinhal*, Die Hygiene in Bibel u. Talmud (Berlin 1907).—*Zuckermann*, Das Mathemat. im Talmud (Breslau 1878).—*Léop. Zunz*, Gottesdienstliche Vorträge (1892).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Synagogale Poesie des Mittelalters (1855). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Zur Gechichte und Literatur (1865).—*A. Geiger*, Nachgelassene Schrifftas (1875—1878).— *Winter* u. *Wünsche*, Die Jüdische Literatur κλπ. (1894—1896) 3 τόμοι. — *Bacher*, Die Bibelexegese der Jüdischen κλπ. ἐν «Winter u. Wünsche».—*Steinschneider*, Die Mathematik bei den Juden.—*Carmoly*, Histoire des médecins israélites (1844). — *Steinschneider*, Die hebräischen Ueberdetzungen des Mittelalters (1893). —*Mich. Sachs*, Religiöse Dichtkunst. der Juden in Spanien (1845).—*Geiger*, Jüdische Dichtungen der spanischen und italienisch. Schüle (1856). — *B. Halper*, Anthology of Post biblical Hebrew Literature (1921).—*J. Davidson*, Thesaurus of Mediaeval Hebrew Poetry (New York 1924). — *Klausner*, Geschichte der neuhebräichen Literatur (1923).— *Karpeles*, Geschichte der Jüdischen Literature 2 τόμοι.—*N. Sbusch*, La Renaissance de la littérature hebraique (Paris 1903). — *A. S. Waldstein*, Evolution of Modern Hebr. Literature (New York 1916). — *Lechower*, Toledot hasifrut haïvrit hechadascha : Tel Aviv. Palestine (1929) 2 τόμοι κλπ.

Γ. ΕΛΙΓΙΑ

—[ΤΕΧΝ.] Ἱστορία τῆς ἰουδαϊκῆς τέχνης ἀπὸ τῆς διασπορᾶς καὶ ἐντεῦθεν εἶναι δυσχερέστατον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ συγκροτηθῇ, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ 'Ιουδαῖοι καλλιτέχναι ἀνήκουσιν εἰς τὴν τέχνην τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἤκμασαν. Αἱ ἐπιδράσεις, ἃς ἀπὸ τοῦ περιβάλλοντος ἔλαβον, καὶ ἡ καθολικότης τῶν τεχνοτροπιῶν, ἃς ἐκαλλιέργησαν, ἀφαιροῦν ἀπὸ τοῦ ἔργου αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδιαζόντων φυλετικῶν γνωρισμάτων. Παρὰ ταῦτα ὅμως παραμένει ἐξ ὁλοκλήρου ἰουδαϊκὴ μία περιοχὴ τέχνης, ἧς τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξέλιξιν δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ παρακολουθήσωμεν. Εἶναι δ' αὕτη ἡ ἀρχιτεκτονική, ἐκδηλουμένη εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῶν συναγωγῶν. Οἱ τύποι τῶν συναγωγῶν ποικίλλουν ἀναλόγως: α') τῶν χωρῶν, ἐν αἷς αὗται ἱδρύθησαν, β') τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς αὗται ἱδρύθησαν, καὶ γ') τῆς ὕλης (ξύλου ἢ λίθου), ἐξ ἧς αὗται κατεσκευάσθησαν. Καὶ τοῦτο διότι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν συναγωγῶν συναντῶμεν ἐπιδράσεις πασῶν τῶν κατὰ καιροὺς ἀκμασασσῶν τεχνῶν, ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς· τῆς παλαιοχριστιανικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς μέχρι τοῦ βαροκκείου ρυθμοῦ καὶ τῆς συγχρόνου τέχνης. Τοιουτοτρόπως ἐν Ἱσπανίᾳ εὑρίσκομεν τὴν ἀραβικὴν διακοσμητικὴν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν στοιχείων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐφηρμοσμένα εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς συναγωγάς. Ὁ χριστιανικὸς τύπος τῆς βασιλικῆς δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰς συναγωγὰς τὰς ἀνηκούσας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας. Ὁ δὲ βαρόκκειος ρυθμὸς ἐκπροσωπεῖται δι' ἱδρυμάτων ἐγκατεσπαρμένων ἀνὰ τὴν κεντρικὴν καὶ τὴν βόρειον Εὐρώπην καὶ διακρινομένων διὰ τὸν φόρτον τῆς διακοσμήσεώς των. Τὰ σύμβολα, αἱ χρονολογίαι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι τὰ συνήθη μέσα διακοσμήσεως τῶν συναγωγῶν. Μεταξὺ τῶν περιφημοτέρων κατὰ τόπους συναγωγῶν σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὰς τοῦ Τολέδου, τῆς Βορματίας, τῆς Πράγας, τῆς Βενετίας, τοῦ Σονκίνου, τοῦ "Αμστερνταμ, τοῦ Βερολίνου κλπ. Σπουδαιοτάτη διὰ τὸν ἐρευνητὴν τῆς παρ' 'Ιουδαίοις τέχνης εἶναι καὶ ἡ μελέτη τῶν ἐπὶ χειρογράφων τῶν ἱερῶν των κειμένων μικρογραφιῶν. Ἡ σύγχρονος ἀναβίωσις τοῦ σιωνισμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν προσπάθειαν δημιουργίας ὅλως αὐτοτελοῦς καὶ αὐστηρῶς ἐνηρμοσμένης πρὸς τὰς σημερινὰς καλλιτεχνικὰς ἀντιλήψεις ἰουδαϊκῆς τέχνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Schwarz*. Die Juden in der Kunst (Berlin, 1928). —*Martin Ruber*, Jüdische Künstler (Berlin, 1912). "Αρθρον περὶ ἰουδαϊκῆς τέχνης ἐν Γ' τόμῳ (σελ. 934—938) τοῦ «Jüdisches Lexikon» τῶν *Herlitz* καὶ *Kirschner*.

Ι. Μ. Π.

—[ΜΟΥΣΙΚ.] 'Ολίγοι λαοὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν μουσικὴν ὅσον οἱ Ἑβραῖοι. 'Εν τούτοις τίποτε τὸ συγκεκριμένον δὲν γνωρίζομεν περὶ τῆς μουσικῆς των, ἐφ' ὅσον οὐδὲν λείψανον ἢ τεκμήριον τῶν ἀπωτάτων χρόνων ἔχει περισωθῇ. Αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν ἀρυόμεθα εἶναι ἀναγκαστικῶς αἱ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ πρὸ τῶν Ἑλλήνων εἶχον καλλιεργήσει οἱ Ἑβραῖοι τὴν τέχνην τῶν ἤχων. "Ηδη τὸ βιβλίον τῆς «Γενέσεως» ἀναφέρει ὅτι ὁ 'Ιουβὰλ ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τῶν παιζόντων κιννύραν. 'Αλλ' ὁ 'Ιουβάλ, κατὰ τὸν Μωϋσῆν, εἶχε ζήσει πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. Κατὰ τὴν «"Εξοδον», μετὰ τὴν διάβασιν τῆς 'Ερυθρᾶς θαλάσσης ἡ προφῆτις Μυριάμ, ἀδελφὴ τοῦ 'Ααρών, κρατοῦσα ἀνὰ χεῖρας τὸ τὸφ καὶ ἀκολουθουμένη ἀπὸ ὅλας τὰς γυναῖκας, ψάλλει, συνοδείᾳ αὐτῶν, αἴνους πρὸς τὸν Θεόν. Εἶναι γνωστὸς ἐπίσης ὁ θρῦλος, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς ἔπεσαν ὑπὸ τοὺς ἤχους σαλπίγγων. Τὰ ὄργανα ταῦτα, ὅπως ἀκριβῶς παρὰ τοῖς στρατοῖς τῆς σήμερον, ἔδιδον τὸ σημεῖον τῆς κατασκηνώσεως, τῆς ἀναχωρήσεως, τῆς προσκλήσεως τῶν ἀρχηγῶν κτλ. 'Αλλὰ καὶ ἐπὶ τέρψει ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ μουσικὴ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις· ὁ «'Εκκλησιαστὴς» λέγει ὅτι «ἡ μουσικὴ καὶ ὁ οἶνος εὐφραίνουν τὴν καρδίαν ἀνθρώπου» καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι «ἡ ἀνάμνησις τοῦ 'Ιωσία εἶναι γλυκεῖα ὥσπερ μουσικὴ συναυλία ἐν συμποσίῳ». Τὸ βιβλίον τῶν «'Αριθμῶν» ἀναφέρει ὅτι μία ἡμέρα τοῦ ἔτους (ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἑβδόμου μηνὸς) ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν μουσικήν.

'Απὸ τοῦ Δαυῒδ αἱ πληροφορίαι εἶναι πλέον συγκεκριμέναι. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἄριστος μουσικός, παίζων κιννύραν καὶ συνθέτων τὴν μουσικὴν τῶν «Ψαλμῶν» του, ἠθέλησεν ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας του νὰ δώσῃ ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ὡραίαν αὐτὴν τέχνην. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὀργανώσας συστηματικὴν μουσικὴν σχολήν, τὴν τῶν Λευϊτῶν. 'Εκ τῆς σχολῆς ταύτης, ἐν ᾗ ἐφοίτων περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ψαλτῶν, τρεῖς κυρίως παρέμειναν ὀνομαστοί, οἱ : 'Ασάφ, Αἰμὰν καὶ Γεδουθούμ. Κατὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ ἱεροτελεστίαν, οἱ ὕμνοι ἀνυψοῦντο πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐνῷ τὰ κύμβαλα, αἱ κιννύραι, αἱ σαμβῦκαι καὶ αἱ σάλπιγγες συνηνοῦντο μὲ τὰς φωνὰς τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς αἶνον τοῦ Ὑψίστου. Διακοσίους ὀγδοήκοντα ὀκτὼ μουσικοὺς καὶ ψάλτας ἀναφέρουν τὰ «Παραλειπόμενα», διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαυῒδ, ὁ ἀριθμὸς δὲ αὐτὸς ηὐξήθη κατὰ πολὺ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σολομῶντος. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ναοῦ, λέγουν τὰ «Παραλειπόμενα», κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς κιβωτοῦ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ψάλται ἔπαιζον τὰ ψαλτήρια, τὰς κιθάρας καὶ τὰ κύμβαλα, ἐνῷ ἑκατὸν εἴκοσιν ἱερεῖς ἐσήμαινον τὰς σάλπιγγάς των. "Ολοι ἔψαλλον ὁμοφώνως μὲ τὰς σάλπιγγας, τὰ κύμβαλα, τὰ ὄργανα καὶ πᾶν γένος μουσικόν.

Μὲ τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἰουδαϊκοῦ κράτους, τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος, οἱ θρῆνοι διαδέχονται τοὺς αἴνους πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ μουσικὴ παράδοσις διατηρεῖται ἐν τούτοις καὶ εἰς τὴν ξένην, καὶ μὲ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, βλέπομεν τὸν λαὸν μὲ τοὺς Λευΐτας ἐπὶ κεφαλῆς διαιρούμενον εἰς δύο ἀτελευτήτους χοροὺς καὶ συνοδείᾳ τῶν σαλπίγγων καὶ ἄλλων ὀργάνων ψάλλοντα ὕμνους εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν.

Εὑρισκόμεθα συνεπῶς πρὸ ἀνωτέρου μουσικοῦ πολιτισμοῦ, μίαν ἰδέαν τοῦ ὁποίου μᾶς δίδει τὸ κείμενον τοῦ 150 ψαλμοῦ: «Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον». Τὸ κείμενον τοῦτο, χαρακτηριστικώτατον, δίδει εἰς τὴν μουσικὴν θέσιν, οἵαν δὲν ἐγνώρισεν αὕτη κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μᾶς παρουσιάζει τὸ πρόγραμμα θρησκευτικῆς συμφωνίας, ἕνα εἶδος «symphonia sacra» τῆς μεγάλης ἑνετικῆς σχολῆς. Πρέπει δὲ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν λειτουργιῶν τοῦ Μπὰχ ἢ μᾶλλον τῆς «Missa Solemnis» τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ «Requiem» τοῦ Μπερλιόζ, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν χριστιανικὸν ναὸν δονούμενον ἀπὸ τόσον μεγαλοπρεπὲς μουσικὸν σύνολον. Ποῖον ἀκριβῶς ὑπῆρξε τὸ ποιὸν τῆς μουσικῆς ταύτης δὲν γνωρίζομεν, ἐφ' ὅσον οὐδὲν μέλος τῆς πρὸ Χριστοῦ συναγωγῆς ἔχει περισωθῇ. Πάντως ὁ λυρισμὸς καὶ τὸ πομπῶδες τῶν ψαλμῶν μᾶς πείθουν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τέχνης μᾶλλον ἐξωτερικῆς παρὰ βαθείας. Τόσον πλῆθος μουσικῶν καὶ ἰδίως σαλπιγκτῶν καὶ τυμπανιστῶν δὲν ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ προκαλέσουν συναισθήματα μυστικοπαθείας. Διὰ παντὸς ἀπολεσθεῖσα ἡ παλαιὰ ἰουδαϊκὴ μουσική, ἀφῆκε παρ' ὅλα ταῦτα ἴχνη ἐπὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν ὕμνων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης μεταμορφωθεῖσα ἔγινεν ἀγνώριστος. Καὶ ὅμως πλῆθος ἴσως ἑβραϊκῶν μελῳδιῶν ἔχουν περιέλθει μέχρις ἡμῶν διὰ τῆς 'Ανατολικῆς ὀρθοδόξου 'Εκκλησίας. 'Εν τῷ μεταξὺ ἡ σήμερον ἐν ταῖς συναγωγαῖς ψαλλομένη ἰουδαϊκὴ μουσικὴ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μὲ τὴν τῆς κλασσικῆς περιόδου· εἶναι ἁπλῶς ἡ τέχνη τῆς Δύσεως, προσαρμοσθεῖσα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἰσραηλιτικῆς λατρείας.

Τὰ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων χρησιμοποιηθέντα ὄργανα, συμφώνως τῇ Βίβλῳ, εἶναι τὰ ἑξῆς: "Εγχορδα: *Κιννύρα* (kinnor), εἶδος ἅρπας σχήματος δέλτα ἑλληνικοῦ, μετὰ 24 χορδῶν, ὄχι μεταλλικῶν. Ὑπῆρχον καὶ κιννύραι μετὰ 8 ἢ 10 χορδῶν. *Νέμπελ* (nebel), ὄργανον λαουτοειδὲς μὲ 10 χορδάς. *Νέμπελ-'Ασσὸρ* (nebel-assor) μὲ 10 χορδάς. *Ψαλτήριον*, *Τρίγωνον* κλπ. Πνευστά: *Σάλπιγξ* (Lacocera), ἐκ μετάλλου. *Σοφὰρ* (schofar) ἢ *κερέν*, εἶδος κέρατος. *Χαλὶλ* (halil), αὐλὸς ἐκ καλάμου ἢ κέρατος, διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν μετὰ 4 ἕως 7 ὀπῶν. *Οὐγκὰμπ* (ougab), ὄργανον τῆς οἰ-

Digitized by Google

κογενείας τῶν αὐλῶν, ὅπερ πολλοὶ προσομοιάζουν μὲ τὴν σύριγγα τοῦ Πανός. Κρουστά: *Τὸφ* (tôf), εἶδος βασκικοῦ τυμπάνου παιζόμενον κυρίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν. *Μεχολὼθ* (meholoth), ὄργανον συγγενὲς πρὸς τὸ προηγούμενον. *Σαλισὶμ* (schalichim), εἶδος τριγώνου. *Σελσελὶμ* (selselim), κύμβαλα. *Μαναναὶμ* (mananaim), σεῖστρον ἐκ δύο μεταλλικῶν ῥαβδίων ἑνουμένων πρὸς τὰ ἄνω.

Κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς διασπορᾶς τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου οὐδεὶς πλέον ἐγίνετο λόγος περὶ ἰσραηλιτικῆς μουσικῆς καὶ Ἰουδαίων καλλιτεχνῶν. Ὅταν ὅμως ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν νέων φιλελευθέρων ἰδεῶν ἀνεπτύχθη τὸ ῥεῦμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας, νέος ἑβραϊκὸς πολιτισμὸς ἤρχισε νὰ δημιουργῆται. Καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τέχνας διακρινόμενοι οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς τὴν μουσικὴν εἰδικῶς, ἀπὸ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι μουσικοσυνθέτας, ὡς τὸν Μένδελσων, τὸν Μεϋερμπέερ, τὸν Ἁλεβύ, τὸν Ὄφφεμπαχ, τὸν Μοσκόφσκυ κ. ἄ., καὶ ἀπαραμίλλους δεξιοτέχνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Burney*, General history of Music (1776, τόμ. I, σελ. 232).— *Forkel*, Allgemeine Geschichte der Musik (1778), 1ον μέρος.— *Fetis*, Histoire générale de la Musique (1869).—*Vigouroux*, Psautier polyglotte (1903).—*Speidel*, Salomonis carmen melicum quod canticum canticorum dicitur (1868). — *A. Ackermann*. Der Synagogale Gesang in seiner historischen Entwickelung (1894).—*E. Breslaur*, Sind originale synagogen—und Volksmelodien bei den Juden geschichtlich nachweisbar ? (1898). —*S. Heller*, Die echten hebraischen Melodien.— *Lavignac*, Encyclopédie de la musique κλπ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— [ΛΑΟΓΡ.] Οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ὡς φυλὴ καὶ ὡς ἄτομα ἀπετέλεσαν προσφιλέστατον θέμα παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, ὅπου ἡ ἐπικρατήσασα ὀνομασία *Ἰουδαῖοι* διηυκόλυνε τὴν ἀφομοίωσίν των ἐν ταῖς παραδόσεσι πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ προδότου Ἰούδα, ἐν τοῖς ἡμετέροις λαογραφικοῖς μνημείοις μόνον ἡ ὀνομασία *Ἑβραῖοι*, *Ὀβριοὶ* ἀπαντᾷ. Ἡ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διασπορὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ διαρκὴς αὐτῶν μετανάστευσις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἔκαμον τοὺς λαοὺς νὰ παραλληλίσουν τούτους ἢ καὶ νὰ συγχέουν μὲ τοὺς Ἀτσιγγάνους ἢ Γύφτους. Οὕτως ἐν διαφόροις λαϊκαῖς παραδόσεσι τῶν Βαλκανίων ὁ Ἑβραῖος, ὁ Γύφτος καὶ ὁ διάβολος ἐμφανίζονται ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὑπὸ διαφορετικὴν ὅμως προσωπίδα. Ἰδίως ἡ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀποδιδομένη σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα κλπ., ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σειρᾶς ὅλης δυσφημιστικῶν περὶ Ἰουδαίων παραδόσεων. Λαϊκωτάτη τυγχάνει παρ' ἡμῖν ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν ὁ Κουτεντὲς ἦτο ὁ Ἑβραῖος, ὅστις ἐρράπισε τὸν Ἰησοῦν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἔφερε τὸν σταυρόν. Τὸ πρόσωπον τοῦτο, ἔν τινι παραδόσει τῆς Λέσβου, παίζει τὸν αὐτὸν ῥόλον, ὃν καὶ ὁ Ἀχασβῆρος ἐν τῷ περὶ περιπλανωμένου Ἰουδαίου δυτικῷ θρύλῳ. Ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου, ὅτε κανεὶς εὑρίσκεται ἐν ἀκμαιοτάτῳ γήρατι, λέγεται, ὅτι «θὰ ζήσῃ, ὅσον ἔζησε κι' ὁ Φώτο-Ντές». Οὗτος ἦτο ὁ Ἑβραῖος, ὁ ῥαβδίσας τὸν Χριστὸν εἰς τὸν Γολγοθᾶν, καταδικασθεὶς διὰ τοῦτο νὰ ζῇ αἰωνίως.

Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκευτικὴ λατρεία τῶν Ἰουδαίων ἀπετέλεσε θέμα προσφιλὲς εἰς τὰς δημώδεις παρ' ἡμῖν παραδόσεις. Οὕτω πιστεύεται, ὅτι ἐν ταῖς «χάβραις» τῶν Ἰουδαίων λατρεύεται κεφαλὴ ὄνου ἢ ἐλάφου καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἑβραϊκοῦ Πάσχα ἁπάγεται καὶ φονεύεται νεαρὸς χριστιανόπαις, ἵνα ἐκ τοῦ αἵματός του κατασκευασθοῦν τὰ ἄζυμα. Συγκεκριμένως νομίζεται ὅτι οἱ ἀπαγωγεῖς ῥίπτουν τὸν χριστιανόπαιδα ἐντὸς βαρελίου φέροντος ἥλους πρὸς ἐκμύζησιν τοῦ αἵματος, ἐξ οὗ καὶ τὸ λαϊκὸν «φυλάξου... θὰ σὲ βάλῃ ὁ Ἑβραῖος στὰ καρφιά». Ἐν Ἠπείρῳ πιστεύεται ὅτι ὁ Ἰουδαῖος θυμώνει, ὅταν ὁ Χριστιανὸς τὸν ἐρωτᾷ «πόσα ποδάρια ἔχει ὁ λαγός». Ἡ ἀντίληψις αὕτη ὀφείλεται ἴσως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ λόγους θρησκευτικοὺς οἱ Ἑβραῖοι ἀποφεύγουν τὴν χρῆσιν κρέατος λαγοῦ, καθὼς καὶ χοίρου. Καὶ αἱ Ἑβραῖδες γυναῖκες θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς μάγισσαι καὶ παιδοκτόνοι. Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπεκράτησε τὸ διεθνὲς ἔθιμον καὶ κατασκευάζεται τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα ὁμοίωμά τι τοῦ Ἰούδα, ἄχυρινον, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ περιαχθῇ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ὑπὸ τὰς ἰαχὰς καὶ τὰς ἀρὰς τοῦ πλήθους, βάλλεται κατόπιν εἰς τὸ πῦρ καὶ κατακαίεται. Ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς π. χ. ἐν Χαλκίδι ἡ διὰ μέσου τῶν ὁδῶν, πρὸς διακόμπευσιν, μεταφορὰ τοῦ Ἰούδα ἀνατίθεται εἴς τινα Ἑβραῖον. Εἶναι *πολυάριθμοι* αἱ περὶ Ἑβραίων παροιμίαι, αἵτινες στηλιτεύουν τὴν ἀπιστίαν καὶ φιλοχρηματίαν των ἢ ἐνίοτε τὴν πρὸς τὸ ἐμπόριον ῥοπὴν αὐτῶν. Τελευταίως δὲ κυκλοφοροῦν εὐρέως τὰ λεγόμενα ἑβραϊκὰ ἀνέκδοτα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τυγχάνουν ἑβραϊκῆς προελεύσεως. Ταῦτα δὲ ὁτὲ μὲν τονίζουν τὴν φιλοπονίαν, τὴν ἐργατικότητα τὴν πνευματικὴν διορατικότητα τῆς φυλῆς, ὁτὲ δὲ καυτηριάζουν τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν ῥοπὴν αὐτῶν πρὸς τὴν ἀκαθαρσίαν.

—**Ἰουδαῖοι *Χριστιανοί*** βλ. *Χριστιανοὶ* ἐξ Ἰουδαίων.

— **Ἰουδαῖος *περιπλανώμενος*.** Θρυλικὸν πρόσωπον καταδικασμένον εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰωνίαν περιπλάνησιν, μὴ ἔχον πλέον τῶν πέντε νομισμάτων ἐν συνόλῳ καὶ εὑρίσκον πάντοτε εἰς τὸ θυλάκιόν του τὸ πενιχρὸν τοῦτο ποσόν. Ἡ παράδοσις τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου—θεωρουμένη ὑπό τινων ἀρχαιοτάτη καὶ ἀναζητουμένη ἐν ταῖς βουδικαῖς Ἰνδίαις—φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχήν της ἐκ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὸν Δ' αἰῶνα, ὁπότε εὑρέθη ὁ Τίμιος Σταυρός. Ταύτης ὑπάρχουσι τρεῖς παραλλαγαί : α) Τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ M. Paris, μοναχοῦ ἐν Saint-Albans, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὸν περιπλανώμενον Ἰουδαῖον *Ἰωσὴφ Κατράφιλον* καὶ τὸν θέλει θυρωρὸν τοῦ Ποντίου Πιλάτου (καθὼς καὶ τῶν R. de Wendover καὶ Ph. Mouskes). β) Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἰταλικὴ παράδοσις, ἐν ᾗ ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος ὀνομάζεται *Μπουττάντεο*. γ) Ἐπίσης μεσαιωνικὴ παράδοσις, χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν μυστηρίων τῆς Δύσεως, ἔνθα τὸ περιπλανώμενον πρόσωπον ὀνομάζεται *Μὰλκ* ἢ *Μάλχος*. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα (1602) Γερμανός τις συγγραφεὺς (πιθανῶς ὁ Duduloeus) ἔγραψε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ αἰώνιος Ἰουδαῖος», ἔνθα ὁ ἥρως τοῦ ὀνομάζεται *Ἀχασβῆρος* καὶ εἶναι ὑποδηματοποιὸς ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ διῆλθεν ἐκ τοῦ καταστήματος τοῦ Ἀχασβήρου, οἱ στρατιῶται οἱ ὁποῖοι ὡδήγουν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παρεκάλεσαν τὸν Ἰουδαῖον νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτόν, ὅπως ἀναπαυθῇ ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ καταστήματί του. Ὁ Ἀχασβῆρος ἠρνήθη λέγων : «Βάδιζε, βάδιζε!». —«Βάδιζε, καὶ σύ, τοῦ ἀπήντησεν ὁ Ἰησοῦς, θὰ διατρέξῃς ὅλην τὴν γῆν χωρὶς νὰ δυνηθῇς νὰ σταθῇς πουθενά, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». Ἀπὸ τῆς ἑπομένης ὁ Ἀχασβῆρος ὠθούμενος ὑπὸ ὑπερφυσικῆς δυνάμεως ἤρχισε τὸ ἀτελείωτον ταξίδιόν του. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Duduloeus, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν τῷ 1609, ἔλαβε τὸν τίτλον «Ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος». Ἔκτοτε ἡ παράδοσις διεδόθη ἀστραπιαίως καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόθεσις λογοτεχνικῶν ἔργων. Ὁ Γκαῖτε κατὰ τὴν νεότητά του, τῷ 1774, ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου ὡς ὑπόθεσιν ἐποποιίας. Εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του ἐκθέτει τὸ σχέδιον τοῦ ποιήματος τούτου, τὸ ὁποῖον προϋτίθετο νὰ γράψῃ. «Ἤθελον, λέγει, νὰ μεταχειρισθῶ τὸν θρύλον τοῦτον, ὡς καθοδηγητικὸν μῖτον, διὰ ν' ἀναπαραστήσω ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Ἐκκλησίας». Ἄλλος ἔνδοξος Γερμανὸς ποιητής, ὁ Σοῦμπαρτ, μᾶς ἄφησε λυρικὸν ἀπόσπασμα ἐπὶ τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου, ὅπου περιγράφει τὰς συνεχεῖς καὶ ματαίας ἀποπείρας τοῦ Ἰουδαίου ὅπως ἐξαγάγῃ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ βίου. Ὁ Ἰουδαῖος πανταχοῦ ἀναζητεῖ τὸν θάνατον καὶ οὐδαμοῦ τὸν εὑρίσκει. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Κινὲ ἔγραψεν ἔργον, ἔνθα ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος ἀποτελεῖ τὴν προσωποποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Γερμανὸς Χάμμερλιγκ ἔγραψε μεγάλην ἐποποιίαν εἰς ἓξ τμήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἀχασβῆρος ἐν Ῥώμῃ», ἡ ὁποία εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Ἐπίσης καὶ ὁ Βερανζέρος ἔχει γράψει σχετικὸν μακροσκελὲς ποίημα. Ὁ Εὐγένιος Σύης, τέλος, ἔγραψε μέγα μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος» μὲ σκοπὸν πολεμικῆς κατὰ τῶν Ἰησουιτῶν, γνωστότατον ἐν Ἑλλάδι ἐκ μεταφράσεως. Ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος εἶναι προφανῶς ἡ εἰκὼν τῶν πεπρωμένων τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

—Ω.

—**Ἰουδαίων *ἡμερολόγιον*** βλ. λ. *ἡμερολόγιον*.

Ἰουδαῖος. Φρούριον τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὸ Δορτικὸν (νῦν Rakovitza ἐν Βουλγαρίᾳ), τὸ ὁποῖον, ὡς ἀναφέρει ὁ Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. IV 6, 21), ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς «διεσκευάσατο κεκαλλιστευμένον καλεῖσθαι καὶ εἶναι». Α. Θ. Σ.

Ἰούδας. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει ἐν τῇ Βίβλῳ τὸ πρῶτον εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακὼβ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔπειτα πολλοὶ ἐπιφανεῖς Ἰσραηλῖται.

— **Ἰούδας.** Ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ ἐκ τῆς Λείας. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω (ἑβρ. *Γεχουδὰ* = ἐξομολόγησις, αἴνεσις ἢ αἰνεῖται, ἢ αἰνούμενος), διότι ἡ Λεία ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ εἶπε «νῦν ἔτι τοῦτο ἐξομολογήσομαι Κυρίῳ», (Γενέσεως κθ' 35, πρβλ. μθ' 8). Ὁ Ἰούδας, ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς ἀδελφικῆς ἐπιβουλῆς, προέτεινε τὴν πώλησιν αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἐν γένει ἐκ τοῦ μέρους, ὅπερ διαδραματίζει οὗτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰωσήφ, τεκμαίρεταί τις περὶ τῆς ὑπερόχου μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακὼβ θέσεως τοῦ Ἰούδα (Γεν. μγ' 3 ἑξ., μδ' 14 ἑξ., μστ' 28). Τὴν ὑπέροχον δὲ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν του θέσιν τοῦ Ἰούδα ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν φυλήν του καὶ ὁ πατήρ του Ἰακὼβ διὰ τῆς προφητικῆς του εὐλογίας: «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου· προσκυνήσουσί σε υἱοὶ τοῦ πατρός σου. Σκύμνος λέοντος Ἰούδα· ἐκ βλαστοῦ υἱέ μου ἀνέβης· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν; Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν» (Γενέσεως μθ' 8—12). Ἐν τῇ εὐλογίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει καὶ μεσσιακὴ προφητεία, καθ' ἣν ὁ Μεσσίας ἔμελλε νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα (πρβλ. καὶ εὐαγγέλιον *Ματθαίου* α' 3 ἑξ.). Ὁ Ἰούδας ἀπέκτησε 5 υἱοὺς (Γεν. λη'), τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ προσέλαβε καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ καταγομένη ἰσραηλιτικὴ φυλή. Π. Ι. Μ.

— **Ἰούδας ὁ *Μακκαβαῖος*.** Ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ ἱερέως Ματταθίου, ὃν καὶ διεδέχθη ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῆς κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς ἰουδαϊκῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (166 π. Χ.). *Μακκαβαῖος* δὲ ἐπωνομάσθη ὁ Ἰούδας καὶ τὴν προσωνυμίαν ταύτην μετέδωκεν οὐχ μόνον εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς συναγωνιστάς του, πιθανώτατα διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ (ἀπὸ τῆς ἀραμαϊκῆς λ. *μακκαπᾶ*, σφῦρα). Μακκαβαῖος ἄρα ἐπωνομάσθη ὡς πλήσσων καὶ συντρίβων τοὺς ἐχθρούς. Διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀνδρείας ἑαυτοῦ καὶ τῶν συναγωνιστῶν του ἐπέτυχεν ὁ Ἰούδας, μετὰ μακροὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τῆς Συρίας ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀπολλώνιον, Σήρωνα, Νικάνορα, Γοργίαν, Τιμόθεον, Βακχίδην, Λυσίαν καὶ ἄλλους, νὰ ἐξασφαλίσῃ ὄχι μόνον τὴν θρησκευτικὴν τοῦ λαοῦ του ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ σχετικὴν πολιτικὴν (162). Τῷ 165 καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπεκάθηρε καὶ ἀνεκαίνισε τὸν ναόν, ἔνθα ὁ Ἀντίοχος εἶχε στήσει βωμὸν εἰς τὸν ὀλύμπιον Δία, εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος τούτου ἱδρύθη ἡ λεγομένη ἑορτὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ (κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, πρβ. *Ἰωάννου* ι' 22). Ὁ Ἰούδας ἐτιμώρησε καὶ ἐταπείνωσε καὶ ἄλλους ἐχθροὺς τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἶχον παράσχει εἰς αὐτοὺς πράγματα, οἷον τοὺς Ἰδουμαίους, τοὺς Ἀμμανίτας, τοὺς κατοίκους τῆς Ἰόππης καὶ τῆς Ἰαμνείας καὶ τοὺς Γαλααδίτας καὶ ἄλλους. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας του συνῆψε συνθήκην καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ἔπεσε δὲ μαχόμενος γενναίως πρὸς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τοῦ Βακχίδου τῷ 160 π. Χ. καὶ θρηνηθεὶς σφοδρῶς ὑπὸ τῶν συναγωνιστῶν του ἐτάφη ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πατρός του ἐν Μωδεΐν. Ὑπέροχον εἰκόνα τοῦ χαρακτῆρος του παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς αἱ δύο πρῶται μακκαβαϊκαὶ βίβλοι καὶ μάλιστα ἡ Α' (ἐν κεφ. γ' στιχ. 3—9). Π. Ι. Μ.

— **Ἰούδας ὁ *ἀδελφόθεος*.** Εἷς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, οἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο τι εἰμὴ τέκνα τοῦ Ἰωσὴφ «ἐξ ἄλλης γυναικὸς συνῳκηκυίας αὐτῷ πρὸ τῆς Μαρίας», ἄρα ἦτο ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. Καὶ ὁ Ἰούδας οὗτος, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι λεγόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν αὐτοῦ. Περὶ τοῦ Ἰούδα τούτου οὐδὲν ἄλλο γινώσκομεν, εἰμή, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ παλαιοτάτου ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Ἡγησίππου, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ (81—90) ἔζων ἔγγονοι αὐτοῦ, οἵτινες ὡς συγγενεῖς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεωρούμενοι προσηνέχθησαν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος· ἀλλ' οὗτος πεισθεὶς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἦσαν χειρώνακτες καὶ ἀκίνδυνοι, ἀπέλυσεν αὐτοὺς (Παρ' *Εὐσεβίῳ* Ἐκκλ. Ἱστ. Γ' 20). Ὁ Ἰούδας οὗτος λίαν ἀπιθάνως ταυτίζεται πρὸς τὸν ἀπόστολον Ἰούδαν τὸν Λεββαῖον ἢ *Θαδδαῖον* (βλ. λ.), δεδομένου ὅτι οἱ λεγόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ ἠπίστουν εἰς τὸν Ἰησοῦν πρὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ (*Ἰω.* ζ' 5). Τοῦ Ἰούδα δὲ τούτου ἔργον εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μία τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν τῆς Κ. Διαθήκης. Ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ 19 Ἰουνίου. Ἐν τῷ Μηνολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ταυτίζεται πρὸς τὸν ἀπόστολον *Ἰούδαν*.

Ἰούδας ὁ ἀδελφόθεος.

***Ἰούδα ἐπιστολή*.** Μία τῶν καθολικῶν λεγομένων ἐπιστολῶν τῆς Κ. Διαθήκης, συγκειμένη ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου κεφαλαίου, ἣν πέμπει «Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις κλητοῖς» (στ. 1). Ὁ Ἰούδας δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι εἶναι ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ὁ Θαδδαῖος ἢ Λεββαῖος ἐπιλεγόμενος, ὡς παλαιοί τινες (Ὠριγένης

Digitized by Google

Τερτυλλιανός, Ἐπιφάνιος, Ἱερώνυμος) καὶ νεώτεροι λόγιοι νομίζουσι, διότι τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτὸν ἀπόστολον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὡς ποιεῖ ὅ τε Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος, ἀλλ' εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα *Ἰούδας* ὁ ἐπιλεγόμενος ἀδελφόθεος, ὅστις ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν ἐνταῦθα ἀδελφὸν Ἰακώβου, λόγῳ τοῦ κύρους, ὅπερ εἶχεν ἐν τῇ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Ἰάκωβος ἐκεῖνος. Οἱ δὲ ἀναγνῶσται αὐτοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι κυρίως Χριστιανοὶ ἐξ Ἰουδαίων (πρβ. στίχ. 5. 6. 7. 9. 14) καὶ οὐχὶ μόνον τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ τῆς διασπορᾶς. Τὸ δὲ θέμα τῆς ἐπιστολῆς δηλοῦται ἐν τῷ 3 καὶ 4 στίχῳ: «Παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει· παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι... ἀσεβεῖς τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰ. Χριστὸν ἀρνούμενοι». Τίνας δὲ αἱρετικοὺς ἔχει ἐνταῦθα πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Ἰούδας δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ μαθητῶν Σίμωνος τοῦ μάγου ἢ τοῦ Δοσιθέου ἢ περὶ Νικολαϊτῶν. Ὁ Ἰούδας πρὸς τῇ Π. Διαθήκῃ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνταῦθα καὶ ἀπόκρυφα ἰουδαϊκὰ καὶ δὴ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Μωυσέως (στ. 9) καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνὼχ (στ. 14), ἐν οἷς φαίνεται, ὅτι διεσώθησαν καί τινες παλαιόταται ἰουδαϊκαὶ παραδόσεις. Ἡ ἐπιστολὴ δὲ αὐτοῦ ἐμφανίζει ὁμοιότητάς τινας κατὰ τὸ περιεχόμενον πρὸς τὴν Β' καθολικὴν τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ ποῖος ἐκ τῶν δύο εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τοῦ ἑτέρου. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Πέτρος θὰ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἰούδαν. Ἐγράφη δὲ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετὰ τὸν θάνατον Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ δὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 64 καὶ 66, πάντως πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων (70), ἣν δὲν φαίνεται ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἡ κανονικότης τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἠμφεσβητήθη ὑπὸ κύκλων τινῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ (κυρίως ἐν τῇ συριακῇ ἐκκλησίᾳ), ὡς ἀμφισβητεῖται κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπό τινων ἡ γνησιότης αὐτῆς. Ἐναντίον δ' ὅμως τῶν ἀμφισβητήσεων τούτων δύναταί τις νὰ ἐπικαλεσθῇ παλαιοτάτας μαρτυρίας καὶ δὴ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς (ἂν καὶ οὐχὶ ὀνομαστὶ) παρὰ τοῦ Πολυκάρπου καὶ παρὰ τοῦ συγγραφέως τῆς Διδαχῆς, τὴν συμπερίληψιν αὐτῆς ἐν τῷ μουρατορείῳ λεγομένῳ κανόνι, τὸν τρόπον καθ' ὃν μεταχειρίζεται αὐτὴν ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὅστις καὶ ὑπεμνημάτισεν αὐτὴν κλπ. Ὁ δὲ Ὠριγένης χαρακτηρίζει αὐτὴν ὡς «πεπληρωμένην τῶν τῆς οὐρανίου χάριτος ἐρρωμένων λόγων». Ἤδη ὁ Εὐσέβιος βεβαιοῖ, ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἐκκλησιῶν ἦτο αὕτη ἐν δημοσίᾳ χρήσει (Ἐκκλ. Ἱστ. Β' 23, 25, Γ' 25, 3).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ κυριώτατα τῶν εἰς αὐτὴν νεωτέρων ὑπομνημάτων εἶναι τὰ τῶν *Gheorghiu* (1901), *Knopf* (1912), *Mayor* (1907). Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὑπεμνημάτισε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ *Χ. Παπαϊωάννου* (1915).

Π. Ι. Μ.

—**Ἰούδας *ἀπόστολος*.** Εἷς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, διάφορος τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Ἐνιαχοῦ τῆς Κ. Διαθήκης ὀνομάζεται *Ἰούδας ὁ Ἰακώβου* (*Λουκᾶ* ΣΤ' 16, Πράξ. α' 13, πρβ. *Ἰωάννου* ιδ' 22). Ἡ γενικὴ δὲ *Ἰακώβου* δηλοῖ ἐνταῦθα εἴτε τὸν πατέρα, εἴτε (ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον) τὸν ἀδελφόν, ὁπότε ὁ Ἰούδας οὗτος θὰ εἶναι ἀδελφὸς τοῦ ἑτέρου Ἰακώβου, τοῦ ἐπιλεγομένου *μικροῦ* ἢ τοῦ *Ἀλφαίου*. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι πιθανωτέρα εἶναι ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς καταλόγοις τοῦ Ματθαίου (ι' 3) καὶ τοῦ Μάρκου (γ' 18) ὁ Ἰούδας οὗτος ἀναφέρεται ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰακώβου ἐκείνου, ἂν καὶ ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα καὶ δὴ παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ μνημονεύεται ὡς *Λεββαῖος* ὁ ἐπικληθεὶς καὶ Θαδδαῖος, παρὰ δὲ τῷ Μάρκῳ ἁπλῶς ὡς *Θαδδαῖος*. Ἐντεῦθεν δὲ ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου χαρακτηρίζεται ὡς trinomius (δηλ. τριώνυμος). Φαίνεται δὲ ὅτι ἀμφότερα τὰ τελευταῖα ὀνόματα ἦσαν μᾶλλον παρωνύμια τοῦ ἀποστόλου Ἰούδα, σημαίνοντα ἀμφότερα τὸν θαρραλέον καὶ γενναῖον (ἑβρ. *Λὲβ*=καρδία καὶ ἀραμ. *Θὰδ*=στῆθος). Ὁ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἐξηγητῶν, παλαιοτέρων τε καὶ νεωτέρων, ταυτισμὸς τοῦ ἀποστόλου Ἰούδα πρὸς Ἰούδαν τὸν ἀδελφόθεον, τὸν συγγραφέα τῆς καθολικῆς ἐπιστολῆς τῆς Κ. Διαθήκης, δὲν εἶναι πολὺ πιθανός. Περὶ τῆς δράσεως δὲ τοῦ ἀποστόλου τούτου δὲν γνωρίζομέν τι ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης. Παραδόσεις τινὲς ἀνεξακρίβωτοι μέν, οὐχὶ δὲ ἀνάξιοι προσοχῆς, φέρουσιν αὐτὸν ὡς κηρύξαντα τὸ εὐαγγέλιον ἐν Συρίᾳ, Ἀρμενίᾳ, Μεσοποταμίᾳ καὶ Περσίᾳ, καὶ δὴ καὶ ὡς ὑποστάντα καὶ τὸ μαρτύριον. (Βλ. καὶ λ. *Θαδδαῖος*.)

Π. Ι. Μ.

—**Ἰούδας *Ἰσκαριώτης*.** Εἷς τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ὁ καὶ προδότης αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Σίμων. Ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἐπονομάζεται Ἰσκαριώτης, πιθανώτατα διότι κατήγετο ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πόλεως Καριὼθ καὶ ἑπομένως αὐτὸς ἦτο ὁ μόνος Ἰουδαῖος ἀπόστολος, τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὄντων Γαλιλαίων. Ἐν δὲ τοῖς ἀποστολικοῖς καταλόγοις φέρεται πάντοτε τελευταῖος ὁ Ἰούδας, τῶν εὐαγγελιστῶν μὴ παραλειπόντων νὰ δηλώνωσιν ἑκάστοτε καὶ τὸ κατάπτυστον ἔργον («ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν», «ὁ προδότης» κλπ.). Αἱ πληροφορίαι ἃς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου τούτου παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς οἱ εὐαγγελισταὶ εἶναι τόσον ὀλίγαι, ὥστε ἡ μορφὴ αὐτοῦ παραμένει μυστηριώδης. Ἐξ ὅσων δὲ περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς παραδόσεως συνάγομεν, ὅτι θὰ ἦτο ἐκ τῶν λεγομένων πρα-

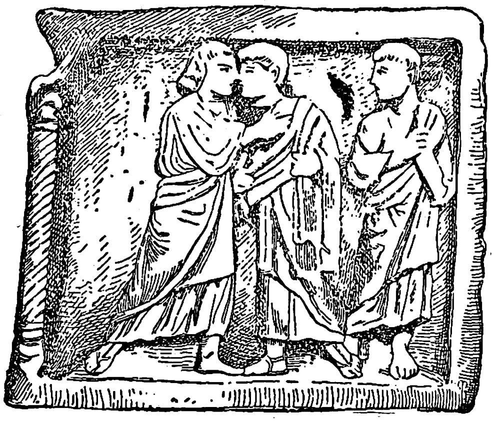

Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα.
[Ἐπὶ χριστιανικῆς σαρκοφάγου τῆς κρύπτης τοῦ Ἁγίου Μαξιμίνου.

κτικῶν φύσεων, ἰδιοτελὴς δὲ καὶ ἐν γένει ἐγωιστής. Ἰδιοτέλεια δὲ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε καὶ τὸ ἐλατήριον, ὅπερ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ προσκοληθῇ εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἰδιοτέλεια δὲ ὑπὸ τὴν μορφὴν πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν, ἀλλὰ Μεσσίαν κοσμικόν, οἷον ἀνέμενεν αὐτὸν ἡ μεγάλη πλειονοψηφία τῶν Ἰουδαίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἰησοῦς δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν τιμὴν ἣν τῷ ἀπένειμεν ἀναδείξας αὐτὸν ἀπόστολον, ἀλλὰ κατέστησεν αὐτὸν καὶ οἰκονόμον καὶ διαχειριστὴν τῆς μικρᾶς του ὁμάδος (*Ἰω.* ιβ' 6), ἂν καί, ὡς παρατηρεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάνννης (ΣΤ' 56 ἑξ.), ἐγνώριζεν «ἐξ ἀρχῆς... τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν», χωρὶς ἐννοεῖται ἡ πρόγνωσις αὕτη νὰ ἰσοδυναμῇ πρὸς προορισμὸν τοῦ Ἰούδα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ γνωστοῦ ἀνοσιουργήματος. Ἑτέρα δὲ μορφὴ τῆς ἰδιοτελείας του ἦτο ἡ μεγάλη του φιλαργυρία, ἐξικνουμένη μέχρι κλοπῆς, μεθ' ἧς συνεδύαζε βαθεῖαν ὑπόκρισιν. Τὰς κακίας δὲ ταύτας ἀπεκάλυψε κατὰ τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑπὸ γυναικός τινος ἀλείψεως τῶν ποδῶν τοῦ Ἰησοῦ διὰ μύρου πολυτίμου, ἐφ' ᾧ ἐξεδήλωσε τὴν στενοχωρίαν του εἰπὼν «διατὶ τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;» (*Ἰω.* ιβ' 3, πρβλ. καὶ *Ματθ.*

Τζιόττο*: *Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα.
[Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Arena ἐν Παδούῃ.]

κστ' 6 ἑξ., *Μάρκ.* ιδ' 3 ἑξ. κλπ.), «οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελλεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον ἐβάσταζεν» (*Ἰω.* ιβ' 6). Ὁ Ἰούδας παραμείνας ἀδιόρθωτος ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀγαθωτάτου καὶ ἀνιδιοτελεστάτου Ἰησοῦ προέδωκεν αὐτὸν τέλος εἰς τοὺς ἐχθρούς του, τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς γραμματεῖς, ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων (δηλαδὴ περὶ τὰς 85 ἡμετέρας δραχμάς), ὅση ἦτο ἡ τιμὴ ἑνὸς δούλου (Πρβλ. Ἐξόδου κα' 32). Καὶ ἡ μὲν προδοσία ἐνέκειτο κυρίως, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς συλλήψεως αὐτοῦ «ἄτερ ὄχλου», διὰ τῆς ὑποδείξεως τοῦ νυκτερινοῦ καταφυγίου αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐν καιρῷ ἡμέρας δὲν ἐτόλμων οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων νὰ ἐπιβάλωσιν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας «ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν» (*Λουκᾶ* κβ' 2 καὶ 6, πρβλ. καὶ *Ματθ.* κστ' 5 κλπ.). Τὰ δὲ ἐλατήρια τῆς πράξεως ταύτης, περὶ ὧν τοσαῦται ἔχουσι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διατυπωθῇ εἰκασίαι, φαίνεται ὅτι ἦσαν σύνθετα, καὶ δὲν ὑπῆρξε μοναδικὸν ἐλατήριον αὐτῆς οὔτε ἡ ἁπλῆ φιλοχρηματία, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ, οὔτε πάλιν ἡ φιλοχρηματία ἐν συνδυασμῷ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς θὰ διέφευγε θαυμασίως πως τὸν κίνδυνον, ὡς ἰσχυρίσθησάν τινες, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δυσαρέσκεια αὐτοῦ διὰ δῆθεν προσβολὴν γενομένην εἰς αὐτὸν ἐξ ἀφορμῆς τῆς μνημονευθείσης παρατηρήσεώς του ἐπὶ τῇ χύσει τοῦ πολυτίμου μύρου (*Ἰω.* ιβ' 5). Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ὁ Ἰούδας ἑλκυσθεὶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἐξ ἰδιοτελείας ἐμπνεομένης ὑπὸ τῆς πίστεώς του εἰς αὐτὸν ὡς Μεσσίαν οὐχὶ πνευματικόν, ἀλλὰ πολιτικόν, ἐκ δὲ τῆς πολιτείας τοῦ Ἰησοῦ, πᾶν ἄλλο ἢ ἀνταποκρινομένης εἰς τὰς κοσμικόφρονας αὐτοῦ βλέψεις, ἀπογοητευθεὶς καὶ ἀνεπίδεκτος τῆς ἀγαθῆς ἐκείνου ἐπιδράσεως ἀποδειχθείς, δὲν ἐδίστασεν ἐν τῇ ἀθεραπεύτῳ αὐτοῦ φιλοχρηματίᾳ καὶ πωρώσει νὰ προδώσῃ τὸν διδάσκαλον ἀντὶ τιμήματος οὕτως εὐτελοῦς. Πολλὰς ἔν τε τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἔπειτα καὶ μέχρι σήμερον συζητήσεις προκαλεῖ καὶ τὸ σχεδὸν ἄλυτον ζήτημα, ἂν ὁ Ἰούδας ἦτο παρὼν κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, ὅπερ οἱ μὲν πλεῖστοι παλαιοὶ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς λύουσι καταφατικῶς, οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐξηγητῶν ἀρνητικῶς. Τὴν ἑπομένην μετὰ τὴν προδοσίαν ἡμέραν καὶ δὴ μετὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰούδας μεταμεληθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τὰ τριάκοντα ἀργύρια, λέγων «ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον» καὶ ῥίψας αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησε καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως ηὐτοκτόνησεν, ἀπαγχονισθεὶς πιθανῶς ἀπὸ δένδρου τινός, ὁπόθεν πεσὼν πρηνὴς ἐπὶ αἰχμηρῶν, ὡς φαίνεται, ἀντικειμένων (λίθων, ἢ ξύλων κλπ.) διερράγη «καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ» (Πράξ. α' 18, πρβλ. *Ματθ.* κζ' 5). Κατά τι δὲ διασωθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Παπίου, μαθητοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, «ἐπρήσθη ἐπὶ τοσοῦτον τὴν σάρκα, ὥστε μηδὲ ὁπόθεν ἅμαξα ῥᾳδίως διέρχεται ἐκεῖνον δύνασθαι διελθεῖν, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν μόνον τὸν τῆς κεφαλῆς ὄγκον αὐτοῦ κλπ» (Patrum apostolicorum opera, editio minor ὑπὸ Lebhardt, Harnack καὶ Zahn, 1906, σελ. 73). Ἐνῷ δὲ εἰς τὴν χριστιανικὴν συνείδησιν ἡ μορφὴ τοῦ Ἰούδα ὑπῆρξεν ἀείποτε λίαν ἀπαισία καὶ ἐθεωρεῖτο οὗτος ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τοῦ Σατανᾶ, εὑρέθη γνωστικὴ αἵρεσις, ἡ τῶν λεγομένων *Καϊνιτῶν*, ἥτις μεταξὺ τῶν ἄλλων κακοποιῶν, τῶν ὑπὸ τῆς Βίβλου μνημονευομένων, ἐτίμα κατ' ἐξοχὴν τὸν προδότην Ἰούδαν, μετεχειρίζετο δὲ καὶ ἴδιον εὐαγγέλιον «κατὰ Ἰούδαν», ὅπερ ἀπώλετο (*Εἰρηναίου* Κατὰ αἱρέσεων Α', 31, 1 καὶ *Ἐπιφανίου* Αἱρέσ. λη' 1). Ἐξ ἄλλου ἡ λαϊκὴ χριστιανικὴ φαντασία δὲν παρέλιπε νὰ παραστήσῃ αὐτὸν ὡς ἤδη ἐκ παιδικῆς ἡλικίας καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος καὶ κτυπήσαντα τὸ παιδίον Ἰησοῦν, ὅπερ ἤθελε νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸν κλπ. (Ἀραβικὸν ἀπόκρυφον εὐαγγέλιον τῆς νηπιότητος τοῦ Ἰησοῦ, κεφ. 35). Ὡς ὅλως ἀδικαιολόγητος καὶ ἥκιστα σοβαρὰ θεωρεῖται ὑπὸ τῆς νεωτέρας κριτικῆς ἡ γενομένη ἀπόπειρα πλαστοποιήσεως τῆς μορφῆς τοῦ Ἰούδα (πρβλ. *G. Marquardt* Der Venat des Judas eine Sage 1900).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλέπε βίους τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἑρμηνείας τῶν εὐαγγελίων. Περὶ τῶν μεσαιωνικῶν θρύλων τῶν συνυφασμένων μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰούδα βλ. *Creizenach*, Judas Iscarioth in Legende und Sage des Mittelalters (1876). Ποιητικῆς δὲ ἢ μυθιστορηματικῆς μορφῆς ἔργα εἶναι τὰ τῶν *R. Buchanan* (The Ballad of. Judas Iscarioth), *Kable* (Judas Infancy), *A. Scheppard* (The Autobiography of Judas Iscarioth 1920).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

—*[Λαογρ.]* Παρὰ τοῖς Χριστιανικοῖς λαοῖς, ὁ

Digitized by Google

Ἰούδας παρέμεινεν ὡς τὸ σύμβολον τοῦ προδότου, ὅθεν *Ἰούδας* ἢ *Ἰούδας Ἰσκαριώτης* ἢ καὶ μόνον *Ἰσκαριώτης* πᾶς τοιοῦτος ἀποκαλεῖται, περὶ δὲ τοῦ δι᾿ ἀπαγχονισμοῦ θανάτου αὐτοῦ φέρονται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ παραδόσεις ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Εὐαγγελίου προερχόμεναι. Οὕτω κατὰ παράδοσιν Λευκάδος (Πολίτου παραδόσεις ἀρ. 183), ὁ Ἰούδας θέλων νὰ συγχωρηθῇ ἐκρεμάσθη εἰς δένδρον συκῆς «γιὰ νὰ βρεθῇ στὴν κόλαση κι᾿ ἔτσι μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους νὰ ἐλευθερωθῇ, ὅταν θὰ κατέβαινέν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Ἅδην· ἀλλὰ ἡ συκιὰ ἐλύγισε καὶ ἔμεινε μισοκρεμασμένος καὶ ἔτσι δὲν ἐξεψύχησε, παρ᾿ ὅταν ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε».

Κοινὸν εἰς τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς χώρας ἦτο τὸ ὁσημέραι ἄλλωστε ἐκλεῖπον ἔθιμον τῆς καύσεως τοῦ Ἰούδα, δηλαδὴ ὁμοιώματος ἀνθρωπομόρφου τὸν Ἰούδαν παριστῶντος, ἐξ ἀχύρων κ. ἄ. εὐφλέκτων ὑλῶν κατεσκευασμένου, διάφορα δὲ κατὰ τόπους ἐνδύματα φέροντος. Τὸ «κάψιμο τοῦ Ἰούδα» γίνεται κατά τινα τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάσχα (παραμονὴν ἢ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ἢ Δευτέραν, Τρίτην κ. ἄ.), ὅτε καὶ πυραὶ πολλαχοῦ ἀνάπτονται, ὀνομαζόμεναι «ἀφανοὶ» (Σάμος), «ἀρφανοὶ» (Μάδυτος) κ. ἄ., γίνεται δὲ ἀφορμὴ τοῦτο διασκεδάσεως, ὡς καὶ ἀντιεβραϊκῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πλήθους. Ἐν Χίῳ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα κάνουν ἕνα «Ὀβριόν», τὸν ὁποῖον καίουν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες λέγουν «ἒ καὶ νά ᾿ταν ἀληθινός». Ἐν Μαδύτῳ κατὰ τὴν Τρίτην, ἀφοῦ περιαγάγωσιν οἱ παῖδες ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα μετὰ τοῦ σημάντρου τῆς Ἐκκλησίας καὶ λάβωσιν ἄρτους, ᾠὰ κλπ., τὸν καίουσιν ἐν πομπῇ εἰς πυράν, ἥτις καίεται ἀπὸ τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Μ. Σαββάτου ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας. Ἐν Κύπρῳ ὁμοίως καίουσι τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα, περὶ τῆς ποικιλωτέρας καὶ περιεργοτέρας ἐμφανίσεως τοῦ ὁποίου ἁμιλλῶνται αἱ διάφοροι ἐνορίαι (Ohnefalsch-Richter: Griech. Sitten u. Gebräuche aus Zypern σ. 92 κ. ἑ. καὶ 26. 27). Ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ Μέγα Σάββατον πυροβολοῦν ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀχύρου Ἰούδα, ᾀδόντων τῶν παίδων σχετικὸν ᾀσμάτιον πειρακτικὸν τῶν Ἑβραίων (Παρνασσὸς ΙΕ΄ σ. 190). Ὁμοίας δὲ συνηθείας ἀπαντῶμεν εἰς ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς τόπους. Τὸ ἔθιμον τῆς καύσεως τοῦ Ἰούδα, σύνηθες καὶ παρὰ τοῖς ξένοις λαοῖς, δὲν ἔχει χριστιανικὴν τὴν ἀρχήν, ἀλλ᾿ ἀνάγεται εἰς τὸ πανάρχαιον ἔθιμον τοῦ ἀνάπτειν πυρὰς εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ συνήθιζον νὰ καίωσιν ἀνθρώπινα ὁμοιώματα, τὸν χειμῶνα ἢ ἄλλας ἐποχὰς τοῦ ἔτους παριστῶντα. Μ. Ι.

— **Ἰούδας ὁ *Γαλιλαῖος*.** Ἰουδαῖος νομοδιδάσκαλος ἐξεγείρας τοὺς ὄχλους κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀπογραφῆς τοῦ Κυρηνίου (Πράξεων ε΄ 37, *Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΗ΄ α΄ 1 ἑξ.). Ἰουδ. Πολ. Β΄ η΄ 1, ιζ΄ 8, 9 κλπ.). Ὁ Ἰώσηπος ἀποκαλεῖ αὐτὸν *Γαυλωνίτην*, ἐπειδὴ κατήγετο ἐκ Γαμάλων τῆς Γαυλωνίτιδος, συνήθως δὲ λέγει αὐτὸν *Γαλιλαῖον* (πρβλ. καὶ Πράξεων ε΄ 37) εἴτε ἐκ τοῦ τόπου τῆς δράσεως αὐτοῦ, εἴτε τῆς Γαλιλαίας ἐκλαμβανομένης ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, ὥστε νὰ περιλαμβάνεται ὑπ᾿ αὐτὴν καὶ ἡ Γαυλωνῖτις. Ὁ Ἰούδας οὗτος εἶχεν ἐπαναστατήσει τὸ πρῶτον κατὰ τὸν χρόνον τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Ἡρῴδου ἐπελθουσῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἀνωμαλιῶν (*Ἰωσήπου* κατὰ Ἀπίωνος Α΄ 7, Ἰουδ. Πολ. Β΄ α΄—στ΄ κλπ.). Ἐξηγέρθη δὲ καὶ πάλιν ἐξ ἀφορμῆς τῆς β΄ ἀπογραφῆς τοῦ Κυρηνίου (6 ἢ 7 μ. Χ.) κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς, προσεταιρισθεὶς καὶ Φαρισαῖόν τινα ὀνόματι Σαδδούκ. Καὶ ἡ μὲν ἐπανάστασις αὕτη κατεπνίγη ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἐν λόγῳ Ἰούδα καὶ πολλῶν ὀπαδῶν του. Τὸ πνεῦμα δ᾿ ὅμως τοῦ Ἰούδα ἐπέζησεν ἐν τῇ αἱρέσει τῶν λεγομένων *ζηλωτῶν* (βλ. λ.), ἧς τὴν ἵδρυσιν εἰς αὐτὸν ἀποδίδει ὁ Ἰώσηπος. Π. Ι. Μ.

— **Ἰούδας** *πατριάρχης*, ὁ ἐπικαλούμενος *Ἅγιος* (ἑβρ. *Γεουντὰ χά᾿ νασσῆ* ἢ *Ραμπένου χά᾿ καδής*). Ἐπιφανὴς Ἰουδαῖος διδάσκαλος, υἱὸς τοῦ ραββῆ Συμεὼν καὶ ἀπόγονος τοῦ Ἰλλὲλ τοῦ γηραιοῦ (περὶ τὸ 135—210 μ. Χ.). Ἐκλεγείς, χάρις εἰς τὴν νομομάθειάν του καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ περιουσίαν, πατριάρχης, κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖράς του ὅλην τὴν ἰσχὺν τῆς ἐξουσίας, ἧς ἀπέλαυε τὸ πάλαι τὸ μέγα τῶν Ἱεροσολύμων συνέδριον. Κατὰ τὸ Ταλμούδ: «Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως μέχρι τοῦ ἡμετέρου ραββῆ, δὲν ἐφάνη ἄνθρωπος ἐν Ἰσραὴλ συνδυάζων ἐν ἑαυτῷ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν καὶ τὴν κοσμικὴν ὑπεροχήν». Εἰς τὸν Ἰούδαν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ σύνταξις τῆς Μισνᾶ, ἣν συνεπλήρωσαν καὶ ἐσυστηματοποίησαν ἀργότερον οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ἄμεσοι διάδοχοί του. Βάσις τῆς ἐργασίας του ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτὸν ὁ σχετικὸς κῶδιξ τοῦ Ἀκιμπᾶ, συστηματοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεΐρ. Συνέταξε δὲ τὸ ἔργον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ προφορικοῦ νόμου, οὐδόλως διανοηθεὶς νὰ ἐπιβάλῃ τοῦτο ὡς τὸν τελειωτικὸν κώδικα τῆς Παραδόσεως. Ἀλλ᾿ ὑπῆρξε τοιαύτη ἡ ἐκτίμησις, ἧς ἀπέλαυε τὸ βιβλίον του, ὥστε τοῦτο ἀπέβη ὁ κατ᾿ ἐξοχὴν κῶδιξ τῆς Παραδόσεως (*L. Wogue:* Histoire de la Bible et de l'exégèse biblique σελ. 183, Paris 1881). Γ. ΕΛΙΓΙΑ

— **Ἰούδας *χρονογράφος*.** Χριστιανὸς συγγραφεὺς τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ΄ αἰῶνος, ὅστις κατὰ τὸν Εὐσέβιον (Ἐκκλ. ἱστορ. ΣΤ΄ 7) ἔγραψε βιβλίον «Εἰς τὰς παρὰ τῷ Δανιὴλ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας», ἔνθα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Δανιὴλ κατασκευάζων χρονολογικοὺς ὑπολογισμοὺς ἐξικνουμένους μέχρι τοῦ ἔτους 202 προφητεύει ὡς ἐπικειμένην τὴν β΄ τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς *Ἰούδαν* τὸν συγγενῆ τοῦ Κυρίου, τὸν τελευταῖον ἐκ τῆς περιτομῆς Χριστιανὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων. Π. Ι. Μ.

— **Ἰούδας ὁ *χο-Λευῆ μπὲν Σαμουέλ*.** Ἑβραῖος ποιητὴς (βλ. *Ἀλεβῆ* Ἰούδας).

Κ. Ἀλλόρι: Ἰουδείθ.

[Πινακοθήκη Πίττι, ἐν Φλωρεντίᾳ.]

Ἰουδείθ. Ἰουδαία γυνὴ σώσασα ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς τὴν πατρίδα αὐτῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη, περὶ ἧς πληροφορούμεθα μόνον ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου βιβλίου τῆς Π. Διαθήκης, κατήγετο ἐκ Βετυλούας καὶ ἦτο ὡραιοτάτη μὲν καὶ πλουσία χήρα, ἀλλ᾿ ἅμα καὶ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος, κατὰ τὴν κοινὴν τῶν συμπολιτῶν της ἐκτίμησιν. Πληροφορηθεῖσα, ὅτι προέκειτο νὰ παραδοθῇ ἡ πατρίς της εἰς τὸν στενῶς πολιορκοῦντα αὐτὴν Ἀσσύριον ἀρχιστράτηγον Ὁλοφέρνην, ἀνέλαβεν αὐτὴ ὄχι μόνον νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀπηλπισμένους συμπολίτας της, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ κινδύνου. Ἀφοῦ ἀπηύθυνεν ἔνθερμον πρὸς τὸν Θεὸν δέησιν καὶ ἐνεδύθη πολυτελῶς, ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἀκολουθουμένη ὑπὸ θεραπαινίδος τινὸς καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Ἐκεῖ γενομένη εὐμενῶς καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἐπὶ τῷ κάλλει της δεκτὴ παρὰ τῷ Ὁλοφέρνῃ, ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξωργισμένος ἐπὶ τῇ ἀθετήσει τοῦ νόμου του ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν της, θέλει παραδώσει εἰς αὐτὸν τήν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν ὅλην. Ὁ Ὁλοφέρνης ἀσμένως ἀκούει ταῦτα καὶ παρέχει εἰς αὐτὴν ἐλευθερίαν νὰ παραμένῃ παρὰ τὸ στρατόπεδόν του καὶ νὰ τελῇ τὰ τῆς θρησκείας της, ἔτι δὲ καὶ νὰ μὴ τρώγῃ ἄλλας τροφάς, εἰμὴ μόνον ἐκείνας ἃς εἶχε μεθ᾿ ἑαυτῆς παραλάβει. Προσκληθεῖσα τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς της εἰς γεῦμα παρὰ τῷ Ὁλοφέρνῃ καὶ κρατηθεῖσα ὅπως κοιμηθῇ μετ᾿ αὐτοῦ τὴν νύκτα, φονεύει αὐτὸν μεθύοντα δεινῶς ἐντὸς τῆς σκηνῆς του καὶ προσκομίζει εἰς τοὺς ἀγωνιῶντας συμπολίτας της ἐντὸς πήρας τὴν κεφαλήν του, ἣν καὶ παραγγέλλει ὅπως ἀναρτηθῇ ἐπὶ τῆς ἐπάλξεως τοῦ τείχους. Τὸ γεγονὸς τοῦτο πληροῖ ἀκράτου ἀγαλλιάσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ τοὺς συμπολίτας της, οἵτινες ἐπιτίθενται γενναίως κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Οὗτοι δὲ κατα λαμβάνονται ὑπὸ πανικοῦ, τρέπονται εἰς φυγὴν καὶ καταλείπουσιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους πλούσια λάφυρα. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ἔρχονται εἰς Βετυλούαν ἐξ Ἱεροσολύμων Ἰωακεὶμ ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῆς γερουσίας, ὅπως συγχαρῶσι τῇ Ἰουδείθ. Ἡ Ἰουδεὶθ ψάλλει ὡραῖον ὕμνον εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν, ὁ λαὸς προσφέρει ἐν Ἱερουσαλὴμ θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ Ἰουδεὶθ ἀφιεροῖ εἰς αὐτὸν τὰ ἐκ τοῦ Ὁλοφέρνου λάφυρά της, παραμένει πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου αὐτῆς τιμωμένη παρὰ πάντων καὶ ἀποθνήσκει ἐν βαθεῖ γήρατι. Π. Ι. Μ.

— *[Τεχν.]* Πολλάκις ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τοῦ βίου τῆς Ἰουδείθ, ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως ἰδίᾳ καὶ ἐντεῦθεν, οἱ καλλιτέχναι. Ἐξεικόνισαν δὲ ταύτην εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων εἴτε ἐπιδεικνύουσαν τὴν ἀποκεκομμένην κεφαλὴν τοῦ Ὁλοφέρνους, ἣν συνήθως κρατεῖ διὰ τῆς χειρὸς σπασμωδικῶς ἀπὸ τῆς κόμης, εἴτε ἐναποθέτουσαν ταύτην ἐντὸς σάκκου, ὃν φέρει πρὸ αὐτῆς θεραπαινίς. Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐκτελεσθέντων ζωγραφικῶν ἢ πλαστικῶν ἔργων καὶ σχεδιασμάτων τάσσονται τὰ ἀνήκοντα εἰς τούς: Κ. Ἀλλόρι (Φλωρεντία, Πινακοθήκη Pitti), Μπενβενοῦτι (καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἀρέτζο), Μποτιτσέλλι (Πινακοθήκη dei Uffici), Λ. Κράναχ (Μουσεῖα Δρέσδης καὶ Βενετίας), Ντομινικῖνο (τοιχογραφία ἐν Ἁγίῳ Σιλβέστρῳ Ρώμης), Ντόσσο Ντόσσι (Μουσεῖον Δρέσδης), Γκόλτσιους, Γκουΐντι, Μαντένια (Μουσεῖον Βερολίνου), Μιχαὴλ Ἄγγελον (τοιχογραφία ἐν τῷ Σιξτείῳ παρεκκλησίῳ), Πορντενόνε (πίναξ ἀποκείμενος ἐν τῇ Πινακοθήκῃ dei Uffici καὶ τοιχογραφία ἐν τῇ Santa-Maria-di-Campagna τῆς Πλακεντίας), Ραφαήλ, Ἰούλιον Ρωμαῖον, Ροῦμπενς (Μουσεῖον Braunschweig), Τιντορέττον (ὅστις ἐξεικόνισε τὴν Ἰουδεὶθ ὑψοῦσαν τὸ ξίφος, ἵνα πλήξῃ τὸν κοιμώμενον Ὀλοφέρνην), Βερονέζε

Digitized by Google

(εἰς τὸ Μπελβεντέρε), Π. Λίμπερι (ὅστις παρέστησε ταύτην ἀφικνουμένην εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀλοφέρνου), Ρενιώ, Ὁράτιον Βερνέ, Τσίγκλερ (ὅστις ἀπεικόνισε τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Ἰουδεὶθ εἰς Βετυλούαν) καὶ Π. Γκουϊντόττι (ὅστις διηγήθη ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰουδεὶθ εἰς σειρὰν τοιχογραφιῶν εὑρισκομένων ἐν Campo-Santo τῆς Πίζης). Ι. Μ. Π.

Βερονέζε: Ἰουδείθ.
[Μουσεῖον Βιέννης.]

— «Ἰουδείθ». Οὕτω λέγεται ἓν ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων ἢ δευτεροκανονικῶν τῆς Π. Διαθήκης βιβλίων, οὗ θέμα εἶναι ἡ διὰ τῆς πίστεως τῆς Ἰουδεὶθ σωτηρία τῆς πατρίδος της καὶ τῆς Ἰουδαίας ὅλης ἀπὸ τοῦ ἀσσυριακοῦ κινδύνου. Ἀνήκει δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν λεγομένων ἱστορικοδιδακτικῶν τῆς Π. Διαθήκης βιβλίων, ὧν προέχων σκοπὸς δὲν εἶναι ἔκθεσις τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ λαοῦ διὰ μέσου διηγήσεως καταλλήλων περιστατικῶν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Σκοπὸς τῆς προκειμένης διηγήσεως εἶναι νὰ παραστήσῃ ζωηρῶς τὴν δύναμιν τῆς ζώσης εἰς τὸν Θεὸν πίστεως, τὴν ἀγάπην τούτου πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς εἰς αὐτὸν εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως. Καὶ μέχρι μὲν τῶν χρόνων τοῦ Λουθήρου δὲν εἶχεν ἀμφισβητηθῆ ὁ ἱστορικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐνταῦθα περιεχομένης διηγήσεως. Ἀπὸ τοῦ Λουθήρου δ' ὅμως καὶ ἐφεξῆς ἤρχισε ν' ἀμφιβάλλεται ἡ ἱστορικότης αὐτῆς, εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει, τῶν μὲν ὀρθολογιστῶν κριτικῶν διαβλεπόντων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἴτε «διδακτικὸν μυθιστόρημα» (*Cornill* κ. ἄ.) εἴτε ἁπλῆν ἀλληγορίαν (*Λούθηρος, Γρότιος* κ. ἄ.) καὶ ἄλλων προφητικὴν ἀλληγορίαν *A.* (*Scholz*). Ὑπάρχουσι δὲ καί τινες (*Winckler, Zimmern*), οἵτινες ἀναζητοῦσιν ἐνταῦθα ἐπιδράσεις τῆς ἀσσυριακῆς ἢ βαβυλωνιακῆς μυθολογίας, ὅπερ τελείως ἀποκλείεται, δεδομένης τῆς ἀποκλειστικότητος τοῦ μεταιχμαλωσιακοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, μάλιστα κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πρὸ Χριστοῦ αἰῶνας. Εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ἱστορικότητος τοῦ προκειμένου βιβλίου ἐνισχύουσι πολλοὺς κριτικοὺς αἱ ἀναφαινόμεναι δυσχέρειαι περὶ τὴν χρονολογικὴν τοποθέτησιν τῶν ἐνταῦθα ἐκτιθεμένων εἰς ὡρισμένην περίοδον τῆς ἀσσυριακῆς καὶ αὐτῆς τῆς ἰσραηλιτικῆς ἱστορίας, ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς φύσεως. Διὰ σειρᾶς ὅμως ἐργασιῶν ὄχι μόνον καθολικῶν, ἀλλὰ καὶ διαμαρτυρομένων ἔτι λογίων (*Wolff* κ. ἄ.) καὶ αἱ χρονολογικαὶ δυσχέρειαι διευθετοῦνται καὶ πολλαὶ γεωγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀνωμαλίαι ἐξηγοῦνται, μάλιστα ὅταν τις ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο μόνον κατὰ τὴν βάσιν εἶναι ἱστορικόν, κατ' οὐσίαν δὲ εἶναι διδακτικὸν βιβλίον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Ἡ πιθανωτέρα δὲ γνώμη εἶναι ἡ τοποθετοῦσα τὸ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενον ἱστορικὸν γεγονὸς εἰς τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα Μανασσῆ, βασιλεύσαντος ἀπὸ 693—634 (πρβλ. Β' Παραλειπ. λγ'). Καὶ τὸ μὲν γεγονὸς τοῦτο ἐφέρετο, ὡς φαίνεται, ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ προφορικῇ παραδόσει, τὸ δὲ προκείμενον βιβλίον ἐγράφη πιθανῶς κατὰ τοὺς μακκαβαϊκοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Ἰσραὴλ εἴπερ ποτὲ ἄλλοτε ἔχρῃζε παραμυθίας καὶ νουθεσίας, οἵα εἶναι ἡ δι' αὐτοῦ παρεχομένη. Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως, ἐν ᾗ (ὡς καὶ λατινιστί, αἰθιοπιστὶ καὶ συριστὶ) σῴζεται τὸ βιβλίον τοῦτο, θὰ ἐγράφη ἀρχετύπως ἑβραϊστὶ καὶ ἐκεῖθεν ἐγένετο ἡ σήμερον σῳζομένη ἑλληνικὴ μετάφρασις αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ μετάφρασις φέρεται ὑπὸ τρεῖς ἐκδόσεις ἀντιπροσωπευομένας ἐν τοῖς διαφόροις χειρογράφοις. Σῴζονται δὲ καὶ δύο μεταγενέστερα ἑβραϊκὰ κείμενα, ἅτινα δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς μιδρασεὶμ καὶ διαφέρουσιν ἱκανῶς τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ὃν ἐν χρήσει τοὐλάχιστον παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς Ἰουδαίοις (ἂν μὴ καὶ παρὰ τοῖς Παλαιστινοῖς) παρελήφθη ἐκεῖθεν εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'. Οὔτε ὁ Ἰώσηπος, οὔτε ὁ Φίλων μνημονεύουσιν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ταλμουδισταί, καίπερ ἀποκλείοντες αὐτὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κανόνος, τιμῶσιν αὐτὸ μετ' ἄλλων δευτεροκανονικῶν, ὡς γραφὲν τῇ βοηθείᾳ τῆς «μπὰθ κὼλ» (=θυγατρὸς τῆς φωνῆς), τουτέστιν εἴδους τινὸς κατωτέρας θεοπνευστίας. Ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μνημονεύεται τοῦτο ἤδη ἀπὸ Κλήμεντος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης.

Ἐκ τῶν γενομένων ἀποπειρῶν πρὸς δραματοποίησιν τοῦ περιεχομένου τῆς Ἰουδεὶθ ἡ μᾶλλον ἐπιτυχὴς ἀπὸ ἐπόψεως προσεγγίσεως εἰς τὴν βιβλικὴν γλῶσσαν εἶναι ἡ τοῦ Friedrich Hebbel. Ἀποτυγχάνει ὅμως οὗτος ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἡρωΐδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ κυριώτατα ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἰουδεὶθ εἶναι τὰ τῶν *Fritzsche* (1853), *Zöckler* (1891), *A. Scholz* (1896), *M. Löhr* (1900), *Cowley* (1913). Πλουσίαν βιβλιογραφίαν βλ. παρὰ *Schürer* Geschichte des Jüd. Volkes III (δ' ἔκδ. 1909 σελ. 230 ἑξ.). Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— **Ἰουδεὶθ** (Judith). Αὐτοκράτειρα, δευτέρα σύζυγος Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς (800—843). Θυγάτηρ τοῦ κόμιτος τῆς Βαυαρίας Γκουέλφου, συνεζεύχθη τῷ 819 τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν Εὐσεβῆ, ἐξ οὗ ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν μετέπειτα Κάρολον τὸν Φαλακρόν. Εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν τούτου εἰργάσθη ποικιλοτρόπως, ὅπως ἐξασφαλίσῃ μέγα μέρος τῆς πατρικῆς κληρονομίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ της καὶ εἰς βάρος τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Λουδοβίκου προγονῶν της, οἵτινες ὅμως ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν δὲ Ἰουδεὶθ συλλαβόντες ἐνέκλεισαν εἰς μοναστήριον (831). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀφέθη ἐλευθέρα. Τῷ 833, ἐκραγέντος νέου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἡ δὲ Ἰουδεὶθ περιεβλήθη καὶ πάλιν τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ στέμματος ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ἡ Ἰουδεὶθ ἐπανῆλθε παρ' αὐτῷ καὶ ἐπέτυχε νέαν διανομὴν τῆς αὐτοκρατορίας, εὐνοϊκὴν διὰ τὸν υἱόν της Κάρολον. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰουδεὶθ** (Judith). Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, γεννηθεῖσα τῷ 843. Κατ' ἀρχὰς συνεζεύχθη, τῷ 856, τὸν βασιλέα τοῦ Βέσσεξ Ἔθελβουλφ (Ethelwulf) καὶ τῷ 858 χηρεύσασα ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ κόμιτος τῆς Φλάνδρας Μπωντουΐνου τοῦ Α', ὅστις καὶ τὴν ἐνυμφεύθη τῷ 862. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰουδεὶθ** (*Ζαοντίτο*). Αὐτοκράτειρα τῆς Ἀβησσυνίας, θυγάτηρ τοῦ Μενελὶκ Β' ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ γάμου, γεννηθεῖσα τῷ 1876 καὶ ἀνακηρυχθεῖσα αὐτοκράτειρα τῷ 1917. Δεκαέτις συνεζεύχθη τὸν Ρὰς Ἀρέα Σελαουὲ καὶ μετὰ διετίαν, χηρεύσασα, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὸν Ντετζὰς Οὐμπιέ, τὸν ὁποῖον ὅμως διεζεύχθη. Διὰ τρίτην φορὰν συνεζεύχθη τῷ 1901 τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρυιᾶς της Ρὰς Γκούσγκα. Μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ζαοντίτο ὡς αὐτοκρατείρας ἀνηγορεύθη διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ ἐξάδελφός της Ράς-Τάφφαρι, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπένειμεν αὕτη τῷ 1926 τὸν τίτλον βασιλέως. Μ. Ν. Δ.

Ἰουδεὶθ (Judith) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 664. Σ. Π.

ἰουδικαρίτης (ὁ) (Judicarites) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀμμωνοειδῶν ζῴων, συνώνυμον τοῦ γένους *οὐγγαρίτης* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Ἰουέβα (Juewa) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 139. Σ. Γ.

Ἰουερνία (ἐκ τοῦ λατινικοῦ Hibernia) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς γεωγράφους τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἡ σημερινὴ Ἰρλανδία, θεωρουμένη ἔκτοτε ὡς τὸ «δυσμικώτερον μέρος τῆς Εὐρώπης». Ὁ Πλίνιος καθορίζει αὐτὴν ἔχουσαν μῆκος 200 μιλλίων καὶ πλάτος 300, ἀπέχουσαν 300 μίλλια ἀπὸ τῆς Βρεττανίας, ὁ δὲ Μαρκιανὸς ὁρίζει τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς εἰς 170 στάδια, τὸ δὲ πλάτος εἰς 1834 καί, συμφωνῶν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, θεωρεῖ αὐτὴν ὡς 4ην τὸ μέγεθος νῆσον τῆς Εὐρώπης. Ὁ Μαρκιανὸς ἀναφέρει ἄνευ ὀνόματος κατοικοῦντα τὴν νῆσον 16 ἔθνη, ἔχοντα «πόλεις ἐπισήμους» 11, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀναφέρει εἰς μὲν τὸ Β. αὐτῆς τμῆμα τοὺς Οὐεννικνίους καὶ Ροβογδίους, εἰς Δ. τοὺς Ἐρδίνους, Μαγνάτας, Αὐτείνους, Γαγγανοὺς καὶ Οὐελλαβόρους, εἰς τὸ Ν. τοὺς Ἰουέρνους, Οὐσδίας καὶ Βρίγαντας, ἐν δὲ τῷ Α. τοὺς Δαρίνους, Οὐολοντίους, Ἐλβανίους, Καύκους, Μαναπίους καὶ Κοριονδούς, μνημονεύει δὲ ὀνομαστὶ 10 πόλεις (Μάγνατα, 2 Ρηγίαι, Ραῖβα, Λάβηρος, Μακόλικον, Δοῦνον, Ἰουερνίδα, Μαναπία, Ἔλβανα). Οἱ λιμένες τῆς νήσου ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀνώτεροι τῶν τῆς Βρεττανίας (Ἀλβιῶνος), ἐν τούτοις ὅμως αἱ σκέψεις των περὶ κατακτήσεως αὐτῆς ἔμειναν ἀπραγματοποίητοι, ἡ δὲ νῆσος, γνωστὴ μόνον μέσῳ τῶν Φοινίκων καὶ Βρεττανῶν, μέχρι τινὸς ἐθεωρεῖτο ἀκατοίκητος. Ἐκ τῶν καλύτερον ἐρευνησάντων τὰ κατὰ τὴν νῆσον ἦτο ἀσφαλῶς ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις φαίνεται εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ προγενεστέρας περιγραφάς, ὀνομάζων 15 ποταμοὺς (Οὐϊδούας, Ἀργίτας, Δαβρώνας, Βίργος, Ραούϊος, Λίβνιος, Αὐσόβας, Σῆνος, Δούρ, Ἴερνος, Μόδοννος, Ὀβόκας, Βουουίνδας, Οὐϊνδέριος, Λογίας) καὶ 5 ἀκρωτήρια (Οὐεννίκνιον, Ροβόγδιον, Νότιον, Ἱερόν, Ἰσάμνιον) καὶ τοποθετῶν αὐτὴν μεταξὺ τοῦ «Ὑπερβορείου, Δυτικοῦ, Οὐεργιονίου καὶ Ἰουερνίου» ὠκεανῶν. Π. Ν. Π.

Ἰουερνικὸς *ὠκεανὸς* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτως, ἀπὸ τῆς *Ἰουερνίας* (βλ. λ.), ἡ μεταξὺ Ἰρλανδίας καὶ Βρεττανίας θάλασσα παρὰ τοῖς γεωγράφοις τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἡ νῦν καλουμένη *θάλασσα τῆς Ἰρλανδίας*, ὁριζομένη Β. μὲν ὑπὸ τοῦ «διέκπλου τοῦ Βορρᾶ», Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ «διέκπλου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου». Π. Ν. Π.

Ἰουερνὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἰουερνίας (Ἰρλανδίας), τοποθετουμένη ὑπὸ Πτολεμαίου εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου καὶ κατοικουμένη ὑπὸ τῶν Ἰουέρνων. —Π.

Ἰουέρνοι. Ἔθνος τῆς Ἰρλανδίας (Ἰουερνίας), ἀναφερόμενον ὑπὸ Πτολεμαίου. Κατῴκει εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς νήσου, ἐγειτνίαζε δὲ μετὰ τῶν Οὐσδίων. —Π.

Ἰουλία (Julia). Ὄνομα διαφόρων γυναικῶν τῆς Ρώμης, ὧν ἐπισημότεραι ὑπῆρξαν αἱ ἑξῆς: —1) Θυγάτηρ τοῦ Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τῆς Μαρκίας, θεία Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ νεωτέρου, σύζυγος τοῦ Μαρίου καὶ μήτηρ Μαρίου τοῦ νεωτέρου. Τὴν Ἰουλίαν θανοῦσαν (68 π. Χ.) ἐγκωμίασεν ὁ ἀνεψιός της ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἀγορᾶς, φέρεται δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς αἰτία τῆς πρὸς τὸν Μάριον φιλίας καὶ τῆς πρὸς τὸν Σύλλαν ἀπεχθείας τοῦ Καίσαρος. —2) Πρώτη σύζυγος τοῦ Σύλλα, ἐξ οὗ ἀπέκτησε θυγάτριον, μνημονευομένη καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἰλία». —3) Θυγάτηρ τοῦ Λευκίου Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τῆς Φουλβίας. Πρῶτος αὐτῆς σύζυγος ἦτο ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος Κρητικός, ἀφ' οὗ ἀπέκτησε Ἀντώνιον τὸν νεώτερον καὶ ἑτέρους δύο υἱούς, δεύτερος δὲ σύζυγος αὐτῆς ὁ Π. Λέντιος Σύρας, ὃν ἐνυμφεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντωνίου. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς γυνὴ «ταῖς ἀρίσταις καὶ σωφρονεστάταις ἐνάμιλλος», ἐπιμεληθεῖσα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ της καὶ διασώσασα τὸν ἀδελφόν της Λεύκιον Ἰούλιον Καίσαρα τὸν νεώτερον ἀπὸ τὴν δίωξιν τοῦ υἱοῦ της. Τῷ 41 π.Χ. μεταβᾶσα ἐκ Σικελίας εἰς Ἰταλίαν παρὰ τῷ Σέξτῳ Πομπηίῳ, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ ὡς πρέσβυς εἰς τὸν υἱόν της, συνοδευομένη «ὑπὸ τῶν ἀμφὶ τὸν Πομπήϊον ἀρίστων» (Λεύκιον Λίβωνα, Σατουρνῖνον κ.λ.π.), συνέβαλε δὲ εἰς τὴν συνάντησιν τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ τὴν συμφιλίωσίν των. —4) Πρεσβυτέρα ἀδελφὴ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, νυμφευθεῖσα πρῶτον μὲν τὸν Λ. Πινάριον, δεύτερον δὲ τὸν Κ. Πέδιον. —5) Νεωτέρα ἀδελφὴ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, σύζυγος τοῦ Μ. Ἀτίου Βάλβου, ἐξ οὗ ἀπέκτησε δύο θυγατέρας, δι' ὧν ἐγένετο πενθερὰ τοῦ Γ. Ὀκταβίου καὶ Λ. Μαρίου Φιλίππου. — 6) Θυγάτηρ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἐκ τῆς πρώτης του συζύγου Κορνηλίας, γεννηθεῖσα τῷ 83 π.Χ. καὶ νυμφευθεῖσα τῷ 59 π. Χ. τὸν Πομπήϊον. Ἦτο ὡραιοτάτη καὶ ἠθικὴ γυνή, διὰ τῆς γλυκύτητος αὐτῆς συντελοῦσα εἰς τὴν φιλίαν τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦ θανάτου της (54 π. Χ.) γενομένη ἀφορμὴ εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἔχθρας. Ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ σύζυγος εἰς τὸν Σερουΐλλιον Καιπίωνα, ἐδόθη δὲ τῷ Πομπηίῳ διὰ πολιτικοὺς λόγους, εἰς τοῦτον δὲ πλειστάκις ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Κουλλέωνος κ. ἄ. τὸ ζήτημα νὰ ἀφήσῃ αὐτὴν διὰ νὰ λυθῇ τῶν πρὸς τὸν πενθερόν του δεσμῶν. Ἐτάφη εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως. —7) Θυγάτηρ τοῦ Ὀκταβιανοῦ καὶ τῆς Σκριβωνίας, γεννηθεῖσα τῷ 39 π. Χ. Ἠθικωτάτη καὶ αὐστηρῶς ἀνατραφεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός της, ὑπερέβη ἀργότερον τοῦτον εἰς τὰ ὄργια, ἀπειροπληθεῖς σχοῦσα ἐραστάς. Πρῶτός της σύζυγος (25 π. Χ.) ἦτο ὁ συγγενής της καὶ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ πατρός της Μάρκελλος. Τῷ 23 π. Χ. ἔμεινε χήρα καὶ ἄπαις, τῷ δὲ 21 π. Χ. ἐδόθη εἰς τὸν Μ. Οὐϊσπάνιον Ἀγρίππαν, ὑποχρεωθέντα ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ νὰ διαζευχθῇ τὴν πρώτην του σύζυγον. Ἐκ τούτου ἀπέκτησε τὸν Γάϊον Καίσαρα, Λεύκιον Καίσαρα, Ἀγρίππαν τὸν νεώτερον καὶ θυγατέρα τὴν Ἰουλίαν. Ἐκ νέου γενομένη χήρα τῷ 12 π. Χ., προωρίσθη διαδοχικῶς διὰ τὸν Μ.

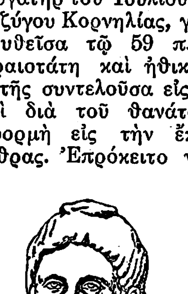

Ἰουλία, θυγάτηρ τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

Digitized by Google

Προκουλήιον, τὸν 'Αντύλλον υἱὸν τοῦ 'Αντωνίου, τὸν Κότυν βασιλέα τῶν Γετῶν κ. ἄ., τέλος δὲ ἐδόθη τῷ 11 π. Χ. εἰς τὸν Τιβέριον. Ἔσχεν ἐραστὴν τὸν Σεμπρώνιον Γράκχον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 'Αγρίππα, ὑπὸ τούτου δὲ ὠθουμένη ἐφέρετο ἐξευτελιστικῶς πρὸς τὸν Τιβέριον· εἰς τοὺς ἐξευτελισμοὺς δὲ τούτους ἀναφέρεται ἡ ἐκδημία τοῦ Τιβερίου εἰς Ρόδον (6 π. Χ.). Δι' ἐρωτικὰς σχέσεις ἐπίσης πρὸς τὴν 'Ιουλίαν ἐξωρίσθη ὁ Λ. 'Αντώνιος εἰς Μασσαλίαν καὶ ἐθανατώθη ὁ πατήρ του 'Ι. 'Αντώνιος. Συλληφθεῖσα τέλος ὑπὸ τοῦ πατρός της ἀσελγαίνουσα ἐν καταστάσει μέθης ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς ἀγορᾶς, ἐξωρίσθη εἰς Πανδατερίαν νῆσον, ἡ δὲ μήτηρ της ἐπισκεφθεῖσα αὐτὴν ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ 'Οκταβίου. 'Αμέσως μετὰ τὴν ἐξορίαν της ἐδημοσιεύθη ἡ «Τέχνη τοῦ ἀγαπᾶν» ὑπὸ τοῦ 'Οβιδίου, ἔργον ὅπερ ἐθεωρήθη γραφὲν χάριν τῆς 'Ιουλίας. 'Αργότερον μετεφέρθη εἰς Ρήγιον, ἀπέθανε (14 μ. Χ.) δὲ ἐν μέσῳ δυστυχίας, ἄκληρος, στερηθεῖσα καὶ αὐτῆς τῆς ταφῆς εἰς τὸ πατρῷον μνῆμα καὶ ἐξευτελισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου της πατρὸς ἐνώπιον τῆς συγκλήτου. Τῆς 'Ιουλίας ἀναφέρεται μετάβασις εἰς Ἴλιον, ἐπειδὴ δὲ ἐκινδύνευσεν ἐκ πλημμύρας τοῦ Σκαμάνδρου, οἱ 'Ιλιεῖς ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ 'Αγρίππα διὰ προστίμου 10 μυριάδων δραχμῶν, ἃς ἀπέφυγον μεσολαβήσαντος τοῦ Νικολάου Δαμασκηνοῦ. Εἰκόνες αὐτῆς σῴζονται ἐπὶ νομισμάτων ('Εφέσου, Περγάμου κ. ἄ.) μετὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς λατρείας τῆς 'Αρτέμιδος καὶ Δήμητρος καὶ ἐν μαρμαρίναις προτομαῖς τοῦ Λούβρου καὶ τοῦ Βερολινείου μουσείου· ἀναφέρεται ἐπίσης εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἄνδρου, Πάφου, Δήλου, Κῶ, Λέσβου, Θάσου, Πριήνης κ.ἄ. Εἰς τὰς πλείστας τῶν ἀνωτέρω χωρῶν ἐλατρεύθη ὡς 'Αφροδίτη ὑπὸ τὰς ἐπικλήσεις *Θεὰ Σεβαστή, Πρόνοια, νέα 'Αφροδίτη, εὐεργέτις, καλλίτεκνος* κ. ἄ. Ἦτο ὡραιοτάτη, πολλάκις δὲ ὁ δῆμος τῆς Ρώμης ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρός της τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπάνοδόν της. (Πρβλ. *Boissier*, L' Opposition sous les Césars. Paris 1905 σελ. 133 κ. ἑξ.)—8) Θυγάτηρ τῆς προηγουμένης 'Ιουλίας καὶ τοῦ Μ. 'Αγρίππα γεννηθεῖσα τῷ 18 π. Χ., σύζυγος τοῦ κατὰ τὸ 1 μ. Χ. ὑπάτου Λ. Αἰμιλίου Παύλου, ἐπαξία τῆς μητρός της εἰς ὄργια. 'Εκ τοῦ συζύγου της ἀπέκτησε τὸν Μ. Αἰμίλιον Λέπιδον καὶ τὴν Αἰμιλίαν Λεπίδαν, ἐκ παρανόμου δὲ συνευρέσεως μετὰ τοῦ Δ. Σιλανοῦ, νόθον τέκνον, θανὸν ἔκθετον. Διὰ τοὺς παρανόμους αὐτῆς ἔρωτας ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάππου της (9 μ. Χ.) εἰς τὴν παρὰ τὴν 'Απουλίαν νῆσον Τρεμέραν, οἱ δὲ συνένοχοί της ἐξωρίσθησαν ἐπίσης ἢ ἐθανατώθησαν. 'Απέθανε τῷ 28 μ. Χ. ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐτάφη ἔξω τοῦ οἰκογενειακοῦ μαυσωλείου, τινὲς δὲ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι ἴσως ἡ Κορίννα τοῦ 'Οβιδίου.—9) Θυγάτηρ τοῦ Δρούσου καὶ τῆς Λιβίλλας, ἐγγόνη τοῦ Τιβερίου, γεννηθεῖσα τῷ 3/4 μ. Χ. Τῷ 20 μ. Χ. ἐγένετο σύζυγος τοῦ Νέρωνος, υἱοῦ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς 'Αγριππίνας, τὸν ὁποῖον κατεσκόπευε διὰ λογαριασμὸν τῆς μητρός της. Γενομένη χήρα ἐνυμφεύθη τῷ 33 μ.Χ. τὸν εὐγενῆ Γ. Ρουβέλλιον Βλάνδον, τῷ δὲ 33 μ. Χ. ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὴν ζηλοτυπίας τῆς Μεσσαλίνας. π.ν.π.

—**'Ιουλία, *'Αβίτα Μαμαία* ἢ *Μαμμαία*** (Julia Avita Mamaea). Νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ ὑπατικοῦ Γ. 'Ιουλίου 'Αβίτου καὶ τῆς 'Ιουλίας Μαίσης, σύζυγος Γεσσίου Μαρκιανοῦ τοῦ ἐξ Ἄρκης τῆς Συρίας καὶ μήτηρ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος 'Αλεξάνδρου Σεβήρου. Γυνὴ ὑπερήφανος καὶ φιλοχρήματος, ἀνέθρεψεν ἑλληνοπρεπῶς τὸν υἱόν της, προφυλάσσουσα αὐτὸν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ ἐξαδέλφου του 'Ηλιογαβάλου διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως ἰδιαιτέρων σωματοφυλάκων. Περιεστοίχισεν αὐτὸν ὑπὸ διαφόρων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Οὐλπιανός, αὐτὴ δὲ μετὰ τῆς μητρός της ἦγε καὶ ἔφερε τὸν 'Αλέξανδρον, οὐδὲν εἰς αὐτὸν ἐπιτρέπουσα ἂν δὲν ἦτο καὶ αὕτη «σύμψηφος». Θέλουσα νὰ εἶναι αὐτὴ μόνη ἡ βασίλισσα, ἐξεδίωξεν εἰς Λιβύην τὴν νύμφην της, μὴ ἐπιτρέψασα εἰς αὐτὴν οὐδὲ κἂν τὸν τίτλον τῆς αὐγούστης νὰ λάβῃ. 'Εν τούτοις ἠγάπα τοὺς Χριστιανοὺς καὶ διετήρει σχέσεις μετὰ τοῦ 'Ωριγένους, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ἐκ Φάρου εἰς 'Αντιόχειαν μετ' ἄλλων ἐπιφανῶν διδασκάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ. 'Εφονεύθη τῷ 235 μ. Χ. μετὰ τοῦ υἱοῦ της ὑπό τινος χιλιάρχου, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς στάσεως τοῦ Μαξιμίνου (βλ. καὶ λ. *'Ιουλία* Μαῖσα). π. ν. π.

—**'Ιουλία *'Αγριππῖνα*** (Julia Agrippina). Θυγάτηρ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς 'Αγριππίνης τῆς πρεσβυτέρας (βλ. *'Αγριππῖνα)*.

—**'Ιουλία, *'Ακουϊλία Σεβήρα Αὐγοῦστα*** (Julia, Aquilia Severa Augusta). Δευτέρα σύζυγος τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος 'Ηλιογαβάλου. Ἦτο κατ' ἀρχὰς ἱερωμένη τῆς 'Εστίας, ὁ 'Ηλιογάβαλος δὲ ἀσεβήσας ἐνυμφεύθη αὐτὴν (220—221 μ. Χ.), προφασιζόμενος ὅτι ἐκ τοῦ γάμου τούτου θὰ γεννηθοῦν «θεοπρεπεῖς παῖδες». Ταύτην διεζεύχθη περίπου μετὰ ἓν ἔτος. Τῆς 'Ιουλίας παραστάσεις σῴζονται ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν.

—**'Ιουλία *Βαλβίλλα*.** 'Ελληνὶς ποιήτρια, ἀκόλουθος τῆς συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος 'Αδριανοῦ Σαβίνης, θυγάτηρ Βαλβίλλου τινός, οὗ πάππος ἐκ μητρὸς ἦτο 'Αντίοχός τις βασιλεύς. Τινὲς τὸν Βάλβιλλον τοῦτον ταυτίζουν πρὸς τὸν ἐπὶ Νέρωνος ὑπάρξαντα ἐν Αἰγύπτῳ ἔπαρχον Βάλβιλλον. 'Η 'Ιουλία ἔγραψε πλεῖστα ἐπιγράμματα, ἰδίως εἰς τὴν λεσβιακὴν διάλεκτον, σημαντικὰ ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσικῆς καὶ ποιητικῆς. 'Εξ αὐτῶν πέντε, τὰ σπουδαιότερα, εὑρέθησαν κεχαραγμένα εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐν Ἄνω Αἰγύπτῳ ἀνδριάντος τοῦ Μέμνονος. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Βασσιανὴ*** (Julia Bassiana). Μήτηρ τοῦ 'Ηλιογαβάλου (βλ. *'Ιουλία* Σοαιμιάς).

—**'Ιουλία *Βερενίκη*** (Julia Berenice). Πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ 'Αγρίππα Α' βασιλέως τῆς 'Ιουδαίας καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Χαλκίδος (βλ. *Βερενίκη* ἀρ. 6).

'Ιουλία *Δόμνα*. Σύζυγος τοῦ Σεπτημίου Σεβήρου (βλ. λ. *Δόμνα*, 'Ιουλία).

—**'Ιουλία *Δρουσίλλα*** (Julia Drusilla).—1) Μοναδικὴ θυγάτηρ τοῦ Γαΐου Καλιγούλα καὶ τῆς Μιλονίας Καισωνίας (βλ. *Δρουσίλλα* 'Ιουλία).—2) Δευτέρα θυγάτηρ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ 'Αγριππίνης τῆς νεωτέρας (βλ. *Δρουσίλλα* 'Ιουλία).—3) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς 'Ιουδαίας 'Αγρίππα τοῦ Α' (βλ. *Δρουσίλλα)*.

—**'Ιουλία *'Ισαυρικὴ*** (Julia Isaurica)· βλ. *'Ιουλία* Κουϊντιλία.

—**'Ιουλία, *Κορνηλία Παύλα Αὐγοῦστα*** (Julia Cornelia Paula Augusta). Πρώτη σύζυγος τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος 'Ηλιογαβάλου. Ταύτην ἀφοῦ ὁ 'Ηλιογάβαλος ἐνυμφεύθη πομπωδῶς «ἵνα πατὴρ γένῃ ὁ μηδ' ἀνὴρ εἶναι δυνάμενος» (*Δίων Κάσσιος*, ΟΘ' 9), ἀπέπεμψε μετ' ὀλίγον, διότι ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῆς κηλῖδα. Εἰκών της σῴζεται ἐπὶ 'Εφεσίου νομίσματος. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Κουϊντιλία 'Ισαυρικὴ*** (Julia Quintilia Isaurica). Θυγάτηρ τοῦ Τ. 'Ιουλίου Κέλσου Πολεμααίνου, γεννηθεῖσα πιθανῶς ἐν 'Ισαυρίᾳ κατὰ τὴν αὐτόθι ἀποστολὴν τοῦ πατρός της (78—80 μ. Χ.). Υἱός της ἦτο πιθανῶς ὁ πραίτωρ Τ. Κλαύδιος 'Ιουλιανός. —π.

—**'Ιουλία *Λιβίλλα*** (Julia Livilla). 'Αδελφὴ τοῦ Καλιγούλα καὶ 'Αγριππίνης τῆς νεωτέρας. 'Εγεννήθη τῷ 18 μ. Χ., ἐνυμφεύθη τὸν Μᾶρκον Μινουκιανόν, τῷ 33 μ. Χ., τῷ δὲ 39 μ. Χ. ἐξωρίσθη εἰς τὰς Ποντίους νήσους ἐξ αἰτίας τῶν ἀνόμων ἐρώτων της, ὁπόθεν ἐπέστρεψε τῷ 41 μ. Χ. καὶ ἀπεδόθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου ἡ περιουσία της. Ἦτο ὡραιοτάτη, ἀντίζηλος τῆς Μεσσαλίνας, ἐθανατώθη δὲ χάριν εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς δευτέρας, κατηγορηθεῖσα ἐπὶ μοιχείᾳ μετὰ τοῦ Σενέκα. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Λυσιμάχη*** (Julia Lysimache). Θυγάτηρ τοῦ 'Ιουλίου 'Αντωνίνου καὶ Λικινίας Μαξίμης, σύζυγος τοῦ ἐκ Πατάρων λυκιάρχου Κλαυδίου Δρυαντιανοῦ καὶ μήτηρ τῆς Κλαυδίας 'Ελένης καὶ Τιβερίου Κλαυδίου 'Αγριππίνου. —π.

—**'Ιουλία *Μαγνίλλα*** (Julia Magnilla). Σύζυγος τοῦ Πομπωνίου Μούσα.

—**'Ιουλία *Μαῖσα*** (Julia Maesa). Φοίνισσα πληβεία, θυγάτηρ 'Εμεσσηνοῦ τινος Βασσιανοῦ, ἱερέως τοῦ θεοῦ 'Ηλίου, σύζυγος τοῦ ὑπάτου 'Ιουλίου 'Αβίτου, γενομένη ἐκ μὲν τῶν θυγατρῶν της 'Ιουλίας Σοαιμιάδος καὶ 'Ιουλίας Μαμαίας μάμμη τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων 'Ηλιογαβάλου καὶ 'Αλεξάνδρου Σεβήρου, ἐκ δὲ τῆς ἀδελφῆς της 'Ιουλίας Δόμνας γυναικαδέλφη τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτιμίου Σεβήρου. Κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ Καρακάλλα καὶ μέχρι τοῦ θανάτου τῆς ἀδελφῆς της ἡ Μαῖσα μετὰ τῶν θυγατρῶν της διητᾶτο πολυτελῶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, κατορθώσασα νὰ συσσωρεύσῃ ἄπειρον πλοῦτον καὶ νὰ γίνῃ κέντρον πάσης συνωμοτικῆς κινήσεως. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Μακρίνου, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Φοινίκην, ἐκεῖ δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἐγγόνων της. Σχετισθεῖσα μετὰ προσώπων τῆς αὐτόθι ρωμαϊκῆς λεγεῶνος καὶ διαδώσασα τὸν θρῦλον ὅτι καὶ οἱ δύο της ἔγγονοι κατάγονται ἐξ αἵματος αὐτοκρατορικοῦ, διότι αἱ θυγατέρες της ἐγέννησαν αὐτοὺς οὐχὶ ἀπὸ τῶν νομίμων συζύγων ἀλλ' ἐξ ἀνόμου συνευρέσεως μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς 'Ιουλίας Δόμνας, κατώρθωσε καὶ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν θησαυρῶν της νὰ κινήσῃ τὸ στράτευμα εἰς στάσιν, νὰ ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ ὁ υἱὸς τῆς Σοαιμιάδος καὶ νὰ φονευθῇ ὁ Μακρῖνος, εἰς δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν ἔλαβε μέρος προσωπικῶς καὶ αὐτὴ μετὰ τῆς θυγατρός της. Μεταβᾶσα ἐκ νέου εἰς Ρώμην ὡς βασιλομήτωρ, ἐπεμελήθη τὸν ἐκρωμαϊσμὸν τοῦ ἀνατολικῶς ἀνατεθραμμένου ἐγγόνου της, ἀποτυχοῦσα ὅμως, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ καταστήσῃ θετόν του υἱὸν τὸν υἱὸν τῆς Μαμαίας. Εἰκόνες τῆς Μαίσης σῴζονται ἐπὶ νομισμάτων καὶ εἰς δύο παραστάσεις τοῦ Καπιτωλίνου καὶ Φλωρεντινοῦ Μουσείου. 'Ο ἐπίσημος αὐτῆς τίτλος ἦτο Julia Maesa Augusta avia Augusti nostri (*'Ιουλία Μαῖσα Αὐγοῦστα, μάμμη τοῦ Αὐγούστου ἡμῶν)*, ἐπεκαλεῖτο δὲ καὶ mater castrarum et senatus) (μήτηρ τῶν στρατευμάτων καὶ τῆς συγκλήτου). 'Απέθανε τῷ 225 μ. Χ. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Μαμαία*** (Julia Mamaea)· βλ. *'Ιουλία* 'Αβίτα Μαμαία.

—**'Ιουλία *Παύλα*** (Julia Paula)· βλ. *'Ιουλία* Κορνηλία.

—**'Ιουλία *Προκίλλα*** (Julia Procilla). Θυγάτηρ αὐτοκρατορικοῦ τινος ἐπιτρόπου, σύζυγος τοῦ συγκλητικοῦ 'Ιουλίου Γραικίνου, μήτηρ τοῦ 'Ιουλίου 'Αγκρίκολα. 'Αναφέρεται ὑπὸ τοῦ Τακίτου ὡς γυνὴ σπανίας ἁγνότητος (rarae castitatis), ἀναθρέψασα ἐπαξίως τὸν υἱόν της. 'Εφονεύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 69 ἐν Album Intimilium τῆς Λιγουρικῆς ἀκτῆς, ἐντὸς τῆς οἰκίας της, ὑπὸ τῶν πειρατῶν τοῦ στόλου τοῦ Ὄθωνος. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Πρόκλα*.** 'Εξέχουσα Μυτιληναία πολῖτις, τιμηθεῖσα διὰ τοῦ τίτλου τῆς «ἡρωΐδος» ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν της. Ἤκμασε περίπου κατὰ τὴν ἐποχὴν 'Αντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς, ἐσώθη δὲ ἡ εἰκών της ἐπὶ μυτιληναϊκοῦ νομίσματος, τοῦ ὁποίου ἡ ὀπισθία ὄψις φέρει εἰκόνα τῆς Σαπφοῦς. Κατά τινας εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τῆς ἐν Σμύρνῃ ταφείσης 'Ιουλίας Πρόκλας, τῆς ὁποίας ἐσώθη ὁ ἐπιτάφιος. π. ν. π.

—**'Ιουλία *Πώλλα*** (Julia Polla). Θυγάτηρ τῆς 'Ιουλίας Τύχης καί τινος Αὔλου, μήτηρ τῶν συγκλητικῶν Γ. 'Ιουλίου Νάβου καὶ Γ. 'Ιουλίου Φρόντωνος, ἴσως ἡ ἰδία μὲ τὴν κατὰ τὸ 127/8 μ. Χ. ἀναφερομένην ἐν Αἰγύπτῳ γαιοκτήμονα 'Ιουλίαν Πώλλαν. 'Εν Περγαμηνῇ ἐπιγραφῇ τιτλοφορεῖται «Βασιλὶς τῶν ἐν θεᾷ Ρώμῃ ἱερῶν, γυμνασίαρχος καὶ πρύτανις τῆς μητροπόλεως τῆς 'Ασίας καὶ δὶς νεωκόρος πρώτης Περγαμηνῶν πόλεως». —π.

—**'Ιουλία *Σεβήρα*** (Julia Severa). —1) 'Επώνυμος ἄρχων ἢ ἀρχιέρεια τῆς ἐν Φρυγίᾳ 'Ακμονίας, ἀκμάσασα ἐπὶ Νέρωνος. 'Αναφέρεται ἐπὶ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ Σερουΐου Καπίτωνος, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Τυρρωνίου Ράπωνος, πιθανὸν δὲ νὰ εἶναι ἡ ἰδία μετὰ τῆς ὡς ἱδρυτρίας ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀναφερομένης ὁμωνύμου γυναικός. —2) Δευτέρα σύζυγος τοῦ 'Ηλιογαβάλου (βλ. *'Ιουλία* 'Ακουϊλία). π. ν. π.

—**'Ιουλία *Σοαιμιὰς* ἢ *Συαιμιὰς*** (Julia Soemias, Suaemias). Πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ 'Ιουλίου 'Αβίτου καὶ 'Ιουλίας Μαίσης, σύζυγος τοῦ ἐξ 'Απαμείας Οὐαρίου Μαρκέλλου, μήτηρ τοῦ κατόπιν ὑπὸ τὸ ὄνομα 'Ηλιογάβαλος γνωστοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος. 'Ακολουθοῦσα πάντοτε τὴν μητέρα της, ἐφονεύθη ἐν Ρώμῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ της, τὸ δὲ πτῶμά της διασυρθὲν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐρρίφθη εἰς τοὺς πρὸς Θύμβριν ποταμὸν ὀχετούς. 'Επεκαλεῖτο mater castrorum (=μήτηρ τῶν στρατευμάτων), ἐλατρεύθη δὲ ὡς θεὰ ὑπὸ τὰ ὀνόματα Οὐρανία 'Αφροδίτη (Venus Caelestis) καὶ 'Εστία (Vesta). Παραστάσεις αὐτῆς σῴζονται ἐπὶ νομισμάτων ρωμαϊκῶν, ἠπειρωτικῶν, τρωϊκῶν κ. ἄ., ἐπὶ ἀγάλματος τῆς συριακῆς πόλεως Μπααλμπὲκ καὶ ἐν εἰκόνι τοῦ μουσείου Κιαραμόντι. 'Ωνομάζετο καὶ *Βασσιανὴ* (Bassiana) ἀπὸ τοῦ πάππου της, παραλλαγαὶ δὲ γνωσταὶ τοῦ ὀνόματός της εἶναι: *Σοιμιάς, Συαιμιάς, Σεμιάς, Σουαιμὶς* (λατ. Suemis, Symiamyra κ. ἄ.). (Βλ. καὶ λ. *'Ιουλία* Μαῖσα.) π.ν.π.

—**'Ιουλία *Τύχη*.** 'Εξέχουσα γυνὴ ἐν Περγάμῳ, μήτηρ τῆς 'Ιουλίας Πόλλας, ἀναφερομένη ἐν ἐπιγραφῇ ὡς «πρύτανις καὶ ἱέρεια διὰ βίου τῶν θεσμοφόρων θεῶν». —π.

—**'Ιουλία *Φαδίλλα*** (Julia Fadilla). Θυγάτηρ τῆς 'Αρρίας Φαδίλλας ἀπὸ τοῦ δευτέρου γάμου της μετὰ τοῦ ὑπατικοῦ Π. 'Ιουλίου Λούπου, γεννηθεῖσα τῷ 86 μ. Χ.

—**'Ιουλία** (Julie) **(*ἅγιαι*).** 'Εν τῷ ρωμαϊκῷ 'Αγιολογίῳ ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) 'Η ἐν 'Αφρικῇ μαρτυρήσασα κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα καὶ ἑορταζομένη τὴν 2 Φεβρουαρίου.—2) 'Η ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (270—275) συλληφθεῖσα ὡς Χριστιανὴ καὶ ἑλκύσασα εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ τὸν στρατιώτην Κλαύδιον, ἀπεκεφαλίσθη μετ' αὐτοῦ τῷ 272 καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 21 'Ιουλίου.—3) 'Η ἐν Αἰγύπτῳ κατά τινας, κατ' ἄλλους δ' ἐν Συρίᾳ τῷ 300 ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζομένη τὴν 7 'Οκτωβρίου.—4) Πλουσία δέσποινα ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, ἥτις ὁμολογήσασα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν της κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον τῷ 303 καὶ ἑορτάζεται τὴν 30 'Ιουλίου.—5) 'Η ἐν Σαραγόσσῃ τῆς 'Ισπανίας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 304 καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 16 'Απριλίου.—6) 'Η μετὰ Καστουλίνου, 'Ιανουαρίου, Φλωρέντου καὶ 'Ιούστης ἐν Καρχηδόνι ἄγνωστον πότε μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 15 'Ιουλίου.—7) 'Η μετὰ Φήλικος καὶ 'Ιοκόνδης ἐν Νικομηδείᾳ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 27 'Ιουλίου.—8) 'Η μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν της Βερισσίμης καὶ Μαξίμης ἐν Λισαβῶνι τῆς Πορτογαλίας κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητια-

Digitized by Google

νοῦ (284—305) διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσασα καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 1 'Οκτωβρίου.—9) 'Η ἐκ Καρχηδόνος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καταγομένη κόρη, ἥτις συλληφθεῖσα αἰχμάλωτος κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος της ὑπὸ τοῦ Γενσερίχου τῷ 439 ἐπωλήθη εἴς τινα ἐθνικὸν ὀνομαζόμενον Εὐσέβιον. Συνοδεύουσα τὸν κύριόν της ἀποπλεύσαντα εἰς Κορσικὴν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου ταύτης Φήλικος ὅτι ἦτο Χριστιανὴ καὶ ἀπηγχονίσθη. Τῷ 763 τὰ λείψανα αὐτῆς μετεκομίσθησαν εἰς τὴν Brescia τῆς Λομβαρδίας, ἑορτάζεται δὲ τὴν 22 Μαΐου. —10) 'Η ἐκ Certaldo τῆς Τοσκάνης, ἥτις ἐπὶ τριακονταετίαν ὅλην ἔν τινι κελλίῳ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει ζήσασα καὶ τῷ 1367 ἀποθανοῦσα κατετάχθη τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' εἰς τὸ 'Αγιολόγιον τῆς 9 'Ιανουαρίου.—11) 'Η ἐν Πικαρδίᾳ τῷ 1751 γεννηθεῖσα, ἥτις ἀφιερώσασα τὸν βίον της εἰς διδασκαλίαν πτωχῶν, ἱδρύσασα ἐν Namur σύλλογον πρὸς μόρφωσιν κορασίων καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1816, ἀνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι' τῷ 1906 εἰς τὸ 'Αγιολόγιον τῆς 8 'Απριλίου. Ε. Γ. Π.

—**'Ιουλία, *μάρτυς*·** βλ. *Θεοδότη, μάρτυς.*

'Ιουλία *γενεὰ* (Gens Julia)· βλ. *'Ιούλιοι.*

'Ιουλία *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ρωμαϊκὴ ὀνομασία τοῦ *Γόρδου* (βλ. λ.) τῆς Λυδίας.

—**'Ιουλία *Εἰρήνη*** (Pax Julia) *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς 'Ιβηρικῆς Χερσονήσου, κατὰ τὰ νότια τῆς Λουσιτανίας (νῦν Πορτογαλίας), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κελτικῶν δεξιὰ τοῦ Ἄνα ποταμοῦ (νῦν Γουαδιάνα) εἰς βόρ. πλάτ. 5°20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 39° κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 5,4). Μετὰ πιθανότητος ταυτίζεται πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερομένην (III, 151) *Παξαυγοῦσταν.*

'Επὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία κατὰ Πλίνιον (IV, 117) «Colonia Pacensis» καὶ ἕδρα δικαστηρίου. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ πορτογαλικὴ πόλις *Βέζα* (Beja), ὅπου σῴζονται ἐρείπια φρουρίου καὶ ὑδραγωγείου τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

—**'Ιουλία *Καισάρεια*** *['Αρχ. Γεωγρ.]·* βλ. *'Ιουλίου ἄκρα.*

—**'Ιουλία, ἢ *Νερίτα*, ἢ *Φερδινάνδεα*** (Giulia, Ferdinandea) *['Ηφαιστειολ.].* Νησὶς ἡφαιστειώδης, ἡ ὁποία ἀνεφάνη κατὰ τὸ ἔτος 1831 ἐγγὺς τῆς ὑφάλου Νέρο μεταξὺ Σικελίας καὶ τῆς ἐπίσης ἡφαιστειογενοῦς νήσου Παντελλερίας (εἰς 37° 1' 30" Β. πλ. καὶ 12° 42' 15" ἀνατολ. μήκους), γεννηθεῖσα συνεπείᾳ ὑποθαλασσίου ἐκρήξεως.

'Η ἔκρηξις ἐγένετο εἰς θέσιν, ὅπου τὸ βάθος ἔφθανε τὰ 150—200 μ. Κατόπιν σεισμῶν, ἀναθρώσεων ὑδροθείου καὶ βρασμοῦ τοῦ ὕδατος ἐπηκολούθησεν ἔκρηξις ἰλυούχου ὕδατος καὶ ἀνέξοδος μαύρων νεφῶν καπνοῦ (ἀνὰ 15—30 πρῶτα λεπτά). Τὴν 16 'Ιουλίου ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἡ νησίς. Μεταξὺ τῆς 18ης καὶ 22ας ἰδίου μηνὸς ἡ ἔκρηξις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην της ἔντασιν, καὶ κατὰ τὸν Αὔγουστον εἶχε σχηματισθῆ ἀπὸ τὰ ἀσύνδετα ἡφαίστεια βασαλτικὰ ἀναβλήματα κῶνος ὕψους 65 μ. 'Ο κρατήρ του διὰ στενοῦ ἀνοίγματος ἐπεκοινώνει ἀμέσως μὲ τὴν θάλασσαν. 'Η νῆσος εἶχε περίμετρον 3700 μ. 'Η ἡφαιστεία ἐνέργεια κατέπαυσε βαθμηδόν. Ζήτημα κατοχῆς ἀνεφάνη τότε μεταξὺ τῆς 'Αγγλίας, ἡ ὁποία, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκρήξεως, ἔστησεν ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τὴν σημαίαν της, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως. 'Ατυχῶς διὰ τοὺς διαμαχομένους ἡ θάλασσα (μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐκρήξεως) διὰ τῆς καταστρεπτικῆς ἐνεργείας τῶν κυμάτων της κατέστρεψε τὴν νῆσον καὶ τῷ 1835 εἶχεν ἀπομείνει ἐξ αὐτῆς μόνον ὕφαλος βάθους 3 ἢ 4 μ. Γ. Κ. Γ.

'Ιουλία (Julia) *['Αστρον.].* 'Αστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 89. Σ. Π.

'Ιούλιαι ἢ ***'Ιουλικαὶ*** ἢ ***Παννόνιαι Ἄλπεις*** *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Ἄλπεις* (τ. Δ' σ. 69 β').

'Ιουλιάνα (Juliana) *['Αστρον.].* 'Αστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 816. Σ. Π.

'Ιουλιαναὶ (Juliacum) *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κάτω Γερμανίας πρὸς δυσμὰς τῆς Colonia Agrippina (νῦν Κολωνίας), ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν 'Οδοιπορικῶν (Itiner. Anton. καὶ Tab. Peuting.), τῆς ὁποίας ἡ ἵδρυσις, κατὰ παράδοσιν, ἀποδίδεται εἰς τὸν 'Ιούλιον Καίσαρα. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Juliers (Julich).* Α. Θ. Σ.

'Ιουλιανὴ *(ἁγία).* 'Εν τῷ 'Αγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) 'Η μετὰ Παύλου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς ἐν Πτολεμαΐδι τῆς Παλαιστίνης ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ τῷ 275 μαρτυρήσασα. 'Η μνήμη αὐτῶν ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 4 Μαρτίου καὶ 17 Αὐγούστου μετὰ μαρτυρολογίου. —2) 'Η μετὰ Κυριαίνης ἐν Κιλικίᾳ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τῷ 298 μαρτυρήσασα. 'Η μνήμη αὐτῶν ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 1 Νοεμβρίου μετὰ βραχέος μαρτυρολογίου. —3) 'Η ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τῷ 301 μαρτυρήσασα. 'Η μνήμη αὐτῆς ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 21 Δεκεμβρίου μετὰ μαρτυρολογίου καὶ ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τοῦ κανόνος ποιητὴς 'Ιωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. —4) 'Η ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 4 Δεκεμβρίου.

'Εν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ 'Αγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ αἱ ἑξῆς: —5) 'Η ἐκ Βολωνίας, εὐγενὴς δέσποινα, ἀφιερώσασα τὸν βίον εἰς ἀγαθοεργίας πρὸς πτωχοὺς καὶ ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ ταύταις ἐξυμνουμένη ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ 'Αμβροσίου, ἑορταζομένη δὲ τὴν 7 Φεβρουαρίου. —6) 'Η ἐκ Τουρίνου, ἥτις κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα λείψανα μαρτύρων τῆς πίστεως συλλέγουσα κατέθηκεν αὐτὰ ἐν ἰδίῳ ναῷ ὑπ' αὐτῆς κτισθέντι καὶ ἑορτάζεται τὴν 13 Φεβρουαρίου. —7) 'Η μετὰ τῆς 'Ιλαρίας μαρτυρήσασα (βλ. *'Ιλαρία* μάρτυς). —8) 'Η κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἡγουμένη μονῆς ἐν Pavilly τῆς Νορμανδίας, ἑορταζομένη τὴν 11 'Οκτωβρίου. —9) 'Η ἐν Rétines παρὰ τὴν Μέγην τῷ 1193 γεννηθεῖσα. 'Εγένετο ἡγουμένη τῆς μονῆς Mont-Cornillon καὶ ἵδρυσε τὴν ἑορτὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (Corpus Christi, Fête-Dieu), ἑορτασθεῖσαν τὸ πρῶτον τῷ 1247 καὶ βραδύτερον τῷ 1264 ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ ΣΤ' καθιερωθεῖσαν. 'Αποθανοῦσα τῷ 1255 ἑορτάζεται τὴν 5 'Απριλίου πανταχοῦ τοῦ Βελγίου καὶ μάλιστα ἐν 'Αμβέρσῃ, ὅπου ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ 'Αγίου Σωτῆρος εἶναι κατατεθειμένον τὸ λείψανόν της. —10) 'Η ἐκ Collalto τῆς 'Ιταλίας μοναχὴ τοῦ τάγματος τῶν Βενεδικτίνων καὶ ἡγουμένη τοῦ μοναστηρίου τοῦ 'Αγίου Βλασίου τοῦ Cateldo, ἥτις ἀπέθανε τῷ 1262 καὶ τὸ λείψανον αὐτῆς εὑρίσκεται νῦν ἐν Βενετίᾳ, ἑορτάζεται δὲ τὴν 1 Σεπτεμβρίου. —11) 'Η ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Falconieri ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1280 γεννηθεῖσα, ἥτις ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν μοναχὴ γενομένη ἵδρυσεν ἴδιον σύλλογον χάριν τῆς περιποιήσεως τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει διαβιώσασα ἀπέθανε τῷ 1340 καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ' τῷ 1740 εἰς τοὺς ἁγίους καταταχθεῖσα ἑορτάζεται τὴν 19 'Ιουνίου. —12) 'Η ἐκ Norwich τῆς 'Αγγλίας καταγομένη, ἥτις ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὰ θεῖα ἀφοσιωθεῖσα ἀπέθανε τῷ 1342 καὶ ἑορτάζεται τὴν 14 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

'Ιουλιανισταὶ (οἱ). Τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 'Ακακίου ἐκδοθὲν ἑνωτικὸν (482) οὐ μόνον δὲν κατέπαυσε τὰς μονοφυσιτικὰς ἔριδας, ἀλλ' ἐπέφερε σχίσμα μεταξὺ τῆς 'Ανατολῆς καὶ Δύσεως, τοῦ πάπα Φήλικος Β' ἀναθεματίσαντος τὸν 'Ακάκιον (483), τούτου δὲ ἀπαλείψαντος τὸ ὄνομα ἐκείνου ἀπὸ τῶν διπτύχων (484) Τὸ σχίσμα τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ 35 ἔτη (484—519), καταπαῦσαν ἐπὶ 'Ιουστίνου τοῦ Α', ὅστις ἐξήλειψε μὲν ἐκ τῶν διπτύχων τὰ ὀνόματα τῶν πρωταιτίων τοῦ ἑνωτικοῦ, καθῄρεσε δὲ καὶ ἐξεδίωξε τοὺς μονοφυσίτας ἐπισκόπους. Τινὲς τούτων, ἐν οἷς καὶ ὁ πατριάρχης 'Αντιοχείας Σευῆρος καὶ ὁ 'Αλικαρνασσοῦ 'Ιουλιανός, κατέφυγον εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα μετ' ὀλίγον διεσχίσθησαν εἰς *Σευηριανοὺς* ἢ *φθαρτολάτρας* καὶ *'Ιουλιανιστὰς* ἢ *ἀφθαρτοδοκητάς*, διότι οἱ μὲν ἐπρέσβευον ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ εἶναι φθαρτή, οἱ δὲ ἄφθαρτος. Κ. Ι. Δ.

'Ιουλιανός, *Φλάβιος Κλαύδιος*, ἐπικληθεὶς ***Παραβάτης*** ἢ ***'Αποστάτης*.** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, διακριθεὶς καὶ ὡς συγγραφεύς. 'Εγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 331 μ. Χ. Πατέρα εἶχε τὸν Φλάβιον 'Ιούλιον Κωνστάντιον, ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ Θεοδώρας. 'Ο 'Ιούλιος Κωνστάντιος, δὶς συζευχθείς, ἔσχεν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Γάλλας τρία τέκνα· ἐκ τῆς δευτέρας, Βασιλίνας, τὸν 'Ιουλιανὸν μόνον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος τῆς γεννήσεώς του, ὁ 'Ιουλιανὸς ἀπώλεσε τὴν μητέρα του· τῷ 337 ὑπὸ τὰς τραγικωτέρας συνθήκας ἐδολοφονοῦντο ὁ πατήρ του καὶ εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν του, ὁ πρεσβύτερος, μετ' ἄλλων συγγενῶν. Κατὰ τὴν περιβόητον ἐκείνην σφαγὴν ὅλων τῶν πλαγίων ἀρρένων, ἀπογόνων τοῦ Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ, μόνοι διεσώθησαν λόγῳ τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας, ὁ Γάλλος (πρωτότοκον τέκνον τοῦ Φλαβίου Κωνσταντίου) καὶ ὁ 'Ιουλιανός. 'Η περιουσία των ἀφῃρέθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπ' αὐτῶν, ἐπιστραφεῖσα βραδύτερον.

'Ιουλιανὸς ἐπὶ ἀναγλύφου πολυτίμου λίθου.
[Νομισματικὸν μουσεῖον Παρισίων.]

'Ο 'Ιουλιανὸς κατ' ἀρχὰς μετεφέρθη εἰς Νικομήδειαν, παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Εὐσεβίῳ, ὁ ὁποῖος ἐτύγχανε συγγενής του καὶ εἶχεν ἀναλάβει τὴν μέριμναν τῆς ἀνατροφῆς του. 'Η ἐπὶ πολλὰ ἔτη παραμονὴ τοῦ 'Ιουλιανοῦ παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Νικομηδείᾳ, βραδύτερον δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν ἠκολούθησεν, ἐξηγεῖ ἐπαρκῶς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποίαν θὰ συναντήσωμεν προχωροῦντες. 'Η ἐκπαίδευσίς του εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν εὐνοῦχον Μαρδόνιον, παιδαγωγὸν τῆς μητρός του· εἰς τοῦτον ἰδίως ὀφείλεται ἡ ἰσχυρὰ κλασσικὴ μόρφωσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ 'Ιουλιανός.

'Ο 'Ιουλιανὸς μὲ στολὴν φιλοσόφου.
[Κλουνύ.]

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβίου (342), ὁ αὔγουστος Κωνστάντιος ἐνέκλεισε τοὺς δύο ἀδελφοὺς εἴς τι φρούριον τῆς Καππαδοκίας, τὸ Μάκελλον. Τὰ ἔτη, τὰ ὁποῖα διῆλθεν ἐκεῖ, ὑπῆρξαν διὰ τὸν 'Ιουλιανόν, καθὼς γράφει ὁ ἴδιος, ἀπὸ τὰ σκληρότερα τῆς ζωῆς του· πράγματι δὲ ἡ μεγάλη ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς μονώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη αἴφνης, θὰ ἔθιξε βαθέως τὴν εὐαισθησίαν τοῦ νέου πρίγκιπος. 'Η κράτησις διήρκεσεν ἓξ περίπου ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς βαθεῖαν μελέτην τῶν 'Ελλήνων φιλοσόφων καὶ τῶν Γραφῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπετράπη εἰς αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του.

Τῷ 351 ὁ Κωνστάντιος, γενόμενος μονοκράτωρ, ἐστράφη πρὸς τὸν μόνον ἀπομένοντα συγγενῆ του, τὸν ἐξάδελφον Γάλλον, ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας. 'Η μεταβολὴ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἔσχεν ὡς συνέπειαν καὶ τοῦ 'Ιουλιανοῦ τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον· ταχέως ὁ φιλύποπτος αὐτοκράτωρ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Νικομήδειαν, ὅπου τὰ ἑλληνικά του αἰσθήματα ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς σύστημα ἑνιαῖον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λιβανίου καὶ τῶν ἀκμαζόντων ἐν 'Ασίᾳ μυστικῶν θρησκευμάτων. Περὶ τὸ 352 ἐμυήθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ 'Ηλίου ὑπὸ τοῦ νεοπλατωνικοῦ Μαξίμου τοῦ 'Εφεσίου, ἐξηκολούθει ὅμως κατ' ἐπίφασιν νὰ ἀσκῇ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ.

Μετὰ τὸν Γάλλον (φονευθέντα κατ' ἐντολὴν τοῦ Κωνσταντίου) ὑπέπεσε τῷ 354 εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ 'Ιουλιανός, ὅστις ἐφυλακίσθη καὶ ἐκινδύνευσεν, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει, ὡς φαίνεται, τῆς συζύγου τοῦ Κωνσταντίου Εὐσεβίας, ἐσώθη καὶ πάλιν. Μετὰ νέας περιπλανήσεις ἐπανευρίσκομεν αὐτὸν διαμένοντα ἐν 'Αθήναις. 'Η περίοδος αὐτὴ τῆς ζωῆς του, ἂν καὶ βραχυτάτη, διαρκέσασα ὀλίγους μόνον μῆνας, ἀφῆκε ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησίν της εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ 'Ιουλιανοῦ, ἀποβλέποντος πρὸς τὰς 'Αθήνας ὡς πρὸς τὸ κέντρον τῶν πόθων καὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἰδανικῶν του. 'Ο Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὅστις τὸν εἶχε γνωρίσει κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον τῆς ζωῆς του, μᾶς παρέδωκε λίαν ἐνδιαφέροντας (ἀλλὰ καὶ ὀλίγον ἐμπαθεῖς) χαρακτηρισμοὺς τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ 'Ιουλιανοῦ, ἡ ὁποία ἐπρόδιδε τὴν ψυχικήν του ἀγωνίαν: «Οὐδενός, λέγει, ἐδόκει μοι σημεῖον εἶναι χρηστοῦ αὐχὴν ἀπαγής, ὦμοι παλλόμενοι καὶ ἀνασηκούμενοι, ὀφθαλμὸς σοβούμενος καὶ περιφερόμενος καὶ μανικὸν βλέπων, πόδες ἀστατοῦντες καὶ μετοκλάζοντες, μυκτὴρ ὕβριν πνέων καὶ περιφρόνησιν, προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι τὸ αὐτὸ φέροντες, γέλωτες ἀκρατεῖς καὶ βρασματώδεις, νεύσεις καὶ ἀνανεύσεις σὺν οὐδενὶ λόγῳ, λόγος ἱστάμενος καὶ κοπτόμενος πνεύματι, ἐρωτήσεις ἄτακτοι καὶ ἀσύνετοι, ἀποκρίσεις οὐδὲν τούτων ἀμείνους, ἀλλήλαις ἐπεμβαίνουσαι καὶ οὐκ εὐσταθεῖς, οὐδὲ τάξει προϊοῦσαι παιδεύσεως» (βλ. καὶ λ. *'Αθῆναι* τ. Β' σ. 86 α).

'Εδῶ χωρίζεται σαφῶς ὁ βίος τοῦ 'Ιουλιανοῦ:

Digitized by Google

τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 355 νέα ἀπόφασις τοῦ Κωνσταντίου τὸν μετακαλεῖ εἰς Μεδιόλανα, ὅπου μετ' ὀλίγον, τὴν 6ην Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, περιβάλλεται τὴν πορφύραν τοῦ καίσαρος. Ἡ αἰφνιδία αὐτὴ ἀνύψωσις ὀφείλεται εἰς λόγους παρομοίους πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχον παρακινήσει, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τὸν Κωνστάντιον νὰ ἀναδείξῃ ὡς καίσαρα τὸν Γάλλον (*Ἀμ. Μαρκ.* XV 8). Τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἠκολούθησεν ἀμέσως ὁ γάμος του μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κωνσταντίου Ἑλένης καὶ μετά τινας ἑβδομάδας ἡ ἀναχώρησίς του εἰς Γαλατίαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ προστατεύσῃ κατὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν. Εἰς τὰς τελευταίας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἡμέρας τοποθετεῖται τὸ πρῶτον ἐκ τῶν σῳζομένων ἔργων του: «Ἐγκώμιον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον». Τὸ θέμα ἦτο βεβαίως ἐξόχως λεπτόν, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν φονέα τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του καὶ τὸν μέχρι τῆς χθὲς ἀπηνῆ διώκτην του. Ὁ Ἰουλιανὸς εὐφυέστατα ἀρκεῖται εἰς τοὺς κοινοὺς τόπους τῶν ῥητορικῶν δοκιμίων τῆς ἐποχῆς του, ἐπαινεῖ ὅ,τι ἔχει πραγματικῶς νὰ ἐπαινέσῃ καὶ ἀποφεύγει σχεδὸν ἐντελῶς τὰ ἐπικίνδυνα σημεῖα. Τὸ ἐγκώμιον περιελάμβανεν ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ νὰ κολακευθῇ ὁ αὔγουστος.

Ἐν Γαλατίᾳ εὑρισκόμενος ὁ Ἰουλιανὸς ἀνέπτυξεν ἐξαίφνης πολλοῦ λόγου ἄξια στρατιωτικὰ προσόντα καὶ θάρρος καὶ ἐπιμονήν. Κατὰ τὸ τετραετὲς διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον παρέμεινεν ἐκεῖ, ἐξεκαθάρισε πλήρως καὶ εἰρήνευσε τὴν Ρενανίαν. Τὰς ἐν Γαλατίᾳ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του περιγράφει ὁ ἴδιος: «Ἐπεραιώθην καῖσαρ ἔτι τὸν Ῥῆνον, δισμυρίους ἀπήτησα παρὰ τῶν βαρβάρων ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον ὄντας αἰχμαλώτους· ἐκ δυοῖν ἀγώνοιν καὶ μιᾶς πολιορκίας χιλίους ἐξελὼν ἐζώγρησα, οὐ τὴν ἄχρηστον ἡλικίαν, ἄνδρας δὲ ἡβῶντας· ἔπεμψα τῷ Κωνσταντίῳ τέτταρας ἀριθμοὺς τῶν κρατίστων πεζῶν, τρεῖς ἄλλους τῶν ἐλαττόνων, ἱππέων τάγματα δύο τὰ ἐντιμότατα. πόλεις ἀνέλαβον νῦν μὲν δὴ τῶν θεῶν ἐθελόντων πάσας, τότε δὲ ἀνειλήφειν ἐλάττους ὀλίγῳ τῶν τεσσαράκοντα». Ἡ ἀκαταπόνητος αὕτη δρᾶσίς του δὲν τὸν ἠμπόδιζεν ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ θεραπεύῃ τὰς μούσας· τῆς τετραετοῦς ἐν Γαλατίᾳ παραμονῆς του καρποὶ εἶναι: τὸ ἐγκώμιον εἰς Εὐσεβίαν («Εὐσεβίας τῆς βασιλίδος ἐγκώμιον»), ἕτερον ἐγκώμιον εἰς Κωνστάντιον («Περὶ τῶν τοῦ αὐτοκράτορος πράξεων ἢ περὶ βασιλείας»), «Παραμυθητικὸς εἰς ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ ἀγαθωτάτου Σαλλουστίου», μετρίας ἀξίας ἔργα, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν, λογικὸν ἔργον «Περὶ τῶν τριῶν σχημάτων», στρατηγικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μηχανικά», ὑπομνήματα περὶ τῶν ἐν Γαλατίᾳ πολέμων καὶ ἄλλα, μὴ διασωθέντα. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὑπερβολὴ ὅ,τι ἔγραφεν ὁ Λιβάνιος πρὸς αὐτὸν μετὰ τὰς πρώτας ἐν Γαλατίᾳ νίκας του: «Κάλλιστον δὲ ὧν ἤκουον τὸ ἐλαύνειν σε τοὺς βαρβάρους καὶ τὰς νίκας εἰς συγγραφὴν ἄγειν, καὶ τὸν αὐτὸν ὄντως ῥήτορά τε εἶναι καὶ στρατηγόν».

Αἱ συνεχεῖς ὅμως ἐπιτυχίαι τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἡ ἐκ τούτου προϊοῦσα ἀγαθὴ φήμη καὶ ἐπιβολή του οὐδόλως ἤρεσκον εἰς τὸν Κωνστάντιον· αἱ ἀνησυχίαι του, συνοδευόμεναι μὲ στρατιωτικὰς ἀνάγκας διὰ τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους, τὸν ὤθησαν εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ ἐνισχύσεις ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς στρατοὺς τοῦ Ἰουλιανοῦ. Πράγματι διέταξε νὰ κατέλθουν πρὸς αὐτὸν αἱ κοόρτεις τῶν Βαταβῶν, τῶν Ἐρούλων, τῶν Κελτῶν καὶ ἄλλων στρατιωτῶν, λίαν ἐμπειροπολέμων καὶ σπανίας γενναιότητος. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 360 ὁ Ἰουλιανὸς εὑρίσκετο εἰς Λουτεκίαν, τοὺς σημερινοὺς Παρισίους, ὅτε κατέφθασαν ἀλλεπάλληλοι αἱ διαταγαὶ τοῦ Κωνσταντίου· ὁ στρατὸς προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ συνεκεντρώθη εἰς τὰ πέριξ. Μεγάλη ὅμως ἐξέγερσις ἐπεκράτει, τόσον παρὰ τῷ λαῷ, ὁ ὁποῖος ἔχανε τοὺς ὑπερασπιστάς του, ὅσον καὶ παρὰ τῷ στρατῷ, ὁ ὁποῖος δὲν ἤθελε τὴν ἀναχώρησιν. Ἡ δυσφορία δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ, καὶ μίαν νύκτα ὁ στρατὸς συγκεντρωθεὶς περὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸν ἀνεκήρυξεν αὔγουστον. Οὗτος δεχθεὶς τὴν τιμήν, ἐφρόντισεν ἀμέσως νὰ συνδιαλλαγῇ μὲ τὸν Κωνστάντιον. Αἱ προσπάθειαί του ὅμως εἰς οὐδὲν ἀπέληγον καὶ ἡ ῥῆξις ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχεν ἤδη φθάσει μετὰ τοῦ στρατοῦ του μέχρι Ναϊσσοῦ, ὁ δὲ Κωνστάντιος, ἐκκινήσας ἑτοιμοπόλεμος ἐξ Ἐδέσσης πρὸς συνάντησίν του, ἠσθένησε καθ' ὁδὸν καὶ ἀπέθανεν ἐν Μόψου Κρήνῃ τὸν Νοέμβριον τοῦ 361. Ὁ Ἰουλιανὸς μείνας μόνος κατῆλθεν ἀνενόχλητος, καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, γενόμενος κατὰ τὸ σύνηθες δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμόν. Κατὰ τὴν κάθοδόν του ἀπὸ Γαλατίας μέχρι Θρᾴκης ἔγραψεν εἰς διαφόρους πόλεις ἐπίσημα γράμματα, δικαιολογοῦντα τὴν στάσιν καὶ τὴν πολιτείαν του. Ἐκ τούτων ἐσώθη ἐπιστολή του πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, σπουδαιοτάτη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔμεινεν ἓξ μόνον μῆνας ἐξαιρετικῆς δραστηριότητος. Ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ πράξεων ὑπῆρξεν ἡ διαταγὴ περὶ ἀνοίγματος τῶν βιαίως κλεισθέντων ἐθνικῶν ναῶν καὶ περὶ ἐπαναφορᾶς τῆς ἀπηγορευμένης ἀρχαίας λατρείας. Ἐπίσης ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς ναοὺς αἱ κατασχεθεῖσαι περιουσίαι αὐτῶν. Δὲν ἠρκέσθη ὅμως ὁ Ἰουλιανὸς εἰς αὐτά· ἡ χριστιανικὴ πεῖρα εἶχε στρέψει τὴν προσοχήν του πρὸς πολλὰ τρωτὰ τῆς ἀρχαίας θρησκείας, τὰ ὁποῖα ἀπεφάσισε νὰ διορθώσῃ, ἀναλαμβάνων ἀφόβως τὴν πρωτοβουλίαν θρησκευτικοῦ ἀνακαινιστοῦ. Πολὺ ἀπησχόλησεν αὐτὸν ἡ ἑνοποίησις τοῦ ἐθνικοῦ κλήρου διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τάξεως ἱεραρχικῆς, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσε κατὰ τὸν τύπον τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ ἐπαρχίας καὶ κατὰ πόλεις. Τὸ λειτουργικὸν ἐπίσης μέρος τῆς θρησκείας, ὅπως προσεπάθησε νὰ ὀργανώσῃ αὐτὴν ὁ Ἰουλιανός, ἐλάμβανε πολλὰ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν: ὕμνοι, τακταὶ ὧραι προσευχῶν, κήρυγμα καὶ ἄλλοι νεωτερισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἄν τινες προϋπῆρχον δὲν εἶχον τὴν γενικότητα, τὴν ὁποίαν ἤδη ἐλάμβανον. Τέλος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου σπουδαίαν φροντίδα ἔδειξεν ὁ Ἰουλιανὸς διὰ τὴν ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ κλήρου· ἵδρυσεν ἱεροδιδασκαλεῖα καὶ φροντιστήρια, διέταξε τὴν αὐστηρὰν ἐπίβλεψιν τῶν ἱερέων ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἠθικῆς. Ἀντιλαμβανόμενος τὸ σπουδαῖον ὅπλον, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς χεῖράς του ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν του καταστημάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πανταχοῦ ἱδρυμένα, ἵδρυσε κατὰ μίμησιν τούτων, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων, *ξενοδοχεῖα*, ὅπου θὰ ἐξενίζοντο καὶ θὰ ἐνοσηλεύοντο δωρεὰν τόσον οἱ ἐθνικοὶ ὅσον καὶ οἱ Χριστιανοί. Τὴν προσπάθειάν του ὅμως ἐδέχθησαν οἱ ἐθνικοὶ μὲ ἐπιφύλαξιν· οὕτω ἀναφέρεται, ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἀπήντησεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἰουλιανοῦ διὰ τῶν ἑξῆς:

«Εἴπατε τῷ βασιλεῖ, χαμαὶ 'πέσε δαίδαλος αὐλά,
Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν· ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ».

Τὴν ἄφιξίν του ἐπηκολούθησεν ἐπίσης ῥιζικὴ ἀναδιοργάνωσις τῆς αὐλῆς, μεταβολαὶ εἰς τὰ

Ὁ Ἰουλιανὸς θύων εἰς τὰ εἴδωλα.
[Μικρογραφία βυζαντινοῦ χειρογράφου ἀποκειμένου ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Παρισίων.]

ὑψηλὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας καὶ σημαντικαὶ στρατιωτικαὶ μεταρρυθμίσεις. Ἔκτακτα καὶ τακτικὰ δικαστήρια ἠσχολήθησαν ἐν μέρει μὲν μὲ τὰ σφάλματα καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος, ἐν μέρει δὲ μὲ τὴν ἱκανοποίησιν προσωπικῶν τοῦ αὐγούστου παθῶν. Ταῦτα, χωρὶς νὰ ἀμελῇ τῶν τυπικῶν αὐτοκρατορικῶν του καθηκόντων, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐπετέλει μετὰ ζήλου ἐξαιρετικοῦ. Καὶ ἐνῷ ἐφρόντιζε περὶ τούτων πάντων, καὶ ἀπησχόλει μόνος πλῆθος γραμματέων πρὸς συγγραφὴν νόμων καὶ ἐγκυκλίων καὶ ἐπιστολῶν, οὐδαμῶς ἐγκατέλειπε τὴν προσφιλῆ του ἀπασχόλησιν, τὴν συγγραφήν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος φαίνεται ὅτι ἔγραψε τὰ «Κρόνια» (ἀπολεσθέντα), τὸν «Λόγον εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους κύνας, πρὸς Ἡράκλειον κυνικὸν» (Περὶ τοῦ πῶς κυνιστέον καὶ εἰ πρέπει τῷ κυνὶ μύθους πλάττειν)· τὰ δύο ταῦτα ἔργα, στρεφόμενα κατὰ τῶν κυνικῶν, ἀποβλέπουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς ἀνακαινιστικῆς προσπαθείας του ἀπὸ τὰς κυνικὰς ἀκρότητας, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχεν αὕτη κατ' ἐπίφασιν σημεῖα κοινά.

Κατ' Ἰούνιον τοῦ 362 ὁ Ἰουλιανὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Ἀντιόχειαν· ἐκεῖ παρέμεινε μέχρι Μαρτίου τοῦ ἑπομένου ἔτους, παρασκευάζων ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἡ ἐκστρατεία ἤρχισεν ἐπιτυχῶς, ἀλλ' ὁ στρατὸς ἀντιμετώπιζε συνεχῶς μεγάλας δυσκολίας πρὸ τοῦ φεύγοντος ἐχθροῦ, κατὰ τρόπον ὥστε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου ὁ Ἰουλιανὸς ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐπιστροφῆς· τὴν 26ην Ἰουνίου 363 κατά τινα ἀψιμαχίαν ἔπιπτε βληθεὶς ὑπὸ βέλους ἐχθρικοῦ. Λέγεται δὲ ὅτι, ἀποθνήσκων ἀνεφώνησε: «Νενίκηκας, Ναζωραῖε». Τὸ σῶμά του μετεφέρθη εἰς Ταρσόν, ὅπου ἐτάφη μετὰ δίμηνον.

Τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του, κατὰ τὴν ὁποίαν παρέμενεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀφιέρωσεν ὁ Ἰουλιανὸς ἰδίως εἰς τὴν ἑδραίωσιν τῆς νέας ἐκκλησίας. Μάρτυρες τῆς δραστηριότητός του εἶναι πλεῖσται σῳζόμεναι ἐπιστολαί του, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ἐξ Ἀντιοχείας πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς προὔχοντας διαφόρων πόλεων. Καὶ ἡ καθαρῶς φιλολογική του ὅμως παραγωγὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶναι ἀξία λόγου. Τότε ἐγράφησαν τὰ δύο φιλοσοφικώτερα καὶ μυστικώτερα ἀπὸ τὰ σῳζόμενα ἔργα του: οἱ λόγοι του «Εἰς τὸν βασιλέα Ἥλιον» καὶ «Εἰς τὴν μητέρα τῶν Θεῶν».

Νόμισμα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ παρίσταται κρατῶν τρόπαιον.

Τότε ἐπίσης ἔγραψε καὶ δύο λίαν παραδόξους σατίρας: τὸ «Συμπόσιον ἢ Καίσαρες», ὅπου κρίνει τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντας, καὶ τὸν «Ἀντιοχικὸν ἢ Μισοπώγωνα» κατὰ τῶν Ἀντιοχέων καὶ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἔργον περιέχει πλεῖστα αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα μεγίστου ἐνδιαφέροντος. Τέλος, τὸ σπουδαιότερόν του ἔργον, τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα σῴζονται, ἐδημοσιεύθη καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἐν Ἀσίᾳ.

Ἡ φιλοσοφία του, καθὼς διατυποῦται εἰς τὰ τελευταῖά του ἔργα, δὲν εἶναι πρωτότυπος· εἶναι ὁ νεοπλατωνισμὸς τοῦ Ἰαμβλίχου μὲ σαφέστερα τὰ σημεῖα τοῦ συγκρητισμοῦ. Τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἔργον ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του σπουδαῖον, σπουδαιότερον καὶ ἀπὸ τὸ τοῦ Πορφυρίου· σήμερον ὅμως ἀπολεσθέντων καὶ τῶν δύο, ἡ κρίσις εἶναι ἀδύνατος. Πάντως τὸ ἔργον τοῦ Πορφυρίου κατεκρίθη καὶ ἐδιώχθη περισσότερον ἀπὸ τὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἀναμφιβόλως ὁ Ἰουλιανὸς εἶναι ἀπὸ τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας μορφὰς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας· τύχῃ ἀγαθῇ, παρὰ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἀδικίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἔκριναν οἱ σύγχρονοί του Χριστιανοί, παρὰ τὸν πανηγυρικὸν τόνον, τὸν ὁποῖον ἔχουν τὰ σῳζόμενα ἐγκώμια τῶν ἐθνικῶν, ὑπάρχει αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον του, μάρτυς ἀψευδὴς καὶ τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν του ἀρετῶν. Διότι πράγματι τὰ σῳζόμενα ἔργα του ἔχουν κατ' ἐξοχὴν προσωπικὸν τόνον· ἐκ τούτων ἤδη διαφαίνεται ἡ ἠθικὴ ἀκεραιότης τοῦ συγγραφέως (συμφώνως πάντοτε μὲ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς του), ἡ ἰσχυρὰ μόρφωσίς του, ποιά τις προχειρότης καὶ ἐπιπολαιότης, ὀφειλομένη εἰς τὸ ἐνθουσιῶδες νεανικὸν τοῦ χαρακτῆρός του. Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἰουλιανοῦ περιλαμβάνουν αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα πολύτιμα καὶ ἀξίας λόγου σελίδας αὐτοπαρατηρησίας· καὶ αὐταὶ ἄγουν τὸν ἀναγνώστην εἰς παρόμοια συμπεράσματα. Ἀλλὰ μοναδικαὶ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνδρὸς εἶναι αἱ σῳζόμεναι ἐπιστολαί του, αἱ ὁποῖαι, ἂν καὶ ὀλίγαι, προσφέρουν σπουδαιότατα ψυχολογικὰ στοιχεῖα εἰς τὸν μελετητήν. Πραγματικῶς, ὁ Ἰουλιανός, ὡς συγγραφεύς, δὲν εἶναι πρωτότυπος· τὰ ἔργα του γέμουν κοινῶν τόπων· βεβαίως θὰ ἐχρειάζετο συγγραφικὴ μεγαλοφυΐα, τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο, διὰ ν' ἀναπτύξῃ ἴδιον ὕφος ἐν μέσῳ τῶν ἀπειροπληθῶν ῥητοροδιδασκάλων καὶ σοφιστῶν τῆς ἐποχῆς του· ὅταν ὅμως ἔγραφε πρὸς φίλους ἢ γενικῶς πρὸς ἄτομα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἐθεώρει ἀναγκαῖον νὰ ἐπιδείξῃ τὰ λογοτεχνικά του προσόντα, ὅταν δὲν ἔγραφε διὰ τὴν δημοσιότητα, τὸ ὕφος του ἦτο ἁπλοῦν καὶ ἀνεπιτήδευτον

Digitized by Google

Αἱ ἐπιστολαί του εἶναι πολύτιμοι, διότι εἰς αὐτὰς ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος ἀπηλλαγμένος, τόσον τοῦ λογοτεχνικοῦ φόρτου τῆς ἐποχῆς του, ὅσον καὶ τῶν ἐκ τοῦ ἀξιώματός του προκυπτόντων περιορισμῶν. Ὁ ἀσφαλέστερος χαρακτηρισμός του ἐξάγεται ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του: ὁ Ἰουλιανὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν συναισθηματικὸς καὶ μυστικοπαθὴς τύπος· ἡ στροφή του πρὸς τὸν ἐθνισμὸν δύο κυρίως αἰτίας ἔχει, καὶ ταύτας συναισθηματικάς: τὴν πρὸς τὰ ἀρχαῖα γράμματα λατρείαν του καὶ τὴν ἕλξιν πρὸς τὰ ἀνατολικὰ μυστήρια· ἂν εἰς ταύτας προσθέσωμεν καὶ τρίτην, τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν διωκτῶν του, πάλιν συναισθηματικὴν αἰτίαν ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν. Οὐδαμοῦ ἀπαντῶμεν ὑπολογισμὸν ἢ πολιτικήν τινα προϋπόθεσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς ἐνεργείας του· αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀδυναμία του. Αἱ μεταγενέστεραι ἐποχαὶ ἀπέβλεψαν πάντοτε πρὸς αὐτὸν ἢ μὲ θαυμασμὸν ἢ μὲ φρίκην, πάντοτε δηλαδὴ ὡς πρὸς πρόσωπον ἰσχυρόν, ὡς πρὸς ἡρωϊκὸν τύπον· ἐδῶ ὅμως πρόκειται οὐσιῶδες ἱστορικὸν σφάλμα· ὁ ὀνειροπόλος καὶ ἀνεδαφικὸς αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος ηὐχήθη τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἀρχαίων ναῶν, δὲν εἶχε θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων μεταρρυθμιστῶν. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν λογοτέχνης. Ἡ θέσις του εἶναι μᾶλλον παρὰ τοὺς οὐτοπιστάς, παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους τὰ αἰσθήματα παρέσυραν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ δυνατοῦ.

Ἡ ζωὴ καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπετέλεσε θέμα τῆς λογοτεχνίας προσφιλές, δραματοποιηθεῖσα καὶ μυθιστορηματοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Κλέωνος Ραγκαβῆ, τοῦ Μερεσκόφσκυ, τοῦ Ἴψεν καὶ ἄλλων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πηγαί.* Κύριαι πηγαὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰουλιανοῦ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον τὰ σῳζόμενα ἔργα του, κατὰ δεύτερον λόγον ὁ *Λιβάνιος* καὶ ὁ *Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος*. Καὶ ἄλλοι ὅμως συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ οἱ Χριστιανοὶ σύγχρονοι τοῦ Ἰουλιανοῦ, παρέχουν πολλὰς σχετικὰς πληροφορίας. *Ἐκδόσεις: Hertlein*, Iuliani Imperatoris quae supersunt (τ. Ζ') Λειψία 1875/1872.—*Bidez & Cumont*, Iuliani Imperatoris epistulae, leges, poematia, fragmenta varia (Παρίσιοι 1922).—*Bidez*, L'Empereur Julien. Oeuvres complètes (Παρίσιοι 1921). — *Neumann*, Iuliani Imperatoris librorum contra Christianos quae supersunt (Λειψία 1880).—*Βοηθήματα*: *P. Alard*, Julien l' Apostat (τόμοι 3, ἐκδ. γ' 1906—1910).—*W. Koch*, Kaiser Julian der Abtrünnige (Λειψία 1899). — *A. Rostagni*, Giuliano l' Apostata (Τορῖνον 1920). — *J. Geffken*, Kaiser Julianus (Λειψία 1914).—Καὶ διάφοροι σπουδαῖαι μελέται τῶν *Koch*, *Bidez* κ. ἄ. εἰς βελγικὰ καὶ ἄλλα περιοδικά.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

— **Ἰουλιανὸς *Σάλβιος*** (Salvius Julianus). Ρωμαῖος νομικός, ζήσας ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Διετέλεσε μέλος τοῦ consilium principis ὑπὸ τὸν Ἀδριανόν, ἐπανειλημμένως κατέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ πραίτωρος, δὶς ἐγένετο ὕπατος, praefectus urbi. Ὁ Ἰουλιανὸς τυγχάνει ἐκ τῶν τελευταίων ἀντιπροσώπων καὶ ὀπαδῶν τῆς σχολῆς τῶν σαβινιανῶν.

Ἡ νομικὴ αὐτοῦ κατάρτισις καὶ ἡ φήμη του ὑπῆρξαν ἡ αἰτία, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς νὰ τῷ ἀναθέσῃ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἐδίκτων τῶν πραιτώρων καὶ aediles, ἅτινα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν κατεσπαρμένα καὶ ἀσυστηματοποίητα: edicti ordinatio (βλ. λ. *Ἰουλιανοῦ* ἔδικτον). Περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι πηγαὶ ἀπὸ τὰς μνείας τὰς γινομένας ἐν ταῖς διατάξεσι Tanta καὶ Δέδωκεν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ἰουλιανοῦ, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του, ἐπεκυρώθη διὰ τῆς ἐκδόσεως σχετικοῦ senatus consultus.

Ὁ Ἰουλιανὸς εἶναι ἐπίσης γνωστὸς καὶ ὡς συγγραφεύς. Τὸ κύριον ἔργον του συνίσταται εἰς πραγματείαν, θεωρητικὴν καὶ πρακτικήν, ἐξ 90 βιβλίων, κατατεταγμένων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ edictum, συγγραφεῖσαν ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίνου. Ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτῆς I—LVIII ἀναπτύσσεται ὁλόκληρον τὸ jus civile καὶ τὸ jus honorarium, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα LIX—XC ἀσχολοῦνται εἰδικώτερον μὲ τὸ jus novum, τὸ δίκαιον τῶν senatus consulta καὶ τοὺς νόμους τοὺς ἐκδοθέντας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐπίδρασις, ἣν ἤσκησεν ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ Ἰουλιανοῦ, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε μεγάλη, διότι χρονικῶς ἐκτείνεται αὕτη μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις περιέλαβεν ἐν τῷ Πανδέκτῃ του σημαντικὸν μέρος ἐκ τοῦ ὡς ἄνω ἔργου.

Ἐκτὸς τοῦ ἔργου τούτου ὁ Ἰουλιανὸς συνέγραψε τὰ Libri ad Urseium καὶ ad Minicium, ὡς καὶ τὸ «Liber singularis de ambiguitatibus», ἐκ τῶν ὁποίων ἁπάντων ἐδανείσθη διατάξεις ὁ Πανδέκτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Δ. Ι. Ζ.

— **Ἰουλιανοῦ *ἔδικτον*.** Ἡ κωδικοποίησις, μετά τινων τροποποιήσεων, τῶν διατάξεων τοῦ edictum, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ *Ἰουλιανοῦ* (Salvius Julianus) κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀδριανοῦ, πιθανῶς καθ' ὃν χρόνον διετέλεσε quaestor τούτου. Ἡ κωδικοποίησις αὕτη ἐπεκυρώθη μὲν ἀπὸ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθὲν senatus consultus, δὲν ἀπέκτησεν ὅμως ἐκ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης ἰσχὺν νόμου, ὡς σφαλερῶς πολλάκις νομίζεται· διότι δὲν ἔπαυσεν ὑφισταμένη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ διάκρισις μεταξὺ jus civile καὶ jus praetorium. Ἁπλῶς καὶ κατὰ τὰ εἰωθότα ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπηύθυνεν ὁδηγίας πρὸς τοὺς πραίτωρας, ὅπως συνιστῶσιν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν νὰ προδιαγράφωσιν οὗτοι τὰ edicta των ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀποκρυσταλλωθέντος τύπου. Τέλος βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ καθιερωθεὶς τύπος ἴσχυε τόσον διὰ τὸν praetor (urbanus), ὅσον καὶ διὰ τοὺς ediles curules, τῶν ὁποίων καὶ αὐτῶν ἐδέσμευε τὸ edictum.

Οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξ ἄλλου ζωηρῶς διεφώνησαν: 1) Ἐπὶ τοῦ ἐὰν ἡ κωδικοποίησις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐδέσμευε καὶ τοὺς λοιποὺς δικαστικοὺς ἄρχοντας, ἤτοι τὸν praetor peregrinus καὶ τοὺς διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἐδέσμευε τὸν praetor urbanus καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Ρώμης. 2) Μέχρι ποίου σημείου ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔθιγε τὴν ἐξουσίαν καὶ πρωτοβουλίαν τῶν δικαστικῶν ἀρχόντων οὓς ἀφεώρα, ἐὰν ἡ ὑποχρέωσις τούτων ὅπως οὐδὲν μεταβάλλουν συνεπήγετο καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ οὐδὲν προσθέτειν, ἐὰν δηλαδὴ ἠδύναντο οἱ πραίτωρες ἢ οὐ νὰ προσθέτουν clausulae novae, ἢ μήπως τοῖς ἀφῃρέθη τὸ jus edicendi

Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ jus edicendi δὲν ἔπαυσε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν πραίτωρα, ὅστις τὸ διετήρησεν ὡς καὶ πρότερον, ἀφοῦ ἡ ἐπελθοῦσα μεταρρύθμισις τοῦ ἐπιβάλλει νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ καθ' ὡρισμένον τρόπον. Ἐκδίδει ὄντως οὗτος πάντοτε τὸ edictum του εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐτησίας θητείας του. Ὁ Γάϊος ἄλλωστε, μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, δὲν παύει λέγων ὅτι jus edicendi habent magistratus populi Romani. Πλὴν δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ ὅτι ὁ πραίτωρ, μὴ στερηθεὶς τοῦ jus edicendi, δὲν ἔχει ἐξ ἄλλου τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστῇ τοῦ ὑπὸ τοῦ senatus consultus καθιερωθέντος συστήματος: ἀκριβῶς ἡ compositio edicti αὐτὸν τὸν σκοπὸν εἶχε, τουτέστι νὰ ἐμποδίζῃ ὅπως ἐπέλθῃ μεταβολὴ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ edictum. Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν δὲ γνώμην ὁ πραίτωρ ἐστερεῖτο καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος νὰ προσθέτῃ εἰς τὸ edictum του clausulae novae· διότι κατὰ τὰς εἰσαγωγικὰς τοῦ Πανδέκτου διατάξεις (Tanta καὶ Δέδωκεν), αἵτινες ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγή, ἐν περιπτώσει λάθους ἢ ἀτελείας δέον νὰ γίνεται προσφυγὴ εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Κατὰ δὲ τὸν Girard τὰ περὶ δῆθεν clausulae novae εἰς τὸ edictum, μεταγενεστέρων τοῦ Ἀδριανοῦ, τὰ ὑποστηριζόμενα ὑπὸ συγγραφέων τινῶν ὀφείλονται εἰς παρανόησιν τῶν κειμένων.

Καθόσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ μεταρρύθμισις δεσμεύῃ πάντας τοὺς δικαστικούς, διακριτέον:

α') Ὡς πρὸς τὸν praetor peregrinus. Καίτοι οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἡνοποιήθησαν τὰ edicta τοῦ praetor urbanus καὶ τοῦ praetor peregrinus, τοὐναντίον μάλιστα καὶ πολλοὶ pr. peregrini ἐξηκολούθουν ὑπάρχοντες ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ Γάϊος ὁμιλεῖ πάντοτε περὶ δύο ἐδίκτων, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, διατὶ ὁ Ἀδριανὸς (ἀφοῦ ἠδύνατο) δὲν ἔπραξεν ἐπὶ τοῦ edictum pr. peregrini ὅ,τι ἔπραξε καὶ ἐπὶ τοῦ τῶν pr. urbani. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἔλλειψις μνείας ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἐκδοχῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἔλλειψις αὕτη εἶναι γενικὴ ἐπὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ edictum τῶν pr. peregrini, ἐξηγουμένη ἐκ τῆς ἐξαφανίσεως ἁπάσης τῆς σχετικῆς φιλολογίας μετὰ τὴν εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς αὐτοκρατορίας χορήγησιν τοῦ δικαιώματος, τίτλου, τοῦ Ρωμαίου πολίτου.

β') Καθόσον ἀφορᾷ τοὺς διοικητὰς ἐπαρχιῶν, ἀνάλογα, ἂν μὴ πλείονα, γεννῶνται προβλήματα. Ἡ κρατοῦσα ὅμως γνώμη δέχεται, ὅτι καὶ οὗτοι δὲν ἐστερήθησαν μὲν τοῦ jus edicendi, τοῦ δικαιώματος δηλαδὴ νὰ ἐκδίδουν edicta ἅμα τῇ ὑπ' αὐτῶν ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς, καὶ συνεπῶς κατὰ θεωρίαν ἑκάστη ἐπαρχία ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸ ἰδιαίτερον αὐτῆς edictum. Πλὴν δὲν εἶναι λογικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν ἐδέσμευσε καὶ αὐτοὺς τὸ senatus consultus, τὸ κυρῶσαν τὴν κωδικοποίησιν τοῦ Ἰουλιανοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην καὶ οὗτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ συμμορφῶνται πρὸς ὡρισμένον τύπον ἐδίκτου (εἴτε ἑνιαῖον εἴτε ἰδιαίτερον διὰ κάθε ἐπαρχίαν). Ἀμφίβολον ὅμως εἶναι ποία διάκρισις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ τύπου urbani καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ τοιούτου, ὡς καὶ ἐὰν ἀφίνετο ἐλευθερία τις διὰ τὰς τοπικὰς παραλλαγάς.

Τὸ edictum τοῦ Ιουλιανοῦ δὲν περιεσώθη. Αἱ μόναι πηγαὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τυγχάνουσιν ὀλίγαι λέξεις εἰς τοὺς Εὐτρόπιον καὶ Aurelium Victor, ὡς καὶ τὰ ὀλίγα τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ προλόγῳ τοῦ Πανδέκτου.

Ἡ κωδικοποίησις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπεκλήθη Edictum perpetuum. Ο ὅρος οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχύζηται μὲ τὰ edicta perpetua, τὰ κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν edicta repentina, ἀλλὰ νοητέος ἐν ἐν τῇ κυριολεξίᾳ αὐτοῦ.

Αἱ διατάξεις τοῦ Edictum perpetuum τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοὐλάχιστον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ edictum τῶν πραιτώρων (urbani) ὡς καὶ τῶν ediles curules, σήμερον ἀποκατεστάθη πλήρως χάρις εἰς τὴν περίφημον ἐργασίαν τοῦ Otto Leuel, «Das Edictum Perpetuum» (Γερμανία 1883).

Ἐπὶ τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης, ἣν τὸ Edictum perpetuum ἀκολουθεῖ, ὡς αὕτη προκύπτει ἐκ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Ot. Leuel, παρατηροῦμεν, ὅτι τοῦτο δὲν ὑποδιαιρεῖται εἰς βιβλία, ὡς ὁ Πανδέκτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλ' εἰς τίτλους πιθανῶς ἠριθμημένους κατ' αὔξοντα ἀριθμόν, πάντως ὅμως διακεκριμένους ἀλλήλων. Ἐν αὐτῷ οἱ τύποι τῶν ἀγωγῶν δὲν εὑρηνται συγκεντρωμένοι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ κατεσπαρμένοι καὶ κατατεταγμένοι συστηματικῶς ἕκαστος εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέρος. Οὕτως ὁ τύπος τῆς rei vindicatio, ἀνηκούσης εἰς τὸ jus civile, διαγράφεται αὐθυπάρκτως ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ, ἄνευ διατάξεώς τινος πραιτωρικῆς ἐπιτασσούσης τὴν ὕπαρξίν της· τοὐναντίον ἡ actio de dolo, καθαρῶς πραιτωρικὸν ἔνδικον μέσον, περιλαμβάνεται ἐν τῷ κειμένῳ, τῷ σώματι, τοῦ σχετικοῦ ἐδίκτου ἐφ' οὗ στηρίζεται. Τὸ edictum τοῦ πραίτωρος εἶναι διακεκριμένον τοῦ τῶν ediles curules. Ἀμφότερα περιλαμβάνουν γενικὸν μέρος, περιέχον τὰ edicta καὶ τοὺς τύπους τῶν ἀγωγῶν, καὶ παράρτημα περιλαμβάνον μόνον τοὺς τύπους.

Τὸ edictum τοῦ πραίτωρος ἔχει ἐν τέλει παράρτημα ἢ μᾶλλον τρία παραρτήματα, περιλαμβάνοντα τοὺς τύπους τῶν interdicta, τῶν ἐνστάσεων καὶ τῶν πραιτωρικῶν διατάξεων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἐδίκτου, τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη. Τὸ πρῶτον καὶ τέταρτον καθορίζουν: τὸ πρῶτον τὴν ὀργάνωσιν τῆς δίκης μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς formula, τὸ δὲ τέταρτον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως μέχρι τῆς ἐκτελέσεως. Τὸ δεύτερον καὶ τρίτον, δυσδιάκριτα μεταξύ των, περιλαμβάνουν τὰ edicta καὶ τοὺς τύπους ἀγωγῶν, τὰ μὴ ὑπαγόμενα συστηματικῶς εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν λοιπῶν. Τὸ edictum τῶν ediles καὶ αὐτὸ περιλαμβάνει γενικὸν μέρος, ἐν ᾧ edicta καὶ formulae ἀγωγῶν, καὶ τελειώνει διὰ σχετικοῦ παραρτήματος.

Ὁ Leuel ἀποδεικνύει ὅτι ἡ συστηματικὴ κατάταξις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ Edictum perpetuum δὲν τυγχάνει οὔτε λογικὴ οὔτε συμμετρική, κατὰ μέγα μέρος ἐπηρεασθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῶν πραιτώρων ἀκολουθηθεῖσαν παλαιὰν τάξιν (tralatitia).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Rudorff*, De jurisdictione edictum: edicti perpetui quae reliqua sunt (Leipzig 1869).—*Brinz* ἐν Krit. Vierteljahrschrift (1870), XI. 471 ἑπ.—*Leuel*, Das Edictum Perpetuum: ein Versuch zu dissen Wiederherstellung (Leipzig 1883).—*Brinz*, ἐν Zeit. d. Sav. Stift. (1883 τόμ. IV, Röm. Abtheil. 164 ἑπ.). — *Karlowa* Röm. Rechtsgeschichte (I. 628—641).—*Krüger*. Gesch. d. Quellen 84 ἑπ.—*Kipp*. Gesch. d. Quellen (σ. 123).—*Girard*, Manuel Élem. de Dr. Romain (ἔκδ. 1918, σελ. 52 ἑπ.).—*Glasson*, Étude sur Gaius (ἔκδ. 1888. σ. 305 ἑπ.) —*Kniep*, Der Rechtsgelehrte Gajus und die Ediktskommentare (1910).

Δ. Ι. ΖΕΠΟΣ

Ἰουλιανὸς *(ἅγιοι)*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετ' ἄλλων 16 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Δεκίου (249—251) ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 30 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ πρεσβύτερος ἐπὶ Κλαυδίου τοῦ Β' (268—270) ἐν Ταρρακηνῇ τοῦ Λατίου μαρτυρήσας μετὰ *Καισαρίου* τοῦ διακόνου καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 7 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ ἐξ Ἐμέσσης τῆς Μεσοποταμίας ἰατρός, ὅστις ἐπὶ Νουμεριανοῦ τῷ 284 ἐσταυρώθη. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 6 Φεβρουαρίου μετὰ μαρτυρολογίου. —4) Ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε θανατωθεὶς ἑορτάζεται τὴν 2 Σεπτεμβρίου.—5) Ὁ μετὰ *Κεντυρίωνος*, *Θεοδώρου* καὶ *Ἀμμιανοῦ* ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (286—205) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Σεπτεμβρίου. —6) Ὁ ἐν Ἀντινόου πόλει τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) μαρτυρήσας μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, καλουμένης *Βασιλίσσης*, τοῦ υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Αἰγύπτου *Κελσίου* καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 8 Ἰανουαρίου. —7) Ὁ ἐξ Ἀναζαρβοῦ τῆς Κιλικίας, υἱὸς βουλευτοῦ, ὅστις ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν ἐν σάκκῳ βληθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 21 Ἰουνίου καὶ τῆς 16 Μαρτίου. —8) Ὁ ἐν Γαλατίᾳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἀποκεφαλισθεὶς καὶ ἑορταζόμενος τῇ 12 Σεπτεμβρίου. — 9) Ὁ ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 12 Ἰουνίου. — 10) Ὁ ἐν τῷ Εὐφράτῃ ἐπιφανὴς ἀσκητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος, οὗτινος τὸν βίον συνέγραψεν ὁ Θεοδώρητος Κύρου. Ἑορτάζεται τὴν 18 Ὀκτωβρίου. — 11) Ὁ Καππαδόκης, ὁ μετὰ *Παμφίλου* καὶ ἄλλων τῷ 310 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 16 Φεβρουαρίου. — 12) Ὁ μετὰ *Εὐβούλου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 6 Μαρτίου.— 13) Ὁ ὁ ἐν Σαμοσάτοις τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ Κομαγηνῆς μετὰ *Φιλοθέου* καὶ πέντε ἄλλων μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 29 Ἰανουαρίου.— 14) Εἷς τῶν δέκα μαρτύρων τῶν ἐν τῇ Χαλκῇ Πύλῃ ἀθλησάντων ἐπὶ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου (717—741) καὶ ἑορταζομένων τὴν 9 Αὐγούστου (βλ. *Θεοδοσία μάρτυς*).

Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται οἱ ἑξῆς: — 1) Ὁ ἐκ Δαλματίας, ὁ ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (138 — 161) ἐν Sora τῆς Καμπανίας μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 27 Ἰανουαρίου.— 2) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Mans (Sarthe) κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 27ην Ἰανουαρίου.—3) Ὁ ἐπίσκοπος

Digitized by Google

τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀπαμείας, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἀκμάσας (222—238), ἑορταζόμενος τὴν 9 Δεκεμβρίου. —4) Ὁ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Περεγρίνου βαπτισθεὶς καὶ ἐν Auxerre τῆς Γαλλίας μαρτυρήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ ἑορταζόμενος τὴν 3 Φεβρουαρίου.—Ὁ μετὰ *Πέτρου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 260 ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Αὐγούστου.—6) Ὁ μαθητὴς τοῦ Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου ἐν Ἐδέσσῃ ἀποθανὼν περὶ τὸ 370 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 9 Ἰουνίου.—7) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Lodi ἐν Λομβαρδίᾳ ἀποθανὼν τῷ 380 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 12 Ὀκτωβρίου.—8) Ὁ μετὰ *Διομήδους, Φιλίππου* καὶ πέντε ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 2 Σεπτεμβρίου.—9) Ὁ παρὰ τὸ Briende (Haute-Loire) τῷ 304 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 28 Αὐγούστου.—10) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Lescar (Basses-Pyrénées) κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα πολέμιος σφοδρὸς τῶν ἀρειανῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων δολοφονηθεὶς ἑορτάζεται τὴν 21ην Αὐγούστου. —11) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Τολέδου (βλ. *Ἰουλιανὸς* Τολέδου).—12) Ὁ υἱὸς τῆς μάρτυρος *Συμφορόσης*, συνεορταζόμενος μετ' αὐτῆς τὴν 18 Ἰουλίου. —13) Ὁ μετὰ *Σαβίνου* καὶ ἄλλων ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 20 Ἰουλίου. —14) Ὁ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας μοναχός, ὅστις ἀποθανὼν τῷ 1606 κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους καὶ ἑορτάζεται τὴν 8 Ἀπριλίου.—15) Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τοὺ φονεύσας τοὺς γονεῖς του εἴς τι κτῆμα παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας. Καταφυγὼν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπως εὕρῃ ἐν αὐτῇ διὰ τῆς Ἐκκλησίας συγχώρησιν τοῦ φοβεροῦ ἁμαρτήματός του, ἵδρυσεν ἐκεῖ ξενῶνα, ὅπου ἐδέχετο καὶ ὑπηρέτει τοὺς ξένους. Ἐκ τούτου ὠνομάσθη *Ἰουλιανὸς ὁ φιλόξενος* καὶ ὁ *πτωχὸς* (Julien l' hospitalier, le pauvre) καὶ ἐκκλησία ἐν Παρισίοις τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὴν 12 Φεβρουαρίου ὡς ἁγίου ἑορταζομένου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανός.** Σύρος πατριάρχης. Μοναχὸς ὢν κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ μονοφυσίτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου τοῦ Καλλινίκου ὡς πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ. Τῷ 591 ἀποθανόντα τὸν Πέτρον διεδέχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἰουλιανὸς οὗτος, ὅστις ἐπατριάρχευσε μέχρι τοῦ 594, ὅτε ἀπέθανε. Τὸν ἐπίσκοπον Ἐδέσσης Σέργιον τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην περιπλακέντας εἰς χριστολογικὰς ἔριδας ὑπερήσπισεν ὁ Ἰουλιανὸς διὰ συγγραμμάτων, ὧν ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανὸς ὁ Αἰκουλάνου ἢ Ἐκλάνων** (Julianus Eclani). Ἐπίσκοπος κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τῆς ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ τῆς κάτω Ἰταλίας πόλεως Eclani (σήμερον Mirabella). Εὐφυὴς καὶ πολυμαθὴς ὢν ὑπῆρξε φίλος τοῦ Παυλίνου τοῦ Νώλης καὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἐν Ρώμῃ πιθανῶς γνωρίσας τὸν αἱρετικὸν Πελάγιον ἠσπάσθη τὰς δοξασίας αὐτοῦ καὶ ἔκτοτε ἐγένετο δεινὸς πολέμιος τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ὑπέρμαχος τοῦ Πελαγίου, διὸ καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ πάπα Ζωσίμου (417—418) ἀνεθεματίσθη ὡς αἱρετικός, ὑπὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ὁνωρίου ἐξωρίσθη ἐξ Ἰταλίας. Μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἀπεβίωσεν εἰς Σικελίαν (455).

Ὁ Ἰουλιανὸς ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς τοὺς τρεῖς μικροὺς προφήτας Ὠσηέ, Ἰωὴλ καὶ Ἀμὼς (Commentarius in prophetas minores tres), εἰς τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τὸν Ἰώβ, ἅτινα ὑπό τινων εἰς ἄλλους ἀποδίδονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ὑπομνήματα ἐν τῇ λατινικῇ Πατρολογίᾳ *Migne* 21, 959 κ. ἑξ.—*Labriolle*, «Histoire de la littérature latine chrétienne» (Paris 1924, σ. 564). Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανὸς ὁ Ἁλικαρνασσοῦ.** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας Ἁλικαρνασσοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Καταδιωχθεὶς ὡς μονοφυσίτης κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα εὗρεν εὐμενῆ δεξίωσιν παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας Τιμοθέῳ τῷ Δ'. Ἐκεῖ δ' ἐπίσης εἶχε καταφύγει καὶ ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Σεβῆρος, μονοφυσίτης καὶ αὐτός. Ὑπὸ Αἰγυπτίων δὲ μοναχῶν ἀνακινηθέντος τότε τοῦ ζητήματος, ἂν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἦτο φθαρτὸν ἢ ἄφθαρτον, ὁ μὲν Σεβῆρος ὑπεστήριζεν ὅτι ἦτο φθαρτόν, ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τοὐναντίον, ἰσχυριζόμενος ὅτι οἱ παραδεχόμενοι τὸ φθαρτὸν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀνάγκην δέχονται διαφορὰν μεταξὺ σώματος Χριστοῦ καὶ σώματος θείου Λόγου καὶ κατ' ἀκολουθίαν παραδέχονται δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἄρα δὲν εἶναι μονοφυσῖται. Οὕτω λοιπὸν ἐδιχάσθησαν οἱ μονοφυσῖται εἰς Σεβηριανοὺς ἢ φθαρτολάτρας καὶ εἰς Ἰουλιανιστὰς ἢ ἀφθαρτοδοκήτας. Ἡ αἵρεσις δ' αὕτη τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐξηπλώθη πολλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἰδίᾳ δὲ ἐν Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀρμενίας, τῆς Ἀραβίας, τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, ἀλλ' εἰς τὴν Δύσιν φαίνεται ὅτι δὲν μετεδόθη. Ὁ Ἰουλιανὸς πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ συνέταξε πολλὰ ἔργα, ἐν οἷς: τὸν «Τόμον», τὸ μέγα ἔργον «Κατὰ τῶν τοῦ Σεβήρου βλασφημιῶν», τὴν «Ἀπολογίαν», εἰς ἃ ἀπήντησεν ἐπίσης δι' ἔργων του ὁ Σεβῆρος. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἰουλιανὸς δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, πάντως ἔζη μέχρι τοῦ 527.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ἔργα τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐνωρὶς ἀπολεσθέντα ἐν Ἀνατολῇ διεσώθησαν ἐν μέρει ἐν συριακῇ μεταφράσει.—*Draguet*, «Julien d'Halicarnasse et sa controverse avec Sévère d'Antioche» (Louvain 1924). Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανὸς Πομέριος** (Julianus Pomerius). Ἐν Ἀφρικῇ γεννηθεὶς κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος, ἦλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος Ἀρελάτης (Arles). Ἐπιφανὴς ῥήτωρ ὤν, ἤνοιξε σχολεῖον ῥητορικῆς, ἐξ οὗ ἐξῆλθον πολλὰ εὐδόκιμοι κληρικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ διάσημος ἐπίσκοπος Ἀρελάτης Καισάριος. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του, ἅτινα μνημονεύουσιν οἱ παλαιοί, διεσώθη τὸ «Περὶ τοῦ θεωρητικοῦ βίου» (De vita contemplativa), ἐξαίρετον διάγραμμα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν. [*Migne* Λατ. Πατρολ. 59, 415—520]. Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανὸς ὁ Τολέδου.** Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ Τολέδου κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα. Ἐπὶ δεκαετίαν κυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἱσπανίας, συνεκάλεσε τέσσαρας συνόδους (681, 683, 684 καὶ 688) πρὸς ῥύθμισιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων αὐτῆς καὶ ἀπέθανε τῷ 690. Ἀνακηρυχθεὶς ἅγιος ἑορτάζεται τὴν 8 Μαρτίου. Ἔγραψε λατινιστί: «Προγνωστικόν», «Ἀπολογητικά», «Κατὰ Ἰουδαίων», «Ὑπόμνημα εἰς τὸν προφήτην Ναούμ», δύο βιβλία «Περὶ ἀντικειμένων» χωρίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης κ. ἄ. [*Migne*, Λατ. Πατρολ. 96,427 κ. ἑξ.] Ε. Γ. Π.

— **Ἰουλιανὸς** (*Δὸν Ἰλλιάν*). Βησιγότθος εὐγενὴς τοῦ Η' αἰῶνος δράσας ἐν Β. Ἀφρικῇ καὶ Ἱσπανίᾳ. Ἦτο κυβερνήτης τῆς Ἀνδαλουσίας ὑπὸ τὸν τελευταῖον Βησιγότθον βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Δὸν Ροδρῖγον, κατὰ τοῦ ὁποίου διεπεραίωσεν εἰς Ἱσπανίαν τοὺς μαύρους ὑπὸ τὸν Ταρίκ, κατόπιν προσβολῆς τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν θυγατέρα του Φλορίνδαν ἢ Κάβαν, μετασχὼν τῆς μάχης τῆς γενομένης τῷ 711 εἰς Χερὲθ (Jerez). Ἀπέθανεν ἐν ἀραβικῇ φυλακῇ. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐγένετο ἔνδοξος χάρις εἰς τοὺς χρονογράφους καὶ τὰ πορτογαλικὰ μυθικὰ ἔπη. —Π.

— **Ἰουλιανός.**—1) ***Δημήτριος.*** Μέγας λογοθέτης τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (1714—1721), υἱὸς τοῦ *Κωνσταντίνου Ἰουλιανοῦ*. Ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὡς πολυμαθὴς καὶ εἰδήμων τῆς Λατινικῆς.—2) ***Κωνσταντῖνος.*** Μέγας λογοθέτης τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (1668—1672). Μαθητὴς Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως, διεκρίνετο ἐπὶ πολυμαθείᾳ. Ἔγραψε «Λύσεις» εἰς τὰ ἄπορα τοῦ Α' καὶ Β' βιβλίου τοῦ Μωϋσέως. Μ. Ι. Γ.

ἰουλιανός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἴς τινα Ἰούλιον: «Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον»· ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν μῆνα Ἰούλιον, ὁ τοῦ Ἰουλίου μηνός: «ἰουλιανὴ ἡμέρα».

— **Ἰουλιανὰ** (τά). Ταραχαὶ λαβοῦσαι χώραν ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1920 (βλ. λ. *Ἑλλάς*).

— **ἰουλιανὴ *ἡμέρα*** [*Ἀστρον.*]· βλ. *ἡμέρα* ἰουλιανή.

— **ἰουλιανὴ *μεταρρύθμισις*** · βλ. λ. *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ' σ. 273 β').

— **ἰουλιανὴ *περίοδος*.** Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μ. Χ. οἱ ἱστορικοὶ συγγραφεῖς ἀνέγραφον τὰ γεγονότα ἀντιγράφοντες ἀπὸ τῶν πηγῶν τὰς χρονολογίας των χωρὶς καμμίαν κριτικὴν ἔρευναν πρὸς ἐναρμόνισιν τῶν γεγονότων ἐν τῷ χρόνῳ. Πρῶτος ὁ Ἰωσὴφ Ἰοῦστος Σκαλίγερος κατενόησεν, ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἐρευνηθοῦν τὰ ἀστρονομικὰ δεδομένα τῶν ἀρχαίων χρονολογικῶν συστημάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἀσαφεῖς πληροφορίας μᾶς παρέχουν οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς. Τὸ σύγγραμμά του: «De ementatione temporum», ἐκδοθὲν τῷ 1583, ἔτυχε πολλῶν ἐκδόσεων, ὧν ἡ ἀρίστη εἶναι ἡ τρίτη τοῦ 1609. Ὁ Σκαλίγερος διὰ τοῦ ἔργου τούτου καὶ διὰ τοῦ μεταγενεστέρου του, τῆς «Ἰουλιανῆς περιόδου», ἀνεδείχθη ἱδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς χρονολογίας.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἀναγεννήσεως ἐζητήθη ἐν Εὐρώπῃ χρονολογική τις ἀφετηρία, προγενεστέρα πάντων τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὥστε ἡ ἀπ' αὐτῆς χρονολόγησις νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ἀρνητικῶν ἀριθμῶν καὶ πᾶσαι αἱ ἐποχαὶ νὰ εἶναι μεταγενέστεραι αὐτῆς. Προὐτάθησαν ποικίλαι χρονολογίαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημιουργίαν, ἤτοι τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου, καὶ φυσικά, μὴ ὑπαρχούσης τότε παλαιοντολογίας καὶ γεωλογίας, πάντες ἐζήτησαν ἀπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς νὰ φωτισθοῦν περὶ τούτου. Τὴν ἀρίστην λύσιν ἔδωκεν ὁ Σκαλίγερος, ἀφήσας κατὰ μέρος τὴν Γραφὴν καὶ προτείνας ἔτος κτίσεως κόσμου συμβατικόν. Ἐδέχθη περίοδον ἢ κύκλον ἐξ 7980 ἐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανε τῷ 1558, δηλαδὴ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Γρηγορίου ΙΓ', ἐχρησιμοποίησεν ἔτη Ἰουλιανά. Ἐντεῦθεν κατά τινας ὠνομάσθη *Ἰουλιανὴ* ἡ περίοδός του, κατ' ἄλλους ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τιμὴν τοῦ πατρός του Ἰουλίου. Ὁ Σκαλίγερος ὥρισε τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου εἰς τὸ ἔτος 3949 π. Χ., ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης του περιόδου εἶναι προγενεστέρα ταύτης κατὰ 714 ἔτη, δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ ἔτος 4714 τῆς ἰουλιανῆς περιόδου. Ἡ ἐργασία τοῦ Σκαλιγέρου στηρίζεται ἐπὶ τῶν κύκλων ἡλίου, κύκλων σελήνης καὶ κύκλων ἰνδικτιώνων, οἵτινες ἦσαν ἐν μεγίστῃ χρήσει τότε καὶ παρέμειναν εἰς τὸν λογισμὸν τῆς Πασχαλινῆς ἡμερομηνίας. Ὁ ἡλιακὸς κύκλος εἶναι περίοδος 28 ἐτῶν, τῶν ὁποίων 7 δίσεκτα, μεθ' ὃν αἱ αὐταὶ ἡμερομηνίαι τοῦ ἔτους ἐπανέρχονται εἰς τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Ὁ σεληνιακὸς (τοῦ Μέτωνος) εἶναι περίοδος 19 ἐτῶν, περιλαμβάνων 235 σεληνιακοὺς μῆνας, μεθ' ὃν αἱ θέσεις Ἡλίου καὶ Σελήνης εἰς τὸ σιερέωμα ἐπανέρχονται αἱ αὐταί, σχεδὸν ἀκριβῶς, εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνωνται αἱ ἐκλείψεις τῶν δύο τούτων ἄστρων. Τέλος ὁ κύκλος τῶν ἰνδικτιώνων εἶναι περίοδος 15 ἐτῶν, καθαρῶς διοικητική, καθ' ἣν ἀνεθεωροῦντο οἱ φορολογικοὶ πίνακες. Διονύσιος ὁ Μικρὸς ἐφεῦρε τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν *διονυσιακὴν περίοδον* ἐκ 532 ἐτῶν, πολλαπλασιάσας τὰ 28 ἔτη τοῦ ἡλιακοῦ ἐπὶ τὰ 19 τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου. Προσήρμοσε ταύτην πρὸς ἐποχὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 285 π. Χ., ὅτε ὁ Πτολεμαῖος Φιλάδελφος ἀνῆλθε τὸν θρόνον. Ὁ Σκαλίγερος πολλαπλασιάσας τὰ 532 ἔτη τῆς διονυσιακῆς περιόδου ἐπὶ τὰ 15 τῆς ἰνδικτιῶνος ἐφεῦρε τὴν ἐξ 7.980 ἐτῶν *ἰουλιανὴν περίοδον*, ἡ ὁποία παρέσχεν εἰς τοὺς χρονολόγους τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην πλέον ν' ἀνάγουν ἕκαστον γεγονὸς εἰς τὸ ἰδιαίτερον σύστημα τῶν ἀκολουθούντων διάφορα συστήματα διὰ νὰ γίνωνται καταληπτοί, διότι ἡ κατ' ἰουλιανὴν περίοδον χρονολόγησις ἔδιδεν εὐχερῶς τὴν κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐκτίμησιν. Ἐπεκράτησε λοιπὸν ἡ ἰουλιανὴ περίοδος, ἀπολέσασα πολὺ τῆς σπουδαιότητός της ἀφ' ὅτου εἰσήχθη ἡ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως.

— **ἰουλιανὸν *ἡμερολόγιον*** [*Χρονολογ.*]· βλ. λ. *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ' σ. 273 β' ἑπ.).

Ἰουλιὰς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Παλαιστίνης, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Γαλιλαίας καὶ Γαυλωνίτιδος, παρὰ τὴν ΒΑ. ὄχθην τῆς λίμνης Γενησαρέτ, οὐ μακρὰν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. Τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα ἦτο *Βηθσαϊδὰ* (=τόπος ἁλιείας), πατρὶς τῶν ἀποστόλων Πέτρου, Ἀνδρέου, Ἰωάννου καὶ Φιλίππου (*Ἰωάνν.* α', 44, ιβ', 21). Αὐξηθεῖσα καὶ καλλωπισθεῖσα ὑπὸ τοῦ τετράρχου τῆς Ἰουδαίας Φιλίππου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μεγάλου Ἡρώδου, μετωνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ *Ἰουλιάς*, πρὸς τιμὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου (*Ἰωσήπ.* Ἀρχ. ΙΗ', 4, 6). Τὰ ἐρείπια τῆς Βηθσαϊδὰ κεῖνται παρὰ τὸ νῦν El-Aradsch, πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει λόφος τις El-Tell καλούμενος ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, ὅπου κατὰ τοὺς νεωτέρους ἔκειτο ἡ Ἰουλιάς. Α. Θ. Σ.

— **Ἰουλιὰς** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Πετραίας Ἀραβίας, τὴν ὁποίαν, πρὶν ὀνομαζομένην *Βηθαραμφθᾶ*, ἐτείχισεν ὁ Ἡρώδης Ἀντίπας καὶ μετωνόμασεν ἀπὸ τῆς συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου Ἰουλίας. Ταύτην μετὰ 14 πέριξ χωρίων ἔδωκεν ὁ Νέρων εἰς τὸν Ἀγρίππαν Β'. Βραδύτερον ὑπετάγη εἰς τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Πλάκιδον (*Ἰωσήπ.* Ἰ. Πόλ. Δ' 7, 6). Γ. Λ. Α.

ἰουλίδαι (οἱ) (Iulidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια μυριαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπλοπόδων*, περιλαμβάνουσα ζῷα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ σκληροῦ χιτῶνος. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἴουλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Λείψανα *ἰουλιδῶν* ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, Β. Ἀμερικὴν καὶ ἀλλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

Ἰουλιέραι (γαλλ. Juliers, γερμ. **Julich**) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Γερμανίας, κειμένη παρὰ τὸν Ρούρ (Ruhr), πρὸς δυσμὰς τῆς Κολωνίας καὶ 25 χιλ. ΒΑ τοῦ Aix-la-Chapelle. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου δουκάτου (Duché de Juliers), ἐκτεινομένου μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ρήνου καὶ Μεύσου. Τῷ 1610 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου δουκὸς τοῦ Νασσὼ (Maurice de Nassau), κατὰ τὰ ἔτη 1622—1659 ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1794—1814 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Τέλος διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ συνθήκης τοῦ 1815 ἀπεδόθη εἰς τὴν Πρωσσίαν. Σήμερον εἶναι μικρὰ πόλις τῆς Πρωσσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ρηνανίας, ἀριθμοῦσα 5.000 κατοίκους (βλ. καὶ λ. *Ἰουλιαναί*). Α. Θ. Σ.

Ἰουλιοβόνα (Juliobona) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς βελγικῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς (Gallia Lugdunensis), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καλήτων ἢ Καλέτων, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς στομαλίμνης τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ (*Πτολεμ.* Γεωγρ. β' 8, 5). Κειμένη ἄλλοτε ἐπὶ τῆς παραλίας, σήμερον, ἕνεκα τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, ἀπέχει περὶ τὰ

Digitized by Google

δύο χιλιόμετρα. 'Ονομάζεται δὲ Lillebonne, καὶ ἀπέχει 35 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς Χάβρης, ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Κάτω Σηκουάνα (Seine Inférieure). Σῴζονται ἐν αὐτῇ ἐρείπια θεάτρου, οἰκοδομηθέντος ὑπὸ τοῦ 'Ιουλίου Καίσαρος, καὶ φρουρίου ἱδρυθέντος κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὑπὸ Γουλιέλμου Α' τοῦ Κατακτητοῦ. Α. Θ. Σ.

'Ιουλιόγορδος, ἡ *'Ιουλία Γόρδος* [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. 'Ασίας ἐν Λυδίᾳ (βλ. λ. *Γόρδος*).

'Ιούλιοι, ἡ ***'Ιουλία γενεὰ*** (λατ. Julii, gens Julia). Μια τῶν διασημοτέρων ἐν Ρώμῃ εὐγενῶν γενεῶν (πατρικίων), καταγομένη ἐξ Ἄλβας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ ἀρχὴ τῶν 'Ιουλίων ἀνήγετο εἰς τὸν *Ἴουλον* (βλ. λ.), υἱὸν τοῦ 'Ασκανίου, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν 'Αφροδίτην, ἥτις καὶ ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους προστάτις καὶ ἀρχηγέτις τοῦ οἴκου. Πρῶτον γνωστὸν μέλος τῆς 'Ιουλίας γενεᾶς εἶναι ὁ πραίτωρ *Γ. 'Ιούλιος Ἴουλος*, μετὰ τοῦτον δὲ ἀπαντοῦν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ 4 οἰκογένειαι (familiae), διακλαδώσεις τῆς 'Ιουλίας γενεᾶς, αἱ τῶν *Καισάρων* (Caesar), *Λιβόνων* (Libo), *Μεντόνων* (Mento) καὶ *'Ιούλων* (Julus). Τῆς πρώτης οἰκογενείας διασημότερον μέλος εἶναι ὁ *Γάϊος 'Ιούλιος Καῖσαρ*, πρῶτος δὲ γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ *Σέξτος 'Ιούλιος Καῖσαρ* κυβερνήτης τῆς Σικελίας. Τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν, ὀλιγώτερον διασήμων, σπουδαιότερα μέλη εἶναι: ἐκ μὲν τῶν Λιβόνων ὁ ὕπατος *Λεύκιος 'Ιούλιος Λίβων*, ἐκ δὲ τῶν Μεντόνων ὁ ὕπατος *Γάϊος 'Ιούλιος Μέντων*. Μετὰ τὴν ἄνοδον τῶν 'Ιουλίων εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ἡ 'Ιουλία γενεὰ συνηνώθη μετὰ τῆς τῶν Αὐγούστων, ἀργότερον δὲ καὶ μετὰ τῆς τῶν Κλαυδίων, ὅθεν καὶ ἡ γενεὰ 'Ιουλία-Κλαυδία (gens Julia-Claudia). Τελευταῖος πραγματικὸς γόνος τῶν 'Ιουλίων ἦτο ὁ *Καῖσαρ*, τυπικῶς ὅμως ἡ γενεὰ ἐσυνεχίσθη διὰ τῆς ὑπὸ τούτου υἱοθετήσεως τοῦ ἀνεψιοῦ του Γαΐου 'Οκταβίου, τελευταῖος δὲ καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης συνεχίσεως τοῦ οἴκου ἦτο ὁ *Νέρων*, θανὼν τῷ 68 μ. Χ. Εἰς διαφόρους ἐποχὰς πλεῖσται φυλαί, τιμῆς ἕνεκεν, ἔλαβον τὸν τίτλον 'Ιουλία (tribus Julia), ὡς ἐπὶ 'Οκταβιανοῦ (29 π. Χ.), Γαΐου 'Ιουλίου Καίσαρος (44 π. Χ.) κ. ἄ. Τὸ ὄνομα τοῦ 'Ιουλίου φέρουσι πλεῖστα πρόσωπα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν 'Ιουλίαν γενεάν. Π. Ν. Π.

'Ιουλιόμαγος (Juliomagus) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, τῆς ἐπὶ Αὐγούστου ὀνομασθείσης Λουγδουνικῆς (Gallia Lugdunensis), δεξιὰ τοῦ Λείγηρος ποταμοῦ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν 'Ανδικαούων ἢ 'Ανδηγαυῶν (Andecavi ἢ Andegavi), τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 8, 8) ἔκειτο εἰς βόρ. πλάτ. 18°50' καὶ ἀνατ. μῆκ. 49°. 'Υπὸ τῆς «Tabula Peutingeriana», καλεῖται «Civitas Andecavorum». 'Απὸ τῶν 'Ανδηγαυῶν τούτων προῆλθεν ἡ μεταγενεστέρα ὀνομασία τῆς παλαιᾶς κομιτείας τῆς Γαλλίας καὶ ἔπειτα δουκάτου τῆς 'Ανδεγαυΐας (Anjou) καθὼς καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ Angers. Σήμερον καλεῖται *'Αγγέρη* (Angers) καὶ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Main - et - Loire, ἀπέχουσα ΝΔ τῶν Παρισίων 302 χλμ. σιδηροδρομικῶς. Α. Θ. Σ.

— **'Ιουλιόμαγος** (Juliomagus) [*'Αρχ. Γεωγρ.*] Πόλις τοῦ ΒΔ ἄκρου τῆς Ραιτίας (νῦν 'Ανατολικὴ 'Ελβετία, Βόρειον Τυρόλον καὶ Νότιος Βαυαρία), κειμένη μεταξὺ τοῦ Ρήνου καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Δουνάβεως. 'Αναφέρεται μόνον ὑπὸ τῆς «Tabula Peutingeriana». Σήμερον καλεῖται Schleichtheim. Α. Θ. Σ.

'Ιούλιον *Καρνικὸν* (Julium Carnicum) [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς βορείου 'Ιταλίας, ἐπὶ τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων Alpes Carnicae), «μεταξὺ 'Ιταλίας καὶ Νωρικοῦ», κατὰ Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 13, 3) εἰς βόρ. πλάτ. 34° 30 καὶ ἀνατ. μῆκ. 40° 15', παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ Τιλαουέντου (Tilaventus ἢ Tiliaventus, νῦν Tagliamento), ἐκβάλλοντος εἰς τὸ 'Αδριατικὸν πέλαγος πρὸς ἀνατολὰς τῆς Βενετίας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν πολίχνην *Ζούγλιο* (Zuglio). Α. Θ. Σ.

'Ιουλιόπολις [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Γαλατίας, ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ, συνήθως ὅμως περιλαμβανομένη ὑπὸ τῶν γεωγράφων εἰς τὴν Βιθυνίαν. Ἔκειτο κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 1, 3 δεξιὰ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου ἐπὶ τῆς θέσεως χωρίου τινὸς καλουμένου *Γορδιοκώμη* κατὰ τὸν Πλίνιον (V, 145) ἢ *Γορδιεῖον* κατὰ τὸν Πολύβιον (XXII, 20, 8), ΒΔ τοῦ ἀρχαίου Γορδίου. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρονικῶν ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *'Ηλιούπολις*, ὅπως καὶ ὑπὸ τοῦ 'Ιεροκλέους κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα (Συνέκδ. 697, 2), ὡς μία τῶν ἑπτὰ πόλεων τῆς ἐπαρχίας Γαλατίας, ὑπὸ κονσουλάριον. Κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ Κτισμ. IV, 4, 1), ἐπειδὴ ὁ παραρρέων πρὸς δυσμὰς αὐτῆς ποταμὸς «ἠνώχλει καὶ κατέσειε» τὰ χείλη αὐτῆς, ὁ 'Ιουστινιανὸς κατεσκεύασεν «ἀντιτείχισμα» ἐπὶ μήκους πλέον τῶν 500 ποδῶν, ἐξασφαλίσας οὕτω τὴν πόλιν καὶ τὸ τεῖχος. 'Ο ποταμὸς οὗτος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 149) Σκόπιος, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως Σκόπας (νῦν Nally-Sou).

Τῆς 'Ιουλιοπόλεως σῴζονται ἀργυροῖ ὀβολοί, φέροντες τὴν ἐπιγραφὴν «ΓΟΡΔΙΑΝΩΝ», καθὼς καὶ χαλκᾶ νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «ΙΟΥΛΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ» καὶ διαφόρων τύπων. (*Head.-Σβορώνου*, 'Ιστορ. τῶν νομισμ., τόμ. Β', σελ. 29--30). Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ χωρίον Nallychan, 10 περίπου μίλλια πρὸς βορρᾶν τοῦ Σαγγαρίου καὶ 75 περίπου δυτικῶς τῆς 'Αγκύρας. Α. Θ. Σ.

— **'Ιουλιόπολις** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. 'Ασίας, ἐν τῇ Μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κειμένη πρὸς τὰ ΒΑ τῶν Συννάδων (παρὰ τὸ νῦν 'Αφιὸν-Καραχισσάρ), εἰς βόρ. πλάτ. 61° 30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 40° 10' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 2, 17). 'Η θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Α. Θ. Σ.

'Ιούλιος. 'Ο ἕβδομος μὴν τοῦ ἔτους, ὀνομασθεὶς ἀπὸ τοῦ 'Ιουλίου Καίσαρος, μεταρρυθμίσαντος τὸ ἡμερολόγιον καὶ γεννηθέντος τὴν 7 τούτου. Πρὸ τούτου ἦτο ὁ πέμπτος μήν, ὀνομαζόμενος *Κυρινάλιος* (Quirinalius). Κατὰ τοῦτον ὁ ἥλιος διανύει τὸ ζῴδιον τοῦ λέοντος. 'Αντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τέλος τοῦ Σκιροφοριῶνος καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 'Εκατομβαιῶνος. Γ. Λ. Α.

— [*Λαογρ.*] 'Ο *'Ιούλιος* καλεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ *'Αλωνάρης*, ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν γίνεται συνήθως ὁ ἀλωνισμός. 'Επίσης καλεῖται καὶ *Χασκόμηνας* ἢ *Φουσκόμηνας*, διότι κατ' αὐτὸν ἀρχίζει ἡ ὡρίμανσις τῶν σύκων. Ἕνεκα δὲ τῶν κατ' αὐτὸν συμπιπτουσῶν ἑορτῶν φέρει καὶ τὰ ὀνόματα *'Αϊλιᾶς* (Αἰτωλία), *'Αϊκερακίτης* (Σωζόπολις). 'Ενιαχοῦ καλεῖται καὶ *Θεριστής*. Μ. Ι.

— **'Ιουλίου, *δεκάτη τετάρτη*** —. 'Ημέρα, καθ' ἣν ὁ λαὸς τῶν Παρισίων κατέλαβε τὸ φρούριον τῆς Βαστίλλης (1789). Αἱ ἐχθρότητες μεταξὺ τῆς αὐλῆς τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνελθούσης ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἡ συγκέντρωσις πολυαρίθμων στρατιωτικῶν σωμάτων ἐν αὐτῇ, ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Νέκερ εἶχον προκαλέσει μεγάλην ταραχὴν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἀφωσιωμένην εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἀσπασθεῖσαν τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας. 'Ο λαὸς ἐμεθύσκετο ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ὁ δὲ τύπος ἐθέρμαινε τὰ πνεύματα, καὶ τὰ πολιτειακὰ ζητήματα συνεζητοῦντο εἰς τὰς τριόδους. Πλῆθος ἄμετρον συνεκεντροῦτο καθ' ἑκάστην εἰς τὸν κῆπον τοῦ βασιλικοῦ παλατίου (Palais Royal). 'Εκεῖ ἀνερχόμενοι ἐπὶ τραπεζῶν ἠγόρευον οἱ ρήτορες περὶ τῶν κινδύνων τῆς χώρας καὶ προέτρεπον τὸν λαὸν πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῆς αὐλῆς, ἥτις συναθροίσασα στρατεύματα πέριξ τῆς πρωτευούσης ἀπεφάσισε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου της. Τὴν 11 'Ιουλίου διετάχθη ἡ ἐξορία τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Νέκερ καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς κυβερνήσεως. Τὴν ἐπομένην ἐγνώσθησαν ἐν Παρισίοις τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ ἐντὸς μικροῦ ἀνεστατώθη ἡ πόλις, ἄπειρον δὲ πλῆθος συνεκεντρώθη εἰς τὸ Palais Royal, ὅπου νεαρὸς τότε δικηγόρος, ὁ Κάμιλλος Δεμουλέν, ἐξώθησε τοὺς πολίτας, ὅπως δράξωσι τὰ ὅπλα. 'Ο λαὸς λαβὼν ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Κουρτίου τὰς προτομὰς τοῦ Νέκερ καὶ τοῦ δουκὸς τῆς 'Ορλεάνης περιέφερεν αὐτὰς εἰς τὰς ὁδούς, ὅτε ὁ στρατηγὸς Λαμπέσκ ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ διέλυσε τὸ πλῆθος. 'Η προκληθεῖσα ἐκ τούτου ἀγανάκτησις ὑπερέβη πᾶν ὅριον καὶ ἡ κραυγὴ «εἰς τὰ ὅπλα» ἀντήχησε καθ' ὅλην τὴν πόλιν. Οἱ στρατιῶται τῶν φρουρῶν ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν ξένων στρατιωτῶν τοῦ Λαμπέσκ, οἵτινες ὑπεχώρησαν, οὕτω δὲ ἐματαιώθη τὸ σχέδιον τῆς αὐλῆς. Αἱ ἡμέραι τῆς 12 καὶ 13 'Ιουλίου διῆλθον ἐν μέσῳ ταραχῶν καὶ φόβων. Οἱ πολῖται ἔδραμον εἰς τὸ δημαρχεῖον, συνέστησαν ἐπιτροπὴν καὶ προσεκάλεσαν τὸν πολιτάρχην (Prévot des marchands) Φλεσσὲλ νὰ τοῖς προμηθεύσῃ ὅπλα. 'Εν τῷ μεταξὺ τὰ ὁπλοπωλεῖα τῆς ὁδοῦ Ρισελιὲ καὶ αἱ ἀποθῆκαι τοῦ δημοσίου διηρπάγησαν. Ταῦτα ἐγένοντο ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, εἶτα δὲ ὁ λαὸς μεταβὰς εἰς τὸ μέγαρον τῶν ἀπομάχων διήρπασεν 28.000 ὅπλων καὶ ἐτοποθέτησε πυροβόλα εἰς τὰς εἰσόδους τῶν προαστείων, τῶν προκυμαιῶν καὶ τῶν γεφυρῶν

Ἄμετρον ἔνοπλον πλῆθος ἐκύκλωσε τὸ φρούριον τῆς Βαστίλλης καὶ ἐζήτει τὴν παράδοσιν τούτου παρὰ τοῦ φρουράρχου Ντελωναί. Μετὰ τεσσάρων ὡρῶν πολιορκίαν ἀφίκοντο αἱ γαλλικαὶ φρουραὶ φέρουσαι πυροβόλα, οὕτω δὲ ἐκρίθη ἡ τύχη τῆς Βαστίλλης, τοῦ φρουράρχου ἐκβιασθέντος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του νὰ παραδοθῇ. 'Εν τῷ μεταξὺ ὁ πολιτάρχης Φλεσσέλ, ἐξαπατῶν τοὺς πολίτας, συνεννοεῖτο μετὰ τῆς αὐλῆς. Οἱ ἐκπορθηταὶ τοῦ φρουρίου ἔσφαξαν τὸν Ντελωναὶ καὶ ἀπαγαγόντες τὸν Φλεσσὲλ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸ Palais Royal, ὅτε εἰς τὴν προκυμαίαν Πελετιὲ ἄγνωστος πυροβολήσας ἐφόνευσεν αὐτόν, ὁ δὲ ὄχλος ἐμπήξας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν τοῦ Ντελωναί, ἐπὶ δοράτων, περιέφερεν αὐτὰς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν λαϊκὸν τοῦτον θρίαμβον ἡ πόλις τῶν Παρισίων μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον. 'Η συνέλευσις ἐν Βερσαλλίαις ἐζήτει τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς πρωτευούσης τῶν στρατευμάτων, ὁ δὲ δοὺξ ντὲ Λιαγκοὺρ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ' τὰ συμβάντα ἐν Παρισίοις. 'Ο βασιλεὺς ὑπέκυψεν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ, ὁ ἀδελφός του Κάρολος ντ' 'Αρτουὰ ἐδραπέτευσε καὶ ὁ Νέκερ ἀνεκλήθη. Αἱ συνέπειαι τῆς 14 'Ιουλίου ὑπῆρξαν ἀνυπολόγιστοι· αἱ ἐπαρχίαι μιμηθεῖσαι τὴν πρωτεύουσαν ὠργανώθησαν εἰς δημαρχίας καὶ συνεστήθη πανταχοῦ ἐθνοφυλακὴ πρὸς ἄμυναν. 'Η βασιλεία ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐστερήθη πάσης ἐξουσίας. 'Η ἀνισότης τῶν τάξεων καὶ πάντα τὰ πρὸ αἰώνων ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα προνόμια κατελύθησαν τὴν ἡμέραν τῆς 14 'Ιουλίου 1789. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **'Ιουλίου, *ἐπανάστασις*** *τοῦ* —. 'Απὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας τοῦ Καρόλου Ι' (1824), ἤρξατο ἐξεγειρομένη ἡ κοινὴ γνώμη κατ' αὐτοῦ, ἡ δὲ λαϊκὴ δυσμένεια ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν ἀνελευθέρων τάσεων τοῦ ἡγεμόνος τούτου, αἵτινες προεκάλεσαν σφοδρὰν ἀντιπολίτευσιν τοῦ τύπου. 'Ενθαρρυνθεὶς ὁ Κάρολος Ι' ἐκ τῆς ἀντιεπαναστατικῆς ἐπιτυχίας ἐν 'Ισπανίᾳ, ἥτις προσέδωκε διαβατικήν τινα δημοτικότητα εἰς τοὺς παλινορθωθέντας Βουρβώνους, προέβη εἰς τὴν ψήφισιν τῶν ἀντιδημοτικωτάτων νόμων περὶ ἱεροσυλίας, τῆς ἀποζημιώσεως ἑνὸς δισεκατομμυρίου φράγκων πρὸς τοὺς μετανάστας, τῆς διαλύσεως τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ τῆς καθιερώσεως τῆς λογοκρισίας τοῦ τύπου. Ταυτοχρόνως τὸ κληρικὸν τάγμα τῶν 'Ιησουϊτῶν, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἐπεδίωκε ν' ἀπορροφήσῃ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἡ δὲ κυβέρνησις τοῦ Βιλλέλ, περιελθοῦσα εἰς πλήρη ἀντιδημοτικότητα, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἐσχημάτισε δὲ κυβέρνησιν ὁ Μαρτινιάκ, ἀνὴρ φιλελευθερωτέρων ἀρχῶν, ὅστις κατεπράϋνεν ἐπὶ μικρὸν τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν καὶ προσήγγιζεν εἰς τὴν ἐλευθερόφρονα μερίδα. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν δυσπιστίαν τῆς αὐλῆς, ἥτις ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐσχημάτισε δὲ τοιαύτην ὁ Πολινιάκ, τοῦ ὁποίου καὶ μόνον τὸ ὄνομα ἐξήγειρε τὸ δημόσιον φρόνημα. Οὕτως ἡ βασιλεία εὑρέθη ἀντιμέτωπος τῆς χώρας. Μὴ δυνηθεῖσα ἡ νέα κυβέρνησις νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους, ἐφήρμοζεν αὐτὸν διὰ βασιλικῶν διαταγμάτων. 'Η δημοσιογραφία ἤρξατο τότε ἀντιδρῶσα καὶ προεκάλει τὸν λαὸν ὅπως μὴ καταβάλλῃ φόρους εἰς κυβέρνησιν παραβιάζουσαν τοὺς φιλελευθέρους θεσμοὺς τῆς χώρας. Αἱ ἀντιδράσεις αὗται ἐξηρέθισαν τὴν αὐλήν, ὁ δὲ βασιλεὺς προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς. Κατὰ τὰς γενομένας ἐκλογὰς ἡττήθη ἡ κυβέρνησις. Δὲν ἀπέμενεν εἰς τὸν βασιλέα εἰμὴ νὰ προβῇ εἰς μεταβολὴν κυβερνήσεως ἢ εἰς πολιτικὸν πραξικόπημα. Προετίμησε τὸ δευτέρον καὶ κατήργησε προσωρινῶς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου. 'Η ἀστυνομία προέβη εἰς βίαια μέτρα κατὰ τῶν ἐφημερίδων, τὰ μέτρα ὅμως ταῦτα ἐξήγειραν τὸν λαὸν καὶ τὴν 27 'Ιουλίου 1830 ἐπελθούσης συμπλοκῆς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔρρευσεν ἄφθονον τὸ πρῶτον αἷμα. Τὴν 28ην 'Ιουλίου οἱ Παρίσιοι ἐτέθησαν εἰς κατάστασιν πολιορκίας, ἡ δὲ στρατιωτικὴ διοίκησις τῆς πρωτευούσης ἀνετέθη εἰς τὸν στρατάρχην Μορμών, τὸν παραδόσαντα τοὺς Παρισίους εἰς τοὺς ξένους τῷ 1814. 'Απὸ τῆς πρωίας τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ ἐξέγερσις ὑπῆρξε γενικὴ ἐν τῇ πόλει· ὁ λαὸς ἥρπασε τὰ ὅπλα· ἠγέρθησαν πανταχοῦ ὁδοφράγματα, ἡ δὲ τρίχρους σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως τῆς Παναγίας καὶ τοῦ μεγάρου τῆς δημαρχίας. 'Ο στρατάρχης Μορμών, ὅστις εἶχε στήσει τὸ στρατηγεῖόν του εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς 'Ομονοίας, ἐζήτησε νὰ χωρίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν προαστείων καὶ προελάσας συνήντησε παντοῦ τὸ πῦρ τῶν ὁδοφραγμάτων, ἐνῷ ἐκ τῶν παραθύρων τῶν οἰκιῶν οἱ πολῖται ἐξεσφενδόνιζον κατὰ τοῦ στρατοῦ τὰ ἔπιπλα τῶν οἰκιῶν. Τὴν 29 ἡ μάχη ἤρξατο ἅμα τῇ αὐγῇ, τὰ προάστεια ἔλαβον ἐπίσης τὰ ὅπλα, οἱ δὲ παλαιοὶ στρατιῶται διήρπασαν τὰ ὁπλοστάσια, συνέτριψαν τὰ βασιλικὰ ἐμβλήματα καὶ ἐκύκλωσαν τοὺς στρατῶνας. Τὰ συντάγματα ἠδελφώθησαν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ οἱ σπουδασταὶ τῆς Πολυτεχνικῆς σχολῆς τέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Μετὰ μικρὸν κατεβλήθη ἡ φρουρὰ τῶν 'Ελβετῶν τῶν ἀνακτόρων καὶ ἡ τρίχρους σημαία ἀνυψώθη ἐπὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς μαχῶν οὐδαμοῦ ἐσημειώθη κλοπὴ ἢ λεηλασία· ὁ βασιλεὺς Κάρολος λίαν πρωὶ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐτράπη πρὸς τὸ Χερβοῦργον, καθ' ὁδὸν δὲ δὲν συνήντησεν εἰμὴ ἀδιαφορίαν ἢ ἀποδοκιμασίας. 'Ηναγκάσθη οὕτω νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου του 'Ερρίκου, δουκὸς τοῦ Βορδώ, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς βασιλέως δὲν ἀνεγνωρίσθη καὶ ὁ πρωτότοκος κλάδος τῶν Βουρβώνων ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς ἐξορίαν. Δημοτικὴ ἐπιτροπὴ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τῶν Λαφίτ, Καζιμὶρ-Περιέ, Λομπὼ Σουέν, Ρουϋραβὼ καὶ Μωγγὲν ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ἣν παρέδωκε τὴν 1 Αὐγούστου 1830 εἰς τὸν Λουδοβῖκον-Φίλιππον, ὅστις τὴν 9 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Γάλλων. Θ. Β.

— **'Ιουλίου *στήλη*.** 'Η στήλη αὕτη ἐγείρεται ἐν Παρισίοις ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Βαστίλλης, ἀποτελεσθείσης ἐκ τοῦ χώρου, ὅπου ἠγείρετο ἄλλοτε

Digitized by Google

τὸ περιώνυμον φρούριον. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων μνημείων τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Βαστίλλης, κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον 1789, ἡ γαλλικὴ συνέλευσις ἐψήφισε τὴν κατεδάφισιν τοῦ ἀρχαίου φρουρίου καὶ τὴν ἔγερσιν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ στήλης μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Πρὸς τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ', τὸν ἐπανορθωτὴν τῆς λαϊκῆς ἐλευθερίας». Ὁ Βοναπάρτης βραδύτερον ἀντὶ στήλης ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν κρήνης ἐν σχήματι κολοσσιαίου ἐλέφαντος, τοῦ ὁποίου τὸ πρόπλασμα ὑφίστατο μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου - Φιλίππου κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου 1830 ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις μνημειώδους τῆς στήλης, τὴν δὲ 28 Ἰουλίου 1831 ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος - Φίλιππος ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον τοῦ μνημείου τούτου, οὗτινος τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τὴν 28 Ἰουλίου 1840. Ἡ στήλη ἵσταται ἐπὶ μεγάλου βάθρου, θύρα δὲ ἐν αὐτῷ ὁδηγεῖ εἰς ὑπόγειον, ὅπου ἔχουν ταφῇ οἱ πεσόντες κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ Ἰουλίου 1830 καὶ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1848. Ὕπερθεν τοῦ βάθρου ὑπάρχει τετράγωνον διακοσμούμενον ὑπὸ εἴκοσι τεσσάρων ἀναγλύφων ἐκ χαλκοῦ. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ βάθρου ὑπάρχει ἀνάγλυφον χαλκίνου λέοντος γλυφέντος ὑπὸ τοῦ Μπαρύ. Εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν ὑπάρχουσι τὰ σήματα τῆς πόλεως τῶν Παρισίων καὶ εἰς τὰς δύο ἑτέρας ἀναγράφονται τὸ ἔτος 1830 καὶ αἱ ἡμερομηνίαι 27, 28 καὶ 29 Ἰουλίου. Εἰς ἑκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν, τέσσαρες χάλκινοι ἀλέκτορες, ἔργα ἐπίσης τοῦ Μπαρύ, φέρουσι φυλλάδα (guirlande) περιθέουσαν τὸ μνημεῖον. Ἐπὶ τῆς στήλης εἶναι χαραγμένα διὰ χρυσῶν γραμμάτων τὰ ὀνόματα τῶν ἑξακοσίων δέκα πέντε μαχητῶν τῶν τεθαμμένων ὑπὸ τὴν στήλην. Ἐσωτερικὴ κλίμαξ ἄγει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς στήλης, ἐφ' ἧς ἐγείρεται ἄγαλμα ἐξ ἐπιχρύσου ὀρειχάλκου παριστάνον τὸ πνεῦμα τῆς Ἐλευθερίας, τοῦ γλύπτου Ντυμών. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἰς μὲν τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ θραύσματα ἁλύσεων, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν τὸν πυρσὸν τῆς προόδου. Τὸ ὅλον τοῦ μνημείου ἔχει ὕψος τεσσαράκοντα ἑπτὰ μέτρων, ἤτοι ὑπερβαίνει κατὰ τέσσαρα μέτρα τὴν στήλην τῆς πλατείας Βανδώμ, ἐφ' ἧς ἐγείρεται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Τὸ μνημεῖον εἶναι ἔργον τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἀλαβουὰν καὶ Ντύκ, θεωρεῖται δὲ ὡς ἀρχιτεκτονικὸν ἀριστούργημα, θαυμαζόμενον διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ. Θ. Β.

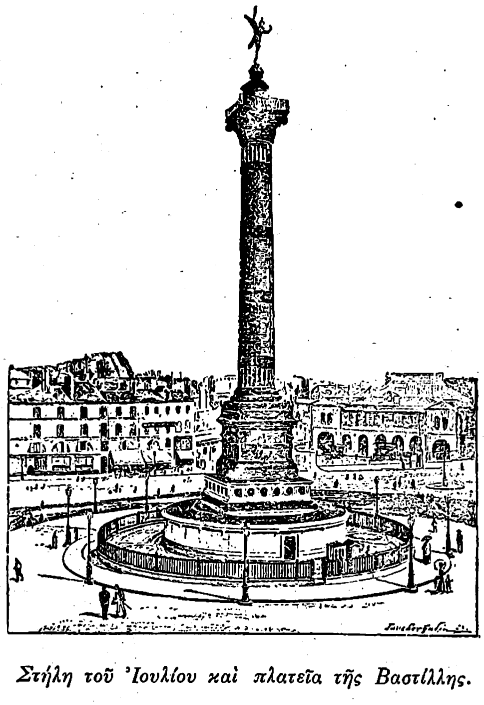

Στήλη τοῦ Ἰουλίου καὶ πλατεῖα τῆς Βαστίλλης.

— **Ἰουλίου, *συνθήκη τοῦ*—.** Μετὰ τὸν μεταξὺ Τουρκίας καὶ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ Ἀλῆ πόλεμον, καθ' ὃν ἡττήθη ἡ Τουρκία, συνωμολογήθη τὴν 14 Μαΐου 1833 ἡ ἐν Κοτιαίῳ συνθήκη, διὰ τῆς ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ συγκατετέθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὴν Συρίαν καὶ τὸ πασαλίκιον τῶν Ἀδάνων εἰς τὸν υἱόν του Ἰμπραὴμ. Ἀλλὰ τῷ 1838 ἐξερράγησαν ἀνταρσίαι, καταβληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τῷ 1839 ἐθεώρησεν εὔθετον τὴν περίστασιν, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς ὑποταγὴν τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου. Τὰς τοιαύτας ἐνεργείας τῆς Πύλης ἐθεώρησεν οὗτος ὡς ῥῆξιν τῆς ἐν Κοτιαίῳ συνθήκης καὶ διέταξε τὸν υἱόν του Ἰμπραὴμ ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Τούρκων, συνεκροτήθη δὲ τὴν 24 Ἰουνίου 1839 ἡ πολύνεκρος μάχη ἐν Νεζίβ, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν κατὰ κράτος. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἠνοίγετο ἐλευθέρα εἰς τὸν Ἰμπραὴμ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς νίκης του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη ἐπανάστασις εἰς τὸν Λίβανον. Ἀνεμίχθησαν τότε αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, αἵτινες συνεφώνησαν μὲν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀκεραιότητα τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἀλλὰ δὲν συνεφώνουν περὶ τῶν μέσων τῆς ἐπιβολῆς τῶν ληφθησομένων ἀποφάσεών των.

Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τὴν 15 Ἰουλίου 1840, ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς Γαλλίας, ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Ρωσίας καὶ Πρωσσίας, ἀποτελουμένη ἐκ πέντε ἄρθρων, δι' ἧς ἐξηναγκάζετο ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου νὰ παραδεχθῇ τοὺς ὅρους της, διατηρῶν τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου μετὰ διαδοχικοῦ δικαιώματος, νὰ κρατῇ ἐφ' ὅρου ζωῆς τὸ φρούριον τῆς Πτολεμαΐδος καὶ νὰ κυβερνᾷ τὴν νότιον Συρίαν, νὰ ἐκκενώσῃ δὲ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὴν Ἀραβίαν, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Κρήτην καὶ τὸ πασαλίκιον τῶν Ἀδάνων, ἄλλως αἱ μετασχοῦσαι τῆς συνθήκης δυνάμεις θὰ ἐβοήθουν τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου λαούς. Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς δὲν ἀπεδέχθη τὸ τελεσίγραφον τῶν δυνάμεων, ἐλπίζων εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς στόλος προέβη ἀμέσως εἰς τὸ ἔργον, ὁ δὲ γαλλικὸς ἀπεσύρθη εἰς Σαλαμῖναν. Τὴν 2 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Μπεϋρούτ, ὅστις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας· ἡ πόλις ἐξεκενώθη καὶ ὁ ναύαρχος Ναπιὲρ προέβη εἰς πολιορκίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς ἐδήλωσε τὴν ἀποδοχὴν τοῦ τελεσιγράφου, ὑπέγραψε δὲ προσωρινὴν συνθήκην τὴν 27 Νοεμβρίου 1840, τῆς Πύλης ὑποχρεωθείσης νὰ διατηρήσῃ αὐτὸν κληρονομικὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν δυνάμεων. Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνθήκης τῆς 15 Ἰουλίου 1840, ἥτις ἠπείλησε πρὸς στιγμὴν τὴν ἔκρηξιν εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἰούλιος (Julius). Ἐπίθετον ἐπιφανοῦς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας (βλ. λ. *Ἰούλιοι*), ὡς καὶ κύριον ὄνομα ἢ ἐπίθετον πολλῶν ἐπιφανῶν Ρωμαίων πολιτῶν.

— **Ἰούλιος *Καῖσαρ*** βλ. *Καῖσαρ* Ἰούλιος.

— **Ἰούλιος *Κιβίλις*** (Julius Civilis). Ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων στάσεως τῶν Βαταβῶν (βλ. *Κιβίλις*).

— **Ἰούλιος ὁ *Ἀφρικανός*.** Χρονογράφος, ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἦτο Λίβυς τὸ γένος, κατὰ μεταγενεστέρους δ' ἱστορικοὺς μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα ἀκούσῃ μαθήματα παρὰ τοῦ ἐπισήμου Ἡρακλᾶ, ἀκολούθως εἰς Ρώμην καὶ τελευταῖον εἰς Ἐμμαοὺς τῆς Παλαιστίνης. Κατ' ἰδίαν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐχρημάτισε στρατιώτης ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου, συνεδέθη φιλικῶς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ὀσροηνῶν Ἄβγαριν καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἐξ Ἐμμαοὺς ἐστάλη πρὸς τὸν Ἡλιογάβαλον, ἵνα παρακαλέσῃ αὐτὸν καὶ ἀνακαινίσῃ τὴν καταστραφεῖσαν πόλιν. Ὁ Ἰούλιος εἶναι γνωστὸς ἐκ τῆς Χρονογραφίας αὐτοῦ, ἐν ᾗ συγχρονίζει τὴν ἱερὰν καὶ ἐθνικὴν ἱστορίαν καὶ ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς καὶ μεσαιωνικῆς ἱστοριογραφίας, διακρινομένη διὰ τὴν κριτικήν, τὰς γνώσεις καὶ τὴν μέθοδον, καὶ τὴν ὁποίαν μεγάλως ἐπωφελήθη ὁ Εὐσέβιος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἱστορικοί. Ἐπίσης ἔγραψε καὶ δύο ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ὠριγένην καὶ τινὰ Ἀριστείδην, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι «Κεστοί» (=κεντητὸς ζωστὴρ) σύγγραμμα, ποικίλην περιέχον ὕλην, ἐκ τῆς φυσικῆς, ἰατρικῆς, γεωργικῆς, ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, πρὸς δὲ καὶ τῶν μαγγανειῶν· ἕτερα συγγράμματα εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα θεωροῦνται ψευδεπίγραφα.

[*Gelzer* Jul. African. u. d. byzant. chronograf τόμ. 3).]

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Ἰούλιος *Ὀνώριος*.** Λατῖνος διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς, ζήσας κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα, σύγχρονος τοῦ Αὐγούστου. Συνέγραψε μικρὸν γεωγραφικὸν σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε συνοπτικῶς περιγραφὴν ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων, τῶν ποταμῶν, ὀρέων, νήσων καὶ τῶν φυλῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Παρὰ τὴν συνοπτικότητά του ἦτο τόσον πλούσιον εἰς περιεχόμενον, ὥστε, ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων, δὲν ὑπῆρχε τίποτε σχετικὸν μὲ τὴν γνῶσιν τῆς κοσμογραφίας, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ περιλαμβάνεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο. Ὁ Ἰούλιος ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὡς σοφός, τὸ δὲ βιβλίον του ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὑπόδειγμα συντόμου καὶ περιεκτικωτάτου ἐγχειριδίου, ἔσχε δὲ πολλοὺς μιμητάς. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐγράφη ἐπὶ τῇ βάσει παλαιοτέρων ἑλληνικῶν γεωγραφικῶν συγγραμμάτων, παρεδόθη δὲ εἰς τρεῖς παραλλαγάς, τῶν ὁποίων ἑκάστη δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆς ἄλλης, φέρουσι δὲ ἴδιον τίτλον. Διεσώθη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Riese ἐν τῇ σειρᾷ «Geographi Latini minores». Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

— **Ἰούλιος *Παῦλος*.** Διάσημος Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς πιθανῶς ἐν Ἀφρικῇ, ἀποθανὼν τῷ 235 μ. Χ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σερβιδίου Σκεβόλα. Κατ' ἀρχὰς ἐδικηγόρησεν ἐν Ρώμῃ, ὅπου βραδύτερον ἐπὶ Σεβήρου, Καρακάλλα καὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἐκλήθη εἰς τὰ ὕπατα δικαστικὰ ἀξιώματα μετὰ τῶν ἰσαξίων αὐτοῦ Οὐλπιανοῦ καὶ Παπινιανοῦ. Διὰ τοὺς τρεῖς τούτους σοφοὺς δημιουργοὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, οὓς ὁ Μοδεστῖνος ἀποκαλεῖ κορυφαίους τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου, ἐλέχθη, ὅτι ἀπετέλεσαν τὸ λαμπρότατον φαινόμενον τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ οἱονεὶ τὴν ἐσχάτην διαμαρτύρησιν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος κατὰ τοῦ ἀνατέλλοντος βυζαντινοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ὁ Ἰούλιος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, ἂν καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ κρίνεται ἀσαφὲς καὶ διακεκομμένον, λόγῳ τῶν πολλῶν παραλειπομένων, ὡς ὑπονοουμένων, προτάσεων. Εἰς τοὺς Πανδέκτας (Digesta) ἀντιπροσωπεύεται διὰ 2080 ἀποσπασμάτων, ἀποτελούντων τὸ ἓν ἕκτον περίπου τῆς ὅλης συλλογῆς. Γνωστὰ αὐτοῦ εἶναι 305 ἔργα. Ἐκ τούτων τὸ Sententiae (receptae), εἰς 5 βιβλία, ἀφιερωμένον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ περιέχον περίληψιν τοῦ ἐν τοῖς ἐδίκτοις δικαίου, εἶναι ἀρχαιότερον τῶν Πανδεκτῶν. Θ. Κ.

— **Ἰούλιος *Πολυδεύκης*** βλ. *Πολυδεύκης* (Ἰούλιος).

— **Ἰούλιος *Ρωμαῖος*** (Giulio Romano). Οὕτως ἐπεκλήθη ὁ *Ἰούλιος Πίππι* (Pippi), εἷς τῶν διασημοτέρων ἐκπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς σχολῆς, ἔτι δέ, κατά τινα παρατήρησιν (*D. Maillart*: Athéna, σελ. 231 β' τόμ.), ὁ μόνος ζωγράφος τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Ρώμῃ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (1492—1546). Ὑπῆρξεν ἐπιστήθιος φίλος καὶ πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ραφαήλ, εἰς οὗ τὸ ἐργαστήριον εἰσῆλθε περίπου δεκαετὴς καὶ οὗ τὴν τεχνοτροπίαν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του ἐμιμήθη σχεδὸν δουλικῶς. Ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων τοῦ διδασκάλου του ἐξετέλεσε τὴν διακόσμησιν τμήματος τῶν ἀπεράντων τοιχογραφιῶν τῶν Loggie τοῦ Βατικανοῦ, ἀπεικονίσας σὺν ἄλλοις τὸν Αἰνείαν φέροντα τὸν γηραιὸν πατέρα του Ἀγχίσην καὶ τὸν Ἡλιόδωρον ἐκδιωκόμενον τοῦ ναοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς Farnesina, ἔνθα ἀπεικόνισε τὸν Ἔρωτα καὶ τὴν Ψυχήν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ραφαὴλ ἀνέλαβεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Renni, τοῦ ἐπιλεγομένου Il Fattore, νὰ συμπληρώσῃ τ' ἀφεθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου ἡμιτελῆ ἔργα, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ σχεδιασμάτων τοῦ Ραφαὴλ ἐξετέλεσε τὴν «Στέψιν τῆς Θεοτόκου», νῦν ἀποκειμένην εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, τὴν «Νίκην τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ Μαξεντίου» καὶ τὴν «Ἐμφάνισιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον». Τῷ 1523 ἵδρυσεν εἰς τὴν Ρώμην καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον, ὅπερ ἐπλήρωσεν ἐκλεκτὴ πληθὺς μαθητῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἀκριβῶς ἐξετέλεσε τινὰ τῶν μᾶλλον ἀξιομνημονεύτων ἔργων του, ἐν οἷς: «Τὸ μαρτύριον τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου» (Μουσεῖον Γενούης), τὴν «Θεοτόκον μετὰ τῆς ἁγίας Ἄννης καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωσὴφ» (ναὸς Santa-Maria dell'Anima), τὰ σχέδια τοῦ «Θριάμβου τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ» (Μουσεῖον Λούβρου), μίαν Θεοτόκον, γνωστὴν καταστᾶσαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡ Παρθένος μὲ τὴν γαλῆν» καὶ μίαν «Μαστί-

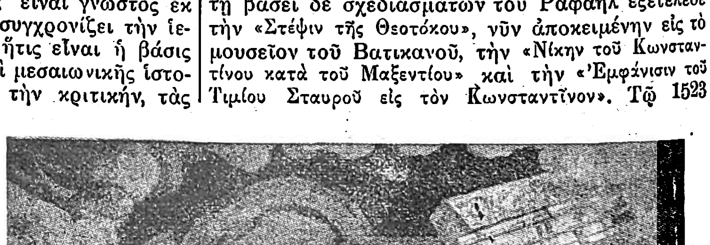

Ἰουλίου Ρωμαίου: Γιγαντομαχία.

Digitized by Google

γωσιν τοῦ Χριστοῦ», ἀποκειμένην ἐν Ῥώμῃ. Ἐξ ἀφορμῆς ἀσέμνων τινῶν ἀπεικονίσεων, ἃς ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν ἐρωτικῶν ποιημάτων τοῦ Ἀρετίνου, δημιουργηθέντος σκανδάλου, ἐξεδιώχθη ἐκ Ῥώμης καὶ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ μαρκησίου Φρειδερίκου ντὲ Γκονζάγκα μετέβη εἰς Μάντουαν, ἔνθα ἵδρυσεν ἐργαστήριον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐποπτείαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἀρχιτεκτονικῆς, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ μηχανικῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισε ν' ἀπιστῇ πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Ραφαὴλ καὶ νὰ μιμῆται τὸ ὕφος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Μαθηταὶ καὶ συνεργάται του ἐν Μαντούῃ ὑπῆρξαν ὀνομαστοί τινες καλλιτέχναι, ὡς ὁ Β. Gatti, ὁ Niccolo dell'Abate, ὁ Μ. Α. Anselmi, ὁ Lelio da Novellara κλπ. Ὠκοδόμησε δ' ἐν Μαντούῃ ὁ Ἰούλιος Ρωμαῖος ναοὺς καὶ μέγαρα, ἐν οἷς καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Φρειδερίκου ντὲ Γκονζάγκα, ὅπερ διεκόσμησε πλουσίως διὰ τοιχογραφιῶν («Γιγαντομαχία», «Ἔρως καὶ ψυχή», «Ὁ θρίαμβος τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου»). Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὴν «Παναγίαν», τὴν ἐπιλεγομένην della Gratta (ἐν Νεαπόλει), καὶ τὴν «Ἁγίαν Μαργαρίταν» (ἐν Βιέννῃ). Ὁ Ἰούλιος Ρωμαῖος ὑπῆρξε καλλιτέχνης ἐπιβλητικοῦ καὶ πλήρους μεγαλείου ταλάντου· ὁ χρωματισμός του ὅμως ἦτο ταπεινὸς καὶ μονότονος καὶ ἡ ἔκφρασις τῶν συνθέσεών του ψυχρά. Ι.Μ.Π.

— **Ἰούλιος** *Ρωμανὸς (Γάϊος)*. Ρωμαῖος γραμματικὸς ζήσας κατὰ τέλη τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Συνέγραψε γραμματικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν ἑλληνικὸν τίτλον «Ἀφορμαί» ἢ «Liber ἀφορμῶν» καὶ τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰ ἑξῆς 5 κεφάλαια: «De analogia», «De adverbio», «De coniunctione», «De praepositione», «De interiectione». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπωλέσθη, εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Χαρίσιος. Ν. Π. Α.

— **Ἰούλιος**, πάπας *Ῥώμης*. Τρεῖς πάπαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα:

—1) ***Ἰούλιος ὁ Α'*** (337—352), ὅστις διαδεχθεὶς τὸν ἅγιον Μᾶρκον ὑπῆρξε κατὰ τὰ 15 ἔτη, καθ' ἃ ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἀμείλικτος δὲ πολέμιος τῶν ἀρειανῶν. Ὅθεν καὶ πάντας τοὺς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐξορισθέντας ἱεράρχας ὑπὸ τῶν ἐπικρατησάντων ἀρειανῶν, ὡς Παῦλον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθανάσιον τὸν Ἀλεξανδρείας, Μάρκελλον τὸν Ἀγκύρας, Λούκιον τὸν Ἀδριανουπόλεως, Ἀσκληπᾶν τὸν Γάζης, «εἰς κοινωνίαν προσήκατο» κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωζόμενον. Καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἐπισκόπους ἔγραψε «μεμφόμενος αὐτοὺς ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευσαμένους περὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς Ἐκκλησίας ταράττοντας τῷ μὴ ἐμμένειν τοῖς ἐν Νικαίᾳ δόξασι» καὶ εἰς σύνοδον ἐκάλεσεν αὐτούς, ὅπως ἐν αὐτῇ συζητηθῶσι τὰ θέματα, ἅτινα ἐχώριζον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων. Ἀλλ' οὗτοι ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρειανίζοντος Κωνσταντίου, εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πάπα δὲν ὑπήκουσαν. Οὕτως ὁ Ἰούλιος ἀπέτυχεν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν διαταραχθείσης εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοῦ Ἰουλίου σῴζονται ἐπιστολαί τινες, συγγράμματα δὲ ἀποδιδόμενα ἄλλοτε εἰς αὐτὸν ἐδείχθησαν τελευταίως ἔργα ἀπολλιναριστῶν.

— 2) ***Ἰούλιος ὁ Β'*** (1503—1513), ὅστις *Ἰουλιανὸς δὲ λα Ροβέρε* (Julien de la Rovere) καλούμενος ἐγεννήθη τῷ 1441 παρὰ τὴν Savone τῆς ἄνω Ἰταλίας καὶ ἀνεψιὸς ὢν τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ' (1471—1484), προήχθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς καρδινάλιον

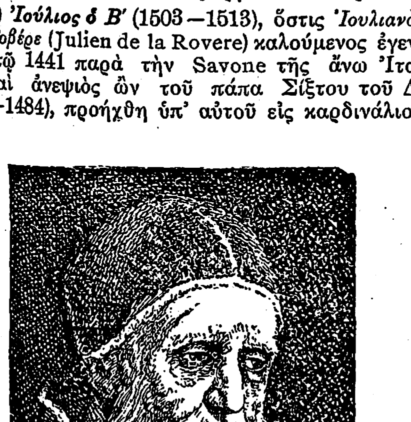

Ραφαήλου : Ἰούλιος Β'.
[Ἀνάκτορον Πίττι, ἐν Φλωρεντίᾳ.]

καὶ τῷ 1503 διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα πάπαν Πῖον τὸν Γ', ὅτε καὶ μετωνομάσθη Ἰούλιος. Εὐφυὴς καὶ δραστήριος ὢν ὁ Ἰούλιος, διενοήθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τοὺς ξένους, «τοὺς βαρβάρους», ὡς ἔλεγεν. Ὅθεν καὶ κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Καμβραὶ (1508) τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν ΙΒ' καὶ δι' αὐτοῦ κατέβαλε τοὺς Βενετοὺς ἐν τῇ παρὰ τὴν Κρεμόναν μάχῃ τῷ 1509. Κατόπιν δὲ θελήσας ν' ἀπαλλαγῇ καὶ τῶν Γάλλων, μετεχειρίσθη κατ' αὐτῶν τοὺς Βενετοὺς καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων «τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας» ἐβάδισε κατὰ τοῦ Λουδοβίκου κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1511, καὶ οὕτω τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν ἐξ Ἰταλίας. Καὶ προσεπάθησε μὲν ὁ Λουδοβῖκος διὰ συνόδου Γάλλων ἐπισκόπων, συνελθόντων ἐν Πίσῃ κατὰ Μάϊον τοῦ 1511, νὰ καθαιρέσῃ τὸν πάπαν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ὁ Ἰούλιος συγκαλέσας ἐν Ῥώμῃ σύνοδον τῷ 1512 ἐσκόπει νὰ προτείνῃ εἰς αὐτὴν διάφορα μέτρα ὑπὲρ τοῦ γοήτρου καὶ τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἀπέθανε τῇ 21 Φεβρουαρίου τοῦ 1513. Ὁ Ἰούλιος, πολιτικὸς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ ὤν, ὑπῆρξεν εἰλικρινὴς φίλος καὶ προστάτης τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὁ Ραφαὴλ καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀπέλαυον τῆς εὐνοίας καὶ τῆς προστασίας του, ἐπλούτισε δὲ τὰς ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς τοῦ Βατικανοῦ διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Βελβεδέρε, τοῦ συμπλέγματος τοῦ Λαοκόωντος, τοῦ Ἡρακλέους κρατοῦντος τὸν Τήλεφον καὶ ἄλλων.

— 3) ***Ἰούλιος ὁ Γ'*** (1550—1555). Ἐν Ῥώμῃ γεννηθεὶς τῷ 1487, ὡς καρδινάλιος Giovanni Ciocchi καλούμενος ἀντεπροσώπευσε τὸν πάπαν εἰς τὴν ἐν Τριδέντῳ σύνοδον καὶ ἀποθανόντα τὸν Παῦλον τὸν Γ' διεδέχθη τῷ 1550, ὅτε καὶ μετωνομάσθη Ἰούλιος. Συγκαλέσας νέαν σύνοδον ἐν Τριδέντῳ τῷ 1551, ὁ Ἰούλιος κατώρθωσε νὰ ληφθῶσιν ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεις σχετικαὶ πρὸς τὰ μυστήρια τῆς ἐξομολογήσεως καὶ εὐχαριστίας, ἀλλ' ἡ κάθοδος εἰς τὸ Τυρόλον διαφόρων διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων κατεπτόησε τοὺς συνοδικοὺς καὶ οὕτως ὁ πάπας διέλυσε τὴν σύνοδον τῷ 1552. Τῷ 1551, ὅτε οἱ ἐν Μεσοποταμίᾳ πρὸς νότον τῆς Βαγδάτης ὀλίγοι ἐναπολειφθέντες ἕνεκα τῆς μογγολικῆς εἰσβολῆς Χριστιανοὶ νεστοριανοὶ εἶχον ἕνα μόνον μητροπολίτην καὶ τρεῖς ἐπισκόπους καὶ ὁ μητροπολίτης ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν ἐπισκόπων ἀνύψωσεν εἰς τὸν χηρεύοντα πατριαρχικὸν θρόνον κληρικόν τινα ἄγνωστον, οἱ τρεῖς ἐπίσκοποι ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῆς νεστοριανῆς Ἐκκλησίας καὶ προσῆλθον εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Τότε δὲ ὁ Ἰούλιος ἐχειροτόνησε τὸν ὑπὸ τῶν τριῶν ἐπισκόπων ὑποδειχθέντα ἡγούμενον τῆς μονῆς Rabban Hormizd Ἰωάννην Sulaka «πατριάρχην Χαλδαίων». Ὁ Ἰούλιος ὑπεστήριξε καὶ τοὺς ἰησουΐτας, ἀναγνωρίσας καὶ ἐπαυξήσας τὰ ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ χορηγηθέντα εἰς αὐτοὺς προνόμια, τῇ εὐλογίᾳ δ' αὐτοῦ ὁ Φραγκῖσκος Ξαβέριος ἤρχισε τὴν εἰς Ἰαπωνίαν ἱεραποστολικὴν δρᾶσίν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne*, Patrologia latina (8,879 ἑπ.). — *Bardenhewer*, «Geschichte der altkirchlichen Literatur» (Freiburg 1923, Γ' 583 κ. ἑξ.). — *Meurret*, «Histoire générale de l' Église» (Paris 1925, Β' 73 κ.ἑξ. καὶ Ε' 224 κ. ἑξ.). —*Marion*, «Histoire de l' Église» (Paris 1923, Γ' 141 καὶ 432). — *Hayward* «Histoire des Papes» (Paris 1929, 65 καὶ 351 καὶ 375). Ε. Γ. Π.

— **Ἰούλιος** *Σαβῖνος*. Γαλάτης εὐγενής, ἰσχυριζόμενος ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα, σύζυγος τῆς Γαλάτιδος ἡρωΐδος Ἐπονίνης. Μετέσχε τοῦ ἐν Γαλατίᾳ ἐμφυλίου πολέμου, ἐξεγείρας τὴν φυλὴν τῶν Λιγγόνων τῆς Βελγικῆς κατὰ τῶν Σηκουανῶν, φίλων τῆς Ῥώμης, καταπαύσαντος δὲ τοῦ πολέμου ἐκρύβη εἴς τι σπήλαιον παρὰ τὸ Λάνγκρ (Langres), ὅπου ἀνακαλυφθεὶς περὶ τὸ 78 μ. Χ. ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ Βεσπασιανοῦ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον (πρβλ. καὶ τὰ ἐν λ. *Ἐπονίνη*). —Π.

— **Ἰούλιος** *Τιβέριος Ἀλέξανδρος*. Ἑβραῖος, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀλαβαρχήσαντος (βλ. λ. *ἀλαβάρχης*) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου, δαπάναις αὐτοῦ ἐπηργυρώθησαν καὶ ἐπεχρυσώθησαν οἱ τεράστιοι κίονες τοῦ ναοῦ. Ὁ πατὴρ του ὑπῆρξε πιστὸς εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ὁ υἱὸς ὅμως «τοῖς πατρίοις ἔθεσιν οὐκ ἐνέμεινεν». Διωρίσθη ἔπαρχος τῆς Παλαιστίνης εἰς διαδοχὴν τοῦ Φάδου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του δὲ συνέβη ὁ μέγας λιμός, καθ' ὃν ἡ βασιλὶς Ἑλένη ἀγοράσασα σῖτον ἐξ Αἰγύπτου διένειμεν εἰς τὸν λαόν. Πιστὸς εἰς τοὺς Ρωμαίους διέταξε τὴν θανάτωσιν τῶν υἱῶν τοῦ Γαλιλαίου Ἰούδα, Ἰακώβου καὶ Σίμωνος, οἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσει ἐπὶ Κυρηνίου. Διοικητὴς ὢν προηγουμένως τῆς Ἀλεξανδρείας, ἠναγκάσθη εἴς τινα δεινὴν σύρραξιν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων νὰ προβῇ εἰς φρικώδη σφαγὴν τῶν ὁμοεθνῶν του, διότι εἰς τὰς παραινέσεις του ἀπήντων ὑβριστικῶς. Ἐπρομήθευσε στρατὸν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸν Τίτον καὶ συνεξεστράτευσεν ὡς γενικὸς ἐπιτελάρχης του, «πάντων τῶν στρατευμάτων ἐξάρχων», παρασχὼν σπουδαίαν συμβολήν. Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ διασήμου φιλοσόφου καὶ ἑλληνιστοῦ Φίλωνος.

Ἰουλίου *ἄκρα [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν καὶ ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς τῆς Καρχηδόνος Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς (*Σκύλ. Καρυανδ.* Περίπλ. 111). Ὁ Στράβων (ΙΖ, 831, 12) ἀναφέρει αὐτὴν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ἰώλ*, «ἣν ἀποκτίσας Ἰούβας ὁ τοῦ Πτολεμαίου πατὴρ μετωνόμασε Καισάρειαν, ἔχουσα λιμένα καὶ πρὸ τοῦ λιμένος νησίον». Ὁ Πτολεμαῖος δὲ (Δ, β, 35) φέρει αὐτὴν ὑπὸ τὸ παλαιότατον καὶ τὸ μεταγενέστερον αὐτῆς ὄνομα: «νῆσος δὲ παράκειται τῇ Ἰουλίᾳ Καισαρείᾳ, ὁμώνυμον αὐτῇ πόλιν ἔχουσα, ἧς θέσις ιζ,L λγ,γο» (πλάτ. 33° ²/₃, μῆκ. 17° ¹/₂ ἀπὸ Μακάρων μεσημβρινοῦ) ἀλλὰ καὶ ὡς *Ἰὼλ-Καισάρειαν* (Δ, β, 5). Εἶναι ἡ σύγχρονος ἀλγερινὴ πόλις *Σερσὲλ* (Shershel: πλάτ. 36°37' Β, μῆκ. 2°11' Ἀν, χάρτ. 1909: Cape Ivi to Algiers) τῆς νήσου τῆς ταυτιζομένης πρὸς τὴν σύγχρονον *Ζοανβὶλλ* (ilot Joinville), μεταξὺ τῆς ὁποίας καὶ τῆς ποτὲ *Ἰουλίου ἄκρας* ὁ σύγχρονος τῆς πόλεως τεχνικὸς λιμήν. Σ. Ε. Λ.

— **Ἰουλίου** *πύργος* (Juliusturm). Ὁ πύργος τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τοῦ παρὰ τὸ Βερολῖνον προαστείου Σπαντάου. Ὡσεὶ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἱεροῦ Ταμείου τῶν Ἀθηναίων, διὰ νόμου τῆς 11 Νοεμβρίου 1871 ἐθεσπίσθη ἡ δημιουργία «Πολεμικοῦ Θησαυροῦ» τῆς γερμανικῆς Ἐπικρατείας, ὅστις, ἀποτελούμενος ἐκ χρυσῶν νομισμάτων, ἔδει νὰ τηρῆται ἄθικτος, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς κάλυψιν τῶν πρώτων δαπανῶν ἐνδεχομένης κινητοποιήσεως. Τὸν πυρῆνα τοῦ θησαυροῦ ἀπετέλεσεν ἡ παρὰ τῆς Γαλλίας ληφθεῖσα πολεμικὴ ἀποζημίωσις, ὡρίσθη δὲ τόπος φυλάξεως αὐτοῦ ὁ πύργος τοῦ Ἰουλίου. Τὴν 27 Μαΐου 1919, ὅτε διελύθη ὁ Θησαυρός, ἵνα χρησιμοποιηθῇ εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας τῆς ἡττημένης Γερμανίας, ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ πύργου 120 ἑκατομμύρια χρυσᾶ μάρκα. Θ. Κ.

Ἰουλιούπολις *[Γεωγρ.]*. Πόλις παρὰ τὸ σημερινὸν προάστειον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰβραημία, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Κατόπιν καλλυνθεῖσα καὶ μεγεθυνθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου ἐκλήθη *Νικόπολις*, εἰς ἀνάμνησιν τῆς τελευταίας καὶ τελεσιδίκου νίκης κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀντωνίου. Γ. Λ. Α.

Ἰουλὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν τεσσάρων ἀρχαίων πόλεων τῆς νήσου Κέας (αἱ τρεῖς ἄλλαι ἦσαν ἡ Καρθαία, ἡ Ποιήεσσα καὶ ἡ Κορησία), αἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος εἶχον περιορισθῆ εἰς δύο, τὴν *Ἰουλίδα*, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον συνοικισθῆ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κορησίας, ἔνθα ἦτο ἐφεξῆς τὸ ἐπίνειον τῆς Ἰουλίδος, καὶ τὴν *Καρθαίαν* εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον συνοικισθῆ οἱ κάτοικοι τῆς Ποιηέσσης. Ἡ Ἰουλὶς ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας (25 σταδ.) τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας μικροῦ τινος ὄρους (τοῦ σημερινοῦ προφήτου Ἠλία), ἐν τῷ χώρῳ εἰς τὸν ὁποῖον κεῖται ἡ σημερινὴ πόλις *Κέα*. Τῆς πόλεως ταύτης (καὶ τῆς νήσου ὅλης) ἐγίνετο μνεία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ διὰ τὸν περίφημον νόμον της κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ὑπερβαίνοντες τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος ἐκωνειάζοντο. Παρ' αὐτὴν ἔκειτο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σμινθαίου Ἀπόλλωνος. Ἡ Ἰουλὶς ὑπῆρξε πατρὶς τῶν δύο μεγάλων λυρικῶν Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου, τοῦ ἰατροῦ Ἐρασιστράτου καὶ τοῦ περιπατητικοῦ φιλοσόφου Ἀρίστωνος. Ἐκ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀπέμειναν εἷς κολοσσιαῖος λέων λελαξευμένος ἐπὶ βράχου καὶ εἰς θάλαμος ἐντὸς βράχου, τοῦ ὁποίου ἡ στέγη στηρίζεται ὑπὸ δωρικοῦ κίονος, ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ δὲ συνοικισμοῦ λείψανα ἐκκλησιῶν, οἰκιῶν καὶ ὀχυρωμάτων. Διεσώθησαν ἀκόμη καὶ νομίσματα τῆς Ἰουλίδος, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαιότερα, κοπέντα πρὸ τοῦ 480 π. Χ., εἶναι ἀργυροῖ στατῆρες αἰγινητικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως τὰ γράμματα ΙΟΥ—ΛΙ καὶ τὴν εἰκόνα μονώτου ἀγγείου, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον διῃρημένον διαγωνίως εἰς 4 μέρη, τὰ δὲ νεώτερα, κοπέντα πρὸ τοῦ 300 π. Χ., εἶναι ἀργυρᾶ καὶ αὐτὰ καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν νεανικὴν ἢ πωγωνοφόρον (τοῦ ποιμενικοῦ θεοῦ Ἀρισταίου ἢ τοῦ Ἰκμαίου Διός), ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ τὰ γράμματα ΙΟΥΛΙ καὶ μέλισσαν ἢ κύναστρον (τὸν Σείριον). ΚΑΨ.

ἰουλιστὸς (ὁ) (Julistus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *μελυριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπὶ διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων ἐνδιαιτωμένους. Δ. Ν. Π.

Ἰουλίττα, ἁγία. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ μάρτυς, ἥτις ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν (284—305) ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν, ἀφοῦ προηγουμένως εἶδε τὸ τέκνον της φονευόμενον. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 15 Ἰουλίου μετὰ μαρτυρολογίου καὶ ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος (*Migne*, Patrol. 120, 165—172). —2) Ἡ ἐκ Καισαρείας μάρτυς. Αὕτη, εὐσεβὴς δέσποινα καὶ πλουσία οὖσα, κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, ἐσυκοφαντήθη ὑπό τινος ἅρπαγος τῆς περιουσίας της καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὑπὸ τῶν δωροδοκηθέντων δικαστῶν. Ἡ

Digitized by Google

μνήμη αὐτῆς ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 30 Ἰουλίου μετὰ μαρτυρολογίου, ἐγκώμιον δ' εἰς αὐτὴν ἔγραψεν ὁ Μ. Βασίλειος (*Migne*, Patrol. 31, 237—261). Ε.Γ.Π.

ἴουλος (ὁ)· τὸ χνοῶδες γένειον, αἱ πρῶται τῶν τριχῶν ἐκφύσεις κάτωθεν τῶν κροτάφων· || δέμα σταχύων.

— *[Ἀρχ.]* Ὁ *ἴουλος* ἦτο ᾠδὴ τῶν ταλασιουργῶν (*Ἀθήν.* ΙΔ', 618d) κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐργασίας των. *Ἴουλοι* δὲ καὶ *οὖλοι* ἐκαλοῦντο αἱ ἐκ τῶν δραγμάτων συναγόμεναι δέσμαι *(Ἡσύχ.)*, ὁπόθεν ἡ Δημήτηρ λέγεται ὅτι ἐκλήθη *Ἰουλώ*. Ὡσαύτως ἴουλος ἐκλήθη καὶ ὕμνος τις εἰς τιμὴν τῆς Δήμητρος (Σχολ. Λυκόφρ. 23). —Π.

ἴουλος (ὁ) (Iulus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Οἱ ἴουλοι γενικῶς εἶναι ζῷα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα φαιοερυθρὸν πρὸς τὸ πρασινομελανόν. Ὅταν συλλαμβάνωνται τὰ ζῷα ταῦτα, ἐκκρίνουσιν ὑγρὸν δυσώδους ὀσμῆς. Ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων φυτῶν, ἐξ ὧν καὶ τρέφονται καὶ δὲν ἐξέρχονται εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν νύκτα. Ἐν ὥρᾳ ἀναπαύσεως συσπειροῦσι τὸ σῶμά των. Τὸ μέγεθός των κυμαίνεται συνήθως μεταξὺ 8 καὶ 10 ἑκατοστομέτρων, εἰς δὲ τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς φθάνει τὰ 17. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἴουλος ὁ ἀμμώδης* (Iulus sabulosus), ὅστις ἔχει μῆκος 8 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σαρανταποδαροῦσα*. Δ. Ν. Π.

Ἴουλος ὁ ἀμμώδης.

— *[Παλαιοζῳολ.]*. Τοῦ γένους *ἴουλος* λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικήν, τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην, ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἴουλος (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἁπλῆ ἢ ἡ σύνθετος ταξιανθία, ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ ἀνθέων ἀφανῶν, κατὰ στάχυς διατεταγμένων, καὶ ἥτις κρέμαται χαλαρῶς ἀπὸ τῶν κλάδων. Τοιαύτη ταξιανθία παρατηρεῖται εἰς τὴν *λεύκην*, τὴν *ἰτέαν* κλπ. Δ. Ν. Π.

Ἴουλος. Ἕτερον ὄνομα τοῦ *Ἀσκανίου* (βλ. λ.).

ἰουλοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων ἰούλους.

— **ἰουλοφόροι** (οἱ) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ ταξιανθίαι αἱ κατ' ἰούλους διατεταγμέναι.

Ἰουλὼ (*—οῦς*). Ἡ θεὰ τῶν ἰούλων (δεματίων), ἡ Δημήτηρ (βλ. λ. *ἴουλος*).

ἰουμιλλίτης (ὁ) (Jumillit) *[Ὀρυκτ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς κατηγορίας τῶν λαμπροφυρικῶν μειοκαινικῆς ἡλικίας. Χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς παρουσίας ἐν αὐτῷ ἀπατίτου, ὁ ὁποῖος εἶναι προϊὸν ἐπιγενοῦς πνευματολυτικῆς ἐπιδράσεως.

Ὁ ἰουμιλλίτης δὲν ἐμφανίζεται ὑπὸ σταθερὰν μορφήν. Ὁ κανονικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι πέτρωμα λεπτόκοκκον χρώματος φαιοτέφρου μὲ ὑπόλευκα στίγματα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναταί τις νὰ διακρίνῃ μικροσκοπικῶς σανίδινον, ὀλιβίνην καὶ βρονζοκίτρινον φλογοπίτην, ὡς θεμελιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἀπατίτης, καθὼς καὶ τιτανιοῦχα σιδηροξείδια, σπανιώτερον ἐμφανιζόμενα, ἀποτελοῦν ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Ἐν τούτοις ἀπαντᾷ καὶ ὡς στιφρὰ τεφροπράσινος μᾶζα, ὁπότε ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν μετέχουν εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ καὶ ὁ λευκίτης καὶ τὸ διοψίδιον. Ὁ ἰουμιλλίτης εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Jumillia καὶ Agramon τῆς ἐπαρχίας Murcia. Γ. Β.

Ἰοῦνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε' 11. 4) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου (Κούρα) καὶ Ἀλβάνου (Σαμοὺρ ἢ Βιλβάνα), ἐκβαλλόντων εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Α. Θ. Σ.

Ἰουνία. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Ρωμαίους (ΙΣΤ', 7) γράφει: «ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις». Ἐγεννήθη δὲ ζήτημα ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἂν *Ἰουνίαν* πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ὡς ἀρσενικὸν ὄνομα (ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἰουνιανὸς), ἢ θηλυκόν. Ὁ Ὠριγένης καὶ ἄλλοι ἐξελάμβανον τὸ ὄνομα ὡς ἀρσενικόν, ὁ δὲ Χρυσόστομος μετ' ἄλλων ὡς θηλυκόν, τὴν δευτέραν δὲ ταύτην ἐκδοχὴν ἀπεδέχθη καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζουσα τὴν μνήμην «Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας τῶν ἀποστόλων» τὴν 17 Μαΐου μετ' ἰδίας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος (*Migne*, Patrol. 14,280). Ε. Γ. Π.

Ἰουνία *γενεὰ* (Gens Junia). Παλαιοτάτη γενεὰ ἐν Ρώμῃ πληβείων κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχήν, ἥτις πιθανὸν εἰς προγενεστέρους χρόνους ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν πατρικίων. Ἀνῆγε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἡ παράδοσις εἰς τὸν σύντροφον τοῦ Αἰνείου *Ἰούνιον*, πρῶτον δὲ γνωστὸν αὐτῆς μέλος εἶναι γαμβρός τις τοῦ βασιλέως Ταρκυνίου. Τοῦ πρώτου τούτου *Ἰουνίου* υἱὸς ἦτο ὁ *Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος*, σπουδαιότερα δὲ μέλη τῆς γενεᾶς ὁ κατὰ τὸ 429 γενόμενος ὑπατικὸς *Ἰούνιος* καὶ οἱ φονεῖς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος *Μᾶρκος Ἰούνιος Βροῦτος* καὶ *Δέκιμος Ἰούνιος Βροῦτος Ἀλβῖνος*. Τῆς Ἰουνίας γενεᾶς γνωσταὶ οἰκογένειαι εἶναι αἱ ἑξῆς: *Βουβουλκία* (Bubulca), *Βρουτία* (Bruta), *Γραкχεία* (Gracchana), *Νωρβανὴ* (Norbana), *Πακιοία* (Paciocca), ἡ τῶν *Πήρων* (Pera), ἡ τῶν *Πήννων* (Penna), *Πούλων* (Pulla) καὶ *Σιλανῶν* (Silana). Π. Ν. Π.

Ἰουνιακά, ἢ *Ἰουνιανά*. Ἐκλήθησαν οὕτως αἱ πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς αἱματηραὶ συρράξεις ἐν Ἀθήναις τῷ 1863 μεταξὺ τῶν φατριῶν «πεδινῶν» καὶ «ὀρεινῶν» (βλ. λ. *Ἀθῆναι* τ. Β' σ. 158 α' ἑπ.).

Ἰουνιανὸς (Junien) ***(ἅγιοι)***. Δύο ἁγίους ἑορτάζει ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία φέροντας τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Τὸν ἐν Chaulnay (Poitou) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἱδρυτὴν καὶ διευθυντὴν μοναστηρίου. Οὗτος ἐτύγχανε τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ βασιλέως Κλοταίρου τοῦ Α', εἶχε δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς ἁγίας Ραδεγόνδης καὶ ἀποθανὼν καθ' ἣν καὶ αὕτη ἡμέραν (13 Αὐγούστου 587) ἑορτάζεται τὴν 14 Αὐγούστου κατ' ἐξοχὴν ἐν Poitiers τῆς Γαλλίας. —2) Τὸν ἐν Limoges (Haute-Vienne) τῆς Γαλλίας θαυματουργὸν ἀναχωρητήν, ἐξ οὗ ὠνομάσθη ἡ πολίχνη Saint-Junien-sur-Vienne, ἑορταζόμενον τὴν 16 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Ἰούνιον (Union) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Πολυνησίας μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Φοίνικος πρὸς Β καὶ τῶν νήσων τῆς Σαμόας ΝΔ. Κυρίως ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς τέσσαρας νήσους *Ἀτάφου* ἢ *Δοὺξ τῆς Ὑόρκης*, *Φακαάφ*, *Ὀλοσίνγκα Σβάϊν* καὶ *Νουκονόμο*. Εἰς ταύτας περιλαμβάνονται καὶ αἱ νῆσοι *Πούκα Πούκα* καὶ *Νασσάου*, μεθ' ὧν ἡ συνολικὴ ἐπιφάνεια δὲν ὑπερβαίνει τὰ 19 τ. χλ. μὲ 991 κατ. (1921). Αἱ νῆσοι ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των τῷ 1889, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Σήμερον ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς κυβερνήσεως τῆς Νέας Ζηλανδίας, καλοῦνται δὲ καὶ *Τοκελάου*. Μ. Ν. Δ.

Ἰούνιος. Ὁ ἕκτος μὴν τοῦ ἔτους ἀφιερωμένος εἰς τὴν Junon ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν Ἥραν τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου. Εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Ρωμύλου ἦτο τέταρτος. Τὴν 21 τοῦ μηνὸς τούτου συμβαίνει τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, καθ' ὃ ἡ φυσικὴ ἡμέρα λαμβάνει τὴν μεγίστην της διάρκειαν εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον. Κατ' αὐτὸν ὁ ἥλιος διανύει τὸ ζῴδιον τοῦ Καρκίνου. Εἰς τὸν τροπικὸν τοῦτον κύκλον πλάτους τῆς γῆς (23°28') λ. χ. ἐπὶ τοῦ Ἀσσουὰν μηδενίζεται ἡ σκιὰ τῶν καθέτων ῥάβδων, ἡ δὲ τῶν μικροτέρου πλάτους τόπων μεταξὺ ἰσημερινοῦ καὶ τροπικοῦ, ὅπως εἰς τὴν Μέκκαν, μηδενισθεῖσα ἤδη, διευθύνεται πρὸς Ν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μηνὸς Θαργηλιῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σκιροφοριῶνος. Γ. Λ. Α.

— *[Γεωργ.]* Ὁ *Ἰούνιος* ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μηνῶν. Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον γίνονται αἱ ἑξῆς γεωργικαὶ ἐργασίαι: ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ, παράχωσις τοῦ ἀραβοσίτου καὶ τῶν γεωμήλων, βωλοστροφία, βοτανισμὸς τῶν δημητριακῶν, μεταφυτεύσεις διαφόρων λαχανικῶν, κόπρισμα διαφόρων ἀγρῶν καὶ σπορὰ διαφόρων φυτῶν, κλάδευσις ἐνίων ὀπωροφόρων δένδρων, κλάδευσις διακοσμητικῶν θάμνων καὶ δένδρων, τοποθέτησις ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀέρι πλείστων φυτῶν τῶν θερμοκηπίων. Ἐκτελοῦνται χαρακώματα ἐπὶ τῶν ἀμπέλων καὶ σταφιδαμπέλων καὶ λαμβάνονται προληπτικὰ μέτρα ἐναντίον διαφόρων φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν παρασίτων. Ἐπὶ τῶν δασικῶν δένδρων διενεργοῦνται καθαρισμοὶ ἀπὸ τῶν ξηρῶν κλάδων, ἀποφλοιώσεις, κτλ. Δ. Ν. Π.

— *[Λαογρ.]* Ὁ *Ἰούνιος* εἶναι κύριως μὴν τοῦ θερισμοῦ εἰς τὰς πλείστας χώρας τῆς Ἑλλάδος, ὅθεν καὶ «Θεριστής» κοινῶς ἀποκαλεῖται. Εἰς τὰς κατ' αὐτὸν γεωργικὰς ἐργασίας ὀφείλονται καὶ αἱ ὀνομασίαι αὐτοῦ *Ριniαστὴς* (Πάρος), *Ὀρνιαστὴς* (Ἄνδρος) διὰ τὸν τότε τελούμενον ἐρινεασμὸν τῶν συκῶν, ὡς καὶ ἡ ἐν Καλύμνῳ *Ἀλυθτσατσής*. Ἄλλαι ὀνομασίαι αὐτοῦ εἶναι *Κερασάρης* (Γρεβενά), *Κερασινὸν* (Πόντος) κ. ἄ. Ἔτι ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγομένης ἑορτῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου ὀνομάζεται *Ἁϊγιαννίτης* (Σωζόπολις). Μ. Ι.

— **Ἰουνίου** ***ἡμέραι***. Μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ἥτις ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου-Φιλίππου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας, παρετηρήθη ὅτι τὸ νέον γαλλικὸν πολίτευμα ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ὄχλου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν πολιτῶν, ἐξ οὗ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ μᾶλλον ὀχλοκρατία ἢ δημοκρατία, ἥτις ἐβούλετο νὰ ἀναστήσῃ τὰς αἱματηρὰς σκηνὰς τῆς τρομοκρατίας, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐπεδίωκον τὴν κατάργησιν πάσης ἰδιωτικῆς κτήσεως καὶ ἀκινήτου περιουσίας, ὅπως καταστήσωσι ταύτας κοινάς. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις, θέλουσα νὰ σώσῃ τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιδρομῆς τῶν ἐρυθρῶν λεγομένων δημοκρατῶν, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῶν πενεστάτων ἐργατικῶν τάξεων, συνέστησε τὰ λεγόμενα «ἐθνικὰ ἐργαστήρια», εἰς τὰ ὁποῖα οἱ μὴ ἔχοντες οἱανδήποτε περιουσίαν καὶ ἐργασίαν ἠδύναντο νὰ ἐργάζωνται τρεφόμενοι δημοσίᾳ δαπάνῃ. Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα ἱδρύθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Λουξεμβούργου, εἰς ταῦτα δ' εἰργάζοντο 120.000 ἐργατῶν ἀντὶ ἡμερομισθίου δύο φράγκων. Χάριν τοῦ ἀέργου ὄχλου συνεστήθησαν καὶ τὰ τῆς Κινητῆς ἐθνοφυλακῆς δέκα τάγματα ἐπὶ ἡμερησίῳ μισθῷ ἑνὸς φράγκου κατ' ἄνδρα. Τάχιστα κατενοήθη τὸ πλημμελὲς τῶν δύο τούτων συστημάτων, διότι οἱ μὲν ἐργάται παρεῖχον ἀναξίαν λόγου ἐργασίαν, ἐκινδύνευε δὲ ὡς ἐκ τούτου ἡ γαλλικὴ βιομηχανία, ἐνῷ ἡ ἐθνοφυλακὴ ἦτο παρῳδία στρατοῦ, καὶ ἡ χρεοκοπία ἐπέκειτο. Ἡ μισαλληλία ὑπενόμευε τὴν κοινωνίαν, ἠπειλεῖτο κοινωνικὴ ἀνατροπὴ καὶ ἐξυφαίνοντο συνωμοσίαι. Συνελθοῦσα ἡ ἐθνικὴ νομοθετικὴ συνέλευσις τὴν 10 Μαΐου 1848, ἐκήρυξε τὴν δημοκρατίαν, συνέστησε πενταμελῆ ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπήν, ἥτις μετὰ τοῦ ὑπουργείου ἔμελλε νὰ ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἑδραιωθῇ ἡ νέα κυβέρνησις, εἰσώρμησαν οἱ ἀναρχικοὶ εἰς τὴν συνέλευσιν, ζητοῦντες κήρυξιν πολέμου κατὰ τῆς Ρωσίας πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Πολωνίας καὶ ἐπιβολὴν φόρου ἑνὸς δισεκατομμυρίου εἰς τοὺς εὐπόρους ὑπὲρ τῶν πτωχῶν, πρὸς δὲ τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως. Ταυτοχρόνως ὁ λαὸς καταλαβὼν τὸ δημαρχεῖον ἐξέλεξεν ἄλλην κυβέρνησιν κοινωνιστῶν. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις διέλυσε τὰ ἐθνικὰ ἐργαστήρια ὡς ἑστίας συνωμοσιῶν καὶ ταραχῶν, οὕτω δὲ ἐξερράγη φοβερὰ στάσις τὴν 22 Ἰουνίου παραταθεῖσα μέχρι τῆς 26 τοῦ αὐτοῦ μηνός, κατὰ τὸ τετραήμερον δὲ τοῦτο διεπράχθησαν πολυάριθμα ἐγκλήματα. Τὴν 23 Ἰουνίου ἀνηγέρθησαν πανταχοῦ ὁδοφράγματα. Τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀνέργων χειρωνάκτων, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ κοινωνιστικοῦ συλλόγου καὶ ἀποστράτων ἀξιωματικῶν, ἐξώρμησαν ἐκ τῶν στενῶν ὁδῶν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς πόλεως, ὅπως καταλάβωσι τὸ δημαρχεῖον καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, συστήσωσι δ' ἐκεῖ τὴν κοινωνιστικὴν κυβέρνησιν. Ἡ συνέλευσις διενοεῖτο ν' ἀπέλθῃ εἰς ἄλλην ἐπαρχιακὴν πόλιν, φρίκη δὲ εἶχε καταλάβει τοὺς πάντας. Αἱ ὁδοὶ ἠρημώθησαν καὶ οἱ πολῖται, ἄλλοι μὲν ἔφυγον, ἄλλοι δὲ παρεσκευάζοντο πρὸς φυγήν. Ἐπὶ τέλους ἡ συνέλευσις ἐκήρυξε τοὺς Παρισίους εἰς κατάστασιν πολιορκίας καὶ ἀνέθεσε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν Καβαινιάκ, ὅστις προέβη εἰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ὁδοφραγμάτων, πολυάριθμοι δὲ ἦσαν οἱ νεκροὶ ἑκατέρωθεν. Τὴν νύκτα, ἕνεκα ῥαγδαίας βροχῆς, αἱ ἐχθροπραξίαι διεκόπησαν, ἀλλὰ τὴν 24 ἀπὸ πρωΐας ἐπανελήφθησαν αἱ μάχαι εἰς τὰς ὁδούς. Οἱ στασιασταὶ εἶχον στήσει τὸ στρατηγεῖόν των εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Hôtel-Dieu, ἐκεῖ δὲ συνεκροτήθη πολύνεκρος μάχη, ἐκταθεῖσα μέχρι τῆς πλατείας τοῦ Πανθέου. Ὁ Καβαινιὰκ ἐχρησιμοποίησε κατὰ τῶν ἐκεῖ συγκεντρωθέντων τηλεβόλα, τῶν ὁποίων αἱ σφαῖραι κατέθραυσαν τὴν περίφημον ὀρειχαλκίνην θύραν τοῦ μνημείου καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθανασίας. Ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης αἱματοχυσίας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων Ἀφφρ συνέλαβε τὴν χριστιανικὴν ἰδέαν ἐπεμβαίνων νὰ καταπαύσῃ τὴν ἀδελφοκτονίαν, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀββάδων Ζακεμὰν καὶ Ροβινὲ ἐβάδισε διὰ μέσου τῶν διαμαχομένων πρὸ ἑνὸς ὁδοφράγματος τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου κρατῶν τὸν σταυρόν, ὅτε ἠκούσθη τυμπανοκρουσία, ἄγνωστον παρὰ τίνος διαταχθεῖσα, ἥτις προεκάλεσεν ἑκατέρωθεν πυροβολισμούς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὑρεθεὶς μεταξὺ δύο πυρῶν ἐδέχθη θανατηφόρον τραῦμα καὶ ἐξέπνευσε τὴν ἑπομένην ἡμέραν. Αἱ μάχαι ἐξηκολούθησαν τὴν 25, τὴν δὲ 26 ἡ στάσις εἶχε καταβληθῆ, ἀμέσως δὲ ὁ Καβαινιὰκ κατέθεσεν ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν δικτατορικὴν ἐξουσίαν. Πολλοὶ ἐκ τῶν συλληφθέντων ἀνταρτῶν ἐσφάγησαν ἀδίκαστοι εἰς διάφορα τμήματα τῆς πόλεως, δέκα τέσσαρες χιλιάδες συνελήφθησαν καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἐξ αὐτῶν ἐξωρίσθησαν εἰς τὰς ἀποικίας. διακόσιοι κατεδικάσθησαν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα, οἱ δὲ φονεῖς τοῦ στρατηγοῦ Μπρεὰ ἐτυφεκίσθησαν ἐπὶ τόπου. Πλὴν τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἔπεσαν πρὸ τῶν ὁδοφραγμάτων οἱ στρατηγοὶ Νταμάσμ, Μπουργκὼν καὶ Φρανσουᾶ, ὡς καὶ οἱ πληρεξούσιοι Ντορνὲς καὶ Σαρμπουαί. Πλέον τῶν δισχιλίων στασιαστῶν εὗρον τὸν θάνατον, ὀκτακόσιοι δὲ ὁπλῖται καὶ ἰσάριθμοι ἐκ τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς ἔπεσαν, μετ' αὐτῶν δὲ πλεῖστοι ἀξιωματικοί. Εἰς οὐδεμίαν παρισινὴν ἐπανάστασιν ἠριθμήθησάν ποτε τοσαῦτα θύματα. Ἡ

Digitized by Google

συνέλευσις διὰ ψηφίσματος κατήργησε τὰς πολιτικὰς λέσχας, διετήρησε δὲ εἰς κατάστασιν πολιορκίας τοὺς Παρισίους μέχρι τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1848. Θ. Β.

Ἰούνιος. Πρόγονος καὶ γενάρχης τῶν *Ἰουνίων* ἐν Ῥώμῃ, σύντροφος τοῦ Αἰνείου ἢ κατ' ἄλλους αὐτόχθων υἱὸς τοῦ Δαύνου. Π. Ν. Π.

— Ἰούνιος *Βροῦτος*. Τὸ ὄνομα τοῦτο, μετὰ διακριτικοῦ προωνυμίου, φέρουν πολλὰ μέλη τοῦ ρωμαϊκοῦ οἴκου τῶν Βρούτων (βλ. λ. *Βροῦτος*).

ἰουνιπερικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξυοξὺ τοῦ τύπου $C_{16}H_{32}O_3$, περιεχόμενον εἰς διαφόρους φυτικοὺς κηρούς. Τήκεται εἰς 84°.

Ἰούρας (Jura). Νομὸς τῆς Γαλλίας, ὀφείλων τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὰ καλύπτοντα τὸ μεγαλύτερον τμῆμα αὐτοῦ ὁμώνυμα ὄρη καὶ εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀνατολικὴν περιοχὴν τῆς Γαλλίας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν *Λὸν-λὲ-Σωνιέ*, κειμένην εἰς ἀπόστασιν 442 χλμ. σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τῶν Παρισίων. Ὁρίζεται ὑπὸ τῶν νομῶν Ὤτ-Σών, Κοτ-ντ' Ὤρ, Σὼν-έ-Λουὰρ (Σώνη-Λείγηρος), Αἲν, Ντοὺμπ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς Ἑλβετίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5055 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 230.685 κατοίκους (1926). Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιοχάς: Τὴν βορεινήν, ἀποτελοῦσαν τὰ 2/3 τῆς ἐπιφανείας του, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν *Κρὲ Πελὸν* (1496 μ.) καὶ τὴν *Νουαρμὸν* (1550 μ.), ἔνθα ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία, τὴν λοφώδη, καλυπτομένην ὑπὸ θαυμασίων δασῶν καὶ ἀμπέλων, καὶ τὴν πεδινήν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλώδη, πλὴν τῆς γονίμου περιφερείας τῆς Φίνταξ. Διαρρέεται ὑπ' ἀρκετῶν ποταμῶν, ἰδίως δὲ ὑπὸ τοῦ *Αἲν*, καὶ ἔχει ἀρκετὰς λίμνας, σπουδαιοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Σιαλέν*, ἀνατολικῶς τῆς πρωτευούσης.

Τὸ κλῖμα τοῦ νομοῦ εἶναι γενικῶς ψυχρόν, εἰς δὲ τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς αἱ χιόνες πολλάκις παραμένουν ἐπὶ ὀκτάμηνον. Κυριώτερα τῶν γεωργικῶν προϊόντων αὐτοῦ εἶναι ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὰ γεώμηλα. Φημίζονται ἐπίσης ὁ τυρὸς καὶ τὰ βούτυρα αὐτοῦ. Τὰ ἐξ ἐλατῶν καὶ ὀξυῶν δάση του παράγουσιν ἄφθονον ξυλείαν καὶ τὰ μεταλλεῖά του ἐγκλείουν σίδηρον καὶ ὀρυκτὸν ἅλας. Ἔχει χυτήρια σιδήρου, ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν ὡρολογίων, ἐπεξεργασίας πολυτίμων λίθων κ. ἄ.

Συγκοινωνιακῶς ὁ νομὸς ἐξυπηρετεῖται κυρίως διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων - Λυῶνος - Μασσαλίας. Οὐκ ὀλίγον ἐξυπηρετεῖται ὁ νομὸς καὶ ὑπὸ τῆς διώρυγος τοῦ Ροδανοῦ πρὸς τὸν Ρῆνον. Ὁ νομὸς ἐσχηματίσθη τῷ 1790 ἐκ τμήματος τῆς παλαιᾶς *Ἐλευθέρας κομιτίας* καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων διαμερισμάτων, τοῦ Λὸν-λὲ-Σωνιέ, τοῦ Ντόλ, Πολινὺ καὶ Σαὶν-Κλώδ, μετὰ 32 καντονίων καὶ 584 κοινοτήτων.

Εἰς τὸ Baume les Messieurs, 15 χλμ. ΒΑ. τῆς Λὸν-λὲ-Σωνιέ, ὑπάρχει παλαιὸν μοναστήριον μετὰ θαυμασίου ναοῦ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἐγεννήθησαν πλεῖστοι ἐξέχοντες ἄνδρες, ἐν οἷς ὁ Παστέρ, ὁ συνθέτης τῆς Μασσαλιώτιδος Rouget de l' Isle, ὁ νομοδιδάσκαλος Dalloz, καὶ ἄλλοι. Μ. Ν. Δ.

— Ἰούρας (Jura) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα, ὅπερ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ροδανοῦ μέχρι τοῦ Μοίνου περιλαμβάνει τρία ὀρεινὰ συστήματα, τὸν *Γαλλικὸν Ἰούραν*, τὸν *Γερμανικὸν* καὶ τὸν *Ἑλβετικὸν* (βλ. κατ.).

— Ἰούρας *γαλλικὸς* *[Γεωγρ.]*. Ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλβετίας, μεταξὺ τοῦ Ροδανοῦ πρὸς Ν, τοῦ Ρήνου πρὸς Β, τῆς κοιλάδος τῆς Νεφσατέλης καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄαρ πρὸς Α, τῆς πεδιάδος τῆς Σώνης πρὸς Δ. Ἀποτελεῖ διακλάδωσιν τῶν Δυτικῶν Ἄλπεων, μήκους 310 περίπου χλμ. Γεωλογικῶς τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος σύγκειται ἐκ πετρωμάτων τῆς ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως. Ὁ γαλλικὸς Ἰούρας ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη: τὸν νότιον, τὸν κεντρῷον καὶ τὸν βόρειον Ἰούραν. Ὁ πρῶτος ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τοῦ Ροδανοῦ καὶ ὕπερθεν τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, ἔχων ὡς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν *Κρὲτ-ντ' Ὤ*, *Ρεκουλέ*, *Κρὲτ-ντὲ-λὰ-Νὲζ* (ὕψ. 1.723 μ.), τὴν *Ντὼλ* (1.680), αἵτινες εὑρίσκονται ἀπέναντι τοῦ Λευκοῦ ὄρους. Ἐκεῖ δ' ἀκριβῶς εὑρίσκονται καὶ αἱ μεγαλύτεραι κοιλάδες.

Ὁ κεντρῷος Ἰούρας, τοῦ ὁποίου αἱ κορυφαὶ εἶναι χαμηλότεραι κατὰ ἑκατὸν περίπου μέτρα τῶν ἄλλων, περιλαμβάνει τὸ ὄρος *Τάντρ*, *Σιαστρὸν* (1.611), *Σιασεράλ* (1.609 μ.). Ἡ δειρὰς τοῦ *Λὸζ* ἔχει ὕψος 1.286 μ. Ἐκ τῶν κοιλάδων σημαντικώτεραι εἶναι τῆς Ὄρμπ καὶ τοῦ Ντούμπ, κατόπιν αἱ κοιλάδες τοῦ Σαὶν-Ἰμιέ, τῆς Μουτιέ, τῆς Ρούζ κ. ἄ. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ λίμναι εἶναι πολυάριθμοι.

Ὁ βόρειος Ἰούρας, ὅστις περιλαμβάνεται σχεδὸν ὁλόκληρος εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ *γαλλοελβετικὸς Ἰούρας*, εἶναι ὁ πλέον ἀνώμαλος. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ αὐτοῦ εἶναι: τὸ ὄρος *Τερρίμπλ*, τὸ *Βαϊσενστάϊν* (1284 μ.), τὸ *Χάζενματτ* (1449 μ.), τὸ *Λαίγκερμπεργ* καὶ τὸ *Ράνδεν*. Ἐκ τῶν κοιλάδων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι: ἡ τῆς Μπίρς, τοῦ Ντελεμὸν καὶ τοῦ Λῶφεν. Τὸ κλῖμα τοῦ Ἰούρα εἶναι δριμὺ καὶ ποικίλον. Κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἡ θερμοκρασία τῆς ἡμέρας ὅσον καὶ τῆς νυκτὸς ὑφίσταται μεγάλας αὐξομειώσεις. Παρὰ τὰς καταιγίδας καὶ τοὺς συχνοὺς ὑετοὺς κατὰ τὸ θέρος τὸ κλῖμα δὲν εἶναι ὑγρόν.

Εἰς ὕψη 400—600 μέτρων καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος καὶ οἱ δημητριακοὶ καρποί· φύονται δὲ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Εἰς ὕψος 450—900 φύεται ἡ φηγὸς καὶ ἄλλα συγγενῆ δένδρα, εἰς ὕψη δὲ ἀνώτερα ἡ ἐλάτη καὶ ἡ φιλύρα. Ἡ γεωργία περιορίζεται εἰς τὰς κοιλάδας.

Ὀρυκτὰ ἐξαγόμενα ἐκ τοῦ Ἰούρα εἶναι λίθοι δι' οἰκοδομάς, μάρμαρα, λιθογραφικοὶ σχιστόλιθοι, ὀρυκτὸν ἅλας, ἄσφαλτος κ. ἄ.

Λόγῳ τῆς παραλλήλου διαθέσεως τῶν ὀροσειρῶν του, ὁ Ἰούρας σχηματίζει φυσικὴν μεθόριον καὶ δημιουργεῖ σοβαρὸν ἐμπόδιον διὰ τὰς συγκοινωνίας. Αἱ κυριώτεραι δίοδοι εἶναι ἡ ὁδὸς Λυῶνος - Γενεύης, ἡ κοιλὰς τοῦ Ροδανοῦ, ὑπερασπιζομένη ὑπὸ τοῦ φρουρίου τῆς Ἐκλούζ, ἡ ἀπὸ Βουργουνδίας εἰς Ἑλβετίαν δίοδος, ἐν ᾗ τὸ φρούριον τῆς Rousses καὶ πρὸς Β αἱ ὁδοί, αἵτινες διὰ τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς κεντρικῆς Γαλλίας ὁδηγοῦν εἰς Ἑλβετίαν καὶ διέρχονται διὰ τῶν στενῶν τοῦ *Πιὲρ-Περτουΐ*, *Μοντιὲ* καὶ τῆς κοιλάδος τῆς *Μπίρς*. Ὁ Ἰούρας διασχίζεται καὶ ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μέσῳ τοῦ ὄρους *Σάνι*, *Πιὲρ-Περτουΐ* κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— Ἰούρας *γερμανικὸς* *[Γεωγρ.]*. Οὗτος σχηματίζει ἐπέκτασιν τοῦ *ἑλβετικοῦ Ἰούρα* πρὸς βορρᾶν τῆς Σαφφούζης (Schaffausen), ἔνθα ἐφάπτεται τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ. Ὁ γερμανικὸς Ἰούρας ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ρήνου καὶ καταλήγει εἰς τὸν ἄνω Μοῖνον (Mein), ἔχων μῆκος 400 χιλ. Ὁ γερμανικὸς Ἰούρας ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *σουηβικοῦ Ἰούρα* (Schwäbischer Jura). Οὗτος ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀλτμοὺλ (Altmuhl), ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ὑψιπέδων εὐρέων, ὧν τὸ ἔδαφος εἶναι γενικῶς πετρῶδες, ἄνευ πολλοῦ ὕδατος καὶ οὐχὶ εὔφορον. Ὁ σουηβικὸς Ἰούρας ἔχει πρὸς νότον κλίσεις μαλακὰς καὶ τερματίζεται εἰς τὸν Δούναβιν διὰ βραχωδῶν ὀχθῶν. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ σουηβικοῦ Ἰούρα εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πύργοι τῶν Χοεντζόλερν (Hohenzollern) καὶ Χοχενστάουφεν (Hohenstaufen).

Ἕτερος κλάδος τοῦ γερμανικοῦ Ἰούρα εἶναι ὁ *φραγκωνικὸς Ἰούρας* (Fränkisher Jura), ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν Βαυαρίαν ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἀλτμοὺλ καὶ βορείως τοῦ Δουνάβεως. Οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀροπέδια ὕψ. 500—600 μ. (ἀπὸ τῆς θαλάσσης) διασχιζόμενα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Δουνάβεως παραποτάμων. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ φραγκωνικοῦ Ἰούρα καλεῖται *Φραγκωνικὴ Ἑλβετία* (Frankische Schweiz), λόγῳ τῶν φυσικῶν καλλονῶν ταύτης, εὑρίσκεται δὲ βορείως τῆς Νυρεμβέργης (Nuremberg). Τὸ κλῖμα τῆς περιοχῆς τοῦ φραγκωνικοῦ Ἰούρα εἶναι δριμὺ εἰς τὰ ὄρη καὶ ἤπιον εἰς τὰς κοιλάδας, οἱ δὲ κάτοικοι τούτου εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ν. Ι. Κ.

— Ἰούρας *ἑλβετικὸς* *[Γεωγρ.]*. Τὰ ὄρη τοῦ Ἰούρα, ἔχοντα γενικὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ, ἔχουσι μῆκος 300 χιλμ. περίπου καὶ μέσον πλάτος 60 χιλμ. Ὁ ἑλβετικὸς Ἰούρας εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Saône καὶ τοῦ Ἑλβετικοῦ ὑψιπέδου, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἄαρ (Aar) εἰς τὸν Ρῆνον καὶ λήγει εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Guiers εἰς τὸν Ροδανόν. Ἐπὶ τοῦ ἑλβετικοῦ Ἰούρα εἶναι ἐπὶ μεγάλου τμήματος τούτου κεχαραγμένη ἡ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλβετίας ὁροθετικὴ γραμμή.

Τὰ μεγαλύτερα ὕψη τῆς ὀροσειρᾶς εὑρίσκονται ἔναντι τῆς πόλεως Γενεύης, ἔνθα τὸ μέγιστον ὕψος εἶναι 1723 μ. Τὸ ὕψος τοῦ Ἰούρα, ἐφόσον βαίνομεν πρὸς βορρᾶν, ἐλαττοῦται· οὕτω βορείως τῆς πόλεως Μπὶλ (Biel) εἶναι 1340 μ, ἀλλὰ τὸ πλάτος τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς αὐξάνει ἀντιθέτως.

Ὁ ἑλβετικὸς Ἰούρας ἀποτελεῖται ἐξ εὐρέων ὀροπεδίων, βαθέως ἠυλακωμένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα σχηματίζεται ὑπὸ στενῶν ὀροσειρῶν καὶ παραλλήλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ρέουσι ποταμοὶ εἰς τὸ βάθος ἀποτόμων φαράγγων. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ διὰ σηράγγων, λόγῳ τοῦ δυσχεροῦς τοῦ ἐδάφους, καὶ ἁμαξιταὶ ὁδοὶ φέρουσιν εἰς συγκοινωνίαν τὴν Γαλλίαν καὶ Ἑλβετίαν. Αἱ ἀπὸ Βασιλείας καὶ Γενεύης ἀρχόμεναι ὁδοὶ παρακάμπτουσαι τὸν ὄγκον τοῦ Ἰούρα ὁδηγοῦσι κατ' εὐθεῖαν πρὸς Βεζανσὸν (Besançon) ἢ πρὸς Λυών, ἀλλὰ ὁ ἄριστος ἑλβετικὸς στρατός, ὡς κατεδείχθη καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον, ἐξασφαλίζει τὴν ἀπόλυτον οὐδετερότητα τῆς Ἑλβετικῆς δημοκρατίας. Ν. Ι. Κ.

ἰουράσιος *διάπλασις* (Jurassique, Jura-formation) *[Γεωλογ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ διάπλασις στρωμάτων, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν *ἰουράσιον* περίοδον (βλ. λ.) τῆς γῆς. Ἡ διάπλασις αὕτη εἶναι ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν διαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται τὸ μεσοζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων, ἔχουσα ὡς ὑποκειμένην τὴν *τριάσιον* διάπλασιν καὶ ὡς ἐπικειμένην τὴν *κρητιδικήν*.

Ἡ διάπλασις αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ὀρέων Ἰούρα τῆς νοτίου Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας, ὅπου παρουσιάζει τυπικὴν διαμόρφωσιν. Πρῶτος ὁ A. von Humboldt τῷ 1795 μετεχειρίσθη τὸν ὅρον *ἰουράσιος ἀσβεστόλιθος* (Jurakalk) διὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ὅλης διαπλάσεως, τὸ ὁποῖον σήμερον καλεῖται *λευκὴ ἰουράσιος* ἢ *μάλμιος ὑποδιάπλασις*. Βραδύτερον ὁ A. Brogniart τῷ 1829 ἐπεξέτεινε τὸ ὄνομα *ἰουράσιος* (Jura) ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς διαπλάσεως.

Ἡ διάπλασις αὕτη συνίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ θαλασσογενῶν πετρωμάτων, (κυρίως ἀσβεστολίθων), σπανιώτερον δὲ χερσαίων, καὶ κατὰ τόπους φθάνει τὸ πάχος τῶν 1000 μέτρων. Ὁ L v. Buch ὑποδιῄρεσε τῷ 1837 τὴν ὅλην διάπλασιν εἰς τρεῖς ὑποδιαπλάσεις: τὴν *μέλαιναν ἰουράσιον* (*κατωτέραν* ἢ *λιάσιον*, βλ. λ.), συνισταμένην κυρίως ἐκ σκοτεινοχρώμων σχιστολίθων καὶ ἀσβεστολίθων· τὴν *φαιὰν ἰουράσιον* (*μέσην* ἢ καὶ *δογγέριον*, βλ. λ.), συνισταμένην κυρίως ἐκ σιδηρούχων ψαμμιτῶν, σιδηροφολίθων καὶ μαργῶν, καὶ τὴν *λευκὴν ἰουράσιον* (*ἀνωτέραν* ἢ καὶ *μάλμιον*, βλ. λ.), συνισταμένην κυρίως ἐξ ἀνοικτοχρώμων ἀσβεστολίθων. Ὁ Quenstedt κατόπιν ὑποδιῄρεσε τὰς ὑποδιαπλάσεις ταύτας ἀναλόγως τῶν χαρακτηριστικῶν των ἀπολιθωμάτων εἰς 18 βαθμῖδας, καὶ ὁ Oppel τελικῶς εἰς 30 ζώνας. Ἡ ἰουράσιος διάπλασις πολλαχοῦ ἐγκλείει ἐπίσης πυριγενῆ πετρώματα.

Στρώματα τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως παρουσιάζονται ἐξηπλωμένα καθ' ὅλην τὴν γῆν. Ἐν Εὐρώπῃ παρουσιάζονται κυρίως ἐν Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ κ.ἄ. Ἡ ἰουράσιος *ἀλπινικὴ* διάπλασις χαρακτηρίζεται καὶ διακρίνεται τῆς *ἐξωαλπινικῆς* ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν πετρωμάτων της καὶ τῶν ἀπολιθωμάτων, τὰ ὁποῖα περικλείει.

Ἐν Ἑλλάδι στρώματα θαλασσογενῆ τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως παρουσιάζονται: α') εἰς τὴν Εὔβοιαν (ἀσβεστόλιθοι μὲ νηρινέας, ἐλλειψακτινίας καὶ τὸ γένος τῶν ἀμμωνιτῶν ἑτεροδίκερας)· β') εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ δὴ εἰς τὴν Λοκρίδα, Βοιωτίαν, Βαρδούσια, Κούτσουρον, Γκιώναν, Παρνασσόν, Ἀττικὴν (ἀσβεστόλιθοι μὲ τὸ γένος τῶν κοραλλίων κλαδοκορόψις, ὡς καὶ μὲ νηρινέας καὶ ἐλλειψακτινίας)· γ') εἰς τὴν Ἀργολίδα (ἀσβεστόλιθοι ἀμμανιτοφόροι τῆς Ἐπιδαύρου, κροκαλοπαγῆ τῆς Ναυπλίας μὲ νηρινέας καὶ μὲ τὸ γένος τῶν ἐλασματοβραγχίων δίκερας, κροκαλοπαγῆ τοῦ Καράκαλα, Ἁγ. Βασιλείου, ἀσβεστόλιθοι μὲ ἐλλειψακτινίας τοῦ Χελίου)· δ') εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον (κροκαλοπαγῆ)· ε') εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ κυρίως εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικο-ιονίου ὀρεινῆς ζώνης (ἀσβεστόλιθοι κονδυλώδεις ἀμμανιτοφόροι καὶ κονδυλώδεις μάργαι, μαργαϊκοὶ ἀσβεστόλιθοι, σχιστόλιθοι σκοτεινόχρωμοι ποσειδωνιοφόροι, ὡς καὶ κερατόλιθοι μετὰ ποσειδωνιῶν, τέλος δὲ τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ συστήματος τῶν πλακωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ σχιστολίθων, τὸ ὁποῖον ὁ Κάρολος Ρέντς ὠνόμασεν «ἀσβεστόλιθοι Βιγλῶν). Πολλαχοῦ ἐπίσης τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δ' εἰς τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα (Λοκρίς, Βοιωτία, Ἀττική, Εὔβοια, κ. ἄλ.) παρουσιάζονται ἐντὸς τῶν στρωσιγενῶν πετρωμάτων τῆς ἰουαρασίου διαπλάσεως βασικὰ καὶ ὑπερβασικὰ πυριγενῆ πετρώματα (γάββροι, περιδοτῖται, διαβάσαι κ.τ.λ.) Γ. Κ. Γ.

— ἰουράσιος *περίοδος* (Jurazeit) *[Γεωλογ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν περιόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ὁ μεσοζωικὸς αἰὼν τῆς γῆς.

Ἡ ἰουράσιος περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς ὑποπεριόδους: τὴν *κατωτέραν ἰουράσιον* ἢ *λιάσιον* (Lias), τὴν *μέσην ἰουράσιον* ἢ *δογγέριον* (Dogger) καὶ τὴν *ἀνωτέραν ἰουράσιον* ἢ *μάλμιον* (Malm). Ἑκάστη τῶν τριῶν τούτων ὑποπεριόδων ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς τρεῖς ἐποχὰς (*ἀνωτέραν*—, *μέσην*—, *κατωτέραν*—, *λιάσιον*— κ οὕ κ.).

Ζωικὸς καὶ φυτικὸς κόσμος.

Ὁ *ζωικὸς κόσμος* τῆς ἰουρασίου περιόδου ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν ἀκολούθων μορφῶν:

Μεταξὺ τῶν κατωτάτων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ζῶσιν ἐν ἀσυνήθει ἀφθονίᾳ, τὰ κελυφοφόρα *πρωτόζωα* ἐξακολουθοῦν νὰ παρουσιάζωνται ὅπως καὶ κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν περίοδον. Ἄξιον μόνον σημειώσεως εἶναι, ὅτι διὰ πρώτη φορὰν ἐμφανίζονται οἱ *νουμμουλῖται*. Ὑπερβολικὰ ἄφθονοι παρουσιάζονται οἱ *σπόγγοι*, ἰδίᾳ δ' οἱ *πυριτιοσπόγγοι*, οἱ ὁποῖοι ἰδίᾳ κατὰ τὴν μάλμιον ὑποπερίοδον παρουσιάζονται σχηματίζοντες ἐκτὸς τῶν κοιτασμάτων καὶ ὁλοκλήρους ὑφάλους καὶ νήσους. Τὰ *ἑξακοράλλια* ἐπίσης παρουσιάζονται ἐν ἀφθονίᾳ, ἰδίᾳ αἱ μορφαὶ αἱ σχηματίζουσαι κοραλλιογενεῖς ὑφάλους (*ἀστραιίδαι* καὶ *θαμναστραιίδαι*). Ἐκ τῶν *ἐχινοδέρμων* τὰ *κρινοειδῆ* ὑποχωροῦν ὡς πρὸς τὴν ἀφθονίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν μορφῶν. Τὰ γένη *πεντάκρινος*, *μιλλέκρινος*, *ἀπιόκρινος* εἶναι χαρακτηριστικὰ πολλῶν ἰουρασίων στρωμάτων. Ἐπίσης τὰ *ἀστεροειδῆ* δὲν εἶναι σπάνια. Ἰδιαιτέρως ὅμως παρουσιάζονται ἀφθονώτερα (ἐν σχέσει πρὸς τὴν τριάσιον περίοδον) τὰ *ἐχινοειδῆ* (*κίδαρις*, *ἡμικίδα-*

Digitized by Google

ρις, ἀκροκίδαρις), τῶν ὁποίων αἱ μακραὶ ἢ βραχέως κονδυλώδεις κορυνοειδεῖς ἄκανθαι εὑρίσκονται ἐνιαχοῦ ἐν παμμεγίστῃ ἀφθονίᾳ.

Αἱ *μέδουσαι* ἦσαν ἐπίσης ἄφθονοι ἐντὸς τῶν ἰουρασίων θαλασσῶν. *Βρυόζῳα* καὶ *σκώληκες* ἐκ-

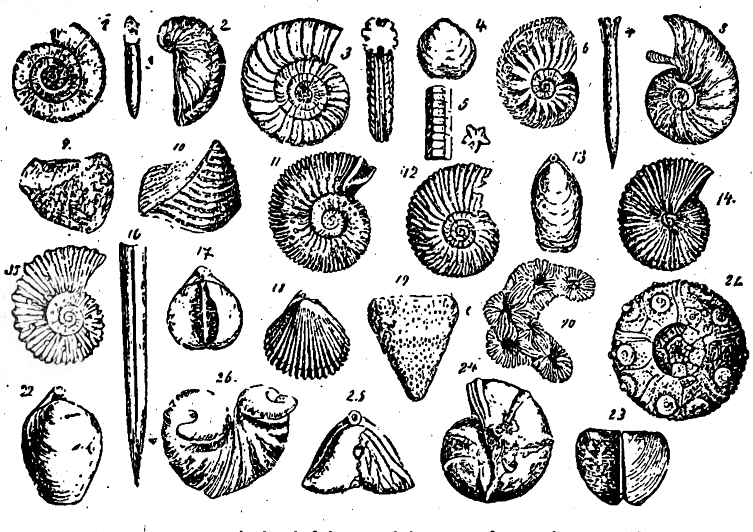

Χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα ζῴων τῆς ἰουρασίου περιόδου.

[*Λιάσιος ὑποπερίοδος:* 1=Τὸ αἰγόκερας planorbis. 2=Ἡ γρυφαία ἡ τοξοειδής. 3=Ὁ ἀριετίτης Bucklandi. 4=Ἡ τερεβράτουλα ἡ νομισματοειδής. 5=Ὁ πεντάκρινος basaltiformis. 6=Ὁ ἀμαλθεὺς ὁ μαργαριτώδης. 7=Ὁ βελεμνίτης paxillosus. *Δογγέριος ὑποπερίοδος:* 8=Ὁ ἀρπόκερας opalinus 9=Ἡ τριγωνία ἡ ναῦς. 10=Ἡ τριγωνία costata. 11=Τὸ στεφανόκερας humpriesianus. 12=Τὸ κοσμόκερας Parkinsoni. 13=Ἡ τερεβράτουλα ἡ λαγηνοειδής. 14=Τὸ στεφανόκερας τὸ μακροκέφαλον. 15=Τὸ κόσμόκερας τὸ κομψόν. 16=Ὁ βελεμνίτης canalicatus. *Μάλμιος ὑποπερίοδος:* 17=Ἡ τερεβράτουλα impressa. 18=Ἡ ῥυγχονέλλα ἡ λακκώδης. 19=Ὁ σπογγίτης ὁ δικτυώδης. 20=Ἡ ἀστραία confluens. 21=Ὁ κιδαρίτης ὁ διαδηματοειδής. 22=Ἡ τερεβράτουλα ἡ ἐπίσημος. 23=Ἄπτυχος. 24=Τὸ φυλλόκερας tatricus. 25=Ἡ τερεβράτουλα ἡ διφυής. 26=Τὸ δίκερας arietina.]

κρίνοντες κέλυφος ἔζων ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Τὰ *βραγχιόποδα*, παρουσιάσαντα τὴν κυρίαν ποικιλίαν τῶν μορφῶν των κατὰ τὸν παλαιοζωικὸν αἰῶνα, δεικνύουν νῦν γενικῶς ἔντονον ἐλάττωσιν τῆς ποικιλίας τῶν μορφῶν των. Ἐξ αὐτῶν αἱ οἰκογένειαι τῶν *τερεβρατουλιδῶν* καὶ τῶν *ῥυγχονελλιδῶν* παρουσιάζονται μὲ ἀφθονίαν εἰδῶν. Μεγάλην σημασίαν ἔχουν ἐπίσης τὰ *δίθυρα ἐλασματοβράγχια*. Ὕφαλοι ὀστρέων μὴ συναντώμενοι κατὰ τὴν τριάσιον σχηματίζονται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐντὸς τῶν τότε θαλασσῶν. Συχνὰ εἶναι τὰ γένη *γρυφαία, ἐξωγύρα, λίμα, ποσειδωνία*, κ τ.λ., ὡς καὶ ἡ *τριγωνία*, ἡ *καρδινία* καὶ τὸ *δίκερας* κλπ.

Ἐκ τῶν γαστεροπόδων μαλακίων ἄφθονα εἴδη παρουσιάζουν τὰ γένη *πλευροτομαρία* καὶ ἡ *νηρινέα* (κατὰ τὴν μάλμιον ὑποπερίοδον).

Ἰδιαιτέραν ὅμως σημασίαν ἐκ τῶν μαλακίων εἶχον τὰ *κεφαλόποδα*. Ἐκ τούτων οἱ *ἀμμωνῖται* ἀπετέλουν τὸ κόσμημα τοῦ ἀσπονδύλου ἰουρασίου ζῳικοῦ κόσμου, ἐξελιχθέντες εἰς θαυμαστὸν πλῆθος χαρακτηριστικῶν μορφῶν. Οὕτω κατὰ τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον ἀκμάζουν τὰ γένη *ἀριετίτης, αἰγόκερας, ψιλόκερας, λιπαρόκερας, δουμορτιερία, ἀμματόκερας, ἀμαλθεὺς* κλπ., κατὰ τὴν δογγέριον τὰ γένη *ἀρπόκερας, στεφανόκερας, μακροκεφαλίτης, κοσμόκερας*, κλπ. καὶ τέλος κατὰ τὴν μάλμιον τὰ γένη *περισφίγκτης, ὀππελία, βιργατίτης* κλπ. Ἰσχυ-

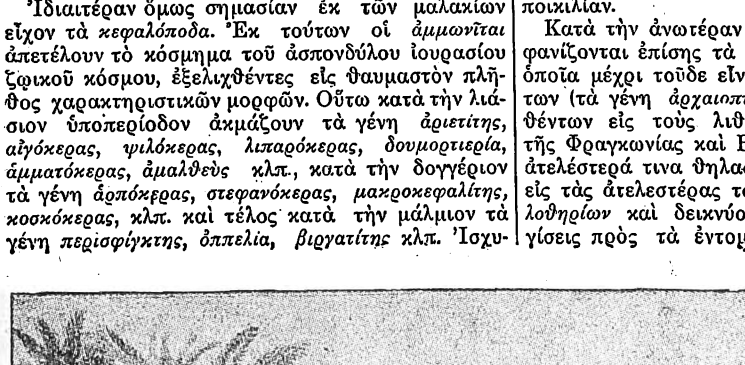

Τοπίον τῆς Βορείου Ἀμερικῆς κατὰ τὴν ἀνωτέραν ἰουράσιον περίοδον.

[Εἰς τὸ βάθος: ὁ 12—22 μ. μήκους διπλόδοκος Carnegiei. Δεξιᾷ ἔμπροσθεν: ὁ 10 μ. μήκους ἀλλόσαυρος.]

ρὰν ἐπίσης ἐξέλιξιν λαμβάνουν οἱ κατὰ τὴν προηγουμένην τριάσιον περίοδον πολὺ σποραδικῶς παρουσιαζόμενοι *βελεμνῖται*, ἀποτελοῦντες μετὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ γενῶν τῶν ἀμμωνιτῶν χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα τῶν διαφόρων ζωνῶν τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως.

Πολυάριθμος ἐπίσης πανίσκη ἐκ *μαλακοστράκων (δεκαπόδων ὀστρακωδῶν)* καὶ *ἐντόμων* ἔζη, ἄφθονα λείψανα τῶν ὁποίων ἐγκλείουν οἱ λιθογραφικοὶ ἀσβεστόλιθοι τῆς Βαυαρίας καὶ ἄλλα πετρώματα τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως.

Πολὺ σπουδαιοτέρα ὅμως ἦτο ἡ ἐκ σπονδυλωτῶν ζῴων πανίς. Ἐκ τῶν ἰχθύων εὑρίσκονται *ἑτερόκερκοι* καὶ *ὁμόκερκοι γανοειδεῖς* καὶ *σελάχια*, καὶ κατὰ τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον ἐμφανίζονται οἱ πρῶτοι *τελεόστεοι (λεπτολεπίς*, κλπ.). Τὰ ἀμφίβια παρουσιάζονται πολὺ ὀλίγα. Ἐξ αὐτῶν οἱ *στεγοκέφαλοι* ἐξέλιπον ἤδη, εἰς στρώματα ὅμως τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποπεριόδου εὑρέθη ἐν Ἱσπανίᾳ εἷς ἀπολιθωμένος βάτραχος.

Σημαντικώτατα ὅμως σπονδυλωτὰ ζῷα τῆς ἰουρασίου περιόδου ὑπῆρξαν τὰ ἑρπετά. Ὄχι μόνον αἱ ξηραί, ἀλλὰ καὶ τὰ ὕδατα καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα κατεκλύσθησαν κυριολεκτικῶς ὑπ' αὐτῶν. Τὰ παλαιοζωικὰ τριάσια θηριόμορφα ἐξέλιπον τελείως. Κατὰ τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον παρουσιάζονται κυριαρχοῦντα τὰ θαλάσσια ἑρπετά. Οἱ βραχύλαιμοι *ἰχθυόσαυροι* καὶ οἱ μακρόλαιμοι *πλησιόσαυροι*, ζῶντες ἐν ἀφθονίᾳ, ἐγκαταλείπουσι μετὰ τὸν θάνατόν των τὰ λείψανά των, τὰ ὁποῖα ἐν θαυμασίᾳ διατηρήσει συναντῶνται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὸ Holtzmaden τῆς Βυρτεμβέργης. Μετὰ τῶν ἰχθυοσαύρων φθάνουν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐξελίξεώς των καὶ οἱ *πτερόσαυροι*, ἄφθονα λείψανα τῶν ὁποίων, ἰδίᾳ τῶν δύο κυρίων γενῶν, τοῦ *πτεροδακτύλου* καὶ τοῦ *ῥαμφορρύγχου*, συναντῶνται εἰς τοὺς πλακώδεις ἀσβεστολίθους τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως. Τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν ὅμως ἀποκτῶσι τὰ δεινοσαύρια ἑρπετά, τὰ κατοικοῦντα τὰς ξηράς. Ἐκ τούτων παρουσιάζονται (ἐκτὸς τῶν μικρῶν μορφῶν, τοῦ *κομψογνάθου*, κτλ.) ἐν τέλει καὶ μορφαὶ κολοσσιαῖαι, μήκους 30 μ. καὶ ὕψους 18 μ. (*διπλόδοκος*, κτλ.), ἰδίᾳ δ' ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ εἰς μεγάλην ποικιλίαν.

Κατὰ τὴν ἀνωτέραν ἰουράσιον ὑποπερίοδον ἐμφανίζονται ἐπίσης τὰ πρῶτα πτηνοειδῆ ὄντα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε εἶναι γνωστὰ ἐκ δύο δειγμάτων (τὰ γένη *ἀρχαιοπτέρυξ* καὶ *ἀρχαιόρνις*) εὑρεθέντων εἰς τοὺς λιθογραφικοὺς ἀσβεστολίθους τῆς Φραγκωνίας καὶ Βαυαρίας. Τέλος ἔζησαν καὶ ἀτελέστερά τινα θηλαστικά, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἀτελεστέρας τάξεις τῶν *μαρσυποφόρων ἀλλοθηρίων* καὶ δεικνύουν μορφικάς τινας προσεγγίσεις πρὸς τὰ ἐντομοφάγα. Λείψανά των εὑρέθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Βορ. Ἀμερικῇ.

Ὁ *φυτικὸς κόσμος* τῆς ἰουρασίου περιόδου χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς κυρίας ἐξελικτικῆς ἀναπτύξεως πτερίδων τινῶν (τῶν γενῶν *κλαθρόπτερις, δικτυόφυλλον, θαυματόπτερις, λακκόπτερις*). Φυτὰ τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος, ὡς τὰ *λεπιδόφυτα*, ἐλλείπουν τελείως. Γυμνόσπερμα καὶ κυκαδόφυτα, ὡς τὸ *πτερόφυλλον*, ὁ *ποδοζαμίτης*, εἶναι συνήθεις μορφαὶ καὶ εἶναι παγκοσμίως ἐξηπλωμένα. Γενικῶς παρουσιάζεται πλουσία εἰκὼν χλωρίδος, ἡ ὁποία, συγκρινομένη πρὸς τὴν πενιχρὰν χλωρίδα τῆς ἀρχαιοτέρας τριασίου περιόδου, σαφῶς καταδεικνύει, ὅτι εἰς πολλὰς θέσεις τῆς γῆς ἐπεκράτουν εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν φυτῶν.

Ζωογεωγραφικαὶ περιοχαί. Ὁ ἰουράσιος ζωϊκὸς καὶ φυτικὸς κόσμος παρέχει γενικῶς καθ' ὅλην τὴν γῆν ὁμοιόμορφον εἰκόνα. Τόσον ἡ ἐξάπλωσις τῶν καθ' ἕκαστα γενῶν, ὅσον καὶ ἡ βιολογικὴ μορφὴ τῶν διαφόρων πανίδων, συνηγοροῦν ὑπὲρ τοῦ συμπεράσματος, ὅτι οὔτε εἰς τὰς τότε θαλάσσας οὔτε ἐπὶ τῶν τότε ξηρῶν ἐπεκράτουν κλιματολογικαὶ διαφοραὶ καὶ ἀντιθέσεις, ὅπως ὑπάρχουν σήμερον ἢ ὅπως ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν κρητιδικὴν περίοδον. Καθ' ὅλην τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον ὡς καὶ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δογγερίου δὲν παρουσιάζονται διαφοραὶ κατὰ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ τὴν διανομὴν καὶ τὴν βιολογικὴν μορφὴν οὔτε τῶν πανίδων οὔτε τῶν χλωρίδων τῶν διαφόρων μερῶν. Τὸ πρῶτον ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς δογγερίου ὑποπεριόδου καὶ κατόπιν δι' ὅλης τῆς μαλμίου ἀναγνωρίζονται καὶ διακρίνονται καθαρώτερον μεγάλαι τινὲς ζῳολογικαὶ θαλάσσιοι ζῶναι ἢ μᾶλλον θαλάσσια ζῳολογικὰ βασίλεια.

Τὰ βασίλεια ταῦτα, κατὰ τὸν Uhlig, εἶναι: α') Τὸ *βόρειον*, περιλαμβάνον τὴν σημερινὴν περιοχὴν τοῦ βορείου πόλου, τὴν ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, τὴν μέσην καὶ βόρειον Ρωσίαν καὶ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἐντὸς αὐτοῦ ἔζη μονότονος, πανταχοῦ ὁμοιόμορφος, πανίσκη ἀβαθῶν θαλασσῶν. β') Τὸ *μεσόγειον καυκάσιον* (ἀνῆκον εἰς τὴν Τηθὺν θάλασσαν). Εἰς τὸ βασίλειον τοῦτο παρουσιάζονται μεγάλαι διαφοραὶ ὄψεων. Τὸ βόρειόν του τμῆμα (Κεντρικὴ Εὐρώπη) εἶναι τὸ *νεριτικὸν* ἀκραῖον τμῆμα τῆς βαθυτέρας Τηθύος. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν, Νότιον Γαλλίαν καὶ Πορτογαλλίαν παρουσιάζονται βαθμιαῖαι μεταβάσεις ἀπὸ τῆς νεριτικῆς εἰς τὴν καθαρῶς μεσόγειον *πελάγιον* ὄψιν. Ἡ περιοχὴ τοῦ Καυκάσου φέρει στρώματα ἀνθρακοφόρα, καταδεικνύοντα, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ ἐκτάσεις ἀβαθῶν ὑδάτων καὶ τελμάτων. γ') Τὸ *ἱμαλαϊακόν*, ἐπίσης ἀνῆκον εἰς τὴν Τηθὺν θάλασσαν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πανίσκης προσομοιάζον πολὺ πρὸς τὸ μεσόγειον. δ') Τὸ *ἰαπωνικόν*, ἀποτελοῦν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ νεριτικὸν ἀκραῖον τμῆμα τοῦ βορείου βασιλείου καὶ ε') Τὸ τῶν *νοτίων Ἄνδεων* (περιλαμβάνον τὴν μέσην Ἀμερικήν, τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τὴν νοτιωτάτην Ἀφρικήν).

Ἰδεατὸν τοπίον κατὰ τὴν ἀνωτέραν ἰουράσιον περίοδον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς τότε θαλάσσης παρὰ τὸ Solnhofen τῆς Βαυαρίας.

[Ἄνω: ὁ ἀρχαιοπτέρυξ (ἀρχέγονον πτηνόν). Κάτω: ὁ κομψόγναθος (μικρὸν δεινοσαύριον μεγέθους γαλῆς)]

Αἱ πανίσκαι ὅλων τῶν νοτιωτέρων ζῳολογικῶν θαλασσίων βασιλείων τῆς ἰουρασίου περιόδου παρουσιάζουν ὁμοιότητας μεγαλυτέρας μεταξύ των ἢ πρὸς τὴν πανίδα τοῦ βορείου βασιλείου. Οὕτω πως ἡ τελευταία αὐτὴ πανὶς παρουσιάζεται ὡς *δευτέρα μεγάλη ἑνιαία ζῳολογικὴ ὁμάς*, ἔναντι τῶν ἄλλων νοτιωτέρων, αἱ ὁποῖαι συνιστῶσι τὴν *πρώτην μεγάλην ὁμάδα*. Τέλος μέχρι σήμερον δὲν εἶναι καθωρισμένον *ἀνταρκτικὸν* ἀναμφισβήτητον βασίλειον ὡς ἀντίπους τοῦ βορείου.

Κλῖμα. Ἐξ ὅλων τῶν βιογεωγραφικῶν παρατηρήσεων συνάγεται, ὅτι κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον δὲν παρετηροῦντο μὲν μεγάλαι κλιματολογικαὶ διαφοραί, ὅπως αἱ σημεριναί, ἀλλὰ καὶ τὸ κλῖμα δὲν ἦτο ἑνιαῖον καὶ ὁμοιόμορφον ὑπεράνω ὁλοκλήρου τῆς γῆς.

Κλιματολογικαὶ ζῶναι διεκρίνοντο, ἰδίᾳ δὲ καὶ σαφέστερον μόνον αἱ δύο πολικαὶ ζῶναι, ἐνῷ ἡ ἰσημερινὴ καὶ αἱ δύο εὔκρατοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθῶσι σαφῶς. Ὡρισμένα θαλάσσια ῥεύματα ὑπῆρχον ἐπίσης. Ἐκ διαφόρων παλαιοβιολογικῶν παρατηρήσεων συνάγεται περαιτέρω, ὅτι ἡ λιάσιος ὑποπερίοδος ἦτο ψυχροτέρα τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου.

Ἀποχωρήσεις καὶ ἐπικλύσεις τῆς ἰουρασίου θαλάσσης. Κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον παρατηρεῖται τὸ σημαντικὸν παλαιογεωγραφικὸν γεγονός, ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἀνωτέραν τριάσιον ὑποπερίοδον ἡ θάλασσα εἶχε περιορισθῆ μόνον εἰς τὰς σημερινὰς ἀλπινικὰς ταινίας καὶ εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς γῆς πρὸ τῶν τότε ἠπειρωτικῶν περιοχῶν, κατὰ τοὺς μέσους χρόνους τῆς ἰουρασίου περιόδου (κατὰ τὴν Δογγέριον δηλ. ὑποπερίοδον) ἡ θάλασσα τοὐναντίον ἐπεκτείνεται παγκοσμίως, κατακλύζουσα καὶ αὐτὰς τὰς ἐπιφανείας τῶν σημερινῶν ἠπείρων. Ἂν δηλαδὴ ἡ ἀνωτέρα τριάσιος ὑποπερίοδος χαρακτηρισθῇ (κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Steinmann) ὡς ἡ γεωκρατικὴ ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τῆς γῆς, ἀσφαλῶς ἡ μέση ἰουρασία περίοδος ὑπῆρξεν ἡ θαλασσοκρατικωτάτη. Ἡ τοιαύτη ἐξάπλωσις τῶν θα-

Digitized by Google

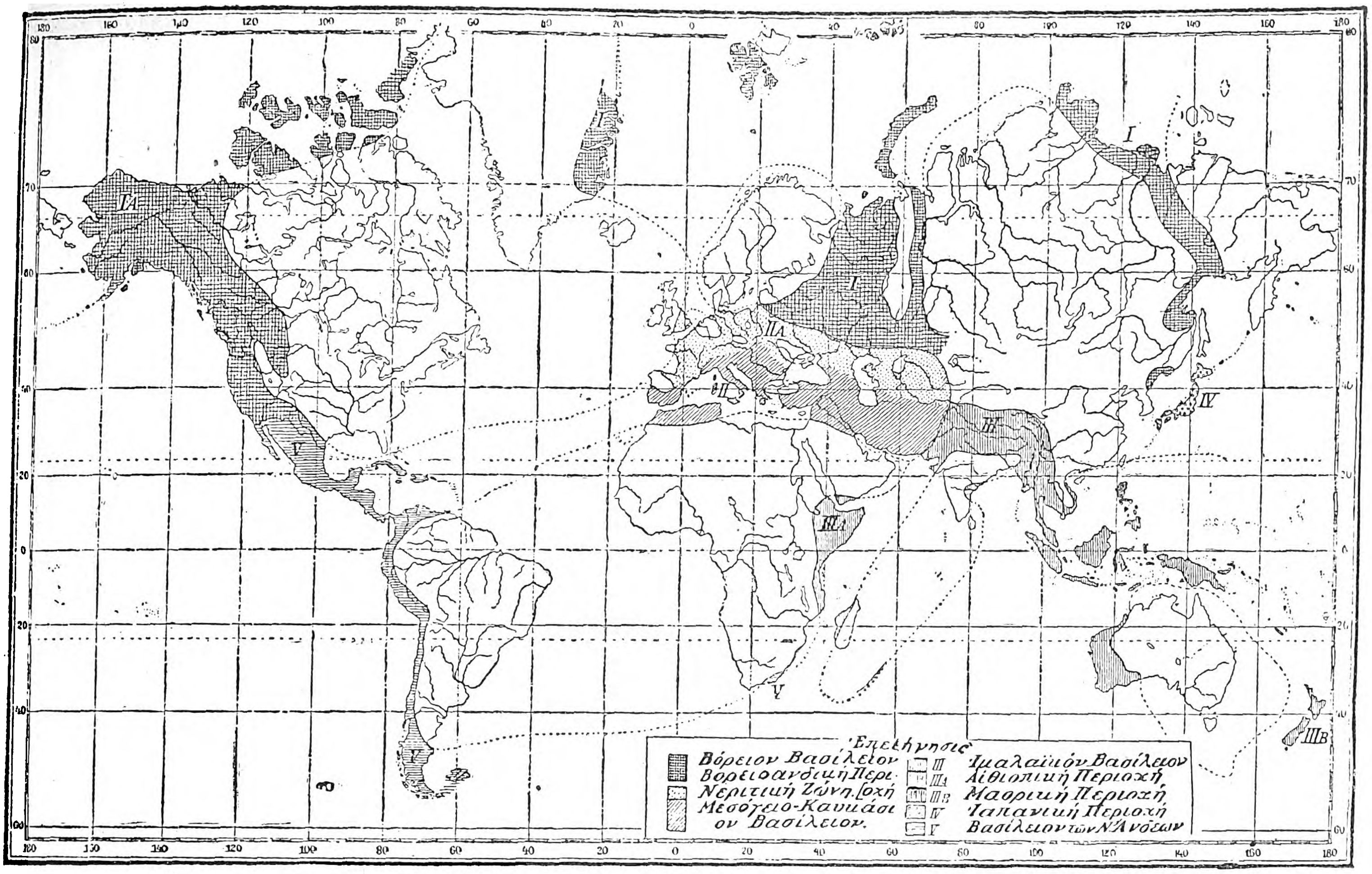

Παλαιογεωγραφικὸς χάρτης τῆς γῆς κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον, δεικνύων καὶ τὰ βασίλεια τῶν τότε θαλασσίων πανίδων.

λασσῶν διήρκεσε μέχρι τέλους τῆς περιόδου, ἂν καὶ κατὰ τὰ τέλη ταῦτα ἡ ξηρὰ ἀνεδύθη πάλιν κατὰ μέγα μέρος.

Ἡφαιστειότης. Ὀρεογόνοι κινήσεις. Κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον ἔλαβεν ἐπίσης χώραν ἰσχυρὰ διάβρωσις καὶ ἀποκόμισις τῶν ξηρῶν. Αἱ ἀρχαιότεραι παλαιοζωικαὶ ὀροσειραί, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἤδη ὑποστῆ ἰσχυρὰν ἀποκόμισιν κατὰ τὴν τριάσιον περίοδον, κατὰ τὴν ἰουράσιον κατέστησαν τόσῳ ἐπίπεδοι, ὥστε ἡ θάλασσα ἠδυνήθη νὰ προελάσῃ ὑπεράνω αὐτῶν καὶ νὰ τὰς ἐπικλύσῃ εἰς εὐρείας ἐκτάσεις. Ἐξ ἄλλου τὰ κατὰ τὴν δογγέριον ὑποπερίοδον ἀναδύοντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἐδάφη ἔφερον ἐκ τῶν προτέρων τὸν χαρακτῆρα ἠρειπωμένων χωρῶν. Ἀπέναντι τούτων αἱ ὀλίγαι ἡφαιστειακαὶ ἐκρήξεις καὶ αἱ ὀρεσιγόνοι κινήσεις, μόλις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σημαντικὰ φαινόμενα διαμορφώσεως ξηρῶν, ἰδίᾳ ἂν παραβληθῶσι πρὸς τὰ παρόμοια φαινόμενα τῆς ἀρχαιοτέρας λιθανθρακοφόρου περιόδου ἢ τῶν μετέπειτα περιόδων, τῆς κρητιδικῆς-τριτογενοῦς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἰουρασίου περιόδου φαινόμενα ἡφαιστειότητος (ἀνεξόδου δηλαδὴ μαγμάτων) ὀλίγα σχετικῶς ἐγένοντο.

Εἰς τὰ Καρπάθια καὶ τὰς Ἄλπεις παρουσιάζονται ἰουράσιά τινα ἐκρηξιγενῆ πετρώματα ὡς καὶ εἰς τὰ ἰουράσια στρώματα τῶν ὀρέων τῆς Βαλκανικῆς. Τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι διαβάσαι καὶ λαμπροφύρης. Ἐπίσης εἰς τὰς κεντρικὰς καὶ Δυτ. Ἄλπεις παρουσιάζονται πολλὰ ἐκρηξιγενῆ, εἰς δὲ τὸν φλύσχην τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων κατεδείχθησαν τελευταίως ἴχνη ἰουρασίων πυριγενῶν πετρωμάτων. Εἰς τὴν Κριμαίαν ὡς καὶ εἰς τὸ Dauphiné ἀνεξεχύθησαν ἐπίσης μελαφύραι καὶ εἰς τὸ Πεδεμόντιον γάββρος, διαβάσης καὶ ὀφείτης. Ἀσυγκρίτως ὅμως μεγαλοπρεπέστερον ἐξεδηλώθη ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς. Βαθόλιθοι γρανίτου, γάββρου, διορίτου μετὰ φλεβῶν χαλαζίου μετὰ χρυσοῦ παρουσιάζονται πολλαχοῦ εἰς τὴν Σιέρραν Νεβάδαν, ἐνῷ οἱ ἡφαίστειοι τόφφοι εἰς τὴν Καλιφορνίαν δεικνύουν, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον ἔλαβον χώραν πολλαὶ ὑποθαλάσσιοι ἐκρήξεις. Ἐντονωτέρα ὅμως πραγματικῶς ὑπῆρξεν ἡ ἰουράσιος ἡφαιστειότης εἰς τὰς νοτιοαμερικανικὰς Ἄνδεις.

Καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον πολλαχοῦ ἐξεδηλώθη ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια, ἰδίᾳ δ' εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα (βλ. *ἰουράσιος διάπλασις* καὶ *Ἑλλὰς [Γεωλ.]*).

Ὀλίγαι ὀρεσιγόνοι τέλος κινήσεις ἐξεδηλώθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Γ. Κ. Γ.

ἰούρτη (ἡ) (Jurte). Εἶδος καλύβης χρησιμοποιουμένη εἰς τὰ βόρεια κλίματα, ἰδίως ὑπὸ τῶν Λαπώνων καὶ τῶν Σαμογεττῶν.

Ἰουσάγουρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῷ ἀκρωτηρίῳ Κριοῦ Μέτωπον (τανῦν κάβο-Κριὸς) τῆς Κρήτης: «νῆσος δὲ ἀπὸ σταδίων ξ', Ἰοσάγουρα, βλέπουσα πρὸς ἀνατολάς· ἔχει λιμένα· ἔχει δὲ ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἐν τῷ λιμένι» (Σταδ. Μεγ Θαλ. 336). Φερομένη ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων (*Πλιν.* IV, 20 § 61. *Πομπ. Μέλ.* II, 7) ὑπὸ τὰς ὀνομασίας Musagorus, Acusagorus Musagorae, εἶναι ἡ σύγχρονος *Ἐλαφονήσι* (πλάτ. 35° 16' Β, μήκ. 23° 31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia, western Portion). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἰουσούφ· βλ. *Γιουσούφ*.

—**Ἰουσούφ** *Ἰζζεντίν*. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Ἀβδοὺλ Ἀζίζ, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἦτο λίαν ἀγαπητὸς εἰς τὸν πατέρα του, ὅστις διενοήθη νὰ τροποποιήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ διαδοχικὸν σύστημα τῆς Τουρκίας, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ θρόνος περιέρχεται εἰς τὸν πρεσβύτερον τῆς ὅλης δυναστείας (πρεσβυγένεια). Ἂν καὶ μὴ σπουδάσας εἰδικῶς στρατιωτικά, προήχθη ὑπὸ τοῦ πατρός του μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατάρχου καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ὅτε δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσει τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἔμεινε περιωρισμένος μετὰ τῶν ἄλλων πριγκίπων, μόλις δὲ τῷ 1909, μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τῶν τριῶν θείων του (Μουράτ, Χαμὶτ καὶ Μεχμὲτ Ρεσάτ) ἔγινε διάδοχος τοῦ θρόνου. Ὡς τοιοῦτος ἐπρόκειτο ν' ἀποσταλῇ εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅπως ἐπισκεφθῇ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν θείων του τὸν τέως αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας εἰς τὸ γερμανικὸν γενικὸν στρατηγεῖον. Ἀλλ' ἐνῷ ἀνεμένετο εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐγνώσθη ὅτι ἀπέθανε (1916). Ἂν καὶ διεδόθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὑπόπτου θανάτου, φαίνεται βέβαιον ὅτι ηὐτοκτόνησε διὰ ξυραφίου, παθὼν ἐκ μελαγχολίας καὶ μανίας καταδιώξεως, τὴν ὁποίαν ἐπεδείνωσαν διάφορα ἀσήμαντα περιστατικά. Ἦτο ἄνθρωπος περιωρισμένης μορφώσεως. Ν. Μ.

ἰουστικία (ἡ) (Justicia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθωδῶν*, περιλαμβάνον 250 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, νοτίου Ἀφρικῆς καὶ ὅλων τῶν τροπικῶν χωρῶν ἐν γένει. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ θαμνώδη, τινὰ κοσμητικὰ καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Γνωστότερον εἶδος, ἁπάντων καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν λαϊκὴν ὀνομασίαν *γιουστίτσια*, εἶναι: *ἰουστικία ἡ ἀδατώδης* (Justicia adhatoda ἢ Adhotoda vasica). Εἶναι φυτὸν ἰθαγενὲς κυρίως τῆς Κεϋλάνης. Εἰς τὴν Ἰνδικομαλαϊκὴν περιφέρειαν χρησιμοποιοῦν τὰ φύλλα του κατὰ τῶν παθήσεων τοῦ στήθους καὶ κατὰ τοῦ ἄσθματος. Κ. ΠΑΠ.

Ἰουστίνη. Θυγάτηρ τοῦ ὑπατικοῦ Ἰούστου καὶ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντιανοῦ το, Α'. Πρὸ τούτου εἶχε νυμφευθῆ τὸν Μαγέντιον ὅστις ἀποθανὼν τῷ 353 μ. Χ. κατέλιπεν αὐτὴν ἄπαιδα. Τῷ 370 ἐνυμφεύθη τὸν Οὐαλεντιανόν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Οὐαλεντιανὸν Β' (371) καὶ τρεῖς θυγατέρας, τὴν Γάλλαν, Γράταν καὶ Ἰούσταν. Οἱ χρονικογράφοι τῆς ἐποχῆς ὀνομάζουσιν αὐτὴν ὡραιοτάτην «οὔτε τῶν πραγμάτων ἄπειρον, οὔτε πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος εὕρεσιν ἄπορον». Ὑποστηρίζουσα ἀναφανδὸν τοὺς Ἀρειανούς, ἠναγκάσθη τῷ 377, δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, νὰ καταφύγῃ εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν τέκνων της, φεύγουσα τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀμβροσίου. Ἐκεῖθεν μετέβη παρὰ τῷ Θεοδοσίῳ Α' καὶ μεταχειρισθεῖσα ὡς ὅπλον τὴν ὡραιότητα τῆς θυγατρός της Γάλλας, ἣν ἐνύμφευσε μετ' αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Θεοδόσιον, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ τοῦ θρόνου Μαξίμου, ἡ ἰδία δὲ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας, θανοῦσα κατὰ τὸ 388. —Π.

—**Ἰουστίνη** (Justine), *ἁγία.* Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ μετὰ τοῦ ἁγίου Μάρκου πολιούχος τῆς Βενετίας, ἥτις κατά τινα μὲν παράδοσιν ἐμαρτύρησεν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος (54—68) ἢ Δομιτιανοῦ (81—96, κατ' ἄλλην δὲ τῷ 284 ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ἐπ' ὀνόματι δ' αὐτῆς ἐκτίσθη κάλλιστος ναὸς ἐν Παδούῃ (ἑορτὴ 7 Ὀκτωβρίου). —2) Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄγνωστον πότε μαρτυρήσασα (ἑορταζομένη τῇ 30 Νοεμβρίου). —3) Ἡ μετὰ τοῦ Κυπριανοῦ μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 26 Σεπτεμβρίου (βλ. *Κυπριανὸς μάρτυς*). —4) Ἡ μετὰ *Ἰούστης* καὶ *Ἑνεδίνης* ἐν Σαρδηνίᾳ ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138) μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 14 Μαΐου. —5) Ἡ μετὰ *Ζήνωνος* ἐν Τεργέστῃ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 18 Ἰουλίου. —6) Ἡ ἐν Μαγεντίᾳ τῆς Γερμανίας τῷ 451 κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Οὔννων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της ἐπισκόπου καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 16 Ἰουνίου. —7) Ἡ Francucci Bezzoli μοναχὴ ἐν Arezzo τῆς Ἰταλίας, ἥτις τῷ 1319 ἀποθανοῦσα κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' (ἑορταζομένη τὴν 12 Μαρτίου). Ε. Γ. Π.

Ἰουστινιᾶναι (Giustiniani καὶ ἐπὶ τὸ λατινικώτερον Justiniani). Σπουδαῖος ἰταλικὸς οἶκος, συνδέσας τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Οἱ Ἰουστινιᾶναι, κατά τινας, ἐλέγοντο ἀπόγονοι αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Τιβέριος τῷ 720 μ. Χ., τρεῖς ἀδελφοὶ ὀνομαζόμενοι *Ἀγγελῖνος, Μᾶρκος* καὶ *Πέτρος* Ἰουστινιᾶναι, διωχθέντες παρ' αὐτοῦ κατέφυγον ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὴν Ἐνετίαν, ὁ

Digitized by Google

δὲ δεύτερος εἰς τὴν Γένουαν καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Οἱ ἐν *Ἐνετίᾳ* ἐπληθύνθησαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἐν Χίῳ λοιμὸν τοῦ 1171, ἀπέθανον ὅλοι πλὴν ἑνὸς καλογήρου Ἰουστινιάνη, μόνου μὴ παρακολουθήσαντος τὴν Γ′ σταυροφορίαν, εἰς τοῦτον δὲ ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ἐπέτρεψε νὰ νυμφευθῇ, ὥστε νὰ συνεχίσῃ τὸν οἶκον. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ ***Πέτρος***, ὅστις ἠκολούθησε τὸν Δάνδολον εἰς τὴν Δ′ σταυροφορίαν καὶ τῷ 1204 ἔλαβε κατ' ἄλλους μὲν τὴν Χίον, ὡς ἔπαθλον, κατ' ἄλλους τὴν Κῶν, πιθανώτερον ὅμως τὴν Κέαν καὶ τὴν Σέριφον, ὅπου ἐγκατεστάθη καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ 1235. Ἡ οἰκογένειά του ὅμως δὲν παρέμεινε μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Σέριφον ἕνεκα τῶν ἐρίδων πρὸς τοὺς οἴκους Γκίζη καὶ Μικέλλη, οἵτινες ἦσαν οἱ λοιποὶ τριτημόριοι. Ἐν τούτοις τῷ 1296 πλάγιος συγγενής, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνετικοῦ οἴκου, ὁ ***Ἰωάννης Ἰουστινιάνης***, μετέσχε πειρατικῆς ἐκστρατείας ὀργανωθείσης ὑπὸ τῆς Βενετίας μὲ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἐνετικῶν οἴκων τῶν ἐκπεσόντων ἀπὸ τὴν ἀρχὴν λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀνακτήσεως τῶν νήσων ἐκείνων τοῦ Αἰγαίου, καὶ μετὰ τὴν νίκην ἥτις ἔστεψε τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὁ Ἰωάννης ἐγένετο τεταρτημόριος τῆς Κέας καὶ Σερίφου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθη πάλιν. Περὶ τὸ 1320 τὸν διεδέχθη ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ***Φιλίππα***, ταύτην δὲ ὁ υἱὸς ***Ἰωάννης ὁ Β′***, ὅστις καὶ ἀπεβίωσεν ἄτεκνος τῷ 1375, ὁπότε ὁ ἐν Αἰγαίῳ κλάδος τῶν Ἑνετῶν Ἰουστινιανῶν σβέννυται. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὅμως οἴκου τῆς Βενετίας διέπρεψαν καὶ οἱ ἀκόλουθοι:

Βερνάρδος. Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1408, διέπρεψεν ὡς ἱστορικὸς καὶ συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων τὴν μέχρις αὐτοῦ «Ἱστορίαν τῆς ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας». Τὸ ἔργον του θεωρεῖται ὡς ἡ σοβαρωτέρα βάσις τῶν μετέπειτα ἱστοριῶν τῆς Βενετίας. Μετέσχε καὶ τῆς διοικήσεως περὶ τὸ γῆρας. Ἀπέθανε τῷ 1489.

Μᾶρκος Ἀντώνιος. Δόγης τῆς Βενετίας. Ἐγεννήθη περὶ τὰ 1630, καὶ διεδέχθη τὸν Μᾶρκον Κονταρίνην τῷ 1684, διατελέσας δόγης μέχρι τοῦ θανάτου του (1688). Εἰς το ἀξίωμα τοῦτο ἀνῆλθε διὰ τὴν δραστηριότητα ἥτις τὸν ἐχαρακτήριζε καὶ ἐφ' ἧς ἤθελον νὰ στηριχθοῦν οἱ Ἑνετοὶ διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων διεξαγόμενον πόλεμον. Πράγματι ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος συνῆψε τὴν συμμαχίαν προς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν ΙΑ′, τὴν Αὐστρίαν και τὴν Πολωνίαν, καὶ ἀπέλυσε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον τῷ 1684 καὶ εἰς ἄλλα πλὴν τῆς Κρήτης ἐδάφη, ἀναθέσας τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Φραγκῖσκον Μοροζίνην. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, διὰ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἡ Τουρκία ἀπώλεσε τὴν Δαλματίαν, τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Ὄρσος. Ἑνετὸς ναύαρχος, ἀκμάσας τὰ μέσα τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Διεκρίθη εἰς πολλὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιπετείας. Διαταχθεὶς τῷ 1464 νὰ πολιορκήσῃ τὴν καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων Μυτιλήνην, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκπορθήσῃ τὴν πόλιν, παρὰ τὰς δύο φονικωτάτας ἐπιθέσεις τὰς ὁποίας ἐπεχείρησε. Λέγεται ὅτι ἀπεβίωσεν ἐκ λύπης διὰ τὴν ἀποτυχίαν του.

Πομπήϊος. Ἑνετὸς κονδοττιέρος, γεννηθεὶς ἐκ κλάδου τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐν Κορσικῇ, τῷ 1569. Νεώτατος ὑπηρέτησε τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα ἐν Φλάνδρᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ, ὅπου ἀπώλεσε τὴν χεῖρά του. Κατελθὼν εἰς Βενετίαν κατετάχθη εἰς τὰ στρατεύματα τῆς βενετικῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἐπολέμησεν εἰς Κρήτην καὶ εἰς Φριούλην ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν, ὁπότε καὶ ἐφονεύθη τῷ 1616. Συνέγραψε πολλά, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀπομνημονευμάτων, τὰ ὁποῖα συνέτασσον οἱ κονδοττιέροι τῆς ἐποχῆς, διεσώθη δὲ ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς Φλάνδρας, ἐκ τῶν ἔργων του.

Ὁ *κλάδος τῆς Γενούης* ὑπῆρξε πολυπληθέστερος, πλουσιώτερος καὶ ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας. Ὅταν περὶ τὸ 1341 οἱ Γενουήνσιοι κατέλαβον τὴν Χίον, κατόπιν πολυδαπάνου ἐκστρατείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, διέθεσαν τὰ εἰσοδήματα ταύτης πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ πολεμικοῦ χρέους τῆς δημοκρατίας πρὸς τοὺς μετασχόντας τῆς ἐκστρατείας Γενουηνσίους. Τῆς εὐκαιρίας ταυτης δραξάμενοι οἱ πλουσιώτατοι Ἰουστινιᾶναι, συνέστησαν τὴν ἑταιρείαν *Μαόναν*, εἰς τὴν ὁποίαν ἑταῖροι ἐγένοντο οἱ διάφοροι Ἰουστινιᾶναι τῆς Γενούης, καὶ κατήρτισαν τὸν λεγόμενον «Οἶκον τῶν Ἰουστινιανῶν» (Albergo delli Giustiniani) ὅστις διὰ σιωπηρᾶς παρατάσεως τοῦ προνομίου ἀπέβη κυρίαρχος τῆς νήσου ἐπὶ διακόσια περίπου ἔτη, μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς Χίου τῷ 1566. Οἱ Ἰουστινιᾶναι ἐξεπολίτισαν τὴν Χίον, ἀλλὰ τὴν ἐκυβέρνησαν μὲ τόσην σκληρότητα, ὥστε πολλάκις ἐγένοντο συνωμοσίαι τῶν ὀρθοδόξων Χίων, ἀποτυχοῦσαι πάντοτε, μία δ' ἐξ αὐτῶν ἀποκαλυφθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος προεκάλεσε τρομερὰν σφαγήν. Ἀπέναντι τῶν Βυζαντινῶν οἱ Ἰουστινιᾶναι ἐνομιμοποίησαν τὴν κυριαρχίαν των ἀπὸ τοῦ 1363, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 500 χρυσῶν ὑπερπύρων εἰς τὸν πρωτοβεστιάριον, ἀφοῦ ἐπλήρωσαν ἐφ' ἅπαξ 350.000 εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον. Κατόπιν ἔκοψαν καὶ ἴδια αὐτῶν νομίσματα, λαβόντες τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν ἀπὸ τὸν Κορράδον, χρισθέντα βασιλέα Ρωμαίων ἐπειδὴ ἦτο αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολιορκίαν οἱ Ἰουστινιᾶναι ποικιλοτρόπως ἐβοήθησαν τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ πολεμιστῶν καὶ πλοίων καὶ τροφίμων. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως ἔσπευσαν νὰ κανονίσωσι τὴν θέσιν των ἔναντι τοῦ κατακτητοῦ, εἰς ὃν κατέβαλλον τὸν φόρον των ἔναντι τῆς καρπώσεως τῶν εἰσοδημάτων τῆς Χίου και τῆς ἀντικρινῆς Φωκαίας. Χάρις εἰς τοὺς Μαονεῖς, ὅπως ἐκαλοῦντο οἱ Ἰουστινιᾶναι λόγῳ τῆς ἑταιρείας των, ἔμειναν ἀβλαβεῖς καί τινες πλησιόχωροι νῆσοι, ὡς ἡ Σάμος, τὰ Ψαρά, ἡ Ἰκαρία καὶ ἄλλαι.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ νῆσοι αὗται ἐλεηλατοῦντο ὑπὸ τῶν πειρατῶν, οἱ Ἰουστινιᾶναι παρέλαβον τοὺς πληθυσμούς των εἰς τὴν Χίον, καταστᾶσαν πολύανδρον πλέον, οὕτω δ' αἱ νῆσοι ἐκεῖναι ἠρημώθησαν. Ἐν τούτοις ἡ Χίος ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, χάρις δὲ εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἰουστινιανῶν ἀρχικῶς, κατόπιν δὲ εἰς τὴν ἔμφρονα πολιτικήν των, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὸν ὄλεθρον. Ἐπὶ ἑκατονταετίαν ὅλην οἱ Ἰουστινιᾶναι ἐπολιτεύθησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐνῷ ἐφυγάδευον τοὺς Χριστιανούς, ὅσοι ἐδραπέτευον ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν διὰ νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν, κατώρθωνον καὶ ἀπέκρυπτον τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Περὶ τὰ τέλη ὅμως τῆς βασιλείας Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἐχθροῦ τῶν Γενουηνσίων, ἡ Χίος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Πιαλῆ πασᾶ καὶ κατελύθη ἡ ἀρχὴ τῶν Ἰουστινιανῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἀφέθη τὸ φρούριον ὡς οἰκητήριον καὶ ἐμπορεῖον. Κατὰ τὴν κατάληψιν, ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων τῆς οἰκογενείας ἐστάλησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Θεοδοσίαν τοῦ Εὐξείνου, ὁπόθεν μετὰ τριετίαν ἀπηλευθερώθησαν, εἴκοσι δὲ καὶ εἷς μείρακες, δεκαετεῖς, εἰσήχθησαν εἰς τὸ σαράγιον τοῦ σουλτάνου Σελὴμ. Ἐκ τούτων δεκαοκτὼ μὲν ἐμαρτύρησαν, διότι δὲν ἔστερξαν ν' ἀλλαξοπιστήσουν, οἱ ὑπόλοιποι δὲ τρεῖς ἐξισλαμίσθησαν, διὰ νὰ δραπετεύσουν βραδύτερον καὶ νὰ ἐπανέλθουν εἰς Γένουαν, ὅπου ἀπέθανον Χριστιανοί. Ἐκ τοῦ γενουατικοῦ οἴκου τῶν Ἰουστινιανῶν, καὶ εἰδικώτερον ἐκ τῶν ἐν Χίῳ ἐγκατεστημένων, οἵτινες οὐδέποτε διέκοψαν τὴν στενοτάτην συνοχὴν πρὸς τὴν μητρόπολιν, πολλοὶ διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην. Μεταξὺ αὐτῶν οἱ κυριώτατοι εἶναι:

— ***Ἀνδρέολος***. Ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ πολυμαθής. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1400 καὶ συνέγραψε νέος ἔτι ὢν ἰταλικοὺς στίχους ἐπὶ τῇ προσβολῇ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν τῷ 1431. Ἐτιμᾶτο δι' ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὸν πάπαν Εὐγένιον τὸν Δ′.

— ***Ἰωάννης***. Κονδοττιέρος, γεννηθεὶς προφανῶς ἐν Χίῳ περὶ τὸ 1400 καὶ ὅστις συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπηρετήσας ἀρχικῶς τὴν Γένουαν εἰς τοὺς πολυχρονίους ἐναντίον τῆς Βενετίας ἀγῶνας, ἀπέκτησε φήμην μεγάλην διὰ τὰς πολλαπλᾶς νίκας του καὶ ἰδίως διὰ τὴν πολεμικὴν τέχνην του, τὴν ὁποίαν ἐστήριζεν εἰς ἰδίαν τακτικήν. Κληθεὶς ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου Δραγάση νὰ συμπολεμήσῃ ἐναντίον τῶν ἐπερχομένων Τούρκων, κατήρτισε σῶμα ἑπτακοσίων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων οἱ τριακόσιοι ἦσαν κατάφρακτοι Γενουήνσιοι, οἱ δὲ λοιποὶ Χῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἀφίκετο δὲ μετὰ δύο γαλερῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 26 Ἰανουαρίου 1453 καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ὡς ὁ ἱκανώτατος καὶ μαχητικώτατος πάντων. Εἰς ἀνταμοιβὴν δὲν εἶχε ζητήσει, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐποχῆς, χρήματα, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν συντήρησιν τοῦ σώματος καὶ μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν Τούρκων τὴν παροχὴν τῆς νήσου Λέσβου, εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἐν Χίῳ Μαόνας. Ἡ διαγωγή του ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμφισβητεῖται ἐκ διαμέτρου ἱστορουμένη.

Κατ' ἄλλους ὑπῆρξε λιποτάκτης, ἀφοῦ καὶ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ καὶ συμπατριώτης Ἰουστινιάνης Λεονάρδος ὁ Χῖος εἰς τὸ De vera nobilitate πικροχόλως περιγράφει τὴν λιποταξίαν του, ἐπιλέγων: «Gloriae, salutis, sui que oblitus». Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη δι' ἧς τὸν περιέβαλεν ὁ αὐτοκράτωρ προεκάλεσε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἀτέγκτων ὀρθοδόξων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Λουκᾶς Νοταρᾶς. Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἐναντίον διαφόρων σημείων τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄχι μόνον ἐπολέμησεν ἀνδρειότατα, ἀλλ' εἰργάσθη ὥστε ν' ἀμύνωνται καταλλήλως εἰς ὅλα τὰ σημεῖα καὶ οἱ λοιποὶ πρόμαχοι. Ἀρνηθέντος μάλιστα τοῦ Νοταρᾶ νὰ τὸν ἐνισχύσῃ διὰ δύο πυροβόλων, ἅτινα τῷ ἐζήτει, τὸν κατήγγειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ λέγεται ὅτι τὸν ἐξύβρισεν εἰπών: «Προδότα, δὲν γνωρίζω τί μὲ κρατεῖ καὶ δὲν σὲ διαπερῶ μὲ τὸ ξίφος μου». Ὑπάρχουν διδόμενα νὰ πιστεύεται τὸ γραφέν, ὅτι διὰ τῶν Γενουηνσίων τοῦ Γαλατᾶ ὁ σουλτᾶνος προσεπάθησε νὰ τὸν δωροδοκήσῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τὴν πρωΐαν τῆς 19 Μαΐου 1453, ἀμυνόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ἀντικειμένων εἰς τὸ κέντρον τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μωάμεθ, ἐπλήγη διὰ βέλους εἰς τὸν πόδα. Τὸ τραῦμα τὸν ἠνάγκασε ν' ἀποσυρθῇ τῆς μάχης, τοῦτο δ' ἐπέφερε σύγχυσιν, ἥτις καὶ προεκάλεσε τὰ κατ' αὐτοῦ σχόλια. Ὁ Ἰουστινιάνης πρὸ τῆς πτώσεως δὲν ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινουπολεως, ὡς ἰσχυρίσθησάν τινες. Μετ' αὐτὴν δὲ διεπεραιώθη εἰς Γαλατᾶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χίον, ὅπου δύο μῆνας βραδύτερον ἀπέθανε, προφανῶς ἐκ γαγγραίνης. Το γραφὲν ἕνα αἰῶνα βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἰουστινιάνου εἰς τὴν «Scio Sacra», ὅτι εἰς τὴν Χίον ἐπληγώθη διὰ βέλους ριφθέντος ὑπὸ Γραικῶν, φθονησάντων αὐτὸν διότι ὑπερησπίσθη τόσον γενναίως τὴν Κωνσταντινούπολιν, δὲν φαίνεται ποσῶς σοβαρόν. Ἀβεβαίως πάλιν ἐκφράζεται περὶ τῆς διαγωγῆς του ὁ Ζυγομαλᾶς εἰς τὴν πρὸς τὸν Κρούσιον ἐπιστολήν, λέγων περὶ τῶν διαδομένων: «ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς οὐδεὶς οἶδεν ὅπως ἐγένετο». Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπὶ τοῦ τάφου του, κειμένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δομινίκου ἐν Χίῳ, ἐπεγράφησαν τὰ ἑξῆς: «Ἐνθάδε κεῖται Ἰωάννης Ἰουστινιάνης, ἀνὴρ περικλεὴς καὶ πατρίκιος Γενουήνσιος ἐκ τῶν Μαονέων τῆς Χίου, ὅστις, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων Μωάμεθ ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μεγαλοψύχως ἡγεμονεύων παρὰ τῷ γαληνοτάτῳ Κωνσταντίνῳ, τελευταίῳ τῶν ἀνατολικῶν Χριστιανῶν αὐτοκράτορι, θανασίμως πληγωθείς, ἀπέθανε».

— ***Αὐγουστῖνος***. Δεινὸς γλωσσολόγος, ἀνατολιστὴς καὶ οὑμανιστὴς (1470—1536). Συνέγραψε πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα καὶ δὴ Ψαλτήριον εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἑβραϊκήν, ἀραβικὴν καὶ χαλδαϊκήν. Ἐδίδαξεν εἰς Παρισίους, Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν, ἐδώρησε δὲ τὴν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην του εἰς τὴν Γένουαν.

— ***Ἀνσάλδος***. Γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1502 ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πατάβιον καὶ ἐστάλη πρέσβυς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Κάρολον τὸν Ε′, τοῦ ὁποίου ἐγένετο σύμβουλος. Ἀνεκάλυψεν εἰς Γένουαν τὴν περιβόητον συνωμοσίαν τῶν Φιέσκη, ὁπότε σοβαρώτατον διέτρεξε κίνδυνον, καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1596.

— ***Τιμόθεος***. Ἐπίσκοπος τῆς Χίου, ἔνθα ἐγεννήθη τῷ 1510. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου τῷ 1566 ἐστάλη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διεξήγαγε τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Θεοδοσίᾳ κρατουμένων Ἰουστινιανῶν. Λέγεται ὅτι συνέγραψε τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου, ἥτις ὅμως δὲν περιεσώθη.

— ***Βικέντιος***. Ὁ τελευταῖος ἐν Χίῳ ἀρχηγὸς τῆς Μαόνας, γεννηθεὶς αὐτόθι περὶ τὸ 1510. Διωρίσθη ὑπὸ τῆς Γενούης Ὕπατος τῶν Λογαριαστῶν ἀπὸ τοῦ 1540. Πλουσιώτατος καὶ πανίσχυρος τόσον ἐν Γενούῃ ὅσον καὶ Κωνσταντινουπόλει, κατώρθωσε διὰ τῶν πολλῶν του μέσων παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ὥστε ἕνα μῆνα πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας νὰ ἐξέλθῃ τῶν Στενῶν ὁ τουρκικὸς στόλος, τὸν ὁποῖον Σουλεϋμὰν ὁ μεγαλοπρεπὴς ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Γάλλους τῷ 1552. Αὐτός, διὰ τῶν ἰδίων του μέσων, διέθρεψεν ἐπὶ ὀκτὼ ὁλοκλήρους μῆνας τὸν γαλλικὸν στολον, ὅστις διεχείμασεν ἐν Χίῳ προσμένων τὸν τουρκικόν. Διὰ ταύτας τὰς πρὸς τὴν Γαλλίαν φιλοφροσύνας, ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β′ καὶ τοῦ Καρόλου Θ′ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνετρέφοντο δὲ εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλὴν μετὰ τῶν βασιλοπαίδων τὰ τέκνα του *Ἱερώνυμος* καὶ *Θωμᾶς*, ὅστις ἐφονεύθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων τῷ 1589. Ὁ Βικέντιος, καταστραφεὶς οἰκονομικῶς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου, ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1570.

— ***Βικέντιος***. Καρδινάλιος καὶ θεολόγος ἐκ τῶν ἐν Χίῳ Μαόνων, γεννηθεὶς τῷ 1519. Κατετάχθη εἰς τοὺς δομινικανούς, τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡγούμενος τῷ 1558, ἐγένετο καρδινάλιος τῷ 1570 καὶ ἀφοῦ ἐξέδωκε τὰ «Ἅπαντα» τοῦ ἁγίου Θωμᾶ καὶ ἐξετέλεσε διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς ἀποστολάς, ἀπέθανε τῷ 1582.

— ***Ἄγγελος***. Δεινὸς θεολόγος γεννηθεὶς ἐν Χίῳ περὶ τὸ 1520. Παρευρεθεὶς κατὰ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος εἰς πολλὰς συνόδους διέλαμψε διὰ τῆς εὐγλωττίας του καὶ τῆς πολυμαθείας. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τὸ παρὰ τοῦ Παλαιολόγου δοθὲν εἰς τοὺς Ἰουστινιάνας χρυσόβουλλον καὶ ἀπέθανεν ἐν Γενούῃ τῷ 1599.

— ***Ἰωάννης Μαστρολεονάρδος***. Περίφημος πυροβολητής, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ. Παρευρέθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μάλτας καὶ ἐφόνευσε τῷ 1566 διὰ σφαίρας εὐστόχως ἐκσφενδονισθείσης τὸν πολιορκοῦντα τὴν νῆσον περιβόητον Τοῦρκον καπετὰν-πασᾶν Τουργοὺτ-Ρεΐς.

— ***Ἱερώνυμος***, Υἱὸς τοῦ Βικεντίου ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1544, ἀνετράφη εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Παρισίων καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ναβάρρας, ὅπου ἐτιτλοφορεῖτο *πρίγκιψ τῆς Χίου*, διεκρίθη δὲ ὡς ἑλληνιστὴς καὶ ἱστοριογράφος. Ἐκ τῶν πολλῶν του ἔργων διεσώθη ἡ ἱστορία τῆς Χίου, τὴν ὁποίαν συνέγραψε πρῶτον ἑλληνιστί, κατόπιν ἰταλιστί, λατινιστὶ καὶ τέλος γαλλιστί. Ἡ ἱστορία αὕτη πε-

Digitized by Google

ριέχει πράγματα ἐντελῶς μυθώδη. Ἀπέθανε τῷ 1600.

— ***Ἱερώνυμος.*** Ἕτερος αὐτὸς γεννηθεὶς τῷ 1560 ἐν Γενούῃ ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν Μαόνων τῆς Χίου. Συνέγραψε τραγῳδίας, ἐξ ὧν «Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ» καὶ «Ἰεφθάε». Ἄγνωστον πότε ἀπέθανε.

—***Μιχαήλ.*** Ἤκμασε περὶ τὸ 1550 καταγόμενος ἐκ τῶν Μαόνων τῆς Χίου, συνέγραψε δὲ πολλὰ ἱστορήματα καὶ μελέτας. Παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου συνέγραψε τὸν «Ἡρωικὸν θάνατον τῶν δέκα ὀκτὼ μειράκων Ἰουστινιανῶν, Γενουηνσίων Πατρικίων, ἐκ τῶν αὐθεντῶν τῆς Χίου» ὡς καὶ τὴν «Scio Sacra» διὰ τὰ λατινικὰ καὶ ἀνατολικὰ δόγματα. Ἐπίσης ἔγραψε περὶ μαστίχης καὶ ἄλλων ἐμπορευμάτων, «Ἱστορίαν τῆς Χίου καὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν της», κ. ἄ.

—***Βενέδικτος.*** Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1554, ἀνηγορεύθη ἐντίμως εἰς πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ προαχθεὶς τῷ 1586 εἰς καρδινάλιον ἐποίμανε τὴν Βονωνίαν. Ἀπέθανε τῷ 1621.

—***Γεώργιος.*** Ἐγεννήθη τῷ 1569. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ «Operette Spiritualli» ἐκδοθείσας μετὰ βιογραφίας αὐτοῦ ἐν Avellino τῷ 1656.

—***Ἰάκωβος Παλαιολόγος.*** Ἤκμασε περὶ τὸ 1570. Ἐναγκαλισθεὶς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σοκίνου, κατετάραξε τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν διὰ τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων του. Ὑπῆρξε δὲ τόσον ὑπερβολικὸς εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τῶν φρονημάτων του, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Σοκῖνος τὸν ἀπεκήρυξε εἰς τὸν περίφημον λίβελλον «Faustus Socinus ad Jacobi Palaeologi» (Librum cui titulus est: Defens. verae sent. de magistr. etc. Responsio Racov. 1627). Πολλάκις διαφυγὼν τὰς διώξεις τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε', ἔπεσε τέλος εἰς χεῖρας τοῦ Γρηγορίου ΙΓ' καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐν Ρώμῃ μόλις ἐσώθη διὰ τῆς ἀπαρνήσεως τῶν δογμάτων του.

— ***Φραγκῖσκος.*** Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1570 καὶ διεκρίθη ὡς μαθηματικὸς καὶ βοτανικός. Οὐδὲν τῶν συγγραμμάτων του διεσώθη.

—***Ἰωσήφ.*** Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1585, ἐσπούδασεν εἰς Ρώμην καὶ Ἱσπανίαν, διεκρίθη ὡς θεολόγος πολυμαθὴς καὶ εὔγλωττος καὶ κατεπολέμησε Κύριλλον τὸν Λούκαριν. Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ τῷ 1658.

— *Λεονάρδος ὁ Χῖος* (βλ. λ.).

— *Λέων ὁ Ἀλλάτιος* (βλ. λ.).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ἰουντινιᾶναι διέπρεψαν εἰς τὰ γράμματα κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, ὡς οἱ Κερκυραῖοι, ***Παναγιώτης*** καὶ ***Σίλβεστρος,*** μαθητεύσαντες εἰς τὸ Πατάβιον, καὶ ἄλλοι ἐν οἷς ἰδιαιτέρως μνημονεύονται οἱ ἑξῆς:

—***Ἰωάννης.*** Ἐγεννήθη τῷ 1513 ἐν Κρήτῃ, ἔγραψε ποιήματα καὶ μετέφρασεν ἔργα ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν ἰταλικήν. Ἀπέθανε τῷ 1556.

— ***Ὁράτιος.*** Καρδινάλιος, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ ἐκ τῶν Μαονέων περὶ τὸ 1570. Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τοῦ Βατικανοῦ καὶ συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν συνόδων Φλωρεντίας. Ἀπέθανε τῷ 1649.

— ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος.*** Ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1600. Νοσήσας ἔρριψεν ἑαυτὸν εἴς τι φρέαρ καὶ ἐπνίγη.

— ***Φίλιππος-Μορέτος.*** Μοναχὸς ἐν Χίῳ γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ζῶν καὶ μετὰ θάνατον ἐθαυματούργει τόσον. κατὰ τὸν Ἀλλάτιον, ἰατρεύων πᾶσαν νόσον, ὥστε ἐπωνομάσθη «μάστιξ τῶν δαιμονίων» (Flagellum daemonum).

— ***Βελαστής.*** Ἤκμασε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ συνέγραψε πραγματείαν περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς τοιαύτης.

— ***Λαυρέντιος.*** Βιβλιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῷ 1761. Ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, κατόπιν δὲ ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐδίδαξε τὴν διπλωματικὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως, ἐδημοσίευσε πολλὰ διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς γενετείρας του καὶ ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1824.

ἰουστινιάνειος (ὁ, ἡ),— *ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἰουστινιανόν, ὁ τοῦ Ἰουστινιανοῦ: «ἰουστινιάνειος κῶδιξ,—νομοθεσία» ἡ καταρτισθεῖσα συλλογὴ νόμων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'.

— **Ἰουστινιάνειος** ***νομοθεσία.*** Ἀποτελοῦσα τὸ λαμπρότερον τῶν ἔργων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὑποδηλοῖ τὰς ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθείσας νομοθετικὰς συλλογάς, γνωστὰς ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος (ἀπὸ τῶν glossatores) ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Corpus Juris Civilis (= *κῶδιξ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου*) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Corpus Juris Canonici (=*Κῶδιξ τοῦ κανονικοῦ δικαίου*). Ἡ νομοθεσία αὕτη ἀποτελεῖ τὴν τελειοτέραν καὶ πληρεστέραν πηγὴν τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος δικαίου.

Ὅταν ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήρχετο τὸν Αὔγουστον τοῦ 527 ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἰσχῦον δίκαιον εὕρητο κατεσπαρμένον εἰς πλείονας πηγάς, διαφόρου φύσεως καὶ μορφῆς. Οὕτω· α') ἀπὸ μὲν τοῦ Γ' αἰῶνος λόγῳ συνηθείας, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 426 κατόπιν εἰδικῆς διατάξεως τοῦ αὐτοκράτορος Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', ἐκέκτηντο ἰσχὺν νόμου τὰ ἔργα τῶν πέντε Ρωμαίων νομικῶν Gajus, Papinianus, Paulus, Ulpianus καὶ Modestinus· β') ἴσχυον αἱ αὐτοκρατορικα διατάξεις αἱ περιεχόμεναι ἐν τοῖς Γρηγοριανῷ, Ἑρμογενιανῷ καὶ Θεοδοσιανῷ κώδιξι· καὶ γ') ἴσχυον αἱ μεταγενέστεραι τούτων διατάξεις.

Πλὴν ἡ μὲν ἀνεύρεσις ἁπάντων τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀνωτέρω πέντε Ρωμαίων νομικῶν ἦτο δυσχερής, μὴ δυναμένου οὕτως ἐπιτυχῶς νὰ ἐφαρμόζηται τοῦ ὑπὸ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' ἀποκληθέντος jus, αἱ δὲ νομοθετικαὶ συλλογαὶ (Codex Gregorianus, Hermogenianus καὶ Theodossiauus, leges), δὲν περιεῖχον τὰς νεωτέρας διατάξεις τὰς ἀπὸ τοῦ Θεοδοσίου Β' καὶ ἐντεῦθεν ἐκδοθείσας, τέλος ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πηγαῖς ταύταις, τοῖς τε συγγράμμασι τῶν νομικῶν καὶ ταῖς συλλογαῖς τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, ὑπῆρχεν ἐν πολλοῖς ἀπηρχαιωμένον δίκαιον, ὅπερ προϊόντος τοῦ χρόνου εἶχεν ἀποβάλει τὴν πρακτικήν του ἰσχύν. Ἡ πολυνομία αὕτη ἦγεν εἰς αὐθαιρεσίας, τοῦ δικαστοῦ δυναμένου νὰ ἐκδίδῃ τὴν ἀπόφασιν του προτιμῶντος τὸν μὲ ἢ τὸν δὲ νομικόν, ἐνῷ αἱ αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις δὲν ἐξήντλουν τὰ ἀναφυόμενα ἐν τῇ πράξει ζητήματα, τοῦ δικαστοῦ πολλάκις ἀγνοοῦντος τὴν ἐφαρμοστέαν διάταξιν.

Τὴν κατάστασιν ταύτην ἠθέλησε νὰ θεραπεύσῃ ὁ Ἰουστινιανός. Ἡ νομοθετική του ἀποστολὴ συνίσταται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ jus καὶ τῶν leges ὑπὸ μορφὴν περιλαμβάνουσαν τὸ ἰσχῦον δίκαιον καὶ ἐν ἀλληλουχίᾳ χρησίμῳ διὰ τὴν πρακτικήν του ἐφαρμογήν. Κατ' αὐτὸν «οὐδεὶς μήτε νὰ ἐλπίσῃ μήτε νὰ εὐχηθῇ ἐτόλμησε» τὴν ἐπιτέλεσιν τοιούτου ἐγχειρήματος.

Κῶδιξ. Πρὸς τοῦτο διὰ διατάξεως αὐτοῦ ἐκδοθείσης τῇ 13 Φεβρουαρίου 528 καὶ ἐκ τῶν ἀρχικῶν της λέξεων c. Haec quae necessario καλουμένης, ὥρισε δεκαμελῆ ἐπιτροπὴν ἐν ᾗ περιελαμβάνετο ὁ magister officiorum Τριβωνιανὸς καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητὴς τῆς νομικῆς Θεόφιλος πρὸς σύνταξιν νέου κώδικος τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων. Τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην κατὰ τὰ λοιπὰ ἀπετέλεσαν ἓξ ἀνώτεροι λειτουργοί, οἱ: Ἰωάννης, Λεόντιος, Φωκᾶς, Βασιλίδης, Θωμᾶς καὶ Κωνσταντῖνος καὶ δύο δικηγόροι: οἱ Διόσκουρος καὶ Πραισωντῖνος.

Ὁ κῶδιξ οὗτος περατωθεὶς ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς διατάξεως Summa rei publicae τὴν 7 Ἀπριλίου 529 καὶ ἤρξατο ἰσχύων ἀπὸ τῆς 16 Ἀπριλίου 529. Ὁ κῶδιξ οὗτος πρὸς διάκρισιν ἐκ τοῦ νεωτέρου κώδικος τοῦ Ἰουστινιανοῦ καλεῖται Codex Vetus, πρὸς διάκρισιν δὲ ἐκ τοῦ Θεοδοσιανοῦ, Codex Novus. Εἰς τὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ κώδικος ἐπιτροπὴν εἶχε δοθῆ ἡ ἐντολὴ ὅπως καταρτίσῃ τοῦτον ἐκ τῶν codex Theodossianus, Hermogenianus καὶ Gregorianus καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, παραλείπουσα τὰ μὴ ἰσχύοντα, ἀποφεύγουσα τὰς ἀντιφάσεις καὶ ἐπαναλήψεις καὶ κατατάσσουσα τὰς καθέκαστον διατάξεις χρονολογικῶς ἐν τοῖς οἰκείοις τίτλοις καὶ οὕτως ἐπὶ ταύτῃ τῇ βάσει συνετάχθη ὁ κῶδιξ οὗτος. Πλὴν δὲν εἶναι οὗτος ὁ σήμερον γνωστὸς ὡς *κῶδιξ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.* Διότι μόλις ἐπερατώθη ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις τοῦ Πανδέκτου καὶ τῶν Εἰσηγήσεων· ἐκτὸς ὅμως τούτων ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλαι διατάξεις, δι' ὧν ἐπεδιώκετο ἡ ἄρσις διαφόρων ἀντινομιῶν· αἱ διατάξεις αὗται ἀπήρτισαν ἰδίαν ἐπίσημον συλλογήν, τὰς Quinquaginta decisiones, φερομένας ὡς παράρτημα τοῦ κώδικος. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ὁ κῶδίξ του ἦτο ἤδη πεπαλαιωμένος, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀνωτέρω νεωτέρων νόμων, δὲν ἀφῆκεν ἀσυγκίνητον τὸν Ἰουστινιανόν, ὅστις νέαν ὥρισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ Τριβωνιανοῦ, τοῦ Δωροθέου καὶ τριῶν ἄλλων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ Πανδέκτου, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συγχρονίσῃ τὸν παλαιὸν κώδικα πρὸς τὰς ἐκδοθείσας μεταγενεστέρως διατάξεις, τροποποιοῦσα καὶ συμπληροῦσα αὐτὸν ὅπου ἔδει. Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα καὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ κώδικι ἀπαντῶσιν interpolationes. Ὄντως ὁ νέος οὗτος κῶδιξ, ἀποκληθεὶς Codex Justinianus repetitae praelectionis, ἐδημοσιεύθη τὴν 16 Νοεμβρίου 534 καὶ ἤρξατο ἰσχύων ἀπὸ τῆς 29 Δεκεμβρίου 534. Ὁ νέος οὗτος κῶδιξ (ὁ σήμερον γνωστὸς ὡς *Κῶδιξ τοῦ Ἰουστινιανοῦ*) ἀντικατέστησε τὸν παλαιόν, ἐπειδὴ δὲ περιέλαβεν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰς Quinquaginta decisiones, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἔπαυσαν αὗται ὑφιστάμεναι ὡς ἰδιαιτέρα νομοθετικὴ συλλογή.

Ὁ κῶδιξ διαιρεῖται εἰς 12 βιβλία, ὑποδιαιρούμενα εἰς τίτλους συμποσουμένους εἰς 765 ἐν συνόλῳ, ἔχοντας ἰδίαν ἕκαστος ἐπιγραφὴν δηλοῦσαν τὸ περιεχόμενόν του. Ἐν ἑκάστῳ τίτλῳ περιέχονται αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐφεξῆς, leges ἢ constitutiones καλούμεναι, ἀνερχόμεναι ἐν συνόλῳ εἰς 4652. Ἑκάστης constitutio προηγεῖται ἡ inscriptio, περιλαμβάνουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδόντος αὐτὴν αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πρὸς ὃν αὕτη ἀπευθύνεται, ἕπεται δὲ ἡ subscriptio, περιλαμβάνουσα τὴν χρονολογίαν ἐκδόσεως. Μείζονος ἐκτάσεως constitutiones ὑποδιῃρέθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ principium.

Πανδέκτης. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ πρώτου κώδικός του, ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς c. Deo auctore, ἐκδοθείσης τὴν 15 Δεκεμβρίου 530, ἐνετείλατο τὸν ἤδη quaestor sacri palatii Τριβωνιανόν, ὅπως καταρτίσῃ ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν συλλογῆς ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Ρωμαίων νομικῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ δεκαεπτὰ μελῶν, ἤτοι τοῦ Τριβωνιανοῦ, ὅστις διηύθυνε τὰς ἐργασίας της, τοῦ comes sacrarum largitiorum Κωνσταντίνου, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητῶν τῆς νομικῆς Θεοφίλου καὶ Γρατίνου, τῶν ἐν Βηρυττῷ καθηγητῶν Δωροθέου καὶ Ἀνατολίου καὶ ἕνδεκα δικηγόρων, τῶν Στεφάνου, Μηνᾶ, Προσδοκίου, Εὐτολμίου, Τιμοθέου, Λεωνίδου, Λεοντίου, Πλάτωνος, Ἰακώβου, Κωνσταντίνου καὶ Ἰωάννου, ἁπάντων ληφθέντων ἐκ τῆς praefectura Orientis.

Τὸ ἔργον τῆς ὡς ἄνω ἐπιτροπῆς, *Digesta* (ἐκ τοῦ digerere=συναθροίζω) ἢ *Pandectae* (ἐκ τοῦ *πᾶν* καὶ *δέχομαι*) καλούμενον, ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς c. Tanta, ἥτις καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐξεδόθη ὡς c. *Δέδωκεν* τὴν 16 Δεκεμβρίου 533 καὶ ἤρξατο ἰσχύων ἀπὸ τῆς 30 Δεκεμβρίου 533.

Πρὸς τοὺς συντάκτας τοῦ Πανδέκτου (compilatores) ἐδόθη παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἐντολὴ ἵνα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Ρωμαίων νομικῶν τῶν σχόντων τὸ jus respondendi καταρτίσωσιν ἰδίαν συλλογήν, ἵνα αὕτη καταστῇ μοναδικὴ βάσις τῆς ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιήσεως τοῦ jus. Πρὸς τοῦτο κατηργήθη ἡ περὶ νομοθετικῆς ἰσχύος τῶν ἔργων τῶν πέντε Ρωμαίων νομικῶν διάταξις τοῦ Βαλεντινιανοῦ Γ', ἡ δὲ πρὸς σύνταξιν τοῦ Πανδέκτου ἐπιτροπὴ ἐνετάλη, ὅπως συντομεύουσα, συμπληροῦσα καὶ διορθοῦσα τὰ ἀποσπάσματα ἅτινα θὰ παρελάμβανεν ἐκ τῶν συγραμμάτων τῶν νομικῶν, συναρμολογήσῃ ταῦτα εἰς ἑνιαίαν συλλογὴν ἀπηλλαγμένην ἀντιφάσεων καὶ ἐπαναλήψεων καὶ περιέχουσαν διατάξεις τοῦ νῦν ἰσχύοντος δικαίου πρὸς καθορισμὸν τοῦ ὁποίου ἔδει ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατοῦντα ἔθιμα.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἔργα τεσσαράκοντα νομικῶν ἀποτελούμενα, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκ 2000 βιβλίων περιλαμβανόντων τρία ἑκατομμύρια στίχων ἀπέναντι 150.000, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ Πανδέκτης. Τὰ ἔργα ταῦτα διῄρεσεν ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τέσσαρας κατηγορίας, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ ἰδία νὰ διῃρέθῃ εἰς ἰσάριθμα τμήματα διὰ τὴν προκαταρκτικὴν ἐπεξεργασίαν μιᾶς ἑκάστης τῶν κατηγοριῶν τούτων. Ἡ πρώτη κατηγορία ἄρχεται ἐκ τῶν libri ad Sabinum, ἡ δευτέρα ἐκ τῶν libri ad edictum, ἡ τρίτη διὰ τῶν responsa καὶ quaestiones τοῦ Παπινιανοῦ, εἰς δὲ τὴν τετάρτην παρεπέμφθησαν ἔργα διαφόρου περιεχομένου, μὴ ἀνήκοντα εἴς τινα τῶν τριῶν πρώτων κατηγοριῶν.

Ἐκ τῶν νομικῶν, ὧν τὰ ἔργα ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, δὲν ἔσχον πάντες τὸ jus respondendi, οἷον πιθανῶς ὁ Γάϊος, ἔτι δὲ οἱ τῶν χρόνων τῆς δημοκρατίας, καθ' οὕς, ὡς γνωστόν, δὲν ὑπῆρχε τὸ τοιοῦτον δικαίωμα, ὡς καὶ ὁ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀκμάσας Charisius, ὁπότε εἶχεν ἤδη παύσει ἡ ἀπονομὴ τοῦ jus respondendi. Τὴν μεγαλυτέραν συμβολὴν πρὸς κατάρτισιν τοῦ Πανδέκτου παρέσχον τὰ ἔργα τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἓν τρίτον τοῦ Πανδέκτου, μεθ' ὃ ἕπονται τὰ συγγράμματα τοῦ Παύλου, ἐξ ὧν ἐλήφθη τὸ ἓν ἕκτον τοῦ ἔργου.

Ὁ Πανδέκτης διαιρεῖται εἰς 50 βιβλία. Ταῦτα κατ' ἀπομίμησιν τῶν ὑπομνημάτων τοῦ edictum κατατάσσονται, ἕνεκα διδακτικῶν κυρίως λόγων, εἰς ἑπτὰ μέρη (partes), ἐξ ὧν κατὰ τὴν c. Tanta, περιλαμβάνει τὸ α' (πρῶτα) τὰ βιβλία 1—4, τὸ β' τὰ βιβλία 5—11, τὸ γ' τὰ βιβλία 12—19, τὸ δ' τὰ 20—27, τὸ ε' τὰ 28—36, τὸ στ' τὰ 37—44 καὶ τὸ ζ' τὰ 45—50. Τὰ βιβλία τοῦ Πανδέκτου, πλὴν τῶν 30, 31 καὶ 32, ὑποδιαιροῦνται εἰς τίτλους συμποσουμένους εἰς 432, ὧν ἕκαστος ἔχει ἰδίαν ἐπιγραφήν, δηλωτικὴν τοῦ περιεχομένου του καὶ περιλαμβάνει ἀποσπάσματα εἰλημμένα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Ρωμαίων νομικῶν, fragmenta ἢ leges καλούμενα, ἅτινα ἀνέρχονται ἐν συνόλῳ εἰς 9123. Ἑκάστου fragmentum προηγεῖται ἡ inscriptio, περιλαμβάνουσα τὸ ὄνομα καὶ ἔργον τοῦ νομικοῦ, ἐξ οὗ τὸ fragmentum ἐλήφθη. Μείζονος ἐκτάσεως fragmenta διῃρέθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ principium.

Ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ Πανδέκτης εἶναι ἔργον ἐπιτυχές, ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρονικῷ διαστήματι συντελεσθὲν καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ βάσει πλήθους συγγραμμάτων νομικῶν, εἰς διαφόρους προγενεστέρους χρόνους ἀναγομένων καὶ ἐν πολλοῖς διαφωνούντων ἀλλήλοις. Οὐδὲν ἄλλως παράδοξον ἂν παρουσιάζῃ καὶ μειονεκτήματα, ἰδίᾳ δ' ἀντιφάσεις καὶ ἐπαναλήψεις, μάλιστα δὲ καὶ ἐπαναλήψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου (leges geminatae) ἢ τοποθετήσεις fragmenta ἐν τῷ μὴ

Digitized by Google

προσήκοντι τίτλῳ (leges fugitivae ἢ erraticae).

Τὰ fragmenta ἐλήφθησαν ἐν πολλοῖς αὐτούσια ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν νομικῶν, ἐνίοτε ὅμως οἱ compilatores, τηροῦντες τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, προέβησαν εἰς προσθήκας καὶ μεταβολάς, ἵνα οὕτω καταστήσουν τὴν διάταξιν πρακτικῆς ἰσχύος καὶ ἐναρμονίσουν αὐτὴν πρὸς τὰς λοιπὰς διατάξεις. Τοιαῦται προσθῆκαι καὶ μεταβολαὶ καλοῦνται interpolationes ἢ emblemata Triboniani. Πολλαὶ τούτων εἶναι ἀπὸ πολλοῦ γνωσταί, συστηματικὴ ὅμως ἐργασία πρὸς ἀνεύρεσιν τούτων ἤρξατο γινομένη ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Εἰσηγήσεις. Ἤδη ἐν τῇ c. Deo auctore ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν σύνταξιν ἐγχειριδίου, Institutiones ἢ Elementa, δι' ἀρχαρίους ἀνταποκρινομένου πρὸς τὸ ἰσχῦον δίκαιον. Τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ὄντως, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Πανδέκτου, ἀνέθεσεν οὗτος εἰς τὴν Τριβωνιανὸν καὶ τοὺς καθηγητὰς Θεόφιλον καὶ Δωρόθεον. Τὸ ἔργον ἐπερατώθη ταχέως καὶ ἐδημοσιεύθη πρὸ τοῦ Πανδέκτου διὰ τῆς c. Imperatoriam majestatem τὴν 21 Νοεμβρίου 533, ἤρξατο δὲ ἰσχῦον κατὰ τὴν c. Tanta ὡς νόμος συγχρόνως μετὰ τοῦ Πανδέκτου, ἤτοι τὴν 30 Δεκεμβρίου 533.

Αἱ εἰσηγήσεις, διδακτικὸν κυρίως ἔχουσαι σκοπόν, περιεῖχον σύντομον ἀπεικόνισιν τοῦ κρατοῦντος δικαίου, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τούτου, συνετάχθησαν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει παλαιοτέρων διδακτικῶν βιβλίων, ἰδίᾳ δὲ τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Γαΐου. Διαιροῦνται, ὡς καὶ αἱ τοῦ Γαΐου, εἰς τέσσαρα βιβλία (libri). Ἐκ τοῦ λεκτικοῦ των ὅμως φαίνεται ὅτι τὰ δύο πρῶτα βιβλία αὐτῶν ἔσχον διάφορον συντάκτην τῶν δύο τελευταίων, ἐξ οὗ πιθανὸν ἡ ὅλη ἐργασία νὰ κατενεμήθη μεταξὺ τοῦ Θεοφίλου καὶ Δωροθέου, τοῦ Τριβωνιανοῦ περιορισθέντος εἰς τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τοῦ ἔργου. Τὰ βιβλία ὑποδιαιροῦνται εἰς τίτλους (tituli), ὧν ἕκαστος φέρει ἰδίαν ἐπιγραφὴν δηλοῦσαν τὸ περιεχόμενόν του. Μεταγενεστέρως οἱ τίτλοι διῃρέθησαν εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ προοίμιον τοῦ τίτλου (principium).

Νεαραί. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Εἰσηγήσεων, Πανδέκτου καὶ Κώδικος δὲν ἐσταμάτησεν ἡ νομοθετικὴ δρᾶσις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τοὐναντίον οὗτος ἐξέδωκεν ὕστερον καὶ ἄλλας τινὰς διατάξεις, μεγάλης ἐν πολλοῖς σπουδαιότητος, αἵτινες ἐπειδὴ ἦσαν νεώτεραι τῶν λοιπῶν τῆς νομοθεσίας μερῶν ἐκλήθησαν Novellae (constitutiones) ἤτοι *Νεαραὶ (διατάξεις)*, καὶ ἀπετέλεσαν ἴδιον μέρος τοῦ Ἰουστινιανείου νομοθεσίας, ἥτις οὕτως ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μερῶν : τῶν *Εἰσηγήσεων*, τοῦ *Πανδέκτου*, τοῦ *Κώδικος* καὶ τῶν *Νεαρῶν*.

Τῶν νεαρῶν αἱ πλεῖσται ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 535—540, αἱ πλεῖσται ἐξεδόθησαν ἑλληνιστί, τινὲς λατινιστί, ἐλάχισται δὲ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις. Ἑκάστης νεαρᾶς προτάσσεται προοίμιον, περιλαμβάνον τοὺς προκαλέσαντας τὴν ἔκδοσίν της λόγους, ἕπεται τὸ κύριον τῆς νεαρᾶς περιεχόμενον, διαιρούμενον εἰς κεφάλαια καὶ ἐπακολουθεῖ ὁ ἐπίλογος. Ἐκτεταμένα κεφάλαια καὶ προοίμια διῃρέθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ principium.

Ὁ Ἰουστινιανὸς προὐτίθετο νὰ περιλάβῃ καὶ τὰς νεαρὰς ἐν ἐπισήμῳ συλλογῇ ὑπὸ τὸν τίτλον Novellae constitutiones. Τοιαύτη ὅμως συλλογὴ δὲν ἐγένετο, περιληφθεισῶν τούτων μόνον ἐν ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς. Ἀρχαιοτέρα πασῶν εἶναι ἡ ὑπό τινος Ἰουλιανοῦ, καθηγητοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνταχθεῖσα ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ περιλαμβάνουσα ἐν λατινικῇ περιλήψει 124 νεαράς, ἐξ ὧν δύο ἐπαναλαμβάνονται δίς. Διεξοδικωτέρα εἶναι ἑτέρα συλλογή, περιλαμβάνουσα 134 νεαρὰς ἐν λατινικῇ μεταφράσει πλὴν τῶν λατινιστὶ ἐκδοθεισῶν, ὧν ἀναφέρεται τὸ πρωτότυπον. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀναφαίνεται ἐν τῇ Δύσει ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν γλωσσογράφων (glossatores), οἵτινες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν epitome Juliani, ἐνόμισαν ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ ταύτης ἀνεῦρον τὸ αὐθεντικὸν τῶν νεαρῶν κείμενον, ἐξ οὗ αὕτη ἐκλήθη Authenticum. Ἡ ὀνομασία ὅμως αὕτη μᾶλλον προσήκει ἑτέρᾳ συλλογῇ γενομένῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τιβερίου (578—582) καὶ περιλαμβανούσῃ 168 νεαρὰς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πλὴν τῶν λατινιστὶ ἐκδοθεισῶν, ἐξ ὧν αἱ πλεῖσται ἀναφέρονται ἐν ἑλληνικῇ περιλήψει. Ἐκ τούτων τρεῖς ἢ τέσσαρες εἶναι διατάξεις τοῦ praefectus praetorio, τέσσαρες ἀνάγονται εἰς τὸν Ἰουστῖνον Β', τρεῖς εἰς τὸν Τιβέριον, ἕτεραι δὲ τρεῖς ἐπαναλαμβάνονται δίς.

Ὁ ὄγκος τῆς ἐπιτελεσθείσης ἐργασίας καὶ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη αὕτη, δικαιολογοῦν τὴν ὕπαρξιν μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας ἀντιφατικῶν καὶ ἀλληλοσυγκρουομένων διατάξεων. Εἰς τὴν ἑρμηνείαν ἀπόκειται νὰ κρίνῃ ἑκάστοτε ποία εἶναι ἡ ἐφαρμοστέα διάταξις. Κατ' ἀρχὰς ὅμως αἱ νεαραί, ὡς μεταγενέστεραι διατάξεις, κρατοῦσιν ἔναντι τῶν λοιπῶν μερῶν (Πανδέκτου, Κώδικος, Εἰσηγήσεων), τῶν ὁποίων ἡ ἰσχύς, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν γνώμην (κατ' ἄλλην δέον ὁ Κῶδιξ νὰ προτιμᾶται τοῦ Πανδέκτου καὶ Εἰσηγήσεων ὡς νεώτερος), εἶναι ἡ αὐτή, θεωρουμένων ὡς ἀποτελούντων ἓν ὅλον.

Ὁ Ἰουστινιανὸς θέλων νὰ προφυλάξῃ τὴν νομοθεσίαν του ἀπὸ τῆς ἐκ τῶν νομικῶν συζητήσεων καὶ διαφωνιῶν προκυπτούσης συνήθως ἀβεβαιότητος περὶ τὸ δίκαιον καὶ πολυνομίας, ἧς πικρὰν εἶχε πεῖραν, ρητῶς ἀπηγόρευσε τοῖς νομικοῖς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ δικαίου, μόνον εἰς ἑαυτὸν ἐπιφυλαξάμενος τὴν ἑρμηνείαν τούτου. Ἐπέτρεψε μόνον: α') τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατὰ πόδα μεταγλώττισιν, β') τὴν σύνταξιν indices, ἤτοι περιλήψεων παραλλήλων χωρίων καὶ γ') τὴν χρῆσιν παρατίτλων (paratitla), ἤτοι παραπομπῶν.

Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα ἐχρειάσθη ἡ πάροδος αἰώνων τινῶν, ἵνα ἴδωσι τὸ φῶς ἐπιστημονικαὶ νομικαὶ ἐπεξεργασίαι τῆς ἰουστινειανείου νομοθεσίας. Καθόσον ἀφορᾷ τὸ χειρόγραφα, τῶν μὲν Εἰσηγήσεων διεσώθησαν πολλά, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἀνάγεται εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ Θ' αἰῶνος, πάντα ὅμως περιέχουν ἀκέραιον τὸ ἀρχικὸν κείμενον. Ἄριστον εἶναι τὸ χειρόγραφον τοῦ Πανδέκτου, ὅπερ γραφὲν κατὰ τὸν ΣΤ' ἢ Ζ' αἰῶνα εὑρίσκετο ἐν Πίζῃ, ἐξ οὗ καὶ Pisana (littera) ἐκλήθη, μέχρις οὗ κυριευθείσης αὐτῆς ὑπὸ τῶν Φλωρεντίνων (1406) μετηνέχθη εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα καὶ νῦν εὑρίσκεται καλούμενον πλέον Florentina (littera). Πλὴν τούτου ὑπάρχουν καὶ ἄλλα χειρόγραφα τοῦ Πανδέκτου ἐκ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, vulgata καλούμενα, ἅτινα ἔχουσι σπουδαιότητα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῶν 34 πρώτων βιβλίων. Εἰς τὰ χειρόγραφα ταῦτα περιλαμβάνεται ὁ Πανδέκτης διῃρημένος εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον (digestum vetus) περιέχει τὰ βιβλία 1—24.3, τὸ δεύτερον (digestum infortiatum) τὰ βιβλία 24.3—38 καὶ τὸ τρίτον (digestum novum) τὰ βιβλία 39—50.

Ὡς πρὸς τὸν Κώδικα, οὐδὲν χειρόγραφον διεσώθη περιέχον πλῆρες τὸ κείμενον τούτου. Ἡ ἀποκατάστασις αὐτοῦ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει πολλῶν χειρογράφων, ὧν τὰ μὲν νεώτερα ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα, τὸ δὲ ἀρχαιότερον εἰς τὸν Η' ἢ Θ', εἶναι δὲ παλίμψηστον καὶ εὑρίσκεται ἐν Βερόνῃ. Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον πάντων τῶν χειρογράφων τοῦ Κώδικος, διότι, καίτοι διασωθὲν ἐν τοῖς καθέκαστα ἐλλιπῶς, περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ βιβλία του, ἐνῷ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἄλλων περιέχονται τὰ ἐννέα πρῶτα βιβλία, ἅτινα κυρίως ἐθεωροῦντο ἀποτελοῦντα τὸν Κώδικα, παραλειπομένων τῶν τριῶν τελευταίων (tres libri), ὡς περιεχόντων διατάξεις τοῦ δημοσίου βυζαντιακοῦ δικαίου καὶ ἀποτελούντων τὸ περιεχόμενον τῶν λοιπῶν χειρογράφων.

Τῶν Νεαρῶν ἡ σπουδαιοτάτη συλλογή, ἡ ἐν Ἀνατολῇ γενομένη, διεσώθη ἐν δύο χειρογράφοις, ὧν τὸ μὲν ἓν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος εὑρίσκεται ἐν Βενετίᾳ, τὸ δ' ἄλλο τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπάρχει ἐν Φλωρεντίᾳ.

Ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Πανδέκτου καὶ τοῦ Κώδικος ἐξηγεῖται ἡ μορφὴ ὑφ' ἣν ἐνεφανίσθησαν αἱ πρῶται ἐκδόσεις τοῦ Corpus Juris Civilis. Αὗται διαιροῦνται εἰς πέντε τόμους, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς πρῶτοι περιλαμβάνουν τὰ τρία μέρη τοῦ Πανδέκτου (vetus, infortiatum καὶ novum), ὁ τέταρτος τὰ ἐννέα βιβλία τοῦ Κώδικος καὶ ὁ πέμπτος τὰ τρία τελευταῖα αὐτοῦ, τὰς Νεαρὰς καὶ τὰς Εἰσηγήσεις. Τὴν τοιαύτην κατανομὴν Πανδέκτου καὶ Κώδικος ἐγκατέλειψεν ὁ Haloander, ὅστις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κριτικῶν ἐρευνῶν τῆς γαλλικῆς σχολῆς τῆς ἀναγεννήσεως ἐξέδωκε πρῶτος ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ Corpus Juris Civilis ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἕκαστον ἐκδόσει (1529—1531). Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Haloander γενομένη ἔκδοσις τοῦ Πανδέκτου ταχέως παρηγκωνίσθη ὑπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Torelli φιλοπονηθείσης (1533).

Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἐγένετο χρῆσις τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1583 τοῦ Dionysius Gothofredus, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἐκδόσας τὴν ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν ὑπὸ τὸν τίτλον Corpus Juris Civilis. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἀντικατεστάθη τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ τῆς τῶν Gebauer καὶ Spaugenberg (1776—1797), τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Griegel γενομένη (1828—1843), δεκαεπτὰ ἀριθμήσασα ἀνατυπώσεις. Ταύτην, ὡς καὶ πάσας τὰς προηγουμένας, παρηγκώνισεν ἡ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος γενομένη ὑπὸ τοῦ Krüger, τοῦ Mommsen καὶ τοῦ Schöll, εἰς τρεῖς τόμους, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνει τὰς Εἰσηγήσεις ἐπεξειργασμένας ὑπὸ τοῦ Krüger καὶ τὸν Πανδέκτην ὑπὸ τοῦ Mommsen (ἔκδ. ιβ' ἐπιμελείᾳ τοῦ *Krüger*, 1911), ὁ β' τὸν Κώδικα ἐπεξειργασμένον ὑπὸ τοῦ Krüger (ἔκδ. η' 1906) καὶ ὁ γ' τὰς Νεαρὰς ἐπεξεργασθείσας ὑπὸ τοῦ Schöll, οὗ τὸ ἔργον συνεπλήρωσεν ὁ Kroll (ἔκδ. γ' 1908).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Παππούλια*, Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμ. Δικαίου (τεῦχ. Α'. ἔκδ. Γ', 1927 § 1ῃ ἑπ., σελ. 77 ἑπ.). — *Girard*, Manuel élém. de dr. romain. ἔκδ. 6η, σελ. 78 ἑπ.—*Peters*, Die oströmische Gigestenkommentare u. die Entstehung der Digesten, Leipzig 1913, σ. 1—113.—*Bruns-Lenel*, Gesch. und. Quellen. § 68—75.—*Krüger*, Gesch. d. Quellen, §§ 42—48, 52—53.

Δ. Ι. ΖΕΠΟΣ

Ἰουστινιανὴ *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις ἐν Κύπρῳ, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565), ὅστις, πλὴν τῶν ἄλλων προνομίων, ἀπένειμεν εἰς αὐτὴν καὶ ἀνεξάρτητον ἀρχιεπισκοπήν, διατηρηθεῖσαν μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου. Α. Θ. Σ.

— **Ἰουστινιανὴ *Πρώτη*** Justiniana Prima) *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας, κειμένη ἐν τῇ Νοτίῳ Δαρδανίᾳ, παρὰ τὰ μακεδονικὰ μεθόρια καὶ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ.

Τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα κατὰ μὲν τὸν Ἀγαθίαν ἦτο «Βεδερίανα ἐκ παλαιοῦ ὀνομαζομένη», κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον *Ταυρίσιον*, πατρὶς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅστις ἀνακαινίσας καὶ καλλωπίσας αὐτὴν τῷ 559 μετωνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του *Ἰουστινιανὴν Πρώτην*, πρὸς διάκρισιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσης ἀνιδρυθείσης *Ἰουστινιανῆς Δευτέρας* (βλ. λ.). Ἐπίσης κατέστησεν αὐτὴν ἀνεξάρτητον ἀρχιεπισκοπὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδῶν». Κατά τινας εἶναι τὰ νῦν *Σκόπια*. Α. Θ. Σ.

— **Ἰουστινιανὴ *Δευτέρα*** (Justiniana Secunda) *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν Δαρδανίᾳ, κειμένη πρὸς βορρᾶν τοῦ ὄρους Σκάρδου, ΒΔ. τῶν Σκούπων (νῦν Σκόπια). Τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα ἦτο *Οὐλπιανὴ* ἢ *Οὐλπιανὸν* *(Πτολεμ.* Γεωγρ. Γ, 9,4), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνεκδ. 656, 2) ὡς μία τῶν τριῶν πόλεων τῆς ἐπαρχίας Δαρδανίας ὑπὸ ἡγεμόνα. Ταύτην ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς τῷ 559 *(Προκ.* Περὶ Κτισμ. IV, I, 28—30).

Κατά τινας ἔκειτο παρὰ τὸ Κιοστενδὴλ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην ὅπου τὸ Lipljan, μεταξὺ Πριστίνας πρὸς βορρᾶν καὶ Σκοπίων πρὸς νότον, εἰς τὰ νότια τῆς νῦν Σερβίας. Α. Θ. Σ.

Ἰουστινιανόπολις *('Αρχ. Γεωγρ.)*. Μεταγενεστέρα ὀνομασία τῆς μητροπόλεως τῆς Ἀρμενίας *Πρώτης*, πρότερον ὀνομαζομένης *Λεοντόπολις* καὶ *Βάζανις*, δοθεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. —Π.

Ἰουστινιανὸς Α', αὐτοκράτωρ ***τοῦ Βυζαντίου*** (527-565). Ὁ *αἰὼν* τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ΣΓ' *αἰών*, ἔχει πολυσήμαντον θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν ὄχι μόνον τῆς βυζαντινῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διότι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον κυρίως ἐμφανίζονται οἱ οὐσιώδεις χαρακτῆρες τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαίωνος καὶ τελοῦνται τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Βυζαντίου. Ἀπὸ τὸν αἰῶνα τοῦτον προσέτι ἀρχίζει ἡ διαρκὴς ἐπίδρασις τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ μακροτάτη βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ (διήρκεσε 38 ἔτη) ἀνοίγει μεγάλους ὁρίζοντας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον τὴν βυζαντινὴν ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμιον ἀκόμη ἱστορίαν. Ὁ Ἰουστινιανὸς διεξήγαγεν ἀδιακόπους πολέμους εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἔκαμε μεγάλας κατακτήσεις· ἐπεχείρησε ν' ἀναστηλώσῃ τὴν παλαιὰν κοσμοκρατορίαν τῆς Ρώμης καὶ νὰ ἱδρύσῃ παγκόσμιον χριστιανικὸν κράτος. Μεγαλοπράγμων ἐδείχθη καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικά, ἐπετέλεσε μεγάλα ἔργα πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ δόξα τῶν πολέμων καὶ ἡ λάμψις τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἔργων δίδουν εἰς τὴν ἐποχήν του ἀσυνήθιστον μεγαλεῖον. Οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν *μέγαν* καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος διετήρησε τὴν μνήμην τῆς γιγαντιαίας ταύτης μορφῆς. Περὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐσχηματίσθη παρὰ τοῖς Σλαύοις ἐπικὸς κύκλος ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ὁ Δάντης τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸν παράδεισον: «Cesare fui, e son Giustiniano».

Ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸ τῆς βασιλείας του. Ὅπως καὶ ὁ θεῖός του βασιλεὺς *Ἰουστῖνος Α'*, ἀδελφὸς τῆς μητρός του, ὁ Ἰουστινιανὸς κατήγετο ἀπὸ οἶκον ἰθαγενῆ τῆς Βορείας Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκλατινισθῆ καὶ ἐξελληνισθῆ. Ὁ ἱστοριογράφος αὐτοῦ Προκόπιος ἀναφέρει τὸ χωρίον Ταυρίσιον τῆς Δαρδανίας ὡς τόπον «ἔνθεν Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ὁ τῆς οἰκουμένης οἰκιστής, ὥρμηται» (Περὶ κτισμ., σ. 266). Ἐκεῖ πλησίον ἔκτισε κατόπιν ὁ Ἰουστινιανὸς πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε πρὸς τιμὴν τοῦ θείου του Ἰουστίνου, ἀρχηγέτου τῆς δυναστείας, *Ἰουστινόπολιν*, πρὸς ἰδικήν του δὲ τιμὴν ὠνομάσθη ἡ ὅλη χώρα *Ἰουστινιανὴ πρώτη*. Διὰ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς παιδείας ὁ Ἰουστινιανὸς ἔγινε γνήσιος Ἑλληνορρωμαῖος, τέλειος τύπος πολιτισμένου ἀνδρὸς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ὅτε ὁ θεῖός του Ἰουστῖνος ἀνυψώθη εἰς τὴν σταδιοδρομίαν του, ἐκάλεσε τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς του Βιγιλαντίας, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑπῆρξε δι' αὐτὸν φιλοστοργότατος θεῖος, καταβαλὼν μεγίστας φροντίδας διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ἠκολούθησε λοιπὸν ὁ Ἰουστινιανὸς συστηματικῶς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων τῆς ἐποχῆς, κατέμαθε τελείως τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐποτίσθη μὲ τὰς παραδόσεις καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης. Ὅτε ἡ τύχη ἀνεβίβασε τὸν θεῖόν του εἰς τὸν θρόνον, ὁ Ἰουστι-

Digitized by Google

νιανὸς ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ὁ κατ' ἐξοχὴν σύμβουλος, ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος ἐργάτης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ κυρίως ἀρχίζει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ θείου του Ἰουστίνου, τῷ 518, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Προκόπιος «ἀδελφιδοῦς δ' αὐτῷ Ἰουστινιανὸς νέος ὢν ἔτι διῳκεῖτο τὴν ἀρχὴν ξύμπασαν» (*Προκόπ.* Ἀνέκδ., σ. 45). Ὁ θεῖός του ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν μεγάλα ἀξιώματα καὶ τιμάς, αἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαμνον νὰ προσεγγίζῃ εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ θείου του ἀνεδείχθη κόμις, ὕπατος (521), διοικητὴς τῶν στρατευμάτων τῆς πρωτευούσης, ὠνομάσθη πατρίκιος, νοβιλίσιμος, εἶχε τὸν τίτλον ἐπιφανὴς ἀνὴρ (vir illustris), καὶ ἐλέγετο αὐθέντης, δ ε σ π ό τ η ς κανδιδᾶτος (*Κωνστ. Πορφυρογ*). Ὅτε ὁ Ἰουστῖνος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ὁ ἀνεψιός του ἦτο τριάκοντα πέντε ἐτῶν (εἶχε γεννηθῆ περὶ τὸ 483), κατὰ συνέπειαν ἦτο ὥριμος κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ εἶχε πεῖραν τῶν πραγμάτων, εἶχε δὲ ἀποκτήσει τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν παίδευσιν εἰς ὕψιστον βαθμόν. Διά τῆς ἱκανότητος καὶ δεξιότητός του κατώρθωσε νὰ γίνῃ ἀγαπητὸς καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτως, ὁ Ἰουστῖνος, κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου του, τὴν 1 Ἀπριλίου 527, κατέστησε τὸν ἀνεψιόν του καὶ κατὰ τύπους κοινωνὸν τῆς βασιλείας, δηλαδὴ ἀνέδειξε καὶ ἔστεψεν αὐτὸν συμβασιλέα. Ὅτε ἀπέθανεν ὁ θεῖος, ὁ ἀνεψιός του δὲν συνήντησε οὐδεμίαν δυσκολίαν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου. Ἦτο 45 ἐτῶν ὅτε ἔγινε βασιλεύς, ἐβασίλευσεν ἐπὶ 38 ἔτη (527—565) καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 83 ἐτῶν. Ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα, ἂν ὑπολογίσωμεν καὶ τὰ πρότερον ἔτη, ἀπὸ τὸ 518 ἕως τὸ 565, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκυβέρνησε τὸ ἑλληνικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς, ἤτοι ὅλον τὸ πολιτισμένον κόσμον τῆς ἀνθρωπότητος.

Προσωπογραφία τοῦ Ἰουστινιανοῦ.
[Ψηφιδωτὸν τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου εἰς τὴν Ραβένναν ΣΤ' αἰῶνος.]

Τὸ πολιτικὸν ἔργον τῆς αὐγούστης Θεοδώρας. Ὁ ἱστορικός, ὁ ὁποῖος θέλει καλῶς νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ παραστήσῃ τὸν ΣΤ' βυζαντινὸν αἰῶνα, δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς συζύγου τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ αὐτοκρατείρας *Θεοδώρας* (βλ. λ.). Ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ ὄνομα τοῦτο ἀντήχησεν εἰς τὴν ἱστορίαν κυρίως ὡς πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ἐξεικόνισαν μὲ μελανώτατα χρώματα τὰ «Ἀνέκδοτα» τοῦ Προκοπίου, περίεργον βιβλίον, διὰ τοῦ ὁποίου αὐτό; ὁ ἱστοριογράφος καὶ ὑμνητὴς τῶν πράξεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐζήτησε ν' ἀμαυρώσῃ τὴν δόξαν καὶ νὰ κατασπιλώσῃ τὸν βίον τῶν πρότερον ὑπ' αὐτοῦ ὑμνηθέντων βασιλέων. Οὕτως ἐσχηματίσθη μία μυθικὴ ἱστορία, ἡ ὁποία περιεκάλυψε τὴν ἀληθινήν.

Ἀργυροῦν νόμισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ὡς αὐτοκράτειρα ἡ Θεοδώρα ἐδείχθη μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἱστορικὰς μορφάς. Εἶχε γίνει σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἤδη καὶ πρὸ τῆς ἀνόδου αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ θεῖός του Ἰουστῖνος, ὅτε ἔστεψε συνάρχοντα τὸν ἀνεψιόν του, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔδωκε τὸ βασιλικὸν διάδημα καὶ ἀνεκήρυξεν αὐγοῦσταν τ ὴ ν Θεοδώραν. Ὁ Ἰουστινιανὸς συνεβασίλευσε μὲ τὴν σύζυγόν του εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος (527 — 548). Ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς Ranke λέγει, ὅτι «ἡ Θεοδώρα δὲν ἦτο ἁπλῶς σύζυγος τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ἦτο παραλλήλως π ρ ὸ ς αὐτὸν βασίλισσα». Εἰς πάντα ἡ Θεοδώρα ἀνεμείχθη, εἰς τὴν διοίκησιν, εἰς τὴν διπλωματίαν, εἰς τὴν πολιτικήν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ρύθμισιν κοινωνικῶν ζητημάτων. Τὰ πάντα ἐκανόνιζεν ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ συζύγου της, πολλὰ ἴσως καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτᾷ, εἶχε δὲ τόσην δύναμιν, ὥστε ἀνεβίβαζεν εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κατεβίβαζε πάπας καὶ πατριάρχας, ἀνωτέρους ἄρχοντας καὶ στρατηγούς: «Ἂν ὁ χρόνος, λέγει ὁ ἱστορικὸς Κάρολος Ντίλ, ἤθελε τῆς ἐπιτρέψει νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδια καὶ τὸ ἔργον της, θὰ κατώρθωνε νὰ κάμῃ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν στερεωτέραν καὶ ἰσχυροτέραν καὶ ἴσως θὰ κατώρθωνε ν' ἀλλάξῃ ἀκόμη καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἱστορίας». Τὸ ὄνομα τῆς Θεοδώρας ἀναγράφεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὰς κτιτορικὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀνεγερθεισῶν ἐκκλησιῶν, ἀκόμη καὶ τῶν κάστρων, ἀπεικονίζεται δὲ ἡ μορφή της καὶ εἰς ψηφιδωτὰ καὶ εἰς τὰ χρυσόβουλλα παραπλεύρως πρὸς τὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἀγάλματα ἱδρύθησαν πρὸς τιμήν της, ὅπως καὶ εἰς τὸν βασιλέα, ὅλοι δὲ οἱ ἄρχοντες, πολιτικοί, στρατιωτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, ἔδιδον ὅρκον καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ εἰς αὐτὴν (νεαρὰ 8η). Τὰ ἐπίσημα κείμενα (νόμοι, δημόσια γράμματα), ἐκτὸς τῶν ἄλλων πηγῶν, βεβαιοῦν ἡμᾶς ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου ἀπόφασιν ἐλάμβανε χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ τὴν Θεοδώραν. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως αὐτῆς, τοῦ ἀκαμάτου χαρακτῆρος, τῆς ἐπιβλητικῆς μεγαλοπρεπείας, ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ἔδειξεν εἰς πλείστας περιστάσεις καὶ δὴ κατὰ τὴν περιλάλητον στάσιν τοῦ νίκα, ἐκυβέρνησεν ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἐν πλήρει καὶ θαυμαστῇ ἁρμονίᾳ μὲ τὸν σύζυγόν της Ἰουστινιανόν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Θεοδώρας (548), τὰ ὑπολειπόμενα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν εἶναι ἀντάξια τῶν προηγηθέντων.

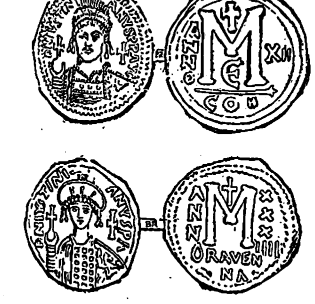

Χαλκᾶ νομίσματα Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ προσωπικότης τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ δραστηριότης καὶ ἡ δύναμις τῆς θελήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχον καταπλήξει τοὺς συγχρόνους. Εἰς τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του ἀνεδείχθη ὁ ὑπέρμαχος τῆς μεγάλης ἑλληνορρωμαϊκῆς παραδόσεως καὶ ὑπὸ ἔποψιν πολιτικὴν καὶ ὑπὸ ἔποψιν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικήν. Εἶχε τὴν καλὴν τύχην νὰ βοηθῆται ἀπὸ τὴν Θεοδώραν, ἀπὸ σπουδαίους ἄρχοντας, πολιτικούς, τὸν Τριβωνιανόν, τὸν Ἰωάννην Καππαδόκην, ἀπὸ ἐνδόξους στρατηγούς, τὸν Βελισσάριον, τὸν Ναρσῆν, τὸν Σολομῶντα, τὸν Γερμανόν, ἀλλ' αὐτὸς εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ εὕρῃ καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοιούτους ἄνδρας. Ὁ ἴδιος ἦτο νομικός, μηχανικός, ἀκόμη καὶ ποιητής, δι' ὅλα τὰ ζητήματα ἠδύνατο νὰ δώσῃ σοφὴν γνώμην· πρὸ παντὸς ἦτο θεολόγος καὶ ἔγραψε μακρὰ θεολογικὰ συγγράμματα.

Κατὰ τὴν μακροτάτην καὶ ταραχωδεστάτην διάρκειαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ δύναται νὰ διακρίνῃ ὁ ἱστορικὸς στιγμὰς ἀποθαρρύνσεως καὶ καχυποψίας πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς συνεργάτας αὐτοῦ, ἀδυναμίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀχώριστοι ἀπὸ τὴν ὑπερφίαλον δύναμιν ἑνὸς δεσπότου, ἀλλ' ἦσαν σπάνιαι αἱ στιγμαὶ αὗται καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ἡ διπλῆ ὄψις, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ παράδοξος ἕνωσις λαμπρότητος καὶ δυστυχίας, ἡ λάμψις τῶν κατακτήσεων, τῆς νομοθεσίας, τῆς τέχνης, ἡ ἐκ τῶν διηνεκῶν πολέμων καὶ ἡ ἐκ μεγάλων θεομηνιῶν συμφορά. Ἐβάδισεν ὅμως ὁ Ἰουστινιανὸς ἀκλόνητος εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγαλεπηβόλου σχεδίου νὰ ὀργανώσῃ ἓν κράτος, τὸ μόνον πολιτισμένον τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ δώσῃ εἰς τὸ κράτος τοῦτο μίαν θρησκείαν, ἕνα νόμον. Ἡ κολοσσιαία προσπάθεια ἔφερε καταστροφάς, εἶχεν ὅμως ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν προσωπικὴν δύναμιν, τὴν χαλυβδίνην θέλησιν νὰ ἐπιδιώξῃ, ἐν μέσῳ θλίψεων προσωπικῶν καὶ κοινωνικῶν δυστυχιῶν, μὲ ἀλύγιστον ἐπιμονὴν τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν νὰ κατορθώσῃ καὶ νὰ δώσῃ τὴν ὁριστικὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ

Εἰκονογραφία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Βιταλίου εἰς τὴν Ραβένναν σῴζονται δύο μεγάλοι ψηφιδωτοὶ πίνακες· εἰς τὸν ἕνα εἰκονίζεται ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ, εἰς τὸν ἄλλον ἡ Θεοδώρα μὲ τὰς πατρικίας αὐτῆς. Εἰς τὴν βαρεῖαν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἐνδυμασιῶν ἐμφαίνεται ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς βασιλείας. Εἰς ψηφιδωτὸν τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου, εἰς νομίσματα, εἰς ἐγκόλπια, ἔχομεν εἰκονισμένην τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοί, τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον καὶ οἱ κανονικοὶ χαρακτῆρες δεικνύουν ἐξόχως ἐπιβάλλον ἐξωτερικόν. Σημαντικὸν μνημεῖον πραγματικῆς εἰκονογραφικῆς ἀξίας εἶναι τὸ περίφημον χρυσοῦν ἐγκόλπιον, τὸ ὁποῖον ἐκλάπη μὲν πρὸ ἐτῶν ἀπὸ τὸ νομισματικὸν μουσεῖον τῶν Παρισίων, ἀλλὰ σῴζεται κάλλιστον γαλβανοπλαστικὸν πανομοιότυπον φυλασσόμενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον ἐν Λονδίνῳ. Ὁ Ἰουστινιανὸς εἰκονίζεται κατὰ πρόσωπον καὶ στηθεῖον (ἐν προτομῇ), κρατεῖ ἀκόντιον εἰς τὴν δεξιάν, φορεῖ διάδημα συγκείμενον ἐκ σειρῶς μαργαριτῶν καὶ περικεφαλαίαν. Ἡ ἐπιγραφή, λατινιστὶ γραμμένη, συμπληρουμένη λέγει: «Ὁ αὐθέντης ἡμῶν Ἰουστινιανὸς διηνεκὴς αὔγουστος» (αὐτοκράτωρ). Εἰς τὴν ἄλλην ὄψιν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶναι ἔφιππος καὶ ἐπανέρχεται νικηφόρος ἐξ ἐκστρατείας, ὡς δεικνύει μία Νίκη βαδίζουσα ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει: «Σωτηρία καὶ δόξα τῶν Ρωμαίων».

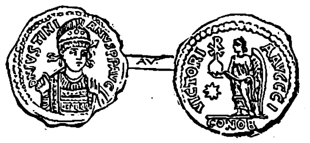

Χρυσοῦν νόμισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Οἱ εἰκονογραφικοὶ χαρακτῆρες παρουσιάζουν εἰς ἡμᾶς ζωντανὸν τὸν Ἰουστινιανόν, ὁποῖον ἡ μνήμη τῆς ἱστορίας καὶ αἱ γραπταὶ πηγαὶ παρέδωκαν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι καταπληκτικὸν καὶ μοναδικὸν εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, εἶναι ἡ ἀντοχὴ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ἦτο ἀναστήματος μᾶλλον μετρίου, εἶχε κανονικὰ χαρακτηριστικά, στῆθος εὐρύ, πρόσωπον ἀνθηρόν, τὸ ἦθος γαλήνιον καὶ εὐπροσήγορον. Ὁ Προκόπιος εἰς τὰ «Ἀνέκδοτα» δίδει ἀληθινὴν εἰκόνα τοῦ ἐξωτερικοῦ του: «μέτριος ἦν, οὐ μέντοι ἰσχνός, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ εὔσαρκος, τὴν δὲ ὄψιν στρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμορφος» (σ. 55).

Ἡ στάσις τοῦ Νίκα (532). Τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰουστινιανός, ἡ θέσις τοῦ κράτους, καὶ ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἡ ἐσωτερική, ἦτο πολὺ δύσκολος. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αἱ ἔριδες τῶν φατριῶν τοῦ ἱπποδρόμου (βλ. λ. *ἱππόδρομος*) ἐτάρασσον τὴν πρωτεύουσαν, εἶχον δὲ ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας. Οἱ διοικηταὶ καὶ ὁ στρατὸς τῶν ἐπαρχιῶν ἐπέφερον ἀταξίαν εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἀνεστάτωνων καὶ αἱ θρη-

Ἐγκόλπιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.
[Γαλβανοπλαστικὸν πανομοιότυπον τοῦ πρωτοτύπου.]

Digitized by Google

σκευτικαὶ ἔριδες, τὰς ὁποίας ἐδημιούργει ὁ μονοφυσιτισμός. Εἰς τὰ σύνορα τὰ ἀνατολικὰ οἱ Πέρσαι ἦσαν πάντοτε ἐπίφοβοι, καὶ πρὸς δυσμὰς αἱ χῶραι τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας ἐφαίνοντο διὰ παντὸς ἀπολεσθεῖσαι. Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε τὴν δύναμιν τὴν προσωπικὴν ν' ἀντιταχθῇ ἐναντίον ὅλων τῶν κινδύνων καὶ ν' ἀνορθώσῃ καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος. Ἀλλ' ἠναγκάσθη ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ν' ἀντιμετωπίσῃ μίαν φοβερὰν στάσιν τοῦ λαοῦ (532), κατὰ τὴν ὁποίαν ἔσωσε τὸν θρόνον ἡ τολμηρὰ ἐπιβολὴ τῆς Θεοδώρας. Ἡ στάσις αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τὸ ὄνομα *στάσις τοῦ νίκα* ἀπὸ τὴν συνήθη λέξιν τῶν ἱπποδρομιῶν, τὴν ὁποίαν παρέλαβον ὡς ὡς σύνθημα οἱ ἐπαναστάται. Ἡ στάσις τοῦ νίκα ἤρχισεν εἰς τὸν ἱππόδρομον. Αἱ ἀντιζηλίαι τῶν φατριῶν εἶχον κορυφωθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ αἱ φατρίαι τοῦ ἱπποδρόμου μετεβάλλοντο συχνὰ εἰς φανατικὰ πολιτικὰ κόμματα. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐξεμεταλλεύθησαν τὰς ἔριδας ταύτας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς πρώτην ἀφορμὴν τὴν εὔνοιαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς τοὺς Βενέτους. Ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἤρχισαν νὰ συμβαίνουν φόνοι καὶ ἄλλα κακὰ εἰς τὴν πόλιν. Οἱ στασιασταὶ διασκορπίζονται εἰς τὴν πόλιν, λεηλατοῦν, φονεύουν, πυρπολοῦν. Ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα ἡ Κωνσταντινούπολις καίεται. Ὁ Ἰουστινιανὸς συγκαλεῖ συμβούλιον εἰς τὸ παλάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον συμπαρίσταται, ὅπως πάντοτε, καὶ ἡ Θεοδώρα. Στρατηγοὶ ἀτρόμητοι εἰς τοὺς πολέμους, καὶ ὁ

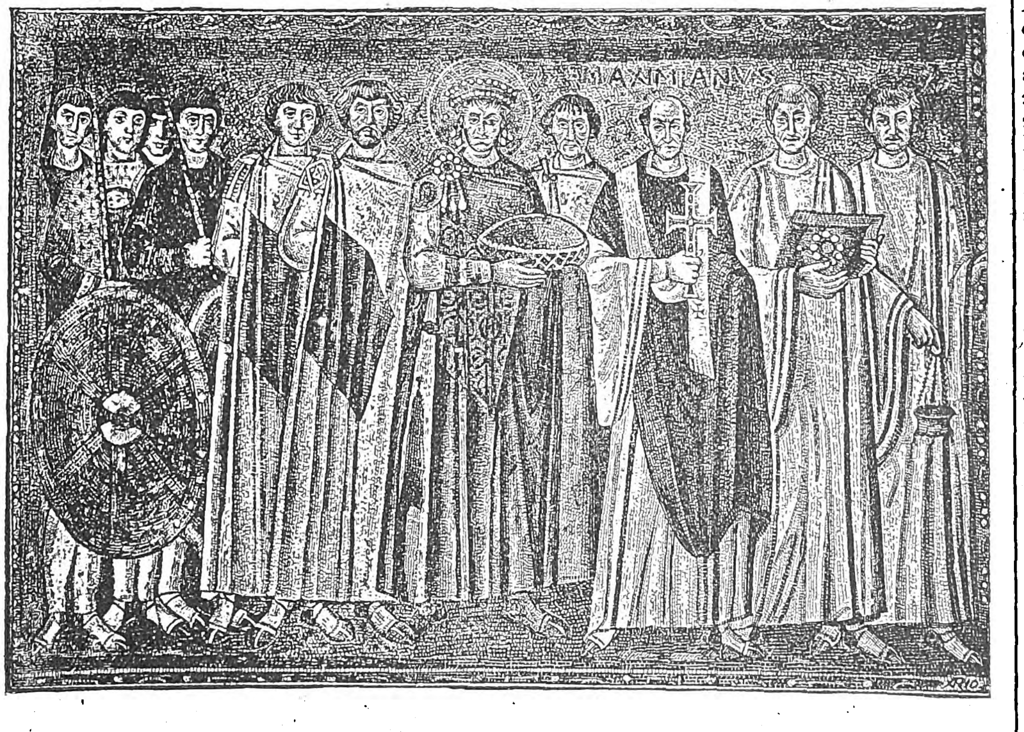

Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ.

[Ψηφιδωτὸν τοῦ Ἁγίου Βιταλίου εἰς τὴν Ραβένναν ΣΤ' αἰῶνος.]

ἡρωϊκώτατος Βελισσάριος, συμβουλεύουν τὸν αὐτοκράτορα νὰ φύγῃ. Ὅλοι ὡμίλησαν· σιγὴ βαθεῖα ἐπηκολούθησεν. Αἴφνης ἐγείρεται ἡ ὑπερήφανος Θεοδώρα καὶ λέγει τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν ἀθάνατοι εἰς τὴν ἱστορίαν: «Νομίζω ἐγὼ ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἡ φυγὴ φέρῃ τὴν σωτηρίαν, πάλιν εἶναι ἀσύμφορος... Εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον καὶ εἷς παλαιὸς λόγος ἀρέσκει, ὅτι καλὸν σάβανον εἶναι ἡ βασιλεία» (*Προκόπιος*). Οἱ ἀγέρωχοι λόγοι τῆς Θεοδώρας δίδουν εἰς ὅλους θάρρος. Ὁ Βελισσάριος εἰσορμᾷ εἰς τὸν ἱππόδρομον, διασκορπίζει τὸν λαὸν καὶ ἐπιφέρει φοβερὰν σφαγήν. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἴσως καὶ τὸ κράτος, εἶχε σωθῆ.

Ὁ στρατὸς καὶ τὰ ὀχυρώματα. Τὰς ἐνδόξους κατακτήσεις του ὁ Ἰουστινιανὸς κατώρθωσε διὰ τῶν ἰσχυρῶν στρατῶν τῆς αὐτοκρατορίας, τῶν ὁποίων ἦτο ἀρίστη ἡ διοργάνωσις καὶ ὁ ὁπλισμός. Οἱ στρατοὶ οὗτοι ἦσαν ἐν γένει ὀλιγάριθμοι, τόσον καλῶς ὅμως συγκεκροτημένοι, ὥστε δι' αὐτῶν οἱ Βυζαντινοὶ στρατηγοὶ καθυπέταξαν δύο ἰσχυρὰ βασίλεια. Οἱ στρατοὶ εἶχον καὶ μόνιμα συντάγματα, ὡς ἦσαν οἱ παλαιοὶ λεγεῶνες· ἀλλὰ τὰ ἰσχυρότατα ἰδίως σώματα συνίσταντο ἀπὸ τοὺς ἐμπείρους καὶ πολεμοχαρεῖς βαρβάρους, Οὔννους, Γεπίδας, Βανδήλους, Γότθους κλ., ὑποτεταγμένους εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἑλληνορρωμαϊκὴν πειθαρχίαν καὶ τακτικήν. Στοιχεῖον κραταιὸν ἦσαν οἱ ἰδιαίτεροι λόχοι, οἱ ὁποῖοι περιεστοίχιζόν τινας ἐκ τῶν ἀρχηγῶν· ὁ Βελισσάριος εἶχε 2.000 εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ 7.000 εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ σύνθεσις, ὁ ὁπλισμός, ἡ τακτική, ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπιμελητείας, ἀπεδείκνυον αὐτοὺς ἐξαίρετον ὄργανον τοῦ πολέμου. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς αὐτοκρατορίας του ὁ Ἰουστινιανὸς προέβη εἰς ἔργα καταπληκτικὰ ἀμύνης, εἰς πρωτοφανῆ ἐν τῇ ἱστορίᾳ συστηματικὴν ὀχύρωσιν ὄχι μόνον τῶν συνόρων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας. Εἰς τὸ βιβλίον του «Περὶ κτισμάτων» ἀναγράφει λεπτομερῶς ὁ Προκόπιος τὸ κολοσσιαῖον πλῆθος τῶν πύργων, τῶν τειχῶν, τῶν ποικίλων ἄλλων ὀχυρώσεων, τὰς ὁποίας ἀνήγειρεν ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ καταπλήσσουσαν δραστηριότητα εἰς ὅλον τὸ ἀπέραντον ἔδαφος τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὴν συμβολὴν τοῦ Σάβου ἕως τὰ στόμια τοῦ Ἴστρου πρὸς Β. ἠγέρθησαν περισσότερα ἀπὸ ὀγδοήκοντα κάστρα, καὶ ὄπισθεν τῆς πρώτης ταύτης ἀμυντικῆς γραμμῆς περὶ τὰ ἑξακόσια ὀχυρὰ ἐκτίσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἤπειρον, τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὰς Ἀθήνας, ἕως τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐξηφαλίσθησαν αἱ διαβάσεις τοῦ Καυκάσου ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀσιατικῶν λαῶν· ἡ Ἀρμενία καὶ ἡ Μεσοποταμία ἐπροφυλάχθησαν ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Περσῶν, καὶ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τοῦ Εὐφράτου, ὅπως καὶ τοῦ Δουνάβεως, ἠγέρθη ἄλλο πάλιν ἀπέραντον δίκτυον ὀχυρωματικῶν ἔργων.

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ κατακτήσῃ ὁ Ἰουστινιανός, εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνήγειρε πολυάριθμα κάστρα καὶ τείχη. Καὶ ἂν προσθέσωμεν τὰ πολυειδῆ καὶ πολυάριθμα ἄλλα κτίρια, τὰ ὁποῖα ἵδρυσε, θὰ λάβωμεν ἔννοιαν τοῦ γιγαντιαίου οἰκοδομικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσεν εἰς τρεῖς ἠπείρους τοῦ κόσμου ὁ μεγαλεπήβολος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ, καὶ θὰ ἐννοήσωμεν διατὶ ὁ Προκόπιος ὀνομάζει αὐτὸν «οἰκιστὴν τῆς οἰκουμένης».' Μὲ τοιαῦτα ἰσχυρὰ ὄργανα πολέμου, ἐπιθετικὰ καὶ ἀμυντικά, τὸν στρατὸν καὶ τὰ ὀχυρώματα, δὲν ἔπαυσε νὰ διεξάγῃ ἀγῶνας ὁ Ἰουστινιανὸς καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Μόλις ἔμεινεν ἥσυχος μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς μεγάλης στάσεως τοῦ νίκα, μετὰ τὴν εἰρήνευσιν πρὸς τοὺς Πέρσας, ἥσυχος ἀπὸ ἐσωτερικοὺς περισπασμοὺς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, βάλλει ἀμέσως εἰς ἐνέργειαν τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς βαρβάρους Γερμανοὺς τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας οὗτοι εἶχον ἱδρύσει βαρβαρικὰ βασίλεια. Αἱ χῶραι αὗται, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ἀνήκουσιν ἤδη εἰς αὐτόν, ὡς τὸν νόμιμον διάδοχον τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, καὶ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῶν ἐπιχειρεῖ μακρινὰς ὑπερποντίους ἐκστρατείας.

Ἡ κατάκτησις τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ Βανδῆλοι εἶχον ἱδρύσει ἰσχυρὸν κράτος εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν (431) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καρχηδόνα. Οἱ στόλοι των ἦσαν κύριοι τῆς Μεσογείου καὶ ἔκαμνον συχνὰς ληστοπειρατικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ παράλια, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον ὑποστῆ μεγάλας συμφοράς, ἰδίως ἐπὶ τοῦ σκληροῦ βασιλέως των Γιζερίχου. Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἀφορμὰς ἐπεμβάσεως, τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων Χιλδερίκου ὑπὸ τοῦ σφετεριστοῦ Γελιμέρου καὶ ἰδίως τὰς πιέσεις τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν Βανδήλων. Τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς ἐκστρατείας ἀνέθηκεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς τὸν Βελισσάριον, ὅστις (533) ἐντὸς τριῶν μηνῶν κατέκτησε μετὰ πεισματώδεις μάχας τὴν Ἀφρικήν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βανδήλων Γελίμερος ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ καὶ ὁ Βελισσάριος τὸν φέρει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μεγαλοπρεπὴς θρίαμβος πανηγυρίζεται.

Ἡ κατάκτησις τῆς Ἰταλίας. Ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν Ὀστρογότθων εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπῆρξε δύσκολος καὶ μακρός, μολονότι οἱ καθολικοὶ ὀρθόδοξοι ἐβοήθησαν τοὺς Βυζαντινοὺς ἐναντίον τῶν μισητῶν αἱρετικῶν Γότθων. Ὁ Βελισσάριος ἀναχωρεῖ πάλιν μὲ στρατὸν καὶ στόλον (535), ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Σικελίαν, καταλαμβάνει τὴν Νεάπολιν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Ρώμην (536), καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος (537—538) ἀποκρούει ἐνδόξως τὰς ἐπιθέσεις τοῦ γενναίου βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Οὐϊτίγη. Κατώρθωσε μάλιστα νὰ περικλείσῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ραβένναν καὶ νὰ τὸν σύρῃ αἰχμάλωτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐκόσμησε τὸν θρίαμβόν του μὲ τοὺς ἄλλους εὐγενεῖς Γότθους (540). Οἱ Γότθοι ὅμως παλαίουν ἀκόμη γενναίως, ὁ διάδοχος μάλιστα τοῦ Οὐϊτίγη, ὁ Τωτίλας, κατορθώνει νὰ νικήσῃ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ μάλιστα ν' ἀνακτήσῃ σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Βελισσάριος, ἀποσταλεὶς πάλιν, ἀλλὰ χωρὶς ἀρκετὸν στρατόν, δὲν δύναται νὰ σταματήσῃ τὰς προόδους τῶν Γότθων, οἱ ὁποῖοι μάλιστα καταλαμβάνουν τὴν Ρώμην (546). Ὁ Βελισσάριος ἀπελπίζεται καὶ ζητεῖ τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ, οἱ δὲ Γότθοι ἀρχίζουν νὰ γίνωνται ἐπίφοβοι. Διὰ νὰ καταστείλῃ τοὺς τρομεροὺς αὐτοὺς ἀντιπάλους ὁ Ἰουστινιανός, στέλλει εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸν στρατηγὸν Ναρσῆν. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ μετὰ μίαν τελευταίαν αἱματηρὰν μάχην εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Βεζουβίου, ὁ Ναρσῆς θριαμβεύει ἐπὶ τέλους καὶ τὸ ὀστρογοτθικὸν βασίλειον καταλύεται καὶ αὐτὸ μετὰ σκληροὺς ἀγῶνας εἴκοσιν ἐτῶν καὶ μετὰ βίον ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος (390—551). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου τῶν Ὀστρογότθων καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας ἤλπισεν ὁ Ἰου-
Βαβυλῶνος. Τρεῖς φορὰς οἱ Πέρσαι καὶ ὁ Χοσρόης εἰσώρμησαν εἰς τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν, κατέστρεψαν πόλεις, ἐφόνευσαν κατοίκους καὶ πανταῦ ἔκαμαν ἐρήμην τὴν γῆν. Ἤδη ὁ Βελισσάριος τῷ 530 εἶχε κερδίσει σπουδαίαν νίκην εἰς τὴν Δάραν. ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανός, ἔχων εἰς τὸν νοῦν πάντοτε τὴν Δύσιν, δὲν ἐξεμεταλλεύθη, ὅπως ἠδύνατο, τὴν νίκην ταύτην. Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως Καβάδου καὶ ἡ
στινιανός, ὅτι θὰ κατέστρεφε καὶ τὸ βασίλειον τῶν Βησιγότθων εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Οἱ στρατοί του ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πατρικίου Λιβερίου κατέλαβον σχεδὸν ὅλην τὴν Βαιτικήν, καὶ δὴ τὰς σπουδαιοτάτας πόλεις Κορδούην, Καρθαγένην, Μαλάγαν. Ἡ Κορδούη ἔγινε τὸ κέντρον ἑλληνικῆς ἐπαρχίας εἰς τὴν νότιον Ἱσπανίαν. Ἐνταῦθα ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ κρατηθοῦν παρὰ μόνον εἰς τὰ παράλια. Ἀλλ' ἡ καταστροφὴ τῶν Βανδήλων καὶ τῶν Ὀστρογότθων ἔμεινε διαρκής· οἱ δύο ἰσχυροὶ οὗτοι λαοὶ ἐξηφανίσθησαν πλέον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ δύο περίφημα βασίλεια ὑπετάχθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ Βόρειος Ἀφρικὴ και ἡ Ἰταλία ἔγιναν ἰδιαίτεραι μεγάλαι διοικήσεις, πραιφεκτοῦραι (ἐπαρχότητες), ἔχουσαι ὡς διοικητὰς μεγάλους ἄρχοντας, τοὺς πραιφέκτους. Ἀργότερον οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐδημιούργησαν τὸ *ἐξαρχᾶτον τῆς Ἀφρικῆς*, τὸ *ἐξαρχᾶτον τῆς Ἰταλίας*, τῶν ὁποίων οἱ ἔξαρχοι, εἶδος ἀντιβασιλέων, ἥδρευον εἰς τὴν Καρχηδόνα καὶ εἰς τὴν Ραβένναν. Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἐφήρμοσεν ἰδιαίτερον τρόπον διοικήσεως εἰς τὰς νεωστὶ κατακτηθείσας χώρας, ἴσως πρὸς πληρεστέραν ἀφομοίωσιν. Ἡ ὀρθοδοξία ἀναστηλώνεται καὶ οἱ νόμοι τοῦ κράτους εἰσάγονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε μεγάλα ὀχυρωματικὰ ἔργα, εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν Βερβέρων, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐναντίον τῶν Φράγκων. Ἰδίως εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἔκτισε μεγάλα κάστρα καὶ πλείστας πόλεις, τῶν ὁποίων καὶ σήμερον σῴζονται τὰ λείψανα.

Ὁ περσικὸς πόλεμος. Μὲ τὰς μεγάλας ταύτας κατακτήσεις τὸ ἑλληνικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Ὅλη ἡ μεγάλη, «ἡ ἐσωτερικὴ θάλασσα», γίνεται πάλιν ἑλληνορρωμαϊκὴ θάλασσα, καὶ τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐκτείνονται ἀπὸ τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἕως τὴν Ἀραβίαν καὶ ἕως τὰς Ἡρακλείους στήλας. Ἀλλ' ἡ νικηφόρος αὕτη πολιτικὴ ἐπεκτάσεως διήγειρε μεγάλας ἀνησυχίας εἰς τὴν περσικὴν αὐλήν. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰουστινιανὸς ἔφερεν εἰς τὴν Δύσιν ὅλην τὴν στρατιωτικὴν προσπάθειάν του, καὶ ἄφινεν ἀπροστάτευτον τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σχεδίων του εἰς τὴν Δύσιν, μεγάλοι κίνδυνοι ἠπείλουν τὸ κράτος εἰς τὰ Α. καὶ εἰς τὰ Β. σύνορα, πρὸς τὸν Δούναβιν. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Περσίαν οἱ ὑπήκοοι ὑπέφερον ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ μέγας βασιλεὺς Χοσρόης ὁ Α', ὁ ἐπικαλούμενος Εὐδαίμων (Ἀνουσχιρβάν), εἶχεν ὑψώσει τὴν Περσίαν εἰς μεγάλην δύναμιν· ἀχανεῖς ἦσαν αἱ χῶραι, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὸ βασίλειόν του, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Κτησιφῶν πλησίον τῆς ἀρχαίας

Digitized by Google

ἀνάρρησις εἰς τὸν θρόνον τοῦ Χοσρόου Α΄ ηὐκόλυναν τὴν σύναψιν τῆς λεγομένης «αἰωνίας εἰρήνης» (532), τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν ὁ Ἰουστινιανὸς δι᾽ ὑποχωρήσεων καὶ πληρωμῆς φόρου, θέλων νὰ ἔχῃ ἐλευθέρας τὰς χεῖρας πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν σχεδίων του εἰς τὴν Δύσιν. Μετὰ ὀκτὼ ὅμως ἔτη ὁ Χοσρόης, καθ᾽ ὃν χρόνον ἐξηκολούθει ἀκόμη ὁ ὀστρογοτθικὸς πόλεμος, αἰφνιδίως διαλύει τὴν εἰρήνην καὶ εἰσβάλλει εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, λεηλατεῖ τὴν Συρίαν, καταλαμβάνει καὶ πυρπολεῖ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν (540). Ὁ Χοσρόης ἐφοβεῖτο τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων, παρεκίνουν δ᾽ αὐτὸν εἰς πόλεμον καὶ πρεσβεῖαι τῶν Ὀστρογότθων. Τότε ἀνεκλήθη ἐκ τῆς Ἰταλίας ὁ Βελισσάριος καὶ ἐστάλη ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ πόλεμος συνεχίζεται μὲ ἀποτελέσματα ἀσταθῆ. Τὸ σημαντικώτερον γεγονὸς εἶναι ἡ ἀποτυχοῦσα πολιορκία ὑπὸ τῶν Περσῶν τῆς Ἐδέσσης, τῷ 544. Ἐν τούτοις ἐπὶ πέντε ἔτη καταστρέφονται αἱ ἀνατολικαὶ χῶραι (540—545). Τέλος ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς κατώρθωσε ν᾽ ἀπωθήσῃ τὴν περσικὴν εἰσβολήν, καὶ τῷ 545 γίνεται πενταετὴς ἀνακωχή, τὴν ὁποίαν ἐπακολουθοῦν ἐχθροπραξίαι καὶ νέαι πάλιν ἀνακωχαί. Εἰς τὸ μεταξύ, ἀπὸ τὸ 549, ὁ πόλεμος μετατίθεται ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὰς χώρας τοῦ Καυκάσου καὶ δὴ εἰς τὴν Κολχίδα, ὅπου Πέρσαι καὶ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη διὰ τὴν κατοχὴν τῆς χώρας τῶν Λαζῶν. Οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἐξετέλεσαν μεγάλας πράξεις ἀνδρείας καὶ ἡρωϊσμοῦ. Ὁ μακρότατος οὗτος ἑλληνοπερσικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ὁ Καβάδης ἀπὸ τὸ 526, ὁ προκάτοχος τοῦ Χοσρόου Α΄, καὶ ὁ ὁποῖος μὲ πολλὰς διακοπὰς διήρκεσεν ἐπὶ 36 ὁλόκληρα ἔτη, ἐτερματίσθη τῷ 562.

Οὖννοι Σλάβοι, Βούλγαροι. Καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ στρατοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐθριάμβευον εἰς τὴν Ἀφρικήν, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, αἱ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐρωπαϊκαὶ ἐπαρχίαι κατεστρέφοντο ἀπὸ ὅλους τοὺς βαρβάρους λαούς, οἱ ὁποῖοι, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἢ ἀπὸ τὸν Βορρᾶν, συνωθοῦντο κατὰ τὸν Δούναβιν. Καθ᾽ ὅλην τὴν μακρὰν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ νέοι ἐχθροὶ τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σλάβοι, τοὺς ὁποίους οἱ τότε Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ὀνομάζουν *Σκλαβηνούς*, ἀποτελούμενοι ἀπὸ πολυαρίθμους φυλὰς καὶ συνενούμενοι μὲ τὰ λείψανα τῶν Οὔννων, ἔκαμνον φοβερὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Κάθε ἔτος σχεδόν, ἀπὸ τὸ 534, περνοῦν τὸν Δούναβιν, λεηλατοῦν, πυρπολοῦν, ἐρημώνουν ὁλόκληρον τὴν χώραν. Ἡ φοβερωτέρα ἐπιδρομὴ ἔγινε τῷ 540, ὅτε ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἕως τὴν πρωτεύουσαν μετέβαλον οἱ βάρβαροι τὴν χώραν «εἰς Σκυθικὴν ἐρημίαν». Ἔφθασε δὲ ἡ εἰσβολὴ ἕως τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Τῷ 552 οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Ἄνται, ἰσχυρὰ σλαβικὴ φυλή, ἐπιπίπτουν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, «ὥσπερ ἐν χώρᾳ οἰκείᾳ διαχειμάζοντες» (*Προκόπιος*, Γοτθικά, σ. 455). Φοβερὰ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ 551. Ἐπετέθησαν μάλιστα οἱ Οὖννοι (Βούλγαροι) καὶ οἱ Σλάβοι τῷ 559 καὶ ἐναντίον τῆς πρωτευούσης, διελθόντες τὸ Μέγα τεῖχος, τὸ λεγόμενον Ἀναστασιανόν, διὰ τῶν ρηγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον προκαλέσει προηγούμεναι ἐπιδρομαί. Τότε σωτὴρ τῆς πόλεως ἐμφανίζεται πάλιν ὁ ἔνδοξος Βελισσάριος, γέρων καὶ ἀπόμαχος. Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἥρωος προστρέχουν ὅσοι ἠμποροῦν νὰ κρατοῦν ὅπλα· τὸ ὄνομά του ἐμποιεῖ τρόμον εἰς τοὺς βαρβάρους. Ἡ γενναία ἄμυνα τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους ἐμψυχώνει ὁ ἀνίκητος γέρων, σῴζει τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ἀγρίαν πολιορκίαν. Μὲ τὰς μακρινάς, τὰς ὑπερποντίους, ἐκστρατείας του εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν, ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε διασκορπίσει τὸν στρατόν, καὶ τὰ πολυάριθμα κάστρα, τὰ ὁποῖα εἶχε κτίσει, δὲν εἶχον ἀρκετοὺς ὑπερασπιστὰς καὶ ἠναγκάζετο πολλάκις ὄχι μόνον μὲ τὰ ὅπλα, ἀλλὰ μὲ τὴν διπλωματίαν, καὶ μὲ δῶρα ἀκόμη, ν᾽ ἀπομακρύνῃ τοὺς ἀπειραρίθμους βαρβάρους τοῦ Δουνάβεως.

Ἔργα πολιτισμοῦ. Ἡ νομοθεσία. Καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἐθριάμβευον μακρὰν καὶ εἰς τὰς τρεῖς γνωστὰς ἠπείρους τοῦ κόσμου, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐδημιούργει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεγάλα ἔργα εἰρήνης καὶ πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα κατέστησαν ἀθάνατον εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ ὄνομά του: «Καθ᾽ ὃν χρόνον, λέγει ὁ Ranke, οἱ στρατοί του νέας χώρας κατακτῶσι καὶ τὰς παλαιὰς φυλάττουσι, διωργάνωσεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἰσχυρὰν κυβέρνησιν, ἡ ὁποία περιελάμβανεν ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ δημοσίου βίου, τὴν νομοθεσίαν, τὴν διοίκησιν, τὰ οἰκονομικά, τὰ θρησκευτικά. Διὰ τὸν ἑαυτόν του δὲν ἐφρόντιζε καθόλου, ἔζη διαρκῶς ἀπερροφημένος ἀπὸ τὴν σκέψιν μεγάλων ἔργων». Δὲν ἐπεδίωξεν ὁ μέγας βασιλεὺς τὰ μεγάλα ἔργα μόνον διὰ τῶν πολέμων καὶ διὰ τῶν κατακτήσεων, ἀλλ᾽ εἰς τὸ μέγα κράτος, τὸ ὁποῖον ὠνειρεύετο, τὸ περιλαμβάνον ὅλην τὴν πολιτισμένην ἀνθρωπότητα, ἠθέλησε διὰ τῶν ἔργων τοῦ πολιτισμοῦ νὰ δώσῃ ἕνα νόμον, μίαν θρησκείαν ἕνα κοινὸν ἀνώτερον βίον.

Καὶ τὸ πρῶτον, τὸ ἀθάνατον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησεν, ὑπῆρξεν ἡ νομοθεσία. «Ὁ χρόνος, λέγει ὁ Γίββων, μετέβαλεν εἰς κόνιν τὰ τρόπαια τῶν νικῶν καὶ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του εἶναι αἰωνίως χαραγμένον εἰς ἓν μνημεῖον εὐγενέστερον, τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ». Τὸ δίκαιον ἕως τότε συνίστατο ἀπὸ ἄπειρον πλῆθος αὐτοκρατορικῶν διατάξεων καὶ ἄλλων νόμων, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο εἰς τὰς συλλογὰς τῶν μεγάλων Ρωμαίων νομικῶν. Πολλαὶ ἀπόπειραι εἶχον γίνει πρὸς τακτοποίησιν· ἡ τελευταία ἦτο τοῦ Θεοδοσίου Β΄, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε τῷ 438 τὸν λεγόμεον «Θεοδοσιακὸν κώδικα». Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ καθορίσῃ χωρὶς ἀμφισβητήσεις τί ὤφειλον οἱ δικασταὶ νὰ ἐφαρμόζουν, τί ὤφειλον οἱ σπουδασταὶ νὰ μανθάνουν, καὶ πρὸς τοῦτο συνέστησεν ἐπιτροπὰς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ περιβοήτου νομομαθοῦς Τριβωνιανοῦ, αἱ ὁποῖαι μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἔφερον εἰς πέρας τὸ ἔργον. Κατ᾽ ἀρχὰς συνετάχθη καὶ ἐδημοσιεύθη τῷ 529 συστηματικὴ συλλογὴ καὶ κατάταξις τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, ἡ ὁποία ὠνομάσθη «Ἰουστινιάνειος κῶδιξ» καὶ τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη τῷ 534 δευτέρα συμπεπληρωμένη ἔκδοσις. Κατόπιν, τῷ 533, ἐξέδωκε τοὺς «Πανδέκτας», συγχρόνως δὲ τὰς «Εἰσηγήσεις». Ταῦτα πάντα ἔγιναν εἰς διάστημα μόλις πέντε ἐτῶν (528—533)· ἀργότερον ἐξεδόθησαν αἱ «Νεαραὶ» (διατάξεις, Novellae). Τὰ τέσσαρα ταῦτα νομικὰ συγγράμματα ἀποτελοῦν τὴν Ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν (Corpus juris civilis) καὶ ἀποτέλεσαν τὸν θεμελιώδη λίθον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν δίκαιον τοῦ μεσαίωνος καὶ ἔπειτα τῶν νεωτέρων χρόνων. Τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο νομοθετικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον διέδωκεν εἰς τὸν κόσμον φιλανθρώπους ἀρχὰς καὶ ἐξήσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν, ὑπῆρξεν ἓν ἐκ τῶν γονιμωτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα συνετελέσθησαν εἰς τοὺς αἰῶνας διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ θέλησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο νὰ ἔχῃ ἡ πολιτισμένη τότε ἀνθρωπότης ἕνα νόμον κοινόν, καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν μεγάλην σκέψιν αὐτοῦ, διότι ἕως σήμερον εἰς τὰ πανεπιστήμια ἡ Ἰουστινιάνειος νομοθεσία, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Ρωμαϊκὸν δίκαιον», εἶναι ἡ βάσις τῆς σπουδῆς τοῦ δικαίου. Εἰς τὸ μέγα νομοθετικὸν ἔργον αὐτοῦ μετεχειρίσθη ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, προσπαθῶν μὲ τὴν τεχνητὴν ταύτην ἐπίφασιν νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν ρωμαϊκότητα τοῦ κράτους. Παρ᾽ ὅλην ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν του ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους προήγετο τόσον ταχέως, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ τὰς πλείστας «Νεαρὰς» εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, «ταύτῃ δὴ τῇ κοινῇ καὶ Ἑλλάδι, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν (τὸν νόμον) εἶναι γνώριμον».

Ἡ ἐνίσχυσις τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅπως εἷς νόμος, οὕτω καὶ μία θρησκεία ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον. Διὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἡ ἐνίσχυσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ δὴ ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ὀρθοδοξίας εἶναι καθῆκον τοῦ κράτους καὶ ὁ αὐταρχικὸς οὗτος αὐτοκράτωρ, θεωρῶν ἑαυτὸν βασιλέα ἅμα καὶ ἱερέα, ἐγκαθιδρύων τὸν καισαροπαπισμὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπέβαλε μὲ σταθερότητα τὴν θέλησίν του καὶ ἐπεχείρησε μάλιστα διωγμὸν κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων. Καὶ πρῶτον ἐπεχείρησε νὰ καταστρέψῃ πᾶν ἴχνος τῆς εἰδωλολατρείας, διότι ἐσῴζοντο ἀκόμη ὀπαδοὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας. Τότε ἐκλείσθησαν αἱ περιλάλητοι φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῶν Ἀθηνῶν (529). Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἀρχαία σοφία διδάσκονται πάντοτε μὲ ζῆλον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰ χριστιανικὰ πανεπιστήμια τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τοῦ πλήγματος τούτου κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ κέντρου τῆς ἀρχαίας σοφίας, ἐκλείπει πλέον ὁριστικῶς ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Ὅπως τὴν εἰδωλολατρείαν, κατεδίωξε καὶ πᾶσαν ἑτεροδοξίαν. Οἱ ὑπερθαλάσσιοι πόλεμοι αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Βανδήλων καὶ τῶν Γότθων ἔχουν ὡς αἰτίαν καὶ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Οὕτως ὁ Ἰουστινιανὸς κατεδίωξεν ἀμειλίκτως τοὺς ἀρειανούς, τοὺς σαμαρείτας, τοὺς δονατιστάς, τοὺς μονοφυσίτας.

Πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία συνεβιβάζετο περισσότερον πρὸς τὸ ὀρθὸν δόγμα, ἐφάνη ἠπιώτερος ὁ Ἰουστινιανός, ὑποκινούμενος ἴσως ὑπὸ τῆς Θεοδώρας, καὶ μάλιστα προσεπάθησε νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μὲ αὐτούς. Ἐκ τῆς ἐπιθυμίας του ταύτης προῆλθεν ἡ ἔρις τῶν «Τριῶν κεφαλαίων», ἡ καταδίκη τριῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον καταδικασθῆ ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἂν καὶ τὰ διδάγματα αὐτῶν ἦσαν εὐνοϊκὰ πρὸς τὸν νεστοριανισμόν, καὶ τοὺς ὁποίους οἱ μονοφυσῖται ἐθεώρουν ὡς αἱρετικούς. Μεγάλη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ Ε΄, συγκληθεῖσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκήρυξεν ὅτι μένει πιστὴ εἰς τὰ δόγματα τῶν συνόδων τῆς Νικαίας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Χαλκηδόνος, ἀλλὰ κατεδίκασε τοὺς τρεῖς πατέρας, ἤτοι τὰ «Τρία κεφάλαια». Οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς μετά τινας δισταγμοὺς προσεχώρησαν τέλος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλ᾽ ἡ Ἐκκλησία τῆς Δύσεως ἀντεστάθη. Ὁ πάπας Βιγίλιος κατεδικάσθη, ἐπίσης καὶ ὁ διάδοχός του Πελάγιος Α΄, ὅστις ἐκλήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐφυλακίσθη. Οὕτω προητοιμάζετο τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ἀπαραμίλλως εὐφρόσυνος εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας ἔξω τοῦ κράτους» (Gelzer). Καθῆκον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος εἶναι νὰ διαδίδῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ διὰ τὸν Ἰουστινιανὸν τὸ καθῆκον τοῦτο ἀπετέλει κύριον μέρος τοῦ ὅλου προγράμματος τῆς διοικήσεως αὐτοῦ. Ὅπως ἓν δόγμα τὸ ὀρθόν, καὶ μία πίστις, ἡ χριστιανικὴ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλωστε ἡ προσπάθεια αὕτη ἐβοήθει τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτοῦ. Τὰ σπουδαιότατα δὲ ὄργανα πρὸς τοῦτο ἦσαν οἱ μοναχοί. Διὰ τοῦτο μεγάλως ὑπεστήριξε τὸν ἀσκητισμόν, διότι ἐθαύμαζε τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ μοναχικοῦ βίου (Νεαρὰ 5η, 133η), ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θεσμοῦ τούτου εἶναι καὶ λίαν σκόπιμος πολιτική. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἔκτιζον καὶ ἐπροστάτευον τὰς μονάς. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχον εἰς τὴν πρωτεύουσαν 67 ἀνδρικὰ μοναστήρια, πλὴν τῶν γυναικείων, ἔκτισε δὲ ἀργότερον καὶ ἄλλα εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κράτους. Ὁ θεσμὸς οὗτος τοῦ μοναχικοῦ βίου παρεῖχε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ κράτος καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι εἰς τὰς μονὰς ἐγίνετο ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης, ἀκόμη καὶ ἡ φιλανθρωπία εἰς τὰς μονὰς καὶ διὰ τῶν μονῶν ἠσκεῖτο. Ἐκ τῶν μοναχῶν ἐξήρχοντο οἱ μεγάλοι ἱεραπόστολοι, οἱ ὁποῖοι μὲ ἡρωϊσμὸν καὶ αὐτοθυσίαν ἐπήγαινον εἰς τοὺς βαρβάρους λαοὺς τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ προσείλκυον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διαφόρους φυλὰς τῶν Οὔννων. Ἄλλοι ἔφθανον εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας, ἀκόμη καὶ ἕως τὰς Ἰνδίας, τὴν Κεϋλάνην, ἕως τὴν Κίναν, εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἕως τὴν Νουβίαν, ἀκόμη καὶ ἕως τὰς ὀάσεις τῆς Σαχάρας. Μὲ πολὺν δὲ ζῆλον εἰργάσθησαν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα πρὸς ἐκχριστιανισμὸν τῆς Ἀβησσυνίας. Αἱ ἔρημοι τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὄασις τῆς Σαχάρας ἔγιναν χριστιανικαὶ καὶ ἑλληνικαί, ἐγέμισαν μὲ χριστιανικὰς κοινότητας, μὲ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν κέντρα γραμμάτων καὶ τέχνης. Μὲ τὸν Χριστιανισμὸν διεδόθη καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Τὰ ἀγαθοεργὰ ἱδρύματα. Πολὺ μεγάλην ἐπίσης διάδοσιν ἔλαβε τότε καὶ ἡ δημοσία ἀγαθοεργία. Εἰς ὅλον τὸ κράτος ἔκτισαν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα ξενῶνας, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, πτωχοτροφεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, βρεφοκομεῖα καὶ ποικίλα ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Οὕτως ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ὁλόκληρον σύστημα κοινωνικῆς περιθάλψεως ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο *μέγας ὀρφανοτρόφος*. Ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν αὐτοῦ ἦσαν ὅλοι οἱ εὐαγεῖς οἶκοι, ὡς ἐκαλοῦντο· διὰ τῆς φροντίδος αὐτοῦ προσέτι ἐμοιράζοντο τακτικὰ τὰ ἐλέη, ἤτοι αἱ ἐλεημοσύναι καὶ αἱ δωρεὰν παροχαὶ τροφῶν, ἐνδυμάτων κλπ. εἰς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐφρόντισαν μάλιστα ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα νὰ προικοδοτήσουν τοὺς εὐαγεῖς οἴκους, τοὺς ὁποίους ἵδρυσαν, πλουσιώτατα καὶ ν᾽ ἀσφαλίσουν τὰς περιουσίας των, ὥστε νὰ λειτουργοῦν ἀνέτως καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Τὰ κτίσματα. Εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ συνετέλεσαν ἐξόχως τὰ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας ἀνεγερθέντα ποικιλότατα οἰκοδομήματα καὶ παντοῖα ἱδρύματα καὶ ἄλλα ἔργα δημοσίας ὠφελείας. Ἐκτὸς τοῦ τεραστίου δικτύου τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ πλῆθος ναῶν, μονῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, κατεσκεύασεν ὁδούς, γεφύρας, ὑδραγωγεῖα, λουτρά, δεξαμενάς, ἀποθήκας, φρέατα, κρήνας. Εἰς τὰ πολυειδῆ ταῦτα ἔργα δημοσίας ὠφελείας προσέθηκε μεγάλα ἔργα καλλωπισμοῦ· συνεπλήρωσε τὸ μέγα παλάτιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ πόλεις ὁλοκλήρους ἀνεκαίνισε, πλείστας διεκόσμησε μὲ παντὸς εἴδους μνημεῖα, ἀκόμη καὶ πλείστας νέας πόλεις ἔκτισεν. Κατάπληκτος μένει ὁ ἀναγνώστης τοῦ Προκοπίου ὁ ἀναγινώσκων τὰ «Κτίσματα» αὐτοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαριθμοῦνται τὰ ἀτελείωτα οἰκοδομικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας. Ἡ κτίσις τῶν ἀπείρων τούτων οἰκοδομῶν εἶχεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων σκοπῶν, καὶ λόγον φιλανθρωπικόν. Σπανίως συνέβησαν τόσαι καταστροφαὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅσαι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος αὐτοκράτωρ μετεχειρίζετο τὸν ἄπειρον πλοῦτον τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὸ νὰ κτίζῃ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, νὰ πληρώνῃ διδασκάλους καὶ ἰατρούς, νὰ δίδῃ ἐργασίαν καὶ ν᾽ ἀνακουφίζῃ τὸν πάσχοντα λαόν. Ἐλάμβανε δηλαδὴ ὅλα τὰ μέτρα κοινωνικῆς προνοίας, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὰς μᾶλλον πολιτισμένας κοινωνίας.

Ἡ συγκρότησις τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Διὰ

Digitized by Google

τῶν κτισμάτων τούτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔδιδεν ἐργασίαν εἰς ἄπειρον πλῆθος ἀνθρώπων, ἀφ' ἑτέρου ἐκαλλώπιζε τὰς πόλεις καὶ ἔδιδε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης. Ὁ αἰὼν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ΣΤ΄ αἰών, εἶναι ὁ αἰὼν τῆς ὁριστικῆς συγκροτήσεως τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἡ ὁποία εὗρεν εἰς τὸ μέγα δημιούργημα τῆς Ἁγίας Σοφίας, τῆς «Μεγάλης Ἐκκλησίας» (532—537), τὸν τέλειον τύπον αὐτῆς, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα εἴδη τῆς τέχνης, καὶ εἰς τὴν γραφικήν, καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ εἰς τὴν μικροτεχνίαν.

Ἐπίσης εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἄλλα μνημεῖα, ἰδίως εἰς τὴν Ραβένναν, αἱ δύο ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου, ὁ Ἅγιος Βιτάλιος, διατηροῦν ἀκόμη τὴν ἀνάμνησιν τῆς λαμπρότητος καὶ τῆς πομπικῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἰουστινιανείου τέχνης. Ἔκτοτε ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἔγινεν ἡ κοινὴ ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ αὐτοκρατορικὴ τέχνη, διαδοθεῖσα εἰς ὅλας τὰς μεσογειακὰς χώρας. Ἡ ἰουστινιάνειος ἐποχὴ ὑπὸ ἔποψιν τέχνης πρέπει νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, τῶν Πτολεμαίων, τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ αἴσθημα παρῆγον ἀφθόνους καὶ πολυσημάντους διὰ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ καλλιτεχνικὰς δημιουργίας.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ διπλωματία. Τὸ λαμπρότερον τεκμήριον τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ παγκόσμιος διάδοσις τοῦ ἐμπορίου, τὴν ὁποίαν, πλὴν ἄλλων, μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ βυζαντινὸν νόμισμα ἦτο νόμισμα διεθνές. Ἡ ἐξαισία ἀνάπτυξις τῆς εὐζωΐας καὶ τῆς τέχνης ἐπέφερε κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα τεραστίαν ἐμπορικὴν κίνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὤθησιν ὁ Ἰουστινιανός, καταστήσας τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ αἰῶνας τὸ μόνον καὶ μέγα κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας. Εἰς ὅλας τὰς βυζαντινὰς πόλεις, ἰδίως εἰς τὰ ἀπέραντα μοναστήρια τῆς αὐτοκρατορίας, κατεσκευάζοντο παμποίκιλα ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα κατηναλίσκοντο εἰς τὰς ἀγορὰς ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ διπλωματία τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος συνετέλεσαν καὶ αὐταί, ὥστε τὸ ἐμπόριον νὰ λάβῃ ἔκτακτον ὁρμήν, ἰδίως ἀφ' ὅτου κατώρθωσεν ὁ Ἰουστινιανὸς ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν Κίναν τὸ μονοπώλιον τῆς κατασκευῆς μεταξίνων ὑφασμάτων (τῷ 552). Ἀνυπολόγιστος εἶναι ὁ πλοῦτος, ὁ ὁποῖος εἰσέρρευσεν εἰς τὸ κράτος ἀπὸ τὸ ἐμπόριον. Μεγάλαι ἐμπορικαὶ σχέσεις συνήφθησαν καὶ μὲ τὰς βορείας μακρινὰς χώρας διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου, διὰ τῶν λιμένων τοῦ Κριμαϊκοῦ Βοσπόρου, διὰ τῆς Χερσῶνος. Οἱ Βυζαντινοὶ ἔμποροι ἔφερον εἰς τοὺς βαρβάρους Οὔννους, Γότθους, Ἀβάρους τὰ προϊόντα τῆς βυζαντινῆς βιομηχανίας καὶ ἐλάμβανον σῖτον, οἶνον γουναρικά. Ἐπίσης καὶ πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐστράφη ἡ δραστηριότης τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀπὸ λιμένος πλησίον τοῦ Σουὲζ οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἐξηρεύνων ὅλα τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἔφθανον ἕως τὴν Ἀραβίαν. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου, ἡ μεγάλη ἀποθήκη, ὅπου συνέρρεον ἐμπορεύματα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ρωσίαν, μετεβιβάζοντο δὲ ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ τῶν χωρῶν τοῦ Βορρᾶ διὰ τῶν ἑλληνικῶν λιμένων εἰς ὅλας τὰς μεσογειακὰς χώρας ἕως τὴν Γαλατίαν. Ἦτο τόσον μεγάλη ἡ ὤθησις, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὸ ἐμπόριον ὁ Ἰουστινιανός, ὥστε τὸ μὲν μονοπώλιον τῆς μετάξης διετήρησεν ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἕως τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον κατέστρεψε τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἡ ληστρικὴ ἐπιδρομὴ τοῦ Νορμανδοῦ Ρογήρου (1147), τὸ δὲ ὅλον ἐμπόριον καὶ ἀργότερον, ἕως τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

Αἱ συμφοραὶ τοῦ κράτους. Ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτὴ εἰκὼν ἔχει καὶ τὴν ἀντίστροφον ὄψιν, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν λάμψιν οἱ χρόνοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἦσαν εὐτυχεῖς. Οἱ μεγάλοι καὶ διηνεκεῖς πόλεμοι, τὰ μεγάλα οἰκοδομικὰ ἔργα, ἐπέβαλλον ἐκτάκτους δαπάνας καὶ διὰ τοῦτο οἱ φόροι ηὔξησαν, ἐπίεζε δὲ ἰδίως τοὺς ὑπηκόους ἡ «ἐπιβολή», ἡ ὁποία ἐφηρμόσθη τότε μὲ πολλὴν αὐστηρότητα. Τὸ δημόσιον ταμεῖον εἶχεν ἀνάγκην διαρκοῦς συντηρήσεως, ὁ δὲ διαβόητος ὑπουργὸς τοῦ Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης ἀναλαμβάνει ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη (527—542) νὰ εὑρίσκῃ τὰ χρήματα ὄχι μόνον διὰ διαφόρων συνδυασμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ πιέσεων. Οἱ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ πολλάκις ἐξεμεταλλεύθησαν τοὺς ὑπηκόους, ἦτο δὲ αὕτη καὶ μία ἀπὸ τὰς αἰτίας τῆς στάσεως τοῦ νίκα. Αἱ ἐπαρχίαι ἰδίως ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, καὶ αἱ συχνόταται ἐπιδρομαὶ ἠρήμωνον αὐτάς. Ἰδίως πολλαὶ ἀσιατικαὶ ἐπαρχίαι, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἀφρική, ἔχουν ὑποστῆ πολλὰς καταστροφάς. Συνέβησαν δὲ καὶ ἐξαιρετικαὶ καταστροφαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ φοβερὸς λοιμὸς τοῦ ἔτους 542 διήρκεσε τέσσαρα ἔτη. Πολυάριθμοι σεισμοὶ κατεστράφησαν τὸ ἔδαφος καὶ πλεῖσται λαμπραὶ καὶ πλούσιαι πόλεις κατεστράφησαν, τρομερὰν δὲ καταστροφὴν ὑπέστη ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια, ἡ ὁποία ἐπανειλημμένας ἔπαθε συμφορὰς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Καὶ ἄλλαι θεομηνίαι, ὡς καταποντισμοί, σιτοδεῖαι ἀσθένειαι, κατετάραξαν τότε τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καταστῇ ἐπαχθὴς εἰς τοὺς λαοὺς ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὴν θλιβερὰν ταύτην ὄψιν τῆς βασιλείας του ὑπενθυμίζουν συχνὰ μερικοὶ νεώτεροι ἱστορικοί, λησμονοῦντες ὅτι αἱ μὲν ἐξαιρετικαὶ θεομηνίαι δὲν βαρύνουν τὸν βασιλέα, ἡ δὲ φορολογία τῶν ὑπηκόων ἀντεσταθμίσθη μὲ τὰ μεγάλα καὶ ἀθάνατα ἔργα.

Ἡ ὑστεροφημία τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ ἐπιβάλλουσα μορφὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διαλάμπει πολὺ ζωηρὰ εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀπὸ τὴν μεγάλην προσπάθειάν του ἔμεινε κάτι ἀθάνατον διὰ τὸν κόσμον: ἡ νομοθεσία, καὶ κάτι μέγα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν: ἡ κατίσχυσις τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἡ ὁριστικὴ συγκρότησις τοῦ κράτους. Μὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ συγκρατηθῇ καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ ἐπὶ ἐννέα αἰῶνας ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. «Τὸ δαιμόνιον πνεῦμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου, λέγει ὁ Γρηγορόβιος, ὁ ὁποῖος διενοήθη νὰ καταστρέψῃ τὸν γερμανικὸν κόσμον, ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους τὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τοὺς Βανδήλους τὴν Ἀφρικήν, ἀπὸ τοὺς Βησιγότθους τὴν Ἱσπανίαν, καὶ καθυποτάξῃ τοὺς Φράγκους τῆς Γαλατίας καὶ τοὺς Σάξωνας τῆς Ἀγγλίας, ἔπειτα δὲ νὰ δεσπόσῃ τῆς οἰκουμένης, εἶναι ἡ τελευταία ἀναγέννησις τῆς ἰδέας τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας. Τὸ γιγάντειον ἐκεῖνο πρόγραμμα μόνον διὰ θανατηφόρου ὑπερεντάσεως ὅλων τῶν οἰκονομικῶν καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ βυζαντινὸν βασίλειον, τὸ μόνον πολιτισμένον κράτος, ἔχασε πολὺ μέγα μέρος τῶν δυνάμεών του. Ἀλλ' εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπάρχει μία μεγαλεπήβολος ὁρμή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέκυψεν εἰς τὸ κράτος φρόνημα διατηρηθὲν ἐπὶ αἰῶνας. Ἡ Κωνσταντινούπολις ὡς πόλις ἀπέβη ἡ ἀπαράμιλλος βασίλισσα τοῦ κόσμου. Ἠλαττώθη μὲν ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτήρ, ἀλλ' ἐνισχύθη ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς βάσις, ἡ ὁποία ἦτο κυρίως ἑλληνική. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὴν καθεδρικὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ρυθμὸν ἑλληνικὸν καὶ ἀνατολικὸν καὶ ἀφιέρωσε τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο κτίσμα ὑπὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἑλληνικὴν ἔννοιαν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ σοφίαν». Πλησίον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας του ἦτο ἀνιδρυμένον ἐπὶ ὑψηλῆς στήλης κολοσσιαῖον ἱππικὸν ἄγαλμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυεν εἰς πάντας τὸν κοσμοκράτορα, ἔχοντα ὑψωμένην τὴν δεξιὰν

Ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ἠγείρετο παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν.

καὶ δεικνύοντα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ κρατοῦντα εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν σφαῖραν τοῦ κόσμου. Οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐνόησαν τὸ μεγαλεῖον τῆς βασιλείας του, ἀκόμη καὶ οἱ ἁπλούστεροι, ὅπως δεικνύει ὁ περὶ τῆς ἰδεώδους ἀρχῆς πανηγυρικὸς τοῦ ταπεινοῦ διακόνου τῆς Ἁγίας Σοφίας Ἀγαπητοῦ, ἀπευθυνόμενος «τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αἱ πηγαὶ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι πλούσιαι, ὑπάρχει δὲ καὶ λαμπρὸν συνολικὸν βιβλίον ὡς βοήθημα, τοῦ *Ch. Diehl:* Justinien et la civilisation byzantine au VI siècle (1901) μὲ πολυαρίθμους εἰκόνας.—*Πηγαί:* Ἡ σπουδαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη εἶναι ὁ ἱστοριογράφος *Προκόπιος ὁ Καισαρεύς*, σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ *Ἀγαθίας*, *Μένανδρος*, *Μαλάλας* καὶ οἱ κατόπιν *Θεοφάνης*, *Ζωναρᾶς*, *Κεδρηνὸς* κλ.π. Ποιητικὰς πηγὰς ἔχομεν τοῦ *Παύλου Σιλεντιαρίου* τὴν περιγραφὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τὸ λατινικὸν ποίημα τοῦ *Κορίππου*.—Ὡς πρὸς τὴν γεωγραφίαν: *Ἱεροκλέους* Συνέκδημος, μεγάλης δὲ σημασίας εἶναι ἡ Χριστιανικὴ τοπογραφία τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας *Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου*, συγχρόνου τοῦ Ἰουστινιανοῦ.—Λατινικαὶ πηγαὶ ὀλίγαι ὑπάρχουν, τοὐναντίον ἀξιολογώταται εἶναι αἱ ἀνατολικαί, συριακαί, αἰθιοπικαὶ καὶ ἀραβικαί.—Πλεῖστα δ' ἔχει νὰ μάθῃ ὁ ἐρευνητὴς ἀπὸ τὰς θεολογικὰς πηγὰς καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸ κολοσσιαῖον νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ.—*Βοηθήματα:* Αἱ σπουδαιότεραι γενικαὶ περὶ τοῦ Βυζαντίου ἱστορίαι, καὶ ἰδίως ὁ *Finlay*, ὁ *Γίββων* (πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bury) καὶ ὁ ἡμέτερος *Παπαρρηγόπουλος* (ἔκδ. *Καρολίδη*, 1925). Καὶ αὐτὸς ὁ ἐπιφανὴς *Ranke* ἠσχολήθη εἰς τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν» του περὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ περὶ τοῦ *Προκοπίου* (σχετικῶς μὲ τὰ «Ἀνέκδοτα»). Ἡ νεωτάτη καὶ καλλίστη γενικὴ ἔκθεσις περὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ εἰς τὴν ρωσικὴν γεγραμμένην «Ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου» ὑπὸ τοῦ *Κουλακόφσκη* (τ. I, 1912, σ. 37—334). Προσθέσε τὴν δυσεύρετον ἱστορίαν τοῦ *Θ. Οὐσπένσκη*.—Βραχύ, ἀλλ' οὐσιῶδες, εἶναι τὸ ἄρθρον τοῦ *Diehl* εἰς τὴν Grande Encyclopédie, ἐπιτυχὴς δὲ ἡ περιγραφὴ τοῦ *Dieterich*, Byzantinische Charakter-Koepfe (1909). *Διοίκησις* (περὶ τῆς ὁποίας πηγὴν ἀξιόλογον ἔχομεν τὸν *Λυδόν:* Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας, ἔκδ. Βόννης), βλ. *Diehl*, Histoire de la domination byzant. en Afrique, καὶ Études sur l' administration byzant. dans l'exarchat de Ravenne. — *Νομοθεσία* (ἐκτὸς τῶν μεγάλων γενικῶν ἔργων): *Krueger*, Histoire des sources du droit romain (1894). — *Ἐμπόριον:* *Heyd*, Histoire du commerce du Levant en moyen âge (1885) 2 τόμ.—*Τέχνη:* πολλά, τὰ σπουδαιότερα παρὰ *Diehl*, Manuel, 2α ἔκδ. 1925. — *Διπλωματία:* *Gasquet*, L'empire byzantin et la monarchie franque (1888) (ἑλλην. μετάφρ. εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρασλῆ). —*Ἐκκλησιαστικά* (πλὴν τῶν ἄλλων): *Hefele*, Histoire des conciles (γαλλ. μετάφρ.), καὶ δή: *Gasquet*, De l'autorité impériale en matière religieuse à Byzance (1879). — Ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς θεολόγος: *Gloizolle*, Un empereur théologien, Justinien (Λυὼν 1905)— ὡς πολιτικός: *Joeurs*, Die Reichspolitik Kaiser Justinians (1893). — *Εἰκονογραφία καὶ μνημεῖα:* ἄρθρον μακρὸν εἰς τοῦ *Cabrol*, Dictionnaire d'archéologie chrétienne, λ. Justinien (πρβλ. *Diehl*, σελ. XXXVII ἑξ.).— Ταῦτα εἶναι τ' ἀξιολογώτατα. Ἄλλας εἰδικὰς μελέτας βλ. εἰς τὸν *Diehl* καὶ τὸν *Κουλακόφσκην*, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἔχῃ ὁ ἐρευνητὴς γνῶσιν παντὸς γραφέντος ὁπωσδήποτε σχετικῶς μὲ τὴν μεγάλην βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Ἰουστινιανὸς Β΄**, ὁ *Ρινότμητος*. Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, δύο φορὰς (685—695 καὶ 705—711). Εἰς τὸν σκοτεινὸν Ζ΄ βυζαντινὸν αἰῶνα ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν λαμπρὸν αἰῶνα τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α΄, προσαρμόζεται καλῶς ἡ σκοτεινὴ μορφὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄, τοῦ τελευταίου ἀπογόνου τῆς ἐνδόξου δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος εἶναι ὁ κάλλιστος τύπος τῆς σκιερᾶς ὄψεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὄψεως τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἐπεξέτειναν εἰς τὴν ὅλην φωτεινὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα. Ὁ βίος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄, ὁ ὁποῖος μόνος ἐξ ὅλης τῆς μακροτάτης σειρᾶς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀνῆλθε δύο φορὰς εἰς τὸν θρόνον, βίος στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀλλοκότων πράξεων, βίος ταραχώδης ἄρχοντος εὐφυοῦς, δραστηρίου, ἀλλοπροσάλλου ὅμως καὶ ἐνίοτε μανιακοῦ, θὰ παρεῖχεν ἐξαίρετον θέμα τραγῳδίας ἢ μυθιστορήματος εἰς ποιητὴν ἐμπνευσμένον, ἀλλὰ καὶ γνώστην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ ὑπῆρξεν ἡγεμὼν εὐφυὴς καὶ δραστήριος, ἀληθὴς ἀπόγονος τῆς μεγάλης γενεᾶς αὐτοῦ, τῆς δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου. Ἀλλ' εἰς τοὺς προγόνους του ὑπῆρχον ἤδη ἀνησυχητικὰ σημεῖα· αὐτὸς ὁ Ἡράκλειος κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του, ἴσως ὑπὸ τὴν αἰφνιδίαν ἐπίδρασιν τοῦ φόβου τῶν Ἀράβων, εἶχε πάθει παράδοξον διανοητικὴν παράκρουσιν· ὁ πάππος του Κώνστας Β΄, ἄκαμπτος ἀνὴρ καὶ γενναῖος βασιλεὺς ἐγκατέλειψεν αἰφνιδίως τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μετέβη εἰς τὴν Δύσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὄχι ἐντελῶς ἰσορρόπων διαθέσεων. Οὕτως ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Β΄ ὑπῆρξε γνήσιον τέκνον τῆς ἡρωϊκῆς δυναστείας, τοῦ Ἡρακλείου· ἀλλ' ὁ σκληρὸς χαρακτὴρ τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου Δ΄ τοῦ Πωγωνάτου, ἐξεφυλίσθησαν εἰς τὸν ἀπόγονον, ὁ ὁποῖος διετήρησε φλόγα προγονικῆς μεγαλουργίας, ἀφῆκεν ὅμως εἰς τὴν ἱστορίαν μνήμην ἀπαισίαν μισητοῦ τυράννου καὶ ἔκλεισε θλιβερώτατα μίαν δυναστείαν ἡρώων.

Χρυσοῦν νόμισμα Ἰουστινιανοῦ Β΄.

Ἡ πρώτη βασιλεία (685—695). Κατὰ τὸ δεκαετὲς διάστημα τῆς πρώτης περιόδου τῆς βασιλείας αὐτοῦ διεπράχθησαν ἔργα ἐπιτυχῆ ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Βουλγάρων, μὲ τὴν ἀσύνετον ὅμως πολιτείαν αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ ὄχι μόνον δὲν ἐκαρπώθη τὰ ὠφελήματα τῶν νικῶν, ἀλλὰ μετέτρεψεν αὐτὰς εἰς αἰτίας ἀτυχημάτων. Ἴσως δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἐλαφρυντικόν, ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον νεώτατος, μόλις 16 ἐτῶν, διαδεχθεὶς ἡσύχως τὸν πατέρα του. Ἄλλην ἴσως δικαιολογίαν ἔχει τοὺς κακοὺς συμβούλους, διότι πλείστας ἀτασθαλίας καὶ σκληρότητας διέπραξαν οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀνωτάτας ἀρχὰς εἰς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν λαβόντες, καὶ δὴ Στέφανος ὁ Πέρσης καὶ ὁ ἀββᾶς Θεόδοτος. Ἀλλ' ὁ ἴδιος, ἐξημμένος ἀπὸ τὴν μεγαλομανίαν τῆς ἐξουσίας αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων, ἐζήτησε νὰ μιμηθῇ τὸν μέγαν ὁμώνυμον Ἰουστιανιανὸν Α΄, καὶ παρέστησεν εἰκόνα θλιβερᾶς γελοιογραφίας αὐτοῦ. Ἠθέλησε νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς μέγας οἰκοδόμος, καὶ διὰ τοῦτο σοβαρὰν φροντίδα εἶχε νὰ συναθροίζῃ χρήματα, ὄχι δι' ἀσωτείας, ἀλλὰ διὰ πολυδαπάνους οἰκοδομάς. Οὗτος ἔκτισε πολλὰ

Digitized by Google

κτίσματα εἰς τὸ μέγα παλάτιον, ἐν οἷς καὶ τὸν λαμπρότατον τρίκλινον ἢ τρικλίνιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸν μετ' αὐτοῦ συνδεόμενον Λαυσιακόν, διὰ τοῦ ὁποίου συνεκοινώνει τὸ μέγα παλάτιον μὲ τὸν ἱππόδρομον. Ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶναι ὁ ἐξαναγκάσας πατριάρχην νὰ «ποιήση εὐχήν, ἵνα καταλύση τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Θεοτόκου... θέλων ἐν τῷ τόπῳ στῆσαι φιάλην καὶ βάθρα κτίσαι τοῦ δήμου τῶν Βενέτων... Ὁ δὲ πατριάρχης ἔλεγεν, ὅτι εὐχὴν ἐπὶ συστάσει ἐκκλησίας ἔχομεν, ἐπὶ δὲ καταλύσει ἐκκλησίας οὐ παρελάβομεν» (*Θεοφάνης*, σ. 563). Πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διαπραττόμενα ἐδείκνυον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ὑψηλὴν συναίσθησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μεγαλείου μέχρι τοῦ γελοίου, καὶ συγχρόνως τὴν ἀσθενικὴν μανίαν τῆς δραστηριότητος, δύο χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ ἐκφυλισμένα προτερήματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς αὐτοῦ.

Μὲ τοὺς Ἄραβας, ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας του, ἔκλεισεν ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ εἰρήνην κατὰ τὸ φαινόμενον εὐνοϊκήν, ἐπὶ πληρωμῇ φόρου ἐκ μέρους τῶν Ἀράβων καὶ μὲ τὴν παράδοξον συμφωνίαν «ἵνα ἔχωσι κοινῶς κατὰ τὸ ἴσον τοὺς φόρους τῆς Κύπρου, Ἀρμενίας καὶ Ἰβηρίας» (*Θεοφάνης*, σ. 555), ἤτοι εἶδος συγκυριαρχίας εἰς τὰς χώρας ταύτας. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη ἐπληρώθη ἀκριβὰ ἐκ μέρους τῆς βυζαντινῆς διοικήσεως, διότι ὁ βασιλεὺς ὤφειλε πρὸς ἀντάλλαγμα «ἵνα παύση τὸ τῶν Μαρδαϊτῶν τάγμα ἐκ τοῦ Λιβάνου καὶ διακωλύση τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν».

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν λοιπὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν πολιτικήν, ἡ ὁποία ἐφηρμόσθη καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ μὲ σύνεσιν. Ἡ κατὰ σύστημα καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐγέννησε κινδύνους διὰ τὸ κράτος καὶ δεικνύει τὴν ἀνώμαλον πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ βασιλέως. Πρόκειται περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς μετοικίσεως μεγάλων μαζῶν πληθυσμοῦ διὰ πολιτικοὺς λόγους, ἀναγκαζομένων νὰ μετατοπισθοῦν εἰς μακρινὰς χώρας ἀπὸ τὴν γενέτειραν καὶ νὰ ἱδρύσουν νέας ἑστίας διαβιώσεως. Εἶναι ἄξιον ἀπορίας ἡ συστηματικότης, μὲ τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσε τὴν πολιτικὴν ταύτην ὁ ἡμιπαράφρων οὗτος βασιλεύς. Οἱ Μαρδαΐται οὗτοι τοῦ Λιβάνου ἦσαν λαὸς πολεμοχαρὴς καὶ σκληρός, τοῦ ὁποίου ὅλος ὁ βίος διήρχετο εἰς ἐπιδρομὰς καὶ λαφυραγωγίας, ἦσαν ὅμως Χριστιανοὶ καὶ αἱ καταστροφαί των ἐγίνοντο ἐναντίον τῶν «ἀθέων Ἀγαρηνῶν». Ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ μετετόπισε 12.000 ἄνδρας, λέγουν οἱ χρονογράφοι, ἀλλ' ἀληθέστερον εἶναι ὅτι προέβη εἰς ὁλοσχερῆ μεταφύτευσιν τοῦ γένους τῶν Μαρδαϊτῶν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Θρᾴκην. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἔργον ἀφροσύνης, διότι ἔκτοτε αἱ χῶραι τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, αἱ ὁποῖαι ἐφυλάσσοντο καλῶς ὑπὸ τῶν Μαρδαϊτῶν, ἔμειναν ἔκθετοι εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν Ἀράβων· διὰ τοῦτο ὁ χριστιανικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἐτίμα τοὺς Μαρδαΐτας, ἔψεξε σφοδρῶς τὴν πρᾶξιν ταύτην, καὶ τὸν ψόγον τοῦτον ἀπηχεῖ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης, ὁ ὁποῖος κατηγορεῖ τὸν βασιλέα, ὅτι ἠκρωτηρίασε τὴν ρωμαϊκὴν δυναστείαν, διέλυσε τὸ «χάλκεον τεῖχος» αὐτῶν, καὶ ἔκτοτε «πάνδεινα κακὰ πέπονθεν ἡ Ρωμανία ὑπὸ τῶν Ἀράβων» (σ. 555 ἑξ.). Εἰς τὴν παράφρονα κατωφέρειαν ταύτην δὲν ἐσταμάτησεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Β΄. Μετ' ὀλίγα ἔτη «τὴν Κυπρίων νῆσον ἀλόγως μετοικῆσαι ἐσπούδασεν». Ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον, ἴσως στενοχωρούμενος ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν Ἀράβων συγκυριαρχίας εἰς τὴν Κύπρον, τῷ 690 μετῴκισεν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τῆς νήσου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ μετοικεσία δ' αὕτη τῶν Κυπρίων ἀπέβη ὀλεθρία καὶ εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους ἀνθρώπους, διότι «πλῆθος Κυπρίων περώντων κατεποντίσθη καὶ ἀπὸ ἀρρωστίας ὤλοντο» (*Θεοφ*. σ. 558 ἑξ.), καὶ εἰς τὴν ὡραίαν καὶ ἑλληνικωτάτην νῆσον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσῴζοντο ἕως τότε πολλὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας εὐδαιμονίας. Ἀργότερον ἐπέστρεψαν ὅσοι ἐσώθησαν Κύπριοι εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλ' αἱ λαμπραὶ πόλεις αὐτῶν εἶχον ἤδη καταστραφῆ. Δὲν εἶναι δὲ αὗται αἱ μόναι μετοικίσεις λαῶν ὁλοκλήρων, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ὁ παράδοξος οὗτος αὐτοκράτωρ. Μέγα πλῆθος Σλαύων τῆς Μακεδονίας, 30.000, μετῳκίσθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ κατῳκίσθησαν εἰς τὸ θέμα αὐτῆς Ὀψίκιον, τὸ κείμενον εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον αὐτῆς. Τοὐλάχιστον ἡ μετοικεσία αὕτη ἦτο πολιτικὴ πρᾶξις, ἡ ὁποία ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας ἀπὸ τὴν πίεσιν τῶν Σλαύων, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον συμμαχήσει οἱ Βούλγαροι.

Ἡ μετοίκεσις αὕτη τῶν Σλαύων ἔγινε κατόπιν νικηφόρου πολέμου ἐναντίον τῶν Βουλγάρων (688), μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν ὁποίων ὁ Ἰουστινιανὸς ἐστράφη κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν καὶ ἔφθασεν ἕως τὴν Θεσσαλονίκην καθυποτάσσων καὶ αἰχμαλωτίζων αὐτούς. Ἀλλὰ μόλις διερρυθμίσθησαν τὰ κατὰ τοὺς Σλαύους, ἤρχισεν ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Ἄραβας. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλεν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν διὰ νὰ περισώση τὰ λείψανα τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας, ὁ ὁποῖος κατετρόπωσε τοὺς Ἄραβας περὶ τὴν Καρχηδόνα. Κατόπιν διέλυσε τὴν πρὸς τὸν Ἀβδ-ἀλ-Μαλὲκ εἰρήνην ὅλως ἀφρόνως, «ἐξ ἀνοίας» λέγει καὶ ὁ Θεοφάνης (σ. 558), ἀλλ' ἐτιμωρήθη, διότι ὑπέστη σοβαρὰν ἧτταν εἰς τὴν Κιλικίαν (592), ἐκ προδοσίας τῶν ὑπ' αὐτοῦ μετοικισθέντων εἰς τὴν Ἀσίαν Σλαύων, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχε σχηματίσει σῶμα στρατοῦ. Οὕτως ἡ Ἀρμενία ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀράβων. Καὶ ἔκτοτε, λέγει ὁ Θεοφάνης (σ. 561), «ἐπὶ πλεῖον θρασυνθέντες οἱ Ἀγαρηνοὶ τὴν Ρωμανίαν ἐλυμήναντο». Καὶ ἐννοεῖ μὲν ἐνταῦθα ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ κατέλαβον οἱ Ἄραβες ὅλην τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν μὲ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Καρχηδόνα, ὅλας δηλαδὴ τὰς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐκτεινομένας κτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἱστορικὴ δικαιοσύνη ἐν τούτοις ἀπαιτεῖ ν' ἀναγνωρισθῶσιν αἱ κατὰ τῶν Σλαύων καὶ τῶν Ἀράβων ἀρχικαὶ ἐπιτυχίαι τῆς ἐν γένει ἀθλίας ταύτης βασιλείας καὶ ἰδίως τὸ μέγα ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἔργον αὐτοῦ. Συνέδεσε δὲ τὸ ὄνομά του ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ μὲ ἓν ἀξιομνημόνευτον γεγονός, τὴν σύγκλησιν τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ συνόδου ἡ ὁποία ὠνομάσθη *πενθέκτη*, διότι συνεπλήρωσε τὴν πέμπτην καὶ ἕκτην σύνοδον, συνῆλθε δὲ εἰς αἴθουσαν στεγαζομένην διὰ τρούλλου. Ἡ ἐν Τρούλλῳ σύνοδος καθώρισε τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ τὰ κατὰ τὸν βίον τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου, προσδώσασα οὕτως εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν τὸν ἰδιάζοντα ἐθνικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς.

Αἱ μεγάλαι δαπάναι τοῦ βασιλέως διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰ κτίσματα καὶ ἡ ὁσημέραι αὐξανομένη ἀφροσύνη αὐτοῦ, αἱ πιέσεις πρὸς τοὺς ὑπηκόους καὶ ἡ τυραννικωτάτη διαγωγὴ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, ταῦτα πάντα ἔκαμαν τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ μισητὴν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὸν λαόν. Νέα δὲ πάλιν ἀφροσύνη τοῦ βασιλέως ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε ρίψει εἰς φυλακήν, πλὴν πολλῶν ἄλλων, καὶ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Λεόντιον, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ εἰς τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ἀράβων ἐν Ἀσίᾳ καὶ πολλάκις εἶχε νικήσει αὐτούς. Παρακινηθεὶς ὑπὸ ἀφωσιωμένων φίλων καί, ὡς ἀληθὴς Βυζαντινός, πιστεύσας εἰς τὰς προφητείας φίλων του μοναχῶν, ἐκίνησε κατὰ μίαν νύκτα ἐπανάστασιν, ἀπηλευθέρωσε τοὺς φυλακισμένους καὶ ὥπλισεν αὐτούς. Ὁ λαὸς συνηθροίσθη εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν κραυγάζων «ἀνασκαφείη τὰ ὀστᾶ Ἰουστινιανοῦ!», ἀπὸ δὲ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν εἰσώρμησεν εἰς τὸν Ἱππόδρομον. Μόλις ἐξημέρωσεν ὁδηγεῖται ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸν Ἱππόδρομον ὁ Ἰουστινιανός, τὸν ὁποῖον εἶχον πάντες ἐγκαταλείψει, καὶ ἐκεῖ αὐτὸς μὲν ἀκρωτηριάζεται κατὰ τὴν ρῖνα, ἐπευφημεῖται δὲ ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Λεόντιος. Ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄, γνωστὸς ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς *Ἰουστινιανὸς ὁ Ρινότμητος*, ἐξορίζεται εἰς τὴν μακρινὴν ἑλληνικὴν πόλιν Χερσῶνα, τὴν σημερινὴν Σεβαστούπολιν τῆς Κριμαϊκῆς χερσονήσου.

Ἀπὸ τοῦδε ἀρχίζει διὰ μὲν τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ 22 ἔτη, ἕως τῷ 717, περίοδος καταπτώσεως καὶ ταραχῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἓξ βασιλεῖς ἀλλάσσουν εἰς τὸν θρόνον, διὰ δὲ τὸν Ἰουστινιανὸν τὸν Ρινότμητον βίος δέκα ἐτῶν τυχοδιωκτικὸς καὶ μυθιστορικός. Ὁ Ἰουστινιανός, διατρίβων ὡς ἐξόριστος εἰς τὴν Χερσῶνα, δὲν ἀπέβαλε τὴν ἐλπίδα ν' ἀνακτήση πάλιν τὸν θρόνον, ἀλλ' ἐξηκολούθει τὰς δολοπλοκίας αὐτοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Χερσῶνος, φοβηθέντες νέαν ἀναστάτωσιν, ἐσκέπτοντο ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὸν ὀχληρὸν ἐκεῖνον ξένον, ἐννοήσας δὲ τοὺς σκοπούς των ὁ Ἰουστινιανὸς καταφεύγει εἰς τὸν χαγᾶνον τῶν Χαζάρων, λαοῦ Ἀσιατικοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε καταλάβει ὁλόκληρον τὴν πέριξ χώραν. Ὁ χαγᾶνος τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Θεοδώραν, τὴν γνωστὴν κατόπιν αὐτοκράτειραν ὡς Χαζάραν. Ἀλλ' ὁ χαγᾶνος, πειθόμενος εἰς παρακελεύσεις καὶ εἰς ἀργύριον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήση τὸν γαμβρόν του, ἀλλ' οὗτος ἀπαγχονίζει δι' ἰδίας χειρὸς τοὺς δολοφόνους, ἀποστέλλει τὴν σύζυγον εἰς τὸν πατέρα της, αὐτὸς δὲ μετὰ φίλων του, ἐπιβὰς ἑνὸς ἁλιευτικοῦ πλοιαρίου, κατορθώνει διὰ τοῦ Εὐξείνου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ στόμια τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ. Σωθεὶς ἦλθεν εἰς λόγους μὲ τὸν ἄρχοντα τῆς Βουλγαρίας Τέρβελιν, ἐκίνησεν ὅλον τὸν λαὸν τῶν Βουλγάρων καὶ Σλαύων καὶ ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τρεῖς ἡμέρας ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, τέλος κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ φίλων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς, καὶ εἰσελθὼν διὰ τοῦ ἀγωγοῦ ἑνὸς ὑδραγωγείου, ἤνοιξε τὴν πύλην καὶ εἰσαγαγὼν στρατὸν κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἀνέλαβε τὸν θρόνον (705).

Ἡ δευτέρα βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄. Ἡ ἐπὶ ἓξ ἔτη διαρκέσασα δευτέρα αὕτη περίοδος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ (705—711) ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς ἀπαισιωτέρας ἐποχὰς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Διότι ὁ ἤδη σκληρὸς καὶ ἀνισόρροπος βασιλεύς, παροξυνθεὶς ἐκ τῶν παθημάτων τῆς δεκαετοῦς ἐξορίας του, κατέστη ἀληθῶς μανιακός. Ἀφοῦ ἀπέπεμψε τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων, καταφορτώσας αὐτὸν μὲ δῶρα καὶ τιμάς, ἔστρεψε τὴν μανίαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του. Τοὺς δύο ἱκανοὺς βασιλεῖς, Λεόντιον καὶ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Τιβέριον, ἀφοῦ διεπόμπευσεν ἀνὰ τὰς ὁδούς, ἀπεκεφάλισεν εἰς τὸν Ἱππόδρομον, τὸν πατριάρχην Καλλίνικον ἐτύφλωσε καὶ ἐξώρισεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅλους τοὺς ἀντιθέτους πρὸς αὐτὸν ἐπιφανεῖς στρατιωτικοὺς ἐτιμώρησεν ἀγριώτατα. Τόσον μέγας ἦτο ὁ φόνος τῶν στρατιωτικῶν, ὥστε οἱ στρατοί, οἱ ὁποῖοι ἐμάχοντο εἰς τὴν Ἀσίαν, συνεπληρώθησαν δι' ἀπειροπολέμων χωρικῶν. Ὅλον τὸ κράτος κατελήφθη ὑπὸ τρόμου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῶν διωγμῶν. Εἰς τὸ μεταξὺ ἔστειλεν ὁλόκληρον στόλον εἰς τὴν Χερσῶνα, διὰ νὰ τιμωρήση τοὺς κατοίκους καὶ διὰ νὰ παραλάβη τὴν Χαζάραν σύζυγόν του Θεοδώραν.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα ἡ δευτέρα βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ ὑπῆρξεν ἀτυχής. Μία μεγάλη ἐκστρατεία αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Ἀράβων ἀπέτυχεν ἐντελῶς (708). Εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ σώσῃ τὰ Τύανα ἀπὸ τοὺς Ἄραβας (709)· ἐξηκολούθησαν οὗτοι τὰς ἐπιδρομάς των εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανός, ἀντὶ ν' ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους, ἐφρόντιζε περισσότερον νὰ κορέσῃ τὰ ἀσυγκράτητα ἐκδικητικὰ πάθη αὐτοῦ, ἐπιχειρῶν ὄχι ἐξωτερικάς, ἀλλ' ἐσωτερικὰς ἐκστρατείας. Τὸ ἀκόρεστον μῖσος αὐτοῦ δὲν ἐστρέφετο μόνον κατὰ μεμονωμένων καὶ προσωπικῶν ἐχθρῶν του, ἀλλ' ἐναντίον πόλεων ὁλοκλήρων, καὶ δὴ τῶν δύο πόλεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆρξαν εὐνοϊκαὶ εἰς αὐτὸν καὶ αἱ ὁποῖαι ἔκειντο εἰς τὰ δύο ἀπώτατα ἄκρα τῆς αὐτοκρατορίας του, ἐναντίον τῆς Ραβέννης καὶ ἐναντίον τῆς Χερσῶνος. Πρὸς τιμωρίαν καὶ τῶν δύο πόλεων ἔστειλε στόλους ὁλοκλήρους (710). Ἐν μέρος τῆς Ραβέννης ἐκάη, διὰ δολιότητος δὲ συνελήφθησαν οἱ πρόκριτοι καὶ ἤχθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν διὰ νὰ θανατωθῶσι. Τραγικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἱματηροῦ βασιλέως κατὰ τῆς Χερσῶνος. Τρεῖς στόλους, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἐξαπέστειλεν ἐναντίον τῆς ἀτυχοῦς πόλεως, καὶ ἡ λύσσα του διαρκῶς ηὔξανε καὶ αἱ διαταγαί του ἦσαν νὰ μὴ φεισθῶσιν οἱ στρατιῶται οὔτε ψυχὴν ζῶσαν, οὔτε καὶ τὰ κτίρια ἀκόμη· ἔπρεπεν ἡ πόλις νὰ κατεδαφισθῇ ἕως τὰ θεμέλια, νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς καὶ νὰ μὴ μείνῃ ἴχνος ἀναμνήσεως αὐτῆς. Ἀνεκδιήγητοι εἶναι οἱ φόνοι καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν ἐπιφανῶν πολιτῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Χερσῶνος. Ὁ πρῶτος ἀποσταλεὶς στρατὸς ἐφείσθη ἑνὸς μέρους τῶν κατοίκων καὶ τῶν νηπίων· φοβηθεὶς ὅμως ἔπειτα τὴν ὀργὴν τοῦ μαινομένου αὐθέντου συνεμάχησε μὲ τοὺς κατοίκους, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Χαζάρων καὶ ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν. Καὶ αἱ ἄλλαι ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ δυνάμεις συνετάχθησαν καὶ αὐταὶ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε καὶ τρίτον στόλον ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλ' οὗτοι συνεφώνησαν τέλος καί, κηρύξαντες, βασιλέα ἐπιφανῆ τινα ἀξιωματικὸν ὀνομαζόμενον Φιλιππικόν, ἔρχονται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὸ μεταξὺ ἀνήσυχος ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετέβη πρὸς τὴν Σινώπην, διὰ νὰ λάβῃ ταχύτερον εἰδήσεις ἐκ τῆς Κριμαίας. Διὰ τοῦτο ὁ Φιλιππικὸς κατέλαβεν εὐκολώτερον τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἔστειλεν ἐναντίον του τοὺς συντρόφους του ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, τοῦ Ἡλία, αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τὸν ὁποῖον ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἀναδείξει ἄρχοντα τῆς Χερσῶνος. Πάντες ἐγκατέλειψαν τὸν μανιακὸν κακοῦργον, ὁ ὁποῖος συλλαμβάνεται καὶ σφάζεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡλία. Ὀλίγον πρότερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχεν ἤδη σφαγῆ ἀνοικτιρμόνως καὶ ὁ νεαρὸς αὐτοῦ υἱός. Μετὰ ἕνα αἰῶνα ἀκριβῶς (610—710), ἕνεκα ἁμαρτημάτων τοῦ τελευταίου ἀπογόνου, ὁ ἔνδοξος οἶκος τοῦ Ἡρακλείου, ὁ ὁποῖος εἶχε σώσει τὸ κράτος ἀπὸ τὸν φοβερὸν κίνδυνον τῶν Περσῶν καὶ ἔπειτα τῶν Ἀράβων, ἐξηφανίσθη ἐκκοπεὶς ἀπὸ τὸν ρίζαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Εἰδικὴ ἐργασία περὶ τοῦ παραδόξου τούτου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἔχει γίνει. Ἡ κυριωτάτη πηγὴ εἶναι ὁ *Θεοφάνης* (σ. 555—585), ὁ ὁποῖος ἀφηγεῖται διὰ μακρῶν τὰ γεγονότα, ὁ *Ζωναρᾶς*, ὁ *Κεδρηνὸς* καὶ ἄλλοι. Γενικῶς καλῶς ἐκθέτει τὰ πράγματα ὁ ἡμέτερος *Παπαρρηγόπουλος*, ζωηρῶς δέ, ἀλλὰ καὶ δογματικῶς, ὅπως πάντοτε, ὁ παλαιὸς *Γίββων*. Γλαφυρὸν ἄρθρον μὲ ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ ἔγραψεν ὁ *Κάρολος Diehl*, L' Empereur au nez coupé, ἐν «Revue de Paris» (1 Ἰανουαρίου 1923), ἀνατυπωθὲν ἐν «Choses et gens de Byzance» (1926), σελ. 173—211. Ἐσχάτως τὸ πολὺ ἑλκυστικὸν θέμα ἐνέπνευσεν εἰς τὸν *Ἀλέξανδρον Ἐμπειρῖκον* τὸ γαλλιστὶ γραφὲν πεζὸν δραματικὸν ποίημα, «Chronique Byzantine» ὡς τὸ ὀνομάζει, L' empereur au nez coupé (1929), εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ, ὄχι ἐπιτυχῶς, νὰ ἐξιδανικεύσῃ τὸν ἥρωά του.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Ἰουστινιανός.** Ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Γερμανοῦ (αὐλικοῦ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ Α΄). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 525 καὶ νεώτατος διεκρίθη διὰ τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρός του. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Βελισσάριος, ἀπολαύων τῆς ἀμερίστου ἐκτιμήσεως τοῦ βα-

Digitized by Google

σιλέως Ἰουστινιανοῦ Α', ἐθριάμβευε κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων καὶ προεκάλει τὸν φθόνον τῶν ἐν Βυζαντίῳ αὐλικῶν ἀρχόντων, ὁ νεαρὸς Ἰουστινιανὸς ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὰς μηχανορραφίας αὐτῶν, σεβόμενος τὸν δαφνοστεφῆ ἀρχιστράτηγον. Τῷ 550 συνειργάσθη μετὰ τοῦ πατρός του Γερμανοῦ εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς μεγάλης στρατιᾶς, ἣν ὁ βασιλεὺς προώριζε πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐκστρατείας. Ἡ ἐπιδρομὴ Σκλαβηνῶν καὶ Θρᾳκῶν καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Γερμανοῦ ἀνέβαλον τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς παραμείνας εἰς Ἰλλυρίαν συμμετέσχεν εἰς τὰς κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν, Γεπιδῶν κλπ. ἐκστρατείας (551 καὶ 552) καὶ εἶτα εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ πολέμους κατὰ τῶν Περσῶν. Τῷ 577, διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς, κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας, εἰσβαλὼν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους των. Ν. ΚΛΣ

Ἰουστινιανὸς *ἅγιος*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐπίσκοπος Verceil ἐν Ἰταλίᾳ, ὅστις τῷ 452 ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 21 Μαρτίου.— 2) Ὁ μαθητὴς τοῦ ἁγίου Μαρτιαλίου, ἑορταζόμενος τὴν 16 Ἰουλίου. —3) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις γεννηθεὶς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ μετέβη εἰς τὴν νῆσον Ramsey, ὅπως μονάσῃ ἐν αὐτῇ, εὗρε δὲ ἐκεῖ μονάζοντα τὸν Ὀνώριον, ἡμέραν δέ τινα συλληφθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἑορτάζεται τὴν 5 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰουστινιανὸς** (Justinianus) ὁ ***Βαλεντίας***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Βαλεντίας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Ἀδελφὸς τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Οὐργέλης, Ἰούστου, ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος Βαλεντίας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν μετὰ τὸ 546 συνέγραψεν ἔργον δογματικοῦ περιεχομένου ἀπαντῶν εἰς ἐρωτήσεις Ρουστίκου τινὸς («Liber responsionum ad quendam Rusticum de interrogatis quaestionilus»). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπωλέσθη, ἀλλὰ κατά τινας κριτικοὺς τὰ κυριώτερα μέρη αὐτοῦ παρελήφθησαν ὑπὸ Ἰλδεφόνσου τοῦ Τολέδου ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «De cognitione baptismi». Ε. Γ. Π.

Ἰουστινιανὸς ἢ ***ἰουστινιάνειος τρίκλινος***. Αἴθουσα ὡραιοτάτη τῶν βασιλικῶν παλατίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεγερθεῖσα τῷ 694 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Β' πλησίον τοῦ Λαυσιακοῦ, μεθ' οὗ καὶ συνεκοινώνει διὰ μιᾶς πολυτελεστάτης θύρας. Ἦτο μεγίστων διαστάσεων καὶ πολυτελεστάτη· οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι αὐτῆς ἀπήστραπτον ἐκ καταχρύσων μωσαϊκῶν, τὸ δὲ δάπεδον ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πολυχρώμων μαρμάρων. Μετὰ τοῦ ἱπποδρόμου συνεκοινώνει διὰ τῶν Σκύλων, ἅτινα ἀπετέλουν, ὅπως καὶ ἡ Χαλκῆ, μίαν τῶν κυριωτέρων εἰσόδων τῶν παλατίων. Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος (829—842) συνεπλήρωσε τὸν διάκοσμον αὐτῆς. Ἐν τῇ «Βασιλείῳ τάξει» τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὁ τρίκλινος οὗτος ἀναφέρεται ὡς μέγας, λαμπρότατος, περιφανέστατος, εὐπρεπέστατος, περίβλεπτος κλπ., ἐκοσμεῖτο διὰ «βήλων ταγηναρίων» (δηλαδὴ διὰ παραπετασμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ὑφασμένα πολύχρωμα πτηνά), διὰ πολυελαίων κλ. καὶ ἐχρησίμευεν, ὅπως καὶ ὁ Λαυσιακός, ὡς αἴθουσα ἀναμονῆς (δι' ὃ ἐλέγετο καὶ «τρίκλινος προελεύσεως») καὶ ὡς διάδρομος, ἀλλ' ἐδίδοντο ἐν αὐτῷ καὶ γεύματα καὶ τελεταὶ διάφοροι. Πλησίον τοῦ τρικλίνου τούτου ἔκειτο ἡ «φιάλη», ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ βασιλεῖς ἐδέχοντο κατὰ τὰς διαφόρους τελετὰς τὴν φατρίαν τῶν Πρασίνων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἔκλιναν ὀλίγον οἱ τοῖχοι αὐτοῦ καὶ μετ' οὐ πολὺ κατέρρευσαν ὑπὸ σφοδροῦ νοτίου ἀνέμου. Τῷ 1310, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Γεώργιος Παχυμέρης, δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ πολυτελέστατος οὗτος τρίκλινος. Ν. ΚΛΣ

Ἰουστινιανούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὸν ὄνομα τῆς ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ *Ἀδριανουπόλεως*, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138 μ. Χ.), τὴν ὁποίαν ὀχυρώσας ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς ἀναφέρει ὁ Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. IV, 1, 36) μετωνόμασεν *Ἰουστινιανούπολιν*. Ταυτίζεται μὲ τὴν βυζαντινὴν πόλιν *Δρυϊνούπολιν* (βλ. λ.), κατηρειπωμένην νῦν, τῆς ὁποίας ἀγνοεῖται ὁ χρόνος τῆς μετονομασίας, καθὼς καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Ἰουστινιανούπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐν Μοισίᾳ παρὰ τὸν Ἴστρον ποταμόν, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

Ἰουστινόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱστρίας ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν Ἰουστίνου τοῦ Β' (565—578) καὶ τοποθετημένη παρὰ τὴν νῦν *Καποντίστρια* (Capodistria).

Ἰουστῖνος *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) *Ἰουστῖνος* ὁ μάρτυς (βλ. λ.) ἑορταζόμενος τὴν 1 Ἰουνίου.—2) Ὁ μετὰ Χαρίτωνος, Χαριτοῦς, Εὐελπίστου, Ἱέρακος, Παίωνος καὶ Βαλλεριανοῦ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (138—161) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1 Ἰουνίου κατὰ τὸ Μηναῖον, περιέχον καὶ βραχὺ αὐτῶν μαρτυρολόγιον (Biblioth. hagiogr. graeca, Bruxellis 1909, 136). — 3) *Ἰουστῖνος* ὁ βασιλεὺς ἑορταζόμενος τὴν 15 Νοεμβρίου. —4) Ὁ *ὅσιος*, ἐν «εἰρήνῃ τελειωθεὶς» ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ ἑορταζόμενος τὴν 17 Νοεμβρίου.

Ἐν δὲ τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς:— 1) Ὁ μετὰ τῆς μητρὸς Συμφορόσης καὶ τῶν ἓξ ἀδελφῶν του ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117—138) ἐν Tivoli τῆς Ἰταλίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος τὴν 18 Ἰουλίου. —2) Ὁ ἐπὶ Κλαυδίου τοῦ Β' (268—270) ἐν Ρώμῃ πρεσβύτερος, ὅστις συλληφθεὶς καθ' ἣν ὥραν συνέλεγε τὰ λείψανα μαρτύρων πρὸς ἐνταφιασμὸν αὐτῶν, ὑπέστη καὶ αὐτὸς μαρτυρικὸν θάνατον. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα τὰ λείψανα αὐτοῦ μετεκομίσθησαν εἰς Frisingen τῆς Γερμανίας (ἑορτ. 17 Σεπτεμβρίου). —3) Ὁ μετὰ Μαξεντίου, Κρήσκεντος καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 287 ἐν Trèves τῆς Γερμανίας μαρτυρήσας (ἑορτ. 12 Δεκεμβρίου). —4) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Poitiers κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα (ἑορτ. 1 Σεπτεμβρίου). —5) Ὁ ἐκ Παρισίων, ὅστις παῖς ὢν καὶ συνοδεύων τὸν πατέρα του ἀπερχόμενον εἰς Ἀμιένην ἠρνήθη νὰ φανερώσῃ εἰς τὰ συναντήσαντα αὐτοὺς ρωμαϊκὰ στρατεύματα καθ' ὁδὸν ποῦ ἐκρύβη ὁ πατήρ του, διὸ καὶ ἀπεκεφαλίσθη (ἑορτ. 1 Αὐγούστου). —6) Ὁ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα πρεσβύτερος ἐν Bigorre (Hautes Pyrénées) τῆς Γαλλίας καὶ κατά τινας ἐπίσκοπος Tarbes ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ἐξυμνούμενος ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Τουρώνης (ἑορτ. 11 Μαΐου). Ε. Γ. Π.

— **Ἰουστῖνος** *μάρτυς*. Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος, ἐκ γονέων ἐθνικῶν (Διαλ. πρὸς Τρυφ. 28), ἐν Φλαβίᾳ Νεαπόλει, τῇ παλαιᾷ Σιχέμ, ἔνθα ἔμενεν ὁ πατήρ του Πρῖσκος, ὁ υἱὸς τοῦ Βακχίου (Ἀπολ. 1,1). Ζητῶν νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν προσεκολλήθη, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖται, κατ' ἀρχὰς εἴς τινα στωϊκὸν φιλόσοφον, ἔπειτα εἴς τινα περιπατητικόν, ἔπειτα εἴς τινα πυθαγόρειον καὶ τέλος εἴς τινα πλατωνικόν, παρ' ᾧ εὗρεν, ὡς ἐνόμιζε, τὴν ζητουμένην ἀλήθειαν. Πορευόμενος ὅμως ποτὲ εἴς τινα ἔρημον τόπον συνήντησε γέροντα, ὅστις ὡμίλησεν αὐτῷ περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ἀνέγνωσε τὰς ἁγίας Γραφάς, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν προὐξένησαν αὐτῷ τὸ θάρρος καὶ ἡ πρὸς τὸν θάνατον περιφρόνησις τῶν διωκομένων Χριστιανῶν, πεισθεὶς ἐγένετο Χριστιανὸς (Διαλ. προς Τρυφ. 2—8. Ἀπολ. 2,12) πρὸ τοῦ τελευταίου Ἰουδαϊκοῦ πολέμου (132—135 πρβλ. Διαλ. πρὸς Τρυφ. 1,9) πιθανῶς ἐν Ἐφέσῳ. (Εὐσ. ἐκκλ. ἱστορ. 4,18,6). Γενόμενος ὅμως Χριστιανὸς διετήρησε καὶ τὸν φιλοσοφικὸν τρίβωνα (*Εὐσεβ.* ἐκκλ. ἱστ. 4,11,8. Διαλ. πρὸς Τρυφ. 1) θεωρῶν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν (Διαλ. πρὸς Τρυφ. 8). Ἐλθὼν εἰς Ρώμην ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἱδρύσας καὶ ἰδίαν σχολήν, εἰς ἣν ἐφοίτησε καὶ ὁ Τατιανός. Ἐκεῖ ἠγωνίσθη πρὸς τὸν κυνικὸν φιλόσοφον Κρήσκεντα, τὸν ἄσπονδον ἐχθρὸν τοῦ Εὐαγγελίου (Ἀπολ. 2,3) καὶ ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ Ἰουνίου Ρουστίκου (163—167). Ἐκ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ (*Migne* 6,1563 ἑ.), περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ ἐγερθῶσι σοβαραὶ ἀμφιβολίαι, πληροφορούμεθα ὅτι ἀπέθανε ἀποτμηθεὶς τὴν κεφαλὴν μετὰ ἓξ ἄλλων Χριστιανῶν τὴν 1 Ἰουνίου, καθ' ἣν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων. Πρῶτος ὁ Τερτυλλιανὸς καλεῖ αὐτὸν «φιλόσοφον καὶ μάρτυρα» (Ad. Valent. 5), ἡ ὀνομασία δ' αὕτη ἐπεκράτησεν ἔκτοτε.

Ὁ Ἰουστῖνος ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, πρὸς καταπολέμησιν οὐ μόνον τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ἰουδαϊσμοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρέσεων. Δυστυχῶς τὰ περισσότερα τούτων ἀπωλέσθησαν, ἐνῷ ἄλλα ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν εἶναι νόθα. Ἀναμφιβόλως γνήσια εἶναι αἱ δύο ἀπολογίαι (*Migne* 6. 328 ἑ. καὶ 441 ἑ.) καὶ ὁ διάλογος πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαῖον (*Migne* 6, 472 ἑ.) Ἡ πρώτη ἀπολογία, ἥτις ἀποτείνεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ (138—161) καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, τὴν σύγκλητον καὶ τὸν ρωμαϊκὸν δῆμον, ἐγράφη, ὡς ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων καταφαίνεται, μεταξὺ τοῦ 150 καὶ 155, ἡ δὲ δευτέρα ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν πρώτην ἐξ ἀφορμῆς τῆς θανατώσεως Χριστιανῶν ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Οὐρβίκου (144—160), ἁπλῶς διότι ὡμολόγησαν ὅτι ἦσαν Χριστιανοί. Ὁ διάλογος πρὸς Τρύφωνα ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τελευταίου Ἰουδαϊκοῦ πολέμου (132—135), πιθανῶς ἐν Ἐφέσῳ καὶ διήρκεσε δύο ἡμέρας. Ἐν τῷ διασωθέντι κειμένῳ τοῦ διαλόγου ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ χάσματα, πιθανῶς δὲ ὁ διάλογος οὗτος ἀπετελεῖτο ἐκ δύο βιβλίων.

Ἀπολεσθέντα ἔργα τοῦ Ἰουστίνου εἶναι: τὸ «Σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν γεγενημένων αἱρέσεων», ὅπερ ἀναφέρει ὁ ἴδιος (Ἀπολ. Ι, 26) καὶ ἔπειτα ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἱερώνυμος καὶ ὁ Φώτιος. Καὶ ὁ Εἰρηναῖος δὲ ἀναφέρει ἔργον τοῦ Ἰουστίνου «Σύνταγμα πρὸς Μαρκίωνα» παραθέτων δύο χωρία ἐξ αὐτοῦ (adv. haer. 4, 6, 2), ὅπερ πιθανῶς ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος «Συντάγματος κατὰ πασῶν τῶν γεγενημένων αἱρέσεων». Ἐν τοῖς «ἱεροῖς Παραλλήλοις» τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ παρατίθενται τρία τεμάχια ἐξ ἀπολεσθέντος ἔργου τοῦ Ἰουστίνου «Περὶ ἀναστάσεως» (*Migne* 6, 1571 ἑ.), ὁ δὲ Εὐσέβιος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς πέντε ἔργα τοῦ Ἰουστίνου: 1) «Λόγος πρὸς Ἕλληνας», 2) ἕτερον πρὸς Ἕλληνας σύγγραμμα, ὃ καὶ ἐπέγραψεν «ἔλεγχον», 3) Περὶ Θεοῦ μοναρχίας, 4) Ψάλτης καὶ 5) Περὶ ψυχῆς. Ἐκ τῶν πέντε τούτων ἔργων τὰ τρία πρῶτα συμπίπτουσι πρὸς τὰ ἐν χειρογράφοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουστίνου εὑρεθέντα καὶ τύποις ἐκδοθέντα πρὸς Ἕλληνας (*Migne*, 6, 229 ἑ), Λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἕλληνας (*Migne* 6, 241 ἑ.) καὶ Περὶ μοναρχίας (*Migne* 6, 311 ἑ.). Τὰ ἐκδοθέντα ὅμως ταῦτα ἔργα δὲν φαίνονται γνήσια ἔργα τοῦ Ἰουστίνου, ἀλλ' ἐγράφησαν ὑπ' ἄλλων, οἵτινες ἀπέδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν Ἰουστῖνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰδήσεως τοῦ Εὐσεβίου, εἴτε καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐσεβίου, οὕτως ὥστε ὁ Εὐσέβιος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν νόθα ἔργα τοῦ Ἰουστίνου, ὧν δὲν διέγνωσε τὴν νοθείαν.

Ἀναμφιβόλως νόθα εἶναι τὰ ἀκόλουθα εἰς τὸν Ἰουστῖνον ἀποδιδόμενα ἔργα, τὰ καὶ τύποις ἐκδοθέντα: 1) «Ἐπιστολὴ πρὸς Ζήναν καὶ Σειρῆνον» (*Migne* 6,1184 ἑ.), 2) «Ἔκθεσις ὀρθῆς ὁμολογίας» (*Migne* 6, 1208 ἑ.), 3) «Ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους περί τινων ἀναγκαίων ζητημάτων» (*Migne* 6, 1249 ἑ.), 4) «Ἐρωτήσεις χριστιανικαὶ πρὸς Ἕλληνας» (*Migne* 6, 1401 ἑ.), καὶ 5) «Ἀνατροπὴ δογμάτων τινῶν ἀποστολικῶν» (*Migne* 6, 1491 ἑ.). Ἐπίσης σφαλερῶς ἀπεδόθη ἡ πρὸς Διόγνωτον ἐπιστολὴ εἰς τὸν Ἰουστῖνον.

Ὁ Ἰουστῖνος ἦτο Χριστιανὸς φιλόσοφος. Κατ' αὐτὸν ὁ Λόγος, ὅστις ἐν ὅλῳ τῷ πληρώματι αὐτοῦ ἐμφανίζεται ἐν τῷ Χριστῷ, ὑπάρχει ἐν σπέρματι ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ (λόγος σπερματικός). Οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι καὶ οἱ ποιηταὶ ἔχουσι κατὰ τὸ μέτρον τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸν σπερματικὸν λόγον γνωρίσει τὴν ἀλήθειαν (Ἀπολ. 2, 8, 13) καὶ οἱ μετὰ λόγου βιώσαντες πρὸ Χριστοῦ εἶναι Χριστιανοί. Ἄλλως πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων εἶχον λάβει «σπέρματα ἀληθείας» ἐκ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἣν εἶχον ἀναγνώσει (Ἀπολ. 1, 44). Πολύτιμοι εἶναι αἱ εἰδήσεις, ἃς παρέχει ἡμῖν ὁ Ἰουστῖνος, περὶ τῆς λατρείας καθ' ὅλου καὶ δὴ τῆς τελέσεως τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς θείας εὐχαριστίας. Αἱ περὶ τοῦ ὕφους τοῦ Ἰουστίνου παρατηρήσεις τοῦ Φωτίου (Μυριοβ. κωδ. 125) εἶναι ὀρθαί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αἱ κυριώτεραι μονογραφίαι περὶ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι *C. Semisch*, Justin der Märtyrer (εἰς δύο τόμ. Breslau 1840—1842).—*Ch. Frappel*, St. Justin (τρίτη ἐκδ. 1886) καὶ *J. Reviere*, St. Justin (1907). Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Otto γενομένη, ἡ καταλαμβάνουσα τοὺς πέντε πρώτους τόμους τοῦ ὑπὸ αὐτοῦ ἐκδοθέντος Corpus apologetarum christianorum 1847—1872, τοὺς ἐκδοθέντας πάλιν 1876—1881. Κ. Ι. Δ.

— **Ἰουστῖνος Α'**. Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ 518—527). Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τοῦ ΣΤ' αἰῶνος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἶναι σημαντικωτάτη, ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'· ἄλλωστε κατ' οὐσίαν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἤρχιζεν ἤδη ἡ κυβέρνησις τοῦ μεγάλου τούτου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ὀνομάζουσιν αὐτὸν «πᾶσιν ἄριστον,—θειότατον,—μέγαν βασιλέα Ρωμαίων» (*Μαλάλας*, σ. 410, *Θεοφάνης*, τ. Ι', σ. 254, *Κεδρηνός*, τ. Ι', σ. 636, κλπ., ἔκδ. Βόννης).

Κατὰ τοὺς Βυζαντινούς, ὁ Ἰουστῖνος ἦτο Ἰλλυριὸς τὸ γένος ἢ Θρᾷξ (ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν γεωγραφικὴν ἔννοιαν καὶ τῶν δύο ὀνομάτων). Ἐπὶ τῇ βάσει δῆθεν σλαυικῶν παραδόσεων τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐθεωρήθη, ὅτι ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦτο σλαυικὸς καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρεσύρθησαν οἱ νεώτεροι βυζαντινολόγοι, ἀκόμη καὶ οἱ ἡμέτεροι, καὶ αὐτὸς ὁ Παπαρρηγόπουλος. Ἡ μαρτυρία ὅμως αὕτη εἶναι ἐντελῶς φαντασιώδης (βλ. *Κρουμβάχερ*, Byz. Literaturgesch. 2α ἔκδοσις, σ. 237. Ἐκτενῆ μελέτην βλέπε εἰς τὰ Βυζαντινὰ Χρονικὰ τῆς Πετρουπόλεως, ρωσιστί, τοῦ *Α. Βασίλιεφ*, «Τὸ ζήτημα περὶ τῆς Σλαυικῆς καταγωγῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ», τ. Ι', 1894, σ. 469—492). Αἱ τελευταῖαι ἀκριβεῖς ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σλαυικοῦ, ἀλλὰ περὶ ἐγχωρίου μακεδονικοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκλατινισθῇ καὶ ἐξελληνισθῇ. Τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του ὁ Προκόπιος λέγει Ταυρίσιον, παρὰ τὸ κάστρον Βεδεριανά, «εἰς τὴν Δαρδανίαν, τὴν ἄνω τῶν Ἐπιδαμνίων».

Ὁ Ἰουστῖνος, ἁπλοῦς χωρικὸς τῆς Μακεδονίας, ἦλθεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς (457—474) ἀπὸ τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς εὕρεσιν τύχης μετ' ἄλλων δύο νεανιῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ γεωργοὶ (*Προκόπιος*, Ἀπόκρυφα σ. 43 ἑξ.). Καταταγέντες εἰς τὸν στρατὸν προσελήφθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν σωματοφυλακὴν αὐτοῦ λόγῳ τῆς μεγαλοσωμίας των, ὅτε δὲ ἀργότερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου (491—518), ἔγινεν ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Ἰσαύρων, ὁ Ἰουστῖνος ἕνεκα σφάλματός του ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐπρόκειτο νὰ θανατωθῇ· ἐσώθη ὅμως χάρις εἰς παράδοξον ὄνειρον,

Digitized by Google

τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ στρατηγός. Τότε δὲ ἴσως μετήλλαξε καὶ τὸ παλαιὸν ἐγχώριον ὄνομά του, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ὄνομα Ἰουστῖνος. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ἀνεβίβασε τὸν Ἰουστῖνον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκλητικοῦ καὶ τὸν ἀνέδειξε κόμιτα τῶν ἐξκουβιτόρων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναστασίου οἱ σωματοφύλακες τοῦ παλατίου ἐν συμφωνίᾳ μὲ τὸν λαὸν ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν ἀρχηγόν των Ἰουστῖνον, οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες δὲν ἔφερον ἀντίρρησιν, καὶ οὕτως ὁ Μακεδὼν χωρικὸς ἀνῆλθεν εἰς τὸν κραταιότατον θρόνον τῆς οἰκουμένης (518 μ. Χ.) εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν. Γενόμενος αὐτοκράτωρ ὁ Ἰουστῖνος ἔστεψεν αὐγοῦσταν τὴν παλλακήν αὐτοῦ Λουππικῖναν, «δούλην καὶ βάρβαρον», κατὰ τὸν Προκόπιον, τὴν ὁποίαν «οἱ δῆμοι ἐστεφανωμένην Εὐφημίαν ἐκάλεσαν» (Ἀπόκρυφα, σ. 45. *Κεδρηνός*, τ. 1, σ. 637).

Ὁ Ἰουστῖνος ἔδειξε κατὰ τὴν ἀπροσδόκητον σταδιοδρομίαν του νοῦν ρωμαλέον, σύνεσιν καὶ ἰσχυρὸν χαρακτῆρα, ἔμεινεν ὅμως ἕως τὸ τέλος ἀγροῖκος καὶ τελείως ἀμαθής. Δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ οὔτε τὴν λατινικὴν λέξιν legi (= ἀνέγνων, δηλαδὴ τὸ ἔγγραφον).

Παρ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἀγροικίαν αὐτοῦ, ὁ Ἰουστῖνος ἐδείχθη χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς βασιλεύς, προσέτι «πολύπειρος» καὶ ἱκανώτατος εἰς τὴν διοίκησιν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ συνέβησαν αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι θεομηνίαι, σεισμοὶ φοβερώτατοι καὶ πυρκαϊαὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐξ ὧν κατεστράφη ἡ Ἀντιόχεια, καὶ καταποντισμοὶ πόλεων καὶ δὴ τῆς Ἐδέσσης. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῶν δυστυχιῶν τῶν ὑπηκόων του, ὁ βασιλεὺς ἔστειλε βοηθείας καὶ διένειμε χρήματα πολλά, ἰδίως πρὸς ἀνακαινισμὸν τῆς Ἀντιοχείας. Ἐπ' αὐτοῦ ἔγιναν καὶ ταραχαί τινες ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Βενέτων ἐναντίον τῶν Πρασίνων, αἵτινες ἐξετάθησαν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις.

Πόλεμοι δὲν συνέβησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστίνου, οὔτε ἐπιδρομαὶ ἀναφέρονται. Μόνον αἱ μετὰ τῶν Περσῶν εἰρηνικαὶ σχέσεις διεταράχθησαν ἐξ ἀφορμῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἰουστίνου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Λαζῶν Τζάθου, ὅστις ἦλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ γίνῃ Χριστιανὸς καὶ ν' ἀναγορευθῇ ὑπ' αὐτοῦ βασιλεὺς τῶν Λαζῶν. Ὁ Ἰουστῖνος ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ πολλῆς χαρᾶς, τοῦ ἔδωκε Ρωμαίαν, ἤτοι Ἑλληνίδα, γυναῖκα καὶ δῶρα πολλά, τὸν ἀνέδειξε βασιλέα τῶν Λαζῶν καὶ τὸν ἐνέδυσε μὲ βυζαντινὰ βασιλικὰ ἐνδύματα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καβάδης δυσηρεστήθη ἐκ τούτου, διότι οἱ Λαζοὶ ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτόν, καὶ ἔκτοτε «ἐγίνετο ἔχθρα μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Περσῶν».

Τὸ σπουδαιότατον γεγονὸς τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ ρύθμισις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὡς παλαιὸς στρατιωτικὸς ὁ Ἰουστῖνος Α΄ ἐξεδηλώθη ὑπέρμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας, καταδιώξας πᾶσαν αἱρεσιακὴν κίνησιν, ἰδίως τῶν μονοφυσιτῶν. Ὁ Ἰουστῖνος ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου πᾶς μὴ ἀκολουθῶν τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου (451) ἀπεκλείετο ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ ἀπὸ τὰς δημοσίας θέσεις. Οὕτως οἱ μονοφυσῖται ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα ἐπικρατήσεως, οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν κατεδιώχθησαν καὶ τὸ δόγμα αὐτῶν, ἀποκλεισθὲν ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν, εὗρε καταφύγιον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατεδίωξεν ἐπίσης τὸν ἀρειανισμὸν καὶ ἔκλεισε τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας τῶν Ἀρειανῶν. Διὰ τοῦ διωγμοῦ τῶν Ἀρειανῶν διέσεισεν ὁ Ἰουστῖνος τὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ Θεοδωρίχου, βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀρειανοί. Διὰ τῆς προστασίας τῆς Ὀρθοδοξίας προσεγγίζει πρὸς τὸν πάπαν τῆς Ρώμης Ὁρμίσδαν καὶ ἐπιφέρει τὴν μετὰ τῆς Δύσεως ἕνωσιν. Οἱ παλαιοὶ Βυζαντινοὶ εἶδον καὶ ἐξύμνησαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην πολιτικὴν τοῦ Ἰουστίνου τὸν ὑπέρμαχον τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀποτέλεσμα ὅμως ταύτης ἦτο ὅτι αἱ ἐγχώριοι μονοφυσιτικαὶ ἐκκλησίαι τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἀπεμακρύνθησαν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπίσημον θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ κράτος, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ οἱ ἐγχώριοι πληθυσμοί. Ὡς σύμβουλος τοῦ Ἰουστίνου ἀναφέρεται ὁ ἄρχων Βιταλιανός, ὁ ὁποῖος εἶχε βοηθήσει τὸν Ἰουστῖνον εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν, ἦτο δὲ καὶ «λίαν ὀρθόδοξος».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, *Προκόπιος, Ἀγαθίας, Μένανδρος, Μαλάλας, Θεοφάνης*, Χρονικὸν Πασχάλιον, *Κεδρηνὸς* κλ., αἱ γενικαὶ Βυζαντιναὶ ἱστορίαι, καὶ δὴ ὁ *Γίββων*, ὁ *Φίνλαϋ*, ἰδιαιτέραν δὲ ἀπηκριβωμένην ἐργασίαν ἀποτελεῖ τὸ ἄρθρον τοῦ *Ernst Stein* εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Ἀρχαιότητος τῶν Pauly-Wissowa (λ. Justinus, τ. X, 2. 1919, σ. 1314—1329).

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Ἰουστῖνος Β΄.** Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ (565—578). Διαδεχθεὶς οὗτος τὸν θεῖόν του Ἰουστινιανὸν Α΄, τῇ ἐνεργείᾳ ἰδίως τῆς συζύγου του Σοφίας, ἐπροσπάθησε παντοιοτρόπως ν' ἀνακουφίσῃ τὸν πάσχοντα λαόν. Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν ὑπῆρξε χρηστὸς καὶ ἠγάπησε «τὸ ὑπήκοον». Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ ἔκαμε διανομὰς χρημάτων εἰς τὸν λαόν, τόσον ἀφθόνως, ὥστε πολλοὶ νὰ γίνουν πλούσιοι, προέβη προσέτι εἰς ἀπαλλαγὰς χρεῶν, ἀπελευθερώσεις κρατουμένων διὰ χρέη καὶ ἀνακλήσεις ἐξορίστων. Ὀρθόδοξος ὤν, προσεπάθησε νὰ εἰρηνεύσῃ ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου καὶ δὴ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν ὁποίαν ἐτάρασσε πάντοτε ἡ μονοφυσιτικὴ αἵρεσις. Εἶχε δὲ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θείου αὐτοῦ πρὸς τὰς οἰκοδομὰς καὶ τὸν διὰ τῆς τέχνης ἐξωραϊσμὸν καὶ ἐπίδειξιν τῆς εὐλαβείας. Ἐπεκόσμησε τὰς ἐκκλησίας τὰς κτισθείσας ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, τήν τε Μεγάλην Ἐκκλησίαν (τὴν Ἁγίαν Σοφίαν) καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ ἄλλας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, «χαρισάμενος αὐτοῖς κειμήλια καὶ πᾶσαν πρόσοδον». Ἔκτισε προσέτι τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ ἄλλην τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἀκόμη καὶ παλάτια ἀνήγειρε καὶ δὴ τὸ παλάτιον τῶν Σοφιανῶν εἰς τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ Σοφίας, κοσμήσας αὐτὸ μὲ διάφορα πολύτιμα μάρμαρα. Χάριν δὲ τοῦ λαοῦ ἔργα δημοσίας ἀσφαλείας ἔκαμεν, ἀνεκαίνισε τὸ δημόσιον λουτρὸν τοῦ Ταύρου, τὸ ὁποῖον πάλιν ἐπ' ὀνόματι τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐπωνόμασε Σοφιανάς, ἀνεκαίνισε τὸν «ἀγωγὸν τοῦ Οὐάλεντος», ἤτοι τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χορηγήσας εἰς τὴν πόλιν «δαψίλειαν ὕδατος».

Χαλκοῦν νόμισμα τοῦ Ἰουστίνου Β΄.
[Ἐκόπη τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει].

Ὁ Ἰουστῖνος Β΄ ἔχων κύριον σκοπὸν τὴν ἐσωτερικὴν ἀνόρθωσιν τοῦ κράτους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ κοσμοκρατικὰ σχέδια τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ν' ἀσφαλίσῃ τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθείσας χώρας καὶ δὴ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντα χριστιανικὰ βασίλεια τῶν Ὀστρογότθων καὶ τῶν Βανδήλων. Πρὸς τοὺς βαρβάρους ὅμως τοῦ Δουνάβεως ἐκράτησε γενναιοτέραν πολιτικήν. Πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀβάρων, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβουν τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὰς συνθήκας ὁ Ἰουστινιανός, ἀπήντησεν ὁ Ἰουστῖνος ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς χρήματα ὡς ἔρανον δουλείας, ὄχι ὡς φορολογίαν (*Μένανδρος*, σ. 32, Hist. gr. minores ἔκδ. Λειψίας). Τότε οἱ Ἄβαροι ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν χώραν τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως μετὰ νέαν συνθήκην ἐτησίας εἰσφορᾶς χρημάτων πρὸς αὐτάς. Ἡ πολιτεία ὅμως τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἀβάρων ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου εἶχεν ἄλλην θλιβερὰν συνέπειαν. Συμμαχήσαντες οὗτοι μὲ τοὺς Λογγοβάρδους, ἢ Λομβαρδούς κατέστρεψαν τοὺς Γεπίδας καὶ ἵδρυσαν ἐπίφοβον βαρβαρικὸν βασίλειον εἰς τὴν Παννονίαν (βλ. λ. *Ἄβαροι*), ἔπειτα ἐβοήθησαν τοὺς Λογγοβάρδους νὰ κατέλθουν πρὸς Νότον καὶ νὰ καταλάβουν τὴν ἄνω Ἰταλίαν. Οἱ Λογγοβάρδοι, ἀκολουθούμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων βαρβάρων, ἐπέθησαν εἰς κίνησιν τῷ 568, διέβησαν τὰς Ἄλπεις, κατέλαβον τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀλβοῖνος ἐστέφθη βασιλεὺς εἰς τὰ Μεδιόλανα. Μὲ τὸ ἔτος 568 κλείει ἡ μεγάλη ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων εἰς τὴν Δύσιν. Ἔκτοτε Λομβαρδοὶ καὶ Ἰταλοὶ μοιράζονται τὴν Ἰταλίαν, τὸ δὲ βόρειον καὶ μέσον μέρος αὐτῆς ἀπωλέσθη διὰ τὸ Βυζαντινὸν κράτος, τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία περιωρίσθη, ἐκτὸς τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ραβέννας καὶ ἕως τὴν Ρώμην. Ἡ ἀπώλεια αὕτη ἐπέφερε μεγάλην θλῖψιν εἰς τὸν Ἰουστῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἦτο γέρων (εἶχε φαίνεται περιπέσει εἰς πνευματικὴν ἐξασθένησιν, κατὰ τὸν Μένανδρον «περιεκόπη τὰς φρένας») πλέον παρέλαβεν ὡς βοηθὸν συνάρχοντα, ἱκανώτατον ἄνδρα, τὸν ἀρχηγὸν τῶν σωματοφυλάκων Τιβέριον, τὸν ὁποῖον ἀνηγόρευσε καίσαρα καὶ μὲ τὸν ὁποῖον συνεβασίλευσεν ἀκόμη τέσσαρα ἔτη.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε συνομολογήσει πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Χοσρόην εἰρήνην, λεγομένην ἐκ τῆς διαρκείας αὐτῆς «πεντηκονταετῆ». Ἀλλ' ὁ Χοσρόης ἤρχισε πάλιν τοὺς κατακτητικοὺς πολέμους ἐναντίον χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν Χριστιανοί, ὅπως ἐναντίον τῆς Νοτίου Ἀραβίας καὶ ἐναντίον τῆς Ἀρμενίας, διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἰουστῖνος ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον πρὸς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν τούτων. Ὁ πόλεμος ἤρχισε τῷ 571 καὶ μετὰ διακοπῶν διήρκεσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Κατ' ἀρχὰς αἱ Ἕλληνες ἔπαθον ἀτυχίας, ἀλλ' ὅτε ὁ Τιβέριος προσελήφθη ὡς συνάρχων τοῦ Ἰουστίνου οἱ Βυζαντινοὶ ἐπῆλθον ἐναντίον τοῦ Χοσρόη, ἐνίκησεν αὐτὸν ὁλοσχερῶς καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἠναγκάσθη νὰ σωθῇ διαβαίνων μόνος τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐπὶ ἐλέφαντος (576). Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε μετὰ σφοδρότητος καὶ ὁ χριστιανικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ διεχείμασεν εἰς τὴν Περσίαν (577—578). Τὸν Τιβέριον διαδέχεται ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς Μαυρίκιος. Οὕτω κατὰ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ Ἕλληνες εἶναι πάλιν κύριοι τῆς Ἀρμενίας καὶ ἔχουν ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν Περσῶν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀσίας.

Οἱ συνεχεῖς σχεδὸν πόλεμοι ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔφερον τὸν Ἰουστῖνον εἰς τὸ νὰ συνάψῃ σχέσεις μὲ ἕνα λαόν, τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸν Ἰουστῖνον Β΄ διὰ νὰ συνάψουν σχέσεις μετ' αὐτοῦ ἐμπορικὰς καὶ πολιτικάς. Ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη, ἔστειλε καὶ αὐτὸς πρεσβείαν εἰς τὰς μακρινὰς χώρας των, διότι ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῆς Κίνας εἰσαγωγὴν τῆς μετάξης, ἡ ὁποία πρότερον εἰσήγετο κατὰ ξηρὰν διὰ τῆς Περσίας ἢ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

Ἡ ἀθρόα εἰσροὴ Ἀβάρων καὶ πρὸ πάντων Σλαύων, ἡ σημειωθεῖσα ἐπὶ τοῦ Ἰουστίνου Β΄ ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τῆς μικρᾶς προσοχῆς ἣν ἔδιδον οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες εἰς αὐτούς. Ἐπωφεληθέντες οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀπὸ τὴν ἀπασχόλησιν τῶν δυνάμεων τοῦ κράτους εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπὸ τὴν ἀπασχόλησιν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Ἰουστίνου Β΄, ἤρχισαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος (575 καὶ 578) νὰ διαπεραιῶσι τὸν Δανούβιον, νὰ εἰσχωρῶσιν εἰς τὰς χώρας τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου καὶ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς αὐτὰς ἀποτελοῦντες ἀβαρικὰς καὶ σλαυικὰς ἀποικίας (αἱ τελευταῖαι μάλιστα, γνωσταὶ ὡς «Σκλαβινίαι», ὑπῆρξαν πολυάριθμοι, ἰδίως κατὰ τὴν Μακεδονίαν), αἵτινες ἤρχισαν περισφίγγουσαι καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ ἐποικίσεις αὗται ἐπανελήφθησαν ἔκτοτε πολλάκις. Ἐντεῦθεν προῆλθεν εἰς τὴν ἱστορίαν πολύκροτον ζήτημα, ἀνακινηθὲν πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ *Φαλμεράγιερ* (βλ. λ.) τὸ λεγόμενον Σλαβικὸν ζήτημα, σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῶν σλαυικῶν τούτων ἐποικήσεων. Ὅτι ὅμως ἡ εἴσοδος αὕτη δὲν ἦτο οὔτε ὑπεράγαν ἀθρόα, οὔτε ἐπικίνδυνος, δεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ σύγχρονοι ἀξιόπιστοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος ἐστάθμευε παρὰ τὸν Δανούβιον, συχνάκις διαβὰς τὸν ποταμὸν ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς περιώρισεν εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἴστρου βαρβαρικὰς χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Εὐάγριος, Θεοφάνης, Ζωναρᾶς, Κεδρηνός.* Διεσώθη δὲ καὶ ἄξιον λόγου, ἀλλὰ πανηγυρικώτατον ἀρχαῖον κείμενον, τοῦ ἐκ τῆς Β. Ἀφρικῆς γραμματικοῦ *Κορίπου*, ποίημα εἰς 4 βιβλία λατινιστὶ (De laudibus Justini minoris, ἐκδ. Βόννης).— *Γίββων* (εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bury), *Παπαρρηγόπουλος*, *Λαοπόλδ Ranke* εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν αὐτοῦ.—*Ernst Stein*, Studien zur Gesch. des byzant. Reiches unter den Kaisern Justinus (II und Tiberius, 1919).

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— **Ἰουστῖνος, *Μᾶρκος Ἰουνιανός*.** Ρωμαῖος ἱστοριογράφος ἀκμάσας περὶ τὸ 160 μ. Χ. ἐν Ρώμῃ. Ἔγραψε ἐπιτομὴν τοῦ ἱστορικοῦ συγγράμματος τοῦ Πομπηίου Τρόγου, εἰς τὴν ὁποίαν περιέλαβε τὰ ὡραιότερα καὶ τὸ πλέον ἐνδιαφέροντα τεμάχια ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Τρόγου. Τοιοῦτον ἀπάνθισμα δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ ἔργον του Historiarum philippicarum (libri XLIV). Ἐπειδὴ τὸ σύγγραμμα τοῦ Τρόγου ἐχάθη, πλὴν τινων ἀποσπασμάτων, δὲν δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν πρὸς αὐτὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ Ἰουστίνου. Ὁπωσδήποτε ἡ ἐπιτομὴ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν διότι διέσωσε μέρη τινὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Τρόγου τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἄλλως ἄγνωστα. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐσώθη εἰς πλεῖστα χειρόγραφα τοῦ Θ΄—ΙΒ΄ αἰῶνος, ἔσχε δὲ μέχρι τοῦδε πλείστας ἐκδόσεις. Ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν προοιμίων προτασσομένη φράσις Imperator Antonine φαίνεται ὅτι ἐτέθη ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκδοτῶν, οἱ ὁποῖοι συνέχεον τὸν συγγραφέα πρὸς τὸν ἅγιον Ἰουστῖνον τοῦ Β΄ αἰῶνος μ. Χ. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἐκδόσεων τοῦ μνημονευτέαι αἱ ἑξῆς: Ἡ πρώτη ὑπὸ Jenson (ἐν Βανδούῃ 1470), αἱ ἐν Βενετίᾳ (1490, 1497, 1507, 1522), ἡ τοῦ Bongars (ἐν Παρισίοις 1581), ἡ τοῦ Γραβίου (ἐν Λουγδούνῳ Βαταυῶν 1683), ἡ τοῦ Hearne (ἐν Ὀξωνίᾳ 1795), ἡ τοῦ Frotscher (ἐν Λειψίᾳ 1827), ἡ τοῦ Dübner (1839), ἡ τοῦ Jeep (1859 καὶ τοῦ Ruehl (1886).

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

— **Ἰουστῖνος *Δεκάδυος*.** Ἕλλην λόγιος καὶ ἐκκλησιαστικὸς (βλ. *Δεκάδυος*).

— **Ἰουστῖνος** (Justin), **Ἰωάννης**. Γάλλος φιλέλλην (βλ. λ. *Ζυστέν*).

Ἰουστινούπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας ἐν Δαρδανίᾳ, ἱδρυθεῖσα ἐκ θεμελίων, ὡς ἀναφέρει ὁ Προκόπιος (Περὶ Κτίσμ. IV, 1,30), ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ περὶ τὸ 559, πρὸς τιμὴν τοῦ θείου του Ἰουστίνου, παρὰ τὴν Οὐλπιανὴν ΒΔ τῶν Σκούπων, τῶν νῦν Σκοπίων, τὴν ὁποίαν ἀνακαινίσας μετωνόμασεν *Ἰουστινιανὴν Δευτέραν* (βλ. λ.).

Α. Θ. Σ.

Ἰοῦστος. Ἰουδαῖος ἱστορικὸς τοῦ α΄ μ. Χ. αἰῶνος. Ἐκ Τιβεριάδος τῆς Παλαιστίνης καταγόμενος ἔγραψεν εἰς γλῶσσαν ἑλληνικὴν «Χρονικὸν Ἰουδαίων βασιλέων», ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ καταλῆγον εἰς τὸν τελευταῖον Ἰουδαῖον βασιλέα Ἀγρίππαν τὸν Β (100 μ. Χ.). Τὸ χρονικὸν τοῦτο, μὲ μεγάλην ἀμεροληψίαν γεγραμμένον εἶχον ἐν πολλῇ τιμῇ οἱ Χριστιανοί ἀπολογηταί, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐνωρὶς ἀπωλέσθη, ἀφοῦ κατὰ τὴν Θ΄

Digitized by Google

ἑκατονταετηρίδα ὁ Φώτιος, συνοπτικώτατα περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνων, εἶχεν, ὡς φαίνεται, πρὸ ὀφθαλμῶν οὐχὶ τὸ σύγγραμμα πλῆρες, ἀλλ' ἐπιτομήν τινα αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

— **Ἰοῦστος** *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ καὶ *Ἰησοῦς* ὀνομαζόμενος, ὅστις συνώδευε τὸν ἀπόστολον Παῦλον, κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἦτο εἷς τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων καὶ ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Ἐλευθεροπόλεως, τῆς ὁποίας τὸν λαὸν εἵλκυσεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἑορτάζεται τὴν 30 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις ἐν Ρώμῃ «*καμίνῳ πυρὸς ἐμβληθεὶς*» ἑορτάζεται τὴν 14 Ἰουλίου. —3) Ὁ μετὰ *Θεοφίλου, Τροφίμου* καὶ *Ματθαίου*, ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 21 Ἰουλίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς: 1) Ὁ μετὰ *Δονάτου, Εἰρήνης* καὶ 48 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν (249—251) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 25 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μετὰ *Μακαρίου, Ρουφίνου* καὶ *Θεοφίλου* ἐν Ρώμῃ τῷ 250 μαρτυρήσας. Ἡ μνήμη των τὴν 28 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Οὐργέλης, ἑορταζόμενος τὴν 28 Μαΐου (βλ. *Ἰουστῖνος* Οὐργέλης). —4) Ὁ ἐν Saint-Claude (Jura) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μοναχός, ὑπὸ Πίου τοῦ Ι' εἰς τοὺς ἁγίους καταταχθεὶς τῷ 1903. Ἡ μνήμη του τὴν 7 Ἰουλίου. —5) Ὁ μετὰ *Κλαυδίου* καὶ ἄλλων τῷ 273 ἐν Troyes (Aube) τῆς Γαλλίας μαρτυρήσας. Ἡ μνήμη του τὴν 21 Ἰουλίου. —6) Ὁ ἐν Alcala τῆς Ἱσπανίας ἐν ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν τῷ 304 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 6 Αὐγούστου. —7) Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Lyon (350—390), ἑορταζόμενος τὴν 2 Σεπτεμβρίου. —8) Ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος Στρασβούργου, ἀποθανὼν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἑορταζόμενος τὴν 2 Σεπτεμβρίου. —9) Ὁ ἐξ Auxerre τῆς Γαλλίας παρὰ τὸ Beauvais τῷ 287 μαρτυρήσας. Ἡ μνήμη του τὴν 18 Ὀκτωβρίου. —10) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Ἀρτεμίου* καὶ τῆς ἀδελφῆς *Ὀνέστης* ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Γ' ἢ τὸν Δ' αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 18 Ὀκτωβρίου. —11) Ὁ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀρχιδιάκονος τοῦ Clermont en Auvergne τῆς Γαλλίας, ἑορταζόμενος τὴν 21 Ὀκτωβρίου. —12) Ὁ ἐν Τεργέστῃ τῷ 303 ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τιμηθεὶς δι' ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φέροντος τὸ ὄνομά του. Ἡ μνήμη του τὴν 2 Νοεμβρίου. —13) Ὁ ἐπίσκοπος Rochester ἐν Ἀγγλίᾳ ἀποθανὼν τῷ 627 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Νοεμβρίου. 14) Ὁ μετὰ *Ἀβουνδίου* τῷ 283 ἐν Ἱσπανίᾳ μαρτυρήσας. Ἡ μνήμη του τὴν 14 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Ἰοῦστος** ὁ *Οὐργέλης*. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Οὐργέλης κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Μετὰ τὸ 546 ἀποθανών, κατέλιπεν ἀξιόλογον ἑρμηνείαν τοῦ «*Ἄσματος τῶν ᾀσμάτων*» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

[*Migne* Patr. Lat. 67,961 κ. ἑξ.]. Ε.Γ.Π.

Ἰούτα (Utah, *προφ. Γιούτα*). *[Γεωγρ.]* Μία τῶν Ἡν. Πολιτ. τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κειμένη μεταξὺ 37° καὶ 42° Β πλάτους, καὶ 109° καὶ 114° Δ μήκους. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῶν πολιτειῶν Ἀϊντάχο καὶ Οὐόμιγκ, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Κολοράδο, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Ἀριζόνας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Νεβράσκας. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα διὰ τοῦ ὄρους Οὐάσατς, διήκοντος ἀπὸ Β πρὸς Ν. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα, τὸ καὶ εὐφορώτερον, διαθέεται ὑπὸ τοῦ Πρασίνου ποταμοῦ καὶ τοῦ Ρίο Γκράντε, ἑνουμένων εἰς τὸν ποταμὸν Κολοράδο. Εἶναι ὀροπέδιον, μέσου ὕψους 1800 μ., ὁμαλυνόμενον πρὸς Ν. Τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀποτελεῖ λεκάνην πάντοθεν ὑπὸ ὀρέων κλειομένην, ὀνομαζόμενον *Μέγα Ἁλμυρὸν Λεκανοπέδιον* ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ πολλῶν ἁλμυρῶν λιμνῶν. Τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι λίαν αὐχμηρόν, ἄγονον καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητον, θεωρούμενον περίπου ὡς ἔρημος. Εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν ὑπάρχουν θερμαὶ ἰαματικαὶ πηγαί, ἰδίᾳ θειοῦ, καὶ μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου, σιδήρου, ἀντιμονίου καὶ βισμουθίου.

Κυριώτερα προϊόντα τῆς περιφερείας εἶναι σῖτος, κριθή, δημητριακὰ καὶ ἰδίᾳ σακχαρογεύλαμον. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀρκετὰ σημαντική· τῷ 1925 ὑπῆρχον 517 ἐργοστάσια ἀπασχολοῦντα 15.000 ἐργάτας. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀνέρχεται εἰς 5.550 χλμ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰούτας, ἀκατοικήτου σχεδὸν τῷ 1846, ἀνέρχεται σήμερον εἰς 531.000 κατοίκους μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ 6.000 Ἕλληνες. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Πόλις τῆς Ἁλμυρᾶς Λίμνης* (Salt Lake City) μὲ 138.000 κατοίκους. Ἄλλη σημαντικὴ πόλις καὶ ἐμπορικὸν κέντρον εἶναι ἡ *Ὄγδεν*. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη λειτουργούντων πλείστων σχολείων καὶ δύο πανεπιστημίων. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι τῆς Ἰούτας ὑπῆρξαν οἱ *Μορμόνοι*, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ὀλιγάριθμοι ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὴν Ἁλμυρὰν Λίμνην τῷ 1847, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μπρίαϊαμ Γιώγκ. Τῷ 1848 τὸ ἔδαφος τῆς Ἰούτας ἐξεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Μεξικοῦ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, σμικρυνθὲν κατὰ τὴν μεθοριακὴν διαρρύθμισιν, δι' ἀποσπάσεως ἐδαφῶν εἰς τὰς ὁμόρους πολιτείας Κολοράδο, Νεβράσκαν, Νεβάδαν καὶ Οὐόμιγκ. Οἱ Μορμόνοι ἐδημιούργησαν ἀνθοῦσαν παροικίαν, ἀλλ' ἀντέστησαν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀμερικανικῆς νομοθεσίας, δι' ὃ καὶ κατεδιώχθησαν, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1882—1887, ὅτε καὶ ἠναγκάσθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ μεταναστεύσουν. Ὑπετάχθησαν ἐν τέλει τῷ 1896 καὶ ἡ Ἰούτα ἐγένετο δεκτὴ ὡς πολιτεία εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ὁμοσπονδίαν. Κρατοῦσα θρησκεία, κατ' ἀναλογίαν 75 τοῖς °/ₒ, εἶναι ἡ αἱρετικὴ τῶν Μορμόνων. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 29 κομιτείας καὶ ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῷ Κογκρέσσῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δι' ἑνὸς ἀντιπροσώπου, ἐκλεγομένου ἀνὰ τετραετίαν. Τὰ μέλη τῆς τοπικῆς βουλῆς καὶ γερουσίας ἐκλέγονται, τῆς μὲν πρώτης ἀνὰ τετραετίαν, τῆς δὲ δευτέρας ἀνὰ διετίαν. Αἱ γυναῖκες ἀπολαύουν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὡς ἐκλογεῖς καὶ ἐκλόγιμοι. Θ. Κ.

ἰούτα (ἡ) *[Βοτ.]* βλ. *κόρχορος*.

— *[Χημ.]* Ἡ *ἰούτα* εἶναι λίαν εὔκολος εἰς τὴν χρῶσιν, δι' ὃ καὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι χρώματα διαφορωτάτων τάξεων. Σ. Γ.

— **ἰούτα** *[Βιομ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ κλωστικαὶ ἶνες αἱ ἐξαγόμεναι ἐκ διαφόρων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ *κόρχορος* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Ἰοῦται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Γοτθικὸς λαὸς τῆς Γερμανίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων μετωνομάσθη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα *Ἰουτλάνδη* (βλ. λ.), ἤτοι «*χώρα τῶν Ἰούτων*» ἡ πρὶν *Κιμβρικὴ χερσόνησος*. Α. Θ. Σ.

Ἰουτλάνδη (Jütland, δαν. Jylland) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς Δανίας, ἡ μόνη ἠπειρωτικὴ γῆ αὐτῆς, ἡ καὶ ἄλλως λεγομένη *Κιμβρικὴ χερσόνησος*, κειμένη μεταξὺ τῆς Βορείου θαλάσσης πρὸς Δ, τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σκαγερρὰτ πρὸς Β., τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καττεγὰτ πρὸς Α καὶ τοῦ Σλέσβιχ Ὀλστάϊν πρὸς Ν. Κεῖται μεταξὺ 55° 24' καὶ 57° 36' Β. πλάτους καὶ 5° 43' καὶ 90° 6' Α μήκους. Τὸ μέγιστον μῆκος αὐτῆς εἶναι 277 χλμ., τὸ δὲ πλάτος 235. Τὸ βορειότατον τμῆμα αὐτῆς *Θύλλανδ* ἀπεσχίσθη εἰς νῆσον διὰ τῆς εἰσχωρήσεως τοῦ στενοῦ κόλπου τοῦ Λὶμ ἀπὸ τῆς Β θαλάσσης μέχρι τοῦ Καττεγάτ. Τὸ βορειότατον σημεῖον τῆς χερσονήσου καὶ ὁλοκλήρου τῆς Δανίας εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Σκάγκεν*. Τὸ ἔδαφος εἶναι κατὰ μὲν τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἐντελῶς ἐπίπεδον, μὲ μεγάλας ἀμμώδεις ἐκτάσεις εἰς τὴν παραλίαν, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν λοφῶδες ἀλλὰ χθαμαλόν, τοῦ μεγίστου ὕψους μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 174 μ. Τὸ δυτικὸν τμῆμα εἶναι ἀραιοκατῳκημένον, μὲ ἕνα μόνον ἀξιόλογον λιμένα, τοῦ *Ἔσμπεργκ*. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα ὑπάρχουν αἱ σημαντικώτεραι πόλεις καὶ λιμένες (*Ἄαρους, Ἄαλμπεργκ, Χόρσενς, Μπέζλ, Φρεντερίτσια, Κόλδιν*). Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πολλοὶ μικροὶ ποταμοί, ὧν κυριώτερος ὁ *Γκοῦντεν-Ἄα* (158 χλμ. μήκους) καὶ πολλαὶ λίμναι, τινὲς τῶν ὁποίων γραφικώταται, μεταξὺ Σίλκενμποργ καὶ Σκάνδενμποργ. Τὸν κύριον πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελεῖ ἡ ἁλιεία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Ἔχει ἔκτασιν 29.647 τετραγ. χλμ. καὶ 1.498.479 κατοίκους (1921).

Ἡ Ἰουτλάνδη ἀπῳκίσθη πιθανῶς ὑπὸ τῶν Κίμβρων, ἐξ ὧν καὶ ἐκλήθη Κιμβρικὴ χερσόνησος (Chersonesus Cimbrica). Βραδύτερον κατῳκήθη ὑπὸ τῶν *Ἰούτων* (βλ. λ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄλφντον, τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Ἰούτων, περὶ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος, κατέλαβε τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Γκόρμ ὁ Γηραιός, ἔκτοτε δὲ παραμένει ἀναπόσπαστον τμῆμα αὐτῆς. Θ. Κ.

— **Ἰουτλάνδης** *ναυμαχία*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ *ναυμαχία τοῦ Σκαγεράκη* (κατὰ τοὺς Γερμανούς), εἶναι γνωστὴ ἡ μεγαλυτέρα τῶν μέχρι σήμερον ναυμαχιῶν, συγκροτηθεῖσα τὴν 31 Μαΐου 1916 μεταξὺ τῶν στόλων ἀγγλικοῦ καὶ γερμανικοῦ, λαβόντων μέρος σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ των. Τῆς ναυμαχίας ταύτης ἡ ἔκβασις ἦτο ἀμφίβολος, παρὰ τὴν ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν ἐμπολέμων διακήρυξιν ὅτι ἐνίκησαν.

Πάντως, ἡ πρὸ τῆς ναυμαχίας ταύτης κατάστασις τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν γερμανικῶν παραλίων καὶ τῶν μεταφορῶν στρατοῦ καὶ ὑλικοῦ ὑπὸ τῆς Ἀντὰντ δὲν μετεβλήθη. Οὕτως οἱ Σύμμαχοι, παρὰ τὴν ἀμφίβολον ἔκβασιν τῆς ναυμαχίας ταύτης, ἐξηκολούθησαν κρατοῦντες τῆς θαλάσσης, τῶν Γερμανῶν διαμφισβητησάντων βραδύτερον τὴν κυριαρχίαν ταύτης διὰ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου.

Τὰ μέχρι τῆς ἐπαφῆς τῶν δύο στόλων. Πρὸ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἐπανειλημμέναι ἐπιδρομαὶ τοῦ γερμανικοῦ στόλου κατὰ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἀγγλίας καὶ αἰφνιδιαστικοὶ βομβαρδισμοί, ἔτι δὲ καταστρεπτικαὶ ἐπιθέσεις κατὰ νηοπομπῶν καὶ περιπολούσων ἐλαφρῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἤγαγον τὴν βρεταννικὴν ἀνωτέραν διοίκησιν εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ, δι' ἰσχυρῶν τμημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἐκτεταμένας περιπολίας βαδιζομένας ἐπὶ τῶν πιθανῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῶν Γερμανῶν καὶ μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν τοῦ νὰ παρασυρθῇ ὁ γερμανικὸς στόλος ἐκτὸς τῶν ὀχυρῶν βάσεών του καὶ ἐξαναγκασθῇ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν ἀριθμητικῶς ὑπέρτερον ἀγγλικόν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ὁρμώμενα ἐκ τῶν ἀγκυροβολίων των διετίθεντο κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα αὐτοῖς νὰ εὑρίσκωνται εἰς θέσεις προσφόρους πρὸς ἀποκοπὴν τοῦ γερμανικοῦ στόλου ἐκ τῶν βάσεών του, ἐν ᾗ περιπτώσει οὗτος ἐξήρχετο. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνωτέρα γερμανικὴ διοίκησις ἐπεδίωκε τὴν βαθμιαίαν ἐξασθένησιν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου διὰ τῆς συντριβῆς μεμονωμένων τμημάτων αὐτοῦ, ὥστε, ἐπιτυγχανομένης σχετικῆς ἐξισώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σκαφῶν τῶν δύο ἀντιπάλων στόλων, νὰ δοθῇ ἀποφασιστικὴ ναυμαχία πρὸς κατάκτησιν τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ θὰ ἐβασίζοντο εἰς τὴν τεχνικὴν ὑπεροχήν των καὶ ἐξάσκησιν. Εἰς τὰς ἀποπείρας ἀπομονώσεως τμημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου μεγάλως ἐπέδρασε καὶ τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τοὺς γενομένους ἑκάστοτε βομβαρδισμοὺς τῶν ἀγγλικῶν παραλίων, ὁ ἀγγλικὸς στόλος δὲν κατώρθωσε νὰ καταδιώξῃ ἐγκαίρως τὰ δρῶντα γερμανικὰ σκάφη. Ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω σκέψεων ὠθούμενος ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γερμανικοῦ στόλου ἀντιναύαρχος Σέερ (Sheer), ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ τὰ εὔδρομα πρὸς βομβαρδισμὸν τοῦ Sunderland, ἵνα προκαλέσῃ τὴν ἔξοδον τμημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, τὰ ὁποῖα θὰ προσέβαλλε διὰ τοῦ βαρέος γερμανικοῦ στόλου καὶ τῶν ὑποβρυχίων. Ἐτίθετο ὅμως ἡ

Χάρτης τοῦ θεάτρου, τῶν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ συρράξεων.
[Ἑλγολάνδη, Ντόγκερ, Μπὰνκ - Ἰουτλάνδη.]

ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, ὅτι τὰ γερμανικὰ πολεμικὰ δὲν θὰ συνηντῶντο ἐξ ἀπροόπτου πρὸς μεγάλας ἀγγλικὰς δυνάμεις, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς συναντήσεως ταύτης εἶχε προβλεφθῆ ἀναγνώρισις δι' ἀεροπλοίων, δι' ἣν ὑπῆρχεν ἀνάγκη εὐνοϊκῆς καιρικῆς καταστάσεως ὑπὸ ἔποψιν ἀνέμου καὶ ὁρατότητος. Πλὴν τούτου ὁ Γερμανὸς ἀρχηγὸς δὲν ἐθεώρει πιθανὴν τὴν παρουσίαν ἰσχυρῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων ἐγγὺς τῶν γερμανικῶν παραλίων. Ἀλλ' ὑπὸ ἀναλόγων ἐλαυνόμενος σκέψεων καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, ἣν σπουδαίως εἶχον διεγείρει ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ Lowestoft καὶ αἱ ἐπικλήσεις βοηθείας τῶν Ρώσων, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ναύαρχος Τζέλικο (Jellicoe) παρεσκεύασε διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Μαΐου 1916 ἐπιχείρησιν, ἥτις κατὰ τὰς ἡμιεπισήμους ἀγγλικὰς πληροφορίας «*θὰ ὑπερέβαινε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε πεπραγμένα*», ἀποσκοποῦσαν νὰ παρασύρῃ τὸν γερμανικὸν στόλον, καὶ ἀποκόπτων αὐτὸν τῶν βάσεών του νὰ τὸν συντρίψῃ.

Ἀριθμητικὴ δύναμις ἀντιπάλων. Αἱ λαβοῦσαι μέρος ἑκατέρωθεν δυνάμεις ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι: Μεγάλα θωρηκτὰ μάχης (ντρέντνωτς) γερμανικὰ 16, ἀγγλικὰ 28. Εὔδρομα μάχης (ντρέντωτ) γερμανικὰ 5, ἀγγλικὰ 9. Παλαιὰ θωρηκτὰ (προντρέντνωτς) γερμανικὰ 6, ἀγγλικὰ 0. Εὔδρομα τεθωρακισμένα γερμανικὰ 0, ἀγγλικὰ 8. Ἐλαφρὰ εὔδρομα γερμανικὰ 11, ἀγγλικὰ 26. Ἀρχηγίδες τορπιλλικῶν στολίσκων γερμανικαὶ 0, ἀγγλικαὶ 5. Τορπιλλικὰ σκάφη (τορπιλλοβόλα ἢ ἀντιτορπιλλικά) γερμανικὰ 61, ἀγγλικὰ 74. Ἐπὶ πλέον παρέμενον εἰς τὸν ὅρμον Harwich ἕτοιμα πρὸς ἀπόπλουν 5 ἐλαφρὰ ἀγγλικὰ εὔδρομα, 2 ἀρχηγίδες στολίσκων καὶ 17 ἀντιτορπιλλικά. Ἡ βρεττανικὴ ὅθεν ὑπεροχὴ ἦτο εἰς βαρέα

Digitized by Google

σκάφη μάχης $^{87}/_{21}$, εἰς ἐλαφρὰ δὲ $^{105}/_{72}$ (ἀφαιρουμένων ἑκατέρωθεν τῶν παλαιῶν θωρηκτῶν καὶ τῶν τεθωρακισμένων εὐδρόμων, ἅτινα δὲν εἶχον σύγχρονον πολεμικὴν ἀξίαν). Γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἦτο ὁ ναύαρχος Τζέλικο, ἔχων ὡς ἀρχιεπιστολέα του τὸν ὑποναύαρχον Maden καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στόλου τῶν εὐδρόμων μάχης (καὶ ὁμάδων ἀνιχνεύσεως) τὸν ἀντιναύαρχον Μπῆττυ. Γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ γερμανικοῦ στόλου ἦτο ὁ ἀντιναύαρχος Σέερ, ἔχων ἀρχιεπιστολέα τὸν κομμοδόρον Von Trotha καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στόλου τῶν εὐδρόμων μάχης (καὶ ὁμάδων ἀνιχνεύσεως) τὸν ἀντιναύαρχον Χίππερ (Hipper).

Πορεῖαι τῶν ἀντιπάλων στόλων. Ἡ 2α μοῖρα μάχης τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον M. Jerram εἶχεν ἀποπλεύσει ἐκ Cromarty τὴν 30 Μαΐου μὲ τὴν διαταγὴν ὅπως διερχομένη διὰ τοῦ σημείου πλάτους 58°15′ Β καὶ μήκους 2° Α συναντήσῃ κατόπιν τὸν ὑπόλοιπον στόλον μάχης εἰς τὸ σημεῖον 57°45′ Β καὶ 4° 15′ Α. Ὁ στόλος τῶν εὐδρόμων μάχης ὑπὸ τὸν Μπῆττυ, ὑφ' ὃν ἐτάχθη καὶ ἡ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑποναυάρχου E. Thomas μοῖρα τῶν τεσσάρων νεοτεύκτων καὶ ταχέων ντρέντνωτς τύπου «Queen Elisabeth», εἶχε διαταχθῇ ὅπως φθάνων εἰς τὸ σημεῖον 55°04′ Β καὶ 5° Α περὶ τὴν 14ην ὥραν τῆς 31 Μαΐου πλεύσῃ κατόπιν πρὸς βορρᾶν, ἵνα τηρῆται εἰς ἀπόστασιν ὁρατότητος ἀπὸ τοῦ στόλου μάχης. Ἡ ναυαρχὶς τοῦ Τζέλικο, ὡς καὶ ἡ 1η καὶ 4η μοῖρα μάχης, ἀποπλεύσασαι ἐκ Scapa Flow πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς 30ῆς Μαΐου ἔπλευσαν πρὸς τὸ σημεῖον 57° 45′ Β καὶ 4° 15′ Α καὶ συναντηθεῖσαι τῇ 11ω 15′ τῆς ἐπομένης μετὰ τῆς 2ας μοίρας μάχης, ἐξηκολούθησαν ὁμοῦ τὸν πλοῦν των πρὸς τὸ ὡς ἄνω σημεῖον, εἰδοποιηθέντος καὶ τοῦ Μπῆττυ, ὅτι μετὰ τὴν διέλευσιν ἐκ τοῦ σημείου τούτου ὁ στόλος μάχης θὰ ἔπλεε πρὸς τὰς ὑφάλους Horn.

Οὕτω τὴν 14ην ὥραν τῆς 31 Μαΐου ὁ στόλος μάχης εὑρίσκετο 18 μίλλια περίπου ΒΔ. τοῦ προαναφερθέντος σημείου, τεταγμένος εἰς στήλας διατεταγμένας ἐγκαρσίως καὶ πλέων πρὸς ΝΑ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Μπῆττυ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου τῶν εὐδρόμων μάχης εὑρίσκετο περὶ τὰ 80 μίλλια ΝΑ. τοῦ στόλου μάχης, πλέων ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ Βορρᾶ (κατὰ 1 περίπου ῥόμβον). Τὴν 2αν ὥραν τῆς 31 Μαΐου τὰ γερμανικὰ εὔδρομα μάχης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Χίππερ ἀπέπλευσαν ἐκ Jade, διαταχθέντα νὰ πλεύσωσι μακρὰν πάσης ξηρᾶς πρὸς τὰς νορβηγικὰς ἀκτὰς καὶ τὴν ἐπομένην νὰ συναντηθῶσι μετὰ τοῦ στόλου μάχης, ἀποπλεύσαντος καὶ τούτου τῇ 2ω 30′ τῆς 31 Μαΐου. Μέχρι τῆς 6ω 48′ εἶχον ἀναγγελθῇ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἐμφανίσεις μεμονωμένων ἀγγλικῶν πλοίων ἢ τμημάτων στόλου ὑπὸ περιπολούντων γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Γερμανὸς ἀρχηγὸς ἤλπιζεν εἰς τὴν συνάντησιν καὶ συντριβὴν μεμονωμένων τμημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου.

Ἡ ναυμαχία. Ἐξεταζομένη ἐν τῷ συνόλῳ της ἡ ναυμαχία ἐμφανίζει τρεῖς διακεκριμένας φάσεις: α′) Τὴν συμπλοκὴν τῶν εὐδρόμων μάχης, β′) τὴν προσέλκυσιν τοῦ γερμανικοῦ στόλου πρὸς τὸν ἀγγλικὸν στόλον μάχης ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μπῆττυ καὶ γ′) τὴν κυρίως μάχην.

Συμπλοκὴ εὐδρόμων μάχης. Περὶ τὴν 14 ὥρ. 28′ τῆς 31 Μαΐου 1916 τὸ γερμανικὸν ἀντιτορπιλλι-

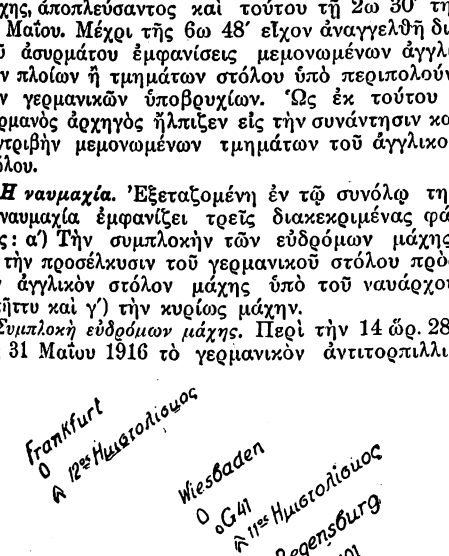

Σχ. 1. *Ναυσιπλοΐα τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων καὶ ἀνιχνευτικῶν προπετασμάτων. Τὸ B 109 ἀποκλίνει ὅπως ἐνεργήσῃ νοηψίαν.*

κὸν B 109, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα ἀνιχνεύσεως, ἀπεμακρύνθη ὅπως ἐνεργήσῃ νηοψίαν ἐπὶ παραπλέοντος οὐδετέρου ἐμπορικοῦ ἀτμοπλοίου. Εἶδε πρὸς δυσμὰς τὰ ἀγγλικὰ εὔδρομα τοῦ προπετάσματος τοῦ Μπῆττυ (σχ. 1). Ταυτοχρόνως σχεδόν, ἤτοι τὴν 14 ω. 35′, τὸ ἐλαφρὸν ἀγγλικὸν εὔδρομον «Galatea» ἀντελαμβάνετο πυκνοὺς καπνοὺς πρὸς ΒΑ πλοίων πλεόντων πρὸς Β. Ἀμφότερα τὰ ἀντιληφθέντα τὸν ἀντίπαλον ἐλαφρὰ σκάφη ἀνέφερον τὰς ἐμφανίσεις τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, συναχθέντα πρὸς τοὺς ἀρχηγούς των. Ἐπελθούσης οὕτω τῆς ἐπαφῆς τῶν ἀντιπάλων εὐδρόμων, οἱ Μπῆττυ καὶ Χίππερ ἐπεζήτησαν τὴν σύγκρουσιν. Ὁ Μπῆττυ δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ὁ βαρὺς γερμανικὸς στόλος ἔπλεεν ἐγγύς, καθ' ὅσον ἅπασαι αἱ πληροφορίαι ἔφερον τὸν γερμανικὸν στόλον εἰς τ' ἀγκυροβόλιά του. Εἰς τοῦτο, πλὴν τῆς ἄκρας μυστικότητος τῆς τηρηθείσης διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ γερμανικοῦ στόλου, συνέτεινε καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν χαρακτηριστικῶν κλήσεων τοῦ ἀσυρμάτου τῆς γερμανικῆς ναυαρχίδος πρὸς τὰ τοῦ Βιλελμσχάφεν. Ὁ Χίππερ ἀφ' ἑτέρου, γνωρίζων τὴν φθάνουσαν πρὸς ὑποστήριξίν του δύναμιν τοῦ βαρέος στόλου, ἐπεζήτησε τὴν συντρι-

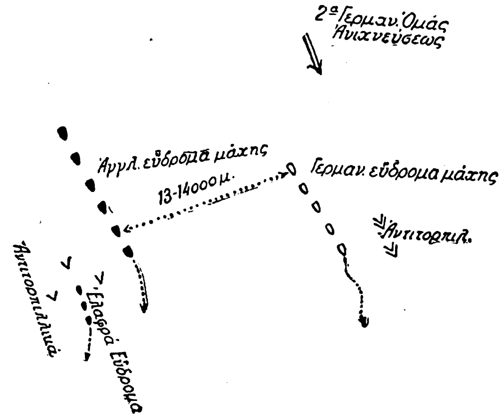

Σχ. 2. *Ἔναρξις πυρός. Ὥρα 15.49′.*

βὴν τῶν ἀγγλικῶν εὐδρόμων μάχης. Περὶ τὴν 15ω 48′ οἱ Ἄγγλοι καὶ τὴν 15ω 49′ οἱ Γερμανοὶ κατήρξαντο τοῦ πυρός. Ἀντιμέτωπα ἦσαν τὰ ἀγγλικὰ εὔδρομα μάχης «Lion», «Princess Royal», «Queen Mary» «Tiger», «New Zeeland», «Indefatigable», πρὸς τὰ γερμανικὰ «Seydlitz», «Moltke», «Derflinger», «Lützow», «Von der Tann». Ἡ ἀπόστασις ἦτο 14000 μ. περίπου· ἡ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ὑποναυάρχου Evan Thomas καὶ εἰς τὸν στόλον Μπῆττυ ἀνήκουσα 5η μοῖρα τῶν νεοτεύκτων καὶ ταχυτάτων θωρηκτῶν μάχης τύπου «Queen Elisabeth» δὲν εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς ἀπόστασιν βολῆς (σχ. 2). Περὶ τὰς 16ω 04′, ἤτοι

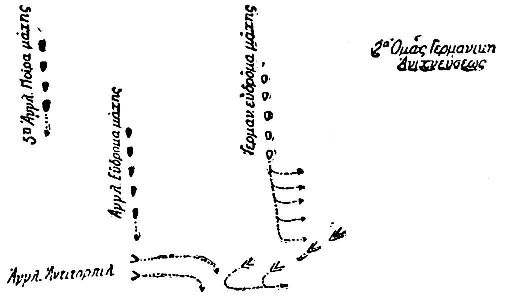

Σχ. 3. *Ὥρα 16.20′. Ἐπίθεσις ἀντιτορπιλλικῶν καὶ στροφὴ γερμανικῶν εὐδρόμων πρὸς Α.*

16 περίπου λεπτὰ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρός, τὸ ἀγγλικὸν εὔδρομον μάχης «Indefatigable», βληθὲν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς πυριταποθήκην, ἀνετινάσσετο εἰς τὸν ἀέρα. Ἡ ἀπώλεια ἑνὸς τοσούτου ἰσχυροῦ πλοίου καὶ ἡ ἀκρίβεια τοῦ γερμανικοῦ πυρός, ὑφ' οὗ δεινῶς ἐπιέζοντο τὰ ἀγγλικὰ ἔκδρομα καὶ ἰδίως ἡ ναυαρχὶς τοῦ Μπῆττυ «Lion», ἥτις 3′ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος εἶχε βληθῇ δίς, δὲν μετέβαλον τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ, ἐξακολουθήσαντος μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς τὸν ἀγῶνα. Ἡ ὡς ἄνω ἀνατίναξις τοῦ «Indefatigable» κατέδειξεν ἐμφανῶς τὴν πλεονεκτικωτέραν ναυπήγησιν, τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν θωράκισιν, ὅσον καὶ τὴν στεγανὴν ὑποδιαίρεσιν καὶ ἐν γένει ὕφαλον προάσπισιν τῶν γερμανικῶν πλοίων, ἅτινα καίτοι πλειστάκις βληθέντα δὲν ὑπέστησαν τοιαύτην ἀπώλειαν, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν μειονεκτικότητα τῶν ῥηκτικῶν ὀβίδων, ἃς ἐχρησιμοποίουν οἱ Ἄγγλοι.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ὡς ἄνω συμπλοκῆς αἱ ἀντιμέτωποι δυνάμεις ἦσαν (καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ «Indefatigable») ἀρκούντως ἰσορροπημέναι· ἀλλ' ἀφ' ἧς περὶ τὴν 16ω 10′ ἡ 5η ἀγγλικὴ μοῖρα μάχης κατέφθασε καὶ ἐξ ἀποστάσεως 20000 μ. κατήρξατο τοῦ πυρὸς κατὰ τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων, ἡ ἀγγλικὴ ὁμὰς ἤρξατο ἐπαισθητῶς ὑπερέχουσα καθ' ὅσον ἀπὸ τοιαύτης ἀποστάσεως τὰ πυροβόλα τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης οὐδὲν ἠδύναντο. Καθισταμένης οὕτω κρισίμου τῆς θέσεως τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων, ὁ Χίππερ διέταξε τοὺς ὑπ' αὐτὸν τορπιλλικοὺς στολίσκους νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅμως ἐμποδίσῃ κυρίως τούτων νὰ τὸν παρακολουθήσῃ κατὰ τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἀπόκλισίν του, ἣν ἐξετέλεσεν ἵνα ἀνακουφίσῃ τὰ πλοῖά του ἀπὸ τοῦ σφοδροῦ ἀγγλικοῦ πυρὸς καὶ σπεύσῃ συνάμα πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ βαρέος γερμανικοῦ στόλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν μικρὰν πιθανότητα νὰ προξενήσῃ ἀπωλείας εἰς τὸν ἐχθρὸν (σχ. 3). Οἱ Ἄγγλοι ἀντιληφθέντες τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐγκαίρως (δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι συγχρόνως σχεδὸν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς ἐπιθέσεως εἰς τοὺς ἀντιπάλους), ἐξαπέλυσαν καὶ τοὺς ἰδικούς των τορπιλλικοὺς στολίσκους πρὸς ἐπίθεσιν, ἥτις ἀμφοτέρωθεν διεξήχθη μετ' ἀδαμάστου θάρρους, τῶν ἀντιτορπιλλικῶν συμπλακέντων μέχρις ἀποστάσεως 1000 ἕως 1500 μ. Πάντως παρὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἡρωϊκὴν ἀμφοτέρωθεν ὁρμητικότητα οὐδεμία τορπίλλη ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ της. Περὶ τὴν 16 ω. 20′ καὶ ἕτερον ἀγγλικὸν εὔδρομον μάχης τὸ «Queen Mary» ἀνετινάσσετο, τῆς ἐκρήξεως καὶ καταστροφῆς ἐπελθούσης οὕτως ἀκαριαίως, ὥστε τὸ ἐπιπλέον ἐν τῇ γραμμῇ καὶ εἰς ἀπόστασιν 400 μ. εὔδρομον «Tiger» διῆλθε διὰ τοῦ καπνοῦ τῆς ἐκρήξεως χωρὶς νὰ ἴδῃ ἴχνος τοῦ βυθισθέντος, ὅπερ προέπλεεν. Ὁ Χίππερ ἐπωφεληθεὶς τῆς πρὸς στιγμὴν ἀπομακρύνσεως τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, τῆς γενομένης πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τορπιλλικῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἐκ ταύτης προσκαίρου διακοπῆς τοῦ ἀγγλικοῦ πυρός, ἀνέστρεψε τὴν πορείαν του πλησιάζων πρὸς τὸν ἤδη ἐπιφανέντα καὶ εἰς βοήθειάν του σπεύδοντα βαρὺν γερμανικὸν στόλον, καὶ τέλος ἐτάχθη εἰς τὴν κεφαλὴν τούτου πλέοντος πρὸς Β. Ὁ Ἄγγλος ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ βαρέος στόλου εὑρίσκετο τότε περὶ τὰ 50 μίλλια μακρὰν τῆς ναυαρχίδος τῶν εὐδρόμων μάχης τοῦ Μπῆττυ, πλησιάζων ὁλοταχῶς πρὸς ταῦτα· λόγῳ δὲ τῶν ἀντιθέτων πορειῶν θ' ἀπῃτεῖτο περὶ τὴν μίαν εἰσέτι ὥραν ἄχρις οὗ τὸ σύνολον τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου φθάσῃ εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ.

Προσέλκυσις τοῦ γερμανικοῦ στόλου πρὸς τὸν ἀγγλικόν. Ἀφ' ἧς ὁ βαρὺς γερμανικὸς στόλος ἐπλησίασε τὰ εὔδρομά του, ἡ θέσις τῶν ἀγγλικῶν εὐδρόμων καὶ τῆς 5ης μοίρας μάχης κατέστη δυσχερής. Τῷ ὄντι καίτοι ὑπῆρχε πεποίθησις ὅτι ἡ ταχεῖα 5η ἀγγλικὴ μοῖρα μάχης εὐκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπερέχῃ εἰς ταχύτητα καὶ συνεπῶς κατ' ἀρέσκειαν νὰ κανονίζῃ τὴν ἀπόστασιν τῆς μάχης, ἐν τούτοις τὰ γερμανικὰ σκάφη ἀπέδωκαν ταχύτητα πολὺ μείζονα ἐκείνης ἣν προϋπελόγιζον οἱ Ἄγγλοι καὶ τοιουτοτρόπως ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς προσέλκυσιν τῶν Γερμανῶν ἐδοκιμάσθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς τούτων· Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τὰ γερμανικὰ εὔδρομα εἶχον ὡς στόχον τὰ ὅμοια ἀγγλικὰ πλοῖα, τὰ δὲ θωρηκτὰ μάχης τὴν 5ην ἀγγλικὴν μοῖραν μάχης (σχ. 4). Καίτοι ἡ βολὴ τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξε καλή, ἐν τούτοις, λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων, τῶν συνεχῶν ἀλλαγῶν πορείας καὶ τῆς κακῆς ὁρατότητος, δὲν ἔσχον οἱ Γερμανοὶ σοβαράν τινα ἐπιτυχίαν. Ἐπὶ τούτοις ἡ 3η ἀγγλικὴ μοῖρα τῶν εὐδρόμων μάχης ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Hood, ὁμοπλέουσα μετὰ τοῦ βαρέος ἀγγλικοῦ στόλου, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Jellicoe ὅπως πλέουσα πάσῃ δυνάμει προσεπικουρήσῃ τῷ πιεζομένῳ Μπῆττυ. Περὶ τὴν 18ω 16λ τὰ ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Arbuthnot δύο παλαιὰ τεθωρακισμένα εὔδρομα, «Defence» καὶ «Warrior», διώκοντα ἐλαφρὰ γερμανικὰ εὔδρομα εὑρέθησαν ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης, καὶ τὸ μὲν «Defence» ἀνετινάχθη, τὸ δὲ «Warrior» μόλις κατώρθωσε ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐν τοσούτῳ ἡ μοῖρα Hood λαβοῦσα θέσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πλοίων τῆς ὁμάδος Μπῆττυ περὶ τὴν 18 ω 20 λ ἤνοιξε πῦρ κατὰ τοῦ γερμανικοῦ

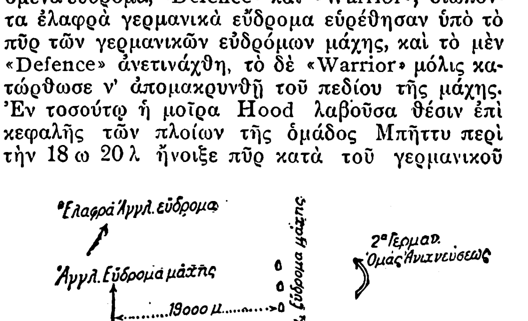

Σχ. 4. *Θέσις τῶν ἀντιπάλων πρὸ τῆς κυρίως μάχης.*

στόλου ἐξ ἀποστάσεως περίπου 8000 μέτρων. Ἡγεῖτο ἡ ναυαρχὶς «Invincible», ἥτις λόγῳ τῆς ἐγγυτάτης ἀποστάσεώς της ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ συνεκέντρωσε τὸ πλεῖστον τοῦ πυρὸς αὐτοῦ, καὶ οὕτω περὶ τὴν 18 ω 34 λ ἐπανειλημμένως ἤδη βληθεῖσα ἀνετινάχθη κοπεῖσα εἰς δύο, σωθέντων μόνον δύο ἀξιωματικῶν καὶ 4 ναυτῶν, ἁπάντων τῶν λοιπῶν μετὰ τοῦ ὑποναυάρχου Hood, ἑνὸς τῶν πλέον διακεκριμένων ναυάρχων τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἀπολεσθέντων.

Ἡ κυρίως μάχη. Καίτοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμπλεκομένων ἀγγλικῶν ὁμάδων κατετόπιζον διὰ τοῦ

Digitized by Google

ἀσυρμάτου τὸν Τζέλικο περὶ τῆς ἑκάστοτε θέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τούτοις λόγῳ τῶν διαρκῶν ἀλλαγῶν πορείας καὶ ταχύτητος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσωσιν ἀκριβῶς τὴν θέσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐδημιουργήθη οὕτω σφάλμα 12 μιλλίων, ἐξ οὗ ὁ ἀγγλικὸς στόλος συνηντήθη πρὸς τὸν γερμανικὸν ἐνωρίτερον παρ' ὅσον ὑπελόγιζεν ὁ Τζέλικο. Περὶ τὰς 18 ω 15 λ ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἔλαβε τὸν σχηματισμὸν μάχης καὶ τῇ 18 ω 38 λ οἱ δύο στόλοι εἶχον τελείως ἐμπλακῆ εἰς τὸν ἀγῶνα (σχ. 5). Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐπιτυχίας διὰ τὸν γερμανικὸν στόλον, δεδομένης τῆς σχετικῆς θέσεως τῶν δύο στόλων, τοῦ γερμανικοῦ ὁλονὲν περικλειομένου ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ. Κύριον μέλημα τοῦ Γερμανοῦ ἀρχηγοῦ Σέερ ἦτο πλέον νὰ μὴ ἀποκοπῇ τῶν βάσεών του, ἐνῷ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Τζέλικο. Ἤδη ὁ ἀρχηγὸς τῶν γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν ναυαρχίδα του «Lützow», δεινῶς πληγεῖσαν καὶ φλεγομένην, καθ' ὅσον ἠδύνατει ἀπὸ ταύτης νὰ διοικήσῃ τὴν μοῖράν του, καὶ ἐπέβη τοῦ «Moltke», τετάρτου πλοίου τῆς παρατάξεως, τῶν προηγουμένων τούτου «Seydlitz» καὶ «Derflingen» ὑποστάντων ἐπίσης σοβαρὰς ζημίας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν ἀντιπάλων γραμμῶν καὶ τῆς κακῆς ὁρατότητος, δὲν ἐνεπλέκοντο πάντα τὰ πλοῖα συγχρόνως. Περὶ τὴν 18ω 40λ ὁ Γερμανὸς ἀρχηγὸς διέταξε τοὺς μὲν τορπιλλικοὺς στολίσκους του νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ κράτος, τὰ δὲ βαρέα σκάφη του ν' ἀλλάξωσι πορείαν ἀθρόως κατὰ 180° καὶ πλεύσωσι πρὸς δυσμάς, σκοπῶν νὰ εὑρεθῇ εἰς πλεονεκτικωτέραν τακτικὴν θέσιν (σχ. 6) διὰ τοὺς μετέπειτα χειρισμούς του. Κατὰ τὸ ἀμέσως μετὰ τὴν στροφὴν διάστημα, λόγῳ τοῦ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀντιτορπιλλικῶν ἀναπτυχθέντος πυκνοῦ προπετάσματος καπνοῦ, τὸ πῦρ τῶν Ἄγγλων διεκόπη προσκαίρως. Διὰ τῆς πρὸς δυσμὰς ταύτης πορείας του καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀντιτορπιλλικῶν μετὰ προπετάσματος καπνοῦ, ὁ γερμανικὸς στόλος ἀφ' ἑνὸς ἐπήνεγκε τὴν διακοπὴν τοῦ τόσον πιέζοντος αὐτὸν ἀγγλικοῦ πυρός, ἀφ' ἑτέρου ἀπεμακρύνθη τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἠδύνατο ἤδη νὰ προσπαθήσῃ νὰ πλεύσῃ πρὸς Hornsriff λύων τὴν μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἐπαφήν του. Ἐν τούτοις τὸ εὔκαμπτον τῆς γερμανικῆς παρατάξεως καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ δυσκολωτάτου χειρισμοῦ τῆς ἐν μάχῃ ἀθρόας ἀναστροφῆς τῆς πορείας ὤθησαν τὸν Scheer εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἀναστρέφων πάλιν ἀθρόως πρὸς Ἀνατολὰς καταφέρῃ πλῆγμα κατὰ τοῦ κέντρου τῆς ἀγγλικῆς παρατάξεως, εὑρισκομένου περίπου πρύμνηθεν τῆς γερμανικῆς. Πρὸς τοῦτο περὶ τὴν 19ω 40λ ὁ Σέερ διέταξεν ἐπίθεσιν τῶν εὐδρόμων κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς ἀγγλικῆς παρατάξεως καὶ γενικὴν ἐπίθεσιν τῶν τορπιλλικῶν στολίσκων μετὰ στροφῆς ἀθρόας τοῦ βαρέος στόλου πρὸς Ἀνατολάς. Ὁ ἑλιγμὸς ἐξετελέσθη καὶ πάλιν μετὰ ψυχραιμίας καὶ ἀπαραμίλλου ναυτικῆς τέχνης· τὰ εὔδρομα ὅμως μάχης ὑπέφερον δεινῶς ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς κεφαλῆς τῆς ἀγγλικῆς παρατάξεως, παρὰ τὴν ὁρμητικὴν ἐπίθεσιν τῶν γερμανικῶν ἀντιτορπιλλικῶν, προσελκυσάντων ἐπ' αὐτῶν τὸ ἀγγλικὸν πῦρ. Οὕτω τὰ γερμανικὰ εὔδρομα «Lützow» καὶ «Seydlitz» ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, βαρείας ὑποστάντα ζημίας καὶ μὴ βυθισθέντα χάρις εἰς τὸ ἐξαίρετον σύστημα ναυπηγήσεώς των, τὸ «Derflinger» ὑπέστη ἐπίσης βαρείας, καταστραφέντος τοῦ ἡμίσεος τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ του, τὰ δ' ἐπιπλέοντα τούτου «Moltke» καὶ «Von der Tann» ἐπίσης σοβαρῶς ἐβλάβησαν. Οὐχ ἧττον ὅμως τακτικῶς ὁ χειρισμὸς τῶν Γερμανῶν εἶχεν ἐπιτύχει, τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου προωθηθέντος κατά τι πρὸς Α., τῆς πρὸς Δ. καὶ τὴν οὐρὰν τούτου πορείας ἀπομεινάσης ἐλευθέρας πρὸς διαφυγὴν τῶν Γερμανῶν, εὐκολυνομένων ἄλλωστε ἐκ τῆς ἐπερχομένης νυκτός, τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τῆς ἐκ τούτων δυσκόλου ἀντιλήψεως τῶν χειρισμῶν τῶν ἀντιπάλων. Καὶ τῷ ὄντι τῇ 19ω 57λ, ἐνῷ ὁ γερμανικὸς στόλος ἔστρεφε διαδοχικῶς δεξιά, ἵνα δυνηθῇ νὰ βάλῃ δι' ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων πυροβόλων ἐπιδεικνύων τὴν πλευράν, ὁ Σέερ διὰ τρίτην φορὰν διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν ἀθρόας ἀναστροφῆς τῆς πορείας. Λαβόντες οὕτω τελικῶς πορείαν πρὸς Δ. οἱ Γερμανοὶ καὶ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ κλοιοῦ (ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν παρηκολουθήθησαν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων ἀμέσως εἰς τὴν νέαν των πορείαν) ἀπηλλάγησαν ἐπὶ τοῦ παρόντος τῆς συνεχίσεως τῆς μάχης.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸ τέρμα ἔτι τοῦ πολέμου, εὐρέως συνεζητήθησαν ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὅλου τοῦ κόσμου οἱ κατὰ τὴν μάχην ἑλιγμοὶ τῶν δύο στόλων καὶ ἰδίως οἱ τοῦ ἀγγλικοῦ κατὰ τὰς ὥρας τῆς προσπελάσεώς του. Πολλαὶ γνῶμαι, ἐν πολλοῖς ἄκρως ἀντίθετοι, ἐξηνέχθησαν, καὶ σφοδρὰ πολεμικὴ κατὰ τοῦ Ἄγγλου ἀρχηγοῦ Τζέλικο διεξήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς μὴ ἐπιτυχόντος τὴν ἀποκοπὴν καὶ συντριβὴν τοῦ γερμανικοῦ στόλου, καὶ ἀπολέσαντος κατὰ τὴν νύκτα τὴν ἐπαφήν. Ἓν ὅμως σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ πλειονότης συνεφώνησεν ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς μεγίστης δυσχερείας, ἥν, παρὰ τὴν μεγάλην πεῖραν τῶν Ἄγγλων ναυτικῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, παρεῖχεν ἡ διοίκησις τοσούτου πλήθους πλοίων. Διὰ τοὺς Γερμανοὺς ἡ δυσχέρεια δὲν ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, καθ' ὅσον εὑρέθησαν ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς μάχης συγκεντρωμένοι καὶ ἀνεπτυγμένοι πρὸς μάχην, πρᾶγμα ὅπερ δὲν κατέστη δυνατὸν διὰ τοὺς Ἄγγλους, ὡς ἐκ τῶν τηρηθεισῶν πρὸ τῆς μάχης πορειῶν καὶ τοῦ μεγάλου διαστήματος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐχώριζε τὰ εὔδρομα μάχης ἀπὸ τοῦ βαρέος ἀγγλικοῦ στόλου. Εἰς τοῦτο, ἐξ ἄλλου, σπουδαῖον ῥόλον ἔπαιξεν ἡ τύχη, καθ' ὅσον ἂν ἡ συνάντησις τῶν ἀντιπάλων εὐδρόμων ἐγίνετο ἀργό-

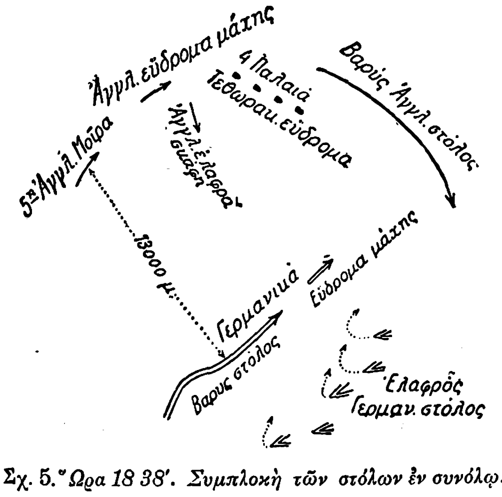

Σχ. 5. Ὥρα 18 38'. *Συμπλοκὴ τῶν στόλων ἐν συνόλῳ.*

τερον, ὁ στόλος τοῦ Μπῆττυ θ' ἀπεῖχεν ὀλιγώτερον τοῦ βαρέος ἀγγλικοῦ στόλου.

Αἱ κατὰ τὴν νύκτα συμπλοκαί. Ἡ νὺξ ἤδη ἐπήρχετο ταχέως. Ὁ Ἄγγλος ἀρχηγὸς δὲν ἐθεώρησε συμφέρον, καὶ δικαίως, νὰ διακινδυνεύσῃ τὸν στόλον του εἰς νυκτερινὰς συμπλοκάς, ὧν τὸ ἀποτέλεσμα τὰ μέγιστα ἐπηρεάζει ἡ τύχη. Ἔλαβεν οὐχ ἧττον διάταξιν διὰ πιθανὴν νυκτερινὴν μάχην, θέλων δὲ νὰ τηρηθῇ μεταξὺ τοῦ γερμανικοῦ στόλου καὶ τῶν βάσεών του ἐπὶ τῇ προϋποθέσει νέας ναυμαχίας κατὰ τὴν ἐπαύριον, ἐστράφη πρὸς Ν, τάξας τὰ ἀντιτορπιλλικά του ὄπισθεν τοῦ στόλου, ὅπως ἀμυνθῇ κατὰ πιθανῶν τορπιλλικῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐνόμιζεν ὅτι προηγεῖτο ἐν τῇ πρὸς τὰς γερμανικὰς βάσεις πορείᾳ. Ὁ Σέερ ἀφ' ἑτέρου ἔπλευσε πρὸς Εὐρόνοτον, σπεύδων νὰ φθάσῃ πρὸς τὸ Hornsriff πρὸ τῶν Ἄγγλων, φοβούμενος μήπως ὁ ἀγγλικὸς στόλος διὰ νυκτερινῆς ἐπιθέσεως προωθήσῃ τὸν γερμανικὸν μᾶλλον πρὸς Δ, ὁπότε θὰ ἠδύνατο νὰ προη-

Σχ. 6. Ὥρα 18.40'. *Ἐπίθεσις γερμανικῶν ἀντιτορπιλλικῶν μετὰ προπετάσματος καπνοῦ καὶ ἀθρόα ἀναστροφὴ πορείας τοῦ γερμανικοῦ στόλου πρὸς Δ.*

γηθῇ τούτου ἀποκόπτων αὐτὸν τῶν βάσεών του. Πλέων ὅθεν πρὸς ΝΑ ἔταξε τὰ ἀντιτορπιλλικά του ἑκατέρωθεν καὶ παραλλήλως τοῦ στόλου, τὰ μὲν δεξιὰ καὶ μᾶλλον πρῴραθεν, τὰ δὲ ἀριστερὰ καὶ πρύμνηθεν μέχρι τοῦ ἐγκαρσίου. Μέχρι τῆς 22 ω 04 λ οὐδεμία συμπλοκὴ ἔλαβε χώραν. Περὶ τὴν ὥραν ταύτην ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀγγλικῶν τορπιλλικῶν στολίσκων μείνας ὀλίγον ὀπίσω τῆς θέσεώς του διέκρινεν εἰς ἀπόστασιν μιλλίου τρία πλοῖα, ἅτινα ἐξέλαβεν ὡς γερμανικὰ εὔδρομα μάχης· ταῦτα ἦσαν ἐλαφρὰ γερμανικὰ εὔδρομα, ἅτινα ἤρξαντο ἀμέσως πυκνοῦ πυρός, πολλὰς ζημίας προξενήσαντος εἰς τὰ ἀγγλικὰ ἀντιτορπιλλικά, ὧν μόνον τρία ἠδυνήθησαν νὰ ἐκσφενδονίσωσι τὰς τορπίλλας των. Περὶ τὴν 22 ω 20 λ ἡ 2α μοῖρα τῶν ἀγγλικῶν ἐλαφρῶν εὐδρόμων συνεκρούσθη πρὸς 5 μεγάλα γερμανικὰ σκάφη, κατὰ τὴν συμπλοκὴν δὲ ταύτην μεγάλας ὑπέστησαν ζημίας τὰ ἀγγλικὰ εὔδρομα «Dublin» καὶ «Southampton» καὶ ἐβυθίσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν ταύτῃ τῇ συμπλοκῇ τὸ γερμανικὸν ἐλαφρὸν εὔδρομον «Frauenlob». Κατὰ τὴν νύκτα οἱ ἠλεκτρικοὶ προβολεῖς ἐχρησιμοποιήθησαν ἑκατέρωθεν μετὰ μεγάλης φειδοῦς, ἵνα μὴ προδίδηται ἡ θέσις τῶν πλοίων. Τὰ σκάφη ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων συχνότατα ἠναγκάζοντο νὰ ἐκτελῶσιν ἑλιγμοὺς πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἑκάστοτε προσβολῶν. Ἐν τούτοις πλειστάκις ὑπῆρξε δισταγμὸς πρὸς προσβολὴν ἐμφανιζομένου πλοίου, καθ' ὅσον αἱ θέσεις τῶν διαφόρων ὁμάδων πλοίων δὲν καθίστατο δυνατὸν νὰ εἶναι πλέον καλῶς γνωσταὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ. Συνέβη μάλιστα ἀγγλικὸν ἀντιτορπιλλικὸν νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τὸ γερμανικὸν θωρηκτὸν «Nassau». Περὶ τὴν 1ω 50λ τῆς 1ης Ἰουνίου ἀγγλικὸν ἀντιτορπιλλικόν, κατορθῶσαν νὰ πλησιάσῃ τὴν γερμανικὴν παράταξιν, ἐτορπίλλισε τὸ γερμανικὸν προντρέντνωτ «Pommern» βυθισθὲν αὔτανδρον. Αἱ τελευταῖαι βολαὶ ἐρρίφθησαν περὶ τὴν 2ω 10λ ὑπὸ τῆς προπλεούσης 2ας γερμανικῆς θωρηκτῆς μοίρας κατά τινος ἐγγὺς ἐμφανισθέντος ἀγγλικοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ ταχέως βυθισθέντος.

Περὶ τὴν 3ην τῆς πρωίας τῆς 1ης Ἰουνίου ὁ γερμανικὸς στόλος εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος τοῦ Hornsriff, μὴ εὑρισκόμενος πλέον ἐν ἐπαφῇ οὐδὲ πρὸς τὰς ἐλαφρὰς δυνάμεις τῶν Ἄγγλων, ἐξασφαλισθείσης οὕτω τῆς πρὸς τὰς βάσεις του πορείας. Τῆς ἡμέρας ἤδη ἐπελθούσης ὁ Ἄγγλος ἀρχηγὸς ἠσχολήθη εἰς τὴν ταχεῖαν συγκέντρωσιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν μοιρῶν τοῦ στόλου του καὶ ἑτοιμασίαν πρὸς ἐνδεχομένην μάχην. Ἀπὸ τῆς 3ω 30λ ἡ θέσις τῶν ἀγγλικῶν σκαφῶν ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὸν Γερμανὸν ἀρχηγὸν ὑπὸ ἐξελθόντων πρὸς ἀνίχνευσιν Ζέππελιν, ὥστε μετ' ἐπιφυλάξεως δέον νὰ ἀποδεχθῇ τις τὸ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν λεγόμενον ὅτι ἐπεθύμουν τὴν ἐπομένην τὴν συνέχισιν τῆς μάχης. Ἐὰν ἐπεθύμουν πράγματι ἐντόνως τοῦτο, δὲν θὰ ἦτο ἴσως δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπαφή των πρὸς τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Εἶναι μᾶλλον εὐλογοφανεστέρα ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ Γερμανὸς ἀρχηγὸς μὴ ὑπολογίζων ὅτι θὰ εὑρεθῇ πρὸ ὁλοκλήρου στόλου ἠρκέσθη εἰς τὸ γόητρον, ὅπερ ἀπέκτησεν ὁ γερμανικὸς στόλος κατὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην, μὴ θελήσας νὰ συνεχίσῃ καὶ κατὰ τὴν ἐπαύριον μάχην κατ' ἀντιπάλου τοσαύτην ἀριθμητικὴν διαθέτοντος ὑπεροχήν.

Αἱ μετὰ τὴν μάχην κρίσεις. Ἀμέσως μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι διεξεδίκησαν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν δάφνην τῆς νίκης. Καὶ μετὰ τῶν ἐτῶν τὴν πάροδον δυσχερὲς εἶναι ν' ἀποφανθῇ τις τελικῶς ἐπὶ τούτου, ὅταν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων διενεργούμενος ἀποκλεισμὸς δὲν ἔπαυσε μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἀμοιβαίων ἀπωλειῶν ἀπεδείχθη ἡ ποιοτικὴ ὑπεροχὴ τῶν γερμανικῶν σκαφῶν, πυροβόλων καὶ βλημάτων, καὶ ἡ ἀρίστη τοῦ προσωπικοῦ ἐξάσκησις καὶ ὀργάνωσις. Τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον μεγάλης συζητήσεως καὶ φροντίδος εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἀγγλικοὺς ναυτικοὺς κύκλους. Ἡ εὐκολία μεθ' ἧς ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα τὰ τρία μεγάλα ἀγγλικὰ εὔδρομα μάχης «Queen Mary», «Invincible» καὶ «Indefatigable» ἐπεκύρωσε τὴν ὀρθότητα τῆς γερμανικῆς θεωρίας τῆς ἰσχυρᾶς θωρακίσεως ἐπὶ ποιᾷ τινι μειώσει τῆς ταχύτητος καὶ τοῦ διαμετρήματος τῶν πυροβόλων. Πρὸς ἐπίρρωσιν τούτου ἔρχεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν δύο γερμανικῶν εὐδρόμων μάχης «Lützow» καὶ «Seydlitz», δεινῶς κατὰ τὴν μάχην πληγέντων, τὸ μὲν πρῶτον ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ πληρώματός του μόνον περὶ τὴν 3 πρωϊνὴν τῆς 1ης Ἰουνίου, βυθισθὲν κατόπιν τορπιλλίσεως ὑπὸ φιλίου ἀντιτορπιλλικοῦ, μὴ καθισταμένου δυνατοῦ τοῦ κατάπλου του λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως εἰς τὰς βάσεις του, τὸ δὲ δεύτερον κατώρθωσε δι' ἰδίων μέσων νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὴν βάσιν του. Ἐπὶ τοῦ εὐδρόμου μάχης «Derflinger» ἐξερράγη εἰς δύο ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων αὐτοῦ πυριταποθηκῶν μεγάλη πυρκαϊά, ἀλλὰ τὸ σκάφος δὲν ἀνετινάχθη λόγῳ τῶν εἰδικῶν διατάξεων ἀσφαλείας, τῶν ληφθεισῶν κατὰ τὴν ναυπήγησιν.

Κατεκρίθη πολὺ ἡ μὴ ἐκ νέου ἀπόπειρα ἐξόδου τοῦ γερμανικοῦ στόλου, ὅπως συγκρουσθῇ πρὸς μεμονωμένας ἀγγλικὰς δυνάμεις, ἔστω καὶ ἐπιδιώκοντος τὴν σύγκρουσίν του μετὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀγγλικῶν δυνάμεων. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ πολιτικῶν λόγων, ἐπικρατησάσης τῆς σκέψεως ὅπως ἐν πάσῃ περιπτώσει διατηρήσωσι τὸν στόλον των μέχρι τέρματος τοῦ πολέμου. Ἡ ὕπαρξις ὅμως τοῦ στόλου των κατὰ τὴν ἀνακωχὴν οὐδόλως προήγαγεν ὑπὲρ τούτων τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης.

Αἱ ἀπώλειαι κατὰ τὴν ναυμαχίαν. Γερμανικαί: 1 εὔδρομον μάχης, τὸ «Lützow», 26.700 τόννων, 1 προντρέντνωτ, τὸ «Pommern», 13.200, 4 ἐλαφρὰ εὔδρομα, «Frauenlob», «Rostock», «Elbing» καὶ «Wiesbaden», συνολικῶς 17.150 τόννων, 5 ἀντιτορπιλλικά, 700 περίπου τόννων ἕκαστον. Ἀγγλικαί: 1 εὔδρομον μάχης, τὸ «Queen Mary», 28000 τόννων, 2 εὔδρομα μάχης, τὰ «Invincible» καὶ «Indefatigable» συνολικῶς 35.000 τόννων, 3 παλαιὰ τεθωρακισμένα εὔδρομα συνολικῶς 43.700 τόννων, 2 ἐλαφρὰ εὔδρομα συνολικῶς 9.000 τόννων, 13 ἀντιτορπιλλικὰ συνολικῶς 15.000 τόννων.

Θ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

Digitized by Google

Ἰουτούρνη (Juturna) *[Μυθολ.]*. Νύμφη πηγῆς τινος ἐν Λατίῳ, περιφήμου διὰ τὰς θεραπευτικὰς αὐτῆς ἰδιότητας, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰς πλείστας τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Ἀγαπηθεῖσα παραφόρως ὑπὸ τοῦ Διός, ἀπέκτητε τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀπέβη προστάτις τῶν ὑδάτων. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Τούρνου, υἱοῦ τοῦ Δαύνου, βασιλέως τῶν Ρουτούλων. Α. Θ. Σ.

Ἰουτούρνη (Juturna) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρά τις λίμνη τῆς Ἀγορᾶς τῆς Ρώμης, κειμένη μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Κάστορος καὶ τῆς Ἑστίας. Α.Θ.Σ.

Ἰούττη (Juditta, Jutta, Otta), **ἁγία**. Δύο ἅγιαι ἑορτάζονται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα:—1) Ἡ ἀδελφὴ τοῦ κόμιτος Meginhard ἐν Γερμανίᾳ, ἥτις γενομένη μοναχὴ καὶ εἶτα ἡγουμένη τῆς ἐν Disemberg μονῆς ἀπέθανε τῷ 1136 καὶ ἑορτάζεται τὴν 22 Δεκεμβρίου.—2) Ἡ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Σαξωνίας καταγομένη, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της καὶ τὴν εἴσοδον τῶν υἱῶν της εἰς τὸν κλῆρον ἀφιέρωσε τὸν βίον της εἰς περιποίησιν ἀσθενῶν καὶ μάλιστα λεπρῶν, μεταβᾶσα δ' ἔπειτα εἴς τι ἀναχωρητήριον ἐν Πρωσσίᾳ παρὰ τὸ Culm (Kulmsee) ἀπέθανε τῷ 1264 καὶ ἑορτάζεται νῦν καθ' ἅπασαν τὴν παπικὴν Πρωσσίαν τὴν 5 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

ἰοφοβία (ἡ) (iophobie) *[Ἰατρ.]*. Νοσηρὰ κατάστασις ψυχοπαθείας, ἐκδηλουμένη διὰ φόβου πρὸς πᾶν δηλητήριον καὶ πρὸς πάντα ἰὸν ἐκ ζῴου ἰοβόλου προερχόμενον. Μ. Ν. Κ.

Ἰοφῶν. Ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητής, υἱὸς τοῦ μεγάλου τραγικοῦ Σοφοκλέους καὶ τῆς Νικοστράτης, ζήσας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὑπὸ τῶν συγχρόνων του κατελέγετο μεταξὺ τῶν καλῶν τραγικῶν, ἀναφέρεται δὲ ὅτι κατὰ τοὺς θεατρικοὺς ἀγῶνας τοῦ 428 π. Χ. ἔσχε συναγωνιστὰς τὸν Εὐριπίδην καὶ τὸν Ἴωνα καὶ ἔλαβε τὸ δεύτερον βραβεῖον, ἄγνωστον διὰ τίνος δράματος, τοῦ Εὐριπίδου λαβόντος τὸ πρῶτον διὰ τοῦ «Ἱππολύτου» καὶ τοῦ Ἴωνος τὸ τρίτον. Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τὸ 405 π. Χ. «ἐνίκησε λαμπρῶς» καὶ πιθανῶς ὑπονοεῖται ὅτι ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον, ἀλλ' ἄγνωστον πάλιν διὰ τίνος δράματός του. Φαίνεται ὅτι οἱ σύγχρονοί του ὑπωπτεύοντο ὅτι τὸν ἐβοήθει καὶ ὁ πατήρ του εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν τραγῳδιῶν του, διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τοὺς «Βατράχους», καίτοι τὸν χαρακτηρίζει ὡς ἕνα ἐκ τῶν καλῶν ποιητῶν, ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι ἡ πραγματική του ἀξία θὰ φανῇ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον 50 τραγῳδίας τοῦ Ἰοφῶντος, αἱ ὁποῖαι πᾶσαι ἀπωλέσθησαν. Ἐκ τούτων μόνον τοὺς ἑξῆς 7 τίτλους μᾶς διέσωσεν ὁ Σουΐδας: «Ἀχιλλεύς», «Τήλεφος», «Ἀκταίων», «Ἰλίου Πέρσις», «Δεξαμενός», «Βάκχαι», «Πενθεύς». Οἱ δύο τελευταῖοι τίτλοι θεωροῦνται ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον. Πλὴν τούτων ὑπὸ Κλήμεντος Στρωματέως ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἰοφῶντα ἓν σατυρικὸν δρᾶμα «Αὐλῳδίαι». Ἐλάχιστα σωθέντα ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ Nauck (Tragic. Graec. Fragm β' ἐκδ. 1889). Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Ἰοφῶσα *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Αἰήτου καὶ σύζυγος τοῦ Φρίξου. Ἐκ ταύτης ἐγεννήθησαν ὁ Ἄργος, Φρόντις, Μέλας καὶ Κυτίσωρος. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ ὄνομα θεωρεῖται σημαῖνον τὴν λάμπουσαν ὡς τὸ ἴον. Ὑποκοριστικὸν αὐτοῦ ἐκλαμβάνεται τὸ *Ἰώ*, διὸ καί τινες τὴν Ἰοφῶσαν συνέδεσαν μετὰ τῶν περὶ Ἰοῦς μύθων. Π. Ν. Π.

ἰοχιμπίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{22}H_{28}N_2O_3$, ὅπερ τήκεται εἰς 234°. Ἡ ἰοχιμπίνη στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς πρὸς τὰ δεξιά, τὸ δὲ ὑδροχλωρικὸν αὐτῆς ἅλας χρησιμοποιεῖται ὡς ἀφροδισιακόν. Σ. Γ.

ἴοχρους (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἴου, κοιν. *μενεξεδένιος*.

ἰόχρωμα (τὸ) (Iochroma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στρυχνωδῶν*, περιλαμβάνον 18 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι καλλιεργούμενοι πρὸς κόσμον, πολλαπλασιάζονται δὲ διὰ σπορᾶς καὶ κυρίως διὰ μοσχευμάτων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι *ἰόχρωμα τὸ λογχόφυλλον* (Iochroma lanceolata) καὶ *ἰόχρωμα τὸ μεγανθὲς* (Iochroma grandiflorum). Κ. ΠΑΠ.

Ἰπέκ, ἡ **Ἰπέκιον** (σερβ. *Πέτς*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας, ἐπὶ τουρκοκρατίας ἕδρα σαντζακίου, εἰς ἀπόστασιν 110 χλμ. ΒΑ. τῆς Σκόδρας καὶ 75 χλμ. ΒΔ. τῆς Πρεσρένης, ἐπὶ τῶν ΝΑ. ὑπωρειῶν τῶν Διναρικῶν Ἄλπεων (Μόκρα Πλανίνα), ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ περιβολίων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Βιστρίτσα, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Λευκὸν Δρῖνον. Ἔχει 18000 κατοίκους περίπου, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶναι Μουσουλμᾶνοι καὶ θεωροῦνται ὡς Ἀλβανοί, ἐνῷ οἱ Σέρβοι θεωροῦσιν αὐτοὺς σερβικῆς καταγωγῆς. Ἔχει ἕνα ἀρχαῖον ναὸν καὶ 10 τζαμία, τῶν ὁποίων ἓν ἐκτίσθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ Πορθητοῦ. Ἡ πόλις εἶναι σπουδαία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σερβίας, ὡς ἕδρα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἰπεκίου. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκεται ἡ διάσημος μονὴ Δέτσανι, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχουσι βυρσοδεψεῖα καὶ ὁπλοποιεῖα, κατασκευάζοντα ὅπλα παλαιοῦ συστήματος. Εἰς τὰ πέριξ καλλιεργοῦνται καπνά, ὀπωρικὰ καὶ φύονται μορέαι διὰ τὴν βομβυκοτροφίαν. Τὸ Ἰπέκιον ἐθεωρήθη ὑπό τινων ὡς ἡ πάλαι ποτὲ *Διόκλεια*, πατρὶς τοῦ Διοκλητιανοῦ, τοῦτο ὅμως εἶναι ἀνακριβές. Ν. Μ.

—*[Ἐκκλ.]* Τὸ Ἰπὲκ εἶναι γνωστὸν ὡς ἕδρα αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Σέρβοι ἐχαρακτήριζον ὡς πατριαρχεῖον. Ἡ αὐτοκέφαλος ἀρχιεπισκοπὴ Ἰπεκίου ἱδρύθη ὑπὸ τὰς ἑξῆς συνθήκας. Ὁ ἡγεμὼν (μέγας τσουπάνος) τῆς Σερβίας Στέφανος ὁ Α' ὁ Νεμανία, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἁγίῳ ὄρει μονάζοντος υἱοῦ του Σάββα, παρητήθη (1195) ὑπὲρ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Στεφάνου τοῦ Β' καὶ ἠκολούθησε τὸν Σάββαν, γενόμενος μοναχὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Συμεὼν καὶ κτίτωρ τῆς ἐν Ἄθωνι μονῆς τοῦ Χιλιανδαρίου. Ἀλλ' ὁ δευτερότοκος υἱὸς Στεφάνου τοῦ Α' Βουλκᾶνος, μὴ ἀναγνωρίσας τὸν ἀδελφόν του ὡς ἡγεμόνα, ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Δαλματίας καὶ Διοκλείας (τοῦ σημερινοῦ Ἀντιβάρεως). Πολεμῶν δὲ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπεκαλέσθη τὴν ἀντίληψιν τοῦ πάπα Ρώμης. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ ἡγεμὼν Στέφανος ὁ Β'. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ', ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας, ἀπέστειλε τῷ 1198 εἰς Σερβίαν ὡς λεγᾶτον τὸν Ἰωάννην Καζεμέριο, πραιπόσιτον τῆς παπικῆς σακέλλας (praepositus Sacelli Pontifici), ὅστις περιέβαλε τὸν ἐπίσκοπον Σερβίας διὰ τοῦ παλλίου. Τῷ 1199, συνελθούσης συνόδου ἐν Διοκλείᾳ, συνετελέσθη ἡ ἕνωσις τῆς ἐπισκοπῆς μετὰ τῆς Ρώμης. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τούτου ἐξηγέρθη σύσσωμος ὁ σερβικὸς λαός. Συνεπείᾳ τούτου ἐλθὼν ἐξ Ἁγίου ὄρους ὁ Σάββας συνεφιλίωσε τοὺς δύο ἀδελφοὺς καὶ ἠκύρωσε τὴν μετὰ τῆς Ρώμης ἕνωσιν. Μεταβὰς δὲ κατόπιν εἰς Νίκαιαν, ὅπου ἤδρευε τότε ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἐζήτησε νὰ χειροτονηθῇ ἐν Σερβίᾳ ἱεράρχης αὐτόχθων, γνώστης τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Ὁ πατριάρχης Μανουὴλ ὁ Β', δεχθεὶς τὴν αἴτησιν ταύτην, προεχείρισε τὸν ἴδιον τὸν Σάββαν ἀρχιεπίσκοπον Ἰπεκίου καὶ πάσης Σερβίας (1219). Δι' ἐπισήμων δὲ γραμμάτων, ἐπικυρωθέντων καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως, ἐχορηγήθη εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦτον τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν ἐπισκόπους τῆς Σερβίας.
Κατὰ τῆς πράξεως ταύτης διεμαρτυρήθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Δημήτριος ὁ Χωματηνός, ἀξιῶν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Σερβίας ἢ Ράσκας περιλαμβάνεται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ θρόνου του, καὶ ἐκάλεσε τὸν Σερβίας εἰς ἀπολογίαν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ. Ἀλλ' αἱ διαμαρτυρίαι τοῦ Βουλγαρίας δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σάββας ἐπιστρέφων ἐκ προσκυνήσεως εἰς Ἱεροσόλυμα ἐγένετο δεκτὸς ἐν Νικαίᾳ μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Βατάτζη καὶ τοῦ πατριάρχου. Μετὰ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα ὁ ἡγεμὼν τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσάν, κατακτήσας προσκαίρως τὴν Μακεδονίαν πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, ὡς καὶ τὴν Ἰλλυρίαν, συνεκρότησε τῷ 1346 σύνοδον, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρόντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν καὶ τοῦ καλουμένου πατριάρχου Τυρνόβου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰπεκίου ἀνηγορεύθη πατριάρχης, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔστεψεν ἐν Σκοπίοις τὸν Στέφανον Δουσὰν «αὐτοκράτορα τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν». Τὴν ἀναγόρευσιν ταύτην δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὡς ἀντικανονικὴν καὶ ἐπηκολούθησε σχίσμα, διαρκέσαν μέχρι τοῦ 1368, ὅτε ὁ δεσπότης τῆς Σερβίας Ἰωάννης Οὔγγλεσης, κηρύξας ἄκυρα τὰ γενόμενα, ἥνωσε πάλιν ἐκκλησιαστικῶς τὴν Σερβίαν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Σέρβοι ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἀνεγνώρισε τὸν πατριάρχην Ἰπεκίου τῷ 1375. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἰπεκίου παρέμεινεν ἡνωμένη μετὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος ἀπὸ τοῦ 1459 μέχρι τοῦ 1557, ὅτε πρωθυπουργεύοντος ἐν Τουρκίᾳ τοῦ Μεχμὲτ πασᾶ Σοκόλοβιτς, Σέρβου τὴν καταγωγὴν ἐξωμότου, ἀνεκηρύχθη πάλιν αὐτοκέφαλος καὶ διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος ὁ συγγενής, κατά τινας μάλιστα ἀδελφός, τοῦ μεγάλου βεζύρου Μακάριος. Τῷ 1690 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰπεκίου Ἀρσένιος Τσερνόγεβιτς, φεύγων τοὺς τουρκικοὺς διωγμούς, μετηνάστευσε μετὰ πολλῶν σερβικῶν οἰκογενειῶν εἰς Συρμίαν (τῆς ἄλλοτε Ν. Οὐγγαρίας) καὶ ἵδρυσε τὸ ὀρθόδοξον πατριαρχεῖον τοῦ Κάρλοβιτς (Καρλοβιτσίου). Ἀλλ' ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἰπεκίου ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη μέχρις ὅτου τῷ 1766 κατήργησεν αὐτὴν ὡς αὐτοκέφαλον ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς, ὑπαγαγὼν τὰς ὑπ' αὐτὴν ἐπισκοπὰς ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον. Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Σερβίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ τόμου (1879), διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς ὡς αὐτοκέφαλος ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Βελιγραδίου, ὑπελείφθησαν ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς τέως ἀρχιεπισκοπῆς Ἰπεκίου μόναι αἱ μητροπόλεις Ράσκας καὶ Πρεσδρένης (Ρασκοπρεσρένης) καὶ Σκοπίων ἐντὸς τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Εἰς τὴν πρώτην τούτων διωρίζετο ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Σέρβος ἱεράρχης, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν δευτέραν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐπανιδρύθη τῷ 1925 τὸ σερβικὸν πατριαρχεῖον Ἰπεκίου, ἀλλ' ὁ πατριάρχης Σερβίας ἑδρεύει ἐν Βελιγραδίῳ. Ν. Μ.

ἰπεκακουάνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδεται εἰς τὰς ῥίζας διαφόρων ἐξωτικῶν φυτῶν, ἰθαγενῶν ἰδίως τῆς Βραζιλίας, ὡς τῶν ἀσκληπιαδῶν, βιολιδῶν, ροδοειδῶν, εὐφορβιοειδῶν, ἐρυθροδανοειδῶν, ὧν κυριώτερον τὸ γένος *οὐραγόγα* (βλ. λ.). Αἱ ῥίζαι αὗται ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμετικὰς ἰδιότητας. Δ. Ν. Π.

Ἰπεκακουάνα.

[Τμήματα ῥίζης. 1=δακτυλιοειδής, 2=συμπαγής, 3=κυματώδης.]

—**Ἰπεκακουάνης ἀλκαλοειδῆ** *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὸ σπουδαιότερον τῶν εἰς τὰς ῥίζας τῆς ἰπεκακουάνης περιεχομένων ἀλκαλοειδῶν εἶναι ἡ *ἐμετίνη* (βλ. λ.).

— **Ἰπεκακουάνης ῥίζα** (radix ipecacuanhae) *[Φαρμ.]*. Παράγωγον φυτὸν ταύτης εἶναι ἡ *οὐραγόγα ἰπεκακουάνα*. Ἡ δρόγη, ἡ ἐκ τοῦ φυτοῦ τούτου λαμβανομένη, φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν μικρῶν τεμαχίων ἐρυθροφαίου χρώματος ἐξωτερικῶς καὶ κιτρινολεύκου ἐσωτερικῶς. Ἡ ῥίζα τῆς ἰπεκακουάνης περιέχει ἐμετίνην, κεφαλίνην, ψυχοτρίνην, ἰπεκαμίνην, ὑδροϊπεκαμίνην, ἠγνωμένας μετὰ τοῦ ἰπεκακουανικοῦ ὀξέος, ἄμυλον, γλίσχρασμα, καλαμοσάκχαρον, πηκτινικὰς οὐσίας κλπ. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται εἰς δόσεις πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεων ἢ καταποτίων, ὡς φάρμακον ἀποχρεμπτικόν, ἱδρωτοποιὸν καὶ ἀντιδυσεντερικόν, λόγῳ τῆς περιεκτικότητος αὐτῆς εἰς ἐμετίνην ἢ ἰπεκακουανικὸν ὀξύ. Ἡ κόνις τῆς ἰπεκακουάνης φερομένη ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν ἢ τῶν πληγῶν ἐρεθίζει αὐτάς, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ προκαλεῖ ἰσχυρὰν φλόγωσιν, δυναμένη νὰ προκαλέσῃ καὶ διάτρησιν τοῦ κερατοειδοῦς. Εἰσπνεομένη ἡ κόνις τῆς ἰπεκακουάνης προκαλεῖ ἐπωδύνους πταρμούς. Οὐδέποτε παραγγέλλεται ἡ δρόγη μεθ' ἁλάτων μολύβδου, ὑδραργύρου, ἰωδιούχων ἢ ταννίνης. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ἡ δρόγη εὐχρηστεῖ πρὸς παρασκευὴν τῆς ὀπιούχου κόνεως τῆς ἰπεκακουάνης (Pulvis ipecacuanhae opiatus) τοῦ οἴνου τῆς ἰπεκακουάνης (vinum ipecacuanhae), τοῦ βάμματος, τοῦ ἐκχυλίσματος καὶ ἀποχρεμπτικῶν τροχίσκων. Κ. Γ. Μ.

Ἴπελ (Ipel καὶ Eipel) *[Γεωγρ.]* (βλ. *Ἄϊπελ*).

ἴπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *ποταμογείτων ὁ νηχόμενος* (Potamogeton natans).

Ἰπλικτσῆς (ἢ *Ἰπλιξῆς*), *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1772 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1852. Ἐπιδοθεὶς νεαρὸς εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν μεταξωτῶν, ἐσχημάτισε μεγάλην περιουσίαν, ἐξ ἧς περὶ τὰς 12,000 ἀγγλικῶν λιρῶν ἐκληροδότησεν εἰς ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ σπουδὴν φιλομαθῶν νέων. Μ. Ι. Γ.

Ἰπνοί *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σπηλαιώδης ἀκτὴ τοῦ Πηλίου ἐν Θεσσαλίᾳ, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ Στράβωνος διὰ τὴν αὐτόθι καταστροφὴν ἐκ τρικυμίας μέρους τοῦ ἐπιστρέφοντος ἐξ Ἑλλάδος στόλου τοῦ Ξέρξου. Ὑπὸ τοῦ ὄνομα τοῦτο φέρεται κάτωθι τῆς Ζαγορᾶς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πουρί, ὑπ' ἄλλων δὲ παρὰ τοὺς ἀπορρῶγας τοῦ Μαυροβουνίου εἰς τὴν παραλίαν τοῦ χωρίου Βένετο, ὅπου ὑπάρχουν σπήλαια ἐν σχήματι καμινίων. Π. Ν. Π.

ἰπνός (ὁ)· φοῦρνος, κλίβανος: «ἰπνὸς πρὸς ὄπτησιν ἄρτων,—ὁ τῶν βαλανείων» *(ἀρχ.)*.

—*[Ἀρχ.]* Ἡ λέξις *ἰπνὸς* μὲ τὴν σημασίαν ταύτην ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρ' Ἡροδότῳ, ἀλλὰ πότε τὸ πρᾶγμα ἐφευρέθη καὶ ἐτέθη ἐν χρήσει, περὶ τούτου οὐδὲν ἀναφέρουσιν αἱ γραπταὶ πηγαί. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν, ὁ ἄρτος ἐψήνετο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἐσχάρας μεταξὺ δύο πεπυρακτωμένων κεράμων, ἐξ οὗ, ἴσως, καὶ ὁ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καλούμενος *ἐσχαρίτης* ἄρτος. Ἀλλ' ἐὰν αἱ γραπταὶ μαρτυρίαι σιωπῶσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὰ ἐλθόντα εἰς φῶς μέχρι σήμερον μνημεῖα τοῦ εἴδους τούτου ἐπαρκῶς ἐξη-

Digitized by Google

γοῦσι καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς δημιουργίας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου. Κατὰ τὰ διασωθέντα, λοιπόν, δείγματα τοῦ ὀργάνου τούτου τῆς ὀπτήσεως τοῦ ἄρτου, ὁ ἰπνὸς ἦτο ἤδη ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς δευτέρας λιθικῆς περιόδου. Τοῦτο, τοὐλάχιστον,

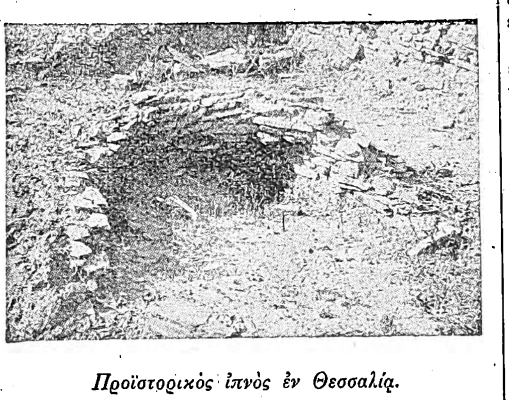

Προϊστορικὸς ἰπνὸς ἐν Θεσσαλίᾳ.

ἀποδεικνύουσι τὰ λείψανα πέντε ἰπνῶν, οἵτινες ἀνευρέθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τὰς γενομένας ἐν Σέσκλῳ καὶ Διμηνίῳ ἀνασκαφὰς τοῦ Τσούντα. Τὸ σχῆμα τῶν προϊστορικῶν τούτων ἰπνῶν εἶναι ἡμικυκλικὸν περίπου καὶ θολωτόν. Ὁ ἰπνὸς ἐκτίζετο ἐπὶ κρηπιδώματος καὶ κατεσκευάζετο ἐκ μικρῶν πλακωτῶν λίθων. Οἱ θεσσαλικοὶ ἰπνοὶ δὲν ἐθερμαίνοντο, πιθανῶς, διὰ πυρὸς καίοντος ἐντὸς αὐτῶν ἢ ὑπ' αὐτούς, ἀλλὰ δι' ἀνθράκων, τοὺς ὁποίους ἐλάμβανον ἐκ τῆς ἑστίας. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὁ ἰπνὸς ἦτο ἢ ἰδιωτικὸς ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ἢ κοινὸς τῶν ἀρτοποιῶν.

Τῶν ἱστορικῶν χρόνων οὐδεὶς πραγματικὸς ἰδιω-

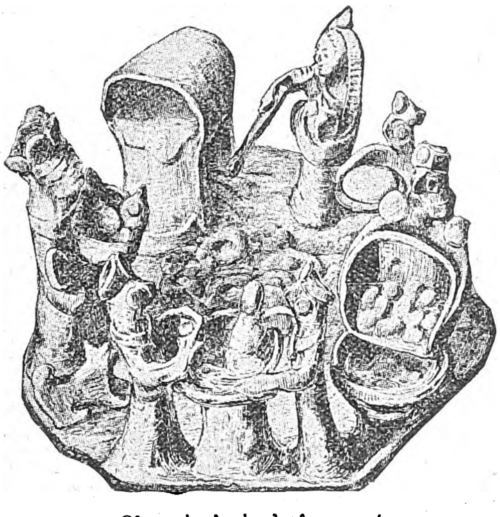

Οἰκιακὸς ἰπνὸς ἐν λειτουργίᾳ.
[Ἐθνικὸν μουσεῖον.]

τικὸς ἰπνὸς διεσώθη· τούτου ὅμως εὑρέθησαν πολλὰ πήλινα ὁμοιώματα, ἀποδεικνύοντα ὅτι ὁ ἰπνὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων δὲν διέφερε πολὺ κατὰ τὸ σχῆμα ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν τοιούτων. Παράδειγμα ἀξιοσημείωτον καὶ διὰ τὴν ὁπωσδήποτε ἐξέλιξιν τοῦ σχήματος καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν ἐν γένει τῆς ὀπτήσεως παρέχει ἡμῖν τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ εὑρισκόμενον ἀρχαϊκὸν πήλινον σύμπλεγμα εἰδωλίων. Κατὰ τὴν πηλίνην ταύτην ἀναπαράστασιν, ὁ ἰπνὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶχε σχῆμα ἡμίσεος ἐλλειψοειδοῦς θόλου καὶ εὐρὺ στόμιον καταλαμβάνον ὅλην τὴν πρόσοψιν. Ὁ ἰπνὸς συνήθως ἐκτίζετο ἐπὶ χαμηλοῦ ἀψιδοειδοῦς ὑποστηρίγματος, ἔχοντος ἄνοιγμα δεξιά, καὶ σχηματίζοντος τὸ ἡμικυκλικὸν χώρισμα τῆς θερμάνσεως. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐκτελεῖ, φαίνεται, μία γυνή, ἥτις, κρατοῦσα εἰς

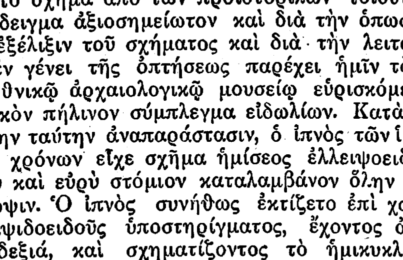

Πήλινον εἰδώλιον γυναικὸς πρὸ ἰπνοῦ.
[Μουσεῖον Λονδίνου.]

τὸν ἀριστερόν της βραχίονα νήπιον, ἑτοιμάζεται νὰ θέσῃ ξύλον ἢ νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὰ ξύλα τῆς πυρᾶς. Πλησίον ταύτης ἵσταται ἑτέρα γυνή, κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς στρογγύλην σανίδα, ἐφ' ἧς ὑπάρχει στρογγύλος ἄρτος. Περαιτέρω ἵσταται ἑτέρα γυνή, κρατοῦσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν σκάφην, ἑτοίμη δὲ νὰ ρίψῃ ἐντὸς ὀρθίου στρογγύλου ἀγγείου τὰ ἐν τῇ σκάφῃ πλακούντια. Καὶ ἡ σκηνὴ ἐξακολουθεῖ οὕτω δίδουσα ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ κατ' οἶκον ἰπνοῦ καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν οἰκείων. Ἑτέραν εἰκόνα τοῦ σχήματος τοῦ ἱστορικοῦ ἰπνοῦ παρουσιάζει καὶ τὸ εἰδώλιον τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου. Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἀρχαϊκῆς ὅλως τέχνης, προέρχεται ἐκ Τανάγρας καὶ παριστᾷ τὸν ἰπνὸν ὡς ἀνοικτὸν θολωτὸν θάλαμον, στηριζόμενον ἐπὶ τεσσάρων συναπτῶν ποδῶν, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων σχηματίζει τὸν κάτω θάλαμον τῆς θερμάνσεως. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ κάτω χώρου ὀπαὶ πρὸς εἰσαγωγὴν τῶν ξύλων καὶ πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἀνάφλεξιν τῶν ξύλων ρεύματος ἀέρος. Ἡ πρὸ τοῦ ἰπνοῦ καὶ ἐπὶ χαμηλοῦ καθίσματος καθημένη γυνὴ ἑτοιμάζεται νὰ βάλῃ ἐντὸς τοῦ ἰπνοῦ πλακούντιον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει διὰ τῆς τεθραυσμένης νῦν δεξιᾶς, ἐνῷ πρὸ αὐτῆς κεῖνται ἐπὶ πινακίου δύο ἕτοιμοι πλακοῦντες. Τοῦ κοινοῦ ἰπνοῦ τῶν ἀρτοποιῶν διεσώθησαν πολλὰ πραγματικὰ δείγματα, ἅτινα ὅμως ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων κλιβάνων χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς δευτέρας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν. Τὰ δείγματα ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν ἅπαντα ἐν Πομπηΐᾳ. Τὸ χαρακτηριστικώτερον τούτων εἶναι τὸ λεγόμενον ἀρτοποιεῖον τῆς Insula, τοῦ ὁποίου παραθέτομεν φωτογραφίαν. Δεξιὰ εἶναι τέσσαρες μύλοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἡ ἄλεσις τοῦ σίτου καὶ ἀριστερὰ ὁ ἰπνὸς μὲ μίαν ἐντετειχισμένην πρὸ αὐτοῦ λεκάνην ὕδατος πρὸς ψῦξιν τῶν ὑπερθερμανθέντων ἐργαλείων τοῦ ψησίματος. Ὁ κοινὸς οὗτος ἰπνὸς τῶν ἀρτοποιῶν, ἐν διακρίσει πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν τοιοῦτον, ἔχει τὸν θολωτὸν κλίβανον περιβαλλόμενον ὑπὸ τετραγώνου θαλάμου, ὅστις διατηρεῖ τὸν θερμανθέντα ἀέρα.

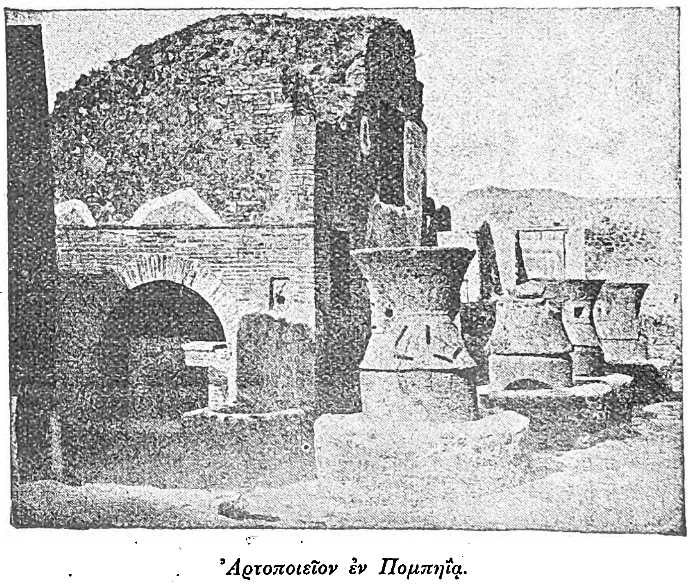

Ἀρτοποιεῖον ἐν Πομπηΐᾳ.

Ἄνω πρὸς τὴν ὀροφὴν φέρει ὀπὴν πρὸς ἔξοδον τῆς ἀχλύος καὶ κάτω ἑτέραν τοιαύτην, ὁδηγοῦσαν πρὸς τὸν κάτω θόλον τῆς πυρακτώσεως. Ὁ ἰπνὸς κατεσκευάζετο συνήθως ἐκ κεράμων συνδεομένων δι' ἀμμοκονίας. Ἐνίοτε, κάτωθεν τοῦ ἐδάφους ἐτίθετο παχὺ στρῶμα ἄμμου πρὸς συγκράτησιν τῆς θερμότητος. Τὸ στόμιον τοῦ ἰπνοῦ κατεσκευάζετο ἐκ λίθων καὶ ἐκλείετο διὰ σιδηροῦ πώματος φέροντος διπλῆν λαβήν. Εὑρέθησαν ἐν Πομπηΐᾳ πολλὰ τοιαῦτα πώματα κατὰ χώραν. Ἀπαραίτητον ἐργαλεῖον τοῦ ἰπνοῦ, ἦτο καὶ τὸ σκάλευθρον ἢ σπάλαθρον πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς πυρᾶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Blümmer*, Technologie und Terminologie der Gewerbe und Künste bei Griechern und Römern, τὸ κεφ. das Backen.—*Κ. Κουρουνιώτη*, Πήλινα ἀρτοποιεῖα ἐν «Ἐφημ. Ἀρχαιολ.» (1896).—*Mazois*, Ruines de Pompei II.—Τὰ ἄρθρα: Ipnos ἐν *Wissowa* καὶ Furnus ἐν *Daremberg-Saglio*. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

Ἰπνοῦς, ἡ *Ἰπνουσία [Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν Σάμῳ, ὅπου, κατὰ Στέφανον Βυζάντιον, ὑπῆρχε ἱερὸν τῆς Ἥρας, ἥτις, ὡς ἐκ τούτου, ἐκαλεῖτο *Ἰπνουσία* ἢ *Ἰπνουντίς*. Τὸ μέρος παραμένει ἀνεξακρίβωτον. Ἀλλ' ὁ μὲν Curtius, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως, ἥτις σημαίνει κλιβανοειδής, ὅμοιος πρὸς φοῦρνον, φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ τοποθεσία πρέπει νὰ ἦτο κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς νήσου πλευράν, ἥτις βρίθει, πράγματι, κλιβανοειδῶν κοιλοτήτων· ὁ δὲ Bürchner εἰκάζει, ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη θὰ εἶχε λάβει τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξ ἐγκαταστάσεως ἐκεῖ κλιβάνων ἀγγειοπλαστικῆς, ὅπως καὶ σήμερον εὑρίσκονται ἐν Σάμῳ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φοῦρνοι* καὶ τοποθεσία πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, *Καμίνια*, λαβόντα τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας. Β. Δ. Θ.

Ἰποκτόνος *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἡρακλέους ἐκ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἰδίως δὲ ἐν Ἐρυθραῖς, ὡς διώκτου τῶν ἀμπελοφθόρων ἰπῶν, σχετικὴ κατὰ τοῦτο πρὸς τὰς ἐπικλήσεις Κορνοπίων, Θαλλοφόρος κ.ἄ., ἀναφερομένας εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ θεοῦ ὡς προστάτου τῶν καρπῶν. —Π.

Ἴπολυ (Ipoly ἢ Eipel) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως (βλ. *Ἄϊπελ*).

Ἰπομοία (ἡ) (Ipomoea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *περιαλλοκαυλοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θάμνους ἐτησίους ἢ πολυετεῖς. Ἐκ τῶν 400 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν, τὰ περισσότερα εἶναι κοσμητικά, ἕτερα φαρμακευτικὰ καὶ ἄλλα διαφόρως χρήσιμα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τά: *Ἰπομοία ἡ κισσοειδὴς* (Ipomoea hederacea), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς, ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς ὁποίας λαμβάνεται ρητινώδης τις οὐσία γνωστὴ ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα *φαρβιτισίνη*. *Ἰπομοία ἡ φαρμακευτικὴ* (Ipomoea jalapa). Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς· ἡ ρίζα της ἐνέχει καθαρτικὰς ἰδιότητας καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰαλάπης ρίζα*. *Ἰπομοία ἡ καθαρτικὴ* (Ipomoea cathartica), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, οὗ αἱ ρίζαι εἶναι ἐπίσης καθαρτικαί. *Ἰπομοία ἡ χρυσόρριζος* (Ipomoea chrysorhiza). Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ αἱ ρίζαι της εἶναι ἐδώδιμοι. *Ἰπομοία ἡ μῖμος* (Ipomoea simulans), ἰθαγενὴς τοῦ Μεξικοῦ. *Ἰπομοία ἡ μεγαποταμικὴ* (Ipomoen megapotamica), ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας. Ἐκ τῶν κοσμητικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *Ἰπομοία ἡ πορφυρᾶ* (Ipomoea purpurea), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *περικοκλάδα*, *καμπανάκι*, *πρωϊνὴ δόξα* κτλ. Δ. Ν. Π.

Ἰπομοία ἡ φαρμακευτική.

Ἰποὺτ (Ipout) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ ΝΑ. Ρωσίᾳ, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Τόζε (λεκανοπέδιον Δνιπέρου). Πηγάζει ἐκ τῶν ἑλῶν Κλιμοβίτσκι (κυβερνεῖον Μοχίλωφ) καὶ ἔχει μῆκος 360 περίπου χλμ. Εἶναι πλωτὸς μόνον διὰ μικρὰς λέμβους. Μ. Ν. Δ.

Ἴπα (ἀρχ.). Ὀνομασία πτηνοῦ τινος, ὅπερ διὰ τοῦ ράμφους του ἐτρύπα τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων. Ταυτίζεται πρὸς τὴν *ἴπνην* ἢ *πιπώ*, ὑπὸ τινων δὲ καὶ πρὸς τὸν σήμερον καλούμενον *δρυκολάπτην*. —Π.

Ἱππαγορὰ (ἡ)· ἀγορὰ ἵππων, τόπος ἔνθα πωλοῦνται καὶ ἀγοράζονται ἵπποι.

Ἱππαγόρας. —1) Λεοντῖνος ἰδιώτης, ἀναθέσας ἐν Ὀλυμπίᾳ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του Φρύνωνος καὶ Αἰνεσιδήμου ἑπτάπηχες ἄγαλμα τοῦ Διὸς κρατοῦντος ἀετὸν καὶ βέλος, σῳζόμενον μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου (Ε, 27, 7). —2) Ἀρχαῖος Ἕλλην ἱστορικός, ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ πατρίδος, συγγραφεὺς «Καρχηδονίων πολιτείας», ἧς ἐν μόνον σῴζεται ἀπόσπασμα περὶ τῆς «τελεσιάδος» ὀρχήσεως (*Muller*, Fragm. histor. graec., τόμ. Δ', σελ. 430). Π. Ν. Π.

Ἱππάγρετα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἱππῶν* Διάρρυτος.

Ἱππαγρέται *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ τῶν 300 ἐπιλέκτων ὁπλιτῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο ἱππεῖς. Οἱ ἱππαγρέται ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν ἐφόρων καὶ διώκει ἕκαστος αὐτῶν 100 ἐκ τῶν εἰρημένων ἱππέων (ὁπλιτῶν), τοὺς ὁποίους ἐξέλεγεν ὁ ἴδιος ἐκ τῶν καλλίστων νέων τῆς Σπάρτης, δικαιολογῶν τὴν προτίμησιν αὐτῶν, διότι ἡ ἐκλογή των ἐθεωρεῖτο μεγίστη ἐν Σπάρτῃ τιμή. Οἱ ἱππαγρέται ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν ἀνωτάτων στρατιωτικῶν ἀρχόντων τῆς Σπάρτης καὶ διὰ τοῦτο ἀνελάμβανον πολλάκις τὴν διοίκησιν καὶ σώματος στρατοῦ. Ἐκ τῶν τριῶν ἱππαγρετῶν ἀνώτερος ἦτο ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀρχαιότερος. ΚΑΨ.

Ἱππαγωγὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ ἄγων, ὁ κομίζων ἵππους: «ἱππαγωγὰ πλοῖα».

— *[Ναυτ.]* Βλ. *ἱππηγός*.

Ἱππακριτῶν *πόλις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἱππῶν* Διάρρυτος.

Digitized by Google

ἱππαλεκτρυών, *—όνος* (ὁ) *[Μυθολ.]*. Μυθικὸν ζῷον παρ' ἀρχαίοις, σύνθετον τὸ σῶμα ἐξ ἀλέκτορος καὶ ἵππου. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μνημονεύει αὐτὸν μόνον ὁ Ἀριστοφάνης ὡς «σῆμα ἐν ταῖς ναυσίν», γεγραμμένον «ἐν τοῖς παραπετάσμασι τοῖς μηδικοῖς», ἴσως δὲ τοῦτον ἐννοεῖ καὶ ὁ Αἰσχύλος διὰ τοῦ «τετρασκελοῦς οἰωνοῦ», ὃν ἱππεύει ὁ Πήγασος (Προμ. Δεσμ. 395). Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ὁ μὲν Ἡσύχιος ταυτίζει αὐτὸν πρὸς τὸν γρῦπα, ὁ δὲ Φώτιος συγχέων τὰ δύο πτηνὰ ὀνομάζει αὐτὸν «τετρασκελὲς πτερωτὸν» ἔχον ῥύγχος «ἐπικαμπές». Περισσότερον διαφωτιστικαὶ εἶναι αἱ σῳζόμεναι σχετικαὶ παραστάσεις, ἐν αἷς σπουδαιότεραι: ἀγαλμάτιον εὑρεθὲν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν παριστῶν τετράπουν, πτερωτὸν κατὰ τὸ ὄπισθεν μέρος, φέρον ἀντὶ ὀπισθίων ποδῶν πέλματα καὶ οὐρὰν πτηνοῦ, θεωρούμενον ὡς ἔργον τοῦ 480 π. Χ., ἐπίσης δὲ δύο ἀμφορεῖς τοῦ Νικοσθένους. Καὶ ἕτερος μελανόμορφος τοῦ Ξενοκλέους φέροντες τὴν αὐτὴν περίπου παράστασιν τοῦ ἱππαλεκτρυόνος ἱππευομένου ὑπὸ πετασοφόρου ἀτόμου Ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας θρησκευτικῶν μύθων σχετικῶν πρὸς τὸ ζῷον καὶ ἐκ τῆς πενιχρότητος τῆς μνείας τῶν ἀρχαίων, φαίνεται, ὅτι τὸ ζῷον εἶχε καθαρῶς διακοσμητικὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ, μηδαμῶς συνδεόμενον πρὸς τὴν λατρείαν. Ἡ παράστασις τοῦ ἱππαλεκτρυόνος φαίνεται ὅτι εἰσήχθη ἐξ Ἀνατολῆς. Πλὴν τῶν ἀναφερθεισῶν παραστάσεων ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἐπὶ ληκύθων, κυλίκων, χρυσῶν δακτυλίων, ἐπὶ μολυβδίνων ἀντικειμένων τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου τῶν Ἀθηνῶν κ. ἄ., τινὲς δὲ ἀναγνωρίζουν τὸν ἱππαλεκτρυόνα καὶ ὡς νομισματικὸν τύπον ἐπὶ Λαμψακηνοῦ νομίσματος
Π. Ν. Π.

Ἱππάλκιμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Βοιωτοῦ, ἀδελφὸς τοῦ Ἠλεκτρύονος, ἔγγονος τοῦ Ἰτωνοῦ καὶ πατὴρ τοῦ Πηνέλεω, στρατηγοῦ τῶν Βοιωτῶν κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον *(Διόδ. Σικελ.* IV, 67*)*. Ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (I, 9, 16, καὶ III, 10, 8) φέρεται *Ἱππάλκιμος* καὶ *Ἵππαλμος*.

Ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ υἱὸς τοῦ Πέλοπος καὶ τῆς Ἱπποδαμείας, θυγατρὸς τοῦ Οἰνομάου, γεννηθεὶς ἐν Πίσῃ τῆς Ἠλείας, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν.
Α. Θ. Σ.

Ἵππαλον ***πέλαγος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πέλαγος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ «ᾧ συνάπτει ἀπ' ἀνατολῶν τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος μέχρις ἀνατολῶν». Ἡ φράσις αὕτη τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ζ, 4 Nobbe) εἶναι ἀνεξήγητος, ἐὰν δὲν τεθῇ τὸ «μέχρις ἀνατολῶν» ὡς ἐπεξηγηματικὸν τοῦ «ἀπ' ἀνατολῶν», δι' ὃν λόγον ἴσως ἡ διδότειος ἔκδοσις (Δ. ζ, 12) ἔχει τὸ «μέχρις ἀνατολῶν» ἐν παρενθέσεσιν, ὁπότε Ἵππαλον πέλαγος εἶναι τὸ πρὸς τὰς Ἰνδίας τμῆμα τοῦ κόλπου τοῦ Ὀμάν.
Σ. Ε. Λ.

Ἵππαλος. Ἕλλην θαλασσοπόρος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ὑπῆρξε διάσημος, διότι πρῶτος ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς ἔπλευσε πρὸς τὰς ἰνδικὰς ἀκτὰς κατ' εὐθεῖαν καὶ οὐχὶ παραπλέων τὴν ἀκτήν, ὅπως ἕως τότε ἔπλεον. Ἐπέτυχε δὲ τοῦτο ἐπωφελούμενος τῶν ἐτησίων ἀνέμων τοῦ Ἰνδικοῦ τῶν ἀπὸ Λιβονότου πνεόντων (νοτιοδυτικῶν), δώσας τὸ ὄνομά του εἰς τὸν ἄνεμον ὅστις τὸν ὡδήγησε καὶ καθορίσας κατὰ προσέγγισιν καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀκτῶν καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐμπορικῶν λιμένων (*Ἀρριανοῦ*, «Περίπλους Ἐρυθρᾶς θαλάσσης»).
Γ. Ν. Ν

Ἵππανα (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΒΔ παραλίων τῆς Σικελίας, κειμένη παρὰ τὴν Πάνορμον (νῦν Palermo), τῆς ὁποίας ὁ κάτοικος ἐκαλεῖτο *Ἱππανεύς*.
Α. Θ. Σ.

Ἱππαρέτη. Θυγάτηρ τοῦ πλουσίου Ἀθηναίου Ἱππονίκου, «ὅστις πλούτῳ μὲν πρῶτος ἦν τῶν Ἑλλήνων, γένει δ' οὐδενὸς ὕστερος τῶν πολιτῶν» (*Ἰσοκρ.* XVI, 31), σύζυγος δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου, υἱοῦ τοῦ Κλεινίου, δώσασα εἰς αὐτὸν ὡς προῖκα δέκα τάλαντα, τὰ ὁποῖα ἐδιπλασίασεν ὁ θεῖος αὐτῆς Καλλίας, ὅταν ἀπέκτησεν υἱὸν ἐξ αὐτοῦ. Μὴ ἀνεχομένη ὅμως τὰς ἀπιστίας αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτόν, καὶ πρὸς τοῦτο κατήγγειλεν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐλθὼν εἰς τὸ δικαστήριον ἥρπασεν αὐτήν, ἐκείνη δὲ τὸν συνεχώρησεν, ἀποσύρασα τὴν κατ' αὐτοῦ μήνυσιν (*Πλουτάρχ.* Βίος Ἀλκιβ. VIII).
Α. Θ. Σ.

Ἱππαρῖνος. —1) Διακεκριμένος Συρακόσιος, πατὴρ τοῦ Δίωνος καὶ τῆς Ἀριστομάχης καὶ διὰ ταύτης πενθερὸς τοῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου. Ἦρξε μετ' αὐτοῦ ὡς σύμβουλος καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Διονύσιος εἶχεν ἀνακηρυχθῆ «στρατηγὸς αὐτοκράτωρ» τῆς Σικελίας, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλη αὐτὸς οὗτος παρεσκεύασε τὸν Διονύσιον διὰ τὴν τυραννίδα. —2) Υἱὸς Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἔγγονος τοῦ πρώτου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καλλίπου ἥτταν τῶν φίλων τοῦ θείου του Δίωνος τοῦ Ἱππαρίνου, ὁρμώμενος ἐκ Λεοντίνων ἐπῆλθε κατὰ τῶν Συρακουσῶν, κατέλαβεν αὐτὰς καὶ ἦρξεν ἐπὶ διετίαν. —3) Υἱὸς τοῦ Δίωνος, ἔγγονος τοῦ πρώτου καὶ ἐξάδελφος τοῦ δευτέρου. Τινὲς ὀνομάζουν αὐτὸν *Ἀρεταῖον* ἀπὸ τῆς μητρός του Ἀρέτης. —4) Ἐρωμένος τοῦ ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀντιλέοντος, κύριον πρόσωπον τοῦ Ζ' τῶν «Ἐρωτικῶν Παθημάτων» τοῦ Παρθενίου.
Π. Ν. Π.

ἱππάριον (τό)· μικρὸς ἵππος, ἀλογάκι.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Τὸ ὄνομα *ἱππάριον* (Hipparion Christol) ἐδόθη εἰς γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *ἱππινῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππιδῶν περισσοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μέγεθος σώματος μεταξὺ ὄνου καὶ ζέβρας. Τὸ κρανίον αὐτῶν ἦτο κατά τι χθαμαλώτερον τοῦ ἵππου καὶ αἱ ὀφθαλμικαὶ κόγχαι ἔφερον χείλη προέχοντα. Τὰ ἄκρα ἦσαν τριδάκτυλα, οἱ δύο πλευρικοὶ δάκτυλοι λεπτοὶ καὶ αἱ ἀκροτελεύτιοι φάλαγγες ἀφίσταντο πολὺ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Τὰ ἱππάρια ἔζων κατ' ἀγέλας. Ἄφθονα λείψανα αὐτῶν ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν πολλαχοῦ. Ἐν Εὐρώπῃ τὸ πρῶτον παρουσιάζεται εἰς τὰ στρώματα τῆς σαρ-

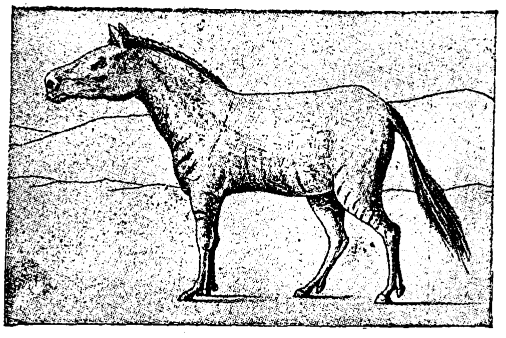

Ἱππάριον τὸ χάριεν (ἢ μεσόγειον).
[Ἀνακατασκευὴ κατὰ τὸν Ο. Ἄμπελ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εὑρημάτων τοῦ Πικερμίου.]

ματίου βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Σεβαστούπολιν, τὸ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀφθόνως ζῆσαν ἐν Εὐρώπῃ, Τροίᾳ, Μαράγᾳ, Αἰγύπτῳ, Ἀλγερίῳ *ἱππάριον τὸ χάριεν* ἢ τὸ *λεπτοφυὲς* (Hipparion gracile Kaupp ἢ τὸ *μεσόγειον* τοῦ Hensel). Τὸ εἶδος τοῦτο ἔζη εἰς τοιαύτην ἀφθονίαν, ὥστε τὰ ἀπολιθωμένα λείψανά του λογίζονται ὡς λίαν πολύτιμα ἀπολιθώματα καὶ ὅλη ἡ μετ' αὐτοῦ συζῶσα πανὶς ὀνομάζεται *πανὶς τοῦ ἱππαρίου* (Hipparion fauna).

Ἐν Ἑλλάδι ἄφθονα λείψανα τοῦ ἱππαρίου τοῦ χαρίεντος εὑρέθησαν εἰς Πικέρμι, Ἀχμὲτ Ἀγᾶ, Ἀχλάδι, Ἁλμυροπόταμον Εὐβοίας καὶ Σάμον, ὅπου εὑρέθη καὶ τὸ μικρὸν εἶδος *ἱππάριον τὸ ἐλάχιστον* (Hipp. minus Pavlow). Συνώνυμον: *ἱπποθήριον* (Hippotherium Hensel). (Βλ. καὶ λ. *Πικέρμι*).
Γ. Κ. Γ.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *ἱππάριον* (κοιν. *ντόνκι*) μικρὰ ἀτμομηχανή, ἀνεξάρτητος τῆς κινητηρίου ἀτμομηχανῆς τοῦ πλοίου, προωρισμένη διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς τροφοδοτικῆς ἀντλίας τῶν λεβήτων, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης ἀντλίας μὴ ἐχούσης σχέσιν πρὸς τὴν ἀτμομηχανήν, οἷαι αἱ ἀντλίαι πλύσεως, ὑπεραντλήσεως κτλ. Τὸν χειρισμὸν τοῦ ἱππαρίου ἔχει συνήθως, καὶ δὴ ἐν ὅρμῳ, ὁ λεγόμενος *ναύκληρος τῆς μηχανῆς*, ὁ *ντόνκιμαν* τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης. Τὸ ἱππάριον δύναται ἐν ὅρμῳ νὰ λειτουργήσῃ καὶ ἀπὸ βοηθητικοῦ λέβητος τοῦ ἱππαρίου (κοιν *ντόνκι - μποΐλα)*.
Σ. Ε. Λ.

Ἱππάριον *[Ἀστρονομ.]*. Μικρὸς ἀστερισμός, ἐκτεινόμενος μεταξὺ τοῦ Πηγάσου, τοῦ Δελφῖνος καὶ τοῦ Ὑδροχόου. Σχηματισθεὶς κατά τινας ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου, ἀποτελεῖται ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων μεγέθους οὐχὶ ἀνωτέρου τοῦ 4ου.
Π. Σ.

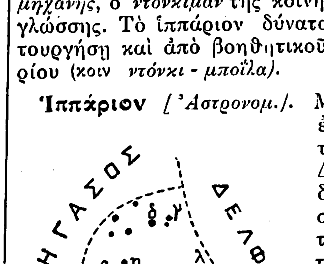

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ἱππαρίου.

Ἵππαρις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νοτίου Σικελίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου (Ὀλ. Ε') καὶ ἐκβάλλων πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Γέλας παρὰ τὴν Καμάριναν (νῦν Torre di Camarana). Τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ ἦτο ὁρμητικόν, ἡ δὲ Καμάρινα ἐκινδύνευε πολλάκις ἐκ τῶν ὑδάτων του ἐν καιρῷ πλημμύρας. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἵππαρις ἐλατρεύετο ὡς ποτάμιος θεὸς ἐν Καμαρίνῃ, καθ' ὅσον ἐπὶ τῶν σῳζομένων νομισμάτων αὐτῆς τῶν ἐτῶν 461—405 π. Χ. ἀπεικονίζεται ὡς κερασφόρος νεανίας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΙΠΠΑΡΙΣ.
Α. Θ. Σ.

ἱππαρμοστὴς (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἀξιωματοῦχος τοῦ ἱππικοῦ παρὰ Λακεδαιμονίοις, διοικητὴς μιᾶς μόρας ἱππέων, τιθέμενος ὑπὸ τὰ κελεύσματα τοῦ πολεμάρχου τῆς μόρας τῶν ὁπλιτῶν. Ἱππαρμοστὴν ὀνομαστικῶς γνωρίζομεν μόνον τὸν Πασίμαχον ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἑλλην. Δ' 4,10).
Π. Ν. Π.

ἱππαρχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἵππαρχος, τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱππάρχου· || ὡρισμένος ἀριθμὸς στρατιωτῶν ἱππέων, τάγμα ἱππέων (ἀρχ.).

—*[Στρατ.]* *Ἱππαρχία* ἐκαλεῖτο ἐν Ἑλλάδι τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ, κατὰ τὰς ἐποχὰς 1860—1877 καὶ 1880—1886.
Ν. Θ. Κ.

Ἱππαρχία. Ἀδελφὴ τοῦ κυνικοῦ φιλοσόφου Μητροκλέους, ἐκ Μαρωνείας τῆς Θρᾴκης, ζήσασα περὶ τὰ 328 π. Χ Καταγομένη ἐκ πλουσίας οἰκογενείας, ἠγάπησε καὶ ἐνυμφεύθη τὸν κυνικὸν φιλόσοφον Κράτητα τὸν Θηβαῖον, τοῦ ὁποίου συνεμερίσθη τὸν βίον, παρ' ὅλην τὴν ἀσχημίαν καὶ τὸν ὕβον αὐτοῦ καὶ παρ' ὅλας τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν γονέων της (*Διογ. Λαερτ.* ΣΤ' 87). Μάλιστα, κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα, καὶ ἑορτή τις καλουμένη «Κυνογαμία» ἀφιερώθη εἰς ἀνάμνησιν τῶν γάμων τῆς Ἱππαρχίας καὶ τοῦ Κράτητος. Ὁ Σουΐδας ἀποδίδει εἰς αὐτὴν καὶ πραγματείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ «Ζητήματα πρὸς Θεόδωρον τὸν ἄθεον». Οὐδὲν ὅμως ἐκ τῶν ἀναφερομένων συγγραμμάτων αὐτῆς περιεσώθη μέχρις ἡμῶν.
Α. Θ. Σ.

ἵππαρχος (ὁ)· ὁ ἄρχων τοῦ ἱππικοῦ, ὁ διοικητὴς τῶν ἱππέων: «ἵππαρχοι καὶ στρατηγοί».

—*[Ἀρχαιολ.]* Ἐκαλεῖτο *ἵππαρχος* ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ σώματος ἑκάστης πόλεως (κράτους) κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐχειροτόνουν κατ' ἔτος ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν δύο ἱππάρχους, ἑκάτερος τῶν ὁποίων εἶχε τὴν διοίκησιν τῶν ἱππέων τῶν 5 φυλῶν, ἤτοι τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὅλου ἱππικοῦ. Ἔργα τῶν ἐν Ἀθήναις ἱππάρχων ἦσαν ἡ ἄσκησις τῶν ἱππέων ν' ἀναβαίνωσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ν' ἀκοντίζωσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, νὰ διαπηδῶσι τάφρους καὶ τοίχους, ν' ἀνέρχωνται εἰς ὑψώματα καὶ νὰ κατέρχωνται αὐτῶν ἀσφαλῶς, καὶ ἐν γένει ἡ στρατιωτικὴ ἄσκησις καὶ ἐπιμέλεια τῶν ἱππέων, ὡς καὶ ἡ δοκιμασία τῶν ἵππων ἂν εἶχον πολεμικὴν ἀξίαν. Ἵππαρχοι, ὡς καὶ στρατηγοί, ἐστέλλοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ εἰς τὰς κληρουχίας των πρὸς διοίκησιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων αὐτῶν. Ἐν τῇ Σπάρτῃ, ἔνθα ἐξώπλισαν τὸ πρῶτον ἱππεῖς (τετρακοσίους) κατὰ τὸ 424 π. Χ., τὴν διοίκησιν τοῦ ἱππικοῦ σώματος, διῃρημένου εἰς 6 μόρας εἶχον ἓξ ἵππαρχοι, *ἱππαρμοσταὶ* (βλ. λ.) καλούμενοι, ἔχοντες παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἱππάρχους ἔργα. Ἐν τῇ Βοιωτίᾳ τὴν διοίκησιν σύμπαντος τοῦ συμμαχικοῦ ἱππικοῦ εἶχεν ὁ κατ' ἔτος ἐκλεγόμενος ἵππαρχος τῶν Βοιωτῶν. Ἐν Θεσσαλίᾳ, ἥτις εἶχεν ἄριστον ἱππικόν, ἑκάστη πόλις εἶχεν ἴδιον ἵππαρχον, διοικητὴν τοῦ ἱππικοῦ της σώματος. Ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τὴν διοίκησιν τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἑταίρων εἶχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἰλῶν, γίνεται μνεία ὅμως καὶ ἱππάρχου, ἀρχηγοῦ τοῦ ὅλου ἱππικοῦ, ὡς ἦτο ἐπὶ παραδείγματι ὁ Φιλώτας ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἵππαρχος ἐκαλεῖτο καὶ εἷς τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων τῆς ἀχαϊκῆς, ὡς καὶ τῆς αἰτωλικῆς, συμπολιτείας, ὁ μετὰ τὸν στρατηγὸν ἔχων τὰ αὐτὰ περίπου ἔργα, ἅτινα εἶχον καὶ οἱ ἵππαρχοι τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν κρατῶν. Καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ ὑπῆρχεν ἵππαρχος (magister equitum), ὅστις ἦτο διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ σώματος αὐτῆς. Βραδύτερον ὁ ἵππαρχος διωρίζετο ἐν ἐκτάκτοις καιροῖς ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος, τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ βοηθός, ὑπεύθυνος ὢν πρὸς αὐτὸν διὰ πᾶσαν παράβασιν ἢ ἀμέλειαν τῶν καθηκόντων του. Ὁ ἵππαρχος ὅμως οὗτος εἶχε καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὡς ἀναπληρωτὴς τοῦ δικτάτωρος, ἔν τε πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ. Ὁ ἵππαρχος οὗτος ἐπαύετο τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος, ὅτε καὶ οὗτος, ἐκλιπόντος τοῦ λόγου δι' ὃν εἶχε κατασταθῆ δικτάτωρ, ἔμελλε νὰ παραιτηθῇ.
ΚΑΨ.

Ἵππαρχος. Υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου καὶ ἀδελφὸς καὶ συνάρχων τοῦ *Ἱππίου*, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των (527 π. Χ.). Ὁ Ἵππαρχος ζῶντος τοῦ πατρός του ἦτο ὁ παρ' αὐτῷ εἰσηγητὴς πάντων τῶν ἔργων ἐν γένει τοῦ πολιτισμοῦ ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις. Τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ κατεμετρήθησαν πᾶσαι αἱ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς τὰς κώμας τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ καὶ τοὺς λιμένας τῆς πόλεως ἄγουσαι ὁδοὶ μὲ ἀφετηρίαν τὸν Κεραμεικόν, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ἱδρύθη βωμὸς τῶν δώδεκα θεῶν. Κατὰ μῆκος τῶν λεωφόρων τούτων εἶχον στηθῆ *Ἑρμαῖ*. Τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ ὡσαύτως ἔργον ἦτο ἡ κατασκευὴ τῶν μεγάλων ἀγωγῶν, διὰ τῶν ὁποίων μετεφέρετο ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων πόσιμον εἰς τὰς Ἀθήνας ὕδωρ, καὶ ἡ παρὰ τὴν πόλιν κατασκευὴ δεξαμενῶν, εἰς τὰς ὁποίας διηθεῖτο τοῦτο πρὶν ἢ διανεμηθῇ εἰς τὰς κρήνας τῆς πόλεως.

Ὁ Ἵππαρχος ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῆς προσκλήσεως εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρός του καὶ τῶν μεγάλων συγχρόνων του ποιητῶν καὶ ἰδίως τῶν φίλων του Ἀνακρέοντος, Σιμωνίδου τοῦ Κείου καὶ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως, διὰ τῶν ὁποίων ἐλαμπρύνετο ἡ αὐλὴ τοῦ τυράννου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου, συνδεδεμένος στενῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἐξηκολούθησε τὸ ἴδιον ἔργον, ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἐλαττωμάτων του καὶ τῆς τυραννίας τοῦ ἀδελφοῦ του ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ *Ἁρμοδίου* καὶ *Ἀριστογείτονος* (βλ. λ.).

Digitized by Google

— **Ἵππαρχος.** Υἱὸς τοῦ Χάρμου, Πεισιστρατείδης τὸ γένος καὶ Κολλυτεὺς τὸν δῆμον, ὅστις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον θῦμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους εἰσαχθέντος θεσμοῦ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ, ἐξορισθεὶς τῶν Ἀθηνῶν ἐκ φόβου ἀνορθώσεως τῆς τυραννίδος ἐπὶ Φαινίππου ἄρχοντος.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων γίνεται μνεία καὶ ἄλλων Ἱππάρχων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οἵτινες ἔζησαν εἰς διαφόρους πόλεις καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς. ΚΑΨ.

— **Ἵππαρχος.** Πυθαγόρειος ἀκμάσας περὶ τὸ 380 π.Χ. Παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ (Πυθαγόρ. βίος 75–79) διασῴζεται ἐπιστολὴ (ὄχι γνησία) τοῦ Λύσιδος πρὸς αὐτόν, ἐν ᾗ τὸν μέμφεται διὰ τὸ «δημοσίᾳ φιλοσοφεῖν»· ἕνεκα δὲ τούτου καὶ διότι ἔγραψε τὰ μόνον διὰ προφορικῆς παραδόσεως ἐν τῇ σχολῇ μεταδιδόμενα («αἰτίαν ἔχοντα γράψασθαι τὰ τοῦ Πυθαγόρου σαφῶς» ἐξεβλήθη τῆς σχολῆς καὶ οἱ φιλοσοφοῦντες τοῦ ἤγειραν στήλην ὡς εἰς νεκρόν. Ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ τοῦ Στοβαίου (Δ' 44, 81) σῴζεται ὑποβολιμαῖον ἀπόσπασμά του «Περὶ εὐθυμίας», προσομοιάζον πρὸς τὴν βιοθεωρίαν τοῦ Δημοκρίτου καὶ συμπεριληφθὲν ἕνεκα τούτου εἰς τὰ Δημοκρίτεια ὑπὸ τοῦ Diels (Fragm. d. Vorsokr. 55 c 7). Ε. Λ.

— **Ἵππαρχος.** Τύραννος τῆς Ἐρετρίας, διορισθεὶς τῷ 341 π. Χ. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ὅτε κατέλαβε τὴν πόλιν. Α. Θ. Σ.

— **Ἵππαρχος.** Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητής, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ὡς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας καὶ ὡς συγγραφεὺς τεσσάρων κωμῳδιῶν μὲ τοὺς τίτλους: «Ἀνασῳζόμενοι», «Ζωγράφος», «Θαΐς», «Παννυχίς». Ἐκ τῶν σωθέντων ὅμως ἀποσπασμάτων τῶν ἀνωτέρω κωμῳδιῶν προκύπτει, ὅτι ἀνῆκεν ὁ ποιητὴς εἰς τὴν νεωτέραν κωμῳδίαν καὶ ἑπομένως θὰ ἔζησε κατὰ τὸν Γ' π.Χ. αἰῶνα. Τὰ σωθέντα μικρὰ ἀποσπάσματα τῶν τεσσάρων κωμῳδιῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ Meineke (Fragmenta Poetarum Comoediae Novae, τόμ IV, σ. 431—432). Ν. Π. Α.

— **Ἵππαρχος.** Μέγας Ἕλλην ἀστρονόμος, δικαίως ἐπικληθεὶς «ὁ πατὴρ τῆς ἀστρονομίας», «ὁ ἱδρυτὴς τῆς μαθηματικῆς ἀστρονομίας» καὶ «ὁ πατὴρ τῆς γεωγραφίας». Ἐγεννήθη δὲ περὶ τὰ 190 π. Χ. καὶ ἐτελεύτησε περὶ τὰ 120. Πατρὶς δ' αὐτοῦ ἦτο ἡ Νίκαια τῆς Βιθυνίας, καθ' ἃ προκύπτει ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Στράβωνος (Γεωγρ. ΙΒ' δ'), τοῦ Αἰλιανοῦ («Περὶ ζῴων» Ζ', 8) καὶ τοῦ Σουΐδα (ἐν. λ.).

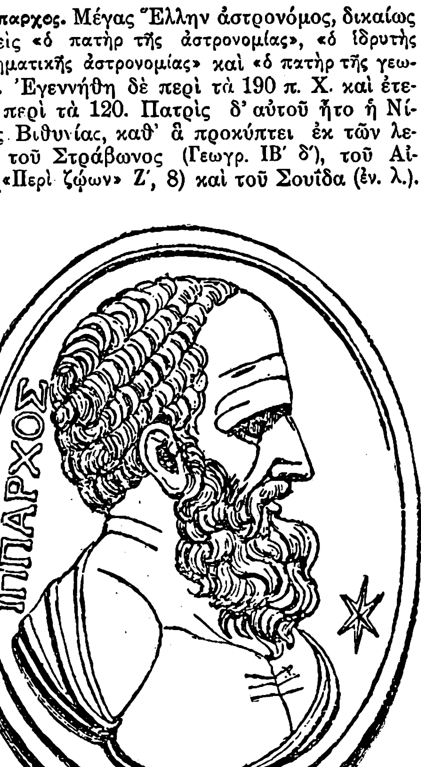

Εἰκὼν τοῦ Ἱππάρχου.

[Ἐξ ἀρχαίου καμείου ἀνήκοντός ποτε τῷ πρίγκιπι Πονιοτώφσκῃ, συμμάχῳ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.]

Ἐλθὼν δὲ μετὰ τὸν Ἀρχιμήδην καὶ τὸν Ἀρίσταρχον, τὸν Ἀπολλώνιον καὶ τὸν Ἐρατοσθένην, ὁ Ἵππαρχος παρουσιάζεται ἡμῖν, ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ὡς ὁ μεγαλύτερος ἀστρονόμος, οὐ μόνον τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν αἰώνων.

Συγγράμματα τοῦ Ἱππάρχου. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πολυτιμοτάτων βιβλίων τοῦ Ἱππάρχου δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν εἰμὴ μόνον δύο, ἀτυχῶς τὰ ἧττον ἐνδιαφέροντα: «Τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξηγήσεως βιβλία τρία» καὶ οἱ «Ἀστερισμοὶ» ἢ «Εἰς ἀστερισμούς». Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀπωλέσθησαν κατὰ τὸν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐμπρησμὸν τῆς Ἀλεξανδρεωτικῆς βιβλιοθήκης. Αἱ μόναι δὲ πληροφορίαι περὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀστρονόμου ὡς καὶ τῆς καθόλου ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως προέρχονται ἐξ ὅσων εἶπον ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, καὶ δὴ ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Στράβων, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Πλίνιος, Θέων ὁ Σμυρναῖος καὶ Θέων ὁ Ἀλεξανδρεύς. Κατὰ τὰς παρεχομένας ὑπ' αὐτῶν πληροφορίας, τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱππάρχου, πλὴν τῶν διασωθέντων, εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ τῆς τῶν ἀπλανῶν συντάξεως καὶ τοῦ καταστηριγμοῦ» ἢ «Περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀναγραφαί», «Περὶ τῆς τῶν συνανατολῶν πραγματείας», «Περὶ τῆς τῶν δώδεκα ζῳδίων ἀναφορᾶς», «Περὶ τῆς μεταπτώσεως τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων», «Παραλλακτικῶν βιβλία δύο», «Περὶ μεγεθῶν καὶ

Ὁ Ἵππαρχος καθήμενος καὶ παρ' αὐτὸν ἡ οὐρανία σφαῖρα.

[Βρόνζινον νόμισμα τῆς Νικαίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου.]

ἀποστημάτων ἡλίου καὶ σελήνης», «Περὶ τῆς κατὰ πλάτος μηνιαίας τῆς σελήνης κινήσεως», «Περὶ ἐκλείψεων ἡλίου κατὰ τὰ ἑπτὰ κλίματα», «Περὶ μηνιαίου χρόνου», «Περὶ ἐμβολίμων μηνῶν τε καὶ ἡμερῶν», «Περὶ τοῦ ἐνιαυσίου μεγέθους», «Περὶ τῆς πραγματείας τῶν ἐν κύκλῳ εὐθειῶν βιβλία δώδεκα», «Περὶ τῶν διὰ βάρους κάτω φερομένων», «Πρὸς τὸν Ἐρατοσθένη καὶ τὰ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ λεχθέντα», καὶ «Εἰς τοὺς ἀρίστους».

Παρατηρήσεις τοῦ Ἱππάρχου ἐν Βιθυνίᾳ, ἐν Ῥόδῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Τὴν ἀστρονομίαν ὁ Ἵππαρχος, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ, ὀνομάζει «ἀστρολογίαν» καὶ τοὺς ἀστρονόμους «ἀστρολόγους». Αἱ γνωσταὶ παρατηρήσεις τοῦ Ἱππάρχου ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ 161 ἄχρι τοῦ 126 π. Χ. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, «Ἵππαρχος ἐν Βιθυνίᾳ» ἐτήρησε (Φάσεις, ἐπαγομένων). Τῷ 141 «ἐν Ῥόδῳ ἤρξατο ἐκλείπειν ἡ σελήνη». Τῷ 128 παρετηρήθησαν αἱ θέσεις τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης «ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου τετηρημένων, ... ἐν Ῥόδῳ, ὅπου ἡ τήρησις ἐγένετο». Πάλιν «ἀναγράφει τοίνυν ὁ Ἵππαρχος ἐν Ῥόδῳ τετηρηκέναι διὰ τῶν ὀργάνων τόν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην» τῷ 126. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει «εἰλήφαμεν πάλιν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου τετηρημένων .... ἐν Ῥόδῳ διαστάσεων τὴν διωπτευμένην» (*Πτολεμαίου* Μαθηματικὴ σύνταξις, Ε', 3 καὶ 5, καὶ ΣΤ' 5). Αὐτὸς δ' ὁ Ἵππαρχος γράφει, ὅτι ὁ «ἐν Ῥόδῳ [ἀεὶ ἀφανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου] περὶ μοίρας ΛΣΤ'», καὶ ὅτι ὁ «Κάνωπος [λαμπρὸς ἀστήρ]... θεωρεῖται ἐν τοῖς περὶ τὴν Ῥόδον τόποις» παρὰ τὸν νότιον ὁρίζοντα (Τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξήγησις, Α', 11, 8). Τὰ ἑξῆς τρία χωρία καθιστῶσι πιθανωτάτην τὴν ἀμφισβητουμένην γνώμην, ὅτι ὁ Ἵππαρχος παρετήρησε καὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας: «Τὰς ὕστερον ἐκτεθειμένας αὐτῷ [τῷ Ἱππάρχῳ] τρεῖς ἐκλείψεις, ἅς φησιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τετηρῆσθαι» καὶ «ὁ κρίκος δέ, φησιν [ὁ Ἵππαρχος], ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἴσον ἐξ ἑκατέρου μέρους παρηυγάσθη περὶ ε' ὥραν» (*Πτολ.* Μαθ. σύντ., Γ', 1 καὶ Δ', 11)· καὶ πάλιν ποιεῖται μνείαν «τῶν τετηρημένων ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κειμένου χαλκοῦ κρίκου ἐν τῇ τετραγώνῳ λεγομένῃ στοᾷ, ὃς δοκεῖ διασημαίνειν τὴν ἰσημερινὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἂν ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους ἄρχηται τὴν κοίλην ἐπιφάνειαν φωτίζεσθαι» (αὐτ. Γ', 1). Ἐπεσκέφθη δ' ἴσως ὁ ἀστρονόμος καὶ τὸ Βυζάντιον, διότι ὁ Στράβων ἀναφέρει αὐτὸν ὡς γράψαντα περὶ τοῦ Βοσπορίου πρὸς τὴν Προποντίδα ῥοῦ καὶ περὶ τῆς σκιᾶς γνώμονος ἐν τῇ πόλει τοῦ Βύζαντος (Γεωγρ. Α', 3 καὶ 4).

Ἀστρονομικὰ ὄργανα τοῦ Ἱππάρχου. Τὰ ἀρχικὰ ἐργαλεῖα ἦσαν: τὸ «καθέτιον», στάθμη ἢ νῆμα φέρον βάρος· ὁ «πόλος», «γνώμων», «ἡλιωρολόγιον», «σκιάθηρον» ἢ «ἡλιοτρόπιον», χαλδαϊκῆς προελεύσεως, διότι, καθ' Ἡρόδοτον, «πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες (Ἱστορίη, Β', 109, ἡ «κλεψύδρα» «ὑδρολόγιον» ἢ «ὑδράρπαξ»· ἡ «στερεὰ σφαῖρα», φέρουσα τοὺς ἀστερισμούς· οἱ «ἰσημερινοὶ κρίκοι» οἱ «τροπιπικοὶ κρίκοι»· ἡ «διόπτρα». Ὁ Ἵππαρχος ἐτελειοποίησε τὴν διόπτραν, καθιστῶν κινητὸν ἓν τῶν πτερυγιδίων

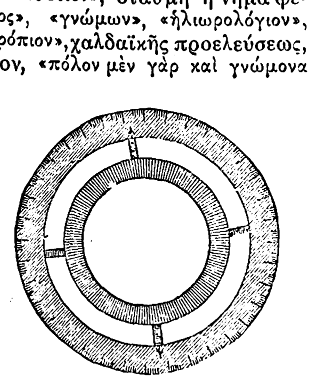

Σχ. 1. *Κρίκος τροπικός.*

[Ἐτοποθετεῖτο ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ, παρέχων τὸ ὕψος τοῦ μεσουρανοῦντος Ἡλίου.]

αὐτῆς, ὅπερ ἐπέτρεπεν αὐτῷ τὴν καταμέτρησιν μικρῶν γωνιῶν, ὡς τὰς διαμέτρους τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης. Ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει «τὴν ὑποδεδεγμένην ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου διὰ τοῦ τετραπήχους κανόνος διόπτραν» (Μαθ. σύντ., Ε', 14).

Ἄλλο σπουδαιότατον ὄργανον, ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου, εἶναι ὁ «ἀστρολάβος», δι' οὗ ὁ ἐν λόγῳ ἐπιστήμων ἠδύνατο νὰ παρατηρῇ τὰ ἄστρα ἐν ὅλαις ταῖς θέσεσιν αὐτῶν, προσδιορίζων εὐκόλως τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη αὐτῶν. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἦτο ἢ σφαιρικὸν ἢ ἐπιπεδόσφαιρον· διὰ τοῦ σφαιρικοῦ ὁ Ἵππαρχος εὕρισκεν εὐχερῶς πάντοτε τὴν διαφορὰν μήκους δύο ἄστρων καὶ τὸ πλάτος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἐνῷ διὰ τοῦ ἐπιπεδοσφαίρου, παρεχοντος τὴν ὑπ' αὐτοῦ διανοηθεῖσαν στερεογραφικὴν προβολὴν τῆς σφαίρας, ἔλυε γραφικῶς τὰ σφαιρικὰ τρίγωνα καὶ εὕρισκε τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς καθ' ἣν παρετήρει. Μετεχειρίζετο δὲ βεβαίως καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ὄργανα, καὶ δὴ τοὺς προρρηθέντας κρίκους, ὧν δύο χάλκινοι ἦσαν ἐν Ῥόδῳ· καὶ ἡ «πλινθὶς» τοῦ Πτολεμαίου δέον νὰ εἶναι εὕρημα τοῦ Βιθυνοῦ ἀστρονόμου. Ὁ Ἵππαρχος, ὡς ἀκριβέστατος παρατηρητής, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὀργάνων, ὅθεν καὶ μετ' ἀγανακτήσεως ἀναφέρει τὴν καθίζησιν τῶν ἐν τῇ παλαίστρᾳ τῆς Ῥόδου δύο χαλκῶν κρίκων: «τοσαύτη γὰρ ἡμῖν τηροῦσι καταφαίνεται διαστροφὴ τῆς θέσεως αὐτῶν, καὶ μάλιστα τοῦ μείζονος καὶ ἀρχαιοτέρου, ὡς ἐνίοτε καὶ δὶς ἐν ταῖς αὐταῖς ἰσημερίαις μεταφωτίζεσθαι τὰς κοίλας αὐτῶν ἐπιφανείας» (Μαθ. σύντ, Γ', 1). Τέλος ὁ Πτολεμαῖος ποιεῖται μνείαν τῆς «τοῦ Ἱππάρχου στερεᾶς σφαίρας» (αὐτ. Ζ, 1).

Μαθηματικά. Ἀνάπτυξις τῆς τριγωνομετρίας. Ὁ Ἵππαρχος μετεχειρίζετο τὴν ἀριθμητικήν, τὴν ἄλγεβραν, τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν τριγωνομετρίαν, ἥτις ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον ἐν τοῖς πονήμασιν αὐτοῦ. Οὕτως ἔλυε σφαιρικὰ τρίγωνα, ὡς διαβεβαιοῖ ὁ ἴδιος· «Ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἀποδείκνυται διὰ τῶν γραμμῶν ἐν ταῖς καθόλου περὶ τῶν τοιούτων ἡμῖν συντεταγμέναις πραγματείαις» (Τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδ. Φαιν. ἐξ. Β', β', 28). Καὶ

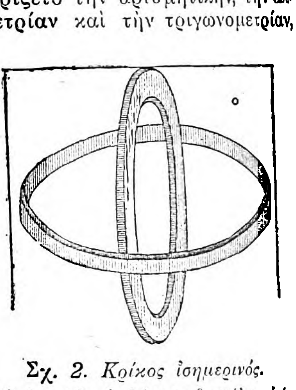

Σχ. 2. *Κρίκος ἰσημερινός.*

[Ὁ ἐνταῦθα ὁριζόντιος δακτύλιος ἐτίθετο μονίμως, παραλλήλως τῷ ἰσημερινῷ, καὶ ὁ κάθετος ἐν τῷ μεσημβρινῷ.]

«τὸ χωρίον τοῦτο», παρατηρεῖ ὁ Delambre, «μᾶς ἐπιτρέπει νὰ θεωρῶμεν αὐτὸν ὡς τὸν εὑρετὴν τῆς τριγωνομετρίας, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἀστρονομία» (Histoire de l'astronomie ancienne, σ. 142). Ἀλλαχοῦ τοῦ πονήματος αὐτοῦ ὁ Ἵππαρχος πάλιν λέγει: «Ὑποτάξω περὶ ἑκάστου τῶν ἀπλανῶν ἄστρων. ... τίνι τε τῶν δώδεκα ζῳδίων συνανατέλλει καὶ συγκαταδύνει, καὶ ἀπὸ πόστης μοίρας τοῦ ζῳδίου ἀρξάμενον ἕως πόστης μοίρας ἔσχατον ἀνατέλλει ἢ [συγκατα]δύνει ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις καὶ κα-

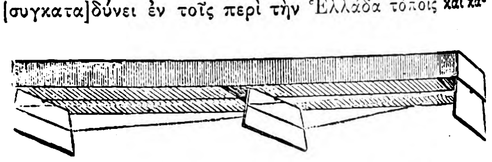

Σχ. 3. *Ἡ διόπτρα τοῦ Ἱππάρχου κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Πτολεμαίου.*

θόλου ὅπου ἐστὶν ἡ μεγάλη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ καὶ ἡμιώρου. τὰς δὲ κατὰ μέρος αὐτῶν ἀποδείξεις ἐν ἄλλοις συντετάχαμεν οὕτως, ὥστε ἐν παντὶ τόπῳ σχεδὸν τῆς οἰκουμένης δύνασθαι παρακολουθεῖν ταῖς διαφοραῖς τῶν συνανατολῶν καὶ συγκαταδύσεων» (Εἰς Ἀράτου Φαινόμενα Β' δ, 2-3). Ἐκ τοῦ κειμένου τούτου καταφαίνεται τρανῶς, ὅτι ὁ Ἵππαρχος ἤξευρε νὰ ὑπολογίζῃ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας διὰ τοῦ πλάτους τοῦ τόπου καὶ τῆς ἡλιακῆς ἀποκλίσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ πρόβλημα τριγωνομετρικόν, οὗτινος ἡ ἀκριβὴς λύσις ἀπῄτει ἀνεπτυγμένας γνώσεις τοῦ κλάδου τούτου τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ τὰ χωρία ταῦτα δὲν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Ἵππαρχος ἐφεῦρε τὴν τριγωνομετρίαν. Ἡ ἄνω ἔκφρασις «ἀποδείκνυται διὰ τῶν γραμμῶν» ἀφορᾷ βεβαίως λύσιν τριγωνομετρικοῦ προβλήματος· ἀπαντῶμεν ὅμως αὐτὴν καὶ παρὰ Πτολεμαίῳ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐρεύνας ἀστρονόμων ἀκμασάντων πρὸ τοῦ Ἱππάρχου. Οὕτως ὁ Ἀλεξανδρεὺς ποιεῖται μνείαν τῶν πρὸ τοῦ Ἱππάρχου «μαθηματικῶν, ὡς περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀνωμαλίας τε καὶ προηγήσεως τὰς διὰ τῶν γραμμῶν ἀποδείξεις ποιησαμένων» (Μαθ. σύν. Θ' 2). Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῶν στοιχείων τῆς τριγωνομετρίας δὲν ὀφείλεται τῷ Ἱππάρχῳ· καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ Ἀρίσταρχος οὔτε ὁ Ὑψικλῆς ἀναφέρουσι τὴν τριγωνομετρίαν, αὕτη δέον νὰ εἶναι εὕρημα ἄλλου μεγάλου Ἕλληνος μαθηματικοῦ, μικρὸν πρὸ τοῦ Ἱππάρχου ἀκμάσαντος, καὶ δὴ τοῦ δαιμονίου Ἀπολλωνίου. Ἀλλ' ὁ Ἵππαρχος ἀνέπτυξεν ἀναμφιβόλως σημαντικώτατα τὸν κλάδον τοῦτον τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ «Περὶ τῆς πραγματείας τῶν ἐν κύκλῳ εὐθειῶν» πονήματι αὐτοῦ.

Digitized by Google

Ἡ εὐθύγραμμος τριγωνομετρία εἶναι σύντομος παρ' Ἱππάρχῳ. Τὰ τρίγωνα ὑποτίθενται ἐν κύκλοις ἐγγεγραμμένα, καὶ αἱ πλευραὶ αὐτῶν θεωροῦνται ὡς χορδαὶ ὑπολογιζόμεναι ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀκτῖνας. Οὕτως αἱ χορδαὶ ἀπέβησαν χρησιμώταται, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνάγκη ὑπολογισμοῦ ἐκτενοῦς πίνακος χορδῶν. Τῶν δὲ ἡμιτόνων, ἐφαπτομένων καὶ διατεμνουσῶν οὐδεμία γίνεται μνεία. Τὰ σφαιρικὰ τρίγωνα ὑπολογίζονται ὡς ὀρθογώνια πάντοτε, τῶν λοξογωνίων διαιρουμένων εἰς δύο ὀρθογώνια διὰ καθέτου προβαλλούσης τὴν γνωστὴν πλευρὰν ἐπ' ἄλλης. Θέων ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει: «Δέδεικται μὲν οὖν καὶ Ἱππάρχῳ ἡ πραγματεία τῶν ἐν κύκλῳ εὐθειῶν ἐν ιβ' βιβλίοις» (Ὑπόμνημα εἰς τὸ α' τῆς Πτολεμαίου Μαθηματικῆς συντάξεως, η').

Μετεωρολογικαὶ προρρήσεις. Ἐν τῇ δυσχερεῖ καὶ ἀπατηλῇ προγνώσει τοῦ καιροῦ ἐπὶ μακρᾷ προθεσμίᾳ ὁ Ἵππαρχος φαίνεται ὅτι ἦτο τυχηρός. Οὕτω, κατὰ τὸν Αἰλιανόν, «Ἵππαρχος μὲν ἐπὶ Ἱέρωνος τοῦ τυράννου καθήμενος ἐν θεάτρῳ καὶ φορῶν διφθέραν, ὅτι τὸν μέλλοντα χειμῶνα ἐκ τῆς παρούσης αἰθρίας προηπίστατο ἐξέπληξε· καὶ ἐθαύμαζεν Ἱέρων αὐτὸν» (Περὶ ζῴων, Ζ', 8). Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀναφέρει «προρρήσεις καιροῦ (ἀνέμου, βροχῆς)» τοῦ Ἱππάρχου (Φάσεις, Θώθ).

Ἵδρυσις τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας. Κατὰ τὸν Στράβωνα, «εὖ δὲ καὶ Ἵππαρχος...διδάσκει, ὅτι παντί, ...τῆς γεωγραφικῆς ἱστορίας προσηκούσης ἀδύνατον λαβεῖν ἄνευ τῆς τῶν οὐρανίων καὶ τῆς τῶν ἐκλειπτικῶν τηρήσεων ἐπικρίσεως» (Γεωγρ. Γ', 1) Τὸ χωρίον εἶναι βαρυσήμαντον, ὡς σημαῖνον, ὅτι τὰ γεωγραφικὰ πλάτη δέον ἀπολύτως νὰ προσδιορίζωνται διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ὕψους τοῦ πόλου καὶ τῶν μεσουρανούντων ἀστέρων, ἐνῷ τὰ μήκη δέον νὰ ἐξακριβῶνται διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν τοπικῶν ὡρῶν, καὶ δὴ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐκλείψεων. Ἡ τελευταία αὕτη ἰδέα εἶναι τῷ ὄντι λαμπρὰ ἔμπνευσις. «Τὸ μέσον τοῦτο», λέγει ὁ Gosselin, «τὸ ὁποῖον καθυπέβαλλεν ἀπαραιτήτως τὴν γεωγραφίαν εἰς τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ἦτο τὸ μεγαλύτερον βῆμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐπιστήμη· καὶ οὕτως ὀφείλομεν τῷ Ἱππάρχῳ τὴν πρώτην ἀρχήν, ἥτις ἦγεν αὐτὴν ἀνεπαισθήτως εἰς τὴν τελειότητα, ἣν ἀπέκτησεν ἔκτοτε». Ὁ Ἵππαρχος ὑπελόγισε χρήσιμον πίνακα, παρέχοντα, διὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη, τὸ ἀκριβὲς μῆκος τῆς σκιᾶς τοῦ γνώμονος, ἔτι δὲ καὶ πόνημα τοῦ ὕψους τοῦ πόλου ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα διὰ τὰς κυριωτέρας πόλεις.

Ὁ Ἵππαρχος εὗρε πρὸς τούτοις τὴν στερεογραφικὴν προβολὴν τῆς σφαίρας, ἣν μετεχειρίζετο ἐν τῷ ἐπιπεδοσφαίρῳ ἀστρολάβῳ αὐτοῦ. Περιγράφει δ' αὐτὴν ἐν ἐκτάσει ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Πτολεμαῖος, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, «Ἅπλωσις ἐπιφανείας σφαίρας ἐν ἐπιπέδῳ», οὗτινος δὲν περιεσώθη, ἀτυχῶς, εἰμὴ λατινικὴ μετάφρασις.

Δοξασίαι περὶ τῆς Γῆς καὶ τῶν διαστάσεων αὐτῆς. Ὁ Ἵππαρχος ἀπέδειξε, μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην (βλ. *ἡλιοκεντρικὸν* σύστημα), ὅτι «σφαιροειδὴς καὶ ἡ Γῆ σὺν τῇ ὑγρᾷ φύσει» (*Στράβ.* Γεωγρ. Α', 1). Ἐθεώρει δὲ «τὸ μέγεθος τῆς Γῆς σταδίων εἴκοσι πέντε μυριάδων καὶ δισχιλίων, ὡς καὶ Ἐρατοσθένης ἀποδίδωσιν» (Αὐτ. Β', 1). Γνωστόν, δ' ὅτι αἱ διαστάσεις αὗται τῆς γηΐνης περιφερείας ἀντιστοιχοῦσι πρὸς 39.690 χιλιόμετρα ἀντὶ τῶν 40.000 τῆς πραγματικότητος. Ὅτε ἔμελλε νὰ ὀρυχθῇ ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ, Ἄγγλοι τινὲς ἐπιστήμονες ἀπέτρεπον ἀπὸ τοῦ ἐγχειρήματος, ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα δὲν εὑρίσκετο ἐν τῷ αὐτῷ ὕψει ὡς καὶ ἡ Μεσόγειος. Τὸ ἐναντίον ἀπεδείχθη, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἀκολούθως· ἀλλὰ τοῦτο εἶχε προΐδει ὁ Ἵππαρχος, διότι, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἔλεγε: «τὸ αὐτὸ ὕψος ἔχειν τήν τε ἔξω τῶν Στηλῶν θάλατταν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν καὶ ἔτι τὴν ταύτῃ γεγονυῖαν σύρρουν» (Γεωγρ., Α', 3).

Ὁ Ἵππαρχος καὶ τὸ ἡλιοκεντρικὸν σύστημα. Ὁ σοφὸς ἀστρονόμος ἐγνώριζε βεβαίως τὰς περὶ τῆς κινήσεως τῆς Γῆς ὀρθὰς γνώμας τοῦ Ἀναξιμάνδρου, τῶν Πυθαγορείων, τοῦ Λευκίππου, τοῦ Πλάτωνος, Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, τοῦ Ἀρχεδήμου, τοῦ Ἀριστάρχου (ὃν μνημονεύει) καὶ τοῦ Σελεύκου, ἔτι δὲ καὶ τὰς δοξασίας τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Ἡρακλείδου περὶ τῆς ὁλόγυρα τοῦ Ἡλίου περιφορᾶς τῶν πλανητῶν. Πῶς λοιπὸν ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐκκέντρου τροχιᾶς τοῦ Ἡλίου; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα δὲν φαίνεται δύσκολος· ὁ Ἵππαρχος εἶχεν ὡς πρόθεσιν τοῦ βίου τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ καὶ ἀκατάπαυστον παρατήρησιν τῶν *φαινομένων*, θεμέλιον καὶ βάσιν πάσης θεωρίας, καὶ ἐπέτυχεν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς ἐπιστήμης. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν δῆθεν τροχιὰν τοῦ Ἡλίου, αὕτη δὲν διδάσκεται πρώτη ἄχρι τῆς σήμερον πρὸς παράστασιν τῶν παρατηρουμένων; Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἵππαρχος οὐδέποτε ἤγειρεν ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἐξετασθεῖσι κειμένοις τὸ ἐλάχιστον ἀναιρετικὸν ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ κόσμου. Τοῦτο εἶναι εὔγλωττον. Παρέχων ἀπαράμιλλον, γιγαντιαῖον ἔργον, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ σκέπτηται ἀνενόχλητος, ἀπεσιώπησε, καθ' ἃ φρονοῦμεν, τὴν κίνησιν τῆς Γῆς, καὶ κατώρθωσεν οὕτω νὰ ἀποφύγῃ διωγμὸν ἢ δολοφονίαν, ὅπερ δὲν ἐπέτυχον ἀτυχῶς διάφοροι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐν ἀστρονομίᾳ διαπρεψάντων. Ὅθεν καὶ φαίνεται ἡμῖν πιθανόν, ὅτι, περιγράφων τὰς ὁρωμένας κινήσεις τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν, ἐθεώρει, ὅτι περιέγραφε κατ' ἐξοχὴν φαινόμενα μὴ ἀντιστοιχοῦντα ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὴν τόσον συνήθως διάφορον πραγματικότητα τῆς φύσεως.

Ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ὥρας τὴν νύκτα. «Εὔχρηστον εἶναι νομίζω» λέγει ὁ Ἵππαρχος «καὶ τὸ παρακολουθεῖν ἡμᾶς, τίνες τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰ ἑξῆς ὡριαῖα ἰσημερινὰ διαστήματα. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν εὔχρηστόν ἐστι πρός τε

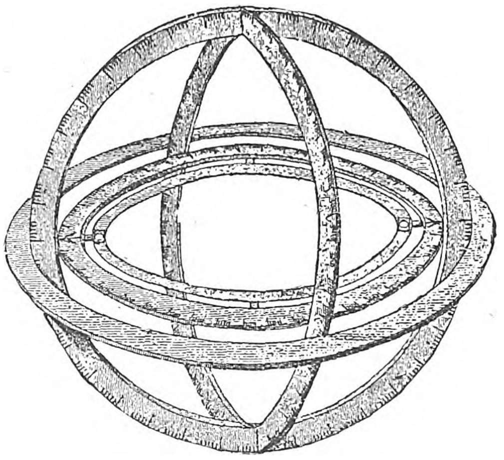

Σχ. 4. *Ὁ ἀστρολάβος τοῦ Ἱππάρχου, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Πτολεμαίου.*

τὸ τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἀκριβῶς συλλογίζεσθαι» (Τῶν Ἀράτου Φαινομένων ἐξήγησις, Γ', Ε', 1). Καὶ οὕτω παρεσκεύασε πίνακας ἀστέρων καθορίζοντας τὰ 24 ὡριαῖα διαστήματα διὰ τῆς διαφθορᾶς 15° ὀρθῆς ἀναφορᾶς, ὅπερ θὰ ἦτο βεβαίως πολύτιμον τοῖς τε ναύταις καὶ θαλασσοπόροις. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ὥρας ἐξετελεῖτο διὰ τῆς παρατηρήσεως μεσουρανήσεως τῶν ἀστέρων καὶ «ὁ Ἵππαρχος» λέγει ὁ Delambre, «παρέσχε τοῖς ἀστρονόμοις μέσον πρὸς γνῶσιν τῆς ὥρας φαινομένου νύκτωρ παρατηρουμένου μετ' ἀκριβείας ὀλίγων λεπτῶν, ὅπερ ἦτο σπουδαιότατον διὰ τὴν ἀστρονομίαν» (Hist. de l' astron. anc., σ. 170.)

Διάρκεια τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους. «Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς καὶ ὁ Ἵππαρχος νοοῦσιν ὡς ἡμέραν τὸ ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον διάστημα» (*Plin.* Natur. hist II, 188). Ὁ Πτολεμαῖος τάδε γράφει περὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους: «Ὁ λαμπρὸς [ἀστὴρ] τοῦ νοτίου Ἰχθύος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ .... φθινοπώρου ἀρχή». Εἶτα «ὁ λαμπρὸς τῶν Ὑάδων ἑῷος δύ-

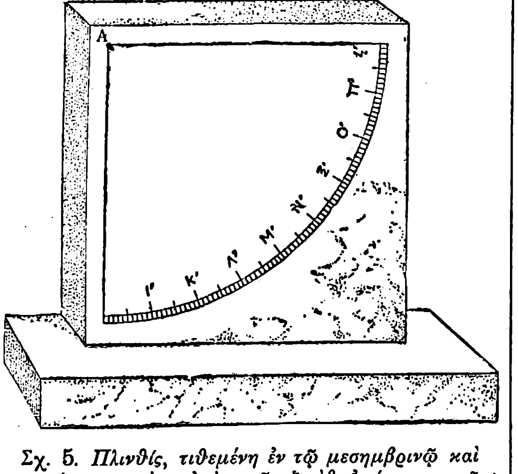

Σχ. 5. *Πλινθίς, τιθεμένη ἐν τῷ μεσημβρινῷ καὶ παρέχουσα τὴν ἀπὸ τοῦ ζενὶθ ἀπόστασιν τοῦ Ἡλίου ἐν ὥρᾳ πραγματικῆς μεσημβρίας.*

νει.... Ἱππάρχῳ χειμῶνος ἀρχή». Πάλιν «Ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἀνατέλλει.... Ἱππάρχῳ ἔαρος ἀρχή». Καὶ «Κύων κρύπτεται.... Ἱππάρχῳ..., καὶ θέρους ἀρχὴ» (Φάσεις, Θώθ, Ἀθύρ, Φαμενὼθ καὶ Παχών). Αἱ δὲ διάρκειαι τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους οὕτως ὡρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου (*Πτολεμ.* Μαθ. σύντ, Γ' 4. *Γεμίνου* Α').

Ἀπὸ ἐαριν. ἰσημερίας ἄχρι θερ. ἡλιοστασίου	$94^1/_2$	ἡμέραι
Ἀπὸ θεριν. ἡλιοστασίου ἄχρι φθινοπ. ἰσημερίας	$92^1/_2$	»
Ἀπὸ φθινοπωρ. ἰσημερ. ἄχρι τοῦ χειμ. ἡλιοσ.	$88^1/_8$	»
Ἀπὸ χειμ. ἡλιοστ. ἄχρι τῆς ἐαριν. ἰσημερίας	$90^1/_8$	»
Σύνολον τοῦ ἔτους	$365^1/_4$	ἡμέραι

Μῆκος τοῦ ἐνιαυτοῦ Οἱ Αἰγύπτιοι εὗρον τὸ ἔτος 365 $^1/_4$ ἡμερῶν, ὅπερ ὁ Ἵππαρχος ἐκ τῶν ἰδίων παρατηρήσεων ἔκρινε κἄπως μακρόν. Τῷ 146 π.Χ. «Ἵππαρχός φησιν τὴν....ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀκριβέστατα τηρηθεῖσαν», καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει «ἐπεσημήνατο μάλιστα τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερίαν ὁ Ἵππαρχος ὡς ἀκριβέστατα τετηρημένην» (*Πτολεμ.* Μαθ. σύντ., Γ', 1). Μετεχειρίσθη δὲ «τὴν ὑπὸ Ἀριστάρχου τετηρημένην θερμὴν τροπὴν» τοῦ 280 π. Χ. (αὐτ. Γ', 1). «Συντέταχα δέ», λέγει ὁ Ἵππαρχος, «καὶ περὶ τοῦ ἐνιαυσίου χρόνου ἐν βιβλίῳ ἑνί, ἐν ᾧ ἀποδεικνύω, ὅτι ὁ καθ' ἥλιον ἐνιαυτός τοῦτο δὲ γίνεται ἐν ᾧ ὁ χρόνος, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος ἀπὸ τροπῆς ἐπὶ τὴν αὐτὴν τροπὴν παραγίνεται, ἢ ἀπὸ ἰσημερίας ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἰσημερίαν, περιέχει ἡμέρας τξε καὶ ἔλαττον ἢ δ' μέρος τῷ τριακοστῷ ἔγγιστα μέρει μιᾶς ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ οὐχ ὡς οἱ μαθηματικοὶ νομίζουσιν αὐτὸ τὸ δ' ἐπάγεσθαι ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ πλήθει τῶν ἡμερῶν» (αὐτ. Γ', 1). Ὅθεν καὶ τὸ μῆκος τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους τοῦ Ἱππάρχου εἶναι:

$$365^{\text{ἡμ.}}\,\frac{1}{4}-\frac{1}{300}=365^{\text{ἡμ.}},\ 246667.$$

Τοῦ δὲ πραγματικοῦ μήκους τυγχάνοντος $365^{\text{ἡμ.}}$, 242326, τὸ ἔτος τοῦ Ἱππάρχου παρίσταται κατὰ 6 λεπτὰ μόνον μακρότερον.

Λοξότης τῆς ἐκλειπτικῆς. «Τὴν ἀπὸ τοῦ βορειοτάτου πέρατος ἐπὶ τὸ νοτιώτατον περιφέρειαν, ἥτις ἐστὶν ἡ μεταξὺ τῶν τροπικῶν τμημάτων», λέγει ὁ Πτολεμαῖος, «πάντοτε γινομένην $\overline{μζ}$ καὶ μείζονος μὲν ἢ διμοίρου τμήματος, ἐλάσσονος δὲ ἡμίσους τετάρτου, δι' οὗ συνάγεται ὁ αὐτὸς λόγος τῷ τοῦ Ἐρατοσθένους, ᾧ καὶ ὁ Ἵππαρχος συνεχρήσατο» (Μαθ. σύντ., Α', 12). Τοῦτο παρέχει τὴν τιμὴν 23°51′ διὰ τὴν κλίσιν τοῦ λοξοῦ κύκλου, ἀντὶ τῶν 23°27′ τῆς σήμερον, διότι ἡ κλίσις αὕτη μειοῦται ἠρέμα πρὸς τὸ παρὸν ἄχρι 48″ καθ' ἕκαστον αἰῶνα.

Μετάθεσις τῶν ζῳδιακῶν σημείων καὶ εἰς μοίρας διαίρεσις τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱππάρχου τὸ ἐαρινὸν σημεῖον ἔκειτο ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Κριοῦ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τῶν Ἰχθύων, ὡς σήμερον. Ἐνῷ δ' ὁ Εὔδοξος ἔθετε τά τε ἰσημερινὰ καὶ τροπικὰ σημεῖα 15° ἐν τῷ Κριῷ, τῷ Καρκίνῳ, ταῖς Χηλαῖς καὶ τῷ Αἰγόκερῳ, ὁ Ἵππαρχος μετετόπισε ταῦτα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ζῳδιακῶν σημείων, ὅπου μένουσιν ἄχρι τῆς σήμερον, γράφων: «ὡς τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν ζῳδίων ὑπαρχόντων» (Εἰς Ἀράτου Φαινόμ. ἐξήγ. Α', 5). Οὕτω, τοῦ ἐαρινοῦ σημείου τεθέντος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κριοῦ, αἵ τε ὀρθαὶ ἀναφοραὶ καὶ τὰ μήκη εἶχον κοινὴν τὴν ἀρχήν. Τέλος, ἡ παρ' Ἕλλησι διαίρεσις τῆς ἐκλειπτικῆς ἐν μοίραις ὀφείλεται μὲν τῷ Ὑψικλεῖ, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Ἵππαρχος μετεχειρίσθη αὐτὴν συνεχῶς. Ἦτο δ' ἐν χρήσει πρὸ πολλῶν αἰώνων παρὰ τοῖς Χαλδαίοις θεουργοῖς.

Ὑπολογισμὸς τοῦ ἡλιακοῦ πλάτους. Ὁ Ἵππαρχος μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο τύπον ἀνάλογον, καθ' ἃ λέγει ὁ Delambre, τῷ γνωστῷ ἡμετέρῳ

$$\text{ημιτ. } \Delta = \text{ἡμιτ. } \omega \text{ ἡμιτ. } \odot,$$

τῶν κοινῶν κορυφῶν τῶν τριγώνων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ σημείου.

Ἐκκεντρότης τῆς φαινομενικῆς τροχιᾶς τοῦ Ἡλίου. Τὴν ἰδέαν ἐκκεντρότητος ἐν ταῖς τροχιαῖς τῶν πλανητῶν ἐξέφρασεν ὁ Ἀριστοτέλης· οὕτω Θέων ὁ Σμυρναῖος μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Σταγειρίτης «τὰ πλανητὰ (θεωρεῖ).... γράφειν τινὰς κύκλους ἐκκέντρους» (ἔκδ. *Teubner*, σ. 189). Ἡ δὲ προεκτεθεῖσα ἀνισότης τῶν ὡρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἤγαγε τὸν Ἵππαρχον εἰς τὴν γόνιμον γνώμην, ὅτι ἡ ὁρωμένη τροχιὰ τοῦ Ἡλίου ἦτο ἐκκεντρική. «Προηγουμένου τοίνυν τοῦ τὸν λόγον τῆς περὶ τὸν ἡλιακὸν κύκλον ἐκκεντρότητος εὑρεῖν», γράφει ὁ Πτολεμαῖος, «... δέδεικται μὲν ταῦτα καὶ τῷ Ἱππάρχῳ μετὰ σπουδῆς» (Μαθ. σύντ., Γ', 4), καὶ «ἀποδείκνυσι τὴν... εὐθεῖαν εἰκοστοτέταρτον ἔγγιστα μέρος οὖσαν τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ ἐκκέντρου» (αὐτόθ. Γ', 4). Ἡ ἐκκεντρότης δ' αὕτη $^1/_{24}$ ὑπερτερεῖ τὴν πραγματικὴν κατὰ $^1/_6$ μόνον. Ὁ Ἵππαρχος ὡμίλησε περὶ ἀπογείου καὶ περιγείου τοῦ Ἡλίου, τοποθετήσας τὸ «ἀπόγειον αὐτοῦ προηγούμενον τῆς θερινῆς τροπῆς τμήμασι κδ∠' ἔγγιστα» (αὐτ. Γ', 4), ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς 65 $^1/_2$° οὐρανίου μήκους. Ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει αὖθις τὸν Ἵππαρχον ὡς «τὰς μὲν τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης ὑποθέσεις καὶ ζητῆσαι καί, ὡς ἐνῆν γε, ἀποδεῖξαι πάσῃ μηχανῇ» (αὐτ. Θ', 2).

Παράλλαξις τοῦ Ἡλίου. Ὁ Ἵππαρχος ἐνόμισε κατ' ἀρχάς, ὅτι ὁ Ἥλιος παραλλάσσει, ὥστε Θέων ὁ Σμυρναῖος ἔγραψεν, ὅτι «δείκνυσιν Ἵππαρχος τὸν μὲν ἥλιον σύνεγγυς χιλιοκτακοσιογδοηκονταπλασίονα τῆς γῆς... πολὺ δὲ ὑψηλότερον τὸν ἥλιον τῆς σελήνης δῆλον, ὡς ἥ τε σκιὰ ἔσται τῆς γῆς κωνοειδὴς» (ἔ. ἀ., σ. 197). Ἀλλ' ἡ παράλλαξις αὕτη, ἥτις εἶναι μόνον 8″,80, δὲν δύναται νὰ ἀποβῇ αἰσθητὴ τῷ ἀόπλῳ ὀφθαλμῷ· ὅθεν καὶ ὁ Ἵππαρχος, ὡς ἀκριβέστατος καὶ φιλαληθέστατος ἐπιστήμων, ἀμφέβαλλεν ἀκολούθως περὶ αὐτῆς. «Τοῦ Ἱππάρχου δισταζομένου παντάπασιν τοῦ κατὰ τὸν ἥλιον, οὐ μόνον ἐν τῷ πόσον, ἀλλὰ καὶ εἰ ὅλως τι παραλλάσσει» (*Πτολεμ.* Μαθ. σύντ., Ε' 11).

Ἀποκλίσεις τῆς Σελήνης καὶ κλίσις τῆς τροχιᾶς αὐτῆς. Ὁ Πτολεμαῖος παραδίδει καὶ τὰ ἑξῆς: «Τῆς μεταξὺ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων καὶ τοῦ βορείου ἢ νοτίου πέρατος τοῦ λοξοῦ κύκλου περιφερείας τοῦ δι' ἀμφοτέρων τῶν πόλων αὐτῶν γραφομένου μεγίστου κύκλου πέντε μοιρῶν ὑπαρχούσης, ἐπειδὴ περ... καὶ τῷ Ἱππάρχῳ, διὰ τῶν περὶ τὰς βορειοτάτας καὶ νοτιωτάτας παρόδους φαινομένων ἐπιλογιζομένοις τηλικαύτη ἔγγιστα ἐφ' ἑκάτερα τοῦ ζῳδιακοῦ ἡ πλείστη

Digitized by Google

πάροδος τῆς σελήνης καταλαμβάνεται» (αὐτ. Ε΄ 7). Ὅθεν καὶ ἡ Σελήνη παρετηρήθη ἀπομακρυνομένη 5° ἐπέκεινα τῶν ὑψίστων σημείων τοῦ ζῳδιακοῦ, λαμβάνουσα μεγίστην ἀπόκλισιν $\pm 28^{\circ}\frac{5}{6}$ ἐπὶ Ἱππάρχου.

Διάρκεια τῆς περιόδου τῆς Σελήνης. Ταύτην διώρθωσεν ὁ Ἵππαρχος. «Ἤδη μέντοι πάλιν ὁ Ἵππαρχος ἤλεγξεν ἀπό τε τῶν Χαλδαϊκῶν καὶ τῶν καθ᾿ ἑαυτὸν τηρήσεων ἐπιλογιζόμενος μὴ ἔχοντα ταῦτα ἀκριβῶς. Ὅθεν εὑρίσκει καὶ τὸν μηνιαῖον μέσον χρόνον..... κθ̄ λᾱ ν̄ η̄ κ̄ ὡς ἔγγιστα» (*Πτολ.* ἔ. ἄ., Δ΄, 3), ἤτοι 29 ἡμ 31′ 50″ 8‴ 20⁗, δηλαδὴ 29 ἡμ 12 ὧρ. 44 λ. 3 δ., 33. Ἡ τιμὴ αὕτη εἶναι ἐκτάκτως ἀκριβής.

Ἀνωμαλίαι κινήσεως τῆς Σελήνης. Ὁ Ἵππαρχος ἐγνώριζε κατ᾿ ἀρχὰς τὴν ἀνωμαλίαν τῆς Σελήνης καὶ τὴν κίνησιν τῆς γραμμῆς τῶν ἀψίδων, ἐμέτρησε δὲ τὴν πρώτην ἀνωμαλίαν αὐτῆς, τὴν ἰσότητα δηλονότι τοῦ κέντρου, ἀνερχομένην εἰς 5° 1′, ἣν ἐξήγησε δι᾿ ἐκκέντρου τροχιᾶς. Ἀλλ᾿ ἀνεγνώρισε τὴν πρὸς ἑρμηνείαν τῆς κινήσεως τοῦ δορυφόρου ἡμῶν ἀνεπάρκειαν ταύτης, ὅπερ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν ἄλλης σπουδαίας ἀνακαλύψεως, τῆς δευτέρας ἀνωμαλίας, τῆς *ἄρσεως* (évection), ἥτις δύναται νὰ μετατοπίσῃ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὴν Σελήνην ἕως 1 ¹/₄ °. Ταύτην ἐξήτασεν ἐμβριθῶς ὁ Πτολεμαῖος. Ἔχει δ᾿ ὡς περίοδον τὸν χρόνον ἀναμεταξὺ δύο διαβάσεων τοῦ Ἡλίου διὰ τῆς γραμμῆς τῶν ἀψίδων τῆς σεληνιαίας τροχιᾶς, ἓν ἔτος καὶ ὄγδοον περίπου. Εἶναι δέ, ὡς γνωστόν, ἀποτέλεσμα τῆς ἀλλαγῆς ἐκκεντρότητος τῆς ἐν λόγῳ τροχιᾶς, ἥτις λαμβάνει τὴν μὲν μεγίστην αὐτῆς τιμὴν ὅταν ὁ ἥλιος διέρχηται διὰ τῆς γραμμῆς τῶν ἀψίδων τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης, τὴν δ᾿ ἐλαχίστην ὅταν εἶναι κάθετος αὐτῇ.

Πίνακες τῆς κινήσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης διὰ ἓξ αἰῶνας. Κατὰ τὸν Πλίνιον, «ὁ Ἵππαρχος ὑπελόγισε πίνακας τῆς πορείας τῶν δύο τούτων ἄστρων διὰ ἑξακόσια ἔτη· μῆνες, ὧραι, ἡμέραι, σχετικαὶ θέσεις, ἀπόψεις τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὰ διάφορα ἔθνη, πάντα ταῦτα ἐθεωρήθησαν καὶ πάντα ἐξηκριβώθησαν διὰ τῆς παρελεύσεως τοῦ χρόνου. Ἐξ οὗ καὶ ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ, ὅτι ἡ ἀστρονομία εἰσήχθη εἰς τὸ συμβούλιον τῆς φύσεως» (Nat. hist. II, 53—54).

Ἀνακάλυψις τῆς παραλλάξεως καὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς Σελήνης. Ὁ Ἵππαρχος ἐπέτυχε τὸν προσδιορισμὸν τῆς παραλλάξεως τοῦ δορυφόρου ἡμῶν, ἐξ οὗ εὗρεν, ὅτι ἡ μέση ἀπόστασις τῆς Σελήνης ἰσοδυναμεῖ πρὸς 59 γηΐνας ἀκτῖνας. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις ἀντιγράφει, ὡς προείπομεν, τὸν Ἵππαρχον, «τὸ μὲν τῆς Σελήνης ἐν ταῖς συζυγίαις μέσον ἀπόστημα νθ̄» (Μαθ. σύντ., Ε., 15). Ὅσον δ᾿ ἀφορᾷ τὸν ὄγκον τῆς Σελήνης, «δείκνυσιν Ἵππαρχος», λέγει Θέων ὁ Σμυρναῖος,... «τὴν γῆν ἑπταεικοσαπλασίονα μάλιστα τῆς Σελήνης» (ἔ. ἄ., σ. 197). Ἐξ οὗ ἡ διάμετρος τῆς Σελήνης γίνεται 0,33, ἀντὶ τῆς γνωστῆς 0,27 τῆς Γῆς, ὅπερ ἀξιοθαύμαστον.

Παρατηρήσεις ἐκλείψεων. Ὁ Ἵππαρχος παρετήρησε διάφορα τοιαῦτα φαινόμενα, καὶ μάλιστα ἐκλείψεις τῆς Σελήνης (*Πτολεμ.* Μαθ. *σύντ.* Γ΄ 1), μετεχειρίσθη δ᾿ ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς αὐτοῦ καὶ παρατηρήσεις σεληνιακῶν ἐκλείψεων ἐν Βαβυλωνίᾳ γενομένας ἀπὸ τοῦ 720 ἄχρι τοῦ 382 π. Χ., ἔτι δὲ καὶ ἄλλας, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ληφθείσας, τῷ 201 καὶ 200 π.Χ. «Ἀπό τε τῶν Χαλδαϊκῶν καὶ τῶν καθ᾿ ἑαυτὸν τηρήσεων ἐπιλογιζόμενος», καὶ «τρεῖς ἐκλείψεις, *ἅς φησιν* ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τετηρῆσθαι» (αὐτ. Δ΄ καὶ 11) Ὁ Ἵππαρχος εὗρεν, ὅτι ἡ διάμετρος τῆς σκιᾶς τῆς Γῆς ἐν τῇ μέσῃ ἀποστάσει τῆς Σελήνης ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2¹/₂ διαμέτρους τῆς τελευταίας ταύτης, ὅπερ προσεγγίζει τῇ ἀληθείᾳ. «Δείκνυσιν Ἵππαρχος...[ὅτι] *ἥ τε σκιὰ* ἔσται τῆς γῆς κωνοειδὴς...καὶ τὸ τῆς σελήνης μέγεθος κατὰ τὸ πλεῖστον ἔλαττον τοῦ πάχους τῆς ἀπὸ τῆς γῆς σκιᾶς» (*Θέων ὁ Σμυρναῖος* ἔ. ἄ., σ. 197).

Κινήσεις τῶν πλανητῶν. «Ὁ γὰρ τῆς στερεᾶς σφαίρας μέγιστος κύκλος, ὃν τῇ ἐπ᾿ αὐτῆς περὶ αὐτὴν φορᾷ γράφει τὸ πλανώμενον, ἔστιν ὁ ἐπίκυκλος, ὁ δὲ ἔκκεντρος παντάπασιν ἀπηρτημένος τοῦ κατὸ φύσιν καὶ μᾶλλον κατὰ συμβεβηκὸς γραφόμενος, ὅπερ καὶ συνιδὼν ὁ Ἵππαρχος ἐπαινεῖ τὴν κατ᾿ ἐπίκυκλον ὑπόθεσιν ὡς οὖσαν ἑαυτοῦ.... ὑποτίθεται δὲ καὶ οὗτος τὸν μὲν ἐπίκυκλον ἑκάστου κινεῖσθαι κατὰ τοῦ ἐκκέντρου κύκλου, τὸ δὲ πλανώμενον κατὰ τοῦ ἐπικύκλου, (*Θέων Σμυρναῖος* ἔ. ἀ. 188). Καὶ «ταῖς δὲ τῶν ε̄ πλανωμένων διά γε τῶν εἰς ἡμᾶς ἐληλυθότων ὑπομνημάτων μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπιβάλλειν, μόνον δὲ τὰς τηρήσεις αὐτῶν ἐπὶ τὸ χρησιμώτερον συντάξαι καὶ δεῖξαι δι᾿ αὐτῶν ἀνομόλογα τὰ φαινόμενα ταῖς τῶν τότε μαθηματικῶν ὑποθέσεσιν» (*Πτολ.* Μαθ. σύντ., Θ΄ 2). Ὁ Ἵππαρχος ἀνεκάλυψε καὶ τὸ σπουδαιότατον γεγονός, ὅτι ἕκαστος πλανήτης παρουσιάζει δύο ἀνωμαλίας, τὴν μὲν πρὸς τὸ ζῳδιακόν, τὴν δὲ πρὸς τὸν ἥλιον· «οὐ γὰρ μόνον ᾤετο δεῖν, ὡς ἔοικεν, ἀποφήνασθαι, διότι διπλῆν ἕκαστος αὐτῶν ποιεῖται τὴν ἀνωμαλίαν, ἢ ὅτι καθ᾿ ἕκαστον ἄνισοι καὶ τηλικαῦται γίνονται προηγήσεις, τῶν γε ἄλλων μαθηματικῶν ὡς περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀνωμαλίας τε καὶ προηγήσεως τὰς διὰ τῶν γραμμῶν ἀποδείξεις ποιησαμένων, οὐδ᾿ ὅτι ταύτας ἤτοι δι᾿ ἐκκέντρων κύκλων ἢ δι᾿ ὁμοκέντρων μὲν τῷ ζῳδιακῷ, ἐπικύκλους δὲ περιφερόντων, ἢ καὶ νὴ Δία κατὰ τὸ συναμφότερον ἀποτελεῖσθαι συμβέβηκεν, τῆς μὲν ζῳδιακῆς ἀνωμαλίας οὔσης τηλικαύτης, τῆς δὲ πρὸς τὸν ἥλιον τοσαύτης» (αὐτ. Θ΄ 2). Ὅσον δ᾿ ἀφορᾷ τοὺς πίνακας τῆς τῶν πλανητῶν κινήσεως, ὁ Πτολεμαῖος μνημονεύει «τὰς ἐπιλελογισμένας ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου περιοδικὰς καὶ ἐλαχίστας ἑκάστου τῶν ε̄ πλανωμένων ἔγγιστα συναποκαταστάσεως» (αὐτόθ. Θ΄, 3).

Ἀστερισμοὶ καὶ ὀνόματα ἀστέρων τοῦ Ἱππάρχου. Οὗτοι εἶναι 47, οἱ ἑξῆς: *Ἀετός, Ἀνδρομέδα, Ἀργώ, Ἄρκτος μεγάλη, Ἄρκτος μικρά, Βοώτης* ἢ *Ἀρκτοφύλαξ, Δελφίς, Δράκων, ὁ διὰ τῶν Ἄρκτων Ὄφις, Ἐν γόνασι, Ἡνίοχος, Θηρίον, ὃ ἔχει Κένταυρος, Θυμιατήριον* ἢ *Θυτήριον, Ἵππος, Ἵππου προτομή, Κασσιέπεια, Κένταυρος, Κῆτος, Κηφεύς, Κόραξ, Κρατήρ, Κύων, Λαγωός, Λύρα, Νότιος Ἰχθύς, Ὀϊστός, Ὄρνις, Ὀφιοῦχος, Ὄφις, ὃν ἔχει Ὀφιοῦχος, Περσεύς, Προκύων, Στέφανος βόρειος, Τρίγωνον, Ὕδρος* ἢ *Δράκων, Ὠρίων, Ὠρίωνος Ποταμός*. Εἶτα οἱ δώδεκα ζῳδιακοὶ ἀστερισμοί: *Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι, Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Χηλαὶ* ἢ *Ζυγός, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερως, Ὑδροχόος, Ἰχθύες.* Ὁ Ἵππαρχος ἀναφέρει πρὸς τούτοις καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἑξῆς ἀστέρων: *Αἴξ, Ἔριφος, Κύων, Προκύων, Προτρυγητὴρ* καὶ *Στάχυς*. Τὴν δὲ σωρείαν ἀστέρων τοῦ Καρκίνου ὀνομάζει *Νεφέλιον.*

Κατάλογος τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων. Πρῶτος ὁ Ἵππαρχος ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ γράψῃ πραγματικὸν κατάλογον τῶν ἀπλανῶν, παρέχοντα τὰς θέσεις τῶν ἀστέρων. Τὸ ἔργον τοῦ Εὐκλείδου ἀναφέρει 475 ἀστέρας ἄνευ συντεταγμένων. «Πάνυ ὀλίγαις πρὸ ἑαυτοῦ περιτετυχηκέναι τῶν ἀπλανῶν τηρήσεσι σχεδόν τε μόναις ταῖς ὑπὸ Ἀριστίλλου καὶ Τιμοχάριδος ἀναγεγραμμέναις καὶ ταύταις οὔτε ἀδιστάκτοις οὔτ᾿ ἐπεξειργασμέναις» (*Πτολ.* ἔ. ἀ., Ζ΄, 1). Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει «τὰς τοῦ Ἱππάρχου περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀναγραφὰς» (αὐτ. Ζ΄, 1), καὶ ὁ ἀστρονόμος ἡμῶν ἐσημείωσεν ἀστέρας, οἵτινες «ἐπ᾿ εὐθείας εἰσὶν» (αὐτ. Ζ΄, 1). Ἐν τῷ καταλόγῳ δ᾿ αὐτοῦ ὁ Ἵππαρχος περιέλαβε 1080 ἀστέρας, μετὰ τῶν σχετικῶν μεγεθῶν αὐτῶν, ὧν μόνον 1025 ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ ἀντιγράφοντος αὐτὸν Πτολεμαίου. Φρονεῖται συνήθως, ἐξ ἡμαρτημένης ἀντιλήψεως χωρίου τινὸς τοῦ Πλινίου, ὅτι ὁ Ἵππαρχος συνέταξε τὸν κατάλογον αὐτοῦ συνεπείᾳ τῆς ἐμφανίσεως προσωρινοῦ ἀστέρος τῷ 134 π. Χ. Τὸ ἐν λόγῳ χωρίον ἔχει ὧδε: «Hipparchus..... novam stellam et aliam in aevo suo genitam deprehendit, ejusque motu qua die fulsit ad dubitationem est adductus, anne hoc saepius peret moverenturque et eae quas putamus adfixas» (Nat. hist II, 95). Οὕτως ὁ νέος ἀστὴρ ἐκινεῖτο, καὶ ἦτο ἀκριβῶς ἡ κίνησις αὐτοῦ ἥτις ἐνέπνευσε τῷ Ἱππάρχῳ τὴν σύνταξιν γενικοῦ καταλόγου τῶν ἀπλανῶν, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἐνδεχομένη ἀνακάλυψις κινήσεως τῶν γνωστῶν ἀστέρων. Ὅθεν καὶ ὁ Fotheringham, σκεπτόμενος ὅτι οἱ προσωρινοὶ ἀστέρες δὲν κινοῦνται, ὀρθῶς ἤκασεν ὅτι ὁ μετατοπιζόμενος νέος ἀστὴρ τοῦ Ἱππάρχου ἦτο κομήτης.

Χρῆσις τῆς ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ ἀποκλίσεως καὶ τοῦ μήκους καὶ πλάτους τῶν ἄστρων. Κατ᾿ ἀρχάς, ὁ Ἵππαρχος μετεχειρίσθη ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῆς θέσεως τῶν ἀστέρων τὰς ἰσημερινὰς αὐτῶν συντεταγμένας, ἀκολούθως ὅμως προυτίμησε τὴν χρῆσιν τῶν ἐκλειπτικῶν συντεταγμένων, ὡς εὐχερέστερον προσδιοριζομένων διὰ τοῦ ἀστρολάβου. Σήμερον οἱ ἀστρονόμοι μεταχειρίζονται τὴν ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ τὴν ἀπόκλισιν, ὧν ἡ σύλληψις ὀφείλεται τῷ Ἱππάρχῳ. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως δ᾿ ὑπ αὐτοῦ τῆς τριγωνομετρίας, ὁ Ἵππαρχος ἠδύνατο νὰ μετατρέπῃ τὰς ἰσημερινὰς συντεταγμένας εἰς τὰς ζῳδιακὰς καὶ τἀνάπαλιν, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς κρίσεως ὑπ᾿ αὐτοῦ τῶν ἔργων τοῦ Ἀράτου καὶ Εὐδόξου. Περιεσώθησαν τέλος ἡμῖν 18 προσδιορισμοὶ ἀποκλίσεως λαμπρῶν ἀστέρων ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου.

Ἀνακάλυψις τῆς μεταπτώσεως τῶν ἰσημεριῶν. Αὕτη εἶναι μία τῶν μεγαλυτέρων ὅλης τῆς ἀστρονομίας. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ὁ «Ἵππαρχος ἐν τῷ Περὶ τῆς μεταπτώσεως τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων παρατιθέμενος ἐκλείψεις σεληνιακὰς ἔκ τε τῶν καθ᾿ ἑαυτὸν τετηρημένων ἀκριβῶς καὶ ἐκ τῶν ἔτι πρότερον ὑπὸ Τιμοχάριδος ἐπιλογίζεται τὸν Στάχυν ἀπέχοντα τοῦ μετοπωρινοῦ σημείου εἰς τὰ προηγούμενα ἐν μὲν τοῖς καθ᾿ ἑαυτὸν χρόνοις μοίρας στ̄΄, ἐν δὲ τοῖς κατὰ Τιμόχαριν η̄ ἔγγιστα μοίρας· φησὶν γὰρ ἐπὶ πᾶσιν οὕτως. Εἰ τοίνυν λόγου χάριν ὁ Στάχυς προηγεῖτο τοῦ φθινοπωρινοῦ σημείου κατὰ τὸ μῆκος τῶν ζῳδίων πρότερον μοίρας η̄, νῦν δὲ προηγεῖται μοίρας στ̄΄» (Μαθ. σύντ., Ζ΄, 2). Καὶ «καθ᾿ ἣν ἐκτίθεται πρώτην ὑπόθεσιν ὁ Ἵππαρχος, οἱ περὶ τὸν ζῳδιακὸν αὐτὸν ἀστέρες ἐποιοῦντο τὴν εἰς τὰ ἑπόμενα μετάβασιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῷ ζῳδιακῷ πρὸς τοὺς ἔξωθεν αὐτοῦ καὶ ἀποτέρω» (αὐτ. Ζ΄, 1). Καὶ πάλιν «σχεδὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπλανῶν, ὧν πεποίηται τὴν σύγκρισιν, τὴν τοσαύτην εἰς τὰ ἑπόμενα παραχώρησιν γεγενημένην» (αὐτ. Ζ΄, 2). Οὕτως ὁ Ἵππαρχος, παραβάλλων τὴν θέσιν τοῦ λαμπροῦ ἀστέρος τοῦ Στάχυος τῆς Παρθένου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Τιμοχάριδος πρὸ 154 ἐτῶν προσδιορισθείσης, ἀνακαλύπτει μετατόπισιν 2° πρὸς δύσιν τοῦ φθινοπωρινοῦ σημείου, καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἀστέρες φαίνονται προχωροῦντες ἠρέμα κατὰ τὴν αὐτὴν ποσότητα πρὸς ἀνατολήν. Ὅσον δ᾿ ἀφορᾷ τὴν ἐν ἑκατὸν ἔτεσι μετάθεσιν, ὁ Ἵππαρχος λέγει: «Εἰ γὰρ παρὰ ταύτην τὴν αἰτίαν αἵ τε τροπαὶ καὶ ἰσημερίαι μετέβαινον εἰς τὰ προηγούμενα τῶν ζῳδίων, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ μὴ ἔλασσον ἢ ἑκατοστὸν μιᾶς μοίρας, ἔδει ἐν τοῖς τριακοσίοις ἔτεσιν μὴ ἔλασσον ἢ γ΄ μοίρας αὐτὰ συμβεβηκέναι» (αὐτ. Ζ΄, 2). Τοῦτο ἐπικυροῖ Πρόκλος ὁ Διάδοχος, γράφων τάδε: «Ὅσοι.... ἐπὶ τὰ ἑπόμενα κινοῦσι περὶ τοὺς τοῦ ζῳδιακοῦ πόλους δι᾿ ἑκατὸν ἐτῶν μοῖραν μίαν, ὡς.... Ἵππαρχος» (Εἰς τὸν Τίμαιον Πλάτωνος, Α΄). Ἡ ποσότης 3° ἐν 300 ἔτεσι παρέχει 36″ κατ᾿ ἔτος· ἀλλ᾿, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων, τὸ ἄνω συμπέρασμα τοῦ Ἱππάρχου βασίζεται ἐπὶ πρώτης ἐντυπώσεως, διότι 2° ἐν 154 ἔτεσι παρέχουσι 46″,8 διὰ τὴν ἐτησίαν ποσότητα τῆς μεταπτώσεως. Τὴν τελευταίαν ταύτην ὀρθοτέραν τιμὴν παρεδέχθη ἀκολούθως ὁ Ἵππαρχος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὑπ᾿ αὐτοῦ ὁρισθέντος μήκους τοῦ τροπικοῦ καὶ ἀστρῴου ἔτους. Σημειωτέον δ᾿ ὅτι ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῆς γενικῆς μεταπτώσεως εἶναι σήμερον 50″, 3. Τοῦ μετατοπισμοῦ τούτου ἅπαξ ἀνακαλυφθέντος, τὸ ζήτημα ἦτο περὶ ποῖον τῶν πόλων τοῦ οὐρανοῦ ἐξετελεῖτο ἡ κίνησις, περὶ τὸν τοῦ ἰσημερινοῦ ἢ τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἡ μεγαλόνοια τοῦ Ἱππάρχου ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Πτολεμαῖος. «Πρὸς ὁπότερον γὰρ ἂν τῶν κύκλων τοῦ τε ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων τὴν κατὰ τὸ πλάτος διάστασιν συντηροῦντες αἰεὶ φαίνωνται, περὶ τοὺς τούτου πόλους δῆλον ὅτι καὶ ἡ τῆς σφαίρας αὐτῶν κίνησις ἀποτελεσθήσεται, συγκατατίθεται μὲν οὖν καὶ Ἵππαρχος τῇ περὶ τοὺς τοῦ λοξοῦ πόλους γινομένῃ· συνάγει γὰρ ἐν τῷ Περὶ τῆς μεταπτώσεως τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων πάλιν αὐτὸν τὸν Στάχυν ἔκ τε τῶν ὑπὸ Τιμοχάριδος καὶ ἐκ τῶν ὑπ᾿ αὐτοῦ τετηρημένων οὐχὶ πρὸς τὸν ἰσημερινόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν διὰ μέσων τῶν ζῳδίων τὴν πηλικότητα τῆς κατὰ πλάτος ἀποστάσεως τετηρηκότα (αὐτ. Ζ΄ 3). Καὶ «ἐν τῷ Περὶ τοῦ ἐνιαυσίου μεγέθους μόνην μὲν ὑποτίθεται τὴν περὶ τοὺς τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων πόλους γινομένην κίνησιν» (αὐτ. Ζ΄ 3). Μετὰ τοῦ φιλαλήθους ὅμως καὶ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ὁ Ἵππαρχος ἀμφέβαλλέ πως περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν παρατηρήσεων τοῦ Τιμοχάριδος. «Διστάζει δ᾿ ὅμως ἔτι», λέγει ὁ Πτολεμαῖος, «καθάπερ καὶ αὐτός φησιν, διὰ τὸ μήτε τὰς τηρήσεις τῶν περὶ τὸν Τιμόχαριν ἀξιοπίστους εἶναι πάνυ ὁλοσχερῶς εἰλημμένας μήτε τὴν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ διαφορὰν ἱκανὴν ἤδη γεγονέναι πρὸς βεβαίαν κατάληψιν» (αὐτ. Ζ΄ 3). Καὶ πάλιν «Ἱππάρχου .... περὶ τοῦ πλείονος χρόνου στοχάσασθαι μᾶλλον ἢ διαβεβαιώσασθαι διὰ τὸ πάνυ ὀλίγαις πρὸ ἑαυτοῦ περιτετυχηκέναι τῶν ἀπλανῶν τηρήσεσι, σχεδόν τε μόναις ταῖς ὑπὸ Ἀριστίλλου καὶ Τιμοχάριδος ἀναγεγραμμέναις, καὶ ταύταις οὔτε ἀδιστάκτοις οὔτ᾿ ἐπεξειργασμέναις (αὐτ. Ζ΄ 1).

Τὸ ἔργον τοῦ Ἱππάρχου. Ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ ἐδημιούργησε νέαν ἀστρονομίαν, ἐφευρίσκων ὄργανα, παρατηρῶν μετὰ μοναδικῆς ἀκριβείας, παραβάλλων τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ πρὸς τὰς τῶν προγενεστέρων, ἀναπτύσσων τοὺς ὑπολογισμούς, προβαίνων ἀπὸ ἀνακαλύψεως εἰς ἀνακάλυψιν, καὶ παρέχων τῇ ἐπιστήμῃ προόδους γιγαντιαίας, οἵας αὕτη οὐδέποτε εἶδε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων. «Εὐδόξῳ δὲ καὶ Ἀρχιμήδει καὶ Ἱππάρχῳ συνενθουσιῶμεν», λέγει ὁ Πλούταρχος (Ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ᾿ Ἐπίκουρον, ια΄). «Αὐτὸς ὁ Ἵππαρχος», λέγει ὁ Πλίνιος, «τὸν ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαινέσῃ τις δεόντως, ἐγένετο αὐτόπτης τῆς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γενέσεως νέου ἀστέρος, διὰ τῆς κινήσεως τοῦ ὁποίου προήχθη, τῇ ἡμέρᾳ μάλιστα τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, ἵνα ἐρευνήσῃ ἂν τὸ τοιοῦτο δὲν συνέβαινε συχνότερον καὶ ἂν οἱ ἀστέρες τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν ἀκινήτους δὲν εἶχον καὶ αὐτοὶ κίνησίν τινα. Τί λέγω; ἐτόλμησε, καὶ τὸ τοιοῦτον ἦτο ὁ ὑπέρτατος βαθμὸς τῆς θρασύτητος καὶ διὰ θεὸν ἀκόμη, ἐτόλμησε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀστέρων, νὰ ἐπιβάλῃ αὐτοῖς ὀνόματα, νὰ ἐπινοηθῇ ὄργανα, δι᾿ ὧν νὰ καθορίσῃ τήν τε θέσιν καὶ τὰ μεγέθη αὐτῶν· καὶ τοῦτο ἵνα δυνηθῇ τις νὰ διακρίνῃ, οὐ μόνον ἂν ἐσβέννυντο ἢ ἐγεννῶντο, ἀλλ᾿ εἰσέτι ἂν διήρχοντο ἢ ἂν ἐκινοῦντο πρός τι σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, ἂν ηὔξανον ἢ ἐμειοῦντο. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐγκατέλειψεν εἰς κληρονομίαν τὸν οὐρανὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι θὰ εὑρίσκετο διάνοια ἱκανή, ὅπως περιλάβῃ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχε δημιουργήσει» (Nat. hist., II, 95). Ὁμιλῶν δὲ περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ τε Θάλητος καὶ τοῦ Ἱππάρχου ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐκλείψεων, ὁ Ρωμαῖος φιλόσοφος μένει ἔκθαμβος: «Μεγαλόνοιαι γιγαντώδεις καὶ ὑπεράνθρωποι, αἵτινες ἀντελήφθη-

Digitized by Google

σιν τὸν νόμον τῶν δύο μεγάλων τούτων θεῶν [ἡλίου καὶ σελήνης] καὶ καθησύχασαν τὸ ταλαίπωρον ἀνθρώπινον γένος, ὅπερ ἔτρεμε, βλέπον ἐν τῇ θέᾳ πάσης ἐκλείψεως τὸν οἰωνὸν στυγεροῦ τινος ἐγκλήματος, ἢ φοβούμενον τὸν θάνατον τῶν ἄστρων» (αὐτ. II, 53-54) «Ἵππαρχον ἡγοῦμαι φιλαληθέστατον γενόμενον», λέγει ὁ Πτολεμαῖος (Μαθ. σύντ., Θ', 2), καὶ πάλιν «Ἱππάρχῳ ἀνδρὶ φιλοπόνῳ τε ὁμοῦ καὶ φιλαλήθει» (αὐτ. Γ', 1). «Ὅταν συνάγῃ τις» γράφει ὁ Delambre, κριτὴς αὐστηρότατος, «ὅλα ὅσα ἐφεῦρεν ἢ ἐτελειοποίησεν, καὶ ὅταν ἀναλογίζηται τὸν ἀριθμὸν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τὴν ποσότητα ὑπολογισμῶν τὴν ὁποίαν ὑποδεικνύουσι, τότε ἀναγνωρίζει ἐν τῷ Ἱππάρχῳ ἕνα τῶν ἐκπληκτικωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὸν μεγαλύτερον πάντων ἐν ἐκείναις ταῖς ἐπιστήμαις, αἵτινες δὲν εἶναι καθαρῶς θεωρητικαί, ἐπιστήμαις ἀπαιτούσαις τὴν εἰς τὰς γεωμετρικὰς γνώσεις προσθήκην γνώσεων ἰδιαιτέρων γεγονότων καὶ φαινομένων, τῶν ὁποίων ἡ παρατήρησις χρῄζει μεγάλης ἐπιμελείας καὶ τετελειοποιημένων ὀργάνων» (Hist. astr. anc., σ. 186). Τέλος, ἕτερος αὐστηρὸς κριτής, ὁ σύγχρονος Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Bigourdan, ἔγραφε πρὸ εἰκοσαετίας, ὅτι ὁ Ἵππαρχος εἶναι «ὁ μεγαλύτερος ἀστρονόμος ὅλης τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἴσως ὅλων τῶν αἰώνων». Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ἱππὰς (ἡ),—*άδος* (ἀρχ.). Εἶδος ἀρχαίας παιδιᾶς ἄλλος λεγομένης *ἐγκοτύλη* (βλ. λ.)

ἱππασία (ἡ)· τὸ νὰ ἐλαύνῃ τις ἔφιππος, δρόμος, πορεία ἐφίππου: «*μακρὰ ἱππασία*»· || ἱππικὸς ἀγών, ἱπποδρομία· || ἡ περὶ τὸ ἱππεύειν γυμνασία, ἄσκησις εἰς τὴν ἱππευτικήν.

— *['Εγκυκλ.]* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ νομάδες καὶ οἱ πολεμικοὶ λαοὶ διεκρίνοντο εἰς τὴν ἱππασίαν. Οὐχ ἧττον ἡ ἱππασία ὑπῆρξεν ἰδία ἐπασχόλησις καὶ τῶν στρατιωτικῶν πάντων τῶν ἐθνῶν. Ὅτι δ' ἡ ἱππασία τὸ σῶμα ἀσκεῖ καὶ ἐνισχύει, ἰσόρροπον τοῦτο καθιστῶσα, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγίνωσκον καὶ πά υ ἐπεμελοῦντο τῶν ἱππικῶν ἀγώνων. Ἦτο δ' ἡ ἱππασία παρ' αὐτοῖς καὶ τιμία ἄσκησις καὶ εἰς πάντα ἐλεύθερον ἄνδρα ἐμπρέπουσα· ὅθεν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν συμβουλεύουν, ἵνα οἱ παῖδες διδάσκωνται καὶ ἀσκῶνται ἐν αὐτῇ, διότι δι' αὐτῆς οὐ μόνον θαρραλέοι ἄνδρες γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀνδρειότεροι ἐν πολέμῳ. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς περιγράφουν μεγαλοπρεπεῖς ἱπποδρομίας καὶ ἁρματοδρομίας. Οἱ εὐγενεῖς τῶν Ἀθηναίων ἐκαλοῦντο ἱππεῖς, διότι εἶχον ἵππους καὶ διέτρεφον αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὁ Ξενοφῶν εἰς τὰ «Ἱππικά» του παραθέτει καὶ ἀξιώματα περὶ ἱππασίας, ἰσχύοντα καὶ μέχρι σήμερον. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἠγάπα πολὺ τὴν ἱππασίαν καὶ διὰ τῆς περὶ ταύτην ἱκανότητός του κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ, νεαρὸς ἔτι, τὸν ἵππον Βουκέφαλον, βραδύτερον δὲ διὰ τοῦ ἱππικοῦ του ἐκέρδισε καὶ πολλὰς μάχας. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀναφαίνονται οἱ ἱππόται, οἱ γενναιότεροι ἄνδρες τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, οἵτινες ἠσκοῦντο. ἠγωνίζοντο καὶ ἐπολέμουν πάντοτε ἔφιπποι. Οἱ νεώτεροι δ' ἥρωες τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὑπερήφανοι ὡς ἦσαν, «καβάλλα πᾶν' στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε», ὡς λέγει ὁ δημοτικὸς στίχος. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας περιώρισεν ἱκανῶς τὴν περὶ τὴν ἱππασίαν ἐνασχόλησιν, ἣν ἀσκοῦν σήμερον μόνον οἱ στρατιωτικοί, οἱ ἀναβάται τῶν ἵππων εἰς τὰς ἱπποδρομίας καὶ οἱ ἐνεργοῦντες ἐκδρομὰς ἐφίππου κυνηγεσίας. Ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ ἰδίως ἐν πολλαῖς χώραις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ἱππασία εἶναι εὐρέως ἔτι διαδεδομένη, πολλῶν ἱκανωτάτων ἱππέων ἐπιδεικνυομένων καὶ εἰς ἰδίας παραγωγῆς κινηματογραφικὰς ταινίας. Ἐν Παρισίοις δὲ καὶ Βέρνῃ καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς τὴν ἱππασίαν ἀσκοῦνται ἐπὶ 4 ὥρας καθ' ἑβδομάδα καὶ οἱ παῖδες τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν σχολείων.

Πᾶσα μέθοδος ἱππασίας ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ἱππέα ἱκανὸν νὰ ἐπιτυγχάνῃ παρὰ τοῦ ἵππου του οἱανδήποτε κίνησιν ἢ ἐνέργειαν, ἣν ἤθελε ζητήσει εἰς πᾶσαν στιγμὴν παρ' αὐτοῦ. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἵππου, ἐνίοτε δὲ καὶ τἀνάπαλιν. Ἱππεὺς π. χ. νευρικὸς καθιστᾷ καὶ τὸν ἵππον του νευρικόν. Διὰ τῆς προσαρμογῆς δὲ καὶ τῆς συμβιώσεως, ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἀποβαίνει στενὸς φίλος τοῦ κυρίου του, ὅστις, γνωρίζων πόσον τὸ ζῷον εἶναι ὕπαρξις παρορμητική, φροντίζει πάντοτε νὰ διατηρῇ ἑαυτὸν ἤρεμον ἀπέναντί του, ἔχων ὑπ' ὄψει διαρκῶς τὴν ἀραβικὴν παροιμίαν «Ὁ ἱππεύων τὸν ἵππον ἱππεύει τὸν θάνατον». Ὁ ἀναβάτης ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸν ἵππον διὰ τῆς κινήσεως τῶν ἡνίων καὶ δὴ διὰ τῆς συσφίγξεως τῶν πλευρῶν τοῦ ζῴου διὰ τῶν προσαγωγῶν μυῶν τῶν μηρῶν, ὡς καὶ διὰ τῆς ταλαντώσεως τοῦ κορμοῦ πρόσω ἢ ὀπίσω. Ἡ ἱππασία δεῖται πολλῆς ἀρθρικῆς εὐκαμψίας, τὴν δ' ἐλαστικότητα τῶν σπονδύλων, τῶν γονάτων κλπ. διευκολύνει μεγάλως ἡ διὰ στερεώσεως τῆς λεκάνης ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου εὐστάθεια. Ἄσκησις πλήρης, ἀπὸ ἀπόψεως ψυχοδυναμικῆς, ἔχει τοῦτο τὸ προσόν, ὅτι καθίσταται βιαία, μόνον ὁσάκις θελήσῃ τις τοῦτο. Εἶναι κυρίως ἄσκησις ἀναπνευστική, προϋποθέτουσα, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τε θωρακικοῦ κύτους καὶ τοῦ διαφράγματος συντελεῖται ἀκόπως. Ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ δύο φῦλα, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν. Στολὴ δὲν ἀπαιτεῖται ἰδία· ἀλλὰ δύναται ὁ μὲν ἀνὴρ νὰ φέρῃ στενὴν πρὸς τὰ κάτω περισκελίδα καὶ ὑψηλὰ ὑποδήματα, ἡ δὲ γυνὴ ἀμαζόνος περιβολήν. Ἡ κατόπιν παρατεταμένης ἱππασίας ἐπερχομένη κόπωσις ὀφείλεται εἰς τὰς δονήσεις, τὴν ἄνευ ἐρεισινώτου καθιστικὴν στάσιν καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν προσαγωγῶν τοῦ μηροῦ.

Ἡ ἱππασία ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς μετρίας ἀξίας ἄσκησις, ἀποβαίνουσα παθητικὴ ἐπὶ ἐπιδεξίου ἱππέως. Ἡ κατάχρησις δύναται νὰ προκαλέσῃ χάλασιν τῶν κοιλιακῶν μυῶν, ἐξ ἧς τάσις πρὸς κοιλιακὴν παχυσαρκίαν· ἐπίσης δ' ὑπεραίμωσιν τῶν ὀργάνων τῆς μικρᾶς πυέλου, ἐξ ἧς αἱμορροΐδες ἢ κιρσοκήλη, ὡς καὶ κύρτωσιν τῶν κάτω ἄκρων, μὲ προεξοχὴν τῶν γονάτων πρὸς τὰ ἔξω. Ἐπὶ γυναικὸς δὲ αἱ δονήσεις εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσουν ἀπόκλισιν τῆς μήτρας ἢ καὶ μητρίτιδας. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— *[Γυμν.]* Ἡ *ἱππασία* ὡς γυμναστικὸς ὅρος σημαίνει τὴν ἑδραίαν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἢ τοῦ ἐφαλτηρίου θέσιν, μὲ σκέλη διεστῶτα καὶ κρεμάμενα φυσικῶς ἑκατέρωθεν τοῦ ὀργάνου· κοιν. *καβάλλα*. Σ. Γ. Σ.

Ἱππασίδης. Πατρωνυμικόν, ἤτοι ὁ υἱὸς τοῦ *Ἱππάσου* (βλ. λ. ἀρ. 3), ἐπιφανοῦς Τρωός. Α. Θ. Σ.

ἱππάσιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· κατάλληλος πρὸς ἱππασίαν: «*χώρα ἱππάσιμος*», ὅπου δύναται νὰ βαδίσῃ ἱππικόν, ἄλλως *ἱππήλατος*.

Ἵππασος. Ἕλλην φιλόσοφος ἐκ Μεταποντίου (ἐξ οὗ καὶ *Μεταποντῖνος* ἢ *Μεταπόντιος*) ἤ, κατὰ Ἰάμβλιχον, ἐκ Κρότωνος. Ἤκμασε περὶ τὰ 460—500 π. Χ., ἦτο δὲ εἷς τῶν παλαιοτέρων μαθητῶν τοῦ Πυθαγόρου, σύγχρονος τοῦ Φιλολάου, τοῦ Ἀρχύτου, τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ τοῦ Λευκίππου. Φέρεται ὡς ἱδρύσας τὴν αἵρεσιν τῶν *ἀκουσματικῶν* τῆς πυθαγορείου σχολῆς, ἀντιτιθεμένης πρὸς τὴν τῶν *μαθηματικῶν*, οἵτινες «ὡμολογοῦντο πυθαγόρειοι» (*Ἰαμβλ.* Πυθαγ. βίος 81). «Ἔστι δὲ ἡ τῶν ἀκουσματικῶν φιλοσοφία ἀκούσματα ἀναπόδεικτα καὶ ἄνευ λόγων, ὅτι οὕτω πρακτέον, καὶ τἆλλα, ὅσα παρ' ἐκείνου [τοῦ Πυθαγόρου] ἐρρέθη, ταῦτα πειρῶνται διαφυλάττειν ὡς θεῖα δόγματα» (αὐτόθ. 82). Καὶ περαιτέρω: «Περὶ δ' Ἱππάσου, ὡς ἦν μὲν πυθαγορείων, διὰ δὲ τὸ ἐξενεγκεῖν καὶ γράψασθαι πρῶτον σφαῖραν τὴν ἐκ τῶν δώδεκα πενταγώνων ἀπώλετο κατὰ θάλασσαν ὡς ἀσεβήσας, δόξαν δὲ ἔλαβεν ὡς εὑρών, εἶναι δὲ ἐκείνου [τοῦ Πυθαγόρου]· προσαγορεύουσι γὰρ οὕτω τὸν Πυθαγόραν καὶ οὐ καλοῦσιν ὀνόματι» (αὐτόθ. 88). Κατὰ Σίξτον τὸν Ἐμπειρικόν, διεκρίνετο τῶν ὀρθοδόξων πυθαγορείων κατὰ τὸ ὅτι διισχυρίζετο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνους, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου εἶναι ὑλικὴ (πῦρ) καὶ ὄχι ἄϋλος (ἀριθμοί). Πράγματι, κοσμοποιὸν στοιχεῖον, κατὰ τὸν Ἵππασον, εἶναι τὸ πῦρ, ἐξ οὗ, δι' ἀραιώσεως καὶ πυκνώσεως, συνιστῶνται τὰ πάντα καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, ἀποσυντιθέμενα, ἐπανέρχονται. Τοιουτοτρόπως ἑκάστην περίοδον γενέσεως διαδέχεται περίοδος φθορᾶς, καὶ τοῦτο ἄνευ τέλους. «Ἐκ πυρὸς τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν· τούτου δὲ κατασβεννυμένου κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα» (*Πλουτ.* Περὶ ἀρεσκ. τοῖς φιλοσ. Α', 3, ἐν συνδ. πρὸς *Ἀριστ.* Περὶ οὐρανοῦ, Γ' 274α). Προσέθετε δέ, κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον, «χρόνον ὡρισμένον εἶναι τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς», «τὸ πᾶν... ἀεικίνητον [εἶναι]», τὴν κίνησιν διεπομένην ὑπὸ σταθερῶν νόμων καὶ «πεπερασμένον [εἶναι] τὸ πᾶν»—τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ συμπέρασμα, εἰς τὸ ὁποῖον αἰῶνας μετὰ κατέληξαν οἱ μεταγενέστεροι. Εἰς τὴν προμνησθεῖσαν διαφωνίαν πρέπει πιθανῶς ν' ἀναζητηθῇ ἡ γένεσις τῆς παραδόσεως, ὅτι ὁ Ἵππασος ἐκοινοποίησεν ἀπόρρητα τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας, καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο καὶ τέλος φονευθείς. Ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀναφέρει, ὅτι οὗτος συνέγραψε «Μυστικὸν λόγον», τὸν ὁποῖον εἶχε παρουσιάσει ὡς τοῦ Πυθαγόρου. Ἀντιθέτως ὁ Δημήτριος ἐν τοῖς «Ὁμωνύμοις» βεβαιοῖ ὅτι οὐδὲν σύγγραμμα κατέλιπε· τὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τὰ ἀποδιδόμενα αὐτῷ δὲν δύνανται οὔτε αὐτὰ νὰ θεωρηθῶσιν αὐθεντικά. Σημειωτέον, ὅτι τὴν περὶ ἀεικινήτου τοῦ παντὸς γνώμην εἶχον ἐκφράσει πρὸ τοῦ Ἱππάσου ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡράκλειτος, μετὰ δὲ τὸν Ἵππασον ὁ Παρμενίδης, ὁ Ἔκφαντος, ὁ Ποσειδώνιος, ὁ Στράβων κα Θέων ὁ Σμυρναῖος. Τὸν κόσμον δὲ πεπερασμένον ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐπίστευον οἱ πυθαγόρειοι: Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, Λεύκιππος, Δημόκριτος, Πλάτων, Ζήνων ὁ Κιτιεύς, Χρύσιππος, οἱ στωϊκοί, ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Κλεομήδης, ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος κ. ἄ. Ε.Μ.Α.—Ν.Α.

—**Ἵππασος** *[Μυθολογ.]*.—1) Πατὴρ τοῦ Ἄκτορος, λαβόντος μέρος κατὰ τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 16).

—2) Υἱὸς τοῦ Κήϋκος, φίλος τοῦ Ἡρακλέους, συνεκστρατεύσας μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Εὐρύτου βασιλέως τῆς Οἰχαλίας ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ φονευθεὶς κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως (*Ἀπολλοδ.* Α. 7, 7).

—3) Ἐπιφανὴς Τρώς, υἱὸς τοῦ Πριάμου κατὰ τὸν Ὑγῖνον (Μυθ. 90), τοῦ ὁποίου οἱ ἑξῆς υἱοί, πάντες φονεθέντες κατὰ τὸν τρωικὸν πόλεμον: 1) Ὁ Χάροψ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (Ἰλιάδ. Λ, 431). 2) Ὁ Σῶκος, ἐπίσης φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (αὐτοθ. 427). 3) Ὁ Ὑψήνωρ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Διομήδους (Ἰλιάδ. Ν 411) καὶ 4) Ὁ Ἀπισάων, ὅστις ἐλθὼν εἰς Τροίαν ἐκ τῆς Παιονίας τῆς Θρᾴκης καὶ ἀριστεύσας, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους, υἱοῦ τοῦ Κρέοντος ἐκ Βοιωτίας (Ἰλιάδ. Ρ 348). Α. Θ. Σ.

—**Ἵππασος.** Πρόπαππος τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (II, 13, 2). Α. Θ. Σ.

ἱππαστί· (ἐπίρρ.) κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἱππέως, μὲ τὰ δύο σκέλη διεστῶτα ἀμφοτέρωθεν ἵππου ἢ καθίσματος, καβαλλικευτά: «ἱππαστὶ καθίζειν· ὅταν οἱ παῖδες ἐπὶ τῶν ὤμων περιβάδην καθέζωνται». (*Ἡσύχ.*)· || μεταφ. ὁσάκις π. χ. χωρίον τι ἢ πόλις κτίζεται ἀμφοτέρωθεν τοῦ ποταμοῦ κλπ. Σ. Γ. Σ.

ἱππάφεσις (ἡ)· οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἡ ἀφετηρία, τὸ σημεῖον τοῦ ἱπποδρόμου ἐξ οὗ ἐτελεῖτο ἡ ἐκκίνησις τῶν ἵππων ἢ τῶν ἁρμάτων κατὰ τοὺς ἀγῶνας (Ἀπόσπ. Γραμμ. 76. *Διον.* *Ἁλ.* 3.68, Ἀνθ. Π. παράρτ. 274). Παρὰ Λατίνοις carceres. Σ. Γ. Σ.

ἱππέαστρον (τὸ) (Hippeastrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 60 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν ὑπερτροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ βολβόρριζα καὶ λίαν κοσμητικὰ ὡς ἐκ τῶν κωνοειδῶν ἀνθέων ἅτινα συνήθως φέρουσι. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *ἱππέαστρον τὸ αὐλικὸν* (Hippeastrum aulicum), *ἱππέαστρον τὸ ἱππευτικὸν* (Hippeastrum equestre), *ἱππέαστρον τὸ ψιττάκινον* (Hippeastrum psittacinum), *ἱππέαστρον τῆς βασιλίσσης* (Hippeastrum Amaryllis reginae), καὶ *ἱππέαστρον τὸ γραμμωτὸν* (Hippeastrum vittatum). Τὸ τελευταῖον ἀπαντᾷ καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης εἰς πολλὰς ποικιλίας, εἰς θερμοκήπια καὶ κοινοὺς κήπους. Κατὰ τὸν χειμῶνα φύονται ἀπειράριθμα ἄνθη ἐκ τοῦ κονδύλου του. Κ. ΠΑΠ.

—*[Φαρμ.]* Ἐκ τοῦ βολβοῦ τοῦ εἴδους *ἱππέαστρον τῆς βασιλίσσης* (Hippeastrum reginae), οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς ἐξάγουσι δηλητήριον διὰ τὰ βέλη. Ἐξ ἄλλων εἰδῶν τοῦ ἱππεάστρου λαμβάνονται βολβοὶ ὁμοίως δηλητηριώδεις, ἐξ ὧν οἱ τοῦ *ἱππεάστρου τοῦ ἱππευτικοῦ* δρῶσιν ἀντασθματικῶς. Κ. Γ. Μ.

Ἱππεία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ἀντίππου καὶ σύζυγος τοῦ Λαπίθου Ἐλάτου, ἡγεμόνος τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Λαρίσης, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν Πολύφημον καὶ τὸν Καινέα, συμμετασχόντας εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν. Α. Θ. Σ.

ἵππειος (ὁ, ἡ) καὶ —*α*, —*ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἵππον, ὁ τοῦ ἵππου: «ἵππειον κρέας».

Ἵππειος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1039. Κεῖται ἐν πεδιάδι παρὰ τὸν κόλπον τῆς Γέρας, ἔχει κλῖμα ἑλῶδες κατὰ τὸ θέρος καὶ ὑδρεύεται ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ *Ἁγίου Χαραλάμπους* καὶ *Κουκουναριάτη*. Παράγει κυρίως ἔλαιον, οὗτινος ὑπὲρ τὰς 500.000 ὀκ. ἐξάγονται εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Μετὰ τῆς πόλεως Μυτιλήνης συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Δ. Ε. Μ.

ἱππεῖς (οἱ) *['Αρχ.]*· βλ. *ἱππεύς*.

ἱππέλαφος (ἡ) (Hippelaphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν*. Τὸ ζῷον τοῦτο ἔχει περίπου τὸ ἀνάστημα τῆς κοινῆς ἐλάφου, μὲ τρίχωμα ἐπιμηκέστερον καὶ σκληρότερον τοῦ τριχώματος ταύτης. Ὁ χρωματισμός της εἶναι φαιοτεφρός, σκοτεινότερος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἀνοικτότερος κατὰ τὸ θέρος. Ὁ λαιμός της καὶ ἡ οὐρά της εἶναι χρυσοκίτρινοι. Ἀπαντᾷ ἐν Βεγγάλῃ καὶ Σουμάτρᾳ καὶ ζῇ κατὰ πολυπληθεῖς, συνήθως, ἀγέλας εἰς τὰ δάση. Δ. Ν. Π.

ἱππεμπορεία (ἡ)· ἡ ἐμπορεία ἵππων· || τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱππεμπόρου.

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *ἵππος*.

ἱππέμπορος (ὁ)· ἔμπορος ἵππων.

ἱππεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ ἐλαύνων ἐπὶ ἵππου, ὁ ἔφιππος, κοιν. *καβαλλάρης*, ἀντίθ. *πεζός*· || ὁ στρατιώτης ἱππεύς: «ἱππεῖς, πεζοὶ καὶ ναῦται»· || ὁ ἀνήκων εἰς τὴν *ἱππάδα* τάξιν, εἰς τὴν μέσην, τὴν μεταξὺ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ ζευγιτῶν *(ἀρχ.)*· || «πολιτεία ἱππέων»· τὸ πρῶτον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας πολίτευμα ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃ μετεῖχον τῆς διοικήσεως οἱ ὡς ἱππεῖς στρατευόμενοι.

— *['Αρχ.]*.—1) Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ *ἱππεῖς* ἐκαλοῦντο 300 ἐπίλεκτοι ὁπλῖται ὑπὸ τῶν τριῶν *ἱππαγρετῶν* ἐκλεγόμενοι (ἀνὰ 100 ὑφ' ἑκάστου αὐτῶν) ἐκ τῶν νεωτέρων Σπαρτιατῶν. Οἱ ἱππεῖς οὗτοι ἐν καιρῷ μὲν πολέμου ἀπετέλουν τὴν τιμη-

Digitized by Google

τικὴν φρουρὰν τοῦ βασιλέως (κατὰ τὸν Ἡρόδοτον—ΣΤ΄, 56—τοὺς βασιλεῖς ἐν ἐκστρατείᾳ ἐφύλασσον 100 ἄνδρες λογάδες), ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης ἐπετέλουν ἄλλα καθήκοντα, ἀστυνομικὰ ἰδίως. Οὕτως εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἱππαγρετῶν ὁρισθέντας ἱππεῖς εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἡ σύλληψις τοῦ Κινάδωνος (*Ξεν.* Ἑλ. ΙΙΙ. 3.9). Οἱ 300 οὗτοι ἱππεῖς ἦσαν οἱ προπέμψαντες μέχρι τῶν τεγεατικῶν συνόρων τιμῆς ἕνεκα τὸν μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἐλθόντα εἰς Σπάρτην Θεμιστοκλέα (*Ἡροδ.* Η΄, 124). Ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς των καὶ τὸ ὅτι τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχωσιν αὐτοὺς διὰ πᾶσαν παρεκτροπήν των εἶχον μόνον οἱ ἔφοροι, καθίστα τούτους μᾶλλον ἐπιτηρητὰς ἢ τιμητικὴν φρουρὰν τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.

—2) Ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις, *ἱππεῖς* ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὴν δευτέραν τάξιν τῶν πολιτῶν, οἵτινες εἶχον εἰσόδημα 300 μεδίμνων καὶ εἶχον ὑποχρέωσιν ἐν καιρῷ πολέμου νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ἔφιπποι ἰδίᾳ δαπάνῃ. Πρὸ τοῦ Σόλωνος τὴν τάξιν τῶν ἱππέων ἀπετέλουν πάντες οἱ εὐπατρίδαι, ἤτοι οἵ τε πεντακοσιομέδιμνοι, οἵτινες ἦσαν οἱ πλουσιώτεροι τῶν εὐπατριδῶν, καὶ οἱ λοιποὶ εὐπατρίδαι οἱ ἀποτελέσαντες τὴν μετὰ ταῦτα τάξιν τῶν ἱππέων. Διὰ τοῦτο δὲ ἐπειδὴ καὶ μόνοι οἱ εὐπατρίδαι (οἱ ἱππεῖς) παλαιότερον εἶχον πολιτικὰ δικαιώματα, ἡ πολιτεία (τὸ πολίτευμα) ὠνομάζετο «πολιτεία ἱππέων» καὶ ἦτο τὸ πολίτευμα τοῦτο, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ πρῶτον καταστὰν μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας πολίτευμα, εἰς τὰς ἰωνικὰς ἰδίως πόλεις, ἤτοι πολίτευμα ἀριστοκρατικόν. ΚΑΨ.

—[*Στρατ.*] *Ἱππεὺς* καλεῖται γενικῶς μὲν πᾶς ὁ ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τοῦ *ἱππικοῦ*, εἰδικῶς δ' ὁ ἁπλοῦς στρατιώτης τοῦ σώματος τούτου (βλ. *ἱππικόν*). Ν. Θ. Κ.

Ἱππεύς. Ἀρχαῖος ζωγράφος, ἄγνωστον πότε ζήσας, εἰκονίσας, κατὰ τὸν Πολέμωνα, τὸν γάμον τοῦ Πειρίθου καὶ τῆς Ἱπποδαμείας ἐν ἔργῳ ἀποκειμένῳ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ι. Μ. Π.

ἵππευσις, *—εως* (ἡ)· τὸ ἱππεύειν, τὸ ἀναβαίνειν ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἀντίθ. *ἀφίππευσις.*

ἱππευτήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἱππεύουσιν, ὅπου ἀσκοῦνται εἰς τὴν ἱππασίαν, ἱππευτικὸν σχολεῖον· || «ἀσκεπὲς ἱππευτήριον» χῶρος ὕπαιθρος, ἐκτεταμένος, περίφρακτος, χρησιμεύων πρὸς ἄσκησιν τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἵππων.

ἱππευτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱππασίαν, ὁ τῆς ἱππασίας: «ἱππευτικὴ σχολή», «ἱππευτικοὶ ἀγῶνες», ἄλλως *ἱππικοὶ ἀγῶνες* || *ἱππευτικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη*, ἄλλως *ἱππική.*

—**ἱππευτικὴ σχολή** [*Στρατ.*]. Ἡ σχολὴ εἰς ἣν ἐκπαιδεύονται οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τῶν ἐφίππων ὅπλων (ἱππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ) εἰς τὴν ἱππασίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νεοσυλλέκτων ἵππων. Ἡ πρώτη ἱππευτικὴ σχολὴ ἐλειτούργησεν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα, καὶ μετὰ ταῦτα δ' ὠργανώθησαν τοιαῦται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κράτη, τελειοποιηθεῖσαι σὺν τῷ χρόνῳ, μέχρις οὗ κατὰ τὴν ἐποχὴν τὴν πρὸ τοῦ 1914 εἶχον καταστῆ περίγνωστοι αἱ τῆς Γαλλίας εἰς Saumur, τῆς Γερμανίας εἰς Ἀννόβερον, τοῦ Βελγίου εἰς Ypres, τῆς Αὐστρίας εἰς Βιέννην, καὶ τῆς Ἰταλίας εἰς Pinarolo.

Ἐν *Ἑλλάδι* ἱππευτικὴ σχολὴ συνεστήθη τὸ πρῶτον τῷ 1884, λειτουργοῦσα ἔκτοτε ἀνελλιπῶς μέχρι σήμερον, μετονομασθεῖσα ὅμως ἀπὸ τοῦ 1925 *σχολὴ ἐφαρμογῆς ἱππικοῦ.* (Βλ. λ. *Ἑλλὰς [Στρατ.]*). Ν. Θ. Κ.

ἱππεύω· ἀναβαίνω εἰς τὸν ἵππον, κοιν. *καβαλλικεύω* || ἐλαύνω ἔφιππος, πηγαίνω καβάλλα: «ἱππεύει θαυμάσια», «ἵππευσα ἐπὶ πολλὰς ὥρας».

Ἵππη [*Μυθολ.*]. —1) Μυθικὸν πρόσωπον ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ Διονύσου εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀρχικῶς ἐθεωρεῖτο μήτηρ τοῦ θεοῦ Διονύσου, μετὰ δὲ τὴν γένεσιν τοῦ περὶ Σεμέλης θρύλου, ἐθεωρήθη ὡς τροφὸς αὐτοῦ, λικνίζουσα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Τμώλου, ὅθεν ἡ προσηγορία αὐτῆς «λικνοφόρος» καὶ αἱ τελεταὶ τῆς «λικνοφορίας». Περὶ αὐτῆς μέγας λόγος γίνεται ἐν τῇ ὀρφικῇ ποιήσει, ὅπου καλεῖται «τοῦ παντὸς ψυχὴ» (πρβλ. λ. *Ἵπτα*). —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἰφικλέως καὶ σύζυγος τοῦ Θησέως, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰόππη, Ἱππολύτη* καὶ *Ἀντιόπη*, δι' ὃ καὶ τὰ δύο πρῶτα ὀνόματα ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς συντετμημένοι τύποι τῶν δύο τελευταίων. —3) Θυγάτηρ τοῦ Χείρωνος, ἐρωμένη τοῦ Αἰόλου καὶ μήτηρ τῆς Μελανίππης, ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Εὐίππη* παρὰ Εὐριπίδῃ, ὅστις θεωρεῖ αὐτὴν πρώτην ἐκ παρατηρήσεων τῶν ἀστέρων μαντεύσασαν. Ἐν τῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται μεταμόρφωσις αὐτῆς εἰς ἀστέρα, διότι ἐδίδαξε τὴν μαντικὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ ποιηταῖς δὲ ἀπαντᾷ θέμα, καθ' ὃ ἀπωλέσθη θηρεύουσα, ὁ δὲ Χείρων περιήρχετο τὰς χώρας ἐπ' ἀναζήτησιν αὐτῆς. —4) Σύζυγος τοῦ Ἐλάτου καὶ μήτηρ τοῦ Λαπίθου καὶ ἀργοναύτου Πολυφήμου, ἀναφερομένη παρὰ Ὑγίνῳ. —5) Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ ἀναφερομένη παρ' Ἡσυχίῳ.

—**Ἵππη.** Ἀλεξανδρινὴ ἑταίρα, ἐρωμένη τοῦ Πτολεμαίου Δ΄ Φιλοπάτορος. Περὶ τοῦ ἔρωτος τούτου διέσωσεν ἀρκετοὺς στίχους τοῦ Μάχωνος ὁ Ἀθήναιος. Π. Ν. Π.

ἱππηγὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κομίζων ἵππους, ἄλλως *ἱππαγωγός.*

—**ἱππηγὸν πλοῖον** [*Ναυτ.*]. Τὸ πρὸς μεταφορὰν ἵππων χρησιμοποιούμενον πλοῖον. *Ἱππαγωγὸς ναῦς* κατὰ Θουκυδίδην. Γ. Ν. Ν.

ἱππηλασία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἱππηλάτης, ἱππασία, ἱπποδρομία.

ἱππηλάτης (ὁ)· ὁ ἐλαύνων ἵππον, ὁ ἱππεύων δρόμωνα ἵππον εἰς τὰς ἱπποδρομίας (ἀγγλ. jockey, τζόκεϋ).

ἱππηλατῶ (*—έω*)· εἶμαι ἱππηλάτης, ἱππεύω δρόμωνα ἵππον εἰς τὰς ἱπποδρομίας.

Ἱππημολγοὶ (οἱ) (ἐκ τοῦ *ἵππον ἀμέλγω*). Σκυθικὸν φῦλον Β. τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, νομάδες τρεφόμενοι μάλιστα ἐκ γάλακτος ἱππείου· διὸ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου λέγονται γαλακτοφάγοι (Ἰλ. Ν, 5). Ὁ Στράβων ἀποδεικνύει ἀληθῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περὶ τῶν Ἱππημολγῶν λεγόμενα, τὰ ὁποῖα τινὲς ἐθεώρουν πλάσματα τῆς φαντασίας· διότι καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ οἱ Σκύθαι ἦσαν νομάδες καὶ ἁμαξίοικοι, ζῶντες ἀπὸ θρεμμάτων καὶ γάλακτος καὶ τυροῦ καὶ μάλιστα ἱππείου, ἀγνοοῦντες τὸν θησαυρισμὸν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἄλλην καπηλείαν· διὸ καὶ ἐπάγεται ὁ γεωγράφος «τὸ δὲ θαυμαστόν, εἰ διὰ τὸ πλεονάζειν παρ' ἡμῖν τὴν περὶ τὰ συμβόλαια ἀδικίαν δικαιοτάτους εἶπε καὶ ἀγαυοὺς τοὺς ἥκιστα ἐν τοῖς συμβολαίοις διὰ τοῦ ἀργυρισμοῦ ζῶντας, ἀλλὰ καὶ κοινὰ κεκτημένους πάντα» (*Στράβ.* 296—303 καὶ 553 καὶ *Ἡσιοδ.* Ἀπόσπ. 122) Ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου λέγονται «ἱππάκης βρωτῆρες εὔνομοι Σκύθαι» (Ἀπόσπ. 203). Ὁ Γερμανὸς Ameis σχολιάζων τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ ποιητοῦ ἐσημείωσεν, ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τῶν Ἱππημολγῶν καὶ Ἀβίων νὰ πίνουν ἵππειον γάλα καὶ ὀξύγαλα, τὸ τοῖς Γερμανοῖς ἄγνωστον, φαίνεται ἐκεῖθεν διὰ τῆς Λιθουανίας μέχρι τῆς Ἀνατολικῆς θαλάσσης ἐπεκταθέν. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Ἱππῆς (οἱ). Κωμῳδία τοῦ *Ἀριστοφάνους* (βλ. λ.) διδαχθεῖσα τῷ 424 π.Χ. ἐν τοῖς Ληναίοις καὶ τυχοῦσα τῶν πρωτείων. Ἐν αὐτῇ ὁ ποιητὴς μετὰ καταπληκτικῆς παρρησίας ἐλέγχει τὸν παντοδύναμον δημαγωγὸν Κλέωνα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· ἡ τολμηρὰ δ' αὕτη ἐπίθεσις κατὰ τοῦ βυρσοδέψου τούτου ἐγένετο ἀφορμὴ διωγμῶν καὶ δίκης τοῦ Ἀριστοφάνους (Σφήκ. 1285). Εἰς τὴν παράστασιν ἔλαβον μέρος οἱ ἄριστοι τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, δηλαδὴ οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ υἱοὶ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν χορόν. Τοῦτο ἐνίσχυσε σημαντικῶς τὸν εὐπαρρησίαστον ποιητὴν εἰς τὸ νὰ μαστιγώσῃ ὄχι μόνον τὸν Κλέωνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν δῆμον νὰ ἐκστομίσῃ πικροτάτας ἀληθείας. Ὑπὸ τῶν μετέπειτα τὸ ἔργον ἀπεκλήθη «δρᾶμα τῶν ἄγαν καλῶς πεποιημένων», τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων φιλολόγων τὸ θεωροῦσι, διά τε τὴν ἐπιμελῆ διάθεσιν καὶ τὴν αὐστηρῶς διεξηγμένην ὑπόθεσιν, ὡς ἔργον καλύτερον καὶ τῶν «Ἀχαρνέων». Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοφάνους παρώρμησεν ἄλλους ποιητὰς καὶ δὴ τὸν Εὔπολιν καὶ Ἕρμιππον νὰ ἐπιτεθῶσι καθ' ὅμοιον τρόπον κατὰ τοῦ λυχνοποιοῦ Ὑπερβόλου. —Π.

Ἱππία [*Μυθολ.*]. —1) Ἐπίκλησις τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς συνδεομένης ἐν τῇ λατρείᾳ μετὰ τοῦ Ἱππείου Ποσειδῶνος καὶ ὡς θεᾶς τοῦ πολέμου (πρβλ. τὰς παρεμφερεῖς ἐπικλήσεις της: *δαμάσιππος, δαμνόπωλος, ἱππηλάτειρα, χαλινῖτις* κ. ἄ.). Ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἐλατρεύετο ἰδιαζόντως ἐν Ἀττικῇ εἰς τὸν Ἵππειον Κολωνόν, ὅπου ὑπῆρχε βωμὸς αὐτῆς παρὰ τὸν τοῦ Ἱππείου Ποσειδῶνος καὶ εἰς Ἀχαρνάς, ὅπου ἐτιμᾶτο καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν *Ὑγεία*, ἐν Ἄλτιδι τῆς Ὀλυμπίας, ὅπου ὑπῆρχε βωμὸς αὐτῆς καὶ τοῦ Ἄρεως Ἱππείου παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐμβόλου, ἐν Κλείτωρι τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐν Λιβύῃ. Ἐν Τεγέᾳ δὲ ὑπῆρχεν ἄγαλμα αὐτῆς, ἔργον τοῦ Σκόπα ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, σῳζόμενον μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγείας, κομισθὲν ἐκ τοῦ δήμου Μανθουρέων· ὠνομάζετο δὲ *Ἱππία*, κατὰ τὴν αὐτόθι ἐπιχωριάζουσαν παράδοσιν, διότι κατὰ τὴν γιγαντομαχίαν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Ἐγκελάδου ἐλαύνουσα ἅρμα. —2) Ἐπίκλησις τῆς Ἥρας, ὑφ' ἣν αὕτη ἐλατρεύετο μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος Ἱππείου ἐν Ἄλτιδι τῆς Ὀλυμπίας· βωμὸς αὐτῆς ὑπῆρχεν αὐτόθι «ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀφέσεως κατὰ μέσον που» παρὰ τὸν τοῦ Ποσειδῶνος.—3) Ἐπίκλησις τῆς Τύχης, λατρευομένης ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ, ὅπου ἐντὸς τοῦ Ἐμβόλου ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτῆς.—4) Ἐπίκλησις τῶν Ἀμαζόνων παρὰ τοῖς ποιηταῖς ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐφ' ἵππου μαχομένων.—5) Ἰδία θεότης, παρὰ Σουίδᾳ, θυγάτηρ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Πολύφης τῆς Ὠκεανοῦ, πρώτη κατὰ τὸν μῦθον κατασκευάσασα ἅρμα. Π. Ν. Π.

Ἱππία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία ἀπαντῶσα μόνον παρὰ Θεοφράστῳ (Φυτ. Ἱστ. Δ΄ 11, 8) διδομένη εἰς «πεδίον εὔγειον» παρὰ τὴν Ὀξεῖαν καμπήν, ὅπου κεῖται ἡ μετὰ τοῦ Προβατίνου ποταμοῦ συμβολὴ τοῦ Κηφισοῦ, πλούσιον εἰς αὐλῳδικοὺς καλάμους. Ὑπὸ τῶν συγχρόνων τοποθετεῖται Δ. τῆς Κωπαΐδος καὶ Ν. τῆς θέσεως Ντεγλές. Π. Ν. Π.

Ἱππίας. Υἱὸς τοῦ τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Πεισιστράτου, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα (527 π. Χ.) διεδέχθη ὡς πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ, ἔχων συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Ἵππαρχον. Ὁ Ἱππίας πρὶν ἢ γίνῃ ἀκόμη τύραννος εἶχε παράσχει δείγματα ἱκανὰ τῆς τε δυνάμεως καὶ φιλοδοξίας του καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τοὺς προστάτας θεοὺς τοῦ πατρικοῦ του οἴκου, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Διόνυσον. Ὅτε μετὰ τὴν δευτέραν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος τοῦ Πεισιστράτου (552 π. Χ.), καταπεπληγμένος οὗτος ἐκ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν εἰς τὸ δημοκρατικὸν καθεστώς, ἐμελέτα νὰ παραιτηθῇ πάσης ἀποπείρας καθόδου του εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἱππίας ἐπιμόνως ἀντετάχθη εἰς τὴν σκέψιν ταύτην τοῦ πατρός του κατὰ τὸ συγκροτηθὲν ἐν Ἐρετρίᾳ, ὅπου εἶχον καταφύγει, οἰκογενειακὸν συμβούλιον, καὶ ἐπέβαλε τὴν γνώμην του. Ὡς ταμίας δὲ τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ πατρός του ὄχι μόνον ἐμερίμνα περὶ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν (ἰδικός του ἦτο ὁ θεσμός, κατὰ τὸν ὁποῖον κατὰ πᾶσαν γέννησιν καὶ κατὰ πάντα θάνατον ἐν Ἀττικῇ παρείχετο εἰς τὴν ἱέρειαν τῆς Ἀθηνᾶς χοῖνιξ κριθῆς, χοῖνιξ πυρῶν καὶ εἷς ὀβολός), ἀλλὰ καὶ περὶ μεγαλοπρεποῦς τελέσεως τῶν ἑορτῶν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Διονύσου. Ὁ Ἱππίας δὲν ἐστερεῖτο ἀκόμη καὶ συνέσεως καὶ δραστηριότητος· διὰ τοῦτο ἐπιστεύετο ὅτι θὰ δυνηθῇ ἀβιάστως νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ πατρός του. Ἐστερεῖτο ὅμως τῆς εὐστροφίας τοῦ πατρός του καὶ δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος ὑπεροψίας καὶ φιλυποψίας, ἐλαττωμάτων, ἅτινα παρέσυρον αὐτὸν εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὸ ἔγκλημα. Ἰδικόν του ἔργον ἦτο ἡ δολοφονία τοῦ Κίμωνος τοῦ Κοαλέμου κατὰ τὸ 524 π. Χ., ὅτε οὗτος ἐπέστρεψε τὸ τρίτον ὀλυμπιονίκης. Τὰ ἐλαττώματά του ταῦτα ηὔξησεν ἡ ὀδύνη του διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἱππάρχου* (βλ. λ.), μετὰ τὴν ὁποίαν, διαφυγὼν αὐτὸς τὸν θάνατον, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν καὶ ἐκεῖθεν διέταξε τὴν ἐξορίαν τῶν μισητῶν εἰς αὐτὸν πολιτῶν καὶ τὴν δήμευσιν τῶν περιουσιῶν των. Τὰ βίαια αὐτὰ μέτρα καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ συνάψῃ στενὰς σχέσεις μὲ τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ τὸν τύραννον τῆς Λαμψάκου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε σύζυγον τὴν θυγατέρα του Ἀρχεδίκην, προεκάλεσαν τὸ ἐναντίον του μῖσος τῶν Ἀθηναίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἀρχή του εἶχεν ἀποβῆ ἀφόρητος τυραννίς. Τῆς ψυχικῆς ταύτης διαθέσεως τῶν Ἀθηναίων ἐπωφελούμενοι οἱ κυριώτατοι τῶν ἐχθρῶν τοῦ τυράννου, οἱ Ἀλκμεωνίδαι, κατέλαβον τὸ ἐπὶ τοῦ Πάρνηθος ὀχυρὸν Λειψύδριον, εἰς τὸ ὁποῖον προσέτρεξαν πάντες οἱ κατὰ τοῦ τυράννου δυσηρεστημένοι. Τὸ τόλμημά των ὅμως ἀπέτυχε, διότι ἡ ἐπελθοῦσα κατὰ τοῦ Λειψυδρίου στρατιὰ τοῦ τυράννου μετὰ αἱματηροὺς ἀγῶνας ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των ταύτην οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἐπεδίωξαν τὴν ἔξωσιν τοῦ τυράννου διὰ τοῦ δεσμοῦ των πρὸς τοὺς ἱερεῖς τῶν Δελφῶν, διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη ἡ Σπάρτη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν μισοτυραννικὴν πολιτικήν της. Κατὰ τὸ 510 π. Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης ὁ Α΄, ἀφοῦ εἶχεν ἀποτύχει πρότερον ἡ ἀποβιβασθεῖσα εἰς τὸ Φάληρον μικρὰ σπαρτιατικὴ στρατιά, μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡνώθησαν οἱ Ἀλκμεωνίδαι καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ τοῦ τυράννου Ἀθηναῖοι, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Ἱππίου καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε τοῦτον παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Παλλήνης, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐνῷ ὅμως προεβλέπετο πολυχρόνιος ἡ πολιορκία ταύτης, ὁ Ἱππίας ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τῶν θησαυρῶν του, κατόπιν συνθήκης, πρὸς διάσωσιν τῶν υἱῶν του, οἵτινες συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν, ὅτε πρὸς ἀσφάλειάν των ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τοῦ πολιορκουμένου τυράννου ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Ἐξ Ἀθηνῶν κατέφυγεν ὁ Ἱππίας εἰς τὸ Σίγειον τῆς Τροίας πρὸς τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του, Ἡγησίστρατον, ὅστις ἐτυράννει τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Περσῶν. Ἐκεῖθεν κατὰ τὸ 505 π.Χ. εἶχε μεταβῆ εἰς Σπάρτην, ὅπου εἶχε συγκληθῆ συνέδριον τῶν συμμάχων, διὰ νὰ συσκεφθῇ περὶ τῆς καθόδου τῶν Πεισιστρατιδῶν εἰς Ἀθήνας. Ἐπανῆλθεν ὅμως ἐκεῖθεν ταχέως εἰς τὸ Σίγειον, διότι ἡ ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου, πρωτοστατούντων τῶν Κορινθίων, ἦτο ἐναντίον τοῦ Ἱππίου. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ταύτην ὁ Ἱππίας δὲν εἶχε παύσει ἐνεργῶν περὶ τῆς εἰς Ἀθήνας καθόδου του, διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μα-

Digitized by Google

χεδονίας Ἀμύντου, ὅστις καὶ εἶχε δωρήσει εἰς αὐτὸν τὴν περὶ τὸν Ἀνθεμοῦντα ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ χώραν, διὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἰδίως τῶν Περσῶν (*Ἡρόδ.* V. 96), τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπιτύχει διὰ τοῦ φίλου του σατράπου Ἀρταφέρνους, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Δαρείου, νὰ γίνῃ ὁ ἀπαραίτητος διὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα σύμβουλος. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος ὁδηγὸς τῆς ὑπὸ τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην ἐπελθούσης κατὰ τὸ 490 π. Χ. ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος περσικῆς στρατιᾶς καὶ αὐτὸς εἶχεν ὑποδείξει τὴν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ἀπόβασιν τῶν Περσῶν, ἔνθα ἠδύναντο νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ ἱππικοῦ των ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐστεροῦντο ὅλως διόλου ἱππικῆς δυνάμεως. Ἐκ τοῦ Μαραθῶνος ἤλπιζεν, ὅτι θὰ δυνηθῇ διὰ τῆς ἀφωσιωμένης ἄλλοτε εἰς αὐτὸν Διακρίας νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς Πέρσας εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἔνδοξος ὅμως νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι ἔπεισεν αὐτόν, ὅτι πᾶσα ἐλπὶς του περὶ παλινορθώσεως τῆς δυναστείας του ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἐκλίπει. Ὁ Ἱππίας ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ περσικοῦ στόλου πρὸς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἱππίας* μνημονεύονται καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ἕλληνες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, διότι τοῦτο ἦτο κοινότατον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ὡς εἰς ἄρχων ἐν Δήλῳ, εἷς Ἠλεῖος ὀλιγαρχικὸς (*Ξεν.* Ἑλλ. VII, 4.11), εἷς Ἀρκὰς ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (III, 34) μνημονευόμενος, εἷς Σπαρτιάτης, εἷς Θάσιος, εἷς Μολοσσὸς καὶ ἄλλοι πολλοί.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος.** Σοφιστὴς τῶν σωκρατικῶν χρόνων, νεώτερος τοῦ Πρωταγόρου, ἀκμάζων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δίκης τοῦ Σωκράτους. Αἱ περὶ αὐτοῦ γνώσεις μας ὀφείλονται σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τοὺς δύο ὁμωνύμους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος («Ἱππίας μείζων» καὶ «Ἱππίας ἐλάττων»), ὡς καὶ εἰς ἄλλας πληροφορίας περὶ αὐτοῦ ἐγκατεσπαρμένας εἰς τοὺς διαλόγους «Πρωταγόρας» καὶ «Γοργίας». Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἦτο μαθητὴς Ἡγησιδάμου τινός, ἀγνώστου ἄλλοθεν «ὃς τέλος ὡρίζετο τὴν ἐγκράτειαν». Ἡ μόρφωσις καὶ αἱ ἱκανότητες τοῦ Ἱππίου ἦσαν ἐξαιρετικῶς εὐρεῖαι καὶ πολύπλευροι. Ὁ Πλάτων ἀπαριθμεῖ, ἴσως ὑπερβάλλων, τὰς ἐπιστήμας μὲ τὰς ὁποίας κατεγίνετο: ἀστρονομία, γεωμετρία, γραμματική, μουσική, ποιητική, μυθολογία περὶ θεῶν καὶ ἡρώων καὶ κατοικίσεων πόλεων. Ἦτο ἱκανὸς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ πάντων ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ν' ἀπομνημονεύσῃ, ἅπαξ ἀκούσας 50 ὀνόματα, ἴσως μνημοτεχνικῶς· περιήρχετο δὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις μεταδίδων τὰς γνώσεις καὶ τὰς πολιτικὰς καὶ ρητορικὰς δεξιότητάς του εἰς τοὺς νέους· ὑπερηφανεύετο ὅτι ἐκέρδιζε περισσότερα χρήματα ἢ ὁποιοιδήποτε ἄλλοι σοφισταὶ «σύνδυο». Ὑπὸ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Ἤλιδος ἐστάλη πολλάκις ὡς πρέσβυς εἰς ἄλλας πόλεις καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξεφώνησε δὲ πλειστάκις πανηγυρικοὺς λόγους ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου κάποτε ἐκαυχήθη ὅτι δὲν ἔφερε τίποτε μεθ' ἑαυτοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε κατασκευάσει ὁ ἴδιος, ἀπὸ τοῦ δακτυλίου μὲ τὸν σφραγιδόλιθον μέχρι τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν πεδίλων του. Ὡς πάντες οἱ σοφισταί, ἠδύνατο ν' ἀναπτύξῃ ρητορικῶς οἱονδήποτε θέμα, ἀπεδείκνυτο ὅμως ἀγνοῶν καὶ αὐτὰς τὰς στοιχειώδεις ἐννοίας τῆς λογικῆς· αἱ γνῶμαι του ἦσαν τολμηραί, ἀλλὰ δὲν προσέκρουον εἰμὴ σπανίως καὶ ὄχι ἐμφανῶς εἰς τὰς ἀπόψεις τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐὰν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν μαθηματικὸν Ἱππίαν, εἶχεν ἀνακαλύψει καμπύλην τινὰ χρήσιμον πρὸς τριχοτόμησιν τῆς γωνίας καὶ τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου, «τετραγωνίζουσαν» ἕνεκα τούτου ὀνομασθεῖσαν. Ἐκ τῶν ἔργων του δὲν μᾶς σῴζονται εἰμὴ οἱ τίτλοι, καὶ αὐτοὶ κάποτε ἀμφίβολοι, ἐλεγεῖόν τι εἰς χορὸν νέων πνιγέντων ἐν ταξιδίῳ πρὸς τὸ Ρήγιον, «Συναγωγὴ» (ὡς φαίνεται ἀρχαιολογικῶν γνώσεων), «Τρωϊκὸς» (λόγος, ἤτοι συμβουλαὶ τοῦ Νέστορος πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον), «Ὀλυμπιακῶν ἀναγραφή», Ἐθνῶν ὀνομασίαι».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν Ἱππίαν χωρία εἶναι συνηθροισμένα παρὰ *Diels*, Frag. d. Vorsokratiker II 79 A. 1—15, B 1—21. Πρβ. *Zeller-Nestle*: Die Philosophie d. Griechen Ib, 2, 1319. *Fr. Osaun*: Der Sophist. H. als Archäolog. Rh. Mus. (1843). *F. Dumler*: H. d. Eleer, Akademika Auh. III. *O. Apelt*: Des Sophist. H. von Elis (Beiträge zur Gesch. d. griech. Philosophie no 8). *W. Crönert*: Die Hibshrede über d Musik (ἀποδιδομένη εἰς Ἱππίαν) «Hermes» (1909, 503). *E. Welmann*: *u. Björns*, ἄρθρον Hippias 13 ἐν *Pauly-Wissowa*).

Ε. Λ.

ἱππιατρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰατρείαν τῶν ἵππων, θεραπευτικὸς τῶν ἵππων: «ἱππιατρικὰ φάρμακα, — σκεύη»· || **ἱππιατρική** (ἡ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*, κλάδος τῆς κτηνιατρικῆς.

—**«Ἱππιατρικά».** Συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἱππιατρικῶν συγγραμμάτων, συνταχθεῖσα ὑπ' ἀγνώστου κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Ζ' κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα συστηματικῶς ταξινομημένα ἀνήκουν εἰς πλείστους συγγραφεῖς, οἷον τὸν Αἰμίλιον Ἀφρικανόν, Ἀγαθότυχον, Ἀνατόλιον, Ἄψυρτον, Χείρωνα, Διοφάνην, Δίδυμον, Εὔμηλον, Γρηγόριον, Ἱεροκλέα, Ἱέρωνα, Ἱπποκράτην, Κάσσιον, Πάμφιλον, Πελαγόνιον, Θεόμνηστον, Τιβέριον, κτλ., ὧν σπουδαιότεροι ὁ Ἄψυρτος καὶ ὁ Ἱεροκλῆς. Τὴν συλλογὴν ἐξέδοτο ὁ Σίμων Grynaeus ἐν Βασιλείᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱππιατρικῶν βιβλία δύο» (Basil 1537, 4ον παρὰ J. Valderum). Ταύτης ἐγένοντο καὶ λατινικὴ μετάφρασις μετὰ μικρῶν τινων προσθηκῶν («Veterinariae medicinae l. duo» ὑπὸ Ἰωάννου Ruelle, Παρίσιοι 1530), ἰταλικὴ (Venet. 1543, 1548, 1559), γαλλικὴ ὑπὸ Ἰωάννου Massé (Paris 1563) καὶ γερμανικὴ (Eger 1571 ὑπὸ Gr. Zechendorfer). Ὁ Miller ἐξέδοτο ἐπίσης ἀποσπάσματά τινα ἐκ Παρισινῶν κωδίκων. Ὁ Haeser παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι ἀνάλογος τῆς παρὰ τοῖς ζῴοις ἀναφερομένης ἐν αὐτῷ ἀπομονώσεως (ἐν λατ. ἐκδ. Ι, κεφ. Η' ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἐλλείπει) ἐπὶ λοιμοῦ οὐδαμοῦ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀπαντᾶται προκειμένου περὶ ἀνθρώπων (βλ. καὶ λ. *Βεγέτιος*).

ΑΡ. Π. Κ.

ἱππίατρος (ὁ)· ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν θεραπείαν τῶν ἵππων κτηνίατρος.

— *(Στρατ.)*. *Ἱππιατρὸς* ἢ *ἱπποϊατρὸς* ἐκαλεῖτο ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν ἐποχὴν 1833—1860, ὁ ἐκτελῶν τὴν κτηνιατρικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ, ἔχων δ' ἀπὸ τοῦ 1837 τὰς διαβαθμίσεις *ἀνώτερος ἱππιατρός*, ἐξομοιούμενος πρὸς λοχαγόν, *ἱππιατρὸς* πρὸς ὑπολοχαγόν, καὶ *ὑποϊππιατρὸς* πρὸς ἀνθυπολοχαγόν.

Ν. Θ. Κ.

ἱππίδαι (οἱ) (Equidae) *(Ζῳολ.)*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιττοδακτύλων*. Οἱ ἱππίδαι ἐκλήθησαν καὶ *μόνοπλα* καὶ *μόνυχα*, διότι οἱ δάκτυλοι τούτων ἔχουσι μετασχηματισθῆ εἰς ἕνα καὶ μόνον δάκτυλον, τὸν μέσον, οὗτινος τὸ ἄκρον φέρει ὄνυχα, ὅστις καλεῖται *ὁπλή*. Τὰ μετακαρπικὰ καὶ μεταταρσικὰ ὀστᾶ εἶναι λίαν ἐπιμήκη, ὁ βραχίων καὶ ὁ μηρὸς βραχύς. Ὀδόντας

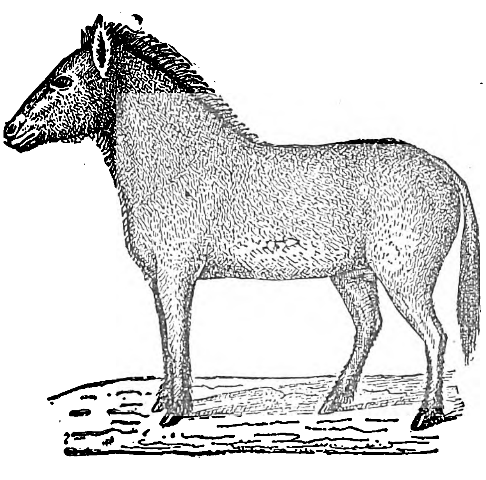

Ἵππος ὁ ἄγριος ἢ τοῦ Πρζεβάλσκι.

ἔχουσι 40 ἢ 44. Εἰς ἑκάστην σιαγόνα φέρουσιν 6 κοπτῆρας καὶ 6 τραπεζίτας, οἵτινες φέρουσι πτυχὰς ἐξ ἀδαμαντίνης οὐσίας. Μεταξὺ τῶν κοπτήρων καὶ τῶν τραπεζιτῶν ὑπάρχει χάσμα, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν διεμβολὴν τοῦ χαλινοῦ. Τὸ σῶμά των γενικῶς εἶναι εὔρωστον, καλῶς διαπεπλασμένον, εὐκίνητον, ἰσχυρόν. Οἱ ἱππίδαι γενικῶς εἶναι ζῷα ἀντέχοντα εἰς τὰς κακουχίας, ὑψοποδέστατα καὶ ἠπίου χαρακτῆρος. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ πολυπληθεῖς, συνήθως, ἀγέλας εἰς τὰς πεδιάδας, τὰς στέππας καὶ τὰς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου καὶ τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ φυτικῆς τροφῆς. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει κατ' ἄλλους μὲν πλείονα εἴδη, ὡς τὸν *ἵππον*, *ἡμίονον*, *ὄνον*, *ζέβραν*, *κουάγγα* κτλ., κατ' ἄλλους δὲ ἓν καὶ μόνον εἶδος τὸν *ἵππον*, τὰ δ' ἕτερα θεωροῦνται ὡς ποικιλίαι αὐτοῦ. Γνήσιος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους ἵππος θεωρεῖται ὁ *ἵππος ὁ γνήσιος* (Equus caballus), κοινῶς *ἄλογο*, ὅπερ ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ποικιλίας ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν (βλ. λ. *ἵππος*).

Ἵππος ὁ ἄγριος (Equus Przewalskii). Οὗτος ἔχει τὸ ἀνάστημα ἡμιόνου, ἀλλὰ σωματικὴν μορφολογίαν διάφορον τούτου, ὑπενθυμίζουσαν ἐν πολλοῖς τὴν τοῦ μικροσώμου ἵππου *(πόνεϋ)*. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἰσχυρά, μὲ ὦτα μικρότερα τῶν τοῦ ἡμιόνου, τράχηλος παχύτατος εἰς τὰ ἄρρενα ζῷα καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸν τράχηλον τοῦ ἐπιβήτορος κατοικιδίου ἵππου, μέλη ἰσχυρά, ἀλλ' ἰσχνότερα ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ ἡμιόνου καὶ τοῦ ὄνου, χαίτη βραχεῖα καὶ οὐρὰ ἀρκετὰ μακρά, φέρουσα ἀπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ μήκους της μέχρι τοῦ ἄκρου αὐτῆς θύσανον ἐκ μακρῶν τριχῶν. Αἱ ὁπλαὶ εἶναι ἀπεστρογγυλωμέναι, ὡς αἱ τοῦ ἵππου, καὶ οὐχὶ πεπιεσμέναι, ὅπως εἰς τὰ λοιπὰ ζῷα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Κατὰ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ποδὸς ἐκφύονται μακραὶ τρίχες, αἵτινες καλύπτουσι τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῶν ὁπλῶν. Τὸ χρῶμά του εἶναι φαιὸν πρὸς τὸ ὠχροῦπόλευκον, σκοτεινότερον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν. Αἱ τρίχες τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τῶν ὤτων καὶ τὸ ρύγχος εἶναι λευκά, ἡ χαίτη φαιὰ μὲ τὸ ἄκρον τῶν τριχῶν μελανόν. Ὁ θύσανος τῆς οὐρᾶς, αἱ μακραὶ τρίχες τοῦ κάτω ποδὸς καὶ αἱ ὁπλαὶ εἶναι μελαναί. Τὸ τρίχωμα εἶναι μακρὸν καὶ οὖλον, ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα. Ὁ ἵππος οὗτος ἀνεκαλύ-

Ζέβρας ὁ γνήσιος.

φθη κατὰ τὸ 1881 ὑπὸ τοῦ ἐξερευνητοῦ Przewalski κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ταξίδιον εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς στέππας τὰς μεταξὺ τῶν Ἀλταΐων καὶ τοῦ Τθιὰν-Χὰν (Thian Chan) καὶ φαίνεται, μέχρι σήμερον τοὐλάχιστον, ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ. Κατ' ἄλλους ὁ *ἵππος Πρζεβάλσκι* εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ἄγριος ἵππος τῆς Ἀσίας, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ταρπὰν* (βλ. λ. *ἵππος*).

Ἡμίονος (Equus hemionus). Οὗτον ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς καὶ διακρίνεται εἰς τέσσαρας παραλαγγάς: *ἡμίονον τὸν γνήσιον* (Equus hemionus), *ἡμίονον τὸν ἰνδικὸν* (Equus hemionus onager), *ἡμίονον τοῦ Θιβὲτ* (Equus hemionus Kiang) καὶ *ἡμίονον τῆς Συρίας* (Equus hemionus syriacus). Βλ. λ. *ἡμίονος* (τ. ΙΒ' σελ. 289γ καὶ 290α).

Ὄνος (Asinus). Εὑρίσκεται ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει εἰς τὰς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τῆς μέσης Ἀσίας καὶ τῆς Ἀβησσυνίας, οὗ γνωστὸς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *ὄνος ὁ κατοικίδιος* (Equus asinus domesticus). Βλ. λ. *ὄνος*.

Ζέβρας (Zebra). Οὗτος διαφέρει τοῦ ἡμιόνου καὶ τοῦ ὄνου κατὰ τὸ ὅτι τὸ σῶμά του φέρει ραβδώσεις χαρακτηριστικάς, περισσοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας. Κατοικεῖ τὴν αἰθιοπικὴν ζώνην τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως τὰς πρὸς δυσμὰς τῆς Σαχάρας ἐρημικὰς ἐκτάσεις, εἴδη δέ τινα ἐνδιαιτῶνται καὶ εἰς ὀρεινὰ μέρη. Γνωστότερα εἴδη τοῦ ζέβρα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ζέβρας ὁ γνήσιος* (Equus zebra). Τὸ ἀνάστημά του εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ὄνου ἢ κατά τι μεγαλύτερον. Ὁλόκληρον τὸ σῶμά του κοσμεῖται ἀπὸ εὐρείας μελανὰς λωρίδας, ἐνῷ τὸ λοιπὸν σῶμά του εἶναι λευκὸν πρὸς τὸ ὑποκιτρινόλευκον. Αἱ λωρίδες αὗται ἢ ραβδώσεις ἄρχονται ἀπὸ τῆς ράχεως καὶ ἐκτείνονται καθέτως μέχρι τῆς κοιλίας. Ἡ κεφαλή, τὰ ὦτα καὶ ἡ οὐρὰ φέρουσιν ἐπίσης ραβδώσεις, ἀλλὰ στενοτέρας τῶν τοῦ κορμοῦ. Τὸ ὑποκάτω μέρος τῆς κοιλίας εἶναι λευκὸν καὶ δὲν φέρει ραβδώσεις. Ἡ οὐρὰ ἀπολήγει εἰς θύσανον τριχῶν. Ἀπαντᾷ ἐν Ἀβησσυνίᾳ, Μοζαμβίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ζέβρας ὁ τοῦ Γκρέβυ (Equus zerba Grevyi). Ἔχει σῶμα μεγαλυτέρου ἀναστήματος καὶ ἐπιμηκέστε-

Ζέβρας ὁ τοῦ Γκρέβυ.

ρον τοῦ προηγουμένου, κεφαλὴν λεπτοτέραν, πόδας ὑψηλοτέρους καὶ λεπτοτέρους καὶ ραβδώσεις λεπτοτέρας εἰς τὸ σῶμα. Ἀπαντᾷ ἐν Ἀβησσυνίᾳ καὶ Σομαλίᾳ.

Ζέβρας ὁ τοῦ Βρουχελ (Equus zerba Buchelii). Οὗτος εἶναι ὁ ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ τῶν δύο

Digitized by Google

προηγουμένων μὲ χρῶμα τοῦ σώματος τεφροϋπόλευκον καὶ ἀκανονίστους εἰς πλάτος μελανὰς ραβδώσεις. Τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας, οἱ πόδες καὶ ὁ θύσανος τῆς οὐρᾶς εἶναι λευκά. Ἀπαντᾷ εἰς

Ζέβρας ὁ τοῦ Βούρχελ.

τὰς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὀράγγη καὶ Ζαμβέζη ἐκτάσεις.

Κουάγγα (Equus quagga). Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἐκτάσεις (βλ. λ. *κουάγγα*). Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζωολ.]* Οἱ *ἱππίδαι* ἀποτελοῦσι τὴν πλέον πλουσίαν εἰς μορφὰς οἰκογένειαν τῶν *περιττοδακτύλων*. Παρουσιάζονται τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν ἠώκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ κορυφοῦνται εἰς τὸ καὶ σήμερον ἀκόμη ζῶν γένος *ἵππος* (βλ. λ.). Καὶ ἐνῷ μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ ἵππου καὶ τῶν μικρῶν τετραδακτύλων ἠωκαίνων ἀρχικῶν μορφῶν ὑπάρχει μεγάλη διαφορά, τὰ καθ' ἕκαστα γένη τῆς σειρᾶς τῶν ἱππιδῶν εἶναι στενότατα συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα. Αἱ τρεῖς ὑποοικογένειαι ἐκ τῶν τεσσάρων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ οἰκογένεια τῶν ἱππιδῶν, οἱ *ὑρακοθηριῖναι*, οἱ *ἀγκιθηριῖναι* καὶ οἱ *ἱππῖναι* διαφέρουν ἀλλήλων διὰ μικρῶν βαθμιαίων διαφορῶν καὶ εἶναι ἁπλῶς βαθμῖδες ἐξελίξεως χρονικῶς χωρισμέναι. Μόνον ἡ ὑποοικογένεια τῶν ἐκλειψάντων *παλαιοθηριινῶν* κατέχει κεχωρισμένην θέσιν.

Τὰ κυριώτερα ἐκλείψαντα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *ὑρακοθήριον*, ὁ *προπαχυνόλοφος*, ὁ *ἠώϊππος*, ὁ *ὀροϊππος*, ὁ *ἐπίιππος*, τὸ *λοφιοθήριον*, τὸ *προπαλαιοθήριον*, τὸ *παλοπλοθήριον*, τὸ *παλαιοθήριον*, ὁ *μεσόϊππος*, τὸ *ἀγκιθήριον*, ὁ *μειόϊππος*, ὁ *παράιππος*, ὁ *ὑπόϊππος*, ὁ *μερύχιππος*, ὁ *πρωτόϊππος*, ὁ *πλειόϊππος*, τὸ *ἱππάριον*, τὸ *νεοϊππάριον*, τὸ *ἱππίδιον*, *κτλ*. Τὰ εὐρωπαϊκὰ γένη *παλαιοθήριον*, *παλοπλοθήριον*, *προπαλαιοθήριον*, *ἀγκίλοφος*, *λοφιοθήριον* καὶ *παχυνόλοφος* οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως τῶν ἵππων. Παρουσιάζονται ὅλα σχεδὸν συγχρόνως καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν μέρει κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα. Ὁ κοινός των προπάτωρ δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὸ γένος *ὑρακοθήριον* τῆς ἀπολιθωμένης πανίσκης τῶν Ρέϊμς. Γ. Κ. Γ.

ἱππίδιον (τό)· μικρὸς ἵππος, ἀλογάκι.

— **ἱππίδιον** (τὸ) (Hippidium Owen) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *ἱππινῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππιδῶν περισσοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ρινικὰ ὀστᾶ ἀσυνήθως μακρά. Ἀμφότεραι αἱ ἐσωτερικαὶ ἀκωκαὶ τῶν προτραπεζιτῶν καὶ τραπεζιτῶν τῆς ἄνω σιαγόνος ἦσαν ἰσομεγέθεις. Τὰ μεταπόδια ἦσαν βραχύτερα καὶ πεπιεσμένα ὅπως εἰς τὸν ἵππον. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

ἱππικὸν (τό)· οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *ἱππικός*· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *στράτευμα*, τὸ σύνολον τῶν ἐφίππων στρατιωτῶν, στρατὸς ἱππέων: «ἐπέλασις τοῦ ἱππικοῦ», «τὸ ἑλληνικὸν—, τὸ τουρκικὸν ἱππικόν».

— *[Στρατ.]* Καλεῖται *ἱππικὸν* ἴδιον τοῦ στρατοῦ ὅπλον, ἓν ἐκ τῶν 5 τοιούτων, συγκείμενον ἐξ ἐφίππων μαχητῶν, ἤτοι ἐξ ἱππέων. Πρῶτοι πάντων τῶν λαῶν χρῆσιν ἰσχυρῶν μαζῶν ἱππικοῦ φαίνεται ὅτι ἐποιήσαντο οἱ Κινέζοι (2.000 π. Χ.), μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ Ἰνδοί, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι. Ἐν τῇ προϊστορικῇ ἐποχῇ οἱ Ἄριοι ἐξημερώσαντες τὸν ἵππον ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν βαθμηδὸν δι' ἱππασίαν, καὶ σχηματίσαντες ἐφίππους μάζας ἐχρησιμοποίησαν αὐτὰς κατὰ τῶν Σκυθῶν, οἵτινες πάλιν μιμηθέντες τοὺς Ἀρίους ἐξετέλεσαν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ὅπου οἱ ἔφιπποι μαχηταὶ ἦσαν ἄγνωστοι. Ὡσαύτως οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἰσραηλῖται χρησιμοποιοῦσιν εἰς τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἱππικόν Εἰς τὴν «Γένεσιν» ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν μεταφορὰν ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Χαναὰν τῶν ὀστῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ «συναπέβησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἅρματα καὶ ἱππεῖς» (ΙΣΤ' αἰὼν π. Χ.). Ὁ Σολομὼν ἐπίσης συνετήρει πολυάριθμον ἱππικόν. Οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἐχρησιμοποίησαν τὸ πρῶτον τὸ ἱππικόν, κατὰ τὴν Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ τὴν εἰς Κούναξα μάχην (401 π. Χ.) τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἀρταξέρξου, ἐπελάσαν βάδην, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φάλαγγος τοῦ Κύρου καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν πολὺ ἀρχαίαν ἐποχὴν δὲν ἀναφέρεται ὡς χρησιμοποιηθὲν στράτευμα ἱππικοῦ Ὁ Ὅμηρος οὐδαμοῦ ποιεῖται αὐτοῦ μνείαν, οὔτε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε παρὰ τοῖς Τρωσίν. Οἱ Ἕλληνες ἐποίουν τότε χρῆσιν ἵππων μόνον πρὸς ζεῦξιν πολεμικῶν ἁρμάτων. Ἐν Ἑλλάδι ὠργανώθη ἱππικὸν κυρίως μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν (479 π. Χ.), ὅπου οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ περσικὸν καὶ θεσσαλικὸν ἱππικὸν τοῦ Μαρδονίου. Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πρῶτοι οἱ Θεσσαλοὶ ἐχρησιμοποίησαν ἐφίππους μαχητάς, διότι ἡ χώρα αὐτῶν ἦν ἐπιτηδεία πρὸς διατροφὴν ἵππων. Τὸ θεσσαλικὸν ἱππικὸν ἐσχηματίζετο εἰς ρόμβον κατὰ τοὺς ἑλιγμοὺς καὶ τὴν μάχην. Ἀπεδίδετο δ' ἡ τάξις αὕτη εἰς Ἰλίωνά τινα. Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς ἐπέτρεπε τὴν εὐχερῆ παράταξιν πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Οἱ ἀνδρειότεροι ἱππεῖς ἐτάσσοντο εἰς τὰς γωνίας τοῦ ρόμβου, ἤτοι ὁ μὲν ἴλαρχος εἰς τὴν ἔμπροσθεν γωνίαν, οἱ δὲ δύο πλαγιοφύλακες εἰς τὴν δεξιὰν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, καὶ ὁ οὐραγὸς εἰς τὴν ὄπισθεν γωνίαν. Οἱ τοξόται Θεσσαλοὶ ἱππεῖς (ἱπποτοξόται), χρείας τυχούσης, ἐμάχοντο καὶ πεζῇ. Τὸ θεσσαλικὸν ἱππικὸν ἐνομίζετο ἀνώτερον ὅλων, ἐφ' ὅσον ἐμάχετο φαλαγγηδὸν (Θετταλῶν γοῦν ἱππεῖς κατ' ἴλην καὶ φαλαγγηδὸν ἀνυπόστατοι» *Πολύβιος*). Ἐν Ἀθήναις συνεκροτήθη μετὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους σῶμα ἱππικοῦ ἐκ 300 ἱππέων, ἐπαυξηθὲν βραδύτερον εἰς 1000 καὶ ἐνισχυθὲν εἶτα διὰ 200 Σκυθῶν μισθοφόρων ἱπποτοξοτῶν. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ συνέστη ὁμοίως σῶμα ἱππικοῦ δυνάμεως 400—600 ἀνδρῶν, διῃρημένον εἰς μόρας, ὧν ἑκάστη περιελάμβανε 2 οὐλαμοὺς ὑπὸ ἱππαρμοστάς. Τὸ ἱππικὸν τῶν Βοιωτῶν ἀπετελεῖτο ἐξ 800—1000 ἱππέων, ὑπὸ ἱππάρχους, μαχόμενον ἐν ἐπαφῇ στενῇ μετὰ τοῦ πεζικοῦ. Ἅμιπποι, ἤτοι ἐλαφροὶ πεζοὶ στρατιῶται, ἦσαν παραστάται τῶν Βοιωτῶν ἱππέων, ὡς καὶ τῶν Ἀθηναίων τοιούτων, μαχόμενοι παρὰ τοῖς ἱππεῦσιν, οὓς συνώδευον, ἄλλοτε δὲ πρὸ αὐτῶν καὶ ἄλλοτε ἐπιβαίνοντες τῶν αὐτῶν καὶ οἱ ἱππεῖς ἵππων. Τὸ βαρὺ ἱππικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει ἦτο ὡπλισμένον διὰ κόντου, δόρατος, λόγχης, μαχαίρας, ἀκοντίου, περικεφαλαίας, θώρακος, ἀσπίδος, καὶ κνημίδων· τὸ δ' ἐλαφρὸν ἱππικὸν αὐτῶν, ἤτοι οἱ ἀκροβολισταί, ὡς ἄλλως τοῦτο ἀπεκαλεῖτο, πόρρωθεν μαχόμενον, ἦτο ὡπλισμένον διὰ βραχέος δόρατος, ἀκοντίου, τόξου καὶ βελῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, μιμούμενοι τοὺς Πέρσας, ἐχρησιμοποίουν τὴν ἐν τετραγώνῳ τάξιν. Παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ ἱππικὸν ἦτο τὸ 1/11 τοῦ πεζικοῦ. Ἐν γένει ἡ τακτικὴ χρησιμοποίησις τοῦ ἱππικοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦτο οἵα ἡ τοῦ πεζικοῦ, τουτέστιν ἐμάχετο τοῦτο εἰς τάξιν παράλληλον. Ἀλλὰ τῷ 371 π. Χ. ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὰ Λεῦκτρα, διαθέτων θεσσαλικὸν καὶ βοιωτικὸν ἱππικόν, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἕως τότε ἰσχυούσας ἀρχὰς περὶ τακτικῆς χρήσεως τοῦ ἱππικοῦ, προώθησε τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ ὡς καὶ ἐλαφρὸν πεζικὸν πρὸ τοῦ ἰδίου πεζικοῦ, ἀπόλυτον πεποίθησιν ἔχων ἐπὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἱππικοῦ ἐκείνου ἐπὶ τοῦ τοιούτου τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκάλυψε τὸ ἀποφασιστικὸν στοιχεῖον τῆς ἐπιθέσεως αὐτοῦ καὶ συνεδύασεν ὁ μεγαλοφυὴς ἀνὴρ ἐκεῖνος τὴν ἐνέργειαν ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ, ἅτινα ἐμπλακέντα ἀνέτρεψαν τὸ ἱππικὸν τῶν Λακεδαιμονίων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὑποχωρῆσαν ἐνέσπειρε θόρυβον καὶ ἀταξίαν εἰς τὸ φίλιον αὐτῷ πεζικόν, καθ' οὗ ἐπηκολούθησεν ἡ κυρία προσβολὴ ὑπὸ τῆς λοξῆς παρατάξεως τῶν Θηβαίων. Ὅτε δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς κατεδίωξαν καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἧτταν τῶν Λακεδαιμονίων. Οὕτω παρατηρεῖ τις οὐ μόνον συνδυασμὸν ἐνεργείας τῶν ὅπλων (πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ), ἀλλὰ καὶ διαδοχικὰς προσπαθείας, ἐγκλειούσας τὸν αἰφνιδιασμὸν τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ἅμα ἐκλογὴν ἐπικαίρου στιγμῆς πρὸς ἐπέμβασιν τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὴν μάχην. Οἱ Μακεδόνες διὰ τὸ ἱππικὸν αὐτῶν ἐποιοῦντο χρῆσιν τοῦ ἐμβολοειδοῦς ἢ τριγωνικοῦ σχήματος, ὃ παρέλαβον ἐκ τῶν Θρᾳκῶν, οὗτοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν Σκυθῶν. Ὁ Φίλιππος εἰσήγαγε τὴν διάταξιν ταύτην ἐν τῷ διοργανωθέντι στρατεύματι αὐτοῦ.

Τὸ μακεδονικὸν ἱππικόν, μὴ χρησιμοποιοῦν ἐφίππια καὶ ἀναβατῆρας (ἀναβολεῖς), ἀλλ' ἀνέκαθεν ἄριστον, βελτιωθὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἦτο διῃρημένον: α) Εἰς βαρὺ ἱππικόν, ὃ ἀπετέλουν οἱ «ἑταῖροι», συνιστάμενον ἐκ 16 ἰλῶν, ὧν ἑκάστη συνέκειτο ἐξ 180—250 ἀνδρῶν, καὶ διεκρίνετο, ὡς καὶ αἱ τάξεις τῆς φάλαγγος, ἀπὸ τῆς πόλεως ἢ τῆς ἐπαρχίας τῆς χώρας (τῆς Βοιωτίας, τῆς Ἀμφιπόλεως, τῆς Ἀπολλωνίας, τοῦ Ἀνθεμοῦντος κλπ.), ἀφ' ἧς προήρχετο. Κατὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρβήλων ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ βαρέος ἱππικοῦ αὐτοῦ, ἀκολουθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ πεζικοῦ (τῶν ὑπασπιστῶν), ἤρατο ἀποφασιστικὴν νίκην. Ἐπήλασε τὸ βαρὺ ἱππικὸν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς μισθωτῆς ἑλληνικῆς φάλαγγος καὶ τοῦ σώματος τῶν ἀθανάτων τῶν Περσῶν. Ἡ ἐπέλασις ἄρα ὡς κρίσιμος ἐνέργεια τοῦ ἱππικοῦ καὶ αἱ διαδοχικαὶ προσπάθειαι δὲν ἐπενοήθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. β) Εἰς ἐλαφρὸν ἱππικόν, ὃ ἀπετέλουν οἱ σαρισσοφόροι ἱππεῖς, συνιστάμενον ἐξ 8 ἰλῶν, ὧν ἑκάστη εἶχε δύναμιν 250 ἀνδρῶν. Τὸ ἐλαφρὸν τοῦτο ἱππικόν, οἱονεὶ ἐκλεκτόν, ἦτο ὡπλισμένον διὰ λόγχης (σαρίσσης) μήκους 14 περίπου ποδῶν, καὶ γ) Εἰς διμάχους ἱππεῖς, προωρισμένους, ὅπως μάχωνται διττῶς, ὡς πεζοὶ καὶ ὡς ἔφιπποι. Ἕκαστος τούτων παρηκολουθεῖτο ὑπὸ ὑπηρέτου πρὸς φύλαξιν τοῦ ἵππου αὐτοῦ κατὰ τὴν πεζομαχίαν. Ἐν Ἀσίᾳ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐχρησιμοποίησεν ὁμοίως, πλὴν τούτων, καὶ ἐλαφρὸν ἱππικὸν παντὸς εἴδους: ἐφιπποτοξότας, ἱππακοντιστάς, σφενδονήτας, προδρόμους. Ἡ ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἴση πρὸς τὸ $^1/_7$ τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ. Τὸ συντεταγμένον καλῶς καὶ κάλλιον ἠσκημένον καὶ ὡπλισμένον ἱππικὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατίσχυσε τῶν ἐλεφάντων, τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων καὶ τοῦ πολυαρίθμου, ἀλλ' ἀσυντάκτου καὶ ἀτελῶς ὡπλισμένου καὶ ἀτελῶς ἠσκημένου ἱππικοῦ τοῦ Δαρείου. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐχρησιμοποίησαν τὸ κατάφρακτον ἱππικόν, ἤτοι ἱππικόν, οὗ οἵ τε ἱππεῖς καὶ οἱ ἵπποι ἦσαν τεθωρακισμένοι διὰ λεπιδωτοῦ ἀμυντικοῦ ὁπλισμοῦ.

Παρὰ τοῖς *Ρωμαίοις* τὸ ἱππικόν, θεωρούμενον ὡς βοηθητικὸν μόνον ὅπλον, ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε εὐάριθμον. Ὁ Ρωμύλος διαιρέσας εἰς 3 φυλὰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἐξέλεξεν ἐξ ἑκάστης 100 ἄνδρας πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἱππικοῦ του. Ὁ Σέρβιος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὀργανωτὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱππικοῦ, σχηματίσας 18 ἑκατονταρχίας. Οἱ ἐπιφανέστατοι καὶ πλουσιώτεροι πολῖται ἐξελέγοντο ὡς ἀρχηγοὶ αὐτῶν. Ἔταξεν οὗτος ὡρισμένον ποσὸν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου πρὸς ἀγορὰν ἵππων καὶ ἐπέβαλε φόρους διὰ τὴν συντήρησιν αὐτῶν. Ἡ θητεία ἐν τῷ ἱππικῷ ὡρίσθη δεκαετής, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὁ ἱππεὺς ἐπέστρεφε τὸν ἵππον αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἐν ἑκάστῳ λεγεῶνι (δυνάμεως 4.500 ἀνδρῶν) συγκατελέγοντο 300 ἱππεῖς, οἵτινες διῃροῦντο εἰς 10 τμήματα, καλούμενα «turmae», ὑποδιαιρούμενα εἰς «δεκαρχίας», ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε δέκαρχος καὶ οὐραγός. Ἕκαστον τῶν τμημάτων τούτων ἀπετελεῖτο ἐξ 8 στοίχων ἐπὶ 4 ζυγῶν. Τὰ 10 τμήματα ἱππικοῦ τοῦ λεγεῶνος ἐτέλουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ λεγεῶνος· ἂν ὅμως δικτάτωρ τις ἐτύγχανεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος, ἅταν τὸ ἱππικὸν ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ στρατεύματος, λαμβάνοντος τὸν τίτλον ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ (magister equitum).

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ρώμῃ μετεβλήθη ἡ σύνθεσις τοῦ ἱππικοῦ. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἑκάστη ἱππικὴ κοόρτις (cohorte equitata), εἰς ἕκαστον λεγεῶνα, ἠρίθμει 250 ἱππεῖς, διῃρημένους εἰς 10 turmas. Ἐπὶ δὲ τούτοις συνεστάθησαν τότε καὶ σώματα ἱππικοῦ, τασσόμενα εἰς τὰς πτέρυγας τοῦ στρατεύματος ἐκ 500—1000 ἱππέων, ἀνεξάρτητα τῆς συνθέσεως τῶν λεγεώνων. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ λεγεῶνι ἡ ἀναλογία τοῦ ἱππικοῦ ἦν ἴση πρὸ τὸ $^1/_{10}$—$^1/_{15}$ τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ. Οἱ Ρωμαῖοι ἱππεῖς δὲν εἶχον θώρακα, τὸ δὲ στέλεχος τοῦ δόρατος αὐτῶν ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον λεπτὸν καὶ εὔκαμπτον. Ἡ ἀσπίς, ἐκ δέρματος βοός, παρεῖχεν ἀνεπαρκῆ ἀσφάλειαν καὶ καθίστατο ταχέως ἄχρηστος ἐν καιρῷ βροχῆς. Ἕνεκα τῶν μειονεκτημάτων τούτων εἰσήγαγον οἱ Ρωμαῖοι ὁπλισμὸν ὅμοιον τῷ τῶν Ἑλλήνων ἱππέων. Ὁ Πομπήϊος διὰ τοῦ θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ αὐτοῦ κυρίως ἐπεζήτησεν ἐν Φαρσάλῳ (48 π. Χ.) νὰ ὑπερισχύσῃ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀντιτάξαντος ἰσχυρὰν μᾶζαν πεζικοῦ καὶ νικήσαντος.

Τὸ ἱππικὸν τῶν Καρχηδονίων διεκρίνετο ὡς κάλλιον ἠσκημένον, ὡς μᾶλλον πειθαρχοῦν καὶ κάλλιον χειριζόμενον τὰ ὅπλα αὐτοῦ ἢ τὸ τῶν Ρωμαίων. Τὸ νουμιδικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν, ὡς ὁμοίως καὶ τὸ τῶν Ἰβήρων καὶ τὸ τῶν Γαλατῶν τοιοῦτον, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἀννίβα ἐν Κάνναις (216 π. Χ.) συνέτριψε τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας καὶ τὸ ρωμαϊκὸν ἱππικὸν τοῦ Τερεντίου Οὐάρρωνος. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον (378 μ. Χ.) οἱ Ρωμαῖοι ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν ὑπὸ τῶν Γότθων τοῦ Ἀλαρίχου ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει ὅτι πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἁλώσεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Ὀστρογότθων τοῦ Θευδερίχου (476 π. Χ.) ἦτο ἄγνωστος ἡ χρῆσις τῆς σέλλης καὶ τῶν ἀναβολέων.

Ἐν τῷ στρατῷ, βραδύτερον, τοῦ ἑλληνικοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ὑφίστατο ἡ ἑξῆς ὀργάνωσις εἰς τὸ ὅπλον τοῦ ἱππικοῦ: Διῃρεῖτο τοῦτο εἰς μέρη (6—7 χιλιάδων ἀνδρῶν), ὧν ὁ ἡγήτωρ ἐκαλεῖτο μεράρχης, καὶ ὧν ἕκαστον περιελάμβανε δύο μοίρας (ἐκ 3000 ἀνδρῶν ἑκάστη). Ὑποδιαιρέσεις ὀργανικαὶ τῆς βυζαντιακῆς μοίρας ἱππικοῦ ἦσαν

Digitized by Google

ἡ χιλιαρχία (1000 ἵπποι περίπου) καὶ τὸ τάγμα (400 περίπου ἵπποι). Ὁπλισμὸς τοῦ ἱππικοῦ τούτου τῶν Βυζαντινῶν ἦτο: μακρὸν ἀκόντιον ἔχον περὶ τὸ μέσον λωρίον ὡς ἡ σημερινὴ λόγχη τοῦ ἱππικοῦ, καὶ σπαθίον (περιτραχήλιον), ἔτι δὲ θώραξ, περικεφαλαία καὶ σιδηρᾶ χειρομάνικα, ἐνῷ οἱ ἵπποι ἔφερον σιδηρᾶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια, παραπλευρίδια καὶ παραμηρίδια ἡ δὲ σέλλη, οἱ ἀναβολεῖς καὶ τὰ μαρσίπια ἦσαν ὡς τὰ νῦν ἐν χρήσει.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ φεουδαλισμοῦ ἡ τακτικὴ τοῦ στρατοῦ πλέον ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐποχῇ εἶχε περιορισθῆ εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀνδρείαν. Αἱ μάχαι τότε συνίσταντο ἐξ ἀγώνων μεμονωμένων, διεξαγομένων κυρίως μεταξὺ ἱπποτῶν. Ἡ κυριαρχοῦσα δύναμις ἦτο τὸ ἱππικόν. Ὁ ἵππος ἦτο πάντοτε τὸ ἰσχυρότατον ὅπλον τοῦ ἱππέως. Ὁ Φίλιππος ΣΤ' ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Grecy, ἐν ἔτει 1346, εἶχε διατάξει τὸ ἱππικόν του νὰ καταπατήσῃ τὸ ἐπιπροσθοῦν ἄθροισμα τοῦ φιλίου πεζικοῦ, διότι ἠμπόδιζεν εἰς τὸ ἱππικὸν ἄνευ λόγου τὴν ὁδόν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς πυρίτιδος καὶ τῆς προοδευτικῆς ἐξελίξεως τοῦ ὅπλου τοῦ πεζικοῦ (βελτιώσεως καὶ μετατροπῆς τοῦ ἀρκεβουζίου εἰς μουσκέτον καὶ τούτου εἰς ὅπλον μετὰ πυρολίθου καὶ μετὰ τῆς βαϋοννίδος), τὸ ἱππικὸν ἐκ παραλλήλου μετέβαλε τρόπους τοῦ μάχεσθαι ἀνταποκρινομένους πρὸς τὰς δημιουργηθείσας νέας καταστάσεις, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται τὴν μαχητικὴν βελτίωσιν τοῦ ὅπλου καὶ τοῦ πυροβόλου νὰ παρακολουθῇ ὁ ἵππος. Οὐχ ἧττον ἐπὶ πολλοὺς ἔτι αἰῶνας παρέμεινεν εἰς τοὺς στρατοὺς τὸ ἱππικὸν ὡς κύριον ὅπλον, κρῖνον τὴν ἀποφασιστικότητα τῶν μαχῶν, καὶ ὡς οὐσιώδης ρυθμιστὴς τῆς νίκης. Ἀλλ' οἱ κατάφρακτοι ἱππόται κατὰ τὸν μεσαίωνα, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ ἵππου διὰ τῶν σιδηρῶν κρανῶν, τῶν θωράκων καὶ τῶν λοιπῶν ἐξαρτωμένων μεταλλικῶν πλακῶν, δι' ὧν περιέβαλλον ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἵππους των, δὲν ἠδύναντο εἰμὴ μόνον τοῦ βάδην νὰ ποιῶνται χρῆσιν βηματισμοῦ. Συνωδεύετο δ' ἕκαστος ἱππότης καὶ ὑπὸ πεζοῦ. Ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ὅμως τῆς Σουηδίας καὶ ὁ Ὁλλανδὸς στρατηγὸς Μαυρίκιος τοῦ Νασάου (1610—1650) ἐκαινοτόμησαν ἔν τε τῇ ὀργανώσει, τοῖς σχηματισμοῖς καὶ ταῖς μεθόδοις τοῦ μάχεσθαι τοῦ ἱππικοῦ. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ὠργάνωσε τὸ ἱππικὸν εἰς συντάγματα ἐκ 3 ἢ 4 ἰλῶν, συντασσομένων εἰς 4 καὶ βραδύτερον εἰς 3 ζυγῶν βάθος καὶ εἰς ταξιαρχίας ἐκ 2 συνταγμάτων. Μικραὶ μονάδες πεζικοῦ (διμοιρίαι) ἔκλειον τὰ κενὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν μονάδων τοῦ ἱππικοῦ. Ὅπλα ἐπιθέσεως οἱ ἱππεῖς εἶχον, ἐπὶ Γουσταύου Ἀδόλφου, δύο πιστόλια καὶ ξίφος ἢ λόγχην, οἱ δὲ δραγόνοι (δίμαχοι) ἐξ αὐτῶν ἔφερον καὶ μουσκέτον λίαν ἐλαφρόν, ὃ ἐχειρίζοντο εἴτε ἀπὸ τοῦ ἵππου, εἴτε κατὰ τὰς πεζομαχίας· ἀφαιρεθέντων δὲ τέλος πολλῶν σιδηρῶν εἰδῶν ἐκ τοῦ ἀμυντικοῦ ὁπλισμοῦ τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν ἵππων καὶ ἐλαφρυνθέντος τοῦ ἵππου, ἐξετέλει τὸ ἱππικὸν ἐπὶ Γουσταύου Ἀδόλφου ἐπελάσεις συμπαγεῖς διὰ ταχέων βηματισμῶν, ὁπότε ἐγίνετο χρῆσις νύξεων διὰ τῆς σπάθης ἢ τῆς λόγχης. Ὁ δὲ Μαυρίκιος τοῦ Νασάου ἐξετέλει ὁμοίως διὰ τοῦ ἱππικοῦ, συντεταγμένου ἐπὶ βάθους 6 ζυγῶν, ἐπελάσεις ἐν πλήρει συναφείᾳ (ὑπόδημα πρὸς ὑπόδημα), διὰ ταχέων ὁμοῦ βηματισμῶν.

Ἐν *Γαλλίᾳ* εἰς τὸ ἱππικὸν εἰσήχθησαν: ἡ μὲν ἴλη τῷ 1445 ἐπὶ Καρόλου Ζ', ὅστις πρῶτος ὠργάνωσε στρατὸν μόνιμον, ἤτοι διαμένοντα διαρκῶς ὑπὸ τὰς σημαίας, μισθοδοτούμενον καὶ διῃρημένον εἰς ὀργανικὰς μονάδας, τὸ δὲ σύνταγμα τῷ 1635 καὶ ἡ ταξιαρχία ἐν ἔτει 1657 ὑπὸ τοῦ Τουρέν, ὅστις παρέλαβεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σουηδικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἴλη εἶχε κατ' ἀρχὰς δύο μόνον ὑποδιαιρέσεις (ἐκ 35—50 ἀνδρῶν), αἵτινες βραδύτερον ηὐξήθησαν εἰς 3—6 τοιαύτας. Ἡ δύναμις τῆς ἴλης οὕτως ἐκυμαίνετο μεταξὺ 120—160 ἱππέων. Τὰ πρῶτα συντάγματα εἶχον 2 μόνον ἴλας, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰλῶν ὁτὲ μὲν ηὐξάνετο, ὁτὲ δὲ ἠλαττοῦτο, μεταξὺ 2 καὶ 6 ἰλῶν. Αἱ ταξιαρχίαι ἀπετελοῦντο ἐκ 2 ἢ 3 συνταγμάτων. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους τοῦ μεσαίωνος οἱ ἱππεῖς ἐτάσσοντο ἐπὶ 6 ζυγῶν, ἀλλὰ βραδύτερον τὸ ἱππικὸν ἐμάχετο ἐπὶ 3 ζυγῶν, πάντοτε δὲ ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ πυρὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου ἢ πεζῇ. Ἀλλ' ὁ Τουρέν, ἀκολουθῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, ἐξετέλει διὰ τοῦ ἱππικοῦ ἐπελάσεις ἐν καλπασμῷ διὰ τῆς σπάθης εἱλκυσμένης, οὐχὶ ὅμως ἐν συμπαγεῖ τάξει, ἀλλὰ μόνον ἐν προνομῇ, ὁπότε ἐγίνετο χρῆσις οὐ μόνον νύξεων διὰ τῆς σπάθης ἀλλὰ καὶ σπαθισμῶν. Εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ Τουρέν, ὡς καὶ ὁ Κρόμβελ ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ἀνωφελὲς τοῦ πυροβολεῖν κατὰ τὰς ἱππομαχίας καὶ τὴν ἀνάγκην ταχέων βηματισμῶν κατὰ τὴν ἐπέλασιν. Εἰς τὸ ἱππικὸν ὅμως τοῦ Condé εἶχε παραμεληθῆ ἡ χρῆσις τοῦ ἀγχεμάχου ὅπλου καὶ ἐγενικεύθη ἡ ἰδέα ὅτι τὸ πῦρ ἠδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ πᾶν. Ἐπικρατησασῶν οὕτω σφαλερῶν δοξασιῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ὅπλου, ἐπορεύετο τὸ ἱππικὸν πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐν παρατάξει, ἔχον βηματισμὸν ὅμοιον τῷ τοῦ πεζικοῦ, ἵστατο εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπόστασιν, ὅπως βάλλῃ κατ' αὐτοῦ, καὶ εἶτα ἐξιφούλκει, ἐπελαῦνον ἐν τροχασμῷ. Ἡ συμπαγὴς ἐπέλασις ἐν καλπασμῷ ἦτο ἀπηγορευμένη, ἱππικὸν δὲ ἐπελαῦνον ἐν καλπασμῷ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀγύμναστον.

Ἐν *Γερμανίᾳ* τὸ ἱππικὸν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐσχηματίζετο ἐν ἀρχῇ ἐπὶ 17 ζυγῶν. Ἀλλὰ τὸ βάθος τοῦτο ἠλαττώθη βαθμηδὸν εἰς 10, καὶ βραδύτερον εἰς 8 ζυγούς. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις δύο μεγάλων ἀντιληπτόρων τῶν ἰδεῶν Φρειδερίκου Β' τοῦ Μεγάλου, τοῦ Ζάϊδλιτς καὶ τοῦ Τσίτεν, τὸ πρωσσικὸν ἱππικόν, ὀργανωθὲν εἰς ἴλας, συντάγματα καὶ ταξιαρχίας, συνίστατο ἐκ θωρακοφόρων, δραγόνων (διμάχων) καὶ οὐσσάρων. Καὶ τῶν μὲν θωρακοφόρων καὶ δραγόνων τὰ συντάγματα, δυνάμεως 700—1000 ἀνδρῶν, ἀπετελοῦντο ἐκ 5 ἰλῶν, τῶν δὲ οὐσσάρων, δυνάμεως 1500 ἀνδρῶν, ἐκ 10 ἰλῶν. Ἔνια δὲ τέλος τῶν συνταγμάτων ἀπετελοῦντο ἐκ μόνον λογχοφόρων. Ἐπήλαυνε τὸ ἱππικὸν τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, χρησιμοποιοῦν τοὺς ταχυτέρους τῶν βηματισμῶν, κατὰ δὲ τὴν σύρραξιν μετεχειρίζετο μόνον τὴν σπάθην, εἴτε πρὸς νύξιν εἴτε διὰ σπαθισμόν. Αἱ ἐπελάσεις ἐγίνοντο ἐν τάξει συμπαγεῖ καὶ σπανιώτερον κατὰ προνομήν. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ὑπῆρξεν ὁ διοργανωτὴς τοῦ ἱππικοῦ. Οὗτος ἐκανόνισε τὴν σύσσωμον ἐπέλασιν ἐπὶ μεγάλου μετώπου καὶ μετὰ ταχύτητος ὡς οἷόν τε μείζονος. Τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ ἐκανονίσθη ἐν Πρωσσίᾳ, πρῶτον διὰ τοὺς οὐσσάρους, εἶτα δὲ καὶ δι' ἅπαν τὸ ἱππικόν, ὁ σχηματισμὸς ἐπὶ δύο ζυγῶν.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἱππικὸν ἐσχηματίζετο ὁμοίως ἐπὶ δύο ζυγῶν καὶ ἐπήλαυνε κατὰ τοὺς πολέμους τῆς δημοκρατίας, εἴτε ἐν τῷ σχηματισμῷ ἀνεπτυγμένης παρατάξεως, εἴτε ἐν τῷ σχηματισμῷ τῆς φάλαγγος κατ' οὐλαμόν, ὁπόταν δὲν εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον χῶρον ἢ χρόνον, ὅπως ἀναπτυχθῇ, ἢ ὁπόταν ἤθελε, πάσῃ θυσίᾳ, νὰ διαρρήξῃ, διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν, τὸ μέτωπον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. Ἐπὶ Ναπολέοντος Α' τοῦ Μεγάλου, τοῦ ἱππικοῦ ἡ ἀναλογία ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ περιωρίσθη εἰς τὸ $1/6$—$1/8$ τῆς ὅλης τοῦ στρατοῦ δυνάμεως, ἐνῷ κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀναλογία αὕτη ἐκυμαίνετο μεταξὺ τοῦ $1/3$ καὶ τοῦ $1/2$ (οὐχὶ σπανίως) τοῦ στρατοῦ. Διῃρεῖτο δὲ τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν ἐπὶ Ναπολέοντος Α' εἰς βαρὺ (θωρακοφόροι, καραβινιέροι, οὐλάνοι) καὶ εἰς ἐλαφρὸν ἱππικὸν (οὐσσάροι, κυνηγοί, chevaux legers). Τὸ πρῶτον προορισμὸν εἶχε διὰ τῆς ἐν πυκνῇ τάξει κρούσεως νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὴν μάχην, τὸ δὲ δεύτερον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀσφαλείας, τῶν ἀναγνωρίσεων, τῶν ἀνιχνεύσεων καὶ εἰς τὸν μικρὸν πόλεμον. Οἱ δραγόνοι (δίμαχοι) ἀπήρτιζον ἐνδιάμεσον κατάστασιν μεταξὺ τῶν δύο προειρημένων διαιρέσεων· ἀλλ' οὐχ ἧττον μᾶλλον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ ἐχρησιμοποιοῦντο. Τακτικὴ μονὰς παρ' ἅπασι τοῖς στρατοῖς ἐθεωρεῖτο ἡ ἴλη (80—120 σπάθαι). Καὶ τὰ μὲν συντάγματα τοῦ βαρέος ἱππικοῦ περιελάμβανον 3—6 ἴλας, τὰ δὲ τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ τοιαῦτα 6—10 ἴλας. Τὴν ταξιαρχίαν ἀπήρτιζον 2—3 συντάγματα, τὴν δὲ μεραρχίαν ἱππικοῦ 2—3 ταξιαρχίαι. Κατὰ τὰς Ναπολεοντείους ἐκστρατείας ἐπανειλημμένως παρουσιάζεται καὶ ἡ συνένωσις 2—3 μεραρχιῶν ἱππικοῦ εἰς σῶμα ἀνεξάρτητον μετ' ὄγκου ἱππέων 8—12 χιλιάδων, ἐν ᾧ ἦσαν ἐντεταγμέναι ὁλομερεῖς αἱ μεραρχίαι ἐλαφροῦ ἢ βαρέος ἱππικοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἱππικὸν ἐκεῖνο τοῦ Ναπολέοντος δὲν εἶχε τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐκινησίαν, χρησιμοποιούμενον δὲ εἰς συμπαγεῖς ἐπελάσεις, ἐκτελουμένας ὑπὸ μεγάλων μονάδων, δὲν εἶχε κινήσεις ἐλαστικὰς καὶ εὐκάμπτους, ἀλλὰ ξηράς, ἤτοι ἐλαττωματικάς. Ἐν γένει ὁ Ναπολέων ἐσχημάτιζε πάντοτε τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ εἰς μεγάλας ὁμάδας, ἐνῷ οἱ Αὐστριακοὶ τοὐναντίον κατέτεμνον αὐτὸ εἰς μικρὰ ἀποσπάσματα. Εἰς τὴν κατάτμησιν δὲ ταύτην ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος αἱ ἧτται τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τὰς ἐναντίον τῶν Γάλλων ἱππομαχίας. Ὁπλισμὸς τοῦ ἱππικοῦ ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἦτο ὁ αὐτὸς περίπου. Κύριον ὅπλον ἦτο ἡ σπάθη ἢ τὸ ξίφος, εἶτα δὲ τὰ πιστόλια καὶ ἡ καραβίνα. Ἡ λόγχη ἢ τὸ δόρυ παρουσιάζεται μόνον σποραδικῶς (οὐλάνοι, κοζάκοι). Ὁ θώραξ καί, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς θωρακοφόροις (cuirassiers), ἡ περικεφαλαία ἀπήρτιζον τὸν ἀμυντικὸν καταρτισμὸν τοῦ βαρέος ἱππικοῦ. Μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναπολέοντος, κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἱππικὸν ἐξηκολούθει διατηροῦν τὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ εἰς θωρακοφόρους, δραγόνους, οὐσσάρους, κυνηγοὺς καὶ καραβινοφόρους, ἀλλ' ἑκάστου συντάγματος ἡ 4η ἴλη ἐσχηματίζετο ἐκ λογχοφόρων. Βραδύτερον ἐσχηματίσθησαν ὁμοίως ἴδια συντάγματα λογχοφόρων, κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ σπαχήδων. Περιωρίσθη ὅμως ἡ ὅλη φροντὶς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν κινήσεων καὶ παρημελήθη ἡ ὑπηρεσία τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ἀσφαλείας. Τῷ 1870 τὸ γαλλικὸν ἱππικόν, τηρούμενον σχεδὸν διαρκῶς ὀπίσω τοῦ στρατεύματος, δὲν ἐξεπλήρου οὐσιώδη ἀποστολὴν αὐτοῦ, συνισταμένην εἰς τὴν παροχὴν πληροφοριῶν, ἀλλ' ἀνωφελῶς ἐθυσιάζετο ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐκ τούτου προέκυπτε πάντως καὶ ἔλλειψις πρωτοβουλίας ἐκ μέρους τῶν ἡγητόρων, ἐνῷ ἀντιστρόφως οἱ Γερμανοὶ προκατελάμβανον τοὺς Γάλλους ἐν τῇ ἐνεργείᾳ.

Τὸ ἱππικὸν ἐν Γαλλίᾳ, χάριν τῆς παραδόσεως, ἐξηκολούθησε τηροῦν τὰς ὑποδιαιρέσεις τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἤτοι περιλαμβάνει τὸ βαρὺ ἢ ἔφεδρον ἱππικόν, ἀποτελούμενον ἐκ θωρακοφόρων, τὸ ἱππικὸν τῆς γραμμῆς, ἀποτελούμενον ἐκ διμάχων ἢ δραγόνων, καὶ τὸ ἐλαφρὸν ἱππικόν, περιλαμβάνον τοὺς κυνηγοὺς καὶ τοὺς οὐσσάρους. Τὴν ταξινόμησιν ταύτην τῶν τριῶν εἰδῶν ἱππικοῦ ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη τοῦ χρησιμοποιεῖν ἵππους πάσης γενεᾶς καὶ παντὸς ἀναστήματος καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ σχηματίζειν συντάγματα ἢ ταξιαρχίας ἐξ ἵππων διαφερόντων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ ἀνάστημα. Τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν ἐκ μικροσώμων, ἐλαφρῶν καὶ εὐκινήτων συγκροτούμενον ἵππων, προώριστο διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐρεύνης. Τὸ ἱππικὸν τῆς γραμμῆς, ἐξ ὀγκωδεστέρων ἵππων ἀποτελούμενον, ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰς ἐπελάσεις καὶ τὰς ἀναγνωρίσεις. Τὸ βαρὺ ἱππικόν, στρατολογούμενον μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων ἀνδρῶν, ἐπιβαινόντων τῶν ρωμαλεωτέρων ἵππων, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὅπλον τῆς συγκρούσεως, ἐτηρεῖτο δ' ἐν ἐφεδρείᾳ, ὅπως ἐπιφέρῃ ἀποφασιστικὸν κτύπημα καθ' ὡρισμένην στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος, καλούμενον δ' ἕνεκα τούτου ἐφεδρικὸν ἱππικόν. Εἰς τὸ ἱππικὸν προσκολλᾶται ἔφιππον πυροβολικόν, μειονεκτοῦν μὲν τοῦ ἐποχουμένου πυροβολικοῦ κατὰ τὴν ὑλικὴν ἰσχύν, ἀλλ' ὑπερέχον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν εὐκινησίαν, ἅτε ἔχον ἐφίππους τοὺς ὑπηρέτας τῶν πυροβόλων.

Σήμερον ἅπαντα τὰ συντάγματα ἱππικοῦ, οἱασδήποτε κατηγορίας, ὀφείλουσι νὰ ἐκπληρῶσι τὰς διαφόρους ἐν ἐκστρατείᾳ καὶ πολλαπλᾶς ἀποστολὰς τοῦ ἱππικοῦ, ἤτοι ἐπὶ μὲν τοῦ πεδίου τῆς μάχης νὰ ἀγωνίζωνται ἐν γραμμῇ, ἐκτὸς δὲ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νὰ μεταβαίνωσι μακρὰν ἔμπροσθεν πρὸς ἔρευναν καὶ νὰ ἀσφαλίζωσι τὸ στράτευμα. Σήμερον τὸ ἱππικὸν εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ πάντων τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ πεζικὸν (δι' ἀραβίδος, ξιφολόγχης, πολυβόλου, ὁπλοπολυβόλου, ὁπλοβομβιδοβόλου, χειροβομβίδος κλπ.), καὶ ἐπὶ πλέον διὰ σπάθης, ἢ καὶ διὰ λόγχης (ὡρισμένα σώματα), ἐπὶ δὲ τούτοις παρακολουθεῖται καὶ ὑπὸ πυροβολικοῦ. Ἡ ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 1914—1918 κτηθεῖσα πεῖρα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ τεραστία αὔξησις τῆς δραστικότητος τοῦ πυρὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἐπέβαλε νῦν οὐσιαστικὴν πλέον μεταβολὴν καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ μάχεσθαι τοῦ ἱππικοῦ, ὡς οὐσιωδῶς ἐπηυξήθη καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς αὐτοῦ διὰ πολεμικῶν μηχανημάτων. Συνιστῶσιν ἤδη αἱ μεγάλαι μονάδες τοῦ ἱππικοῦ ἰσχυρὰ μέσα πυρός, διαθέσιμα εἰς χεῖρας τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως τοῦ στρατοῦ, δυνάμενα να μετενεχθῶσι μετὰ ταχύτητος, ὅπου ἡ τακτικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει. Κατὰ συνέπειαν ἡ συνήθης ἐνέργεια νῦν τοῦ ἱππικοῦ εἶναι ἡ χρῆσις τῆς πεζομαχίας ἐπὶ οἱουδήποτε ἐδάφους, χωρίς, ἐν ταὐτῷ, ν' ἀποκλείεται, ἐν δεδομέναις τισὶν εὐνοϊκαῖς περιστάσεσι, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐνέργεια διὰ τῆς σπάθης.

Τὸ ἱππικὸν α') Δύναται, κεκτημένον ὡς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας τὴν εὐκινησίαν καὶ τὴν ταχύτητα νὰ διαφωτίζῃ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν, συμπληροῦν ἐπακριβέστερον καὶ διασαφηνίζον τὰς πληροφορίας τῆς ἀεροπορίας, ν' ἀσφαλίζῃ τὸ στράτευμα, ἐν οἱαδήποτε εὑρισκόμενον ἐκδοχῇ καταστάσεως, ἐν ἐκστρατείᾳ (σταθμεῦον, πορευόμενον, μαχόμενον), αἰφνιδίως δὲ ἐμφανιζόμενον, ὅπου δὲν ἀναμένεται, νὰ αἰφνιδιάζῃ τὸν ἀντίπαλον, προκαλοῦν κλονισμὸν τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ. Τὸ ἱππικὸν χρᾶται τῇ κινήσει, ἐνίοτε, καὶ σήμερον ἀκόμη ὡς μέσῳ τοῦ μάχεσθαι. Ἡ ἀκινησία δηλοῖ τὴν παῦσιν τῆς ἐνεργείας. Ὀφείλει νὰ μὴ ἀναμένῃ ἐφίππως προσβολὴν ἐν ἠρεμίᾳ, ὅπως δ' ἀμυνθῇ τὸ ἱππικόν, ἀνάγκη ν' ἀντεπιτεθῇ. Εἶναι ὅπλον τὰ μάλιστα ἐπιθετικόν. Βηματισμοὶ τοῦ ἵππου εἰσίν: ὁ βάδην, βραδὺς βηματισμός, ὃν ὁ ἵππος δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπὶ μακρὸν (100 ἢ 110 ἢ 120 μ. κατὰ 1')· ὁ τροχάδην, ὅστις εἶναι ὁ καταλληλότερος βηματισμός, ἵνα τις διανύσῃ ταχέως μεγάλας ἀποστάσεις (240 μ. κατὰ 1')· ὁ καλπασμός, ὅστις εἶναι ὁ ταχύτερος βηματισμὸς καὶ συνεπῶς ὁ κοπιωδέστερος (340 μ. κατὰ 1')· καὶ τέλος ὁ τεταμένος ἢ ἐπιμήκης καλπασμός, χρησιμοποιούμενος μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον (440 μ. κατὰ 1'). β) Κέκτηται τὸ ἱππικὸν ἰσχὺν πυρὸς διὰ τῆς διαθέσεως ὅλων τῶν νεωτέρων πολεμικῶν μηχανημάτων, ἅτινα ἐπαυξάνουσι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ ἐπεκτείνουσι τὴν ἀκτῖνα δράσεως αὐτοῦ. Τὸ ἀεροπλάνον, τὸ αὐτοκίνητον, τὸ πυροβόλον, τὸ πολυβόλον, τὸ ἅρμα εἰσέρχονται σήμερον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἱππικοῦ πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἱκανότητος ἐνεργείας αὐτοῦ. Καὶ γ) Κέκτηται ὁμοίως τὸ ἠθικόν, προκύπτον ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ ὅπλου καὶ τῆς ἱππικῆς ἐξασκήσεως, ἥτις προσδίδουσα τὸ ριψοκίνδυνον ἀναπτύσσει ἅμα τὴν πρωτοβουλίαν, τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὴν αὐ-

Digitized by Google

τοπεποίθησιν. Αἱ ἰδιότητες αὗται ἐπιτρέπουσι τῷ ἱππικῷ νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ εὐρέος μετώπου εἰς μεγάλην ἀκτῖνα ἐνεργείας, συνδυάζον τὴν μάχην ἐφίππως καὶ πεζῇ. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου τὸ ἱππικὸν κέκτηται καὶ μειονεκτήματα σοβαρά: 1) τὸ φθαρτὸν τοῦ ἵππου· 2) τὸ τρωτὸν αὐτοῦ λόγῳ τοῦ ὄγκου του· 3) τὸ δυσαναπλήρωτον, καθ' ὅσον δὲν σχηματίζεται ἐκ τῶν ἐνόντων· καὶ 4) τὸ δαπανηρὸν τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ. Ὡς ἀποστολὰς τὸ ἱππικὸν ἐν ἐκστρατείᾳ τινὶ σήμερον ἔχει: νὰ πληροφορῇ, νὰ καλύπτῃ καὶ νὰ μάχηται. Πρὸ τῆς μάχης εἶναι ὄργανον ἐρεύνης καὶ ἀσφαλείας. Κατὰ τὴν μάχην ἐνεργεῖ εἰς τὰ κενὰ ἢ τὰς πτέρυγας, συνιστῶν ἐν ταὐτῷ πολύτιμον ἐφεδρείαν πυρός, εὐκίνητον εἰς χεῖρας τῆς ἀνωτέρας διοικήσεως τοῦ στρατοῦ. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναλαμβάνει σπουδαιοτάτην ἀποστολήν: ἢ συμπληροῖ τὴν νίκην δι' ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπιτυχίας καὶ καταδιώξεως, ἢ ἀντιτάσσει διαδοχικοὺς φραγμοὺς πυρὸς εἰς τὴν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ, ἣν ἐπιβραδύνει. Πρὸς τοῦτο οἱ σημερινοὶ στρατοὶ ἐν γένει διαθέτουσι διὰ μὲν τὰς στρατιὰς *μεραρχίας ἱππικοῦ*, διὰ δὲ τὰ σώματα στρατοῦ καὶ τὰς μεραρχίας, *ὁμάδας ἀναγνωρίσεως*, διὰ δὲ τὰ συντάγματα πεζικοῦ, *οὐλαμοὺς ἐφίππων ἀνιχνευτῶν*. Καὶ αἱ μὲν μεραρχίαι ἱππικοῦ χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἐνῷ αἱ ὁμάδες ἀναγνωρίσεως ἀποτελοῦσιν ὄργανον ἀμέσου προστασίας τῶν οἰκείων μονάδων.

Νῦν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ μετεβλήθη ἡ σύνθεσις τῶν μεγάλων μονάδων ἱππικοῦ. Ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς ἑκάστην ταξιαρχίαν ἱππικοῦ προσετέθη σύνταγμα, μεταφερόμενον ἐπ' αὐτοκινήτων μεθ' ἐρπυστριῶν· ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ (ἀκόμη ὑπὸ μελέτην) ἡ μεραρχία ἀπαρτίζεται ἐκ δύο ταξιαρχιῶν ἐφίππων καὶ μιᾶς τοιαύτης, ἐπ' αὐτοκινήτων μεταφερομένης. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ ὀργανώσεως ἐπιφέρει οἰκονομίας καὶ αὐξάνει τὴν δύναμιν πυρὸς τῶν μεγάλων μονάδων ἱππικοῦ, χωρὶς νὰ ἐλαττοῖ τὴν εὐκινησίαν καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ ὅπλου.

Περὶ τοῦ συγχρόνου *ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ* (1821—1930) βλ. εἰς λ. *Ἑλλὰς* (στρατός).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ· *Β. Δούσμανη*, «Κανονισμοῦ Ἐκστρατείας συμπλήρωμα» (σελ. 41—42 καὶ 76—78). —*Κ. Παπαρρηγοπούλου*, «Ἱστορία Ἑλλ. Ἔθνους». —*Vial*, «Ἐπίτομος Ἱστορία νεωτέρων ἐκστρατειῶν» (μετάφρ. εἰς τὴν Ἑλλην. ὑπὸ *Χρ. Γ. Σταυροπούλου*). —*Ν. Κ. Σπυροπούλου*, «Στρατιωτικὴ Ἱστορία» καὶ «Βαθμιαία ἐξέλιξις καὶ ἀνάπτυξις τῆς τακτικῆς παραλλήλως τῇ βελτιώσει τοῦ ὁπλισμοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων». —Κανονισμὸς τῆς τακτικῆς χρήσεως τῶν μεγάλων μονάδων καὶ κανονισμοὶ Ἱππικοῦ. —*Ἰακ. Νεγρεπόντη*, «Τακτικὴ Ἱππικοῦ». —*Balck* «Τακτικὴ Ἱππικοῦ» (μετάφρ. εἰς τὴν Ἑλλην. ὑπὸ *Ξ. Στρατηγοῦ*). —*Bousset*, Les maîtres de la guerre, Frederik II, Napoléon, Moltke. —*Von der Goltz*, «Περὶ διευθύνσεως τοῦ πολέμου» (μετάφρ. ἐκ τοῦ γαλ. ὑπὸ *Ἐμμ. Μανουσογιαννάκη*). —*Β. Δούσμανη* «Ἡ Θεσσαλία» —Ἐκ τῶν ἀρχαίων ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ *Ξενοφῶν*, ὁ *Πολύβιος* καὶ ὁ *Ἀρριανός*.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱππικὸν *(Γεωγρ.)*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰάσμου τῆς ἐπαρχίας Κομοτηνῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 68. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπεκηρτζιλέρ*.

ἱππικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἵππον ἢ τὸν ἱππέα: «ἱππικὰ ὅπλα», «ἱππικὸς στρατός» ‖ **ἱππική** (ἡ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη*: «περὶ ἱππικῆς», «γνώστης τῆς ἱππικῆς» ‖ *ἱππικόν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ λ.).

— ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐπιδείξεως. Οἱ ἐν γένει ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐκτελοῦνται παρ' ἐφίππων κατὰ περιόδους, προκηρυσσόμενοι ὑπὸ τῆς πολιτείας, τῶν δήμων, τῶν κοινοτήτων, ἑταιρειῶν ἱπποδρομιῶν, φιλίππων ἑνώσεων καὶ μεγάλων στρατιωτικῶν μονάδων καὶ δὴ ἱππικοῦ, αἵτινες καὶ συνηθέστερον ὀργανοῦσι τοιούτους ἱππικοὺς ἀγῶνας. Σκοπὸς αὐτῶν εἶναι : α) προκαλουμένης ἁμίλλης, νὰ συμβάλλωσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ἱπποπαραγωγῆς· β) νὰ προσδοθῇ αἴγλη εἰς πανηγυρικὰς ἑορτάς· καὶ γ) νὰ καλλιεργηθῇ τὸ φίλιππον αἴσθημα καὶ τὸ ἱππικὸν πνεῦμα, διότι οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἀναπτύσσουσι τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν τόλμην, τὴν ψυχραιμίαν, τὸ ριψοκίνδυνον καὶ συντελοῦσιν ἀκόμη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τολμηρᾶς καὶ δραστικῆς ἱππασίας, ὡς καὶ τῆς τεχνικῆς τοιαύτης, στοιχείων τῆς πρὸς πόλεμον ἱκανότητος τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἱππικοῦ. Περιλαμβάνουσιν οἱ ἐν γένει ἱππικοὶ ἀγῶνες: ἱπποδρομίας, ὑπερπηδήσεις ἐμποδίων, ἱππικὰ παίγνια καὶ ἱππικὰς ἐπιδείξεις. Καὶ αἱ μὲν ἱππικαὶ ἐπιδείξεις ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐπίδειξιν τῆς ἱππευτικῆς λεπτότητος, τῆς τεχνικῆς δεξιότητος καὶ τῆς τεχνικῆς ἐν γένει ἱππασίας. Ἐμφανίζεται ἡ τελειότης καὶ ἡ ἁρμονία τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν βοηθητικῶν μέσων τοῦ ἱππέως πρὸς τὴν ἀνταποκρινομένην ἐκδήλωσιν κινήσεων τοῦ ἵππου, ἀποτελέσματος ἐπιμόνου καὶ μακρᾶς προπονήσεως. Οἱ δὲ λοιποὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες, ἀντιθέτως, κατατείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀποδείξωσι τὰ ἱππευτικὰ προσόντα τοῦ ἱππέως καὶ ἅμα τὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως τοῦ μυϊκοῦ καὶ ἀναπνευστικοῦ συστήματος τοῦ ἵππου, ἤτοι τὸν βαθμὸν ἐκγυμνάσεως ἐν γένει αὐτοῦ. Περιλαμβάνουσι δέ: ὑπερπηδήσεις ἐμποδίων εἰς ὕψος ἢ εἰς πλάτος, ἢ συγχρόνως καὶ εἰς ὕψος καὶ εἰς πλάτος, ἀγῶνας ταχύτητος, ἀγῶνας ἀντοχῆς, διέλευσιν δι' ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν ποικίλων κλπ. Εἰς τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας ἐπιδείξεως μετέχουσι δύο ὁμάδες ἱππέων, ἐκτελοῦσαι ἐφίππους διαφόρους ρυθμικὰς κινήσεις καὶ δυσχερεῖς ἑλιγμούς.

Οἱ ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐπιδείξεως παρεντίθενται εἰς προγράμματα τῶν στρατιωτικῶν ἱππικῶν ἑορτῶν ἢ ἱπποδρομιῶν. Τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐτελέσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα (Carrousel), εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀγώνων τῶν ἱπποτῶν (tournois), ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Κονδέ. Πολλάκις διὰ τῶν ἀγώνων ἐπιδείξεως ἀπεικονίζοντο διάφορα πολεμικὰ ἐπεισόδια, ὡς καὶ ἀλληγορικαὶ παραστάσεις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων καὶ ἑλιγμῶν. Γεννήσεις, γάμοι ἡγεμόνων, νῖκαι στρατοῦ παρεῖχον εὐκαιρίαν τελέσεως κατὰ τὸν μεσαίωνα τοιούτων ἱππικῶν ἀγώνων. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐτελέσθησαν τῷ 1662 εἰς τὴν πλατεῖαν Καρουζὲλ τῶν Παρισίων ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐπιδείξεως, ὀφείλουσαν τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς εἰς τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο. Τὰ τῆς τελέσεως τῶν ἱππικῶν ἐν γένει ἀγώνων διέπουσι κώδικες, τοιοῦτος δ' εἰδικὸς κῶδιξ ἐκυρώθη ἐσχάτως καὶ ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— ἱππικὸν *ἐφαλτήριον* *[Γυμν.]*· βλ. *ἐφαλτήριον*.

ἱππῖναι (οἱ) (Equinae) *[Παλαιοζωολ.]*. Ὑποοικογένεια (κατὰ τὸν Zittel) τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππιδῶν περισσοδακτύλων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Εἰς τὴν ὑποοικογένειαν ταύτην ἀνήκουν τὰ γένη *ἵππος, μερύχιππος, πρωτόϊππος, πλειόϊππος, ἱππάριον, νεοϊππάριον, ἱππίδιον* κλπ. Λείψανά των παρουσιάζονται εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως μέχρι τῆς πλειστοκαίνου τοῦ καινοζωικοῦ, εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Β. Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου μέχρι σήμερον, εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου μέχρι σήμερον καὶ εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν μόνον κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποδιάπλασιν.

Γ. Κ. Γ.

Ἵππιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, μεταξὺ Σαγγαρίου καὶ Ἡρακλείας. Ὀρθότερον *Ὕπιος*.

Α. Θ. Σ.

Ἵππις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Λαζικῆς, ἀγνώστου θέσεως, ἀναφερόμενος ὑπὸ Προκοπίου (Γοτθ. 4, 1) ὡς «οὐ μέγας οὐδὲ ναυσίπορος, ἱππεῦσι καὶ πεζοῖς βατός».

Π. Ν. Π.

ἱππισμὸς (ὁ)· βιαία ἔκτασις τοῦ ἄκρου ποδός, ὅστις οὕτω, κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μόνον διὰ τοῦ ἄκρου αὐτοῦ, ἤτοι τῶν δακτύλων. Τοιοῦτον ἱππισμὸν ἐμφανίζουν πολλαὶ ὀρχηστρίδες κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χοροῦ των.

Σ. Γ. Σ.

ἱπποβδέλλα (ἡ) (Hippobdella) *[Ζωολ.]*. Γένος βδελλῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γναθοβδελλιδῶν*, περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη, πάντα ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ στασίμων ὑδάτων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἱπποβδέλλα ἡ ἀδηφάγος* (Hippobdella vorace), παρεμφερὴς πρὸς τὴν *βδέλλαν* τὴν ἰατρικὴν (βλ. λ.), διαφέρουσα ταύτης κατὰ τὸ μέγεθος, ὅπερ εἶναι μεγαλύτερον, καὶ τὸν χρωματισμόν, ὅστις εἶναι μελανοπράσινος μὲ ποικίλας σκοτεινοτέρου ἢ ἀνοικτοτέρου χρώματος ἀποχρώσεις. Αὕτη προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν διαφόρων κατοικιδίων ζῴων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ἵππων, εἰς τοὺς πόδας, τοὺς ρώθωνας ἢ τὸ στόμα, προξενοῦσα πολλάκις θανατηφόρους πληγάς.

Δ. Ν. Π.

Ἱππόβινος. Παραγραμματισμὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ *Ἱππονίκου* (βλ. λ.) ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος βινέω, διὰ τὴν περὶ τοὺς ἵππους ἀσέλγειαν αὐτοῦ.

—Π.

ἱπποβοσκίδαι (οἱ) (Hippoboscidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *οἴστρων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἱππόβοσκος* (βλ λ.).

Δ. Ν. Π.

ἱππόβοσκος (ὁ) (Hippoboscus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱπποβοσκιδῶν*. Οἱ ἱππόβοσκοι εἶναι ἔντομα παρασιτικῶς ζῶντα ἐπὶ διαφόρων κατοικιδίων ζῴων, καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ βοὸς καὶ τοῦ ἵππου. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Ἱππόβοσκος ὁ ἵππειος* (Hippoboscus equina), κοινῶς *ἀλογόμυγα*, ὅστις ἔχει σῶμα φοειδές, πεπλατυσμένον καὶ φαιόν, κεραίας μετρίου μεγέθους, γυμνὰς τριχῶν, πόδας ἀπολήγοντας εἰς δισχιδὲς ἀγκιστρον, στόμα ἐν εἴδει ράμφους ἀπολῆγον εἰς προβοσκίδα ἐπιμήκη καλυπτομένην ὑπὸ τριχῶν. Ἀπαντᾷ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βοός, τοῦ ἡμιόνου, τοῦ κυνός, καὶ σπανιώτερον τοῦ ἀνθρώπου. Προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν γυμνῶν μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἀπορροφᾷ ἀπλήστως τὸ αἷμα.

Ἱππόβοσκος ὁ ἵππειος.
(Θήλεια μὲ κεκλεισμένας τὰς πτέρυγας.)

Τὰ νύγματα αὐτοῦ εἶναι λίαν ἐνοχλητικά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπικίνδυνα. Ὁ τρόπος τῆς ἀναπαραγωγῆς του εἶναι ἰδιόρρυθμος. Ἡ θήλεια δὲν γεννᾷ ᾠά, ἀλλὰ χρυσαλλίδας ἐν τῇ τελευταίᾳ μορφῇ αὐτῶν. Ἡ χρυσαλλὶς περιβάλλεται ὑπὸ εἴδους κελύφους λευκοῦ γαλακτώδους χρώματος καὶ μόνον κατὰ τὸ ἄκρον του μελανοῦ. Τὸ κέλυφος εὐθὺς ὡς ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα γίνεται μελανόν, εἶτα διογκοῦται καὶ τέλος θραύεται καὶ ἐξέρχεται τὸ τελείως διαπεπλασμένον ἔντομον, ὅπερ εἶναι παρόμοιον πρὸς τὸ ἐνήλικον τοιοῦτον.

Ἱππόβοσκος ὁ ἵππειος.
(Θήλεια μὲ ἀνεπτυγμένας τὰς πτέρυγας.)

Ἱππόβοσκος ὁ τῆς καμήλου (Hippoboscus camelina). Ἀπαντᾷ ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἰδίως ἐν Αἰγύπτῳ, ἔχει τὰ αὐτὰ περίπου γνωρίσματα πρὸς τὸ προηγούμενον εἶδος καὶ ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν καμήλων.

Δ. Ν. Π.

ἱπποβόται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ὠνομάσθη παρὰ Χαλκιδεῦσι τῆς Εὐβοίας ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος π. Χ. διαδεχθεῖσα τοὺς βασιλεῖς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τάξις τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων (ἡ ἄλλαχοῦ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παχεῖς, γεώμοροι* κτλ.), διὰ τὴν αὐτόθι ἰδιάζουσαν ἀνατροφὴν ἵππων. Ἐπὶ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἀπεστάλησαν αἱ περίφημοι εἰς Μακεδονίαν καὶ Μεγάλην Ἑλλάδα ἀποικίαι τῆς Χαλκίδος, ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἐρετριεῖς διὰ τὸ Ληλάντιον πεδίον, οἱ ἱπποβόται ἐξησθένησαν πολεμικῶς καὶ τῷ 506 π. Χ. ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν συμμάχων των Βοιωτῶν. Τότε ὁδηγηθέντες δέσμιοι εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπελυτρώθησαν ἔναντι δύο μνῶν κατὰ κεφαλήν, αἱ δὲ ἁλύσεις δι' ὧν ὡδηγήθησαν ὁμοῦ μετὰ χαλκοῦ τεθρίππου ἐκ τῆς ἱερᾶς δεκάτης τῶν λύτρων ἐσφζοντο ἐπὶ Ἡροδότου ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τῶν Προπυλαίων τῆς Ἀκροπόλεως. Ἡ χώρα αὐτῶν διηρέθη εἰς κλήρους (2000 κατὰ τὸν Αἰλιανόν, 4000 καθ' Ἡρόδοτον), ὅτε δὲ τῷ 446/445 π. Χ., ἐπωφελούμενοι τῆς ἐν Κορωνείᾳ ἥττης, ἐστασίασαν, ἐξωρίσθησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ὁδηγήσαντος εἰς Εὔβοιαν 5000 ὁπλίτας ἐπὶ 50 πλοίων, οἱ δὲ ὑπόλοιποι Χαλκιδεῖς ὤμοσαν ἐπισήμως ὅρκον ὑποταγῆς, ἀνευρεθέντα ἐπὶ πλακὸς τῷ 1876. Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν ἱπποβοτῶν προεστῶτες ἦσαν «ἀπὸ τιμημάτων ἄνδρες ἀριστοκρατικῶς ἄρχοντες».

Π. Ν. Π.

Ἱππόβοτοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παρὰ τὴν θεσσαλικὴν Ἄμυρον, ἀναφερομένη εἰς κείμενα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, τῆς ὁποίας ἡ ἀκριβὴς γεωγραφικὴ θέσις δὲν εἶναι γνωστή.

Ἱππόβοτος λειμὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Ἀσίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὡς κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Περσίδος εἰς Κασπίας πύλας ὁδοῦ, ὀνομαζομένη οὕτως ἀπὸ τῶν 50 χιλιάδων βασιλικῶν φορβάδων, αἵτινες ἀνετρέφοντο αὐτόθι, καὶ τῶν Νησαίων ἵππων, ἐπίσης βασιλικῶν.

Π.Ν.Π.

ἱππόγλωσσος (ὁ) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν* (βλ. *πλευρονήκτης ὁ ἱππόγλωσσος*).

ἱππογνωσία (ἡ) *[Ζωοτεχν.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ κλάδος τῆς *ἱππολογίας* ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὸν προχειρον, οὕτως εἰπεῖν, καθορισμὸν τῶν προτερημάτων ἢ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἵππου, τοὺς διαφόρους αὐτοῦ μορφολογικοὺς χαρακτῆρας, τὴν κατάταξιν αὐτοῦ εἰς διαφόρους γενεὰς ἢ ποικιλίας, τὴν ἀξίαν τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης χρησιμοποιήσεως κτλ.

Δ. Ν. Π.

Ἱπποδάμας. Υἱὸς τοῦ Πριάμου φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως κατά τινα συμπλοκήν (*Ὁμ.* Ἰλ. Κ, 401).

Α. Θ. Σ.

— Ἱπποδάμας. Ἄρχων ἐπώνυμος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς 101ης Ὀλυμπιάδος.

— Ἱπποδάμας. Ἀθηναῖος νεανίας γνωστὸς ἐκ τῆς φράσεως «*Ἱπποδάμας καλός*», ἀναγραφομένης ἐπὶ ἀττικῶν ἀγγείων τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.

ἱπποδαμαστής (ὁ), **—άστρια** (ἡ)· ὁ δαμαστὴς ἵππων, ὁ ἔμπειρος εἰς τὸ ἐκγυμνάζειν, εἰς τὸ ἀσκεῖν ἵππους.

ἱπποδαμαστική (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ δαμάζειν, τοῦ ἐκγυμνάζειν ἵππους.

Ἱπποδάμεια *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ *Οἰνομάου*, βασιλέως τῆς Πίσης τῆς Ἠλείας, καὶ τῆς Στερόπης ἢ Εὐρυθόης, καὶ σύζυγος τοῦ *Πέλοπος*. Κατά τινα χρησμὸν ὁ Οἰνόμαος θὰ ἐφονεύετο ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, ὅστις θὰ ἐνυμφεύετο τὴν Ἱπποδάμειαν. Κατ' ἄλλον μῦθον ἦτο ἐραστὴς τῆς θυγατρός του. Διὰ ν' ἀποφύγῃ λοιπὸν τὸν γάμον τῆς Ἱπποδαμείας, εἰχεδηλώσει, ὅτι θὰ νυμφεύσῃ

Digitized by Google

τὴν θυγατέρα του μὲ ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε νικήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἁρματοδρομίαν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὐδεὶς ἤθελε τολμήσει ν' ἀνταγωνισθῇ μὲ αὐτόν. Ἐν τούτοις δέκα τρεῖς μνηστῆρες τῆς Ἱπποδαμείας ἐτόλμησαν, ἕνεκα τοῦ ἐκτάκτου κάλλους της, ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τὸν Οἰνόμαον, διατρέχοντες ἐπὶ τεθρίππου τὸ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῇ ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου διάστημα, ἀλλὰ καὶ οἱ δέκα τρεῖς ἐφονεύθησαν μετὰ τὴν ἧττάν των ὑπὸ τοῦ δόρατος τοῦ Οἰνομάου καὶ αἱ κεφαλαί των ἐκρεμάσθησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ἄρεως. Δέκατος τρίτος προσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ Πέλοψ, ὁ υἱὸς τοῦ Ταντάλου, ὅστις καὶ ἐνίκησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ποσειδῶνος (πρὸς τὸν ὁποῖον προσηυχήθη ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς κατελθὼν εἰς τὸν πλησίον αἰγιαλόν), δωρήσαντος εἰς αὐτὸν χρυσοῦν ἅρμα καὶ πτερωτοὺς ἵππους

Πέλοψ καὶ Ἱπποδάμεια.
[Ἀγγειογραφία ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ Ἀρέζζο.]

μὲ ἀκαμάτους πόδας, καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἱπποδαμείας, ἐρασθείσης αὐτοῦ, ἥτις ἔπεισε τὸν ἡνίοχον τοῦ Οἰνομάου Μυρτίλον ν' ἀφαιρέσῃ τὸν σφηνίσκον τοῦ ἄξονος ἑνὸς τῶν τροχῶν τοῦ ἅρματος τοῦ Οἰνομάου, ἢ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἥλους ἐκ κηροῦ. Διὰ τοῦ δόλου αὐτοῦ μόλις ὥρμησε μὲ τὸ ἅρμα του ὁ Οἰνόμαος ἀνετράπη καὶ ἐφονεύθη. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ὁ Πέλοψ ἀπῆλθε μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας καὶ τοῦ Μυρτίλου εἰς τὴν πατρίδα του, καθ' ὁδὸν ὅμως ἐκρήμνισεν ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Εὐβοίας Γεραιστοῦ εἰς τὴν θάλασσαν τὸν Μυρτίλον, διότι εἶχεν ἀποπειραθῇ οὗτος ν' ἀποπλανήσῃ τὴν Ἱπποδάμειαν, ἀφοῦ ὁ Πέλοψ ἠθέτησε τὴν πρὸ τῆς ἁρματοδρομίας ὑπόσχεσίν του, ὅτι θὰ παρεχώρει ταύτην διὰ μίαν νύκτα εἰς τὸν Μυρτίλον. Ἐκ τῆς Ἱπποδαμείας καὶ τοῦ Πέλοπος εἶχον γεννηθῇ ἡ Νικίππη, σύζυγος Σθενέλου γενομένη καὶ μήτηρ τοῦ Εὐρυσθέως, καὶ ὁ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης (κατ' ἄλλους μύθους καὶ τέσσαρες ἄλλοι υἱοί). Ὁ μῦθος οὗτος εἶχεν ἐμπνεύσει καὶ τὴν ἀρχαίαν λογοτεχνίαν (Πίνδαρον καὶ τραγικοὺς) καὶ κυρίως τὴν ἀρχαίαν τέχνην, τῆς ὁποίας ἄριστα μνημεῖα ἦσαν ἡ εἰς τὴν λάρνακα τοῦ Κυψέλου ἀπεικόνισις τοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς (*Παυσ.* Ε' 10, 6). Ἡ Ἱπποδάμεια, ἥτις ἐλέγετο ὅτι καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν παρθένων (*Ἡραῖα*) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ εἶχεν ἱδρύσει, ἐτιμᾶτο ὡς θεὰ διὰ θυσιῶν ἐτησίων πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τάφου της, ὅστις ἔκειτο ἐντὸς τῆς ἱερᾶς Ἄλτεως, *Ἱπποδάμειον* (βλ. λ.) καλούμενος. Ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἐκόσμει ἀκόμη καὶ τὸν θρόνον τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, ὅπου ἄγαλμα τῆς Ἱπποδαμείας ἵστατο ἔχον τὴν κεφαλὴν δεδεμένην διὰ ταινίας νίκης.

—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀδράστου καὶ σύζυγος τοῦ Πειρίθου, υἱοῦ τοῦ Ἰξίονος καὶ βασιλέως τῶν Λαπιθῶν. Κατὰ τοὺς γάμους της εἶχε κληθῇ καὶ ὁ Κένταυρος Εὔρυτος ἢ Εὐρυτίων, συγγενὴς τοῦ Πειρίθου, ὅστις μεθυσθεὶς ἐπεχείρησε ν' ἀπαγάγῃ τὴν Ἱπποδάμειαν. Οἱ Λαπίθαι ἐξοργισθέντες διὰ τὴν αὐθάδειάν του ταύτην τὸν ἐξεδίωξαν τῶν ἀνακτόρων, ἀφοῦ τοῦ ἔκοψαν τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα. Ὁ Εὐρυτίων ὅμως ἐπανῆλθε μετὰ τῶν ἄλλων Κενταύρων καὶ τότε συνήφθη πεισματώδης μεταξὺ *Κενταύρων* καὶ *Λαπιθῶν* μάχη (βλ. τὰς λ.). Ἐκ τοῦ Πειρίθου καὶ τῆς Ἱπποδαμείας εἶχε γεννηθῇ ὁ Πολυποίτης. Εἰς τὰς ποικίλας παραλλαγὰς τοῦ εἰρημένου μύθου ἡ Ἱπποδάμεια ἐφέρετο καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα, καλουμένη *Δηϊδάμεια*, *Λαοδάμεια*, *Ἱπποδάμη* κτλ.

—3) Θυγάτηρ τοῦ Ἀγχίσου, ἀδελφὴ τοῦ Αἰνείου καὶ σύζυγος τοῦ Ἀλκάθου.

—4) Θυγάτηρ τοῦ Βρίσου, ἡ ἀπ' αὐτοῦ καὶ *Βρισηΐς* (βλ. λ.) καλουμένη, ἡ αἰτία τῆς ἔριδος Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος.

—5) Σύζυγος τοῦ Ἀμύντορος, βασιλέως τοῦ Ὀρμενίου, καὶ μήτηρ τοῦ Φοίνικος.

—6) Δύο θυγατέρες τοῦ Δαναοῦ, αἵτινες ἐφόνευσαν τοὺς μνηστῆράς των Ἴστρον καὶ Διοκορίστην.

—7) Ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης. ΚΑΨ.

Ἱπποδάμεια (Ippodamia) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 692. Σ. Π.

Ἱπποδάμεια (ἡ) (Hippodamia) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοχινελλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πλείστας χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἱπποδάμεια ἡ στικτὴ* (Hippodamia punctata), ἥτις ἔχει μῆκος 5 — 6 χιλιοστομέτρων, ἀπαντῶσα ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ καὶ ἐπὶ διαφόρων ὑδροχαρῶν φυτῶν ἐνδιαιτωμένη. Δ. Ν. Π.

Ἱπποδάμειον [*Ἀρχ.*]. Χῶρος διαστάσεων ἑνὸς πλέθρου ἐν Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας κατὰ τὴν καλουμένην «πομπικὴν εἴσοδον», ὀνομασθεὶς οὕτω διότι ἐκεῖ ἐτάφησαν «ἐκ μαντείας» τὰ ὀστᾶ τῆς Ἱπποδαμείας. Ἡ εἰς αὐτὸ εἴσοδος ἐπετρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅπου κατὰ Παυσανίαν «θύουσι τῇ Ἱπποδαμείᾳ καὶ ἄλλα εἰς τιμὴν δρῶσιν αὐτῆς». Παρὰ τὸ Ἱπποδάμειον ὑπῆρχεν ἡμικύκλιος βάσις, ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν ἄγαλμα τοῦ Διὸς καὶ παρ' αὐτὸ τῆς Θέτιδος καὶ τῆς Ἡμέρας, ἱκέτιδος ὑπὲρ τῶν τέκνων της παρὰ τῷ Διί, καὶ παραστάσεις ἀνὰ δύο ἡρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου (Ἀχιλλεὺς-Μέμνων, Ὀδυσσεὺς - Ἕλενος, Μενέλαος-Ἀλέξανδρος, Διομήδης - Αἰνείας, Αἴας ὁ Τελαμῶνος - Δηίφοβος) Τὰ ἔργα ταῦτα ποιηθέντα ὑπὸ Λυκίου τοῦ Μύρωνος ἦσαν ἀναθήματα τῶν Ἀπολλωνιατῶν, συνοδευόμενα ὑπὸ ἐλεγείου κεχαραγμένου ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Διός. Π. Ν. Π.

Ἱπποδάμειος ***ἀγορά***. Αὕτη ἔκειτο εἰς τὸν ἀρχαῖον Πειραιᾶ, πρὸ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ λόφου Μουνιχίας, βορείως τῆς Ζέας καὶ πλησίον τῆς Σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος. Πρὸ ἐτῶν ἐσῴζοντο εἰς τὴν θέσιν ταύτης ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως τὰ θεμέλια τοῦ ἀρχαίου τούτου οἰκοδομήματος, καλυφθέντα σήμερον ὑπὸ τῆς λεωφόρου Μουνιχίας καὶ τῶν πέριξ οἰκοδομῶν. Ἡ Ἱπποδάμειος ἀγορά, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ ῥυμοτομήσαντος τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς ἀρχιτέκτονος *Ἱπποδάμου* (βλ. λ.), εἶχεν εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς Ἑστίας, περιλαμβάνουσα ἅμα καὶ τὸ Ἀγορανόμιον, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων δημοσίων καταστημάτων. Κατὰ τὸ χαραχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱπποδάμου σχέδιον τῆς ῥυμοτομίας τοῦ Πειραιῶς, αἱ εἰς ὀρθὰς γωνίας λήγουσαι ὁδοὶ καὶ παράλληλοι ἦσαν περὶ τὴν ἀγορὰν ταύτην. Α. Σ. Χ.

Ἱππόδαμος. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Τρώων, υἱὸς τοῦ Μέροπος, περιφήμου μάντεως καὶ ἡγεμόνος τῆς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου Περκώτης, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Λ, 335). Α. Θ. Σ.

—**Ἱππόδαμος.** Σικυώνιος, εἷς τῶν πέντε στρατηγῶν ὑπὸ τὸν Εὔφρονα, τύραννον τῆς Σικυῶνος, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἐπιτευχθείσης Ἀχαϊκῆς συμμαχίας τῷ 367 π. Χ. Α. Θ. Σ.

—**Ἱππόδαμος** ὁ ***Μιλήσιος***. Ἀρχαῖος Ἕλλην ἀρχιτέκτων καὶ φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Εὐρυφῶντος, ἀκμάσας ἐπὶ Περικλέους. Εἶναι ὁ πρῶτος συστηματοποιήσας τὴν ῥυμοτομίαν τῶν πόλεων, τὸ σύστημα δὲ αὐτοῦ κατέστη παροιμιῶδες διὰ τῆς φράσεως «Ἱπποδάμου νέμεσις». Κύριον ἔργον αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐπιστασία τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Πειραιῶς, ἔχοντος καθ' ὁλοκληρίαν ὀρθογωνίως τεμνομένας ὁδούς, πρὸς τιμὴν δὲ αὐτοῦ ὠνομάσθη ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως ταύτης *Ἱπποδάμειος* ἀγορὰ (βλ. λ.). Ἐπίσης ἔκτισε τὸ Θούριον, ὅπερ ἔτεμνε κατὰ μῆκος εἰς τέσσαρα μέρη (Ὀλυμπιάς, Διονυσιάς, Ἡράκλεια, Ἀφροδισιάς) καὶ κατὰ πλάτος εἰς τρία (Θουρία, Ἡρῴα, Θουρῖνα). Ἐπιδεικτικῶς λιτοδίαιτος, ζῶν εἰς δημοσίαν οἰκίαν ἐν Πειραιεῖ, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη «πρῶτος τῶν μὴ πολιτευομένων ἐνεχείρησε περὶ πολιτείας εἰπεῖν τῆς ἀρίστης». Μακρὰ ἀποσπάσματα ἔργων του πυθαγοριζόντων «Περὶ πολιτείας» καὶ «Περὶ εὐδαιμονίας» διέσωσεν ὁ Στοβαῖος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱπποδάμου τοῦ Θουρίου», κριτικὴν δὲ περὶ αὐτῶν ἔκαμεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἀφιερώσας ὅλον τὸ Ε' κεφάλαιον τοῦ Β' βιβλίου τῶν «Πολιτικῶν». Κατὰ τὴν «Ἱπποδάμου τάξιν» ἡ πολιτεία εἶναι «μυρίανδρος», ἐκ τριῶν τάξεων (γεωργῶν, τεχνιτῶν, πολεμιστῶν), ἡ γῆ διαιρεῖται εἰς «δημοσίαν, ἱερὰν καὶ ἰδίαν», ἅπαντες οἱ ἄρχοντες εἶναι αἱρετοί, ὡς καὶ οἱ δικασταὶ προβεβηκυίας ἡλικίας («γέροντες»), τὰ δὲ ἀδικήματα χωρίζονται εἰς «ὕβριν, βλάβην, θάνατον» μετ' ἀναλόγων ποινῶν. Π. Ν. Π.

—**Ἱππόδαμος**, ἢ ***Ἱπποδάμας***. —1) Σπαρτιάτης στρατιωτικός, γνωστὸς κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων πολιορκίαν τῆς Κρώμνου τῆς Μεγαλοπόλεως (364 π. Χ.) ἐκ τοῦ ἑξῆς τεχνάσματος: Διεμήνυσε διὰ κήρυκος εἰς τὴν μητέρα του «λύεσθαι τὸ γύναιον τὸ ἐν Ἀπολλωνείῳ δεδεμένον ὡς οὐκέτι λύσιμον ἐσόμενον» μετὰ πάροδον δέκα ἡμερῶν· καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐνόμισαν ὅτι πρόκειται περὶ ἰδιωτικοῦ ζητήματος, ἐπιτρέψαντες τὴν διαβίβασιν τῆς παραγγελίας, οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως ἐνόησαν ὅτι αἱ τροφαὶ τῶν πολιορκουμένων μόλις διὰ δεκαήμερον ἀρκοῦν, διότι τὸ γύναιον ἦτο εἰκὼν τοῦ λιμοῦ ὑπὸ μορφὴν δεδεμένης γυναικός. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τὸ στρατήγημα ἐγένετο κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πρασιῶν, ἡ δὲ εἰκὼν εὑρίσκετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Ὁ Ἱππόδαμος ἀπέθανεν ὀγδοηκονταετὴς ἐν πολέμῳ, ἀρνηθεὶς νὰ μείνῃ διὰ τὸ γῆράς του ἐν Σπάρτῃ.—2) Ἐπώνυμος ἄρχων ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 101ης ὀλυμπιάδος (375 π. Χ.). Π. Ν. Π.

ἱππόδαμος (ὁ) [*Στρατ.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ μέχρι τῆς περὶ τὸ 1870 ἐποχῆς ὁ ἐκγυμναστὴς τῶν ἵππων. Ν. Θ. Κ.

Ἱπποδέτης (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίκλησις τοῦ Ἡρακλέους ἐν Βοιωτίᾳ, ὅπου ὑπῆρχε παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Ὀγχηστοῦ μέγα ἱερὸν αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἱερῷ, κατὰ παράδοσιν, ἐπῆλθον πανστρατιᾷ οἱ Ὀρχομένιοι, ὁ δὲ Ἡρακλῆς νύκτωρ συνέδεσεν αὐτοὺς μετὰ τῶν ἵππων ὑπὸ τὰ ἅρματα, ὅθεν καὶ ἡ ἐπίκλησις αὐτοῦ (*Παυσ.* Θ' 26,1). Π. Ν. Π.

Ἱπποδίκη [*Μυθολ.*]. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, σύζυγος τοῦ Ἴδα, υἱοῦ τοῦ Αἰγύπτου. Α. Θ. Σ.

ἱππόδραμα (τὸ) [*Θεατρ.*]. Εἶδος δράματος ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν ᾧ οἱ ἵπποι παίζουν μεγάλους ῥόλους. Ν. Ι. Λ.

ἱπποδρομία (ἡ)· ὁ ἀγὼν ἵππων, ὁ ἱππικὸς ἀγών.

—[*Ἐγκυκλ.*] Κύριος σκοπὸς τῶν *ἱπποδρομιῶν*, ἐκτὸς τῆς ψυχαγωγίας τῶν θεατῶν, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ βελτίωσις τῆς ἱππικῆς γενεᾶς, καθ' ὅσον αὗται ἀποτελοῦν τὸ ἀσφαλέστερον κριτήριον διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν καλυτέρων ἵππων καὶ τὴν χρησιμοποίησίν των πρὸς ἀναπαραγωγήν. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἔχει τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων, πρῶτος δὲ ὁ Ὅμηρος περιγράφει εἰς τὴν «Ἰλιάδα» ἀγῶνας ἵππων, συρόντων ἅρματα, τελεσθέντας πρὸς τιμὴν τοῦ φονευθέντος ἥρωος Πατρόκλου. Οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες, καλούμενοι εἰδικώτερον *ἁρματοδρομίαι* (βλ. λ.), διεξήγοντο ἀργότερον, εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, κατὰ τὰ Παναθήναια καὶ τὰς ἄλλας μεγάλας τῶν ἀρχαίων ἑορτὰς (Πύθια, Ἴσθμια, Νέμεα κλπ.), καθ' οὓς πάντες σχεδὸν οἱ εὔποροι Ἕλληνες ἔτρεφον ἵππους διὰ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας καὶ δὲν ἐσεμνύνοντο ὀλιγώτερον ὅτε ἐνίκων οἱ ἵπποι καὶ τὰ ἅρματα αὐτῶν ἢ ὅτε ἐνίκων αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Εἶναι γνωστὸν δέ, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν ἀγγελμάτων τῶν σταλέντων εἰς Φίλιππον Β', τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐθεωρήθη ὡς ἀποτελοῦν ἄριστον οἰωνὸν διὰ τὸν νεογέννητον τὸ ἄγγελμα περὶ τῆς νίκης τῶν ἁρμάτων τοῦ πατρός του κατὰ τοὺς ἀγῶνας. Οἱ νικηταὶ ἵπποι ἐτιμῶντο ὅπως καὶ οἱ ἀθληταί, ἀναφέρονται δὲ ὡς ὑπάρχοντα εἰς Ὀλυμπίαν πολλὰ ἀγάλματα νικητῶν ἵππων. Οἱ ἱππικοὶ ἀγῶνες τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν τὸ μὲν ἁρματοδρομίαι, τὸ δὲ ἱπποδρομίαι μὲ τοὺς ἱππεῖς καθημένους ἐπὶ τοῦ ἵππου ἄνευ ἐφιππίου. Οἱ Ρωμαῖοι παραλαβόντες τὰς ἱπποδρομίας (ἁρματοδρομίας) παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀνήγαγον αὐτὰς εἰς μεγίστην ἀκμήν, μετέδωσαν δὲ αὐτὰς εἰς τοὺς Βυζαντινούς, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ ἱπποδρομίαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὁ βυζαντινὸς Ἱππόδρομος νὰ διαδραματίσῃ σημαντικώτατον ῥόλον εἰς αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ κράτους (βλ. λ *Ἱππόδρομος*).

Αἱ νεώτεραι ἱπποδρομίαι. Πατρὶς καὶ κέντρον ἀναπτύξεως τῶν νέων ἱπποδρομιῶν εἶναι ἡ Ἀγγλία, εἰς τὴν ὁποίαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διεξήγοντο, ἰδίως κατὰ τὰς τοπικὰς ἐμποροπανηγύρεις, ἀγῶνες ταχύτητος ἵππων. Οὕτω χρονικὸν τῆς ἐποχῆς Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου περιγράφει ἱπποδρομίας διεξαχθείσας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐπὶ ἀποστάσεως δύο μιλλίων μὲ ἔπαθλον χρηματικὴν ἀμοιβὴν 40 λιρῶν. Κατὰ τὰς σταυροφορίας οἱ Ἄγγλοι ἱππόται, ἀντιληφθέντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, ἔφερον εἰς Ἀγγλίαν πολλοὺς ἐκλεκτοὺς τοιούτους ἵππους, οὓς ἐδώρησαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σκωτίας. Ἀργότερον εἰσήχθησαν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἄλλοι ἵπποι ἐκ διαφόρων ἱπποπαραγωγῶν λαῶν, μάλιστα δὲ ἐξ Ἱσπανίας, ὁπόθεν Ἐδουάρδος ὁ Γ', ἐνθουσιώδης φίλιππος, εἰσήγαγε 50 ἐπιβήτορας ἀντὶ ὑπερόγκου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμοιβῆς. Ἐπὶ Ἑρρίκου Ζ' ὑπεχρεώθησαν πάντες οἱ Ἄγγλοι γαιοκτήμονες νὰ διατρέφωσιν ἵππους πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐγχωρίου γενεᾶς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1340 ἐσυστηματοποιήθησαν αἱ ἱπποδρομίαι διὰ τῆς καθιερώσεως ὡς ἐπάθλων ἀργυρῶν κωδωνίσκων ἀξίας 3

Digitized by Google

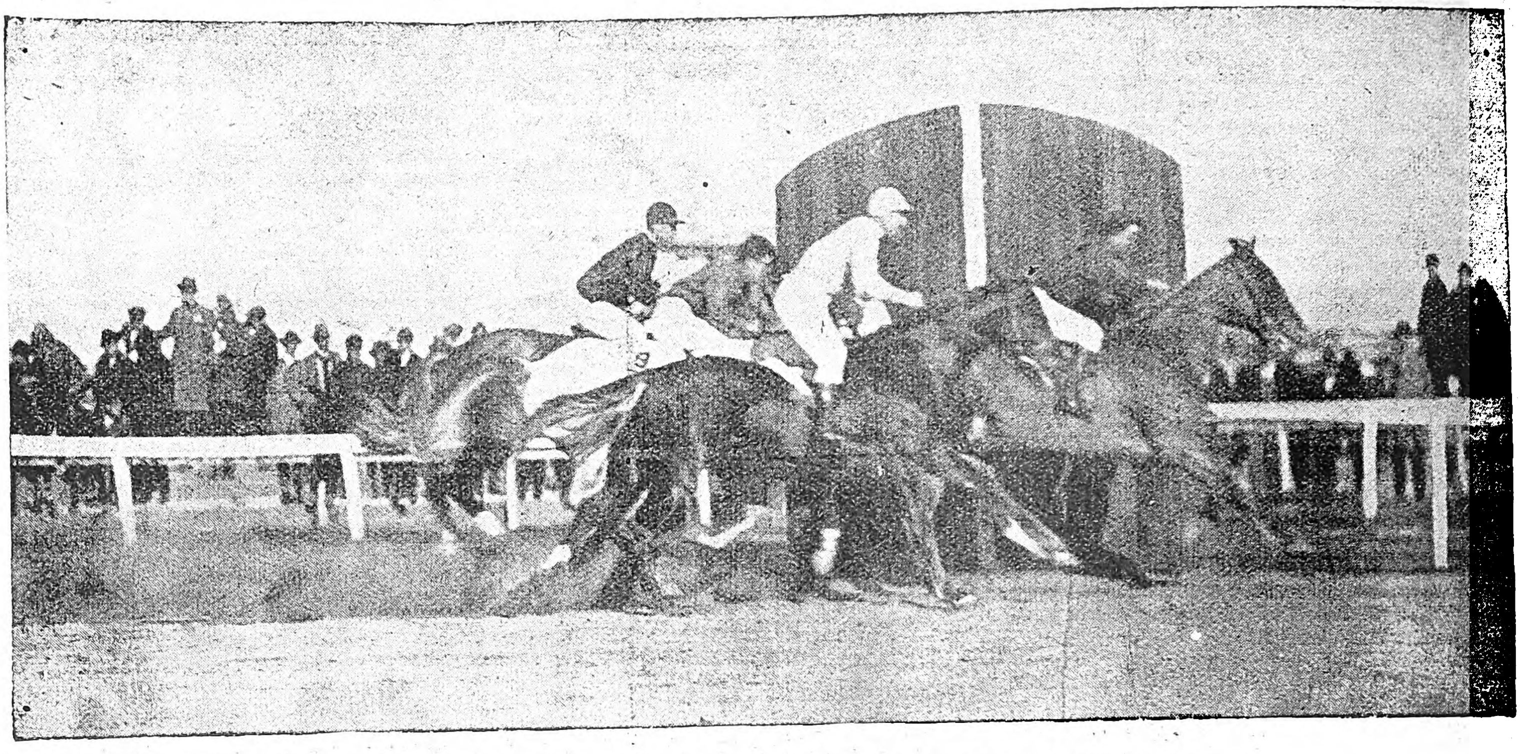

Ἱππόδρομος Φαλήρου : *Ἄφιξις τῶν συναγονιζομένων ἵππων εἰς τὸ τέρμα.*

περίπου σεληνίων. Αἱ ἱπποδρομίαι αὗται διεξήγοντο κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀπόκρεω ἐπὶ ἀναπεπταμένου χώρου, ἦσαν δὲ ἀγῶνες ἀντοχῆς, καθ' ὅσον αὐτη ἐθεωρεῖτο τότε ὡς κύριον προσὸν τοῦ ἵππου, ὑποχρεωμένου νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τὸ βάρος τῶν καταφράκτων ἐκ σιδηρῶν πανοπλιῶν ἱπποτῶν. Ἀπὸ τῆς καταργήσεως ὅμως τῶν πανοπλιῶν τούτων ἤρχισεν ἡ προτίμησις τῶν ἐλαφρῶν καὶ ταχέων ἵππων, ὡς τοιοῦτοι δὲ ἐφημίζοντο οἱ ἀραβικοί, ὧν ἤρχισεν ἡ καθ' ὁμάδας εἰσαγωγὴ εἰς Ἀγγλίαν. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἵππων τούτων πρὸς τὰς ἐγχωρίους ἀγγλικὰς φορβάδας ἐδημιουργήθη ἡ γενεὰ τοῦ *καθαροαίμου* ἀγγλικοῦ ἵππου, ἥτις ἐκπροσωπεῖ σήμερον τὸν τελειότερον τύπον τοῦ εὐγενοῦς τούτου ζῴου.

Πρῶτοι ἐργάται τῆς δημιουργίας τῆς νέας ταύτης ιππικῆς γενεᾶς εἶναι οἱ Στούαρτ καὶ μάλιστα Ἰάκωβος ὁ Α', ὁ ὁποῖος τῷ 1607 καθιέρωσε τὰς πρώτας ὠργανωμένας ἱπποδρομίας ἐν Ὑόρκῃ μὲ ἔπαθλον χρυσοῦν κωδωνίσκον, διδόμενον εἰς τὸν νικητὴν ὡς τὰ σημερινὰ ἐπαμειβόμενα ἔπαθλα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ ἱπποδρομίαι διεξήγοντο ἐπὶ ἀναπεπταμένου χώρου ἐν μέσῳ ἀγρῶν ὡς τὰ σημερινὰ Cross Country, οἱ δὲ ἵπποι ἔτρεχον μὲ οἱονδήποτε ἀναβάτην καὶ ἄνευ ὑπολογισμοῦ βαρῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης (1607) οἱ χῶροι τῶν ἱπποδρομίων περιεφράχθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται ἐπαγγελματίαι ἀναβάται (τζόκεϋ), ἀσκούμενοι εἰδικῶς εἰς τὴν ἱππασίαν, ἐκανονίσθησαν δὲ καὶ τὰ βάρη τῶν ἵππων κατ' ἀνώτατον ὅριον εἰς $63^1/_2$ χιλιόγραμμα, ὥστε ἅπαντες οἱ διαγωνιζόμενοι νὰ φέρωσι τὰ αὐτὰ βάρη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπίσης ἤρχισε καταβαλλομένη μεγαλυτέρα μέριμνα διὰ τὴν προπόνησιν τῶν ἵππων πρὸ τῆς ἱπποδρομίας καὶ τὴν διατροφὴν αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐδημιουργήθη νέα τέχνη, ἡ ἱπποτεχνία τοῦ ἱπποδρομίου.

Μετὰ τὸν Ἰάκωβον Α', ὁ Κάρολος Α' (1625—1649) ὑπεστήριξε θερμῶς τὰς ἱπποδρομίας, μεριμνήσας ἰδιαιτέρως διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἱπποδρομιῶν τοῦ Νιουμάρκετ καὶ τοῦ Χάϋδ-Πάρκ. Μετ' αὐτὸν ὁ Κρόμβελ ἵδρυσε μέγα ἱπποφορβεῖον καὶ εἰσήγαγε μέγαν ἀριθμὸν τουρκικῶν, ἀραβικῶν καὶ βερβερικῶν ἵππων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως, θεωρούμενοι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιβητόρων, ἐξ ὧν προῆλθεν ἡ ἀγγλικὴ γενεὰ τῶν καθαροαίμων, ὁ Place's White Turk, πατὴρ τοῦ σπουδαίου δρόμωνος καὶ ἐπιβήτορος Royal Oak, καὶ ὁ Helmsley Turk, ὡς καὶ ὁ βερβερικὸς Fairfax Marocco Barb. Κάρολος ὁ Β' ἵδρυσεν ἴδιον στάβλον, οἱ δὲ ἵπποι αὐτοῦ συνηγωνίζοντο μετὰ τῶν λοιπῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Καρόλου, τοῦ Γουλιέλμου Γ', σημειοῦται εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων σταθμῶν τῆς ἱστορίας τῶν ἱπποδρομιῶν, διότι ἐπ' αὐτοῦ εἰσήχθησαν οἱ δύο σπουδαῖοι ἐπιβήτορες Byerly Turk καὶ Darley Arabian, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι τὰ δύο σκέλη, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη κυρίως ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀγγλικῆς γενεᾶς. Ἡ ἐπιτυχία αὐτη ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν καθιέρωσιν γενεαλογικοῦ μητρῴου (Stud Book) τῶν ἵππων, τηρουμένου ἀνελλιπῶς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ τότε ἐπίσης ἱδρυθέντος Jockey Club, τὸ ὁποῖον ἐφρόντισε καὶ ἐπέτυχε τὸν διὰ παντὸς μέσου, ἐπιστημονικοῦ καὶ τεχνικοῦ, ἐξευγενισμὸν τῆς νέας γενεᾶς. Ἐκ τῶν πρώτων ἀπογόνων τῶν ἵππων αὐτῶν ἐγεννήθησαν οἱ θρυλικοὶ ἵπποι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, Herod (ἐκ τοῦ Byerly Turk), Flying Childers καὶ Eclipse (ἐκ τοῦ Darley Arabian) καὶ Machem (ἐκ τοῦ Godolphin Barb), οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιηθέντες ὡς ἐπιβήτορες ἔδωσαν τὴν τελικὴν ἀνατομικὴν μορφὴν εἰς τὸν ἀγγλικὸν καθαρόαιμον ἵππον. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξίν των ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ ἱπποδρομίαι διεδόθησαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἡ μορφωθεῖσα γενεὰ καθαροαίμων συνηγωνίσθη ἐπιτυχῶς τοὺς ἀγγλικοὺς ἵππους.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἱπποδρομιῶν. Αἱ ἱπποδρομίαι, ὡς διεξάγονται σήμερον, ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον ἐπιστήμην, ἡ δὲ διοργάνωσις αὐτῶν ἀπασχολεῖ ὁλόκληρον τάξιν ἐπαγγελματιῶν διαφόρων εἰδικοτήτων. Ὁ προοριζόμενος διὰ τὰς ἱπποδρομίας ἵππος ὑποβάλλεται, διὰ νὰ ἐξαρθοῦν τὰ προσόντα τῆς ταχύτητος καὶ τῆς ἀντοχῆς του, εἰς μακροχρόνιον καὶ συστηματικὴν προπόνησιν. Τοὺς πρώτους μῆνας ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ὁ νεαρὸς πῶλος ζῇ ἐλεύθερος εἰς τοὺς λειμῶνας· ἅμα ὅμως συμπληρώσῃ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, παραδίδεται εἰς τὸν προπονητήν, ὁ ὁποῖος τὸν ὑποβάλλει εἰς ὡρισμένην δίαιταν καὶ προγύμνασιν. Οἱ χρησιμοποιούμενοι εἰς τὰς ἱπποδρομίας ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ κόσμου ἵπποι προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν καθαροαίμων ἀγγλικῶν, ἡ ὁποία παρουσιάζει περισσότερα πάσης ἄλλης γενεᾶς προσόντα καὶ ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐγένειαν τοῦ αἵματος. Οἱ ἐξ ἐπιμειξίας προερχόμενοι ἵπποι καλοῦνται, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν καθαροαίμων, *μιγάδες* ἢ *ἡμικαθαρόαιμοι*, ὑπερέχουσι δὲ μεταξὺ αὐτῶν, χρησιμοποιούμενοι καὶ εἰς τὰς ἱπποδρομίας, ἡ ἰρλανδικὴ γενεὰ τῶν τροχαστῶν (troteurs), ἡ γενεὰ τῶν ἀγγλοαραβικῶν καί τινες ἄλλαι γαλλικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Αἱ ἀποστάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων διεξάγονται αἱ σημεριναὶ ἱπποδρομίαι ποικίλλουσι μεταξὺ ἑνὸς καὶ τριῶν μιλλίων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, ὁπότε αἱ συνηθέστεραι ἀποστάσεις ἦσαν 6000 καὶ πλέον μέτρα. Αἱ ταχύτητες, τὰς ὁποίας ἐπιτυγχάνουν κατὰ τὰς διαδρομὰς οἱ σημερινοὶ ἵπποι, εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτεραι τῶν παλαιοτέρων. Τὰ κυριώτερα ἔπαθλα, ἀπὸ ἀπόψεως κυρίως ἐνδιαφέροντος καὶ προαγωγῆς τῆς ἱπποπαραγωγῆς, ἀπονέμονται ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐκ τούτων τὰ τρία παλαιότερα καὶ σπουδαιότερα εἶναι· τὸ Ντέρμπυ (Derby), ἱδρυθὲν τῷ 1782 δι' ἵππους καὶ φορβάδας τριετεῖς, τὸ Oaks, ἱδρυθὲν τῷ 1781 διὰ φορφάδας τριετεῖς, καὶ τὸ Saint Legez, ἱδρυθὲν τῷ 1776 δι' ἵππους ἐπίσης καὶ φορβάδας τριετεῖς. Τὰ μὲν δύο πρῶτα ἀπονέμονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν εἰς τὸν ἱππόδρομον τοῦ Ἔψομ (Epsom) κατὰ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα, τὸ δὲ τρίτον εἰς τὸν ἱππόδρομον Neumarket κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἐπίσης. Ἡ ἑβδομὰς τοῦ Derby καὶ τοῦ Oaks λαμβάνει ἐντελῶς ἰδιάζοντα ἑορτάσιμον χαρακτῆρα διὰ τὸ Λονδῖνον καὶ τὴν Ἀγγλίαν ὁλόκληρον. Ἑκατοντάδες χιλιάδων λαοῦ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας ἐνδιαφέρονται ἐπὶ ἑβδομάδας διὰ τὸν νικητὴν καὶ συγκεντροῦνται ἐκεῖ διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰς κλασσικὰς ταύτας διαδρομάς. Τὸ Oaks ἔχει ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὰς Ἀγγλίδας, αἱ δὲ εὐγενεῖς κυρίαι στοιχηματίζουν μεταξύ των ἀντὶ χρημάτων δωδεκάδας χειροκτίων. Ἄλλα ἐπίσης μεγάλα ἔπαθλα εἶναι τὰ ἀγγλικά: Χρυσοῦν κύπελλον Ἄσκοτ (Ascot), ἱδρυθὲν τῷ 1807, τὰ ἔπαθλα χιλίων καὶ 2 χιλιάδων λιρῶν (guinées), ἱδρυθέντα τῷ 1809, τὰ ἔπαθλα ἰσοζυγισμοῦ Cambridgeshire, Cesarevitch καὶ Eclipse Stakes· τὰ γαλλικά: Grand Prix de Paris καὶ Prix d'Arc de Triomphe, καὶ ἄλλα ἱδρυθέντα κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀνωτέρω εἰς τὰ κράτη ὅπου ἀκμάζουν αἱ ἱπποδρομίαι.

Ἐκτὸς τῶν συνήθων ἱπποδρομιῶν ταχύτητος, αἱ ὁποῖαι διεξάγονται ἐπὶ ὁμαλοῦ στίβου μὲ τοὺς ἵππους τρέχοντας ἐπιμήκη καλπασμόν, διεξάγονται καὶ αἱ λεγόμεναι ἱπποδρομίαι τροχασμοῦ (trot), κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἵπποι ἢ ἱππεύονται ἢ ζευγνύονται ἀνὰ εἷς εἰς μικρὰ ἐλαφρὰ δίτροχα καλούμενα sulki, ὡς καὶ ἱπποδρομίαι μετ' ἐμποδίων, ὑποδιακρινόμεναι πάλιν εἰς ἱπποδρομίας μεθ' ἁπλῶν καὶ μετὰ ποικίλων ἐμποδίων (steeple). Εἰς ἁπάσας τὰς ἱπποδρομίας ταύτας μετέχουν κατὰ τὸ πλεῖστον μιγάδες ἵπποι· καταλληλότεροι δὲ ἐξ ὅλων, ἰδίως διὰ τὰ ἐμπόδια, εἶναι οἱ ἰρλανδικοὶ καί τινες γαλλικαὶ γενεαί. Οἱ καθαρόαιμοι δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς αὐτάς, ἀλλὰ πάντως τὰ ἐπιτυγχανόμενα ἀποτελέσματα εἶναι κατώτερα. Αἱ ἀποστάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων διεξάγονται αἱ τοιαῦται ἱπποδρομίαι, εἶναι πάντοτε κατὰ πολὺ μακρότεραι τῶν ὁμαλῶν (μεγαλύτεραι τῶν 3000 μέτρων καὶ μέχρις 6.700 χλμ.), οἱ δὲ μετέχοντες ἵπποι πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν, διότι τότε ἀντέχουν περισσότερον. Αἱ ἱπποδρομίαι ποικίλων ἐμποδίων καὶ sulki συνηθίζονται πολὺ εἰς Ἀμερικήν, τὸ κλασσικώτερον ὅμως ἔπαθλον steeple εἶναι τὸ ἀγγλικὸν Grand National, διεξαγόμενον κατὰ Μάρτιον, εἰς τὸ ὁποῖον μετέχουν κατ' ἔτος περὶ τοὺς 40 ἵπποι. Αἱ ἱπποδρομίαι αὗται παρουσιάζουν μικρότερον τῶν ἁπλῶν τεχνικὸν ἐνδιαφέρον, καὶ τοῦτο, διότι ἡ τύχη συχνά, εἰς τὰ ποικίλα ἐμπόδια ἰδίως, παίζει περισσότερον ρόλον ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ ἵππου. Εἶναι ὅμως θεαματικώταται, ἂν καὶ συχνὰ συμβαίνουν κατὰ τὴν διεξαγωγήν των ἀτυχήματα, ἰδίως ἐκ πτώσεων κατὰ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν ἐμποδίων. Παρ' ἡμῖν δὲν εἰσήχθησαν μέχρι σήμερον τοιαῦται ἱπποδρομίαι, ἐκτὸς στρατιωτικῶν τινων ἱπποδρομιῶν μὲ ἵππους καὶ ἀναβάτας ἀξιωματικοὺς ἢ ὑπαξιωματικούς, κατὰ τὰς ὁποίας γίνεται χρῆσις μικρῶν ἐμποδίων. Τὰ κυριώτερα ἐμπόδια τὰ ὑπερπηδώμενα κατὰ τὰς ἱπποδρομίας steeple εἶναι: ὁ φράκτης, ἡ τάφρος, τὸ ἰρλανδικὸν ἐμπόδιον, ὁ ῥύαξ, ὁ τοῖχος καὶ οἱ διάφοροι συνδυασμοὶ αὐτῶν (βλ. *ἅλμα* καὶ *ἐμπόδιον*).

Πρόσωπα ἀπαραίτητα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἱπποδρομιῶν, μὲ τὴν σημερινὴν αὐτῶν ὀργάνωσιν, εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἀναβάτης (τζόκεϋ), καὶ ὁ προπονητής, ἀσχολούμενοι μὲ τὸν διαγωνιζόμενον ἵππον (προπαρασκευὴν καὶ περιποίησιν αὐτοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ πλῆθος ἄλλων τεχνικῶν (ἀφέτης, ἰσοζυγιστής, κριτὴς ἀφίξεως, ἱπποδρομιάρχης κτλ.), ἀσχολουμένων μὲ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῆς ἱπποδρομίας.

Προπονητής. Ἐκ τῶν κυριωτέρων προτεργατῶν τοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ ἵππου καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπαραιτήτων προσώπων διὰ τὴν διεξαγωγὴν καὶ ἐπιτυχίαν τῶν ἱπποδρομιῶν. Προέρχεται συνήθως ἐκ τῆς τάξεως τῶν παλαιμάχων τζόκεϋ καὶ

Digitized by Google

γνωρίζει τὸν ἵππον εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκδηλώσεις. Τὴν ταχύτητα ἐνεργείας τῆς παλαιᾶς του τέχνης ἔχει ἀντικαταστήσει εἰς τὴν νέαν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ προσοχή. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἵππου, ἐνῷ δὲ τὸ ἔργον τοῦ τζόκεϋ εἶναι στιγμιαῖον, τὸ ἰδικόν του εἶναι μακρότατον, ὄχι δὲ καὶ ὀλιγώτερον ἐπίπονον. Εἰς τὰς χώρας ὅπου αἱ ἱπποδρομίαι εἶναι πολὺ προωδευμέναι (Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ἀμερικήν, Γερμανίαν κλπ.), ὑπάρχουν εἰδικαὶ σχολαὶ προπονητῶν, ὅπου οὗτοι διδάσκονται ζῳοτεχνίαν, ἰατρικὴν καὶ γενικῶς καθίστανται ἐπιστήμονες ἱππολόγοι.

Τζόκεϋ. Ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς νίκης, ὁ μετὰ τοῦ ἵππου ἀγωνιζόμενος καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον αὐτοῦ συμβάλλων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Τὸ κοινὸν τὸν ἐπευφημεῖ ἐξ ἴσου μὲ τὸν ἵππον, ὑπάρχουν δὲ ὄχι μόνον εὐνοούμενοι (φαβορὶ) ἵπποι, ἀλλὰ καὶ φαβορὶ τζόκεϋ, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ παῖκται στοιχηματίζουν μὲ ἐμπιστοσύνην χωρὶς νὰ προσέχουν τὸν ἵππον τὸν ὁποῖον ἱππεύουν (βλ. *ἀναβάτης*).

Ἱπποδρομιάρχης. Φροντίζει διὰ τὴν ἔγκαιρον καὶ κανονικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἱπποδρομιῶν καὶ γενικῶς ἐποπτεύει τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς θεατάς, οἱ ὁποῖοι ἤθελον γίνει αἴτιοι πάσης φύσεως ἐπιζημίου ἀνωμαλίας.

Ἰσοζυγιστὴς (handicaper). Προκαθορίζει κατὰ τὰς ἱπποδρομίας ἰσοζυγισμοῦ τὰ βάρη, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ τρέξῃ ἕκαστος ἵππος, σταθμίζων τὴν δύναμιν, τὴν γενεαλογίαν, τὴν φόρμαν των, τὰς προηγουμένας ἀποδόσεις αὐτοῦ, οὕτως ὥστε πάντες οἱ συναγωνιζόμενοι διὰ τῆς διαφορᾶς τῶν βαρῶν νὰ συγκεντροῦν τὰς αὐτὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ὁ καλὸς ἰσοζυγιστὴς κατορθώνει νὰ ἐπιτύχῃ πυκνὰς ἀφίξεις αὐξάνων οὕτω τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἱπποδρομίας.

Ἀφέτης (starter). Δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως εἰς τοὺς διαγωνιζομένους ἵππους. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι δυσχερέστατον, διότι σπανίως οἱ ἵπποι δύνανται νὰ συμφωνήσωσι καὶ ἐκκινήσωσι συγχρόνως, δυσχεραίνεται δὲ ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς δυστροπίας ἵππων τινῶν τῆς διαδρομῆς καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν τζόκεϋ, ὅπως ἐκκινήσῃ ἕκαστος καλύτερον τῶν ἄλλων. Τρόποι ἐκκινήσεως ὑπάρχουν σχεδὸν ὅσοι καὶ ἀφέται, γενικῶς ὅμως τρεῖς εἶναι οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν: α') Ὁ ἀφέτης δίδει τὸ σημεῖον καθ' ἣν στιγμὴν ὅλοι οἱ ἵπποι εὑρίσκονται ἐν στάσει ἐστραμμένοι πρὸς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσουν. β') Ὁ ἀφέτης δίδει τὸ σύνθημα καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἵπποι φθάνουσι πρὸ αὐτοῦ προχωροῦντες βάδην ἐπ' εὐθείας γραμμῆς, καὶ γ') Δίδει τὸ σύνθημα μὲ τοὺς ἵππους ἐρχομένους πρὸς αὐτὸν ἐν τροχασμῷ. Κατὰ τὴν ἄφεσιν, οἱ ἵπποι ἐκκινοῦν εἰς μίαν κάθετον ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στίβου εὐθεῖαν γραμμήν, ὡς εἶναι δὲ φυσικόν, ἐπειδὴ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἱππόδρομοι τοῦ κόσμου εἶναι κυκλικοὶ ἢ ἡμικυκλικοί, οἱ ἵπποι οἱ εὑρισκόμενοι πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ στίβου πλεονεκτοῦν ἀρκετὰ ἀπέναντι τῶν πρὸς τὴν ἐξωτερικήν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἡ δυσκολία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διορθωθῇ, ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ τοποθετηθῇ ἕκαστος ἵππος κατὰ τὴν ἐκκίνησιν καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων διὰ κληρώσεως, ἐπαφιεμένης εἰς τὴν τύχην τῆς εὐνοίας τῶν διαφόρων συναγωνιστῶν.

Κριτὴς ἀφίξεως. Τὸ ἔργον του διαρκεῖ ὀλιγώτερον τοῦ δευτερολέπτου, εἶναι ὅμως λεπτὸν καὶ δυσχερέστατον. Πολλάκις αἱ ἀφίξεις τῶν ἵππων εἰς τὸ τέρμα εἶναι τόσον πυκναὶ καὶ ἡ ἐκτίμησις περὶ τοῦ τὶς ὁ νικητὴς τόσον δύσκολος, ὥστε νὰ δύναται νὰ πλανηθῇ καὶ ὁ μᾶλλον ἐξησκημένος ὀφθαλμός. Ὁ κριτὴς διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ εὑρεθῇ πολλάκις ἀντίθετος εἰς τὴν κρίσιν του πρὸς τὸ κοινόν, τὸ ὁποῖον παρασυρόμενον ὑπὸ τῶν προσωπικῶν του συμπαθειῶν ὑποστηρίζει ὅτι νικητὴς ἦτο ἵππος ἄλλος ἢ ὁ πραγματικός, καὶ δημιουργοῦνται συχνὰ ἐπεισόδια, τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις εἶναι τόσον μεγάλη, ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ ζημιούμενοι εἰς τὰ στοιχήματα ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος. Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ταύτης εἰς πολλὰ ἱπποδρόμια ἐφηρμόσθη ἡ φωτογράφησις τῶν ἀφίξεων, ὁπότε δὲν δύναται νὰ προκληθῇ οὐδεμία ἀμφισβήτησις. Ἡ ὀνοματολογία τῶν διαφορῶν τῶν ἵππων κατὰ τὴν ἄφιξιν εἶναι: α') ταυτόχρονος ἄφιξις, β') βραχεῖα κεφαλή, γ') κεφαλή, δ') τράχηλος, ε') $1/2$ μῆκος, $3/4$ μήκους, 1, 2, 3 κλπ. μήκη.

Ζυγιστής. Ἐλέγχει πρὸ τῆς ἱπποδρομίας (προζύγισις) καὶ μετ' αὐτὴν (μεταζύγισις), ἂν τὸ βάρος μὲ τὸ ὁποῖον θὰ τρέξῃ ἢ ἔτρεξεν ὁ ἵππος εἶναι τὸ κανονικόν, τὸ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ὅρων τῆς ἱπποδρομίας ἢ ὑπὸ τοῦ ἰσοζυγιστοῦ. Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι τοῦτο κανονικόν, ὁ ἵππος θεωρεῖται μὴ νικήσας, ὡς νικητὴς δὲ λαμβάνεται ὁ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἐλθών, ἂν ἐκπληροῖ τοὺς ἀπαιτουμένους ὅρους.

Ἑλλανοδίκαι καὶ παρατηρηταὶ στροφῶν. Τὰ καθήκοντά των εἶναι λεπτά, διότι συμβαίνει συχνά, ἐπειδὴ αἱ ἱπποδρομίαι εἶναι ἀγώνισμα, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ ἀθλητικοῦ ἐνδιαφέροντός του, παρουσιάζει καὶ σπουδαῖον οἰκονομικὸν τοιοῦτον, πολλοὶ ἀσυνείδητοι προπονηταὶ ἢ τζόκεϋ ἢ καὶ ἰδιοκτῆται νὰ καταφεύγουν εἰς παντοειδῆ στρατηγήματα, διὰ νὰ ὑφαρπάσουν τὴν νίκην. Οἱ τζόκεϋ διασταυρώνουν ἢ ἀποκλείουν τοὺς συναγωνιστάς των διαρκούσης τῆς διαδρομῆς, κτυποῦν ἢ ρίπτουν τοὺς ἀναβάτας αὐτῶν, συμφωνοῦν νὰ ἀφήσουν νὰ νικήσῃ ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἵππων, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποφέρῃ εἰς αὐτοὺς περισσότερα κέρδη, συνήθως τὸν ἔχοντα τὰς μικροτέρας πιθανότητας κ.τ.τ. Οἱ προπονηταὶ καὶ σπανιώτερον οἱ ἰδιοκτῆται ποτίζουν τοὺς ἵππους των δι' ἐρεθιστικῶν, διὰ νὰ καταστήσουν αὐτοὺς μᾶλλον ἐνεργητικοὺς καὶ ἐπιτύχουν τὴν νίκην, τραυματίζουν τοὺς ἀντιπάλους ἵππους ἢ καταφεύγουν εἰς πολλὰ ἄλλα ποικιλόμορφα στρατηγήματα. Τὰ καθήκοντα λοιπὸν τῶν ἑλλανοδικῶν καὶ τῶν παρατηρητῶν συνίστανται, τῶν μὲν δευτέρων εἰς τὸ νὰ παρακολουθοῦν, τῶν δὲ πρώτων εἰς τὸ νὰ δικάζουν τὰς ἀναφυομένας ταύτας ἀμφισβητήσεις. Πάντες οἱ ἵπποι, ὡς καὶ πάντες οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ἱπποδρομίαν διαγωνιζόμενοι καὶ ἀνήκοντες εἰς τοὺς αὐτοὺς ἰδιοκτήτας, τῶν ὁποίων οἱ τζόκεϋ, προπονηταὶ ἢ ἰδιοκτῆται ἤθελον περιπέσει εἰς τὰ ἀνωτέρω σφάλματα, θεωροῦνται μὴ μετέχοντες εἰς τὴν ἱπποδρομίαν, καὶ οἱ πταῖσται τιμωροῦνται διὰ προστίμων ἢ παύσεως προσωρινῆς ἢ ὁριστικῆς ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἱπποδρομίας. Αἱ ἱπποδρομίαι ἀποτελοῦν ἓν τῶν δημοφιλεστέρων θεαμάτων, ἡ δὲ διάδοσις αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν θεαμάτων τῶν ἱπποδρόμων (θηριομαχιῶν, ἁρματοδρομιῶν κλπ.) ἐν Ρώμῃ, ὅπου ὁ λαὸς ὡς πρῶτον σημεῖον εὐνοίας πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐζήτει ἄρτον καὶ θεάματα.

Ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς ἱπποδρομίας οἱ ἵπποι παρελαύνουν πρὸ τῶν θεατῶν εἰς τὸν λεγόμενον στίβον ἐπιδείξεως (paddok), συρόμενοι ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ ὑπὸ τῶν ἱπποκόμων των. Ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν (φόρμαν) ἑνὸς ἑκάστου οἱ παῖκται στοιχηματίζουσι. Μετὰ πάροδον μικροῦ χρόνου ὁ ἱπποδρομιάρχης δίδει τὸ σύνθημα, οἱ τζόκεϋ ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ προχωροῦσι πρὸς τὸν στίβον. Ἐπακολουθεῖ μικρὰ ἐπίδειξις—τὰ λεγόμενα δοκιμαστικὰ γκαλὸπ—πρὸ τῆς ἐξέδρας καὶ οἱ ἵπποι τρέχουν ταχεῖς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεως, ἐνῷ οἱ τελευταῖοι παῖκται σπεύδουν νὰ στοιχηματίσουν. Οἱ ἵπποι τίθενται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀφέτου καὶ παρατάσσονται ἕτοιμοι διὰ τὴν ἐκκίνησιν. Ἵπποι, τζόκεϋ, κοινὸν ἀνυπομονοῦν, ὅλων δὲ τὰ βλέμματα στρέφονται πρὸς τὴν ἐκκίνησιν. Τέλος ἡ ἐρυθρὰ σημαία τοῦ ἀφέτου κατέρχεται, ἡ φράσσουσα τὸν δρόμον ταινία ἀποσύρεται καὶ οἱ ἵπποι ρίπτονται καλπάζοντες πρὸς τὰ ἐμπρός. Οἱ θεαταὶ σχολιάζουν διὰ τὴν θέσιν ἑνὸς ἑκάστου ἵππου καὶ ἀποτολμοῦν προβλέψεις περὶ τῶν πιθανοτήτων ἐπιτυχίας ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν διαγωνιζομένων. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἵππος τρέχει ἐλεύθερος καὶ οἱ θιασῶταί του τὸν ἐνθαρρύνουν· οἱ τελευταῖοι «κάνουν κοῦρσα ἀναμονῆς», καὶ οἱ θαυμασταί των φοβοῦνται μήπως οὗτοι δὲν προφθάσουν νὰ ἀναπτυχθοῦν· ἄλλος καθυστέρησεν εἰς τὴν ἐκκίνησιν, ἄλλος ἔπεσεν ἔξω εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἔχασε πολλὰ μέτρα, οἱ δὲ στοιχηματίζοντες ἐπ' αὐτῶν καταφέρονται ἐναντίον τῶν ἱππευόντων αὐτοὺς τζόκεϋ. Οὐδεμία πρόβλεψις εἶναι ἀκόμη ἀσφαλής. Τὰ δευτερόλεπτα ὅμως περνοῦν, ἡ ἀπόστασις συντομεύεται καὶ οἱ ἵπποι πλησιάζουν πρὸς τὴν τελευταίαν στροφήν. Οἱ καθυστερημένοι πλησιάζουν καὶ οἱ ἐπὶ κεφαλῆς προσπαθοῦν νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Τὸ κοινὸν ἐκσπᾷ τότε εἰς ἐνθαρρύνσεις πρὸς τοὺς εὐνοουμένους του, ἐνῷ οἱ ἵπποι «εἰσέρχονται εἰς τὴν εὐθεῖαν», εἰς τὴν ὁποίαν διεξάγεται ὁ τελικὸς ἀγὼν ἐπικρατήσεως. Δύο ἢ τρεῖς ἐκ τοῦ ὁμίλου ἔχουν ἤδη προηγηθῇ καὶ μεταξὺ αὐτῶν πρόκειται νὰ διαμφισβητηθῇ τελικῶς ἡ νίκη. Τζόκεϋ καὶ ἵπποι καταβάλλουν τὴν τελευταίαν δυνατὴν προσπάθειαν, ἐνῷ ἡ ἀγωνία τῶν θεατῶν εὑρίσκεται εἰς τὸ κατακόρυφον. Τέλος ὁ νικητὴς διέρχεται ταχὺς τὸ τέρμα, ἐξηντλημένος ὅπως οἱ λοιποὶ συναγωνισταί του καὶ οἱ τζόκεϋ. Εἶτα ἐπιστρέφει καὶ ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς ἐπευφημίας τῶν θιασωτῶν του εἰσέρχεται εἰς τὸ ζυγιστήριον. Ἐφ' ὅσον ἡ ἱπποδρομία διεξήχθη κανονικῶς, ὑψοῦται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ζυγιστηρίου καὶ τοῦ πίνακος ἀποτελεσμάτων πρασίνη σημαία. Ἐὰν ὅμως ἡ ἱπποδρομία δὲν διεξήχθη ὁμαλῶς ἢ ὑποβληθῇ ἔνστασις ὑπὸ τῶν μὴ νικησάντων τζόκεϋ, ὑψοῦται ἐρυθρὰ σημαία, οἱ δὲ ἑλλανοδίκαι συνερχόμενοι ἐκδίδουν ἀμέσως τὴν ἐπὶ τῆς ἐνστάσεως ἀπόφασίν των. Κατὰ τὰς ἱπποδρομίας ταχύτητος (μικρᾶς ἀποστάσεως), συνήθως εἷς ταχὺς ἵππος ἐκκινῶν πρῶτος νικᾷ ἄνευ ἀντιστάσεως *(κάντερ)* μέχρι τέλους, ἐνῷ ἐκ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως σχεδὸν κατὰ κανόνα οἱ νικῶντες «κάνουν κοῦρσαν ἀναμονῆς», ἀναπτυσσόμενοι ὀλίγον πρὸ τῆς τελευταίας στροφῆς καὶ ἐπιτιθέμενοι εἰς τὴν εὐθεῖαν κατὰ τῶν προπορευομένων, νικοῦν δὲ τόσον εὐκολώτερον ὅσον ἔχουν τὸ προτέρημα τῆς τελείας ἀναπτύξεώς των εἰς τὴν εὐθεῖαν *(φίνις)*. Ἐὰν οἱ νικηταὶ ἵπποι καὶ τζόκεϋ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαδρομῆς διεσταύρωσαν ἢ ἐκτύπησαν ἕνα ἢ πολλοὺς ἐκ τῶν ἄλλων διαγωνιζομένων ἵππων ἢ τζόκεϋ, κηρύσσονται ἔκπτωτοι, νικητὴς δὲ ἀνακηρύσσεται ὁ ἵππος ὁ ἐλθὼν δεύτερος. Χάρις εἰς τὸν *ἰσοζυγισμόν*, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ τοὺς ἵππους ἰσοδυνάμους, δὲν εἶναι σπανία ἡ περίπτωσις τῆς ταυτοχρόνου ἀφίξεως 2 ἢ καὶ περισσοτέρων ἵππων εἰς τὸ τέρμα συγχρόνως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ νικηταὶ ἢ διαμοιράζουσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἔπαθλον ἢ διαγωνίζονται ἐκ νέου μόνοι αὐτοὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ τελικοῦ νικητοῦ.

Σύγχρονοι ἱπποδρομίαι ἐν Ἑλλάδι. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τῶν ἱπποδρομιῶν, δὲν ἐβράδυνε καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν νὰ ἐνδιαφερθῇ δι' αὐτάς. Ἤδη πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀκόμη ὡς εἶδος προχείρων ἱπποδρομιακῶν ἀγώνων δύναται νὰ ἀναφέρῃ τις τὰ λεγόμενα *τζιρίτια*, τὰ ὁποῖα ἦσαν διαγωνισμοὶ ταχύτητος ἵππων, τελούμενοι κατὰ τὰς τοπικὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ὠργανοῦντο ἐκτάκτως ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐπ' εὐκαιρίᾳ μεγάλων ἑορτῶν ἢ στρατιωτικῶν ἐπιδείξεων. Ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Α' ἐγένοντο αἱ πρῶται ἀπόπειραι διὰ τὴν ἵδρυσιν τακτικῶν καὶ ὠργανωμένων κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα ἱπποδρομιῶν ἐν Ἀθήναις Τοῦτο ἐπεδίωξεν ἡ ἱδρυθεῖσα τότε ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Εὐστρατίου Ράλλη «Φίλιππος Ἑταιρεία», ἡ ὁποία διωργάνωσε καὶ ἱπποδρομίας ἐν Φαλήρῳ. Ἐπίσης ἀπὸ 25ετίας ἤδη ἔχουσι καθιερωθῇ ἐν Λαρίσῃ καὶ τελοῦνται ἔκτοτε τακτικῶς κατὰ τὴν ἐτησίαν ἐμποροπανήγυριν τοῦ

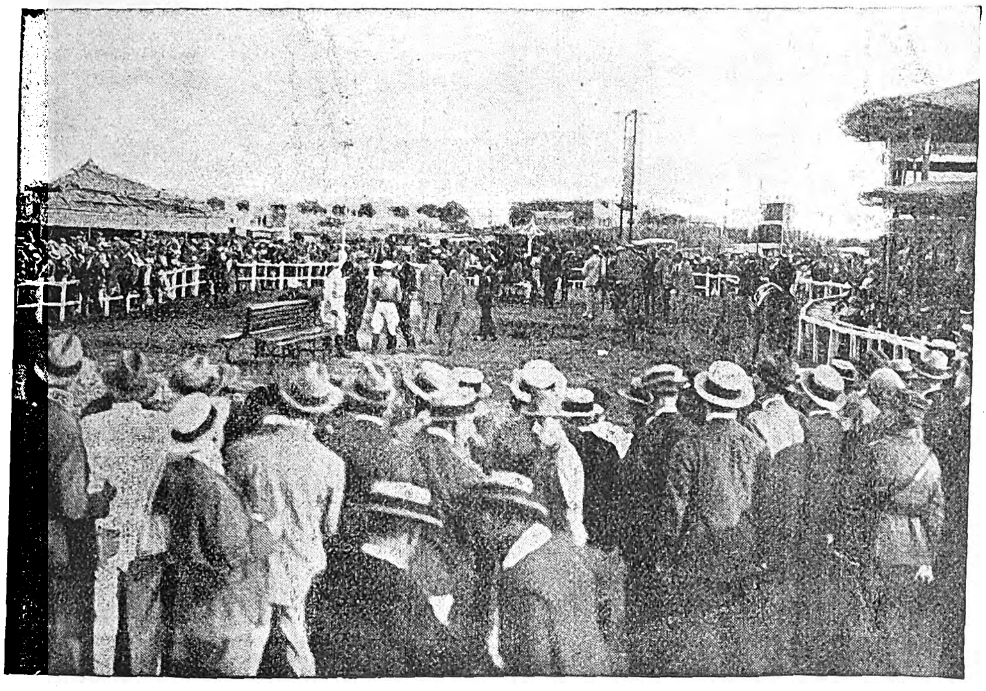

Ἱππόδρομος Φαλήρου. *Ἡ ἐπίδειξις τῶν ἵππων εἰς τὸν στίβον ἐπιδείξεως (πάντοκ).*

Digitized by Google

Σεπτεμβρίου, μεγάλοι ἱπποδρομιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι διεξάγονται εἰς τὸ γήπεδον Ἀλκαζάρ, παρὰ τὸν Πηνειόν.

Αἱ πρῶται ὅμως ὠργανωμέναι ἱπποδρομίαι μετ' ἀμοιβαίου στοιχήματος ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις τὸ ἔαρ τοῦ 1925 εἰς τὸν τότε ἱδρυθέντα ἱππόδρομον τοῦ Δέλτα τοῦ Φαλήρου, τὴν διεξαγωγὴν δ' αὐτῶν ἀνέλαβεν ἡ τότε ἐπίσης συσταθεῖσα «Προνομιοῦχος Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Ἱπποδρομιῶν», εἰς τὴν ὁποίαν παρεχωρήθη διὰ νόμου τὸ προνόμιον τῆς διοργανώσεως καὶ ἀποκλειστικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τῶν ἱπποδρομιῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀττικῆς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἱδρύθη διὰ νόμου ἡ «Φίλιππος Ἕνωσις τῆς Ἑλλάδος» (Jockey Club), ἀποτελοῦσα αὐτόνομον ὀργανισμόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ κράτους ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία καὶ ρύθμισις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱπποδρομιῶν, ἡ συμβολὴ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἱππικῆς γενεᾶς, ἡ ἀπονομὴ ἠθικῶν ἀμοιβῶν καὶ ἐπάθλων κατὰ τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰς ἱππικὰς ἐκθέσεις, ἐν γένει δὲ ἡ ἐπίτευξις πάντων τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ὑπὸ τῶν ὁμοειδῶν ὀργανώσεων τῶν λειτουργουσῶν εἰς τὰ ἄλλα πεπολιτισμένα κράτη. Τὰ μέλη τῆς «Φιλίππου Ἑνώσεως», λαμβανόμενα μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς εὐπορωτέρας καὶ τῆς μᾶλλον ἀνεπτυγμένης κοινωνικῆς τάξεως, ὅπως συμβαίνει παντοῦ ὅπου ὑπάρχουν «Jockey Club», εἶναι περιωρισμένα τὸν ἀριθμόν, ὅστις συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ὁρίζεται κατ' ἀνώτατον ὅριον εἰς 100. Λόγω τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑπὸ τῆς ἑνώσεως ἐθνικοῦ σκοποῦ τῆς προαγωγῆς τῆς ἱπποπαραγωγῆς, τὸ κράτος ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῷ συμβουλίῳ αὐτῆς δι' ἓξ τακτικῶν ἐκ τοῦ νόμου μελῶν: τοῦ ἑκάστοτε ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατοῦ, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ τμήματος ἱππωνειῶν τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, τοῦ προϊσταμένου τῆς ζῳοτεχνίας τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ τμήματος ξένων καὶ ἐκθέσεων τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ ἑνὸς καθηγητοῦ τῆς ζῳοτεχνίας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ σχολῇ.

Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἐπιτελεσθέντων μέχρι σήμερον ὑπὸ τῆς ἑνώσεως ἔργων εἶναι ἡ διὰ πλουσίων ἐπάθλων ἐνθάρρυνσις τῶν ἰδιοκτητῶν δρομώνων ἵππων καὶ προαγωγὴ τῶν ἱπποδρομιῶν, ἡ διοργάνωσις ἱππικῶν ἐκθέσεων καὶ ὑποβοήθησις τῆς ἱπποπαραγωγῆς δι' ἀπονομῆς βραβείων καὶ ἄλλων ἀμοιβῶν καὶ ἡ ἵδρυσις γενεαλογικοῦ μητρῴου (Stud book) τῶν καθαροαίμων ἑλληνικῶν ἵππων. Μεταξὺ τῶν σκοπῶν αὐτῆς εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ καταγραφὴ καὶ διάσωσις τῆς ὑπαρχούσης εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ μάλιστα εἰς τὴν Σκῦρον ἀμιγοῦς γενεᾶς μικροσώμων ἑλληνικῶν ἵππων, διὰ τοὺς ὁποίους προβλέπεται ἡ ἵδρυσις ἰδιαίτερου γενεαλογικοῦ μητρῴου. Αἱ ὀργανωθεῖσαι μέχρι σήμερον ἱππικαὶ ἐκθέσεις εἶναι αἱ τῆς Λαρίσης, τελούμεναι κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1926 συγχρόνως μὲ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας, καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἐκτίθενται πῶλοι θεσσαλικοί, καὶ αἱ τῆς Πελοποννήσου δι' ἵππους πελοποννησίους, ὀργανωθεῖσαι δὶς μέχρι σήμερον (1930), τῷ 1928 ἐν Γαστούνῃ τῆς Ἤλιδος καὶ τῷ 1929 εἰς Ἀνδραβίδαν τῆς Ἤλιδος.

Ἱπποδρομίαι Φαλήρου: Ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ Φαλήρου διαγωνίζονται ἵπποι καθαρόαιμοι ἀγγλικοί, μιγάδες καὶ ἀραβικοί, οἱ ὁποῖοι κατατάσσονται εἰς τὰς κάτωθι κατηγορίας:

I. Περιλαμβάνουσαν ἅπαντας τοὺς καθαροαίμους ἀγγλικοὺς ἵππους καὶ ὑποδιαίρεσιν αὐτῆς ($I^α$), περιλαμβάνουσαν ἵππους καθαροαίμους ἀγγλικούς, συλληφθέντας καὶ γεννηθέντας ἐν Ἑλλάδι.

$II^α$. Περιλαμβάνουσαν ἅπαντας τοὺς μὴ καθαροαίμους ἵππους, τοὺς συλληφθέντας καὶ γεννηθέντας ἐν Ἑλλάδι. $II^β$, εἰς ἣν ἀνήκουσιν ἵπποι μεμειγμένοι μετ' ἀραβικοῦ αἵματος, γεννηθέντες καὶ συληφθέντες ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ.

III. Περιλαμβάνουσαν τοὺς καθαροαίμους ἀραβικούς.

Οἱ ἵπποι, οἱ ἀνήκοντες εἰς ἑκάστην τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, ὑποδιαιροῦνται εἰς τρεῖς κλάσεις, ἀναλόγως τῶν νικῶν, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἔχει κερδίσει, καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Οἱ οὐδέποτε νικήσαντες εἰς ἐπίσημον ἱπποδρομίαν ἵπποι καλοῦνται «μέδεν» καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν τρίτην κλάσιν τῆς κατηγορίας των. Οἱ ἵπποι ἑκάστης κατηγορίας καὶ κλάσεως ἀγωνίζονται συνήθως κεχωρισμένως, διεκδικοῦντες τὰ προκηρυσσόμενα ἔπαθλα. Ἐν τούτοις, κατ' ἐξαίρεσιν, ἐπιτρέπεται εἰς πολλὰς ἱπποδρομίας νὰ συναγωνίζωνται δρόμωνες δύο ἐν συνεχείᾳ κατατασσομένων κλάσεων, τῆς αὐτῆς ὅμως κατηγορίας. Μεικταὶ ἱπποδρομίαι γίνονται μόνον μεταξὺ I καὶ $I^α$ κατηγοριῶν καὶ $I^α$, $II^α$ καὶ $II^β$, οὐδέποτε ὅμως μεταξὺ ἀραβικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἢ ἵππων τῶν ὑπολοίπων κλάσεων, λόγῳ τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς ἀξίας.

Ἐκ τῶν τριῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν ἡ κατηγορία τῶν καθαροαίμων τῶν γεννηθέντων καὶ συλληφθέντων ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀρτισύστατος, διότι ἀπὸ τοῦ 1928 μόλις χρονολογοῦνται αἱ πρῶται ἀπόπειραι διὰ τὴν δημιουργίαν ἐντοπίων καθαροαίμων· ταχέως ὅμως ἡ ἱπποπαραγωγὴ αὕτη διεδόθη καὶ ὑπάρχουν σήμερον δύο σοβαρὰ ἱπποφορβεῖα, ἓν ἐν Κάντζᾳ τῆς Ἀττικῆς (Ἀγγ. Καμπᾶ) καὶ ἓν ἐν Κωπαΐδι (τῆς ὁμωνύμου ἀνωνύμου ἑταιρείας), ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα ἱδρυθέντα ὑπὸ διαφόρων ἰδιοκτητῶν δρομώνων ἵππων. Πρῶτοι χρησιμοποιηθέντες ἐπιβήτορες εἶναι οἱ: Killet, Omen, Polychat καὶ Lelude. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετίας (1928—1930) ἐγεννήθησαν περὶ τοὺς 10 πῶλοι. Ὡς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἵππον αἱ προσπάθειαι τῶν ζῳοτεχνῶν στρέφονται εἰς τὴν δημιουργίαν ζῴου ὄχι καθ' ὑπερβολὴν μεγαλοσώμου, λιτοδιαίτου καὶ μὲ ἰσχυρὸν μυϊκὸν σύστημα, διὰ νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Αἱ καταλληλότεραι ἱπποτρόφοι ἑλληνικαὶ περιοχαὶ εἶναι ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἠλεία καὶ ἡ ἐνδοχώρα τῆς Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἱπποδρομίαι τοῦ Φαλήρου διεξάγονται τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς μεγάλας ἑορτάς, διαιροῦνται δὲ ἐτησίως εἰς δύο περιόδους, τὴν πρώτην ἀπὸ Μαρτίου μέχρις Ἰουλίου καὶ τὴν δευτέραν ἀπὸ Σεπτεμβρίου μέχρις Ἰανουαρίου. Τὰ βάρη τῶν συμμετεχόντων ἵππων κανονίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δι' ἰσοζυγισμοῦ, συχνὰ ὅμως γίνονται καὶ ἱπποδρομίαι βαρῶν καθ' ἡλικίαν, καὶ σπανίως ἱπποδρομίαι πλειστηριασμοῦ. Ἐκτὸς τῶν κοινῶν ἐπάθλων ὑπάρχουν καὶ πολλὰ μεγάλα, τῶν ὁποίων τὸ ποσὸν ὑπερβαίνει τὰς 50 000 δραχμῶν. Τούτων ὅμως ὁ ἀκριβὴς χρόνος τελέσεως δὲν εἶναι σταθερός, λόγῳ τοῦ ἀρτισυστάτου τῶν ἱπποδρομιῶν. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν καὶ μονίμως καθωρισμένα εἶναι: τὸ μεγαλύτερον πάντων «Μέγα ἔπαθλον πόλεως Ἀθηνῶν» (ἵπποι καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ 3 καὶ 4 ἐτῶν, βάρη καθ' ἡλικίαν, ἀπόστασις 2.200 μέτρα, ἐποχὴ διεξαγωγῆς Ἰούνιος, ἔπαθλον 375 χιλιάδες δραχμαί), τὸ «Ἐπαμειβόμενον κύπελον Rees» (ἵπποι ἀγγλικοὶ διετεῖς μέδεν, βάρη καθ' ἡλικίαν, ἀπόστασις 1.200 μέτρα, ἐποχὴ διεξαγωγῆς φθινόπωρον, ἀξία ἐπάθλου 100 χιλιάδες δραχμ. καὶ χρυσοῦν κύπελλον 150 λιρῶν), τὸ «Μέγα Ἔπαθλον Φιλίππου Ἑνώσεως», δρ. 200.000 (ἵπποι καθαρόαιμοι συλληφθέντες καὶ γεννηθέντες ἐν Ἑλλάδι, 2, 3 καὶ 4 ἐτῶν, βάρη καθ' ἡλικίαν, ἀπόστασις 1.200 μέτρα, ἐποχὴ διεξαγωγῆς φθινόπωρον, ἀξία ἐπάθλου 200.000 δραχμ.) καί τινα ἄλλα μικρότερα: «Ἔπαθλον Ἀκροπόλεως», «Ἔπαθλον Πρωταθλήματος», «Κύπελλον Ἰδιοκτητῶν», «Ἔπαθλον Παρθενῶνος», «Saint Leger Φαλήρου», «Ἔπαθλον Ἀντοχῆς», «Κύπελλον Φαλήρου», «Ἔπαθλον Ἀραβίας» κλπ., ἱδρύονται δὲ συνεχῶς νέα.

Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω ἱπποδρομίαι διεξάγονται ἐπὶ ὁμαλοῦ στίβου, ἄνευ ἐμποδίων, ἐπὶ ἀποστάσεων ποικιλλουσῶν ἀπὸ 1.000 μέχρι 3.000 μέτρων. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν διεξάγονται ἐνίοτε καὶ στρατιωτικαὶ ἱπποδρομίαι μεθ' ἁπλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμποδίων, εἰς τὰς ὁποίας μετέχουν ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὰ στοιχήματα. Κατὰ τὰς ἱπποδρομίας λειτουργεῖ, ὡς προανεφέραμεν, ἀμοιβαῖον στοίχημα, τὸ ὁποῖον διαχειρίζεται ἡ Προνομιοῦχος Ἑταιρεία Ἱπποδρομιῶν, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς Φιλίππου Ἑνώσεως καὶ τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν. Ὁ θεσμὸς τῶν μεσιτῶν στοιχημάτων (Bookmarkets) δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῖν. Αἱ ἰσχύουσαι μορφαὶ ἀμοιβαίου στοιχήματος εἶναι:

1) Τὸ *ἁπλοῦν (γκανιὰν-πλασέ)*. Κατ' αὐτὸ ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἢ ὅτι ὁ εὐνοούμενός του ἵππος εἰς μίαν ἱπποδρομίαν θὰ ἔλθῃ πρῶτος *(«γκανιάν»)*, ἢ ὅτι θὰ εἶναι μεταξὺ τῶν δύο ἢ τριῶν πρώτων (*«πλασέ»*). Ὡς ἐλθόντες πλασὲ ὑπολογίζονται πάντοτε, καὶ κατὰ τὸ ἁπλοῦν καὶ κατὰ τὸ πολλαπλοῦν, 3 μὲν ἵπποι ἐφ' ὅσον οἱ διαγωνιζόμενοι εἰς τὴν ἱπποδρομίαν αὐτὴν εἶναι κατ' ἐλάχιστον ἕξ, δύο δὲ ἐφ' ὅσον εἶναι 4 ἢ 5. Ὅταν τρέχουν μόνον τρεῖς ἵπποι, πλασὲ δὲν ὑπολογίζεται.

2) Τὸ *σύνθετον*. Κατ' αὐτὸ ὁ παίκτης στοιχηματίζει ὄχι ἐπὶ ἑνὸς ἀλλ' ἐπὶ δύο ἵππων δύο διαφόρων ἱπποδρομιῶν τῆς ἡμέρας, ὁριζομένων ἐν τῷ προγράμματι. Διὰ νὰ κερδίσῃ, ἀπαιτεῖται ὅπως ἀμφότεροι οἱ ἵπποι, ἐπὶ τῶν ὁποίων στοιχηματίζει, ἔλθουν πρῶτοι ἕκαστος εἰς τὴν ἱπποδρομίαν εἰς τὴν ὁποίαν διαγωνίζεται.

3) Τὸ *πολλαπλοῦν* (κοιν. *παρολί*). Ὁ μετέχων εἰς τὸ στοίχημα τοῦτο στοιχηματίζει ἐπὶ ἵππων δύο ἢ περισσοτέρων ἱπποδρομιῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας· διὰ νὰ κερδίσῃ ὅμως ἀπαιτεῖται ὅπως ὅλοι οἱ ἵπποι νικήσουν εἰς τὰς ἱπποδρομίας, εἰς τὰς ὁποίας διαγωνίζεται ἕκαστος. Ὑπάρχουν πολλαπλᾶ στοιχήματα *γκανιάν*, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ παίκτης στοιχηματίζει ὅτι οἱ προτιμηθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἵπποι θὰ ἔλθουν πρῶτοι ἕκαστος εἰς τὴν ἱπποδρομίαν του, καὶ *πλασέ*, κατὰ τὰ ὁποῖα στοιχηματίζει ὅτι οἱ ἵπποι του θὰ εἶναι μεταξὺ τῶν δύο ἢ τριῶν πρώτων.

Ἱππόδρομος Φαλήρου: *Οἱ θεαταὶ ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀναγραφῆς ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ πίνακος τῶν χρηματικῶν ἀποδόσεων.*

Ποσοστὸν (12°/₀) ἐκ τῶν στοιχηματιζομένων κατὰ τὰς ἱπποδρομίας ποσῶν κρατεῖται ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἱπποδρομιῶν, τὸ μεγαλύτερον δὲ μέρος τούτου δίδεται ὑπ' αὐτῆς εἰς τὴν Φίλιππον Ἕνωσιν, ἡ ὁποία τὸ διαθέτει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς διάφορα ἔπαθλα καὶ βραβεῖα. Τὸ ποσὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται ἡ ἀξία τῶν διατιθεμένων κατ' ἔτος ἐπάθλων ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ Φαλήρου εἶναι 8.000.000 δρ.

Ἱπποδρομίαι Λαρίσης. Ἀπὸ τοῦ 1926, ἀμέσως μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Φιλίππου Ἑνώσεως, αἱ ἱπποδρομίαι αὗται ἐπισημοποιήθησαν καὶ ὠργανώθησαν καλύτερον διὰ τῆς καταλλήλου διευθετήσεως τοῦ χώρου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὰς τῆς λειτουργίας τοῦ ἀμοιβαίου στοιχήματος. Ἔκτοτε ἔπαυσαν νὰ εἶναι καθαρῶς στρατιωτικαὶ καὶ εἰσήχθησαν διαδρομαὶ διαφόρων κατηγοριῶν, συγκεντροῦσαι ἵππους ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ τοῦ ἱπποδρόμου Ἀθηνῶν.

Ἱπποδρομίαι Θεσσαλονίκης. Διὰ διατάγματος ἱδρύθη (1930) ἐν Θεσσαλονίκῃ ἱππόδρομος, τὰ τῆς λειτουργίας καὶ ὀργανώσεως τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἀθήναις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *John Lawrence*, History of the race-horse — *De Bailly*, Institutions hippiques.—*Touchstone*, Les Chevaux de course. — *Montendre*, Institutions hippiques. Bulletin Officiel des courses de chevaux. — *F. H. Baynes*, Atlas and Review of British Race-Courses. — *H. Lee*, Historique des courses de chevaux de l' antiquité à ce jour.

Χ. Δ.

Digitized by Google

ἱπποδρομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱπποδρομίαν: «ἱπποδρομικὸς ἀγών».

ἱπποδρόμιον (τό)· ὁ τόπος ὅπου γίνονται ἱπποδρομίαι, ἀγῶνες δρόμου ἵππων, ἀρχ. *ἱππόδρομος*· ‖ τὸ κοινῶς λεγόμενον *τσίρκο*.

— *['Αρχ.]* Βλ. *ἱππόδρομος*.

—*['Εγκυκλ.]* Τὰ σημερινὰ *ἱπποδρόμια* κατασκευάζονται ἐπὶ ἀναπεπταμένων χώρων καὶ ἔχουσι σχῆμα πεταλοειδὲς ἢ ᾠοειδές. Τὸ μῆκος τοῦ στίβου αὐτῶν ποικίλλει ἀπὸ 1000 καὶ ἄνω μέτρων καὶ τὸ ἔδαφός των εἶναι ἐντελῶς ὁμαλόν. Καταλληλότερον ἔδαφος διὰ τὴν ἵδρυσιν ἱπποδρόμων εἶναι τὸ ἐλαφρὸν καὶ πορῶδες, διὰ νὰ μὴ κουράζωνται οἱ πόδες τῶν ἵππων. Τὰ τελευταῖα πρὸ τοῦ τέρματος 300 περίπου μέτρα εἶναι ἀπόλυτος εὐθεῖα, καὶ κατ' αὐτὰ οἱ ἵπποι καταβάλλουσι τὴν μεγαλυτέραν αὐτῶν προσπάθειαν· ὅσω δὲ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ εὐθεῖα, τόσῳ μᾶλλον εὐεργετικὴ εἶναι διὰ τοὺς καλοὺς καὶ μαχητικοὺς ἵππους καὶ τζόκεϋ. 'Απαραίτητοι ἐγκαταστάσεις εἰς τὰ σύγχρονα ἱπποδρόμια εἶναι: ἡ *ἐξέδρα*, παρὰ τὸ τέρμα, ὁπόθεν οἱ θεαταὶ δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἱπποδρομίαν, τὸ *παρατηρητήριον* πρὸ τοῦ τέρματος, ὁπόθεν ὁ κριτὴς παρακολουθεῖ τὴν ἄφιξιν, οἱ *στάβλοι* ὅπου σελλώνονται οἱ ἵπποι, οἱ *στίβοι ἐπιδείξεως* τῶν ἵππων πρὸ τῆς διαδρομῆς, τὸ *ζυγιστήριον* διὰ τὴν προζύγισιν τῶν διαγωνιζομένων καὶ τὴν μεταζύγισιν τῶν νικητῶν, ὁ *πίναξ* διὰ τὴν δημοσίευσιν ἀποτελεσμάτων, τῶν ὀνομάτων τῶν τζόκεϋ καὶ πάσης ἄλλης φύσεως ἀνακοινώσεων, παρατηρητήρια ἑλλανοδικῶν, ταμεῖα πωλήσεως στοιχημάτων κλπ. Διὰ τὸ κοινὸν ἐκτὸς ἐξέδρας, διατίθεται καὶ ἄλλος χῶρος ἐν ὑπαίθρῳ, χρησιμεύων ὡς δευτέρα θέσις καὶ ὀνομαζόμενος κοινῶς *πελοὺζ* (ἐκ τοῦ γαλλικοῦ pelouse). Διὰ ἱπποδρομίας ἐμποδίων οἱ στίβοι τῶν ἱπποδρομίων διασκευάζονται εἰδικῶς, κατασκευαζομένων ἐντὸς αὐτῶν διαφόρων μορφῶν ἐμποδίων. Τὰ πλέον ὀνομαστὰ ἱπποδρόμια τοῦ κόσμου διὰ μὲν τὰς ἁπλᾶς ἱπποδρομίας εἶναι τὰ ἀγγλικὰ τοῦ Ντέρμπυ καὶ τοῦ Νιοκάσυλ, διὰ δὲ τὰ ἐμπόδια τὸ γαλλικὸν Ὠτέϊγ ἐν Παρισίοις. 'Εν Ἑλλάδι ὑπάρχουν δύο ἱπποδρόμια, ἓν ἔξω τῶν 'Αθηνῶν παρὰ τὴν θέσιν Δέλτα τοῦ Φαλήρου καὶ ἓν ἐν Λαρίσῃ, παρὰ τὴν θέσιν 'Αλκαζὰρ τοῦ Πηνειοῦ, ἱδρύθη δὲ καὶ ἕτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ.

—*[Στρατ.] 'Ιπποδρόμιον* καλεῖται ἐδαφικὴ ἔκτασις, σχήματος ὀρθογωνίου πάντοτε, συνήθως ἐστεγασμένη ἐνίοτε δ' ὑπαίθριος, πάντως ὅμως περίφρακτος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκτελεῖται ἡ εἰς τὴν ἱππασίαν ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἐκγύμνασις τῶν νεολέκτων ἵππων. Αἱ διαστάσεις τοῦ ἱπποδρομίου κανονίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς ἑνὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας νὰ ἐκτελῆται ἡ διαδρομή, ἐν τροχασμῷ μὲν ὁλοκλήρου τοῦ ἱπποδρομίου (καὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν), ἐν βάδην δὲ τοῦ ἡμίσεος ἱπποδρομίου (μιᾶς μεγάλης καὶ μιᾶς μικρᾶς πλευρᾶς). 'Επειδὴ δ' ἡ ταχύτης τοῦ ἵππου κατὰ πρῶτον λεπτὸν εἶναι 120 μέτρα εἰς βάδην καὶ 240 εἰς συνήθη τροχασμόν, δι' αὐτὸ αἱ διαστάσεις τοῦ ἱπποδρομίου κανονίζονται ὥστε νὰ εἶναι ἀνὰ 90 μέτρα ἑκάστη μεγάλη πλευρὰ καὶ ἀνὰ 30 ἑκάστη μικρά, ἤτοι ἐν συνόλῳ ἡ ἔκτασις καὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν 240 μέτρα. Τοιαύτας διαστάσεις ἔχει καὶ τὸ ἐν 'Αθήναις ἐν τῇ πλατείᾳ Ἄρεως ἐστεγασμένον ἱπποδρόμιον, τὸ κατασκευασθὲν τῷ 1884.

Διά τινας εἰδικὰς ἐκπαιδεύσεις, εἴτε τοῦ ἵππου (ἄσκησιν διὰ σειραγωγέως), εἴτε τοῦ ἐφίππου ἀνδρὸς (γυμνιππευτικήν), κατασκευάζεται ἱπποδρόμιον κυκλικόν, περίφρακτον μὲν ἀλλὰ πάντως ὑπαίθριον, διαμέτρου δὲ συνήθως περὶ τὰ 20 μέτρα. Τὸ ἔδαφος παντὸς ἱπποδρομίου πρέπει νὰ εἶναι ὁμαλὸν καὶ νὰ ἔχῃ ἐπίστρωμα ἐξ ἄμμου διὰ νὰ εἶναι ἐλαστικόν. Διὰ τὴν ἐπὶ μεγάλων ἐκτάσεων ἄσκησιν χαράσσεται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἱπποδρόμιον μεγάλων διαστάσεων, ἀλλὰ τότε τοῦτο εἶναι πάντως ὑπαίθριον καὶ ἄφρακτον, ἔχον δὲ μόνον κεχαραγμένας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰς πλευρὰς διὰ μικροῦ τινος χάνδακος.

— **'Ιπποδρόμιον** ***τῆς φρουρᾶς 'Αθηνῶν.*** 'Εκαλεῖτο οὕτω τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τὸ συσταθὲν τῷ 1861, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκπαιδεύσεως διαφόρων βαθμοφόρων τῶν ἐφίππων ὅπλων εἰς τὴν ἱππασίαν καὶ τὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἵππων, λειτουργῆσαν δὲ μέχρι τοῦ 1884, ὁπότε, μετὰ συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν, ἀπετέλεσε τὴν *ἱππευτικὴν σχολὴν* (βλ. λ.)

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

'Ιπποδρόμιος (ὁ) *['Αρχ.]*. 'Επίκλησις τοῦ Ποσειδῶνος ὡς θεοῦ τῶν ἵππων.

'Ιπποδρόμιος *['Αρχ.]*. Μὴν παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἁπαντῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Αἰτωλίας (ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν δελφικὸν μῆνα 'Ιλαῖον), τῆς Βοιωτίας (ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν δελφικὸν 'Απελλαῖον καὶ τὸν ἀττικὸν Ἑκατομβαιῶνα), ἔνθα ἐλογίζετο ὡς ὄγδοος μὴν τοῦ ἔτους, καὶ τῆς Θεσσαλίας.

—Π.

ἱππόδρομος (ὁ)· ὁ τόπος ὅπου γίνονται ἱπποδρομίαι, κοιν. *ἱπποδρόμιον*.

—[ΕΓΚΥΚΛ.] 'Απὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ ἀγῶνες εἰς τοὺς *ἱπποδρόμους, ἱπποδρομίαι* ἢ *ἁρματοδρομίαι*, ἦσαν συνήθεις καὶ προσφιλεῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐκ τῶν ὁποίων μετεδόθησαν κατόπιν εἰς τοὺς Ρωμαίους. 'Αλλ' ἰδίως κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἀπέκτησαν τόσον μεγάλην σπουδαιότητα, ὄχι μόνον κοινωνικήν, ἀλλὰ καὶ πολιτικήν, εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον τῆς 'Ανατολῆς, ὥστε τὸ ὄνομα φέρει κυρίως τὸν νοῦν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν φατριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸν ὄχλον τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς διαμάχας, εἰς τοὺς θριάμβους τῶν βασιλέων καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ ἀρχαῖοι ἱππόδρομοι. *'Ο ὁμηρικὸς ἱππόδρομος.* 'Ο μυθικὸς καὶ ἡρωικὸς κόσμος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐγνώριζε καὶ ἠγάπα τὰς ἱπποδρομίας, ὥστε χάνεται ἡ ἀρχὴ αὐτῶν εἰς τὸ σκότος τῶν μύθων. 'Ελέγετο ὅτι ἡ μάγισσα Κίρκη εἶχε κτίσει τὸν πρῶτον ἱππόδρομον, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πελοποννήσου Οἰνόμαος πρῶτος εἶχε καθιδρύσει τὸν ἀγῶνα τῆς ἁρματοδρομίας εἰς τὴν 'Ολυμπίαν καὶ ὅτι εἰς τὸν νικήσαντα αὐτὸν Πέλοπα ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν κόρην του 'Ιπποδάμειαν. Κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἤρκει διὰ τοὺς ἀγῶνας δρόμου ἵππων ἢ ἁρμάτων οἱοσδήποτε ὁμαλὸς καὶ ἀναπεπταμένος χῶρος. Οὕτως ὁ ὁμηρικὸς ἱππόδρομος δὲν εἶναι διερρυθμισμένος μὲ σχέδιον, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔδαφος εὐρὺ καὶ ὁμαλόν, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ πηγαίνει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τρωικῆς πεδιάδος. 'Ο ποιητὴς περιγράφει μὲ ἀκρίβειαν καὶ γραφικότητα τὸν ἀγῶνα ἱπποδρομίας, τὸν ὁποῖον ἔθηκε πρὸς μνήμην τοῦ Πατρόκλου ὁ 'Αχιλλεὺς (Ψ. στ. 257—513). Εἰς τὸν ἀγῶνα λαμβάνουν μέρος πέντε ἥρωες μὲ τὰ ἅρματά των, βάλλουν κλήρους διὰ τὴν θέσιν, τὰ ἅρματα ἵστανται κατὰ σειρὰν καὶ ὁ 'Αχιλλεὺς «σήμηνε τέρματα — τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ» (στ. 352 ἑξ.). Οἱ ἥρωες φεύγουν μὲ τοὺς δίφρους μακρὰν ἀπὸ τὰ πλοῖα, καὶ κάτωθεν αὐτῶν ἐγείρεται κόνις ὡς νέφος, αἱ χαῖται τῶν ἵππων ἠγείροντο ἀπὸ τὸν ἄνεμον, καὶ τὰ ἅρματα ἄλλοτε τρέχουν εἰς τὴν γῆν καὶ ἄλλοτε πετοῦν μετέωρα· ὅτε ἔφθασαν οἱ ἵπποι εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου, πάλιν ἐπιστρέφουν πρὸς τὴν πολιὰν θάλασσαν (στ. 365 ἑξ.). Πρῶτος φθάνει εἰς τὸ τέρμα ὁ Διομήδης, ἔπειτα οἱ ἄλλοι, καὶ γίνεται ἡ διανομὴ τῶν δώρων ὑπὸ τοῦ 'Αχιλλέως. Εἰς τὴν ὁμηρικὴν περιγραφὴν βλέπομεν ὅτι οἱ ἁρματοδρόμοι, διανύσαντες τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, κάμπτουν τὸ ἓν τέρμα καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὸ σημεῖον ὅθεν ἐξεκίνησαν, ὅπως δηλαδὴ ἐγίνετο καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Δὲν λέγει ὁ ποιητὴς ἂν ἐξεκίνησαν ἐξ ἀριστερῶν ἢ ἐκ δεξιῶν. Κατὰ μίμησιν τοῦ Ὁμήρου ἐποίησε καὶ ὁ Σοφοκλῆς (εἰς τὴν «'Ηλέκτραν», στ. 680—763) ὡραιοτάτην περιγραφὴν ἱππικῶν ἀγώνων. 'Ιππόδρομος διερρυθμισμένος δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' οἱ ἡρωικοὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες μὲ τὸν διπλοῦν δρόμον ἦσαν ἤδη θεσμὸς κατὰ τὸν Η' αἰῶνα πρὸς τιμὴν θεῶν εἴτε ἡρώων ἢ πρὸς μνήμην μεγάλων νεκρῶν. Ὄχι πολὺ ἀργότερον, κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, καὶ δὴ τῷ 680 π. Χ., εὑρίσκομεν εἰς τὴν 'Ολυμπίαν τὸν παλαιότατον μνημονευόμενον ἱππόδρομον, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναφέρεται Θηβαῖός τις νικητὴς ἐν ἱπποδρομίαις.

'Η ἰδέα λοιπὸν τῶν ἱπποδρομιῶν ἐγεννήθη κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχήν, διεδόθη κατόπιν εἰς ὅλην τὴν ἱστορικὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγινεν ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, διότι εἰς τοὺς βαρβάρους, ἤτοι τοὺς ἄλλους λαούς, οὐδὲν ἴχνος τοιούτων ἀγώνων εὑρίσκεται.

'Ο ἀρχαῖος ἑλληνικὸς ἱππόδρομος. 'Ο ἱστορικὸς ἱππόδρομος δὲν διαφέρει τοῦ ὁμηρικοῦ κατὰ τὴν συνολικὴν ὄψιν· ὁ στίβος εἶναι διπλοῦς, ἔχει δύο τέρματα, τὰ ὁποῖα ὁρίζονται μὲ «στήλας κυβοειδεῖς» (ὡς λέγει ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς τοῦ Σοφοκλέους) καὶ οἱ ἀγωνιζόμενοι στρέφουν πολλὰς φορὰς περὶ τὰ τέρματα. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον δρόμους μετ' ἐμποδίων, διότι οἱ ἱππικοὶ λεγόμενοι ἀγῶνες ἦσαν κυρίως ἀγῶνες ἁρματηλατῶν. Διὰ τοῦτο ἡ δεξιότης αὐτῶν ἐδοκιμάζετο κατὰ τὴν στροφὴν τοῦ ἐσχάτου ὁρίου, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *καμπτήρ, νύσσα, τέρμα*, καὶ ἦτο διπλοῦν, ἓν πρὸς τὴν ἄφεσιν (τὸ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεως καὶ τῆς ἀφίξεως) καὶ τὸ ἕτερον ἀπέναντι πρὸς τὴν σφενδόνην, πρὸς τὸ ἡμικυκλικὸν τέρμα τοῦ ἱπποδρόμου. 'Ο παλαιότατος ἀνεγερθεὶς ἱππόδρομος ἦτο τῆς 'Ολυμπίας κατὰ τὸ 680 π. Χ., δὲν ἔχομεν ὅμως εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ, θὰ ἦτο δὲ ἀναμφιβόλως λίαν ἀτελής. 'Αργότερον ἐκτίσθη ἄλλος τεχνικώτερος ἱππόδρομος, γνωρίζομεν δὲ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν 'Ολυμπίᾳ, ἀλλὰ δὲν ἔμεινεν ἴχνος αὐτοῦ, διότι τὸν ἔχει τελείως παρασύρει ὁ 'Αλφειός. 'Απὸ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου (6,20) δυνάμεθα ν' ἀναπαραστήσωμεν ὡς ἑξῆς τὸ διάγραμμα αὐτοῦ. Τὸ ὅλον σχῆμα εἶναι μακρὸν παραλληλόγραμμον· εἰς τὴν μίαν στενὴν πλευρὰν ὑπῆρχον τὰ οἰκήματα διὰ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ἅρματα (ἀνάλογα πρὸς τὰ σήμερον γνωστὰ ὡς hangars). 'Απὸ τοῦ σημείου τούτου, ὅπερ ἐκαλεῖτο *ἄφεσις*, ἐγίνετο ἡ ἐκκίνησις. Κατὰ τὸ τέρμα τῆς μακρᾶς πλευρᾶς, κατὰ τὴν «διέξοδον», ὅπου

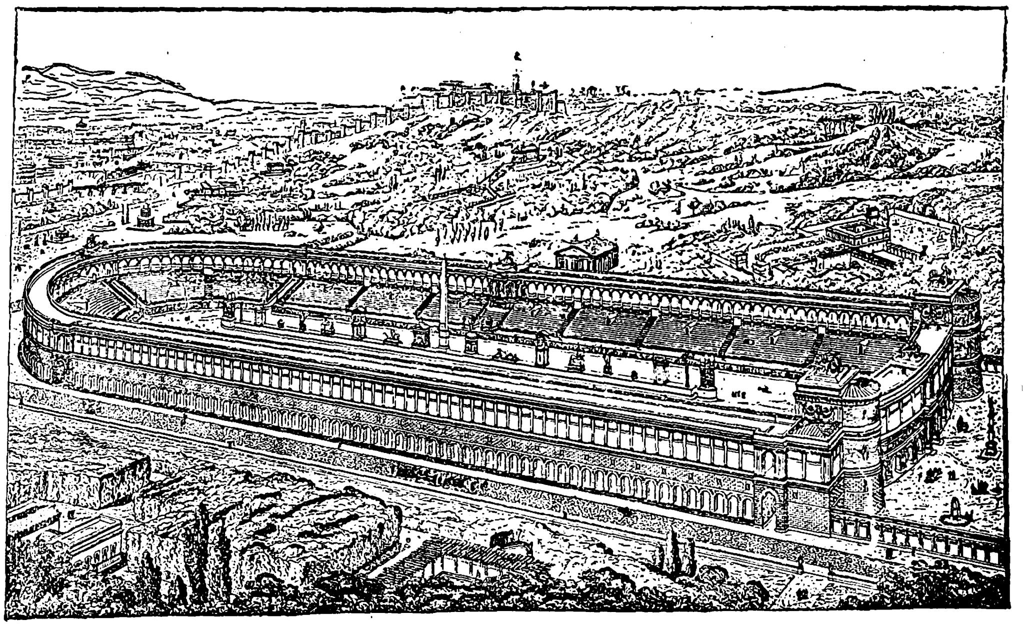

'Αναπαράστασις τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱπποδρόμου τοῦ Καλιγούλα.

εἶναι ὁ *καμπτήρ*, ἡ *νύσσα*, ὑπῆρχεν εἶδος περιφερικοῦ βωμοῦ, ὅστις καλεῖται *ταράξιππος*, διότι ἐνταῦθα στρέφονται οἱ ἵπποι καὶ συχνὰ ἐνταῦθα συντρίβονται τὰ ἅρματα κα πληγώνονται οἱ ἡνίοχοι *(Παυσανίας)*. Εἰς τὰς μακρὰς πλευρὰς ἐκάθηντο ἢ ἵσταντο οἱ συρρέοντε πρὸς θέαν τῶν ἁρματοδρομιῶν θεαταί. 'Απὸ τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα, ἕως τοὺς ἐσχάτους χρόνους αὐτῆς, καὶ κατό ιν καθ' ὅλον τὸν παλαιότερον μεσαίωνα, ἔμειναν οἱ δι' ἁρμάτων ἀγῶνες οἱ προσφιλεῖς καὶ οἱ κύριοι ἀγῶνες τοῦ ἱπποδρόμου. Οἱ ἱππικοὶ ἀγῶνες, ὅπως καὶ οἱ ἐν πολέμῳ δι' ἱππέων ἀγῶνες, εἰσήχθησαν ἀργότερον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, καὶ οἱ ἱππεῖς ὑπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἰδίους κανόνας, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ ἁρματοδρόμοι, ὑφίσταντο ὅμως ὀλιγωτέρους ἢ οὗτοι κινδύνου.. Τὰ ὁμηρικὰ ἅρματα διετηρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μόνον εἰς τοὺς ἱπποδρόμου, ἦσαν δὲ ὅμοια μὲ τὰ τῶν παλαιῶν ἡρώων, ὄχι μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Ἦσαν μικρὰ ἅρματα μὲ δύο μόνον, ἀλλὰ μεγάλους, τροχούς, ἐλάμβανε δὲ ἐν αὐτοῖς θέσιν μόνον ὁ ἡνίοχος. Τὸ ἅρμα ἐσύρετο ὑπὸ τεσσάρων ἵππων, ἦτο τέθριππον καὶ τὸ ἀγώνισμα ἐλέγετο *δρόμος ἵππων τελείων*· ἀργότερον ἠδύνατο τὸ ἅρμα νὰ ζευγνύεται καὶ μὲ δύο ἵππους, ὅτε ἐλέγετο *ἵππων τελείων ξυνωρίς*. 'Η θέσις τῶν ἁρμάτων καθωρίζετο διὰ κλήρου, ὥρμων δὲ ταῦτα εἰς δρόμον κατόπιν ὡρισμένου σημείου· τοὺς ἵππους παρεκίνει ἡ μάστιξ τοῦ ἡνιόχου καὶ τοὺς ἡνιόχους αἱ κραυγαὶ τοῦ πλήθους. Οἱ ἀγωνιζόμενοι διέτρεχον τὸν δρόμον, τὸν στίβον, εἴτε μίαν, εἴτε περισσοτέρας φοράς. Εἰς συνήθεις δρόμους οἱ ἡνίοχοι δὲν ἔφερον ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν καὶ οἱ ἵπποι ἦσαν ἐλαφρῶς ἐπισεσαγμένοι· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἡνίοχοι ὥρμων εἰς τὸν δρόμον περιβεβλημένοι ὅπλα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν *δρόμον ὁπλίτην*.

Digitized by Google

Οἱ σπουδαιότεροι ἱππόδρομοι ἀγῶνες ἐτελοῦντο εἰς τὰς τέσσαρας μεγάλας καὶ ἐθνικὰς πανηγύρεις, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα καὶ τῶν Δελφῶν, ἐγίνοντο ὅμως καὶ ἄλλοι ἀγῶνες καὶ δὴ κατὰ τὰ Παναθήναια εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ σπουδαιότατοι ἦσαν, φυσικά, οἱ τελούμενοι εἰς τὴν ἱερὰν Ἄλτιν τῆς Ὀλυμπίας. Αἱ ἁρματοδρομίαι ἤρχιζον τὴν 4ην ἡμέραν τῶν ἀγώνων, ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐτελείωνον κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Τὸ μῆκος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱπποδρόμου ἦτο 4 σταδίων (770 μέτρων)καὶ τὸ πλάτος ἑνὸς σταδίου· τὸ σύνολον, καὶ κατὰ τοὺς δύο δρόμους, ἦτο ἑκατέρωθεν 8 σταδίων, διέτρεχον δὲ τὸν ἱππόδρομον τὰ ἅρματα 12 φοράς, ἤτοι διέτρεχον δρόμον περίπου 14 χιλιομέτρων. Πόσα ἅρματα ἠγωνίζοντο δὲν γνωρίζομεν· ὁ Σοφοκλῆς ἀναφέρει 10, ὁ Πίνδαρος 40, ἀλλ' οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμός, δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐννοήσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν πολλῶν τεθρίππων κατὰ μέτωπον τρεχόντων καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο οἱ Ἕλληνες διὰ τὸ ἀγώνισμα τοῦτο. Τὴν ἀγάπην ταύτην δεικνύουν αἱ πολυάριθμοι σκηναὶ ἁρματοδρομικῶν ἀγώνων, τὰς ὁποίας ἀπεικόνισαν ἀρχαῖοι γλύπται καὶ ζωγράφοι καὶ ποιηταί.

Ὁ ρωμαϊκὸς ἱππόδρομος. Εἰς μίαν μικρὰν πόλιν τοῦ ἀρχαίου Λατίου (Bovillae) ἀνεκαλύφθη τῷ 1823 εἷς ἀρχαῖος ἱππόδρομος, circus, ὅπως ὠνόμαζον αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄξιος λόγου, οὔτε διὰ τὸ μέγεθος, οὔτε διὰ τὴν μεγαλο-

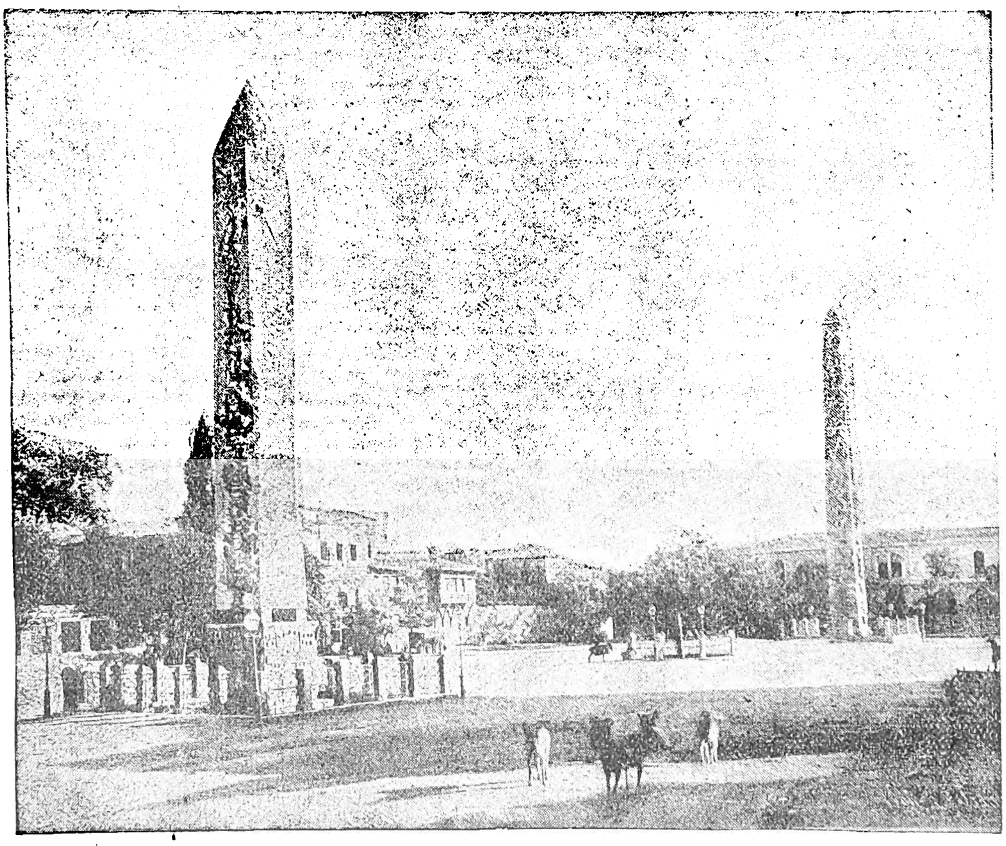

Τὰ τρία σῳζόμενα κατὰ χώραν μνημεῖα τῆς ἀκάνθης : ὁ ὀβελίσκος, ἡ ἑλικτὴ στήλη καὶ ἡ κτιστὴ στήλη.

πρέπειαν, διασῴζει ὅμως ἄξια λόγου λείψανα, ὥστε νὰ δώσῃ καλὴν ἔννοιαν τῶν ἱπποδρόμων. Τὸ καλύτερον σῳζόμενον μέρος εἶναι τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἀφετηρίαν τῶν ἵππων ἢ τῶν ἁρμάτων. Ἐνταῦθα εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ δωμάτια (carceres), εἰς τὰ ὁποῖα ἐφυλάσσοντο τὰ ἅρματα. Εἰς τὸ μέσον ἦτο ἡ ἄκανθα, ἡ spina, εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας εὑρίσκονται οἱ καμπτῆρες (metae), περὶ τοὺς ὁποίους ὤφειλον νὰ στραφοῦν οἱ ἁρματοδρόμοι. Ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι αὗται καὶ ἡ γενικὴ διάταξις ἦσαν αἱ ἴδιαι εἰς τοὺς μεγαλυτέρους ἱπποδρόμους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἐν τῷ συνόλῳ ὁ ρωμαϊκὸς ἱππόδρομος, ὁ ὁποῖος προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικόν, ἔδωκε δὲ τὸ σχέδιον εἰς τοὺς βυζαντινούς, εἶχεν, ὡς ἐτελειοποιήθη, τοιοῦτον γενικὸν διάγραμμα: ἦτο ὑπαίθριον ἵδρυμα σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, παραλληλογράμμου, μὲ δύο πολὺ μακρὰς πλευρὰς ἑνουμένας κατὰ τὰ ἄκρα διὰ δύο κατὰ πολὺ στενοτέρων. Εἰς τὸ ἓν ἄκρον τερματίζεται δι' ἐλλείψεως, δι' ἑνὸς ἡμικυκλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ λεγομένη *σφενδόνη*, ἡ ἀπέναντι δὲ στενὴ πλευρὰ ἔχει εὐθύγραμμον σχῆμα· εἰς ταύτην ἦσαν τὰ ὑπόστεγα τῶν ἁρμάτων καὶ ἐκ ταύτης ἐγίνετο ἡ ἐκκίνησις. Εἰς τὰς ἄλλας τρεῖς πλευράς, εἰς τὰς δύο παραλλήλους μακρὰς καὶ εἰς τὴν σφενδόνην, ἦσαν εἰς σειρὰς ἀμφιθεατρικὰς τὰ ἑδώλια τῶν θεατῶν. Τὸ ὅλον σχῆμα ἦτο τὸ λογικῶς σύμφωνον μὲ τὸν σκοπόν, τὸ καταλληλότερον διὰ τοὺς δρόμους ἵππων ἢ ἁρμάτων. Διὰ τοῦτο συνήθως ἐλαμβάνετο φροντὶς νὰ ἱδρύεται ὁ ἱππόδρομος εἰς θέσιν ἐκ φύσεως κατάλληλον, ἤτοι εἰς ἐπίπεδον μακρὸν χῶρον, περιοριζόμενον ἑκατέρωθεν ἀπὸ κλιτῦς λόφων, ὅπως εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις στάδιον. Ἡ κονίστρα διῃρεῖτο εἰς δύο στίβους, ἤτοι δρόμους, εἰς δύο ἴσα ἡμίση, καὶ εἰς τὸ μέσον ὑπῆρχε χώρισμα διὰ τὰ ἑκατέρωθεν τρέχοντα ἅρματα. Εἰς ἑκάτερον ἄκρον τοῦ χωρίσματος ὑψοῦτο στήλη τις, ὡς σημεῖον, αἱ metae (νύσσα, καμπτήρ), περὶ τὸ ὁποῖον ἔστρεφον τὰ ἅρματα. Εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχον δώδεκα ἱππόδρομοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλαι δ' αἱ μεγάλαι τοὐλάχιστον πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας εἶχον ἑκάστη τὸν ἱππόδρομον αὐτῆς. Οἱ μεγαλύτεροι καὶ σπουδαιότεροι ἱππόδρομοι τῆς Ρώμης ἦσαν δύο: ὁ εἷς λεγόμενος *Φλαμίνιος* (Circus Flaminius), καὶ ὁ ἄλλος *Ἱππόδρομος Μέγιστος* (Circus Maximus), ὁ πρῶτος εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὴν μεγάλην κοιλάδα μεταξὺ τῶν λόφων Παλατίνου καὶ Ἀβεντίνου. Ὁ Μέγιστος Ἱππόδρομος ἐχρησίμευεν ἤδη ἐπὶ τῶν παλαιῶν βασιλέων τῆς Ρώμης δι' ἀγῶνας καὶ ἡ ἵδρυσις αὐτοῦ ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ταρκύνιον τὸν Πρεσβύτερον. Ἀργότερον, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ εὐρύτατος οὗτος περίβολος ἤρχισε νὰ διακοσμῆται καὶ προσέτι ν' αὐξάνεται ὡς πρὸς τὸν χῶρον, οὕτως ὥστε συνδέεται μὲ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως, περικλείων ἱστορίαν δέκα ὁλοκλήρων αἰώνων. Εἶχε μῆκος 600 περίπου μέτρων καὶ πλάτος 150· ὀλίγον κατ' ὀλίγον νέοι ὄροφοι διὰ σειρᾶς ἑδωλίων προσετίθεντο καὶ ἔφθασε νὰ περιλαμβάνῃ περὶ τοὺς 180.000 θεατάς. Τὸ συνήθως λεγόμενον ὅτι ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ καὶ 385.000 θεατὰς στηρίζεται ἐπὶ ἐσφαλμένου ὑπολογισμοῦ. Ὁ Μέγιστος Ἱππόδρομος ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῶν ὑπερκειμένων αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου ἐγειρομένων αὐτοκρατορικῶν παλατίων. Κατὰ μῆκος δὲ τῆς ἀκάνθης ὑπῆρχον διάφοροι κίονες ὡς διακοσμήσεις, ἀγάλματα θεῶν καὶ δὴ εἰς τὸ μέσον εἷς ὀβελίσκος πλήρης ἱερογλυφικῶν γεγλυμμένων καθ' ὅλον τὸ ὕψος, ἀνεγερθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου. Περιγραφὴν αὐτοῦ δίδει ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς (III, 68), τὴν γνῶσιν δὲ τοῦ διακόσμου ἔχομεν ἀπὸ πλαστικὰ μνημεῖα, ποικίλα ἀνάγλυφα καὶ νομίσματα. Ἐπὶ ἑνὸς ὑψώματος ἦσαν τοποθετημένα ἑπτὰ ἀντικείμενα ἔχοντα σχῆμα ᾠοῦ (ova). Κατὰ τὰς ἁρματοδρομίας τὰ ἅρματα ὤφειλον νὰ κάμουν συνήθως ἑπτὰ φορὰς τὸν γῦρον τοῦ ἱπποδρόμου· καθ' ἑκάστην περιφορὰν ἀφῃρεῖτο ἓν ᾠὸν διὰ νὰ δεικνύεται εἰς τὸ πλῆθος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτελεσθεισῶν περιστροφῶν. Εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς ἱπποδρόμους ἐτελοῦντο ἱππικοὶ ἀγῶνες, δρομικοί, παλαιστικοί, πυγμαχικοί. Οἱ ρωμαϊκοὶ ἀγῶνες, ludi Romani, ἱδρύθησαν ὡς θεσμὸς ἀπὸ τὸ 366 π. Χ. καὶ ὁ Μέγιστος Ἱππόδρομος ἕως τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ., ἐπὶ δέκα αἰῶνας, συνεκέντρωσεν ὅλον τὸν πολυθόρυβον βίον τῆς αἰωνίας πόλεως. Ἦτο τὸ μεγαλοπρεπέστατον θεαματικὸν μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ κατὰ πάντα χρόνον συνέρρεεν ὁ ρωμαϊκὸς λαός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλευθέρας πολιτείας (τὴν δημοκρατικὴν) νεαροὶ πολῖται ἔκαμνον στρατιωτικὰς παρελάσεις καὶ μιμήσεις μάχης· κατὰ δὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν περίοδον ἔδιδον θεάματα μάχης λόχοι πεζῶν εἴτε ἱππέων. Σπανιώτερον ἐδίδοντο καὶ μάχαι ζῴων ἢ μονομάχων. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Πρόβου μετετράπη ὁ ἱππόδρομος εἰς δάσος, γεμᾶτον ἀπὸ ἐλάφους, κάπρους, αἰγάγρους, στρουθοκαμήλους καὶ ἄλλα ζῷα κυνηγίου· ὁ ὄχλος εἰσήρχετο εἰς τὸ δάσος καὶ ἕκαστος παρελάμβανεν ὅ,τι τοῦ ἦτο δυνατόν. Πολλάκις ἐγίνοντο καὶ διανομαὶ χρημάτων· ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος διένειμε 48 καὶ ὁ Διοκλητιανὸς 100 προπολεμικὰ ἑκατομμύρια. Τὸ κυρίον ὅμως ἀγώνισμα κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ἦσαν αἱ ἁρματοδρομίαι, πρὸς θέαν τῶν ὁποίων προσέτρεχον ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ ἔσπευδε θορυβώδης καὶ σφριγηλὴ ἡ νεότης τῆς Ρώμης. Ἦτο μανία ἀληθής, *ἱππομανία*, λέγει ὁ Λουκιανός, τὸ πάθος τῶν Ρωμαίων τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰδίως ἐποχῆς διὰ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας. Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους οἱ Ρωμαῖοι πολῖται δὲν ἀπηξίουν νὰ ὁδηγοῦν οἱ ἴδιοι ἅρματα, κατόπιν ὅμως κατέπεσεν ἡ συνήθεια αὕτη καὶ οἱ ἡνίοχοι ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ ὄχλου, ἐπίτηδες διὰ τὸ ἔργον ἠσκημένοι. Τὸ ἐπάγγελμα ὅμως ἦτο ἐπικερδέστατον καὶ ὁ Ἰουβενάλιος ἀναφέρει ἡνιόχους, οἱ ὁποῖοι ἐκέρδιζον ὅσα ἑκατὸν δικηγόροι. Διὰ νὰ λάβωμεν ἰδέαν τῆς φήμης τῶν ἐξεχόντων ἡνιόχων, ἀρκεῖ ἡ περίληψις μιᾶς μικρᾶς ἀρχαίας ἐπιγραφῆς (C.I.L. VI, 10048) τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ., ἡ ὁποία ἀπαριθμεῖ τὰς νίκας ἑνὸς Ἀπουληΐου Διοκλέους. Ἐλάμβανε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐπὶ 27 ἔτη, καὶ εἰς 4,257 ἁρματοδρομίας, ἦλθε πρῶτος 1,462 φοράς, ἐκ τῶν νικῶν δ' αὐτοῦ ἀπεκόμισε μεγάλα ποσά, ἐν ὅλῳ 35,863,120 σιστέρτια, ἤτοι 8.900.000 χρυσᾶς δραχμάς, ἤτοι κατ' ἔτος περίπου 377.000 χρυσᾶς προπολεμικὰς δραχμάς.

Εἶναι δὲ ἀπίστευτον τὸ μανικὸν πάθος ἀνισορρόπων αὐτοκρατόρων, ὁποῖοι ἦσαν ὁ Καλιγούλας, ὁ Νέρων, ὁ Κόμμοδος, ὁ Καρακάλλας, ὁ Ἡλιογάβαλος. Ὁ Καλιγούλας ἔκαμεν ὕπατον τὸν ἵππον του Ἰγκιτᾶτον, καὶ τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ στρατιῶται ὤφειλον νὰ ἐμποδίζουν κάθε θόρυβον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν του. Ὁ Νέρων ἔδιδε σύνταξιν εἰς τοὺς ἀπομάχους ἵππους τῶν ἁρματοδρομιῶν. Ὁ Ἡλιογάβαλος ἔδιδεν ὡς τροφὴν εἰς τοὺς ἵππους του ξηρὰν σταφίδα πρώτης ποιότητος, ὁ δὲ Κόμμοδος χουρμάδες καὶ φιστίκια. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ σώφρων αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ τάφον εἰς τὸν ἀγαπητόν του ἵππον Βορυσθένην μετ' ἐγκωμιαστικῆς ἐπιγραφῆς. Ἑταιρεῖαι κεφαλαιούχων ἀνελάμβανον νὰ τρέφουν καὶ νὰ ἀσκοῦν ἵππους. Οἱ διοργανώνοντες τοὺς ἀγῶνας ἔτρεφον ἵππους καὶ εἶχον ἱπποτροφεῖα εἰς ὡρισμένας χώρας, ὡς εἰς τὴν Σικελίαν, ἐτιμῶντο δὲ οἱ ἵπποι οἱ θεσσαλικοί, οἱ καππαδοκικοί, οἱ ἱσπανικοί. Ἠρευνᾶτο καὶ ἐσημειώνετο ἡ γενεαλογία τῶν ἵππων, διὰ δὲ τὴν ἄσκησιν τῶν ἡνιόχων ὑπῆρχον ἴδιαι σχολαί. Ἐπειδὴ συνήθως συνηγωνίζοντο εἰς ἕκαστον ἀγῶνα τέσσαρα ἅρματα, συνεκροτήθησαν τέσσαρες ἑταιρεῖαι, αἱ ὁποῖαι παρεῖχον ἀνὰ ἓν ἅρμα καὶ αἱ ἑταιρεῖαι αὗται διεκρίνοντο διὰ τοῦ χρώματος τῶν ἡνιόχων αὐτῶν· ἐντεῦθεν προέκυψαν τὰ ὀνόματα factio albata, russata, prasina, veneta, οἱ λευκοί, οἱ ἐρυθροί, οἱ πράσινοι, οἱ κυανοῖ. Ὁ αὐτοκράτωρ, οἱ ἄρχοντες, οἱ θεαταὶ ἐλάμβανον τὸ μέρος ἐκείνου τοῦ ἡνιόχου, τοῦ ὁποίου τὰ ἐνδύματα εἶχον τὸ χρῶμα τῆς φατρίας αὐτοῦ. Μὲ μανίαν ὑπεστήριζε καθεὶς τὴν φατρίαν αὐτοῦ· ἄφθονα στοιχήματα συνήπτοντο, καὶ αἱ ἁρματοδρομίαι ἐλάμβανον ἐξαιρετικὴν ζωηρότητα. Ἤρχιζον δὲ οἱ ἀγῶνες διὰ θρησκευτικῆς τελετῆς, διὰ μεγάλης πομπῆς, ἡ ὁποία, ἐκκινοῦσα ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, διήρχετο τὴν Ἀγορὰν (τὸν φόρον) καὶ εἰσήρχετο ἐν πάσῃ ἐπισημότητι εἰς τὸν ἱππόδρομον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἐγίνοντο δέκα ἕως δώδεκα ἁρματοδρομίαι τὴν ἡμέραν, ἀργότερον ηὐξήθησαν εἰς εἰκοσιτέσσαρας. Συνήθως τὰ ἅρματα ἐσύροντο ὑπὸ τεσσάρων ἵππων κατὰ μέτωπον· ὑπῆρχον καὶ ἡνίοχοι τόσον δεξιοί, ὥστε ὡδήγουν ἅρματα ἐζευγμένα μὲ ἕξ, ἑπτὰ καὶ μὲ ὀκτὼ ἀκόμη ἵππους. Ὁ ἡνίοχος, auriga, ὁ τζόκεϋ, ἵστατο ὄρθιος ἐπὶ τοῦ ἅρματός του, ἐφόρει χιτῶνα βραχύν, ἀχειρίδωτον, ἔχοντα τὸ χρῶμα τῆς φατρίας αὐτοῦ. Ὁ τεταγμένος ἄρχων ἔδιδε τὸ σύνθημα ρίπτων ἀπὸ τὸ θεωρεῖόν του ἓν λευκὸν μανδήλιον εἰς τὴν κονίστραν, καὶ τὰ ἅρματα ὥρμων εἰς τὸν ἀγῶνα ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν τῶν θεατῶν. Οἱ ἡνίοχοι ὤφειλον νὰ διατρέξουν ἑπτὰ φορὰς τὸν περιφερικὸν στίβον, μῆκος δηλαδὴ $7^1/_2$ περίπου χιλιομέτρων. Τὸ ἐπικίνδυνον σημεῖον ἦσαν οἱ καμπτῆρες, παρὰ τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ συντριβῇ τὸ ἅρμα. Ἡ ἐκκίνησις ἤρχιζεν ἀπὸ τὰ δεξιά, ἔστρεφον λοιπὸν οἱ ἡνίοχοι τὸν καμπτῆρα πρὸς τὰ ἀριστερά, διὰ τοῦτο ὁ ἱκαντώερος ἵππος, ὁ ὁποῖος ὡδήγει ὅλον τὸ ἅρμα, ἦτο ὁ δεξιός.

Ὁ βυζαντινὸς ἱππόδρομος. Εἰς τὰς μεγάλας ἑλληνιστικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Πέργαμον, τὸ Βυζάντιον, τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ πλείστας ἄλλας πλουσίας καὶ εὐδαίμονας πόλεις, ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος αἰῶνας αἱ συνήθειαι τοῦ ἀρχαίου βίου, ἡ διασκέ-άσκησις τῶν ἐφήβων εἰς τὰ γυμνάσια, ἡ διασκέ-

Digitized by Google

δασις τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ἱππόδρομον. Συγχρόνως συνήθειαι ρωμαϊκαὶ ὑπεισῆλθον, καὶ ὁ ἱππόδρομος τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὡμοίαζεν ἐν μικρογραφίᾳ πρὸς τὸν Μέγαν Ἱππόδρομον τῆς Ρώμης. Καὶ ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀνεζωογονήθησαν, ὅπως

Ἁρματοδρομίαι εἰς ἱππόδρομον.

[Ψηφιδωτὸν τῆς Γαλατικῆς πόλεως Λυών. Ἀριστερὰ αἱ Carceres. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἄκανθα, καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα οἱ καμπτῆρες.]

καὶ ὁ ὅλος βίος, καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν ἱπποδρόμων. Ἔγιναν δὲ πολλάκις ἐξακουστοὶ οἱ ἐπαρχιακοὶ ἱππόδρομοι τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίως ὁ ἱππόδρομος τῆς Ἀντιοχείας, τῆς ὁποίας οἱ δῆμοι ἦσαν θορυβωδέστατοι καὶ ἤρχιζον ταραχὰς διαδιδομένας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἀλλὰ πρωτίστως εἰς τὸν ἱππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως καὶ εἰς τὸν τῆς Ρώμης, θὰ εὕρωμεν τὴν μεγάλην εἰκόνα καὶ τῶν θεαμάτων τοῦ βυζαντινοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὴν γιγαντιαίαν μεσαιωνικὴν πρωτεύουσαν, εἰς τὸ πολυμειγὲς καὶ πολυθόρυβον ἐκεῖνο πλῆθος, εὑρίσκει ὁ ἱστορικὸς τὴν μᾶλλον χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καί, φυσικά, τὴν λαϊκὴν ὄψιν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου θὰ τὴν ζητήσῃ ὁ ἱστορικὸς τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν ἱππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εὕρῃ καὶ τὴν πολυθόρυβον ἠχὼ μεγάλων γεγονότων τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱστορίας.

Ἵδρυσις καὶ θέσις τοῦ Ἱπποδρόμου. Συνδυάζοντες τὰς ἀρχαίας περιγραφάς, τὰ εἰκονογραφικὰ μνημεῖα, τὰς εἰδήσεις περιηγητῶν καὶ τὰ ἐξαγόμενα ἀπὸ τὰς ἑκάστοτε μεμονωμένας ἀνασκαφάς, δυνάμεθα νὰ προβῶμεν μετ' ἀρκετῆς ἀσφαλείας εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἱπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἱδρυτὴς αὐτοῦ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σεβῆρος (περὶ τὸ 200 μ. Χ.), ὁ ὁποῖος εἶχε σχεδὸν καταστρέψει τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας πρὸς ἐπικράτησιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐπρόσεξε τὴν ἐξαισίαν θέσιν τῆς πόλεως καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀνοικοδομήσῃ αὐτήν, φυσικὰ δὲ ἤρχισεν ἀπὸ τὸν ἱππόδρομον, διότι οὗτος ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὸ κέντρον τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου εἰς μίαν μεγάλην πόλιν. Ὅτε μετὰ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα ἔγινε τὸ Βυζάντιον ἡ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου, ἐπήρκεσεν ὁ ὑπὸ τοῦ Σεβήρου κτισθεὶς ἱππόδρομος. Ἐπειδὴ οἱ μηχανικοὶ δὲν εὕρισκον ἀρκετὰ εὐρεῖαν ἐπίπεδον ἔκτασιν, ἐδημιούργησαν διὰ μεγάλων ἔργων ἐν μέρει τεχνητὸν ἔδαφος. Εἰς τὸ Ν. μέρος τοῦ ἱπποδρόμου πρὸς τὴν σφενδόνην, ὅπου ἐγίνετο ἀπότομος κλίσις τοῦ ἐδάφους πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ ὁ τόπος ἦτο «πάνυ κρημνώδης», ὕψωσαν στήλας ἰσχυρὰς καὶ ἐστήριξαν ἐπ' αὐτῶν μεγάλας καμάρας, κατεσκεύασαν δηλαδὴ ἀπεράντους ὑπογείους στοάς· ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἀνεπτύσσετο ἡ εὐρεῖα καὶ ὁμαλὴ ἔκτασις, καὶ ἐστηρίζετο τὸ τεράστιον βάρος τῶν ἑδωλίων καὶ τῶν ὑπερκειμένων στοῶν τοῦ ἱπποδρόμου. Κατόπιν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκτισε παραπλεύρως τὸ Μέγα παλάτιον πλησίον τοῦ ἱπποδρόμου, συνεπλήρωσε καὶ τὸν ἱππόδρομον, «κοσμήσας αὐτὸν χαλκουργήμασι καὶ πάσῃ ἀρετῇ» (Χρον. Πασχάλ. σ. 528, ἔκδ. Βόννης). Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἐνάρξεως τοῦ βυζαντινοῦ βίου ἤρχισε νὰ γίνεται περιλάλητος εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ *ἱππικόν*, ὅπως συνηθέστατα τὸν ὀνομάζουν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς. Ἡ λέξις σημαίνει καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸ οἰκοδόμημα. Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τοῦ λαϊκοῦ τούτου ἱπποδρόμου ὑπῆρχεν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μεγάλου παλατίου καὶ μικρὸς ἱππόδρομος, προωρισμένος διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν αὐλήν, ὁ ὁποῖος ἦτο σκεπαστός· ἄλλο δ' ἦτο, ὡς φαίνεται, τὸ λεγόμενον *τζυκανιστήριον*, ἤτοι μικρὸν στάδιον εἴτε εἶδος ἱπποδρόμου, εἰς τὸ ὁποῖον «οἱ τῶν εὐγενῶν παῖδες» ἔπαιζον ἔφιπποι τὴν σφαῖραν.

Ὁ μέγας ἱππόδρομος ἔκειτο εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ μεγάλου παλατίου. Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ εἶναι ἀκριβέστατα γνωστή, ὅσον ὀλίγων μνημείων τῆς βυζαντινῆς τοπογραφίας, διότι σῴζονται κατὰ χώραν καὶ ἄλλα λείψανα, πρὸ παντὸς δὲ τρία σημαντικώτατα καὶ πολυθρύλητα εἰς τὴν ἱστορίαν μνημεῖα. Εἰς τὴν σημερινὴν πλατεῖαν Ἀτ-μεϊντὰν (πλατεῖαν τῶν ἵππων), ἡ ὁποία μάλιστα διετήρησε καὶ εἰς τὸ ὄνομα τὴν ἀνάμνησιν, ἐγείρονται κατὰ γραμμὴν ὁ ὀβελίσκος τοῦ Θεοδοσίου Α', ὁ ὁποῖος ἦτο ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου ἄξονος καὶ ὅλου τοῦ ἱπποδρόμου, ἡ κτιστὴ στήλη, εἰς ἀπόστασιν 60 μέτρων, καὶ εἰς τὸ μεταξὺ ὁ τρικάρηνος ὄφις τῶν Δελφῶν

Ὁ χῶρος λοιπόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠγείρετο ὁ μεγαλοπρεπὴς ἱππόδρομος, εὑρίσκεται εἰς τὸ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἄκρον τοῦ τριγώνου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐκεῖ ὅπου ἦτο τὸ κέντρον τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τοῦ περιβόλου, εἰς τὸ ὁποῖον περιεκλείετο τὸ Μέγα Παλάτιον, ἤτοι τὸ ἀπέραντον συγκρότημα παλατίων, κήπων, αὐλῶν, ἐκκλησιῶν, δημοσίων ἱδρυμάτων. Σήμερον ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἱπποδρόμου, εἰς τὸ κέντρον τῆς Σταμπούλ, ἐκτείνεται ἡ εὐρεῖα πλατεῖα τοῦ Ἀτ-μεϊντάν, καὶ παραπλεύρως εἰς τὸ Α. μέρος τὸ μέγα τέμενος τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ (1610), τὸ ὁποῖον περιβάλλουν ἓξ ραδινώτατοι μιναρέδες, εἶναι δέ, ὑπὸ ἔποψιν ἀρχιτεκτονικήν, παραλλαγὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ πλατεῖα Ἀτ-μεϊντὰν καταλαμβάνει ἓν μέρος τοῦ ἱπποδρόμου, τὸ δὲ ἄλλο καλύπτεται ἀπὸ νεωτέρας ὁδούς, οἰκίας, καταστήματα· εἶναι λοιπὸν δύσκολος ἡ δι' ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν πλήρης ἔρευνα καὶ γνῶσις τοῦ πολυσημάντου τούτου βυζαντινοῦ μνημείου. Ἠγέρθη δὲ τὸ περικαλλὲς τέμενος τοῦ Ἀχμὲτ ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τῶν ἐρειπίων βυζαντινῶν παλατίων. Πρὸ τὸ Ν. μέρος, πρὸς τὸ μέρος τῆς Προποντίδος, σῴζεται ὁ γιγαντιαῖος κυκλοτερὴς τοῖχος τῶν κολοσσιαίων θεμελιώσεων· ἐνταῦθα ἦτο ἡ σφενδόνη, ἡ στενὴ ἡμικυκλικὴ πλευρά, ἔσω τῆς ὁποίας ἔστρεφον τὰ ἅρματα, αἱ δὲ μακραὶ πλευραὶ ἐκτείνονται πρὸς τὸ Β. μέρος, πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον, καὶ ἀπέναντι τῆς σφενδόνης, εἰς τὸ ἄκρον, ἦσαν τὰ θεωρεῖα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀρχόντων, πέραν δ' αὐτῶν, καὶ ὄχι πολὺ μακράν, «ἡ μεγάλη ἐκκλησία» τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ Ἁγία Σοφία.

Ἡνίοχος κρατῶν τὸν ἵππον του.

Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ἱπποδρόμου. Τὸ συνολικὸν σχῆμα καὶ διάγραμμα τοῦ ἱπποδρόμου εἶχεν ὡς τύπον τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ δὴ τὸν Μέγιστον ἱππόδρομον (Circus Maximus) τῆς Ρώμης. Τὸ σύνολον ἦτο ἐπίμηκες παραλληλόγραμμον, τὸ ὁποῖον κατέληγεν ὡς εἰς ἡμικύκλιον, τὴν σφενδόνην. Εἰς ταύτην καὶ εἰς τὰς μακρὰς πλευρὰς ἦσαν αἱ μακρόταται σειραὶ τῶν ἑδωλίων· εἰς τὸ μέσον ἦσαν ἡ πλατεῖα καὶ ἡ ὁμαλὴ ἔκτασις τῆς κονίστρας. Αἱ ἀκριβεῖς διαστάσεις εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ὁρισθῶσι. Πολλοὶ ὑπολογισμοὶ ἔχουν γίνει ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν παλαιοτέρων περιηγητῶν ἕως τὰς νεωστὶ γενομένας ἀνασκαφάς. Ὁ ἱππόδρομος θὰ εἶχε μῆκος περίπου 400 μέτρων καὶ πλάτος 100 μέτρων, τὸ $^1/_4$ τοῦ μήκους κατὰ τὴν συνήθη καὶ πρέπουσαν ἀναλογίαν. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ μεγάλου ἄξονος ἠγείρετο κρηπίδωμα ὄχι πολὺ ὑψηλόν, στενὸν καὶ μακρόν, τὸ ὁποῖον διῄρει τὴν ὅλην κονίστραν εἰς δύο ἰσομήκεις καὶ ἰσοπλατεῖς στίβους, ἤτοι δρόμους. Τὸ χώρισμα τοῦτο ἦτο ἡ *ἄκανθα* ἢ *ράχις*, ἡ spina, εἰς ἑκάτερον ἄκρον τῆς ὁποίας ὑψώνοντο τρεῖς κωνοειδεῖς στῆλαι, ἡ νύσσα, οἱ *καμπτῆρες*, περὶ τοὺς ὁποίους ὤφειλον οἱ ἡνίοχοι νὰ περιστρέψουν τὰ ἅρματά των. Δι' ἑκάτερον στίβον ἔμενε πλάτος περὶ τὰ 40 μέτρα, εὐρύτατος δηλαδὴ χῶρος εἰς τὸν δρόμον τεσσάρων τεθρίππων κατὰ μέτωπον τρεχόντων.

Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ἱπποδρόμου, ἑκατέρωθεν τῆς κονίστρας καὶ εἰς τὴν σφενδόνην, ἦσαν διατεθειμέναι κατὰ βαθμῖδας αἱ μακρόταται σειραὶ τῶν ἑδωλίων, περίπου τεσσαράκοντα σειραί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθητο ὁ λαός, οἱ δῆμοι. Τὰ καθίσματα ἐκαλοῦντο ἀναβάθραι τῶν δήμων καὶ κατὰ μετωνυμίαν ἁπλῶς δῆμοι. Τὴν κυκλοφορίαν τοῦ πλήθους ηὐκόλυνον τὰ πλατέα διαζώματα καὶ οἱ κάθετοι διάδρομοι, οἱ σχηματίζοντες τὰς κερκίδας, ὅπως εἰς τὰ ἀρχαῖα θέατρα· ἐκλείοντο δὲ οἱ διάδρομοι εἰς τὸ κάτω μέρος διὰ καγκέλλων, ὥστε νὰ ἐμποδίζεται ἡ διάβασις εἰς τὴν κονίστραν. Ὑποκάτω τῶν ἑδωλίων, τὰ ὁποῖα ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν ὑπογείων καμαρῶν, ὑπῆρχε μακρὸς περιφερικὸς δρόμος περιθέων τὸν ἱππόδρομον, ὁ ὁποῖος εὑρέθη κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς καὶ ὁ ὁποῖος συνεκοινώνει διὰ κλιμάκων καὶ ἀνοιγμάτων μὲ τὰ ἑδώλια τῶν θεατῶν. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κονίστρας ὑπῆρχε δρομίσκος λιθόστρωτος, ὁ ὁποῖος περιέτρεχεν αὐτὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ τὴν σφενδόνην· ἐλέγετο δὲ *Εὔριπος*, διότι εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἦτο τάφρος πλήρης ὕδατος καὶ ἐφαίνετο ὡς μικρὸς ποταμός. Ἐχρησίμευε δ' οὗτος διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὰ ἄγρια θηρία νὰ πηδῶσι κατὰ τῶν θεατῶν, ἢ εἰς τὸ νὰ κολυμβοῦν ἐν αὐτῷ ἀμφίβια, ὡς φῶκαι, κροκόδειλοι κλπ. Ἀλλ' ὅτε, ἕνεκα οἰκονομικῶν λόγων, ἔγινε δύσκολος ἡ προμήθεια ἀμφιβίων, ὁ ποταμίσκος μετεβλήθη εἰς ἁπλοῦν δρομίσκον.

Ἑκάτερος ἐκ τῶν καμπτήρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀκάνθης τοῦ ἱπποδρόμου, ἔφερε τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων δήμων· ὁ πλησίον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεωρείου ἦτο τῶν Βενέτων, ὁ πρὸς τὴν σφενδόνην τῶν Πρασίνων, ἑκάτερος δὲ δῆμος εἶχε τοποθετήσει ἐμπρὸς εἰς τοὺς καμπτῆρας ἓν ἀργυροῦν ὄργανον, τοῦ ὁποίου οἱ ἦχοι συνώδευον τοὺς ὕμνους καὶ τὰς ἐπευφημίας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐπίσης ἡ μία πλευρὰ τῶν ἑδωλίων, ἡ δεξιὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεωρείου, ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Βενέτους, ἡ ἄλλη, ἡ ἀπέναντι, εἰς τοὺς Πρασίνους. Τόση δ' ἦτο ἡ προσήλωσις πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, ὥστε ἕως τὸν Θ' αἰῶνα ὑπῆρχον εἰς τὴν ἄκανθαν οἱ δελφῖνες καὶ τὰ ᾠὰ τῶν Διοσκούρων. Ὑπεράνω τῶν ἑδωλίων ὑπῆρχον *περίπατοι*, ἤτοι μακρόταται στοαί, διώροφοι μάλιστα, ἀκολουθοῦσαι ὅλον τὸ σχέδιον τοῦ ἱπποδρόμου, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπεριπάτουν οἱ ἄεργοι τοῦ Βυζαντίου καὶ εἶχον τὴν θαυμασίαν πανοραματικὴν θέαν τῆς βασιλευούσης, τῆς Προποντίδος, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας. Οἱ κίονες τῶν στοῶν εἶχον κρίκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκρέμαντο μεγάλα παραπετάσματα, πορφυρᾶ καὶ μεταξωτά, τὰ βῆλα, τὰ ὁποῖα ἀνεμιζόμενα ὑπεράνω τῶν ἑδωλίων ἐπροφύλαττον τοὺς θεατὰς ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου.

Εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς σφενδόνης εὐθύγραμμον στενὴν πλευράν, ὅθεν ἐγίνετο ἡ ἐκκίνησις τῶν ἁρμάτων, ὑπῆρχον κατὰ σειρὰν θολωτὰ διαμερίσματα καὶ ἄνω αὐτῶν ἐξῶσται. Τὰ θολωτὰ διαμερίσματα ἦσαν τὰ οἰκήματα, ὅπως τὰ ὀνομάζει ὁ Παυσανίας, ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱπποδρόμου. Ἦσαν ταῦτα, τὰ πιθανῶς λεγόμενα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *μάγγανα*, τὰ δωμάτια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφυλάσσοντο τὰ ἅρματα καὶ αἱ ἱπποσκευαὶ (ἡ λέξις σημαίνει τὰς μηχανάς, τὰ σκεύη). Κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἀγώνων εἰς τὰ μάγγανα ἵσταντο ἕτοιμοι οἱ ἡνίοχοι ἐπὶ τῶν ἁρμάτων αὐτῶν καὶ εἰς τὸ διδόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος σύνθημα ἤνοιγεν ὁ μαγγανάριος τὰ κλείοντα τὰ μάγγανα *κάγκελα* καὶ ὥρμων τὰ ἅρματα εἰς τὸν δρόμον.

Ὑπεράνω τῆς σειρᾶς τῶν θολωτῶν δωματίων, τῶν μαγγάνων, προεῖχε πρὸς τὴν κονίστραν μέγας ἐξώστης, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο *κάθισμα*, στηριζόμενος ἐπὶ εἰκοσιτεσσάρων ὑπερυψήλων κιόνων. Εἰς τὸν ἐξώστην τοῦτον ἦτο τὸ κάθισμα τοῦ βασιλέως, ἤτοι τὸ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον, ἑκατέρωθεν δ' αὐτοῦ τὰ θεωρεῖα τῶν ἀρχόντων. Ὑποκάτω τοῦ καθίσματος ἑτέρα ἐξέδρα, στενοτέρα,

Ἀνάγλυφον ἐκ τῆς φιάλης τοῦ ἱπποδρόμου.

[Ἄνω : σκηναὶ παντομίμας· κάτω : ἡνίοχος νικητής· εἰς τὸ μέσον δεξιά : ἡ κληρωτίς.]

ἀλλὰ μακροτέρα, ἐξεῖχε περισσότερον πρὸς τὴν κονίστραν, ὀνομαζομένη *Πῖ*, ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς πρὸς τὸ γράμμα Π. Ἐνταῦθα ἵσταντο οἱ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως, κρατοῦντες τὰς μεγάλας ἀσπίδας καὶ τὰ ὑψηλὰ δόρατα. Τὸ ἄνω τοῦ Πῖ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον δεν ἦτο μεμονωμένος ἐξώστης, ἀλλ' ἦτο ὁ ἐξώστης ὁλοκλήρου

Digitized by Google

παλατίου, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτό, ὅπως καὶ οὗτος, ἐλέγετο *κάθισμα*. Ἔσω τοῦ θεωρείου ὑπῆρχε καὶ αἴθουσα δεξιώσεως, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων ἐδέχετο τοὺς ἄρχοντας, καὶ *τρικλίνιον*, ἤτοι αἴθουσα φαγητοῦ, καὶ δωμάτιον, ὅπου ἤλλασσε στολήν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων

Ἀνάγλυφον μιᾶς πλευρᾶς τῆς βάσεως τοῦ ὀβελίσκου.
[Ἄνω ὁ αὐτοκράτωρ μὲ τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τὸ κάθισμα· εἰς τὸ μέσον, λαός, καί, κάτω, σκηναὶ μίμων καὶ ὀρχηστῶν ἐν μέσῳ δύο ὀργάνων.]

στάσεων καὶ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τυπικοῦ. Τὸ παλάτιον κάθισμα περιελαμβάνετο εἰς τὸ ἀπέραντον συγκρότημα τοῦ Μεγάλου Παλατίου καὶ συνεκοινώνει διὰ στοῶν καὶ ἐσωτερικῶν διαδρόμων μὲ τὸ ἱερὸν παλάτιον, ἤτοι μὲ τὰ ἰδιαίτερα ἐνδιαιτήματα τοῦ αὐτοκράτορος. Τοιουτοτρόπως ὁ Βυζαντινὸς βασιλεὺς ἐθεώρει τοὺς ἀγῶνας ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ κάστρου, καὶ εὑρίσκετο ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὰς παραφορὰς αὐτοῦ. Παρηκολούθει δὲ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα, κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ κάθισμα, ὅπως αἱ Ρωμαῖαι αὐτοκράτειραι ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱπποδρόμου, κατόπιν δέ, ὅτε ἐπεκράτησαν ἀνατολικαὶ συνήθειαι, ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἡ ὁποία ἦτο ἱδρυμένη εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τοῦ ἱπποδρόμου καὶ περιελαμβάνετο εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον.

Τὰ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ καλλιτεχνήματα. Ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο γεμάτος ἀπὸ θαυμάσια καὶ σημαντικὰ ἔργα τέχνης, ἦτο ἓν ἐξαίσιον μουσεῖον τέχνης, τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ διατηροῦν οἱ Ἕλληνες τοῦ μεσαίωνος τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν τέχνην. Ἐπάνω εἰς τὸ στενὸν καὶ μακρὸν κρηπίδωμα, τὸ ὁποῖον ἐχώριζεν εἰς δύο τὸν στίβον καὶ τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ἄκανθα (spina), κατὰ μῆκος τοῦ εὐρίπου, ἤτοι τῆς περιφερικῆς ὁδοῦ, εἰς τὸ ἄκρον τῆς κονίστρας, περὶ τὸ στηθαῖον, εἰς τὰς στοάς, αἱ ὁποῖαι ἐστέγαζον τὸν ὅλον ἱππόδρομον, εἰς τοὺς διαδρόμους, ἦσαν παρατεταγμένα πλήθη ἀγαλμάτων καὶ γλυπτῶν συμπλεγμάτων καὶ «παντοῖα ἄλλα θαυμαστὰ ἔργα» *(Χωνιάτης)*. Ἦσαν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ὁ μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἔπειτα οἱ ἄλλοι αὐτοκράτορες εἶχον συλλέξει πρὸς στολισμὸν τῆς πρωτευούσης αὐτῶν. Ἐκεῖ ἔβλεπες καὶ τὴν Λύκαιναν τοῦ Ρωμύλου, ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς τὸν χαλκοῦν κολοσσικὸν Ἡρακλῆν τοῦ Λυσίππου, τὸ «πανάριστον ἐκεῖνο φιλοτέχνημα» ἐκ χαλκοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον παρίστατο ὁ ἥρως «τὸ στέρνον εὐρύς, τοὺς ὤμους πλατύς, τὴν τρίχα οὖλος, τὰς πυγὰς πίων, βριαρὸς τοὺς βραχίονας». Ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ εἷς χαλκοῦς ἀετός, ὁ ὁποῖος ἦτο μεγαλοπρεπὲς μηχάνευμα τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως. Πλὴν πολυαρίθμων ἄλλων καλλιτεχνημάτων, ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων ἐκ χαλκοῦ ἢ μαρμάρου, ἄνωθεν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεωρείου, ὡς σύμβολον τῶν ἱππικῶν ἀγώνων, εἶχον στηθῆ τέσσαρες μεγάλοι χαλκοῖ «κεχρυσωμένοι» ἵπποι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεοδόσιος Β' εἶχε μετακομίσει ἐκ Χίου. Τοὺς χαλκοῦς τούτους ἵππους ἥρπασαν οἱ σταυροφόροι τῷ 1204 καὶ μετέφερον εἰς τὴν Ἑνετίαν, μετὰ αἰῶνας ὁ Βοναπάρτης εἰς Παρισίους, ὅπου ἐστόλισαν τὴν μεγάλην θριαμβευτικὴν ἁψῖδα Κρουσέλ, καὶ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὴν Ἑνετίαν, ὅπου σήμερον στολίζουν τὴν πρόσοψιν τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Εἰς τὴν ἄκανθαν, εἰς τὸ μέσον τοῦ ἱπποδρόμου, ἦσαν παρατεταγμένα κατὰ μῆκος διάφορα μνημεῖα. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀκάνθης ὑψοῦτο, ἀκόμη καὶ σήμερον ὑψοῦται κατὰ χώραν, εἷς ὀβελίσκος ἐκ γρανίτου, ὕψους 30 μέτρων, τὸν ὁποῖον ὁ Θεοδόσιος ὁ Μέγας εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἄνω Αἴγυπτον πρὸς διακόσμησιν τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, ἔχων εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ σειρὰν ἀξιοσπουδάστων βυζαντινῶν ἀναγλύφων.

Ὁ ὀβελίσκος τοῦ Θεοδοσίου κατέχει τὸ κέντρον τῆς ἀκάνθης καὶ συγχρόνως τὸ κέντρον τοῦ ὅλου ἱπποδρόμου, ζυγίζει δὲ 600.000 κιλά. Ὀλίγον μεσημβρινώτερον ἐπὶ τῆς ἰδίας γραμμῆς ὑψοῦτο ἡ «χαλκῆ στήλη», μία πυραμὶς κτιστή, ἡ ὁποία ὅμως ἦτο ἄλλοτε περικεκαλυμμένη μὲ περίβλημα χαλκῶν ἐπιχρύσων πλακῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ὀβελίσκων ἠγείρετο ὁ περίφημος χρυσοῦς τρίπους, ἱστάμενος ἐπὶ χαλκοῦ τρικεφάλου ἑλικτοῦ ὄφεως, εἰς τοὺς ἕλικας τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν 36 ἑλληνικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον συμπολεμήσει εἰς τὰς Πλαταιὰς ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ «ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος». Τὰ γράμματα τῶν ὀνομάτων ἔχουν ὕψος ἑνὸς δακτύλου, καὶ δύο ἢ τρία ὀνόματα εὑρίσκονται ἐπὶ ἑκάστης σπείρας. Σῴζεται ἀκόμη καὶ σήμερον κατὰ χώραν ἡ στήλη τῶν ἑλικτῶν ὄφεων, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ χρυσοῦς τρίπους, οὔτε αἱ κεφαλαὶ τῶν ὄφεων. Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων μνημείων ὑπῆρχε καὶ ἡ πλατεῖα βάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν τὰ φά, τὰ δεικνύοντα τοὺς γύρους τῶν ἁρμάτων. Ὁ ἱππόδρομος διὰ τῶν θαυμαστῶν ἔργων τέχνης ἀνεδεικνύετο ἓν ἀπέραντον μουσεῖον ἱστορίας καὶ τέχνης, τὸ ὁποῖον συνετήρει τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν τέχνην.

Ἡ εἰκονογραφία τοῦ ἱπποδρόμου. Εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος βοηθοῦσιν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων πηγῶν, ἰδιαζόντως αἱ εἰκονογραφικαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι μὲν ἐσπαρμέναι καὶ πενιχραί, ἀλλὰ δίδουν, φυσικά, ἀκριβεῖς πληροφορίας. Ἀρκετὰ πλουσίας εἰδήσεις ἔχομεν,

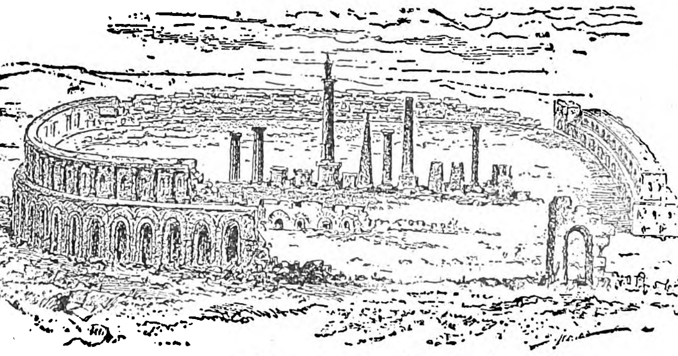

Ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ σχεδίασμα ὀλίγον πρὸ τῆς ἁλώσεως.

ὡς πρὸς τὰ ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα ἐστόλιζον τὸν ἱππόδρομον, εἰς τὰ «Πάτρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως», τὴν δημώδη συλλογὴν περὶ τῶν στηλῶν καὶ τῶν μνημείων τῆς βασιλευούσης, ἐπίσης εἰς τὸν πολύτιμον «Θρῆνον» τοῦ Νικήτα Χωνιάτου

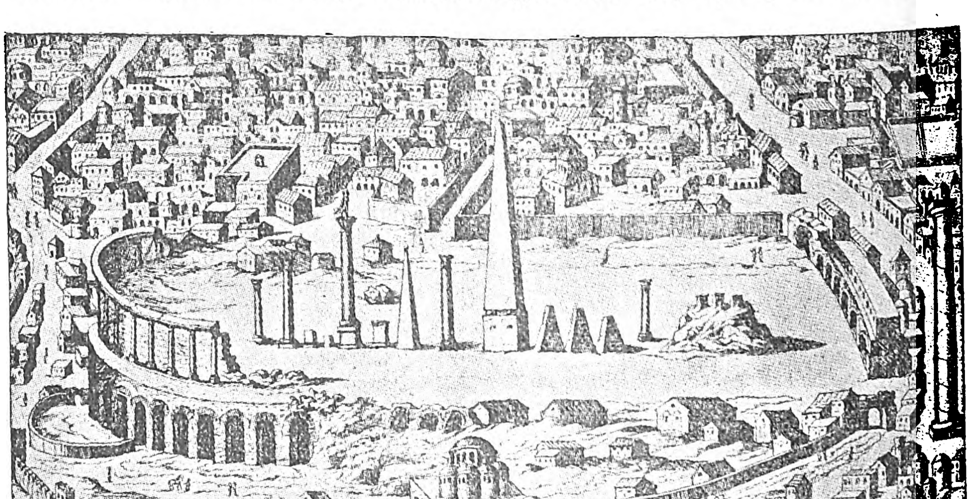

Ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1450.

διὰ τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τοῦ 1204 καταστροφὴν τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ ἱπποδρόμου. Ἀλλὰ καὶ εἰς σῳζόμενα ἔργα τέχνης ἔχομεν ἀναπαράστασιν μνημείων τινῶν, ἡ ὁποία μᾶς βοηθεῖ εἰς τὴν ὅλην ἀναπαράστασιν τοῦ ἱπποδρόμου. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν σωζομένων ἔργων τέχνης εἶναι: τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ὀβελίσκου τοῦ Θεοδοσίου Α', τὰ ὁποῖα εἶναι ἔργα τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος, καὶ αἱ τοιχογραφίαι, αἱ ὁποῖαι κοσμοῦν τοὺς τοίχους τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Κιέβου καὶ ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Τὰ ἀνάγλυφα εἶναι γεγλυμμένα καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς τῆς τετραγώνου βάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνηγέρθη ὁ ὀβελίσκος, παριστάνουν δὲ καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ὄψεις τὸ *κάθισμα*, εἰς τὸ ὁποῖον κάθηται ὁ αὐτοκράτωρ μὲ τὴν σύζυγόν του καὶ μὲ δύο ἡγεμονόπαιδας, ἐν μέσῳ ἀρχόντων καὶ σωματοφυλάκων, κάτω δὲ ἄλλας σκηνάς. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ Κιέβου βλέπομεν τὰ *μάγγανα* (carceres) καὶ ἐντὸς αὐτῶν τοὺς ἡνιόχους ἐπὶ τῶν ἁρμάτων, τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ κάθισμα, κάτω δὲ αὐτοῦ, προφανῶς εἰς τὸ *Πῖ*, ὁ μέγας σιλεντιάριος δίδει τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀγώνων. Ἄλλο ἄξιον λόγου ἔργον εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Πορφυρίου «ἡνιοχευτικὴ στήλη» τοῦ Ε'—ΣΤ' αἰῶνος, εἰς τὰς τέσσαρας ὄψεις τῆς ὁποίας παριστάνεται αὐτὸς ὁ ἡνίοχος ἐπὶ τοῦ ἅρματος καὶ ἄλλαι σκηναὶ τοῦ ἱπποδρόμου. Πλεῖστα δ' ἄλλα σῳζόμενα μνημεῖα εἰκονίζουν ἁρματοδρομίας καὶ ἰδίως ἡνιόχους ἐπὶ ἁρμάτων τεθρίππων, τὰ ὁποῖα τρέχουν εἰς τοὺς ἀγῶνας· τὰ συνηθέστερα εἶναι δίσκοι ἀποτελοῦντες τὸ βάθος διαφόρων ἀγγείων. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν (τῷ 1834) ἀνεκαλύφθη ἀξιολογώτατον μνημεῖον, τεμάχιον μαρμάρου μετ' ἀναγλύφων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει μέρος τῆς *φιάλης*, ἤτοι τῆς δεξαμενῆς, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὸν ἱππόδρομον. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν δύο πλακῶν εἰκονίζονται αὐληταί, οἱ ὁποῖοι αὐλοῦσιν ἐν μέσῳ ἄλλων προσώπων χειρονομούντων· προφανῶς ἔχομεν ἐνταῦθα παράστασιν παντομίμας, εἰς τὸ κάτω δὲ μέρος προσέρχεται ὁ νικητὴς ἡνίοχος ἐπὶ τοῦ ἅρματος εἰς τὸν κριτήν, διὰ νὰ λάβῃ τὴν δάφνην· ἑκατέρωθεν παριστάνονται αἱ κωνοειδεῖς στῆλαι, οἱ καμπτῆρες. Περίεργοι εἶναι αἱ εἰς τὸ μέσον τῶν δύο παραστάσεων μικραὶ σκηναί. Εἰς τὴν μίαν ὁ νικητὴς ἐπανέρχεται ἔφιππος εἰς τὸν οἶκόν του καὶ δεικνύει θριαμβευτικῶς εἰς μίαν γυναῖκα, προφανῶς τὴν σύζυγόν του, τὸν στέφανον, διὰ τῆς ἄλλης χειρὸς ὑψώνει σάκκον· εἶναι προφανῶς ὁ σάκκος ὁ πλήρης τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς. Ἡ ἄλλη σκηνὴ δίδει χαρακτηριστικὴν λεπτομέρειαν· δύο ἄνθρωποι ἀναστρέφουν ἀγγεῖον μέγα, τὸ ὁποῖον κρέμαται ἀπὸ τοὺς κοντοὺς ἑνὸς μονοζύγου, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον πίπτει μικρὰ σφαῖρα· πιθανώτατα ἔχομεν εἰκονισμένην τὴν κληρωτίδα, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ἡ θέσις τῶν ἁρμάτων κατὰ γραμμήν: Ἄξιαι λόγου, ὄχι ὑπὸ καλλιτεχνικήν, ἀλλ' ὑπὸ ἱστορικὴν ἔννοιαν, εἶναι αἱ μικρογραφίαι τοῦ χρονογράφου Σκυλίτζη, αἱ ὁποῖαι ἐζωγραφήθησαν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ σῴζονται εἰς τὴν Μαδρίτην. Νεώτερα δὲ σχέδια ξένων περιηγητῶν τοῦ ΙΕ' καὶ ἑξῆς αἰῶνος δίδουν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα χρήσιμον τοῦ ἱπποδρόμου, ἂν καὶ παριστάνουν αὐτὸν ἠρειπωμένον, ὅπως ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Ἄπειρα ὅμως ἦσαν τὰ ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα εἶχον θέμα τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἱπποδρόμου, δεικνύοντα τὴν ἀγάπην τῶν Βυζαντινῶν πρὸς αὐτούς. Εἰς τὴν κοσμικὴν τέχνην, εἰς τοὺς τοίχους τῶν παλατίων, εἰς ἀνάγλυφα, εἰς κομψοτεχνήματα. Οἱ εἰκονομάχοι βασιλεῖς τὰς σκηνὰς τοῦ ἱπποδρόμου καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀκόμη. Εἰς τὴν θέσιν ζωγραφίας παρεισήγαγον

Digitized by Google

στανούσης τὴν ΣΤ′ σύνοδον, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ε′ ὁ Ἴσαυρος ἔθηκε τὴν μορφὴν τοῦ εὐνοουμένου ἡνιόχου, ἡ δὲ σύνοδος τοῦ 787 ἠναγκάσθη νὰ καταδικάσῃ αὐστηρῶς ὡς ἐπαίσχυντον τὴν τάσιν ταύτην πρὸς ἀπεικόνισιν ὀρχήσεων καὶ σκηνῶν τοῦ ἱπποδρόμου.

Οἱ «δῆμοι» τοῦ ἱπποδρόμου. Ὁ ἀπειράριθμος βυζαντινὸς λαός, περὶ τὰς 100.000 ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος συνήρχετο εἰς τὸν ἱππόδρομον, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἁρματοδρομίας, διῃρεῖτο εἰς δύο μερίδας, εἰς δύο *μέρη*, ὅπως ἐλέγοντο, τὸ μέρος τῶν Πρασίνων καὶ τὸ μέρος τῶν Βενέτων. Ἦσαν ταῦτα αἱ φατρίαι, οἱ «στασιῶται», τὰ κόμματα τοῦ λαοῦ, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε τὸν εὐνοούμενόν του ἡνίοχον, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἴδῃ νικητὴν εἰς τὰς ἁρματοδρομίας. Ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἡνίοχοι ἔφερον ἐνδυμασίαν μὲ τέσσαρα χρώματα, τὸ πράσινον, τὸ κυανοῦν, τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ λευκόν, τὰ ὁποῖα ἐσυμβόλιζον κατὰ σειρὰν τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸ πῦρ καὶ τὸν ἀέρα, ἤ, κατ' ἄλλους, τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους, καὶ ὅτι ἕκαστος ἐκ τῶν ἡνιόχων ἀνῆκεν εἰς ἑταιρείαν σχετικὴν τῶν Πρασίνων, τῶν Βενέτων, τῶν Ἐρυθρῶν, τῶν Λευκῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη μετεβιβάσθη ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν εἰς τὴν Νέαν Ρώμην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ οὕτως ἐσχηματίσθησαν αἱ φατρίαι τοῦ ἱπποδρόμου, οἱ Πράσινοι (Prasini), οἱ Βένετοι (γαλάζιοι) ἢ κυανοῖ (Veneti), οἱ Ἐρυθροὶ (Russati) καὶ οἱ Λευκοὶ (Albati). Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας αἱ φατρίαι εἶχον συμπτυχθῆ εἰς δύο, εἰς τὴν τῶν Πρασίνων καὶ εἰς τὴν τῶν Βενέτων, μὲ τὰς ὁποίας συνηνώθησαν αἱ δύο ἄλλαι. Αἱ φατρίαι αὗται τοῦ ἱπποδρόμου ἦσαν ἑταιρεῖαι, αἱ ὁποῖαι σκοπὸν εἶχον τὴν συντήρησιν τῶν ἵππων, τῶν ἁρμάτων, τῶν ἡνιόχων καὶ γενικώτερον τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἱππικῶν ἀγώνων· ἦσαν δηλαδὴ φίλιπποι ἑταιρεῖαι ἢ ἑνώσεις, ὡς λέγομεν σήμερον (Jockey club,—club hippique). Τὰ κυριώτατα μέλη τῶν ἑνώσεων τούτων ἀπετέλουν ἕνα καλῶς διερρυθμισμένον ὀργανισμόν, ἐλέγοντο *δῆμοι*, εἶχον τὸν ἀρχηγόν των, τὸν *δήμαρχον*, καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ διοικητοῦ, τοῦ *ἐπάρχου τῆς πόλεως*· τὰ μέλη ταῦτα τὰ κυριώτατα ἦσαν ἐγγεγραμμένα εἰς καταλόγους, οἱ ὁποῖοι ἐφυλάσσοντο εἰς τὸ ἐπαρχεῖον. Εἰς τοὺς ἐπισήμους τούτους καταλόγους ἦσαν ἐγγεγραμμένοι μόνον περὶ τοὺς 1500 Πράσινοι καὶ ἄλλοι τόσοι Βένετοι. Οὗτος ἦτο ὁ κύριος πυρήν, τὸ ἐνεργόν, οὕτως εἰπεῖν, σῶμα τοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο κάτι τὸ προσομοιάζον μὲ τοὺς σημερινοὺς αὐτονόμους, ὡς λέγονται, ὀργανισμούς. Ἦσαν λοιπὸν οἱ δῆμοι οὗτοι, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, τοῦ δήμου τῆς πόλεως, μιᾶς πόλεως, ἀληθιναὶ διοικητικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἑνώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὄχι μόνον τὸ καθῆκον νὰ φροντίζουν περὶ τῶν ἀγώνων, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπισήμου ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ παλάτιον καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους περιστάσεις τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. Θρησκευτικὸν χαρακτῆρα δὲν φαίνεται ὅτι εἶχον οἱ δῆμοι, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον διάκρισιν ὀρθοδόξων ἀπὸ αἱρετικούς, διότι ὅλοι οἱ δημόται καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι ὤφειλον νὰ εἶναι ὀρθόδοξοι. Ὁ διοικητικὸς ὅμως καὶ πολιτικὸς χαρακτὴρ εἶναι ἀναμφισβήτητος, καὶ οὗτος μόνος δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὸν μέγαν πολιτικὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξαν αἱ φατρίαι τοῦ ἱπποδρόμου κατὰ τοὺς παλαιοτέρους τοὐλάχιστον χρόνους τῆς ἱστορίας τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ ὠργανωμένη ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν, ἐν καιρῷ στάσεως, ἀντέτασσον οἱ δῆμοι ἐναντίον τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐναντίον παλαιμάχων Γότθων καὶ τῶν Βαράγγων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, δεικνύει ὅτι αἱ φατρίαι τοῦ ἱπποδρόμου εἶχον δυνάμεις πρὸς ἐνέργειαν, ὅμοια μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐθνοφρουροὺς τῶν παλαιῶν κρατῶν.

Ἑκάτερος τῶν δήμων εἶχεν ἰδίαν ὀργάνωσιν, ὡς καλῶς συγκεκροτημένος νεώτερος σύλλογος. Εἶχεν ἴδιον ταμεῖον, πολυάριθμον προσωπικόν, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ εἰδικὰ πρόσωπα, τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ὑπηρέτας. Ἦσαν δὲ ταῦτα πρῶτον οἱ δι' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς παιδιὰς χρησιμεύοντες, *ἡνίοχοι*, *ἱπποκόμοι*, *θηριοτρόφοι*, *παιγνιῶται* (οἱ εἰς τὰ διασκεδαστικὰ θεάματα ἠσκημένοι), *μαγγανάριοι* (οἱ διὰ τὰ οἰκήματα τῶν ἱπποσκευῶν). Ἔπειτα οἱ διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων *νοτάριοι* καὶ οἱ *χαρτουλάριοι*, διότι ἐφυλάσσοντο πρακτικὰ εἰς τὰ ἀρχεῖα, οἱ *ποιηταί*, οἱ ὁποῖοι συνέτασσον τὰς ἐμμέτρους ἐπευφημίας, οἱ *μελῳδοὶ* ἢ *μελισταί*, οἱ ὁποῖοι τὰς ἐμελοποίουν, οἱ κράκται, οἱ ὁποῖοι πρῶτοι ἔψαλλον, οἱ παίζοντες τὸ ὄργανον, οἱ διάφοροι κλητῆρες, οἱ ὁποῖοι ἐπέβλεπον τὴν τάξιν κλπ. Ἄλλοι ὅμιλοι ἦσαν οἱ διάφοροι θίασοι, οἱ ὁποῖοι διεσκέδαζον τοὺς θεατὰς κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν ἀγώνων, *ὀρχησταί, μῖμοι, ἀκροβάται, θαυματοποιοί.* Ἡ σπουδαιοτάτη δὲ φροντὶς ἦτο, ὡς εἰκός, ἡ φροντὶς πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ ἄσκησιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἡνιόχων. Οἱ εὐρωστότεροι ἵπποι καὶ αἱ τελειότεραι γενεαὶ ἵππων ἀνεζητοῦντο εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, αὐτοὶ δὲ οἱ καλίφαι τῆς Βαγδάτης καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἐμίραι ἔστελλον πολλάκις πρὸς φιλοφρόνησιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς ὡραιοτέρους ἵππους των. Ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἵππων, ἡ πολυτέλεια τῶν στάβλων ἦσαν ἀφάνταστοι. Μεγάλας περιποιήσεις εἶχον οἱ *ἡνίοχοι*, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολυάριθμοι, κατατεταγμένοι καὶ αὐτοὶ εἰς τάξεις καὶ θεωρούμενοι ὡς ἄρχοντες τοῦ κράτους. Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεβίβαζε τὸν ἱκανὸν κατὰ τοὺς συνηθισμένους τύπους εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἡνιόχου, ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὸν διορισμὸν καὶ τὰ σύμβολα, καὶ διὰ διαταγμάτων παρεῖχε προνόμια, ὡς ἀπαλλαγὴν φόρων τινῶν καὶ ἰδίως τῶν σωματικῶν ποινῶν. Ἀκόμη καὶ ἀγάλματα ἵδρυον εἰς τοὺς σπουδαιοτέρους ἐξ αὐτῶν.

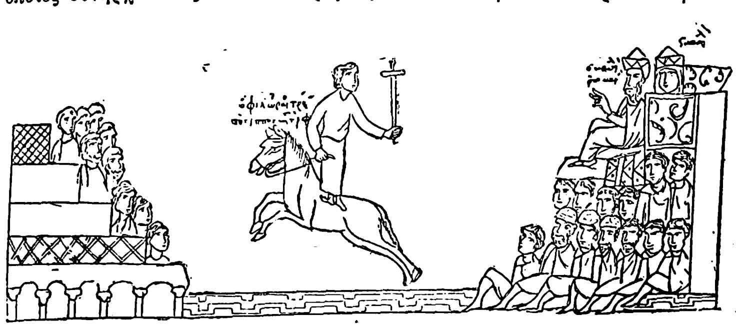

Ἱππεὺς ἀκροβάτης εἰς τὸν ἱππόδρομον.

[Μικρογραφία ΙΔ′ αἰῶνος ἀπὸ τὸ χειρόγραφον τοῦ Σκυλίτζη εἰς τὴν Μαδρίτην.]

Οἱ ἀστικοὶ δῆμοι. Ἡ βυζαντινὴ ἱστορία ἕως τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἀναφέρει εἰς κάθε σχεδὸν σελίδα τοὺς Πρασίνους καὶ τοὺς Βενέτους. Ἡ τελεία ὀργάνωσις, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀρχόντων ἔδιδον δύναμιν εἰς τὰς φατρίας, τὴν δύναμιν δὲ ταύτην καθίστανεν ἀληθῶς φοβερὰν ἡ συμμετοχὴ ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ, τοῦ δήμου τῆς πόλεως. Ὁ πολὺς λαός, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς καταλόγους, ἐλάμβανε μέρος ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς φατρίας. Τὴν ἡμέραν τῶν ἱπποδρομιῶν ἕκαστος ἔθετεν εἰς τὸν βραχίονα τὴν ταινίαν μὲ τὸ χρῶμα αὐτῆς καὶ ἐκάθητο εἰς τὰ ἑδώλια τοῦ ἱπποδρόμου τὰ προωρισμένα διὰ τὴν φατρίαν του. Οὕτως, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης ἀνῆκον εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο φατριῶν· τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς τὰς ἄλλας μεγάλας πόλεις, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Ἀλεξάνδρειαν κλπ. Καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ δήμου τῶν διαφόρων πόλεων οἱ ἴδιοι πόθοι ἐγέννων ἀλληλεγγύην, διὰ τοῦτο εἶχε σχηματισθῆ καθ' ὅλον τὸ κράτος μία τερασαία λαϊκὴ ἕνωσις, ἡ ὁποία ἔτεινε πρὸς ἕνα καὶ τὸν ἴδιον σκοπόν. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ δῆμοι ἦσαν ἐπίφοβοι· ὅτε ἐστασίαζεν εἷς ἐξ αὐτῶν εἰς μίαν πόλιν, ἐστασίαζον καὶ οἱ συνδημόται. Οἱ δῆμοι οὗτοι τῶν πόλεων, οἱ ἀστικοὶ δῆμοι, εἶχον ἄρχοντα τὸν *δήμαρχον*, εἰς ἑκάστην δὲ συνοικίαν, γειτονίαν, τὸν *γειτονιάρχην*. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς δήμους, οὗτοι δ' εἶχον ἄρχοντα τὸν *δημοκράτην*, τὸν ὁποῖον διώριζεν ἀπ' εὐθείας ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὅστις ἦτο ἀνώτατος στρατιωτικὸς ἄρχων. Οἱ στρατιωτικοὶ οὗτοι δῆμοι ἦσαν εἶδος ἐθνοφρουρᾶς· ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἐπήγαινον εἰς τὰ τείχη καὶ ὑπερησπίζοντο τὴν πόλιν μετὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Οἱ δῆμοι ἔστελλον ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ παλάτιον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν τελετῶν, διὰ νὰ συνοδεύσουν ὡς σωματοφύλακες τὸν βασιλέα. Ἐν γένει δὲ οἱ δῆμοι, συναθροιζόμενοι εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἦσαν οἱ ἐκλέγοντες ἐν συμφωνίᾳ μὲ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν στρατὸν καὶ τὸν βασιλέα. Προελθόντες ἐκ τῶν φατριῶν τοῦ ἱπποδρόμου ἐπεξετάθησαν εἰς ὅλην τὴν ἀστικὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους καὶ εἶχον σχέσιν μὲ τὸν ἀστικὸν πληθυσμόν, μὲ τὴν διοίκησιν, μὲ τὸν στρατόν, μὲ τὸ παλάτιον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐλάμβανε πολλάκις τὸ μέρος τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης φατρίας. Ὁ Ἰουστινιανὸς ηὐνόει τοὺς Βενέτους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἀρχοντικὸν κόμμα, ἐνῷ οἱ Πράσινοι ἦσαν μᾶλλον λαϊκόν. Ἡ εὐνοουμένη ὑπὸ τοῦ παλατίου φατρία εἶχε θέσεις, προνόμια, τιμάς, κατὰ φυσικὸν δὲ λόγον ἡ ἄλλη μερὶς ἦτο ἡ ἀντιπολίτευσις καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ἡ τραχύτης τῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων, ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι ἤρχιζον εἰς τὸν ἱππόδρομον καὶ ἐπεξετείνοντο εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ἔπειτα, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, εἰς ὅλον τὸ κράτος καὶ πολλάκις εἶχον μεγάλας πολιτικὰς συνεπείας.

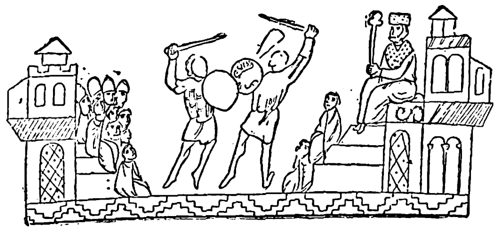

Ψευδομάχη εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐνώπιον τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ.

[Χειρόγραφον τοῦ Σκυλίτζη.]

Ἡ ἡμέρα τῶν ἀγώνων. Διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων βυζαντινῶν πόλεων, ἦτο μεγάλη ἡ ἡμέρα τῶν ἱπποδρομικῶν ἀγώνων. Πολλαὶ ἦσαν αἱ τακταὶ ἡμέραι τῶν ἀγώνων —δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πόσαι—· πάντως ἐτελοῦντο ἀνελλιπῶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν «γενεθλίων» τῆς πόλεως, τὴν 11ην Μαΐου, ἐπίσης τὴν 25ην Δεκεμβρίου. Ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις θὰ ἐγίνοντο καὶ κατὰ αἰφνιδίαν ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀνηγγέλλετο δὲ ἡ ἡμέρα διὰ τῆς ἀναπετάσεως πολυτίμου παραπετάσματος, βήλου, εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν θεωρεῖον. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἔκφρασις «προβάλλειν βῆλον, παρέχειν τὸ βῆλον τοῦ ἱππικοῦ». Ὅλη ἡ πόλις ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὴν προτεραίαν. Οἱ δῆμοι ἔκαμνον τὰς τελευταίας ἑτοιμασίας, ἐπεσκεύαζον τὰ ἅρματα, ἡτοίμαζον τοὺς ἵππους, εἰς τὸν ἱππόδρομον τὰ πάντα ἐτακτοποιοῦντο, ἡ κονίστρα ἰσοπεδοῦτο, ἐκαλύπτετο ὄχι μόνον μὲ ἄμμον, ἀλλὰ καὶ μὲ ρινίσματα κέδρου καὶ μὲ παντοῖα ἄνθη. Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς μεγάλης ἡμέρας ἔτρεχε τὸ πλῆθος διὰ τῶν μεγάλων πυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Αὐγουστεῶνος καὶ πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ γιγάντειον οἰκοδόμημα καὶ νὰ γεμίσῃ τὰς κερκίδας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κατὰ μῆκος τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ τῆς σφενδόνης. Εἰς τὰ κάτω ἑδώλια πρὸς τὸν στίβον λαμβάνουν θέσιν τὰ ἐπίσημα μέλη τῶν δύο δήμων, ἀπέναντι ἀλλήλων, εἰς ἑκατέραν πλευράν. Εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀκάνθης, ἐκεῖ ὅπου εἶναι οἱ καμπτῆρες, τοποθετοῦνται τὰ ὄργανα, εἰς τὴν μίαν ἄκραν τῶν Πρασίνων, εἰς τὴν ἄλλην, πλησίον εἰς τὸ κάθισμα, τὸ ὄργανον τῶν Βενέτων μὲ τοὺς ψάλτας καὶ τοὺς κράκτας, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπευφημήσουν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς νικητὰς ἡνιόχους. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνδεδυμένος μὲ τὸ χρυσοκέντητον «σαγίον», ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχόντων του, διήρχετο τὰς στοὰς τῶν παλατίων Τρικόγχου καὶ Δάφνης, ἤναπτε κατὰ τὴν διάβασίν του κηρία εἰς τὰ παρεκκλήσια καὶ εἰσήρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἐκεῖθεν διὰ κλίμακος μυστικῆς, τοῦ κοχλίου, εἰσήρχετο εἰς τὸ παλάτιον κάθισμα. Ἔπειτα ὁ αὐλικὸς θεράπων, «ὁ τῆς καταστάσεως», ἤρχετο ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν πραιπόσιτον, τὸν αὐλάρχην ὡς λέγομεν, ὅτι οἱ ἡνίοχοι εἶναι ἕτοιμοι, οἱ δήμαρχοι τῶν μερῶν εἰς τὰς θέσεις των, ὁ στρατὸς ἐν τάξει μὲ τὰ φλάμμουλα καὶ ὁ λαὸς εἰς τὰ ἑδώλιά του. Ὁ πραιπόσιτος ἀναγγέλλει ταῦτα εἰς τὸν αὐτοκράτορα, οἱ θεράποντες ἐνδύουν αὐτὸν διὰ τῆς χλαμύδος, ὁ πραιπόσιτος ἐπιθέτει τὸ διάδημα εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εἰσέρχεται εἰς τὸ τρικλίνιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ σιλεντιάριος εἰσάγει κατὰ σειρὰν τὰ βῆλα, ἤτοι τὰς τάξεις τῶν ἀρχόντων, ἀνεγείρων τὸ παραπέτασμα, τὸ βῆλον, τὸ ὁποῖον κλείει τὴν θύραν. Οὕτως εἰσέρχονται οἱ πατρίκιοι, οἱ στρατηγοί, ἔπειτα οἱ συγκλητικοί, οἱ ὁποῖοι τελοῦν κατὰ τοὺς τύπους τὴν προσκύνησιν. Μετὰ ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ ἐμφανίζεται εἰς τὸ θεωρεῖόν του καὶ κάμνει τρὶς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εὐλογῶν τὸν λαόν του, εἰς τὰς δύο μακρὰς σειρὰς τῶν ἑδωλίων καὶ εἰς τὴν σφενδόνην. Ἡ αὐτοκράτειρα κάθηται ἤδη μὲ τὰς ζωστὰς πατρικίας εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἐπευφημίαι καὶ ὕμνοι τῶν δήμων ὑποδέχονται τοὺς δεσπότας. Τὸ σύνθημα δίδεται ὑπὸ τοῦ βα-

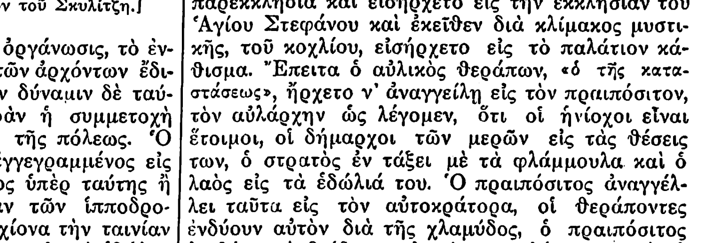

Τὰ μάγγανα (Carceres).

[Τοιχογραφία ΙΑ′ αἰῶνος εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τοῦ Κιέβου.]

Digitized by Google

σιλέως καὶ κάτωθεν τοῦ θεωρείου ἀνοίγονται τέσσαρες θύραι καὶ τέσσαρα τέθριππα ἅρματα ὁρμοῦν εἰς τὸν στίβον. Ἑκατὸν χιλιάδες ἄνθρωποι παρακολουθοῦν μὲ ἀγωνίαν τὸν δρόμον, μὲ κραυγὰς καὶ ἰαχὰς παρακελεύουν τοὺς ἀγωνιζομένους ἁρματηλάτας, ἀναπέμπουν ἐν μέσῳ τῶν ἤχων τοῦ ὀργάνου ὕμνους καὶ ἐπευφημίας καὶ ἱκεσίας.

Τὰ διασκεδαστικὰ θεάματα. Τὰ ἅρματα ἔκαμνον ἑπτὰ φορὰς τὸν γῦρον τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ ὅτε ὁ δρόμος εἶχε τελειώσει, ἀνεκηρύσσετο ὁ νικητής. Ἔπειτα ἤρχιζε πάλιν ἄλλος ἀγὼν ἁρμάτων, ἐγίνοντο ἐν ὅλῳ τέσσαρες ἁρματοδρομίαι κατὰ τὴν πρωίαν καὶ ἄλλαι τέσσαρες τὸ ἀπόγευμα. Κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους εἰς τὴν Ρώμην ἐγίνοντο εἰκοσιτέσσαρες ἁρματοδρομίαι, ἀλλ' εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ λαὸς ἤθελε καὶ ἄλλα ἐλαφρότερα θεάματα. Κατὰ τὰ διαλείμματα λοιπόν, τὰ μεταξὺ δύο ἱπποδρομιῶν, ἐγίνοντο τὰ *ἐπεισόδια*, ἤτοι ἐπιδείξεις περιέργων θηρίων καὶ ἀκροβατῶν καὶ θαυματοποιῶν καὶ παντοῖα ἄλλα διασκεδαστικὰ θεάματα. Δὲν ἦσαν δὲ μόνον τὰ τακτικά, ἀλλὰ παρουσιάζοντο εἰς τὸν ἱππόδρομον οἱοιδήποτε θαυματοποιοὶ εἶχον νὰ ἐπιδείξουν περίεργόν τι γύμνασμα. Κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, εἷς Σαρακηνός, περιβεβλημένος μὲ κολπῶδες ὕφασμα καὶ μηχάνημα, ἐπεχείρησε νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὸν ἄνω τοῦ καθίσματος ὑψηλότατον πύργον, ἀλλὰ κατέπεσε βαρὺς εἰς τὴν κονίστραν καὶ συνετρίβη οἰκτρῶς. Ηὐχαριστεῖτο προσέτι ὁ λαὸς νὰ κάμνῃ καὶ παρῳδίας τῶν ἁρματοδρομιῶν· συχνὰ δρομεῖς ἐλάμβανον εἰς τὸ στόμα τὰ ἡνία, ἄλλοι ἐκράτουν αὐτὰ καὶ ἔτρεχον ἀγωνιζόμενοι ὅπως οἱ ἁρματοδρόμοι. Τέλος, κατὰ διαφόρους περιστάσεις, ἰδίως εἰς ὡρισμένας ἑορτάς, οἱ δημόται εἶχον τὴν ἐλευθερίαν νὰ σκώπτουν ἀλλήλους διὰ ρυθμικῶν καὶ σκωπτικῶν ᾀσμάτων. Τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεσύρετο μὲ τοὺς ἄρχοντας εἰς τὸ τρικλίνιον, ἤτοι τὴν αἴθουσαν τοῦ φαγητοῦ, ὁ δὲ λαὸς ἔτρωγεν ἐπὶ τόπου εὐθύμως τὸ λιτὸν πρόγευμά του. Ἐνίοτε, εἰς ἑορτάς τινας, ὁ βασιλεὺς ἠστίαζε τὸν λαόν του. Τὸ προσφερόμενα δὲν ἦσαν τὰ πολυτελῆ καὶ ἄσωτα ἐδέσματα τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ λιτὴ τροφὴ συνισταμένη ἀπὸ πλακοῦντας καὶ λάχανα ἢ καὶ ἰχθῦς τεταριχευμένους. Μετὰ τὸ φαγητὸν συνεχίζονται ἕως τὴν ἑσπέραν οἱ ἁρματοδρομικοὶ ἀγῶνες καὶ αἱ θεαματικαὶ παιδιαί.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἱπποδρόμου. Τοσοῦτον μέγα κέντρον λαϊκοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ἦτο ὁ ἱππόδρομος τῶν Βυζαντινῶν πόλεων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὸ δεινὸν πλῆγμα τῆς στάσεως τοῦ νίκα ἤρχισε βαθμιαίως νὰ παρακμάζῃ καὶ ἀπὸ τὸν Ι′ αἰῶνα οἱ ἄλλοτε μεγαλοπρεπέστατοι ἀγῶνες ἐξηκολούθουν νὰ γίνωνται, ἀλλὰ μὲ πτωχοτέραν ἐμφάνισιν. Ἐτελοῦντο ὅμως ἱππικοὶ ἀγῶνες εἰς τὸν ἱππόδρομον, «ἵππων σταδιοδρόμων ἅμιλλαι» ἀκόμη καὶ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. Κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους ὁ Ἄραψ γεωγράφος Edrisi λέγει, ὅτι ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ὁ «ἐκπληκτικώτερος ἱππόδρομος, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει εἰς ὅλον τὸν κόσμον». Ὁ δὲ Ἑβραῖος Βενιαμὶν ὁ Τουδέλας εἶδε τὰ τέλη τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος ἀγῶνας θηρίων εἰς τὸν ἱππόδρομον. Ἡ μεγαλοπρέπεια ὅμως τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τῶν ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα διεκόσμουν αὐτό, πάντοτε ὑπῆρχε. Τῷ 1204 οἱ σταυροφόροι τῆς Δ′ σταυροφορίας κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Φράγκοι χρονογράφοι ἐθαύμασαν τὴν μεγάλην πόλιν, ἐθαύμασαν πρὸ παντὸς τὸν Ἱππόδρομον καὶ τὰ πολυπληθῆ «ἀγάλματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ἵππων καὶ βοῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν τόσον καλῶς κατεσκευασμένα καὶ τόσον φυσικά, ὥστε δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον τεχνίτης ἄξιος νὰ κάμῃ ὅμοια». Ἀλλ' οἱ σταυροφόροι ἱππόται ἐτεμάχισαν τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα, ἔρριψαν εἰς τὸ χωνευτήριον τὰ χαλκᾶ, καὶ ἔκαμαν σολδία ἐξ αὐτῶν. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν πόλιν, δὲν ἐπανῆλθον πλέον εἰς τὸν ἱππόδρομον, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ οἱ αὐτοκράτορες εἶχον ἐγκαταλείψει πρὸ ἑνὸς αἰῶνος τὸ συνεχόμενον μετ' αὐτοῦ Μέγα Παλάτιον, καὶ ὁ ἐπίσημος βίος τῆς πόλεως εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὰς Βλαχέρνας. Ἐν τούτοις ὁ Καστιλλανὸς Κλαβίγιο, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπουλιν ἐπὶ Μανουὴλ Β′ τοῦ Παλαιολόγου, τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, εἶδε τὸν ἱππόδρομον, «ὅπου ἐτελοῦντο ἐνίοτε ἀγῶνες ἱππικοί». Πολὺ ταχέως ὅμως ἔπειτα ἠρειπώθη τὸ οἰκοδόμημα. Εἰς σχέδιον παλαιότερον τοῦ 1453 διακρίνομεν καὶ τὰς στήλας τῆς ἀκάνθης καὶ τὴν σφενδόνην καὶ τὸ κάθισμα, ἡ γραμμὴ μάλιστα τῶν μαγγάνων (carceres) καὶ τοῦ καθίσματος εἶναι ὀλίγον ἐλλειπτική, οὕτως ὥστε τὸ ὅλον οἰκοδόμημα γίνεται ᾠοειδὲς καὶ πλησιάζει πρὸς τὸ σχῆμα ἀμφιθεάτρου. Ἀλλ' αἱ σειραὶ τῶν ἑδωλίων καὶ αἱ στοαὶ τῶν μακρῶν πλευρῶν ἔχουν ἤδη καταρρεύσει. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων εἰς τὴν πόλιν τῶν αὐτοκρατόρων ἡ καταστροφὴ ἤρχισε ραγδαία. Τὸ οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν τοῦ ἱπποδρόμου ἐχρησίμευσε πρὸς κτίσιν, τὰ μάρμαρα ἐπριονίζοντο πρὸς πλακόστρωσιν τῶν τζαμίων καὶ τῶν λουτρῶν, μεγάλα κιονόκρανα ἐξεσκάπτοντο, διὰ νὰ γίνουν «ἴγδαι μυλωθρῶν» ἢ σκάφαι πρὸς πλύσιν. Οἱ Ἐνετοὶ ἠγόραζον τὰς στήλας διὰ νὰ κοσμήσουν τὰς πλατείας των. Σήμερον δὲν μένουν ἀπὸ τὴν παλαιὰν μεγαλοπρέπειαν παρὰ μόνον αἱ τρεῖς στῆλαι τοῦ Ἂτ-μεϊντάν, αἱ ὁποῖαι εἶναι «τὰ μόνα λείψανα τῆς πάλης μεταξὺ τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρασίνων, τὰ μόνα λείψανα τῶν θεαμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἓξ αἰῶνας ἔθελγον τὴν μεγαλυτέραν καὶ τὴν μᾶλλον πεπολιτισμένην κοινωνίαν τοῦ μεσαίωνος» (*Ραμπώ*).

Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι. Συστηματικὴ ἐργασία πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ ἱπποδρόμου θὰ ἠδύνατο ν' ἀγάγῃ εἰς ἀσφαλῆ πορίσματα, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον. Τὰ διατηρούμενα σήμερον λείψανα τοῦ ἱπποδρόμου εἶναι αἱ ἐπὶ τῆς πλατείας Ἂτ-μεϊντὰν στῆλαι καὶ τὰ πρὸς Ν, πρὸς τὴν σφενδόνην, λείψανα τῶν τοίχων, οἱ ὁποῖοι περιβάλλουν τὰς κολοσσιαίας θεμελιώσεις. Τὰ λείψανα ταῦτα εἶναι τοῖχος ἰσχυρότατος, ἡμικυκλικός, περικαλυπτόμενος ἀπὸ πτωχὰς οἰκίας. Οἱ τοῖχοι οὗτοι εἶναι τοῖχοι κτισμένοι μὲ τὸν στερεώτατον ρωμαϊκὸν τρόπον διὰ πλίνθων μεγάλων καὶ παχυτάτου στρώματος ἀσβέστου ἢ ἄλλου συνδετικοῦ ἐπιχρίσματος. Ἄλλη ὁμὰς μνημείων εἶναι αἱ τρεῖς στῆλαι, αἱ σῳζόμεναι κατὰ χώραν εἰς τὴν πλατεῖαν Ἂτ-μεϊντάν, ὁ ὀβελίσκος τοῦ Θεοδοσίου Α′, ἡ κτιστὴ στήλη μὲ τὰς χαλκᾶς ἐπιχρύσους πλάκας καὶ ὁ περίφημος χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελφῶν, ὁ ὁποῖος ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τριῶν ὄφεων, τῶν ὁποίων τὰ ἑλισσόμενα σώματα ἐσχημάτιζον τὴν στήλην. Οἱ παλαιοὶ περιηγηταί, οἱ τῶν παραμονῶν τῆς ἁλώσεως ὅπως ὁ Ἱσπανὸς Κλαβίγιο, ὁ Ἰταλὸς Buondelmonti, εἶδον πολὺ περισσότερα λείψανα καὶ ἔχομεν εἰδήσεις χρησιμωτάτας ἀπὸ τὰς περιγραφάς των. Ἐπίσης καὶ οἱ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότατος εἶναι ὁ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν Γάλλος Πέτρος Γύλλιος, εἶδον πολλὰ καὶ ἀξιολογώτατα λείψανα τοῦ ἱπποδρόμου, αἱ δὲ περιγραφαὶ αὐτῶν βοηθοῦν εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἀναπαράστασιν αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπῆρχον εἰς τὴν ἄκανθαν τοῦ ἱπποδρόμου ἓξ ἀκόμη στῆλαι (πλὴν τῶν τριῶν σῳζομένων), αἱ ὁποῖαι ἔκτοτε ἐξηφανίσθησαν. Ἐσῴζοντο δὲ ἀκόμη σπουδαιότερα λείψανα. Ὅτε ὁ Πέτρος Γύλλιος ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶδε πρὸς τὸ μέρος τῆς Προποντίδος, ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος περιέβαλλε τὴν σφενδόνην, στοὰν δεκαεπτὰ λευκῶν κιόνων, οἱ ὁποῖοι διέσῳζον καὶ τὴν βάσιν καὶ τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανόν των, ἀνεῖχον δὲ τὸ ἐπιστύλιον αὐτῶν. Οἱ κίονες οὗτοι ἀνετράπησαν, κατὰ τὴν διαμονὴν μάλιστα τοῦ περιηγητοῦ, πρὸς κτίσιν ἑνὸς νοσοκομείου τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν. Εἶχον δ' οἱ κίονες οὗτοι ὕψος 10 μέτρων καὶ ἄνω αὐτῶν ὑψώνετο δευτέρα σειρὰ κιόνων, ὥστε ἡ στοὰ ἡ περιθέουσα τὸν ἱππόδρομον ἦτο διώροφος καὶ μεγαλοπρεπεστάτη. Ἀξιολογωτάτη παρατήρησις τοῦ Γυλλίου εἶναι ὅτι ἐπὶ τῶν κιόνων ἦσαν προσηρμοσμένοι σιδηροῖ κρίκοι, ἦσαν δ' οὗτοι οἱ κρίκοι, οἱ ὁποῖοι ἐβάσταζον τὰ παραπετάσματα, τὰ βῆλα, τὰ ὁποῖα ἡπλώνοντο ἄνω τῶν ἑδωλίων καὶ ἐπροφύλαττον τὸν λαὸν ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου.

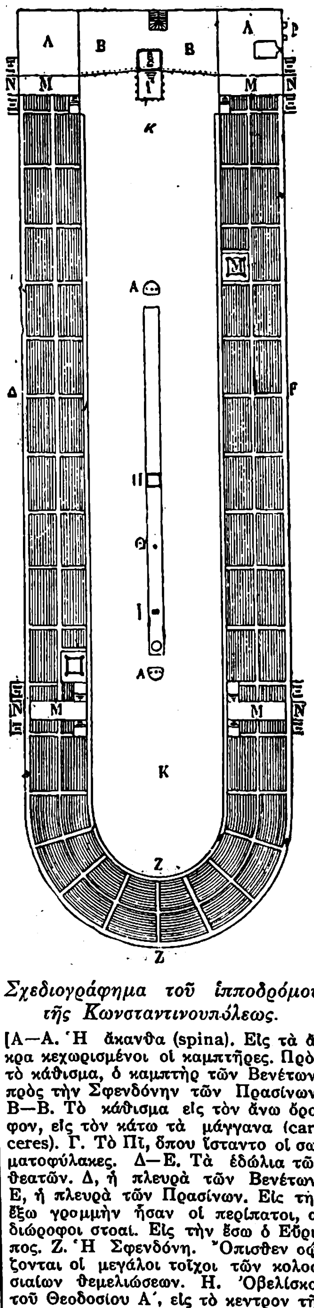

Σχεδιογράφημα τοῦ ἱπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

[Α—Α. Ἡ ἄκανθα (spina). Εἰς τὰ ἄκρα κεχωρισμένοι οἱ καμπτῆρες. Πρὸς τὸ κάθισμα, ὁ καμπτὴρ τῶν Βενέτων, πρὸς τὴν Σφενδόνην τῶν Πρασίνων Β—Β. Τὸ κάθισμα εἰς τὸν ἄνω ὄροφον, εἰς τὸν κάτω τὰ μάγγανα (carceres). Γ. Τὸ Πῖ, ὅπου ἵσταντο οἱ σωματοφύλακες. Δ—Ε. Τὰ ἑδώλια τῶν θεατῶν. Δ, ἡ πλευρὰ τῶν Βενέτων, Ε, ἡ πλευρὰ τῶν Πρασίνων. Εἰς τὴν ἔξω γραμμὴν ἦσαν οἱ περίπατοι, αἱ διώροφοι στοαί. Εἰς τὴν ἔσω ὁ Εὔριπος. Ζ. Ἡ Σφενδόνη. Ὄπισθεν σῴζονται οἱ μεγάλοι τοῖχοι τῶν κολοσσιαίων θεμελιώσεων. Η. Ὀβελίσκος τοῦ Θεοδοσίου Α′, εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀκάνθης καὶ ὅλου τοῦ ἱπποδρόμου. Θ. Ὁ τρίπους τῶν Δελφῶν μὲ τὴν ἐκ τριῶν ὄφεων ἑλικτὴν στήλην. Ι. Ἡ κτιστὴ στήλη μὲ τὰς χαλκᾶς πλάκας. Κ. Μέρος τοῦ ἱπποδρόμου, ὅπου ἐγίνοντο αἱ θανατώσεις καὶ αἱ ἄλλαι ποιναί. Λ—Λ. Μέρη τῶν μαγγάνων. Εἰς τὸν ἄνω ὄροφον πύργοι. Μ. Θεωρεῖα τῶν κριτῶν. Ν. Πύλαι μεγάλαι εἰσόδου καὶ ἐξόδου. Δεξιὰ (ὡς πρὸς τὸ κάθισμα) τῶν Βενέτων. ἀριστερὰ τῶν Πρασίνων. Ξ. Πυργίσκοι τῶν φρουρῶν.—Κάτω πύλαι.]

Οὐδέποτε κατέστη δυνατὸν νὰ ἐνεργηθοῦν μεγάλαι συστηματικαὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἱπποδρόμου, ὡς καὶ τοῦ Μεγάλου Παλατίου, αἱ ὁποῖαι μόναι θὰ ἦσαν δυναταὶ νὰ λύσουν τὰ περίπλοκα τοπογραφικὰ ζητήματα. Μόνον συστηματικαὶ ἀνασκαφαὶ θὰ ἔφερον εἰς φῶς σπουδαιότατα ἀναμφιβόλως εὑρήματα. Τῷ 1928 Ἄγγλοι ἀρχαιολόγοι, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Στάνλεϋ Κάσσων, ἐνήργησαν ἀνασκαφάς. Τὰ εὑρήματα αὐτῶν, ὅσα τοὐλάχιστον ἔγιναν γνωστά, εἶναι σημαντικά. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὑποκειμένων ὡς θεμέλια οἰκοδομῶν εὑρέθη σειρὰ εἰκοσιπέντε μεγάλων δωματίων, τὰ ὁποῖα ἠνοίγοντο πρὸς ἕνα εὐρὺν διάδρομον περιθέοντα ὁλόκληρον τὸν ἱππόδρομον. Ὅλα ταῦτα ἦσαν δωμάτια καὶ ἀποθῆκαι πρὸς φύλαξιν τῶν ἁρμάτων, τῶν ἱπποσκευῶν, ἴσως καὶ κατοικίαι τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ τοῦ ἱπποδρόμου. Τὰ πρὸς τὴν σφενδόνην δωμάτια εἶναι 25, φαίνεται δέ, ἂν γίνῃ ὑπολογισμός, ὅτι ἑκάστη μακρὰ πλευρὰ εἶχεν ἀνὰ 75, ὥστε περὶ τὸν ἱππόδρομον καὶ κάτω τῶν ἑδωλίων ὑπῆρχε σειρὰ περιφερικὴ 175 μεγάλων δωματίων, πλήν, ἐννοεῖται, τῶν δωματίων τῆς εὐθείας γραμμῆς, τὰ ὁποῖα ἦσαν αἱ carceres, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐφυλάσσοντο ἕτοιμα τὰ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἅρματα. Ἔμπροσθεν αὐτῶν περιέθεε τὸν ἱππόδρομον κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς καὶ τὴν σφενδόνην ὁ εὐρὺς διάδρομος, ὁ ὁποῖος ηὐκόλυνε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ λαοῦ. Ἡ τοιαύτη ἀφανὴς διάταξις τοῦ κάτωθεν τῶν ἑδωλίων χώρου καὶ ὁ μέγας περιφερικὸς δρόμος δίδει ἰδέαν τοῦ μεγέθους τῶν θεαμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τὸν ἱππόδρομον. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας καθωρίσθησαν αἱ διαστάσεις τοῦ ἱπποδρόμου, ὁ ὁποῖος εἶχε πλάτος 117 καὶ μῆκος 402 μέτρων, περίπου ὅσον ὑπελογίζετο καὶ πρότερον. Ἦτο δηλαδὴ ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ $^1/_8$ περίπου μικρότερος τοῦ μεγάλου ἱπποδρόμου τῆς Ρώμης.

Σημασία τοῦ ἱπποδρόμου. Εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι συνήρχοντο οἱ δῆμοι καὶ ἀνεκήρυσσον τὸν βασιλέα των, συνεκροτεῖτο καὶ δικαστήριον. Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε διορίσει δώδεκα αὐτοκρατορικοὺς δικαστάς, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὸ ὄνομα κατ' ἀρχὰς μὲν «θεῖοι δικασταί», κατόπιν «κριταὶ τοῦ βήλου καὶ τοῦ ἱπποδρόμου». Ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ δικαστηρίου εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐπεβάλλοντο ἐξαιρετικῶς ποιναὶ ἐναντίον παρεκτρεπομένων ἀρχόντων, ἐγίνοντο ἀκρωτηριασμοί, διαπομπεύσεις, ἀναφέρεται δὲ καὶ διὰ πυρᾶς θανάτωσις αἱρεσιάρχου τῶν Βογομίλων.

Ἀλλὰ καὶ μεγάλα ἐξαιρετικὰ ἱστορικὰ γεγονότα συνέβαινον, ὅπως στάσεις τοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Α′ (491), ἐπὶ τοῦ Μαυρικίου καὶ τοῦ Φωκᾶ (501) καὶ ἡ φοβερὰ στάσις τοῦ νίκα (532). Ἐκεῖ ἔγιναν τιμωρίαι καὶ ἀτιμώσεις αὐτοκρατόρων, ὅπως τοῦ Ἰουστιγιανοῦ τοῦ Β′ (695), τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτη (1042), τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ (1185). Ἀλλ' ἐκεῖ εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἐν μέσῳ τῶν ἰαχῶν τοῦ λαοῦ, ἐπανηγυρίσθησαν καὶ θρίαμβοι αὐτοκρατόρων, ὡς οἱ θρίαμβοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τῶν Βανδήλων καὶ τῶν Ὀστρογότθων, οἱ θρίαμβοι τῶν μεγάλων βασιλέων τῆς μακεδονικῆς δυναστείας (Θ′—ΙΑ′ αἰῶνα), τοῦ Βασιλείου Α′ τοῦ Μακεδόνος, τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ κῦρ Γιάννη τοῦ Τσιμισκῆ, τοῦ Βασιλείου Β′ τοῦ Βουλγαροκτόνου. Πρὸ παντὸς ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἀπολυταρχικὴν ἐποχὴν τὸ μόνον μέρος, ὄχι ἁπλῶς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ν' ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ. Ὁ βυζαντινὸς λαὸς δὲν ὡμοίαζεν οὐδόλως μὲ τὸν ὄχλον τῆς Ρώμης, ὁ ὁποῖος ἐζήτει panem et circenses, καὶ τὸν ὁποῖον ἐκράτουν εἰς ἀποχαύνωσιν οἱ αὐτοκράτορες, ρίπτοντες εἰς αὐτὸν κρέατα καὶ κερμάτια χρημάτων. Δὲν ἐλησμόνει νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά του. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ καθίσματος ἀνήρχοντο τὰ παράπονα τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ἀδικούντων αὐτὸν ἀρχόντων, εἴτε ὡς ἀπειλητικὸς θόρυβος, εἴτε ὡς φιλοπαίγμων παιδιά. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ μῖμοι τοῦ ἱπποδρόμου ὑπέδειξαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον (829—842) τὴν ἀδικίαν πρὸς χήραν τινὰ τοῦ πραιποσίτου Νικηφόρου, ὁ ὁποῖος καθήρπασε τὸ πλοῖον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐμπορεύματα. Πολλάκις ἡ χήρα εἶχε καταγγείλει εἰς τὸν βασιλέα τὸν πραιπόσιτον, ἀλλ' οὗτος ἠμπόδιζε νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ καταγγελία αὐτῆς. Τότε ἡ χήρα ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν «τινὰς τῶν παιγνιωτῶν», οἱ ὁποῖοι συνήθως ἔπαιζον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἱπποδρόμου ἔσυρον ἐπὶ ἁμάξης μικρὸν καράβιον μὲ τὰ ἄρμενά του καὶ στήσαντες αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἐπεβόων ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον: «χάνε, κατάπιε αὐτό».

Digitized by Google

καὶ ὅτε ἀντέλεξεν εἷς, ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, ὁ ἕτερος μὲ δυνατὴν φωνὴν εἰς ἐπήκοον τοῦ βασιλέως ἐβόησεν: «ὁ πραιπόσιτος Νικηφόρος τῆς χήρας τὸ κουμπάριον γεμᾶτον κατέπιε, καὶ σὺ οὐκ ἰσχύεις τοῦτο καταπιεῖν; χάνε, κατάπιε αὐτό». Ὁ βασιλεὺς ἔκπληκτος ἠρώτησε τί σημαίνουν ταῦτα, καὶ μαθὼν τὴν ἀδικίαν τοῦ πραιποσίτου, αὐτὸν μὲν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τὸ δὲ ἥμισυ τῆς περιουσίας του ἔδωκεν εἰς τὴν χήραν μαζὶ μὲ τὸ ἰδικόν της κουμπάριον. Δὲν ἐζήτει ὅμως τὰ δίκαιά του ὁ λαὸς κατὰ τὸν ἴδιον εὐτράπελον τρόπον. Φοβερὰ ἦτο ἡ βοή, ἡ ὁποία ἔφθανεν ἕως τὸ κάθισμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῶν καταχραστῶν ἀρχόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνεχομένου τὰς ἀδικίας αὐτοκράτορος, ὅπως συνέβη κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πολυθρυλήτου στάσεως τοῦ νίκα. Τότε συνήφθη μεταξὺ τοῦ βοῶντος λαοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος διάλογος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ μὲν Πράσινοι καὶ Βένετοι ὡμίλουν διὰ τῶν δημάρχων, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς διὰ τοῦ μανδάτορος, ἤτοι τοῦ δημοσίου κήρυκος. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκρατήθησαν καὶ ἐπίσημα πρακτικὰ τοῦ διαλόγου τούτου, τὰ ὁποῖα ἐφυλάχθησαν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρέλαβε περικοπὰς ὁ χρονογράφος Θεοφάνης (σ. 279—282). Ἄξιος μνείας εἶναι ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπήτησεν ὁ λαὸς τὴν τιμωρίαν τοῦ σπαθαρίου Καλαποδίου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ καὶ ἁπλῶς ὑπηνίχθη διὰ τρόπου ἀστείου καὶ ἀξίου μνείας: «Ὁ πλεονεκτῶν με, Τρισαύγουστε, ἀνέκραξαν οἱ Πράσινοι, εἰς τὰ τσαγγάρια εὑρίσκεται». Ὁ διάλογος οὗτος, ὁ μεταξὺ βασιλέως καὶ λαοῦ, εἶναι μοναδικὸς εἰς τὴν ἱστορίαν, μοναδικὸν δὲ καὶ τὸ θέαμα τοῦ ἱπποδρόμου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὕβρεων πολλοὶ φωνάζουν πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν: «ἐπιορκεῖς, γάδαρε». Ἀργότερον οἱ Πράσινοι ὑβρίζουν τὸν μέθυσον αὐτοκράτορα Φωκᾶν: «πάλιν εἰς τὸν καῦκον ἔπιες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπώλεσας».

Ἡ ἱστορία ὅμως τοῦ ἱπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς ἐμφαντικώτερον πάσης ἄλλης ἐκδηλώσεως πολιτικῆς τὴν ταχεῖαν ὁδὸν πρὸς ἐξελληνισμόν, τὴν ὁποίαν ἐτράπη ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία. Καὶ ὡς οἰκοδόμημα καὶ ὡς ἵδρυμα ἀγώνων ὁ βυζαντινὸς ἱππόδρομος ὑπῆρξεν ἀντιγραφὴ τῶν ρωμαϊκῶν. Εὐθὺς ἀμέσως εὑρίσκομεν τὸν κοινωνικὸν τοῦτον θεσμὸν ἐξελληνισμένον. Ὡς πρὸς τὸ οἰκοδόμημα, συναθροίζονται ἐκεῖ πολυπληθῆ τὰ θαυμάσια καλλιτεχνήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· ὡς πρὸς τοὺς ἀγῶνας, παύουν τὰ αἱματηρὰ θεάματα μονομάχων καὶ θηρίων, εἰσάγονται ἀντ' αὐτῶν τὰ εὐτράπελα θεάματα τῶν μίμων καὶ τῶν ἀκροβατῶν. Ἀλλ' ἡ μεγίστη διαφορὰ κεῖται εἰς αὐτοὺς τοὺς θεατάς, εἰς τοὺς περιφήμους δήμους· δὲν μένουν οὗτοι ἁπλοῖ ἱππικοὶ σύλλογοι, ἀλλὰ διοργανοῦνται καὶ ἔξω τοῦ ἱπποδρόμου εἰς ἀστικὰς καὶ πολιτικὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν ζωηρῶς τοὺς πολίτας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἔξω τοῦ ἱπποδρόμου βοηθοῦν τὴν πολιτείαν εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν ἄμυναν αὐτῆς· ἀντιπροσωπεύουν τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν εἰς τὸ παλάτιον, εἰς τὴν διοίκησιν, εἰς τὸν στρατόν· ἐντὸς τοῦ ἱπποδρόμου λαμβάνουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκφράσουν ἐλευθέρως τὴν γνώμην ἐνώπιον τοῦ βασιλέως των, γνώμην, τὴν ὁποίαν ὁ ἀνώτατος ἄρχων δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ. Αἱ δὲ ἀνταρσίαι τοῦ ἱπποδρόμου, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη μέγα κοινωνικὸν καὶ λαϊκὸν κέντρον, ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασαν ἐνίοτε τὸ ἐλεύθερον φρόνημα τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων μὲ τὴν ἀνατολικὴν δεσποτικὴν ἀπολυταρχίαν τοῦ μονάρχου. Τὸν χαρίεντα ἑλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ διετήρησεν ἰδίως ὁ ἱππόδρομος εἰς τὸν κομψὸν τρόπον τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ δήμου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὡς κατὰ τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο πλησιάζοντος τοῦ ἔαρος· «ἄρχονται λέγειν, ὡς μνημονεύει ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος (Ἔκθεσις, σ. 366), ἀντιφωνικῶς, τὸ μὲν ἓν μέρος (ἡ μία μερίς):

Ἴδε τὸ ἔαρ τὸ καλόν, πάλιν ἐπανατέλλει·

τὸ δὲ ἕτερον μέρος:

Φέρον ὑγείαν καὶ χαρὰν καὶ τὴν εὐημερίαν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἱπποδρόμου βλ. *K. Schneider* εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν *Pauly-Wissowa*, εἰς λ. Hippodromus (1913). — Μακρὸν δ' ἄρθρον περὶ τῶν ἀγώνων ἐν γένει τοῦ *Albert Martin* ἐν *Daremberg-Saglio*. Ὁμοίως *Gardiner*, Greek athletic sports (1910) μὲ πολλὰς εἰκόνας. — *Friedländer*, Sittengeschichte Roms, τ. II (5η ἐκδ. 1881). — Περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱπποδρόμου ἄρθρα τῶν *Hülsen* καὶ *Pollack* παρὰ *Pauly-Wissowa*, ἐν λ. Circus μὲ πλουσίας παραπομπὰς εἰς τὰς πηγάς. — Εὐσυνόπτως: *Guhl* καὶ *Koner* κατὰ τὴν γαλλ. μετάφρ. τῶν *Trawinski* καὶ *Riemann*, τ. I. La Grèce, σ.159 ἑξ.320 ἑξ. (1881), τ. II. Rome, σ. 389 ἑξ.428 ἑξ. (1885).—Περὶ δὲ τοῦ βυζαντινοῦ ἱπποδρόμου δὲν ἔχει ἀκόμη γραφῆ ἀξία τοῦ θέματος ἐργασία. Ἐν τούτοις ὑπάρχει ἄφθονον τὸ ὑλικὸν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, εἰς τοὺς παλαιοτέρους: *Μαλάλαν*, *Θεοφάνην* καὶ τὸν χρονογράφον τοῦ «Πασχαλίου Χρονικοῦ» καὶ ἰδίως εἰς τὸν πολύτιμον ἐρανιστὴν τοῦ Ι΄ αἰῶνος, τὸν *Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον* (Ἔκθεσις βασιλείου τάξεως, σ. 303—369, καὶ πολλαχοῦ).—Περὶ τῶν στηλῶν τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τέχνης βλέπε τὰ «Πάτρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (*Th. Preger*, Scriptores originum Constantinopolitanarum, 1907), καὶ περὶ τῶν ἀριστουργημάτων τὸν *Νικήταν Χωνιάτην* (De signis Constantinopolitanis, σ. 854 ἑξ.ἐκδ. Βόννης). — Ὡς πρὸς τὰ σῳζόμενα ἔργα τέχνης *H. Leclercq* ἐν *Cabrol*, Dict. d'archéologie chrétienne, Hippodrome, καὶ ὡς πρὸς τοὺς παλαιοὺς περιηγητὰς καὶ σχέδια, *J. Ebersolt*, Constantinople byzantine et les voyageurs du Levant (1919). Ὡς βοήθημα γενικῶς τὸ κάλλιστον ἔργον ἀπομένει ἀκόμη τοῦ *Ἀλφρέδου Ραμπώ*, De Byzantino hippodromo et circensibus factionibus (1870), τοῦ ὁποίου ἔδωκε λίαν ἑλκυστικὴν περίληψιν ἐν τῇ «Revue des Deux Mondes», 15 Αὐγούστου 1871 (ἀνατύπ. ἐν «Études sur l'histoire byzantine» (1912) σ. 3—61). Πρόσθεσε τὸ ἐπιστημονικώτατον ρωσιστὶ ἄρθρον τοῦ *Θ. Οὐσπένσκη*, Αἱ φατρίαι τοῦ ἱπποδρόμου καὶ οἱ δῆμοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν («Βυζαντινὰ Χρονικά», I, 1894, σ. 1—16).—Ἄλλαι μελέται: τὸ εἰς τὸν ἱππόδρομον ἀφορῶν κεφάλαιον τοῦ *Diehl*, Justinien et la civilisation byzantine au VI s. (1901) σ. 431—466· καὶ τὸ ἀνωτέρω παρὰ *Cabrol* μνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ *Leclercq*. — Εἰδικὴ ἐργασία ἱστορικὴ καὶ τοπογραφική, *Edwin Grosvenor*, The Hippodrome of Constantinople and its still existing Monuments (1889).—Παλαιότεραι ἐργασίαι ἀφορῶσαι τὸν ἱππόδρομον ὡς οἰκοδόμημα καὶ σχετικαὶ μὲ τὴν τοπογραφίαν: *Petri Gyllii*, De topographia Constantinopoleos (Λυὼν 1561). — *Ducange*, Constantinopolis christiana (Ἑνετία 1680). — *Banduri*, Imperium orientale (Παρίσιοι 1711). — Νεώτερα δὲ σχετικὰ τοπογραφικὰ ἔργα: *Mordtmann*, Esquisse topographique de Constantinople (1892).—*A. van Millingen*, Byzantine (Constantinople 1899).—*Labarte*, Le palais impérial et ses abords (1861).—*Fr. W. Unger*, Christlich-griechische Kunst (Ἐγκυκλοπαιδεία *Ersch-Gruber*, τ. 84 (1866) σ. 319—321).—*De Beylié*, L'habitation byzantine (1902).—*Jean Ebersolt*, Le grand palais du Constantinople et le livre des cérémonie (1910) (σχετικὸν σπουδαῖον ἔργον, ἀλλὰ δυσεύρετον ἔχει δημοσιεύσει ὁ Ρῶσος *Μπελάγιεφ* εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ρωσ. αὐτοκρατ. ἀκαδημίας»). — Νεωτέρα τοπογραφικὴ μελέτη, *Ad. Thiers*, L'hippodrome de Constantinople (Comptes rendus de l'Acad. des Inscript.» 1913, σ. 38 ἑξ.). Οἱ τελευταίως, τῷ 1928, ἐνεργήσαντες ἀνασκαφὰς Ἄγγλοι δὲν φαίνεται ὅτι ἐδημοσίευσαν ἀκόμη συστηματικὴν ἐργασίαν τῶν πορισμάτων αὐτῶν.—Περὶ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν φατριῶν: ὀλίγα παρὰ *Krause*, Die Byzantiner des Mittelalters (1869) σ. 85 ἑξ. Κάλλιστα τὰ παρὰ *Hesseling*, Essai sur la civilisation byzantine (γαλλ. μετάφρ. ἐκ τοῦ ὀλλανδικοῦ πρωτοτύπου, ἑλλην. μετάφρ. *Σακελλαροπούλου*). Σπουδαῖα ἰδίως τὰ εἰς τὸ δυσεύρετον ρωσικὸν ἔργον τοῦ *Κουλακόφσκη*, Ἱστορία τοῦ Βυζαντίου, τ. I (1913) σ. 85—98. Ἄλλο ἀξιόλογον ρωσικὸν ἔργον τοῦ *Γριμπόφσκη*, Λαὸς καὶ δύναμις. Ὀλίγα εἰς τὸ νεώτατον βιβλίον τοῦ *Robert Byron*, The Byzantine Achievement (1929), σ. 71 ἑξ. 249 ἑξ. Αἱ πενιχραί, εὔστοχοι ὅμως, ἑλληνικαὶ μελέται ἀφέθησαν νὰ μνημονευθοῦν ἰδιαιτέρως: *Σπ. Ζαμπέλιος*, Βυζαντιναὶ μελέται (1857), σ. 78 ἑξ.—*Παπαρρηγόπουλος*, Ἱστορία, τ. Γ΄α, σ. 80 ἑξ., ἔκδ. *Καρολίδου*. Ἰδιαιτέρα ἐργασία, *Ἰ. Σταματιάδου*, Ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1868).— Κάλλισται τοπογραφικαὶ μελέται μένουν ἀκόμη, τοῦ *Σκαρλάτου Βυζαντίου*. Ἡ Κωνσταντινούπολις, τ. Α΄ (1851) σ. 225 — 253, καὶ τοῦ *Πασπάτη*, Βυζαντινὰ ἀνάκτορα (1885) σ. 40—59.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Ἱπποδρόμος *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀνθίππης, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου. Α. Θ. Σ.

Ἱππόδρομος. Ρήτωρ καὶ σοφιστὴς γεννηθεὶς ἐν Λαρίσῃ καὶ ζήσας κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ Β΄ μ. Χ. αἰῶνος. Ὁ Φιλόστρατος (Fragm. histor. Graec. 3, 662) ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ ὅτι κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἴκου καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι τοῦ σοφιστοῦ Νικαγόρου εἰπόντος κάποτε ὅτι θεωρεῖ μητέρα τῶν σοφιστῶν τὴν τραγῳδίαν, ὁ Ἱππόδρομος προσέθηκεν: «ἐγὼ δὲ πατέρα τὸν Ὅμηρον». Διετέλεσεν ἐπὶ 4 ἔτη διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Ἀθήναις, συνέγραψε δὲ πλείστους λόγους ὑπὸ τύπον διαλέξεων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμιμεῖτο τὸ ὕφος τοῦ Πλάτωνος καὶ Δίωνος, καὶ μελέτας κατὰ μίμησιν τοῦ ὕφους τοῦ Πολέμωνος, καθὼς καὶ λυρικὰ ποιήματα. Ἐκ τῶν ἔργων του οὐδὲν ἐσώθη. Ν. Π. Α.

ἱπποδύναμις, *—εως* (ἡ)· δύναμις ἑνὸς ἵππου ἐν τῇ μηχανικῇ, ἄλλως *ἵππος* (βλ. λ.).

ἱπποειδὴς (ὁ, ἡ,)—*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἵππον.

Ἱπποζάρυτος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἡ ἄλλως ὀνομαζομένη *Ἱππὼν* Διάρρυτος (βλ. λ.), ἢ νῦν *Μπιζέρτα*. Α. Θ. Σ.

Ἱππόζυγος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἱπποκράτης, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου. Α.Θ.Σ.

Ἱπποθάλης. Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Ἱερωνύμου, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Ἀναφέρεται συχνάκις ἐν τῷ «Λύσιδι» τοῦ Πλάτωνος ὡς ἐραστὴς τοῦ Λύσιδος. Π. Ν. Π.

Ἱπποθόη *[Μυθολ.]*.—1) Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 251. *Ἀπολλοδ.* I, 2, 7). - 2) Θυγάτηρ τοῦ Πελίου, ἥτις μετὰ τῶν ἀδελφῶν της ἐφόνευσε τὸν γέροντα πατέρα της, τῇ προτροπῇ τῆς Μηδείας, ἵνα ἀνακτήσῃ τὴν νεότητα (*Ἀπολλοδ.* I, 9, 10).— 3) Θυγάτηρ τοῦ Μήστορος (υἱοῦ τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας) καὶ τῆς Λυσιδίκης, θυγατρὸς τοῦ Πέλοπος, γεννήσασα ἐκ τοῦ ἁρπάσαντος αὐτὴν Ποσειδῶνος τὸν Τάφιον ἐπὶ τῶν Ἐχινάδων νήσων, κειμένων εἰς τὰ ΝΔ. παράλια τῆς Ἀκαρνανίας, ὅστις κατοικήσας τὴν νῆσον Τάφον, ὠνόμασε τοὺς κατοίκους αὐτῆς Τηλεβόας (*Ἀπολλοδ.* II, 4, 5). Α. Θ. Σ.

Ἱππόθοος *[Μυθολ.]*. — 1) Υἱὸς τοῦ Λήθου, υἱοῦ τοῦ Τευτάμου, ἀρχηγὸς τῶν Πελασγῶν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Λαρίσης παρὰ τὴν Κύμην, ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἴαντος (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Β, 840, Ρ, 217—318). — 2) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου, σύζυγος τῆς Γόργης, μιᾶς τῶν Δαναΐδων, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐφονεύθη (*Ἀπολλοδ.* II, 1, 5).— 3) Υἱὸς τοῦ Ἱπποκόοντος, υἱοῦ τοῦ Οἰβαλοῦ, βασιλέως τῆς Σπάρτης καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Τυνδάρεω, φονευθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, προσκληθέντος ὑπὸ τοῦ Τυνδάρεω εἰς βοήθειάν του (*Ἀπολλοδ.* III, 10, 5. *Παυσαν.* III, 1, 4—5).— 4) Υἱὸς τοῦ Κερκύονος, υἱοῦ τοῦ Ἀγαμήδους, πατὴρ τοῦ Αἰπύτου βασιλέως τῆς Τεγέας ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ φυλὴ ἐπωνομάζετο Ἱπποθοῖτις καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν Ἱπποθοῖται (*Πανσ* VIII, 5, 3, 53, 6). Συμμετέσχεν εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, ἀπεικονίζεται δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἡρώων ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς (*Παυσαν.* VIII, 45, 7). Α. Θ. Σ.

Ἱπποθόων *[Μυθολ.]*. Ἥρως ἐπώνυμος τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς ἐν Ἀττικῇ. Μυθολογεῖται ὡς υἱὸς τῆς Ἀλόπης, θυγατρὸς τοῦ Κερκύονος, βασιλέως τῆς Ἐλευσῖνος, τῆς ὁποίας ἠράσθη ὁ Ποσειδῶν. Ἡ Ἀλόπη φοβουμένη τὸν πατέρα της ἐξέθεσε τὸ βρέφος, τὸ ὁποῖον ποιμένες εὑρόντες καὶ ἐρίσαντες πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν πολυτελῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ ἐκόμισαν πρὸς τὸν Κερκύονα. Οὗτος ἀναγνωρίσας τὸ βρέφος διέταξε νὰ ριφθῇ πρὸς βορὰν τῶν θηρίων, τὴν δὲ Ἀλόπην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Ἱπποθόων ὅμως ἀνετράφη κρυφίως παρὰ τῶν ἰδίων ποιμένων καὶ ἀνδρωθεὶς ἐβοήθησε τὸν Θησέα ἐλθόντα εἰς Ἐλευσῖνα καὶ φονεύσαντα τὸν Κερκύονα. Μετὰ τὸν φόνον αὐτοῦ ὁ Θησεὺς παρέδωκεν εἰς τὸν Ἱπποθόωντα τὸ βασίλειον τοῦ Κερκύονος. Ἡρῷον καλούμενον *Ἱπποθώντιον* ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἥρωα τοῦτον ἐν Ἀθήναις. Π. Α. Ν.

Ἱπποθοωντὶς *φυλή*, ἢ *Ἱπποθωντὶς* *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο μία τῶν δέκα φυλῶν τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος *Ἱπποθόωντος*. Περιελάμβανε πιθανῶς τοὺς δήμους Ἀζηνίαν, Ἁμαξάντειαν ἢ Ἁμαξαντίαν, Ἀνακαίαν, Αὐρίδας, Ἀχερδοῦντα, Δεκέλειαν, Ἐλαιοῦντα, Ἐλευσῖνα, Ἐροιάδας, Θυμαιτάδας ἢ Θυμοιτάδας, Κειριάδας, Κοίλην, Κόπρον, Κορυδαλλόν, Οἰνόην, Οἶον, Δεκελεικόν, Πειραιᾶ καὶ Σφενδάλην. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ὅμως τῶν δήμων τούτων καὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς δὲν ὑπάρχουσιν ἀπόλυτοι μαρτυρίαι. Α. Σ. Χ.

Ἵπποι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίδων ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τῶν Ἐρυθρῶν κατέναντι τοῦ συγχρόνου ὅρμου καὶ φερωνύμου κώμης Λυθρί. «Αἱ Ἐρυθραὶ πόλις Ἰωνικὴ λιμένα ἔχουσα καὶ νησῖδας προκειμένας τέτταρας Ἵππους καλουμένας» (*Στράβ.* ΙΔ, 664). Ἐν τούτοις αὗται εἶναι ἐννέα καὶ δὴ ἐκ Ν πρὸς Β: *Ὄνος*, ἀνώνυμος, *Καραντάγ*, ἀνώνυμος, *Πέλτα* (πλάτ. 38° 24′ 45″ Β, μηχ. 25° 26′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: The Strait of Khios and the Gulf of Smyrna), *Τασιλγῆ*, *Ἀπήγανος*, *Πρασόλι* καὶ *Μοναυτί*. Σ. Ε. Λ.

ἱπποκάμπειος *ἕλιξ* *[Ἀνατομ.]*. Ἕλιξ τῆς κεντρικῆς μοίρας τοῦ ρινικοῦ ἐγκεφάλου, ἀπαρτίζουσα μετ' ἄλλων ἑλίκων τὴν ψαλιδωτὴν ἕλικα. Ἄρχεται κάτωθεν τοῦ σπληνίου τοῦ μεσολοβίου καὶ διήκει πρὸς τὰ πρόσω μέχρι τῆς προσθίας διατρήτου οὐσίας, ἔνθα μεταβαίνει εἰς τὴν ἀγκιστρωτὴν ἕλικα· ἀποτελεῖ δὲ τὸ ὑπόθεμα τοῦ ἱπποκάμπου τοῦ κροταφικοῦ κέρατος.

— **ἱπποκάμπειος** *ζώνη* *[Ἀνατομ.]*. Ζώνη τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποτελοῦσα ἓν τῶν προβλητικῶν κέντρων, περιλαμβάνουσα δὲ τὴν ἱπποκάμπειον ἕλικα καὶ τὸν ἱππόκαμπον (ἀμμώνειον κέρας), ἔνθα κατασκηνοῦσι τὰ κέντρα τῆς ὀσφρήσεως καὶ τῆς γεύσεως.

— **ἱπποκάμπειος** *σχισμὴ* *[Ἀνατομ.]*. Φέρεται κατὰ μῆκος τοῦ κροταφικοῦ λοβοῦ, καλουμένη καὶ *χοριοειδὴς σχισμὴ* τοῦ Bichat, ἥτις δὲν εἶναι πραγματικὴ σχισμή, δι' ἧς ἐκβάλλει ἡ πλαγία κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ σχισμοειδὲς καὶ τοξοειδὲς κόλπωμα τοῦ τοιχώματος τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

ἱπποκαμπίδαι */Παλαιοζῳολ./* Λείψανα τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπολιθωμένα παρουσιάζονται τὸ πρῶτον πολὺ σπάνια ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

ἱππόκαμπος (ὁ)· μυθολογικὸν θαλάσσιον τέρας μὲ κεφαλὴν ἵππου καὶ οὐρὰν ἰχθύος.

—*[Ἀρχαιολ.]* Ἡ παράστασις τοῦ *ἱπποκάμπου* συχνότατα ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ ἐπὶ σφραγιδολίθων, ἀγγείων, ἀναγλύφων, ἀγαλμάτων, τοιχογραφιῶν καὶ νομισμάτων ἀπὸ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ κόσμου. Ἡ μυθολογικὴ σύλληψις καὶ συνεπῶς ἡ γένεσις τῆς παραστάσεως ταύτης, προῆλθε, προφανῶς, ἐκ τῆς εἰκόνος τὴν ὁποίαν

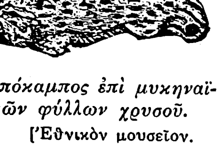

Ἱππόκαμπος ἐπὶ μυκηναϊκῶν φύλλων χρυσοῦ.
[Ἐθνικὸν μουσεῖον.

παρουσιάζει ὁ θαλάσσιος ἵππος, τὸ γνωστὸν κομψὸν θαλάσσιον ἱππάριον τῆς Μεσογείου. Ἀπόδει-

Digitized by Google

ξις τούτου, ἡ πρωταρχικὴ παράστασις τοῦ ἱπποκάμπου ἐπὶ μυκηναϊκῶν τινων φύλλων χρυσοῦ, ἐκ τῶν εὑρημάτων τοῦ Σλῆμαν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ παράστασις τοῦ ἱπποκάμπου εἶναι ἄμεσος ἀπομίμησις τῆς φύσεως. Ἐνωρίτατα ὅμως ἐπεκράτησε τὸ μυθολογικὸν στοιχεῖον, τῆς παραστάσεως τοῦ ἱπποκάμπου λαβούσης τὰς παραδοξοτέρας μορφάς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἰδίως τῆς φαντασιοπλήκτου ἀνατολικῆς ἐμπνεύσεως. Ὁ ἱππόκαμπος ἐξελίσσεται τώρα εἰς διφυὲς τέρας, ἔχων ἄλλοτε μὲν κεφαλὴν ἵππου καὶ οὐρὰν ἰχθύος, ἄλλοτε δὲ κεφαλὴν ἵππου καὶ οὐρὰν θαλασσίου ὄφεως ἢ κεφαλὴν δράκου μὲ κέρατα ἢ κεφαλὴν πτερωτοῦ ἵππου. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως μᾶς δίδουσιν ὁ ὡραῖος ἀρχαϊκὸς σφραγιδόλιθος τοῦ Λονδίνου, ἐφ' οὗ ὁ ἱππόκαμπος ἔχει πλέον ἀποβῆ εἰκὼν φανταστικοῦ ὄντος, καὶ ὁ δακτύλιος τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου μὲ τὴν οὐρὰν τοῦ τέρατος φθάνουσαν εἰς ὕψος τὸ σῶμα τοῦ ἵππου. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ὁ ἱππόκαμπος παρίσταται ἐπὶ τῶν μελανομόρφων ἀττικῶν ἀγγείων ὡς ἐπιβατικὸν ζῷον θαλασσίου θεοῦ, τοῦ Νηρέως ἢ τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐνίοτε μάλιστα παρίσταται ἐν μέσῳ ἄλλων μυθολογικῶν ὄντων. Κατὰ τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα ὁ περίφημος γλύπτης Σκόπας, κατασκευάσας, ἄγνωστον διὰ ποίαν πόλιν, τὸ μέγα σύμπλεγμα τὸ εἰκονίζον τὴν μεταφορὰν τοῦ Ἀχιλλέως εἰς τὴν νῆσον Λεύκην ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς Θέτιδος καὶ τῶν Νηρηΐδων, μετεχειρίσθη ὡς ὑποζύγια τῶν Νηρηΐδων δελφῖνας καὶ ἱπποκάμπους, διὰ νὰ προσδώσῃ εἰς τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἐξαιρετικὴν κοσμητικὴν ἀξίαν. Τοῦτο μάλιστα ἔκαμε καὶ διὰ τὴν ζωφόρον τῆς βάσεως τοῦ συμπλέγματος, ζωφόρον, ἥτις παρίστα τὴν πομπὴν τῶν γάμων τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης μὲ τὴν Ἀμφιτρίτην. Οἱ νυμφίοι ἐκάθηντο ἐπὶ ἅρματος, τὸ ὁποῖον ἔσυρον Τρίτωνες, προηγοῦντο δὲ καὶ εἵποντο καὶ ἐνταῦθα Νηρηΐδες ἱππεύουσαι ἱπποκάμπους καὶ ἄλλα φανταστικὰ θαλάσσια τέ-

Ἱππόκαμπος μετὰ Νηρηΐδων.
[Ἀνάγλυφον Γλυπτοθήκης Μονάχου.]

ρατα. Ἡ ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου θαυμασία ζωφόρος τῶν γάμων τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ τῆς Ἀμφιτρίτης εἶναι πιθανώτατα μέρος τῆς ἐν λόγῳ ζωφόρου. Ὁ ἱππόκαμπος ἔχει ἤδη ἐνταῦθα λάβει τὴν φανταστικωτέραν του, ἀλλὰ καὶ τὴν καλλιτεχνικωτέραν του μορφήν, τοῦ διφυοῦς κήτους ὡς κοσμήματος. Ὁ ἱππόκαμπος, ὡς κόσμημα, ἀπαντᾷ συχνάκις καὶ ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἐπενδύσεων καὶ στηλῶν. Ἐπὶ τοιούτων μνημείων τῆς Ἐτρουρίας ὁ ἱππόκαμπος παρίσταται ἐν μάχῃ πρὸς ὄφιν. Τὴν παράστασιν ταύτην ἀρχαιολόγοι τινὲς ἐξήγησαν ὡς σημαίνουσαν τὴν διαμάχην μεταξὺ δυνάμεων ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον ὑπόδειγμα τοῦ ἱπποκάμπου μᾶς δίδει τὸ ἀνάγλυφον τοῦ μεγάλου βωμοῦ τῆς Περγάμου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ποσειδῶν παρίσταται ἐφ' ἅρματος συρομένου ὑπὸ ἱπποκάμπου, καὶ μικρά τις ζωφόρος τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, ἡ λεγομένη τῶν Θερμοπυλῶν, ἐφ' ἧς παρίστανται Ἐρωτιδεῖς καὶ Νηρηΐδες καθήμεναι ἐπὶ θαλασσίων ὄντων καὶ ἱπποκάμπου, τὸν ὁποῖον ἄγει ἀπὸ τὸν χαλινὸν Τρίτων. Ἐπὶ νομισμάτων, καὶ ἰδίᾳ τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Φοινίκης, ὁ ἱππόκαμπος σημαίνει τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς πολιτείας, ἐπὶ δὲ τῶν ἀγγείων τῶν λεγομένων κιστῶν τῆς Ἐτρουρίας ἡ παράστασις τοῦ φανταστικοῦ τούτου ζῴου ὑποδηλοῖ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀγγείου τούτου ὡς λουτροφόρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Roscher:* Lexikon der Mythologie ἐν ἄρθρ. Ἱππόκαμπος.—*Lamer:* Hippokampos ἐν *P. Wissowa.* —*Saglio:* Hippocampus ἐν Dict. d. Antiquités Grecques et Romaines.—*Imhoif-Blumer* und *O. Keller:* Thier—und Pflanzenbilder.—*Overbeck:* Gr. Kunstmythologie.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

ἱππόκαμπος (ὁ) (Hippocampus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοφοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συγγναθιδῶν*. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν ἰχθύων τούτων εἶναι μῆκος 25 περίπου ἑκατοστομέτρων, ρύγχος βραχὺ καὶ σωληνοειδὲς τελευτῶν εἰς στόμα εὐρύ. Κατὰ τὸν τράχηλον ἐκφύονται δύο μικρὰ πτερύγια. Τὸ σῶμα εἶναι πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ὑψηλότερον κατὰ τὸ κοιλιακὸν αὐτοῦ τμῆμα, καὶ καλύπτεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ διωγκωμένων λεπίων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς ἀκάνθας σχηματιζούσας καταφανεῖς ζώνας. Συνηθέστερον ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιοπράσινος κατὰ τὴν ράχιν μὲ στενὰς ραβδώσεις ἢ κηλῖδας μελανὰς ἢ λευκὰς κατὰ τὴν κοιλίαν, ἥτις εἶναι αἰσθητῶς προέχουσα. Ἡ οὐρὰ ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς φέρει 3 ἀκάνθας. Ἴδιον γνώρισμα τοῦ ἰδιορρύθμου τούτου ἰχθύος εἶναι ἡ ζῳοτοκία· τὰ ᾠὰ τῆς θηλείας ἅμα ἐξαπολυθῶσι παραλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἄρρενος καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὸν παρὰ τὴν κοιλίαν ὑπάρχοντα ἀσκόν, ἔνθα καὶ ἐκκολάπτονται, ὁπότε καὶ διασχίζεται ὁ ἀσκὸς ὅπως ἐξέλθωσιν. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Πλίνιος, ὁ Διοσκορίδης καὶ ἄλλοι, ἀπέδιδον εἰς τὸν ἱππόκαμπον θεραπευτικὰς ἰδιό-

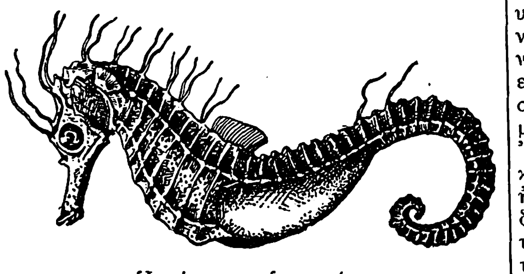

Ἱππόκαμπος ὁ στικτός.
[Ἄρρην.]

τητας. Ὁ Αἰλιανὸς θεωρεῖ τὸ κρέας τοῦ ἰχθύος τούτου ὡς δηλητηριῶδες. Οἱ ἁλιεῖς μεταχειρίζονται τὸν ἱππόκαμπον ὡς δόλωμα διὰ τὴν ἁλιείαν ἑτέρων ἰχθύων. Γνωστὰ δύο εἴδη: *ἱππόκαμπος ὁ βραχύρρυγχος* (Hippocampus brevirostrus) καὶ *ἱππόκαμπος ὁ στικτὸς* (Hippocampus guttulatus). Ὁ πρῶτος εἶναι γνωστότατος παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀλογάκι*, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ κεφαλὴν γωνιωδῶς πρὸς τὸν κορμὸν προσηρμοσμένην καὶ προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν τοῦ ἵππου. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 25 περίπου ἑκατοστόμετρα. Ὁ δεύτερος εἶναι μικρότερος τοῦ προηγουμένου, τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 16 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ χρῶμά του εἶναι πρασινόφαιον μὲ μελανὰς κηλῖδας. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν καὶ συνηθέστερον εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

ἱππόκαμπος *['Ανατομ.]*. Τοξοειδὲς ἔπαρμα λευκὸν ἐπὶ τοῦ κάτω τοιχώματος τοῦ κροταφικοῦ κέρατος, παραγόμενον ἐκ τῆς προωθήσεως τοῦ ἐμβρυϊκοῦ ἐγκεφάλου ὑπὸ τῆς ὑποκαμπείου σχισμῆς εἰς τὴν πλαγίαν κοιλίαν τοῦ ἐγκεφάλου. Καλεῖται καὶ *ἀμμώνειον κέρας*. Ι. Π.

ἱπποκαστανέα (ἡ) (Aesculus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπινδωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 17 εἴδη ἰθαγενῆ κυρίως τῆς Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρα ὑψηλὰ πολύγαμα, φυλλοβόλα, κοσμητικά, ἀπαντῶντα καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν καλλιεργουμένων εἰδῶν εἶναι ἡ *ἱπποκαστανέα ἡ κοινὴ* (Aesculus hippocastanum), ὕψους 30 μέτρων πολλάκις, ἡ κοινῶς λεγομένη *ἀγριοκαστανιά*, ἀπαντῶσα εὑρέως ἐν Ἑλλάδι καὶ παράγουσα καρποὺς στρογγύλους ἐν εἴδει καστάνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὠφελιμώτατοι εἰς τὰ μικρὰ κατοικίδια ζῷα, ἀφαιρουμένης προηγουμένως τῆς πικρᾶς γεύσεώς των διὰ ζέσεως ἐν ὕδατι, καὶ τοῦ φλοιοῦ των, πολυτίμου εἰς τὴν βυρσοδεψίαν καὶ φαρμακευτικὴν (Cortex hippocastani). Πολλαπλασιάζεται εὐκόλως διὰ σπορᾶς, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ πλούσιον καὶ ἐλαφρὸν ἔδαφος. Κ. ΠΑΠ.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Λείψανα τῆς *ἱπποκαστανέας* (φύλλα) εἶναι γνωστὰ ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ τῆς Βοημίας καὶ τοῦ Wetterau, ἐπίσης καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, καὶ σπόροι ἐκ τῆς Wieliczka καὶ τῆς παρὰ τὸν Μάϊν Φραγκφούρτης. Ἐπίσης ἀπολιθωμένα εἴδη ἱπποκαστανεῶν εἶναι γνωστὰ ἐκ στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς Ἰαπωνίας καὶ Βορείου Ἀμερικῆς. Γ. Κ. Γ.

— **ἱπποκαστανέας ἔλαιον** (Oleum hippocastani) *[Φαρμ.]*. Καλεῖται οὕτως ἰδιοσκεύασμά τι λαμβανόμενον δι' ἐκχυλίσεως δι' αἰθέρος τῶν κονιοποιηθέντων σπερμάτων τῆς ἱπποκαστανέας. Ἀνεγράφη ὡς φάρμακον ἀντιρρευματικόν. Κ. Γ. Μ.

— **ἱπποκαστανέας φλοιὸς** (Cortex hippocastani) *[Φαρμακογ.]*. Παράγωγον τῆς δρόγης ταύτης φυτὸν εἶναι *ἱπποκαστανέα ἡ κοινὴ* (Aesculus hippocastanum). Ὡς δρόγη φέρεται ὁ πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φύλλων συλλεγεὶς φλοιός. Τεμάχια πεπλατυσμένα ἢ συνεστραμμένα, τεφρόφαια, μήκους 10—15 ἑκσμ. καὶ πλάτους 3—4 ἑκσμ. Τὸ θραῦσμα αὐτῶν εἶναι σαρκόχρουν καὶ ἰνῶδες. Ἔχουν γεῦσιν στυπτικὴν καὶ ἐλαφρῶς πικρὰν καὶ εἶναι ἄοσμα. Συστατικὰ τοῦ φλοιοῦ τῆς ὑποκαστανέας εἶναι: ταννίνη, αἰσκουλίνη, φραξίνη, 2 % αἰσκουλεταννικὸν ὀξύ, ρητινώδεις καὶ πεκτινικαὶ οὐσίαι. Οἱ φλοιοὶ τῆς ἱπποκαστανέας ἐχρησίμευον παλαιότερον ὡς ἀντιπυρετικὸν φάρμακον, περαιτέρω δὲ κατὰ τῆς διαρροίας καὶ τῆς δυσεντερίας. Ἤδη εἶναι σχεδὸν ἀπόθετον φάρμακον, σπανίως μόνον χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως ἢ ἀφεψημάτων ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν αἱμορροΐδων. Τὰ φύλλα τῆς ἱπποκαστανέας, πλούσια εἰς φραξίνην, ἀναγράφονται ἐπίσης εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ὡς καταπραϋντικὸν φάρμακον κατὰ τοῦ κοκκύτου βηχός. Κ. Γ. Μ.

Ἱπποκένταυροι *[Μυθολ.]*· βλ. *Κένταυροι*.

Ἱπποκλείδης. Πλούσιος καὶ ὡραῖος Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Τεισάνδρου, ζῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Ἦλθε μετὰ τοῦ Μεγακλέους υἱοῦ τοῦ Ἀλκμαίωνος εἰς Σικυῶνα, ὅτε ὁ τύραννος τῆς πόλεως ταύτης Κλεισθένης τοῦ Ἀριστωνύμου νικήσας τέθριππον εἰς Ὀλυμπίαν ἐκήρυξεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἤθελε νὰ εὕρῃ τὸν ἄριστον πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἵνα συζεύξῃ αὐτὸν μετὰ τῆς ὡραιοτάτης θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀγαρίστης. Ἐλθόντων ὅθεν πολλῶν μνηστήρων εἰς Σικυῶνα κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν, ὁ Κλεισθένης, ἀφοῦ ἠρώτησε πάντας περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ συνδιελέχθη ἰδιαιτέρως μεθ' ἑκάστου, ἐκράτησεν αὐτοὺς ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, δοκιμάζων τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἑκάστου. Πρὸ πάντων ὅμως ἐδοκίμαζε τούτους κατὰ τὰ συμπόσια, διότι ἐφ' ὅσον χρόνον οὗτοι ἔμενον παρ' αὐτῷ ἐξενίζοντο μεγαλοπρεπῶς. Ἐξ ὅλων τῶν μνηστήρων ἤρεσκον εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ περισσότερον πάντων ὁ Ἱπποκλείδης, τὸν ὁποῖον προετίμα διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ διότι κατήγετο ἀπὸ τοὺς Κυψελίδας τῆς Κορίνθου. Ὅτε ἔφθασεν ἡ προσδιορισθεῖσα ἡμέρα διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ γαμβροῦ, ὁ Κλεισθένης θυσιάσας ἑκατόμβην ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον ὄχι μόνον τοὺς μνηστῆρας, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς Σικυωνίους. Προβαίνοντος τοῦ πότου ὁ Ἱπποκλείδης, ὅστις ὑπερεῖχε τῶν ἄλλων, διέταξε τὸν αὐλητὴν νὰ παίξῃ χορόν τινα τῆς ἀρεσκείας του, τὸν ὁποῖον ὁ Ἱπποκλείδης ἐχόρευσε. Μετὰ τὸν χορὸν τοῦτον διέταξε νὰ τῷ φέρωσι τράπεζαν. Κομισθείσης τῆς τραπέζης ὁ Ἱπποκλείδης ἐχόρευσεν ἐπ' αὐτῆς πρῶτον μὲν κατὰ τρόπον λακωνικόν, ἔπειτα δὲ κατ' ἀττικόν, καὶ τέλος στηρίξας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐτίνασσεν εἰς τὸν ἀέρα τὰ σκέλη του. Ὁ Κλεισθένης ὢν θεατὴς ἔβλεπε δυσαρέστως ὅλον τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ὁ Ἱπποκλείδης ἐχόρευε τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον χορόν, ὁ Κλεισθένης, ἂν καὶ εὕρισκεν ἀπρεπῆ τὴν ὄρχησιν αὐτήν, συνεκράτει ἑαυτόν, ἀποφασίσας νὰ μὴ κάμῃ γαμβρόν του τὸν Ἱπποκλείδην διὰ τὴν ἀναίδειάν του, ἀλλ' ὅτε εἶδε τοῦτον ἀνατινάσσοντα τὰ σκέλη εἰς τὸν ἀέρα, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ συγκρατηθῇ εἶπε: «ὦ παῖ Τεισάνδρου ἀπορχήσαό γε μὲν τὸν γάμον» (ὦ υἱὲ τοῦ Τεισάνδρου μὲ τὸν χορὸν ἔχασες τὴν νύμφην). Τότε ὁ Ἱπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε τὸ παροιμιῶδες «οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ» (*Ἡροδ.* VI, 129). Π. Α. Ν.

Ἱπποκλῆς. — 1) Ἀθηναῖος στρατιωτικὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ἐκλεγεὶς στρατηγός, ἔστησε τῷ 414 ἐνέδραν κατὰ τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ Σικελίας 16 πελοποννησιακῶν πλοίων, ἅτινα συνεπολέμησαν αὐτόθι μετὰ τοῦ Γυλίππου, συλλαβὼν ἓν μόνον (*Θουκυδ.* 8, 13).—2) Εἷς ἐκ τῶν δέκα ἀρχόντων ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῶν συμπαθούντων πρὸς τὸν ἐκ τῶν τριάκοντα Φείδωνα, ἀντίπαλος τῆς ἑταιρείας Χαρικλέους καὶ Κριτίου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν τριάκοντα ἐξωρίσθη (*Λυσ* ΙΒ' 55).—3) Κυμαῖος πολίτης ἡγηθεὶς μετὰ Μεγασθένους τοῦ Χαλκιδέως τῆς εἰς Μεγάλην Ἑλλάδα ἀποικίας τῆς Κύμης (*Στράβ.* Ε, 243). Π. Ν. Π.

Ἵπποκλος. Τύραννος τῆς Λαμψάκου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, οὗτινος τὴν ἐπικυριαρχίαν καὶ ἀνεγνώριζε. Διὰ τοῦτο καὶ μετέσχε τῆς ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας τούτου κατὰ τὸ 513 π. Χ. ΚΑΨ.

ἱπποκομία (ἡ)· ἡ ἰδιότης καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἱπποκόμου· || καθόλου, ἡ φροντὶς καὶ αἱ μέθοδοι διὰ τὴν καλὴν δίαιταν καὶ διατήρησιν τῶν ἵππων.

— *[Ζῳολ.]* Καλεῖται *ἱπποκομία* ὁ κλάδος τῆς *ἱππολογίας*, ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν περιποίησιν καὶ τὴν διατροφὴν τοῦ ἵππου. Περιστρέφεται περὶ τὴν σίτησιν, τὸν πότον, τὴν καθαριότητα καὶ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν καλὴν διατήρησιν τοῦ ζῴου. Δ.Ν.Π.

— *[Στρατ.]* *Ἱπποκομία* (ἄλλως *περιποίησις τῶν κτηνῶν*) καλεῖται τὸ σύνολον τῶν πρὸς κάθαρσιν τοῦ στρατιωτικοῦ κτήνους (ἵππου ἢ ἡμιόνου) ἐργασιῶν. Ἡ ἱπποκομία ἀποβλέπει εἰς τὴν δι' εἰδικῶν ἐργαλείων ἀποβολὴν τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κτήνους συσσωρευθεισῶν ἀπεξηραμένων ὑλῶν, προερχομένων εἴτε φυσικῶς (ἱδρώς, ἀπολέπισις τοῦ δέρματος, ἀπόπτωσις τριχῶν κτλ.), εἴτε ἐξ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως (κονιορτός, βόρβορος κ.τ.λ.), ἐκτελεῖται δὲ αὕτη: διὰ τῆς *στλεγγίδος* (ξυστρί), δι' ἧς ξύεται τὸ δέρμα κατά τε τὴν διεύθυνσιν τῆς τριχώσεως καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθαρθῶσι τελείως αἱ ρίζαι τοῦ τριχώματος· διὰ τῆς *τριχίνης ψήκτρας*, δι' ἧς προστρίβεται τὸ δέρμα κατὰ τὰς ἰδίας ὡς ἄνω κατευθύνσεις τῆς τριχώσεως· διὰ τῆς *φυτικῆς ψήκτρας*, δι' ἧς προστρίβεται τὸ δέρμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς τριχώσεως μόνον· διὰ τῆς *σιδηρᾶς ἀγκύλης*, δι' ἧς καθαρίζεται τὸ πέλμα τῶν ὁπλῶν· διὰ τοῦ *σπόγγου*, δι' οὗ, μέσῳ ἀφθόνου ὕδατος,

Digitized by Google

πλύνονται οἱ ὀφθαλμοί, οἱ ῥώθωνες, τὸ στόμα, τὰ αἰδοῖα, ὁ πρωκτὸς καὶ αἱ ὁπλαί· καὶ διὰ τοῦ *κτενίου*, δι' οὗ κτενίζονται ἡ προκόμη, ἡ χαίτη καὶ ἡ οὐρά. Ὡραιοτάτη στίλβουσα ὄψις προσδίδεται, ἐὰν μετὰ τὰς ἐργασίας ταύτας λειανθῇ τὸ τρίχωμα τοῦ κτήνους εἴτε διὰ τριχίνης χειρίδος, εἴτε διὰ πλέγματος ἐκ σχοινίου, ἀλλ' ἀμφοτέρων τελείως καθαρῶν. Καλὸν εἶναι νὰ γίνηται ἡ ἱπποκομία ἐν ὑπαίθρῳ, ὁσάκις ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις τὸ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι πολὺ εὔκολον προκειμένου περὶ μεγάλου ἀριθμοῦ κτηνῶν, ὡς τῶν τοῦ στρατοῦ. Καλὴ καὶ ἐπιμεμελημένη ἱπποκομία ἀπαιτεῖ χρονικὸν διάστημα 1½ ὥρας περίπου. Ἡ κάθαρσις τῶν κτηνῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας ἐπάνοδον ἔγκειται εἰς τήν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόσαξιν, ἐπιμεμελημένην πρόστριψιν τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν τοῦ κτήνους διὰ δέσμης σανοῦ ἢ χόρτου, εἰς τὴν ἐπιφορὰν ἀρκετῶν κτυπημάτων δι' ἀνοικτῆς παλάμης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ἐφ' ἧς ἐπέκειτο ἡ σέλλα, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποκατασταθῇ ἡ ὡς ἐκ τῆς πιέσεως τῆς σέλλας πλημμελῶς ἐκτελουμένη κυκλοφορία τοῦ αἵματος, εἰς τὴν διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς μάλαξιν τῶν τενόντων τῶν κνημῶν, εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ βορβόρου ἐκ τῆς ὁπλῆς καὶ τοῦ μεσοχυνίου, καὶ εἰς τὴν πλύσιν δι' ὕδατος τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ρωθώνων καὶ τοῦ στόματος· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν πλήρη ἱπποκομίαν, αὕτη ἐκτελεῖται μετὰ μίαν τοὐλάχιστον ὥραν ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ κτήνους εἰς τὸν στάβλον. Ἱπποκομία οὐδέποτε ἐκτελεῖται κατὰ τὴν ὥραν τῆς κριθίσεως. Ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα μέσα ἱπποκομίας, ὡς π. χ. πλύσις ὁλοκλήρου τοῦ σώματος καὶ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου δι' ὕδατος ἐκσφενδονιζομένου ὑπὸ μεγάλην πίεσιν, καὶ εἶτα ἰσχυρὰ ἀπόμαξις καὶ ἐντριβὴ διὰ ψήκτρας κτλ., ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μέσα ταῦτα ἀπαιτοῦσι τεχνικὰς ἐγκαταστάσεις, δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ κτήνη τοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

ἱπποκόμος (ὁ)· ὁ κομῶν, ὁ περιποιούμενος τὸν ἵππον, ὁ φροντίζων διὰ τὴν καλὴν δίαιταν καὶ διατήρησιν τοῦ ἵππου· κοιν. *σεΐζης*.

— *[Στρατ.]* *Ἱππόκόμος* καλεῖται ὁ στρατιώτης ὁ παραχωρούμενος εἰς καθοριζομένους ὑπὸ τῶν κανονισμῶν ἀξιωματικούς, ἵνα χρησιμοποιῆται διὰ τὴν ἐν γένει περιποίησιν τοῦ ἵππου των. Ν. Θ. Κ.

ἱπποκομῶ (—*έω*)· εἶμαι ἱπποκόμος, φροντίζω, περιποιοῦμαι τοὺς ἵππους.

Ἱπποκορυστὴς *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ἱπποκόοντος, υἱοῦ τοῦ Οἰβάλου βασιλέως τῆς Σπάρτης, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Τυνδάρεω καὶ Ἰκαρίου. —2) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Γοργόνος, σύζυγος τῆς Δαναΐδος Ὑπερίππης Α. Θ. Σ.

Ἱπποκορώνιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος ἐν Κρήτῃ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (I, 472). Τινὲς ὑποθέτουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ πόλεως, ἥτις ἔκειτο νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου Νεοχωρίου Ἀποκορώνου ἐπὶ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σῴζονται θραύσματα μαρμάρων, ἢ πρὸς Α. τῶν Καλυβῶν, ὅπου ὑπῆρχε φρούριον. Ε. Γ.

Ἱπποκούριος, *Ἱππόκουρος*, ἢ *Ἱπποκόριος* *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ποσειδῶνος ὡς θεοῦ προστάτου τῶν ἵππων. Ὁ Ποσειδῶν Ἱπποκούριος ἐλατρεύετο ἐν Λακεδαίμονι παρὰ τὴν Θεομηλίδα, ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος Αἰγιναίας (*Παυσαν.* Γ' 14, 2). Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ μνημονεύεται ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦτο αὐτοτελῆς θεότης. Π. Ν. Π.

Ἱπποκόων *[Μυθολ.]*. —1) Ἐξάδελφος τοῦ Ρήσου, υἱοῦ τοῦ Ἠιονέως, βασιλέως τῆς Θρᾴκης, ἀκολουθήσας αὐτὸν εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὡς φίλος καὶ σύμμαχος αὐτῶν. Ἐκοιμᾶτο βαθέως εἰς τὴν σκηνήν του, ὅτε ὁ Διομήδης καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπιπεσόντες αἰφνιδίως τὴν πρώτην νύκτα τῆς ἀφίξεώς των, ἐφόνευσαν τὸν Ρῆσον μετ' ἄλλων 12 Θρᾳκῶν καὶ ἥρπασαν τοὺς περιφήμους καταλεύκους ἵππους αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ὁποίων κατὰ τινα χρησμὸν ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη τῆς Τροίας (*Ὁμ.* Ἰλ. Κ, 435, 518). —2) Υἱὸς τοῦ Ὑρτάκου, ἐπιφανοῦς Τρωός, περίφημος τοξότης, ἑταῖρος τοῦ Αἰνείου, ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου (Αἰνειάδ. V, 492) *Ὑρτακίδης*. —3) Υἱὸς τοῦ Οἰβάλου βασιλέως τῶν Ἀμυκλῶν ἐν Λακωνίᾳ καὶ τῆς νύμφης Βατείας, ἀδελφὸς τοῦ Τυνδάρεω καὶ τοῦ Ἰκαρίου, τοὺς ὁποίους ἐκδιώξας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Ἐλθὼν ὅμως εἰς βοήθειαν τοῦ Τυνδάρεω ὁ Ἡρακλῆς, ἐφόνευσεν αὐτὸν μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ ἀποκατεστάτησεν εἰς τὴν πατρικὴν ἀρχὴν τὸν Τυνδάρεων (*Παυσαν.* III, 1, 4. *Ἀπολλοδ.* II, 7, 3). Α. Θ. Σ.

Ἱπποκόων *['Αρχ Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Σικελίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου (Εἰδύλλ. ΣΤ', 41). Ἄγνωστον ποῦ τῆς νήσου ἔκειτο. Α. Θ. Σ.

ἱπποκράτεια (ἡ) (Hippocratia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κηλαστροειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δενδρύλλια ἕρποντα, μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ ἀκέραια μετὰ παραφύλλων, ἄνθη κατὰ κῦμα διατεταγμένα κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ἱπποκράτεια ἡ χνοώδης* (Hippocratia vellutina), ἰθαγενὴς τῶν Ἀντιλλῶν. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμ.]* Ἡ *ἱπποκράτεια ἡ χνοώδης* χρησιμεύει ἐξωτερικῶς κατὰ τῆς κεφαλαλγίας καὶ ὡς ἀντιπυρετικόν. Κ. Γ. Μ.

ἱπποκράτειος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἱπποκράτην, ὁ τοῦ Ἱπποκράτους.

— **ἱπποκράτειον** *βάθρον* *['Ιατρ.]* βλ. λ. *βάθρον* ἱπποκράτειον.

Ἱπποκράτη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Ἱππόζυγον (*Ἀπολλοδ.* II, 7, 8). Α. Θ. Σ.

Ἱπποκράτης. Ἀσκληπιάδης ἰατρός, υἱὸς τοῦ Γνωσιδίκου καὶ πάππος τοῦ μεγάλου *Ἱπποκράτους*. Κατά τινας μὲν οὐδὲν ἔγραψε, κατά τινας δὲ δύο μόνον ἔργα, τὸ Περὶ ἀγμῶν καὶ τὸ Περὶ ἄρθρων (*Γαλην.* XV, 456). ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἱπποκράτης**. Ὁ περίδοξος Ἕλλην ἰατρός, ὁ πρῶτος συστηματικῶς ταξινομήσας τὴν ἰατρικὴν καὶ ἐπιχειρήσας τὴν μετὰ μεθόδου θεραπείαν τῶν νόσων, καὶ δικαίως μέχρι τῆς σήμερον ὡς «πατὴρ τῆς ἰατρικῆς» παρὰ πάντων τιμώμενος.

Οὗτος γεννηθεὶς περὶ τὸ 460 π. Χ. ἦτο Κῷος, Ἀσκληπιάδης τὸ γένος καὶ υἱὸς τοῦ Ἡρακλείδου καὶ τῆς Φαιναρέτης (ἢ Πραξιθέας, θυγατρὸς αὐτῆς), ἀναφέρων τὸ γένος ἀπὸ μητρὸς μὲν εἰς τὸν Ἡρακλέα (20ὸς ἔκγονος), ἀπὸ δὲ πατρὸς εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν (18ος ἔκγονος). Ἐγένετο μαθητὴς ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἶτα δὲ καὶ τοῦ Ἡροδίκου, Γοργίου τοῦ Λεοντίνου τοῦ ῥήτορος καὶ Δημοκρίτου τοῦ Ἀβδηρίτου, καίτοι πιθανώτατα πρόκειται περὶ ἁπλῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τούτου μετ' ἐκείνων. Μετὰ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ, ἀναχωρήσας ἐκ Κῶ ἐπεσκέφθη πρῶτον τὴν Θεσσαλίαν, εἶτα δὲ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἐν οἷς καὶ τὴν Θάσον καὶ τὴν Θρᾴκην. Τῆς φήμης αὐτοῦ ὡς περικλεοῦς ἰατροῦ καὶ διδασκάλου τῆς ἰατρικῆς ταχέως μεταδοθείσης, ἱστορεῖται, ὅτι ἐκλήθη μετὰ τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Εὐρυφῶντος πρὸς θεραπείαν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα τοῦ Β' († 414 π.Χ.), ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν δέ, ἵνα ἅμα μὲν λυτρώσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ λοιμοῦ, ἅμα δὲ θεραπεύσῃ τὸν ὡς μανιακὸν ἐκλαμβανόμενον φιλόσοφον Δημόκριτον. Λέγεται ἐπίσης, ὅτι τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων μαστιζομένων ὑπὸ λοιμοῦ, ὁ Ἱπποκράτης τοὺς μὲν πρέσβεις τοῦ βασιλέως αὐτῶν καλοῦντος τοῦτον πρὸς σωτηρίαν τῆς χώρας αὐτῶν ἀπέπεμψεν, ἀντιληφθεὶς δὲ τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἡ Ἀττική, ἐπεμελήθη προληπτικῶς τῶν πόλεων διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁπόταν ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου, τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἵνα ἐπὶ μεγάλοις δώροις μεταβῇ παρ' αὐτῷ, ὁ Ἱπποκράτης, πατριώτης καὶ ἀφιλάργυρος ὤν, ἠρνήθη. Παρὰ ταῦτα ἀναφέρεται, ὅτι τὴν μὲν πατρίδα αὐτοῦ Κῶν ἔσωσε, παρακαλέσας τοὺς Θεσσαλούς, ἵνα προσέλθωσιν ἀρωγοὶ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐσκόπουν ἵνα κηρύξωσι κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον, τοὺς δὲ Θεσσαλούς, Ἀργείους καὶ Ἀθηναίους πολλάκις ἐβοήθησεν, ὥστε οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἅμα μὲν ἐμύησαν τοῦτον εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ἀνέγραψαν αὐτὸν πολίτην, ἅμα δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ παρέσχον σίτησιν ἐν τῷ Πρυτανείῳ. Ἐτελεύτησε δὲ ἐν Λαρίσῃ ἐν ἡλικίᾳ 90 ἐτῶν, κατ' ἄλλους δὲ ἄλλῃ. Ἐτάφη δὲ μεταξὺ Γυρτῶνος (Τυρνάβου) καὶ Λαρίσης, βεβαιουμένου ὅτι τὸ μνῆμα αὐτοῦ διετηρεῖτο μέχρι τῆς Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὡς καὶ ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς σημειοῖ (Ἑλλ. Βιβλ. Α', σελ. 200).

Καὶ εἰκόνες δέ τινες τοῦ Ἱπποκράτους φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον, ἐν αἷς παρίστατο ἐσκεπασμένος τὴν κεφαλήν, ἐξηγουμένου τούτου διαφοροτρόπως, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς ἰατρικοὺς αὐτοῦ χειρισμούς, ἵνα ἔχῃ τὰς χεῖρας ἀπαρεμποδίστους, τὸ περικεχυμένον μέρος τοῦ ἱματίου παραλαμβάνων ἐπετίθει τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Τῶν εἰκόνων τούτων οὐδεμία, ὡς εἰκός, διεσώθη, ὡς οὐδὲ γνήσιον ἄγαλμα αὐτοῦ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1929 κατ' ἀνασκαφάς, ἃς ἐνήργησεν ὁ Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος Λουκιανὸς Λάουρενσικ (L. Laurensich), ἐν Κῷ, εὑρέθη (1,20 μ. περίπου ὕψος) ἄγαλμα ἀνδρὸς 45ετοῦς περίπου τὴν ἡλικίαν, φέροντος πώγωνα, ἱμάτιον, ἀσκεπῆ ὅμως τὴν κεφαλήν. Ἡ δεξιὰ χεὶρ κρατεῖ τὸ ἱμάτιον, ἡ ἀριστερὰ ἐλλείπει. Λέγεται ὅτι ἀνήκει τῷ Ἱπποκράτει, ἑτοιμάζεται δὲ τὸ βάθρον αὐτοῦ, ἵνα κοσμήσῃ εἶτα τὴν πλατεῖαν τῆς Κῶ, ὅπου καὶ ὁ λεγόμενος πλάτανος τοῦ Ἱπποκράτους.

Ὁ Ἱπποκράτης κατέλιπε δύο παῖδας, τὸν *Θεσσαλὸν* καὶ τὸν *Δράκοντα*, ἀμφοτέρους ἰατρούς, ἔσχε δὲ γαμβρὸν τὸν Κῷον Ἀσκληπιάδην Πόλυβον. Νεώτεροι ἐρευνηταὶ θεωροῦσι πολλὰ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ ταύτης ὡς μὴ ἀληθῆ. Οὕτως ἐκλαμβάνουσιν ὡς μῦθον τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως Περδίκκα, προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν γενομένην ὑπὸ *Ἐρασιστράτου* (βλ. λ.) ἐπὶ Ἀντιόχου. Ἀλλ' οὐδὲν ἄπορον, ἂν ὁ περίδοξος τῶν ἰατρῶν τῶν χρόνων ἐκείνων προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκα, τῶν Ἰλλυριῶν ἢ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου. Οὐδ' ἱστορικῶς στηρίζεται καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν πρόσκλησις τούτου πρὸς θεραπείαν τοῦ ἐκ μανίας πάσχοντος Δημοκρίτου, καίτοι ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων ἀναγράφεται, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης πράγματι ἐπισκεφθεὶς τὸν σοφὸν ἐκεῖνον ἄνδρα, τοὐναντίον ἐθαύμασε τὴν σοφίαν αὐτοῦ.

Ὁ Σωρανός, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἱπποκράτους, ἀναφέρων περαιτέρω τοὺς λόγους, δι' οὓς ἀνεχώρησε τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀναγράφει καὶ τὴν τοῦ Ἀνδρέου (Γ' π. Χ. ἑκ.), καθ' ἣν οὗτος ἐμπρήσας τὸ ἐν Κνίδῳ γραμματοφυλακεῖον μετέστη τῆς ἰδίας πατρίδος, γνώμην ἀστήρικτον, ἣν ἐπανέλαβεν εἶτα ὁ Ἰωάννης Τζέτζης (ΙΒ' ἑκατ. μ. Χ.). Περιττεύει ὅμως ἵνα τονισθῇ ὁπόσον ψευδὴς εἶναι ἡ γνώμη αὕτη, δεδομένης τῆς ἐν τοῖς ἱπποκρατικοῖς ἔργοις περιεχομένης ἠθικῆς διδασκαλίας, τῆς ὅλως ἀντιθέτου πρὸς τοιαύτην πρᾶξιν, ὡς καὶ τῆς ὑπολήψεως ἧς ἐτύγχανεν οὗτος ὁλοκλήρως παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οἷοι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Γαληνός, «θεῖος» καὶ «μέγας». Ἄλλωστε καὶ ὁ Πλίνιος βεβαιοῖ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Κῶ ἐκάη, ἀλλ' ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τοῦτο εἶχεν ὁ Ἱπποκράτης, ἁπλῶς ἀντιγράψας, τοῦ ναοῦ ἐμπρησθέντος, τὰς ἐν αὐτῷ ἀναγραφομένας θεραπείας καὶ συστήσας τὴν κλινικὴν ἰατρικὴν (Η. Ν. XXIX, 2).

Ὁ Ἱπποκράτης ἔζησεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, καθ' ὃν ἀνεδείχθησαν ἄνδρες οἷοι ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Θουκυδίδης, περιώδευσε δ' ὡς εἴρηται τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Θρᾴκην, τὴν Θάσον, τὴν Σκυθίαν, ἴσως δὲ καὶ τὴν μεσημβρίαν Αἴγυπτον. Ζήτημα δὲ μέγα ὑπῆρξε, ἂν διέτριψεν ἐν Ἀθήναις καὶ μάλιστα ἂν προσέφερε τὴν βοήθειαν αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀττικὸν λοιμόν. Εἶναι δὲ ὁ πρῶτος θεμελιώσας τὴν ἐπιστημονικὴν ἰατρικήν, ὡς βεβαιοῖ καὶ ὁ Γαληνὸς γράφων, ὅτι: «πρῶτος ἐξήνεγκε τὴν τελείαν παρ' Ἕλλησιν ἰατρικήν» (XIV. 676), τὰ δ' ἔργα αὐτοῦ, προϊόντα ἐξόχου παρατηρήσεως, πείρας καὶ σπανίου λογισμοῦ, ἀποτελοῦσι τὸν πλέον ἔκπαγλον σταθμὸν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς. Ταῦτα εἶναι 59 τὸν ἀριθμόν, ἐγράφησαν δὲ ἐν ἰωνικῇ διαλέκτῳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 440—340 π. Χ. καὶ εἶναι τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς. Τούτων γενικοῦ μὲν περιεχομένου εἶναι: Ὁ ὅρκος, Ὁ νόμος, Περὶ ἀρχαίας ἰατρικῆς, Περὶ ἰατροῦ, Περὶ τέχνης, Περὶ εὐσχημοσύνης, Παραγγελίαι καὶ οἱ *Ἀφορισμοί* (βλ. λ.). Ἀνατομικὰ καὶ φυσιολογικά: Περὶ Ἀνατομῆς, Περὶ καρδίας, Περὶ σαρκῶν, Περὶ ἀδένων, Περὶ ὀστέων φύσιος, Περὶ γονῆς, Περὶ φύσεως παιδίου, Διαιτητικά, τὸ Περὶ τροφῆς, Περὶ διαίτης, Περὶ διαίτης ὑγιεινῆς. Γενικῆς παθολογίας τά: Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, Περὶ χυμῶν, Περὶ κρίσεων, Περὶ κρισίμων, Περὶ ἑβδομάδων, Περὶ φυσῶν. Εἰς τὴν προγνωστικὴν ἀνήκουσι τά: Προγνωστικόν, Προρρητικὸν καὶ Κωακαὶ προγνώσεις. Εἰς τὴν εἰδικὴν νοσολογίαν τά: Περὶ ἐπιδημιῶν, Περὶ παθῶν, Περὶ νόσων, Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, Περὶ ἱερῆς νούσου καὶ Περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν τά: Περὶ διαίτης ὀξέων, δηλαδὴ περὶ διαίτης εἰς τὰ ὀξέα νοσήματα καὶ Περὶ ὑγρῶν χρήσιος. Εἰς τὴν χειρουργικὴν τά: Κατ' ἰατρεῖον, Περὶ ἑλκῶν, Περὶ αἱμορροΐδων, Περὶ συρίγγων, Περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραυμάτων, Περὶ ἀγμῶν (=καταγμάτων), Περὶ ἄρθρων (ἐμβολῆς, δηλ. ἐξαρθρημάτων), Μοχλικὸς (δηλ. τῆς διὰ μοχλῶν, ἐργαλείων, ἀνατάσεως ἐξαρθρημάτων). Εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν τὸ Περὶ ὄψεως. Εἰς τὴν Μαιευτικὴν καὶ Γυναικολογίαν τά: Περὶ Παρθενίων (=νόσων τῶν παρθένων), Περὶ γυναικείης φύσεως, Περὶ γυναικείων α' καὶ β', Περὶ ἀφόρων (=στείρων γυναικῶν), Περὶ ἐπικυήσεως, Περὶ ἑπταμήνου καὶ ὀκταμήνου, Περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρύου (=ἐμβρυοτομίας). Εἰς τὴν Παιδιατρικὴν τὸ Περὶ ὀδοντοφυΐης. Ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ συλλογῇ περιλαμβάνονται καὶ Ἐπιστολαὶ 24, ὧν 9 μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἱπποκράτους ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου, αἱ δὲ λοιπαὶ 12 καὶ ὁ Περὶ μανίας λόγος εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἱπποκράτους ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν πρὸς ἴασιν τοῦ Δημοκρίτου. Ἡ 22α ἀπευθύνεται πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεσσαλόν, ἡ δὲ τελευταία παρέχει συμβουλὰς ὑγιεινὰς πρὸς βασιλέα Δημήτριον. Ἐπὶ τούτοις περιλαμβάνεται ἐν αὐτῇ: Τὸ δόγμα τῶν Ἀθηναίων, δηλαδὴ τὸ χάριν τοῦ Ἱπποκράτους ψήφισμα αὐτῶν, ὁ Ἐπιβώμιος, ἐπίκλησις τοῦ Ἱπποκράτους πρὸς τοὺς Θεσσαλούς, ἵνα ὑπεραμυνθῶσι τῶν Κῴων ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Πρεσβευτικὸς τοῦ Θεσσαλοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἱπποκράτους, πρὸς Ἀθηναίους, ἐξαιτουμένου τὴν εὐθεῖαν στάσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Κῴους, ᾧ τέλος ἕπεται καὶ ἡ Ἀπόκρισις τῶν Κῴων.

Ἡ Ἱπποκράτειος συλλογή. Αἱ πλεῖσται διασκευαὶ τῶν κειμένων, αἱ προσθῆκαι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ψευδεπιγράφων ἔργων εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους, ἤγαγον ταχέως εἰς ἀδυναμίαν διακρίσεως τῶν νόθων ἔργων ἀπὸ τῶν γνησίων, ὧν

Digitized by Google

μάλιστα καὶ οὐκ ὀλίγα ἀπωλέσθησαν. Ἡ συλλογὴ τούτων ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῶν μορφὴν ἐγένετο μετά τινας ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους αἰῶνας κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους (300 π. Χ.), ὁπότε ἐντολῇ τοῦ Πτολεμαίου ἤρξατο καὶ ἡ περισυλλογὴ τῶν συγγραμμάτων τῶν περιδόξων συγγραφέων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἱπποκράτους, ὁπότε πλέον καὶ ἡ γνῶσις τῆς γνησιότητος τούτων εἶχε σχεδὸν τελείως ἐκμηδενισθῇ. Δι' ὃ καὶ ἐν ἀπορίᾳ εὑρεθέντες οἱ ἐντεταλμένοι σοφοὶ συλλογεῖς, ὅπως κρίνωσι τίνα τῶν προσφερομένων αὐτοῖς χειρογράφων ἦσαν πράγματι γνήσια καὶ τίνα ὑποβολιμαῖα, ἠναγκάσθησαν, πρὸ τοῦ κινδύνου ἀπορρίψεως καὶ γνησίων ἱπποκρατικῶν ἔργων, ἵνα συμπεριλάβωσιν ἐν τῇ συλλογῇ σχεδὸν πάντα τὰ φερόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἱπποκράτους ἔργα, καίτοι προφανῶς ἔνια τούτων ἐδεικνύοντο ὑποβολιμαῖα. Οὕτω δὲ κατηρτίσθη ἡ Ἱπποκράτειος συλλογή, ἐν ᾗ περιελήφθησαν οὐ μόνον ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους, ἀλλὰ καὶ παλαιότερα (ὡς πιθανῶς ὁ Ὅρκος) ἢ συγχρόνων αὐτοῦ, ὡς καὶ νεώτερα, πάντως ὅμως ἐν γένει ἔργα τῶν προαριστοτελικῶν χρόνων. Κατὰ ταῦτα αἱ γνώσεις αἱ περιεχόμεναι ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ συλλογῇ, ἀνεξαρτήτως τοῦ πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τίνος ἐγράφη ἕκαστον τῶν ἐν αὐτῇ συγγραμμάτων, ἀνάγονται εἰς τὸ μέχρι τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος χρονικὸν διάστημα. Τὸ σκοτεινὸν ὅμως ζήτημα τῆς γνησιότητος τῶν ἱπποκρατικῶν ἔργων ἐξηκολούθησεν ἀπασχολοῦν τοὺς ἐρευνητὰς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἡ δ' ἔρευνα καὶ ἡ σπουδὴ ἤγαγεν εἰς παράδοξα ὄντως ἐπὶ τούτου πορίσματα. Οὕτω π. χ. ὁ Ἐρωτιανὸς παραδέχεται 31 συγγράμματα ὡς γνήσια, ὁ Γαληνός, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ παλαιότατα χειρόγραφα, περίπου 13, ὁ Παλλάδιος 11. Ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Littré, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς διαλέκτου, ἣν μετεχειρίσθη ὁ Ἱπποκράτης καὶ ἥτις ἦτο ἡ συνήθης τῶν τότε συγγραμμάτων, ἡ ἰωνική, ἀλλὰ μετὰ δωρισμῶν, ὡς ἐκ τῆς δωρικῆς καταγωγῆς τοῦ συγγραφέως, παραδέχεται ὡς γνήσια ἐκτὸς τοῦ Ὅρκου καὶ τοῦ Νόμου, τὰ Περὶ ἀρχαίας ἰατρικῆς, Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, Προγνωστικόν, Περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων, Περὶ ἀγμῶν, Περὶ ἄρθρων, Ἀφορισμοί, Περὶ διαίτης ὀξέων, Περὶ ἐπιδημιῶν (α' καὶ γ') καὶ Μοχλικός, ὁ Diels τοὐναντίον παραδέχεται 6 μόνον καὶ ἄλλοι ἄλλως. Πρώτη ἔντυπος ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ἱπποκράτους ἐγένετο ἐν λατινικῇ μεταφράσει (ὑπὸ Calvus, Ρώμη 1525), εἶτα δ' ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ἑλληνικῇ παρ' Ἄλδῳ (Βενετ. 1526), εἶτα δ' ὑπὸ Κορνάρου (Βασιλ. 1538). Ἑλληνικαὶ μετὰ λατινικῆς μειαφράσεως τῶν ἔργων γνωστότεραι ἐκδόσεις εἰσὶν αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Mercurialis (Βενετ. 1588), τοῦ Anutius Foesius (Φραγκ. 1590), Gottl. Kühn (εἰς 3 τόμ. Λειψ. 1825) καὶ τοῦ Z. Ermerins (1830 — 1865 εἰς 3 τόμ.). Ἀρίστη ἀπομένει μέχρι σήμερον ἡ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ τῆς ἰατρικῆς Émile Littré γενομένη εἰς 10 τόμους (Παρίσιοι 1839—1861) μετὰ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ γαλλικῆς μεταφράσεως. Νεωτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Kühlwein (Λειψ. 1894 καὶ 1902), μὴ συμπληρωθεῖσα. Μεταφράσεις τῶν ἔργων ἐγένοντο εἰς τὰς κυριωτέρας γλώσσας. Οὕτως ἐκτὸς τῶν πολλῶν λατινικῶν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Littré εἰς γαλλικὴν ἄξιαι μνείας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ R. Fuchs εἰς τὴν γερμανικὴν (Μόναχ. 1895—1900), εἰς ἀγγλικὴν ὑπὸ Fr. Adams (Λονδ. 1849) καὶ τοῦ Jones (1923), τοῦ Vita εἰς τὴν ἰταλικὴν (Φλωρ. 1850). Ἐκ τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων γενομένων ἐκδόσεων κριτικὴ ἀρίστη ἡ ὑπὸ Ἀδ. Κοραῆ τοῦ «Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων» (Παρίσ. 1880, β' ἔκδ. μετὰ τῶν Περὶ διαίτης ὀξέων καὶ Ἀρχαίας ἰατρικῆς ὑπὸ *Δαμαλᾶ* (Ἀθ. 1887). Ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ ἐνίων ἔργων μετὰ βραχειῶν κριτικῶν παρατηρήσεων ὑπὸ τοῦ T. H. Rheinhold γενομένη ἐν Ἑλλάδι (1864—1867).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰατρικὴν ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ συλλογῇ κατὰ κλάδους δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὧδε, συμφώνως τῇ συντομίᾳ ἣν ἐπιβάλλει ὁ διατιθέμενος χῶρος, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνατομίαν γνωρίζει τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανίου, τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν, διακρίνει δὲ πλατέα καὶ μακρὰ ὀστᾶ, ἐν οἷς ἐπίφυσιν καὶ διάφυσιν. Ἐπίσης ἡ ἀρθρολογία εἶναι ἀρκούντως πλήρης. γνωρίζει δὲ καὶ τὴν μύξαν ἢ ὑγρότητα τῶν ἄρθρων. Ἐκ τῶν μυῶν ἀναφέρεται ὁ κροταφίτης, οἱ μασητῆρες, ὁ βραχιόνιος, ὁ δελτοειδής, οἱ γλουταῖοι, ὁ δικέφαλος μηριαῖος, οἱ μύες τῆς ῥάχεως, ὁ ἀχίλλειος τένων κτλ. Οἱ τένοντες συγχέονται μετὰ τῶν νεύρων. Ἡ σπλαγχνολογία εἶναι ἀτελής, καίτοι τὰ πλειότερα τῶν σπλάγχνων ὀνομαστὶ ἀναφέρονται. Αἱ ᾠοθῆκαι καὶ αἱ σάλπιγγες οὐδόλως περιγράφονται, ὡς καὶ ἡ κλειτορὶς καὶ ὁ παρθενικὸς ὑμήν, ὅστις θεωρεῖται ὡς παθολογικὸν προϊόν. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία περιλαμβάνει καὶ τὸν λάρυγγα, ὅστις δὲν ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως, ὡς καὶ ὁ θυρεοειδὴς καὶ τὸ πάγκρεας. Τῆς καρδίας ἀναφέρονται αἱ βαλβῖδες καὶ αἱ τενοντώδεις ἀποφύσεις αὐτῶν. Φλέβες κυρίως καλοῦνται τὰ μεταφέροντα τὸ αἷμα ἀγγεῖα, ἀρτηρίαι δὲ τὰ περιέχοντα ἀέρα. Κατὰ τὸ Περὶ ἱερῆς νούσου βιβλίον τὰ ἀγγεῖα καταλήγουσιν εἰς τὴν καρδίαν. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι γνωστὸς ὡς ἀδήν, ἡ δὲ λειτουργία τῶν νεύρων σχεδὸν ἄγνωστος. Ἡ σκληρὰ καὶ ἡ ἀραχνοειδὴς μῆνιγξ εἶναι γνωσταί.

Ὁ Ἱπποκράτης καθήμενος.

[Ἐκ μικρογραφίας τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κοσμούσης χειρόγραφον τῶν ἔργων του. Ἐπὶ τοῦ βιβλίου ἀναγράφονται ὁ ἀφορισμὸς «ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρά, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς.»]

Γενικῶς ὁ Ἱπποκράτης φρονεῖ, ὅτι πάντα προέρχονται ἐκ 4 στοιχείων (ἀήρ, γῆ, πῦρ, ὕδωρ), εἰς ἕκαστον δὲ τούτων ἀνταποκρίνεται μία ἰδιότης (ψυχρόν, ξηρόν, θερμόν, ὑγρόν). Ἐν τοῖς στερεοῖς συστατικοῖς τοῦ σώματος ὑπερισχύει τὸ γεῶδες, ἐν τοῖς ὑγροῖς τὸ ὑδατῶδες. Τὴν συνεκτικὴν οὐσίαν ἀπεργάζεται τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εὕρηται ὡς ἔμφυτον θερμόν, ἕδραν ἔχον τὴν καρδίαν. Θεμελιώδη ὑγρὰ τοῦ σώματος, ἅτινα κυρίως λαμβάνονται ὑπ' ὄψει (ὑγρολογικὴ θεωρία), εἶναι τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα, ἡ κιτρίνη καὶ ἡ μέλαινα χολή, ἐκ τῆς ὁμοιομεροῦς δὲ τούτων μείξεως διατηρεῖται ἡ ὑγιεία, τοὐναντίον δὲ ἐπὶ ἀνομοιομεροῦς ἢ ὑπερισχύσεως ἑνὸς τούτων ἐπέρχεται ἡ νόσος.

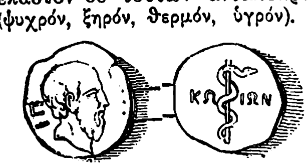

Ἱπποκράτης.

(Ἐκ βρονζίνου νομίσματος τῆς Κῶ.)

Ἐν τῷ σώματι πιστεύουσιν οἱ ἱπποκρατικοί, ὅτι ἐνυπάρχει ἰδιάζουσα ζωϊκὴ δύναμις, ἡ φύσις, ὑφ' ἣν καὶ ὑπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν νόμον, ὑπήγαγον οὐ μόνον τὴν ὅλην συντήρησιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τῆς παθολογικῆς καταστάσεως εἰς τὴν κατὰ φύσιν. Εἶναι ἀκριβῶς τὸ μεγαλοφυέστερον προϊὸν τῆς ἱπποκρατείου διανοίας. Περαιτέρω, κατὰ τὰς ἰδέας αὐτῶν, ἡ λαμβανομένη τροφὴ ἀναλύεται κατὰ τὴν πέψιν εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, τὰ δὲ διάφορα ὄργανα ἐξ αὐτῶν κατ' ἐπιλογὴν προσλαμβάνουσι τὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα. Ἐν τῷ ἥπατι παρασκευάζεται τὸ αἷμα, διὰ τῶν φλεβῶν διοχετευόμενον καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Ἡ ἐπιγλωττὶς παρακωλύει τὴν εἴσοδον τῶν τροφῶν καὶ εἰς τὴν τραχεῖαν καὶ τοὺς πνεύμονας, εἰς οὓς μόνον ἐλάχισται σταγόνες ὑγροῦ καταφθάνουσι πρὸς ψῦξιν αὐτῶν. Ἡ φωνὴ παράγεται διὰ τοῦ ἀέρος ἔνδον τῆς τραχείας, ἀφ' ἧς οὐδόλως διέκρινον τὸν λάρυγγα. Ἡ καρδία, διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐμπεφυτευμένου θερμοῦ τὸ ἀπὸ τοῦ ἥπατος καταφθάνον εἰς τὴν δεξιὰν αὐτῆς κοιλίαν αἷμα ζωογονεῖ, ἐνῷ τὸν ἀπὸ τῶν πνευμόνων ἀπολαμβανόμενον ἀέρα πρὸς διατήρησιν τοῦ πνεύματος ἐκείνου χρησιμοποιεῖ. Καὶ διὰ μὲν τῶν φλεβῶν τὸ αἷμα ἀπὸ τοῦ ἥπατος διοχετεύεται καθ' ὅλον τὸ σῶμα, μεταφέρον πανταχοῦ τὴν θερμότητα, διὰ δὲ τῶν ἀρτηριῶν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας τὸ πνεῦμα, πρὸς συντήρησιν τῆς τε αἰσθήσεως καὶ κινήσεως. Οἱ νεφροὶ δίκην ἠθμῶν, ὡς ἀδένες, χρησιμεύουσι πρὸς ἀπέκκρισιν τῶν οὔρων. Τὸν ἐγκέφαλον ἠγνόουν οἱ ἱπποκρατικοὶ ὡς νευρικὸν κέντρον, παραδεχόμενοι ὅτι οὗτος ἐσκόπει, πρὸς μετριασμὸν τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητος, τὴν προσέλκυσιν τοῦ περισσεύοντος φλέγματος, οὗτινος ἡ μείζων ἔκκρισις καὶ συσσώρευσις ἐν τῷ σώματι παρῆγε διαφόρους νόσους (κατάρρους). Ἐπίσης τὸν ἐγκέφαλον συνεσχέτιζον πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ σπέρματος, ὅπερ διὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ πρὸς τὸν ὄρχιν κατέφθανεν. Ἀλλ' ἐν τῷ περὶ Ἱερῆς νούσου βιβλίῳ, ὁ ἐγκέφαλος θεωρεῖται ὡς κέντρον τῆς διανοήσεως, κινήσεως καὶ αἰσθήσεως. Τὴν ὅρασιν ἐξήγει διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐπὶ τῆς κόρης παραγομένης εἰκόνος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπηρείας λεπτοτάτου ὑγροῦ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, μεταφερομένου διὰ λεπτῶν φλεβίων, δι' ἀμέσου δηλαδὴ ἐπικοινωνίας ἐγκεφάλου καὶ ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἀκοὴ προέρχεται διὰ μεταδόσεως τοῦ ἤχου διὰ μέσου τῶν σκληρῶν ὀστῶν καὶ τοῦ περὶ τὸ οὖς κενοῦ. Ἡ ὄσφρησις τέλος ἐπιτυγχάνεται δι' εἰσχωρήσεως τῶν ὀδμηρῶν στοιχείων μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ κατάρρου τῆς ῥινὸς κατὰ ταῦτα παρακωλύοντος τὴν εὐχερῆ τούτων μετάδοσιν.

Γενικὴ Παθολογία. Αἰτιολογία. Διαγνωστική. Προγνωστική. Κατὰ τὰς γνώμας τῶν ἱπποκρατικῶν τὰ νοσήματα προέρχονται ἐκ τῆς παρεκκλίσεως ἀπὸ τῆς εὐκρασίας καὶ τῆς μὴ φυσιολογικῆς μείξεως ἢ ἀλλοιώσεως τῶν, περὶ ὧν ἤδη εἴρηται, 4 χυμῶν τοῦ αἵματος. Σπανιώτατα καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ πνεύματος θεωροῦνται ὡς αἰτίαι νόσων, παρὰ ταῦτα δ' ἀπαντῶνται καὶ ἴχνη στερεοπαθολογίας. Τὴν ἐκ θείας ἐπηρείας παραγωγὴν νόσων ἀπορρίπτει τελείως ὁ Ἱπποκράτης. Τοὐναντίον μεγάλην σημασίαν ἀποδίδει εἰς διαιτητικὰς παρεκτροπάς, τὴν κληρονομικότητα, τὸ κλῖμα, τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ἐπιδημικάς τινας ἐπηρείας, δηλητήρια ἢ τοξικὰ ζῷα, ἐπίσχεσιν ἀπεκκρίσεως κτλ. Τὰ νοσήματα δὲ διέρχονται κατὰ τὰς ἰδέας αὐτοῦ διὰ 3 σταδίων, τῆς ἀπεψίας, τῆς πέψεως καὶ τῆς λύσεως ἢ κρίσεως, ἐπερχομένης συχνάκις καθ' ὡρισμένας ἡμέρας.

Ἡ *διάγνωσις* ἐπετυγχάνετο οὐ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποκειμενικῶν συμπτωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λεπτομερεῖ ἀντικειμενικῇ ἐρεύνῃ. Οὕτως ἐξητάζοντο ἡ θρέψις, τὸ χρῶμα, ἰδίᾳ τοῦ προσώπου, ἡ ὀσμὴ ἡ ἀπὸ τοῦ ἀρρώστου, τὰ ἐμέσματα, τὰ οὖρα, αἱ κενώσεις κτλ., ἐπὶ τούτοις δ' ὁ σφυγμὸς (παλμός, παλίη). Τὴν ὀξυδερκῆ παρατήρησιν καταδεικνύει καὶ ἡ περιγραφὴ ἑκάστοτε τῶν ἐπιγιγνομένων κατ' ὄγκον μεταβολῶν τῶν ὑποχονδρίων σπλάγχνων διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως, ψηλαφήσεως, ἴσως δὲ καὶ τῆς ἐπικρούσεως. Ἰδιαίτατα δὲ μείζονα ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ, ὅτι παρ' Ἱπποκρατικοῖς ἦτο γνωστὴ πρὸς διαγνωστικοὺς σκοποὺς καὶ ἡ ἀκρόασις. Ἐπὶ πνευμονίας ἢ οἰδήματος τοῦ πνεύμονος π. χ. ἀναγράφονται τρίζοντες ἢ λεπτοὶ

Digitized by Google

ὑποτρίζοντες ῥόγχοι («ἢν πολλὸν χρόνον προσέχων τὸ οὖς ἀκουάσῃ πρὸς τὰ πλευρὰ ζέει ἔσωθεν οἷον ὄξος» (VII. Littré 94), ὡς ἐπὶ πλευρίτιδος ὁ ἦχος τῆς τριβῆς («τρίζει οἷον μάσθλης» VII. 92). Ἐπὶ τούτοις μετεχειρίζοντο ἐπὶ ἐμπυήματος τὴν ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον καλουμένην Ἱπποκρατικὴν σεῖσιν, καθ' ἣν εἷς μὲν τῶν βοηθῶν κατέχων διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸν ἄρρωστον ἀπὸ τῶν ὤμων ἔσειε τοῦτον τῇδε κἀκεῖσε (παράσεισμα), ἐνῷ ταὐτοχρόνως ὁ ἰατρὸς ἠκροάζετο τοῦ θώρακος.

Ἰδία: προσοχῆς ἐτύγχανεν ἡ *πρόγνωσις* τῶν νόσων. Σημεῖα ἀγαθῆς προγνώσεως ἦσαν ὁ ἥσυχος, ἰδίᾳ περὶ τὴν πρωΐαν, ὕπνος, ὁ ἱδρώς, ἡ διατήρησις ὀρέξεως καὶ καθαρᾶς διανοίας, τοὐναντίον δὲ κακῆς ἢ βαρείας προγνώσεως, ἡ δυσχέρεια κινήσεως, ὁ ἀσυνήθης τρόπος κατακλίσεως, ἡ ἔκθυσις πελιδνῶν ἐξανθημάτων, ἡ ἀφρώδης ἀπόχρεμψις, γενικὸν οἴδημα, ψυχροὶ ἱδρῶτες, στραβισμός, ἀνισοκορία, πρόπτωσις βολβοῦ κτλ. Ἡ πρόγνωσις ἐπίσης ἦτο βαρεῖα ἐπὶ φθίσεως, ἀνασάρκα ὕδρωπος, ἐρυσιπέλατος τῶν ἐγκύων κτλ. Ὑπέρμετρος ὕπνος ἢ ἀγρυπνία ἐπίσης ἐθεωροῦντο κακῆς προγνώσεως. Ἰδιαίτατα ἐθεωρεῖτο ὡς προμήνυμα θανάτου ἢ βαρυτάτης προγνώσεως τὸ ἔκτοτε κληθὲν Ἱπποκρατικὸν πρόσωπον (Facies Hippocratica). Ἀποκλειομένων ἐξαιρετικῶν τινων περιπτώσεων: «εἰδέναι χρὴ (τὸν ἄρρωστον) ἐγγὺς ἐόντα τοῦ θανάτου» (Littré II, 114).

Ὁ Ἱπποκράτης, κυρίως εἰπεῖν, δὲν γνωρίζει ἐντοπισμὸν νόσου εἰς ὄργανα, ἀλλὰ τὸν ἀσθενῆ ἄνθρωπον, συμφώνως ἄλλωστε καὶ πρὸς τὰς νεο-ιπποκρατικὰς ἰδέας, ὅτι ἐπὶ νόσων ὁ ὀργανισμὸς ἀποτελῶν σύνολον νοσεῖ. Ἐν τούτοις τῶν κυριωτέρων νόσων καὶ τῶν ἐκδήλων τούτων συμπτωμάτων περιγραφαὶ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τὰ νοσήματα διαιροῦνται εἰς ὀξέα καὶ χρόνια, ἐπιχώρια, ἐπιδήμια, κοινὰ ἢ πάγκοινα. Οὕτω π. χ. ἡ πνευμονία, ἡ πλευρῖτις εἶναι γνωσταί, ἐπίσης καὶ ἡ φθίσις, ἧς περιγράφονται τὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα (αἱμοπτύσεις, πυρετός, ἀπόχρεμψις, ἀπίσχνανσις, διάρροια, αὐτὸ τὸ κατὰ τὸ τέλος παραλήρημα) καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς πνεύμοσι φύματα, ἀφ' ὧν καὶ ἡ νόσος ἐκλήθη κατόπιν φυματίωσις, ὡς καὶ ἡ τῆξις αὐτῶν καὶ ὁ σχηματισμὸς σπηλαίων. Συνήθως ἀνάπτυξις ταύτης ἀναφαίνεται μετὰ ὀξεῖαν πνευμονίαν, αἱμόπτυσιν ἢ πλευρίτιδα ἢ καὶ ἐκ λόγων κληρονομικότητος («ἐκ φθινώδεος φθινώδης»). Περὶ νοσημάτων τῆς καρδίας οὐδεὶς λόγος, τῶν ἱπποκρατικῶν ἀγνοούντων τὴν σημασίαν τοῦ ὀργάνου τούτου. Ἐκ τῶν νόσων τῶν οὐροποιητικογεννητικῶν ὀργάνων ἀναφέρονται ὡς τὰ πολλὰ χειρουργικὰ (ἀποστήματα νεφρῶν, λιθίασις, κυστῖτις, ὀρχῖτις ἐκ παρωτιδίτιδος, ὑδροκήλη κτλ.). Ἐκ τῶν νόσων τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐλάχιστα ἀναφέρονται, οἷον ἀποπληξία, νωτιαία φθίσις, παραπληγίαι, παράλυσις τοῦ προσωπικοῦ, ἰσχιάς. Ἐκ τῶν φρενικῶν ἀναφέρονται φρενῖτις, μανία, ὑποχονδρία, μελαγχολία κτλ. Ἐκ τῶν λοιμωδῶν νόσων ἀναφέρονται ἑλώδεις πυρετοί, αἱμοσφαιρινουρία, ἑλώδης καχεξία, γρίππη, τῦφος, δυσεντερία, παρωτιδῖτις καὶ διάφοροι λοιμοί.

Διαιτητική, φαρμακολογία, θεραπευτική. Μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδον οἱ ἱπποκρατικοὶ τῇ διαίτῃ, ἅμα μὲν πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγιείας, ἅμα δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς νόσου καὶ τὸ διάστημα τῆς θεραπείας. Ἡ δίαιτα ἔδει νὰ ᾖ διάφορος, ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡλικίας. Μείζονος ποσότητος τροφῆς εἶχον ἀνάγκην οἱ νεώτεροι καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, τοὐναντίον δὲ ἐλάσσονος οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἐν γένει κατὰ τὸ θέρος. Εἰς τοὺς ἰσχνοὺς συνιστῶντο τὰ λιπαρά, ἅτινα ἔδει ν' ἀποφεύγωσιν οἱ παχύσαρκοι. Ἐκθύμως δὲ συνιστῶντο αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις. Ὁ κανονισμὸς τῆς διαίτης ἀπαραίτητος καθίστατο ἰδίᾳ ἐπὶ νοσούντων, ἐφ' ὧν συνιστᾶτο περιορισμὸς τῆς λαμβανομένης τροφῆς καὶ κατὰ τοὺς ἑξῆς δύο κανόνας, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποχὴ δηλαδὴ πάσης τροφῆς ἀκμαζούσης τῆς νόσου, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσοχὴ κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ ἀρρώστου ἀπὸ τῆς ἀπλῆς εἰς τὴν λῆψιν μείζονος τροφῆς. Οὕτως ἐπὶ πυρετοῦ συνιστᾶτο ἐλαφρὰ ῥευστὴ τροφή, κυρίως δὲ ἀφέψημα κριθῆς (ἡ πτισάνη), ὑδρομέλιτος, ὀξυμέλιτος ἢ οἰνομέλιτος. Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν συνήθη τροφὴν ἐγίγνετο βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναρρώσεως. Ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει καὶ ἡ τῆς ἐμπεφυτευμένης ζωϊκῆς ἐνεργείας τῆς φύσεως ἰαματικὴ δύναμις («Νούσων φύσιες ἰατροί»). Παρὰ ταύτῃ ὅμως ὁ ἰατρὸς ἔδει ἅμα μὲν τὰς δυνάμεις τοῦ ἀσθενοῦς ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῆς νόσου ἵνα ὑποστηρίξῃ, ἅμα δὲ τὴν νοσηρὰν αἰτίαν δι' ἰαματικῶν μέσων τοῦ σώματος ἀπομακρύνῃ. Ἀξίωμα δ' ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἦν «τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις εἰσὶν ἰήματα» (VI, 92). Ἐπὶ γνωστῶν δ' ἀνιάτων νοσημάτων παρέχεται ἡ συμβουλή, ὅπως μὴ ἐπεμβαίνῃ ὁ ἰατρός, τοὐναντίον δ' ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ὡς τάχιστα, διότι ὁ καιρὸς εἶναι ὀξύτατος καὶ φευγαλέος. Ἡ θεραπευτικὴ πάντως ἐπέμβασις ἔδει, ἵνα γένηται λελογισμένως καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, διότι θεωρεῖται μέγα σφάλμα, ἂν ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς θεραπείας κρατῆται ἔτι ὁ ἀσθενὴς ὑπὸ τῆς νόσου. Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ὁ ἰατρὸς ἵνα προσθέτῃ τὸ ἑαυτοῦ κακὸν εἰς τὸ τῆς νόσου: «Ἀσκέειν περὶ τὰ νοσήματα δύο, ὠφελέειν, εἰ μὴ βλάπτειν», λέγει ὁ Ἱπποκράτης (III, 634).

Φάρμακα ἀναφέρονται ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ συλλογῇ ὑπὲρ τὰ 300. Συχνὴ δὲ χρῆσις ἐγίγνετο καὶ λουτρῶν, πλύσεων, ἢ ἐπιθεμάτων δι' ὕδατος, κλυσμάτων, ἀφαιμάξεως καὶ σικυῶν. Εἰς τὰ χρόνια νοσήματα συνιστᾶτο ἡ ἀλλαγὴ κλίματος: «τὸ μεταμείβειν, σύμφορον». Παρὰ ταῦτα μάλαξις, γυμναστικαὶ ἀσκήσεις, περίπατοι κτλ

Ἡ *χειρουργικὴ* τῶν ἱπποκρατικῶν ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἔκπαγλον σημεῖον τῆς ὅλης αὐτῶν ἰατρικῆς. Εἶναι αἱ πρῶται συστηματικαὶ ἐργασίαι αἱ εἰδικῶς περὶ τῆς χειρουργικῆς γραφεῖσαι καὶ ἐπὶ αἰῶνας χρησιμεύουσαι πρὸς σπουδὴν καὶ διδασκαλίαν, ὧν ἡ ἀξία θέλει παραμείνει ἐσαεὶ μοναδικὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χειρουργικῆς. Ἐκ τούτων, κατὰ γενικὴν σχεδὸν γνώμην ἀνηκουσῶν τῇ γραφίδι αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους, πειθόμεθα περὶ τῆς λίαν προηγμένης θέσεως τῆς χειρουργικῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Αἱ ἀπὸ τῶν *τραυμάτων* αἱμορραγίαι θεραπεύονται διὰ πιέσεως, ἐπιθέσεως ψυχροῦ καὶ στυπτικῶν ἢ τοπικῆς τῆς φλεβὸς καυτηριάσεως (VI, 331). Ἡ πλάσις τοῦ πύου εἰκάζετο προερχομένη ἐκ διόδου αἵματος ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τοῦ ἀέρος λαμβάνοντος ἐνεργὸν μέρος πρὸς τοῦτο. Ἐπιπλοκαὶ τῶν τραυμάτων ἀναφέρονται τὸ ἐρυσίπελας καὶ ὁ τέτανος. Ἄριστα περιγράφονται τὰ κατάγματα, καθ' ἃ ἡ ἔκτασις καὶ ἡ εὐθύασις κατὰ πρῶτον, εἶτα δὲ ἡ ἐπίθεσις τοῦ καταλλήλου ἐπιδέσμου ἀποτελοῦσι τὴν κατ' ἐξοχὴν θεραπευτικὴν μέθοδον. Τὰ ἐξαρθρήματα ἐπέρχονται ἢ μετ' αἰφνιδίαν ἐξωτερικὴν βίαν ἢ εἶναι σύμφυτα. Εἶναι δὲ τέλεια καὶ ἀτελῆ. Ἐξαρθρήματα μετ' ἐπιπεπλεγμένων καταγμάτων θεωροῦνται βαρύτατα (IV, 271). Ἐὰν ἀδύνατος ἡ ἀνάταξις διὰ τῶν χειρῶν, ἐπιβάλλεται ἡ διὰ μηχανημάτων (*βάθρον* Ἱπποκράτειον, βλ.λ.). Τὰ τραύματα καὶ τὰ κατάγματα τοῦ κρανίου περιγράφονται ἄριστα, ὡς θεραπευτικὸν δὲ μέσον συνιστᾶται ἡ ἀνάτρησις τοῦ κρανίου. Ἐν τῇ ἀποθεραπείᾳ δὲ καταγμάτων καὶ ἐξαρθρημάτων συνιστᾶται ἡ μάλαξις (ἀνάτριψις). Περαιτέρω ἡ θωρακοκέντησις ἐπὶ ἐμπυήματος γίνεται διὰ καυτηριάσεως ἢ διατομῆς (II. 163), ὡς καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος (IV. 590). Ἡ ἐγχείρησις ὅμως τῆς λιθοτομίας ἀφίετο νὰ ἐνεργηθῇ, ἄδηλον κατὰ τίνα τρόπον, ὑπὸ εἰδικῶν ἐργατῶν, δηλαδὴ μὴ πεπαιδευμένων ἰατρῶν (βλ. *ὅρκος* Ἱπποκράτους). Ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ συλλογῇ παρὰ ταῦτα ἀνευρίσκονται καὶ ἴχνη ἀντισηπτικῆς μεθόδου, ὡς μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπραγματεύθη ὁ Ἕλλην καθηγητὴς Ἀ. Ἀναγνωστάκης. Ἐν μεγίστῃ τέλος προόδῳ εὕρητο καὶ ἡ ἐπιδεσμολογία. Ὁ ἐπίδεσμος ἔδει νὰ ἐπιδεθῇ ταχέως, ἀπόνως, εὐπόρως, εὐρύθμως καὶ καλλιτεχνικῶς, «ὥστε ὁρῆσθαι ἡδέως».

Ἡ *μαιευτικὴ* ὡσαύτως ἦν ἐν προόδῳ. Τὴν πρὸς σύλληψιν ἱκανότητα ἐθεώρουν ὅτι ἠδύναντο ἵνα προαγάγωσι διὰ κυητηρίων, ὡς τὴν κύησιν δι' ἀτοκίων παρακωλύσωσιν, ἢ φθορίων καὶ ἐκβολίων νὰ διακόψωσιν. Ἐν τῷ περὶ «Φύσεως παιδίου» ἔργῳ μάλιστα ἀναφέρονται καὶ πειράματα ἐπὶ γονιμοποιηθέντος ᾠοῦ ὄρνιθος πρὸς καθορισμὸν τοῦ τρόπου τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐμβρύου. Καὶ τὰ μὲν ἄρρενα ἐπρεσβεύετο ὅτι ἀνεπτύσσοντο ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι τῆς μήτρας, τὰ δὲ θήλεα ἐν τῷ ἀριστερῷ. Τὰ σημεῖα τῆς κυήσεως περιγράφονται ὡς ἄριστα, ὡς θέσις δὲ τοῦ ἐμβρύου μέχρι τοῦ 7ου μηνὸς θεωρεῖται ἡ ἐπὶ γλουτούς, εἶτα δὲ ἡ ἐπὶ κεφαλήν. Ὁ τοκετὸς διενηργεῖτο ἐπὶ κλίνης ἢ συνηθέστερον τιθεμένης τῆς ἐπιτόκου εἰς ἐπὶ γόνατα θέσιν. Ἀναφέρεται δ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ δίδυμος κύησις καὶ ἡ ἐπικύησις, περὶ ἧς πραγματεύεται ἴδιον βιβλίον. Ἐπίσης καλῶς περιγράφονται τὰ τῆς λοχείας καὶ τῆς ἐκτρώσεως. Ἐκ τῶν ἐγχειρήσεων ἀναφέρονται ὁ μετασχηματισμός, ἡ ἐμβρυοτομία, καὶ ἡ κρανιοτομία. Ὁ ἐπισχεθεὶς πλακοῦς ἐξῃρεῖτο καὶ διὰ τῆς χειρός. Ἐπὶ θανάτου τοῦ ἐμβρύου ἐξαγωγὴ τούτου διὰ τῆς ἰχθύης, λεπιδωτοῦ δηλαδὴ ἐργαλείου, χρησίμου πρὸς ἐμβρυουλκίαν. Καὶ γυναικολογικὰ δὲ νοσημάτων οὐκ ὀλίγα εἰσὶ γνωστὰ τοῖς ἱπποκρατικοῖς (ἀμηνόρροια, δυσμηνόρροια, στενώσεις στομίου μήτρας, ὄγκοι, καρκίνος κ.τ.λ.), καθ' ὧν μεταξὺ ἄλλων ἐπεμβάσεων ἀναφέρονται διαστολὴ τοῦ στομίου τῆς μήτρας, ἐξαιρέσεις ὄγκων, στερέωσις προπεσούσης μήτρας κ.τ.λ.

Ὀφθαλμολογία. Τοῦ ὀφθαλμοῦ οἱ Ἱπποκρατικοὶ γνωρίζουσι τρεῖς χιτῶνας, τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὴν κόρην καὶ τὴν στεφάνην. Ἡ ὅρασις ἐπέρχεται διὰ τῆς λεπτοτάτης κολλώδους οὐσίας, τῆς διηθουμένης ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. Εἰδικώτερον ἀναφέρονται *ὀφθαλμίαι (ἐπέτειος, ἐπιδήμιος)*, ἕλκη τοῦ κερατοειδοῦς, γλαυκώματα, θόλωσις τοῦ φακοῦ, ἀμβλυωπία, ἀμαύρωσις, διπλωπία, ἡμιωπία, νυκταλωπία, ἵππος, ἱπτάμεναι μυῖαι κλπ. Ἐπίσης χαλάζιον, ψώρα, κνησμὸς καὶ ἐκτροπαὶ τῶν βλεφάρων. Ἐκ τῶν ἐγχειρήσεων ἀναφέρονται ξέσις βλεφάρων, καῦσις, ἐγχείρησις τριχιάσεως, ἀνάτρησις κρανίου πρὸς ἄρσιν πιέσεως ἐπὶ ἀμαυρώσεως κλπ.

Ὠτολογία. Τοῦ ὠτὸς ὁ Ἱπποκράτης γνωρίζει τὸ τύμπανον, τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν συχνότητα ἐπὶ παίδων μὲν ὠτορροίας, ἐπὶ γερόντων δὲ βαρυηκοΐας. Εἶναι γνωστὴ ἐπίσης ἡ σχέσις διαπυήσεως τοῦ ὠτὸς πρὸς ἐμφάνισιν ἐγκεφαλικῶν συμπτωμάτων καὶ μηνιγγίτιδος. Ἡ κλινικὴ ἰδίᾳ εἰκὼν τῆς ὀξείας πυώδους μέσης ὠτίτιδος εἶναι θαυμασία. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγνώριζεν ἐπίσης καὶ τὰς μαστοειδίτιδας («τὰ παρ' οὖς»). Ἡ θεραπεία τῶν ὠτικῶν νοσημάτων ἦτο τοπικὴ (ἀφαιμάξεις, θερμὰ ἢ ψυχρὰ ἐπιθέματα), ἐνσταλάξεις, παροχετευτικά, καυτηριάσεις κλπ. Ἐκ τῶν νοσημάτων τῆς ῥινὸς ἀναφέρονται πολύποδες, κατάγματα τῶν ὀστῶν αὐτῆς, ἐπιστάξεις κλπ.

Πλεῖστα ὀνόματα *δερματικῶν νόσων* ἀναφέρονται ἐπίσης ἐν τοῖς ἱπποκρατικοῖς βιβλίοις (*ἀκμή, λειχήν, ἕρπης* κλπ.), ἄδηλον ὅμως ἂν ταῦτα ταυτίζωνται πρὸς τὰ σήμερον οὕτω καλούμενα. Αὐτὴ ἡ *λέπρα* πιθανώτατα εἶναι διάφορος τῆς οὕτω σήμερον καλουμένης.

Ἡ *ὀδοντιατρικὴ* εὕρηται καὶ αὐτὴ ἐν προόδῳ. Ἀναφέρονται ὀδονταλγίαι, περιοστίτιδες, τερηδόνες ὀδόντων κλπ. Ἡ δι' ὀδοντάγρας ἐξαγωγὴ εἶναι γνωστή. Ἐπὶ καταγμάτων τῆς κάτω γνάθου συνιστᾶται ἡ ἕνωσις τῶν ὀδόντων διὰ χρυσοῦ σύρματος.

Ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἱπποκράτης φρονεῖ ὅτι «πλείστου ἄξιόν ἐστιν ἡ ὑγιείη», πρὸς συντήρησιν δ' αὐτῆς συμβάλλει ὀλίγη τροφή, ἀποφυγὴ κόπων κλπ. Πάντα τὰ μέρη τοῦ σώματος γυμναζόμενα διαμένουσιν ὑγιᾶ, αὔξιμα καὶ βραδέως γηράσκουσιν. Ἰδιαιτέρα δὲ σημασία ἀποδίδεται τῇ διαίτῃ καὶ ἐπὶ ὑγιῶν καὶ νοσούντων.

Χαρακτηρισμὸς ἱπποκρατείων. *Ἠθικὴ ἐπαγγέλματος.* Ὁ ἀληθὴς ἐπιστήμων ἰατρὸς δέον, ἵνα πρὸς τῇ φυσικῇ κλίσει τύχῃ καὶ τῆς πρεπούσης διδασκαλίας, τόπου καταλλήλου, διδασκαλίας παιδιόθεν, φιλοπονίας καὶ μακροχρονίου ἐπιδόσεως. Δέον ἐπίσης νὰ κρίνῃ ὀρθῶς· οὐδέποτε βαρεῖαν νόσον δέον νὰ προγιγνώσκῃ ὡς ἐλαφρὰν καὶ τοὐναντίον, νὰ μὴ ὑπόσχηται δὲ θεραπείας ἀνιάτων νόσων. Πρὸ παντὸς δὲ πρέπει οὐ μόνον νὰ ᾖ φιλόσοφος, διότι τοιοῦτος ἰατρὸς εἶναι «ἰσόθεος», ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπορρίπτῃ πᾶσαν δεισιδαίμονα τάσιν. Ἐπίσης δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης, νὰ μὴ διαβάλλῃ δὲ τὰς καλῶς ἐχούσας γνώμας τῶν συναδέλφων αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ καταρρίπτῃ τὸ γόητρον τῆς ἐπιστήμης. Ὁ χειρουργὸς δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ ἐμπειρίαν περὶ πάσας τὰς ἐγχειρητικὰς ἐπεμβάσεις (κένωσιν πύου, καθετηρισμόν, ἐπίθεσιν ἐπιδέσμων κτλ.). Ἐπίσης δέον νὰ ᾖ εὔχρους καὶ εὔσαρκος, διότι κοινῶς φρονοῦσιν, ὅτι ὁ μὴ διακείμενος καλῶς τὸ σῶμα, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἠδύνατο ἵνα ἐπιμεληθῇ πρεπόντως. Ἐπὶ τούτοις ὀφείλει νὰ ᾖ καθάριος, νὰ φέρῃ καλὴν ἀμφίεσιν καὶ ἐλαφρὸν ἄρωμα, διότι πρὸς ταῦτα ἡδέως οἱ νοσοῦντες ἔχουσιν.

Ἡ ἰατρικὴ δ' ἐθεωρεῖτο ἀχώριστος τῆς ἠθικῆς, διὸ καὶ παρῄνει τοῖς ἰατροῖς, ὅπως ἔχωσι βίον εὔτακτον καὶ ψυχὴν σώφρονα, ἦθος καλὸν καὶ ἀγαθόν, νὰ ὦσι σεμνοὶ καὶ φιλάνθρωποι, ἐπὶ τούτοις δὲ νὰ γνωρίζωσι νὰ σιγῶσι. Μέγιστα ταῦτά εἰσι πρὸς δόξαν τοῦ ἰατροῦ ἀγαθά. Νὰ ᾖ δὲ καὶ ἐλαφρῶς σύννους, δίκαιος εἰς πᾶσαν αὐτοῦ ὁμιλίαν, προσεκτικὸς καὶ ἐγκρατής, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τὰ μέλη (γυναῖκες, τέκνα) τῶν οἰκογενειῶν, ἃς ἐπισκέπτεται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταδείκνυται, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἤδη ἐγένετο τὸ λίκνον τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ ἀνεζητήθη τὸ πρῶτον ἡ ἀλήθεια ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ. Ὅτι τὰ ἱπποκρατικὰ ἔργα παρουσιάζουσιν ἀκραιφνῆ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς, ὡς λελογισμένως ἐλέχθη, εὕρηνται τὰ σπέρματα πασῶν τῶν γενομένων προόδων. Λίαν θαυμάζω καὶ ἐξίσταμαι, ἔλεγεν ὁ Andral, βλέπων ἄνδρας ἐστερημένους ὀργάνων παρατηρήσεως, οἵτινες ἐξίκοντο διὰ τῆς ἁπλῆς πνευματικῆς αὐτῶν δυνάμεως εἰς ἀποκάλυψιν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἐπιστήμη τῆς σήμερον, καὶ οἵτινες, ὡσεὶ διελθόντες τοὺς χρόνους, ἠδυνήθησαν ἵνα ῥίψωσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἰδέας, πρὸς ἃς ὁσημέραι ὁδηγεῖ ἡμᾶς ἡ βραδεῖα καὶ ἐπίπονος ἐργασία τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς παρατηρήσεως.

Δικαίως ἄρα καὶ ὁ Γαληνὸς ἀποκαλεῖ τὸν Ἱπποκράτην θεῖον, μέγιστον τῶν ἰατρῶν καὶ πρῶτον τῶν φιλοσόφων, διότι οὗτος μετὰ τῶν λοιπῶν ἱπποκρατικῶν, μὴ περιορισθεὶς εἰς ἁπλοῦν ἐμπειρισμόν, ἀλλὰ συνενώσας τοῦτον πρὸς τὴν λογικήν, ἠδυνήθη πρῶτος νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς πειραματικῆς μεθόδου καὶ γνωρίσῃ τὴν φύσιν. Τὰ ἔργα τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς, λέγει ὁ Haeser, ἀνήκουσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν κλασσικῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς διανοίας τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ἀριστοτέλους. Καὶ ἂν ταῦτα κατὰ τὸ ὑπερδισχιλιετὲς μέχρι τοῦδε διάστημα οὐδὲν ἄλλο ἐπέτυχον ἢ εἰς πλείστους τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐμπνεύσωσι καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος ἐξυψώσωσι, καθίστανται ἄξια πάντως διὰ ταῦτα καὶ μόνον ὑπὸ τῶν ἐπομένων γενεῶν νὰ εὐλογῶνται.

ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

Digitized by Google

— **Ἱπποκράτης.** Ἀσκληπιάδης, υἱὸς τοῦ Θεσσαλοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, ἰατρὸς ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ. Φέρεται ὀπαδὸς τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ συγγραφεὺς ἐνίων ἰατρικῶν συγγραμμάτων.

— **Ἱπποκράτης.** Ἀσκληπιάδης, υἱὸς τοῦ Δράκοντος, υἱοῦ τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, κατὰ Σουΐδαν δὲ υἱὸς τοῦ Δράκοντος (τοῦ Β'), υἱοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ. Ἐγένετο ἰατρὸς ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ καὶ φέρεται ὡς σώσας τὴν ζωὴν τῆς Ρωξάνης καὶ γράψας ἰατρικά τινα ἔργα.

— **Ἱπποκράτης.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Θυμβραίου, οἵτινες ἦσαν ἐπίσης ἰατροὶ καὶ ἔγραψαν ἰατρικά τινα ἔργα.

— **Ἱπποκράτης.** Υἱὸς τοῦ Πραξιάνακτος καὶ Κῷος ἰατρός.

— **Ἱπποκράτης.** Ἱππίατρος καὶ συγγραφεὺς ἔργου, οὗ ἀποσπάσματα ἐν Ἱππιατρικοῖς (III, 1352) καὶ ὧν ἰδία ἔκδοσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱπποκράτους ἱππιατρικὰ» (ἑλλ., λατ. καὶ ἰταλ.) ὑπὸ P. A. Valentini (Ρώμ. 1814).
ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἱπποκράτης.** —1) Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ περιωνύμου Πεισιστράτου (Ἡροδ. ΣΤ' 103). Ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐπιφανῆ οἶκον τῶν Πεισιστρατιδῶν. Οὗτος, ἄπαις ὢν ἐπί τινα ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, λέγεται ὅτι προσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ βωμὸν τῶν *Ἰαμιδῶν* (βλ. λ.) καὶ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν, ὅστις θὰ καταστῇ ἔνδοξος. Ὁ ἐπαγγελθεὶς υἱὸς ἐγεννήθη περὶ τὸ 600 π. Χ. καὶ ἔλαβε τὸ πατροπαράδοτον ὄνομα Πεισίστρατος.

—2) Ἀθηναῖος, Ἀλκμεωνίδης τὸ γένος. Ἦτο υἱὸς τοῦ Μεγακλέους καὶ τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένους, καὶ πατὴρ τοῦ Μεγακλέους καὶ τῆς Ἀγαρίστης, τῆς συζύγου τοῦ Ξάνθου καὶ μητρὸς τοῦ Περικλέους (*Ἡροδ.* ΣΤ' 131).

—3) Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ἀρίφρονος καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους. Κατὰ τὸ 425 π. Χ. διὰ προδοσίας Μεγαρέων τινῶν ἐπέτυχε μετὰ τοῦ συστρατηγοῦ του Δημοσθένους τὴν κατάληψιν τοῦ ἐπινείου τῶν Μεγάρων Νισαίας, θὰ ἐπετύγχανον δ' οὗτοι καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Μεγάρων ἐὰν δὲν ἔσπευδεν ἐναντίον των μετὰ στρατιᾶς ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν ὁ Σπαρτιάτης Βρασίδας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου), οἱ αὐτοὶ στρατηγοὶ ἐπεχείρησαν τριπλῆν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Βοιωτίας, ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἀλλ' αὕτη ἀπέτυχε, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ Θηβαῖοι, ἐνωρὶς μαθόντες τὰ τεκταινόμενα, ν' ἀποκρούσωσι τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Δημοσθένους ἐναντίον τῶν Σιφῶν καὶ νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐξ ἐφόδου ἅλωσιν τῆς Χαιρωνείας ὑπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ ὁρμηθέντων συμμάχων τῶν Ἀθηναίων Φωκέων. Οὕτως ἦσαν ἕτοιμοι μὲ πάσας τὰς δυνάμεις των νὰ συγκρουσθῶσι πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ Ὠρωποῦ εἰσορμήσαντας εἰς τὴν χώραν τῆς Τανάγρας Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν Ἱπποκράτη. Οἱ εἰς τὴν Βοιωτίαν εἰσορμήσαντες ἦσαν πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ὁπλῖται καὶ εἰκοσακισχίλιοι ἄνδρες φέροντες ἐργαλεῖα πρὸς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων. Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς εἶχε τειχισθῆ τὸ Δήλιον καὶ οὕτως ἡ ἐπιτυχία τῶν Ἀθηναίων ἐφαίνετο ἐξησφαλισμένη. Ἡ εἰς Τανάγραν ὅμως συγκεντρωθεῖσα στρατιὰ τῶν Θηβαίων, μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν Σιφῶν καὶ τῆς Χαιρωνείας, καιροφυλακτήσασα ἐπετέθη ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Παγώνδαν ἐναντίον τῆς ἰσοπάλου στρατιᾶς τῶν Ἀθηναίων καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὴν τὴν μάχην τοῦ Δηλίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσαν χίλιοι σχεδὸν Ἀθηναῖοι πολῖται, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ στρατηγός των Ἱπποκράτης, οἵτινες καὶ ἔμειναν ἄταφοι ἐπὶ δέκα ἑπτὰ ἡμέρας.

—4) Τύραννος τῆς Γέλας (498—491 π. Χ.), διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Κλέανδρον. Εὐθὺς ὡς διεδέχθη ἐν τῇ ἀρχῇ τὸν ἀδελφόν του (424 π.Χ.) ὁ Ἱπποκράτης ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτικοῦ προγράμματός του, ὅπερ ἦτο ἡ κατάκτησις τῶν πόλεων τῆς Σικελίας. Ἐκ τῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησεν, ἦσαν ὁ κατὰ τῶν Συρακουσῶν, τῆς Ζάγκλης (Μεσσήνης) καὶ τῶν ἐγχωρίων Σικελῶν ἡγεμόνων. Διὰ τοῦ πολέμου του κατὰ τῶν Συρακοσίων, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε παρὰ τὸν Ἕλωρον ποταμόν, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ χώρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτέρα κατεδαφισθεῖσα Καμάρινα, ἔνθα ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Γελῴων ἡ νέα Καμάρινα. Καὶ αὐταὶ αἱ Συρακοῦσαι ἐσώθησαν δι' ἐπικουριῶν τῆς Κορίνθου καὶ Κερκύρας. Διὰ τοῦ πολέμου του κατὰ τῆς Ζάγκλης, πρὸς τὴν ὁποίαν προσῆλθε κατ' ἀρχὰς ὡς σύμμαχος, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ τυράννου αὐτῆς Σκύθου, μετὰ τὴν σύλληψιν τούτου καὶ τὴν εἰς τοὺς Σαμίους παράδοσιν 300 ἐγκρίτων Ζαγκλαίων ἐπέτυχε ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ Γέλα ὡς ἐπικυρίαρχος τῆς πόλεως ταύτης. Δι' ἄλλων ἐπιτυχῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἔγινε κύριος καὶ τῶν πόλεων Νάξου, Καλλιπόλεως καὶ Λεοντίνων. Μετὰ δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ἐστράφη κατὰ τῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων τῆς νήσου, πρὸς τοὺς ὁποίους μαχόμενος καὶ ἐφονεύθη παρὰ τὰ Ὕβλα (491 π. Χ.).

—5) Λακεδαιμόνιος στρατηγός. Κατὰ τὸ 412 π.Χ. ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τοῦ στόλου του (6 πλοῖα), ἐνεδρεύων παρὰ τὸ Τριόπιον ἀκρωτήριον τῆς Καρίας, ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἄμυναν τῆς Κνίδου ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ 410 ἦτο ἐπιστολεὺς (ὑποναύαρχος-ἐπιτελάρχης) τοῦ Μινδάρου καὶ διάδοχός του μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ναυμαχίας τῆς Κυζίκου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ Μίνδαρος. Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ στόλου, ἐνισχυθέντος διὰ ναυπηγήσεως, τῇ συνδρομῇ τοῦ Φαρναβάζου, νέων πλοίων, εἰς τὸν ἀποσταλέντα ἐκ Σπάρτης νέον ναύαρχον, τὸν Κρατησιππίδαν, ὁ Ἱπποκράτης διωρίσθη ἁρμοστὴς τῆς Καλχηδόνος, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἔπεσε κατὰ τὸ 409 π.Χ., μαχόμενος ἐναντίον τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Θρασύλλου καὶ τοῦ προσδραμόντος πρὸς βοήθειάν του Ἀλκιβιάδου, ἀποτυχούσης τῆς μετ' αὐτοῦ ἑνώσεως τῆς στρατιᾶς τοῦ Φαρναβάζου.

—6) Στρατηγός, Συρακόσιος τὴν καταγωγήν. Ἡ οἰκογένειά του ἐξορισθεῖσα ἐκ Συρακουσῶν εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔνθα εἶχε γεννηθῆ ἐκ Καρχηδονίας μητρὸς οὗτος καὶ ἔζη κατὰ τὸν β' Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην (216 π. Χ.) καὶ τὸν θάνατον τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος τοῦ Β' ὁ Ἱπποκράτης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐπικύδους ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων εἰς Συρακούσας ἵνα προσελκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν καὶ καταστῶσιν ἐν αὐτῇ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ φιλοκαρχηδονικοῦ πολιτικοῦ κόμματος. Ἡ παρουσία των συνετέλεσε τῷ ὄντι καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ φιλικοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους κόμματος καὶ εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπανειλημμένων κατὰ τῶν Συρακουσῶν ἐπιθέσεων τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸ 214 π. Χ. ἐνίκησε μικρὰν ρωμαϊκὴν στρατιάν, ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτῆς μετὰ 2000 ἀνδρῶν ἐκ τῶν Λεοντίνων. Ἕνεκα τούτου ὁ Μάρκελλος ἐζήτησε τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ ὑπό τε τῶν Λεοντίνων καὶ τῶν Συρακοσίων, μὴ ἐπιτυχὼν ὅμως τούτου ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑρβησσὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Συρακούσας. Κατὰ τὸ 212 π. Χ. ἐκλεγεὶς τὸ δεύτερον στρατηγὸς τῶν Συρακοσίων ὁ Ἱπποκράτης, ἀφῆκε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἐπικύδην καὶ διελθὼν διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, συνηνώθη μετὰ τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἱμίλκωνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν φιλικῶν τινων πρὸς τοὺς Ρωμαίους πόλεων τῆς Σικελίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ κατάληψις τῆς Μουργαντίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν αἱ ἀποθῆκαι τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὅτε ὅμως ἔμαθον οὗτοι (Ἱπποκράτης καὶ Ἱμίλκων) ὅτι ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Μάρκελλος εἶχε καταλάβει τὰς Ἐπιπολὰς τῶν Συρακουσῶν, ἔσπευσαν ἀμφότεροι πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης πόλεως, παρὰ τὰ τείχη τῆς ὁποίας καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος εἰς τὸν στρατόν των λοιμοῦ.

Πλὴν τῶν εἰρημένων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ἱπποκράται μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (Ἡροδότου, Πλάτωνος, Ἀριστοφάνους καὶ ἄλλων) ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἱπποκράτης ὁ *Χῖος*.** Ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Ἑλλήνων γεωμετρῶν. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 470 π. Χ. εἰς τὴν Χίον καὶ ἐξήσκει ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου. Περὶ τὸ 430 π. Χ. ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ ν' ἀνακτήσῃ δικαστικῶς τὴν περιουσίαν του, τὴν ὁποίαν εἶχε χάσει κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἑνὸς ἐκ τῶν πλοίων του ὑπὸ Ἀθηναίων πειρατῶν. Ἐν Ἀθήναις ἐσύχναζε πλησίον διαφόρων φιλοσόφων καί, μὴ ἀνακτήσας τὴν περιουσίαν του, ἵδρυσε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διὰ νὰ κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, σχολήν, εἰς ἣν ἐδίδασκε γεωμετρίαν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο κάτοχος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πυθαγόρου, ἂν καὶ δὲν σῴζονται ἀρκεταὶ ἀποδείξεις τῆς πρὸς τὴν μυστικὴν ἑταιρείαν τοῦ Πυθαγόρου σχέσεώς του. Συνέταξε τὴν πρώτην στοιχειώδη πραγματείαν γεωμετρίας, ἐξ ἧς πιθανῶς ὁ

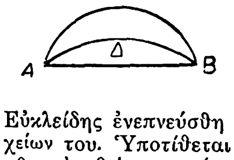

Εὐκλείδης ἐνεπνεύσθη τὴν συγγραφὴν τῶν στοιχείων του. Ὑποτίθεται ἐπίσης ὅτι αὐτὸς ἐφαντάσθη τὴν διὰ γραμμάτων παράστασιν τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων.

Ὁ Ἱπποκράτης μετεχειρίζετο τὴν μέθοδον τῆς ἀναγωγῆς, ἧς ἔκαμε χρῆσιν ὅλως τυχαίως. Περὶ αὐτοῦ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐδημιούργησε τὴν γεωμετρίαν τοῦ κύκλου. Ἀνεκάλυψεν ὅτι αἱ ἐπὶ ἴσων τόξων ἑνὸς κύκλου βαίνουσαι γωνίαι εἶναι ἴσαι, ὅτι μία τοιαύτη γωνία εἶναι ὀξεῖα, ὀρθὴ ἢ ἀμβλεῖα, καθόσον τὸ τόξον ἐφ' οὗ βαίνει εἶναι μικρότερον, ἴσον ἢ μεγαλύτερον ἡμιπεριφερείας, καὶ πολλὰς ἄλλας προτάσεις ἀναφερομένας εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου. Εἰς τὸν Ἱπποκράτην ἀποδίδεται ἐπίσης καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς προτάσεως: «Τὰ ἐμβαδὰ δύο κύκλων ἔχουν λόγον πρὸς ἄλληλα, ὃν λόγον ἔχουν τὰ τετράγωνα τῶν διαμέτρων αὐτῶν» (*Εὐκλείδης* βιβλ. XII). Ἐν τούτοις αἱ μεγαλύτεραι αὐτοῦ ἀνακαλύψεις εἶναι σχετικαὶ μὲ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου καὶ τὸν διπλασιασμὸν τοῦ κύβου.

Τὸ πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου ἀνήγαγεν εἰς τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ μηνίσκου, δηλαδὴ ἐμβαδοῦ ΑΒΓΔ περιεχομένου μεταξὺ δύο κυκλικῶν τόξων ἀνίσου ἀκτῖνος, καὶ δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, ἀλλ' εὗρε τὸ ἑξῆς θεώρημα:

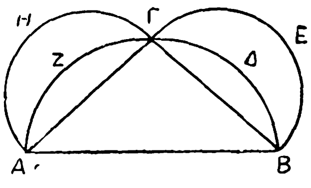

«Ἐὰν ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν ὀρθογωνίου τριγώνου, ὡς διαμέτρων, γράψωμεν ἡμικύκλια, τὸ ἄθροισμα τῶν ἐμβαδῶν ΑΖΓΗΑ καὶ ΒΔΓΕΒ ἰσοῦται μὲ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τριγώνου ΑΓΒ».

Ὁ Ἱπποκράτης τὸ πρόβλημα τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ κύβου (βλ. λ. *δήλιον πρόβλημα*) ἀνήγαγεν εἰς τὸν διπλασιασμὸν δύο μέσων x, y μεταξὺ ἑνὸς τμήματος a καὶ τοῦ διπλασίου του 2a, δηλ.

$$\frac{a}{x} = \frac{x}{y} = \frac{y}{2a}$$

ἐξ ὧν $2a^2 = xy$ καὶ $ya = x^2$ · ἢ $x^3 = 2a^3$. Τὴν κατασκευὴν ὅμως τῶν δύο τούτων ἀναλόγων τμημάτων x καὶ y δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην παρουσιάζεται καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ δήλιον πρόβλημα.
Σ. Μ.-Ο.

«Ἱπποκράτης». — 1) Περιοδικὸν σύγγραμμα τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν, ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1862—1864 κατὰ μῆνα, ὑπὸ Π. Καλλιβούρση, ἐν Ἀθήναις εἰς 4ον. — 2) Περιοδικὸν ἰατρικὸν καὶ φαρμακευτικόν, ἐκδοθὲν τῷ 1896 δὶς τοῦ μηνὸς ἐπιμελείᾳ Ἀλεξ. Γεωργιάδου, ἐν Ἀθήναις. — 3) Περιοδικὸν ὄργανον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν τῆς ἑνώσεως ἐφέδρων ἰατρῶν, ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ἀπὸ τοῦ 1923 ἐν Ἀθήναις.
Δ. Κ. Μ.

Ἱπποκρατίδης. Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, σύγχρονος τοῦ Ξέρξου, υἱὸς τοῦ Λεωτυχίδου καὶ πατὴρ τοῦ Ἀγησιλάου, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Προκλειδῶν.
Α. Θ. Σ.

ἱπποκρατικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἱπποκράτην, μόνον ὡς ὅρος ἰατρικός: «ἱπποκρατικὸς δάκτυλος», «ἱπποκρατικὴ ὄψις,—σεῖσις ἢ ὑπόκρουσις».

— **Ἱπποκρατικὴ ὄψις** *[Ἰατρ.]*. Ἡ ἰδιάζουσα ἐκείνη ἔκφρασις, ἣν τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς προσλαμβάνει ἐπί τινων νοσηρῶν καταστάσεων, κυρίως ὅμως ἐπὶ ὀξείας καθολικῆς περιτονίτιδος. Κατὰ τὴν ἔκφρασιν ταύτην, πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἀρρώστου οἱονεὶ ὀξύνονται, ἰδιαιτέρως δ' ἡ ρίς, ἧς τὰ πτερύγια σημαντικῶς ἀναπετάννυνται κατὰ τὴν ἀναπνοήν· ἐπὶ πλέον οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ βυθίζονται εἰς τὰς κόγχας αὐτῶν, ἄλλα δέ τινα μιμικὰ χαρακτηριστικὰ ἀτονοῦσιν, ἱδρὼς ψυχρὸς περιλούει τὸ δέρμα, ἡ περιφερικὴ θερμοκρασία ἐλαττοῦται, ἐξ οὗ καὶ ἡ ψῦξις τῶν ἄκρων, καὶ ὁ σφυγμὸς καθίσταται μικρός, νηματοειδής, εὐπίεστος καὶ λίαν συχνός.
Σ. Γ. Σ.

— **Ἱπποκρατικὴ *σεῖσις* ἢ *ὑπόκρουσις*** *[Ἰατρ.]*. Κλινικὴ συνδρομή, καθ' ἣν διασείεται ὑπὸ τοῦ ἐξετάζοντος ἰατροῦ ὁ θώραξ τοῦ ἀσθενοῦς, ἵνα ἐξακριβωθῇ, ἂν ὑφίσταται ἢ οὐχὶ ἐξίδρωμα τοῦ ὑπεζωκότος, μετὰ παρουσίας ἀέρος. Κατὰ τὴν συνδρομὴν ταύτην, τὴν περιγραφεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, δι' ὃ καὶ φέρει τὸ ὄνομά του, ὁ ἰατρὸς δράττεται τοῦ ἀρρώστου, καθημένου, ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ διασείει ἀποτόμως τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἐφαρμόζει τὸ οὖς ἐπὶ τοῦ στήθους του. Ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει ἐν τῷ θώρακι ὑγρὸν μετ' ἀέρος, ὁ ἰατρὸς ἀκούει ἰδιάζον πλατάγημα ἢ γλουγλουκισμόν, παρεμφερῆ πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις παράγεται κατὰ τὴν διάσεισιν φιάλης σχεδὸν πεπληρωμένης ὑπὸ ὕδατος. Εἶναι ἀδύνατον νὰ προκαλέσῃ γλουγλουκισμὸν ἡ ἁπλῆ παρουσία ἐξιδρώματος ἐν τῷ ὑπεζωκότι, καθόσον διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἤχου ἀπαιτεῖται καὶ ἡ παρουσία ἀέρος· ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ θωρακικὸς γλουγλουκισμὸς εἶναι σχεδὸν τελείως παθογνωμονικὸς τοῦ ὑδροπνευμοθώρακος. Ὅταν τὸ ἐξίδρωμα μεταβληθῇ εἰς πυῶδες (πυοπνευμοθώραξ), τὸ πλατάγημα σχεδὸν δὲν παράγεται. Ὁσάκις ὁ γλουγλουκισμὸς εἶναι ἔντονος, καθίσταται αἰσθητὸς καὶ ἄνευ ἐπαφῆς τοῦ ὠτὸς ἐπὶ τοῦ θώρακος. Μετὰ τοῦ θωρακικοῦ γλουγλουκισμοῦ δέον νὰ μὴ συγχέωμεν τὸν στομαχικόν, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀνατάραξιν τῶν ἐν στάσει ὑγρῶν τοῦ ἀνευρυσμένου στομάχου.
Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **Ἱπποκρατικὸς *δάκτυλος*** *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἰδιάζουσα ἐκείνη ὑπερτροφικὴ ὀστεοπάθεια, καθ' ἣν αἱ ὀνυχοφόροι φάλαγγες τῶν δακτύλων παχύνονται ἐν σχήματι κορύνης (ἐξ οὗ ἄλλως καὶ κο-

Digitized by Google

ρυνοειδής δάκτυλος) ἢ πλήκτρων τυμπάνου. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο παρατηρεῖται ἐπὶ ἀτόμων διατρεχόντων τὸ ἔσχατον στάδιον τῆς φθίσεως. Σ. Γ. Σ.

ἱπποκρατισμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*. Ἐπιστημονικὴ αἵρεσις ἢ δόγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον δέον ν' ἀπομιμῆταί τις τὸν Ἱπποκράτη ἐν σχέσει πρὸς τὴν μελέτην τῆς φύσεως καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν σεβασμόν, καθὼς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς αὐτομάτους αὐτῆς τάσεις, τὰς προσπαθείας καὶ τὰς κρίσεις, τὰς ὁποίας προκαλεῖ. Σ. Γ. Σ.

ἱπποκρήνη (ἡ) (Hippocrene) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὁμαλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ἱπποκρήνη, ***Ἵππου Κρήνη,*** ἢ ***Ἱπποκρηναῖαι πηγαὶ*** *['Αρχ.]*. Δύο πηγαὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀναβλύσασαι κατὰ τὸν μῦθον διὰ πλήξεως τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῆς ὁπλῆς τοῦ διψῶντος Πηγάσου.— 1) Ἐν Ἑλικῶνι, περὶ τὰ χίλια βήματα κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους (Ἅγιος Ἠλίας), παρὰ τὴν νῦν θέσιν Κρύο Πηγάδι, περιβαλλομένη ὑπὸ ἐρειπίων ἀρχαίου τοίχου. Μετὰ τῆς ἑτέρας ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος πηγῆς Ἀγανίππης ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὰς Μούσας καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, ὅθεν καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν *Ἱπποκρηνίδες*. Περὶ τὰ 20 στάδια κάτωθεν αὐτῆς ἦτο τὸ ἱερὸν ἄλσος· ἐθεωρεῖτο αὕτη ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως τῶν ποιητῶν, τὸ ὕδωρ δὲ αὐτῆς (κρήνης νοήμονος ἵππιον ὕδωρ», «ἔνθεον ὕδωρ»), εἰς τὸ ὁποῖον ἐλούοντο κατὰ τὸν μῦθον αἱ Μοῦσαι, ἔπρεπε νὰ πίνουν μόνον καθαρὰ στόματα.—2) Ἐν Τροιζῆνι, εἰς ἄγνωστον θέσιν ἀναβλύσασα, ὅτε ἦλθεν αὐτόθι ὁ Βελλεροφόντης ἐπὶ τοῦ Πηγάσου ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ Πιτθέως τὴν Αἴθραν. Εἰς τὸ ὕδωρ αὐτῆς φέρεται καθαρθεὶς ὁ Ὀρέστης ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ αἵματος. Ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνωτέρω εἶναι καὶ αἱ ὀνομασίαι *Πηγασίς, Ἑλικωνίς, Ἱερά, Πειρήνη* κρήνη καὶ παρὰ Ρωμαίοις *Γοργονεία* (Gorgoneus) καὶ *Μεδουσία* (Meduseus) κρήνη, *Ἀόνια ὕδατα* (Aoniae aquae), *ὕδωρ τοῦ Βελλεροφοντείου ἵππου* (humor Bellerophontei equi), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

ἱπποκρηπὶς (ἡ) (Hippocrepis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον 12 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, συχνὰ θάμνοι, μὲ κίτρινα ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνθη, ἀπαντῶντα οὐχὶ σπανίως καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἱπποκρηπὶς ἡ πολύκομος* (Hippocrepis comosa), μικρὸς νομευτικὸς θάμνος, εὐδοκιμῶν καὶ εἰς ξηρὰς ἀσβεστώδεις, ὀρεινὰς περιφερείας. Κ. ΠΑΠ.

—*[Φαρμ.]* Ἐκ τῆς *ἱπποκρηπῖδος* δύο εἴδη, ἡ Hippocrepis unsiliquosa καὶ Hippocrepis ciliata, χρησιμεύουν ὡς φάρμακα ἀντιχοιραδικὰ καὶ κατὰ τῶν τραυμάτων. Κ. Γ. Μ.

Ἱππόλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λακωνίας, 30 στάδια ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Καινηπόλεως (πρῴην Ταινάρου) παρὰ τὴν Θυρίδα ἄκραν τοῦ Ταινάρου. Ὁ Παυσανίας (Γ', 25,9) ἀναφέρει ἐρείπια αὐτῆς καὶ παρ' αὐτὰ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ἱππολαΐτιδος. Τινὲς τῶν νεωτέρων ταυτίζουν αὐτὴν μὲ τὴν σημερινὴν θέσιν *Ἄνω Ποῦλα*. Π. Ν. Π.

ἱππολάπαθον (τὸ) *[Βοτ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ὑπὸ Διοσκορίδου τὸ φυτὸν *λάπαθον τὸ ὑδρολάπαθον* (Rumex hydrolapathum).

Ἱππόλεω ***ἄκρη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον κείμενον κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Δ' 53) ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Σαρματίᾳ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βορυσθένους (Δνεῖπερ) καὶ Ὑπάνεως (Κουβάν) ἔνθα ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῶν ποταμῶν ἀπ' ἀλλήλων ἡ θέσις αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ. Α. Θ. Σ.

ἱππόλη (Hippol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ μεθυλενοϊππουρικὸν ὀξύ. Τὸ σκεύασμα τοῦτο δὲν εἶναι εἰδικῶς ὀξύ, ἀλλὰ πιθανὸν αἰθεροειδὴς ἕνωσις τοῦ ἱππουρικοῦ ὀξέος, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν:

$$C_6H_5CO.N.CH_2—COO$$
$$\diagdown CH_2 \diagup$$

Λαμβάνεται εἴτε διὰ θερμάνσεως πολυμερισθείσης φορμαλδεΰδης ἐπὶ διαλύματος ἱππουρικοῦ ὀξέος εἰς πυκνὸν θειικὸν ὀξύ, εἴτε διὰ θερμάνσεως φορμαλδεΰδης μεθ' ἱππουρικοῦ ὀξέος μετὰ ἢ ἄνευ συμπυκνωτικοῦ μέσου. Ἄχροοι πρισματικοὶ κρύσταλλοι τηκόμενοι εἰς 151°, δυσδιάλυτοι ἐν ὕδατι, εὐδιάλυτοι εἰς ἀλκοόλην, χλωροφόρμιον, βενζόλιον κλπ. Ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν οὔρων. Κ. Γ. Μ.

Ἱππολίτωφ-*Ἰβανὼφ* (Ippolitow-Iwanow), ***Μιχαὴλ Μιχαήλοβιτς***. Ρῶσος συνθέτης γεννηθεὶς τῷ 1859. Μαθητὴς τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ εἰς τὴν σύνθεσιν, ἔδρασε ποικιλοτρόπως ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Τιφλίδι, ὡς καθηγητὴς τῆς συνθέσεως εἰς τὸ Ὠδεῖον τῆς Μόσχας κ.τ.λ. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Γιὰρ Χμὲλ» εἰσαγωγή, «Συμφωνικὸν σκέρτσο», «Σκίτσο τοῦ Καυκάσου» δι' ὀρχήστραν, «Συμφωνιέττα» «Ὠδὴ τῆς στέψεως», «Πέντε χαρακτηριστικαὶ εἰκόνες», «Ὁ θρῦλος τοῦ λευκοῦ κύκνου τοῦ Νοβγκορόδ», «Ψαλμὸς 132», τὰ μελοδράματα: «Ρούθ», «Ἄσγια», «Γιαμπάβα Πουτγιατίσνα» κ. ἄ. Γ. Σ.

ἱππολογία (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ κλάδος τῆς ζῳοτεχνίας ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὸν ἵππον. Ἡ ἱππολογία περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς κλάδους: *Φυσικὴν ἱστορίαν τοῦ ἵππου*, ἤτοι τὴν φυσιολογίαν καὶ τὴν ἀνατομίαν αὐτοῦ. *Ἱππογνωσίαν*, ἤτοι τὴν μελέτην τῶν προτερημάτων ἢ ἐλαττωμάτων τοῦ ἵππου, ὡς καὶ τὰ διάφορα γνωρίσματα τούτου (ἡλικίαν, βηματισμούς, κινήσεις γενικῶς, κ. τ. λ.). *Ἱπποτροφίαν*, ἤτοι τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν διαφόρων ἱππείων γενεῶν καὶ ποικιλιῶν, τὸν τρόπον τῆς διασταυρώσεως, τὴν βελτίωσιν, κ.τ.λ. *Ὑγιεινήν*, ἤτοι τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως τῶν ἱπποστασίων, τὴν διατροφὴν καὶ τὸν ἐγκλιματισμόν. *Ἱππιατρικήν*, ἤτοι τὴν διάγνωσιν τῶν ἀσθενειῶν τοῦ ἵππου καὶ τὰς καταλλήλους ἑκάστοτε ἐπεμβάσεις. *Πεταλωτικήν*, ἤτοι τὸν τρόπον τῆς πεταλώσεως τοῦ ἵππου. Δ. Ν. Π.

ἱππολογικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱππολογίαν: «ἱππολογικὴ θεραπευτική».

ἱππολόγος (ὁ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν *ἱππολογίαν* (βλ. λ.).

Ἱππόλοχος *[Μυθολ.]*.—1) Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Τρώων, υἱὸς τοῦ Ἀντιμάχου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος (*Ὁμ.* Ἰλ. Λ 122). —2) Υἱὸς τοῦ Βελλεροφόντου, ἡγεμὼν τῶν Λυκίων καὶ πατὴρ τοῦ Γλαύκου (Ἰλ. Β 877, Ρ 140). Α. Θ. Σ.

— **Ἱππόλοχος**. Εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκλεγέντων 30 τυράννων μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου (405 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

Ἱππολύτη *[Μυθολ.]*. Ἀμαζών, τῆς ὁποίας οἱ μῦθοι ἦσαν συνυφασμένοι μετά τε τῶν μύθων τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῶν μύθων τοῦ Θησέως, καὶ ἐπεχωρίαζον κυρίως εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ εἰς τὰ Μέγαρα. Κατὰ τοὺς κοινοὺς περὶ αὐτῆς καὶ Ἡρακλέους μύθους ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἄρεως καὶ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων, αἵτινες κατῴκουν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ καὶ πλησίον τῆς πόλεως Θεμισκύρας. Ἡ Ἱππολύτη εἶχε λάβει δῶρον παρὰ τοῦ πατρός της, ὡς σύμβολον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματός της, ὡραίαν ζώνην, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμησεν ἡ Ἀδμήτη, θυγάτηρ τοῦ Εὐρυσθέως, καὶ ἐπεφορτίσθη ὁ Ἡρακλῆς νὰ φέρῃ πρὸς αὐτήν. Ὁ Ἡρακλῆς, ἀφοῦ μετὰ τῶν στρατευσάντων μετ' αὐτοῦ φίλων του ἡρώων, Τελαμῶνος, Πηλέως, Θησέως καὶ ἄλλων, προσήγγισεν εἰς τὴν νῆσον Πάρον, τὴν χώραν τῶν Μαρυανδηνῶν, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Λύκος, ἔφθασε τέλος καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεμισκύρας. Ἡ Ἱππολύτη, ὅταν ἔμαθε τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, συγκατετέθη νὰ δώσῃ τὴν πολύτιμον ζώνην. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς φθονούσης τὸν ἥρωα θεᾶς Ἥρας· διὰ τοῦτο μεταμορφωθεῖσα εἰς γραῖαν Ἀμαζόνα, διέδιδεν ὅτι οἱ ξένοι θ' ἀπαγάγωσι τὴν βασίλισσαν. Ἡ διάδοσις ἐπήνεγκε τὸ ποθούμενον ὑπὸ τῆς θεᾶς ἀποτέλεσμα. Ἔνοπλοι Ἀμαζόνες ἔτρεξαν εἰς τὴν παραλίαν, ἔνθα συνήφθη τρομερὰ μάχη πρὸς τὸν Ἡρακλέα, νομίσαντα ὅτι ἡ Ἱππολύτη παρεσκεύασε τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνην ἀθετήσασα τὸν λόγον της, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡττήθησαν αἱ Ἀμαζόνες καὶ ἐφονεύθη ἡ Ἱππολύτη, τῆς ὁποίας τὴν ζώνην ἀφαιρέσας ὁ Ἡρακλῆς παρέδωκε πρὸς τὸν Εὐρυσθέα.

Κατὰ τοὺς κοινοὺς Θησέως καὶ Ἱππολύτης μύθους, ἡ Ἀμαζὼν αὕτη ἔγινε βασίλισσα μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θησέως ἁρπαγὴν τῆς ἀδελφῆς της Ἀντιόπης καὶ ἡγουμένη τῶν Ἀμαζόνων ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τοῦ Θησέως καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεφάσισε νὰ συζευχθῇ τὸν Θησέα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔγινε μήτηρ τοῦ Ἱππολύτου. Πλὴν τῶν εἰρημένων ὅμως παραδόσεων ἐκυκλοφόρουν καὶ πολλαὶ ἄλλαι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οὕτως ἐλέγετο ὅτι ὑπὸ τοῦ Θησέως δὲν εἶχεν ἁρπαγῆ ἡ Ἀντιόπη, ἀλλ' ἡ Ἱππολύτη ἐξ ἀρχῆς. Ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἐκαλεῖτο αὕτη Μελανίππη. Ἐν Μεγάροις ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἱππολύτη, διασωθεῖσα μὲ ὀλίγας ἄλλας Ἀμαζόνας ἐκ τῆς μάχης κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀπέθανεν ἐν τῇ χώρᾳ των ἐκ λύπης, ἐδεικνύετο μάλιστα καὶ ὁ τάφος της «ἀμαζονικῇ ἀσπίδι ἐμφερής» κατὰ τὸ σχῆμα (*Παυσ.* Ι. 41). Παραστάσεις τῆς Ἱππολύτης διεσώθησαν πολλαί, ἰδίως ἐπὶ ἀττικῶν πηλίνων ἀγγείων, ἐπὶ μαρμαρίνων ἀναγλύφων καὶ νομισμάτων. Μεταξὺ τούτων καλλίστη εἶναι ἡ ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ ναοῦ τῆς Φιγαλείας, ἀποκειμένη σήμερον εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, ἔνθα ἀπεικονίζεται ὁ ἀγὼν Θησέως καὶ Ἱππολύτης. ΚΑΨ.

ἱππολύτη (ἡ) (Hippolyte) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

Ἱππόλυτος *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν Γιγάντων φονευθεὶς κατὰ τὴν γιγαντομαχίαν ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις ἦτο ἀόρατος εἰς αὐτόν, διότι ἐφόρει τὴν κυνῆν τοῦ Πλούτωνος. —2) Πατὴρ τοῦ Δηϊφόβου, πρὸς τὸν ὁποῖον κατοικοῦντα ἐν Ἀμύκλαις τῆς Λακωνικῆς, κατέφυγεν ὁ Ἡρακλῆς διὰ νὰ καθάρῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Ἰφίτου. —3) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν πρώτην ἑσπέραν τοῦ γάμου του ὑπὸ τῆς λαχούσης εἰς αὐτὸν Δαναΐδος Ρόδης. —4) Υἱὸς τοῦ Θησέως καὶ τῆς Ἀμαζόνος Ἱππολύτης (κατ' ἄλλον μῦθον τῆς Ἀντιόπης). Ἀνετράφη ἐν Τροιζῆνι εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πιτθέως, πάππου ἐκ μητρὸς τοῦ Θησέως, καὶ ἠσχολεῖτο, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, εἰς τὸ κυνήγιον, ἀφωσιωμένος εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, ἥτις ἦτο καὶ ἡ προστάτις του, καὶ περιφρονῶν τὸν ἔρωτα. Ἀγανακτήσασα ἡ θεὰ Ἀφροδίτη διὰ τὴν εἰς τὴν Ἀρτέμιδα ἀφοσίωσίν του καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὰς γυναῖκας, ἐνέβαλε σφοδρὸν ἔρωτα δι' αὐτὸν εἰς τὴν μητρυιάν του Φαίδραν, ὅταν αὕτη μετὰ τοῦ Θησέως μετέβησαν εἰς Τροιζῆνα. Κατεχομένη ὑπὸ τοῦ ἀνοσίου πάθους της ἡ Φαίδρα ἐξεμυστηρεύθη τοῦτο εἰς τὴν τροφόν της καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ ἀνακοινώσῃ τὸν ἔρωτά της πρὸς τὸν Ἱππόλυτον. Οὗτος ὅμως ὄχι μόνον ἔμεινε κωφὸς καὶ ἀναίσθητος εἰς τὰ θέλγητρα καὶ τὰς ἱκεσίας τῆς Φαίδρας, ἀλλὰ καὶ ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἀνοσίαν πρότασιν. Βαρέως φέρουσα τὴν περιφρόνησιν ταύτην ἡ Φαίδρα, ἀλλὰ θέλουσα καὶ νὰ ἐκδικηθῇ, ἀπεφάσισε ν' αὐτοκτονήσῃ, ἀλλὰ πρὶν ἢ κρεμασθῇ εἰς τὸν βρόχον ἔλαβε δέλτον εἰς τὴν χεῖρά της, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε γράψει «Ἱππόλυτος εὐνῆς τῆς ἐμῆς ἔτλη θιγεῖν — βίᾳ, τὸ σεμνὸν Ζηνὸς ὄμμ' ἀτιμάσας» (κατ' ἄλλον μῦθον ἡ ἀπαγχόνισις ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀθῴου νεανίου). Ὑπὸ φρίκης καταληφθεὶς διὰ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτοκτονίας τῆς Φαίδρας ὁ Θησεύς, κατηράσθη τὸν Ἱππόλυτον καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν ἐκ τῆς Τροιζῆνος, ἱκέτευσε δὲ τὸν πατέρα του Ποσειδῶνα νὰ παρασκευάσῃ ὀδυνηρότατον εἰς αὐτὸν θάνατον. Ὁ Ποσειδῶν εἰσήκουσε τῆς ἱκεσίας τοῦ υἱοῦ του καὶ ὅτε ὁ Ἱππόλυτος φεύγων ἐκ Τροιζῆνος ἐφ' ἅρματος διήρχετο τὴν χώραν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ εὑρίσκετο ἀπέναντι τῶν Σκειρωνίδων πετρῶν, ὥρμησεν ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἅρμα του ἄγριος ταῦρος καὶ κατεπτόησε τοὺς ἵππους του, οἱ ὁποῖοι ἀνέτρεψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἅρματος. Κατὰ νεώτερον μῦθον ἡ Ἄρτεμις σπεύσασα πρὸς τὸν ἀποθνήσκοντα νεανίαν παρηγόρησε τὰς τελευταίας στιγμάς του, ἀναγγείλασα εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ διαιωνισθῇ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀρετῆς του διὰ θείων τιμῶν. Κατά τινα μῦθον ἡ Ἄρτεμις ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Θησέα τὴν ἀθῳότητα τοῦ υἱοῦ του καὶ οὕτω ἐπείσθη οὗτος νὰ θάψῃ μετὰ τιμῶν τὸν Ἱππόλυτον. Κατ' ἄλλον ὅμως μῦθον τὸν Ἱππόλυτον ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν ὁ Ἀσκληπιὸς κατὰ παράκλησιν τῆς Ἀρτέμιδος (προσετίθετο μάλιστα ὅτι ἀναστὰς ἐβασίλευσεν ἐν Ἀρικίᾳ τῆς Σικελίας), καὶ κατὰ τοὺς Τροιζηνίους (*Παυσ.* ΙΙ. 32. 1) τὸν Ἱππόλυτον κατηστέρισαν οἱ θεοὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἦτο οὗτος ὁ ἀστερισμὸς Ἡνίοχος. Ὁ Ἱππόλυτος ἐτιμᾶτο ὡς θεὸς ἐν Τροιζῆνι, ἔνθα εἶχε τέμενος ἐπιφανέστατον καὶ ναὸν ἐντὸς αὐτοῦ μὲ ἴδιον ἱερέα καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. Εἰς τὸν εἰρημένον ναὸν ἑκάστη παρθένος πρὸ τοῦ γάμου της ἀφιέρωνε πλόκαμον τῆς κόμης της. Ἐκτὸς τοῦ τεμένους τοῦ Ἱππολύτου καὶ στάδιον αὐτοῦ ὑπῆρχε παρὰ τὸν ναὸν τῆς Κατασκοπίας Ἀφροδίτης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ὡς λέγεται, ἔβλεπε τοῦτον γυμναζόμενον ἡ Φαίδρα. Ὁμοίως ἐτιμᾶτο ὁ Ἱππόλυτος ὡς ἥρως ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ μνῆμα αὐτοῦ (ὡς ἐν Τροιζῆνι) πρὸ τοῦ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν ναοῦ τῆς Θέμιδος, ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡρῷον αὐτοῦ καὶ ἐν Ἀρικίᾳ τῆς Ἰταλίας, ἔνθα εἶχε γίνει βασιλεὺς καὶ εἶχεν ἀφιερώσει καὶ τέμενος εἰς τὴν Ἄρτεμιν.

Ὁ μῦθος τοῦ Ἱππολύτου ἐνέπνευσε τήν τε ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν λογοτεχνίαν καὶ καλλιτεχνίαν. Ἰδιαιτέρως, ἐκ μὲν τῶν λογοτεχνῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὸν Εὐριπίδην καὶ τὸν Σενέκαν, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους τὸν Ρακίναν. Ἐκ δὲ τῶν καλλιτεχνῶν τὸν ζωγράφον Ἀντίφιλον, τοῦ ὁποίου ἐθαυμάζετο ἡ εἰκὼν Ἱππόλυτος καὶ ταῦρος, τῆς ὁποίας θέμα ἦτο ὁ θάνατος τοῦ ἥρωος πεσόντος ἐκ τοῦ ἅρματος μετὰ τὴν ἀφηνίασιν τῶν ἵππων ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀγρίου ταύρου. Ἐκ τῶν πολλῶν παραστάσεων ἐπὶ διαφόρων μνημείων τέχνης διεσώθησαν διάφοροι σκηναὶ τοῦ βίου τοῦ ἥρωος ἐπὶ σαρκοφάγων καὶ τοιχογραφιῶν τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Πομπηΐας.

—5) Υἱὸς τοῦ Ροπάλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείδου Φαίστου, βασιλέως τῆς Σικυῶνος, διαδεχθεὶς τὸν Ζεύξιππον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Νύμφης Συλλίδος. Ἐναντίον τοῦ Ἱππολύτου τούτου, κατὰ τὴν ἐπιχωριάζουσαν ἐν Σικυῶνι παράδοσιν, εἶχεν ἐκστρατεύσει ὀλίγον χρό-

Digitized by Google

νον πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνων καὶ τὸν εἶχεν ἀναγκάσει νὰ γίνῃ ὑπήκοός του. Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Λακεστάδης, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου κατέλαβεν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν Σικυῶνα ὁ Τημενίδης Φάλκης. Ἴσως ὁ μῦθος τοῦ Ἱππολύτου τούτου νὰ εἶναι μία παραλλαγὴ τῶν μύθων τοῦ προηγουμένου Ἱππολύτου. ΚΑΨ.

— *[Τέχνη]* Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ἀπεικονίσεων τοῦ Ἱππολύτου ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ τάσσεται ὁ πίναξ τοῦ Ρούμπενς «Θάνατος τοῦ Ἱππολύτου», ἐν ᾧ ὁ διάσημος ζωγράφος ἀπέδωκεν οὐ μόνον τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλὴν ποίησιν τοῦ δραματικοῦ πεπρωμένου τοῦ Ἱππολύτου. Ἕτερος καλλιτέχνης, ὁ Ἀντώνιος Ἐτέξ, ἀπεικόνισε τρεῖς σκηνὰς ἐκ τοῦ Εὐριπιδείου «Ἱππολύτου», ἐκτεθείσας εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1865 καὶ ἄκρως ἐκτιμηθείσας. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν ὁ Γεώργιος Ροϊλὸς ἐξεικόνισε τὸν «Θάνατον τοῦ Ἱππολύτου». Ι. Μ. Π.

Γ. Ροϊλοῦ : Θάνατος τοῦ Ἱππολύτου.

«Ἱππόλυτος». Τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου, διδαχθεῖσα τῷ 428 π. Χ. καὶ τυχοῦσα τῶν πρωτείων ἐν τῷ δραματικῷ ἀγῶνι. Ὁ Ἱππόλυτος ὀνομάζεται *στεφανηφόρος* ἐκ τοῦ στεφάνου, ὃν ἀφιεροῖ πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, τὴν θεὰν τῆς παρθενικῆς ἁγνότητος, ἣν λατρεύει ὡς τὴν μεγίστην τῶν θεῶν. Ἐπειδὴ ἐξέφρασε καὶ ἀσεβεῖς λόγους περὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ θεὰ τοῦ κάλλους παρασκευάζει δεινὸν ὄλεθρον τοῦ νεανίου (87—105), ἐμπνεύσασα εἰς τὴν Φαίδραν, τὴν μητρυιάν, ἀνόσιον ἔρωτα πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐκείνη μέν, καίπερ δεινῶς νοσοῦσα, ὅμως συγκαλύπτει τὸ πάθος· ἡ δὲ τροφὸς αὐτῆς τολμήσασα νʼ ἀνακοινώσῃ τοῦτο πρὸς τὸν νεανίαν, διήγειρε τὴν φρίκην αὐτοῦ. Κατόπιν τούτου ἡ Φαίδρα ἐξ αἰσχύνης, μὴ δυναμένη νὰ ἐπιζήσῃ, ἀπαγχονίζεται μέν, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς, ἣν ἀφῆκε πρὸς τὸν ἄνδρα Θησέα, διαβάλλει τὸν νέον ὡς θελήσαντα νὰ ἀτιμάσῃ τὴν συζυγικὴν τιμὴν τοῦ πατρός· καὶ ὁ μὲν πατὴρ σφόδρα ὀργισθείς, παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ χοροῦ, δεινὰς ἀρὰς κατὰ τοῦ υἱοῦ ἐκφέρει καὶ εἰς ἐξορίαν αὐτὸν καταδικάζει· ἐκεῖνος δὲ ὀμνύων πρὸ τοῦ Διός, ὅτι εἶναι ἀθῷος, ἀπέρχεται ἐκ τῆς Τροιζῆνος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἄγγελος ἐλθὼν δρομαῖος φέρει τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ υἱὸς φρικτὸν τέλος ἔσχε· καὶ εὐθὺς μὲν χαίρει ὁ Θησεὺς διὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὅτε παρὰ τῆς Ἀρτέμιδος ἔμαθε τὴν ἁγνότητα τοῦ υἱοῦ καὶ ὅτι ἀπωλέσθη διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ τῆς Ἀφροδίτης ὀργήν, θρηνεῖ καὶ ὀλοφύρεται ὅτι ἀδίκως τοιοῦτον υἱὸν ἀπώλεσε διὰ τῆς κατάρας αὐτοῦ.

Ἡ τραγῳδία αὕτη ἐστέφθη ὑπὸ τῶν κριτῶν τοῦ ἀγῶνος καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἀρίστων δραμάτων τοῦ τραγικοῦ. Ὁ Ἀριστοφάνης ἀγανακτεῖ (Βατρ. 1043), διότι ἡ διδασκαλία τοιούτων δραμάτων διέφθειρε τὰ ἤθη τῶν γυναικῶν· ἀλλ' ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ ἔρωτος τῆς Φαίδρας ἐπιχέει ἀκτῖνας φωτὸς ἐπὶ τῆς ἁγνότητος, ἣν ὁ ἥρως τοῦ δράματος ἔχει· καὶ φονεύεται μὲν οὗτος, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται καὶ τιμᾶται. Ἡ τραγῳδία αὕτη διακρίνεται καὶ διὰ τὴν λεπτοτάτην ψυχολογικὴν τέχνην, δι' ἧς διαζωγραφεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἡ καταβιβρώσκουσα τὴν ψυχὴν τῆς ὑπὸ τῶν ἐρωτικῶν ἀλγηδόνων φθινούσης ἡγεμονίδος φλόξ. Λίαν συγκινητικὴ εἶναι ἡ δραματικωτάτη περιγραφὴ τοῦ θανάτου, ὃν ἔλαβεν ὁ νεανίας· ἀλλὰ καὶ τὰ χορικὰ τῆς τραγῳδίας αἴρουσι τὴν ψυχὴν εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας τῆς ἐνθουσιαστικῆς λυρικῆς. Τὴν τραγῳδίαν ταύτην ἐμιμήθη ὁ Ρωμαῖος Σενέκας καὶ ὁ Γάλλος Ρακίνας. Ἀλλὰ τῶν τραγῳδιῶν τούτων τὸ κέντρον ἀποτελεῖ ἡ Φαίδρα καὶ ἡ τραγικὴ αὐτῆς τιμωρία διὰ τὸν ἀνόσιον ἔρωτα καὶ τὴν πλαστὴν αὐτῆς αἰδημοσύνην, παρὰ δὲ τῷ Ἕλληνι τραγικῷ τὸ κέντρον ἀποτελεῖ ἡ εὐγενὴς μορφὴ καὶ τὸ σκληρὸν τέλος τοῦ ἁγνοῦ νεανίου. Σύγκρισιν τῆς τοῦ Ρακίνα καὶ τῆς εὐριπιδείου τραγῳδίας ἐφιλοπόνησεν ὁ Γερμανὸς τεχνοκρίτης Schlegel (Paris 1807). [Πρβλ. *Willamomitz*, Introduction Eurip. Hippolytus (1891). Ἔκδ. μετὰ λατιν. μεταφρ. καὶ σημειώσ. *Valckenaer* (1768 καὶ 1823), *Martini* (1788), *Monk* (1813). Νεοελλ. μετάφρ. ρυθμικὴ ὑπὸ *Δ. Σάρρου* (1921) καὶ *Ἀγγ. Τανάγρα* (1910).] Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Ἱππόλυτος. Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, εἷς τῶν ἐπισημοτέρων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος. Τὰ κατ' αὐτὸν δὲν εἶναι ἡμῖν γνωστὰ ἀκριβῶς· ἐκ τοῦ Εὐσεβίου ὅμως (Ἐκκλ. ἱστορ. 6, 20, 22) καὶ τοῦ Ἱερωνύμου (De viris illustr.) μανθάνομεν ὅτι ἦτο ἐπίσκοπος, χωρὶς νὰ δηλοῦται καὶ ὁ τόπος τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἰδίου πληροφορούμεθα ὅτι ἔδρασεν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν παπῶν Ζεφυρίνου (201—218) καὶ Καλλίστου (214—226) καὶ ὅτι ἐπολέμησεν ἀμφοτέρους οὐ μόνον ἐν τῇ περὶ Λόγου διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐν πειθαρχικοῖς ζητήμασι. Καίτοι ὁ Κάλλιστος εἶχεν ἰσχυρὰν μερίδα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἱππολύτου δὲν ὑπελείποντο, διὸ καὶ ἐξελέξαντο αὐτὸν ἴδιον ἐπίσκοπον καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης, ἢ ρωμαϊκοῦ λιμένος καὶ Πόρτου τοῦ κατὰ Ρώμην. Τὸ μεταξὺ τοῦ Ἱππολύτου καὶ τοῦ Καλλίστου σχίσμα ἐξηκολούθει καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ τελευταίου Ποντιανοῦ, ὅτε ἀμφότεροι τῷ 235, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἐξωρίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Σαρδώ, ὅπου κατὰ τὸν Προυδέντιον ἐμαρτύρησεν ὁ Ἱππόλυτος. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 30 Ἰανουαρίου, ἐνῷ ἡ λατινικὴ τῇ 22 Αὐγούστου. Ὁ Ἱππόλυτος παρὰ τῷ Τερτυλλιανῷ καὶ Ὠριγένει εἶναι εἷς τῶν ἐπισημοτέρων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, μαθητὴς τοῦ Εἰρηναίου καὶ ὀπαδὸς τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ τάσεως. Ἔγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, δογματικά, ἀπολογητικά, πολεμικά, ἐξηγητικὰ καὶ ἱστορικά. Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου θρόνου καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἱππολύτου, τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Ρώμῃ τῷ 1551, ἀναγράφονται τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα, ἐν οἷς, ἐκτὸς τοῦ δεκαοκταετοῦς πασχαλίου κύκλου, σημειοῦται καὶ τὸ σπουδαιότερον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τὰ «Φιλοσοφούμενα» ἢ «Κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἔλεγχος». Τοῦ συγγράμματος τούτου ἐσῴζετο τὸ πρῶτον βιβλίον καὶ ἐξεδίδετο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὠριγένους, ὅτε ὅμως τῷ 1851 ὁ Ἄγγλος Ἐμμ. Μίλλερ ἔλαβε γνῶσιν τῶν λοιπῶν ἐννέα βιβλίων τῶν ὑπὸ Μηνᾶ Μινωΐδου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εὑρεθέντων, ἐξετύπωσεν ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἱππολύτου, καίτοι τινὲς ὡς συγγραφέα αὐτοῦ θεωροῦσι Γάϊον τὸν πρεσβύτερον ἐν Ρώμῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bunsen*, Hippol. und s. Zeit.—*Döllinger*, Hippol. u. Kallistus. — *Volkmar*, Hippol. Ritschl, Cajus oder Hippol. in «Theol. Jahrb.» (1854), 2. —*Migne*. Τόμ. 10 καὶ 16.—*Φιλαρέτου*, Πατρολ. μετάφρασις. *Παγίδη*, Τόμ. Α'. —*Φιλαρ. Βαφείδου*, Ἐκκλησ. ἱστορ. τόμ. Α' καὶ *Β. Γεωργιάδου*, ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθ.» 1885. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Ἱππόλυτος** ***ἅγιος***. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα δύο ἅγιοι. —1) Ὁ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς (βλ. ἀνωτ.). —2) Ὁ μετὰ Λαυρεντίου καὶ Ξύστου ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 10 Αὐγούστου.

Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας Ἐκκλησίας, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 30 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ Εὐσεβίου, Μαξίμου, Παυλίνου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν ἐπὶ Βαλεριανοῦ διωγμὸν ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 2 Δεκεμβρίου. —3) Ὁ μετὰ Φήλικος καὶ Συμφρονίου ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Φεβρουαρίου.—4) Ὁ Galantini, ὅστις ἐπιδοθεὶς εἰς ἀγαθοεργίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1619 ἀνεκηρύχθη μακάριος (beatus) ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΒ' τῷ 1825 καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἱππολύτου** ***ἁγίου*** (Santo Ippolito) ***οἶκος***. Κατήγετο ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ ἤκμασεν ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ Ἀνδηγαυῶν. Πρῶτος γνωστὸς εἶναι ὁ *Βερνάρδος*, φρούραρχος Κορυφῶν κατὰ τὸ ἔτος 1380. Ὅτε ἡ νῆσος ἦτο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἰακώβου **Βάλτσου** (Jacques de Beaux, ὅστις εἶχεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1373—1383), οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μεγάλων τιμαριούχων ἐν τῇ νήσῳ. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ *Ἀδὰμ* τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου, υἱὸς τοῦ Βερνάρδου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ νέος κύριος ἔδωσε διάφορα νέα τιμάρια, ἐν οἷς καὶ ὁλόκληρον τὴν νῆσον Παξῶν (ἡ ὁποία ἀνῆκε πρὶν εἰς ἕτερον Ἰταλὸν εὐγενῆ, τὸν ἐκ Βερώνης Φίλιππον Malerba), τὸ τιμάριον τῆς Βαϊλαρχίας Λευκίμνης κ. ἄ. Ὅτε ὅμως Κάρολος ὁ Γ' ὁ τοῦ Δυρραχίου (Charles III de Duras 1381—1386) ἐπελθὼν κατὰ τῆς Νεαπόλεως ἐστέρησε τὴν βασίλισσαν Ἰωάνναν (Jeanne I 1343—1382) τοῦ τε στέμματος καὶ τῆς ζωῆς, καὶ ἡ Κέρκυρα εἶχε διαιρεθῆ εἰς τρεῖς φατρίας, τὴν τοῦ de Beaux, τὴν τοῦ Λουδοβίκου Ἀνδηγαυοῦ, κληρονόμου τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας, καὶ τὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Γ', ὁ Santo Ippolito συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἑτέρου ἰσχυροῦ τιμαριούχου Κερκύρας Ριχάρδου Altavilla, ἐπρόδωσε τὸν de Beaux καὶ ταχθεὶς μὲ τὸ μέρος Καρόλου τοῦ Γ' ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς νήσου τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ πρώτου. Οἱ Santo Ippolito δὲν ἀναγράφονται εἰς τοὺς καταλόγους τῶν εὐγενῶν Κερκύρας ἐπὶ ἑνετοκρατίας. Τὸ ὄνομά των ἀναφέρεται μόνον εἰς ἓν ἐκ τῶν δεκαπέντε τιμαρίων τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον εἶχε περιέλθει εἰς τὴν οἰκογένειαν Ἐρίτσου. Γ. Ε. Τ.

ἱππομανὲς (τὸ) (Hippomane) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γρομφαδιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *ἱππομανὲς ἡ μανσινέλλη*, ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εἶναι δένδρον πλούσιον εἰς γαλακτώδεις χυμούς, λίαν δὲ δηλητηριώδες· φέρει μικροσκοπικὰ ἄνθη καὶ μεγάλους στρογγύλους κιτρίνους ἢ ἐρυθροὺς πετρώδεις καρπούς. Ὁ ἁπανταχοῦ τοῦ κορμοῦ ἀπαντῶν ὀπὸς παράγει ἐξανθήματα εἰς τὴν ἐπιδερμίδα τῶν ἐγγιζόντων καὶ προκαλεῖ ἐμέτους καὶ σπασμούς. Ἐκ τῶν φύλλων του παρασκευάζεται φάρμακον κατὰ τῆς συφίλιδος. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν δηλητηριάζουσι τὰ βέλη τῶν τόξων των διὰ τοῦ χυμοῦ. Τὸ παρὰ τοῦ Θεοκρίτου ἀναφερόμενον *ἱππομανές*, ὡς φυόμενον ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ προκαλοῦν λύσσαν καὶ μανίαν εἰς τοὺς τρώγοντας αὐτὸ ἵππους, εἶναι εἶδος *εὐφορβίου*. Κ. ΠΑΠ.

Ἱππομανές.

ἱππομανὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τὸ)· ὁ μαινόμενος διὰ τοὺς ἵππους, ὁ μανιωδῶς ἀγαπῶν τοὺς ἵππους.

ἱππομανία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἱππομανοῦς, ἡ μανιώδης ἀγάπη πρὸς τοὺς ἵππους.

ἱππομάραθρον (τὸ) (Hippomarathrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πέντε εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, κτηνοτροφικά, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: *ἱππομάραθρον τὸ λοφωτὸν* (Hippomarathrum cristatum) καὶ *ἱππομάραθρον τὸ ὀλιγάκτινον* (Hippomarathrum ἢ cachrys pauciradiata). Εἰς τὴν Κύπρον ἀπαντᾷ καὶ τὸ εἶδος *ἱππομάραθρον τὸ πτερόχλαινον* (Hippomarathrum pterochlaena), ὅπερ ὀνομάζεται κοινῶς *τουμπαρίνα* ἢ *πετρανάθρηκα*. Κ. Π.

ἱππομαχία (ἡ)· μάχη ἀφ' ἵππων, μάχη μεταξὺ ἱππέων.

— *[Τακτ.]* *Ἱππομαχία* ἐκαλεῖτο κατὰ τὰς ὀλίγον παλαιοτέρας ἐποχὰς ὁ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἱππικῶν διεξαγόμενος ἀγών, ἦτο δ' ὅρος συνώνυμος πρὸς τὸν ὅρον *ἀγὼν ἱππικοῦ*. Ὁ συντάκτης τῶν πρώτων ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν λεξιλογίων (1850—1870) Χαντζερῆς τὴν ἱππομαχίαν ἀποκαλεῖ *ἱππαιχμίαν*, ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἐπεκράτησεν. Ν. Θ. Κ.

Ἱππόμαχος. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Τρώων, υἱὸς τοῦ Ἀντιμάχου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαπίδου Λεοντέως, υἱοῦ τοῦ Κορώνου (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Μ. 189). Α.Θ.Σ.

— **Ἱππόμαχος.** —1) Ἠλεῖος ἀθλητής, υἱὸς τοῦ Μοσχίωνος, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει τρεῖς νίκας αὐτοῦ καὶ ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ.— 2) Μιλήσιος πολιτικός, υἱὸς τοῦ Ἀθηναίου, ἀκμάσας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Γ' π Χ. αἰῶνος. Ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου Τιμάρχου, κατώρθωσεν ἀργότερον, βοηθούμενος ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Β', νὰ ἀνατρέψῃ τὴν τυραννίδα. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἱππομάχου ἀναφέρονται καθ' ὅλον τὸν Β' αἰῶνα κατέχοντες ἐπιφανεῖς θέσεις ἐν Μιλήτῳ. —3) Εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκλεγέντων 30 τυράννων, μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου (405 π. Χ.) —Π.

Digitized by Google

ἱππομαχῶ (*—έω*): μάχομαι ἀπὸ τοῦ ἵππου, μετέχω ἱππομαχίας.

Ἱππομέδουσα */Μυθολ./*. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, σύζυγος τοῦ Ἀλκμήνορος, υἱοῦ τοῦ Αἰγύπτου. Α. Θ. Σ.

Ἱππομέδων *[Μυθολ.]*. Ἀργεῖος, υἱὸς τοῦ Ἀριστομάχου καὶ ἀνεψιὸς ἐξ ἀδελφῆς τοῦ Ἀδράστου. Κατῴκει ἐν τῇ πόλει Λέρνῃ, ἔνθα ἐπὶ τοῦ παρ᾿ αὐτὴν ὄρους Ποντίνου οἱ κάτοικοι τῆς Λέρνης ἐδείκνυον τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας του παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Σαΐτιδος (*Παυσ.* II. 36. 8). Μετέσχε τοῦ θρυλικοῦ πολέμου τῶν «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας», κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰσμάρου ἢ Ὑπερβίου. Τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Πολύδωρος, ὅστις μετέσχε τοῦ νικηφόρου πολέμου τῶν Ἐπιγόνων ἐναντίον τῶν Θηβῶν. ΚΑΨ.

— **Ἱππομέδων**. Σπαρτιάτης, υἱὸς τοῦ Ἀγησιλάου, μέλους τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Εὐρυπωντιδῶν, καὶ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως Ἄγιδος τοῦ Δ', τοῦ μεταρρυθμιστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ ἦτο ἀδελφὴ τοῦ πατρός του. Ὁ Ἱππομέδων εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν τόλμην του καὶ τὴν εἰς τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίαν εἰς πολλὰς μάχας καὶ διὰ τοῦτο ἦτο ἀγαπητότατος εἰς τὴν νεολαίαν τῆς Σπάρτης. Ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς του ταύτης ὁ Ἱππομέδων ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἐπιφανῶν Σπαρτιατῶν (οἱ ἄλλοι δύο ἦσαν ὁ Λύσανδρος, ἀπόγονος τοῦ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νικητοῦ, καὶ ὁ τολμηρὸς καὶ πανοῦργος Μανδροκλείδας), εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ἄγις ἐστήριξε τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μεταρρυθμίσεών του, διὰ τῶν ὁποίων ἤλπιζεν ὅτι ἡ Σπάρτη θ' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν της εὔκλειαν. Ὁ Ἱππομέδων ἄλλωστε ἔπεισε καὶ τὸν πατέρα του, ὅστις διεκρίνετο ἐν Σπάρτῃ διὰ τὴν ρητορικήν του δεινότητα, ν' ἀποδεχθῇ τὰς μελετωμενας μεταρρυθμίσεις τοῦ ἀνεψιοῦ του. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεταρρυθμίσεως (241 π. Χ) μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατώρθωσεν ὁ Ἱππομέδων νὰ διασώσῃ τὸν πατέρα του ἀπὸ τοῦ θανάτου, ἕνεκα τοῦ ἐναντίον του μίσους τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τὴν βιαιότητα καὶ πλεονεξίαν του ὡς ἐφόρου κατὰ τὸ ἔτος 242 π. Χ., πείσας τοὺς Σπαρτιάτας ν' ἀρκεσθῶσι εἰς τὴν ἐξορίαν του. Τὸν πατέρα του, καταφυγόντα εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ αὐλὴν τῶν Πτολεμαίων, ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἱππομέδων, ὅστις ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν προσόντων του ἀνυψώθη καὶ εἰς μέγα πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν ἀξίωμα, διορισθεὶς διοικητὴς τῶν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων ἀνηκουσῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης χωρῶν (*Στοβ.* Ἀνθολ. II. 72) καὶ νήσων. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἱππομέδων εἶναι ἄγνωστον, γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι, ὅτι μέχρι τοῦ 219 π. Χ. διῴκει τὰς προρρηθείσας κτήσεις τῶν Πτολεμαίων, πλὴν τῆς Σαμοθρᾴκης, ἥτις εἶχε παραχωρηθῆ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον Δώσωνα. ΚΑΨ.

Ἱππομένης *[Μυθολ.]*. —1) Βοιωτὸς ἐξ Ὀγχηστοῦ, υἱὸς τοῦ Ἄρεως ἢ τοῦ Μεγαρέως ἐκ τῆς Μερόπης. Ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Ἀταλάντην, νικήσας αὐτὴν εἰς ἀγῶνα δρόμου. Ἀργότερον μετεμορφώθη εἰς λέοντα ὑπὸ τῆς Κυβέλης. Τὸ θέμα τοῦ ἀγῶνος Ἱππομένους καὶ Ἀταλάντης ἐχρησιμοποίησαν εὐρύτατα οἱ νεώτεροι καλλιτέχναι, ἐξέχουν δὲ τὰ ἔργα τῶν Marsill, Gowi, Hallé, Bin, Guichard, ἰδίως δὲ τὰ συμπλέγματα τῶν Coustou καὶ Lepautre εἰς τὸν κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ ἐν Παρισίοις καὶ τοῦ Injalbert (βρόνζινον) ἐν Λουξεμβούργῳ. Π. Ν. Π.

ἱππόμετρον (τὸ) *[Ἱππολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ὄργανον, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς μέτρησιν τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἵππου. Τὸ ἱππόμετρον ἀποτελεῖται ἐκ ράβδου, ἥτις κατὰ τὴν κορυφήν της σχηματίζει γωνίαν. Ἡ ράβδος φέρει πάσας τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ μέτρου, ὡς καὶ κινητὸν κανόνα. Δ. Ν. Π.

ἱππομύρμηκες (οἱ) */Μυθολ./*. Τερατώδη ὄντα «θηρία μέγιστα, ὑπόπτερα τοῖς παρ' ἡμῖν μύρμηξι προσεοικότα, πλὴν τοῦ μεγέθους· ὁ γὰρ μέγιστος αὐτῶν καὶ δίπλεθρος ἦν». Εἶναι δημιουργήματα τῆς φαντασίας τοῦ Λουκιανοῦ, θεωροῦντος αὐτὰ ὡς κατοίκους τοῦ Ἡλίου (Ἀληθ. Ἱστορ. Α, 12 κ.ἑξ.). Α. Θ. Σ.

Ἱππόνησος */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἐρημόνησος ἐν τῷ ἀνατολικῶς τῆς Κῶ μικρασιατικῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος (ἀρχ. Σχοινοῦντος κόλπος). Ὀνομάζεται καὶ *Κεραμειὰ* καὶ *Ἁγία Καμαργιανὴ* (πλάτ. 36° 43′ 2/8 Β, μῆκ. 28° 05′ 2/8 Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulf of Kos, Doris and Symi). Σ. Ε. Λ.

Ἱππόνικος. —1) Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος, ὅστις μετὰ φίλων του πληροφορηθεὶς ὑπὸ τοῦ νομοθέτου τὰς ἐπικειμένας «χρεῶν ἀποκοπάς», τὰς ὁποίας δὲν θὰ συνώδευεν οὐδεμία «γῆς κίνησις», ἐδανείσθη μεγάλα ποσὰ δι' ὧν ἠγόρασε κτήματα (*Πλουτ.* Σόλ. 15). —2) Ἔγγονος τοῦ Φαινίππου καὶ υἱὸς Καλλίου τοῦ κατὰ τοῦ Πεισιστράτου ἀγωνισθέντος (*Ἡροδ.* ΣΤ' 121). —3) Ὁ ἀποκαλούμενος καὶ *Ἄμμων*, ἔγγονος τοῦ Ἱππονίκου καὶ πατὴρ Καλλίου τοῦ Λακκοπλούτου. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν, λαβὼν πρὸς διαφύλαξιν μεγάλην περιουσίαν τοῦ Ἐρετριέως Διομνήστου, ἐγένετο τόσον πλούσιος, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Διομνήστου, ὥστε ἐζήτησε χῶρον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως πρὸς διαφύλαξιν τῶν χρημάτων. Περιεστοιχίζετο ὑπὸ πλήθους κολάκων καὶ ἑταιρῶν, ἀπέθανε δὲ πτωχότατος συζῶν μετὰ βαρβάρου τινὸς γραίας (*Ἀθήν.* 537 α). —4) Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου ἀποκαλούμενος καὶ *Ἱπποβῖνος*. Ἐθεωρεῖτο ὁ πλουσιώτατος τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς, ἔλαβε δὲ σύζυγον ἐξ εὐγενοῦς γένους προηγουμένως συζήσασαν μετὰ τοῦ Περικλέους καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν τὸν Καλλίαν καὶ θυγατέρα τὴν Ἱππαρέτην. Συνέζευξε τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, δοὺς προῖκα 10 ταλάντων (60.000 ἀττικῶν δραχμῶν). Τῷ 427 π. Χ. ἐγένετο στρατηγός, τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐβοήθησε διὰ ξηρᾶς τὸν ἐκ Μήλου εἰς Τανάγραν ἐπελθόντα Νικίαν, ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ Δηλίῳ στρατείαν. Ἦτο λίαν φιλάργυρος, εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δᾳδούχου, διεκωμῳδήθη ὑπὸ τῶν ποιητῶν διὰ τὸ ἰδιάζον χρῶμα τοῦ προσώπου, ὁ δὲ Αἰσχίνης καλεῖ αὐτὸν ἠλίθιον («κοάλεμος») καὶ ὁ Λουκιανὸς «οὐδὲ ὀβολοῦ ἄξιον». —5) Υἱὸς τοῦ Καλλίου, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, ἀναφερόμενος παρὰ Λυσίᾳ καὶ Ἀνδοκίδῃ. —6) Υἱὸς Καλλίου τινός, ἀναφερόμενος εἰς κατάλογον τῆς Αἰγηίδος φυλῆς, κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος, πιθανῶς ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. —6) Μακεδὼν στρατιωτικός, ἀξιωματοῦχος Φιλίππου τοῦ Β', χρησιμοποιηθεὶς τῷ 343 π. Χ. ὡς πρεσβευτὴς παρὰ τῇ Ἐρετρίᾳ. —7) Κύπριος, πατὴρ τοῦ Δημονίκου, πρὸς ὃν ἐγράφη ὁ γνωστὸς λόγος τοῦ Ἰσοκράτους. —8) Γεωμέτρης, διδάσκαλος τοῦ Ἀρκεσιλάου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται ὡς «νωθρὸς καὶ χασμώδης» ἀλλ' ἄριστος κάτοχος τῆς ἐπιστήμης του («ἐν τῇ τέχνῃ τεθεωρημένος»). Π. Ν. Π.

Ἱππονόη */Μυθολ./*. Μία τῶν Νηρηΐδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Α. Θ. Σ.

ἱππονόη (ἡ) (Hipponoe) */Ζωολ./*. Γένος ἐχίνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κανονικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Ἱππονοΐδας. Στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τελῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἄγιδος, βασιλέως τῆς Σπάρτης (*Θουκυδ.* V, 71—72). Α. Θ. Σ.

Ἱππονόμη */Μυθολ./*. Θυγάτηρ τοῦ Μενοικέως, ἐγγόνου τοῦ Πενθέως βασιλέως τῶν Θηβῶν, καὶ ἀδελφὴ τοῦ Κρέοντος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ Ἀλκαῖος ἀπέκτησε τὸν Ἀμφιτρύωνα καὶ τὴν Ἀναξώ. Α.Θ.Σ.

ἱππονομὴ (ἡ)· τὸ ποσὸν τῆς τροφῆς, ὅπερ δίδεται, εἰς τὰ στρατιωτικὰ κυρίως κτήνη, κατὰ εἰκοσιτετράωρον.

Ἱππόνοος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Μεγαπένθους, υἱοῦ τοῦ Προίτου, βασιλέως τοῦ Ἄργους, πατὴρ τοῦ Καπανέως καὶ τῆς Περιβοίας, συζύγου τοῦ Οἰνέως, βασιλέως τῆς Αἰτωλίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Τυδεύς. —2) Κύριον ὄνομα τοῦ Βελλεροφόντου κατὰ τὸν σχολιαστὴν τῆς Ἰλιάδος (Z, 155).—3) Υἱὸς τοῦ Τριβαλλοῦ, γεννήσας ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θράσσης, θυγατρὸς τοῦ Ἄρεως, τὸν Πολυφόντην. Α. Θ. Σ.

Ἱππονορέγιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ἱππὼν* Βασιλικός.

ἱππόνυξ (ὁ) (Hipponyx) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππονυχιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἀντίλλας. Δ. Ν. Π.

ἱππονυχίδαι (οἱ) (Hipponychidae) *Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια ἰδιορρύθμου μορφῆς, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *ἱππόνυξ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἱπποπαραγωγὴ (ἡ)· ἡ παραγωγὴ ἵππων, ὁ τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ἢ τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἵππου καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὴν ἐνδεικνυόμενα μέτρα (βλ. *ἱπποτροφία*)· || ὁ ἀριθμὸς τῶν ἵππων, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ, ὡς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν παραγομένων πώλων ἐτησίως.

ἱπποπαραγωγὸς (ὁ)· ὁ περὶ τὴν παραγωγὴν ἵππων εἰδικῶς ἀσχολούμενος, ἱπποτρόφος.

ἱπποπέδη (ἡ) *[Ἱππολ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ἱμὰς ἢ παντοειδὴς δεσμός, ὅστις ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν προσθίων ποδῶν ἢ ἐπὶ τοῦ προσθίου καὶ ὀπισθίου τῶν μεγάλων κατοικιδίων ζῴων, καὶ ἰδίως τοῦ ἵππου, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρύνωνται πολὺ ἀπὸ ἑνὸς ὡρισμένου σημείου τῆς βοσκῆς ἢ διὰ νὰ παρακωλύωσι τὰς κινήσεις των κατὰ τὴν πετάλωσιν ἢ τὰς τυχὸν χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις. Δ. Ν. Π.

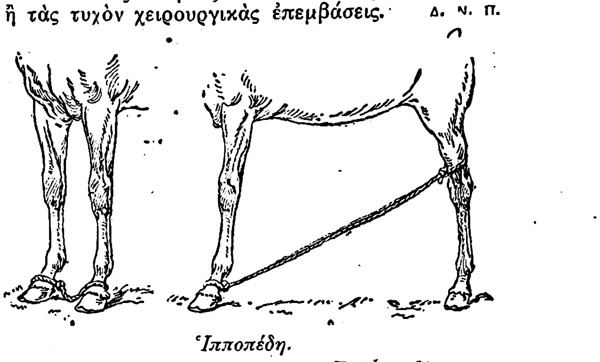

Ἱπποπέδη.
[1=Τῶν δύο προσθίων ποδῶν. 2=Τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου ἀριστεροῦ.]

ἱπποπήρα (ἡ) *[Στρατ.]*. Καλεῖται οὕτω κυλινδρικὴ θήκη ἐξ ἀδιαβρόχου ὑφάσματος, προσδενομένη δι' ἱμάντων ἐπὶ τοῦ περιεδρίου τῆς σέλλης, καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συσκευασίαν διαφόρων εἰδῶν λινοστολῆς τοῦ ἐφίππου ἀνδρός. Ν. Θ. Κ.

Ἱππόποδες. Σαρματικὸς λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 5, 10), ἔχων γείτονας τοὺς Γελωνοὺς καὶ Μελαγχλαίνους (*Ἡροδ.* IV, 102, 109). Κατὰ τὸν Πλίνιον (IV, 95) κατῴκουν ἀπέναντι τῶν νήσων τοῦ Βορείου ὠκεανοῦ, τὴν νῦν Βαλτικὴν θάλασσαν (Mare Suebicum), παρὰ τὸν Βενεδικὸν Κόλπον (Venedicus Sinus), νῦν κόλπον τοῦ Δάντσιχ. Α. Θ Σ.

ἱπποποδίδαι (οἱ) (Hippopodidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σιφωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλυκοφόρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἱπποπόδιος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἱπποπόδιος (ὁ) (Hippopodius) */Ζωολ./*. Γένος σιφωνοφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱπποποδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα σχηματίζοντα ἀποικίας πολυκλαδώδεις καὶ πολυπληθεῖς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ἱπποπόταμος (ὁ) (Hippopotamus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀγκωδῶν*, περιλαμβάνον παμμέγιστα ζῷα, μὲ σῶμα ὀγκῶδες, χαμηλόν, κεφαλὴν μεγάλην μὲ ρύγχος σχεδὸν κυβοειδὲς καὶ στόμα εὐρύ, οὗτινος τὸ ἄνοιγμα φθάνει μέχρι τῆς γωνίας τοῦ προσώπου τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν. Τὸ ἄνω χεῖλος καλύπτει τελείως τοὺς κυνόδοντας τοῦ ζῴου καὶ φέρει μεγάλην διόγκωσιν. Αἱ ρωθωνικαὶ ὀπαὶ εἶναι στενόταται καὶ ἐπιμήκεις. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μικρότατοι καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον καὶ πλάγιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς τοποθετημένοι. Τὰ ὦτα εἶναι μικρά, κερατώδους συστάσεως καὶ ἠνωρθωμένα, ἡ κοιλία ὀγκωδεστάτη, οἱ πόδες βραχύτατοι, οὕτως ὥστε νὰ φαίνεται ἡ κοιλία συρομένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ οὐρὰ εἶναι βραχεῖα καὶ κατὰ τὸ ἄκρον της φέρει σκληράς τινας τρίχας, τὸ δέρμα παχύτατον, φθάνον ἐνίοτε καὶ εἰς πάχος 6 ἑκατοστομέτρων, Ὁ ὀδοντικὸς τύπος τοῦ ἱπποποτάμου εἶναι: κοπτ. $\frac{2 \text{ ἢ } 3}{1 \text{ ἢ } 3}$, κυν. $\frac{1}{1}$, προγόμφ. $\frac{4}{4}$, γομφ. $\frac{3}{3} \times 2 = \frac{20 \text{ ἢ } 22}{18 \text{ ἢ } 22} = 38$ ἢ 44 ὀδόντες. Ἐκ τούτων οἱ κοπτῆρες δὲν φέρουσι ρίζας, ἐξακολουθοῦσι νὰ αὐξάνωνται σὺν τῇ ἡλικίᾳ τοῦ ζῴου καὶ οἱ μὲν τῆς ἄνω σιαγόνος εἶναι κεκαμμένοι πρὸς τὰ κάτω, οἱ δὲ τῆς κάτω εὐθεῖς καὶ ἀποκλίνουσι πρὸς τὰ πρόσω. Οἱ κυνόδοντες εἶναι ἀρκετὰ μεγάλοι, κεκαμμένοι καὶ αὐξάνονται σὺν τῇ αὐξήσει τῆς ἡλικίας τοῦ ζῴου. Οἱ προγόμφιοι δὲν φέρουσι φυμάτια καὶ οἱ γομφίοι φέρουσι τέσσαρα ἀγκιστροειδῆ τοιαῦτα. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ δύο εἴδη, ὁ *ἱπποπόταμος ὁ ἀμφίβιος* (Hippopotamus amphibius) καὶ ὁ *ἱπποπόταμος ὁ τῆς Λιβερίας* (Hippopotamus liberiensis).

Ἱπποπόταμος ὁ ἀμφίβιος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος

Ἱπποπόταμος ὁ ἀμφίβιος.

τοῦ γένους καὶ ἔχει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Μῆκος 4 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς. Τὸ δέρμα του ἔχει χρῶμα φαιοτεφρὸν καὶ ὑπέρυθρον πέριξ τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν. Πολυπληθεῖς κηλῖδες ὠχρῶς

Digitized by Google

ἐρυθραὶ εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος. Ὁ ἐγκέφαλος παρουσιάζει ἰδιορρύθμους πτυχώσεις καὶ προσομοιάζει πρὸς τὸν τῆς καμήλου, ὁ στόμαχος εἶναι παμμέγιστος, ἔχων μῆκος 2,50 περίπου μέτρων καὶ περιφέρειαν 5 καὶ ὁ πυλωρὸς τοποθετημένος πολὺ πρὸς τὰ ὄπισθεν τοῦ σώματος. Τὸ εἶδος τοῦτο, ὅπερ εἶναι γνωστότατον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, κατοικεῖ τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς μεσοτροπικῆς Ἀφρικῆς. Ζῇ κατ' ἀγέλας καὶ κολυμβᾷ εὐχερέστατα παρ' ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματός του, ἐντὸς δὲ τοῦ ὕδατος εὑρισκόμενος ἀνέρχεται κατ' ἀραιὰ διαστήματα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὅπως ἀναπνεύσῃ ἐλεύθερον ἀέρα. Τρέφεται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Θηρεύεται διὰ τοὺς ὀδόντας του καὶ τὸ δέρμα του, ἐξ ὧν κατασκευάζονται διάφορα ἀντικείμενα.

Ἱπποπόταμος ὁ τῆς Λιβερίας.

Ἱπποπόταμος ὁ τῆς Λιβερίας. Εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερος τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ τὸ μῆκός του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2 μέτρα Ἡ κεφαλή του εἶναι αἰσθητῶς μικροτέρα καὶ βραχυτέρα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὴν Λιβερίαν χώρας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ἱπποποτάμων* συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Οὕτως εἰς πλειοκαινικὰ στρώματα τῶν Ἀ. Ἰνδιῶν συναντᾶται τὸ εἶδος *ἱπποπόταμος sivalensis Falconner*, εἰς μεσοπλειοκαινικὰ στρώματα τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Ἀλγερίου τὸ εἶδος *ἱπποπόταμος hipponensis Gaudry*, εἰς τὰ ἀνωπλειοκαινικὰ στρώματα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄρνο τὰ εἴδη *ἱπποπόταμος ὁ μείζων* (Hip. major) καὶ *ἱπποπόταμος Pentlandi Falconer*, τὰ ὁποῖα ἔζησαν καὶ κατὰ τὴν πλειστόκαινον ὑποπερίοδον ἐν Εὐρώπῃ.

Εἰς στρώματα τῆς ἀρχαιοτέρας πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ Trinil τῆς Ἰάβας εὑρέθη ὁ *ἱπποπόταμος sivajavanicus Dubois*. Τέλος ὁ Pomel περιέγραψε πολλὰ εἴδη εὑρεθέντα εἰς τὸ Ἀλγέριον. Ὁ Θ. Σκοῦφος ἀνεῦρε τὸ εἶδος *ἱπποπόταμος caliviensis Skuphos*, ζῆσαν κατὰ τὴν ἀνωτάτην πλειόκαινον ἢ κατωτάτην πλειστόκαινον ἐποχὴν εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Πελοποννήσου. Νᾶνοι μορφαὶ ἱπποποτάμων, *ὁ ἱπποπόταμος ὁ ἐλάσσων* (Hip. minor), εἶναι γνωσταὶ ἐξ ἀπολιθωμένων λειψάνων των εὑρεθέντων ἐντὸς σπηλαίων τῆς Μάλτας, Κύπρου καὶ Κρήτης (παρὰ τὰ Χανιά), ὡς καὶ τὸ εἶδος *ἱπποπόταμος ὁ μαδαγασκάρειος* ἐπὶ πολὺ νέων στρωμάτων τῆς Μαδαγασκάρης. Γ. Κ. Γ.

ἱππόπους (ὁ, ἡ)· ὁ οἱονεὶ πόδας ἵππου ἔχων.

— *['Ανατομ.]* Παθολογικὴ τοῦ ποδὸς κατάστασις, καθ' ἣν ὁ πούς κατὰ τὴν στάσιν καὶ τὴν βάδισιν, ἕνεκα βραχύνσεως ἢ συσπάσεως τοῦ ἀχιλλείου τένοντος, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ προσθίου πέρατος τῆς καμάρας αὐτοῦ, ἤτοι ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν μεταταρσίων ὀστῶν· ὁ δὲ πάσχων παρίσταται ὡς δακτυλοβάμων. Ι. Π.

ἱππόπους (ὁ) (Hippopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων πεταλοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν *τριδακνιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ βυθοῦ τῶν ἰνδικῶν θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

ἱπποπώλης (ὁ)· ὁ πωλητής, ὁ μεταπράτης ἵππων, κοιν. *τσαμπάσης*.

ἱππόρρινος (ὁ) (Hipporhinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κανθαριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

ἵππος (ὁ)· ζῷον τῆς οἰκογενείας τῶν *περιττοδακτύλων*, κοιν. *ἄλογο*· ‖ τὸ ἄρρεν τοῦ ζῴου τούτου ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ θῆλυ, ὅπερ καλεῖται εἰδικώτερον *φορβάς*, κοιν. *φοράδα*· ‖ γυμναστικὸν ὄργανον χρησιμεῦον δι' ὑπερπηδήσεις (βλ. κατ. *[Γυμν.]*)· ‖ μονὰς μετρήσεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀτμομηχανῆς (βλ. κατ. *[Μηχανολ.]*).

— [ΖΩΟΛ.] Ὁ *ἵππος* (Equus) εἶναι γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιττοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππιδῶν*. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τῆς παρουσίας ἑνὸς μόνου καταφανοῦς δακτύλου καὶ ὁπλῆς εἰς ἕκαστον πόδα· ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ μὲν τῶν παλαιοτέρων ζῳολόγων κατατάσσεται τὸ γένος τοῦτο εἰς τὰ *μόνοπλα* ἢ *μόνυχα*, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων εἰς τοὺς *ἱππίδας*.

Ἐξωτερικὴ μορφολογία. Γνωρίσματα τοῦ ἵππου ἐξωτερικὰ εἶναι: σῶμα μὲ ἁρμονικὰς γραμμάς, ἐπίμηκες καὶ γενικῶς εὔρωστον, κεφαλὴ ἐπιμήκης, εὐκίνητος, ὦτα μετρίου μεγέθους ἠνωρθωμένα, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, ῥύγχος ἀμβλὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον, μυκτῆρες εὐρεῖς καὶ ᾠοειδεῖς, πόδες ὑψηλοὶ καὶ ἰσχυροί, οὐρὰ ἐξ ἀφθόνων μακροτάτων τριχῶν ἀποτελουμένη καὶ γενικῶς μακρά. Αἱ καλύπτουσαι τὸ δέρμα τρίχες γενικῶς εἶναι βραχεῖαι, ἐξαιρέσει τῶν τοῦ αὐχένος, αἵτινες εἶναι μακραί, καὶ τῆς οὐρᾶς. Αἱ τρίχες αἱ καλύπτουσαι τὸν αὐχένα καλοῦνται *χαίτη*. Παραλλαγαί τινες ἵππων φέρουσι χαίτην καὶ οὐρὰν μακράν, ἀλλὰ τὸ σῶμά των εἶναι λεῖον, ἕτεραι πάλιν ἔχουσι κεκαλυμμένον τὸ σῶμα διὰ μακροτάτων ἁπλῶν ἢ οὔλων τριχῶν. Οἱ κύριοι χρωματισμοὶ τοῦ δέρματος εἶναι τέσσαρες: λευκός, μελανός, ἐρυθρὸς καὶ ὠχρέρυθρος· ἐκ τοῦ ποικίλου δὲ συνδυασμοῦ τῶν χρωματισμῶν τούτων προέρχονται πᾶσαι αἱ διάφοροι ἄλλαι ἀποχρώσεις τοῦ δέρματος. Ὁ ἵππος ἔχει χρῶμα μονόχρουν, ὅταν πᾶσαι αἱ τρίχες τοῦ δέρματος εἶναι μονόχρωμοι, ποικιλόχρουν δέ, ὅταν τὸ δέρμα καλύπτεται ὑπὸ τριχῶν διαφόρων ἀποχρώσεων. Τὸ μελανὸν χρῶμα ἔχει τρεῖς ἀποχρώσεις: ἀνθρακόχρουν (μαῦρο μουντό), στιλπομελανὸν (γυαλιστερὸ μαῦρο), καὶ χλωρομέλαν (μαῦρο πρασινωπό). Τοῦ λευκοῦ χρώματος, ὅπερ σπανίως οὐδεμίαν ἀπόχρωσιν φέρει, κυριώτεραι ἀποχρώσεις εἶναι: λευκὸν ἄστιλπνον (ἄσπρο μουντό), γαλακτῶδες (ἄσπρο γαλαζωτὸ) καὶ ἀργιλλόεν (γυαλιστερὸ ἄσπρο)· τοῦ ἐρυθροῦ: ξανθόπυρρον καὶ ὀρφνέρυθρον· ἐπιπροσθέτως τὸ ξανθόπυρρον διακρίνεται εἰς χρυσόξανθον, φλογόξανθον καὶ χαλκόξανθον. Τὸ ὠχρέρυθρον φέρει ἀποχρώσεις: τεφράν, ὠχροϊσαβέλλειον, ὠχρόστιλπνον καὶ ὠχρομέλαναιναν. Εἰς τὸ ποικιλόχρουν τρίχωμα, ὅπερ παράγεται διὰ καταλλήλου ἀναμείξεως μελανῶν μετὰ λευκῶν τριχῶν, ὑπάγονται αἱ ἑξῆς ἀποχρώσεις: φαιά, ἀνοικτῶς φαιά, σκοτεινῶς φαιά, ἀργυρόφαιος, πυρρόφαιος καὶ σκωριόφαιος. Πλὴν τῶν ἀποχρώσεων, τὸ δέρμα φέρει ἐνίοτε καὶ κηλῖδας ἢ στίγματα ἢ καὶ ἀμφότερα συγχρόνως. Αἱ κηλῖδες καταλαμβάνουσιν ἢ μόνον τὴν κεφαλὴν ἢ τὸν αὐχένα, ἢ εἶναι διεσπαρμέναι πανταχοῦ τοῦ σώματος. Συνηθέστερον ἀπαντῶσι μελανὰ στίγματα ἐπὶ τῶν λευκῶν ἵππων καὶ σπανιώτερον πυρρόξανθα ἢ καστανέρυθρα. Σπανιώτεραι εἶναι αἱ μεγάλαι πυρρέρυθροι κηλῖδες, αἵτινες εἶναι διεσπαρμέναι ἰδίως ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ ἔτι σπανιώτεραι αἱ στιλπνῶς μελαναί. Συνήθως τὸ ῥύγχος, ἀδιαφόρως τοῦ γενικοῦ χρωματισμοῦ τοῦ σώματος, εἶναι λευκὸν ἢ ἐρυθρόλευκον, καθὼς καὶ τὸ κατώτερον μέρος τῶν ποδῶν πρὸς τὰς ὁπλάς. Ἐνίοτε κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς σχηματίζεται λευκὴ ἐπιμήκης τριγωνικὴ κηλίς, εὐρυτέρα πρὸς τὸ μέτωπον καὶ στενουμένη πρὸς τὸ ῥύγχος. Σπανίως ἀπαντῶσιν ἵπποι μελανοῦ χρώματος μετὰ μεγάλων λευκῶν κηλίδων.

Μέρη τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα τοῦ ἵππου διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: τὴν *κεφαλήν*, τὸ *κυρίως σῶμα* ἢ *κορμὸν* καὶ τὰ *ἄκρα*. Τὰ τελευταῖα διακρίνονται εἰς *πρόσθια* ἢ *προσθίους πόδας* καὶ *ὀπίσθια* ἢ *ὀπισθίους πόδας*. Ἡ κεφαλὴ διακρίνεται εἰς *κυρίως κεφαλὴν* καὶ εἰς *τράχηλον*. Ἡ κυρίως κεφαλὴ περιλαμβάνει τὰ κάτωθι ὄργανα: τὸ ἰνίον, τὸ προκόμιον, τὸ προμέτωπον, τὸ μέτωπον, τὴν ῥῖνα, τὸ ἀκρορρίνιον, τοὺς ῥώθωνας ἢ μυκτῆρας, τὸ ἄνω χεῖλος, τὸ κάτω χεῖλος, τὸ οὖς, τὸν κρόταφον, τὴν ὑπερόφρυον κοιλότητα, τὸ ὑπερόφρυον τόξον, τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς παρειάς, τὰς γνάθους, τὴν γωνίαν τοῦ στόματος, τὴν σχισμὴν ἢ ἄνοιγμα τοῦ στόματος, τὴν ὑπογνάθιον κοιλότητα, τὸν πώγωνα, τὸ πωγώνιον καὶ τὰς παρωτίδας. Ὁ τράχηλος περιλαμβάνει: τὸν αὐχένα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ χαίτη, τὸν λαιμόν, τὰς παρειὰς τοῦ τραχήλου καὶ τὴν σφαγίτιδα αὔλακα. Ὁ κορμὸς περιλαμβάνει: τὸ ἀκρώμιον, τὴν ῥάχιν, τὴν ὀσφύν, τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, τὸ στῆθος, τὸ μεσόσκελον, τὴν μασχάλην, τὸ στέρνον, τὴν κοιλίαν, τὸ ὄσχεον, τὸν θώρακα, τὴν ζώνην, τὰς πλευράς, τὰς λαγόνας, τοὺς εἰλεακοὺς λόφους, τοὺς γλουτούς, τὰ ἰσχία, τὴν οὐράν, τὸν πρωκτόν, τὰ ὑποκώλια καὶ τοὺς ἰσχιακοὺς λόφους. Ἑκάτερος τῶν προσθίων ποδῶν περιλαμβάνει τὰ κατωτέρω τμήματα: τὴν ὠμοπλάτην, τὸν ὦμον, τὸν βραχίονα, τὸν ἀγκῶνα, τὸ ἀντιβράχιον, τὸν καρπὸν ἢ γόνυ, τὸ ὀνύχωμα, τὴν συγκαμπὴν τοῦ γόνατος, τὸ μετακάρπιον, τὸν κυνήποδα, τὸ κεντρίον, τὸ μεσοκύνιον ἢ πρώτην φάλαγγα, τὴν συγκαμπὴν τοῦ μεσοκυνίου, τὴν στεφάνην ἢ μεσοφάλαγγα καὶ τὴν ὁπλὴν ἢ ἀκροφάλαγγα. Ἑκάτερος τῶν ὀπισθίων ποδῶν περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς μέρη: τὸν μηρόν, τὸ μηροκνήμιον, τὴν κνήμην, τὸ γαστροκνήμιον ἢ ἰγνύν, τὸν ταρσόν, τὴν συγκαμπὴν τοῦ ταρσοῦ, τὸ ἀκροτάρσιον καὶ τὸ μετατάρσιον. Ἡ ὁπλὴ φέρει τὰ ἑξῆς τμήματα: τὸν ὄνυχα ἢ σάνδαλον, τὸ τοίχωμα, τὸ πέλμα, τὴν χελιδόνα, τὸν φορέα, τὴν πελματικὴν ζώνην, τὰς πελματικὰς γωνίας, τὸ προσόπλιον, τὰ παρόπλια καὶ τὰ μεθόπλια. Ἡ κοιλότης τοῦ στόματος περιλαμβάνει: τὰ οὖλα, τοὺς ὀδόντας, τοὺς φορεῖς, δηλαδὴ τὸ ἀμοιροῦν ὀδόντων τμῆμα τῆς κάτω σιαγόνος, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ὑπερῴαν.

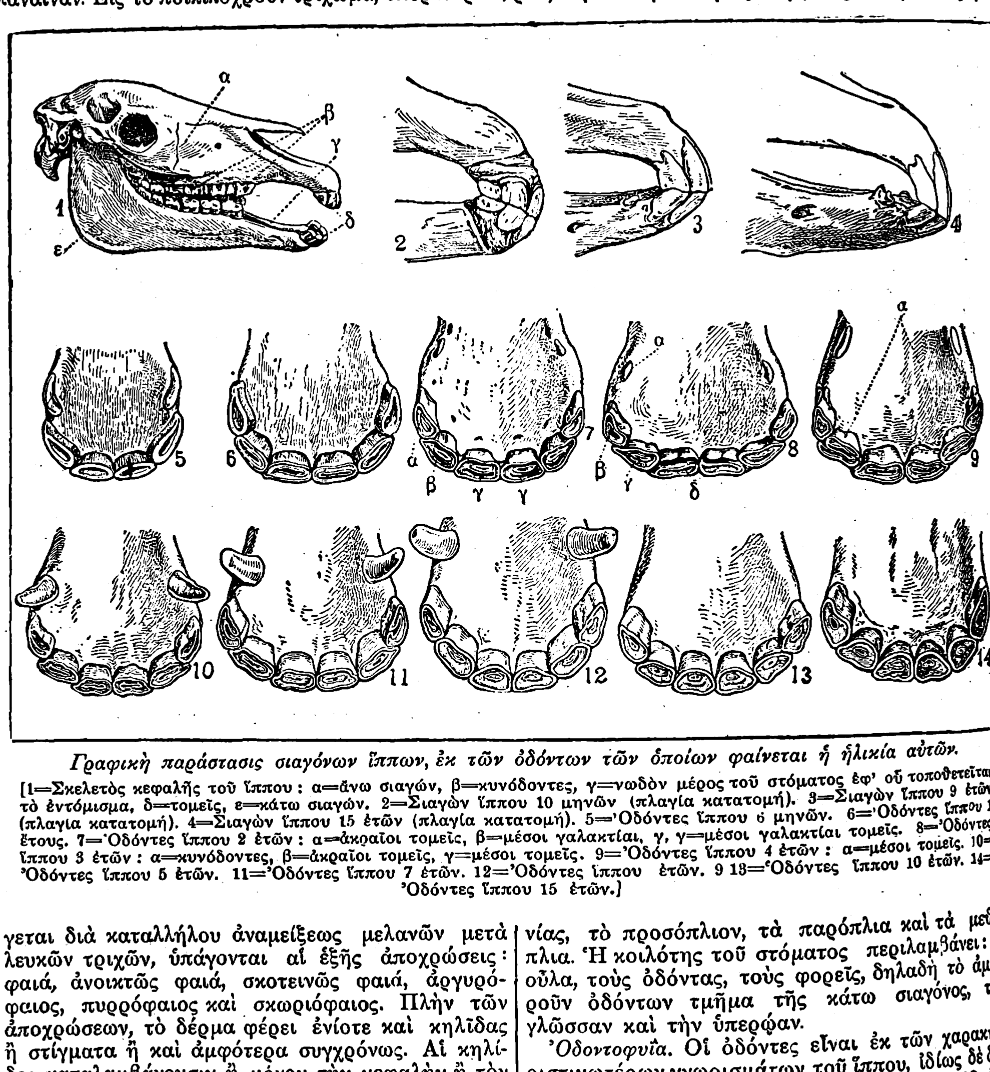

Γραφικὴ παράστασις σιαγόνων ἵππων, ἐκ τῶν ὀδόντων τῶν ὁποίων φαίνεται ἡ ἡλικία αὐτῶν.

[1=Σκελετὸς κεφαλῆς τοῦ ἵππου: α=ἄνω σιαγών, β=κυνόδοντες, γ=νωδὸν μέρος τοῦ στόματος ἐφ' οὗ τοποθετεῖται τὸ ἐντόμισμα, δ=τομεῖς, ε=κάτω σιαγών. 2=Σιαγὼν ἵππου 10 μηνῶν (πλαγία κατατομή). 3=Σιαγὼν ἵππου 9 ἐτῶν (πλαγία κατατομή). 4=Σιαγὼν ἵππου 15 ἐτῶν (πλαγία κατατομή). 5=Ὀδόντες ἵππου 6 μηνῶν. 6=Ὀδόντες ἵππου 1 ἔτους. 7=Ὀδόντες ἵππου 2 ἐτῶν: α=ἀκραῖοι τομεῖς, β=μέσοι γαλακτίαι, γ, γ=μέσοι γαλακτίαι τομεῖς. 8=Ὀδόντες ἵππου 3 ἐτῶν: α=κυνόδοντες, β=ἀκραῖοι τομεῖς, γ=μέσοι τομεῖς. 9=Ὀδόντες ἵππου 4 ἐτῶν: α=μέσοι τομεῖς. 10=Ὀδόντες ἵππου 5 ἐτῶν. 11=Ὀδόντες ἵππου 7 ἐτῶν. 12=Ὀδόντες ἵππου ἐτῶν. 9 13=Ὀδόντες ἵππου 10 ἐτῶν. 14=Ὀδόντες ἵππου 15 ἐτῶν.]

Ὀδοντοφυΐα. Οἱ ὀδόντες εἶναι ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων τοῦ ἵππου, ἰδίως δὲ διὰ τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμὸν τῆς ἡλικίας του. Ὁ ἄρρην ἐνήλικος ἵππος φέρει 40 ἢ 44 ὀδόντας, ὁ δὲ θῆλυς ἵππος ἢ φορβὰς 36. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος τοῦ ἄρρενος εἶναι ὁ ἑξῆς: κοπτ. $\frac{3}{3}$, κυν. $\frac{1}{1}$,

$$\text{προγόμφ. } \frac{3 \text{ ἢ } 4}{3 \text{ ἢ } 4}, \text{ γομφ. } \frac{3}{3} \times 2 = 40 \text{ ἢ } 44$$

ὀδόντας κατανεμημένους ὡς ἑξῆς: 6 τομεῖς, 1 κυνόδοντα, 3 ἢ 4 προγομφίους καὶ 3 γομφίους εἰς ἑκάστην σιαγόνα.. Ἡ διαφορά, ἥτις παρουσιάζεται ὡς πρὸς τὸν ὀδοντικὸν τύπον, ὅστις κατ' ἄλλους ἀποτελεῖται ἐκ 40 καὶ κατ' ἄλλους ἐκ 44 ὀδόντων, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ πρῶτος προγόμφιος ἑκάστης σιαγόνος, ὅστις πάντοτε εἶναι ἀνανάπτυκτος, γενικῶς πίπτει μετὰ τῶν ὀδόντων τοῦ γάλακτος καὶ οὐδέποτε σχεδὸν παρουσιάζεται εἰς τὸ ἐνήλικον ζῷον. Ἕτεροι ἱππολόγοι διατείνονται, ὅτι ὁ ὀδοὺς οὗτος ὑπάρχει, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφανής, καὶ εἰς τὰ ἐνήλικα ἔτι ζῷα. Ἡ φορβὰς φέρει 36 ὀδόντας, διότι ἐλλείπουσιν οἱ 4 κυνόδοντες. Οἱ τομεῖς ἢ κοπτῆρες γενικῶς εἶναι συμπεπιεσμένοι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ κοπτεροὶ κατὰ τὸ ἄκρον των· οἱ κυνόδοντες ἔχουσι κωνικὸν σχῆμα καὶ ὑπάρχουσι μόνον εἰς τοὺς ἄρ-

Digitized by Google

ρενας καὶ σπανιώτατα εἰς τοὺς θήλεις. Οἱ προγόμφιοι εἶναι παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς γομφίους καὶ διαφέρουσι τῶν τελευταίων μόνον κατὰ τὸ μέγεθος, ὅπερ εἶναι αἰσθητῶς μικρότερον. Τέλος οἱ γομφίοι εἶναι τετραγωνικοί, πλατεῖς, διηυλακωμένοι κατὰ τὰ πλάγιά των μὲ στεφάνην πεπλατυσμένην καὶ περιβαλλομένην ὑπὸ πολυαρίθμων πτυχώσεων ἐξ ἀδαμαντίνης οὐσίας.

Διάγνωσις τῆς ἡλικίας τοῦ ἵππου. Ἡ ὀδοντοφυΐα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς διάγνωσιν τῆς ἡλικίας τοῦ ἵππου, ὁ δὲ ὁρισμὸς αὐτῆς γίνεται μόνον διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν 6 προσθίων τομέων ὀδόντων τῆς κάτω σιαγόνος, οἵτινες διακρίνονται εἰς τρία ζεύγη: μεσαίους, παραμέσους καὶ γωνιαίους. Ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐκφύσεως οὗτοι πάλιν διακρίνονται εἰς προσκαίρους ἢ γαλακτίας, καὶ μονίμους ἢ ἀναπληρωματικούς. Εὐθὺς ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ νεαροῦ ζῴου, δηλαδὴ τοῦ *πώλου*, ἐκφύονται εἰς ἑκάστην τῶν σιαγόνων ἀνὰ δύο μέσοι τομεῖς, μετὰ παρέλευσιν διμήνου χρονικοῦ διαστήματος ἐκφύονται οἱ παράμεσοι καὶ κατὰ τὸν δέκατον μῆνα ἐκφύονται οἱ τέσσαρες γωνιαῖοι. Ἡ πτῶσις τῶν γαλακτιῶν ὀδόντων καὶ ἡ ἀντικατάστασις τούτων ὑπὸ τῶν μονίμων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ δευτέρου καὶ ἡμίσεος ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας, ὁπότε ὁ ἵππος φέρει πάντας τοὺς μονίμους πλέον ὀδόντας. Οἱ ἀνωτέρω ὀδόντες ἐκφύονται πάλιν κατὰ ζεύγη. Ὁ καθορισμὸς τῆς ἡλικίας ἀπὸ τοῦ ἕκτου ἔτους γνωρίζεται ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν ἐξαφανίσεως τῆς μελανῆς ἐλλείψεως, ἣν φέρει ἕκαστος τῶν τομέων ὀδόντων ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας ἐπιφανείας του. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀκριβῶς ἄρχεται ἡ ἐξαφάνισις τῆς μελανῆς ἐλλείψεως ἀπὸ τοὺς δύο μέσους τομεῖς. Κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος ἐξαφανίζονται αἱ μελαναὶ ἐλλείψεις τῶν δύο παραμέσων ὀδόντων καὶ κατὰ τὸ ὄγδοον αἱ τῶν γωνιαίων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ ἡλικία καθορίζεται ἐκ τῆς παρατηρουμένης μεταβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ ἐλλειπτικοῦ σχήματος τῆς τραπέζης τῶν ὀδόντων, ὅπερ ἐπίσης μεταβάλλεται κατὰ ζεύγη. Οὕτω, κατὰ τὸ ἔνατον ἔτος τὸ ἐλλειψοειδὲς σχῆμα μεταβάλλεται εἰς στρογγύλον εἰς τοὺς δύο μέσους τομεῖς, κατὰ τὸ δέκατον μεταβάλλεται εἰς τοὺς δύο παραμέσους καὶ κατὰ τὸ δωδέκατον εἰς τοὺς δύο γωνιαίους τομεῖς. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἡ στρογγύλη αὕτη ἐπιφάνεια μεταβάλλεται εἰς τριγωνικήν, ἐπίσης κατὰ ζεύγη, ὥστε μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δεκάτου πέμπτου ἔτους πάντες οἱ τομεῖς τῆς κάτω σιαγόνος ἔχουσι τριγωνικὸν σχῆμα. Ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ δεκάτου ἕκτου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ ἐπέκεινα οἱ τομεῖς μεταβάλλουσιν ἐξακολουθητικῶς τὸ σχῆμά των, καθιστάμενοι ἀπὸ τριγωνικῶν ἐλλειπτικοὶ κάθετοι.

Ἀνατομία. Τὸ ὀστεῶδες σύστημα, ὅπερ γενικῶς περιορίζει τὴν μορφὴν τοῦ σώματος τοῦ ἵππου, καλεῖται *σκελετὸς* καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: τὸν *κορμὸν* καὶ τὰ *ἄκρα*. Κυριώτερον τμῆμα τοῦ κορμοῦ εἶναι ἡ *σπονδυλικὴ στήλη* ἢ *ράχις*, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἀρθρωτῶν ὀσταρίων, *σπονδύλων* καλουμένων. Ἕκαστος σπόνδυλος παρουσιάζει κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ διαφορόσχήμους προεξοχάς, αἵτινες καλοῦνται *ἀποφύσεις*. Ἐκ τῶν ἀποφύσεων, ἄλλαι μὲν χρησιμεύουσιν, ὅπως συνδέωσι μεταξύ των τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ σκελετοῦ, ἄλλαι δὲ χρησιμοποιοῦνται ὡς συνδετικοὶ κρίκοι τῶν μυῶν καὶ ὡς ζυγός. Αἱ ἀποφύσεις αὗται παρουσιάζονται λίαν ἀκανόνιστοι εἰς τοὺς σπονδύλους τοῦ λαιμοῦ, οἵτινες καλοῦνται *τραχηλικοὶ σπόνδυλοι*. Αἱ ἀποφύσεις τῶν ὑπολοίπων σπονδύλων τῆς ράχεως παρουσιάζουσι περισσοτέραν κανονικότητα καὶ ὁμοιομορφίαν, ἡ μόνη δὲ διαφορά, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν, εἶναι τὸ μέγεθος καὶ ἡ αἰχμηρότης ἢ μὴ τούτων· διὸ καὶ καλοῦνται αἱ περισσότεραι *ἀκανθώδεις ἀποφύσεις*. Πρὸς τούτοις αἱ ἀποφύσεις φέρουσιν ἐφ' ἑκατέρας ἐπιφανείας των καὶ ἰδιορρύθμους τινὰς ἐξογκώσεις, αἵτινες καλοῦνται *διαρθρωταὶ ἀποφύσεις*, χρησιμεύουσαι πρὸς σύνδεσμον τῶν πλευρῶν μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη καταλήγει κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς ἄκρον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον εἰς τὸν κόκκυγα ἤτοι τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς. Ἐντὸς τοῦ θόλου τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ ὄπισθεν τοῦ στέρνου εὑρίσκεται ὁ θώραξ ἢ *θωρακικὴ κοιλότης*, ἥτις περικλείει τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν καρδίαν. Ἡ κοιλία ἢ *κοιλιακὴ κοιλότης* εἶναι τοποθετημένη εὐθὺς μετὰ τοὺς ὀσφυϊκοὺς σπονδύλους, μεθ' ὧν συνδέεται διὰ τῶν καλουμένων *ἐγκαρσίων ἀποφύσεων*. Ἡ τελευταία κοιλότης τοῦ σώματος, δηλαδὴ ἡ *λεκάνη*, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ τμῆμα τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὅπερ περιλαμβάνει τὸν κόκκυγα ἢ ἱερὸν ὀστοῦν. Μετὰ τοὺς τραχηλικοὺς σπονδύλους, 7 τὸν ἀριθμόν, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος καλεῖται *ἀτλαντοειδὴς* καὶ συνδέεται ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ δεύτερος *ἀξονοειδὴς* καὶ συνδέεται διὰ συστροφέως μετὰ τοῦ πρώτου, οἱ λοιποὶ συνδέονται ἁπλῶς μετὰ τοῦ τελευταίου. Οἱ ραχιαῖοι σπόνδυλοι εἶναι 17, ἀποτελοῦσιν ἰσχυρὸν καὶ ἐπιμήκη θόλον καὶ περατοῦνται εἰς ἰσχυροὺς μῦς. Οἱ ὀσφυϊκοὶ σπόνδυλοι εἶναι 6, αἱ δὲ ἐγκάρσιοι ἀποφύσεις των εἶναι εὐρεῖαι, ἐπιμήκεις καὶ ὁριζόντιοι καὶ ἀποτελοῦσιν ἰσχυρότατον ἔρεισμα τῶν περὶ ταύτας μυῶν, χρησιμεύουσαι ἐπίσης ὡς ἔρεισμα τοῦ σπλαγχνικοῦ τμήματος. Οἱ κοκκυγικοὶ σπόνδυλοι εἶναι 18 καὶ σχηματίζουσι τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς. Τὸ πρόσθιον μέρος τῆς σπονδυλικῆς στήλης συγκρατεῖ τὴν κεφαλήν. Αὕτη ἔχει μορφὴν πυραμιδοειδοῦς τετραπλεύρου καὶ ἀποτελεῖται ἐξ 28 ὀστῶν συνδεδεμένων διαφόρως μεταξύ των κατὰ τὴν ὥριμον ἡλικίαν τοῦ ζῴου καὶ τελείως ἀσυνάπτων κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν. Ἡ κεφαλὴ διακρίνεται εἰς *κρανίον* καὶ εἰς *πρόσωπον*. Ἐν τῷ κρανίῳ ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς ὀστᾶ: τὸ *ἰνιακόν*, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ αὐχένος καὶ φέρει τρῆμα, δι' οὗ διέρχεται ὁ νωτιαῖος μυελός, τὰ 2 *βρεγματικά*, ἅτινα εὑρίσκονται ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κρανίου καὶ εἶναι πλατύτατα, τὰ 2 *κροταφικά*, ἐπίσης ἐφ' ἑκατέρας πλευρᾶς τῆς κεφαλῆς κείμενα, καὶ τὸ *μετωπικόν*, ὅπερ κεῖται ἄνωθεν τῶν βρεγματικῶν ὀστῶν καὶ ἔχει τὸ αὐτὸ πλάτος μὲ τὸ κρανίον. Τὸ πρόσωπον κατέχει τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο σιαγονικῶν ὀστῶν ἢ σιαγόνων, τῆς *ἄνω* καὶ *κάτω*. Ἡ ἄνω σιαγὼν φέρει δύο μεγάλα ὀστᾶ, ἐφ' ὧν συγκρατοῦνται οἱ προγόμφιοι καὶ γομφίοι ὀδόντες, καὶ 2 μικρά, ἐφ' ὧν συγκρατοῦνται οἱ λοιποὶ ὀδόντες τῆς ἄνω σιαγόνος. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπίσης σιαγόνος εὑρίσκονται καὶ τὰ *ρινικὰ ὀστᾶ*, τὰ καθορίζοντα τὴν ρινικὴν κοιλότητα. Ἡ κάτω σιαγών, ἡ *βασικὴ σιαγών*, ἔχει σχῆμα ἡμικυκλικόν, τὰ δὲ δύο ἄκρα τοῦ ἡμικυκλίου σχηματίζουσι τὴν καλουμένην *ὑπογνάθιον* κοιλότητα, ἐφ' ἧς προσαρμόζονται οἱ ὀδόντες τῆς κάτω σιαγόνος. Τμῆμα τῆς κάτω σιαγόνος ἀποτελεῖ καὶ τὸ *ὑοειδὲς ὀστοῦν*, ὅπερ ὑποβαστάζει τὴν γλῶσσαν, τὸν λάρυγγα καὶ τὸν φάρυγγα. Τὸ στέρνον ἀποτελεῖται ἐκ σπογγώδους ὀστοῦ, ὅπερ χρησιμεύει ὡς βάσις τοῦ σχηματισμοῦ τῆς θωρακικῆς καὶ τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος. Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στέρνου ἐπαναπαύονται αἱ 9 πρῶται πλευραί. Ἐπίσης χρησιμεύει καὶ ὡς ὑποστήριγμα τοῦ συνδέσμου τῶν νεύρων τῶν ἑνούντων τὰς 9 τελευταίας πλευρὰς μετὰ τῶν πρώτων καὶ τῶν μυῶν, οἵτινες συνδέουσι τὰ μέλη μετὰ τοῦ κορμοῦ. Αἱ πλευραὶ τοῦ ἵππου εἶναι 36 καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἄκρον ἑνοῦνται μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

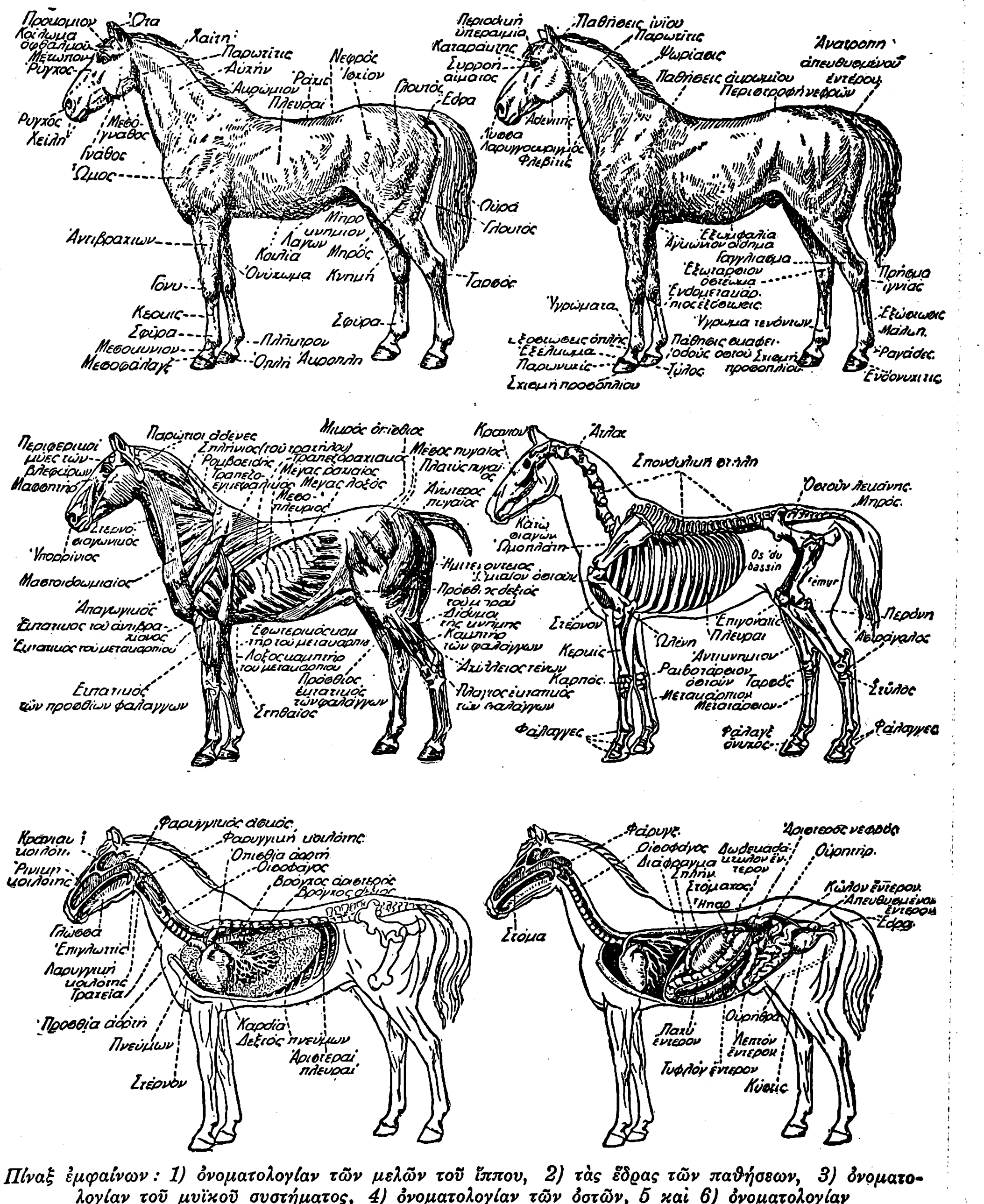

Πίναξ ἐμφαίνων: 1) ὀνοματολογίαν τῶν μελῶν τοῦ ἵππου, 2) τὰς ἕδρας τῶν παθήσεων, 3) ὀνοματολογίαν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος, 4) ὀνοματολογίαν τῶν ὀστῶν, 5 καὶ 6) ὀνοματολογίαν τοῦ σπλαγχνικοῦ συστήματος.

Διὰ τὸν ἵππον, οὗτινος αἱ κινητικαὶ δυνάμεις χρησιμοποιοῦνται, σπουδαιότατον ρόλον παίζουσι τὰ ὀστᾶ τῶν ἄκρων. Τὰ πρόσθια ἄκρα ἢ πρόσθιοι πόδες συνδέονται μετὰ τοῦ κορμοῦ οὐχὶ δι' ἀρθρώσεων, ἀλλὰ διὰ μυῶν συνδεόντων ταῦτα μὲ τὸν τράχηλον καὶ τὰς πλευράς. Ἕκαστον τῶν προσθίων μελῶν ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τμημάτων, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ *ὠμοπλάτη*, ἥτις εἶναι ὀστοῦν τριγωνικοῦ σχήματος, πλατύτατον, συνδεόμενον πλαγίως ἀπὸ τοῦ θώρακος καὶ διαιρούμενον εἰς δύο ὑπὸ τῆς καλουμένης *ἀκρωμίας ἀποφύσεως*, ἥτις διαχωρίζει τοὺς *καμπτηρίους μῦς* ἀπὸ τοὺς *ἐκτατηρίους μῦς* τῆς κνήμης. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς ὠμοπλάτης φέρει ἐπιμήκη διόγκωσιν, ἥτις καλεῖται *ἄκανθα τῆς ὠμοπλάτης*· εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἀκάνθης σχηματιζομένας κοιλότητας ὑπάρχει σύστημα μυῶν, ὧν κυριώτερον εἶναι ὁ μέγας *ὀδοντωτὸς μῦς*, ὅστις συνδέει, ἰσχυρότερον παντὸς ἄλλου, τὸ πρόσθιον τμῆμα τῆς ὠμοπλάτης μετὰ τοῦ κορμοῦ. Ἡ ὠμοπλάτη ἐκτελεῖ ἐπὶ τοῦ θώρακος ἰδίας κινήσεις, αἵτινες σχετίζονται ἀμέσως μὲ τὰς κινήσεις γενικῶς τῶν ἄκρων. 2) Ὁ *βραχίων*, ὅστις ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιμήκους ὀστοῦ, ὅπερ προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ θώρακος καὶ σχηματίζει μετὰ τῆς ὠμοπλάτης γωνίαν. Ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἡ ὠμοπλάτη καὶ ὁ βραχίων τοῦ ἵππου προσκολλῶνται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ θώρακος. Ὁ βραχίων φέρει ἰσχυροὺς καὶ πολυαρίθμους μῦς, οἵτινες συνδέονται μὲ τὸ στέρνον καὶ τὰς πλευράς. Διὰ τῆς κατωτέρας ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας διαρθροῦται μὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀντιβραχίονος, ἤτοι τὴν *κερκίδα* καὶ τὴν *ὠλένην*. Ὁ βραχίων ἐκτελεῖ δύο κινήσεις, τὴν τάσιν καὶ τὴν κάμψιν. 3) Τὸ *ἀντιβράχιον*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀστῶν: τῆς κερκίδος καὶ τῆς ὠλένης. Ἡ κερκίς, ἥτις εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ὠλένης, κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα διαρθροῦται μετὰ τοῦ βραχίονος,

Digitized by Google

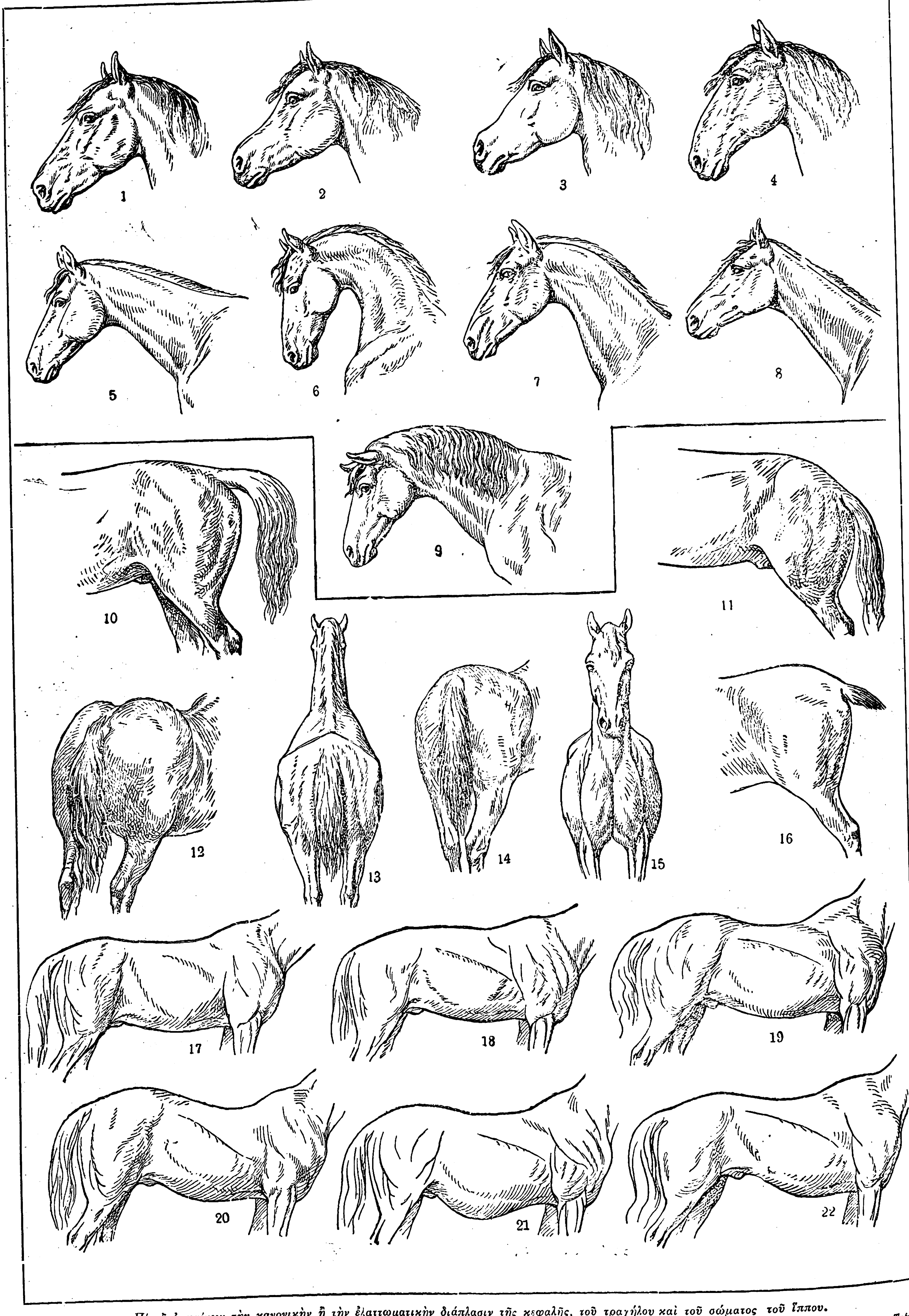

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν κανονικὴν ἢ τὴν ἐλαττωματικὴν διάπλασιν τῆς κεφαλῆς, τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ σώματος τοῦ ἵππου.

[1=Κεφαλὴ καλῶς διαμορφωμένη 2=Κεφαλὴ σιμή. 3=Κεφαλὴ ρινόκερω. 4=Κεφαλὴ κεκυρτωμένη. 5=Τράχηλος εὐθύς. 6=Τράχηλος κυρτός. 7=Τράχηλος κύκνου. 8=Τράχηλος κοῖλος. 9=Τράχηλος ἐπικλινής. 10=Κατατομὴ σώματος ἁρμονική. 11=Κατατομὴ κεκλιμένη. 12=Κατατομὴ διπλῆ. 13=Κατατομὴ ὀξεῖα. 14=Οὐρὰ ἐν εἴδει σαρώθρου. 15=Στέρνον ἐλαττωματικόν. 16=Ἵππος μύουρος. 17=Ράχις καλῶς διαμορφωμένη. 18=Ράχις ἡμιόνου. 19=Ράχις κοίλη. 20=Ράχις κάθετος. 21=Κοιλία κάθετος. 22=Κοιλία ἰσχνὴ (ἰσχνογάστηρ ἵππος).]

Digitized by Google

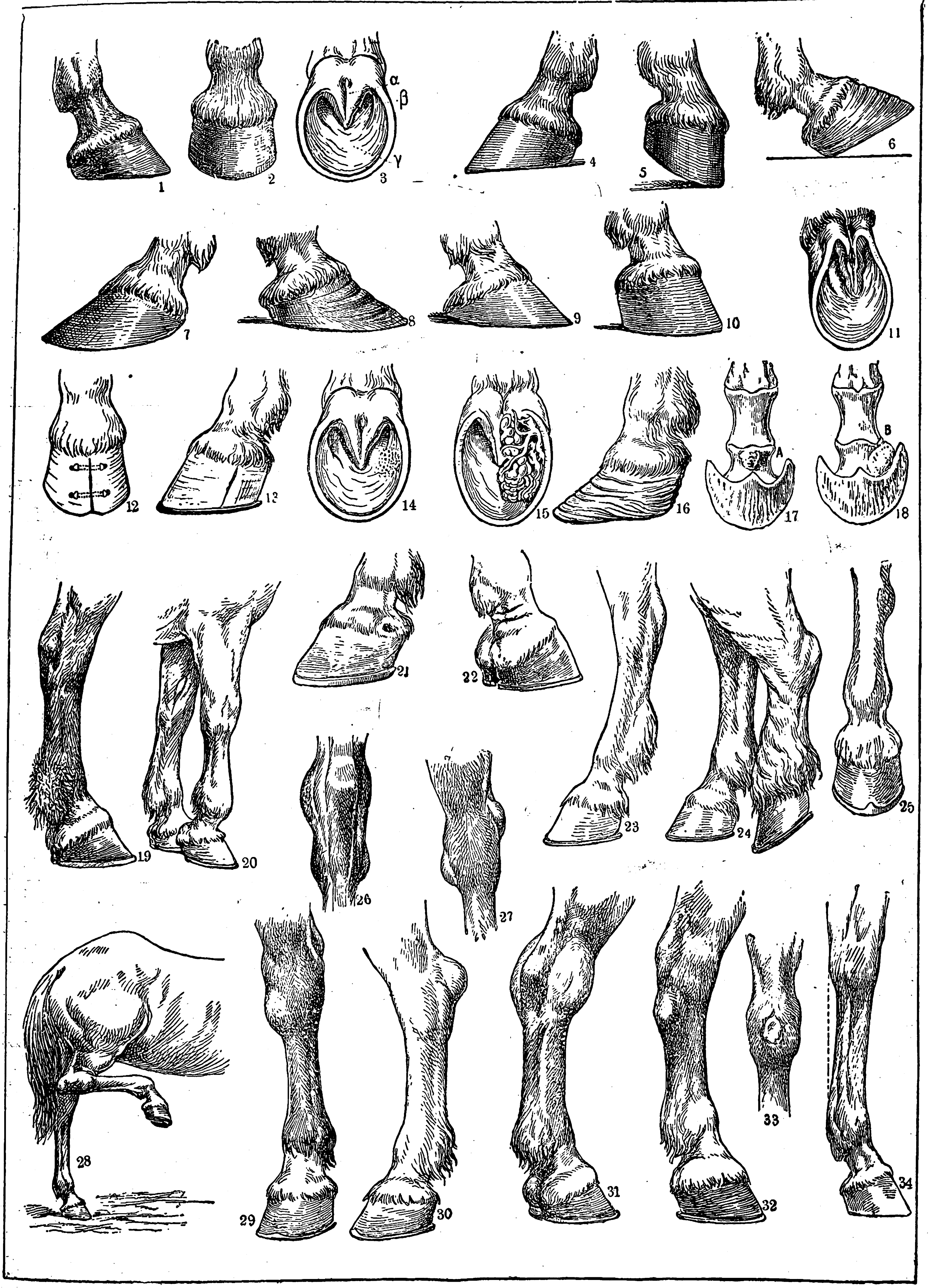

Πίνοξ ἐμφαίνων τὰς παθήσεις καὶ ἐπάρματα τοῦ ποδὸς καὶ τῆς ὁπλῆς τοῦ ἵππου.

[1=Μεθόπλιον. 2=Ἀκρόπλιον. 3=Ταρσὸς καὶ πέλμα : α=περόνη, β=ἀντηρίς, γ=πέλμα. 4=Ἁρμονικὸς πούς. 5=Ἀκροβάτις ὁπλή. 6=Ὁπλὴ κεκλιμένη. 7=Ἐπίπεδος ὁπλή. 8=Δακτυλιωτὴ ὁπλή. 9=Χαμηλόπτερνος ὁπλή. 10=Ὑψηλόπτερνος ὁπλή. 11=Συνεσταλμένη ὁπλή. 12=Σχισμὴ ἐπὶ τοῦ παροπλίου. 13=Σχισμὴ ἐπὶ τοῦ προσοπλίου. 14=Τύλος ταρσοῦ. 15=Καρκίνωμα. 16=Στρεβλὴ ὁπλή. 17=Ἐξόστωσις : A=μεσοκυνίου, B=τένοντος. 19=Μάλκη. 20=Προκυνοποδισμὸς προσθίου ποδός. 21=Σαρκώδης παρωνυχίς. 22=Σχισμαὶ μεσοκυνίου. 23=Ὑγρώματα. 24=Ἐλεφαντίασις. 25=Ἐνδομετακάρπιος ἐξόστωσις. 26=Ἔπαρμα ἰγνύος. 27=Σπογγῶδες ἔπαρμα. 28=Ὀπίσθιος ποὺς προσβληθεὶς ὑπὸ ὀστεώματος. 29=Ἰγνὺς προσβληθεῖσα ὑπὸ ὀστεώματος. 30=Πρῆσμα. 31=Ἔπαρμα τένοντος ἰγνύος. 32=Ἰγνὺς προσβληθεῖσα ὑπὸ ἐξοστώσεως. 33=Γόνυ ἐξελκωμένον. 34=Στρέβλωσις τένοντος.]

Digitized by Google

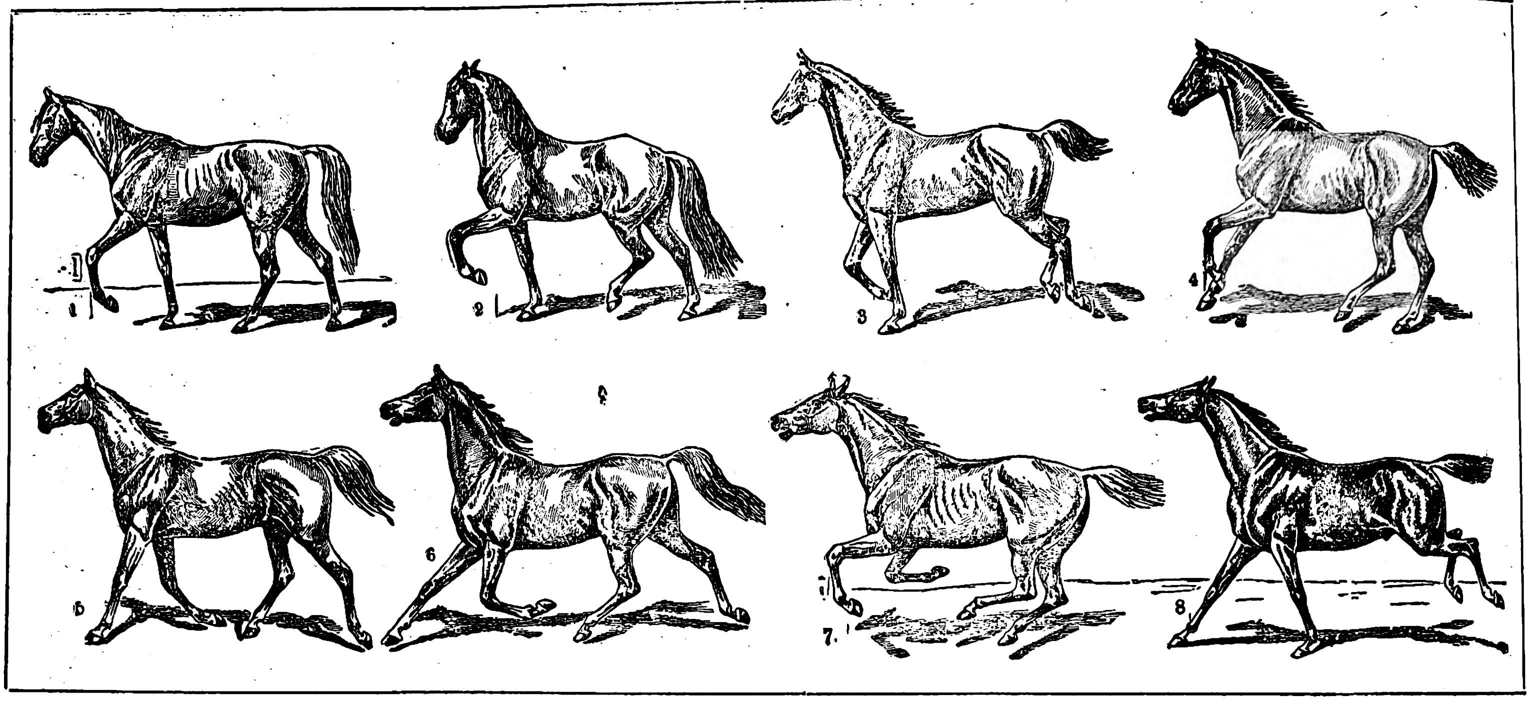

Πίναξ ἐμφαίνων τὰς διαφόρους κινήσεις τοῦ ἵππου.
[1=Βάδην κανονικόν. 2=Βάδην ταχύ. 3=Τροχασμὸς συνήθης. 4=Πλαγιοτροχασμός. 5=Τροχασμὸς κανονικός. 6=Τροχασμὸς ἐπιμήκης. 7=Καλπασμὸς δι' αἰωρήσεως. 8=Καλπασμὸς ἵππου ἱπποδρομιῶν.]

κατὰ δὲ τὸ κατώτερον αὐτῆς ἄκρον μετὰ τοῦ καρποῦ. Ἡ ὠλένη διαρθροῦται μετὰ τῆς κερκίδος κατὰ τὴν ὀπισθίαν αὐτῆς ἐπιφάνειαν, κατὰ δὲ τὴν προσθίαν μετὰ τοῦ βραχίονος. Τὸ ἀντιβράχιον ἐκτελεῖ δύο κινήσεις, τὴν τάσιν καὶ τὴν κάμψιν. 3) Ὁ *ἄκρος πούς* τῶν προσθίων ποδῶν τοῦ ἵππου, ὅστις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν χεῖρα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς ὀστῶν: Τοῦ *καρποῦ* ἢ τοῦ *γόνατος*, ὅστις σχηματίζεται ἐξ 7 ὀστῶν εἰς διπλῆν σειρὰν διατεταγμένων, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι αἰχμηρὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τὰ δὲ λοιπὰ τετραγωνικά. Τοῦ *μετακαρπίου*, ὅπερ φέρει 3 ὀστᾶ, τὸ μεσαῖον καὶ τὰ πλάγια. Τὸ μεσαῖον ὀστοῦν ἢ κανὼν εἶναι μᾶλλον βραχύ, κυλινδρικὸν καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα διαρθροῦται μετὰ τῶν ὀστῶν τοῦ καρποῦ. Τὰ πλάγια ὀστᾶ, ἅτινα εἶναι προσκεκολλημένα ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ κανόνος, ἔχουσι σχῆμα πυραμίδος ἀνεστραμμένης καὶ ἀπολήγουσι κατὰ μὲν τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἄκρον εἰς διόγκωσιν μετὰ διηρθρωμένων ἑδρῶν, κατὰ δὲ τὸ ὀπίσθιον κατώτερον εἰς ὀζώδη ἀπόφυσιν, ἥτις διεισδύει ἐν τῷ δέρματι. Ὁ κανὼν διαρθροῦται κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμά του μετὰ τῶν *φαλάγγων*, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐξ 6 ὀστῶν. Ἡ 1η φάλαγξ ἢ *μεσοκύνιον* εἶναι ἐπίμηκες ὀστοῦν, ἡ 2α φάλαγξ ἢ *στεφάνη* βραχὺ καὶ τετραγωνικὸν καὶ ἡ 3η φάλαγξ ἢ *ὁπλῆ* εἶναι βραχὺ καὶ κωνοειδές. Πλὴν τῶν τριῶν τούτων φαλάγγων ὑπάρχουσι δύο *σκαφοειδῆ μεγάλα ὀστᾶ*, ἅτινα εὑρίσκονται ὄπισθεν τοῦ κυνήποδος, καὶ τὸ *σκαφοειδὲς μικρὸν ὀστοῦν*, ὅπερ εὑρίσκεται ὄπισθεν τῆς τρίτης φάλαγγος. Τὰ ὀστᾶ τοῦ ἄκρου ποδὸς ἐκτελοῦσι κινήσεις τάσεως, κάμψεως καὶ ὤσεως. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα ἢ *ὀπίσθιοι πόδες* συνδέονται ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἕκαστος τῶν ὀπισθίων ποδῶν φέρει τὰ ἑξῆς ὀστᾶ: 1) Τὴν *λεκάνην*, ἧς τὸ ὀστοῦν εἶναι πλατύ, εὐρύτερον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ στενότερον κατὰ τὸ κατώτερον. Τὸ ἄνω τμῆμα διαρθροῦται μετὰ τοῦ κόκκυγος. Κατὰ τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ ὀστοῦ τῆς λεκάνης εὑρίσκεται τὸ *εἰλεακὸν ὀστοῦν*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *λαγονίου*, ὀστοῦ τριγωνικοῦ, οὗ ἡ ἐξωτερικὴ γωνία τοῦ σχηματιζομένου τριγώνου καλεῖται *εἰλεακή*, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ *κορυφὴ τῶν γλουτῶν*. Τὸ *ἰσχιακὸν ὀστοῦν* ἑνοῦται μεθ' ἑτέρου, ὅπερ καλεῖται *ἡβικόν*, ἀμφότερα δὲ σχηματίζουσι κατὰ τὴν μετὰ τῆς λεκάνης αὐτῶν διάρθρωσιν τὸ *θυροειδὲς τρῆμα*. Τὰ ἀνωτέρω ὀστᾶ τῶν ὀπισθίων ἄκρων σχηματίζουσι τὴν καλουμένην *κοιλότητα τῆς λεκάνης*, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέχονται τὰ *οὐρογεννητικὰ ὄργανα* τοῦ ἵππου. Τὰ ὀστᾶ τῆς λεκάνης, κινούμενα λόγῳ τῶν ἰσχυρῶν μεταξύ των συνδέσμων, μεταδίδουσι τὴν κίνησιν εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην καὶ ἀκολούθως εἰς τὰ πρόσθια ἄκρα καὶ συνεπῶς καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Ὁ *μηρὸς* ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ κυλινδρικοῦ ὀστοῦ, ὅπερ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα διαρθροῦται μετὰ τοῦ *ἰσχιακοῦ ὀστοῦ* καὶ κατὰ τὸ κατώτερον καὶ πρόσθιον μετὰ τῆς κνήμης δι' ἀρθρώσεως, ἥτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ γόνυ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ μηρὸς δύναται νὰ ἐκτελέσῃ πάσας τὰς κινήσεις. Ἡ *κνήμη* σχηματίζεται ὑπὸ τριῶν ὀστῶν, τοῦ *κυρίου ὀστοῦ*, τῆς *περόνης* καὶ τῆς *ἐπιγονατίδος*. Τὸ ὀστοῦν τῆς κνήμης γενικῶς εἶναι ἐπίμηκες, πρισματικοῦ σχήματος, καὶ ἔχει κλίσιν πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἡ περόνη εἶναι στυλοειδὲς ὀστοῦν καὶ ἡ ἐπιγονατὶς βραχὺ μὲ ἀνώμαλον ἐπιφάνειαν. Ἡ κνήμη ἐκτελεῖ κινήσεις κάμψεως, τάσεως καὶ περιστροφικάς. Ὁ ἄκρος πούς ἑκάστου ὀπισθίου μέλους περιλαμβάνει τὸν *ταρσόν*, οὗτινος τὰ ὀστᾶ κυμαίνονται μεταξὺ 5 καὶ 7, καὶ εἶναι διατεταγμένα εἰς διπλῆν σειράν Ἡ ἀνωτέρα σειρὰ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *ἀστραγάλου*, ὅστις εἶναι ἀκανόνιστον καὶ τετραγωνικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀστοῦν, ὅπερ διαρθροῦται μετὰ τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς κνήμης, καὶ τῆς *πτέρνας*, ἥτις εἶναι ὀστοῦν χρησιμεῦον ὡς μοχλός, οὕτως εἰπεῖν, καὶ περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁ ταρσός. Ἡ κατωτέρα σειρὰ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ὀστῶν, ὧν κυριώτερον εἶναι τὸ *κυβοειδὲς* ὀστοῦν. Τὸ μετατάρσιον καὶ αἱ φάλαγγες εἶναι παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ὀστᾶ τῶν προσθίων ἄκρων.

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ. Οἱ διάφοροι ἱππολόγοι προσεπάθησαν ποικιλοτρόπως νὰ κατατάξωσι τὰς διαφόρους ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐγκατεσπαρμένας γενεὰς τῶν ἵππων. Συνήθως λαμβάνεται ὡς κυριώτερον χαρακτηριστικὸν κατατάξεως ἡ πλαγία κατατομὴ τοῦ ἵππου· τὸ χαρακτηριστικὸν ὅμως τοῦτο γνώρισμα ὑπέστη παντοίας ἀλλοιώσεις, λόγῳ τῶν διαφόρων μεταναστεύσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπερ συναπεκόμιζε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἵππον. Αἱ ἐν λόγῳ ἀλλοιώσεις προῆλθον ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῶν κλιματολογικῶν ὅρων, τῆς διαίτης, τῶν παντοειδῶν διασταυρώσεων, κτλ. Οἱ ἱππολόγοι θεωροῦσι τὴν πλαγίαν κατατομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου ὡς ἀπόλυτον κριτήριον τῆς γενικῆς ἁρμονίας τῶν γραμμῶν τοῦ σώματος καὶ εἴς τινας περιπτώσεις καὶ ὡς μοναδικὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα πρὸς κατάταξιν ἵππου τινὸς εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν γενεάν. Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη διαμόρφωσις τῆς πλαγίας κατατομῆς δὲν παρουσιάζει πάντοτε χαρακτηριστικὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναταί τις ἐκ ταύτης νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ ζῴου. Διὰ τοῦτο, παρὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς κατατομῆς, λαμβάνονται ὑφ' ὄψιν τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν, τὸ ἀνάστημα, τὸ βάρος, ὁ γενικὸς σχηματισμὸς τοῦ σώματος, αἱ ἐπιμήκεις τρίχες ἐπὶ τοῦ κατωτέρου τμήματος τοῦ ποδός, ἡ γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις, κτλ. Πλὴν τούτων κατατάσσουν τοὺς ἵππους καὶ εἰς διαφόρους κατηγορίας, ὡς π. χ. *βαρεῖς*, *ἐλαφρούς*, *εὐγενεῖς*, *κοινούς*, *ψυχροαίμους*, *θερμοαίμους*, κτλ. Ἕτεροι ἱππολόγοι διακρίνουσι τοὺς ἵππους εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: εἰς *ἵππους τῆς Ἀνατολῆς* καὶ *ἵππους τῆς Δύσεως*. Οἱ ἵπποι τῆς Ἀνατολῆς χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἀναστήματος μετρίου, σώματος ἀτρακτοειδοῦς, ποδῶν λεπτῶν καὶ ξηρῶν, δέρματος μᾶλλον λεπτοῦ, νευρικοῦ συστήματος ἀνεπτυγμένου καὶ εἶναι κατάλληλοι δι' ἐλαφρὰς ἐργασίας. Ἀντιθέτως οἱ ἵπποι τῆς Δύσεως παρουσιάζουσιν ἀνάστημα μεγαλύτερον, σῶμα εὐρωστότερον, δέρμα παχύ, νευρικὸν σύστημα μετρίως ἀνεπτυγμένον, μυϊκὸν σύστημα ἰσχυρότατον καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ βαρείας ἐργασίας. Ἑτέρα διαίρεσις εἶναι ἡ τοῦ Janson, ὅστις λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοὺς κρανιολογικοὺς χαρακτῆρας τῶν ζῴων καὶ διακρίνει τοὺς ἵππους εἰς *βραχυκεφάλους*, ἔχοντας δηλαδὴ κρανίον βραχύ, καὶ *δολιχοκεφάλους*, ἔχοντας δηλαδὴ κρανίον ἐπίμηκες. Παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην πλείστων ἱππολόγων, φαίνεται ὅτι ἡ κατάταξις τοῦ Janson εἶναι ἡ πρακτικωτέρα. Κατωτέρω θέλομεν ἐξετάσει τὰς διαφόρους γενεὰς τῶν ἵππων, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν μόνον τοὺς ἀνατομικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας, ἀλλὰ κυρίως τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἄποψιν, τοὺς κυριωτέρους ζῳοτεχνικοὺς χαρακτῆρας, τοὺς συνηθεστέρους τρόπους διασταυρώσεως καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τούτων. Ἐν τῷ συνόλῳ των αἱ γενεαὶ τῶν ἵππων διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: τοὺς *καθαροαίμους* καὶ τοὺς *νοθογενεῖς*.

Ἄγριοι ἢ πλάνητες ἵπποι. Διὰ τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν ἵππων ἐλάχιστα ἀσχολεῖται ἡ ἱππολογία, διότι δὲν παρουσιάζουσιν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ζῳοτεχνικῆς ἀπόψεως. Οἱ *ἄγριοι*, *ἡμιάγριοι* καὶ *πλάνητες* ἵπποι ἀπαντῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ἐνίοτε ἀγέλας, ὁδηγουμένας ὑπὸ τοῦ πλέον ἡλικιωμένου ἄρρενος, εἰς τὰς ἀχανεῖς στέππας τῆς Ἀσίας, τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς, τὰ παρθένα δάση τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἵππων τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ὁ *ταρπάν*, ἰθαγενὴς τῶν χωρῶν τῶν κειμένων μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Ἀράλης καὶ τῶν προπόδων τῶν ὀρέων τῆς ἄνω Ἀσίας. Ἀπαντᾷ κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας εἰς τὰς στέππας τῆς Μογγολίας, τὴν ἔρημον τῆς Γόβης, τὰ ὄρη τῶν βορείων Ἰνδιῶν καὶ τὴν Σιβηρίαν. Ὁ *ἵππος ὁ τοῦ Πρζεβάλσκι* ἀπαντᾷ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, τῷ Τουρκεστὰν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Ρώσου ἐξερευνητοῦ Przewalski, ὅστις πρῶτος ἀνεκάλυψεν αὐτόν. Οἱ ἵπποι οὗτοι ζῶσι καθ' ὁμάδας ἐκ 15—20 ἀτόμων ἀποτελουμένας καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ προϊστορικὸς ἵππος τῆς Ἀσίας. Ὁ *κουμρὰχ* εἶναι ὁ πλάνης ἵππος τῆς Ἀφρικῆς, μικροῦ ἀναστήματος καὶ τελείας σωματικῆς διαπλάσεως, ὅστις εὐκόλως ἐξημεροῦται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ παρέχει ἀρκετὰς ὑπηρεσίας εἰς αὐτούς. Ὁ *κιμαρρὸν* εἶναι ὁ πλάνης ἵππος τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ κατοικεῖ κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας τὰ παρθένα δάση.

Καθαρόαιμοι ἵπποι. Εἰς τοὺς ἵππους τούτους ὑπάγονται ὀκτὼ γενεαί, αἱ ἑξῆς:

Α') *Ἀσιατικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ ἀσιατικοῦ* (Equus caballus asiaticus), ὅστις ἔχει πλαγίαν κατατομὴν εὐθεῖαν, μὲ τὰ κογχιακὰ τόξα προέχοντα κατὰ πολὺ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ μετώπου, ὅπερ εἶναι εὐρὺ καὶ πεπιεσμένον καὶ παρουσιάζει εὐκρινῆ βραχυκεφαλίαν. Τὸ ἀνάστημα εἶναι μέτριον, κυμαινόμενον μεταξὺ 140 καὶ 150 ἑκατοστομέτρων, σπανιώτερον δὲ φθάνει τὰ 160 ἑκατοστόμετρα. Τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 400 καὶ 450 κιλῶν. Ἡ γενικὴ μορφὴ τοῦ σώματος εἶναι κομψὴ καὶ εὐλύγιστος, ἡ φυσιογνωμία εὐγενὴς καὶ ὑπερήφανος, ὁ θώραξ τελείως ἀνεπτυγμένος, ἡ ῥάχις εὐθεῖα, οἱ γλουτοὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, τὰ μέλη ξηρά, αἱ ὁπλαὶ ἰσχυραί, ἡ χαίτη καὶ οὐρὰ ἐκ μακρῶν καὶ λεπτῶν τριχῶν ἀποτελούμεναι. Τὸ νευρικὸν σύστημα ἔχει τοιαύτην ἰδιόρρυθμον ἀνάπτυξιν, ὥστε δύναται συγχρόνως νὰ χρησιμοποιηθῇ τόσον εἰς τοὺς πολέμους, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Ὁ συνήθης χρωματισμὸς εἶναι ἀνοικτῶς ξανθὸς μετὰ σκοτεινοτέρας ἀποχρώσεως εἰς τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν. Οἱ σκοτεινοὶ χρωματισμοί, ὅπως ὁ μελανὸς ἢ ὁ φαιομελανός, κατὰ κανόνα παρατηροῦνται εἰς ζῷα προελθόντα ἐκ διασταυρώσεως διαφόρων γενεῶν. Ὁ ἵππος οὗτος ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Πατρίς του φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ κεντρικὴ Ἀσία καὶ ἐξ αὐτῆς σὺν τῇ παρόδῳ τῶν χρόνων μετηνάστευσε μετὰ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀπομεμα-

Digitized by Google

κρυσμένας χώρας. Τινὲς διατείνονται ὅτι μετεφέρθη ὑπὸ τῶν Ἀρίων εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῶν Πελασγῶν. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μουσουλμάνων εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ Γαλλίαν διηυκύλυνε κατὰ πολὺ τὴν διάδοσιν ἐν Εὐρώπῃ τοῦ ἀσιατικοῦ ἵππου. Οἱ Ἄγγλοι, πρὶν ἔτι ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀσιατικοῦ ἵππου, εἰσήγαγον τοῦτον εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ὠκεανίᾳ κτήσεις των. Οἱ Ἱσπανοὶ εἰσήγαγον τὸν ἀσιατικὸν ἵππον εἰς τὸν νέον κόσμον εὐθὺς ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἀσιατικὴ γενεὰ τοῦ ἵππου εἶναι ἡ πλέον διαδεδομένη καὶ ἡ πλέον πολυπληθὴς ἐκ πασῶν τῶν λοιπῶν γενεῶν καὶ ἀποτελεῖ τὰ $^{9}/_{10}$ τοῦ συνόλου τῶν ἐν τῇ γῇ ζώντων ἵππων. Αἱ διάφοροι κλιματολογικαὶ συνθῆκαι, ὁ ἰδιάζων πολιτισμὸς ἑκάστου ἔθνους, ὁ διάφορος τρόπος τῆς διατροφῆς καὶ γενικῶς ἡ ζῳοτεχνία εἶναι οἱ κυριώτεροι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς νέων ἱππείων γενεῶν ἢ παραλλαγῶν ἢ ποικιλιῶν. Ὁ ἵππος τῆς Ἀσίας εὗρεν ἐν Ἀραβίᾳ θαυμασίους συντελεστὰς ἐγκλιματισμοῦ, ὅθεν καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὸ μέγιστον τῆς ἀναπτύξεώς του καὶ τῆς ἁρμονικῆς σωματικῆς του διαπλάσεως, ὥστε πολλάκις, ἂν μὴ πάντοτε, εἶναι γνωστὸς οὗτος ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀραβικός*.

Ἀραβικὸς ἵππος. Οἱ καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ ἵπποι ἀπαντῶσι συνήθως ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀραβίᾳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ὑεμένῃ, Χεζάζῃ, Hadramout, Nedj καὶ Μεσοποταμίᾳ. Ἐκεῖθεν μετεφέρθησαν κατὰ περιόδους εἰς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τὴν Αἴγυπτον, τὸ Μαρόκκον, τὴν Ἀλγερίαν καὶ τὴν Τύνιδα, ὅπου καὶ ἀνεμείχθησαν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν γενεῶν καὶ κυρίως μετὰ τοῦ *βερβερικοῦ* ἵππου, ἰθαγενοῦς τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ ζῳοτεχνικοὶ χαρακτῆρες, οἵτινες διακρίνουσι τὸν ἀραβικὸν ἵππον ἀπὸ τῶν λοιπῶν γενεῶν, εἶναι οἱ ἑξῆς: Κεφαλὴ μικρὰ καὶ εὐρεῖα, ῥὶς λεπτή, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ζωηροί, μὲ προτεταμένας ὀφθαλμικὰς κόγχας· ἡ σχηματιζομένη διὰ τῆς συνδέσεως τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ λαιμοῦ γωνία ἀμβλυτέρα παρ' ὅσον εἶναι εἰς τὰς γενεὰς τῶν ἵππων· θώραξ εὐρὺς καὶ μέλη ξηρά. Πλὴν τούτων ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἔχει 5 ὀσφυϊκοὺς σπονδύλους ἀντὶ 6, οὓς ἔχουσιν αἱ λοιπαὶ γενεαί· οὕτως οἱ σπόνδυλοι ὁλοκλήρου τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀντὶ νὰ εἶναι 24 εἶναι 23. Ὁ χαρακτὴρ οὗτος εἶναι ἱκανός, ὥστε νὰ διακρίνῃ τελείως τὴν γενεὰν ταύτην πάσης ἄλλης. Οἱ ὡραιότεροι καὶ ῥωμαλεώτεροι ἀραβικοὶ ἵπποι παρήχθησαν ἐν Συρίᾳ, Δαμασκῷ καὶ Ἀραβίᾳ. Οἱ νομάδες Ἄραβες ζῶσι κυρίως ἐκ τῆς ἐμπορίας τῶν ἵππων, οὓς ἐξάγουσι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ ἀραβικοὶ ἵπποι, οἵτινες διατρέφονται ἐν Εὐρώπῃ, θεωροῦνται γενικῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς οὐχὶ ἀπολύτως καθαρόαιμοι, ἀντιστοιχοῦσι δηλαδὴ πρὸς τοὺς μιγάδας ἢ νοθογενεῖς τῶν Εὐρωπαίων.

Ποικιλία Ὑεμένης. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ μέρη τῆς περιοχῆς ταύτης, ὅπου ἡ βλάστησις εἶναι πλουσιωτάτη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀγόνους ἀραβικὰς ἐρήμους. Ἔχει χρῶμα χρυσέρυθρον καὶ παρουσιάζει θαυμαστὴν κομψότητα σώματος, ταχύτητα καὶ ἠπιότητα. Ἐν ταῖς ὀρειναῖς περιοχαῖς τοῦ Ἀσὶρ καὶ τῆς Ζεμὰρ οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης φθάνουσιν εἰς ἀνάστημα τὰ 160 ἑκατοστόμετρα. Εἰς τὴν Μεσοποταμίαν διατρέφουσι θαυμασίους ἵππους πυρροξάνθου ἢ ὀρφνερύθρου χρώματος. Γενικῶς ὁ ἀραβικὸς ἵππος εἶναι ὁ τύπος ὁ ἁρμονικώτερος καὶ ὁ εὐγενέστερος πάντων τῶν ἵππων ἱππεύσεως, διότι κέκτηται πλὴν τῆς σωματικῆς ὡραιότητος καὶ φυσικὰς ἰδιότητας μοναδικάς, ὡς ταχύτητα, εὐκινησίαν, δύναμιν καὶ ἀντοχήν. Ἀντιπροσωπεύει οὕτω τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν χάριν μετὰ τῆς ἰσχύος. Οἱ Ἄραβες διακρίνουσι περὶ τὰς 50 ποικιλίας ἵππων, ὑπαγομένας εἰς 35 οἰκογενείας. Ἐν Ἀραβίᾳ ὑπάρχουσι περὶ τὰ 100 κέντρα παραγωγῆς ἵππων, εἰς τὰ ὁποῖα παράγουσι διαφόρους ποικιλίας.

Παράδοσις περὶ τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου. Οἱ Ἄραβες εὐχαριστοῦνται νὰ ἀποδίδωσι τὴν γένεσιν τοῦ ὁμωνύμου ἵππου των εἰς τὸν Θεόν, δημιουργήσαντος αὐτὸν συγχρόνως μετὰ τοῦ ἀνέμου, ὅστις εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ταχύτητος. Τὸ Κοράνιον τὸν ἀποκαλεῖ «El-Kheir», δηλαδὴ τὸ «ὑπερτέλειον ἀγαθόν», λέγεται δ' ὅτι Ἄραψ τις, ὅστις ἐθεώρει ἀναπόσπαστον μέλος τῆς οἰκογενείας του καὶ τὸν ἵππον, προετίμησε νὰ ἀποθάνωσι τὰ τέκνα του ἐκ τῆς πείνης διὰ νὰ τρέφηται καλῶς ὁ ἵππος του. Ἡ ἀγάπη ἢ μᾶλλον ἡ λατρεία, ἣν τρέφουσιν οἱ Ἄραβες πρὸς τὸν ἵππον, εἶναι παροιμιώδης. Ὁ προφήτης Μωάμεθ εἶπε: «Τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς τελευταίας κρίσεως κρέμανται ἐκ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, αἵτινες εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἵππων σας». Καὶ ἀλλαχοῦ: «Ὁ παράδεισος τῆς γῆς εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ἵππων σας καὶ εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία».

Περσικὸς ἵππος. Οὗτος, λόγῳ τῆς κομψότητος τοῦ σώματός του καὶ τοῦ κανονικοῦ βαδίσματός του, θεωρεῖται ἐκ τῶν τελειοτέρων ποικιλιῶν τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς. Τὸ ἀνάστημα γενικῶς εἶναι ὑψηλόν, τὰ μέλη ἐπιμήκη καὶ ξηρά, ἡ ῥάχις εὐθεῖα καὶ ἡ κεφαλὴ λεπτὴ καὶ κομψή. Εἶναι καταλληλότατος πρὸς ἵππευσιν. Οἱ Πέρσαι ἐπίσης εἰσάγουν ἵππους καὶ ἐκ Nedjed. Οἱ καλύτεροι περσικοὶ ἵπποι παράγονται εἰς τὰς παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἐκτάσεις καὶ δὴ παρὰ τὸ ῥωσικὸν Τουρκεστάν. Διακρίνονται εἰς ἀμιγεῖς ἢ καθαροαίμους καὶ εἰς μιγάδας ἢ ἡμικαθαροαίμους. Οἱ πρῶτοι παράγονται διὰ διασταυρώσεως ἐπιβήτορος καὶ φορβάδος ἀραβικῶν, ἐνῷ οἱ δεύτεροι διὰ διασταυρώσεως ἐπιβήτορος ἀραβικοῦ καὶ φορβάδος ποικιλίας τινὸς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπεραντίν*. Γενικῶς οἱ ἐν Περσίᾳ ἵπποι εἶναι κατὰ 25% καθαρόαιμοι καὶ κατὰ 75% ἡμικαθαρόαιμοι ἢ καθαρόαιμοι ἐκ δευτέρας γενεᾶς, ὡς εἴθισται ἐν Περσίᾳ νὰ καλοῦνται.

Συριακὸς ἵππος. Ὑπὸ τὰς διαφόρους ἀτμοσφαιρικὰς καὶ κλιματολογικὰς συνθήκας, ὁ ἀραβικὸς ἵππος ὑπέστη βασικάς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μορφολογικὰς ἀλλοιώσεις, καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἰδία γενεὰ ἐν Συρίᾳ, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *συριακὸς ἵππος*, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ κυρίως ὡς μία ἐκ τῶν πολλῶν ποικιλιῶν τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου. Τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ εἶναι παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, ἡ ἁρμονικότης τῶν γραμμῶν τοῦ σώματος τελεία καὶ ὁ χρωματισμὸς μελανότεφρος μὲ μελανὰ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν του. Ποικιλία τοῦ συριακοῦ ἵππου θεωρεῖται ἡ τῆς περιφερείας τῶν Ἀδάνων, ὅστις, λόγῳ τοῦ εὐρώστου σώματος, τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ σταθεροῦ βηματισμοῦ του, παρουσιάζει μεγίστην ἀντοχὴν καὶ διὰ τοῦτο ἐξ αὐτοῦ ἐφοδιάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ τουρκικὸν ἱππικόν. Ποικιλίαι τοῦ συριακοῦ ἵππου θεωροῦνται ἐπίσης καὶ οἱ τῆς Ἐρζερούμ, τοῦ Βάν, τῆς Διαρβεκίρης καὶ τῆς Μουσούλης. Εἰς τὰς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τῆς Συρίας διατρέφονται πολυπληθεῖς ἵπποι ἀνήκοντες εἰς τοὺς νομάδας Βεδουΐνους, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰς κατὰ μῆκος τοῦ Εὐφράτου ὀάσεις, ὅπου παραμένουσι πλεῖστοι Ἄραβες καλλιεργηταί. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ διατροφὴ τῶν ἵππων εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Συρίας ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, διότι οἱ νομάδες κάτοικοι τῶν ἐρήμων ἐπεδόθησαν εἰς ἑτέρους κτηνοτροφικοὺς κλάδους. Νῦν εἰς τὰς συριακὰς ἐρήμους διατρέφονται περὶ τὰς 2.000 φορβάδες καὶ ἐλάχιστοι ἐπιβήτορες.

Κιρκάσιος ἵππος. Ἡ ποικιλία αὕτη τοῦ ἀσιατικοῦ τύπου προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν πέραν τοῦ Καυκάσου Ῥωσίαν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *γενεὰ τοῦ Καραβάχ*. Ὁ Κιρκάσιος ἵππος ἐνδείκνυται καὶ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν Ῥώσων ὡς πολεμικὸς δρόμων.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ἀραβικὸς ἵππος διεδόθη ἐν Εὐρώπῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων. Μετέπειτα ἐξηκολούθησε πληθωρικὴ εἰσαγωγὴ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου πάντοτε ἀπελάμβανε μεγάλης ἐκτιμήσεως λόγῳ τῶν σωματικῶν καὶ φυσικῶν προτερημάτων του. Ἡ πρώτη μεγάλη εἰσαγωγὴ ἀραβικῶν ἵππων ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1820 ὑπὸ τοῦ κόμιτος de Porte, καὶ ἡ τελευταία κατὰ τὸ 1914 ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἱπποφορβείων, Quinchey, ὅστις ἔφερε μεγάλην ποσότητα ἀραβικῶν ἵππων ἐκ Καΐρου.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Ῥωσίᾳ. Ἡ γενεὰ αὕτη τοῦ ἵππου μετηνέχθη καὶ ἐνεκλιματίσθη θαυμασίως ἐν Ῥωσίᾳ. Οἱ καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ ἐπιβήτορες ἠγοράζοντο ἀπ' εὐθείας ἐκ Συρίας ἢ ἐκ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ἱπποφορβείων. Τὸ πρῶτον ἱπποφορβεῖον ἱδρύθη ἐν Streletzk κατὰ τὸ 1805, ὅπου καὶ εἰσήχθησαν πλεῖστοι καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ ἵπποι ἐκ Συρίας. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἀναγνωρίζονται ἐκ τῶν ἁρμονικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ σώματος, τῆς ἐλευθερίας τῶν κινήσεων καὶ τοῦ ἀναστήματός των, ὅπερ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερον τῶν λοιπῶν ἀσιατικῶν ἵππων. Τὸ πρῴην αὐτοκρατορικὸν ἱπποφορβεῖον τοῦ Streletzk κατώρθωσε νὰ ἐγκλιματίσῃ ἐπιτυχῶς τὸν ἀραβικὸν ἵππον, ὥστε νὰ τὸν διατηρῇ ἐν καιρῷ χειμῶνος εἰς ἡμιάνοικτα ἱπποστάσια. Οἱ παραχθέντες εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἱπποφορβεῖον ἵπποι κατέστησαν περιζήτητοι πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ὁ πρίγκιψ Scherbatoff ἀνέτρεφεν ἐν τῷ ἐν Efstratovka ἱπποφορβείῳ του παρὰ τὸν ποταμὸν Δὸν τρεῖς κατηγορίας ἵππων: καθαρόαιμον ἀραβικήν, ἡμικαθαρόαιμον ἀραβικὴν ἐκ πατρὸς ἄραβος καὶ μητρὸς τῆς περιφερείας τοῦ Δὸν καὶ ἡμικαθαρόαιμον ἀραβικὴν μετὰ διαφόρων ποικιλιῶν ἐκ διασταυρώσεως ἀραβικοῦ, καθαροαίμου ἀγγλικοῦ κλπ.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Οὐγγαρίᾳ. Οἱ Σύροι ἱπποπαραγωγοὶ μετέφερον εἰς Οὐγγαρίαν, εἴτε κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν μετανάστευσιν, εἴτε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν, εἴτε τέλος καὶ ὡς ἐπιχειρηματίαι, τὸν ἀραβικὸν ἵππον. Ὁ οὐγγρικὸς ἢ μαγυαρικὸς ἵππος θεωρεῖται ὡς ἀπ' εὐθείας ἀπόγονος τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου. Τὸ σῶμα του γενικῶς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων κλιματολογικῶν ὅρων καὶ τῆς καταλλήλου διαίτης, ἐγένετο ῥωμαλεώτερον, ἀλλ' ἡ πλαγία κατατομή του διετηρήθη εὐθεῖα, ὁ θώραξ αὐτοῦ ὑψηλὸς καὶ λεπτὸς καὶ οἱ μηροί του πεπλατυσμένοι. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιός, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, πεποικιλμένος συνηθέστερον διὰ μελανῶν ἢ λευκῶν στιγμάτων. Οἱ ἵπποι οὗτοι εἶναι ταχύτατοι δρόμωνες καὶ ζῶσιν ἐν ἡμιελευθερίᾳ εἰς τὰς μεγάλας οὐγγρικὰς πεδιάδας. Τοὺς διασταυροῦσι μετὰ διαφόρων ἰθαγενῶν γενεῶν καὶ ποικιλιῶν. Τὸ ἄλλοτε βασιλικὸν ἱπποφορβεῖον ἐν Βαλβόνῃ τῆς Οὐγγαρίας, ὅπερ ἱδρύθη κατὰ τὸ 1790, διέτρεφε καθαροαίμους καὶ ἡμικαθαροαίμους ἀραβικοὺς ἵππους. Μεγάλαι εἰσαγωγαὶ τοιούτων ἵππων ἐγένοντο ἐκ Συρίας κατὰ τὰ ἔτη 1836, 1843, 1852, 1876, 1897 καὶ 1901. Ἐν Οὐγγαρίᾳ μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὑπῆρχον 52 ἱπποφορβεῖα ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ἀραβικῶν ἵππων.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ ἀραβικὸς ἵππος μετεφέρθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1732 εἰς τὸ βασιλικὸν ἱπποφορβεῖον τοῦ Trakehnen ἐν τῇ ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Α', πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς βελτιώσεως τοῦ ἰθαγενοῦς λιθουανικοῦ ἵππου. Ἰδιαιτέρως ἐξετιμῶντο οἱ μελανοῦ χρώματος ἵπποι, οἵτινες καὶ προωρίζοντο διὰ τοὺς βασιλικοὺς στάβλους. Ἀπὸ τοῦ 1787 τὸ ἱπποφορβεῖον τοῦ Trakehnen, ὅπερ εἶχε 12 διαμερίσματα καὶ κατεῖχεν ἔκτασιν 4.150 ἑκταρίων, ἐφωδίαζε τὰς ἱππικὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Ῥήνου. Ἀπὸ μιᾶς πεντηκονταετίας ἐλάχιστα μεταχειρίζονται εἰς τὰς διασταυρώσεις τοὺς ἀραβικοὺς ἐπιβήτορας. Ἐν ἀνατολικῇ ἰδίως Πρωσσίᾳ προτιμῶσι τὸν καθαρόαιμον ἀγγλικὸν ἵππον. Ὁ ἵππος τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας, προερχόμενος ἐκ διασταυρώσεως ἀγγλοαραβικῶν καὶ ἰθαγενοῦς ποικιλίας, ἔχει συνήθως μελανὸν χρῶμα καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἵππευσιν ἢ εἰς πολυτελεῖς ἁμάξας.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ ἀραβικὸς ἵππος διατρέφεται κυρίως ἐν Σαρδηνίᾳ, ὅπου παρατηρεῖται καὶ ὁ πληρέστερος ἐγκλιματισμὸς τούτου. Γνωστότερος εἶναι ὁ ἵππος *Ὀσμανιέ*, ὅστις μετεφέρθη εἰς Σαρδηνίαν ἐκ Συρίας τῷ 1874 καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του, κατὰ τὸ 1893, ἐπέβη 582 φορβάδων καὶ ἀπέδωκε περὶ τοὺς 300 πώλους. Ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας καὶ ἀνακηρύξεως ταύτης εἰς βασίλειον (1870) ἐγένοντο 7 ὁμαδικαὶ εἰσαγωγαὶ ἀραβικῶν ἵππων ἐξ Ἀραβίας. Ἡ τελευταία ἐγένετο κατὰ τὸ 1907. Ἐν Σαρδηνίᾳ λειτουργοῦσι 2 κρατικὰ ἱπποφορβεῖα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀνατρέφει τοὺς πώλους, οὓς ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἀγοράζει ἐκ τῆς νήσου. Οὗτοι, ἀφοῦ παραμείνωσιν ἐν τῷ ἱπποφορβείῳ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 4ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἀποστέλλονται εἶτα εἰς τὰ ἱπποστάσια τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν σωμάτων. Κατὰ τὸ 1899 τὸ ἕτερον τῶν ἐν Σαρδηνίᾳ ἱπποφορβείων παρήγαγε 48 ἐπιβήτορας, οἵτινες βραδύτερον διενεμήθησαν εἰς 35 ἱπποστάσια, καὶ κατὰ τὸ 1920 παρήγαγεν 131 ἐπιβήτορας, διανεμηθέντας εἰς 68 ἱπποστάσια. Ἀπὸ τοῦ 1893 τὸ ἰταλικὸν ἱππικὸν ἐφοδιάζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐν Σαρδηνίᾳ παραγομένων ἵππων. Κατὰ τὸ 1918 ὑπῆρχον ἐν Σαρδηνίᾳ εἰς τὰ κρατικὰ καὶ ἰδωτικὰ ἱπποφορβεῖα περὶ τοὺς 250 ἐπιβήτορες, οἵτινες ὤχευον κατ' ἔτος περὶ τὰς 12.000 φορβάδας καὶ παρήγαγον περὶ τοὺς 7.000 πώλους ἐτησίως.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ παραγωγὴ καθαροαίμων ἀραβικῶν ἵππων ἐν Γαλλίᾳ εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη καὶ διενεργεῖται ἰδίως εἰς τὰ παρὰ τὰ Πυρηναῖα διαμερίσματα. Σήμερον ἐν Γαλλίᾳ διατηροῦνται εἰς τὰ κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ ἱπποφορβεῖα 150 περίπου καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ ἐπιβήτορες καὶ περὶ τὰς 270 φορβάδες, ἐξ ὧν μόνον αἱ 120 εἶναι καθαρόαιμοι ἀραβικαί. Πλεῖστοι καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ ἐπιβήτορες χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ τὴν διασταύρωσιν ἑτέρων διαφόρων γενεῶν καὶ ποικιλιῶν φορβάδων. Κατὰ τὸ 1928 παρήχθησαν ἐκ τῶν ἱπποφορβείων 100 περίπου ἐπιβήτορες καθαρόαιμοι ἀραβικοί, οἵτινες διενεμήθησαν εἰς τὰ διάφορα ἱπποφορβεῖα τοῦ κράτους. Οὗτοι κυρίως χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν καθαροαίμων ἀγγλοαραβικῶν ἵππων.

Ὁ ἀραβικὸς ἵππος ἐν Ἀγγλίᾳ. Αἱ διάφοροι φυλαί, αἵτινες κατῴκουν τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν πρὸ τῆς χριστιανικῆς περιόδου, μετεχειρίζοντο τοὺς ἵππους των εἰς τὴν ἕλξιν τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων. Ἱππικὸν μετεχειρίζοντο ἰδίως κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, διότι οἱ ἵπποι των ἦσαν μικρόσωμοι καὶ εὐκόλως διήρχοντο τὰς δασώδεις καὶ ὀρεινὰς ἐκτάσεις. Ἐν τούτοις, ὅταν κατὰ τὸ 1066 οἱ Νορμανδοί, ὑπὸ τὴν καθοδηγίαν τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Βρεττανίαν, οἱ Ἀγγλοσάξωνες μετεχειρίζοντο εἰς τὸ ἱππικόν των ἀρκετὰ μεγαλοσώμους ἵππους. Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ ἐφ' ὅσον τὰ πολεμικὰ ὄργανα ἐγίνοντο βαρύτερα, εἶχον ἀνάγκην καὶ εὐρωστοτέρων ἵππων, ἐπειδὴ δὲ οἱ αὐτόχθονες ὑστέρουν καὶ εἰς δυνάμεις καὶ εἰς ταχύτητα, ὁ Ἐρρῖκος ὁ Β' κατὰ τὸ 1170 καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων κατὰ τὸ 1205, ἐπρομηθεύθησαν πολεμικοὺς ἵππους ἐκ Γαλλίας, Φλάνδρας καὶ Ὀλλανδίας. Μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν περίπου αἰῶνα ὁ Ἐδουάρδος Γ' ἀπέστειλε πολυμελῆ ἀποστολὴν εἰς Γασκώνην πρὸς προμήθειαν καταλλήλων διὰ τὸν στρατὸν ἵππων. Κατὰ τὸ 1495 ἀπηγορεύθη, ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Ζ' ἡ ἐξαγωγὴ ἵππων ἐξ Ἀγγλίας. Τὸ αὐτὸ μέτρον ἠκολουθήθη καὶ ὑπὸ τοῦ διαδόχου του Ἐρρίκου τοῦ Η', ὅστις διέταξε νὰ γίνῃ καταγραφὴ πάντων τῶν ἵππων τοῦ βασιλείου του· οὗτοι κατετάχθησαν εἰς διαφόρους κατηγορίας ἀναλόγως τοῦ ἀναστήματος,

Digitized by Google

τῆς σωματικῆς αὐτῶν διαπλάσεως καὶ τῆς ἐργασίας δι' ἣν προωρίζοντο. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐρρίκου ἐγένοντο αἱ πρῶται ἐτήσιαι ἱπποδρομίαι τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 1519 ὑπὸ φιλάθλου ὀργανώσεως, ἥτις κατόπιν ἐγένετο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ««Chester Cup». Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἤρχισε νὰ δίδεται ἰδιαιτέρα ὅλως προσοχὴ εἰς τὴν ἱπποπαραγωγήν. Κατὰ τὸ 1616 ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος ὁ Α' ἠγόρασε τὸν πρῶτον ἀραβικὸν ἵππον, ὅστις καὶ ἐνεγράφη πρῶτος εἰς τὸν α' τόμον τοῦ ἀγγλικοῦ «Stud-Book». Ὁ καθαρόαιμος ἀγγλικὸς ἵππος ἱππασίας ἢ ἱπποδρομιῶν («The race-horse») προῆλθεν ἐξ ἀνατολικῶν ἵππων δι' ἐπιπόνου καὶ πολυχρονίου ἐπιλογῆς, καταλλήλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, ἰδίας διαίτης, προπονήσεως. κ.τ.λ. Ὁ Ἰάκωβος ὁ Α' ἠγόρασεν ἐπιβήτοράς τινας ἀνατολικῆς προελεύσεως, ὁ δὲ Κάρολος ὁ Β' (1660—1685 συστηματικῶς πλέον εἰσήγαγεν ἐπιβήτορας ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἰδίᾳ ἐξ Ἀραβίας. Ὁ πρῶτος καθαρόαιμος πρόγονος ὑπῆρξεν ὁ «Darley Arabian», ὅστις ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1702 καὶ μετεφέρθη ἐκ Συρίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ 1712 ὑπὸ τοῦ Darley. Μετὰ 20 ἔτη ὁ λόρδος Godolphin μετέφερεν εἰς τὸ ἱπποστάσιόν του τὸν ἀραβικὸν ἵππον Godolphin-Arabian, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1724 καὶ ἀπέθανε τῷ 1733. Κατόπιν καὶ ἄλλοι τινὲς μετήνεγκον ἐξ Ἀνατολῆς καθαροαίμους ἐπιβήτορας, οἵτινες καὶ ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς μελλούσης καθαροαίμου ἀγγλικῆς γενεᾶς τῶν ἵππων.

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ καθαροαίμου ἵππου. Ὁ ἵππος τῶν ἱπποδρομιῶν ἢ ἱππεύσεως δέον νὰ ἔχῃ ἀνάστημα τοὐλάχιστον 160 ἑκατοστομέτρων, ἐπίμηκες σῶμα, ἐλάχιστα κυρτὴν ράχιν καὶ ταχυτέρας κινήσεις ἢ οἱ κοινοὶ ἵπποι. Ὁ τράχηλος αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἐπιμήκης, λεπτὸς καὶ ἐλαφρῶς κεκυρτωμένος, τὸ στῆθος βαθὺ καὶ στενόν, οἱ πόδες ὑψηλοί, λεπτοὶ καὶ εὐκίνητοι. Οἱ Ἄγγλοι ἱπποπαραγωγοὶ φροντίζουσι νὰ διασταυρῶσι ζῷα διακρινόμενα διὰ τὴν εὐκινησίαν καὶ εὐγραμμίαν τοῦ σώματός των. Ἡ ταχύτης αὐτῶν ἦτο τῷ 1895, 14,89 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, εἰς δὲ τὸ Derby κατὰ τὸ 1911 ἔφθασε τὰ 15,89 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον.

Ὁ καθαρόαιμος ἵππος ἐν Γαλλίᾳ. Παραλλήλως πρὸς τὰς προσπαθείας ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως δημιουργηθῇ ὁ καθαρόαιμος ἀγγλικὸς ἵππος, ἐπετεύχθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ διαφόρων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων ἡ παραγωγὴ καθαροαίμων γαλλικῶν ἵππων. Ἡ πρώτη ἱπποδρομία ἐν Γαλλίᾳ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 1651. Ἀπὸ τοῦ 1818 εἰς τὰ ἱπποφορβεῖα τῆς Γαλλίας μετεφέρθησαν ἀρκετοὶ καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ ἵπποι πρὸς παραγωγὴν γαλλικῶν καθαροαίμων τοιούτων. Κατὰ τὸ 1840—1850 παρήχθησαν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων ἀγγλικῶν ἐπιβητόρων μετὰ φορβάδων οἱ πρῶτοι καθαρόαιμοι γαλλικοί. Μετὰ 20 ἔτη ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ «Jockey-Club» οἱ γαλλικοὶ ἵπποι ἐκέρδιζον τοὺς ἀγγλικοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ. Κατὰ τὸ 1853 ἐκέρδισε πρῶτος ἡ «Jouvence» τοῦ Loupin τὸ ἔπαθλον «Goodwood-Cup». Σήμερον ὑπάρχουσιν ἐν Γαλλίᾳ 150 περίπου μεγάλα ἱπποφορβεῖα καὶ πλεῖστα μικροτέρας σημασίας. Τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ τοῦ Oise καὶ Seine-Oise, εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων, τῆς Manche, Calvados, Orne καὶ Eure εἰς τὴν Νορμανδίαν καὶ πλεῖστα περὶ τὰ Πυρηναῖα.

Ὁ καθαρόαιμος ἵππος ἐν Γερμανίᾳ. Ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀνατρέφονται ἐν Γερμανίᾳ καθαρόαιμοι ἵπποι, ἰδίως ἐν Βεστφαλίᾳ, Σιλεσίᾳ καὶ Μεκλεμβούργῳ, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν παραγωγὴν ἡμικαθαροαίμων. Κατὰ τὸ 1914 ὑπῆρχον ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὰς 8000 καθαρόαιμοι φορβάδες. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων παρήχθησαν ἡμικαθαρόαιμοι, ἐπιτευχθείσης ἀναλογίας 80—90 τοῖς ἑκατὸν χαρακτηριστικῶν καθαροαίμων. Ὡς πυρὴν τῶν ἡμικαθαροαίμων ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ ἐπιβήτορες Chamant (ἀγγλικὸς καθαρόαιμος) καὶ Butard (γαλλικὸς καθαρόαιμος). Μέχρι τοῦ 1786 τὸ πρωσσικὸν ἱππικὸν ἐπρομηθεύετο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοὺς ἵππους του. Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Β' ἵδρυσε τὰ πρῶτα κρατικὰ ἱπποφορβεῖα, ὅπου ἤρχισε συστηματικὴ διασταύρωσις καὶ παραγωγὴ ἵππων διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. Ἀπὸ ἐτῶν τὸ γερμανικὸν ἱππικὸν ἐφοδιάζεται ἐκ τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Πρωσσίᾳ παραγομένων ἵππων.

Ὁ καθαρόαιμος ἵππος ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ. Οἱ πρῶτοι ἀγγλικοὶ καθαρόαιμοι ἐπιβήτορες, οἵτινες εἰσήχθησαν πρὸς διασταύρωσιν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ, ἦσαν ὁ Furioso (1842) καὶ ὁ Nord-Star (1852). Οὗτοι ὑπῆρξαν ὁ πυρὴν τῆς παραγωγῆς τῶν ἡμικαθαροαίμων οὐγγρικῶν ἵππων. Ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ πρὸ τοῦ πολέμου ὑπῆρχον περὶ τὰ 20 ἱπποφορβεῖα πρὸς διατροφὴν καθαροαίμων ἵππων. Ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπῆρχον 59 ἰδιωτικὰ ἱπποστάσια, ἅτινα ἀνέτρεφον περὶ τοὺς 250 καθαροαίμους ἀγγλικοὺς ἵππους.

Ὁ καθορόαιμος ἵππος ἐν Ρωσίᾳ. Ἡ διατροφὴ τῶν ἐκ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας κατὰ πρῶτον εἰσαχθέντων καθαροαίμων ἵππων διενεργεῖται κυρίως ἐν νοτιοδυτικῇ Ρωσίᾳ. Οἱ καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ ἵπποι διασταυροῦνται μετὰ ἰθαγενῶν ἵππων τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ Δόν, ἐκ τῆς διασταυρώσεως δὲ ταύτης παρήχθη νέα εὔρωστος καὶ καθ' ὅλα ἀξιόλογος γενεὰ ἵππων. Ἡ παραγωγὴ ὅμως αὕτη σχεδὸν ἐγκατελείφθη ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Σοβιέτ.

Ὁ καθαρόαιμος ἵππος ἐν Ἱσπανίᾳ. Τὸ πρῶτον εἰσήχθησαν καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ ἵπποι πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸ 1884. Ἡ διοίκησις τῶν ἱσπανικῶν ἱπποφορβείων, ἥτις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ἀριθμεῖ σήμερον περίπου 10 ἱπποφορβεῖα πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ ἱσπανικοῦ ἱππικοῦ. Ἰδίας ἐγκαταστάσεις ἱπποφορβείων ἡ Ἱσπανία ἔχει εἰς τὰς Βαλεαρίδας καὶ τὰς Καναρίους νήσους.

Ὁ καθαρόαιμος ἵππος ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸ ἰταλικὸν κράτος ἀνατρέφει εἰς τὰ ἱπποφορβεῖά του ἀρκετοὺς καθαροαίμους ἐπιβήτορας πρὸς ἀναπαραγωγὴν καὶ μερικὴν προμήθειαν τοῦ ἱππικοῦ του. Σπουδαιότερον εἶναι τὸ κρατικὸν ἱπποφορβεῖον τοῦ San-Rossore, ὅπου ἀνατρέφονται ἀρκετοὶ καθαρόαιμοι ἀγγλικοὶ ἵπποι.

Αἱ ποικιλίαι τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ἀσιατικὸς ἵππος, ὑπὸ τὰς νέας κλιματολογικὰς συνθήκας, τὰς ἰδίας ζῳοτεχνικὰς μεθόδους εἰς ἃς ὑπεβλήθη καὶ ἀναλόγως τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διασταυρώσεως, ὑπέστη ἀρκετὰς μεταβολάς, αἵτινες ἀπεμάκρυνον αὐτὸν ἀπὸ τῶν πρώτων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων του καὶ παρήγαγον τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς ποικιλίας.

Γαλλία. Αἱ ἐν Γαλλίᾳ παραχθεῖσαι ποικιλίαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ποικιλία Λιμουζίνης. Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἵππου τῆς Λιμουζίνης ἀνάγεται εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μαρτέλου, ἀπειράριθμοι Μαυριτανοὶ ἱππεῖς διεσπάρησαν εἰς τὰ περίχωρα τῆς ἀρχαίας ἐπαρχίας Λιμουζίνης. Οἱ ἵπποι αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσιατικῆς καταγωγῆς, διασταυρωθέντες μετὰ τῶν ἰθαγενῶν ἵππων παρήγαγον ἰδίαν ποικιλίαν, τὴν τῆς Λιμουζίνης. Κατὰ τὸ 1789 εἰς τὰ ἱπποφορβεῖα τῆς Λιμουζίνης ὑπῆρχον 31 ἐπιβήτορες καὶ περὶ τὰς 850 φορβάδες· ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἔβαινεν αὐξανόμενος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἀλλὰ κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Βανδέας ἀπεγυμνώθησαν τελείως τὰ ἱπποφορβεῖα καὶ οἱ τρόφιμοι τούτων μετεφέρθησαν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδὲν ἕτερον διαμέρισμα τῆς Γαλλίας ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς ἐν Λιμουζίνῃ παραγομένους ἵππους, οἵτινες ἐθεωροῦντο ἀνέκαθεν ὡς καταλληλότατοι διά τε τὴν ἱππασίαν καὶ τὸν στρατόν, διότι συνεδύαζον ρώμην, ἐλαφρότητα καὶ ἁρμονικότητα γραμμῶν. Τὸ ἀνάστημά των δὲν ὑπερβαίνει τὰ 158 ἑκατοστόμετρα, ἡ ράχις των εἶναι λεπτοτάτη καὶ ἰσχυρά, τὰ μέλη των ἰσχυρότατα καὶ εὐκινητότατα. Πηδῶσι τοίχους, τάφρους καὶ διάφορα ἐμπόδια μετὰ θαυμαστῆς ἐπιτηδειότητος καὶ ἀνέκαθεν προετιμῶντο ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν ὡς καταλληλότατοι διὰ τὰς μάχας. Κυριώτεροι συντελεσταὶ τῆς τοιαύτης διαπλάσεως τῶν ἵππων τούτων εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ φύσις τοῦ διαμερίσματος τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ διαρκὴς προσπάθεια τῶν ἱπποπαραγωγῶν πρὸς βελτίωσίν των. Τὸ εὔκρατον καὶ γλυκὺ κλῖμα, ἡ ἄφθονος νομὴ καὶ αἱ πλούσιαι καὶ διαυγεῖς ροαὶ τῶν ὑδάτων καθιστῶσι τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἰδεῶδες διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ ἀνατροφὴν τῶν ἵππων. Ἡ ἱστορία τῆς παραγωγῆς τῆς ἀνωτέρω ποικιλίας στενῶς συνδέεται μὲ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἱπποφορβείου τῆς Πομπαδούρ. Ἡ διάσημος αὕτη μαρκησία, ὅτε ἔλαβεν ὡς δῶρον τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς χώρας, ἵδρυσεν ἐν αὐτῷ ἱπποφορβεῖον, ὅπερ ἐπλούτισε κατὰ πρῶτον διὰ 3 φορβάδων ἀφρικανικῶν, 7 δανικῶν καὶ 2 ἐπιβητόρων, ἑνὸς τουρκικοῦ καὶ ἑνὸς ἀραβικοῦ. Εἰς τὸν πρίγκιπα de Lambesc ἀνετέθη ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἱπποφορβείου, ὅστις τὸ ἐπλούτισε διὰ 5 ἔτι ἐπιβητόρων, 1 ἡμικαθαροαίμου ἀγγλικοῦ, 3 ἱσπανικῶν καὶ 1 γερμανικοῦ. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' ἀπέστειλεν εἰς τὸ ἱπποφορβεῖον ἀρκετοὺς ἐπιβήτορας καὶ φορβάδας ἀραβικάς, τοὺς ὁποίους ἠγόρασεν ἐκ τῶν στάβλων τοῦ ἀρχιστρατήγου Saxe. Μετὰ ταῦτα προσετέθησαν καὶ ἐπιβήτορες ἱσπανικοὶ καὶ ἀγγλικοί. Κατὰ τὸ 1806 ὁ Ναπολέων ἀναδιωργάνωσε τὸ ἱπποφορβεῖον καὶ ἐπλούτισε τοῦτο δι' ἱσπανικῶν καὶ ἀραβικῶν ἵππων. Τέλος ἀπὸ τοῦ 1874 τὸ ἱπποφορβεῖον ἐπανέκτησε τὴν παλαιάν του δόξαν καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἀναπαραγωγῆς του ἐγένοντο περιζήτητα οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ποικιλία Ὠβέρνης. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης, ὡς πρὸς τὴν σωματικήν των διάπλασιν, ὑπενθυμίζουσι τὴν ἀσιατικὴν γενεὰν τῶν ἵππων, ἀλλ' ὑστεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν γενικὴν διάπλασιν τοῦ σώματος. Εἶναι χαμηλοτέρου ἀναστήματος ἀπὸ τοὺς ἵππους τῆς Λιμουζίνης καὶ ἔχουσι ράχιν ὀλιγώτερον κανονικὴν μετὰ προεχούσης σπονδυλικῆς στήλης, γλουτοὺς οὐχὶ τόσον ἁρμονικῶς διαμορφωμένους καὶ κεφαλὴν μᾶλλον ὀγκώδη καὶ δυσανάλογον πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ σώματός των. Εἶναι ἐξ ἴσου εὔρωστοι καὶ δυνατοὶ ἵπποι, ὅπως καὶ οἱ τῆς Λιμουζίνης. Ἀνατρέφονται κυρίως ὑπὸ τῶν ἱπποτρόφων πρὸς χρῆσιν τοῦ στρατοῦ.

Ποικιλία τῆς Λάνδης. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἔχουσι τὸ μικρότερον ἀνάστημα ἐκ πάντων τῶν γαλλικῶν. Γενικῶς παρουσιάζουσι παρόμοια χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν ἀσιατικὴν γενεὰν τῶν ἵππων. Ἡ πλαγία κατατομὴ εἶναι εὐθεῖα, ἡ κεφαλὴ τετραγωνική, ὁ τράχηλος συνήθως λεπτὸς καὶ καμπύλος, τὸ ἀκρώμιον καλῶς διαμορφωμένον, ἡ ράχις μᾶλλον κυρτὴ καὶ ὁ χρωματισμὸς φαιὸς μὲ σκοτεινὰς ἀποχρώσεις συνήθως. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἐνδιαιτῶνται ἐλεύθεροι καὶ εὑρίσκονται σχεδὸν ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

Ποικιλία τῆς Καμάργης. Ἡ νῆσος τῆς Καμάργης, ἥτις εὑρίσκεται κατὰ τὸ δέλτα τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ροδανοῦ, διατρέφει πολυπληθεῖς ἵππους, οἵτινες ὑπό τινων θεωροῦνται ὡς προελθόντες ἐκ τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς. Ὑποτίθεται ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Μαυριτανοί, κατὰ τὰς ἐπιδρομάς των, ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πλείστους ἀσιατικοὺς ἵππους, ὧν πολλοὺς ἐγκατέλειψαν μετὰ τὴν ἀποχώρησίν των. Κατὰ τὸν Lartel καὶ τὸν Chantre ἡ ποικιλία τῆς Καμάργης εἶναι αὐτόχθων καὶ ἀπ' εὐθείας ἀντιπρόσωπος τοῦ ἵππου τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου. Οἱ ἄποικοι Φοίνικες εὗρον κατὰ τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὰς παρὰ τὸν Ροδανὸν πεδιάδας πλείστους ἵππους ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ θαυμάσας τὰς ἰδιότητας αὐτῶν ἵδρυσε δύο ἱπποφορβεῖα καὶ ἐπέτυχε πλείστας διασταυρώσεις. Ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἡ διασταύρωσις καὶ ἀνατροφὴ τῆς ποικιλίας ταύτης ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν, ὑπῆρχον δὲ εἰς τὰ ἱπποφορβεῖα περὶ τὰς 4 000 φορβάδες κατὰ τὸ 1810, σήμερον ὅμως ὁ ἀριθμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 800 φορβάδας καὶ τοὺς 180 ἐπιβήτορας. Τὸ μῆκος τοῦ ἵππου τούτου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 145 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλὴ εἶναι ἰσχυρά, ἡ πλαγία κατατομὴ ἐλαφρῶς κυρτή, τὸ ἀκρώμιον ἀνεπτυγμένον, τὰ ὦτα λεπτά, ὁ τράχηλος σχεδὸν πάντοτε κυρτός, ἡ ράχις ἰσχυρὰ καὶ ἀρκετὰ εὐρεῖα, τὰ μέλη εὐσταθῆ καὶ ξηρά, ὁ ἄκρος ποὺς πεπλατυσμένος συνήθως καὶ τὸ χρῶμα ἀνοικτῶς ὑπόφαιον ἢ ὑποτεφρόν. Τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 350—450 κιλῶν. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἰσχυρὸς καὶ λιτοδίαιτος ἵππος. Ἀντέχει εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς κακουχίας καὶ σύρει εἰς μεγάλας ἀποστάσεις μεγάλα βάρη. Εἰς τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα ἱπποφορβεῖα διατηροῦνται οὗτοι τελείως ἐλεύθεροι, διότι καὶ τὰ ἔνστικτά των εἶναι ἡμιάγρια. Ζητοῦνται πανταχοῦ, τόσον διὰ τὴν ἕλξιν βαρειῶν ἁμαξῶν, ὅσον καὶ διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας.

Ποικιλία τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Σαρδηνίας Οἱ ἵπποι ἀμφοτέρων τῶν ποικιλιῶν τούτων διακρίνονται ἰδίως ἐκ τοῦ μικροῦ ἀναστήματός των, ὅπερ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 135 ἑκατοστόμετρα. Ἡ πλαγία αὐτῶν κατατομὴ εἶναι εὐθύγραμμος, ἡ κεφαλὴ λεπτή, ὁ τράχηλος λεπτὸς καὶ ἐλαφρός, ἡ ράχις εὐθεῖα, ἡ χαίτη πλουσία, οἱ γλουτοὶ καλῶς ἐσχηματισμένοι καὶ εὔρωστοι, ὁ θώραξ ὑψηλὸς καὶ οἱ πόδες ξηροὶ καὶ ἰσχυροὶ μετὰ ἰσχυροῦ ἄκρου ποδός. Αἱ πολλαπλαῖ προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης δὲν ἀπέδωσαν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Συνήθως διασταυροῦσι τούτους μετὰ ἐπιβητόρων ἀραβικῶν ἢ ἀγγλοαραβικῶν. Ἡ διασταύρωσις ἰθαγενῶν φορβάδων μετ' ἀραβικῶν ἐπιβητόρων ἀπέδωκε καλύτερα ἀποτελέσματα. Τὸ κρατικὸν ἱπποφορβεῖον τῆς Κορσικῆς διατηρεῖ σήμερον 18 ἐπιβήτορας, ὧν οἱ 10 καθαρόαιμοι ἀραβικοὶ καὶ οἱ 8 ἀγγλοαραβικοί. Ἐν Κορσικῇ διατηροῦνται περίπου 7800 ἵπποι ἐν ἡμιελευθέρᾳ καταστάσει. Οἱ ἵπποι τῆς Σαρδηνίας ἐνδιαιτῶνται τελείως ἐλεύθεροι καὶ ζητοῦνται διὰ τὴν χρησιμοποίησίν των κυρίως εἰς γεωργικὰς ἐργασίας καὶ δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις.

Ποικιλία τῆς Βρεττάνης. Οἱ ἵπποι οὗτοι ὑπάγονται εἰς τὴν ἀσιατικὴν γενεὰν καὶ διεδόθησαν ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Κελτῶν. Γενικῶς ἔχουν μικρὸν ἀνάστημα, σωματικὴν διάπλασιν μᾶλλον κανονικήν, κεφαλὴν χονδρήν, τράχηλον μᾶλλον λεπτόν, ράχιν ἐλαφρῶς κοίλην, ἀνεγειρομένην αἰσθητῶς κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς τμῆμα, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μετρίου μήκους, χαίτην καὶ οὐρὰν πλουσίαν καὶ χρωματισμὸν μελανόφαιον ἢ λευκὸν ἢ τεφρομελανόν. Διὰ νὰ προσδώσωσιν εἰς αὐτοὺς μεγαλύτερον ἀνάστημα, τοὺς διασταυροῦσι δι' ἀγγλικῶν ἢ ἀγγλοαραβικῶν ἐπιβητόρων. Ἡ διασταύρωσις μετὰ ἀραβικῶν ἢ ἀγγλικῶν καθαροαίμων ἐπιβητόρων δὲν ἀπέδωκεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἀποτυχία αὕτη τῆς διασταυρώσεως δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν διαφορὰν τῶν μορφολογικῶν καὶ φυσιολογικῶν χαρακτήρων μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποικιλιῶν τῶν ἵππων. Χρησιμοποιοῦν αὐτοὺς κυρίως διὰ βαρείας ἕλξεις καὶ σπανιώτερον δι' ἱππασίαν.

Ποικιλία τῆς Μορβάνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' οἱ ἵπποι οὗτοι ἦσαν ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ἱππασίαν καὶ τὰς ἱπποκυνηγεσίας. Προῆλθον ἐκ διασταυρώσεως τῶν ἰθαγενῶν φορβάδων μετ' ἀραβικῶν ἐπιβητόρων. Γενικῶς εἶναι ἰσχυροὶ μὲ πολλὰς μυϊκὰς δυνάμεις καὶ σήμερον μεταχειρίζονται τούτους διὰ τὰς διαφόρους ἕλξεις, ὡς καὶ διὰ τὰς διαφόρους συγκοινωνίας τῶν περιχώρων,

Digitized by Google

διότι εἰς τὰς ἡμιτελεῖς καὶ κακῶς ἐστρωμένας ὁδοὺς τῶν μερῶν ἐκείνων δύνανται ἀκόπως σχεδὸν νὰ διανύωσι 12—15 χιλιόμετρα καθ' ὥραν.

Ποικιλία τῆς 'Αλσατίας καὶ Λωρραίνης. Εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνατρέφονται πλεῖσται ἀγέλαι αὐτοχθόνων ἵππων, ὧν ἡ καταγωγὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσιατική. 'Ο ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης γενικῶς ἔχει ἐλαττωματικὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος καὶ οἱ ἀνατομικοὶ καὶ φυλετικοὶ αὐτοῦ χαρακτῆρες δὲν παρουσιάζουσιν αὐτοτέλειαν, οὕτως εἰπεῖν, δι' ὃ καὶ γενικῶς ἐκλαμβάνεται ὡς νοθογενής, προελθὼν ἐξ ἰθαγενῶν φορβάδων διασταυρωθεισῶν μετὰ νορμανδικῶν ἐπιβητόρων. Γενικῶς εἶναι ἵπποι ἰσχυροὶ καὶ σκληραγωγημένοι.

Ποικιλία τῆς Ναβάρρας. Εἶναι γνωστὴ σήμερον περισσότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἵππος τῆς Τάρβης*. 'Απαντῶσιν ἀπὸ τῶν προπόδων τῶν Πυρηναίων μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γαρούνα καὶ τῶν λόφων τῆς 'Αρμανιάκ. 'Η καταγωγή των εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως τῆς 'Ισπανίας ὑπὸ τῶν Μαυριτανῶν ἡ ποικιλία αὕτη φαίνεται ὅτι διεσταυρώθη μετὰ ἀσιατικῶν τύπων. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἵππου τῆς Τάρβης εἶναι: 'Ανάστημα βραχύ, σῶμα εὔρωστον, ἀκρώμιον κανονικῶς διαπεπλασμένον, ράχις μᾶλλον εὐθεῖα καὶ ἰσχυρότατον μυϊκὸν σύστημα. Ἔχει ὕφος ἤπιον, εἶναι πειθήνιος καὶ διὰ τοῦτο καταλληλότατος δι' ἱππασίαν διὰ τὰ παιδία καὶ τὰς κυρίας ἰδίως.

'Ισπανία. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας τῆς 'Ανδαλουσίας ἀπαντῶσιν εἰς τὴν δυτικὴν καὶ κεντρικὴν 'Ισπανίαν. 'Ιππολόγοι τινὲς θεωροῦσι τὸν ἵππον τοῦτον ὡς ἀφρικανικῆς καταγωγῆς. 'Ορθότερον φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως ἀφρικανικῶν φορβάδων μετ' ἀσιατικῶν ἐπιβητόρων, καθότι παρουσιάζει κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν δύο τούτων γενεῶν. Οὕτως ἡ πλαγία κατατομή του ἄλλοτε εἶναι εὐθεῖα, ὅπως καὶ ἡ τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, καὶ ἄλλοτε καμπύλη ὡς ἡ τοῦ ἀφρικανικοῦ. Τὰ μέλη εἶναι εὐσταλῆ καὶ ἰσχυρά, ἡ σωματικὴ διαμόρφωσις ἀρκούντως κανονική, ὁ τράχηλος εὐρύς, ἡ κοιλία εὐρυτάτη, ἡ ράχις καμπύλη περὶ τὸ μέσον της, οἱ γλουτοὶ ἡμιαπεστρογγυλωμένοι, αἱ τρίχες τῆς χαίτης καὶ τῆς οὐρᾶς ἄφθονοι, μεταξοειδεῖς καὶ οὖλαι καὶ ὁ χρωματισμὸς στιλπνῶς μελανός, κατὰ κανόνα. Γενικῶς διακρίνεται διὰ τὴν ἁρμονικότητα τῶν γραμμῶν τοῦ σώματός του, αἵτινες ὑπενθυμίζουσι τὴν τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου. 'Η κομψότης τοῦ σώματος, ἡ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ ἐπιτηδειότης καὶ εὐχέρεια τῶν κινήσεων καθιστῶσι περιζήτητον τὸν ἵππον τοῦτον. Εἶναι καταλληλότατος δι' ἱππασίαν καὶ ζητεῖται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν 'Αγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐγένετο ἐξαγωγὴ πολυαρίθμων ἵππων πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν συμμάχων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δὲν ἐδόθη ἡ δέουσα προσοχὴ εἰς τὴν διασταύρωσίν των καὶ διὰ τοῦτο παρετηρήθησαν πλεῖσται παραλλαγαὶ εἰς τὰ παραγόμενα ζῷα· τελευταίως ὅμως εἰς τὰ ἱπποφορβεῖα δίδεται ἰδία ὅλως προσοχὴ εἰς τὰς διασταυρώσεις, ὅπως διατηρηθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀμιγέστερος ὁ ἵππος τῆς ἐν λόγῳ ποικιλίας. Παρ' ὅλον τὸν ἰσχυρὸν ὀργανισμόν του εἶναι ὀλιγοδάπανος καὶ μόνον ὅταν ἐργάζηται δίδεται εἰς αὐτὸν κριθή, ἀραβόσιτος καὶ ἄχυρα, ὅταν δ' εὑρίσκεται ἄνευ ἐργασίας τὰ χόρτα τῶν ἀγρῶν εἶναι ἐπαρκῆ ὅπως κορέσωσι τὴν πεῖνάν του. Χρησιμοποιεῖται δι' ἐλαφρὰς καὶ βαρείας ἕλξεις, δι' ἱππασίαν καὶ δι' ἀγροτικὰς ἐργασίας. Διακρίνονται 3 παραλλαγαὶ τούτου, ἡ μεγάλη, περιλαμβάνουσα ἵππους ὧν τὸ ἀνάστημα δὲν ὑπερβαίνει τὰ 142 ἑκατοστόμετρα, ἡ μέση, ἥτις περιλαμβάνει ἵππους ὧν τὸ ἀνάστημα δὲν ὑπερβαίνει τὰ 135 ἑκατοστόμετρα, καὶ ἡ μικρόσωμος, περιλαμβάνουσα ἵππους ὧν τὸ ἀνάστημα κυμαίνεται μεταξὺ 110—120 ἑκατοστομέτρων.

Ρωσία. Πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Σοβιέτ, ἡ ἀχανὴς αὕτη χώρα εἶχε περὶ τὰ 22 ἑκατομμύρια ἵππων, ἀσιατικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γενεᾶς, ἐκτὸς τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν τῶν στεππῶν καὶ τῆς Σιβηρίας, ὧν οἱ πτωχότεροι ἀγρόται εἶχον 20 τοὐλάχιστον ἵππους, οἱ δὲ πλούσιοι ἄνω τῶν 1.000· ὥστε τὸ σύνολον τῶν ἐν Ρωσίᾳ διατρεφομένων ἵππων ἀνήρχετο εἰς 35.000.000, δηλαδὴ τὸ $^{1}/_{5}$ περίπου τοῦ συνόλου τῶν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς διατρεφομένων. Φυσικὸν ἦτο ἐν τῇ ἀχανεῖ ταύτῃ χώρᾳ, ὅπου ἡ διάπλασις τοῦ ἐδάφους εἶναι διαφορωτάτη καὶ αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι ποικίλαι, ὁ ἵππος νὰ μεταβάλῃ τινὰ ἢ καὶ πλείονα τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ γνωρισμάτων καὶ ὡς ἐπακολούθημα ἀναγκαῖον νὰ διαμορφωθῇ ἀναλόγως καὶ ἡ μορφὴ τοῦ σώματός του, ἤτοι τὸ ἀνάστημα, τὸ μῆκος, ὁ σχηματισμὸς τῆς κεφαλῆς, ἡ ἰσχύς, κτλ. Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ἀντιπροσωπεύονται σήμερον ἐν Ρωσίᾳ πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῶν ἵππων ἀπὸ τοῦ ἀγρίου *ταρπὰν* μέχρι τοῦ *καθαροαίμου*. Παρὰ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἀλλοίωσιν τῶν χαρακτήρων, ἰδιότητές τινες παραμένουσι κοιναί, ὡς ἡ ἀνθεκτικότης, ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ εὐχερὴς αὐτῶν ἐγκλιματισμὸς εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς χώρας. 'Ο ἐγκλιματισμὸς οὗτος παρατηρεῖται περισσότερον εἰς τὰς γενεὰς τῶν ἵππων τῶν στεππῶν καὶ τῆς Σιβηρίας. Οἱ ἵπποι τῶν στεππῶν ζῶσιν ἐν ἡμιαγρίᾳ γενικῶς καταστάσει καὶ παρουσιάζουσιν ἰδίας χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας. Γνωστότεραι ποικιλίαι αὐτῶν εἶναι, αἱ τῆς *Καλμούχης*, τῆς *Οὐκρανίας*, τοῦ *Δόν*, τοῦ *Καυκάσου*, τοῦ *Καραμπάχ*, *'Ορλώφ*, κτλ. Πᾶσαι αὗται αἱ ποικιλίαι φαίνεται ὅτι προῆλθον ἐκ τῆς μογγολοταταρικῆς γενεᾶς.

Ποικιλία τῆς Καλμούχης. 'Ενδιαιτᾶται εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Δὸν καὶ τοῦ Βόλγα ἐκτάσεις. Γενικῶς δὲν παρουσιάζει ἀπόλυτον συμμετρίαν εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ σώματος. Τὸ ἀνάστημα φθάνει τὰ 152 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλὴ εἶναι ὀγκώδης, ἡ κάτω σιαγὼν λίαν ἀνεπτυγμένη, ὁ τράχηλος ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς ἐλάφου, ἡ ράχις εὐθύγραμμος, τὰ μέλη ἰσχυρά, ὁ κυρίως ποὺς σταθερὸς καὶ ὁ χρωματισμὸς ἀνοικτῶς φαιὸς ἢ τεφρός. 'Αναπτύσσεται βραδέως, ἀλλὰ διασταυροῦται καταπληκτικῶς. Χρησιμοποιεῖται δι' ἱππασίαν ὡς καὶ διὰ γεωργικὰς ἐργασίας.

Ποικιλία τοῦ Δόν. 'Η ποικιλία αὕτη ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ρωσίας καὶ ἐν μέσῳ τῶν στεππῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Δόν. Σήμερον ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 5.000 ἵππους, οἵτινες ὑπὸ τὴν εὐφορωτάτην ταύτην γῆν λαμβάνουσι ταχεῖαν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν καὶ εἶναι περιζήτητοι δι' ἱππασίαν ὡς καὶ διὰ τὸν πόλεμον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λόγῳ τῆς διασταυρώσεως πλείστων φορβάδων μετ' ἀραβικῶν καὶ ἀγγλικῶν καθαροαίμων ἵππων μετέβαλε πολλοὺς χαρακτῆρας, ὥστε νὰ θεωρῆται σήμερον ὡς ἡμικαθαρόαιμος.

Ποικιλία τῆς Κιρκασίας. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ βόρεια τοῦ Καυκάσου, παρουσιάζουσι δὲ ἀρκετὰ κοινὰ γνωρίσματα μὲ τοὺς ἀσιατικοὺς τύπους. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα εὔγραμμον, εὔρωστον, πλαγία κατατομὴ εὐθεῖα, κεφαλὴ κομψὴ καὶ μᾶλλον λεπτὴ καὶ μέλη λεπτὰ καὶ μυώδη. 'Η ποικιλία αὕτη φαίνεται προελθοῦσα ἐκ συριακῶν, τουρκικῶν καὶ περσικῶν ἵππων, οἵτινες ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἐνεκλιματίσθησαν εἰς τὸ δριμὺ κλῖμα τοῦ Καυκάσου. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως δι' ἕλξεις καὶ γεωργικὰς ἐργασίας.

Ποικιλία 'Ορλώφ. Μεταξὺ τῶν ἵππων, οἵτινες προῆλθον κατόπιν μεθοδικῆς καὶ ἐπισταμένης ζῳοτεχνικῆς καλλιεργείας, οἱ δρόμωνες ἵπποι τοῦ 'Ορλώφ καταλέγονται ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ. 'Η ποικιλία αὕτη ἐδημιουργήθη καὶ καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ κόμιτος Orloff Tchemenky, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τῷ 1778 οὗτος ἵδρυσε κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Βορονέγης καὶ ἐν Κρενοβάϋᾳ ἱπποφορβεῖον, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ὀνομαστόν. 'Εξέλεξε τὸν ἀραβικὸν ἵππον ὡς τὸν ἰδεώδη τύπον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸν ἐν Ρωσίᾳ ἐγκλιματισμόν του, προσπαθήσας ὅπως οὗτος μὴ ἀπολέσῃ, ἐν τῷ νέῳ περιβάλλοντι, τὰς μορφολογικὰς καὶ φυσιολογικὰς ἀρετάς του. 'Ο πρῶτος ἐπιβήτωρ, ὅστις ἔπαιξε τὸν κυριώτερον ρόλον εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ποικιλίας ταύτης, ὑπῆρξεν ὁ Smetanka, ὅστις μετεφέρθη ἐξ 'Ανατολῆς τῷ 1775. Τὸν ἐπιβήτορα τοῦτον διεσταύρωσε μὲ δανικὴν φορβάδα, ἥτις διεκρίνετο διὰ τὴν ὠκυποδίαν της. 'Εκ τῆς διασταυρώσεως ταύτης προῆλθεν ὁ Polkan I, οὗ αἱ κινήσεις δὲν ἱκανοποίουν τὸν 'Ορλώφ, καὶ τοῦτον πάλιν διεσταύρωσε μὲ δρόμωνα ὀλλανδικὴν φορβάδα, ἐξ ἧς ἐγεννήθη τῷ 1784 ὁ Bars I. 'Ο ἵππος οὗτος θεωρεῖται ὡς ὁ αὐθεντικὸς πρόγονος τοῦ κέλητος 'Ορλώφ, ὅστις μέχρι σήμερον λογίζεται ἐκ τῶν τελειοτέρων ἵππων ἱππασίας καὶ ἱπποδρομιῶν. Τὸ ἀνάστημά του κυμαίνεται μεταξὺ 155—170 ἑκατοστομέτρων, ἡ κεφαλὴ ἔχει τὴν κομψότητα καὶ τὴν εὐκινησίαν τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, ἡ πλαγία κατατομὴ εἶναι εὐθεῖα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκφραστικοί, αἱ ὀφθαλμικαὶ κόγχαι προέχουσαι, ὁ τράχηλος κανονικῶς καμπύλος, ὁ θώραξ εὐρὺς καὶ ὀγκώδης, ἡ ράχις εὐθύγραμμος καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκης, οἱ γλουτοὶ μυώδεις καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, ἡ οὐρὰ πολυτριχωτὴ καὶ μακροτάτη, τὰ μέλη ἰσχυρὰ μετ' εὐδιακρίτων μυώνων, τὸ ἀντιβράχιον μακρόν, ὁ ἄκρος ποὺς σταθερὸς καὶ ἀνεπτυγμένος, αἱ ὁπλαὶ εὐρεῖαι καὶ στιλπναὶ καὶ ὁ χρωματισμὸς λευκός, ἢ σπανιώτερον λευκὸς μετὰ φαιῶν καὶ τεφρῶν ἀποχρώσεων. 'Η μέση ταχύτης τοῦ δρόμωνος 'Ορλὼφ εἶναι 1'36'' κατὰ χιλιόμετρον. Διασημότεροι κέλητες τῆς ποικιλίας ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Bédouin καὶ ὁ Bittchok. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπιβήτορες τῆς ποικιλίας ταύτης μετεφέρθησαν εἰς τὰ διάφορα ἱπποφορβεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς 'Αμερικῆς. 'Η ἱπποτροφία, ἥτις εἶχε λάβει τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτοκρατορίας, ἤρχισε νῦν τελείως ἀτονοῦσα.

Πολωνία. 'Απὸ μακρῶν ἐτῶν ἡ ἱπποτροφία ἐθεωρεῖτο ἐν Πολωνίᾳ ὡς ὁ ἀξιολογώτερος κλάδο τῆς ζῳοτεχνίας. Κατὰ τὸ 1817 μετεφέρθησαν ἐκ Συρίας καὶ 'Αραβίας 76 ἐπιβήτορες, οἵτινες διεσταυρώθησαν μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων εἰς τὸ ἱπποφορβεῖον τῆς Slownata, ὅπερ λειτουργεῖ μέχρι σήμερον. 'Ο ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης ἔχει ἀνάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 152 καὶ 160 ἑκατοστομέτρων, μεγάλην καρτερικότητα, ἰσχύν, ἤπιον χαρακτῆρα καὶ μακροζωΐαν. 'Υπῆρξαν πολωνικοὶ ἵπποι ἡλικίας 20 ἐτῶν, οἵτινες ἔλαβον τὸ πρῶτον βραβεῖον εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Χρησιμοποιοῦνται δι' ἱππασίαν ἢ δι' ἕλξεις.

Οὐγγαρία. 'Εν αὐτῇ παράγονται ἵπποι ἔχοντες πάντα τὰ προτερήματα τῶν ἀνατολικῶν ἵππων, καὶ ἡ ποικιλία αὕτη φαίνεται προελθοῦσα ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων καὶ ἡμικαθαροαίμων ἀνατολικῶν ἵππων μετὰ τρανσυλβανικῶν φορβάδων.

'Ελλάς. 'Η 'Ελλάς, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως καὶ τῆς ἱστορίας της, ἔχει ἵππους ἀσιατικῆς ἢ ἀφρικανικῆς γενεᾶς· οἱ ἀπαντῶντες δηλαδὴ ἐν 'Ελλάδι ἵπποι κατάγονται ἐξ ἀραβικῶν ἢ βερβερικῶν προγόνων. Καὶ πραγματικῶς ὁ ἑλληνικὸς ἵππος, παρὰ τὴν ἐλαττωματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ὑπενθυμίζει καὶ ἔχει πλεῖστα γνωρίσματα τῶν δύο τούτων σπουδαίων γενεῶν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰδικαὶ φροντίδες κατεβάλλοντο ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἵππων, διὸ καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπρομηθεύοντο τοὺς ἵππους των ἐξ 'Ελλάδος καὶ δὴ ἐκ Θεσσαλίας, ἥτις ἔτρεφε τοὺς καλυτέρους ἐξ αὐτῶν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ἱπποτροφία ἤρχισε παρακμάζουσα καὶ οὐδεμία πλέον φροντὶς ἐδίδετο διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἵππου, ὅστις ἀφέθη τελείως εἰς τὴν τύχην του. Τῷ 1845 ἱδρύθη τὸ ἐν Ἄργει κρατικὸν ἱπποφορβεῖον, ἐν ᾧ διητῶντο περὶ τὰς 60 φορβάδες καὶ 3 ἐπιβήτορες ἀνατολικῆς γενεᾶς. 'Εκ τοῦ ἱπποφορβείου τοῦ Ἄργους παρήγοντο ἐτησίως περὶ τοὺς 30 πῶλοι. Τὸ ἐν λόγῳ ἱπποφορβεῖον, ἂν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα, διελύθη δι' ἔλλειψιν εἰδικῶν ζῳοτεχνῶν καὶ λόγῳ κακῆς διαχειρίσεως. Ἔκτοτε ἡ ἱπποτροφία τελείως παρημελήθη καὶ μόνον κατὰ τὸ 1882 ἱδρύθη ἡ «'Ιππικὴ ἑταιρεία», ἰδιωτικὸν σωματεῖον, ὅπερ κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν βελτίωσιν τοῦ ἵππου. 'Επὶ κυβερνήσεως Τρικούπη, τὸ κράτος ἠγόρασε δι' ἐξόδων του 3 ἀραβικοὺς ἐπιβήτορας, οὓς ἐδώρησεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἑταιρείαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑπὲρ τῆς ἱπποπαραγωγῆς φροντίδων της. Μετά τινα ἔτη, ἂν καὶ αἱ προσπάθειαι αὐτῆς ἔδωσαν εὐχάριστα ἀποτελέσματα, ἡ ἱπποτροφία παρημελήθη ἐκ νέου, διότι ἡ ἐν λόγῳ ἑταιρεία, ἀσχοληθεῖσα εἰς ἱππικοὺς ἀγῶνας, παρημέλησε τὴν ἱπποπαραγωγήν. Ἔκτοτε οὐδεμία προσπάθεια διὰ τὴν ἱπποπαραγωγὴν ἐγένετο καὶ μόλις τῷ 1901 ἱδρύθη ἡ «'Ελληνικὴ Γεωργικὴ 'Εταιρεία», ἥτις ἵδρυσε τρία ἱπποφορβεῖα: ἐν Κερκύρᾳ, Φαρσάλοις καὶ Χαλανδρίῳ 'Αττικῆς, πλουτίσασα ταῦτα διά τινων ἐπιβητόρων ἀγγλοαραβικῆς καὶ καθαροαίμου ἀραβικῆς γενεᾶς. 'Η προσπάθεια τῆς ἑταιρείας ταύτης δὲν ἔδωκε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκατελείφθη. Σήμερον ἰδιῶταί τινες προσπαθοῦσι νὰ βελτιώσωσι τὸν ἑλληνικὸν ἵππον. 'Η 'Ελλὰς ἀριθμεῖ περὶ τὰς 300.000 ἵππων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐγχώριον μικρόσωμον γενεὰν τῆς Πίνδου, ἥτις φαίνεται προελθοῦσα ἐξ ἀφρικανικῶν ἢ ἀσιατικῶν γενεῶν, ἀφοῦ ὑπέστη ὁ ἵππος οὗτος πλείστας ἀλλοιώσεις, λόγῳ τῶν διαφόρων κλιματολογικῶν συνθηκῶν. 'Ο ἵππος τῆς Πίνδου ἢ θεσσαλικὸς ἔχει ἀνάστημα 135—145 ἑκατοστομέτρων, τὸ δὲ σῶμά του δὲν παρουσιάζει ἀπόλυτον συμμετρίαν γραμμῶν· παρὰ ταῦτα ἔχει ἀρκετὰ χαρίσματα· εἶναι λιτοδίαιτος, ἔχει μεγάλην ἀντοχήν, τὸ βάδισμά του εἶναι σταθερόν, ἀντέχει εἰς τὰς κακουχίας καὶ παρέχει πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς καὶ ποιμενικοὺς πληθυσμοὺς τῆς 'Ελλάδος. 'Η γενεὰ αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἵππου καταλλήλως βελτιουμένη θέλει ἐν καιρῷ ἀποδώσει ζῷα ἁρμονικῆς σωματικῆς διαπλάσεως καὶ θέλει προσλάβει διακεκριμένους ζῳοτεχνικοὺς χαρακτῆρας. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἐπίσης καὶ ἡ γενεὰ τῆς Σκύρου. Εἶναι οἱ γνωστότατοι μικρόσωμοι ἵπποι (πόνεϋ), ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 100 καὶ 110 ἑκατοστομέτρων. Τὸ τρίχωμα εἶναι δασὺ καὶ ἐπίμηκες, ἡ κεφαλὴ κυρτή, ἡ χαίτη καὶ ἡ οὐρὰ μακρὰ καὶ ὁ χρωματισμὸς σκοτεινῶς φαιὸς ἢ τεφροφαιὸς ἢ μελανός. Οὗτοι ζῶσι σχεδὸν ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει.

Ρουμανία. 'Η καταγωγὴ τοῦ ρουμανικοῦ ἵππου προφανῶς προέρχεται ἐκ τῆς 'Ανατολῆς, διὰ τῆς διασταυρώσεως διαφόρων ἀσιατικῶν μετ' ἀφρικανικῶν γενεῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἀρχαῖος ρουμανικὸς ἵππος ἀπέβαλε τοὺς συγκεχυμένους αὐτοῦ χαρακτῆρας, οἵτινες ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἐξεφυλίζοντο, καὶ ἔλαβε καθωρισμένην μορφήν. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ρουμανικῆς ἱππικῆς γενεᾶς μεγάλως συνετέλεσε καὶ ἡ κρατικὴ προσπάθεια.

Ποικιλία τῆς Μολδαβίας. 'Εν τῇ περιοχῇ ταύτῃ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς τμήματα διατρέφονται οἱ καλύτεροι ρουμανικοὶ ἵπποι. Τὸ ἀνάστημά των κυμαίνεται μεταξὺ 140—150 ἑκατοστομέτρων, ἡ κεφαλὴ εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὀγκώδης ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ λοιπὸν σῶμα, ὁ τράχηλος ἐλάχιστα κυρτός, ἡ χαίτη ἄφθονος, τὸ ἀκρώμιον ἰσχυρόν, ὁ θώραξ ἀρκετὰ εὐρύς, οἱ γλουτοὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, ἡ ράχις ἐλαφρῶς κυρτή, τὰ μέλη ξηρὰ καὶ μυώδη, αἱ ὁπλαὶ μικραὶ καὶ ἰσχυραί, τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 300 καὶ 400 κιλῶν καὶ ὁ χρωματισμὸς εἶναι μελανός, ὀρφνόξανθος, φαιὸς κλπ. 'Ο ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης παρουσιάζει τὴν εὐγενῆ

Digitized by Google

καταγωγὴν του ἐκ τῆς ὄψεώς του καὶ προσομοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὸν ἀραβικὸν ἵππον ἐκ τῶν ἐν γένει κινήσεών του. Ἡ τελεία ἀνάπτυξις συντελεῖται κατὰ τὸ 5ον ἢ 6ον ἔτος. Εἶναι ζῷα λιτοδίαιτα, σκληραγωγημένα καὶ ἐργάζονται ἀόκνως. Ἀπὸ 20 περίπου ἐτῶν τὸ ρουμανικὸν κράτος μεγάλην προσπάθειαν καταβάλλει διὰ τὴν ἀμιγῆ διατήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης.

Ποικιλία τῶν ὀρέων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Ρουμανίας, εἶναι ἀσιατικῆς καταγωγῆς, γενικῶς δὲ οἱ ζῳοτεχνικοὶ του χαρακτῆρες προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς τῶν ἵππων τῆς Μολδαβίας. Τὸ μῆκός του κυμαίνεται μεταξὺ 125 καὶ 130 ἑκατοστομέτρων, τὸ σῶμά του εἶναι μᾶλλον βραχὺ καὶ ἀτρακτοειδές, ἡ κεφαλὴ κανονική, ἡ πλαγία κατατομὴ εὐθεῖα ἢ ἐλαφρῶς κυρτή, ἰδίως περὶ τὸ μέτωπον, οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι γλυκεῖαν ἔκφρασιν, τὰ ὦτα εἶναι μικρὰ καὶ εὐκίνητα, ἡ χαίτη ἄφθονος, ὁ τράχηλος μᾶλλον βραχύς, τὸ ἀκρώμιον χαμηλόν, ὁ θώραξ εὐρύς, ἡ ῥάχις εὐθεῖα καὶ ἐπιμήκης, ἡ κοιλία εὐρεῖα, ἡ οὐρὰ καλῶς τοποθετημένη καὶ ὁ χρωματισμὸς ὀρφνομελανὸς ἢ τεφρὸς μετὰ σκοτεινοτέρων ῥαβδώσεων. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ ὀρεινὰ κυρίως μέρη ὡς κατάλληλος δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις καὶ ἱππασίαν.

Ποικιλία τῆς Ζαλομίτσης. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης, μογγολικῆς καταγωγῆς, φαίνεται ὅτι διεσταυρώθη ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων μετὰ οὐγγρικῶν ἵππων ἢ καὶ μετὰ βεσσαραβικῶν τοιούτων. Τὸ ἀνάστημά του φθάνει τὰ 150 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλή του εἶναι ἰσχυρά, σαρκώδης καὶ φέρει χονδρὰς σιαγόνας, τὰ ὦτα μακρὰ καὶ οὐχὶ τόσον εὐκίνητα, καὶ γενικῶς ἡ φυσιογνωμία του δὲν εἶναι τόσον εὐγενὴς ὡς ἡ τοῦ μολδαβικοῦ ἵππου. Τὸ σῶμά του δὲν παρουσιάζει ἁρμονικότητα γραμμῶν, ὁ τράχηλος εἶναι βραχύτατος καὶ βαρύς, τὸ ἀκρώμιον κακῶς διηρθρωμένον, διὸ καὶ δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς ἱππασίαν, ἡ ῥάχις μετρίως ἐπιμήκης, ὁ θώραξ πολὺ ὑψηλός, ἡ οὐρὰ κακῶς προσηρμοσμένη, οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ αἱ ὁπλαὶ εὐρεῖαι καὶ σταθεραί. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἕλξιν ἁμαξῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν στρατὸν διὰ τὴν ἕλξιν τῶν τηλεβόλων· διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην φαίνεται καταλληλότερος τοῦ οὐγγρικοῦ ἵππου, διότι εἶναι πλέον λιτοδίαιτος καὶ ἀντέχει εἰς τὰς κακουχίας.

Ποικιλία Δοβρουτσᾶς. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, ὅπου οἱ κλιματολογικοὶ ὅροι εἶναι εὐνοϊκοὶ καὶ τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον, ἀνατρέφονται ἐπιτυχῶς πλεῖστοι ἵπποι, ὧν ἡ καταγωγὴ εἶναι ἀσιατική. Κατὰ τοὺς περισσοτέρους ἱππολόγους, ὁ ἵππος οὗτος δὲν διαφέρει τοῦ ἀρχαίου τουρκικοῦ ἵππου, οὗτινος καὶ φέρει τὰ πλεῖστα γνωρίσματα. Τὸ ἀνάστημά του φθάνει τὰ 135 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλή του προσομοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ἀνατολικοῦ ἵππου, ἡ πλαγία κατατομὴ εἶναι κοίλη, ἰδίως πρὸς τὸ μέτωπον, τὰ ὦτα μετρίου μεγέθους καὶ εὐκίνητα, ὁ τράχηλος βραχὺς καὶ χονδρός, ὁ θώραξ, ἡ ῥάχις καὶ οἱ γλουτοὶ κανονικῶς διαπεπλασμένοι, οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ εὐσταθεῖς καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος. Χρησιμοποιεῖται δι' ἱππασίαν καὶ ἐλαφρὰς ἕλξεις. Εἰς τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἐγένοντο πρό τινων ἐτῶν ἐν Κωνστάντζῃ, ὁ ἵππος τῆς Δοβρουτσᾶς ἐσημείωσε ρεκὸρ ταχύτητος, διατρέξας ἀπόστασιν 6.000 μέτρων εἰς 8', 11'' καὶ $^{8}/_{10}$, δηλαδὴ 12 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Κυρίως διατρέφονται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Plassa Mangalia παρὰ τὴν Κωνστάντζαν.

Ἡ ρουμανικὴ κυβέρνησις διατηρεῖ ἴδια ἱπποτροφεῖα, εἰς ἃ εἰσάγονται 150 περίπου ἀγγλικοὶ ἐπιβήτορες κατ' ἔτος, προοριζόμενοι διὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ἰθαγενῶν φορβάδων, καὶ προκηρύσσει μεγάλα ἐτήσια βραβεῖα εἰς τοὺς ἱπποπαραγωγούς, οἵτινες παρουσιάζουσι τὰ καλύτερα ζῷα.

Σερβία. Λόγῳ τῆς ὀρεινῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους της, ἡ Σερβία ἀνατρέφει μικροσώμους μᾶλλον ἵππους καὶ παραπλησίους πρὸς τοὺς ἵππους τῶν ὀρέων τῆς Ρουμανίας, διακρινομένους ἐπίσης διὰ τὴν λιτότητα τῆς τροφῆς των καὶ τὴν ἀντοχὴν αὐτῶν εἰς τὰς κακουχίας.

Βουλγαρία. Ὁ βουλγαρικὸς ἵππος κατάγεται ἐπίσης ἐξ Ἀσίας, διαμορφωθεὶς συμφώνως πρὸς τὸ νέον περιβάλλον. Τὸ ἀνάστημά του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 140 ἑκατοστόμετρα, ἡ πλαγία κατατομὴ εἶναι εὐθύγραμμος, τὸ μέτωπον εὐρύ, ὁ τράχηλος μακρός, ἡ ῥάχις αἰσθητῶς καμπύλη, τὰ μέλη ἰσχυρὰ καὶ ὁ χρωματισμὸς ὀρφνομελανὸς ἢ φαιοτεφρός. Χρησιμοποιεῖται κυρίως δι' ἱππασίαν.

Β') *Ἀφρικανικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ ἀφρικανικοῦ* (Equus caballus africanus), ὅστις εἶναι βραχυκέφαλος, μὲ προέχουσαν κατά τι τὴν ὀφθαλμικὴν κόγχην, μὲ μέτωπον κυρτὸν καὶ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν ἀπεστρογγυλωμένον, μὲ πλαγίαν κατόψιν τῆς κεφαλῆς ἐν σχήματι S, ὅπως εἰς τοὺς ἵππους τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη ἀποτελεῖται ἐξ 23 σπονδύλων, ἡ ῥάχις εἶναι κεκλιμένη, ἐνῷ εἰς τοὺς ἵππους τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς εἶναι ὁριζόντιος. Τὸ ἀνάστημά του κυμαίνεται μεταξὺ 150 καὶ 165 ἑκατοστομέτρων. Ὁ θώραξ ἐνίοτε ὑπολείπεται εἰς εὐρύτητα, αἱ πλευραὶ εἶναι ἐλαφρῶς πεπιεσμέναι. Τὰ ὦτα εἶναι ἀρκετὰ μακρὰ καὶ ἐνίοτε πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενα κατὰ τὴν ἐν ἀναπαύσει στάσιν τοῦ ζῴου. Τὰ μέλη εἶναι ἐπιμήκη καὶ λεπτά, οἱ μηροὶ πλατεῖς καὶ πεπιεσμένοι, ἡ οὐρὰ φύεται πολὺ πρὸς τὰ κάτω τοῦ σώματος. Γενικῶς ἡ σωματικὴ διάπλασις τῶν ἵππων τούτων, ἂν καὶ ὑπολείπεται εἰς ἁρμονικότητα, ἐν τούτοις εἶναι ἰσχυρά. Ὁ συνήθης χρωματισμὸς εἶναι μέλας ἢ ὀρφνός, ἡ ἀνάμειξις ὅμως τούτων μετ' ἀσιατικῶν τύπων παρήγαγε καὶ ἵππους μὲ φαιοὺς χρωματισμοὺς εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἀποχρώσεις. Οἱ ἀφρικανικοὶ ἵπποι εἶναι, ὅπως καὶ οἱ ἀσιατικοί, κατάλληλοι δι' ἱππασίαν καὶ ἐλαφρὰς ἕλξεις. Κατὰ τὸν Pietrement, ὁ ἀφρικανικὸς ἵππος φαίνεται ὅτι κατάγεται ἐξ Ἀσίας. Ὁ Lanson θεωρεῖ τὴν ἀφρικανικὴν γενεὰν τῶν ἵππων ὡς ἰθαγενῆ τῆς Νουβίας, ὅπου καὶ σήμερον ἔτι ἀπαντᾷ ὁ τελειότερος τύπος τοῦ ἀφρικανικοῦ ἵππου. Κατὰ τὸν Pietrement οἱ μογγολικοὶ ἵπποι εἰσήχθησαν εἰς Αἴγυπτον ὑπὸ τῶν Ὑξώ, ἐκεῖθεν δὲ διεδόθησαν εἰς ἅπασαν τὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἦσαν γενικῶς γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *βερβερικοὶ ἵπποι*. Οἱ ἵπποι τῆς ἀφρικανικῆς γενεᾶς ἔχουσι κατὰ πολὺ ὀλιγοτέραν διάδοσιν τῶν ἵππων τῆς ἀσιατικῆς γενεᾶς. Ἐν Εὐρώπῃ διεδόθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπαντῶσιν ἐν Περσίᾳ, Τουρκεστάν, Ἰνδίαις καὶ ἐν μέρει ἐν Κίνᾳ.

Νουβιακὸς ἵππος. Ἡ γενεὰ αὕτη παρουσιάζει ἀπόλυτον καθαροαιμίαν. Οἱ ἵπποι τῆς Νουβίας διεσπάρησαν πανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου, ἰδίως εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Νείλου καὶ ἐν Ἀβησσυνίᾳ, ἀλλὰ δὲν διετήρησαν ἀναλλοιώτους τοὺς μορφολογικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας, πλὴν τῆς σκληραγωγίας καὶ τῆς ἰσχύος των. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Δογγόλας, μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἀβησσυνίας, ὡς καὶ ἐν Χαρτούμ, ἀπαντῶσιν ἵπποι ὑψηλοῦ ἀναστήματος μὲ ἠνωρθωμένην πάντοτε τὴν κεφαλήν, εὐρωστότατοι καὶ μὲ ὡραιότατον στιλπνόν, μελανὸν ἢ ὀρφνομελανὸν χρῶμα. Θεωροῦνται ὡς ἄκρως πολυτελεῖς ἵπποι, καταλληλότατοι δι' ἱππασίαν. Τὸ ἀνάστημά των φθάνει μέχρι 163 ἑκατοστομέτρων, εἰς τὰς τροπικὰς ὅμως τῆς Ἀφρικῆς χώρας κατέρχεται μέχρις 120 ἑκατοστομέτρων.

Ἀβησσυνιακὸς ἵππος. Οὗτος φαίνεται παραχθεὶς διὰ διασταυρώσεως ἀσιατικῶν μετὰ ἀφρικανικῶν ἵππων. Τὸ ἀνάστημά του φθάνει τὰ 143 ἑκατοστόμετρα, ἡ σωματικὴ του διάπλασις δὲν εἶναι τελείως κανονική, ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιός, ὀρφνὸς ἢ ὀρφνομελανός. Εἶναι γενικῶς ἰσχυρᾶς κράσεως καὶ κατάλληλος πρὸς ἵππευσιν καὶ ἕλξεις ἐλαφράς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον.

Βερβερικὸς ἵππος. Ἡ γενεὰ αὕτη τῶν ἵππων ἀπαντᾷ εἰς τὰς χώρας τῶν Βερβέρων τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Ὁ ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀσιατικῆς γενεᾶς ἵππων μετὰ νουμιδικῶν τοιούτων. Οἱ βερβερικοὶ ἵπποι τῆς Ἀλγερίας φθάνουσιν εἰς τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς τελειότητος, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς προσπαθείας ἥτις καταβάλλεται διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ παραγωγὴν τούτων. Γενικῶς ὁ ἵππος οὗτος δὲν ἔχει τὴν ἁρμονικότητα τοῦ σώματος, οὔτε τὴν κομψότητα τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, ἔχει ὅμως πλεῖστα προτερήματα, ἅτινα καθιστῶσι τοῦτον πολύτιμον. Τὸ ἀνάστημά του εἶναι μέτριον, ἡ ῥάχις εὐθεῖα, οἱ πόδες ὑψηλοί, ὁ αὐχὴν ἰσχυρὸς καὶ τὸ σῶμα γενικῶς λεπτὸν καὶ βραχύ. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μᾶλλον ἰσχυρά, τὸ στόμα μικρότατον, οἱ ῥώθωνες ἀκίνητοι, τὸ βλέμμα ζωηρότατον, ἡ χαίτη ἐκ μακρῶν καὶ λεπτοτάτων τριχῶν ἀποτελουμένη, ἡ οὐρὰ πολυτριχωτὴ καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος μὲ βασικὸν πάντοτε χρῶμα τὸ φαιὸν ἢ τὸ φαιότεφρον. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀντοχὴ αὐτοῦ εἰς τὸν δρόμον ὅσον καὶ τὰς κακουχίας. Δύναται νὰ μεταφέρῃ εἰς μεγάλας ἀποστάσεις βάρος μέχρις 160 κιλῶν ἐνῷ ἵπποι ἑτέρων γενεῶν μεταφέρουσι συνήθως 100—130 κιλά. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερομένους λόγους θεωρεῖται ὡς ἐκ τῶν καταλληλοτέρων πολεμικῶν ἵππων, ὅπως ἀπεδείχθη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Γάλλων ἐν Μαρόκκῳ καὶ Ἰνδοκίνᾳ καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰ στρατόπεδα τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου ἀντέσχε θαυμασίως παρ' ὅλας τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς καθόλου διαίτης του. Δὲν ὑστερεῖ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ταχύτητα, εἰς πλείστας δὲ ἱπποδρομίας ἐν Ἀλγερίῳ καὶ Καΐρῳ οἱ βερβερικοὶ ἵπποι ἦλθον πρῶτοι. Οἱ χαρακτῆρες καὶ αἱ φυσικαὶ ἰδιότητες τοῦ ἵππου τούτου ἀλλοιοῦνται εἰς τὰς διαφόρους ἀφρικανικὰς χώρας, λόγῳ τῆς διαφόρου διαίτης καὶ τῶν ποικίλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων εἰς ἃς ὑποβάλλονται. Ἰδίᾳ καταβάλλεται φροντὶς διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἵππου τούτου ἐν Ἀλγερίῳ, ὅπου διὰ τοὺς προοριζομένους διὰ τὸν στρατὸν ἵππους προσπαθοῦσι νὰ παράγωσι ζῷα φαιοῦ χρώματος. Ἡ Ἰταλία ἀγοράζει κατ' ἔτος ἀρκετὴν ποσότητα ἵππων ἐξ Ἀλγερίας καὶ τοὺς χρησιμοποιεῖ διὰ τὸ ἱππικόν της. Οἱ ὡραιότεροι τῶν ἵππων τῆς γενεᾶς ταύτης ἀπαντῶσιν ἰδίως ἐν Σαχάρᾳ, διατρεφόμενοι ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν νομάδων πληθυσμῶν τῶν μερῶν ἐκείνων. Ὁ καθαρόαιμος βερβερικὸς ἵππος ἔχει μῆκος 140—145 ἑκαταστομέτρων, χεῖλη καὶ ἐσωτερικὰ τοιχώματα μυκτήρων λεπτά, ῥώθωνας εὐρεῖς, τράχηλον κανονικῶς διηρθρωμένον μετὰ τῆς κεφαλῆς, χαίτην ἐκ λεπτῶν καὶ μακρῶν τριχῶν ἀποτελουμένην, θώρακα εὐρύτατον, μέλη ἰσχυρὰ καὶ ξηρὰ καὶ χρωματισμὸν στιλπνόν. Ἐν μιᾷ λέξει δέον νὰ ἔχῃ τέσσαρα τμήματα τοῦ σώματος εὐρέα: τὸ μέτωπον, τὸν θώρακα, τοὺς γλουτοὺς καὶ τὴν οὐράν, τέσσαρα τμήματα μακρά: τὸν τράχηλον, τὴν ῥάχιν, τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς μηρούς, καὶ τέσσαρα βραχέα: τὰ ὦτα, τὴν ὀσφύν, τὸ μεσοκύνιον καὶ τὴν οὐράν. Εἶναι καταλληλότατος κυρίως διὰ τὴν ἱππασίαν. Οἱ Ἄραβες προτιμῶσι τὰς φορβάδας τῶν ἐπιβητόρων, διότι ἀντέχουσι περισσότερον εἰς τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὴν θερμότητα καὶ τὰς κακουχίας. Διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ βερβερικοῦ ἵππου μετεχειρίσθησαν καθαροαίμους ἀραβικούς, ἀγγλικοὺς καὶ ἀγγλοαραβικοὺς ἵππους. Νῦν ὁ βερβερικὸς ἵππος θεωρεῖται τόσον τέλειος, ὥστε νὰ μὴ χρήζῃ βελτιώσεως διὰ διασταυρώσεως μεθ' ἑτεροαίμων ἐπιβητόρων. Τὰ ἱππικὰ διαφόρων χωρῶν προμηθεύονται βερβερικὰς φορβάδας, ἃς εἶτα διασταυροῦσι μεθ' ἑτεροαίμων ἐπιβητόρων καὶ παράγουσι θαυμάσια διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ζῷα. Εἰς τὸ Ἀλγέριον διατρέφονται 230.400 ἵπποι βερβερικοί, ἐξ ὧν οἱ 35.000 ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀποίκους Γάλλους καὶ οἱ ἐπίλοιποι εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς.

Τυνισιακὸς ἵππος. Οἱ Γάλλοι ἄποικοι, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατὰ τὸ 1881, εὗρον πολυπληθῆ ἵππειον πληθυσμόν, οὗτινος οἱ χαρακτῆρες δὲν ἦσαν τελείως διακεκριμένοι. Πάντες οἱ ἵπποι οὗτοι φαίνεται ὅτι προῆλθον ἐκ τῆς διασταυρώσεως δύο γενεῶν, αἵτινες διητῶντο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τῆς βερβερικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς. Ἐν Τύνιδι οἱ Γάλλοι εὗρον περὶ τὰς 50.000 ἵππους, ἐξ ὧν 34.000 φορβάδες. Νῦν διατρέφονται περὶ τὰς 75.000 ἵπποι. Ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι σήμερον, διὰ τῆς ἱδρύσεως πλείστων ἱπποφορβείων καὶ νεωτέρων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, ὁ ἵππος τῆς Τύνιδος ἔλαβε τελειοτέραν διάπλασιν καὶ ἀπέκτησεν ἰδίους μορφολογικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς χαρακτῆρας. Νῦν ὑπάρχουσιν 26 ἱπποφορβεῖα, ἔνθα ἀνατρέφονται πλεῖστοι ἐπιβήτορες, οἵτινες καὶ παρέχονται δωρεὰν διὰ τὴν ὀχείαν τῶν φορβάδων τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν. Κατ' ἔτος διενεργεῖται ἔκθεσις ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ἵππων, ὧν ἡ τιμὴ κυμαίνεται μεταξὺ 750 καὶ 2.000 φράγκων, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τοῦ ἀναστήματος, τοῦ χρώματος κτλ.

Μαροκκινὸς ἵππος. Οὗτος φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως ἀραβικοῦ ἵππου μετὰ βερβερικῆς φορβάδος. Κύρια γνωρίσματα αὐτοῦ εἶναι: κεφαλὴ καὶ τράχηλος μετρίου μεγέθους, ἀκρώμιον προέχον, θώραξ μᾶλλον στενός, ὀσφὺς μακρά, ῥάχις μετρίου μήκους καὶ ἀρκούντως κυρτή, κοιλία εὔρωστος, μέλη λεπτὰ καὶ μετρίου ὕψους, ἀνάστημα φθάνον τὰ 152 ἑκατοστόμετρα καὶ χρῶμα γενικῶς φαιόν. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἱππασίαν καὶ δι' ἐλαφράς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἕλξεις.

Ἰταλικὸς ἵππος. Ἡ Ἰταλία, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ἀφρικῆς, τῶν συχνοτέρων μετ' αὐτῆς ἐμπορικῶν σχέσεων, τῶν πολέμων κτλ., κατέχει ἵππειον πληθυσμὸν κατὰ πολὺ συγγενεύοντα μὲ διαφόρους ἀφρικανικὰς γενεὰς καὶ ἰδίως μὲ τὸν βερβερικὸν τύπον, μολονότι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐγένοντο διασταυρώσεις καὶ μὲ συριακοὺς καὶ μὲ μογγολικοὺς ἵππους. Ἐκ τῶν διαφόρων τούτων διασταυρώσεων προῆλθεν ἡ ἰταλικὴ ἵππειος γενεά, ἥτις κατέστη, λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἰδίων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, τελείως διακεκριμένη, ἀποκτήσασα ἰδίους μορφολογικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς χαρακτῆρας. Ἡ ἰταλικὴ γενεὰ τῶν ἵππων διακρίνεται εἰς τρεῖς ποικιλίας.

Ποικιλία τῆς Φριούλης. Εἰς τὰ πέριξ τῆς Βενετίας καὶ ἀνὰ τὰς κοιλάδας τοῦ Πάδου καὶ τοῦ Ἀδίγη ἀνατρέφονται πλεῖστοι ἵπποι, οἵτινες παρουσιάζουσι πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα μὲ τὸν βερβερικὸν ἵππον. Τὸ ἀνάστημα τῶν ἵππων τούτων φθάνει τὰ 145 ἑκατοστόμετρα, ἡ πλαγία κατατομὴ εἶναι σιμή, τὸ μέτωπον πλατύ, τὸ ἀκρώμιον ξηρόν, ἡ ῥάχις ἀρκετὰ εὐρεῖα, ἡ κοιλία ὀγκώδης, τὰ μέλη λεπτὰ καὶ ἰσχυρὰ καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος. Χρησιμοποιεῖται κυρίως δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις.

Ποικιλία τῆς Νεαπόλεως. Προῆλθε πιθανῶς ἐκ τῆς διασταυρώσεως συριακῶν ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: κεφαλὴν ἁρμονικὴν καὶ λεπτήν, πλαγίαν κατατομὴν εὐθύγραμμον, τράχηλον εὔπλαστον καὶ μυώδη, ῥάχιν μᾶλλον βραχεῖαν, μέλη ξηρὰ καὶ νευρώδη καὶ κρᾶσιν ἰσχυράν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἦσαν ὀνομαστοὶ οἱ ἵπποι τῆς Νεαπόλεως. Χρησιμοποιοῦνται δι' ἱππασίαν καὶ εἶναι ἐπίσης καταλληλότατοι διὰ τὸν στρατόν.

Ποικιλία τῆς Σαρδηνίας. Προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων μετὰ βερβερικῶν ἵππων, παρουσιάζει δὲ περισσοτέρους χαρακτῆρας τοῦ βερβερικοῦ ἵππου, ὑστερῶν μόνον κατὰ τὸ ἀνάστημα, ὅπερ εἶναι πάντοτε κατώτερον τοῦ βερβερικοῦ. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἱσπανικὴν κατοχὴν οἱ ἰθαγενεῖς ἵπποι τῆς Σαρδηνίας διεσταυρώθησαν μετὰ ἐπιβητόρων τῆς Ἀνδαλουσίας. Ἡ ἱπποτροφία σήμερον εἶναι παρημελημένη πως καὶ

Digitized by Google

δὲν διενεργεῖται μεθοδικῶς. Τὸ ἀνάστημα τοῦ ἵππου τῆς ποικιλίας ταύτης φθάνει τὰ 142 ἑκατοστόμετρα καὶ ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιομελανὸς ἢ τεφρόφαιος.

Ποικιλία τῆς Σικελίας. Οἱ ἵπποι οὗτοι παρήχθησαν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀραβικῶν μετὰ βερβερικῶν, οἵτινες μετεφέρθησαν ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Γενικῶς ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι εὔρωστος, ἰσχυρὸς καὶ χρησιμοποιεῖται τόσον δι' ἱππασίαν ὅσον καὶ δι' ἕλξεις.

Γ') *Ἰρλανδικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ ἰρλανδικοῦ* (Equus caballus hibernicus), ὅστις παρουσιάζει αἰσθητὴν βραχυκεφαλίαν, μέτωπον πλατὺ καὶ μᾶλλον πεπιεσμένον μὲ προεχούσας ὀφθαλμικὰς κόγχας. Τὸ ἀνάστημα εἶναι μέτριον ἢ μικρόν, φθάνον ἐνίοτε καὶ τὰ 90 ἑκατοστόμετρα. Οἱ μικρόσωμοι οὗτοι ἵπποι εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *πόνεϋ* (poneys). Γενικῶς ὁ σκελετός των εἶναι ἰσχυρὸς καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ ἀνεπτυγμένων καὶ ἰσχυροτάτων μυῶν. Οἱ γλουτοί των εἶναι ἀπεστρογγυλωμένοι, ἡ χαίτη μακρὰ καὶ ἄφθονος, ἡ οὐρὰ πυκνοτάτη καὶ μακρά, τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν καλύπτονται ὑπὸ μακρῶν τριχῶν, ὁ χρωματισμὸς εἶναι ποικίλος. Χρησιμοποιοῦνται δι' ἵππευσιν καὶ ἐλαφρᾶς ἕλξεις. Ἡ γενεὰ αὕτη ἀπαντᾷ σήμερον εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Εὐρώπην, τὴν Ἰρλανδίαν, τὴν Σκωτίαν, εἰς τὰς νήσους τῆς Σχετλάνδης, εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Βρεττάνης.

Ἀγγλικὸς μικρόσωμος ἵππος. Τὸ ἀνάστημά του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 125 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλὴ εἶναι βραχεῖα καὶ κεκλιμένη, ὁ αὐχὴν ἰσχυρὸς μετὰ πυκνῆς χαίτης, ὁ γενικὸς σχηματισμὸς τοῦ σώματος ἰσχυρός, ἀτρακτοειδής, ἀλλ' ἀρκετὰ κομψὸς καὶ ὁ χρωματισμὸς ὀρφνὸς ἢ ὀρφνοκίτρινος. Οἱ μικρόσωμοι οὗτοι ἵπποι διασταυρούμενοι μετὰ ἵππων μεγαλυτέρου κατά τι ἀναστήματος καὶ ποικιλίας τινὸς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόμπ*, παράγουσι νοθογενῆ τύπον μὲ σῶμα εὐρωστότερον καὶ εὐκινητότερον. Εἶναι κατάλληλοι δι' ἕλξιν καὶ ἵππευσιν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν κόμπ εἶναι: σῶμα κυλινδρικόν, γλουτοὶ ἀνεπτυγμένοι καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, μέλη μᾶλλον βραχέα, λεπτά, ἀλλὰ συγχρόνως ἰσχυρὰ καὶ μυώδη. Ὁ βηματισμός των εἶναι σταθερὸς καὶ κανονικὸς καὶ ὁ χαρακτὴρ των γλυκὺς καὶ ἤπιος. Καλὸς κόμπ διανύει βάδην 6—8 χιλιόμετρα καθ' ὥραν καὶ καλπάζων 14 περίπου χιλιόμετρα. Εἷς καλὸς κόμπ στοιχίζει σήμερον περὶ τὰς 35.000 δραχμῶν.

Ἰρλανδικὴ ποικιλία πόνεϋ. Ἐν Ἰρλανδίᾳ ἀπαντῶσι πλεῖσται ποικιλίαι μικροσώμων ἵππων ἢ πόνεϋ, ὧν γνωστότεραι εἶναι ἡ τῆς Καννεμάρας καὶ τῆς Κόσενδαλλ. Οἱ πρῶτοι ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἐρήμους Γόλγουε-οὐέστ καὶ Μέϊο καὶ οἱ δεύτεροι εἰς τὰ ὄρεινα διαμερίσματα τὰ εὑρισκόμενα πρὸς νότον τοῦ Ἔντριμ. Περισσότερον ἐκτιμῶνται οἱ μικρόσωμοι ἵτποι τῆς Καννεμάρας, ὧν τινες φθάνουσι τὸ ἀνάστημα τῶν 140 ἑκατοστομέτρων καὶ σπανιώτατα τῶν 150. Οὗτοι γενικῶς ἔχουσιν ἁρμονικὰς γραμμὰς τοῦ σώματος, εἶναι ἰσχυροὶ καὶ ταχύτατοι καὶ θεωροῦνται ὡς οἱ καλύτεροι ἵπποι τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου.

Σκωτικὴ ποικιλία. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης γενεᾶς τῶν μικροσώμων ἵππων· τὸ ἀνάστημά του εἶναι μικρότατον, τὸ σῶμά του εὔρωστον, ἰσχυρὸν καὶ τὸ χρῶμα μελανόν.

Σετλανδικὴ ποικιλία. Ἐν Σετλανδίᾳ ἀπαντῶσιν, ἴσως λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν διαβιώσεως καὶ τῶν ἀτελῶν ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, οἱ μικροτέρου ἀναστήματος πόνεϋ. Τὸ ἀνάστημά των συνήθως εἶναι 70 ἑκατοστομέτρων καὶ σπανίως φθάνει τὰ 100. Παρὰ τὸ ἀνάστημά των ἔχουσιν ἰσχυρὸν ὀργανισμόν, ἰσχυρὸν μυϊκὸν σύστημα καὶ πόδας ἰσχυρούς. Ὁ χρωματισμός των εἶναι μελανός, φαιὸς ἢ ὀρφνομελανός. Ἡ χαίτη καὶ ἡ οὐρά των εἶναι μακροτάτη καὶ πολυτριχωτὴ καὶ δίδουσιν εἰς τοὺς ἵππους τούτους ἐξαιρετικὴν φυσιογνωμίαν. Ἀντέχουσιν εἰς τὰς κακουχίας καὶ εἶναι λιτοδίαιτοι.

Σκανδιναυϊκαὶ χῶραι. Οἱ ἵπποι τῆς *ἰσλανδικῆς ποικιλίας* παρουσιάζουσι πλεῖστα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μὲ τοὺς μικροσώμους σετλανδικοὺς ἵππους. Εἶναι ἰσχυροί, ἡμιάγριοι, ἐνεργητικοί, νήχονται εὐχερῶς καὶ δύνανται νηχόμενοι νὰ μεταφέρουσι καὶ ἀναβάτην. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ποικίλος. Τρέφονται ἐκ τῆς πτωχῆς βλαστήσεως τῆς νήσου, ἐκ διαφόρων θαλασσίων φυτῶν καὶ ἐξ ὑπολειμμάτων ἰχθύων.

Νορβηγικὴ ποικιλία. Εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἀνωτέρω, περισσότερον ἥμερος, χρώματος φαιοῦ ἢ τεφροφαιοῦ, ἰσχυρᾶς κράσεως καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς διαφόρους ἐργασίας.

Βρετανικὴ ποικιλία. Εἰς τὰ παράλια τῆς Βρετάνης ἀπαντᾷ ἡ ποικιλία τοῦ ἰρλανδικοῦ μικροσώμου ἵππου, ἧς τὸ ἀνάστημα κυμαίνεται μεταξὺ 135—155 ἑκατοστομέτρων. Κυριώτερα γνωρίσματα εἶναι: σῶμα βραχύ, τράχηλος χονδρός, πλευραὶ λίαν κυρταί, ἐν εἴδη τόξου, ὀσφὺς εὐρεῖα, μέλη μᾶλλον λεπτά, ἀλλ' εὐσταθῆ, χαίτη καὶ οὐρὰ πυκνὴ καὶ μακρὰ καὶ χρῶμα τεφρὸν ἢ τεφρὸν μὲ ποικίλας ἀποχρώσεις.

Δ') *Βρεττανικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ βρεττανικοῦ* (Equus caballus britannicus), ὅστις εἶναι βραχυκέφαλος, ἔχει μέτωπον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν αἰσθητῶς κυρτὸν καὶ ὀφθαλμικὰς κόγχας αἵτινες ἐλαφρῶς προέχουσιν. Ἡ πλαγία κάτοψις παρουσιάζει ἐλαφρὰν κύρτωσιν ἐν εἴδει ἀβαθοῦς ἁψῖδος. Τὸ ἀνάστημα εἶναι μέγα καὶ συνήθως ὑπερβαίνει τὰ 160 ἑκατοστόμετρα. Ὁ σκελετὸς εἶναι ἰσχυρός, οἱ μύες ἔχουσι τελείαν ἀνάπτυξιν, ὁ αὐχὴν ἰσχυρὸς καὶ εὐρύς, ὁ θώραξ εὐρύτατος, αἱ ὠμοπλάται μυώδεις, ἡ ῥάχις ἀπεστρογγυλωμένη καὶ χωριζομένη κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος εἰς δύο ἡμίση, καὶ οἱ πόδες ὑψηλοὶ καὶ ἰσχυροί. Γενικῶς ἡ σωματικὴ αὐτῶν διαμόρφωσις εἶναι ἁδρὰ καὶ ἰσχυρά. Αἱ τρίχες τῆς χαίτης καὶ τῆς οὐρᾶς εἶναι μᾶλλον ἀραιαὶ καὶ βραχεῖαι. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ποικίλος. Χάρις εἰς τὸ εὔρωστον σῶμά του καὶ τὰς ἰσχυρὰς μυϊκὰς δυνάμεις του χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς βαρείας ἕλξεις. Ἀπαντᾷ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί, εἰς τὰ βόρεια διαμερίσματα τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ Norfolk, Essex, Suffolk καὶ Lincoln τῆς Ἀγγλίας. Πολλαχοῦ μεταχειρίζονται τὴν γενεὰν ταύτην τῶν ἵππων διὰ βαρείας ἐργασίας. Εὐδοκιμεῖ καλύτερον εἰς παραθαλάσσια μέρη.

Βολωνικὸς ἵππος. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὰς ἕλξεις καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ἡ ἰδία τῆς περιοχῆς ταύτης γεωλογικὴ διάπλασις, ἡ εὐφορία τῆς γῆς, αἱ πολλαὶ ῥοαὶ τῶν ὑδάτων καθιστῶσι τὴν περιοχὴν καταλληλοτάτην διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἵππων. Ὁ βολωνικὸς ἵππος διακρίνεται εἰς δύο κατηγορίας, τὸν *μικρόσωμον* καὶ τὸν *μεγαλόσωμον.* Ὁ μικρόσωμος ἔχει ἀνάστημα 155—160 ἑκατοστομέτρων καὶ βάρος 500—550 κιλῶν, ὁ μεγαλόσωμος ἔχει ἀνάστημα 160—172 ἑκατοστομέτρων καὶ βάρος 650—700 κιλῶν. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἵππων τούτων εἶναι: κεφαλὴ ἀρκετὰ μικρὰ ἀλλ' ἰσχυρά, μέτωπον εὐρύ, βραχὺ καὶ εὐθύ, πλαγία κατατομὴ εὐθύγραμμος, ὦτα μικρὰ καὶ ἠνωρθωμένα, ὀφθαλμοὶ ζωηροί, ῥωθωνικαὶ ὀπαὶ μετρίως διηνεωγμέναι, τράχηλος μυώδης, χαίτη πλουσία, θώραξ εὐρὺς καὶ προέχων, κοιλία εὐρεῖα μετὰ τοξοειδῶν ἐπιμήκων πλευρῶν, ὀσφὺς εὐρεῖα καὶ βραχεῖα, ῥάχις εὔσαρκος, ἀπεστρογγυλωμένη καὶ φέρουσα περὶ τὸ μέσον καὶ κατὰ μῆκος χαρακτηριστικὴν διαυλάκωσιν, ἥτις χωρίζει ταύτην εἰς δύο ἡμίση κατὰ μῆκος, γλουτοὶ εὔρωστοι καὶ ἁρμονικοί, οὐρὰ μακρὰ καὶ πυκνή, μέλη ἰσχυρά, καλῶς διαμεμορφωμένα μὲ εὐσταθῆ κυρίως πόδα καὶ χρῶμα φαιὸν μετὰ τῶν ποικίλων αὐτοῦ ἀποχρώσεων. Ὁ ἵππος οὗτος παρουσιάζει πάντα τὰ χαρίσματα τοῦ εὐρώστου καὶ τοῦ καταλλήλου διὰ τὰς βαρείας ἰδίως ἕλξεις ζῴου, ὡς καὶ διὰ τὰς διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνατρέφονται περὶ τὰς 80.000 ἵππων καὶ παράγονται ἐτησίως περὶ τὰς 6.000 πώλων. Ὁ βολωνικὸς ἵππος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων ἀγγλικῶν ἢ ἀγγλονορμανδικῶν μετὰ ἰθαγενῶν γενεῶν, καὶ κυρίως τῆς Πέρχης. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἵππων τούτων πλεῖσται φροντίδες κατεβλήθησαν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ εἰς πολλὰ ἱπποφορβεῖα διενεργοῦνται μεθοδικῶς πᾶσαι αἱ νεώτεραι ζῳοτεχνικαὶ μέθοδοι. Πρὸς τοῦτο διατηρεῖται γενεαλόγιον συστηματικὸν καὶ κατ' ἔτος διοργανοῦνται εἰς πλεῖστα μέρη ἱππικαὶ ἐκθέσεις μὲ χρηματικὰ ἔπαθλα εἰς τοὺς παραγωγοὺς τῶν καλυτέρων ἵππων. Ἐν τῷ γενεαλογικῷ βιβλίῳ τῆς περιοχῆς ταύτης «Stud-Book boulonnais» ἀναγράφονται μέχρι σήμερον 6.235 ἐπιβήτορες καὶ 4.513 φορβάδες. Τὸ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Syndicat chevalines boulonnais» ἀγοράζει διὰ λογαριασμόν του βολωνικοὺς ἵππους, οὓς προορίζει διὰ τὴν ἐξαγωγὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἰταλίαν, Τουρκίαν καὶ Ρουμανίαν. Παραλλήλως ἐνεργεῖ καὶ ἡ «Société des agriculteurs de France».

Ἀγγλία. Οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι εἶναι γνωστοὶ γενικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σάϊρ-χόρς*· ἰδίως καλοῦνται οὕτως οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὰς βαρείας ἕλξεις. Ὁ ἵππος οὗτος φαίνεται ὅτι εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονος τοῦ πολεμικοῦ ἵππου (War-horse) καὶ τοῦ παλαιοῦ μελανοῦ ἀγγλικοῦ ἵππου (Old english black horse). Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἰδίως ὁ Ἑρρῖκος Ζ', δι' εἰδικῶν νομοθετημάτων ἐπροστάτευσαν τὴν παραγωγὴν τῆς γενεᾶς ταύτης. Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν βαρέων πολεμικῶν ὀργάνων, δι' ἑτέρων ἐλαφροτέρων, οἱ ἵπποι οὗτοι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰς βαρείας ἕλξεις γενικῶς. Τούτους ἐπίσης μετεχειρίζοντο καὶ οἱ τιτλοῦχοι διὰ τὴν ἕλξιν τῶν βαρειῶν πολυτελῶν ἁμαξῶν των. Τέλος ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁπότε αἱ ὁδοὶ ἐβελτιώθησαν καὶ τὰ μεταφορικὰ μέσα διὰ τῶν νεωτέρων τροποποιήσεων κατέστησαν ἐλαφρότερα, ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης χρησιμοποιεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. Οὗτος φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Ἀνάστημα 165—175 ἑκατοστομέτρων, βάρος 700—1000 κιλῶν, σῶμα ἰσχυρὸν καὶ μᾶλλον ἀτρακτοειδές, θώρακα εὐρύν, ἀκρώμιον ὑψηλόν, ὀσφὺν ἁψιδοειδῆ καὶ μέλη ἰσχυρά, πολυτριχωτὰ κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῶν τμῆμα. Ἡ κεφαλὴ εἶναι, σχετικῶς πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, μικρά, μᾶλλον κυρτή, ὁ τράχηλος χονδρὸς καὶ σαρκώδης καὶ τὸ χρῶμα μελανόν, πυρρὸν ἢ ὀρφνόφαιον μὲ χαρακτηριστικὴν εὐμεγέθη, τριγωνικὴν κηλῖδα ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ὁ ἵππος οὗτος δύναται νὰ σύρῃ ἅμαξαν μὲ βάρος 7000 κιλῶν περίπου. Ἀνατρέφεται κυρίως εἰς τὰς περιοχὰς τῶν κομιτειῶν τοῦ Lincoln, Cambridge, Huntingdon, Leicesster, Northampton, Derby, Stafford καὶ Nottingham. Ἐξάγεται μέγας ἀριθμὸς κατ' ἔτος, ἰδίως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸν Καναδᾶν, τὴν Ἀργεντινὴν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ μεθοδικὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἵππου τούτου καταβάλλει ἰδίαν μέριμναν ἡ «Βασιλικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἀγγλίας», ὡς καὶ τὰ εἰς τὰς διαφόρους κομιτείας ἱππικὰ συνδικᾶτα. Ἰδίαν ὅλως προσπάθειαν καταβάλλει ἡ «Ἑταιρεία τοῦ ἵππου σάϊρ-χὸρς» («Shire-horse Society»), ἥτις ἱδρύθη κατὰ τὸ 1878 καὶ ὡς μοναδικὸν σκοπὸν ἔχει τὴν βελτίωσιν καὶ προστασίαν τῶν ἵππων τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν προστασίαν τῶν παραγωγῶν τοῦ ἵππου τούτου. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἀριθμεῖ περὶ τὰ 3.500 μέλη εἰς ὁλόκληρον τὸ Ἡνωμένον βασίλειον, καὶ ἐδημοσίευσεν ὀγκῶδες γενεαλογικὸν βιβλίον, περιλαμβάνον περὶ τὰς 24.000 ἐπιβητόρων καὶ 50.000 φορβάδων τῆς ποικιλίας ταύτης. Ἐπίσης κατ' ἔτος διοργανώνει ἐκθέσεις καὶ προκηρύσσει χρηματικὰ ἔπαθλα πρὸς βράβευσιν τοῦ καλυτέρου ἵππου, ὧν τὸ ὁλικὸν ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 40.000 περίπου λίρας, ἤτοι περὶ τὰ 15.000.000 δραχμῶν.

Ἵππος Σόφφολκ. Κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἵππου τούτου εἶναι: κεφαλὴ ἐπιμήκης, ἐλαφρῶς κυρτωμένη, θώραξ εὐρύτατος, ῥάχις εὐρυτέρα καὶ ἐπιμηκεστέρα τῆς προηγουμένης ποικιλίας, μέλη ἰσχυρὰ ἀλλὰ λεπτά, σκελετὸς λεπτὸς καὶ ἰσχυρότατος, ἀνάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 152 καὶ 165 ἑκατοστομέτρων, βάρος φθάνον μέχρι 1100 κιλῶν, χαίτη καὶ οὐρὰ μακραὶ καὶ πυκναὶ καὶ χρῶμα μελανὸν ἢ φαιομελανόν. Ὁ ἵππος οὗτος χρησιμοποιεῖται εἰς διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας καὶ διὰ βαρυτάτας καὶ βραδείας ἕλξεις. Ἀνατρέφεται κυρίως ἐν Σόφφολκ, Νόρφολκ καὶ Ἔσσεξ. Ἡ «Ἑταιρεία τοῦ ἵππου Σόφφολκ» («Suffolk-horse Society») φροντίζει διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ διάδοσιν τῆς ποικιλίας ταύτης, διανέμουσα πολλοὺς ἐπιβήτορας δωρεὰν εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμούς, προκηρύσσουσα ἐτησίας ἐκθέσεις, ἀπονέμουσα βραβεῖα, κτλ.

Ε') *Βελγικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ βελγικοῦ* (Equus caballus belgicus), οὗτινος ἡ δολιχοκεφαλία εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένη, τὸ μέτωπον πεπλατυσμένον καὶ πεπιεσμένον, ἡ δὲ κεφαλὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ῥινόκερω. Τὸ ἀνάστημα ποικίλλει, ἀλλὰ σπανίως ὑπερβαίνει τὰ 160 ἑκατοστόμετρα. Ὁ σκελετὸς εἶναι ἰσχυρὸς καὶ ὑποβαστάζεται ὑπὸ ἰσχυρῶν μυῶν. Τὸ σῶμα εἶναι παχὺ καὶ κυλινδρικόν, μὲ ῥάχιν εὐρεῖαν, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος, τὰ μέλη ἰσχυρά, καλυπτόμενα ὑπὸ βραχειῶν τριχῶν. Ὁ τράχηλος εἶναι βραχύς, ἰσχυρός, τοξοειδὴς καὶ συγκρατεῖ τὴν μικρὰν σχετικῶς κεφαλήν, ἥτις φέρει βραχέα ὦτα. Ἡ οὐρὰ ἐκφύεται πολὺ πρὸς τὰ κάτω καὶ καλύπτεται ὑπὸ ἀραιῶν τριχῶν. Ἡ χαίτη εἶναι μετρίου μήκους καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος. Γενικῶς ἡ γενεὰ αὕτη εἶναι ἰσχυρά. Κοιτὶς τοῦ ἵππου τούτου φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ κεντρικὴ βόρειος Εὐρώπη· ἀπαντᾷ εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν. Τὸ Βέλγιον, παρ' ὅλας τὰς καταστροφὰς ἃς ἔπαθεν ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἱπποτροφίαν, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπιτυχῶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν αὐτῷ. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἦσαν γνωσταὶ 2 κύριαι ποικιλίαι τῆς βελγικῆς γενεᾶς, ἡ *φλαμανδικὴ* καὶ ἡ τῶν *Ἀρδεννῶν.*

Φλαμανδικὴ ποικιλία. Εἶναι ἡ κυριωτέρα καὶ ἡ γνωστοτέρα βελγικὴ ποικιλία καὶ ἀνατρέφεται εἰς τὰς κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Μόζα πεδιάδας. Ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη πανταχοῦ τοῦ βασιλείου μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Βορείου θαλάσσης, ἔτι δὲ καὶ ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Τὸ μόνον διαμέρισμα τοῦ Βελγίου, ὅπου δὲν ἀπαντᾷ ἡ ποικιλία αὕτη, εἶναι τὸ Λουξεμβοῦργον. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ φλαμανδικοῦ ἵππου εἶναι τὰ ἑξῆς: Κεφαλὴ κομψοτάτη καὶ ἐλαφρὰ σχετικῶς πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, τράχηλος ἰσχυρὸς καὶ καλῶς διαρθρούμενος μετὰ τοῦ σώματος, ἀκρώμιον παχὺ καὶ σαρκῶδες, συγχεόμενον μετὰ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ λαιμοῦ, ῥάχις βραχεῖα, εὐρεῖα καὶ ἐνίοτε ἐλαφρῶς καμπυλουμένη, θώραξ ἀπεστρογγυλωμένος, πλευραὶ ἰσχυραί, ῥάχις πλατεῖα καὶ ἰσχυρά, γλουτοὶ ἰσχυροί, πόδες ἰσχυροὶ φέροντες εὐρυτάτας ἀρθρώσεις, ὁπλαὶ εὐρεῖαι καὶ στιλπναί. Τὸ βάρος τῶν ἐπιβητόρων κυμαίνεται μεταξὺ 800 καὶ 1.000 κοιλῶν. Ἄνευ πολλοῦ κόπου δύνανται οἱ φλαμανδικοὶ ἵπποι νὰ σύρωσιν ἐπὶ ὁμαλοῦ καὶ καλῶς ἐστρωμένου δρόμου βάρος καὶ μέχρι 5,000 κιλῶν. Σήμερον διατρέφονται ἐν Βελγίῳ περὶ τὰς 300.000 φλαμανδικῶν ἵππων.

Ποικιλία Ἀρδεννῶν. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης γενικῶς ἔχουσι μικρότερον ἀνάστημα καὶ σῶμα

Digitized by Google

οὐχὶ τόσον εὔρωστον ὅσον οἱ τῆς προηγουμένης ποικιλίας. Τὸ ἀνάστημα κυμαίνεται μεταξὺ 145—155 ἑκατοστομέτρων καὶ τὸ βάρος μεταξὺ 500 καὶ 600 κιλῶν. Τὸ σῶμα εἶναι ἀτρακτοειδές, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἡ κεφαλὴ καλῶς διαμορφωμένη, ὁ αὐχὴν μᾶλλον βραχύς, τὸ ἀκρώμιον εὔσαρκον, ἡ ράχις βραχεῖα, ἡ οὐρὰ μᾶλλον ὑψηλή, τὰ μέλη ἰσχυρὰ μὲ ξηρὰς καὶ μετρίας ἀναπτύξεως ἀρθρώσεις καὶ αἱ ὁπλαὶ μετρίως ἀνεπτυγμέναι. Εἶναι ἵππος ἰσχυρός, ζωηρὸς καὶ ἠπίου χαρακτῆρος. Ἡ ἐξάπλωσίς του εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη. Ἐν Βελγίῳ ἀνατρέφονται περὶ τὰς 40.000 ἵππων τῆς ποικιλίας ταύτης.

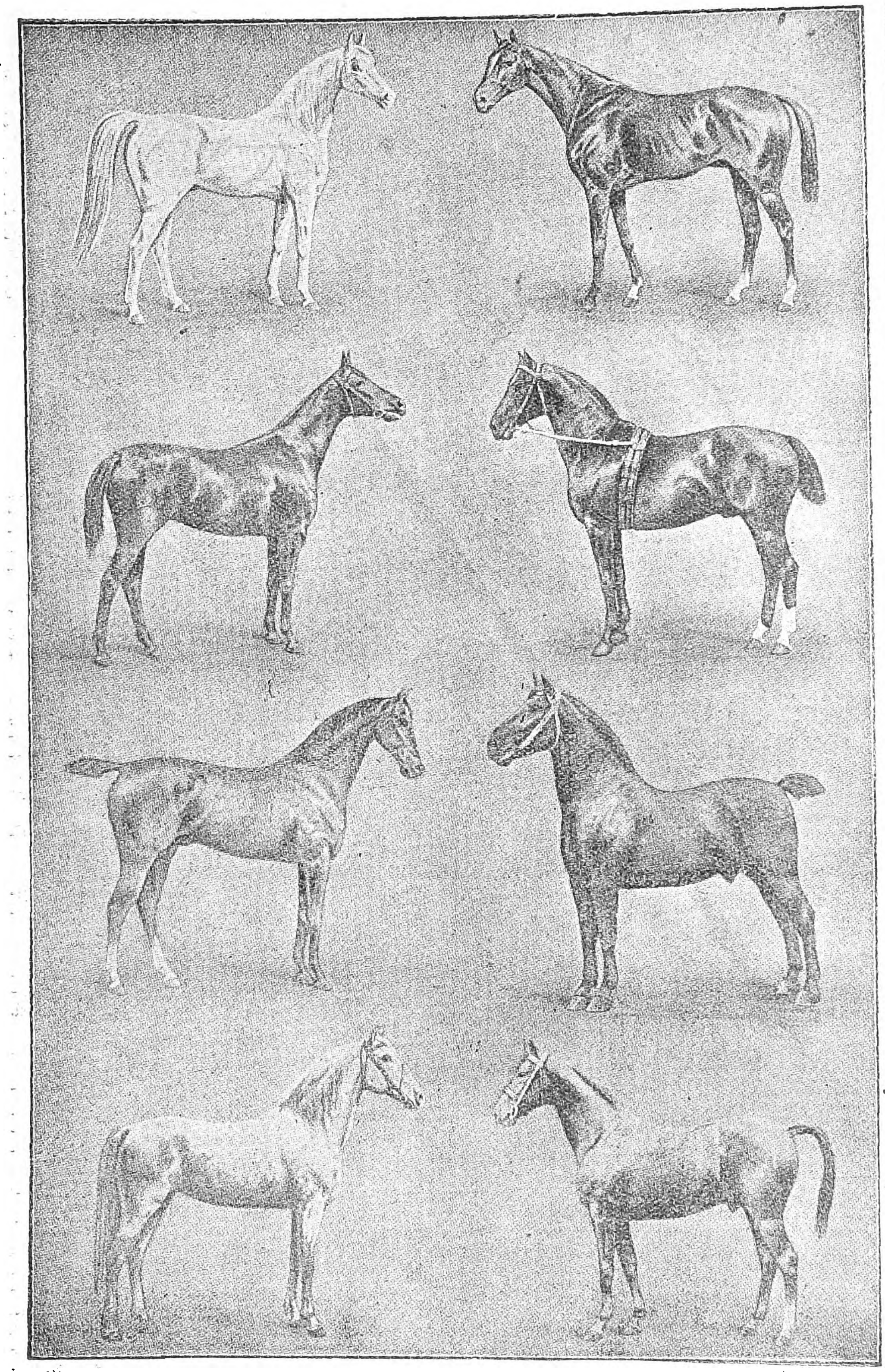

Διάφοροι τύποι ἵππων.

[Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω: Ἀριστερά: ἀραβικός, πρωσσικὸς (ἐλαφρᾶς ἕλξεως), γερμανικὸς (ἁμαξίτης), ρωσικὸς (ἕλξεων). Δεξιά: ἀγγλικὸς (καθαρόαιμος), γερμανικὸς (Ἀννοβέρου), γερμανικὸς (Ὀλδεμβούργου, ἁμαξίτης), ἀγγλονορμανδικός.]

Ἡ ἱπποτροφία ἐν Βελγίῳ. Οἱ Βέλγοι ἱπποτρόφοι χρησιμοποιοῦσι συνηθέστερον τοὺς παλαιοὺς ἐπιβήτορας πρὸς ἀναπαραγωγήν, παρὰ τοὺς νεαρούς, ὧν ἡ σωματικὴ καὶ μυϊκὴ διάπλασις δὲν εἶναι τελεία καὶ τὰ ἀναπαραγόμενα ζῷα δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην εὐρωστίαν. Ἡ διασταύρωσις ἐπιτρέπεται μόνον εἰς ἰδιωτικὰ ἢ κρατικὰ ἱπποφορβεῖα, ὅπου ἐφαρμόζονται πᾶσαι αἱ νεώτεραι ζωοτεχνικαὶ μέθοδοι. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ ὀνομαστότερος βελγικῆς γενεᾶς ἐπιβήτωρ ὑπῆρξεν ὁ Gros de Wynhuyzen, ὅστις καὶ πρῶτος ἐνεγράφη ἐν τῷ γενεαλογικῷ βιβλίῳ τῶν βελγικῶν ἵππων. Ἡ ὀχεία ἐν Βελγίῳ διενεργεῖται συνήθως ἀπὸ τοῦ 2ου δεκαπενθημέρου τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου, ἀλλ' ὅταν ἡ φορβὰς δεικνύῃ ἔφεσιν πρὸς ὀχείαν, αὕτη διενεργεῖται καὶ εἰς ἄλλας ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Οἱ νεαροὶ πῶλοι γεννῶνται κυρίως κατὰ Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον καὶ ἐλάχιστοι κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον. Αἱ διασταυρώσεις τοῦ χειμῶνος εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιτυχεῖς τῶν τοῦ ἔαρος. Αἱ πρὸς ὀχείαν φορβάδες ἀφίενται ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ἐλεύθεραι πάσης ἐργασίας καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὀχείας δέον νὰ διαιτῶνται εἰς τὰς πεδιάδα.. Ἐὰν ἡ φορβὰς δεικνύῃ μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς ὀχείαν, τότε ἀφίεται νὰ πλησιάσῃ ἀμέσως τὸν ἐπιβήτορα. Κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ 100 ὀχευομένων φορβάδων συλλαμβάνουσιν αἱ 80 ἢ 85 καὶ ἐπὶ 100 συλλαμβανουσῶν φορβάδων γεννῶσιν αἱ 75 ἢ 80, ἤτοι συνήθως ἐξ 100 φορβάδων γεννῶνται 60-68 πῶλοι. Μετὰ τὴν ὀχείαν ἡ φορβὰς ἐξακολουθεῖ ἐργαζομένη μέχρις ὀλίγων ἡμερῶν πρὸ τοῦ τοκετοῦ της, ἀλλὰ δίδεται προσοχὴ ὅπως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐγκυμοσύνης της ὑποβάλληται εἰς ἐλαφρὰς ἐργασίας καὶ τρέφηται ἀφθονώτερον. Οἱ νεογέννητοι πῶλοι, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι μικρός, διατηροῦνται εἰς κοινὸν ἱπποστάσιον πλησίον τῆς μητρός των· ὅταν ὅμως πολλαὶ φορβάδες γεννῶσι συγχρόνως, μεταφέρονται αὗται μετὰ τῶν νεογνῶν των εἰς ἴδιον διαμέρισμα τοῦ ἱπποστασίου. Ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπάναγκες ἡ νεωστὶ τεκοῦσα φορβὰς νὰ ἀπασχοληθῇ ἀμέσως εἰς τὴν ἐργασίαν της, τρέφουσι τοὺς πώλους διὰ νωπῶν χόρτων καὶ δὶς τῆς ἡμέρας ἐπαναφέρεται ἡ μήτηρ των ὅπως θηλάσῃ αὐτούς. Ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς ἐπιτρέπει, οἱ πῶλοι ἀφίενται νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν μητέρα των εἰς τὴν ἐργασίαν της. Ὁ θηλασμὸς τῶν νεογνῶν διαρκεῖ ἀπὸ 3 μέχρις 6 μηνῶν. Κατ' ἀρχὰς οἱ πῶλοι μεταφέρονται πλησίον τῆς μητρός των τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν, μετά τινα χρόνον δύο φορὰς καὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου μηνὸς ἅπαξ μόνον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θηλασμοῦ δέον νὰ δίδεται εἰς τὴν φορβάδα μεγαλυτέρα μερὶς φαγητοῦ καὶ θρεπτικώτεραι τροφαί. Μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν οἱ πῶλοι ἀφίενται ἐλεύθεροι νὰ βόσκωσιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ κατὰ τὴν νύκτα μεταφέρονται εἰς ἴδια ἱπποστάσια. Οἱ ἄρρενες πῶλοι, οἵτινες δὲν παρουσιάζουσιν εὐρωστίαν καὶ σωματικὴν διάπλασιν, ὥστε ἐπωφελῶς καὶ ἐπιτυχῶς νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι ὡς ἐπιβήτορες, εὐνουχίζονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας των καὶ δὴ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον. Ἐπίσης καὶ αἱ νεαραὶ θήλειαι πῶλοι, αἵτινες δὲν παρουσιάζουσιν ἀνάλογα προτερήματα, ἐπίσης ὑφίστανται ἐπέμβασιν ὅπως κατασταθῶσιν ἄγονοι. Λόγῳ τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ἐν Βελγίῳ οἱ νεαροὶ ἵπποι χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασίας κατὰ τὸν 20ὸν ἢ 22ον μῆνα ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των. Κατ' ἀρχὰς ἀναγκάζουσι τούτους νὰ ἐργάζωνται ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐνηλικιωμένου ζῴου ἢ μεταξὺ δύο γηραιοτέρων ἵππων. Συνήθως ἡ καλὴ ἀπόδοσις τούτων εἰς ἐργασίαν ἄρχεται μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 2ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐν Βελγίῳ λειτουργοῦσι πλεῖστα συνδικᾶτα καὶ ἑταιρεῖαι, ἔχουσαι ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν διατροφὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιβητόρων, οὓς καὶ παρέχουσιν ἐπὶ ὡρισμένῃ ἀμοιβῇ εἰς τοὺς διαφόρους ἱπποτρόφους. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ μόνιμα ἱπποφορβεῖα, ὅπου μεταφέρονται αἱ πρὸς ὀχείαν φορβάδες. Οἱ ἱπποπαραγωγοί, οἱ κάτοχοι ἄνω τῶν 10 φορβάδων, διατηροῦσιν ἀπαραιτήτως ἐπιβήτορα. Πλεῖστοι μικροὶ κτηνοτρόφοι διατηροῦσιν ἀπὸ κοινοῦ ἕνα ἢ περισσοτέρους ἐπιβήτορας. Οἱ βελγικοὶ ἐπιβήτορες εἶναι κατάλληλοι πρὸς ὀχείαν ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Καλὸς καὶ εὔρωστος ἐπιβήτωρ ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ὀχείαν 60 περίπου φορβάδων. Ἡ τιμὴ ἑκάστης ἐπιβάσεως τιμᾶται ἀπὸ 20 μέχρι 200 βελγικῶν φράγκων. Ἡ πρώτη ὀχεία τῶν φορβάδων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐξαιρετικῶς ὑπάρχουσι φορβάδες, αἵτινες ὀχεύονται καὶ κατὰ τὸν 22ον μῆνα ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των. Ὁ ἰδεώδης τύπος τοῦ βελγικοῦ ἵππου, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς βελγικῆς ἑταιρείας πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἵππου ἕλξεως, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Ἀνάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 158 καὶ 172 κιλῶν, βάρος ἐπιβητόρων 1 000—1.100 κιλά, θώρακα εὐρύν, κοιλίαν ὀγκώδη, ράχιν εὐρεῖαν καὶ εὐθύγραμμον, γλουτοὺς εὐρεῖς καὶ πόδας ἰσχυρούς. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ βελγικοῦ ἵππου εἶναι ποικίλος· κυρίως προτιμῶνται οἱ μελανοί, οἱ ὀρφνόφαιοι, οἱ τεφροὶ καὶ οἱ πυρροί. Ὁ εἰς ἵππους πληθυσμὸς τοῦ Βελγίου δὲν αὐξάνεται κανονικῶς, διότι ἐνῷ κατὰ τὸ 1846 εἶχε 294.537 ἵππους, κατὰ τὸ 1912 εἶχε 282.648 καὶ κατὰ τὸ 1924 327.653. Πρὸ τοῦ 1914 ἐξήγοντο εἰς διαφόρους χώρας κατ' ἔτος, καὶ ἰδίᾳ εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἀμερικήν, περὶ τὰς 22.000 ἵππων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἐξαγωγὴ βελγικῶν ἵππων ἠλαττώθη σημαντικῶς. Ἡ τιμὴ αὐτῶν κυμαίνεται μεταξὺ 10—150 χιλ. βελγικῶν φράγκων. Κατὰ τὴν ἱππικὴν ἔκθεσιν τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1911 προσεφέρθησαν 150.000 φρ. βελγικὰ διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ὀνομαστοῦ ἐπιβήτορος Condé, ἡλικίας 3 ἐτῶν.

Γαλλία. Ὁ παλαιὸς ἵππος τῶν Ἀρδεννῶν παρουσίαζε πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὸν ὀρεινὸν γαλλικὸν ἵππον. Τὸ μέγεθός του ἦτο 145 μέχρις 152 ἑκατοστομέτρων, τὸ σῶμά του ἀτρακτοειδὲς μὲ λεπτὰς γραμμάς, τὰ μέλη ἰσχυρὰ καὶ κανονικῶς διαπεπλασμένα, τὸ ἀκρώμιον ἀνεπτυγμένον, ὁ τράχηλος ἐπικλινής, ἡ κεφαλὴ ζωηρὰ καὶ ἐλαφρῶς καμπύλη καὶ γενικῶς διεκρίνετο διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐνεργητικότητά του. Νῦν, κατόπιν μακροχρονίων ζωοτεχνικῶν μεθόδων, ὁ ἵππος τῶν Ἀρδεννῶν ἔλαβε τὴν τελειωτικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: κεφαλὴν ὑψηλήν, εὐρεῖαν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ στενὴν κατὰ τὸ κάτω, ὀφθαλμοὺς ζωηρούς, τράχηλον ἰσχυρὸν καὶ ὑψηλόν, θώρακα ἀνεπτυγμένον καὶ χαμηλόν, πλευρὰς εὐρείας καὶ καλῶς διαμορφωμένας, ἰσχία εὐρέα, πόδας ἰσχυροὺς καὶ εὐρώστους, μηροὺς ἰσχυρούς, ἀνάστημα 155 μέχρι 165 ἑκατοστομέτρων καὶ βάρος 550 περίπου κιλῶν. Ὁ ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως γαλλικῆς γενεᾶς φορβάδος μετὰ βελγικῆς γενεᾶς ἐπιβήτορος. Διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἵππου τῆς ποικιλίας ταύτης ἐχρειάσθησαν μακροχρόνιοι προσπάθειαι μέχρι τῆς τελείας διαμορφώσεώς του, διότι κατὰ διαφόρους καιροὺς οἱ διάφοροι ἱπποτρόφοι διεσταύρωσαν ἰθαγενεῖς φορβάδας ἀναμίξ

Digitized by Google

μετ' ἀραβικῶν, καθαροαίμων ἢ ἡμικαθαροαίμων ἀγγλικῶν φλαμανδικῶν καὶ περχικῶν ἐπιβητόρων. Ἀπό τινων ἐτῶν πολλαὶ ἱδρυθεῖσαι ἑταιρεῖαι καὶ συνδικᾶτα πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἵππου τούτου, καὶ ἰδίᾳ ἡ «Ἱππικὴ ἑταιρεία τῶν Ἀρδεννῶν» («Société hippique des Ardennes»), ἰδίας προσπαθείας κατέβαλον διὰ τὴν συστηματικὴν καὶ μονομερῆ μετὰ βελγικῆς γενεᾶς ἐπιβητόρων διασταύρωσιν τῶν ἰθαγενῶν φορβάδων. Κατὰ τὸ 1914 τὰ ἱπποφορβεῖα τῶν Ἀρδεννῶν διέτρεφον 236 ἐπιβήτορας καὶ πολυπληθεῖς φορβάδας. Κατὰ τὸ 1920 τὰ κρατικὰ μόνον ἱπποφορβεῖα τῶν Ἀρδεννῶν διέτρεφον 483 ἐπιβήτορας. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται δι' ἐλαφρὰς ἢ βαρείας ἕλξεις. Διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἵππου τῶν Ἀρδεννῶν διενεργοῦνται κατ' ἔτος εἰς πλείστας πόλεις ἱππικαὶ ἀγοραὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς «Ἑταιρείας τοῦ ἵππου ἕλξεως τοῦ Βορρᾶ» («Société du cheval de trait du Nord»), ἥτις καὶ προκηρύσσει μεγάλα ἔπαθλα καὶ βραβεύει τὸν ἱπποπαραγωγόν, ὅστις παρουσιάζει τὰ ἀρτιώτερα καὶ ἁρμονικώτερα εἰς γραμμὰς ζῷα.

Ρωσία. Ἡ ποικιλία τοῦ ἵππου Ἀρδεννῶν ἀνατρέφεται ἐν Ρωσίᾳ εἰς τὰ ἱπποφορβεῖα τοῦ Derkoulsk, ὧν οἱ πρῶτοι τρόφιμοι προῆλθον ἐκ τῶν ἵππων τῶν Ἀρδεννῶν, οἵτινες μετεφέρθησαν ὑπὸ τῶν συμμάχων εἰς Ρωσίαν κατὰ τὸ 1815. Χάρις εἰς τὴν μεθοδικὴν αὐτῶν διατροφήν, ἡ ποικιλία αὕτη διετήρησεν ἀμιγεῖς τοὺς καθαροαίμους αὐτῆς χαρακτῆρας. Ὁ ἵππος οὗτος μεγάλως ἐξετιμᾶτο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸν στρατὸν διὰ τὴν ἕλξιν τῶν βαρέων τηλεβόλων, ὡς καὶ διὰ διαφόρους ἄλλας ἕλξεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρημελήθη ἡ μεθοδικὴ διατροφὴ καὶ ὁ ἵππος τῶν Ἀρδεννῶν διασταυρωθεὶς μεθ' ἑτεροαίμων ἵππων ἀπώλεσε τοὺς πλείστους τῶν πρώτων αὐτοῦ χαρακτήρων.

Γερμανία. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν οἱ Γερμανοὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ βελγικοῦ ἵππου εἰς τὰς περὶ τὴν Ρενανίαν περιοχάς. Κυρίως διατρέφεται ἐν Dusseldorf, Κολωνίᾳ καὶ Koblentz. Κατὰ τὸ 1904 διετρέφοντο εἰς τὸ βασιλικὸν ἱπποφορβεῖον τοῦ Wickrath 206 ἐπιβήτορες καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ τοιαῦτα 142. Κυρίως ἵππους διέτρεφον οἱ μικροὶ κτηνοτρόφοι. Ἡ *ποικιλία τῆς Ρενανίας* ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸν βελγικὸν ἵππον. Γενικῶς ἔχει σῶμα εὔρωστον, μὲ λεπτὸν ἀλλ' ἰσχυρὸν σκελετὸν καὶ λυμφατικὴν κρᾶσιν. Αἱ κινήσεις του εἶναι ἐλαφραὶ καὶ σταθεραί. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ποικίλος, ἀλλ' ἐπικρατεῖ ὁ ὀρφνομέλας καὶ ὁ πυρρέρυθρος. Κατὰ τὸ 1911 τὸ συνδικᾶτον τῶν Γερμανῶν ἱπποτρόφων ἠγόρασεν ἀντὶ 160 000 βελγικῶν φράγκων τὸν περίφημον βελγικὸν ἐπιβήτορα Prince Condé, ὅστις ἀπέδωσε μέχρι πρό τινων ἐτῶν 100 περίπου ἐπιβήτορας. Κατ' ἔτος ἀγοράζονται ἐκ Βελγίου ὑπὸ Γερμανῶν ἱπποτρόφων ἀρκετοὶ ἐπιβήτορες καὶ φορβάδες πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἱπποφορβείων των.

Αὐστρία-Οὐγγαρία. Ἐν Οὐγγαρίᾳ ἀνατρέφεται ἡ ποικιλία τῶν Ἀρδεννῶν εἰς τὸ ἱπποφορβεῖον τοῦ Kisber, οἱ δὲ ἵπποι χρησιμοποιοῦνται διὰ βαρείας ἕλξεις καὶ διαφόρους γεωργικὰς ἐργασίας. Οἱ ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ ἀναπαραγόμενοι ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης παρουσιάζουσι πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ βελγικοῦ ἵππου καὶ διατηροῦσι τοὺς μορφολογικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας, πλὴν τοῦ ἀναστήματος, ὅπερ ὑπολείπεται κατά τι τοῦ βελγικοῦ ἵππου.

Ἰταλία. Αἱ λομβαρδικαὶ πεδιάδες, καὶ ἰδίως αἱ παρὰ τὴν Κρεμόναν εὑρισκόμεναι, διατρέφουσιν ἀρκετὸν ἵππειον πληθυσμόν, ὅστις εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἵππος τῆς Κρεμόνης*. Κατὰ τὸν Lanson, παρήχθη ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων διὰ βελγικῶν ἐπιβητόρων, οἵτινες μετεφέρθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἔχουσι σῶμα κυλινδρικόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ ἀτρακτοειδές, θώρακα εὐρὺν καὶ μυώδη, τράχηλον χονδρόν, ράχιν εὐρεῖαν καὶ σαρκώδη, κεφαλὴν μεγάλην καὶ βαρεῖαν, ὀφθαλμοὺς μικρούς, ὦτα κανονικά, μικρὰ καὶ ἠνωρθωμένα, ὀσφὺν ἰσχυρὰν καὶ χρῶμα ὀρφνέρυθρον ἢ μελανόν. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ βαρείας ἕλξεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τό τε κράτος καὶ οἱ ἰδιῶται καταβάλλουσι προσπαθείας πρὸς ἀμιγῆ διατήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ διὰ καταλλήλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων ἀναπαράγουσιν ἐξ αὐτῆς τρεῖς κατηγορίας ἵππων: βαρείας ἕλξεως, ταχείας ἕλξεως καὶ ἐλαφρᾶς ἕλξεως καὶ ἱππασίας. Ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ, καὶ ἰδίως εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Βρέσκιας, τῆς Κρεμόνας καὶ τῆς Μαντούης, ἀνατρέφουσιν ἵππους βαρείας ἕλξεως ὧν τὸ ἀνάστημα φθάνει τὰ 160 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ βάρος κυμαίνεται μεταξὺ 680—720 κιλῶν· εἰς τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν, καὶ ἰδίως παρὰ τὴν Τοσκάνην, τὴν Ὀμβρίαν καὶ τὸ Λάτιον, ἀνατρέφονται ἵπποι ταχείας ἕλξεως, ὧν τὸ ἀνάστημα φθάνει τὰ 155 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ βάρος τὰ 500—550 κιλά· εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν ἀνατρέφονται ἵπποι προοριζόμενοι δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις καὶ δι' ἱππασίαν.

ΣΤ') *Γερμανικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *ἵππου τοῦ γερμανικοῦ* (Equus caballus germanicus), ὅστις ἀνήκει εἰς τοὺς δολιχοκεφάλους καὶ φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Μέτωπον αἰσθητῶς κυρτὸν κατὰ μῆκος, ὀφθαλμικαὶ κόγχαι μετρίως διωγκωμέναι καὶ μικραί, μυκτῆρες μᾶλλον μικροί, στενοὶ καὶ κατὰ τὴν βάσιν των σχηματίζοντες ἁψῖδα αἰσθητῆς καμπυλότητος, σιαγόνες ἰσχυραί, πεπιεσμέναι καὶ ἐπιμήκεις, πλαγία κάτοψις αἰσθητῶς κεκλιμένη. Τὸ ἀνάστημα γενικῶς εἶναι μέγα καὶ φθάνει πολλάκις τὰ 170 ἑκατοστόμετρα. Ὁ σκελετὸς εἶναι ἰσχυρός, ἀλλὰ τὸ μυϊκὸν σύστημα ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον, ἡ κεφαλὴ μακρά, ὁ αὐχὴν στενός, ὁ θώραξ μετρίως ἀνεπτυγμένος, ἡ ράχις εὐθεῖα καὶ πλατεῖα κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς τμῆμα, ἡ οὐρὰ πολὺ πρὸς τὰ κάτω τοῦ σώματος ἐκφυομένη, οἱ πόδες λεπτοί, αἱ ὁπλαὶ συνήθως εὐρεῖαι καὶ πεπλατυσμέναι καὶ ὁ χρωματισμὸς ὀρφνὸς ἢ ξανθόπυρρος. Ὁ ἵππος τῆς γερμανικῆς γενεᾶς δὲν διακρίνεται ἐπὶ ἁρμονίᾳ τοῦ σώματος, ἀμοιρεῖ μεγάλης εὐκινησίας καὶ εὐθυμίας καὶ εἶναι κατάλληλος διὰ ζεῦξιν ἁμαξῶν. Κοιτὶς τοῦ ἵππου τούτου εἶναι αἱ περὶ τὸ Schleswig-Holstein περιοχαί, ὁπόθεν διεδόθη εἰς Μεγάλην Βρεττανίαν, Νορμανδίαν, Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ ἵπποι τῆς γενεᾶς ταύτης εὐκόλως ἐγκλιματίζονται, ἀλλ' εἰς τὰ διάφορα κλίματα χάνουσι πλείστας τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων των καὶ δυσκόλως ὀχεύουσιν εἰς τὰ μεσημβρινὰ κλίματα. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἵππου τούτου σήμερον περιωρίσθη ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Νορμανδίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ.

Νορμανδικὴ ποικιλία. Ἡ ποικιλία αὕτη ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' ἤδη αἰῶνος εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Γαλλίας ἱδρύθησαν ἱπποφορβεῖα. Ὁ νορμανδικὸς ἵππος φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα ἐπίμηκες, πλαγίαν κατατομὴν καμπυλόγραμμον, τράχηλον βραχὺν καὶ χονδρόν, ἀκρώμιον χαμηλὸν καὶ οὐχὶ κανονικῶς διαπεπλασμένον, ράχιν εὐρεῖαν καὶ πόδας μακροὺς καὶ λεπτούς. Γενικῶς ὁ νορμανδικὸς ἵππος δὲν παρουσιάζει ἀπόλυτον κανονικότητα εἰς τὴν σωματικήν του διάπλασιν, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα θεωρεῖται καταλληλότατος διὰ τὰς βαρείας ἕλξεις καὶ βαδίζει μετ' ἀρκετῆς εὐκολίας καὶ εἰς τὰς ὀρεινὰς καὶ ἡμικατεστραμμένας ὁδούς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διὰ καταλλήλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, ὁ νορμανδικὸς ἵππος ἔδωκεν ἀπογόνους παρουσιάζοντας ὀλιγώτερα σωματικὰ ἐλαττώματα τῶν προγόνων του.

Γερμανία. Οἱ ἵπποι τῆς *ποικιλίας Σχλέσβιχ* χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας ὡς καὶ δι' ἱππασίαν καὶ δι' ἕλξεις. Γενικῶς ἡ ποι-

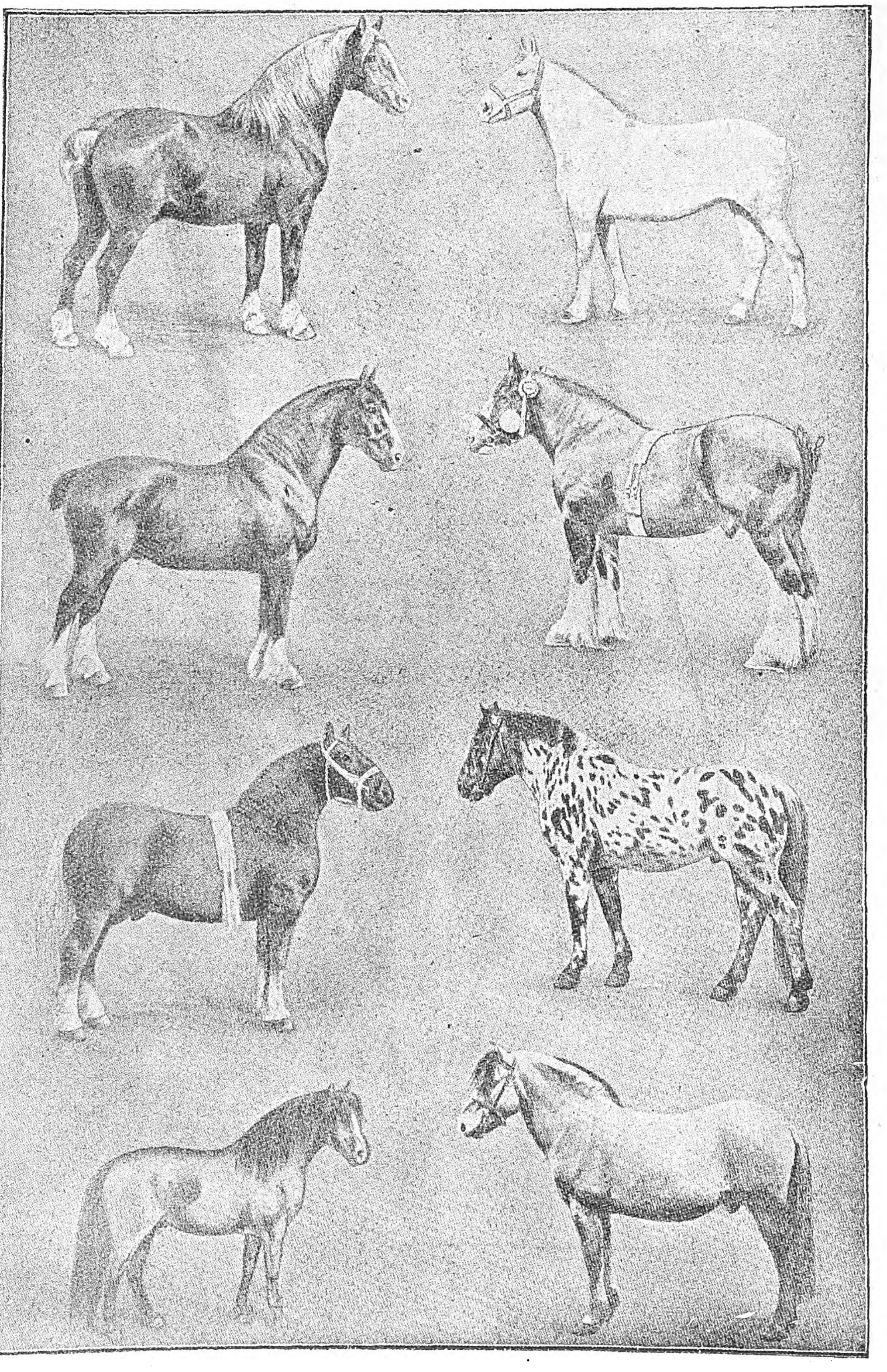

Διάφοροι τύποι ἵππων.

[Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω: Ἀριστερά: βελγικὸς γκλιντεστάλ, δανικός, σετλανδικός. Δεξιά: πέρχης, σάϊρχόρς, Σόφφολκ, νορβηγικός. Ὁ σετλανδικὸς καὶ ὁ νορβηγικὸς παριστάνονται μεγαλύτεροι ὡς πρὸς τὴν γενικὴν σμίκρυνσιν.]

Digitized by Google

κιλία αὕτη περιλαμβάνει ρωμαλέα ζῷα, ἅτινα ὡς πρὸς τὴν σωματικήν των διάπλασιν ὁμοιάζουσι κατὰ πολὺ πρὸς τὸν δανικὸν ἵππον. Τὸ βῆμά των εἶναι εὐσταθὲς καὶ ἐπίμηκες. Ὁ χρωματισμός των ποικίλος. Ὁ ἵππος οὗτος, ὅστις χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὸν στρατὸν δι' ἕλξεις τηλεβόλων, προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων μετὰ καθαροαίμων ἀγγλικῶν ἐπιβητόρων.

Ποικιλία Ὁλστάϊν. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης ἔχει ἀνάστημα 165 περίπου ἑκατοστομέτρων, σκελετὸν ἰσχυρότατον, σῶμα κανονικῶς διαμορφωμένον καὶ εὐκίνητον καὶ πόδας ἰσχυροὺς καὶ εὐσταθεῖς. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ποικίλος, λευκός, μελανός, φαιός, ὀρφνέρυθρος, ὀρφνομέλας, κ.τ.λ. Χρησιμοποιεῖται διὰ βαρείας ἁμάξας, διὰ τὴν ἕλξιν τῶν βαρέων τηλεβόλων καὶ ὡς στρατιωτικὸς διὰ τὸ ἱππικὸν τῶν Οὐλάνων.

Ποικιλία Ὀλδεμβούργου. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι εὔρωστος, μὲ κεφαλὴν ἐπιμήκη, ὀγκώδη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τράχηλον εὐρὺν καὶ μυώδη, ράχιν ἐπιμήκη, μετρίως εὐρεῖαν καὶ κυρτήν, γλουτοὺς μετρίως ἀνεπτυγμένους, θώρακα προέχοντα, κοιλίαν χαμηλὴν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ πόδας ἰσχυρούς, ξηροὺς καὶ ἀρκετὰ ὑψηλούς. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιὸς μὲ ποικίλας ἄλλας ἀποχρώσεις. Χρησιμοποιεῖται δι' ἕλξεις γενικῶς.

Ποικιλία Ἀννοβέρου. Τὸ ἀνάστημα τοῦ ἵππου τούτου εἶναι μέτριον, ἡ κεφαλὴ κυρτὴ καὶ ἐλαφρά, οἱ ὀφθαλμοὶ μικροὶ καὶ πολὺ πρὸς τὰ ἄνω τῆς κεφαλῆς τοποθετημένοι, ἡ ράχις μᾶλλον εὐθύγραμμος καὶ ὁ χρωματισμὸς ὀρφνὸς καὶ ὀρφνομέλας, σπανιώτερον δὲ λευκὸς ἢ φαιός. Ὁ ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων μετὰ καθαροαίμων ἀγγλικῶν ἢ ἀραβικῶν καθαροαίμων. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν ἱππασίαν ὡς καὶ δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀννοβέρου παράγονται ἐτησίως περὶ τοὺς 10 000 ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης καὶ διενεργεῖται ἀκμαιότατον ἱππεμπόριον.

Ποικιλία Μεκλεμβούργου. Ἡ ποικιλία αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων μετὰ καθαροαίμων ἀλλοεθνῶν ἐπιβητόρων. Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἵππου τούτου εἶναι: Σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴ μετρίου μεγέθους, τράχηλος ἐπιμήκης καὶ μᾶλλον λεπτός, ράχις σχεδὸν ὁριζόντιος, γλουτοὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, ἀκρώμιον προέχον, θώραξ εὐρύς, πόδες ἐπιμήκεις καὶ ἰσχυροὶ καὶ χρῶμα ἀνοικτῶς ἢ σκοτεινῶς ὀρφνὸν πρὸς τὸ ὀρφνομέλαν. Λόγῳ τῆς ἠπιότητος τοῦ χαρακτῆρός του, τοῦ λεπτοῦ καὶ εὐκινήτου σώματος καὶ τῆς ταχύτητος, χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς ἵππος ἱππασίας.

Ἡ ἱπποτροφία ἐν Γερμανίᾳ. Διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν μεθοδικὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἵππου ὑπάρχουσιν ἐν Γερμανίᾳ πλεῖστα κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ ἱπποφορβεῖα, ἄριστα ὠργανωμένα. Εἰς ταῦτα ἀνατρέφουσι καθ' ὅλους τοὺς ζῳοτεχνικοὺς κανόνας διαφόρων γενεῶν ἐπιβήτορας, οὓς διασταυροῦσι καταλλήλως μετ' ἰθαγενῶν φορβάδων. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱπποτροφίας ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προώδευσεν ἱκανῶς, γενικῶς δὲ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν ἵππων ἔχουσιν ἱδρυθῆ πλεῖστα συνδικᾶτα καὶ ἑταιρεῖαι, αἵτινες κατ' ἔτος διοργανοῦσιν ἱππικὰς ἐκθέσεις καὶ ἀγοροπωλησίας ἵππων, τηροῦσι λεπτομερῆ γενεαλογικὴν βίβλον καὶ βραβεύουσι διὰ χρηματικῶν ἐπάθλων τοὺς παρουσιάζοντας τὰ καλύτερα ζῷα ἱπποπαραγωγούς. Πλὴν τούτων ἡ ἰδιαιτέρα κτηνιατρικὴ ὑπηρεσία τοῦ κράτους προσφέρει δωρεὰν τὰς ὑπηρεσίας καὶ δίδει συμβουλὰς εἰς τοὺς ἱπποπαραγωγούς, ὧν οἱ ἵπποι ἀντὶ εὐτελοῦς τμήματος νοσηλεύονται εἰς τὰ διάφορα ἱππονοσοκομεῖα, ἅτινα εὑρίσκονται εἰς πλείστας γερμανικὰς πόλεις.

Ἰταλία. Ἡ γερμανικὴ ποικιλία ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὴν Πίζαν Φλωρεντίαν, Σιένναν καὶ Γροσσέττο τελματώδεις ἐκτάσεις, καὶ προῆλθεν ἐξ ἰταλικῶν φορβάδων διὰ διασταυρώσεως μετὰ γερμανικῶν ἐπιβητόρων. Παρουσιάζει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: κεφαλὴν μεγάλην καὶ βαρεῖαν, πλαγίαν κατατομὴν καμπυλόγραμμον, θώρακα μᾶλλον στενόν, ράχιν μετρίας ἀναπτύξεως μὲ προέχουσαν σπονδυλικὴν στήλην καὶ χρῶμα μελανὸν ἢ βαθέως ξανθόν. Χρησιμοποιεῖται δι' ἐλαφρὰς ἕλξεις καὶ ἱππασίαν.

Ζ) *Φρίζιος γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν *ἵππον φρίζιον* (Equus caballus frisius), οὗτινος ἡ δολιχοκεφαλία εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένη. Τὸ μέτωπον εἶναι ἐλαφρῶς πεπιεσμένον περὶ τὸ μέσον του, ἐνῷ κατὰ τὰ πλάγια αὐτοῦ τμήματα εἶναι αἰσθητῶς διωγκωμένον, αἱ ὀφθαλμικαὶ κόγχαι μετρίως διωγκωμέναι, ἡ πλαγία κάτοψις σχεδὸν εὐθύγραμμος, ἡ κεφαλὴ στενὴ καὶ ἐπιμήκης, τὰ ὦτα ἀνεπτυγμένα, πλησίον ἀλλήλων κείμενα καὶ ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενα. Ὁ σκελετὸς εἶναι χονδρὸς καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ ἀσθενοῦς μυϊκοῦ συστήματος, ἡ ράχις εἶναι εὐρεῖα μὲ ἐλαφρῶς κεκλιμένους γλουτούς, τὰ μέλη μακρὰ καὶ παχέα καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος. Τὸ ἀνάστημά του κυμαίνεται μεταξὺ 160—175 ἑκατοστομέτρων καὶ τὸ βάρος του φθάνει τὰ 800 περίπου κιλά. Γενικῶς ὁ ἵππος οὗτος στερεῖται ἁρμονικῆς σωματικῆς διαπλάσεως. Εἶναι ἵππος λυμφατικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ρώμης. Οἱ τῆς γενεᾶς ταύτης ἀπαντῶσιν εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Δανίας καὶ εἴς τινας περιοχὰς τῆς Γερμανίας, Σκωτίας, Γαλλίας, Φλάνδρας καὶ Πικαρδίας. Κοιτὶς τῆς γενεᾶς ταύτης φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ βόρεια τμήματα τῆς Ὁλλανδίας, παρὰ τὴν Φρίζην, ἐξ ἧς ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα.

Ὁλλανδία. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἐνδιῃτῶντο ἄλλοτε εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γρονίγγης κυρίως καὶ παρουσίαζον ἀμιγεῖς πάντας τοὺς χαρακτῆρας τῆς φριζίου γενεᾶς. Ἀπό τινων ἐτῶν διεσταύρωσαν τοὺς ἵππους τῆς γενεᾶς ταύτης μετ' ἀγγλικῶν, γερμανικῶν, ἢ γαλλικῶν ἐπιβητόρων καὶ παρήγαγον ἵππους ὀλιγώτερον ὀγκώδεις καὶ ταχυτέρους, καταλλήλους διὰ τὰς ἐλαφρὰς ἕλξεις.

Δανία. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ σήμερον ἐνδιαιτῶνται περὶ τὰς 450.000 ἵπποι, ἐξ ὧν αἱ 300.000 ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἰουτλανδικὴν ποικιλίαν, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς φριζίου γενεᾶς. Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἡ ἀνατροφὴ τοῦ ἵππου ἦτο πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν ταύτην, διότι ἐν Ἰουτλάνδῃ, ἥτις ἦτο μὲν τὸ ἀφορώτερον τμῆμα τῆς χώρας, ἀλλὰ πλουσιώτατον εἰς νομήν, ἐτρέφοντο πολυπληθεῖς ἵπποι εὐρώστου κράσεως, οἵτινες ἐξήγοντο κυρίως εἰς Γερμανίαν. Παρὰ τὴν διατροφὴν ἵππων ὑπὸ τῶν μικρῶν κτηνοτρόφων, οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν παλαιοτέρων χρόνων διέτρεφον ἐν τοῖς ἱπποφορβείοις των καθαροαίμους ἵππους δι' ἱππασίαν ἢ κυνηγεσίαν. Οἱ ὀνομαστότεροι ἐπιβήτορες προήρχοντο ἐξ Ἱσπανίας. Ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἱσπανικῶν ἐπιβητόρων μετ' ἰθαγενῶν φορβάδων προῆλθεν ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φρειδερικσβούργειος* (Frederiksborg) ποικιλία. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὸ κράτος ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ βελτιώσῃ τὸν δανικὸν τύπον, προκηρύσσει κατ' ἔτος διάφορα χρηματικὰ ἔπαθλα, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ἵδρυσεν ἴδιον ἱπποφορβεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ διατηρεῖ περὶ τοὺς 50 ἀγγλικοὺς ἐπιβήτορας, παρέχων τούτους δωρεὰν εἰς τοὺς ἱπποπαραγωγούς· παρὰ τὴν προσπάθειαν ὅμως ταύτην τοῦ κράτους οἱ ἱπποπαραγωγοὶ προτιμῶσι νὰ διασταυρῶσι τοὺς ἵππους των μὲ τὴν ἐγχώριον γενεάν. Τὸ κρατικὸν ἱπποφορβεῖον τείνει οὕτω νὰ διαλυθῇ, διὰ δὲ τὴν βελτίωσιν καὶ ἀναπαραγωγὴν τῆς δανικῆς ποικιλίας τῶν ἵππων, δηλαδὴ τῆς ἰουτλανδικῆς, ἱδρύθησαν ἰδιωτικὰ συνδικᾶτα.

Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἰουτλανδικῆς ποικιλίας εἶναι: Ἀνάστημα 155—165 ἑκατοστομέτρων, βάρος 500 μέχρι 800 κιλῶν, σῶμα ὀγκῶδες, εὔρωστον καὶ μυῶδες, χρωματισμὸς συνήθως ὀρφνομελανὸς ἢ ὀρφνὸς καὶ σπανιώτερον μελανός. Χαίτη καὶ οὐρὰ μακρὰ καὶ ἐκ λεπτοτάτων οὔλων τριχῶν ἀποτελούμεναι. Ὕφος ἤρεμον καὶ ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ καὶ ἐκφραστικοί. Ἐν Ἰουτλάνδῃ ὑπάρχουσιν 150 συνδικᾶτα διατροφῆς ἵππων, ἅτινα διατηροῦσι περὶ τοὺς 200 ἐπιβήτορας, ὧν ἡ ἀξία ἑκάστου ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 40.000 δραχμῶν. Τὸ κράτος διὰ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν συνδικάτων τούτων διαθέτει κατ' ἔτος ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ του περὶ τὰς 500.000 δραχμῶν. Ἡ κατ' ἔτος παραγωγὴ πώλων ἀνέρχεται εἰς 30.000, ἡ δ' ἐξαγωγὴ ἵππων εἰς 15.000 περίπου, κυρίως εἰς Γερμανίαν διὰ παντοειδεῖς ἕλξεις.

Νορβηγία. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, λόγῳ τῶν ἰδίων κλιματολογικῶν ὅρων, ἐκ τῆς φριζίου γενεᾶς προῆλθε παρεμφερὴς ποικιλία γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ποικιλία τοῦ Γούντμπρανσταλ* (Gudbranstal), ἥτις ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν της ἐκ τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς, ὅπου ἀνατρέφονται κυρίως, καὶ ἥτις προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως ἰθαγενῶν φορβάδων μετ' ἀμιγῶν ἵππων φριζίου γενεᾶς. Ὁ ἵππος οὗτος ἔχει ἀνάστημα 152 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν μετρίου μεγέθους, μέτωπον εὐθὺ καὶ ἰσχυρόν, ὦτα καλῶς διαμεμορφωμένα, τράχηλον ἀρκετὰ ἰσχυρόν, θώρακα ὑψηλὸν καὶ εὐρύν, θωρακικὴν περίμετρον τοῦ ἐπιβήτορος 188 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἀκρώμιον κανονικόν, γλουτοὺς ἀπεστρογγυλωμένους, ράχιν ἐπιμήκη, οὐρὰν κανονικῶς ἐκφυομένην, πόδας ἰσχυρούς, εὐρώστους καὶ ἀρκετὰ ὑψηλοὺς καὶ χρῶμα ποικίλον. Τὸ κρατικὸν ἱπποφορβεῖον διατηρεῖ ἐλαχίστους ἐπιβήτορας καὶ διοργανώνει κατ' ἔτος ἱππικὰς ἐκθέσεις εἰς διαφόρους πόλεις, βραβεῦον τοὺς καλυτέρους ἐκ τῶν παραχθέντων ἵππων.

Γερμανία. Κατὰ μῆκος τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ εἰς τὰς παρ' αὐτὴν εὑρισκομένας εὐφόρους πεδιάδας, ἀνατρέφονται πλεῖστοι ἵπποι τῆς φριζίου γενεᾶς. Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν χρησιμοποιοῦνται ἐτησίως περὶ τοὺς 70 ἐπιβήτορες καὶ 6.000 φορβάδες. Ἡ γενεὰ αὕτη, ὡς διεμορφώθη ὑπὸ τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τῆς χώρας ταύτης, παρέχει εὐρωστότατα ζῷα ἀναστήματος 160—163 ἑκατοστομέτρων, κανονικῆς σωματικῆς διαπλάσεως καὶ χρώματος ὀρφνοῦ μετὰ μελανῶν ἢ ἐρυθρῶν κηλίδων ἢ στιγμάτων συνήθως. Ἡ ἱπποπαραγωγὴ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὑπὸ πλείστων ἱππικῶν συνδικάτων καὶ ἑταιρειῶν.

Αὐστρία. Ὁ ἵππος τῆς γενεᾶς ταύτης ἀνατρέφεται κυρίως ἐν ἄνω Αὐστρίᾳ καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς βαρείας ἕλξεις. Οὗτος ἔχει ἀνάστημα 165—170 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν βαρεῖαν, τράχηλον ἰσχυρόν, ἀκρώμιον χαμηλόν, ράχιν ἐπιμήκη, εὐρεῖαν, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἄκρον πόδα πλατὺν καὶ εὐσταθῆ. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ξανθομελανὸς ἢ λευκὸς μετὰ μελανῶν ἢ πυρρῶν μεγάλων κηλίδων.

Ἀγγλία. Ἡ *ποικιλία Κλαιτοντέϋλ* προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀγγλικῶν φορβάδων μετὰ ὀλλανδικῶν ἐπιβητόρων τῆς φριζίου γενεᾶς, οἵτινες τὸ πρῶτον εἰσήχθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἅμιλτον κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν ἵππων τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι: Ἀνάστημα 160—168 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴ μακρά, μέτωπον εὐρὺ καὶ πεπιεσμένον, ὀφθαλμικαὶ κόγχαι αἰσθητῶς προέχουσαι, ἀκρώμιον εὔσαρκον καὶ μυῶδες, ράχις ἰσχυρά, μετρίου μήκους, ἐλαφρῶς κυρτή, πόδες ἰσχυρότατοι καὶ καλυπτόμενοι ἀπὸ τοῦ μεσοκυνίου μέχρι τῆς ὁπλῆς ὑπὸ μακρῶν λεπτῶν τριχῶν, αἵτινες δίδουσιν εἰς τὸν ἵππον τοῦτον ἐξαιρετικὴν ὄψιν. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιός, τεφρὸς ἢ μελανός. Θαυμασιώτερος εἶναι ὁ μελανὸς ἵππος μὲ λευκὰς τρίχας τῶν ποδῶν του. Χρησιμοποιεῖται ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ δι' ἕλξεις πολυτελῶν ἁμαξῶν, ὡς καὶ διὰ διαφόρους ἀγροτικὰς ἐργασίας. Ἐπίσης μεγάλη ἐξαγωγὴ τῶν ἵππων τῆς ποικιλίας ταύτης γίνεται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Γερμανίαν καὶ ἔτι μεγαλυτέρα εἰς Ἀργεντινήν.

Γαλλία. Ἡ *φλαμανδικὴ ποικιλία* προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως γαλλικῆς γενεᾶς φορβάδων μετὰ ἐπιβητόρων φριζίου γενεᾶς. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης ἔχει ἀνάστημα 170—175 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν ἐπιμήκη, στόμα μέγα, ρώθωνας μετρίως διηνοιγμένους, ὦτα μεγάλα πλησίον ἀλλήλων κείμενα καὶ πρὸς τὰ κάτω διευθυνόμενα, τράχηλον εὐρὺν καὶ ἰσχυρόν, ράχιν ἐπιμήκη, ἀκρώμιον χαμηλόν, γλουτοὺς ἀπεστρογγυλωμένους, θώρακα ὑψηλὸν καὶ πλευρὰς τοξοειδεῖς. Αἱ τρίχες τῆς χαίτης καὶ τῆς οὐρᾶς εἶναι λεπταί, πυκναὶ καὶ μακραί, τὸ δέρμα χονδρὸν καὶ ὁ χρωματισμὸς φαιὸς μετὰ μεγάλων ὀρφνῶν ἢ μελανολεύκων κηλίδων. Διατρέφεται εἰς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς Γαλλίας.

Ποικιλία Πικαρδίας. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης διατρέφονται κυρίως εἰς τὰς παρακτίους ἐκτάσεις τοῦ Πὰ ντὲ Καλαὶ καὶ τῆς Σὸμ καὶ θεωροῦνται ὡς παραλλαγὴ τῆς φλαμαντικῆς ποικιλίας.

Η') *Σηκουανικὴ γενεά.* Αὕτη ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν *ἵππον τὸν σηκουάνιον* (Equus caballus sequanius), οὗτινος ἡ δολιχοκεφαλία εἶναι εὐκρινής. Μετωπικὰ ὀστᾶ αἰσθητῶς ἐπικυρτωμένα, ὀφθαλμικαὶ κόγχαι ἐλάχιστα προέχουσαι, πλαγία κατατομὴ μᾶλλον εὐθεῖα καὶ ἐλαφρῶς διωγκωμένη κατὰ τὴν ρίζαν τῆς ρινός, ἀνάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 155 καὶ 165 ἑκατοστομέτρων, σκελετὸς ἰσχυρός, μύες ἰσχυροί, σῶμα κυλινδρικόν, θώραξ εὐρύς, ράχις αἰσθητῶς καμπύλη κατὰ τὸ μέσον της, γλουτοὶ μυώδεις καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, μέλη ἰσχυρά, παχέα, καὶ χρῶμα φαιόν, φαιομελανόν, τεφρομέλαν, φαιοτεφρόν, ὀρφνομέλαν, ὀρφνόπυρρον μετὰ ποικίλων ἀποχρώσεων. Ἡ χαίτη καὶ ἡ οὐρὰ ἀποτελοῦνται ἐκ μακρῶν καὶ λεπτῶν τριχῶν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ εἶναι ζωηροί. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ὑπερήφανον, ὁ χαρακτὴρ ἤπιος καὶ ἡ δύναμις μεγάλη.

Κέντρον τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ ἵππου τούτου εἶναι αἱ παρὰ τοὺς Παρισίους πεδιάδες τοῦ Σηκουάνα, ἀφ' ὧν ἐξηπλώθησαν πρὸς τὰ Πυρηναῖα ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἀνατολικὰ γαλλικὰ σύνορα ἀφ' ἑτέρου.

Ποικιλία Πέρχης. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ τῆς Γαλλίας διατρέφεται ἡ ποικιλία αὕτη, ἥτις καὶ ηὐδοκίμησε τελείως λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς εὐφορίας τούτου.

Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, τὸν μικρόσωμον καὶ ἐλαφρὸν καὶ τὸν μεγαλόσωμον καὶ βαρύν. Ὁ πρῶτος ἔχει ἀνάστημα 160 ἑκατοστομέτρων, βάρος 500—550 κιλῶν καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς ἐλαφρὰς καὶ ταχείας ἕλξεις. Ὁ δεύτερος ἔχει ἀνάστημα 170 ἑκατοστομέτρων, βάρος 700—800 κιλῶν καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς βαρείας καὶ μᾶλλον βραδείας ἕλξεις. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας των χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. Διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ διάδοσιν τοῦ ἵππου τούτου ἔχουσιν ἱδρυθῆ πλεῖσται ἑταιρεῖαι, ὧν κυριωτέρα εἶναι ἡ *Ἱππικὴ ἑταιρεία τοῦ ἵππου τῆς Πέρχης* (Société hippique percheronne), ἥτις ἱδρύθη κατὰ τὸ 1883, ἀριθμεῖ 4.500 μέλη καὶ διατηρεῖ γενεαλογικὴν βίβλον, ἐν ᾗ ἔχουσιν ἀναγραφῇ μέχρι σήμερον περὶ τὰς 100 000 ἵπποι. Διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἀμιγῆ διατήρησιν τῆς ποικιλίας ταύτης ἴδιαι φροντίδες καταβάλλονται τόσον ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ κράτους. Κυρίως προσπαθοῦσι νὰ δίδωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀρτιωτέρας σωματικῆς καὶ μυϊκῆς διαμορφώσεως ἵππους ἀναλόγως τῶν διαφόρων χρησιμοποιήσεων τούτων. Πλὴν τῆς εὐρείας χρησιμοποιήσεως, ἣν ἔχουσιν οἱ ἵπποι οὗτοι ἐν Γαλλίᾳ, μεγάλη ἐξαγωγὴ τούτων γίνεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ. Κατ' ἔτος παράγονται 180.000—200.000 πῶλοι, διενερ-

Digitized by Google

γεῖται δὲ εὐρύτατον ἱππεμπόριον. Αἱ τιμαὶ τῆς πωλήσεως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυμαίνονται μεταξὺ 7 καὶ 15 χιλιάδων φράγκων.

Ποικιλία Νιέβρης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης εἶχον μικρὸν ἀνάστημα καὶ δὲν παρουσίαζον ὁμογενεῖς ζῳοτεχνικοὺς χαρακτῆρας. Ἀπὸ τοῦ 1880 ὅμως ἱδρύθησαν διάφοραι ἱππικαὶ ἑταιρεῖαι πρὸς βελτίωσιν τῆς ποικιλίας ταύτης, ὧν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ «*Ἑταιρεία τῶν καλλιεργητῶν τῆς Γαλλίας*» (Société des agriculteurs de France) ἥτις κατὰ πρῶτον ἐπεδόθη εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν πτωχῶν γαιῶν τοῦ διαμερίσματος τούτου τῆς Γαλλίας καὶ εἶτα προσεπάθησε νὰ βελτιώσῃ τὸν ἵππον τῆς Νιέβρης καὶ διὰ διαφόρων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸν ὁμοιογένειαν τῶν χαρακτήρων. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης, ὡς ἔχει νῦν τελείως διαμορφωθῆ, παρουσιάζει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Ἀνάστημα ὑψηλόν, φθάνον μέχρις 165 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν συνήθως βαρεῖαν, πλαγίαν κατατομὴν εὐθύγραμμον καὶ ἐλαφρῶς διωγκωμένην κατὰ τὴν μετωπικὴν χώραν, τράχηλον παχὺν καὶ μυώδη, ράχιν ἐπιμήκη καὶ ἐλαφρῶς κυρτὴν κατὰ τὸ μέσον της, θώρακα μετρίως εὐρὺν καὶ προέχοντα, κοιλίαν εὔρωστον καὶ πόδας χαμηλούς, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, χονδροὺς καὶ ἰσχυρούς. Ὁ χρωματισμὸς αὐτῶν εἶναι ποικίλος, προτιμῶνται ὅμως οἱ μελανοῦ τοιούτου. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ γεωργικὰς ἐργασίας καὶ διὰ ποικίλας ἕλξεις. Κατ' ἔτος πολλοὶ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἰδίως εἰς Ἀμερικήν. Ἡ τιμὴ αὐτῶν κυμαίνεται μεταξὺ 6.000 καὶ 10.000 φράγκων.

Μιγάδες ἢ νοθογενεῖς ἢ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσιν αἱ ἑξῆς γενεαὶ ἵππων:

Α΄) *Ἀγγλικοὶ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι.* Οἱ Ἄγγλοι ἔλαβον ἀντίθετον τῶν Γάλλων κατεύθυνσιν πρὸς παραγωγὴν ἀγγλοαραβικῶν ἵππων, προσπαθήσαντες νὰ παραγάγωσιν ἵππον ἰδίου ὅλως τύπου, ὅστις νὰ εἶναι κατάλληλος διὰ πάσας τὰς ἐργασίας: κυνήγιον, ἱππασίαν, μεταφορὰς καὶ ἐλαφρὰς ἕλξεις. Παραλλήλως κατώρθωσαν νὰ παραγάγωσι καὶ ἵππους ἀγγλοαραβικοὺς διὰ τὰ σπὸρ καὶ πολεμικοὺς τοιούτους. Κατὰ τὸ 1780 ἐγένετο τοῦ συρμοῦ ἡ δι' ἵππων κυνηγεσία. Ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1830, ὁ Γεώργιος Δ΄ ἐθέσπισε προστατευτικοὺς νόμους διὰ τοὺς ἀγροτικοὺς ἵππους καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τούτου, ἀφοῦ ἐπιδιωρθώθησαν αἱ ὁδοί, ἐτέθησαν ἐν χρήσει καὶ οἱ ἵπποι ἐλαφρᾶς ἕλξεως τῆς ποικιλίας τῶν ἀγγλοαραβικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην παρήχθησαν οἱ καλύτεροι ἀγγλοαραβικοὶ ἵπποι. Ἡ διάδοσις τοῦ σιδηροδρόμου ἐξετόπισεν ἐκ πλείστων μερῶν τὸν ἵππον ὡς μέσον συγκοινωνίας, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐχρησιμοποιήθη εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς τὰ σπὸρ καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Διὰ τὴν παραγωγὴν ἀγγλοαραβικῶν ἵππων πλεῖστα συνδικᾶτα καὶ ἑταιρεῖαι ἱδρύθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀρωγῆς τῶν ἱπποφορβείων.

Ἀγγλικὸς κυνηγετικὸς ἵππος. Οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμου ἐπιβήτορος μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων καὶ παρουσιάζει, ὡς ἔχει βελτιωθῆ σήμερον, περισσότερα χαρακτηριστικὰ τοῦ καθαροαίμου ἵππου ἢ τοῦ μιγάδος τοιούτου. Ὁ τέλειος τύπος τοῦ κυνηγετικοῦ ἵππου παρουσιάζει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα ἐπίμηκες, εὔγραμμον, θώρακα ἀρκετὰ εὐρύν, τράχηλον ἀρκετὰ μυώδη, ράχιν μετρίου μήκους καὶ τὰ μέλη εὐθύγραμμα, μᾶλλον βραχέα, σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, εὐκινησίαν μεγάλην, ταχύτητα ἐκπλήσσουσαν καὶ χρῶμα πυρρὸν ἢ ὀρφνομελανὸν συνήθως. Ὁ κυνηγετικὸς ἵππος ἄρχεται χρησιμοποιούμενος ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ ἀγγλικοῦ κυνηγετικοῦ ἵππου ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ πλεῖστα συνδικᾶτα καὶ ἑταιρεῖαι, ὧν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ «Ἑταιρεία βελτιώσεως τοῦ κυνηγετικοῦ ἵππου» («Hunter's improvement Society»), ἥτις εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς πάσης κινήσεως τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν ἵππον τοῦτον, καὶ ἥτις προκηρύσσει καὶ μεγάλα ἔπαθλα, ἅτινα διανέμει κατ' ἔτος εἰς τοὺς ἀναπαραγωγεῖς καὶ κατόχους τῶν κυνηγετικῶν ἀγγλικῶν ἵππων. Μεγάλη ἐξαγωγὴ ἀγγλικῶν κυνηγετικῶν ἵππων γίνεται ἐτησίως ἐν Βελγίῳ, Γερμανίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ κυρίως, ἅτινα ἐφοδιάζουσι τὰς ἱππευτικὰς σχολάς των εἰδικῶς ἐκ τῶν ἵππων τούτων.

Ἰρλανδικὸς κυνηγετικὸς ἵππος. Οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων ἐπιβητόρων μετὰ ἰρλανδικῶν φορβάδων. Ὁ ἵππος οὗτος διαφέρει τοῦ ἀγγλικοῦ κυνηγετικοῦ, διότι ἔχει ἰσχυρότερον ὀργανισμόν, περισσοτέραν κανονικότητα σωματικῶν γραμμῶν καὶ μεγαλυτέραν ἀντοχὴν καὶ εὐχέρειαν εἰς τὰς κινήσεις καὶ τὰ ἅλματα γενικῶς. Παρὰ τὴν ἀτίθασον φύσιν του, θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδανικὸς τύπος τοῦ κυνηγετικοῦ ἵππου. Τὸ ἀνάστημά του κυμαίνεται μεταξὺ 160 καὶ 165 ἑκατοστομέτρων καὶ ὁ χρωματισμός του συνήθως εἶναι φαιός. Διὰ τὴν ἀνατροφήν, τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ ἰρλανδικοῦ κυνηγετικοῦ ἵππου ὑπάρχουσιν ἐν Ἰρλανδίᾳ πλεῖσται ἑταιρεῖαι. Κυριωτέρα εἶναι ἡ «Βασιλικὴ Ἑταιρεία τοῦ Δουβλίνου» (Royal Dublin Society), ἥτις καὶ διανέμει κατ' ἔτος περὶ τὰς 2000 λίρας χρηματικὰ ἔπαθλα εἰς τοὺς ἱπποπαραγωγούς.

Ἀγγλικὸς δρόμων. Ὁ ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων τοῦ Νόρφολκ. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἔχουσι μὲν πάντες ὁμοιογένειαν αἵματος, ἀλλὰ παρουσιάζουν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν διαφορὰν χαρακτήρων. Τελευταίως διὰ διαρκῶν καὶ ἐπισταμένων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων κατώρθωσαν νὰ παραγάγωσιν ἀγγλικοὺς δρόμωνας μὲ ὁμοιογενεῖς τοὺς σωματικοὺς χαρακτῆρας. Κυριώτερα γνωρίσματα του ἵππου τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἀνάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 152—160 ἑκατοστομέτρων καὶ σπανιώτερον φθάνον τὰ 165 ἑκατοστόμετρα, σῶμα ἁρμονικῶς διηρθρωμένον, κεφαλὴ κομψὴ καὶ εὐκίνητος, ὀφθαλμοὶ ζωηροί, ὦτα μικρά, ἠνωρθωμένα καὶ εὐκίνητα, τελεία διάπλασις τῶν μελῶν, μεγάλη εὐχέρεια εἰς πάσας τὰς κινήσεις του, ἀντοχὴ μεγάλη καὶ χρῶμα ὀρφνέρυθρον ἢ πυρρόν. Ἡ ὡραιότης τοῦ ἵππου τούτου καὶ ἡ γενικὴ ἁρμονικότης τῶν σωματικῶν χαρακτήρων, ὡς καὶ τὰ μεγάλα φυσικὰ προτερήματα μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι πεπροικισμένος, καθιστῶσι τὸν ἵππονν τοῦτον περιζήτητον οὐχὶ μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ἡ τιμή των κυμαίνεται μεταξὺ 150 καὶ 450 χιλιάδων δραχμῶν. Πλὴν τῆς Ἀμερικῆς πλεῖστοι ἵπποι ἐξάγονται κατ' ἔτος καὶ ἐν Αὐστρίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Βελγίῳ, Οὐγγαρίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Ἰταλίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Ἀργεντινῇ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ χώρᾳ διατρέφονται 2.500 περίπου ἀγγλικοὶ δρόμωνες καὶ 47.000 ἰθαγενεῖς φορβάδες πρὸς διασταύρωσιν. Κυριωτέρα ἑταιρεία πρὸς προστασίαν καὶ βελτίωσιν τοῦ δρόμωνος ἵππου εἶναι ἡ «Ἑταιρεία τοῦ δρόμωνος ἵππου» (Hackney-horse Society), ἥτις ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Walter Gilbey καὶ πλὴν τῶν ἄλλων διοργανώνει ἱππικὰς ἐκθέσεις εἰς διαφόρους πόλεις, προκηρύσσει μεγάλα ἔπαθλα καὶ κρατεῖ ἐπίσημον γενεαλόγιον τῶν δρομώνων ἵππων, εἰς ὃ μέχρι σήμερον ἔχουσιν ἀναγραφῆ 7.000 περίπου ἐπιβήτορες καὶ 15.000 φορβάδες.

Ἁμαξίτης ἀγγλικὸς ἵππος. Οὗτος ἔχει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Ἀνάστημα 160—175 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν κομψήν, σκελετόν, γενικῶς, ἰσχυρόν, μέλη πολυμυώδη, διαρθρώσεις ἰσχυρὰς καὶ διακεκριμένας, ράχιν ἐπιμήκη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, εὐρεῖαν καὶ ἰσχυράν, ἀκρώμιον ὑψηλὸν καὶ βηματισμὸν σταθερὸν καὶ ταχύν. Χρησιμοποιεῖται ἰδίως διὰ τὴν ἕλξιν ἐλαφρῶν ἁμαξῶν. Οἱ ἵπποι οὗτοι, οἵτινες ἀνέκαθεν ἐθεωροῦντο ὡς ζῷα πολυτελείας, ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως εἰς τὰς ἁμάξας τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τελευταίως ὅμως ἡ κοινοτάτη χρῆσις τοῦ αὐτοκινήτου παρηγκώνισε τὸν ἁμαξίτην ἀγγλικὸν ἵππον.

Β΄) *Γαλλικοὶ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι.* Ὁ ἀγγλοαραβικὸς ἵππος προῆλθεν ἐκ τῆς καταλλήλου διασταυρώσεως ἀραβικοῦ καὶ καθαροαίμου ἀγγλικοῦ ἵππου. Ἀνατρέφεται εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ διαμερίσματα τῆς Γαλλίας καὶ ἀποτελεῖ τὸν διεθνῶς ἀνεγνωρισμένον ὡς κατ' ἐξοχὴν ἵππον ἱππασίας. Ἡ πρώτη προσπάθεια πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀγγλοαραβικοῦ ἵππου ἐγένετο κατὰ τὸ 1740. Πρῶτος ὁ μέγας δοὺξ Χριστιανὸς Β΄ ἐπέτυχε τὴν διασταύρωσιν ἀγγλικῆς φορβάδος μετ' ἀραβικοῦ ἐπιβήτορος καὶ τοὺς προελθόντας ἐκ τῆς διασταυρώσεως ταύτης ἵππους μετεχειρίζετο εἰς τὴν ἔφιππον κυνηγεσίαν.

Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης εἶχον μέγεθος 152—155 ἑκατοστομέτρων καὶ συνήθως φαιὸν χρωματισμόν. Κατὰ τὸ 1806 ὁ Bonneval, διευθυντὴς τοῦ ἱπποφορβείου τοῦ Pin, παρήγαγεν ἐκ τοῦ συριακοῦ ἐπιβήτορος *Messoud* ἀξιόλογον ἀγγλοαραβικὴν ποικιλίαν, ἐξ ἧς προῆλθεν ὁ *Eylau*, εἷς ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων καὶ γνωστοτέρων ἵππων τῆς ποικιλίας ταύτης. Κατὰ τὸ 1830 παρήχθησαν οἱ πρῶτοι ἀγγλοαραβικοὶ ἵπποι ἐν Νορμανδίᾳ. Διασημότεροι ἐκ τῶν παραχθέντων ἐν Γαλλίᾳ ἀγγλοαραβικῶν ἵππων ὑπῆρξαν οἱ *Nichab*, *Moina*, *Delphine*, *Don Quichtoe*, *Tigris*, *Holy*, *Frivole*, κτλ. Ὁ Gayot θεωρεῖται ὅτι παρήγαγε τοὺς λαμπροτέρους ἀγγλοαραβικοὺς ἵππους, οὓς ἠρέσκετο νὰ ὀνομάζῃ *καθαροαίμους γαλλικούς*.

Σήμερον οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἱπποπαραγωγοὶ παράγουσι περὶ τοὺς 800 ἀραβικοὺς καθαροαίμους ἀγγλοαραβικοὺς ἵππους καὶ περὶ τὰς 15.000 ἡμικαθαροαίμους ἀγγλοαραβικούς. Ὁ ἵππος οὗτος παράγεται καὶ ἀνατρέφεται ἐν Περαγόρ, Λιμουζίνῃ, Ὠβέρνῃ, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Γαρούνα καὶ τῇ τοῦ Ροδανοῦ. Ὁ ἀγγλοαραβικὸς παρουσιάζει λεπτομερειακὰς διαφορὰς τῶν χαρακτηριστικῶν του, ἀναλόγως τῶν διαφόρων διαμερισμάτων εἰς ἃ τρέφεται, τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς καὶ τῶν ποικίλων ζῳοτεχνικῶν μεθόδων, αἵτινες ἐφαρμόζονται ἐπ' αὐτοῦ. Κατ' ἔτος παράγονται περὶ τὰς 15.000 ἀγγλοαραβικοὶ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι ἐν Γαλλίᾳ, ἐξ ὧν 3 700 περίπου ἀγοράζονται ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τὸ ἱππικὸν καὶ οἱ ὑπόλοιποι διατίθενται εἰς τὰς ἐγχωρίους ἢ ἐξωτερικὰς ἀγοράς.

Τὰ ἱπποφορβεῖα πρὸς παραγωγὴν ἀποκλειστικῶς ἡμικαθαροαίμων ἀγγλοαραβικῶν ἵππων διατρέφουσι 231 ἐπιβήτορας, οἵτινες ἐπιβαίνουσιν 7,000 περίπου φορβάδων ἐτησίως. Κυριώτεραι ἀγοραὶ καταναλώσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἵππου εἶναι ἡ Ἀργεντινή, τὸ Βέλγιον, ἡ Βραζιλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἱσπανία, τὸ Μεξικόν, ἡ Οὐρουγουάη καὶ ἡ Ρουμανία.

Ἀγγλονορμανδικὸς ἵππος. Οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμου ἀγγλικοῦ ἐπιβήτορος μετὰ ἰθαγενοῦς νορμανδικῆς φορβάδος. Αἱ πρῶται προσπάθειαι πρὸς παραγωγὴν τῆς ποικιλίας ταύτης ἐγένοντο κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Νῦν ἡ παραγωγὴ τοῦ ἀγγλονορμανδικοῦ ἵππου διενεργεῖται εἰς πέντε διαμερίσματα τῆς ἀρχαίας ἐπαρχίας τῆς Νορμανδίας. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης ἔχει περίπου τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὸν ἀγγλοαραβικὸν ἵππον, ἀλλ' αἱ γραμμαὶ τοῦ σώματός του δὲν παρουσιάζουσι τὴν ἁρμονικότητα τοῦ προηγουμένου. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς ἕλξεις γενικῶς καὶ δι' ἱπποδρομίας καὶ ἱππασίαν. Κατ' ἔτος παράγονται περὶ τὰς 20.000 ἀγγλονορμανδικοὶ ἵπποι, οἵτινες προορίζονται διὰ τὴν ἐγχωρίαν ἀγορὰν καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἱππαγοράς, ἰδίως ἐν Αὐστρίᾳ, Ρωσίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Τουρκίᾳ, Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, Ἀργεντινῇ καὶ Ἰαπωνίᾳ.

Ἡμικαθαρόαιμος ἵππος Βρετάνης. Κατὰ τὸ 1807 ἤρχισε νὰ λαμβάνηται ἰδία φροντὶς διὰ τὸν ἵππον τῆς Βρετάνης. Πρὸς τοῦτο ἤρχισαν διασταυρώσεις μετὰ καθαροαίμων ἀραβικῶν ἐπιβητόρων, ἀγγλικῶν καθαροαίμων καὶ ἀγγλικῶν ἡμικαθαροαίμων μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων τῆς Βρετάνης. Τῆς ποικιλίας ταύτης τοῦ ἵππου ὑπάρχουσι πλεῖσται παραλλαγαί, αἵτινες κυρίως διαφέρουσι κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν εὐρωστίαν ἢ μὴ τοῦ σώματος καὶ αἵτινες ἀναλόγως προορίζονται διὰ διαφόρους χρήσεις, δι' ἱππασίαν, εἰς τὸν στρατόν, δι' ἕλξεις, κτλ.

Γ΄) *Γερμανικοὶ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι.* Κυριώτεραι ποικιλίαι γερμανικῶν ἡμικαθαροαίμων ἵππων ὑπάρχουσιν ἀρκεταί, ὧν γνωστότεραι εἶναι: ἡ τῆς Πρωσσίας, ἡ τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἡ τοῦ Ὁλστάϊν. Κατὰ τὸ 1912 ἡ παραγωγὴ ἵππων ἐν Πρωσσίᾳ ἀνῆλθεν εἰς 30.000 ἵππων χρησιμοποιουμένων κυρίως διὰ τὸ ἱππικόν. Ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἑλβετικὸν ἱππικὸν ἐφοδιάζεται διὰ πρωσσικῶν ἵππων. Εἰς τὸ Ἀννόβερον παράγονται ἐτησίως περὶ τὰς 15.000 ἵππων, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὸ ἱππικὸν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἔχουσι μικροτέραν ἀντοχὴν τῶν πρωσσικῶν ἵππων. Εἰς τὸ Ὁλστάϊν παράγονται περὶ τὰς 12.000 ἵππων ἐτησίως, χρησιμοποιουμένων κυρίως διὰ τὴν ἕλξιν τῶν τηλεβόλων. Ἡ Δανία προμηθεύεται τοὺς προοριζομένους διὰ τὸ πυροβολικόν της ἵππους ἐξ Ὁλστάϊν.

Πρωσσικὴ ποικιλία. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως καθαροαίμων ἀραβικῶν ἢ ἀγγλικῶν ἵππων μετὰ ἰθαγενῶν πρωσσικῶν φορβάδων. Τὸ ἀνάστημά των κυμαίνεται μεταξὺ 158 καὶ 164 ἑκατοστομέτρων καὶ τὸ βάρος των ἀπὸ 470—620 κιλῶν. Ἡ κεφαλή των εἶναι μεγάλη, ἀλλ' ἀρκετὰ ἐλαφρά, ὁ τράχηλος ἀρκετὰ βραχύς, ἡ ράχις ἐπιμήκης καὶ κανονική, ὁ θώραξ ἀνεπτυγμένος καὶ κρεμάμενος, αἱ κινήσεις του δὲ εἶναι ταχεῖαι καὶ ἐλεύθεραι· δύναται νὰ διανύσῃ καλπάζων 540 μέτρα κατὰ λεπτόν. Χρησιμοποιεῖται δι' ἱππασίαν καὶ δι' ἕλξιν πολυτελῶν ἁμαξῶν. Τὰ 60 % τῆς ἐτησίας παραγωγῆς τῶν πρωσσικῶν ἵππων ἀγοράζονται ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τὸν στρατόν.

Ἀννοβερικὴ ποικιλία. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ὁλλανδικῶν ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν τοῦ Ἀννοβέρου φορβάδων. Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἵππου τούτου λειτουργοῦσιν ἐν Ἀννοβέρῳ πλεῖστα ἱπποφορβεῖα, κρατικὰ καὶ ἰδιωτικά. Ὁ ἀννοβερικὸς ἵππος ἔχει γενικῶς σῶμα εὔρωστον, βαρὺ καὶ ἰσχυρὸν μυϊκὸν σύστημα· παρ' ὅλα ταῦτα αἱ κινήσεις του εἶναι ταχεῖαι. Χρησιμοποιεῖται δι' ἕλξεις, ἱππασίαν καὶ ἐν τῷ στρατῷ.

Σαξωνικὴ ποικιλία. Αὕτη παρήχθη ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἱσπανικῶν ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν σαξωνικῶν φορβάδων. Οἱ ἵπποι τῆς ποικιλίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται δι' ἱππασίαν καὶ ἕλξεις.

Μεκλεμβούργειος ποικιλία. Ὁ ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀγγλικῶν καθαροαίμων ἢ ἡμικαθαροαίμων ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν φορβάδων τοῦ Μεκλεμβούργου. Τὸ ἀνάστημά των φθάνει τὰ 163 ἑκατοστόμετρα, τὸ σῶμά των εἶναι ἁρμονικῶς διαπεπλασμένον, τὸ ὕφος των ὑπερήφανον, ἡ φύσις των ἤπιος καὶ ἡ ἀντοχή των μεγάλη. Χρησιμοποιοῦνται δι' ἕλξεις πολυτελῶν ἁμαξῶν.

Βυρτεμβέργειος ποικιλία. Ὁ ἵππος τῆς ποικιλίας ταύτης προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀγγλοαραβικῶν ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν τῆς Βυρτεμβέργης φορβάδων. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι μέγα, τὸ σῶμά των εὔρωστον καὶ ἁρμονικὸν καὶ αἱ μυϊκαὶ δυνάμεις των ἰσχυραί. Χρησιμοποιοῦνται κυρίως δι' ἱππασίαν.

Digitized by Google

’Ολδενβούργειος ποικιλία. ‘Ο ἵππος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς διασταυρώσεως ἀγγλικῶν ἐπιβητόρων μετὰ ἰθαγενῶν τοῦ ’Ολδενβούργου φορβάδων. Τὸ ἀναστημά των κυμαίνεται μεταξὺ 175 καὶ 185 ἑκατοστομέτρων, ἡ κεφαλή των εἶναι γρυπή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τὸ σῶμά των ἁρμονικὸν καὶ τὸ χρῶμά των ὀρφνέρυθρον. Χρησιμοποιοῦνται διὰ βαρείας ἕλξεις.

Δ΄) *’Αμερικανικοὶ ἡμικαθαρόαιμοι ἵπποι.* ’Εν ’Αμερικῇ ἡ ἱπποτροφία ἐπετέλεσε καταπληκτικὰς προόδους. Ἡ ποικιλία τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος παρήγαγε πολλὰς ποικιλίας ἀμερικανικῶν ἡμικαθαροαίμων ἵππων, οἵτινες διατρέφονται κατὰ ἑκατομμύρια εἰς τὰς εὐφορωτάτας κοιλάδας τῆς χώρας ταύτης. Πᾶσαι αἱ ἐν ’Αμερικῇ ἀπαντῶσαι καὶ διατρεφόμεναι ποικιλίαι φαίνονται προελθοῦσαι ἐξ ἀγγλικῶν ἐπιβητόρων διὰ καταλλήλου διασταυρώσεως μετὰ διαφόρων ἰθαγενῶν φορβάδων. Σήμερον διατρέφονται περὶ τὰ 40,000.000 ἵππων, ἐξ ὧν 25.000,000 περίπου ἐν ταῖς ‘Ηνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου’Αμερικῆς, 3.500.000 ἐν Καναδᾷ, 7.500.000 ἐν ’Αργεντινῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὰς διαφόρους ἄλλας χώρας τῆς ἠπείρου. Οἱ ἀμερικανικοὶ ἵπποι χρησιμοποιοῦνται δι’ ἱππασίαν, βαρείας ἢ ἐλαφρὰς ἕλξεις, ἱπποδρομίας, γεωργικὰς ἐργασίας καὶ ἕλξιν πολυτελῶν ἁμαξῶν.

Χρῆσις τοῦ ἵππου. Τὸ εὐγενὲς τοῦτο κατοικίδιον ζῷον παρουσιάζει ποικιλίαν προτερημάτων, ὧν κυριώτερα εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ φυσιολογικωτάτη διάπλασις τῶν μυῶν του, ἡ ταχύτης, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ πλατεῖα, ἰσχυρὰ καὶ βραχεῖα ράχις του, ὁ ἰδιόρρυθμος σχηματισμὸς τῆς κάτω σιαγόνος, ὅστις διευκολύνει τὴν τοποθέτησιν τῆς *στομίδος* τοῦ χαλινοῦ, ἡ εὐρύτης καὶ εὐρωστία τοῦ στήθους του, ἡ ἀντοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τοὺς κόπους, ἡ εὐπείθεια καὶ ἡ ἠπιότης τοῦ χαρακτῆρος. Τὰ προτερήματα ταῦτα κατέστησαν τὸν ἵππον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πολυτιμότατον σύντροφον τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν μεταχειριζόμεθα εἰς ποικίλας κοινωνικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἀνάγκας, ἤτοι διὰ νὰ ἕλκῃ βάρη, νὰ φέρῃ τοιαῦτα ἐπὶ τῆς ράχεώς του, νὰ ἱππεύηται, νὰ κινῇ διαφόρους μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, δηλαδὴ μηχανισμοὺς βαθέων φρεάτων (μαγκανοπήγαδα), πρὸς ζεῦξιν, ἄροσιν καὶ ἀλωνισμὸν τῶν ἀγρῶν, ἐκτέλεσιν διαφόρων σπὸρ (ἱπποδρομιῶν), ἕλξιν πυροβόλων, δι’ ἐφόδους εἰς τὰς μάχας καὶ τέλος διὰ τὸ δέρμα του, τὰς τρίχας τῆς οὐρᾶς, τὸ ἔντερον, τὰ περιττώματα (κοπριὰ) καὶ τὸ κρέας του ἔτι, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ εὔγευστον.

’Αναλόγως τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, ἃς προσφέρει εἰς ἡμᾶς ὁ ἵππος, διακρίνεται εἰς *κέλητα* ἢ *ἱππασίας, ἐλάσεως* ἢ *ζεύξεως, φορτηγόν, πολεμικόν*, κ.τ.λ.

Χαρακτηριστικὰ ἁρμονικοῦ ἵππου. Οὗτος δέον νὰ ἔχῃ ἀκρώμιον ὑψηλὸν καὶ εὔρωστον, ράχιν καὶ ὀσφὺν βραχείας καὶ εὐρείας, γλουτοὺς ἐπιμήκεις, θώρακα βαθὺν μὲ τοιχώματα τελείως ἀπεστρογγυλωμένα καὶ μὴ παρουσιάζοντα συμπιέσεις ὄπισθεν τοῦ ἀγκῶνος, ὠμοπλάτην ὅσον τὸ δυνατὸν κεκλιμένην, μηρὸν εὐρὺν καὶ κανονικῶς διαπεπλασμένον, ἀντιβράχιον ἐπίμηκες καὶ μυῶδες, μετακάρπιον βραχύτατον, μὲ τένοντας καλῶς διηρθρωμένους μεταξύ των καὶ ἰσχυρούς, γόνυ καὶ ταρσὸν εὐρέα, κυνήποδα ὀγκώδη καὶ εὐκρινῆ, ὄνυχα ἁρμονικῶς διαμορφωμένον μετὰ λείας καὶ στιλπνῆς ἐπιφανείας καὶ στερεόν, κεφαλὴν ὡραίαν καὶ ἀνυψωμένην, χείλη ἐλάχιστα ἐσχισμένα, εὐκίνητα καὶ περιβεβλημένα ὑπὸ λεπτοῦ δέρματος καλυπτομένου ὑπὸ σκληρῶν, βραχειῶν τριχῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανον ἁφῆς· τομεῖς ὀδόντας κανονικούς, ρώθωνας εὐρέως ἠνεωγμένους, μὲ πτερύγια σκληρὰ καὶ εὐκίνητα, ρῖνα εὐρεῖαν καὶ εὐθεῖαν, μέτωπον εὐρὺ καὶ ὑψηλόν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, τελείως ἠνεωγμένους, κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους καὶ μὲ βλέμμα διαπεραστικὸν καὶ ἤρεμον, ὦτα μικρά, εὐθέα, ἀρκούντως ἀπέχοντα ἀλλήλων καὶ εὐκίνητα. Πλὴν τῶν γενικῶν τούτων φυσικῶν μορφολογικῶν χαρακτήρων, οὓς δέον νὰ ἔχῃ πᾶς καλῶς διαπεπλασμένος ἵππος, διακρίνονται καὶ ἕτερά τινα χαρακτηριστικά, ἴδια εἰς ἕκαστον ἵππον χρησιμοποιούμενον δι’ ἰδίας χρήσεις.

῞Ιππος ἱππασίας. Οὗτος πρέπει νὰ ἔχῃ μῆκος τοὐλάχιστον 150 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν ἐλαφρὰν καὶ περισσότερον ἐπιμήκη ἢ εὐρεῖαν, τράχηλον μᾶλλον ἰσχνὸν καὶ ἐπιμήκη, ἀκρώμιον ὑψηλὸν καὶ ἰσχνόν, ράχιν καὶ ὀσφὺν βραχείας, εὐρείας καὶ μᾶλλον εὐθείας, γλουτοὺς ἰσχνούς, κατά τι ἐπικλινεῖς πρὸς τὴν οὐρὰν καὶ μᾶλλον ἐπιμήκεις, στῆθος βαθὺ καὶ εὐρύ, θώρακα εὐρὺν καὶ ὑψηλόν, κοιλίαν μικρὰν καὶ οὐχὶ εὐρεῖαν, ὠμοπλάτην κεκλιμένην, καὶ μακράν, ἀντιβραχίονας ἐπιμήκεις καὶ ἰσχνοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, γόνατα καὶ τένοντας εὐρεῖς, μεσοκύνια κεκλιμένα καὶ μᾶλλον ἐπιμήκη, μηροὺς κεκλιμένους, κνήμας μακράς, ταρσοὺς εὐρεῖς, ὁπλὰς μικρὰς καὶ ἀποστιλβούσας καὶ οὐρὰν πολὺ ὑψηλὰ ἐκφυομένην καὶ ἐκ μακροτάτων, λεπτῶν τριχῶν ἀποτελουμένην. ‘Ο ἵππος τῆς ἱππασίας, ἀναλόγως τῶν εἰδικωτέρων χρήσεων, διακρίνεται εἰς *δρόμωνα, κυνηγετικόν, εὐθύδρομον, βαρύν, ἐλαφρὸν* κλπ.

῞Ιππος ἐλάσεως. Οὗτος δέον νὰ ἔχῃ μῆκος περίπου 160 ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν μυώδη, εὐρεῖαν ἢ ἐπιμήκη, τράχηλον βραχὺν καὶ χονδρόν, ἀκρώμιον χαμηλὸν καὶ μυῶδες, γλουτοὺς ἀπεστρογγυλωμένους καὶ μυώδεις, περισσότερον εὐρεῖς ἢ ἐπιμήκεις, στῆθος εὐρύτατον, ὑψηλὸν καὶ μυῶδες, ὠμοπλάτην βραχεῖαν καὶ ἐλάχιστα κεκλιμένην, ἀντιβραχίονας βραχεῖς καὶ χονδρούς, μηροὺς παχεῖς καὶ ἐλαφρῶς κεκλιμένους, κνήμας βραχείας καὶ παχείας, μεσοκύνια βραχέα καὶ ὀρθὰ καὶ ὁπλὰς μεγάλας καὶ εὐρείας. Τοὺς ἵππους ἐλάσεως διακρίνομεν εἰς ἵππους ἐλάσεως ἐλαφρῶν ἁμαξῶν καὶ ἵππους ἐλάσεως βαρειῶν ἁμαξῶν.

῞Ιππος ἐλαφρῶν ἁμαξῶν. Τὸ μῆκός του δέον νὰ μὴ εἶναι κατώτερον τῶν 160 ἑκατοστομέτρων, τὸ σῶμα ἁρμονικῶς διαπεπλασμένον,. βάδισμα ἐλεύθερον καὶ ταχύ, μυϊκὸν σύστημα ἰσχυρόν, οἱ γλουτοὶ στενοὶ καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, ὁ αὐχὴν περισσότερον βραχὺς ἢ εὐρὺς καὶ νὰ συγχέεται κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα πρὸς τὸ ἀκρώμιον, ὅπερ εἶναι εὐρύ, τέλος οἱ ὦμοι ἐπικλινεῖς καὶ μυώδεις.

῞Ιππος βαρειῶν ἁμαξῶν. Οὗτος δέον νὰ ἔχῃ πάσας τὰς φυσικὰς ἀρετὰς τοῦ προηγουμένου, μὲ τὴν διαφορὰν τὰ διάφορα σωματικὰ τμήματα νὰ εἶναι αἰσθητῶς περισσότερον ἀνεπτυγμένα καὶ κατ’ ἀκολουθίαν ἰσχυρότερα. ’Ιδιαιτέρως τὸ μυϊκὸν σύστημα δέον νὰ εἶναι ἰσχυρότατον.

῞Ιππος φορτηγός. Οὗτος δέον νὰ ὁμοιάζῃ περισσότερον πρὸς τὸν ἵππον τῆς ἐλάσεως ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν, ἀλλ’ ἀπαραιτήτως δέον ἡ ράχις νὰ εἶναι βραχεῖα καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καμπύλη.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΠΑΛΑΙΟΖΩΟΛ.] Τὸ γένος *ἵππος* παρουσιάζεται ἀπολιθωμένον τὸ πρῶτον εἰς τὰς ’Ανατολικὰς ’Ινδίας ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος ὡς καὶ εἰς τὴν Κίναν μετὰ τοῦ ἱππαρίου. ’Εν Εὐρώπῃ τὸ ἀρχαιότατον εἶδος εἶναι ὁ ἵππος Stenonis Cocchi, ζήσας κατὰ τὴν ἀνωτέραν πλειόκαινον καὶ τὴν ἀρχαιοτέραν πλειστόκαινον ἐποχὴν τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος. Μετ’ αὐτὸν ἀκολουθοῦν τὰ εἴδη *ἵππος mosbachensis, ἵππος süssenbornensis, ἵππος taubachensis* καὶ *ἵππος steinheimensis.* Κατὰ τὴν νεωτέραν πλειστόκαινον ἐποχὴν ζῶσιν ὁ *ἵππος ὁ γερμανικός*, ὁ *ἵππος ferus* (ὁ ζῶν ἀσιατικὸς ἄγριος ἵππος), ὁ ὁποῖος ἀπετέλει ἀντικείμενον κυνηγίου τῶν τότε προϊστορικῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντικείμενον ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτικῆς τῶν πρώτων προϊστορικῶν καλλιτεχνῶν. Πολλαὶ ἑκατοντάδες σχεδιασμάτων ἀγρίων συναντῶνται εἰς τοὺς τοίχους τῶν σπηλαίων ἢ ὡς ἀγαλμάτια ἢ κεχαραγμένα ἐπὶ ὀστῶν ἢ κεράτων ἄλλων ζῴων. ’Επίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ζῇ καὶ ὁ *ἵππος ὁ*

Σχεδίασμα ἀγρίου ἵππου (Equus ferus) ἐκτελεσθὲν μὲ μαῦρον χρῶμα ἀπὸ προϊστορικὸν καλλιτέχνην τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

[Σπήλαιον τοῦ Castillo τῆς ‘Ισπανίας.]

χαρίεις (Eq. gracilis), τελευταῖος δ’ ὁ *ἵππος ὁ ἱππευτικὸς* (Equus caballus), ζῶν καὶ κατὰ τὴν πλειστόκαινον περίοδον ἐν Εὐρώπῃ, Β. ’Ασίᾳ καὶ Β. ’Αφρικῇ. Εἰς τὰς ’Ινδίας ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου εὑρέθη ὁ *ἵππος ὁ νομαδικός*.

’Απολιθωμένα λείψανα τοῦ *ἵππου ἡμιόνου* καὶ τοῦ *ὄνου* (Eq. asinus) εἶναι σπάνια, τῆς δὲ *ζέβρας* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀδαμαντοφόρων προσχωμάτων τῆς Ν. ’Αφρικῆς. Εἰς τὴν Β. ’Αμερικὴν τὸ γένος *ἵππος* ζῇ κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν πλειστόκαινον ἐποχὴν μὲ τὰ εἴδη *ἵππος intermedius, ἵππος complicatus, ἵππος crenidens, ἵππος niobrarensis* καὶ *ἵππος laurentinus*. Κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν πλειστόκαινον ζῶσι τὰ εἴδη *ἵππος scotti, ἵππος fraternus* κλπ. ’Αρκούντως ἄφθονα λείψανα, καὶ μάλιστα τέλειοι σκελετοί, εὑρέθησαν τοῦ εἴδους *ἵππος occidentalis* ἐντὸς τῆς ἀσφάλτου τοῦ Rancho Brea τῆς Καλιφορνίας. ‘Ο *ἵππος tau* ἐκ τοῦ Μεξικοῦ εἶναι τὸ μικρότατον ἀμερικανικὸν εἶδος ἵππου, ἐνῷ ὁ *ἵππος ὁ γιγάντειος* εἶναι τὸ μέγιστον. Εἰς τὴν Φλωρίδα τὸ γένος *ἵππος* ἔζη κατὰ τὴν πλειόκαινον ἐποχὴν μαζὶ μὲ ἄλλους τριδακτύλους ἵππους. Εἰς τὴν Καπλάνδην ἔζη εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ὁ μεγάλος ὀνοειδὴς *ἵππος capensis.* ‘Η διάπλασις στρωμάτων τῶν Πάμπας τῆς Ν. ’Αμερικῆς περικλείει λείψανα τῶν εἰδῶν *ἵππος curvidens* καὶ *ἵππος Andium.* ’Εξ ὅλης τῆς ’Αμερικῆς τὸ γένος ἵππος ἐξηφανίσθη πρὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς.

Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἵππου καὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ἱππιδῶν διετυπώθησαν πολλαὶ καὶ διάφοροι ὑποθέσεις. ‘Η ἀνακάλυψις πολλῶν γενῶν ἐν Β. ’Αμερικῇ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν

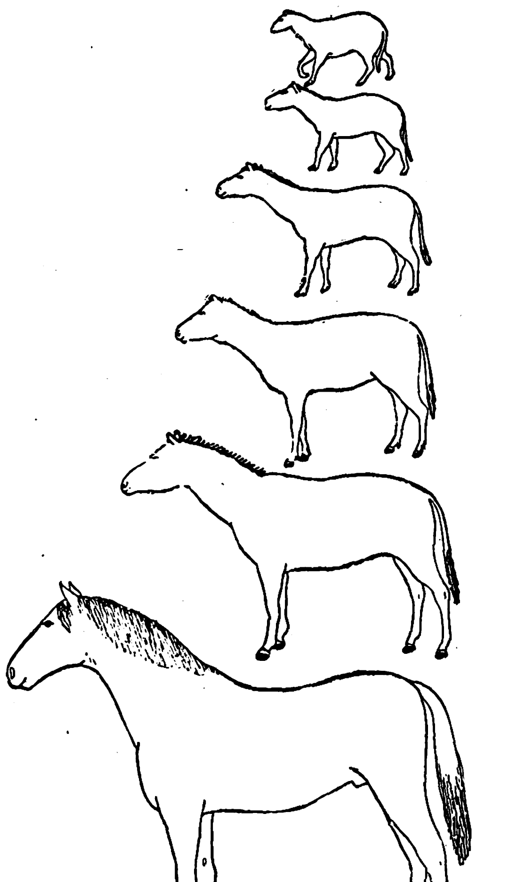

‘Η αὔξησις τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος τῶν διαφόρων γενῶν τῶν ἱππιδῶν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἵππων.

[’Εκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω (σχετικὰ μεγέθη : ‘Ο πρωτοροΐππος (μέση ἠώκαινος ἐποχή), ὁ ὀροΐππος (ἀνωτέρα ἠώκαινος), ὁ μεσοΐππος (ὀλιγόκαινος), ὁ μερύχιππος, (μειόκαινος), ὁ πλειοΐππος (πλειόκαινος), ὁ ἵππος (σημερινὴ ἐποχή).]

Marsh νὰ συνθέσῃ ἐκ βορειοαμερικανικῶν μορφῶν τελείαν σειρὰν τῶν διαφόρων βαθμίδων ἐξελίξεως καὶ νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἡ Β. ’Αμερικὴ ὑπῆρξεν ἡ πραγματικὴ πατρὶς τῶν ἵππων. Ἡ σειρὰ αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς :

Εὐρώπη (’Ασία) *Βόρ. ’Αμερικὴ* *Νότ. ’Αμερικὴ*

ἵππος ἵππος ἵππος

πλειόϊππος (17 εἴδη) —— ἱππίδιον

ἱππάριον (27 εἴδη)

νεοϊππάριον πρωτόϊππος (15 εἴδη)

μερύχιππος (20 εἴδη)

ὑπόϊππος

παράϊππος (18 εἴδη)

ἀγκιθήριον

μειόϊππος (17 εἴδη)

ἐπίϊππος

ὀρόϊππος

ἠώϊππος

τετρακλαινόδους.

Γ. Κ. Γ.

—[ΜΥΘΟΛ.] Οἱ *ἵπποι* εἰς τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν τῶν πρώτων ‘Ελλήνων ἦσαν τὰ ὁρμητικὰ καὶ ἀφρίζοντα κύματα τῆς θαλάσσης, ἢ οἱ ὁρμητικοὶ χείμαρροι τῆς ξηρᾶς, ἢ καὶ ἡ ραγδαία ἀπὸ τῶν νεφῶν βροχή· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἵππος ἦτο τὸ ἱερὸν ζῷον τοῦ Ποσειδῶνος, θεοῦ τῆς θαλάσσης καὶ ἐν γένει τῶν ὑδάτων. ‘Ο κυανοχαίτης θεῖος ἵππος ’Αρείων, ὁ διασώσας τὸν ῎Αδραστον κατὰ τὸν πόλεμον τῶν ‘Επτὰ ἐπὶ Θήβας, ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Δήμητρος, μεταμορφωθέντων ταύτης μὲν εἰς φορβάδα διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν δίωξίν του, ἐκείνου δὲ εἰς ἵππον, διὰ νὰ συνέλθῃ μετὰ

Digitized by Google

ταύτης, ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καί τινος Ἁρπυίας κατ' ἄλλον μῦθον. Ὁ θαυμάσιος πτερωτὸς ἵππος Πήγασος εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς ραγδαίας ἀπὸ τῶν νεφῶν πιπτούσης βροχῆς ἢ τῆς ἀναβλυζούσης πηγῆς, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράδοσις τῆς πηγῆς τοῦ Ἑλικῶνος Ἱπποκρήνης, ἥτις ἀνέβλυσεν ἐκ τοῦ βράχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέκρουσεν ἡ ὁπλὴ τοῦ Πηγάσου. Ὅταν ἐρίζων πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν περὶ κυριότητος τῆς Ἀττικῆς ὁ Ποσειδῶν ἐκτύπησε τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, ἵππος ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ ἀνοιγέντος χάσματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἠκούετο ὁ ρόχθος θαλασσίων κυμάτων. Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν δὲν ἦτο μόνον ὁ δημιουργὸς τοῦ ἵππου, ἀλλὰ καὶ ὁ δαμάσας καὶ ζεύξας πρῶτος αὐτόν· διὰ τοῦτο καὶ ὡς δαμαῖος ἐτιμᾶτο ἐν Κορίνθῳ καὶ ὡς ζύγιος (ἵμψιος) ἐν Θεσσαλίᾳ. Εἶναι δὲ οἱ ἵπποι τοῦ Ποσειδῶνος πεπροικισμένοι μὲ λογικὸν καὶ λόγον, ὡς οἱ δωρηθέντες ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Πηλέα, Βαλίος καὶ Ξάνθος, οἵτινες εἰς τὸ πεδίον τῆς Τροίας ἔσυρον τὸ ἅρμα τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ εἶναι πτερωτοί, ὡς ὁ Ἀρείων καὶ ὁ Πήγασος καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος δωρηθέντες πρὸς τὸν Πέλοπα. Αἱ πρὸς τιμήν του ἑορταὶ συνοδεύονται, συνήθως, μὲ ἱπποδρομίας, ὡς ἐν Ὀγχηστῷ τῆς Βοιωτίας, καὶ αἱ θυσίαι εἶναι ἵπποι κεκοσμημένοι χαλινοῖς, ὡς ἐν Ἀργολίδι (*Παυσ* VIII. 7. 2). Καὶ οἱ ἄγριοι ἵπποι τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Διομήδους, οἵτινες κατεξέσχιζον τὰς σάρκας τῶν ριπτομένων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Θρᾴκης ξένων, εἶναι τὰ ἄγρια κύματα τοῦ Θρᾳκικοῦ πελάγους τὰ συντρίβοντα τὰ πλοῖα καὶ φονεύοντα τοὺς ἐπιβαίνοντας εἰς αὐτά. Ὅτι ὁ ἵππος ἦτο ἡ ζῳοποίησις ἢ ἡ ζωντανὴ εἰκὼν τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης ἢ τῶν ὁρμητικῶς ρεόντων ποταμίων ὑδάτων, μαρτυρεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν συνήθειαν νὰ θυσιάζουν εἰς τοὺς ποταμίους θεοὺς ἵππους, ὡς οἱ Τρῶες, οἵτινες ἔρριπτον ζῶντας ἵππους εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Σκαμάνδρου πρὸς τιμὴν τοῦ ὁμωνύμου ποταμίου θεοῦ (Ἰλ. Φ. 132). ΚΑΨ.

— [ΑΡΧΑΙΟΛ.]. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ *ἵππος* ἦτο ζῷον γνωστότατον καὶ συνεμερίσθη τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου. Λόγῳ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων χαρισμάτων του πλεῖστοι καλλιτέχναι, λογογράφοι καὶ ποιηταὶ ἠσχολήθησαν, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους χώρας, μὲ τὸν ἵππον καὶ ἀναφέρουσι πλείστους ἱστορικοὺς ἵππους. Οἱ ἵπποι τοῦ Λαομέδοντος ἦσαν τόσον ἐλαφροί, ὥστε ἐβάδιζον ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἵπποι τοῦ ἱππικοῦ σώματος τῶν Συβαριτῶν ἐχόρευον ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς πολεμικῆς σάλπιγγος. Ὅταν ὁ βασιλεὺς Νικομήδης ἐφονεύθη, ὁ ἵππος του ἔμεινε νῆστις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ τέλος ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης του. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἡ Σεμίραμις τόσον ἠράσθη ἵππου τινός, ὥστε ἠνάγκασε τοῦτον νὰ συνευρεθῇ μετ' αὐτῆς.

1) ***Ὁ ἵππος παρ' Ἑβραίοις.*** *Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πατριαρχῶν.* Οὔτε ὁ Ἀβραὰμ οὔτε οἱ ἀπόγονοι τούτου μετεχειρίζοντο τὸν ἵππον, γνωρίζοντες μόνον τὴν κάμηλον, τὸν βοῦν καὶ τὸν ὄνον. Τοῦτο ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ Χαναάν, ἐπειδὴ ἦτο μᾶλλον ὀρεινή, ἡ διὰ τοῦ ἵππου συγκοινωνία ἦτο δυσχερεστάτη. Ὁπωσδήποτε οὐδαμοῦ τῆς Πεντατεύχου ἀναφέρεται ὅτι οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι μετεχειρίζοντο τὸν ἵππον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν κριτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν κριτῶν ἀναφέρονται μόνον οἱ ἵπποι, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Χαναὰν πρὸς πολεμικοὺς σκοπούς. Οἱ λαοὶ τῆς Συρίας καὶ τῆς Χαναὰν σπανίως μετεχειρίζοντο ἵππους κατὰ τοὺς πολέμους των. Ἐφ' ὅσον οἱ νικηταὶ Ἑβραῖοι συνελάμβανον αἰχμαλώτους ἵππους, ἀπέκοπτον τοὺς πόδας των ἀπὸ τοῦ γόνατος διὰ νὰ τοὺς ἀχρηστεύσουν. Οἱ Φιλισταῖοι καὶ οἱ Χαναναῖοι μετεχειρίζοντο τοὺς ἵππους καὶ πρὸς ἕλξιν ἁρμάτων καὶ πρὸς ἵππευσιν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἂν καὶ πολλάκις ἐδίδοντο ἀφορμαί, οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἐπολέμουν μετὰ τῶν Φιλισταίων διότι ἐκεῖνοι μὲν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν Φιλισταίων χρησιμοποιούντων ἅρματα εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, οἱ δὲ Φιλισταῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ νικήσωσι τοὺς τὰ ὀρεινὰ κατέχοντας Ἑβραίους.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βασιλέων καὶ τῆς αἰχμαλωσίας. Ὁ Σαμουήλ, πρὶν ἢ χρίσῃ βασιλέα τῶν Ἑβραίων, εἰδοποίησε τούτους ὅτι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν θὰ παραλάβῃ ὁ βασιλεὺς καὶ θὰ μεταχειρισθῇ τούτους ὡς ἱππεῖς, ἵνα προτρέχωσι τῶν ἁρμάτων του (Βασιλ. Α', η', 11). Ὁ γηραιὸς προφήτης εἶχεν ἐπακριβῶς προΐδει τὸ τί θὰ συνέβαινεν. Ὁ Σαοὺλ διετήρει ἀρκετοὺς ἵππους ἐν τοῖς ἀνακτόροις του. Ὡς πρῶτον ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρει τὸν Δαυῒδ κατέχοντα ἵππους. Οὗτος μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ βασιλέως τῆς Σουβά, Ἀδρααζάρ, ᾐχμαλώτισε πλείστους ἵππους, ὧν ἀπέκοψε τοὺς πόδας διατηρήσας μόνον τόσους, ὅσοι ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ζευχθῶσιν εἰς ἑκατὸν ἅρματα (Βασιλ. Β', η', 4). Ὁ Ἀβεσαλὼμ διετήρει, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρός του, πολυτελῆ ἅρματα καὶ πολυπληθεῖς ἵππους (Βασιλ. Β', ιε', 1). Ὁ Δαυῒδ ἐπίσης μετεχειρίζετο ἐνίοτε τὰ ἅρματα κατὰ τοὺς πολέμους (Ψαλμ. ιθ', 8, λβ', 17). Ὁ Σολομὼν διετήρει πολυπληθεῖς καὶ ὡραιοτάτους ἵππους ἐν τοῖς ἀνακτόροις του. Εἶχε 4.000 περίπου ἵππους ἕλξεως καὶ ἄνω τῶν 400 ἵππων ἱππασίας. Ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν ἔφερον πρὸς τὸν βασιλέα πολυπληθεῖς ἵππους (Βασ. Γ', ι', 25), καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ἱπποτροφία.

Κατὰ τὴν μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας περίοδον ἅπαξ μόνον ἀναφέρεται ὁ ἵππος εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωσαφάτ, βασιλέως τοῦ Ἰούδα (Βασιλ. Δ', ιθ', 23). Τὰ βιβλικὰ κείμενα σπανιώτατα ὁμιλοῦσι περὶ πολεμικῶν ἢ μὴ ἵππων, διότι φαίνεται ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ἵππου ἦτο λίαν περιωρισμένος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρ' Ἑβραίοις. Μόνον εἰς ἓν χωρίον τοῦ Ἡσαΐου ἀναφέρεται, ὅτι τὸν ἵππον μετεχειρίζοντο ἐν Παλαιστίνῃ διὰ τὸν ἁλωνισμὸν τοῦ σίτου. Τέλος οἱ ἱεροὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰδωλολατρείας οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα ἐθυσίαζον ἵππους εἰς τὸν Ἥλιον (Βασιλ. Δ', κγ', 11). Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν συχνάκις ἀναφέρεται ἡ παρουσία ἵππων εἰς τοὺς στρατοὺς ξένων ἐθνῶν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν των ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, οἱ Ἑβραῖοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν 736 ἵππους (*Ἔσδρ.* Α', β', 66. *Ἔσδρ.* Β', ζ', 68).

Εἰς τὰς συμβολικὰς ὀπτασίας. Ὁ προφήτης Ἠλίας ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ ἵππων πυρίνων (Βασιλ. Δ', β, 11). Ἅρματα καὶ ἵπποι πυρὸς ἀνεφάνησαν περὶ τὸν Ἐλισσαῖον (Βασιλ. Δ', στ', 17). Οἱ ἵπποι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς πλεῖστα χωρία τῶν ἱερῶν βιβλίων εἶναι σύμβολα τῆς θείας δυνάμεως, ἥτις παρενέβαινεν ὑπὲρ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ὑπηρετούντων τὸν Ἰεχωβὰ (Θεόν). Εἰς τὰς ὀπτασίας του ὁ προφήτης Ζαχαρίας εἶδεν ἄνθρωπον ἔφιππον ἐπὶ πυρροῦ ἵππου (*Ζαχ.* α', 8). Ὁ μέλας ἵππος ἦτο σύμβολον τῆς συμφορᾶς. Ὁ λευκὸς ἵππος ἐθεωρεῖτο σύμβολον τῆς δόξης. Οἱ ἵπποι, οἵτινες ἔφερον κηλῖδας καὶ στίγματα, ἐθεωροῦντο ὡς προάγγελοι διαφόρων δυστυχιῶν, ὡς λοιμοῦ, λιμοῦ, πολέμου κλπ. (*Ζαχ.* α', 8. στ', 2, 3, 6). Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει του ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς βλέπει, ἐπίσης, ἵππους διαφόρων χρωμάτων. Ὁ λευκὸς ἵππος φέρει ἰσχυρὸν καὶ νικητὴν ἀναβάτην, ὁ πυρρὸς ἵππος ἀναβάτην πολεμοχαρῆ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὁ θάνατος ἱππεύει ὀρφνόχρουν ἵππον (Ἀποκαλ. στ', 2, 4, 5, 8. θ', 16, 19. ιθ', 11, 14).

2) ***Ὁ ἵππος παρ' Αἰγυπτίοις.*** Ὁ ἵππος ἦτο ἄγνωστος ἐν Αἰγύπτῳ μέχρι τοῦ Κ' αἰῶνος π. Χ. Οἱ πρῶτοι, οἵτινες εἰσήγαγον τὸν ἵππον φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Ὑξώς, οἵτινες παρέμειναν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Νείλου πλέον τῶν 400 ἐτῶν καὶ μέχρι τοῦ 1600 π. Χ. Οἱ κατακτηταὶ οὗτοι, σημιτικῆς καταγωγῆς, μετέφερον τὸν ἵππον μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Συρίας καὶ ἐνεκλι-

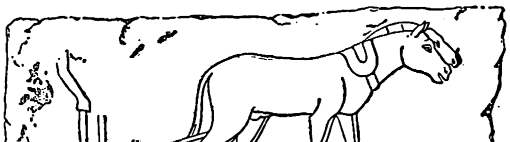

Ἵπποι ἀροτριῶντες ἐν Αἰγύπτῳ.
['Αρχαία αἰγυπτιακὴ παράστασις.]

μάτισαν τοῦτον ἐν Αἰγύπτῳ. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ αἱ διάφοροι ὀνομασίαι τοῦ ἵππου ἐν Αἰγύπτῳ εἶναι ἀσιατικαί. Ὁ ἵππος ἀπεικονίζεται ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς μνημείοις ἀπὸ τῆς ΙΗ' δυναστείας καὶ ἐντεῦθεν. Οἱ Αἰγύπτιοι μετεχειρίζοντο τὸν ἵππον διὰ νὰ σύρωσι τὰ πολυτελῆ ἅρματα τῶν μεγιστάνων, διὰ διαφόρους μεταφοράς, ὡς καὶ διὰ γεωργικὰς ἐργασίας. Σπανίως ἵππευον τοὺς ἵππους. Εἰς τὰς μάχας μετεχειρίζοντο τὸν ἵππον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν διαφόρων πολεμικῶν ὅπλων.

3) ***Ὁ ἵππος παρ' Ἀσσυρίοις.*** Ἐν τῇ Βίβλῳ συχνάκις ἀναφέρονται σχετικὰ μὲ τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀσσυρίων, οἵτινες μεταχειρίζοντο τὸν ἵππον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς ἱστορίας των. Ὁ ἵππος μετηνέχθη τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἄνω Ἀσίας εἰς τὴν Χαλδαίαν. Εἰς διάφορα μνημεῖα τῆς Νινευῆ ἀπεικονίζονται ἀσσυριακοὶ ἵπποι. Συνήθως οἱ Ἀσσύριοι μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς πολέμους τοὺς ἵππους πάντοτε ἐζευγμένους εἰς πολεμικὰ ἅρματα, πολὺ δὲ ἀργότερον καὶ ἀπὸ τοῦ Σενναχερὶβ καὶ ἐντεῦθεν ἐχρησιμοποίησαν καὶ ἐφίππους στρατιώτας καὶ ἵδρυσαν ἱπποφορβεῖα πρὸς διατήρησιν ἵππων διὰ πολεμικὴν χρῆσιν. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει τὰ ἱπποστάσια, ἅτινα ὑπῆρχον ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ Ξέρξου. Οἱ περὶ τὸν Εὐφράτην οἰ-

Ἀσσυριακοὶ ἵπποι ἐν τῷ στάβλῳ.
['Εκ μνημείου τῆς Νινευῆ.]

κοῦντες ἔτρωγον τὸ ἵππειον κρέας ὅπως καὶ οἱ Μογγόλοι. Πολλαχοῦ τῆς Βίβλου γίνεται μνεία τῶν ἵππων τῶν Ἀσσυρίων (*Ἰουδείθ*, ιστ', 5.—*Ἱερεμ.* στ' 23, η', 16, κ. ἑξ.).

4) ***Ὁ ἵππος παρ' Ἕλλησιν.*** Ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἵππου ἐν Ἑλλάδι αἱ γνῶμαι διίστανται. τινὲς διατείνονται ὅτι ὁ ἵππος εἰσήχθη εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἢ Αἰγυπτίων. Ὁπωσδήποτε τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἦτο γνωστότατος ἀπὸ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ὡς τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ διαφόρων αὐτοῦ ἀναπαραστάσεων ἐπὶ πολεμικῶν ὅπλων. Μέγαν ἐπίσης ρόλον ἔπαιξεν ὁ ἵππος καὶ κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Ὁ Ὅμηρος ἀπηθανάτισε τοὺς ἵππους τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Αἰνείου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἵππον κατέστη ἔτι μεγαλυτέρα, καὶ ὁ νομοθέτης οὗτος πλὴν τῶν διαφόρων προστατευτικῶν μέτρων, ἅτινα ἐθέσπισε διὰ τὸν ἵππον, ἐδημιούργησε καὶ ἰδίαν τάξιν, τὴν τῶν ἱππέων, οἵτινες ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διατηρῶσιν ἵππον. Ἡ ἀγάπη, ἣν ἔτρεφον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρὸς τὸν ἵππον, γίνεται ἔκδηλος ἐκ τῆς τελέσεως διαφόρων ἱππικῶν ἀγωνισμάτων ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἀνήγειρον εἰς τοὺς καλυτέρους ἵππους καὶ ἀνδριάντας. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχεν ἀνδριὰς εἴς τινα φορβάδα, ἥτις λόγῳ τῆς ταχύτητός της ἐκλήθη Ἄνεμος.

5) ***Ὁ ἵππος παρὰ Ρωμαίοις.*** Τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἵππον ἐν Ρώμῃ ἄρχεται ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας, ὁπότε ἤρχισαν νὰ τελῶνται καὶ αἱ ἱπποδρομίαι. Οἱ Ρωμαῖοι ἔδιδον διάφορα μεγαλοπρεπῆ ὀνόματα εἰς τοὺς ἵππους τῶν ἱπποδρομιῶν. Ἐπὶ τεμαχίου τινὸς ἐπιγραφῆς σῳζομένης ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης ἐν Ρώμῃ, ἀναγινώσκονται περὶ τὰ 125 ἰδιόρρυθμα ὀνόματα διαφόρων ἵππων, νικητῶν τῶν κατὰ καιροὺς ἱπποδρομιῶν. Εἰς τοὺς νικητὰς ἵππους ἀνήγειρον ἀνδριάντας, ἔκτιζον μνημεῖα καὶ κατά τινας ἐκήδευσαν μεγαλοπρεπῶς ἵππον τινὰ λαβόντα διάφορα ἔπαθλα εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Ἡ ἀγάπη τοῦ Καλιγούλα πρὸς τὸν ἵππον ἦτο παροιμιώδης. λέγεται ὅτι ᾠκοδόμησε στάβλον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἐν τῇ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ φάτνῃ ἀνεμίγνυε τὴν τροφὴν τοῦ ἵππου του Ἰντσιτάτους μετὰ ψηγμάτων χρυσοῦ. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους οἱ διάφοροι ἐπιδρομεῖς τῆς Εὐρώπης ἐχρησιμοποίουν καὶ διέδωσαν τὸν ἵππον πανταχοῦ αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Chabas*, Études sur l'antiquité historique (Paris 1873). — *Lefebvre*, Sur l'ancienneté du cheval en Égypte (Lyon 1884).— *Maspero*, Histoire ancienne des peuples de l'Orient (Paris 1895). — *Pietrement*, Les chevaux dans les temps préhistoriques (Paris 1883).—*Roque*, Voyage dans la Paléstine (Amsterdam 1718). — *D'Alton*, Naturgeschichte des Pferdes und seiner Rassen (Weimar 1810—1817). — *Baumeister*, Kenntniss des Aeusseren des Pferdes (Berlin 1891). — *Duhouset*, Le cheval; allures, extérieur, proportions (Paris 1881). — *Born u. Moller*, Haubuch der Pferdekunde (Berlin 1902). — *Dünkelberg*, Zuchtwahl des Pferdes (Brunswik 1898).— *Moyano*, Tratado de la cria caballar, mular y asnal (Madrid 1908). — *Vicens*, Principios de zootecnia general aplicados à la cria caballar (Madrid 1906).—*Diffloth*, Races chevalines (Paris 1908).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Élevage et dressage du cheval (Paris 1908). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Zootechnie (Paris 1904). — *Allison*, British thoroughbred horse, his history and management (London 1901). — *Fawens*, The horse, its care and management (London 1905).— *Lesbré*, Précis d'extérieur du cheval et des principaux mammifères domestiques (Paris 1906).—*Janssen*, Die Pferderassen der Gegenwart (Wandbeck 1885).— *Neidhart*, Unterricht über Rassen (Vienna 1894). — *Schwarznecker*, Pferdezucht Rassen, Züchtung und Haltung (Berlin 1902). — *Zürn*, Das Pferd und seine Rassen (Leipzig 1902). — *Fogliata*, Il commercio del caballo (Milan 1909).— *Gobert*,

Digitized by Google

Le cheval, son organisation, son entretien, son utilisation (Paris 1907).— *Fournier*, Le demi-sang. Trotteurs et galopeurs (Paris 1907). — *Hynderick*, L'espèce chevaline à travers le monde (Ambères 1907).— *Gast*, Essai sur la Bretagne hippique. Le postier breton, le cheval de trait, le cheval de sang (Paris 1907), — *Fadyean*, Anatomy of the horse (London 1902).— *Fournier*, Traité pratique d'élevage et d'entrainement du cheval de course (Paris 1908).— *Bonnefont*, Élevage et dressage du cheval (Paris 1908).— *Gallier*, Le cheval de demi-sang, races françaises (Paris 1908). —*Richardson*, The new book of the horse (London 1910). —*Wrangel*, Das Buch wom Pferd (Stuttgart 1901). — *Simonoff* καὶ *Mörder*, Die russischen Pferderassen (Berlin 1896).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΚΤΗΝ.] Ὁ *ἵππος*, ζῷον ἀρκετὰ εὐαίσθητον, προσβάλλεται ὑπὸ μεγάλου σχετικῶς ἀριθμοῦ ἀσθενειῶν, αἵτινες ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν διὰ διαφόρων γενικῶν συμπτωμάτων, ἐκδηλούντων τὴν διατάραξιν τῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν τῶν συστημάτων τοῦ ὀργανισμοῦ ὑφισταμένης ἁρμονίας. Οὕτως ὁ ἀσθενὴς ἵππος παρουσιάζει ἐλάττωσιν τῆς ὀρέξεως ἢ τελείαν ἀνορεξίαν, ὡς καὶ ἀπροθυμίαν εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ βλέμμα αὐτοῦ εἶναι ἀπλανὲς καὶ νωθρόν, τὸ δέρμα ξηρόν, αἱ τρίχες ἠνωρθωμέναι καὶ ἄστιλπνοι, οἱ βλεννογόνοι τῶν καταφανῶν μερῶν βαθέως ἐρυθροί, ἡ ἀναπνοὴ ἀκανόνιστος καὶ ταχεῖα, οἱ σφυγμοὶ δυνατοὶ καὶ ταχεῖς. Ἡ πέψις ἐνεργεῖται πλημμελῶς καὶ τὰ οὖρα εἰσὶν ἐλαφρῶς ἢ βαθέως κεχρωσμένα. Ἐν ἀντιθέσει ὁ ὑγιὴς ἵππος ἔχει ὄρεξιν θαυμασίαν, τὸ βλέμμα του εἶναι ζωηρὸν καὶ οἱ βλεννογόννοι του χρώματος ροδαλοῦ. Ἡ ἀναπνοὴ κανονικὴ (8—12 ἀναπνοαὶ κατὰ 1′), οἱ σφυγμοὶ βραδεῖς (32—60 κατὰ 1′). Ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 37°,8—38°, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας. Τὰ ἀπεκκρινόμενα οὖρα (6—8 λίτρα κατὰ τὸ 24ωρον) εἶναι θολά, χρώματος ὑποκιτρίνου, τὸ δέρμα μαλακὸν καὶ αἱ τρίχες στιλπναὶ καὶ λεῖαι. Πλὴν τῶν κοινῶν τούτων συμπτωμάτων ὑπάρχουσι καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα παθογνωμονικὰ ὡρισμένων νόσων καὶ παθήσεων.

Ἐν τῇ παθολογία τοῦ ἵππου συχνότεραι εἰσὶν αἱ παθήσεις τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ, τὸ εἶδος τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποιήσεως, τῆς ἀνατομικῆς διαπλάσεως ὡρισμένων ὀργάνων αὐτοῦ, τῆς διατροφῆς, τῶν ὑγιεινῶν συνθηκῶν, τοῦ περιβάλλοντος κτλ. Ἐπειδὴ ὁ ἵππος χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς ζῷον ἕλξεως ἢ ταχύτητος, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων παθήσεων συχνότεραι εἰσὶν ἐκεῖναι τῶν ὀργάνων ἢ τῶν μερῶν τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐδάφους, δηλαδὴ τῶν ἄκρων (ἐξοστώσεις, ὕδαρθρα, τενοντῖτις τῶν ἄκρων, μώλωπες, ρωγμαὶ τῶν ὁπλῶν, ἐνδονυχῖτις κτλ.). Μεταξὺ τῶν παθήσεων τούτων τῶν ἄκρων, κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Joly, αἱ μὲν τῶν προσθίων ἄκρων ἑδράζουν εἰς τὴν ὁπλὴν κατὰ 95 %, αἱ δὲ τῶν ὀπισθίων εἰς τὸν ταρσόν. Συνήθεις ὡσαύτως εἶναι καὶ αἱ παθήσεις τῶν πνευμόνων (πνευμονικὸν ἐμφύσημα, ἆσθμα), ὀργάνων τὰ ὁποῖα λαμβάνουσιν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν κίνησιν. Μετὰ τὰς παθήσεις τῶν ἄκρων συνηθέσταται εἶναι αἱ διαταραχαὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος (κολικοί), ὀφειλόμεναι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀνατομικὴν διάπλασιν τῆς εἰσόδου τοῦ στομάχου (καρδίας), ἥτις ἐμποδίζει τὴν ἐκ τοῦ στομάχου πρὸς τὸν οἰσοφάγον ἔξοδον τῶν τροφῶν εἰς περίπτωσιν στομαχικῆς δυσπεψίας καὶ εἰς τὴν σμικρότητα τῆς χωρητικότητος τοῦ στομάχου, λίαν δυσαναλόγου ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου αἱ τροφαὶ σχεδὸν ἄπεπτοι εἰσέρχονται εἰς τὰ ἔντερα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ μῆκος καὶ τὸ λαβυρινθῶδες τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Ἀπ' ἐναντίας αἱ δερματικαὶ παθήσεις (ψώρα, ἔκζεμα) εὐνοοῦνται ἐκ τῆς παραβλέψεως τῆς ὑγιεινῆς τῆς δερματοκομίας, τῆς κακῆς διατροφῆς κτλ. Οἱ ἵπποι, καὶ δὴ οἱ νεαρᾶς ἡλικίας, εἶναι ἀρκετὰ εὐαίσθητοι εἰς τὰς μεταδοτικὰς νόσους, ὡς ἡ μολ. ἀδενῖτις, ἡ μᾶλις, ἡ κρυπτοκοκκικὴ λυμφαγγειῖτις, αἱ τυφοειδεῖς παθήσεις κτλ. Ἡ πυροπλάσμωσις καὶ ἡ τρυπανοσωμίασις, παρασιτικαὶ νόσοι τοῦ αἵματος, εἶναι σπάνιαι· τὰ παράσιτα ὅμως τοῦ δέρματος καὶ δὴ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος (ἀσκαρίδες, ὀξύουροι κτλ.) ἀπαντῶνται συνήθως εἰς τοὺς ἐν λιβαδίοις διαιτωμένους ἵππους.

Β. Χ.

— [ΤΕΧΝΗ] Ἤδη κατὰ τοὺς παλαιολιθικοὺς χρόνους ἀνευρίσκομεν ἀπεικονίσεις τοῦ *ἵππου* πλήρεις φυσικῆς ἀληθείας καὶ ζωῆς. Εἰς τὰς καλυτέρας μεταξὺ τούτων τάσσονται οἱ ἵπποι τῶν σπηλαίων Combarelles καὶ Marie καθὼς καὶ ἡ κεφαλὴ ἵππου ἡ εὑρεθεῖσα εἰς τὸ σπήλαιον Mas d' Azil. Βραδύτερον ἡ ἐξεικόνισις τοῦ ἵππου γενικεύεται, συναντᾶται δὲ κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα εἰς τὴν τέχνην ὅλων σχεδὸν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Χῶραι ἱπποτρόφοι, ὡς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰρὰν ἢ ἡ μεταξὺ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου ἐκτεταμένη πεδιάς, ἠγάπησαν καὶ σχεδὸν ἐλάτρευσαν τὸν ἵππον. Χαρακτηριστικὰ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μερικὰ ἀσσυριακὰ ἀνάγλυφα ἀποκείμενα εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον τοῦ Λονδίνου ἢ εἰς τὸ Λοῦβρον, εἰς ἃ ὁ ἵππος, μολονότι ἐσχηματοποιημένος πως, εἶναι πλήρης γραφικότητος καὶ ὁρμῆς. Ζωηρότατοι εἶναι καὶ οἱ ἵπποι, τοὺς ὁποίους κατέλιπεν ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη, μάλιστα δὲ οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κάρναχ ἐγχάρακτοι, οἱ εἰκονιζόμενοι ἐν ταῖς στρατείαις Σέτι τοῦ Α′ καὶ ἐν τῇ ἀπεικονίσει τοῦ θριαμβευτικοῦ ἅρματος Τουθμώσιος τοῦ Δ′ (βλ. *G. Jéquier*, Histoire de la civilisation égyptienne).

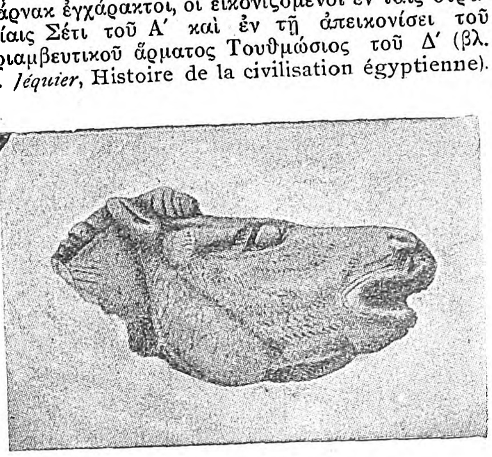

Κεφαλὴ ἀγρίου ἵππου (Equus gmelini) γεγλυμμένη ἀπὸ προϊστορικὸν καλλιτέχνην τῆς μαγδαληνίου ἐποχῆς ἐπὶ κέρατος ρέννου.
[Ἐκ τοῦ Mas d' Azil τῆς νοτίου Γαλλίας.]

Εἰς τὰς Ἰνδίας σὺν ἄλλοις ἰδιαιτέρως ἀξιομνημόνευτοι εἶναι οἱ ἵπποι τοῦ Angkor Vat, ἔνθ' ἀπεικονίζεται θεότης ἐπὶ ἅρματος τοξεύουσα (βορεία στοὰ) καὶ στρατὸς ἐν πορείᾳ (τέχνη ΙΑ′ αἰῶνος μ.Χ.) καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν στηριζόμενοι τεράστιοι ἵπποι τοῦ ναοῦ τοῦ Sriringam παρὰ τὴν Τριχινόπολιν (βλ. *R. Ducher*, L'art Indien et l'art Chinois). Ἡ χώρα ὅμως, ἔνθα ἡ λατρεία τοῦ ἵππου ὑπῆρξε πράγματι ἀκαταγώνιστος καὶ ἡ τελειότης τῆς ἀπεικονίσεώς του ἀπολύτως ἀνυπέρβλητος, ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ ἱππικαὶ εἰκόνες εἶναι ἀρχαιόταται, συνδεδεμέναι μετ' αὐτῆς ταύτης τῆς

Ἵπποι ἐκ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος.

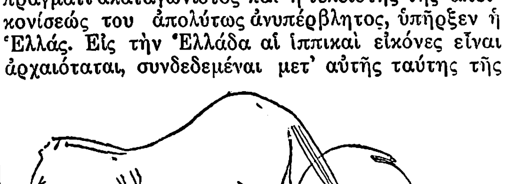

Παραστάσεις ζῴων κεχαραγμέναι ἀπὸ προϊστορικὸν καλλιτέχνην τῆς μαγδαληνίου ἐποχῆς ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ σπηλαίου de la Mairic τῆς Δορδώνης
[Ἀναπαρίστανται ὁ ρέννος, ἡ καστανόχρους ἄρκτος καὶ δύο ἄγριοι ἵπποι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν τύπον τοῦ ἵππου τοῦ Abel.]

προόδου καὶ τῆς ἀναπτύξεως, μετ' αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου ἔθνους. Ἡ πλαστική, ἡ γραφικὴ καὶ ἡ ἀγγειογραφία ἠσχολήθησαν ἐναμίλλως εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῶν εὐκινήτων ἵππων, οὓς διέτρεφον αἱ ἑλληνικαὶ πεδιάδες καὶ λόχμαι. Αἱ ἐξεικονίσεις ἐφίππων ἡρώων, ἱππομαχιῶν, παρελάσεων, τελετουργικῶν πομπῶν, ἁρματοδρομιῶν ὑπῆρξαν συχνόταται. Ἀρκεῖ ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τοῦ Διπύλου, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις πόση ὑπῆρξεν ἡ σημασία τοῦ ἵππου εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς πρωτοσιδηρᾶς ἐποχῆς. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη πλειστάκις ἐξεικόνισε τὸν ἵππον μετὰ χάριτος οὐ τῆς τυχούσης. Ὡραιότατον εἶναι τὸ κατάλοιπον ἀρχαϊκοῦ ἵππου φέροντος νεανίαν, οὗ σῴζεται μόνον ὁ εἷς πούς, τὸ ἀποκείμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁμοίως δ' οἱ ἵπποι τοῦ ἀρχαϊκοῦ βάθρου τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους, τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ἔτι δέ, μολονότι ὑπερβολικοὶ ἐν τῇ ὁρμητικότητί των οἱ ἐζωγραφημένοι ἵπποι τῆς ἐπὶ σαρκοφάγου τῶν Κλαζομενῶν ἁρματοδρομίας (Τσηλὶ Κιόσκ, Κωνσταντινούπολις). Ἐν τῇ τέχνῃ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ἐν Ἀττικῇ αἱ παραστάσεις ἐφίππων ἀνήχθησαν εἰς ἰδανικὴν τελειότητα. Ὁμιλοῦμεν δ' ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα περὶ τῆς Ἀττικῆς, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ H. Lechat ἐν τῷ περὶ «Ἑλληνικῆς πλαστικῆς» ἐγχειριδίῳ του, «εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ ἵππος δὲν ἦτο μόνον ζῷον πολυτελείας· ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς χαρακτηριστικὸν μιᾶς ἀνωτέρας τάξεως εἰς τὸ κράτος καὶ εἶναι γνωστὸν πόση ὑπῆρξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος μέχρι τοῦ Περικλέους, ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ σώματος τῶν ἐφίππων· τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανε τὴν καλλιτεχνικήν του ἀποθέωσιν εἰς τὸ διάζωμα τοῦ Παρθενῶνος». Εἶναι δέ, πράγματι, τὰ φειδιακὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος αἱ καλλιτεχνικώτεραι ἱππικαὶ ἀπεικονίσεις ἐξ ὅσων ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης. Θαυμάσιαι εἶναι καὶ αἱ ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων παραστάσεις τοῦ ἵππου. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὸν ἀπαράμιλλον «Δεξίλεων» τοῦ Κεραμεικοῦ μνημειῶδες ἀριστούργημα νεανικῆς ἀλκῆς. Παρὰ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἡ ζωγραφικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ πλείστας, μόνον εἰς ἀγγειογραφίας ἑνιαχοῦ διασωθείσας, ἀπεικονίσεις ἵππων. Γνωστὸς εἶναι ὁ Κορίνθιος ζωγράφος Εὐφράνωρ διὰ τὴν τελειότητα, μεθ' ἧς ἐξεικόνιζε τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας. Αἱ πλεῖσται δὲ τῶν «Ἀμαζονομαχιῶν» περιεῖχον θαυμασίως εἰργασμένους ἵππους. Ἀπὸ τῆς ζωγραφικῆς ἠρύσθη πρότυπα ἱππικῶν ἀπεικονίσεων καὶ ἡ ἀγγειογραφία. Ὁ περίφημος κρατὴρ τοῦ Φραγκίσκου ὁ ἀποκείμενος ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας, εἶναι ὑποδειγματικὸς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Ἐξ ἑλληνικῶν ὑποδειγμάτων ὁρμώμεναι καὶ ἡ ἐτρουσικικὴ καὶ ἡ ρωμαϊκὴ τέχνη συχνάκις μετ' ἐπιτυχίας ἀπέδωσαν τὸν ἵππον. Ἐν μάχῃ ὁπλίτου καὶ ἀμαζόνος, εὑρεθείσῃ ἐν ἐτρουσκικῷ τάφῳ, δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ἵππον ἱκανῆς φυσικότητος. Ὁμοίως ἐν ἁρματηλασίαις κλπ. ἀνευρεθείσης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐτρουσκικοῦ τάφου τῆς Βολατέρρας, εἰς τὰς παρειὰς ἐτρουσκικῶν σαρκοφάγων καὶ εἰς τοιχογραφίας. Ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν καταλοίπων μνημονεύομεν τὰ ἀνάγλυφα τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ, τὸν ἱππέα, ὅστις κομίζει τὸ πτῶμα τοῦ νεκροῦ του συντρόφου ἐν εἰκονογραφίᾳ ἐκ Ποσειδωνίας προερχομένῃ, τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην τῆς Πομπηίας κλπ. Ἵπποι τρέχοντες ἢ ἀναπαυόμενοι μετὰ ἢ ἄνευ φοίνικος εἰς τὴν

Digitized by Google

κεφαλὴν ἀπαντῶσι συχνάκις εἰς τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Ἀπὸ τῆς ἀρχαίας δὲ τέχνης αἱ ἱππικαὶ ἀπεικονίσεις μεταφέρονται εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην, τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Οὕτως ἐν τῇ βυζαντινῇ εἰκονογραφίᾳ δημιουργοῦνται οἱ τύποι τῶν ἐφίππων ἁγίων, ὡς ὁ ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος, τὰ δὲ βυζαντινὰ χειρόγραφα περιέχουν πολλάκις ἐπιτυχεστάτας ἱππικὰς μικρογραφιας. Εἰς δὲ τοὺς ἐν τῇ Δύσει μεσαιωνικοὺς ναούς, εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Μόνζας, τὸν Ἅγιον Τρόφιμον τῆς Ἄρλης ἢ τὸ Campo Santo τῆς Πίζης, ἀπαν-

Ζερικώ: Ἵπποι ἀγωνιζόμενοι ἐν ἱπποδρομίαις.

τῶσιν ἐξαιρέτως εἰργασμένοι ἵπποι. Ὁ Χριστὸς ἐπὶ λευκοῦ ἵππου εἰκονίζεται ἐν κρύπτῃ τῆς μητροπόλεως τῆς Auxerre. Ἡ δ' ὑπερηφάνεια ἔφιππος ἐν τῷ «Κήπῳ Χαρίτων», χειρογράφῳ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Θαυμάσιοι εἶναι οἱ ἵπποι, οὓς κατέλιπεν ἡ Ἀναγέννησις: οἱ ἵπποι τοῦ θριάμβου τοῦ Καίσαρος τοῦ Μαντένια, ὁ ἵππος τοῦ Gata Melata τοῦ Ντονατέλλο (ἐν Παδούῃ), ὁ ἵππος τοῦ Κολλεόνι τοῦ Ἀνδρέου Βερόκκιο (ἐν Βενετίᾳ), ὁ ἵππος Κοζίμου τοῦ Α' τοῦ ἐκ Βολωνίας Ἰωάννου (ἐν Φλωρεντίᾳ), ὁ ἵππος τοῦ Βίκτωρος - Ἀμεδαίου Α' τοῦ Π. Τάκκα (ἐν Τουρίνῳ), ὁ ἵππος τοῦ Μιχ. Παλαιολόγου τοῦ Γκοτσόλι (ἐν Φλωρεντίᾳ). Περαιτέρω ἀξιομνημόνευτοι εἶναι οἱ ἵπποι τοῦ «Μυστικοῦ ἀμνοῦ» τοῦ Βὰν Ντάϋκ, «Ὁ ἱππότης, ὁ Θάνατος καὶ ὁ Διάβολος» τοῦ Ντύρερ, «Ὁ θρίαμβος τοῦ πλούτου» τοῦ Χολμπάϊν, «Ὁ ἅγιος Μαρτῖνος» καὶ «Ὁ Ἀρχιδοὺξ Ἀλβέρτος» τοῦ Ρούμπενς, «Ὁ Κάρολος Α'» τοῦ Βὰν Ντάϋκ. Μοναδικοὶ ἱππογράφοι ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπῆρξαν ὁ Κούϋπ, ὁ Πάουλ Πόττερ, ὁ Φίλιππος Βούβερμαν, ὁ Βὰν ντὲρ Χόοπ, ὁ Βὰν ντὲρ Μαῖλεν. Αἱ ἔφιπποι προσωπογραφίαι τοῦ Βελάσκουεθ τάσσονται μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου τέχνης.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἄφθαστος ζωγράφος ἵππων θεωρεῖται ὁ Ζερικώ. Παρὰ τοῦτον δὲ μετ' ἐπιτυχίας ἀπεικόνισαν τὸ ζῷον τοῦτο ὁ Κουστοῦ, ὁ Ζιραρντόν, ὁ Κάρολος Βερνέ, ὁ Γκρό, ὁ Φρεμιέ, ὁ Ράουχ. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΣΤΡΑΤ.] Ὁ *ἵππος* στρατοῦ λαμβάνει διαφόρους ὀνομασίας, καλούμενος, ἀναλόγως μὲν τῆς χρησιμοποιήσεώς του: *κέλης* ὁ δι' ἵππευσιν, *ἐλάσεως* ὁ διὰ ζεῦξιν τῶν ὀχημάτων τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, *ζεύξεως* ὁ διὰ ζεῦξιν τῶν ἡνιοχουμένων ὀχημάτων· ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀναστήματός του: *μεγαλόσωμος* ἢ *μικρόσωμος*, ἀναλόγως δὲ τῆς προελεύσεώς του, ἢ *ἵππος στρατοῦ*, ἐγχώριος, ἐξ Οὐγγαρίας, ἐκ Σερβίας κτλ., ἢ *ἐξ ἐπιτάξεως*. Ν. Θ. Κ.

—[ΝΟΜΟΘ.] Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ νομοθεσίᾳ ὑπάρχουν πολλαὶ διατάξεις ἀφορῶσαι τὰ ἱπποειδῆ. Οὕτω διὰ τὰς μεταδοτικὰς νόσους τῶν μονόπλων προβλέπει τὸ ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1914 Β. Δ. «Περὶ γενικῶν διατάξεων καὶ μέτρων κατὰ τῶν μεταδοτικῶν νόσων τῶν κατοικιδίων καὶ ἀγροτικῶν ζῴων», ὡς ἐτροποποιήθη τοῦτο διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 5 Μαΐου 1926 «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Β.Δ. «Περὶ γενικῶν διατάξεων καὶ μέτρων κατὰ τῶν μεταδοτικῶν νόσων κτλ.». Ἐν τῷ διατάγματι τούτῳ ὡς μεταδοτικαὶ νόσοι τῶν μονόπλων θεωροῦνται αἱ ἑξῆς νόσοι: ἡ λύσσα, ἡ φυματίασις, ἡ πυροπλάσμωσις, ὁ σπληνάνθραξ, ἡ κρυπτοκοκκικὴ λυμφαγγεῖτις, ἡ τρυπανοσωμίασις, αἱ τυφοειδεῖς παθήσεις, ἡ ἀδενῖτις καὶ ἡ βοτρυομύκωσις.

Τὰ πρὸς προστασίαν τῶν ἱπποειδῶν κατὰ τῶν κακώσεων, βασανισμοῦ, ὑπερκοπώσεως κ.τ.λ. προβλέπονται ὑπὸ τοῦ νόμου 1038 τῆς 11 Νοεμβρίου 1917 «Περὶ προστασίας τῶν ζῴων» καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ αὐτοῦ Β. Δ. τῆς 5 Μαρτίου 1919. Ὡσαύτως τὴν βελτίωσιν τῆς ἱπποπαραγωγῆς διαλαμβάνει ὁ νόμος ΓΦΕ' (ὑπ' ἀριθ. 3905) «Περὶ ἱδρύσεως σταθμῶν ἐπιβητόρων τοῦ κράτους», ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 38 τοῦ νόμου 2488 τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1920, ὡς καὶ ὁ νόμος ΓΩΟΗ (ὑπ' ἀριθ. 3878) «Περὶ κελήτων ἵππων» τῆς 8 Αὐγούστου 1911. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀγοραπωλησίας τῶν ἱπποειδῶν οὐδεμία νομοθετικὴ μέριμνα ἐλήφθη μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν λεπτομερειῶν καὶ μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν ὁρίων διὰ τὴν νόμιμον ὑποβολὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστοῦ ἀγωγῆς κατὰ τοῦ πωλητοῦ πρὸς τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἀγοραπωλησίας εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως κεκρυμμένων ἐλαττωμάτων ἢ νοσημάτων. Αἱ ἀγοραπωλησίαι ὅθεν τῶν ἱπποειδῶν παρ' ἡμῖν προβλέπονται γενικῶς ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, ὅπερ ὁρίζει ἑξάμηνον προθεσμίαν, ἥτις ὅμως μακροχρόνιος οὖσα ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πλοκὴν τῆς μεταξὺ τῶν διαδίκων διαφορᾶς. Αἱ νομοθεσίαι τῶν ξένων κρατῶν (Γαλλίας, Γερμανίας) προβλέπουσι τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις, θεωροῦσαι κεκρυμμένα ἐλαττώματα τὸ πνευμονικὸν ἐμφύσημα (ἆσθμα), τὸν λαρυγγοσυριγμόν, τὴν περιοδικὴν ὀφθαλμίαν, τὴν ἀβουλίαν, τὰς χρονίας περιοδικὰς χωλότητας, τὴν ἀεροκατάποσιν μετὰ ἢ ἄνευ τριβῆς τῶν ὀδόντων, καὶ ὁρίζουσαι νόμιμον προθεσμίαν διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστοῦ ὑποβολὴν ἀγωγῆς πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἀγοραπωλησίας οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 30 ἡμερῶν. Β. Χ.

—[ΟΙΚΟΝΟΜ.] Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ὁ *ἵππος* ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον βοηθὸν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς διαφόρους ἐργασίας αὐτοῦ. Σπουδαιότατος εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἵππου εἰς τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ἐν γένει, εἰς τὸν καθημερινὸν βίον κλπ. Πλὴν τούτου ὁ ἵππος προσφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν σάρκα του, μεγάλης θρεπτικῆς ἀξίας διὰ τοὺς φυματικούς. Ἐπίσης ἐκ τῆς ζυμώσεως τοῦ γάλακτος τῆς φορβάδος οἱ Τάταροι ἐπιτυγχάνουσι οἰνοπνευματοῦχον ποτὸν λίαν ἐπιζητούμενον παρ' αὐτοῖς. Ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν προσφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ὁ εἰδικός, ὁ εὐγενὴς καὶ ὠφέλιμος ρόλος τῆς παραγωγῆς ὀρῶν ποικίλων θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων. Ἐκ τῶν ὀρῶν τούτων κυριώτεροι εἶναι: ὁ ἀντιδιφθεριτικός, ὁ ἀντιτετανικός, ὁ ἀντιδυσεντερικός, ὁ ἀντιμηνιγγικός, ὁ ἀντιστρεπτοκοκκικός, ὁ ἀντιανθρακικὸς κ.τ.λ. Β. Χ.

—[ΦΟΡΟΛΟΓ.] Τὰ ἱπποειδῆ καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα ζῷα ἐπιβαρύνονται μὲ τὸν μικρότερον σχετικῶς φόρον. Οὕτω τὸ νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 15 Ἰουλίου 1926 ὡς καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν διάταγμα αὐτοῦ τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1926 ὁρίζει φόρον δραχμῶν δύο κατὰ κεφαλὴν ζῴου ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Προστασίας καὶ Προαγωγῆς Κτηνοτροφίας. Ἐν ἀντιθέσει οἱ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσερχόμενοι ἵπποι ἐπιβαρύνονται δι' εἰσαγωγικοῦ φόρου ἀνερχομένου ἐν συνόλῳ διὰ μὲν τοὺς ἄνω τῶν 3 ἐτῶν ἵππους εἰς δραχμὰς 540, διὰ δὲ τοὺς κάτω τῶν τριῶν εἰς δραχ. 325. Β. Χ.

—[ΕΡΑΛΔ.] Εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν φυσικῶν εἰκόνων (figures naturelles) καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν τῶν τετραπόδων (quadrupèdes), ὁ *ἵππος* εἶναι ἐκ τῶν συνήθων ἐμβλημάτων. Εἰκονίζεται ἐντελῶς γυμνὸς καὶ λέγεται *ἀσαγὴς* (gai), *ἠνωρθωμένος* ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν (cabré), *τρέχων* (courant) κλπ. Ἐὰν εἶναι ἐπισεσαγμένος μὲ φάλαρα, λέγεται *φαλαροφόρος* (bardé), ἐὰν φέρῃ μόνον ἐπίσαγμα, λέγεται *ἐπίσακτος* (houssé), ἐὰν δὲ ἐφίππιον, *μετ' ἐφιππίου* (sellé). Γ. Ε. Τ.

—[ΜΗΧΑΝ.] Καλεῖται *ἵππος* μονὰς ἰσχύος, χρησιμοποιουμένη συνήθως πρὸς καθορισμὸν τῆς ἰσχύος κινητηρίων μηχανῶν. Ἰσχὺν ἑνὸς ἵππου ἔχει ἡ μηχανή, ἡ ὁποία θὰ ἐπήρκει διὰ τὴν ἀνύψωσιν βάρους 75 χιλιογράμμων κατὰ 1 μέτρον, ἐντὸς ἑνὸς δευτερολέπτου. Μηχανὴ ἰσχύος 10 ἵππων εἶναι ἱκανή, ὅπως ἐκτελέσῃ ἐντὸς ἑνὸς δευτερολέπτου ἔργον 10 ἐπὶ 75, ἤτοι 750 χιλιογραμμομέτρων. Ἐν γένει δὲ ἰσχύει ἡ ἐξίσωσις

$$1 \text{ ἵππος} = \frac{75 \text{ χιλιογραμμόμετρα}}{1 \text{ δευτερόλεπτον}} = \frac{75 \text{ kg. m}}{1 \text{ sec}}$$

Συμβολικῶς παρίσταται ἡ μονὰς τοῦ ἵππου διὰ HP (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ horse-power) ἢ διὰ PS (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Pferde-Stärke). Προκειμένου εἰδικῶς περὶ ἀτμομηχανῶν ἐκαλεῖτο ἄλλοτε καὶ *ἀτμόϊππος*. Αἱ σχέσεις τῆς μονάδος ἵππος πρὸς τὰς λοιπὰς μονάδας ἰσχύος (χιλιόβαττον kw, βάττιον, w, $\frac{\text{kg.m}}{\text{sec}}$) εἶναι αἱ ἑξῆς:

$$1 \text{ ἵππος} = 0{,}736 \text{ kw} = 736 \text{ w} = 75 \frac{\text{kg.m}}{\text{sec}}$$

$$1 \text{ kw} = 1{,}36 \text{ ἵπποι}$$

$$1 \ \frac{\text{kg. m}}{\text{sec}} = \frac{1}{75} = 0{,}01333 \text{ ἵπποι.}$$

Παράγωγος μονὰς ἐκ τοῦ ἵππου εἶναι ἡ μονὰς ἔργου ἢ ἐνεργείας *ὡριαῖος ἵππος* (PSh ἢ HPh). Εἷς ὡριαῖος ἵππος ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον ἑνὸς ἵππου ἐπὶ μίαν ὥραν:

$$1 \text{PSh} = 1 \text{PS}.1 \text{ h} = 75 \frac{\text{kg. m}}{\text{sec}} 3600 \text{ sec} = 270.000 \text{ kg. m.}$$

Μηχανὴ ἰσχύος 25 ἵππων ἐργαζομένη ἐπὶ 4 ὥρας παράγει ἔργον 100 ὡριαίων ἵππων, ἤτοι ἔργον 2.700.000 χιλιογραμμομέτρων. Ἐπὶ τῆς μονάδος ἵππος ἐπεκτείνεται ἐνίοτε καὶ ἡ ὀνομασία τῆς *ἰσχύος*. Π. χ. μηχανὴ 30 ἐνδεικνυμένων ἵππων λέγεται ἡ μηχανή, ἧς ἡ ἐνδεδειγμένη ἰσχὺς εἶναι ἴση πρὸς 30 ἵππους. Ἐπίσης μηχανὴ 45 πραγματικῶν ἵππων εἶναι μηχανή, τῆς ὁποίας ἡ πραγματικὴ ἰσχὺς εἶναι ἴση πρὸς 45 ἵππους. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν γίνεται χρῆσις τῆς ὀνομασίας ἵππος καὶ πρὸς δήλωσιν τῆς μονάδος ἰσχύος $\frac{550 \text{ λίτραι.πόδες}}{1 \text{ δευτερόλεπτον}}$. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς μονάδος αὐτῆς καὶ τοῦ ἵππου, ὡς οὗτος ἀνωτέρω ὡρίσθη, εἶναι ἐν τούτοις ἐλαχίστη

$$\frac{550 \text{ λίτραι.πόδες}}{1 \text{ δευτερόλεπτον}} = 1{,}0139 \text{ ἵπποι}$$

$$1 \text{ ἵππος} = 0{,}9863. \ \frac{550 \text{ λίτραι.πόδες}}{1 \text{ δευτερόλεπτον}}$$

Γ. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

—[ΓΥΜΝ.] Καλεῖται *ἵππος* εἰδικὸν ὄργανον δι' ἐφάλσεις, ὑπερπηδήσεις καὶ διαφόρους ἀσκήσεις στηρίξεως, χρήσιμον ἐπίσης καὶ διὰ τὰς προκαταρκτικὰς ἀσκήσεις τῆς γυμνιππευτικῆς (βλ. καὶ *ἐφαλτήριον*). Σ. Γ. Σ.

—[ΟΦΘΑΛΜ.] *Ἵππον* καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης κατάστασιν, καθ' ἣν ἐκ γενετῆς οἱ ὀφθαλμοὶ κινοῦνται καὶ σαλεύουσιν ἀενάως καὶ τρομωδῶς ἕνεκα πάθους τοῦ μυός, ὅστις στηρίζει τὸν βολβὸν (παρὰ *Γαληνῷ*, Khun XVIII 2ον σ. 67). Ὑστερώτερον ὁ ὅρος, ἵππος τοῦ βολβοῦ, ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν κινήσεων τῆς ἴριδος (*Mauchart* 1742), ὁ δὲ ἀρχικὸς ὅρος, ἵππος τοῦ βολβοῦ, ἔλαβε τὸ ὄνομα *νυσταγμὸς* (*Plenek* 1778). Σήμερον ὁ ὅρος ἵππος δηλοῖ τὴν σπασμωδικὴν συστολὴν τῆς κόρης, ἣν διαδέχεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραδέως καὶ ρυθμικῶς διαστολὴ αὐτῆς, ἀσχέτως μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ ὅλη διάρκεια τοῦ φαινομένου φθάνει ἀπὸ 30'' ἕως 60''. Τὸν ἵππον τοῦτον ὁ Fromaget ὀνομάζει *ἀθέτωσιν* (athétose). Οἱ παρουσιάζοντες ἵππον τῆς κόρης πάσχουσι συνήθως ἐν ταὐτῷ καὶ ἀπὸ νυσταγμὸν τοῦ βολβοῦ, συνοδευόμενον συχνάκις καὶ ἀπὸ ἐξωτερικὸν στραβισμόν, πτῶσιν ἢ καὶ συσπαστικὰς κινήσεις τῶν βλεφάρων (tic). Τὸ φαινόμενον τοῦ ἵππου ἀποδίδεται εἰς λειτουργικὰς καὶ ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου καὶ εἰς ἀλλοιώσεις τῶν πυρήνων τοῦ σφιγκτῆρος τῆς ἴριδος καὶ τοῦ προσαρμοστῆρος μυός. Ὁ ἵππος τῆς κόρης παρατηρεῖται εἰς τὴν κατὰ πλάκα σκλήρυνσιν, τὴν προϊοῦσαν ἀταξίαν, τὴν ἐπιληψίαν, ὑστερισμόν, ἀνωμαλίας τῆς ἀναπνοῆς (Scheyne-Stockes), παθήσεις τῆς κορυφῆς τῶν πνευμόνων, βρογχοκήλας καὶ ὀξεῖαν μηνιγγίτιδα. Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ἵππος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Δεκαπόλεως ἐν Παλαιστίνῃ, κειμένη ἐπὶ τῆς ΝΑ. ὄχθης τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ (ἢ Τιβεριάδος), πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἱερομύκους (Hieromyces), ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Ἰορδάνου, τοῦ Jarmuk τῶν Ἀράβων, εἰς βόρ. πλάτ. 68° καὶ ἀνατ. μῆκ. 32°30' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 14,18). Παραχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου εἰς τὸν Ἡρώδην, τετράρχην τῆς Ἰουδαίας, προσηρτήθη ἀργότερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Συρίας καὶ ἐλεηλατήθη κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον. Ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχ. IV, 44) καλεῖται *Ἱππηνή*, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 720, 6) κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὡς μία τῶν ἕνδεκα πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παλαιστίνης τῆς Β', ὑπὸ ἡγεμόνα. Ἦτο ἐπίσης ἕδρα ἐπισκόπου, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἱεροσολύμων. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, σῳζόμενα μέχρι σήμερον, καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Sousieh (τῆς λέξεως sus σημαινούσης εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τὸν ἵππον). Α. Θ. Σ.

—**Ἵππος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κολχίδος, ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν νῦν Σοβιετικὴν Σοσιαλιστικὴν Δημακρατίαν τῆς Γεωργίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Φᾶσιν ποταμὸν (νῦν Ριόνι) περὶ τὰ 320 στάδια μακρὰν τῆς θαλάσσης, εἰς βόρ. πλάτ. 71° καὶ ἀνατ. μῆκ. 40°30' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωργ. V, 9, 2. πρβλ. *Στράβ.* XI, 490, 500). Ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Γοτθ. Πόλ. VIII, 6), καλεῖται *Ἵππις*. Σήμερον ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Zehenis-tsaï, ἤτοι ποταμὸς ἵππων. Α. Θ. Σ.

ἱπποσέλινον (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *σμύρνιον*.

Ἱπποσθένης. —1) Παλαιότατος Λακεδαιμόνιος ὀλυμπιονίκης παλαιστής, πατὴρ τοῦ ἐπίσης ὀλυμπιονίκου παλαιστοῦ Ἑτοιμοκλέους. Ἀγωνισθεὶς κατὰ τὴν 37ην Ὀλυμπιάδα (632 π. Χ.) ἔλαβε πρῶτος τὸ τότε τεθὲν ἔπαθλον πάλης παίδων, ἔσχε δὲ ἔτι χρονολογουμένας ὀλυμπιακὰς νίκας μὲν τῷ 624 (39η Ὀλυμπ.) καὶ ἑτέραν τῷ 608 (43η Ὀλυμπ.). Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει συνολικῶς 11 νίκας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ναὸν τοῦ Ἱπποσθένους ἐν Σπάρτῃ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ἀξιεπαίνου,

Digitized by Google

ἄντικρυ τοῦ ἀρχαιοτάτου ἀγάλματος τοῦ Ἐνυαλίου, ὅπου ἐτιμᾶτο «ἐκ μαντεύματος» ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος. —2) Συρακόσιος, ἀποσταλεὶς τῷ 214 π. Χ. μετὰ Ὀνησιγένους καὶ Ἀγαθάρχου ὑπὸ Ἱερωνύμου, τυράννου τῆς πόλεως εἰς Καρχηδόνα, συνοδεύων τὸν Ἀννίβαν, ὅπως πείσῃ τοὺς Καρχηδονίους εἰς κοινὸν κατὰ τῆς Ῥώμης ἀγῶνα αὐτῶν καὶ τῶν Συρακοσίων (*Πολυβ. Ζ´* 4). —3 - 4). Ὁμώνυμοι πυθαγόρειοι φιλόσοφοι ἐκ Κυζίκου καὶ Κρότωνος, προγενέστεροι τοῦ Ἰαμβλίχου, ὑφ' οὗ ἀναφέρονται ἐν καταλόγῳ (Βίος Πυθαγ. 267).
Π. Ν. Π.

ἱπποσιδηρόδρομος (ὁ)· ὄχημα συρόμενον ἐπὶ τροχιῶν ὑπὸ ἵππων, εἶδος μικροῦ τροχιοδρόμου συρομένου ὑπὸ ἵππων.

ἱπποσκευὴ (ἡ)· τὸ σύνολον τῆς σαγῆς τοῦ ἵππου.

— *[Στρατ.] Ἱπποσκευὴ* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ παντὸς ἱππευομένου ἵππου (κέλητος ἢ ἐλατοφόρου) τιθεμένων εἰδῶν, ἤτοι ἡ *σέλλα* μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων της (ἀρτανῶν, ἀναβολέων, ἐπόχου, ὑποσάγματος, ἱπποπήρας, δισσακκίου, μαρσιπίων, προστερνιδίου, ὑπουρίδος) καὶ ὁ *χαλινὸς* (δηλαδὴ τὰ περικέφαλα, αἱ ἡνίαι, αἱ στομίδες). Ν. Θ. Κ.

«Ἱπποσκοπικὸν» (τὸ) *[Ἀρχ. Γραμμ.]*. Συγγραφὴ ἀγνώστου περιεχομένου, ἀποδιδομένη ὑπὸ τοῦ Σουΐδα εἰς Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων φιλολόγων εἰς τὸν Σίμωνα. —Π.

Ἱπποσόος (θηλ. *Ἱπποσόα*) *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις παρ' ἀρχαίοις σημαίνουσα τὸν διεγείροντα τοὺς ἵππους εἰς δρόμον ἢ τὸν σῴζοντα αὐτούς. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος νίκην τοῦ Ἐρεχθέως ἐλαύνοντος ἵππον, γενικώτερον δὲ διὰ τὴν ἰδιότητά της ὡς προστάτιδος τῶν ἵππων (πρβλ. *Ἱππία*)· ἐπίσης προσηγορεύετο οὕτως ἡ Ἄρτεμις, ἄλλως καλουμένη *Εὐρίππα, Ἱππία, Χρυσήνιος*, κ. ἄ., ἔτι δὲ καὶ ὁ Ἰόλαος παρὰ Πινδάρῳ. Π. Ν. Π.

ἱπποστάσιον (τό)· τόπος ὅπου σταθμεύουν ἵπποι ἢ ἄλλα ὑποζύγια, στάβλος, ἀρχ. *ἱππόστασις*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *ἱπποστάσιον* (κοιν. *στάβλος*) τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν διαμονὴν τῶν κατοικιδίων ζῴων, δηλαδὴ ἵππων, ἡμιόνων κτλ. Ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διευθέτησις τοῦ ἱπποστασίου εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τῶν προοριζομένων πρὸς διαμονὴν ἐν αὐτῷ ζῴων. Οἱ μικροκτηνοτρόφοι χρησιμοποιοῦσι δι' ἱπποστάσιον πρόχειρα ξύλινα παραπήγματα, ἅτινα εἶναι συγχρόνως καὶ ὀρνιθῶνες, ἀχυρῶνες κτλ. Οἱ μεγάλοι ὅμως ἱπποπαραγωγοὶ χρησιμοποιοῦσιν ἴδια, εἰδικῶς διὰ τὴν διαμονὴν τῶν ἵππων, οἰκοδομήματα, ἅτινα πληροῦσι πάντας τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Αἱ ἀπαιτούμεναι διαστάσεις ἑνὸς προτύπου ἱπποστασίου εἶναι: πλάτος: δι' ἕνα ἵππον (κοινῆς γενεᾶς) 170—190 ἑκατοστόμετρα, διὰ πλείονας ἵππους (κοινῆς γενεᾶς) κατὰ κεφαλὴν 1,30—1,40 μέτρα· δι' ἵππους ἐλάσεως (μεγαλοσώμους) κατὰ κεφαλὴν 140—160 ἑκατοστόμετρα· μῆκος: διὰ μετρίου ἀναστήματος ἵππους κατὰ κεφαλὴν 2 μέτρα, διὰ μεγαλοσώμους ἵππους κατὰ κεφαλὴν 2,80 μέτρα. Εἰς τὰς ἀνωτέρω διαστάσεις δέον νὰ ἀφίνεται ὁ κατάλληλος χῶρος διὰ τὴν φάτνην, περίπου 50—70 ἑκατοστόμετρα, καὶ πλάτος διαδρόμου 150 ἑκατοστομέτρων, ἐὰν τὰ διαμερίσματα εἶναι διατεταγμένα εἰς ἁπλῆν σειράν, καὶ 250 ἑκατοστομέτρων, ἐὰν εἶναι τὰ διαμερίσματα διατεταγμένα εἰς διπλῆν σειράν. Διὰ τοὺς ἐπιβήτορας καὶ τοὺς καθαροαίμους ἵππους τὸ πλάτος δέον νὰ κυμαίνεται μεταξὺ 190 καὶ 230 ἑκατοστομέτρων καὶ μετὰ τῆς φάτνης μεταξὺ 300—350 ἑκατοστομέτρων. Ὁ δὲ διάδρομος διὰ τὴν ἁπλῆν σειρὰν τῶν διαμερισμάτων δέον νὰ εἶναι 220 ἑκατοστόμετρα καὶ διὰ τὴν διπλῆν σειρὰν 380 ἑκατοστόμετρα. Διὰ τὰς ἐγκύους φορβάδας τὸ μὲν πλάτος δέον νὰ εἶναι 3 περίπου μέτρων καὶ μετὰ τῆς φάτνης 330—400 ἑκατοστομέτρων. Τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ ἱπποστασίῳ ἐνδιαιτωμένων ζῴων. Τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 3,80 καὶ 4,50 μέτρων, κατὰ τὰς ἑξῆς ἀναλογίας: μέχρι 10 ἵππων ὕψος 320—340 ἑκατοστομέτρων, μέχρι 30 ἵππων ὕψος 340—380 ἑκατοστομέτρων, ἀπὸ 30 ἵππων καὶ ἄνω ὕψος 380—450 ἑκατοστομέτρων. Πρὸς τούτοις πρέπει πάντοτε τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς τοῦ ἱπποστασίου νὰ μὴ εἶναι χαμηλότερον τῶν 3,20 μέτρων, διότι ἡ χαμηλὴ ὀροφὴ καθιστᾷ τὸ ἱπποστάσιον θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ ὑγρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἀντιθέτως τὸ ὕψος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 4,20 μέτρα, διότι κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ἱπποστάσιον διατηρεῖται ψυχρόν.

Τὸ ἱπποστάσιον πρέπει νὰ εἶναι ἐκτισμένον οὕτως, ὥστε νὰ βλέπῃ πρὸς νότον ἢ πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Εἰς τὰ μεγάλα ἱπποστάσια οἱ ἵπποι εἶναι διατεταγμένοι εἰς διπλῆν σειρὰν μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν τοῖχον. Τὸ ἔδαφος τοῦ ἱπποστασίου πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐπικλινές, οὕτως ὥστε νὰ διαφεύγωσι τὰ οὖρα. Τὸ ὕψος τῶν θυρῶν πρέπει νὰ εἶναι 2 περίπου μέτρα καὶ τὸ πλάτος 140 ἑκατοστόμετρα. Τὰ παράθυρα δέον νὰ ἔχωσιν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους 250—300 ἑκατοστόμετρα. Αἱ φάτναι δέον νὰ ὦσι κατεσκευασμέναι ἢ ἐκ λίθων καλῶς ἀσβεστωμένων ἢ ἐκ μαρμάρου ἢ ἐκ τσιμέντου. Ἡ θερμοκρασία δέον νὰ διατηρῆται πάντοτε σταθερὰ καὶ νὰ κυμαίνεται μεταξὺ 14° καὶ 15°. Ἕκαστος ἵππος χρειάζεται πρὸς ἀναπνοὴν περίπου 30 κυβικὰ μέτρα ἀέρος. Διὰ νὰ ἐκπληροῖ τὸ ἱπποστάσιον πάσας τὰς ὑγιεινὰς συνθήκας, δέον νὰ διατηρῆται ἄκρως καθαρόν, νὰ ἀερίζηται ἐπαρκῶς καὶ νὰ φωτίζηται πολύ. Δ. Ν. Π.

Ἱππόστρατος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀμαρυγκέως, βιάσας, κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (Α, 8, 4), τὴν Περίβοιαν, θυγατέρα τοῦ Ἱππονόου καὶ ἔπειτα σύζυγον τοῦ Οἰνέως, βασιλέως τῆς Καλυδῶνος ἐν Αἰτωλίᾳ. Α. Θ. Σ.

Ἱππόστρατος. Ἕλλην ἱστοριογράφος ἀκμάσας πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Μνημονεύεται σύγγραμμά του περὶ «Γενεαλογιῶν Σικελικῶν», τοῦ ὁποίου παρεδόθησαν 5 μικρὰ ἀποσπάσματα καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὰς ἱστορίας τῶν ἐπιφανῶν γενῶν τῆς Σικελίας. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αἱ γενεαλογίαι αὗται ἀπετέλουν μέρος ἐκτενεστέρας συγγραφῆς τοῦ Ἱπποστράτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπραγματεύετο γενεαλογίας καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Müller θεωρεῖ πιθανόν, ὅτι ὁ Ἱππόστρατος οὗτος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν ἐκ Κρότωνος Ἱππόστρατον, τὸν μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰαμβλίχου. Ν. Α.

Ἱπποτάδης *[Μυθολ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Αἰόλου, ἰδίως παρὰ ποιηταῖς, διὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἱππότου τοῦ Μίμαντος μυθολογουμένην καταγωγήν του. —Π.

Ἱππόται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη παρὰ τὸν Ἑλικῶνα, μεταξὺ Θηβῶν καὶ Κορωνείας, ἀναφερομένη μόνον εἰς μυθικὰς ἐποχάς. Ταύτης οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν τοὺς τριάκοντα μνηστῆρας Καλλιρρόης τῆς Φώκου διωκομένους ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, δι' ὃ οἱ τελευταῖοι ὑπὸ Φίδον τὸν ἄρχοντα Θηβῶν ἐπολιόρκησαν τοὺς Ἱππότας, πιέσαντες δὲ τοὺς πολιορκουμένους διὰ τῆς δίψης, κατέλαβον τὸ χωρίον, κατέστρεψαν τὰ τείχη, ἐξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους καὶ διένειμαν τὴν γῆν μεταξὺ Θηβαίων καὶ Κορωνέων. Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν Ἱπποτῶν ἀμφισβητεῖται· ὁ Bursian τοποθετεῖ αὐτοὺς εἰς τὰ Δ τοῦ χωρίου *Παλιὸ Μάτσι* ἐρείπια ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὁ Κίπερτ ἐπίσης παρὰ τὸ αὐτὸ χωρίον ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Σαγαρᾶ, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ παρὰ τὴν συμβολὴν Ἀρχοντίτσας καὶ τοῦ βορείου αὐτῆς παραποτάμου ἐρείπια, πλησίον τῆς θέσεως Χριστός. Π. Ν. Π.

Ἱπποτέλης. Ἀρχαῖος Ἕλλην καλλιτέχνης ἀγνώστου ἐποχῆς· ἡ ὑπογραφή του εὑρίσκεται εἰς ἀγγεῖον τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου. —Π.

ἱπποτεχνία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνατρέφειν καὶ ἐκγυμνάζειν ἵππους.

Ἱππότης. —1) Υἱὸς τοῦ Φύλαντος καὶ Λειπεφίλης, ἔγγονος τοῦ Ἀντιόχου, δισέγγονος τοῦ Ἡρακλέους καὶ πρόγονος Πεντάθλου τοῦ Κνιδίου. Ἐν τῇ μυθολογίᾳ φέρεται μεταξὺ τῶν ἡγετῶν τῆς δευτέρας εἰσβολῆς τῶν Ἡρακλειδῶν. Κατὰ τὰς «Μεγάλας Ἠοίας» ἦτο ἀδελφὸς τῆς Θηροῦς καὶ θεῖος τῆς Ἄρνης, φονεύσας δὲ τὸν μάντιν Κάρνον ἢ Κάρνιδα ἐξεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν ἐπὶ ἑξαετίαν, καθ' ἣν γενόμενος ληστὴς ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Ἀλήτην, τὸν ἡγηθέντα τῶν Δωριέων κατὰ τῆς Κορίνθου. —2) Υἱὸς τοῦ Κρέοντος, βασιλεὺς τῆς Κορίνθου. Κατά τινα παράδοσιν ἔκρινε τὴν Μήδειαν ἀπαλλάξας αὐτὴν τῶν ἐγκλημάτων, κατ' ἄλλην δὲ παρ' Εὐριπίδῃ, θεωρεῖται ὡς ὑποδεχθεὶς τὸν Ἰάσωνα ἐπιστρέφοντα καὶ λαβὼν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ ἀργοναύτου. Εἰκονίζεται ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Μονάχου ὁμοῦ μετὰ τῆς συζύγου καὶ τοῦ πενθεροῦ του. —3) Τρώς, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἢ τοῦ Διός, πατὴρ ἢ πάππος (ἐκ τῆς θυγατρός του Ἄρνης) τοῦ *Αἰόλου* (βλ. λ. ἀρ. 1). —4) Ἀπόγονος τοῦ πρώτου, ἔγγονος τοῦ *Αἰόλου* (βλ. λ. ἀρ. 1), υἱὸς τοῦ Μίμαντος καὶ τῆς Μελανίππης, πατὴρ *Αἰόλου* (βλ. λ. ἀρ. 2) καὶ ἐξ αὐτοῦ πρόγονος Λέσβου τοῦ οἰκιστοῦ τῆς φερωνύμου νήσου. —5) Ἐρυθραῖος Κοδρίδης, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἐρυθρῶν Κνωποῦ. Ἐκδικούμενος τοὺς φονεῖς τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀρτύγην, Ἔσχαρον καὶ Ἶρον, τυράννους, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν, κατέλυσε τὴν τυραννίδα αὐτῶν κατά τινα ἡμέραν πανηγύρεως. Π. Ν. Π.

ἱππότης (ὁ)· ἱππεὺς (ἀρχ.)· || κατὰ τὸν μεσαίωνα, εὐγενής, εὐπατρίδης· || ὁ τετιμημένος διὰ παρασήμου τάγματός τινος: «ἱππότης τοῦ Σωτῆρος», «σταυρὸς τῶν ἱπποτῶν»· || καθόλου εὐγενής, γενναῖος, ὑπερήφανος.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ τίτλος τοῦ *ἱππότου* (chevalier, ἀρχικῶς Miles) εἶναι ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους συναντᾷ τις συνηθέστατα εἰς τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα τῆς Δύσεως, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Θ´ αἰῶνος. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν Γερμανίᾳ, πᾶς ἐλεύθερος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ὅπλον καὶ νὰ θεωρῆται, τρόπον τινά, ἐξηυγενισμένος, συνδυάζων ἠθικὴν ὑπόστασιν μὲ δεδοκιμασμένην ἀνδρείαν. Ἀπὸ τοῦ Θ´ ὅμως αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὀνομάζεται ἱππότης, ἐὰν μὴ πρότερον ἐχρίετο τοιοῦτος.

Εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις, διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὸ ἱπποτικὸν ἀξίωμα, ἔδει πρὸ παντὸς νὰ εἶναι εὐγενοῦς καταγωγῆς, νὰ ἔχῃ χρηματίσει εἰς ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἀκόλουθος (page) παρὰ ἡγεμόνι τινὶ ἢ μεγάλῳ ἄρχοντι, καὶ κατόπιν ἀσπιδοφόρος (écuyer-scudiero), ὁπότε, κατόπιν εὐδοκίμου ὑπηρεσίας, ἠδύνατο νὰ χρισθῇ ἱππότης.

Ἡ τελετὴ τῆς χρίσεως, κατὰ τοὺς χρονογράφους τῆς Δύσεως, καὶ ἰδίᾳ τοὺς Ἰταλοὺς τοιούτους, ἐγίνετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Οἱ ὑποψήφιοι ἔδει νὰ διέλθωσι μίαν ὁλόκληρον νύκτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχόμενοι. Τὴν ἐπομένην ἐνεφανίζοντο, φέροντες ὡραίας καὶ βαρυτίμους ἐνδυμασίας, πρὸ τῆς πολυτελοῦς ἐξέδρας, ἥτις εἶχε στηθῆ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ἐτοποθετεῖτο βωμός, παραπλεύρως τοῦ ὁποίου ἐτίθεντο οἱ θρόνοι τῶν βασιλέων καὶ τοῦ ἐπισκόπου, παρὰ τοὺς θρόνους δὲ ἐπάργυρον ἕδρανον δι' ἐρυθροῦ μεταξίνου ὑφάσματος ἐπενδεδυμένον. Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐτίθεντο τὰ ξίφη τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἐξαρτηθῶσι εἰς τὸ πλευρὸν τῶν νέων ἱπποτῶν. Μετὰ τὴν σχετικὴν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν οἱ νέοι ἱππόται ἔδιδον τὸν ὅρκον τοῦ ἱππότου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος συνήθως (ἐκτὸς κατὰ τόπους παραλλαγῶν τινων) ἦτο ὁ ἑξῆς: «Ὁρκίζομαι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου νὰ εἶμαι πιστὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν βασιλέα, νὰ σέβωμαι τὰς γυναῖκας, καὶ γενικῶς νὰ προστατεύω πάντα ἀδικούμενον ἔχοντα ἀνάγκην τῆς προστασίας μου». Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ὅρκου ἐγονάτιζον ἀμέσως πρὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις διὰ τοῦ ἰδίου του ξίφους ὑπέψαυε τὴν κεφαλὴν ἑνὸς ἑκάστου λέγων: «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ κάμῃ καλὸν ἱππότην». Μετὰ ταῦτα ἐπροχώρουν ἑπτὰ ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης δεσποινίδες ὁλόλευκα ἐνδεδυμέναι αἵτινες ἐδέχοντο ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ βασιλέως τοὺς ἱμάντας τῶν ξιφῶν, δι' ὧν καὶ περιέβαλλον τοὺς ἱππότας, λαμβάνουσαι δὲ κατόπιν τὰ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοποθετημένα ξίφη ἀνήρτων αὐτὰ εἰς τὸ πλευρὸν τῶν νέων ἱπποτῶν. Προσήρχοντο κατόπιν παλαιοὶ ἱππόται, οἵτινες περιέδενον τοὺς χρυσοῦς πτερνιστῆρας εἰς τὰ ὑποδήματα τῶν νέων ἱπποτῶν, μεθ' ὃ ἔρριπτον ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν νέων συναδέλφων των τὸν τοῦ ἱππότου μανδύαν, ἐκ πρασίνου μαλλίνου ὑφάσματος διὰ φαιοῦ δέρματος ἐπενδεδυμένον. Μετὰ ταῦτα ἡ βασίλισσα ἔδιδε τὴν χεῖρά της πρὸς τοὺς νεοχρισθέντας ἱππότας πρὸς ἀσπασμόν, μεθ' ὃ οὗτοι ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν δι' αὐτοὺς τοποθετημένων ἐπαργύρων ἑδρῶν καὶ ἐδέχοντο τὰ συγχαρητήρια ὅλων τῶν εἰς τὴν τελετὴν παρευρεθέντων ἐπισήμων· μετὰ τὴν παροχὴν δὲ τῶν ἀναψυκτικῶν ἡ τελετὴ ἔληγε.

Αἱ τελεταὶ αὗται διεξήγοντο συνήθως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν τῶν βασιλικῶν στέψεων, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, αἵτινες ἐτελοῦντο διὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ βασιλέως εἰς πόλιν τινὰ κατόπιν νικηφόρου ἐκστρατείας, καὶ κατὰ τὰς μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς ἑορτάς, τὴν ἑορτὴν π. χ. τῆς Παρθένου Μαρίας, τὴν Πεντηκοστὴν κ. ἄ., κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ καταλήψεως πόλεώς τινος ἢ φρουρίου κλπ.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱππότου ἦτο πλέον ἢ τιμητικόν· τούτου δ' ἕνεκα καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ βασιλεῖς ἐχρίοντο ἱππόται. Οὕτω, Κάρολος ὁ Μέγας ἔχρισεν ἰδιοχείρως ἱππότην τὸν υἱόν του καὶ διάδοχόν του Λουδοβῖκον τὸν Ἀγαθὸν καὶ οὗτος τὸν υἱόν του καὶ διάδοχον Κάρολον. Λουδοβῖκος ὁ Ἅγιος ἔχρισεν ἱππότην τὸν υἱὸν καὶ διάδοχόν του Φίλιππον τὸν Γ´, οὗτος δὲ πάλιν τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν καὶ διάδοχον Φίλιππον τὸν Δ´ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους υἱούς του. Ἀτελεύτητος θὰ ἦτο ἡ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, οἵτινες ἐπεθύμησαν νὰ τιμηθοῦν καὶ ἐτιμήθησαν διὰ τοῦ περιζητήτου τίτλου τοῦ ἱππότου. Μεταξὺ τούτων καταριθμεῖται καὶ Φραγκῖσκος ὁ Α´, ὅστις μετὰ τὸ τέλος τῆς φονικῆς μάχης τοῦ Marignan (Legnano) ἐν Λομβαρδίᾳ (1515) ἐζήτησε καὶ ἐχρίσθη ἱππότης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀπὸ τὸν θρυλικὸν Βαγιάρδον, τὸν «ἀτρόμητον καὶ ἄψογον ἱππότην». Ἄλλη περίπτωσις σχετίζεται μὲ τὴν ἑορτὴν τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Γάλλου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουΐδωνος Delaroche τοῦ Β´ (1287—1308). Οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ χρισθῇ ἱππότης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνηλικιώσεώς του, συνεκάλεσεν εἰς τὰς Θήβας γενικὴν τῶν ὑποτελῶν του συνάθροισιν (Cour plenière). Πράγματι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (1294) αἱ Θῆβαι ἐφιλοξένουν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ἡ πλουσία αὐλὴ τοῦ Γάλλου δουκὸς εἰς μεγαλεῖον καὶ πλοῦτον, καὶ ἡ τελετὴ διεξήχθη ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ. Τὸ χρίσμα ὁ νεαρὸς δοὺξ ἔλαβεν οὐχὶ παρ' ἀπεσταλμένου καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἀλλά, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδίου δουκός, παρὰ τοῦ παρευρισκομένου ἱππότου Βονιφατίου τοῦ Οὐκρηναίου, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν τριτημόρων τῆς Εὐβοίας Dalle Carceri.

Digitized by Google

Τὸ χρίσμα τῶν ἱπποτῶν δὲν ἐγίνετο πάντοτε μετὰ πομπῆς καὶ ἐπισημότητος. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις οἱ ἱππόται ἐχρίοντο καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ κατὰ τρόπον μάλιστα ὄχι πολὺ ἁβρόφρονα. Ὁ χριόμενος δηλαδὴ ἱππότης ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἀναδόχου του ἰσχυρὸν κτύπημα εἰς τὴν κεφαλήν, καταφερόμενον διὰ τῆς παλάμης τῆς δεξιᾶς του χειρὸς (colée), βραδύτερον ὅμως ἡ ὄχι τρυφερὰ αὕτη χειρονομία μετετράπη εἰς ἁπλοῦν ἐναγκαλισμὸν (accolade).

Ἐν ἀρχῇ, ὡς ἐλέχθη, τοὺς ἱππότας ἔχριον ἰδιοχείρως οἱ βασιλεῖς, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως αὐτοὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς, ὡς καὶ οἱ πάπαι βραδύτερον, ἔδωσαν τὸ δικαίωμα εἰς τιτλούχους τινάς, ὡς καὶ εἰς ἐπισκόπους νὰ χρίουν ἱππότας. Τὸ προνόμιον τοῦτο εἶχον ἰδίως οἱ παλατινοὶ κόμιτες. Καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας, ὅπου, ὡς γνωστόν, παροιμιώδης ἦτο ἡ πειθαρχία καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, περισπούδαστον ἦτο τὸ τοῦ ἱππότου ἀξίωμα. Μνημονεύεται μάλιστα φράσις τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλης τῆς Β' πρὸς τὸν διάσημον στρατηγὸν Espartero, τηρήσαντα οὐχὶ ἐντελῶς εὐλαβῆ ἀπέναντί της στάσιν: «Πῶς φαίνεται, κύριε δούξ, ὅτι ἀκόμη δὲν σᾶς ἔκαμα ἱππότην».

Ἱπποτικὰ τάγματα. Πλὴν τῶν ἐλευθέρων οὕτως εἰπεῖν ἱπποτῶν, τῶν εὐγενῶν ἱπποτῶν, καὶ ἐκείνων οἵτινες ἠρέσκοντο εἰς τὰς ρωμαντικὰς περιπλανήσεις, τῶν καλουμένων «περιπλανωμένων ἱπποτῶν» (chevaliers errants), ἦσαν καὶ οἱ ἱππόται οἱ ἀνήκοντες εἰς ὡρισμένα «ἱπποτικὰ τάγματα». Τοιαῦτα τάγματα πλεῖστα ἀναφέρονται μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἱπποτικοῦ θεσμοῦ, σπουδαιότερα δὲ ὅλων εἶναι:

Τάγμα Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ (βλ. λ. *Ἰωαννῖται*).

Τάγμα τῶν Ναϊτῶν (Templiers). Ἱδρυταὶ αὐτοῦ ἦσαν ὁ Γάλλος Hugues de Payns καὶ ὀλίγοι ἄλλοι Γάλλοι ἱππόται, ἐξ ἐκείνων οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει τὸν Γοδεφρεῖδον de Bouillon. Ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία τοῦ τάγματος ἦτο «Οἱ πτωχοὶ ἱππόται τοῦ Χριστοῦ». Ἐπὶ Βαλδουίνου Β', βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτε οἱ ἱππόται ἐγκατεστάθησαν εἰς μεγαλοπρεπὲς οἴκημα παρακείμενον τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἔλαβον τὸ ὄνομα τῶν «Ναϊτῶν».

Τῷ 1128 ἐπὶ τοῦ πρώτου μεγάλου μαγίστρου Οὔγου de Payns ἐπεκυρώθη ὁ κανονισμὸς τοῦ τάγματος λίαν αὐστηρός, συνταχθεὶς ἀπὸ τὸν ἅγιον Βερνάρδον. Τὸ ἱεροστρατιωτικὸν τοῦτο τάγμα εἶχε διαφόρους κατηγορίας ὀπαδῶν: Τοὺς *ἱππότας*, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἦσαν εὐγενεῖς, τοὺς *ἀσπιδοφόρους* (écuyers), τοὺς κατωτέρους *ὁπλοφόρους*, ἀποτελοῦντας τὸ ἔνοπλον μέρος τοῦ τάγματος, καὶ τοὺς *ἐφημερίους* καὶ ἄλλους ἱερωμένους, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ κληρικόν. Ὁ μέγας μάγιστρος ἐξελέγετο (ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι μεγάλοι ὀφφικιοῦχοι) ἀπὸ τοὺς ἱππότας, εἶχε δὲ τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος. Ἐπὶ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', τῷ 1163, οἱ Ναΐται ἔτυχον πολλῶν προνομιῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ σφραγίς των ἦτο ἔφιππος ἱππότης μὲ τὰς λέξεις «Σφραγὶς τῶν ἱπποτῶν τοῦ Χριστοῦ». Οἱ Ναΐται ἐσχημάτιζον τρόπον τινὰ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν χριστιανικῶν στρατευμάτων, ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ ἡ στρατιωτική των ἀξία καὶ ἡ πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειά των τοὺς εἶχον καταστήσει τόσον ἀγαπητούς, ὥστε καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει νὰ τύχουν μεγάλων δωρεῶν, νὰ πλουτήσουν δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ θεωροῦνται οἱ τραπεζῖται τῶν παπῶν καὶ τῶν βασιλέων. Ὁ πλοῦτός των αὐτὸς καὶ ἡ συνεπείᾳ τούτου ἀποκτηθεῖσα ὑπερηφάνειά των συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφήν των. Οἱ πολυπληθεῖς αὐτῶν ἐχθροὶ δὲν ἔλειπον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τοὺς κατηγοροῦν διὰ διαφόρους πράξεις, μὴ συμβιβαζομένας μὲ τὸ ἱερατικὸν καὶ ἱπποτικὸν συνάμα ἀξίωμα. Τῶν περιστάσεων ἐπωφελήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ὁ Ὡραῖος (1268—1314), ὅστις ἐπωφθαλμία τοὺς θησαυροὺς τῶν ἱπποτῶν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1307 συνελήφθη ὁ μέγας μάγιστρος τῶν Ναϊτῶν Ἰάκωβος de Molay, καὶ ὅλοι οἱ ἱππόται τοῦ τάγματος, οἱ ἐν Γαλλίᾳ εὑρισκόμενοι, ὑποβληθέντες εἰς βασανιστήρια ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἠναγκάσθησαν ἑκόντες ἄκοντες νὰ ὁμολογήσουν τὰ ἐγκλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκατηγοροῦντο, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀπάρνησις τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μάγιστρος ἐκάη ζῶν τὴν 11ην Μαρτίου 1314 ἐν Παρισίοις, τὴν ἰδίαν δὲ τύχην ὑπέστησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἱππόται. Τὰ κτήματα καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ τάγματος κατεσχέθησαν τόσον ἐν Γαλλίᾳ ὅσον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ θανατικαὶ ἐκτελέσεις, καὶ μάλιστα τόσον φρικταὶ ὅσον αἱ διὰ τῆς πυρᾶς, μόνον ἐν Γαλλίᾳ ἐξετελέσθησαν. Τινὰ ἐκ τῶν κτημάτων τῶν Ναϊτῶν, τόσον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ἀνατολῇ, δυνάμει ἰδιαιτέρων συνθηκῶν παρεχωρήθησαν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ.

Τάγμα τευτονικόν. Ἱδρύθη καὶ τοῦτο ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1128 ὑπὸ Γερμανῶν ἱπποτῶν μὲ τοὺς αὐτοὺς σκοπούς, περιθάλψεως τῶν πτωχῶν περιηγητῶν κλπ. Μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀναχώρησίν του ἐκ τῶν Ἁγίων τόπων ἐγκατεστάθη ἐν Βενετίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου καὶ κυρίως ἕδρασεν. Ἡ ἰσχύς του ἔπαυσεν ἰδίως μετὰ τὴν μάχην τῆς Tannenberg, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ μέγας μάγιστρος Οὔλριχος de Jungingen. Πραγματικῶς ἡ ὕπαρξίς του ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ὁ Ναπολέων κατήργησε τὸ τάγμα τῷ 1809 εἰς τὰς χώρας τοῦ Ρήνου, ἀνασυνεστήθη καὶ πάλιν τῷ 1834 καὶ ἀναδιωργανώθη τῷ 1840, 1865 καὶ 1871. Σήμερον τὸ τάγμα σῴζεται εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας ὡς ἱερατικοϊπποτικὸν ἵδρυμα μὲ ἕδραν τὴν Βιέννην. Ἔχει ἰδιαιτέραν στολὴν καὶ ὁ σταυρὸς εἶναι εἰργασμένος ἐκ χρυσοῦ μελανῶς ἐσμαλτωμένου.

Πλὴν τῶν τριῶν κυριωτέρων τούτων ἱερατικοστρατιωτικῶν ταγμάτων ὑπῆρχον πλεῖστα ὅσα, κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν σταυροφοριῶν καὶ τοὺς ἐπακολουθήσαντας αἰῶνας, μὲ σκοπὸν πάντοτε νὰ παρέχουν ἱππότας καὶ πολεμιστὰς ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Μεταξὺ τῶν ταγμάτων τούτων γνωστότερα εἶναι τὰ τῶν «*Ἁγίου Ἰακώβου τῆς Σπάθης*» (Saint-Jacques de l'Epée), «*Ἁγίου Στεφάνου τῆς Τοσκάνης*» (Saint-Étienne de Toscane), «*Calatrava*», «*Alcantara*», «*Avis*», ἐν Ἱσπανίᾳ τὰ τρία τελευταῖα, καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἢ ἐντελῶς ἐξέλιπον ἢ ἔχουν πλέον ἱστορικὴν σημασίαν.

Σήμερον ἱπποτικὰ τάγματα κατὰ τὴν παλαιάν των σημασίαν δὲν ὑφίστανται. Τὰ σημερινὰ τοιαῦτα, μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς βασιλεῖς ἢ προέδρους δημοκρατιῶν, εἶναι κρατικὰ καὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ἀπονέμουν τὰ διακριτικὰ σήματά των (δηλαδὴ τὰ παράσημα) εἰς βασιλεῖς, μεγάλους ὀφφικιούχους ἢ καὶ ἁπλοῦς ἀστούς.

Ἱπποτικὰ τιμάρια (Fiefs de Chevalier). Πλεῖστοι τῶν ἱπποτῶν, ἐκ τῶν ἀκολουθούντων ἰδίως τοὺς Φράγκους ἐν Ἀνατολῇ κατακτητάς, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν των ἐλάμβανον κτήματα μὲ τὸν τίτλον «ἱπποτικὰ τιμάρια». Οἱ οὕτω πως ἀμειβόμενοι εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν ἐν ὥρᾳ πολέμου νὰ προσέρχωνται εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἡγεμόνος των, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ ὡρισμένου ἀριθμοῦ πολεμιστῶν ἐφίππων ἢ πεζῶν, ἀναλόγως τοῦ πλούτου των.

Ἱπποτικοὶ ἀγῶνες. Γνωστὰ εἶναι τ' ἀγωνίσματα τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους μεταξὺ τῶν ἱπποτῶν, φθάνοντα ἐνίοτε μέχρις ἐξοντώσεως (à outrance). Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελοῦντο συνήθως ἐν κλειστῇ κονίστρᾳ (champ clos). Τοιοῦτος ἱππικὸς ἀγὼν ἐτελέσθη καὶ ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1305 μεταξὺ τῶν διαφόρων μεγιστάνων καὶ βαρώνων Φράγκων τῆς φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος, ὅτε ἑπτὰ πρωταθληταὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ἐλθόντες προεκάλουν τοὺς ἱππότας τῆς Ρωμανίας εἰς ἅμιλλαν ἱππικῶν ἀγώνων. Πλείονες τῶν χιλίων ἱπποτῶν καὶ βαρώνων μετέσχον τοῦ λαμπροῦ ἱππικοῦ ἀγῶνος, ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας παρουσίᾳ τῶν ὡραίων δεσποινῶν τῆς Ἀχαΐας, πριγκίπων καὶ διαφόρων μεγιστάνων.

Ἱπποτικὰ ποιήματα. Τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἱπποτῶν ἐνέπνευσαν πολλοὺς ποιητάς. Ἄπειρα εἶναι τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ δημοσιευθέντα βιβλία τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῶν ἱπποτῶν. Ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει τὸ θαυμάσιον ἔπος τοῦ Ariosto «Orlando furioso», ἀφορῶν τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Γάλλου μυθικοϊστορικοῦ ἥρωος, τοῦ κατὰ μὲν τὴν ποίησιν ἐν Roncevaux μὲ τοὺς Σαρακηνούς, κατὰ τὴν ἱστορίαν δὲ μὲ τοὺς Γασκώνους μαχομένου καὶ πεσόντος κατόπιν θαυμασίων κατορθωμάτων. Γ. Ε. Τ.

— *[Τεκτον.]* Τὸν τίτλον τοῦ *ἱππότου* φέρουσιν ἐν τῷ Τεκτονισμῷ οἱ κάτωθι φιλοσοφικοὶ βαθμοὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀποδεδεγμένου σκωτικοῦ δόγματος (Ancient and Accepted Scotch Rite):

1) *Ἱππότης τῆς βασιλικῆς ἀψῖδος* (Knight of the Ninth Arch). Ὁ κατέχων τὸν 13ον βαθμόν, τὸ ἱστορικὸν τοῦ ὁποίου περιέχει πλείστας πληροφορίας περὶ Ἐνὼχ καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οὗτος, παρὰ τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, κατέστη δυνατὸν νὰ διαφυλάξῃ πολύτιμα ἀπόρρητα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔδει νὰ ἀποκαλυφθοῦν εἰς τοὺς πρώτους λαβόντας τὸν βαθμὸν τοῦτον. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων καὶ ἐπιβλητικῶν περιστυλιακῶν βαθμῶν, φέρει δὲ ἐνίοτε τὸ ὄνομα «Ἀρχαία βασιλικὴ ἀψὶς τοῦ Σολομῶντος».

2) *Ἱππότης τῆς Ἀνατολῆς* (Knight of the East). Ὁ κατέχων τὸν 15ον βαθμόν, τοῦ ὁποίου ἡ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρωγήν, τὴν ὁποίαν ὁ Δαρεῖος, βασιλεὺς τῶν Περσῶν, παρέσχεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τοὺς ἐπανελθόντας ἐκ τῆς βαβυλωνιακῆς αἰχμαλωσίας πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ δευτέρου ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦ ὁποίου τὴν κατασκευὴν ἐκ φθόνου ἐπεχείρουν νὰ παρακωλύσουν οἱ γείτονες αὐτῶν Σαμαρεῖται. Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ δευτέρου ναοῦ, ἥτις ἀπῄτησε 46 ἔτη, ἤρξατο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου καὶ ἐπερατώθη ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁπότε ἐνεκαινίσθη καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος. Ὁ βαθμὸς οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἕκτον βαθμὸν τοῦ γαλλικοῦ δόγματος.

Ἱππότης τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως (Knight of the East and West). Ὁ κατέχων τὸν 17ον βαθμόν, ὅστις εἶναι βαθμὸς καθαρῶς ἱπποτικός, τοῦ ὁποίου τὸ ἱστορικὸν εἶναι ἄσχετον μὲ τὴν τεκτονικὴν παράδοσιν. Ἐν αὐτῷ βεβαιοῦται ὅτι τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως συνέστη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφοριῶν, κατὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἱπποτῶν ἐκ Παλαιστίνης, καὶ ὅτι ἐν ἔτει 1118 οἱ πρῶτοι ἕνδεκα ἱππόται ἔδωσαν ὑπόσχεσιν ἐχεμυθείας, φιλίας καὶ σιωπῆς ἐνώπιον τοῦ Γαρίνου, πατριάρχου καὶ πρίγκιπος τῆς Ἱερουσαλήμ.

4) *Ἱππότης τοῦ ἀετοῦ καὶ τοῦ πελεκᾶνος ἢ πρίγκιψ Ροδόσταυρος* (Knight of the Eagle and Pelican or Prince of Rose Croix). Ὁ κατέχων τὸν 18ον βαθμόν, ὅστις συνήθως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ πρίγκιπος Ροδοσταύρου (βλ. *Ροδόσταυρος*).

5) *Πρῶσσος ἱππότης ἢ Νωαχίτης* (Noachite or Prussian Knight). Ὁ κατέχων τὸν 21ον βαθμόν, ὅστις ὑπὸ τῶν κατόχων αὐτοῦ ἀποκαλεῖται «Τὸ ἀρχαιότατον τάγμα τῶν Νωαχιτῶν». Ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ βαθμοῦ ἀναφέρεται ὡς πρόγονος τῶν κατόχων αὐτοῦ ὁ Πελέγ, ἀρχιτέκτων τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ, ἀναγομένης οὕτω τῆς καταγωγῆς τοῦ βαθμοῦ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς τοῦ Χιράμ, ἐφ' ὅσον ὁ οἰκοδομηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἐκτίσθη πολὺ μεταγενέστερον τοῦ πύργου τοῦ Βαβέλ. Ὁ βαθμὸς ἱδρύθη ἐν Πρωσσίᾳ τῷ 1755 καὶ εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν δύο ἔτη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ κόμητος Saint Gelaire.

6) *Ἱππότης τοῦ βασιλικοῦ πελέκεως ἢ πρίγκιψ τοῦ Λιβάνου* (Knight of the Royal Axe or Prince of Libanus). Ὁ κατέχων τὸν 22ον βαθμόν, ὅστις ἱδρύθη εἰς ἀνάμνησιν τριῶν ἀξιομνημονεύτων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας παρέσχον εἰς τὸν Τεκτονισμὸν «οἱ ἰσχυροὶ τοῦ Λιβάνου κέδροι», οἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς Σιδῶνος τόσον διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε καὶ τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ βαθμὸς οὗτος συνέστη τῷ 1778 ὑπὸ τοῦ Pierre Riel, μαρκησίου τοῦ Beurnonville.

7) *Ἱππότης τοῦ χαλκοῦ ὄφεως* (Knight of the Brazen Serpent). Ὁ κατέχων τὸν 25ον βαθμόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἱστορικὸν ἀναφέρεται εἰς τὸ χωρίον τῆς Παλαιᾶς διαθήκης (Ἀριθμῶν κα' 6—9), καθ' ὃ ὁ Μωϋσῆς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κυρίου κατεσκεύασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ χαλκοῦν ὄφιν, πρὸς ὃν προσβλέποντες οἱ δηχθέντες ὑπὸ πυρίνων ὄφεων Ἰσραηλῖται ἐθεραπεύοντο. Ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ βαθμὸς οὗτος ἱδρύθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν ὑπὸ τοῦ John Ralph, ὅστις εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συμπηχθὲν στρατιωτικὸν καὶ μοναστικὸν τάγμα ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ χαλκοῦ ὄφεως, καθότι τὰ μέλη του εἶχον κύριον αὐτῶν καθῆκον νὰ φιλοξενῶσι καὶ περιποιῶνται τοὺς ἀσθενεῖς προσκυνητὰς τῶν Ἁγίων τόπων, νὰ ὑποστηρίζουν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Σαρακηνῶν καὶ τοὺς προστατεύουν καὶ εὐεργετοῦν παντοιοτρόπως εἰς τὰς ἐν Παλαιστίνῃ πορείας των, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ χαλκοῦς ὄφις ἐθεράπευσε καὶ ἔσωσε τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἰσραηλίτας.

8) *Ἱππότης ταξιάρχης τοῦ Ναοῦ* (Sovereign Commender of the Temple). Ὁ κατέχων τὸν 27ον βαθμόν, ὅστις στερεῖται τυπικοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην ἐπιφανῶν τεκτόνων συγγραφέων (*Vassal, Ragon, Clavel*) ὁ 27ος βαθμὸς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρῆται βαθμὸς τοῦ σκωτικοῦ δόγματος, ἐφόσον δὲν περιέχει σύμβολα καὶ μυσταγωγικὰς ἀλληγορίας. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἱδρύθη εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἄλλοτε ἐπιφανοῦς καὶ ἰσχυροτάτου τάγματος τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ναοῦ ἢ Ναϊτῶν.

9) *Ἱππότης τοῦ Ἡλίου* (Knight of the Sun). Ὁ κατέχων τὸν 28ον βαθμόν. Αἱ τελετουργίαι καὶ τὸ τυπικὸν τοῦ βαθμοῦ τούτου, περιεχομένου κατ' ἐξοχὴν φιλοσοφικοῦ, συνοψίζουσι τὴν ἱστορίαν τῶν προηγουμένων βαθμῶν καὶ ἑρμηνεύουσι τὰ τεκτονικὰ σύμβολα, ἀποσκοποῦσι δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἐγχάραξιν τῆς ἀληθείας εἰς τὸν μυούμενον.

10) *Σκῶτος ἱππότης τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου* (Grand Scotch Knight of Saint Andrew). Ὁ κατέχων τὸν 29ον βαθμόν, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προπαρασκευαστικὸς τοῦ ἀμέσως ἀνωτέρου βαθμοῦ τοῦ ἱππότου Καδώς. Εἶναι ὁ πρῶτος τῶν τριῶν βαθμῶν, τοὺς ὁποίους ἵδρυσεν ὁ Chevalier Ramsay εἰς ἀντικατάστασιν τῶν τριῶν ἀρχαίων συμβολικῶν βαθμῶν. Οἱ κατέχοντες τὸν βαθμὸν τοῦτον καλοῦνται ἐπίσης καὶ «Πατριάρχαι τῶν Σταυροφοριῶν», ἕνεκα τῆς ὑποτιθεμένης καταγωγῆς τοῦ βαθμοῦ ἐκ τῶν πολέμων τῶν σταυροφόρων ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ «Μεγάλοι Διδάσκαλοι τοῦ Φωτός», λόγῳ τῶν ὑψηλῶν τεκτονικῶν διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας περιέχει.

11) *Ἱππότης Καδὼς ἢ Ἱππότης τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος ἀετοῦ* (Grand Elected Knight of Kadosh). Ὁ κατέχων τὸν 30ὸν βαθμόν, ὅστις στενῶς συσχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖον τάγμα τῶν Ναϊτῶν ἱπποτῶν (Knights of the Temple), ἡ ἱστορία τῆς καταστροφῆς τοῦ ὁποίου διὰ τῶν συνδυασμένων ἐνεργειῶν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Ὡραίου καὶ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ε' ἀποτε-

Digitized by Google

λεῖ μέρος τῶν διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ ὑποψήφιος κατὰ τὴν εἰσδοχήν του. Ἡ στολὴ τοῦ ἱππότου Καδὼς εἶναι μέλαινα, συμβολίζουσα τὸ πένθος διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τοῦ τάγματος τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ τελευταίου μεγάλου διδασκάλου του Jacques de Cholay. Η. Π. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

— **ἱππόται *Ἀποκαλύψεως*·** βλ. λ. *Ἀποκαλύψεως ἱππόται*.

— **ἱππόται *Μελίτης*.** Οἱ Ἰωαννῖται ἐγκατασταθέντες ἐν Μάλτᾳ ἐκλήθησαν ἱππόται τῆς Μελίτης (βλ. λ. *Ἰωαννῖται)*.

ἱπποτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἱππότην, ὁ τοῦ ἱππότου, τοῦ εὐγενοῦς, τοῦ γενναίου, εὐγενικός, φιλάλληλος: «ἱπποτικὸν αἴσθημα, —θάρρος», «ἱπποτικὸς χαρακτήρ»· || «ἱπποτικοὶ χρόνοι» οἱ χρόνοι τοῦ ἱπποτισμοῦ. — Ἐπίρρ. ***ἱπποτικῶς***.

— **ἱπποτικὰ *τάγματα*·** βλ. λ. *ἱππόται*.

ἱπποτισμὸς (ὁ)· ὁ θεσμὸς τῶν ἱπποτῶν· || ἡ τάξις τῶν ἱπποτῶν· || ἡ ἰδιότης τοῦ ἱππότου· || ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἱππότου.

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. λ. *ἱππότης*.

Ἱπποτίων. Σύμμαχος τῶν Τρώων, ἡγεμὼν τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Ἀσκανίας, παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, οὗ μακρὰν τῆς μετέπειτα Νικαίας, πατὴρ τοῦ Μόρυος, φονευθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Μηριόνου (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Ο, 514). Α. Θ. Σ.

ἱπποτοξότης (ὁ), *—ου ['Αρχ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρ' ἀρχαίοις (καὶ δὴ παρὰ Πέρσαις, Σκύθαις καὶ Γέταις) ὁ ψιλὸς ἱππεὺς ὁ ὡπλισμένος διὰ τόξου. Εἰς τὸ ἀττικὸν ἱππικὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (ὅτε καὶ τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθησαν οἱ ἱπποτοξόται) μεταξὺ τῶν παρὰ Θουκυδίδου (Β' 13,8) ἀναφερομένων 1200 ἱππέων οἱ 200 ἦσαν ἱπποτοξόται (τοξόται ἀφ' ἵππων). Οὗτοι ἐχρησίμευον ὡς πρόδρομοι ἤτοι ἀκροβολισταί, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ καὶ ὡς ἀστυφύλακες καὶ στρατονόμοι. Οἱ ἱπποτοξόται ἦσαν Σκύθαι δοῦλοι τοῦ δημοσίου, τὸ ἱππεύειν δὲ εἰς τοὺς ἱπποτοξότας ὑπελαμβάνετο παρὰ τῶν ἀστῶν ὡς ταπεινόν. Καὶ ἐπὶ τῶν μετέπειτα χρόνων ἱπποτοξόται εὑρίσκονται εἰς τοὺς στρατοὺς τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν καλούμενοι καὶ *κατάφρακτοι* (βλ. καὶ λ. *τοξότης)*. Π. Α. Ν.

ἱπποτροφεῖον (τό)· τὸ διὰ τὴν ἱπποτροφίαν χρησιμοποιούμενον ἵδρυμα, ἄλλως καὶ *ἱπποφορβεῖον*.

ἱπποτροφία (ἡ)· τὸ νὰ τρέφῃ τις ἵππους εὐγενεῖς, δρόμωνας καταλλήλους δι' ἱπποδρομίας (ἀρχ.)· || καθόλου, ἡ εἰδικὴ ἐπιμέλεια περὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ καλὴν διατήρησιν ἵππων.

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. *ἵππος*.

—*[Ζωοτ.]* Καλεῖται *ἱπποτροφία* ὁ κλάδος τῆς ζωοτεχνίας, ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἵππου συμφώνως πρὸς τὰς νεωτέρας ζωοτεχνικὰς μεθόδους. Ἡ ἱπποτροφία διενεργεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους ἢ ὑπὸ ἰδιωτῶν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐφαρμόζονται αἱ αὐταὶ ζωοτεχνικαὶ μέθοδοι. Ἡ ἐπιτυχία καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς ἱπποπαραγωγῆς ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς συμμείξεως τῶν διαφόρων γενεῶν ἢ ποικιλιῶν καὶ τῆς καταλλήλου ἐπιλογῆς τῶν φυσικῶν καὶ σωματικῶν τοῦ ἵππου ἰδιοτήτων, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς· οὕτω διὰ τὴν παραγωγὴν ἵππων ἱππασίας ἡ σύμμειξις δέον νὰ γίνηται μεταξὺ ἐλαφρῶν καὶ ταχέων ἵππων, τὰς ἰδιότητας δὲ ταύτας δέον νὰ ἔχωσιν ἀμφότερα τὰ γένη, ἐπιβήτωρ δηλαδὴ καὶ φορβάς, ἢ τοὐλάχιστον ὁ ἐπιβήτωρ ἀπαραιτήτως. Διὰ τὴν παραγωγὴν ζευκτηρίων ἵππων ἡ σύμμειξις πρέπει νὰ γίνηται μεταξὺ ἵππων βαρέων, εὐρώστων καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος.

Πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἱπποπαραγωγὴν παίζει ἡ κληρονομικότης. Συμμείξεων δὲ διακρίνομεν τὰ ἑξῆς εἴδη: 1) *Αὐτόχθονα*. Κατ' αὐτὴν ἀμφότερα τὰ γένη δέον νὰ ἔχωσι γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν, δύνανται ὅμως νὰ ἀνήκωσιν εἰς διαφόρους γενεάς. 2) *Ὁμογενῆ* Κατὰ ταύτην ὁ ἐπιβήτωρ καὶ ἡ φορβὰς δέον νὰ ἀνήκωσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γενεάν. 3) *Ἑτερογενῆ* ἢ *διασταύρωσιν* ἢ καὶ *ἑτερομειξίαν*. Κατὰ ταύτην γίνεται διασταύρωσις μεταξὺ ἵππων ἀνηκόντων εἰς δύο διαφόρους γενεάς. 4) *Αἱμομειξίαν*. Κατὰ ταύτην ἀπαραιτήτως ἀμφότερα τὰ ζῷα, ἄρρεν καὶ θῆλυ, δέον νὰ ὦσιν ὅμαιμα. Πρὸ τῆς συμμείξεως τῶν δύο γενῶν, ἀμφότερα ἐξετάζονται ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, ἀποκλείονται δὲ πάντα τὰ ζῷα ἅτινα παρουσιάζουσι κληρονομικὰς ἢ μεταδοτικὰς ἀσθενείας. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἡ ἡλικία τῶν ζῴων. Ὡς ἐπιβήτορες ἐκλέγονται συνήθως οἱ εὐρωστότεροι καὶ οἱ πλέον ὀνομαστοί, λαμβανομένης πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν γενεᾶς, τῶν κλιματολογικῶν ὅρων ὑφ' οὓς διαιτῶνται κτλ. Ἡ γονιμότης ἀμφοτέρων τῶν γενῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 18ου μηνός. Ὁ ἐπιβήτωρ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀναπαραγωγὴν μόνον ἀπὸ τοῦ 5ου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ 15ου. Ἡ φορβὰς εἶναι κατάλληλος πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἀπὸ τοῦ 3ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας της. Ὁ ἐπιβήτωρ ὀχεύει οἱανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἡ δὲ φορβὰς ὀργᾷ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου συνήθως. Ὁ ὀργασμὸς διαρκεῖ 8—12 ἡμέρας. Εὔρωστος καθαρόαιμος ἐπιβήτωρ ἐπιβαίνει 40—50 φορβάδας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας, κοινῆς δὲ γενεᾶς ἐπιβήτωρ ἀπὸ 50—70 φορβάδας. Διὰ νὰ καταστῇ φορβάς τις ἔγκυος, δέον νὰ ὀχευθῇ τρεῖς συνήθως φορὰς εἰς τὸ διάστημα 15 ἡμερῶν. Ἡ γονιμότης τῶν φορβάδων ποικίλλει ἀπὸ 50—70 τοῖς ἑκατόν. Αἱ τρεφόμεναι διὰ χλωρᾶς νομῆς φορβάδες γονιμοποιοῦσι περισσότερον ἢ αἱ διὰ ξηρᾶς τοιαύτης τρεφόμεναι. Ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς φορβάδος διαρκεῖ 330—340 ἡμέρας. Δ. Ν. Π.

ἱπποτρόφος (ὁ, ἡ)· ὁ τρέφων ἵππους εὐγενεῖς, καταλλήλους δι' ἱπποδρομίας (ἀρχ.)· || καθόλου, ὁ εἰδικῶς ἐπιμελούμενος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς καλῆς διατηρήσεως ἵππων· || «ἱπποτρόφος χώρα» ἡ χώρα ὅπου παράγονται ἵπποι.

ἱπποτροφῶ (*—έω*)· τρέφω ἵππους εὐγενεῖς καταλλήλους δι' ἀγῶνας (ἀρχ.)· «οἱ ἱπποτροφοῦντες» πλούσιοι φιλοδοξοῦντες νὰ λάβουν μέρος εἰς ἱππικοὺς ἀγῶνας.

Ἵππου (Hippu) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἐν τῇ Τιγγιτανῇ Μαυριτανίᾳ (νῦν Ἀλγερίᾳ), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 2, 7) εἰς βόρ. πλάτ. 24°50' καὶ ἀνατ. μῆκ. 30°30'. Κατὰ τὸν C. Müller (Ἔκδ. Πτολεμαίου ὑπὸ Firmin-Didot, σελ. 611), πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι τὸ *Equizetum*. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου, μνημονεύεται δὲ καὶ ἐπίσκοπος αὐτῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Episcopus Equizetenses». Α. Θ. Σ.

— **Ἵππου *ἄκρα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τῆς Μεγάλης Σύρτεως, προέχον μεταξὺ τῶν κωμῶν Οἰσπορὶς καὶ Φιλαίνων βωμοὶ (*Πτολεμ.* Didot Δ, γ, 4). Ἐν τῷ Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης ἡ ὀνομασία ἔχει παραφθαρῆ εἰς «Φιλίππου ἄκρα· ἀκρωτήριόν ἐστι τραχύ· ἔχει ὕφορμον καὶ ὕδωρ» (§ 85). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Ρὰς ἐλ Μπερὲκ* (πλάτ. 30° 48' Β, μῆκ. 18° 11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi), τὸ καὶ *Μπεργκαβὰδ* καλούμενον.—2) Ἡ καὶ *Ἱππῶν* Διάρρυτος (βλ. λ.). —3) Ὁ *Ἱππῶν* Βασιλικὸς (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Ἱππούακρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ἱππῶν* Διάρητος.

ἱππούραιον (τό)· οὐραῖον ἵππου, φούντα ὡς οὐρά, κοιν. *παπάζι*.

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *ἱππούραιον* κατασκεύασμα ἐκ κλωσμάτων ἐκπλεχθέντος παλαιοσχοίνου, περιδενομένων περὶ τὰ ἄκρα στροφίου ἐκ σχοινίου χρησιμεύοντος ὡς λαβῆς. Λαμβάνον οὕτω σχῆμα ἱππούριδος χρησιμεύει πρὸς σμῆξιν τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν ὑποστρωμάτων μετὰ τὴν πλύσιν αὐτῶν.

ἱππουριδοειδῆ (τὰ) (Hippuridoidea) *[Βοτ.]*. Οἰγένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα εἴδη, ὧν κυριώτερον ἡ *ἱππουρὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἱππουρικὸν *ὀξύ*, ἢ ***βενζοϋλογλυκόκολλα*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$C_6H_5.CO.NH.CH_2.COOH$$

ἀπαντῶν εἰς ἱκανὴν ποσότητα εἰς τὰ οὖρα τῶν φυτοφάγων ζῴων. Λαμβάνεται εὐκόλως ἐκ τῶν οὔρων τῶν ἵππων ἢ τῶν βοῶν διὰ βρασμοῦ μετὰ γαλακτώματος ἀσβέστου, διηθήσεως, ἐξουδετερώσεως τοῦ διηθήματος δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, συμπυκνώσεως καὶ καταβυθίσεως δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Πρὸς σχηματισμὸν αὐτοῦ ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἡ μὲν γλυκόκολλα λαμβάνεται ἐκ διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν, τὸ βενζοϋλιον δὲ ἐκ τῆς τροφῆς. Συνθετικῶς παρασκευάζεται ἐκ γλυκοκόλλης καὶ βενζοϋλοχλωριδίου. Κρυσταλλοῦται εἰς ρομβικὰ πρίσματα, διαλύεται δυσκόλως εἰς ψυχρὸν καὶ εὐκόλως εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ τήκεται εἰς 187°. Σ. Γ.

Ἵππουρις, *—ιδος* (ἡ)· οὐρὰ ἵππου, ὅμοιόν τι πρὸς οὐρὰν ἵππου διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς περικεφαλαίας.

—*['Ιστορ.]* Ἡ *ἵππουρις* (τουρκ. *τούϊ*, ὀρθότερον *τούγ*), μέγας θύσανος ἐκ τριχῶν οὐρᾶς ἵππου, ἀπετέλει τὸ ἔμβλημα τῆς ἐξουσίας τῶν Τούρκων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν (πασάδων). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱππουρίδων ἐδείκνυε τὸν βαθμὸν τοῦ πασᾶ. Τρεῖς ἱππουρίδας εἶχεν ὁ στρατάρχης, δύο ὁ ἀντιστράτηγος καὶ μίαν ὁ ὑποστράτηγος. Αἱ ἱππουρίδες αὗται προηγοῦντο τοῦ οἰκείου στρατιωτικοῦ σώματος, ἀλλ' ἀρχικῶς μόνον μέχρι τῶν συνόρων τοῦ ἐχθροῦ. Πέραν τῶν συνόρων ἐφέροντο ὀπίσω τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ὅμως τοῦ 1638 ἐναντίον τῆς Βαγδάτης, ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ ὁ Δ' διέταξε νὰ προηγηθῶσιν αἱ ἱππούριδες καὶ ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους. Ἐνίοτε πρὸ τῆς ἐκστρατείας ἐτελεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ καθαγίασις τῶν ἱππουρίδων κατὰ τὰς δημοσίας προσευχάς. Ν. Μ.

—*['Ανατομ.]* Καλεῖται *ἵππουρις* τὸ σύνολον τῶν ριζῶν τῶν ὀσφυϊκῶν καὶ τῶν ἱερῶν νεύρων, αἵτινες φέρονται λοξῶς πρὸς τὰ κάτω παραλλήλως σχεδὸν τῷ τελικῷ νηματίῳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, συγκαλύπτουσαι τοῦτο ὡς αἱ τρίχες τὴν οὐρὰν τοῦ ἵππου. Ι. Π.

Ἵππουρις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Αἰγαίου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου (Ἀργοναυτ. Δ, 1710) ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Πομπωνίου Μέλα (II, 111) καὶ τοῦ Πλινίου (IV, 71), ὡς κειμένη ΒΑ τῆς Θήρας. Ὡς τοιαύτη δὲν δύναται νὰ ᾖ ἄλλη ἀπὸ τὸ σύγχρονον νησίον *Ἄνυδρο* (πλατ. 36°37' Β, μῆκ. 25°41' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836b: Archipelago eastern sheet). Σ. Ε. Λ.

ἱππουρὶς (ἡ) (Hippuris) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππουριδοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ κρυπτόγαμα ἀπαντῶντα κυρίως εἰς ἐνύδρους καὶ τελματώδεις ἐκτάσεις, ἅπαντα ποώδη, πολυετῆ, ἄφυλλα, μὲ καυλὸν ἀρθρωτόν, κλαδώδη, κοῖλον, ραβδωτόν, τραχύν. Ἐμπεριέχουν μεγάλην ποσότητα πυριτικοῦ ὀξέος. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *ἱππουρὶς ἡ μείζων* (Equisetum maximum), τὸ κοινῶς λεγόμενον *πολυτρίχι*, *ἱππουρὶς* ἡ *πολύκλαδος* (Equisetum ramosissimum), *ἱππουρὶς ἡ χειμέριος* (Equisetum Hiemale), ἐξωτικὸν εἶδος, ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, καὶ *ἱππουρὶς ἡ μάρτειος* (Equisetum Martii), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, ἀναπτυσσόμενον ταχέως. Κ. ΠΑΠ.

ἱππουρίτης (ὁ) (Hippurites Lam) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρουδιστῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Ἦσαν ζῷα ἀνισόκογχα, παχυόστρακα. Ἐκ τῶν δύο θυρῶν τοῦ ὀστράκου ἡ κάτω εἶχε μορφὴν ἀνεστραμμένου κώνου ἢ ἦτο κυλινδροειδὴς ἢ στρομβοειδής, εὐθεῖα ἢ κεκαμμένη, ἐνίοτε δ' εἶχε μῆκος μέχρις ἑνὸς μέτρου, στερρῶς προσκολλωμένη διὰ τοῦ ἄκρου της. Ἡ θύρα αὕτη ἦτο λεία ἢ συνηθέστερον ἔφερε πτυχάς, ὡς καὶ τρεῖς ἐπιμήκεις αὔλακας, διηκούσας ἀπὸ τοῦ ἄνω χείλους της μέχρι τοῦ προσκολλωμένου ἄκρου της. Ἡ ἀριστερὰ καὶ ἄνω θύρα εἶναι χθαμαλῶς κωνοειδὴς ἢ ὁμαλῶς καλυμματοειδής. Παρὰ τὴν θύραν ταύτην ὑπάρχει δεσμὸς ἐσωτερικός, ὅστις ἐνίοτε ἐλλείπει. Ἡ αὐτὴ θύρα φέρει κατὰ τὴν κάτω ἐπιφάνειάν της τρεῖς ἰσχυροὺς στροβιλοειδεῖς ὀδόντας, σχηματιζομένους δι' ἀναδιπλώσεως τῶν δύο στρωμάτων τοῦ κελύφους. Οἱ ὀδόντες οὗτοι ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς τρεῖς αὔλακας τῆς κάτω θύρας, διεισδύοντες ἐντὸς αὐτῶν. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὀστράκου ἐγίνετο ἀνυψουμένης τῆς ἄνω θύρας κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω. Λείψανα ἀπολιθωμένα ἱππουριτῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν θαλασσόβια ζῷα, εὑρίσκονται ἀφθονώτατα ἐντὸς στρωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι κυρίως ἀποθέματα παράκτια καθαρῶν ἀβαθῶν ὑδάτων. Ἐνίοτε στρώματα ἀσβεστολίθων ἀποτελοῦνται σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξ ἀπολιθωμένων κελυφῶν ἱππουριτῶν καὶ τότε οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι καλοῦνται *ἱππουριτικοὶ ἀσβεστόλιθοι*. Οἱ ἱππουρῖται ἔζησαν μόνον κατὰ τὴν ἀνωτέραν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος καὶ κατόπιν ἐξέλιπον. Λείψανά των εὑρέθησαν ἄφθονα ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς μεσοζωϊκῆς Μεσογείου θαλάσσης (τῆς Τηθύος), εἰς τὴν Κεντρικήν, Δυτικὴν καὶ Νότιον Εὐρώπην, Σοκότραν, Περσίαν, Ἱμαλάϊα, Ἡνωμένας Πολιτείας, Μεξικόν, Κεντρῴαν Ἀμερικὴν καὶ ἀλλαχοῦ.

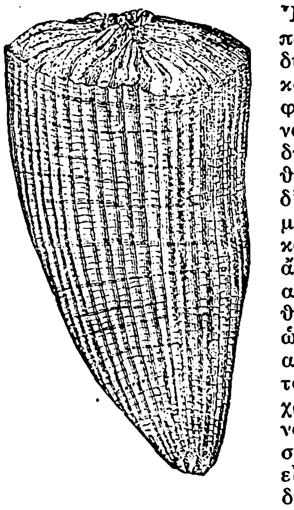

Ἱππουρίτης.

Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκονται πολλαχοῦ, ὡς π. χ. εἰς τοὺς λόφους Τουρκοβουνίων Ἀττικῆς (τὸ εἶδος *ἱππουρίτης ὁ ἀθηναϊκός*), εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, Παρνασσὸν (κυρίως τὰ εἴδη *ἱππουρίτης gaudryi, ἱππουρίτης chaperi*), Γκιώναν, ὄρη περὶ τὴν Κωπαΐδα (Κερατοβούνι, παρὰ τὴν Χαιρώνειαν), Ὄθρυν (τὰ εἴδη *ἱππουρίτης cornuvaccinum, ἱππουρίτης gosaviensis, ἱππουρίτης γιγάντειος, ἱππουρίτης variabilis*), Εὔβοιαν (τὸ εἶδος *ἱππουρίτης gaudryi*), καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἱππουριτικὸς *ἀσβεστόλιθος* (Hippuriten-Kalk) *[Πετρογρ.]*. Ἀσβεστόλιθος, ὁ ὁποῖος ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἀπολιθωμένων ἀσβεστολιθικῶν ὀστράκων *ἱππουριτῶν* (βλ. λ). Γ.Κ.Γ.

Digitized by Google

ἱπποφαγία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἱπποφάγος, διατροφὴ διὰ κρέατος ἱππείου.

—*['Εγκυκλ.]* Ἡ συνήθεια τῆς *ἱπποφαγίας* ἀνάγεται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀναφέρεται δὲ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων πολέμων μεταξὺ εἰδωλολατρῶν καὶ Χριστιανῶν. Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα οἱ πάπαι τῆς Ρώμης ἀπηγόρευον αὐστηρῶς τὴν βρῶσιν ἱππείου κρέατος, μετὰ παρέλευσιν δὲ πολλῶν ἐτῶν ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη κατηργήθη σιωπηλῶς, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐξηκολούθει νὰ θεωρῇ τὸ ἵππειον κρέας ὡς ἀνθυγιεινὸν καὶ ἀκατάλληλον πρὸς βρῶσιν, μόνον δὲ ἐν ἐλλείψει παντὸς ἄλλου εἴδους κρέατος ἐχρησιμοποίει τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρχισε νὰ γίνηται χρῆσις αὐτοῦ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, κατόπιν πολλῶν πειραμάτων τῶν εἰδικῶν, οἵτινες κατέδειξαν οὐχὶ μόνον τὸ ἀβλαβὲς ἀλλὰ καὶ τὸ θρεπτικὸν τοῦ κρέατος τοῦ ἵππου, διότι ἐνῷ τὸ βόειον ἐνέχει 18,40% ἀζωτούχους οὐσίας, τὸ τοῦ ἵππου ἔχει 21,71%· ὑστερεῖ ὅμως κατὰ τὸ λίπος, διότι ἐνῷ τὸ κρέας τοῦ βοὸς περιέχει 19,90 % λίπος, τὸ τοῦ ἵππου περιέχει 2,55%. Τῷ 1842, κατόπιν τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἰατροῦ Perner ἐν Μονάχῳ, δι' ὧν κατεδεικνύετο ὡς ἀβλαβές, θρεπτικὸν καὶ οἰκονομικὸν τὸ κρέας τοῦ ἵππου, ἱδρύθησαν τὸ πρῶτον πλεῖστα ἱπποκρεοπωλεῖα. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1855 ἐπετράπη εἰς ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν ἡ χρῆσις τοῦ ἱππείου κρέατος. Εἰς τὴν Βιέννην ἤρχισεν ἡ ἱπποφαγία κατὰ τὸ 1868 καὶ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο παρεδόθησαν εἰς τὴν κατανάλωσιν 1954 ἵπποι, ὧν ἕκαστος ἀπέδωκε περὶ τὰ 350 κιλὰ κρέατος. Ἐν Γαλλίᾳ ἤρχισαν λειτουργοῦντα δύο ἱπποκρεοπωλεῖα κατὰ τὸ 1865 καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἤνοιξε τὰς πύλας του ἑστιατόριον, ἐν ᾧ ἀποκλειστικῶς ἐμαγειρεύετο ἵππειον κρέας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἱπποφαγία ἐγενικεύθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Σήμερον, πλὴν τῶν βαλκανικῶν λαῶν καὶ τῶν Τούρκων, σχεδὸν πανταχοῦ τρώγουσιν ἵππειον κρέας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο εὐρυτάτη χρῆσις αὐτοῦ, εἰσήχθη δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ ἐντὸς κονσερβῶν. Δ. Ν. Π.

ἱπποφαγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱπποφαγίαν: «ἱπποφαγικὴ διατροφή».

Ἱπποφάγοι (οἱ). Σαρματικοὶ καὶ σκυθικοὶ λαοί, κατοικοῦντες πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰμάου ὄρους (νῦν Ἱμαλάϊα), τρεφόμενοι ἀπὸ τοῦ κρέατος τῶν ἵππων, ὁπόθεν καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν (*Πτολ.* Γεωγρ. VI, 15) Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ νομάδες τῶν χωρῶν ἐκείνων τρέφονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Α. Θ. Σ.

ἱπποφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων ἵππεια κρέατα, ὁ κατ' ἐξοχὴν δι' ἱππείων κρεάτων διατρεφόμενος.

ἱπποφαὲς (τὸ) (Hippophaë (s)) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλαιαγνοειδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς μέσης καὶ βορείου Εὐρώπης καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας. Εἶναι θάμνοι φυλλοβόλοι μὲ καρυοειδεῖς καρπούς. Γνωστὸν εἶδος: *ἱπποφαὲς τὸ ραμνοειδὲς* (Hippophaë (s) ἢ Osyris rhamnoides) μὲ ἀκανθώδεις κλάδους καὶ πολλαπλᾶ παράρριζα. Φέρει φύλλα ραβδωτά, ἄνθη μικρὰ καὶ κίτρινα, καρπὸν μεγέθους πίσου, καὶ ρᾶγα κιτρινοπορφυρᾶν. Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον ἐν Φινλανδίᾳ. Ἐν Ἀραβίᾳ οἱ καρποί του χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν μαγειρικήν. Ὁ ὀπὸς τοῦ καρποῦ χρησιμεύει εἰς τὴν θεραπείαν δερματικῶν νόσων τῶν πτηνῶν· ἐκ τοῦ σκληροῦ βαφικοῦ του ξύλου κατασκευάζονται χρήσιμα λεπτουργικὰ ἀντικείμενα. Κ. ΠΑΠ.

ἱππόφαιστον (τὸ) *[Βοτ.]*. Οὕτω πιθανῶς ἐκλήθη παρὰ τοῦ Διοσκουρίδου τὸ φυτὸν *κίρσιον* (βλ. λ.).

Ἱπποφορβεῖον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ΒΔ τῆς Τίρυνθος μυχοῦ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, κατέναντι τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ Ἄργος ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ὀφειλομένη δὲ εἰς τὸ ἐγγὺς ἐκεῖ ποτε λειτουργῆσαν, ἱπποφορβεῖον. Σ. Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἱπποφορβεῖον (τό). Τὸ μέρος ἔνθα παράγονται καὶ ἀνατρέφονται ἵπποι.

—*['Εγκυκλ.]* Τὰ *ἱπποφορβεῖα* κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: *φυσικά, ἀγροτικὰ* καὶ *συστηματικά*. Εἰς τὰ πρῶτα ἐνδιαιτῶνται οἱ ἵπποι ἀναμὶξ (ἐπιβήτορες, φορβάδες καὶ πῶλοι), ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ διασταύρωσις αὐτῶν εἶναι λίαν ἐλαττωματική. Τοιαῦτα ὑπάρχουσι σήμερον εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, τὴν Αὐστραλίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὰ δεύτερα, τὰ ζῷα διατηροῦνται ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει καὶ αἱ μὲν φορβάδες καὶ οἱ πῶλοι διαιτῶνται ἐλεύθεροι, οἱ δὲ ἐπιβήτορες κεχωρισμένως εἰς ἱπποστάσια καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας ἀφίενται ἐλεύθεροι μετὰ τῶν φορβάδων. Τὰ συστηματικὰ ἱπποφορβεῖα διατηροῦσιν εἰς ἴδια διαμερίσματα τοὺς ἐπιβήτορας καὶ εἰς ἕτερα τὰς φορβάδας καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας πλησιάζουσι καταλλήλως τὰ δύο ζεύγη, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀφοῦ πρότερον γίνῃ ἡ κατάλληλος ἐπιλογή. Τὰ συστηματικὰ ἱπποφορβεῖα διαιροῦνται εἰς *δημόσια* ἢ *κρατικὰ* καὶ εἰς *ἰδιωτικά*. Εἰς τὰ πρῶτα συντηροῦνται ἵπποι διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ διὰ τὴν διάθεσιν ἐπιβητόρων εἰς διαφόρους ἱπποπαραγωγοὺς ἑταιρείας, συνδικᾶτα ἢ ἰδιώτας· ὡς σκοπὸν δ' ἔχουσι τὴν βελτίωσιν τῶν ἰθαγενῶν ἑκάστου τύπου γενεῶν. Εἰς τὰ ἰδιωτικὰ ἱπποφορβεῖα ἀνατρέφονται ἵπποι πρὸς ἐμπορικοὺς σκοποὺς κυρίως. Διὰ τὴν ἵδρυσιν ἱπποφορβείου ἀπαιτεῖται μεγίστη ἔκτασις γῆς, ἔδαφος εὔφορον καὶ ξηρόν, ποικίλου σχηματισμοῦ ὀροπέδια, κοιλάδες, ροαὶ ὑδάτων, κ.τ.λ. Τὸ κλῖμα δέον νὰ εἶναι ἤπιον καὶ εὔκρατον κατὰ τὸν χειμῶνα. Ὡσαύτως ἀπαιτοῦνται μεγάλαι ἐγκαταστάσεις ἱπποστασίων, ἀποθηκῶν, νοσοκομείου, οἰκημάτων προσωπικοῦ, γραφείων διευθύνσεως, κ. τ. λ. Διὰ πάντα ταῦτα χρειάζονται κολοσσιαῖα κεφάλαια. Δ. Ν. Π.

ἱπποφύλαξ, *—ακος* (ὁ) *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω μέχρι τῆς περὶ τὸ 1850 ἐποχῆς ὁ *σταβλοφύλαξ* (βλ.λ.). Ν. Θ. Κ.

Ἵππυλλος *['Αρχ. 'Ιστορ.]*. Ἀθηναῖος διακωμῳδούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Σφῆκες 1301) μετὰ τοῦ Λύκωνος, Λυσιστράτου, Θεοφράστου, Ἀντιφῶντος καὶ τῶν περὶ τὸν τραγικὸν Φρύνιχον. Ἐκ τούτων ὁ Ἵππυλλος καὶ ὁ Θεόφραστος εἶναι ἄγνωστοι ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Ἵππυς. —1) Ρηγῖνος ἱστορικός, ἀκμάσας κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους. Κατὰ τὸν Σουΐδαν «πρῶτος ἔγραψε τὰς Σικελικὰς πράξεις», τῶν ὁποίων ἐπιτομὴν ἔκαμεν ἀργότερον Μύης τις. Πλὴν τοῦ ἔργου τούτου μνημονεύονται τοῦ ἰδίου: «Κτίσις Ἰταλίας», «Σικελικῶν βιβλία ε'», «Χρονικὰ ἐν βιβλίοις ε'» καὶ «Ἀργολικῶν βιβλία γ'», γεγραμμένα εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον. Τούτων ἐλάχιστα ἐσώθησαν ἀποσπάσματα (ἐν *Müller*, Fragm. histor. graec. τόμ. Β' σ. 12 κ. ἑ.). —2) Ἀρχαῖος Ἕλλην ζωγράφος, πιθανῶς Ἀθηναῖος, οὗτινος πίνακα πραγματευόμενον τὸν Πειρίθου γάμον ἀναφέρει ὁ Πολέμων παρ' Ἀθηναίῳ (Δειπν. 474 θ). Π. Ν. Π.

Ἱππὼ *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος. —2) Μία τῶν Ἀμαζόνων. —3) Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησε τὸν Πύλον. —4) Θυγάτηρ τοῦ Κενταύρου Χείρωνος. Α. Θ. Σ.

—**Ἱππώ.** Θυγάτηρ τοῦ περὶ τὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας κατοικοῦντος Σκεδάσου, καὶ ἀδελφὴ τῆς Μολπίας. Βιασθεῖσαι αὗται κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ Λεῦκτρα τῷ 371 π. Χ. ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, Φρουραρχίδα καὶ Παρθενίου, καὶ μὴ δυνάμεναι νὰ ὑποστῶσι τὴν ὕβριν ηὐτοκτόνησαν (*Παυσ.* IX, 13, 5). Α. Θ. Σ.

Ἱππὼ (Hippo) *['Αστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 426. Ἀνεκαλύφθη τὴν 25 Αὐγούστου 1897 τοῦ Charlois ἐν Νικαίᾳ. Σ. Π.

Ἵππων. Ἕλλην φιλόσοφος, γεννηθεὶς κατὰ μὲν τὸν Ἀριστόξενον καὶ Ἰάμβλιχον ἐν Σάμῳ, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Ρηγίῳ. Πιθανωτέρα πατρίς του θεωρεῖται ἡ Σάμος, διότι φαίνεται ὅτι οἱ δεύτεροι τὸν συνέχεον μὲ τὸν ἐκ Ρηγίου Ἵππασον. Ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον ἔζησε δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστός, δύναται ὅμως νὰ ὁρισθῇ κατὰ προσέγγισιν ἐκ τοῦ ὅτι ἀναφέρεται ὁ Ἵππων ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τοῦ Κρατίνου «Πανόπται», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἔζησε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἀναφέρεται ὅτι ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρου, ἀλλ' αἱ ἀρχαί του δεικνύουν ὅτι ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ἰωνικὴν σχολήν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ «Μετὰ τὰ φυσικὰ» ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ εὐθὺς μετὰ τὸν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον, ἀναφέρει δὲ ὅτι ἐθεώρει καὶ αὐτὸς τὸ ὕδωρ ἢ τὴν ὑγρασίαν ὡς ἀρχικὸν στοιχεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθησαν πάντα τὰ ὄντα, τὴν δὲ ψυχὴν ἐθεώρει καὶ ταύτην ὑλικὴν οὐσίαν καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος προελθοῦσαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅμως Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ ὁ Ἵππων πλὴν τοῦ ὕδατος ἐδέχετο καὶ δεύτερον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπόκειται ὡς ἀρχὴ τῶν ὄντων: τὸ πῦρ. Ὁ κόσμος κατὰ ταῦτα προῆλθεν ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν δύο τούτων στοιχείων καὶ τῆς νίκης τοῦ πυρὸς ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἢ τῆς θερμότητος ἐπὶ τῆς ὑγρασίας. Περὶ τοῦ γνωσιολογικοῦ προβλήματος ἐδέχετο ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τῶν ἐπὶ μέρους πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ἠρνεῖτο τὴν ὕπαρξιν θεῶν, ἐθεώρει δὲ τοὺς κοινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λατρευομένους θεοὺς ὡς μεγάλους ἄνδρας ἢ ἥρωας ἀπαθανατισθέντας. Ἕνεκα τούτου ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του *ἄθεος*, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ τῶν δοξασιῶν του μὲ ἄκραν περιφρόνησιν καὶ ψέγει αὐτὸν διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς διανοίας του. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμβρύου, ἐκ τούτου δέ, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, προκύπτει ὅτι ἦτο μᾶλλον ἐμπειρικὸς φυσικὸς ἢ θεωρητικὸς φιλόσοφος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schleiermacher*, Veben den Philosophen Hippon (Oeuvres τ. III, 3, 405, 410). — *Backhuizen Van der Brink*, Variae lectiones et litter. philosoph. antiqu. (Leyde 1842).—*Burnet Early*, Greek phil. § 185.—*Diels*, Die Fragmente der Vorsokratiker.—*Uhrig*, De Hippone atheo (1848).
Ν. Π. Α.

Ἱππὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασίαι δύο φοινικικῆς καταγωγῆς πόλεων τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς (*Στράβ.* ἔκδ. Teubner ΙΖ, 832), οὐδεμίαν ἐτυμολογικὴν σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὸ ἵππος, ἀλλὰ προελθοῦσαι ἐκ παραφθορᾶς κατὰ τὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφθογγισμὸν τῆς φοινικικῆς των ὀνομασίας *ἱππό*·(Σχολ. *C. Müller* εἰς Graecis Geogr. Minor. Διδότου I, 89 καὶ 458).

—1) ***Ἱππὼν Διάρρυτος κολωνία.*** Ταύτην ὁ Σκύλαξ (Περίπλ. 111) ὀνομάζει *Ἵππου ἄκραν* ἢ *Ἱππῶνα*. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Κ, 55), ἀναφέρων τὴν ὑπὸ Ἀγαθοκλέους πολιορκίαν (310—307 π. Χ.) τῆς ἐφ' ἧς ἡ πόλις ἠγείρετο Ἵππου ἄκρας, τὴν ὀνομάζει, ὡς καὶ ὁ Πολύβιος (Α, 82), *Ἱππακριτῶν πόλιν*, Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὀνομάζοντος αὐτὴν μὲν *Ἱππούακραν*, τοὺς δὲ πολίτας της *Ἱπποακρίτας*. Ὁ Ἀππιανὸς πάλιν (Καρχηδον. 110), ὀνομάζων αὐτὴν *Ἱππάγρετα* τοὺς δὲ πολίτας της *Ἱππαγρέτας* τονίζει ὅτι, παρὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς παρακειμένης λίμνης, ἀποτελούσης φυσικὸν αὐτῆς ἐξ ἀνατολῶν ὀχύρωμα, «μεγάλη τε ἦν καὶ τείχεσι καὶ ἀκροπόλει καὶ λιμέσι καὶ νεωρίοις ὑπὸ Ἀγαθοκλέους τοῦ Σικελιωτῶν τυράννου κατεσκεύασται καλῶς. Μέση δὲ οὖσα Καρχηδόνος καὶ Ἰτύκης, τὴν ἀγορὰν ἐλῄστευε τὴν Ρωμαίοις διαπλέουσαν· ὅθεν καὶ πάνυ ἐπλούτουν» δι' ὃ καὶ ὅταν ὁ ὕπατος Καλπούρνιος ὁ Πίσσων, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Λευκίου Μαγγίνου, ἠθέλησε νὰ τὴν ἐκπορθήσῃ (148 π. Χ.) διὰ πολιορκίας, «οἱ Ἱππαγρέται, Καρχηδονίων αὐτοῖς συμμαχούντων, τὰς μηχανὰς αὐτοῦ κατέπρησαν· καὶ ὁ μέν, ἄπρακτος εἰς Ἰτύκην ἐπανελθών, ἐχείμαζε». Τὴν παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ ὀνομασίαν της ἀναφέρουν καὶ ὁ Πομπώνιος Μέλας (I, 34) καὶ ὁ Πλίνιος (5, 23. 9, 35): Hippone Diarryto. Παραφθειρομένη ὅμως διαρκῶς μετέπιπτεν εἰς Hipponte Diarrito (Πεουτιγγ. χάρτ.) εἰς Zarytus (Itiner. 21), εἰς Hippone Zarytus (Geogr. Raven. 147). Εἶχε καὶ νόμισμα (*Head*, Histor. numor. 882) ἀπεικονίζον ἐπὶ μὲν τῆς κυρίας ὄψεως κεφαλὴν ἐστεμμένου πωγωνοφόρου, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἀστέρα, ὑπ' αὐτὸν ἐπιγραφὴν ΕΙΠΩΝΙΕΩΝ καὶ κάτω στάμνον αἰχμηράν, ὡς αἱ εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν βυθὸν τῶν Ἀντικυθήρων. Εἶναι ἡ σύγχρονος Τυνησία πόλις *Μπιζέρτα*.

—2) ***Ἱππὼν Βασιλικός.*** Πόλις καὶ λιμὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρουβρικάτου ποταμοῦ (*Πτολεμ.* Δ, γ, 2, ἔκδ. Didot σελ. 616), τοῦ Ubus τῶν Λατίνων γεωγράφων (Οὐαντὶ ἐλ Κεμπίρ). Κτίσμα Καρχηδονίων, καίτοι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ταυτότης της πρὸς *Κύβον* ἢ *Κυβώ*, πόλιν Ἰώνων ἐν Λιβύῃ Φοινίκων *(Στέφ. Βυζάντ.)*. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Κ, 57,6) ὀνομάζει καὶ ταύτην *Ἵππου ἄκραν* «ὁμώνυμον τῇ χειρωθείσῃ κατὰ κράτος ὑπὸ Ἀγαθοκλέους», τὴν ἀναφέρει δὲ ὡς ἁλωθεῖσαν ὑπὸ Εὐμάχου κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Συρακοσίων κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Οἱ Νουμίδαι ὅμως, καταλαβόντες αὐτήν, κατέστησαν τοῦ κράτους των πρωτεύουσαν, ἥτις περιελθοῦσα κατόπιν εἰς τοὺς Ρωμαίους (*Hirt.* B. Afric. 96—*Liv.* 29,3) ὠνομάσθη Hippone regio colonia (*Πλιν.* 5,22. Πεουτιγγ. χάρτης. Ὁδοιπ 20. *Ἀνων.* Κοσμογρ. 89). Τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἀποθανὼν ἐν αὐτῇ. Προκόπιος (4,324) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς *Ἱππονορέγιον*, καὶ ὡς τόπον ὑπογραφῆς τῆς μεταξὺ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Βανδάλων Γηζερίχου συνθήκης εἰρήνης (430). Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου (534), καταλύσαντος τὸ κράτος τῶν Βανδάλων, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὸν Ζ' αἰῶνα, ἐγκατελείφθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν κατοίκων της, διὰ νὰ ἀνεγερθῇ κατόπιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της ἡ σύγχρονος ἀλγερινὴ πόλις *Μπόνα*, τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἵππου ἄκρα* τοῦ Διοδώρου ταυτιζομένου πρὸς τὸ σύγχρονον *Ρὰς Ἀξίν*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἱππῶναξ. Ἐφέσιος ἰαμβογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., ὅτε οἱ Πέρσαι ἐπεξέτεινον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τῷ 542, ὅτε τῇ βοηθείᾳ τῶν Περσῶν ἐγένετο τύραννος ὁ Ἀθηναγόρας, καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Κλαζομενάς, ἔνθα διῆγε τὸν βίον ἐν μεγάλῃ πενίᾳ. Ἡ ἐκ τῆς πατρίδος φυγὴ τοῦ Ἱππώνακτος, ἥτις μηνύει τὸν μισοτύραννον καὶ τὸν φιλελεύθερον τοῦ ἀνδρὸς χαρακτῆρα, ἐνέσταξεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πικρίαν καὶ δυσπιστίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἴσως δὲ καὶ ἡ πενία συνέβαλεν, ἵνα βλέπῃ τὰ τοῦ κόσμου πράγματα μετ' ἀπαισιοδοξίας. Ἦτο μικρὸς τὸ σῶμα, λεπτὸς καὶ δυσειδής. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἀγαλματοποιοὶ Βούπαλος καὶ Ἄθηνις τὸν εἰκόνισαν δυσμορφότερον καὶ εἰς τὴν κοινὴν θέαν πρὸς χλεύην ἐξέθηκαν, ὁ ὑβρισθεὶς ποιητὴς διὰ πικροτάτων καὶ καυστικωτάτων ἰάμβων τόσον ἀπηνῶς ἐξεδικήθη τοὺς γλύπτας, ὥστε κατά τι παλαιὸν ἱστόρημα λέγεται ὅτι οὗτοι ἀπηγχονίσθησαν. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἱππώνακτος συνάγεται, ὅτι οὗτος ἔσκωπτεν

Digitized by Google

οὐ μόνον πρόσωπα ὀνομαστί, ἀλλὰ καὶ τὰς μωρίας καὶ ἀτοπίας γενικῶς τῶν ἀνθρώπων· ἰδίως δὲ διασύρει καὶ διακωμῳδεῖ τὴν ὑπερβολικὴν τρυφήν, πολυτέλειαν καὶ ἀνηθικότητα, αἵτινες ἐλυμαίνοντο τότε τὰς ἰωνικὰς πόλεις (Ἀπ. 34). Σκώπτει δὲ καὶ τὰς γυναῖκας οὐχὶ μετὰ χυδαιότητος· ὡς ὁ Σιμωνίδης ὁ Ἀμοργῖνος, ἀλλὰ μετὰ χάριτος καὶ δι' ὑπαινιγμῶν ὑπενθυμιζόντων τὴν ἀττικὴν κωμῳδίαν. Ἡ πικρία τῶν ἰάμβων τοῦ Ἱππώνακτος ἦτο παροιμιώδης, ἀλλὰ κατὰ τὸν Θεόκριτον τὰ βέλη αὐτοῦ ἐτίτρωσκον μόνον τοὺς πονηρούς. Ἡ γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ ἔχει λέξεις τῆς κοινῆς συνηθείας πολὺ πλειοτέρας τῶν ἄλλων ἰαμβογράφων, ὀνόματα παντοδαπὰ σιτίων καὶ ἱματίων καὶ τῶν ἄλλων τοῦ βίου ἐπιτηδείων, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐσπούδαζε ν' ἀποδώσῃ τοῦ κοινοῦ βίου εἰκόνα ὑπαγροικοτέραν μέν, ἀλλ' ἀκριβῆ, ἁπλῆν καὶ ζωηράν· ἐκαινοτόμησε δὲ καὶ περὶ τὸ μέτρον· τὸν τελευταῖον δηλαδὴ πόδα τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου μετέτρεψε παρὰ τὸν κανόνα ἀπὸ ἰάμβου καθαροῦ εἰς σπονδεῖον ἢ τροχαῖον (◡—◡—´ | ◡—◡—´ | ◡——◡). Οἱ τοιοῦτοι ἴαμβοι καλοῦνται *χωλίαμβοι*, δηλαδὴ χωλοὶ ἴαμβοι ἢ *σκάζοντες*, διὸ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἐξ αὐτοῦ *ἱππωνάκτειον* ἐκλήθη. Γίνονται δ' ἔτι χωλότεροι οἱ ἴαμβοι, ἂν καὶ ὁ πέμπτος πούς ληφθῇ σπονδεῖος, ὅπερ ἐπιτρέπει τὸ κοινὸν τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου σχῆμα. Οἱ τοιοῦτοι δὲ καλοῦνται *ἰσχιορρωγικοί*. Ἐκ τῆς ἐν τῷ σκάζοντι ἰάμβῳ χωλότητος συγκόπτεται ἡ γοργότης τοῦ ρυθμοῦ καὶ οὕτω γεννᾶται ἀρρυθμία τις, ἣν μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς ὡς ἁρμόζουσαν εἰς τὴν λοιδορίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη καὶ τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, ἐκτείνων δηλαδὴ τακτικῶς τοῦ προτελευταίου ποδὸς τὴν βραχεῖαν συλλαβὴν (πρβλ. ἀποσπ. 78—84). Ὁ Ἱππῶναξ μετεχειρίσθη τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ἀρχιλόχου, ὅτι δ' ὅμως ἐν τοῖς τριμέτροις τοῖς κανονικοῖς ἀνέμειξε καὶ σκάζοντας, ἀσφαλὲς παράδειγμα ἐν τοῖς σῳζομένοις τούτου λειψάνοις δὲν εὑρέθη. Τέλος ἐκ τοῦ Ἀθηναίου (698 B) μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἱππῶναξ ἐπενόησε καὶ τὴν καλουμένην *παρῳδίαν*. Γ. Γ.

ἱππωνεία (ἡ), ἡ *ἱππωνία [Στρατ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἑκάστοτε προμηθευομένων ὑπὸ τοῦ στρατοῦ νεολέκτων κτηνῶν (ἵππων ἢ ἡμιόνων ἡλικίας 4—5 ἐτῶν), διακρινόμενον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἔτους τῆς προμηθείας (π. χ. τοῦ 1925), κατ' ἐπέκτασιν δ' ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἡ φροντίζουσα διὰ τὴν προμήθειαν τῶν κτηνῶν τούτων. Ἐν καιρῷ πολέμου ὀργανοῦται παρ' ἑκάστη μεγάλη μονάδι (στρατιᾷ ἢ σώματι στρατοῦ) *κέντρον ἱππωνείας*, ὅπερ εἶναι στρατιωτικὸν τμῆμα ἔχον ἀριθμόν τινα κτηνῶν, δι οὗ ἀντικαθιστᾷ τὰς ἀπωλείας τῶν κτηνῶν εἰς τὰς μαχίμους μονάδας, καὶ ὅπερ ἀνεφοδιάζεται ἑκάστοτε διὰ κτηνῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας. Ν. Θ. Κ.

Ἱππωνιάτης *κόλπος*, ἢ ***Λαμητικὸς*** (Hipponiates sinus ἢ Lameticus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας (νῦν Καλαβρίας), ἐκτεινόμενος κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 1,9) εἰς βόρ. πλάτ. 40°20′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 38°45′. Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. VII, 9,2) καλεῖται *Λαμητικός*, κατὰ δὲ τὸν Ἀντίοχον τὸν Συρακόσιον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VI, 255), *Ναπητῖνος*. Ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους σχηματιζομένου Σκυλλητικοῦ κόλπου (νῦν Golfo di Squillace) δι' ἰσθμοῦ πλάτους 160 σταδίων (περίπου 21 ½ μίλλια), τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησε νὰ διατειχίσῃ ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Λευκανῶν, πρὸς ἀσφάλειαν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομέων, πράγματι ὅμως, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Στράβων (VI, 261), ἵνα διακόψῃ τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐπικοινωνίαν. Σήμερον καλεῖται κόλπος τῆς Ἁγίας Εὐφημίας (Golfo di Santa Eufemia). Α. Θ. Σ.

Ἱππώνιον (Hipponium ἢ Vibo Valentia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττίας (νῦν Καλαβρία), ἐπὶ τοῦ ἀπ' αὐτῆς κληθέντος *Ἱππωνιάτου κόλπου* (νῦν κόλπος τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, Golfo di Santa Eufemia), ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν εἰς βόρ. πλάτ. 40°15′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 38°55′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ III, 1,65). Ὁ κάτοικος αὐτῆς ἐκαλεῖτο *Ἱππωνιάτης (Στέφ. Βυζάντιος)*. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, τυράννου τῶν Συρακουσῶν τῷ 389 π. Χ. ἡ μὲν πόλις κατεστράφη, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς μετεκομίσθησαν εἰς Συρακούσας (*Διοδ. Σικελ.* XIV, 107). Ἀλλὰ δ κα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἀποδοθεῖσα εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Περὶ τὸ 360 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Βρεττίων, ἀλλ' ἠλευθερώθη καὶ πάλιν περὶ τὸ 330—325 π.Χ. ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἠπειρώτου. Ἀργότερον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους τῷ 296 π.Χ., ὅστις κατεσκεύασε θαυμάσιον λιμένα (*Στράβ.* VI, 256). Ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Βρεττίων παρέμεινεν ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ 272 π. Χ., ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ ρωμαϊκῆς φρουρᾶς. Κατὰ τὸ 189 π. Χ. ἐγένετο λατινικὴ ἀποικία, μετονομασθεῖσα *Οὐϊβὼν Οὐαλεντία* (Vibo Valentia), ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει ἔκτοτε (*Στράβ.* VI, 256). Ἔκειτο ἐν γραφικωτάτῃ καὶ καταφύτῳ τοποθεσίᾳ, ἐπιστεύετο δέ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Στράβων, ὅτι ἔφθασε μέχρις ἐκεῖ ἡ Περσεφόνη ἵνα συλλέξῃ ἄνθη. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἤκμασε, χάρις εἰς τὴν γεωγραφικὴν αὐτῆς θέσιν καὶ τὴν γειτνίασιν αὐτῆς μετὰ τοῦ ὄρους Σίλα (νῦν Aspromonte), ὁπόθεν ἐξῆγον μεγάλην ποσότητα ξυλείας. Τοῦ Ἱππωνίου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα τῶν ἐτῶν 379—350 π. Χ., τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἠπειρώτου 330—325 π. Χ., τῶν χρόνων τοῦ Ἀγαθοκλέους περὶ τὸ 296 π. Χ. καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ὁπότε κατὰ τὸ 89 π.Χ. κατηργήθη διὰ νόμου τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τομ. Α′, σελ. 119—120). Σήμερον καλεῖται Bivona, παρὰ τὸ Monteleone. Α. Θ. Σ.

Ἱππωνῖτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς *Πτολεμ.*, Ἀφρ. θέσ Δ, γ, 6). Ἐκ τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἐκ τῶν συντεταγμένων τῆς λίμνης, ἃς οὗτος δίδει καὶ αἵτινες ταυτίζονται πρὸς τὰς τοῦ *Ἱππῶνος Διαρρύτου*, προκύπτει ὅτι αἱ λίμναι αὗται εἶναι αἱ τανῦν ἀποτελοῦσαι τὸν ὡραῖον χειροποίητον λιμένα τοῦ ναυστάθμου τῆς Μπιζέρτας. Σ. Ε. Λ.

Ἵππωνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ φαραωνικὴ *Χαμπονοῦ*, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Πᾶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, νοτίως τῆς Μέμφιδος. Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν *Χιμπονοῦ*, ἥτις εἶναι ἡ σημερινὴ *Μίνια*.

Ἱππωτὸς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ μιᾶς τῶν 50 θυγατερων τοῦ Θεσπίου, βασιλέως τῶν Θεσπιῶν ἐν Βοιωτίᾳ (*Ἀπολλοδ.* II, 7, 8). Α. Θ. Σ.

Ἵπτα (ἡ) *[Μυθολ.]*. Θεότης τῆς ὀρφικῆς λατρείας ἐν δυτικῇ Μικρασίᾳ, περὶ ἧς εὐρὺς λογος γίνεται ἐν τῇ ὀρφικῇ ποιήσει. Ἡ λατρεία της συνεδέετο μὲ τὴν τοῦ Διὸς Σαβαζίου, ἐθεωρεῖτο δὲ μήτηρ ἢ τροφὸς τοῦ βρέφους Διονύσου. Ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα βεβαιοῦν τὴν λατρείαν αὐτῆς ἐν Μαιονίᾳ καὶ εἰς ἀρχαίαν θέσιν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὰ νῦν Κοῦλα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Π. Ν. Π.

ἵπταμαι· *πέτομαι, ὑψοῦμαι εἰς τὸν ἀέρα, κοιν. πετῶ: «ἱπτάμενος κύων».*

— **ἱπτάμεναι *μυῖαι*** *[Ὀφθαλμ.]*· βλ. λ. *ἐνδοπτικὰ φαινόμενα.*

Ἱπτάμενος *Ὁλλανδὸς* *[Μυθολ.]*. Ναυτικὸς θρῦλος, καθ' ὃν ἀσεβὴς Ὁλλανδός, μὴ πιστεύων εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους, ἐκυβέρνα πλοῖον πλέον πρὸς τὰ μεγάλα νότια πλάτη. Ὁ πλοῦς ὑπῆρξεν αἴσιος μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὅπου ὅμως καταιγὶς ἔθεσε τὸ πλοῖον εἰς βέβαιον κίνδυνον. Εἰς τὰς κραυγὰς ἀγωνίας τοῦ πληρώματος καὶ τῶν ἐπιβατῶν, βλεπόντων τὸν κίνδυνον καὶ μὴ ἐχόντων ἱερέα διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν των, ὁ κυβερνήτης ἐκάγχαζε καί, παρὰ τὸ ὅτι ἔβλεπε τοὺς ἱστοὺς ἀποκοπτομένους καὶ τὰ ἱστία ἀναρπαζόμενα, ἐξηκολούθει πίνων τὸν ζῦθόν του καὶ καπνίζων τὴν πίπαν του, μὴ διακόψας δὲ τὴν κτηνώδη ἀπάθειάν του παρὰ διὰ νὰ ρίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν ναύτην του, τολμήσαντα νὰ τὸν ἀπειλήσῃ διὰ νὰ ζητήσῃ που ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς. Ἀποσχισθέντος τότε πυκνοῦ μέλανος νέφους, ἐπεφάνη ἐξ οὐρανοῦ ἡ θεία μορφὴ τοῦ Αἰωνίου Πατρὸς καὶ σταθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἐπιστέγου προσεπάθει, ὅπως νουθετήσῃ τὸν πλοίαρχον· οὗτος ὅμως, ἀντὶ νὰ εἰσακούσῃ τὰς θείας συμβουλάς, ἐβλασφήμησε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς θείας μορφῆς, τραυματίσας ἑαυτὸν ἀντ' ἐκείνης, καὶ ὑποστὰς παράλυσιν τῆς χειρός. Ἐπηκολούθησε τότε ἡ θεία ἀρὰ πρὸς τὸν ἀσεβήσαντα πλοίαρχον: Νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὸ διηνεκές, χωρὶς νὰ ἀγκυροβολῇ ποτε, οὔτε νὰ προσεγγίζῃ που, οὐδὲ κἂν νὰ ἀπηνεμοῦται κατὰ τὰς τρικυμίας ὑπηνέμως ἀκτῆς· νὰ μασᾷ ἀντὶ καπνομαστίχης σίδηρον ὠξειδωμένον καὶ νὰ πίνῃ ἀντὶ ζύθου χολήν· νὰ εἶναι ἡ τετραωρία του ἀτέρμων καὶ ὅταν καταβάληται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου νὰ αἰσθάνεται ὅτι τὸν διαπερᾷ ξιφισμός· νὰ μείνῃ μόνον μὲ ἕνα ναυτόπαιδα, ὁ ὁποῖος νὰ μεταμορφωθῇ μὲ κέρατα ἐπὶ τοῦ μετώπου, μὲ στόμα τίγρεως καὶ μὲ δέρμα φώκης· νὰ εἶναι τῆς θαλάσσης ὁ περιπλανώμενος σατανᾶς, φερόμενος εἰς ὅλα τὰ πλάτη πέραν τῆς διαρκείας τῶν αἰώνων, ἕρμαιον διηνεκῶν καταιγίδων, φορεὺς συμφορᾶς εἰς πᾶν πλοῖον, ὅπερ θὰ διέπλεεν ἐν ὄψει του. Ταῦτα καταρασθεῖσα ἡ θεία μορφὴ ἐξηφανίσθη πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὸ βασανισθὲν πλήρωμα, πλὴν τοῦ ναυτόπαιδος-ὑπηρέτου, ὅστις ἀπέμεινεν ἐπὶ τοῦ «στοιχειωμένου πλοίου», μόνος τοῦ «Ἱπταμένου Ὁλλανδοῦ» σύντροφος, οἰκτρῶς ὅμως παραμορφωμένος, ὅπως ἡ κατάρα εἶχε κελεύσει. Μὲ χαιρέκακον ὅμως καὶ πρόθυμον πεῖσμα οἱ δύο αὐτοὶ κατηραμένοι ἐπιβάται του συνεμορφοῦντο πάντοτε μὲ τῆς ἀρᾶς τὴν ἐντολήν: ἀδιακόπως πλανώμενοι τῇδε κἀκεῖσε τῶν ὠκεανῶν, τὸ πᾶν ἐμηχανεύοντο ὅπως πλησιάζωσι τὰ διαπλέοντα πλοῖα, διὰ νὰ ἐκπέμψουν ἀσφαλέστερον τὴν συμφορὰν εἰς αὐτά· εἴτε διὰ πανουργίας, πότε ἀλλάσσοντες τὸ χρῶμα τοῦ σκάφους των διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρίζηται, πότε αἴροντες ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν θραυομένων ἱστῶν σήματα ἐσχάτης ἐπικλήσεως βοηθείας συνοδευόμενα ὑπὸ βολῶν πυροβόλου· εἴτε καὶ διὰ χειρισμῶν ὑπούλων, πότε ἀφίνοντες νὰ καταφθάνωνται ἀπὸ πλοῖα πλέοντα πρὸς τὴν διεύθυνσίν των, πότε τοποθετοῦντες ἱστοὺς ὡς διὰ μαγείας καὶ ὁρμῶντες διὰ νὰ καταφθάσουν αὐτοὶ ἀκροφανῆ πλοῖα. Οὐαὶ δὲ εἰς τὰ πλοῖα, λέγει ἡ παράδοσις, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντελήφθησαν τὴν γειτνίασιν τοῦ κατηραμένου πλοίου, ἐνῷ θὰ ἤρκει πρὸς τοῦτο νὰ προσέξουν ὅτι ὁ οἶνός των μετεβάλλετο ἀποτόμως εἰς ὄξος καὶ ὅτι τὸ ἁλίπαστον κρέας ἀποσυνετίθετο αἰφνιδίως εἰς τὰς βυτίνας, ἵνα βιάζοντα ἱστία παρ' ὅλην τὴν τρικυμίαν ἀπομακρυνθοῦν· θὰ ἦσαν χαμένα, διότι ὁ «Ἱπτάμενος Ὁλλανδὸς» θὰ ἐξέπεμπε κατ' αὐτῶν σμώνην καὶ πέμφιγα, ἢ θὰ διετάρασσε τὰς πυξίδας των, ὅπως τὰ φέρῃ εἰς καταστρεπτικὴν πλεῦσιν, ἢ θὰ τὰ ἐξώριζεν ἐπὶ ἀγνοουμένων καὶ ὡς τοιούτων μὴ σημειουμένων εἰς χάρτας ὑφάλων, ὅπως τὰ διαλύσῃ τῆς τρικυμίας ἡ μανία. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **«Ἱπτάμενος *Ὁλλανδὸς*»** (Fliegender Holländer) *[Μουσ.]*. Μουσικὸν δρᾶμα τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ, εἰς τρεῖς πράξεις, παιχθὲν τὸ πρῶτον ἐν Δρέσδῃ τὴν 2 Ἰανουαρίου 1843. Τὸ ἔργον τοῦτο, οὗτινος τὴν ποίησιν, βασιζομένην ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ θρύλου, ἔγραψεν ὁ συνθέτης κατόπιν τοῦ περιπετειώδους ταξιδίου μεταξὺ Ρίγας-Λονδίνου, κατὰ τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον νὰ πνιγῇ, ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ Βάγνερ. Ὁ Βάγνερ ἐν τῷ «Ἱπταμένῳ Ὁλλανδῷ» διὰ πρώτην φορὰν κάμνει συστηματικὴν χρῆσιν τῶν ὁδηγῶν-θεμάτων (Leit-Motiv)· ἡ μνημειώδης εἰσαγωγή, καθρέπτης τοῦ ὅλου ἔργου, περιλαμβάνει τὴν θαυμασίαν ἐπίκλησιν τοῦ κατηραμένου Ὁλλανδοῦ, τὸ θέμα τῆς ἀπολυτρώσεως ὡς καὶ μερικὰ ἀκόμη δευτερεύοντα θέματα. Ἐν τῷ «Ἱπταμένῳ Ὁλλανδῷ» ἡ συμφωνία κερδίζει ἔδαφος ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὄπερας· ἡ μουσική, ὑποβοηθούντων τῶν ὁδηγῶν-θεμάτων, ἐκφράζει πιστότερον τὴν ἔννοιαν τῆς ποιήσεως· ἡ ἁρμονία γίνεται τολμηροτέρα, ἐνῷ τὰ χρώματα τῆς ὀρχήστρας γεννῶσι γραφικωτάτας εἰκόνας. Τὸ ὅλον ἔργον παρουσιάζει συνθετικὴν ἑνότητα καὶ πρόοδον, ἥτις μᾶς ἀπομακρύνει ὁριστικῶς τοῦ τύπου τοῦ παλαιοῦ μελοδράματος, εἰς ὃν ὁ Μέγυερμπεερ εἶχεν εἴπει τὴν τελευταίαν λέξιν. Γ. Σ.

Ἶρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀνεξακριβώτου θέσεως. Παρ' Ὁμήρῳ τοποθετεῖται ἐγγὺς τῆς παραλίας τῆς Πύλου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος ἄλλοι μὲν ἐτοποθέτουν ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς Μεσόλας, εἰς τὸν μεταξὺ Ταϋγέτου καὶ Μεσσηνίας κόλπον, ἄλλοι δὲ ἐδείκνυον αὐτὴν ἀορίστως «κατὰ τὸ ὄρος τὸ κατὰ Μεγαλόπολιν». Κατ' ἄλλην παρὰ Πανσανίᾳ παράδοσιν, εἶναι ἡ μεταγενέστερον ὀνομασθεῖσα *Ἀβία*, ἐπὶ τῆς θαλάσσης κειμένη εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι σταδίων ἀπὸ τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ Χοιρίου νάπης. Εἶναι μία τῶν εἰς τὸν Ἀχιλλέα προταθεισῶν ἑπτὰ πόλεων κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν τοῦ Ἀγαμέμνονος.—2) Πόλις τῶν Μαλιέων ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ της Ἴρου ὀνομασθεῖσα οὕτω, ἀγνώστου θέσεως. —3) Πόλις τῆς Λέσβου ἀπὸ Ἴρου τοῦ πατρὸς τοῦ Λαμπετοῦ κληθεῖσα, ταυτιζομένη ὑπό τινων πρὸς τὴν *Ἱεράν*.—4) Πόλις τῆς Κιλικίας μεταξὺ Αἰγῶν καὶ Ἰσσοῦ, τοποθετουμένη κατὰ τὴν νῦν θέσιν Χιρὶκ-Κιοπροῦ ἢ Κυρὺκ-Κιοπροῦ.—5) Πόλις καὶ ὄρος τῆς Μεσσηνίας, γνωστὰ κατὰ τὸν Ε′ π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τῶν αὐτόθι πολέμων τοῦ Ἀριστομένους (βλ. λ.) *Εἶρα*. Π. Ν. Π.

Ἰραβάντης *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰνδοκίνας (βλ. *Ἰραουάντυ*). Μ. Ν. Δ.

ἰραδὲς (λέξ. *ἀραβ. ἰραδέ*, ἐν χρήσει παρὰ Τούρκοις)· ἐπιθυμία βούλησις, διαταγή, ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ· εἰδικῶς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, φιρμάνιον.

Ἰρὰκ *[Γεωγρ.]*. Περσικὸν ὄνομα (ἐκ τῆς ἀρχ. περσ. *ἀρυακᾶ)* τῆς *Μεσοποταμίας*. Οἱ Ἀσιανοὶ συγγραφεῖς ὑποδηλοῦσι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ὅλας τὰς χώρας τὰς κειμένας μεταξὺ τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας καὶ τῶν περσικῶν ὀρέων, ἰδίως τοῦ Ἐλ-Μπούρζ. Οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον *Ἰρὰκ* τὴν κυρίως Μεσοποταμίαν, ἤτοι τὴν χώραν τὴν ἐκτεινομένην βορειόθεν ἀπὸ τῆς περιοχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρης προσεγγίζουσι πρὸς ἀλλήλους, νοτίως μέχρι τῆς Ἀραβίας, δυτικῶς μέχρι τῆς Συρίας, ΝΑ. μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ ἀνατολικῶς μέχρι τῶν περσικῶν ὀρέων τοῦ Χουζιστάν, τὰ ὁποῖα χωρίζουσι τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ σημερινὸν κράτος τοῦ Ἰρὰκ ἀπὸ τῆς Περσίας.

Ὑπὸ τὴν γενικὴν ὅμως αὐτοῦ ὀνομασίαν τὸ Ἰρὰκ διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, τὸ ἀραβικὸν Ἰρὰκ (*Ἰρὰκ*-Ἀραμπὶ βλ. λ, τὸ ὁποῖον συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχαίαν Βαβυλωνίαν, καὶ τὸ περσικὸν Ἰρὰκ *Ἰρὰκ* Ἀτζεμῆ, βλ. λ.).

Digitized by Google

—**Ἰρὰκ** *(βασίλειον τοῦ—).* Ἀραβικὸν βασίλειον τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐντολὴν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, περιλαμβάνον τοὺς τέως τουρκικοὺς νομοὺς *Βασόρας, Βαγδάτης* καὶ *Μοσούλης*. Ἔχει ἐπιφάνειαν 371.000 τετρ. χιλιόμετρα καὶ πληθυσμὸν 2.849.282 κατ' ἀπογραφὴν γενομένην προχείρως τῷ 1920. Ὁρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ ἀραβικοῦ κράτους τῆς Ὑπεριορδανίας (Transjordania) πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τῆς Ἀραβίας (τοῦ βασιλείου τῆς Χετζάζης), πρὸς Ν. ὑπὸ οὐδετέρας ζώνης, πέραν τῆς ὁποίας τὸ βασίλειον τῆς Χετζάζης καὶ τοῦ Νέτζιτ, πρὸς ΝΑ ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἀνεξαρτήτου κράτους τοῦ Κουσεΐτ καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ Α. ὑπὸ τῆς Περσίας, Β. ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ ΒΑ. ὑπὸ τῆς Συρίας.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩ. Ρ.] ***Γεωργία, ὑδραυλικὰ ἔργα, φυσικοὶ πόροι.*** Ἡ κατὰ τὴν μογγολικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. συντελεσθεῖσα καταστροφὴ τοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἱστορικῶν χρόνων λειτουργήσαντος συστήματος διωρύγων κατέστησε μέγα μέρος τοῦ Ἰρὰκ ἀκαλλιέργητον ἔρημον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος ἐμελετήθη καὶ ἤρχισεν ἐκτελούμενον σχέδιον ὑδραυλικῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου σὲρ Οὐΐλλιαμ Οὐΐλκοξ (Willcocks). Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως τῶν ἔργων τούτων ἐσταμάτησε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐγκαταλείφθη δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ κρατικοῦ βίου τοῦ Ἰρὰκ ἐλλείψει πόρων. Ἤδη τὸ ζήτημα μελετᾶται ἐκ νέου. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν τὸ Ἰρὰκ θὰ καταστῇ χώρα παράγουσα ἄφθονα σιτηρά.

Τὸ κυριώτερον γεωργικὸν προϊὸν εἶναι σήμερον ὁ βάμβαξ, εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ὁποίου ἐνδιαφέρονται καὶ ἀγγλικαὶ ἑταιρεῖαι, καλλιεργεῖται δὲ πολὺ καὶ ἡ ὄρυζα, ὡς καὶ φοίνικες. Ἔτι περισσότερον θὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία τοῦ Ἰρὰκ διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν παρὰ τὴν Μοσούλην καὶ Βαγδάτην πετρελαιοπηγῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνδιαφέρονται διάφοροι ἀγγλικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ κυρίως ἡ Anglo - Persian Oil Company.

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ διεξάγονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Κωνσταντινουπόλεως—Βαγδάτης, ὅστις δὲν ἐπερατώθη ἀκόμη καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς καὶ δι' ὑπηρεσίας αὐτοκινήτων μετὰ τῆς Βηρυττοῦ. Σπουδαῖος λιμὴν πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ *Βασόρα* (βλ. λ.).

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πολίτευμα. Διοικ. διαίρεσις. Διεθνὴς θέσις.*** Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι μοναρχικὸν μὲ ὀλίγους περιορισμούς, ὁμοιάζον κάπως πρὸς τὸ σημερινὸν τῆς Αἰγύπτου. Παρὰ τὸν βασιλέα ὑπάρχει κοινοβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ γερουσίας ἀριθμούσης εἴκοσι γερουσιαστὰς καὶ βουλῆς ἐχούσης 88 βουλευτάς.

Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 12 νομοὺς (ἀραβ. *λιβά*), οἱ ὁποῖοι εἶναι περίπου τὰ τέως τουρκικὰ σαντζάκια (Μόσουλ, Ἐρμπίλ, Κερκιούκ, Σουλεϊμανίγε, Δαγιάλα, Μπάγντατ, Ντουλάιμ, Κούτ, Κέρμπελα, Χίλλε, Ἀτ-Ντιβανίγε, Μούντεφικ καὶ Μπάσρα). Τούτων προΐσταται νομάρχης (μουτεσαρρίφης), παρὰ τὸν ὁποῖον ὑπάρχει Ἄγγλος ὑπάλληλος μὲ συμβουλευτικὴν δικαιοδοσίαν.

Διὰ τῶν Ἄγγλων τούτων συμβούλων ἐξασκεῖται ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ διοικήσει ὁ ἀγγλικὸς ἔλεγχος, δυνάμει τῆς ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν δοθείσης ἐντολῆς ἐπὶ τοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ. Οἱ ὅροι ὑφ' οὓς θὰ ἐξησκεῖτο ἡ ἐντολὴ αὕτη οὐδέποτε καθωρίσθησαν ἐπακριβῶς ὑπὸ τῆς Κοινωνίας. Ἀλλ' αἱ σχέσεις Ἀγγλίας καὶ Ἰρὰκ ἐκανονίσθησαν διὰ συνθηκῶν, ὧν σπουδαιοτέρα ἡ τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1922, τῆς ὁποίας αἱ διατάξεις ἐνεκρίθησαν τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1924 ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὡς γενόμεναι εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ 22 ἄρθρου τοῦ συμφώνου. Ἡ συνθήκη ἐπεκυρώθη τῇ 19 Δεκεμβρίου 1925. Διὰ νεωτέρας δὲ συνθήκης συναφθείσης τῇ 13 Ἰανουαρίου 1926 καὶ ἐπικυρωθείσης τῇ 30 Μαρτίου 1926, ἡ διάρκεια αὐτῆς ὡρίσθη εἰς μίαν εἰκοσαετίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη συζητεῖται ἡ ὁλοσχερὴς χειραφέτησις τῆς χώρας διὰ τῆς λήξεως τῆς βρεττανικῆς ἐντολῆς ἀπὸ τοῦ 1932.

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Πρὸ καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον.*** Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον διενοήθη νὰ πολεμήσῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων καὶ τοὺς Ἄραβας πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ τουρκισμοῦ, ἡ κατάστασις εἰς τὸ Ἰράκ, ὡς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀραβικὰς χώρας, ἀπέβη κρίσιμος. Οὐχ ἧττον οἱ τρεῖς νομοὶ τοῦ Ἰρὰκ ἀντεπροσωπεύθησαν εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν διὰ Τούρκων καὶ Ἀράβων βουλευτῶν, ὡς καὶ δι' ἑνὸς Ἑβραίου βουλευτοῦ διὰ τὴν Βαγδάτην, τοῦ Σασσοὺν ἐφέντη, συγγενοῦς τῶν ἐν τῇ κυβερνήσει τῶν Ἰνδιῶν ὡς Ἄγγλων διακρινομένων Σάσουν (Sassoon). Ἀπὸ τοῦ Τουρκοϊταλικοῦ καὶ τοῦ Τουρκοβαλκανικοῦ πολέμου, ὅτε ἡ κεντρικὴ διοίκησις ἐξησθένησε, τὸ ἀραβικὸν στοιχεῖον τῆς Μεσοποταμίας ὡς καὶ τὸ τῆς Συρίας ἤρχισε νὰ ἐλπίζῃ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Ἡ ἐκ Δαμασκοῦ καὶ Βηρυττοῦ δρῶσα ἀραβικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὀνομαζομένη «ἄχτ» (= σύνδεσμος) ἐξετάθη καὶ εἰς τὰ τρία βιλαέτια τὰ ἀποτελοῦντα τὸ Ἰράκ. Ἡγέτης τῆς κινήσεως ταύτης ἐνεφανίζετο ὁ ἐν Βασόρᾳ Ἄραψ ἐπιφανὴς ἀρχηγὸς Σεγὶτ Ταλὶπ πασᾶς. Οἱ Νεότουρκοι παρεσκευάζοντο νὰ δράσωσιν ἐναντίον αὐτοῦ, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ἴσοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Ταλὶπ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἄγγλους νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἄραβας κατὰ τῆς Τουρκίας, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ ἴδιος ὡς ἀρχηγὸς αὐτονόμου ἀραβικοῦ κράτους μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βασόραν. Ἀλλ' αἱ προτάσεις του δὲν ἔγιναν δεκταί. Συγχρόνως ὅμως ὁ εἰς τὰς χώρας τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου Ἄγγλος πολιτικὸς πράκτωρ σὲρ Πέρσυ Κὸξ ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας προστατευομένους Ἄραβας φυλάρχους, ὑποσχόμενος σεβασμὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θρησκείας των. Εὐθὺς ἀμέσως ἤρχισαν αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἄγγλων, ἐνῷ ὁ ὑπὸ τῆς Τουρκίας κηρυχθεὶς ἱερὸς πόλεμος εὕρισκε τοὺς Ἄραβας φυλάρχους μᾶλλον ἀδιαφόρους. Τὴν 22 Νοεμβρίου τοῦ 1914 τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα κατελάμβανον τὴν Βασόραν, ὁ δὲ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ χρησιμεύων σὲρ Πέρσυ Κὸξ ἐξέδιδε νέαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς προκήρυξιν, βεβαιῶν ὅτι ἡ τουρκικὴ διοίκησις ἀπέθανε καὶ ὅτι προστάτης καὶ φίλος αὐτῶν ἦτο ἡ Ἀγγλία. Ἀμέσως οἱ Ἄγγλοι ἤρχισαν τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως, συγκεντροῦντες τὴν προσοχήν των ἰδιαιτέρως εἰς τὴν γεωργίαν. Συγχρόνως ἤρχισεν ἡ ἀγγλικὴ προέλασις πρὸς Β. Αἱ πολεμικαὶ αὗται ἐπιχειρήσεις προυχώρουν βραδέως, διότι ἀρχικὸς σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἁπλῶς νὰ προστατευθῶσιν αἱ ἀγγλικαὶ ἐγκαταστάσεις τοῦ Περσικοῦ κόλπου, νὰ καταληφθῇ μόνον τὸ βιλαέτιον Βασόρας, δηλαδὴ τὸ Σὰτ ἐλ Ἀράμπ, καὶ νὰ προξενηθῇ ἐντύπωσις ἐπὶ τῶν Ἀράβων καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν πληθυσμῶν τῶν κατοικούντων μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Τὴν 9ην Δεκεμβρίου κατελήφθη ἡ Κούρνα. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 τὸ ἀγγλικὸν σῶμα ἐκστρατείας, ἐνισχυθὲν μὲ μίαν μεραρχίαν ἐξ Ἰνδιῶν, ἐξηκολούθησε τὴν προέλασιν καὶ κατέλαβε τὴν 3ην Ἰουνίου τὴν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος Ἀμάρα, κυριεῦσαν 17 πυροβόλα καὶ συλλαβὸν 1800 αἰχμαλώτους. Τὴν 25ην Ἰουλίου κατελήφθη ἡ ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου Ἐν - Νασιριγὲ καὶ συνελήφθησαν 1000 Τοῦρκοι αἰχμάλωτοι. Ἐκπληρωθέντος οὕτω τοῦ ἀρχικοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς ἐκστρατείας, ἐφαίνετο ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν θὰ ἐπεχείρουν νὰ προχωρήσωσι περισσότερον, μὴ ὄντες ἄλλωστε παρεσκευασμένοι πρὸς τοῦτο καὶ ἔχοντες ἄλλας ἀπασχολήσεις ἐν Εὐρώπῃ, Αἰγύπτῳ καὶ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Ἐν τούτοις οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ σώματος ἐκστρατείας Μπάρρετ καὶ Νίξων συνέλαβον τὸ σχέδιον τῆς συνεχίσεως τῆς ἐκστρατείας προελαύνοντες κατὰ μῆκος τοῦ Τίγρητος. Τὴν 28ην Σεπτεμβρίου κατελήφθη ἡ Κοὺτ-ἐλ-Ἀμάρα, θέσις στρατηγική, ἐπὶ σημείου, ἐκ τοῦ ὁποίου ῥέει ὁ Σὰτ-ἐλ-Χάϊ, ἑνώνων τὸν Τίγρητα μὲ τὸν Εὐφράτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων ἐνέπνευσεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν τὴν ἰδέαν νὰ ζητήσῃ ἐπιδεικτικὴν ἐπιτυχίαν τοὐλάχιστον εἰς τὸ πολεμικὸν θέατρον τῆς Μεσοποταμίας. Ὡς ἐκ τούτου ἐπεχειρήθη ἐσπευσμένως ἡ ἐκ Κοὺτ-ἐλ-Ἀμάρα προέλασις πρὸς τὴν Βαγδάτην. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως εὑρέθησαν ἔχοντες συγκεντρωμένας ἰσχυρὰς δυνάμεις παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κτησιφῶντα. Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Τάουνσεντ ἐπιτεθεὶς ἀμέσως κατ' αὐτῶν τὴν 21ην Νοεμβρίου ἐκέρδισε τὴν πρώτην ἡμέραν, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι λαβόντες ἐνισχύσεις ἀνέκτησαν μέγα μέρος τοῦ ἀπολεσθέντος ἐδάφους. Ἀντιληφθεὶς τότε ὅτι ἡ πρὸς Βαγδάτην προέλασις ἦτο ἐπιχείρησις δυσχερής, ὁ Τάουνσεντ ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ Κούτ, ὅπου ἔφθασε τὴν 3ην Δεκεμβρίου. Οἱ Τοῦρκοι παρακολουθοῦντες περιεκύκλωσαν τὴν θέσιν ταύτην, τῆς ὁποίας καὶ ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν ἀπὸ τῆς 3ης Δεκεμβρίου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Νουρεδδὶν πασᾶ, ἐνῷ εἰς τὸ τουρκικὸν στρατηγεῖον τῆς Βαγδάτης ἔφθανεν ἐκ Γερμανίας καὶ ὁ Γκόλτς πασᾶς, ἔχων εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν τὸν βαθμὸν στρατάρχου. Αἱ πρὸς διάσωσιν τῶν πολιορκουμένων ἀγγλικαὶ προσπάθειαι, ἐξακολουθήσασαι ἐπὶ μῆνας, ἀπέτυχον, στοιχίσασαι μεγίστας ἀπωλείας εἰς ἄνδρας, καὶ τὴν 29ην Ἀπριλίου 1916 οἱ Ἄγγλοι τῆς Κοὺτ ἐξαντλήσαντες ὅλα τὰ τρόφιμα αὐτῶν ἐσυνθηκολόγησαν. 9000 ἀξιωματικοὶ καὶ ἄνδρες ἀγγλικοῦ καὶ ἀγγλοϊνδικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τάουνσεντ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους.

Κατόπιν τοῦ σοβαροῦ τούτου πολεμικοῦ ἀτυχήματος οἱ Ἄγγλοι ὀργανώσαντες νέον σῶμα ἐκστρατείας μετὰ στολίσκου ἐντὸς τοῦ Τίγρητος ἐπανέλαβον τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1917. Τὴν 17ην Φεβρουαρίου ἀνέκτησαν τὴν Κοὺτ - ἐλ - Ἀμάρα καὶ προελάσαντες κατόπιν ταχέως κατέλαβον τὴν 11ην Μαρτίου τὴν Βαγδάτην. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1918 κατέλαβον τὴν ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου θέσιν Χίτ, ὅπου συνέλαβον 5.000 αἰχμαλώτους, τὸν δὲ Μάϊον τὴν πολὺ βορειότεραν, ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Τίγρητος κειμένην, Κερκούκ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 οἱ Ἄγγλοι εἶχον προσεγγίσει εἰς Μοσούλην, ἀφοῦ συνέλαβον καθ' ὁδὸν 11.000 Τούρκους αἰχμαλώτους, ὅτε ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχή. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα οἱ Ἄγγλοι εἰσῆλθον καὶ εἰς τὴν Μοσούλην.

Μετὰ τὸν πόλεμον. Ἵδρυσις τοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ. Τὴν 7ην Νοεμβρίου 1918 ἡ ἀγγλικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐξέδωσαν προκήρυξιν, καθ' ἣν σκοπὸς τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης θὰ ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὑπὸ τουρκικὸν ζυγὸν λαῶν καὶ ἡ ἐγκατάστασις ἐθνικῶν κυβερνήσεων προερχομένων ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν. Μετὰ τὴν διακήρυξιν ταύτην ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Μεσοποταμίαν τὸν συνταγματάρχην Οὐΐλσων, ὅπως διαπιστώσῃ, ἂν οἱ πληθυσμοὶ τοῦ Ἰρὰκ ἐπεθύμουν τὴν ἵδρυσιν ἀραβικοῦ κράτους ἐκτεινομένου ἀπὸ τῆς Μοσούλης μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ὑπὸ Ἄραβα ἡγεμόνα καὶ ποῖον ἤθελον ὡς τοιοῦτον. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον σημεῖον οἱ πληθυσμοὶ τῶν Ἄγγλων κατεχομένης χώρας ἦσαν σύμφωνοι. Ἀλλ' εἰς τὸ δεύτερον ὑπῆρχον μεγάλαι διαφωνίαι. Ἐν τούτοις τὸν Μάρτιον τοῦ 1920, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ τότε ἐν τῇ ἀκμῇ του εὑρισκομένου βασιλέως Χουσεΐν τῆς Χετζάζης, ὁ ἐμίρης Φαϊσάλ, ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Συρίας, ἡ μερὶς τῶν ἀγγλοφρόνων ἐξέλεξε τὸν ἀδελφόν του, τὸν ἐμίρην Ἀβδουλλάχ, βασιλέα τοῦ Ἰράκ. Ἐφαίνετο τότε ὅτι ἐνίκα καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν ἡ Ἀγγλία, ἐγκαταστήσασα εἰς Χετζάζην μὲν τὸν βασιλέα Χουσεΐν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑποκινήσει διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Τουρκίας, εἰς Συρίαν δὲ καὶ εἰς τὸ Ἰρὰκ τοὺς δύο υἱούς του.

Ἡ ἀγγλικὴ ἐντολὴ ἐπὶ τοῦ Ἰράκ. Τὸν Μάϊον τοῦ 1920 ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀπεφάσισε ν' ἀναθέσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐντολὴν τῆς ἐξασκήσεως τῆς διοικήσεως τοῦ νέου κράτους τοῦ Ἰράκ, τοῦ ὁποίου οὔτε τὰ ὅρια οὔτε ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις εἶχον ἀκόμη καθορισθῆ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὸ ἀγγλι-

Digitized by Google

κὸν γόητρον ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ ἐν Ἀνατολῇ συνεπείᾳ τῶν γεγονότων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μόλις ἐγνώσθη ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐντολῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐξερράγη ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐπανάστασις κατὰ τῶν Ἄγγλων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον μέρος κυρίως οἱ σιιτικοὶ πληθυσμοί. Στρατεύματα βρεττανικὰ ἀποσταλέντα ἐξ Ἰνδιῶν κατέστειλαν ταχέως τὴν ἐξέγερσιν ταύτην καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 κατηρτίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, τῆς ὁποίας μετεῖχον ὁ Ταλὶπ πασᾶς ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὁ Ἑβραῖος Σασοὺν ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐμίρης Φαϋσὰλ ἐξεδιώχθη ἐκ Συρίας, ὅπου ἤθελε νὰ ἐπιβληθῇ ὡς βασιλεύς, καὶ προσέφυγεν εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰράκ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ταλὶπ πασᾶς, ἂν καὶ φίλος τῶν Ἄγγλων, ἀντέπραττε κατὰ τοῦ σχεδίου τούτου, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν εἰς Κεϋλάνην. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1921 ἔφθασεν εἰς Βαγδάτην ὁ ἐμίρης Φαϋσὰλ ὡς ὑποψήφιος τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τοῦ ἐν τῇ γενέσει του ἀκόμη εὑρισκομένου κράτους καὶ τὴν 11ην Ἰουλίου ἐξελέγη βασιλεὺς δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι συνταγματικὸν καὶ κοινοβουλευτικὸν μὲ χαρακτῆρα δημοκρατικόν. Ἀμέσως κατόπιν διενηργήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν δημοψήφισμα, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ παραδοχὴ τοῦ ἐμίρου Φαϋσὰλ ὡς βασιλέως ὑπὸ 96% τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἡ πλειοψηφία αὐτοῦ ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἀγγλικῆς ἐντολῆς. Τὴν 23 Αὐγούστου 1921 ὁ Φαϋσὰλ ἐγκαθιδρύθη ἐπισήμως ὡς βασιλεὺς καὶ κατήρτισε τὸ πρῶτον ὑπουργεῖόν του.

Ἡ βασιλεία τοῦ Φαϋσάλ. Ἡ βασιλεία τοῦ Φαϋσὰλ ἤρχισε μὲ ταραχὰς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Εἰς τὰ τουρκικὰ σύνορα συνεκεντροῦτο τουρκικὸς στρατὸς καὶ ἄτακτα τουρκικὰ στρατεύματα εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ Ἰράκ, ἐνῷ συγχρόνως ἐκ τῶν νοτίων ἠπείλουν τὴν χώραν οἱ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Χετζάζης κινηθέντες Βαχαβῖται ὑπὸ τὸν Ἀβδοὺλ-Ἀζὶζ ἴμπν-Σαούτ. Τὸ ἀγγλικὸν οἰκοδόμημα τῆς μεγάλης Ἀραβίας ἐκλονίζετο, ὁ δὲ βασιλεὺς Φαϋσὰλ καὶ οἱ ὑπουργοί του ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰρὰκ ἀγγλικῆς ἐντολῆς καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῆς διὰ συνθήκης συμμαχίας, ἐνῷ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἤθελε συνθήκην ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἐντολῆς. Ἐξακολουθούσης δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐναντίον τῆς ἀγγλικῆς ἐντολῆς κινήσεως τῶν Σιιτῶν, ἐφαίνετο ὅτι ἡ θέσις τῶν Ἄγγλων καθίστατο δυσχερής. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος ὕπατος ἁρμοστὴς σὲρ Πέρσυ Κὸξ ἐνεργήσας δραστηρίως καὶ ἐξορίσας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματος ἀποκατέστησε τὴν τάξιν, τὴν δὲ 10 Ὀκτωβρίου 1922 ὁ Κὸξ ὑπέγραψε μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Ἰρὰκ συνθήκην συμμαχίας δι' 20 ἔτη, ἥτις ὅμως δὲν ἐπεκυρώθη ἀμέσως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασις ἀπέβαινεν ἀπειλητικὴ εἰς τὰ βόρεια σύνορα, διότι ἡ νίκη τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπηρέασε τοὺς παραμεθορίους πληθυσμούς. Ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη τότε νὰ προβῇ εἰς ὑποχωρήσεις. Ἡ διάρκεια τῆς συνθήκης τοῦ 1922 περιωρίσθη εἰς τέσσαρα ἔτη μετὰ τῆς προσθήκης, ὅτι θὰ ἔπαυεν ὑπάρχουσα εὐθὺς ὡς τὸ Ἰρὰκ ἤθελεν εἰσέλθει εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῷ κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης ὁ λόρδος Κῶρζον διεξεδίκει τὴν Μοσούλην διὰ τὸ Ἰράκ, ἐξ αἰτίας τῶν ἐκεῖ πλουσίων πετρελαιοφόρων πεδίων, ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὰς ὑπὲρ τῶν Τούρκων ἀγωνιζομένας φυλάς.

Μετὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς Μοσούλης ὑπὲρ τοῦ Ἰρὰκ καὶ ἐναντίον τῶν τουρκικῶν βλέψεων, ἡ χώρα ἤρχισε νὰ καθησυχάζῃ. Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1926 ὑπεγράφη νέα συνθήκη μεταξὺ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἰρὰκ διὰ περίοδον 25 τὸ πολὺ ἐτῶν, ἐπικυρωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν δύο κοινοβουλίων. Ἐσχάτως ὅμως ἀνεκινήθη πάλιν τὸ ζήτημα τῆς ἀγγλικῆς ἐντολῆς, ἥτις πρόκειται νὰ λήξῃ τῷ 1932, ἂν ἕως τότε τὸ Ἰρὰκ γίνῃ δεκτὸν εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΦΙΛΟΤ.] Ἡ Ἀγγλία καταλαβοῦσα κατὰ τὸ 1918 τὴν Βαγδάτην ἐπεσήμανε τὰ εὑρεθέντα εἰς τὰ ταχυδρομεῖα τῆς πόλεως τουρκικὰ γραμματόσημα μὲ τὰς λέξεις BAGHDAD IN BRITISH OCCUPATION (Βαγδάτη ὑπὸ Ἀγγλικὴν Κατοχὴν) καὶ νέαν ἀξίαν. Οὕτως ἐπεσημάνθησαν 25 διάφορα γραμματόσημα, ἅτινα τυγχάνουσι σπανιώτατα. Ὅμοιον ἐπισήμασμα ἀλλὰ διαφόρου τύπου ἐναπετέθη κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἐπὶ ἑτέρων 14 τουρκικῶν γραμματοσήμων τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1914. Ἀλλὰ τούτων ἡ ἐμπορικὴ ἀξία, πλὴν τῶν μεγάλων ἀξιῶν, εἶναι μετρία. Κατὰ τὸ 1919 ἐπεσημάνθησαν ἐν Μοσούλῃ διάφορα τουρκικὰ χαρτόσημα μὲ τὸ ἐπισήμασμα POSTAGE I.E.E. «D» (Ταχυδρομεῖον Ἰνδικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος «D»). Τέλος δὲ κατὰ τὸ 1923 ἐξεδόθησαν εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὸ ἱδρυθὲν πλέον βασίλειον τοῦ Ἰρὰκ μὲ διαφόρους τοποθεσίας τοῦ βασιλείου. Κατὰ τὸ 1927 ἐξεδόθη 1 γραμματόσημον 1 ρουπίας, φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰράκ. Ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1927 ἐξεδόθησαν ὁμοίως ἐν Ἰρὰκ διάφορα ὑπηρεσιακὰ γραμματόσημα ἐπισημανθέντων πρὸς τοῦτο τῶν ἐν χρήσει γραμματοσήμων μὲ τὰς λέξεις ON STATE SERVICE καὶ ἀντιστοίχους ἀραβικὰς ἀπὸ τοῦ 1924. Ε. Φ. Ε.

— **Ἰρὰκ *Ἀραμπὶ*** */Γεωγρ./*. Ἀποτελοῦν τμῆμα τοῦ *Ἰρὰκ* (βλ. λ.), ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς 30^{0} καὶ 34^{0} 30′ βορ. πλάτ. καὶ μεταξὺ τῆς 40^{0} καὶ 46^{0} ἀνατ. μήκ. (Παρισίων). Ἔχει μῆκος μέγιστον ἐκ τῶν ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ. 750 χιλιομέτρων καὶ πλάτος 300 χμ. καὶ ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1918 τὰς τουρκικὰς γενικὰς διοικήσεις (βιλαέτια) Βαγδάτης καὶ Βασόρας.

Τὸ Ἰρὰκ Ἀραμπὶ ἀποτελεῖ μεγάλην πεδιάδα σχηματισθεῖσαν ἐκ προσχώσεων τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου. Ἐπειδὴ δὲ μεγάλαι πλήμμυραι τῶν δύο ποταμῶν καὶ ἰδίως τοῦ Τίγρητος συμβαίνουσι τὸ ἔαρ, φαίνεται ὅτι σημαντικαὶ μεταβολαὶ τοῦ ἐδάφους ἐπῆλθον εἰς τὸ Ἰρὰκ κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων. Λέγεται ὅτι εἰς προηγουμένας ἐποχὰς αἱ ἐκβολαὶ τῶν δύο ποταμῶν ἐπροχώρουν κατὰ ἓν μίλλιον ἀνὰ τριάκοντα ἔτη. Ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὸν ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνα τὰ παράλια τοῦ περσικοῦ κόλπου εὑρίσκοντο 40—55 μίλλια ἐνδότερον πρὸς τὴν ξηράν. Δέον κατὰ ταῦτα νὰ ὑποτεθῇ, καὶ θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι κατὰ τὴν βαβυλωνιακὴν περίοδον οἱ δύο ποταμοὶ ἐχύνοντο εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον ὡς δύο ἀνεξάρτητοι ποταμοί. Ἄλλοι μάλιστα ὑπελόγισαν ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀκόμη αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος ἀπεῖχον μιᾶς ἡμέρας πορείαν ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Μεταβολαὶ τοῦ ἐδάφους σπουδαῖαι φαίνεται ὅτι ἔγιναν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, διότι ἐνῷ πολλαὶ ἀπὸ τὰς διώρυγας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς βαβυλωνιακὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἀπὸ Ἄραβας γεωγράφους, σῴζονται σήμερον, ἄλλων δὲν κατωρθώθη νὰ καθορισθῇ ἡ θέσις. Αἱ ἀρχαῖαι αὗται διώρυγες, αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο Β. τῆς Βαβυλῶνος, εἶχον καταστήσει τὴν γῆν τῆς Μεσοποταμίας εὐφορωτάτην. Ἤδη χάρις εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ Δ′ αἰῶνος ἀρχίσαντα καὶ συνεχιζόμενα ὑδραυλικὰ ἔργα ἀναμένεται ὅτι ἡ χώρα θὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν εὐημερίαν τῆς ἐποχῆς τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀράβων χαλιφῶν, ὅτε 360 χωρία κείμενα Β τῆς Βαβυλῶνος ἀπέφερον εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν 225 000 διρχέμια (δράμια ἢ δραχμὰς) χρυσίου ἐκτὸς τῆς εἰς εἶδος φορολογίας.

— */Ἱστορ./* Φαίνεται ὅτι εἰς τὴν εὔφορον ταύτην χώραν δύο κυρίως κέντρα ἠμφεσβήτησαν τὴν πολιτικὴν ὑπεροχὴν ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων. Πρὸς Β κατὰ τὴν βαβυλωνιακὴν περίοδον ὑπῆρχον αἱ πόλεις *Κὶς* (Kich), *Ἀκκάδ, Κουτχᾶ* (τὸ κατόπιν Τὲλ-Ἰβραχήμ), *Σιππάρα* (Ἄμπου-Χαμπᾶ), *Μπορσιππᾶ* (ἢ Μπρὶς-Νιμροὺδ) καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ *Βαβυλών*. Εἰς τὸ νότιον μέρος ἦσαν ἡ *Ἠριδοῦ* καὶ ἡ *Οὒρ* (Μπουγαρῖρ), αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο ἀρχικῶς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἐνῷ σήμερον ἀπέχουσιν ἀπ' αὐτῆς 125 μίλλια, καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Α′ ἡ ἑλληνικὴ πόλις *Σελεύκεια*, φθάσασα κατόπιν εἰς μέγαν βαθμὸν ὀλβιότητος. Ἑλληνικαὶ πόλεις ἱδρύθησαν καὶ νοτιώτερον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Βαβυλωνίας ὑπὸ τῶν Πάρθων (130 π. Χ.) ἐκτίσθη ἡ *Κτησιφῶν* ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος, ἀπέναντι τῆς Σελευκείας, γενομένη ἡ χειμερινὴ καθέδρα τῶν Πάρθων βασιλέων. Βραδύτερον ἡ διπλῆ αὕτη πόλις ἔγινε καθέδρα τῶν Σασανιδῶν βασιλέων τῆς Περσίας, ἐξηκολούθησε δὲ ἀκμάζουσα καὶ κατὰ τὴν ἀραβικὴν κυριαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μανταΐν. Κατόπιν ὅμως ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τῆς Βαγδάτης. Τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν *Σουριστάν*, ἤτοι Συρία (Σουρία), ὄνομα τὸ ὁποῖον εἶναι μετάφρασις τοῦ ἀραμαϊκοῦ Μπὲθ-Ἀραμαγιᾶ, διότι τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας κατείχετο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Ἀραμαίων. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται ἐντόπιός τις συριακὸς πληθυσμὸς πρεσβεύων εἰδικὸν θρήσκευμα, οἱ Μανταῖοι, κατοικοῦντες κυρίως τὴν κοιλάδα τοῦ κάτω Εὐφράτου, παρὰ τὸ Σοὺκ-ἐς-Σουϊούχ. Ἄλλη σπουδαία πόλις τῆς περιόδου τῶν Σασανιδῶν εἶναι ἡ *Περισαβορά*, γνωστὴ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς *Ἀνμπάρ*, κέντρον τοῦ βαβυλωνιακοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Πομπεδιθᾶ (558 μ.Χ.), ἥτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, εἰς τὸ αὐτὸ πλάτος μὲ τὴν Βαγδάτην. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Σασανιδῶν ἤκμασεν εἰς τὰ νότια τοῦ Ἰρὰκ τὸ βασίλειαν τοῦ *Χίρα* (βλ. λ. καὶ *Ἀραβία*). Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ὑπῆρξεν ἐν Βαβυλωνίᾳ ἑβραϊκὸν βασίλειον, κέντρα τοῦ ὁποίου ἦσαν ἡ *Νεχαρδὲ* καὶ *Πομπεδιθᾶ*.

Μετὰ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν, κατὰ τὸν Ζ′ μ. Χ. αἰῶνα, τὸ Ἰρὰκ εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον εὐημερίας. Ἱδρύθησαν τότε πολλαὶ σπουδαῖαι πόλεις, ὡς ἡ *Κοῦφα*, ἡ *Βασόρα*, ἡ *Οὐαζὶτ* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σὰτ-ἐλ-Χάϊ καὶ ἡ *Βαγδάτη* εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ὁμωνύμου βαβυλωνιακῆς πόλεως, γενομένη οὐχὶ μόνον ἡ ἕδρα τοῦ κράτους τῶν Ἀβασιδῶν χαλιφῶν, ἀλλὰ ἐπί τινα χρόνον καὶ ἡ μητρόπολις τοῦ ὅλου ἀραβικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ μετὰ τῆς παρακμῆς τοῦ ἀραβικοῦ κράτους παρημελήθη καὶ τὸ ὅλον σύστημα τῆς διὰ διωρύγων ἀρδεύσεως τῆς χώρας, ἥτις ἤρχισε νὰ ἐρημοῦται, βαθμιαίως δὲ περιῆλθεν εἰς ἡμιβάρβαρον κατάστασιν, οὖσα ἐκτεθειμένη ἄλλοτε μὲν εἰς τὰς καταστροφὰς μεγάλων πλημμυρῶν, ἄλλοτε δὲ εἰς παρατεταμένην ξηρασίαν. Συγχρόνως ἡ χώρα διήρχετο ποικίλας περιπετείας, ἀλλάσσουσα συχνάκις δυνάστας καὶ κατατμηθεῖσα βαθμιαίως εἰς διαφόρους τοπαρχίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐκυβέρνων πρόσκαιροι δυναστεῖαι ἱδρυόμεναι ὑπὸ Τούρκων, τέως σωματοφυλάκων τῶν κατ' ὄνομα μόνον βασιλευόντων χαλιφῶν. Ἀπὸ τοῦ 1055 ἐνεφανίσθησαν οἱ διὰ Περσίας ἐλθόντες Σελτζοῦκοι, ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ κυριαρχία κατέπεσε ταχέως ἐν Ἰράκ. Ἐπῆλθε κατόπιν κατὰ τὸν ΙΓ′ καὶ ΙΔ′ αἰῶνα ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων, ἥτις συνεπλήρωσε τὴν καταστροφήν. Τῷ 1502 ὁλόκληρος ἡ Μεσοποταμία περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Σαφαβιτῶν τῆς Περσίας. Τῷ 1516 κατέκτησαν τὴν χώραν οἱ Ὀσμανίδαι Τοῦρκοι, οἵτινες ἐκυριάρχησαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Παγκοσμίου πολέμου.

Ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπῆλθον σημαντικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐθνογραφικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἰράκ, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν νοτιόθεν ἐκ τῆς ἀραβικῆς χώρας τοῦ Νέτζιτ, ἔστω καὶ νομαδικῶς, ἐρχομένων Ἀράβων καὶ τῶν ἐξ Ἀνατολῶν, ἤτοι ἐκ Περσίας, προερχομένων φυλῶν. Τῶν τελευταίων τούτων ἡ ἐπικράτησις ἦτο μεγαλυτέρα, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνῆκον εἰς τὸ σιιτικὸν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ σουννιτικὸν δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἐστρέφετο πρὸς τὴν Περσίαν μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν Τουρκίαν. Εἰς τὴν χώραν ἐπεκράτουν ἔθιμα μᾶλλον περσικά, τὰ νομίσματα τῆς Περσίας ἐκυκλοφόρουν μετὰ τῶν τουρκικῶν, εἴς τινας δὲ πόλεις, ὡς ἐν Βαγδάτῃ, ὑπῆρχον σπουδαῖαι περσικαὶ συνοικίαι. Ἀφ' ἑτέρου εἰς Κερμπελᾶ καὶ Μεστζὲτ-Ἀλῆ ἦσαν οἱ τόποι τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῶν Σιιτῶν, ὅπου κατ' ἔτος συνέρρεον μυριάδες Περσῶν προσκυνητῶν καὶ μετεφέροντο πρὸς ταφὴν οἱ νεκροὶ τῶν ἐπιφανῶν Περσῶν. Οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ τουρκικοῦ Ἰρὰκ ὑπῆρχεν ἐνσφηνωμένη σπουδαία περσικὴ γωνία. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας οὐδὲ ἴχνος ὑπελείφθη ἐκ τοῦ ἐπὶ χαλιφῶν ἀκμάσαντος ἀραβοπερσικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀγγλικὴ ἐπιρροή. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἤρχισε νὰ διαδίδεται ἐν τῷ Ἰρὰκ καὶ κάποια ἐπήρεια ἐξ Ἰνδιῶν διὰ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ παρίδωσι τὴν στρατηγικὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ χώρα διὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἰνδιῶν. Πρὸς ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἐπιρροῆς των οἱ Ἄγγλοι διετήρουν ἐπαφὴν μετὰ διαφόρων ἀραβικῶν φυλῶν, κυρίως τῶν Σαμμάρ, αἵτινες ἐλθοῦσαι ἐκ τῆς κεντρικῆς Ἀραβίας ἐξετόπιζον τοὺς ἐντοπίους πληθυσμοὺς πρὸς τὰ Β.

Ἀπὸ τοῦ, 1860 χάρις εἰς ἱκανούς τινας Τούρκους βαλῆδες καὶ ἰδίως εἰς τὸν Μιτχὰτ πασᾶν, ἡ τουρκικὴ κυριαρχία ἐφάνη παγιουμένη. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ αἱ ἀραβικαὶ φυλαὶ ἐξηγείροντο συχνάκις, ὑποκινούμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐνῷ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐξ Ἰκονίου πρὸς τὴν Βαγδάτην προχωροῦντος σιδηροδρόμου ἐνεφανίζετο πλέον καὶ ἡ γερμανικὴ ἐπιρροή

Τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ ἐπεκράτει ἐν Ἰρὰκ καὶ ἀκριβέστερον ποῖος θὰ κατεσκεύαζε καὶ θὰ εἶχε τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ διὰ τοῦ Ἰρὰκ διερχομένου καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἀπὸ Βαγδάτης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον διήκοντος τμήματος τοῦ σιδηροδρόμου, ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον σφοδρᾶς διαπάλης καὶ ἐπιπόνων διαπραγματεύσεων, αἵτινες ἐφαίνοντο ὅτι θ' ἀπολήξωσιν εἰς ἀγγλογερμανικὴν συμφωνίαν, ὅτε ἐπελθὼν ὁ Παγκόσμιος πόλεμος ἀνέτρεψε τὰς κατ' ἀρχὴν ἐπιτευχθείσας συμφωνίας. Ἡ δὲ ἐξέλιξις τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς ὅλης Μεσοποταμίας καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἀνεξαρτήτου βασιλείου τοῦ *Ἰρὰκ* (βλ. λ.).

Ν. Μ.

— **Ἰρὰκ-*Ἀτζεμί***, ἢ ***Ἰρὰκ-οὐλ-Ἀτζέμ*** (ἤτοι τὸ *περσικὸν Ἰρὰκ*) *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη ἐπαρχία τῆς Περσίας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἄραβες γεωγράφοι ὠνόμαζον *Δζεμπὲλ* (=ὀρεινὴ χώρα). Οὕτω καλεῖται σήμερον μέγα τμῆμα τῆς Περσίας, ἐκτεινόμενον ἀπὸ 31^{0} 10′ μέχρι 37^{0} 30′ Β πλάτους καὶ 45^{0} ἕως 55^{0} Α μήκους (Παρισίων), ἔχον ἔκτασιν 800 χιλιομέτρων ἐξ Α πρὸς Δ καὶ 500 χλμ. ἐκ Β πρὸς Ν καὶ ἐπιφάνειαν 385.129 τετρ. χιλιομ. Κάτοικοι 1.000.000 περίπου. Πρωτεύουσα πόλις εἶναι ἡ *Ἰσπαχάν*. Ὁρίζεται πρὸς Α ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Χορασάν, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Κερμὰν καὶ τοῦ Φάρς, πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τοῦ Χουζιστὰν καὶ τοῦ Λουριστάν, πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Ἀρντιλάν, πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν καὶ πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Γκιλὰν καὶ τοῦ Μαζανταράν. Ἐντὸς τῆς ὀρεινῆς ταύτης χώρας εὑρίσκονται αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Περσίας, αἱ *Τεχεράνη* (πρω-

Digitized by Google

τεύουσα), *Χαμαδὰν ('Εκβάτανα), Κούμ, Κιασάν, Καζούν, Γέζδ.* Εἶναι χώρα ὀρεινὴ μὲ ὀλίγους ποταμούς, ἐξ ὧν ὁ *Κυζὶλ-'Οζὲν* χύνεται εἰς τὴν Κασπίαν, οἱ δὲ λοιποὶ χάνονται εἰς τὴν ἔρημον Ντέστ-ἰ-κεμπίρ. Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων ὑπάρχουσιν εὔφοροι πεδιάδες. Ν. Μ.

Ἰράλα (Irala), *Δομίνικος - Μαρτινὲθ ντὲ*—. Ἱσπανὸς ἐξερευνητής (1506—1577) καὶ ἀποικιστής, ἰδίως τῆς περιφερείας τῆς ἀρδευομένης ὑπὸ τοῦ Ρίο-ντὲ-λὰ-Πλάτα. Παρευρέθη κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς πόλεως Μπουένος-"Αϊρες καὶ μετέσχεν ὅλων τῶν κατὰ τῶν ἰθαγενῶν πολέμων. Τῷ 1536 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ποταμῶν Παναμᾶ καὶ Παραγουάη, συνῴκισε τὴν πόλιν Ἀσσονσιόν, κατέστειλε πολλάκις ἐξεγέρσεις ἰθαγενῶν Ἰνδῶν καὶ τέλος διωρίσθη κυβερνήτης τῆς Ρίο-ντὲ-λὰ-Πλάτα. Μ. Ν. Δ.

Ἰρὰν *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω, καὶ κατ' ἄλλην γραφὴν *Ἐρὰν* ἢ *Αἰρὰν* καὶ *Ἀρυὰν* (=Ἀριανή), ἡ χώρα τῶν Ἀρίων. Οἱ Πέρσαι ὠνόμαζον τὴν χώραν αὐτὴν Ἰρὰν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Ἀνιρὰν (Ἀνεράν, Ἀναϊρὰν καὶ Ἀναριάν), τὴν χώραν τῶν μὴ Ἀρίων (τῶν Τούρκων), ἥτις βραδύτερον ὠνομάσθη Τουράν. Παρὰ Στράβωνι ὁ ὅρος Ἀριανὴ περιορίζεται εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους τῶν Περσῶν (Γεδρωσίαν, Δραγγιανήν, Ἀραχωσίαν, Παροπαμισόν, Ἀρίαν, Παρθίαν καὶ Καρμανίαν). Σήμερον Ἰρὰν καλοῦσιν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Τοῦρκοι τὰς χώρας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ σημερινὸν περσικὸν κράτος (βλ. *Περσία*). Ν. Μ.

Ἴρανες (οἱ), ἢ *εἴρενες* *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν Σπάρτῃ οἱ ἐν ταῖς *βούαις* (βλ. λ.) τῶν νέων τεταγμένοι καὶ ἄγοντες ἡλικίαν ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους. Τούτων οἱ μὲν νεώτεροι ἐκαλοῦντο *πρωτίρανες*, οἱ δὲ πρεσβύτεροι *σφαιρεῖς*.

ἰρανικός, —ή, —όν· ὁ ἀνήκων εἰς τὸ Ἰράν· ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὸ Ἰράν, «ἰρανικαὶ γλῶσσαι».

—**Ἰρανικαὶ γλῶσσαι** *[Γλωσσολ.]*. Καλοῦμεν οὕτω τάς τε ὁμιλουμένας καὶ ὁμιληθείσας ποτὲ γλώσσας τοῦ Ἰράν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τῆς Ἰνδικῆς ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην Ἀρίαν γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν. Αἱ ἰρανικαὶ γλῶσσαι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ *Ζενδικὴ* ἢ ἄλλως *ἀρχαία Ἰρανικὴ* ἢ *ἀρχαία Βακτριανή*, σήμερον δὲ ὀρθότερον *Ἀβεστικὴ* καλουμένη γλῶσσα, ἤτοι ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη ἡ Ἀβέστα (ἢ Ζενδαβέστα), τὸ ἱερὸν βιβλίον τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου, καὶ τὸ ἀρχαιότατον γραπτὸν μνημεῖον τῶν ἰρανικῶν γλωσσῶν.—2) Ἡ *Περσική*, ἥτις διακρίνεται α') εἰς τὴν *ἀρχαίαν Περσικήν*, τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν αἱ σφηνοειδεῖς λεγόμεναι ἐπιγραφαί, αἵτινες ἀνευρέθησαν ἐν Περσεπόλει, Μπεχιστοὺν κ. ἄ. καὶ ἀποτελοῦν ὡσαύτως ἓν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλωσσικῆς ὁμάδος (512—325 π. Χ.). Πρέπει νὰ σημειωθῇ χάριν τῆς ἀκριβείας, ὅτι αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ ὡς δίγλωσσοι καὶ τρίγλωσσοι ἐγράφησαν οὐ μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν Περσικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἐλαμιτικὴν καὶ Βαβυλωνιακὴν γλῶσσαν. β) Εἰς τὴν *μεσαιωνικὴν Περσικήν*, διακρινομένην εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν λεγομένην *Πεχλεβικὴν* (Pehlevi, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν ἀπὸ τοῦ Γ' μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ., ἤτοι μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων καταλύσεώς της) καὶ τὴν ἐν μέρει σύγχρονον πρὸς ταύτην *Παρσικὴν* (Parsi ἢ Pazend, ἀπὸ τοῦ Ε' μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ.), ἀμφοτέρας λίαν ἀναμείκτους πρὸς ξένα—ἰδίως σημιτικὰ—στοιχεῖα. Καὶ γ) τὴν *νέαν Περσικήν*, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον, καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα, γραπτὸν μνημεῖον εἶναι τὸ Schah-nameh (=Βιβλίον τῶν βασιλέων) τοῦ μεγάλου Πέρσου ποιητοῦ Firdusi (ἀποθανόντος τῷ 1020 μ. Χ.), τὸ ἐθνικὸν ἔπος τῶν Περσῶν. Ἡ Νεοπερσικὴ ὑπερτερεῖ εἰς καθαρότητα τὴν μεσαιωνικὴν Περσικήν, ἀποβαλοῦσα πολλὰ ξένα στοιχεῖα, ἀλλ' ὑστερεῖ ταύτης ὡς πρὸς τὸν γραμματικὸν ἢ μορφολογικὸν διάκοσμον, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ πτωχότερος, συνάμα δὲ καὶ ἁπλούστερος ἢ ὁ τῆς προηγουμένης περιόδου τῆς Περσικῆς γλώσσης. Οὔτε γένη τῶν ὀνομάτων, οὔτε σχεδὸν καὶ πτώσεις τούτων διακρίνονται ἐν τῇ Νεοπερσικῇ, οἱ δὲ χρόνοι τῶν ῥημάτων διαστέλλονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ δι' ἰδίων τύπων, ἀλλὰ διὰ διαφόρων βοηθητικῶν ῥημάτων, διὰ τοῦτο δὲ ἡ Νεοπερσικὴ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν ὡς πρὸς τὴν πτωχείαν τῶν τύπων, ἤτοι ὡς πρὸς τὴν ἁπλουστέραν γραμματικήν. Ἡ πενία αὕτη τοῦ νεοπερσικοῦ τυπικοῦ θεωρεῖται ὡς ὁ κυριώτερος τῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ σημερινὴ γλῶσσα τῶν Περσῶν ὀλίγον μετεβλήθη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Firdusi, ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τοῦ ὁποίου διαφέρει κυρίως ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον, αὐξηθὲν καὶ πλουτισθὲν μεγάλως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἰδίως διὰ ξένων (καὶ δὴ ἀραβικῶν) δανείων.

Εἰς τὰς νεοϊρανικὰς γλώσσας ἀνήκουν ἐκτὸς τῆς Νεοπερσικῆς καὶ ἡ ἐν τῷ Καυκάσῳ ὁμιλουμένη *Ὀσσητική*, ἡ *Κουρδική*, ἡ *Ἀφγανική*, ἡ *Βελουτχικὴ* καὶ αἱ διάλεκτοι τοῦ Παμίρ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Geiger-Kuhn*, Grundriss der iranischen Philologie (Strassburg 1895 κἑξ.).—*Bartholomae*, Handbuch der altiranischen Dialekte (Leipzig 1893) καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, Altiranisches Wörterbuch (Strassburg 1905).—*F. Spiegel*, Die altpersischen Keilinschriften² (Leipzig 1881).—*W. Jackson*, An Avesta Grammar in comparison with Sanskrit. I. (Stuttgart 1892).—*A. Meillet*, Grammaire du vieux-perse (Paris 1915).—*E. Blochet*, Études de grammaire pehlvi (Paris ἄνευ χρονολογίας).—*F. Spiegel*, Grammatik der Parsisprache nebst Sprachproben (Leipzig 1851).—*H. Fleischer*, Grammatik der lebenden pers. Sprache³ (Leipzig 1875).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰράνιοι (οἱ), ἢ *Ἰρανοί*. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἰράν. *Ἰράνιοι* ἢ *ἰρανικοὶ λαοὶ* λέγονται οἱ ὁμιλοῦντες τὰς ἰρανικὰς γλώσσας, ἔχοντες κοινὴν τὴν καταγωγὴν ἀλλ' ἀναμειχθέντες μετὰ ξένων στοιχείων, κατοικοῦντες δὲ τὴν ἀρχαίαν Ἀριανήν, Μηδίαν καὶ Περσίαν. Σήμερον Ἰράνιοι καλοῦνται: α') οἱ κυρίως Πέρσαι, ὡς καὶ οἱ ἐν Περσίᾳ καὶ Ἰνδικῇ διεσκορπισμένοι Πάρσοι καὶ οἱ ἐν Ἀφγανιστὰν καὶ Βελουχιστὰν Ταδζίκ· β') οἱ λεγόμενοι Τάτ, κατοικοῦντες εἰς τὰς ἐπαρχίας Βακοῦ, καὶ οἱ Γκουρὰν τοῦ κουρδικοῦ ὄρους Ζαγρός· γ') οἱ Κοῦρδοι καὶ οἱ ἐν τῇ ΝΔ. Περσίᾳ κατοικοῦντες Λοῦροι· δ') οἱ Ὀσσῆται τοῦ Καυκάσου· ε') οἱ Βελοῦχοι τοῦ Βελουχιστάν· στ') οἱ Ἀφγανοί· ζ') οἱ Γκαλτζᾶ τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Παμίρ. Οἱ περισσότεροι τῶν Ἰρανίων εἶναι δολιχοκέφαλοι καὶ μελαγχροινοί. Μόνον οἱ Ὀσσῆται καὶ οἱ Γκαλτζᾶ εἶναι βραχυκέφαλοι καὶ μᾶλλον ξανθοί. Οἱ δυτικοὶ Ἰράνιοι (Πέρσαι, Κοῦρδοι) λέγονται σημιτικῆς καταγωγῆς. Ν. Μ.

Ἰραουάντυ (Iraouaddy ἢ Irawaddi) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Ἰνδοκίνας, ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν πέραν τοῦ Γάγγου ποταμῶν. Κατέρχεται ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῶν ὀρέων τοῦ Θιβέτ, εἰσέρχεται εἰς τὸ κράτος τῶν Βιρμάνων, ἀρδεύει τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Ἄβαν, ὑπερθεν τῆς ὁποίας δέχεται τὰ ὕδατα πλείστων παραποτάμων. Ἀπὸ τῆς Ἄβας μέχρι τοῦ δέλτα, ὅπερ σχηματίζει ἐν τῷ κόλπῳ Μαρταμπάν, ὁ Ἰραουάντυ εἶναι πλωτὸς καὶ γραφικώτατος. Εἴς τινα μέρη τὸ πλάτος αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ 6 χιλμ. Μολονότι τὸ πρὸς τὰς πηγὰς τμῆμα αὐτοῦ δὲν εἶναι λεπτομερῶς γνωστόν, ἐν τούτοις ὑπολογίζεται ὅτι τὸ μῆκος τοῦ ροῦ του ὑπερβαίνει τὰ 3.200 χιλμ. Ἀπὸ τινων ἐτῶν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἰραουάντυ εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἄγγλων. Μ. Ν. Δ.

Ἰραπουάτο (Irapuato) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, νοτίως τῆς πόλεως Γκουαναχουάτο καὶ ΒΔ τῆς Σαλαμάγκας, μεθ' ὧν συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κεῖται ἐπὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος διαρρεομένης ὑπὸ ποταμῶν, τῶν ὁποίων αἱ πλήμμυραι προξενοῦσι πολλάκις εἰς τὴν πόλιν σημαντικὰς ζημίας. Ἱδρύθη κατ' ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε' τῷ 1547 καὶ ἔχει 25.000 κατοίκων. Κυριώτερα προϊόντα τῆς Ἰραπουάτο εἶναι τὰ δημητριακὰ καὶ αἱ ὀπῶραι. Μ. Ν. Δ.

Ἴρασα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀρχαίας χώρας καὶ ὁμωνύμου πόλεως τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῶν ΒΑ παραλίων τῆς Κυρηναϊκῆς (νῦν Τριπολίτιδος), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV, 158). Ἔκειτο ἐπὶ τῆς Μαρμαρικῆς, ἀπέναντι τῆς νήσου Πλατείας ἢ Πλαταίας, ταυτιζομένης ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὴν Βόμβαν, τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (νῦν Golfo di Bomba), μεταξὺ τῶν πόλεων Ἀζίλιδος ἢ Ἀζίριδος πρὸς ἀνατολὰς (νῦν Temmine) καὶ τῆς Δάρνης ἢ Δαρνίδος (νῦν Derna) πρὸς δυσμάς, ἔνθα κατῴκησαν κατ' ἀρχὰς οἱ Δωριεῖς τῆς νήσου Θήρας, ὑπὸ τὸν Βάττον τὸν Α' οἰκιστὴν τῆς χώρας, πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Κυρήνης, περὶ τὸ 631 ἢ 624 π. Χ. Περὶ τὰ Ἴρασα καὶ τὴν παρ' αὐτὴν κρήνην Θέστιν ἐνίκησαν οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ Βάττου τοῦ Β' τὸ 571 π. Χ. τοὺς Λίβυας καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐλθόντας εἰς βοήθειαν αὐτῶν (*Ἡροδ.* IV, 159). Κατά τινας, ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ βασίλειον τοῦ μυθικοῦ γίγαντος Ἀνταίου. Α. Θ. Σ.

Ἰρασοῦ (Irazu) *[Ἡφαιστειολ.—Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος τῆς Κεντρώας ἢ Μέσης Ἀμερικῆς, κείμενον εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Κοσταρίκας, πρὸς Β τῆς πόλεως Καρτάγκο. Ἔχει ὕψος 3417 μ. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εἶχε μίαν μόνον σημαντικὴν ἔκρηξιν κατὰ τὸ ἔτος 1723. Ἡ ἔκρηξις ἤρχισε τὴν 16 Φεβρουαρίου καὶ ἐτελείωσε τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀνεξεβλήθησαν διάπυροι σκωρίαι, ἄμμοι καὶ τέφραι. Ἄλλαι ἀσήμαντοι ἐκρήξεις ἐγένοντο τῷ 1726, τῷ 1821 (;), τῷ 1842(;) καὶ τῷ 1847 (18 Μαΐου). Γ. Κ. Γ.

Ἰρβὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς ἀρμενικῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, ἄλλως καλουμένη *Ἐριβὰν* (βλ. λ.).

ἰρβιγγία (ἡ) (Irvingia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μὲ φύλλα ἁπλᾶ, ἐναλλασσόμενα, λεῖα ἢ σκυτώδη. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη ἐδώδιμος καὶ τὰ σπέρματα αὐτοῦ ἐνέχουσι περίπου 80% λιπαρῶν οὐσιῶν, ἥτις φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *λίπος τῆς δίκας* καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς τροφὴ ὑπὸ πλείστων ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου τὸ δένδρον τοῦτο φύεται. Γνωστότερον εἶναι τὸ εἶδος *ἰρβιγγία ἡ ἐδώδιμος* (Irvingia edulis), ἧς τὰ σπέρματα δίδουσιν οὐσίαν τινὰ παρόμοιον πρὸς τὸ βούτυρον τοῦ κακάου. Δ. Ν. Π.

Ἰρβιγγία ἡ ἐδώδιμος
[Α = ἄνθος]

Ἰρβιγγιανοί (οἱ), ἢ *Ἐρβιγγιανοί*. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς θρησκευτικῆς αἱρέσεως τοῦ *Ἔρβινγκ* (βλ. λ.).

Ἴρβιν (Irvin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Σκωτίᾳ (βλ. λ. *Ἔρβιν*).

Ἴρβινγκ (Irving)· βλ. *Ἔρβινγκ*.

Ἰργκὶζ (Irghiz ἢ Irguis) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων ποταμῶν τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Σαμάρας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ *Μέγας Ἰργκίζ*, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βόλγα, πλωτὸς μετὰ ροῦν 260 χλμ. μέχρι τοῦ Νικολάεβσκ, διὰ τὴν μεταφορὰν δὲ ξυλείας διὰ σχεδιῶν πλωτὸς μέχρι 350 χλμ. Τὸ ρεῦμά του ἔχει μικρὰν σχετικῶς ταχύτητα. Ἔχει βάθος 1—4 μ. καὶ πλάτος 25—45 μ. (κατὰ τὰς ἐκβολὰς τὸ πλάτος αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὰ 80 μ.), εἶναι δὲ πλουσιώτατος εἰς ἰχθῦς. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ *Μικρὸς Ἰργκὶζ* ἐν τῷ ἰδίῳ κυβερνείῳ, μήκους 160 χλμ. καὶ χυνόμενος ἐπίσης διὰ δύο βραχιόνων εἰς τὸν Βόλγαν ποταμόν. Πλὴν τῶν δύο ἀνωτέρω ὑπάρχει καὶ ὁ *Γιλὰν Ἰργκίζ*, πηγάζων ἐκ τῶν λόφων τοῦ Νικολάεβσκ καὶ χυνόμενος ἐπίσης εἰς τὸν Βόλγαν. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ὑπάρχει ποταμὸς καὶ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ Καζάκσκαν, μήκους 457 χλμ., χυνόμενος εἰς τὴν λίμνην Τσαλκὰρ-Ντενίζ. Μ. Ν. Δ.

Ἰρενὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων ἤδη καλούμενον *Ἀσπρόγεια* (βλ. λ.).

—**Ἰρενὶ Τεκές**. Ἀλβανικὴ μονὴ κειμένη μίαν ὥραν μεσημβρινῶς τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ρηγαίου ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος Νεράϊδα. (Φαρσάλων), ἤδη καλουμένου *Ἄνω Ἀσπρόγεια*. Κεῖται ἐπὶ καταφύτου τοποθεσίας καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ δερβίση *Ντουρμπαλοῦ*. Ἀνεγερθεῖσα πρὸ διακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν ὑπὸ Ἑλλήνος μοναχοῦ κατελήφθη ὑπὸ Μεβλεβήδων. Ἤδη κατοικεῖται ὑπὸ 6 Ἀλβανῶν δερβισσῶν ὑπερηλίκων καὶ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Κιαξὴμ Μπαμπᾶ. Ἡ μονὴ ἔχει καὶ προσωπικὸν ἄνω τῶν 20 ἀτόμων. Οἱ δερβίσαι εἶναι λίαν φιλόξενοι. Ἔξωθι τοῦ αὐλογύρου τῆς μονῆς κεῖται τὸ μικρὸν τέμενος «Ντουρμπαλοῦ», παλαιὰ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, τιμωμένη τότε ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐσχάτως πλεῖστοι Ἀλβανοὶ σημαίνοντες, ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν Ἀχμὲτ Ζώγου, φίλοι τοῦ Φὰν Νόλη, κατέφυγον εἰς τὸν Τεκὲν εὑρόντες εὐπρόσδεκτον ἄσυλον. Ξ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἰρετόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ 1-μονομεθυλαιθὴρ τῆς *ὀξυφλωρογλυκίνης*, ἐκλήθη δὲ οὕτω διότι λαμβάνεται ἐκ τοῦ εἰς τὰς ῥίζας τῆς ἴριδος ὑπάρχοντος γλυκοζίτου *ἰριδίνης*. Σ. Γ.

Ἴρετσεχ. Τσέχος ἱστορικός· βλ. λ. *Γιρετσέκ*.

Ἴρης *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα, ἄλλως «τοῦ *Ἴρη* (ἢ *Ἴρι*) τὸ ποτάμι».

Ἴρια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 214. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κάνδια* (κάτ. 57), *Καρνεζέϊκα* (κάτ. 93), *Ξυδέϊκα* (κάτ. 104) καὶ *Παραλία Ἰρίων* (κάτ. 384). Τὸ χωρίον Ἴρια διαχωρίζεται ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Μπεντενίου εἰς *Ἄνω Ἴρια* καὶ *Παραλίαν Ἰρίων*. Ὠκίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Κρητῶν, εἰς οὓς παρεχωρήθησαν ἐκεῖ γαῖαι ἐπὶ Καποδίστρια.

Ἰρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λιγουρίᾳ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ταυρινῶν (Taurini), κειμένη πρὸς νότον τοῦ Πάδου ποταμοῦ, ΒΑ. τῆς Δερτῶνος (νῦν Tortona), ἐπὶ τῆς ἀπὸ τῶν Aquae Statiallae (νῦν Aequi) εἰς Πλακεντίαν ὁδοῦ. Σήμερον καλεῖται Voghera ἐν Λομβαρδίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τῆς Παβίας, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 16.000 κατοίκων. Α. Θ. Σ.

—**Ἰρία Φλαβία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καπορῶν, κατοικούντων τὴν Καλλαϊκὴν (Gallaecia), νῦν Γαλικίαν. Ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἐκτίσθη ἡ γειτονικὴ πόλις Σαντιάγον ἢ Ἅγιος Ἰάκωβος τῆς Κομποστέλλας. Σήμερον καλεῖται El-Padron. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Ἰριάρτε (Iriarte, *Θωμᾶς*. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς εἰς τὰς Καναρίους νήσους (1750—1791). Μετέφρασεν ἔργα τοῦ Μολιέρου, τοῦ Βολταίρου, τὴν «Αἰνειάδα» τοῦ Βιργιλίου (τὰ 4 πρῶτα βιβλία), τὴν «Ποιητικὴν τέχνην» τοῦ Ὁρατίου κ.ἄ., καὶ ἔγραψε τὰ πρωτότυπα: «Αἱ ἀπόκρεω τῆς Μαδρίτης», «Ἡ μουσική», «Οἱ φιλολογικοὶ μῦθοι», οἵτινες ἤγειραν μεγίστην συζήτησιν μεταξὺ τῶν φιλολογικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς του, κ.ἄ. Μ. Ν. Δ.

Ἰριάρτε (Iriarte), *Ἰωάννης*. Ἱσπανὸς λόγιος (1702—1771). Νεώτατος μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας, διατελέσας καὶ μαθητὴς τοῦ Βολταίρου. Ἐκ Παρισίων μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Μαδρίτην μετῆλθε τὸν παιδαγωγὸν καὶ τῷ 1729 διωρίσθη βασιλικὸς βιβλιοθηκάριος καὶ βραδύτερον συντάκτης τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ἱσπανῶν λογίων». Τῷ 1747 ἐξελέγη μέλος τῆς ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ν' ἀναλάβῃ τὴν σύνταξιν μεγάλου «Λατινοϊσπανικοῦ λεξικοῦ». Μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε «Λατινικὴν γραμματικὴν» εἰς ἱσπανικοὺς στίχους, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἀφιερώθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου ἔργου του «Κατάλογος ἑλληνικῶν χειρογράφων», τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη εἷς μόνον τόμος τῷ 1769. Μ. Ν. Δ.

ἰριγενίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἰριδίνη*.

Ἴριγκ (Irig). Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῷ νομῷ Βουκοβὰρ τῆς Κροατίας, ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Φρούσκα Γκόρα. Ἔχει σηροτροφίαν καὶ περίφημον ἀμπελουργίαν. Κάτ. 5.509 (1920).

Ἰριγκόϋεν (Irigoyen), *Ἱππόλυτος*. Ἀργεντινὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μπουένος Ἄϋρες τῷ 1853. Ἐσπούδασε τὴν νομικήν, εἰκοσαετὴς δὲ διωρίσθη δικηγόρος. Τῷ 1872 ἔγινε λοχαγὸς τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς καὶ τῷ 1878 ἐξελέγη μέλος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τῷ δὲ 1880 βουλευτής. Εἰργάσθη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, τοῦ Union Civica. Τῷ 1890 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατικοῦ σώματος προσβαλόντος τὸ Μπουένος Ἄϋρες. Τῷ 1893 ὠργάνωσε καὶ διηύθυνε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Αὐγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου, διεδέχθη δὲ τὸν θεῖόν του, ἀποθανόντα, εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, ὅπερ ἐξηκολούθησεν ὑποστηρίζον τὴν ἐλευθέραν καὶ γνησίαν ἐκδήλωσιν τοῦ φρονήματος τῶν πολιτῶν, χρηστὴν διοίκησιν καὶ ἐν γένει πᾶν μέτρον ἀποβλέπον εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῶν ἠθῶν τῆς χώρας. Συγχρόνως ἐδίδασκε τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μπουένος Ἄϋρες καὶ ἔπειτα εἰς τὸ τῆς Μουχέρες. Τὴν 12 Μαρτίου 1916 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, καταργήσας τὴν φανερὰν ψηφοφορίαν, τὴν καθιερωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ρὸκ Σάενχ Πένια καὶ ἐπιτρέψας οὕτως εἰς τὸν λαὸν νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὴν θέλησίν του. Κατὰ τὴν θητείαν του ἀντιμετώπισε πλεῖστα προβλήματα, πρωτίστως τὴν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διαδηλωθεῖσαν πάλην τῶν τάξεων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐτήρησεν αὐστηρὰν οὐδετερότητα. Τερματισθείσης τῆς θητείας του (1922) ἐξηκολούθησε διευθύνων τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα. Ὁ Ἰριγκόϋεν, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ριζοσπάστης ὁ καταλαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου, ἦτο κάτοχος μεγάλης περιουσίας, οὐδέποτε δὲ ἐδέχθη ὡς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου μισθὸν ἢ ἐπιχορήγησιν, παραχωρῶν πάντοτε ταῦτα εἰς φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Δ. Σ. Δ.

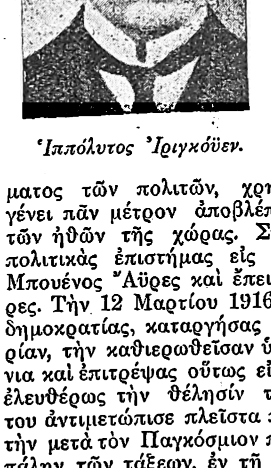

Ἱππόλυτος Ἰριγκόϋεν.

ἰριδαλλοχρωμία (ἡ) [*Ὀφθαλμ.*]· βλ. λ. *ἑτεροχρωμία*.

ἰριδεκτομία [*Ὀφθαλμ.*]. Α) Ὁ ὅρος *ἰριδεκτομία* εἰσήχθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ὑπὸ τοῦ Wagner Charle Guillaume Ulrich τῷ 1818. Ἡ ἰριδεκτομία εἶναι ἡ ἐγχείρησις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀφαιρεῖται τμῆμα τῆς ἴριδος, μία τῶν κυριωτέρων ἐπεμβάσεων τῆς ὀφθαλμολογίας. Αἱ ἐνδείξεις αὐτῆς εἶναι πολλαί. Ἡ ἰριδεκτομία ἀντικατέστησεν εἰς πλείστας περιπτώσεις παρεμφερεῖς ἐπεμβάσεις ἢ ἔθεσεν αὐτὰς σχεδὸν εἰς ἀχρηστίαν (*ἰριδοτομία* κλπ). Β) Καλεῖται ἐπίσης *ἰριδεκτομία* ἢ *ἰριδοεκτομία* ἐπέμβασις, καθ' ἣν συνδυάζεται ἡ *ἰριδοτομία* μὲ ἀφαίρεσιν τμήματος τῆς ἴριδος ὅταν νομίζομεν ὅτι ἡ ἁπλῆ ἰριδοτομία δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὴ ἵνα ἐξασφαλίσῃ μόνιμον τεχνιτὴν κόρην (Bowmann et de Weeker 1879). Αἱ ἐνδείξεις τῆς ἰριδεκτομίας ταύτης εἶναι σπανιώταται. Ἡ ἐγχείρησις ἐν τούτοις δίδει ἐνίοτε καλὰ ἀποτελέσματα ἐκεῖ ὅπου ἡ ἰριδεκτομία (βλ. ἀν. *Α*) εἶναι ἀδύνατος ἢ ἐπικίνδυνος. Α. Γ.

ἰριδερημία (ἡ), ἢ *ἀνιριδία* [*Ὀφθαλμ.*]. Καλεῖται οὕτω συγγενὴς ἔλλειψις τῆς ἴριδος, ὀφειλομένη εἰς παθολογικὴν διαμαρτίαν κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Α. Γ.

ἰρίδεσις (ἡ), —*εως* [*Ὀφθαλμ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ τεχνητὴ ἔγκλεισις τῆς ἴριδος ἐντὸς τομῆς ἐκτελουμένης ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς. Α. Γ.

ἰριδίδαι, (οἱ) ἢ *ἰριδώδη* (τὰ) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ριζωματικὰς ἢ βολβορρίζους. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει πλεῖστα γένη, κοσμητικά, φαρμακευτικὰ ἢ ἄλλως χρήσιμα. Τὰ ἰριδώδη διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: τὰ *ριζωματικὰ ἰριδώδη* καὶ τὰ *βολβόρριζα ἰριδώδη*. α') *Ριζωματικὰ ἰριδώδη*: Ἶρις ἡ γερμανική, Ἶρις ἡ ὑποκίτρινος, Ἶρις ἡ νᾶνος, Ἶρις ἡ ψευδάκορος, Ἶρις ἡ κάκοσμος. β') *Βολβόρριζα ἰριδώδη*: Ἶρις ἡ περσική, Ἶρις ἡ ἰαπωνική, Ἶρις ἡ ἱσπανική, Ἶρις ἡ ἀγγλική, Ἶρις ἡ σιβηρική, Ἶρις ἡ κονδυλόρριζος. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀθερώδης* (Aristea), *βοβαρτία* (Bobartia), *ἶρις* (Iris), *κρόκος* (Crocus), *μοραιΐα* (Moraea), *ξιφίον* (Gladiolus), *σισυρίγχιον* (Sisyrinchium), *τριτωνία* (Tritonia), *τριχώνημα* (Trichonima), *φρεεσία* (Freessia), *ψευδιξία* (Ixia). Δ. Ν. Π.

ἰριδίζω· δίδω τὰ χρώματα τῆς ἴριδος, ἐμφανίζω ἰριδισμόν.

ἰριδίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Φυσικὸς γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{24}H_{26}O_{13}$ ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἐξηραμένους κονδύλους τῆς φλωρεντιανῆς ἴριδος (κρίνου). Ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ *τριγενίνην* $C_{18}H_{16}O_8$. Σῶμα λευκὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 208°. Σ. Γ.

ἰρίδιον (τὸ) (Iridium, Ir). Μέταλλον ἀτομικοῦ βάρους 193,1 συγκαταλεγόμενον μεταξὺ τῶν εὐγενῶν μετάλλων τῆς ὁμάδος τῆς πλατίνης. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1804 ὑπὸ τοῦ Tennant καὶ ὠνομάσθη ἰρίδιον λόγῳ τοῦ παραλλάσσοντος χρώματος τῶν διαλυμάτων τῶν ἁλάτων του. Κρυσταλλοῦται κατὰ δύο μορφάς, ὡς κυβικὸν καὶ ὡς ἑξαγωνικὸν ρομβοεδρικόν. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 22,395 καὶ εἶναι τὸ βαρύτερον ὅλων τῶν μετάλλων. Τήκεται εἰς 2225° καὶ ἐντὸς τῆς ἠλεκτρικῆς καμίνου τοῦ Moissan δύναται νὰ ἀποσταχθῇ. Μετὰ τὴν τῆξιν λειαινόμενον εἶναι λευκὸν καὶ στιλπνόν, σκληρότερον τῆς πλατίνης, ἐν λευκοπύρῳ δὲ καταστάσει εἶναι ἐλατόν. Ἐν καθαρᾷ καταστάσει δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ ὕδατος. Τὸ ἰρίδιον λαμβάνεται ἐν λεπτοτάτῳ διαμερισμῷ ὡς μέλαινα κόνις δι' ἀναγωγῆς τοῦ χλωριούχου ἅλατός του διὰ μυρμηκικοῦ ὀξέος καὶ ἔχει τότε ἰσχυρὰν καταλυτικὴν δύναμιν. Ὡς κολλοειδὲς δὲ παρασκευάζεται κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Paal δι' ἀναγωγῆς διαλύματος ἅλατός του παρουσίᾳ προστατευτικῶν κολλοειδῶν, οἷον τὸ πρωταλβινικὸν ὀξύ.

Παρασκευή. Ἀπαντᾶται πάντοτε μετὰ τῆς πλατίνης εἰς τὰ μεταλλεύματά της ὡς πλατινοϊρίδιον $Pt\,Ir_4$, εἰς μικρὰ ὅμως ποσὰ καὶ μετὰ ὀσμίου ἡνωμένον ὡς ὀσμιρίδιον $Ir\,Os_3$ καὶ $Ir\,Os$. Τὸ μέταλλον ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὀσμιριδίου κατὰ διαφόρους τρόπους, τῶν ὁποίων ὁ ἁπλούστερος εἶναι ὁ ἑξῆς: Διὰ κατεργασίας τῶν μεταλλευμάτων τῆς πλατίνης μετὰ βασιλικοῦ ὕδατος ἀπομένει ἀδιάλυτον τὸ ὀσμιρίδιον· τοῦτο πυροῦται εἰς ρεῦμα ὀξυγόνου, ὁπότε τὸ ὄσμιον ἀπομακρύνεται ὡς πτητικὸν $Os\,O_4$, τὸ δὲ ὑπόλειμμα θερμαίνεται μετὰ χλωριούχου νατρίου ἐν ρεύματι χλωρίου καὶ μετατρέπεται εἰς χλωριοῦχον νατριοϊρίδιον ($Na_2\,Ir\,Cl_6$), διαλυτὸν ἐν θερμῷ ὕδατι. Ἐκ τούτου δι' ἀναγωγῆς λαμβάνεται καθαρὸν τὸ μέταλλον.

Ἑνώσεις ἰριδίου. Σχηματίζει τρεῖς σειρὰς ἑνώσεων, ὡς διδύναμον, τριδύναμον καὶ τετραδύναμον. Αἱ ἑνώσεις τοῦ διδυνάμου εἶναι λίαν ἀσταθεῖς, αἱ δὲ ἑνώσεις τοῦ τριδυνάμου μετατρέπονται εὐκόλως εἰς ἑνώσεις τετραδυνάμου καὶ ἀντιστρόφως, οὕτως ὥστε δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν αἱ μὲν ὡς σταθερώτεραι τῶν δέ. Τυπικαὶ ἑνώσεις ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν εἶναι τὰ περίπλοκα χλωριοῦχα ἅλατα· τὸ περίπλοκον ἀνιὸν τοῦ τριδυνάμου ἰριδίου $Ir\,Cl_6'''$ εἶναι καστανοπράσινον, τὸ δὲ τοῦ τετραδυνάμου $Ir\,Cl_6''$ σκοτεινῶς ἐρυθρόν. Διὰ θερμάνσεως μίγματος κόνεως ἰριδίου μετὰ χλωριούχου καλίου ἐν ρεύματι χλωρίου μέχρις ἀσθενοῦς ἐρυθροπυρώσεως, λαμβάνεται τὸ ἅλας $K_2\,Ir\,Cl_6$, κρυσταλλούμενον εἰς μικρὰ σκοτεινῶς ἐρυθρὰ ὀκτάεδρα, λίαν δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι. Τὸ ἀντίστοιχον διὰ νατρίου ἅλας κρυσταλλοῦται μετὰ 6 μορίων ὕδατος καὶ εἶναι εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι. Δι' ἀναγωγῆς τούτου ἐν ὀξίνῳ διαλύματι διὰ θειώδους ὀξέος σχηματίζεται τὸ λίαν εὐδιάλυτον ἅλας $Na_3\,Ir\,Cl_6 \cdot 12\,H_2O$. Ἐπίσης εὐδιάλυτον εἶναι καὶ τὸ διὰ καλίου ἀντίστοιχον ἅλας $K_3\,Ir\,Cl_6$, καθ' ὅμοιον τρόπον λαμβανόμενον. Τῇ ἐπιδράσει ὀξειδωτικῶν μέσων μετατρέπονται εὐκόλως ἀμφότερα εἰς τὰ ἅλατα τῆς ἀνωτέρας σειρᾶς. Μετὰ τῆς ἀμμωνίας σχηματίζει τὸ ἰρίδιον πλείστας περιπλόκους βάσεις, ὁμοίας πρὸς τὰς τῆς πλατίνης.

Ἐφαρμογαί. Ἐν καθαρᾷ καταστάσει τὸ ἰρίδιον σπανίως ἐφαρμόζεται, ὡς διὰ τὴν κατασκευὴν χωνευτηρίων, ἅτινα εἶναι σκληρὰ ὡς χαλύβδινα καὶ ἀντέχουσιν εἰς τὴν ἐπίδρασιν χημικῶν ἀντιδραστηρίων, ὡς καὶ τετηγμένων μετάλλων, προσβαλλόμενα μόνον κατά τι ὑπὸ τετηγμένων καυστικῶν ἀλκαλίων. Κυρίως ἐφαρμόζεται ἐν καταστάσει κράματος μεθ' ἑτέρων μετάλλων καὶ δὴ μετὰ πλατίνης. Ἐνῷ ἡ καθαρὰ πλατίνα εἶναι λίαν μαλακὴ καὶ ἐλατή, τῇ προσθήκῃ 0,1—1% ἰριδίου καθίσταται στερεωτέρα, σκληροτέρα καὶ ἀνθεκτικωτέρα εἰς τὴν ἐπίδρασιν ὑψηλῆς θερμοκρασίας καὶ χημικῶν ἀντιδραστηρίων. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐκ πλατίνης σκεύη τῶν χημικῶν ἐργαστηρίων περιέχουσι πάντοτε καὶ ἰρίδιον εἰς ποσὸν 1—2,5%. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει τὸ κρᾶμα τὸ συνιστάμενον ἐκ 10, 1% Ir καὶ 89, 9% Pt, τὸ ὁποῖον εἶναι λίαν σκληρόν, ἐλαστικὸν ὡς χάλυψ, δυστηκτότερον τῆς πλατίνης, ἀναλλοίωτον εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐπιδεκτικὸν ἰσχυρᾶς στιλβώσεως. Ἔχει ἐξόχως ἐλάχιστον συντελεστὴν διαστολῶν καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν προτύπων μέτρων καὶ σταθμῶν (πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιεῖται ἤδη καὶ τὸ λίαν εὐωνότερον κρᾶμα *ἰνβάρ*). Τὸ διεθνὲς μέτρον τῶν Παρισίων ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα μερῶν λευκοχρύσου καὶ ἑνὸς μέρους ἰριδίου. Τὸ ὀσμιρίδιον λόγῳ τῆς σκληρότητός του χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀκίδων τῶν ἐκ χρυσοῦ γραφίδων. Σ. Χ.—Γ. Β.

ἰριδιοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων ἰρίδιον.

ἰριδισμὸς (ὁ) [*Φυσ.*]. Πολλὰ σώματα, οἷον φυσαλλίδες σάπωνος, μαρμαρυγίας ὑπὸ λεπτὸν πάχος, ἔλαιον ὑπὸ λεπτὸν στρῶμα, παρατηρούμενα εἰς λευκὸν φῶς φαίνονται ἔγχρωμα, δεικνύοντα τὰ χρώματα τῆς ἴριδος ὡς ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ λευκοῦ φωτός. Τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον ὀφείλεται εἰς τὴν *συμβολὴν* τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. Κ. Π.

—[*Μετεωρολ.*] Ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ παρατηροῦνται ἐνίοτε *ἰριδισμοὶ* ἐπὶ τῶν νεφῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν κρασπέδων τούτων, ὡς τμήματα ἢ ζῶναι ἔγχρωμοι, ἐρυθρᾶς ἐν γένει ἀποχρώσεως ἢ λεπτῆς πρασίνης τοιαύτης, σπανιώτερον δὲ κυανῆς καὶ κιτρίνης. Οἱ χρωματισμοὶ οὗτοι παρατηροῦνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπὶ τῶν θυσάνων (cirrus) καὶ θυσανοστρωμάτων (cirocumulus) μέχρις ὕψους 25° τοῦ ἡλίου ἄνωθεν τοῦ ὁρίζοντος. Σχηματίζονται ἐπίσης ἰριδισμοὶ ἐπὶ τῶν κρασπέδων τῶν νεφῶν σχιστοσωρειτῶν (fracto-cumulus) καὶ στρωματοσωρειτῶν (stratocumnlus). Αἱ ἀποχρώσεις φαίνονται ὅτι παρακολουθοῦσι τὴν περίμετρον τῶν νεφῶν, ἐν τούτοις ἡ ἐμφάνισις αὕτη δὲν εἶναι παρὰ φαινομενική, διότι ὁ Simpson ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ἰριδίζουσαι ταινίαι δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ὑπολείμματα στεμμάτων, ἅτινα παράγονται ὑπὸ τῶν σταγόνων, αἵτινες εἶναι ἐξαιρετικῶς μικραὶ καὶ διαμέτρου ὁμοιομόρφου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν διάθλασιν τοῦ φωτὸς ὑπὸ τῶν ὑδροσταγόνων, ἥτις παράγει τὰ χρώματα τοῦ οὐρανίου τόξου, *ἀλλ'* εἰς τὴν παράθλασιν τοῦ φωτὸς τοῦ ψαύοντος τὰ κράσπεδα τῶν λίαν μικρῶν σταγόνων καὶ κατατάσσεται, ὅπως τὰ στέμματα, εἰς τοὺς ἰριδισμοὺς τοῦ ὀπαλίου καὶ τοῦ σμαράγδου.

Τὰ χρώματα ἅτινα, συνεπείᾳ τῆς παραθλάσεως, παρατηροῦνται εἰς τεχνητὸν νέφος, καθίστανται ὅπως τὰ στέμματα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπρά, ὅταν τὸ νέφος παραμένῃ, καὶ ὅταν αἱ διαστάσεις τῶν σταγόνων καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁμοιόμορφοι. Οὕτως εἶναι πιθανὸν ὅτι, ὅταν τὸ νέφος ἰριδίζῃ, αἰωρεῖται ἐν τῷ ἀέρι ἀπό τινος χρόνου. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἰριδῖτις (ἡ) [*Ὀφθαλ.*]. Φλεγμανὴ τῆς ἴριδος τοῦ ὀφθαλμοῦ (βλ. λ. *ἰρῖτις*).

ἰριδοδιάλυσις (ἡ), —*εως* [*Ὀφθαλμ.*]. Ὅρος εἰσαχθεὶς ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ ὑπὸ τοῦ Wagner (1818) καὶ σημαίνων ἐπέμβασιν, καθ' ἣν ἀποκολλᾶται τμῆμα τῆς περιφερείας τῆς ἴριδος, εἰς τρόπον ὥστε εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐγχειρήσεως νὰ διαλύεται ἡ μεταξὺ ἴριδος καὶ ἀκτινωτοῦ σώματος ὑπάρχουσα συνοχή. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Wisembroun Assalini (1787), Burri (1788), οἱ δὲ χρόνοι αὐτῆς ἐκανονίσθησαν ὑπὸ τοῦ Scarpa (1801) καὶ Σμὶθ (1803). Α. Γ.

ἰριδοδιάφραγμα [*Φωτογρ.*]· βλ. λ. *διάφραγμα*.

ἰριδοδόνησις (ἡ), —*εως* (Iridodonesis, tremblement de l' iris, iris tremulans) [*Ὀφθαλμ.*]. Ὀνομάζεται οὕτως ἰδιάζουσα τρομώδης κίνησις τῆς ἴριδος, κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη δονεῖται ἠπίως ἢ κυματίζει ἐλαφρῶς ἐντὸς τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ. Ἡ Ἶρις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐρείδεται διὰ τῆς ἐξωτερικῆς περιφερείας της εἰς τὸ ἀκτινωτὸν σῶμα, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀδιασπάστως συνέχεται, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἢ κορικῆς περιφερείας αὐτῆς ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ· συγκρατεῖται δὲ ἐπὶ τόπου συνεπείᾳ τῆς ἰσορροπημένης τάσεως τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ καὶ τοῦ ὑαλώδους σώματος. Εἰς τὴν σταθερότητα τῆς ἴριδος συμμετέχει καὶ ὁ φακός, ὅστις κρατεῖται σταθερῶς εἰς τὴν θέσιν του διὰ τῆς ζιννείου ζώνης. Ὅταν ἕνεκεν οἱασδήποτε αἰτίας οἱ ἀνωτέρω ὅροι δὲν πλη-

Digitized by Google

ροῦνται, ἐπέρχεται ἡ ἰριδοδόνησις. Εἰς πᾶσαν λοιπὸν χαλάρωσιν ἢ ρῆξιν τῆς ζιννείου ζώνης, εἰς πᾶσαν μερικὴν ἢ καθολικὴν μετατόπισιν (ἐξάρθρωσιν) τοῦ φακοῦ, ἐξαίρεσιν καταρράκτου (Wenzel 1781), ρευστοποίησιν καταρράκτου ἐντὸς τῆς κάψης αὐτοῦ (Μοργάγνιος καταρράκτης), καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ρῆξιν τῆς ἰσορροπίας τῶν ὑγρῶν τοῦ βολβοῦ (ἐλάττωσις ὀσμωτικῆς πιέσεως, ὑδροφθαλμία, κερατόκωνος, σταφύλωμα), ὁσάκις ὁ ὀφθαλμὸς κινεῖται ἀποτόμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρατηρεῖται ἰριδοδόνησις. Α. Γ.

ἰριδοέγκλεισις (ἡ), *—εως [Ὀφθαλμ.]*. Ἐπέμβασις, καθ' ἥν, κατόπιν τομῆς τοῦ κερατοειδοῦς, σύροντες τμῆμά τι τῆς ἴριδος πρὸς τὰ ἔξω, ἀφίνομεν αὐτὸ νὰ ἐνσφηνωθῇ μεταξὺ τῶν χειλέων τῆς τομῆς. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Adams (1812), Langenberck (1817), κτλ. Ὁ Holth παρατηρήσας, ὅτι ἀντὶ νὰ ἐπέλθῃ καταστροφή, κατόπιν ἀτυχοῦς ἐπεμβάσεως ἐπὶ γλαυκωματικοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν τμῆμά τι τῆς ἴριδος ἐνεκλείσθη μεταξὺ τῶν χειλέων τῆς τομῆς τοῦ κερατοειδοῦς, προέκυψε μεγάλη βελτίωσις τῶν γλαυκωματικῶν φαινομένων, ἐτελειοποίησε τὴν ἰριδοέγκλεισιν καὶ ἐφήρμοσεν αὐτὴν ἐναντίον τοῦ γλαυκώματος. Α. Γ.

ἰριδοκήλη (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Ὀνομάζεται οὕτως ἡ διὰ τοῦ κερατοειδοῦς πρόπτωσις τμήματός τινος τῆς ἴριδος. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει συνεπείᾳ τραύματος ἢ διαβρωτικοῦ ἕλκους, ὅπερ διατρυπᾷ τὸν κερατοειδῆ. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διατρήσεως τοῦ κερατοειδοῦς τὸ ὑδατῶδες ὑγρὸν ἐκχέεται ἀποτόμως, ὁ δὴ ἀσθενὴς ἔχει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὑγρὸν θερμὸν ἐκχύνεται ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ του. Ἡ ἶρις ἕνεκα τῆς ρήξεως τῆς ἰσορροπίας τῆς ἐνδοφθαλμικῆς πιέσεως, προπίπτουσα, εἰσδύει ἐντὸς τοῦ τρήματος, ἀποφράττει αὐτὸ καὶ εἰσέρχεται οὕτως εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα. Ἡ ἰριδοκήλη, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος τῆς προπεπτωκυίας ἴριδος, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι σήμερον ἔλαβε διάφορα ὀνόματα, ὑπαγόμενα εἰς τὸν γενικὸν ὅρον τῶν σταφυλωμάτων, ἀναφερομένων εἰς τὰς προπετείας τοῦ κερατοειδοῦς, ραγοειδοῦς ἢ στεφανιαίας χώρας, ἤτοι: *μυοκέφαλον, ἧλος, μῆλος*. Α. Γ.

Ἴριδος ***νῆσος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐσφαλμένη ὀνομασία ἀντὶ τῆς ὀρθῆς *Ἴριος* νῆσος (βλ. λ.).

ἰριδόσμιον (τὸ) (Iridosmium) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου, κρυσταλλούμενον εἰς ρομβόεδρα τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος. Ἀποτελεῖ κρᾶμα ἰριδίου καὶ ὀσμίου εἰς ἀναλογίαν μὴ σταθερὰν μὲ προσμίξεις λευκοχρύσου, ροδίου καὶ ρουδινίου. Ἔχει σκληρότητα 7, εἰδικὸν βάρος 21,1—21,2 καὶ χρῶμα μολυβδότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς προσχωματικῶν κοιτασμάτων τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ λευκοχρύσου εἰς τὰ Οὐράλια, τὴν Βραζιλίαν, τὴν Καλιφορνίαν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Γ. Β.

ἰριδοτομία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Ὁ ὅρος οὗτος εἰσήχθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν ὑπὸ τοῦ Wagner τῷ 1818, σημαίνει δὲ ἁπλῆν ἐπὶ τόπου τομὴν τῆς ἴριδος, ἄνευ ἀφαιρέσεως τμήματος αὐτῆς. Α. Γ.

ἰριδοχοριοειδῖτις (ἡ), ἢ ***κυκλοϊριδοχοριοειδῖτις*** *[Ὀφθαλμ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω φλεγμονὴ τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος, τοῦ χοριοειδοῦς καὶ τῆς ἴριδος. Ἡ φλεγμονὴ αὕτη, ἀρχομένη ἐκ τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος, ἐπινέμεται τὸν χοριοειδῆ καὶ τὴν ἴριδα, ἢ καὶ τοὐναντίον ἀρχομένη ἐκ τῆς ἴριδος ἢ ἐκ τοῦ χοριοειδοῦς, ἐπεκτείνεται εἰς τὸ ἀκτινωτὸν σῶμα, οὕτως ὥστε τὰ προαναφερθέντα τμήματα νὰ συμπάσχωσιν. Ἡ αἰτία τῆς ἰριδοχοριοειδίτιδος εἶναι ἡ ἐγκαθίδρυσις εἰς τὰ τμήματα ταῦτα διαφόρων μικροβίων (συφίλιδος, φυματιάσεως, πνευμοκόκκου, σταφυλοκόκκου, μηνιγγοκόκκου κτλ.), προερχομένων ἐκ διαφόρων ἀσθενούντων μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἐκεῖθεν μεθισταμένων ἐν τῷ ὀφθαλμῷ. Ἡ ἰριδοχοριοειδῖτις προκαλεῖται ἐπίσης διὰ τῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ κατεργαζομένων αὐτοτοξινῶν, συνεπείᾳ ἀτελοῦς διαμείψεως ἢ διαταραχῆς τῶν ἔσω ἐκκρίσεων, ὡς συχνάκις παρατηρεῖται τὸ τοιοῦτον εἰς τὰς γυναῖκας κατὰ τὴν κλιμακτηρικὴν ἐποχήν. Ἐν τέλει ἰριδοχοριοειδίτιδες παρουσιάζονται καὶ συνεπείᾳ τραυματικῶν μολύνσεων.

Τὰ συμπτώματα τῆς ἰριδοχοριοειδίτιδος ποικίλλουσιν· ὁτὲ μὲν ἡ φλεγμονὴ εἶναι ἐλαφρά, ὁτὲ δὲ μετρία, ἔντονος ἢ καὶ ἐντονωτάτη, οὕτως ὥστε ἀπὸ ἁπλῆς διηθήσεως τοῦ ἰριδοχοριοειδοῦς καὶ τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος καὶ ἐξιδρώματος τοῦ ὑαλοειδοῦς καὶ τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, νὰ φθάνωμεν μέχρι συνεχειῶν, συνιζήσεων, ὑποπύου καὶ πανοφθαλμίας. Ἀναλόγως δὲ τῆς ἐντάσεως τῶν ἀνωτέρω συμπτωμάτων, τῆς μολυσματικῆς δυνάμεως τῶν προκαλούντων αὐτὰ αἰτίων, τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς ἐπενεργείας τῶν χρησιμοποιηθέντων φαρμάκων, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἴασιν, φθίσιν τοῦ βολβοῦ ἢ γενικὴν διαπύησιν τῶν μεμβρανῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἤτοι πανοφθαλμίαν.

Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ἰρίδωσις, *—εως* (ἡ)· ἕτερος ὅρος τῆς λέξεως *ἰριδισμός* (βλ. λ.).

ἰριζαμίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι συνθετικὸν χρῶμα ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν βασικῶν χρωμάτων τῆς πυρονίνης. Βάπτει τὸν βάμβακα, τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

ἰριζίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συγγενὴς πρὸς τὴν *ἰνουλίνην* ὑδατάνθραξ, ἀπαντῶν εἰς τὰς ρίζας τῆς ἴριδος. Σ. Γ.

Ἰρὶν-*Πιρὶν* (ἢ ἁπλῶς ***Πιρὶν***) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Βουλγαρίας, τοῦ ὁποίου αἱ βόρειαι κλιτύες φθάνουν τὸν Ρῆλον. Βαίνει παραλλήλως τῆς δυτικῆς Ροδόπης μέχρι τῆς πεδιάδος τῶν Σερρῶν, καὶ εἶναι τὸ δεύτερον ὄρος μετὰ τὸ Σιὰρ-Πλανίνα. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ Ἒλ-τεπὲ ἢ Ἐλὶν ἔχει ὕψος 2950 μ. Τὸ μέσον καὶ τὸ κάτω μέρος αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ πεύκων. Τὸ ὄρος Ἰρὶν-Πιρὶν ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τὰ λαϊκὰ καὶ τὰ πατριωτικὰ ᾄσματα τῶν Βουλγάρων. Τ. Β.

Ἴριος ***νῆσος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτω, καὶ οὐχὶ *Ἴριδος νῆσος* (*Ἀρριαν.* Περιπλ. Εὐξ. 22), ἐκαλεῖτο χθαμαλὴ νησὶς τριγωνικὴ μὲ τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου πρὸς τὸ στόμα τοῦ φερωνύμου τῆς Καππαδοκίας ποταμοῦ, τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀγκῶνος (τανῦν Σαμψοῦντος) ἐκβάλλοντος συγχρόνου *Γιεσὶλ Ἰρμάκ*. Ἀνώνυμος ἡ νησὶς αὕτη ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 41°19′ Β, μῆκ 36°36′ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to Cape Yasun) ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Γιεσὶλ Ἰρμὰκ Ἀντασσί*. Σ. Ε. Λ.

ἶρις, *—ιδος* (ἡ)· τὸ ποικιλόχρουν οὐράνιον τόξον, κοιν. *δόξα, δοξάρι, ζωνάρι τῆς Παναγίας*: «*ἄλλαξε τὰ ἑπτὰ χρώματα τῆς ἴριδος*», «*παρουσιάζει ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἴριδος*» ‖ εἷς τῶν χιτώνων τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ (βλ. κατ. *[Ἀνατομ.]*).

— [ΜΕΤΕΩΡΟΛ.] Καλεῖται *ἶρις* ἢ *οὐράνιον τόξον* φωτεινὸν φαινόμενον τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ χρωματιστοῦ τόξου, ὅπερ σχηματίζεται ὅταν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες διερχόμεναι διὰ τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἐν ὥρᾳ βροχῆς ἰδίᾳ, αἰωρουμένων ὑδροσταγόνων θλῶνται καὶ ἀνακλῶνται ἅπαξ ἢ πολλάκις κανονικῶς ἐντὸς αὐτῶν, ἕνεκα δὲ τῆς διαφόρου διαθλάσεως, ἣν ὑφίστανται αἱ διαφόρων χρωμάτων ἀκτῖνες, ἀναλυόμεναι ἐξέρχονται τῶν ὑδροσταγόνων κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ παράγουσι τὸ πολύχρουν τοῦτο φαινόμενον, ὅπερ εἶναι ὁρατὸν ὅταν ὁ παρατηρητὴς εὑρίσκεται μεταξὺ ἡλίου καὶ σταγόνων βροχῆς, ἤτοι ἀντιθέτως τοῦ ἡλίου. Συχνάκις μία πρώτη κυκλικὴ φωτεινὴ ταινία, τῆς ὁποίας τὸ κέντρον εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ἥτις διέρχεται διὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ, καὶ εἰς ἣν ἐπικρατοῦν ἐκ τῶν χρωμάτων τοῦ φάσματος τὸ ἰῶδες ἐσωτερικῶς καὶ τὸ ἐρυθρὸν ἐξωτερικῶς, περιβάλλεται ὑφ' ἑνὸς δευτέρου ὁμοκεντρικοῦ πρὸς τὸ πρῶτον τόξου, μεγαλυτέρου, πλατυτέρου καὶ ἧττον φωτεινοῦ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ διάταξις τῶν χρωμάτων παρατηρεῖται ἀντιστρόφως, τὸ ἐρυθρὸν ἐσωτερικῶς καὶ τὸ ἰῶδες ἐξωτερικῶς. Αἱ ἀκτῖνες ἐξέρχονται τῶν σταγόνων κατὰ διευθύνσεις, αἵτινες σχηματίζουσι μὲ τὴν ἀρχικὴν διεύθυνσιν γωνίας 42°5 ἢ 52°5 κατὰ μέσον ὅρον. Ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν διαθλάσεων κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ φωτὸς εἰς τὰς σταγόνας καὶ τὴν ἔξοδον ἐξ αὐτῶν αἱ ἀκτῖνες διαφόρων χρωμάτων ἐκτρέπονται διαφόρως, ἡ ἶρις παρουσιάζει τὰ ἐξ αὐτῆς ὀνομασθέντα χρώματα κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: ἐρυθρόν, πορτοκαλλιόχρουν, κίτρινον, πράσινον, κυανοῦν, ἰῶδες. Ὅταν σχηματίζωνται δύο τόξα εἰς τὴν μεταξὺ τούτων περιλαμβανομένην περιοχήν, ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινότερος ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πρώτου τόξου, κάτωθεν δηλαδὴ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἰώδους, παρατηρεῖ τις ἐνίοτε φωτεινὰς πυκνὰς ταινίας, αἵτινες εἶναι ἐναλλὰξ ἔγχρωμοι ἰωδῶς καὶ πρασίνως, ἃς καλοῦσιν *ὑπεράριθμα τόξα*. Πολὺ σπανίως παρατηροῦνται τόξα ὑπεράριθμα καὶ ἐξωτερικῶς τῆς δευτέρας ἴριδος. Τὰ χρώματα, ἅτινα παρουσιάζουσι τὰ φαινόμενα ταῦτα, διατεταγμένα εἰς ταινίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρείας, μεταβλητοῦ ἀριθμοῦ καὶ λάμψεως, δύνανται διὰ τῆς ὑπερεπιθέσεως νὰ προκαλέσωσιν οὐράνια τόξα, ὧν ὁ χρωματισμὸς νὰ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου λευκός. Τὴν ἴριδα δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν εὐκόλως ἂν σταθῶμεν ἔναντι τεχνητῆς βροχῆς (πίδαξ, ψεκαστὴρ) φωτιζομένης ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἔχοντες τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἴριδος τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου δὲν ὑπερβαίνει τὰς 40°, καὶ τὸ κέντρον τῶν τόξων εὑρίσκεται γενικῶς ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα. Τὸ ὁρατὸν μέρος τοῦ τόξου εἶναι μικρότερον ἡμιπεριφερείας, ὅταν ὁ παρατηρητὴς εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ ὁ ἥλιος ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος. Ὅταν ὁ παρατηρητὴς εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους ἢ ἐν ἀεροστάτῳ, τὸ τόξον δύναται νὰ καταστῇ ἴσον πρὸς πλήρη περιφέρειαν. Τὸ φαινόμενον τῆς ἴριδος διὰ διαφόρων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀρθῶν, θεωριῶν εἶχον ἐπιχειρήσει νὰ ἐξηγήσωσιν οἱ ἀρχαῖοι (πρβλ. *Πλουτάρχ.* Ἀρεσκ. φιλοσ. Γ, 5, καὶ *Ἀριστοτ* Μετεωρολ. Γ, 2—5). Ἡ ἶρις ἀπεδίδετο ὑπὸ τούτων εἰς τὴν ἀνάκλισιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπὶ τῶν ὑδροσταγόνων τῶν αἰωρουμένων ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Ἡ ἀρχαία θεωρία τῆς ἴριδος εἶναι μὲν ὀρθὴ κατ' ἀρχήν, ἀλλ' ἀτελής. Μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη, Πλούταρχον, Ἀναξιμένην καὶ τέλος τὸν Antoine de Dominis, ὅστις ὡς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐπεκύρωσε πειραματικῶς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἴριδος θεωρίαν, καὶ ὁ Καρτέσιος (1637) ἔδωκε στοιχειώδη ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἴριδος, στηριζομένην ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν λεγομένων ἐνεργῶν ἀκτίνων (rayons efficaces), καθ' ὅσον ἀποδεικνύεται ὅτι καθ' ὡρισμένας διευθύνσεις ἐπιτελεῖται οὕτως εἰπεῖν συμπύκνωσις τῶν ἀκτίνων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐμφανίζεται ἡ ἔγχρους καὶ ζωηρῶς φωτεινὴ ζώνη.

Ἂς θεωρήσωμεν ἁπάσας τὰς ἀκτῖνας, αἵτινες ἐξέρχονται ἐξ ἑνὸς σημείου τοῦ ἡλίου, προσπιπτούσας ἐπὶ μιᾶς ὑδροσταγόνος (Σχ. 1). Ἔστωσαν μεμονωμέναι εἰς τὰς ἀκτῖνας ταύτας αἱ τῆς ἐρυθρᾶς ἀκτινοβολίας.

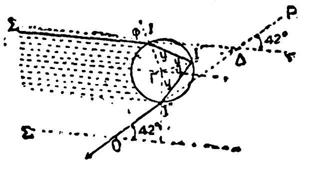

Σχ. 1.

Ἡ ἀκτὶς ΣΙ εἰσερχομένη ἐντὸς τῆς ὑδροσταγόνος εἰς τὸ σημεῖον Ι θλᾶται καὶ πλησιάζει πρὸς τὴν κάθετον ΓΙ καὶ εἰς τὸ σημεῖον Ι′ μία ποσότης τοῦ φωτὸς ἐξέρχεται, καὶ ἡ ἄλλη ἀνακλωμένη ἐξέρχεται ἐν μέρει ἐκ τοῦ σημείου Ι″ ἀποκλίνουσα τῆς καθέτου. Καλοῦμεν ἀπόκλισιν τῆς ἀκτῖνος ταύτης τὴν γωνίαν Σ′ Δ Ο, ἢ ἐὰν θεωρήσωμεν ἁπάσας τὰς ἀκτῖνας παραλλήλους τῆς ΣΙ, ἡ θεωρία δεικνύει ὅτι ὑπάρχουν ἀκτῖνες, δι' ἃς ἡ ἀπόκλισις εἶναι ἐλαχίστη, ἡ συμπληρωματικὴ δὲ ταύτης γωνία ἰσοῦται πρὸς 42°, ἐπειδὴ δὲ πλησίον τῆς ἐλαχίστης ἐκτροπῆς ἡ ἀπόκλισις μεταβάλλεται βραδέως, αἱ ἐρυθραὶ ἀκτῖνες ὡς πλησίον τῆς ΣΙ θὰ ὑποστῶσι λίαν διάφορον ἀπόκλισιν καὶ θὰ ἐξέλθωσι παραλλήλως, αἱ δὲ ὀλίγοι μακρότερον θὰ ἀποκλίνωσι κατὰ τὴν ἔξοδον. Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον Ο ἐπὶ τῆς διαδρομῆς τῶν ἐρυθρῶν ἀκτίνων (αἵτινες καλοῦνται ἐνεργοί), ἡ σταγὼν θὰ χρωματισθῇ ἐρυθρῶς καὶ πᾶσαι αἱ ὑδροσταγόνες, αἵτινες θὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ μιᾶς εὐθείας σχηματιζούσης γωνίαν 42° μετὰ τῆς γραμμῆς ΟΣ (Σχ 2), ἥτις ἑνώνει τὸν ὀφθαλμὸν μετὰ τοῦ ἡλίου, θὰ φανῶσιν ἐρυθραί, ὅλαι δὲ αἱ σταγόνες αἵτινες θὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τῆς τομῆς τοῦ νέφους μετὰ τοῦ κώνου, ὅστις ἔχει ὡς ἄξονα τὴν ΣΟ καὶ ἡμιγωνίαν εἰς τὴν κορυφὴν 42°, θὰ παρατηρηθοῦν ὡς ἐρυθρὰ ταινία, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος δὲν εἶναι ἓν σημεῖον.

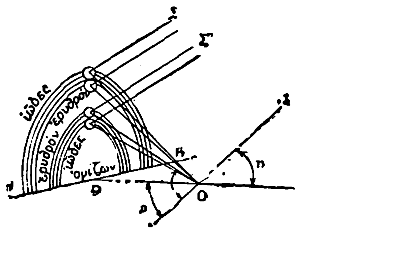

Σχ. 2.

Διὰ τὰς ἰώδεις ἀκτῖνας, τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐλαχίστης ἀποκλίσεως ἰσοῦται πρὸς 40° 17′, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ παρατηρητὴς θὰ ἴδῃ μίαν ἰώδη ταινίαν κατὰ τὴν τομὴν τοῦ νέφους μετὰ τοῦ κώνου ἔχοντος ἄξονα ΣΟ, οὗτινος ἡ γωνία τῆς κορυφῆς ἰσοῦται πρὸς 40° περίπου, θὰ παρατηρηθῇ ἑπομένως ἓν φάσμα, σχήματος τόξου ἑνὸς κύκλου, ἔχοντος τὸ ἰῶδες πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Συχνάκις ὅμως βλέπει τις ἕτερον οὐράνιον τόξον πολὺ περισσότερον ὑποκίτρινον ἐξωτερικῶς τοῦ πρώτου καὶ οὗτινος τὰ χρώματα εἶναι διατεταγμένα ἀντιστρόφως. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἀκτῖνας ὅπως ἡ ΣΙ, αἵτινες ἔχουσιν ὑποστῆ δύο ἐσωτερικὰς ἀνακλάσεις. Θεωρητικῶς δύνανται νὰ σχηματισθοῦν καὶ ἄλλα οὐράνια τόξα, ἅτινα ὅμως δὲν εἶναι ὁρατά, διότι αἱ ἐσωτερικαὶ ἀνακλάσεις ἐξασθενίζουσι πολὺ τὴν φωνεινὴν ἔντασιν. Ἐπίσης παρατηροῦνται ἐνίοτε καὶ ζῶναι φωτειναὶ περικλειόμεναι ὑπὸ τοῦ πρώτου τόξου καὶ καλούμεναι *συμπληρωματικὰ τόξα*. Τὴν θεωρίαν τοῦ Καρτεσίου συνεπλήρωσεν ὁ Νεύτων ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν χρωμάτων, τέλος δὲ ὁ Ἄγγλος φυσικὸς G. Airy ἐτελειοποίησεν αὐτὴν (1838), ἀποδείξας ὅτι συνεπείᾳ τῆς παραθλάσεως, ἣν ὑφίσταται τὸ φῶς, καὶ τῶν συνθέτων συμβολῶν, αἵτινες λαμβάνουσι χώραν μεταξὺ ἀκτίνων παραπλησίων μηκῶν κύματος, ἡ ἐμφάνισις τοῦ οὐρανίου τόξου ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς διαμέτρου τῶν μικρῶν ὑδροσταγόνων. Ὁ Airy εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσης, ὅστις ἔδωκεν αὐστηρῶς ἀκριβῆ ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν *ὑπεραρίθμων τόξων*, ἅτινα δὲν ἐξηγήθησαν διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Καρτεσίου, ἥτις ἦτο ἡ μόνη παραδεδεγμένη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τελευταίου αἰῶνος, καὶ ἐθεωροῦντο ὡς δευτερεύοντα ἀνεξάρτητα φαινόμενα. Ἡ τελευταία αὕτη θεωρία στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαθλάσεως καὶ τῆς διασπορᾶς, ἣν ὑφίστανται αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες αἱ διασχίζουσαι μικρὰν ὑδροσταγόνα, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁποίας ὑφίστανται ἁπλῶς μίαν ὁλικὴν ἀνάκλασιν ἢ διπλῆν. Ἀποδεικνύεται ὡσαύτως διὰ ταύτης, ὅτι τὸ πρῶτον οὐράνιον τόξον δὲν δύναται πλέον νὰ παρατηρηθῇ εὐθὺς ὡς τὸ

Digitized by Google

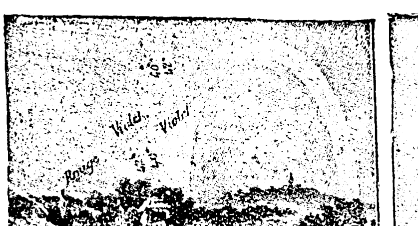

Σχηματισμός ἴριδος.

Τριπλοῦν οὐράνιον τόξον.

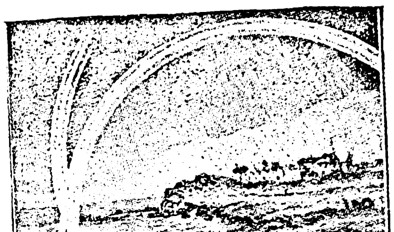

Διπλοῦν οὐράνιον τόξον.

Ἀκανόνιστα οὐράνια τόξα.

ὕψος τοῦ ἡλίου ἄνωθεν τοῦ ὁρίζοντος εἶναι μεῖζον τῶν 42°, καὶ ὅτι τὸ δεύτερον ἐξαφανίζεται ἐξ ὁλοκλήρου κάτωθι τοῦ ὁρίζοντος, ὅταν τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου εἶναι μεγαλύτερον τῶν 52°. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς διατυπωθείσης ὑπὸ τοῦ Airy καὶ συμπληρωθείσης ὑπὸ τοῦ Pernter ὑπολογίζονται τὰ χρώματα, ἅτινα δέον νὰ παρουσιάσῃ τὸ πρῶτον οὐράνιον τόξον ἀναλόγως τῆς μεταβλητῆς ἀκτῖνος τῶν ὑδροσταγόνων, αἵτινες τὴν προκαλοῦσι.
θ. θ. φ

—[ΛΑΟΓΡ] Αἱ δημώδεις ὀνομασίαι τῆς *ἴριδος* προέρχονται ἐκ παρομοιώσεων ταύτης πρὸς ζώνην, τόξον, ἢ καμάραν. Οὕτω καλεῖται «ζωνάρι» ἁπλῶς ἢ «ζουνάρι τῆς Παναγιᾶς» ἢ «τὸ ζουνάριν τῆς Ἁγίας Ἑλένης» (Κύπρος) ἢ «τὸ ζουνάρι τοῦ οὐρανοῦ» ἢ «τῆς καλόγριας τὸ ζουνάρι» ἢ «κεραζώνη» (Νάξος), «κεραζοῦ» (Κύθνος) ἢ «κερασελένη» (δηλ. «τὸ ζουνάρι τῆς κυρᾶς», ἢ «τῆς κυρᾶς Ἑλένης»). Πρὸς ζώνην παρωμοιάζετο ἡ Ἶρις καὶ παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ νῦν παρ' ἄλλοις λαοῖς. Ἐκ τῆς ὡς τόξου παραστάσεως τῆς ἴριδος προέρχονται αἱ ὀνομισίαι «τόξο» καὶ ὑποκοριστικῶς «δοξάρι», «τὸ τόξο τῆς Παναγίας» (Ζάκυνθος), «δοξάρι τσῆ γριᾶς» ἢ «δοξάρι τσῆ καλογριᾶς» (Κεφαλληνία, Ἀράχοβα), «τοῦ οὐρανοῦ δοξάρι», πολλαχοῦ δὲ κατὰ παρετυμολογίαν ὀνομάζεται «δόξα» καὶ «δόξα τοῦ οὐρανοῦ». Ἡ κοινὴ νῦν ὀνομασία ταύτης *οὐράνιον τόξον* εἶναι λογίας προελεύσεως. Ἡ παράστασις τῆς ἴριδος ὡς τόξου δὲν ἦτο ξένη καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας· τόξον τὴν ἐκάλουν καὶ οἱ Ρωμαῖοι, κοινόταται δὲ εἶναι αἱ ὀνομασίαι «τόξο τοῦ οὐρανοῦ», «—τοῦ Θεοῦ», «—τῆς βροχῆς» εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἔτι δὲ ἀσιατικάς τινας καὶ ἀφρικανικάς. Προσέτι καλεῖται καὶ «καμάρα», «καμάρα τοῦ Θεοῦ».

Ἡ Ἶρις κατὰ τοὺς δημώδεις μύθους εἶναι ἔμψυχον ὄν, εὔνουν μὲν τοῖς ἀνθρώποις, ζῴοις καὶ φυτοῖς, ἀλλὰ καὶ τιμωροῦν τὰς πρὸς αὐτὸ ὕβρεις, οἷαι εἶναι ἡ ὑπερπήδησις (τὸ δρασκέλισμα) ἢ ἡ δακτυλοδείκτησις. Ὁ δρασκελίζων ταύτην ἀλλάσσει γένος, ἀπὸ ἄρρενος θῆλυ γινόμενος καὶ τἀνάπαλιν. Ὁμοίως ἀνόσιον θεωρεῖται τὸ δακτυλοδεικτεῖν αὐτὴν ὡς καὶ ἀστέρας, αἱ δὲ δοξασίαι αὗται εἶναι κοιναὶ καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς.

Πιστεύεται ἐπίσης ὅτι . ὑπὸ τὴν βάσιν τῆς ἴριδος ἐγκρύπτονται «κωνσταντινᾶτα» (τζῆμιες παρὰ Κυπρίοις), χάρις εἰς τὰς θαυμασίας ἰδιότητας τῶν ὁποίων ὁ εὑρὼν τοιαῦτα ἀποβαίνει εὐτυχής. Συναφεῖς δὲ δοξασίαι περὶ ὑπάρξεως θησαυροῦ εἰς τὸ μέρος ἔνθα ἡ Ἶρις ἅπτεται τῆς γῆς, ἐπικρατοῦσι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Προσέτι τὰ ποικίλα χρώματα αὐτῆς προμηνύουσιν εὐφορίαν οἴνου ἂν ὑπερτερῇ τὸ ἐρυθρόν, σίτου ἂν τὸ λευκόν, ἐλαίου ἂν τὸ πράσινον (Κύπρος, Νάξος) κλ. Ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου τὰ κοράσια ἐπᾴδουσιν ἐπιδεικνύοντα τὴν κόμην των πρὸ τῆς ἴριδος: «δόξα, δόξα τὸ μαλλί μου σὰν κι' ἐσέν», πιστεύοντα ὅτι τοῦτο συντελεῖ εἰς αὔξησιν τῆς κόμης αὐτῶν, ὁμοίως δὲ οἱ παῖδες τῆς Σύμης ἐπᾴδουσι βλέποντες τὴν Ἶριν: «ἦρτεν ἡ κερασελένη νὰ μᾶς κάμῃ παπουτσάκια μὲ τὰ κόκκινα σφογγάκια». Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς ἴριδος ἐξάγουσι προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ. Πρωϊνὴ ἐμφάνισις ἴριδος δηλοῖ κακοκαιρίαν, δειλινὴ δε καλοκαιρίαν, ἐκ τούτου δὲ πολλαὶ νεοελληνικαὶ παροιμίαι καὶ ξέναι ἀνάλογοι, π. χ. «εἶδες δόξαν τὴν αὐγήν; εὗρε λιμάνι τὸ βραδύ» (Καστελλόριζον), ἢ κυπριακή: «Ἔστησεν ποὺ τὸ πωρνὸν ζωνάριν; Πάεννε στὸ ζευγάριν. Ἔστησε τὸ δεῖλι; κόψε τὰ ζευλοράμματα» κ. ἄ.
Μ. Ι.

—[*Ἀνατομ.*] Καλεῖται *ἶρις* μοῖρα τοῦ ἀγγειώδους χιτῶνος τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, παριστῶσα δίσκον κυκλοτερῆ, κείμενον δίκην διαφράγματος μεταξὺ τοῦ κερατοειδοῦς καὶ τοῦ φακοῦ καὶ χωρίζοντα τὸν πρόσθιον θάλαμον ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου. Φέρει ἐν τῷ μέσῳ ὀπήν, τὴν *κόρην*, δι' ἧς ἀνευρυνομένης ἢ στενουμένης ρυθμίζεται ἡ ποσότης τοῦ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰσπίπτοντος φωτός. Πλὴν τῆς κόρης ἐμφανίζει δύο χείλη, τὸ ἔσωθεν ἢ τὸ κοραῖον καὶ τὸ ἔξωθεν ἢ τὸ προσπεφυκός, ἔτι δὲ τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν. Ἡ κόρη, στρογγύλη ἢ ὑποστρόγγυλος οὖσα, ἐμφανίζει εὖρος 3—4 χλμ., ὅπερ μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς συστολῆς αὐτῆς, συστελλομένης μὲν ἐπὶ ἀπλέτῳ φωτὶ καὶ κατὰ τὴν ἐγγύθεν ὅρασιν, διαστελλομένης δὲ ἐν τῷ σκότει καὶ κατὰ τὴν πόρρωθεν ὅρασιν. Τὸ κοραῖον χεῖλος τῆς ἴριδος διολισθαίνει ἐπὶ τοῦ φακοῦ καὶ ἐμφανίζει ἀμαυροτέραν χροιάν, ἅτε ἐπαλειφόμενον ὑπὸ τοῦ μελαγχρωστικοῦ ἐπιθηλίου τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς ἴριδος. Τὸ δὲ προσπεφυκὸς ἢ ἀκτινωτὸν χεῖλος τῆς ἴριδος ἔνθεν μὲν συμφύεται μετὰ τοῦ κτενοειδοῦς συνδέσμου, ἔνθεν δὲ συνέχεται μετὰ τοῦ ὑποστρώματος τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος· λεπτὸν δ' ὂν καὶ εὔρηκτον εὐκόλως ἀποσπᾶται. Ἡ προσθία ἐπιφάνεια τῆς ἴριδος, ὁρατὴ οὖσα, ἐμφανίζει διαφόρους κατ' ἄτομον ἀναγλυφὰς καὶ διάφορον χρῶμα. Ἡ δὲ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶναι ὁμοτίμως μέλαινα, ἕνεκα τοῦ ἐπαλείφοντος αὐτὴν μελάγχρου ἐπιθηλίου.

Τὸ χρῶμα τῆς ἴριδος, συμβαδίζον συνήθως μετὰ τοῦ τῶν τριχῶν, εἶναι μέλαν, ὀρφνὸν (καστανόχρουν) ἢ γλαυκόν, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς χρωστικῆς τοῦ ἀγγειώδους στρώματος τῆς ἴριδος. Ἡ Ἶρις συνίσταται ἐκ τεσσάρων στιβάδων, αἵτινες ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι: τὸ ἐνδοθήλιον, τὸ ἀγγειῶδες στρῶμα, ἡ μυϊκὴ στιβὰς καὶ τὸ ἐπιθήλιον. Καὶ τὸ μὲν ἐνδοθήλιον (πρόσθιον ἐπιθήλιον) συνέχεται μετὰ τοῦ ἐνδοθηλίου τοῦ κερατοειδοῦς· τὸ δὲ ἀγγειῶδες στρῶμα ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθῶν ἀγγείων, ἀκτινηδὸν διηκόντων, καὶ ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ συνέχοντος τὰ ἀγγεῖα ταῦτα· ἡ δὲ μυϊκὴ στιβὰς περιλαμβάνει τοὺς μῦς τῆς ἴριδος, τὸν σφιγκτῆρα καὶ τὸν διαστολέα τῆς κόρης, συγκειμένους ἐκ λείων μυϊκῶν ἰνῶν· καὶ ὁ μὲν σφιγκτὴρ παριστᾷ δακτύλιον, περιβάλλοντα τὴν κόρην, ὁ δὲ διαστολεὺς εἶναι ὑμὴν λεπτός, ἐκτεινόμενος καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ἴριδος καὶ ἀποτελούμενος ἐκ λείων μυϊκῶν κυττάρων. Τὸ δ' ἐπιθήλιον τῆς ἴριδος (ὀπίσθιον ἐπιθήλιον) σύγκειται ἐκ δύο στοίχων ἐπιθηλιακῶν κυττάρων. Τὰ νεῦρα τῆς ἴριδος, ἀποβλαστήματα τῶν ἀκτινοειδῶν νεύρων (κοινοῦ κινητικοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ νεύρου), σχηματίζουσι δύο κυκλοτερῆ καὶ ὁμόκεντρα πλέγματα, ἐξ ὧν ἐκφύονται νευρίδια ἀπολήγοντα ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τὸ ἐνδοθήλιον τῆς ἴριδος (αἰσθητικά), ἐν μέρει δὲ περὶ τὰς ἶνας τοῦ σφιγκτῆρος καὶ τοῦ διαστολέως μυὸς καὶ ἐν μέρει περὶ τὰ ἀγγεῖα τῆς ἴριδος.

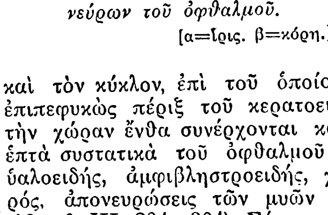

Ἶρις καὶ κόρη μετὰ τοῦ χοριοειδοῦς ὑμένος τῶν ἀγγείων καὶ τῶν νεύρων τοῦ ὀφθαλμοῦ.
[α=Ἶρις. β=κόρη.]

Οἱ ἀρχαῖοι, ἐκτὸς τῆς ποικιλοχρόου ταύτης δισκοειδοῦς μεμβράνης, ἐκάλουν ἶριδα καὶ τὸν κύκλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καταφύεται ὁ ἐπιπεφυκὼς πέριξ τοῦ κερατοειδοῦς, ἐπίσης καὶ τὴν χώραν ἔνθα συνέρχονται καὶ συνείρονται τὰ ἑπτὰ συστατικὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ (κρυσταλλοειδής, ὑαλοειδής, ἀμφιβληστροειδής, χοριοειδής, σκληρός, ἀπονευρώσεις τῶν μυῶν καὶ ἐπιπεφυκὼς) (*Ὀρειβ.* III, 294—304). Σήμερον τὸ μέρος τοῦτο ὀνομάζομεν *στεφάνην* (δακτύλιον, limbe) καὶ στεφανιαίαν χώραν.
Ι. Π.—Α. Γ.

—[*Φυσ.*]. Ἐν τῇ τεχνικῇ τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων καλοῦμεν *ἴριδα* διάφραγμα παρουσιάζον κυκλικὴν ὀπήν, ἧς ἡ διάμετρος δύναται νὰ μεταβάλληται κατὰ βούλησιν.
Κ. Π.

—**Ἴριδος** *χρώματα* [*Φυσ.*]· βλ. *ἡλιακὸν* φάσμα καὶ *ἶρις* [*Μετεωρολ.*].

—[*Βιομ. Χημ.*] Συνθετικὰ χρώματα διὰ τὴν μέταξαν, δεικνύοντα φθορισμὸν οὐχὶ μόνον ἐν διαλύσει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν βαφεισῶν ἰνῶν.
Σ. Γ.

Ἶρις [*Μυθολ.*]. Θεότης τῆς ἀκολουθίας τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀγγελιαφόρος. Κατὰ τὴν «Θεογονίαν» τοῦ Ἡσιόδου ἦτο θυγάτηρ τοῦ Θαύμαντος καὶ τῆς Ἠλέκτρας καὶ ἀδελφὴ τῶν Ἁρπυιῶν, Ἀελλοῦς καὶ Ὠκυπέτης. Τὸ ὄνομά της, ὅπερ εἶναι καὶ ὄνομα τοῦ οὐρανίου τόξου, καὶ ἡ γενεαλογία της, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσιν ὅτι ἡ Ἶρις ἦτο ἡ προσωποποίησις τοῦ οὐρανίου τόξου. Εἰς τὴν «Θεογονίαν» τρέχει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, διὰ νὰ ἀντλήσῃ ἐκ χρυσῆς ὑδροχόης ὕδωρ τῆς Στυγός, εἰς τὸ ὁποῖον ὡρκίζοντο οἱ ἀθάνατοι. Μεταφέρουσα ἀγγελίας τῶν θεῶν, καὶ ἰδίως τῆς φιλονίκου Ἥρας, τῆς ταρασσούσης τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου (οὐρανοῦ) εἰς τὴν γῆν ἢ τὴν θάλασσαν, ἦτο ἀνάγκη

Ἡ Ἶρις μεταξὺ τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διὸς παρὰ τὸν ὁποῖον ἵσταται ὁ Ἑρμῆς.
['Επὶ πολυχρώμου ἀγγείου τοῦ Ruvo.]

νὰ τρέχῃ ταχέως, διὰ τοῦτο ἔφερε πτέρυγας εἰς τοὺς ὤμους καὶ τὰ πέδιλά της, καὶ ἐκαλεῖτο «ἀελλόπους», κατήρχετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν μὲ ὅσην ταχύτητα πίπτει καὶ ἡ βροχὴ ἢ ἡ χάλαζα ἐκ τῶν νεφῶν. Μὲ ἓν ἅλμα εὑρίσκετο ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν θάλασσαν διὰ ν' ἀνεύρῃ τὴν Θέτιν. Αἱ πτέρυγες καὶ τὰ πτερωτὰ σανδάλια εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ χρυσοῦ, διὰ τοῦτο λάμπουν, ὡς λάμπει καὶ τὸ πρόσωπόν της. Ἡ μεγαλοπρεπὴς δὲ αὕτη ἐμφάνισίς της γίνεται ἀφορμὴ παραλλαγῆς τοῦ μύθου της καὶ γίνεται αὕτη ἡ μήτηρ τοῦ Ἔρωτος (εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ἀλκαίου).

Ἀπεικονίζεται ἡ Ἶρις φέρουσα βραχὺν χιτῶνα, ἔχουσα ἡπλωμένας τὰς ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας καὶ φοροῦσα πτερωτὰ σανδάλια. Ὁμοίως ἀπεικονίζετο εἰς τὸ δυτικὸν ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τοῦ ἑτέρου ἀγγελιαφόρου τῶν θεῶν (τοῦ Διὸς ἰδίως) Ἑρμοῦ, ἀναμένουσα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κρισίμου περὶ κατοχῆς τῆς Ἀττικῆς ἀγῶνος Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Πλεῖσται ἄλλαι ὅμοιαι ἀπεικονίσεις της διεσώθησαν ἐπὶ διαφόρων ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Φρανσουᾶ, ἔνθα προπορεύεται μετὰ τοῦ Κενταύρου Χείρωνος τῆς πομπῆς, ἥτις μεταβαίνει πρὸς παραλαβὴν τῆς Θέτιδος, διὰ νὰ τὴν ὁδηγήσῃ πρὸς τὸν μέλλοντα σύζυγόν της Πηλέα, καὶ ἡ ἐπὶ ἐρυθρομόρφου τινὸς ἀγγείου, τὸ ὁποῖον παριστάνει τὴν ἔριδα Ἀπόλλωνος καὶ Ἴδα περὶ τῆς Μαρπήσσης. Πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλας θεὰς ἀπεικόνιζον, συνήθως, οἱ καλλιτέχναι τὴν Ἶριν κρατοῦσαν κηρύκειον, ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἦτο καὶ τὸ σύμβολον τὸ διακριτικὸν τοῦ θεοῦ Ἑρμοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑδροχόην. Ἡ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν δὲν ἐδίσταζεν ἐνίοτε νὰ μεταφέρῃ καὶ ἀγγελίας ἡρώων. Οὕτως ἐν τῇ «Ἰλιάδι» μεταβαίνει κατὰ παράκλησιν τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ζέφυρον καὶ Βορέαν καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ δυναμώσουν τὴν πυρὰν τοῦ Πατρόκλου.
ΚΑΨ.

Ἡ Ἶρις κρατοῦσα κηρύκειον.

Digitized by Google

Ἶρις (Iris) *['Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 7. Ἀνεκαλύφθη τὴν 13 Αὐγούστου 1847 ὑπὸ τοῦ J. R. Hind ἐν Λονδίνῳ. σ. π

Ἴρις (ἡ) (Iris) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδοειδῶν* ἢ *ἰριδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς κονδυλορρίζους, ριζωματικὰς καὶ ἐνίοτε βολβορρίζους, ὧν τινες εἶναι κοσμητικαί, ἕτεραι φαρμακευτικαὶ καὶ ἄλλαι ποικίλως χρήσιμοι ἐν τῇ μυρεψικῇ κτλ. Τὰ φύλλα τῶν φυτῶν τούτων εἶναι παλαμοειδῆ ἢ λογχοειδῆ, τὰ ἄνθη των μεγάλα, ὡραιότατα, διαφόρως κεχρωματισμένα, μὲ πέταλα συνήθως μικρὰ καὶ ἠνωρθωμένα καὶ μὲ τρεῖς στήμονας. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα. Γνωστὰ εἴδη περὶ τὰ 120, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Τὰ περισσότερα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Πάντα τὰ εἴδη πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς ὡς καὶ δι' ἀποχωρισμοῦ καὶ μετεμφυτεύσεως τῶν ριζωμάτων των. Αἱ ρίζαι καὶ τὰ σπέρματα πλείστων εἰδῶν τοῦ γένους τούτου ἐνέχουσι τοξικὴν οὐσίαν, ἥτις ἐνεργεῖ καθαρτικῶς καὶ ἐμετικῶς. Αἱ φαρμακευτικαὶ ὡς καὶ αἱ μυρεψικαὶ ἰδιότητες τῶν ἰρίδων ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἀρίστη πασῶν ἐθεωρεῖτο, κατὰ τὸν Θεόφραστον, ἡ ρίζα τῆς «ἴριδος τῆς ἐν Ἰλλυριοῖς φυομένης» (*Θεοφ.* Φυσ. Ἱστ. 9,7,4). Ὁ Διοσκορίδης διέκρινε πλεῖστα εἴδη ἴριδος, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Στράβων ἀναφέρει τινά.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν σήμερον καλλιεργουμένων εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ἴρις ἡ γερμανικὴ* (Iris germanica). Εἶναι τὸ περισσότερον διαδεδομένον καὶ καλλιεργούμενον εἶδος ἐν τοῖς κήποις διὰ τὰ μεγάλα, εὔοσμα, κυανᾶ ἄνθη του, ἅτινα ἐνίοτε φέρουσι κιτρινερύθρους ἀποχρώσεις. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *κρίνος*, *ἀγριόκρινος*, *ζαμπάκι*, κτλ. Αἱ ρίζαι του χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ καὶ ἐν τῇ μυρεψικῇ, παρέχουσαι κατωτέρας ποιότητος ἄρωμα. *Ἴρις ἡ φλωρεντιανὴ* (Iris florentina). Γνωστὴ παρ' ἡμῖν κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κρίνος*. Καλλιεργεῖται πανταχοῦ διὰ τὰ ὡραιότατα εὔοσμα, λευκὰ ἄνθη της, καὶ ἰδιαίτατα ἐν Τοσκάνῃ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ κλιτύων λόφων ἢ καὶ ἐντὸς τῶν ἀμπελοφυτειῶν. Ἀπὸ τῆς φυτεύσεως, ἥτις κυρίως ἐπιτυγχάνεται διὰ ριζωμάτων, μετὰ τριετὲς περίπου χρονικὸν διάστημα καὶ κατὰ τὸ θέρος συναθροίζονται αἱ ρίζαι, καὶ ἀφίεται μόνον μία ρίζα, ἥτις θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ νέου φυτοῦ. Αἱ συγκομισθεῖσαι ρίζαι πλύνονται κατὰ πρῶτον καὶ εἶτα ἐμβαπτίζονται εἰς πηγαῖον ὕδωρ, ὅπου παραμένουσιν ἐπ' ἀρκετόν, μέχρι δηλαδὴ τελείου διαποτισμοῦ, εἶτα διὰ μαχαιριδίου ἐπιμελῶς ἀφαιρεῖται ὁ φλοιός των, πλύνονται ἐκ νέου καὶ εἶτα τίθενται ἐπὶ ψαθῶν εἰς σκιερὸν μέρος ὅπως ἀποξηρανθῶσιν. Ἡ μέση ἀπόδοσις ξηρῶν ριζῶν ἐκ χλωρῶν τοιούτων εἶναι περίπου 35%. Εἰς τὴν Τοσκάνην παράγονται ἐτησίως περὶ τὸ

Ἴρις ἡ γερμανική.

1.300.000 ὀκάδων ξηρῶν ριζῶν ἴριδος. Αἱ ρίζαι αὗται καταναλίσκονται εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ὅπου φέρονται ὑπὸ διαφορωτάτας μορφάς, ἤτοι ὡς *σφαιρία ἴριδος* διαφόρων μεγεθῶν, διὰ φαρμακευτικὴν χρῆσιν, ὡς *δάκτυλοι ἴριδος*, χρησιμοποιούμενοι ἐνιαχοῦ ὡς καταπραϋντικὸν φάρμακον τῶν πόνων τῶν βρεφῶν κατὰ τὴν πρώτην ὀδοντοφυΐαν, δι' ἀναμασήσεως, ὡς *κόκκοι ἴριδος* χρησιμοποιούμενοι πολλαχοῦ πρὸς θυμίασιν τῶν αἰθουσῶν, ὡς *ὑπολείμματα ἴριδος*, ἅτινα ἰδίως ἐξάγονται εἰς Γερμανίαν καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν καπνιστῶν πρὸς ἐξάλειψιν τῆς ἐκ τοῦ καπνοῦ δυσοσμίας τοῦ στόματος, ὡς *ρινίσματα ἴριδος*, χρησιμοποιούμενα πολλαχοῦ πρὸς ἀρωματισμὸν διαφόρων οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν

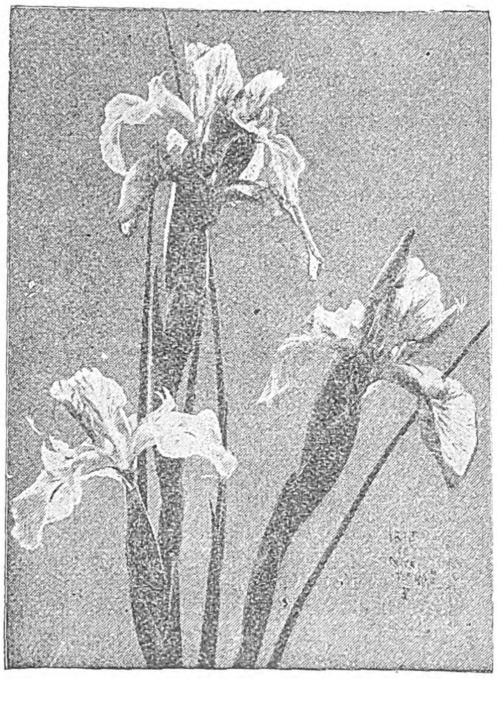

Ἴρις ἡ ἱσπανική.

καὶ τοῦ ζύθου, καὶ τέλος ὡς *κόνις ἴριδος*, ἥτις λαμβάνεται δι' ἀλέσεως τῶν ριζῶν τῶν φυτῶν καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν ἀρωματισμὸν διαφόρων ὀδοντοτριμμάτων. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοφυὲς εἰς Πήλιον καὶ Ταΰγετον. *Ἴρις ἡ ἀττικὴ* (Iris Attica), γνωστότατον εἶδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπαντῶν αὐτοφυὲς ἐν Πεντελικῷ, Ὑμηττῷ καὶ ἀλλαχοῦ. *Ἴρις ἡ νᾶνος* (Iris nana). Τὸ ὕψος της κυμαίνεται μεταξὺ 10—20 ἑκατοστομέτρων. Ἀνθεῖ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ ἔχει ἄνθη ἀνοικτῶς κυανᾶ καὶ ἰώδη. Καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικόν. *Ἴρις ἡ ψευδάκορος* (Iris pseudacorus) (κοινῶς *νερόκρινος*). Ἀπαντᾶ εἰς ἑλώδεις ἐκτάσεις καὶ διακρίνεται ἐκ τῶν κιτρίνων ἀνθέων της. *Ἴρις ἡ κονδυλόρριζος* (Iris tuberosa), γνωστὸν εἶδος παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *αὐτὶ τοῦ λαγοῦ*, φέρουσα πολύχρωμα ἄνθη. *Ἴρις ἱσπανικὴ* (Iris hispanica). Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους καὶ διακρίνεται κυρίως ἐκ τῶν πετάλων καὶ τῶν σεπάλων της, ἅτινα ἔχουσι τὰ ἄκρα των ἠνωρθωμένα. Τὰ ἄνθη της, εἶναι λευκοϊώδη, μεγάλα καὶ εὔοσμα. Εἶναι ἐκ τῶν περισσότερον κοσμητικῶν φυτῶν καὶ καλλιεργεῖται σχεδὸν πανταχοῦ. *Ἴρις ἡ ἰαπωνικὴ* (Iris japonica). Τὸ φυτὸν τοῦτο φθάνει εἰς ὕψος 120 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ καλλιεργεῖται διὰ τὰ ἄνθη του, ἅτινα εἶναι μεγάλα καὶ εὐώδη Ταύτης ὑπάρχουσι πλεῖσται ποικιλίαι μὲ ἄνθη κυανᾶ, ἰώδη, λευκά, κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τά: *ἴρις ἡ σιβηρικὴ* (Iris siberica), *ἴρις ἡ κάκοσμος* (Iris foetidissima) καὶ *ἴρις ἡ νομευτικὴ* (Iris patularia). Τὸ πρῶτον εἶδος ἀπαντᾷ κυρίως ἐν Σιβηρίᾳ καὶ καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικόν, τὸ δεύτερον ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ αὐτοφυὲς καὶ τὸ τρίτον εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Ἀσίας καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς τροφὴν τῶν κτηνῶν. Δ. Ν. Π.

— *[Χημ.]* Καλεῖται *ἴρις* ἀρωματικὴ ὕλη λαμβανομένη δι' ἀποστάξεως κονιοποιηθέντων ριζωμάτων τῆς ἴριδος. Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 45° καὶ συνιστάμενον κυρίως ἐκ μυριστικοῦ ὀξέος σώματος ἀόσμου (85%) καὶ *ἰρόνης* (15%) ὡς καὶ ἐλαχίστων ποσοτήτων ἄλλων ἐστέρων. Χώρα παραγωγῆς εἶναι ἡ Γαλλία. Διὰ διαλύσεως τοῦ στερεοῦ τούτου σώματος εἰς κεδρέλαιον λαμβάνεται τὸ ὑγρὸν ἔλαιον, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν. Σ. Γ.

Ἶρις *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Πόντου, σήμερον καλούμενος *Γεσὶλ* Ἰρμὰκ (βλ.λ.).

Ἶρις *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Σύγχρονος διεθνὴς ὀνομασία (Iris point: πλάτ. 41° 21' Β, μῆκ. 36° 38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to cape Yasun) ἀκρωτηρίου τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, χθαμαλὸν προέχον ἀπὸ τῆς Καππαδοκικῆς ἀκτῆς τῶν Λευκοσύρων (τανῦν Τσαλτῆ) καὶ ἀποτελοῦν τὸ ἀνατολικὸν τοῦ κόλπου τῆς Ἀγκῶνος (τανῦν Ἀμισοῦ ἢ Σαμψοῦντος) κέρας. Ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων *Τσιβὰ-Μπουρνού*, ἔχει φάρον ἱδρυθέντα ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῶν ὀθωμανικῶν φάρων τῷ 1881 καὶ μετατραπέντα εἰς αὐτόματον Ἄγκαζεύγους ἐκλάμψεων τῷ 1891. Σ. Ε. Λ.

Ἶρις */Γεωγρ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Εὐρώτα* (βλ. λ.).

ἰρισίνη (ἡ) (Irisin) */Φαρμ./*. Ὑδατάνθραξ τοῦ τύπου $5(C_6 H_{10} O_5) \cdot H_{20}$, εὑρισκόμενος εἰς τοὺς βολβοὺς τοῦ φυτοῦ ἴρις ἡ ψευδόκορος (iris pseudacorus) ἐξ ὧν λαμβάνεται δι' ἐκχυλίσεως μεθ' ὕδατος καὶ κατεργασίας δι' ὀξικοῦ μολύβδου Κόνις λευκὴ μὴ διαρρέουσα ἢ σφαιροκρύσταλλος διπλοθλαστικός. Ἄνυδρος ἡ ἰρισίνη τήκεται εἰς 207°, ἔνυδρος δὲ εἰς 160°. Κ. Γ. Μ.

Ιρισσόν, *Μαυρίκιος*· βλ. λ. *Ἑρισσὸν* Μαυρίκιος.

ἰρῖτις—*ιδος* (ἡ) καὶ ***ἰριδοκυκλῖτις*** (ἡ) *['Ὀφθαλμ.]*. *Ἰρῖτις* καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τῆς ἴριδος, *ἰριδοκυκλῖτις* δὲ ἡ φλεγμονὴ τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος, ἥτις σχεδὸν πάντοτε συνυπάρχει μετὰ τῆς ἰρίτιδος. Αἱ ἰρίτιδες καὶ ἑπομένως καὶ αἱ ἰριδοκυκλίτιδες ὀφείλονται εἰς τὴν ἐντόπισιν μικροοργανισμῶν ἐντὸς τῆς ἴριδος. Τὰ διάφορα μικρόβια ὁρμώμενα ἐκ πάσχοντός τινος ὀργάνου τοῦ σώματος φθάνουσι διὰ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος ἐντὸς τῆς ἴριδος καὶ προκαλοῦσι τὰς διαφόρους ἰρίτιδας. Οἱ προκαλοῦντες τὰς ἰρίτιδας μικροοργανισμοὶ εἶναι τὰ μικρόβια, οἱ μύκητες, τὰ πρωτοζῴάρια καὶ αἱ τοξῖναι αὐτῶν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουσιν ἰρίτιδες ἐκ τοξινῶν, ἤτοι βλαβερῶν οὐσιῶν κατεργαζομένων ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἐκ διαστροφῆς τῆς μεταμείψεως τῶν διαφόρων ὀργάνων καὶ ἀδένων. Τέλος ἔχομεν καὶ τὰς συνεπείᾳ σηπτικῶν τραυμάτων τοῦ βολβοῦ προερχομένας τραυματικὰς ἰρίτιδας, καθὼς καὶ τὰς προερχομένας συνεπείᾳ διαφόρων μικροβιογενῶν κερατιτίδων. Κατὰ τὰ ἄνω ἔχομεν πλεῖστα ὅσα εἴδη ἰριτίδων. Μεταξὺ αὐτῶν θ' ἀναφέρωμεν τὴν συφιλιδικὴν (Schaudiun), φυματικὴν (bac. de Koch), πνευμονοκοκκικὴν (Talamon - Froenkel), γριππικὴν (Pfeiffer), δαγκικήν, μηνιγγοκοκκικὴν (Wichselbaum), σπειριλλικὴν (Obermeïr), γονοκοκκικὴν (Neisser), δυσεντερικὴν (δυσεντερικοὶ βάκιλλοι), παρατυφικήν, σποροτριχοσικήν, μαλαρικήν, τρυπανοσωμιακήν, διαβητικήν, καὶ τὰς ἐκ διαφόρων ἐξανθηματικῶν νόσων προερχομένας κτλ.

Αἱ ἰρίτιδες, ὧν τὰ παθογόνα αἴτια εὑρίσκονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ὀνομάζονται *ἐσωγενεῖς*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *ἐξωγενεῖς*, ἤτοι τὰς τραυματικὰς καὶ τὰς συνεπείᾳ κερατιτίδων προερχομένας.

Συμπτωματολογία. Αἱ ἰρίτιδες ἀναλόγως τῆς παθογόνου δυνάμεως τῶν προκαλούντων αὐτὰς αἰτίων καὶ ἀναλόγως τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ παρουσιάζουσι συμπτώματα θορυβώδη, ἔντονα ἢ ἤπια. Πάντως εἰς ἑκάστην ἰρίτιδα οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἐντάσεως ὑπάρχουσι συμπτώματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σταθερά, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν γενικὴν συμπτωματολογίαν ὅλων σχεδὸν τῶν ἰριτίδων. Ὑπάρχουσιν ἰρίτιδες, αἵτινες ἄρχονται καὶ ἐξελίσσονται τόσον ἀθορύβως, ὥστε ὁ ἀσθενὴς ἀντιλαμβάνεται τὴν πάθησίν του μόνον ὅταν ἡ ὅρασις ἐλαττωθῇ σημαντικῶς. Αἱ τοιαῦται ἰρίτιδες καλοῦνται *ἀβληχραὶ* (torpides, tranquiles). Τὰ κοινὰ συμπτώματα τῶν ἰριτίδων εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ἐπώδυνος αὐτομάτως ἢ ὅταν κινῆται. Οἱ πόνοι αὐξάνουν ὅταν πιέσωμεν τὴν περικεράτιον στεφανιαίαν χώραν, καὶ δὲν εἶναι μόνον τοπικοί, ἀλλ' ἐπεκτείνονται εἰς τὴν περιοφθαλμικὴν καὶ περικογχικὴν χώραν ὑπὸ τύπον νευραλγιῶν, ἐπερχομένων κατὰ κρίσεις καὶ δὴ τὴν ἑσπέραν κατὰ τὴν κατάκλισιν.

Ἡ ὅρασις ἐλαττοῦται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὁ δὲ βαθμὸς τῆς ἐλαττώσεως αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν συνεχειῶν, τῆς θολώσεως τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ κερατοειδοῦς σχηματιζομένων ἰζημάτων. Ὁ ἀσθενὴς καταλαμβάνεται ὑπὸ δακρυορροίας καὶ φωτοφοβίας· ἡ περικεράτιος στεφανιαία χώρα ἐρυθροῦται. Τὸ σύμπτωμα τοῦτο εἶναι ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἰριτίδων καὶ ἰριδοκυκλιτίδων, ἡ δὲ σημασία αὐτοῦ δὲν διέλαθε τὴν παρατηριτικότητα τῶν ἀρχαίων (*Γαληνός, Khün* L. XVIII 2ον μέρος σελ. 51). Ἡ ὑφὴ καὶ τὸ χρῶμα τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς ἴριδος ἀλλάσσει· ἡ μὲν γαλανὴ ἶρις τρέπεται πρὸς τὸ φαιόν, ἡ δὲ καστανὴ πρὸς τὸ κιτρινωπόν. Τὸ στιλπνὸν τῆς ἴριδος ἐκλείπει καὶ αἱ προεξοχαὶ καὶ ἐσοχαὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς γίνονται ἧττον ἔκδηλοι. Τὰ συμπτώματα ταῦτα καθίστανται ἐκδηλότερα, ὅσον ἡ ἔνεσις τῶν ἀγγείων γίνεται καταφανεστέρα, καὶ ὅσον ἡ φλεγμονώδης ὀροκυτταρικὴ διήθησις τοῦ στρώματος καὶ τοῦ ἐνδοθηλίου τῆς ἴριδος γίνεται ἐντονωτέρα. Τὸ ὑδατῶδες ὑγρὸν θολοῦται συνεπείᾳ διαπιδύσεως καὶ ἀποπτώσεως ἐν αὐτῷ λευκοκυττάρων, ἐρυθροκυττάρων, χρωστικῶν καὶ ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, ἀναμεμιγμένων μετ' ὀροῦ καὶ ἰνικῆς. Ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς φλεγμονῆς καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος εἰς τὴν πάθησιν, τὸ ἐξίδρωμα ποικίλλει ἀπὸ ἁπλῆς θολώσεως μέχρις ὑποπύου καὶ ὑφαίματος. Ὅταν ἡ φλεγμονὴ τῆς ἴριδος καὶ τοῦ

Digitized by Google

ἀκτινωτοῦ σώματος εἶναι μετρία, σχηματίζεται εἰς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ κερατοειδοῦς τριγωνικὴ διήθησις μὲ κοκκώδεις ἐναποθέσεις καὶ τότε ἔχομεν τὴν λεγομένην κοκκιώδη ὀπισθίαν κερατίτιδα ἢ δεσκεμετίτιδα. Ἐπίσης δημιουργοῦνται συνέχειαι, ἤτοι νηματοειδεῖς ὀργανώσεις τῶν ἐξιδρωμάτων, αἵτινες συνδέουσι τὸ κορικὸν χεῖλος ἢ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τῆς ἴριδος μὲ τὴν ἐμπροσθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ φακοῦ. Αἱ συνέχειαι καθιστῶσιν ἀνώμαλον τὸ κανονικῶς κυκλοτερὲς σχῆμα τῆς κόρης, στενοῦσιν αὐτὴν καὶ ἀφαιροῦσι τὰς κινήσεις αὐτῆς. Ὅταν ἡ ἔντασις τῆς φλεγμονῆς εἶναι μικρὰ ἢ μετρία, παρ' ὅλας τὰς σχηματιζομένας συνεχείας καὶ θολώσεις, εἰς τὸ κέντρον τῆς κόρης μένει ἐλεύθερος χῶρος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πάσχων δύναται νὰ βλέπῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ὅταν ὅμως ἡ φλεγμονὴ εἶναι μεγάλη, τότε ὅλον τὸ πεδίον τῆς κόρης καταλαμβάνεται ἀπὸ συνεχείας, ὧν ἡ ὀργάνωσις δύναται νὰ σχηματίσῃ καὶ λεπτὴν μεμβρᾶναν, ἡ κόρη ἀποφράσσεται τελείως. ὁ πρόσθιος θάλαμος δυσκόλως συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ὀπισθίου, καὶ ἡ κατάστασις αὕτη ὀνομάζεται ἀπόκλεισις τῆς ἴριδος (occlusion pupillaire). Τέλος ὅταν τὸ πεδίον τῆς κόρης πληροῦται τελείως ἐξιδρωμάτων καὶ συνεχειῶν, καὶ ὁλοτελῶς διακόπτεται ἡ μεταξὺ ἐμπροσθίου καὶ ὀπισθίου θαλάμου συγκοινωνία, τότε ἔχομεν τὴν περίκλεισιν τῆς κόρης (séclusion pupillaire). Ἡ ἐνδοφθαλμικὴ πίεσις κατὰ τὴν ἰριδοκυκλίτιδα εἶναι συνήθως ἠλαττωμένη, ἐνίοτε ὅμως αὐξάνει, καὶ δὴ ὅταν ὑπάρχῃ ἀτελὴς εἴτε τελεία ἔλλειψις συγκοινωνίας μεταξὺ τοῦ προσθίου καὶ ὀπισθίου θαλάμου. Εἴς τινας τῶν ἰριτίδων (φυματιώδεις, συφιλιδικάς, λεπρικάς, σποροτριχοσικάς) ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας ἢ ἐπὶ τῶν περιφερειῶν τῆς ἴριδος σχηματίζονται μικρὰ ὀγκίδια.

Διάγνωσις. Ἡ διάγνωσις τῆς ἴριδος γίνεται εὐχερῶς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, διὰ πλαγίου φωτισμοῦ, ἐμβιοσκοπίας καὶ διαφανοσκοπίας. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς διαγνώσεως πρέπει πρὸ παντὸς νὰ καθορισθῇ ἡ αἰτία τῆς νόσου, ἵνα ἀναλόγως ρυθμισθῇ καὶ ἡ θεραπευτικὴ αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο πρέπει διὰ τῶν διαφόρων κλινικῶν ἢ ἐργαστηριακῶν ἐξετάσεων ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς νόσου, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς προαναφερθείσας αἰτίας, ὧν αἱ συνηθέστεραι εἶναι ἡ σύφιλις, ἡ φυματίασις, νέα ἢ ἀρχαία βλεννόρροια κτλ. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς αἰτιολογικῆς θεραπείας, τοπικῶς πρέπει πρὸ παντὸς νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ κόρη τῶν συνεχειῶν, δι' ἐνσταξεων ἀτροπίνης, καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ κατάλληλος συμπτωματικὴ θεραπεία.

Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ἴρκατα /*Βιβλ. Γεωγρ.*/· βλ. *Ἄρκη*.

Ἰρκοὺτ (Irkut) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Σαγιάν, μήκους 320 χλμ. Εἶναι ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἀνγκάρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει παρὰ τὴν πόλιν Ἰρκοῦτσκην.

Δ. Σ. Δ.

Ἰρκούτσκη (Irkutsk) /*Γεωγρ.*/. Κυβερνεῖον τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας (Α. Σιβηρίας). Ὁρίζεται πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Κίνας, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ κυβερνείου τοῦ Γενίσεϊσκ, πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Γιακούτσκ καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς λίμνης Βαϊκάλης καὶ τῆς Ὑπερβαϊκαλιανῆς. Ἐμβαδὸν 842.000 τ. χλμ. Κάτ. 665.000. Ἡ χώρα εἶναι λίαν ὀρεινή. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον ἐκτείνονται τὰ ὄρη Σαγιάν, τὸ ὑψηλότερον τῶν ὁποίων, Μούνκου Σάρδυκ, ἔχει ὕψος 3.490 μ. Δυτικῶς τῆς λίμνης Βαϊκάλης ὑψοῦνται τὰ ὄρη Βαϊκάλ. Ἡ Ἰρκούτσκη βρέχεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Λένα, Ἀνγκάρα καὶ Τουνγκούσκα, περιέχει δὲ πολυαρίθμους λίμνας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐπαρχίας καλύπτεται ὑπὸ δασῶν, ἐν τούτοις ἡ γεωργία εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρώσων κατοίκων εὐημερεῖ. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι κριθή, σίκαλις, σῖτος, βρόμη καὶ γεώμηλα. Ἡ χώρα εἶναι πλουσία εἰς χρυσόν, σίδηρον, γαιάνθρακας, ἅλας, γραφίτην καὶ πολυτίμους λίθους. Αἱ μεγαλύτεραι βιομηχανίαι εἶναι διυλιστήρια, βυρσοδεψεῖα κλπ.

— **Ἰρκούτσκη** /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Σιβηρίας, πρωτεύουσα τῆς ἀνωτέρω ἐπαρχίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀνγκάρα. Κάτοικοι 129.700. Ἡ Ἰρκούτσκη συνδέεται μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, μετὰ τοῦ Βλαδιβοστὸκ διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ σινικοῦ σιδηροδρόμου καὶ μετὰ τοῦ Πὸρτ Ἀρθοὺρ διὰ τοῦ νοτιομαντζουριανοῦ σιδηροδρόμου. Ὁ χειμὼν ἐν τῇ πόλει εἶναι δριμύτατος, φθάνων τοὺς 37° ὑπὸ τὸ μηδέν. Περιέχει χυτήρια, εἰς τὰ ὁποῖα μεταφέρονται ὅλα τὰ μέταλλα τὰ ἀνορυσσόμενα ἐν τῇ Α. Σιβηρίᾳ. Σπουδαιότατον ἐμπόριον διεξάγεται εἰς τέϊον καὶ γουναρικά. Ἡ Ἰρκούτσκη ἱδρύθη τῷ 1652, κατεστράφη δὲ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1879. Κατὰ τὴν περίοδον 1917—1920 ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηροτάτων γεγονότων. Ἡ μπολσεβικικὴ κυβέρνησις τῆς Ρωσίας προεκάλεσε ταραχὰς καθ' ἅπασαν τὴν περιφέρειαν τῷ 1917. Τὴν 8ην Ἰουλίου 1918, τσεχοσλοβακικὸς στρατὸς πολεμῶν ἐξ ὀνόματος τῶν συμμάχων κατέλαβε τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἀνεκυρίευσαν ἀμέσως ἔπειτα οἱ μπολσεβῖκοι, ἀλλ' ἀπώλεσαν τὴν 17 Αὐγούστου. Τῷ 1920 ὁ στρατηγὸς Σεμένωφ διωρίσθη διοικητὴς τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ τῶν δρώντων κατὰ τῶν μπολσεβίκων. Ἡ Ἰρκούτσκη ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην, τεχνικὴν σχολὴν καὶ τμῆμα τῆς ρωσικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας.

Δ. Σ. Δ.

Ἰρλανδία. Νῆσος (παλαιοϊρλανδ. Eriu μεταπραπὲν εἰς Erin (γῆ τῆς Δύσεως) καὶ διατηρηθὲν ἐν τῇ ποιήσει. Ρωμ. Hibernia καὶ Ivernia, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν *Ἰέρνη*, *Ἱερνὶς* καὶ ἔπειτα *Ἰουερνία*, ἀγγλ. Ireland), κειμένη Δ. τῆς Μ. Βρεττανίας, πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Εὐρώπης. Ἐμβαδὸν 84.436 τ. χλμ. Εἶναι ἡ δευτέρα κατ' ἔκτασιν μετὰ τὴν Μ. Βρεττανίαν νῆσος τῆς Εὐρώπης, ἐξαιρουμένης τῆς Ἰσλανδίας.

Ἡ Ἰρλανδία πολιτικῶς ἀποτελεῖται ἐκ τῆς βορείου Ἰρλανδίας, ὑπαγομένη εἰς τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον (βλ. λ. *Ἰρλανδία* Βόρειος) καὶ τοῦ *Ἰρλανδικοῦ* Ἐλευθέρου Κράτους (βλ. λ.).

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ Ἰρλανδία, γεωλογικῶς ἐξεταζομένη, ἀνήκει κατὰ μὲν τὰ βορειοανατολικὰ δύο τρίτα αὐτῆς εἰς τὰς *καληδονίους πτυχὰς* (βλ. λ *Εὐρώπη*), αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸ τέλος τῆς σιλουρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς δεβονίου ἐποχῆς τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος. Μετὰ ταῦτα καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἓν τρίτον αὐτῆς ἀνεδύθη καὶ ἡνώθη μὲ τὰς προηγουμένας πτυχάς, ὅταν διὰ πτυχώσεων πάλιν ἐσχηματίσθη τὸ *ἀρμορικανικὸν τόξον ὀρέων*. Οὕτω πως μετὰ τὸ τέλος τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος ἡ Ἰρλανδία εἶχε καταστῆ ξηρὰ καὶ ἔκτοτε ἀποτελεῖ χέρσον, ἐκτὸς μικροῦ τμήματος αὐτῆς κατὰ τὴν ΒΑ ἄκραν (κομιτεία Ἄντριμ), τὸ ὁποῖον ἐθαλάσσευσε κατὰ τὸν μεσοζωικὸν αἰῶνα. Τούτων ἕνεκα ἡ Ἰρλανδία εἶναι κατεσκευασμένη κυρίως ἐκ πετρωμάτων τοῦ ἀρχαϊκοῦ καὶ τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος.

Τὰ ὀρεινὰ τοπία τοῦ ἀκροτάτου βορείου τμήματός της ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν Χάϊ-Λὰντ τῆς μέσης Σκωτίας, τὰ ὄρη Mourne νοτίως τοῦ Μπέλφαστ, συνέχειαν τῶν Lowland τῆς νοτίου Σκωτίας, καὶ τὰ ὄρη Οὐΐκκλω νοτίως τοῦ Δουβλίνου ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὴν σύστασιν τῶν ὀρέων τῆς Οὐαλλίας.

Μετὰ τὴν πρώτην ἕνωσίν της μὲ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν ὅλα τὰ στρώματα τῶν μετὰ ταῦτα διαπλάσεων βαθμηδὸν ἐξηφανίσθησαν, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ἡ διάπλασις τῶν λιθανθρακοφόρων στρωμάτων, ἡ ὁποία ἐν ἀντιθέσει διετηρήθη ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας νήσου. Μόνον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Leinster, εἰς τὰς κομιτείας Kilkenny καὶ Carlow, ἀπέμεινεν ἓν μεγαλύτερον λιθανθρακοφόρον πεδίον, ἄξιον ἐκμεταλλεύσεως.

Πετρώματα τοῦ ἀρχαϊκοῦ αἰῶνος παρουσιάζονται ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ΒΔ, παλαιότερα τῆς σιλουρίου διαπλάσεως εἰς τὰ Α καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως εἰς τὰ ΝΑ. Ὅλα αὐτὰ τὰ πετρώματα διασχίζονται πανταχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, ἰδίως δ' εἰς τὰ ὄρη Οὐΐκκλω. Εἰς τὴν ἐξωτάτην ΒΑ. γωνίαν εἰς τὴν κομιτείαν τοῦ Ἄντριμ συναντῶνται βασάλται, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐκχυθῆ ἐπὶ ὑποβάθρου, ἀποτελουμένου ἐκ στρωμάτων τῆς τριασίου, ἰουρασίου καὶ κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ.

Ἡ διαδρομὴ τῶν ποταμῶν τῆς Ἰρλανδίας, ἡ ταχεῖα ἐναλλαγὴ λιμνῶν καὶ ποταμῶν (ἰδίᾳ εἰς τὴν νότιον Φιννλάνδ) ἀποτελοῦσιν ἀποδείξεις, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων ὅλη ἡ Ἰρλανδία εἶχε κατακλυσθῆ ὑπὸ μεγάλου παγετῶνος ὁμοῦ μετὰ τῆς Σκωτίας. Ὑπὸ τῶν παγετώνων τούτων συνετελέσθη ἡ διάβρωσις τῆς ἐπιφανείας τῆς νήσου καὶ πολλαχοῦ συνεσωρεύθησαν ἐπιφανειακῶς ὑλικὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν παγετώνων.

Ὁ τελικὸς ἀποχωρισμὸς τῆς Ἰρλανδίας ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας συνετελέσθη μόλις κατὰ τὰ τέλη τῆς ἐποχῆς τῶν παγετώνων.

Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Ἰρλανδία ἐκτείνεται μεταξὺ 51° 26′ (Γκρήνουϊτς) καὶ 55° 21′ Β. καὶ μεταξὺ 5° 25′ καὶ 10° 30′ Δ. Περιβάλλεται ἀπὸ Β. Δ καὶ Ν ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, πρὸς Α δὲ χωρίζεται τῆς Μ. Βρεττανίας ὑπὸ τῆς *Ἰρλανδικῆς θαλάσσης*, πρὸς ΒΑ ὑπὸ τοῦ *Βορείου πορθμοῦ*. Ἡ νῆσος ἔχει σχῆμα ἀνωμάλου ρόμβου, ἡ μεγαλυτέρα διαγώνιος τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὰ ΒΑ πρὸς τὰ ΝΔ ἔχει μῆκος 490 χλμ. Τὸ μέγιστον πλάτος ἀπὸ Α πρὸς Δ εἶναι 280 χλμ., ἡ δ' ἀνάπτυξις τῶν παραλίων της περίπου 4000 χλμ. Πρὸς τὴν Δ καὶ ΝΔ πλευρὰν παρουσιάζει ἀφθόνους ὀδοντώσεις, ἀντιθέτως πρὸς τὴν Α, ἥτις παρουσιάζει ὁμαλότητα ἀκτῶν.

Ὀρεογραφία. Ἡ Ἰρλανδία ἀποτελεῖ χθαμαλὴν πεδιάδα, ἐλαφρῶς κυματοειδῆ, μὲ εὐρείας καθιζήσεις, ἐν αἷς ἐσχηματίσθησαν λίμναι καὶ τύρφαι, αἱ ὄχθαι τῶν ὁποίων δεσπόζονται ὑπὸ μικρῶν βουνῶν. Πεδιάδες, ὕψους οὐχὶ ἀνωτέρου τῶν 150 μ., καλύπτουν τὰ 77 % τῆς ὁλικῆς ἐπιφανείας τῆς Ἰρλανδίας, ἥτις οὕτω παρουσιάζεται ὡς σχηματιζομένη ἐκ κεντρικῆς πεδιάδος περιβαλλομένης ὑπὸ μετρίου ὕψους ὀρέων καὶ λόφων. Τὰ χαμηλὰ ταῦτα ὄρη δὲν ἀποτελοῦν ἁλύσεις, ἀλλὰ σειρὰν ἀπομεμονωμένην ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων ὄγκων, διαφόρων δὲ γεωλογικῶν σχηματισμῶν.

Τὰ κυριώτερα τῶν ὀρέων τῆς Β. Ἰρλανδίας εἶναι τά: *Κάρλινγκφορδ*, μεταξὺ τῶν κόλπων Ντώνταλκ καὶ Κάρλινγκφορδ, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Σλὶβ Ρόϋ* (710 μ.)· *Μώρν* (ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Ντόναρδ*, 852 μ.)· *Σάϊρελ* (683 μ.) κλπ. Ἡ ΒΑ γωνία τῆς νήσου καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς ὀρεινῆς περιφερείας τοῦ *Ντόνεγκελ*, διατεμνομένης ὑπὸ παραλλήλων κοιλάδων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ΝΔ καὶ ΒΑ. Αἱ κυριώτεροι κορυφαὶ εἶναι αἱ: *Ἔρριγκαλ* (750 μ.), *Μπλοῦ Στὰκ* (675 μ.) κλπ. Ἐκεῖθεν τῶν λιμνῶν Ἔρν ἐκτείνεται τὸ ὀροπέδιον *Μαγκεραμπόϋ*, ὀρεογραφικὸν κέντρον τῆς ΒΔ Ἰρλανδίας· τέλος τὸ *Κουῖλκα*, εἰς τὰ ὅρια τῆς κομιτείας Φερμάνα (667 μ.) καὶ τὸ *Τρόσκμωρ* (631 μ.) παρὰ τὴν λίμνην Μέλβιν. Τὰ κυριώτερα τῶν ὀρέων τῆς Δ Ἰρλανδίας, γειτνιαζόντων πρὸς τ' ἀνωτέρω διὰ τοῦ ὀροπεδίου Μαγκεραμπόϋ, εἶναι τὸ *Νέφιν* (806 μ.) καὶ τὸ *Κοννεμάρα* (730 μ.), χωριζόμενα ὑπὸ τοῦ κόλπου Κλιοῦ. Β τοῦ κόλπου Κίλλαρυ εἶναι τὰ ὄρη *Κρόα Πάτρικ* (765 μ.), *Μπὲν Μπέρυ* (795 μ.) καὶ *Μουΐλρε* (817 μ.). Εἰς τὴν Β Ἰρλανδίαν τὰ κυριώτερα ὄρη εἶναι τὸ *Σιλβερμόϊν* ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τιππερέρυ (692 μ.), τὸ *Γκάλτυμωρ* (917 μ.), τὸ ὄρος *Μπράντον* (950 μ.) πρὸς Β τοῦ κόλπου Ντίνγκλ, μεταξὺ δὲ τῶν κόλπων Ντὶνγκλ καὶ Κλενμέαρ περιλαμβάνεται ἡ σειρὰ τῶν *Μακγκιλλκώντυ Ρήκς*, ἐφ' ὧν ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Ἰρλανδίας, ἡ *Κάρντοαλ* (1041 μ.). Ἀνατολικώτερον ὑψοῦνται τὰ *Μάνγκερτον* (839 μ.) καὶ τὰ ὄρη *Πὰπ* (696 μ.). Ἐκεῖθεν τῆς κοιλάδος τοῦ Μπάρρω εὑρίσκεται ὁ τελευταῖος καὶ σπουδαιότερος ὀρεινὸς ὄγκος τῆς Ἰρλανδίας, ὁ τῶν ὀρέων *Οὐΐκλω*, καλύπτων ἐπιφάνειαν 3000 τετρ. χιλμ. πρὸς τὰ ΝΑ τῆς νήσου. Εἶναι συμπαγὴς ὄγκος ἐσκαμμένος ὑπὸ βαθειῶν κοιλάδων, ἐφ' ὧν κατέρχονται ὁρμητικοὶ χείμαρροι. Αἱ ἁρμονικαὶ γραμμαὶ τῶν ὀρέων τούτων, ἡ ἀφθονία τῶν λιμνῶν καθιστοῦν τὴν περιοχήν, ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Μούαρ, τὴν ὡραιοτέραν τῆς Ἰρλανδίας. Δύο ὄρη ἀποχωρίζονται τοῦ ὄγκου διὰ τῆς ρωγμῆς, δι' ἧς ρέει ὁ *Σλάνεϋ*, τὸ *Μπλάκσταιαρς* (734 μ.) καὶ τὸ *Λάϊνστερ* (795 μ.). Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ τῶν ὄγκων εἶναι ἡ *Λουγκνακίλλα* (926 μ.), *Θονελάγκη* (817 μ.) καὶ *Κιποὺρ* (751 μ.).

Ἀκτογραφία. Ἡ ἐσωτερικὴ ἢ ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς διώρυγος Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Βορρᾶ, ἀρκούντως ὁμαλή, ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἄκρας Κάρνσωρ πρὸς τὸ Φέαρ Χὲντ καὶ τὴν νῆσον Ράθλιν, οἱ κυριώτεροι δ' αὐτῆς σχηματισμοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς· τὸ ἀκρωτήριον τὸ καταλῆγον εἰς τὰς ἄκρας Κάρνσωρ καὶ Γκρῆνορ, τὸ κλεῖον πρὸς Ν τὸν κόλπον Οὐέξφορδ. Ἀκολούθως αἱ ἄκραι *Καχόρ*, ἡ *Οὐΐκλω*, ἡ *Μπρέϋ* καὶ βορειότερον ὁ ὅρμος τοῦ *Δουβλίνου*, κλειόμενος πρὸς Β ὑπὸ τῆς χερσονήσου *Χάουθ*, ἐκεῖθεν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Λάμπεϋ*. Ἔπειτα τὸ ἀκρωτήριον *Κλόγκερ Χὲντ* καὶ *Ντόνανυ*, ὁ κόλπος *Ντόνταλκ*, χωριζόμενος ὑπὸ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ κόλπου *Κάρλινγκφορδ*. Βορειότερον εἶναι ὁ κόλπος *Ντόντρουμ*, καταλήγων εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὁ στενὸς αὐλὼν τοῦ κόλπου *Στράγκφορδ*, χωριζόμενος ὑπὸ μακρᾶς ἡμιπεριφερικῆς χερσονήσου ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὁ κόλπος τοῦ *Μπέλφαστ*, προστατεύων τὴν μεγάλην ὁμώνυμον βιομηχανικὴν πόλιν τῆς Ἰρλανδίας. Ἐκεῖθεν τοῦ Μπλὰκ Χέντ, σημειοῦντος τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου, ἡ χερσόνησος Μάτζη σχηματίζει τὸν κόλπον *Λέϊμ*, εἶτα ἡ ἄκρα *Γκάρρον*, ὁ κόλπος *Ρέντ*, τὸ ἀκρωτήριον *Τὸρρ Χὲντ* καὶ τέλος τὸ *Φέαρ Χὲντ* μὲ τὴν νῆσον *Ράθλιν* πρὸς Β.

Ἡ βορεία ἀκτὴ ἔχει ὠκεάνια παράλια, φέρει δὲ βαθυτάτας ἐσοχάς. Οἱ κυριώτεροι σχηματισμοὶ αὐτῆς εἶναι: ὁ ποταμόκολπος *Φόϋλ*, ὁ κόλπος *Σουΐλλυ* ἢ μᾶλλον φιὸρδ εἰσδῦον εἰς βάθος 50 χλμ. εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ Ντόνεγκαλ. Αἱ ἄκραι *Αἰνισόουεν* καὶ *Μὲντ Χέντ*. Δύο ἕτερα φιόρδ, τὰ *Μώρλεϋ* καὶ *Σὴπ* καὶ ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει ἡ νῆσος *Τόρυ*. Ἡ ἄκρα *Νοκλάϊβ* χωρίζει τὸν κόλπον Ντόνεγκαλ τοῦ κόλπου Σλῖγκο. Ἡ ἀκτὴ ἐκτείνεται πρὸς Δ. ἀπὸ τοῦ κόλπου *Σλῖγκο* μέχρι τῆς χερσονήσου *Μῶλλετ*, περιφερείας διαμελισμένης ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ τὴν ὁποίαν στενὴ λωρὶς ἐδάφους συνδέει πρὸς τὸ κύριον σῶμα τῆς νήσου. Πρὸς Β. εἶναι ἡ νῆσος *Ἀετὸς* (Achill), ΒΔ. δὲ αἱ δύο νησῖδες *Ἴνσκη* τόσῳ ἀπομεμονωμέναι, ὥστε οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἦσαν εἰδωλολάτραι μέχρι τοῦ 1872. Ἡ μεγάλη ὀρεινὴ νῆσος Ἀετὸς ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ἰδιαίτερον κόσμον μὲ ἰδίαν χλωρίδα, χωρίζεται δὲ τῆς Ἰρλανδίας διὰ στενοῦ αὐλῶνος (στομαλίμνη *Ἀετοῦ*). Νοτίως τῆς νήσου εἶναι ὁ κόλπος *Κλιοῦ*, σχήματος σχεδὸν τετραγώνου, μὲ τοὺς ὡραίους λιμένας τοῦ *Νιοῦπορτ* καὶ *Οὐέστπορτ*, ἐπὶ τῆς εἰσόδου δὲ εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Κλέαρ*. Μεταξὺ τῶν κόλπων Κλιοῦ καὶ Γκαλγουέϋ ἐκτείνεται ἡ περιοχὴ *Κοννεμάρα*, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας αἱ νῆσοι *Ἴνιστορκ*, *Ἴνισμποφιν*, *Ἴνιοχαρκ*, ὁ βαθὺς κόλπος *Κίλλερυ*, τὸ ἀκρωτήριον *Σλάϊν*, οἱ κόλποι *Μπαϊτερμπέρυ*, *Κίλκεραν* καὶ ὁ κόλπος *Γκαλγουέϋ*, πρὸ τοῦ ὁποίου αἱ νῆσοι *Ἄραν*. Ὁ

Digitized by Google

ποταμόκολπος τοῦ *Σάννον* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Λοὺπ καὶ Κέρρυ*, εἶναι φιὸρδ εἰσδῦον εἰς τὴν ξηρὰν εἰς βάθος πλέον τῶν 100 χλμ. Ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Κέρρυ ἀρχίζει ἡ γραφικωτέρα περιφέρεια τῆς Ἰρλανδίας. Ἡ ΝΔ. αὕτη προεξοχὴ τῆς νήσου κατατέμνεται ὑπὸ τριῶν κόλπων σχηματιζόντων τρεῖς ὀρεινὰς χερσονήσους, τοὺς *Ντὶγκλ*, *Κενμέαρ* καὶ *Μπάντρυ*. Ν. τοῦ κόλπου Ντὶνγκλ εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Βαλεντία*, γνωστὴ κυρίως ὡς ἡ ἀφετηρία τῶν ὑποβρυχίων τηλεγραφικῶν καλωδίων τῶν ἑνούντων τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Ν. ἀκτὴ τῆς Ἰρλανδίας ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κλῆαρ* μέχρι τῆς ἄκρας *Κάρνσωρ*. Ὀλιγώτερον διαμελισμένη τῆς Δ. ἀκτῆς, παρουσιάζει οὕτως εἰπεῖν ἐνδιάμεσον κατάστασιν μεταξὺ τῆς ὠκεανίου καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς. Οἱ κυριώτεροι σχηματισμοὶ εἶναι: τὸ ἀκρωτήριον *Ὄλντ Χέντ*, ὁ ὡραῖος ὅρμος *Κινσέϊλ*, ὁ κόλπος τοῦ *Κόρκ*, διακλαδούμενος εἰς σχῆμα σκωτικῶν φιόρδ, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου ἡ νῆσος *Κὸβς* περικλείει τὸν λιμένα τῆς *Κουηνστάουν*. Τὸ *Κὸρκ* εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς Δ. διακλαδώσεως τοῦ ποταμοκόλπου τοῦ *Λῆ*. Ἀνατολικώτερον ὁ ὅρμος *Γιούγκαλ*, ὁ γραφικὸς ὅρμος *Οὐωτερφόρδ*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου χύνονται οἱ *Σούϊρ* καὶ *Μπάρρω*, καὶ τέλος αἱ ἄκραι *Χὲντ* καὶ *Κάρνσωρ*.

Ὑδρογραφία. Ἡ Ἰρλανδία ἔχει πολυαρίθμους ποταμούς, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Σάννον*, ὁ μεγαλύτερος ὅλων, μήκους 258 χλμ., ποτίζων κοιλάδα 15.695 τετρ. χλμ., ὁ *Μπλακουῶτερ*, μήκους 167 χλμ. μὲ κοιλάδα 3.325 τετρ. χλμ., ὁ *Σλάνυ*, μήκους 117 χλμ. μὲ κοιλάδα 1.761 τετρ. χλμ., ὁ *Λίφφυ*, ποταμὸς τοῦ Δουβλίνου, μήκους 132 χλμ. μὲ κοιλάδα 1.370 τετρ. χλμ., ὁ *Μπόϋν*, μήκους 113 χλμ. μὲ κοιλάδα 2.693 τετρ. χλμ., ὁ *Μπάνν*, μήκους 137 χλμ. μὲ κοιλάδα 5.107 τετρ. χλμ., ὁ *Φόϋλ*, μήκους 117 χλμ. μὲ κοιλάδα 2.926 τετρ. χλμ., ὁ *Ἔρν*, μήκους 104 χλμ. μὲ κοιλάδα 4.374 τετρ. χλμ., ὁ *Μόϋ*, μήκους 100 χλμ. μὲ κοιλάδα 2.085 τετρ. χλμ., καὶ ὁ *Σούϊρ*, μήκους 184 χλμ. μὲ κοιλάδα 9.207 τετρ. χλμ.

Αἱ λίμναι τῆς Ἰρλανδίας καταλαμβάνουν 2.300 τ. χλμ., αἱ δὲ τυρφόφυτοι ἐκτάσεις 11.450 τ. χλμ., ἤτοι τὸ ἓν ἕκτον τῆς νήσου. Οὕτως οἱ ποταμοὶ ὁμοιάζουν ἐν τῷ κέντρῳ καὶ πρὸς τὰ Δ. πρὸς κομβολόγιον λιμνῶν. Τὸ πλῆθος τῶν λιμνῶν εἶναι συνέπεια τῆς γενικῆς ὀρεογραφίας τῆς χώρας, τὰ κράσπεδα τῆς ὁποίας εἶναι ὑψηλότερα τοῦ κέντρου. Αἱ βροχαὶ πίπτουσαι ἐπὶ χώρας χθαμαλῆς, τῆς ὁποίας ἡ μεγαλυτέρα ἔξαρσις δὲν φθάνει τὰ 100 μ., πληροῦν πάσας τὰς κοιλότητας τοῦ ἐδάφους, γενικῶς ὀλίγον βαθείας. Εἴς τινα μέρη αἱ ἐκτάσεις τοῦ ὕδατος φαίνονται ἀμφισβητοῦσαι ὁλόκληρον τὴν χώραν ἀπὸ τὴν ξηράν· παντοῦ λίμναι, στενά, ἕλη, μικραὶ ὑδάτινοι ἐκτάσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος, καταπεποντισμένον, ἀποτελεῖ περίεργον λαβύρινθον ἐκ βράχων καὶ θαμνοφύτων ὑψωμάτων.

Ἡ μεγαλυτέρα λίμνη τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῶν Βρεττανικῶν νήσων, *Νάγκ*, πρὸς τὰ ΒΑ., ἐσχηματίσθη διὰ σχίσματος ἡφαιστειογενοῦς, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου πολυάριθμοι κοιλότητες συνηνώθησαν. Αἱ λίμναι τῆς κεντρικῆς πεδιάδος, ἰλυώδεις, τυρφόφυτοι, ἐξ ὧν κυριώτεραι αἱ *Ἔννελ*, *Ὄουελ* καὶ *Ντερραβάρα*, εὐρύνονται ἐπίσης, ἄνευ ἐδαφικῶν διαταραχῶν, διὰ μόνης τῆς χημικῆς ἐπενεργείας τῶν ὑδάτων των κατατρωγόντων τοὺς τιτανολίθους τῶν ἀκτῶν των. Ἄλλαι λίμναι, ἰδίᾳ πρὸς Δ., σχηματίζονται μόνον τὸν χειμῶνα. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν λιμνῶν τούτων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Γκωλγουέη, φθάνει εἰς μῆκος 5 χλμ. Ὁ *Σάννον* σχηματίζει πλείστας ἐκτεταμένας λίμνας, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ *Ἄλλεν*, *Ρῆ* καὶ *Ντέργκ*. Ὁ *Ἔρν*, τοῦ ὁποίου ὁ ροῦς διέρχεται σχεδὸν πάντοτε διὰ λιμνῶν, σχηματίζει τὰς *Γκόουνα*, *Ὦτερ* καὶ τὰς λίμνας *Ἔρν*, περιεχούσας πλείστας νησῖδας. Πρὸς Β. ἐκτείνονται αἱ λίμναι *Μέλβιν*, *Γκίλλ*, *Γκάρα*, χυνομένη εἰς τὸν Σάννον, καὶ ἡ *Κόνν*. Τὰ ὕδατα

Digitized by Google

πολλῶν λιμνῶν ἐξαφανίζονται ἀπορροφούμενα ὑπὸ τῆς βλαστήσεως τῶν τυρφῶν. Εἴς τινα μέρη τὰ συσσωρευόμενα ὕδατα ἐπὶ τῶν τυρφοφύτων ἐκτάσεων, κατατρώγοντα τὰ κράσπεδα τοῦ σπογγώδους ἐδάφους, πλημμυροῦν τὰ πέριξ. Οὕτω, τῷ 1821, τὸ τυρφωρυχεῖον τοῦ Κιναλαῖντυ, παρὰ τὴν Τώλλαμπρ, ἐξήμεσε βορβορώδη ποταμὸν βάθους 18 μ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Ἰρλανδίας εἶναι οὐσιωδῶς ὠκεάνιον, πολὺ ἤπιον καὶ πολὺ ὑγρόν. Ἡ μέση πτῶσις ὕδατος εἶναι 916 χλστμ. ἐτησίως, φθάνουσα τὰ 2.500 εἰς τὸ Κέρρυ, τὸ ἀπ' εὐθείας ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς ὠκεανίους ἀνέμους, τὰ 1.030 εἰς τὸ Κόρκ, 790 εἰς Λοντοντέρρυ καὶ 780 εἰς Δουβλῖνον. Ἡ ὑπερβάλλουσα ὑγρασία εὐνοεῖ τὴν διαρκῆ ποώδη βλάστησιν (ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἰρλανδίας «σμαραγδίνη νῆσος»). Ἡ χιὼν τήκεται ταχέως, ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων. Ἐν Δουβλίνῳ ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι 10°, ἡ δὲ διαφορὰ μεταξὺ τῆς μέσης θερμοκρασίας τοῦ ψυχροτέρου μηνὸς καὶ τῆς τοῦ θερμοτέρου δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 12°. Ἐπὶ τῆς Ν.Δ. ἀκτῆς οὐδέποτε σχεδὸν παρατηρεῖται παγετός.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Ἰρλανδία κατέχει ἔδαφος ἐκ φύσεως εὔφορον καὶ εὐχερῶς καλλιεργήσιμον. Ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν ἁπλοῦνται καλλιεργημένα ἐδάφη, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ ὀρειναὶ περιφέρειαι προσφέρουν γαίας καταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν. Ἡ ὑπερβολικὴ ἐν τούτοις ὑγρασία κατὰ τὰς περιόδους τῶν βροχῶν εἶναι δυσμενὴς διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἰδίᾳ εἰς τὰς Δ καὶ Α περιφερείας, καίτοι ἐσχάτως ἔργα ἀποξηράνσεως περιώρισαν σημαντικῶς τὸ κακὸν τοῦτο. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς χώρας ἐπηρέασεν ἐπίσης δυσμενέστατα τὴν γεωργίαν. Δημεύσεις, ἀπαγορευτικοὶ νόμοι κατοχῆς γαιῶν ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν, ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους πρὸς κατάπνιξιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν κατοίκων ἐπὶ μακρὰς περιόδους παρέλυον τὴν γεωργικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Λαμβάνοντες ὡς ἀφετηρίαν τὸ ἔτος 1845, ὅπερ θεωρεῖται τὸ σπουδαιότερον ἐν τῇ ἰρλανδικῇ οἰκονομικῇ ἱστορίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ συγκρίνοντες τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο πρὸς τὸ 1905, βλέπομεν, ὅτι ἡ καλλιέργεια παρουσιάζει ἐλάττωσιν τὸ ἔτος τοῦτο κατὰ 582.348 ἄκρ. Ἡ σπουδαιοτέρα ἐλάττωσις ἐσημειώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων, λόγῳ πιθανῶς τῆς μεταναστεύσεως τῶν πτωχοτέρων τάξεων, διὰ τὰς ὁποίας τὰ γεώμηλα ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν τροφήν, καὶ τῆς εἰσαγωγῆς ποικιλωτέρας διαίτης. Τῷ 1905 ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια καλλιεργείας γεωμήλων ἦτο 616.755 ἄκρ ἔναντι 1.133.504 ἄκρ τῷ 1861. Τῷ 1847 ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ἐκάλυπτεν 743.871 ἄκρ, τῷ δὲ 1905 κατέπεσεν εἰς 37.860 ἄκρ. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἡ καλλιέργεια τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρόμης ἠλαττώθη κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἀντιθέτως αἱ περιφέρειαι βοσκῶν καὶ χόρτου ηὔξησαν κατὰ 50%, ἔφθασαν δὲ μέχρι σημείου νὰ καλύπτουν τὸ ἥμισυ τῆς ὁλικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας. Ἡ μεταβολὴ αὕτη, ἐλαττώσασα τὴν παραγωγὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ηὔξησε τὴν κτηνοτροφίαν. Τῷ 1905 ὑπῆρχον 4.645.215 κτήνη ἔναντι 2.967.461 τῷ 1851. Τῷ 1851 ὑπῆρχον 2.122.128 πρόβατα, τῷ δὲ 1905 ἀνῆλθον εἰς 3.749.352. Τῷ 1905 ἐξήχθησαν ἐξ Ἰρλανδίας κτήνη ἀξίας 14.000.000 λιρῶν.

Βιομηχανία. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι τῆς Ἰρλανδίας εἶναι: ἐριουργία, βαμβακουργία, λινουργία, ζυθοποιία, ποτοποιία καὶ ναυπηγήσεις. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ἐριουργία τῆς Ἰρλανδίας ἔχαιρε μεγάλης φήμης, μεγάλαι δὲ ποσότητες μαλλίνων ὑφασμάτων ἐξήγοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ Βονιφάτιος Οὐμπέρτι (θανὼν τῷ 1367) εἰς ποίημά του φέρον τίτλον «Dita mundi» ἀναφέρει τὸ «ὑπέροχον σέρζ», τὸ ὁποῖον ἡ Ἰρλανδία ἔστελλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς κατάλογον δὲ ἐμπορευμάτων ἀποσταλέντων ἐκ τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν ΣΤ' ἀναφέρονται ὡραιότατοι μανδύαι ἐξ ἰρλανδικοῦ ὑφάσματος. Βραδύτερον ἡ ἐγκατάστασις ἀποίκων ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Παλατινάτου, ἐπὶ τοῦ Κάρριχ-ὄν-Σούϊρ, ἐπὶ βασιλέως Ἰακώβου Α', ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἑπομένης βασιλείας ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὑπεστήριξε τὸ ἐμπόριον τῶν λινῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὅπως ἐμποδίσῃ τὸν συναγωνισμὸν τῆς ἰρλανδικῆς ἐριουργίας πρὸς τὴν βρεττανικήν. Διάταγμα τοῦ Καρόλου Β' ἀπηγόρευσε τὴν ἐξαγωγὴν ἐρίου ἐξ Ἰρλανδίας εἰς ἄλλας χώρας, συνάμα δὲ ἐπεβλήθησαν βαρύτατοι φόροι κατὰ τῶν ἰρλανδικῶν προϊόντων ἐριουργίας. Βραδύτερον ἐλήφθησαν ἔτι αὐστηρότερα μέτρα κατὰ τῆς ἰρλανδικῆς ἐριουργίας, ἀποβλέποντα εἰς τὴν καταστροφήν της. Ὁλόκληροι περιφέρειαι καὶ πόλεις συντηρούμεναι ὑπὸ τῆς βιομηχανίας ταύτης παρέλυσαν, χιλιάδες δὲ ἐργατῶν εὑρέθησαν εἰς τοὺς δρόμους.

Τὸ λίνον ἐκαλλιεργεῖτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἐπὶ Ἐρρίκου Η' ἡ βιομηχανία προσέλαβεν ἀρκετὴν σπουδαιότητα, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὑπολογήσιμος συναγωνιστὴς τῆς ἐριουργίας, μέχρις ὅτου τὸ ἀγγλικὸν κράτος ἐπενέβη ὅπως πνίξῃ τὴν τελευταίαν. Καὶ ὅταν ἡ ἐριουργία κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, οἱ Ἄγγλοι ἔμποροι ἠξίωσαν ὅπως ὁ πόλεμος συνεχισθῇ καὶ κατὰ τῆς λινουργίας τῆς Ἰρλανδίας. Πράγματι ὁ Γεώργιος Β' ἐπέβαλε βαρεῖαν φορολογίαν κατὰ ἰρλανδικῶν λινῶν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οὕτω δὲ καὶ ἡ βιομηχανία αὕτη περιῆλθεν εἰς παρακμήν, περιορισθεῖσα σήμερον εἰς τὸ Ὥλστερ μὲ κέντρον καὶ ἀγορὰν τοῦ ἐμπορίου τούτου τὸ Μπέλφαστ. Ἡ βαμβακουργία, εἰσαχθεῖσα τῷ 1777, ἔφθασεν εἰς σημαντικὴν ἀκμήν, ἀπασχολοῦσα τῷ 1822 17.000 ἐργάτας. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς μηχανῆς περιώρισε τὴν βιομηχανίαν ταύτην, περιελθοῦσαν σήμερον εἰς σημεῖον ἀσήμαντον.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Γάλλοι Οὐγενότοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Δουβλίνῳ καὶ ἵδρυσαν τὴν βιομηχανίαν τῆς ἰρλανδικῆς ποπλίν, μείγματος μετάξης καὶ ἐρίου. Τῷ 1823 ἀπησχολοῦντο 4000 ἐργάται, ἀλλ' ἡ κατάργησις τῶν προστατευτικῶν δασμῶν περιώρισε καὶ τὴν βιομηχανίαν ταύτην, καίτοι δὲ ἔτι καὶ σήμερον ἡ ἰρλανδικὴ ποπλὶν εἶναι ἀκόμη περιώνυμος, ἀπασχολεῖ μόνον ἐλαχίστους ἐργάτας ἐν Δουβλίνῳ.

Ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἤκμαζεν ἡ βιομηχανία τοῦ οὐίσκυ ἐν Ἰρλανδίᾳ. Τῷ 1906 παρήχθησαν 7.337.928 γαλόνια οὐίσκυ ἔναντι 9.589.571 τῷ 1900. Ζυθοποιεῖα ὑπάρχουν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Ἰρλανδίας, ἐν Δουβλίνῳ δὲ ὑπάρχει τὸ μεγαλύτερον ἐργοστάσιον ζυθοποιίας ἐν τῷ κόσμῳ. Τῷ 1906 παρήχθησαν 3.275.309 βαρέλλια ζύθου, δηλαδὴ 200 000 περισσότερα τῆς παραγωγῆς τοῦ 1900.

Ἡ ναυπήγησις περιορίζεται εἰς τὸ Μπέλφαστ (βλ. *Ἰρλανδία* Βόρειος).

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς Ἰρλανδίας εἶναι περιωρισμένος, τὰ δὲ μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖά της ἀπησχόλουν τῷ 1905 μόνον 6000 ἐργάτας. Ἀνθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, τῷ δὲ 1905 ἐξήχθησαν 100.000 τόννοι γαιανθράκων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξήχθησαν 113.000 τόννοι σιδήρου. Ὑπάρχουν λατομεῖα μαρμάρου, σχιστῶν καὶ γρανίτου, ἀσβεστολίθου καὶ ψαμμολίθου, ἰδίᾳ ἐν Κοννεμάρᾳ, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ εἶναι σημαντική. Ἄργυρος εὑρίσκεται εἰς πολὺ μικρὰς ποσότητας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ντόνεγκαλ. Ἡ Ἰρλανδία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα χώρα τῆς Εὐρώπης εἰς τύρφην. Τὰ veenen τῆς Ὁλλανδίας εἶναι κατώτερα τῶν ἰρλανδικῶν bogs. Τὸ μέσον πάχος των ἐν τῇ κεντρικῇ πεδιάδι εἶναι 8 μ., ἐνίοτε δὲ φθάνουν καὶ τὰ 13 μ. Ἡ ὁλικὴ ἐκμεταλλεύσιμος ποσότης ὑπελογίσθη εἰς 20 δισεκατομμύρια τόννων.

Συγκοινωνία. Ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος κατεσκευάσθη ἐν Ἰρλανδίᾳ τῷ 1831. Ἦτο γραμμὴ μήκους 10 χλμ., ἑνοῦσα τὸ Δουβλῖνον μετὰ τοῦ Κινγκστάουν. Ἔκτοτε κατεσκευάσθησαν πλεῖσται γραμμαί, σήμερον δὲ ἡ χώρα ἐξυπηρετεῖται ἐπαρκῶς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ἰρλανδία διατέμνεται ὑπὸ πυκνοτάτου δικτύου διωρύγων καὶ αὐλάκων αἵτινες προσφέρουν εὐθηνὰ μέσα συγκοινωνίας εἰς τὸ ἐμπόριον. Δύο μεγάλαι διώρυγες, ἡ *Μεγάλη* καὶ ἡ *Βασιλική*, συνδέουν τὸ Δουβλῖνον μετὰ τοῦ Σάννον, ἔχουσαι πολυαρίθμους διακλαδώσεις. Ἐν Ὥλστερ πλεῖσται διώρυγες συγκοινωνοῦσαι μὲ ποταμοὺς καὶ λίμνας συνδέουν τὰς διαφόρους περιοχάς. Ὁ Σάννον εἶναι πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 145 μιλλίων κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, κατέχει δὲ κεντρικὴν σχεδὸν θέσιν μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς. Δ. Σ. Δ.

— [ΙΣΤΟΡ.] *Προϊστορικοὶ χρόνοι*. Λόγῳ τῆς ἀπομονώσεώς της ἡ Ἰρλανδία δὲν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οὕτω δὲ κατώρθωσε νὰ διασώσῃ πλούσιον σύστημα θρύλων καὶ παραδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν καταγωγὴν τῶν κατοίκων της. Κατὰ τοὺς ἐγχωρίους θρύλους πέντε διαδοχικαὶ εἰσβολαὶ ἀπαριθμοῦνται. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι φέρονται φθάσαντες εἰς Ἰρλανδίαν τῷ 2520 (ἀπὸ κτίσεως Κόσμου) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Παρθολάνου κατελθόντος ἐκ τῆς Μέσης Ἑλλάδος. Οἱ κατακτηταὶ κατεῖχον τὴν νῆσον ἐπὶ 300 ἔτη, ὅτε ἀπέθανον ὅλοι ἐκ λοιμοῦ, ταφέντες ἐν Τάλλαγ (ἰρλ. Tamlacht=τάφος λοιμοῦ), ἔνθα ἀρχαῖα εὑρήματα ἦλθον εἰς φῶς, ἅτινα ἐν τούτοις πιστεύεται ὅτι ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τὴν περίοδον τῶν Βικίγγων. Τῷ 2850 πολεμιστὴς ἐκ Σκυθίας, ὀνόματι Νεμίδης, ἔφθασεν εἰς Ἰρλανδίαν μὲ 900 στρατιώτας. Οὗτοι φέρονται διεξάγοντες ἀγῶνα ὑπάρξεως μὲ φυλὴν πειρατῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Φομοριανοί. Τὸ ὁρμητήριον τούτων ἦτο ἡ νῆσος Τόρυ, ἔνθα εἶχον ἰσχυρότατον φρούριον. Οἱ Νεμίδιοι κατώρθωσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἀλλ' οἱ Φομοριανοὶ ἔλαβον ἐνισχύσεις ἐξ Ἀφρικῆς. Δευτέρα μάχη ἐδόθη, καθ' ἣν ἀμφότερα τὰ μέρη ἐξωντώθησαν. Ἐκ τῶν Νεμιδίων τριάκοντα διέφυγον, τρεῖς δ' ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Νεμίδου. Εἷς τούτων, ὁ Σίμων Μπρέκ, μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα οἱ ἀπόγονοί του ἐπολλαπλασιάσθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε οἱ Ἕλληνες φοβηθέντες τοὺς κατέστησαν δούλους. Ἡ θέσις των κατέστη ἀφόρητος καὶ ἐδραπέτευσαν φθάσαντες εἰς Ἰρλανδίαν τῷ 3266. Τὸ τρίτον τοῦτο σῶμα τῶν εἰσβολέων εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φιρμπόλγοι*, ἔχουν δὲ μεγάλην σπουδαιότητα ἀπὸ ἐθνολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ἀναφέρονται ἔχοντες πέντε ἀρχηγούς, ἀδελφούς, ἕκαστος τῶν ὁποίων κατεῖχε μίαν τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τῶν «πέμπτων». Δὲν ἐπρόφθασαν σχεδὸν οἱ Φιρμπόλγοι νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν νῆσον, ὁπότε νέα τάξις εἰσβολέων ἐνεφανίσθη, οἱ *Τουάθα Ντὲ Ντάναν* («φυλαὶ τοῦ θεοῦ Ντάνου»), οἵτινες ἦσαν ἐπίσης ἀπόγονοι τοῦ Νεμίδων. Προήρχοντο ἐξ Ἑλλάδος, ἦσαν δὲ ἱκανώτατοι εἰς τὴν νεκρομαντείαν. Ὑπεχρεώθησαν νὰ φύγουν ἐξ Ἑλλάδος λόγῳ εἰσβολῆς Συρίων, καταφυγόντες εἰς Σκανδιναυΐαν, ἔπειτα εἰς Σκωτίαν καὶ τέλος ἔφθασαν τῷ 3303 εἰς Ἰρλανδίαν. Οὗτοι κατέκτησαν τὴν νῆσον κατασφάξαντες τοὺς Φιρμπόλγους. Ἔπειτα νέοι ἐπιδρομεῖς, οἱ *Μιλήσιοι*, τοὺς ἀνέτρεψαν καταλαβόντες τὴν νῆσον, τῷ 3500. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὁμιλοῦν λεπτομερῶς περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν περιπετειῶν τῆς φυλῆς ταύτης. Οἱ Μιλήσιοι ἦλθον ἀρχικῶς ἐκ Σκυθίας, ἀφοῦ δὲ παρέμειναν ἐπί τινα χρόνον ἐν Αἰγύπτῳ, Κρήτῃ καὶ πάλιν ἐν Σκυθίᾳ, ἔφθασαν τελικῶς εἰς Ἱσπανίαν. Ἡ γραμμὴ τῶν μυθικῶν προγόνων των φθάνει χωρὶς διακοπὴν μέχρι τοῦ Νῶε. Τέλος ὀκτὼ υἱοὶ τοῦ *Μίλετ* (λατ. Milesius) ἐξεκίνησαν, ὅπως καταλάβουν τὴν Ἰρλανδίαν. Μετὰ τοὺς Μιλησίους ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰρλανδίᾳ οἱ *Πίκτοι*. Νεώτεροι ἱστορικοὶ πιστεύουν, ὅτι οἱ συγγραφεῖς οἱ συλλέξαντες τοὺς θρύλους κατὰ τὸν μεσαίωνα συνέχεον τὴν Σκυθίαν μετὰ τῆς Σκωτίας, λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο ὀνομάτων. Ἐπίσης θεωροῦν, ὅτι οἱ Φομοριανοὶ εἶναι οἱ Βίκιγγες, οἱ δὲ Ντάναν ἐγκατεστάθησαν εἰρηνικῶς ἐν τῇ νήσῳ καὶ οὐχὶ ὡς κατακτηταί. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Παρθολάνον, οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐξηκριβώθη.

Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ Ἰρλανδία ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰερνία ἢ Ἰουερνία, παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις Hibernia. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι συγγραφεῖς ὀλίγας πληροφορίας κατεῖχον περὶ τῆς νήσου, ὅ,τι ὅμως ἀφηγοῦνται συμφωνεῖ πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας, ὅπως περιγράφεται εἰς τὰς παλαιὰς ἐποποιίας. Ὁ Στράβων περιγράφων τὴν νῆσον καὶ τοὺς κατοίκους λέγει: «Μεγάλη δ' ἡ Ἰέρνη πρὸς ἄρκτον αὐτῷ παραβεβλημένη, προμήκης μᾶλλον [ἢ] πλάτος ἔχουσα, περὶ ἧς οὐδὲν ἔχομεν λέγειν σαφές, πλὴν ὅτι ἀγριώτεροι τῶν Βρεττανῶν ὑπάρχουσιν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν, ἀνθρωποφάγοι τε ὄντες καὶ πολυφάγοι, τούς τε πατέρας τελευτήσαντας κατεσθίειν ἐν καλῷ τιθέμενοι καὶ φανερῶς μίσγεσθαι ταῖς τε ἄλλαις γυναιξὶ καὶ μητράσι καὶ ἀδελφαῖς...» (C. 201). Ὁ Σολῖνος ὁμιλεῖ περὶ πλουσιωτάτων βοσκῶν, ἀλλὰ τοὺς ἰθαγενεῖς χαρακτηρίζει ὡς ἔθνος ἀφιλόξενον καὶ φιλοπόλεμον. Οἱ κατακτηταὶ μεταξὺ αὐτῶν ἔπινον πρῶτον τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν των, εἶτα δ' ἤλειφον δι' αὐτοῦ τὸ πρόσωπόν των. Οὐδεμίαν διάκρισιν ἐποιοῦντο μεταξὺ δικαίου καὶ ἀδίκου. Ὁ Πομπώνιος Μέλας γράφει, ὅτι τὸ κλῖμα ἦτο ἀκατάλληλον διὰ τὴν ὡρίμανσιν σιτηρῶν, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ οὗτος τὴν πλουσίαν βλάστησιν. Ἡ περιγραφὴ ὅμως τοῦ Πτολεμαίου εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν μελέτην τῆς παλαιᾶς ἰρλανδικῆς ἐθνογραφίας. Ὁ Πτολεμαῖος δίδει τὰ ὀνόματα δέκα ἓξ λαῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ, πολλῶν δὲ τούτων ἡ ταυτότης ἐξακριβοῦται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν. Εἰς τὰ ΝΑ. εἶναι οἱ Μανήσιοι, Β. αὐτῶν οἱ Καῦκοι, εἰς τὸ σημερινὸν Οὐώτερφορντ καὶ Οὐέξφορντ οἱ Βρίγαντες, καὶ πρὸς Δ. οἱ Ἰέρνιοι μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἰερνίδα. Οἱ Ἰέρνιοι ἦσαν ἔθνος μεγάλης σπουδαιότητος, καθ' ὅσον πρωτηγωνίσθησαν κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἔρνας ἢ Ἔρανδ τοῦ Μάνστερ. Φαίνεται, ὅτι οἱ Ἰέρνιοι ἦσαν ἡ πρώτη ἰθαγενὴς φυλὴ μετὰ τῆς ὁποίας ξένοι ἐμπορευόμενοι ἦλθον εἰς ἐπαφήν, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν παρήχθη τὸ λατινικὸν ὄνομα δι' ὁλόκληρον τὴν νῆσον.

Ἡ ἀρχαία θρησκεία. Ἡ εἰδωλολατρικὴ θρησκεία τῶν Ιρλανδῶν ἦτο ὁ Δρυϊδισμός, εἰσαχθεὶς ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ὑπερφυσικὰ ὄντα πρωταγωνιστοῦν εἰς πολλοὺς ἀρχαίους θρύλους. Ἐπίσης παρατηρεῖ τις ἴχνη λατρείας τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἰδίᾳ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ πυρός. Ἡ πίστις εἰς ἐπίγεια πνεύματα ἀποτελεῖ πιθανῶς τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχαίας ἰρλανδικῆς θρησκείας. Ὡς πρὸς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ τὴν ἐν γένει ἐκδήλωσιν τῆς λατρείας, οὐδεμίαν σχεδὸν πληροφορίαν ἔχομεν, οὔτε δύναταί τις νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς τὰς ἁρμοδιότητας τῶν Δρυΐδῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἰρλανδικὴν φιλολογίαν ἐμφανίζονται οὗτοι κυρίως ὡς μάγοι καὶ μάντεις, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης καὶ οἱ φορεῖς τῆς σοφίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μετεβίβαζον εἰς τοὺς μαθητάς των. Οἱ Ἰρλανδοὶ εἶχον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῆ γνῶσιν περὶ τόπου, ἔνθα ἐβασίλευεν αἰωνία νεότης καὶ εἰρήνη, ἓν εἶδος «Νήσου τῶν Μακάρων». Ἡ θεωρία περὶ μετεμψυχώσεως δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰρλανδίαν.

Διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ. ὑπῆρχεν ὠργανωμένη χρι-

Digitized by Google

στιανική ἐκκλησία ἐν Βρεττανίᾳ, λόγῳ δὲ τῶν στενῶν σχέσεων μεταξὺ Οὐαλλίας καὶ Ἰρλανδίας, εἶναι βέβαιον, ὅτι ὑπῆρχον Χριστιανοὶ κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ περίοδος τῆς Ἰρλανδίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ ἐπισκόπου Πατρικίου εἰς Οὐίκλω, τῷ 432. Γεννηθεὶς ἐν Βρεττανίᾳ τῷ 389 εἶχε μεταφερθῆ, δεκαεξαετής, ὡς δοῦλος εἰς Ἰρλανδίαν, ὅπου παρέμεινε μετὰ τοῦ κυρίου του ἑπτὰ ἔτη, διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου καὶ μελετήσῃ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων. Δραπετεύσας μετέβη εἰς Ρώμην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἰρλανδίαν, ὅπως κηρύξῃ τὸν Χριστιανισμόν. Τὸ ἔργον του ἔφερε πλουσίους καρπούς. Ὠργάνωσε τὰς ὑπαρχούσας χριστιανικὰς κοινότητας, διέδωκε τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὰς περιφερείας, ἔνθα δὲν εἶχεν ἐπεκταθῆ, ἵδρυσε μοναστήρια καὶ ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς Ἰρλανδίας πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Λατινικῆς Εὐρώπης. Οἱ πρώην εἰδωλολάτραι καὶ φιλοπόλεμοι Ἰρλανδοὶ κατελήφθησαν ἀπὸ καταπληκτικὸν ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον καὶ τὴν μόρφωσιν. Ἡ χώρα ἦτο τότε διῃρημένη εἰς ἑπτὰ βασίλεια, ὑπὸ τὸν ὑπέρτατον βασιλέα.

Ἡ Ἰρλανδία ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Η' αἰῶνος Δανοὶ εἰσβολεῖς ἐκλόνησαν ἐκ θεμελίων τὴν Ἰρλανδίαν. Ὄλαφ ὁ Λευκὸς ἵδρυσε (850) Νορσικὸν βασίλειον, παρὰ τὸ Δουβλῖνον. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Δανῶν ὑπῆρξαν καταστρεπτικαί. Τὸ Μάνστερ ἰδιαιτέρως ὑπέστη τὰς μεγαλυτέρας δῃώσεις, καταστραφέντων τῶν μοναστηρίων του. Μετὰ ἕνα αἰῶνα ξενικῆς κατοχῆς ὁ Μπράϊαν, πρίγκιψ τῆς βασιλευούσης οἰκογενείας εἰς τὸ Μάντσεστερ, ἔθραυσε τὸν δανικὸν ζυγόν, ἐκδιώξας τοὺς ξένους ἐκ τῆς χώρας καὶ ἀναγορευθεὶς ὑπέρτατος βασιλεὺς τῷ 1004. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1014, ὁ κόμης τοῦ Ὀσανεϋ Σίγκουρντ, ἡγούμενος δυνάμεως ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Λάϊνστερ καὶ ἀνδρῶν στρατολογηθέντων ἐκ τῶν σκανδιναυϊκῶν ἀποικισμῶν, ἐβάδισε βορείως τοῦ Δουβλίνου κατὰ τοῦ Μπράϊαν. Ἐπηκολούθησεν ἡ τρομερὰ μάχη, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μάχη τοῦ Κλόνταρφ, καίτοι αὕτη ἐδόθη πλησίον τοῦ Δουβλίνου, καθ' ἣν αἱ ἀπώλειαι ἑκατέρωθεν ὑπῆρξαν βαρύταται. Ὁ Μπράϊαν καὶ ὁ υἱός του, ὁ βασιλεὺς τοῦ Λάϊνστερ καὶ πλεῖστοι ἀρχηγοί, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων, ἐφονεύθησαν. Οἱ Σκανδιναυοὶ κατετροπώθησαν, ἀλλ' ἡ νῆσος ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἀναρχίαν, λόγῳ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οἵτινες ἐπηκολούθησαν προπαρασκευάσαντες τὸ ἔδαφος εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀγγλο-Νορμαννῶν.

Ἀγγλικὴ κατάκτησις. Ἐπαναστάσεις. Τῷ 1154 ὁ Ἄγγλος πάπας Ἀδριανὸς Δ' (ὁ μόνος Ἄγγλος ὅστις ποτὲ κατέλαβε παπικὴν ἕδραν) ἐξουσιοδότησε τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἐρρῖκον Β' νὰ ἐνεργήσῃ εἰσβολὴν εἰς Ἰρλανδίαν, ὅπως μεταρρυθμίσῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη. Ὁ Ἐρρῖκος Β' ἐνήργησεν ἀπόβασιν, κατέλαβε μέρος τῆς χώρας καὶ ἐγκατέστησε τοὺς Νορμαννοὺς του βαρώνους, ἀφήσας αὐτοὺς ἐλευθέρους νὰ νέμωνται τὰς κτήσεις των. Ἠκολούθησαν μακροὶ ἀγῶνες μεταξὺ Ἰρλανδῶν ἀρχηγῶν καὶ Νορμαννῶν βαρώνων, ἕως ὅτου οἱ τελευταῖοι ἤρχισαν ἀφομοιούμενοι πρὸς τοὺς κατοίκους, νυμφευόμενοι Ἰρλανδίδας καὶ ὁμιλοῦντες τὴν ἰρλανδικὴν γλῶσσαν. Διάφορα νομοθετικὰ μέτρα ληφθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπως ἀναχαιτισθῇ ἡ ἀφομοίωσις, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερον, ὅτε δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας Ἐρρῖκος ὁ Ζ' ἀπεστάλη ὡς ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας ὁ Σὲρ Ἐδουάρδος Πόϋνιγκς, ὅστις τῷ 1494 ἠνάγκασε τὴν ἰρλανδικὴν βουλὴν ἐν Ντρόγκεντα νὰ δεχθῇ, ὅτι ἐφεξῆς οἱ νόμοι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ κυροῦνται ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου του συμβουλίου. Οἱ Ἀγγλο-Ἰρλανδοὶ βαρῶνοι ἐν τούτοις, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ κηδεμονεύωνται ὑπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ Λονδίνου, ὑπεδαύλιζον τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τῆς βρεττανικῆς κυριαρχίας. Ὁ νόμος Πόϋνιγκς δὲν ἀνεγνωρίσθη, ὅτε δὲ ὁ Ἐρρῖκος Η' ἀπέκρουσε τὴν παπικὴν κυριαρχίαν, τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ηὐρύνθη. Εἷς τῶν ἰσχυρῶν βαρώνων, ὁ λόρδος Θωμᾶς Φιτζγκέραλντ, ὁ ἐπικληθεὶς «Μεταξωτὸς Θωμᾶς», ἐπαναστάτησεν. Ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη μετὰ τραχεῖς ἀγῶνας, ἡ δὲ θανατικὴ ἐκτέλεσις τοῦ Θωμᾶ καὶ πέντε θείων του (1535) ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦτο ἀποφασισμένη νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ὁ Ἐρρῖκος ἠνάγκασε τὴν ἰρλανδικὴν βουλὴν νὰ προκηρύξῃ αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἰρλανδίας, ὁ δὲ παπικὸς τίτλος Dominus κατηργήθη (1541). Συγχρόνως ἐθημεύθησαν αἱ ἰρλανδικαὶ μοναί, ἐξεδόθησαν δὲ διάφορα ἔδικτα κατὰ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς γλώσσης τῆς Ἰρλανδίας. Οἱ Ἰρλανδοὶ δὲν ἔπαυσαν ἀγωνιζόμενοι, ὅπως προστατεύσουν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν θρησκείαν των. Ὑπὸ τὴν καθολικὴν βασίλισσαν Μαρίαν ἡ πολιτικὴ τῶν δημεύσεων καὶ διώξεων ἐσυνεχίσθη. Ὑπὸ τὴν Ἐλισάβετ ἡ ἐξέγερσις ἦτο τοιαύτη, ὥστε προσέλαβε μορφὴν γενικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Σέϊν Ο' Νέϊλ φέρων τὸ ἐπιφανέστερον ἰθαγενὲς ὄνομα τῆς Ἰρλανδίας, ὀλίγου δεῖν ἀνηγορεύετο βασιλεὺς τοῦ Ὤλστερ, ἀλλ' ἡττήθη καὶ ἐσφάγη (1567).

Ἐκπατρισμὸς καὶ δουλεία των Ἰρλανδῶν. Ὁ ἀφορισμὸς τῆς Ἐλισάβετ διὰ παπικῆς βούλλας, τῷ 1570, κατέστησε τὸν θρησκευτικὸν ἀγῶνα ὀξύτερον. Ὁ Οὖγος Ο' Νέϊλ, ἀνεψιὸς τοῦ Σέϊν, ἡνώθη μετὰ τοῦ νεαροῦ Οὔγου Ο' Ντόννελλ καὶ ἤρχισεν ὁ ἐννεαετὴς πόλεμος (1592—1601). Ἡ ἀνδρεία καὶ ἱκανότης τοῦ Ο' Νέϊλ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἔγινε σχεδὸν βασιλεὺς ὁλοκλήρου τῆς Ἰρλανδίας. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γέλλω Φόρντ (1598), ἀγγλικὸς στρατὸς εἰς 4.000 ἀνδρῶν κατεστράφη τελείως. Ὁ Ἰρλανδὸς πατριώτης ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Ἱσπανῶν. Ὅταν ὁ ἱσπανικὸς στόλος καὶ στρατὸς ἔφθασεν εἰς Κινσέϊλ (Σεπτέμ. 1601), οἱ Ἰρλανδοὶ ἐπίστευσαν, ὅτι θ' ἀπηλευθεροῦντο τοῦ ἀγγλικοῦ ζυγοῦ, ἀλλ' ὁ ἰρλανδικὸς στρατὸς ἡττήθη, οἱ Ἱσπανοὶ παρεδόθησαν καὶ ἐν τέλει παρεδόθη ὁ Ο' Νέϊλ τῷ 1603. Ὁ Ἰάκωβος Α', ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ τοὺς νόμους τῆς χώρας, τὰ ἤθη καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν, ἤρχισε δὲ ἀπηνὴς δίωξις τῶν καθολικῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἐπὶ βασιλείας τοῦ Καρόλου Α' οἱ Ἰρλανδοὶ ἀρχηγοί, ἐπωφελούμενοι τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξηγέρθησαν. Οἱ καθολικοὶ ἐπαναστάται ἔγιναν κύριοι ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς χώρας. Ἀρχικῶς ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἐκδιώξουν μόνον τοὺς προτεστάντας ἐκ τῆς χώρας, κατέληξαν ὅμως εἰς τὸν φόνον αὐτῶν, τὸν γνωστὸν ὡς «σφαγὴν τοῦ 1641». Κατὰ ταύτην χιλιάδες προτεσταντῶν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος λαοῦ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1642 συνεκλήθη ἐν Κίλκεννυ ἐθνοσυνέλευσις, ὅπως ἀνακηρύξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος ηὐνόει τοὺς Ἰρλανδούς, ἀλλὰ μετὰ τὴν καρατόμησίν του ὁ Κρόμβελλ ἀνέλαβεν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἰρλανδίας (1649—1650). Κατέστειλεν εὐχερῶς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔλαβε μέτρα ὅπως προλάβῃ νέας ἐκρήξεις. Ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰρλανδοὺς νὰ κατατάσσωνται εἰς ξένους στρατούς, οὕτω δὲ 40.000 λέγεται ὅτι ἔφυγον ἐκ τῆς πατρίδος των. Πολλοὶ τούτων διεκρίθησαν ὡς στρατιωτικοὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἐπίσης 9.000 Ἰρλανδοὶ ἐστάλησαν εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας ὡς δοῦλοι. Οὕτω, βοηθοῦντος καὶ τοῦ μακροῦ πολέμου, ὁ πληθυσμὸς περιεστάλη εἰς 850.000, ἐξ ὧν 150.000 ἦσαν Ἄγγλοι καὶ Σκῶτοι. Ὁλόκληρος ἡ χώρα διῃρέθη εἰς ἐποικιστικὰς μερίδας, πλὴν τοῦ Κόννωτ, ἔνθα περιωρίσθησαν οἱ Ἰρλανδοί. Οἱ μὴ ἐννοοῦντες νὰ ὑποταγοῦν καθολικοὶ ἐπαναστάται κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ἐπονομασθέντες «Τόρεις», ὄνομα βραδύτερον δοθὲν χλευαστικῶς εἰς μέγα πολιτικὸν κόμμα τῆς Ἀγγλίας, κατεδιώκοντο δὲ ὅπως καὶ οἱ λύκοι, πρὸς τοὺς ὁποίους οἱ Ἄγγλοι τοὺς παρωμοίαζον. Ἐξοντωτικὰ μέτρα ἐπίσης ἐλήφθησαν κατὰ τῶν καθολικῶν ἱερέων.

Ἡ Ἵδρυσις τοῦ πατριωτικοῦ κόμματος. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Στουάρτ ἡ τύχη τῆς Ἰρλανδίας οὐδόλως ἐβελτιώθη, καθόσον ὁ μὲν Κάρολος Β', φοβούμενος τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κρόμβελλ, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκδιώξῃ τούτους ἐκ τῶν γαιῶν τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτοὺς ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὁ δὲ Ἰάκωβος Β', ὅστις ηὐνόει τὸν καθολικισμόν, ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὸν θρόνον Γουλιέλμου Γ'. Οὗτος νικήσας τὸν Ἰάκωβον ἀποβιβασθέντα εἰς Ἰρλανδίαν καὶ ὑποστηριχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν (1690), καθυπέταξε τὴν νῆσον, θεσπίσας ἐπαχθέστερα πιεστικὰ μέτρα κατὰ τῶν καθολικῶν. Οἱ σκληροὶ καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες τῶν Ἰρλανδῶν ὅπως διατηρήσωσιν οὐ μόνον τὴν θρησκείαν των, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν των, τὴν ὁποίαν συστηματικῶς οἱ Ἄγγλοι ἀφῄρουν ἐξ αὐτῶν, παραχωροῦντες πρὸς καλλιέργειαν εἰς Ἄγγλους καὶ Σκώτους ἐποίκους, περιήγαγον τὴν νῆσον εἰς οἰκτρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἡ ἀντίδρασις ἐν τῇ νήσῳ ηὔξανε διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων περιοριστικῶν μέτρων κατὰ τῶν Ἰρλανδῶν ἐμπόρων καὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς ἰρλανδικῆς βουλῆς τῷ 1719, καταλήξασα εἰς τὴν σύστασιν τοῦ πατριωτικοῦ κόμματος ὑπὸ τὸν Ἐρρῖκον Γκράτταν, μὲ σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ νομοθετικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ ἀθρόα προσέλευσις ἐθελοντῶν, ὅπως ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα των καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἀμερικῆς πόλεμον, ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Γκράτταν νὰ ἀξιώσῃ καὶ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Ἀγγλίας οὐσιαστικῶς ἐλεύθερον ἐμπόριον καί, διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ νόμου Πόϋνιγκς καὶ τοῦ νόμου τοῦ 1719, νομοθετικὴν ἀνεξαρτησίαν. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Γκράτταν ἡ εὐημερία τῆς Ἰρλανδίας προήχθη εἰς σημαντικὸν βαθμόν. Εἰς τοὺς καθολικοὺς παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται μέλη τῆς ἰρλανδικῆς βουλῆς. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Γ', φοβούμενος ὅτι αἱ παραχωρήσεις πρὸς τοὺς καθολικοὺς θὰ κατέληγον εἰς τὴν πλήρη χειραφέτησιν τῆς νήσου, ἀνεκάλεσε τὸν εὐνοήσαντα τὰς παραχωρήσεις ἀντιβασιλέα Φίτς-Οὐΐλλιαμ (1795), ἤρχισαν δὲ διώξεις κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου συλλόγου τῶν «Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν». Ὁ ἀρχηγὸς τούτου Τὸν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων. Τῷ 1798 ἐξερράγη νέα ἐπανάστασις. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀρχηγῶν συνελήφθησαν. Ὁ Τὸν ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ. Κατόπιν ἐξεγέρσεως εἰς τὸν Βορρᾶν καὶ εἰς Οὐέξφορδ καὶ γαλλικῆς ἀποβάσεως εἰς Μάγιο, ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη.

Ὁ μέγας λιμός. Ὁ τότε πρωθυπουργὸς Πὶτ ἀπεφάσισε τὴν ἕνωσιν τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Διὰ τοῦ σχετικοῦ νόμου (1801) ἡ Ἰρλανδία ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ κεχωρισμένον βασίλειον, ἀντεπροσωπεύετο δὲ εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν δι' 100 μελῶν καὶ εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων διὰ 34. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Γ' ὅμως ἠρνήθη νὰ κυρώσῃ τὰς χειραφετήσεις πρὸς τοὺς καθολικούς, τὰς ἀποφασισθείσας ὑπὸ τοῦ Πίτ, ἐντεῦθεν δὲ οἱ καθολικοὶ ὠργάνωσαν ἐπαναστατικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν Δανιὴλ Ο' Κόννελ, ἀποβλέπον εἰς τὴν ἀπόσπασιν τῆς νήσου ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀνακήρυξιν πλήρους ἀνεξαρτησίας. Ὁ Ο' Κόννελ ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν Κλέαρ (1828) καὶ κατώρθωσε τὸ ἑπόμενον ἔτος νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ τὴν ψήφισιν τοῦ περὶ χειραφετήσεως τῶν καθολικῶν νόμου. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ἐν τῇ νήσῳ ἐξηκολούθει ἀθλία. Ἡ δυσπραγία ἐπετάθη κατὰ τὰ ἔτη 1845 καὶ 1846, λόγῳ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐσοδείας τῶν γεωμήλων. 1,500,000 Ἰρλανδοὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης καὶ ἀσθενειῶν περισσότεροι δὲ τοῦ ἑκατομμυρίου μετηνάστευσαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ο' Κόννελ (1847), ἀποκρούοντος τὰ βίαια μέσα, ἡ σοβοῦσα δυσφορία ἐξερράγη εἰς τὸ κίνημα τῶν Νεο-Ἰρλανδῶν τοῦ 1848. Τὸ κίνημα κατεστάλη, ἀλλ' οἱ Ἰρλανδοὶ ἐξηκολούθησαν μὲ πάντα τρόπον ἐπιδιώκοντες τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Κατὰ τὸ ἔτος 1858 ἱδρύθη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ «Ἀδελφότης τῶν Φενιάνων» ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ο' Μαχόνυ, συνεννοουμένη μὲ τοὺς ἐν Ἰρλανδίᾳ ἐπαναστάτας. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις κατέφυγεν εἰς δρακόντεια μέτρα, πολυάριθμοι δὲ συλλήψεις ἐνηργήθησαν.

Ἡ αὐτοδιοίκησις (Home Rule). Τὰ μέχρι τοῦ 1870 διάφορα κινήματα ἔπεισαν τὸν Γλάδστωνα, ὅτι ἡ κατάστασις ἐν Ἰρλανδίᾳ ἀπῄτει τὴν ταχεῖαν λύσιν τοῦ ζητήματος. Διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1870 ἐδόθησαν πλεῖσται παραχωρήσεις εἰς τοὺς Ἰρλανδούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ χωρισμὸς τῆς ἰρλανδικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ κράτους, ἡ ἵδρυσις ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας ἐν Ἰρλανδίᾳ, καὶ διάφοροι διευκολύνσεις ὑπὲρ τῶν μισθωτῶν τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων. Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα ἦλθον πολὺ ἀργά. Τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν Ἰρλανδῶν εἶχε τονωθῆ καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἐνισχυθῆ. Τῷ 1886 ὁ Γλάδστων ἀπεφάσισε τὴν αὐτονόμησιν τῆς Ἰρλανδίας, ἀλλ' ὁ σχετικὸς νόμος ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων τῷ 1886 καὶ ἔπειτα τῷ 1893. Τῷ 1898 παρεχωρήθη τοπικὴ αὐτοδιοίκησις, τῷ δὲ 1903 ἐγένοντο διευκολύνσεις εἰς τοὺς μισθωτὰς διὰ τὴν ἐξαγορὰν τῶν κτημάτων. Διὰ τοῦ νόμου τούτου Ἰρλανδοὶ χωρικοὶ ἔγιναν κύριοι γαιῶν. Ἀλλ' αἱ παραχωρήσεις αὗται δὲν ἠδύναντο νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς πατριώτας Ἰρλανδούς, ποθοῦντας τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν των. Τῷ 1899 ὁ Ἀρθοῦρος Γκρίφφιθ ἵδρυσε τοὺς «Ἡνωμένους Ἰρλανδοὺς» (United Irishmen), ὄργανον τῶν ἐθνικοφρόνων, μετονομασθὲν ἀπὸ τοῦ 1906 «Σὶν Φάϊν» (=Ἡμεῖς μόνοι). Τῷ 1910 ἐσημειώθη ἡ ἔναρξις τῆς συνταραχώδους περιόδου τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κηρύξεως τῆς ἑνώσεως. Συνεπείᾳ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν τοῦ Δεκεμβρίου, ἡ κυβέρνησις τῶν φιλελευθέρων, ὅπως ἐπικρατήσῃ τοῦ ἑτέρου μεγάλου ρεύματος, ἐβασίσθη εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων, ἀλλ' ἡ ὑποστήριξις αὕτη θὰ ἐξησφαλίζετο μόνον δι' εἰλικρινοῦς προσπαθείας, ὅπως ψηφισθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ τὸ νομοσχέδιον τῆς αὐτοδιοικήσεως (Home Rule Bill). Τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ἐν Ἰρλανδίᾳ ἀντιμετώπιζε πείσμονα ἀντίστασιν παρὰ τῇ μειονότητι τῶν ἑνωτικῶν.

Ἡ γραμμὴ ἡ χωρίζουσα τοὺς ἐθνικόφρονας τῶν ἑνωτικῶν συνέπιπτε μὲ τὴν γραμμὴν τὴν χωρίζουσαν τοὺς καθολικοὺς τῶν διαμαρτυρομένων. Ἡ μειονότης τῶν ἑνωτικῶν εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὸν Βορρᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον οὐκ ὀλίγοι ἐθνικόφρονες, ἰδίᾳ ἐν Μπέλφαστ. Τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων ἦτο μέγα, ἡ δὲ ὀξύτης αὐτοῦ ἐπετείνετο ὁσημέραι. Γνωσθέντος, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Βουλὴν τοῦ νομοσχεδίου περὶ αὐτοδιοικήσεως ἐπέκειτο, οἱ ἑνωτικοί, ὑπὸ τὸν Σὲρ Ἐδουάρδον (λόρδον) Κάρσων ἤρχισαν τὴν δρᾶσιν των. Ὅτε ὁ Οὐΐνστων Τσώρτσιλλ, τὰς ἀρχὰς τοῦ 1912 ἀπεπειράθη νὰ ὁμιλήσῃ ἐν Μπέλφαστ καὶ ἐξηγήσῃ, ὅτι ἡ αὐτοδιοίκησις δὲν ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς Μ. Βρεττανίας, ὡς ἰσχυρίζοντο οἱ ἑνωτικοί, ἠμποδίσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως τὴν πόλιν. Βραδύτερον, τὸν Φεβρουάριον, εἰς μεγάλην συγκέντρωσιν τῶν ἑνωτικῶν ἐν Μπαλμόραλ, προαστείῳ τοῦ Μπέλφαστ, ὁ Μπόναρ Λῶ ὁμιλήσας πρὸς τὸ πλῆθος ἐδήλωσεν, ὅτι οἱ προτεστάνται τοῦ Ὤλστερ ἀπετέλουν

Digitized by Google

ἰδιαίτερον «ἔθνος», τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἄδικον διὰ τῆς βίας νὰ συμπεριληφθῇ εἰς οἱονδήποτε πολιτικὸν συνδυασμὸν τοῦ λοιποῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰρλανδίας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1912 ὁ Ἄσκουϊθ εἰσήγαγεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τὸ νομοσχέδιον περὶ αὐτοδιοικήσεως, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἦτο τοιοῦτον, ὥστε ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς ἑνωτικοὺς καὶ οὐχὶ τοὺς ἐθνικόφρονας. Τὸ ἑνωτικὸν καθεστὼς διετηρεῖτο ἀκέραιον. Ἡ βουλὴ τοῦ Δουβλίνου ἦτο τρόπον τινὰ παράρτημα τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἐξαρτωμένη ἐξ αὐτῆς. Οὐδεμία οἰκονομικὴ αὐτονομία παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, ἥτις θὰ ἐξηκολούθει νὰ ἀντιπροσωπεύεται ἐπίσης ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ. Τὸ νομοσχέδιον οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην μερίδα ἐν Ἰρλανδίᾳ ἱκανοποίησε. Οἱ ἑνωτικοὶ τοῦ Ὥλστερ ἀπεφάσισαν ν' ἀμυνθοῦν. Ὠργάνωσαν στρατιωτικῶς τὰ ἐθελοντικὰ αὐτῶν σώματα καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1913 συνέστησαν προσωρινὴν κυβέρνησιν μὲ πρόεδρον αὐτῆς τὸν Σὲρ Ἐδουάρδον Κάρσων. Ἐπιτροπαὶ ἐσχηματίσθησαν, ὅπως διευθύνουν τὰς διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας· ταχυδρομεῖα τελωνεῖα, δικαιοσύνην, ἐκπαίδευσιν κλπ. Ἐδήλωσαν ὑποταγὴν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ἡ τελευταία δὲν θὰ ἐπιβάλῃ τὴν αὐτοδιοίκησιν, καθόσον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν θὰ ὑπήκουον.

Τὸ δόγμα τῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ ἐθνικόφρονες δὲν παρέμειναν ἄπρακτοι εἰς τὴν πρόκλησιν. Τὴν 25 Νοεμβρίου 1913, εἰς συλλαλητήριον ἐν Δουβλίνῳ συγκληθὲν ὑπὸ προσωρινῆς ἐπιτροπῆς, ἀντιπροσωπευούσης τοὺς Σὶν Φάϊν, τὴν Ἰρλανδικὴν Δημοκρατικὴν Ἀδελφότητα καὶ τοὺς Γαελικοὺς Συνδέσμους, ἀπεφασίσθη ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐθνικῶν ἐθελοντῶν, «ὅπως ἐξασφαλίσουν καὶ διατηρήσουν τὰ δικαιώματα καὶ ἐλευθερίας κοινὰ εἰς ὅλον τὸν λαὸν τῆς Ἰρλανδίας, ἀδιακρίτως τάξεως, θρησκεύματος ἢ πολιτικῆς». Τὸ δόγμα τοῦτο ἀπετέλει ἄμεσον πρόκλησιν πρὸς τοὺς ἐθελοντὰς τοῦ Ὥλστερ, οἵτινες ὑπεστήριζον ὅτι ἡ Ἰρλανδία, μὴ κεκτημένη ἰδίαν πολιτικὴν ὑπόστασιν, δὲν εἶχε δικαιώματα οὔτε ἐλευθερίας νὰ ἐξασφαλίσῃ ἢ διατηρήσῃ. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις προβλέπουσα τὴν σύρραξιν διέταξε τὴν κατάσχεσιν ὅπλων ἐν Δουβλίνῳ ἢ Μπέλφαστ. Παρὰ τὰ μέτρα ταῦτα, ἐν τούτοις, ἀθρόαι ἀποστολαὶ ὅπλων ἔφθανον εἰς Ἰρλανδίαν. Τὸν Μάρτιον 1914 ὁ Ἄσκουϊθ ἐπρότεινεν εἰς τὴν βουλήν, πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν, ὅπως ἐξ κομιτεῖαι τοῦ Ὥλστερ ἐξαιρεθοῦν τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐπὶ πέντε ἔτη. Ὁ Σὲρ Ἐδουάρδος Κάρσων ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ βουλευτῶν τοῦ ἑνωτικοῦ κόμματος ἀνεχώρησε μεταβὰς εἰς Μπέλφαστ. Τὸν Ἀπρίλιον εἰσήχθησαν εἰς Μπέλφαστ 50.000 ὅπλα καὶ μέγας ἀριθμὸς πολεμεφοδίων. Ἡ ναυτικὴ μοῖρα, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν βρεττανικὸν στρατόν, ἄφησεν ἐλεύθερα τὰ πλοῖα τὰ μεταφέροντα τὰ ὅπλα ἐκεῖνα, ἐξ ἄλλου δὲ διοικηταὶ βρεττανικῶν μονάδων ἐδήλωσαν, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ ἐβάδιζον κατὰ τῶν ἑνωτικῶν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1914 ὁ Ἰρλανδὸς βουλευτὴς Ρέδμοντ προσεχώρησεν ἐπισήμως εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐθελοντῶν τοῦ Δουβλίνου. Οἱ ἐθελονταὶ οὗτοι ἦσαν ἄοπλοι, ἀλλ' ἀνέμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν ἄφιξιν ὅπλων. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ νομοσχέδιον τῆς αὐτοδιοικήσεως εἶχε ψηφισθῆ εἰς τρίτην ἀνάγνωσιν τὴν 25 Μαΐου 1914. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τὰ ὅπλα διὰ τοὺς ἐθνικόφρονας ἔφθασαν, τὰ παρέλαβον δὲ οὗτοι ἐν πλήρει ἡμέρᾳ. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Δουβλίνου ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βρεττανικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐξῆλθεν ὅπως διαλύσῃ τοὺς ἐθελοντάς, ἀλλὰ δὲν κατέσχε τὰ ὅπλα των. Οἱ Ἄγγλοι στρατιῶται, ἀποκηρυχθέντες κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ὑπὸ τοῦ λαοῦ τοῦ Δουβλίνου, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν κατοίκων, φονεύσαντες τρεῖς καὶ τραυματίσαντες πολλούς.

Παγκόσμιος πόλεμος. Ἐπανάστασις. Ὅταν ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Γερμανίας, ὁ Ρέδμοντ ἐδήλωσεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ὅτι πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ Μ. Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας ἀναστέλλεται καὶ ἡ Ἰρλανδία τάσσεται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας. Τὸν Σεπτέμβριον ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἤδη ψηφισθείσης αὐτοδιοικήσεως μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου. Ὁ λόρδος Κάρσων ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ μετὰ τὸν πόλεμον δὲν θ' ἀπεδέχετο τὴν αὐτοδιοίκησιν, θὰ διέτασσε δὲ τοὺς ἐθελοντάς του νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐφαρμογήν της. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἰρλανδοὶ ἐθνικόφρονες δὲν συνεφώνησαν μὲ τὴν στάσιν τοῦ Ρέδμοντ. Ἐπίστευον ὅτι «αἱ δυσχέρειαι τῆς Ἀγγλίας ἀπετέλουν τὴν εὐκαιρίαν τῆς Ἰρλανδίας». Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐτάχθησαν ὅλαι αἱ ἐθνικόφρονες ἰρλανδικαὶ ἐφημερίδες, παυθεῖσαι 3 μῆνας μετὰ τὸν πόλεμον. Ἐπίσης ἀπηγορεύθη ἡ εἰσαγωγὴ ἰρλανδικῶν φύλλων ἐκδιδομένων ἐν Ἀμερικῇ. Ἐπαναστατικὰ φυλλάδια ἤρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν, καλοῦντα τὸν ἰρλανδικὸν λαὸν εἰς γενικὴν ἐξέγερσιν. Ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ ἐκρηκτικὰ μηχανήματα εἰσήχθησαν, ἀθρόαι δὲ ἐξ ἄλλου συλλήψεις καὶ ἀπελάσεις Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων ἤρχισαν ἐνεργούμεναι ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ὁ σὲρ Ρότζερ *Κέϊσμεντ* (βλ. λ.) μετέβη εἰς Γερμανίαν, ζητήσας τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν τῆς Γερμανίας ἐν ἐνδεχομένῃ ἰρλανδικῇ ἐπαναστάσει. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1916 ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ἰρλανδῶν ἐθελοντῶν ἔκρινεν, ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμὴ τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως. Ἡ Ἀμερικὴ ἦτο ἀκόμη οὐδετέρα καὶ οἱ ἐκεῖ πολυάριθμοι φίλοι τῶν Ἰρλανδῶν θὰ ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ παράσχουν βοήθειαν. Ἡ Γερμανία δὲν ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Κέϊσμεντ, ὅπως εἰσβάλῃ εἰς Ἰρλανδίαν, ἀλλ' ἐφάνη πρόθυμος ν' ἀποστείλῃ πλοῖον μὲ ὅπλα καὶ πολεμεφόδια. Οἱ ἐπαναστάται ἤλπιζον, ὅτι ὁ Κέϊσμεντ θὰ ἔφθανεν ἐπιβαίνων τοῦ γερμανικοῦ πλοίου. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα, ὥρισαν δὲ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα ὡς ἡμέραν τῆς ἐξεγέρσεως, τὸ γερμανικὸν πλοῖον «Ἄουντ» ἔφθασε μὲ τὰ ὅπλα, ἀλλὰ συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κανονιοφόρου. Ὁ Κέϊσμεντ ἀπεβιβάσθη ἐκ γερμανικοῦ ὑποβρυχίου εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Κέρρυ, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐστάλη εἰς Λονδῖνον ἀμέσως, ὅπου ἐφυλακίσθη. Τὴν εἴδησιν ἐπληροφορήθησαν οἱ ἐθελονταὶ τὸ Μέγα Σάββατον. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς Τζὼν Μὰκ Νέϊλλ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ ὑπ' αὐτὸν σώματα ὅπως ἀναβάλουν τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, ἀλλὰ τμῆμα αὐτῶν δὲν ὑπήκουσε καὶ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα προεκηρύχθη ἐν Δουβλίνῳ ἡ ἰρλανδικὴ δημοκρατία ὑπὸ πρόεδρον τὸν Πατρίκιον Πήαρς. Οἱ ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν Πήαρς καὶ τὸν Θωμᾶν Μακτόννα κατέλαβον τὸ ταχυδρομεῖον, τὰ δικαστήρια, δύο ἐργοστάσια καὶ διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα.

Ἡ ἐπανάστασις κατασταλεῖσα εὐχερῶς ἐπέτυχεν ἀσήμαντον στρατιωτικὸν ἀποτέλεσμα, ἔσχεν ὅμως τεραστίαν ἠθικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ. Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν της 15 κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου εἰς θάνατον καὶ ἐτυφεκίσθησαν, 160 κατεδικάσθησαν εἰς βαρείας φυλακίσεις καὶ 1841 μετεφέρθησαν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἀπεμονώθησαν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἐκτελέσεων οἱ Σὶν Φάϊν καὶ τὸ κόμμα τῶν δημοκρατικῶν ἤρχισαν ν' ἀποκτοῦν ἐπιρροὴν καὶ ὀπαδούς, ἅτινα ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι κατέστησαν αὐτοὺς κυριάρχους ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ τῆς Ἰρλανδίας. Οἱ Σὶν Φάϊν ἔγιναν κύριοι τῆς καταστάσεως, εἰς μάτην δὲ ὁ Ἄσκουϊθ καὶ ἔπειτα ὁ Λόϋδ Τζὼρτζ προσεπάθησαν νὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν μετ' αὐτῶν. Ἐπηκολούθησαν ἀπηνεῖς διώξεις καὶ καθημεριναὶ συγκρούσεις μεταξὺ βρεττανικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπαναστατῶν, ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιβολὴ στρατιωτικῆς διοικήσεως ἐν Ἰρλανδίᾳ, οὔτε ἡ ἐπίτασις πιεστικῶν μέτρων κατέπνιξε τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1918 ἐπὶ 106 βουλευτῶν ἐκλεγομένων καθ' ἅπασαν τὴν Ἰρλανδίαν οἱ 73 ἦσαν Σὶν Φάϊν. Οὗτοι ἠρνήθησαν νὰ προσέλθουν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, συνεκρότησαν τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Ἰρλανδίας (Daïal Eireann), καὶ ἐξέλεξαν τὸν Ντὲ Βαλέρα πρόεδρον τῆς ἰρλανδικῆς δημοκρατίας, μὲ ὑπουργοὺς ὑπευθύνους ἐνώπιον τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Τὰ ἐθελοντικὰ σώματα ὠργανώθησαν στρατιωτικῶς, νέαι δὲ συρράξεις ἐπηκολούθησαν, τῶν Σὶν Φάϊν παραμενόντων κυρίων τῆς καταστάσεως. Ἡ κατάστασις περιῆλθεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἡ Ἀγγλία εὑρέθη πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ ν' ἀναλάβῃ τακτικὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰρλανδίας, ἢ ν' ἀποφασίσῃ ριζικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον καὶ τὴν 6 Δεκεμβρίου 1921 ὑπεγράφη συνθήκη, δι' ἧς ἐξ κομιτεῖαι τοῦ Ὥλστερ ἀπέκτων αὐτοδιοίκησιν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βόρειος Ἰρλανδία* (βλ. λ.), εἴκοσι ἐξ δὲ κομιτεῖαι τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἰρλανδίας ἀπετέλεσαν τὸ *Ἰρλανδικὸν* Ἐλεύθερον Κράτος (βλ.λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. O'Donovan*, «The Annals of the Four Masters» (1851).— *G. Keating*, «History of Ireland from the Earliest Period to the English Invasion» 4 vol. (Eng. trans. D. Comyn and P. S. Dinneen, London 1902).—*E. A. D'Alton*, «History of Ireland» (3 vol., London 1906).—*G. H. Orpen*, «Ireland under the Normans» (1169—1216, 2 vol., London 1911).— *R. B. O'Brien*, «A Hundred Years of Irish History» (London 1911). — *R. Dunlop*, «Ireland from the Earliest Times to the present Day (1922). — *Alice Green*, «Irish Nationality» (1911).

Δ. Σ. Δ.

—[ΕΘΝΟΓΡ.] Ὁ ἰρλανδικὸς πληθυσμός, ἀποτελῶν ἐθνότητα ἀξιοσημειώτως ὁμοιογενῆ, περιλαμβάνει διάφορα στοιχεῖα. Ἐν πρώτας παρατηρεῖται, ὅπως γενικῶς παρὰ ταῖς ἰνδοευρωπαϊκαῖς φυλαῖς, ἡ συνύπαρξις ξανθῶν καὶ μελαγχροινῶν, φαινόμενον ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἐδόθη εἰσέτι ἐπαρκὴς ἑρμηνεία. Γνήσιοι Ἰρλανδοὶ θεωροῦνται οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ κέντρον καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων, μὲ προτεταμένα τὰ μῆλα τῶν παρειῶν, κεφαλὴν στρογγύλην, ὀφθαλμοὺς φαιούς, κόμην καστανήν, σῶμα μυῶδες, ἀνάστημα μέτριον. Οἱ βαθυτέρου χρώματος, οἱ οἰκοῦντες τὰ Δ καὶ τὰ Ν, μὲ κόμην μαύρην, ὀφθαλμοὺς καστανοὺς ζωηρούς, πρόσωπον φοειδές, χαρακτηριστικὰ λεπτὰ καὶ νευρώδη, ὀνομάζονται Μιλήσιοι (ἐκ τοῦ θρύλου, καθ' ὃν ἦλθον ἐξ Ἱσπανίας μετὰ τοῦ βασιλέως Μιλησίου). Εἰς τὰ Β μέρη πολυάριθμοι εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῶν Σκανδιναυῶν καὶ τῶν Σκώτων οἱ εἰσδύσαντες μέχρι τοῦ Τιππερέρυ καὶ τοῦ Σάννον καὶ ἀποικίσαντες ἐπίσης τὴν ΝΑ. γωνίαν (Οὐέξφορδ καὶ Οὐώτερφορδ). Τέλος δέον νὰ σημειωθῇ ἡ οὐαλλικὴ ἀποικία τῆς βαρωνίας τοῦ Φόρθ (Οὐέξφορδ), ἡ ἱδρυθεῖσα τῷ 1169, οἱ Ἱσπανοὶ τοῦ Γκόλγουεϊ καὶ Κυνσέϊλ, οἱ Γερμανοὶ (τοῦ Παλατινάτου) οἱ ἐγκατασταθέντες ἐν Λιμερικ ὑπὸ τοῦ λόρδου Σάουθουελλ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, οἱ Ἀγγλοσάξωνες, ἀρκοῦντως πολυάριθμοι ἐν Ὥλστερ καὶ Δουβλίνῳ. Ὅλα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Κελτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἰρλανδικὴ ἐθνότης ἔχει ἰδίαν καὶ καλῶς διακεκριμένην φυσιογνωμίαν. Ἡ ἑνότης τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ μαρτυρεῖται ἐκ τῶν μακροτάτων ἀγώνων, τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ἐναντίον κραταιᾶς δυνάμεως, ἥτις πρὸ οὐδενὸς μέσου ὑπεχώρησεν ὅπως τὴν διασπάσῃ. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἰρλανδοῦ δὲν ἔχει ὁμοιότητας μὲ τὸν ἀγγλικόν. Ὁρμητικός, εὐέξαπτος, ὀξύνους, ἐνθυμίζει μᾶλλον λατινικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸ ἔθνος του καὶ τὰς παραδόσεις του ἀποτελοῦν τὰς κυριαρχούσας ἰδιότητας ἐν τῷ Ἰρλανδῷ. Ἡ Ἰρλανδία ἔδωκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διδῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἄνδρας διακριθέντας εἰς πᾶσαν σφαῖραν πνευματικῆς δράσεως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας, ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν ἐπιστημόνων, στρατιωτικῶν, φιλολόγων, καλλιτεχνῶν κλπ. διεκρίνοντο καὶ διακρίνονται πάντοτε οὐκ ὀλίγα τέκνα τῆς Ἰρλανδίας. Ὁ μεγαλύτερος δραματικὸς συγγραφεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Τζῶρτζ Μπέρναρδ Σῶ, εἶναι Ἰρλανδός· ἐπίσης ὁ λόρδος Κίτσενερ κλπ. Δ. Σ. Δ.

—[ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ *Ἰρλανδικὴ* ἀνήκει εἰς τὸν καλούμενον *γαελικὸν* κλάδον τῆς κελτικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ἡ Σκωτικὴ καὶ ἡ Μανική, ἤτοι ἡ ἐν τῇ νήσῳ Man τῆς Ἀγγλίας ὁμιλουμένη γαελικὴ διάλεκτος. Τὰ παλαιότερα γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς Ἰρλανδικῆς ἀνέρχονται εἰς τὸν Η' αἰ. μ. Χ., διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης ταύτης ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου· ὑποδιαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς περιόδους, τὰς ἑξῆς: 1) τὴν τῆς ἀρχαίας Ἰρλανδικῆς (ἀπὸ τοῦ Η'—Ι' αἰ. μ. Χ.), 2) τὴν τῆς μεσαιωνικῆς Ἰρλανδικῆς (ἀπὸ τοῦ 1000—1500 μ. Χ.) καὶ 3) τὴν τῆς νέας Ἰρλανδικῆς (1500 μ. Χ. μέχρι σήμερον). Τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς πρώτης περιόδου εἶναι ὀλιγοστὰ καὶ ἀσήμαντα ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν (βραχέα κείμενα θρησκευτικοῦ περιεχομένου καὶ σύντομα μεταξὺ τῶν στίχων λατινικῶν ἔργων ὑπομνήματα ἢ παρασελίδιοι σημειώσεις), ἀλλὰ παρὰ ταῦτα μεγίστης σημασίας διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῆς Ἰρλανδικῆς καὶ τῶν κελτικῶν καθόλου γλωσσῶν. Τὰ τῆς δευτέρας περιόδου γλωσσικὰ μνημεῖα εἶναι ἀντιθέτως καὶ ἐκτενέστερα καὶ περισσότερα καὶ πολὺ σπουδαιότερα: ἐπικηρωϊκὰ ποιήματα, ἔργα θρησκευτικά, καὶ δὴ κατηχητικὰ ἔμμετρα καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ, βιογραφίαι ἁγίων κ. οὐ. κ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Γ' περιόδου τῆς ἱστορίας τῆς ἰρλανδικῆς γλώσσης, αὕτη ὑποχωρεῖ βαθμηδὸν εἰς τὴν Ἀγγλικήν, κατὰ δὲ τὸν ΙΘ' αἰ. περιωρίσθη σημαντικώτατα, οὕτω δὲ σήμερον ἡ Ἰρλανδικὴ ὁμιλεῖται εἰς γλωσσικὰς νησῖδας περιβαλλομένας ὑπὸ συμπαγῶν πληθυσμῶν ἀγγλοφώνων. Ἐκ τῶν 4.447.500 κατ. τῆς Ἰρλανδίας (κατὰ τὴν στατιστικὴν τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1926), οἱ μὲν λαλοῦντες τὴν Ἰρλανδικήν, οἱ «irish speakers», ἀνέρχονται εἰς 400.000, ἐξ ὧν πάλιν οἱ περισσότεροι εἶναι δίγλωσσοι (λαλοῦντες ἐξ ἴσου καλῶς τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν καὶ τὴν Ἀγγλικήν), πάντες δὲ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς μεγαλονήσου, δηλαδὴ τὰ 9/10 καὶ ἔτι πλέον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ αὐτῆς, ὁμιλοῦν ἤδη μόνον τὴν Ἀγγλικήν. Ἀλλὰ πλὴν τούτου μέχρι πρὸ ὀλίγου ἡ Ἀγγλικὴ ἦτο ἡ μόνη γλῶσσα τῆς μορφωμένης κοινωνικῆς τάξεως, καὶ δὴ ἐν τῇ γραπτῇ χρήσει της, καὶ ἔγκριτοι Ἰρλανδοὶ συγγραφεῖς, ὅπως λ. χ. ὁ Synge, ἔγραψαν ἀγγλιστὶ τὰ ἔργα των. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς προσφάτου ἀνακηρύξεως τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Ἰρλανδίας ὡς αὐτονόμου κτήσεως τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας, καταβάλλονται ὑπὸ τῶν ἰρλανδικῶν ἀρχῶν μεγάλαι προσπάθειαι, ὅπως ἡ τέως εἰς τὴν προφορικὴν μόνον χρῆσιν περιοριζομένη Ἰρλανδικὴ καθιερωθῇ καὶ ὡς γραφομένη, ὡς γλῶσσα τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ σχολείου· ἀλλὰ καὶ πάλιν εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γλῶσσα θὰ κατορθώσῃ ν' ἀποκτήσῃ ἔστω καὶ ἐν μέρει τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἀπὸ αἰώνων, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, νὰ χάνῃ. Ἡ Ἰρλανδικὴ διαφέρει ἀρκετὰ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, οὕτω δὲ διακρίνονται διάφοροι διάλεκτοι αὐτῆς, ἀποτελοῦσαι τρεῖς μεγάλας διαλεκτικὰς ὁμάδας: α) τὴν νοτίαν (κομιτεῖαι τοῦ Waterford, τοῦ Cork καὶ τοῦ Kerry), β) τὴν δυτικὴν (κομιτεῖαι τοῦ Galway καὶ τοῦ Mayo) καὶ γ) τὴν βορείαν, τὴν τοῦ Donegal.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Whitney-Golly-Γ. Χατζιδάκι*, Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς Γλωσσικῆς (Ἀθῆναι Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 1898). — *A. Meillet-Cohen*, Les langues du monde (Paris 1928). —*R. Henebry*, Contribution to the phonology of Desi Irish. Greifewald (1901). —*Zeuss*, Grammatica celtica (β΄ ἔκδ. ὑπὸ Ebel, Dublin 1871). —*Windisch*, Kurzgefasste irische Grammatik (Leipzig 1879). —Λεξικά: *Ascoli*, Glossarium palaeo-hibernicum (=Archivio glottol. ital. VI). —*Windisch-Stokes*, Irische Texte mit Wörterbuch (Leipzig 1880). —*H. Pedersen*, Vergleichende Grammatik der Keltischen Sprachen (Göttingen 1913). —*J. Pokorny*, A

Digitized by Google

historical Reader of Old-Irisch, Texts, Paradigms, Notes and a complete glossary (Halle a S. 1923).—*Τοῦ ἰδίου*, Altsciricshe Grammatik (Berlin und Leipzig (Sammlung Göschen) 1925). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Ἡ πρωτόγονος ἐποχὴ τῆς ἰρλανδικῆς λογοτεχνίας, περιλαμβάνουσα τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας μέχρι τοῦ Ε', ἐκπροσωπεῖται δι' ἔργων ἱστορικοῦ περιεχομένου (ἐποποιιῶν· θρύλων καὶ χρονικῶν), θρησκευτικοῦ περιεχομένου (ὕμνων, λειτουργικῶν ᾀσμάτων, προσευχῶν καὶ ἐξορκισμῶν), ὠφελιμιστικῶν (μεταφράσεων, γραμματικῶν καὶ ἑτέρων διδακτικῶν πραγματειῶν) καὶ λυρικῶν (σατιρῶν, ᾠδῶν κλπ.). Λίαν ἀξιοσημείωτοι μεταξὺ πάντων τούτων εἶναι αἱ ἐποποιίαι, αἵτινες ἀπαρτίζουσι, κατὰ τὴν ἐν χρήσει καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ συνήθειαν καὶ κατά τινα τρόπον συμβατικόν, «κύκλους». Ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἐκ τούτων εἶναι ἡ ἐποποιία τοῦ Ὤλστερ, ἥτις διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ μεγάλου ἥρωος Cuculain, τοῦ Ἀχιλλέως, οὕτως εἰπεῖν, τῆς παλαιᾶς Ἰρλανδίας, ἑνὸς τῶν «Ἱπποτῶν τοῦ ἐρυθροῦ κλάδου». Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἐπεισοδίων τῆς ἐποποιίας ταύτης τάσσονται: Ὁ ἀγὼν Cuculain καὶ Ferdia, ἐν ᾧ ὁ Cuculain ἠναγκάσθη νὰ φονεύσῃ τὸν ποθεινότατον καὶ μᾶλλον ἐπιστήθιον φίλον του Ferdia, ἡ περιγραφὴ ὑπὸ τοῦ Cethern πρὸς τὸν Cuculain τῆς βασιλίσσης Maeve καὶ ἡ ἀλληλομαχία Cuculain καὶ Couloch. Πρὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐξ ἀφορμῆς ἰδίᾳ τῶν ἔργων τοῦ Σκώτου Μάκφερσον, ἦτο μᾶλλον γνωστὴ ἡ ἐποποιία τοῦ Νότου ἢ καὶ ἄλλως ἐποποιία τοῦ Ὄσσιαν καλουμένη.

Ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁμοῦ μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἰρλανδίαν καὶ δὴ ἕνεκα τῆς διαδόσεως ἀκριβῶς ταύτης, παρατηρεῖται μία ἀληθὴς ἀναγέννησις, μία ἐξαιρετικὴ ἄνθησις καὶ καρποφορία. Αἱ κλασσικαὶ λογοτεχνίαι, ἰδίᾳ δ' ἡ λατινικὴ γραμματεία, ἥτις ἐγένετο γνωστὴ κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν ἔργων τῶν Λατίνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἤσκησαν σημαντικωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως ταύτης, πλεῖστοι δ' ὑπῆρξαν οἱ συγγραφεῖς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κληρικοί, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔγραψαν ἐν Ἰρλανδίᾳ λατινιστί. Εἶναι δὲ τὰ δημιουργηθέντα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔργα πολυτιμότατα διὰ τὴν μελέτην τοῦ τρόπου καὶ τῶν ἀπόψεων, καθ' ἃς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα ἐξεδηλώθη εἰς τὸν ἄκρως ἰδιότυπον λαόν, ὅστις κατῴκησεν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν Ἰρλανδίαν. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων κατέχουν τὰ κατάλοιπα τοῦ ἁγίου Πατρικίου, εἰς ὃν πρὸ παντὸς ὀφείλεται ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς Ἰρλανδίας. Τὰ κατάλοιπα ταῦτα περιέχονται εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλίον τοῦ Armagh» χειρόγραφον, περιλαμβάνουν δὲ τὴν «Ὁμολογίαν», τὴν «Ἐπιστολὴν εἰς Corotieus» καὶ τὸν «Ὕμνον», ὅστις εἶναι μᾶλλον γνωστὸς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀσπίς». Μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Πατρικίου εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Βριγίττης, ἥτις, ἀνατραφεῖσα καὶ αὐξηθεῖσα ἐν τῇ καταισχύνῃ, περισυνελέγη καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Πατρικίου, κατέστη δ' ἡ ἁγιωτάτη τῶν γυναικῶν, ὅσαι ἐλάμπρυναν τὴν θρησκευτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἰρλανδίας. Εἷς ὕμνος ταύτης εἶναι ἀληθὲς ἐκχείλισμα τελείως ἐξηγνισμένης καρδίας. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκει τὸ «Ταξίδιον τοῦ ἁγίου Μπράνταν», ἡ λαϊκωτέρα καὶ δημοφιλεστέρα παράδοσις ὁλοκλήρου τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, ἥτις εὑρίσκεται παρηλλαγμένη εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης.

Μετὰ τὸν ἅγιον Πατρίκιον οἱ πολυγραφώτεροι καὶ γνωστότεροι συγγραφεῖς τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων τῆς Ἰρλανδίας εἶναι ὁ ἅγιος Κολούμβας (519—597) καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἅγιος Adamnan. Αἱ λυρικαὶ ποιήσεις τοῦ πρώτου διακρίνονται διὰ τὴν εὐγενῆ μελαγχολίαν των καὶ τὴν θέλγουσαν ἔξαρσίν των. Ὑποδειγματικαὶ μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ «Derry», ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν μοναστικὴν νῆσον τοῦ Ἀρράν» καὶ τὸ Ἆσμα τῆς ἐμπιστοσύνης», ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν τῶν αὐθεντικωτέρων μνημείων τῆς παλαιᾶς ἰρλανδικῆς γλώσσης. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἅγιος Adamnan ὑπῆρξε διάσημος συλλογεὺς τῶν παλαιῶν διηγήσεων καὶ παραδόσεων. Διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ ἁγίου Κολομβὰν (543—615), τοῦ ἁγίου Λιβίνου (Θ' αἰὼν) καὶ τοῦ ἁγίου Γκὰλλ (Θ' αἰὼν ἐπίσης) κλείει ἡ δευτέρα αὐτὴ περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς ἰρλανδικῆς λογοτεχνίας. Ὁ ἅγιος Κολομβάν, ὅστις εἶναι ὁ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων, ἀναχωρήσας τριακονταετὴς ἐξ Ἰρλανδίας διεπεραιώθη εἰς Γαλλίαν, ἔνθα διέμεινε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του. Ἔγραψεν ὕμνους, λυρικὰς ποιήσεις πλήρεις εὐσεβῶν αἰσθημάτων, νουθετικὰς ἐπιστολὰς κλπ. Ἀπὸ τοῦ Θ' περίπου αἰῶνος ἄρχεται ἡ τρίτη, ἡ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ τῶν ἰρλανδικῶν γραμμάτων. Κατὰ ταύτην ἀφθονοῦν ἰδίᾳ αἱ χρονογραφίαι. Οἱ διασημότεροι χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Τίγκερναχ καὶ ὁ Μαριανὸς Σκῶτος. Ὁ πρῶτος, στηριζόμενος εἰς πλείστας προγενεστέρας χρονογραφίας, περιελθούσας εἰς τὴν κατοχήν του, διηγεῖται ἰρλανδιστὶ μὲν τὰς περιπετείας τῆς πατρίδος του, λατινιστὶ δὲ τὰ ξένα γεγονότα. Ὁ δεύτερος πλὴν τῆς χρονογραφίας, ἐκαλλιέργησε μετ' ἐπιμελείας καὶ τὴν διασάφησιν καὶ σπουδὴν τῶν ἁγίων Γραφῶν, καταλιπὼν ἀξιόλογα ὑπομνήματα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Σπουδαῖος ἐκπρόσωπος τῶν ἰρλανδικῶν γραμμάτων τοῦ μεσαίωνος, προγενέστερος δὲ τῶν δύο προμνημονευθέντων χρονικογράφων, ὑπῆρξεν ὁ Dicuil, ὅστις κατέλιπε μίαν πραγματείαν ἐπὶ τοῦ «Μέτρου τῆς Γῆς» καὶ δύο περιγραφὰς ταξιδίων εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ εἰς τὰς Φερόας νήσους. Διήγαγε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του εἰς Γαλλίαν. Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὴν πατρίδα του ἐξεπόνησε καὶ ταύτης περιγραφήν. Σύγχρονός του συγγραφεὺς καὶ ποιητής, ὁ Mac Liag, ἀφῆκε μνημειώδη ἐξιστόρησιν τῆς «Πάλης τῶν Ἰρλανδῶν κατὰ τῶν ξένων». Σύγχρονός των δ' ἐπίσης ὁ μέγας Ἰωάννης Σκῶτος Ἐριγένης, ἡ σημαντικωτέρα, κατά τινας, φιλοσοφικὴ διάνοια τοῦ μεσαίωνος, ὡρμήθη ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς διὰ νὰ σχηματίσῃ φιλοσοφικὸν σύστημα, ὅπερ ἀναγγέλλει κατά τινα τρόπον τὸν Σπινόζαν καὶ τὸν Ἕγελον. Πολυτιμότατα εἶναι τοῦ διασήμου τούτου ἀνδρὸς τὰ ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ ΙΣΤ' καὶ πέραν ἔτι ἡ Ἰρλανδία διήγαγεν ἐν τῷ μέσῳ δεινῶν ταραχῶν, πολέμων καὶ ἀνωμαλιῶν, αἵτινες, ὡς εἶναι φυσικόν, οὐδόλως ηὐνόησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς λογοτεχνίας. Εἰς τὰ βάθη ὅμως τῶν ταπεινῶν συνοικισμῶν καὶ τῶν ἀπομεμακρυσμένων χωρίων τῆς χώρας ταύτης διετηροῦντο ἄσβεστοι καὶ διηνεκῶς ἀνανεούμεναι αἱ παλαιαὶ παραδόσεις, οἱ θρῦλοι, αἱ ἐποποιίαι καὶ αἱ φανταστικαὶ διηγήσεις περὶ ἡρώων καὶ ἡμιθέων. Εἰς τὴν παρακμὴν ταύτην συνετέλεσε καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, ἥτις, ἐνῷ κατήνεγκε πλήγματα κατὰ τῆς ἰρλανδικῆς, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ εἰσδύσῃ ἀκόμη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Ἰρλανδῶν, ὥστε νὰ ἐκφρασθῶσι λογοτεχνικῶς δι' αὐτῆς. Ὁ πρῶτος λογοτέχνης, ὅστις ἔγραψεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὑπῆρξεν ὁ Stanyhurst (1578). Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν παρετηρήθη σπουδαία καλλιέργεια τῶν ἰρλανδικῶν γραμμάτων ἥτις ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον ἀδιαπτώτως. Μέγιστοι δ' ὑπῆρξαν καὶ εἶναι εἰσέτι οἱ Ἰρλανδοὶ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, οἵτινες, καθ' ὃ γράψαντες εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Κατὰ συνέπειαν ἁπλῆ διαμνημόνευσις θὰ γίνῃ ἐνταῦθα τούτων.

Μεταξὺ τῶν Ἰρλανδῶν λογοτεχνῶν, οἵτινες ἀνεφάνησαν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀναφέρομεν τούς: Fearflatha O'Gnive (1500—1580), Agnus O' Daly (περὶ τὸ 1590), Gerald Nugent (περὶ τὸ 15?0), M. O'Clery (1550—1643), ὅστις ἔγραψε χρονικὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ 1171 καὶ τελευτῶντα εἰς τὰ 1616, G. Keating (1570—1650), ὅστις συνέγραψεν ἰρλανδιστὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἰρλανδίας», ἀρχομένην ἀπὸ τῶν βιβλικῶν χρόνων καὶ τελευτῶσαν εἰς τοὺς χρόνους τῆς νορμανδικῆς ἐπιδρομῆς, Ludovic Barry (περὶ τὸ 1610), τὸν πρῶτον Ἰρλανδὸν δραματουργόν, ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, James Usher (1580—1656), Sir John Denham (1615—1669), ἕνα τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων ποιητῶν τῆς Ἰρλανδίας, Roger Boyle (κόμιτα τοῦ Orrey, 1621—1679), Robert Boyle (1626—1691), «φιλόσοφον καὶ ἄνθρωπον ἄξιον πάσης ἐκτιμήσεως», ὡς ἐχαρακτηρίσθη, κόμιτα τοῦ Roscoramon (1633—1684), Hamilton (1646—1720), συγγραφέα τῶν «Ἀπομνημονευμάτων τοῦ δουκὸς ντὲ Γκραμμόν», Thomas Southerne (1659—1746), Turlagh O'Carolan (1670—1738), Mrs. Centlivre (1667—1723), Swift (1667—1745), τὸν διάσημον συγγραφέα τῶν «Ταξιδίων τοῦ Γκιούλλιβερ», John Toland (1669—1722), τὸν διάσημον φιλόσοφον τοῦ «Ἄνευ μυστηρίων Χριστιανισμοῦ», Gongreve (1672—1729), τὸν ὀνομαστὸν κωμῳδιογράφον, Steele (1672—1729), G Farquhar (1678—1707), Molyneux (1656—1698), Parnell (1679—1717), ποιητὴν ἐξαιρέτου χάριτος καὶ μοναδικῆς εὐαισθησίας, Berkeley (1684—1753), τὸν μεγαλύτερον τῶν Ἄγγλων φιλοσόφων, τὸν δημιουργὸν τοῦ συστήματος τῆς φαντασιοδοξίας, C. Macklin (1690—1797), H. Brooke (1706—1783), Sterne (1713—1768), τὸν συγγραφέα τοῦ μνημειώδους «Αἰσθηματικοῦ ταξιδίου», A. Murphy (1727—1805), C. Johnstone (1719—1800), ὅστις ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Οὐάλτερ Σκὸττ «Ἰουβενάλις τῆς ἀγγλικῆς πεζογραφίας», τὸν Goldsmith (1728—1774), τὸν ποικιλότροπον, πρωτεϊκὸν καὶ μεγαλοφυᾶ ἐν ταὐτῷ συγγραφέα, J. Bicherstaff (1735—1800), Hugh Kelly (1739—1779), John O' Keefe (1747—1843), ὀνομαστὸν ποιητὴν καὶ κωμῳδιογράφον, Owen O' Sullivan (1750—1784), Burke (1730—1797), τὸν ἀπαράμιλλον «διδάσκαλον ὕφους». H. Flood (1732—1791), τὸν ἔνθερμον ὑποστηρικτὴν τῆς ἰρλανδικῆς ἀνεξαρτησίας, Sir Boyle Roche (1740—1807), Sir Philip Francis (1740—1818), υἱὸν τοῦ διασήμου μεταφραστοῦ τοῦ Ὁρατίου, Grattan (1746—1820), τὸν «Γαμβέτταν τῆς Ἰρλανδίας», Wolfe Tone (1763—1798), ἀρχηγὸν τῆς «Ἑταιρείας τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν», ἱδρυθείσης ἐν Μπέλφαστ τῷ 1791, Curran (1750—1817), Sheridan (1751—1816), τὸν μέγαν κωμῳδιογράφον, M. Edgeworth (1767—1849), Lord Castlereagh (1769—1822), Lord Wellington, τὸν ἔνδοξον νικητὴν τοῦ Ναπολέοντος, καταλιπόντα τριάκοντα τόμους συγγραφῶν, Mrs. Tighe (1773—1810), O' Connell (1775—1847), τὸν «Ἐλευθερωτὴν τῆς Ἰρλανδίας», διάσημον ῥήτορα καὶ πολιτικὸν συγγραφέα, Lord Napier (1785—1860), C. Wolfe (1791—1823), γνωστὸν μόνον ἐκ τῆς ᾠδῆς του ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Τζὼν Μούαρ, R.-L. Sheil (1791—1851) κ.λ.π. Ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἄρχεται ἡ πέμπτη περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς ἰρλανδικῆς λογοτεχνίας, «ἡ σύγχρονος περίοδος», ἥτις ὁμοίως πρὸς τὴν προγενεστέραν περιλαμβάνει τοὺς λαμπροτέρους τῶν ἐκπροσώπων τῶν καθ' ὅλου ἀγγλικῶν γραμμάτων. Τὴν περίοδον ταύτην ἀντιπροσωπεύουν ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, ὡς οἱ: Θ. Μούαρ (1780—1852), R.-C. Maturin (1782—1824), Lady Morgan (1783—1859), Sheridan Knowles (1784—1862), R. Emmett (1788—1803), Plunket (1764—1854), Lady Blessington (1789—1849), Mis. Jameson (1791—1860), T. Furlong (1794—1827), Carleton (1794—1869), Samuel Lover (1797—1868), M. Banim (1796—1874), John Banim (1798—1844), καρδινάλιος Wiseman (1802—1865), G. Griffin (1803—1840), J.-P. Preudergast (1807—1890), F.-S. Mahony (1805—1866), C. Cever (1806—1872). James Whitehead (1806—1876), Lady Dufferin (1807—1867), ἀρχιεπίσκοπος Trench (1807—1889), T. Davis (1814—1844), D. Florence Mac Carthy (1817—1882), Mayne Reid (1819—1873), ὁ πασίγνωστος ναυτικὸς καὶ συγγραφεὺς παιδικῶν μυθιστορημάτων, John Tyndall (1820—1893), ὁ πρόεδρος τῆς «Βρεττανικῆς ἑταιρείας», W.-H. Russell (1821—1881), R. Burton (1821—1882), J. Kavanagh (1824—1877), W. Allingham (1824—1880), ὁ λεπτότατος ποιητής, Lord Dufferin (1826—1881), Justin Mac Carthy (1830—1898), Oscar Wilde (1826—1896), W. Lecky (1838—1902), ὁ μέγας σύγχρονος Berhard Shaw (1856), E. B. Yeats (1865), τὸν ὁποῖον κατέστησε διεθνῶς γνωστὸν ἡ διὰ τοῦ Νόμπελ βράβευσίς του, καὶ J.-M. Synge, εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἐκπροσώπων τῆς σημερινῆς θεατρικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἰρλανδίας. Ι. Μ. Π.

— [ΤΕΧΝΗ] Προβληματικὴ παραμένει διὰ τοὺς μελετητὰς ἡ προέλευσις τῆς τέχνης τῆς Ἰρλανδίας. Παρὰ τὴν ἄνευ πειστικῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐπιχειρημάτων γνώμην, τὴν ὁποίαν διετύπωσαν ὁ Αὐγουστῖνος Περρὺ καὶ ὁ Ἐρνέστος Ρενὰν καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι ὅλως αὐτόχθων, ἕτεραί τινες γνῶμαι διαμάχονται πρὸς ἀλλήλας. Ἡ μία τούτων προϋποθέτει αἰγυπτιακὴν τὴν καταγωγὴν τῆς ἰρλανδικῆς τέχνης, μολονότι δὲν ἔχει βεβαιωθῆ, ὅτι ἤσκησεν οἱανδήποτε ἄμεσον ἐπιρροὴν ἡ παλαιὰ χριστιανικὴ Αἴγυπτος ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως τῆς Ἰρλανδίας· ἑτέρα, ἀποβλέπουσα ἰδίᾳ εἰς τὴν στενὴν πολεμικὴν ἢ φιλικὴν συνάφειαν, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν σκανδιναυικῶν χωρῶν καὶ τῶν βρεττανικῶν νήσων κατὰ τὸ β' ἥμισυ ἰδίᾳ τῆς Α' χιλιετηρίδος μ. Χ. δέχεται, ὅτι ἡ ἰρλανδικὴ τέχνη εἶναι σκανδιναυικῆς καταγωγῆς· μία δὲ τελευταία, ἣν διετύπωσεν ὁ Romily-Allen, ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ ἰρλανδικὴ τέχνη προῆλθεν ἐκ τῆς λομβαρδο-βυζαντινῆς τοιαύτης. Ἡ γνώμη αὕτη περιλαμβάνει αἰσθητικὰ μᾶλλον ἢ ἱστορικὰ ἐπιχειρήματα. Οὐδεμία ὅμως τῶν γνωμῶν τούτων φαίνεται ἄχρις ὥρας ἐπικρατοῦσα ὁριστικῶς. Εἶναι δ' ἐκπληκτικὸν τῷ ὄντι καὶ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἔντασις τῆς καλλιεργείας τῆς τέχνης εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, ἀκολουθήσασα τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῆς χώρας ταύτης, συνέβη καθ' οὓς χρόνους ἡ Εὐρώπη μαστιζομένη ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἤσπαιρεν ἐντὸς βαθυτάτου διανοητικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ἐρέβους. Ὁ ΣΤ' μ. Χ. εἶναι ὁ αἰὼν τῆς ἱδρύσεως τῶν σημαντικωτέρων θρησκευτικῶν μνημείων τῆς Ἰρλανδίας. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἱδρύθη εἰς τὰς δυτικὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἰρλανδίας, ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων Ἄραν, τὸ μοναστήριον Killeany· τὸ Clonard, ἐπὶ τῆς Boyne, ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Finnian τῷ 520· τὸ Durrav ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Columba κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν· τὸ Moville εἰς τὸ Ὤλστερ ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 540· τὸ Cloninacuois τῷ 544· τὸ Glendalough τῷ 549· τὸ Clonfert τῷ 552· τὸ Kells τῷ 554· τὸ Bangor τῷ 558. Παρὰ τὴν μεγίστην δὲ ταύτην ἀνάπτυξιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἀνάπτυξιν ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος, ὁπότε οἱ Δανοὶ καταλαβόντες τὴν χώραν διήρπασαν τὰ ἱερώτερα τῶν ἱδρυμάτων της, ἐν οἷς καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Lindisfarne, καὶ ἀνέκοψαν πᾶσαν καλλιτεχνικὴν πρόοδον, ἐσημειώθη ἐνδιαφέρουσα ἄνθησις καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς ξυλογλυπτικῆς καὶ τῆς μικρογραφίας, ἐπὶ πλέον δὲ τῆς κατεργασίας τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν ἄλλων εὐρέως χρησιμοποιουμένων μετάλλλων. Πόρπαι, περόναι, ποιμαντορικαὶ ῥάβδοι κλπ. θαυμασίως ἐξειργασμέναι, ἀνευρεθεῖσαι δὲ εἰς τὴν Τάραν, τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Ἰρλανδίας, καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἀποκείμεναι εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἀλλαχοῦ, ὁμιλοῦν εὐγλώττως περὶ τῆς καλ-

Digitized by Google

λιτεχνικῆς ταύτης ἀνθήσεως. Αἱ δὲ ἰρλανδικαὶ μικρογραφίαι, ἀπαντῶσαι ἐπὶ χειρογράφων τῶν Εὐαγγελίων κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, ὧν τινα ἀξιολογώτατα ἀπόκεινται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Trinity College τοῦ Δουβλίνου, ὄχι μόνον εἶναι αἱ παλαιότερον ἐν τῇ Δύσει ἐμφανισθεῖσαι, ἀναγόμεναι μέχρι τοῦ Ζ' καὶ τοῦ Η' αἰῶνος μ. Χ., ἀλλὰ καὶ τίθενται μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ὑποδειγμάτων τοῦ εἴδους διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως, τὴν ποικιλίαν τῆς ἐμπνεύσεως, τὴν διακοσμητικὴν σημασίαν καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐξεργασίας, αἵτινες τὰς διακρίνουν. (Περὶ τούτων· βλ. ἰδίᾳ τὸ ἄρθρον τοῦ *Jean-Gabriel Lemoine* ἐν Art Vivant τῆς 1ης Ἀπριλίου 1929.) Ι. Μ. Π.

—**Ἰρλανδία Βόρειος** (Northern Ireland) *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας μὲ τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ἔν τινι μέτρῳ. Κάτ. (1926) 1.255.881. Ἐμβ. 18.564 τ. χλμ. Περιλαμβάνει τὰς ἓξ ἀνατολικωτέρας κομιτείας ἐκ τῶν ἐννέα κομιτειῶν τοῦ Ὤλστερ: *Ἄντριμ, Ντάουν, Λοντοννντέρρυ, Ἄρμα, Τύρον* καὶ *Φερμάνα*, ὡς καὶ τοὺς δήμους τῶν *Μπέλφαστ* καὶ *Λοντοννντέρρυ*.

Συνεπείᾳ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἑνωτικῶν (βλ. λ. *Ἰρλανδία [Ἱστορ.]*), τὸ ἀνωτέρω τμῆμα ἀπεσπάσθη τῆς λοιπῆς Ἰρλανδίας, ἀποτελέσαν οὐσιαστικῶς ἐπαρχίαν τῆς Μ. Βρεττανίας. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον περὶ διοικήσεως τῆς Ἰρλανδίας τοῦ 1920 ὁ λόρδος τοποτηρητής, ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, συγκαλεῖ, διαλύει ἢ διακόπτει τὰς ἐργασίας τῆς βουλῆς. Ἐπικυροῖ ἢ ὄχι τὰ νομοσχέδια τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τῆς γερουσίας (ἀποτελουμένης ἐξ 26 μελῶν) ἢ τῆς βουλῆς (ἐκ 52 μελῶν), συμμορφούμενος πρὸς πάσας τὰς ὑποδείξεις τὰς διδομένας ὑπὸ τοῦ βασιλέως σχετικῶς μὲ τὰ νομοσχέδια ἢ διατάγματα. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν τοπικῶν ζητημάτων μόνον, συνεπῶς ἐξαιροῦνται τὰ στρατιωτικά, ναυτικά, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ταχυδρομεῖον, τ' ἀφορῶντα τὴν ἰθαγένειαν κλπ. Ἡ Βόρειος Ἰρλανδία ἐπικοινωνοῖ μετὰ τοῦ κέντρου διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπαρχία τοῦ βασιλείου.

Ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία, μεγάλαι δὲ ποσότητες βουτύρου, ᾠῶν καὶ γεωργικῶν προϊόντων ἐξάγονται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπίσης σπουδαιόταται βιομηχανίαι εἶναι ἡ λινουργία, ἡ ναυπηγία, ἡ μηχανικὴ καὶ ἡ σχοινοπλεκτική. Ἡ βιομηχανία τοῦ λίνου ἀπασχολεῖ περὶ τὰς 120,000 ἐργατῶν. Διὰ τὴν ὑφαντουργίαν ἀπασχολοῦνται 40.000 ἀργαλειοί. Τὰ μεγαλύτερα ναυπηγεῖα εὑρίσκονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν Μπέλφαστ (κάτ. 414,814), ἔνθα τινὰ τῶν μεγαλυτέρων ὑπερωκεανίων τοῦ κόσμου ἐναυπηγήθησαν, συμπεριλαμβανομένων τοῦ «Τιτανικοῦ», καὶ «Ὀλυμπικοῦ». Κατὰ τὸ 1923 καθειλκύσθησαν 12 ἐμπορικὰ πλοῖα χωρητικότητος 75.782 τόννων. Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνέρχεται εἰς 66.000.000 λίρας στερλίνας, τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν εἰς 65.000.000 λίρας. Τὰ 90% τῶν φόρων ἐπιβάλλονται καὶ εἰσπράττονται ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ κράτους. Κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1923—1924 οἱ φόροι οἱ εἰσπραχθέντες ὑπὸ τοῦ κράτους ἀνῆλθον εἰς 10.700.000 λίρας. Ἡ ἐλάττωσις τῆς φορολογίας κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐμείωσε τὸ ποσὸν τοῦτο κατὰ 1.889 000 λίρας. Ἡ συγκοινωνία ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὁδῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν εὑρίσκεται εἰς ἐξαιρετικῶς καλὴν κατάστασιν.

Κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1926—1927 ὁ προϋπολογισμὸς ἀνήρχετο εἰς 11.659.000 λίρας στερλίνας. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 1231 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, εἰσῆλθον δὲ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μπέλφαστ 5551 πλοῖα, χωρητικότητος 2.775.478 τόννων.

Ἐν Μπέλφαστ ἐκδίδονται πέντε ἡμερήσια φύλλα, τὰ ἑξῆς: «Evening Telegaph», «News-Letter», «Irish News», «Northern Whig» καὶ «Post».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. W. Good*, «Ulster and Ireland» (1919). —*A. S. Zuekett*, «The Constitution of Northern Ireland» (1928).—The Belfast Gazette (1921 etc.). — Ulster Year Book (1926). Δ. Σ. Δ.

ἰρλανδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν νῆσον Ἰρλανδίαν, ὁ τῆς Ἰρλανδίας: «ἰρλανδικαὶ ἀκταί», «ἰρλανδικὴ ἐπανάστασις».

— **Ἰρλανδικὴ θάλασσα** (Irish Sea) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεταξὺ τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας θάλασσα, ἥτις συνέχεται μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπὸ Β. διὰ τοῦ Βορείου πορθμοῦ καὶ ἀπὸ Ν. διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Περικλείει πολλὰς νήσους ἐξ ὧν σπουδαιότεραι αἱ *Μὰν* καὶ *Ἀγυλσή*, ἔχει δὲ βάθος 170 μ. Δ. Σ. Δ.

— **Ἰρλανδικὸν ἐλεύθερον κράτος** (ἰρλ. Saorstat Eireann, ἀγγλ. Irish Free State). Τὸ Ἰρλανδικὸν ἐλεύθερον κράτος, μὲ καταστατικὸν χάρτην βρεττανικῆς κτήσεως, συνεστήθη ἐπισήμως τὴν 15 Ἰανουαρίου 1922, ὅτε ἡ συνθήκη εἰρήνης μετὰ τῆς Ἰρλανδίας, ὑπογραφεῖσα ἐν Λονδίνῳ τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1921 ὑπὸ τῶν Βρεττανῶν καὶ Ἰρλανδῶν ἀντιπροσώπων καὶ ἤδη ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς βουλῆς τὴν 16 Ὀκτωβρίου, ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐκλεγέντων μελῶν τῆς βουλῆς τῆς Νοτίου Ἰρλανδίας, τῆς συγκληθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀρθούρου Γκρίφιθ. Τῷ 1923 τὸ κράτος ἀπετέλεσε μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐμβ. 68.872 τ. χλμ. Κάτ. 3.163.000 (1925),

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Βλ. λ. *Ἰρλανδία*.

Χλωρίς. Πανίς. Τὰ φυτὰ τῆς Ἰρλανδίας ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ πλείστων εἰδῶν, ἅτινα φέρουσι πάντα τὰ γνωρίσματα τῶν ὁμοίων εἰδῶν τῆς Εὐρώπης καὶ περισσότερον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, μὲ ἐλαττωματικὴν ὅμως ἀνάπτυξιν. Οὕτω πολλὰ φυτὰ τῶν παρὰ τὰ Πυρηναῖα χωρῶν καὶ τῆς Μαδέρας ἀπαντῶσι καὶ ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ ὄρη τοῦ Κέρρυ. Δένδρα σχεδὸν οὐδαμοῦ ἀπαντῶσιν.

Ἐκ τῶν ἁρπακτικῶν ὁ λύκος ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοῦ 1710. Ἐκ τῶν τρωκτικῶν ἀπαντᾷ ποικιλία τις *λαγωοῦ τοῦ κοινοῦ*. Πτηνὰ οὔτε ὑπάρχουσιν, οὔτε κἂν διαβατικῶς διέρχονται ἐκεῖθεν. Δ. Ν. Π.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.]. Ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει καλλιεργεῖται ἔκτασις 3.832.000 ἄκρ. Τῷ 1924 ὑπῆρχον 4.194.189 βόες, 3.127.921 πρόβατα, 937.814 χοῖροι, 193.484 αἶγες, 388,540 ἵπποι, ἐξ ὧν 308.552 διὰ τὴν γεωργίαν, 23.160 ἡμίονοι καὶ 218.439 ὄνοι. Ὑπῆρχον ἐπίσης 442.706 γεωργικὰ κτήματα. Ἡ καλλιέργεια δημητριακῶν καρπῶν ἔρχεται εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν, τῆς προσοχῆς τοῦ καλλιεργητοῦ ἀφιερουμένης κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1927 ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ παρουσίαζε τὴν ἑξῆς κίνησιν:

	Ἑκτάρια	*Κουϊντάλια*
Σῖτος	13.000	386.700
Κριθὴ	261.000	6.783.700
Σίκαλις	48.900	1.370.500
Γεώμηλα	147.600	24.823.800
Καρότα	74.200	35.341.900
Σανὸς	884.200	50.724 900

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ἀνήρχετο εἰς 60.824.000 λίρας στερλίνας, τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν εἰς 44.168.000 λίρας. Κατὰ τὸ 1927 εἰσῆλθον εἰς τοὺς λιμένας τοῦ κράτους 13.944 πλοῖα χωρητικότητος 9 262.100 τόννων. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ ναυτιλία ἠρίθμει 556 πλοῖα, χωρητικότητος 64.213 τόννων καὶ 174 ἁλιευτικὰ πλοιάρια. Ἐπίσης ὑπῆρχον 4.875 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, 2192 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, ἀνταλλάξαντα 187.000.000 ἐπιστολὰς καὶ δελτάρια καὶ 5.257.000 δέματα.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πολίτευμα.*** Τὸ Σύνταγμα τοῦ *Ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἰρλανδίας*, ψηφισθὲν ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου (Dail Eireann), ἀσκοῦντος συντακτικὴν ἐξουσίαν, τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1922, ἐκυρώθη παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου τὴν 5 Δεκεμβρίου 1922 καὶ ἐκηρύχθη παρὰ τοῦ βασιλέως ὡς ἰσχῦον τὴν 6 Δεκεμβρίου 1922. Τοῦ ὅλου Συντάγματος, ἀποτελουμένου ἐξ 72 ἄρθρων, προτάσσεται ἐκ τριῶν παραγράφων ἀποτελούμενον προοίμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ δηλοῦται ὅτι «τὸ κοινοβούλιον συνεδριάζον ὡς Ἐθνικὴ συνέλευσις καὶ ἀναγνωρίζον ὅτι πᾶσα νομοθετικὴ ἐξουσία προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν, πιστεῦον δὲ ὅτι ἡ ἑνότης καὶ ὁ ἐθνικὸς βίος τῆς Ἰρλανδίας θέλουσιν οὕτω πως ἀποκατασταθῆ, κηρύσσει, διὰ τοῦ παρόντος νόμου, τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἰρλανδίας....». Τὸ 1ον ἄρθρ. τοῦ Συντάγματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1ον ἄρθρ. τῆς συνθήκης. Ἐκτὸς τοῦ 2ου ἄρθρ., ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγνωρίζεται ὡς πηγὴ πάσης ἐξουσίας τὸ ἔθνος, τοῦ 3ου ἄρθρ., τὸ ὁποῖον ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἰρλανδικῆς ἰθαγενείας, καὶ τοῦ ἄρθρ. 4, δι' οὗ ὡς «ἐθνική» γλῶσσα ἀναγνωρίζεται ἡ ἰρλανδική, «ἀναγνωριζομένης, πάντως, τῆς ἀγγλικῆς ἐξ ἴσου ὡς ἐπισήμου γλώσσης», τὰ ἑπόμενα ἄρθρ. 5—11 περιέχουσι διατάξεις ἀφορώσας τ' ἀτομικὰ δικαιώματα, αἵτινες εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῶν ἄλλων συγχρόνων Συνταγμάτων. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου «ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως». Τὸ κοινοβούλιον σύγκειται ἐκ δύο σωμάτων· τῆς βουλῆς (Dail Eireann) καὶ τῆς γερουσίας (Seanad Eireann). Ὡς ἐκλογεῖς τῆς βουλῆς θεωροῦνται ἄνδρες καὶ γυναῖκες συμπληρώσαντες τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, τῆς δὲ γερουσίας ἄνδρες καὶ γυναῖκες συμπληρώσαντες τὸ 30 ἔτος (ἄρθρ. 14). Ἐκλόγιμοι διὰ μὲν τὴν βουλὴν εἶναι οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21 ἔτος, διὰ δὲ τὴν γερουσίαν οἱ ὑπερβάντες τὸ 35 ἔτος (ἄρθρ. 15 καὶ 31). Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ, ἀντιστοιχοῦντος ἑνὸς βουλευτοῦ ἐπὶ 30.000 ἢ τὸ πολὺ ἐπὶ 20.000 κατοίκων, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γερουσιαστῶν ὁρίζεται εἰς 60 (ἄρθρ. 26, 31).

Εἰς τὴν βουλὴν ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἕκαστον πανεπιστήμιον διὰ 3 βουλευτῶν, τὴν δὲ γερουσίαν ἀποτελοῦσιν εἴτε πρόσωπα τιμήσαντα τὸ ἔθνος διὰ τῶν πρὸς αὐτὸ ὑπηρεσιῶν των, εἴτε πρόσωπα τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ ἀξιώματός των, τῶν προτερημάτων των ἢ τῶν εἰδικῶν προσόντων των «ἀντιπροσωπεύουσι τὰς σπουδαιοτέρας ἀποχρώσεις τοῦ ἔθνους» (ἄρθ. 27, 30). Ἡ βουλὴ ἐκλέγεται δι' ἑπτὰ ἔτη (ἄρθρ. 28), ἡ δὲ γερουσία διὰ 12 ἔτη, ἀνανεουμένη ἀνὰ τριετίαν κατὰ τὸ ¼ αὐτῆς. Αἱ γερουσιαστικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος (ἄρθρ. 32). Ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν μεταξὺ τῶν δύο νομοθετικῶν σωμάτων ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἐπιψήφισιν νομοσχεδίου, ἐπικρατεῖ τελικῆς ἡ ψῆφος τῆς βουλῆς (ἄρθρ. 38 § 2). Ὁ ψηφισθεὶς παρὰ τῶν βουλῶν νόμος ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ «Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου» (δηλαδὴ τῆς κυβερνήσεως) εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ στέμματος, ἵνα οὗτος προβῇ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. «Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ στέμματος ἀρνούμενος τὴν βασιλικὴν κύρωσιν, ἢ κατακρατῶν τὸ νομοσχέδιον, δέον νὰ ἐνεργήσῃ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον, πρὸς τὴν πρακτικὴν καὶ τὰ ἔθιμα τὰ συνταγματικά, τὰ ὁποῖα ἰσχύουν σχετικῶς ἐν Καναδᾷ» (ἄρθρ. 41). Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ τυγχάνει ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 44, καθ' ὃ «τὸ κοινοβούλιον δύναται νὰ ἱδρύσῃ κατώτερα νομοθετικὰ ὄργανα καὶ νὰ καθορίσῃ τὰ δικαιώματα αὐτῶν». Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία θὰ ἀσκῆται «συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον, τὴν πρακτικὴν καὶ τὰ ἔθιμα τὰ συνταγματικά, τὰ ὁποῖα ἐν Καναδᾷ προσδιορίζουσι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ στέμματος. Συμβούλιον καλούμενον Ἐκτελεστικὸν συμβούλιον θέλει ἱδρυθῆ, ἵνα συμμετέχῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἰρλανδίας. Τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον συγκείμενον ἐξ ὑπουργῶν ὑπευθύνων ἐνώπιον τῆς βουλῆς καὶ διοριζομένων ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Στέμματος, τῇ προτάσει τοῦ προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου, ἀποτελεῖται ἐκ 5 τουλάχιστον ἢ 7 κατ' ἀνώτατον ὅριον μελῶν» (ἄρθ. 51). Οἱ ὑπουργοὶ δέον νὰ εἶναι μέλη τῆς ἑτέρας βουλῆς, ὁ δὲ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου «διορίζεται τῇ προτάσει τῆς βουλῆς» (ἄρθ. 52—53). Ἐκτὸς ὅμως τῶν ὑπουργῶν τούτων ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ στέμματος «δύναται νὰ διορίζῃ ὑπουργοὺς μὴ ἀποτελοῦντας μέλη τοῦ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου» (ἄρθ. 55), οἵτινες εἶναι «ἀτομικῶς ὑπεύθυνοι ἐνώπιον τῆς βουλῆς». (ἄρθ. 56). Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ στέμματος, «ὅστις θὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἐλευθέρας πολιτείας τῆς Ἰρλανδίας, θὰ διορίζεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ ὁ γενικὸς διοικητὴς τοῦ Καναδᾶ» (ἄρθ. 60). Τὰ ἄρθ. 64—72 διαλαμβάνουσι περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συστάσεως ὀργανισμοῦ κ.λ.π. τῶν δικαστηρίων. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει τὸ ἄρθ. 45 τοῦ Συντάγματος ὁρίζον, ὅτι «τὸ κοινοβούλιον δύναται ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς συστάσεως ἐπαγγελματικοῦ Συμβουλίου ἀντιπροσωπεύοντος τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ βίου τοῦ ἔθνους καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν ἐξουσίαν, τὰ δικαιώματα, τὴν ἁρμοδιότητα καὶ τὰς σχέσεις μετὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἐλευθέρας πολιτείας τῆς Ἰρλανδίας».

[Βλ. *B. Mirkine-Guetzevitch*: «Les Constitutions de l' Europe nouvelle» (1928) σ. 221 ἑπ.]

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Διοικητικὴ διαίρεσις. Τὸ ἐλεύθερον ἰρλανδικὸν κράτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν *Λίνστερ, Μάνστερ, Κόννωτ* καὶ μέρους τῆς ἐπαρχίας *Ὤλστερ*. Διαιρεῖται εἰς 26 διοικητικὰς κομιτείας καὶ 4 ἀστικὰς καὶ εἰς 269 βαρωνίας. Ἡ ἐπαρχία Λίνστερ περιλαμβάνει 12 διοικητικὰς κομιτείας καὶ 1 ἀστικὴν (τὸ *Δουβλῖνον*), ἡ ἐπαρχία Μάνστερ 6 διοικητικὰς καὶ 3 ἀστικὰς (*Κόρκ, Λίμερικ* καὶ *Οὐώτερφορντ*), ἡ ἐπαρχία Κόννωτ 5 διοικητικὰς καὶ ἡ Ὤλστερ 3. Πρωτεύουσα τὸ *Δουβλῖνον*.

Δημόσια οἰκονομικά. Θρησκεία. Ἐκπαίδευσις κλπ. Κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1924—1925 τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἀνῆλθον εἰς 27.542.200 λίρας, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 29.718.631.

Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1928 — 1929 ἀνήρχετο εἰς 31.465.000 λίρας, τὸ δὲ δημόσιον χρέος τοῦ κράτους εἰς 14.167.000 λίρας.

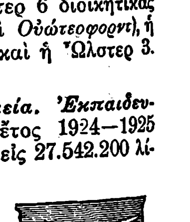

Ἐθνόσημον τῆς Ἰρλανδίας.

Τῷ 1925 ὑπῆρχον 5.636 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μὲ 500.000 μαθητὰς καὶ 286 μέσης ἐκπαιδεύσεως μὲ 25.600 μαθητάς. Ἐπίσης 60 τεχνικαὶ σχολαὶ μὲ 21.800 σπουδαστάς.

Τῷ 1928 ὑπῆρχον 108 ἐφημερίδες καὶ 69 περιοδικά, ἐξ ὧν 13 ἡμερήσια φύλλα ἐν Δουβλίνῳ.

Σημαία τῆς Ἰρλανδίας.

Τὸ ἰρλανδικὸν ἐλεύθερον κράτος ἔχει ἰδίαν σημαίαν, συνισταμένην ἐκ τριῶν καθέτων ταινιῶν πρασίνης, λευκῆς καὶ χρυσοπορτοκαλιόχρου, ἴδιον θυρεὸν χρώματος κυανοῦ μὲ ἅρπαν χρυσῆν φέρουσαν ἀργυρᾶς χορδάς. Ἐπίσης ἔχει ἴδια νομίσματα καὶ ἴδια γραμματόσημα. Νόμισμα τοῦ κράτους ἡ ἀγγλικὴ λίρα.

Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

Στρατός. Ὁ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτονόμου κράτους τῆς Ἰρλανδίας στρατὸς περιλαμβάνει: *πεζικόν*, 27 τάγματα ἐκ 4 λόχων καὶ λόχου ὑποτελῶν· *σῶμα ἁρμάτων μάχης* ἐκ 4 λόχων· *πυροβολικόν*, 2 μοίρας· *μηχανικόν*, 5 λόχους καὶ κέντρον ἐκπαιδεύσεως· *ἀεροπορίαν*, 1 στολίσκον, πρὸς δὲ *ὑγιειονομικὴν* ὑπηρεσίαν καὶ σχηματισμούς, *στρατιωτικὴν ἀστυνομίαν, σῶμα σηματοδοτῶν* καὶ *μεταγωγικόν*. Ἡ συνολικὴ δύναμις αὐτῆς, κατὰ τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν, ἀνέρχεται εἰς 1.081 ἀξιωματικούς, 3.237 ὑπαξιωματικοὺς καὶ 14 650 στρατιώτας.

Διὰ τὴν διοίκησιν ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 3 μεγάλας στρατιωτικὰς περιφερείας, περιλαμβανούσας ἐν ὅλῳ 9 τομεῖς ταξιαρχιῶν, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκπαιδεύσεως τοῦ Κουρρὰγκ (Curragh).

Ἡ στρατολογία ἐκτελεῖται δι' ἐθελοντικῆς κατατάξεως ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους, τοὐλάχιστον· ἡ διάρκεια τῆς ἀναλαμβανομένης ὑποχρεώσεως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 12 ἔτη, μετὰ ὑπηρεσίας ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ κυμαινομένης, ἀναλόγως τῶν ὅρων ὑφ' οὓς συνάπτεται ἡ ὑποχρέωσις αὕτη καὶ τοῦ ὅπλου ἢ ὑπηρεσίας, ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν· ἐν τούτοις μετὰ περίοδον 9 ἐτῶν δύναται νὰ παραταθῇ ἐπὶ 12 ἔτη εἰσέτι, χωρὶς ν' ἀποκλείεται καὶ ἡ πέραν τῶν 21 ἐτῶν ὑπηρεσία. Μετὰ τὴν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν, τὸ λοιπὸν τῆς ἀναληφθείσης ὑποχρεώσεως διανύεται ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ.

Οἱ ἀξιωματικοὶ προέρχονται ἐκ τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ εὑρεθέντων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν τοῦ στρατοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς αὐτονομίας· μέχρι δὲ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐπὶ τούτῳ στρατιωτικοῦ σχολείου, δύνανται ν' ὀνομασθῶσι τοιοῦτοι πολῖται, κατόπιν εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐξετάσεων καθοριζομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἀμύνης.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀμύνης, φέρων τὸν τίτλον τοῦ ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ, προΐσταται ὡς πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀμύνης, περιλαμβάνοντος ἓν μέλος πολιτικόν, διὰ τὰ ζητήματα τῶν δαπανῶν καὶ τὴν διεκπεραίωσιν τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων, καὶ τρία στρατιωτικά, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου, τὸν ὑπαρχηγὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιμελητείας. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] Οἱ ἀγῶνες, οὓς ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας οἱ Ἰρλανδοὶ διεξήγαγον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των (βλ. λ. *Ἰρλανδία (Ἱστορία)*), κατέληξαν εἰς τὴν συνθήκην τὴν συναφθεῖσαν μεταξὺ τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀντιπροσώπων τῆς ἰρλανδικῆς κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν κυβέρνησιν ἐν τούτοις ἡ Μεγάλη Βρεττανία οὐδέποτε ἀνεγνώρισεν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1919 καὶ ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν, τῶν ἐκλεγέντων ἐν Ἰρλανδίᾳ, συνεκρότησαν τὴν Dáil Eireann (πρόλ. *Ντόολ Ἔρεν*=Ἰρλανδικὴν Ἐθνοσυνέλευσιν) καὶ ἐκήρυξαν τὴν Ἰρλανδικὴν δημοκρατίαν, ἐκλέξαντες πρόεδρον καὶ μέλη τῆς κυβερνήσεως. Τὸν Μάϊον 1921 ἐκτὸς τῆς Βορείου Ἰρλανδίας οἱ λοιποὶ βουλευταὶ ἦσαν δημοκρατικοί. Ὁ μεταξὺ Ἰρλανδίας καὶ Ἀγγλίας πόλεμος ἦτο εἰς τὴν ἀκμήν του. Ἡ δευτέρα ἐθνοσυνέλευσις συνῆλθε τὴν 16 Αὐγούστου 1921, πάντα δὲ τὰ μέλη ὤμοσαν πίστιν πρὸς τὴν Ἰρλανδικὴν δημοκρατίαν. Διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Μ. Βρεττανίας, κατ' ἀρχὰς διεξαγόμεναι ὑπὸ τοῦ Ντὲ Βαλέρα, ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ ἀποστολῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γκρίφιθ «Ἀντιπροέδρου τῆς Δημοκρατίας» καὶ τοῦ Μιχαὴλ Κόλλινς, ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ Μ. Βρεττανία ἐμφαντικῶς διεκήρυξε δημοσίᾳ τὴν ὁριστικὴν αὐτῆς ἀπόφασιν, ὅπως μὴ ἀναγνωρίσῃ ἀνεξάρτητον Ἰρλανδικὴν δημοκρατίαν. Ὅταν οἱ ὅροι τῆς συνθήκης ἐδημοσιεύθησαν, τὴν 6 Δεκεμβρίου 1921, ὁ Ντὲ Βαλέρα ἐκήρυξεν αὐτοὺς ἀπαραδέκτους. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τὸ ἐλεύθερον Ἰρλανδικὸν κράτος τὰ αὐτὰ πολιτειακὰ δικαιώματα, τῶν ὁποίων ἀπολαύουν αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν Βρεττανικὴν αὐτοκρατορίαν κτήσεις (dominions).

Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, παραταθείσας μέχρι τῆς 8 Ἰανουαρίου 1922, ἡ πλειοψηφία (διὰ ψήφων 64 κατὰ 57) ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῶν ὅρων. Ὁ ντὲ Βαλέρα παρῃτήθη καὶ ἐξελέγη πρόεδρος διὰ πλειοψηφίας 2 ψήφων ὁ Γκρίφιθ. Εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἀποφάσεως ἀπεφεύγετο ἡ ἀναγνώρισις τῆς καταστάσεως, ὡς προέκυπτεν ἐκ τῆς παραδοχῆς τῆς συνθήκης. Ὁ Γκρίφιθ ἐξελέγη ἁπλῶς «Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας». Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 17 τῆς συνθήκης διωρίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις μὲ πρόεδρον τὸν Κόλλινς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασις περιῆλθεν εἰς ὀξύτατον σημεῖον. Εἰς τὴν Βόρειον Ἰρλανδίαν ἤρξαντο ἀγριώταται διώξεις κατὰ τῶν καθολικῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Νότιος Ἰρλανδία ἀπήντα δι' ἀντιποίνων κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐπὶ πλέον ἀξιωματικοὶ τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ ἐδήλουν, ὅτι ἐννοοῦν καὶ αὐτοὶ ν' ἀκουσθοῦν, κηρυχθέντες ὑπὲρ συνεχίσεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πλήρους ἀνεξαρτησίας. Τὸν Μάρτιον ὁ Σὲρ Χένρυ Οὐΐλσων, ἀφοῦ ἀπεστρατεύθη, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ἐκλεγεὶς εἰς Ὤλστερ καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἀμύνης τοῦ Ὤλστερ, ὀργανώσας στρατιωτικῶς τοὺς ἄρρενας διαμαρτυρομένους. Ὁ πρόεδρος Γκρίφιθ ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς ἐνεργοῦ δράσεως, ἀλλ' ὁ πρωθυπουργὸς Κόλλινς, ὅστις ἤσκει μεγαλυτέραν ἐπιρροήν, ἀνήγγειλε τὴν 20 Μαΐου, ὅτι κατέληξεν εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Ντὲ Βαλέρα. Ἐνηργήθησαν ἐκλογαί, ἀπεφασίσθη δὲ ἡ συγκρότησις κυβερνήσεως συνασπισμοῦ, παραχωρηθέντων τεσσάρων χαρτοφυλακίων εἰς τὸν Ντὲ Βαλέρα. Αἱ ἐκλογαὶ γενόμεναι τὴν 16 Ἰουνίου ἔφερον 34 βουλευτὰς ὀπαδοὺς τῆς συνθήκης. Οἱ δημοκρατικοὶ ἡττήθησαν. Τὰ πνεύματα ἐν τούτοις εὑρίσκοντο ἐν ἀναβρασμῷ. Τὴν 22 Ἰουνίου ὁ Σὲρ Χένρυ Οὐΐλσων ἐδολοφονήθη ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ δύο Ἰρλανδῶν, τέως ὁπλιτῶν τοῦ βρεττανικοῦ στρατοῦ. Ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις ἠξίωσε παρὰ τοῦ ἐλευθέρου κράτους, ὅπως λάβῃ μέτρα ἀνάλογα πρὸς τὴν περίστασιν. Οἱ στασιασταὶ ᾐχμαλώτισαν ἐν Δουβλίνῳ τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἐλευθέρου κράτους, ἀμέσως δ' ἔπειτα ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἡ μάχη διήρκεσεν 8 ἡμέρας. Ὁ Ο'Κόννορ συνελήφθη, ἀφοῦ ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων μὲ ὅλα τὰ ἔγγραφα. Ὁ Ντὲ Βαλέρα, ὅστις εἶχε προσχωρήσει εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, διέφυγε. Τὸ κράτος ὠργανώθη στρατιωτικῶς· ἡ πολιτικὴ διοίκησις μετετράπη εἰς στρατιωτικήν. Πέντε μέλη τῆς κυβερνήσεως ἔγιναν στρατηγοί, ἀρχιστράτηγος δὲ διωρίσθη ὁ πρωθυπουργὸς Κόλλινς. Τὴν 12 Αὐγούστου ἐν τούτοις ὁ Γκρίφιθ ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως. Δέκα ἡμέρας βραδύτερον ὁ Κόλλινς ἐδολοφονήθη ἐν ἐνέδρᾳ. Οὕτω τὸ ἔργον τῆς παγιώσεως τοῦ ἐλευθέρου κράτους ἔπιπτεν εἰς τοὺς ὤμους οὐχὶ ἑνὸς ἀνδρός, ἀλλὰ τμήματος μέρους τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ (τῆς δεξιᾶς τῶν Σὶν Φαΐν). Συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην ἡ τρίτη ἐθνοσυνέλευσις ὤφειλε νὰ καταρτίσῃ τὸν συνταγματικὸν χάρτην, ὅστις θὰ ὑπεβάλλετο πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν βρεττανικὴν βουλὴν πρὸ τῆς 6 Δεκεμβρίου 1922. Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως διωρίσθη πρόεδρος τοῦ ἐλευθέρου Ἰρλανδικοῦ κράτους ὁ Κοσγκρεΐβ. Τὸ Σύνταγμα ἠκολούθησεν ἄκρως δημοκρατικὰς γραμμάς. Καὶ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν ὅμως τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς βουλῆς, πᾶν ἄλλο ἢ τάξις ὑπῆρχεν ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἡ ὕπαιθρος χώρα εὑρίσκετο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀτάκτων τμημάτων τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐπιδρομαὶ καὶ δολοφονίαι ἐσυνεχίζοντο, ἡ δὲ χώρα εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν μὴ διαφέρουσαν τῆς ἀναρχίας. Ἡ κυβέρνησις τοῦ ἐλευθέρου κράτους ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς μέτρα μὴ διαφέροντα εἰς αὐστηρότητα τῶν ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως ἐφαρμοσθέντων. Μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1923 ἐγένοντο 50 θανατικαὶ ἐκτελέσεις καὶ 10.000 φυλακίσεις. Τὸν Μάϊον 1923 ὁ Ντὲ Βαλέρα συνέστησεν εἰς τοὺς ὀπαδούς του τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Μόλις τὸν Αὔγουστον ἐν τούτοις οἱ ὑπουργοὶ ἠδύναντο νὰ κυκλοφοροῦν ἐλευθέρως μεταξὺ τοῦ πλήθους, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν συνεδριάσεων τῆς βουλῆς καὶ τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων διεξαγομένων ὑπὸ αὐστηρὰν στρατιωτικὴν φρούρησιν. Ἡ ἀνύψωσις τῆς Ἰρλανδίας εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν της ἐπισήμως κατεδείχθη ὅταν, τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1923, οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἔλαβον τὰς θέσεις των, ἐν μέσῳ γενικῶν ἐπευφημιῶν, εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἕνα μῆνα βραδύτερον ὁ Κοσγκρεΐβ παρεκάθησεν εἰς τὸ συνέδριον τῶν κτήσεων ἐν Λονδίνῳ.

— [ΦΙΛΟΤ.] Ἡ Ἰρλανδία ἀποκτήσασα τὴν ἀνεξαρτησίαν της κατὰ τὸ 1922 ἔσπευσε μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ ἐκδώσῃ εἰδικὰ γραμματόσημα. Πρὸς τοῦτο ἐπεσήμανε διάφορα ἀγγλικὰ γραμματόσημα μὲ διαφόρους ἰρλανδικὰς ἐπιγραφάς. Κατὰ τὸ 1923 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ γραμματοσήμων ἐξ 11 ἀξιῶν μὲ διαφόρους παραστάσεις, ὡς φλογοβολοῦν ξίφος, τὸν χάρτην τῆς νήσου, τὰ ἐμβλήματα τοῦ νέου κράτους κλπ., καὶ τὴν ἐπιγραφὴν EIRE ἰρλανδιστί. Κατὰ τὸ 1925 ἐξεδόθησαν τρεῖς ἀξίαι 2 1/2, 5 καὶ 10 σελλινίων, ἐπισημανθέντων πρὸς τοῦτο ἀγγλικῶν γραμματοσήμων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἰρλανδιστὶ SAORSTAT EIREANN 1922. Τέλος δὲ κατὰ τὸ 1929 ἐξεδόθη νέα σειρὰ γραμματοσήμων ἐκ 3 ἀξιῶν. Κατὰ τὸ 1925 ἐξεδόθη ὁμοίως εἰδικὴ σειρὰ ἐκ 4 ἐναρίθμων γραμματοσήμων τῆς Ἰρλανδίας. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ζητοῦνται ὅλως ἰδιαιτέρως παρὰ τῶν Ἄγγλων συλλεκτῶν καὶ αἱ ἐμπορικαί των τιμαί, ἰδίᾳ τῶν πρώτων ἐκδόσεων, βαίνουσι διαρκῶς αὐξανόμεναι. (Ε. Φ. Ε.)

Ἴρμα (Irma) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 177. Σ. Π.

Ἴρμγκαρδ (Irmgard) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 591. Σ. Π.

Ἰρμεγγάρδη (Irmengarde, Irmgarde), *ἁγία*. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς ἐν Γερμανίᾳ Κολωνίας καταγομένη, ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐγένετο πρότυπον χριστιανικῶν ἀρετῶν. Τρὶς ταξιδεύσασα εἰς τὴν Ρώμην, μετεκόμισεν ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κολωνίαν λείψανα ἁγίων, ἀποθανοῦσα δὲ περὶ τὸ 1100 κατέλιπεν ἅπασαν τὴν μεγάλην περιουσίαν της εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παντελέοντος τῆς Κολωνίας καὶ ἑορτάζεται τὴν 4 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ἴρμιν (Irmin ἢ Irminus) *[Μυθολ.]*. Ὄνομα τοῦ μυθολογικοῦ γενάρχου, τοῦ εὐγενεστέρου, ἀρχαιοτέρου καὶ μεγίστου φύλου τῆς δυτικῆς Γερμανίας, τῶν *Ἐρμινόνων* ἢ *Ἑρμιώνων*. Εἶναι θεόμορφος, ἰσχυρὸς ὡς ὁ πόλεμος καὶ ἡ βία. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ λέξις εἶναι παρώνυμον τοῦ αὐτοῦ θεοῦ, ὃν ἐλάτρευον οἱ Σβάμποι ὡς Τσιού, οἱ Βαυαροὶ ὡς Ἔρου, οἱ Σάξωνες ὡς Τιού, καὶ οἱ ὑπερβόρειοι ὡς Τύρ. Εἰς τὰς ἀρχαίας γερμανικὰς διαλέκτους ἡ λέξις Irmin ἀπαντᾶται συχνὰ ὡς πρῶτον συνθετικόν, δηλωτικὸν βιαίας ἐπιτάσεως. Σύμβολον τῆς λατρείας αὐτοῦ οἱ *Ἰρμινσουλ* (βλ. λ.).

Ἰρμίνη (Irmene) *ἁγία*. Κόρη τοῦ ἁγίου Δαγοβέρτου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Αὐστρασίας κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μνηστῆρός της κόμιτος Hermant, ἐγένετο μοναχή, ἵδρυσε δι' ἰδίων ἐξόδων μοναστήριον παρὰ τὸ Trèves, ἐδώρησεν εἰς τὸν ἅγιον Βιλλιβρόρδον τὰς γαίας τοῦ Epternach πρὸς ἵδρυσιν μονῆς καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 710 ἑορτάζεται τὴν 24 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ἴρμινσουλ (Irminsul), ἤτοι «Στῆλαι τοῦ Ἴρμιν». Ὑψηλαὶ στῆλαι ἐκ ξύλου, ἢ ὀγκώδεις γυμνοὶ κορμοὶ δένδρων, εἰς τὰ ἱερὰ ἄλση, συμβολίζοντες ἐν τῇ γερμανικῇ μυθολογίᾳ τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ Ἴρμιν. Τὰ σύμβολα ταῦτα ἦσαν τὰ ἱερώτερα ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Θ. Κ.

Ἰρμπὶλ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐρμπίλ*.

Ἴρμπιτ (Irbit) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Πέρμ, 150 χλμ. ΒΑ. τοῦ Αἰκατερίνμπουργ καὶ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἴρμπιτ καὶ Νίτζα. Εἶναι περίφημος διὰ τὴν ἐτησίαν αὐτῆς ἐμπορικὴν πανήγυριν, διαρκοῦσαν καθ' ὅλον τὸν Φεβρουάριον ἑκάστου ἔτους. Ἡ Ἴρμπιτ ἱδρύθη τῷ 1633 καὶ ὑπῆρξε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα σπουδαιότατον κέντρον τοῦ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ἀσίας διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Ἔχει μεγάλα σιδηρουργεῖα, πλησίον δὲ αὐτῆς εὑρίσκονται ὀρυχεῖα. Κάτ. 20.000. Μ. Ν. Δ.

Ἰρνέριους (Irnerius), ἢ ***Βαρνέριους***. Ἰταλὸς νομικὸς (1050—1130), ὁ πρῶτος *γλωσσογράφος* (βλ. λ.) τοῦ Corpus Juris Civilis. Κυρίως διεκρίθη ὡς καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου εἰς τὴν ἐν Βονωνίᾳ παρ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν νομικὴν σχολήν. Ἔγραψε πολυαρίθμους «γλώσσας», ἤτοι σχόλια εἰς τὰ ρωμαϊκὰ κείμενα νόμων, τὸ συστηματικὸν ἔργον «Summa Codicis» καὶ τὸ «Formularium Tabellionum», ἤτοι τυπικὸν τῶν συμβολαιογράφων. Τὸ βιβλίον τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος γραφεὺς ὁδηγὸς τῶν συμβολαιογράφων. Θ. Κ.

Ἰροκέζοι (οἱ) (Iroquois, προφ. *ἰροκουόι*) ἢ «***Ἓξ ἔθνη***». Συνομοσπονδία ἐρυθροδέρμων τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἱδρυθεῖσα πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ συνομοσπονδία ἀρχικῶς ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε φυλῶν ἢ ἐθνῶν· τῶν Μοϊκανῶν, τῶν Ὀνεΐντα, τῶν Ὀνουδάγα, τῶν Σενάκα καὶ τῶν Καγιούγκα· τῷ 1721 ἔγιναν δεκτοὶ οἱ Τουσκαρόρα, τῆς ἑνώσεως ἐπονομασθείσης τότε «Τὰ Ἓξ ἔθνη». Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ συνολικὸς ἀριθμός των ὑπελογίζετο εἰς 11.650, περιλαμβανομένων καὶ 2.150 πολεμιστῶν. Ἦσαν ἀναμφισβητήτως ἡ ἰσχυροτέρα συνομοσπονδία ἐρυθροδέρμων ἐν Ἀμερικῇ, κατῴκουν δὲ τὰ κεντρικὰ καὶ δυτικὰ μέρη τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης. Αἱ φυλαὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ἡ συνομοσπονδία κατῴκουν ἀρχικῶς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ποταμοῦ Σαὶντ Λῶρενς. Ἡ ἐχθρότης τῶν Ἀλγονκιανῶν φυλῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς μετοικήσεως τῶν Ἰροκέζων πρὸς τὰ νότια. Τῷ 1535 ὁ Ἰάκωβος Καρτιὲ εὗρε φυλὴν Ἰροκέζων κατέχουσαν τὴν γῆν ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑψοῦνται σήμερον αἱ πόλεις Μοντρεὰλ καὶ Κουέμπεκ, ὀλίγα ἔτη ὅμως βραδύτερον ἡ περιφέρεια περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀλγονκίων. Οἱ Ἰροκέζοι ἔφθασαν εἰς βαθμόν τινα κοινωνικῆς ὀργανώσεως μὲ ἀρχηγοὺς καὶ ὑπαρχηγούς, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν συμβουλίων τῆς φυλῆς. Ἡ καλλιέργεια τῆς κριθῆς ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν ἀπασχόλησίν των, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ θήρα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐν Ἀμερικῇ, ἡ συνομοσπονδία ἀπεφάσισε νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα, ἄφησεν ὅμως τὰ μέλη αὐτῆς νὰ προσχωρήσουν πρὸς ὅν τινα τῶν ἐμπολέμων ἤθελον. Ἡ πλειονότης συνέπραξε μὲ τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα, ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων δὲ μαχῶν ἡ δύναμίς της σχεδὸν ἐξεμηδενίσθη. Οἱ Ὀνεΐντα καὶ μέρος τῶν Τουσκαρόρα ἐκηρύχθησαν κατὰ τῶν Ἄγγλων. Τερματισθέντος τοῦ πολέμου οἱ ταυτίσαντες τὴν τύχην των μὲ τοὺς Ἄγγλους ἐγκατέλειψαν τὸ ἔδαφος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐγκατασταθέντες εἰς διάφορα μέρη

Digitized by Google

τοῦ Ὀντάριο. Οἱ παραμείναντες ἐν τῇ συμπολιτείᾳ διεσπάρησαν εἰς διαφόρους περιφερείας, ειδικῶς ὁρισθείσας δι' ἐρυθροδέρμους εἰς τὰς πολιτείας Νέαν Ὑόρκην, Ὀκλαχόμαν καὶ Οὐϊσκόνσιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰροκέζων σήμερον ἀνέρχεται εἰς 17.000. Δ. Σ. Δ.

ἰρόνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἀκόρεστος κυκλικὴ κετόνη ἰσομερὴς πρὸς τὴν *ἰονόνην*. Διακρίνονται α- καὶ β-ἰρόνη, ἐκ τούτων δὲ ἡ β-ἰρόνη εἶναι τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἴριδος καὶ ἔχει ἔντονον ὀσμὴν ἴων, βράζει δὲ ὑπὸ πίεσιν 16 χστμ. εἰς 144° καὶ κέκτηται εἰδικὸν βάρος εἰς 20° 0,939. Ἡ α-ἰρόνη παρεσκευάσθη μόνον συνθετικῶς. Ε. Γ.

Ἶρος *[Μυθ.]*.—1) Ἐπώνυμος ἥρως τῆς ἐν Λέσβῳ *Ἰρᾶς*, πατὴρ τοῦ ἥρωος Λαμπετοῦ.—2) Πατὴρ τῆς Χρυσίππης καὶ ἐξ αὐτῆς πενθερὸς τοῦ Φθίου καὶ πάππος τοῦ Δευκαλίωνος.—3) Κτίτωρ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαλιέων *Ἰρᾶς*. Π. Ν. Π.

— **Ἶρος** ἢ *Ἶρος*. —1) Ὁμηρικὸν πρόσωπον, προσωποποίησις τῆς ἀλαζονείας («τὸν πτωχὸν καὶ ἀλαζόνα καὶ θέλοντα Κροῖσον φαίνεσθαι ἐξίστησιν ὁ Ἶρος»), περὶ τοῦ ὁποίου πραγματεύεται ὁλόκληρος ἡ ἀρχή του σ τῆς Ὀδυσσείας, ἐπιγραφομένου «Ὀδυσσέως καὶ Ἴρου πυγμή». Μυθώδους πτωχείας, ἐκαλεῖτο *Ἀρναῖος* καὶ ἐξετέλει χρέη ἀγγελιαφόρου ἐν Ἰθάκῃ, μετωνομάσθη δὲ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν νέων Ἶρος. Ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐπαίτου ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Ἰθάκης, διεπληκτίσθη μετ' αὐτοῦ διὰ λόγους ἐπαιτείας, οἱ μνηστῆρες δὲ προεκάλεσαν πάλην αὐτῶν θέσαντες ἔπαθλον τὰ ἐντόσθια τῶν ψηνομένων κρεάτων. Τότε ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ γρόνθου κατέστησε τὸν Ἶρον ἀνάπηρον καὶ ἔθεσεν αὐτὸν κατόπιν θυρωρὸν τοῦ οἴκου.— 2) Ἐρυθραῖος τύραννος, φονεὺς τοῦ Κοδρίδου βασιλέως τῶν Ἐρυθρῶν Κνωποῦ. Τοῦτον συνοδεύοντες ὁ Ἶρος μετὰ τοῦ Ἐσχάρου καὶ Ὀρτύγου πλέοντα εἰς Δελφούς, ἐδολοφόνησαν καὶ ἔρριψαν εἰς τὸ πέλαγος. Τὸ πτῶμα τοῦ νεκροῦ ἐξεβράσθη εἰς Ἐρυθράς, ὁ δὲ Ἶρος ἐπωφεληθεὶς τῆς κηδείας καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀμφιάλου καὶ Πολυτέκνου, τυράννων τῆς Χίου, ἐπέπεσε κατὰ τῆς πόλεως γενόμενος τύραννος μετὰ τῶν συνενόχων του. Ἐν τῇ ἀρχῇ οἱ τρεῖς τύραννοι διέπραξαν πλείστους φόνους καὶ ἐκβιασμούς, διῆγον βίον θηλυπρεπῆ, ἐταπείνουν τοὺς πολίτας συνουσιαζόμενοι μετὰ τῶν θυγατέρων των, καθιστῶντες αὐτοὺς ὀδοκαθαριστὰς κλπ., μέχρις ὅτου καθηρέθησαν διὰ στάσεως ἡγουμένου τοῦ Ἴρου, ἀδελφοῦ τοῦ Κνωποῦ. Π. Ν. Π.

Ἶρος, ἢ *Εἶρος*, ἢ *Εἰρινὸν* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Γεδρωσίας, ἀγνώστου ταυτότητος (*Ἀρριαν.* Ἰνδ. 21). —Π.

Ἰρουὰζ (Iroise) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς τῶν Ἰρουὰ ἢ Ἰρλανδικός, σχηματιζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Φινιστέρου καὶ ὁριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Ματθαίου καὶ τῆς νήσου Οὐεσσάν. Ἔχει πλάτος 45 χιλμ. κατὰ τὴν δυτικὴν εἴσοδον καὶ 33 χλμ. ἐπὶ ἀκτῆς τῆς Βρετάνης. Ἐξυπηρετεῖ τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Βρετάνης καὶ τῆς Ντουαρνενέζ, ἀλλὰ περιβάλλεται ὑπὸ πολυαρίθμων κινδυνωδῶν σκοπέλων. Μ. Ν. Δ.

ἱρουδίνη (ἡ) (Hirudin) *[Φαρμ.]*. Δραστικὸν συστατικὸν τῶν βδελλῶν, ὅπερ παρακωλύει τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος. Τὸ σκεύασμα τοῦτο καταλλήλως λαμβανόμενον παρουσιάζει ἰδιότητας ἀλβουμόζης, ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ παρακωλύῃ τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος, διὸ καὶ χρησιμεύει πρὸς μεταγγίσεις αἵματος καὶ ἐνδοφλεβίους ἐγχύσεις. Κ. Γ. Μ.

Ἴρουλα (Irulas=«*οἱ σκοτεινοί*» ἐκ τοῦ ταμιλικοῦ *iral*=σκότος). Ἀγρία φυλὴ τῆς Ν. Ἰνδίας, κατοικοῦσα κυρίως εἰς τὸ Β. Ἄρκοτ, τὸ Τσίνγκλεπουτ, τὸ Ν. Ἄρκοτ, τὴν Τριχινόπολιν καὶ τὸ Οὐϊνάαδ ἐν Μαλαμπέρ. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1901 ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῆς φυλῆς ταύτης ἀνήρχετο εἰς 86 087. Δ. Σ. Δ.

Ἰρούν (Irun) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γουϊπούζκόας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπιντασόα, 17 χλμ. μακρὰν τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ. Εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως εὑρίσκονται σιδηροῦχοι πηγαὶ καὶ ὀρυχεῖα σιδήρου. Ἐν τῇ πόλει λειτουργεῖ τὸ κυριώτερον τελωνεῖον τοῦ μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας ἐμπορίου. Κάτοικοι 10.600. Μ. Ν. Δ.

Ἰρούντο (Hirundo) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 706. Σ. Π.

Ἰρόχα *Μπούνκο* (Iroha Bounko). Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Ἰάπωνος ἱστορικοῦ καὶ μυθιστοριογράφου Σιουνσούϊ ἢ Κιοκουντεϊ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκδικήσεως τῶν τεσσαράκοντα ἑπτὰ *ρονέν* (βλ. λ.).

Αἱ περιεχόμεναι ἐν αὐτῷ σκηναὶ στεροῦνται καὶ τῆς ἐλαχίστης χρονολογικῆς ταξινομήσεως καὶ διὰ τοῦτο μολονότι περιλαμβάνει πλεῖστα πρωτότυπα ἔγγραφα ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι μηδαμηνή. Μ. Ν. Δ.

Ἰρπῖνοι (οἱ), ἢ *Ἱρπινοὶ* *[Ἀρχ.]*. Ὀρεινὸς λαὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, σαμνιτικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὸν μεταξὺ τῆς Καμπανίας πρὸς Δ. καὶ τῆς Ἀπουλίας πρὸς Α. χώραν τοῦ Σαμνίου. Ὠνομάσθησαν δὲ Ἰρπῖνοι ἀπὸ τοῦ λύκου, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχεν ὁδηγήσει αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς χώρας των «ἵρπον γὰρ καλοῦσιν οἱ Σαυνῖται τὸν λύκον» (*Στράβ.* Ε' 250). Κατὰ τοὺς μεταξὺ Σαμνιτῶν καὶ Ρωμαίων ἀγῶνας, οἱ Ἰρπῖνοι ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος ὑπὲρ τῶν Σαβίνων. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα, ἐν τέλει ὅμως ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους τῷ 209 π. Χ.

Κυριώτεραι πόλεις τῆς χώρας ἦσαν τὸ Βενεβέντον (Beneventum), ἡ Ἀκουϊλονία (Aquilonia, νῦν Lacedogna) τὸ Αἰκούλανον (Aeculanum ἢ Aeclanum, νῦν Grotte di Mirabella) καὶ τὸ Ἀβέλλινον (Abellinum, νῦν Avellino). Α. Θ. Σ.

ἰρρασιοναλισμὸς (ὁ), ἢ **ἀλογοκρατία** (ἡ) *[Φιλοσ.]*. Ἔννοια εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν φιλοσοφίαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διὰ τοῦ Böhme, τοῦ Rousseau, τοῦ Schelling, τοῦ Schopenhauer κ.ἄ., ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν καὶ τὴν ἀπόλυτον νοησιαρχίαν· γίνεται δὲ χρῆσις αὐτῆς ἐν διττῇ σημασίᾳ, τὸ μὲν μεταφυσικῇ, τὸ δὲ γνωσιολογικῇ. Ἐν τῇ πρώτῃ σημασίᾳ εἶναι ἡ θεωρία, καθ' ἣν τὸ ὄντως ὂν ἢ τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ εἶναί τι ἄλογον, ὡς ἡ τυφλὴ βούλησις τοῦ Schopenhauer, καὶ διὰ τοῦ λόγου μὴ νοητόν, ἅτε μὴ ὑπαγόμενον εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ, ὡς ἡ ζωὴ παρὰ Bergson. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ σημασίᾳ ἀλογοκρατία καλεῖται ἡ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γνῶσις τῆς πραγματικότητος καθ' ἑαυτὴν πηγάζει οὐχὶ ἐκ τῆς νοητικῆς λειτουργίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλὰ συντελεῖται διὰ τῆς διαισθήσεως, διὰ τῆς αἰσθητικῆς συμπαθείας κ. τ. τ. Καὶ κατὰ τὴν μίαν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἡ ἀλογοκρατία τελεῖ εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν μυστικοπάθειαν, τὰς βουλησιαρχικὰς ροπὰς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τὸν ρομαντισμὸν κ.τ.λ. Ἀνεβίωσε δὲ κατὰ τρόπον λίαν αἰσθητὸν ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν τὸ μὲν ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν ἀποξήρανσιν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ μονομεροῦς νοησιαρχικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Παρελθόντος αἰῶνος, τὸ δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ κλονισμῶν. Διὰ τοῦ ὅρου ἐκφράζεται σήμερον συμβολικῶς ἡ ζήτησις (ἥτις διακρίνει τὸ παρὸν) νοήματος ἐν τῇ ἄλλως ἐστερημένῃ τοιούτου πραγματικότητι. Ὁ συμβολικὸς δὲ οὗτος καὶ ἀόριστος χαρακτὴρ ἀποτελεῖ τὸν λόγον τῆς ἀσαφείας, ὃν προσέλαβεν ὁ ὅρος. Ἄλογον σημαίνει καὶ τὸ πέρα τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως κείμενον καὶ τὸ πέρα τῆς λογικῆς μόνον γνώσεως. Ὑπὸ τὴν δευτέραν ταύτην ἔννοιαν εἶναι κατ' ἀκολουθίαν τὸ σύνολον τῶν λειτουργιῶν ἐκείνων τῆς ψυχῆς, δι' ὧν κατορθοῦται ἄμεσος γνῶσις (βλ. λ. *διαίσθησις*), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἔμμεσον γνῶσιν, εἰς τὴν ὁποίαν καταντῶμεν διὰ τοῦ λογικοῦ. Τῆς ἀμέσου ταύτης γνώσεως ὑποκείμενον εἶναι τὸ μὲν ὁ κόσμος τῶν φαινομένων, τὸ δὲ τὸ ἐν τοῖς φαινομένοις τούτοις ὑπεραισθητόν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ κατάληψις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν ἐμπειρικῶν σχέσεων τελεῖται διὰ διαισθήσεως καὶ αἰσθητικῆς συμπαθείας τῇ συνεργασίᾳ τῆς λογικῆς καὶ κατὰ νοητικοὺς νόμους χωρούσης ἐρεύνης. Κατὰ τὴν δευτέραν λαμβάνομεν ἄμεσον καὶ προσωπικὴν γνῶσιν ὑψίστης τινὸς καὶ ἐσχάτης πραγματικότητος, ὑψίστων ἀξιῶν καὶ κανόνων, ἐσχάτων σκοπῶν καὶ νοήματος τοῦ κόσμου καὶ τῆς ὑπάρξεως διὰ τῶν αἰσθητικῶν, ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἡμῶν βιωμάτων. Ὁ Jacobi, ὁ Fries, ὁ Goethe κ.ἄ. ἐγένοντο οἱ πρόδρομοι τῆς τοιαύτης θεωρίας περὶ ἀμέσου δι' ὅλης τῆς ψυχῆς γνώσεως τοῦ ὑπεραισθητοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ ἐν τῷ παρόντι τὴν βάσιν τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας παρὰ πολλοῖς τῶν θεολόγων καὶ τῶν φιλοσόφων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Müller*, Freienfels, Metaphysik des Irrationalen (1927).—*Heyde*, Erkenntnis und Erlebnis (1926). —*Meyerson*, Identité et réalité (1908). — *Rensi*, L' irrationale (1923). — *Abbagnano*. Le sorgenti irrationali del pensiero (1923).— *Otto*, Das Heilige (14η ἔκδ. 1926). Ν. Λ.

ἰρρεδεντισμὸς (ὁ) (ἐκ τοῦ ἰταλ. irredenta)· βλ. λ. *ἀλυτρωτισμός*.

Ἵρς (Hirsch), *Κάρολος - Ἐρρῖκος*. Γάλλος λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1870 ἐν Παρισίοις. Κατ' ἀρχὰς ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, δημοσιεύσας τοὺς «Ἀφελεῖς θρύλους» (1894) καὶ δύο δραματικὰ ποιήματα: «Yvelaine» καὶ «Priscilla» (1895). Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε ρεαλιστικὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα ἐξεικονίζοντα τοὺς μᾶλλον διαφόρους κύκλους τῆς παρισινῆς κοινωνίας, ὡς: «Ἡ παρθένος μὲ τὰ λείρια», «Ἥρως τῆς Ἀφρικῆς» (1903), «Εὔα Τουμὰρς καὶ οἱ φίλοι της» (1903), «Ἡ τίγρις καὶ ἡ παπαρούνα» (1905), «Τὸ ἄλμα τῶν Παρισίων» (1912), «Ἡ ἰσχυρογνώμων» (1917) κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Ἰρσὸν (Hirson) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Γαλλίας, εἰς τὸ καντόνιον τῆς Αἰσν καὶ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Οὐὰζ καὶ Γκλάνδ. Σιδηροδρομικὸς κόμβος πλείστων γραμμῶν, ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ξυλεία, κτήνη, μηχαναὶ κτλ. Ἔχει ἐρείπια ὀχυρωματικῶν ἔργων κατεδαφισθέντων τῷ 1650 ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες πολλάκις ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς. Κάτ. 9.300. Μ. Ν. Δ.

ἰρσφέλδια (ἡ) (Hirschfeldia ἢ Sinapis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *ἰρσφέλδιαν τὴν πολιὰν* (Hirschfeldia ἢ Sinapis incana), ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, ποῶδες καὶ λαχανικόν, γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *βροῦβες* ἢ *μαῦρες βροῦβες*. Κ.ΠΑΠ.

Ἰρτζιὰν *Χισὰρ* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θράκης (βλ. λ. *Γρατινή*).

Ἵρτιοι (Hirtii). Οἰκογένεια πληβείων ἐν Ρώμῃ, ἧς ἐπιφανέστερον μέλος ὑπῆρξεν ὁ *Αὖλος Ἵρτιος*, πραίτωρ τῷ 46 π. Χ., εἰσηγηθεὶς τὴν ὀνομασθεῖσαν «ἱρτίαν εἰσήγησιν» (Rogatio Hirtia) περὶ ἀποκλεισμοῦ τῶν Πομπηϊανῶν. Τῷ 45 π. Χ. ἐγένετο ἔπαρχος (propraetor) τοῦ Βελγίου, μετὰ 2 δὲ ἔτη ἐξελέγη ὕπατος μετὰ τοῦ Πάνσα. Ὡς τοιοῦτος ἐξουσιοδοτήθη ὑπὸ τῆς γερουσίας νὰ καταδιώξῃ τὸν Ἀντώνιον, βραδύτερον δέ, βοηθήσας τὸν Καίσαρα κινδυνεύοντα 60 στάδια μακρὰν τῆς Μυτίνης, ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων. Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἱρτίου τούτου ὑπάρχει ἐπὶ διαφόρων νομισμάτων. Ἔγραψεν 8ον συμπληρωματικὸν βιβλίον εἰς τὸν «Ἐμφύλιον πόλεμον» τοῦ Καίσαρος. Π. Ν. Π.

Ἰρτὺς (Irtych ἢ Irtisch) *[Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῇ δυτικῇ Σιβηρίᾳ. Πηγάζων ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶν ὑπωρειῶν τῶν κινεζικῶν Ἀλταϊκῶν ὀρέων διέρχεται πλησίον τῆς μεγάλης καὶ βαθείας λίμνης Οὐλουνγκούρ, τροφοδοτεῖ τὴν λίμνην Δζαϊζὰν, εἰς τὴν ὁποίαν χύνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μέλας Ἰρτὺς* καὶ ἐξέρχεται λαμβάνων τὸ ὄνομα *Λευκὸς Ἰρτύς*· διαρρέει διὰ γραφικῶν μαιάνδρων τὴν μεγάλην στέππαν, ἀρδεύει τὰς πόλεις Σεμιπαλαντίσκ, Παβλοδάρ, Ὄμσκ, Τομπόλσκ καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Σιβηρίας Ὄβιν. Τὸ μῆκος τοῦ ροῦ του ἀνέρχεται εἰς 3.712 χλμ. Μ. Ν. Δ.

Ἰρφὰν *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τοῦ δήμου Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 8.

ἴς, γεν. *ἰνός*, πληθ. *ἶνες*, γεν. *ἰνῶν*· τὰ λεπτότατα νημάτια τὰ ἀποτελοῦντα οἱονδήποτε σῶμα: «αἱ ἶνες τῶν μυῶν,—τῶν νεύρων,—τοῦ καλάμου, τοῦ ξύλου κτλ», «ἶνες σιδήρου,—μετάλλων,—ὀρυκτῶν» κοιν. *φλέβες*· || παρ' Ὁμήρῳ: «Ἲς Ὀδυσῆος», «Ἲς Τηλεμάχοιο» περιφραστικῶς ἀντὶ *ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Τηλέμαχος*.

— *[Ἀνατομ.]* Καλεῖται ἲς νημάτιον ὀργανικόν, λεπτότερον ἢ παχύτερον, ἄλλοτε ἄλλο ἔχον μῆκος, ἀποτελοῦν συστατικὸν τῶν διαφόρων τοῦ σώματος ἱστῶν καὶ ὀργάνων, ἁπαντῶν, δὲ ὁτὲ μὲν ὡς συνδετικὴ ἢ ἐλαστικὴ δεσμίς, ὁτὲ δὲ ὡς μυϊκὴ καὶ νευρικὴ οὐσία (βλ. *ἶνες*). Ι. Π.

— *[Ὀρυκτολ.]* Ἶνες ἐν τῇ ὀρυκτολογίᾳ καλοῦνται λίαν λεπτὰ μισχοειδῆ κρυσταλλικὰ ἄτομα, μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ὀρυκτά τινα. Τυπικὸν παράδειγμα παρέχει ὁ ἀμίαντος, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται εἰς Ἶνας χρησιμοποιούμενα: μάλιστα πρὸς ὕφανσιν ἀκαύστων ἐνδυμασιῶν. Ἐπίσης εἰς κρυσταλλικὰ συσσωματώματα ἰνοειδῆ ἢ ἰνώδη (ἀθροίσματα κρυσταλλικῶν ἰνῶν) παρουσιάζεται ἡ ὑδρομιγὴς γύψος καὶ ἄλλα ὀρυκτά. Γ. Κ. Γ.

Ἴς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς ΒΔ Μεσοποταμίας, ἀπέχουσα τῆς Βαβυλῶνος ὀκτὼ ἡμερῶν δρόμον, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρ. Ἀνάβ. Α', 5, 10) καλεῖται *Χαρμάνδη*, σήμερον δὲ *Χὶτ* (Hit), κειμένη ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰράκ, 180 χιλιόμ. ἀπὸ τῆς Βαγδάτης. Κάτ. 5000. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἄφθονοι πηγαὶ νάφθας καὶ ἀσφάλτου, γνωσταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Α. Θ. Σ.

Ἴς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁρμητικὸς ποταμὸς τῆς μέσης Ἰταλίας, «λάβρος Ἴς» καλούμενος ὑπὸ τοῦ Λυκόφρονος (Ἀλεξάνδρ. 724), ὅστις ῥέων διὰ τοῦ Λατίου ἐκβάλλει εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος. Α.Θ.Σ.

ἴσα ἐπίρρ. τοῦ *ἴσος*· κατ' ἴσον τρόπον, ἐξ ἴσου: «κόψε το —, μοίρασέ το ἴσα» || τοπικῶς, κατ' εὐθεῖαν: «πήγαινε ἴσα καὶ θὰ τὸ βρῇς», «ἴσα ἀπάνω,—κάτω, — πέρα, — δῶθε, — κεῖθε» κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὰ κάτω κλπ. || *ἴσα-ἴσα* ἢ *ἴσια-ἴσια* μάλιστα, ἀκριβῶς: «αὐτὸ ἴσια-ἴσια θέλω καὶ ἐγώ».

Ἴσα, ἢ **Πουτουμάγιο** (Iça ἢ Putumayo) *[Γεωγρ.]*. Χρυσοφόρος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἀμαζονίου. Πηγάζει ἐκ τῶν τελμάτων Κότσα τῆς Κολομβίας, διευθύνεται ΝΑ ἐπὶ ἀπεράντου καὶ ἐρήμου πεδιάδος καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀμαζόνιον. Μ. Ν. Δ.

Digitized by Google

Ισᾶ, ἢ ***Ἰησᾶ.*** Ἀραβικὴ μετονομασία τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦς. Διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν προτάσσεται ὁ τιμητικὸς τίτλος *Χαζρὲτ (Χαζρὲτ - ἰ - Ἰσᾶ)* σημαίνων ἐνταῦθα «ἅγιος» ἢ «πανάγιος», ἐπιτάσσεται δὲ τὸ *ἀλεΐχ-ἰσ-σελὰμ* (=ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτόν). Ν. Μ.

Ἰσᾶ-*βέη*· βλ. λ. *Ἐβρενὸς*-όγλοῦ.

Ἰσαὰκ *[Βιβλ.].* Πατριάρχης τῶν Ἑβραίων, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ τῆς Σάρας. Ἡ γέννησίς του προηγγέλθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτε ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἡ Σάρα ἦσαν προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν. Τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην ἀκούσασα ἡ Σάρα ἐθεώρησεν αὐτὴν ἀδύνατον, δι' ὃ καὶ ἐγέλασεν, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς ἐκλήθη Ἰσαὰκ (=γελᾷ). Ὁ Ἀβραὰμ τῇ προτροπῇ τῆς Σάρας ἐξεδίωξε τὸν ἐκ τῆς Ἄγαρ υἱόν του *Ἰσμαήλ*, ἵνα οὕτω παραμείνῃ μόνος κληρονόμος ὁ Ἰσαάκ. Τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραὰμ θέλων νὰ δοκιμάσῃ ὁ Θεός, διέταξεν αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαάκ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως στιγμὴν ἀναφανεὶς ἄγγελος Κυρίου ἔσωσε τὸν Ἰσαάκ, ὑποσχεθεὶς συγχρόνως νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἔθνος μέγα. Ὁ Ἰσαὰκ ἀνδρωθεὶς ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν *Ρεβέκκαν*, θυγατέρα τοῦ Βαθουὴλ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Λάβαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν ὁ Ἠσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ. Ἐνσκήψαντος λιμοῦ εἰς τὴν χώραν του, ὁ Ἰσαὰκ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ μετὰ τῆς συζύγου του εἰς τὸν Φιλισταῖον βασιλέα τῆς Γεράρ Ἀβιμέλεχ. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φιλισταίων ἐγένετο ὁ Ἰσαὰκ τόσον πλούσιος, ὥστε οἱ κάτοικοι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου αἱ διηγήσεις περὶ Ἰσαὰκ διακόπτονται καὶ ἀποτόμως φέρουσιν ἡμᾶς εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πατριάρχου. Γέρων ἤδη, ἐν τῇ κλίνῃ κατακείμενος, ἐπιθυμεῖ πρὶν ἀποθάνῃ νὰ φάγῃ ἐκ τοῦ κυνηγίου τοῦ Ἠσαῦ καὶ εὐλογήσῃ αὐτόν. Ἀπατηθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ εὐλογεῖ τοῦτον ἀντὶ τοῦ Ἠσαῦ. Ὁ Ἰσαὰκ ζήσας 180 ἔτη ἀπέθανεν, ἀφοῦ προηγουμένως ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰακὼβ ἐπανακάμψαντα ἐκ τῆς Χαράν, ὅπου κατὰ προτροπήν του μετέβη νὰ λάβῃ σύζυγον. Β. Μ. Β.

—*[Τέχνη]* Ἐκ τῶν εἰκονογραφικῶν θεμάτων, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τοῦ *Ἰσαάκ*, δύο ἰδίᾳ ἔτυχον σπουδαίας ἀναπτύξεως ἐν τῇ καθόλου χριστιανικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ: «Ἡ θυσία τοῦ Ἰσαὰκ» καὶ «Ὁ Ἰσαὰκ εὐλογῶν τὸν υἱόν του Ἰακώβ»

Flinck: Ὁ Ἰσαὰκ εὐλογῶν τὸν Ἰακώβ.

[Μουσεῖον Ἄμστερδαμ.]

Ἐκ τῶν δύο τούτων παραστάσεων ἡ πρώτη, ἡ καὶ τὴν μείζονα κεκτημένη σημασίαν, ἔτυχεν ἐξαιρέτου προσοχῆς διὰ τὸν κεφαλαιώδη συμβολισμόν, ὃν ἐν ἑαυτῇ περικλείει, ὑποδηλοῦσα τὴν θυσίαν καὶ τὴν θανάτωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐν καιροῖς δ' ἑλληνιστικῶν ἐπιρροῶν ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς τέχνης εὗρεν ἡ παράστασις αὕτη εὐρὺ ἔδαφος καλλιεργείας, διότι ἐθεωρήθη ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ μάντεως Κάλχαντος θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας. Διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἐπί τινων χριστιανικῶν μνημείων, ὡς ἡ πυξὶς τοῦ Βερολίνου, ἣν ὁ Molinier ἀνάγει εἰς τὸν ΣΤ' μ.Χ. αἰῶνα, ὁ μὲν Ἰσαὰκ παρίσταται ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐθνικοῦ ἐρωτιδέως, ὁ δ' Ἀβραὰμ ἑτοιμαζόμενος ν' ἀποκεφαλίσῃ τὸν Ἰσαὰκ ὑπομιμνήσκει τὴν στάσιν τοῦ Κάλχαντος ἐν τῷ περιωνύμῳ πίνακι τοῦ Τιμάνθους. Ἡ θυσία τοῦ Ἰσαὰκ ἀπεικονίσθη πλειστάκις ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων καὶ ἐφεξῆς εἰς τοιχογραφίας, ψηφοθετήματα, ἀνάγλυφα, κεραμουργήματα, μικρογραφίας, ἔργα μεταλλουργίας, χρυσοχοΐας καὶ ἐλεφαντουργικῆς κλπ. Ἀνευρίσκεται δ' αὕτη ἐν κατακόμβαις (κοιμητήριον Καλλίστου, κατακόμβη Πρισκίλλης κλπ.) εἰς πλείονας τῶν 22 ἀπεικονίσεων, ἔτι δ' ἐπὶ ἀπειροπληθῶν σαρκοφάγων ἀποκειμένων ἐν Ρώμῃ, Ἀγκῶνι, Μιλάνῳ, Μαδρίτῃ, Τολέδῳ, Πίζῃ, Συρακούσαις, Ἄρλῃ, Τουλούζῃ, Ναρβόννῃ, Κλερμὸν κτλ., ἐν ψηφοθετήματι τοῦ ἐν Ραβέννῃ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βιταλίου, ἔνθα εἰκονίζεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ φιλοξενία τῶν τριῶν ἀγγέλων, ἐπὶ πλείστων μικρογραφιῶν (ἐξ ὧν μνημονευτέα ἡ ἐπὶ τοῦ περιφήμου χειρογράφου τῆς τοπογραφίας Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου) καὶ ἐπὶ ἑτέρων καλλιτεχνημάτων, ὡς ὁ ὀρειχάλκινος δακτύλιος τοῦ Βιτέρμπο κ.τ.λ. Ἐν μικρογραφίᾳ τῆς Γενέσεως τῆς Βιέννης εἰκονίζεται «Ὁ Ἰσαὰκ παρὰ τῷ Ἀβιμέλεχ». Ἐκ τῶν νεωτέρων καλλιτεχνῶν, ὅσοι διεχειρίσθησαν τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαάκ, μνημονευτέοι ἰδίᾳ οἱ: Γκιμπέρτι καὶ Μπρουνελέσκι (μουσεῖον Φλωρεντίας), Ἀλέξανδρος Ἀλλόρι καὶ Τιντορέττος (εἰς τὴν Πινακοθήκην τῶν Οὐφφίτσι), Ἀνδρέας ντὲλ Σάρτο, Βερονέζε, Ντομινικίνο, Λουκᾶς Τζιορντάνο (μουσεῖον Μαδρίτης), Ἀννίβας Καρράτσι (μουσεῖον Λούβρου), Φερδ. Μπὸλ (Πινακοθήκη Μονάχου), Ροῦμπενς (μουσεῖον Λούβρου), Πορντανόνε, Ρέμπραντ (Ἑρμιτάζ), Δαβὶδ Τενὶρς (Μπελβεντέρε), Φλαντρὲν (τοιχογραφία ἐν Saint-Germain-des-Près, Παρισίων), H. de Hess (τοιχογραφία ἐν τῷ ναῷ Ἁγίων Πάντων Μονάχου) κλπ. Πίναξ τοῦ Λουκᾶ Τζιορντάνο, ἀποκείμενος ἐν τῷ μουσείῳ Μαδρίτης, εἰκονίζει τὸν «Ἰσαὰκ κακοποιούμενον ὑπὸ τοῦ Ἰσμαήλ». Τὸν «Ἰσαὰκ εὐλογοῦντα τὸν Ἰακὼβ» ἐξεικόνισαν, πλὴν πολλῶν ἄλλων, οἱ: Ρέμπραντ, Ριμπέρα (μουσεῖον Μαδρίτης), Λίβενς Βίκτοορ, Φλὶνκ καὶ Α. Ἐτὲξ (ἐν ἔργῳ ἐκτεθέντι εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1857). Ι. Μ. Π.

—**Ἰσαάκ, *ἅγιος.*** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα δύο μάρτυρες: —1) Ὁ μετὰ *Μαρτίνου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε τελειωθεὶς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 22 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ ὡσαύτως ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε θανατωθεὶς καὶ ἑορταζόμενος τὴν 9 Δεκεμβρίου.

Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναχός, ὅστις παρέστη εἰς τὴν Β' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (381) καὶ ἀποθανὼν τῷ 383· ἑορτάζεται τὴν 27 Μαρτίου. —2) Ὁ Σύρος, ὅστις καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ αἱρετικοῦ *Εὐτυχοῦς* κατέλιπε τὴν Συρίαν καὶ ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν ἵδρυσε παρὰ τὸ Σπολέτον κοινόβιον, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἐτάφη μετὰ τὸν θάνατόν του (500). Τὰ λείψανά του μετεκομίσθησαν βραδύτερον εἰς Σπολέτον καὶ κατετέθησαν εἰς ἐκκλησίαν, ἥτις ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομά του. Ἑορτάζεται τὴν 11 Ἀπριλίου. —3) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας ἐπιχειρήσας νὰ ἑλκύσῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸν καδῆν τῶν Ἀράβων καὶ καταγγελθεὶς ὑπὸ τούτου εἰς τὸν καλίφην Ἀβδουραχμὰν τὸν Β' συνελήφθη, ἀπεκεφαλίσθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Γουαδαλκιβὶρ τῷ 851. Ἑορτάζεται τὴν 3 Ἰουνίου.— 4) Ὁ μετ' ἄλλων μοναχῶν μεταβὰς ὡς ἱεραπόστολος εἰς Πολωνίαν καὶ ἀποκεφαλισθεὶς τῷ 1004 ἐν Gnessen, συνεορταζόμενος δὲ μετ' αὐτῶν τὴν 12 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Ἀμίδης*·** βλ. *Ἰσαὰκ ὁ* Ἀντιοχείας.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Ἀντιοχείας.*** Πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, γεννηθεὶς ἐν Ἀμίδῃ τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἀποθανὼν ἐν λίαν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 461. Ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα ἐποικοδομητικὰ μάλιστα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν αἱρετικῶν Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς ἐποίησε ποίημα, ὡσαύτως δ' ἐν ποιήσει περιέγραψε τὸν τῆς Ἀντιοχείας σεισμὸν τοῦ 459 καὶ τοὺς τελευταίους δυσχερεῖς χρόνους τῆς Δυτικῆς αὐτοκρατορίας. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Ἐδεσσηνός.*** —1) Ποιητὴς ἐξ Ἐδέσσης τῆς Μεσοποταμίας ἀκμάσας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Ἦτο πρεσβύτερος ἢ ἀρχιμανδρίτης τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας, μονοφυσίτης δὲ ὢν μετέσχε τῆς ὑπὸ Πέτρου τοῦ γναφέως (463—486) συγκληθείσης ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου μονοφυσιτῶν· ἔγραψε ποίημα περὶ ψιττακοῦ ἠσκημένου νὰ ψάλλῃ ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς Ἀντιοχείας τὸ τρισάγιον, μετὰ τῆς μονοφυσιτικῆς προσθήκης «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», ἕτερον περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τῆς φιλαργυρίας καὶ περὶ τῆς ὑπὸ Ἀράβων κατὰ τὸ 457 καταστροφῆς τῆς πόλεως Bet-Hur.—2) Νεώτερος τοῦ προηγουμένου. Ὑπεστήριξεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἐδέσσης Παύλου (510—519) τὴν μονοφυσιτικὴν χριστολογίαν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ διαδόχου του Ἀσκληπιοῦ (520—525) ἀπέστη ἀπὸ τῶν μονοφυσιτῶν καὶ ἐτάχθη μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὅτε καὶ ἔγραψε ποιήματα δογματικοῦ καὶ ἀπολογητικοῦ περιεχομένου, ἐν οἷς οὐ μόνον καταπολεμεῖ τὸν Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ, ἀλλὰ καὶ φαίνεται θερμὸς ὑπέρμαχος τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ *(Σαχὰκ) ὁ μέγας.*** Ἀρμένιος πατριάρχης (390—440). Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας σπουδάσας τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀρμενίας, καθ' ὃν χρόνον ἡ χώρα αὕτη εὑρίσκετο εἰς πλήρη ἐκκλησιαστικὴν ἀταξίαν. Ἐν τούτοις ἀποκατάστησε τὴν προτέραν τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐφρόντισε περὶ τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, διὰ τῆς ἱδρύσεως πλείστων σχολείων. Εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο εὗρεν ἰσχυρὸν συνεργάτην καὶ βοηθὸν τὸν γραμματέα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς Μεσρώπ, ὅστις συμπληρώσας τοὺς ἀρχαίους χαρακτῆρας τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης ἐφιλοδώρησεν εἰς τὸ ἔθνος του τὸ νέον ἀλφάβητον καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ γέννησις καθαρῶς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ ἡ δημιουργία ἐθνικῆς λογοτεχνίας παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις. Ἐν τῇ γλώσσῃ δὲ ταύτῃ μετέφρασεν ὁ Ἰσαὰκ τοὺς προφήτας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ πάντα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς, προσήρμοσε τὴν ἀρμενικὴν λειτουργίαν πρὸς τὴν βυζαντιακήν, συνεκάλεσε τῷ 426 σύνοδον ἐν Βαλαρσαπάτ, ἥτις ἐξέδωκε νέον ὀργανισμὸν τῆς ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 440 φίλος καὶ συνεργάτης αὐτοῦ Μεσρὼπ (βλ. καὶ λ. *Ἀρμενίας* Ἐκκλησία). Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Νινίβεως.*** Ἐπίσκοπος νεστοριανὸς τῆς παρὰ τὴν Μοσούλην ἐν Μεσοποταμίᾳ Νινίβεως (660—680). Πέντε μῆνας μετὰ τὴν χειροτονίαν του, καταλιπὼν τὴν ἐπισκοπήν του, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη τῆς Σουσιανῆς καὶ ἔζη μετὰ τῶν ἐκεῖ ἀναχωρητῶν. Κατόπιν μεταβὰς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Rabban Schabaur καὶ ἀσχολούμενος εἰς μελέτας καὶ συγγραφὰς ἀπώλεσε τὴν ὅρασιν, ἐν τῇ μονῇ δὲ ταύτῃ καὶ ἐτάφη ἀποθανὼν εἰς λίαν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν. Ἔγραψεν εἰς 7 ὀγκώδεις τόμους ἔργα ἀσκητικοῦ περιεχομένου, ἅτινα καὶ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων πολὺ ἀνεγινώσκοντο, μετεφράσθησαν δὲ κατόπιν εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν αἰθιοπικὴν γλῶσσαν.

[*Chabet*, «De S. Isaaci Ninivitae vita, scriptis et doctrina» Louvain 1892.] Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ *Πέρσης ἐπίσκοπος.*** Ἐπίσκοπος ὢν ἐν Beit-Slokh τῆς πέραν τοῦ Τίγρητος Ἀδιαβηνῆς (ἐν τῷ σημερινῷ Κουρδιστάν), ἐλιθοβολήθη ὡς Χριστιανὸς διαταγῇ τοῦ σατράπου Ardasir περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ὡς μάρτυς τῆς πίστεως κατετάχθη ἐν τῷ περσικῷ μαρτυρολογίῳ. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Σελευκείας.*** Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Σελευκείας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Μαρτυρουπόλεως Μαρουθᾶ συνεκάλεσε τῷ 410 σύνοδον ἐν Σελευκείᾳ, ἥτις ἀπεδέχθη τὰς ἀποφάσεις τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀνεγνώρισε τὸν Ἰσαὰκ ὡς ἀνώτατον πάντων τῶν ἐν τῷ περσικῷ κράτει ἀρχιερέων καὶ κατεδίκασε τοὺς συκοφαντήσαντας αὐτὸν ἐπισκόπους παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Περσίας Iazdgerd, καθώρισε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκανόνισε τὸ ἑορτολόγιον ὁμοιόμορφον εἰς πάσας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κράτους. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαὰκ ὁ *Σύρος.*** Πρεσβύτερος ὢν κατὰ τὸ α' ἥμισυ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἔγραψεν εἰς δωδεκασυλλάβους στίχους ποίημα περὶ τῆς θείας οἰκονομίας ἀπὸ κτίσεως μέχρι τέλους τοῦ κόσμου, εἰς τὸ ὁποῖον προσέθηκεν εἰς πεζὸν λόγον σχόλια, ἅτινα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναφερομένων χωρίων ἐκ παλαιῶν θεολογικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν ἔργων εἶναι ἀξιολογώτερα τοῦ ποιήματος, εἰς ἑρμηνείαν τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν. Τὸ ποίημα τοῦτο βρίθει ἑλληνικῶν λέξεων καὶ φράσεων. Ἔγραψε συνάμα κατ' ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα ὕμνον εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Σταυροῦ καὶ εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν. Ε. Γ. Π.

—**Ἰσαὰκ** (Isaak), ***Ἐρρῖκος,*** ἐπικαλούμενος ὁ ***Γερμανὸς*** (Arrigo Tedesco). Διάσημος συνθέτης (1450—1517). Ἂν καὶ φλαμανδικῆς καταγωγῆς, ἐχρηα-

Digitized by Google

κτηρίσθη ὡς Γερμανὸς λόγῳ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς σοβαρότητος τῆς τέχνης του. Μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν διέμεινεν ἐν Φλωρεντίᾳ ὡς ὀργανοκρούστης παρὰ τῇ αὐλῇ Λαυρεντίου τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῶν Μεδίκων (1484—1494)· κατόπιν μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α΄ ἐν Ἴννσμπρουκ καὶ τέλος ἐπανῆλθεν εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε.

Ἡ τέχνη τοῦ Ἰσαὰκ δὲν ἀπομακρύνεται καὶ πολὺ τῆς τῶν συγχρόνων μουσικῶν τῆς ἀντιστικτικῆς σχολῆς, εἰς πλεῖστα δὲ σημεῖα, κυρίως εἰς τὰ μοτέτα, συγγενεύει πρὸς τὴν τοῦ Ὄκεγκεμ· ἐνίοτε ὅμως ἐκφεύγει τῶν αὐστηρῶν κανόνων τῆς ἀντιστίξεως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργων του εἶναι σημαντικώτατος καὶ περιλαμβάνει εἰκοσάδα λειτουργιῶν, ἐξ ὧν ἄλλαι μὲν ἐδημοσιεύθησαν εἰς συλλογὰς τοῦ Stolzer, ἄλλαι δὲ εὑρίσκονται ἐν χειρογράφῳ εἰς τὰς βιβλιοθήκας Μονάχου, Βιέννης καὶ Βρυξελλῶν· ἐκ τῶν μοτέτων του ἡ σπουδαιοτέρα συλλογὴ «Chorale constantinum» ἐδημοσιεύθη τῷ 1550 ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Π. Σένφλ, ἄλλα δὲ εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Πετρούτσι («Selectissimae... cantiones», 1540), Kriestein, Ὄττ κτλ. Ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν ἔργων ὁ Ἰσαὰκ ἔγραψε καὶ ἀρκετὸν ἀριθμὸν κοσμικῶν τραγουδιῶν εἰς γερμανικήν, ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, ὡς καὶ 58 συνθέσεις δι' ὄργανα. Χάρις τέλος εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ Ἰω. Βὸλφ ἀπεκαλύφθη, εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἰταλίας, σειρὰ ὁλόκληρος ἀγνώστων ἔργων του, μέρος τῶν ὁποίων ἐξεδόθη εἰς τὰς συλλογάς: «Denkmäler der Tonkünstler in Oesterreich». Εἰς ἓν ἐκ τῶν μοτέτων τοῦ Ἰσαὰκ («Prosa historiae de conceptione Maria Virginis») ὑπάρχει μία ἐπεξήγησις τῶν μέτρων καὶ τῶν σημείων διαρκείας ὧν ἔκαμον χρῆσιν οἱ μουσικοὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος· αἱ σημειώσεις αὗται ὑπῆρξαν χρησιμώταται διὰ τὴν μελέτην τῆς μουσικῆς θεωρίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Γ. Σ.

Ἰσαάκιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Διδυμοτείχου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 486.

Ἰσαάκιος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ θεράπων τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (284—305), ὅστις μετὰ τῶν συναδέλφων του *Κοδράτου* καὶ *Ἀπολλῶ* ὑπέστη ὡς Χριστιανὸς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 21 Ἀπριλίου. —2) Ὁ μετὰ *Συμεὼν* καὶ *Δαχθισόη* «πυρὶ τελειωθεὶς» ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 16 Μαΐου. —3) Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων. Ἐξ Ἀνατολῆς ὁρμώμενος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Οὐάλεντος (364—378), ὃν καὶ σφοδρῶς ἤλεγξε διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀρειανοὺς εὔνοιαν καὶ τὸ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων μῖσός του. Ἱδρυτὴς γενόμενος τῆς περιωνύμου μονῆς τῶν Δαλμάτων ἀπέθανε τῷ 396 (ἢ 406) καὶ ἑορτάζεται τὴν 30 Μαΐου καὶ 3 Αὐγούστου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας. —4) Ἐπίσκοπος Κύπρου, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας, ἑορταζόμενος τὴν 21 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαάκιος Α΄** ***Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1057—1058)· βλ. *Κομνηνοί*.

— **Ἰσαάκιος Β΄** ***Ἄγγελος Κομνηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (1185—1195 καὶ 1203—1204)· βλ. *Κομνηνοί*.

— **Ἰσαάκιοι** (*πρίγκιπες* τοῦ ***Βυζαντίου***)· βλ. *Κομνηνοί*.

Ἰσαβέλλα (γαλλ. Isabelle). Γαλλικὴ παραλλαγὴ τοῦ ὀνόματος *Ἐλισάβετ*.

— *[Ἱστορ. Θεατρ.]* Τὸ ὄνομα *Ἰσαβέλλα* ἔφερεν εἷς τῶν γυναικείων τύπων τῆς ἐκ τοῦ προχείρου ἰταλικῆς κωμῳδίας (commedia dell'arte ἢ commedia all' improviso), ὃν πρώτη ἐδημιούργησεν ἐν Παρισίοις τῷ 1578 ἢ ἐν τῷ τότε ἰταλικῷ θιάσῳ τῶν Φιλαρέσκων (I gelosi, Jaloux de plaire) πρωταγωνιστοῦσα Ἰσαβέλλα Ἀνδρεΐνη, ἡ διὰ τῆς τέχνης της καὶ τῆς ὡραιότητός της κατακτήσασα τὴν εὔνοιαν τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων καὶ τοῦ Ἑρρίκου Δ΄. Ὁ ρόλος τῆς Ἰσαβέλλας ἦτο σχεδὸν ὅμοιος μὲ τὸν παρ' ἡμῖν καλούμενον «Πρώτη ἐρωμένη» καὶ τὸν «Jeune première» τῶν Γάλλων. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **Ἰσαβέλλα,** *ἁγία*. Κόρη τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Η΄, γεννηθεῖσα τῷ 1224. Ἀπέκρουσε τὸν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Κονράδου γάμον καὶ ἔκτισε τῷ 1252 παρὰ τοὺς Παρισίους τὸ μοναστήριον τοῦ Longchamps, ὅπου καὶ αὐτὴ ἐγκατεστάθη μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός της· Ἀποθανοῦσα τῇ 22 Φεβρουαρίου τοῦ 1270 κατετάχθη εἰς τὸ ἁγιολόγιον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η΄ (1623—1644), ὁρίσαντος τὴν ἑορτὴν τῆς μνήμης της κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσαβέλλα**. Θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουΐδωνος Δελαρός. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 1235, ὑπανδρεύθη εἰς πρῶτον γάμον τὸν Γοδοφρεῖδον Βρυγερην, αὐθέντην τῆς Καρυταίνης, εἰς δεύτερον δὲ τῷ 1277 τὸν Οὔγωνα Βρυέννιον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε υἱὸν τὸν Βάλθερον, ὕστατον δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ ἐν Λέτσε κτήματά της τῷ 1280. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰσαβέλλα,** κυρὰ τῆς ***Ἄκοβας***. Θυγάτηρ τῆς δευτεροτόκου κόρης τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας Μαργαρίτας Βιλλαρδουΐνης καὶ τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου Ἰσνάρδου Δεσαβράν, Ἰταλοῦ εὐπατρίδου ἐξ Ἀριανοῦ, γεννηθεῖσα τῷ 1300. Διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ ὅπως τύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Καταλανῶν ἐναντίον τῶν τελευταίων Φράγκων δυναστῶν τοῦ Μορέως, ἡ πριγκίπισσα Μαργαρίτα, δεκατετραέτιδα τὴν ὑπάνδρευσε μὲ τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος Δὸν Φερδινάνδον τῆς Μαγιόρκας, ἀγαπήσαντα ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν Ἰσαβέλλαν, ἥτις, κατὰ τὸν χρονογράφον Μουντάνερ, «ἦτο τὸ ὡραιότερον δεκατετραετὲς πλάσμα, ὅπερ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ, ἅμα δὲ ἡ ἀσπιλωτάτη, ἡ ροδινωτάτη, ἡ ἀρίστη καὶ ἡ συνετωτάτη τῶν ὁμηλίκων παρθένων». Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας. Ἀλλ' ὅταν τὸ ἐπιὸν ἔτος ἡ Ἰσαβέλλα ἐπληροφορήθη τὴν κάθειρξιν καὶ τὸν θάνατον τῆς μητρός, δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν ὀδύνην καί, ἐπίτοκος, ἀπέθανε τῷ 1316. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰσαβέλλα** *(τῆς Γαλλίας)*, βασίλισσα τῆς ***Ἀγγλίας***. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, γεννηθεῖσα τῷ 1292. Ἦτο ἑξαέτις μόλις ὅταν ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ Η΄ ὡς σύζυγος τοῦ μέλλοντος βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου τοῦ Β΄. Οἱ γάμοι των ἐγένοντο ἐν Βουλώνῃ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1308 καὶ μετὰ ἕνα μῆνα ἐστέφθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Οὐεστμίνστερ.

Ὡραιοτάτη καὶ ἐξαιρετικὰ φιλόδοξος, δὲν ἐβράδυνε νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τὸν σύζυγόν της, ὅστις ἀπηξίου νὰ καθιστᾷ αὐτὴν ἐνήμερον τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Περὶ τὸ 1324 ἡ Ἰσαβέλλα, κατορθώσασα νὰ ἐξασκήσῃ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, ἤρχισε νὰ διαδραματίζῃ σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ βασιλείου. Τῷ 1325 μεταβᾶσα εἰς Γαλλίαν ἠράσθη τοῦ ἐκεῖ ὡς ἐξορίστου εὑρισκομένου Ἄγγλου εὐγενοῦς καὶ πολιτικοῦ Μόρτιμερ, μετὰ τοῦ ὁποίου προέβη εἰς πλείστας συνωμοσίας πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ Ἐδουάρδου. Τέλος, ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ συγκροτηθέντος ἐν Ὁλλανδίᾳ, οἱ δύο ἐρασταὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1326, ἐξεθρόνισαν τὸν Ἐδουάρδον, τὸν ὁποῖον ἀκολούθως ἐδολοφόνησαν, καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν νεαρὸν Ἐδουάρδον τὸν Γ΄. Ἡ βασιλεία τῶν δύο ἐραστῶν διήρκεσε μέχρι τοῦ 1330. Ὁ νεαρὸς βασιλεύς, μὴ ἀνεχόμενος τὴν κηδεμονίαν τοῦ Μόρτιμερ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἐμπίστων του καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς συνέλαβε τοὺς δύο ἐραστάς, καὶ τὸν μὲν Μόρτιμερ ἀπηγχόνισεν ἀμέσως, τὴν δὲ μητέρα του ἐνέκλεισεν εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἕρτφορντ, ὅπου καὶ τὴν ἐπεσκέπτετο ἅπαξ τοῦ ἔτους. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰσαβέλλα** *(τῆς Βαυαρίας)*, βασίλισσα τῆς ***Γαλλίας*** (1370—1435)· βλ. *Ἰζαμπώ*.

— **Ἰσαβέλλα,** βασίλισσα τῆς ***Ἱσπανίας***. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον δύο βασίλισσαι τῆς Ἱσπανίας:

—1) ***Ἰσαβέλλα ἡ Α΄ ἡ Καθολική***. Βασίλισσα τῆς Καστίλης καὶ τῆς Λεόνης (1451—1504). Θυγάτηρ Ἰωάννου τοῦ Β΄ βασιλέως τῆς Κασιίλης καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Ἰσαβέλλας τῆς Πορτογαλίας. Ὀρφανὴ πατρὸς εἰς ἡλικίαν 4 ἐτῶν, ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, φανατικῆς καθολικῆς. Τῷ 1462 μετέβη πλησίον τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ της Ἑρρίκου Δ΄, διαδεχθέντος τὸν ἀποθανόντα πατέρα του εἰς τὸν θρόνον τῆς Καστίλης. Παρὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, ἐπὶ τοσοῦτον εἵλκυσε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ, ὥστε ὁ Ἑρρῖκος Δ΄, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὴν διάδοχον τοῦ θρόνου, κατ' ἀποκλεισμὸν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μπελτρανέθας. Τῷ 1469 ἡ Ἰσαβέλλα ὑπανδρεύθη τὸν ἰνφάντην Φερδινάνδον τῆς Ἀραγώνης, μετὰ πέντε δὲ ἔτη, ἀποθανόντος τοῦ Ἑρρίκου Δ΄, ἐγένετο βασίλισσα τῆς Καστίλης καὶ τῆς Λεόνης. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐδέησε νὰ διεξαγάγῃ δεινὸν ἐσωτερικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ στασιάσαντος κόμματος τῆς ἐκπτώτου Μπελτρανέθας. Ἀλλὰ τῷ 1479, ὅτε ὁ σύζυγος αὐτῆς Φερδινάνδος ἀνεκηρύχθη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, βασιλεὺς τῆς Ἀραγώνης καὶ τῆς Σικελίας, κατεστάλη ἡ στάσις ὁριστικῶς. Οἱ δύο βασιλικοὶ σύζυγοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἱσπανικῆς ἑνότητος, ἀπαλλάξαντες τὴν Ἱσπανίαν τῆς δυναστείας τῶν Ἀράβων διὰ τῆς νίκης τῆς Γρενάδας (1492). Ἡ Ἰσαβέλλα ἀφωσιώθη μετὰ τοῦτο εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ της, διὰ τῆς προστασίας τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Εἰς τὴν προστασίαν αὐτῆς ὀφείλεται ἡ πραγματοποίησις τῆς ποντοπορίας τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Εἰς τὴν φωτεινοτάτην εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς Ἰσαβέλλας μόνην σκιὰν ἀποτελοῦν αἱ ἐπὶ τῆς βασιλείας της διαπραχθεῖσαι ἀγριότητες τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἀπέθανε δυστυχής, ἐκ θλίψεως, ἀπολέσασα ἐντὸς δύο ἐτῶν τὸν εἰκοσαετῆ υἱόν της Ἰωάννην καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Ἰσαβέλλαν βασίλισσαν τῆς Πορτογαλίας, ἐνῷ συγχρόνως ἑτέρα θυγάτηρ της παραφρονήσασα ἐνεκλείετο εἰς ἀπομόνωσιν.

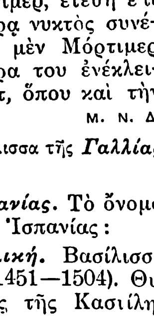

Ἰσαβέλλα Α΄ ἡ Καθολική.

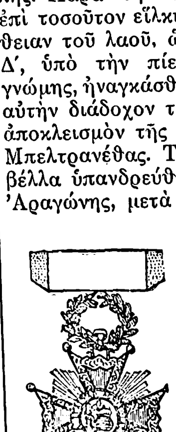

Παράσημον Ἰσαβέλλας τῆς Καθολικῆς.

— 2) ***Ἰσαβέλλα ἡ Β΄*** *(Μαρία - Λουΐζα)*. Βασίλισσα τῆς Ἱσπανίας (1830—1904). Θυγάτηρ πρωτότοκος τοῦ Φερδινάνδου Ζ΄ καὶ τῆς τετάρτης συζύγου αὐτοῦ Μυρίας-Χριστίνας. Ὁ Φερδινάνδος, μὴ ἔχων ἄρρενας ἀπογόνους καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως μὴ περιέλθῃ ὁ θρόνος εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δὸν Κάρολον, ἐψήφισε διὰ τῶν βουλῶν νόμον ἐπιτρέποντα τὴν διαδοχὴν εἰς τὰ θήλεα. Οὕτως ἡ Ἰσαβέλλα διεδέχθη τῷ 1833 τὸν θανόντα πατέρα αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς μητρός της. Οἱ Καρλισταὶ ἐπανεστάτησαν, ἀλλὰ μετὰ ἑξαετῆ ἀγῶνα ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἐσπαρτέρο. Ἡ Ἰσαβέλλα ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν βουλῶν ἐνήλικος τῷ 1843 καὶ ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, τῷ 1847 δὲ ὑπανδρεύθη τὸν ἐξάδελφον αὐτῆς Φραγκῖσκον Φερδινάνδον τῶν Βουρβώνων. Προσηνὴς καὶ φιλάνθρωπος ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν κατ' αὐτῆς δολοφονικὴν ἀπόπειραν τῷ 1852, ὑπὸ φανατικοῦ ἱερέως, σκληρὰ μέτρα προεκάλεσαν δεινὴν ἐξέγερσιν, ἥτις τελικῶς, τῷ 1868, ἀνέτρεψε τὴν Ἰσαβέλλαν, ἀναγκασθεῖσαν νὰ καταφύγῃ εἰς Γαλλίαν, ὅπου, μετὰ ματαίας ἀποπείρας, παρῃτήθη τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλφόνσου (1870). Ἀπέθανε τῷ 1904 ἐν Παρισίοις. Θ. Κ.

— **Ἰσαβέλλα** (*τῶν Μεδίκων* ἢ *τῆς Τοσκάνης*), δούκισσα τοῦ ***Μπρατσιάνο*** (1542—1576). Τριτότοκος θυγάτηρ τοῦ δουκὸς Κοζίμου Α΄ τῶν Μεδίκων, ὑπανδρεύθη εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν τὸν Παῦλον Ἰορδάνην Ὀρσίνι, δοῦκα τοῦ Μπρατσιάνο. Λέγεται ὅτι ὁ πατὴρ συνῄνεσεν εἰς τὸν γάμον ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅπως ἡ θυγάτηρ παραμένῃ ἐπὶ ἓξ μῆνας κατ' ἔτος παρ' αὐτῷ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Τοσκάνης, ὁ ὅρος δὲ οὗτος σχετίζεται πρὸς τὴν φήμην, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης πρὸς τὴν κόρην του ὑπερέβαινε τὰ ὅρια τῆς πατρικῆς στοργῆς. Ὁπωσδήποτε μεταξὺ τῶν νεαρῶν συζύγων, ἴσως καὶ ἕνεκα τῆς φήμης ταύτης, οὐδεμία ὑπῆρχεν ἁρμονία. Ἡ Ἰσαβέλλα ἀμελουμένη παρὰ τοῦ συζύγου της ἀνεζήτησε νέους ἔρωτας, ἐντεῦθεν δὲ ηὔξησεν ἡ κατ' αὐτῆς ἀποστροφὴ τοῦ Ὀρσίνι, ὅστις ἡμέραν τινά, εἰς στιγμὴν παροξυσμοῦ ζηλοτυπίας, ἐστραγγάλισεν αὐτὴν διὰ τεμαχίου σχοινίου, ὅπερ εἶχε κρύψει ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του. Ὁ γάμος καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἰσαβέλλας ἀποτελοῦν τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἱστορικῆς μυθιστορίας τοῦ Γκουερράτσι, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰσαβέλλα Ὀρσίνι», ἥτις θεωρεῖται φιλολογικὸν ἀριστούργημα. Θ. Κ.

— **Ἰσαβέλλα** (*ἡ Βιλλαρδουΐνη*), κυρὰ τοῦ ***Μορέως***. Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας, καὶ τῆς Ἄννης Ἀγγελίνας Κομνηνῆς. Ἐγεννήθη τῷ 1254 ἐν Καλαμάτᾳ. Μετὰ τὴν ἐν Ταλλιακότσῳ μάχην, κατ' ἀπόφασιν τοῦ πατρός της, ἐμνηστεύθη τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φίλιππον τὸν Ἀνδεγαυϊκόν, τῷ δὲ 1271 συζευχθεῖσα αὐτὸν κατῴκησεν εἰς τὸ παρὰ τὴν Νεάπολιν περίφημον κάστρον τοῦ Ὠοῦ (Castel dell' Uovo). Θανόντος τοῦ συζύγου της καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τῷ 1278, παρέμεινε μόνη κυρὰ τοῦ Μορέως, ἀλλὰ διεβίου εἰς τὸ αὐτὸ κάστρον ὡς ἐγκάθειρκτος μέχρι τοῦ 1289, ὁπότε, διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν πλειότερον τὰ ἐπὶ τῆς Ἀχαΐας ἐπικυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν Ἀνδεγαυῶν, ὑπεχρεώθη νὰ ὑπανδρευθῇ Φλαμανδὸν εὐπατρίδην, τὸν Φλωρέντιον τῆς Ἀννονίας (de Hainaut), τὸν ἀποκαλούμενον Ἐννεγαυϊκόν. Κατελθοῦσα μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Μορέαν, ἐπανέφερε τὴν εὐημερίαν εἰς τὴν ἐπικράτειάν της χάρις εἰς τὰ φρόνιμα μέτρα τῆς διοικήσεως, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγεν ὁ Φλαμανδὸς ἡγεμονίδης ἐκ τῆς λίαν πεπολιτισμένης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους βορεινῆς πατρίδος του. Χηρεύσασα ἐκ δευτέρου, ἀφοῦ ἀπέκτησε θυγάτριον, τὴν κατόπιν δούκισσαν τῶν Ἀθηνῶν Μαχάταν (Mahaud) ἢ Ματθίλδην, διῴκησε μόνη τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ περιστείλῃ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἀναφυείσας μεταξὺ τῶν βαρώνων διαφοράς. Διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ, ἐξήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ὑπανδρευθῇ Φίλιππον τὸν Σαβαυδικόν, ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως παρέσχεν αὐτὴν λίαν ἀβεβαίαν. Καὶ ὁ μὲν γάμος ἐτελέσθη τῷ 1301, τῆς Ἰσαβέλλας ἀγούσης τὸ τεσσαρακοστὸν ἕβδομον ἔτος. Ἀλλὰ ἡ ἡγεμονία ὑπὸ τὸν Φίλιππον δὲν ἀπέδωκε τοὺς προσδοκωμένους καρπούς, καὶ διὰ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἀρξαμένην ἀναρ-

Digitized by Google

χίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἀπέστειλεν εἰς Ἀχαΐαν τὸν Φίλιππον, ἡγεμόνα, εὐνοούμενον υἱόν του. Τοιουτοτρόπως ἐξεθρονίσθη τοῦ Μορέως ἡ κυρὰ *Ζαμπέα*, ὡς ἐκαλεῖτο ἡ Ἰσαβέλλα, ἐξαγορασθέντων τῶν δικαιωμάτων της ἀντὶ τοῦ λίαν ὑποθετικοῦ τιμαρίου της Ἄλβας, τῆς ὁποίας ἡ κομιτεία θὰ τῇ παραχωρεῖτο μετὰ τὸν θάνατον τῆς τότε ζώσης ἀλλ' ἀκλήρου κομίσσης. Χηρεύσασα καὶ ἐκ τρίτου ἀπεβίωσε τῷ 1311 ἐν Φλαμανδίᾳ, ὅπου κατέφυγε καταλιποῦσα διὰ διαθήκης τὴν μὲν ἡγεμονίαν τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν πρεσβυτέραν θυγατέρα της Μαχάταν, τὰ δὲ κάστρα τῆς Καρυτσίνης, Ποντικοκάστρου καὶ Περιγαρδίου (Beauregard) εἰς τὴν νεωτέραν Μαργαρίταν. Ἡ παρὰ τὸν Ὤλεναν γυναικεία μονὴ τῆς Ἁγίας Κλάρας ἐκτίσθη παρ' αὐτῆς. Γ. Δ. Κ.

—**Ἰσαβέλλα**, βασίλισσα τῆς ***Νέας Ἀρμενίας*** (1219—1252)· βλ. λ. *Ζαμπέλ*.

—**Ἰσαβέλλα**, βασίλισσα τῆς ***Πορτογαλίας***· βλ. λ. *Ἐλισάβετ ἁγία*.

Ἰσαβέλλα (Isabella) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 210. Ἀνεκαλύφθη τὴν 12ην Νοεμβρίου 1879 ὑπὸ τοῦ J. Palisa ἐν Βιέννῃ. Σ. Π.

Ἰσαβέλλα *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν νήσων *Γκαλαπάγκος* (βλ. λ.).

ἰσάγγελος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ἄγγελον διὰ τὴν ἀγαθότητα ἢ δι' ἄλλας ἀρετάς: «ἰσάγγελος κόρη».

ἰσαγένη (ἡ) (Isagène) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ διακετυλο-διοξυφαινυλισατίνη:

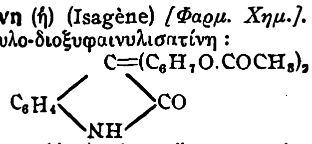

Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις ἄοσμος καὶ ἄγευστος, ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ, εὐδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Τὸ σκεύασμα διασπᾶται εἰς τὸ ἀλκαλικὸν περιβάλλον τοῦ ἐντέρου δίδον διοξυφαινυλισατίνην, ἔχει δὲ καθαρτικὴν δρᾶσιν. Δίδεται ὑπὸ τὴν μορφὴν κοκκίων ἢ δισκίων ἐπὶ δυσκοιλιότητος. Κ. Γ. Μ.

Ἰσαγόρας. Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Πισάνδρου καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀθήναις εὐπατριδῶν μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος τοῦ Ἱππίου (510 π. Χ.). Οὗτος ἀντίπαλον ἔχων τὸν Κλεισθένη, ἀρχηγὸν τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, ὅστις διὰ τῆς κοινωνικῆς του ἐμπειρίας καὶ δεξιότητος εἶχε προσοικειωθῆ ὄχι μόνον τοὺς ἀπορφανισθέντας ἐκ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἱππίου Διακρίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς δημοκρατικοὺς τὸ φρόνημα Ἀθηναίους πολίτας, ἐπεδίωξε τὴν κατάργησιν πάντων τῶν μισητῶν εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ἰσχυόντων ἀπὸ τοῦ Σόλωνος θεσμῶν, ἤτοι τῆς ἰσοτιμίας τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐγγείου κτήσεως καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ γένη Ἀθηναίους, τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ τιμητικὰ ἀξιώματα τῆς πολιτείας πάντων τῶν ἐχόντων περιουσίαν καὶ ἄλλων τινῶν ἐπουσιωδεστέρων δημοκρατικῶν θεσμῶν· ἐπειδὴ δὲ ὄχι μόνον δὲν ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλὰ καὶ ἔβλεπεν ὅτι εἶχε καταστῆ οὗτος παντοδύναμος καὶ δημοφιλέστατος διὰ τῶν μεταρρυθμίσεών του, αἵτινες προήγαγον τοὺς σολωνείους δημοκρατικοὺς θεσμούς, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τῆς Σπάρτης πρὸς συντριβὴν τοῦ Κλεισθένους. Συνεφώνησε λοιπὸν μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Κλεομένους τοῦ Α', μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο καὶ διὰ προσωπικῆς φιλίας, νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐκεῖνος πρὸς κατάληψιν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχῆς καὶ νὰ γίνῃ ἔπειτα αὐτὸς ὄργανον τῶν φιλοδόξων σχεδίων τοῦ Κλεισθένους. Ἡ ἐπέμβασις τῆς Σπάρτης ἐδικαιολογήθη ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Κλεισθένους ἐξυφανθείσης κατηγορίας, ὅτι ἐμελέτα νὰ γίνῃ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπέστειλαν λοιπὸν οἱ Σπαρτιᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὡς συνήθιζον νὰ πράττουν πρὸς πάσας τὰς τυραννουμένας πόλεις, τὸν δημόσιον κήρυκα καὶ ἠξίωσαν τὴν ἔξωσιν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ὡς ἐναγῶν, ἕνεκα τοῦ Κυλωνείου ἄγους. Ὁ Κλεισθένης πρὸς ἀποφυγὴν κηρύξεως πολέμου τῆς Σπάρτης κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις θ' ἀπέβαινεν ἐναντίον τῆς πατρίδος του, ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων ἐν αὐτῇ ἐρίδων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀθήνας, βέβαιος ὢν ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὰς ἰσχυρότερος. Οὕτω καὶ συνέβη. Διότι ἠδυνήθη μὲν ὁ Ἰσαγόρας διὰ τῶν ξένων ὅπλων νὰ τρομοκρατήσῃ τὴν πατρίδα του, νὰ ἐκλεχθῇ ἄρχων κατὰ τὸ 508—507 π. Χ. καὶ νὰ ἐξορίσῃ 700 οἰκογενείας δημοκρατικῶν φρονημάτων, ὅτε ὅμως διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ ἤρχισε τὴν κατάλυσιν τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν τῆς πόλεως, ἀστοὶ καὶ ἀγρόται συνηνώθησαν περὶ τὰ μέλη τῆς διαλυθείσης βουλῆς καὶ ἠνάγκασαν τὸν Κλεομένη καὶ τὸν Ἰσαγόραν νὰ κλεισθῶσι εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ μὲν Ἰσαγόρας ἐξέφυγε λάθρα, ὁ δὲ Κλεομένης ἀπῆλθε λαβὼν ἄδειαν ἐλευθέρας ἐξόδου παρὰ τῶν πολιορκούντων αὐτήν. Ἀποτέλεσμα τῆς κατισχύσεως ταύτης τῶν Ἀθηναίων δημοκρατικῶν ὑπῆρξεν ἡ καταδίκη εἰς θάνατον ὡς προδοτῶν τῆς πατρίδος τῶν ἑταίρων τοῦ Ἰσαγόρου καὶ ἡ ἀνάκλησις τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. ΚΑΨ.

ἰσάδα (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τι ἴσον, εὐθύγραμμον· || μεταφ. δικαιοσύνη, εὐθύτης, ἰσότης.

Ἰσάδας, ἢ ***Ἰσίδας***. Σπαρτιάτης στρατιωτικός, υἱὸς τοῦ Φοιβίδου, ἀνδραγαθήσας κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς Πελοπόννησον. Τῷ 362 π. Χ., μετὰ τὴν συμφορὰν τῶν Λεύκτρων, ἡγούμενος 100 ὁμηλίκων του γυμνῶν, ἠλειμμένων διὰ λίπους, στεφανηφόρων καὶ φερόντων ξίφος ὑπὸ μάλης, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης Γύθειον, φρουρούμενον ὑπὸ Θηβαίων. Ἐκληφθέντες ὡς πανηγυρισταὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκτείνουν τοὺς φρουροὺς καὶ νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν. Ὁ Ἰσάδας ἐτιμήθη διὰ στεφάνου ἀξίας 1000 δραχμῶν, ἐτιμωρήθη δὲ διότι ἐπολέμησε πρὸ τῆς νενομισμένης ἡλικίας καὶ ἄνευ τοῦ πατροπαραδότου σπαρτιατικοῦ ὁπλισμοῦ. Π. Ν. Π.

ἰσαδελφία· ἡ κατάστασις τῶν *ἰσαδέλφων* (βλ. λ.)· ὁ ὅρος οὗτος ἀναφέρεται καὶ ἐπὶ ἀνθέων, παρ' οἷς οἱ στήμονες αὐτῶν εἶναι συνηνωμένοι εἰς δύο ὁμοίας ἐξ ἴσου δέσμας. Μ. Ν. Κ.

ἰσάδελφος (ὁ, ἡ), *—ον*· (τό)· ὁ ἴσος πρὸς ἀδελφόν, ὁ ὡς ἀδελφὸς θεωρούμενος: «ἰσάδελφος φίλος,—συμμαθητής».

—*[Τερατογ.]* Ὁ ὅρος *ἰσάδελφος* ἀναφέρεται εἰς τὴν τερατογονίαν τῶν διπλῶν, συγκεκολλημένων ὁπωσδήποτε τεράτων, παρὰ τοῖς ὁποίοις τὰ δύο τερατογενῆ ἄτομα εἶναι ἐξ ἴσου ἀνεπτυγμένα. Μ. Ν. Κ.

ἰσάζω, ***σάζω***, καὶ ***σιάζω***· ἀόρ. *ἔσαξα* ἢ *ἔσιαξα*· δημοτ., κάμνω τι ἴσον, εὐθύγραμμον, ὁμαλίζω, ἀπισῶ: «ἰσάζω τὸ ξύλο»· || συνήθ. διορθώνω ἐπισκευάζω καὶ συνεκδ. κατασκευάζω, ἄλλως *φτειάζω* ἢ *φτειάνω*: «νὰ σιάξωμε τὸ δρόμο, —τὴν γέφυρα, —τὸν τοῖχο, γιατὶ χάλασε»· || ἀμεταβ. «ἔσαξε ὁ καιρός», ἀποκατέστη καλοκαιρία.

Ἰσαία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γέρακα τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 237. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Ἴσιτζα*.

ἰσαιθειονικὸν ***ὀξύ***, ἢ ***αἰθανολο***-(1)-***σουλφονικὸν ὀξὺ***-(2) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2(OH).CH_2(SO_3H)$, λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως ἀνυδρίτου τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ αἰθυλικῆς ἀλκοόλης ἢ αἰθέρος καὶ ἀραιώσεως τοῦ προϊόντος τῆς ἐπιδράσεως δι' ὕδατος καὶ βρασμοῦ. Εἶναι ἰσομερὲς πρὸς τὸ αἰθυλοθειικὸν ὀξὺ καὶ ἀποτελεῖ διαρρεούσας βελόνας. Τὰ ἅλατα αὐτοῦ εἶναι εὐδιάλυτα καὶ κρυσταλλοῦνται καλῶς. Σ. Γ.

Ἰσαῖος. Ρήτωρ ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Διαγόρου καὶ κατήγετο κατὰ μὲν τὸν Ἕρμιππον (ἐν τῷ Β' βιβλίῳ «Περὶ Ἰσοκράτους μαθητῶν») ἐξ Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὸν Δημήτριον τὸν Μάγνητα («Περὶ τῶν ὁμωνύμων ποιητῶν») ἐκ Χαλκίδος. Πᾶσαι ὅμως αἱ περὶ Ἰσαίου πληροφορίαι συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, ὅτι πολὺ ἐνωρὶς ἦλθεν ἐκ Χαλκίδος εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἔμενεν ὡς μέτοικος. Ἡ παράδοσις δὲν διετήρησεν οὔτε τῆς γεννήσεώς του οὔτε τοῦ θανάτου του τὸ ἔτος, ἦτο δὲ ἄγνωστον τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Διονύσιον, ὁ ὁποῖος ἔχων ὡς βάσιν τοὺς λόγους τοῦ Ἰσαίου τὴν μὲν ἀκμὴν τούτου καθορίζει μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὴν δὲ δρᾶσιν ἐπεκτείνει μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 390 μέχρι τοῦ 350 περίπου π. Χ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λοιπὸν ἐγεννήθη περὶ τὸ 420 π. Χ. Ὡσαύτως περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰσαίου οὐδεμίαν πληροφορίαν παρέχει ὁ Ἕρμιππος, εἰμὴ μόνον ὅτι ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους καὶ διδάσκαλος τοῦ Δημοσθένους. Ὑπῆρξε σύγχρονος μέν, ἀλλὰ νεώτερος τοῦ Λυσίου, τὸν ὁποῖον καὶ ἐμιμήθη. Ὡς μέτοικος ὁ Ἰσαῖος, στερούμενος τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀθηναίου πολίτου, ἀπεκλείσθη τοῦ σταδίου τῶν πολιτικῶν ρητόρων καὶ δὲν ἀπήγγειλε δημοσίους λόγους καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔζη ὡς διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς καὶ λογογράφος.

Ὁ Ἰσαῖος κατέλιπεν 64 λόγους, ἐκ τούτων ὅμως μόνον οἱ 50 θεωροῦνται γνήσιοι. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ «Ἰδίας τέχνας», ἤτοι συγγραφὴν περὶ ρητορικῆς τέχνης, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως οὐδὲν διεσώθη. Ἐκ τῶν 50 τούτων λόγων του διεσώθησαν μόνον 10 πλήρεις καὶ μεγάλα ἀποσπάσματα ἄλλων δύο, ὅλοι δὲ ἀφορῶσι κληρονομικὰς ὑποθέσεις, περὶ τὰς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ Ἰσαῖος εἰδικώτατος καὶ συγγράφων περὶ τῶν τοιούτων ἐπεδείκνυεν ὄχι μόνον μεγάλην γνῶσιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδειότητα περὶ τὰς ἀποδείξεις καὶ τὴν διάταξιν. Οἱ λόγοι του εἶναι οἱ ἑξῆς: «Περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀμφισβητεῖται τὸ κῦρος διαθήκης τινός, «Περὶ τοῦ Μενεκλέους κλήρου», κυρίως «Ὑπὲρ Φιλωνίδου ψευδομαρτυριῶν ὑπὲρ τοῦ κύρους υἱοθεσίας τινὸς» γραφεὶς οὐχὶ πρὸ τοῦ 360, «Περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου» ἢ «Κατὰ Νικοδήμου ψευδομαρτυριῶν» γραφεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δράσεώς του, «Περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου», ἐπίλογος, «Περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου», ὀρθότερον «Κατὰ Λεωχάρους ἐγγύης», γραφεὶς μεταξὺ τοῦ 393 καὶ 387, «Περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου», κυρίως «Κατ' Ἀνδροκλέους ψευδομαρτυριῶν», γραφεὶς κατὰ τὸ ἔτος 364, «Περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κλήρου» γραφεὶς περὶ τὸ 353, «Περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου» μεταξὺ τοῦ 383 καὶ 363, «Περὶ τοῦ Ἀστυφίλου κλήρου» οὐχὶ πρὸ τοῦ 368, «Περὶ τοῦ Ἀριστάρχου κλήρου» γραφεὶς εὐθὺς μετὰ τὸ 378, «Περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου» γραφεὶς ὀλίγον μετὰ τὸ 360, ἀτελὴς ἀλλὰ πλείστου λόγου ἄξιος διὰ τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς κληρονομικῆς δίκης περιεσώθη καὶ λόγος τις τοῦ Δημοσθένους, ὁ «Πρὸς Μακάρτατον περὶ Ἁγνίου κλήρου», «Ὑπὲρ Εὐφιλήτου πρὸς τοὺς Ἐρχιέας ἔφεσις», ἐν τῇ ὁποίᾳ Εὐφίλητός τις ἐνάγει εἰς τὸ δικαστήριον τὸν δῆμον τῶν Ἐρχιέων ὡς ἀδίκως διαγραφεὶς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πολιτῶν, κατὰ τὴν κατὰ δήμους ἐξέτασιν αὐτῶν. Σώζεται μόνον ἀπόσπασμα.

Ὁ Διονύσιος ἀφιέρωσεν ἰδιαιτέραν συγγραφήν του εἰς τὸν Ἰσαῖον, ἐν τῇ ὁποίᾳ παραβάλλει τοῦτον πρὸς τὸν Λυσίαν καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐμφαίνεται ὅτι παρὰ τῷ Ἰσαίῳ πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσι τὰ σπέρματα τῆς ρητορικῆς δυνάμεως τοῦ Δημοσθένους. Ἡ φύσις τῶν ὑποθέσεων τῶν λόγων τοῦ Ἰσαίου καθιστᾷ τούτους πολὺ ἐνδιαφέροντας εἰς τὸν μελετητὴν τοῦ ἀττικοῦ δικαίου. Εἰς τὸν ἐρευνητὴν τῆς ρητορικῆς προσφέρουσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἰσαίου ὀλιγωτέραν ποικιλίαν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσιν οἱ λόγοι τοῦ Λυσίου, καὶ ὀλιγώτερον δραματικὸν θέλγητρον. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη δὲν προέρχεται μόνον ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποθέσεων, διότι αἱ κληρονομικαὶ ὑποθέσεις δύνανται νὰ παρουσιάσωσι πολλὰς ἀπόψεις, προέρχεται πρὸς τούτοις καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ταλάντου τοῦ Ἰσαίου, ὁ ὁποῖος ἦτο ὀλιγώτερον περιγραφικὸς ἢ ὁ προηγηθεὶς τούτου Λυσίας καὶ περισσότερον διαλεκτικός. Πολλαὶ ὁμοιότητες ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ Ἰσαίου καὶ τῶν λόγων τοῦ Λυσίου καὶ αὗται κατὰ πρῶτον γίνονται αἰσθηταὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ἡ αὐτὴ λιτότης τῆς γλώσσης, ἡ αὐτὴ ἀκρίβεια, ἡ αὐτὴ ἀπέριττος φρασεολογία, ἡ αὐτὴ σαφὴς καὶ πειστικὴ βραχυλογία. Πολλοὶ ἀναγνῶσται, καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἀκόμη, μετὰ δυσκολίας διέκριναν τοὺς δύο ρήτορας. Μικρὰ ὅμως προσοχὴ κάμνει τὸν ἀναγνώστην νὰ διακρίνῃ τὰς διαφοράς. Ἡ φράσις τοῦ Ἰσαίου, ὅσον βραχεῖα καὶ ὅσον λιτὴ καὶ ἂν εἶναι, δὲν ἔχει ποτὲ τὴν κομψὴν ἁπλότητα καὶ καταφανῆ ἀφέλειαν τῆς φράσεως τοῦ Λυσίου. Τὸ νόημά του εἶναι πυκνότερον καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεώς του ζωηρότερος καὶ περισσότερον ἐπίμονος. Ὁμοιάζει πλέον μᾶλλον πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως τοῦ Δημοσθένους, τοῦ ὁποίου ἔχει ἐνίοτε τὴν ἐπιτακτικὴν καὶ ζωηρὰν σταθερότητα. Ἀποφεύγει ἐνίοτε τὰς χασμωδίας καὶ τοῦτο ἀναδεικνύει τότε τὸν λόγον αὐτοῦ ὡς προϊὸν περισσοτέρας σκέψεως καὶ μεγαλυτέρας σοφίας. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ὕφους ἁρμόζει ὀλιγώτερον ἢ τὸ τοῦ Λυσίου εἰς τὴν ἀφελῆ περιγραφὴν τῶν χαρακτήρων, διότι δὲν ἀφήνει νὰ ἐξαφανισθῇ πλήρως ἡ πραγματικότης, ἀλλὰ παρεμβάλλει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀκροατοῦ τὸν πέπλον, καίπερ πολὺ ἐλαφρόν, μιᾶς τέχνης περισσότερον αἰσθητῆς. Τὸ ὕφος τοῦτο ἁρμόζει καλύτερον εἰς τὴν συζήτησιν καὶ χαρακτηρίζει τὸν διαλεκτικὸν συγγραφέα. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἀρετὰς τοῦ Ἰσαίου. Εἶχεν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἢ ὁ Λυσίας τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἀναλύσῃ μίαν ἀπόδειξιν, νὰ βιάσῃ ἕνα συλλογισμόν, νὰ ἐξαγάγῃ ἐν τέλει ἀπὸ ἓν γεγονὸς ἢ ἀπὸ ἓν κείμενον ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον τῆς ἀποδείξεως, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐξαγάγῃ. Εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ἑρμηνεύῃ μετὰ πολλῆς λεπτότητος τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν εὐνοϊκὸς πρὸς τὴν ὑπόθεσίν του, νὰ παρέρχεται δὲ ἐν σιωπῇ τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐναντίος. Μετεχειρίζετο πᾶν δόλιον μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ κατανικήσῃ τὸν ἀντίπαλόν του, καὶ ἐχρησιμοποίει πᾶν στρατηγικὸν σχέδιον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ κατώρθωνε νὰ κερδήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν κρίσιν τῶν δικαστῶν. «Καὶ πρὸς μὲν τὸν ἀντίδικον διαπονηρεύεται, τοὺς δὲ δικαστὰς καταστρατηγεῖ» (*Διονυσ.* Ἰσ. 3). Ἐγνώριζε νὰ κατατάσσῃ τὰ διάφορα μέρη τοῦ λόγου του μετὰ πολλῆς ἱκανότητος ὡς πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, νὰ προπαρασκευάσῃ ταύτην ἐπιτηδείως καὶ νὰ προχωρήσῃ ἐσκεμμένως, νὰ διαιρέσῃ ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἀφήγησιν εἰς περισσότερα μέρη, διὰ νὰ θέσῃ τὰ γεγονότα πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, νὰ προαγγείλῃ τὸ σχέδιον τοῦ λόγου του διὰ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν δικαστῶν, νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπαναλάβῃ τὰς ἀποδείξεις του, νὰ σημειώσῃ τὴν πορείαν τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε, νὰ ἐπανέλθῃ ἀκόμη πλειστάκις εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ λόγου του, διὰ νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἀκροατὴν νὰ τὸν παρακολουθήσῃ ἄνευ διασπάσεως τῆς προσοχῆς του. Ὁ πρόλογός του ἦτο συνήθως βραχύς, ὁ δὲ ἐπίλογος μόνον σπανίως κατέληγε μετὰ πάθους. Ἵνα καταστήσῃ ζωηρὰν τὴν ἀπόδειξιν, μεταχειρίζεται συχνάκις ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις. Ἡ τέχνη τοῦ Ἰσαίου εἶχε καταστῆ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὕποπτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Διονύσιος χαρακτηρίζει ἄριστα τὴν διαφορὰν

Digitized by Google

τῶν δύο ῥητόρων Ἰσαίου καὶ Λυσίου λέγων, ὅτι «Λυσίας μὲν καὶ ὑπὲρ ἀδίκων ἔπειθε λέγων, Ἰσαῖος δὲ καὶ ὑπὲρ ἀγαθῶν λέγων ὕποπτος ἦν». Βαθυτέρα μελέτη τῶν λόγων τοῦ Ἰσαίου βεβαιώνει τὴν δικαίαν ταύτην ὑπόνοιαν τῶν ἀρχαίων καὶ καταδεικνύει ὅτι οὗτος ἐγνώριζε κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικὸν νὰ συνυφαίνῃ καὶ νὰ περιπλέκῃ τόσον τὰ γεγονότα, ὅσον καὶ τοὺς νόμους.

Πλὴν τῶν συνήθων πηγῶν, Διονυσίου, Πλουτάρχου καὶ Σουΐδα, ἔχομεν καὶ τὸ «Γένος Ἰσαίου» παρὰ Westermann: «Biographi graeci» (σελ. 261) καὶ ἄρθρον τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν τῷ λεξικῷ του. Ἡ μόνη πηγὴ τῶν 9 λόγων εἶναι ὁ codex Crippsianus.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐκδόσεις: Aldus* (Ven. 1513), *Stephanus* (Par. 1575), *Reiske* (Lips. 1773) or. vol. VII, *Jones* (Ox. 1779) op. IX, *Baiter* und *Saupe* (1840), *Scheibe* (Lips. 1869), *Buermann* (1883), *Thalheim* (1903). *Μεταφράσεις:* Λατινικὴ ὑπὸ *Reiske*, ἀγγλικὴ ὑπὸ *Jones*, γερμανικὴ ὑπὸ *Schömann* (1830), γαλλικὴ ὑπὸ *Dareste* (Par. 1898), ἰταλικὴ ὑπὸ *Caccialanza* (Rom. 1901). *Βοηθήματα: Liebmann:* De Is. vit. et script. (Hal. 1831). Reallexicon *Pauly - Wissowa*, Hist. de la litterat. gr. *A. Croiset*, Ἱστορ. Ἑλλην. Λογοτ. *W. Christ*, *Schömann*, Recogn. adnot. crit. et comm., *Π. Φωτιάδου*, Ἀττικὸν δίκαιον. Ἑρμηνευτικὰ καὶ διορθωτικὰ εἰς Ἰσαῖον (Ἀθῆναι 1922—1923). Δ. Μ. Μ.

— **Ἰσαῖος.** Ῥήτωρ ἐξ Ἀσσυρίας. Διῆλθε κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν βίον ἀκόλαστον, γενόμενος ὅμως ἀνὴρ μετεβλήθη πλήρως καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α΄ μ. Χ. αἰῶνος ἑξηκονταετὴς τὴν ἡλικίαν ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ὅπου ὡς ῥήτωρ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Ὁ Πλίνιος ἐπαινεῖ ἰδιαιτέρως τὴν μεγάλην ἱκανότητα, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὁ Ἰσαῖος διὰ τῆς ἀδιακόπου ἀσκήσεώς του εἰς τὸ νὰ ἐκφωνῇ λαμπροὺς λόγους ἐκ τοῦ προχείρου. Οὐδὲν διεσώθη ἐκ τῶν ἔργων του. Δ. Μ. Μ.

ἰσάκις· ἐπίρρ. ἴσα, ἴσας φοράς.

«ἰσάκις» (λατ. disamis) *[Λογικ.]*. Θετικὸς τρόπος τοῦ τριτοσχήμονος συλλογισμοῦ, ἐν ᾧ ἡ μία τῶν προκειμένων εἶναι κρίσις ἐπὶ μέρους καταφατική. Λόγῳ τούτου, τὸ συμπέρασμα — τὸ ὁποῖον διακρίνεται καθὼς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς συλλογισμοῖς τρίτου σχήματος, διὰ τοῦ ἐπὶ μέρους αὐτοῦ χαρακτῆρος — εἶναι καταφατικόν. Ὁ τρόπος «ἰσάκις» — παρὰ τοῖς σχολαστικοῖς φιλοσόφοις τῆς Δύσεως, ὀνομαζόμενος «disamis» — ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸ σημερινόν του ἑλληνικὸν ὄνομα ἤδη παρὰ τῷ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ «Συνόψει εἰς τὴν Ἀριστοτέλους λογικὴν ἐπιστήμην» καὶ παρὰ τῷ Νικηφόρῳ Βλεμμύδῃ. Παρουσιάζεται δὲ ἐν μὲν τοῖς κατηγορικοῖς συλλογισμοῖς ὑπὸ τὸν τύπον:

Πᾶν Μ εἶναι Π
Μ τινὰ εἶναι Ρ
Ἄρα Π τινὰ εἶναι Ρ

ἐν δὲ τοῖς ὑποθετικοῖς ὡς ἑξῆς:

Τὸ Μ συνεπάγει τὸ Π
Τὸ Μ δὲν ἀποκλείει τὸ Ρ
Ἄρα τὸ Π δὲν ἀποκλείει τὸ Ρ.

Τὸ πρῶτον συμβαίνει ὁσάκις τυγχάνει ἡ μείζων νὰ εἶναι περιληπτικὴ κρίσις, τὸ δὲ δεύτερον ὁσάκις εἶναι ἡ μείζων γενικὴ κρίσις, ἔστω καὶ ὑπὸ κατηγορικὸν γραμματικὸν τύπον. Πολλάκις, ἐπειδὴ τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς τυγχάνει νὰ εἶναι ἓν ἄτομον—καὶ ὄχι ἀόριστος ἀριθμὸς ἀτόμων—ἡ ἐλάσσων τοῦ ἐν λόγῳ συλλογισμοῦ παρουσιάζεται ὡς καθόλου κρίσις. Ἔχει ὅμως πάντοτε «μερικὴν» σημασίαν ἐν τῷ συλλογισμῷ, μόνον ῥόλον ἔχουσα νὰ ἀποδίδῃ εἰς μέρος τοῦ ὑποκειμένου τῆς πάντοτε καθολικῆς μείζονος γνώρισμά τι, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀποδειχθῇ συμβιβάσιμον πρὸς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. ΜΑΞΙΜΙΑΝΗ ΠΟΡΤΑΣΗ

Ἰσακλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 267. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Χαράλαμπος*.

Ἰσακλῆ *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 300 κατοίκους. Α. Α. Π.

Ἰσάκτσα (Isaicea) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δοβρουτσᾶς τῆς Ρουμανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Τούλτσης καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ δέλτα τοῦ Δουνάβεως μὲ πληθυσμὸν 4.000 κατοίκων (1920), ἀρκετοὶ τῶν ὁποίων εἶναι Λιποβάνοι, Τάταροι καὶ Βούλγαροι. Λέγεται ὅτι παρ' αὐτὴν κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἡ ἐκ πλοίων γέφυρα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἐν τῇ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείᾳ.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ὀχυρώτατον τουρκικὸν φρούριον (τὸ ἀρχαῖον *Νοβιόδουνον* (Noviodunum) τῆς Κάτω Μοισίας), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κάτω Δουνάβεως, μεταξὺ τῶν ρουμανικῶν πόλεων Ρένι καὶ Ἰσμαηλίας, τὸ ὁποῖον κατελήφθη τῷ 1854 ὑπὸ τῶν Ρώσων. Μ. Ν. Δ.—Α. Θ. Σ.

Ἰσάλκο (Izalco) *[Ἡφαιστειολ.—Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος τῆς Κεντρῴας ἢ Μέσης Ἀμερικῆς, κείμενον εἰς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Σαλβαντὸρ (Σωτῆρος). Ἔχει ὕψος 1885 μέτρων. Ἐσχηματίσθη κατὰ πρῶτον ἐν ἔτει 1770 ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ἐπίσης ἡφαιστείου ὄρους Santa Ana. Τὴν 23 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους τούτου, κατόπιν μακρᾶς σειρᾶς ἰσχυρῶν σεισμῶν, ἀνεθολώθη τὸ ἔδαφος τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Σάντα Ἄνα εἰς θέσιν τινά, ὅπου ἀνεδίδοντο ἀτμίδες Μετ' οὐ πολὺ ἐξέρρευσε λάβα, ἡ ὁποία ἐσχημάτισε ρεῦμα, κινηθὲν διὰ τοῦ δάσους πρὸς τὰ κάτω καὶ σταματῆσαν ἓν μίλλιον πρὸ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Μετὰ τὴν γένεσίν του τὸ Ἰσάλκο ἔσχεν ἐπανειλημμένας ἐκρήξεις, τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι αἱ τῶν ἐτῶν 1840, 1844, 1850, 1856, 1869, 1873, 1902 10 Μαΐου—τέλη Δεκεμβρίου), 1904, 1912, 1913. Τὸ Ἰσάλκο δέον νὰ θεωρῆται ὡς μέγα παράσιτον τοῦ ἡφαιστείου Σάντα Ἄνα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 1904 αἱ ἐκρήξεις τῶν δύο ἡφαιστείων, γονέως καὶ τέκνου, ἦσαν τελείως σύγχρονοι, οὕτως ὥστε σαφῶς κατεδεικνύετο ἡ συνεξάρτησίς των. Ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ ἐντεῦθεν ἀνέπτυξε ρυθμικὴν ἐνέργειαν διακοπτομένην ἀπὸ μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας παύσεις. Παρὰ τὴν νεότητά του ἔχει ἀνεχχύσει ἕως τώρα τὴν μεγαλυτέραν ποσότητα λάβας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα ἡφαίστεια τῆς Κεντρῴας Ἀμερικῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐκάλυψε σημαντικὰς ἐκτάσεις γῆς. Γ. Κ. Γ.

ἰσαλλοβαρής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· αἱ γραμμαί, αἵτινες ἑνοῦσιν ἐπί τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου τοὺς τόπους, ἔνθα αἱ μεταβολαὶ τῆς πιέσεως εἶναι αἱ αὐταὶ δι' ἓν ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα (24, ἢ 6, ἢ 3 ὥρας).

— *[Μετεωρολ.]* Ἡ χάραξις τῶν *ἰσαλλοβαρῶν* καμπύλων ἐπιτυγχάνεται διὰ λήψεως τῶν διαφορῶν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐπὶ τοῦ μετεωρολογικοῦ χάρτου κατὰ μίαν χρονικὴν στιγμὴν καὶ τῶν διαφορῶν τῶν ἰδίων τόπων πρὸ 24, 12, 6 ἢ 3 ὡρῶν. Διὰ τῆς χαράξεως ταύτης κατορθοῦται ὁ περιορισμὸς τῶν ζωνῶν ἢ πυρήνων ὑψηλῆς πιέσεως καὶ τῶν ζωνῶν ἢ πυρήνων χαμηλῆς πιέσεως, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἐπὶ τῶν χαρτῶν εἰκόνας τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως, προσομοιαζούσας, ἔν τινι μέτρῳ, πρὸς τὰς ὑφέσεις καὶ τοὺς ἀντικυκλῶνας. Οἱ χάρται, ἐφ' ὧν ἔχουσι χαραχθῆ ἰσαλλοβαρεῖς καμπύλαι, καλοῦνται *χάρται ἰσαλλοβαρῶν*. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου οἱ χάρται τῶν ἰσαλλοβαρῶν δὲν ἐχρησίμευον παρὰ μόνον διὰ νὰ λάβωμεν γνῶσιν τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἰσοβαρικῶν καταστάσεων κατὰ τὰς ἄκρας ὥρας τοῦ ὑπὸ μελέτην χρονικοῦ διαστήματος. Αἱ ζῶναι ἢ οἱ πυρῆνες οὗτοι τῶν μεταβολῶν τῆς πιέσεως μετακινοῦνται ἀκολουθοῦντες τροχιὰς πολὺ περισσότερον κανονικὰς τῶν τροχιῶν τῶν ὑφέσεων ἢ τῶν ἀντικυκλώνων, οὓς καὶ παρακολουθοῦσι, καὶ συνεπῶς ἡ μελέτη τοῦ τρόπου ἐξελίξεως αὐτῶν δύναται νὰ παράσχῃ ἐνδιαφερούσας ἐνδείξεις ὡς πρὸς τὴν πρόγνωσιν τῶν ἰσοβαρικῶν τροποποιήσεων. Αἱ ἰσαλλοβαρεῖς, σχηματιζόμεναι διὰ λίαν μεγάλα διαστήματα χρόνου, δὲν παρέχουσιν ἰδέαν τῶν πραγματικῶν μεταβολῶν, ἰδίᾳ ὅταν αἱ τελευταῖαι εἶναι ταχεῖαι, διότι δύνανται νὰ συμβῶσι πράγματι εἰς τοιαῦτα χρονικὰ διαστήματα σημαντικαὶ μεταβολαί, καὶ ἀντιθέτου φορᾶς, ὁπότε παραμένει μόνον ἡ ἀπόλυτος αὐτῶν διαφορά. Ἡ ἐξέλιξις τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ ἐγκαταλείπει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν μελέτην τῶν χαρτῶν τῶν μεταβολῶν τῶν 24 ὡρῶν, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν πρόγνωσιν βραχείας διαρκείας, καὶ περιορίζεται εἰς τὰς τῶν 12 καὶ τῶν 3 ὡρῶν. Θ. Θ. Φ.

ἰσαλλοβαρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων σχέσιν πρὸς τὸν *ἰσαλλοβαρῆ* (βλ. λ.).

—**ἰσαλλοβαρικὴ** ***μέθοδος*** *[Μετεωρολ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ μέθοδος ἢ πολλάκις χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἰσοβαρικῆς μεθόδου, στηριζομένη ἐπὶ τῆς μελέτης τῆς πορείας καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς τιμῆς τῶν πυρήνων μεταβολῆς καὶ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῶν *ἰσαλλοβαρῶν* (βλ. λ.) καμπύλων. Θ. Θ. Φ.

ἰσαλλόθερμοι ***γραμμαὶ*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται *ἰσαλλόθερμοι* αἱ γραμμαί, αἵτινες ἑνοῦσιν ἐπὶ τοῦ μετεωρολογικοῦ χάρτου τοὺς τόπους, ἔνθα αἱ μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας ἀέρος, ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, εἶναι αἱ αὐταί. Ὡς χρονικὸν διάστημα λαμβάνεται γενικῶς τὸ τῶν 24 ὡρῶν, ἑπομένως δὲ αἱ ἰσαλλόθερμοι εἶναι καμπύλαι ἑνοῦσαι τὰ σημεῖα, ἔνθα αἱ μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἔχουσι τὰς αὐτὰς τιμάς. Αἱ ἰσαλλόθερμοι γραμμαὶ εἶναι διὰ τὴν θερμοκρασίαν ὡς αἱ ἰσαλλοβαρεῖς διὰ τὴν βαρομετρικὴν πίεσιν. Οἱ χάρται τῶν *ἰσοθέρμων*, ὧν γίνεται χρῆσις εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι ὡρισμένων αἰτίων σφάλματος, ἐχόντων σχέσιν εἴτε πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν τούτων τῶν θερμοκρασιῶν, εἴτε πρὸς τὸν τρόπον τῆς παρατηρήσεως. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σφαλμάτων τούτων χρησιμοποιοῦνται οἱ χάρται τῶν ἰσαλλοθέρμων. Αἱ ἰσαλλόθερμοι λαμβάνονται ἂν ἐκτελέσωμεν τὰς διαφορὰς τῶν θερμοκρασιῶν, αἵτινες ἀναγράφονται ἐπὶ δύο χαρτῶν μετεωρολογικῶν καταστάσεων διαφερουσῶν π. χ. κατὰ 24 ὥρας. Αἱ ἰσαλλόθερμοι χωρίζουσι τὸν μετεωρολογικὸν χάρτην εἰς περιοχὰς χαμηλῆς καὶ εἰς περιοχὰς ὑψηλῆς θερμοκρασίας. Θ. Θ. Φ.

Ἴσαλον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμαράντων τῆς ἐπαρχίας Κομοτηνῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 454. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Οὐσαλῆ*.

ἴσαλος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ εἰς τὴν αὐτὴν ὁριζοντίαν γραμμὴν μετὰ τῆς θαλάσσης: «ἡ ἴσαλος γραμμὴ τοῦ πλοίου» ἢ «τὰ ἴσαλα τοῦ πλοίου».

— *[Ναυτ.]*. Καλεῖται *ἴσαλος* ἢ *ἴσαλος γραμμὴ* τὸ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πλοίου ἴχνος τῆς τομῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης μετὰ τῆς γάστρας τοῦ πλοίου, ὑποτιθεμένου τούτου τελείως ὁριζοντίου ἐπὶ τελείως γαληνιαίας θαλάσσης. Τὰ ἄνω τῆς ἰσάλου καλοῦνται *ἔξαλα*, τὰ δὲ κάτω *ὕφαλα* μέρη τοῦ πλοίου. Ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου βαρῶν καὶ τῆς ἐκ ταύτης μεταβολῆς τοῦ βυθίσματος αὐτοῦ καὶ ἡ ἴσαλος γραμμὴ μεταβάλλεται· διακρίνονται ὅθεν κυρίως τρεῖς ἴσαλοι γραμμαί: α΄) ἡ τοῦ πλοίου τελείως ἀφόρτου, β΄) ἡ τοῦ πλοίου τελείως ἐμφόρτου, καὶ γ΄) ἡ τῶν δοκιμῶν, δηλαδὴ μὲ τὰ βάρη, ἅτινα τὸ πλοῖον δέον νὰ ἔχῃ κατὰ συνθήκην κατὰ τὰς δοκιμάς. Γ. Ν. Ν.

Ἰσάμ. Χαλίφης τῆς Δαμασκοῦ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ὀμεϊαδῶν, διαδεχθεὶς τῷ 723 Γιεζὶτ τὸν Β΄. Ἐπεχείρησε νὰ σταματήσῃ τὴν παρακμὴν τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους δι' οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν μάταιαι. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ἄραβες εἰσβαλόντες εἰς Γαλλίαν ὑπέστησαν τῷ 732 τὴν ἐν Πικταυίῳ (Poitiers) μεγάλην ἧτταν. Τῷ 740 ὁ στρατὸς τοῦ Ἰσὰμ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Γ΄ παρὰ τὸ Ἀκροϊνὸν (Ἀφιὸν-Καραχισάρ). Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀραβικοῦ στρατοῦ Βαττὰλ φονευθεὶς ἐτάφη παρὰ τὸ Σεϊδὶ-Γαζῆ. Ὁ Ἰσὰμ ἀπέθανε τῷ 743. Ν. Μ.

ἰσαμετρικαὶ ***γραμμαὶ*** *[Μετεωρολ.]*. Ὅρος χρησιμοποιούμενος ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ ὅρου *ἰσανώμαλοι* γραμμαὶ (βλ. λ.).

ἰσαμίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἀμίδια*.

ἰσαμινοκυανοῦν (τὸ) *[Βιομ. Χημ.]*. Ἀπ' εὐθείας βάπτον οὐχὶ ἰδιαζόντως ἀνθεκτικὸν χρῶμα τοῦ βάμβακος. Λόγῳ τῆς ζωηρότητος αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν τεχνητὴν μέταξαν. Σ. Γ.

Ἰσάμνιον ***ἄκρον*** (Isamnium promontorium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῶν ΒΑ. παραλίων τῆς Ἰβερνίας (νῦν Ἰρλανδίας) ἐπὶ τοῦ Ἰβερνικοῦ ὠκεανοῦ (νῦν Ἰρλανδικὴ θάλασσα), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐολουντίων (Voluntii), εἰς βόρ. πλάτ. 15° καὶ ἀνατ. μῆκ. 60° κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 2, 7), πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐβλάνας (νῦν Δουβλῖνον). Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὸν C. Müller (ἔκδ. *Πτολεμ.* ὑπὸ *Didot*. σελ. 79) πολὺ πιθανὸν νὰ εἶναι τὸ νῦν Cooley point, παρὰ τὴν πόλιν Carlingford. Α. Θ. Σ.

Ἰσαμπὰλ (Izabal ἢ Yzabal) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη καὶ λίμνη τῆς Γουατεμάλας. Ἡ πολίχνη, ἄλλοτε πόλις ἀνθοῦσα καὶ διεξάγουσα σχεδὸν μονοπωλιακῶς τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς χώρας, ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῶν κατοίκων της, λόγῳ τοῦ ἀνθυγιεινοῦ της κλίματος. Σήμερον ἀριθμεῖ μόλις 650 κατοίκους. Ἡ λίμνη ἀποστέλλει τὰ ὕδατά της διὰ τοῦ ποταμοῦ Ντοῦλτσι εἰς τὸν κόλπον τῆς Χονδούρας. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης εὑρίσκονται κοιτάσματα χρυσοῦ. Ἡ περιοχὴ εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη. Μ. Ν. Δ.

Ἰσαμπὼ (Isabeau) τῆς ***Βαυαρίας***· βασίλισσα τῆς Γαλλίας· βλ. *Ἰζαμπώ*.

ἰσαμυλοσουλφοφωσφινικὸς ***διαιθυλεστὴρ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν παράγωγον τοῦ φωσφόρου τοῦ τύπου $C_5H_{11}.PS(O.C_2H_5)_2$. Ὑγρὸν βράζον ὑπὸ μερικὴν ἀποσύνθεσιν εἰς 250°. Σ. Γ.

ἰσαμυλοφωσφινικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ φωσφόρου τοῦ τύπου $(C_5H_{11})H_2PO_2$. Τήκεται εἰς 166°. Σ. Γ.

Ἴσανδρος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Βελλεροφόντου καὶ τῆς Φιώνης, θυγατρὸς τοῦ Ἰοβάτου, βασιλέως τῆς Λυκίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄρεως κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἐν τῇ κατὰ τῶν Σολύμων μάχῃ, πολεμικοῦ λαοῦ τῆς Λυκίας (Ὁμ. Ἰλιάδ. Η, 197, 203) κατοικοῦντος κατὰ τὸν Στράβωνα (XIII, 630—631) περὶ τὸ ὄρος Σόλυμα (νῦν Taktalu-dagh) καὶ τὴν πόλιν Τερμησσὸν ἐν Πισιδίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Παμφυλίας. Α. Θ. Σ.

ἰσάνεμοι ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ γραμμαί, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων ἡ μέση ἐτησία ταχύτης τοῦ ἀέρος εἶναι ἡ ἰδία. Θ. Θ. Φ.

ἰσανώμαλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἴσος ἅμα καὶ ἀνώμαλος, ὁ ἴσος μὲν κατά τινα ἄποψιν, ἀνώμαλος δὲ κατ' ἄλλην.

— *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται *ἰσανώμαλοι* αἱ καμπύλαι, αἵτινες δίδουσι τὰς ἀνωμαλίας τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐὰν θεωρήσωμεν τὰς θερμοκρασίας ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ τόπων εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου πλάτους καὶ ἐὰν λάβωμεν τὸν μέσον ὅρον μετὰ τὴν ἀναγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, θὰ ἔχωμεν τὴν μέσην ἢ κανονικὴν θερμοκρα-

Digitized by Google

σίαν τοῦ κύκλου πλάτους. Δυνάμεθα οὕτω νὰ προσδιορίσωμεν δι' ὁλόκληρον τὴν γῆν τὴν κανονικὴν θερμοκρασίαν τῶν διαφόρων παραλλήλων γεωγραφικοῦ πλάτους, θεωροῦντες δὲ τὴν ἀποχήν των ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς μέσης θερμοκρασίας ἑνὸς τόπου καὶ τῆς κανονικῆς θερμοκρασίας τοῦ κύκλου πλάτους αὐτοῦ, λαμβάνομεν δι' ἀριθμητικῆς τιμῆς τὴν *θερμικὴν ἀνωμαλίαν* τοῦ τόπου τούτου. Αἱ ἰσανώμαλοι τῆς θερμοκρασίας εἶναι αἱ

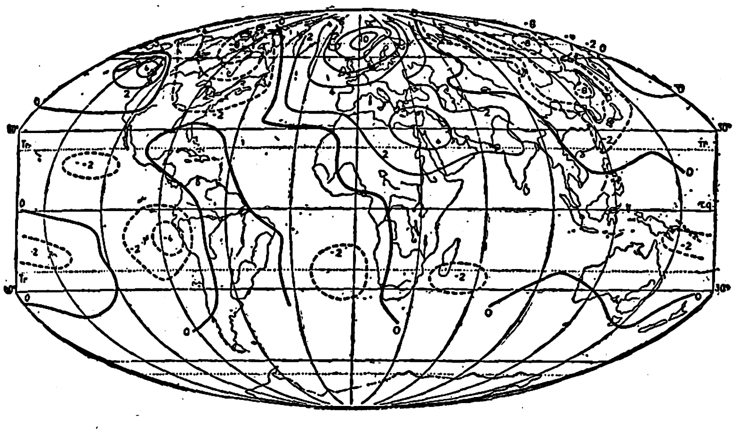

Ἐτήσιοι ἰσανώμαλοι κατὰ Dove καὶ Wild.

καμπύλαι, αἵτινες συνδέουσι τοὺς τόπους εἰς οὓς ἡ ἀνωμαλία ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. Ἐὰν χαραχθῶσιν αἱ ἰσανώμαλοι τοῦ ἔτους διὰ τὴν θερμοκρασίαν, θὰ παρατηρηθῶσι περιοχαί, εἰς ἃς ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι ἀνωτέρα τῆς μέσης θερμοκρασίας τῆς ζώνης τοῦ ἀντιστοίχου πλάτους, καὶ περιοχαὶ ὅπου ἡ θερμοκρασία αὕτη εἶναι μικροτέρα. Μεταξὺ τῶν ἐκτάσεων θετικῆς ἰσανωμαλίας εἶναι ἡ περιοχή, ἥτις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τῆς Σπιτσβέργης μέχρι Μεσογείου καὶ τῆς Σκανδιναυΐας μέχρι Γροιλλανδίας. Ἑτέρα ἔκτασις θετικῆς ἰσανωμαλίας καλύπτει τὸ μέγιστον μέρος τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Αἱ περιοχαὶ ἰσχυρᾶς ἀρνητικῆς ἀνωμαλίας εἶναι ἡ Ρωσικὴ Ἀσία (βορειοδυτικὸν τμῆμα) καὶ τὰ δυτικὰ τμήματα, ὡς καὶ τὰ βόρεια τοῦ Καναδᾶ. Θ. Θ. Φ.

Ἰσάνωρ. Εἷς τῶν ἐν Σπάρτῃ ἐφόρων, σύγχρονος τοῦ Λυσάνδρου (*Ξενοφ.* Ἑλλην. II 3,10). Α. Θ. Σ.

ἰσάξιος,—*α*, —*ον*· ὁ ἐξ ἴσου ἄξιος, ὁ ἴσος κατὰ τὴν ἀξίαν πρὸς ἄλλον τινά, ἰσότιμος.—*Ἐπίρρ. ἰσαξίως.*

Ἰσᾶ-Ὄμπαση *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας, ἤδη καλούμενος *Γερακιὰ* (βλ. λ.).

Ἰσαοῦ, ἢ **Ἠσαῦ.** Ἑτέρα γραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου *Ἰζαούλου* τοῦ Βουονδελμόντι.

ἰσαπόστολος (ὁ)· ὁ ἴσος, ὁ ὅμοιος μὲ τοὺς ἀποστόλους, ὁ ὁμοίως μὲ τοὺς ἀποστόλους δράσας καὶ ὠφελήσας· *ἰσαπόστολοι* ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη.

Ἴσαρ, ***Ἴσαρα,*** ἢ ***Ἴσαρος*** (Isara ἢ Isaras) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλατίας, ὅστις πηγάζων ἐκ Γραίων Ἄλπεων (Alpes Graiae, γαλλ. Alpes Grèes), ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 290 χλμ. εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ, παρὰ τὴν πόλιν Βανλετίαν (Valance) εἰς βόρ. πλάτ. 22° 40′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 44° 30′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 10,4. Πρβλ. *Στράβ.* IV, 185 καὶ ἑξ. *Πλιν.* III, 33). Σήμερον καλεῖται *Ἰζὲρ* (Isère), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καλεῖται καὶ ὁμώνυμος νομός. Α. Θ. Σ.

—**Ἴσαρ,** ἢ ***Ἴσαρος*** (Isara ἢ Isaras) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Οὐϊνδελικίας ἢ Βινδελικίας (Vindelicia) ἐν Ραιτίᾳ, ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν σημερινὴν Ἀνατολικὴν Ἑλβετίαν, τὸ Βόρειον Τυρόλον καὶ τὴν Μεσημβρινὴν Βαυαρίαν, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης αὐτοῦ μετὰ ροῦν 352 χλμ. πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Αἴνου ποταμοῦ, νῦν Inn (*Στράβ.* IV, 207). Σήμερον καλεῖται *Ἴζαρ* (Isar). Α. Θ. Σ.

Ἴσαρα (Isara) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Βελγικῆς Γαλατίας καὶ τῆς Κελτικῆς, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς (Gallia Lugdunensis), ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ἀρδεννῶν (Arduenna Silva) καὶ διερχόμενος διὰ τῆς Briva Isarae (νῦν Pontoise), ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 300 περίπου χλμ. εἰς τὸν Σηκουάναν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης αὐτοῦ, ὀλίγον βορειότερον τῶν Παρισίων (Lutetia Parisiorum). Σπουδαιότερος παραπόταμος αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἀξόνα (Axona, νῦν Αἰν, γαλλ. Aisne), ὅστις χύνεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης αὐτοῦ παρὰ τὴν Κομπιέννην (Compiegne), μετὰ ροῦν 279 χλμ. Σήμερον καλεῖται *Οὐάζ* (Oise) Α. Θ. Σ.

Ἴσαρα (Isara) *[Ἀστρονομ.].* Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 364. Ἀνεκαλύφθη τὴν 19ην Μαρτίου 1893 ὑπὸ τοῦ Charlois ἐν Νικαίᾳ. Σ. Π.

Ἴσαρι *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 1.185. Κεῖται ἐπὶ κατωφεροῦς καὶ ἀνωμάλου αὐχένος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βουνοῦ Ἅγιος Ἠλίας, ἐν ὑψομέτρῳ 800 μ., ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ χρησιμεύει ὡς θέρετρον. Ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἄρχοντας* (πρώην *Βοϊβόντα*, κάτ. 35), ἀπέχων 50′ ἀπὸ τῆς ἕδρας, καὶ *Πετροβούνι* (πρώην *Ζαγκλακᾶ* ἢ *Ζαγκλακόρευμα* κάτ. 103), ἀπέχων ἐπὶ ὥραν. Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος ἔχει δασώδεις ἐκτάσεις ἐκ δρυῶν καὶ καστανεῶν. Αἱ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις της ἀποδίδουν δημητριακὰ (250.000 ὀκ. ἐτησίως), οἶνον, ἔλαιον καὶ ὀπώρας. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον, σταθμὸν χωροφυλακῆς καὶ ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον γ′ τάξεως. Τὸ Ἴσαρι μετὰ τῆς Μεγαλοπόλεως συγκοινωνεῖ διὰ βατῆς καὶ ἐν μέρει δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χλμτρ. 15). Παρ' αὐτὸ διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῶν ΣΠΑΠ. Ὁ σταθμὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ 280ὸν χλμ. ἐκ Πειραιῶς, τὸ 55ον ἐκ Καλαμῶν καὶ τὸ 60ὸν ἐκ Τριπόλεως. Ὁ σταθμὸς μετὰ τῆς κωμοπόλεως συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Δ. Ε. Μ.

—**Ἴσαρι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, ἤδη καλούμενον *Ἴσωμα* (βλ. λ.).

—**Ἴσαρι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης, ἤδη καλούμενον *Παλιοκκλῆσι* (βλ. λ.).

Ἰσάρι (ἐκ τοῦ τουρκ. *Χισάρ*=φρούριον) *[Γεωγρ.].* Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντινουπόλεως συντόμως τὸ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου *Ρούμελι-Χισάρ.*

ἰσαρία (ἡ) (Isaria) *[Βοτ.].* Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρομυκήτων*, ἀναπτυσσόμενον παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἐντόμων καὶ προκαλοῦν τὴν τελείαν ἢ μερικὴν καταστροφὴν αὐτῶν, διὸ καὶ ἐκλήθη *ἐντομοφθόρον φυτόν.* Ἡ ἰσαρία ἔχει μυκήλιον σχηματιζόμενον ὑπὸ δέσμης λεπτοτάτων ἰνῶν, αἵτινες κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν τμῆμα φέρουσιν ἀπεστρογγυλωμένα ἢ φοειδῆ σπόρια. Πλεῖστα εἴδη τοῦ γένους τούτου καὶ ἰδίως ἡ *ἰσαρία ἡ καταστροφεὺς* (Isaria destrictor) καλλιεργεῖται τεχνητῶς διὰ τὴν καταπολέμησιν πολλῶν ἐπιβλαβῶν εἰς τὴν γεωργίαν ἐντόμων. Πρῶ-

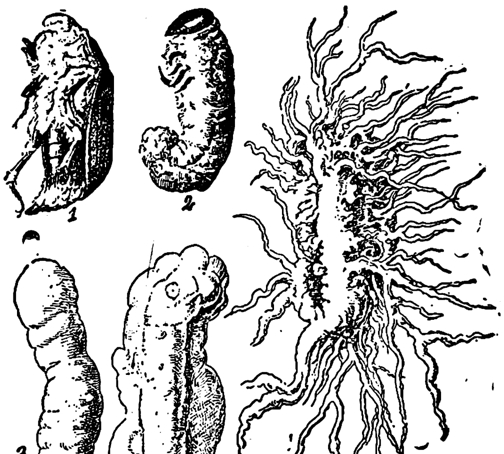

Ἰσαρία.

[1=Μηλολόνθη κατεστραμμένη ὑπὸ τῆς ἰσαρίας τῆς στικτῆς. 2=Κάμπη λυγαίου, ἐφ' οὗ ἀναπτύσσεται παρασιτικῶς ἡ ἰσαρία ἡ καταστροφεύς. 3 καὶ 4=Κάμπαι διαφόρων ἐντόμων προσβληθεῖσαι ὑπὸ ἰσαρίας. Ἀριστερά: κάμπαι κλεώνους τοῦ γαστεροστίκτου περιβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς ἰσαρίας τῆς καταστροφέως.]

τος ὁ Μεντσνικὼφ ἐν Ρωσίᾳ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἰσαρίαν τὴν καταστροφέα πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐντόμου *κλεώνης ὁ γαστερόστικτος*, ὅπερ ἐπροξένει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς φυτείας τῶν σακχαροτεύτλων. Ὁ Snow ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐχρησιμοποίησε τὸ αὐτὸ ἔντομον πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐντόμου *λυγαῖος ὁ λευκόπτερος*, ὅπερ ἐπιφέρει καταστροφὰς εἰς τὰ λαχανικά. Ὁ Lemoul καὶ ὁ Girard ἐν Γαλλίᾳ ἐκαλλιέργησαν τὴν *ἰσαρίαν τὴν στικτὴν* πρὸς καταστροφὴν τῶν καρπῶν τοῦ ἐντόμου *μηλολόνθη ἡ κοινή*, κτλ. Δ. Ν. Π.

ἰσάριθμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἴσος κατὰ τὸν ἀριθμόν: «οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν ἰσάριθμοι».

Ἰσαρλὶκ *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης, ἤδη καλούμενος *Παλιοκκλῆσι* (βλ. λ.).

—**Ἰσαρλίκ,** ἢ ***Χισαρλὶκ*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Τσανὰκ-καλέ, τέως Βίγας, εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Τροίας* (βλ. λ.), ὡς ἀπέδειξε διὰ τῶν ἀνασκαφῶν του ὁ Σλῆμαν (1870—1890).

Ἴσαρνος (Isarne), *ἅγιος.* Ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος τῆς Μασσαλίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1048 ἑορτάζεται τὴν 24 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ἴσαρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ἴσαρα.*

ἴσασμα (τό), καὶ *ἴσιασμα*· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἰσάζω*, ὁμαλισμός, ἀπίσωσις: «τὸ ἴσασμα τοῦ ξύλου».

ἰσασμὸς ***κεραιῶν*** *[Ναυτ.].* Κέλευμα καὶ χειρισμὸς τῶν ἁρμένων, ἐκτελούμενος εἰς τὰ μετὰ σταυρωτῶν κεραιῶν πλοῖα ἐγγὺς πρὸ τοῦ λιμένος εἰς ὃν καταπλέουσι, καὶ σκοπῶν διὰ λόγους καλαισθητικῆς ἐμφανίσεως τοῦ πλοίου καὶ μέσῳ χειρισμοῦ τῶν κεροιάκων καὶ τῶν ὁλκῶν ἀκριβῆ ὁριζοντίωσιν καὶ ἐγκαρσιότητα τῶν κεραιῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ ναύκληρος, καθήμενος ἱππαστὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἐπιδορατίδος, κανονίζει τὸ ποσὸν τοῦ ἰσασμοῦ, διὰ τῆς συρίκτρας καὶ κελευμάτων, ὡς «δολώνιον δεξιᾷ!», «ἐπίκριον ἀριστερᾷ!» κτλ. Σ. Ε. Λ.

ἰσάστραια (ἡ) (Isastraea) *[Παλαιοζῳολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀστραιειδῶν ἑξακοραλλίων κνιδοζῴων* κοιλεντερωτῶν. Τὰ κοράλλια ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἀποικίας κορμώδεις, συνισταμένας ἐξ ἀτόμων πρισματικῶν, πυκνῶς συμπεπιεσμένων καὶ συνηνωμένων διὰ τῶν τοιχωμάτων, ἐχόντων κάλυκας πολυγωνικοὺς καὶ στυλίσκον ἀσθενῶς ἐσχηματισμένον ἢ ἐλλείποντα. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν τριῶν διαπλάσεων (τριασίου, ἰουρασίου καὶ κριτιδικῆς) τοῦ μεσοζωικοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐν Ἑλλάδι συναντῶνται λείψανα ἰσαστραιῶν ἐντὸς μεσοζωικῶν ἀσβεστολίθων τῶν ὀρέων τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

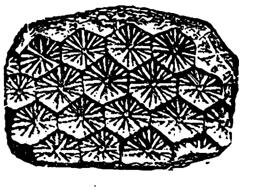

Ἰσάστραια.

ἰσατίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις λαμβανομένη δι' ὀξειδώσεως τοῦ ἰνδικοῦ ἢ καὶ τῆς ἰνδοξύλης. Χημικῶς ὁρίζεται ὡς α, β-διοξοϊνδολίνη καὶ ἔχει τὸν τύπον

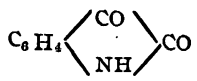

Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἰνδικοφόρου φυτοῦ *ἴσατις ἡ βαφική.* Κρυσταλλοῦται εἰς μικρὰ κιτρινέρυθρα πρίσματα, τήκεται εἰς 200° καὶ διαλύεται εἰς μὲν τὸ βράζον ὕδωρ μετὰ ἐντόνου ἐρυθροκιτρίνης χροιᾶς, εἰς δὲ τὰ ἀλκάλια λόγῳ σχηματισμοῦ ἁλάτων μετὰ ζωηρᾶς ἐρυθροϊώδους χροιᾶς. Συνθετικῶς παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους μεθόδους. Σ. Γ.

ἰσατινικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_4(NH_2)(CO.CO.OH)$, λαμβανομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἁλάτων αὐτῆς κατὰ τὴν παραμονὴν ἢ τὴν θέρμανσιν ἀλκαλικῶν διαλυμάτων ἰσατίνης. Τὰ ἅλατα ταῦτα ἔχουσιν ὠχροκίτρινον χρῶμα. Σ. Γ.

ἰσατινοανίλαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικαὶ ἑνώσεις λαμβανόμεναι δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ τῶν δύο ὀξυγόνων τῆς ἰσατίνης διὰ τῆς δυσθενοῦς ῥίζης τῆς ἀνιλίνης: $N.C_6H_5$. Σ. Γ.

ἰσατινοχλωρίδιον (τό) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου C_8H_4ONCl, λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως πενταχλωριοφωσφόρου ἐπὶ ἰσατίνης. Ἔχει ἱστορικὴν σημασίαν, διότι δι' ἀναγωγῆς αὐτοῦ ἐλήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Baeyer τὸ ἰνδικόν. Σ. Γ.

ἴσατις (ἡ) (Isatis) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον 50 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ἀνατολικῶν παραμεσογείων ἰδίᾳ χωρῶν καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, τινὰ διετῆ, κτηνοτροφικά, χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων. Ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν, φέροντα εἰς τὰς κορυφὰς τοξοειδῆ φύλλα, κιτρινωπὰ ἄνθη καὶ μονοσπόρους καρπούς. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *ἴσατις ἡ*

Digitized by Google

βαφική (Isatis tinctoria), φυτὸν ὕψους 0,50—1 μέτρου μὲ μαυριδερὸν καρπόν, ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως τῶν παραποτάμων περιφερειῶν, καλλιεργούμενον πρὸς λῆψιν *βαφικοῦ* ἢ *ἰνδικοῦ*. Ἡ ἴσατις ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῆς ΙΓʹ ἑκατονταετηρίδος ὡς φυτὸν περιέχον χρωστικὴν ὕλην. Γ. ΠΑΠ.

ἰσατόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἕνωσις ἰσομερὴς πρὸς τὴν *ἰσατίνην*, ἔχουσα τὸν τύπον

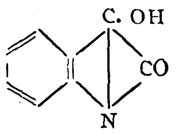

Σ. Γ.

Ἰσάτσχα (Isaktscha) [*Γεωγρ.*]· βλ. *Ἰσάκτσα*.

Ἴσαυρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἴσαυρα ἀναφέρονται δύο πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἰσαυρίας:

—1) ***Ἴσαυρα ἡ Παλαιά***, κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου, ἐπὶ ὡραίας καὶ ὀχυρᾶς τοποθεσίας. Πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Περδίκκα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τῷ 323 π. Χ. ἐκάη ὑπὸ τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι συγκατεστράφησαν μετ' αὐτῆς μὴ θέλοντες νὰ τὴν παραδώσωσιν. Οἱ στρατιῶται τοῦ Περδίκκα, λαφυραγωγήσαντες αὐτήν, ἀπεκόμισαν «πολὺν ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν, ὡς ἂν πόλεως γεγενημένης εὐδαίμονος ἐκ πολλῶν χρόνων» (*Διοδ. Σικελ.* XVIII, 22). Ἀναλαβοῦσα, κατεστράφη ὁλοσχερῶς ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων τῷ 78 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Ποπλίου Σερβιλίου, τοῦ ἐπικληθέντος Ἰσαυρικοῦ (*Στράβ.* XII, 568). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀναγνωρίζονται παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Ζανζιμπὰρ - Καλεσί* (Zengibar - Kalessi).

—2) ***Ἴσαυρα ἡ Νέα***. Αὕτη ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἀμύντου, τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Γαλατίας, συγχρόνου τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς Παλαιᾶς, κειμένη ΒΑ. αὐτῆς καὶ ΝΑ τῆς Τρωγίτιδος λίμνης (νῦν Sighlagoel), εἰς βόρ. πλάτ. 63° 50ʹ καὶ ἀνατ. μῆκ. 38° 40ʹ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 4, 9· πρβλ. *Στράβ.* XII, 568). Κατὰ τὸν Γʹ μ. Χ. αἰῶνα ὑπῆρξεν ἕδρα τοῦ Τρεβελλιανοῦ, ἑνὸς τῶν 30 Ρωμαίων τυράννων καὶ λῃστοῦ ἐν Κιλικίᾳ, φονευθέντος ὑπὸ στρατηγοῦ τινος τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ (260—268 μ. Χ.). Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, κατὰ τὸν ΣΤʹ αἰῶνα, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 675, 12) ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰσαυρόπολις*, ὡς μία τῶν 18 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυκαονίας ὑπὸ κονσουλάριον, τῆς ὁποίας μητρόπολις ἦτο τὸ Ἰκόνιον. Τῆς Ἰσαυροπόλεως σῴζονται νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων τῆς Δόμνης, Καρακάλλα καὶ Γέτα, διαφόρων τύπων, φέροντα τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν «ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΣΑΥΡΕΩΝ» (*Head - Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Β, σελ. 287). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς κατὰ τὸν Κάρολον Müller (ἔκδ. *Πτολεμ.* ὑπὸ Didot, σελ. 858 κεῖνται 53 μίλλια πρὸς νότον τοῦ Ἰκονίου, μεταξὺ τῶν χωρίων Aidjilar καὶ Ouloubounar, κατ' ἄλλους δὲ παρὰ τὸ χωρίον Dinorma.
Α. Θ. Σ.

Ἰσαυρία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀρεινὴ χώρα τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου, μεταξὺ τῆς Λυκαονίας πρὸς βορρᾶν, τῆς Πισιδίας πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς Τραχείας Κιλικίας πρὸς νότον (*Πτολεμ.* Γεωγρ. V, 4, 9). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν λαὸς τραχὺς καὶ πολεμικός, περιβόητοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὸν λῃστρικὸν αὐτῶν βίον, παρενοχλοῦντες τοὺς γείτονας αὐτῶν καὶ συμμετέχοντες τῶν λῃστοπειρατειῶν τῶν γειτόνων αὐτῶν Κιλίκων. Ὑπὸ τοὺς Πέρσας ἦσαν μόνον κατ' ὄνομα ὑποτεταγμένοι, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Μολονότι δὲ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡττήθησαν κατὰ κράτος τῷ 78 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Ποπλίου Σερβιλίου, τοῦ ἐπικληθέντος Ἰσαυρικοῦ (*Στράβ.* XII, 568, XIV 665, 671), ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν τὰς λῃστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομάς, προσλαμβανόμενοι ὡς μισθοφόροι ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Ἠδυνήθησαν δὲ νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου καταστροφὴν τῶν Κιλίκων πειρατῶν, μόλις δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Πρόβου (276—282 μ. Χ.) ὑπετάγησαν ὁλοσχερῶς.

Ἀπετέλεσε μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀμύντα, τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Γαλατίας, συγχρόνου τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, περὶ τὸ 25 π. Χ., ἀργότερον δὲ τῆς Καππαδοκίας. Κατὰ τὸν Γʹ μ. Χ. αἰῶνα ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς δράσεως τοῦ Τρεβελλιανοῦ, περιβοήτου λῃστοῦ ἐν Κιλικίᾳ, καὶ ἑνὸς τῶν 30 Ρωμαίων τυράννων, ὅστις καὶ νομίσματα ἔκοψε καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβε, τέλος δὲ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Καυσισολέως στρατηγοῦ τοῦ Γαλλιηνοῦ (260—268 μ. Χ.).

Περιληφθεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Κιλικίαν, ἀπετέλεσε, μετὰ τῆς Τραχείας Κιλικίας κατὰ τὴν ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους, ἰδίαν ἐπαρχίαν ὑπὸ ἡγεμόνα, ἀριθμοῦσαν 23 πόλεις, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σελεύκειαν (*Ἱεροκλ.* Συνέκδ. 708).

Ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἤρξατο ἐνωρὶς στρατολογοῦσα τοὺς μαχίμους Ἰσαύρους καὶ ἰδίως ἐπὶ Θεοδοσίου Βʹ (408—450) ὅταν ἠπειλήθη ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἀττίλα. Εἰς Ἰσαύρους ἀνετέθη τότε ἡ ἀσφάλεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔκτοτε δὲ μέγα μέρος τῆς φρουρᾶς αὐτῆς ἀπετελεῖτο ἐξ Ἰσαύρων ἀποτελούντων ἴδια σώματα ὑπὸ ὁμοεθνεῖς ἀρχηγούς. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἴσαυροι ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον ἐξ ὑπηκόων στρατὸν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ τῶν ἰσαυρικῶν τούτων σωμάτων κατεπολεμήθησαν καὶ ἐξωντώθησαν οἱ μισθοφόροι Γότθοι οἵτινες, ἐπαρθέντες ἐκ τῆς μεγάλης ἰσχύος, ἣν ἀπέκτησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ λόγῳ τῶν περιόπτων θέσεων, εἰς ἃς ἀνήγαγον τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, ἠπείλησαν πρὸς στιγμὴν αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἴσαυροι, ἀντικαταστήσαντες τοὺς Γότθους μισθοφόρους, δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπαναλάβωσιν ὅσας καὶ ἐκεῖνοι αὐθαιρεσίας. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν συγκεντρώσαντες εἰς χεῖράς των ἅπασαν τὴν δύναμιν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἐξεβίαζον τὰς ἀποφάσεις βασιλέως καὶ συγκλήτου, ἀνηγόρευον καὶ καθῄρουν βασιλεῖς, καὶ ἐν γένει ἦγον καὶ ἔφερον τὰ τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν βούλησιν, μέχρις οὗ ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος Αʹ (491—518), συγκεντρώσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τῆς πρωτευούσης, εἶτα δέ, στασιάσαντας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατεδάμασεν αὐτοὺς κατόπιν ἑξαετῶν αἱματηροτάτων ἀγώνων, οἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἐξόντωσιν πάντων τῶν ἀρχηγῶν των καὶ εἰς τὴν πλήρη καθυπόταξιν τῆς περιφερείας των. Ἔκτοτε οἱ Ἴσαυροι ἐστρατολογοῦντο ὁμαλῶς καὶ παρεῖχον τὰ ἐκλεκτότερα τάγματα τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου ἐναντίον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων, μεταξὺ τῶν ὑπ' αὐτὸν σωμάτων ἀναφέρονται καὶ τὰ τῶν Ἰσαύρων ὑπὸ τὸν Ἔννην, τὸν Κόνωνα, τὸν Παῦλον κ.λ. Μετὰ τὸν Ζʹ αἰῶνα, ὅτε ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ ἡ Ἰσαυρία ἰδίαν ἐπαρχίαν, δὲν ἀναφέρονται πλέον ἴδια ἰσαυρικὰ σώματα, μολονότι τὸ παλαιὸν ὄνομα τῆς περιφερείας διετηρήθη ἐπὶ πολλοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας.

Φύλαρχός τις τῶν Ἰσαύρων, γενόμενος γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Αʹ, ἀνῆλθεν εἰς τὸν βυζαντινὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζήνων ὁ Ἴσαυρος (474—491 μ. Χ.). Κατά τινα φήμην, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γʹ, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἰσαυρικὸς (717—741), κατήγετο ἐξ Ἰσαυρίας. Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὴν φήμην ταύτην ἐδημιούργησαν οἱ ἐχθροί του, θέλοντες νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν ἐκ χώρας, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐφημίζοντο διὰ τὸν τραχὺν καὶ λῃστρικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, ὅπως Ἴσαυροι καλοῦνται ὑπὸ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς καὶ πάντες οἱ εἰκονομάχοι βασιλεῖς.
Α. Θ. Σ.—Ν. ΚΛΕ

Ἰσαυρίδης, *Γεώργιος*. Φιλικὸς καταγόμενος ἐκ Μηλεῶν τοῦ Πηλίου, ἐμπορευόμενος δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μυηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σ. Θεαγένους ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διαθέρμων ὑποστηρικτῶν τῆς τε Ἑταιρείας καὶ τῆς Ἐθνικῆς Κάσσας. Ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 ἐν Βοσπόρῳ.
Γ. Δ. Κ.

— **Ἰσαυρίδης, *Ζήνων***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κύπρου. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας. Κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ τακτικοῦ ἀπὸ τὸν Φαβιέρον προήχθη εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ πεζικοῦ. Ἐπολέμησεν εἰς Χαϊδάρι, ὅπου ἐτραυματίσθη, εἰς Κάρυστον, καὶ τέλος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἔπεσε δὲ μαχόμενος κατὰ τὸν Ἀνάλατον τὸν Ἀπρίλιον 1827.
Γ. Δ. Κ.

ἰσαυρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰσαύρους· || *ἰσαυρικὰ* (τά)· ὡς οὐσ. ὁ παρεχόμενος ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου φόρος εἰς τοὺς πειρατὰς Ἰσαύρους.

Ἴσαυροι (οἱ). Λαὸς λῃστρικὸς καὶ πειρατικὸς τῆς Μ. Ἀσίας, κατοικῶν ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου μεταξὺ τῆς Λυκαονίας, Πισιδίας καὶ Τραχείας Κιλικίας (βλ. λ. *Ἰσαυρία*).
Α. Θ. Σ.

— **Ἰσαύρων *δυναστεία***. Λέγεται οὕτως ἡ περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου, ἡ περιλαμβάνουσα τὴν βασιλείαν *Λέοντος Γʹ* (717—741) καὶ τὴν τῶν διαδόχων αὐτοῦ *Κωνσταντίνου Εʹ* (741—775), *Λέοντος Δʹ* (775—780) καὶ *Κωνσταντίνου ΣΤʹ* (780—797) (βλ. λ.). Ὁ αἰὼν τῆς δυναστείας ταύτης ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς «αἰὼν τῶν μεταρρυθμίσεων», ἕνεκα τῶν ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς Λέοντος Γʹ ἐκδοθέντων νέων νόμων, διὰ τῶν ὁποίων ἐτροπολογήθη ριζηδὸν ἡ ρωμαϊκὴ νομοθεσία καὶ εἰσήχθησαν σπουδαιόταται ἐν τῷ κράτει μεταρρυθμίσεις, ἀστικαί, γεωργικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαί, ἐν αἷς καὶ ἡ κατάργησις τῶν εἰκόνων, ἡ συγκλονήσασα ἐπὶ μακρὸν τὴν αὐτοκρατορίαν. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται τοῦ Λέοντος, καὶ ἰδίως αἱ ἀφορῶσαι τοὺς δουλοπαροίκους καὶ τὴν κατάργησιν τῶν εἰκόνων, προεκάλεσαν δεινὴν ἀντίδρασιν τῶν γαιοκτημόνων καὶ τῶν μοναχῶν, συγκλονήσασαν ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐν τέλει δὲ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν κατηργήθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων.
Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [*Ἱστορ.-Νομ.*] Ἡ διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ βυζαντινοῦ κράτους τοῦ Λέοντος Γʹ ἀρξαμένη δυναστεία τῶν Ἰσαύρων ἀντιπροσωπεύει τὴν γενικωτέραν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν Ηʹ αἰῶνα καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Θʹ, τῆς ὁποίας μία ἁπλῶς ἐκδήλωσις ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ὑπερβολικῶν θρησκευτικῶν τύπων ἀναληφθεὶς ἀγών. Ἡ μεταρρύθμισις ἐκείνη ἐστράφη πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀπὸ τῆς ἀνορθώσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν μέχρι τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς διοικήσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς νομοθεσίας. Μεταξὺ τῶν κυρίων μελημάτων τῆς δυναστείας ταύτης ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάργησις διὰ τῶν γεωργικῶν νόμων τοῦ θεσμοῦ τῶν δουλοπαροίκων, τῶν «ἐναπογράφων», οἱ ὁποῖοι ἐκ νέου ἀναφαίνονται ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν βραδύτερον, ἡ ἀνάπτυξις τάξεως γεωργῶν ἐλευθέρας καὶ μὴ καταδυναστευομένης ἀπὸ τοὺς δυνατούς, ἡ ἀναμόρφωσις τέλος τῆς νομοθεσίας ἰδίᾳ εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸ οἰκογενειακὸν καὶ κληρονομικὸν δίκαιον διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀρχῶν κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ κρατοῦντος δημώδους τῶν Ἑλλήνων δικαίου. Τὴν μεταρρύθμισιν ἐξ ἄλλου διακρίνει ὀξὺς ἀντικληρικὸς καὶ ἀντιμοναχικὸς ἀγών: ἡ φορολογία τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων, ὁ περιορισμὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων, ἡ ἀφαίρεσις ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἡ παράλειψις τέλος τῆς μνείας τῆς ἐκλογῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ διαζυγίου, εἶναι χαρακτηριστικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς μοναχούς, καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς πρώτης. Ἡ ἐποχὴ τῶν μεταρρυθμιστῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ Λέοντος Γʹ τοῦ Σύρου, τοῦ ἀποκληθέντος Ἰσαύρου, παρέμειναν γνωστοὶ ὡς Ἴσαυροι, ἐνῷ εἶναι μᾶλλον ἄγονος εἰς ἐπιστημονικὴν κίνησιν, ἀπὸ ἀπόψεως τοὐναντίον νομοθεσίας ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον σταθμὸν προσπαθείας συγχρονισμοῦ τοῦ δικαίου καὶ ριζικῆς του ἀναμορφώσεως. Εἰς τοὺς Ἰσαύρους ἀνήκει ἡ σύνταξις τῆς «Ἐκλογῆς τῶν Νόμων», τῶν γεωργικῶν, ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν νόμων.

Ἐκλογὴ τῶν νόμων. Εἶναι συλλογὴ φέρουσα τὸν τίτλον: «Ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν καὶ φιλευσεβῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν Ἰνστιτούτων, τῶν Διγέστων, τοῦ Κώδικος, τῶν Νεαρῶν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ διατάξεων, καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς τὸ φιλανθρωπότερον ἐκτεθεῖσα ἐν μηνὶ μαρτίῳ ἰνδ. θʹ ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ϛσλδ». Ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ὡς «Ἐγχειρίδιος», «Νεαρὰ διάταξις», ἢ καὶ ἁπλῶς «Νόμος». Παλαιότερον εἶχεν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ «Ἐκλογὴ» ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δὲν ἐκράτησε, διότι οἱ Μακεδόνες ἦσαν τρεῖς καὶ ὄχι δύο συμβασιλεῖς, Λέων, Κωνσταντῖνος καὶ Ἀλέξανδρος, ὥστε εἰς τὸν τίτλον ἔπρεπε καὶ τῶν τριῶν ν' ἀναφέρωνται τὰ ὀνόματα. Ἐξεδόθη ἐπομένως ἡ «Ἐκλογὴ» ἀσφαλῶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σύρου ἢ Ἰσαύρου, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τῷ 717, καὶ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου Εʹ τοῦ Κοπρωνύμου, συμβασιλέως ἀπὸ τοῦ 720, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συμβασιλείας Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ ἀκριβῶς τῷ 726, οὐχὶ δὲ τῷ 740, ὅπως ἐνομίζετο. Συντάκται τῆς συλλογῆς πιθανώτατα ὑπῆρξαν ὁ κοιαίστωρ (ὑπουργὸς δικαιοσύνης) Νικήτας καὶ οἱ πατρίκιοι Νικήτας καὶ Μαρῖνος, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διορθωθείσης «εἰς τὸ φιλανθρωπότερον». Πράγματι ὅμως αἱ διορθώσεις αὗται εἰσάγουν ἐντελῶς νέον δίκαιον μὲ βάσιν ὄχι σλαβικὰς ἢ γερμανικὰς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν ἐπιδράσεις, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ κρατοῦν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κοινῶς ἑλληνικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον «Νεαραὶ» προηγουμένως ἐκδοθεῖσαι καὶ ἀπολεσθεῖσαι τοῦ αὐτοῦ Λέοντος ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον εἶχον καὶ νομοθετικῶς τεχνικῶς διατυπώσει. Ἡ «Ἐκλογή», διαιρουμένη εἰς 18 τίτλους, περιλαμβάνει διατάξεις ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου. Πολλὰ ἐν τούτοις κεφάλαια τοῦ ἀστικοῦ δικαίου οὐδόλως ρυθμίζονται (λ. χ. δουλεῖαι, κτῆσις κυριότητος κλπ.), ὑποτίθεται ὅθεν δι' αὐτά, ὅτι οἱ συντάκται ἀφέθησαν εἰς τὸ κοινῶς κρατοῦν δίκαιον, περιορισθέντες νὰ διατυπώσουν τὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι πρὸ παντὸς εἶχον ἀνάγκην ἀκριβοῦς διατυπώσεως. Αἱ ἔναντι τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου εἰσαχθεῖσαι καινοτομίαι εἶναι πολλαὶ καὶ ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου. Διακρίνει οὕτως ἡ «Ἐκλογὴ» ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου τῶν πατύρων καὶ τῶν συριακῶν κωδίκων, γάμον *ἔγγραφον*, καταρτιζόμενον δηλαδὴ δι' ἐγγράφου προικῴου συμβολαίου ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων, καὶ ἀφ' ἑτέρου γάμον *ἄγραφον*, «εἰ κατὰ στένωσιν ἢ διὰ ταπείνωσιν μὴ δυνηθῇ τις εὐπρολήπτως καὶ ἐγγράφως ποιῆσαι γάμον» (Ἐκλ. Β, 9), πιθανῶς ὁσάκις δὲν ὑπῆρχε καμμία λόγῳ προικὸς κλπ. περιουσιακὴ ἐπίδοσις, ἐπομένως μεταξὺ προσώπων τῆς κατωτέρας ἰδίᾳ κοινωνικῆς τάξεως. Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου ἐξ ἄλλου

Digitized by Google

ὑπέστη μεγάλην ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Ἐπεκράτησαν οὕτως οἱ γάμοι μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν. Ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Τρούλλῳ συνόδου ὡρίσθησαν τὰ κωλύματα τοῦ γάμου. Ἡ κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον παλλακεία ἀγνοεῖται ἢ μᾶλλον κολάζεται, καὶ διὰ τῆς ἀνυψώσεώς της εἰς πλήρη γάμον (τὸν ἄγραφον) ἐκδηλώνεται ἡ ἀποστροφὴ τῶν συντακτῶν τῆς συλλογῆς πρὸς τὸν θεσμὸν αὐτόν. Καταργεῖται ἐξ ἄλλου τὸ ἐλευθέρᾳ συναινέσει διαζύγιον, «τῆς ἀδιαλύτου τῶν γαμικῶς ἐν Κυρίῳ συμβιούντων ἑνώσεως» λυομένης μόνον ἐκ λόγων περιοριστικῶς ἐν τῇ «Ἐκλογῇ» ὁρισθέντων (Β, 13, 14, 15). Ἡ πατρικὴ ὡσαύτως ἐξουσία δὲν εἶναι πλέον ἡ αὐστηρὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου patria potestas. Ἐν τῇ «Ἐκλογῇ» εἶναι δυνατὸν ἡ ἐξουσία αὐτὴ νὰ λυθῇ οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ πατρὸς (ἀποκήρυξις), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἐνηλίκου ὑπεξουσίου. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἐπίδρασις ἑλληνικοῦ δικαίου. Ἡ πατρικὴ ἐξουσία δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν παρέρα, ἀλλὰ ταύτην κατὰ τὸ δίκαιον τῆς «Ἐκλογῆς» ἔχουν καὶ ἀσκοῦν πατὴρ καὶ μήτηρ· ἀμφοτέρων τούτων ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις πρὸς γάμον τῶν τέκνων, αὐτεξουσίων ἢ ὑπεξουσίων· ἡ ἐπιτροπεία χωρεῖ μόνον μετὰ τὸν θάνατον καὶ τῶν δύο γονέων, τέλος πατὴρ καὶ μήτηρ δύνανται τελευτῶντες νὰ ὁρίσουν τὸν ἐπίτροπον τῶν τέκνων. Ἡ ἐπιτροπεία ἐξ ἄλλου διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οἱ γονεῖς δὲν ὥρισαν ἀποθνήσκοντες ἐπίτροπον, ἀνυψώνεται εἰς δημόσιον χάριν τῶν ἀνηλίκων λειτούργημα, τὸ ὁποῖον ἀσκοῦν θρησκευτικὰ ἱδρύματα, ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει τὸ ὀρφανοτροφεῖον καὶ οἱ λοιποὶ εὐαγεῖς οἶκοι καὶ αἱ ἐγνωρισμέναι ἐκκλησίαι, εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας τὰ ἐπισκοπεῖα, τὰ μοναστήρια καὶ αἱ ἐκκλησίαι. Ἡ ἐπιτροπεία τέλος διαρκεῖ μέχρις ἐνηλικιώσεως τῶν τέκνων, συμπληρώσεως δηλαδὴ τοῦ 20οῦ ἔτους κατὰ τὴν «Ἐκλογὴν» ἢ «μέχρις ὅτου πρὸς γάμου πεῖραν καταντῶντες οἱ κληρονόμοι ζευχθῶσιν» (Ἐκλ. Ζ, 1).

Ριζικὴν πρωτοτυπίαν ἔναντι τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου εἰσάγει ἡ «Ἐκλογὴ» εἰς τὰς ἐκ τοῦ γάμου περιουσιακὰς σχέσεις. Ἀντὶ τοῦ κρατοῦντος ἀρχαιότερον προικῴου συστήματος ἐν ταῖς περιουσιακαῖς σχέσεσι τῶν συζύγων, εἰσάγεται ἤδη τὸ σύστημα τῆς κοινοκτημοσύνης, ὥστε ὁ ἀνὴρ διαχειριζόμενος ἁπλῶς τὴν προῖκα καὶ τὴν τυχὸν ὑπάρχουσαν πρόγαμον δωρεὰν («ὑπόβολον»), δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ εἰμὴ μόνον τοὺς καρπούς. Ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ (ἐπὶ γάμου ἐγγράφου) διὰ τὴν περίπτωσιν λύσεως τοῦ γάμου θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς ἄνευ τέκνων, ἐγγράφεται ὁ καλούμενος «κάσος ἐξ ἀπαιδίας μέρος τέταρτον», καθ' ὃν πλὴν τῆς προικὸς καὶ τῆς προγάμου δωρεᾶς (τὸ ἄθροισμα τούτων καλεῖται «προικοϋπόβολον») παρέχεται εἰς τὴν ἐπιζήσασαν γυναῖκα ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς ποσὸν ἴσον πρὸς τὸ τέταρτον τοῦ «προικοϋποβόλου». Τὸ τέταρτον αὐτὸ παρέχεται εἰς τὴν γυναῖκα ὡς γαμικὸν κέρδος, τὸ δ' ὑπόλοιπον τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς περιέρχεται εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρὸς ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου. Ἐὰν ἀποθάνῃ ἡ γυνὴ καὶ δὲν ὑπάρχουν τέκνα, ὁ ἀνὴρ λαμβάνει τὸ τέταρτον τοῦ προικοϋποβόλου ἂν ὑπάρχῃ προὶξ καὶ πρόγαμος δωρεά, ἄλλως μόνης τῆς προικός, τὰ δὲ λοιπὰ τρία τέταρτα περιέρχονται εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικός. Ἐὰν τοὐναντίον ὑπάρχουν τέκνα καὶ ἀποθάνῃ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ, ὁ ἐπιζήσας γονεὺς διαχειρίζεται πᾶσαν τὴν περιουσίαν τῆς οἰκογενείας (προῖκα, ὑπόβολον, περιουσίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐξώπροικα τῆς συζύγου) μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τῶν τέκνων, τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύνης ἐξακολουθούσης μὲ διαχειριστὴν τὸν ἐπιζῶντα γονέα. Τὰ τέκνα δὲν δύνανται νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὴν ἐπιζήσασαν μητέρα τίποτε ἐκ τῆς «πατρῴας ὑποστάσεως», ἀλλὰ «τοὐναντίον οὖν καὶ πᾶσαν ὑπακοὴν καὶ πᾶσαν τιμήν, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν ὡς μητρὶ προσάγουσιν αὐτῇ», ἡ δὲ μήτηρ ἐξ ἄλλου ἐπιμελουμένη τῆς ἀνατροφῆς των ὀφείλει «τὰ τέκνα ἐκπαιδεύειν καὶ γαμοστολεῖν καὶ προῖκα ἐπιδιδόναι καθὼς ἂν βουληθῇ» (Ἐκλ. Β, 6). Τὴν τοιαύτην κοινοκτημοσύνην δύναται νὰ λύσῃ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ κατὰ βούλησιν ὁ ἐπιζήσας γονεὺς μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν πάντων τῶν τέκνων. Ὑποτίθεται ὅτι τὰ τέκνα δύνανται ἐπίσης νὰ ζητήσουν τὸν χωρισμὸν τῆς περιουσίας ἐνήλικα γενόμενα καὶ συνάψαντα γάμον. Πάντως τὴν κατάλυσιν τῆς κοινοκτημοσύνης ἐκβιάζουν ὅταν ἡ ἐπιζήσασα μήτηρ συνάψῃ δεύτερον γάμον, ὁπότε ἅπασα ἡ οἰκογενειακὴ περιουσία, πλὴν τῆς προγάμου δωρεᾶς, περιέρχεται εἰς τὰ τέκνα. Ἐπὶ οἰκειοθελοῦς ὅμως χωρισμοῦ τῆς περιουσίας, ὅταν τοῦτον ἠθέλησεν ὁ ἐπιζήσας γονεύς, ἂν μὲν τοιοῦτος εἶναι ἡ μήτηρ λαμβάνει τὴν προῖκα, τὴν πρόγαμον δωρεὰν καὶ τὰ ἐξώπροικά της, συγχρόνως δὲ καὶ κεφαλικὴν μερίδα, ποικίλλουσαν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων, ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός. Ἡ ὑπόλοιπος περιουσία τοῦ πατρὸς περιέρχεται εἰς τὰ τέκνα. Ἂν δ' ἐπέζησεν ὁ πατήρ, ἐπελθούσης τῆς διαλύσεως τῆς κοινοκτημοσύνης, κρατεῖ αὐτὸς ὁλόκληρον τὴν ἀτομικήν του περιουσίαν καὶ συμμετέχει εἰς τὸ ὑπὸ τῶν τέκνων κληρονομούμενον ἄθροισμα προικός, προγάμου δωρεᾶς καὶ ἐξωπροίκων τῆς ἀποθανούσης μητρός, ὡς ἓν ἐπὶ πλέον τέκνον, λαμβάνει δηλαδὴ κεφαλικὴν ἐκ τοῦ ἀθροίσματος μερίδα ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρονομούντων τέκνων. Ρυθμίζουσα περαιτέρω ἡ «Ἐκλογὴ» τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἀπομακρύνεται πολὺ τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου καί, προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐθιμικῶς κρατοῦντος ἑλληνικοῦ δικαίου, εἰσάγει τὸ σύστημα τῶν γενεῶν (τὸ ὁποῖον καὶ παρ' ἡμῖν νῦν ἰσχύει ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου 2310 τοῦ 1910). Εἰς τὴν πρώτην τάξιν καλοῦνται οἱ κατιόντες, χωρὶς ρητῶς ν' ἀποκλείεται ἡ προικισθεῖσα θυγάτηρ, εἰς τὴν δευτέραν καλοῦνται οἱ γονεῖς ἀποκλείοντες τοὺς ἀδελφοὺς κλπ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκ διαθήκης διαδοχήν, ὁρίζεται, ὅτι διὰ τὴν σύνταξιν διαθήκης χρειάζονται ἑπτὰ μάρτυρες ἢ καὶ πέντε ἢ καὶ τρεῖς, ἂν ἀδύνατον νὰ εὑρεθῶσιν ἄλλοι. Ἀγνοοῦνται ἐξ ἄλλου οἱ κωδίκελλοι, περιλαμβάνονται ὅμως διατάξεις διὰ τὴν ἀναγκαστικὴν διαδοχήν. Ἐκπίπτουν οὕτω τῆς νομίμου μοίρας τὰ τέκνα δι' ὡρισμένους λόγους διαφόρους ἐν πολλοῖς τῆς νεαρᾶς 115 τοῦ Ἰουστινιανοῦ, χαρακτηριστικὸν δὲ τέλος εἶναι ὅτι οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ ἀποκληρώσεως τῶν ἀνιόντων.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐνοχικοῦ δικαίου οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος περὶ τοῦ τύπου τῆς stipulatio. Ἡ «Ἐκλογὴ» ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δημώδους ἑλληνικοῦ δικαίου συνήθη τύπον τῶν συμβάσεων ἀναγνωρίζει εἴτε τὴν κατάρτισιν αὐτῶν ἐνώπιον ἀριθμοῦ τινος (3 ἢ 5 συνήθως) μαρτύρων, εἴτε ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ἐγγράφως.

Αἱ ποινικαὶ τέλος διατάξεις της ἄλλοτε ἀπεδόθησαν εἰς ἐπιδράσεις ξένας καὶ εἰδικῶς φραγκικάς, πράγματι ὅμως βάσις των εἶναι τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον. Αἱ ποιναὶ ἐνίοτε εἶναι ὑπερβολικὰ αὐστηραί, συνήθεις δ' εἶναι πλὴν τῆς θανατώσεως ἡ ἀποκοπὴ τῆς ρινός, ὤτων κλπ. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διάταξις (Ἐκλ. ΙΖ', 29), καθ' ἣν ὁ διαφθείρας κόρην, τῇ συναινέσει της, ὑποχρεοῦται ἢ νὰ τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον (συναινούντων τῶν γονέων), ἢ νὰ τὴν προικίσῃ μὲ μίαν λίτραν χρυσοῦ, ἂν δὲν εἶναι πλούσιος μὲ τὸ ἥμισυ τῆ περιουσίας του, ἂν δ' εἶναι πτωχὸς «τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἐξοριζέσθω».

Ἡ «Ἐκλογὴ» εὑρεθεῖσα εἰς πολλὰ χειρόγραφα, τῶν ὁποίων αἱ χρονολογίαι φθάνουν μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Leunclavius, πλήρης ὅμως καὶ διωρθωμένη ὑπὸ Zachariae v. Liegenthal ἐν «Collectio librorum juris graecoromani» τῷ 1852, εἶτα δὲ ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ Ἀ. Μομφερράτου («Ecloga Leonis et Constantini cum appendice» 1889).

Νόμοι γεωργικοί, στρατιωτικοί, ναυτικοί. Ἀνήκουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων εἰσαχθεῖσαν νομοθετικὴν μεταρρύθμισιν. Συζητεῖται ἂν πρόκειται περὶ ἰδιωτικῶν ἐπεξεργασιῶν τοῦ Η' αἰῶνος ἢ τοὐναντίον περὶ νομοθετημάτων τῶν μεταρρυθμιστῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκ τοῦ ὅτι ὅμως συχνὰ οἱ νόμοι αὐτοὶ εἰσάγουν νέον δίκαιον, ὥστε ν' ἀποκλείεται ὑπόνοια ἐπεξεργασίας προϊσχύοντος τοιούτου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὕφος των εἶναι μᾶλλον ἐπιτακτικὸν ὕφος νομοθέτου παρὰ ἑρμηνευτοῦ, πιθανώτερον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ νομοθετικῶν συμπληρωμάτων τῆς «Ἐκλογῆς», ἐκδοθέντων ὑπὸ τῶν ριζοσπαστῶν Ἰσαύρων συγχρόνως ἢ ἀμέσως μετ' αὐτήν.

Ὁ «γεωργικὸς νόμος» περιλαμβάνει, πλὴν διατάξεων τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας, ἰδίως νέον δίκαιον, συχνότατα προερχόμενον ἐκ μωσαϊκῶν διατάξεων, ἐνίοτε καὶ ἐκ σλαυικῶν. Περιέχει διατάξεις περὶ κλοπῆς ξύλων, καρπῶν κλπ, περὶ πταισμάτων τῶν ποιμένων, περὶ βλαβῶν προξενουμένων διὰ ζῴων καὶ εἰς ζῷα κλπ. Ὁ γεωργικὸς νόμος, παρὰ τὸν κύριον χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς κώδικος ἀγροτικῆς ἀστυνομίας, περιλαμβάνει διατάξεις σχετικὰς μὲ τὴν κατάστασιν τῶν χωρικῶν κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τῆς μεγάλης ἀγροτικῆς μεταρρυθμιστικῆς κινήσεως εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ὁ γεωργικὸς νόμος διακρίνει γεωργοὺς ἐλευθέρους καὶ γεωργοὺς δούλους, ἀλλ' ἀγνοεῖ τοὺς δουλοπαροίκους, τοὺς «ἐναπογράφους», οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοί των συνεδέοντο ἀρρήκτως μὲ τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιέργουν χάριν τοῦ ἰδιοκτήτου. Οἱ ἐλεύθεροι χωρικοὶ βιοῦσι κατὰ κοινότητας, εἰς τὴν «κοινότητα» δὲ τοῦ χωρίου ἀνήκει ἡ ἰδιοκτησία τῆς γῆς κατὰ κανόνα. Διανομὴ εἶναι δυνατὴ καὶ τότε κάθε χωρικὸς γίνεται κύριος ἢ δεσπότης τοῦ μεριδίου του. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ τῆς κοινῆς ἰδιοκτησίας ἀποδίδεται ἢ εἰς τὰς ὁμαδικάς, κυρίως σλαυικάς, ἐπιδρομάς, ἢ εἰς λόγους φορολογικοὺς *(Zach. v. Liegent.)*. Πάντως ὁ γεωργικὸς νόμος ἀγνοεῖ τὸ καταστρεπτικὸν τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας σύστημα ἐξαρτήσεως τῶν ἀγροτικῶν κοινοτήτων ἀπὸ τοὺς δυνατούς, τὸ καλούμενον «πατροκίνιον», τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπὶ μακεδονικῆς δυναστείας πάλιν ἀνεγνωρίσθη. Γνωρίζει ὅμως τοὐναντίον τὴν «ἐπίμορτον» καλλιέργειαν, καθ' ἣν ὁ «μορτίτης» ἐκ συμβάσεως («ἔκδοσις») ἢ κατ' ἀνοχὴν τοῦ χωροδεσπότου καλλιεργεῖ τὰς γαίας του· καὶ ὁρίζεται ὅτι «τοῦ μορτίτου τὸ μέρος ἔστω ἐννέα δράγματα, τοῦ χωροδότου ἕν· ὅστις κατ' ἄλλον τρόπον μοιράζει ἐπικατάρατος ἔστω» (Γεωργ. νόμ. Ι, 21). Οἱ γεωργικοὶ νόμοι ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀμεδαίου τῷ 1540 εἴς τινα ἔκδοσιν τῆς «Ἑξαβίβλου» τοῦ Ἁρμενοπούλου, καὶ ἔκτοτε εἰς ὅλας τὰς ἐκδόσεις αὐτῆς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ Heimbach τῷ 1851. Ἔκτοτε σημειοῦται καὶ ἄλλη κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Ferrini τῷ 1898 ἐν «Byzantinische Zeitschrift» (τόμ. VII, σελ. 558 ἑπ.).

Οἱ «στρατιωτικοὶ νόμοι», προερχόμενοι κυρίως ἀπὸ διατάξεις τῆς ἰουστινιανείου νομοθεσίας, «Ἐκλογῆς» κλπ., περιλαμβάνουν ποινικὰς ἰδίᾳ διατάξεις δι' ἐγκλήματα στρατιωτικὰ ἢ ὑπὸ στρατιωτικῶν διαπραχθέντα. Αἱ ποιναὶ εἶναι αὐστηραί, συνήθης δ' εἶναι ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Leunclavius (1596), εἶτα ὑπὸ Μομφερράτου ἐν «Ecloga», (appendix III) καὶ Zachariae ἐν «Byzantinische Zeitschrift» (III, 1894).

Ὁ «νόμος Ροδίων ναυτικὸς» εἶναι συλλογὴ ναυτικῶν νόμων ἐκ διαφόρων πηγῶν, ρωμαϊκῶν καὶ μή, ρυθμιζόντων τὰ τῆς θαλασσίας ἐμπορίας καὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς. Ἐξεδόθησαν οἱ ναυτικοὶ νόμοι ὑπὸ Pardessus («Collection des lois maritimes», τόμ. I, Paris 1828), ὑπὸ Ferrini καὶ Mercati (ἐν «Supplementum Basilicorum, 1897) καὶ ὑπὸ Dareste (ἐν «Nouvelle Revue historique du Droit», XXIX, 1905, σελ. 429 ἑπ.).

Τὸ ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ «Ἐκλογῇ» νομοθετηθὲν δίκαιον δὲν ἐκράτησεν ἐπὶ πολύ. Ἡ ἐπελθοῦσα μακεδονικὴ δυναστεία ἐκ μίσους πρὸς τοὺς ριζοσπάστας αὐτοκράτορας ἀνέτρεψε τὰς «ἐπὶ ἐναντιώσει τῶν σωστικῶν νόμων παρὰ τῶν Ἰσαύρων φληναφίας ἐκτεθείσας» (προοίμ. Ἐπαναγωγῆς) καὶ ἐπειδὴ «οὐκ ἐκλογὴ μᾶλλον ἢ ἀνατροπὴ ὁ καλούμενος ἐγχειρίδιος καθίστατο τῶν καλῶς νομοθετηθέντων» (πρόλ. Προχείρου), ἀντὶ τῆς καταργηθείσης «Ἐκλογῆς» ἐπανήγαγε τὸ πρότερον ἰσχῦον ρωμαϊκὸν δίκαιον. Ἐν τοσούτῳ ἡ «Ἐκλογὴ» ἀποκρυσταλλώσασα τὸ δημῶδες κρατοῦν δίκαιον ἤσκησε βαθεῖαν ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τὴν μετέπειτα νομοθεσίαν, ἡ ὁποία πολλὰς διατάξεις της ἤντλησεν ἐκ τοῦ εὐσυνόπτου ἐγχειριδίου τῶν Ἰσαύρων. Οἱ νομικοὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπεξεργαζόμενοι τὴν «Ἐκλογὴν» ἐπέφερον βραδύτερον τροποποιήσεις τινὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κρατοῦντος δικαίου. Τοιαύτη ἐπεξεργασία τῆς «Ἐκλογῆς» εἶναι καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἐγχειρίδιον, τὸ ὁποῖον ὁ Zachariae ἐξέδωκε (ἐν Jus Graecoromanum», IV Lipsiae 1865, σελ. 1 ἑπ) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ecloga privata aucta», συνταχθὲν κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος χρόνους· ἄλλαι ἐπεξεργασίαι μεταγενέστεραι τῆς «Ἐκλογῆς» εἶναι ἡ «Ecloga ad Prochiron mutata» (ἐξεδόθη ὑπὸ Zachariae ἐν «Jus Graecoromanum IV) συνταχθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «Ecloga privata» καὶ τοῦ «Προχείρου Νόμου», καὶ τὸ «Prochiron auctum (ἐξεδόθη ἐν «Jus Graecorom» VI ὑπὸ Zachariae), συνταχθὲν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ λαβὸν ὑπ' ὄψιν πλὴν τῶν «Βασιλικῶν» καὶ τῆς «Ἐπαναγωγῆς» καὶ τὴν «Ἐκλογὴν» τῶν Ἰσαύρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν παρ' ἡμῖν συστημάτων τοῦ Ἀστικοῦ δικαίου βλέπε: *Mortreuil*, Histoire du droit byzantin (1843—1846) τόμ. 1-3.—*Zachariae v. Liegenthal*, Geschichte des griechisch-römischen Rechts, ἔκδ. γ (1892).—*Καλλιγᾶ*, Περι δουλοπαροικιας παρα Ρωμαιοις καὶ Βυζαντινοῖς, ἐν «Θέμιδι Σγούτα» τόμ. 9 (1865) σελ. 151 ἑπ.—*Schenk*, Kaiser Leons III Walfen im Innern ἐν Byzantinische Zeitschrift, τόμ. V (1896) σελ. 257 ἑπ.—*Siciliano Villanueva*, Diritto bizantino (1906) σελ. 18 ἑπ.—*Ginis*, Das Promulgationsjahr der Isaurischen Ecloge ἐν «Byzant. Zeitschrift» XXIV (1923—1924) σελ. 346 ἑπ., ἐπίσης τὴν ἐν *Aldo Albertoni*, Per una esposizione del diritto bizantino (1927), σελ. 48 ἑπ. βιβλιογραφίαν. Ἐπίσης *Κ. Τριανταφυλλοπούλου*, Ἔκθεσις περὶ τῶν ἔργων τῶν ὑποψηφίων εἰς τὴν κενὴν τακτικὴν ἕδραν τοῦ Ἀστικοῦ δικαίου (1924) (ἰδίᾳ περὶ τῶν ἔργων τοῦ *Γ. Μαριδάκη*).—Διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν, πλὴν τῶν γενικῶν ἱστορικῶν ἔργων *Fr. Chr. Schosser*, Geschichte der bilderstürmenden Kaiser des oströmischen Reichs (Frankfurt 1812), ἰδίᾳ σελ. 156 ἑπ.—*Gfrörer* καὶ *Weiss*, Byzantinischen Geschichten, τόμ. 2 (1873) σελ. 4 0 ἑπ.. Der Bildersturm.

Π. Ι. ΖΕΠΟΣ

Ἴσαυρος, *μάρτυς*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος, μετέβη εἰς Ἀπολλωνίαν, πιθανῶς τὴν ἐν Ἰλλυρίᾳ, καὶ ἐκεῖ ἀπεκεφαλίσθη μετ' ἄλλων τῷ 284, ὡς διαδίδων τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἐν τῷ Μηνιαίῳ τῆς 17 Ἰουνίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας.

Ε. Γ. Π.

Ἰσβάαλ· βλ. *Ἰεβοσθέ*.

Ἰσβέργγη (Isbergue), *ἁγία*. Κατά τινας ἀδελφὴ Καρόλου τοῦ Μεγάλου οὖσα, ἐμόναζεν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος ἀποθανοῦσα τιμᾶται ὡς πολιοῦχος τοῦ Artois, ἑορταζομένη τὴν 21 Μαΐου.

Ε. Γ. Π.

Ἰσβὶ ***Βενὸβ*** *[Βιβλ.]*. Γίγας Φιλισταῖος, ὅστις εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Δαυῒδ ἐφιλοδόξησε νὰ τὸν φονεύσῃ. Πάνοπλος, μὲ ὅπλα καινουργῆ καὶ δόρυ βαρύτατον, ἐπετέθη κατὰ τούτου καὶ θὰ τὸν ἐφόνευεν, ἂν μὴ ἔσῳζεν αὐτὸν ὁ ἐξάδελφός του Ἀβισάϊ. Ἔκτοτε οἱ περὶ τὸν βασιλέα ὡρκίσθησαν ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀφήσουν νὰ ἐξέλθῃ πλέον αὐτοπροσώπως εἰς μάχην «διὰ νὰ μὴ σβύσῃ τὸ φῶς τοῦ Ἰσραήλ».

Γ. Λ. Α.

Digitized by Google

Ἰσ-βοσθέ, καὶ *Ἰεβοζέθ*· βλ. *Ἰεβοσθέ*.

Ἰσβόλσκυ, *Ἀλέξανδρος - Παύλοβιτς*. Ρῶσος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1919. Εἰσαχθεὶς νεώτατος εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, προήχθη τῷ 1894 εἰς πρεσβευτὴν παρὰ τῷ Βατικανῷ καὶ μετετέθη εἶτα εἰς Βελιγράδιον (1896—1897), εἰς Μόναχον, καὶ τῷ 1900 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Τόκιον, εἰς λίαν ἀνωμάλους στιγμάς. Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου (1904), ὁ Ἰσβόλσκυ ἐτοποθετήθη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου προσείλκυσε τὴν

Ἀλέξανδρος Ἰσβόλσκυ.

εὔνοιαν τῆς χήρας αὐτοκρατείρας καὶ ἀπέκτησε τὴν φήμην φιλελευθέρου ἀνδρός, δυσφοροῦντος διὰ τὰς ἐνεργείας τῶν αὐλικῶν κύκλων, οἵτινες ὤθησαν τὴν Ρωσίαν εἰς τὸν ἀτυχῆ κατὰ τῆς Ἰαπωνίας πόλεμον. Τῷ 1907 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Στολύπιν. Ὁ Ἰσβόλσκυ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς παρῃτήθη τῶν μεμακρυσμένων ἀσιατικῶν βλέψεων, ὑποβοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἐπεδίωξε προσέγγισιν μετὰ τῶν δύο μεγάλων ἀσιατικῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Ἰαπωνίας καὶ ὑπέγραψε σύμφωνον μετὰ τοῦ μικάδου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἀμφοτέρωθεν ἡ ἀκεραιότης τῆς Κίνας. Κανονισθέντων καὶ τῶν χωριζόντων τὴν Ρωσίαν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀσιατικῶν ζητημάτων, ἐγένετο τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς σύστασιν τῆς τριπλῆς Ἀντάντ. Ἔκτοτε ὁ Ἰσβόλσκυ ἐστράφη εἰς τὴν πατροπαράδοτον ρωσικὴν πολιτικὴν τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Τῷ 1908 ἐξεπόνησε μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας Αἰρενταλ εὐρὺ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, δι' οὗ θὰ ἐτίθεντο πάντες οἱ ἐν αὐτῇ λαοὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν δύο τούτων δυνάμεων, ἐγκαθισταμένης καὶ ἐγχωρίου χωροφυλακῆς. Τὸ πρόγραμμα ὅμως τοῦτο παρέμεινε νεκρὸν γράμμα.

Τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1908 ἡ Αὐστρία ἐκήρυξε τὴν προσάρτησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, ὁ δὲ Ἰσβόλσκυ θέλων νὰ ἱκανοποιηθῇ ἐπὶ ἄλλου σημείου τῆς Βαλκανικῆς προεκάλεσε τὴν κήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βουλγαρίας καὶ τὴν ἕνωσιν μετ' αὐτῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀποζημιώσας τὴν Τουρκίαν διὰ τῆς ἀποσβέσεως τῶν πολεμικῶν αὐτῆς πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποζημιώσεων τοῦ 1877. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ σχέσεις Αὐστρίας καὶ Σερβίας ὠξύνοντο, ἐπειδὴ δὲ ἡ δευτέρα, θεωροῦσα τὴν Πετρούπολιν ὡς κέντρον τοῦ πανσλαυισμοῦ, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς Ρωσίας, ὁ Ἰσβόλσκυ, κατόπιν ἀπειλῶν τῆς Αὐστρίας ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ὅτι θὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας, ἐδήλωσεν εἰς τὸ Βελιγράδιον, ὅτι δὲν ὤφειλε νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῆς ρωσικῆς βοηθείας καὶ οὕτως ἡ Σερβία ἀνεγνώρισε τὴν προσάρτησιν τῶν δύο ἐπαρχιῶν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἡ στάσις αὕτη τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν ἐπέσπευσε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συνεννόησιν καὶ τῷ 1909 ὁ Νικόλαος Β' μετέβη μετὰ τοῦ Ἰσβόλσκυ εἰς Παρισίους, ὅπου συνωμολογήθη ἡ μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία καὶ ἡ μετὰ τῆς Ἰταλίας συμφωνία ἀλληλοβοηθείας, διὰ τὰ ζητήματα τῶν Στενῶν καὶ τῆς Τριπολίτιδος. Αἱ τελευταῖαι αὗται συνθῆκαι ἐθεωρήθησαν ὡς μεγάλαι διπλωματικαὶ νῖκαι τοῦ Ἰσβόλσκυ, ὅστις παραιτηθεὶς τοῦ ὑπουργείου διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους, ὅπως εὑρίσκεται προσωπικῶς εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Γαλλίᾳ διαμονήν του ὁ Ἰσβόλσκυ ὑπέγραψεν ἐπιπροσθέτως ναυτικὴν σύμβασιν, δι' ἧς ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ αὐστριακοῦ εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν, καὶ παρεσκεύασε τὴν συνεννόησιν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὑπεγράφη τὸν Μάρτιον τοῦ 1914 ἡ συνθήκη συμπράξεως τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ρωσικοῦ στόλου ἐν τῇ Βαλτικῇ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Ἰσβόλσκυ ὑπέγραψε μυστικὴν συνθήκην τῷ 1915, καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία συγκατένευον εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ρωσίαν, συμπληροῦσαν οὕτως ὁλοκληρωτικῶς τὴν ἀνατολικὴν της πολιτικήν. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν ὅμως τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1917 καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Κερένσκυ, ὁ Ἰσβόλσκυ κατέλιπε τὴν θέσιν του καὶ παραμείνας εἰς Παρισίους ἠσχολεῖτο εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀπομνημονευμάτων του, εἰς ἃ ἐξέθετε τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἴσβορ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας, ἤδη καλούμενον *Πηγὴ* (βλ. λ.).

Ἰσβόρνικ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζβόρνικ*.

Ἴσβορον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας, ἤδη καλούμενον *Στρατονίκη* (βλ. λ.).

— **Ἴσβορον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 519. Ἤδη καλεῖται *Ἀμάραντος*.

Ἴσβορος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Λευκόβρυση* (βλ. λ.).

Ἰσβόρσκι, *Στέφανος Νικολώφ*. Βούλγαρος συγγραφεὺς καὶ ποιητής (1815—1875). Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη βουλγαριστὶ καὶ ἑλληνιστὶ εἰς τὸ χωρίον του, εἶτα δὲ (1844) ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν. Ἐνταῦθα ἐδημοσίευσε (1849) τὴν πρώτην συλλογὴν ποιημάτων του. Ἡ καλυτέρα συλλογὴ ποιημάτων του εἶναι ἡ φέρουσα τὸν τίτλον «Ἦχοι ἀπὸ τὸν Δούναβιν» (Γαλάζιον 1871). Τ. Β.

Ἴσβουρος (Isburus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς νοτίου Σικελίας, ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ', 4, 3). Ἡ ταυτότης του δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην εἶναι ὁ μικρὸς ποταμὸς Callabellota μεταξὺ τῶν Σελινουντίων ὑδάτων καὶ τῆς Μινώας Ἡρακλείας. Α. Θ. Σ.

Ἰσγιοὺμ (Izioum ἢ Izyoum) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Χαρκόβου καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Dovers. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον κτηνῶν, ξυλείας, ἐρίων καὶ βιομηχανίαν σιδήρου Κάτ. 15.000. Μ. Ν. Δ.

Ἰσγίπετρα (ἡ). Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν Θράκῃ, κείμενον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως (*Προκ.* Περὶ Κτισμ. Δ' 11). Α. Θ. Σ.

Ἰσδιγέρδης (περσ. *Γέζντ-τζέρντ*). Ὄνομα τριῶν βασιλέων τῆς περσικῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν.

— ***Ἰσδιγέρδης ὁ Α'.*** Δέκατος τρίτος βασιλεὺς τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν, υἱὸς Μπεχρὰμ τοῦ Γ', βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 399 μέχρι τοῦ 420 μ.Χ. Ἦτο ἡγεμὼν σκληρὸς καὶ τυραννικός. Παραδόξως ὅμως ἐπροστάτευσε τὸν Χριστιανισμὸν ἐντὸς τοῦ κράτους του καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσηρέστησε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ζωροαστρικοῦ θρησκεύματος. Ἀπέθανε πληγωθεὶς θανασίμως ἐκ λακτίσματος ἵππου.

— ***Ἰσδιγέρδης ὁ Β'.*** Δέκατος πέμπτος τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 440 μέχρι τοῦ 457 μ.Χ. Κατεδίωξε τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν λαῶν τοῦ Καυκάσου, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ διαδώσῃ τὸν ζωροαστρισμόν.

— ***Ἰσδιγέρδης ὁ Γ'.*** Τελευταῖος Σασανίδης (29ος) βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἀπελθὼν τὸν θρόνον τῷ 623 μ. Χ. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Μωαμεθανῶν πολέμους του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ περσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ρουστὲμ ἀπέκρουσε τὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἀράβων, κατόπιν ὅμως ἡττήθη κατὰ κράτος εἰς τὰς μάχας τοῦ Μποβεΐδ (635 μ. Χ.) καὶ τῆς Καδεσίας (637), καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ Ρουστέμ. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Ἄραβες κατέλαβον τὴν πρωτεύουσαν τῶν Σασανιδῶν Κτησιφῶντα καὶ μέγα μέρος τῆς κυρίως Περσίας ὡς καὶ τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, ἐνῷ ὁ Ἰσδιγέρδης, σχεδὸν ἄνευ στρατοῦ, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Χορασάν, ὅπου συγκεντρώσας τὰς περισωθείσας δυνάμεις του ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φιρουζάν, ἔδωκε τελευταίαν μάχην εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Νιχαβέντ (643). Ἡττηθεὶς καὶ πάλιν ἔφυγε πρὸς τὸ Μέρβ. Ὁ σατράπης ὅμως τῆς πόλεως ταύτης ἠρνήθη να δεχθῇ τὸν ἡττημένον βασιλέα του, ἀναγκασθέντα νὰ κρυβῇ ἔξω τῆς πόλεως ἐντὸς ἑνὸς μύλου. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ ὀργάνων τοῦ σατράπου (651). Τὸ ἔτος τῆς ἀναρρήσεως Ἰσδιγέρδου τοῦ Γ' ἐχρησίμευσεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἀφετηρία μιᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς τῆς περσικῆς ἱστορίας.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἴσεβσκ (Ishevsk) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Βιάτκα (διαμέρισμα Ζαραποὺλ) ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ἴς (Ish), παραποτάμου τοῦ Κάμα. Ἔχει σιδηρουργεῖα καὶ ἐργοστάσιον κατασκευῆς ὅπλων χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ Ἴσεβσκ ἐκτίσθη τῷ 1760 ὑπὸ τοῦ Σουβαλώφ. Κάτ. 41.000. Μ. Ν. Δ.

Ἴσειον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία φαραωνικὴ πόλις, ἧς τὰ ἐρείπια σῴζονται 32 χιλμ. ΒΑ τῆς Τάντας εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Εἶναι τὸ Isidis oppidum τῶν Ρωμαίων, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ἐκαλεῖτο *Πὲρ-Ἐχβέτ*, ἤτοι «οἶκος τοῦ Ἐχβέτ» (Ὥρου), ὅθεν τὸ ἀραβικὸν *Βεχβὲτ ἐλ Χαγκάρ*. Περιτείχισμα ἐξ ὀπτῶν πλίνθων ἀρχαίου τεμένους χρησιμεύει σήμερον ὡς ἀραβικὸν κοιμητήριον. Ἐντὸς τούτου τεράστιος ὄγκος ἐρειπίων ἀνήκει εἰς τὸν λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἴσιδος, ὅστις εἶναι κτίσμα τοῦ *Νὲχτ-Χὰρ-Ἐχβὲτ* τῆς Λ' δυναστείας καὶ κατόπιν τοῦ Φιλαδέλφου. Τὰ συντρίμματα ἐκ γρανίτου φαιοῦ καὶ ροδίνου εἶναι ἀξιόλογα τεκτονικὰ στοιχεῖα. Ἐπὶ ἑνὸς τούτων παρίσταται ὁ Φιλάδελφος θυμιῶν τὴν ἱερὰν λέμβον τῆς Ἴσιδος. Ὑπὲρ τοῦτον ἵσταται ἡ θεὰ δίκερως μὲ τὸν ἡλιακὸν δίσκον μεταξὺ τῶν κεράτων καὶ ἀναδύουσα ἀπὸ λωτοῦ μέσῳ δύο θεαινῶν πτεροφόρων. Ἔξω τοῦ περιβόλου σῴζεται ἡ περιφέρεια τῆς ἱερᾶς λίμνης τοῦ τεμένους. Καὶ ἄλλαι πόλεις ἐν Ἄνω Αἰγύπτῳ καὶ εἰς τὸ Δέλτα ἔφερον τὸ ἴδιον ὄνομα Ἴσειον. Γ. Λ. Α.

ἰσελαϊκὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀξὺ ὀργανικὸν ἰσομερὲς τοῦ ἐλαϊκοῦ ὀξέος, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τοῦ ὀξυστεατικοῦ ὀξέος ὑπὸ πίεσιν 100 χστμ. Εἶναι ἀγνώστου συντάξεως στερεὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 44—45°. Διαφέρει τοῦ ἐλαϊκοῦ ὀξέος κατὰ τὴν θέσιν τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ. Σ. Γ.

Ἰσεμβὶλ (Isenbiehl), *Ἰωάννης - Λαυρέντιος*. Γερμανὸς θεολόγος καὶ ἑλληνιστής (1744—1818). Τῷ 1773 διωρίσθη ἐν Μαγεντίᾳ καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἰσχυρισθεὶς ἀπὸ τῆς ἕδρας ὅτι τὸ παρὰ Ἡσαΐᾳ (ζ', 14) λεγόμενον: «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Θεοτόκον, ὡς διδάσκει ἡ Ἐκκλησία, ἐπαύθη τῷ 1774. Τῷ 1777 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Μαγεντίας, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ διδάσκῃ ἐν αὐτῷ θεολογίας μαθήματα. Ἀλλὰ τῷ 1778 δημοσιεύσας φυλλάδιον περὶ τῆς εἰρημένης προφητείας τοῦ Ἡσαΐου καὶ ἰσχυρισθεὶς τὰ αὐτὰ ἐφυλακίσθη, ὁ δὲ πάπας Πῖος ὁ ΣΤ' ἀπεκήρυξε τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὡς αἱρετικὴν καὶ ἀπηγόρευσε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ φυλλαδίου. Τῷ 1779 ὁ Ἰσεμβὶλ ὑπογράψας δήλωσιν πλήρους ὑποταγῆς εἰς τὸν πάπαν συνεχωρήθη καὶ διωρίσθη ἐφημέριος (1780) ἐν Arnonenburg, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Ἰσεμβὶλ ἐδημοσίευσε δύο ἔργα δογματικά: «Corpus deciisonum dogmaticarum Ecclesiae catholicae» (1777) καὶ «De rebus divinis tractatus introducentes in universam Veteris ac Novi Testamenti Scripturam et theologiam christianam». Ε. Γ. Π.

ἰσεντροπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων ἴσην ἐντροπίαν πρὸς ἄλλον τινά: «ἰσεντροπικαὶ καμπύλαι».

— **ἰσεντροπικαὶ *μεταβολαὶ*** *[Φυσ.]*. Καλοῦνται οὕτω συχνάκις αἱ ἀδιαβατικαὶ μεταμορφώσεις, εἰς ἃς δὲν παρατηρεῖται μεταβολὴ *ἐντροπίας*, καὶ τοῦτο διότι, ὅταν ἓν σῶμα ὑφίσταται μετασχηματισμὸν ἄνευ κέρδους ἢ ἀπωλείας θερμότητος, δηλαδὴ μετασχηματισμὸν ἀδιαβατικόν, κατέχει τὴν αὐτὴν *ἐντροπίαν* (βλ. λ.). Θ. Θ. Φ.

Ἰσέο, ἡ ***Ἰζέο λίμνη*** (Laco di Iseo) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰζέο*.

Ἴσεργουντ (Isherwood), *σὲρ Ἰωσήφ*. Διάσημος Ἄγγλος ναυπηγός, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπενόησε νέον ναυπηγικὸν σύστημα λαβὸν τὸ ὄνομά του. Κατ' αὐτὸ εἰς τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου οἱ *νομεῖς* ἀντικατεστάθησαν διὰ πολλῶν κατὰ τὸ διάμηκες σειρῶν παραλλήλων σιδηρογωνιῶν, ἐφ' ὧν ἡλοῦνται τὰ ἐλάσματα τοῦ περιβλήματος. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη εἴς τινα ἐλαφρὰ πολεμικὰ σκάφη καὶ γενικῶς εἰς τὰ ὑγρὸν φορτίον μεταφέροντα ἐμπορικὰ πλοῖα (ὑδροφόρα, πετρελαιοφόρα), εἰς τὰ ὁποῖα ἡ λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τοῦ φορτίου ὕπαρξις πολλῶν στεγανῶν διαφραγμάτων εὐνοεῖ τὴν τοιαύτην ναυπήγησιν. Δὲν ἐγένετο ὅμως γενικῶς παραδεκτὸν καὶ οὐδόλως χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ναυπήγησιν ἐμπορικῶν σκαφῶν, ἐξαιρέσει τῶν πετρελαιοφόρων. Γ. Ν. Ν.

Ἰσερνία (Isernia) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰζέρνια*.

ἰσερουκικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ ἔχον τὴν αὐτὴν σύνταξιν πρὸς τὸ *ἐρουκικὸν* καὶ *βρασσιδικὸν ὀξύ*. Τήκεται εἰς 54—56°. Σ. Γ.

ἰσηγορία (ἡ)· τὸ δικαίωμα, ἡ ἐλευθερία τοῦ νὰ ὁμιλῇ τις ἐξ ἴσου πρὸς ἄλλον τινά· || συνεκδ. ἰσονομία, ἐλευθερία.

ἰσηλιοφάνιοι *καμπύλαι* *[Μετεωρολ.]*. Ἀκριβέστερος ὅρος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀντὶ τοῦ διεθνοῦς *ἰσοήλιοι* καμπύλαι (βλ. λ.).

ἰσημερία (ἡ) *[Ἀστρον.]*. Ἡ ἐξίσωσις τῆς διαρκείας τῆς ἡμέρας πρὸς τὴν τῆς νυκτός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται συγχρόνως ἐφ' ὅλης τῆς γῆς δὶς τοῦ ἔτους, ἤτοι περὶ τὴν 21ην Μαρτίου καὶ περὶ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὅταν ὁ ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐαρινὸν ἢ εἰς τὸ φθινοπωρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον, δηλαδὴ ὅταν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐν τῇ ἡμερησίᾳ κινήσει του φαίνεται διαγράφων ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸν κύκλον τοῦ ἰσημερινοῦ. Σ. Π.

ἰσημερινὸς (ὁ) *[Ἀστρον.]*. Ὁ μέγιστος κύκλος καθ' ὃν τέμνεται ἡ γηΐνη σφαῖρα ὑπὸ ἐπιπέδου

Digitized by Google

καθέτου ἐπὶ τοῦ πολικοῦ ἄξονος καὶ ἀπέχοντος ἰσάκις ἀπὸ τῶν δύο πόλων αὐτῆς. Ὁ κύκλος οὗτος διαιρεῖ τὴν γηΐνην σφαῖραν εἰς δύο ἡμισφαίρια, ὧν τὸ ἕν, περιέχον τὸν βόρειον πόλον, καλεῖται *βόρειον*, τὸ δὲ ἕτερον, περιέχον τὸν νότιον πόλον, καλεῖται *νότιον*. Τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἰσημερινοῦ ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν ἐπίπεδον ἐν τῷ συστήματι τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων, ἐπεκτεινόμενον δὲ τέμνει τὴν οὐράνιον σφαῖραν κατὰ μέγιστον κύκλον, ἀπέχοντα ἰσάκις τῶν δύο πόλων αὐτῆς καὶ ἀποτελοῦντα τὸν *οὐράνιον ἰσημερινόν*, ὅστις κατ' ἀναλογίαν χωρίζει τὴν οὐράνιον σφαῖραν εἰς βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον. Τὸ ἐπίπεδον τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν ἐπίπεδον τοῦ συστήματος τῶν *ἰσημερινῶν* ἢ *ὡριαίων* συντεταγμένων (ὡριαίας γωνίας καὶ ἀποκλίσεως) καὶ τῶν *οὐρανογραφικῶν* συντεταγμένων (ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ ἀποκλίσεως).

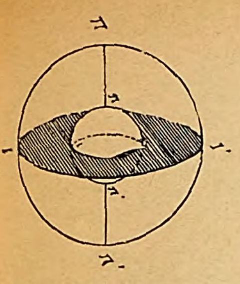

'Ισημερινός.

[ΙΙ' = οὐράνιος ἰσημερινός, ιι' = γήϊνος ἰσημερινός, ΠΠ' = πόλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας, ππ' = πόλοι τῆς γῆς.]

Τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἰσημερινοῦ τέμνει τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν *(γραμμὴ τῶν ἰσημερινῶν)*, ἥτις συνδέει τὸ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον μετὰ τοῦ φθινοπωρινοῦ. Ἡ θέσις τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰσημερινοῦ δὲν παραμένει σταθερὰ ἐν τῷ διαστήματι. Ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς αὐτῆς παράγονται τὰ δύο σπουδαῖα ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ φαινόμενα: τῆς *μεταπτώσεως* καὶ τῆς *κλονήσεως*. Ὁ ἰσημερινὸς τέμνει τὸν ὁρίζοντα ἑκάστου τόπου κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, κάθετον ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ τόπου, ἤτοι κατὰ τὴν γραμμὴν ἀνατολῶν-δυσμῶν, συγχρόνως δὲ διχοτομεῖται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. Ἐντεῦθεν καὶ ἐκλήθη ἰσημερινός, διότι ὅταν κατὰ τὰς ἰσημερίας ὁ Ἥλιος εὑρίσκηται ἐπὶ τοῦ κύκλου τούτου, τὸ ἡμερήσιον τόξον αὐτοῦ εἶναι ἴσον τῷ νυκτερινῷ καὶ συνεπῶς ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας εἶναι ἴση πρὸς τὴν τῆς νυκτός. Κατ' ἐπέκτασιν καλεῖται ἰσημερινὸς οἱουδήποτε οὐρανίου σώματος ὁ μέγιστος κύκλος, καθ' ὃν τὸ σῶμα τέμνεται ὑπὸ ἐπιπέδου καθέτου ἐπὶ τὸν πολικὸν αὐτοῦ ἄξονα καὶ ἀπέχοντος ἰσάκις ἀπὸ τῶν δύο πόλων. Οὕτως ἔχομεν ἰσημερινὸν τοῦ Ἡλίου, τῶν πλανητῶν καὶ τοῦ Γαλαξίου, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν ἐπίπεδον τοῦ συστήματος τῶν λεγομένων *γαλακτικῶν* συντεταγμένων. Τὸ μῆκος τῆς περιφερείας τοῦ γηΐνου ἰσημερινοῦ ἰσοῦται περίπου πρὸς 40 ἑκατ μέτρα, ἡ δὲ ἰσημερινὴ ἀκτὶς τῆς Γῆς πρὸς 6.378,388 χιλιόμετρα, ἢ 3963, 34 μίλλια. Σ. Π.

— **ἰσημερινὸς *ἠπειρωτικὸς*** *['Ωκεανογρ.]*· βλ. λ. *ἠπειρωτικὸς* ἰσημερινός.

— **ἰσημερινὸς *θερμικὸς*** *[Κλιματολ.]*· βλ. *θερμικὸς* ἰσημερινός.

Ἰσημερινὸς (Equador) *[Γεωγρ.]*. Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (βλ. λ. *'Ισημερινοῦ* δημοκρατία).

ἰσημερινός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰσημερίαν: «ἰσημερινὴ ἐποχὴ» ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ ἡμέρα εἶναι ἴση πρὸς τὴν νύκτα, «χῶραι ἰσημεριναί», «ἰσημερινὰ φυτὰ» τὰ εὐδοκιμοῦντα εἰς τὰς ἰσημερινὰς χώρας || ***ἰσημερινὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ. ὁ μέγας κύκλος τῆς γηΐνης σφαίρας ὁ ἀπέχων ἐξ ἴσου ἀπὸ τῶν δύο πόλων: «αἱ παρὰ τὸν ἰσημερινὸν χῶραι» (βλ. λ. *ἰσημερινός*).

— **ἰσημερινὰ *ὄργανα*** *['Αστρον.]*. Ὄργανα ἐν χρήσει εἰς διαφόρους ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις στρεπτὰ περὶ ἄξονας διατεταγμένους κατὰ τὸ παραλλακτικὸν σύστημα, ἐν ᾧ ὡς βάσις λαμβάνεται τὸ σύστημα τῶν ὡριαίων ἢ ἰσημερινῶν συντεταγμένων (βλ. *τηλεσκόπια*). Σ. Π

— **ἰσημερινὰ *σημεῖα*** *['Αστρον.]*. Τὰ δύο σημεῖα τῆς οὐρανίου σφαίρας, καθ' ἃ ὁ ἰσημερινὸς τέμνεται ὑπὸ τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἐκ τούτων τὸ ἓν καλεῖται *ἐαρινὸν* καὶ τὸ ἕτερον *φθινοπωρινὸν* ἰσημερινὸν σημεῖον. Εἰς τὸ πρῶτον εὑρίσκεται ὁ Ἥλιος περὶ τὴν 21ην Μαρτίου ἑκάστου ἔτους, ὅταν τῆς ἀποκλίσεως αὐτοῦ συνεχῶς αὐξανούσης ἀνέρχεται ἀπὸ τοῦ νοτίου εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, εἰς δὲ τὸ δεύτερον περὶ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὅταν τῆς ἀποκλίσεως αὐτοῦ συνεχῶς ἐλαττουμένης κατέρχεται ἐκ τοῦ βορείου εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Τὸ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον, συμπῖπτον πρὸς τὴν ἀρχὴν

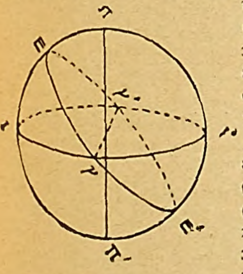

'Ισημερινὰ σημεῖα.

[ΕΕ' = ἐκλειπτική, ΙΙ' = ἰσημερινός, γ = ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον, γ' = φθινοπωρινὸν σημ. σημεῖον, γγ' = ἰσημερινὴ γραμμή.]

τοῦ ζῳδίου τοῦ Κριοῦ, παρίσταται διὰ τοῦ γράμματος γ, συμβόλου τοῦ ζῳδίου τούτου, καὶ λαμβάνεται ὡς ἀρχὴ τῆς μετρήσεως τῶν ὀρθῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν οὐρανογραφικῶν μηκῶν. Ἡ θέσις τοῦ σημείου τούτου δὲν παραμένει σταθερὰ ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας. Λόγῳ τῶν φαινομένων τῆς *μεταπτώσεως* καὶ τῆς *κλονήσεως*, τὸ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον βαθμιαίως μετατίθεται μεταξὺ τῶν ἀπλανῶν. Ἐπειδὴ ἐγγὺς τοῦ σημείου τούτου δὲν ὑπάρχει ἀστὴρ ἀρκετὰ λαμπρός, ὅστις νὰ ἀποτελῇ τρόπον τινὰ δείκτην τῆς θέσεως τοῦ σημείου γ, δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν αὐτὴν μετ' ἐπαρκοῦς προσεγγίσεως, ἐὰν ἑνώσωμεν διὰ νοητῆς γραμμῆς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀστέρων γ, δ Μεγάλης Ἄρκτου μετὰ τοῦ Πολικοῦ Ἀστέρος καὶ τοῦ β Κασσιόπης καὶ προεκτείνωμεν τὴν γραμμὴν ταύτην κατὰ 30° περίπου πρὸς τὸν ἰσημερινόν. Ἡ στιγμὴ τῆς μεσουρανήσεως τοῦ ἐαρινοῦ σημείου ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀστρικῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην τὸ ἀστρικὸν ἐκκρεμὲς δεικνύει $0^{ω}$. $0^{λ}$. $0^{δ}$. Σ. Π.

— **ἰσημεριναὶ *ἄπνοιαι*** *[Μετεωρ.]*· βλ. *ζῶναι* τῆς γῆς.

— **ἰσημεριναὶ *βροχαὶ*** *[Μετεωρ.]*· βλ. λ. *ζῶναι* τῆς γῆς.

— **ἰσημεριναὶ *συντεταγμέναι*** *['Αστρον.]*. Σύστημα συντεταγμένων, ἔχον ὡς βασικὸν ἐπίπεδον

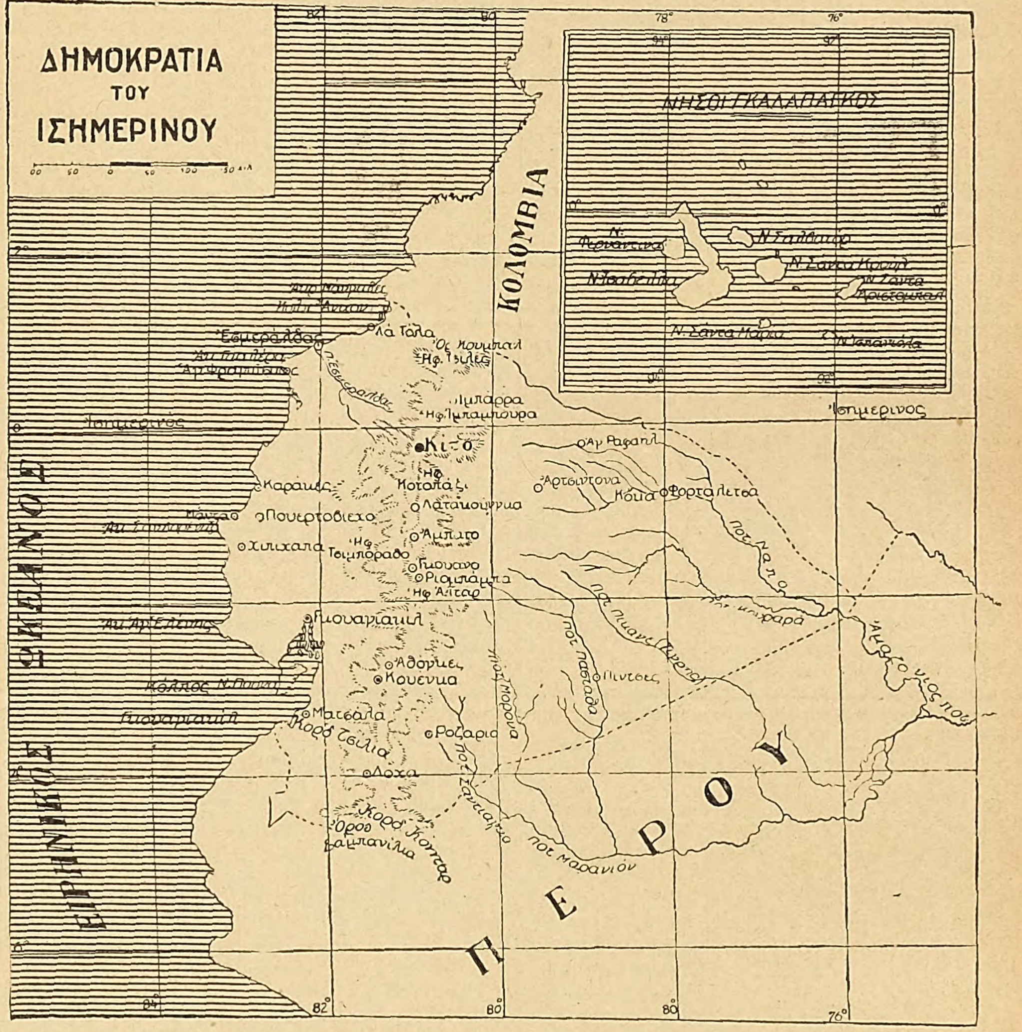

τὸν ἰσημερινὸν καὶ πρῶτον κάθετον κύκλον τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου. Σ. Π.

— **ἰσημερινὴ *ἀκτὶς*** *['Αστρον.]*. Ἡ ἀκτὶς τοῦ ἰσημερινοῦ κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν πολικὴν ἀκτῖνα. Σ. Π.

— **ἰσημερινὴ *γραμμὴ*** *['Αστρον.]*. Ἡ εὐθεῖα γραμμή, καθ' ἣν τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἰσημερινοῦ τέμνεται ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἡ γραμμὴ αὕτη συνδέει τὸ ἐαρινὸν μετὰ τοῦ φθινοπωρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου καὶ συνεχῶς μετατίθεται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς ἐκλειπτικῆς, λόγῳ τοῦ φαινομένου τῆς μεταπτώσεως, διαγράφουσα ὁλόκληρον τὸ ἐπίπεδον τοῦτο ἐντὸς 26.000 ἐτῶν περίπου. Σ. Π.

— **ἰσημερινὴ *ἐπιτάχυνσις*** *['Αστρον.]*. Φαινόμενον παρατηρούμενον ἐπὶ τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Διός, καθ' ὃ ἡ ἰσημερινὴ ζώνη ἔχει γωνιώδη ταχύτητα περιστροφῆς μεγαλυτέραν ἢ τὰ μέσα πλάτη καὶ αἱ πολικαὶ χῶραι (βλ. *Ζεὺς* καὶ *Ἥλιος*). Σ. Π.

— **ἰσημερινὴ *ζώνη*** · βλ. *ζῶναι* τῆς γῆς.

— **ἰσημερινὴ *παράλλαξις*** *['Αστρ.]*· βλ. *παράλλαξις*.

— **ἰσημερινοὶ *ἀστέρες*** *['Αστρον.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἐγγὺς τοῦ ἰσημερινοῦ εὑρισκόμενοι ἀστέρες, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς παρὰ τὸν πόλον ἢ παραπολίους καὶ τοὺς ζενιθιακούς, ἤτοι τοὺς μεσουρανοῦντας παρὰ τὸ ζενίθ. Οἱ ἰσημερινοὶ ἀστέρες, διαγράφοντες ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τόξον μεγαλυτέρου μήκους ἢ οἱ ἄλλοι ἀστέρες, προτιμῶνται ὡς ταχύτεροι εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ὥρας διὰ μεσημβρινῶν παρατηρήσεων. Σ. Π.

— **ἰσημερινὸν *μουσουλμανικὸν ὡρολόγιον*** · βλ. λ. *γνωμονική*.

— **ἰσημερινὸν *τηλεσκόπιον*** *['Αστρον.]*. Ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἀστρονομικῶν ὀργάνων, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὴν σπουδὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως, φυσικῆς καταστάσεως καὶ χημικῆς συστάσεως (βλ. λ. *τηλεσκόπιον*). Σ. Π.

— **ἰσημερινὸς *κύκλος*** *['Αστρον.]*. Ὁ ἄλλως καλούμενος ἁπλῶς *ἰσημερινὸς* (βλ. λ.).

Ἰσημερινοῦ *δημοκρατία* (La Republica del Ecuador). Δημοκρατία τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὀφείλουσα τὸ ὄνομά της εἰς τὸ γεγονός, ὅτι δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ γραμμὴ τοῦ γεωγραφικοῦ ἰσημεμερινοῦ. Ὁρίζεται Β καὶ ΒΔ. ὑπὸ τῆς Κολομβίας, ΝΑ καὶ Ν ὑπὸ τοῦ Περοῦ καὶ Δ ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, κεῖται δὲ μεταξὺ 1° 23' Β καὶ 4° 45' Ν πλάτους καὶ μεταξὺ 73° 10' καὶ 81° Δ μήκους. Ἐμβ 451.180 τετρ. χλμ. Τὰ ὅρια μετὰ τῆς Κολομβίας καὶ Περοῦ δὲν εἶναι εἰσέτι καθωρισμένα, καθ' ὅσον καὶ αἱ τρεῖς δημοκρατίαι ἀμφισβητοῦν μεγάλας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις. Δυνάμει συμφωνίας τῆς 15 Δεκεμβρίου 1894 ἡ ἐπίλυσις τῆς διαφορᾶς ἀνετέθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, ὡς διαιτητήν, ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη. Τὴν 5 Νοεμβρίου 1904 ἡ Κολομβία καὶ ὁ Ἰσημερινὸς ἐδέχθησαν νὰ ὑποβάλουν τὴν διαφοράν των πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, κατὰ τὴν διάσκεψιν δὲ τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1905 μεταξὺ Κολομβίας καὶ Περοῦ ἐξευρέθη μὲν τρόπος ἐξομαλύνσεως τῆς διαφορᾶς, ἀλλ' ἡ ὁριστικὴ διαρρύθμισις τῶν συνόρων τῶν τριῶν κρατῶν παραμένει εἰσέτι ἐκκρεμής Ἡ δημοκρατία τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀμφισβητεῖ σήμερον ἐδάφη ἐκτάσεως 443.350 τετρ χλμ.

— *[Φυσ. Γεωγρ.]* Αἱ ἀκταὶ τοῦ *'Ισημερινοῦ*, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ κόλπου Ἄνκον, ἐκτείνονται ἐπὶ μήκους 850 χλμ. Ὀλίγον νοτιώτερον εὑρίσκεται ἡ ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ *'Εσμεράλδας*, ἔπειτα τὰ ἀκρωτήρια *Γκαλέρα*, *Σὰν Λορέντσο*, *Σάντα Ἕλενα*, νοτίως τῆς ὁποίας ἡ ἀκτὴ κλίνει ἀποτόμως πρὸς τὰ Α.ΝΑ, σχηματίζουσα τὸν κόλπον *Γκουγιάκιλ*. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τούτου εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Ποῦνα* (2.000 τ. χλμ.), χωριζομένη ἀπὸ τῆς ἠπείρου διὰ τῶν διωρύγων Μόρρο καὶ Ζαμπέλι. Πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ εἰς ἀπόστασιν 1000 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εὑρίσκεται τὸ ἡφαιστειογενὲς ἀρχιπέλαγος τῶν νήσων *Γαλαπάγος*, ἀνηκόντων εἰς τὴν δημοκρατίαν (ἐμβ. 7.430 τ. χλμ., κάτ. 1000). Ἡ δημοκρατία τοῦ Ἰσημερινοῦ διασχίζεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ

Digitized by Google

τῆς Κορδιλλιέρας τοῦ Νότου, φερούσης τὸ ὄνομα *Ἄνδεις τοῦ Κίτο*. Ἀποτελοῦνται ἐκ δύο παραλλήλων σειρῶν ὕψους 4.000 μέχρι 6.530 μ. καὶ ἀπεχουσῶν ἀλλήλων 40—110 χλμ. Ἡ Δυτικὴ Κορδιλλιέρα περιλαμβάνει τὰ ἡφαίστεια *Κοτοκάκι* (4 966 μ.). *Πιετίνχα* (4 787 μ.), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ *Κίτο*, *Ἰλινίσσα* (5.305 μ.), *Ξιμποράζο* (6.253μ.). Πολλὰ τῶν ἡφαιστείων εὑρίσκονται ἐν ἐνεργείᾳ, συχνάκις δὲ ἡ χώρα δονεῖται ὑπὸ σεισμῶν. Οἱ μεγαλύτεροι τῶν ποταμῶν εἶναι οἱ *Κόκα*, *Νάπο*, *Τίγρης*, *Παστάσσα* καὶ *Μορούα* ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀμαζόνιον ποταμόν. Εἰς τὰς θερμὰς γαίας (tierras calientes), τὰς περιφερείας δηλαδὴ τὰς χαμηλοτέρας τῶν 700 μ., αἵτινες κεῖνται Α. καὶ Δ. τῆς Κορδιλλιέρας, ὁ χειμὼν ἢ ἐποχὴ τῶν βροχῶν διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου, καὶ τὸ θέρος ἢ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας καὶ τῶν ἀνέμων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι Ἰουνίου. Ἡ μέση θερμοκρασία ποικίλλει μεταξὺ 26° καὶ 29°, ἀλλ' ἐνίοτε τὸ θερμόμετρον φθάνει ὑπὸ σκιὰν τοὺς 40°. Ἡ ἐντελῶς τροπικὴ βλάστησις τῶν θερμῶν γαιῶν περιλαμβάνει κοκόδενδρα φυόμενα πλησίον τῆς θαλάσσης, ἀφθονίαν φοινίκων διαφόρων εἰδῶν, βανανέας, σακχαροκάλαμον, μανιόκας, κακαόδενδρα καὶ ἀνανᾶ. Αἱ μὴ εὔκρατοι ζῶναι ἔχουν δύο βροχερὰς ἐποχὰς καὶ δύο ξηράς, αἵτινες ἀρχίζουν κατὰ τὰ ἡλιοστάσια. Ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι 18° ἕως 24°. Ὑπὸ τὸ κλῖμα τοῦτο εὐδοκιμοῦν ὁ καφές, τὸ σακχαροκάλαμον, οἱ φασίολοι, ὁ ἀραβόσιτος καὶ ἡ κίνα. Αἱ δροσεραὶ χῶραι (tierras frias) ἔχουν μέσην θερμοκρασίαν 18° ἕως 10°. Αὗται ἀποτελοῦν τὴν περιφέρειαν τὴν κατ' ἐξοχὴν εὐνοοῦσαν τὴν κίναν, τὰ γεώμηλα, τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήν. Ὑπὲρ τὰ 3.100 μ εἶναι αἱ paramos, ψυχραὶ περιφέρειαι, ἔνθα ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι 9°—10°.

Δ. Σ. Δ.

Χλωρὶς καὶ πανίς. Ἡ χλωρὶς τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι ἀρκετὰ πλουσία. Κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν, ὧν τὸ ἔδαφος, καίτοι παραθαλάσσιον, δὲν εἶναι ἁλμυρόν, ὑπάρχουσι μεγάλα δάση. Ἐπίσης ἀφθονοῦσι καὶ τὰ τροπικὰ φυτά. Ἀνατολικῶς τῶν Κορδιλλιερῶν, ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον, φύεται ἀραβόσιτος καὶ καφές. Εἰς τὰ ψυχρότερα τμήματα τῆς χώρας φύονται κονδυλόρριζα φυτά, ὡς γεώμηλα κτλ. Αἱ ἀνατολικαὶ πεδιάδες, ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, καλύπτονται ὑπὸ δασῶν. Ἐπίσης εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς χώρας καλλιεργοῦνται ἡ μούσα (μπανάνα), ἡ ἀνανάσσα (ἀνανᾶς), ἐκ τῶν ἑσπεριδοειδῶν ἡ πορτοκαλλέα (πορτοκαλλιά), διάφορα ἀγρωστοειδῆ, ὡς ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ βρόμη, λαχανευόμεναι πόαι κτλ. Ἐπίσης ὑπάρχουσι μεγάλαι φυτεῖαι κακαοδένδρων καὶ τῶν σακχαροκαλάμων, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων ἀποφέρει μεγάλα κέρδη.

Ὁ ζωϊκὸς πλοῦτος τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι διαφορώτατος. Οὕτως ἐκ τῶν θηλαστικῶν ἀπαντᾷ ἡ ἔλαφος, ὁ τάπηρος, τὸ πέκαρι καὶ ὁ πίθηκος. Ἐκ τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν, ὁ ἀετός, ὁ κόνδωρ, ὁ ἱέραξ, ὁ γυπάετος. Ἐκ τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν ὁ ψιττακός, τὸ κολύβριον κτλ. Τὰ ἑρπετὰ ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ποικιλωτάτων γενῶν, εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν, ὡς καὶ τὰ ἔντομα, ἅτινα πολλάκις μεγάλας ἐπιφέρουσι καταστροφὰς εἰς τὴν γεωργίαν.

Δ. Ν. Π.

— *[Οἰκον. Γεωγρ.]*. Τὰ παράλια τῆς δημοκρατίας τοῦ *Ἰσημερινοῦ* ἀποτελοῦν στενὴν λωρίδα θερμῶν δασωδῶν γαιῶν, ἔνθα ἡ τροπικὴ βλάστησις εὐδοκιμεῖ, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὸ κλῖμα εἶναι ἀνθυγιεινόν. Ἐνταῦθα καλλιεργεῖται κυρίως τὸ κακάον, τὸ φυόμενον εἰς ἀγρίαν κατάστασιν εἰς τὰ δάση καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς χώρας. Τὸ σακχαροκάλαμον εὐδοκιμεῖ μέχρις ὕψους 2000 μ. Εἰς τὰ δάση, ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Κορδιλλιερῶν, συλλέγεται ἡ κίνα ἢ *κασκαρίλλα*, φυομένη εἰς ὕψος 1000 ἕως 1700 μ. Ἐπίσης συλλέγονται καουτσούκ, σαλσαπαρίλλη, κανέλλα, φυτικὸς κηρός, βαφικὰ ξύλα, κορόζο (φυτικὸν ἐλεφαντοστοῦν, ὅπερ εἶναι πυρὴν καρποῦ ὡρισμένου φοινικοδένδρου). Ἡ κτηνοτροφία εἶναι περιωρισμένη. Κατὰ τὸ 1928 ἐξήχθησαν: κακάον ἀξίας 26.436.000 σούκρ, καφὲς 11.518.000, κορόζο 6.107.000, καουτσοὺκ 2.666.000, μεταλλικαὶ γαῖαι 2 684.000.

Ὁ Ἰσημερινὸς ἔχει ἐλάχιστα μεταλλεῖα, ἀλλ' ἀρκετὰς πετρελαιοφόρους πηγάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήχθη κατὰ τὸ 1928 πετρέλαιον ἀξίας 2.212.000 σούκρ. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων κυριώτερα εἶναι οἱ ψάθινοι πῖλοι, ὧν ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 5.553.000 σούκρ. Ἐπίσης ὑπάρχουν βαμβακουργεῖα, ταπητουργεῖα καί τινα βυρσοδεψεῖα.

Δ. Σ. Δ.

—*[Πολιτ. Γεωγρ.]* Ὁ πληθυσμὸς τῆς δημοκρατίας τοῦ *Ἰσημερινοῦ*, συμποσούμενος εἰς 2.000 000 κατοίκων, εἶναι κατανεμημένος κατὰ τρόπον ἄνισον. Ἡ περιφέρεια τῶν Κορδιλλιερῶν εἶναι ἡ σχετικῶς πυκνότερον κατῳκημένη, μὲ ἀναλογίαν 4 κατοίκων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πεδιάδι ἀναλογεῖ ὀλιγώτερον τοῦ 1 κατοίκων εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Οἱ κάτοικοι ἀποτελοῦνται κατὰ 48% ἐξ Ἰνδῶν, κατὰ 30% ἐκ Μάτι (μιγάδων Ἰνδῶν καὶ λευκῶν), Χόλος καὶ Ζάμπος, κατὰ 14% ἐκ νέγρων καὶ μιγάδων καὶ 8% ἐκ λευκῶν. Οἱ γνήσιοι λευκοί, ἀπόγονοι τῶν Ἱσπανῶν, δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 50.000, ἀνήκουν δὲ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἐκ τῶν Ἰνδῶν αἱ 200.000 ζῶσιν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Διαιροῦνται εἰς πολυαρίθμους φυλάς, ἀποτελούσας ἐννέα οἰκογενείας. Ἑκάστη οἰκογένεια ἔχει ἰδίαν γλῶσσαν καὶ πολυαρίθμους διαλέκτους. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ *Κίτο*, ἔχουσα πληθυσμὸν 100.000 κατ. Ἄλλαι κυριώτεραι πόλεις εἶναι: *Γκουγυάκιλ* 94.000 κατ., *Κουένκα* 40.000, *Ριομπάμπα* 20.000, *Λόχα* 15.000, *Λατακούγκα* 15 000. Ὁ προϋπολογισμὸς ἀνῆλθε τῷ 1928 εἰς 51.588.000 σούκρ, τὸ δὲ δημόσιον χρέος εἰς 17.789.711.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη. Κατὰ τὸ ἔτος 1925 ὑπῆρχον σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ μήκους 661 χλμ. καὶ ὑπὸ κατασκευὴν 298 χλμ. Ἡ σπουδαιοτέρα ὁδός, ἡ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν (273 χλμ.), διασχίζει ὁλόκληρον τὸ ὀροπέδιον ἀπὸ Κίτο εἰς Ἀλάουσι, αἱ δὲ λοιπαὶ ὁδοί, αἱ ἄγουσαι ἀπὸ τὴν σιέρραν, δηλαδὴ τὰ ὀρεινὰ μέρη τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν Κορδιλλιερῶν πρὸς τὴν ἀκτήν, εἶναι ἁπλαῖ ἀτραποί, ἐντελῶς δύσβατοι κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν βροχῶν, καθ' ἃς καταποντίζονται ὑπὸ τοὺς χειμάρρους. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γκουγυάκιλ 488 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 1.178.800 τόννων.

Σημαῖαι καὶ ἐμβλήματα 1 Ἐμπορική: τρεῖς ὁριζόντιαι ταινίαι (κιτρίνη, κυανῆ καὶ ἐρυθρά), ἐξ ὧν ἡ κιτρίνη διπλασίου πλάτους τῶν ἑτέρων δύο. 2) Πολεμική: ἡ αὐτή, ἀλλὰ φέρουσα λευκὸν ἀετὸν ἐπὶ τοῦ ἐθνοσήμου. Τὸ ἔμβλημα παριστᾷ ὄρος βραχῶδες ἐντὸς θαλάσσης, ὑπὲρ τὴν ὁποίαν ἁπλοῦται οὐράνιον τόξον καὶ χρυσοῦς ἥλιος μετὰ δύο ζωδίων καὶ ἀτμοπλοίου εἰς τὸ βάθος.

Στρατὸς καὶ στόλος. Ἡ στρατιωτικὴ θητεία εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τρία ἔτη, καίτοι δὲ περιλαμβάνει πάντας τοὺς πολίτας οὐδέποτε ἐφαρμόζεται γενικῶς. Ὁ μόνιμος στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ 15 ταγμάτων πεζικοῦ, 3 συνταγμάτων ἱππικοῦ, τριῶν συνταγμάτων πυροβολικοῦ, 3 ταγμάτων μηχανικοῦ κα ἐκ σώματος ἀεροπλοΐας. Ἡ ὁλικὴ δύναμις ἀνέρχεται εἰς 500 ἀξιωματικοὺς καὶ 5.000 ὁπλίτας. Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν συνίσταται ἐκ 2 κανονιοφόρων, 1 ἀντιτορπιλλικοῦ, 1 τορπιλλικοῦ καὶ 1 βοηθητικοῦ, μὲ πλήρωμα 500 ἀνδρῶν. Δ.Σ.Δ.

Νόμισμα. Ἀπὸ τοῦ 1927 ἰσχύει ὁ μονομεταλλισμὸς τοῦ χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι τὸ χρυσοῦν σούκρ (sucre-or), περιέχον 0.300933 γραμμάρια καθαροῦ χρυσοῦ· 24, 3 σούκρ=1 £· 1 σούκρ =15,132 νέαι χρυσαῖ δραχμαί· 1 $=4.994 σούκρ.

Τ. Κ.

— *[Ἱστορ.]* Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τοῦ *Ἰσημερινοῦ* εἶναι οἱ *Κῖτοι*, οἵτινες ἔκτισαν ἐν Κάνταρ ἐπὶ τοῦ βράχου Γκουαγκουαλσούμα ναόν, ἔνθα προσέφερον κατ' ἔτος θυσίαν παιδίων, ὅπως ἐπιτύχουν καλὴν ἐσοδείαν. Ἄλλοι λαοί, οἱ *Γιαμπάγια*, *Λατακούνγκα* κλπ ἦσαν σύμμαχοί των. Πρὸ τοῦ ἔτους 1000 μ. Χ. τὸ ἔθνος τῶν *Κάρα*, ἐλθὸν θαλασσίως ἐκ Περοῦ, ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Γκουγυάκιλ, φεῦγον, κατὰ τὴν παράδοσιν, τοὺς γίγαντας Μάντα Ἀνῆλθον τὸν ποταμὸν Ἐσμεράλδας καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς εὐφόρου περιφερείας Κίτο. Μετέφερον τὸν ἴδιον πολιτισμὸν καὶ ἐπέβαλον τοὺς ἀρχηγούς των, διακρινομένους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκῦροι*, οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν τῇ χώρᾳ ἀπὸ τοῦ 1000 μέχρι τοῦ 1475. Οἱ Κάρα-Κῖτοι εἶχον μοναρχικὸν πολίτευμα. Ἐλάτρευον τὸν ἥλιον, χωρὶς νὰ ἰσχυρίζωνται, ὡς οἱ Ἴνκα, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι αὐτοῦ. Κατῴκουν εἰς οἰκίας, κατεσκεύαζον ὁδοὺς καὶ γεφύρας, εἶχον δὲ ὅπλα ἐξ ὀρειχάλκου, ὑφάσματα βαμβακερὰ καὶ μάλλινα, ἐγνώριζον τὴν κεραμευτικήν, ἔκοπτον δὲ καὶ ἐλάξευον τὸν σμάραγδον. Οἱ Κῖτοι ἔκαιον τοὺς νεκρούς των, ἐνῷ οἱ Κάρα τοὺς ἔθαπτον. Τὸν ΙΕ' αἰῶνα οἱ κάτοικοι ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Ἴνκα, κατὰ δὲ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ τελευταῖος Σκῦρος (1475). Ἡ λίμνη *Γιαγκουακύχα* (=λίμνη τοῦ αἵματος) διετήρησε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ συμβάντος.

Ὁ Ἱσπανὸς κατακτητὴς Πιχάρρο ἵδρυσε τὸ *Πουέρτο Βιέχο* (1531), κατέλαβε τὸ Κίτο, ἀνεκηρύχθη κυβερνήτης τοῦ ἀρχαίου βασιλείου, τῷ δὲ 1540, μὲ 346 Ἱσπανοὺς καὶ 4,000 Ἰνδούς, ἐξεκίνησεν ἐκ Κίτο, διέσχισε τὰς Κορδιλλιέρας διὰ τῆς Παππαλάκτα καὶ προὐχώρησε κατὰ μῆκος τοῦ Νάσο εἰς ἀναζήτησιν τῆς πόλεως Ἐλδοράδο. Ἐναυπήγησε μετὰ μεγάλων δυσχερειῶν πλοιάριον πρὸς ἀνάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἀφοῦ κατεσκεύασε τὰ ἀπαιτούμενα ἐργαλεῖα ἐκ πετάλων νεκρῶν ἵππων, ἐγκατελείφθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Ὀρελλάνα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη τὸ πλοιάριον, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κίτο μὲ 80 Ἱσπανούς. Βραδύτερον τὸ κράτος τῶν Κίτο προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Σάντα Φέ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ τελευταίου, ἔπειτα δὲ (1722) περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Λίμας.

Αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἀποτινάξεως τοῦ ἱσπανικοῦ ζυγοῦ ἐσημειώθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1809—1812. Ὁ στρατηγὸς Σούκρ, ὑπασπιστὴς τοῦ Βολιβάρ, κατέλαβε τὸ Γκουαγυάκιλ (1820), νικήσας δὲ ἐν Ριομπάμπα κατέλυσε τὴν ἱσπανικὴν ἐξουσίαν. Τῷ 1821 ὁ Ἰσημερινὸς προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν ἡνωμένων ἐπαρχιῶν ὑπὸ τὸν Βολιβάρ, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς Κίτο τῷ 1822, ὑπὸ τὴν δικτατορίαν του δὲ ἡ χώρα ἀπετέλεσε μέρος τῆς Κολομβίας. Περουβιανὸς στρατὸς εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Σούκρ. Ἀλλὰ τῆς Βενεζουέλας ἀρνηθείσης νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἕνωσιν, ὁ Ἰσημερινὸς ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα αὐτῆς καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν του τὸν Μάϊον τοῦ 1830 μὲ πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τὸν Φλορές. Οὗτος ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ 1845. Τῷ 1850, λόγῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις περιῆλθεν εἰς τοιαύτην ἀνωμαλίαν, ὥστε ὀλίγου δεῖν ἡ δημοκρατία διεμελίζετο. Τὰ φιλελεύθερα, συντηρητικὰ καὶ ῥιζοσπαστικὰ κόμματα δὲν ἔπαυσαν ἀμφισβητοῦντα τὴν ἀρχὴν πάντοτε διὰ βιαίων μέσων, ἡ δὲ ἐπανάστασις ἀπέβη μέχρι σήμερον ἐν τῇ χώρᾳ μόνιμος κατάστασις. Τὸ συνταγμα, πλειστάκις παραβιασθέν, ὑπέστη ἐπανειλημμένως ῥιζικὰς ἀναθεωρήσεις κατὰ τὰ ἔτη 1852, 1853, 1861, 1869, 1883, 1884, 1887. Ἐκτὸς τῶν ἐμφυλίων πολέμων, συνεκλόνησαν τὴν χώραν καὶ ἐξεγέρσεις τῶν Ἰνδῶν κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν λευκῶν καὶ τῶν μιγάδων, πάντοτε καταπνιγεῖσαι εἰς τὸ αἷμα.

Δ. Σ. Δ.

Ἰσῆς. Ἀγνώστου ὀνόματος. Βυζαντινὸς στρατηγός. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Γ' Βατάτση εἰς Θρᾴκην περὶ τὸ 1223, κατέλαβε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Καμύτζη τὴν Ἀδριανούπολιν, κατόπιν αἰτήσεως τῶν κατοίκων, ἐπιθυμούντων ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς κυριαρχίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατασταθέντων Λατίνων.

— **Ἰσῆς, *Ἰωάννης*.** Βυζαντινὸς στρατηγός, περσικῆς καταγωγῆς, μετασχὼν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Γαβρᾶ, Ἰωσὴφ Βρυεννίου καὶ Ἰωάννου Ἀγγέλου εἰς τὴν κατὰ τῶν Οὔγγρων ἐκστρατείαν τοῦ 1164.

Ν. ΚΛΣ

Ἴσθμια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν 4 μεγάλων ἐθνικῶν ἑορτῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀγομένη ἀνὰ πᾶν τρίτον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῷ κορινθιακῷ ἰσθμῷ, κέντρῳ γεωγραφικῷ τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὃ ὡδήγουν τέσσαρες ὁδοί, ἐκ δύο ἀντιθέτων διευθύνσεων ἀπὸ θαλάσσης καὶ δύο ἄλλων ἐπίσης ἀντιθέτως ἀπὸ ξηρᾶς. Κατὰ τὴν μυθολογίαν τὰ Ἴσθμια κατεστάθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σισύφου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνεψιοῦ του Μελικέρτου, τοῦ καὶ Παλαίμονος μετονομασθέντος. Ἐπειδὴ δὲ θεός, εἰς ὃν ἔθυον κατὰ τοὺς ἀγῶνας, ἦτο ὁ Ποσειδῶν, οὗ ἐγγὺς ἦτο ὁ ναός, νεώτεροι μῦθοι ἀνήγαγον τὴν ἑορτὴν εἰς τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης. Κατὰ τοὺς μύθους τούτους, ὁ Ποσειδῶν ἐρίσας πρὸς τὸν Ἥλιον διὰ τὴν κυριότητα τῆς Κορίνθου, συνεφιλιώθη εἶτα μετ' αὐτοῦ τῇ μεσολαβήσει τοῦ Βριάρεω· εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ συμβιβασμοῦ ἱδρύθησαν τὰ Ἴσθμια. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, τὰ Ἴσθμια, διακοπέντα ἕνεκα τῶν ἀνὰ τὸν ἰσθμὸν λῃστῶν, ἐπανιδρύθησαν ὑπὸ τοῦ Θησέως, ἐξοντώσαντος τοὺς λῃστὰς τούτους. Ὁ Πλούταρχος (Θησ. 25) νομίζει, ὅτι πρὸς τιμὴν τοῦ Μελικέρτου δὲν ἐγίνοντο ἀγῶνες, ἀλλὰ νυκτεριναὶ τελεταί, ὁ δὲ Θησεὺς πρῶτος διωργάνωσεν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, κατὰ μίμησιν τοῦ Ἡρακλέους, ἱδρύσαντος τὰ Ὀλύμπια πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Φαίνεται, ὅτι ὁ Θησεὺς εἶχεν ἐπίσης ὑποχρεώσει τοὺς Κορινθίους νὰ παρέχουν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τόπον προεδρίας ἴσον πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ ἱστίου τῆς θεωρίδος νεώς. Διότι τὴν ἀγωνοθεσίαν τῶν Ἰσθμίων εἶχον οἱ Κορίνθιοι, ἀπολέσαντες ταύτην μόνον κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου, ὁπότε ἡ Κόρινθος διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Ἀργείους. Τῷ 393 π. Χ., τελουμένων τῶν Ἰσθμίων ὑπὸ τῶν Ἀργείων, ἀνεφάνη μετὰ στρατοῦ ὁ Ἀγησίλαος, τρέψας τοὺς Ἀργείους εἰς φυγὴν πρὸς τὴν Κόρινθον. Ὁ Ἀγησίλαος, στρατοπεδεύσας ἐν τῷ Ἰσθμῷ, ἐπροστάτευσε τοὺς φυγάδας Κορινθίους νὰ τελέσουν αὐτοὶ τοὺς ἀγῶνας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλεσαν ἐκ νέου τοὺς ἀγῶνας ἐξ ἀρχῆς, οὕτω δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὑπῆρξαν ἀγωνισταὶ ἀνακηρυχθέντες εἰς μὲν τοὺς πρώτους νικηταί, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους ἡττημένοι ἢ καὶ τἀνάπαλιν (*Ξενοφ.* Ἑλλ. 4 5. 1. *Πλουτ.* Ἀγησίλ. 21. *Παυσ* 3. 10. 1). Ἐπίσης τὴν ἀγωνοθεσίαν τῶν Ἰσθμίων ἔλαβον καὶ οἱ Σικυώνιοι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, μέχρι τῆς ἀνοικοδομήσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος.

Τὰ Ἴσθμια ἐθεωροῦντο ὡς ἡ μεγαλοπρεπεστάτη ἐθνικὴ ἑορτὴ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰ Ὀλύμπια. Ὁ Σόλων μάλιστα προώρισε δι' ἕκαστον ἰσθμιονίκην ἀμοιβὴν 100 δραχμῶν. Μόνον οἱ Ἠλεῖοι δὲν ἔπεμπον θεωρίαν, ἀλλ' οὐδὲ συμμετεῖχον τῶν ἀγώνων ἀγωνισταὶ ἐξ Ἤλιδος, πλὴν τῶν Λεπρεατῶν. Πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ Συράκουσαι, ἡ Νίκαια τῆς Βιθυνίας, ἡ Ἄγκυρα τῆς Γαλατίας, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοπικῶν ἑορτῶν, ἐμιμοῦντο τοὺς ἰσθμιακοὺς ἀγῶνας. Τὰ Ἴσθμια ἐτελοῦντο τὸ ἔαρ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου ἔτους ἑκάστης Ὀλυμπιάδος, ἐν τῷ ἐκ λευκοῦ λίθου σταδίῳ, πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, μεταξὺ

Digitized by Google

τῶν πρὸς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον παραλίων καὶ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τῶν Ὀνείων ὀρέων. Ἐν τῷ μεγάλῳ τεμένει ὑπῆρχον καὶ οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι νικησάντων. Τὰ ἀγωνίσματα τῶν Ἰσθμίων ἦσαν πλειότερα ἢ τὰ τῶν Ὀλυμπίων, εἰς αὐτὰ δὲ κατήρχοντο ἄνδρες, ἀγένειοι καὶ παῖδες. Ἐκτὸς δὲ τῶν γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγωνισμάτων, ἀπὸ τοῦ Γ′ π. Χ. αἰῶνος καθιερώθησαν καὶ ἀγωνίσματα κιθαρῳδῶν, ἀοιδῶν καὶ ποιητῶν, εἰς ἃ μετεῖχον, ὡς φαίνεται, καὶ γυναῖκες. Ὁ Πλούταρχος τοὐλάχιστον ἀναφέρει (Συμπόσ. Ε, 2), ὅτι κατὰ τὸν Πολέμονα ἐν τῷ σικυωνίῳ θησαυρῷ ἀνέκειτο χρυσοῦν βιβλίον Ἀριστομάχης ἀνάθημα, τῆς Ἐρυθραίας ποιητρίας, «Ἴσθμια νενικηκυίας». Οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον στέμματα φύλλων πίτυος, βραδύτερον δὲ ξηροῦ σελίνου καὶ μεταγενεστέρως πάλιν πίτυος. Ἀμφότερα τὰ φυτὰ ταῦτα εἶχον πένθιμον σημασίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Παυσανίου ἡ πίτυς ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἐκάλυπτε τὸν Ἰσθμόν. Αἱ ἰσθμιάδες ἤρξαντο ἀριθμούμεναι ἀπὸ τοῦ 583 π. Χ. Ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἀγώνων τούτων ὁ Ἀλέξανδρος, τῷ 336 π. Χ., ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Τῷ δὲ 196 π.Χ. ὁ Τίτος Κόϊντος Φλαμινῖνος ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοὺς Ρωμαίους εἶχεν ἐπιτραπῆ νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ Ἴσθμια καὶ μετέχουν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 228 π.Χ. (*Πολυβ.* Β, 13). Κατὰ τὴν μυθολογίαν, εἰς τὰ Ἴσθμια νικηταὶ ἀνεδείχθησαν σὺν ἄλλοις καὶ οἱ Κάστωρ, Πολυδεύκης, Κάλαϊς, Ὀρφεύς, Ἡρακλῆς, Πηλεύς, Τελαμὼν καὶ Θησεύς. Οἱ νικηταὶ ἀπελάμβανον πολλῶν τιμῶν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι των. Τὰ Ἴσθμια ἐτελοῦντο τοὐλάχιστον καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ. Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος τούτου φαίνεται, ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἠγόραζον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἄρκτους καὶ πάνθηρας, εἰσαγαγόντες εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ζῳομαχίας. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἰσθμία (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας, ἱδρυθὲν κατὰ τὸ πρὸς τὸν Σαρωνικὸν στόμιον τῆς διώρυγος τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ἅμα τῇ περατώσει αὐτῆς περὶ τὸ 1893. Κάτ. (1928) 733. Εἶναι ἕδρα τῆς ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ τὰ χωρία *Καλαμάκιον* καὶ *Βρύση τῆς Κυρᾶς*, ἀριθμούσης (1928) ἐν ὅλῳ 1137 κατ.

Αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου ἀνήκουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἑταιρείαν τῆς διώρυγος τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, οἱ δ' ἐν αὐτῷ κάτοικοι εἶναι κυρίως ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται τῆς ἑταιρείας ὠργανωμένοι εἰς δύο συλλόγους. Ἡ Ἰσθμία διακρίνεται εἰς δύο ἐνοριακὰς συνοικίας, τὴν πρὸς Β. τῆς διώρυγος, ἔχουσαν ἐνοριακὸν ναὸν τὸν ἐν Καλαμακίῳ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (ἀπόστασις 1 χλμ.), καὶ τὴν πρὸς Ν., ὅπου καὶ τὰ γραφεῖα τῆς ἑταιρείας, ἔχουσαν τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις κεῖται κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἱερὸν περίβολον τοῦ ἰσθμοῦ. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, λιμεναρχεῖον, τελωνεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ ταχυδρομεῖον καὶ ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν ἀπὸ τὴν Βρύσην τῆς Κυρᾶς καὶ φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς τῆς ἑταιρείας. Ι. Σ. Σ.

—**Ἰσθμίας *ὅρμος*** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ὁ ΒΔ μυχὸς (κοιν. *Ὅρμος Καλαμακιοῦ*) τοῦ ἐν τῷ Σαρωνικῷ ἐλάσσονος κόλπου τῶν *Κεγχρεῶν*, ἔχων ΝΔ κέρας τὸ ἀκρωτήριον *Σοφία*, ἀνατολικὸν τὸ ἀκρωτήριον *Σπάρτα* καὶ ἀτενίζων πρὸς Εὖρον. Εἰς τὸν Δ ΒΔ μυχόν του, τὸ ΝΑ στόμιον τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, ἔχον ἀριστερᾷ τῷ διαπλέοντι αὐτὴν ὡραίαν ἔπαυλιν ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως καὶ παρ' αὐτὴν σταθμὸν σημάνσεων. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάρτα, ὁ φάρος Σουσσακίου (πλάτ. 37° 54′ 49″ Β, μῆκ. 23°03′ 30″, χάρτ. ἀγγλ. 1513: Aegina to Isthmus) ἱδρυθεὶς τῷ 1894 καὶ ἐκπέμπων ἐρυθρὸν φῶς 9 μιλλίων. Τὸ στόμιον τῆς διώρυγος προφυλάσσεται κατὰ τῶν ἀπὸ Α. ΒΑ ἀνέμων ὑπὸ καμπύλου κυματοθραύστου, οὗ τὸ ἀκροχήλιον φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς πρασίνου σταθεροῦ. Ἀφ' ἧς τὰ ἐν τῷ ὅρμῳ Ἰσθμίας προτιθέμενα νὰ εἰσπλεύσωσι τὸν Κορινθιακὸν ἐν νυκτὶ τεθῶσι κατὰ τὸν ἄξονα τῆς διώρυγος, θὰ ἴδωσι κατὰ τὸ σημεῖον, καθ' ὃ διὰ λόγους προοπτικοὺς συγκλίνουσιν οἱ ἐφ' ἑκατέρου τῶν κρηπιδωμάτων τῆς διώρυγος ἠλεκτρικοὶ κατὰ στοῖχον φανοί, τὰς ἐντόνους ἐκλάμψεις τοῦ φάρου *Μελαγγάβι*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἴσθμιος (ὁ, ἡ) καὶ *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὁ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου· || ***Ἴσθμια*** (τά)· ὡς οὐσ. ἡ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τελουμένη ἑορτὴ τοῦ Ποσειδῶνος.

Ἴσθμιος *['Αρχ.]* Ἐπίκλησις τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Κορίνθῳ ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἱερὸς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς Κορίνθου ἡ λατρεία του μετηνέχθη εἰς τὴν γείτονα Σικυῶνα, ὅπου ὑπῆρχε βωμὸς αὐτοῦ μετὰ τὸ μνῆμα τοῦ Ἀράτου. Ὡσαύτως ἐλατρεύετο καὶ ἐν Ἁλικαρνασσῷ, ὅπου ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Α′ αἰῶνος ἀναφέρεται ἱερὸν αὐτοῦ καὶ ἀγάλματα, ἀναγράφεται δὲ καὶ κατάλογος τῶν ἱερέων ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τῶν τὴν ἀποικίαν ἐκ Τροιζῆνος ἀγαγόντων, ὅθεν συμπεραίνεται, ὅτι ὁ Ποσειδῶν Ἴσθμιος ἐκαλεῖτο καὶ ἐν Τροιζῆνι. Ἐπίσης ἐν Κυζίκῳ εὑρέθη μεγάλη μαρμαρίνη βάσις μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἰσθμίῳ». Πρὸς τὸν Ποσειδῶνα Ἴσθμιον ἐγίνοντο προσφοραὶ χαλινῶν, μαστίγων, ψηκτρῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν μὲ τὴν ἱππασίαν. Ὡς Ἴσθμιος ἐλατρεύετο ἐν Κῷ καὶ ὁ Ζεὺς ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον. Π. Ν. Π.

ἰσθμὸς (ὁ)· στενὸς πόρος, στενὴ ξηρὰ μεταξὺ δύο θαλασσῶν· || *Ἰσθμός*· ὡς κύριον ὄνομα ὁ τῆς Κορίνθου, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰσθμῶν: «ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῷ Ἰσθμῷ» || μεταφ. πᾶν ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς ἰσθμόν: «ἰσθμὸς τῆς πυέλου,—τοῦ φάρυγγος».

—*[Γεωγραφ.]* Καλεῖται *ἰσθμὸς* στενὸς λαιμὸς χέρσου, ἑνώνων δύο ξηρὰς καὶ χωρίζων δύο θαλάσσας. Τοιοῦτοι ἰσθμοὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς παρουσιάζονται πολλοί, ὡς ὁ ἰσθμὸς τοῦ Παναμᾶ, ὁ ἰσθμὸς τοῦ Σουὲζ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου. Ἐπειδὴ οἱ ἰσθμοὶ παρέχουν ἐμπόδια εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ἄμεσον ἐπικοινωνίαν τῶν δύο θαλασσῶν, τὰς ὁποίας ἕκαστος τῶν ἰσθμῶν χωρίζει, ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι νὰ διατέμνουν τούτους, ἀνοίγοντες τὰς διώρυγας (βλ. λ. *διῶρυξ*). Γ. Κ. Γ.

—*[Ὑδραυλ.]* Βλ. λ. *διῶρυξ*.

—*['Ανατομ.]* —1) *Ἰσθμὸς ἀλλήρειος*· ἀφανὲς στένωμα, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς μηνοειδεῖς βαλβῖδας τῆς καρδίας. —2) *Ἰσθμὸς ἀορτῆς*· ζώνη στενὴ κειμένη ἄνωθεν τῆς προσφύσεως τοῦ ἀορτικοῦ ἢ βοταλλείου συνδέσμου, τοῦ χωρίζοντος τὸ ἀορτικὸν τόξον ἀπὸ τῆς θωρακικῆς ἀορτῆς.—3) *Ἰσθμὸς ἐγκεφάλου*· στενὸν μέρος, συνάπτον τὸν μέγαν ἐγκέφαλον μετὰ τοῦ ῥομβοειδοῦς ἐγκεφάλου, διελαυνόμενον δ' ὑπὸ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς 4ης κοιλίας.—4) *Ἰσθμὸς θυρεοειδοῦς ἀδένος*· τὸ μέσον καὶ στενότερον μέρος ἢ ὁ μέσος λοβὸς τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, ἐμφανιζόμενος δίκην ἐγκαρσίας ταινίας, ἧς ἡ μὲν ὀβελιαία διάμετρος εἶναι 6—8 χλμ., τὸ δὲ ὕψος 5—15 χλμ.—5) *Ἰσθμὸς μήτρας*· ζώνη στενὴ ἢ περίσφιγξις, χωρίζουσα τὸ σῶμα τῆς μήτρας ἀπὸ τοῦ αὐχένος αὐτῆς.—6) *Ἰσθμὸς πυέλου*· τὸ ἄνω στόμιον ἢ ἡ εἴσοδος τῆς ἐλάσσονος πυέλου καλεῖται *ἄνω ἰσθμός*, τὸ δὲ κάτω στόμιον ἢ ἡ ἔξοδος αὐτῆς *κάτω ἰσθμός*. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἰσθμῶν εἶναι ὁ *μέσος ἰσθμός*.—7) *Ἰσθμὸς φάρυγγος*· δίοδος διατατὴ μεταξὺ τοῦ κοίλου τοῦ στόματος καὶ τοῦ φάρυγγος, ἀφοριζομένη ἄνωθεν μὲν ὑπὸ τοῦ ὑπερῴου ἱστίου, κάτωθεν δ' ὑπὸ τῆς ῥίζης τῆς γλώσσης, ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις ὑπὸ τῶν παρισθμίων καμαρῶν καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν κειμένων παρισθμίων ἀμυγδαλῶν· διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου κοινωνεῖ τὸ κοῖλον τοῦ στόματος πρὸς τὸν φάρυγγα.—8) *Ἰσθμὸς ᾠαγωγοῦ*· ἡ ἔσω στενοτέρα μοῖρα τοῦ ᾠαγωγοῦ· ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς μήτρας καὶ ἐκτείνεται ἐπὶ τὰ ἔξω μέχρι τοῦ προσθίου ἄκρου τῆς ᾠοθήκης, ἔχει δὲ μῆκος 3—6 ἑκ.—9) *Ἰσθμὸς ὠτιαίου χόνδρου*· ὁ πυθμὴν τῆς χονδρίνης αὔλακος, ἥτις συνάπτει πρὸς ἀλλήλους τὸν χόνδρον τοῦ πτερυγίου τοῦ ὠτὸς μετὰ τοῦ χόνδρου τοῦ ἔξω ἀκουστικοῦ πόρου. Ι. Π.

— **Ἰσθμὸς τῆς *Κορίνθου*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κόρινθος*.

ἴσια· ἐπίρρ. ἀντὶ *ἴσα* (βλ. λ.)· || «ἴσια νερά, ἴσια καρένα» (παρὰ ναυτ.)· ὅρος παραστατικώτατος, χαρακτηρίζων δυσχερῆ τοῦ πλοίου θέσιν, λόγῳ τοῦ ὅτι εὑρέθη εἰς βάθος θαλασσίου βυθοῦ ἴσον πρὸς τὸ βύθισμα τοῦ πλοίου· μεταφ. παρὰ Κυκλαδίοις πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ μετὰ κόπου ἰσοζυγίζοντος τὰ ἔσοδά του πρὸς τὰ ἔξοδα. Σ. Ε. Λ.

ἰσιάδα (ἡ)· ἀντὶ *ἰσάδα* (βλ. λ.).

ἰσιάζω· ἀντὶ *ἰσάζω* (βλ. λ.).

ἰσιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν θεὰν τῶν Αἰγυπτίων Ἶσιν, ὁ τῆς Ἴσιδος: «ἰσιακὸς πίναξ», «ἰσιακὰ μυστήρια».

— **Ἰσιακὴ *πινακὶς*** *['Αρχ.]*. Ρωμαϊκὸν τεχνούργημα τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀποκείμενον μὲν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Τουρίνου, εὑρεθὲν δ' ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1525. Εἶναι χαλκίνη πινακίς, ἐφ' ἧς παραστάσεις ἀναγόμεναι εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἴσιδος εἶναι ἔγγλυφοι μετ' ἐνσφηνώσεων ἀργύρου.

— **Ἰσιακὸς** (ὁ) *['Αρχ.]*. Μέλος ἱερατικοῦ σωματείου λατρεύοντος ἰδιαιτέρως τὴν Ἶσιν ὡς νεκρικὴν θεὰν μετὰ τῶν συννάων θεῶν Ἀνούβιος καὶ Ἄπιος. Ἐφόρουν λευκὸν βαμβάκινον χιτῶνα καὶ ἐξύριζον τὴν κεφαλήν.

Ἰσιακῶν *λιμὴν* (Isiacorum Portus) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κείμενος μεταξὺ τῆς Ὀδησσοῦ πρὸς βορρᾶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχε 340 στάδια (μίλλια 45 1/8), καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τύρα (νῦν Δνεῖστερ), 330 στάδια (μίλλια 44) πρὸς ἀνατολὰς (*Ἀρρ.* Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 31, *Ἀνωνύμου*, 61). Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Εὐξείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλουσιν οἱ τρεῖς μικροὶ ποταμοὶ Καγαλιοὺκ ἢ Καγιαλύκ. Α. Θ. Σ.

Ἰσίγονος. Χαλκοπλάστης τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου, οὗτος κατεσκεύασεν ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων τὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα τῶν ἡττηθέντων Γαλατῶν, ἅτινα οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου Ἄτταλος καὶ Εὐμένης ἀνέθηκαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς πόλεως ταύτης. Ι. Μ. Π.

— **Ἰσίγονος ὁ *παραδοξογράφος*.** Ἕλλην συγγραφεὺς ἐκ Νικαίας τῆς Βιθυνίας, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου. Συνέγραψεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄπιστα», τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον ἦτο «κρῆναι καὶ λίμναι καὶ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ ὅσα θαυμάσιά τινα ἐν αὐτοῖς ἔχουσι». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπωλέσθη καὶ δὲν γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ ἄλλο πλὴν τινων ἀποσπασμάτων, ἐγκατεσπαρμένων εἰς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν ἀνθρωποφάγων τῆς Ἀφρικῆς, περὶ τῆς μακροβιότητος ἰνδικῆς τινος φυλῆς, περὶ ἱεροῦ ταύρου ἐν Ρόδῳ λαλοῦντος ἑλληνιστί, περὶ λίμνης ἐν Λυδίᾳ, τῆς ὁποίας οἱ κάλαμοι ἐχόρευον, περί τινος κρήνης ἐν Κλαζομεναῖς, ἐκ τῆς ὁποίας πίνοντα τὰ πρόβατα ἤλλασσον τὸ χρῶμα τοῦ ἐρίου των, περὶ ἑτέρας κρήνης παρὰ τὰς Θήβας, ἐκ τῆς ὁποίας πίνοντες οἱ ἵπποι ἐμαίνοντο κ.τ.τ., ἅτινα καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀναγνῶσται ἐχαρακτήριζον ὡς τερατολογίας. Τὰ ἀποσπάσματα συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ Westermann (ἐν Paradoxographi graeci 162 κ.ἑ. καὶ εἰς τὰ Fragm. Histor. graec. IV, 435—437). Ν. Α.

Ἰσίδας ὁ *Φοιβίδου*. Σπαρτιάτης στρατιωτικὸς (362 π. Χ.), βλ. λ. *Ἰσάδας*.

Ἴσιδος *νῆσος* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. — 1) Νῆσος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (τοῦ ἀρχ. Ἀραβίου κόλπου) προσκειμένη τῇ ἀσιατικῇ ἀκτῇ ἀνατολικῶς τοῦ στομίου τοῦ Αἰλανίτου κόλπου (κόλπου Ἀκάμπας), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαρχίδου («Ἐκ τῶν περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογαὶ» § 91), ἡ τετάρτη ἀπὸ τῆς Ἰοκάτης ἢ *Δίας* (βλ. λ.) καὶ μείζων τῆς συστάδος: «Καὶ τούτων τὴν μὲν πρώτην ὑπάρχειν ἱερὰν Ἴσιδος ἔρημον οὖσαν· παλαιῶν δ' οἰκιῶν ἔχειν λιθίνας ὑποστάθμας καὶ στήλας γράμμασι βαρβαρικοῖς κεχαραγμένας» (*Ἀγαθαρχ.* κατὰ Διόδωρον, δμ.). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μπαρακὰν* (πλάτ. 27° 54′ Β, μῆκ. 35° 04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 82: Red sea sheet 1).—2) Νῆσος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης προσκειμένη τῇ ἀφρικανικῇ ἀκτῇ (*Πτολεμ.* ἔκδ. Nobbe Δ, ζ, 38) σχηματίζουσα καὶ λιμένα (*Plin.* VI, 173). Εἶναι ἡ σύγχρονος νῆσος *Νταραμὰκ* ἢ *Χαλὲμπ* (πλάτ. 12° 55′ Β, μῆκ. 42° 55′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8e: Red sea, sheet 5), ὁ δὲ λιμὴν ὁ σύγχρονος *Ἀσσὰμπ* (πλάτ. 13° 03′ Β, μῆκ. 42° 44′ Ἀν., Red sea and gulf of Aden pilot, ἔκδ. 1921 σελ. 394). Σ. Ε. Λ.

Ἰσιδώρα, *ἁγία*. Δύο ἅγιαι μνημονεύονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα: ἡ ἐν Λεοντίνοις τῆς Σικελίας ἑορταζομένη τὴν 17 Ἀπριλίου, ὡς ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τῆς ἀδελφῆς της *Νεοφύτης* τῷ 236· καὶ ἡ τὴν 1 Μαΐου ἑορταζομένη ἐξ Αἰγύπτου μοναχή, ἡ ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου ἐγκωμιαζομένη. Ε. Γ. Π.

Ἰσίδωρος ὁ *Χαρακηνός*. Ἀρχαῖος Ἕλλην γεωγράφος, σύγχρονος τοῦ Στράβωνος, ἐκ Χάρακος. Περιηγήθη ὅλην τὴν Παρθίαν, πιθανῶς δὲ καὶ ἄλλα μέρη, γράψας «Σταθμοὺς Παρθικούς», «Παρθίας περιηγητικόν», θεωρούμενον ὑπό τινων ταὐτὸν πρὸς τὸ προηγούμενον, καὶ γενικώτερον σύγγραμμα περὶ μέτρων τῆς οἰκουμένης, οὗτινος ἀπωλέσθη ὁ τίτλος. Τὸ πρῶτον διεσώθη ὁλόκληρον, χρησιμοποιηθὲν ὡς πηγὴ ὑπὸ Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἀποτελεῖ δὲ ξηρὰν ἔκθεσιν ἀποστάσεων διαφόρων σημείων τῆς Παρθικῆς εἰς σχοίνους. Ἡ διήγησις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ζεύγματος τοῦ Εὐφράτου, λήγει εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, μητρόπολιν τῆς Ἀραχωσίας, διαλαμβάνει δὲ ἐν ὅλῳ πορείαν 858 σχοίνων (34320 ἢ 25740 στάδια περίπου), διαιρουμένης τῆς χώρας εἰς 19 ἐν ὅλῳ ἐπαρχίας. Τοῦ δευτέρου διεσώθη μακρὸν μόνον ἀπόσπασμα παρ' Ἀθηναίῳ περὶ τῶν ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ μαργαριτῶν, τοῦ δὲ τρίτου 14 βραχέα ἀποσπάσματα, ὧν τὰ σημαντικώτερα ἀναφέρονται εἰς τὰς περιμέτρους Κύπρου, Σάμου, Λέσβου, Πελοποννήσου καὶ Βρεττανίας καὶ εἰς τὰς ἀποστάσεις Ἰνδιῶν-Ἡρακλείων στηλῶν, Ταναΐδος-Ἡρακλείων στηλῶν, Ρόδου-Ἀλεξανδρείας κ. ἄ. Ἐπίσης διέσωσεν ὁ Λουκιανὸς δύο ἀποσπάσματα τοῦ Ἰσιδώρου ἀτιτλοφόρητα, περὶ Πάρθων βασιλέων, προερχόμενα βεβαίως ἐκ τοῦ πρώτου ἢ δευτέρου του ἔργου. Τὸν Ἰσίδωρον ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Hoeschel (1600), ἀκολούθως δὲ οἱ Hudson (Β′ τόμ. Ἀρχ. Γεωγραφίας, Ὀξώνιον 1703), Ζωσιμάδαι (Βιέννη, 1806), B. Fabricius (Δρέσδη, 1849), E. Miller (Παρίσιοι, 1839), τελευταῖος δὲ ὁ Κάρολος Μύλλερ ἐν τῇ συλλογῇ Geographi Graeci Minores (Α′ τόμ., σελ. 244—256, Παρίσιοι 1855), μετὰ χρησιμωτάτης εἰσαγωγῆς (σ. LXXX—XCV). Π. Ν. ΠΑΠΑΣ

— **Ἰσίδωρος.** Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος, ὁ ὁποῖος συγχέεται συνήθως μετὰ τοῦ Ἰσιδώρου Γαζαίου, ἀλλ' ἀκμάσας πολὺ ἐνωρίτερον αὐτοῦ, ἤτοι κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ Ε′ μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν πρὸ τοῦ 526 μ. Χ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἔτυχεν ἐθνικῆς μορφώσεως, ἦλθε δὲ ἐνωρὶς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Πρόκλου

Digitized by Google

ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν, διεδέχθη δὲ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς τὸν Μαρῖνον, διάδοχον τοῦ Πρόκλου. Ὡς μαθητὴς ὁ Ἰσίδωρος διεκρίθη διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ ἀνήσυχον πνεῦμά του, ἀλλ' ὡς διευθυντὴς τῆς σχολῆς δὲν ηὐδοκίμησεν. Ἀπέρριπτε τὴν διαλεκτικὴν καὶ περιεφρόνει τὰ βιβλία καὶ τὰς σοβαρὰς μελέτας εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἀπολέσῃ καὶ τῶν μαθητῶν του τὴν ἐκτίμησιν, ἐδείκνυε δὲ ροπὴν πρὸς ἐξήγησιν ὀνείρων καὶ τὴν μαντείαν καὶ ἀπεστρέφετο τὰς ἐπισήμους θρησκείας, φρονῶν ὅτι φέρει τὸν θεὸν ἐν ἑαυτῷ. Τὴν ἐπιστήμην ἐθεώρει ἀνίκανον νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ἐδέχετο αὐτὴν οὔτε ὡς μέσον τελειοποιήσεως, ὡς ὁ Πρόκλος. Ὡς μόνον μέσον διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἐθεώρει τὴν ἔκστασιν καὶ τὴν θείαν ἔμπνευσιν. Μετὰ βραχεῖαν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη, ὄχι ὅμως τὴν φιλόσοφον Ὑπατίαν, ὡς ἀνακριβῶς ἀναφέρεται, ἀπέκτησε δὲ υἱόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ διδασκάλου του Πρόκλου. Ὡς μαθηταί του ἀναφέρονται Σεραπίων ὁ ἐρημίτης καὶ ἡ νεοπλατωνικὴ Θεοδώρα.

Ν. Α.

—**Ἰσίδωρος.** —1) Μιλήσιος μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτων τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, διάσημος ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Ἀνθεμίου ἐργασίας του διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰργάσθη εἰς πλεῖστα ἄλλα ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Φρούριον Δάρας, κ. ἄ.), μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Προκοπίου, ὅστις χαρακτηρίζει αὐτὸν «ἔμφρονά τε ἄλλως καὶ Ἰουστινιανῷ ὑπουργεῖν». Ὡς θεωρητικός, ἐσχολίασε τὰ «Στοιχεῖα» τοῦ Εὐκλείδου καὶ προσέθηκεν ἓν 15ον βιβλίον εἰς τὰ 14 τοῦ Ὑψικλέους.—2) Μιλήσιος μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτων, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, ἐργασθεὶς διὰ τὴν τελειοτέραν ἀνύψωσιν τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 558, πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου τοῦ θείου του. Καὶ οὗτος ἐξετέλεσε πλεῖστα οἰκοδομήματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου «νεανίας, δύναμιν φύσεως ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἐπιδειξάμενος». —3) Στρατηγὸς τοῦ Μιθριδάτου. Πλέων ἐξ Ἰλίου ἐπὶ Λῆμνον μὲ 13 πεντήρεις, συνεπλάκη παρὰ τὴν Τένεδον μετὰ τοῦ Λουκούλλου καὶ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Προηγουμένως ἦτο πειρατής, εἶχε δὲ συμπλακῆ μετὰ τοῦ Π. Σερβιλίου Ἰσαυρικοῦ κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Κιλικίας. —4) Ναύαρχος Ἀντιόχου τοῦ Γ' μετασχὼν τῆς ναυμαχίας τῶν Θερμοπυλῶν, ἡγούμενος 10 βασιλικῶν πλοίων μὲ τὰ ὁποῖα εὑρίσκετο εἰς τὸ Θρόνιον τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ εἰς τὴν Δημητριάδα. —5) Ἀλεξανδρινὸς παλαιστής, νικήσας κατὰ τὴν 177ην Ὀλυμπιάδα (72 π. Χ.), φέρων τὸ ἐπίθετον «ἄπτωτος». —6) Μαραθηνός, χρησιμοποιηθεὶς ὡς ὄργανον ὑπὸ Ἀμμωνίου, τοῦ «προεστῶτος τῆς βασιλείας» τῆς χώρας, πρὸς προδοσίαν τῆς Μαράθου εἰς τοὺς Ἀραδίους. —7) Αἰγεάτης ἐπιγραμματοποιὸς ἀγνώστου ἐποχῆς, συγγράψας ἐπιδεικτικὸν ἐπίγραμμα «εἰς πολύπουν καὶ λαγωόν» (Παλατ. Ἀνθολ. Θ' 94), θεωρούμενος μιμητὴς Ἀντιφίλου τοῦ Βυζαντίου. —8) Ἐπιγραμματοποιὸς γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σχολαστικὸς Βαλβυθιώτης*. Συνέγραψεν ἀφιερωτικὸν ἐπίγραμμα (Παλατ. Ἀνθ. ΣΤ' 58), θεωρεῖται δὲ καταγόμενος ἐκ Βολβῶν τῆς Καρίας ἢ ἐκ Βολβιτίνης τῆς Αἰγύπτου.

Π. Ν. Π.

—**Ἰσίδωρος, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς ἅγιοι: —1) *Ὁ ἐν Χίῳ*. Ἐξ Ἀλεξανδρείας καταγόμενος ὑπηρέτει ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυτικῷ ἐπὶ Δεκίου (249—251). Καταπλεύσας εἰς Χίον μετὰ τοῦ στόλου, κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Νουμερίου, προσήχθη ἐνώπιόν του κατηγορούμενος «ὅτι σέβεται τὸν Κύριον» καὶ ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 14 Μαΐου μετὰ μαρτυρολογίου καὶ ἰδίας ἀκολουθίας, ἧς τοῦ κανόνος ποιητὴς ὁ Θεοφάνης. —2) Ὁ *Πηλουσιώτης*, ἑορταζόμενος τὴν 4 Φεβρουαρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τοῦ κανόνος ποιητὴς ὁ Θεοφάνης. —3) Ὁ μετὰ *Ἀκεψιμᾶ* καὶ *Λέοντος* «πυρὶ τελειωθεὶς» ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Δεκεμβρίου.

Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Ἥρωνος*, *Ἀρσενίου* καὶ *Διοσκόρου* τῷ 250 ἄγνωστον ποῦ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 14 Δεκεμβρίου. —2) Ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐπίσκοπος, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ ἑορταζόμενος τὴν 2 Ἰανουαρίου. —3) Ὁ ἐν Νιτρίᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐπίσκοπος ὁμολογητής, ὅστις ἐφιλοξένησε τὸν ἅγιον Ἱερώνυμον καὶ ἐπαινεῖται ὑπ' αὐτοῦ, ἑορτάζεται δὲ 2 Ἰανουαρίου (τινὲς νομίζουσιν ὅτι οὗτος εἶναι *Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης*). —4) Ὁ *τῆς Σεβίλλης*, ἑορταζόμενος τὴν 4 Ἀπριλίου. —5) Ὁ μετὰ *Ἠλία* καὶ *Παύλου* τῷ 856 ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 17 Ἀπριλίου. —6) Ὁ *γεωργός*, κληθεὶς οὕτως ἐκ τῆς ἀσχολίας του ἐν Μαδρίτῃ τῆς Ἱσπανίας ὅπου ἐγεννήθη τῷ 1110 ἐκ πτωχῶν γονέων. Καλλιεργῶν τὸ κτῆμα πλουσίου γαιοκτήμονος, μέρος τῶν κερδῶν του διένειμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἐργασίας ὥρας τῆς σχολῆς του ἀφιέρου εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Τὴν αὐτὴν δὲ εὐσέβειαν εἶχε καὶ ἡ σύζυγός του Maria Torribia, ἑορταζομένη ὡς ἁγία ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ. Ὁ Ἰσίδωρος ἀποθανὼν τῷ 1170 ὑπὸ μὲν τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε' τῷ 1619 ἐκηρύχθη μακάριος (beatus), ὑπὸ δὲ Γρηγορίου τοῦ ΙΕ' τῷ 1622 ἅγιος, ἑορταζόμενος τὴν 10 Μαΐου καὶ μάλιστα ἐν Μαδρίτῃ, τῆς ὁποίας θεωρεῖται πολιοῦχος.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰσίδωρος ὁ *Γαζαῖος*.** Εἷς τῶν τελευταίων νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐδίδασκεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν τῷ 529 ἐκλείσθη αὕτη διὰ διαταγῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἓξ φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι κατέφυγον τότε εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Χοσρόην, μετά τινα δὲ ἔτη γενομένης συνθήκης μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ ἐπάνοδος. Ἀναφέρεται ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἐκ τῆς Περσίας ἀπῆλθον εἰς τὴν Λιβυκὴν ἔρημον, μεταβαλόντες αὐτὴν εἰς «φιλοσοφικὴν Θηβαΐδα». Τὸν βίον τοῦ Ἰσιδώρου ἐξιστόρησεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Δαμάσκιος, τῆς δὲ βιογραφίας ταύτης μέγα μέρος διέσωσεν ὁ Φώτιος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του (*Rud. Asmus*, Das Leben des philosophen Is. von Damascios, Leipzig 1911).

Ν. Α.

— **Ἰσίδωρος,** πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Δύο οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα.

— 1) *Ὁ Α'*, πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1347 μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1349. Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ μεταβὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, μετέσχε τῆς ἐκ τῶν Ἡσυχαστῶν προκληθείσης ἔριδος καὶ ἐτάχθη ὑπὲρ τούτων καὶ κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου. Μεταβὰς μετὰ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, χειροτονεῖται μητροπολίτης Μονεμβασίας. Παυθέντα τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν ΙΔ' διεδέχθη ὁ Ἰσίδωρος, ὅστις πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς φίλα φρονοῦντας τῷ Βαρλαὰμ κατ' ἀρχὰς δείξας ἄκραν ἐπιείκειαν, ἠναγκάσθη κατόπιν νὰ προβῇ εἰς τὴν καθαίρεσιν αὐτῶν, ἀναφανδὸν πλέον ὑπ' αὐτῶν πολεμούμενος. Τὸν βίον τοῦ Ἰσιδώρου ἔγραψεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φιλόθεος.

— 2) *Ὁ Β'*, ὁ ἐπικαλούμενος *Ξανθόπουλος*. Ἱερομόναχος ὢν καὶ πνευματικὸς πατὴρ ἁγιώτατος, διεδέχθη τὸν Α' μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον καὶ κατεῖχε τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ 1459 μέχρι τοῦ 1463 (*Μ. Γεδεὼν* «Πατριαρχικοὶ Πίνακες», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890, 422 καὶ 479).

Ε. Γ. Π.

—**Ἰσίδωρος *Μερκάτωρ*** ἢ ***Μερκᾶτος*** ἢ ***Πεκκάτωρ*** (Mercator, Mercatus, Peccator), ἢ ***Ψευδοϊσίδωρος***. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου συλλογὴ ψευδῶν παπικῶν διατάξεων, γραφεῖσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὰ 844-853 ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει Ρημῶν (Reims), γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Falses decretales ἢ Decretales pseudoïsidorianae. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ τριῶν κυρίων μερῶν, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπαρτίζουν πρόλογος εἰλημμένος ἐκ τοῦ ἔργου Ἰσιδώρου τοῦ ἐκ Σεβίλλης, ψευδὴς ἐπιστολὴ Αὐρηλίου τῆς Καρχηδόνος πρὸς τὸν πάπαν Δάμασον μετὰ ψευδοῦς ἀπαντήσεως, οἱ 50 πρῶτοι ἀποστολικοὶ κανόνες καὶ 60 ἐπιστολαὶ ἐπισκόπων Ρώμης ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος μέχρι τοῦ Μελχιάδου (91—315 π. Χ.)· τὸ δεύτερον μέρος σύγκειται ἐκ κλοπιμαίων χωρίων ἐκ τῆς συλλογῆς Ἰσιδώρου τοῦ ἐκ Σεβίλλης, τὸ δὲ τρίτον ἀποτελοῦν διατάξεις ἐπισκόπων Ρώμης ἀπὸ Συλβέστρου μέχρι Γρηγορίου τοῦ Β' (314—731). Τὸ ὅλον ἔργον πρὸς πληρεστέραν ἀληθοφάνειαν περιέχει τῇδε κἀκεῖσε βιογραφικάς τινας εἰδήσεις περὶ τοῦ συγγραφέως, παρὰ ταῦτα ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι πρόκειται περὶ συλλογῆς περιεχούσης περὶ τὰ 115 ψευδῆ μνημεῖα, δι' ὧν ὁ συντάξας ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ περίπλοκον τὴν διαδικασίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ σχεδὸν ἀκατόρθωτον τὴν τιμωρίαν των, διότι πρὸς ἐκδίκασιν ἀδικήματος ἐπισκόπου ὑπὸ συνόδου, κατὰ τὰ παπικὰ διατάγματα τῆς ψευδοϊσιδωριανῆς συλλογῆς, ἀπῃτεῖτο εἰδικὴ ἄδεια τοῦ πάπα, ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ ἔφεσις ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἡ ψευδοϊσιδωριανὴ συλλογὴ τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Κιερζὺ (concilium Carisiacense) τῷ 857, ἐν Ρώμῃ δὲ εἰσήχθη ἐπὶ πάπα Νικολάου τοῦ Α' (864), διεδόθη δὲ τάχιστα μόνον ὅμως ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ· κατὰ τὸν ΙΒ' μάλιστα αἰῶνα ἐκυκλοφόρουν πλεῖσται ἐπιτομαὶ αὐτῆς. Τὸ ψευδὲς τῆς συλλογῆς ταύτης πρῶτος κατέδειξεν ὁ Καλβῖνος (Isidorus et Turrianus vapulantes, Γενεύη 1624), ἀκολούθως ὁ Βλονδέλος, κ. ἄ., τέλος δὲ οἱ ἐν αὐτῇ κανόνες περιέπεσαν εἰς ἀχρηστίαν. [Πρβλ. *Hinschius*, Decretales Pseudo-Isidorianae et capitula Angilramni, Λειψία 1863, 80.]

— Π.

— **Ἰσίδωρος ὁ *Πηλουσιώτης*.** Διαπρεπὴς πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ τέλους τοῦ Δ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου γεννηθεὶς ἐξ εὐγενῶν γονέων περὶ τὸ 360 καὶ ἐξαιρετικῆς παιδεύσεως τυχών, διετέλεσε κατ' ἀρχὰς μὲν κατηχητὴς καὶ διδάσκαλος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, κατόπιν δ' ἀποσυρθεὶς εἴς τινα μονὴν παρὰ τὴν πόλιν Πηλούσιον ἐν τῷ Δέλτα τοῦ Νείλου (ὅθεν καὶ Πηλουσιώτης), ἐμόναζεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του (440). Τὸ εὐγενὲς καὶ ὑπέροχον τοῦ Ἰσιδώρου ἦθος, λέγει ἡμέτερος βιογράφος του, ὁ ὑποδειγματικὸς βίος του, ἡ ἐξαίρετος μόρφωσίς του συνετέλεσαν, ὥστε ταχέως νὰ ἐφελκύσῃ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν γενικὸν θαυμασμόν, ν' ἀναδειχθῇ κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Πηλουσίου καὶ νὰ καταστῇ περίβλεπτος καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέσιμος. Τοσοῦτον τῷ ὄντι ἐξήρθη ἡ φήμη τοῦ ἀνδρός, ὥστε πρὸς αὐτὸν διάφοροι προσήρχοντο ὡς πρὸς διαιτητὴν καὶ παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἑρμηνείαν δυσκόλων γραφικῶν χωρίων κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ἐν οἷς καὶ σοφισταὶ καὶ ἐπίσκοποι περιωπῆς. Τὸ κῦρος τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρεῖ τὸ θάρρος, μεθ' οὗ ἔγραφε πρὸς ἀνωτάτους πολιτικοὺς ἄρχοντας καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὸν Β', ὡς καὶ τὸ σέβας καὶ ἡ τιμή, ἣν ἐπεδείκνυσι γράφοντες αὐτῷ ἐκκλησιαστικοὶ ποιμένες ὑψίστης περιωπῆς, ἐν οἷς ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὅστις ἐκάλει αὐτὸν τιμητικῶς πατέρα. Ὁ Ἰσίδωρος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν εὐγενεστέρων, σοφωτέρων καὶ ἐλευθεροφρονεστέρων ἀντιπροσώπων τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ μοναχικοῦ πνεύματος ἐν τῇ εὐγενεστέρᾳ αὐτοῦ ἐκδηλώσει, «ἱερατικῆς καὶ ἀσκητικῆς πολιτείας κανὼν» κατὰ τὸν Φώτιον, «ἀγγελικὸν ἀντικρυς μετελθὼν βίον» κατὰ τὸν ἱστορικὸν Εὐάγριον. Ὁ Ἰσίδωρος, κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸς διδάσκαλος ὤν, δὲν ἔγραψε συγγράμματα, τὰ δύο δ' ἐν ἐπιστολαῖς του μνημονευόμενα: «Λογίδιον περὶ τοῦ μὴ εἶναι εἱμαρμένην» καὶ «Λόγος πρὸς Ἕλληνας», πιθανῶς ἦσαν βραχεῖαι πραγματεῖαι, ἐπιστολιμαῖαι διατριβαί, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνε πρός τινας. Τὸ αὐτὸ δὲ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τοῦ ἐν χειρογράφῳ τῆς Μόσχας ἐν σλαυϊκῇ μεταφράσει «Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου περὶ πίστεως», οὗτινος ἑλληνικὸν κείμενον δὲν ὑπάρχει. Ἔγραψεν ὅμως πλείστας ἐπιστολὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀνωτάτους πολιτικοὺς ἄρχοντας, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, μοναχοὺς σοφιστάς, γραμματικούς, ἰατροὺς κτλ., ὧν τὸν ἀριθμὸν ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν εἰς 3000, ἄλλοι δὲ εἰς 7000 καὶ ἄλλοι εἰς 10000 ἀναβιβάζουσι. Σήμερον εἶναι ἐκδεδομέναι 2,011, ἐνδέχεται δὲ κατόπιν νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἄλλαι Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία παράδοσις ὁμοφώνως ἀποδέχεται, ὅτι πᾶσαι αὗται εἶναι πραγματικαὶ ἐπιστολαὶ ἀποσταλεῖσαι πρὸς οὓς ἀπευθύνονται, μόνον δ' ὁ Heumann, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὑπεστήριξε τὴν γνώμην, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιστολῶν τούτων δὲν ἐγράφησαν, ἵνα σταλῶσι πρὸς οὓς ἀπευθύνονται, ἀλλὰ προέκυψαν ἐκ «ρητορικοῦ ἐργαστηρίου», γραφεῖσαι ὡς ὑποδείγματα ρητορικῆς καὶ ἐπιστολογραφίας χάριν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰσιδώρου, ὅστις ἦτο διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην καὶ παλαιότεροι ἄλλοι καὶ τελευταῖον ὁ ἡμέτερος Μπαλάνος ἀνεσκεύασαν λίαν πειστικῶς. Εἶναι δ' αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐκ τῶν πολυτιμοτάτων καὶ καλλίστων προϊόντων τῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας, ὄχι μόνον διότι περιέχουσι πλείστας ἑρμηνείας γραφικῶν χωρίων καὶ ποικίλας ἄλλας θεολογικοῦ περιεχομένου γνώσεις καὶ ἐλέγχουσι τὴν τοῦ ἐπιστέλλοντος βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, μυθολογίας, φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι μετὰ μεγάλης καλλιεπείας καὶ τεχνικῆς ἐπεξεργασίας γεγραμμέναι, «λόγου κάλλει καὶ νοημάτων ἀκριβείᾳ συντεταγμέναι, καὶ ἐν σμικρῷ ποσῷ πολλάκις τὸ μέγα καὶ καλὸν διαγράφουσαι» κατὰ τὸν ἡμέτερον Οἰκονόμον. Ὁ μὲν Εὐάγριος ἐχαρακτήρισεν αὐτὰς ὡς «πάσης ὠφελείας ἔμπλεως», ὁ δὲ Νικηφόρος Κάλλιστος ὡς πλήρεις, «παντοίας χάριτος, θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης», «μοῦσαν δὲ τῆς ἡμετέρας αὐτῆς» διὰ ταύτας ἐχαρακτήρισεν ὁ Φώτιος τὸν Ἰσίδωρον, ὅστις ἐξ αὐτῶν κατὰ νεώτερον κριτικὸν ἀποδεικνύεται «πραγματικὸς Ἕλλην, ἀνὴρ ἀληθῶς ἐνάρετος καὶ ἅγιος, πνεῦμα ἐξαιρετικὸν καὶ γόνιμον, πεπροικισμένον διὰ σπανίας λεκτικῆς λεπτότητος καὶ ἱκανότητος εἰς τὸ νὰ ἐκφράζῃ πολλὰ δι' ὀλίγων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne*, Πατρολ. 78, 103 κ. ἑξ.—*Heumanni*, «Dessertatio de Isidoro Pelusiota et ejus epistolis» (Cottingae 1737).—*Κ. Οἰκονόμου*, «Περὶ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν τῆς Π. Διαθήκης» (ἐν Ἀθήναις 1849, Δ' 641).—*Bouvy*, «De S. Isidoro Pelusiota libri tres» (Nimes 1885).—*Φιλαρέτου - Παγίδα*, «Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» (ἐν Ἱεροσολύμοις 1887, Γ' 641 κ. ἑξ.).—*Aigrain*, «Quarante - neuf lettres de S. Isidore de Péluse» (Paris 1911).—*Bayer*, «Isidors von Pelusium Klassische Bildung» (Paderborn 1915).—*Δ. Σ. Μπαλάνου*, «Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης» (ἐν Ἀθήναις 1922).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 387 κ. ἑξ.).

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Ἰσίδωρος ὁ *Ρωσίας*.** Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν Πελοποννήσῳ γεννηθείς, μετέβη τῷ 1435 εἰς Ρώμην καὶ γενόμενος εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' (1431—1447) συνεστήθη ὑπ' αὐτοῦ πρός τε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον καὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἰωσήφ, ὅστις ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Κιέβου καὶ πάσης τῆς Ρωσίας. Μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ πρὸς

Digitized by Google

ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν συνόδου (1438), ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν Λατίνων μετὰ τοῦ Νικαίας Βησσαρίωνος ὑπογράψας τὸ ψήφισμα τῆς ἑνώσεως, διωρίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Πάπα «ἀποστολικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βορρᾶ». Ἐπανελθὼν εἰς Ρωσίαν ἀπεκηρύχθη ὑπὸ συνόδου τῆς Μόσχας μὴ δεχθείσης τὴν ἕνωσιν καὶ ἐκλείσθη ἔν τινι μοναστηρίῳ. Δραπετεύσας ἐκ τοῦ μοναστηρίου κατέφυγεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου κατετάχθη εἰς τὴν χορείαν τῶν Καρδιναλίων, κατὰ τὸν Νοέμβριον δὲ τοῦ 1452 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πάπα εἰς τὴν ἀπειλουμένην ὑπὸ τῶν Τούρκων Κωνσταντινούπολιν μετὰ βοηθείας 200 ἀνδρῶν. Ἐκεῖ δὲ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος διαπραγματεύεται τὴν ἕνωσιν καὶ ἐκ κοινῆς συνεννοήσεως τῇ 12 Δεκεμβρίου τελεῖται λειτουργία ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κληρικῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, καθ' ἣν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τοῦ πάπα Νικολάου καὶ τοῦ πρώην πατριάρχου Γρηγορίου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ὑπερήσπιζε τὸ τμῆμα τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τῶν 200 στρατιωτῶν του, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατώρθωσε μετὰ τινα χρόνον νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ, Χίῳ, Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ ἔφθασεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ὁ πάπας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ Ρώμης δὲ ἔγραψε περιπαθεστάτην πρὸς πάντας τοὺς ἡγεμόνας ἐγκύκλιον, δι' ἧς προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ ἐξοπλισθῶσι κατὰ Μωάμεθ τοῦ Β', «προδρόμου τοῦ ἀντιχρίστου καὶ υἱοῦ τοῦ σατανᾶ». Ἀποθανὼν τῷ 1464 ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία» (ἐν Ἀθήναις 1868, 36 κ. ἑξ.).—*Φ. Βαφείδου*, «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884, Α' 229 καὶ 290).—*Κ. Παπαρρηγοπούλου*, «Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους» (ἐν Ἀθήναις 1925, Ε' 261 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

—**Ἰσίδωρος ὁ *Σεβίλλης*.** Ἐπίσκοπος καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη μεταξὺ 565—570 ἐν τῇ τῆς Ἱσπανίας Καρθαγένῃ, ἧς ὁ πατήρ του ἦτο διοικητής, ἢ ἐν Σεβίλλῃ, ὅπου οἱ γονεῖς του εἶχον καταφύγει φεύγοντες τὸν διωγμὸν τοῦ ἀρειανοῦ Γότθου βασιλέως Ἀγίλα (549—554). Μείνας ὀρφανὸς πατρὸς ἀνετράφη ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἀδελφῶν του Λεάνδρου καὶ Φουλγεντίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του Φλωρεντίνης, μάλιστα δὲ τοῦ Λεάνδρου, ὅστις ἐπίσκοπος ὢν Σεβίλλης (574—600) πᾶσαν κατέβαλε προσπάθειαν, ὥστε νὰ ἐκπαιδευθῇ ὁ Ἰσίδωρος ὅσον ἦτο δυνατὸν τελειότερον. Ἀποθανόντα τὸν Λέανδρον τῷ 600 διεδέχθη ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ τῆς Σεβίλλης ὁ Ἰσίδωρος, ὅστις τῷ 633 προήδρευσε τῆς ἐν Τολέδῳ δ' ἐθνικῆς συνόδου τῆς Ἱσπανίας τιμῆς ἕνεκεν καὶ ἐπὶ 36 ἔτη ἐπισκοπεύσας ἀπέθανε τῷ 636.

Ὀλίγοι τῶν σοφῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν Ἰσίδωρον κατὰ τὴν πολυμάθειαν. Ἐκτὸς τῆς θεολογίας, ἧς πάντας τοὺς κλάδους ἐκαλλιέργησεν, ἠσχολήθη εἰς τὴν γραμματικήν, τὴν ρητορικήν, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἐθνολογίαν, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, τὴν κοσμογραφίαν, τὴν ἰατρικήν, τὴν νομικήν, τὴν γεωργικήν, τὴν ἀρχιτεκτονικήν, τὴν μεταλλουργίαν καὶ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ὀλίγοι εἶναι οἱ κλάδοι τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τοὺς ὁποίους δὲν ἐμελέτησεν ὁ Ἰσίδωρος. Καρπὸς δὲ τῶν πολυετῶν καὶ πολυμερῶν τούτων μελετῶν του εἶναι τὸ μέγα ἔργον τὸ ἐπιγραφόμενον «Etymologiae ἢ Origines» (Ἐτυμολογίαι ἢ Ἀρχαί), τὸ ὁποῖον, ἐξ 20 βιβλίων συγκείμενον, εἶναι ἐπίτομον ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν. Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν ὁ Ἰσίδωρος, τῇ παρακλήσει τοῦ Βησιγότθου βασιλέως Σισεβούτου, «De natura rerum», εἶδος φυσικῆς ἱστορίας καὶ κοσμογραφίας ἐν πνεύματι θεολογικῷ, «Diffentiae», «Chronicon», «Historia de regibus Gothorum, Wandalorum et Suevorum», «De viris illustribus», «Liber allegoriarum Scripturae Sacrae», «Liber de ortu et vita Patrum, qui in Scripturis laudibus efferuntur», «Proemia in libros Veteris ac Novi Testamenti», «Mysticorum expositiones sacramentorum seu quaestiones in Vetus Testamentum», «Liber numerorum qui in Sanctis Scripturis occurrunt», «De fide catholica ex Veteri et Novo Testamento contra Judaeos», «Libri tres sententiarum», «De officiis ecclesiasticis», «Regula monachorum». Ἔγραψεν ἐπίσης ὁ Ἰσίδωρος πλεῖστα σχετικὰ μὲ τὴν μουσικήν, περιληφθέντα εἰς τὸ μνημονευθὲν ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν του. Αἱ πολύτιμοι αὗται πληροφορίαι περιελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Μαρτίνου Γκέρμπερτ εἰς τὸ τρίτομον ἔργον του: «Scriptores ecclesiastici, de musica sacra potissimum» (1784). Διὰ τῶν ἔργων του τούτων ὁ Ἰσίδωρος καθ' ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς Δύσεως καὶ πολὺ δικαίως ἐν τῇ ἐν συνόδῳ τοῦ Τολέδου, τῷ 653, ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἔξοχος διδάσκαλος, τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κόσμημα».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ἅπαντα τοῦ Ἰσιδώρου καταλαμβάνουσι τέσσαρας τόμους ἐν τῇ λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ *Migne* (81—81). — *Κ. Οἰκονόμου*, «Περὶ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν τῆς Π. Διαθήκης» (ἐν Ἀθήναις 1849, Δ' 720).—*Beeson*, «Isidor Studien» (München 1913). — *Schmeckel*, «Isidorus von Sevilla, sein System und seine Quellen» (Berlin 1914) — *Κ. Λογοθέτου*, «Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος» (ἐν Ἀθήναις 1930, 393) —*Δ. Σ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 568 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

Ἰσίδωρος *[Παρ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς ἄκρας, εἰς ἣν ἀπολήγει ἡ χερσονησίζουσα προβολὴ τῆς *Ἀκροπόλεως Κερκύρας*, μεταπεσοῦσα διὰ παραφθορᾶς εἰς τὴν *Κάβο-Σίδερος*. Σ. Ε. Λ.

Ἰσικάβα (Ishikawa ἢ Kanazawa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη εἰς τὰ Δ παράλια τῆς νήσου Νιππών. Ἔχει παλαιὸν φρούριον καὶ βιομηχανικὸν μουσεῖον μὲ θαυμάσια ἀγγεῖα ἐκ πορσελλάνης καὶ ἄλλα ἀντικείμενα. Πλησίον τοῦ μουσείου ἐγείρεται μνημεῖον ὑπὲρ τῶν πεσόντων κατὰ τὴν στάσιν τῆς Σατσούμας στρατιωτῶν. Κάτ. 147.420 (1925). Μ. Ν. Δ.

Ἰσικλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Λεβέντης* (βλ. λ.).

—**Ἰσικλὰρ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς (βλ. λ. *Ἤπιον*).

Ἰσὶμ (Ichim) *[Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας καὶ τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἀκμολινσκ καὶ Τομπόλσκ, ὁ *Ἰζὲλ* τῶν Κιργιζίων. Πηγάζων ἐκ τῆς στέππης τῶν Κιργιζίων, ἀρδεύει τὴν Ἀκμολινσκ, τὸ Ἀτμπαζαρ, τὴν Πετροπαυλόσκην καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 1675 χλμ. εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴρτυς, παραποτάμου τοῦ Ὄβι. Μ. Ν. Δ.

—**Ἰσὶμ** (Ichim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σιβηρίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Τομπόλσκ, εἰς ἀπόστασιν 220 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Τομπόλσκ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ *Ἰσίμ*. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ξυλείας καὶ εἶναι μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Σιβηρίας, κτισθεῖσα τῷ 1630. Κάτ. 12.000. Μ. Ν. Δ.

Ἰσίμωφ, *Ἀλεξανδρίνα Σεργιέγιεβνα*. Ρωσὶς συγγραφεὺς (1804—1891). Ἐκπαιδευθεῖσα εἰς τὴν σχολὴν τῶν εὐγενῶν κορασίδων τῆς Μόσχας καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, περιηγήθη διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπιστρέψασα εἰς Ρωσίαν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν φιλολογίαν, κατ' ἀρχὰς διὰ μεταφράσεων ἔργων τοῦ Κοῦπερ καὶ τοῦ Μπάρμπολντ. Μετά τινα ὅμως χρόνον συνέγραψεν ἱστορικὰ ἔργα καὶ ἐδημοσίευσε τὴν «*Ἱστορίαν τῆς Ρωσίας*» εἰς τρεῖς τόμους, εἶτα τὴν «*Ἱερὰν ἱστορίαν*», ἥτις ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν ἐπὶ μίαν γενεάν. Τὰ ἄριστα ὅμως τῆς αὐτῆς εἶναι τὰ «*Διηγήματα μιᾶς γριᾶς*» καὶ τὸ «*Ἄστρον*». Ἐπίσης συνέγραψεν ἀναγνώσματα διὰ τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἔσχον ἀπέραντον κυκλοφορίαν καθ' ὅλην τὴν Ρωσίαν. Θ. Β.

Ἰσὶν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Χαλδαίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου κατέναντι τῆς Νιππούρ καὶ Ν.ΝΑ τῆς Βαβυλῶνος (βλ. *Χαλδαία*).

Ἴσινδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας:—1) Πόλις τῆς Παμφυλίας, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ἰσινδος*, *Ἰσινδία*, *Ἰσίονδα* καὶ *Σίνδα*. Ἔκειτο Ν. τῆς ὑπὸ τῶν Σελγέων κατῳκημένης χώρας, γειτνιάζουσα μετὰ τῆς Ἀσπένδου, ἀναγνωρίζεται δὲ σήμερον παρὰ τὰς θέσεις *Κισλάρ* ἢ *Πατσίρ*. Περιηλθεν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Τερμησσέων, οἵτινες βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Φιλομηλέων ἐπολιόρκουν στενῶς τὴν πόλιν. Τότε διερχόμενος ὁ Γνάϊος Μάνλιος τοῦ Κολοβάτου ποταμοῦ καὶ κληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰσινδίων εἰς βοήθειαν, συνῆψε μετὰ τῆς Τερμησσοῦ φιλίαν καὶ διήλλαξε τοὺς διαμαχομένους. Τῷ 189 π. Χ. ἡ πόλις εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ἀναφέρεται 13η κατὰ σειρὰν πόλις τῆς βυζαντινῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας, ἐν τοῖς πρακτικοῖς δὲ τῆς ἐν Ἐφέσῳ καὶ Χαλκηδόνι συνόδου μνημονεύεται ὡς «Ἰσιωδῶν πόλις». Νομίσματα αὐτῆς σῴζονται αὐτόνομα καὶ αὐτοκρατορικὰ μέχρι τῆς Σαλωνίνης, φέροντα Δία, Ἡρακλέα, ποτάμιον θεόν, ὁπλίτην πρὸς ὄφιν μαχόμενον, κ. ἄ. —2) Πόλις τῆς Λυκίας, οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἀντιφέλου, Ν. τοῦ Μαιάνδρου, μεταξὺ Κιβύρας καὶ Καβαλίδος, παρὰ τὸ νῦν Μπελενκλῆ, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σινδία*. Ταύτης μνημονεύεται συμπολιτεία μετὰ τῶν πόλεων Ἀπολλωνίας, Ἀπερλῶν καὶ Σιμήνων.—3) Πόλις τῆς Πισιδίας εἰς τὰ μετὰ τῆς Καρίας σύνορα, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σίνδα*, κειμένη μεταξὺ Ἀναβούρων καὶ Ἀαρασσοῦ. Ἀναφέρεται ἐπιγραφὴν τοῦ 442—440 π. Χ. ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ καταβάλλουσα τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἰωνικὸς φόρος*» ἑξηκοστήν, εἶναι δ' ἴσως ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰσίονδα* γνωστὴν πόλιν παρὰ τὸ ὄρος Κορησσός, κειμένην περὶ τὰ 40 στάδια ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, ἁλωθεῖσαν τῷ 390 π. Χ. ὑπὸ Θίμβρωνος. Π. Ν. Π.

Ἰσινλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Μεσσινοῦδα* (βλ. λ.).

Ἰσινομάκι (Ishinomaki) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ρικοῦζεν, τοῦ νομοῦ Μιγιάτι, παρὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τοῦ κόλπου Σενδάϊ. Ἐκ τοῦ λιμένος αὐτῆς γίνεται ἐξαγωγὴ μεταλλεύματος χαλκοῦ. Κάτ. 15.000. Μ.Ν.Δ.

Ἰσινοφρίτ. Βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, σύζυγος Σεσώστριος, ἤτοι Ραμσῆ Β', καὶ μήτηρ τοῦ Μινεφθᾶ. Ἐξ αὐτῆς ὁ Ραμσῆς ἀπέκτησε καὶ ἄλλα τέκνα, τὴν πριγκίπισσαν Βιτ-Ἀνάτι καὶ τὸν πρίγκιπα Χαμουαζίτ.

Ἰσίονδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἴσινδα*.

ἴσιος,—α,—ο' *ἀντὶ ἴσος* (βλ. λ.).

Ἰσιρλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου, ἤδη καλούμενον *Πλατανότοπος* (βλ. λ.).

Ἶσις *[Θρησκειολ.]*. Μία ἐκ τῶν θεῶν τῆς πρώτης θεϊκῆς ἐννεάδος τῆς ἡλιουπολιτικῆς θεογονίας, θυγάτηρ τοῦ Ἀτοὺμ (Τούμ). Ἔζη μετὰ τῶν ὁμογενῶν της θεῶν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς Ἡλιουπόλεως πρὶν ἀκόμη χωρισθῇ ἡ γῆ τοῦ οὐρανοῦ. Βραδύτερον, ἐπικρατησάσης τῆς τριαδικῆς ἀντιλήψεως τῆς θεότητος, τὴν ὑπάτην τριάδα ἀπετέλεσαν ὁ Ὄσιρις, ἡ Ἶσις καὶ ὁ Ὧρος. Ἡ Ἶσις, παρ' ὅλας τὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ αἰγυπτιακὴ θεϊκὴ ἱεραρχία, παρέμεινε πάντοτε τὸ ὕπατον θῆλυ στοιχεῖον τῆς θεότητος. Πολιοῦχος τῆς Βουτοῦς δὲν ἐκτοπίζεται ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς Ἡλιουπόλεως, τῆς Μέμφιδος, τῶν Θηβῶν. Πραγματικῶς εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς παχείας καὶ γονίμου γῆς τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν τοῦ Νείλου. Ὁ οὐρανοπετὴς Νεῖλος εἶναι ὁ ἀδελφός της Ὄσιρις, ὅστις ὀγκούμενος ὑπὸ τοῦ πόθου ἐρυθροῦται, καθίσταται ὁρμητικός, ἐκχυλίζει καὶ ἁπλοῦται ἐπὶ τὴν μαύρην γῆν, τὴν Ἶσιν, καὶ ποτίζει αὐτὴν καὶ τὴν γονιμοποιεῖ. Πληρωθέντος τοῦ πόθου του, ὁ πατὴρ Ρᾶ, ὁ ἥλιος, θάλπει τὴν συλλαβοῦσαν, ἥτις γεννᾷ τὸν Ὧρον, δηλαδὴ τὴν βλάστησιν. Ἀλλ' ὁ κακὸς ἀδελφὸς Σέτ, ὁ Τυφὼν τῶν Ἑλλήνων, ὁ προσωποποιῶν τὰς πέραν τῆς πλημμύρας ἀμμώδεις ἐκτάσεις, ἐπέρχεται κατατέμνων τὸν Ὄσιριν. Πράγματι κατὰ τὴν μεγίστην ὕφεσιν τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ αἱ ἄμμοι κατατέμνουν τὸν ροῦν, ὥστε καὶ νησῖδες ἀμμώδεις σχίζουν τὰ ταπεινὰ ὕδατα ἐντὸς τῆς κοίτης. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος. Ἡ Ἶσις παρίσταται εἰς μυριάδας ἀγαλμάτων καὶ ἀγαλματίων χαλκῶν καὶ ἐκ πάσης ὕλης καὶ διαστάσεων, καθημένη καὶ κρατοῦσα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ καθήμενον τὸν Ὧρον βρέφος, τὸν ὁποῖον γαλουχεῖ. Φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸ σῆμα τοῦ θρόνου ἢ τὸν ἡλιακὸν δίσκον πλαισιούμενον ἐντὸς κεράτων ἀγελάδος. Πράγματι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀροτριῶν βοῦς εἶναι τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς γονιμοποιήσεως τῆς σπορᾶς. Ὅταν Ὄσιρις εἶναι ὁ Νεῖλος, τότε ἡ Ἶσις εἶναι ἡ ἑκατέρωθεν παχεῖα γῆ, καὶ τότε ἡ ἀδελφή των Νέφθυς προσωποποιεῖ τὰς κλιτῦς τῶν ἑκατέρωθεν ὀροσειρῶν, ὅπου δὲν φθάνει ἡ πλήμμυρα τοῦ ποταμοῦ. Εἶναι διὰ τοῦτο ἡ σύντροφος τοῦ Σέτ, θεοῦ τῆς τραχείας ἐρήμου. Ἀλλ' ὅταν Ὄσιρις εἶναι ὁ ἥλιος, τότε ἡ Ἶσις καὶ ἡ Νέφθυς παριστῶσιν ἡ μὲν τὴν χαραυγήν, ἡ δὲ τὸ ἑσπερινὸν λυκόφως.

Ἡ Ἶσις φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἱερογλυφικὸν σῆμα τοῦ θρόνου.

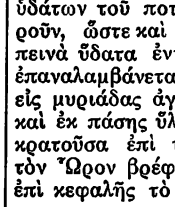

Ἡ Ἶσις φέρουσα τὸν ἡλιακὸν δίσκον μέσω κεράτων ἀγελάδος καὶ τὸ σῆμα τοῦ θρόνου ὑπεράνω αὐτῶν.

Ἡ Ἶσις παίζει εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ὀσίριδος τὸ πρωτεῦον πρόσωπον. Ὁ Ὄσιρις ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀννοφὲρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν Ὄν, ὁ Δ' φαραὼ τῆς θείας δυναστείας. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐνομοθέτησε πρῶτος αὐτὸς νόμους ἀστικοὺς καὶ θρησκευτικούς, ὠργάνωσε τὴν λατρείαν, ἐδίδαξε τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου καὶ τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴνου. Κατέκτησε τὸν κόσμον, ὄχι διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ τῶν εὐεργετημάτων. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἡ Ἶσις ἐκυβέρνησε τὴν Αἴγυπτον συνετῶς. Ἀλλ' ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Σέτ, εἰς ὃν ἀφῆκε τὴν κυβέρνησιν τῶν ἐρήμων, συνώμοσε κατ' αὐτοῦ. Παλινοστήσαντα τὸν Ὄσιριν ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον. Κατ' αὐτὸ ἐπέδειξε κιβώτιον θαυμασίως ἐπεξειργασμένον, κινῆσαν τὸ θαυμασμὸν τῶν συνδαιτυμόνων. Ἐδή-

Digitized by Google

λωσεν ὅτι θὰ τὸ προσέφερεν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐφήρμοζεν ἐντὸς αὐτοῦ ἐπακριβῶς. Μόνος ὁ Ὄσιρις, ἔχων ὕψος 5 μ., ἐφήρμοσε τελείως. Ἀλλ' ἐνῷ εὑρέθη κατακεκλιμένος καὶ ἀνύποπτος ὁ Ὄσιρις ἐν τῷ κιβωτίῳ, οἱ συνωμόται ἔκλεισαν στερρῶς τὸ κιβώτιον καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸν Νεῖλον, ὁ ὁποῖος τὸ ἀπέρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στομίου του. Ὠθούμενον ὑπὸ τῶν ρευμάτων τὸ κιβώτιον ἔφθασεν εἰς Βύβλον, ἀλλ' ἦτο πλέον φέρετρον. Ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ ἐγκλήματος, ἡ Ἶσις ἔκοψε πλόκαμον τῆς κόμης της, ἐπένθησε καὶ ἐξεκίνησεν εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ πεφιλημένου νεκροῦ. Ἐπανέφερε τοῦτον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τῷ ἀπέδωκε τὰς ὑστάτας τιμάς. Ἀλλ' ὁ Σὲτ ἐπανεῦρε τὸν νεκρόν, ἐτεμάχισε τὸ σῶμα εἰς 14 τεμάχια καὶ ἐσκόρπισε τὰ τεμάχια ἀνὰ τὴν χώραν. Ἡ Ἶσις ἐπιβᾶσα λέμβου καλαμίνης περιῆλθε τὴν Αἴγυπτον καὶ ὁσάκις εὕρισκε τεμάχιον τὸ ἔθαπτεν ἐπὶ τόπου καὶ ἵδρυεν ἐπ' αὐτοῦ τάφον τοῦ Ὀσίριδος. Διὰ τοῦτο, λέγει ἡ παράδοσις, ὑπάρχουν πολλοὶ τάφοι τοῦ θεοῦ. Ἐβασίλευσεν ὁ Σὲτ ἀντὶ τοῦ Ὀσίριδος. Ἡ Ἶσις ἀνέθρεψεν ἐν κρυφῇ μονώσει τὸν Ὧρον καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν τιμὴν πρὸς τὴν μνήμην ἐκείνου. Ἀνδρωθεὶς οὗτος ἐνίκησε τὸν ἐπιβήτορα ἀδελφοκτόνον καὶ παρέδωκε δέσμιον εἰς τὴν φρούρησιν τῆς Ἴσιδος. Ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ ἀδελφὴ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ. Οὗτος διεξεδίκησεν ἐνώπιον τῶν θεῶν τὸν θρόνον, ἀλλ' ὁ Ὧρος τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θὼθ ἐκέρδησε τὴν ὑπόθεσιν καὶ εἰς κατόπιν μάχας ἐνίκησε πάλιν τὸν Σέτ, γενόμενος ΣΤ' φαραὼ τῆς θείας δυναστείας. Θανόντα τὸν Ὄσιριν ἐθρήνησαν αἱ ἀδελφαί του Ἶσις καὶ Νέφθυς καὶ ἀνεκάλουν αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν ὀλοφυρόμεναι, ἐνῷ ὁ υἱὸς ταύτης Ἄνουβις κατεγίνετο εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ νεκροῦ καὶ τῆς ταφῆς του. Οἱ θρῆνοί των ἀναγινώσκονται περιπαθέστατοι εἰς κείμενα αἰγυπτιακά.

Ὁ Ὄσιρις ἐβασίλευε τῶν νεκρῶν καὶ αὐτὸς ἐδίκαζε τὰς ψυχὰς τῶν μεταστάντων, ἔχων ὄπισθέν του τὴν Ἶσιν καὶ τὴν Νέφθυν. Ἀλλ' ἡ Ἶσις ἦτο καὶ ἡ τελειοτέρα μάγισσα. Ἤδη δι' αὐτῆς ὁ Ὄσιρις ἀνεγεννᾶτο ἐν τῷ υἱῷ του Ὥρῳ. Ἡ λατρεία τῆς Ἴσιδος, ἢ ἀκριβέστερον τῆς τριάδος: Ὀσίριδος, Ἴσιδος καὶ Ὥρου, ἐξηπλώθη ὄχι μόνον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον. Τὰ εὑρήματα τοῦ Ἔβανς καὶ αἱ μελέται τοῦ Foucart ἔδειξαν ὅτι ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Δημήτηρ, ἡ Γῆ-Μήτηρ τῶν Ἑλλήνων, ἢ ὁ Βάκχος καὶ ἡ Ceres τῶν Ρωμαίων, εἶναι ὁ Ὄσιρις καὶ ἡ Ἶσις τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Ἕλληνες ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν διάπλασιν τῆς ἑλληνικῆς θεολογίας. Νεώτεροι ἐζήτησαν νὰ ὑποτιμήσουν τὴν ἐπίδρασιν ταύτην. Ἐν τούτοις τελευταίως βαθύτεραι ἐκζητήσεις καὶ πλουσιωτέρα συγκομιδὴ εὑρημάτων τείνει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἡροδότου. Ἡ σύγκρισις τῆς Ἴσιδος πρὸς τὴν μεγάλην θέαιναν τῆς Ἐλευσῖνος ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Foucart. Κατ' ἄλλην ἀντίληψιν ἡ Ἶσις διὰ τῶν δακρύων της προὐκάλει τὴν πλήμμυραν τοῦ Νείλου καὶ δι' αὐτὸ τῇ ἦτο ἀφιερωμένος ὁ Σείριος, ὁ Σώθ, τοῦ ὁποίου ἡ ἑωθινὴ ἐπιτολὴ συνέπιπτε πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς πλημμύρας. Ἐπὶ θεμελίων παναρχαίου ναοῦ τῆς Ἴσιδος ὑψοῦται ἀκόμη θαυμάσιος ἑλληνορρωμαϊ-

Ὁ παρὰ τὴν Σφίγγα ἐκχωσθεὶς ναὸς τῆς Ἴσιδος, προγενέστερος τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος.

κὸς ναός της εἰς τὴν ἐν τῷ Νείλῳ νησῖδα τῶν Φιλῶν. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἐκτίσθη ἐνώπιον τῆς νησῖδος ὁ τεράστιος νειλοφράκτης τοῦ Ἀσσουάν, ἡ ἐτησίως προκαλουμένη ὕψωσις τῆς ἐπιπολῆς τῆς δεξαμενῆς βυθίζει τὴν νησῖδα καὶ μέγα μέρος τοῦ ναοῦ εἰς τὰ ὕδατα. Ναὸς τῆς Ἴσιδος ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν συνοικίαν τῆς Μέμφιδος, ἀλλὰ τὸ ἀρχαιότατον αὐτῆς ἱερὸν εἶναι τὸ ἐνώπιον τῆς Σφιγγὸς τῆς Γκύζης ἐκχωσθέν, ὅπου ἀνεκαλύφθη πλὰξ γρανίτου, ἀφηγουμένη ὅτι ὁ Χέοψ κτίζων τὴν πυραμίδα του ἐπεσκεύασε καὶ τὸν ναὸν τοῦτον. Εἰς τὴν Ἶσιδα ἦτο ἱερὸν καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μητρόπολις τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ναός

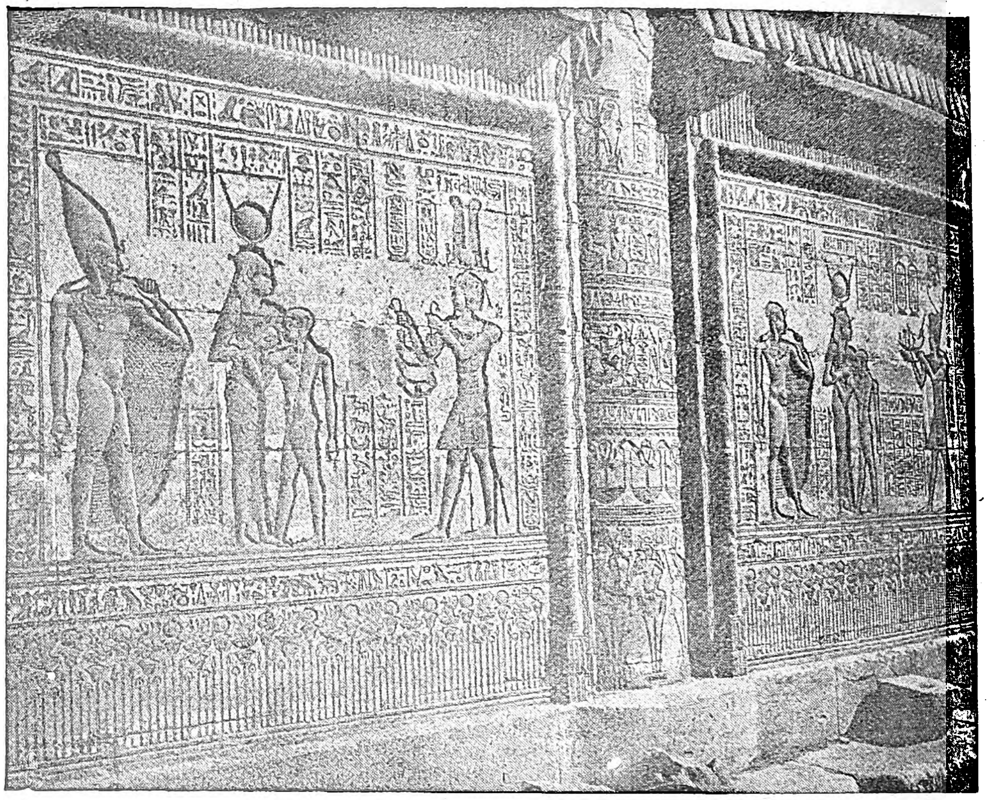

Μία πλευρὰ τοῦ ἐν Φίλαις ναοῦ τῆς Ἴσιδος, ἐφ' ἧς παρίσταται ὁ βασιλεὺς σέβων τὴν θεάν.

της ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν Ρώμην, καὶ πολλαχοῦ τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου.

Ἡ λατρεία της, τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ, ἦτο νεκρική. Ἡ μορφή της ἀπαντᾷ γεγλυμμένη ἢ ἐζωγραφισμένη ἐπὶ πλείστων σαρκοφάγων, κατὰ δὲ τὰς συνοδευούσας ἐπιγραφὰς ἡ θεὰ ὑπέσχετο εἰς τὸν νεκρὸν νὰ συλλέξῃ τὰ μέλη του μεθ' ὅσης εὐλαβείας συνέλεξε τὰ τοῦ Ὀσίριδος. Τὰ μυστήριά της εἶχόν τι τὸ πένθιμον. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς μυουμένους ἂν μὴ ἡ πίστις εἰς ἕνα θεόν, τοὐλάχιστον τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα καὶ ἡ ἐπιφυλασσομένη ἐν Ἅδου ποινὴ τῶν κακῶν. Εἰς τοὺς μύστας ἐπεβάλλετο ὁ ἁγνὸς βίος, ἡ ἐγκράτεια, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ χυδαίων ἡδονῶν καὶ τινων κρεάτων. Ἀλλ' ἐκτραπεῖσα τοῦ ἀρχικοῦ της χαρακτῆρος ἡ λατρεία τῆς Ἴσιδος, μετεδόθη τὰ μέγιστα εἰς τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον κατὰ τὰ τέλη τῆς εἰδωλολατρείας, ἀναμιγεῖσα πρὸς στοιχεῖα διαφορώτατα. Ἐδῶ ἐλατρεύετο ὡς θεὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν ταξιδίων, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐκδρομῶν της πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Ὀσίριδος. Ἀλλοῦ ἱδρύθησαν εἰς αὐτὴν ναοὶ ὡς πρὸς Δήμητρα, ἀνωτέραν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς. Περαιτέρω κατέστη ἡ θεὰ τῶν τάφων. Ἐνῷ οἱ πνευματισταὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, θεωροῦντες τὴν ἠθικὴν τάσιν τοῦ μύθου, ἀνεύρισκον εἰς αὐτὸν προτύπωσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν αἰσθημάτων περὶ τῆς μετὰ θάνατον τύχης τῆς ψυχῆς, οἱ λαοπλάνοι καὶ οἱ θαυματοποιοὶ τῆς Φρυγίας, ὅπως μᾶς τοὺς παριστάνουν ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ἀπουλήϊος, περιῆγον τὸ εἴδωλον τῆς Ἴσιδος καὶ ἐκήρυττον τὰ μυστήριά της, καθ' ἃ διεπράττοντο δημοσίᾳ βδελυρὰ ὄργια ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἐτίμων τὴν θεὰν τῆς γονιμότητος. Τέλος καὶ ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ἤσκησεν ἕλξιν ἡ λατρεία θεᾶς ἀγαθῆς, συνετῆς, σεμνῆς, τὴν ὁποίαν εὕρισκον ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν Θεοτόκον. Μία τῶν περιεργοτέρων περιπτώσεων τῆς λατρείας της ἦτο ἡ ἐτησία τέλεσις τοῦ navigium τῆς Ἴσιδος. Τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς τελετῆς ἦτο ἡ ἀφιέρωσις εἰς τὴν Ἶσιν μικροῦ πλοίου χρωματισμένου κατὰ τὸν αἰγυπτιακὸν τρόπον, τὸ ὁποῖον περιήγετο τὴν νύκτα εἰς τὴν παραλίαν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων καὶ τῶν πυρσῶν καὶ τὸ ὁποῖον κατόπιν ἔρριπτον εἰς τὰ κύματα κατάφορτον κοσμημάτων καὶ ἀρωμάτων. Γ. Λ. Α.

«Ἶσις». Ἀγγλικὸν πολεμικόν, ὅπερ, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ κομμοδόρου Σταίν, κατέλαβε τῷ 1828 τὴν νῆσον Γραμβοῦσαν καὶ ἐξεκένωσε τὸ φρούριον αὐτῆς ἀπὸ τοὺς κατέχοντας τοῦτο καταδρομεῖς, τοὺς ὁποίους οἱ στόλοι τῶν δυνάμεων ἐθεώρουν ὡς κοινοὺς πειρατάς. Γ. Δ. Κ.

Ἶσις (Isis) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 42. Ἀνεκαλύφθη τὴν 23ην Μαΐου 1856 ὑπὸ τοῦ N. R. Pogson ἐν Ὀξφόρδῃ. Σ. Π.

ἴσιωμα (τὸ)· ἀντὶ *ἴσωμα* (βλ. λ.).

ἴσκα (ἡ)· βλ. *ὗσκα.*

Ἴσκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἴσκα* ἀναφέρονται δύο πόλεις τῆς ΝΔ Μεγ. Βρεττανίας.

—1) ***Ἴσκα ἡ τῶν Δουμνουνίων*** (Isca Dumnoniorum), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 3, 13) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δουμνονίων (Ἀγγλία), εἰς βόρ. πλάτ. 17° 30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 52° 45', ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Μάγχης παρὰ τὸ νῦν Exmouth. Σήμερον καλεῖται Exeter, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Devon, ἀριθμοῦσα 40.000 κατοίκους. Διετέλεσε πρωτεύουσα τῶν Σαξώνων βασιλέων τοῦ Wessex, κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα μέχρι τοῦ 1013.

—2) ***Ἴσκα ἡ τῶν Σιλύρων*** (Isca Silurum), ὀλίγον ἀπέχουσα πρὸς δυσμὰς τῆς στομαλίμνης τοῦ Σαβρίνα ποταμοῦ (νῦν Severn), ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον τῆς Βριστόλης. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο τὸ ἀρχηγεῖον τῆς δευτέρας λεγεῶνος Σεβαστῆς (Legio II Augusta). Σημαντικὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς σῴζονται παρὰ τὸ νῦν Caarleon on Usk. Α. Θ. Σ.

—**Ἴσκα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῶν ΝΔ. τῆς Μεγ. Βρεττανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δουμνονίων, ὅστις διερχόμενος διὰ τῆς ὁμωνύμου πόλεως (Isca Dumnoniorum), τῆς νῦν Exeter, ἐκβάλλει κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 3,3) εἰς τὸν Βρεττανικὸν ὠκεανὸν (θάλασσα τῆς Μάγχης), εἰς βόρ. πλάτ. 17° 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 15° 20' παρὰ τὴν νῦν πόλιν Exmouth. Σήμερον καλεῖται Exe. Α. Θ. Σ.

Ἴσκαλις, ἢ ***Ἴσχαλις*** (Iscalis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΝΔ τῆς Μεγ. Βρεττανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βέλγων (Belgae), κατοικούντων μεταξὺ τῆς στομαλίμνης τοῦ Σαβρίνα ποταμοῦ (νῦν Severn) καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ ὠκεανοῦ (θάλασσα τῆς Μάγχης), εἰς βόρ. πλάτ. 16° καὶ ἀνατ. μῆκ. 53° 40' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 3, 13). Ἡ τοποθεσία αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ὅμως γνώμην ἔκειτο ὅπου ἡ νῦν πόλις Ilchester, 32 μίλια ΝΑ τῶν Aquis Sulis (νῦν Bath), ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Somerset. Α. Θ. Σ.

Ἰσκανδεροὺν ***κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἰσσικὸς κόλπος.*

Ἰσκαριώτης. Ἐπώνυμον τοῦ *Ἰούδα* (βλ. λ.).

Ἰσκελὲπ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας (τὸ ἀρχαῖον *Βλοάκιον*), ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Κασταμονῆς, μετονομασθεῖσα σήμερον εἰς *Κιουρέ.* Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 100 χλμ. ΝΑ τῆς πόλεως Κασταμονῆς καὶ 75 χλμ. ΒΑ τοῦ Τσάγγιρι (Γαγγρῶν) ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Ἅλυος, εἰς ὕψος 750 μ. παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἐλμαλί, ἀνερχομένου εἰς ὕψος 2600 μ. Εἰς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1927 φέρεται μὲ 1637 κατοίκους, ἐνῷ προηγούμεναι τουρκικαὶ στατιστικαὶ ἔδιδον εἰς αὐτὴν 10611 κατοίκους, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 50 Ἑλλη-

Digitized by Google

νες μεταναστεύσαντες τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει 128 χωρία καὶ 24.663 κατοίκους ἐπὶ ἐπιφανείας 880 τετραγ. χλμ. Παράγει σιτηρὰ καὶ ξυλείαν, ἔχει δὲ καὶ βιομηχανίαν ταπήτων τοῦ εἴδους κιλὶμ καὶ χονδροειδῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, ὡς καὶ βυρσοδεψίαν. Ν. Μ.

Ἰσκενδέρ· βλ. *Ἰσκεντέρ.*

Ἰσκενδερανῆ, ἐλ—· βλ. λ. *Γιαχγιὰ - ἐν - Ναχβῆ.*

Ἰσκενδεροὺμ ***κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]·* βλ. *Ἰσσικὸς κόλπος.*

Ἰσκεντέρ. Ἀραβικὸν καὶ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

— **Ἰσκεντὲρ** ***Ἀαντὶλ-Σάχ.*** Μουσουλμᾶνος ἡγεμὼν τῆς ἐν τῷ Ἰνδοστὰν Μπιτζαπούρης (1671—1674).

— **Ἰσκεντὲρ** ***βέης.*** Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας. Ἐκ τούτου ἐσχηματίσθη τὸ *Σκεντέρμπεης* καὶ τὸ *Scanderbey.*

— **Ἰσκεντὲρ** ***βέης*** *(κόμις* ***Ἰλίνσκι****).* Πολωνὸς τὴν καταγωγὴν Τοῦρκος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Μπεντὲρ τῆς Βεσσαραβίας τῷ 1814. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὑπὸ τῆς Ρωσίας (1829), ὑπηρέτησεν ἐν Ἱσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ, Περσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, κατόπιν δὲ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848. Κατόπιν προσέφυγεν εἰς Τουρκίαν, ὑπηρετήσας κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—1856). Ν. Μ.

— **Ἰσκεντὲρ** ***Μιρζᾶ.*** Ἔγγονος τοῦ Ταμερλάνου. Μετὰ πολλοὺς πολέμους καὶ περιπετείας ἐβασίλευσεν εἰς τὴν ἐν Περσίᾳ χώραν Ἰσπαχὰν (1417). Ἐφονεύθη εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρουστὲμ - Μιρζᾶ. Ν. Μ.

— **Ἰσκεντὲρ** ***Μπετεσκὲ-σουλτάν.*** Ἡγεμὼν τῆς ἰνδικῆς χώρας τοῦ Κασμίρ, εἰς τὴν ὁποίαν διέδωσε τὸν Ἰσλαμισμὸν (1394—1416). Ὠνομάσθη *Μπετεσκὲν* (καταστροφεὺς οἰκιῶν), διότι κατέστρεφε τὰς οἰκίας τῶν ἰθαγενῶν, ὅπως μετατρέψῃ αὐτὰς εἰς τζαμία. Ν. Μ.

— **Ἰσκεντὲρ-σὰχ** ***Λουντῆ.*** Μουσουλμᾶνος ἡγεμὼν τῶν Ἰνδιῶν, πρῶτος μετενεγκὼν τὴν καθέδραν τῶν Μογγόλων ἡγεμόνων εἰς Ἄγραν, τὴν ὁποίαν καὶ ὠχύρωσε (1490—1510).

Ἰσκεντὲρ-*Γκιολοῦ* (=λίμνη Ἀλεξάνδρου) *[Γεωγραφ.].* Λίμνη τοῦ Τουρκεστὰν εἰς ὕψος 2210 μέτρων. Ἔχει ἐκροὴν πρὸς τὸν ποταμὸν Ζὲρ-ἐφσὰν (χρυσορρόαν), ὀνομαζομένην *Ἰσκεντὲρ - Ντάρια* (= θάλασσα Ἀλεξάνδρου). Ν. Μ.

Ἴσκερ *[Γεωγρ.].* Ὁ *Οἶσκος* ἢ *Ὄσκιος* τῶν ἀρχαίων. Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Σκομίου καὶ ἀδρεύων τὸ λεκανοπέδιον τῆς Σόφιας, ἀνατολικῶς τῆς ὁποίας διέρχεται, ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης, μετὰ ροῦν 270 χλμ. μεταξὺ Ράχωβας καὶ Νικοπόλεως, παρὰ τὴν πόλιν Γίγεν (Gigen), τὸν Οἴσκον τῶν ἀρχαίων. Α. Θ. Σ.

Ἰσκέτσε, ἢ ***Ἐσκιτζὲ*** *[Γεωγρ.].* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς πόλεως *Ξάνθης.*

Ἴσκια (Ischia) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῆς Ἰταλίας ἡφαιστειογενής, κειμένη εἰς τὴν βόρειον εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, μήκους 10 χλμ. πλάτους 6 χλμ., ἐμβαδοῦ 80 τ. χλμ. Ἔχει 28.000 κατοίκων. Παρὰ Λατίνοις ἐκαλεῖτο *Οἰναρία* καὶ *Πιθηκοῦσα,* ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Βιργιλίου *Ἰναρίμη.* Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλεῖτο *Ἴσκλα* καὶ ἐκ παραφθορᾶς *Ἴσκια.* Ἡ ὀνομασία *Πιθηκοῦσα* ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς ἔνδειξις, ὅτι ἡ νῆσος κατῳκήθη ὑπὸ πιθήκων. Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἀμφισβητεῖ ὁ Πλίνιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ κατασκευαζομένων πίθων.

Οἱ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ὑπῆρξαν Εὐβοεῖς, οἵτινες, λόγῳ τῶν συνεχῶν σεισμῶν, ἐγκατέλειψαν αὐτήν. Βραδύτερον Συρακόσιοι ἄποικοι ἠναγκάσθησαν ἐπίσης νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν, λόγῳ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἐπὶ ὄρους τῆς νήσου εὑρισκομένου ἡφαιστείου, ἐκ τῶν καταστρεπτικωτέρων ἐκρήξεων τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ τοῦ 1883, ὁπότε τὰ θύματα ἀνῆλθον εἰς 4.000 ἄτομα. Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου εἶναι πολυσχιδεῖς. Αἱ πεδιάδες της ἐξαιρετικῶς εὔφοροι, μεγίστας δὲ θεραπευτικὰς ἰδιότητας ἔχουσιν αἱ μεταλλικαὶ αὐτῆς πηγαί. Ἡ χλόη, αἱ ὀπῶραι, τὸ γάλα, οἱ ἰχθύες της, ὅλα εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Ἐπίσης παράγει ἐξαιρέτους οἴνους καὶ λαχανικά. Ἡ Ἴσκια, τόσον ὑμνηθεῖσα ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν εὐαρεστοτέρων διαμονῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ οὐρανὸς αὐτῆς εἶναι σχεδὸν πάντοτε αἴθριος, ὁ ἀὴρ ὑγιεινὸς θέρους τε καὶ χειμῶνος, ἡ βλάστησις ἄφθονος. Ἐξάγει σίδηρον καὶ θεῖον, ἐκ δὲ τῶν πηγῶν της αἱ ὀνομαστότεραι εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τῆς Καστιλιόνε. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴσκια** (Ischia) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἀπέχουσα τῆς Νεαπόλεως περὶ τὰ 28 χλμ. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βράχου, 200 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκόμενον φρούριον ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Α' τῆς Ἀραγῶνος, ὅστις κατακτήσας τὴν νῆσον ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς ἄνδρας, τὰς δὲ γυναῖκας ὑπεχρέωσε νὰ νυμφευθῶσι τοὺς στρατιώτας του. Λόγῳ τῶν θερμοπηγῶν της ἐπεσκέπτονται αὐτὴν κατ' ἔτος πολυάριθμοι περιηγηταί. Πλεῖσται ἀρχαιότητες, αἵτινες κοσμοῦν σήμερον τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως, ἀνευρέθησαν εἰς τὴν Ἴσκιαν. Μ. Ν. Δ.

Ἴσκινα (Iscina) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Παράλιος πόλις τῆς Βορ. Ἀφρικῆς, κειμένη μεταξὺ τῶν δύο Σύρτεων, εἰς βόρ. πλάτ. 43°20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 30°30' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 3, 11). Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὸν *Χάρακα* (*Στράβ.* XVII, 836, *Πτολεμ.* Γεωγρ. IV, 3), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ψύλλων, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μακομάκας κώμης ἢ Μακομαλάκας (Πτολεμ. IV, 3, 4), ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Τὸ πλῆρες αὐτῆς ὄνομα ἦτο *Ἰσκίνα Χάραξ.* Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ Medinet-el-Sultan, ἐν τῇ ἰταλικῇ Τριπολίτιδι. Α. Θ. Σ.

ἴσκιος (ὁ)· ἀντὶ *ἤσκιος* (βλ. λ.).

Ἰσκιουπλὲρ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Κοιλάδα* (βλ. λ.).

Ἴσκος. —1) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου, ἐπιλεγόμενος καὶ *Καραΐσκος.* Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰς τὴν Δούνιτζαν τοῦ Βάλτου, καὶ ἀπετέλει μέλος οἰκογενείας ὑπηρετούσης εἰς τὰ ἁρματολίκια τῆς περιοχῆς. Οἱ πρόγονοί του ἀναφέρονται ὡς πολεμισταὶ καὶ ὁπλαρχηγοὶ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Αὐτὸς προσωπικῶς ὑπηρέτησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς τζοχαντάρης, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ βέην Βρυώνην ἐναντίον τοῦ πασᾶ τοῦ Βερατίου καὶ τῆς Σκόδρας, ὡς καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος εἶχεν ἀναλάβει τὴν φύλαξιν τῆς περιοχῆς Λεπενοῦς, ἐκεῖ δέ, τῇ προσκλήσει του, συνεκεντρώθησαν οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, τὴν 25 Μαρτίου 1821. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτζου, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε ἐπικηρυχθῇ ἀπὸ τὸν βαλῆν τῆς Ρούμελης Χουρσὴτ πασᾶν διὰ τὸν φόνον ἐπιφανοῦς Τουρκαλβανοῦ, προσεπάθησε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἐγείρουν τὰ ὅπλα, ὡς θὰ ἐγίνετο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἔδωσαν εἰς τὸν παλαιὸν σύντροφόν των Ὀδυσσέα οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ τὴν πονηρίαν του ἐγνώριζον καὶ ἀντελήφθησαν τὴν φιλοδοξίαν του ὅπως κηρυχθῇ αὐτὸς γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Στερεᾶς, ὁ Ἴσκος δὲν ἐδέχθη ν' ἀποστατήσῃ. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον ἤρχισαν τὰ κινήματα εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐκήρυξε καὶ αὐτὸς τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν περιοχήν του, μὲ σῶμα ὅπερ κατήρτισεν ἀπὸ Βαλτινούς, τὴν 26 Μαΐου 1821. Ἔκτοτε ἐπολέμησε μὲ πολλὴν γενναιότητα εἰς διαφόρους μάχας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Διεκρίθη εἰς τὴν Λαγγάδαν, εἰς τὴν Κιάφαν, εἰς τὴν Πλάκαν καὶ εἰς τὸ Πέτα. Μετὰ τὴν τελευταίαν πανωλεθρίαν, δὲν ἠκολούθησε τοὺς ὁπλαρχηγούς, οἵτινες ἀπελπισθέντες ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος προσεκύνησαν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε πολεμῶν καὶ παρέχων σπουδαίας ὑπηρεσίας, δι' ὃ καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Μετέσχεν ὅλων τῶν πολιορκιῶν τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐν τῇ πόλει στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου κατελέχθη μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, οἵτινες κατέθεσαν τὰ ὅπλα καὶ προσεκύνησαν. Ἄλλωστε κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, μετὰ τὴν περιφανῆ νίκην τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰμπραήμ, ἐλάχισται ἐλπίδες ἀπελευθερώσεως ὑπῆρχον, ἐλέγετο δὲ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Στερεὰ δὲν θὰ ἠλευθεροῦτο. Κατὰ τὰ δύο λοιπὸν ἔτη, ἅτινα ἐπηκολούθησαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1828, καθ' ἃς ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ἡ ἐπανάληψις τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Στερεάν, ὁ Ἴσκος παρέμεινεν εἰς Λεπενοῦν ἀπρακτῶν. Ὅταν ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐκστρατεία ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου, ὁ Ἴσκος μεταξὺ τῶν πρώτων προσῆλθε καὶ ἠγωνίσθη, διακριθεὶς εἰς ἐπανειλημμένας περιστάσεις. Τῷ 1829 ἐστάλη καὶ πληρεξούσιος εἰς τὴν συνέλευσιν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἡ ἐπιτροπὴ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν β' τάξεως, κατόπιν ὅμως, ἀναθεωρηθείσης τῆς ἀποφάσεως, κατετάχθη εἰς τὴν α' τάξιν τῶν στρατηγῶν τῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε βαθύγηρως ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1850. —2) ***Ἰωάννης,*** καὶ κοινότερον *Γιαννακός.* Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου νεώτερος, ἐπολέμησεν ὑπ' αὐτὸν ὡς ἀγωνιστὴς καὶ ἐπροσκύνησε μαζί του ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1828. Ἡ ἐπιτροπὴ τὸν κατέταξεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς δ' τάξεως. —3) ***Χρόνης.*** Συγγενὴς τῶν ἀνωτέρω, ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Πλάκαν, ὅπου ἀπώλεσε τὸν βραχίονα, καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου καὶ ἔπεσε μαχόμενος ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐξόδου. Κατελέγετο μεταξὺ τῶν παλληκαρίων τοῦ Βύρωνος καὶ διεκρίνετο διὰ τὸ ἀρειμάνιον ὕφος. Ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κουλοχέρης* καὶ *Μπράτιμος.* Γ. Δ. Κ.

Ἰσκὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως (βλ. *Οἶσκος*). Α. Θ. Σ.

ἰσκουλτίτης (ὁ) (Iscultites) *[Παλαιοζῳολ.].* Γένος ἐκλειψάντων *ἀμμωνιτῶν,* λείψανα τοῦ ὁποίου παρουσιάζονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους ἰσκουλτίτης originis εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τῆς Μαρμαροτραπέζης, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὴν ἀνωτέραν βερφένιον βαθμῖδα τῆς τριασίου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

Ἰσκουριὰ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Γεωργίας), 43 μίλ. ΒΑ (πλάτ. 42° 47' ½ Β, μῆκ. 41° 10' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch strait) τοῦ λιμένος τοῦ Πότι. Εἶναι ἡ *Διοσκουριὰς* τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ «Περίπλου» τοῦ Ἀρριανοῦ. Σ. Ε. Λ.

Ἴσλ (Ischl, γνωστοτέρα ὡς Bad Ischl=λουτρὰ Ἴσλ) *[Γεωγρ.].* Θερινὴ διαμονὴ καὶ λουτρόπολις ἐν Αὐστρίᾳ ἐπὶ τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἄλπεων Ζαλτσκάμεργκούτ, εἰς ὕψος 468 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἴσλ καὶ Τράουν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λουτρὰ Σάλτσβουργ. Κάτοικοι 10188 (τῷ 1919). Ἔχει θαυμασίαν τοποθεσίαν μὲ γραφικώτατα προάστεια, κλῖμα λίαν ἤπιον καὶ πηγὰς θειούχου καὶ ἁλμυροῦ ὕδατος. Θ. Κ.

Ἴσλα (Isla), ***Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ ντὲ—.*** Ἱσπανὸς Ἰησουΐτης συγγραφεὺς (1703—1781). Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν εἰς ἡλικίαν δεκαὲξ ἐτῶν, ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Σαλαμάγκᾳ καὶ ἐγένετο κατόπιν, εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Σεγοβίᾳ, Σαντιάγῳ καὶ Παμπλόνᾳ. Εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἤρχισεν ἐπίσης καὶ τὸ κήρυγμά του, ὅπερ ταχέως κατέστησεν αὐτὸν ἕνα τῶν ὀνομαστοτέρων ἱεροκηρύκων τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε πλεῖστα πρωτότυπα ἔργα καὶ μεταφράσεις, ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ κατέστησεν αὐτὸν γνωστότατον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φραγκῖσκος Λομπὸν ντὲ Σαλάθαρ* σατυρικὸν μυθιστόρημα: «Ἱστορία τοῦ περιφήμου ἱεροκήρυκος ἀδελφοῦ Γερονδίου τοῦ ἐκ Καμπάθας». Ἐν αὐτῷ ἐκαυτηρίαζε τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς του, λαμβάνων ἰδίως ἀφορμὴν ἐκ τῶν πομπωδῶν ἑορτῶν ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φερδινάνδου τοῦ ΣΤ'. Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ ἔργου τούτου ἐξεδόθη τῷ 1758 καὶ προὐκάλεσε σφοδροτάτην πολεμικήν, ἀπαγορευθείσης ἀμέσως τῆς κυκλοφορίας του ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ὁ δεύτερος τόμος ἐξεδόθη μόλις τῷ 1768. Μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ καταδιώξεις ὁ Ἴσλα, κατὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Ἰησουϊτῶν ἐκ τῆς Ἱσπανίας, τῷ 1767 κατέφυγεν εἰς τὴν Βολωνίαν, ὅπου ἐξηκολούθησε νὰ συγγράφῃ καὶ ἀπέθανε παράλυτος καὶ πτωχός. Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ μετάφρασις τοῦ «Ζὶλ Μπλάς» τοῦ Λεσάζ, ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὁποίας ὁ Ἴσλα διατείνεται ὅτι ὁ Γάλλος συγγραφεὺς ἔκλεψε τὸ θέμα του ἐξ Ἱσπανοῦ συγγραφέως, οἱ «Λόγοι» του, ὁ «Θρίαμβος τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς δικαιοσύνης», κτλ. Μ. Δ. Β

Ἰσλάμ. Ἀραβικὴ λέξις σημαίνουσα «εὐσεβὴς ὑποταγὴ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ». Παράγεται ἐκ τοῦ *σάλαμα,* ὅπερ σημαίνει ἐλευθερώνειν ἢ ἐξασφαλίζειν καὶ σῴζειν. Ἰσλὰμ ὠνόμασεν ὁ Μωάμεθ τὴν θρησκείαν τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν, ὡς τὴν μόνην ἄγουσαν πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὡς τὴν εἰλικρινῆ πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεὸν (βλ. λ. *Ἰσλαμισμός*).

Ἰσλὰμ-*ἀμπὰτ* *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρας τοῦ Κασμίρ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Δζελούμ. Κάτοικοι 10.000 περίπου. Εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τοῦ Κασμίρ, ἄλλοτε σπουδαία, σήμερον ὅμως ἐν παρακμῇ.

Ἰσλὰμ ***Γκιράϊ ὁ Α'.*** Χάνης τῆς Κριμαίας, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του Μεχμὲτ Γκιράϊ, ὅτε τῷ 1584 διετέλει ὅμηρος καὶ ἐξόριστος εἰς Ἰκόνιον ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Γ'. Εἶναι ὁ πρῶτος χάνης τῆς Κριμαίας, ὅστις παριδὼν τὰ τέως κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν προγόνων ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας. Ἀπέθανε τῷ 1590. Ν. Μ.

— **Ἰσλὰμ** ***Γκιράϊ Β'.*** Χάνης τῆς Κριμαίας. Ἀφοῦ ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη αἰχμάλωτος τῶν Πολωνῶν, ἀπηλευθερώθη δυνάμει τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν εἰς τὴν Πολωνίαν ὁ σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας Μουρὰτ ὁ Δ' καὶ διέμεινεν ἐν Ὑαμπόλει τῆς Βουλγαρίας. Κατόπιν διετέλεσε πρωθυπουργὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Μπαχαντὲρ Γκιράϊ. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐξωρίσθη εἰς Ρόδον. Τῷ 1644 διωρίσθη χάνης. Ὡς τοιοῦτος ἐπολέμησεν ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν Ρώσων καὶ Πολωνῶν. Ἀπέθανε τῷ 1654. Ν. Μ.

Digitized by Google

ἰσλαμικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἰσλαμισμόν.

— **ἰσλαμικὴ** *τέχνη [Τεχν.]*. Αὕτη καλεῖται ἄλλως καὶ τέχνη *μουσουλμανικὴ* καὶ *ἀραβική*. Μονομερέστεραι καὶ μᾶλλον περιωρισμέναι ὀνομασίαι δοθεῖσαι κατὰ καιροὺς εἰς αὐτήν, μὴ ἐπικρατήσασαι δὲ τελικῶς, καθ' ὃ μὴ καλύπτουσαι ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον ταύτης καὶ μὴ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς τὴν βαθυτέραν της ἔννοιαν καὶ σημασίαν, εἶναι αἱ: *μαυριτανικὴ* ἢ *σαρραζινικὴ* τέχνη.

Ἡ ἰσλαμικὴ τέχνη παρηκολούθησε τὴν διάδοσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἐκαλλιεργήθη δ' εἰς πάσας τὰς περιοχάς, ὅπου ἔφθασαν νικηφόρα τὰ ὅπλα τῶν Ἀράβων καὶ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τούτων ἐξισλαμισθεισῶν φυλῶν. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν κατὰ τόπους ποικιλίαι ταύτης, διακρινόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διά τινων ἐπουσιωδῶν ἐν τοῖς πλείστοις σημείοις ἰδιορρυθμιῶν. Αἱ ποικιλίαι αὗται, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν καθορώμεναι, ἀπαρτίζουσι τὰς ἀκολούθους σχολάς: α') Τὴν σχολὴν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἥτις παρουσιάζει ἐξέλιξιν ἐκτεινομένην εἰς δώδεκα περίπου αἰῶνας καὶ διαιρουμένην εἰς πέντε περιόδους: τὴν περίοδον τῶν πρώτων χαλιφῶν (639—971), τὴν φατιμιτικὴν περίοδον (972—1170), τὴν ἀγιουβιτικὴν περίοδον (1171—1250), τὴν περίοδον τῶν Μαμελούκων σουλτάνων (1250—1516) καὶ τὴν τουρκικὴν περίοδον (1517—1798). β') Τὴν σχολὴν τοῦ Μογρέβ, ἥτις ἀνεπτύχθη ἐν Τύνιδι, Ἀλγερίῳ, Μαρόκκῳ καὶ Ἱσπανίᾳ· αὕτη εἶναι ἰδίᾳ γνωστὴ ὡς τέχνη τῶν Μαυριτανῶν καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. γ') Τὴν περσικὴν σχολήν. δ') Τὴν ὀθωμανικὴν σχολήν, ἥτις διεμορφώθη ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἀνατολίᾳ· καὶ ε') Τὴν ἰνδικὴν σχολήν, ἥτις ἄλλως εἶναι γνωστὴ ὡς ἰνδομουσουλμανικὴ τέχνη.

Οἱ Μουσουλμᾶνοι, δημιουργοῦντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν τέχνην, δὲν ἠδύναντο νὰ στηριχθοῦν ἐπὶ παλαιῶν αὐτοχθόνων παραδόσεων, διότι τοιαῦται δὲν ὑπῆρχον. Κατὰ συνέπειαν ἐδανείσθησαν τ' ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτοὺς καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα καὶ πρότυπα ἀπὸ τοὺς μᾶλλον πεπολιτισμένους γειτονικοὺς των λαούς, τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τοὺς Πέρσας. Καὶ ἀπὸ μὲν τοὺς πρώτους παρέλαβον ἰδίᾳ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ διαγράμματα τῶν μνημείων των, εἴδη τινὰ ἁψίδων, τοὺς ἐπὶ ἐνωτίων θόλους καὶ τὸ ἔθος τῆς καταφράξεως τῶν παραθύρων ὑπὸ διατρήτων πλακῶν. Ἀπὸ δὲ τοὺς δευτέρους ἐπορίσθησαν τοὺς κωνοειδεῖς θόλους, τὰ ὑπερβεβλημένα τόξα, τὰς πολυλόβους ἁψῖδας καὶ τὰς διὰ κεραμουργημάτων ἐπενδύσεις. Ἀφωμοίωσαν δὲ κατὰ τόπους πρὸς ἑαυτοὺς καί τινα γηγενῆ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα, ἅτινα αἰώνων ἔθος ἢ εἰδικαὶ κλιματολογικαὶ συνθῆκαι ἢ ἡ ἀφθονία ὡρισμένου εἴδους οἰκοδομησίμων ὑλῶν καὶ ἡ ἀπουσία ἑτέρου τοιούτου ἢ ἄλλοι ἐξ ἴσου σημαντικοὶ λόγοι ἐπέβαλον εἰς αὐτούς.

Καθορωμένη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ μουσουλμανικὴ τέχνη εἶναι τέχνη: α) ποιουμένη ἀπεριορίστως χρῆσιν ὡρισμένων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ὡς τὰ τόξα καὶ αἱ ἁψιδωταὶ στοαί· β) ἀρεσκομένη νὰ διακοσμῇ πᾶσαν θύραν ἢ καὶ πᾶν ἄλλο ἄνοιγμα τοῦ ἀρχιτεκτονήματος διὰ πολυτελῶς ἐξειργασμένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περικρασπεδώματος· γ) ἐπιδιδομένη μετ' ἀφοσιώσεως ἐνιαχοῦ καταπλησσούσης εἰς τὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατὰ τὴν μέθοδον τῆς διατρήτου γλυπτικῆς, ἐξεργασίαν παντὸς διακοσμητικοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μέλους, παντὸς τμήματος γυμνῆς ἐπιφανείας, ἐφ οὗ ὁπωσδήποτε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χωρήσῃ διάτρησις ἢ ἀνάγλυφος διακόσμησις· δ) ἐπικαλύπτουσα τὰς θύρας διὰ μεταλλίνων πλακῶν θαυμασίως διακεκοσμημένων· ε') ἀγνοοῦσα τὴν φύσιν, κατ' ἀρχὴν μὲν ἕνεκα τῆς γνωστῆς ἀπαγορεύσεως ὑπὸ τοῦ Κορανίου (ἐπαναλαμβάνοντος ἐν τούτῳ τὴν σχετικὴν διάταξιν τοῦ μωσαϊκοῦ δεκαλόγου) πάσης ἀναπαραστάσεως ζῶντος ὄντος, ἑτέρωθεν δὲ ἕνεκα τῆς ἐμφύτου κλίσεως τῶν Μουσουλμάνων, ἅτε κατοικούντων εἰς χώρας θερμάς, εἰς τὴν ὀνειροπόλησιν καὶ τὴν φαντασίωσιν, καὶ στ') καταναλισκομένη εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν μᾶλλον ἀπροσπελάστων λεπτομερειῶν καὶ δημιουργοῦσα ἕνεκα τούτου ἐκ παντὸς ἔργου τέχνης ἀληθὲς καὶ ἀνυπέρβλητον κομψοτέχνημα. Παρὰ ταῦτα ἡ τέχνη αὕτη δὲν στερεῖται μεγαλοπρεπείας· ἐπιβάλλεται ὅμως ἰδίᾳ διὰ τῶν λεπτομερειῶν, ἔτι δὲ διὰ τῆς ἐλαφρᾶς χάριτος, κομψότητος καὶ λεπτότητος, αἵτινες τὴν διακρίνουν.

Ἐκ τῶν πέντε σχολῶν, εἰς ἃς διακρίνεται ἡ μουσουλμανικὴ τέχνη, τὴν σχολὴν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἐκπροσωποῦν κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον περιφανῆ μνημεῖα, ὡς τὸ τζαμίον τοῦ Ὀμὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ τζαμία τῶν Ἀμροῦ καὶ Ἴμπν-Τουλοὺν ἐν Καΐρῳ· κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τὰ τζαμία Ἐλ-Ἄζχαρ καὶ Ἐλ-Ἀκμὰρ ἐν Καΐρῳ· κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τὰ ἐπὶ Σαλαδίνου ἱδρυθέντα σταυρόσχημα εὐκτήρια. κατὰ τὴν τετάρτην περίοδον τὰ ἐν Καΐρῳ τζαμία τοῦ σουλτάνου Χασσάν, τοῦ Καλαούμ, τοῦ Ἐν Νάκερ, τοῦ Μπαρκούκ, τοῦ Καΐτ Μπέη κλπ.· κατὰ τὴν πέμπτην δὲ περίοδον τὰ τζαμία τοῦ Μαλίκα-Σοφιὰ καὶ τοῦ Σινὰν-Πασᾶ ἐν Μπουλάκ, ἡ δερβισερία τῆς Δαμασκοῦ καὶ ὁ ξενὼν τοῦ Ἀσσὲδ-πασᾶ. Τὰ παλαιότερα μνημεῖα τῆς συριακῆς καὶ αἰγυπτιακῆς ταύτης σχολῆς ᾠκοδομήθησαν ἐξ ὀπτοπλίνθων καὶ διεκοσμήθησαν δι' ἐπενδύσεως ἐκ γυψίνων ἀναγλύφων· τὰ μεταγενέστερα ἱδρύθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λίθου καὶ ὀπτοπλίνθων, κατὰ τὰς παρουσιαζομένας ἑκασταχοῦ ἀρχιτεκτονικὰς καὶ καλαισθητικὰς ἀνάγκας. Χαρακτηριστικώτατον στοιχεῖον τῆς συροαιγυπτιακῆς μουσουλμανικῆς τέχνης, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' ἰδίᾳ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, εἶναι ὁ εὐρύτατος πυλὼν ὁ καλυπτόμενος ὑπὸ ἡμιθολίου ἀναπαυομένου ἐπὶ σταλακτιτοειδῶν παρωτίδων. Ὡραιότατον δεῖγμα τοιούτου πυλῶνος ἀπαντᾷ εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν Καΐρῳ τέμενος τοῦ σουλτάνου Χασσάν. Τοῦ τεμένους τούτου τὸ ἀρχιτεκτονικὸν διάγραμμα εἶναι σταυρόσχημον, οἱ δὲ τέσσαρες βραχίονες τοῦ σταυροῦ σχηματίζονται ἀπὸ οἰκοδομήματα περιβάλλοντα τὴν κεντρικὴν αὐλήν. Αἱ ἐξωτερικαὶ πλευραὶ τῶν τοίχων του εἶναι γυμναί, πλὴν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τούτων, ὅπερ διαθέει σταλακτιτοειδὲς διάζωμα. Οἱ πολυγωνικοὶ μιναρέδες του, μὲ τοὺς διατρήτους, δαντελλοειδεῖς ἐξώστας καὶ τὰ ἡμισφαιρικὰ ἐπιστεγάσματα, εἶναι ἄκρως ἀξιομνημόνευτοι. Ὡραιότατοι εἶναι καὶ τοῦ ἐν Καΐρῳ ἐπίσης τεμένους Ἐλ-Ἄζχαρ οἱ πολυγωνικοὶ μιναρέδες. Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ἀριστούργημα τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ μουσουλμανικῆς τέχνης εἶναι τὸ τέμενος τοῦ Καΐτμπέη, ἐν Καΐρῳ καὶ τοῦτο, μνημεῖον πλῆρες κομψότητος καὶ χάριτος, τοῦ ὁποίου ἡ πολύχρωμος καὶ λεπτομερέστατα εἰργασμένη διακόσμησις παρέχει ἐξαιρέτως εὐάρεστον ἐντύπωσιν. Ἄξιοι ὅλως ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι καὶ οἱ ἐν τῇ νεκροπόλει τῶν Μαμελούκων, παρὰ τὸ Κάϊρον, τάφοι τῶν χαλιφῶν, τῶν ὁποίων οἱ κομψοὶ θόλοι φέρονται ἐγγεγραμμένοι ἐν πολυγωνικῷ τυμπάνῳ, ἐρειδομένῳ ἐπὶ πυραμιδικῶν τριγώνων, ἕκαστον τῶν ὁποίων καλύπτει τμῆμα τοῦ πρὸς στέγασιν τετραγώνου. Παραλλήλως πρὸς τὰ δημόσια ταῦτα μνημεῖα, ἐξαίρετα εἶναι καί τινα ἰδιωτικὰ μουσουλμανικὰ μέγαρα, τῶν ὁποίων οἱ πολυτελεῖς θαλαμοειδεῖς ἐξῶσται (μουχαραβίαι), μὲ τὰ προέχοντα περίκλειστα παράθυρα εἶναι ἀληθῆ ἀριστουργήματα κομψῆς τέχνης.

Ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἀφορμηθεῖσα ἡ μουσουλμανικὴ τέχνη, ἐξετάθη βραδύτερον, μαζὶ μὲ τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν, εἰς ὅλην τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ὅλην τὴν Ἱσπανίαν καὶ διεμορφώθη εἰς τὰς χώρας ταύτας εἰς τὴν κατὰ κυριολεξίαν κληθεῖσαν μαυριτανικὴν τέχνην. Ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ συναντῶμεν εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν τοῦ κίονος, ὅστις, διακοσμῶν καὶ ὑποστηρίζων μεγαλοπρεπεῖς ὑποστύλους αἰθούσας τεμενῶν καὶ ἀνακτόρων, καλύπτεται ἀπὸ κυβικὸν συνήθως κιονόκρανον. Ὁ θόλος στηρίζεται ἐπὶ τετραγώνου ἢ πολυγωνικοῦ τυμπάνου, τὰ τόξα τῶν ἁψίδων κάμπτονται ἐλαφρῶς ἢ καθίστανται πεταλοειδῆ· συνήθως ὅμως εἶναι ὀξέα, κεκαμμένα καὶ λοβωτὰ ἢ πλεγματοειδῆ ἢ συγκεντρικά. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ταῦτα στοιχεῖα ἐκφράζουν παραστατικώτατα τὴν γενικὴν τάσιν ὁλοκλήρου τῆς μουσουλμανικῆς τέχνης. Τῆς τάσεως ταύτης ἡ στοιχειωδεστέρα ἐκδήλωσις εἶναι τὸ ἁπλοῦν τόξον. Τοῦτο κατεσκευάζετο συνήθως ἐξ ὀπτοπλίνθων ἢ ἐλαφρῶν λίθων, μὴ ἀπαιτούντων ἐπίπονον ἐξεργασίαν καὶ ἀναπληρούντων ἐπαρκῶς τὸ ξύλον, τὸ τόσῳ δυσεύρετον εἰς τὰς πλείστας τῶν παρὰ τὰ κράσπεδα τῶν ἀνύδρων καὶ ἀδένδρων ἐρήμων ἱδρυμένων μουσουλμανικῶν πόλεων. Αἱ ἁψῖδες, τόσον ἄφθονοι εἰς τὰ μουσουλμανικὰ μνημεῖα, παίζουν τὸν πρῶτον ῥόλον εἰς ὁλόκληρον τὴν λαμπροτάτην ἰσλαμικὴν ἀρχιτεκτονικήν. Τὰ ἐσωτερικά των χείλη κατασκευάζονται συνήθως ἀπὸ ἀλληλοδιαδόχους ἐρυθροὺς καὶ λευκοὺς ὀπτοπλίνθους ἢ λίθους συγκεντρικῶς τοποθετημένους· εἰς τὰ μεταξὺ τῶν ῥάχεων τῶν ἁψίδων κενὰ ὑπάρχουν γεωμετρικαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον διακοσμήσεις, ἄνωθεν δὲ τοῦ συνόλου τῶν κορυφῶν τῶν ἁψίδων καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν τοίχων ἐξαιρέτως ἐξειργασμένα διαζώματα ἐκ γεωμετρικῶν ἐπίσης σχημάτων. Συχναὶ εἶναι αἱ λοβωταὶ ἁψῖδες, ἐκεῖναι δηλαδὴ τῶν ὁποίων τὰ ἔσω χείλη ἀποτελοῦνται ἐξ ἀλλεπαλλήλων ἡμικυκλίων βαινόντων συγκεντρικῶς. Ἐξέλιξις τούτων εἶναι αἱ πολύλοβοι ἁψῖδες, δηλαδὴ ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι φέρουν ἐπαλλήλους στοίχους συγκεντρικῶς βαινόντων ἡμικυκλίων. Παρ' αὐτὰς αἱ δαντελλοειδεῖς ἁψῖδες μὲ τὰ διάτρητα ἔσω χείλη καὶ τὴν πλουσιώτατα διακεκοσμημένην ῥάχιν, αἱ συνήθως ἐγγεγραμμέναι ἐντὸς ὀρθογωνίου, εἰς τὰ διάκενα τῶν γωνιῶν τοῦ ὁποίου ἡ ἀξιοθαύμαστος δεξιότης τῶν Μουσουλμάνων καλλιτεχνῶν ἐνέγλυψε πολύπλοκα σχέδια, μεταβάλλοντα τὸν λίθον εἰς λεπτότατον ἀφρὸν καὶ εἰς ἄνθος ἐξωτικόν, διαχυνόμενον πολὺ πέραν, καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου, εἶναι μοναδικαὶ ἐκδηλώσεις μιᾶς ἐξόχως καλαισθήτου τέχνης. Ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς τέχνης τοῦ Μογρὲβ εἶναι καὶ τὸ μέγα ἐκ ξύλου ἀναγλύφου μνημειακὸν γεῖσον, ὅπερ ἐπιστέφει τὰς μεγάλας πύλας τῶν μαυριτανικῶν ἱδρυμάτων. Ἐκ τῶν προτύπων τοῦ εἴδους τούτου ἀξιομνημόνευτον εἶναι τὸ τῆς Τιμητικῆς πύλης τοῦ Ἀλκαζὰρ τῆς Σεβίλλης, μετριώτερα δὲ τὰ τῶν τζαμίων Σίντι-Μποῦ-Μεντὶν καὶ Σίντι-ἐλ-Χαλούϊ, ἐν Tlemcen. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, ἐπιχωριάζον ἐν Μαρόκκῳ, εἶναι ἡ ἐν παρωτίσι κορωνίς, τῆς ὁποίας ἐξαίρετον ὑπόδειγμα εὑρίσκομεν εἰς τὸν ἐν Φὲζ μεδρεσὲν Ἐχ-Χερρατὶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ὡραιότατοι εἶναι καὶ οἱ μιναρέδες τῆς τέχνης τοῦ Μογρέβ· σχήματος κατὰ τὸ πλεῖστον τετραγωνικοῦ, μετὰ κομψῶν ἐπάλξεων καὶ φαγεντιανῆς πολυχρώμου ἐπενδύσεως, συμπληροῦν ἁρμονικῶς τὰ ἱδρύματα, εἰς ἃ ἀνήκουν. Ἀξιομνημόνευτος μεταξὺ τούτων εἶναι ὁ μιναρὲς τῆς Κουτούμπιας, ἐν Μαρρακὲς (1184) καὶ ὁ τῆς ἐν Σεβίλλῃ Γιράλδας (1195). Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα ἐκ τῶν ἐκπροσωπούντων τὴν μογρεβιανὴν τέχνην εἶναι: τὸ τζαμὶ τοῦ Ντζαμὰ-Ζιτούνα (732 μ. Χ.) ἐν Τύνιδι, τὸ τζαμὶ τοῦ Καιρουὰν (703—875), τὸ τζαμὶ τῆς Κορδούης (785—1000), τὸ κιονοβριθέστερον μουσουλμανικὸν μνημεῖον, τὸ τζαμὶ τοῦ Τὶν-Μὲλ (1150) ἐν Ἄτλαντι, τὸ τζαμὶ τοῦ Tlemcen (1135), ἡ Ἀλάμπρα τῆς Γρενάδας καὶ οἱ μεδρεσέδες τοῦ Φέζ.

Ἡ περσικὴ σχολὴ τῆς ἰσλαμικῆς τέχνης παρουσιάζει ἰδιοτυπίας τινὰς ἀξιοπαρατηρήτους. Ἱστορικῶς ἀπέκτησεν αὕτη σημασίαν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διότι, μολονότι ἡ ἀραβικὴ κατάκτησις τῆς Περσίας συνετελέσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ζ' αἰῶνος, τῆς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου μέχρι τοῦ ΙΒ' περιόδου δὲν σῴζονται εἰμὴ ἐρείπια σήμερον. Κατὰ συνέπειαν τὰ ἔργα τῆς περσικῆς σχολῆς δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐποχήν, ὁπότε ἡ σχολὴ αὕτη παρουσίασε τὰς λαμπροτέρας της ἐκδηλώσεις. Ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς περσικῆς μουσουλμανικῆς τέχνης εἶναι τὰ χαμηλά, ἐλαφρῶς κεκαμμένα τόξα, οἱ κομψοὶ κυκλοτερεῖς μιναρέδες καὶ ἡ πλουσιωτάτη φυτόσχημος διακόσμησις τῶν γυμνῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἀρχιτεκτονημάτων. Τὰ συνηθέστερα στοιχεῖα τῆς περσικῆς διακοσμητικῆς δέον ἰδίᾳ ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τοὺς τάπητας, οἵτινες παρέμειναν μέχρι σήμερον μία ἀδιαφιλονίκητος δόξα τῆς Περσίας. Ἡ διακόσμησις τῶν ταπήτων τούτων εἶναι φυτόσχημος, γεωμετρικὴ ἢ καὶ ζῳόμορφος, κατὰ παράβασιν τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ Κορανίου, παρατηρηθεῖσαν ἀπὸ αἰώνων ἰδίᾳ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Πολλάκις κυνηγετικαὶ σκηναὶ καὶ πολεμικὰ ἐπεισόδια, θαυμαζόμενα διὰ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὴν συμμετρίαν των, ἀπαντῶσιν εἰς τὴν περσικὴν ταπητουργίαν. Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν περσικῶν ταπήτων ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Ἀνυπέρβλητοι ὅμως μέχρι σήμερον παραμένουν οἱ προερχόμενοι ἐκ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Μοναδικαὶ διὰ τὴν δροσερότητα, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐντέλειαν τοῦ χρωματισμοῦ των εἶναι καὶ αἱ περσικαὶ μικρογραφίαι, αἵτινες, ἄλλωστε, προσλαμβάνουν μεγίστην ἀξίαν καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἶναι αἱ μόναι ζωγραφικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν Μουσουλμάνων.

Ἡ ὀθωμανικὴ σχολὴ τῆς ἰσλαμικῆς τέχνης ἀνεφάνη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὰς χώρας, αἵτινες κατεκτήθησαν ὑπὸ τούτων. Ἐπειδὴ δ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτην κέντρον τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους κατέστη ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ οἱ λοιποὶ ναοὶ τῆς βασιλευούσης, οἵτινες, ἄλλωστε, μετεβλήθησαν εἰς τζαμία ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπῆρξαν τὰ πρότυπα, ἅτινα ἐμιμήθησαν οὗτοι εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἰδικῶν των τεμενῶν. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ ὀθωμανικῇ σχολῇ εὑρίσκομεν κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ δὴ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διάταξιν καὶ τὴν χρῆσιν ὡρισμένων ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων, ὡς τοῦ θόλου καὶ τῆς ἁψῖδος, ἐπικρατούσας τὰς βυζαντινὰς παραδόσεις, παρ' αὐτὰς δὲ καί τινας περσικὰς ἐπιδράσεις, μετενεχθείσας εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν ὑπὸ τῶν παλαιόθεν ὁρμηθέντων ἐκ Περσίας καὶ Μεσοποταμίας ὀθωμανικῶν φυλῶν. Τὰ σημαντικώτερα τῶν μνημείων τῆς ὀθωμανικῆς σχολῆς εὑρίσκονται ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶναι δὲ ταῦτα: τὰ τζαμία τοῦ Βαγιαζὴτ (1497), τοῦ Σουλεϊμὰν (1557), τοῦ Ἀχμὲτ Α' (1614) καὶ τοῦ Γενὶ-Βαλιντὲ (1650).

Ἡ ἰνδομουσουλμανικὴ τέχνη προῆλθεν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν ἐν Ἰνδίαις ἐπιχωριαζουσῶν παλαιοτάτων καὶ λαμπροτάτων καλλιτεχνικῶν παραδόσεων καὶ τῶν στοιχείων, ἅτινα οἱ ἐπήλυδες Μουσουλμάνοι μετέφερον ἐκεῖσε. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τέχνης ταύτης περιλαμβάνει δύο διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων περιόδους: τὴν προμογγολικὴν (1193—1525) καὶ τὴν μογγολικὴν (1526—1720). Ἡ δευτέρα τούτων διαπνέεται ἀπὸ πρωτοτυπίαν πλήρη χάριτος καὶ κομψότητος. Ἰδιάζουσαι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι αἱ χαμηλαί, ἐλαφρῶς κεκαμμέναι ἁψῖδες, οἱ ὁμοίως χαμηλοὶ βολβώδεις θόλοι, αἱ εὐρύταται μνημειακαὶ πύλαι καὶ οἱ ἰδιόσχημοι πλατεῖς κίονες. Τὰ σημαντικώτερα τῶν μνημείων τῆς ἰνδομουσουλμανικῆς τέχνης εἶναι: τὸ τζαμίον, τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον καὶ τὸ δικαστικὸν μέγαρον τοῦ Futtehpore-Sikri, τὸ νεκρικὸν παρεκκλήσιον τοῦ Ἰτιμὰντ-ἐντ-Ντάουλα καὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Τὰτζ-Μαχὰλ ἐν Ἄγρᾳ, ἔνθα ἡ ἰνδομουσουλμανικὴ τέχνη ἔφθασε τὸ ὕψιστον

Digitized by Google

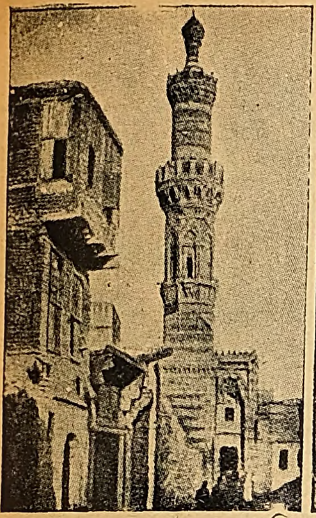
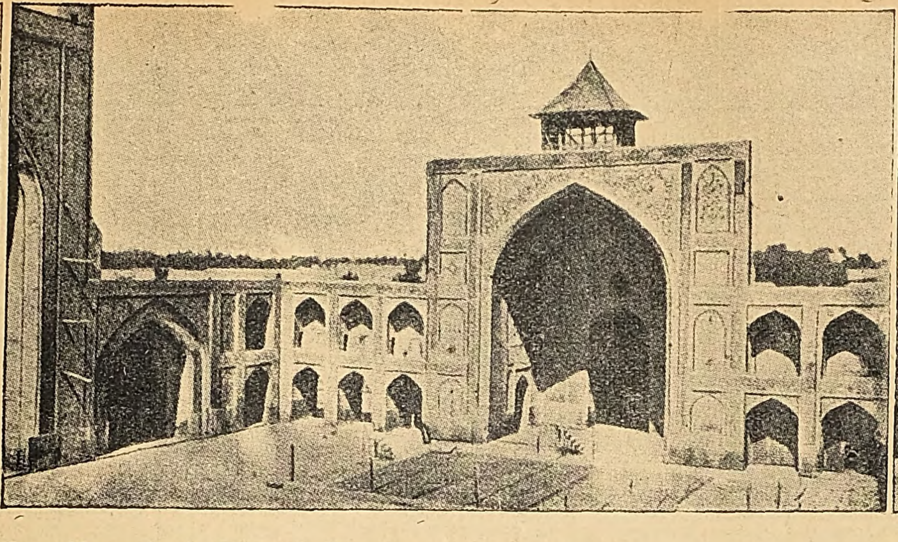
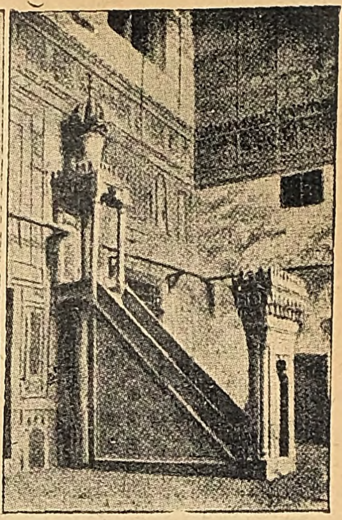

1) Ὁ μιναρὲς τοῦ τεμένου; Μπορντεῖνι ἐν Καΐρῳ 2) Τὸ ἐν Ἰσπαχὰν τέμενος. 3) Τμῆμα τοῦ ἐν Καΐρῳ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Χασσάν.

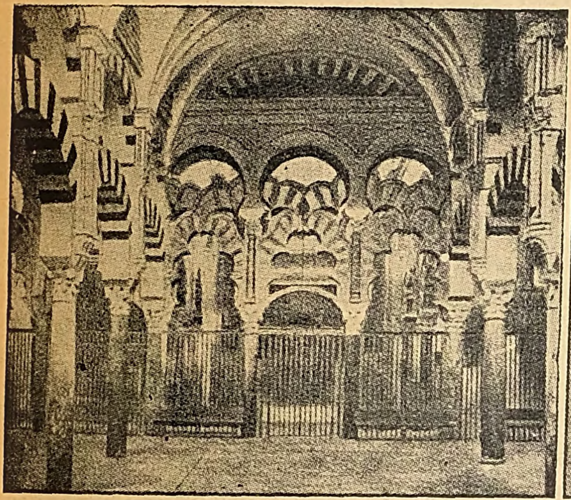
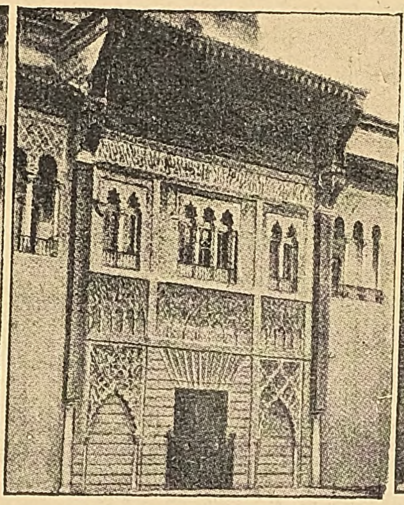
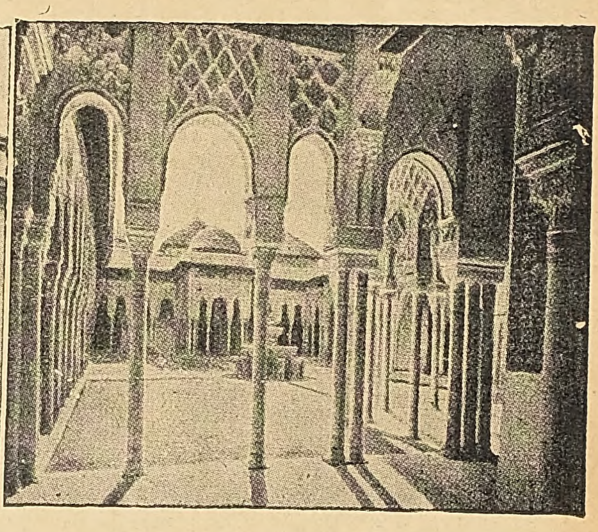

1) Τὸ ἐν Κορδούῃ τέμενος. 2) Ἡ ἐσωτερικὴ θύρα τοῦ Ἀλκαζὰρ τῆς Σεβίλλης. 3) Ἡ αὐλὴ τῶν λεόντων τῆς Ἀλάμπρας (Γρενάδα).

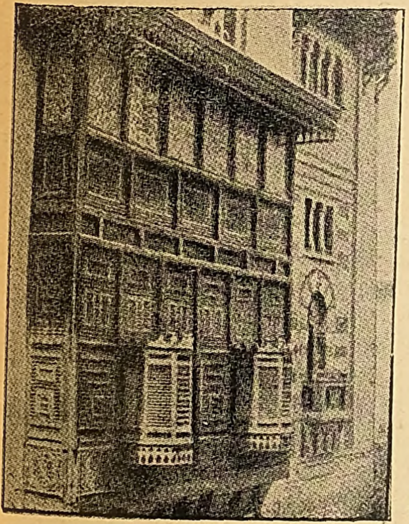
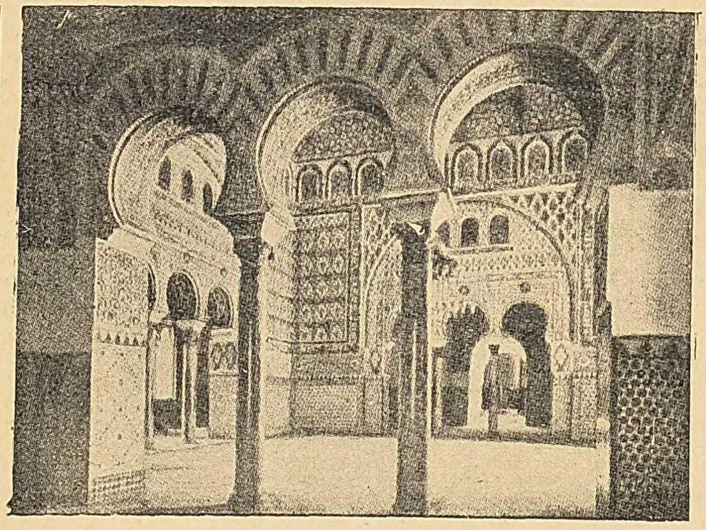
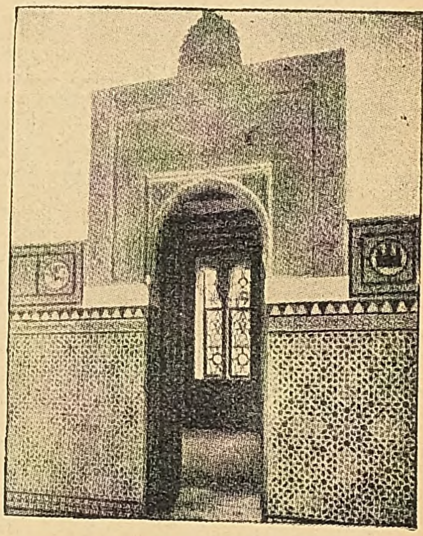

1) Θαλαμοειδεῖς ἐξῶσται (μουχαραβίαι) μεγάρου τοῦ Καΐρου. 2) Ἡ αἴθουσα τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Ἀλκαζάρ. 3) Ἡ θύρα τοῦ διαμερίσματος Παντίλια εἰς τὸ Ἀλκαζάρ.

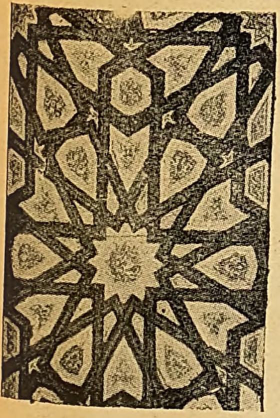
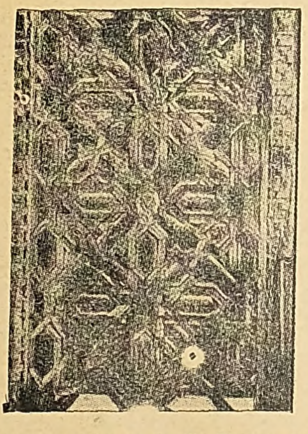

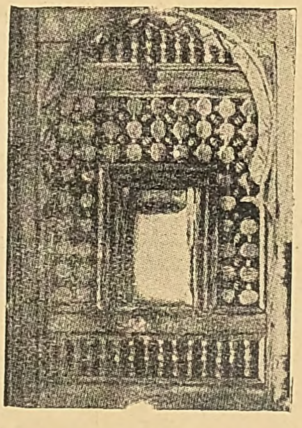
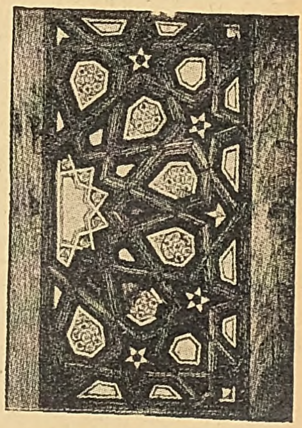

1) Ξυλίνη θύρα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (Αἴγυπτος). 2) Ξυλίνη θύρα γλυπτή. 3) Θαλαμοειδὴς ἐξώστης (μουχαραβία) ἐν Καΐρῳ. 4) Γλυπτὴ θύρα (Μουσεῖον τοῦ Φέζ). 5) Τμῆμα ξυλίνης θύρας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (Αἴγυπτος).

Digitized by Google

σημεῖον τῆς ἀνθήσεώς της κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μ. Χ., τὸ ἀνάκτορον τῶν Μογγόλων αὐτοκρατόρων, τὸ μέγα τζαμίον καὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Σάφνταρ-Ζάγκ ἐν Ντελχὶ καὶ τὸ τζαμίον τῆς Λαχώρης, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι καθαρῶς ἰνδομουσουλμανικὸν κτίσμα, ἀλλ' ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν περσικὴν τέχνην (βλ. καὶ λ. *ἀραβικὴ τέχνη*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *H. Saladin*, Manuel d'art musulman (Paris, 1907).— *Al. Gayet*, L'art Arabe.—*G. Migeon*, Manuel d'art musulman (Paris, 1907).—*K. Woermman*, Geschichte der Kunst, τόμος 1ος (Leipzig, 1900). —*Gustave Le Bon*, La civilisation des Arabes (Paris, 1884).—*Caussin de Perceval*, Essai sur l'histoire des Arabes (Paris, 1902). —*R. Coechlin*, L'art musulman, ἐν «Revue de l' Art» I (Paris, 1903).— *G. Migeon*, L'Orient musulman au Louvre (1922). — *E. Diez*, Kunst der Islam (Berlin 1915). — *J. Carabaceck*, Das eingebliche Bilderverbot des Islam (1876). — *Herz-Bey*, Le Musée national du Caire ἐν «Gazette», I (1902). — *G. Migeon*, Les Cuivres Arabes (1899).—*Owen Jones*, The Alhambra 2 τόμοι (London, 1842). — *C. Nizet*, La Mosquée de Cordoue (Paris, 1905). *A. Gayet*, L'art persan (Paris, 1895).— *Fr Sarre* Denkmäler persischer Baukunst (Berlin 1901).— *Gustave Le Bon*, Les civilisations de l'Inde (Paris 1887).— *A. Riegl*, Altorientalische Teppiche (1891). — *C. Blochet*, Les miniatures des manuscrits musulmans, ἐν «Gazette» (1897).—*Cl. Anet*, Persian Miniatures, ἐν «Burlington Magasine» (1903). —*A. Van de Put*, Hispanomoresque ware of the XV century (London, 1904). —*J. de Nézière*, Les monuments mauresques du Maroc (Paris, 1903). — *Τοῦ ἰδίου*, La décoration marocaine (Paris, 1923). —*P. Richard*, Pour comprendre l'art Musulman dans l'Afrique du Nord et en Espagne (Paris, 1924). — *A.-F. Calvert*, The Alambra (London and New York, 1907). — *Τοῦ ἰδίου*, Moorish remains in Spain, Cordova, Sevilla, Toledo (London and New York 1916).—*H. Guillard*, Une ville de l'Islam, Fès (Paris, 1916).—*G. Marçais*, L'art en Algérie (Alger, 1906).— *Pablos Lozano*, Antiguedades arabes de Espana (Madrid, 1804).—*P. Ricard*, Le Maroc (Paris, 1918, 1921, 1924).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἰσλαμισμὸς (ὁ)· ἐκ τοῦ *ἰσλάμ* (βλ. λ.)· ἡ ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ διδαχθεῖσα θρησκεία, ἄλλως *μωαμεθανισμὸς* ἢ *μουσουλμανισμός*· || τὸ σύνολον τῶν Μωαμεθανῶν· || ὁ πολιτισμὸς τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν.

—*[Θρησκειολ.]* *Ἰσλαμισμὸς* καλεῖται ἡ τελευταία τῶν ἱστορικῶν θρησκειῶν, ἡ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα μ.Χ. ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, ὡς τελευταῖον προϊὸν τῆς θρησκευτικῆς δημιουργικότητος τῶν σημιτικῶν φυλῶν τῇ συνεργείᾳ ἰουδαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ νέα θρησκεία ἀνεπιύχθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐν Ἀραβίᾳ εἰδωλολατρείας. Ἕκαστον τῶν ἀραβικῶν φύλων ἐλάτρευεν ἰδίαν θεότητα, ἑκάστη δὲ πάλιν αὐτῶν διεκρίνετο τῶν ἄλλων διὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἰδιαζούσης τοπικῆς λατρείας. Ὄνομα γένους διὰ πάσας ταύτας τὰς θεότητας ἦτο τὸ ὄνομα *Ἀλλάχ*, ὅστις εἶχεν ἐν τούτοις καταστῆ αὐτοτελὴς ὕψιστος θεός, δεσπόζων τῶν τοπικῶν ἐκείνων θεῶν. ἤδη πρὸ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ ὡς συνήθως παρατηρεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκευμάτων, οἱ θεοὶ οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸ περὶ αὐτὸν ὑποτελὲς πάνθεον ἢ καὶ κατέπεσαν εἰς πνεύματα· αἱ παλαιόταται ἐκ τῶν θεοτήτων τούτων, αἱ *Ἀλλάτ*, *Οὔτζα* καὶ *Μανάτ*, ἐπιστεύοντο ὡς θυγατέρες τοῦ Ἀλλάχ. Μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ κόσμου παρενεβάλλοντο πλῆθος κατωτέρων πνευμάτων, τὸ μὲν εὐνοϊκῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εὐεργετικῶν, τὸ δὲ δυσμενῶν αὐτοῖς καὶ καταστρεπτικῶν. Κατὰ τρόπον πρωτογενῆ καὶ οὐχὶ ξένον εἰς τοὺς σημίτας καθόλου, ἐπιστεύετο, ὅτι οἱ θεοὶ κατοικοῦσιν ἐν λίθοις, δένδροις καὶ πηγαῖς, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐν τοῖς διαφόροις τόποις παρουσία ἑκάστου αὐτῶν. Πλὴν ὅμως τούτων ὑπῆρχον καὶ ἰδιαίτερα δι' αὐτοὺς ἱερά, εἰς τὰ ὁποῖα συνεκεντροῦντο κατ' ἔτος αἱ καθ' ἕκαστον φυλαὶ πρὸς κοινὴν λατρείαν τῆς ἰδίας ἑκάστη θεότητος καὶ τῶν ὁποίων ἐπισημότατα ἦσαν τὰ ἐν Μεδίνᾳ καὶ ἐν Μέκκᾳ, ὅπου καὶ ὁ ἱερὸς λίθος. Τὸ ἱερὸν τῆς πόλεως ταύτης ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Κοραϊσιτῶν, ἥτις ἐτέλει μετ' ἐξαιρετικῆς λαμπρότητος τὴν ἐτησίαν πανήγυριν. Χιλιάδες προσκυνητῶν συνήρχοντο εἰς αὐτὴν ἐξ ὅλης τῆς μέσης Ἀραβίας, μετ' αὐτῆς δὲ συνεδυάζετο ἐμπορία εἰς εὐρυτάτην κλίμακα. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἐμπορικὸς χαρακτὴρ τῶν πανηγύρεων τούτων ἐνισχύθη ὑπερβολικὰ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ θρησκευτικοῦ μέρους, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ πίστις εἰς τοὺς θεοὺς ἐξησθένησε βαθμηδὸν καὶ ἡ λατρεία αὐτῶν ἀπέβη ἁπλοῦς τύπος. Ἀλλὰ διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τούτους κατώρθωσεν ἡ μονοθεϊστικὴ πίστις τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἔζων ὡς ἄποικοι εἰς πολλὰ μέρη τῆς χώρας, νὰ ἀσκήσῃ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν σοβαρωτέρων Ἀράβων. Οὗτοι, χωρὶς νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδίαν θρησκευτικὴν κοινότητα, ἀπέρριπτον τὴν εἰδωλολατρικὴν πίστιν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν λατρείαν, προσεδόκουν τὴν κρίσιν καὶ διῆγον βίον ἀσκητικόν, καλούμενοι *χανίφαι*, τουτέστιν αἱρετικοὶ ἢ κεχωρισμένοι. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἔζων εἰς τὴν Μέκκαν καὶ τὴν Μεδίναν καὶ ἐγένοντο οἱ πρόδρομοι τοῦ ἰσλαμισμοῦ, προπαρασκευάσαντες τὸ ἔδαφος διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μωάμεθ. Παρ' αὐτῶν παρέλαβεν ὁ προφήτης τὰ χριστιανικὰ καὶ ἰουδαϊκὰ στοιχεῖα τῆς νέας θρησκείας, τῆς ὁποίας ἐγένετο ἱδρυτής. Εἶναι δὲ ταῦτα, γενικῶς εἰπεῖν, ὁ αὐστηρὸς μονοθεϊσμὸς καὶ ὁ θεοκρατικὸς καὶ νομικὸς χαρακτὴρ ἀφ' ἑνός, ἀλλ' ἄνευ τῶν φυλετικῶν ἢ ἐθνικῶν περιορισμῶν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, καὶ ἡ πρὸς καθολικότητα ἀξίωσις καὶ ἡ πρὸς ἐξάπλωσιν ὁρμὴ ἀφ' ἑτέρου, ἄνευ ὅμως τοῦ πλούτου τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ τῆς πρὸς ἐξέλιξιν δυνάμεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Οὕτως ἡ θρησκεία αὐτοῦ, μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀπολυτρωτικῶν θρησκειῶν, ἵσταται μέση μεταξὺ τῶν προφητικῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν θρησκειῶν, ἀποτελοῦσα ἓν τῶν παραδειγμάτων τῶν νομικῶν καλουμένων θρησκειῶν, αἵτινες σημαίνουσιν ἐπιστροφὴν εἰς βαθμίδα θρησκείας κατωτέραν τῆς ἄλλως ἐπιτευχθείσης. Ὡς δὲ ἡ θρησκεία, οὕτω καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ *Μωάμεθ* ἀποτελεῖ κρᾶμα προφήτου, νομοθέτου καὶ πολιτικοῦ. Γεννηθεὶς τῷ 570 μ.Χ., ὡς γόνος τῆς ἀρχούσης φυλῆς τῶν Κοραϊσιτῶν, καὶ ἐνωρὶς ἀπορφανισθεὶς μετήρχετο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν ἔμπορον, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔσχε πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ Ἰουδαίους καὶ Χριστιανοὺς ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ. Τὰς πρώτας ὅμως προορμήσεις πρὸς θρησκευτικὴν ἀφύπνισιν ὀφείλει εἰς εὐσεβῆ τινα χανίφην τῆς Μέκκας. Ἀποσυρθεὶς εἰς μονήρη βίον κατήντησε καὶ αὐτὸς χανίφης καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς δύναταί τις νὰ ἐξασφαλίσῃ μόνον διὰ τοῦ *ἰσλάμ*, τουτέστι διὰ τῆς πλήρους ἀφοσιώσεως εἰς τὸν ἕνα καὶ ἀληθῆ Θεόν. Τὴν πίστιν ταύτην ἀρχίζει νὰ κηρύττῃ κατόπιν ὁράματος ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Μέκκαν ἱεροῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν κατά τινα νύκτα ἄγγελος κομίζων εἰς αὐτὸν τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ δὴ γραπτήν: «Ἀνάγνωθι, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου σου, ὅστις ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἐκ μιᾶς σταγόνος. Ἀνάγνωθι, διότι ὁ κύριός σου εἶναι ὁ παντοδύναμος, ὅστις ἐδίδαξε διὰ τῆς Γραφῆς ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγνώριζεν. Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος ἀπόλλυται ἐν τῇ πλάνῃ, ἐφόσον νομίζει ὅτι εἶναι αὐτάρκης. Ὅλοι ὀφείλουσι νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸν κύριόν σου». Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τοῦ ὁράματος τούτου ἔπεισεν αὐτόν, ὅτι εἶναι πράγματι ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, κληθεὶς ἵνα σώσῃ τὸν λαόν του. Κατ' ἀρχὰς περιορίζει τὴν δρᾶσιν του μεταξὺ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐξαγγέλλει ὅτι δὲν προτίθεται νὰ ἱδρύσῃ νέαν θρησκείαν, ἀλλὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἁπλῶς τὴν ἀρχαίαν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τὴν καταγεγραμμένην ἐν τῇ οὐρανίᾳ βίβλῳ, ἐξ ἧς παρέλαβον τὰς ἀποκαλύψεις αὐτῶν οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραὴλ καὶ οἱ Χριστιανοί. Διὰ τοῦτο προτρέπει τοὺς συγγενεῖς του νὰ ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὸν Ἀλλάχ, τὸν ὕψιστον κύριον καὶ δυνατὸν κριτήν, νὰ ἀποβάλωσι τὰς ἐθνικὰς κακίας καὶ νὰ ἀσκῶσιν ἐλεημοσύνην ἄνευ τοῦ ἐλατηρίου τῆς ἐλπίδος ἐπ' ἀνταμοιβήν. Ἀλλὰ νέαι ἀποκαλύψεις πείθουσιν αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῶν ὁμοφύλων καὶ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτῶν, ὅπως ἐγκαταλίπωσι τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Αἱ εἰρωνεῖαι αὐτῶν καὶ οἱ διωγμοὶ ἠρέθισαν τὸν προφήτην, ὅστις ἀπειλεῖ αὐτοὺς διὰ τρομερῶν ποινῶν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ μετὰ θάνατον, ἕως οὗ ὁμὰς φίλων καὶ ἀφωσιωμένων ὀπαδῶν ἐκ Μεδίνας πείθουσιν αὐτὸν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῷ 622, ὅπερ λογίζεται ὡς τὸ γενέθλιον ἔτος τοῦ μωαμεθανισμοῦ ὡς ὠργανωμένης θρησκευτικῆς κοινότητος. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Μωάμεθ γίνεται ὁ ἱδρυτὴς ἐκκλησίας φερούσης χαρακτῆρα οὐ μόνον θρησκευτικόν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν καὶ χρησιμευσάσης ὡς βάσεως τῆς ἐν τῷ ἰσλὰμ θεοκρατίας. Μετὰ συνέσεως καὶ δραστηριότητος προβαίνων, κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ ἐντὸς ὀλίγου ὁλόκληρον τὴν πόλιν εἰς τὰς κοινωνικὰς αὐτοῦ διατάξεις καὶ τελετουργικὰς ἐντολάς. Ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ στενοτέρα σύνδεσις τῶν πιστῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν πληρεστέραν διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀπίστων, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὁ προφήτης ὀχληροὺς ἀντιπάλους καὶ ἐπιζημίους εἰς τὴν μονοκρατορίαν του, ἀφ' ὅτου ἡ δρᾶσις αὐτοῦ προσέλαβε καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Εν τούτοις ὁ χαρακτὴρ οὗτος τῆς δράσεως αὐτοῦ προσδίδει εἰς αὐτὴν τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν κέκτηται ἀπὸ τῆς εἰς Μεδίναν φυγῆς. Διότι ἡ σύνδεσις τῆς θρησκείας αὐτοῦ πρὸς τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἡ θεμελίωσις τῆς θεοκρατίας ὡδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀραβικοῦ κράτους καὶ ἀπήλλαξε τοὺς Ἄραβας ἀπὸ τῆς τέως μαστιζούσης τὴν χώραν ἀναρχίας. Μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ὁ Μωάμεθ δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐκλεκτικὸς ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς θελήσεις του. Ἡ σκληρότης, ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ πανουργία δὲν προσαρμόζονται ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν φυσιογνωμίαν ἀνδρός, ὅστις ἐνεφανίσθη ὡς προφήτης καὶ ἱδρυτὴς νέας θρησκείας. Ἡ ἐκπόρθησις τῆς Μέκκας, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν ἀπὸ τῆς Μεδίνας, ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς περαιτέρω διαμορφώσεως τῆς νέας ταύτης θρησκείας. Διὰ τῆς ἀναλήψεως εἰς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ τῶν ἐθνικῶν ἐθίμων, τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἱεροῦ καὶ τῶν ἱερῶν ἀποδημιῶν συγκατετέθη εἰς ὑποχώρησιν ἔναντι τῆς ἀραβικῆς εἰδωλολατρείας, ἥτις τελεῖ εἰς πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὸν μονοθεϊστικὸν καὶ καθολικὸν χαρακτῆρα τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ. Ἡ δὲ σύνδεσις τοῦ ἰσλαμισμοῦ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῆς Ἀραβίας, ὡς τὸ μόνιμον κέντρον αὐτοῦ, σημαίνει ἀφανισμὸν τῆς ἀξιώσεως τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἐπὶ καθολικότητος· διότι παρέμεινεν οὕτω κατ' οὐσίαν ἀραβικὴ θεοκρατία, ἀκριβῶς ὡς τὸ μεσσιανικὸν κράτος τῶν Ἰουδαίων ἔμελλε νὰ εἶναι ἰουδαϊκὴ θεοκρατία περιωρισμένη ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ὡς τοιαύτη ἐθνικὴ θεοκρατία κατέστη ὁ ἰσλαμισμὸς τεραστία δύναμις ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ὡς θρησκεία σημαίνει ὀπισθοδρόμησιν, διότι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἦτο ἀπ' ἀρχῆς στενόν, περιωρισμένον καὶ νόθον, ὅπως ἐξ ἄλλου ἡ αὐστηρὰ προσκόλλησις εἰς τὴν γραπτὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένην πίστιν ὑπῆρξε σπουδαιότατον κώλυμα πάσης ἐν τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ ὑγιοῦς προόδου.

Οἱ λόγοι καὶ ἡ διδασκαλία καθόλου τοῦ Μωάμεθ μετεδίδοντο κατ' ἀρχὰς διὰ στόματος, μόλις δὲ μετὰ τὴν πρώτην γενεὰν ἤρξαντο νὰ καταγράφωσιν αὐτήν. Ὁ τρίτος καλίφης Ὀθμάν, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν παρεκκλίσεων, αἵτινες ἦσαν ἀποτέλεσμα τὸ μὲν τῆς προφορικῆς παραδόσεως αὐτῆς, τὸ δὲ τῆς διὰ χειρογράφων, διέταξεν ἀναθεώρησιν τῶν συλλογῶν αὐτῆς διὰ τοῦ γραμματέως τοῦ προφήτου Σαΐτ· ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως δὲ ταύτης προῆλθεν ἡ ἱερὰ βίβλος τοῦ ἰσλαμισμοῦ, τὸ «Κοράνιον». Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι πλῆρες ἐντέχνου ῥητορείας, πλατὺ καὶ κουραστικόν, μετὰ διαρκῶν καὶ συχνὰ ἐπανερχομένων ἐπαναλήψεων. Διὰ τοὺς πιστοὺς εἶναι ὁ ἄμεσος λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὡς ἀδημιούργητος λόγος ὑπῆρχεν ἀπ' αἰῶνος ἐν βιβλίῳ ἀποκειμένῳ ἐν οὐρανοῖς, ἀποκαλυφθεὶς εἰς τὸν Μωάμεθ διὰ τοῦ ἀγγέλου Γαβριήλ. Παρὰ τὸ Κοράνιον ἰσχύει ὡς δευτέρα πηγὴ καὶ κανὼν τῆς πίστεως ἡ παράδοσις, ἡ «Σουνά». Αὕτη περιλαμβάνει δύο τινά: πρῶτον, διεξοδικὰς διατάξεις ἀναφερομένας εἰς παντοίας λεπτομερείας τοῦ τελετουργικοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν ἀστικὸν καὶ οἰκογενειακὸν βίον, καὶ ἀποδιδομένας εἰς αὐτὸν τὸν προφήτην· καὶ δεύτερον, πλῆθος διηγήσεων περὶ θαυμάτων, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν γνωρίζει τὸ Κοράνιον, ἐπειδὴ ὁ Μωάμεθ ἀπέρριπτε ῥητῶς αὐτά, παραπέμπων εἰς τὰ μεγάλα θαύματα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φύσει.

Ὁ ἰσλαμισμὸς διεδόθη ταχέως ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ προφήτου, τὸν ὁποῖον διέκριναν πολλαὶ πολιτικαὶ ἀρεταὶ καὶ ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ὅτι ἔλαβεν ἐντολὴν πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς νέας θρησκείας παρὰ τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὰς διαφόρους ἀραβικὰς φυλὰς ἐξέπεμψεν ἀποστόλους, ὁσάκις δὲ δὲν ἦσαν οὗτοι ἀρκετοί, ἐζήτει νὰ ὑποτάξῃ αὐτοὺς εἰς ἑαυτὸν θρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς διὰ διαφόρων μέσων, ξένων πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἓν τούτων εἶναι ὁ ἱερὸς πόλεμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἡ πολιτικὴ κυριαρχία τοῦ ἰσλαμισμοῦ ὡς θεοκρατία. Κατὰ τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ταύτας ὁρμᾶται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὅλοι οἱ λαοὶ ὀφείλουσι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλλὰχ καὶ τοῦ προφήτου του. Αἱ ἰουδαϊκαὶ καὶ αἱ χριστιανικαὶ πόλεις τῆς βορείου Ἀραβίας καθίστανται ἐντὸς ὀλίγου φόρου ὑποτελεῖς εἰς αὐτόν, ὁ Πέρσης ἡγεμὼν τῆς Ὑεμένης δηλοῖ ὑποταγήν, αἱ ἀραβικαὶ φυλαὶ ἐκδηλοῦσι δι' ἀπεσταλμένων ὑπακοήν. Πρὸ τοῦ θανάτου του εἶναι ὁ προφήτης κύριος ὁλοκλήρου τῆς Ἀραβίας, τῆς ὁποίας τὰς φυλὰς προσπαθεῖ νὰ συνενώσῃ εἰς ὠργανωμένον καὶ ἐπὶ κοινῶν νόμων στηριζόμενον κράτος μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος καὶ συνέσεως. Ὁπόσον δὲ εὐρεῖαι ἦσαν αἱ βλέψεις αὐτοῦ μαρτυροῦσιν αἱ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ ἀξιωματούχους, διὰ τῶν ὁποίων γνωρίζει εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον δέον νὰ ἀναγνωρίσωσιν, ὡς καὶ οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἀνέλαβεν ἐναντίον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ ἔργον του διέκοψεν ὁ θάνατος, ἐπελθὼν τῷ 632.

Ἡ διδασκαλία τοῦ ἰσλαμισμοῦ στηρίζεται ἐπὶ πέντε θεμελιωδῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα διετύπωσεν αὐτὸς οὗτος ὁ προφήτης. Τὰ καθήκοντα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς: πρῶτον, πίστις εἰς τὸν ἕνα Θεὸν Ἀλλὰχ καὶ εἰς τὸν Μωάμεθ ὡς προφήτην του· δεύτερον, ἡ πεντάκις τῆς ἡμέρας προσευχὴ καθ' ὡρισμένους τύπους καὶ μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὴν Μέκκαν· τρίτον, ἐλεημοσύνη, ἡ ὁποία ἐρρυθμίσθη βραδύτερον νομικῶς ὡς φόρος ὑπὲρ τῶν πτωχῶν· τέταρτον, νηστεία, περιορισθεῖσα βραδύτερον εἰς τὰς ἡμερησίας ὥρας τοῦ Ραμαζανίου· πέμπτον, ἱεραὶ ἀποδημίαι εἰς Μέκκαν, ὡς ἀπαραίτητον καθῆκον διὰ πάντα πιστὸν τοὐλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ. Θεμελιῶδες δόγμα εἶναι ἡ πίστις εἰς τὸν Ἀλλάχ· ἀλλὰ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ δὲν ἐφιλοσόφησεν ὁ Μωάμεθ. Τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸν Θεὸν φαντάζεται ὡς ὑπερκόσμιον καὶ παντοδύναμον κύριον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν δεσποτῶν τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι τρομερὸς ἐν τῇ ὀργῇ του, ἀλλὰ καὶ ἐλεήμων καὶ φιλεύσπλαγχνος, ἀναβάλλων ἐξ ἐλέους τὴν κρίσιν, αὐθαίρετος κατὰ τὰς ἀμοιβὰς αὐτοῦ καὶ τὰς τιμωρίας, ἀπαιτῶν παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τυφλὴν ὑποταγήν, ἐπειδὴ ἡ βούλησις αὐτοῦ εἶναι ἀκατανίκητος καὶ συγχρόνως ἀκατάληπτος. Ἡ παντοδύναμος αὕτη καὶ τῶν πάντων δεσπόζουσα ἐλευθερία τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ, ἢ μᾶλλον ἡ ἀπόλυτος αὕτη αὐθαιρεσία, διετυπώθη ἐν μέρει

Digitized by Google

ἀλλ' ἄνευ αὐστηρᾶς ἀκολουθίας, ὑπὸ τὸ δόγμα τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ. Εἰς τὴν περὶ Θεοῦ παράστασιν ταύτην ἀντιστοιχεῖ ἀπαισιόδοξος, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀντίληψις περὶ τοῦ κόσμου, ὅστις παραβάλλεται πρὸς ἔκτασιν πλήρη σηπομένων ὀστῶν καὶ τοῦ ὁποίου ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀθλιότης μόνον ὑπὸ τῶν μαρτυρίων τῆς κολάσεως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερακοντισθῇ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν κόλασιν ἀποτελεῖ ὁ παράδεισος τὴν θαυμαστὴν κατοικίαν τῶν πιστῶν μετὰ θάνατον, ἔνθα οὗτοι ἀποζημιοῦνται πλουσίως διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ χοιρείου κρέατος ἀποχὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Μωάμεθ θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς τὸν τελευταῖον καὶ ἅμα ὕψιστον ἑρμηνευτὴν τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Προηγήθησαν αὐτοῦ κατὰ ταύτην οἱ Ἀδάμ, Νῶε, Ἀβραάμ, Μωϋσῆς καὶ Ἰησοῦς. Ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν τὸ μὲν διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, τὸ δὲ καὶ ἀμέσως, τουτέστι δι' ἀμέσου διδασκαλίας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰς τὸν ὁποῖον μετεκομίσθη. Ἐν τούτοις οὔτε ὑπερφυσικὰς ἰδιότητας προσέδιδεν εἰς ἑαυτὸν οὔτε ἠθικὴν τελειότητα. Ἤθελεν ἁπλῶς νὰ εἶναι κῆρυξ καὶ σύμβουλος διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ πρῶτος πιστὸς (μουσλίμ), τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐνόμιζε τελειωθὲν διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἱεροῦ βιβλίου. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅ,τι ἡ παράδοσις θέτει εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὸν Χριστόν: «Μή με ὑμνῆτε, ὡς ὑμνήθη ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας». Τὸν Ἰησοῦν δέχεται ὅμως ὡς προφήτην, δι' οὗ ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους· παρὰ ταῦτα ἀπορρίπτει τὸν χριστιανισμόν, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ νόθευσιν καὶ παραποίησιν τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρως ἐσκανδάλιζεν αὐτὸν τὸ δόγμα περὶ τοῦ Ἰησοῦ ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ εἶναι κατ' αὐτὸν προφανὲς ψεῦδος, ἐπειδὴ εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει γυναῖκα. Κατὰ παραπλήσιον τρόπον ἀντελαμβάνετο καὶ τὸ περὶ τριάδος δόγμα, δηλαδὴ ἐξελάμβανεν αὐτὴν ὡς οἰκογένειαν ἀποτελουμένην ἐκ πατρός, μητρὸς καὶ υἱοῦ. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἀφορμὴν πρὸς τὴν παρανόησιν ταύτην παρέσχεν ἡ μυθολογία γνωστικῶν αἱρέσεων τῆς Ἀνατολῆς, παρὰ τῶν ὁποίων παρέλαβεν ἴσως καὶ τὴν περὶ βαθμιαίας ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς σειρᾶς τῶν μνημονευθέντων προφητῶν διδασκαλίαν.

Ὡς ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἰσλαμισμῷ ἀνεφάνησαν διάφοροι αἱρέσεις καὶ ποικίλαι ῥοπαί, αἵτινες σημαίνουσιν ἐν μέρει ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς διδασκαλίας καὶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ μωαμεθανισμοῦ, καὶ τῶν ὁποίων τὰς κυριωτέρας μνημονεύομεν ἐνταῦθα. Ἡ ἔρις περὶ τῆς νομίμου διαδοχῆς τοῦ προφήτου ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς γέννησιν τῆς αἱρέσεως τῶν *σχιιτῶν*, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐν Περσίᾳ. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἀναγνωρίζουν ὡς νόμιμον *ἰμάμ*, τουτέστι προϊστάμενον τῆς Ἐκκλησίας, μόνον τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν τοῦ Μωάμεθ Ἀλῆν. Ἡ κατ' ἀρχὰς πολιτικὴ αὕτη διαφορὰ προσέλαβεν ὅμως καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα διὰ τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς συνεχοῦς σειρᾶς τῶν προφητῶν, οἵτινες διαδέχονται ἀλλήλους. Διότι οἱ σχιῖται πιστεύουσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Μωαμεθανούς, ὅτι ὁ Μωάμεθ δὲν ἦτο οὔτε ὁ τελευταῖος οὔτε ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν, ἀλλ' ὅτι ἡ θεία ἀποκάλυψις συνεχίζεται διὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, καὶ μάλιστα θεωροῦσι τοῦτον ὡς πεπιστευμένον (βαλῆ) ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνώτερον τοῦ Μωάμεθ. Τινὲς δὲ τῶν σχιιτῶν χωροῦσι περαιτέρω, διδάσκοντες, ἴσως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰνδικοῦ βουδισμοῦ, ὅτι ὁ Ἀλῆς καὶ οἱ νόμιμοι διάδοχοι αὐτοῦ ἀποτελοῦσι συνεχεῖς ἐνσαρκώσεις τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρὸς τὸν ἰσλαμισμὸν ξένη αὕτη ἰδέα εὗρε βαθεῖαν ἀπήχησιν ἐν τῇ περσικῇ ψυχῇ, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀναφανείσης ἐν Περσίᾳ αἱρέσεως τοῦ *βαβισμοῦ*, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς Μιρζὰ Ἀλῆ Μωχαμὲτ ἐκήρυττεν ἑαυτὸν ὡς τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἐνσάρκωσιν τοῦ αὐτοῦ θείου πνεύματος, ὅπερ ἀπεκαλύφθη πρὸ αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Μωάμεθ. Εἰς καθαρῶς θρησκευτικοὺς λόγους ὀφείλεται ἡ σύστασις ἄλλης τινὸς αἱρέσεως, τῆς τῶν *μουταζιλιτῶν*, οἵτινες ἀπέρριπτον τὸ δόγμα τοῦ ὀρθοδόξου ἰσλαμισμοῦ περὶ τοῦ αἰωνίου κύρους καὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Κορανίου, τὴν περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ διδασκαλίαν καὶ τὴν περὶ θείας αὐθαιρεσίας παράστασιν, πρὸς ὃν ἀντιπαρέβαλλον τὸ περὶ δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ κήρυγμα. Ὁ ἐξ ἀφορμῆς τῆς αἱρέσεως ταύτης ἀγών, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβον κατ' αὐτῆς οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ὀρθοδοξίας, ἐδημιούργησε τὴν ἱστορικὴν θεολογίαν, τῆς ὁποίας κυριώτατος ἀντιπρόσωπος ἐγένετο ὁ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀκμάσας θεολόγος Ἀλ-Ἀσσαρί, ὁ θεμελιωτὴς τῆς δογματικῆς τοῦ ἰσλάμ, τῇ βοηθείᾳ βεβαίως τῆς χριστιανικῆς θεολογίας. Τὸ ναυάγιον τῶν ὀρθολογιστῶν σχιιτῶν δὲν ὀφείλεται οὔτε εἰς τὴν ἐξωτερικὴν βίαν, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησαν ἐναντίον αὐτῶν οἱ συντηρητικοί, οὔτε εἰς τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων· ἀλλ' ἀποδοτέον εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐστηρῶς καθωρισμένον χαρακτῆρα τῆς ἰσλαμικῆς θρησκείας. Τὸ πλῆθος ἀνεγνώριζεν ὡς Ἀλλὰχ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Μωάμεθ οὐχὶ τὸν θεὸν τῶν μουταζιλιτῶν, τοῦ ὁποίου φύσις εἶναι ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν παντοδύναμον καὶ εἰς μόνην τὴν ἑαυτοῦ αὐθαιρεσίαν ὑπακούοντα. Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐν τῷ περσικῷ ἰσλαμισμῷ μυστικοπαθὴς ῥοπή, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σουφισμός*, ἡ ὁποία συνδυάζει ἐσωτάτην εὐσέβειαν πρὸς ὑψηλὴν πτῆσιν ἰδεῶν. Ἡ ῥοπὴ αὕτη εἶναι ἀναντιρρήτως ξένη πρὸς τὸν ἀραβικὸν ἰσλαμισμόν, παραμένει ὅμως ἄγνωστον ἂν εἰς τὴν γέννησιν αὐτῆς συνετέλεσεν ἡ ἀρχαία περσικὴ ἢ ἡ ἰνδικὴ ἢ ἡ νεοπλατωνικὴ γνῶσις. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σουφισμοῦ ὁ κόσμος εἶναι διαρκὴς ἀπόρροια ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ διαρκὴς ἐπιστροφὴ τῶν ἐκπεμπομένων ἀκτίνων εἰς αὐτόν· ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ μόριον τῆς θείας οὐσίας, προορισμὸς δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ τελικὴ ἕνωσις μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἥτις συντελεῖται εἰς τρία στάδια. Κατὰ τὸ πρῶτον ὁ Θεὸς θεωρεῖται εἰσέτι ὡς ὁ ὑπερβατικὸς κύριος, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ λατρεύεται διὰ τῶν κατὰ παράδοσιν τελετῶν. Κατὰ τὸ δεύτερον φθάνει ὁ πιστὸς εἰς τὴν γνῶσιν, ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα στεροῦνται ἀξίας καὶ ὅτι δέον νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἥτις κατορθοῦται διὰ τῆς ἀσκήσεως. Διὰ τῆς συνεχοῦς συγκεντρώσεως τοῦ νοῦ καταντᾷ ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἐκστάσεως, ἡ δὲ συχνὴ ἐπανάληψις αὐτῆς ὁδηγεῖ τέλος εἰς τὸ τρίτον καὶ ὕψιστον στάδιον, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ζητεῖ πλέον τὸν Θεὸν ἐκτὸς τῆς ψυχῆς του, οὔτε δι' ἔργων τελετουργικῶν ἢ ἀσκητικῶν, ἀλλὰ συναισθάνεται αὐτὸν κατοικοῦντα ἐν ἑαυτῷ. Διὰ τὸν εἰς τὴν βαθμῖδα ταύτην ἀνελθόντα μυστικοπαθῆ αἱ διαφοραὶ τῶν θρησκειῶν ἐξαφανίζονται καὶ τὰ χωρίζοντα αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων δόγματα οὐδεμίαν κέκτηνται σημασίαν. Θαυμασίως ἐκφράζει τὰς ἰδέας ταύτας ὁ βαθυστόχαστος καὶ εὐσεβὴς ποιητὴς τοῦ σουφισμοῦ Τζελαλεδὶν Ρουμί, εἷς τῶν συμπαθεστέρων μυστικοπαθῶν τῶν μέσων αἰώνων, ἐν διαφόροις ποιήμασι, τῶν ὁποίων πολλὰ μετεφράσθησαν καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ῥοπῆς ταύτης, ἥτις ἄλλωστε δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ γνησίου ἰσλαμισμοῦ, ἡ ἰσλαμικὴ θρησκεία φέρει τὸν χαρακτῆρα τῶν νομικῶν θρησκειῶν, ὡς ὁ Ἰουδαϊσμὸς τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς, ἀποτελοῦσα κρᾶμα ἰδεῶν καὶ παραστάσεων εἰδωλολατρικῶν, ἰουδαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν, καὶ δὴ παρανενοημένων. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐστερεῖτο προφητικῆς συνειδήσεως· ἡ δύναμις αὐτῆς ἀποκαλύπτεται ἐν τῷ τεραστίῳ κατορθώματι τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀραβικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ ἀχρήστου φόρτου τῆς εἰδωλολατρικῆς δεισιδαιμονίας. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ δημιούργημα αὐτοῦ, ὡς ὅλον θεωρούμενον, ὑπολείπεται μεγάλως τοῦ σταδίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ ἀνυψώσωσι τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραήλ, πολὺ δὲ περισσότερον τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός. Ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία φέρει ἐν ἑαυτῇ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ θρησκείας ἀπολιθωθείσης ἐν μεταβατικῷ τινι σταδίῳ. Ἐξωτερικῶς θεωρουμένη παρέχει τὴν ἐντύπωσιν μονοθεϊστικῆς θρησκείας μετὰ καθολικοῦ χαρακτῆρος. Ἀλλὰ κατ' οὐσίαν παραμένει θρησκεία ἐθνικῶς καὶ πολιτικῶς περιωρισμένη, ὡς ἄλλωστε καὶ τὸ ἔργον καθόλου τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς φέρει καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Θεωρητικῶς κηρύσσει εὐσέβειαν πνευματικὴν καὶ ἐσωτερικήν· ἐν τῇ πράξει ὅμως ἐπαναφέρει τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα καὶ τὸ κῦρος τῶν τύπων, ὡς δεικνύει ἡ ἀπαίτησις πρὸς προσευχὴν κατὰ ὡρισμένας ὥρας καὶ ὡρισμένους τύπους, πρὸς νηστείας, ἱερὰς ἀποδημίας κλ. Ἀφ' ἑνὸς ῥοπὴ πρὸς ἐσωτερικότητα, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν κατὰ παράδοσιν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, πρὸς κατόρθωσιν λατρείας ἐν πνεύματι, πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τῆς θυσίας εἰς τὴν προσευχήν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως θρίαμβος τοῦ νόμου, δουλεία ὑπὸ ὡρισμένους τύπους, δέσμευσις εἰς τὸ ἔθος καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὸ ἔθνος. Κατὰ ταῦτα ὁ ἰσλαμισμὸς ἵσταται ἐν τῇ αὐτῇ βαθμῖδι, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ὁ ἰουδαϊσμὸς τῶν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χρόνων, ὑπολειπόμενος κατὰ πολὺ τῆς θρησκείας τῶν προφητῶν καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀναφανέντα χριστιανισμὸν ἀποτελῶν ὑποτροπὴν καὶ κατάπτωσιν εἰς κατώτερον στάδιον θρησκείας. Παραβαλλόμενος ὅμως πρὸς τὰς λεγομένας ἐθνικὰς θρησκείας, ὡς ἦτο λ. χ. ἡ ἀραβικὴ εἰδωλολατρεία, σημαίνει πρόοδον, ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς κατ' ἀρχὴν ὑπάρξεως τῶν ῥοπῶν ἐκείνων, περὶ ὧν πρὸ μικροῦ ὡμιλήσαμεν, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνακύπτει ἐν αὐτῷ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι πίστις, προσωπικὴ πεποίθησις, καὶ διότι μετατίθεται εἰς τὸ κέντρον ἀπὸ τῆς περιφερείας ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐνυπάρχουσι τὰ σπέρματα πλουσίας ἠθικῆς ἐξελίξεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Klein*, The religion of Islam (1906). — *Ameer Ali Syed*, The spirit of Islam (1902). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Islam (1906).— *Macdonald*, The religions attitude and life in Islam (1909).—*Hartmann*. Der Islam (1909).—*Goldricher*. Vorlesungen über den Islam (1910).—*T. de Boer*, Geschichte der philosophie im Islam (1901). — *Montet*, De l'état présent et de l' avenir de l'Islam (1911) —*Nicholson*, Origin and development of sufism (1900). — *Blochet*, Le messianisme dans l'hétérodoxie musulmane (1903).— *Field*, Mystics and Saints of Islam (1910). — *Carra de Vaux*, Les penseurs de l'Islam (1921—1923). — *Mez*. Die Renaissance des Islams (1922).—*Gaetani*, Annali dell' Islam, τόμοι 1—8 (1905—1918). — *Rudolf*, Die Abhängigkeit des Korans von Judentum und Christentum (1922).—*Horten*, Muhammedanische Glaubenslehre (1916). — *Nicholson*, The Idea of personality in Sufism (1923).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Ἰσλαμλῆ / *Γεωγρ.* /. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης ἤδη καλούμενον *Κοῖλα* (βλ. λ.).

Ἰσλανδία (δαν. Island=χώρα τῶν πάγων). Νῆσος ἐν τῷ Βορείῳ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, μεταξὺ Νορβηγίας καὶ Γροιλανδίας, κειμένη μεταξὺ 13°22' καὶ 24°35' Δ (Γκρήνουϊτς) καὶ μεταξὺ 63° 12' καὶ 66°33' Β, καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἄκρον βόρειον σημεῖον θίγει τὰ ὅρια τοῦ ἀρκτικοῦ Κύκλου. Ἀπέχει 250 ναυτικὰ μίλλια τῆς Γροιλανδίας, 500 τῆς Σκωτίας καὶ 600 τῆς Νορβηγίας. Ἔχει ἐμβαδὸν 102.846 τετρ. χλμ., ἐξ ὧν τὰ 43.365 κατοικήσιμα. Τὸ πλάτος αὐτῆς ἀπὸ Β εἰς Ν εἶναι 356 χλμ. Ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον κράτος διατελοῦν ἐν πραγματικῇ ἑνώσει μετὰ τῆς Δανίας.

— [ΓΕΩΛΟΓ.—ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΛ.] Ἡ *Ἰσλανδία*, γεωτεκτονικῶς, ἀποτελεῖ μίαν *ῥηξιγενῆ προεξοχήν*, ἡ ὁποία ἀπέμεινεν ὡς μεμονωμένον λείψανον ἐξ εὐρείας τινὸς περιοχῆς, ἀποτελουμένης ἐκ βασάλτου καὶ ἐκτεινομένης ἄλλοτε μεταξὺ Νορβηγίας καὶ Γροιλανδίας. Πετρογραφικῶς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα (λιπαρίτην, βασάλτας κλπ.). Μεταξὺ τῶν μεμονωμένων μαζῶν τοῦ βασάλτου εὑρίσκονται ἐνιαχοῦ (Suturbrandr) καὶ λεπτὰ στρώματα φαιανθράκων, τὰ ὁποῖα καταδεικνύουν ὅτι αἱ ἀνεκχύσεις τῶν βασαλτῶν ἐγένοντο κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος.

Τεράστιαι ποσότητες βασαλτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σπουδαιοτέρα ἀποτελεῖ τὴν ἔρημον Odadahraun βορειοδυτικῶς τοῦ παγετῶνος Vatna Jökull, ἔχουν κατακαλύψει εὐρυτάτας ἐκτάσεις τῆς νήσου. Αἱ ἡφαίστειοι ἄμμοι ἐπίσης συμμετέχουν πολὺ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐδαφῶν τῆς νήσου. Τὰ ἡφαίστεια ὄρη τῆς νήσου ἐπανειλημμένως κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν παγετώνων τῆς γῆς ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τούτων. Σήμερον τὸ βασίλειον τῶν αἰωνίων χιόνων καὶ πάγων ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν 800 μ.

Ὅλη ἡ νῆσος εἶναι ἡφαιστειογενής, ἰδιαιτέρως δ' ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν ἀποτελεῖ περιοχὴν ἡφαιστείων. Ὁ Thoroddsen διέκρινεν ἐπὶ τῆς νήσου 11 διαφόρους περιοχὰς ἡφαιστείων, διατελεσάντων ἐν ἐνεργείᾳ εἰς ἱστορικὴν ἐποχήν. Κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ὑπαρχούσας πληροφορίας αἱ ἐνέργειαι τῶν ἡφαιστείων ἦσαν ἀρκετὰ πυκναί, δεδομένου ὅτι κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐσημειώθησαν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἐκρήξεις.

Ἡ Ἰσλανδία εἶναι σχετικῶς πτωχὴ εἰς μεγάλα ἡφαίστεια ὄρη. Ἐκ τούτου συνάγεται, ὅτι τὸ μάγμα κατὰ τὰς ἀνεξόδους του διανοίγει διαρκῶς νέας ὁδοὺς καὶ σπανίως χρησιμοποιεῖ τὴν αὐτὴν ὁδόν, ὥστε νὰ κατασκευάσῃ μεγάλα στρωσιγενῆ ἡφαίστεια. Ἐκ τῶν μεγάλων τοιούτων ἡφαιστείων σημαντικώτερα εἶναι ἡ *Ἕκλα*, ἡ *Κάτλα* εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, τὸ *Ἐγιὰφ-γιαλλαγέκουλ* (1705 μ.), τὸ ὑπὸ παγετώνων κεκαλυμμένον *Αἴραιφα-γαίκουλ* (2119 μ.), τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου, κτλ. Ἄλλαι μορφαὶ ἡφαιστείων τῆς νήσου εἶναι αἱ ἐκρηξιγενεῖς τάφροι, ὡς π. χ. ἡ *Ἐλντ-γκζά*, τὰ ἀσπιδωτὰ ἡφαίστεια καὶ τὰ ἡφαιστειογενῆ κοιλώματα (βλ. *ἡφαίστειον*).

Μερικαὶ θέσεις ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν λίαν ἐντόνων ἐκρήξεων, ὡς π.χ. τὸ *Λάκι* (1723) καὶ ἡ *Ἐλντ-γκζὰ* (930), ἐνεργοῦντα ἐπὶ μεγάλων ῥηγμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων λειτουργοῦν καὶ ἄλλα μικρότερα ἡφαίστεια.

Ἐκτὸς τῶν ἡφαιστείων ἐκδηλοῦνται καὶ ἄλλα φαινόμενα ἡφαιστειότητος ἐπὶ τῆς νήσου. Τοιαῦτα εἶναι οἱ πολυάριθμοι *θερμοπίδακες* ἢ γκέϊζιρ, αἱ *θειωνιαί*, οἱ *ἰλυοπίδακες*, τὰ ὁποῖα συναντῶνται εἰς εὐρυτάτας ἐκτάσεις ἐπὶ τῆς νήσου. Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Ἰσλανδία ἀποτελεῖ ὑψίπεδον, τῶν χαμηλῶν περιφερειῶν καλυπτουσῶν μόλις τὸ $^1/_{14}$ τοῦ συνόλου. Ἐν τούτοις αἱ περιφέρειαι αὗται εἶναι τὰ μόνα σχεδὸν κατοικήσιμα μέρη τῆς νήσου. Λόγῳ τοῦ ψυχροῦ κλίματός του τὸ κεντρικὸν ὑψίπεδον (ὕψους 700 μ.), διατεμνόμενον ὑπὸ βαθειῶν χαράκων καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ βράχων, λάβας, πάγου καὶ χιόνων εἶναι τελείως ἀκατοίκητον. Ἡ ΒΔ.πλευρὰ ἀποτελεῖ χερσόνησον, συνδεομένην μετὰ τοῦ λοιποῦ ὄγκου αὐτῆς δι' ἰσθμοῦ πλάτους 7,5 χλμ. Ἡ ἔξαρσις τῆς ΒΔ. χερσονήσου εἶναι 700 μ. Ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ὑψιπέδου ἐγείρονται ὄρη ὕψους 1.000 ἕως 2.000 μ., καλυπτόμενα ὑπὸ πάγων καὶ χωρίζοντα τὸ Ν ἀπὸ τοῦ Β τῆς νήσου. Ἡ νῆσος ἔχει πολυαρίθμους ποταμοὺς πλήρεις ἰχθύων καὶ βαθυτάτας λίμνας.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτῆς πλάτους καὶ τῆς θέσεώς της, ἡ Ἰσλανδία ἔχει σχετικῶς ἤπιον κλῖμα. Αἱ μετεωρολογικαὶ συνθῆκαι ἐν τούτοις ποικίλλουν μεγάλως εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς νήσου. Ἐν τῇ πρωτευούσῃ Ρεϋκγέβικ ἡ θερμοκρασία τὸν Δεκέμβριον καὶ Φεβρουάριον εἶναι −1°, τὸν δὲ Ἰούνιον καὶ Αὔγουστον +10°5. Εἰς

Digitized by Google

τὰ νότια καὶ ἀνατολικὰ μέρη ὁ καιρὸς εἶναι ἀμετάβλητος, θυελλώδης καὶ ὑγρός, ἐνῷ εἰς τὰ βόρεια ἡ βροχὴ πολὺ ὀλιγωτέρα. Ἐπὶ τῶν ὀρέων ἡ ὑψηλοτέρα θερμοκρασία κατὰ τὸ θέρος εἶναι +26° καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ χαμηλοτέρα 30° ὑπὸ τὸ μηδέν. Αἱ νότιαι καὶ δυτικαὶ ἀκταὶ βρέχονται ὑπὸ τοῦ *Γκὼλφ Στρὴμ* (=Θερμοῦ Ρεύματος), ἡ δὲ βορεία ἀκτὴ ὑπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ ρεύματος, παρασύροντος συχνάκις ποσότητα πάγων καὶ ἐπηρεάζοντος οὕτω

τὸ κλῖμα τῆς νήσου. Ἡ μακροτέρα ἡμέρα διαρκεῖ 20 ἕως 21 ὥρας ἡ δὲ βραχυτέρα 4. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου δὲν ὑπάρχει σχεδὸν νὺξ καθ' ἅπαν τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου.

Χλωρίς. Πανίσκη. Ἡ βλάστησις παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ ἀρκτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, εἶναι δὲ ὁμοιόμορφος καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Εἰς τὰς θερμοτέρας κοιλάδας ὑπάρχουν σημύδαι ὡς καὶ ἰτέαι. Τὰ περισσότερα δένδρα εἶναι χαμηλά. Ἡ πανίσκη δὲν παρουσιάζει ποικιλίαν. Τὰ ὀλίγα εἴδη θηλαστικῶν ἀμφισβητοῦνται ἂν εἶναι ἴθαγενῆ. Ἡ πολικὴ ἄρκτος εἶναι τυχαῖος ἐπισκέπτης, μεταφερόμενος ἐκ Γροιλανδίας ἐπὶ πλωτοῦ πάγου. Αἱ ἀλώπεκες εἶναι κοινὸν εἶδος, ὑπάρχουν δὲ καὶ λευκαὶ καὶ κυαναῖ. Ὁ τάρανδος εἰσήχθη τῷ 1770. Τὰ θαλάσσια θηλαστικὰ εἶναι πολυάριθμα. Ὑπάρχουν πλεῖστα εἴδη φωκῶν, τὰ δὲ πελάγη βρίθουν φαλαινῶν. Πτηνῶν ὑπάρχουν πλέον τῶν 100 εἰδῶν, τὰ περισσότερα δὲ τοῦ ἡμίσεος εἶναι ὑδρόβια. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, κοινὸν εἶδος εἶναι ἐπίσης ὁ σφυρίζων κύκνος, ὑπάρχουν δὲ πολλαὶ ποικιλίαι νησσῶν εἰς τὰς λίμνας. Ἐν Ἰσλανδίᾳ δὲν εὑρίσκονται οὔτε ἑρπετὰ οὔτε βατράχια. Οἱ ἰχθύες εἶναι ἄφθονοι, ὑπάρχουν δὲ 68 εἰδῶν αὐτῶν.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν Ἰσλανδῶν εἶναι ἡ κτηνοτροφία, ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ ἁλιεία ἔφθασεν εἰς τὴν πρώτην γραμμήν. Δημητριακὰ δὲν καλλιεργοῦνται ἐν Ἰσλανδίᾳ, εἰσαγόμενα ἔξωθεν. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, εἴς τινα μέρη, ἐκαλλιεργεῖτο ἡ κριθή, ἀλλ' οὐδέποτε ἐκάλυψεν ἔστω καὶ τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας. Ἡ κηπουρικὴ ἐπετέλεσε σημαντικὴν πρόοδον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Καρποφόρα δένδρα δὲν εὐδοκιμοῦν. Ἡ ἁλιεία διεξάγεται δι' ἀκάτων, παρὰ τοὺς κινδύνους ἐκ τῶν λίαν ταραχωδῶν ὑδάτων τῶν ἀκτῶν. Σήμερον ὅμως μεγάλα πλοῖα τείνουν ν' ἀντικαταστήσουν τὰς ἀκάτους. Κατὰ τὸ θέρος τὰ ὕδατα τῆς Ἰσλανδίας ἐπισκέπτονται πλεῖστα ἁλιευτικὰ πλοιάρια ἐκ ξένων χωρῶν, ἰδίᾳ ἀγγλικά, γαλλικὰ καὶ νορβηγικά. Αἱ πρόσοδοι ἐκ τῆς ἁλιείας τῶν ρεγγῶν εἶναι σημαντικώταται.

Ἐμπόριον. Ναυτιλία. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποικίσεως τῆς νήσου μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὸ ἐμπόριον εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰρλανδῶν καὶ τῶν Σκανδιναυῶν. Τὸν ΙΕ' αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἄγγλους, τὸν ΙΣΤ' εἰς τοὺς Γερμανούς. Ἀπὸ τοῦ 1602 μέχρι τοῦ 1786 τὸ ἰσλανδικὸν ἐμπόριον ἦτο μονοπώλιον τῶν Δανῶν, βραδύτερον ἐκηρύχθη ἐλεύθερον εἰς ὅλους τοὺς Δανοὺς ὑπηκόους, τῷ δὲ 1854 ἐλεύθερον εἰς ὅλα τὰ ἔθνη. Ἀπὸ τοῦ 1874, ὅποτε ἡ Ἰσλανδία ἀπέκτησεν αὐτοδιοίκησιν, τὸ ἐμπόριον ηὐξήθη σπουδαίως. Οὕτως ἡ ὁλικὴ ἀξία τῆς εἰσαγωγικοῦ καὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῷ 1849 δὲν ὑπερέβαινε τὰς 170.000 λίρας στερλίνας, κατὰ τὴν περίοδον 1891—1895 ἡ μέση ἐτησία εἰσαγωγὴ ἦτο 356.000 λίραι, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ 340 000 λίραι, τῷ 1902 οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ ἦσαν 596.193 καὶ 511.083 λίραι. Κατὰ τὸ 1926 τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ἦτο 57.767.000 κορῶναι, τὸ δὲ ἐξαγωγικὸν 53 070 000. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς ἐξαγωγῆς, κατὰ τὸ 1926, ἦσαν ἰχθύες 39.859.000 κορ., ζωϊκὸν ἔλαιον 3.788.000, κρέας 3.320.000, ἔριον 2.193.000, δέρματα 1.898.000.

Ὁ προϋπολογισμὸς κατὰ τὸ 1929 παρουσιάζει τὴν ἑξῆς κίνησιν: ἔσοδα, 10.883.600 κορ., ἔξοδα 10.851.000 κορ.

Ἡ ναυτιλία κατὰ τὸ 1927 περιελάμβανε 316 πλοῖα 29.818 τόνν., ἐξ ὧν 81 ἀτμόπλοια 23.788 τόνν. Τῷ 1917 ὑπῆρχον 472 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, ἀποστείλαντα 2.864 700 ἐπιστολὰς καὶ δέματα. Ἐπίσης 241 τηλεγραφικοὶ καὶ τηλεφωνικοὶ σταθμοὶ μὲ 4.138 μηχανήματα καὶ ὄργανα, 3156 χιλιόμετρα τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ 9330 χλμ. τηλεφωνικῶν συρμάτων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐστάλησαν καὶ ἐλήφθησαν 246.282 τηλεγραφήματα, ἀντηλλάγησαν δὲ 465 000 τηλεφωνικαὶ ὁμιλίαι. Σταθμοὶ ἀσυρμάτου ὑπῆρχον 5.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 1 Δεκεμβρίου 1920 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰσλανδίας ἀνήρχετο εἰς 94.690, κατανεμόμενος ὡς ἑξῆς: εἰς Σουντβέστουρλανδ (10 682 τ. χλμ.) 34.425, εἰς Βεσ-φίρντερ (9.471 τ. χλμ.) 13.397, εἰς Νόρντλανδ (35.460 τ. χλμ.) 22.900, εἰς Ἀουστουρλὰνδ καὶ Σούντουρλανδ (47.206 τ. χλμ.) 13.968. Ἤτοι ἀναλογοῦν 0,9 κάτοικοι εἰς 0,5 χλμ. Αἱ κυριώτεραι πόλεις εἶναι αἱ ἑξῆς (ἀπογραφὴ 1927): Ρεϋκγιάβικ (24.304 κάτ.), Ἀκουρέϊρι (3.156), Χαφναρφγέρδουρ (3 158), Ἰσαφγέρδουρ (2.189), Βεστμανέγιαρ (3.370), Σιγλουφγέρδουρ (1668).

Πολίτευμα. Ἡ Ἰσλανδία μέχρι τοῦ 1918 ἀπετέλει τμῆμα τῆς Δανίας δυνάμει τοῦ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιέλου τῆς 14 Ἰανουαρίου 1814 (ἄρθ. 4) ἐπελθόντος χωρισμοῦ Νορβηγίας καὶ Δανίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεγνωρίσθη εὐρυτάτη αὐτονομία (ἴδιος διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1874 θεμελιώδους νόμου, ὡς οὗτος ἀνεθεωρήθη τῷ 1903 καὶ 1915) μὲ ἴδιον κοινοβούλιον, τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας ἐνεργοῦντος τὴν διοίκησιν αὐτοῦ δι' ὑπουργοῦ ἢ ὑπουργῶν, οἵτινες ἀπετέλουν μέλη τῆς δανικῆς κυβερνήσεως. Ἂν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἰσλανδίαν ἔτι μεγαλυτέρα αὐτονομία, ὡς πολιτεία, ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν, ἀνεγνωρίσθη, κυρίως εἰπεῖν, διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Νοεμβρίου 1918 «δανο-ἰσλανδικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου», διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἰσλανδία ἀποσπασθεῖσα τῆς Δανίας καὶ ἀποτελέσασα ἰδίαν πολιτείαν, συναπετέλεσε ταυτοχρόνως μετὰ τῆς τελευταίας «πραγματικὴν ἕνωσιν».

Βάσει τοῦ νόμου τούτου «ἡ Δανία καὶ ἡ Ἰσλανδία εἶναι ἐλεύθεραι καὶ κυρίαρχοι πολιτεῖαι ὑπὸ κοινὸν βασιλέα καὶ συνηνωμέναι διὰ τῆς ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ τούτῳ νόμῳ ὑπαρχούσης συμφωνίας. Εἰς τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο πολιτειῶν» (Ι § 1). Τὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου δὲν δύνανται νὰ τροποποιηθοῦν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῶν δύο πολιτειῶν. Ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κοινοβουλίων καὶ τῶν δύο κρατῶν ν' ἀποδεχθῇ τὸ στέμμα ἄλλης πολιτείας (Ι § 1—5). Προκειμένου περὶ τῆς θέσεως τῶν πολιτῶν ἑκατέρας τῶν πολιτειῶν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἑτέρας, ὡρίσθη ὅτι Δανοὶ πολῖται ἀπολαύουσιν ἐν Ἰσλανδίᾳ, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἴσα δικαιώματα πρὸς τὰ τῶν Ἰσλανδῶν ἰθαγενῶν καὶ ἀντιστρόφως μὴ ὑποχρεούμενοι εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὑπὲρ τῆς ἑτέρας πολιτείας. Ἡ ἁλιεία εἰς τὰς θαλάσσας ἑκατέρας τῶν πολιτειῶν εἶναι ἐλευθέρα εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν, τὰ πλοῖα δ' ἑκάστης τούτων χαίρουσι τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς λιμένας τῆς ἑτέρας, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ ἐμπορευμάτων καὶ ἄλλων προϊόντων οὐδόλως ἐπιτρέπεται νὰ ὑπόκειται εἰς βαρυτέρους ὅρους ἐκείνων οἵτινες ἰσχύουσι διὰ ξένα κράτη (ΙΙ § 6).

Ἡ μόνη ἐξαίρεσις, ἥτις καθιεροῦται διὰ τοῦ «ὁμοσπονδιακοῦ νόμου» ἐπὶ τῆς μεταξὺ Δανίας καὶ Ἰσλανδίας ἀνεξαρτησίας των, ἀποτελεῖ ἡ διαχείρισις τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων. Ἂν καὶ ἑκάστη πολιτεία δικαιοῦται νὰ ὁρίσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἐπροστατεύοντο τὰ ἴδια αὐτῆς καὶ τὰ τῶν ὑπηκόων της συμφέροντα ἐν τῇ ἑτέρᾳ τούτων, ἐν τούτοις προκειμένου περὶ τῶν ξένων δυνάμεων ἡ ἐκπροσώπησις ἀπέναντι αὐτῶν τῆς Ἰσλανδίας ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς Δανίας, ἤτοι δι' ἰδίων ὀργάνων, τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, τῶν πρεσβευτῶν καὶ τῶν προξένων αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Δανία ὑπῆρξεν ἐκείνη, ἥτις διὰ τῶν κατὰ τόπους πρεσβευτῶν της ἐγνώρισεν εἰς τὰς λοιπὰς δυνάμεις τὸ διὰ τοῦ «ὁμοσπονδιακοῦ νόμου» δημιουργηθὲν καθεστὼς Δανίας-Ἰσλανδίας. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὡρίσθη, ὅτι τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀφορώσας τὴν Ἰσλανδίαν θέλει διευθύνει ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἰσλανδὸς ὑπάλληλος, καὶ ἐπὶ τούτοις ὅτι τῇ προτάσει τῆς Ἰσλανδίας, ἐφ' ὅσον ἀναδέχεται καὶ τὰς σχετικὰς δαπάνας, ἐπιτρέπεται εἰς τὰς κατὰ τόπους ἑδρευούσας πρεσβείας ἢ προξενεῖα τῆς Δανίας νὰ διορισθῇ καὶ Ἰσλανδὸς ἀκόλουθος καὶ ἐπὶ πλέον δὲ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἱδρυθῶσι πρεσβεῖαι ἢ προξενεῖα τῆς Δανίας ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφίστανται τοιαῦτα, καὶ τέλος ὅτι δύναται ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰσλανδίας ν' ἀποστέλλῃ ἀπεσταλμένους αὐτῆς πρὸς διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων ἐπὶ εἰδικῶν ζητημάτων ἀφορώντων τὴν Ἰσλανδίαν, κατόπιν ὅμως προηγουμένων συνεννοήσεων μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Δανίας ΙΙΙ § 7). Κατὰ τὴν § 16 προβλέπεται ἡ σύστασις δανο-ἰσλανδικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης τοὐλάχιστον ἐξ ἓξ μελῶν, τὸ ἥμισυ τῶν ὁποίων θέλει ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου τῆς Δανίας, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ὑπὸ τοῦ τῆς Ἰσλανδίας. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴν δέον νὰ ὑποβάλλεται πᾶν νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὴν λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ νόμῳ διαλαμβανομένων ζητημάτων, ἢ καὶ προτάσεις ἀφορῶσαι ἐξ ἴσου καὶ τὰς δύο πολιτείας, πρὶν ὑποβληθῶσιν εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς ἑτέρας πολιτείας, τῆς ἐπιτροπῆς δυναμένης νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιήσεις κλπ., ἐπὶ τούτοις, δ' ἐχούσης τὸ δικαίωμα, εἴτε κατ' αἴτησιν τῆς κυβερνήσεως εἴτε καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, νὰ καταρτίζῃ προσχέδια ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἑνοποίησιν τῆς νομοθεσίας τῶν δύο πολιτειῶν. Τὰς λεπτομερείας περὶ τοῦ ἔργου κλπ. τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς ὡρίσθη ὅτι θέλει ρυθμίσει «ὁ βασιλεὺς τῇ προτάσει τῶν κυβερνήσεων τῶν δύο χωρῶν». Ἐπίσης σπουδαία εἶναι καὶ ἡ § 17, καθ' ἣν ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν περὶ τὴν ἑρμηνείαν διατάξεώς τινος τοῦ «ὁμοσπονδιακοῦ νόμου», ἐφ' ἧς δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων, προβλέπεται ἡ σύστασις τετραμελοῦς διαιτητικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐκ μελῶν, τὸ ἥμισυ τῶν ὁποίων θὰ ἐξέλεγε τὸ ἀνώτερον δικαστήριον ἑκάστης πολιτείας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφαίνεται διὰ πλειοψηφίας, ἐν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας ἐκλέγεται πρόσωπόν τι ἀπὸ κοινοῦ ὁριζόμενον παρὰ τῶν δύο κυβερνήσεων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνατίθεται ἡ ἐπίλυσις τῆς διαφωνίας.

Ἡ περίπτωσις τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου προβλέπεται μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ 1940, ὁπότε τό τε δανικὸν κοινοβούλιον, ὅσον καὶ τὸ τῆς Ἰσλανδίας, δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἔναρξιν σχετικῶν διαπραγματεύσεων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν διὰ τῶν διαπραγματεύσεων δὲν ἤθελεν ἐπέλθει ὁμοφωνία τις ἐντὸς 3 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν, δύναται τὸ κοινοβούλιον ἑκατέρας τῶν πολιτειῶν ν' ἀποφασίσῃ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν $^2/_3$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του, τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως ἐπικυρουμένης παρὰ τῶν ἐκλογέων, οἵτινες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν βουλῶν, ὅτε αἴρεται ἡ ἐπελθοῦσα διὰ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου συμφωνία.

Βάσει τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου ἐγένετο τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1921 ἰσχῦσαν (ἄρθρ. 77) νέον σύνταγμα τοῦ βασιλείου τῆς Ἰσλανδίας τῆς 18 Μαΐου 1920, ἀποτελουμένου ἐξ 77 ἄρθρων, ὧν ἐπακολουθεῖ κεφάλαιον «Μεταβατικῶν διατάξεων» ἀποτελούμενον ἐκ

Digitized by Google

3 ἄρθρων. Τὸ 1ον ἄρθρ. ὁρίζει, ὅτι «ὁ τύπος τῆς κυβερνήσεως (τοῦ πολιτεύματος) εἶναι ὁ τῆς περιωρισμένης Μοναρχίας», τὸ δὲ 2ον ἄρθρ. ὁρίζει ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κοινοβουλίου, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἡ δὲ δικαστικὴ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Τὰ ἄρθρ. 3—9 διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ βασιλέως, περιέχοντα τὰς εἰς τὸν ὁμοσπονδιακὸν νόμον καθιερωμένας ἀρχάς, αἵτινες ἐξετέθησαν ἀνωτέρω. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἀνεύθυνος, οἱ δὲ ὑπουργοί, διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶναι ὑπεύθυνοι, δικαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου (Rigsret). Οἱ ὑπουργοὶ ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦσι τὸ «Συμβούλιον τοῦ κράτους», εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συμμετέχῃ ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου, ἐὰν εἶναι ἐνήλικος, προεδρεύει δ' αὐτοῦ ὁ βασιλεύς. Δύναται ὅμως αὐτοῦ νὰ προεδρεύσῃ καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζόμενος ὑπουργός, ὅστις καλεῖται πρωθυπουργὸς (Förstemininster), ὁπότε ἡ συνέλευσις τῶν ὑπουργῶν καλεῖται «Συμβούλιον τῶν ὑπουργῶν». Πᾶσα πρᾶξις τοῦ βασιλέως, ἵνα εἶναι ἔγκυρος, πρέπει νὰ φέρῃ τὴν προσυπογραφὴν τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ. Ὁ βασιλεὺς συγκαλεῖ ἅπαξ τοῦ ἔτους τὸ κοινοβούλιον καὶ κηρύττει τὴν λῆξιν τῆς συνόδου· ἐπίσης δύναται ν' ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τοῦ κοινοβουλίου, οὐχὶ ὅμως πλέον τῶν δύο ἑβδομάδων ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν βουλῶν, οὐδέποτε δὲ δὶς τὸ αὐτὸ ἔτος. Ὁ βασιλεὺς δικαιοῦται ἐπίσης νὰ διαλύῃ τὸ κοινοβούλιον, ὁπότε αἱ νέαι ἐκλογαὶ δέον νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐντὸς δύο μηνῶν, τὸ δὲ νέον κοινοβούλιον νὰ συγκληθῇ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ὀκτὼ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐπελθούσης διαλύσεως τοῦ παλαιοῦ (ἄρθρ. 10—25. Τὸ κοινοβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ δύο βουλῶν, τῆς ἄνω καὶ κάτω βουλῆς, ἐκείνης συγκειμένης ἐξ εἴκοσιν ἕξ, ταύτης δὲ ἐκ δεκατεσσάρων (ἀπὸ κοινοῦ ἐκ 40) μελῶν. Ἐκ τούτων 34 ἐκλέγονται «βάσει τακτικῶν ἐκλογῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν» διὰ 4 ἔτη, τὰ δὲ 6 ἐκλέγονται «βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος ὑφ' ὅλης τῆς χώρας», δι' 8 ἔτη, ἀνανεούμενα κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνὰ τετραετίαν. Οἱ βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος ἐκλεγέντες δὲν παύουσιν ὄντες μέλη τοῦ κοινοβουλίου διὰ τῆς διαλύσεως αὐτοῦ. Ἐκλογεῖς θεωροῦνται ἄνδρες καὶ γυναῖκες συμπληρώσαντες τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔχοντες τὴν ἰσλανδικὴν ἰθαγένειαν καὶ κατοικοῦντες ἐν Ἰσλανδίᾳ πρὸ πενταετίας τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν. Διὰ νὰ εἶναί τις ὅμως ἐκλογεὺς (ἀνὴρ ἢ γυνή) κατὰ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος ἐνεργουμένας ἐκλογάς, δέον νὰ ἔχῃ συμπληρώσει τὸ 35 ἔτος. Ἐκλόγιμοι εἶναι πάντες (ἄνδρες ἢ γυναῖκες) οἱ ὑπερβάντες τὸ 35 ἔτος, κατὰ τὰς βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος διεξαγομένας ἐκλογάς, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας οἱ ἔχοντες τὸ ἐνεργητικὸν ἐκλογικὸν δικαίωμα (ἄρθρ. 26—30).

Ἐν τῇ ἐπιψηφίσει τῶν νόμων καθιεροῦται ἡ «ἰσοτιμία» τῶν δύο βουλῶν, διότι νομοσχέδιον ἐπιψηφισθὲν ὑπὸ τῆς ἑτέρας παραπέμπεται εἰς τὴν ἄλλην, ἥτις, ἂν ἐπιφέρῃ ἐπ' αὐτοῦ τροποποιήσεις, τὸ ἐπαναφέρει εἰς ἐκείνην, ὁπότε καὶ ἂν αὕτη προβῇ εἰς νέας τροποποιήσεις ἐπιστρέφεται εἰς τὴν ἑτέραν· μὴ ἐπιτυγχανομένης ὁμοφωνίας μεταξὺ τῶν δύο βουλῶν, συνέρχονται αὗται εἰς κοινὴν συνεδρίαν, ὅπως ἀποφασίσωσι σχετικῶς· διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς ληφθησομένης ἀποφάσεως ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία καὶ συμμετοχὴ κατὰ τὴν ψηφοφορίαν τοὐλάχιστον τῶν $^2/_3$ τῶν μελῶν ἑκάστης βουλῆς· ἐν τῇ ἐπιψηφίσει ἑκάστου ἄρθρου τοῦ νομοσχεδίου ἀρκεῖ ἁπλῆ πλειοψηφία, ἐν τῇ ἐπιψηφίσει ὅμως τοῦ συνόλου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν $^2/_3$ τῶν δοθεισῶν ψήφων (ἄρθ. 41). Τὰ λοιπὰ ἄρθρα 42—54 περιέχουσι διατάξεις σχετικὰς μὲ τὴν δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων τῶν βουλῶν, τὴν ἀσυλίαν τῶν μελῶν αὐτῶν κ. λ. π. Τὰ ἄρθ. 55—57 διαλαμβάνουσι περὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, καθιερουμένης τῆς κοινῶς ἀνεγνωρισμένης ἀρχῆς, καθ' ἣν οἱ δικασταὶ ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸν νόμον ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Ἡ εὐαγγελικὴ λουθηρανὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐθνικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἰσλανδίας, καὶ ὡς τοιαύτη θεωρεῖται καὶ προστατεύεται ὑπὸ τῆς πολιτείας (ἄρθ. 58). Ἐν τούτοις οὐδεὶς εἶναι δυνατόν, λόγῳ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων, νὰ στερηθῇ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων (ἄρθ. 60). Τὰ ἄρθρα 61—76 περιέχουσι διατάξεις σχετικὰς μὲ τ' ἀτομικὰ δικαιώματα, οἷας ἀπαντᾷ τις εἰς πάντα τὰ νεώτερα Συντάγματα.

[Βλ. *Henrik Hansen:* Das öffentliche Recht Dänemarks, ἐν τῷ Jahrbuch des öffentlichen Rechts τ. XI σ. 90 ἐπ.]. Η. Γ. Κ.

Ἐκπαίδευσις. Θρησκεία κλπ. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη· ἀναλφάβητοι ἐν Ἰσλανδίᾳ σχεδὸν δὲν ὑπάρχουν. Εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ ἁλιευτικὰ χωρία ὑπάρχουν στοιχειώδη σχολεῖα, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως τὰ παιδία διδάσκονται οἴκοι ὑπὸ ἰδιωτῶν διδασκάλων. Μία ἐκ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κλήρου εἶναι νὰ φροντίζῃ, ὅπως ὅλα τὰ παιδία διδάσκωνται γραφήν, ἀνάγνωσιν καὶ ἀριθμητικήν. Οἱ Ἰσλανδοὶ εἶναι φιλομαθεῖς, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορούντων βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων. Ἐν Ρεϋκγιάβικ ὑπάρχει πανεπιστήμιον, φιλολογικὴ σχολὴ καὶ γεωργικὴ σχολή. Ἐπὶ πλέον λειτουργοῦν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τέσσαρες γεωργικαὶ σχολαί, ναυτικὴ σχολή, διδασκαλεῖα, παρθεναγωγεῖα, γυμνάσια. Ἡ ἐθνικὴ βιβλιοθήκη ἐν Ρεϋκγιάβικ περιλαμβάνει 40.000 τόμους καὶ 3.000 χειρόγραφα. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἡ «Ἰσλανδικὴ Φιλολογικὴ Ἑταιρεία», ἡ «Ἑταιρεία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ» καὶ ἡ «Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία» τοῦ Ρεϋκγιάβικ.

Θρησκεία εἶναι ἡ λουθηρανή, ἐπικρατεῖ δὲ ἀπόλυτος θρησκευτικὴ ἐλευθερία.

Ὁ θυρεὸς τῆς Ἰσλανδίας εἶναι κυανοῦς, φέρει δὲ ἑλληνικὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ ἄλλου σταυροῦ λευκοῦ. Ἡ ἐθνικὴ σημαία φέρει τὰ χρώματα καὶ τοὺς σταυροὺς τοῦ θυρεοῦ, ἐπίσης ἡ ἐμπορικὴ σημαία ἀλλ' ἄνευ τοῦ λευκοῦ σταυροῦ.

Ὁ ἐθνικὸς ἰσλανδικὸς ὕμνος εἶναι «O gud vors Land, O lands vors gud» (=Ὦ Θεὲ τῆς χώρας ἡμῶν), μὲ στίχους τοῦ Ἰσλανδοῦ ποιητοῦ *Ματθία Γιόχουμσον*, μελοποιηθέντας ὑπὸ τοῦ δρος *Σ. Σβαϊνμπγιόρνσων* (1874). Τῷ 1925 ὑπῆρχον 67 ἐφημερίδες καὶ 27 περιοδικά. Ἐν Ἰσλανδίᾳ δὲν ὑπάρχουν οὔτε στρατός, οὔτε στόλος, οὔτε ὀχυρά.

Ἡ νομισματικὴ μονὰς εἶναι ἡ ἰσλανδικὴ *κορώνα* ἀξίας 1.39 φράγκου χρυσοῦ, διαιρεῖται δὲ εἰς 100 *ἀούραρ*.

— [ΙΣΤΟΡ.] Μικρὸν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἰσλανδίας ὑπὸ τῶν Σκανδιναυῶν τῷ 850 (ἀπὸ πολλοῦ κατῳκεῖτο ὑπὸ μικρᾶς παροικίας Ἰρλανδῶν Κουλδαίων), ρεῦμα μεταναστεύσεως ἐσημειώθη πρὸς τὴν νῆσον, διαρκέσαν ἐπὶ ἑξηκονταετίαν καὶ καταλῆξαν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν 4.000 οἰκογενειῶν. Πλεῖστοι ἀριστοκράται ἐν Νορβηγίᾳ, μὴ δεχόμενοι νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν δεσποτισμὸν τοῦ βασιλέως Χάραλδ Φαρφάγκερ, ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των καὶ μετέβησαν εἰς Ἰσλανδίαν, συνοδευόμενοι ὑφ' ὅλων τῶν ἐλευθέρων ἢ δούλων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν οἶκόν των. Μετανάσται ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Σκανδιναυϊκῆς δὲν ἐβράδυναν νὰ ἑνωθοῦν μὲ τοὺς πρώτους. Οἱ Νορβηγοὶ ἄρχηγοί, καταλαβόντες τὴν χώραν, διένειμον αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων των, ἤγειραν ναοὺς καὶ ἔγιναν οἱ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες τοῦ τόπου. Ἀπεκάλεσαν ἑαυτοὺς *γκόντ*, λέξιν περιέχουσαν τὴν ἔννοιαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἱερέως. Ὁ ἀποικισμὸς ἀνεπτύχθη, βαθμηδὸν δὲ ἐδημιουργήθη ἡ ἀνάγκη κοινῆς διοικήσεως καὶ κοινοῦ νόμου, ὑπεράνω τῶν πολυαρίθμων τοπικῶν ἐξουσιῶν. Οὕτως ἱδρύθη ἡ *Ἄλθυνγκ* ἢ *Ἐθνοσυνέλευσις* (928—930), ὑπὸ τὸ καθεστὼς δὲ τοῦτο ἡ Ἰσλανδία ἀπήλαυσεν ἐπὶ πλέον τῶν τεσσάρων ἑκατονταετηρίδων, παρὰ τοὺς συχνοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας καὶ ἐσωτερικὰς διαμάχας, ἀξιοσημείωτον εὐμάρειαν. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Γ' αἰῶνος ἡ Ἰσλανδία ἤρχισεν ἀποικίζουσα τὴν Γροιλανδίαν καὶ ἀκολούθως τὴν Βινλανδίαν (λέγεται ὅτι οἱ Ἰσλανδοὶ ἀνεκάλυψαν τὴν Ἀμερικὴν πολὺ πρὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου). Τῷ 1000 ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἀπεδέχθη τὸν Χριστιανισμόν, εἰσαχθέντα ὑπὸ ἱεραποστόλων ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας. Τῷ 1057 ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἰσλάϊπ ἀνήγειρε τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Σκελχόλτ. Δευτέρα ἀρχιεπισκοπὴ ἱδρύθη ἔπειτα ἐν Χόλαρ, τῆς ὁποίας ἡ μητρόπολις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1106· ἑκατέρα δὲ τῶν μητροπόλεων τούτων εἶχε καὶ χριστιανικὴν σχολήν. Ἡ Ἰσλανδία εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὴν ἀκμήν της, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σκανδιναυϊκῆς πνευματικῆς κινήσεως. Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς νορβηγικῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Θρόντγεμ, ὑπεστήριξε τὸν βασιλέα τῆς Νορβηγίας Χάκωνα, ὅστις κατέκτησε τὴν Ἰσλανδίαν τῷ 1264 Οἱ νεαροὶ Ἰσλανδοὶ οἱ ἐκπαιδευθέντες ἐν Νορβηγίᾳ ηὐνόησαν τὴν κατάκτησιν. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνεξαρτησίας της δὲν ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαμάχας. Τῷ 1381 ἡ Ἰσλανδία μετὰ τῆς Νορβηγίας περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Δανίας, κυβερνωμένη ὑπὸ Δανοῦ διοικητοῦ. Ἡ κατάπτωσις ἐπετάθη. Ἡ πανώλης ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ 1402 μέχρι τοῦ 1404 ἐθανάτωσε τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ κυριώτερα ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ὑπῆρξαν ἡ εἰσαγωγὴ τῆς τυπογραφίας (1520—1530), ἡ Μεταρρύθμισις (1530—1550), ἡ προκαλέσασα αἱματηροτάτους ἀγῶνας, αἱ λεηλασίαι τῶν Ἄγγλων καὶ Βερβερίνων πειρατῶν (1627 καὶ 1687), καθ' ἃς οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατέσφαξαν ἢ ἀπήγαγον πλείστους κατοίκους· αἱ ἡφαιστειογενεῖς ἐκρήξεις, ἰδίᾳ τῶν ἐτῶν 1698 καὶ 1724· ἡ ἐπιδημία τῆς εὐλογίας τοῦ 1707 καθ' ἣν ἀπέθανον 18 000 Ἰσλανδοί· οἱ λιμοί, ἰδίᾳ οἱ τῶν ἐτῶν 1785—1785. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἔρικ τῆς Πομεράνιας μονοπώλησις τοῦ ἰσλανδικοῦ ἐμπορίου, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἄγγλων εἰς οὓς εἶχε περιέλθει τὸ ἐμπόριον τοῦτο, ἔσχεν ἔτι καταστρεπτικώτερα ἀποτελέσματα. Οἱ κάτοικοι παρητήθησαν τῆς κτηνοτροφίας, ἀφοσιωθέντες εἰς τὴν ἁλιείαν. Τῷ 1800 κατηργήθη ἡ Ἄλθυνγκ. Τῷ 1809 ὁ Γέργκαν Γέργκανσον, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ δύο ἀγγλικῶν πλοίων, κατέλαβε τὸ Ρεϋκγιάβικ καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἰσλανδικὴν δημοκρατίαν (21 Ἰουνίου 1809), ἀλλὰ δύο μῆνας βραδύτερον οἱ Ἄγγλοι τὸν καθήρεσαν καὶ τὸν ἀπήλασαν εἰς Λονδῖνον. Τῷ 1814 ἡ Ἰσλανδία περιῆλθε πάλιν εἰς τὴν Δανίαν. Οἱ λιμοὶ τῶν 1824—1825, ἡ ἐπιδημία τοῦ 1827 ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι βαρεῖαι δοκιμασίαι. Ἔκτοτε ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη. Τῷ 1834 ἡ Ἰσλανδία ἀπέστειλε βουλευτὰς εἰς τὴν δανικὴν βουλήν· τῷ 1843 ἐπανιδρύθη ἡ Ἄλθυνγκ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ αὐτονομιστικοῦ κόμματος Γιὰν Σιγκουρντσον ἀνέτρεψε τὰ σχέδια προσαρτήσεως τῆς νήσου εἰς τὴν Δανίαν καὶ ἠξίωσεν ὅπως δοθῇ εἰς τὴν νῆσον εἰδικὸν ὑπουργεῖον καὶ ἰθαγενὴς κυβερνήτης. Τῷ 1854 παρεχωρήθη ἐλεύθερον ἐμπόριον καὶ τῷ 1874 ἡ δανικὴ βουλὴ ἐχορήγησεν ἰδιαίτερον καταστατικὸν χάρτην εἰς τὴν νῆσον. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις συνελθοῦσα τῷ 1885 ἐν Θίνγκβαλλα ἀνεκήρυξε τὴν πλήρη αὐτονομίαν. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἡ Ἰσλανδία ἀνεγνωρίσθη ὡς ἰδιαίτερον βασίλειον ἐν πραγματικῇ ἑνώσει μετὰ τῆς Δανίας (βλ. ἀνωτ. *πολίτευμα*). Δ. Σ. Δ.

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ Ἰσλανδικὴ ἀνήκει εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν (τὴν καλουμένην καὶ «Σκανδιναυϊκήν»), ἀποτελουμένην ἐκ τῆς Δανικῆς, Σουηδικῆς, Νορβηγικῆς καὶ Ἰσλανδικῆς. Ἐκ τούτων αἱ δύο τελευταῖαι εἶναι συγγενέστεραι πρὸς ἀλλήλας, καὶ τοῦτο καθίσταται εὐνόητον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι Νορβηγοὶ ἀπῴκισαν τὴν Ἰσλανδίαν περὶ τὸ 900 μ. Χ. Ἡ Ἰσλανδικὴ εἶναι ἡ ἀρχαϊκωτάτη καὶ ἡ βραδύτερον ἐξελιχθεῖσα ἐξ ὅλων τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ τυπικόν της ὀλίγον μετεβλήθη ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἡ φωνητική της διασῴζει πλεῖστα ἀρχαϊκὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οὐσιώδεις καὶ ριζικὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὰς ἄλλας γερμανικὰς γλώσσας. Οὕτω λ. χ. διασῴζει ἀμεταβλήτους τὰς ἀρχαίας γερμανικὰς διφθόγγους *ei*, *au*, *ey*, τὰς ὁποίας αἱ ἀδελφαί της γλῶσσαι ἡπλοποίησαν εἰς e, o καὶ ö. Διὰ τοῦτο ἡ Ἰσλανδικὴ εἶναι πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῶν γερμανικῶν (καὶ καθόλου τῶν ἰαπετικῶν) γλωσσῶν, τὴν δὲ ἐπιστημονικὴν ταύτην ἀξίαν καὶ σημασίαν της αὐξάνει τὰ μέγιστα καὶ ἡ πλουσία καὶ μακρὰ σχετικῶς φιλολογικὴ της παράδοσις. Ἡ Ἰσλανδία ἀνῆλθε ταχέως εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ πολιτισμόν, καρπὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἄνθησις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἰσλανδῶν ἡρωϊκῆς ποιήσεως. Αἱ δύο συλλογαὶ παλαιῶν ᾀσμάτων καὶ μύθων (sagas), αἱ γενόμεναι κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνα καὶ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Edda, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων κειμένων τῆς γερμανικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, θεωροῦνται ὅμως τὰ ἀρχαιότατα γραπτὰ μνημεῖά της καὶ εἶναι ἀνυπολογίστου διὰ τοῦτο ἀξίας διὰ τὴν μελέτην τῶν προϊστορικῶν χρόνων τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν καὶ λογοτεχνιῶν. Ἡ Ἰσλανδικὴ ὁμιλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἰσλανδίας καὶ τῶν ΝΑ αὐτῆς κειμένων Φεροῶν νήσων, συμποσουμένων εἰς 100.000 κατ. περίπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Noreen*, Geschichte der nordischen Sprachen (=Grundriss der germanischen Philologie, τόμ. A,' 417 κ. ἑξ.).—*A. Meillet*, Caractères généraux des langues germaniques [3] (Paris 1926).—*A. Hensler*, Altisländisches Elementarbuch [2] (Heidelberg, ἄξιον συστάσεως πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἰσλανδικῆς). Γ. Π. Α.

— [ΛΟΓΟΤ.] Οὐδεμία χώρα θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ της, πρὸς τὴν φιλολογικὴν παραγωγὴν τῆς Ἰσλανδίας. Ἡ φιλολογικὴ ζωτικότης τοῦ λαοῦ τούτου, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἠρίθμησε περισσοτέρας τῶν 100.000 ψυχῶν, ἐπὶ πολὺ δὲ παρέμεινε κατελθὼν εἰς 40.000, ἀποτελεῖ φαινόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παγκοσμίου φιλολογίας, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, ἂν ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι διαδεδομένη περισσότερον ἢ ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ, παραμένει ἐν τούτοις στοιχειώδης καὶ ἀπευθύνεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν (οἱ ἀστοὶ ἀποτελοῦν οὐχὶ περισσότερον τοῦ $^1/_{20}$ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ) εἰς χωρικοὺς καὶ ἁλιεῖς, ἀπερροφημένους ὑπὸ τῶν φροντίδων ὑλικῆς ζωῆς ἐξαιρέτως δυσχεροῦς. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἡ ἰσλανδικὴ φιλολογία παρουσιάζει καὶ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, ὅτι εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐν Εὐρώπῃ ἡ Λατινικὴ ἦτο ἡ γραπτὴ γλῶσσα, ἐν Ἰσλανδίᾳ οἱ συγγραφεῖς ἔγραφον εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ τόπου.

Περίοδος Α' (*Μεσαίων*). Τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς ἰσλανδικῆς φιλολογίας, καίτοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθοῦν ἐπακριβῶς, ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ Γ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ὅμως τούτου μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ φιλολογία αὐτὴ προσλαμβάνει ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα εἰς ἀξίαν περιεχομένου καὶ εἰς πλοῦτον. Εἶναι ἡ μεγάλη ἐποχὴ τῶν *Ἔδδων*, τῶν *Σαγῶν* καὶ τῶν *Σκαλδῶν*. Μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἄρι Φρόδι, δηλαδὴ τοῦ *Σοφοῦ* (1065—1148). Οὗτος ἵδρυσε τὴν περιώνυμον ἱστορικὴν σχολὴν τῆς Ἰσλανδίας, ὁ ἴδιος δὲ παρήγαγε τὸ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τῆς σχολῆς ταύτης. Πᾶν ὅ,τι εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῶν πρώτων εἰδωλολατρικῶν χρόνων τῆς νήσου μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἔργον του. Ἐξησφάλισε καὶ ἐτακτοποίησε τὸν μέγαν ὄγκον τῆς ἀποσπασματικῆς παραδόσεως, ἥτις ἤρχισε νὰ χά-

Digitized by Google

νεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Ἔργα τοῦ Ἄρι εἶναι: Τὸ «Konungabòk» ἢ «Βίβλος τῶν Βασιλέων», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων τῆς Νορβηγίας ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς δυναστείας Ὕγγλιγκ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Χάραλδ Σίγκουρντσον, κατὰ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἔργον συνέθεσεν ἐξ ὑπαγορεύσεως γερόντων, ἐκ τῶν γενεαλογικῶν ποιημάτων καὶ ἐκ τῶν διαφόρων ᾀσμάτων. Τὸ «Konungabòk» περιέχεται εἰς τὸ Heimskringla τοῦ Σνόρρι Στούρλοσον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁλόκληρα μέρη εἶναι ὡς ἐγράφησαν διὰ χειρὸς τοῦ Ἄρι. Τὸ «Landnamabòk», ἢ «Βιβλίον τῶν Ἐποικισμῶν», εἶναι ἀξιοθαύμαστον ἀπὸ ἀπόψεως καὶ σχεδίου καὶ ἐκτελέσεως. Διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. Τὸ πρῶτον παρέχει συντόμως τὴν ἀνακάλυψιν τῆς νήσου, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα, διαιροῦντα τὴν χώραν εἰς ἰσάριθμα τμήματα, περιγράφουν τὸ ὄνομα, τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἱστορίαν ἑκάστου ἀποίκου κατὰ γεωγραφικὴν τάξιν, ἐξιστοροῦν τὰ σημαντικώτερα συμβάντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀπογόνων των, τὰ οἰκογενειακά των ὀνόματα, τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς ναούς των. Οὕτως ἀναφέρονται 4000 πρόσωπα, τὸ ἓν τρίτον τῶν ὁποίων εἶναι γυναῖκες, καὶ 2000 διάφορα μέρη. Ὁ ὄγκος τῶν πληροφοριῶν ὁ περιλαμβανόμενος εἰς τοσούτῳ μικρὸν χῶρον, ἡ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια τῶν λεπτομερειῶν, ἡ ἀπέραντος πνοὴ ζωῆς, ἡ ἐμψυχοῦσα τὸ σύνολον, καταπλήσσουν τὸν ἀναγνώστην, ἀναλογιζόμενον, ὅτι τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο ἔργον ἐπετελέσθη ὑφ' ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου. Ὁ Ἄρι συνέγραψεν ἐπίσης τὸ «Islendingabòk», δηλαδὴ «Βίβλος τῶν Ἰσλανδῶν», ἀπολεσθὲν ὡς σύνολον καὶ σῳζόμενον ἐν ἀποσπάσμασιν εἰς διαφόρους σάγας καὶ εἰς τὸ «Βιβλίον τῶν βασιλέων». Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον ἦτο ἐπιτομὴ τῶν προγενεστέρων του τοιούτων. Ἡ Kristni-Saga, ἡ ἱστορία τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ἰσλανδῶν, ἐπίσης εἶναι ἔργον τοῦ Ἄρι, καίτοι ὁ ἐκδότης του φαίνεται ὅτι προσέθεσεν ἀρκετὰ μεταγενεστέρως. Περιώνυμος σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Ἄρι εἶναι ὁ Saemund (1056—1131), κληρικός, τοῦ ὁποίου ἡ μάθησις καὶ ἡ σοφία ἦσαν τοιαῦται, ὥστε εἶχε τὴν φήμην μάγου. Συνέγραψε «Βίβλον τῶν βασιλέων», πιθανῶς λατινιστί. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἄρι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπῆρξαν ὁ Ἄϊρικ Ὄντσον, ὁ Σνόρρι Στούρλασον συγγράψαντες «Βίβλον βασιλέων», ἐπίσης ὁ Στύρμι Κάρασον καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐμφανίζεται ἡ «Ρίμα», ταχέως λαμβάνουσα μεγίστην ἐπιβολήν, εἰς βαθμόν, ὥστε ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπισκιάζει καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα τῶν πρωτοτύπων Σκαλδῶν καὶ Σαγῶν. Εἶναι ἡ στιχούργησις ἀφηγήσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ρομαντικῶν περιπετειῶν, εἰλημμένων ἐκ τῶν ἀρχαίων Σαγῶν ἢ ξένων φιλολογιῶν. Εἰς τὸν ποιητὴν τῆς rimur ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς μορφῆς εἶναι μικροτέρα ἢ εἰς τὸν τῶν Σκαλδῶν, ἐν τούτοις οὐδέποτε παραμελεῖται· ὁ στίχος εἶναι ἁρμονικός, μελῳδικός. Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ εἴδους τούτου, τῶν προηγηθέντων τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Ἰσλανδίᾳ, τὰ πλέον ἀξιοσημείωτα εἶναι: ἡ «Σκίντα-ρίμα», τῆς ὁποίας ὁ ἥρως Σκίντι, τυχοδιώκτης κομπορρήμων, ὑφίσταται περιπετείας μᾶλλον κωμικὰς καὶ ἀστείας ἢ τραγικάς, ἡ «Χέλγκα-ρίμα», περιγράφουσα τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ Χέλγκι, ἡ «Φριτιόφς-ρίμα», συντεθειμένη κατὰ τὴν Φριτιοφσάγα καὶ πολλαὶ ἄλλαι, ἐν ταῖς ὁποίαις συναντᾷ τις ἀρχαίους ἥρωας, τὸν βασιλέα Ἄρτους ἢ τὸν Καρλομάγνον· «Σίγκιου-ρίμοουρ», «Βιργκίλιους ρίμουρ» κλπ. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνάγεται ἡ μετάφρασις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, γενομένη τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ ἡ συλλογὴ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων, ἡ φέρουσα τὸν τίτλον «Γκράγκας».

Περίοδος Β' *(Ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως μέχρι τοῦ 1720).* — Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Ἰσλανδίᾳ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἡ ἰσλανδικὴ φιλολογία προσλαμβάνει βαθέως θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Ὁ Γκουντμπράντουρ Θορλάκσον (1542—1627), ἐπίσκοπος τοῦ Χόλαρ, ἵδρυσε τῷ 1571 τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐκτυποῖ μόνον μεταφράσεις θρησκευτικῶν ἔργων (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετάφρασις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, παραμένουσα μέχρι σήμερον ἀνυπέρβλητος), αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων ἐκ τῆς γερμανικῆς ἢ τῆς δανικῆς γλώσσης, ὡς καὶ παραφράσεις εἰς στίχους ἐπεισοδίων ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὑπὸ τὴν λαϊκὴν μορφὴν τῆς «ρίμα». Οἱ πρῶτοι μεταφρασταί, προηγηθέντες καὶ αὐτοῦ τοῦ Γ. Θορλάκσον, εἶναι: ὁ Οὔτρ Γκοτσκάλκσον (ἀποθ. τῷ 1556) μεταφράσας τὰ Εὐαγγέλια, τὴν Κατήχησιν τοῦ Λουθήρου κλπ. καὶ ὁ Μαρτάϊν Ἄϊναρσον, ὁ μετεγλωττίσας εἰς τὴν ἰσλανδικὴν τινὰς τῶν ψαλμῶν τῶν μεταρρυθμιστῶν (1555). Οἱ πλέον ἀξιοσημείωτοι θρησκευτικοὶ λόγοι εἶναι οἱ τῶν Γιὸν Θορλάκσον Βιντάλιν (1666-1720), δημοσιευθέντες τὸ πρῶτον τῷ 1718 καὶ ἀνατυπωθέντες ἔκτοτε δεκαπεντάκις. Οἱ ποιηταὶ ψαλμῶν ἢ θρησκευτικῶν ὕμνων ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας καὶ δὲν εἶναι ὅλοι γνωστοί. Οἱ διασημότεροι εἶναι ὁ Γιὸν Θορστάϊνσον (θανὼν τῷ 1627), ἐπικληθεὶς μάρτυς, διότι ἐδολοφονήθη ἐν Ἰσλανδίᾳ ὑπὸ Τούρκων, πειρατῶν, καὶ ὁ Χαλλγκρίμουρ Πιέρτουρσον (1614—1674), τοῦ ὁποίου τὰ «Ἄσματα τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (1666), ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων βιβλίων ἐν Ἰσλανδίᾳ, ἀριθμοῦν πεντηκοντάδα ἐκδόσεων. Οἱ συνθέσαντες «ρίμας» ἐπὶ θεμάτων εἴτ θρησκευτικῶν εἴτε κοσμικῶν δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πολυάριθμοι τῶν ψαλμῳδῶν, τὰ δὲ ἔργα των ἀριθμοῦνται κατὰ χιλιάδας. Οἱ διαπρεπέστεροι εἶναι ὁ Γκουντμούντουρ Μπεργκθόρσον (θανὼν τῷ 1705) καὶ ὁ Θορλάκουρ Γκουντμπράντσον (θανὼν τῷ 1707). Ὁ δεύτερος εἶναι ἐπίσης λυρικὸς ποιητὴς οὐχὶ μικρᾶς ἀξίας· τὰ ἐρωτικά του ποιήματα καὶ τὰς σατίρας του ὑπερέβησαν τὰ ποιήματα τοῦ κατά τινα ἔτη πρεσβυτέρου του Στεφάνου Ὄλαφσον (1620—1688), τοῦ πρώτου Ἰσλανδοῦ ποιητοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ δόξα οὐδέποτε ἐμειώθη ἐν τῇ πατρίδι των. Οἱ σοφοὶ δὲν λείπουν ἐν Ἰσλανδίᾳ κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον. Τινές, ὡς ὁ Ἀρνγκρίμουρ Γιόνσον Βιντάλιν (1568—1648) καὶ ὁ ἐπίσκοπος Μπρυνγιόλφουρ Σβάϊνσον (1605—1675), συνδυάζουν, μὲ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἰσλανδικῆς ἀρχαιότητος, καὶ γνῶσιν οὐχὶ μικροτέραν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Οἱ περισσότεροι ἐν τούτοις ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μὲ ἰσλανδικὰ θέματα. Ὁ Ἀρνγκρίμουρ Γιόνσον Βιντάλιν ἐδημοσίευσε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, λατινιστί, τὰ ἑξῆς ἔργα: «Brevis Commentarius de Islandia» (1593), «Crymogœa, sive rerum Islandicarum libri III» (1910), «Specimen Islandiae historicum et magna ex parte chorographicum» (1643), αὐτὸς δὲ παρεχώρησεν εἰς τὸν Ὂλ Βὸρμ τὸ χειρόγραφον τῆς Σνόρρα-Ἔδδα, γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Codex Vormianus». Ὁ Μπρυνγιόλφουρ Σβάϊνσον, ἐξ ἄλλου, ἀνεκάλυψε τὸ χειρόγραφον τῆς Ἔδδα τοῦ Σαίμουνδ, τὸ ἐπωνομασθὲν «Codex regius», καὶ ἐξησφάλισε τὴν διατήρησίν του. Παρ' αὐτοὺς διάσημοι παραμένουν: ὁ Θόρντουρ Θορλάκσον (1637—1697), ὁ δημοσιεύσας τὰς ἀρχαίας Σάγας, τὸ «Λαντνάμαμποκ», τὴν «Βίβλον τῶν Ἰσλανδῶν», τὴν «Κριστνισάγαν» κλπ.· ὁ νομομαθὴς Πάλλ Γιόνσον Βιντάλιν (1667—1727)· ὁ χωρικὸς ἱστορικὸς Βγὲρν Γιόνσον (1574—1655), τοῦ ὁποίου τὰ «Χρονικὰ» ἀφηγοῦνται τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰσλανδίας ἀπὸ τοῦ 1400 μέχρι τοῦ 1645· ὁ Θορμόντουρ Τόρφασον ἢ Τορφαῖος (1636—1719), γονιμώτατος συγγραφεύς, εὐρυτάτης μορφώσεως καὶ μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας· ὁ γραμματικὸς Ροσνόλφουρ Γιόνσον (θαν. 1654), συγγραφεὺς τῆς «Grammaticae Islandicae rudimenta» καὶ πρὸ παντὸς ὁ Ἄρνι Μάγκνουσον (1663—1730), ἀκαταπόνητος συλλέκτης παντὸς ἐγγράφου σχετικοῦ μὲ τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τῆς Ἰσλανδίας, τοῦ ὁποίου ἡ πλουσία βιβλιοθήκη ἐξ ἰσλανδικῶν χειρογράφων, καίτοι ἐν μέρει καταστραφεῖσα ἐν Κοπεγχάγῃ ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1728, ἀποτελεῖ εἰσέτι τὴν πολυτιμοτέραν βάσιν τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀνωτέρω πόλεως.

Περίοδος Γ' *(ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰὼν μέχρι τοῦ 1814).* Ὁ ΙΗ' αἰών, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰσλανδικῆς φιλολογίας, πόρρω ἀπέχει τῆς λαμπρότητος τῶν προηγουμένων. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐμψυχούμενοι ὑπὸ βαθείας πίστεως ἐξηφανίσθησαν ἢ δὲν εἶναι πλέον οὔτε ποιηταί, οὔτε ρήτορες. Οἱ περισσότεροι τῶν συγγραφέων χρησιμοποιοῦν, κατὰ προτίμησιν, τὴν λατινικὴν ἢ τὴν δανικὴν γλῶσσαν. Οὕτως ὁ νομομαθὴς Μάγκνους Κάτιλσον (θανὼν τῷ 1803) ἐδημοσίευσεν εἰς δανικὴν τὴν πρώτην «Περιοδικὴν Ἐπιθεώρησιν» τῆς Ἰσλανδίας, καὶ τὴν «Συλλογὴν τῶν ἐν ἰσχύϊ νόμων ἀπὸ τοῦ 1096 μέχρι τοῦ 1720». Ἐπίσης λατινιστὶ ὁ ἐπίσκοπος Φίννουρ Γιόνσον (1704—1789) ἐδημοσίευσε τὸ θαυμάσιον ἔργον του «Historia ecclesiastica Islandiae» (1772—1778, 4 τόμοι) καὶ ὁ Χλάφδαν Ἄϊναρσον (θανὼν τῷ 1785) τὴν «Sciagraphia historiae litterariae Islandiae» (1777), πολύτιμον ἔργον, καίτοι κυρίως ἀποτελεῖ κατάλογον τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἔργων τῶν ποιηθέντων ἐν Ἰσλανδίᾳ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τέλους τοῦ αἰῶνος. Μεταξὺ τῶν ἐκδοτῶν καὶ σχολιαστῶν τῶν ἰσλανδικῶν φιλολογικῶν χειρογράφων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ αἰῶνος τούτου διακρίνονται τὰ ὀνόματα τοῦ Γιὸν Ἄϊρικσον (1728—1787), τοῦ Γιὸν Ὄλαφσον (1729—1811), τοῦ Ὄλαφουρ Ὀλάβιους (θανόντ. τῷ 1788), τοῦ ἐκτυπώσαντος τὴν περιώνυμον σάγαν τοῦ Νγιάλ, τοῦ Σκοῦλι Θορλακίον (θανόντος τῷ 1885), τοῦ Γκρίμουρ Θόρκελιν (θανόντος τῷ 1829), τοῦ ἐκδότου τοῦ «Diplomatarium arnamagnaeanum» (1786, τόμ. Α' καὶ Β'), τοῦ ἐπισκόπου Γιὸν Ἄρασον (θανόντος τῷ 1743), συγγραφέως πλείστων γλωσσαρίων λατινο-ἰσλανδικῶν, καὶ τοῦ πάστορος Μπγιὲρν Χαλντόρσον (θαν 1794), τοῦ ὁποίου τὸ «Lexicon Islandico-Latino-Danicum» ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ράσκ τῷ 1814. Οἱ συγγραφεῖς τῶν ρίμουρ εἶναι ὀλιγαριθμότεροι τῶν τοῦ προηγουμένου αἰῶνος καὶ μικροτέρας ἀξίας. Ἀντιθέτως ποιηταί τινες, ὡς ὁ ἱερεὺς Γκοῦναρ Πάλσον (θαν. 1791), συνθέτουν ἐπιτυχεστάτας ἀπομιμήσεις τῶν ᾀσμάτων τῆς Ἔδδα, ἐνῷ οἱ σοφοὶ ἀφθονοῦν. Ἐν τούτοις, συναντᾷ τις ἐν Ἰσλανδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς πολυμαθείας, τῆς λογικῆς καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου, δύο διασήμους ποιητάς, τὸν Ἔγκαρτ Ὄλαφσον (1726—1768), ὅστις παραλλήλως πρὸς τὰς σοφὰς ἀγρονομικὰς καὶ οἰκονομικὰς μελέτας του ἐπὶ τῆς Ἰσλανδίας συνθέτει, εἰς γλῶσσαν διαυγῆ καὶ ρέουσαν, περιγραφικὰ ποιήματα ὡς «Ἡ ἐξοχικὴ ζωὴ ἐν Ἰσλανδίᾳ» (1764) καὶ λίαν πνευματώδεις σατίρας, καὶ τὸν Γιὸν Θορλάκσον (1744—1819), ἀναπτύσσοντα ἐξαιρετικὴν πρωτοτυπίαν καὶ πραγματικὴν ἰδιοφυΐαν εἰς τὰ λυρικά του ποιήματα καὶ τὰς σατίρας του, ὅστις διακρίνεται ἔτι περισσότερον ὡς μεταφραστὴς τοῦ «Ἀπολεσθέντος παραδείσου» τοῦ Μίλτωνος καὶ τῆς «Μεσσιάδος» τοῦ Κλόπστοκ.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος εἶδον τὸ φῶς τὰ πρῶτα ἰσλανδικὰ δραματικὰ ἔργα. Ὁ Χόλμπεργ καὶ ὁ Χάϊμπεργ χρησιμεύουν ὡς πρότυπα εἰς τὸν Σιγκούρντουρ Πιέρτουρσον (1759—1827), ἀκολουθοῦντα τούτους ἐκ μακρᾶς ὅμως ἀποστάσεως. Αἱ κωμῳδίαι του πραγματεύονται θέματα ληφθέντα ἐκ τῆς ζωῆς τῆς Ἰσλανδίας, ἐδιδάχθησαν δ' ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους τοῦ γυμνασίου τοῦ Ρεϋκγιάβικ, τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων ὑποδυθέντων τὰ διάφορα πρόσωπα τῶν ἔργων. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐσυνεχίσθη, ἀλλὰ σήμερον δὲν παίζονται αἱ κωμῳδίαι τοῦ Πιέρτουρσον, ἐλλιπεῖς εἰς μορφήν, ἀλλὰ πλήρεις πνεύματος. Ἀντικατεστάθησαν ὑπ' ἄλλων ἔργων εἴτε πρωτοτύπων εἴτε μεταφράσεων ἐκ τοῦ ξένου θεάτρου. Ὁ Μάγνους Στέφενσον (1762—1833), πολυμαθής, πολυμήχανος ἄνθρωπος (ἦτο ἀνώτερος δικαστικός, ὀλίγον ἰατρός, παιδαγωγός, φυσιοδίφης, ἀγρονόμος, μέτριος ποιητής, ἀφηγητὴς διασκεδαστικὸς) κλείει τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἰσλανδικῆς φιλολογίας.

Περίοδος Δ' *(Ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι σήμερον).* Παρὰ τὴν ἀπομόνωσίν της καὶ τὰ ἰδιάζοντα φιλολογικά της ἤθη, ἡ Ἰσλανδία δὲν παρέμεινεν ἐντελῶς ἔξω τῆς ρομαντικῆς κινήσεως, ἐκδηλωθείσης ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ ζήλου πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ποιητικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων, ἅτινα ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν ὁ μεσαίων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς πεφωτισμένης καὶ πᾶν ἄλλο ἢ δουλικῆς μιμήσεως τῶν προτύπων, τῶν περιεχομένων ὑπὸ τῆς Ἔδδα καὶ τῶν σκαλδῶν. Αἱ φιλολογικαὶ ἑταιρεῖαι αἱ ἀποσχολούμεναι μὲ ἰσλανδικὰ θέματα ἐπολλαπλασιάζοντο εἴτε ἐν τῇ νήσῳ εἴτε ἐν Κοπεγχάγῃ, ἀναπτύσσουσαι μεγάλην δραστηριότητα. Τὰ πολιτικὰ γεγονότα διεγείρουν ἐπίσης τὴν ἐπίδοσιν τῶν σοφῶν καὶ τὸ τάλαντον τῶν ποιητῶν. Οὗτοι ἀγωνίζονται διὰ πνευματικῶν μέσων, ὅπως διατηρήσωσιν εἰς πάσας τὰς σφαίρας σχετικὴν αὐτονομίαν. Ὁ Πιέτουρ Πιέτουρσον διευθύνει μέχρι τοῦ 1840 τὴν ἔκδοσιν τῆς «Historia ecclesiastica Islandiae» τοῦ Φίννουρ Γιόνσον, ἐνῷ ὁ Χέλγκι Χαλφντάναρσον δημοσιεύει διὰ πρώτην φορὰν ἰσλανδιστὶ τὴν «Γενικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰσλανδίας», ὁ δὲ Γιὸν Ἐσπόλιν (1768—1836) ἀφηγεῖται εἰς 12 τόμους τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1263 μέχρι τοῦ 1832. Ὁ Φίννουρ Μάγνουσον (θ. 1847) ἐκδίδει τὴν Ἔδδα καὶ μεταφράζει ταύτην λατινιστί· ὁ Ἐβάϊνμπγιερν Ἔγκιλσον (1791—1852) ἐκδίδει, ἐκτὸς τῶν σχολίων του ἐπὶ τῶν ποιημάτων τῶν σκαλδῶν, ἀξιοσημείωτον «Lexicon poeticum linguæ septentrionalis» καὶ μεταφράζει μὲ ἐπιτυχεστάτην ἀπόδοσιν τὸν Ὅμηρον ἰσλανδιστὶ καὶ τὴν Ἔδδα τοῦ Σνόρρι λατινιστί. Ὁ Κούραντ Γκίσλασον (γεν. 1808) καὶ ὁ Γιὸν Θορκέλσον (γεν. 1822) εἶναι οἱ συνεργάται καὶ συνεχισταὶ τοῦ ἔργου του. Ὁ Γκουντμπράντουρ Βιγκφοῦσον (γεν. 1827) εὑρίσκεται εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀνωτέρω, ἀλλὰ ζῇ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης. Εἰς αὐτὸν ὀφείλονται πολυάριθμοι ἐκδόσεις τῶν σαγῶν, ἓν λεξικὸν ἰσλανδο-ἀγγλικὸν καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον τὸ τιτλοφορούμενον «Corpus poeticum boreale» (1883, 2 τόμ.). Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνωτέρω σοφῶν ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν οἱ συνάδελφοί των Ἄϊρικουρ Γιόνσον (γεν. 1822), ὁ Βενέδικτος Σβάϊνμπγιέρσον Γκράϊνταλ (γεν. 1826), ὁ Γκίσλι Μπρύνγιουλφσον (γεν. 1827), οἱ νομοδιδάσκαλοι Ὀντγκαϊρ Στέφενσον (1812—1885) καὶ Βιλχγιάλμπουρ Φίνσεν (γεν. 1823), ἐπίσης οἱ ἱστοριογράφοι τῆς φιλολογίας Γκουντμούντουρ Θορλάκσον καὶ ὁ Γιὸν Μποργκφίντινγκουρ, οἱ γεωγράφοι Μπγιὲρν Γκουνλάουγκσον (1788—1876) καὶ Θορνβάλντουρ Θόροντσεν (γεν. 1855) καὶ τέλος σημαντικώτερος, ἀπὸ ἀπόψεως εὐρύτητος ἐνεργείας, εἷς ἀπόγονος τοῦ Σνόρρι Στούρλονσον, ὁ Γιὸν Σίγκουρντσον (1811—1879) πρόεδρος, γραμματεὺς ἢ ἀρχειοφύλαξ διαφόρων ἰσλανδικῶν ἑταιρειῶν τῆς Κοπεγχάγης, ἐκδότης τοῦ «Diplomatarium Islandicum» (νόμοι ἀπὸ τοῦ 874—1262) καὶ περίπου 20 τόμων ἰσλανδικῶν νόμων, διευθυντὴς περιοδικοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιρροὴ ὑπῆρξε σημαντικὴ ὄχι μόνον παρὰ τοῖς Ἰσλανδοῖς, ἀφυπνίσασα τὸ πατριωτικὸν αὐτῶν αἴσθημα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Δανοῖς, πρὸ τῶν ὁποίων ἐπιτυχῶς ὑπερημύνετο τῶν συμφερόντων τῆς ἀδελφῆς καὶ ὑπηκόου νήσου.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς νεωτέρας ποιητικῆς σχολῆς ἐν Ἰσλανδίᾳ εἶναι ὁ Μπγιάρνι Θόραρενσεν (1786—1841) καὶ ὁ Ἰωνᾶς Χαλγκρίμσον (1807—1845).

Digitized by Google

ὁ πρῶτος, βαθύτερος, μεγαλυτέρας πνοῆς, πλούσιος εἰς μεγαλοπρεπεῖς ὡραίας εἰκόνας· ὁ δεύτερος λεπτότερος καὶ γλαφυρώτερος ἴσως· ἀμφότεροι ὅμως ἐξέχοντες εἰς εὐγένειαν διανοημάτων, εἰς θελκτικότητα ὕφους, μελῳδικότητα καὶ πλοῦτον φαντασίας, πραγματικοὶ λυρικοὶ ποιηταί. Ὁ Χαλγκρίμσον συνέγραψεν ἐπίσης καὶ τόμον ἐκλεκτῶν διηγημάτων. Περιστοιχίζονται ὑπὸ πλειάδος ποιητῶν συνομηλίκων ἢ νεωτέρων των, οἷοι: ὁ Σιγκούρντουρ Μπραϊντφγιὲρντ (1798—1846), δημοφιλέστατος χάρις εἰς τὰ «lieds» του καὶ τὰς «ρίμας» του· ὁ Γιὸν Θόρνταρσον Θόροντσεν (1819—1868), διηγηματογράφος καὶ μυθιστοριογράφος, ὁ ὁποῖος περιγράφει μὲ ἀκρίβειαν καὶ δύναμιν τὴν ζωὴν τῶν Ἰσλανδῶν χωρικῶν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἡμιτελὲς μυθιστόρημα «Νέος καὶ νέα» μετεφράσθη γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Poëstion (Λειψία)· ὁ Βενέδικτος Γκραίνταλ (γεν. τῷ 1826), διάσημος τόσον διὰ τὰ ἐπικὰ καὶ δραματικά του ἔργα ὅσον καὶ διὰ τὴν λυρικήν του ποίησιν· ὁ Σταϊνγκρίμουρ Θορστάϊνσον (γεν. τῷ 1830), ὁ χρησιμοποιῶν παραλλήλως πρὸς τοὺς τύπους τῆς ἐθνικῆς ποιητικῆς του καὶ μορφὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως, καὶ ὁ ὁποῖος μετέφρασεν ἐπιτυχέστατα τὴν «Σακούνταλα», καθὼς καὶ πλεῖστα δράματα τοῦ Σαίξπηρ· ὁ Ματθίας Γιόχουμσον (γεν. τῷ 1835), τοῦ ὁποίου τὰ λαϊκὰ ᾄσματα εἶναι δημοφιλέστατα μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του, διακρινόμενος κυρίως διὰ τὰς ἐξόχους μεταφράσεις του δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ. Ὡς συγγραφεὺς ἰσλανδικῶν δραμάτων ἔχει ἀντάξιον συναγωνιστήν του τὸν Ἰντρίντι Ἄϊναρσον (γεν. τῷ 1851). Ὁ Γιὸν Ἄρνασον (γεν. 1819), βιβλιοθηκάριος ἐν Ρεϋκγιάβικ, εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν συλλογήν του ἀρχαίων θρύλων καὶ λαϊκῶν μύθων, ἅτινα ἀποδίδει ἀκριβῶς ὅπως τὰ περισυλλέγει ἀπὸ στόματος τῶν Ἰσλανδῶν χωρικῶν. Ἡ σημερινὴ ἰσλανδικὴ φιλολογία ἔχει οὐκ ὀλίγα σπουδαῖα ἔργα νὰ ἐπιδείξῃ (πολλοὶ συγγραφεῖς γράφουν εἰς τὴν δανικὴν γλῶσσαν). Οἱ νεώτεροι μυθιστοριογράφοι εἶναι ὁ Γ. Γκούναρσον καὶ ὁ Γ. Γκουντλάουγκσον, τὸ δὲ ἰσλανδικὸν δρᾶμα ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Γ. Σιγκουργιόνσον. Μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων τῆς σημερινῆς Ἰσλανδίας σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Λ. Φίνσεν, ὁ ἐφαρμόσας τὰς ἀκτῖνας εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἐρυσιπέλατος, ὁ Θ. Θόροντσεν, ἐξερευνητὴς τῆς Ἰσλανδίας, καὶ ὁ Β. Στέφανσον, εἷς τῶν ἐπιτυχεστέρων ἀρκτικῶν ἐξερευνητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Δ. Σ. Δ.

— [ΦΙΛΟΤΕΛ.] Ἡ Ἰσλανδία μόλις κατὰ τὸ 1873 ἐξέδωκε τὰ πρῶτά της γραμματόσημα, ὧν ἡ πρώτη σειρὰ ἀπετελέσθη ἀπὸ 4 ἀξίας τοῦ ἀντιστοίχου τύπου τῶν δανικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Παρίστων δηλαδὴ τὴν ἀξίαν εἰς ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς ἐντὸς ᾠοειδοῦς πλαισίου, εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὁποίου ἀνεγράφετο ἡ λέξις ISLAND, κάτωθι δὲ ἡ ἀξία τοῦ γραμματοσήμου, ἀρχικῶς εἰς skilling καὶ κατόπιν εἰς aure (1876). Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἦσαν διάτρητα καὶ εἶχον κατασκευασθῆ ἐπὶ χάρτου μὲ ὑδατόσημον στέμμα.

Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ γραμματοσήμου διήρκεσε μέχρι τοῦ 1902, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐξεδόθη πλὴν τῆς πρώτης σειρᾶς καὶ δευτέρα ἀπὸ ἓξ ἀξίας (1876) τῶν 5—40 aure, τῷ 1882 ἑτέρα ἀπὸ ἄλλα ἓξ (3—100 aure), ἔλαβον δὲ ταῦτα ἐπισήμανσιν μετὰ τὸ 1897 καὶ 1902. Κατὰ τὸ 1902 ἤλλαξεν ὁ τύπος τῶν γραμματοσήμων καὶ ἀντικατεστάθη μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστιανοῦ Θ΄. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ 13 ἀξίας, τῶν 3 aure μέχρι τῶν 5 κορωνῶν. Τῷ 1907 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἀπὸ 15 ἀξίας (1 aur—5 kor.) εἰς τὸ αὐτὸ πλαίσιον, ὅπως ἡ πρώτη, ἀλλὰ μετὰ δύο εἰκόνων, τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Φρειδερίκου Η΄ δεξιά.

Κατὰ τὸ 1911 ἐξεδόθη μικρὰ ἀναμνηστικὴ σειρὰ ἀπὸ 6 ἀξίας γραμματόσημα (1—25 aure, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰκονίζετο ἡ προτομὴ τοῦ Ἰωάννου Sigurdson. Μετὰ ἓν ἔτος ἐξεδόθη ἄλλη σειρὰ (5 aure—5 kor.), ἔχουσα τὴν προτομὴν τοῦ Φρειδερίκου Θ΄. Καὶ αἱ δύο σειραὶ αὗται φέρουσιν ἀνάγλυφον τὴν προτομὴν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ISLAND μετὰ τῆς ἀξίας εἰς τὰς δύο ἄνω γωνίας, ἡ δὲ πρώτη σειρὰ φέρει καὶ τὸ ὄνομα Sigurdson. Ἡ σειρὰ τοῦ 1907 ἀνεφάνη καὶ κατὰ τὸ 1915 εἰς νέα χρώματα καὶ ἄλλον χάρτην φέροντα ὑδατόσημον σταυρούς. Τῷ 1920 ἐξεδόθη ἑτέρα ἀπὸ 16 ἀξίας μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Χριστιανοῦ Ι΄ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τύπου τοῦ πλαισίου, ὅπερ ἔφερον ὅλαι αἱ ἐκδόσεις. Τὰ γραμματόσημα αὐτὰ ἐπεσημάνθησαν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, τελευταίως δὲ (1928—1929) καὶ μὲ ἓν ἀεροπλάνον διὰ τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον. Τῷ 1925 ἐξέδωκε νέαν σειρὰν ἐκ πέντε ἀξιῶν, παριστῶσαν διάφορα τοπία, τῷ δὲ 1930 ἀναμνηστικὴν σειρὰν τῆς χιλιετηρίδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ πρώτου αὐτῆς κοινοβουλίου, ἀπὸ 16 ἀξίας. Ἐκ παραλλήλου ἀπὸ τοῦ 1873 ἐκυκλοφόρησαν καὶ ὑπηρεσιακὰ γραμματόσημα τοῦ τύπου τῶν ὑπηρεσιακῶν τῆς Δανίας (1873), κατόπιν δὲ ἀπὸ τοῦ 1902 τοῦ τύπου τῶν τακτικῶν, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὴν ἐπιγραφὴν PZONUSTA ἀντὶ FRIMERKI. Οὕτω κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐξεδόθη σειρὰ ἀπὸ 7 ἀξίας, τὸ 1907 ἑτέρα τοιαύτη ἀπὸ 8 ἀξίας, τῷ 1920 ὁμοία ἐξ 8 ἀξιῶν, τῷ δὲ 1922 μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν ἐπεσημάνθησαν καὶ ἄλλα γραμματόσημα τῶν 20 aure, 2 καὶ 5 κορωνῶν.

Τὰ γραμματόσημα ἐν γένει τῆς Ἰσλανδίας ἔχουσι καλὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν. Ἐπειδὴ ὅμως πολλὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν μεγάλων ἀξιῶν, σφραγίζονται καὶ εἰς τὰ τελωνεῖα διὰ τὴν καταβολὴν ἐλλείποντος τέλους μὲ εἰδικὴν σφραγῖδα (Tollur), τὰ φέροντα τὴν σφραγῖδα ταύτην ἔχουσι κατὰ πολὺ ἠλαττωμένην ἀξίαν. (Ε. Φ. Ε.)

ἰσλανδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν νῆσον Ἰσλανδίαν, ὁ τῆς Ἰσλανδίας: «ἰσλανδικαὶ ἀκταί», «ἰσλανδικὸς λειχήν, —κρύσταλλος» (βλ. κατ.).

— **ἰσλανδικὸς** ***κρύσταλλος*** (Spath d'Island) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν φερόμενον καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *διπλοθλαστικὴ κρύσταλλος* (Doppelspath) τῆς Ἰσλανδίας. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀσβεστίτου ἐξόχως καθαράν, φέρεται δὲ εἰς ρομβόεδρα σχισμογενῆ, λάμψεως ὑελώδους καὶ τελείως διαφανῆ, ἅτινα ἕνεκα τῆς ἰδιότητος αὐτῶν νὰ παρουσιάζουν τὸ φαινόμενον τῆς διπλῆς διαθλάσεως χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν ὀπτικῶν ὀργάνων καὶ ἰδίως πρισμάτων Nicols, διὰ τῶν ὁποίων ὁπλίζονται τὰ πολωτικὰ μικροσκόπια πρὸς παραγωγὴν πεπολωμένου φωτὸς καὶ σπουδὴν τῶν ὀπτικῶν σταθερῶν τῆς κρυσταλλικῆς ὕλης. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Helgustadir παρὰ τὸ Eskifjord τῆς Ἰσλανδίας ἐντὸς κοιλώματος δολερίτου. Γ. Β.

Ἰσλαχιὲ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Τουρκίας ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Δζεμπὲλ-ἰ-μπερεκέτ, εἰς ἀπόστασιν 120 χλμ. ἀνατολικῶς τῶν Ἀδάνων, παρὰ τὸν ποταμὸν Καρασοῦ. Κάτοικοι 1419. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει 18752 κατοίκους καὶ ἐπιφάνειαν 1650 τ. χλμ. Ν. Μ.

Ἰσλιὰμ ***Πρόνιος.*** Ἀλβανὸς φύλαρχος τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ αἰῶνος, ὑπηρετήσας ἐπὶ μακρὸν τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων. Τῷ 1820, ἑνωθεὶς μὲ τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν του, κατεπολέμησε τοὺς Σουλιώτας καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν δευτέραν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐκστρατείαν. Γ. Δ. Κ.

Ἴσλιγκτον (Islington) *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Μίντλεσεξ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως, ΒΔ τοῦ Λονδίνου, θεωρουμένη σήμερον ὡς προάστειον αὐτοῦ. Κάτ. 280.000. Μ. Ν. Δ.

Ισλίμιε *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς πόλεως *Σηλύμνου* (Σλίβνο) τῆς Βουλγαρίας. Ν. Μ.

Ἴσλιπ (Islip) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, 69 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Μπρούκλιν. Κάτ. 18.800. Ἔχει περίφημα ὀστρεοτροφεῖα, ἐξ ὧν γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. Δ. Σ. Δ.

Ἰσλούγκα (Isluga) *[Ἡφαιστειολ.-Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος ἐν ἐνεργείᾳ, κείμενον εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν εἰς τὰς Ἄνδεις, ἐπὶ τῶν συνόρων Χιλῆς καὶ Βολιβίας. Ἔχει ὕψος 5486 μ. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐνήργησεν ἐπανειλημμένως, ὡς π. χ. κατὰ τὰ ἔτη 1863, 1869, 1878 (ὑπὸ τῆς ἀνεκχυθείσης λάβας κατεστράφησαν πολλαὶ κῶμαι) καὶ τῷ 1913 (ἀνάδοσις μονίμου στήλης ἀνοικτοκυάνων καπνῶν, ἡ ὁποία τὴν νύκτα ἐφαίνετο φωτεινή, φωτιζομένη ὑπὸ τῆς ἐν τῷ κρατῆρι ὑπαρχούσης διαπύρου λάβας.) Ἐκ τῶν θειούχων ἀερίων, τὰ ὁποῖα ἀναδίδονται ἐκ τοῦ ἡφαιστείου, ἔχουν σχηματισθῆ ἐπὶ τῶν κλιτύων του ἀποθέματα θείου. Γ. Κ. Γ.

Ἰσλὺ (Isly) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀλγερίας ἐπὶ τῶν μαροκκινῶν συνόρων, γνωστὸς διὰ τὴν παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ μεγάλην μάχην μεταξὺ 10 χιλ. Γάλλων καὶ 30.000 Μαροκκινῶν (14 Αὐγούστου 1844). Μ. Ν. Δ.

Ἴσμχ (Ischma) *[Γεωγρ.]*. Πλωτὸς ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ρωσίας. Ρέει μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Β, διέρχεται διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βολόγδας καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 405 χλμ. εἰς τὸν Πετσόραν. Μ. Ν. Δ.

Ἰσμαὴλ (=ὁ Θεὸς ἀκούει) *[Βιβλ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας παιδίσκης *Ἄγαρ* (βλ.λ.).

— **Ἰσμαήλ,** ***μάρτυς.*** Κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου μεταβὰς μετὰ τοῦ *Μανουὴλ* καὶ *Σαβὲλ* ἐκ Περσίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (362) κατηγγέλθη μετ' αὐτῶν ὡς ἀποδοκιμάσας τὸν βασιλέα θύοντα εἰς τὰ εἴδωλα. Συλληφθέντες ἀπεκεφαλίσθησαν, ἡ δὲ μνήμη των ἀναγράφεται ἐν τῷ Μηναίῳ τῆς 17 Ἰουνίου μετὰ μαρτυρολογίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰσμαὴλ** ***Ἀαντὶλ σάχ.*** Ἡγεμὼν τοῦ ἐν τῷ Ἰνδοστὰν κράτους τοῦ Μπιτζαμπούρ (1509—1533). Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ** ***Γιβραλτάρ*** βλ. *Γιβραλτὰρ* Ἰσμαήλ.

— **Ἰσμαὴλ** ***Νιζὰμ σάχ.*** Μουσουλμᾶνος ἡγεμὼν τῶν Ἰνδιῶν, υἱὸς τοῦ Μπουρχὰν Νιζὰμ σάχ. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1589, ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον μετὰ δύο ἔτη. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ** ***πασᾶς.*** Κεδίβης τῆς Αἰγύπτου, υἱὸς τοῦ Ἰμβραὴμ πασᾶ, γεννηθεὶς ἐν Καΐρῳ τῷ 1830 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1895. Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Παρισίους εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἐπιτελῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰμβραὴμ ἐπέστρεψεν εἰς Κάϊρον (1849), ὅπου ἡγεμόνευεν ὁ θεῖός του Ἀμπᾶς Α΄, καὶ ὡς διατεθειμένος κατὰ τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Ἰσμαὴλ ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ σουλτάνῳ Ἀβδοὺλ Μετζήτ, ὅστις τὸν ἠγάπα, τὸν προήγαγεν εἰς πασᾶν καὶ τὸν διώρισε μέλος τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου. Τέλος ἐδολοφονήθη ὁ Ἀμπᾶς, τὴν δὲ ἀρχὴν κατέλαβεν ὁ ἀδελφός του Σαΐτ, ὅστις ἐκάλεσεν ἀμέσως τὸν Ἰσμαὴλ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διώρισεν αὐτὸν πρωθυπουργόν του. Τὸν ἐξετίμα πολὺ καὶ ὡς ἐκ τούτου τῷ ἀνέθηκε λεπτὴν ἀποστολὴν παρὰ τῷ Ναπολέοντι Γ΄ καὶ τῷ πάπᾳ. Κατόπιν τὸν διώρισε στρατηγὸν τῆς κατὰ τῶν σουδανικῶν φυλῶν ἐκστρατείας ἐπὶ κεφαλῆς 14 χιλ. ἀνδρῶν. Ἀποθανόντος τοῦ Σαΐτ πασᾶ τὸν διεδέχθη ὁ Ἰσμαὴλ (1863). Πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ χώρα ἐκακοπάθησεν ἐπ' αὐτοῦ· ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος μονάρχης καὶ ηὔξησε καταπληκτικῶς τὸ δημόσιον χρέος. Μεγαλοπράγμων ὅμως καὶ φιλόδοξος, προήγαγε τὴν Αἴγυπτον εἰς τὸν πολιτισμόν· ἐπ' αὐτοῦ διεξήχθησαν ἐξερευνήσεις εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀφρικῆς, ἱδρύθη ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία ὑπὸ τὸν Μαριὲτ πασᾶν, ἐδόθη δὲ κολοσσιαία ὤθησις εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος, ἡ ὁποία λόγῳ τοῦ πολέμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κατεπλούτισε τὴν Αἴγυπτον. Τῷ 1867 σουλτανικὸν φιρμάνιον ἀπένεμεν εἰς τὸν Ἰσμαὴλ καὶ τοὺς διαδόχους του τὸν τίτλον τοῦ *κεδίβου* ἀντὶ τοῦ πασᾶ, ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τῆς βασιλικῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐξουσίας ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας του. Ἐννοεῖται ὅτι ταῦτα ἠγοράσθησαν ἁδρότατα, ἐπισήμως δὲ ἐπεβαρύνθη ἡ Αἴγυπτος νὰ στέλλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτησίως 1 ἑκατομμύριον λιρῶν ὡς φόρον ὑποτελείας καὶ νὰ προμηθεύῃ στρατιωτικὴν δύναμιν, ἥτις καὶ τοῦ ἐζητήθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν συνετὸν Σαΐτ, ὁ Ἰσμαὴλ ἐπεζήτησε νὰ εἰσαγάγῃ διὰ μιᾶς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ἵδρυσε μελοδραματικὸν θέατρον, ὅπου γαλλικοὶ καὶ ἰταλικοὶ θίασοι ἐξετέλουν εὐρωπαϊκὰ μελοδράματα, ἐρυμοτόμησε καὶ ἐκόσμησε τὴν πρωτεύουσαν δι' οἰκοδομῶν, ἔζευξε τὸν Νεῖλον διὰ τῆς σιδηρᾶς γεφύρας τοῦ Κάσρ ἐν Νὶλ κτλ. Χρησιμώτεραι ἀπεδείχθησαν αἱ διοικητικαί του μεταρρυθμίσεις· εἰσήγαγε τὰ μεικτὰ δικαστήρια, ἐνίσχυσε πολὺ τὴν παιδείαν, κατεσκεύασε τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ἵδρυσεν ἀστεροσκοπεῖον καὶ διεξήγαγε διὰ τοῦ Μαχμοὺτ Φαλάκη τὴν ἀρχαιολογικὴν ἀνασκαφὴν τῆς Πτολεμαϊκῆς μητροπόλεως. Διὰ νὰ γίνουν ὅμως ὅλα ταῦτα διὰ μιᾶς, συνῆπτε διαρκῶς δάνεια καὶ ἐπέβαλλε βαρυτάτους φόρους. Εἰς ἐπίμετρον ἐξέπεσεν ἡ τιμὴ τοῦ βάμβακος λήξαντος τοῦ ἀμερικανικοῦ πολέμου. Μικρὸν κατὰ μικρὸν αἱ γαῖαι περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ξένων. Ὁ κεδίβης ἐδαπάνα τρομακτικὰ ποσὰ διὰ τὴν αὐλήν του, διὰ τὴν σουλτανικὴν αὐλήν, δι' ἔργα χρήσιμα καὶ μή. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς διωρύξεως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ ἐδαπάνησε μυθώδη ποσὰ διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν τῶν ἐπισήμων ξένων. Ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1876 ἡ Αἴγυπτος διὰ τοῦ Σαμουὲλ Μπάκερ καὶ τοῦ Γόρδωνος ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τοῦ Ἄνω Νείλου, τοῦ Δαρφούρ, τοῦ Κορδοφὰν καὶ τοῦ Φεΐζογλου, ὠθεῖ τὸ κῦρός της μέχρι τῆς Ἐρυθραίας καὶ τῆς Ἀβησσυνίας καὶ εἰσδύει μέχρι τῶν Μεγάλων ἰσημερινῶν Λιμνῶν. Μόνον εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν τὰ αἰγυπτιακὰ ὅπλα ὑπέστησαν ἐπανειλημμένας ἥττας ἀπὸ τὸν στρατηγικὸν Νεγκοὺς Ἰωάννην. Τῷ 1872 ὁ Ἰσμαὴλ ἐπιτυγχάνει τὴν ἔκδοσιν σουλτανικοῦ φιρμανίου ἐπιτρέποντος αὐτῷ τὴν αὔξησιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν του δυνάμεων, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συνάπτῃ μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων ἐμπορικὰς συνθήκας ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως τῆς Πύλης. Ἡ ἐξαγορὰ τῶν δικαιωμάτων τούτων περιήγαγεν εἰς ἀδιέξοδον τὰ οἰκονομικά. Ἠναγκάσθη ὅθεν ὁ Ἰσμαὴλ νὰ πωλήσῃ εἰς τὸν Δισραέλην τὰς 170,602 μετοχὰς τῆς Διώρυγος ἀντὶ 4 ἑκατομμυρίων λιρῶν, αἱ ὁποῖαι σήμερον ἀξίζουν 400 ἑκατομμύρια. Κατὰ τὸ 1870 ἐκλήθησαν πάντες οἱ ἰδιοκτῆται ἀκινήτων νὰ ἐξαγοράσουν διὰ παντὸς τὸν κτηματικόν των φόρον, πληρώνοντες διὰ μιᾶς ἓξ ἐτῶν φόρους. Τῷ 1873 ὁ σουλτᾶνος ἐξέδωκε φιρμάνιον ἐπιτρέπον εἰς τὸν Ἰσμαὴλ τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῆς Αἰγύπτου. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔλαβεν 900 χιλ. λιρῶν καὶ 100 χιλιάδας ὁ μέγας βεζύρης καὶ οἱ ὑπουργοί. Δυνάμει τοῦ φιρμανίου τούτου ὁ Ἰσμαὴλ συνῆψε δάνειον 32 ἑκατομμυρίων λιρῶν πρὸς 8%, ἐκ τῶν ὁποίων πραγματικῶς εἰσέπραξε μόνον 12. Τὰ προηγούμενα δάνεια τοῦ 1864, 1866, 1867 κλπ εἶχον ἐξατμισθῆ.

Digitized by Google

Τὰ ὀλέθρια αὐτὰ μέσα χρηματισμοῦ περιήγαγον τὸν κεδίβην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώση, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ πληρώση εἰς τοὺς ξένους ὁμολογιούχους τοὺς τόκους τῶν δανείων των. Ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ δύο ξένους ἐλεγκτὰς τῶν οἰκονομικῶν του καὶ νὰ διορίση ὑπεύθυνον κυβέρνησιν μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Νουβὰρ πασᾶν, τὸν Ἄγγλον Ρίβερς Οὐΐλσων ὡς ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸν Γάλλον Δὲ Πελλετιὲ ὡς ὑπουργὸν τῶν Δημοσίων ἔργων. Τῷ 1879 ὁ ὄχλος προέβη εἰς θορυβώδη διαδήλωσιν ἐναντίον τοῦ Νουβὰρ πασᾶ καὶ τοῦ Οὐΐλσωνος. Ὁ Ἰσμαὴλ ἐπωφελήθη νὰ ἀντικαταστήση τὸν πρωθυπουργόν του διὰ τοῦ υἱοῦ του Τεουφίκ. Ἀλλὰ τὴν 5 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους νέα διαδήλωσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος οἱ πρόκριτοι, ὁ κλῆρος καὶ οἱ στρατιωτικοί, ἀπῄτησε τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου ἀμειγῶς αἰγυπτιακοῦ. Ὁ Ἰσμαὴλ ὑπὸ τὴν πίεσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν πιθανώτατα προὐκάλεσεν, ἐσχημάτισε τὸ ὑπουργεῖον Σερὶφ πασᾶ, τὸ ὁποῖον ἠρνήθησαν ν' ἀναγνωρίσουν αἱ δυνάμεις, διότι εἶχον ἀποκλεισθῆ οἱ δύο ξένοι ὑπουργοί. Ἐνώπιον τῆς ἐπιμονῆς τοῦ κεδίβου, αἱ δυνάμεις ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ παραιτηθῇ καὶ ἐπειδὴ ἠρνήθη ἐπέτυχον σουλτανικὸν φιρμάνιον καθαιρέσεως, ὅπερ τῷ ἀνεκοινώθη τὴν 26 Ἰουνίου 1879. Διάδοχός του ὡρίσθη ὁ υἱός του Τεουφίκ. Ὁ Ἰσμαὴλ ἀνεχώρησε δι' Ἰταλίαν, καὶ κατόπιν τῷ ἐπετράπη νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ υἱός του Φουάτ, ὁ νῦν βασιλεύς, ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν του. Γ. Λ. Α.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ *Γκουρτζῆς*** (=*Γεωργιανός*). Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α'. Ἦτο κατ' ἀρχὰς δοῦλος, χειραφετηθεὶς δὲ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ γενιτσὰρ-ἀγᾶ καὶ χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀρχιευνούχου διωρίσθη τῷ 1734 μέγας βεζύρης. Ἐπαύθη μετὰ τρεῖς μῆνας ἕνεκα καταχρήσεων καὶ δωροληψιῶν. Κατόπιν διωρίσθη φρούραρχος Χανίων, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ *Ματζὰρ*** (=*Οὖγγρος*). Τοῦρκος στρατηγός, Οὖγγρος τὸ γένος, ὀνομαζόμενος *Γεώργιος Κμέϋτ*. Ὑπηρέτει εἰς τὸν οὐγγρικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας ἐπανάστασιν τοῦ 1848. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης προσέφυγεν εἰς Τουρκίαν, ὅπου ἐξομόσας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μὲ τὸν βαθμὸν ὑποστρατήγου. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—1856) ὑπερήσπισε τὸ Κὰρς κατὰ τῶν Ρώσων. Μετὰ τὸν πόλεμον, προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον, διωρίσθη μέλος τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1861 διωρίσθη βαλῆς Κρήτης. Ἀπέθανε τῷ 1865. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ *Νισαντζῆς***. Βεζύρης τῆς Τουρκίας (1779). Διετέλεσε πρωθυπουργὸς ἐπὶ 69 μόνον ἡμέρας, μεθ' ὃ παυθεὶς ἐπὶ ἀνικανότητι καὶ ἀδίκῳ θανατώσει πολλῶν ἀθῴων ἐξωρίσθη εἰς Ρόδον, ὅπου καὶ ἐθανατώθη τῷ 1790. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς *Παπαδάκις***. Στρατηγὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1815 εἰς τὸ Ψυχρὸν τοῦ Λασιθίου καὶ ἀπαχθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου καὶ ἐξισλαμίσθη. Ὁ Μωχάμμετ Ἄλης ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνατροφήν του ὡς καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέα. Κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων, ὁ Ἰσμαὴλ ἠρνήθη ν' ἀκολουθήση τὸν ἀδελφόν του καὶ προαχθεὶς εἰς διάφορα ὑπουργήματα εἴς τε τὸν στρατὸν καὶ τὴν διοίκησιν, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, ὅστις τῷ 1867 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ κεδίβου Ἰσμαὴλ εἰς ἐνίσχυσιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων πρὸς κατάπνιξιν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Τραυματισθεὶς θανασίμως εἰς τὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ του Ψυχρῷ δοθεῖσαν τὴν 26 Μαΐου 1867 μάχην, μετεφέρθη εἰς τὸ Καστέλλι τῆς Πεδιάδος, ὅπου καὶ μετά τινας ἡμέρας ἀπέθανεν. Ὁ νεκρός του μετεφέρθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου καὶ ἐτάφη. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς *Πλιάσας***. Τουρκαλβανὸς φύλαρχος τῆς Λιαπουριᾶς καὶ στρατηγός. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1780, ὑπηρέτησε μετὰ τοῦ Ὀμὲρ Βρυώνη τὸν Μωχάμμετ Ἄλην εἰς Αἴγυπτον, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Γαζῆ-Χουρσὴτ πασᾶν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Σέρβων καὶ τέλος συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως εἰς τὴν Ἀλβανίαν, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅταν ὁ Ἀλῆς ἐκηρύχθη ἀποστάτης, ὁ Ἰσμαὴλ βέης Πλιάσας δὲν τὸν ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἡνώθη μετὰ τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Πάσσο Ἰσμαὴλ πασᾶν, ἐπὶ κεφαλῆς τριῶν χιλιάδων Λιάπηδων. Λαβὼν τὸν βαθμὸν τοῦ πασᾶ ἐπολέμησε τοὺς Σουλιώτας τῷ 1821 καὶ ἠκολούθησε τὴν πρώτην ἐκστρατείαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἐκτιμηθεὶς μεγάλως ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ Μεχμὲτ Ρεσσήτ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δευτέρας ἐκστρατείας ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου, μὲ τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην, ὅστις εἶχε ψιλῷ ὀνόματι τὴν διοίκησιν. Τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἀποδοθείσης εἰς τὸν Ὀμέρ, ὁ Ἰσμαὴλ Πλιάσας ἠκολούθησε τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν τῆς Σκόδρας, εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται ἡ διάβασις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ τῶν Ἀγράφων. Χάρις εἰς αὐτόν, ὁ τουρκικὸς στρατὸς δὲν ὑπέστη πανικὸν κατὰ τὴν ἐν Καρπενησίῳ μάχην, ὁπότε διεδόθη ὅτι εἶχε φονευθῆ. Προχωρήσας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη εἰς Μεσολόγγιον, διεξήγαγε τὴν πολιορκίαν τοῦ Αἰτωλικοῦ, εἰς ἔριδά του δὲ πρὸς τὸν Μουσταφᾶν πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀποχωρήσεως, ἥτις ἔσχε τόσῳ τραγικὴν τὴν ἐξέλιξιν διὰ τοὺς Τουρκαλβανούς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐστάλη μετὰ τοῦ Μπανοὺς Σέβρανη ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀποβατικὴν ἐκστρατείαν εἰς τὸ Αἰγαῖον, τὴν ὁποίαν παρεσκεύαζεν ὁ Χοσρὲφ Μεχμὲτ πασᾶς. Τρισχίλιοι Λιάπηδες τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπιβιβασθέντες τοῦ στόλου ἐξεστράτευσαν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ τὰ κατέστρεψαν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠμείφθη ἐπαρκῶς διὰ τὴν τρομερὰν ταύτην ἐκδούλευσιν, ὁ Ισμαὴλ Πλιάσας, μένεα πνέων ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ, συνώμοσεν ἐναντίον του, ὅτε οὗτος διορισθεὶς τῷ 1825 βαλῆς τῆς Ρούμελης ἐζήτησε νὰ στρατολογήσῃ εἰς Ἀλβανίαν, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐκστρατείαν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀναλάβει ὑπ' εὐθύνην τῆς κεφαλῆς του. Ὁ Ἰσμαὴλ προσεπάθησε νὰ πείσῃ καὶ ἄλλους Ἀλβανοὺς βέηδες νὰ μὴ ὑπακούσουν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κιουταχῆ. Αὐτὸς ὅμως τὸν προσείλκυσεν εἰς Βιτώλια, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συζητήσεως τῶν καλυτέρων ὅρων τῆς στρατολογίας, καὶ ἐκεῖ ἐφωδιασμένος ἐκ τῶν προτέρων μὲ σουλτανικὸν φιρμάνιον ἐπιτρέπον τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπειθούντων, ἐφόνευσεν αὐτόν, ὡς καί τινας ἄλλους προσωπικούς του ἐχθρούς, τῶν ὁποίων τὰ στρατιωτικὰ σώματα παρέδωσεν εἰς τὸν μόνον ἀπομείναντα ἐκ τῶν παλαιῶν συναγωνιστῶν του πιστὸν Μπανοὺς Σέβρανην. Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς Πλιάσας ἦτο ἄνθρωπος μορφωμένος, ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς ἐκ τῶν γενναιοτάτων πολεμιστῶν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς *Τεπελενλῆς*** (*Τεπεντελενλῆ-ζαδὲ Ἰσμαὴλ Ραχμῆ πασᾶς*). Ἔγγονος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, υἱὸς τοῦ Βελῆ πασᾶ. Ἀνῆλιξ ἀκόμη, ὅτε ὁ πάππος του ἐκηρύχθη φερμανλῆς καὶ ἐθανατώθη, ἐνῷ συγχρόνως ἐθανατοῦτο καὶ ὁ Βελῆς, ὁ Ἰσμαὴλ βέης ἔτυχεν ἀμνηστείας. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους καὶ διατελέσας βαλῆς εἰς διαφόρους νομοὺς καὶ εἰς ἄλλας θέσεις προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ βεζύρου. Ἀπέθανε τῷ 1876. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς *Τσερκὲζ*** (=*Κιρκάσιος*) Στρατάρχης τῆς Τουρκίας διακριθεὶς κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ('854—1856) ὡς φρούραρχος Σιλιστρίας. Ἀπέθανε τῷ 1861. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ *Χαφίζ***. Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ' (1805) Παυθεὶς διὰ τὴν ἀνικανότητα καὶ τὰς ραδιουργίας του, ἐξωρίσθη εἰς Προῦσαν. Ἐπὶ σουλτάνου Μουσταφᾶ διωρίσθη φρούραρχος Δαρδανελλίων, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε. Ν. Μ

— **Ἰσμαὴλ πασᾶς *Χεκὶμ*** (=ἰατρός). Ἕλλην τὸ γένος, Τοῦρκος ἰατρὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ ἐπωλήθη νέος ἀκόμη (1816) ὡς δοῦλος εἰς κάποιον Τοῦρκον πρακτικὸν χειρουργόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀλλαξοπιστήσας ὑπηρέτησεν ὡς βοηθὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828. Γενόμενος κατόπιν καὶ ὁ ἴδιος χειρουργὸς τοῦ στρατοῦ εἰσήχθη κατόπιν εἰς τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν τουρκικὴν ἰατρικὴν σχολήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξελθὼν τῷ 1840 ἀπεστάλη εἰς Παρισίους, ὅπου τελειοποιήσας τὰς σπουδάς του ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν στρατάρχου καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον καὶ βαλῆς Σμύρνης. Ἀπέθανε τῷ 1861. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ *Πασσόμπεης*** βλ. *Πάσσο*-Ἰσμαὴλ πασᾶς.

— **Ἰσμαὴλ *Σαφαβὶ* ὁ *Α'***. Διάσημος σάχης τῆς Περσίας, πρῶτος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν ἢ Σουφιτῶν, γεννηθεὶς τῷ 1480. Κατήγετο ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀσπροπροβατάδων (Ἀκ-κογιουνλοῦ) τῆς Μεσοποταμίας. Μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ περσικοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ταμπρὶζ (1502), ὁπόθεν ἐπεξέτεινε βαθμαίως τὸ κράτος του εἰς ὅλην τὴν Περσίαν καὶ Μεσοποταμίαν μετὰ τῆς Βαγδάτης, εἰσαγαγὼν ἐπιστήμας καὶ διαδώσας πρῶτος αὐτὸς τὸ σιιτικὸν δόγμα τοῦ Μουσουλμανισμοῦ εἰς Περσίαν. Βραδύτερον ὁ Ἰσμαὴλ κατέκτησε μέρο τοῦ Τουρκεστὰν καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν, ἱδρύσας οὕτω κράτος ἀχανές, ἐκτεινόμενον σχεδὸν μέχρι τοῦ Ἅλυος.

Ἀνησυχῶν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους τούτου, μισῶν δὲ θανασίμως τοὺς Σιΐτας, τῶν ὁποίων διέταξε τὴν γενικὴν σφαγὴν ἐν Τουρκίᾳ ὁ σουλτᾶνος Σελὶμ ὁ Α', ἀνέλαβε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Περσίας, τῆς ὁποίας ὁ στρατὸς ἦτο τότε ἀπησχολημένος εἰς τὰ ἀνατολικὰ σύνορα. Οἱ δύο στρατοί, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν σουλτᾶνον καὶ τὸν σάχην, συνηντήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Τσαλντιράν, εἰς τὴν μεταξὺ Βαγιαζὶτ καὶ βορειοδυτικοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν χώραν (1514). Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 150.000 ἄνδρας, ὧν 80.000 ἔφιπποι. Οἱ Πέρσαι διέθετον σχεδὸν ἴσας στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ περισσότερον ἱππικόν. Ὁ Ἰσμαὴλ διευθύνων τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως ἐπετέθη πρῶτος. Τὸ ἀριστερὸν τῶν Τούρκων ἐθραύσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλ' ἐνῷ τὸ τουρκικὸν δεξιὸν ἀντεπετίθετο, οἱ Πέρσαι προχωρήσαντες ἐνέπεσαν ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐδεκάτισε. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐπληγώθη καὶ ὁ σάχης, ὅστις ἔφυγε πρὸς τὸ Ταμπρίζ. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγήν, ἐγκαταλείψας εἰς χεῖρας τῶν Τουρκῶν τοὺς θησαυρούς του, πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἄφθονον ὑλικὸν πολέμου. Ἡ μάχη τοῦ Τσαλντιρὰν ἀναγράφεται ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ ὡς μία τῶν ἐνδοξοτέρων νικῶν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετὰ 12 ἡμέρας ὁ σουλτᾶνος Σελὶμ εἰσῆλθεν εἰς Ταμπρίζ. Ὁ Ἰσμαὴλ ἀπέθανεν εἰς Ἐρντεμπὶλ τῷ 1524, ἀφήσας διάδοχον τὸν υἱόν Ταχμάσπ. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ *Σαφαβὶ* (ἢ *Σουφὶ*) ὁ *Β'***. Σάχης τῆς Περσίας, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, υἱὸς τοῦ σάχου Ταχμὰσπ καὶ τρίτος τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιτῶν. Ἀφοῦ ἐκρατήθη ἐγκάθειρκτος εἰς τὸ φρούριον Καχκαλᾶ, ἐξῆλθε τούτου κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ φονεύσας τὴν ἀδελφὴν καὶ ὀκτὼ ἀδελφούς του ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1575. Πρώτη πρᾶξίς του ἦτο νὰ κατυργήσῃ ἐν Περσίᾳ τὸ σιιτικὸν καὶ ν' ἀνακηρύξῃ τὸ σουνιτικὸν μουσουλμανικὸν δόγμα. Ἦτο ἡγεμὼν αἱμοχαρής, προκαλέσας ἐν Περσίᾳ σφαγάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξωντώθησαν ὑπὲρ τὰς 30.000 ἄνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις. Ἐπὶ τέλους ἐφονεύθη ὑπὸ στρατιωτῶν τῷ 1577. Κατά τινα φήμην ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ μιᾶς ἐπιζησάσης ἀδελφῆς του. Τὸν διεδέχθη ὁ ἐπιζήσας ἀδελφός του Μεχμὲτ Χονταμπεντέ. Ν. Μ.

— **Ἰσμαὴλ *Χατζῆ Μαουλβὴ-Μωχάμμετ***. Μουσουλμᾶνος μεταρρυθμιστὴς τῶν Ἰνδιῶν, ἐπιχειρήσας ν' ἀναμορφώσῃ τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν ἐν ταῖς Ἰνδίαις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κινήσεως τῶν Βαχαβιτῶν ἐν Ἀραβίᾳ. Ἐγεννήθη τῷ 1781 ἐν Πολᾶ, παρὰ τὴν Δελχί. Συνεργασθεὶς μετ' ἄλλου ἀναμορφωτοῦ, τοῦ Σεγὶτ Ἀχμέτ, μετέβη μετ' αὐτοῦ χάριν προσκυνήσεως εἰς Μέκκαν, ὅπου ἔμαθον τὰ τοῦ Βαχαβιτισμοῦ, ἐπανελθόντες δὲ εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκήρυξαν τὴν νέαν μορφὴν τοῦ ἀναμορφουμένου δῆθεν ἁγνοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐπίσημοι ἀρχηγοὶ τῶν Μουσουλμάνων διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν νέαν ταύτην κίνησιν, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε ταύτην τῷ 1827. Φυγὼν πρὸς τὸ Ἀφγανιστὰν ὁ Ἰσμαὴλ Χατζῆ Μαουλβὴ ἔπεσεν εἴς τινα μάχην κατὰ τῶν Σίχ. Ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεώς του εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰ ΒΔ. ὀρεινὰ μέρη τῆς Ἰνδικῆς. Ν.Μ.

Ἰσμαὴλ /*Γεωγρ.*/. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πανόρμου τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 30.

— **Ἰσμαὴλ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης, ἤδη καλούμενον *Δρακονέρι* (βλ. λ.).

— **Ἰσμαὴλ *μαχαλὲ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Θερμῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (19 8) 134.

Ἰσμαηλῆ /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας, ἤδη καλούμενος *Δασοτόπι* (βλ. λ.).

Ἰσμαηλία (Isma'lia καὶ ὀρθότερον Ismaïliya) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Αἰγύπτου κειμένη εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς λίμνης Τίμσαχ καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς τῆς διώρυγος, 72 χλμ ἀπὸ τοῦ Σουέζ, 75 χλμ. νοτίως τοῦ Πὸρτ-Σαΐδ καὶ 170 χλμ. σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ Καΐρου. Συνδέεται ἐπίσης σιδηροδρομικῶς καὶ μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ τῆς Μπένχας.

Ἡ Ἰσμαηλία, κτισθεῖσα τῷ 1863 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ τότε χεδίβου τῆς Αἰγύπτου Ἰσμαὴλ πασᾶ, ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς διώρυγος. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ἔχει δὲ πολυάριθμα δημόσια κτίρια, στρατῶνας καὶ ἄλλας οἰκοδομάς, ἐν αἷς καὶ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ὑπάρχει τὸ περίπτερον, ὅπου κατῴκησεν ὁ Λεσσὲψ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐχρησίμευσεν ὡς ἕδρα τοῦ στρατηγείου τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ Ἀρχ. Μούρραιη, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν φρου-

Digitized by Google

ρησιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς διώρυγος. Ἡ τοποθεσία τῆς πόλεως, λόγῳ τῶν ἀπεράντων ἐκτάσεων ἄμμου, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον παρουσιάζει. Ἔχει ὅμως εὐρείας λεωφόρους, ὡραίους κήπους καὶ εὐθείας ὁδούς, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι δενδρόφυτοι. Τῷ 1874 οἱ κάτοικοι τῆς ἀνήρχοντο εἰς 4.000, τὸ δὲ 1907 εἰς 10.375. Σήμερον ἔχει πληθυσμὸν 17 περίπου χιλιάδων κατοίκων, ἐξ ὧν ἀρκετοὶ Ἕλληνες, διατηροῦντες σχολὴν ἀρρένων καὶ θηλέων, δύο ἐκκλησίας, τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὸν Ἅγιον Μηνᾶν, ὑπαγόμενοι εἰς τὴν μητρόπολιν Λεοντοπόλεως καὶ εἰς τὴν προξενικὴν περιφέρειαν τοῦ Πὸρτ-Σαΐδ. Ἡ Ἰσμαηλία εἶναι ἕδρα μουχαφίζ (κυβερνήτου) καὶ πρωτοδικείου. Μ. Ν. Δ.

Ἰσμαήλιον (Ismail) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ τῆς Ρουμανίας ἐν Βεσσαραβίᾳ. Κάτοικοι 37.000 (1920). Ἡ σημερινὴ πόλις, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς παλαιᾶς, καταστραφείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, εἰς τὸν βόρειον αὐτοῦ βραχίονα Κίλια, σχηματίζει δὲ διπλῆν πόλιν μετὰ τοῦ προαστείου Τούσκωβ. Εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 80 χιλιομ. Α. τῆς Βραΐλας. Εἶναι τὸ κύριον ἐμπορικὸν κέντρον διὰ τὴν Βεσσαραβίαν, σταθμὸς τῆς ναυσιπλοΐας τοῦ Δουνάβεως, ἔχει δὲ σημαντικὴν βιομηχανίαν, βυρσοδεψίας ἰδίᾳ, καὶ πυκνὴν ἐμπορικὴν συναλλαγήν, κυρίως δημητριακῶν, δερμάτων καὶ ἐρίων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκκλησιῶν καταριθμοῦνται καὶ τρεῖς ὀρθόδοξοι.

Τὸ Ἰσμαήλιον ἀπετέλεσε παλαιόθεν τὸ ἰσχυρότερον τουρκικὸν φρούριον πρὸς βορρᾶν. Κατελήφθη τρὶς ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῷ 1770, 1790 καὶ 1791, οἵτινες ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸ ὁριστικῶς, εἰμὴ τῷ 1812, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ὅτε καὶ ὠργάνωσαν τὴν θέσιν εἰς ἰσχυρὸν σταθμὸν τοῦ ρωσικοῦ στόλου τοῦ Δουνάβεως. Τότε τὸ Ἰσμαήλιον μετὰ τῶν πόλεων Κίλια καὶ Ρένι ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν περιοχήν, ἐξαιρετικῶς διοικουμένη, ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς σημασίας. Τῷ 1856 τὸ Ἰσμαήλιον παρεχωρήθη εἰς τὴν παρίστριον ἡγεμονίαν τῆς Μολδοβλαχίας, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων. Ἀλλὰ τῷ 1878 κατέλαβεν αὐτὸ ἐκ νέου ἡ Ρωσία, δικαιώματι τῆς Βερολινείου συνθήκης. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παρεχωρήθη εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἥτις κατέλαβε καὶ κατέχει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1919. Κατὰ τὸς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχεν ἐν Ισμαηλίῳ πολυπληθὴς παροικία Ἑλλήνων, διεξαγόντων τὸ σημαντικὸν ἐμπόριον τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν τὸ Ἰσμαήλιον μετὰ τῆς Ὀδησσοῦ καὶ τοῦ Ἰασίου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων κέντρων, ἐν οἷς ἐξεδηλώθη κατὰ πρῶτον ἡ δρᾶσις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Θ. Κ.

Ἰσμαηλῖται (οἱ) *[Βιβλ.]*. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσμαήλ, κατοικοῦντες ἐν τῷ ΒΔ τμήματι τῆς Σιναϊτικῆς χερσονήσου. Περὶ αὐτῶν οὐδὲν γνωρίζομεν· ἐν Γεν. (16,12) παρίστανται ὡς ἄγριοι ἄνθρωποι, ἐπιτιθέμενοι κατὰ πάντων καὶ ὑπὸ πάντων διωκόμενοι, καὶ ὡς ἐμπορικὸς λαὸς (Γεν. 37,25). Φαίνεται ὅτι ἐνωρὶς ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς ἱστορίας. Τὴν τελευταίαν περὶ αὐτῶν μνείαν ἔχομεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαυῒδ (2 Βασ. 17, 25). Β. Μ. Β.

— **Ἰσμαηλῖται, ἡ *Ἰσμαϊλιγιᾶ*** (οἱ καὶ *Μπατενῖται* ἢ *μπατινί*=κρύφιος). Αἵρεσις ἢ μᾶλλον ἀθεϊστικὴ καὶ ἀνατρεπτικὴ ὀργάνωσις, ἀναφανεῖσα εἰς τὸν σιιτικὸν κλάδον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, λαβοῦσα δὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τοῦ *Ἰσμαήλ*, ἀπογόνου τοῦ τετάρτου χαλίφου Ἄλη καὶ γενάρχου δυναστείας, τῆς ὁποίας τοὺς ἀπογόνους ἀνεγνώριζον οἱ ὀπαδοὶ τῶν Ἰσμαηλιτῶν ὡς τοὺς μόνους ἀληθεῖς ἰμάμας. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔζων ἀόρατοι καὶ ἄγνωστοι εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ τὰ ὄργανά των ἐνεφανίζοντο εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐπαρχίας τῶν ἰσλαμικῶν χωρῶν ἐξυφαίνοντα συνωμοσίας καὶ προκαλοῦντα ἐπαναστάσεις, τῶν ὁποίων πραγματικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Δέον λοιπὸν νὰ θεωρηθῶσιν οἱ Ἰσμαηλῖται ὡς εἶδος μπολσεβικικῆς ὀργανώσεως, ἥτις ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐπειράθη νὰ ἀνατρέψῃ τὰ ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσεως ὠργανωμένα μουσουλμανικὰ κράτη. Εἰς μυστικὰς ἐνεργείας τῶν Ἰσμαηλιτῶν ὠφείλετο ἡ κατὰ τὸν Θ΄ καὶ Ι΄ αἰῶνα ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις τῶν Καρματῶν ἐναντίον τῶν Ἀββασιδῶν. Εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας ὀφείλεται ὡσαύτως ἡ κίνησις, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ ἱερᾶς μουσουλμανικῆς πόλεως Καϊρουὰν εἰς ἕνα ἀπόγονον τοῦ Ἄλη, γενόμενον ἱδρυτὴν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλευσάσης δυναστείας τῶν Φατιμιδῶν. Ὡς διακλάδωσις τῶν Ἰσμαηλιτῶν ὠργανώθησαν ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος οἱ *ἀσασῖνοι* (ἐξ ὧν ἡ γαλλ. assassin) ἢ *χασισῖν* (hachichin, ἐκ τοῦ *χασίς*), ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Χασὰν - Ἰμπν - Σαμπάχ. Ὁ Χασὰν ὠργάνωσε τοὺς ὀπαδούς του εἰς διαφόρους βαθμούς, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Σεΐχ - οὐλ - Δζεμπμπὰλ (ὁ Γέρων τοῦ Ὄρους), ἔχων ὑφ' αὐτὸν τρεῖς *Νταγὶ - ἀλ - Κεμπὰλ* (μεγάλους εὐχέτας), μεθ' οὓς ἤρχοντο οἱ ἁπλοῖ *εὐχέται* (νταγί). Εἰς τὴν πέμπτην τάξιν ἤρχοντο οἱ *φεδαΐδες* (φενταί=ὁ αὐτοθυσιαζόμενος), οἵτινες ἦσαν οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὀργανώσεως δολοφόνοι. Οὗτοι δὲν ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὰ μυστικὰ καὶ τὰς θεωρίας τῆς ὀργανώσεως, ἦσαν ὅμως ὑπόχρεοι νὰ ὑπακούωσι τυφλῶς εἰς τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας θὰ ἐλάμβανον. Ὅταν ὁ σεΐχης εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὁ πρὸς τοῦτο ἐκλεγόμενος φεδαΐς ἐποτίζετο χασὶς καὶ εἰσήγετο εἰς τοὺς λαμπροὺς κήπους τοῦ *Γέροντος* ἐν μέσῳ πάσης ἡδονικῆς ἀπολαύσεως. Ἦτο τὸ προοίμιον τῆς παραδεισιακῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέσχετο εἰς τοὺς ὀπαδούς του ὁ *Γέρων*. Οὕτως ἐξαφθεὶς ὁ νεαρὸς φεδαΐς ἐξετέλει τὰς δολοφονικὰς διαταγάς. Εἰς τὸ ἐγχειρίδιον τοιούτων *ἀσασίνων* ἢ εἰς τὸ δηλητήριον ὑπέκυψαν ὁ Νιζὰμ - οὐλ - Μούλκ, πρωθυπουργὸς τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Μαλὶκ - Σάχ, βραδύτερον δὲ καὶ ὁ σουλτᾶνος οὗτος, ὡς καὶ ὁ Ραϋμόνδος υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας (1214). Τοὺς ἀσασίνους ἐξωλόθρευσεν ὁ Μογγόλος κατακτητὴς Χουλαγκιοῦ, διατάξας τὸν φόνον 12000 ἐξ αὐτῶν ἐν Περσίᾳ (1256), τοὺς δὲ ἐν Συρίᾳ ὁ Μαμελοῦκος σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Μπαϊμπὰρς (1273), ὅστις καὶ διετήρησεν ὀλίγους ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίει ὡς δολοφονικὰ ὄργανα. Βαθμιαίως ὅμως ἔπαυσαν τὸ δολοφονικὸν τοῦτο ἐπάγγελμα καὶ ἔμειναν μόνον θρησκευτικὴ αἵρεσις, ἥτις πιστεύει μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὴν μετεμψύχωσιν. Αἱ δοξασίαι τῆς αἱρέσεως ταύτης σῴζονται, ὡς λέγεται, εἰς τοὺς σημερινοὺς *Δρούσους* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Defrémery*, L'histoire des Ismaïliens ou Batiniens de la Perse connus sous le nom d'assassins (ἐν Journal Asiatique 1856). — *J. von Hammer*, Geschichte der Assassinen (1818). — *R. Dozy*, Essai sur l'histoire de l'Islamisme (Leyden καὶ Paris 1879). — *Guyard*, Fragments relatifs à la doctrine des Ismaélis (Paris 1874). — Un grand maître des Assassins au temps de Saladin (ἐν Journal Asiatique 1877). Ν. Μ.

Ἰσμαηλῖται (οἱ). Ὠνωμάσθησαν οὕτω διάφοροι Φιννο-Οὐγγροι καὶ Τοῦρκοι, ἀναδειχθέντες κυρίως ὡς ἔμποροι κατὰ τὸν μεσαίωνα. Οὗτοι διεξῆγον μέγα ἐμπόριον εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Κάτω Βόλγα, τῆς Α. Εὐρώπης καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης χώρας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν ἀσπασθέντες καὶ τὸν Χριστιανισμόν. Μ. Ν. Δ.

Ἰσμαήλωφ, *Ἀλέξανδρος Γιεφίμοβιτς*. Ρῶσος μυθογράφος καὶ δημοσιογράφος (1779—1831). Ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1827 ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Μπλαγκοναμέρεννϊϊ». Οἱ μῦθοί του, μιμήσεις τοιούτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλλοεθνῶν συναδέλφων του, ἐξεδόθησαν τῷ 1814, τὰ δὲ ἅπαντά του ἐν Πετρουπόλει τῷ 1849. Ε. Ι. Χ.

— **Ἰσμαήλωφ, *Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς***. Ρῶσος βοεβόδας (1581—1634). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τσάρου Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς ἐκηρύχθη πόλεμος μεταξὺ Ρωσίας καὶ Πολωνίας, ἕνεκα τῆς διεκδικήσεως τῆς πόλεως Σμολένσκ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδου ὁ μοσχοβιτικὸς στρατὸς ἀποτελούμενος ἐκ 32.000 ἀνδρῶν ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ταύτην. Ἡ πολιορκία παρετάθη ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας, ὅτε ὁ διάδοχος του Σιγισμόνδου Λαδίσλαος ἔσπευσε πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κινδυνευούσης πόλεως. Οὗτος ἐκύκλωσε τοὺς Ρώσους, οἵτινες συνθηκολογήσαντες παρέδωκαν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἡγοῦντο οἱ βοεβόδαι Σεῒν καὶ Ἰσμαήλωφ, οἵτινες ἐπιστρέψαντες εἰς Μόσχαν τῷ 1634 κατηγγέλθησαν ὡς προδόται τῆς πατρίδος καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ἡ δὲ ποινὴ ἐξετελέσθη τὴν 11 Ἀπριλίου 1634 ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς πλατείας. Οἱ νεώτεροι Ρῶσοι ἱστορικοὶ κρίνουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὡς ἄδικον, καθ' ὅσον ἀμφότεροι οἱ βοεβόδαι ἦσαν ἀνδρεῖοι καὶ φιλοπάτριδες. Θ. Β.

Ἰσμακλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενον *Γάβρα* (βλ. λ.).

Ἰσμαρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Θρᾴκης, κειμένη ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας αὐτῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κικόνων, μεταξὺ τῆς Μαρωνείας καὶ Στρύμης, ἀναφερομένη ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VII, 109). Σήμερον καλεῖται *Ἀνὰ-Γκιολοῦ*. Α. Θ. Σ.

Ἴσμαρος *[Μυθολ.]*. — 1) Υἱὸς τοῦ Ἀστάκου, ἐκ Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, φονεύσας κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας τὸν Ἱππομέδοντα, υἱὸν τοῦ Ἀριστομάχου (*Ἀπολλοδ.* III, 6, 8). — 2) Υἱὸς τοῦ Εὐμόλπου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χιόνης, καταφυγὼν μετὰ τοῦ πατρός του πρὸς τὸν Τεγύριον, βασιλέα τῆς Θρᾴκης, διότι ὁ πατήρ του, γενόμενος γαμβρὸς τῆς Βενθεσικύμης, θυγατρὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἥτις ἀνέθρεψεν αὐτόν, ἐπεχείρησε νὰ βιάσῃ τὴν ἀδελφὴν τῆς συζύγου του (*Ἀπολλ.* III, 15, 4). Α. Θ. Σ.

Ἴσμαρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος (κατὰ τὸν Χωνιάτην καὶ Ἀκροπολίτην ὀνομαζόμενον καὶ Στάγειρα) ὑψ. 660 μ. καὶ ὁμώνυμος πόλις τῆς μεσημβρινῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κικόνων, παρὰ τὴν λίμνην Ἰσμαρίδα, δυτικῶς τῆς Μαρωνείας, γνωστὴ ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἤδη χρόνων διὰ τὸν περίφημον αὐτῆς οἶνον καὶ τὰς περιπετείας τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τὰ κικονικὰ παράλια (Ὀδυσσ. ι, 40, 198, *Ἀπολλοδ.* Ἐπιτ. 7, 2). Κατὰ τὸν Α΄ π. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἐκαλεῖτο *Ἰσμάρα*. Σήμερον οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς σῴζεται.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας, προσήγγισεν εἰς τὴν Ἴσμαρον, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσεν. Ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Μάρωνος, ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὀδυσ. ι, 198), παρὰ τοῦ ὁποίου ἀναχωρῶν ἔλαβε πλεῖστα ὅσα δῶρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ δώδεκα ἀμφορεῖς πλήρεις κικονικοῦ οἴνου, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἀσκὸν παλαιοῦ οἴνου, διὰ τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, ἐμέθυσεν ἀργότερον τὸν Κύκλωπα Πολύφημον. Ἦτο δὲ τόσον γλυκύς, ὥστε, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσσ. ι, 205 κ. ἑξ.), καὶ μὲ εἰκοσαπλάσιον ὕδωρ ἂν ἀνεμιγνύετο, διετήρει ἀκόμη τὴν γλυκύτητά του.

Κατὰ τὸν Ὅμηρον *Ἴσμαρος* ἐκαλεῖτο καὶ ἡ Μαρώνεια, ἀπὸ τοῦ *Ἰσμάρου* ποταμοῦ, ὅστις ἐκαλεῖτο καὶ *Σχοῖνος*. Α. Θ. Σ.

Ἰσμενοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς κατοικῶν πρὸς βορρᾶν τῶν Θρᾳκῶν Ἴστρων, παρὰ τὰ βόρεια δαλματικὰ παράλια, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Σκύμνου (Περιήγ. 394). Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Ἰσμὲτ *βέης*. Ὁ δεύτερος θαλαμηπόλος τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τῆς Τουρκίας καὶ ὁμογάλακτος αὐτοῦ ἀδελφός. Ὡμοίαζε καταπληκτικῶς πρὸς τὸν Χαμίτ, τόσον, ὥστε ἐλέχθη, ὅτι ἐνεφανίζετο ἐνίοτε δημοσίᾳ ἀντὶ τοῦ σουλτάνου. Ν. Μ.

— **Ἰσμὲτ** *πασᾶς*. Τοῦρκος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός, διακριθεὶς κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1921—1922 καὶ κατόπιν ὡς πρωθυπουργός. Ἐγεννήθη τῷ 1884 ἐν Σμύρνῃ ἐξ οἰκογενείας κουρδικῆς καταγωγῆς, ὁρμωμένης ἐκ Μαλατείας (Μελιτηνῆς). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατιωτικὴν σχολήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξελθὼν μὲ τὸν βαθμὸν ὑπολοχαγοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον. Πρὸ τῆς τουρκικῆς ἰουλιανῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1908 δὲν κατεδιώχθη, ὡς φιλελεύθερος, κατόπιν δὲ ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων εἰς διαφόρους μικροεκστρατείας εἰς Ὑεμένην καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Συρίας, τῷ δὲ 1918 ἦτο σωματάρχης μὲ τὸν βαθμὸν συνταγματάρχου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς (1918) ὑπηρέτει εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὅτε ὅμως ἡ τέως τουρκικὴ πρωτεύουσα κατελήφθη στρατιωτικῶς ὑπὸ τῶν συμμάχων, ὁ Ἰσμὲτ κατέφυγεν εἰς Ἄγκυραν μετημφιεσμένος εἰς ἁπλοῦν στρατιώτην καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἐναντίον τῆς χαλιφείας καὶ τῆς Ἀρμενίας ἀσημάντους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Βραδύτερον διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ Δυτικοῦ μετώπου, ἤτοι τῶν ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δρώντων ἐθνικιστικῶν δυνάμεων, ἀτάκτων ἀκόμη. Εἰργάσθη τότε διὰ τὸν σχηματισμὸν τακτικοῦ στρατοῦ καὶ διεκρίθη κατόπιν κατὰ τὰ πολεμικὰ γεγονότα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοῦ 1921 — 1922. Διορισθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1922 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, παρέστη εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης ὡς πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας, ἔχων ἱκανοὺς ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους συμβούλους, καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην ταύτην. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1923, ἀνακηρυχθείσης τῆς Τουρκίας εἰς δημοκρατίαν, ἐγινε πρωθυπουργὸς καὶ παρέμεινεν ἔκτοτε τοιοῦτος πλὴν μικρᾶς διακοπῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1923 λόγῳ ὑγείας. Κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν αὐτοῦ, καθ' ἣν ἀληθὴς κυβερνήτης τῆς χώρας δέον νὰ θεωρῆται ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶς, εἰσήχθησαν ἐν Τουρκίᾳ διάφοροι νεωτεριστικαὶ μεταρρυθμίσεις, ὡς ἡ παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Μουσουλμάνων τῶν Ἰνδιῶν συντελεσθεῖσα κατάργησις τῆς χαλιφείας καὶ ἡ ἐξορία ἔξω τῆς χώρας τοῦ τελευταίου χαλίφου Ἀβδοὺλ Μεδζὶτ (1924), ἡ κατάργησις τῶν μεδρεσέδων καὶ τῶν δερβισικῶν ταγμάτων, ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς τὰ τζαμία ὑπηρετούντων χοτζάδων, ἡ κατάργησις τοῦ φόρου τῆς δεκάτης, ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἑλβετικοῦ ἀστικοῦ, τοῦ ἰταλικοῦ ποινικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορικοῦ κώδικος, ἡ ἀντικατάστασις τοῦ φεσίου διὰ τοῦ πίλου καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς λατινικῆς γραφῆς. Συγχρόνως κατεστάλη ἡ κουρδικὴ ἐξέγερσις τοῦ 1925, ἐδιώχθησαν διάφοροι Τοῦρκοι διανοούμενοι ἀνήκοντες εἰς τὰς τάξεις τῶν φιλελευθέρων, ὡς δῆθεν ἀντιδρῶντες κατὰ τῆς ἐκλαϊκεύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους, καὶ ἀπηγχονίσθησαν διάφοροι ἐκ τῶν κορυφαίων καὶ δρώντων μελῶν τοῦ τέως νεοτουρκικοῦ κομιτάτου τῆς Ἑνώσεως καὶ Προόδου, ὡς συνωμόσαντες κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Εἰς τὰς μετὰ τῶν ξένων κρατῶν σχέσεις ἐκυριάρχησε τάσις πρὸς συνασπισμὸν μετὰ τῶν ἀσιατικῶν κρατῶν, καὶ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς Μόσχας, ἐπιχειρούσης ν' ἀντιτάξῃ ἓν εἶδος ἀσιατικῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κατὰ τῆς ἐν Γενεύῃ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη παρατηρεῖται μεταστροφή τις

Digitized by Google

πρὸς τὴν Δύσιν. Ὑπεγράφη τουρκοϊταλικὸν σύμφωνον φιλίας, ἐσχάτως δὲ καὶ τουρκογαλλικόν. Αἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις, ἐπηρεαζόμεναι μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ πολέμου καὶ ἐκ τῶν ἐκ τῆς συνθήκης τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἀπορρευσάντων ζητημάτων, πρόκειται ἤδη νὰ εἰσέλθωσιν εἰς περίοδον διευθετήσεως.

Ἡ κυριωτέρα δρᾶσις τοῦ Ἰσμὲτ πασᾶ κατὰ τὸ 1929 εἶναι ἡ ἐκστρατεία του πρὸς προτίμησιν τῶν προϊόντων τῆς χώρας καὶ πρόληψιν τῆς φυγαδεύσεως τοῦ χρυσοῦ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰσμήνη *[Μυθολ.]*. θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἰοκάστης, καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἀντιγόνης, τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυνείκους. Κατ' ἄλλον μῦθον καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ ἦσαν τέκνα τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Εὐρυγανείας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὑπέρφαντος. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ Σοφοκλέους «Ἀντιγόνη», ἡ Ἰσμήνη εἶναι φιλάδελφος καὶ εὐλαβὴς πρὸς τοὺς ἀγράφους τῶν θεῶν νόμους, ὅσον καὶ ἡ ἡρωῒς τῆς τραγῳδίας, συναισθανομένη ὅμως τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν ὑποκύπτει στενάζουσα εἰς τὴν βίαν τοῦ τυράννου (τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός της Κρέοντος, βασιλεύσαντος μετὰ τὴν ἀλληλοκτονίαν τῶν δύο ἀδελφῶν της), καὶ ὄχι μόνον ἀρνεῖται νὰ μετάσχῃ τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης μελετωμένου ἐνταφιασμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ των Πολυνείκους, ἀλλὰ προσπαθεῖ καὶ τὴν ἀδελφήν της ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ εὐλαβοῦς μὲν ἀλλ' ἐπικινδύνου καθήκοντος (βλ. λ. *Ἀντιγόνη*). —2) Θυγάτηρ τοῦ ποταμίου θεοῦ Ἀσωποῦ καὶ σύζυγος Ἄργου τοῦ Πανόπτου, μήτηρ δὲ τοῦ Ἰάσου, τοῦ πατρὸς τῆς Ἰοῦς. ΚΑΨ.

Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας.

[Ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου.]

Ἰσμήνη *[Γεωγρ.]*. —1) Πηγή τις παρὰ τὰς Θήβας. —2) Πολίχνη τῆς Βοιωτίας, μεταξὺ τοῦ ὄρους Πτῴου καὶ τῆς λίμνης Ὑλίκης. ΚΑΨ.

Ἰσμήνη (Ismene) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 190. Σ. Π.

Ἰσμηνίας. Ἐπιφανὴς Θηβαῖος πολιτικός, ζήσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἀντισπαρτιατικοῦ ἐν Θήβαις πολιτικοῦ κόμματος. Κατὰ τὸ 403 π. Χ. ὑπεστήριξε χρηματικῶς τὸν ἐναντίον τῶν 30 τυράννων ἀγῶνα τοῦ Θρασυβούλου. Κατὰ τὸ 395 π. Χ. μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ἁλίαρτον μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ Λύσανδρος, ὁ Ἰσμηνίας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς συμπήξεως τῆς κατὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίας ἐκ τῶν Θηβαίων, Ἀθηναίων, Ἀργείων, Λοκρῶν καὶ Θεσσαλῶν καὶ στρατηγὸς τῶν Θηβαίων κατά τε τὴν ἅλωσιν τῆς Ἡρακλείας τῆς Τραχῖνος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπανέφερε τοὺς ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἡριππίδα ἐξωσθέντας Τραχινίους (*Διοδ. Σικ.* XIV. 82), καὶ κατὰ τὴν παρὰ τὴν Νάρικα δεινὴν ἧτταν τῶν Φωκέων, στρατηγουμένων ὑπὸ Σπαρτιατῶν. Κατὰ τὸ 382 π. Χ. ἦτο πολέμαρχος ἐν Θήβαις, ὅτε διὰ προδοσίας τοῦ συνάρχοντός του καὶ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τοῦ φιλοσπαρτιατικοῦ κόμματος, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Φοιβίδα ἡ ἀκρόπολις τῶν Θηβῶν Καδμεία. Συλληφθεὶς τότε ὁ Ἰσμηνίας ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου ἐφυλακίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον μετὰ δίκην ἐνώπιον δικαστηρίου συγκροτηθέντος ἐκ τριῶν Λακεδαιμονίων δικαστῶν καὶ ἑνὸς ἐξ ἑκάστης συμμαχίδος πόλεως (Ξεν Ἑλλ. V, 2.35). Ἡ ἐναντίον του κατηγορία ἦτο, ὅτι ὑπεκίνησε τὸν ἐναντίον τῆς Σπάρτης, κατὰ τὸ 395 π. Χ., πόλεμον, διαφθαρεὶς ὑπὸ περσικῶν χρημάτων ἐπὶ βλάβῃ τῆς Ἑλλάδος (ἕνεκα τοῦ συμμαχικοῦ κατὰ τῆς Σπάρτης πολέμου εἶχεν ἀνακληθῆ τότε ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ὁ Ἀγησίλαος, ὅστις ἠπείλει τὴν κατάκτησιν τοῦ περσικοῦ κράτους).

— **Ἰσμηνίας**. Ἐπιφανὴς Θηβαῖος πολιτικός, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν Θηβῶν. Ἦτο φίλος τοῦ Πελοπίδα καὶ ἕνεκα τῆς δεξιότητός του εἰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις ἀχώριστος ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς τῶν Θηβῶν. Οὕτως συνώδευσεν αὐτὸν καὶ ὅτε μετέβη εἰς Μακεδονίαν, μετὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, καὶ εἰς Θεσσαλίαν, ὅτε καὶ συνελήφθησαν ἀμφότεροι ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου, ἀπελευθερωθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Ἰδίως ὅμως κατεδείχθη ἡ διπλωματικὴ ἱκανότης του κατὰ τὴν εἰς Σοῦσα πρεσβείαν τῶν Θηβαίων, ὅτε ἐπέτυχε, μετὰ τοῦ φίλου του Πελοπίδα, κατισχύσαντες τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πρεσβειῶν, ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τῶν Περσῶν αἱ ἐν Πελοποννήσῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ πολιτικαὶ ἐνέργειαι τῶν Θηβαίων, νὰ διαταχθῇ ὁ ἀφοπλισμὸς τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων καὶ ν' ἀνατεθῇ εἰς τὰς Θήβας ἀντὶ τῆς Σπάρτης ἡ ἐκτέλεσις τῶν συνθηκῶν. Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν ἔγινεν ἀποδεκτὴ (βλ. καὶ λ. *Πελοπίδας* καὶ *Ἐπαμεινώνδας*).

— **Ἰσμηνίας**. Θηβαῖος πολιτικός, ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας (Φιλίππου καὶ Περσέως) καὶ Ρωμαίων. Ὑπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς μεταξὺ Βοιωτῶν καὶ Περσέως συμμαχίας καὶ ὁ πρωταίτιος τῆς κατὰ τὸ 173 π. Χ., ὅτε ἦτο στρατηγὸς τῶν Βοιωτῶν, καταδίκης εἰς θάνατον τῶν εἰς τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας ἀρχηγῶν τοῦ φιλορρωμαϊκοῦ κόμματος. Διὰ τοῦτο, ὅτε κατίσχυσαν εἰς πολιτικὴν ἐν Βοιωτίᾳ ἐπιρροὴν οἱ Ρωμαῖοι καὶ αἱ πόλεις αὐτῆς πᾶσαι, πλὴν τῆς Κορωνείας καὶ Ἁλιάρτου, ἔγιναν σύμμαχοι αὐτῶν, ὁ Ἰσμηνίας καὶ οἱ ἐπιφανέστεροι τοῦ κόμματός του Θηβαῖοι ἐκατηγορήθησαν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του φιλορρωμαίων καὶ συλληφθέντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν φυλακήν, ἔνθα καὶ ηὐτοκτόνησαν. ΚΑΨ.

— **Ἰσμηνίας**. Ἀρχαῖος Ἕλλην ζωγράφος τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., γεννηθεὶς ἐν Χαλκίδι καὶ ἐκπονήσας, καθ' ἃ πληροφορεῖ ὁ Πλίνιος, πίνακα εἰκονίζοντα τοὺς Ἐτεοβουτάδας, ὃν ὁ Ἅβρων, υἱὸς τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ. Ι. Μ. Π.

Ἰσμήνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.—Ἱστ.]*. Λόφος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁμώνυμον τέμενος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα Ἰσμήνιον, κείμενα παρὰ τὰς Θήβας δεξιὰ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως. Κατὰ Πίνδαρον ἐτίμησε τὸ ἱερὸν καὶ ὠνόμασεν Ἰσμήνιον ὁ Λοξίας ἀπὸ τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ ἢ Ἰσμηνίου τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἦτο πανάρχαιον ἤδη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, μνημονεύονται δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ («Καδμήϊα γράμματα»), χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν συγχρόνων ὡς κλεῖδες διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀρχαιοτέρων ἐπιγραφικῶν κειμένων. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἱεροῦ ὑπῆρχεν ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μαντοῦς δίφρος» γνωστὸς λίθος τῆς θυγατρὸς τοῦ Τειρεσίου, κατὰ τὴν εἴσοδον Ἀθηνᾶ καὶ Ἑρμῆς Πρόναοι, ἔργα τοῦ Σκόπα καὶ Φειδίου, δεξιὰ τοῦ ναοῦ μαρμάριναι εἰκονίσεις τῆς Ἡνιόχης ἢ Πύρρας θυγατρὸς τοῦ Κρέοντος, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ κέδρινον ἄγαλμα, ἔργον τοῦ Σικυωνίου Κανάχου, ἀνάλογον κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν πρὸς τὸ ἐν Βραγχίδαις χαλκοῦν τοῦ ἰδίου καλλιτέχνου. Ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ ὑπῆρχε κρήνη ἱερὰ τοῦ Ἄρεως, φρουρουμένη κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ δράκοντος καὶ παρ' αὐτὴν τὸ μνῆμα τοῦ Κανάθου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, διότι ἐπυρπόλησε τὸ ἱερόν, ἐκδικούμενος τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἁρπαγὴν τῆς ἀδελφῆς του Μελίας. Τὸ Ἰσμήνιον ἦτο περίφημον διὰ τὸ αὐτόθι ἑδρεῦον χρηστήριον, γνωστὸν καθ' ἅπαν τὸ πανελλήνιον· τοῦτο ἐξέδιδε χρησμοὺς ἐξ «ἐμπυρομαντείας», «ἀπὸ κληδόνων» καὶ διὰ τῆς σποδοῦ, μνημονεύεται δὲ ἡ μάντευσις τῶν μαχῶν Ἁλιάρτου καὶ Δηλίου κ. ἄ. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παυσανίου ἀναθήματα τοῦ Κροίσου «σάκος χρύσεον, αἰχμὴ χρυσῆ καὶ ξυστὸν λόγχης», πρότερον ἀποκείμενα εἰς Ἀμφιαράειον, ἔτι δὲ τρίποδες μετὰ καδμηίων γραμμάτων, ἀφιερώματα τῶν Βοιωτῶν Ἀμφιτρύωνος, Σκαίου τοῦ πυγμάχου καὶ Λαοδάμαντος καὶ ἕτεροι χαλκοῖ τῶν αὐτόθι «δαφνηφορησάντων» ἐνιαυσίων ἱερέων, ἐξ ὧν παλαιότατος, ὁ τοῦ Ἡρακλέους, ἐδεικνύετο εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἐπισκέπτας (βλ. καὶ λ. *δαφνηφορία*). Π. Ν. Π.

Ἰσμήνιος *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑφ' ἣν ἰδιαζόντως καὶ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἐλατρεύετο ἐν Θήβαις μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος δαφνηφόρου (βλ. λ. *Ἰσμήνιον*).

— **Ἰσμήνιος** *[Μυθολ.]*. Παῖς τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ Μελίας τῆς Ὠκεανοῦ θυγατρός, ἐκ τοῦ ὁποίου κατά τινα παράδοσιν ἔλαβε τὸ ὄνομα ὁ ποταμὸς τῆς Βοιωτίας *Ἰσμηνός*, πρότερον *Λάδων* καλούμενος. —Π.

Ἰσμηνοδώρα. Αὐλητρίά τις ἐκ Βοιωτίας, παρὰ Λουκιανῷ. Α. Θ. Σ.

Ἰσμηνόδωρος. Πλούσιός τις Θηβαῖος, φονευθεὶς ὑπὸ λῃστῶν περὶ τὸν Κιθαιρῶνα, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς Ἐλευσῖνα. Τοῦτον εἰρωνεύεται ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Κράτης εἰς τοὺς Νεκρικοὺς διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ (XXVII, 2). Α. Θ. Σ.

Ἰσμηνὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Θηβῶν, πηγάζων ἐκ τῆς πηγῆς Μελίας καὶ χυνόμενος μετὰ τὴν μετὰ τοῦ Θεσπιοῦ ἕνωσίν του εἰς τὴν λίμνην Ὑλικήν. Πρὸ τῆς ἑνώσεώς του μετὰ τοῦ Θεσπιοῦ, παρέρρεε τὸν ἀπ' αὐτοῦ κληθέντα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους *Ἰσμήνιον* λόφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ «Ἰσμήνιον», τέμενος τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ διέρρεε τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν. Κατὰ τὸν ἐπιχώριον μῦθον ὁ ποταμὸς ἐκαλεῖτο *Λάδων* πρότερον καὶ μετωνομάσθη Ἰσμηνὸς ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἥρωος, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μελίας, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχεν ὀνομασθῆ Μελία καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Ἰσμηνοῦ. Σήμερον ὁ Ἰσμηνὸς καλεῖται *ῥεῦμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου* καὶ ῥέει πρὸς τὰ ΝΑ τῶν Θηβῶν, μεταξὺ τοῦ λόφου Καστελλίων (Ἰσμηνίου) καὶ τοῦ προαστείου τῶν Θηβῶν Ἅγιοι Θεόδωροι. ΚΑΨ.

Ἰσμηνὸς *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μελίας, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, ἁρπαγείσης ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, κα ἀδελφὸς τοῦ Τηνέρου. Ὁ Ἀπόλλων ἐτίμησεν ἀμφοτέρους τοὺς υἱούς του, δωρήσας τὴν μαντικὴν εἰς τὸν Τήνερον καὶ ὀνομάσας *Ἰσμηνὸν* τὸν ποταμὸν τῶν Θηβῶν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου υἱοῦ του. —2) Υἱὸς τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, θυγατρὸς τοῦ Ταντάλου. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ τῶν ἄλλων (ἐννέα ἢ ἓξ ἢ πέντε) ἀδελφῶν του, ἐνῷ ἐκυνήγουν εἰς τὸν Κιθαιρῶνα. —3) Υἱὸς τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ καὶ τῆς Μετώπης, ἥτις ὑπῆρξε μήτηρ δύο υἱῶν καὶ εἴκοσι θυγατέρων. —4) Υἱὸς τῆς Αἴθρας.

Πλὴν τῶν εἰρημένων ἔφερον τὸ ὄνομα καὶ ἄλλοι τινὲς μυθικοὶ ἥρωες, Θηβαῖοι ἰδίως, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. ΚΑΨ.

Ἰσμιδαγάν. —1) Εἷς τῶν πριγκίπων, οἱ ὁποῖοι ἡγεμόνευσαν τῆς χαλδαϊκῆς πόλεως Οὐροῦ μεταξὺ 2187 καὶ 2100 π. Χ. —2) Εἷς ἐκ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἀσσούρ, πατὴρ τοῦ Σαμσιαδὰδ Β', βασιλεύσας μεταξὺ 2000 καὶ 1600 π. Χ.

Ἰσμὶτ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς *Νικομηδείας* (βλ. λ.).

Ἰσμόρνικ *[Γεωγρ.]*. Ἐπίμηκες ἐδαφικὸν τμῆμα ἐν Σερβίᾳ, μεταξὺ τῶν λεκανοπεδίων Ραδοβίστης καὶ Βράνιας, διασχιζόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μοραύα καὶ δι' οὗ διέρχεται ἡ ὁδὸς Φεριζοβιτς-Ραδοβίστας-Γκίλαν-Βράνιας, ἡ συνδέουσα τὸ Κοσσυφοπέδιον μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μοραύα καὶ τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Βράνιας. Δ. Σ. Δ.

Ἰσμπὲργκ (Isbergues) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Πὰ-ντὲ Καλαί. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται ὡραῖος ναὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐν ᾧ φυλάσσεται τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἰσμπέργης, ἀδελφῆς Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Οὐχὶ μακρὰν τοῦ ναοῦ εὑρίσκεται πηγὴ τῆς ἁγίας. Μ. Ν. Δ.

Ἰσμὺρ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς *Σμύρνης* (βλ. λ.).

Ἰσμυρλιάν, *Ματεὸς ὁ Γ'*. Ἀρμένιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, πατριαρχεύσας δὶς (1894—1896 καὶ 1908) εἰς ἐποχὰς κρισίμους διὰ τὸ ἀρμενικὸν ἔθνος. Ἐτήρησε στάσιν ἀνδρικὴν κατὰ τὰς ἀρμενικὰς σφαγάς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Κατὰ τὴν νεοτουρκικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ Ἰουλίου 1908 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἐκλεγεὶς καθολικός, ἤτοι ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν γρηγοριανῶν Ἀρμενίων, μετέβη εἰς Ἐτσμιατζὶν τοῦ Καυκάσου, παραμείνας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1910. Ν. Μ.

Ἴσνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ρηγκλίων τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 100.

Ἰσνὰρ (Isnard). Γάλλος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1824 ὑπηρέτει εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον ὑπὸ τὸν Μωχαρὲμ βέην. Διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑποναυάρχου Λὲ-Τελλιέ, ἐγκατέλιπε τὸ πλοῖόν του τὴν παραμονὴν τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου (1827), ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐξηκολούθησε τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν ναυτικόν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Συρίας. Γ. Δ. Κ.

Digitized by Google

—**Ἰσνὰρ** (Isnard), ***Μαξιμῖνος.*** Γάλλος πολιτικὸς (1755—1825). Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας του εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐθνοσυνέλευσιν (1791) διακριθεὶς διὰ τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμά του. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1792 ἐπανεκλεγεὶς ὡς μέλος τῆς συμβατικῆς, ἐψήφισε τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἀλλ' ἀντέστη κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς παρισινῆς κομμούνας ὑπὲρ τῆς ἀποφυλακίσεως τοῦ Ἐμπέρτ. Μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς θερμιδωριανῆς ἀντιδράσεως, κατεδίωξε τοὺς ἰακωβίνους καὶ τῷ 1795 ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Πενταχοσίων, ὅπου ἐνεφανίσθη ὡς ἐνθουσιώδης ὑπέρμαχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθεστῶτος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μ. Ναπολέοντος καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἐπέδειξε τοιαῦτα μοναρχικὰ αἰσθήματα, ὥστε κατώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὸν νόμον τοῦ 1816, δι' οὗ προεγράφοντο οἱ βασιλοκτόνοι συμβατικοί. Μετὰ τῆς Ἐκκλησίας συνεφιλιώθη, δημοσιεύσας τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον ἢ «Ἀθανασία τῆς ψυχῆς» ἀπολογίαν. Μ. Ν. Δ.

Μαξιμῖνος Ἰσνάρ.

ἰσνάφι (τό)· βλ. λ. *ἐσνάφι.*

ἰσο—· πρὸς δήλωσιν ἰσότητος ἢ ὁμοιότητος: *ἰσοβασιλεὺς* (ἴσος πρὸς βασιλέα), *ἰσογράμματος* (ὁ ἔχων ἴσα γράμματα), *ἰσοδαίμων* (ἴσος πρὸς δαίμονα, πρὸς θεόν), *ἰσοδίαιτος* (ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν πάντοτε δίαιταν), *ἰσοδιαρκὴς* (ὁ ἐξ ἴσου διαρκής), *ἰσοδίκαιος* (ὁ ἐξ ἴσου δίκαιος), *ἰσόδραχμος* (ἴσος πρὸς δραχμήν), *ἰσόμαχος* (ἰσοδύναμος), *ἰσόμισθος* (ὁ ἴσον μισθὸν λαμβάνων), *ἰσονεφὴς* (ὁ ὅμοιος μὲ τὰ νέφη), *ἰσόξυλος* (ὁ ὅμοιος μὲ ξύλον), *ἰσοφωνία* (ἀντὶ τοῦ *ὁμοιοκαταληξία*) κτλ.

—*[Χημ.]* Τὸ πρόθεμα *ἰσο—* τίθεται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ χάριν συντομίας ἀντὶ τοῦ ὅλου ἐπιθέτου *ἰσομερὴς* ἢ *ἰσομερές.* Οὕτω λ. χ. ἀντὶ τοῦ ὅρου *ἰσομερὲς βουτάνιον* λέγομεν *ἰσοβουτάνιον,* ἀντὶ τοῦ *ἰσομερὲς βουτυλένιον* λέγομεν *ἰσοβουτυλένιον,* ἀντὶ τοῦ *ἰσομερὴς προπυλικὴ ἀλκοόλη* λέγομεν *ἰσοπροπυλικὴ ἀλκοόλη* κλπ.

Ὅσαι τῶν οὕτω συνθέτων λέξεων δὲν ἐλεξικογραφήθησαν ἐνταῦθα, δέον νὰ ζητηθῶσιν εἰς τὸ δεύτερον, τὸ καὶ κύριον, αὐτῶν συνθετικόν, π. χ. *βουτάνιον.* Σ. Γ.

ἰσοαιμοπυρρόλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὁμόλογον τοῦ *πυρρολίου* ληφθὲν ἐκ τῆς αἱμίνης καὶ παραγώγων τῆς χλωροφύλλης. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς 2,3-διμεθυλο-4-αἰθυλοπυρρόλιον. Σ. Γ.

ἰσόαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην ἁλμυρότητα πρὸς ἄλλον.

— **ἰσόαλοι** ***γραμμαὶ*** (isohalines) καλοῦνται αἱ καμπύλαι γραμμαὶ αἱ ἑνοῦσαι τὰ σημεῖα εἰς ἃ ἡ ἁλμυρότης εἶναι ἡ αὐτή.

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ μεταβολαὶ τῆς ἁλμυρότητος ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι, αἵτινες προκαλοῦσιν ὡς εἰκὸς καὶ μεταβολὰς πυκνότητος, εἶναι συνήθεις εἰς ἁπάσας τὰς θαλάσσας. Αἱ μεταβολαὶ αὗται γίνονται αἰσθητότεραι εἰς τὰ ἐπιφανειακὰ στρώματα ὡς καὶ πλησίον τῶν ἀκτῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῶν γλυκέων ὑδάτων (βροχαί, τῆξις πάγων, ἐκβολαὶ ποταμῶν κλπ.), ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς ἐντόνου ἐξατμίσεως τῶν ἐπιφανειακῶν στιβάδων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς θερμὰς θερινὰς ἡμέρας. Διὰ τῆς συστηματικῆς μελέτης τῶν θαλασσῶν, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὠκεανογραφίας, κατωρθώθη ὅπως χαραχθῶσιν, ἐπὶ τῶν ἁλιευτικῶν ἰδίᾳ χαρτῶν, αἱ ἰσόαλοι γραμμαί. Αἱ καμπύλαι αὗται γραμμαὶ παρουσιάζουσι μεταβολάς, τόσον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅσον καὶ εἰς τὰ διάφορα βάθη, ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ ἐποχῆς. Αἱ μεταβολαὶ αὗται τῆς ἁλμυρότητος ἔχουσι μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἁλιείαν, ἰδίᾳ εἰς πολλὰ εἴδη περιοδικῶν ἰχθύων, ὅπως π. χ. ὁ τόννος, ἡ ἀρίγγη κλπ. Ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσιν οἱ ὑδρόβιοι ὀργανισμοὶ εἰς τὰς ἀποτόμους μεταβολὰς ἁλμυρότητος, διακρίνονται εἰς *εὐρυάλους,* οἵτινες ἀντέχουσιν εἰς ἀποτόμους μεταβολὰς ἁλμυρότητος, καὶ *στενοάλους,* μὴ ἐξοικειουμένους εὐκόλως ἢ οὐδόλως εἰς μεταβολὰς ἁλμυρότητος. Ν. Ι. Σ.

ἰσοαμυλαλκοόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ταυτόσημον τοῦ *ἰσοβουτυλοκαρβινόλη* (βλ. *ἀμυλικὴ ἀλκοόλη*). Σ. Γ.

ἰσοάρκη (ἡ) (Isoarca Münst) *[Παλαιοζῳολ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀρκιδῶν ταξοδόντων δμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων μαλακίων.* Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο λεῖον, κοιλιοειδές. Λείψανά των εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου καὶ τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

ἰσοασπαραγίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἀσπαραγινικὸν ὀξύ.*

Ἴσοβα. Λατινικὴ μονὴ ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φραγκοκρατίας. Κατεστράφη περὶ τὸ 1263 ὑπὸ τῶν κατὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου ἐπερχομένων στρατιωτῶν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ὑπὸ τῆς παραδόσεως δὲ ἡ ἧττα τῆς Πριννίτσης ἀπεδόθη εἰς τὴν διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ὀργὴν τῆς Θεοτόκου. —Π.

ἰσοβαθὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον βάθος πρὸς ἄλλον τινά, ὁ ἐξ ἴσου βαθύς: «ἰσοβαθεῖς λιμένες,—θάλασσαι κττ.».—Ἐπίρρ. ***ἰσοβαθῶς.***

— **ἰσοβαθὴς** ***γραμμὴ*** (ligne isobathe). Καλεῖται οὕτως ἡ καμπύλη γραμμή, ἡ ἑνοῦσα τὰ σημεῖα, εἰς ἃ τὸ βάθος εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν σημείων γίνεται διὰ βολισμάτων ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων. Αἱ ἰσοβαθεῖς γραμμαὶ εἶναι ἐνδεικτικαὶ τοῦ ὑφάλου ἐδάφους, ἀναγράφονται δὲ ἐπὶ τῶν

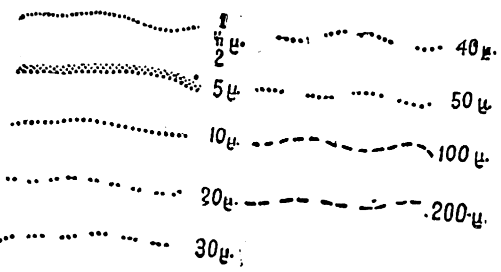

Συνθηματικὴ παράστασις τῶν ἰσοβαθῶν καμπύλων, εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ναυτικοὺς χάρτας.

ναυτικῶν χαρτῶν εἰς μέτρα ἢ ὀργυιὰς (ἀγγλικοὶ καὶ ἀμερικανικοὶ ναυτικοὶ χάρται). Τὰ ἀντίστοιχα βάθη χαρακτηρίζονται δι' εἰδικῆς σημάνσεως ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ σχήματι. Ν. Ι. Σ.

ἰσοβάθμιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) καὶ *ἰσόβαθμος*· ὁ ἔχων ἴσον, τὸν αὐτὸν βαθμόν, ὁμοιόβαθμος: «ἰσοβάθμιοι θέσεις, — ὑπάλληλοι».

ἰσοβαλερυλαζίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_4H_9CO.N_3$. Εὐαποσύνθετος κρυσταλλικὴ μᾶζα. Σ. Γ.

ἰσοβανιλλικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.].* Ἰσομερὴς πρὸς τὸ *βανιλλικὸν ὀξὺ* ἕνωσις, λαμβανομένη διὰ ζέσεως μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος τοῦ ἡμιπινικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 250° καὶ διὰ διαλύματος χλωριούχου σιδήρου χρώννυται κίτρινον. Σ. Γ.

ἰσοβαρβαλοΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Γλυκοζίτης ἀνευρεθεὶς εἰς τὴν ἀλόην, συνιστάμενος ἐξ ἀραβινόζης καὶ τριοξυμεθυλανθρακινόνης. Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα, γεύσεως κατ' ἀρχὰς γλυκιζούσης καὶ εἶτα πικρᾶς. Σ. Γ.

ἰσοβαρβιτουρικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_4H_4N_2O_3$, λαμβανομένη ἐκ τῆς 5-νιτροουρακίλης. Διὰ θερμάνσεως μετὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ οὐρίας μετατρέπεται εἰς οὐρικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

ἰσοβαρὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον, τὸ αὐτὸ βάρος: «ἰσοβαρεῖς λίθοι».

— **ἰσοβαρεῖς** ***ἐπιφάνειαι*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *ἐπιφάνειαι* ἰσοβαρεῖς.

— **ἰσοβαρεῖς** ***καμπύλαι*** *[Φυσ.].* Καλοῦνται οὕτως ἔν τινι διαγράμματι αἱ καμπύλαι αἱ ἑνοῦσαι πάντα τὰ σημεῖα ἴσης πιέσεως. Ἐὰν παραστήσωμεν τὸν συντελεστὴν διαστολῆς α ἀερίου, ὅστις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πιέσεως εἰς συνάρτησιν τῆς θερμοκρασίας, λαμβάνοντες ἐν τῷ διαγράμματι ὡς τετμημένας τὰς τιμὰς τῆς θερμοκρασίας καὶ ὡς τεταγμένας τὰς ἀντιστοίχους τιμὰς τοῦ α, τότε αἱ ἰσοβαρεῖς παριστῶσι τὰς μεταβολὰς τοῦ συντελεστοῦ διαστολῆς α ὑπὸ σταθερὰν πίεσιν. Αἱ ἰσοβαρεῖς ἔχουσι μεγίστην σημασίαν ἐπὶ τῶν μετεωρολογικῶν χαρτῶν (βλ. κατ.). Κ. Π.

—*[Μετεωρολ.]* Καλοῦνται *ἰσοβαρεῖς καμπύλαι* αἱ ἐπί τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου γραμμαί, αἱ ἑνοῦσαι τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν βαρομετρικὴν πίεσιν ἀνηγμένην εἰς τὴν ἐπιφάνειαν θαλάσσης. Αἱ ἰσοβαρεῖς εἶναι αἱ τομαὶ τῶν ἐπιφανειῶν ἴσης πιέσεως μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς μέσης στάθμης τῆς θαλάσσης ἢ τοῦ γεωειδοῦς. Αἱ βαρομετρικαὶ πιέσεις μετρούμεναι διὰ τῶν ὕψων τῆς ὑδραργυρικῆς στήλης (εἰς χιλιοστόμετρα ἢ ἀγγλικοὺς δακτύλους), δέον νὰ εἶναι διωρθωμέναι ἐκ τῆς βαρύτητος καθ' ὕψος καὶ κατὰ πλάτος, δηλαδὴ νὰ ἐκφράζωνται εἰς κανονικὸν ὑδράργυρον πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν μετεωρολογικῶν χαρτῶν. Ἡ μετατροπὴ τῶν πιέσεων ἐκπεφρασμένων εἰς χιλιοστόμετρα ἢ ἀγγλικοὺς δακτύλους καὶ πιέσεις ἐκπεφρασμένας εἰς χιλιοστοβαρίδας δὲν γίνεται παρὰ μετὰ τὴν διόρθωσιν τῆς βαρύτητος. Ἡ μελέτη μεγάλης σειρᾶς χαρτῶν ἰσοβαρῶν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ διάταξις τῶν καμπύλων παρουσιάζει εἰδικὰς μορφάς, αἵτινες παρατηροῦνται πολὺ συχνότερον τῶν ἄλλων. Εἶναι οἱ καλούμενοι *τύποι τῶν ἰσοβαρῶν.* Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Weather» ὁ Abercromby διακρίνει ἑπτὰ κυρίως τύπους ἰσοβαρῶν καμπύλων: 1) τῆς *ὑφέσεως* ἢ *βαρομετρικοῦ ἐλαχίστου* (Dépression, Tiefdruckgebiet, Zyklone, Minimum barométrique)· 2) τοῦ *ἀντικυκλῶνος* ἢ *βαρομετρικοῦ μεγίστου* (Anticyclone, Hochdruckgebiet, Maximum barométrique· 3) τῆς *δευτερευούσης ὑφέσεως* (Dépression secondaire, Teilminima, Randzyklone)· 4) τῆς *ὑοειδοῦς* ἢ *σφηνοειδοῦς ὑφέσεως,* ἤτοι σχήματος V (V-dépression, Tiefdruckausläufer)· 5) τοῦ *αὐχένος* ἢ *λαιμοῦ* μεταξὺ δύο ἀντικυκλώνων καὶ δύο ὑφέσεων (σταυροειδὴς σχηματισμός, Col barométrique)· 6) τῆς *σφηνὸς* ὑψηλῶν πιέσεων μεταξὺ δύο ὑφέσεων (Coins, Keilehohen Druckes)· 7) τοῦ συστήματος τῶν *εὐθυγράμμων ἰσοβαρῶν* (Isobares rectilignes, Die geradlinigen Isobaren). Εἰς τοὺς ἀνωτέρω θεμελιώδεις τύπους προσθέτουσι συχνὰ καὶ τοὺς ἑξῆς δύο: 1) Τῆς *στενωποῦ* ἢ *αὔλακος* (Couloir, Rinue niedrigen Druckes) τῶν χαμηλῶν πιέσεων, ἥτις ἐκτείνεται μεταξὺ δύο ἀντικυκλώνων καὶ διαφέρει τοῦ *αὐχένος* λόγῳ τοῦ μήκους αὐτῆς. Ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν τὴν συνήθη τοπογραφικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ, ἡ στενωπὸς τῶν χαμηλῶν πιέσεων ἀναπαρίσταται ὑπὸ μιᾶς κοιλάδος μεταξὺ δύο ὀρεινῶν μαζῶν. 2) Τοῦ *σάγματος* ἢ *λόφου* (Crête, Rücken) *τῶν ὑψηλῶν πιέσεων* μεταξὺ δύο ἐκτάσεων χαμηλῶν πιέσεων. Ὁ λόφος διαφέρει τῆς σφηνὸς ὅπως ἡ στενωπὸς τοῦ αὐχένος.

Τέλος θὰ ἠδύνατό τις νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τοὺς ἀνωτέρω τύπους καί: 1) Τὸν τοῦ *βαρομετρικοῦ ἕλους.* 2) Τὸν τοῦ *σάγματος τῶν ὑψηλῶν πιέσεων* (Sattelhohen Deuckes), ὅστις διαφέρει τοῦ ἀντικυκλῶνος ἐκ τῆς ἀπουσίας βαροβαθμῖδος λίαν καθωρισμένης, ὡς καὶ μιᾶς κεντρικῆς περιοχῆς. Τοῦτο ἐκφράζεται εἰς τὴν τοπογραφικὴν γλῶσσαν ὡς ἓν ὑψίπεδον ἐφ' οὗ εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι προεξοχαὶ ἐδάφους.

Ἡ εἰκ. 1 παριστᾷ τοὺς ἑπτὰ ἰσοβαρικοὺς θεμελιώδεις τύπους τοῦ Abercromby, οἵτινες κατὰ τὸν Köppen ἀποδίδουσι περίπου τὴν διανομὴν τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως βορείως τοῦ Ἀτλαντικοῦ τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1865. Ἡ ταξινόμησις τοῦ Abercromby ἐπιτρέπει μετ' ἀκριβείας νὰ προσδιορίσωμεν τὸν καιρόν, ὅστις ἐπικρατεῖ εἰς τὰ πέριξ τῶν τύπων τούτων, ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκτάσεως τῶν δράσεών των, ἀλλ' ἔξω τῶν εἰδικῶν τούτων περιπτώσεων ὁ καιρὸς κανονίζεται ὑπὸ τῆς γενικῆς διανομῆς τῆς πιέσεως, δηλαδὴ ὑπὸ τῶν σχετικῶν θέσεων τῶν κέντρων τῶν ὑψηλῶν καὶ χαμηλῶν πιέσεων. Οἱ δύο οὗτοι ἀντίθετοι σχηματισμοὶ δύνανται νὰ κατέχωσιν ὡς πρὸς ἀλλήλους διαφόρους θέσεις, ἐπηρεαζομένας ὑπὸ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἠπείρων καὶ τῶν ὠκεανῶν. Διὰ τοῦτο γίνεται δι' ἑκάστην περιοχὴν μία εἰδικὴ μελέτη τῶν τύπων τῆς διανομῆς τῆς πιέσεως ἢ τῶν ἰσοβαρῶν. Μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων σχετικῶν μελετῶν ταξινομήσεως τῶν *ἰσοβαρικῶν τύπων* ἀνήκει εἰς τὸν διάσημον Ἄγγλον μετεωρολόγον E. Gold, ὅστις ἐπὶ τῇ βάσει ἰσοβαρικῶν χαρτῶν τῆς περιόδου 1905—1918 ἐξήγαγε 15 θεμελιώδεις τύπους καὶ ὑποτύπους (εἰκ. 2). Ἡ συχνότης αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους μετεωρολογικὰς ἐποχὰς δίδεται ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι:

Εἰκ. 1. *Θεμελιώδης τύπος ἰσοβαρῶν κατὰ τὸν Abercromby.*

Συχνότης τύπων διανομῆς πιέσεως κατὰ τὸν Gold.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
Χειμών:	127	145	60	90	74	63	63	12	11	40	30	26	9	34	49
Ἄνοιξις:	89	59	39	62	30	29	63	38	47	64	38	31	23	54	65
Θέρος:	179	53	65	122	50	14	51	20	48	82	29	18	18	47	72
Φθινόπωρον:	128	73	37	67	61	49	68	11	11	52	34	44	10	34	47
Ὁλικόν:	523	330	201	341	215	155	245	81	117	238	131	119	60	169	233

Ἡ μελέτη αὕτη, ἥτις χρησιμεύει σήμερον ὡς ἄριστος πρακτικὸς ὁδηγὸς διὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ ἀναλόγως τῶν χαρακτηριστικῶν θέσεων, δὲν εἶναι παρὰ μία πρώτη προσπάθεια τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος, διότι πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει πράγματι ἡ ἐξέλιξις τοῦ τύπου καιροῦ, δηλαδὴ τοῦ ἰσαλλοβαρικοῦ χάρτου, καὶ ἐπίσης τῆς διανομῆς τῆς θερμοκρασίας. Αἱ ἀνωτέρω ἰσο-

Digitized by Google

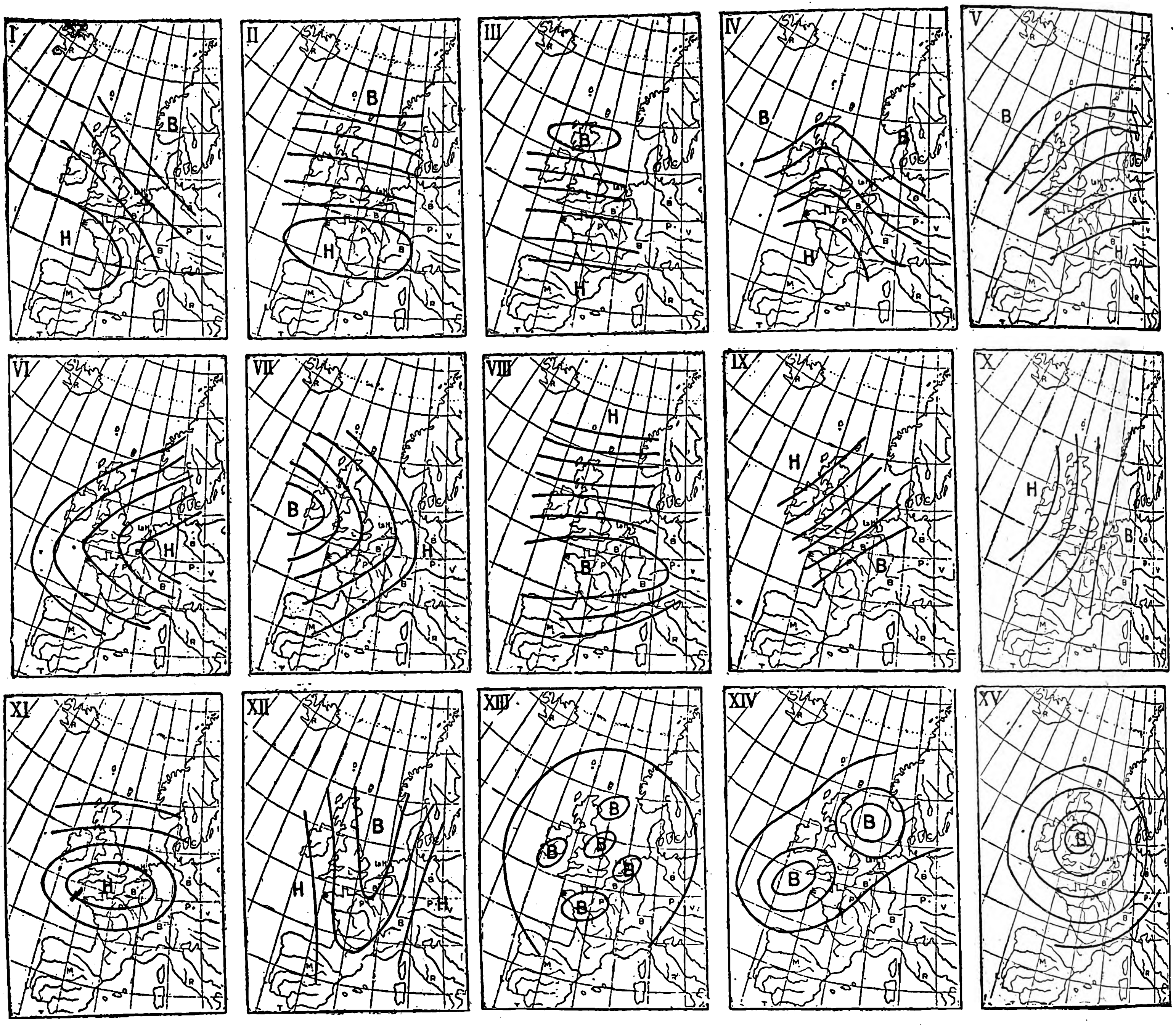

Εἰκ. 2. *Οἱ 15 κύριοι τύποι ἰσοβαρῶν κατὰ E. Gold.*
[Ἡ γραμμὴ Η σημαίνει τὴν θέσιν τῶν ὑψηλῶν πιέσεων καὶ ἀντικυκλώνων· τὸ γράμμα Β τὴν θέσιν τῶν χαμηλῶν καὶ τῶν βαρομετρικῶν ἐλαχίστων.]

βαρικαὶ μορφαὶ τοῦ Abercromby διακρίνονται εἰς τοὺς *κυρίους τύπους ἰσοβαρῶν* (Haupttypen der Isobaren) καὶ εἰς τοὺς *δευτερεύοντας* ἢ *παραγώγους* (sekundären Isobarenformen). Οἱ κύριοι τύποι τῶν ἰσοβαρῶν περιλαμβάνουσι τὰς μορφὰς τῶν κλειστῶν ἰσοβαρῶν. Εἰς τὰς *ὑφέσεις* ἢ *κυκλῶνας* ἡ πίεσις ἐλαττοῦται ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον ἔνθα παρατηρεῖται τὸ ἐλάχιστον τῶν πιέσεων. Ὁ *ἀντικυκλὼν* εἶναι ὁ τύπος τῶν ἰσοβαρῶν, καθ' ὃν αὗται εἶναι καμπύλαι κλεισταὶ ὡς εἰς τὰς ὑφέσεις, ἡ πίεσις βαίνει ὅμως αὔξουσα ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον. Αἱ *δευτερεύουσαι ὑφέσεις* εἶναι μικρότεραι ὑφέσεις, αἵτινες σχηματίζονται εἰς τὰ κράσπεδα μεγάλης τινὸς ὑφέσεως. Ἐν Εὐρώπῃ παρατηροῦνται συνήθως νοτίως ἢ νοτιοδυτικῶς τοῦ κέντρου τῆς κυρίας ὑφέσεως, καὶ συχνότατα σχηματίζονται εἰς τὸν κόλπον τῆς Γενούης, ὅταν ἡ κυρία ὕφεσις διέρχεται διὰ τῶν Βρετανικῶν νήσων, καὶ ἡ πίεσις ἀνυψοῦται εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Αἱ *ὑοειδεῖς* ἢ *σφηνοειδεῖς ὑφέσεις* ἔχουσι τὰς ἰσοβαρεῖς ἐπιμηκυνομένας κατὰ διεύθυνσιν μεταξὺ δύο περιοχῶν σχετικῶς ὑψηλοτέρας πιέσεως λαμβάνουσαι τὸ σχῆμα σφηνὸς (V). Αἱ *σφῆνες ὑψηλῶν πιέσεων* ἢ *ἐξάρσεως* εἶναι ἡ ἰσοβαρικὴ παράστασις τμήματος ἀντικυκλῶνός τινος προεκτεινομένου μεταξὺ δύο ὑφέσεων. Αἱ *εὐθύγραμμοι ἰσοβαρεῖς* παρατηροῦνται μεταξὺ μιᾶς περιοχῆς ὑψηλῆς πιέσεως καὶ ἑτέρας χαμηλῆς τοιαύτης καὶ εἶναι παράλληλοι μεταξύ των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Defant*, Wetter und Wettervorhersage. —*Généraι Delcambre*, Lexique Météorologique.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— Ἰσοβαρεῖς χάρται *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ *μετεωρολογικοὶ* χάρται, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ τόποι, ἔνθα ἡ βαρομετρικὴ πίεσις εἶναι ἡ ἰδία, ἑνοῦνται διὰ καμπύλων. Ἡ πίεσις εἶναι ἀνηγμένη εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, δυνάμεθα δὲ νὰ χαράξωμεν χάρτας ἰσοβαρῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν θαλάσσης, καὶ εἰς ὕψη 1000 μ., 2000, 8000. Ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν παρατηρηθεισῶν πιέσεων εἰς ὡρισμένην στιγμήν, εἰς ἅπαντας τοὺς σταθμούς, ἢ τῶν μέσων πιέσεων, διακρίνομεν *συνοπτικοὺς χάρτας ἰσοβαρῶν ὡρισμένης χρονικῆς στιγμῆς* καὶ *συνοπτικοὺς χάρτας μέσων ἰσοβαρῶν*, εἴτε ἁπλῶς *χάρτας ἰσοβαρῶν* ἢ *χάρτας μέσων ἰσοβαρῶν* (Σχ. 1 καὶ 2). Ἡ ἰδέα τῆς ἑνώσεως ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ καμπύλων τῶν τόπων τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν βαρομετρικὴν πίεσιν κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν καὶ τῆς μελέτης κατόπιν τοῦ χαραγμένου οὕτω δικτύου χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ′. Τοιοῦτοι χάρται ἐχρησιμοποιήθησαν κατ' ἀρχὰς κατὰ τρόπον ἀναδρομικὸν πρὸς μελέτην ὡρισμένων μετεωρολογικῶν καταστάσεων, ἡ χάραξις ὅμως χαρτῶν τινων περιωρισμένης ἐκτάσεως ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων διαβιβασθεισῶν τηλεγραφικῶς ἤρξατο περίπου ἀπὸ τοῦ 1850.

Ἐν Ἑλλάδι ἐχαράχθησαν καὶ ὑπάρχουσιν ἰσοβαρικοὶ χάρται κανονικῶς ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1899, αἵτινες κατέστησαν πληρέστεροι μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν (1923) ἐντὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν δέκτου ἀσυρμάτου τηλεγράφου (βλ. καὶ λ. *δελτίον*).

Θ. Θ. Φ.

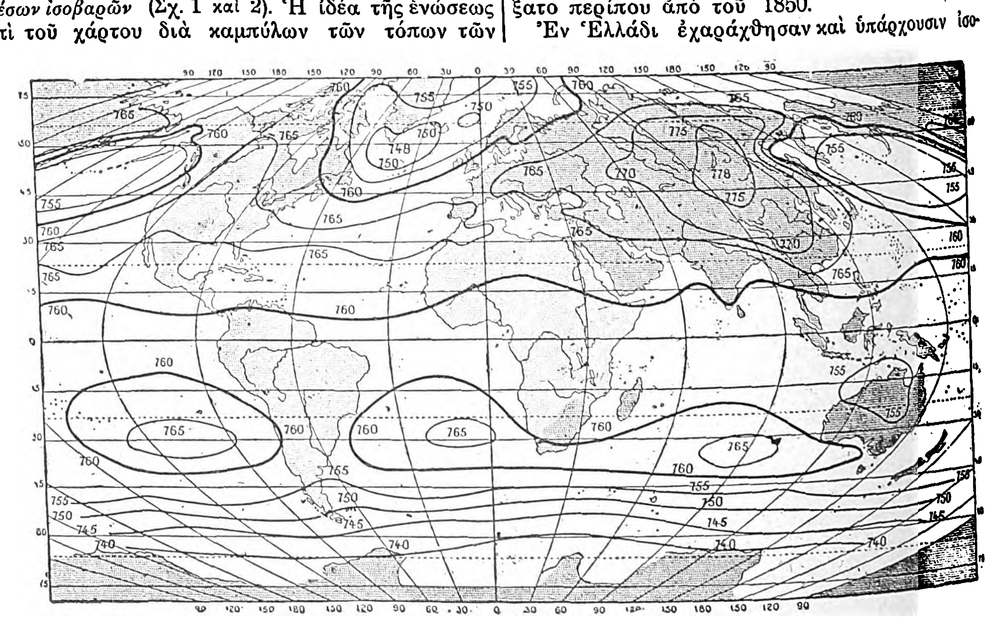

Σχ. 1. *Χάρτης ἰσοβαρῶν Ἰανουαρίου, οὗτινος αἱ ἰσοβαρεῖς καμπύλαι διέρχονται διὰ τῶν τόπων τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν κανονικὴν βαρομετρικὴν πίεσιν κατὰ τὸν ἀνωτέρω μῆνα.*

Digitized by Google

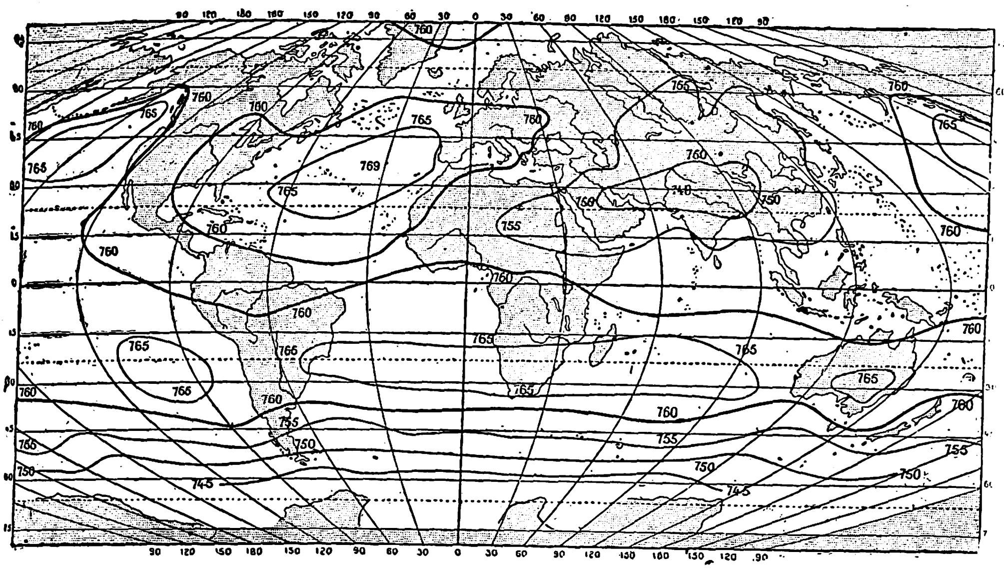

Σχ. 2. *Χάρτης ἰσοβαρῶν Ἰουλίου, οὗτινος αἱ ἰσοβαρεῖς καμπύλαι διέρχονται διὰ τῶν τόπων τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν κανονικὴν βαρομετρικὴν πίεσιν κατὰ τὸν ἀνωτέρω μῆνα.*

—**ἰσοβαρὴς *μεταβολὴ καταστάσεως.*** Καλεῖται οὕτω πᾶσα μεταβολὴ ἀερίου συντελουμένη ὑπὸ σταθερὰν πίεσιν. κ. π.

ἰσοβαρικός,—*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατάστασιν ἢ εἰς τὰς ἰδιότητας τοῦ ἰσοβαροῦς.

—**ἰσοβαρικὴ *μέθοδος*** *[Μετεωρολ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς μετακινήσεως καὶ ἐν γένει ἐξελίξεως τῶν διαφόρων ἰσοβαρικῶν μορφῶν, αἵτινες παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ ἰσοβαρικοῦ μετεωρολογικοῦ χάρτου, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς προγνώσεως μετακινήσεως τῶν ὑφέσεων ἢ κυκλώνων καὶ ἀντικυκλώνων. Διὰ τῆς ἰσοβαρικῆς μεθόδου ἐξετάζεται ἀπολύτως ἡ ἰσοβαρικὴ διαμόρφωσις τοῦ πεδίου, χωρὶς νὰ μελετᾶται τὸ αἴτιον τὸ προκαλοῦν αὐτήν, διὰ τοῦτο συμπληροῦται αὕτη πολλάκις διὰ τῆς *ἰσαλλοβαρικῆς μεθόδου.* θ. θ. φ

—**ἰσοβαρικὸν *πεδίον,*** ἢ —***ἀνάγλυφον*** *[Μετεωρολ.].* Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἀποδίδεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ διεθνὴς ὅρος «relief ἢ champ isobarique», σημαίνων τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῆς πιέσεως, ἅτινα παρατηροῦνται εἰς περιοχήν τινα. Τὸ πεδίον εἶναι ἀνώμαλον (accidenté) ἐὰν οἱ κυκλῶνες ἢ ἀντικυκλῶνες ἐπακολουθοῦσιν ἀλλήλους· ἐὰν τοὐναντίον τὸ πεδίον εἶναι ὁμαλὸν (plat), χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *ζώνη ὁμαλῆς βαροβαθμῖδος* (zone à gradient plat) ἢ *βαρομετρικὸν ἕλος* (marais barométrique). Εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας παρατηρεῖται ἄνεμος μεταβλητὸς κατὰ διεύθυνσιν καὶ ἐν γένει ἀσθενὴς κατ' ἔντασιν, εἰς αὐτὰς δὲ εὐνοεῖται ὁ σχηματισμὸς τοπικῶν ἀχλύων ἢ ὁμιχλῶν ἢ ὄμβρων ἀσθενῶν. θ. θ. φ.

—**ἰσοβαρικὸς *τύπος*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. *ἰσοβαρεῖς καμπύλαι.*

ἰσοβιολανθρόνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *βενζανθρόνη.*

ἰσόβιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ διαρκῶν καθ' ὅλον τὸν βίον, ἐφ' ὅσον ζῇ τις: «ἰσόβιος σύνταξις, —θέσις», «ἰσόβια δεσμά».—Ἐπίρρ. ***ἰσοβίως.***

—**ἰσόβιος *πρόσοδος*** *['Αστικ. Δίκ.]*· βλ.. *πρόσοδος.*

ἰσοβιότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰσοβίου, ἡ ἐφ' ὅρου ζωῆς ὑπόστασις ἰδιότητός τινος ἢ καταστάσεως: «ἡ ἰσοβιότης δημοσίου ὑπαλλήλου,—συντάξεως κτλ.».

—*[Συνταγμ. Δίκ.]* Ἡ ἀρχὴ περὶ διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ δικαστική, ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν καθιέρωσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς *ἰσοβιότητος* τῶν δικαστῶν πρὸς κατοχύρωσιν αὐτῶν ἔναντι τῶν ἐνδεχομένων ὑπερβασιῶν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἰσοβιότης τῶν δικαστῶν εἶναι ἄλλωστε ἀπαραίτητος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτήτου καὶ ἀνεπηρεάστου ἀσκήσεως τοῦ λειτουργήματος αὐτῶν. Παρ' ἡμῖν καθιερώθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἄρθρου 87 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844, δι' οὗ ὅμως ἐξηρτήθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐκ τῆς ἐκδόσεως εἰδικοῦ περὶ αὐτοῦ νόμου. Κατὰ τὸ ἰσχῦον Σύνταγμα (ἄρθρ. 95) οἱ ἀρεοπαγῖται, ἐφέται καὶ πρωτοδίκαι εἶναι ἰσόβιοι. Ἐπίσης ἰσόβιοι εἶναι καὶ οἱ σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας (ἄρθρ. 104), καθὼς καὶ οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου (ἄρθρ 106). Οἱ ἰσοβιότητος ἀπολαύοντες λειτουργοὶ τοῦ κράτους δὲν δύνανται νὰ παυθῶσιν ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἴτε κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς καταδίκης, εἴτε ἕνεκα πειθαρχικῶν παραπτωμάτων ἢ νόσου ἢ ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον ὁ νόμος ὁρίζει. Ἀποχωροῦν δὲ ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας οἱ μὲν ἀρεοπαγῖται, οἱ πρόεδροι ἐφετῶν, οἱ σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑξηκοστοῦ πέμπτου. Οἱ ἰσοβιότητος ἀπολαύοντες λειτουργοὶ δὲν ἀπολύονται καὶ ἐν περιπτώσει ἔτι καταργήσεως τῆς θέσεώς των. Κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως διαφέρει ἡ ἰσοβιότης τῆς μονιμότητος, τὴν ὁποίαν καθιεροῖ τὸ ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος διὰ τοὺς λοιποὺς διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες ἐπίσης δὲν ἀπολύονται, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. ε. ι. μ.

ἰσοβίτης (ὁ)· ὁ εἰς τὴν ποινὴν τῶν ἰσοβίων δεσμῶν καταδικασθείς.

ἰσοβορνεόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Ἕνωσις στερεοϊσομερὴς πρὸς τὴν *βορνεόλην.* Εἶναι λίαν πτητική, κρυσταλλοῦται εἰς λευκὰ φυλλίδια, τήκεται εἰς 212° καὶ δι' ὀξειδώσεως μετατρέπεται εἰς καφουράν. Παρασκευάζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὀξικοῦ ἐστέρος (*ὀξικὴ ἰσοβορνεόλη*) δι' ἐπιδράσεως ἀνυδρίτου καὶ ὀξικοῦ ὀξέος ἐπὶ ὑδροχλωρικοῦ πινενίου παρουσίᾳ ὀξικοῦ ψευδαργύρου. Ἡ ὀξικὴ ἰσοβορνεόλη βράζει εἰς 107° καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῆς καφουρᾶς. Ἐκ τῆς ἰσοβορνεόλης τῇ ἐπιδράσει ὑδροχλωρίου σχηματίζεται τὸ *χλωρίδιον* αὐτῆς *(ἰσοβορνυλοχλωρίδιον).* σ. γ.

ἰσοβουτυλισοπαρακονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοβουτυλοπαρακονικὸν ὀξύ.*

ἰσοβουτυλογλυκεριλαμίνη, ἢ ***2-μεθυλολο-2-ἀμινοπροπανοδιόλη*-(1,3)** *['Οργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(HO.CH_2)_3\,C(NH)_2$ τηκομένη εἰς 168°. σ. γ.

ἰσοβουτυλοκαρβινόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀμυλικαὶ ἀλκοόλαι.*

ἰσοβουτυλοπαρακονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.].* Εἶναι ἀλκυλοπαρακονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$(CH_3)_2.\,CH.\,CH_2.\,CH.\,CH\,(COOH).\,CH_2$
O——————CO

Τήκεται εἰς 124° καὶ διὰ θερμάνσεως εἰς 135—140° ἰσομερίζεται πρὸς τὸ *ἰσοβουτυλισοπαρακονικὸν ὀξὺ*

$(CH_3)_2\,CH.\,CH.\,CH_2.\,CH.\,CH_2.\,COOH$
O———CO σ. γ.

ἰσοβουτυραλδαζίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Παράγωγον τῆς *ὑδραζίνης.* Διαπεραστικῆς ὀσμῆς ὑγρόν. σ. γ.

ἰσοβουτυρυλομυρμηκικὸν *ὀξύ,* ἢ ***διμεθυλοπυροσταφυλικὸν ὀξύ,*** ἢ ***2-μεθυλοβουτανόνη-(3)-ὀξὺ-(4)*** *['Οργ. Χημ.].* Εἶναι ὀξὺ ὁμόλογον τοῦ *πυροσταφυλικοῦ ὀξέος,* ἔχον τὸν τύπον

$(CH_3)_2\,CH.\,CO.\,CO_2H.$

Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 31°. σ. γ.

ἰσόβροντοι *καμπύλαι* *[Μετεωρολ.].* Καλοῦνται αἱ διερχόμεναι διὰ τῶν τόπων ἐκείνων, εἰς οὓς αἱ βρονταὶ τῶν καταιγίδων ἠκούσθησαν κατὰ μίαν ὡρισμένην ἡμέραν τὴν αὐτὴν χρονικὴν στιγμήν. θ. θ. φ.

ἰσόβροχοι *καμπύλαι* *[Μετεωρολ. - Κλιματολ.]*· βλ. λ. *ἰσόομβρος* καὶ *ἰσοϋετος.*

ἰσοβύθιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· «ἰσοβύθιστον πλοῖον» τὸ ἔχον ἴσον βύθισμα κατά τε τὴν πρῷραν καὶ κατὰ τὴν πρύμναν.

ἰσόγαιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἄλλως *ἰσόγειος* (βλ. λ.).

ἰσογαμέται (οἱ) *[Βιολογ.].* Οὕτω καλοῦνται γενετήσια κύτταρα (ἤτοι γαμέται), τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν διαφορὰν παρουσιάζουν μεταξύ των, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθοῦν εἰς ἄρρενα καὶ θήλεα. Ἐν τούτοις ἕκαστον ἐξ αὐτῶν μόνον του δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ παραγάγῃ νέον ἄτομον, ἀλλὰ μόνον ἀφοῦ συνενωθῶσιν ἀνὰ δύο. Εἰς τὰ φυτὰ παράγονται οἱ ἰσογαμέται ἐντὸς ἰδίων ὀργάνων, τὰ ὁποῖα λέγονται *γαμετάγγεια.* Εἰς τὰ ζῷα παρουσιάζονται ἀνισογαμέται εἰς πολλοὺς μονοκυττάρους ὀργανισμοὺς (π. χ. ῥιζόποδα, μαστιγωτὰ κλπ.). θ. β.

ἰσογαμία (ἡ). Καλεῖται οὕτως ὁ τρόπος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ κατωτέρων φυτῶν καὶ ζῴων διὰ συντήξεως δύο *ἰσογαμετῶν* (βλ. λ.). Τὸ ἐκ τῆς συντήξεως τῶν ἰσογαμετῶν παραγόμενον νέον κύτταρον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, καλεῖται *ζυγωτὸς* ἢ *ζυγοσπόριον.* θ. β.

ἰσόγαμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· «ἰσόγαμα φυτὰ» ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ πρὸς παραγωγὴν ἄρρενα καὶ θήλεα ὄργανα δὲν διαφέρουν ἀπ' ἀλλήλων.

ἰσόγειος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό), καὶ *ἰσόγαιος,* ἢ ***ἰσόγεως*** · ὁ ἴσος μὲ τὴν γῆν, ὁ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους εὑρισκόμενος, ἀντίθ. *ἀνώγειος, ὑπόγειος:* «κατοικία ἰσόγειος» ‖ ***ἰσόγειον*** (τό)· ὡς οὐσ. τὸ ἰσόγειον πάτωμα τῆς οἰκίας: «κατοικεῖ εἰς τὸ ἰσόγειον».—Ἐπίρρ. ***ἰσογείως.***

ἰσογερονικὸν *ὀξύ,* ἢ ***γ,γ-διμεθυλο-δ-ἀκετοβαλεριανικὸν ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.].* Κετονοξὺ τοῦ τύπου

$CH_3.\,CO.\,CH_2.\,C(CH_3)_2.\,CH_2.CH_2.COOH$

λαμβανόμενον δι' ὀξειδωτικῆς διασπάσεως τῆς α-*ἰονόνης.* σ. γ.

ἰσογεώθερμοι *καμπύλαι* *['Εδαφολ.].* Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι, αἵτινες διέρχονται διὰ τῶν τόπων, ἔνθα ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ ἐδάφους ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. θ. θ. φ.

ἰσογλυκίτης (ὁ) *['Οργ. Χημ.].* Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς *ῥαμνόζης.*

ἰσογλυκοζαμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Εἶναι ὀζαμίνη λαμβανομένη ἐκ τῆς d-φαινυλογλυκοζαζόνης καὶ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν d-φρουκτόζην. σ. γ.

ἰσόγραμμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσας γραμμάς.

—*[Μετεωρολ.]* Ὁ ὅρος *ἰσόγραμμος* ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Galton διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων καμπύλων τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων, δηλαδὴ τῶν ἰσοθέρμων, ἰσοβαρῶν, ἰσονεφῶν κτλ. Οἱ εἰδικαὶ χάρται, οὓς συνήθως χρησιμοποιοῦσιν οἱ μετεωρολόγοι, παριστῶσι τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν οἱουδήποτε στοιχείου διὰ σειρᾶς γραμμῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων διέρχεται διὰ τῶν σημείων, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ στοιχεῖον ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. Ὡς πρωτεύοντα χάρτην διὰ τοὺς μετεωρολογικοὺς σκοποὺς δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐκεῖνον, ὅστις παριστᾷ τὴν τοπογραφικὴν διαμόρφωσιν τῆς γῆς, δηλαδὴ τὰς παρακτίους γραμμὰς (coast-lines) καὶ τὰ ἰσόγραμμα τοῦ ὕψους (isograms of height)· τὰ τελευταῖα συνδέουσι τὰ σημεῖα τοῦ αὐτοῦ ὕψους ἄνωθεν τῆς μέσης στάθμης τῆς θαλάσσης καὶ παρέχουσιν ἱκανοποιητικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναγλύφου τῆς ξηρᾶς, εἴς τινας δὲ περιπτώσεις καὶ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης (*ἰσοϋψεῖς* καὶ *ἰσοβαθεῖς καμπύλαι*). Δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὅτι ὅταν αἱ ἐπιφάνειαι στάθμης γίνωσι δεκταὶ ὡς ἀρχικαὶ ἐπιφάνειαι διὰ τὴν παράστασιν τῶν μετεωρολογικῶν δεδομένων, θὰ ἀπαιτηθῶσι διάφορα ἰσόγραμμα ἐπιφανειῶν στάθμης, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δι' ὡρισμένα ὕψη· ὡς ἀρχικὸν παράδειγμα ἀναπαραστάσεως στοιχείων δι' ἰσογράμμων δέον νὰ ἀναφερθῇ ὁ περίφημος χάρτης τοῦ Humboldt τῆς διανομῆς τῆς θερμοκρασίας, ὅστις παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον, διότι περιέχει παράδειγμα καθέτου τομῆς τῆς ἀτμοσφαίρας, δεικνυούσης τὰς ἰσοθέρμους ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀέρι, βασιζομένας ἐπὶ παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ὀρέων πλησίον τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας πρὸς βορρᾶν. Αἱ κάθετοι τομαὶ εἶναι ἄλλο εἶδος χάρτου, ἧττον κοινοῦ, τοῦ χάρτου ἐν ἐπιπέδῳ, ἀλλ' ἐξ ἴσου ἀπαραιτήτου διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀτμοσφαίρας. θ. θ. φ

ἰσογραφία (ἡ)· ἡ πιστὴ ἀναπαράστασις γραφῆς, πίνακος, σχεδίου κ.τ.τ. διὰ τῆς λεγομένης ἀναστατικῆς μεθόδου· μεταγραφὴ τῆς γαλλικῆς λέξεως isographie, ἥτις πάλιν ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *ἴσον* (= ἀντίγραφον) καὶ τοῦ *γράφω* (πρβλ. καὶ *ἰσόγραφον*).

ἰσόγραφον (τό)· ἀκριβὲς ἀντίγραφον (Βυζαντ.), ἄλλως *ἴσον.*

ἰσογώνιος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσας γωνίας: «ἰσογώνια τρίγωνα».

— **ἰσογώνιοι *γραμμαὶ*** *[Φυσ.].* Εἰς τοὺς μαγνητικοὺς χάρτας καλοῦνται οὕτως ἐκεῖναι, αἵτινες

Digitized by Google

διέρχονται διὰ τῶν τόπων, οἵτινες παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν μαγνητικὴν ἀπόκλισιν. κ. π.

—*[Μετεωρολ.]* Καλοῦνται *ἰσογώνιοι* γραμμαὶ ἀνέμου αἱ γραμμαὶ ἢ αἱ καμπύλαι, αἵτινες εἰς ἓν πεδίον ἀκτίνων ἑνοῦσι τοὺς τόπους, ἔνθα ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἑκάστη ἀκτὶς μετὰ μιᾶς σταθερᾶς διευθύνσεως, ἔχει τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμήν. Διὰ τὴν χάραξιν τῶν γραμμῶν τούτων καταγράφεται ἐπί τινος χάρτου ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου δι' ἀριθμῶν, ἀναλόγως τῆς παραδεδεγμένης κλίμακος (π.χ. τῆς κλίμακος ἀπὸ 0 — 32), διὰ νὰ λάβωμεν εἶτα τὰς ἰσογωνίους, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ συνδέσωμεν τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἀριθμὸς τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου εἶναι ὁ αὐτός. Ἐὰν γίνηται χρῆσις τῆς κλίμακος 0—32, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαράξωμεν τὰς ἰσογωνίους τοῦ ἀνέ-

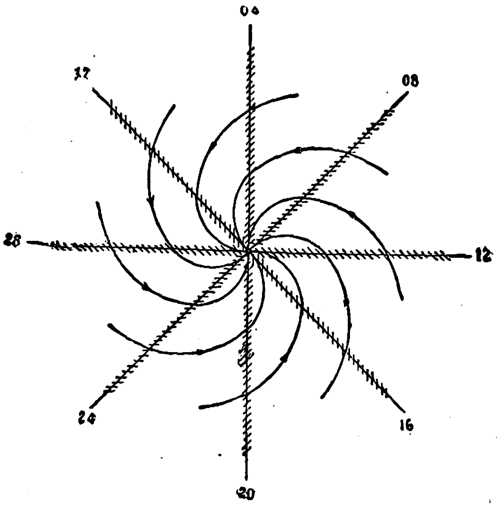

Ἰσογώνιοι γραμμαὶ (ἀκτῖνες) καὶ γραμμαὶ ρευμάτων (σπειροειδεῖς) εἰς μίαν βαρομετρικὴν κυκλικὴν ἰδεατὴν ὕφεσιν.

μου ἀνὰ 4· οὕτω π.χ. ἡ ἰσογώνιος 4 εἶναι ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῶν σημείων, δι' ἃ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου εἶναι ἡ βορειοανατολικὴ κτλ. Ὅταν χαραχθῶσιν αἱ ἰσογώνιοι τοῦ ἀνέμου, καλύπτεται ἑκάστη καμπύλη διὰ μικρῶν γραμμῶν παραλλήλων μεταξύ των καὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, ἣν παριστῶσι. Φέροντες τὰς ἐφαπτομένας καμπύλας εἰς τὰς μικρὸς ταύτας γραμμὰς λαμβάνομεν τὰς γραμμὰς τῶν ρευμάτων τοῦ ἀνέμου, ἀναλόγους πρὸς τὰς γραμμὰς ἐντάσεως μαγνητικοῦ πεδίου. Εἰς μίαν κυκλικὴν ἰδεώδη ὕφεσιν καὶ σταθεράν, αἱ ἰσογώνιοι εἶναι ἀκτῖνες καὶ αἱ γραμμαὶ ρευμάτων λογαριθμικαὶ σπεῖραι. θ. θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— **ἰσογώνιος** ***μετασχηματισμός.*** Καλεῖται οὕτως ὁ μετασχηματισμός, κατὰ τὸν ὁποῖον διατηρεῖται ἡ ἰσότης τῶν γωνιῶν (βλ. λ. *σύμμορφος*). Σ. Μ.-Ο.

ἰσοδαίτης (ὁ)· ὁ ἴσας μερίδας διανέμων, ὁ τὸ ἴσον, τὸ δίκαιον ἑκάστῳ ἀπονέμων, παρ' ἀρχαίοις ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Βάκχου, τοῦ Πλούτωνος· ‖ ὁ μερίζων τὸ κρέας εἰς τὰ συμπόσια.

Ἰσοδαίτης *[Μυθολ.].* Χθόνιος δαίμων παρ' Ἕλλησι, ποικιλοτρόπως ἐμφανιζόμενος ὑπὸ τῶν παραδόσεων. Ὁ Ἡσίοδος ταυτίζει αὐτὸν μὲ τὸν Πλούτωνα, ὁ Πλούταρχος μὲ τὸν Διόνυσον Ζαγρέα ἢ Νυκτέλιον ἢ Σαβάζιον, ὁ Λουκιανὸς πρὸς τὸν Βάκχον, ὅστις τῶν θείων «ἡγεῖται συμποσίων ὡς τὸ ἴσον ἅπαντες ἔχοιεν», ὁ δὲ Σουίδας ὁρίζει αὐτὸν οὕτω: «ξενικός τις δαίμων, ᾧ τὰ δημώδη γύναια καὶ μὴ πάνυ σπουδαῖα ἐτέλει». Ἡ λατρεία αὐτοῦ εἰσήχθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς ἑταίρας Φρύνης, ἱδρυσάσης μάλιστα ἰδιωτικὸν θίασον προσιτὸν καὶ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐτέλουν τὸ μυστήρια μετ' «ἐποπτείας», δι' ἃ καὶ αὕτη κατηγορήθη ἐπὶ ἀκολασίᾳ. Π. Ν. Π.

ἰσοδακτυλία (ἡ) *[Ἰατρ.].* Οὕτω καθορίζεται ἡ ἰσότης τοῦ μήκους τῶν δακτύλων, οἵτινες δυνατὸν νὰ ὦσι ταυτοχρόνως βραχεῖς καὶ ἐξογκωμένοι πρὸς τὴν βάσιν αὐτῶν. Μ. Ν. Κ.

ἰσοδεϋδρακετικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

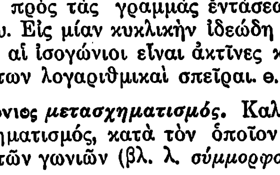

σχηματιζομένη ἐν μίγματι μετὰ τοῦ αἰθυλεστέρος αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπίδρασιν πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ ἀκετοξικοῦ ἐστέρος. Εἶναι σῶμα εὐδιάλυτον ἐν βράζοντι ὕδατι καὶ δυσδιάλυτον ἐν ψυχρῷ. Τήκεται εἰς 155°. Ὁ αἰθυλεστὴρ αὐτοῦ τήκεται εἰς 24° καὶ βράζει εἰς 240—244°. Σ. Γ.

ἰσοδιαζωτικὰ *ἅλατα [Ὀργ. Χημ.]* βλ. *διαζωσώματα.*

— **ἰσοδιαζωτικοὶ** ***ὑδρῖται*** *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *διαζωσώματα.*

ἰσοδιάστασις, *—εως* (ἡ) *[Γεωδ.].* Ἐπὶ τῶν ὑψομετρικῶν χαρτῶν ἢ τοπογραφικῶν διαγραμμάτων, ἐφ' ὧν σχεδιάζονται ὑψομετρικαὶ καμπύλαι, καλεῖται *ἰσοδιάστασις* ἡ σταθερὰ κατακόρυφος ὑψομετρικὴ διαφορὰ μεταξὺ δύο συνεχῶν ἰσοϋψῶν καμπύλων, τουτέστιν ἡ κατακόρυφος ἀπόστασις μεταξὺ δύο ἀλληλοδιαδόχων ὁριζοντίων τομῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀναλόγως τῆς κλίμακος τῆς γενικῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους, αἱ καμπύλαι σχεδιάζονται μὲ ἰσοδιάστασιν 0,50 μ., 1,00 μ., 2,00 μ., 5,00 μ. ἢ καὶ μεγαλυτέραν. Διὰ πολὺ πεδινὰ ἐδάφη ἰσοδιάστασις 0,50 μ. εἶναι κανονική. Διὰ περισσότερον ἀνώμαλα ἐδάφη ἰσοδιάστασις 1.00 μ. εἶναι συνήθης. Εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη γίνεται χρῆσις ἰσοδιαστάσεων 5,00 μ. καὶ ἄνω, ἀναλόγως τῆς κλίμακος τοῦ διαγράμματος ἢ χάρτου. Γ. ΞΕΝΟΣ

ἰσοδιάστατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ ἐξ ἴσου ἀπέχων: «σημεῖα ἰσοδιάστατα ὡς πρὸς ἕτερόν τι σημεῖον».

— **ἰσοδιάστατα** ***σχήματα*** *[Μαθημ.].* Καλοῦνται οὕτω τὰ σχήματα τὰ ἔχοντα ἴσας διαστάσεις, π. χ. ἡ εὐθεῖα γραμμὴ καὶ μία τυχοῦσα καμπύλη. Μία ἐπιφάνεια ἐν τῷ χώρῳ καὶ ἓν ἐπίπεδον εἶναι ἰσοδιάστατα σχήματα. Σ. Μ.-Ο.

ἰσοδιβουτυλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *βουτυλένια.*

Ἰσοδίκη. Θυγάτηρ τοῦ Ἀλκμεωνίδου Εὐρυπτολέμου, σύζυγος τοῦ Κίμωνος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιλτιάδου, καὶ μήτηρ τοῦ Θεσσαλοῦ, Λακεδαιμονίου καὶ Ἠλείου. ΚΑΨ.

ἰσοδιμεθυλονιτραμίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις βράζουσα εἰς 112°.

ἰσοδιμορφία (ἡ), ἢ *ἰσοδιμορφισμός* (isodimorphie) *[Ὀρυκτολ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ ἰδιότης ἐκείνη, καθ' ἣν ὡρισμένα κρυσταλλικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν ἰσόμορφον σειράν, εἶναι συγχρόνως καὶ δίμορφα, τῆς ἑτέρας κρυσταλλικῆς μορφῆς αὐτῶν ἀποτελούσης ἰδίαν ἰσόμορφον σειράν. Παράδειγμα ἰσοδιμορφίας παρέχει ἡ ἰσοδίμορφος σειρὰ τοῦ σιδηροπυρίτου καὶ μαρκασίτου, ἤτοι τοῦ διθειούχου σιδήρου (FeS_2), ὁ ὁποῖος ὡς σιδηροπυρίτης μὲν κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὡς μαρκασίτης δὲ εἰς τὸ ρομβικόν. Διότι εἰς μὲν τὴν ἰσόμορφον σειρὰν τοῦ σιδηροπυρίτου ἀνήκουν ὁ χλοανθίτης ($NiAs_2$) καὶ ὁ κοβαλτίτης (CoAsS), κρυσταλλούμενος ἐπίσης εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, εἰς δὲ τὴν ἰσόμορφον σειρὰν τοῦ μαρκασίτου ὁ λευκὸς νικελιοπυρίτης καὶ ὁ δαναΐτης, τὰ ὁποῖα εἶναι μὲν τῆς αὐτῆς χημικῆς συστάσεως πρὸς τὸν χλοανθίτην καὶ κοβαλτίνην, ἀλλὰ κρυσταλλοῦνται, ὡς καὶ ὁ μαρκασίτης, εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα. Γ. Β

ἰσόδομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κατ' ἴσους δόμους ᾠκοδομημένος, ὁ ἐκτισμένος εἰς στοίχους λίθων εὐθεῖς καὶ ἴσους πρὸς ἀλλήλους: «ἰσόδομος οἰκοδόμησις».

ἰσοδυναμικαὶ ***γραμμαὶ*** *[Φυσ.].* Καλεῖται ἐν διαγράμματι μεταβολῆς καταστάσεως οὐσίας τινὸς *ἰσοδυναμικὴ γραμμή*, ἡ γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα πάντα τὰ σημεῖα, ἐν οἷς τὸ θερμοδυναμικὸν δυναμικὸν εἶναι σταθερόν. Κ. Π.

ἰσοδύναμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην δύναμιν, ἰσχύν, σημασίαν, ἀξίαν πρὸς τὴν δύναμιν κτλ. ἄλλου τινός, ἰσάξιος, ἰσότιμος: «μηχαναὶ ἰσοδύναμοι», «ἔννοιαι—, φράσεις ἰσοδύναμοι», «τρίγωνον καὶ τρίπλευρον εἶναι ἔννοιαι ἰσοδύναμοι», ὁμοίως «ὁ Σωκράτης ἦτο διδάσκαλος τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ Πλάτων ἦτο μαθητὴς τοῦ Σωκράτους».

—**ἰσοδύναμα** ***γραμμάτια*** βλ. *γραμμάτια.*

— **ἰσοδύναμα** ***συστήματα*** *[Μαθημ.].* Καλοῦνται οὕτω δύο συστήματα ἐξισώσεως, ὅταν αἱ αὐταὶ τιμαὶ τῶν ἀγνώστων ἐπαληθεύουσιν ἀμφότερα. Λ.χ. τὰ συστήματα.

$$\left.\begin{array}{l}5x+2y=31\\2x-y=7\end{array}\right\}\quad\left\{\begin{array}{l}x+y=8\\4x-5y=5\end{array}\right.$$

εἶναι ἰσοδύναμα, διότι ἐπαληθεύονται ἀμφότερα ὑπὸ τῶν τιμῶν x=5 καὶ y=3. Περὶ τῶν ἰσοδυνάμων συστημάτων ἀποδεικνύει ἡ στοιχειώδης ἄλγεβρα τὰ ἑξῆς δύο θεωρήματα: 1) Ἐὰν ἐν συστήματι προσθέσωμεν ὁσασδήποτε ἐξισώσεις καὶ ἀντικαταστήσωμεν μίαν τῶν προστεθεισῶν διὰ τῆς προκυψάσης, εὑρίσκομεν σύστημα ἰσοδύναμον τῷ πρώτῳ. 2) Ἐὰν εἰς ἓν σύστημα μία τῶν ἐξισώσεων εἶναι τῆς μορφῆς x=α, ὅπου x εἷς ἐκ τῶν ἀγνώστων καὶ α γνωστὴ παράστασις, καὶ ἀντικαταστήσωμεν εἰς τὰς λοιπὰς ἐξισώσεις, ὅλας ἢ καὶ μερικὰς ἐξ αὐτῶν, τὸ x διὰ τοῦ α, εὑρίσκομεν σύστημα ἰσοδύναμον τῷ πρώτῳ. Γ. Θ. Κ.

— **ἰσοδύναμοι** ***γραμμαὶ*** ἢ ***ἰσοδυναμικαί*** βλ. λ. *ἰσοδυναμικαὶ γραμμαί.*

— **ἰσοδύναμοι** ***ἔννοιαι*** *[Λογικ.].* *Ἰσοδύναμοι* λέγονται αἱ ἔννοιαι αἱ δυνάμεναι νὰ κατηγορηθῶσι κατὰ τῶν αὐτῶν ὑποκειμένων, αἱ ἔννοιαι, δηλαδή, αἱ ἔχουσαι τὸ αὐτὸ πλάτος καὶ ἑπομένως τὸ αὐτὸ βάθος, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν γνωρισμάτων τῶν ἀποτελούντων τὸ βάθος μιᾶς ἐννοίας καθορίζεται καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς. Π. χ. ὁ ἄνθρωπος καὶ λογικὸν ζῷον, ἰσόπλευρον παραλληλεπίπεδον καὶ τετράγωνον, εἶναι ἰσοδύναμοι ἔννοιαι. Ὅσοι ὅροι ἀντιστοιχοῦν εἰς πραγματικῶς ἰσοδυνάμους ἐννοίας, εἶναι συνώνυμοι, ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται ὅτι πάντες οἱ ὅροι, ὅσους μεταχειριζόμεθα ἐν τῇ κοινῇ συζητήσει ὡς συνωνύμους, ἀντιστοιχοῦν εἰς ἐννοίας ὄντως συνωνύμους.

— **ἰσοδύναμοι** ***προτάσεις*** *[Λογικ.].* Καλοῦνται οὕτω προτάσεις ἀποτελοῦσαι διαφόρους διατυπώσεις τῆς αὐτῆς κρίσεως. Αἱ ἰσοδύναμοι προτάσεις α) εἶναι αἱ αὐταὶ ὡς πρὸς τὸ ποιόν, τὸ ποσόν, τὴν ἀναφορὰν καὶ τὸν τρόπον, καὶ διαφέρουν μόνον κατὰ τὸ ἀντικείμενον (ἢ κατηγορούμενον) καὶ ὑποκείμενον αὐτῶν, ἤ, β) διαφέρουν μὲν κατὰ τὸ ποιόν, ἢ τὸ ποσὸν κτλ., παρουσιάζουσι δὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ἢ μή. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἔχουν ἢ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον καὶ ἰσοδύναμα κατηγορούμενα, ἢ τὸ αὐτὸ κατηγορούμενον καὶ ἰσοδύναμα ὑποκείμενα, ἢ ἰσοδύναμα ὑποκείμενα καὶ κατηγορούμενα. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, εἶναι ἰσοδύναμοι μόνον ἐάν, διὰ καταλλήλου ἀντιστροφῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας, ἢ καὶ τῶν δύο ταυτοχρόνως, ἀνάγονται εἰς ἰσοδυνάμους προτάσεις τοῦ εἴδους τῶν προηγουμένων. ΜΑΞΙΜΙΑΝΗ ΠΟΡΤΑΣΗ

—**ἰσοδύναμοι** ***στρατοὶ*** *[Στρατ.].* Καλοῦνται οὕτως οἱ στρατοὶ οἱ στηρίζοντες τὴν ἰσοτιμίαν των, οὐχὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν παραγόντων (π. χ. ἀμφότεροι ἐπὶ τοῦ ὁπλισμοῦ ἢ τῆς ἐκπαιδεύσεως κτλ.), ἀλλ' ἐπὶ διαφόρων ἕκαστος παραγόντων, κατὰ τρόπον ὅμως ὥστε τὰ πλεονεκτήματα παράγοντός τινος ἑνὸς στρατοῦ νὰ ἐξουδετερῶνται ὑπὸ καταλλήλων παραγόντων ἑτέρου στρατοῦ, ὡς π. χ. ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ νὰ ἐξουδετερῶται διὰ τοῦ καλυτέρου ὁπλισμοῦ ἢ τοῦ μείζονος ἠθικοῦ, κτλ. —Δ

— **ἰσοδύναμοι** ***τίτλοι*** βλ. *δάνεια.*

— **ἰσοδύναμοι** ***τροφαὶ*** *[Διαιτ.].* Καλοῦνται οὕτως αἱ τροφαὶ αἱ ἔχουσαι πρὸς ἀλλήλας ἴσην δύναμιν, ἤτοι ἰδίαν ἀπόδοσιν εἰς θερμαντικὰς μονάδας (θερμίδας). Σ. Γ.

— **ἰσοδύναμον** ***γέμισμα*** *[Βλητ.].* Ὡς *ἰσοδύναμον* χαρακτηρίζεται γέμισμά τι, ὅταν ἐν συγκρίσει πρὸς ἕτερον ἢ ἄλλα, διαφόρου βάρους καὶ ἐκ διαφόρου βλητικῆς οὐσίας, δίδῃ τὴν αὐτὴν ἀρχικὴν ταχύτητα, χρησιμοποιούμενον εἰς τὸ αὐτὸ πυροβόλον ὅπλον μετὰ τοῦ ἰδίου βλήματος· ἐπίσης προκειμένου περὶ σειρᾶς διαφόρων γεμισμάτων, διαφόρου βλητικῆς δυνάμεως, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν προξενουμένων ἐν γένει φθορῶν εἰς τὸ κοῖλον. Ὁ ἀριθμὸς βολῶν, διὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν φθορῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ κανονικὸν γέμισμα, δίδει τὸ μέτρον τοῦ ἰσοδυνάμου. Κ. Φ. Δ.

—**ἰσοδύναμον** ***ἠλεκτροχημικὸν*** *[Φυσ.].* Ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἠλεκτρολύσεως δεικνύεται, ὅτι ἡ μᾶζα ἀποχωριζομένης ἠλεκτρολυτικῶς οὐσίας τινὸς εἶναι ἀνάλογος τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος i, τοῦ χρόνου t διελεύσεως τοῦ ρεύματος καὶ σταθερᾶς τινος A, ἥτις καλεῖται *ἠλεκτροχημικὸν ἰσοδύναμον* τῆς οὐσίας καὶ ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ βάρους τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τοῦ σθένους αὐτῆς, ἤτοι: $m=Ai.t$

Δεικνύεται δ' ὅτι εἶναι: $A=\mu/z\varepsilon$ (1), ἔνθα μ ἡ μᾶζα τοῦ ἰόντος, z τὸ σθένος αὐτοῦ καὶ ε τὸ στοιχειῶδες ἠλεκτρικὸν φορτίον. Ἐὰν εἰς τὰς ἀνωτέρω σχέσεις πολλαπλασιάσωμεν ἀμφότερα τὰ μέλη ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν Loschmidt N (ὅστις δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων τῶν περιεχομένων εἰς ἓν γραμμομόριον οὐσίας) προκύπτει $A=\alpha/zC$, ἔνθα $\alpha=N\mu$ παριστᾷ τὸ ἀτομικὸν βάρος τοῦ ἰόντος καὶ $C=N\varepsilon$ παριστᾷ παγκοσμίαν σταθεράν, ἥτις καλεῖται *σταθερὰ Coulomb* καὶ τῆς ὁποίας ἡ τιμὴ εἶναι 96.490 Coul. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τύπου δεικνύεται ὅτι εὑρίσκομεν τὸ ἠλεκτροχημικὸν ἰσοδύναμον στοιχείων, ἐὰν διαιρέσωμεν τὸ ἀτομικὸν βάρος αὐτῶν διὰ τοῦ γινομένου τῆς σταθερᾶς Coulomb ἐπὶ τὸ σθένος τοῦ ἀτόμου. Ἐν τῇ πράξει καλοῦμεν ἠλεκτροχημικὸν ἰσοδύναμον στοιχείου τὴν μᾶζαν αὐτοῦ, ἥτις ἀποχωρίζεται ἠλεκτρολυτικῶς ὑπὸ ποσότητος ἠλεκτρισμοῦ ἴσης πρὸς ἓν Coulomb. Τὰ ἠλεκτροχημικὰ ἰσοδύναμα τῶν στοιχείων παρέχονται ὑπὸ εἰδικῶν πινάκων. Κ.Π.

—**ἰσοδύναμον** ***μηχανικὸν τῆς θερμότητος*** *[Φυσ.].* Ἐν τῇ θερμοδυναμικῇ καλεῖται *μηχανικὸν ἰσοδύναμον τῆς θερμότητος* τὸ ἔργον, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς μίαν μονάδα θερμότητος. Δεικνύεται δ' ὅτι διὰ δαπάνης ἔργου 427 χιλιογραμμομέτρων προκύπτει ποσὸν θερμότητος ἴσον πρὸς 1 μεγάλην θερμίδα (βλ. *θερμοδυναμική*). Κ. Π.

—**ἰσοδύναμον** ***χημικὸν*** *[Χημ.].* *Ἰσοδύναμον χημικὸν* στοιχείου τινὸς ἢ χημικῆς ρίζης καλοῦμεν τὴν κατὰ βάρος ποσότητα, ἥτις δύναται ἢ νὰ ἑνωθῇ μεθ' ἑνὸς γραμμαρίου ὑδρογόνου ἢ νὰ ἀν-

Digitized by Google

τικαταστήση ἴσην ποσότητα ἐκ τοῦ στοιχείου τούτου εἰς τὰς ἑνώσεις αὐτοῦ. Οὕτω π. χ., ἐὰν θερμάνωμεν χαλκὸν εἰς τὸν ἀέρα, παρατηροῦμεν, ὅτι οὗτος ἀλλοιοῦται καί, ἑνούμενος μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, σχηματίζει ὀξυγονοῦχον ἕνωσιν: τὸ ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ. Ἐὰν νῦν προσδιορίσωμεν τὸ βάρος τοῦ μετὰ τοῦ χαλκοῦ ἑνωθέντος ὀξυγόνου, εὑρίσκομεν, ὅτι εἰς 31,8 γρ. χαλκοῦ ἀντιστοιχοῦν 8 γρ. ὀξυγόνου. Θερμαίνοντες ἤδη καταλλήλως τὸ ὀξείδιον τοῦτο τοῦ χαλκοῦ ἐντὸς σωλῆνος καὶ διοχετεύοντες δι' αὐτοῦ ρεῦμα ὀξυγόνου παρατηροῦμεν, ὅτι σχηματίζεται μεταλλικὸς χαλκὸς καὶ ὕδωρ, ὅπερ δηλοῖ ὅτι τὸ ὑδρογόνον ἀντικατέστησε τὸν χαλκὸν εἰς τὴν μετ' ὀξυγόνου ἕνωσιν αὐτοῦ. Συλλέγοντες καταλλήλως τὸ οὕτω σχηματισθὲν ὕδωρ ἐντὸς προεξυγισμένου δοχείου καὶ προσδιορίζοντες τὸ βάρος, εὑρίσκομεν ὅτι δαπάναις 39,8 γρ. ὀξειδίου τοῦ χαλκοῦ (31,8+8=39,8 γρ.) σχηματίζονται 31,8 γρ. μεταλλικοῦ χαλκοῦ καὶ 9 γρ. ὕδατος. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι τὰ 8 γρ. ὀξυγόνου, ἅτινα εἶχον ἑνωθῆ μετὰ 31,8 γρ. χαλκοῦ, ἑνοῦνται ὡσαύτως μεθ' ἑνὸς γρ. ὑδρογόνου καὶ σχηματίζουσιν 9 γρ. ὕδατος. Ἄρα τὸ χημικὸν ἰσοδύναμον τοῦ ὀξυγόνου ἰσοῦται πρὸς 8 γρ., καθ' ὅσον εἶναι ἡ μόνη ποσότης ἐκ τοῦ στοιχείου τούτου, ἥτις ἑνοῦται μεθ' ἑνὸς γραμ. ὑδρογόνου. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον 31,8 γρ. χαλκοῦ ἑνοῦνται μετὰ 8 γρ. ὀξυγόνου, εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ποσότης αὕτη χαλκοῦ (31,8 γρ.) θὰ ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ μεθ' ἑνὸς γραμ. ὀξυγόνου. Κατὰ συνέπειαν τὸ χημικὸν ἰσοδύναμον τοῦ χαλκοῦ ἰσοῦται πρὸς 31,8 γρ.

Ἐκ πειραμάτων κατεδείχθη, ὅτι τὸ χημικὸν ἰσοδύναμον τῶν στοιχείων (ἢ ἁπλῶν σωμάτων) ἰσοῦται πρὸς τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀτομικοῦ αὐτῶν βάρους διὰ τοῦ σθένους αὐτῶν.

Στοιχεῖα		*ἀτομικὸν βάρος*	*σθένος*	*Χημ. ἰσοδύναμον*
Νάτριον	(Ma)	23	1	23 : 1 = 23
Ἀσβέστιον	(Ca)	40	2	40 : 2 = 20
Ἀργίλλιον	(Al)	27	3	27 : 3 = 9
Βαριον	(Ba)	137	2	137 : 2 = 68,5 κ.ο.κ.

Δοθέντος ὅτι τὸ ἀτομικὸν βάρος τοῦ χλωρίου εἶναι 35,5 καὶ τὸ τοῦ ὑδρογόνου 1 (ἀκριβέστερον 1,008) ἕπεται, ὅτι τὸ μόριον τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σύγκειται ἐξ ἑνὸς ἀτόμου χλωρίου καὶ ἑνὸς ἀτόμου ὑδρογόνου. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν ὀξέος ὑπὸ βάσεως (ἢ ἀντιστρόφως), δέον νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐκ τῶν σωμάτων τούτων ποσότητας ἀντιστοίχους, δηλαδὴ ἰσοδυνάμους. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ χρησιμοποιηθησομένη βάσις δέον νὰ περιέχῃ ποσότητα μετάλλου ἱκανὴν ὅπως ἀντικαταστήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ὑδρογόνον τοῦ ὀξέος. Διὰ ποσότητα ὀξέος, ἥτις περιέχει 1 γραμμάριον ὑδρογόνου ἡ ποσότης αὕτη τοῦ μετάλλου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ βάρος διαιρεθὲν διὰ τοῦ σθένους αὐτοῦ. Συνεπῶς διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν 36,5 γρ. ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἤτοι ποσότητος ὀξέος περιεχούσης 1 γρ. ὑδρογόνου, ἀπαιτεῖται 1 μυριόγραμμον καυστικοῦ νατρίου (ἤτοι 40 γρ.), ἐν ᾧ ὑπάρχει ποσότης νατρίου ἴση πρὸς 23 γρ. ἥτις δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ 1 γρ. ὑδρογόνου. Οὕτω ἡ χωροῦσα, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀντίδρασις τῆς ἐξουδετερώσεως ἔσται:

$$H|Cl + Na|OH = H_2O + NaCl$$

ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ	καυστικὸν νάτριον	ὕδωρ	χλωριοῦχον νάτριον

Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι ἓν μοριόγραμμον καυστικοῦ νατρίου καὶ ἥμισυ μοριόγραμμον ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου εἶναι χημικῶς ἰσοδύναμα πρὸς 1 μοριόγραμμον ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ὅπερ περιέχει 1 ἄτομον ὑδρογόνου. Ἀντιστρόφως 1 μοριόγρ. ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος (HCl), $^1/_2$ μοριόγρ. θειικοῦ ὀξέος (H_2SO_4), $^1/_3$ μοριογρ. φωσφορικοῦ ὀξέος (H_3PO_4) εἶναι χημικῶς ἰσοδύναμα πρὸς ἓν μοριόγρ. καυστικοῦ νατρίου (NaOH) καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰσὶ καὶ μεταξύ των ἰσοδύναμα. Γενικεύοντες τὰ ἀνωτέρω καλοῦμεν *χημικὸν ἰσοδύναμον* δοθέντος σώματος τὴν κατὰ βάρος ποσότητα ἐκ τοῦ σώματος τούτου, ἥτις περιέχει 1 ἄτομον ὑδρογόνου ἢ τὸ ἀντίστοιχον βάρος στοιχείου τινὸς ἢ χημικῆς ρίζης ἱκανοῦ εἴτε νὰ ἀντικαταστήσῃ ἓν ἄτομον ὑδρογόνου εἰς τὰς ἑνώσεις αὐτοῦ, εἴτε νὰ ἑνωθῇ μετ' ἴσης ποσότητος ὑδρογόνου (δηλαδὴ μεθ' ἑνὸς ἀτόμου ὑδρογόνου).

Σώματα	*Χημικὸς τύπος*	*Χημικὸν ἰσοδύναμον*
Νάτριον	Na^I	23.
Ἀσβέστιον	Ca^{II}	40 : 2 = 20.
Ἀργίλλιον	Al^{III}	27 : 3 = 9.
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ	HCl	36, 5.
Θειικὸν ὀξὺ	H_2SO_4	98 : 2 = 49.
Φωσφορικον ὀξὺ	H_3PO_4	98 : 3 = 32, 4.
Καυστικὸν νάτριον	NaDH	40.
Ὀξείδιον τοῦ ἀσβεστίου	CaO	56 : 2 = 28. κλπ.

Δ. Μ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

ἰσόεδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), καὶ *ἰσοεδρικός, —ή, —όν*· ὁ ἔχων τὰς ἕδρας ἴσας πρὸς ἀλλήλας.

ἰσοετὲς (τὸ) (Isoetes) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰσοετιδῶν*, περιλαμβάνον κρυπτογαμικὰ φυτὰ μὲ ὑπόγειον ρίζαν βραχυτάτην, διωγκωμένην ἐν σχήματι φοειδοῦς γεωμήλου, ὅπερ περιβάλλεται ὑπὸ θυσάνου ἐπιμήκων φυματίων. Αἱ ὑπέργειοι φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις τοῦ φυτοῦ τούτου φέρουσι κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον των δύο εἴδη σποριαγγείων, τὰ *μικροσποριάγγεια* καὶ τὰ *μακροσποριάγγεια*, ἀμφότερα ἀναπτυσσόμενα ἐπὶ ἀβαθῶν κοιλοτήτων.

Δ. Ν. Π.

ἰσοετίδαι (οἱ) (Isoetidae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κρυπτογάμων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν κυριώτερον τὸ *ἰσοετὲς* (βλ. λ.).

Δ. Ν. Π.

ἰσοευγενόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὁ μεθυλαιθὴρ τῆς προπενυλοπυροκατεχίνης καὶ ἔχει τὸν τύπον $CH_3 . CH : CH . C_6H_3 (OH) (O . CH_3)$. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον κανάγκης τῆς εὐόσμου (ylang - ylang) καὶ τῶν μοσχοκαρύων. Εἶναι ἐλαιῶδες ὑγρόν, ὀσμῆς εὐγενόλης, βράζον εἰς 261°. Λαμβάνεται δι' ἰσομερισμοῦ τῆς εὐγενόλης, ἐπιτελουμένου διὰ θερμάνσεως αὐτῆς μετ' ἀλκαλίων, καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῆς βανιλλίνης.

Σ. Γ.

ἰσοευρεῖς καμπύλαι [*Μετεωρολ.*]. Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι ἐκεῖναι, αἵτινες ἑνοῦσι τοὺς τόπους τοῦ αὐτοῦ εὔρους (βλ. λ. *ἰσοταλαντικαί*).

Θ. Θ. Φ.

ἰσοζύγιον (τό)· ἰσορροπία τοῦ ζυγοῦ, ἰσοσταθμία· || μεταφ. ἐξίσωσις ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἑνὸς οἰκονομικοῦ συνόλου: «τὸ ἰσοζύγιον τοῦ προϋπολογισμοῦ»· || «ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον» ὁ ἰσολογισμὸς μεταξὺ ἐξαγομένων καὶ εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζει εἴτε ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, εἴτε πλεόνασμα τοῦ ἑτέρου τούτων· || «ἰσοζύγιον λογαριασμοῦ» ἡ ἐξίσωσις πιστώσεων καὶ χρεώσεων.

— [*Δημ. Οἰκον.*]. Τὸ *ἰσοζύγιον* ἐν τῇ δημοσίᾳ οἰκονομίᾳ ἔγκειται εἰς τὴν ἰσορρόπησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ (τοῦ κράτους καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου) ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Μεγίστη εἶναι ἡ σημασία τοῦ ἰσοζυγίου, διότι δι' αὐτοῦ ἐξασφαλίζεται ἡ καλὴ πορεία τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν· δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον νὰ καλύπτωνται τυχαίως τὰ ἔξοδα ἑνὸς ἔτους ἀκριβῶς διὰ τῶν ἐσόδων, ἀλλὰ δέον νὰ τίθενται αἱ βάσεις διαρκοῦς καὶ μονίμου ἰσοζυγίου, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς βαθμιαίας καὶ βεβαίας ἀναπτύξεως τοῦ κράτους, μετὰ βαθεῖαν ἔρευναν τῶν οἰκονομικῶν πόρων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, ἀποκρυσταλλουμένων εἰς τὸ οἰκονομικὸν πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως, τελικὸς σκοπὸς τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ᾖ ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἰσοζυγίου. Στοιχεῖα δ' αὐτοῦ εἶναι οἱ φορολογικοὶ καὶ λοιποὶ νόμοι περὶ δημοσίων ἐσόδων καὶ διαχειρίσεως δημοσίων κτημάτων καὶ μονοπωλίων καὶ ὁ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν καθ' ὡρισμένας μεθόδους προϋπολογισμὸς τῶν πραγματοποιηθησομένων ἐσόδων, τὰ ὁποῖα παρέχουσιν εἰς τὸ κράτος τὸ ἐνδόσιμον νὰ καθορίζῃ τὰς ἀνάγκας του καὶ νὰ ἱκανοποιῇ αὐτὰς ἐντὸς τοῦ μέτρου τῶν δυνάμεών του. Τὸ ἰσοζύγιον δὲν εἶναι ἔννοια νομική, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ κράτους, ὡς οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ, διότι ἄνευ αὐτοῦ θὰ ἐπήρχετο ἡ οἰκονομική του καταστροφή. Πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἰσοζυγίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχουσι ληφθῆ μέτρα διὰ τῶν νόμων περὶ δημοσίου λογιστικοῦ, ἐξασφαλιστικὰ τῆς μὴ ὑπερβάσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἀναγεγραμμένων πιστώσεων κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν του καὶ καθοριστικὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύνανται νὰ χορηγηθῶσι πιστώσεις ἀναπληρωτικαὶ κλπ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι κυρίως ὑπουργὸς τοῦ ἰσοζυγίου καὶ κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἰσοζυγίου. Ὁ ἐπακριβὴς ὑπολογισμὸς τῶν μελλόντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἰσοζυγίου, ἀλλὰ προαπαιτεῖ βαθεῖαν γνῶσιν τῶν πόρων καὶ τῶν περιστάσεων τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλαστικότητος αὐτῶν, ἀπορρέουσαν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προϋπολογισμῶν τῶν προηγουμένων χρήσεων. Οὐδεμία νέα δαπάνη δέον νὰ δημιουργῆται, ἂν μὴ πρότερον εὑρεθῇ τὸ μέσον τῆς καλύψεώς της. Ἐντεῦθεν ἀπορρέει ἡ διάκρισις τῶν ἐξόδων εἰς τακτικὰ καὶ εἰς ἔκτακτα καὶ ἐξ ἄλλου τῶν ἐσόδων εἰς τακτικά, οἷα κυρίως εἶναι οἱ φόροι, καὶ εἰς ἔκτακτα, οἷα κυρίως εἶναι τὰ δάνεια. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἰσοζυγίου τίθεται συνήθως ἡ ἀρχή, ὅτι τὰ ἔξοδα χρησιμεύουσι διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐσόδων, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀποβαίνει πολλάκις ἐπικίνδυνος, ὡς ἐκ τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν της, ἐφ' ᾧ δέον νὰ τηρῆται ὁ κανὼν τῆς ἀναλογίας τῶν ἐξόδων πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς, κατὰ τὸν τακτικὸν τοὐλάχιστον βίον τοῦ κράτους. Ὁσάκις τὰ ἔξοδα, καὶ δὴ τὰ τακτικά, δὲν καλύπτονται ἐντελῶς ὑπὸ τῶν τακτικῶν ἐσόδων, ὑπάρχει ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ δυνάμενον νὰ προκύψῃ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐξ αἰφνιδίως ἐμφανιζομένων αἰτίων ἐλαττώσεως ἐσόδων ἢ αὐξήσεως δαπανῶν, ἢ καὶ καθιστάμενον χρόνιον, ὁσάκις ἐκτείνεται εἰς πλείστας χρήσεις. Τέλος, τὸ πλεόνασμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔλλειμμα, ὑπάρχει ὁσάκις τὰ ἔσοδα ὑπερβαίνουσι τὰ ἔξοδα. Ὅπως δὲ πρέπει ν' ἀποφεύγωνται τὰ ἐλλείμματα, οὕτω πρέπει ν' ἀποφεύγωνται καὶ τὰ ἀνωφελῆ καὶ ἄχρηστα πλεονάσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Wagner*, Traité de la Science des Finances, L'organisation de l'Économie financière etc. γαλλ. μετ. *Henry Vouters*, σελ. 125–164).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

— **Ἰσοζύγιον** ***ἐμπορικόν***· βλ. λ. *ἐμπορικὸν* ἰσοζύγιον.

— **Ἰσοζύγιον** ***λογαριασμῶν*** [*Λογιστ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ κατάλογος τῶν λογαριασμῶν δοθείσης ἐπιχειρήσεως ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ. Ὁ κατάλογος οὗτος τῶν λογαριασμῶν περιέχει εἰς τέσσαρας στήλας ποσῶν, α΄) τὰ ἀθροίσματα τῶν ποσῶν τῆς ἀριστερᾶς στήλης (χρεώσεως) ἑκάστου λογαριασμοῦ, β΄) τὰ ἀθροίσματα τῶν ποσῶν τῆς δεξιᾶς στήλης (πιστώσεως), γ΄) τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα καὶ δ΄) τὰ πιστωτικά. Τὸ ἄθροισμα τῶν ποσῶν τῆς χρεώσεως εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν ποσῶν τῆς πιστώσεως, τὸ δὲ ἄθροισμα τῶν χρεωστικῶν ὑπολοίπων ἴσον πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων. Ἡ ἰσότης αὕτη μεταξὺ τῶν ποσῶν τῆς χρεώσεως καὶ τῆς πιστώσεως ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ ποσὰ τῶν διπλογραφικῶν διατυπώσεων (τοῦ ἡμερολογίου) ἐνεγράφησαν ἅπαντα εἰς τὰς στήλας τῆς χρεώσεως καὶ τῆς πιστώσεως τῶν λογαριασμῶν (τοῦ καθολικοῦ). Ὁ πίναξ οὗτος τῶν λογαριασμῶν ἐκλήθη *ἰσοζύγιον*, ἐπειδὴ τὰ ποσὰ τῶν δύο στηλῶν εἶναι ἴσα, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς δύο δίσκους τοῦ ζυγοῦ, ὅταν τὸ βάρος τοῦ ζυγιζομένου πράγματος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ βάρος τῶν σταθμῶν.

Τὸ ἰσοζύγιον, ἐκτὸς τοῦ ἐλέγχου τούτου, χρησιμεύει καὶ πρὸς συγκέντρωσιν τῶν λογαριασμῶν διὰ διευθυντικοὺς σκοπούς, διότι δι' αὐτοῦ ἡ διεύθυνσις τῆς ἐπιχειρήσεως βλέπει τὴν οἰκονομικὴν θέσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν δοθέντι χρόνῳ. Ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβαίνει ἀπαραίτητος ἡ λογικὴ ταξινόμησις τῶν λογαριασμῶν εἰς λογαριασμοὺς κυκλοφοροῦντος καὶ παγίου ἐνεργητικοῦ, βραχυπροθέσμου καὶ μακροπροθέσμου παθητικοῦ, κεφαλαίου, κερδῶν, ἐξόδων καὶ ζημιῶν, διὰ τὴν ἄθροισιν τῶν ποσῶν τῶν λογαριασμῶν ἑκάστης κατηγορίας. Τὸ ἰσοζύγιον τότε καλεῖται καὶ *λογιστικὴ κατάστασις*, ἥτις ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἔντυπος. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις ἰσοζύγια ἢ λογιστικαὶ καταστάσεις συντάσσονται κατὰ μῆνα συνήθως, ἐνῷ εἰς τὰς τραπέζας ἡμερησίως.

Αἱ λογιστικαὶ καταστάσεις τηροῦνται καὶ εἰς βιβλία, ἔνθα εἰς ἐπὶ τούτῳ στήλας ἀναγράφονται τὰ ποσὰ ἑκάστης ἡμερομηνίας πρὸς σύγκρισιν. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ὅλαι αἱ τράπεζαι στέλλουσιν εἰς αὐτὴν κατὰ περιόδους λογιστικὴν κατάστασιν ὁμοιομόρφως συντεταγμένην, διὰ στατιστικοὺς καὶ πιστωτικοὺς σκοπούς. Αἱ λογιστικαὶ αὗται καταστάσεις δημοσιεύονται καὶ εἰς τὸ «Δελτίον τῶν Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν». Ἡ λογιστικὴ κατάστασις τότε ἐκπληροῖ τελείως τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ὅταν δὲν περιέχῃ μικτοὺς λογαριασμοὺς (ἐνεργητικοῦ καὶ καθαρᾶς περιουσίας), οἷοι εἶναι ὁ λογαριασμὸς ἐμπορευμάτων, χρεογράφων κλπ., ὁπότε ἀγνοοῦνται αἱ ἀπογραφαὶ ὡς καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς πωλήσεως. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε δεικνύει τὰς ἐπελθούσας εἰς ὡρισμένα στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ, τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας μεταβολὰς κατὰ τὸ διάστημα, ὅπερ χωρίζει ἑκάστην λογιστικὴν κατάστασιν ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Τὸ ἰσοζύγιον, ὅπερ συντάσσεται πρὸ τῆς ἐγγραφῆς τῶν πράξεων τῆς ἀπογραφῆς, καλεῖται προσωρινόν, τὸ δὲ συντασσόμενον μετὰ τὰς πράξεις τῆς ἀπογραφῆς καλεῖται ὁριστικόν. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων δὲ τοῦ ὁριστικοῦ ἰσοζυγίου ἐξάγεται ὁ ἰσολογισμός. Ἰσοζύγια ἰδιαίτερα συντάσσονται καὶ δι' ἓν ἕκαστον ἀναλυτικὸν καθολικὸν πρὸς ἔλεγχον ἑκάστου ἀντιστοίχου περιληπτικοῦ λογαριασμοῦ καὶ πρὸς συγκέντρωσιν τῶν σχετικῶν λογαριασμῶν. Ἰσοζύγια συντάσσονται καὶ ὅταν οἱ λογαριασμοὶ μιᾶς κατηγορίας λειτουργῶσιν εἰς δελτία. Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὴν διὰ τοῦ ἰσοζυγίου πραγματοποίησιν τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς συγκεντρώσεως. Εἰς τὰς μηνιαίας λογιστικὰς καταστάσεις γίνεται ἡ συγκέντρωσις καὶ τῶν ἰσοζυγίων τῶν ὑποκαταστημάτων, ὅταν ὑπάρχωσι τοιαῦτα.

Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἰσοζύγιον** ***πληρωμῶν*** [*Πολιτ. Οἰκον.*]. Ἀντιπαράθεσις πληρωμῶν, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ κάμῃ μία οἰκονομία κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς οἰκονομικῆς περιόδου (ἔτος), πρὸς ἐκείνας τὰς ὁποίας κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἔχει λαμβάνειν. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ πληρωμαὶ διὰ τὰ εἰσαχθέντα ἐμπορεύματα, αἱ πληρωμαὶ εἰς ἀλλοδαπὰς ἐπιχειρήσεις μεταφορῶν, τὰ ἔξοδα ἡμεδαπῶν εἰς ταξίδια ἐξωτερικοῦ, τόκοι διὰ χρέη πρὸς τὴν ἀλλοδαπήν, ἐπιβαρύνσεις δι' ἐπανορθώσεις κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ὑπάγονται πληρωμαὶ δι' ἐξαχθέντα ἐμπορεύματα, ναῦλοι ἡμεδαπῶν ἀτμοπλοίων καὶ σιδηροδρόμων διὰ μεταφορὰς ἐπ' ὀνόματι ξένων, ἀσφαλιστικαὶ καταβολαὶ ἀλλοδαπῶν ἠσφαλισμένων εἰς ἡμεδαπὰς ἀσφαλείας, τόκοι διὰ κεφάλαια εὑρισκόμενα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἔσοδα ἐκ τῆς βιομηχανίας τῶν ξένων, ἀποστολαὶ χρημάτων ἡμεδαπῶν μεταναστῶν κλπ. Πάντως τὸ κυριώτερον κονδύλιον εἰς τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν ἀποτελοῦν

Digitized by Google

αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ ἐξαγωγαὶ τῶν ἐμπορευμάτων, δηλαδὴ τὸ λεγόμενον *ἐμπορικὸν* ἰσοζύγιον (βλ. λ.). Ἐφόσον εἰς τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν ὑπερτεροῦν αἱ εἰσερχόμεναι πληρωμαὶ τὰς ἐξερχομένας ἔχομεν ἐνεργητικόν, ἐφόσον δὲ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἔχομεν παθητικὸν ἰσοζύγιον πληρωμῶν. Δ.Ε.Κ.

ἰσοζυγισμὸς (ὁ) (handicap). Ὅρος χρησιμοποιούμενος εἰς τὰς ἱπποδρομίας (βλ. λ.) καὶ σημαίνων τὴν ἰσοβάθμιν τῶν δυνάμεων τῶν ἵππων, ἵνα οὗτοι συγκεντρώσωσι τὰς αὐτὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται δι᾽ ἐπιβολῆς βαρῶν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους. Τὸ ἀνώτατον βάρος, ὅπερ ἐπιβάλλεται κατὰ τὰς ἱπποδρομίας ἰσοζυγισμοῦ, ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἀντιστάσεως μεταξὺ 60 καὶ 65 κιλῶν, τὸ δὲ κατώτατον μεταξὺ 40 κα 45. Τὰ μεγαλύτερα ἔπαθλα ἰσοζυγισμοῦ εἶναι τὰ ἀγγλικὰ Cesarevitch καὶ Eclipse Stakes

ἰσοζυγιστὴς (ὁ)· βλ. λ. *ἱπποδρομίαι*.

ἰσόζυγον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Τὸ καλῶς ἰσοσταθμισμένον πλοῖον.

ἰσοζυγῶ (—*έω*)· κάμνω τι ἴσου βάρους μὲ ἄλλο· || ἀμεταβ. εἶμαι τοῦ αὐτοῦ βάρους, εὑρίσκομαι ἐν ἰσορροπίᾳ, ἰσορροπῶ: «ἰσοζυγοῦσιν αἱ ὑποχρεώσεις πρὸς τὰ δικαιώματα».

ἰσοηλεκτρικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *μεθυλομηλονικὸν* ὀξύ.

ἰσοήλιοι *καμπύλαι [Μετεωρολ.—Κλιματ.]*. Καλοῦνται οὕτω. αἱ καμπύλαι ἐκεῖναι, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων ἡ μέση ἐτησία διάρκεια τῆς ἡλιοφανείας ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. Θ. Θ. Φ.

ἰσοθεΐα (ἡ)· ἡ ἐξίσωσις μὲ τὸν θεόν.

ἰσοθειαζολικὰ *σώματα [Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ παράγωγα τοῦ ἰσοθειαζολίου, ὅπερ ἔχει τὸν τύπον

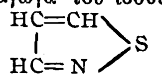

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι ἡ *σακχαρίνη* καὶ αἱ *ναφθοσουλτάμαι*. Σ. Γ.

ἰσοθειαμίδια *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θειαμίδια*.

ἰσοθειοκυανικαὶ *ἑνώσεις [Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου R. N=C=S. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἓν μέλος τῆς τάξεως αὐτῶν ἐλήφθη τὸ πρῶτον ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ σινάπεως, ἐπεκράτησε δι᾽ αὐτὰς ὅλας τὸ ὄνομα *σιναπέλαια* (βλ. λ.). Σ. Γ.

ἰσοθειοκυανικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θειοκυανικὸν* ὀξύ.

— **ἰσοθειοκυανικοῦ** *ὀξέος ἐστέρες [Ὀργ. Χημ.]* βλ. λ. *σιναπέλαια*.

ἰσόθεος (ὁ)· ὁ ἴσος, ὁ ὅμοιος μὲ τὸν θεόν, χαρακτηριστικὸν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν: «ἰσόθεος φώς»· || «ἰσόθεοι τιμαί» τιμαὶ εἰς τὸν θεὸν ἁρμόζουσαι.

ἰσοθέριοι *καμπύλαι [Κλιματολ.]*. Ἀκριβέστερος τύπος τοῦ ὅρου *ἰσόθεροι* καμπύλαι (βλ. λ.).

ἰσοθερμία δερματικὴ (isothermie cutanée)*[Ἰατρ.]*. Ὅρος ἀποδιδόμενος εἰς τὴν ἰσότητα τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ πάντων τῶν σημείων τοῦ καλυπτηρίου συστήματος· εἶναι δὲ συνδρομὴ παρατηρουμένη συχνότατα εἰς τὴν ἐξόφθαλμον βρογχοκήλην. Μ. Ν. Κ.

ἰσοθερμικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων θερμοκρασίαν σταθεράν: «ἰσοθερμικὴ ἀποτόνωσις», «ἰσοθερμικὸν δίκτυον» (βλ. κατ.).

— **ἰσοθερμικὴ** *ἀποτόνωσις [Φυσ.]*. Ἀποτόνωσις τοῦ ἀερίου, συντελουμένη ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν. Κ. Π.

— **ἰσοθερμικὸν** *δίκτυον [Φυσ.]*. Καλεῖται ἰσοθερμικὸν δίκτυον ἰδανικοῦ ἀερίου τὸ σύνολον τῶν ἰσοθέρμων καμπύλων τῶν δεικνυουσῶν τὰς μεταβολὰς τῆς οὐσίας ἀερίου συναρτήσει τοῦ ὄγκου αὐτοῦ ὑπὸ διαφόρους θερμοκρασίας (βλ. λ. *ἀέρια*). Κ. Π.

ἰσοθερμοκρασιακὸν *δυναμικὸν [Μηχαν.]*· βλ.λ. *δυναμικὸν* θερμικόν.

ἰσόθερμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων σχέσιν πρὸς τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν: «ἰσόθερμοι καμπύλαι», «ἰσόθερμος στιβάς», «ἰσόθερμος μεταβολὴ καταστάσεως» (βλ. κατωτ.).

— **ἰσόθερμοι** *καμπύλαι [Φυσ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι, αἵτινες ἐν διαγράμματι ἑνοῦσιν ὅλα τὰ σημεῖα τὰ παρουσιάζοντα τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν. Αἱ καμπύλαι αὗται ἔχουσιν ἰδιάζουσαν σημασίαν ἐν τῇ φυσικῇ διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ἀερίων καὶ ἀτμῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν τελείων ἀερίων ἐν διαγράμματι, ἐν ᾧ λαμβάνονται ὡς συντεταγμέναι ἡ πίεσις καὶ ὁ ὄγκος, αἱ ἰσόθερμοι εἶναι **ἰσοσκελεῖς** ὑπερβολαί. Προκειμένου ὅμως περὶ πραγματικῶν ἀερίων αἱ ἰσόθερμοι συμπίπτουσι πρὸς τὰς τῶν τελείων ἀερίων μόνον εἰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας, ἐνῷ εἰς χαμηλὰς θερμοκρασίας ἀφίστανται οὐσιωδῶς αὐτῶν. Κ. Π.

—*[Ὠκεανογρ.]* Καλοῦνται *ἰσόθερμοι καμπύλαι* (courbes isothermes) αἱ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν σημειούμεναι γραμμαί, αἱ συνενοῦσαι ὅλα τὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἡ θερμοκρασία τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ. Ἐπειδὴ πολλάκις τὰ ρεύματα μεταφέρουσιν εἰς τὰ μεγάλα βόρεια πλάτη τὰ θερμὰ ἰσημερινὰ ὕδατα, ἀντιθέτως δὲ εἰς τὸν ἰσημερινὸν ψυχρὸν πολικὸν ὕδωρ, παρατηροῦνται εἰς τὰς ἰσοθέρμους ἀξιοσημείωτοι κολπώσεις. Ν. Ι. Σ.

— **ἰσόθερμοι** *καμπύλαι* ἢ *γραμμαὶ [Μετεωρολ.—Κλιματολ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐκεῖναι, αἵτινες διέρχονται ἐπί τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου διὰ τῶν τόπων ἔνθα ἡ θερμοκρασία ἡ ἀνηγμένη εἰς τὴν μέσην στάθμην τῆς θαλάσσης ἔχει τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμήν. Ἐὰν πρόκειται περὶ θερμοκρασίας παρατηρηθείσης ἐν δεδομένῃ στιγμῇ καὶ ἐχούσης τὴν αὐτὴν τιμὴν εἰς ὅλους τοὺς σταθμούς, τότε ἔχομεν τὸν συνοπτικὸν χάρτην τῶν ἰσοθέρμων τῆς στιγμῆς, ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ τῆς μέσης θερμοκρασίας, τότε λαμβάνομεν τοὺς συνοπτικοὺς χάρτας τῶν μέσων ἰσοθέρμων (ἐτησίων, μηνιαίων, ἐποχικῶν). Ἐπειδὴ αἱ ἰσόθερμοι εἶναι ἀνηγμέναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ δέον νὰ διορθώσωμεν τὰς παρατηρήσεις ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς θερμοκρασίας μετὰ τοῦ ὕψους, ἐγένετο δεκτὴ διὰ τοὺς ἐκτενεῖς χάρτας ὁλοκλήρου τῆς Γῆς ὁμαλὴ ἐλάττωσις 0.5 βαθμῶν θερμοκρασίας διὰ 100 μ. ἀνόδου· τοῦτο ἐπιτρέπει τὴν ἐξακρίβωσιν ἄνευ ὑπολογισμοῦ, ἐξ ἑνὸς χάρτου ἰσοθέρμου, τῆς θερμοκρασίας τόπου τινὸς εὑρισκομένου εἰς οἱονδήποτε ὕψος. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν χάραξιν χαρτῶν μικρᾶς ἐκτάσεως, δι᾽ οὓς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῶσι συντελεσταὶ ἐλαττώσεως, ἰσχύοντες δι᾽ ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τοῦ χάρτου, δέχονται πραγματικοὺς συντελεστάς, μεταβαλλομένους ἀναλόγως τῶν διαφόρων μηνῶν. Ὁ πρῶτος χάρτης τῶν *μέσων ἐτησίων ἰσοθέρμων* διὰ τὸ σύνολον τῆς Γῆς συνετάχθη τῷ 1817 ὑπὸ τοῦ A. von Humboldt· ὁ ἀριθμὸς τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑπ᾽ αὐτοῦ σταθμῶν ἀνέρχεται μόνον εἰς 58, αἱ θερμοκρασίαι εἶναι ἀνηγμέναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐκπεφρασμέναι εἰς βαθμοὺς Κελσίου. Ὁ πρῶτος χάρτης τῶν μηνιαίων ἰσοθέρμων διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ H. W. Dove, κατ᾽ ἀρχὰς διὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον καὶ Ἰούλιον (1848) καὶ εἶτα δι᾽ ἅπαντας τοὺς μῆνας τοῦ ἔτους (1852). Αἱ ἀποστολαί, αἵτινες μετέβησαν εἰς τὰς ἀρκτικὰς περιοχὰς πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐρευνῶν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Φραγκλίνου, συνεπλήρωσαν τὰ μέχρι τότε γνωστὰ ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν περιοχῶν τοῦ βορείου πόλου καὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Dove νὰ χαράξῃ δύο νέους χάρτας καὶ νὰ δημοσιεύσῃ τῷ 1864 γερμανιστὶ περισπούδαστον ἐργασίαν («Μηνιαῖαι καὶ ἐτήσιοι ἰσόθερμοι εἰς πολικὴν προβολὴν μετὰ ἀναπαραστάσεων τῶν ἀνωμάλων χειμώνων διὰ τῶν ἰσομετρικῶν καμπύλων»), τὴν ὁποίαν συνοδεύουσιν 20 χάρται. Οἱ μηνιαῖοι καὶ ἐτήσιοι χάρται τοῦ Dove μὲ πολικὴν προβολὴν στηρίζονται ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων 2000 σταθμῶν θερμοκρασίας. Μετὰ τὸν Dove οἱ χάρται τῶν ἰσοθέρμων ἐγένοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀκριβέστεροι, καθ᾽ ὅσον ἐπολλαπλασιάζοντο αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας· ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν, ἀκόμη καὶ σήμερον, περιοχαὶ ἀμφίβολοι εἰς τοὺς χάρτας τῶν ἰσοθέρμων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Hann*, Atlas der Meteorologie (Gotha 1887).—*Hann-Süring*, Lehrbuch der Meteorologie (4η ἔκδοσις, ἔνθα ἀπαριθμοῦνται οἱ κυριώτεροι ἰσόθερμοι χάρται τῆς Γῆς).—Οἱ ἰσόθερμοι χάρται διὰ τὴν Γαλλίαν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ *A. Angot* (1903), χαραχθέντες ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων 58 γαλλικῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν καὶ 90 ξένων τοιούτων τῶν ὁμόρων χωρῶν. Θ. Θ. Φ.

— **ἰσόθερμοι** *καμπύλαι εἰς ὕψος [Μετεωρολ.]*. Αἱ συνήθεις ἰσόθερμοι καμπύλαι παριστῶσι τὰς τομὰς τῶν ἰσοθέρμων ἐπιφανειῶν μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς μέσης στάθμης τῆς θαλάσσης ἢ τοῦ γεωειδοῦς. Ἐν τῷ συνόλῳ αἱ ἰσόθερμοι ἐπιφάνειαι κλίνουσιν ἐκ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, μέχρι τῆς στρατοσφαίρας, παρατηροῦνται ὅμως ἀξιοσημείωτοι ἀνωμαλίαι. Εἰς τὰ κατώτερα στρώματα αἱ ἰσόθερμοι ἀρχίζουσι νὰ ἀνυψῶνται ἀναχωροῦσαι ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ, ἡ ἀνωτέρα δ᾽ αὐτῶν στάθμη παρατηρεῖται εἰς γεωγραφικὰ πλάτη ἐνίοτε ἀρκετὰ μεμακρυσμένα ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ (σχ. 1) εἶναι εἰσέτι φανερὰ εἰς τὰ διαγράμματα, ἅτινα χαράσσονται δι᾽ ὡρισμένους μεσημβρινούς. Εἰσερχόμεναι ἐντὸς τῆς στρατοσφαίρας αἱ ἰσόθερμοι ἐπιφάνειαι ἀνορθοῦνται καὶ ἐπειδὴ ἡ ζώνη αὐτὴ παρατηρεῖται εἰς ὕψη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χαμηλά, καθ᾽ ὅσον πλησιάζουσι πρὸς τὸν πόλον, ἡ ἀνόρθωσις λαμβάνει χώραν εἰς πλάτη χαμηλά, ὅταν βαίνωμεν ἐκ τῶν χαμηλῶν τοιούτων πρὸς τὰ ὑψηλά. Ἄνωθεν τῶν 10 χιλιομέτρων εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς ἡ ὁριζοντία θερμοβαθμὶς διευθύνεται ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸν ἰσημερινόν, παρατηρεῖται δὲ ἀναστροφὴ τῆς κανονικῆς θερμοβαθμίδος, ἥτις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους διευθύνεται γενικῶς ἐκ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους· ἡ ἀναστροφὴ αὕτη παρατηρεῖται εἰς ὕψη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλ-

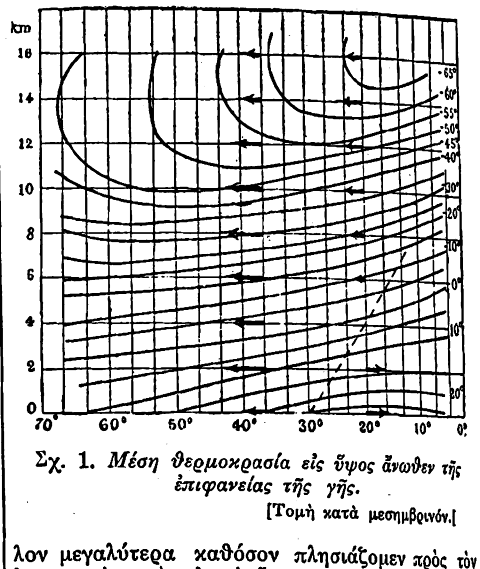

Σχ. 1. *Μέση θερμοκρασία εἰς ὕψος ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.*

[Τομὴ κατὰ μεσημβρινόν.[

λον μεγαλύτερα καθόσον πλησιάζομεν πρὸς τὸν ἰσημερινὸν καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν 17 χιλιομέτρων εἶναι γενική, ἐὰν δὲ ὑπολείπεται εἰς τὸ ὕψος τοῦτο ἡ θερμοκρασία, ἐλαττοῦται κανονικῶς ὅταν κινούμεθα ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸν ἰσημερινόν. Ἡ στρατόσφαιρα ἐπομένως ἀποτελεῖται ἐκ παρατεθειμένων δακτυλίων, ὧν αἱ θερμοκρασίαι εἶναι διάφοροι καὶ αἵτινες ἐλαττοῦνται ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸν ἰσημερινόν. Αἱ συνθῆκαι ἰσορροπίας τῶν δακτυλίων ἀπαιτοῦσιν, ὅπως αἱ ἰσόθερμοι ἐπιφάνειαι καμπυλοῦνται πρὸς τὸν ἰσημερινὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς πόλους. Συνεπῶς ἐὰν μετακινηθῶμεν κατὰ μίαν κατακόρυφον, ἡ θερμοκρασία, ἥτις κατὰ τὴν εἴσοδόν της ἐν τῇ στρατοσφαίρᾳ παύει νὰ ἐλαττοῦται, ὀφείλει νὰ αὐξάνηται ἀσθενῶς καθ᾽ ὅσον ἀνερχόμεθα, καὶ πρέπει νὰ παράγηται ἓν εἶδος ἀναστροφῆς τῆς θερμοκρασίας ἀναλόγου πρὸς ἐκείνην, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰ κατώτερα στρώματα ἐπὶ ἀντικυκλωνικῆς περιοχῆς κατὰ τὸν χειμῶνα. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ δίδουσιν ἐνίοτε εἰς τὴν ἰσόθερμον στιβάδα τὸ ὄνομα τῆς *στιβάδος τῆς ἀνωτέρας ἀναστροφῆς* ἢ *ὑψηλῆς ἀναστροφῆς*. Θ. Θ. Φ.

—**ἰσόθερμοι** *χάρται [Μετεωρολ.—Κλιματολ.]*· βλ. *ἰσόθερμοι* καμπύλαι.

— **ἰσόθερμος** *ἐξίσωσις τοῦ Vau't Hoff [Φυσ. Χημ.]*. Μαθηματικὴ ἐξίσωσις, δι᾽ ἧς ὑπολογίζεται τὸ κατά τινα χημικὴν ἀντίδρασιν παραγόμενον ἢ δαπανώμενον μέγιστον ἔργον. Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ μεγίστου τούτου ἔργου θεωρήσωμεν π. χ. τὴν μεταξὺ τῶν ἀερίων ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου ἀντίδρασιν, καθ᾽ ἣν σχηματίζονται ὑδρατμοί:

$$2H_2 + O_2 \rightleftarrows 2H_2O$$

Τὰ δρῶντα ἀέρια ἐν καταστάσει χημικῆς ἰσορροπίας εὑρίσκονται ἐντὸς δοχείου μεγάλων διαστάσεων καὶ ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν T, αἱ δὲ πυκνότητες αὐτῶν εἶναι $[H_2]$, $[O_2]$ καὶ $[H_2O]$. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ δοχείου ὑπάρχουσι τρεῖς κύλινδροι μετ᾽ ἐμβόλων ἄνευ τριβῆς, ὁ πυθμὴν τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἐξ ἡμιπερατῶν μεμβρανῶν. Ἐκ τούτων ἡ μεμβρᾶνα τοῦ πρώτου κυλίνδρου θεωρεῖται ὡς ἡμιπερατὴ μόνον διὰ τὸ ὑδρογόνον (δηλαδὴ δι᾽ αὐτῆς δύναται νὰ διέλθῃ μόνον τὸ ἀέριον τοῦτο), ἡ τοῦ δευτέρου κυλίνδρου διὰ τὸ ὀξυγόνον καὶ ἡ τοῦ τρίτου εἶναι ἡμιπερατὴ ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ὑδρατμούς. Ἐπειδὴ ἡ χωρητικότης τοῦ δοχείου ὑποτίθεται παμμεγίστη, ἡ προσθήκη ἢ ἡ ἀφαίρεσις ἑνὸς ἢ δύο μοριογράμμων ἐκ τῶν δρώντων ἀερίων οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν τῆς πυκνότητος αὐτῶν. Ἐπὶ πλέον ἕκαστος κύλινδρος περιβάλλεται ἐξωτερικῶς ὑπὸ ἀτμοσφαίρας ἐκ τοῦ ἀερίου ἐκείνου, δι᾽ ὃ ἡ μεμβρᾶνα αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς ἡμιπερατή. Διὰ καταλλήλου μετατοπίσεως τοῦ ἐμβόλου τοῦ πρώτου κυλίνδρου πρὸς τὰ ἔσω τοῦ δοχείου ἀφαιροῦμεν δύο μοριόγραμμα ὑδρογόνου, ἐνῷ ταυτοχρόνως καὶ δι᾽ ὁμοίας κινήσεως τοῦ ἐμβόλου τοῦ δευτέρου κυλίνδρου ἀφίνομεν νὰ ἐξέλθῃ τοῦ δοχείου ἓν μοριόγραμμον ὀξυγόνου. Λόγῳ τῶν διαστάσεων τοῦ δοχείου ἡ ἀφαίρεσις αὕτη ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου οὐδεμίαν ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν τῆς πυκνότητος τῶν ἐν ἰσορροπίᾳ ἀερίων καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν οὐδὲν παράγεται ἢ δαπανᾶται ἔργον. Τὰ ἀέρια ταῦτα διαστελλόμενα ἐκτὸς τοῦ δοχείου ἀναστρόφως καὶ ἰσοθέρμως λαμβάνουσιν αὐθαιρέτως πυκνότητά τινα $[H'_2]$, $[O'_2]$. Ἐκ τῆς διαστολῆς ταύτης παράγεται ἔργον, ὅπερ ἰσοῦται κατὰ μοριόγραμμον πρὸς

$$A = RT\int_{v}^{v_1}\frac{dv}{v} = RT\, lu\frac{v_1}{v} = RT\, lu\frac{C}{C'}$$

Digitized by Google

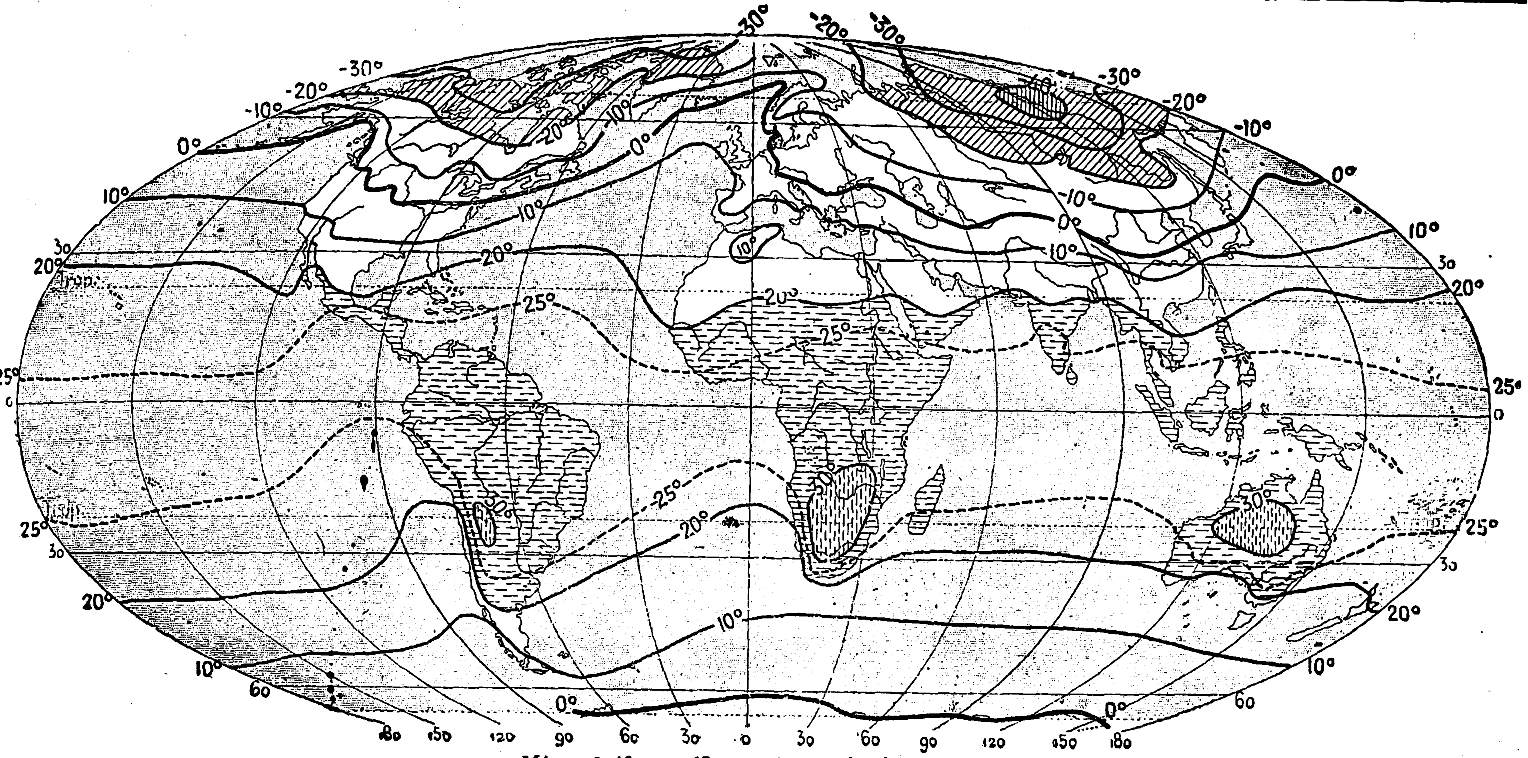

Μέσαι ἰσόθερμοι Ἰανουαρίου κατὰ τὸν Hann.

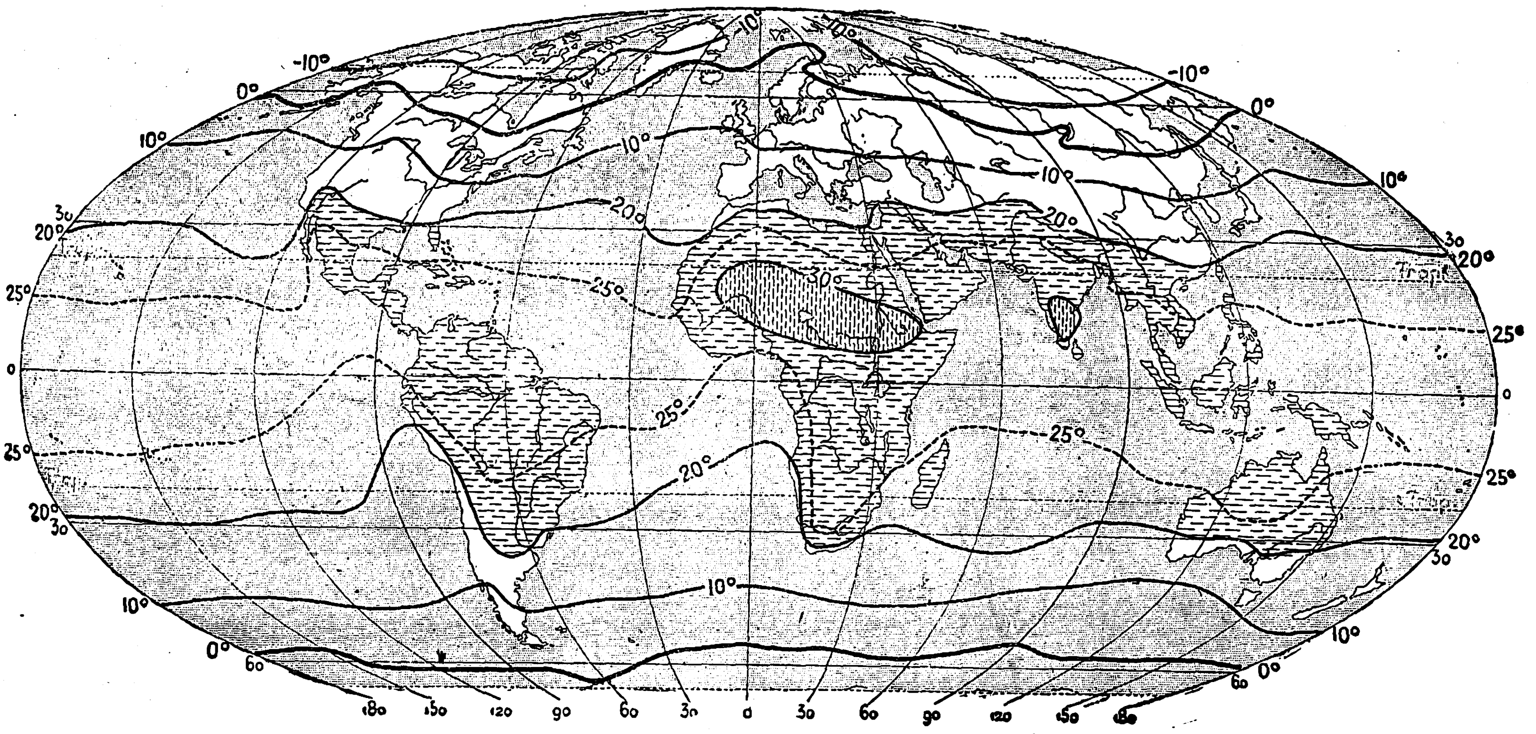

Μέσαι ἰσόθερμοι Ἰουλίου κατὰ τὸν Hann.

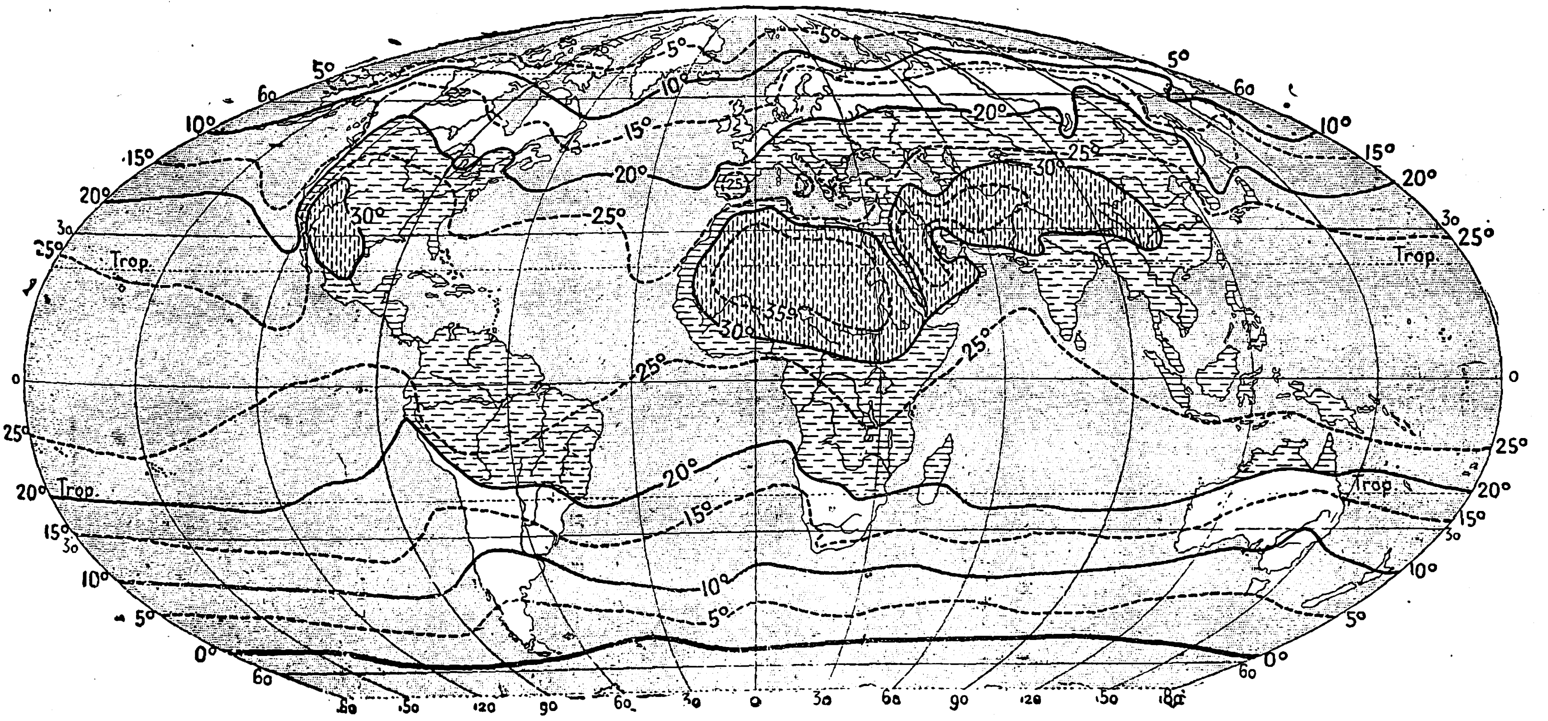

Ἐτήσιοι ἰσόθερμοι κατὰ τὸν Hann.

Digitized by Google

ἔνθα C καὶ C′ παριστῶσι τὰς πυκνότητας τῶν διαστελλομένων ἀερίων. Ἑπομένως τὸ ὁλικὸν παραγόμενον ἔργον εἶναι:

$$A_1 = 2RT\ lu \frac{[H_2]}{[H'_2]} + RT\ lu \frac{[O_2]}{[O'_2]}.$$

Τὰ δύο μοριόγραμμα ὑδρογόνου (πυκνότητος $[H'_2]$) καὶ τὸ μοριόγραμμον οξυγόνου (πυκνότητος $[O'_2]$) ἑνοῦνται ἤδη καὶ σχηματίζουσι δύο μοριόγραμμα ὑδρατμῶν πυκνότητος $[H_2O']$. Ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης οὐδὲν προκύπτει ἔργον, διότι αἱ πυκνότητες δὲν μετεβλήθησαν.

Τὰ οὕτω σχηματισθέντα δύο μοριόγραμμα ὑδρατμῶν, συμπυκνούμενα ἰσοθέρμως καὶ ἀναστρόφως, προσλαμβάνουσι τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν πυκνότητα $[H_2O]$, κατόπιν δὲ τῇ βοηθείᾳ τῆς διὰ τοὺς ὑδρατμοὺς ἡμιπερατῆς μεμβράνης τοῦ τρίτου ἐμβόλου προστίθενται ἐν τῷ δοχείῳ. Τὸ ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς πυκνότητος τῶν ὑδρατμῶν προκύπτον ἔργον ἔσται:

$$A_2 = -2RT\ lu \frac{[H_2O]}{[H_2O']} = 2RT\ lu \frac{[H_2O']}{[H_2O]}$$

Ἀποτέλεσμα τῶν μετατροπῶν τούτων εἶναι ἡ ἐκ τοῦ δοχείου ἀφαίρεσις δύο μοριογράμμων ὑδρογόνου (πυκνότητος $[H_2]$) καὶ ἑνὸς μοριογράμμου ὀξυγόνου (πυκνότητος $[O_2]$) καὶ ἡ ἐν τῷ δοχείῳ προσθήκη δύο μοριογραμμων ὑδρατμῶν (πυκνότητος $[H_2O]$) ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς τῆς πυκνότητος καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν ἐν χημικῇ ἰσορροπίᾳ εὑρισκομένων ἀερίων. Τὸ ὁλικὸν παραχθὲν μέγιστον ἔργον εἶναι:

$$A = A_1 + A_2 = 2RT\ lu \frac{[H_2]}{[H'_2]} + RT\ lu \frac{[O_2]}{[O'_2]} + $$
$$+ 2RT\ lu \frac{[H_2O']}{[H_2O]}.$$

Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ μέγιστον τοῦτο ἔργον παριστάνει τὸ μέγεθος τῆς μεταξὺ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου ὑπαρχούσης *χημικῆς συγγενείας* εἰς τὴν θεωρουμένην θερμοκρασίαν καὶ πυκνότητα. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξισώσεως δι' ἁπλοποιήσεως λαμβάνομεν:

$$A = RT\ lu \frac{[H_2]^2 \cdot [O_2]}{[H_2O]^2} + RT\ lu \frac{[H_2O']^2}{[H'_2]^2 \cdot [O'_2]} \quad (1)$$

Ἐπειδὴ τὸ ἔργον A ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀρχικῆς καὶ τῆς τελικῆς καταστάσεως τοῦ χημικοῦ ἰσορρόπου, εἶναι δὲ ἀνεξάρτητον τῶν αὐθαιρέτως ἐκλεχθεισῶν πυκνοτήτων $[H'_2]$ καὶ $[O'_2]$, ἕπεται ὅτι ὁ ὅρος: $\frac{[H_2O']}{[H'_2]^2 \cdot [O'_2]}$ ἰσοῦται πρὸς σταθεράν, ἤτοι:

$\frac{[H_2O']}{[H'_2]^2 \cdot [O'_2]} = K.$ Ἡ ἐξίσωσις αὕτη εἶναι ἡ μαθηματικὴ διατύπωσις τοῦ νόμου τῆς δράσεως τῶν μαζῶν.

Ἀντικαθιστῶντες εἰς τὴν ἐξίσωσιν (1) τὸν ὅρον $\frac{[H_2O']}{[H'_2]^2 \cdot [O'_2]}$ διὰ τῆς τιμῆς αὐτοῦ K, λαμβάνομεν:

$$A = RT lu \frac{[H_2]^2 \cdot [O_2]}{[H_2O]^2} + R\,T\ lu\ K,$$ ἐξ οὗ

$$A = RT\ lu\ K - RT\ lu \frac{[H_2O]^2}{[H_2]^2 \cdot [O_2]}$$ ἐξίσωσις ἀφορῶσα τά τε ὁμογενῆ καὶ ἑτερογενῆ ἰσόρροπα συστήματα. Γενικεύοντες ὅθεν τὸν ἀνωτέρω τύπον ἔχομεν:

$$A = R\,T\ lu\ K - RT\ lu \frac{[A'_1]^{\nu'_1} \cdot [A'_2]^{\nu'_2} \ldots}{[A_1]^{\nu_1} \cdot [A_2]^{\nu_2} \ldots} \quad (2).$$

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ πυκνότης τῶν τε δρώντων σωμάτων καὶ τῶν προϊόντων τῆς ἀντιδράσεως ἰσοῦται τῇ μονάδι, ὁ δεύτερος ὅρος τῆς τελευταίας ἐξισώσεως μηδενίζεται καὶ κατὰ συνέπειαν αὕτη λαμβάνει τὴν μορφὴν

$$A = RT lu K.$$

Διὰ τῆς ἐξισώσεως ταύτης, ἥτις καλεῖται *ἰσόθερμος ἐξίσωσις*, δυνάμεθα, προσδιορίζοντες τὴν σταθερὰν δοθέντος ἰσορρόπου συστήματος, νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ μέγιστον ἔργον (θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν) τῆς θεωρουμένης χημικῆς ἀντιδράσεως.

Δ. Μ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

— **ἰσόθερμος** ***μεταβολὴ καταστάσεως*** *[Φυσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἀερίων πᾶσα μεταβολὴ αὐτῶν συντελουμένη ὑπὸ θερμοκρασίαν σταθεράν. Κ. Π.

— **ἰσόθερμος** ***στιβὰς*** *[Μετεωρολ.]*. Ὅρος ἀποδιδόμενος ἐνίοτε εἰς τὴν στρατόσφαιραν, ὅστις δὲν ἁρμόζει πλήρως, διότι ἡ θερμοκρασία δὲν παραμένει σταθερὰ εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς στρατοσφαίρας, ἀλλ' αὐξάνει ἀσθενῶς μετὰ τοῦ ὕψους. Θ. Θ. Φ.

ἰσόθεροι ***καμπύλαι*** *[Κλιματολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ χαραχθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανονικῶν θερμοκρασιῶν τοῦ θέρους καὶ συνδέουσαι τοὺς τύπους ἐκείνους μὲ τὰς αὐτὰς ἀριθμητικὰς τιμὰς αὐτῶν. Θ. Θ. Φ.

ἰσοκαμφορονικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Τρικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$HOOC.C(CH_3)_2.CH(CH_2.COOH)_2$$

λαμβανόμενον δι' ἀποσυνθέσεως τῆς καμφουρᾶς, τοῦ πινενίου καὶ τῆς φεγχόνης. Τήκεται εἰς 166°. Σ. Γ.

ἰσοκαμφουρικὰ ***ὀξέα*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἑνώσεις συντακτικῶς ἰσομερεῖς πρὸς τὰ *καμφουρικὰ ὀξέα*. Τήκονται εἰς 191°. Σ. Γ.

ἰσοκανονικαὶ ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι αἱ ἑνοῦσαι ἐπί τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου τοὺς τόπους, εἰς οὓς ἡ ἀποχὴ τῆς τιμῆς ἑνὸς μετεωρολογικοῦ στοιχείου ἀπὸ τῆς κανονικῆς τιμῆς αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εἶναι ἡ ἰδία. Ἡ κανονικὴ τιμή, πρὸς ἣν σχετίζεται ἡ ἀποχή, πρέπει νὰ εἶναι ἡ μέση τιμὴ ἑνὸς στοιχείου ὑπολογισθέντος ἐπὶ τῇ βάσει μακροετῶν παρατηρήσεων (30—40 ἐτῶν τοὐλάχιστον). Θ. Θ. Φ.

ἰσοκαρδία (ἡ) (Isocardia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα *ἰσοκαρδίας* παρουσιάζονται ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Γ. Κ. Γ.

ἰσόκερως (ὁ) (Isocerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀλγερίας καὶ τῆς Ἱσπανίας. Οἱ ἰσόκεροι φέρουσι σῶμα μικρόν, ἐπίμηκες, ᾠοειδές, κεραίας μετρίου μεγέθους καὶ χρῶμα μελανόν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερον ὁ *ἰσόκερως ὁ πορφυροῦς* (Isocerus purpurea). Δ. Ν. Π.

ἰσοκεφαλία (ἡ) *['Ανθρωπολογ.]*· βλ. λ. *βραχυκεφαλία*.

—*['Αρχ.]* Καλεῖται *ἰσοκεφαλία* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τέχνῃ ἡ ἀρχή, καθ' ἣν ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων ἢ ζωγραφικῶν παραστάσεων αἱ ἀποτελοῦσαι ταύτας διάφοροι μορφαὶ παριστάνονται ὑπὸ τοῦ τεχνίτου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ κεφαλαί των νὰ εὑρίσκωνται πᾶσαι εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς παραστάσεως ἀπαιτουμένη θέσις ἢ στάσις ἑκάστης μορφῆς. Ὡς παράδειγμα μνημονεύομεν ἀρχαϊκὸν ἀγγεῖον μελανόμορφον τοῦ τέλους τοῦ ΣΓ′ αἰῶνος π. Χ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίσταται ἡ τύφλωσις τοῦ Κύκλωπος ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῶν συντρόφων του καὶ ὅπου ἡ κεφαλὴ τοῦ κατακεκλιμένου Κύκλωπος εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν ἄλλων μορφῶν, μολονότι αἱ τελευταῖαι εἶναι ὄρθιαι. Ἡ ὑποσυνείδητος αὕτη τάσις παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν τέχνην ἄλλων λαῶν κατὰ τὴν πρωτόγονον καὶ ἀρχαϊκὴν αὐτῆς βαθμῖδα καὶ ὀφείλεται εἰς τὸν ἑξῆς βασικὸν ψυχολογικὸν λόγον: Ἀφ' ἑνὸς ὁ ἀρχαϊκὸς τεχνίτης οὐδόλως ἐνδια-

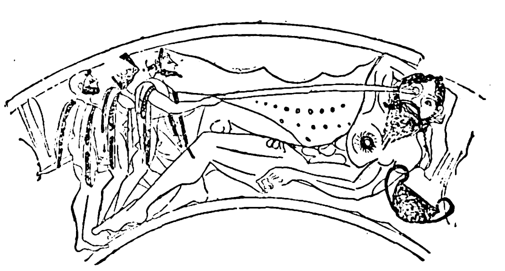

Παράδειγμα ἰσοκεφαλίας.
[Ἀγγειογραφία παριστῶσα τύφλωσιν τοῦ Κύκλωπος. Μουσεῖον Βερολίνου.]

φέρεται διὰ τὴν ἀκριβῆ παράστασιν τῆς φύσεως, διότι τοῦτο εὑρίσκεται ἔξω τῶν θετικῶν ἐπιδιώξεων τῆς τέχνης του· ἀφ' ἑτέρου, προκειμένου νὰ παραστήσῃ σύμπλεγμα μορφῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ περιληφθοῦν ἐντὸς πλαισίου ὡρισμένου σχήματος (τετραγώνου ἢ ἐπιμήκους ὀρθογωνίου κλπ.), ἀποφεύγει ὑποσυνειδήτως νὰ παραστήσῃ αὐτὰς κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτάρασσε τὴν καθαρότητα καὶ φυσικότητα τοῦ γενικοῦ τούτων περιγράμματος. Συνέπεια τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι ὅτι δὲν διστάζει ὁ ἀρχαϊκὸς τεχνίτης νὰ παραμορφώσῃ, διὰ τὴν σημερινὴν ἡμῶν αἴσθησιν, τὰς ἀναλογίας τῶν μορφῶν του, διὰ νὰ φέρῃ τὰς κεφαλάς των εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον. Ἐννοεῖται ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς δὲν τηρεῖται πάντοτε αὐστηρῶς ἡ ἀρχὴ αὕτη· τὴν ἀπαντῶμεν ὅμως ἐν πλήρει Ε′ αἰῶνι ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ὅπου ἱππεῖς καὶ πεζοὶ παρίστανται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος κεφαλῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχαίας τέχνης, διὰ λόγους ἀναλόγους, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς αὐτοὺς μὲ τοὺς ἰσχύοντας κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, ἐπικρατεῖ καὶ πάλιν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοκεφαλίας, ὅπως καὶ ἡ τῆς μετωπικότητος. Παράδειγμα, ἐκτὸς διαφόρων ρωμαϊκῶν ἀναγλύφων, αἱ παραστάσεις τῶν σαρκοφάγων τῆς Σιδαμάρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lange*, Darstellung des Menschen in der älteren Griechischen Kunst (1899).—*Déonna*, L'archéologie (τόμ. II Genève 1911).

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

ἰσοκέφαλος (ὁ) *[Δασολ.]*. Κορμὸς ἔχων τὸ αὐτὸ περίπου πάχος εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα, ἤτοι κυλινδρόμορφος. Α. Κ.

ἰσοκινναμωμικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀλλοκινναμωμικὸν* ὀξύ.

ἰσοκινολίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

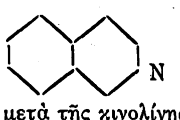

ἀπαντῶσα ὁμοῦ μετὰ τῆς κινολίνης καὶ κιναλδίνης εἰς μικρὰ ποσὰ ἐν τῇ λιθανθρακοπίσσῃ. Τήκεται εἰς 24°,6 καὶ βράζει εἰς 240°,5. Ἡ ἰσοκινολίνη ἀποτελεῖ τὴν μητρικὴν ὕλην πολυαρίθμων ἀλκαλοειδῶν. Σ. Γ.

— **ἰσοκινολίνης** ***ἐρυθρὸν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ταυτόσημον τοῦ ἐρυθροῦ τῆς κινολίνης. Σ. Γ.

ἰσοκλινὴς (ὁ, ἡ),—*ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην κλίσιν, ἰσόρροπος.

— *[Φυσ.]* Εἰς μαγνητικοὺς χάρτας καλοῦμεν *ἰσοκλινεῖς γραμμὰς* τὰς διερχομένας διὰ τῶν τόπων ἢ τῶν σημείων τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν μαγνητικὴν ἔγκλισιν (βλ. *μαγνητισμὸς* γήινος). Κ. Π.

ἰσόκλινος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἐξ ἴσου κλίνων, ὁ ἔχων ἴσην κλίσιν, ὀρθότερον *ἰσοκλινής*.

ἰσοκοκαΐνη, ἡ ***βενζοϋλοϊσοεκγονιναιθυλεστὴρ*** (Benzoylisoecgoninäthylester) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκευάζεται διὰ κατεργασίας τῆς ἐκγονίνης μετὰ σόδας ἢ κανονικοῦ νάτρου, ὅτε σχηματίζεται ἡ ἰσομερὴς ἐκγονίνη. Τὸ ὑδροχλωρικὸν ἅλας αὐτῆς, ὅπερ εἶναι δυσδιάλυτον ἐν ἀλκοόλῃ, διαμερίζεται ἐν αὐτῇ καὶ εἰς τὸ ὑγρὸν διαβιβάζεται ὑδροχλώριον. Εἶτα ἐξατμίζεται ἡ ἀλκοόλη, παραλαμβάνεται τὸ ὑπόλειμμα μεθ' ὕδατος, γίνεται ἀλκαλικὸν καὶ τέλος ἀνακινεῖται μετὰ χλωροφορμίου δι' οὗ λαμβάνεται ὁ εἰς πρίσματα κρυσταλλούμενος αἰθυλεστὴρ τῆς βενζοϋλοϊσοεκγονίνης. Οὗτος θερμαινόμενος μετὰ βενζοϋλοχλωριδίου σχηματίζει τὴν ἰσοκοκαΐνην, ἥτις διακρίνεται τῆς κοκαΐνης ὡς προκαλοῦσα πολὺ ταχύτερον ἀναισθησίαν. Εἰς τὴν ὀφθαλμιατρικὴν δὲν χρησιμοποιεῖται, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐρεθίζει τοπικῶς περισσότερον τῆς κοκαΐνης. Κ. Γ. Μ.

ἰσοκολλητίνη (ἡ) *[Φυσιολ.]*. Οὐσία, ἥτις γεννᾶται ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ζῴου τινός, ὅταν εἰς αὐτὸ γίνῃ ἕνωσις ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων αἵματος ἄλλου ὁμοίου ζῴου. Ἰσοκολλητίνη ὅμως γεννᾶται καὶ ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ἀνθρώπων ὑποστάντων διαφόρους νόσους, ὡς π. χ. τῦφον, ἑλονοσίαν, ὀστρακιάν, πνευμονίαν. Ὁ ὀρὸς τούτου συγκολλᾷ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἄλλων ἀνθρώπων. Νεωστὶ ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ἰσοκολλητῖναι ἀνευρίσκονται καὶ ἐπὶ ὑγιῶν ἀτόμων· οὕτως ἐὰν ἐνέσωμεν ὀρὸν αἵματος τῆς μητρὸς πρὸς τὸ νεογεννηθὲν τέκνον αὐτῆς, δύναται νὰ προκαλέσῃ συγκόλλησιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων αὐτοῦ, καὶ ἀντιστρόφως, ὥστε τέκνον καὶ μήτηρ νὰ θεωρῶνται ὡς δύο διάφορα ἄτομα. Ἐκ τῆς ἀνιχνεύσεως δὲ τῶν συγκολλητινῶν ἐν τῷ αἵματι στηρίζεται ἡ μέθοδος τοῦ Μός, ἤτοι κατὰ πόσον τὸ αἷμα τοῦ διδόντος εἶναι κατάλληλον πρὸς τὸ αἷμα τοῦ παραλήπτου, ὁπότε δυνάμεθα νὰ κάμωμεν τὴν μετάγγισιν. Ι. Ν. Μ.

ἰσοκόρυφος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην κορυφὴν πρὸς ἄλλον, ἰσοϋψής.

ἰσοκράται (οἱ) *[Βυζ. Μουσ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ βοηθοῦντες τοὺς χοραρχοῦντας, κρατοῦντες τὸ λεγόμενον *ἴσον* (βάσιν) τῶν ψαλλομένων μαθημάτων, κατὰ μίαν ἀντιφωνίαν ὀξύτερον ἢ βαρύτερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀναλόγως τῶν φθόγγων τῶν καταλήξεων, εἰς ἃς θὰ καταλήξῃ τὸ μάθημα. Ἐν ἀρχαίοις χειρογράφοις τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ἐν τῷ μέσῳ διαφόρων μαθημάτων ἐκ τῶν ἐπικαλουμένων «καλοφωνικῶν» προτάσσεται ἡ ἐπιγραφή: «οἱ βασταχταὶ τὸ ἴσον» ἐξ ἧς καταδηλοῦται, ὅτι ἀνέκαθεν ὑπῆρχαν οἱ ἰσοκράται καλούμενοι καὶ *βασταχταί*. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— *[Μουσ.]* Ὁ *ἰσοκράτης* (γαλλ. pédale, γερμ. Orgelpunkt εἶναι παρατεταμένος, συνήθως εἰς τὸ βάσιμον φθόγγος, ἐφ' οὗ διέρχονται ποικίλαι, σύμφωνοι ἢ ξέναι συγχορδίαι. Ὁ ἰσοκράτης, ἀρχαιοτάτης χρήσεως, ὑπῆρξε τὸ πλέον πρωτόγονον μέσον ἁρμονικῆς συνηχήσεως. Ἤδη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ ἕτερος τῶν αὐλῶν τοῦ ἀσκαύλου, ὁ παίζων συνεχῶς ἕνα θεμελιώδη φθόγγον, συνήθως τὴν πέμπτην ἢ τὴν θεμέλιον, ἐνῷ ὁ ἕτερος ἐξετέλει τὴν μελῳδίαν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἀρχαιότερος τύπος ἰσοκράτου. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὸ *ἴσον*, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ μόνη συνηχοῦσα φωνή, καὶ ἀπετέλει τὴν στοιχειώδη ἁρμονίαν, ἥτις ἐγένετο παραδεκτὴ παρ' αὐτοῖς, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰσοκράτης. Ἐν τῇ μουσικῇ τῆς Δύσεως ὁ Φρανκὸν μνημονεύει τὸ πρῶτον τὸ ἁρμονικὸν τοῦτο μέσον περὶ τὰς ἀρχὰς

Digitized by Google

τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἔλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν pédale ἢ Orgelpunkt ἐκ τοῦ ποδοπλήκτρου (pédale) τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, τὸ ὁποῖον κινούμενον διὰ τῶν ποδῶν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἐπ' ἄπειρον ἕνα βαρὺν φθόγγον, ἐνῷ ἄνωθεν ὁ ὀργανοκρούστης ἐξετέλει διὰ τῶν χειρῶν ποικίλας διαδοχὰς συγχορδιῶν. Ἀργότερον ἐγένετο χρῆσις ἰσικρατῶν εἰς τὰς μεσαίας ἢ τὰς ὀξείας φωνάς, ἐξ οὗ *ἰσοκράτης βαρύς, ὀξὺς ἢ μέσος.*

Ὁ ἰσοκράτης χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐπὶ τῆς θεμελίου καὶ τῆς δεσποζούσης καὶ εἶναι γενικῶς οὐσιώδης φθόγγος τῆς ἁρμονίας. Ἀρχίζει συνήθως ἐπὶ συγχορδίας τετάρτης ἕκτης καὶ τελειώνει διὰ συμφώνου συγχορδίας. Ἡ διάρκεια τοῦ ἰσοκράτου δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ κινούμεναι συγχορδίαι ἐκτὸς τῆς πρώτης καὶ τῆς τελευταίας, δύνανται νὰ ὦσι ξέναι, πρέπει ὅμως νὰ συνδέωνται λογικῶς καὶ ἄνευ σφαλμάτων μεταξύ των. Εἰς πολυφωνικὰς συνθέσεις ἐπιτρέπεται ὅπως ὁ ἰσοκράτης διπλασιασθῇ εἰς δύο ἢ περισσοτέρας ὀγδόας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπολοίπων οὐσιωδῶν φθόγγων τῆς ἁρμονίας εὑρεθῇ εἰς ἀπόστασιν μικρᾶς δευτέρας κατιούσης ἢ χρωματικοῦ ἡμιτονίου ἀπὸ τοῦ ἰσοκράτου. Οἱ μέσοι καὶ ὀξεῖς ἰσοκράται χρησιμοποιοῦνται ὀλιγώτερον, διότι καὶ τραχύτεροι εἶναι καὶ δὲν παρέχουσι μεγάλην ποικιλίαν συνδυασμῶν. Ὑπάρχουσι τέλος οἱ διπλοῖ ἰσοκράται, οἱ προκύπτοντες ἐκ τῆς ταυτοχρόνου παρατάσεως τῆς θεμελίου καὶ τῆς δεσποζούσης. Ὁ ἰσοκράτης συνήθως δὲν ἀριθμεῖται, τῆς ἀμέσως ὑπὲρ αὐτὸν φωνῆς θεωρουμένης ὡς τοῦ πραγματικοῦ βασίμου καὶ ἀριθμουμένης ἀναλόγως. Ὁ βαρύς, ἐπὶ τῆς τονικῆς ἢ τῆς δεσποζούσης, ἰσοκράτης, ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς *φυγῆς*. Κλασσικὸν ὑπόδειγμα ἰσοκράτου παραμένει τὸ προοίμιον τοῦ «Χρυσοῦ τοῦ Ρήνου» τοῦ Βάγνερ, ὅπερ βασίζεται ὁλόκληρον ἐφ' ἑνὸς βαρέος *Μι ὕφεσις* παρατεινομένου ἐπὶ 136 μέτρα.

Γ. Σ.

Ἰσοκράτης. Ὀνομαστὸς ῥήτωρ τῶν Ἀθηνῶν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Θεοδώρου ἐκ τοῦ δήμου Ἐρχείας, γεννηθεὶς τῷ 436 π. Χ. Ὁ πατήρ του διατηρῶν ἐργοστάσιον αὐλῶν καὶ πολλοὺς θεράποντας αὐλοποιοὺς ἔχων, κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλην περιουσίαν. Οὕτως εὔπορος ὢν ὁ Θεόδωρος ἐφρόντισε νὰ δώσῃ ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν εἰς τὸν υἱόν του. Ὁ Ἰσοκράτης ἔσχε διδασκάλους ἐκ μὲν τῶν φιλοσόφων τὸν Πρόδικον, ἐκ δὲ τῶν ῥητόρων τὸν Γοργίαν καὶ τὸν Θηραμένην. Ὡσαύτως ἀνεστρέφετο τὸν Σωκράτην καὶ εὑρίσκετο εἰς στενὰς σχέσεις πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἐπιλόγου τοῦ «Φαίδρου» τοῦ Πλάτωνος μανθάνομεν ὁπόσον λαμπρὸν ἐμαντεύετο τὸ μέλλον τοῦ νέου ὁ Σωκράτης, ὁ δὲ περιπατητικὸς Πραξιφάνης ἐν τῷ περὶ ποιητῶν διαλόγῳ εἰσάγει τὸν Ἰσοκράτην ὡς φιλοξενούμενον ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ ἀγρῷ. Ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ προσελκύσωσι τὸν εὐφυέστατον νέον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀπέβησαν μάταιαι, διότι ὁ Ἰσοκράτης ᾐσθάνετο ἐν ἑαυτῷ πολὺ μεγαλυτέραν ὁρμὴν νὰ δράσῃ πρακτικῶς ὡς ῥήτωρ. Διὰ τοῦτο κατὰ πρῶτον μὲν παρουσιάζεται, καθὼς ὁ Λυσίας, ὡς λογογράφος. Ἐκ τοῦ σταδίου του τούτου σῴζονται ἔτι ἓξ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐγράφησαν κατὰ τὸν μεταξὺ τοῦ 402 μέχρι τοῦ 393 χρόνον. Ἀλλὰ ταχέως, λόγῳ τῶν στενοχωριῶν, τὰς ὁποίας, ὡς φαίνεται, παρέσχεν εἰς αὐτὸν ἡ δρᾶσίς του αὕτη ὡς συνηγόρου, ἐπεζήτησεν ἕτερον στάδιον ῥητορικῆς δράσεως. Καὶ δὲν ἔλαβε μὲν μέρος εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῇ βουλῇ ἕνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς φωνῆς του, ἀλλ' ὡς διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς ᾐσθάνετο ὅτι εἶχε πάντα τὰ προσόντα. Περὶ τὸ 390 λοιπὸν ἤνοιξε τακτικὸν σχολεῖον ῥητορικῆς ἐν Χίῳ κατὰ πρῶτον, ὡς ὁ Πλούταρχος μαρτυρεῖ. Ἀλλὰ φαίνεται πολὺ ἀπίθανον ὅτι ὁ Ἰσοκράτης, Ἀθηναῖος ὤν, ἤθελε προτιμήσει νὰ ἱδρύσῃ σχολὴν ῥητορικῆς ἐν τῇ μακρὰν κειμένῃ νήσῳ Χίῳ καὶ ὄχι ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ πατρίδι, τῇ ἕδρᾳ τῆς ῥητορικῆς, καὶ ἴσως τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερόμενον «ἐπὶ Χίου» εἶναι παλαιὰ γραφὴ ἐφθαρμένη, ἡ ὁποία ἀντικατέστησε τὸν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παραδιδόμενον τόπον, ὅπου ἔκειτο ἐν Ἀθήναις τὸ σχολεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἤρχισε νὰ διδάσκῃ ὁ ὀνομαστὸς ῥήτωρ. Τὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου τοῦ Ἰσοκράτους διαγράφεται ἐν τῷ «Κατὰ τῶν σοφιστῶν» λόγῳ αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ῥήτωρ ἐπαγγέλλεται νὰ ἀποδείξῃ τοὺς μαθητάς του ὄχι μόνον ῥήτορας, ἀλλὰ καὶ πεπαιδευμένους καὶ ἱκανοὺς νὰ ἐννοῶσι καὶ νὰ πράττωσι τὰ δέοντα. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰσοκράτης παρουσιάζεται ὡς ἀνταγωνιστὴς τῶν σοφιστῶν καὶ φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος ἐξαιρουμένου, δυσμενῶς διετέθησαν ἐναντίον του. Ἀλλ' ἡ δυσμένεια αὕτη δὲν ἔβλαψεν οὐδὲ παρημπόδισε τὴν ἀκμὴν τῆς ῥητορικῆς σχολῆς τοῦ Ἰσοκράτους. Τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς ἐφάνη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πολὺ ἐπαγωγὸν καὶ προσείκυσε τοὺς ἐπιθυμοῦντας πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ὁ δὲ Ἰσοκράτης ὡς ἐπιτηδειότατος διδάσκαλος ἐφρόντιζε νὰ ἐπιτυγχάνωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν οἱ μαθηταί. Ὁ Ἰσοκράτης τὴν ῥητορικὴν θεωρεῖ καὶ ὡς μέσον ἀγωγῆς, εἰς τὴν ὁποίαν δίδει ἐξ ἴσου μεγάλην σημασίαν. Αἱ περὶ ἀγωγῆς ἰδέαι του εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ διάφορά του ἔργα. Πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ἰσοκράτη, δὲν εἶναι ὁ ὑπερέχων ἐν τέχνῃ τινὶ ἢ ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστήμῃ, ἀλλ' ὁ ἔχων ὀρθὴν καὶ βαθεῖαν κρίσιν, ψυχὴν δικαίαν καὶ σταθερὰν καὶ ὁ κύριος ἑαυτοῦ τόσον ἐν εὐτυχίαις ὅσον καὶ ἐν δυστυχίαις (Παναθην. 30, 32). Πεπαιδευμένος ἄνθρωπος ἐν γένει εἶναι ὁ χρηστὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ μόρφωσις χρηστῶν ἀνθρώπων. Ἕνεκα τούτου συνέρρεον εἰς τὸ σχολεῖον αὐτοῦ πανταχόθεν μαθηταὶ καὶ ἐφοίτων εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀναδειχθῶσι δεινοὶ ῥήτορες, ἀλλὰ καὶ οἱ μέλλοντες νὰ τραπῶσιν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἄλλοι ἐπιθυμοῦντες ἀνωτέραν καθόλου παίδευσιν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Κικέρων ἐν τῷ ἔργῳ του «De oratore» (II, 24, 94) εἶπε τὸ περίφημον ἐκεῖνο, «ἐκ τοῦ παιδευτηρίου τοῦ Ἰσοκράτους ὡς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ ἵππου ἔξοχοι μόνον ἐξῆλθον ἄνδρες», ὁ δὲ Ἀλεξανδρεὺς γραμματικὸς Ἕρμιππος ἔγραψεν ἴδιον βιβλίον «Περὶ Ἰσοκράτους μαθητῶν». Καὶ ἀληθῶς καὶ πολιτικοί, ὡς ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Λεωδάμας, ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰσοκράτους καὶ οἱ ἱστορικοὶ Ἔφορος καὶ Θεόπομπος καὶ ὁ τραγικὸς Θεοδέκτης ἐκ τοῦ σχολείου αὐτοῦ ἔλαβον τὴν πρώτην παρόρμησιν καὶ οἱ μεγάλοι ῥήτορες τῶν μετέπειτα χρόνων καὶ ὁ Ἰσαῖος καὶ ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Ὑπερείδης ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐδιδάχθησαν τὴν ῥητορικὴν τέχνην καὶ πρὸς τοὺς ἀξιολογωτάτους καὶ ἰσχυροτάτους ἄνδρας τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸν βασιλέα Εὐαγόραν τῆς Κύπρου, τὸν Ἀρχίδαμον τῆς Σπάρτης, τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας διετέλει ἐν ἐπικοινωνίᾳ διὰ τοῦ σχολείου αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν κύκλος τῶν μαθημάτων διήρκει συνήθως τρία ἕως τέσσαρα ἔτη, ἀμοιβὴν δ' ἐλάμβανε παρ' ἑκάστου μαθητοῦ χιλίας δραχμὰς καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Καὶ ἐδιδάσκετο μὲν ἐν ἀρχῇ ῥητορική τις τέχνη, ἀλλὰ τὸ κύριον μάθημα ἀπετέλουν τὰ πρὸς ἄσκησιν προτιθέμενα παραδείγματα καὶ ἡ διδασκαλία πρὸς ἐπεξεργασίαν λόγων καὶ μερῶν τοῦ λόγου. Ἡ ἄκρα ὑγεία τῆς ὁποίας ἀπήλαυε καὶ ὁ ἠθικός του χαρακτὴρ ἐχάρισαν εἰς αὐτὸν ἤρεμον βίον μακροχρόνιον. Μέχρι τέλους τοῦ βίου του διετήρησε τὴν δροσερότητα καὶ τὸ σφρῖγος τῆς διανοίας του. Εἰς ἡλικίαν 97 ἐτῶν ἔγραφε τὸν «Παναθηναϊκόν» του, ἕνα ἐκ τῶν μακροτέρων καὶ ὀνομαστοτέρων λόγων του· καὶ ὁ ἴδιος μετά τινος φιλαρεσκείας ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ ὅτι ἦτο «μεστὸς ταραχῆς μειρακιώδους». Ἀπέθανε δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς ἡλικίαν 98 ἐτῶν, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τῷ 338 ἐξ ἀσιτίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ μὲν Τιμόθεος, ὁ υἱὸς τοῦ Κόνωνος, ἀνέθηκε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ χαλκῆν, ἔργον τοῦ Λεωχάρους, ἔμπροσθεν τοῦ προστῴου ἐπιγράψας τὰ ἑξῆς:

«Τιμόθεος φιλίας τε χάριν ξύνεσίν τε προτιμῶν Ἰσοκράτους εἰκὼ τήνδ' ἀνέθηκε θεαῖς».

Ἰσοκράτης.
[Μαρμαρίνη προτομὴ τῆς Villa Albani.]

ὁ δὲ θετὸς υἱός του Ἀφαρεὺς προτομὴν ἐπὶ κίονος ὑψηλοῦ.

Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τοῦ Ἰσοκράτους περιῆλθον εἰς ἡμᾶς 21 λόγοι καὶ 10 ἐπιστολαί. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ παλαιοὶ δὲν εἶχον περισσότερα γνήσια ἔργα τοῦ Ἰσοκράτους, διότι ὁ Διονύσιος ἀναφέρει μόνον εἴκοσι καὶ πέντε. Συνέγραψε δὲ καὶ «Ῥητορικὴν τέχνην», ἡ ὁποία περιεῖχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον κανόνας, τοὺς ὁποίους ἔγραψαν οἱ μαθηταὶ καθ' ὑπαγόρευσιν ἴσως τοῦ διδασκάλου καὶ συνέταξαν εἰς βιβλίον. Ταύτης σῴζονται μόνον ἀποσπάσματα. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἓξ εἶναι δικανικοί, συνταχθέντες παρὰ τοῦ Ἰσοκράτους ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς λογογράφου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ῥητορικοῦ του σταδίου ἀπὸ τοῦ 402 - 393, οἱ ἑξῆς: 1) «Περὶ τοῦ ζεύγους», ἐν τῷ ὁποίῳ πρόκειται περὶ ξένου ζεύγους ἵππων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁ ὀνομαστὸς Ἀλκιβιάδης, ὁ πατὴρ τοῦ κατηγορουμένου. Ἐγράφη τῷ 397 καὶ περιέχει ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει του ἀπολογίαν τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου. 2) «Τραπεζιτικός», ὀνομασθεὶς τοιουτοτρόπως διότι ἐν αὐτῷ πρόκειται περὶ χρημάτων κειμένων παρά τινι τραπεζίτῃ καὶ διδάσκει ἡμᾶς ἐν παρόδῳ πολλὰ ἀξιόλογα περὶ τῶν ἐμπορικῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους σχέσεων τῶν Ἀθηνῶν. 3) «Πρὸς Καλλίμαχον παραγραφή», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπικαλεῖται τὸν περὶ ἀμνηστείας νόμον μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν τριάκοντα τυράννων διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν βάσιν τῆς δίκης. Τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ κατέχουσι σκέψεις περὶ πολιτικῆς φιλοσοφίας. 4) «Αἰγινητικός», ὀνομασθεὶς οὕτω διότι ἐλέχθη ἐν αἰγινητικῷ δικαστηρίῳ. Ἐν τούτῳ πρόκειται περὶ διαθήκης τινὸς καὶ ὁ ῥήτωρ κυρίως προσπαθεῖ νὰ ἀπεικονίσῃ λεπτομερῶς τὰ συναισθήματα καὶ τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι τὰ πρόσωπα πρὸς ἄλληλα. Εἶναι μία περίεργος καὶ θαυμασία εἰκὼν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου μιᾶς οἰκογενείας δεινῶς δοκιμασθείσης ἐκ τῶν πολιτικῶν γεγονότων. 5) «Κατὰ λοχίτου»· ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνήρ τις ἀνήκων εἰς τὰ κατώτερα στρώματα ἐγείρει ἀγωγὴν κατὰ νεαροῦ πλουσίου λοχίτου ἐπὶ σωματικῇ κακώσει. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι συγχρόνως πολιτικὸς καὶ ἠθικὸς κατὰ τῆς βίας γενικῶς καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς περιστολῆς αὐτῆς. 6) «Πρὸς Εὐθύνουν», περιελθὼν εἰς ἡμᾶς κεκολοβωμένος. Εἶναι ὁ περίφημος «Λόγος ἀμάρτυρος», διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσαχθῶσι μάρτυρες περὶ τοῦ πράγματος. Ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς εὑρίσκει ὁμοιότητάς τινας μεταξὺ τῶν δικανικῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τῶν λόγων τοῦ Λυσίου. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς χρηστότητος, τῆς εἰλικρινείας, τῆς ἀληθείας, ὁ αὐτὸς γνήσιος ἀττικισμὸς καὶ ἡ αὐτὴ ἀκρίβεια διακρίνει τοὺς λόγους ἀμφοτέρων, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει κυρίως τὸν Ἰσοκράτη εἶναι τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ ὕφος, τὸ ὁποῖον καταφαίνεται ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ γλαφυροῦ καὶ τοῦ κομψοῦ καὶ τῇ διαρκεῖ προσπαθείᾳ νὰ συνδέσῃ καλῶς καὶ συντάξῃ τὰς ἰδέας. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ δικανικοὶ λόγοι τοῦ Ἰσοκράτους πλησιάζουσι περισσότερον πρὸς τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους τοῦ ἰδίου, ἂν καὶ διαφέρουσιν ἐκείνων λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν θεμάτων καὶ τῆς μεταλλαγῆς τῶν περιστάσεων.

Ὅλως διάφορος τὸν χαρακτῆρα, ἂν καὶ κατὰ τὴν μορφὴν δικανικός, εἶναι ὁ λόγος «Περὶ ἀντιδόσεως», γραφεὶς τῷ 353 ὑπὸ τοῦ ῥήτορος, ἀγωνιζομένου ὑπὲρ ἰδίας ὑποθέσεως κατὰ τὸ 82ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀφορμὴ δὲ τοῦ λόγου τούτου ὑπῆρξεν ἡ πονηρία τοῦ Λυσιμάχου, ὁ ὁποῖος προτείνων τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς περιουσίας, τὴν ἀντίδοσιν, προσεπάθει νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Ἰσοκράτη νὰ ἀναλάβῃ τὴν λειτουργίαν δαπανηροτάτης τριηραρχίας. Ἠδύνατο δηλαδὴ ἐν Ἀθήναις πολίτης τις, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετίθετο λειτουργία, νὰ ἀναγκάσῃ ἄλλον πολίτην, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει πλουσιώτερον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν λειτουργίαν, προτείνων ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τὴν ἀντίδοσιν. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ Ἰσοκράτους ἦτο διαδεδομένη ἡ φήμη, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ διὰ τῶν σχέσεών του μετ' ἐξόχων ἀνδρῶν εἶχεν ἀποκτήσει κολοσσιαίαν περιουσίαν, ὁ Λυσίμαχος ἐκεῖνος προέτεινε δὶς τὴν ἀντίδοσιν. Ἕνεκα τούτου ἐδικάζοντο καὶ κατὰ τὴν δευτέραν δίκην ἠναγκάσθη ὁ Ἰσοκράτης νὰ ἀναλάβῃ τὴν τριηραρχίαν, ἐκ φόβου μήπως πάθῃ τι χειρότερον. Μετὰ ταῦτα ἔγραψε τὸν λόγον τοῦτον, τὸν ἀνιαρότατον καὶ μακροτονώτατον ἐξ ὅλων, ἐν τῷ ὁποίῳ προσεπάθει νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τοὺς δυσμενῶς διακειμένους συμπολίτας του καὶ νὰ καταδείξῃ τὰς πρὸς τὴν πόλιν εὐεργεσίας του.

Μετὰ τοὺς δικανικοὺς λόγους ἔρχονται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὁ μνημονευθεὶς λόγος «Κατὰ σοφιστῶν» καὶ οἱ δύο σοφιστικοὶ σχολαστικοὶ λόγοι «Βούσιρις» καὶ «Ἑλένης ἐγκώμιον». Ἀμφότεροι εἶναι ἐλαφρὰ γυμνάσματα, διὰ τῶν ὁποίων ἤθελε νὰ καταδείξῃ εἰς τοὺς σοφιστὰς πῶς ὤφειλέ τις νὰ ἐπιληφθῇ ἑνὸς τοιούτου θέματος. Ἐν τῷ πρώτῳ ὑπερασπίζει τοὺς σωκρατικούς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εὐφυῶς ὁμιλεῖ περὶ τῶν φιλοσόφων. Τὸ περὶ κάλλους τῆς Ἑλένης χωρίον (54—58) εἶναι

Digitized by Google

σχεδὸν πλατωνικὸν κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὴν χάριν. Παραινετικοὶ λόγοι τοῦ Ἰσοκράτους περιῆλθον εἰς ἡμᾶς τρεῖς: 1) ὁ «Πρὸς Νικοκλέα», τὸν υἱὸν τοῦ Εὐαγόρου, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου περὶ τὸ 374, ὡς διάδοχος τοῦ πατρός του. 2) «Νικοκλῆς ἢ Κύπριοι», ὀνομασθεὶς τοιουτοτρόπως, διότι θεωρεῖται ὡς ὑπὸ τοῦ Νικοκλέους λεγόμενος πρὸς τοὺς ὑπηκόους του Κυπρίους, παρὰ τῶν ὁποίων ζητεῖ πρόθυμον ὑπακοήν. 3) ὁ «Πρὸς Δομίνικον», τὸν υἱὸν φίλου τινὸς τοῦ ῥήτορος. Οἱ τρεῖς οὗτοι λόγοι περιέχουσι πλείστας σοφὰς γνώμας. Ὁ «Πρὸς Δημόνικον λόγος» ὅμως θεωρεῖται νόθος, διότι ἀπέχει γλωσσικῶς πολὺ ἀπὸ τὸ λεκτικὸν τοῦ ῥήτορος, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἔργον μαθητοῦ τινος τοῦ Ἰσοκράτους, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναγνώσει πολὺ τὸν Γοργίαν καὶ μεταχειρίζεται ὕφος προσφιλὲς εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Γοργίου. Πρὸς τὸν παραινετικὸν δὲ λόγον «Πρὸς Νικοκλέα» σχετίζεται καὶ ἕτερος λόγος τοῦ Ἰσοκράτους, τὸ «Ἐγκώμιον τοῦ Εὐαγόρου». Ὁ λόγος οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος τοῦ εἴδους τούτου, διότι πρότερον τὰ ἐγκώμια τῶν συγχρόνων ἀνελάμβανον νὰ πλέκωσιν οἱ ποιηταί, ἐγράφη δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐαγόρου (374) καὶ μετὰ τὸν πρὸς Νικοκλέα παραινετικόν.

Ἀλλὰ τὸ φαεινότερον μέρος τῆς ῥητορικῆς τοῦ Ἰσοκράτους ἀποτελοῦσιν οἱ ἐπιδεικτικοὶ αὐτοῦ λόγοι. Εἶναι ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰσοκράτης ἀποκαλύπτει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν καὶ λαμβάνει πλήρη συνείδησιν τοῦ ῥητορικοῦ του ταλάντου. Τὸ δικανικὸν πλέον γένος τοῦ ῥητορικοῦ λόγου φαίνεται εἰς αὐτὸν ὀχληρόν, ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ χλευασμοῦ.

Ἡ ῥητορικὴ τῶν λογογράφων εἶναι ἐφήμερος καὶ ἀνεκτὴ μόνον ἐφόσον ἔχει τις ἀνάγκην ταύτης. Ὁ Ἰσοκράτης μορφώνει ἔκτοτε ἴδιον σύστημα, ἰδίαν θεωρίαν περὶ ῥητορικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν μέλλει ὁλόκληρος νὰ ἀφοσιωθῇ. Ἀναζητεῖ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνῃ ἰδέας ἀξιολόγους καὶ ὕφος ὡραῖον. Ἡ σοφιστικὴ εἶχεν ἤδη ἐπιχειρήσει νὰ ἀνεύρῃ τὸ ὡραῖον ὕφος τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡ διαλεκτικὴ τέχνη αὐτῆς ἦτο ἀναξία ἀνθρώπου σοβαροῦ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ὁ Ἰσοκράτης νὰ συντάξῃ λόγους, οἱ ὁποῖοι νὰ εἶναι ὡς πρὸς μὲν τὴν οὐσίαν πανελλήνιοι καὶ πολιτικοί, ὡς πρὸς δὲ τὴν μορφὴν ὁμοιότεροι πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα συνοδεύει ἡ μουσικὴ καὶ ὁ ῥυθμός, παρὰ πρὸς τὰ ἐν τοῖς δικαστηρίοις λεγόμενα, λόγους, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ εἶναι μόνον ματαία ἐπίδειξις ὡραίων φράσεων, ἀλλ' ἔργα ὠφέλιμα, διδακτικά, ἀληθῶς φιλοσοφικά, τὰ ὁποῖα νὰ δύναταί τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐπανειλημμένως καὶ τὰ ὁποῖα ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν πηγῶν τῆς ποιήσεως θὰ δύνανται νὰ παρέχωσιν εἰς τὸ πνεῦμα εὐχαρίστησιν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν παρέχουσιν οἱ ὡραῖοι στίχοι. Τοιουτοτρόπως ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι διπλοῦς: νὰ ἀνεύρῃ τὸ σπουδαῖον καὶ σοβαρὸν κατ' οὐσίαν, τὸ ὁποῖον νὰ περιβάλῃ μὲ ὡραίαν μορφήν.

Ἡ κυρίως λεγομένη ἠθικὴ καταλαμβάνει εὐρεῖαν θέσιν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰσοκράτους. Πολλαχοῦ συνιστᾷ οὗτος τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν εὐσέβειαν. Αἱ συμβουλαί του δὲν ἔχουσι κατ' οὐσίαν τι τὸ πρωτότυπον, δὲν συνεισφέρουσιν, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, τι τὸ ἀπροσδόκητον καὶ ἔκτακτον. Ἐμμένει εἰς τὰς κοινὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ καλύτεραι. Ὡς πρὸς τὴν λατρείαν τῶν Θεῶν συνιστᾷ νὰ ἀκολουθῇ ἕκαστος τὸ παράδειγμα τῶν προγόνων: «Ἡ ὡραιοτάτη τῶν θυσιῶν εἶναι, λέγει ὁ Ἰσοκράτης, νὰ ἀναδεικνύεται ἕκαστος χρηστὸς καὶ δίκαιος». «Φέρεσθε πρὸς τοὺς ἄλλους, ὡς ἐπιθυμεῖτε ἐγὼ νὰ φέρωμαι πρὸς σᾶς». «Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς εὐτυχίας». Ἰδέαι πολὺ ἑλληνικαί, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πολὺ ἀνθρωπιστικαί, διαπνεόμεναι ἀπὸ εὐγενῆ καὶ θαυμαστὴν σύνεσιν. Ἀλλὰ πρωτίστως ἡ πολιτικὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ὑπόθεσις τοῦ Ἰσοκράτους. Αὐτὴ ἐμπνέει τοὺς πλείστους τῶν λόγων του. Πολιτικὴ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερική, διαφορὰ πολιτευμάτων, σχέσις τῶν πόλεων μεταξύ των, εἶναι τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἔθιξεν ὄχι ὡς φιλόσοφος περίεργος τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει μίαν ἀρχὴν καὶ ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ ταύτην θριαμβεύουσαν ἐν τῷ πνεύματι τῶν συμπολιτῶν του. Καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτή, ἡ ὁποία ἐμπερικλείει πάσας τὰς λεπτομερείας, δύναται νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὴν φράσιν: ἕνωσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων. Οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ θέμα τὸ ὁποῖον πραγματεύεται, ὁ Ἰσοκράτης ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν θεμελιώδη ταύτην ἰδέαν. Αὐτὴ διέπει τὴν ζωήν του καὶ τοὺς λόγους του. Ἰδέα εὐγενὴς καὶ ἁπλῆ, μεμειγμένη μὲ πολλὰς πλάνας καὶ ὑποστηριζομένη παρὰ τούτου καθ' ὅλην τὴν μακράν του σταδιοδρομίαν μὲ εἰλικρίνειαν προερχομένην ἐκ τῆς πεποιθήσεως περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πραγματοποιήσεως ταύτης, ἀλλὰ μὲ αἰσιοδοξίαν ἐνίοτε χιμαιρικήν. Ἡ ἀρχὴ τῆς θεωρίας ταύτης εὑρίσκεται πρὸ παντὸς ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ εἰκόνι, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰσοκράτης διαμορφώνει ἐν ἑαυτῷ περὶ τῆς Ἑλλάδος, θεωρουμένης ὡς τῆς πατρίδος πάσης πνευματικῆς καλλιεργείας καὶ παντὸς πολιτισμοῦ. Ὁ Ἰσοκράτης εἶναι Ἕλλην μέχρι μυελοῦ ὀστέων καὶ εἶναι συγχρονισμένος. Εἶναι εὐαίσθητος εἰς ὅλας τὰς λεπτότητας τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως καὶ κατανοεῖ καλύτερον παντὸς ἄλλου τὴν σημασίαν τῆς ἰδέας του ταύτης. Καὶ ἡ πανελλήνιος αὕτη ἰδέα διαλάμπει πανταχοῦ τῶν ἐπιδεικτικῶν αὐτοῦ λόγων. Τὸ ἀριστούργημα τῶν λόγων του εἶναι «ὁ Πανηγυρικός», γραφεὶς χάριν τῆς πανηγύρεως τῶν Πανελλήνων κατὰ τὴν ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα (380 π. Χ.), ἐγκώμιον μεγαλοπρεπὲς τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ὄνομα Ἕλλην, λέγει ἐν αὐτῷ, δὲν εἶναι δηλωτικὸν ἰδιαιτέρας γενεᾶς, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν ὑπερτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ λόγος οὗτος περιλαμβάνει σαφῆ ἔκθεσιν τῆς συγχρόνου ἱστορίας καὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, θαυμάσιον ἔπαινον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπίκλησιν πρὸς τοὺς Πανέλληνας ὑπὲρ ἀνανεώσεως τῆς συμμαχίας. Πράγματι δὲ μετὰ δύο ἔτη 70 πόλεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρώτη ἡ Χίος, προσετέθησαν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ ὁ Ἰσοκράτης συνώδευσεν ἐπὶ δύο ἔτη τὸν στρατηγὸν Τιμόθεον ἀναλαβόντα να ὀργανώσῃ τὰς συμμαχίδας νήσους καὶ τὰς ἐπιθαλασσίους πόλεις. Τότε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐφιλοξενήθη παρὰ τοῦ Εὐαγόρου, τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμάχετο σχεδὸν μόνος ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἡ Κύπρος ἦτο τὸ μεθόριον μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων καὶ πᾶν πρὸς τὰ ἐμπρὸς βῆμα τοῦ Εὐαγόρου ἦτο πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, πᾶσα δὲ ὑποχώρησις ἦτο ἐπικράτησις βαρβαρικῶν νόμων καὶ ἐθίμων. Τὸ θέαμα τοῦτο ἐνεποίησεν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὴν εὐπαθῆ ψυχὴν τοῦ Ἰσοκράτους. Τῷ 374 ὁ Εὐαγόρας ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ υἱός του Νικοκλῆς. Τότε ὁ Ἰσοκράτης ἔγραψε τὸν «Πρὸς Νικοκλέα» λόγον του, ἐν τῷ ὁποίῳ παρακινεῖ αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς καὶ δεξιῶς νὰ ἀναδειχθῇ ἄξιος τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος βασιλεύς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴ κατάστασις μετεβλήθη. Ἡ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἐνίσχυσε μὲν ὑπερβολικὰ τὰς Θήβας, ἀλλ' ἐξησθένησε τὰς Ἀθήνας παραπολύ. Τὸ ἀντιθηβαϊκὸν ῥεῦμα ἐν Ἀθήναις ἀπέβη ἀκατάσχετον, ὅτε τῷ 373 αἱ Θῆβαι κατέστρεψαν αἴφνης τὰς Πλαταιάς. Οἱ ἀπομείναντες κάτοικοι αὐτῆς κατέφυγον εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες βοήθειαν πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ τοιαύτη βοήθεια θὰ ἐσήμαινε ῥῆξιν τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὰς Θήβας καὶ συμμαχίαν μετὰ τῆς Σπάρτης. Τότε ἔγραψεν ὁ Ἰσοκράτης τὸν «Πλαταϊκόν» του λόγον, ἐν τῷ ὁποίῳ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν Πλαταιῶν καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι μᾶλλον μελέτη πολιτική. Αἱ Θῆβαι μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις νίκην ἀποκαταστήσασαι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσήνης, ἐζήτουν τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς ὡς ἕνα ἐκ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης.

Ἀλλ' ἡ Σπάρτη οὐδέποτε θὰ ἡσύχαζεν, ἂν παρεχώρει τὸ εὐφορώτατον μέρος τῶν κτήσεών της καὶ εἶχεν ἐχθροὺς γείτονας τοὺς τέως ὑπηκόους της. Ἀφῆκε λοιπὸν τοὺς συμμάχους της νὰ συνάψωσιν εἰρήνην χωριστά. Ὁ Ἰσοκράτης τότε ἔγραψε τὸν «Ἀρχίδαμον», δημηγορίαν τὴν ὁποίαν ὑποτίθεται ὅτι λέγει ὁ Ἀρχίδαμος οὗτος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ λόγος οὗτος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἰσοκράτης ὑποστηρίζει τὰ δίκαια τῆς Σπάρτης, ἀπεικονίζει τὸν σπαρτιατικὸν χαρακτῆρα, ἰδίως ἐκεῖ ὅπου ὁ Ἀρχίδαμος προτείνει τὰ ἔσχατα μέτρα, νὰ ἐκπέμψωσι δηλαδὴ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδία καὶ τὰς γυναῖκας εἰς Σικελίαν καὶ Κυρήνην, νὰ ἀφήσωσι τὴν Σπάρτην καὶ νὰ καταλάβωσι χωρίον ὀχυρόν, ἐξ οὗ νὰ βλάπτωσι τοὺς πολεμίους. Καὶ τότε πάλιν ὁ Ἰσοκράτης εἶδε τὴν πολιτικήν του κατισχύουσαν καὶ τὰς Ἀθήνας συμμαχούσας μετὰ τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ αἱ μεγάλαι τῶν Ἀθηνῶν ἐλπίδες εἶχον μαρανθῆ καὶ αἱ συμμαχίδες πόλεις ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσι τὸ ἄστυ. Ὁ Ἰσοκράτης, ἀφότου εἶχεν ἴδει τὸν Εὐαγόραν, διεμόρφωσεν ὁριστικώτερον τὸ πολιτικόν του πρόγραμμα. Τοῦτο ἦτο εἰρήνη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἀπελευθέρωσις τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνίδων πόλεων, ἀκώλυτος πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀποικισμὸς καὶ παγκόσμιος τοῦ ἑλληνισμοῦ διάδοσις. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 367 εἶχε δημοσιεύσει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διονύσιον τῶν Συρακουσῶν, ὁ ὁποῖος τότε εἶχε σώσει τοὺς ἐν τῇ Δύσει Ἕλληνας ἀπὸ τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Καρχηδονίων, καλῶν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἀπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλ' ὁ Διονύσιος ἀπέθανε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁ δὲ Ἰσοκράτης ἤλπιζε πλέον τὰ πάντα παρὰ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Ἀλλ' ὅμως τῷ 357 ἡ συμμαχία διελύθη, αἱ δὲ Ἀθῆναι ἀπέβησαν μία κοινὴ μεγάλη ἑλληνικὴ πόλις καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Εὐβούλου κατεγίνοντο μόνον εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν δαπανῶν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Τότε ὁ Ἰσοκράτης ἔγραψε τὸν «Περὶ εἰρήνης» λόγον του, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑποστηρίζει τὴν αὐτονομίαν τῶν πόλεων. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα, περὶ τὸ 354, ἔγραψε τὸν «Ἀρεοπαγιτικόν», διὰ τοῦ ὁποίου καταδεικνύει εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι μία μόνη ὁδὸς σωτηρίας ἐκ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως ἀπέμεινεν εἰς αὐτούς, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Ἀρείου Πάγου. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔγραψε τὴν πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον τῆς Σπάρτης ἐπιστολήν του, προσκαλῶν αὐτὸν ὅπως ἄλλοτε τὸν Διονύσιον. Ὁ Ἀρχίδαμος ἔπρεπε τοὺς μὲν Ἕλληνας νὰ ἀπαλλάξῃ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, τοὺς δὲ βαρβάρους νὰ παύσῃ ὑβρίζοντας. Ὁ Ἰσοκράτης ἦτο τότε 80 ἐτῶν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἔχουσιν ἀρκετὴν μεμψιμοιρίαν, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι καὶ ὁ ἴδιος συναισθάνεται. Ἀλλὰ τὸ πολιτικόν του βλέμμα παρέμεινεν ἐκτάκτως ὀξὺ καὶ ἀπροκατάληπτον. Ἐπέμενε πάντοτε εἰς τὴν κυρίαν του ἰδέαν, ἀλλὰ μετέβαλλε δεξιῶς τὸ ἔνδυμά της. Εἶχεν ἤδη ἐγκαταλείψει τὴν ἐλπίδα τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας καὶ ἔπαυσε πιστεύων εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πολιτείας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Ἀρχιμάδου ἐστράφη πρὸς τὸν Φίλιππον. Ὡς ὁ Δημοσθένης, ἔβλεπε καὶ αὐτὸς ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο αὐξανομένη δύναμις, ἀλλὰ δὲν ἐθεώρει αὐτὸν ἐχθρόν. Πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν ἦτο πλέον ἀπραγματοποίητος. Προσεπάθησε λοιπὸν νὰ διατηρῇ φιλίαν πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ δι' αὐτῆς νὰ μετριάζῃ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφοράς. Τῷ 346, ἀμέσως μετὰ τὴν Φιλοκράτειον εἰρήνην, ἔγραψε τὸν «Φίλιππον», ἤτοι τὸν πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον λόγον του, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀσθενὴς διὰ τὸ γῆρας γέρων προσκαλεῖ τὸν νικηφόρον βασιλέα νὰ διαλλάξῃ πρὸς ἀλλήλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν στρατηγίαν ἐν τῷ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμῳ. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἁπλοῦν ὄνειρον τοῦ Ἰσοκράτους. Ὅ,τι ἐπίστευεν ἦτο πραγματικὸν καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ Ἰσοκράτης παντὸς ἄλλου καλύτερον εἶχε διαγνώσει τὴν πολιτικὴν κατάστασιν καὶ εὑρίσκετο ἐγγύτερον πρὸς τὰ κατόπιν συμβάντα. Ἀλλ' αἱ Ἀθῆναι ἀπέβλεπον ἐμμόνως εἰς τὸν ὀλέθριον πόλεμον, οὐδόλως ὑποχωροῦσαι εἰς τὸν ἐχθρόν. Τότε ὁ Ἰσοκράτης ἐμισήθη, ἀλλ' εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι οὐδὲ κατὰ τοὺς καχυπόπτους ἐκείνους καιροὺς διεβλήθη ὡς δωροδόκος. Τὸν ὠνόμασαν μόνον διαφθορέα τῶν πολιτικῶν, ὅσοι ὑπῆρξαν μαθηταί του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (342—339) ἔγραψε τὸν «Παναθηναϊκὸν» χάριν τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων, νέαν τρόπον τινὰ ἀλλὰ κατωτέραν ἔκδοσιν τοῦ «Πανηγυρικοῦ» του, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγκωμιάζει τὰς Ἀθήνας, λαμπρύνει δὲ ἔτι μᾶλλον διὰ μακροτάτων λόγων τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ τέχνην. Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας τῷ 338 ἔπληξε βαρύτατα τὸν γέροντα. Ἦτο μὲν αὕτη πλήρωσις τῶν προρρήσεών του καὶ καθίστα τὸ πρόγραμμά του δυνατόν, ἀλλ' ὅμως ἦτο ἀνυπόφορος. Ἡ πατρίς του, τὴν ὁποίαν ἐφαντάσθη ἄλλοτε τόσον μεγαλοπρεπῆ καὶ τὴν ὁποίαν τόσον ἠγάπησεν, ἐταπεινώθη. Τότε ὁ Ἰσοκράτης ἐξετέλεσε τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσίαν. Ἔγραψε νέαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν νικητήν, τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐγνώριζε τὰς διαθέσεις· δὲν μετεχειρίσθη καμμίαν λέξιν ὑποταγῆς, οὐδὲ συνεχάρη τὸν Φίλιππον διὰ τὴν νίκην, ἀλλὰ θεωρῶν ἀγαθὰς τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαθέσεις αὐτοῦ τὸν προτρέπει καὶ πάλιν ἤδη, ὅτε τὸ πρᾶγμα τυγχάνει πολὺ εὐκολώτερον, νὰ ἀναγκάσῃ «τοὺς βαρβάρους εἱλωτεύειν». Ὁ Ἰσοκράτης δὲν εἶδε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παραινέσεώς του. Ἐννέα ἡμέρας (ἢ πέντε κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη) μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας ἦτο νεκρός.

Αἱ δέκα ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσοκράτους εἶναι ὡσαύτως λόγοι πολιτικοὶ καὶ ἠθικοί, μικροτέρας ὅμως ἐκτάσεως. Ἀμφισβητεῖται ἡ γνησιότης τινῶν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ πάντως εἶναι αὗται γεγραμμέναι ἐν τῷ πνεύματι καὶ λεκτικῷ τοῦ Ἰσοκράτους. Πλὴν τῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Διονύσιον, τὸν Ἀρχίδαμον καὶ τὸν Φίλιππον, περὶ τῶν ὁποίων ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, ἔγραψεν ἐπιστολὰς καὶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, πρὸς τὸν Τιμόθεον, τὸν τύραννον τῆς Ἡρακλείας, πρὸς τοὺς παῖδας τοῦ Ἰάσονος καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν Μυτιληναίων.

Ὁ Ἰσοκράτης ὡς φιλόσοφος ἐξεταζόμενος ἦτο πολὺ πρακτικώτερος τῶν τότε φιλοσόφων. Τὴν φιλοσοφίαν ἐννοεῖ ὁ Ἰσοκράτης ὡς πρακτικὴν καλλιέργειαν τοῦ ὅλου πνεύματος, ἐνίσχυσιν τοῦ χαρακτῆρος, σχηματισμὸν ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἀνάπτυξιν τελειοτάτην τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τῆς γλώσσης. Ὁ Ἰσοκράτης ἐφρόνει ὅτι καὶ ὁ πρακτικὸς πολιτικὸς καὶ ὁ φιλόσοφος εἶναι μονομερεῖς. Ὁ πρῶτος χρειάζεται παιδείαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς φαντασίας, ὁ δὲ ἄλλος τὴν ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἰσοκράτους καὶ διὰ τοῦτο ἡ σχολή του εἶχεν ἀποβῆ πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀξία τοῦ Ἰσοκράτους ὡς ῥήτορος ἔγκειται ἐν τῇ τελείᾳ διαμορφώσει τοῦ λεκτικοῦ. Αἱ περίοδοι τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶναι τελείως στρογγύλαι, ἡ δὲ κατὰ προσέγγισιν ἰσότης τῶν προτάσεων, τὰ πάρισα, παρέχουσιν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὴν συμμετρίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐπεδίωκον καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Ἀπέφευγεν ἐπιμελῶς τὴν χασμωδίαν. Ὁ ἀναγιγνώσκων τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους αἰσθάνεται πανταχοῦ τὸν εὔηχον ῥυθμὸν τῶν περιόδων νὰ πλήττῃ τὴν ἀκοήν του. Ἐκτιμήσας δεόντως τὴν ἀξίαν τῶν μεταφορῶν καὶ τῶν ἄλλων σχημάτων, μετεχειρίσθη αὐτὰ ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ. Εἰσήγαγε τὴν μακρὰν περίοδον, τῆς ὁποίας τὰ μέλ

Digitized by Google

λογικῶς συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα ἐκτυλίσσονται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ. Μεγάλην φροντίδα καταβάλλει καὶ εἰς τὴν κατάταξιν τῶν μερῶν τοῦ λόγου του. Καθορίζει σαφῶς τὴν θεμελιώδη ἰδέαν ἐν ἑκάστῳ λόγῳ καὶ ἀναπτύσσει μετ' ἀκριβείας καὶ μεθόδου ἕκαστον ἐκ τῶν μερῶν τοῦ λόγου του, ὥστε μετὰ πολλῆς εὐκολίας καὶ εὐχαριστήσεως νὰ δύναται ἕκαστος νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Καὶ τὰς πολυτίμους ταύτας ἀρετὰς τοῦ λόγου του ἐπέτυχεν ὁ Ἰσοκράτης μετὰ πολλοῦ κόπου. Αὐτὸς ὁ Ἰσοκράτης ὁμολογεῖ, ὅτι τρία μὲν ἔτη κατηνάλωσε γράφων τὸν «Παναθηναϊκόν», δέκα δὲ ὅλα πρὸς τὸ κάλλιστον αὐτοῦ ἔργον, τὸν «Πανηγυρικόν». Καὶ ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ὁ ἀναγιγνώσκων τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους κουράζεται ταχέως. Ὁ λόγος τοῦ Ἰσοκράτους ἐκτυλίσσεται ὁμοιομόρφως τέλειος, μονότονος καὶ ψυχρός. Λείπει τὸ ἀπροσδόκητον, ἡ ποικιλία, ἡ φυσικὴ δύναμις καὶ ἡ ζωηρότης τοῦ πάθους. Καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτὴ ἀκριβῶς ἐπιφέρει τὸν περίεργον αὐτὸν κάματον εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὁ ὁποῖος μάτην ζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰσοκράτους ὅ,τι αἰώνιον ἔχει ἡ φύσις, τὴν ποικιλίαν καὶ ἐναλλαγήν. Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εἶναι εὐγενεῖς, ἀλλὰ συχνάκις αἱ αὐταὶ ἐπαναλαμβανόμεναι ἀποβαίνουσιν ἀνιαραὶ καὶ στεροῦνται ὑψηλοτέρας ἐμπνεύσεως. Πρὸς τούτοις ὁ Ἰσοκράτης ἦτο κενόδοξος. Καλλωπίζει τοὺς λόγους του ὑπερβαλλόντως καὶ ἀρέσκεται νὰ ἀκούῃ αὐτοὺς ἐπαινουμένους παρὰ τῶν ἄλλων, μὴ διστάζων νὰ ἐπαινέσῃ καὶ αὐτὸς ἑαυτόν. Ἀλλ' ὅμως, παρὰ τὰ σφάλματα ταῦτα, ὁ Ἰσοκράτης ὑπῆρξε χρηστὸς τὸ ἦθος, ὀξὺς τὴν διάνοιαν, ἰσχυροτάτη δύναμις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων καὶ εἷς τῶν μεγίστων διδασκάλων, ὅσοι ποτὲ ὑπῆρξαν.

Ἐκδόσεις τοῦ Ἰσοκράτους ἔχομεν: ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner ὑπὸ G. E. Benseler φροντίδι Fr. Blass εἰς δύο τόμους 1907 καὶ 1910. Τὰ παλαιὰ σχόλια εἰς Αἰσχίνην καὶ Ἰσοκράτην ἐξέδωκεν ὁ G. Dindorfius (Clarendon). Τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ παλαιαί: Ἰσοκράτους λόγοι καὶ ἐπιστολαὶ ὑπὸ Ἀδ. Κοραῆ (Ἑλλ. Βιβλιοθ. τόμ. Α' καὶ Β') ἐν Παρισίοις (1807) καὶ Ἰσοκράτους λόγος «Περὶ ἀντιδόσεως», ὑπὸ Ἀνδρέου Μουστοξύδου, ἐν Μεδιολάνῳ (1812). Isocrates Cyprian Orations («Εὐαγόρας», «Πρὸς Νικοκλέα», «Νικοκλῆς»), μετὰ σχολείων ἀγγλικῶν ὑπὸ E. S. Forster (Clarendon) 1912. S. Preuss, Index Isocrateus (Teubner) 1904. Δ. ΜΙΣΥΡΛΗΣ

Ἰσοκρατία *[Μυθολ.]*. Μία τῶν διασημοτέρων Ἀμαζόνων φονευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Α.Θ.Σ.

ἰσοκροτωνικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ μία ἐκ τῶν δύο στερεοϊσομερῶν μορφῶν τοῦ αἰθυλιδενοξικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν συντακτικὸν τύπον $CH_3 . CH : CH . COOH$. Τήκεται εἰς 15°,5 καὶ βράζει εἰς 169°. Σ. Γ.

ἰσοκυανίδια, ἢ ***ἰσονιτρίλια***, ἢ ***καρβυλαμῖναι*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἀλκύλιον ἡνωμένον μετὰ τῆς *ἰσοκυανικῆς* ὁμάδος, ἤτοι τοῦ συμπλέγματος —N : C<. Τὸ ἄτομον τοῦ ἄνθρακος τῆς ἰσοκυανικῆς ὁμάδος ἔχει τὰς δύο μονάδας συγγενείας ἐλευθέρας, δι' ὃ καὶ τὰ ἰσοκυανίδια ἑνοῦνται ζωηρῶς μετὰ στοιχείων ὡς καὶ μετ' ὀξέων καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον θεωρούμενα ὡς βάσεις ἐκλήθησαν *καρβυλαμῖναι*. Παρασκευάζονται δι' ἀποστάξεως ἀλκυλιωδιδίων μετ' ἀργυροκυανιδίου, ὡς καὶ δι' ἐπιδράσεως ἀλκοολικοῦ διαλύματος κάλεως ἐπὶ μείγματος πρωτοταγῶν ἀμινῶν καὶ χλωροφορμίου. Τὰ ἰσοκυανίδια εἶναι λίαν δύσοσμα σώματα, δυσδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ. Δι' ἐπιδράσεως ἀραιῶν ὀξέων σαπωνοποιοῦνται πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἀμίνην καὶ μυρμηκικὸν ὀξύ ὡς $C_2H_5NC + 2H_2O = C_2H_5NH_2 + H.CO.OH$. Δι' ἀναγωγῆς παρέχουν δευτεροταγεῖς ἀμίνας. Πολυμερίζονται εὐκόλως καὶ διὰ θερμάνσεως μετατρέπονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα ἰσομερῆ σώματα, τὰ *νιτρίλια*. Σ. Γ.

ἰσοκυανικὴ *ὁμὰς [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοκυανίδια*.

ἰσοκυανικοὶ *ἐστέρες [Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου O : C : N. R
Εἶναι πτητικά, ἰσχυρῶς ἀποπνικτικῆς ὀσμῆς, ὑγρά. Σ. Γ.

ἰσοκυανικὸν *αἰθύλιον [Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_2H_5N : C : O$. Βράζει εἰς 60°. Σ. Γ.

— **ἰσοκυανικὸν** *ἀκετύλιον [Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_3 . CO . N : C : O$. Βράζει εἰς 80°. Σ. Γ.

— **ἰσοκυανικὸν** *καρβαιθοξύλιον [Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CO : N . CO . OC_2H_5$. Βράζει εἰς 115°. Σ. Γ.

— **ἰσοκυανικὸν** *μεθύλιον [Ὀργ Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_3 N : C : O$. Βράζει εἰς 43°. Σ. Γ.

— **ἰσοκυανικὸν** *φαινύλιον [Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5 . N : C : O$, παραγόμενον δι' ἐπιδράσεως φωσγενίου ἐπὶ ἀνιλίνης. Ὑγρὸν δριμείας ὀσμῆς, ἰσχυρῶς φωτοθλαστικόν, βράζον εἰς 166°. Σ. Γ.

— **ἰσοκυανικὸν** *φαινυλοχλωρίδιον*, ἢ *φαινυλοκαρμπυλαμίνη χλωριοῦχος*, ἢ *φαινυλιμινοφωσγένιον [Χημ. Πολέμ.]*. Ἐν καθαρᾷ καταστάσει ὑγρὸν ἄχρουν ($C_6H_5—N=CCl_2$) μικρᾶς πτητικότητος, μὲ βαθμὸν ζέσεως 208° καὶ εἰδικὸν βάρος 1,29. Ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀσφυξιογόνον ἐντὸς ὀβίδων εἰς μικρὰν κλίμακα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ κατὰ πρῶτον τὴν 20 Μαΐου 1917 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Berry au Bac. Διὰ τῆς ἐκρήξεως τῆς γομώσεως τῆς ὀβίδος ἐξατμίζεται τοῦτο ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ εἰσπνεόμενον προκαλεῖ ἐμέτους καὶ ἐλαφρὰς δηλητηριάσεις. Διὰ τῶν προσωπίδων παρέχεται ἀσφαλὲς προφυλακτικὸν μέσον. Παρασκευάζεται τῇ ἐπιδράσει ἀερίου χλωρίου ἐπὶ τοῦ σιναπελαίου τοῦ φαινυλίου ($C_6H_5—N=CS$).

$$2C_6H_5—N=CS+3Cl_2=2C_6H_5—N=CCl_2+S_2Cl_2$$

Τὸ συμπαραγόμενον θειοχλώριον ἀποστάζεται ἐν κενῷ καὶ λαμβάνεται οὕτω καθαρὸν τὸ ἰσοκυανικὸν φαινυλοχλωρίδιον. Ι. Γ. Τ.

ἰσοκυανῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀσταθῆ κυανᾶ χρώματα παράγωγα τῆς *κινολίνης*. Σ. Γ.

ἰσοκυάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἰσομερὴς πρὸς τὸ *κυάνιον* ἕνωσις τοῦ τύπου C : N. N : C μὴ ληφθεῖσα εἰσέτι. Σ. Γ.

ἰσοκυανοτετραβρωμίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $Br_2 C : N . N : C Br_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς ἄχροα πρίσματα, ἀδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ, τηκόμενα εἰς 42°. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ *ἀζίνη* τοῦ *ἀνθρακοξυβρωμιδίου*. Σ. Γ.

ἰσοκυανουρικοὶ *ἐστέρες [Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου

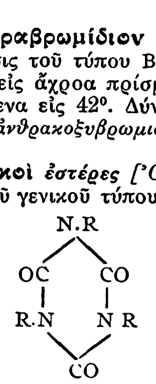

παραγόμεναι ἐκ τῶν ἰσομερῶν των κυανουρικῶν διὰ καταλλήλου συνθετικῆς μεθόδου. Διὰ βρασμοῦ μετ' ἀλκαλίων διασπῶνται εἰς πρωτοταγεῖς ἀμίνας καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι: Ὁ *ἰσοκυανουρικὸς τριμεθυλεστὴρ* $C_3O_3(N.CH_3)_3$ σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 175° καὶ βράζον εἰς 274°. Ὁ *ἰσοκυανουρικὸς τριαιθυλεστὴρ* $C_3O_3(.N.C_2H_5)_3$ τήκεται εἰς 95° καὶ βράζει εἰς 276°. Σ. Γ.

ἰσοκυανουρικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*. Ἰσομερὲς πρὸς τὸ *κυανουρικὸν ὀξὺ* σῶμα τοῦ τύπου

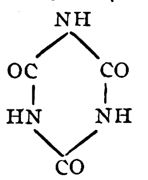

γνωστὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων. Σ. Γ.

ἰσοκυανοφαινυλοχλωρίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Χλωριωμένον παράγωγον τοῦ *ἰσοκυανικοῦ φαινυλίου* τοῦ τύπου $C_6H_5 . NCCl_2$. Ἄχρουν ὑγρόν, ἰσχυρῶς ἐρεθιστικόν, βράζον εἰς 210°. Ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Σ. Γ.

ἰσοκυκλικαὶ ἢ *καρβοκυκλικαὶ ἑνώσεις [Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐκ τῶν κυκλικῶν ἑνώσεων ἐκεῖναι, ὧν ὁ σκελετὸς ἢ δακτύλιος ἀποτελεῖται μόνον ἐξ ἀτόμων ἄνθρακος. Σ. Γ.

ἰσόκωλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐξ ἴσων κώλων, ἐξ ἴσων μελῶν· || ***ἰσόκωλον*** (τό)· ὡς οὐσ. σχῆμα λόγου, καθ' ὃ τὰ κῶλα, ἤτοι τὰ μέλη περιόδου τινός, ἀποτελοῦνται ἐξ ἰσαρίθμων συλλαβῶν.

ἰσοκωνιίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Στερεοϊσομερὲς πρὸς τὴν *κωνιίνην* σῶμα, μετατρεπόμενον κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς d-*κωνιίνην*. Σ. Γ.

Ἰσόλδα (Isolda) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 211. Σ. Π.

ἰσολευκίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. α-*ἀμινο*-β-*μεθυλο*-β-*αἰθυλοπροπιονικὸν* ὀξύ.

ἰσολεχίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδατάνθραξ περιεχόμενος εἰς τὸν ἰσλανδικὸν λειχῆνα. Εἶναι πιθανῶς θειικὸς ἐστὴρ τῆς ἀμυλόζης. Σ. Γ.

ἰσολινολενικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{18}H_{30}O_2$, ἀπαντῶν εἰς τὰ ξηραινόμενα ἔλαια. Σ. Γ.

ἰσολινουσικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδροξυλιωμένον μονοκαρβονικὸν ὀξύ, ἰσομερὲς πρὸς τὸ *λινουσικὸν* ὀξύ. Σχηματίζεται κατὰ τὴν ὀξείδωσιν τοῦ *ἰσολινολενικοῦ* ὀξέος καὶ τήκεται εἰς 173°. Σ. Γ.

ἰσολογίζω· κάμνω ἰσολογισμόν, καταγράφω τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα μιᾶς οἰκονομικῆς ἑνότητος καὶ συγκρίνω αὐτά.

ἰσολογισμὸς (ὁ)· ἡ συγκριτικὴ ἀριθμητικὴ κατάστρωσις τοῦ ἐνεργητικοῦ (ἐσόδων) καὶ παθητικοῦ (ἐξόδων).

— *[Λογιστ.]* Καλεῖται ἰσολογισμὸς ὁ πίναξ, ὅστις δεικνύει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν δοθέντος οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ (ἐπιχειρήσεως) ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ. Οἱ συντελεσταὶ (ἢ παράγοντες) τῆς οἰκονομικῆς θέσεως ἐπιχειρήσεώς τινος εἶναι τρεῖς: ἡ κεκτημένη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως περιουσία, ἡ ὑπ' αὐτῆς ὀφειλομένη καὶ ἡ καθαρὰ περιουσία, ἥτις μένει εἰς τὸν ἰδιοκτήτην μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν. Ἡ κεκτημένη περιουσία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐπιχείρησις κατέχει. Αἱ ἀξίαι αὗται συνίστανται εἰς ὑλικὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ποικίλης μορφῆς, ἀκίνητα καὶ κινητά, καὶ εἰς ἄϋλα τοιαῦτα, ἤτοι δικαιώματα, ὑπηρεσίας, σχέσεις τινὰς πρὸς πρόσωπα ἢ πράγματα (π. χ. ἡ ἐπωνυμία ἐμπορικοῦ καταστήματος, ἡ φήμη κλπ.), σχέδια, μελέται κ. ἄ. Ἡ περιουσία αὕτη ἀποτελεῖ τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ καλεῖται *ἐνεργητικόν*, διότι διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου αὕτη ἐνεργεῖ τὰς ἐργασίας της. Τὰ ὀφειλόμενα πρὸς τρίτους ποσὰ ἢ κεφάλαια (χρέη) λέγονται *παθητικά*. Τὰ ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ δικαιώματα τῶν τρίτων διὰ τὸ παθητικὸν καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου διὰ τὴν καθαρὰν περιουσίαν εἶναι κατὰ φυσικὸν λόγον ἴσης ἀξίας πρὸς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐντεῦθεν ἡ θεμελιώδης λογιστικὴ ἰσότης, καθ' ἣν τὸ ἐνεργητικὸν εἶναι ἴσον πρὸς τὸ παθητικὸν καὶ τὴν καθαρὰν περιουσίαν: $Ε = Π + ΚΠ$.

Ὁ ἰσολογισμὸς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἰσότητος ταύτης, ἐκλήθη δ' οὕτως ἐπειδὴ ὁμοιάζει πρὸς λογισμὸν (λογαριασμὸν) τῆς ἐπιχειρήσεως, οὗτινος τὰ ποσὰ τῶν δύο στηλῶν εἶναι ἴσα. Συντάσσεται δὲ εἴτε ὑπὸ μορφὴν λογαριασμοῦ ἐν σχήματι Τ, ὁπότε ἀριστερὰ γράφεται τὸ ἐνεργητικὸν καὶ δεξιὰ τὸ παθητικὸν καὶ ἡ καθαρὰ περιουσία, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐκθέσεως, ὁπότε πρῶτον γράφεται τὸ ἐνεργητικὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ κάτωθι τὸ παθητικὸν καὶ ἡ καθαρὰ περιουσία. Κατὰ τὰς παλαιὰς λογιστικὰς ἀντιλήψεις ἡ καθαρὰ περιουσία συγχέεται ἀκόμη πρὸς τὸ παθητικόν, ἐνῷ διὰ πολλοὺς λόγους ἐπιβάλλεται ὁ χωρισμὸς τῶν δύο τούτων παραγόντων.

Ὁ ἰσολογισμὸς ἐνάρξεως μιᾶς περιόδου (ἢ χρήσεως) χρησιμεύει ὡς ἀφετηρία τοῦ ἔργου τῆς λογιστικῆς. Δεικνύει δὲ τὴν οἰκονομικὴν θέσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἐν δοθέντι χρόνῳ. Μετὰ τὴν παρέλευσιν ὅμως τοῦ χρόνου τούτου τῆς συντάξεως, ὁ ἰσολογισμὸς παλαιᾶς τινὸς ἡμερομηνίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεικνύῃ πλέον τὴν παροῦσαν οἰκονομικὴν θέσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἐπέφερον ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς παραγόντων αἱ λαβοῦσαι ἐν τῷ μεταξὺ χώραν οἰκονομικαὶ πράξεις. Ὡς εἶναι γνωστόν, πᾶσα οἰκονομικὴ πρᾶξις ἀποτελεῖ ἀνταλλαγὴν δύο ἀξιῶν ἐπιφέρουσαν διπλοῦν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς θέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἤτοι αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ ἢ καθαρᾶς περιουσίας. Τὰς μεταβολὰς δὲ ταύτας μόνον διὰ τῶν λογαριασμῶν εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθῇ τις διαρκῶς, ὅταν οὗτοι λειτουργῶσι κανονικῶς. Ἀλλ' ἡ διαρκὴς γνῶσις τῆς οἰκονομικῆς θέσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ ἀποβαίνει πράγματι ἀνέφικτος, διότι αἱ διάφοροι ὑποδιαιρέσεις τῆς καθαρᾶς περιουσίας, ἤτοι οἱ ἀποτελεσματικοὶ λογαριασμοί τῶν *κερδῶν*, τῶν *ζημιῶν* καὶ τῶν *ἐξόδων*, ἔχουσιν ἀνάγκην συγκεντρώσεως, ὅπως ἐξαχθῇ τὸ καθαρὸν ἀποτέλεσμα, ἐκτὸς δὲ τούτου πολλοὶ λογαριασμοὶ λειτουργοῦσιν ὡς μεικτοὶ (ἐνεργητικοῦ καὶ καθαρᾶς περιουσίας), ὁπότε ἀπαιτεῖται ἀπογραφὴ τῶν μενόντων στοιχείων πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν πωλήσεων. Πρὸς τούτοις δὲ ὑπάρχουσι πάντοτε καὶ διάφοροι ἐκκρεμεῖς πράξεις πρὸς διακανόνισιν κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως, ὡς εἶναι π. χ. αἱ ἀποσβέσεις, αἱ ἐκτιμήσεις, οἱ τόκοι, τὰ ἔξοδα ἑπομένης χρήσεως, τὸ δεδουλευμένον ἐνεργητικόν, τὸ δεδουλευμένον παθητικόν, τὰ δεδουλευμένα ἔξοδα καὶ ἔσοδα, ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀποθεματικῶν καὶ τῶν διαφόρων προβλέψεων, οἱ φόροι, τὸ διανεμητέον μέρισμα, αἱ ἀμοιβαὶ κ.λ.π. Λόγῳ δὲ τῶν δυσκολιῶν τούτων ὁ ἰσολογισμὸς συντάσσεται συνήθως κατ' ἔτος ἢ καθ' ἑξαμηνίαν, εἰς δὲ τὰς νεωτεριστικὰς ὀργανώσεις καὶ μηνιαίως. Πλὴν ὅμως τοῦ ἰσολογισμοῦ συντάσσεται καὶ *κατάστασις* κερδῶν καὶ ζημιῶν, δεικνύουσα τὰ διάφορα στοιχεῖα: τῶν πωλήσεων, τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων, τῶν κερδῶν, τῶν ἐξόδων καὶ τῶν ζημιῶν. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι προκειμένου περὶ ἐπιχειρήσεως ἐχούσης ὑποκαταστήματα, εἰς τὰ **στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ, τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς**

Digitized by Google

καθαρᾶς περιουσίας τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος ἐννοοῦνται καὶ τὰ σχετικὰ στοιχεῖα τῶν ὑποκαταστημάτων πρὸς σύνταξιν τοῦ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ ἰσολογισμὸς δὲν φανερώνει πάντοτε τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, τότε δὲ καὶ μόνον ἔχει οὐσιαστικὴν σημασίαν, ὅταν δεικνύῃ τὴν ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ ἐνεργητικοῦ, τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας δοθείσης ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς γνῶσις τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν παραγόντων τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν λόγων, κυρίως δὲ ἐκ τῆς θέσεως εἰς ἣν διατελεῖ ἡ ἐπιχείρησις. Καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως ἐν ἐνεργείᾳ, ἡ ἀξία τοῦ ἐνεργητικοῦ συνήθως παρουσιάζεται εἰς τὸ κόστος, ὅπως αὕτη ἀναγράφεται ἐν τοῖς λογαριασμοῖς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει πάντοτε τῶν κανονικῶν ἀποσβέσεων καὶ ἐκτιμήσεων.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἰσολογισμὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἢ διαχειρίσεως τῆς ἐπιχειρήσεως προκύπτει ἐκ τῶν λογαριασμῶν, τὸ δὲ κέρδος εἶναι πραγματικὸν καὶ οὐχὶ εἰκονικόν, ἐξαγόμενον ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων καὶ τῆς τιμῆς τῆς πωλήσεως διαφορᾶς. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται προσοχή, κατὰ τὴν καταγραφὴν καὶ ἐκτίμησιν τῶν μενόντων ἀκινήτων ἐμπορευμάτων, χρεογράφων κτλ., τὰ ὁποῖα ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται εἰς τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως, διότι τότε παρουσιάζεται κέρδος εἰκονικόν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου εἰς περίπτωσιν ἐκπτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ κόστους τῶν μενόντων, τὸ κέρδος πρέπει νὰ ἐλαττοῦται κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ταύτην ἔκπτωσιν. Ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως ὑπὸ ἐκκαθάρισιν, ἡ κατάστασις ἀλλάσσει ἀμέσως ὄψιν, διότι τότε τὰ μὲν ὑλικὰ πράγματα χάνουσι κατὰ μέγα μέρος τὴν ἀξίαν των, προκειμένου νὰ ἐκποιηθῶσι καὶ δὴ ἐσπευσμένως, αἱ δὲ ἀπαιτήσεις κατὰ τρίτων δὲν πραγματοποιοῦνται εἰς ὁλόκληρον καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις ὡς καὶ τὰ διάφορα ἄϋλα ἀγαθὰ σχεδὸν ἐκμηδενίζονται. Ὁ ἰσολογισμὸς τῆς ἐκκαθαρίσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐκτιμήσεων καὶ οὐχὶ τῶν δεδομένων τῶν λογαριασμῶν. Δυνατὸν νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἔλλειμμα καθαρᾶς περιουσίας, τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ ὡς ἀντίθετος λογαριασμὸς καθαρᾶς περιουσίας.

Μία ἐπιχείρησις ἐν ἐνεργείᾳ δύναται κάλλιστα νὰ συντάξῃ, ἀνεξαρτήτως τῶν λογαριασμῶν της, καὶ ἰσολογισμὸν δεικνύοντα τὴν παροῦσαν ἀξίαν τοῦ ἐνεργητικοῦ εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τῆς ρευστοποιήσεως αὐτοῦ, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ σχετικὴν περιέργειαν τῶν ἐνδιαφερομένων. Οἱ ἰσολογισμοὶ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης νομισματικῆς ἀνωμαλίας, παρουσιάζουσι τὸ ἄτοπον καὶ παράλογον φαινόμενον τῆς προσθέσεως ἀνομοίων ποσῶν. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς λογικῆς ἀληθείας ἐπιβάλλεται εἴτε ἡ ἀναγωγὴ τῶν τοιούτων ἀξιῶν εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως τῆς δραχμῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑκάστοτε συντελεστῶν τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς, ἢ ἡ ἐπανεκτίμησις τῶν ἀξιῶν εἰς σταθεροποιηθείσας δραχμάς, ὅπερ καὶ ἁπλούστερον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπικίνδυνον, ἐὰν αἱ ἐκτιμήσεις δὲν εἶναι αἱ πρέπουσαι.

Οἱ ἰσολογισμοὶ καὶ αἱ καταστάσεις ἀποτελεσμάτων ἑκάστης ἐπιχειρήσεως πρέπει νὰ ἐλέγχωνται ἐπιστημονικῶς καὶ νὰ ὑπογράφωνται ὑπευθύνως ὑπὸ ἀνεγνωρισμένων πραγματογνωμόνων-λογιστῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς τιμίας διαχειρίσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῶν χρηματοδοτῶν καὶ τοῦ κράτους. Οἱ ἰσολογισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ αὐτοῦ τύπου τείνουσι νὰ συντάσσωνται ὁμοιομόρφως. Τοῦτο μάλιστα ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐφαρμόζηται ἀλλαχοῦ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα.

Ὁ ἑνιαῖος τύπος ἰσολογισμοῦ συνεπάγεται ἐπιστημονικὴν ταξινόμησιν τῶν λογαριασμῶν: τοῦ κυκλοφοροῦντος (διαθεσίμου καὶ ἀπησχολημένου) ἐνεργητικοῦ, τοῦ παγίου καὶ τοῦ συνισταμένου εἰς ἔξοδα ἑπομένης χρήσεως, τοῦ βραχυπροθέσμου καὶ τοῦ μακροπροθέσμου παθητικοῦ, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἀποθεματικῶν κεφαλαίων.

Οἱ ἀντίθετοι λογαριασμοὶ ἐνεργητικοῦ, ὡς εἶναι π. χ. οἱ λογαριασμοὶ ἀποθεματικῶν ἀποσβέσεων παγίου ἐνεργητικοῦ, πρέπει νὰ ἀφαιρῶνται ἐκ τῶν σχετικῶν ἀξιῶν ἐνεργητικοῦ, διότι κατ' οὐσίαν πρόκειται περὶ λογαριασμῶν δεικνυόντων ἐλαττώσεις ἐνεργητικοῦ καὶ οὐχὶ αὐξήσεις καθαρᾶς περιουσίας. Διὰ τῆς συστηματικῆς ταξινομήσεως τῶν λογαριασμῶν ἐν τοῖς ἰσολογισμοῖς καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνάλυσις αὐτῶν διὰ τῆς μεθόδου τῶν ποσοστῶν ἢ ἀναλογιῶν, ἡ σύγκρισις καὶ ἡ διερμήνευσις αὐτῶν. Ὁ ὁμοιομόρφως συντεταγμένος ἰσολογισμὸς μιᾶς χρήσεως συγκρίνεται εὐκολώτατα πρὸς τὸν ἰσολογισμὸν τῆς προηγουμένης χρήσεως καὶ τοιουτοτρόπως ἐξάγονται αἱ μεταξὺ αὐτῶν διαφοραί, ἤτοι αἱ αὐξήσεις καὶ αἱ ἐλαττώσεις, ὁπότε καθίσταται δυνατὴ καὶ ἡ διερμήνευσις αὐτῶν. Τότε δὲ γίνεται σύγκρισις καὶ μεταξὺ τῶν ἰσολογισμῶν πολλῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ αὐτοῦ τόπου. Πολλὰ δεδομένα τῶν συγκριτικῶν ἰσολογισμῶν ἀναπαρίστανται καὶ διὰ γραφικῶν παραστάσεων, αἵτινες γίνονται μᾶλλον ἀντιληπταὶ ἀπὸ τὸ κοινόν. Ὁ ἰσολογισμὸς καὶ ἡ κατάστασις ἀποτελεσμάτων δημοσιεύονται ὑπὸ τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος, περιλαμβάνον καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων, τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, στατιστικὰς διαφόρους καὶ πίνακας, ὡς καὶ γραφικὰς παραστάσεις. Τὸ τεῦχος τοῦτο καλεῖται *ἀπολογισμός*. Ὁ ἰσολογισμός, ὡς καὶ ἡ κατάστασις κερδῶν καὶ ζημιῶν ἀντιγράφονται, κατὰ τὸν ἐμπορικὸν νόμον, μετὰ τῆς ἀπογραφῆς εἰς τὸ «Βιβλίον ἀπογραφῶν». Οἱ δὲ ἰσολογισμοί, ὡς καὶ αἱ καταστάσεις κερδῶν καὶ ζημιῶν τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, δημοσιεύονται ὄχι μόνον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εἰδικὸν «Δελτίον ἀνωνύμων ἑταιρειῶν», ὅπερ ἀποτελεῖ παράρτημα τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως».

Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἰσόλογος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὅρος χρησιμοποιούμενος ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ διὰ τὰς ἑτεροκυκλικὰς ἑνώσεις, ἵνα δηλώσῃ τὴν ταυτότητα τοῦ πυρῆνος καὶ τὴν διαφορὰν μόνον ὡς πρός τι στοιχεῖον. Οὕτω λ. χ. αἱ κατωτέρω τρεῖς ἑνώσεις:

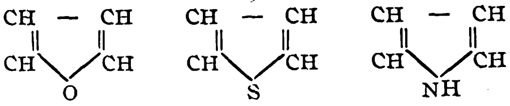

φουράνιον — θειοφαίνιον — πυρρόλιον

ἔχουν τὸν ἴδιον σκελετόν, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ἡ μία ἔχει ὀξυγόνον, ἡ ἄλλη θεῖον καὶ τρίτη NH.

Σ. Γ.

ἰσολυσίνη, ἡ ***ἰσοαιμολυσίνη*** (isolysine, isohémolysine) [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καθορίζεται ἡ αἱμολυσίνη ἡ περιεχομένη ἐντὸς ὀροῦ τινος καὶ ἥτις εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέφῃ τὰ αἱμοσφαίρια τὰ προερχόμενα ἐξ ἀτόμου τοῦ αὐτοῦ εἴδους.

Μ. Ν. Κ.

ἰσόλωμος (ἡ) (Isolomus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεονεριιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: ἡ *ἰσόλωμος ἡ βογοτεανὴ* (Isolomus bogotense) καὶ ἡ *ἰσόλωμος ἡ ὀνδεανὴ* (Isolomus hondense). Ἀμφότερα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ καλλιεργοῦνται σχεδὸν πανταχοῦ ὡς κοσμητικά.

Δ. Ν. Π.

ἰσομαλτόζη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Δισακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{12}H_{22}O_{11}$, ἰσομερὴς πρὸς τὴν *μαλτόζην*. Σχηματίζεται δι' ἐπιδράσεως ὀξέων ἐπὶ τῆς d-γλυκόζης καὶ δὲν ζυμοῦται.

Σ. Γ.

ἰσομαννίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀνυδρίτης τοῦ μαννίτου τοῦ τύπου $C_6H_{10}O_4$. Λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τοῦ *μαννίτου* (βλ. λ.) ἐν κενῷ. Κρυσταλλικὴ ἕνωσις.

Σ. Γ.

ἰσομεγέθης (ὁ, ἡ), *—ες* (τὸ)· ὁ ἔχων ἴσον μέγεθος πρὸς ἄλλον: «ποσὰ ἰσομεγέθη».

ἰσομέρεια (ἡ)· ἡ εἰς ἴσα μέρη κατανομή, ἀντίθ. *ἀνισομέρεια*.

— [*Χημ.*] Ἐκλήθη *ἰσομέρεια*, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Berzelius, τὸ φαινόμενον καθ' ὃ δύο ὀργανικαὶ ἑνώσεις, καίτοι ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων ἐξ ἑκάστου, ἐν τούτοις παρουσιάζουν διαφόρους φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας. Αἱ παρουσιάζουσαι τὸ φαινόμενον τῆς ἰσομερείας ἑνώσεις καλοῦνται *ἰσομερεῖς* πρὸς ἀλλήλας. Τὸ φαινόμενον τῆς ἰσομερείας ὀφείλεται εἰς τὸν διάφορον τρόπον τῆς πρὸς ἄλληλα συνδέσεως τῶν ἀτόμων, παρουσιάζεται δὲ εἰς τὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις σχεδὸν μόνον λόγῳ τῆς ἰδιότητος ἣν κέκτηνται τὰ ἄτομα τοῦ ἄνθρακος νὰ ἑνοῦνται πρὸς ἄλληλα εἰς κλειστὰς ἢ ἀνοικτὰς ἁλύσεις, καταναλίσκοντα ἑκατέρωθεν μίαν ἢ περισσοτέρας μονάδας συγγενείας. Οὕτω λ. χ ἡ αἰθυλικὴ ἀλκοόλη καὶ ὁ διμεθυλικὸς αἰθήρ, καίτοι εἶναι τόσον διάφορα ἀπ' ἀλλήλων σώματα, διαφέροντα καὶ κατὰ τὰς φυσικὰς καὶ κατὰ τὰς χημικὰς ἰδιότητας, ἐν τούτοις ἀποτελοῦνται ἀμφότερα ἐκ δύο ἀτόμων ἄνθρακος, ἓξ ὑδρογόνου καὶ ἑνὸς ὀξυγόνου, ἤτοι ἔχουσι τὸν τύπον C_2H_6O. Ἡ ἰσομέρεια αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃ τὰ ἀνωτέρω ἄτομα εἶναι συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, ὡς δὲ συνάγεται ἐκ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν ἔχουσι τὸν ἀκόλουθον τρόπον συνδέσεως:

$CH_3.CH_2OH$	$CH_3.O.CH_3$
αἰθυλικὴ ἀλκοόλη	διμεθυλικὸς αἰθὴρ

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἰσομερείας καλεῖται εἰδικώτερον *ἰσομέρεια θέσεως*.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν θέσει ἰσομερῶν ἑνώσεων αὐξάνεται σὺν τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτόμων ἐν τῷ μορίῳ. Οὕτω λ. χ. διὰ τοὺς ὑδρογονάνθρακας, τὰς ἁπλουστάτας αὐτὰς ἐξ ἀτόμων ἄνθρακος καὶ ὑδρογόνου μόνον ἀποτελουμένας ὀργανικὰς ἑνώσεις, διὰ μὲν τὰ τρία πρῶτα μέλη, μεθάνιον, αἰθάνιον καὶ προπάνιον, εἶναι μία μόνον ἕνωσις δυνατή, διὰ τὸ βουτάνιον ὅμως, ὅπερ ἐνέχει τέσσαρα ἄτομα ἄνθρακος, ἔχομεν δύο ἰσομερεῖς μορφάς, διὰ τὸ πεντάνιον τρεῖς, διὰ τὸ ἑξάνιον πέντε κλπ., διὰ τὸ ἑνδεκάνιον δὲ περαιτέρω 159 ἰσομερεῖς ἑνώσεις. Οἱ τύποι οἱ χημικοὶ οἱ παρέχοντες πλὴν τῆς μοριακῆς συστάσεως καὶ τὸν τρόπον τῆς συνδέσεως τῶν ἀτόμων, ἤτοι οἱ δεικνύοντες τὴν διαφορὰν τῶν ἰσομερῶν ἑνώσεων ἀπ' ἀλλήλων, καλοῦνται *συντακτικοὶ τύποι*. Τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον τῆς θέσει ἰσομερείας, ὅπερ ἀπετέλει ἄλλοτε τὸ μοναδικὸν φαινόμενον ἰσομερείας, ἐπεξετάθη βραδύτερον διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἄλλων ἰσομερειῶν ὀφειλομένων εἰς ἄλλους λόγους. Οὕτω λ. χ. ἔχομεν τὴν *πολυμέρειαν*, ἥτις εἶναι τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, καθ' ὃ δύο ἑνώσεις ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἑκατοστιαίαν σύνθεσιν, ἀλλὰ διάφορον μοριακὸν βάρος, ὡς λ. χ. αἱ ἑνώσεις C_2H_4 καὶ C_4H_8. Περαιτέρω ἔχομεν τὴν *μεταμέρειαν*, καθ' ἣν καὶ τὸ μοριακὸν βάρος εἶναι τὸ αὐτό, ἀλλ' ἀποτελοῦνται αἱ ἑνώσεις ἐκ διαφόρων ριζῶν, ὡς λ. χ. διὰ τὸν μεθυλαμυλαιθέρα καὶ τὸν διπροπυλαιθέρα:

$CH_3.O.C_5H_{11}=C_6H_{14}O$ μεθυλαμυλαιθὴρ

$C_3H_7.O.C_3H_7=C_6H_{14}O$ διπροπυλαιθὴρ

Αἱ ἑνώσεις αὗται καλοῦνται *μεταμερεῖς* πρὸς ἀλλήλας. Περαιτέρω ἔχομεν τὴν *ἰσομέρειαν ἰσορροπίας (ταυτομέρεια καὶ δεσμοτροπία)*, περὶ ἧς βλ. λέξιν *δεσμοτροπία*. Ὁμοίως ἔχομεν ἰσομερείας ὀφειλομένας ὅμως οὐχὶ πλέον εἰς τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τοῦ μορίου, ἀλλ' εἰς τὴν ἐν τῷ χώρῳ κατάταξιν τῶν ἀτόμων πρὸς ἀποτέλεσιν τοῦ μορίου. Τὴν ἰσομέρειαν ταύτην μελετᾷ ἡ *στερεοχημεία*. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ καλεῖται εἰδικώτερον *στερεοϊσομέρεια* καὶ αἱ ἰσομερεῖς αὗται ἑνώσεις διαφέρουσι μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων καὶ δὴ κυρίως ὡς πρός τινας φυσικὰς μόνον ἰδιότητας, ὡς π. χ. τὴν ἐπενέργειαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πεπολωμένου φωτός, δι' ὃ καὶ τὸ φαινόμενον τῆς ἰσομερείας αὐτὸ καλεῖται καὶ *φυσικὴ ἰσομέρεια* καὶ αἱ ἑνώσεις μεταξύ των *φυσικῶς ἰσομερεῖς*.

Ἐπίσης ἔχομεν τὴν *ἰσομέρειαν ἐπιπέδου* ἢ *cis-trans-ἰσομέρειαν* καλουμένην, παρουσιαζομένην εἰς τὰς ἑνώσεις μετὰ κλειστοῦ δακτυλίου

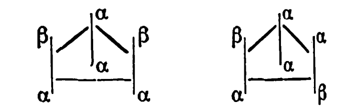

cis-μορφὴ — trans-μορφὴ

Ὁμοίως ὡς ἰσομέρεια θεωρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς *πολυμορφίας*, καθ' ὃ ἑνώσεις τινὲς ἐν μὲν τῇ ρευστῇ, διαλελυμένῃ ἢ ἀερώδει καταστάσει εἶναι γνωσταὶ εἰς μίαν μόνον μορφήν, ὅταν ὅμως λάβωσι τὴν στερεὰν κατάστασιν ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν προσλαμβάνουσι διαφόρους μορφάς, διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων ὄχι μόνον κατὰ τὸ κρυσταλλικὸν σχῆμα, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ σημεῖον τῆς τήξεως. Ὁμοίως φαινόμενα ἰσομερείας ἐμφανίζονται ὀφειλόμενα εἰς ὕπαρξιν ἔν τινι ἑνώσει διπλοῦ δεσμοῦ, ὅστις ὁρίζει ἓν ἐπίπεδον. Τοιαύτη ἰσομέρεια εἶναι ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ ἐλαϊκοῦ καὶ ἐλαϊδικοῦ ὀξέος.

Σ. Γ.

ἰσομερὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἀποτελούμενος ἐξ ἴσων μερῶν, ἀντίθ. *ἀνισομερής*: «ἰσομερεῖς κλῆροι», «ἰσομερὴς διανομή» || ὁ συντεθειμένος ἐξ ὁμοίων μερῶν: «ἰσομερὴς ἕνωσις» (βλ. κατ.). —Ἐπίρρ. *ἰσομερῶς*.

—**ἰσομερεῖς** ***ἑνώσεις***, ἢ ***ἰσομερῆ σώματα*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτω μεταξύ των δύο ἢ πλείονες ἑνώσεις, ὅταν παρουσιάζωσι τὸ φαινόμενον τῆς *ἰσομερείας* (βλ. λ.).

Σ. Γ.

ἰσομερίζομαι· ὑφίσταμαι ἰσομερισμὸν (ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν τῇ χημείᾳ ἐπὶ χημικῶν ἑνώσεων ὑφισταμένων ἰσομερισμόν).

ἰσομερισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἰσομερίζεσθαι, ἡ κατάστασις τῶν ἰσομερῶν σωμάτων.

—[*Ὀργ. Χημ.*] Καλεῖται *ἰσομερισμὸς* ἡ δι' ὡρισμένων ἐπιδράσεων μετατροπὴ μιᾶς χημικῆς ἑνώσεως εἰς ἑτέραν ἰσομερῆ πρὸς αὐτήν.

Σ. Γ.

ἰσομετάβολοι ***γραμμαὶ*** [*Μετεωρολ.—Κλιματολ.*]. Ὅρος ἀποδιδόμενος εἰς τὰς γραμμάς, αἵτινες ἑνοῦσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τοὺς τόπους, ἔνθα ἡ μέση ἡμερησία μεταβλητότης τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. Ἡ μεταβλητότης αὕτη κατὰ μίαν ὡρισμένην χρονολογίαν εἶναι ἡ διαφορὰ—λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ σημείου αὐτῆς—ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν τιμῶν τῆς παρατηρηθείσης πιέσεως κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας. Αἱ μεταβλητότητες ἐλαττοῦνται ὅταν διευθύνωνται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Πρὸς Β. τῆς Εὐρώπης ἡ μέση ἐτησία τῆς ἡμερησίας μεταβλητότητος τῆς πιέσεως περιλαμβάνεται μεταξὺ 4.5 χλμ. καὶ 5.5 χλμ., ἐνῷ πρὸς νότον τῆς Εὐρώπης κυμαίνεται μεταξὺ 2 2 χλμ. καὶ 2.7 χλμ. Αἱ μεταβλητότητες ἐλαττοῦνται ἐξ ἄλλου, ὅταν βαίνωμεν ἐκ τῶν ὠκεανῶν πρὸς τὰς ἠπείρους διευθυνόμενοι ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

Θ. Θ. Φ.

ἰσομετρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἰσόμετρον, ἰσότης μέτρου.

ἰσομετρικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰσομετρίαν: «κρύσταλλα ἰσομετρικά».

Digitized by Google

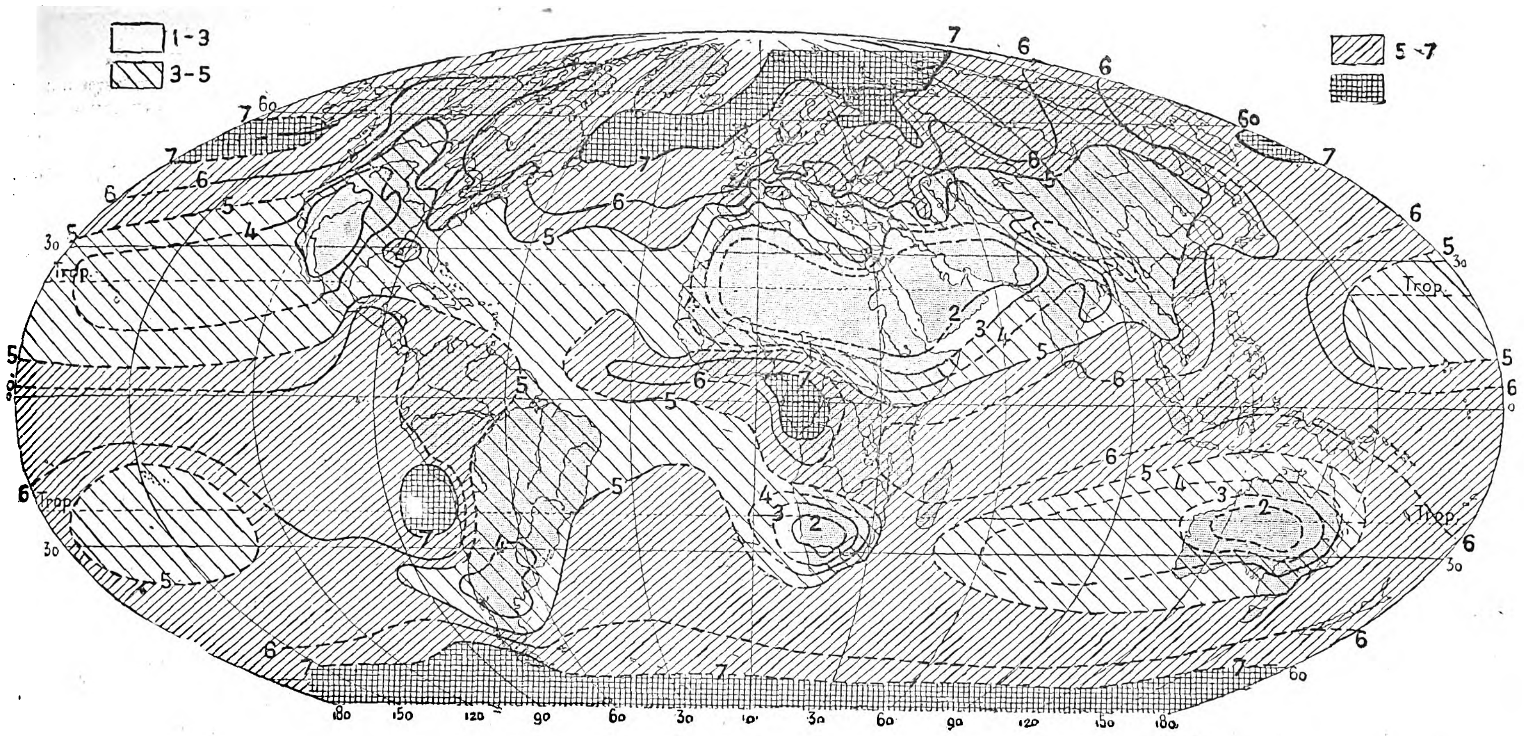

Ἰσονεφεῖς καμπύλαι ἢ μέση διανομὴ τῆς νεφώσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς κατὰ τὸν Teisserenc de Bort.

[Νέφωσις σημειουμένη ἀπὸ 1—10.]

—ἰσομετρικὴ *προβολὴ* *[Γεωμετρ.]*· βλ. λ. *ἀξονομετρία*

—ἰσομετρικὴ *συστολὴ* */Φυσιολ./.* Καλεῖται οὕτως ἡ συστολή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μὲν τάσις τοῦ μυὸς αὐξάνεται, τὸ μῆκος ὅμως παραμένει σχεδὸν ἀμετάβλητον. Διὰ νὰ γράψωμεν ἰσομετρικὴν συστολήν, μεταχειριζόμεθα μυογράφον. ὅστις φέρει ἔλασμα, ὅπερ ἔχει τάσιν ἴσην πρὸς τὴν δύναμιν τῆς συστολῆς τοῦ μυός, ἐπομένως ὁ μῦς δὲν δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὴν γραφίδα καὶ νὰ γράψῃ τὴν συστολήν. Ι. Ν. Μ

ἰσόμετρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἴσος κατὰ τὸ μέτρον πρὸς ἄλλον, ἰσομεγέθης.

ἰσομήκης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον μῆκος πρὸς ἄλλον, ἰσόμετρος.

ἰσομοιρία (ἡ)· ἴση μοῖρα, ἴσον μερίδιον: «κατ' ἰσομοιρίαν» κατ' ἴσον μερίδιον.

ἰσόμοιρος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην μοῖραν, ἴσον μερίδιον πρὸς ἄλλον, ἰσομερής: *«ἰσόμοιρά ἐστιν ἐν τῷ κόσμῳ φῶς καὶ σκότος».*

ἰσομοπυροκατεχίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Ὁμόλογον τῆς *πυροκατεχίνης* τοῦ τύπου:

$CH_3.C_6H_3(OH)_2$ $[CH_2 : OH : OH = 1:2:3]$

Τήκεται εἰς 47°. Σ. Γ.

ἰσομορφία (ἡ)· ἰσότης, ὁμοιότης τῆς μορφῆς, ἡ ἰδιότης σωμάτων τοῦ νὰ λαμβάνουν τὴν αὐτὴν μορφήν, ἄλλως *ἰσομορφισμός.*

—*[Ὀρυκτολ.]* *Ἰσομορφία* ἢ *ἰσομορφισμὸς* καλεῖται ἡ ἰδιότης ἐκείνη τῆς κρυσταλλικῆς ὕλης, καθ' ἣν ὡρισμένα ὀρυκτά, ἂν καὶ διαφόρου χημικῆς συστάσεως, παρουσιάζουν ἐν τούτοις κρυσταλλικὴν μορφὴν καὶ ἐν γένει κρυσταλλογραφικὰς σταθεράς, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μέχρι ταυτότητος. Ἡ ἰσομορφία εἶναι συνάρτησις τῆς κατασκευῆς τοῦ χημικοῦ μορίου τοῦ κρυσταλλικοῦ σώματος, παρατηρεῖται δὲ τῷ ὄντι, ὅτι τὰ ὀρυκτὰ τὰ ὁποῖα μεταξύ των εἶναι ἰσόμορφα, καὶ συνεπῶς ἀποτελοῦν ἰδίαν ἰσόμορφον σειράν, χαρακτηρίζονται συγχρόνως καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ χημικοῦ αὐτῶν τύπου. Παράδειγμα ἰσομορφίας παρέχουν τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ σπινελλίου-μαγνητίτου, τῶν ὁποίων ὁ γενικὸς χημικὸς τύπος εἶναι $M''R'''_2O_4$, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν ὁ σπινέλλιος $MgAl_2O_4$, ὁ μαγνητίτης $FeFe_2O_4$ καὶ ὁ χρωμίτης $FeCr_2O_4$. Τὰ ὀρυκτὰ αὐτὰ κρυσταλλοῦνται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἔχουν μορφὴν ὀκταεδρικήν, παρουσιάζουν δὲ τὸν αὐτὸν σχισμὸν καὶ τὴν αὐτὴν δίδυμον κατασκευήν. Ἰσόμορφα εἶναι ἐπίσης τὰ ὀρυκτὰ τῆς σειρᾶς τοῦ ἀσβεστίτου, ἤτοι ὁ ἀσβεστίτης $CaCO_3$, ὁ σιδηρίτης $FeCO_3$, ὁ μαγνησίτης $MgCO_3$ καὶ ὁ σμιθσωνίτης $ZnCO_3$, κρυσταλλούμενα ἅπαντα εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα. Ἡ ἰσομορφία ὡς συνάρτησις τῆς κατασκευῆς τοῦ χημικοῦ μορίου τῆς κρυσταλλικῆς ὕλης εἰσήχθη ὡς βασικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν συστηματικὴν τῶν ὀρυκτῶν. Γ. Β.

ἰσόμορφος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ λαμβάνων τὴν αὐτὴν μορφὴν πρὸς ἄλλον, ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἰσομορφίαν: «ἰσόμορφα κρύσταλλα».

—*[Ἄλγεβρα]* Δύο *ὁμάδες* Κ, Κ' καλοῦνται *ἰσόμορφοι* (ἁπλῶς ἰσόμορφοι), ἐὰν μεταξὺ τῶν στοιχείων αὐτῶν ὑπάρχει ἀντιστοιχία τοιαύτη, ὥστε ἐὰν εἰς τὰ στοιχεῖα α, β τῆς πρώτης ὁμάδος Κ ἀντιστοιχοῦσι τὰ στοιχεῖα α', β' τῆς δευτέρας ὁμάδος Κ', τότε καὶ εἰς τὸ στοιχεῖον αοβ τῆς ὁμάδος Κ, τὸ ἐκ τῶν α, β διὰ τῆς πράξεως ο προκύπτον ἀντιστοιχεῖ τὸ στοιχεῖον α'οβ' τῆς δευτέρας ὁμάδος Κ', τὸ προκύπτον διὰ τῆς ἰδίας πράξεως ο ἐκ τῶν α', β'.

Τῆς ἐννοίας ταύτης γίνεται πολλαπλῆ χρῆσις εἰς τὴν ἀνωτέραν ἄλγεβραν, τὴν θεωρίαν τῶν ὁμάδων κ. λ. π. Σ. Μ.-Ο.

ἴσον (τὸ) */ Βυζαντ. Μουσ.]* Εἷς τῶν δέκα χαρακτήρων τῆς ποσότητος, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ νῦν ἐν χρήσει σημειογραφία τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Τὸ ἴσον δὲν σημαίνει οὔτε ἀνάβασιν οὔτε κατάβασιν, ἀλλ' ἰσότητα· ἐξαγγέλλει δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν φθόγγον τῆς πρὸ αὐτοῦ μαρτυρίας, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὸν προηγούμενον φθόγγον. Τὸ ἴσον ἐν συνθέσει μετὰ τοῦ *ὀλίγου* καὶ τῆς *πεταστῆς*, ὑποτάσσει ἀμφοτέρους τοὺς ποσοτικοὺς τούτους χαρακτῆρας, οἵτινες χάνουσι μὲν τὴν ποσοτικὴν αὐτῶν ἀξίαν, διατηροῦσιν ὅμως τὴν ποιοτικήν των ἐνέργειαν, ἤτοι ἡ πεταστὴ τὴν πτητικὴν αὐτῆς ἰδιότητα, τὸ δὲ ὀλίγον τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ ἔκφρασιν. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ στενογραφικῷ συστήματι τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, τὸ ἴσον ἐθεωρεῖτο, κατὰ τὰς προθεωρίας τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν μουσικῶν χειρογράφων: «ὡς ἀρχή, μέση, τέλος καὶ σύστημα πάντων τῶν σημαδίων τῆς μουσικῆς τέχνης» || *ἴσον* (τό), καλεῖται καὶ ὁ ὑπὸ τῶν *ἰσοκρατῶν* (βλ. λ.) κρατούμενος φθόγγος: «κρατάει τὸ ἴσο», φράσις λεγομένη καὶ μεταφορικῶς περὶ τῶν τυφλῶς συμφωνούντων πρός τινα. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ

ἰσονάνδρα (ἡ) (Isonandra) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαποτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μὲ φύλλα σκυτώδη καὶ πολυνευρώδη. Γνωστὰ 6 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Μαλαισίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Σάντουϊτς. Δ. Ν. Π

ἰσονάνδρειον ***κόμμι***· βλ. λ. *κόμμι.*

ἰσονεφὴς (ὁ, ἡ),—ἐς (τό)· ὁ ἔχων ὕψος ἴσον τῷ ὕψει τῶν νεφῶν, ὁ φθάνων μέχρι τῶν νεφῶν.

—**ἰσονεφεῖς** ***καμπύλαι*** */Μετεωρολ.—Κλιματολ./.* Καλοῦνται οὕτως ἐκεῖναι, αἵτινες διέρχονται διὰ τόπων εἰς οὓς ἡ νέφωσις κατὰ μίαν παρατηρήσιμον ὥραν, ἢ ἡ μέση νέφωσις μηνός, ἔτους, ἐποχῆς, ἔχει τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμήν. Τὸ μέγιστον εὑρίσκεται εἰς τὰς ἰσημερινὰς περιοχὰς καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν, ἐπίσης ἑτέρα ζώνη παρατηρεῖται εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη μεταξὺ 40° καὶ 70°, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν καὶ τῶν ὠκεανικῶν ἀκτῶν, τὸ δὲ μέγιστον τῶν μέσων πλατῶν παρατηρεῖται εἰδικῶς ἐπὶ τῶν ἠπείρων. Ἐν γένει ἡ διανομὴ τῆς νεφώσεως ὑφίσταται ἔτι περισσότερον τὴν ἐπίδρασιν τῶν γεωγραφικῶν συντελεστῶν (διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης) παρὰ τῶν κοσμικῶν τοιούτων (τοῦ πλάτους) καὶ συνδέεται περισσότερον μὲ τὴν διανομὴν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων παρὰ μὲ τὴν θερμοκρασίαν. Ἡ σύγκρισις τοῦ χάρτου τῶν ἰσονέφων καμπύλων πρὸς τὸν χάρτην τῶν ἐτησίων ἰσοβαρῶν ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ μέγιστα τῆς νεφώσεως ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ κυκλωνικὰ πεδία καὶ τὰ ἐλάχιστα εἰς τοὺς ἀντικυκλῶνας. Θ. Θ. Φ.

ἰσονικοτινικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.].* Ὀξὺ ἰσομερὲς πρὸς τὸ *νικοτινικόν.* Λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τοῦ κιγχομερονικοῦ ὀξέος καὶ τήκεται εἰς 317°. Σ. Γ.

ἰσονιτραμινισοβουτυρικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$(CH_3)_2C(COOH).N(OH).NO$

Τήκεται εἰς 94—95°. Σ. Γ.

ἰσονιτρίλια *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοκυανίδια.*

ἰσονιτρωδακετόνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ ἀλδοξίμη τῆς γλυοξάλης καὶ ἔχει τὸν τύπον $CH_3.CO.CH:NOH$. Σχηματίζεται δι' ἐπιδράσεως νιτρώδους ὀξέος ἐπὶ ἀκετοξικοῦ ὀξέος καὶ εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 69°. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν αἰθέρα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ ἀλκάλια μετὰ ζωηρᾶς κιτρίνης χροιᾶς. Σ. Γ.

ἰσονιτρωδακετοξικὸς ***ἐστὴρ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *δικετοβουτυρικὸν* ὀξύ.

ἰσονιτρώδης ἢ ***ἰσονιτρωδικὴ ὁμὰς*** *['Οργ. Χημ.].* Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ἡ δισθενὴς ρίζα $=N.OH$. Σ. Γ.

γ-**ἰσονιτρωδοβαλεριανικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.].* Καλεῖται οὕτως ἡ ὀξίμη τοῦ *λαιβουλικοῦ* ὀξέος (βλ. λ.). Ἔχει τὸν τύπον $CH_3C(:N.OH).CH_2.CH_2.COOH$ καὶ τήκεται εἰς 95°. Σ. Γ.

α-**ἰσονιτρωδογλουταρικὸν** ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.].* βλ. α-*κετογλουταρικὸν* ὀξύ.

ἰσονιτρωδοϊσοξαζολονοξίμη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *μεταφουλμινουρικὸν* ὀξύ.

ἰσονιτρωδοκαμφουρὰ (ἡ) *['Οργ. Χημ.].* Παράγωγον τῆς *καμφουρᾶς* τοῦ τύπου

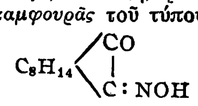

λαμβανόμενον ἐξ αὐτῆς δι' ἐπιδράσεως νιτρώδους ὀξέος. Ἐμφανίζεται εἰς δύο μορφάς, ἤτοι τὴν cis-μορφὴν τηκομένην εἰς 153°, καὶ τὴν trans-μορφὴν εἰς 114°. Σ. Γ.

α-**ἰσονιτρωδοκετόναι** (αἱ) ἢ *α-ὀξιμινοκετόναι* *[Ὀργ. Χημ.].* Καλοῦνται οὕτως αἱ μονοξίμαι τῶν α-ὀξυκετονῶν. Χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ὁμάδος

$$—CO—C(:NOH)—$$

Ἄχροα κρυσταλλικὰ σώματα, διαλυόμενα εἰς τὰ ἀλκάλια μετὰ κιτρίνης χροιᾶς.

ἰσονιτρωδοκυανακεταμίδιον (τὸ) *['Οργαν. Χημ.].* Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$HO.N:C(CN).CO.NH_2$$

λαμβανομένη διὰ νιτρωδώσεως τοῦ κυανακεταμιδίου. Κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς μορίου ὕδατος. Ἄνυδρον τήκεται εἰς 184°.

Digitized by Google

ἰσονιτρωδοκυανοξικὸν ὀξὺ *['Οργ.Χημ.]*. 'Οργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου HO. N : C(CN). COOH. Εἶναι ἰσχυρὸν διβασικὸν ὀξύ, σχηματίζον ἅλατα μετὰ δύο μονοσθενῶν μετάλλων. Κρυσταλλοῦται μεθ' ὕδατος εἰς ἀχρόους κρυστάλλους. Τὸ ἄνυδρον τήκεται ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 130°. Ὁ *αἰθυλεστὴρ* αὐτοῦ HO. N : C(CN). $COOC_2H_5$ κρυσταλλοῦται εἰς ἀχρόους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 133°. Συμπεριφέρεται δὲ ὡς μονοβασικὸν ὀξύ. Σ. Γ.

β-ἰσονιτρωδολαιβουλικὸν *ὀξὺ ['Οργ. Χημ.]*· βλ. *διακετυλοκαρβονικὸν* ὀξύ.

ἰσονιτρωδομηλονικὸν *ὀξὺ ['Οργ. Χημ.]*· βλ. *μεσοξαλικὸν* ὀξύ.

α-ἰσονιτρωδοξέα (τὰ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ *α-ὀξιμινοξέα*.

ἰσονιτρωδοξικὸν *ὀξὺ ['Οργ. Χημ.]*· βλ. *γλυοξυλικὸν* ὀξύ.

α-ἰσονιτρωδοπροπιονικὸν *ὀξὺ ['Οργαν.Χημ.]*· βλ. *πυροσταφυλικὴ* ὀξίμη.

'Ισονόη, ἡ ***Εἰσόνη***, ἡ ***'Ομονόη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν 'Ασσυρίᾳ. Ἦτο κτίσμα τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου καὶ εἶχεν ὀνομασθῆ πιθανώτατα *'Ομονόη*, διότι ἐν αὐτῇ εἶχε κατορθώσει ὁ 'Αλέξανδρος νὰ διαλλάξῃ τὸν φίλον του Ἡφαιστίωνα μετὰ τοῦ ἀρχιγραμματέως του Εὐμένους, ὅστις εἶχεν ἐξοργισθῆ κατὰ τοῦ πρώτου ἕνεκα πλουσίας δωρεᾶς τοῦ 'Αλεξάνδρου πρὸς αὐτόν. ΚΑΨ.

ἰσονομία (ἡ)· ἡ ἰσότης ἀπέναντι τοῦ νόμου, ἰσότης πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἰσοπολιτεία.

—*[Νομ.]* Βλ. λ. *ἰσοπολιτεία* καὶ *ἰσότης*.

ἰσόνομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἴσος πρὸς ἄλλον ἀπέναντι τοῦ νόμου, ὁ ἔχων τὰ αὐτὰ πρὸς ἄλλους πολιτικὰ δικαιώματα.

ἰσοξαζόλια (τὰ) *['Οργ. Χημ.]*. 'Ενώσεις περιέχουσαι τὸν ἑτεροκυκλικὸν δακτύλιον

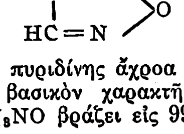

ἐντόνου ὀσμῆς πυριδίνης ἄχροα ὑγρά, παρουσιάζοντα ἀσθενῆ βασικὸν χαρακτῆρα. Τὸ ἁπλοῦν *ἰσοξαζόλιον* C_3H_3NO βράζει εἰς 99°. Σ. Γ.

ἰσοξῖμαι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι τὸν δακτύλιον

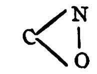

ἰσόμβροι ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι, αἵτινες διέρχονται διὰ τῶν τόπων ἐπὶ τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου, εἰς οὓς ἡ ποσότης τοῦ ὑπὸ μορφὴν βροχῆς, χιόνος, χαλάζης καταχρημνισθέντος ὕδατος ἔχει τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμήν. Θ. Θ. Φ.

ἰσοπαγεῖς ***γραμμαὶ*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐκεῖναι, εἰς ἃς παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ χρονικὴ διάρκεια τοῦ στρώματος πάγου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ τῶν ποταμῶν. Ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Rykatchew εἰς τὸν πρόλογον τοῦ Κλιματολογικοῦ Ἄτλαντος τῆς Ρωσίας. Θ. Θ. Φ.

ἰσοπάθεια (ἡ) (isopathie) *['Ιατρ.]*. Ὁ ὅρος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ὁ ζωικὸς ὀργανισμός, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νόσου εὑρισκόμενος, κατεργάζεται οὐσίας προωρισμένας ὅπως καταπολεμήσωσιν αὐτὴν τὴν ἰδίαν νόσον. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ 'Ιπποκράτους, γνωματεύοντος: «τὸ τὴν νοῦσον καλοῦν καὶ ἰῆται»· ἐτέθη δ' ἐν ἐφαρμογῇ ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Pasteur, ἥτις καθώρισε ταύτην διὰ τοῦ ὅρου τῆς *ἐνεργοῦ ἀνοσοποιήσεως*, ἥτις ἔσχεν ὡς λογικὸν παρακολούθημα τὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν τῶν ὀρῶν, ἤτοι τὴν *ὀροθεραπείαν*. Μ.Ν.Κ.

ἰσοπαλίρροιος ***γραμμὴ*** *[Μετεωρολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ γραμμή, ἥτις διέρχεται δι' ὅλων τῶν σημείων εἰς τὰ ὁποῖα ἡ παλίρροια λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν. Ἔχει ἰδιάζουσαν σημασίαν ἐὰν τὰ διὰ τῆς γραμμῆς ταύτης ἑνούμενα σημεῖα ἀνήκουσιν εἰς ἀκτὰς πλησίον ἀλλήλων κειμένας. Αἱ ἰσοπαλίρροιοι γραμμαὶ στρέφονται περὶ τὰ ἀμφιδρομικὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἡ στάθμη τοῦ ὕδατος δὲν μεταβάλλεται. Πρὸ πεντηκονταετίας ὁ Whewel κατήρτισε χάρτην τῶν ἰσοπαλιρροίων γραμμῶν διὰ τὸν 'Ατλαντικὸν καὶ 'Ινδικὸν ὠκεανόν, ἐσχάτως δὲ ὁ 'Αμερικανὸς Rollin A. Harris κατήρτισε χάρτην τῶν ἰσοπαλιρροίων γραμμῶν ὁλοκλήρου τῆς ὑδρογείου. Ν. Ι. Σ.

ἰσόπαλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἴσος πρὸς ἄλλον εἰς τὴν πάλην, ὁ ἴσης δυνάμεως, ἴσης ἀξίας πρὸς ἄλλον: «οἱ διαγωνιζόμενοι εἶναι ἰσόπαλοι».

ἰσοπαραλλακτικαὶ ***γραμμαὶ*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἑνοῦσαι τοὺς τόπους τῆς αὐτῆς παραλλαγῆς (parallagae), ἢ τῆς αὐτῆς ταλαντώσεως ἢ εὔρους (βλ. λ. *ἰσοταλαντικαί*). Θ. Θ. Φ.

'Ισόπατα (τὰ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία κειμένη βορείως τῆς Κνωσοῦ, ἔτι βορειότερον τοῦ νεκροταφείου *Ζαφὲρ Παπούρας* καὶ οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἡ πληρεστέρα ὀνομασία εἶναι «Στὰ Σώπατα τοῦ 'Αγίου Νικολάου». 'Ενταῦθα ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ 1904 ἡμικατεστραμμένος κτιστὸς τάφος, πιθανώτατα βασιλικός, ἀνήκων δ' εἰς τὴν μεσαίαν περίοδον τῆς ὑστερομινωικῆς ἐποχῆς, περὶ τὸ 1400 π. Χ. Ὁ τάφος συνέκειτο ἐκ δρόμου 24 μ. μακροῦ καὶ περὶ τὰ 2 μ. πλατέος. Ὁ δρόμος κατέληγεν εἰς κτιστὸν ὀρθογώνιον προθάλαμον φέροντα καὶ δύο κόγχας, οὗτος δὲ τέλος συνεκοινώνει πρὸς ὀρθογώνιον θάλαμον διαστάσεων 6,07×7,85 μ. Ὁ θάλαμος καὶ προθάλαμος ἐκλείοντο διὰ βαθμιαίας ἐσοχῆς τῶν ὑπερκειμένων λίθων κατὰ τὸ γνωστὸν σύστημα τῶν θολωτῶν τάφων. Διὰ νὰ κτισθῇ ὁ θάλαμος, εἶχε προηγουμένως ἀνοιχθῆ κοιλότης ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ βράχου, μετὰ τοιχωμάτων καθέτων. 'Αφοῦ δὲ ἐκτίσθη ὁ θάλαμος, ἐπληρώθησαν τὰ ἐναπομείναντα κενὰ διὰ λίθων καὶ χωμάτων, οὕτως ὥστε ὁ θάλαμος ἐκρύβη ὑπὸ τὴν γῆν καὶ μόνον ἡ κορυφὴ του θὰ ἐξεῖχε περὶ τὰ 2 ½ μέτρα, ἂν καὶ εἶναι πιθανώτατον ὅτι καὶ αὕτη ἐκαλύπτετο τυμβοειδῶς διὰ χώματος. Οὕτως ὁ τάφος ἦτο ἐντελῶς ὑπόγειος, ὡς οἱ θολωτοὶ ἐν Ἑλλάδι.

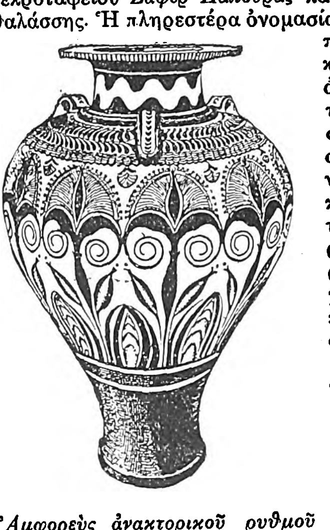

'Αμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ ἐκ τοῦ τάφου τῶν 'Ισοπάτων.
['Εθνικὸν Μουσεῖον 'Αθηνῶν]

Τὰ εὑρήματα εἶναι τῆς μεσαίας περιόδου τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς κυρίως, τοῦ λεγομένου δηλαδὴ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ. Προεξέχουσι μία σειρὰ μεγάλων πιθοειδῶν ἀμφορέων, πολλὰ λίθινα ἀγγεῖα, ὧν ἓν ὡραῖον ἐκ λίθου τοῦ Ταϋγέτου (lapis Lacedaemonius) καὶ διάφορα ἄλλα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ ἀντικείμενα, ὡς καὶ κομψοτεχνήματα ἐξ ἄλλων ὑλῶν. [Πρβλ. *A. Evans*, The royal Tomb of Isopata (1906) ἐν τῷ περιοδικῷ «Archaeologia» τόμ. 59.] Σ. Ν. Μ.

ἰσοπαχὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον πάχος πρὸς ἄλλον: «τοῖχοι ἰσοπαχεῖς».

ἰσόπεδος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὸ ἔδαφος ἴσον, ὁμαλόν: «ἰσόπεδος ἐπιφάνεια».

— **ἰσόπεδος** ***διάβασις*** *[Σιδηροδρ.]*. *'Ισόπεδος διάβασις* ἐπὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καλεῖται τὸ μέρος, ἔνθα ἡ σιδηρᾶ γραμμὴ διασταυροῦται μέ τινα ὁδὸν εἰς τὸ αὐτὸ ὑψομετρικὸν ἐπίπεδον. Αἱ διαβάσεις αὗται δέον νὰ προφυλάσσωνται διὰ φρακτῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐλευθέρων εἰς τὴν ὅρασιν, εἰς θέσιν κατάλληλον ἐκ τῆς πλησιεστέρας γραμμῆς. Οἱ φράκται, οἵτινες λειτουργοῦσιν ἐξ ἀποστάσεως, ἐφαρμόζονται εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ διαβάσεις εἶναι ἀπομεμακρυσμέναι τῶν θέσεων τῶν φυλακείων γραμμῆς καὶ ὅταν αἱ ὁδοὶ δὲν εἶναι πολυσύχναστοι. Ἡ διάβασις δέον νὰ εἶναι ὁρατὴ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ φυλακείου. Ἡ γωνία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται ἡ διασταύρωσις τῆς ὁδοῦ μὲ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, κατὰ γενικὸν κανόνα δὲν πρέπει νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν 30 μοιρῶν. 'Επὶ ὁδῶν μὲ κλίσιν ἡ διάβασις δέον νὰ εἶναι ὁριζοντία ἐπὶ μήκους τοιούτου, ὥστε τὸ ὄχημα νὰ εὑρίσκεται ὁριζόντιον πρὶν ἢ οἱ ἐζευγμένοι ἵπποι καταφθάσωσι τὴν σιδηρᾶν γραμμήν. Ἡ πλήρωσις τοῦ διαστήματος μεταξὺ τῶν δύο σιδηρῶν τροχιῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ κυρτότητα αἰσθητήν.

ἰσοπεδῶ (—*όω*) καὶ —*ώνω*, *ἀόρ. ἰσοπέδωσα, ἰσοπεδώθην, παθ. μετχ. ἰσοπεδωμένος*· καθιστῶ τι ἰσόπεδον, κάμνω ὁμαλὴν τὴν ἐπιφάνειαν.

—**ἰσοπεδωθεῖσαι** ***χῶραι*** *[Γεωλογ.]*· βλ. λ. *ἠρειπωμέναι χῶραι*.

ἰσοπέδωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἰσοπεδοῦν, ὁμάλυνσις τῆς ἐπιφανείας. || μεταφ. κατάργησις πάσης ὑπεροχῆς: «κοινωνικὴ ἰσοπέδωσις», «ἰσοπέδωσις μεταξὺ ὑφισταμένων καὶ προϊσταμένων».

ἰσοπελλετιερίνη (ἡ), ἡ *α-πιπεριδυλο-αιθυλοκετόνη ['Οργ. Χημ.]*. Παράγωγον τῆς *πιπεριδίνης* τοῦ τύπου

$H_2C.\ CH_2\ \ CH_2$
$|\qquad\quad |$
$H_2C.\ NH.\ \ CH.\ CO.\ CH_2.\ CH_3$

'Αλκαλοειδὲς εὑρισκόμενον εἰς τὰ στελέχη καὶ τοὺς φλοιοὺς τῶν ριζῶν τῆς ροιᾶς. Χρησιμοποιεῖται ὡς ταινιοκτόνον. Σ. Γ.

ἰσοπεριμετρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἰσοπερίμετρον· ὁ ἔχων σχέσιν πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἰσοπεριμέτρου.

— **ἰσοπεριμετρικὸν** ***πρόβλημα*** *[Μαθημ.]*. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐν μὲν τῷ ἐπιπέδῳ συνίσταται εἰς τὸ ἑξῆς: μεταξὺ ὅλων τῶν ἐπιπέδων κλειστῶν καμπύλων, τῶν ἐχουσῶν τὸ αὐτὸ μῆκος, νὰ εὑρεθῇ ἐκείνη, ἥτις περικλείει τὸ μέγιστον ἐμβαδόν. Ὡς τοιαύτη εὑρίσκεται ὅτι εἶναι ὁ κύκλος. 'Εν δὲ τῷ χώρῳ εἶναι τὸ ἑξῆς: μεταξὺ ὅλων τῶν κλειστῶν ἐπιφανειῶν, τῶν ἐχουσῶν τὸ αὐτὸ ἐμβαδὸν νὰ εὑρεθῇ ἐκείνη, ἥτις περικλείει τὸν μέγιστον ὄγκον. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης εὑρίσκεται ὅτι εἶναι ἡ σφαῖρα.
Μὲ τὰς ἰδιότητας ταύτας τοῦ κύκλου καὶ τῆς σφαίρας εἶχεν ἀσχοληθῆ ἐκ τῶν ἀρχαίων γεωμετρῶν ὁ Ζηνόδωρος. 'Επίσης καὶ ὁ 'Αρχιμήδης φαίνεται ὅτι ἠσχολήθη μὲ αὐτάς, ἂν καὶ οὐδεμία σχετικὴ ἔρευνά του διασῴζεται μέχρι σήμερον. Ὅταν τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ λογισμοῦ τῶν μεταβολῶν, οἱ ἀδελφοὶ μαθηματικοὶ Jak. καὶ Joh. Bernouilli, ὡς καὶ ὁ Ἑλβετὸς μαθηματικὸς Leon. Euler, ἠσχολήθησαν μὲ τὸ ἰσοπεριμετρικὸν πρόβλημα καὶ τὰς διαφόρους γενικεύσεις του. Εἰς ὅλας ὅμως αὐτὰς τὰς σχετικὰς ἀναλυτικὰς ἐρεύνας ὑπῆρχε τὸ κοινὸν λάθος, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀποδείξεως τῆς ὑπάρξεως, τὴν ὁποίαν πρῶτος ἔκαμεν ὁ K. Weierstrass. Καὶ ἀπὸ γεωμετρικῆς ἀπόψεως ἐπελήφθησαν τοῦ προβλήματος τούτου πλεῖστοι μεγάλοι γεωμέτραι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Cramer, ὁ Steiner καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ Καραθεοδωρῆς ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον τοῦ Steiner ἐπὶ κλειστῆς καμπύλης ἐπανειλημμένως, καὶ ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφαρμογῶν τῆς μεθόδου τοῦ Steiner τείνῃ εἰς τὸ ἄπειρον, ἔδειξεν ὅτι ὡς ὁρικὴ καμπύλη παρουσιάζετο κύκλος. Νεωτέρας ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου ἔκαμαν ὁ Minkowski, Riemann, Bieberbach καὶ ἄλλοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Enriques*, Questiones mathematicae. — *W. Blaschke*, Kreis und Kugel. Σ. Μ.-Ο.

ἰσοπερίμετρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην τὴν αὐτὴν περίμετρον πρὸς ἄλλον: «ἰσοπερίμετρα πολύγωνα».

— **ἰσοπερίμετρα** ***σχήματα*** *[Μαθ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἐπίπεδα σχήματα, τῶν ὁποίων ἡ περίμετρος ἔχει τὸ αὐτὸ μῆκος. Σ. Μ.-Ο.

ἰσοπέταλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἄνθη, ἅτινα φέρουσιν ὅμοια πέταλα καὶ ἐφ' ἑνὸς σπονδυλώματος διατεταγμένα. Δ. Ν. Π.

ἰσοπέταλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὰ πέταλα ἴσα, ὅμοια: «ἄνθος ἰσοπέταλον»· || *ἰσοπέταλα* (τά)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

ἰσοπλατὴς (ὁ, ἡ),—*ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον πλάτος πρὸς ἄλλον: «ἰσοπλατεῖς γέφυραι».

ἰσόπλευρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὰς πλευρὰς ἴσας μεταξὺ ἀλλήλων: «ἰσόπλευρον τρίγωνον, —πολύγωνον», «ἰσόπλευρος πυραμίς».

ἰσοπληθὴς (ὁ, ἡ),—*ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον πλῆθος πρὸς ἄλλον, ἰσάριθμος: «αἱ δύο στρατιαὶ εἶναι ἰσοπληθεῖς».

— **ἰσοπληθεῖς** ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἴσων τιμῶν καμπύλαι. Ἐν οἱονδήποτε μετεωρολογικὸν στοιχεῖον, θερμοκρασία, πίεσις, νέφωσις κτλ., συνάρτησις δύο ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, δύναται νὰ ἀναπαρασταθῇ εἰς σύστημα συντεταγμένων μὲ τρεῖς διαστάσεις, ἔστωσαν δὲ x καὶ y αἱ τιμαὶ τῶν μεταβλητῶν καὶ z ἡ τιμὴ τῆς συναρτήσεως. Ἡ λαμβανομένη ἐπιφάνεια μετὰ τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν σημείων τῆς z παρέχει μίαν πλήρη ἀναπαράστασιν τῆς συναρτήσεως, ἥτις εἶναι τὸ ἀνάλογον τῶν ἐπιπέδων ἐν ἀναγλύφῳ, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ χαρτογραφίᾳ. 'Αλλά, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἐπίπεδα ἐν ἀναγλύφῳ, αἱ ἐπιφάνειαι αὗται θὰ εἶναι μικρᾶς χρησιμότητος πρακτικῶς. Διὰ τοῦτο τέμνομεν τὴν ἐπιφάνειαν διὰ μιᾶς σειρᾶς παραλλήλων ἐπιπέδων κατὰ τὴν βάσιν, καὶ κανονικῶς ἀπεχόντων, καὶ προβάλλομεν τὰς λαμβανομένας καμπύλας ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Ἡ χρῆσις τῶν ἰσοπληθῶν εἶναι, ὡς βλέπει τις, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν χρῆσιν τῶν καμπύλων στάθμης ἐν τῇ τοπογραφίᾳ. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναπαραστάσεως εἶναι ἀρκετὰ παλαιός, ἀναφερόμενος εἰς συμπληρωματικὸν παράρτημα τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῆς Μετεωρολογίας τοῦ Kaemtz ὑπὸ τοῦ Ch. Martins. Ὁ Lalanne ἐμελέτησε λεπτομερῶς τὰς τοιαύτας καμπύλας, ἐκτελέσας καὶ πολλὰ σχέδια ἐπ' αὐτῶν, μετὰ δὲ τὴν ὑπόμνησιν τῆς ἀρχῆς τῆς γραφικῆς ἀναπαραστάσεως τῶν νόμων τῶν δύο μεταβλητῶν διὰ καμπύλων πραγματεύεται τὴν γραφικὴν ἀναπαράστασιν τῶν νόμων τῶν τριῶν μεταβλητῶν καὶ μελετᾷ

Digitized by Google

πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν γενικὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν ἐπιπεδικῶν ὄψεων, παρέχων μίαν πλήρη σειρὰν παραδειγμάτων, ἅτινα ἔχουσιν ἐξαχθῆ ἐκ τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, ἐφαρμοζομένων εἰς τὴν θερμοκρασίαν, ὑγρασίαν, εἰς τὸν ἄνεμον κτλ. Κατὰ τὸν Lalanne ὑπάρχει ἀναλογία εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀναπαραστάσεως πρὸς τὴν γραφικὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀναγλύφου τῆς ὑδρογείου τῇ βοηθείᾳ τῶν καμπύλων ὄψεως στάθμης, ἃς ὁ Du Carla εἶχε τὴν ἔμπνευσιν κατὰ τὸ 1771 νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας.

Ἡ εἰκ. 1 εἶναι ἀναπαραγωγὴ ἐκ τοῦ Annuaire τοῦ Montsouris τῶν καμπύλων ἴσης ἀποχῆς τῆς θερμοκρασίας τοῦ σταθμοῦ τούτου ὡς πρὸς τὴν κανονικὴν τιμὴν τοῦ μετεωρολογικοῦ τούτου στοι-

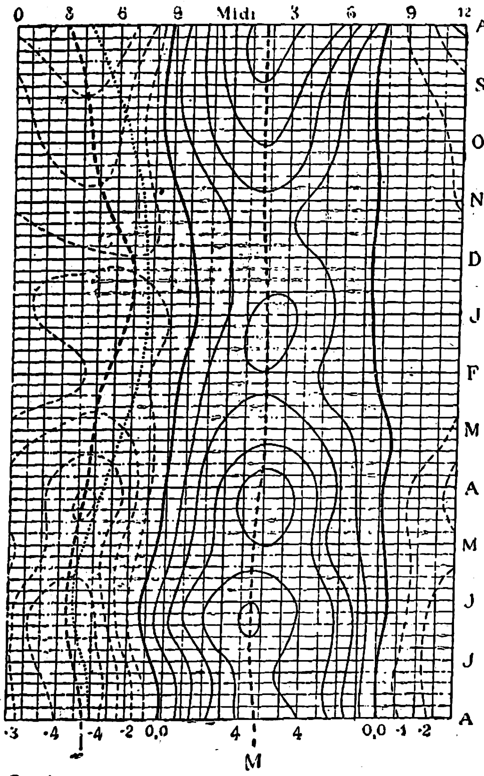

Σχ. 1. *Ἰσοπληθεῖς τῆς ἡμερησίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας ἐν Montsouris.*

χείου, ὑπὸ μορφὴν ἰσοπληθῶν διὰ πάσας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῶν διαφόρων μηνῶν· ἐνταῦθα ἡ συνάρτησις εἶναι ἡ ἀποχὴ τῆς θερμοκρασίας καὶ αἱ μεταβληταὶ εἶναι ὁ μὴν καὶ ἡ ὥρα τῆς ἡμέρας. Αἱ ἀποχαὶ χαραγμέναι ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν εἶναι συνδεδεμέναι διὰ πλήρων γραμμῶν ὅταν αὗται εἶναι θετικαὶ καὶ δι' ἐστιγμένων τοιούτων ὅταν εἶναι ἀρνητικαί. Μία ἰσχυρὰ ἐστιγμένη γραμμή, σημειουμένη διὰ τοῦ γράμματος M, συνδέει τὰ μηνιαῖα μέγιστα, παρατηρεῖται δὲ ὅτι περιλαμβάνεται πάντοτε μεταξὺ τῆς 1ης καὶ 2ας ὥρας τῆς ἑσπέρας. Ἑτέρα ἐστιγμένη γραμμὴ m διέρχεται διὰ τῶν μηνιαίων ἐλαχίστων, τρίτη δὲ στικτὴ γραμμὴ σημειώνει τὰς μέσας ὥρας τῶν ἀνατολῶν τοῦ Ἡλίου. Ἡ ὥρα τοῦ θερμομετρικοῦ μέσου ἐλαχίστου εἶναι πολὺ περισσότερον μετα-

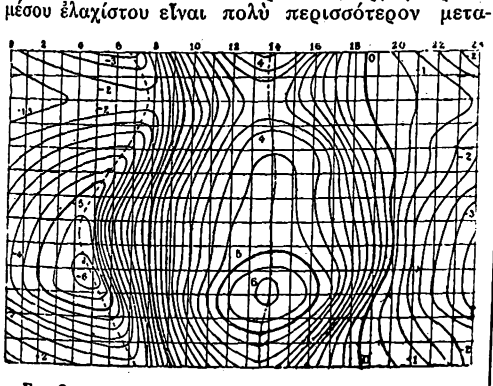

Σχ. 2 *Ἰσοπληθεῖς παριστῶσαι τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας ἀέρος εἰς τὸ Clermont-Ferrand κατὰ τὸν Angot.*

βλητὴ τῆς τοῦ μεγίστου, καὶ προηγεῖται πάντοτε τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου κατὰ ποσότητας μεταβαλλομένας ἀναλόγως τῆς μέσης καταστάσεως τοῦ καιροῦ περὶ τὸ τέλος τοῦ μεσονυκτίου.

Αἱ εἰκ. 2, 3, 4 παριστῶσιν ἰσοπληθεῖς κατὰ τὸν Angot καὶ δίδουσιν ἐξ ἴσου εἰς ἀποχὰς ἀπὸ τῆς κανονικῆς, τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας διὰ τὸ Clermont-Ferrand, τὸ Saint-Maur καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ πύργου τοῦ Ἄϊφφελ. Ἡ παράθεσις τῶν δύο τελευταίων τούτων εἰκόνων ἀποδεικνύει, κατὰ τρόπον σαφῆ, τὰς βαθείας τροποποιήσεις, ἃς ἐπιφέρει μόνον μία ἄνοδος 300 μ. εἰς τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας. Αἱ ἰσοπληθεῖς, παριστῶσαι τὰς ἀποχὰς τῶν θερμοκρασιῶν ὡς πρὸς τὴν κανονικὴν τιμὴν αὐτῶν, καὶ οὐχὶ αὐτὰς ταύτας τὰς θερμοκρασίας, ἔχουσι

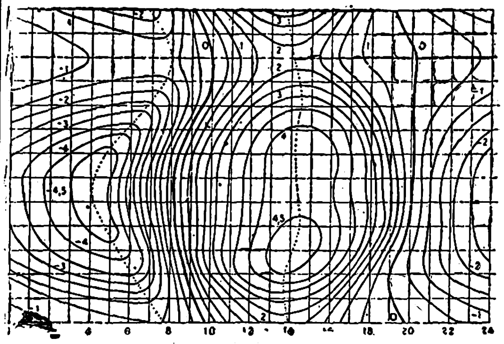

Σχ. 3. *Ἰσοπληθεῖς παρέχουσαι τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας ἀέρος εἰς τὸ Saint-Maur κατὰ τὸν Angot.*

χαρακτηριστικὰς καὶ διαφόρους μορφὰς ἀναλόγως τῶν κλιμάτων, θαλασσίου κλίματος, ἠπειρωτικοῦ, κλίματος παρὰ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς θαλάσσης, κλίματος ὕψους. Αἱ ἰσοπληθεῖς προσφέρουσιν ἄμεσον σύνθεσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ κλίματος ἀπὸ ἀπόψεως τῆς θερμοκρασίας καὶ δίδουσι διὰ μοναδικῆς ἀναπαραστάσεως συμπεράσματα, ἅτινα, ὑπὸ ἄλλην

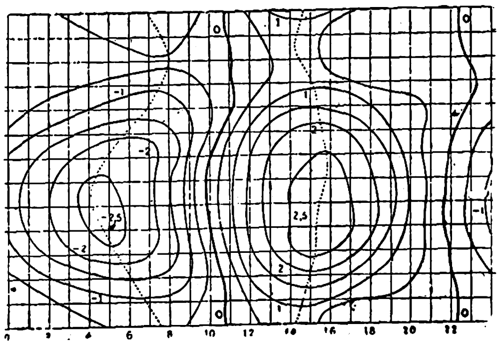

Σχ. 4. *Ἰσοπληθεῖς δίδουσαι τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς θερμοκρασίας ἀέρος ἐπὶ ἀέρος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πύργου τοῦ Ἄϊφφελ κατὰ τὸν Angot.*

μορφήν, θὰ ἀπῄτουν πολυαρίθμους γραφικὰς παραστάσεις, ὧν ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος δὲν θὰ ἦτο πάντοτε πρόδηλος.

Εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἀναπαρασταθῶσιν ὑπὸ μορφὴν ἰσοπληθῶν αἱ μεταβολαὶ δεδομένου μετεωρολογικοῦ στοιχείου κατὰ διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας ἐν σχέσει πρὸς ἕτερον στοιχεῖον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ συνάρτησις εἶναι ἡ τιμὴ τῶν στοιχείων, αἱ μεταβληταὶ εἶναι ἡ ὥρα τῆς

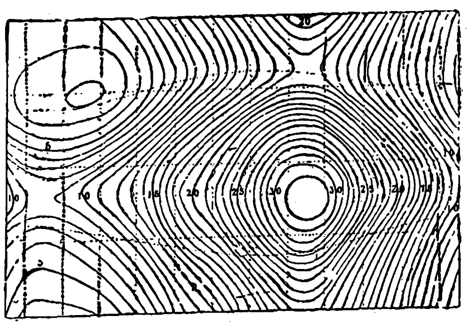

Σχ. 5. *Ἰσοπληθεῖς τῆς θερμοκρασίας ἀέρος ἐν Μαδρίτῃ κατὰ τὸν Hann.*

ἡμέρας καὶ τὸ ἕτερον ὡρισμένον μετεωρολογικὸν στοιχεῖον. Ἡ ἀνωτέρω μέθοδος τῶν ἰσοπληθῶν εἶναι λίαν πλουσία εἰς ἐφαρμογὰς καὶ εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν μετεωρολόγων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς κλιματολογικὰς μελέτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hann-Süring*, Lehrbuch der Meteorologie. —*General Delcambre*, Lexique Météorologique. Θ. Θ. Φ.

ἰσόποδα (τὰ) (Isopoda) /*Ζῳολ.*/. Κατηγορία μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑδρεοφθάλμων*. Τὰ ἰσόποδα ἔχουσι σῶμα πεπλατυσμένον, 7 ζεύγη κινητικῶν ποδῶν, ὁμοίων μεταξύ των, φερόντων, κυρίως εἰς τὰς θηλείας, πεπλατυσμένας λεπιδωτὰς ἀποφύσεις. Τὰ πρῶτα πέντε ζεύγη τῶν κοιλιακῶν ποδῶν εἶναι μεταμορφωμένα εἰς βραγχιακοὺς πόδας. Τὸ ἕκτον ζεῦγος τῶν ποδῶν εἶναι ἐπίμηκες. Ἡ καρδία κεῖται πολὺ πρὸς τὰ ὄπισθεν. Τὰ περισσότερα τῶν ἰσοπόδων κατοικοῦσι τὰς θαλάσσας, τινὰ τούτων εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ τέλος ἐλάχιστα εἶναι γήινα. Μέγας ἀριθμὸς ἰσοπόδων ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]*. Λείψανα ἀπολιθωμένα *ἰσοπόδων* παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου(;) καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ. Συχνότερα εἶναι τὰ λείψανα τὰ εὑρισκόμενα ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ καὶ ἐντεῦθεν. Τοῦ γένους ὀνίσκου τοῦ χερσαίου λείψανα πολλὰ εὑρέθησαν ἐντὸς ὀλιγοκαινικοῦ ἠλέκτρου τῆς Σάμλαντ καὶ ἐντὸς ἀνωμειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Oeningen. Γ. Κ. Γ.

ἰσοπολιτεία (ἡ)· ἰσότης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, τὸ νὰ ἔχῃ τις ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα πρὸς ἄλλον, ἰσονομία: «ἰσοπολιτεία μεταξὺ αὐτοχθόνων καὶ ἐποίκων».

—*[Συντ. Δίκ.]* *Ἰσοπολιτεία* καλεῖται ἡ ἐνώπιον τοῦ νόμου ἰσότης, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νόμος, ἀσχέτως τοῦ προσώπου δι' ὃ θέλει ἐφαρμοσθῇ, δέον νὰ τύχῃ πάντως ἐφαρμογῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας θέτει φραγμὸν διὰ τὴν δικαστικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξουσίαν, ἐπιβάλλουσα ἑκάστῃ τούτων ρητὴν ὑποχρέωσιν: τὴν πιστὴν τοῦ νόμου ἐφαρμογήν, ἀσχέτως ἂν ὁ ὑπὲρ οὗ ἢ καθ' οὗ ὁ νόμος θέλει ἐφαρμοσθῇ τυγχάνῃ πλούσιος ἢ πένης, ἰθαγενὴς ἢ μή, ἀστὸς ἢ ἀγρότης, ὁμόθρησκος ἢ ἀλλόθρησκος. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας οὐδένα φραγμὸν ἀποτελεῖ διὰ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, καθόσον διὰ τῆς ἰσότητος ἐνώπιον τῶν νόμων δὲν ἐννοεῖται ἰσότης δικαίου, ἴσον δίκαιον διὰ πάντας, δηλαδὴ ἰσότης τοῦ νόμου, ὁπότε ἔδει τὸ αὐτὸ δίκαιον (ὁμοιόμορφον εἰς περιεχόμενον) νὰ ἐφαρμόζεται διὰ πάντας ἄνευ τινὸς διακρίσεως καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει. Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι ὁ νομοθέτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ ρυθμίσῃ ὡρισμένας περιπτώσεις κατὰ τὸ δοκοῦν, νὰ δημιουργήσῃ ἴδιον δίκαιον δι' ὡρισμένας κατηγορίας προσώπων, νὰ ὑπαγάγῃ ὡρισμένα πρόσωπα ἢ ὡρισμένην τάξιν (λ.χ. τοὺς στρατιωτικοὺς) διὰ τὴν ἀπότισιν ἐνδεχομένων εὐθυνῶν των εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ὡρισμένων δικαστηρίων (π. χ. παιδικὰ δικαστήρια), ἀποκλείων ταύτης πᾶν ἄλλο πρόσωπον. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας δέον νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς καὶ νὰ τηρηθῇ παρὰ τῶν ἐν λόγῳ εἰδικῶν δικαστηρίων, τοῦ σχετικοῦ νόμου ἐφαρμοζομένου, οὕτως ἢ ἄλλως, ἄνευ ποιᾶς τινος διακρίσεως περὶ τὸ πρόσωπον, καθ' οὗ ἢ ὑπὲρ οὗ αἰτεῖται ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας διετυπώθη τὸ πρῶτον παρὰ τῆς διακηρύξεως τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ὡς ἑξῆς: «Ὁ νόμος εἶναι ἔκφρασις τῆς γενικῆς θελήσεως.... Δέον νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλους, εἴτε προστατεύει εἴτε τιμωρεῖ. Ἅπαντες οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου». Εἰς τὴν περικοπὴν ταύτην τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως δὲν καθιεροῦται μόνον ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοπολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐπεξηγεῖται ἡ ἔννοια αὐτῆς. Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνώπιον τῶν νόμων ἰσότητος διετύπωσαν πάντα τὰ ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἐντεῦθεν συνταχθέντα παρ' ἡμῖν πολιτεύματα, ἀπαντᾷ δέ τις αὐτὴν εἰς πάντα τὰ λοιπὰ σύγχρονα Συντάγματα Τὴν τοιαύτην περὶ ἰσοπολιτείας ἀρχὴν διατυπώνει τὸ ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927 ὡς ἑξῆς: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Leibholz*, Die Gleichheit vordem Gesetz (1925). —*H. Aldag*, Die Gleichheit vordem Gesetz in der Reichsverfassung (1925). Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ἀρχ. Δίκ.]* *Ἰσοπολιτεία* ἢ *ἰσονομία* ἢ *ἰσηγορία* καλεῖται ἡ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς τυραννίδος τῶν Πεισιστρατιδῶν, παρασχεθεῖσα εἰς πάντας τοὺς πολίτας ἰσότης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἰσοπολιτεία ἐπίσης ἐκαλεῖτο τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἐχορηγεῖτο εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν, εἴτε δυνάμει συνθήκης, εἴτε λόγῳ ἀμοιβαιότητος, ὅπως οἱ πολῖται αὐτῆς ἔχωσιν ἴσα δικαιώματα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ δικαίωμα τῆς ἰσοπολιτείας ἐνίοτε παρείχετο οὐχὶ ὁμαδικῶς, ἀλλ' εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, εἰς ἔνδειξιν τιμῆς. Οἱ λαμβάνοντες τὸ δικαίωμα τῆς ἰσοπολιτείας ἀπέκτων πᾶσαν ἀστικὴν ἱκανότητα καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκτήσεως γῆς, ὅπερ ἀποκλειστικῶς ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ ἰσοπολῖται μετεῖχον πάντων καὶ τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, «πλὴν εἴ τις ἱερωσύνη ἢ τελετή ἐστιν ἐκ γένους, μηδὲ τῶν ἐννέα ἀρχόντων» (*Δημοσθ.* κατὰ Νεαίρας 1.380). Συνήθως διὰ τῆς ἰσοπολιτείας παρείχετο δικαίωμα ἐπιγαμίας, ἰσοτελείας ἢ ἀτελείας, ἀσφαλείας καὶ ἀσυλίας καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ἐνίοτε δὲ προεδρίας ἐν ἀγῶσι καὶ προσόδου πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον. Ἰσοπολιτεία συνωμολογεῖτο καὶ μεταξὺ ἄλλων πόλεων. Ι. Δ. Ζ.

ἰσοπολίτης (ὁ), θηλ. *ἰσοπολῖτις*, —*ιδος*· ὁ ἔχων ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα πρὸς τοὺς πολίτας τῆς κυριάρχου πόλεως, οἷον πολῖται ὑποτελοῦς τῶν Ρωμαίων πόλεως πρὸς τοὺς Ρωμαίους· || *ἰσοπολίτιδες πόλεις*· αἱ ἠξιωμέναι τελείας πολιτείας τέως ὑποτελεῖς πόλεις.

—*[Ἀρχ.]* Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διὰ τοῦ ὅρου *ἰσοπολῖτις* πόλις ἀπέδιδον τὸν λατινικὸν ὅρον municipium. Κατ' ἀρχὰς ἰσοπολίτιδες ἦσαν αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον συνάψει μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν ἢ συνθήκην ἰσοπολιτείας (foedus), ἐκαλοῦντο δὲ civitates foederatae. Ἐκ

Digitized by Google

τῶν πρώτων ἰσοπολιτίδων πόλεων ἀναφέρεται ἡ πόλις Tusculanum, συνάψασα συνθήκην ἰσοπολιτείας τῷ 381 π. Χ. Ὁ πολίτης τῆς ἰσοπολίτιδος πόλεως ἐκαλεῖτο civis municeps, διαμένων δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ εἶχεν, ὅπως οἱ Ρωμαῖοι πολῖται, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐμπορεύεσθαι καὶ τῆς ἐπιγαμίας (commercium, connubium) πλὴν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι. Μένων ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πόλει διῳκεῖτο κατὰ τοὺς ἐγχωρίους νόμους. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπεξετάθη καὶ ἐτροποποιήθη διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰταλικῶν πόλεων μετὰ τὸν λατινικὸν πόλεμον τοῦ 340 π. Χ., ὁπότε αἱ ἰσοπολίτιδες πόλεις διῃρέθησαν εἰς δύο κατηγορίας: 1) εἰς τὰς ἰσοπολίτιδας μετὰ ψήφου (municipia cum suffragio), τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον ἐν Ῥώμῃ ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ ἐκαλοῦντο διὰ τοῦτο cives Romani optimo jure (Ρωμαῖοι πολῖται μὲ τέλειον δικαίωμα), καὶ κατενέμοντο ὅπως οἱ γνήσιοι Ρωμαῖοι εἰς ρωμαϊκὰς φυλὰς καὶ λεγεῶνας καὶ ἐφορολογοῦντο αὐτοί· καὶ 2) εἰς τὰς ἰσοπολίτιδας ἄνευ ψήφου (municipia sine suffragio), τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον μὲν τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύωνται ἐν Ῥώμῃ καὶ νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ Ρωμαίας (commercium, connubium), ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκλέγωσι καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου· δι' ὃ ἐκαλοῦντο cives Romani non optimo jure, ἤτοι Ρωμαῖοι πολῖται ἄνευ τελείου δικαιώματος. Ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, διότι βραδύτερον ἡ Iulia lex παρέσχε τὸ πλῆρες δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου εἰς ὅλας τὰς ἰσοπολίτιδας πόλεις. Ὁ Καῖσαρ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες ἐπεξέτειναν τὸν θεσμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, τῷ δὲ 212 ἐπὶ Καρακάλλα ἐγένοντο ἰσοπολίτιδες μὲ πλήρη δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου πᾶσαι αἱ πόλεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἔκτοτε ὁ ἀντίστοιχος πρὸς τὸ ἰσοπολῖτις πόλις λατινικὸς ὅρος municipium περιέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τῆς κοινότητος ἁπλῶς, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Roth*, De re municipali Romanorum (Stuttgart 1801).—*E. Kuhn*, Die staedtische und bürgerliche Verfassung des römischen Reiches (Leipzig 1864).—*Grauer*, De re municipali Romanorum (Kiel 1840).—*Migneret*, Essai sur l' administration municipale des Romains (Paris 1846).—*Béchard*, Le droit municipal dans l' antiquité (1860).—*Dubois*, Essai sur les municipes dans le droit romain (1862).—*Houdoy*, Le droit municipal romain aux deux premiers siècles («Revue hist.» I, 1876).—*Boussuge*, Organisation judiciaire des villes dans l' empire Romain (Genève 1878).—*Labatut*, La municipalité romaine et les curatores rei publicae (1876).—*Hirschfeld*, Zur Geschichte des lat. Rechts (1880).

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ἰσοπολλαπλάσια *[Μαθ.]*. Καλοῦνται ἰσοπολλαπλάσια δεδομένου συστήματος ἀριθμῶν, τὸ σύστημα ὅπερ προκύπτει ἐκ τοῦ δεδομένου διὰ πολλαπλασιασμοῦ πάντων τῶν ἀριθμῶν τούτου ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀκέραιον ἀριθμόν.

Π. χ. δοθέντος τοῦ συστήματος τῶν ἀριθμῶν

$$\alpha, \beta, \gamma, \delta, \ldots .$$

ἰσοπολλαπλάσια εἶναι οἱ ἀριθμοὶ

$$K\alpha, K\beta, K\gamma, K\delta, \ldots .$$

ἔνθα Κ ἀκέραιος ἀριθμός.

Τὰ ἰσοπολλαπλάσια συστήματος ἀριθμῶν ἀποτελοῦν κατὰ ταῦτα σύστημα ἀριθμῶν ἀναλόγων πρὸς τοὺς δοθέντας (τῆς τιμῆς τοῦ κοινοῦ λόγου τῶν ἀντιστοίχων ἴσης ἐνταῦθα πρὸς ἀριθμὸν ἀκέραιον). Α. Χ. Ο.

ἰσοπολυμορφία *['Ορυκτολ.]*. *Ἰσοπολυμορφία* (Isopolymorphie) εἶναι μία γενικωτέρα περίπτωσις τῆς *ἰσοδιμορφίας* (βλ. λ.). Κατ' αὐτὴν τὰ κρυσταλλικὰ σώματα παρουσιάζονται πολύμορφα, ἑκάστη δὲ κρυσταλλικὴ μορφὴ αὐτῶν ἀποτελεῖ ἰδίαν ἰσόμορφον σειράν. Γ. Β.

ἰσοπορφυρικὸν *κάλιον* *['Οργ. Χημ.]*. Ἕνωσις λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως καλιοκυανιδίου ἐπὶ πικρικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $C_8H_4N_5O_6K$ καὶ εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν καστανέρυθρον. Σ. Γ.

ἰσοπράλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐμπειρικῶς ἡ *τριχλωρισοπροπυλικὴ ἀλκοόλη*, ἢ 1,1,1-*τριχλωριοπροπανόλη* - (2), $CCl_3 - CH\ (OH).\ CH_3$. Εἶναι ὑγρὸν ὀσμῆς καφουρᾶς, δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι, βράζον εἰς 161°,8. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπνωτικόν. Σ. Γ.

ἰσοπρένιον (τό), ἢ 2-***μεθυλοβουταδιένιον*** - (1,3), ἢ β-***μεθυλοδιβινύλιον***, ἢ ***ἡμιτερπένιον*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $CH_2 : C\ (CH_3)\ CH : CH_2$. Λαμβάνεται διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ καουτσούκ, διὰ πολυμερισμοῦ δὲ δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἢ κατὰ τὴν διατήρησιν παρουσίᾳ ἰχνῶν ὀξέων ἢ εἰς τὸ φῶς μεταπίπτει εἰς μᾶζαν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὸ καουτσούκ. Παρασκευάζεται διὰ πυροδιασπάσεως τοῦ τερεβινθελαίου, πολυμερίζεται δὲ πάλιν διὰ θερμάνσεως εἰς 250° πρὸς ὑδρογονάνθρακα τοῦ τύπου $C_{10}H_{16}$ ἀνάλογον τῶν φυσικῶν τερπενῶν. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν συνθετικοῦ καουτσούκ. Τὸ ἰσοπρένιον βράζει εἰς 34°. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλαλκοόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοπροπυλικὴ ἀλκοόλη*.

ἰσοπροπυληλεκτρικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$(CH_3)_2\ CH.\ CH\ (COOH).\ CH_2.\ COOH$$

Τήκεται εἰς 114°. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλιδενακετοξικὸς *ἐστὴρ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$\begin{array}{l} C_2H_5.\ O\ CO.\ C : C(CH_3)_2 \\ \qquad\qquad\quad | \\ \qquad\qquad CO.\ CH_3 \end{array}$$

Εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ ὑγρόν, βράζον εἰς 214°. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλιδενομηλονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]* Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $(CH_3)_2\ C:C\ (CO.\ OH)_2$ λαμβανόμενον διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ ἐστέρος αὐτοῦ. Τήκεται εἰς 170°. Ὁ *διαιθυλεστὴρ* αὐτοῦ παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως ἀκετόνης μετὰ μηλονικοῦ ἐστέρος παρουσίᾳ ἀνυδρίτου τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ χλωριοψευδαργύρου. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλικὴ *ἀλκοόλη* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *προπυλικαὶ ἀλκοόλαι*.

ἰσοπροπυλισοκυανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(CH_3)_2\ CH.\ NC$, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἰσοκυανιδίων*. Βράζει εἰς 87°. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλισοπαρακονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]* βλ. *ἰσοπροπυλοπαρακονικὸν* ὀξύ.

ἰσοπροπυλιωδίδιον (τό), ἢ 2-***ἰωδιοπροπάνιον*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλκυλαλογονίδιον τοῦ τύπου

$$CH_3.\ CHJ.\ CH_3.$$

Ἐλαιῶδες ὑγρόν. Σ. Γ.

ἰσοπροπυλοκαρβινόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ *βουτυλικαὶ ἀλκοόλαι*.

ἰσοπροπυλοξικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *βαλεριανικὰ ὀξέα*.

ἰσοπροπυλοπαρακονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλκυλοπαρακονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$\begin{array}{l} (CH_3)_2CH.CH.CH.\ COOH).CH_2 \\ \qquad\qquad\quad |\qquad\qquad\qquad\quad | \\ \qquad\qquad\quad O\underline{\qquad\qquad\qquad}CO \end{array}$$

Τήκεται εἰς 68° καὶ διὰ θερμάνσεως εἰς 135—140° ἰσομερίζεται πρὸς τὸ *ἰσοπροπυλισοπαρακονικὸν ὀξὺ*

$$\begin{array}{l} (CH_3)_2C.CH_2.CH\ CH_2.COOH \\ \qquad\qquad\ |\qquad\ | \\ \qquad\qquad O\underline{\quad\ }CO \end{array}$$

Σ. Γ.

ἰσοπτέρυξ (ἡ) (Isopteryx) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *περλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

ἰσόπυκνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην, τὴν αὐτὴν πυκνότητα.

—**ἰσόπυκνοι** ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *ἰσοστέρεοι γραμμαί*.

— **ἰσόπυκνος** ***μεταβολὴ καταστάσεως*** *[Φυσ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἀερίων πᾶσα μεταβολὴ καταστάσεως ἀερίου, συντελουμένη ὑπὸ σταθερὸν ὄγκον. *Ἰσόπυκνος* δὲ *γραμμὴ* καλεῖται γραμμὴ ἐν διαγράμματι μεταβολῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ ὁ ὄγκος τῆς μεταβαλλομένης οὐσίας παραμένει σταθερός. Πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὅρου ἰσόπυκνος γραμμὴ χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *ἰσόχωρος γραμμή*. Κ. Π.

ἰσοπυροβλεννικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$\begin{array}{l} CO.\ CH_2.\ CH : CH \qquad\quad C(OH) : CH.\ CH : CH \\ |\qquad\qquad\qquad\ | \qquad ή \qquad |\qquad\qquad\qquad\qquad\ | \\ CO\underline{\qquad\qquad\quad}O \qquad\quad CO\underline{\qquad\qquad\qquad\quad}O \end{array}$$

λαμβανόμενον ὁμοῦ μετὰ τοῦ πυροβλεννικοῦ ὀξέος κατὰ τὴν μετ' ὀξίνου θειικοῦ καλίου ἀπόσταξιν τοῦ βλεννικοῦ ὀξέος. Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 87° καὶ βράζον εἰς 112 (20 χστμ.). Λίαν ἀναγωγικὸν σῶμα. Σ. Γ.

ἰσόπυρον (τὸ) (Isopyrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς. Ἐκ τῶν 8 γνωστῶν εἰδῶν, ἅτινα εἶναι πάντα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν, ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντᾷ τὸ *ἰσόπυρον τὸ θαλικτροειδὲς* (Isopyrum thalictroides), καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

ἰσοπώγων (ὁ) (Isopogon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πρωτεϊδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους φυομένους εἰς τὴν Αὐστραλίαν, ὧν τινες λίαν κοσμητικοί. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: ὁ *ἰσοπώγων ὁ σφαιροκέφαλος* (Isopogon sphaerocephalus), ὁ *ἰσοπώγων ὁ μακρόφυλλος* (Isopogon longifolius) καὶ *ἰσοπώγων ὁ ρόδινος* (Isopogon roseus). Δ. Ν. Π.

Ἴσορα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, νοτιοανατολικῶς τοῦ Λένινγκραδ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποτάμου τοῦ Νέβα. Κάτ. 15.000. Παρ' αὐτὴν λειτουργοῦσιν ἐργοστάσια χάλυβος.

ἰσορραμνετίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὁ 3'-μεθυλαιθὴρ τῆς *κερκετίνης*, ἀπαντῶν εἰς τὰ ἄνθη τριφυλλίου τοῦ λειμωνίου, χειράνθου τοῦ κοινοῦ, εἰς τὰ φύλλα τῆς κασσίας τοῦ Περοῦ κλπ. Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 302°. Σ. Γ.

ἰσορραμνόζη, ἢ 1-***ἐπιρραμνόζη*** *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἐπιμερὴς πρὸς τὴν φυσικὴν *ραμνόζην* μεθυλαλδοπεντόζη, μὴ ἀπαντῶσα ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ συνθετικῶς μόνον παρασκευασθεῖσα. Σ. Γ.

ἰσορριπὶς (ἡ) (Isorhipis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐκνημιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶνται, πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ἰσορροδεόζη (ἡ), ἢ d-***ἐπιρραμνόζη*** *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἐναντιοστερεοϊσομερὴς πρὸς τὴν *ἰσορραμνόζην* μεθυλαλδοπεντόζη, ληφθεῖσα κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν τοῦ γλυκοζίτου *κομβολβουλίνη*. Σ. Γ.

ἰσορροδεονικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Μεθυλοπεντονικὸν ὀξὺ ληφθὲν ἐκ τῆς ἰσορροδεόζης. Στρέφει δεξιὰ καὶ δυσκόλως σχηματίζει λακτόνην. Σ. Γ.

ἰσορροζινδουλῖναι (αἱ) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ *ἀζινοχρώματα*.

ἰσορρόπησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσορροπεῖν, ἀποκατάστασις ἰσορροπίας: «ἰσορρόπησις τοῦ ζυγοῦ, — τοῦ φορτίου».

— **ἰσορρόπησις** ***τῶν μαζῶν*** *[Μηχαν.]*· βλ. λ *ζυγοστάθμησις*.

ἰσορροπία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἰσόρροπον, τὸ ἐξ ἴσου ρέπειν, ἡ ἰσότης μεταξὺ ἕλξεως καὶ ἀντιστάσεως: «εὐσταθὴς—, ἀσταθὴς ἰσορροπία», «ὅταν τις ζαλίζεται, χάνει τὴν ἰσορροπίαν καὶ πίπτει»· ‖ μεταφ. «ἰσορροπία διανοητική» ὁμαλὴ διανοητικὴ κατάστασις, ἀντίθ. *ἀνισορροπία*.

— *[Φυσ.]* Ἐκ πείρας γνωρίζομεν ὅτι, ὅταν σῶμα ὑποστηρίζεται ὁριζοντίως (ἢ ἐξαρτᾶται κατακορύφως), εὑρίσκεται ἐν ἠρεμίᾳ παρὰ τὴν ἐπενέργειαν τῆς βαρύτητος, καθόσον εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑφίσταται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω τὴν αὐτὴν ἐπενέργειαν, ἣν ἀσκεῖ ἡ βαρύτης κατακορύφως πρὸς τὰ κάτω. Λέγομεν δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅτι τὸ σῶμα *ἰσορροπεῖ*. Ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν διάφορα εἴδη ἰσορροπίας, ἅτινα εἰκο-

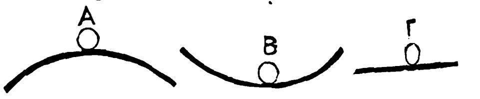

Σχ. 1. *Ἰσορροπία ἀσταθής, ἰσορροπία εὐσταθής, ἰσορροπία ἀδιάφορος.*

νίζονται ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχ. 1. Οὕτως Α παριστᾷ τὸ ἀνώτατον σημεῖον, Β τὸ κατώτατον σημεῖον κυκλικοῦ τόξου καὶ Γ τυχὸν σημεῖον τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Ἐν ἑκάστῃ τῶν τριῶν θέσεων Α, Β, Γ τιθεμένη μᾶζα ἰσορροπεῖ, καθόσον κατὰ τὰς θέσεις Α καὶ Β τὸ τόξον κύκλου ἔχει τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν πρὸς τὴν ὁριζοντίαν ἐφαπτομένην. Ἐὰν ἀπομακρύνωμεν τὴν μᾶζαν ἐπ' ἐλάχιστον ἐκ τῆς θέσεως ἰσορροπίας Α, αὕτη πίπτει κατὰ μῆκος τοῦ τόξου καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ ἀφ' ἑαυτῆς, εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν ἰσορροπίας. Ἐὰν ἀπομακρύνωμεν τὴν μᾶζαν ἐκ τῆς θέσεως ἰσορροπίας Β παρατηροῦμεν, ὅτι αὕτη φέρεται πάλιν πρὸς τὰ κάτω κατὰ μῆκος τοῦ τόξου καὶ ἐπανέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν ἰσορροπίας. Ἐὰν τέλος ἀπομακρύνωμεν τὴν μᾶζαν ἐκ τῆς θέσεως ἰσορροπίας Γ, αὕτη ἰσορροπεῖ εἰς οἱανδήποτε θέσιν καὶ ἐὰν εὑρεθῇ ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι μόνον ὁριζοντία ὑποστήριξις ἐξουδετεροῖ τὴν ἐπενέργειαν τῆς βαρύτητος. Ἐπὶ καμπύλης ἡ μᾶζα ἰσορροπεῖ μόνον κατ' ἐκείνας τὰς θέσεις, καθ' ἃς ἡ ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης εἶναι ὁριζοντία, ἤτοι ἐν τῷ ἀνωτέρω ἐξετασθέντι παραδείγματι μόνον κατὰ τὰς θέσεις Α καὶ Β, ἐνῷ κατὰ πάσας τὰς ἄλλας ἡ ἐπενέργεια τῆς βαρύτητος μόνον ἐν μέρει ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τῆς ὑποστηρίξεως· τὸ δὲ μὴ ἐξουδετερούμενον μέρος τῆς βαρύτητος ἀναγκάζει τὸ σῶμα νὰ πέσῃ μέχρι τοῦ ταπεινοτέρου σημείου, εἰς ὅπερ τοῦτο δύναται νὰ φθάσῃ. Ἡ ἰσορροπία ἢ ἡ θέσις ἰσορροπίας τοῦ σώματος εἰς τὴν θέσιν Α καλεῖται *ἀσταθής*, καθ' ὅσον, ἐὰν τὸ σῶμα ἀπομακρυνθῇ ὀλίγον τῆς θέσεως ταύτης, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπανέλθῃ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν ἰσορροπίας. Ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος εἰς τὴν θέσιν Β καλεῖται *εὐσταθής*, καθ' ὅσον ἐὰν ἀπομακρύνωμεν τὸ σῶμα τῆς θέσεως ἰσορροπίας αὐτοῦ, τοῦτο ἐπανέρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν ἰσορροπίας. Τέλος ἐν τῇ θέσει Γ ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος καλεῖται *ἀδιάφορος*, καθ' ὅσον τὸ σῶμα ἰσορροπεῖ ὁπωσ-

Digitized by Google

δήποτε καὶ ἂν τεθῇ ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Γενικῶς δεικνύεται ὅτι: ἵνα σῶμα ἰσορροπῇ ὑποκείμενον εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ βάρους του, πρέπει καὶ ἀρκεῖ τὸ κέντρον βάρους αὐτοῦ νὰ μὴ δύναται νὰ κατέλθῃ, ἤτοι τὸ κέντρον βάρους αὐτοῦ νὰ ὑποστηρίζεται κατά τινα τρόπον.

Θεωρήσωμεν τὴν περίπτωσιν σημείου στρεπτοῦ περὶ τὸ σημεῖον O (σχ. 2). Εἶναι φανερὸν ὅτι, ἵνα τὸ σῶμα ἰσορροπῇ, πρέπει ἡ ἐκ τοῦ κέντρου βάρους K ἀγομένη κατακόρυφος KO νὰ διέρχηται διὰ τοῦ σταθεροῦ σημείου O. Ἐφ' ὅσον τὸ O συμπίπτει πρὸς τὸ κέντρον βάρους τοῦ σώματος, εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ σῶμα ἰσορροπεῖ οἱανδήποτε θέσιν καὶ ἂν δώσωμεν αὐτῷ, καθ' ὅσον τὸ βάρος αὐτοῦ ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὑποστηρίγματος εἰς O, ἤτοι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος εἶναι ἀδιάφορος. Ἐὰν τὸ κέντρον βάρους K τοῦ σώματος κεῖ-

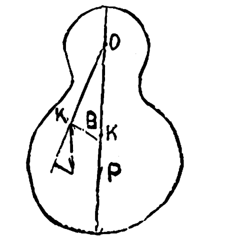

Σχ. 2.
Ἰσορροπία εὐσταθής.

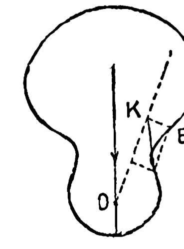

Σχ. 3.
Ἰσορροπία ἀσταθής.

ται κάτωθεν τοῦ σημείου ὑποστηρίξεως τοῦ σώματος, εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐὰν ἐκτοπίσωμεν τὸ σῶμα ἐκ τῆς θέσεως ἰσορροπίας αὐτοῦ, τότε τοῦτο ἕνεκα τῆς συνιστώσης K_1B ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν ἰσορροπίας αὐτοῦ, ἤτοι ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εἶναι εὐσταθής. Τέλος, ἐὰν τὸ κέντρον βάρους τοῦ σώματος εἶναι ἄνωθεν τοῦ σημείου ὑποστηρίξεως O, εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐὰν ἐκτοπίσωμεν τὸ σῶμα τῆς θέσεως ἰσορροπίας αὐτοῦ, τοῦτο ἕνεκα τῆς συνιστώσης K_1B (σχ. 3) ἀνατρέπεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν τῆς εὐσταθοῦς ἰσορροπίας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος εἶναι ἀσταθής. Ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα στηρίζεται ἐπὶ ἐπιπέδου δι' ἑνὸς σημείου, δέον ἡ ἐκ τοῦ κέντρου βάρους αὐτοῦ κατακόρυφος νὰ διέρχηται διὰ τοῦ σημείου στηρίξεως. Ἐὰν τὸ κέντρον βάρους κεῖται χαμηλότερον, ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος εἶναι εὐσταθής. Τοὐναντίον, ἐὰν τοῦτο εὑρίσκεται ἄνωθεν τοῦ σημείου στηρίξεως, ἡ ἰσορροπία εἶναι ἀσταθής. Τοῦτο δεικνύεται διὰ τῆς ἐν σχ. 4 εἰκονιζομένης συσκευῆς. Ἐὰν αἱ σφαῖραι P, P′ εὑρίσκωνται πολὺ κάτω, εἰς τρόπον ὥστε τὸ κέντρον βάρους τοῦ συστήματος POP′ νὰ εὑρίσκεται κάτωθεν τοῦ σημείου στηρίξεως, ἡ ἰσορροπία τοῦ σώματος εἶναι εὐσταθής· ἀνυψοῦντες ὅμως τὰς σφαίρας P, P′, δυνάμεθα ν' ἀναβιβάσωμεν τὸ κέντρον βάρους τοῦ συστήματος ἄνωθεν τοῦ σημείου στηρίξεως, ὅτε τὸ σύστημα ἔχει ἀσταθῆ ἰσορροπίαν καὶ ἀνατρέπεται. Ὅταν τὸ σῶμα στηρίζεται διὰ δύο σημείων, τοῦτο εὑρίσκεται ἐν ἰσορροπίᾳ, ὅταν ἡ ἐκ τοῦ κέντρου βάρους ἀγομένη κατακόρυφος συναντᾷ τὴν εὐθεῖαν στηρίξεως. Τέλος ἐὰν τὸ σῶμα στηρίζεται διὰ τριῶν ἢ περισσοτέρων σημείων, τότε ἑνοῦντες τὰ σημεῖα στηρίξεως δι' εὐθειῶν σχηματίζομεν πολύγωνον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν στηρίξεως τοῦ σώματος. Ἵνα δὲ τὸ σῶμα ἰσορροπῇ, δέον ἡ ἐκ τοῦ κέντρου βάρους ἀγομένη κατακόρυφος νὰ πίπτῃ ἐντὸς τῆς βάσεως τοῦ σώματος. Τὸ σῶμα δ' εἶναι τόσον εὐσταθέστερον, ἤτοι ἀνατρέπεται δυσκολώτερον, ὅσον τὸ κέντρον βάρους τοῦ σώματος πλησιάζει πρὸς τὴν βάσιν καὶ ὅσον ἡ βάσις στηρίξεως εἶναι μεγαλυτέρα. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου οἱ παλαισταί, ὅπως κατασταθῶσιν εὐσταθέστεροι, ἀνοίγουσι τοὺς πόδας διὰ νὰ αὐξήσωσι τὴν βάσιν στηρίξεως, ἥτις περιλαμβάνει τὴν μεταξὺ τῶν δύο πελμάτων ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, πρὸς τούτοις δὲ κάμπτουσι τὰ γόνατα ὅπως πλησιάσωσι περισσότερον τὸ κέντρον βάρους πρὸς τὴν βάσιν. Ὁμοίως πρὸς αὔξησιν τῆς εὐσταθείας τῶν πλοίων πλησιάζομεν τὸ κέντρον βάρους πρὸς τὴν βάσιν στηρίξεως διὰ χρησιμοποιήσεως τοῦ ἕρματος.

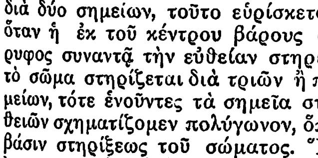

Σχ. 4. *Συσκευὴ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν συνθηκῶν τῶν διαφόρων εἰδῶν ἰσορροπίας.*

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

—*[Γυμν.]* Καλεῖται *ἰσορροπία* θέσις τοῦ σώματος τοιαύτη, καθ' ἣν περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ ἐπιφάνεια στηρίξεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν γυμναστικὴν αἱ ἰσορροπίαι ἐκτελοῦνται μόνον διὰ τῶν ποδῶν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ γυμναστικοῦ τινος ὀργάνου, οἷον ἐπὶ αἰώρας, ἱππικοῦ ἐφαλτηρίου, ὁριζοντίας δοκοῦ κλπ. Παρομοία ἄσκησις ἰσορροπίας δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ διὰ βαδίσεως ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς ῥάβδου. Αἱ ἀσκήσεις ἰσορροπίας τονώνουν τοὺς ὀσφυϊκοὺς καὶ ἐν γένει τοὺς νωτιαίους μῦς. Κατὰ δὲ τὴν ἀκροβατικὴν γυμναστικὴν ἡ ἰσορροπία ἐκτελεῖται καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν (ἀμφοτέρων ἢ τῆς ἑτέρας) ἢ καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Σ. Γ. Σ.

— **ἰσορροπία** ***ἀερίων,—ὑγρῶν,—τοῦ*** *Vau't Hoff [Χημ.]*· βλ. λ. *χημικὴ* στατική.

— **ἰσοροπία** ***ἑτερογενῶν συστημάτων*** *[Χημ.]*· βλ. λ. *φάσεων* νόμος.

— **ἰσορροπία** ***ἠλεκτρική*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὴ* ἰσορροπία.

— **ἰσορροπία** ***χημικὴ*** *Φυσ. Χημ.]*· βλ. λ. *χημικὴ* ἰσορροπία.

—**ἰσορροπίας** ***διαταραχαὶ*** *[Ὑγιειν.]*. Ἡ διατήρησις τῆς ἰσορροπίας τοῦ σώματός μας κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν καὶ κατὰ τὰς κινήσεις διαταράσσεται εἰς ἃς περιπτώσεις ἔχει ὑποστῇ βλάβην ἡ παρεγκεφαλίς, τὸ ὄργανον δηλαδὴ εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγουσιν αἱ πληροφορίαι ἐκ τῶν μυῶν, τῶν τενόντων καὶ τοῦ δέρματος περὶ τῆς θέσεως τῶν διαφόρων μελῶν καὶ τὸ ὁποῖον ἐπεξεργαζόμενον αὐτὰς δίδει τὰς καταλλήλους διαταγὰς εἰς τοὺς μῦς πρὸς συγκράτησιν τοῦ σκελετοῦ εἰς κατάλληλον θέσιν. Ὁ πάσχων ἐκ παρεγκεφαλιδικοῦ νοσήματος ἀπομακρύνει τοὺς πόδας ἀπ' ἀλλήλων, ὅπως αὐξήσῃ οὕτω τὴν ἐρειστικὴν βάσιν, ἢ ταλαντοῦται διαρκῶς, ὅπως ἐπανακτήσῃ τὴν ἑκάστοτε καταστρεφομένην ἰσορροπίαν του, εἰς τρόπον ὥστε βαδίζει ὡς ὁ μέθυσος. Δ. Κ.

—**ἰσορροπίας** ***πολιτειῶν δόγμα*** *[Διεθν.]*. βλ. *πολιτειῶν* ἰσορροπία.

ἰσόρροπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐξ ἴσου ῥέπων, ὁ εὑρισκόμενος ἐν ἰσορροπίᾳ· ‖ ὁ ἔχων ἴσην ῥοπήν, ἴσην δύναμιν, ἰσόπαλος, ἰσοδύναμος· ‖ «πολυμερὲς καὶ ἰσόρροπον διαφέρον» παιδαγωγικὴ ἀρχή, καθ' ἣν ὁ παιδευόμενος πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον δι' ὅλα τὰ μαθήματα· τὸ κῦρος τῆς ἀρχῆς ταύτης σήμερον ἰσχυρῶς ἀμφισβητεῖται.

ἰσορροπῶ (*—έω*), ἀόρ. *ἰσορρόπησα*, παρακ. παθ. μετχ. *ἰσορροπημένος*· εὑρίσκομαι ἐν ἰσορροπίᾳ, ἰσοστατῶ, ἰσοσταθμῶ· ‖ «ἄνθρωπος ἰσορροπημένος» ὁ ὑγιοῦς κρίσεως, ὁ μὴ κατεχόμενος ὑπὸ ἐμμόνου τινὸς ἰδέας, ἀντίθ. *ἀνισόρροπος*.

ἰσόρρυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην ῥύμην: «ἰσόρρυμος ἐπιφάνεια» (βλ. κατ.)

—**ἰσόρρυμοι** ***ἐπιφάνειαι*** (surfaces de niveau) *[Μαθημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων:

$$f(x, y, z) = C$$

παριστώμεναι, ἔνθα C παριστᾷ σταθερὰν ποσότητα. Ἐὰν μεταβάλλωμεν συνεχῶς τὸ C, λαμβάνομεν μίαν σειρὰν ἐπιφανειῶν τοιούτων, ὥστε δι' ἑκάστου σημείου τοῦ χώρου διέρχεται μία ἐκ τῶν ἐπιφανειῶν αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν ἰσορρύμων ἐπιφανειῶν ἰσχύει ἡ σχέσις:

$$df = f'_x\, dx + f'_y\, dy + f'_z\, dz = 0$$

ἥτις σημαίνει ὅτι ἡ δύναμις ἡ ἐνεργοῦσα ἐπὶ ἑνὸς σημείου τῆς ἰσορρύμου ἐπιφανείας εἶναι κάθετος ἐπ' αὐτὴν καὶ ἑπομένως τὸ παραγόμενον ὑπ' αὐτῆς ἔργον, ὅταν τὸ σημεῖον κινηθῇ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ὡς ἰσούμενον μὲ df, εἶναι μηδέν. Σ. Μ.-Ο.

ἴσος, *—η*. *—ον*, ἰδιωματ. *ἴσιος*, *—ια*, *—ιο*· ὁ αὐτὸς κατὰ ποσόν, κατ' ἀξίαν, κατὰ δύναμιν κττ.: «οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εἶναι ἴσοι», «διένειμαν τὴν πατρικὴν περιουσίαν κατ' ἴσα μερίδια», «συζητεῖ ὡς ἴσος πρὸς ἴσον», «οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου»· ‖ ἰσομεγέθης, ἰσομήκης, ἰσοϋψὴς καὶ καθόλου ἰσόμετρος: «τὰ τρίτῳ τινὶ ἴσα εἶναι καὶ πρὸς ἄλληλα ἴσα»· ‖ φρ. «πρῶτος ἐν ἴσοις» μετάφρασις τοῦ λατ. primus inter pares πρὸς δήλωσιν τυπικῆς ὑπεροχῆς κατὰ παράδοσιν ἢ τιμῆς ἕνεκα ἀναγνωριζομένης, οἷον ὁ πρύτανις τοῦ διπλωματικοῦ σώματος μεταξὺ τῶν ὁμοιοβάθμων του· ‖ εὐθύς, εὐθυτενής, ἰσόπεδος, ὁμαλός, ὁριζόντιος, κάθετος: «ἴσο ξύλο», «ἴσος δρόμος», «στέκει ἴσος σὰν τὴ μαρμαροκολόνα», «ἴσος πάνω ἴσος κάτω»· ‖ μεταφ. εὐθύς, δίκαιος, σωστός: «ἴσος ἄνθρωπος», φρ. «πηγαίνει τὸν ἴσο δρόμο» ζῇ ἐντίμως, εἰλικρινῶς, «ἔφυγε ἀπὸ τὸν ἴσο δρόμο καὶ κατεστράφη»· ‖ φρ. «ἔχω ἐν ἴσῃ μοίρᾳ» ἐκτιμῶ ὁμοίως: «πάντας ἔχει ἐν ἴσῃ μοίρᾳ, οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ποιεῖται»· ‖ φρ. «ἀποδίδω τὰ ἴσα» μεταχειρίζομαι τοὺς ἄλλους μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον μὲ μεταχειρίζονται: «σᾶς ἀπέδωσα τὰ ἴσα, μὴ παραπονῆσθε»· ‖ *ἐξ ἴσου* ἢ *ἐξίσου*· κατ' ἴσον μερίδιον, ὁμοίως: «ἡ διανομὴ ἔγινεν ἐξίσου εἰς ὅλους», «σέβομαι ἐξίσου καὶ σὲ καὶ ἐκεῖνον»· ‖ *ἐπ' ἴσης* ἢ *ἐπίσης*· κατὰ παράλειψιν τοῦ *μοίρας*· ὁμοίως, καθ' ὅμοιον τρόπον: «ἐκτιμῶ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἐπίσης»· ‖ ***ἴσον*** (τό)· ὡς οὐσ. τὸ δίκαιον, τὸ σωστό: «δὲν ἀγαπᾷ τὸ ἴσο»· ‖ ἀντίγραφον, δηλαδὴ ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ (παλαιότερον)· ὁμοίως «ὅτι ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ», ἄλλως «ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον»· ‖ *ἴσον*· ἐπιρρηματικῶς πρὸς δήλωσιν ἀριθμητικοῦ συμπεράσματος: «δύο καὶ τρία ἴσον πέντε», «τρία ἐπὶ πέντε ἴσον δεκαπέντε», «εἴκοσι διὰ πέντε ἴσον τέσσαρα» κλπ. συμβολικῶς δηλοῦται διὰ δύο παραλλήλων κεραιῶν =· ‖ ἐπίρρ. ***ἴσα***, καὶ ***ἴσως*** (βλ. λ.).

—*[Μαθημ.]* *Ἴσοι* λέγονται δύο ῥητοὶ ἀριθμοί, ὅταν ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ αὐτὸ πλῆθος μονάδων. Δύο ἀσύμμετροι ἀριθμοὶ λέγομεν ὅτι εἶναι *ἴσοι*, ἐὰν δύνανται καὶ οἱ δύο νὰ ὁρισθοῦν μὲ τὰ αὐτὰ συστήματα A, B ῥητῶν ἀριθμῶν. Σ. Μ.-Ο.

Ἶσος *[Μυθολ.]*. Νόθος υἱὸς τοῦ Πριάμου, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Λ, 101, 108). Α. Θ. Σ.

ἰσοσακχαρινικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Λαμβάνεται ἐκ τοῦ *γαλακτοσακχάρου* καὶ ἔχει τὸν τύπον

$$HO.\ CH_2.\ CH\ (OH).\ \underset{\displaystyle CH_2\ OH}{\underset{|}{CH_2}}.\ C(OH).\ COOH$$

Διὰ ζέσεως τοῦ ὑδατικοῦ αὐτοῦ διαλύματος λαμβάνεται ἡ λακτόνη *ἰσοσακχαρίνη*, ἥτις εἶναι κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 95°. Σ. Γ.

ἰσοσαφρόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ μεθυλενικὸς αἰθὴρ τῆς προπενυλοπυροκατεχίνης καὶ ἔχει τὸν τυπον

$$CH_3.\ CH : CH.\ C_6H_3 \langle {}^{O}_{O} \rangle CH_2$$

Ἀρωματικὸν ἔλαιον ἀπαντῶν εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον ylang-ylang. Συνθετικῶς παρασκευάζεται δι' ἰσομερισμοῦ τῆς *σαφρόλης*, ἐπερχομένου διὰ τήξεως αὐτῆς μετὰ καυστικοῦ κάλεως. Βράζει εἰς 245° καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων ὡς καὶ πρὸς σύνθεσιν τῆς πιπερονάλης. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται, ἵνα καταστήσῃ διαφανῆ ἀνατομικὰ παρασκευάσματα. Σ. Γ.

ἰσόσειστοι ***καμπύλαι*** (Isoseisten) *[Γεωλογ.]*. Καμπύλαι γραμμαί, αἱ ὁποῖαι ἑνώνουν ὅλους τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους σεισμός τις ἐξεδηλώθη μὲ τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐντάσεως. Εἶναι συνεπῶς αἱ γραμμαὶ ἴσης ἐντάσεως σεισμοῦ τινος. Αἱ ἰσόσειστοι καμπύλαι τοῦ μεγίστου παρατηρηθέντος βαθμοῦ ἐντάσεως σεισμοῦ τινος περιβάλλουν τὸ ἐπίκεντρον ἢ τὴν ἐπικεντρικὴν περιοχήν. Πρὸς τὰ ἔξω ἀκολουθοῦν αἱ ἰσόσειστοι τῶν μικροτέρων βαθμῶν κατ' ἀποστάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας, καθόσον ἡ ἔντασις τοῦ σεισμοῦ γενικῶς ἐλαττοῦται ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνεταί τις ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχουν ἰδιαίτεραι συνθῆκαι εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς σεισθείσης περιοχῆς (βλ. καὶ λ. *σεισμός*). Γ. Κ. Γ.

ἰσοσεριναλδεΰδη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* Ἀμινοξυαλδεΰδη τοῦ τύπου $CH_2\ (NH_2).\ CH\ (OH).\ COH$. Εἶναι γνωστὴ μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἀκετάλης $CH_2\ (NH_2).\ CH\ (OH).\ CH\ (O.\ C_2\ H_5)_2$ καὶ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ἅλατος αὐτῆς. Σ. Γ.

ἰσοσερίνη (ἡ), ἢ α-***ὀξυ***-β-***ἀμινοπροπιονικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἰσομερὲς πρὸς τὴν *σερίνην* ἀμινοξυοξὺ τοῦ τύπου $CH_2\ (NH_2).\ CH\ (OH).\ COOH$. Παρεσκευάσθη μόνον συνθετικῶς. Εἶναι ἄγευστον καὶ τήκεται ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 242°. Σ. Γ.

ἰσοσθένεια (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἰσοσθενοῦς, ἰσοδυναμία.

—*[Φιλοσ.]* Χαρακτὴρ δύο κρίσεων ἢ συλλογισμῶν καταληγόντων λογικῶς εἰς ἀντιφατικὰ ἢ τοὐλάχιστον ἀντίθετα συμπεράσματα. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὰ δύο συμπεράσματα ἀποτελοῦν ἀδιέξοδον *ἀντινομίαν*, ὅπως εἶναι αἱ ἀντινομίαι τοῦ καθαροῦ λόγου τοῦ Καντίου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει θεωρεῖται ἀρχικῶς τὸ ἀντίθετον ὡς ἀντιφατικόν, καὶ ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης προέρχεται τὸ ἀνώμαλον τοῦ συμπεράσματος. Μ. Π.

ἰσοσθενὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον σθένος, ἴσην δύναμιν πρὸς ἄλλον τινά.—Ἐπίρρ. ***ἰσοσθενῶς***.

ἰσοσκέλεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰσοσκελοῦς, τὸ νὰ ἔχῃ τις ἴσα σκέλη.

ἰσοσκελὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων τὰ σκέλη ἴσα: «ἰσοσκελὲς τρίγωνον»· ‖ μεταφ. «ἰσοσκελὴς προϋπολογισμὸς» ὁ ἔχων οἱονεὶ τὸ σκέλος τῶν ἐξόδων ἴσον πρὸς τὸ σκέλος τῶν εἰσόδων· ‖ «ἰσοσκελεῖς περίοδοι» περίοδοι λόγου ἔχουσαι ἴσα κῶλα.

— **ἰσοσκελὲς** ***τρίγωνον*** *[Μαθημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ τρίγωνον, τοῦ ὁποίου δύο πλευραὶ εἶναι ἴσαι. Τὸ ἰσοσκελὲς τρίγωνον, ἐξ ὅλων τῶν τριγώνων τῶν ἐχόντων τὴν αὐτὴν περίμετρον, ἔχει τὸ μέγιστον ἐμβαδόν. Σ. Μ.-Ο.

— **ἰσοσκελὴς** ***προϋπολογισμός***· βλ. λ. *προϋπολογισμός*.

— **ἰσοσκελὴς** ***τρίεδρος γωνία*** *[Μαθημ.]*. Ἡ στερεὰ τρίεδρος γωνία, τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς ἐπίπεδοι γωνίαι εἶναι πρὸς ἀλλήλας ἴσαι.

Digitized by Google

— **ἰσοσκελὴς** (ἢ *ἰσόπλευρος*) *ὑπερβολὴ [Μαθημ.]*. Ἡ *ὑπερβολὴ* (βλ. λ.), τῆς ὁποίας ὁ κύριος καὶ ὁ δευτερεύων ἄξων εἶναι πρὸς ἀλλήλους ἴσοι. Τῆς ἰσοσκελοῦς ὑπερβολῆς αἱ ἀσύμπτωτοι εἶναι πρὸς ἀλλήλας κάθετοι. Ἡ πρὸς τοὺς ἄξονας ὀρθῆς συμμετρίας (δηλαδὴ τὰς εὐθείας, ἐφ' ὧν ὁ κύριος καὶ ὁ δευτερεύων ἄξων) ὡς πρὸς ἄξονας συντεταγμένων ἐξίσωσις τῆς ἰσοσκελοῦς ὑπερβολῆς εἶναι $n^2 - y^2 = a^2$, προκύπτουσα ἐκ τῆς ἐξισώσεως

$$\frac{n^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1, \text{ ὅταν τεθῇ } b = a.$$

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξισώσεως $n^2 - y^2 = a^2$, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἰσοσκελοῦς ὑπερβολῆς προκύπτει ὅτι ἡ ἰσοσκελὴς ὑπερβολὴ μὲ ἄξονας ἔχοντας τὸ κοινὸν μῆκος 2α ἔχει πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τὴν ἔχουσαν ἄξονας 2α, 2β τὴν αὐτὴν σχέσιν οἵαν καὶ ὁ κύκλος μὲ διάμετρον 2α πρὸς τὴν ἔλλειψιν 2α, 2β). Ἡ ἐξίσωσις $xy = k$ παριστᾷ ὑπερβολὴν ἀναφερομένην εἰς τὰς ἀσυμπτώτους αὐτῆς καὶ πρὸς ἄξονας συντεταγμένην. Ὅθεν ἡ εἰς σύστημα ὀρθογωνίων συντεταγμένων ἀναφερομένη καμπύλη μὲ ἐξίσωσιν $xy = k$ εἶναι ὑπερβολὴ ἰσοσκελής.
Σ. Μ-Ο.

ἰσοσκελίζω· καθιστῶ δύο σκέλη ἴσα· εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ: «ἰσοσκελίζω τὸν προϋπολογισμόν», καθιστῶ τοῦτον μὲ ἴσα σκέλη, μὲ ἴσα ἔξοδα καὶ ἔσοδα.

ἰσοσκελικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰσοσκέλειαν.

ἰσοσκέλισις *—εως* (ἡ)· ἡ ἰσότης δύο σκελῶν· μεταφ. «ἰσοσκέλισις τοῦ προϋπολογισμοῦ» βλ. *ἰσοσκελίζω*.

ἰσοσταθμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι ἴσον τὸ βάρος, ἰσοζυγία, ἰσορροπία.

— *[Φυσ.]* Ὅταν δύο σώματα συγκρινόμενα πρὸς ἄλληλα παρουσιάζουσι τὸ αὐτὸ βάρος, λέγομεν ὅτι εὑρίσκεται ἐν *ἰσοσταθμίᾳ*.

ἰσοσταθμίζω, καὶ ***ἰσοσταθμῶ*** *(—έω)*· ἔχω ἴσον σταθμόν, ἴσον βάρος πρὸς ἄλλο τι, πρβλ. *ἀντισταθμίζω*· || φέρω εἰς ἰσοσταθμίαν, εἰς ἰσορροπίαν.

ἰσοστάθμισις, *—εως* (ἡ), καὶ ***ἰσοστάθμησις***· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσοσταθμίζειν, ἰσορρόπησις.

— *[Μηχαν.]* Ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις τῶν διαφόρων τεμαχίων μιᾶς μηχανῆς ὡς πρὸς ἄλληλα, οὕτως ὥστε νὰ πραγματοποιῆται ἡ διὰ τοῦ σχεδίου συναρμολογήσεως τῆς μηχανῆς καθοριζομένη σχετικὴ θέσις αὐτῶν, π. χ. παραλληλία ἢ καὶ ταυτότης ἀξόνων, τομὴ ἀξόνων ὑπὸ ὡρισμένην γωνίαν, ἀκριβὴς ἀπόστασις μεταξὺ παραλλήλων ἐπιφανειῶν κτλ.

Ἰσοστάθμισις περιστρεφομένων τεμαχίων μηχανῆς τινος (π. χ. τοῦ δρομέως ἠλεκτρικῆς μηχανῆς, τοῦ δρομέως στροβίλου κτλ.) καλεῖται ἐπίσης (ἀντὶ τοῦ ὀρθοτέρου ὅρου *ἀντιστάθμισις*), ἡ σύμπτωσις τοῦ φυσικοῦ μετὰ τοῦ γεωμετρικοῦ ἄξονος τοῦ τεμαχίου, ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ἡ πτῶσις τοῦ κέντρου βάρους τοῦ τεμαχίου ἐπὶ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς. Μὴ ἐπαρκῶς ἰσοσταθμισμέναι *(ἀντισταθμισμέναι)* μηχαναὶ ἔχουν λίαν ἀνώμαλον τὴν λειτουργίαν, παρουσιάζουσαι κραδασμοὺς καὶ δονήσεις δυναμένας νὰ ἐπιφέρωσι καταστροφὴν ὁλοκλήρου τῆς μηχανῆς.
Γ. Θ. Κ.

ἰσόσταθμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον σταθμόν, ἴσον βάρος πρὸς ἄλλο τι, ἰσόρροπος.

— **ἰσόσταθμος** ***ἐπιφάνεια*** *[Φυσ.]*. Καλεῖται ἐν δυναμικῷ πεδίῳ *ἰσόσταθμος ἐπιφάνεια* πᾶσα ἐπιφάνειαι, ἥτις καθ' ὅλα τὰ σημεῖα αὐτῆς παρουσιάζει τὸ αὐτὸ δυναμικόν.
Κ. Π.

— **ἰσόσταθμος** ***καμπύλη*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. *ἰσοϋψεῖς* καμπύλαι.

ἰσοσταθμῶ *(—έω)*· ἀντὶ *ἰσοσταθμίζω* (βλ. λ.).

ἰσοστασία (ἡ) (isostasie) *[Γεωφυσ.—Γεωλογ.]*. Θεωρία διατυπωθεῖσα κυρίως ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ γεωλόγου Dutton, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς πρέπει νὰ εὑρίσκηται διαρκῶς εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας, καὶ συνεπῶς πᾶσα διατάραξις τῆς καταστάσεως ταύτης πρέπει νὰ ἐξουδετερῶται διὰ καταλλήλων φαινομένων (κινήσεων τμημάτων τοῦ φλοιοῦ). Ὁ Dutton δηλαδὴ φαντάζεται, ὅτι ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ἐπιπλέοντα ἐπὶ ζώνης μάγματος, συνεπείᾳ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς περὶ ἄξονα εὑρίσκεται εἰς ὅλα τὰ τμήματά του εἰς κατάστασιν ὑδροστατικῆς ἰσορροπίας, ἡ ὁποία οὐδεμίαν διαρκῆ διατάραξιν αὐτοῦ ἐπιτρέπει.

Τὰ ἐλαφρότερα καὶ λεπτότερα τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ ἐνδίδουν εἰς τὴν φυγόκεντρον δύναμιν τοῦ περιστρεφομένου γηίνου σώματος καὶ τείνουν νὰ ἀνέρχωνται πρὸς τὰ ἄνω κατακορύφως, ἐνῷ τὰ εἰδικῶς βαρύτερα καὶ πυκνότερα τεμάχη ὑπολείπονται καὶ μένουν πρὸς τὰ κάτω. Ὡς ἐκ τούτου, συνεπείᾳ τῆς ἰσοστασίας, ἡ γῆ θὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν τάσιν, ὅπως ὁ M. Bertrand διετύπωσε, νὰ λαμβάνῃ τὴν ἰδίαν κατάστασιν ἰσορροπίας, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχεν ἐὰν ἦτο ὑγρά.

Ἂν εἰς τμῆμά τι τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ ἡ ἔντασις τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως δὲν φθάνῃ τὴν ἔντασιν τῆς βαρύτητος, τότε τὸ τμῆμα βυθίζεται, ἕως ὅτου αἱ ἐντάσεις τῶν δύο δυνάμεων γίνουν ἴσαι. Ἂν τοὐναντίον ἡ φυγόκεντρος ὑπερβαίνῃ εἰς ἔντασιν τὴν βαρύτητα, τὸ τμῆμα τοῦτο ἐξαίρεται. Ἡ ἰσοστασία παρέχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἀνυψοῦσαν δύναμιν, ἡ ὁποία ἀνυψοῖ καὶ ἐξαίρει τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ ἰσοστασία εἶναι ἡ αἰτία, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας διεμορφώθησαν αἱ ἤπειροι καὶ αἱ ὠκεάνιοι λεκάναι.

Αὐτὴ ὅμως ἡ κατάστασις ἰσορροπίας τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς ὑφίσταται διαρκῶς διαταράξεις καὶ ἰδιαιτέρως μάλιστα ἕνεκα δύο φαινομένων, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν ἀδιακόπως καὶ γενικῶς ἐπὶ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἡ *ἀποκόμισις τῶν ξηρῶν* καὶ ἡ *ἰζηματογένεσις*. Διὰ τῆς ἀποκομίσεως παράγεται ἐλάττωσις βάρους εἰς ἓν τέμαχος τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, διὰ τῆς ἰζηματογενέσεως τοὐναντίον ἐπιφορτίζονται τὰ τεμάχη διὰ νέων ὑλικῶν καὶ καθίστανται βαρύτερα. Ἑκάστη ὅμως μεταβολὴ ἢ διατάραξις τῆς καταστάσεως ἰσορροπίας εἰς σημεῖόν τι (ἀδιάφορον ἂν τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἢ ὑπ' αὐτὴν) ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως ἐξίσωσιν καὶ ἐξουδετέρωσιν εἰς ἄλλο σημεῖον· ἂν π. χ. κάπου τέμαχός τι, ἀποκομιζόμενον (βλ σχ.), ὑφίσταται ἐλάττωσιν τοῦ βάρους του καὶ ἐξαίρεται, ἄλλα γειτονικὰ βαρύτερα τεμάχη συνιζάνουν, καὶ ἀντιστρόφως. Δημιουργοῦνται δηλαδὴ διὰ τῆς διαταράξεως τῆς καταστάσεως ἰσορροπίας συνθῆκαι, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐξηγήσουν τὰς πολυαρίθμους παρατηρηθείσας κατακορύφους κινήσεις τμημάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ.

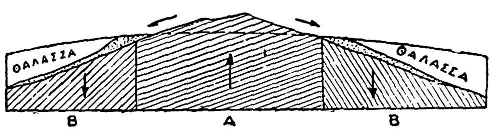

Σχῆμα πρὸς κατανόησιν τῶν ἰσοστατικῶν παραστάσεων τοῦ Dutton.

[Τὰ ὁριζοντίως διευθυνόμενα βέλη καθορίζουν τὴν διεύθυνσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν μεταφέρονται τὰ ὑλικά, τὰ ἀποκομιζόμενα ἀπὸ τὸ τέμαχος A. Τοῦτο διαρκῶς ἐλαφρυνόμενον, ἀνυψοῦται κατακορύφως, ἐνῷ τὰ τεμάχη B καὶ B, διαρκῶς φορτιζόμενα μὲ τὰ ἐκ τοῦ A ἀποκομιζόμενα ὑλικά, καθίστανται διαρκῶς βαρύτερα καὶ καθιζάνουν κατακορύφως.]

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Dutton, ὁ de Geer καὶ ἄλλοι ζητοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὴν αἰτίαν τῆς συνιζήσεως, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἡ Σκανδιναυΐα καὶ ἡ Β. Ἀμερικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων τῆς γῆς καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἔξαρσίν των. Ἡ συνίζησις ἐπῆλθε, καθόσον τὰ δύο ταῦτα τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ ἐφορτώθησαν μὲ τὸ παχὺ κάλυμμα τῶν πάγων καὶ τὸ βάρος των ηὔξησεν. Ἀργότερον, ὅταν οἱ παγετῶνες ὑπεχώρησαν καὶ οἱ πάγοι διελύθησαν, τὰ τεμάχη, ἐκφορτωθέντα τῶν πάγων, κατέστησαν ἐλαφρότερα καὶ ἐξήρθησαν. Πολλοὶ ἐπίσης ἐρευνηταὶ παραδέχονται, ὅτι ἡ καταβύθισις τεμαχῶν τινων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ προκαλεῖ ἀνύψωσιν ἄλλων γειτονικῶν των τεμαχῶν. Οὕτω π. χ. ὁ Upham φρονεῖ, ὅτι ἡ καταβύθισις μεγάλου τμήματος τῆς Β. Ἀμερικῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων προὐκάλεσε τὴν ἀνώθησιν τῶν μεγάλων δυτικῶν ὑψηλῶν χωρῶν, τῆς Μεγάλης Λεκάνης (Great Basin, κλπ.). Σήμερον δὲν δύναταί τις πλέον νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἰσοστασίας ἐξηγεῖ ἀβιάστως πολλὰ δυσκόλως (κατ' ἄλλον τρόπον) νοητὰ γεωλογικὰ φαινόμενα. Οὕτω π. χ. ἡ πίεσις, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει τέμαχός τι, ἰσοστατικῶς συνιζάνον, ἐπὶ τῆς ζώνης τοῦ μάγματος, θὰ ἤρκει νὰ προκαλέσῃ ἀνύψωσιν μαζῶν τοῦ διαπύρου καὶ τετηκότος μάγματος, καὶ μάλιστα τόσῳ περισσότερον καθόσον καὶ τὸ ἰσοστατικῶς ἐξαιρόμενον γειτονικὸν τέμαχος παραχωρεῖ θέσιν πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὰς μάζας ταύτας τοῦ μάγματος.

Ἐπίσης ὁ σχηματισμὸς πολλῶν ἰζηματογενῶν στρωμάτων, ἐχόντων μέγα (συχνὰ ὑπὲρ τὰ 1000 μ.) πάχος, καὶ τὰ ὁποῖα (ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πετρογραφικῆς των συστάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγκλειομένων ἀπολιθωμάτων) δύνανται νὰ ἀποτεθῶσι καὶ νὰ σχηματισθῶσι μόνον εἰς ἀβαθεῖς ὑδατίνους λεκάνας, ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῶν ἰσοστατικῶν κινήσεων, ἂν παραδεχθῶμεν δηλαδὴ ὅτι οἱ πυθμένες τῶν ἀβαθῶν αὐτῶν ὑδατίνων λεκανῶν συνίζανον διαρκῶς, ἐφ' ὅσον ἄνωθεν ἀπετίθεντο ἰζήματα. Οὕτω π. χ. κατὰ τὸν Dutton τὸ καινοζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων τοῦ Κολοράδο καὶ τῶν γειτονικῶν πολιτειῶν, ὡς καὶ ἡ σειρὰ τῶν παλαιοζωϊκῶν στρωμάτων τῶν Ἀλλεγανίων, τὰ ὁποῖα ἔχουν μέγα πάχος, ἀπετέθησαν ἐντὸς λεκανῶν ὑδατίνων, τῶν ὁποίων ὁ πυθμὴν ὑφίστατο βραδεῖαν ἀλλὰ διαρκῆ συνίζησιν. Τὰ πλειοκαινικὰ κροκαλοπαγῆ τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου, ἔχοντα πάχος 800 μ. καὶ πλέον, ἀπετέθησαν καὶ ἐσχηματίσθησαν ἐντὸς τοῦ ἀβαθεστέρου πλειοκαινικοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν ἔπασχε συνίζησιν καθ' ὃν χρόνον ἀπετίθεντο ἐπ' αὐτοῦ τὰ κροκαλοπαγῆ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηγεῖται ἐπίσης ἡ γένεσις τῶν πολυαρίθμων θαλασσογενῶν ὑφαλοασβεστολίθων (Riffkalke), οἱ ὁποῖοι συχνὰ ἔχουν πάχος πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων, ὡς καὶ αἱ σειραὶ ἀνθρακοφόρων στρωμάτων διαφόρων γεωλογικῶν διαπλάσεων, τὰ ὁποῖα ἔχουν πάχος πολλῶν χιλιάδων μέτρων καὶ θεωροῦνται ὡς ἀποθέματα ἀβαθῶν λιμνῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ πυθμὴν τῶν θαλασσῶν ἢ ἀντιστοίχως τῶν λιμνῶν εὑρίσκετο ἐν συνεχεῖ συνιζήσει.

Ἀλλ' ἡ θεωρία τῆς ἰσοστασίας εὑρίσκει σπουδαιοτέραν καὶ ἰσχυροτέραν ὑποστήριξιν ἐκ τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον κατεδείχθη διὰ τῶν νεωτέρων μετρήσεων τῆς ἐντάσεως τῆς βαρύτητος, ὅτι δηλαδὴ αἱ ἤπειροι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὀλιγώτερον πυκνὰς μάζας, ἐνῷ τὰ τεμάχη τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὰ ὑπὸ τοὺς ὠκεανοὺς εὑρισκόμενα, συνίστανται ἀπὸ μάζας πυκνοτέρας.

Διὰ νὰ ἐπιτυγχάνηται δὲ κατάστασις ἰσορροπίας ὁ μεγαλύτερος ὄγκος τῶν ἠπείρων ἐξισοῦται διὰ τῆς μικροτέρας τῶν ξηρῶν πυκνότητος καὶ ἀντιθέτως ἡ μεγαλυτέρα πυκνότης τῶν ὑπὸ τοὺς ὠκεανοὺς τεμαχῶν ἐξισοῦται διὰ τῆς μικρᾶς πυκνότητος τοῦ ἐπ' αὐτῶν ἐπικειμένου ὕδατος τῶν ὠκεανῶν, οὕτως ὥστε τελικῶς ἡ ἔντασις τῆς βαρύτητος ὑπεράνω τῶν βαθῶν τῶν ὠκεανῶν ἔχει οὐσιωδῶς τὴν αὐτὴν τιμήν, ὅπως καὶ ὑπεράνω τῶν ὁμαλῶν χωρῶν τῶν ἠπείρων.

Φυσικὰ αἱ διαφοραὶ αὗται τῆς πυκνότητος δύναται νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι παρουσιάζονται μόνον διὰ τὰ ἀνώτατα τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Εἰς τὰ μεγαλύτερα βάθη πρέπει νὰ ἐπέρχηται ἐξίσωσις. Ὁ Messerschmidt ἐδέχθη, ὅτι εἰς βάθος 200 χιλιομέτρων ὑπάρχει ἡ *ἐξισωτικὴ ἐπιφάνεια*, ὅπου δηλαδὴ δὲν ὑπάρχουν πλέον διαφοραὶ πυκνότητος. Ἐν ἀντιθέσει ὁ Hayford δέχεται, ὅτι ἡ ἐξισωτικὴ ἐπιφάνεια εὑρίσκεται εἰς βάθος 114 χλμ., ὁ Helmert εἰς 124 χλμ. καὶ τελευταίως (1911) ὁ Love εἰς 127 χλμ. Ὁ Ἰωσὴφ Barell τέλος φρονεῖ, ὅτι τὸ βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον συναντᾶται ἡ ἐξισωτικὴ ἐπιφάνεια, δὲν εἶναι πανταχοῦ τὸ αὐτό, ἀλλ' ὅτι κατὰ τόπους δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 300 χλμ. Κατὰ τὸν ἴδιον δὲ ὑποκάτω τῆς ἐξισωτικῆς ἐπιφανείας κεῖται ἡ *ἀσθενόσφαιρα* (βλ. λ.). Κατὰ τὸν K. Andrée ἡ ἐξισωτικὴ ἐπιφάνεια συμπίπτει μὲ τὸ πλαστικὸν στρῶμα, τὸν ὁποῖον εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς *ζώνης τοῦ σὰλ* (Sal) καὶ τῆς *ζώνης τοῦ σιμὰ* (Sima).

Τὰ αἴτια τῶν ἰσοστατικῶν κινήσεων κατὰ τοὺς Ampferer καὶ Tamann ἔχουν σχέσιν καὶ συνεξάρτησιν μὲ τὰς κινήσεις, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὴν πλαστικὴν ζώνην τῶν βαθῶν τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Αἱ μεταβολαὶ ὄγκων, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὴν ζώνην ταύτην, πρέπει νὰ προκαλοῦν διαταράξεις τῆς ἰσοστατικῆς ἰσορροπίας, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν ἐξουδετέρωσιν. Ἡ ἐξουδετέρωσις αὕτη γίνεται ὑπὸ μορφὴν ἐξάρσεων, συνιζήσεων καὶ πτυχωδῶν συνωθήσεων, οὕτω πως δὲ ὅλα τὰ ὀρεογόνα φαινόμενα (μὴ ἐξαιρουμένης καὶ τῆς γενέσεως τῶν λεκανῶν τῶν ὠκεανῶν) θὰ εἶναι μόνον συνέπειαι τῶν ἰσοστατικῶν διαταράξεων τῶν θεμελίων τῶν σχετικῶν περιοχῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς καταφαίνεται, διατὶ ἡ θεωρία τῆς ἰσοστασίας, δίδουσα ἀβιάστους ἐξηγήσεις εἰς πολλὰ φαινόμενα, κερδίζει διαρκῶς ἔδαφος. Ἐκτὸς τῶν γεωλόγων καὶ οἱ γεωδαῖται ἰδιαιτέρως παρεδέχθησαν αὐτήν, καὶ τὸ ἐν Βρυξέλλαις συνελθὸν κατὰ τὸ ἔτος 1922 διεθνὲς γεωλογικὸν συνέδριον συνεκρότησε «Διεθνῆ ἐπιτροπὴν διὰ τὴν μελέτην τῆς ἰσοστασίας», ἡ ὁποία διαρκῶς ἐργάζεται ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου.
Γ. Κ. Γ.

ἰσοστελέχης (ὁ) *[Δασολ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ κορμός, ὅστις, ὡς αὐξηθεὶς ἐν πυκνῇ συστάδι, ἔχει μορφὴν μᾶλλον κυλινδρικήν, ἤτοι τὰ δύο ἄκρα αὐτοῦ μᾶλλον ἰσοπαχῆ. Συνών. *ἰσοκέφαλος*.
Α. Κ.

ἰσοστέρεοι ***καμπύλαι*** *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ γραμμαί, αἵτινες διέρχονται διὰ τῶν σημείων, ἔνθα ἡ πυκνότης τοῦ ἀέρος ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν.
Θ. Θ. Φ.

ἰσοσυλλαβία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἰσοσύλλαβον: «ἡ ἰσοσυλλαβία τῶν πτώσεων τῆς αὐτῆς λέξεως».

ἰσοσύλλαβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· λέξις ἢ φράσις ἔχουσα ἴσας συλλαβὰς πρὸς ἄλλην: «δύο ἰσοσύλλαβοι λέξεις», «ἰσοσύλλαβοι πτώσεις».—Ἐπίρρ. ***ἰσοσυλλάβως***.

ἰσοσυσχετικαὶ ***γραμμαὶ*** *[Μετεωρολ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ γραμμαί, ἃς δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων ἡ συσχέτισις μεταξὺ δύο μετεωρολογικῶν στοιχείων ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν. Αἱ γραμμαὶ αὗται περιορίζουσιν ἐνίοτε κλειστὰ πεδία, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὁποίων ἡ συσχέτισις ἔχει τὸ αὐτὸ σημεῖον (ἀρνητικὸν ἢ θετικόν), ἑκάστου τῶν πε-

Digitized by Google

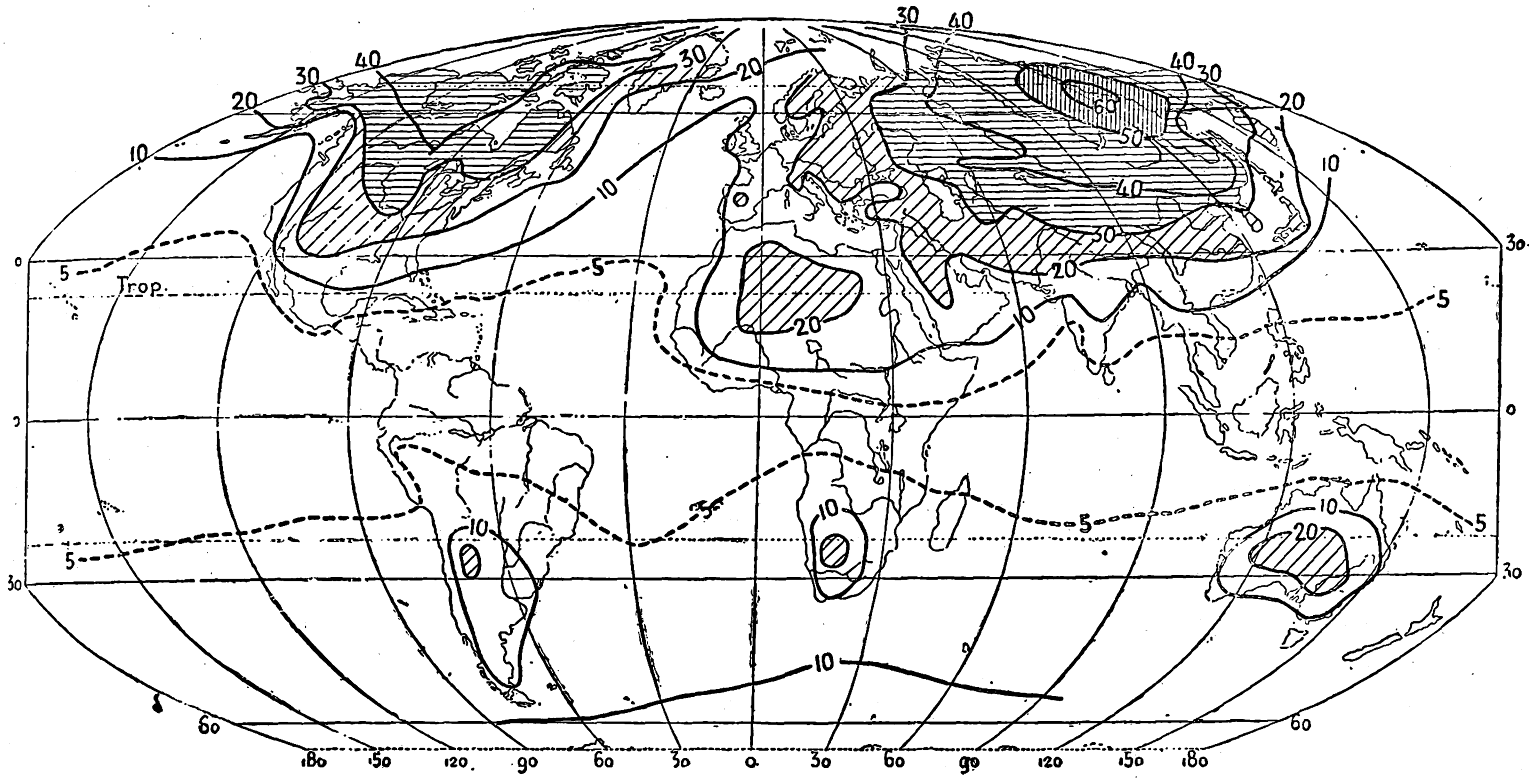

'Ετήσιοι ἰσοταλαντικαὶ γραμμαὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.

δίων τούτων ἔχοντος συνεπῶς ἄμεσον συσχέτισιν ἢ ἀντίθετον πρὸς ἕτερον. Οὕτως ἡ συσχέτισις (corrélation) μεταξὺ τῆς μέσης πιέσεως κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τοὺς πόλους καὶ ἡ μέση πίεσις εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἶναι τοιαύτη, ὥστε αὔξησις τῆς πιέσεως εἰς τοὺς πόλους ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐλάττωσιν πιέσεως ἐπὶ τῆς Μεσογείου. Ἡ κατωτέρω εἰκὼν παριστᾶ ἓν ἐκ τῶν διαγραμμάτων τοῦ Ἔξνερ (Exner) καὶ δεικνύει τὰς *ἰσοσχετικὰς γραμμὰς* (lignes d' isocorrélation) μεταξὺ τῆς μέσης πιέσεως εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς (Jacobshaven, Gjesvaer, Jakutsk) καὶ τῆς μέσης πιέσεως κατὰ τοὺς αὐτοὺς μῆνας εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Οἱ ὑπο-

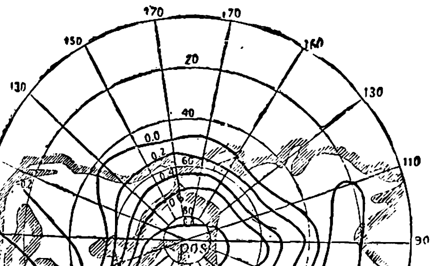

'Ισοσυσχετικαὶ γραμμαὶ μεταξὺ τῶν μέσων πιέσεων τῶν πολικῶν περιοχῶν καὶ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν Σταθμῶν.

λογισμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο δεκαετεῖς περιόδους 1887—1896 καὶ 1897—1906, ἐλήφθη δὲ ὁ μέσος τῶν δύο συντελεστῶν συσχετίσεως τῶν ὑπολογισθέντων δι' ἑκάστην τῶν περιόδων· μία καμπύλη κλειστὴ ἀρνητικῆς συσχετίσεως καὶ ἴση πρὸς 0.6 περιλαμβάνει τὴν Μεσόγειον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καμπύλης ταύτης παρατηρεῖται τιμὴ ἀνωτέρα τῶν 0.6 (Lugano 0,67, Μιλᾶνον 0,66, 'Αλγέριον 0,70 κ.τ.λ.)· ὑπάρχει ἑπομένως ἀρκετὰ μεγάλη πιθανότης (συσχέτισις μέσης τιμῆς παρίσταται δι' ἑνὸς συντελεστοῦ 0,6), κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς αὔξησιν τῆς πι σεως εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς θὰ ἀντιστοιχῇ ἐλάττωσις τῆς πιέσεως εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου καὶ ἀντιστρόφως.

[Felix Exner : Dynamische Meteorologie.—*R. Süring* Leitfaden der Meteorologie. — *General Delcambre :* Lexique Météorologique. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἰσοταχεῖς *γραμμαὶ [Κλιματολ.].* Αἱ γραμμαὶ τῆς συγχρόνου τήξεως τῶν πάγων τῶν ποταμῶν (Isotaques). Ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Rykatchew εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου τοῦ Κλιματολογικοῦ Ἄτλαντος τῆς Ρωσίας (1900).

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἰσοταλαντικαὶ *γραμμαὶ* (ἢ *καμπύλαι*) */Κλιματολ./.* Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι, αἵτινες ἑνοῦσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τοὺς τόπους, εἰς οὓς τὸ εὖρος τῆς ἐτησίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν, δηλαδὴ ἐκεῖ ἔνθα ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ θερμοτέρου καὶ τοῦ ψυχροτέρου μηνὸς εἶναι ἡ αὐτή. Ὁ Supan ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1880 τὸν πρῶτον ἀκριβῆ χάρτην τοῦ εὔρους τῆς ἐτησίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ὁ δὲ Buys-Ballot ἔδωκε κατὰ τὸ 1888 δύο χάρτας δεικνύοντας τὰς θέσεις τῶν *ἰσοταλαντικῶν* (isotalantes, isoamplitude) *γραμμῶν* ἢ *παραλλαγῶν*, καθὼς ὠνομάζοντο ἄλλοτε. Αἱ ἰσοταλαντικαὶ γραμμαὶ ἢ τοῦ αὐτοῦ μέσου ἐτησίου εὔρους ἔχουσι μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν ἐν τῇ κλιματολογίᾳ, διότι ἐπιτρέπουσι νὰ διαχωρίσωμεν τὰ κλίμα καὶ νὰ διακρίνωμεν τὰ ὁμαλὰ κλίματα, τὰ μέτρια καὶ τὰ ἄκρα.

'Εν τῷ ἀνωτέρω σχήματι τὰ μεγαλύτερα εὔρη παρατηροῦνται εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη καὶ εἰδικῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἠπείρων (Verkhoiansk 65°)· εἰς τὰς τροπικὰς περιοχὰς τὸ εὖρος ἀνέρχεται σημαντικῶς εἰς τὰς ἐρήμους, ὅπου ὁ ξηρὸς καὶ διαυγὴς ἀὴρ συντελεῖ εἰς τὴν ἰσχυρὰν θέρμανσιν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ ζενίθ. Αἱ ἀσθενέστεραι θερμικαὶ κυμάνσεις παρατηροῦνται περὶ τὸν Ἰσημερινὸν γενικῶς ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ βορείου 'Ατλαντικοῦ. Ἡ γενικὴ πορεία τῶν καμπύλων ἴσου εὔρους ἐν Εὐρώπῃ ὑπενθυμίζει τὰς ἰσοθέρμους τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θερμικὴ κύμανσις αὐξάνεται λίαν ταχέως, ὅταν βαίνωμεν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ παλαιοῦ κόσμου, τοὐναντίον κάμπτεται παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ 'Ατλαντικοῦ παρὰ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ τῷ Καναδᾷ. Τοῦτο ἀκριβῶς θεωρεῖται ὡς ἔνδειξις ἑνὸς θεμελιώδους γεγονότος, ὅτι τὸ ὠκεανικὸν κλῖμα δὲν παρατηρεῖται καλύτερον ἀλλαχοῦ ἢ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ πλαισιοῦται δι' ἑνὸς περιθωρίου 200 μέχρι 300 χλμ. καὶ συνεπῶς αἱ θερμικαὶ ἀντιθέσεις εἶναι αἰσθητότεραι ἐν Εὐρώπῃ μεταξὺ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μεταξὺ βορρᾶ καὶ νότου Θ. Θ. Φ.

ἰσοταχὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἔχων ἴσον τάχος πρὸς ἄλλον: «ἰσοταχεῖς ἁμαξοστοιχίαι» ἴσης ταχύτητος· || «ἰσοταχὴς κίνησις» κίνησις οὔτε αὐξανομένη οὔτε ἐλαττουμένη, ἀντίθ. *ἀνισοταχής.*—'Επίρρ. *ἰσοταχῶς.*

ἰσοτέλεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰσοτελοῦς, τὸ νὰ πληρώνῃ τις ἴσα τέλη, τοὺς αὐτοὺς φόρους πρὸς τοὺς κυριάρχους: «ἰσοτέλεια τῶν ὑπηκόων πόλεων».

—*['Αρχ.]* Ἡ *ἰσοτέλεια* ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο εὔνοια, κυρίως φορολογική, ἀπονεμομένη εἰς μετοίκους. Συνίστατο εἰς φορολογικὴν ἐξίσωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν πολιτῶν τῆς εὐνοούσης πόλεως καὶ συνωδεύετο ἐπίσης καὶ μὲ διαφόρους ἀστικὰς παραχωρήσεις. 'Εν 'Αθήναις οἱ ἰσοτελεῖς συνήθως προήρχοντο ἐκ τῶν προξένων μετοίκων, ἐκ γενετῆς ἐλευθέρων, εἴτε καὶ ἀπελευθέρων, ἐκ τῶν πολιτῶν καταστραφείσης ἐχθρικῆς πόλεως, οἵτινες ἐδέχοντο νὰ μετοικήσουν εἰς 'Αθήνας ἢ ἐκ τῶν πολιτῶν ὁλοκλήρου φίλης πολιτείας κτλ. Πρὸς χορήγησιν τῆς ἰσοτελείας ἀπῃτεῖτο προβούλευμα τῆς βουλῆς καὶ ἔγκρισις τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἀργότερον δὲ καὶ ἐπικύρωσις τοῦ δικαστηρίου τῶν ἡλιαστῶν, ἐδίδετο δὲ εἰς ἐπιδείξαντας εὐνοϊκὴν διαγωγὴν ἔναντι τοῦ δήμου ἢ εὐεργετήσαντας αὐτόν· τοιαῦται πράξεις μνημονεύονται ἡ ἐνιαυσία εἰσφορὰ διὰ κατασκευὴν νεωσοίκων καὶ σκευοθήκης, ἡ ἐθελουσία χορήγησις ἐξαιρετικῆς βοηθείας ἐν πολέμῳ, ἡ κανονικὴ καταβολὴ τοῦ μετοικίου κ. ἄ. Ἡ ἰσοτέλεια συνίστατο οὐχὶ εἰς ἁπλῆν ἄρσιν τοῦ μετοικίου, ὡς μέχρι τινὸς ἐνομίζετο, ἀλλὰ εἰς τὴν πλήρη φορολογικὴν ἐξίσωσιν μὲ τοὺς πολίτας, ἥτις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐκπλήρωσιν πάντων τῶν φορολογικῶν αὐτῶν καθηκόντων (χορηγία, τριηραρχία, εἰσφορὰ κ. ἄ.)· κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως οἱ ἰσοτελεῖς παρέμειναν ὅμοιοι πρὸς τοὺς *μετοίκους*, ἔχοντες ἀνάγκην προστάτου, μὴ ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς καταλόγους τῶν δήμων, ἐξαρτώμενοι ἐκ τοῦ πολεμάρχου κλπ. 'Ενίοτε ἡ ἰσοτέλεια ἦτο κληρονομική. Χορήγησις ἰσοτελείας μνημονεύεται καὶ εἰς διαφόρους βοιωτικὰς πόλεις (Τανάγρα, 'Ορχομενός, Θίσβη, Θεσπιαί, Κορώνεια, 'Αλίαρτος) συνοδευομένη μὲ ἀσυλίαν καὶ ἔγκτησιν καὶ οἰκίας, ἐν 'Ωρωπῷ δὲ ἐδίδετο εἰς τοὺς δανείσαντας τὸν δῆμον μέχρι ταλάντου εἰς τειχισμὸν τῆς πόλεως. 'Εν Θέρμωνι τῆς Αἰτωλίας παρείχετο καὶ εἰς δούλους ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας, ὀνομαζομένους «ἰσοτελεῖς καὶ ἐντίμους», ἐν Χαλκηδόνι ἐδίδετο μετὰ «πολιτείας καὶ ἐφόδου ἐπὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον μετὰ τὰ ἱερά», μνημονεύονται δὲ ἰσοτελεῖς καὶ ἐν Σελευκείᾳ τῆς Κιλικίας, 'Εφέσῳ, Δελφοῖς, Λαρίσῃ, Λαμίᾳ καὶ Κυρήνῃ. Π. Ν. Π.

ἰσοτελὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἴσα τέλη ἀποτίνων, ὁ πληρώνων τοὺς αὐτοὺς φόρους: «ἰσοτελεῖς πόλεις» αἱ πόλεις αἱ καταβάλλουσαι τοὺς αὐτοὺς φόρους πρὸς τὴν κυρίαρχον, πρβλ. *ἰσοπολίτης*· || «ἰσοτελῆ ἐμπορεύματα» ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα καταβάλλεται τὸ αὐτὸ τέλος.

—*['Αρχ.]* Βλ. *ἰσοτέλεια.*

ἰσοτεμνίδαι (οἱ) (Isotemnidae Amegh) *[Παλαιοζῳολ.].* Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ἐντελονυχίων νοτουγκουλάτων* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ὀδοντοστοιχίαν ἀποτελουμένην ἀπὸ κοπτῆρας $^{3}/_{3}$, κυνόδοντα $^{1}/_{1}$, προτραπεζίτας $^{4}/_{4}$, τραπεζίτας $^{3}/_{3}$ $\left(=\frac{3.1.4.3}{3.1.4.3}\right)$.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *ἰσότεμνος*, ὁ *πλευροστυλόδους*, ὁ *τιμεροστέφανος* κτλ. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου, τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ τῆς κατωτέρας μειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὴν Νότιον 'Αμερικήν. Γ. Κ. Γ.

ἰσότεμνος (ὁ) (Isotemnus Amegh.) *[Παλαιοζ.].* Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰσοτεμνιδῶν ἐντελονυχίων νοτουγκουλάτων* θηλαστικῶν. Τῶν ζῴων τούτων οἱ κυνόδοντες ἦσαν μικροί, οἱ προτραπεζῖται τῆς ἄνω σιαγόνος τριγωνικοὶ καὶ οἱ τραπεζῖται ἐπιμήκεις. Λείψανά

Digitized by Google

των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως (στρώματα τοῦ νωτοστύλοπος) τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὴν Παταγονίαν. Γ. Κ. Γ.

ἰσοτενὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐξ ἴσου τεταμένος: «βάσις ἰσοτενής».

ἰσότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἴσου, τὸ νὰ εἶναί τι ἴσον: «ἰσότης δύο ἢ περισσοτέρων ἀριθμῶν», «ἰσότης δικαιωμάτων, — ὑποχρεώσεων», «πολιτική —, οἰκονομική —, κοινωνικὴ ἰσότης» || «σημεῖον τῆς ἰσότητος» τὸ σημεῖον δι' οὗ δηλοῦται συμβολικῶς ἡ ἰσότης (=)· ἄλλως *ἴσον*.

—[*Δημ. Δίκ.*] Ἡ ἔννοια τῆς *ἰσότητος (ἢ ἰσονομίας)* δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν ὅρον *ἰσοπολιτεία* (βλ. λ.). Ἡ ἰσότης δηλοῖ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξίσωσιν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀνθρώπων ἀπὸ ἀπόψεως δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, τὴν μὴ ἀναγνώρισιν προνομιούχων τάξεων καὶ μὴ τοιούτων. Τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ἐκήρυξε τὸ πρῶτον ἡ declaration of independence τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς τῆς 4 Ἰουλίου 1776, ἐμφορουμένη ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ Locke καὶ τοῦ Ρουσσῶ, ὡς ἑξῆς: «ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν ἴσοι». Ἤδη τὸ bill of rights τῆς Βιργινιακῆς πολιτείας τῆς 12 Ἰουνίου 1776, ὅπερ ἀπεμιμήθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ἀμερικανικαὶ πολιτεῖαι, ἐκήρυξεν, ἂν καὶ πως ἀορίστως, τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ὡς ἑξῆς: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐξ ἴσου ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι». Τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς ἰσότητος ἐπιτυχέστερον διετύπωσεν ἡ συντακτικὴ συνέλευσις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου τῆς 26 Αὐγούστου 1789 ὡς ἑξῆς: «Οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται καὶ μένουσιν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι κατὰ τὰ δικαιώματα». Ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος δὲν προῆλθεν ἐν Γαλλίᾳ μόνον ἐκ τῶν διὰ τοῦ Contrat Social τοῦ Ρουσσῶ διατυπωθεισῶν θεωριῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς δεσποτικῆς μοναρχίας τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ὅτε πάντες οἱ ὑπήκοοι λόγῳ τῆς δουλείας εἰς ἣν διετέλει ὁ λαὸς ἦσαν μηδὲν (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον οἱ πολῖται εἶναι τὸ πᾶν) καὶ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ τοῦ Hobbes, ὅστις ἐστήριζε τὴν δεσποτικὴν πολιτείαν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς συνθήκης καὶ τῆς ἰσότητος τῶν ὑπηκόων. Εἶναι ἀληθῶς περίεργον ὅτι τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ὑπερημύνθη τόσον ὁ Ρουσσῶ, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτεία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ «ἴσον κατ' ἀριθμόν», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης (δηλ. ἡ ἰσότης τῶν μελῶν τῆς πολιτείας ἀποτελεῖ τὴν θεμελιώδη βάσιν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τοῦ Ρουσσῶ), ὅσον καὶ ὁ Hobbes, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ πολιτεία εἶναι πληθὺς ἴσων ἀτόμων, ἂν καὶ ἐκκινοῦσιν ἀπὸ διάφορον ἀρχὴν καὶ καταλήγουν ἐκεῖνος μὲν εἰς τὴν ἀπόλυτον δημοκρατίαν, οὗτος δὲ εἰς τὴν δεσποτικὴν μοναρχίαν.

Τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος διεκήρυξε καὶ πάλιν, τῇ προτάσει τοῦ Ροβεσπιέρρου, ἡ ἐθνικὴ σύνοδος τῆς Γαλλίας ἐν τῇ διακηρύξει τῆς 24 Ἰουνίου 1793 ὡς ἑξῆς: «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι ἐκ φύσεως καὶ ἐνώπιον τοῦ νόμου» (ἄρθρ. 3). Τὸ πρῶτον τμῆμα τῆς διατάξεως ταύτης διατυποῖ τὴν ἀρχὴν ἰσότητος, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσοπολιτείας. Τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος διετύπωσαν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ ταῦτα συνταχθέντα ἑλληνικὰ Συντάγματα. Οὕτω τὸ ἄρθρον 3 τοῦ προσωρινοῦ πολιτεύματος τῆς Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελεύσεως τῆς 1 Ἰανουαρίου 1822 ὥριζεν, ὅτι «ὅλοι οἱ Ἕλληνές εἰσιν ὅμοιοι, ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως ἢ βαθμοῦ ἢ κλάσεως ἢ ἀξιώματος» (βλ. καὶ ἄρθρ. 6 καὶ 8 τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐπιδαύρου). Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἀπαντᾶται διατετυπωμένη καὶ εἰς πλείστας διατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος τῆς 3 Ἰουνίου 1927. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ ἄρθρῳ 6 § 1 ἐδαφίῳ α' καθιεροῦται ἡ φορολογικὴ ἰσότης: «Οἱ Ἕλληνες συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των». Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος διαπνέει καὶ τὴν διάταξιν τοῦ ἐδαφίου β' τῆς § 3 τοῦ ἄρθρου 6, καθ' ὃ «εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας καὶ διακρίσεως καὶ παράσημα, πλὴν τῶν παλαιῶν πολέμου, οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται». Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος κυριαρχεῖται καὶ τὸ ἄρθρον 7 ἐδάφιον α', κατὰ τὸ ὁποῖον «πάντες ὅσοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς δημοκρατίας ἀπολαύουν ἀπόλυτον προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκεύματος ἢ γλώσσης». Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἀπαντᾶται ἐπίσης ἐν τῷ ἄρθρῳ 23 § 2 ἐδαφίῳ α', διὰ τοῦ ὁποίου ὁρίζεται, ὅτι «ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτική, παρέχεται δὲ δωρεὰν ὑπὸ τοῦ κράτους»· ἐπίσης ἐν τῷ ἄρθρῳ 24 § 1, διὰ τοῦ ὁποίου ὁρίζεται, ὅτι «ὁ γάμος, ὡς θεμέλιον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους»· ἐπίσης ἐν τῷ ἄρθρῳ 27, κατὰ τὸν ὁποῖον «οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὁρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ». Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— [*Μαθημ.*]. Ἰσότης δύο μεγεθῶν ἐν γένει εἶναι σχέσις μεταξὺ αὐτῶν, ἥτις καθορίζεται ἑκάστοτε (ἐκ τῆς φύσεως τῶν μεγεθῶν καὶ τοῦ πλαισίου ἐν ᾧ πρόκειται ταῦτα νὰ θεωρηθῶσιν) ὑπὸ ἰδιαιτέρου ὁρισμοῦ, ὅστις ὅμως νὰ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ἡ ὡς ἰσότης ὁριζομένη σχέσις νὰ ὑπόκειται εἰς τοὺς ἀκολούθους νόμους:

1) Ἂν τὸ μέγεθος α εἶναι ἴσον πρὸς τὸ β καὶ τὸ β νὰ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ α.

2) Δύο μεγέθη ἴσα πρὸς τρίτον εἶναι καὶ μεταξύ των ἴσα.

Παραδείγματα: Δύο σχήματα καλοῦνται ἴσα, ὅταν δύνανται ἐπιτιθέμενα νὰ συμπέσωσιν. Ὁ γενικὸς οὗτος ὁρισμὸς τῆς ἰσότητος δύο σχημάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν μετατοπίσεων, τῶν ὁποίων τὰ σχήματα εἶναι ἐπιδεκτικὰ χωρὶς νὰ μεταβάλλωνται· ὁ ὁρισμὸς δὲ οὗτος τῶν μετατοπίσεων εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορα γεωμετρικὰ συστήματα (εὐκλείδια ἢ μὴ εὐκλείδια)· ὁ ὁρισμὸς ὅθεν οὗτος τῆς ἰσότητος τῶν σχημάτων ὡς ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν μετατοπίσεων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορα γεωμετρικὰ συστήματα. Ἐν τῇ ἀριθμητικῇ ὁρίζεται ἡ ἰσότης δύο ἀκεραίων ἀριθμῶν (βλ. *ἴσοι*), εἶτα δύο ῥητῶν ἀριθμῶν καὶ εἶτα ἡ ἰσότης δύο οἱωνδήποτε πραγματικῶν ἀριθμῶν (ῥητῶν ἢ ἀρρήτων).

Κατὰ τὸν ἑκάστοτε μεταξὺ δύο ἀριθμῶν δοθέντα ὁρισμὸν τῆς ἰσότητος ἐτηρήθη, πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων δύο περιορισμῶν, καὶ ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς μαθηματικῆς (συντελοῦσα εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἁπλούστευσιν αὐτῆς) καθ' ἣν ὅταν, εὐρύνοντες μίαν κατηγορίαν μεγεθῶν, θεωρῶμεν ἄλλην κατηγορίαν περιλαμβάνουσαν τὴν πρώτην, ὁρίζομεν τὰς ἐξ ὁρισμοῦ τιθεμένας ἐπὶ τῶν μεγεθῶν τῆς νέας κατηγορίας ἰδιότητας, ὥστε νὰ συμπίπτουν αὗται μὲ τὰς ἤδη ὡρισθείσας ἰδιότητας τῶν μεγεθῶν τῆς πρώτης (στενωτέρας) κατηγορίας, ὅταν συμβῇ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τούτων.

Οὕτως ὁ ὁρισμὸς τῆς ἰσότητος δύο πραγματικῶν ἀριθμῶν ὡρίσθη οὕτως, ὥστε νὰ συμπίπτῃ οὗτος μὲ τὸν τεθέντα ὁρισμὸν ἰσότητος δύο ῥητῶν ἀριθμῶν, ὅταν οἱ θεωρούμενοι πραγματικοὶ ἀριθμοὶ συμβῇ νὰ εἶναι ῥητοί.

Ἐν τῇ Ἀναλύσει αἱ ἰσότητες διακρίνονται εἰς *ταυτότητας* (βλ. λ.) καὶ εἰς *ἐξισώσεις* (βλ. λ.).

Πολλάκις ἡ ἰσότης δύο συναρτήσεων δι' ὡρισμένας τιμὰς τῶν μεταβλητῶν συνεπάγεται τὴν ταυτότητα αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἰσότης δύο πολυωνύμων βαθμῶν μ μιᾶς μεταβλητῆς διὰ $\mu+1$ τιμὰς τῆς μεταβλητῆς ταύτης συνεπάγεται τὴν ταυτότητα τῶν πολυωνύμων (ἰσότητα τῶν τιμῶν αὐτῶν διὰ πᾶσαν τιμὴν τῆς μεταβλητῆς). Ἡ ἰσότης τῶν τιμῶν δύο ἔν τινι τόπῳ ὁλομόρφων ἀναλυτικῶν συναρτήσεων μιᾶς μεταβλητῆς z διὰ τιμὰς τῆς z ἐν τῷ τόπῳ ἀποτελούσας σύνολον μὲ μέτρον διάφορον τοῦ μηδενὸς συνεπάγεται τὴν ταυτότητα τῶν συναρτήσεων τούτων ἐν τῷ τόπῳ.

Τὸ σύμβολον τῆς ἰσότητος (=) εἰσήχθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1557 ὑπὸ τοῦ Robert Record. Ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν συστηματικῶς τὴν διὰ γραμμάτων παράστασιν τῶν ἀριθμῶν καὶ παγιώσας οὕτω τὸν ἀλγεβρικὸν λογισμὸν Γάλλος μαθηματικὸς Viète μετεχειρίζετο τὸ σύμβολον τοῦτο ὡς σύμβολον τῆς ἀφαιρέσεως. Ὁ Xylander τῷ 1575 μετεχειρίζετο ὡς σύμβολον τῆς ἰσότητος δύο παράλληλα κατακόρυφα ἀντὶ ὁριζοντίων εὐθύγραμμα τμήματα. Εἶτα μετεχειρίσθησαν καὶ ἄλλα σύμβολα, μέχρις οὗ ἐπεκράτησε τὸ ὑπὸ τοῦ Record εἰσαχθὲν σύμβολον τῆς ἰσότητος, ὅπερ καὶ σήμερον χρησιμοποιοῦμεν. Α. Χ. Ο.

— **ἰσότης λογιστική**. Ἡ μεταξὺ τοῦ *ἐνεργητικοῦ* δοθείσης ἐπιχειρήσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ *παθητικοῦ* καὶ τῆς *καθαρᾶς περιουσίας* ἀφ' ἑτέρου ὑφισταμένη σχέσις ἰσότητος. Ἡ μαθηματικὴ αὐτῆς διατύπωσις εἶναι: *ἐνεργητικὸν = παθητικὸν + καθαρὰ περιουσία*. Χαρακτηρίζεται δὲ ὡς θεμελιώδης ἐν τῇ λογιστικῇ ἡ ἰσότης αὕτη, ἐπειδὴ χρησιμεύει ὡς ἀφετηρία τοῦ ἔργου αὐτῆς. Ἡ ἰσότης αὕτη δύναται νὰ γραφῇ καὶ ὡς ἑξῆς:

Ἐνεργητικὸν = δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἢ *ἐνεργητικὸν = δικαιώματα τρίτων + δικαιώματα ἰδιοκτήτου ἐπὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ*. Ἡ λογιστικὴ αὕτη ἰσότης παριστᾷ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις δύναται νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ ποικίλας μορφάς:

α') *Ἐνεργητικὸν = παθητικὸν + καθαρὰ περιουσία*
β') *Ἐνεργητικὸν = καθαρὰ περιουσία*
γ') *Ἐνεργητικὸν = παθητικὸν*
δ') *Ἐνεργητικὸν + ἔλλειμμα = παθητικὸν*
ε') *Ἔλλειμμα = παθητικὸν*

Ὑπὸ τὴν μαθηματικὴν μορφὴν τῆς ἰσότητος ταύτης δύναται νὰ παρασταθῇ καὶ πᾶσα οἰκονομικὴ πρᾶξις, ὁπότε ἡ μεταξὺ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ καὶ καθαρᾶς περιουσίας ἰσότης δὲν μεταβάλλεται. Ἡ διατήρησις τῆς ἰσότητος ταύτης μεταξὺ περιουσίας καὶ δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς περιουσίας εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀξιῶν, ἥτις λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν οἰκονομικῶν πράξεων. Ἡ ἀρχὴ δὲ τῆς διατηρήσεως τῆς ἰσότητος ταύτης ἐγέννησε τοὺς διαφόρους ἐλέγχους μεταξὺ τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας ἀφ' ἑτέρου. Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἰσοτιμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἰσότιμος, τὸ νὰ ἔχῃ τις τὴν αὐτὴν τιμήν, τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἰσοτιμία, ἰσοπολιτεία· || ἡ ταύτισις τῆς ὀνομαστικῆς καὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος τοῦ συναλλάγματος κτλ.

— [*Νομισμ.*] Βλ. *ἰσότιμα* νομίσματα.

— [*Ἀρχ.*] Κοινωνικὴ ἐξίσωσις διαφόρων ὁμάδων κατοικουσῶν μίαν χώραν, ἀορίστως ἀναφερομένη. Ἰσοτιμίας τυχόντες μνημονεύονται οἱ Ἑβραῖοι καὶ Ἕλληνες πρὸς τοὺς Μακεδόνας, εἰς ἁπάσας τὰς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Νικάνορος κτισθείσας πόλεις, καὶ τῆς Ἀντιοχείας περιλαμβανομένης. —Π.

ἰσότιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἴσης τιμῆς ἀξιούμενος, ὁ ἔχων τὰ αὐτὰ δικαιώματα: «οἱ ὑπουργοὶ εἶναι ἰσότιμοι» || ὁ ἔχων τὴν αὐτὴν τιμήν, τὴν αὐτὴν ἀξίαν πρὸς ἄλλον: «κτήματα ἰσότιμα».—Ἐπίρρ. *ἰσοτίμως*.

— [*Ἀρχ.*] Ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι *ἰσότιμος* ὁ ἀπολαμβάνων ἴσα ἔναντι ἄλλου πολίτου δικαιώματα (βλ. λ. *ἰσοτιμία*).

— **ἰσότιμα νομίσματα** [*Νομισμ.*]. Ἰσότιμα καλοῦνται τὰ νομίσματα τὰ ἔχοντα τὴν αὐτὴν εἰς τὸ ἄρτιον ἀξίαν, ἤτοι τὰ περιέχοντα τὸ αὐτὸ ποσὸν καθαροῦ μετάλλου.

Ἐφόσον πρόκειται περὶ τραπεζογραμματίων ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας ἰσότιμα εἶναι νομίσματά τινα, ὅταν ἔν τινι χώρᾳ ἡ τιμὴ αὐτῶν εἰς ἐπιχώρια νομίσματα (συμφώνως τῇ τιμῇ συναλλάγματος) εἶναι ἡ αὐτή. Τ. Κ.

ἰσοτόμος (ὁ) (Isotomus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ὧν τινες καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἰσοτόμος ὁ μακρανθής* (Isotomus longiflora), δηλητηριῶδες φυτόν. Δ. Ν. Π.

ἰσοτονία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰσοτόνου, τὸ νὰ ἔχῃ τι ἴσον τόνον, ἴσην ἔντασιν: «ἰσοτονία τῶν αἰσθήσεων».

— [*Ἰατρ.*] *Ἰσοτονία* καὶ *ἰσοτονισμὸς* καλεῖται ἡ κατάστασις τῶν ὑγρῶν ἢ τῶν διαλυμάτων, ἅτινα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὀσμωτικὴν τάσιν. Ὅταν τὰ τοιαῦτα ὑγρὰ ὦσι κεχωρισμένα δι' ὀργανικῆς τινος μεμβράνης, οὐδεμία ἐπικοινωνία ἀποκαθίσταται μεταξὺ αὐτῶν. Μ. Ν. Κ.

ἰσοτονικὴ *συστολὴ* [*Φυσιολ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ συστολὴ τοῦ μυὸς ἡ προκαλουμένη ὑπὸ ἐρεθίσματος, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν μεταβάλλει μὲν οὗτος τὸ μῆκός του καὶ γίνεται βραχύτερος, ἡ τάσις ὅμως αὐτοῦ παραμένει σταθερά. Διὰ νὰ γράψωμεν δὲ ἰσοτονικὴν συστολήν, μεταχειριζόμεθα μυογράφον, ἐκ τοῦ μοχλοῦ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται βάρος, ὅπερ δὲν ἐμποδίζει τὸν μῦν νὰ συσταλῇ, ὅταν οὗτος ἐρεθισθῇ. Ι. Ν. Μ.

ἰσοτονισμὸς (ὁ) [*Φαρμ.*]. Ὅρος δηλῶν εἰδικῶς τὴν μεταβολὴν ἐκείνην τῆς μοριακῆς πυκνότητος διαλύματος φαρμάκου τινός, καθ' ἣν τοῦτο καθίσταται ἰσότονον πρὸς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος. Ἡ μετατροπὴ αὕτη γίνεται διὰ τῆς προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ὕδατος ἢ φυσιολογικοῦ ὀροῦ. Ὁ ἰσοτονισμὸς παρουσιάζει ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐπὶ διαλυμάτων ἐγχυνομένων εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἰς μεγάλα ποσά. Οὕτω π. χ. κατόπιν ἐξαντλητικῶν αἱμορραγιῶν κλπ. γίνεται ἔνεσις φυσιολογικοῦ ὀροῦ, ὅστις εἶναι διάλυμα χλωριούχου νατρίου ἰσότονον πρὸς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος. Κ. Γ. Μ.

ἰσότονος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον τόνον, ἴσην ἔντασιν, ἰσοδύναμος.

— [*Φυσ.*] Ὁ ὅρος *ἰσότονος* χρησιμοποιεῖται πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν διαλυμάτων, ἅτινα παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν ὀσμωτικὴν πίεσιν. Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν διαλυμάτων δεικνύεται, ὅτι τὰ ἰσότονα διαλύματα περιέχουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μορίων ἐν τῇ αὐτῇ πυκνότητι τοῦ διαλυτικοῦ μέσου, ἡ ἰδιότης δ' αὕτη τῶν ἰσοτόνων διαλυμάτων χρησιμοποιεῖται πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ μοριακοῦ βάρους. Κ. Π.

ἰσοτοπία (ἡ) [*Φυσ.*]. Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν *διαυλικῶν ἀκτίνων*, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν μικροτάτας διαφορὰς ἀτομικοῦ βάρους, κατεδείχθη ὅτι ὑφίστανται στοιχεῖα, ἅτινα καίτοι παρουσιάζουσι τὰς αὐτὰς χημικὰς ἰδιότητας, ἐν τούτοις παρουσιάζουσι διάφορον ἀτομικὸν βάρος. Οὕτως ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν διαυλικῶν ἀκτίνων κατεδείχθη, ὅτι δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸ στοιχεῖον χλώριον ὑπὸ ἀτομικὰ βάρη 35 καὶ 37, ἐνῷ τὸ διὰ χημικῆς ὁδοῦ καθοριζόμενον ἀτομικὸν βάρος τοῦ χλωρίου ἔχει τὴν τιμὴν 35,46. Ἐξηγοῦμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι τὸ χλώριον ἀτομικοῦ βάρους 35,46 ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἀναμείξεως δύο στοιχείων χλωρίου ἀτομικοῦ βάρους 35 καὶ 37, ἅτινα δὲν εἶναι δυνατὸν χημικῶς νὰ διακριθῶσιν ἀλλήλων. Τὸ ἀνωτέρω φαινόμενον καλεῖται *ἰσοτοπία*, στοιχεῖα δέ, ἅτινα

Digitized by Google

παρουσιάζουσι διάφορον ἀτομικὸν βάρος, παρουσιάζουσιν ὅμως τὰς αὐτὰς χημικὰς ἰδιότητας, καλοῦνται *ἰσότοπα* (βλ. λ. *ἄτομον*). κ. π.

ἰσότοπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· βλ. *ἰσοτοπία*.

ἰσοτρεαλόζη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι συνθετικῶς παρασκευασθεὶς *δισακχαρίτης*. Ἄχρουν, ἄμορφον, φίλυδρον σῶμα, λίαν εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι. Δὲν ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρὸν κατὰ τὸν βραχὺν βρασμόν. Κέκτηται εἰδικὴν στροφήν, εἰς διάλυμα 2,5 %,—39°4. σ. γ.

ἰσοτροπὶς (ἡ) (Isotropis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον πόας καὶ φλύγανα τῆς Αὐστραλίας. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *ἰσοτροπὶς ἡ στριγωτὴ* (Isotropis striata). Δ. Ν. Π.

ἰσότροπος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσους, τοὺς αὐτοὺς τρόπους, ὁ ὁμοίου χαρακτῆρος· || ὁ παρουσιάζων ἰσοτροπίαν: «*ἰσότροπα σώματα*».

— ἰσότροπα σώματα *[Φυσ.]* Καλοῦνται οὕτω τὰ σώματα ἐκεῖνα, ἅτινα κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις δεικνύουσι τὰς αὐτὰς φυσικὰς ἰδιότητας. Εἰς τὰ ἰσότροπα σώματα ἀνήκουσι τὰ ἄμορφα καὶ ἐκ τῶν κρυσταλλικῶν τὰ κρυσταλλούμενα εἰς τὸ κανονικὸν ἢ κυβικὸν σύστημα. κ. π.

— ἰσότροποι εὐθεῖαι. Καλοῦνται αἱ (φανταστικαὶ) εὐθεῖαι τοῦ ἐπιπέδου μὲ συντελεστὰς διευθύνσεως ±i. Αἱ εὐθεῖαι αὗται μένουσιν ἀκίνητοι εἰς οἱανδήποτε στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου (περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων). Ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτῶν ταύτης καλοῦνται καὶ *ἄτροποι*. Αἱ εὐθεῖαι αὗται συναντῶσι τὴν ἐπ' ἄπειρον εὐθεῖαν τοῦ ἐπιπέδου εἰς τὰ καλούμενα κυκλικὰ σημεῖα (τὰ ἐπ' ἄπειρον κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς κύκλους τοῦ ἐπιπέδου).

Αἱ εὐθεῖαι αὗται ἔχουσι μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὴν γεωμετρίαν τῆς θέσεως ἰδίᾳ, διότι χρησιμεύουν πρὸς διατύπωσιν ὁρισμοῦ τῆς γωνίας τοιούτου, ὥστε ἡ γωνία νὰ καθίσταται διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου μέγεθος διατηρούμενον διὰ τῆς προβολῆς. Μέτρον τῆς γωνίας καλεῖται ὁ Νεπέρειος λογάριθμος τοῦ ἀναρμονικοῦ λόγου τῆς τετράδος τῶν ἀκτίνων, ὧν δύο ἁρμονικαὶ συζυγεῖς αἱ πλευραὶ τῆς γωνίας, τὸ δὲ ζεῦγος τῶν δύο ἄλλων ἁρμονικῶν συζυγῶν ἀκτίνων εἶναι τὸ ζεῦγος τῶν διὰ τῆς κορυφῆς τῆς γωνίας ἰσοτρόπων εὐθειῶν (διερχομένων διὰ τῆς κορυφῆς τῆς γωνίας καὶ ἐχουσῶν συντελεστὰς διευθύνσεως +i καὶ —i). Ὁ μεγίστης σπουδαιότητος ὁρισμὸς οὗτος ὀφείλεται εἰς τὸν Γάλλον μαθηματικὸν Laguerre. Α. Χ. Ο.

ἰσοϋετοὶ καμπύλαι *[Μετεωρολ.-Κλιματολ.]*. Αἱ καμπύλαι αἱ διερχόμεναι διὰ τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ὕψη τῆς βροχῆς ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμήν. θ. θ. φ.

Ἰσούϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἰγούβιον*.

Ἰσοὺκ-Κοὺλ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἰσσὲκ* Κούλ.

Ἴσουρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (ἀρχ. Ἀραβίου κόλπου), προσκειμένη τῇ ἀσιατικῇ ἀκτῇ καὶ κειμένη μεταξὺ τῆς νήσου Ἴσιδος τοῦ Ἀγαθαρχίδου καὶ Σηλᾶ (Sela, τὰ νῦν Σιλλὰ) τοῦ Γεωγράφου τῆς Ραβέννης. Ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Isura) καὶ εἶναι (χάρτ. *Müller* VI: Sinus Arabici pars borealis καὶ Γ' τόμ. Graec. Geogr. Minor.) ἡ σύγχρονος Ἰουμπὰ (πλάτ. 27° 46' Β, μήκ. 35° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8a: Red sea, sheet 1). Σ.Ε.Λ.

ἰσουρετίνη (ἡ), ἢ *φορμαμιδοξίμη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀμιδοξίμη τοῦ τύπου CH(:N.OH).NH₂, κληθεῖσα οὕτως ὡς ἰσομερὴς πρὸς τὴν οὐρίαν. Τήκεται εἰς 114°. σ. γ.

ἰσουρία (ἡ) (isurie) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καθορίζεται ἡ καθημερινὴ ἀπεκβολὴ τῆς αὐτῆς ποσότητος οὔρου. Ἡ καμπύλη τῆς διουρήσεως προσεγγίζει τῇ εὐθείᾳ γραμμῇ. Ἡ ἰσουρία παρακολουθεῖται πολλάκις ὑπὸ ὀλιγουρίας· ἀπαντᾷ δ' αὕτη εἰς τινας περιπτώσεις οἰνοπνευματιασικῆς κιρρώσεως μετ' ἀσκίτου. Μ. Ν. Κ.

Ἰσούφ βλ. *Γιουσούφ*.

ἰσοϋψὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων ἴσον, τὸ αὐτὸ ὕψος πρὸς ἄλλον: «*ἰσοϋψεῖς οἰκίαι, —κορυφαί*» || ὁ ἔχων τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν ὕψος.

— ἰσοϋψεῖς καμπύλαι *[Τοπογρ.]*. Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ συχνότατα δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἁπλῆ ἀπεικόνισις τῆς ὁριζοντιογραφίας μιᾶς ἐκτάσεως, ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ἡ ὑψομετρικὴ ἀποτύπωσις, ἵνα εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορίζηται καὶ τὸ ὑψόμετρον ἑκάστου σημείου τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν προσπαθοῦσι νὰ ἀπεικονίζωσι καὶ τὴν ἀνάγλυφον ὄψιν τῆς τοπογραφουμένης ἐκτάσεως, ἵνα καθίσταται πλήρης καὶ ἄμεσος ἡ κατανόησις τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Εἰς ὅσας περιπτώσεις δίδεται περισσότερα μέριμνα εἰς τὴν ἐμφάνιον καὶ μικροτέρα εἰς τὴν ἀκρίβειαν, ἓν σύστημα γραμμοσκιάσεως ἀρκεῖ νὰ παρουσιάσῃ μίαν εἰκόνα τῆς ἀναγλύφου μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Αἱ γραμμαὶ ῥοῆς καὶ αἱ κορυφογραμμαὶ σχεδιάζονται ἐπιμελέστερον. Εἰς ὅσας ὅμως περιπτώσεις ἡ ἀκρίβεια ἔχει τὸν πρωτεύοντα λόγον, γίνεται χρῆσις τῶν ὀνομαζομένων ἰσοϋψῶν καμπύλων. Ἐὰν ὄντως φαντασθῇ τις λόφον τεμνόμενον ὑπὸ ἰσαπεχόντων ὁριζοντίων ἐπιπέδων, αἱ τομαὶ θὰ εἶναι καμπύλαι, αἵτινες ἑνοῦσι πάντα τὰ σημεῖα, ἅτινα ἔχουσι κοινὸν ὑψόμετρον. Ἐὰν ὅθεν σχεδιασθῶσιν ἐπὶ τοῦ τοπογραφικοῦ διαγράμματος πᾶσαι αἱ οὕτως ἐπιτυγχανόμεναι καμπύλαι, θὰ παρέχεται μία πλήρης εἰκὼν τῆς ἀναγλύφου μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοιούτων σχεδίων δύναταί τις νὰ καθορίσῃ τὴν ὑψομετρικὴν διαφορὰν δύο σημείων, ἔστω καὶ ἂν τῶν σημείων τούτων δὲν προσδιωρίσθη τὸ ὑψόμετρον δι' ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρατηρήσεων. Μελέται συγκοινωνιῶν, ὑδροδιοχετεύσεων, ἢ μελέται τεχνικῶν ἔργων ἐν γένει διευκολύνονται τὰ μέγιστα ἐπὶ τοιούτων τοπογραφικῶν διαγραμμάτων. Αἱ καμπύλαι σχεδιάζονται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δυσχεραίνωσι τὴν χρῆσιν τοῦ διαγράμματος καὶ ἀνὰ 5 ἢ 10 τοιαῦται σχεδιάζονται μὲ μᾶλλον παχυτέρας γραμμὰς καὶ μὲ τὸ ὑψόμετρον αὐτῶν ἀναγεγραμμένον κατ' ἀποστάσεις ἐπ' αὐτῶν. ΓΡ. ΞΕΝΟΣ

— *[Μετεωρολ.]* Αἱ καμπύλαι, αἱ διερχόμεναι διὰ τῶν τόπων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, ἄλλως *ἰσόβαθμοι καμπύλαι*. θ. θ. φ.

ἰσοφαρίζω· εἶμαι ἴσος, ἐξισοῦμαι, ἐξουδετερῶ: «*τὰ κέρδη ἰσοφαρίζουν τὰ ἔξοδα*».

ἰσοφερουλικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ἐσπερετικὸν ὀξύ*.

ἰσοφθαλικὸν *ὀξύ*, ἢ *μ-φθαλικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι πυρηνοδικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_6H_4(COOH)_2$, σχηματιζόμενον δι' ὀξειδώσεως τοῦ μ-ξυλολίου. Κρυσταλλικὸν σῶμα ἐξαχνούμενον ἄνευ σχηματισμοῦ ἀνυδρίτου. σ. γ.

ἰσοφονοπυρρολοκαρβονικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργαν. Χημ.]*. Εἶναι πυρρυλολιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

Τήκεται εἰς 140°. σ. γ.

ἰσοφόρμιον (τό), ἢ *π-ἰωδοανισόλη* *[Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_3.O.C_6H_4JO_2$. Ἀργυρόστιλπνοι κρύσταλλοι σχεδὸν ἀδιάλυτοι εἰς ψυχρὸν ὕδωρ τηκόμενοι εἰς 225°. Ἡ κόνις ἰσοφόρμιον τοῦ ἐμπορίου ἀποτελεῖται ἐξ ἴσων ποσοτήτων ἰσοφορμίου καὶ φωσφορικοῦ ἀσβεστίου. Ὑπεδείχθη ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου, ἀλλὰ δὲν ἐπεκράτησε. σ. γ.

ἰσόφωνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσην, ὁμοίαν φωνήν.

ἰσόχασμοι *γραμμαὶ* *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἐπὶ χάρτου τινος γραμμαὶ αἱ ἑνοῦσαι τοὺς τόπους τῆς αὐτῆς ἐτησίας συχνότητος παρατηρήσεως τοῦ βορείου σέλαος ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ. Τοιαῦται γραμμαὶ (isochasms) ἐχαράχθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ H. Fritz (Das Polarlicht, Λειψία 1881) καὶ παρίστανται ὑπὸ σειρᾶς περίπου σχήματος κύκλων καὶ σχεδὸν ὁμοκέντρων, τοῦ κοινοῦ κέντρου αὐτῶν εὑρισκομένου πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς Γροιλλανδίας εἰς πλάτος περίπου 80°, καὶ βαθμοὺς τινας βορείως τοῦ μαγνητικοῦ πόλου τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἑκάστη γραμμὴ τοῦ χάρτου τοῦ Fritz διέρχεται διὰ τῶν τόπων, εἰς οὓς ὁ ἀριθμὸς ἡμερῶν παρατηρήσεως σέλαος (aurora) ἐντὸς τοῦ ἔτους εἶναι ὁ αὐτός. [Βλ. *Sir Napier Shaw*: Manual of Meteorology vol. II).] θ. θ. φ.

ἰσοχειλὴς (ὁ, ἡ),*—ές* (τό)· ὁ μέχρι χείλους πλήρης: «*ποτήριον οἴνου ἰσοχειλές*».

ἰσοχειμώνιοι *καμπύλαι* *[Κλιματολ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ *ἰσόθερμοι* καμπύλαι (βλ. λ.) ἐπὶ τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου, αἵτινες διέρχονται διὰ τῶν τόπων τῶν ἐχόντων τὰς αὐτὰς κανονικὰς θερμοκρασίας κατὰ τὸν χειμῶνα. θ. θ. φ.

ἰσόχειρ, *—ος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων ἴσην χεῖρα, ἴσην δύναμιν πρὸς ἄλλον.

ἰσοχόνδρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσους χόνδρους: «*πυρῖτις ἰσοχόνδρος*».

ἰσόχορδος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἴσας τὸν ἀριθμὸν χορδάς.

ἰσοχρονισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἰσόχρονον: «*ὁ ἰσοχρονισμὸς τῶν ταλαντώσεων τοῦ ἐκκρεμοῦς*».

ἰσόχρονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἴσος κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὴν διάρκειαν || ὁ κατ' ἴσα χρονικὰ διαστήματα τελούμενος: «*παλμοὶ —, ταλαντώσεις ἰσόχρονοι*».—Ἐπίρρ. *ἰσοχρόνως*.

—ἰσόχρονοι *γραμμαὶ* *[Μετεωρολ.]*. Καλοῦνται οὕτω γενικῶς αἱ καμπύλαι, αἵτινες ἑνοῦσιν ἐπὶ τινος μετεωρολογικοῦ χάρτου τοὺς τόπους, εἰς οὓς ἓν οἱονδήποτε μετεωρολογικὸν φαινόμενον παρετηρήθη ταυτοχρόνως (Isochronous lines). Τοιούτων γραμμῶν γίνεται συνήθως χρῆσις πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς κινήσεως μιᾶς ἀέλλης ἢ καταιγίδος καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἀνὰ ἴσα χρονικὰ διαστήματα, π. χ. δι' ἑκάστην ὥραν. [Βλ. *Napier Shaw*: Forecasting weather] θ. θ. φ.

ἰσόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ ἴδιον χρῶμα μὲ ἄλλον, ὁμοιόχρωμος.

ἰσοχρωματικαὶ *καμπύλαι* *[Φυσ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι, αἵτινες παριστῶσι τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μέλανος σώματος, ὡς συνάρτησις τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ, διὰ τὸ αὐτὸ μῆκος κύματος. Αὗται δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὸν ὀπτικὸν καθορισμὸν τῆς θερμοκρασίας. κ. π.

ἰσοχρωμία (ἡ)· ὁμοιοχρωμία.

ἰσόχρωμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁμοιόχρωμος.

ἰσόχωρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό) *[Φυσ.]*. Ἐν τῇ φυσικῇ καλοῦμεν *μεταβολὴν ἰσόχωρον*, ὅταν κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης ὁ ὄγκος τοῦ μεταβαλλομένου σώματος παραμένῃ ἀμετάβλητος. κ. π.

ἰσοψηφία (ἡ)· ἴσος ἀριθμὸς ψήφων, διχασμὸς τῶν ψήφων εἰς δύο ἴσα μέρη: «*ἐν ἰσοψηφίᾳ ἡ ἐκλογὴ ἐπαναλαμβάνεται*».

— *[Δημ. Δίκ.]* Γίνεται λόγος περὶ *ἰσοψηφίας* ἐπὶ ἴσης κατανομῆς τῶν δοθεισῶν ἔν τινι ψηφοφορίᾳ ψήφων προκειμένου ἐρωτήματος ἢ προτάσεως ἐπιδεχομένου ἀπαντήσεως μόνον καταφατικῆς ἢ ἀρνητικῆς, δηλαδὴ ἀποδοχῆς ἢ ἀπορρίψεως, ὡς καὶ προκειμένων ἐκλογῶν, τῶν δύο ὑποψηφίων συγκεντρωσάντων τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ψήφων κλπ. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας, κατὰ τὰς ὡς ἄνω περιπτώσεις, διάφοροι λύσεις εἶναι δυναταί: εἴτε εἶναι δυνατὸν ἡ πρότασις νὰ θεωρῆται ἀπορριφθεῖσα, εἴτε τὸ τεθὲν ἐρώτημα νὰ λύεται διὰ τῆς ψήφου τοῦ προϊσταμένου (προέδρου) τοῦ σώματος ἐν ᾧ ἐνεργεῖται ἡ ψηφοφορία, εἴτε προκειμένης ἰσοψηφίας ἐπὶ ἐκλογῆς προσώπων ν' ἀποφαίνεται ὁ κλῆρος. Οὕτω π. χ. τὸ ἄρθρ. 23 τοῦ κώδικος τῆς Νομοθεσίας περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων ὁρίζει, ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου πρὸς ἐκλογὴν προέδρου ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας «*ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου εἰρηνοδίκου ἐν τῷ εἰρηνοδικειακῷ καταστήματι κλήρωσις μεταξὺ τῶν ἰσοψηφησάντων*». Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῆς διὰ κλήρου ἐπιλύσεως τῆς ἰσοψηφίας στηρίζεται καὶ τὸ ἄρθρ. 97 τοῦ αὐτοῦ κώδικος προκειμένης ἐκλογῆς μέλους τῆς δημαρχιακῆς ἐπιτροπῆς. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ κανονισμοῦ τῆς βουλῆς (3 Δεκεμβρίου 1927), τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνει τὸ ἄρθρ. 48 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ ἡ βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἥτις ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κατωτέρα τοῦ 1/4 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, καθιεροῦται πρὸς τούτοις καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἡ πρότασις θεωρεῖται ἀπορριφθεῖσα. Τὸ αὐτὸ ὁρίζει καὶ τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ κανονισμοῦ τῆς γερουσίας. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ ἄρθρ. 33 τοῦ κώδικος τῆς νομοθεσίας τῶν Δήμων καὶ κοινοτήτων, δι' οὗ ὁρίζεται ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου λαμβάνονται κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν παρόντων, τίθεται καὶ ἡ ἀρχὴ ὅτι ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένης ἰσοψηφίας μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐπικρατούσης τῆς ψήφου τοῦ προέδρου συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 95 § 2 τοῦ κώδικος, παραπέμποντος εἰς τὸ ὡς ἄνω ἄρθρ. 33 αὐτοῦ. Η. Γ. Κ.

ἰσόψηφος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἴσας ψήφους λαβὼν πρὸς ἄλλον τινά: «*μεταξὺ ἰσοψήφων ἐπιτυγχάνει ὁ ὑπὸ τοῦ κλήρου εὐνοηθεὶς*» || «*ἰσόψηφοι λέξεις*» ἐκεῖναι τῶν ὁποίων τὰ γράμματα συναριθμούμενα ἑκάστης χωριστὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν σημασίαν δίδουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν (ἀρχ.): «*Δαμαγόραν καὶ λοιμὸν ἰσόψηφόν τις ἀκούσας*» τὰ γράμματα ἑκατέρας τῶν λέξεων *Δαμαγόραν* καὶ *λοιμὸν* ἀριθμούμενα ὡς ἀριθμητικὰ σύμβολα ἀποτελοῦν τὸν ἀριθμὸν 270.

ἰσοψηφῶ *(—έω)*· λαμβάνω ἴσον ἀριθμὸν ψήφων: «*γίνεται κλήρωσις μεταξὺ τῶν ἰσοψηφησάντων*».

Ἴσπα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀρμενίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 20), εἰς βόρ. πλάτ. 70° 30' καὶ ἀνατ. μήκ. 40° 20'. Ἄγνωστος ἄλλοθεν, καθὼς καὶ ἡ τοποθεσία αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Ἴσπαθο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον ἐν τῷ κολπίζοντι λιμένι τοῦ Μούδρου τῆς Λήμνου (πλάτ. 39°53' Β., μήκ. 25°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1661: Port Mudros), ἥμισυ μίλλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Παῦλος. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Ἰσπάλα Φεκενία (Hispala Fecenia) /*'Αρχ.'Ιστ.*/. Ρωμαία τις ἑταίρα, δούλη ἐκ γενετῆς, ἥτις μαθοῦσα ὅτι ὁ ἐραστής αὐτῆς ἐπρόκειτο νὰ συμμετάσχῃ τῆς ἑταιρείας τῶν Βακχαναλίων (Bacchanalia), ὀργιαστικῶν μυστηρίων, τελουμένων ἐν Ρώμῃ πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου, καὶ γνωρίζουσα ἐκ πείρας τὰς ἀσελγείας, ἐγκλήματα καὶ ἀτιμίας, αἵτινες ἐτελοῦντο κατ' αὐτά, κατήγγειλεν αὐτὰ εἰς τὸν ἐραστήν της, οὗτος δὲ εἰς τὸν ὕπατον Ποστούμιον 'Αλβῖνον, ὅστις ἐντολῇ τῆς ρωμαϊκῆς Συγκλήτου ἐπέφερε τῷ 186 π. Χ. τὴν διάλυσιν καὶ καταστροφὴν τῆς ἐν λόγῳ ἑταιρείας, ἀπαγορευθείσης τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων τούτων, ὄχι μόνον ἐν Ρώμῃ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν 'Ιταλίαν. 'Επτὰ χιλιάδες μεμυημένων ἀνεκαλύφθησαν, τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν ηὐτοκτόνησαν, ἄλλοι δὲ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον.

Ἡ Σύγκλητος τῆς Ρώμης, ἀμείβουσα τότε τὴν Ἰσπάλαν, προσέφερεν εἰς αὐτὴν 100.000 σηστέρτια ὡς χρηματικὴν ἀμοιβήν, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς Ρωμαίας δεσποίνης, ἐλευθέρας ἐκ γενετῆς. Α.Θ.Σ.

Ἵσπαλις (Hispalis) /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδηνανῶν (νῦν *'Ανδαλουσία*), κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Βαίτιος ποταμοῦ (νῦν *Γουαδαλκιβίρ*), 76 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 7° 15′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 37° 50′ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 4, 10). Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἱδρυτὴς αὐτῆς ἐθεωρεῖτο ὁ Ἡρακλῆς, πράγματι ὅμως φαίνεται ὅτι ἱδρύθη ὑπὸ Φοινίκων ἀποίκων.

'Επικοινωνοῦσα μετὰ τῶν παραλίων διὰ τοῦ Βαίτιος ποταμοῦ, πλωτοῦ ὄντος μέχρις αὐτῆς, ταχύτατα ἀνεδείχθη, ἐπὶ δὲ τοῦ Καίσαρος ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία, ὀνομασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ «Colonia Julia Romula», καὶ κέντρον κοινῆς ἀγορᾶς (conventus). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (III, 141) καλεῖται «*Ἵσπαλις ἐπιφανής*».

'Επὶ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἦτο ἀκμαιοτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις, ἀργότερον δὲ ἐπὶ τῶν Γότθων καὶ Βανδάλων ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Ἱσπανίας.

Σήμερον καλεῖται *Σεβίλλη* (Seville) πρωτεύουσα τῆς 'Ανδαλουσίας (βλ. λ. *Σεβίλλη*). Α. Θ. Σ.

Ἴσπαλις (ἡ) (Hispalis) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη διακρινόμενα διὰ τὸ μικρότατον αὐτῶν σῶμα καὶ τὸν μέλανα χρωματισμόν των. Δ. Ν. Π.

Ἱσπανία (España, ἢ Iberia, Hesperia, Hispania καὶ Spania τῶν ἀρχαίων). Κράτος τῆς νοτιοδυτικῆς Εὐρώπης, περιλαμβάνον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Βισκαϊκοῦ ἢ Γασκωνικοῦ κόλπου καὶ τῆς Γαλλίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῶν Πυρηναίων ὀρέων, πρὸς Α ὑπὸ τῆς Μεσογείου, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Μεσογειου, τῶν στενῶν τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ τοῦ 'Ατλαντικοῦ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Πορτογαλίας καὶ τοῦ 'Ατλαντικοῦ ὠκεανοῦ.

— [ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ Ἱσπανία, καὶ μετ' αὐτῆς ὅλη ἡ χερσόνησος, εἶναι κατεσκευασμένη ἀπὸ πετρώματα ὅλων σχεδὸν τῶν διαπλάσεων. Τὸ κύριον σῶμα τῆς χερσονήσου ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *ἰβηρικὸν ἠρειπωμένον κορμοτέμαχος* (Rumpfscholle), τὸ ὁποῖον πρὸς Δ. καὶ ΒΔ. περιορίζεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πρὸς τὰ ΒΑ (νοτίως τοῦ Ἕβρου), πρὸς Α. (εἰς τὴν Βαλέντσιαν) καὶ πρὸς Ν (βορείως τοῦ Γουαδαλκιβίρ) περιορίζεται ὑπὸ μεγάλων ρηξιγενῶν γραμμῶν. Τὸ *ἰβηρικὸν τέμαχος*, ἄλλως *ὀρεινὴ χώρα τῆς Μεσέτας* καλούμενον, εἶναι πολὺ παλαιὸν τεμάχιον τῆς Εὐρωπαϊκῆς χέρσου, κατεσκευασμένον ἀπὸ πανάρχαια πετρώματα τοῦ ἀρχαϊκοῦ αἰῶνος, κυρίως γνευσίους μὲ μεγάλας μάζας γρανιτῶν, ὡς καὶ ἀπὸ πετρώματα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Τὰ πετρώματα ταῦτα ἐπτυχώθησαν καὶ ἠνωρθώθησαν εἰς ἓν μέγα ὄρος μὲ ἀλπινικὰ ὕψη κατὰ τὰς *ἑρκυνίους πτυχώσεις* τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τὴν λιθανθρακοφόρον περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ὄρους ἤρχισεν ἡ διαβρωτικὴ ἀποκομιστικὴ καὶ ἐκγυμνωτικὴ ἐνέργεια τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων καὶ δι' αὐτῆς τὸ ὄρος μετεβλήθη εἰς ἠρειπωμένην κορμοοροσειρὰν ἢ χώραν, τὴν ὁποίαν ὅμως κατόπιν ἐκάλυψεν ἐν μέρει ἡ θάλασσα, ἀποθέσασα ἐπ' αὐτῆς διάφορα ἰζηματογενῆ πετρώματα Οὕτω π. χ. εἶναι γνωστὰ ἐν 'Αστουρίᾳ ὁριζόντια θαλασσογενῆ στρώματα σχηματισθέντα κατὰ τὰ τέλη τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου.

Εἰς διαφόρους ἐπίσης θέσεις τῆς ἠρειπωμένης ὀροσειρᾶς ἀνεξῆλθον εἰς πολὺ παρῳχημένας γεωλογικὰς περιόδους διάπυρα μάγματα ἐκ τῶν βαθῶν διὰ τῶν ρηγμάτων καὶ ἐσχημάτισαν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ὑποβάθρου λόφους ἐκ πυριγενῶν πετρωμάτων. 'Επίσης ἐντὸς τῶν στρωμάτων ἐσχηματίσθησαν καὶ πυρῆνες ἢ σωροὶ ἐκ πλουτωνείων πυριγενῶν πετρωμάτων, ἰδίᾳ γρανιτῶν. Τὰ κράσπεδα τοῦ ἠρειπωμένου ἀρχαίου ἰβηρικοῦ τεμάχους παρουσιάζουν γεωλογικὴν ἱστορίαν περισσότερον περιπεπλεγμένην. Κατὰ τὸν μεσοζωϊκὸν αἰῶνα τὸ πανάρχαιον κεντρικὸν τοῦτο τέμαχος ἐπεκλύσθη εἰς εὐρεῖαν ἔκτασιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Τὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης ταύτης ἀποτεθέντα μεσοζωϊκὰ πετρώματα διατηροῦνται ἀκόμη σήμερον εἰς τὰ δυτικὰ καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰ βορειοανατολικὰ καὶ ἀνατολικὰ κράσπεδα τοῦ κεντρικοῦ τεμάχους. 'Ιδιαιτέρως κατὰ τὴν κρητιδικὴν περίοδον ἡ θάλασσα εἰσεχώρησε πολὺ βαθέως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τεμάχους, καὶ τὰ στρώματα τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως συναντῶνται κατὰ διαστήματα ἀπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ἕβρου μέχρι τῆς Σιέρρα δὲ Γκουανταρράμα καὶ Α. τῆς Μαδρίτης. Κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ μετέπειτα καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ἡ ἀρχαία ἠρειπωμένη χώρα καλύπτεται ἐπίσης πολλαχοῦ ὑπὸ θαλάσσης, πολλαχοῦ δ' ὑπὸ λιμνῶν, ὅπου ἀποτίθενται ἰζηματογενῆ πετρώματα γλυκέων ὑδάτων (π. χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Καστιλίαν καὶ ἀλ.). Οὕτω πως πολλαχοῦ τὰ παλαιότερα στρώματα τοῦ κεντρικοῦ τεμάχους ἐπικαλύπτονται ὑπὸ τριτογενῶν πετρωμάτων. Τέλος τὰ ΒΑ καὶ τὰ Ν. τῆς χερσονήσου καταλαμβάνονται ὑπὸ πτυχωσιγενῶν ὀροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ὁπόταν ἐγένοντο αἱ ἀλπικαὶ πτυχώσεις τῆς γῆς. Διὰ τῶν πτυχώσεων τούτων προσεκολλήθησαν εἰς τὸ ἀρχαῖον τέμαχος ἀπὸ Β μὲν καὶ ΒΑ αἱ πτυχαὶ τῶν Πυρηναίων καὶ τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων, ἀπὸ Ν δὲ ἡ Σιέρρα Νεβάδα (συνέχεια τοῦ Ἄτλαντος). Μεταξὺ τῶν ὀρέων τούτων καὶ τοῦ παλαιοῦ τεμάχους ἀπέμειναν κοιλώματα, τὰ ὁποῖα ἐπληρώθησαν κατόπιν ὑπὸ νεωτέρων θαλασσίων καὶ λιμναίων ἀποθεμάτων καὶ ἐσχημάτισαν τὰ σημερινὰ βαθύπεδα τῆς 'Ανδαλουσίας καὶ τοῦ Ἕβρου.

Τέλος διὰ νεωτέρων ρηγμάτων καὶ ἐγκατακρημνίσεων, γενομένων κατὰ τὴν τριτογενῆ ἐπίσης περίοδον, ἐδημιουργήθησαν αἱ σημεριναὶ νότιαι ἀκταὶ τῆς νήσου καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Καταλονίας. Ἡ ἀναλογία τῶν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς χερσονήσου συμμετεχόντων πετρωμάτων εἶναι κατὰ διαπλάσεις ἡ ἀκόλουθος:

κρυσταλλοπαγῆ καὶ παλαιοζωικὰ	37 %
μεσοζωικὰ	19 »
τριτογενῆ	34 »
τεταρτογενῆ	10 »

Συνέπεια τῶν νεωτέρων τεκτονικῶν διαταράξεων καὶ μετακινήσεων (διαρρήξεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων), αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦσιν εἰσέτι, εἶναι καὶ οἱ σεισμοί, οἱ συχνὰ ἰδίᾳ προσβάλλοντες τὴν Βαλέντσιαν καὶ τὴν Μουρκίαν. Γ. Κ. Γ.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] ***Θέσις καὶ ἐμβαδόν***. Ἡ Ἱσπανία περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν μεσημβρινῶν 3° 20′ Α καὶ 9° 12′ Δ μήκους καὶ τῶν παραλλήλων 35° καὶ 43° 47′ Β πλάτους. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ὑπολογίζεται εἰς 505.150 τ. χλμ. Ἐκ τούτων τὰ 492.532 τ. χλμ. ἀνήκουν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν χώραν, 4.994 τ. χλμ. ἀνήκουν εἰς τὰς πρὸς Α κειμένας Βαλεαρίδας νήσους καὶ 7624 τ. χλμ. εἰς τὰς πρὸς τὰ ΝΔ Καναρίους νήσους. 'Εὰν εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς προστεθῇ καὶ ἡ ἔκτασις τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν προτεκτοράτων τῆς Ἱσπανίας, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν ἐπιφάνειαν 340.100 τ. χλμ., τότε ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τοῦ ἐμβαδοῦ τῆς Ἱσπανίας μετὰ τῶν ἐξαρτήσεών της ἀναβιβάζεται εἰς 845.250 τ. χλμ. Τὸ μεγαλύτερον μῆκος αὐτῆς ἀπ' 'Ανατολῶν πρὸς Δυσμὰς εἶναι 1020 χλμ., τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον 856 χλμ.

Μορφολογία τῆς ξηρᾶς. Ἡ Ἱσπανία παρουσιάζει γενικῶς τὴν ὄψιν μεγάλου ὀροπεδίου, διῃρημένου, δι' ἀλλεπαλλήλων ὀροσειρῶν, εἰς ὀροπέδια δευτερευούσης σημασίας. Τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἐδάφους της ὑπερβαίνει τὰ 500 μ. Τὸ μέγα ὀροπέδιον καταλαμβάνει τὸ κέντρον τῆς Ἱσπανίας καὶ πλαισιοῦται πρὸς Β ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰ Κανταβρικὰ ὄρη, πρὸς Α ἀπὸ τὰς πεδιάδας τοῦ Ἕβρου τοῦ Γκουανταλαβιὰρ καὶ τοῦ Χούκαρ, πρὸς Ν ἀπὸ τὴν Βαιτικὴν ὀροσειρὰν καὶ τὴν πεδιάδα τῆς 'Ανδαλουσίας καὶ πρὸς Δ ἀπὸ ἐλαφρὰν κλίσιν τοῦ ἐδάφους, τὴν ὁποίαν σχηματίζουν τὰ λεκανοπέδια τοῦ ποταμοῦ Ντοῦρο, Τάγου καὶ Γκουαντιάνα. Οὕτως ἀπὸ ὀρεογραφικῆς ἀπόψεως ἡ Ἱσπανία δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰ ἑξῆς πέντε μέρη: 1) Τὴν ὀροσειρὰν τῶν Πυρηναίων καὶ τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων. 2) Τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον. 3) Τὰ 'Ιβηρικὰ ὄρη. 4) Τὰς κοιλάδας τοῦ Ἕβρου, τοῦ Γκουανταλαβιὰρ καὶ τοῦ Χούκαρ· καὶ 5) Τὴν πεδιάδα τῆς 'Ανδαλουσίας καὶ τοῦ Γκουανταλκιβίρ.

1. *Τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰ Κανταβρικὰ ὄρη*. Ταῦτα ἀποτελοῦν ἐπιμήκη συμπαγῆ ὀροσειράν, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῆς Γαλλίας καὶ ἡ ὁποία κατέρχεται μόνον πρὸς τὰ ἀνατολικὰ καὶ τὰ δυτικὰ αὐτῆς ἄκρα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ αἱ μόναι δίοδοι καὶ ὁδοὶ συγκοινωνίας μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῶν εἶναι τὸ Νετοὺ (3404 μ.) ἐν τῇ συστάδι τοῦ Μαλαντέττα, εἰς τὸ κέντρον περίπου τῆς ὀροσειρᾶς. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν Πυρηναίων εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἱσπανικοῦ ἐδάφους (38.500 τ. χλμ. ἔναντι 18.800 τ. χλμ. ἀνηκόντων εἰς τὴν Γαλλίαν). Πρὸς Δ. ἡ ὀροσειρὰ τῶν Πυρηναίων συνεχίζεται, ἐπὶ μήκους 770 χλμ. περίπου, ὑπὸ τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν, ἐπεκτεινόμενα ἔτι δυτικώτερον, τὰ ὀνόματα: ὄρη τῶν 'Αστουριῶν καὶ ὄρη τῆς Γαλικίας, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς ὁποίας διασχίζουν. Τὰ Κανταβρικὰ ὄρη ἐκτείνονται παραλλήλως τοῦ 'Ατλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὁποίου ἀπέχουν μόλις περὶ τὰ 30 χλμ. καὶ ἔχουν ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰς Πένια ντὲ Κορντέα (1538 μ.), Πένια Λάμπρα (2008 μ.), Πένια Πριέτα (2529 μ.), Πένια Βιέχα (2649 μ.), Τόρρε ντὲ Θερρέντο (ἥτις εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς συστάδος, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κορυφὴ τῆς Εὐρώπης, ὕψους 2678 μ.)· ἐν δὲ τῇ Γαλικίᾳ τὰς Καπελόζο (1604 μ.), Πία Παχάρο (1616 μ.). Σιέρρα Κουέϊχα (1777 μ.), Σὰν Μαμὲντ (1617 μ.), 'Ελ Φάρο (1188 μ.) κτλ.

2. *Τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον*. Τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον ἔχει ἐπιφάνειαν 235.000 τ. χλμ., ἤτοι ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἱσπανίας. Τὸ μέσον ὕψος τοῦ ὀροπεδίου τούτου εἶναι 650 μ., τὸ ὕψος τοῦ βορείου τμήματος 700 μ., τὸ δὲ ὕψος τοῦ νοτίου 600 μ. Τὸ ὕψος τοῦ ὀροπεδίου ἐλαττοῦται ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἕνεκα τούτου οἱ μεγάλοι ποταμοί, Ντοῦρο, Τάγος καὶ Γκουαντιάνα, οἵτινες διέρχονται δι' αὐτοῦ, ρέουν πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην. Αἱ κοιλάδες τῶν ποταμῶν τούτων χωρίζονται δι' ἀποτόμων χιονοσκεπῶν ὀροσειρῶν, αἵτινες ἐγείρονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ὀροπεδίου καὶ ἄρχονται ἀπὸ τῶν 'Ιβηρικῶν ὀρέων, μὲ κατεύθυνσιν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται εἶναι: α) Μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ντοῦρο καὶ τοῦ ποταμοῦ Τάγου: ἡ Γκουανταρράμα, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν Θεμπολιέρα (2126 μ.) καὶ Πενιαλάρα (2406 μ.), ἡ Σιέρρα ντὲ Γκρέντος, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰς Θαπατέρο (2104 μ.), 'Ελκαλβιτέρο (2401 μ.), καὶ Πλάθα ντὲ 'Αλμανθὸρ (2592 μ.) καὶ ἡ Σιέρρα ντὲ Γκάτα (1512 μ.) παρὰ τὰ πορτογαλικὰ σύνορα. β) Μεταξὺ τοῦ Τάγου καὶ τοῦ Γκουαντιάνα αἱ ὀλιγώτερον ὑψηλαὶ ὀροσειραὶ τῶν ὀρέων τοῦ Τολέντο (1430 μ.) καὶ ἡ Σιέρρα Γκουανταλοῦπε (1558 μ.). Διὰ τῶν κεντρικῶν τούτων ὀροσειρῶν, τὸ μέγα ὀροπέδιον τῆς Ἱσπανίας ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία ὀροπέδια, λαβόντα τρεῖς διαφόρους ὀνομασίας: α) ὀροπέδιον τῆς Παλαιᾶς Καστίλλης, πρὸς τὰ ΒΔ, μέσου ὕψους 800 μ., β) ὀροπέδιον τῆς Νέας Καστίλλης, πρὸς τὸ κέντρον καὶ πρὸς ἀνατολάς, μέσου ὕψους 600 μ. καὶ γ) ὀροπέδιον τῆς 'Εστρεμαδούρας πρὸς τὰ ΝΔ, μέσου ὕψους 500 μ.

3. *Τὰ 'Ιβηρικὰ ὄρη*. Τὰ 'Ιβηρικὰ ὄρη πλαισιώνουν τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου καὶ ἔχουν κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. 'Εξ αὐτῶν πηγάζουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ Δοῦρος, Τάγος, Χούκαρ καὶ Γκουανταλαβιάρ. Τὰ ὄρη ταῦτα διακλαδίζονται εἰς πολλὰς ὀροσειράς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ Σιέρρα ντὲ λὰ Ντεμάντα (2.309 μ.), Σιέρρα ντὲλ Μονκάϋο (2.316 μ.), Σιέρρα ντὲ Μολίνα (1.480 μ.), Σιέρρα ντὲ Γκούνταρ (2.019 μ.), Πένια Χαβαλάμπρε (2.080 μ.), κτλ.

4. *Αἱ κοιλάδες τοῦ Ἕβρου, τοῦ Γκουανταλαβιὰρ καὶ τοῦ Χούκαρ*. Μεταξὺ τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου, τῶν 'Ιβηρικῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης πρὸς Α, ἐκτείνονται αἱ χαμηλαὶ κοιλάδες τοῦ Σεγκούρα, τοῦ Χούκαρ, τοῦ Γκουανταλαβιὸρ καὶ τοῦ Μιχαρές, ἐνῷ πρὸς τὰ ΒΑ. σχηματίζεται ἡ ἐπιμήκης κοιλὰς τοῦ Ἕβρου, κλειομένη πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς 'Αραγωνίας. Πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Ἕβρου, σειρὰ ὑψωμάτων, σχεδὸν παράλληλος πρὸς τὴν ἀκτήν, σχηματίζει τὴν ὀροσειρὰν τῆς Καταλωνίας (ὑψηλοτέρα κορυφὴ τὸ Μόντε Κάρο 1.413 μ.), ἡ ὁποία ἑνοῦται πρὸς τὰ Πυρηναῖα.

5. *Πεδιὰς τῆς 'Ανδαλουσίας ἢ τοῦ Γκουαδαλκιβίρ*. Ἡ πεδιὰς αὕτη εἶναι τὸ ὡραιότερον καὶ πλουσιώτερον τμῆμα τῆς χερσονήσου. Πλαισιοῦται πρὸς Β ὑπὸ τῶν νοτίων κρασπέδων τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν Σιέρρα Μορένα (ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἡ Τοντουντία 1104 μ.) καὶ πρὸς Α ὑπὸ τῶν προεκτάσεων τῶν 'Ιβηρικῶν ὀρέων, αἵτινες σχηματίζουν τὰς ὀροσειρὰς Σεγκούρα (1807 μ.) καὶ Σάγκρα (2400 μ.), δι' ὧν ἡ κοιλὰς τοῦ Γκουαδαλκιβὶρ χωρίζεται ἀπὸ τὴν τοῦ Σεγκούρα. Πρὸς τὰ ΝΑ. περικλείεται ὑπὸ τοῦ συστήματος τῶν Βαιτικῶν ὀρέων, ἅτινα ἔχουν κατεύθυνσιν ἀπὸ Δ πρὸς Α, παράλληλον σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ ὄρους Ἄτλας τοῦ Μαρόκκου. Τὰ ὄρη ταῦτα ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Γαδείρων καὶ ὁλονὲν ἀνυψούμενα πρὸς Α σχηματίζουν τὴν ὀροσειρὰν Τόλοχ (1959 μ.), ἐκ τῆς ὁποίας ἀποσπᾶται πρὸς Ν ἡ Σιέρρα Μπερμέχα, ἥτις καταλήγει παρὰ τὸ Γιβραλτὰρ εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Εὐρώπης.

Πρὸς Α ἐκτείνεται ἡ ἐπιβλητικὴ ὀροσειρὰ τῆς Σιέρρα Νεβάδα, μήκ. 95 χιλ. καὶ πλ. 35 χλμ., ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰς ὑψηλοτάτων κορυφῶν, διαρκῶς κεκαλυμμένων ὑπὸ χιόνων, ὑπερβαινουσῶν εἰς τὸ ὕψος καὶ αὐτὰ τὰ Πυρηναῖα, καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ θέα εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ εὐρυτάτη, φθάνουσα μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς 'Αφρικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς πεδιάδος τῆς 'Ανδαλουσίας καὶ τῆς Σιέρρας Μορένα ἀφ' ἑτέρου. Αἱ κυριώτεραι κορυφαὶ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης εἶναι ἡ Πικάτσο ντὲ λὰ Βελέτα (3.470 μ.) καὶ ἡ Μουλάθεν (3.481 μ.), ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ Ἱσπανία

Digitized by Google

εἶναι χώρα ἐξαιρετικῶς ὀρεινή, μὲ τὰς ἁλύσεις τῶν ὀρέων της ἐχούσας κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΝΔ πρὸς τὰ ΒΑ καὶ παρεχούσας σοβαρὰ ἐμπόδια εἰς τὰς συγκοινωνίας ἀπὸ κοιλάδος εἰς κοιλάδα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει κατατμήσει τὴν χώραν εἰς πολυάριθμα διαμερίσματα, κεχωρισμένα τελείως ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπομεμονωμένα. Ἡ κατάτμησις αὕτη ἔσχεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔλλειψιν κοινοῦ ἐνδιαφέροντος μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ πολιτικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑνότητος.

Μορφολογία τῶν θαλασσῶν. Ἀκτογραφία. Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἱσπανίας εἶναι λίαν ἐκτεταμέναι, περιβρέχονται δὲ πρὸς Β, Δ καὶ ΝΔ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ πρὸς Α καὶ ΝΑ ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Αἱ πρὸς Β καὶ Δ ἀκταί, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μπιντασσόα, ἐπὶ τῶν γαλλικῶν συνόρων, μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Μίνιο, ἐπὶ τῶν πορτογαλικῶν συνόρων, ἔχουν μῆκος 1301 χλμ., αἱ δὲ πρὸς Ν καὶ Α, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γκουαντιάνα, ἐπὶ τῶν πορτογαλικῶν συνόρων, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κρέους ἐπὶ τῶν γαλλικῶν συνόρων, ἔχουν μῆκος 1407 χλμ. Ἤτοι τὸ μῆκος τῶν ἱσπανικῶν ἀκτῶν εἶναι ἐν ὅλῳ 2708 χλμ.

Αἱ ἱσπανικαὶ ἀκταὶ εἶναι γενικῶς βραχώδεις καὶ δὲν παρουσιάζουν μεγάλας παραλλαγὰς καὶ ἀνωμαλίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν γραμμικὴν ἀνάπτυξίν των. Αἱ Β ἀκταὶ σχηματίζουν τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Γασκωνικοῦ ἢ Βισκαϊκοῦ κόλπου. Αἱ ἀκταὶ αὗται εἶναι αἱ πολυσχιδέστεραι τῆς Ἱσπανίας, σχηματίζουσαι πολλὰς ἐσοχὰς μετὰ καλῶν λιμένων καὶ κολπίσκων. Τούτων οἱ κυριώτεροι εἶναι: ὁ τοῦ Μπιλμπάο, τοῦ Σαντόνια, τοῦ Σαντάντερ, τοῦ Ὀρτιγκέιρα, τοῦ Φερρόλ, τῆς Λὰ Κορούνια, τοῦ Μοῦρος, τοῦ Ἀρόζα, τοῦ Ποντεβέντρα, τοῦ Βίγκο κτλ. Ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων τῶν ἀκτῶν τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ Ματσικάκο, τὸ ντὲ Πένιας, τὸ ντὲ Βάρες, τὸ Ὀρτέγκαλ, τὸ Πρίορ, τὸ Βιλάνιο, τὸ Τορινιάνα, τὸ Φινιστὲρ καὶ τὸ Κορρουμπέντο. Αἱ ΝΔ ἀκταὶ σχηματίζουν τὸν κόλπον τοῦ Κάδιξ, παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, αἱ δὲ Ν τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Ἀλμερία. Πρὸς Α ὑπάρχει ὁ κόλπος τῆς Βαλεντίας. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν ἀκτῶν τῆς Ἱσπανίας, ὅσῳ πτωχὸν εἶναι εἰς κολπώσεις, τόσῳ πλουσιώτερον παρουσιάζεται εἰς ἀκρωτήρια, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ τοῦ Κερβέρου, παρὰ τὰ γαλλικὰ σύνορα, τοῦ Κρέους, τοῦ Μπάγκουρ, τῆς Τορτόζα, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἕβρου, τοῦ ντὲ λὰ Νάο, τοῦ Πάλος, τοῦ Φαράλιον, τοῦ Γκάτα, τῆς Σεντίνας, τοῦ Σακράτιφ, τοῦ Κάλα Μπούρρας, τῆς Εὐρώπης, τοῦ Μαρόκκου καὶ τοῦ Τραφαλγκάρ. Πρὸς Α τοῦ κόλπου τῆς Βαλεντίας ὑπάρχουν αἱ Βαλεαρίδες νῆσοι.

Ποταμοὶ καὶ λίμναι. Ποταμοὺς ἡ Ἱσπανία ἔχει πολλούς, χυνομένους πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Οἱ κυριώτεροι ὅμως τούτων χύνονται εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν πρὸς Δ καὶ τὴν Μεσόγειον πρὸς Α.

1. *Ποταμοὶ τοῦ Κανταβρικοῦ λεκανοπεδίου.* Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο εἶναι στενὴ λωρὶς γῆς, πλάτους κατ' ἀνώτατον ὅριον 50 χλμ., ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Γασκωνικοῦ κόλπου καὶ τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων. Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων κατέρχονται πολυάριθμοι χειμαρρώδεις ποταμοί, βραχυτάτου καὶ ἀποτόμου ροῦ, διὰ μέσου βαθειῶν χαραδρῶν. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι οἱ Μπιντασσόα, Οὐρουμέα, Νερβίον, Σέλλα, Ναβία, Τάμπρε καὶ Οὔλια. Ἐν Γαλικίᾳ, ὅπου ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης, σχηματίζεται ὁ ἀξιόλογος ποταμὸς Μίνιο, μετὰ τοῦ σημαντικοῦ παραποτάμου του Σίλ.

2. *Ποταμοὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ λεκανοπεδίου.* Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο εἶναι τὸ μᾶλλον ἐκτεταμένον τῆς χερσονήσου καὶ διασχίζεται ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων ποταμῶν, οἵτινες εἶναι οἱ σημαντικώτεροι τῆς Ἱσπανίας ἀπὸ ἀπόψεως μήκους καὶ σπουδαιότητος παραποτάμων. Τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν τούτων δὲν εἶναι ἄφθονον· ὀγκούμενον ὅμως κατὰ τὸν χειμῶνα προκαλεῖ μεγάλας πλημμύρας. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι εἶναι: Ὁ Ντοῦρο (Ντουέρο τῶν Πορτογάλων καὶ Δοῦρος τῶν ἀρχαίων), ὁ ὁποῖος πηγάζει ἐκ τῶν Ἰβηρικῶν ὀρέων καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, παρὰ τὸ Ὀπόρτο τῆς Πορτογαλίας. Κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ Πισουέργκα, ὁ Ἔσλα, ὁ Ἐρέσμα καὶ ὁ Τόρμες. Ὁ Τάγος πηγάζει καὶ οὗτος ἐκ τῶν Ἰβηρικῶν ὀρέων καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Λισαβῶνος, ἐν Πορτογαλίᾳ· κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ Χαράμα, ὁ Ἀλμπέρτσε, ὁ Τιέταρ, ὁ Ἀλάγκον, ὁ Γκουαντιέλα, ὁ Ἀλκοντὸρ καὶ ὁ Σαλόρ. Ὁ Γκουαντιάνα πηγάζει ἐπίσης ἐκ τῶν Ἰβηρικῶν ὀρέων καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κάδιξ παρὰ τὰ ἱσπανοπορτογαλικὰ σύνορα· παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ Θαγκάρα, ὁ Χιγκουέλα, ὁ Θούμπαρ, ὁ Ματάτσελ καὶ ὁ Ἀρντίλια. Ὁ Γκουαδαλκιβὶρ εἶναι ὁ ἔχων τὰ ἀφθονώτερα ὕδατα ποταμὸς τῆς χερσονήσου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πεδιὰς εἶναι ἡ πλουσιωτέρα τοῦ Ἀτλαντικοῦ λεκανοπεδίου· πηγάζει ἐκ τῆς Σιέρρα Σάγκρα καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κάδιξ· παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι οἱ Γκουανταλιμάρ, Χαντάλα, Γκουαντιάτο, Γκουανταχόθ, Χένιλ.

3. *Ποταμοὶ τοῦ Βαιτικοῦ λεκανοπεδίου.* Οὗτοι, λόγῳ τῆς στενότητος τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης, ἔχουν βραχύτατον ροῦν καὶ εἶναι χειμαρρώδεις. Οἱ κυριώτεροι τούτων κατέρχονται ἐκ τῆς Σιέρα Νεβάδα καὶ εἶναι ὁ Γκουανταλόρθε, ὁ Γκουανταλφέο καὶ ὁ Ἀλμερία.

4. *Ποταμοὶ τοῦ μεσογειακοῦ λεκανοπεδίου.* Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο εἶναι ἀρκετὰ εὐρύ, οἱ δὲ διασχίζοντες αὐτὸ ποταμοὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς χερσονήσου. Εἶναι δὲ οὗτοι: ὁ Ἀλμανθόρα ὁ Σεγκούρα, μετὰ τοῦ παραποτάμου τοῦ Σαγκουέρα, γνωστὸς διὰ τὰς μεγάλας πλημμύρας του, ὁ Χούκαρ, μετὰ τοῦ παραποτάμου του Γκαμπριέλ, ὁ Γκουανταλαβιάρ, ὁ Μιχάρες, ὁ Μπένι Κάρλο καὶ ὁ σημαντικώτερος πάντων Ἕβρος. Οὗτος πηγάζει ἐκ τῶν Κανταβρικῶν ὀρέων καὶ χύνεται πρὸς Β τοῦ κόλπου τῆς Βαλεντίας, δι' εὐρυτάτου δέλτα. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι οἱ Ἴχαρ, Νέλα, Ἔγκα, Ἄργκα, Ἀραγκόν, Ἄρμπα, Γκαλιέγκο, Θίνκα καὶ Σέγκρε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, οἱ Ναχερίλια, Ἰρέγκουα, Ἀλμπάμα, Χάλον, Χιλόκα, Οὐέρβα, Μάρτιν, Γκουανταλόπε. Πρὸς Β τοῦ Ἕβρου ὑπάρχουν οἱ μικροὶ ποταμοὶ Λιομπρεκά, Τέρ, Φλουβία καὶ Μούγκα.

Αἱ λίμναι τῆς Ἱσπανίας εἶναι μικραὶ καὶ ἀσήμαντοι. Τούτων αἱ μεγαλύτεραι εἶναι τρεῖς, αἵτινες εἶναι μᾶλλον λιμνοθάλασσαι: ἡ Χάντα, μεταξὺ Τραφαλγκὰρ καὶ Γιβραλτάρ, ἡ Μὰρ Μενόρ, πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Μουρκίας, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πάχος, καὶ ἡ Ἀλμπουφέρα, κειμένη πρὸς Ν τῆς Βαλεντίας.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Ἱσπανίας ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιοχῶν καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἐδάφους, παρουσιάζον μεγάλας διαφορὰς κατὰ τὰ διάφορα διαμερίσματα. Γενικῶς εἶναι εὔκρατον, ἔχον πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸ κλῖμα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ὅμως ὀλιγωτέρας βροχὰς ἀπὸ τὰς δύο ταύτας χώρας. Ἡ ξηρότης αὐτοῦ εἶναι τόσον μεγάλη εἰς τὰς περισσοτέρας περιοχάς, ὥστε δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως ξηρότητος ἡ Ἱσπανία ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀφρικανικοῦ Ἄτλαντος. Οὕτως, ἐνῷ ἐν Μαδρίτῃ ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι +14°, ἐν Σεβίλλῃ φθάνει τοὺς +20°, καὶ ἐνῷ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν Κανταβρικῶν Πυρηναίων ἡ βροχὴ φθάνει εἰς ὕψος 1 ἕως 2 ἑκ., τοὐναντίον εἰς τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον κυμαίνεται μόλις μεταξὺ 0,25 καὶ 0,27 ἑκ.

Χλωρίς. Ἕνεκα τῆς ποικιλίας τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος, ἡ χλωρὶς τῆς Ἱσπανίας εἶναι ποικιλωτάτη καὶ διαφέρει ὄχι μόνον κατὰ τὰ ὕψη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς διαφόρους περιοχὰς τοῦ ὕψους. Ἡ ἔλλειψις ἀφθόνου ὕδατος καὶ τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους καθιστᾷ τὴν χλωρίδα ταύτην οὐχὶ τόσον πλουσίαν, ὅσον εἶναι ἡ χλωρὶς ἄλλων χωρῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος. Οὕτω ἡ χλωρὶς τῆς Ἱσπανίας εἰς μὲν τὰ βόρεια διαμερίσματα καὶ ἰδίως εἰς τὰ Πυρηναῖα καὶ τὴν Καταλωνίαν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐνῷ ἡ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων περιλαμβάνεται εἰς τὴν μεσογειακὴν καὶ ἡ τῶν βορείων παραλίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὴν τῆς βορείας Εὐρώπης. Ἡ χλωρὶς τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὴν τῶν ρωσικῶν στεππῶν. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς Ἱσπανίας περιλαμβάνεται εἰς τὴν χλωρίδα τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἀπαντοῦν δ' ἐν αὐτῷ φοίνικες, ζαχαροκάλαμοι καὶ ἑσπεριδοειδῆ.

Τὰ δάση ἐν Ἱσπανίᾳ, ἄλλοτε ἀφθονώτατα, σήμερον σπανίζουν, λόγῳ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων στρατιῶν, αἵτινες κατὰ καιροὺς καὶ τελευταίως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα διέσχιζον τὴν χώραν, καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ξυλεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἥτις ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης ἀναρχίας ἦτο ἐπὶ πολὺ τελείως ἐλευθέρα. Τὰ κυριώτερα εἴδη δένδρων τῶν δασῶν τῆς Ἱσπανίας εἶναι ἡ πεύκη καὶ ἡ δρῦς. Πλουσιωτέρα ἡ χώρα εἶναι εἰς βοσκάς, αἵτινες ἀφθονοῦν εἰς τὸ κεντρικὸν ἰδίως ὀροπέδιον, τοὺς πρόποδας τῶν Πυρηναίων καὶ εἰς τὰ Κανταβρικὰ ὄρη.

Πανίς. Ἡ πανὶς τῆς Ἱσπανίας εἶναι μεῖγμα τῆς μεσογειακῆς καὶ βορειαφρικανικῆς τοιαύτης καὶ παρουσιάζει τύπους μὴ ἀπαντῶντας ἢ σπανίζοντας εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας, ὡς εἶναι ἰδιαίτερον εἶδος λαγωοῦ, ὁ ἑρπυστής, ἡ μυγαλῆ τῶν Πυρηναίων, πίθηκος ὁ ἄκερκος, ὁ λύγξ κτλ. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἰδιαίτερα εἴδη ἑρπετῶν καὶ μεγάλη ποικιλία χρυσαλλίδων, ὀστράκων καὶ ἰχθύων. Ἐκ τῶν μεγάλων ζῴων ὑπάρχουν ἰδιαίτερα εἴδη μακρυμάλλων προβάτων, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «μερινὸ» καὶ ἐκλεκταὶ ποικιλίαι ἵππων καὶ βουβάλων. Μ. Δ. Β.

— [ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Ἱσπανία διὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεων αὐτῆς κατέχει τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Περιβαλλομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ θαλασσῶν καὶ συνδεομένη διὰ τῶν Πυρηναίων ὀρέων μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ μέγιστον ἀκρωτήριον, κατὰ τοῦ ὁποίου πᾶσα ἐπιχείρησις καθίσταται δυσχερής, ὡς τοῦτο κατέδειξαν οἱ διάφοροι πόλεμοι ἀπὸ τοῦ 1807—1813 τῆς ναπολεοντείου ἐποχῆς. Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἱσπανίας μετὰ τῶν χωριζόντων αὐτοὺς ὀρεινῶν ὑψηλῶν γραμμῶν προσφέρονται ἐξόχως εἰς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, καθότι παρουσιάζουσι διαδοχικὰς γραμμὰς ἀμύνης. Ἀπὸ τριῶν σημείων ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἱσπανίας καθίσταται εὐχερεστέρα: α') ἀπὸ τοῦ πορτογαλικοῦ ἐδάφους, β') ἀπὸ τῶν Πυρηναίων καὶ γ') ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ Γιβραλτὰρ (Gibraltar). Ἡ Ἱσπανία πλεονεκτεῖ ὡς πρὸς τὴν χάραξιν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, περιβάλλουσα τὴν Πορτογαλίαν ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυναμένη νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀπὸ δύο μετώπων, καὶ προστατεύεται ἀπὸ τῆς γείτονος χώρας διὰ φρουρίων κατασκευασθέντων εἰς τὰ δυτικὰ ὅρια αὐτῆς. Πρὸς τὴν Γαλλίαν προστατεύουσι τὴν Ἱσπανίαν τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῶν Πυρηναίων, ἅτινα ὀλίγας διαβάσεις ἔχουσι καὶ κυρίως εἰς τὰ δύο ἄκρα αὐτῶν, ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, ἀλλὰ προσέτι τὰ εἰς τὰς κυριωτέρας διαβάσεις ἐγερθέντα φρούρια. Τὰ μὲν Κανταβρικὰ Πυρηναῖα ἐν Ἀστουρίᾳ κατέρχονται ἀποτόμως πρὸς τὴν Βισκαϊκὴν θάλασσαν, φθάνοντα εἰς ὕψος 3.000 μ., τὰ δὲ κυρίως Πυρηναῖα ἔχουσι μῆκος 360 χλμ. καὶ πλάτος 60 χλμ. εἰς τὰ ἄκρα, καὶ 100 χλμ. εἰς τὸ κέντρον, φθάνοντα εἰς ὕψος 2—3 χιλιάδων μέτρων. Εἰς τὰ ἄκρα ἡ γραμμὴ χαμηλοῦται εἴς τινα σημεῖα μέχρις 600 μ. Τὰ πρὸς νότον ἀντιστηρίγματα τῶν κυρίως Πυρηναίων ἔχουσιν ὕψος 3.400 μ. Εἰς τὰς δυσχερείας τῆς ὑπερβάσεως τῆς φυσικῶς καὶ τεχνικῶς ἰσχυρᾶς ταύτης γραμμῆς, παρὰ στρατοῦ κατὰ τῆς Ἱσπανίας ἐνεργοῦντος, δέον νὰ προσθέσωμεν, ὅτι πρὸς νότον ταύτης ἡ ποτάμιος γραμμὴ τοῦ Ἕβρου καθίσταται μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς κατασκευασθέντων φρουρίων σοβαρὰ γραμμὴ ἀμύνης.

Ἡ Ἱσπανία διὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Γιβραλτὰρ ἐπιχειρήσεις δύναται νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀντιστηριγμάτων τῶν ὀρέων τῆς Σιέρρα Νεβάδα (Sierra Nevada).

Ἡ Ἱσπανία εἶναι πλουσία εἰς παλαιὰς ὀχυρώσεις, ἀλλὰ τῷ 1899 συνεπείᾳ τοῦ Ἱσπανοαμερικατικον πολέμου ἐνίσχυσε διὰ 65 πυροβολείων τὰς παρακτίους ὠχυρωμένας πόλεις καὶ νεωστὶ διὰ νέων φρουρίων τὰ Πυρηναῖα. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὀχυρώσεων τούτων εἶναι: εἰς τὰς ὁδούς, τὰς διασχιζούσας τὰ πρὸς τὴν Γαλλίαν Πυρηναῖα, εἰς Ἅγιον Σεβαστιανὸν (San Sebastian), εἰς Παμπλόνα (Pamblona), εἰς Χάκα (Jaca), εἰς Φιγκουέρας (Figueras) καὶ Πουϊθέρδα (Puycerda). Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου τὰ φρούρια Σαραγόσα (Saragossa), Τορτόζα (Tortosa), Μεκινένθα (Mequinenza). Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σέγρε (Segre) τὸ φρούριον Λερίδα (Lerida). Ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀκτῇ τὰ φρούρια Ρόζας (Rosas), Χερόνα (Gerona), Χοστάλριτς (Hostalrich), Βαρκελώνη (Barcelona), Καρθαγένη (Cartagena), Ἀλμερία (Almeria), Βάλεθ-Μάλαγκα (Valez-Malaga), Μαλάγα (Malaga), Σὰν-Ρόκε (San-Roque), Ταρίφα (Tarifa), Κάδιξ (Cadix). Πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῆς Πορτογαλίας τὰ φρούρια Ὀλιβένθα (Olivenza), Μπαδαχὸθ (Badaajoz), Θιουντὰδ Ροδρίγο (Ciudad-Rodrigo). Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ τὰ Βίγκο (Vigo), Κορούνια (Coruña) καὶ Φερρὸλ (Ferrol). Εἰς τὴν Βισκαϊκὴν θάλασσαν τὰ Σαντάνδερ (Santander), Σαντόνα (Santona), Φοῦεν Τερράμπια (Fuen Terrabia). Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τὰ Βαλαδολὶδ (Valladolid), Μποῦργος (Burgos), Βιτόρια (Vitoria). Εἰς τὴν Ἀφρικανικὴν ἀκτὴν τὰ φρούρια Γκαέτα (Gaeta) καὶ Μελίλλα (Melilla). Εἰς τὰς Βαλεαρίδας νήσους τὰ φρούρια Πάλμα (Palma) καὶ Μαὸν (Mahon). Α. ΚΟΚΙΔΗΣ

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργία.*** Ἡ Ἱσπανία εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον γεωργικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι λίαν γόνιμον, ἀλλὰ κακῶς καὶ ἀτελῶς καλλιεργούμενον. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τὴν Ἱσπανίαν ὡς τὸν σιτοβολῶνα τῆς αὐτοκρατορίας των, οἱ δὲ Ἄραβες εἶχον κατορθώσει νὰ καταστήσουν γόνιμα καὶ τὰ μᾶλλον ἄγονα τῆς χώρας τμήματα. Σήμερον ὅμως πλέον τοῦ $^1/_8$ τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους μένει ἀκαλλιέργητον. Ἡ ἀπουσία τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας ἐν Ἱσπανίᾳ σήμερον ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἐπαρκοῦς ὕδατος, ὡς καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἀπηρχαιωμένων μέσων καλλιεργείας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἐν τούτοις ἔτη καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια πρὸς αὔξησιν τῆς καλλιεργείας.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς Ἱσπανίας εἶναι ὁ σῖτος, οἱ οἶνοι, αἱ ἐλαῖαι, ἡ κριθή, τὰ γεώμηλα, τὰ τεῦτλα καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Ἐπίσης παράγει κάνναβιν, λίνον, σπάρτον, ὀπώρας κλπ.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν ἔκτασιν τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν παραγωγὴν κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1927.

Ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς οἴνου ἐν Εὐρώπῃ ἡ Ἱσπανίᾳ ἔρχεται εὐθὺς μετὰ τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἡ ποιότης αὐτοῦ εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρα τῶν γαλλικῶν. Μόνον οἱ οἶνοι τῆς Μαλάγας εἶναι ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ποιότητά των. Ἡ Ἱσπανία παράγει ἐπίσης ἄφθονα οἰνοπνευματώδη ποτά, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι λίαν ὀνομαστὰ καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας, ἰδίως τὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ταρραγωνίας, τῆς Βαρκελῶνος καὶ τῆς Ἀνδαλουσίας.

Digitized by Google

Εἴδη	*Καλλιεργηθεῖσαι γαῖαι εἰς ἑκτάρια*	*Παραγωγὴ εἰς χιλιάδας τόννων*
Σῖτος	4.381.2	3.941.5
Οἶνος	1 397.8	4.611.7
Γλεῦκος	—	2.832.8
Κριθὴ	1 811.8	2.007.8
Ἐλαῖαι	1.713 2	3.516 5
Ἔλαια	—	665.6
Γεώμηλα	308.6	3 610.0
Σικαλις	735.9	673.5
Βρόμη	772.5	569.2
Ἀραβόσιτος	462.5	663.1
Τεῦτλα	62.5	1 519.8
Πορτοκάλλια	59.1	1.135.0

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἱσπανίᾳ εἶναι ἀρκετὰ προωδευμένη, χάρις εἰς τὴν ἕνωσιν ἁπάντων τῶν Ἱσπανῶν κτηνοτρόφων εἰς συνομοσπονδίαν, ἥτις ἐπέτυχε τὴν εἰσαγωγὴν τῶν καλυτέρων εἰδῶν ἐκ τῶν ξένων χωρῶν, καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους. ὅπερ παρέχει ἀφθόνους βοσκάς. Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς ὑπῆρχον ἐν Ἱσπανίᾳ περίπου 20.100.000 πρόβατα, 5.300.000 χοῖροι, 4.800.000 αἶγες, 3.800 500 ἀγελάδες, 1.300.000 ἡμίονοι, 1.100.000 ὄνοι, 700.000 ἵπποι, καὶ εἰς τὰς Καναρίους 4.300 κάμηλοι. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶναι ἄφθονα, ἐπαρκοῦντα εἰς τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν καὶ ἐπιτρέποντα μεγάλας ποσότητας ἐξαγωγῆς, ἰδίως διατετηρημένων κρεάτων, τυροῦ, γάλακτος εἰς κυτία, μαλλίων, δερμάτων κτλ.

Ἁλιεία. Ἡ Ἱσπανία, ἔχουσα ἐκτεταμένα παράλια, τόσον ἐν τῇ Μεσογείῳ, ὅσον καὶ ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, ἔχει ὡς ἐκ τούτου μεγάλως ἀνεπτυγμένην τὴν ἁλιείαν, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ περὶ τὰς 20.000 ἱστιοφόρα, 2000 ἀτμόπλοια καὶ 150.000 ἁλιεῖς. Κυριώτερα κέντρα τῆς ἁλιείας εἶναι ἡ Κορούνια καὶ ἡ Φερρόλ, ἡ Πάλος καὶ ἡ Κάδιξ εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, ἡ Σαντάντερ, ἡ Γκιζὸν καὶ τὸ Μπιλμπάο εἰς τὸν Βισκαϊκὸν ἢ Γασκωνικὸν κόλπον, ἡ Μαλάγα, ἡ Ἀλμερία, ἡ Καρθαγένη καὶ ἰδίως ἡ Βαρκελώνη εἰς τὴν Μεσόγειον. Μέγα μέρος τῶν ἰχθύων τῆς Ἱσπανίας ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν ἁλιευομένων ἰχθύων εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου εἶναι οἱ λάβρακες, οἱ σκόμβροι, συναγρίδες, γλῶσσαι, διάφορα μαλάκια καὶ ὄστρεα κτλ., εἰς τὰ παράλια δὲ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ αἱ σαρδέλλαι καὶ οἱ τόννοι. Ἱκανὴ ποσότης ἰχθύων ἁλιεύεται καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Ἱσπανίας, ἰδίως δὲ σολωμῶν καὶ τριγλίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡλιεύθησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἱσπανίας περὶ τὸ 500.000.000 χιλιογράμμων ἰχθύων ἀξίας 450.000.000 πεσετῶν.

Ἐν τῇ γενικῇ παραγωγῇ τῆς ἁλιείας ἐν Εὐρώπῃ ἡ Ἱσπανία ἀντιπροσωπεύεται διὰ τῶν 15,5%.

Ἐμπόριον. Ἕνεκα ἐλλείψεως εὐρειῶν συγκοινωνιῶν, τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἱσπανίας εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἐπίσης ὑπέστη μείωσιν, συνεπείᾳ τῆς ἀπωλείας τῶν ἀποικιῶν, αἵτινες ἀπερρόφουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐξαγωγῆς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον ὅμως πόλεμον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἱσπανίας ηὐξήθη μεγάλως καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ εἰς τὰς πλείστας ἀγορὰς καὶ μετ' αὐτόν. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς εἶναι οἱ οἶνοι, αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ τρόφιμα, εἰσαγωγῆς δὲ αἱ πρῶται ὗλαι, ὁ βάμβαξ, τὰ μηχανήματα καὶ τὰ χημικὰ προϊόντα. Τὰ κυριώτερα κράτη, μεθ' ὧν συναλλάσσεται ἡ Ἱσπανία, εἶναι ἡ Βόρειος καὶ ἡ Νότιος Ἀμερική. ἡ Γαλλία, ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία καὶ αἱ βρεττανικαὶ κτήσεις τῆς Ἀσίας. Ἡ εἰσαγωγὴ ὅμως ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν ἐξαγωγήν.

Οἱ κατωτέρω πίνακες παρέχουν τὴν εἰκόνα τῆς ἐμπορικῆς καταστάσεως τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη:

Ἔτη	*Εἰσαγωγὴ εἰς χιλ. πεσετῶν*	*Ἐξαγωγὴ εἰς χιλ. πεσετῶν*
1922	2.702 883	1.319.748
1923	2.926.558	1.526.357
1924	2.947.419	1.790.775
1925	2.249.551	1.581.089
1926	2.153.512	1.605.588
1927	2.585.521	1.895.282

Εἴδη προϊόντων (1926)	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Ζῷα ζῶντα	40.472	2.215
Τρόφιμα	364.292	891.505
Πρῶται ὗλαι	781.371	297.336
Βιομηχ. εἴδη	961.798	413.591
Χρυσὸς καὶ ἄργυρος	5.598	941
	2.153.522	1.605.588

Κυριώτ. εἴδη ἐμπορ. (1926)	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*	
Βάμβαξ	232.525	Ὀπῶραι	357.715
Μηχανήματα	168.249	Οἶνοι	315.487
Ξυλεια	144.103	Ἔλαιον	135.381
Σιτηρὰ	126.860	Μεταλλεύματα	91.689
Χημικὰ προϊόντα	124.635	Κονσέρβαι	85.266
Ὀχήματα	119.026	Βαμβακερὰ	52.890

Κυριώτ. Χῶρ. Ἐξαγωγ. καὶ Εἰσαγωγῆς 1926	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Μεγάλη Βρεττανία	216 467	359.763
Ἀμερικὴ	401.(69	212.028
Γαλλία	344.125	266.423
Γερμανία	180.988	86.028
Ἀργεντινὴ	136.827	79 804
Ἰταλία	101.246	23.680
Βέλγιον	52.946	69.192
Κάτω Χῶραι	55.812	64.506
Ἀσία	111.162	1.071
Κούβα	9.573	28.477

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία ἐν Ἱσπανίᾳ ἦτο ἄλλοτε, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν μεσαίωνα, πλουσιωτάτη καὶ ὀνομαστὴ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Ὀνομαστὰ ἰδίως ἦσαν τὰ περίφημα ἐργοστάσια ὅπλων, μεταξωτῶν καὶ δερματίνων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἐπρομήθευον καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας γωνίας τῆς γῆς καὶ ἀπετέλουν ἓν τῶν κυριωτέρων μέσων πλουτισμοῦ τῆς χώρας. Κατόπιν ὅμως ἡ βιομηχανία αὕτη, συνεπείᾳ τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, παρήκμασε, κατὰ δὲ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' ἡ Ἱσπανία ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον ὀπισθοδρομημένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ ἀπόψεως βιομηχανίας. Κατὰ τὰς τελευταίας ὅμως δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανία ἐν Ἱσπανίᾳ ἤρχισε νὰ ἐμφανίζῃ μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἡ ὁποία ἐνετάθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἱσπανία, παραμείνασα οὐδετέρα, εὑρέθη εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν τῆς προμηθευτρίας τῶν ἐμπολέμων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέτεινεν εἰς τὴν μεγάλην αὔξησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῶν Ἱσπανῶν εἰς παντὸς εἴδους βιομηχανικὰς ἐργασίας. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι σήμερον τῆς Ἱσπανίας εἶναι ἡ τῆς μετάξης καὶ τῶν μεταξωτῶν, τῆς βυρσοδεψίας ἐν Βαρκελώνῃ, Κορδούῃ καὶ Βισκαΐᾳ, τῶν βαμβακερῶν ἐν Βαλεντίᾳ καὶ Καταλωνίᾳ, τῆς σαπωνοποιίας, τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, τῆς μαχαιροποιίας, τῆς πιλοποιίας, τῆς οἰνοπνευματοποιίας καὶ τοῦ καπνοῦ. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ ἄφθονα χαρτοποιεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, ὑελουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντου, καὶ ἐργοστάσια διατετηρημένων ἰχθύων, χάλυβος κτλ. Τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπάρχοντα μεγάλα ἐργοστάσια ὑπελογίζοντο κατὰ τὸ 1928 εἰς 900.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ἡ Ἱσπανία εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης εἰς ὀρυκτά. Τὸ κεντρικὸν ὀροπέδιον εἶναι κεκαλυμμένον ἐκ δευτερογενῶν κοιτασμάτων γύψου, ἅλατος καὶ ἀσβεστολίθων. Τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰ ὄρη τῆς Τολέδου ἀποτελοῦνται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ γρανίτου, τὰ Κανταβρικὰ ὄρη περιέχουν ἀφθόνους ἀσβεστολίθους, τὰ δὲ ὄρη τῆς Νεβάδας μεγάλα κοιτάσματα λευκοῦ μαρμάρου. Τὸ ἔδαφος περικλείει σχεδὸν πάντα τὰ γνωστὰ καὶ χρήσιμα εἰς τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας μέταλλα. Ἀλλ' ἡ ποσότης τούτων δὲν εἶναι πανταχοῦ ἐπαρκὴς καὶ ἡ ἀνόρυξις πολλάκις στοιχίζει πολὺ περισσότερον τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς. Πολλοὶ ποταμοὶ παρασύρουν τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ, τὰ ὁποῖα οὕτω δὲν καθίσταται δυνατὸν νὰ συλλεγοῦν. Ὁ ἄργυρος ἐξάγεται ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Γκουανταχουάλ. Εἰς τὰ πέριξ τῆς Ρόντα εὑρίσκονται ὀνομαστὰ μεταλλεῖα μολύβδου. Σχεδὸν εἰς ἁπάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἱσπανίας ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου, ἀλλὰ τὰ πλουσιώτερα τούτων εὑρίσκονται ἐν Βισκαΐᾳ. Παρὰ τὸ Ἀλμαντὲν ὑπάρχουν μεταλλεῖα ὑδραργύρου. Γαιανθρακωρυχεῖα πλουσιώτατα ὑπάρχουν ἐν Ἀστουρίᾳ καὶ ἐν Ἀραγωνίᾳ. Ἐπίσης ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀντιμονίου ἐν τῇ Σιέρρᾳ Μορένᾳ, ἀμιάντου ἐν Γαλικίᾳ, Ἀστουρίᾳ καὶ Γρενάδᾳ, θείου ἐν Μουρκίᾳ, Ἀραγονίᾳ καὶ Σεβίλλῃ, κτλ. Ἐξάγονται ἐπίσης ἱκαναὶ ποσότητες πολυτίμων λίθων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν πολλαὶ ποικιλίαι γαγάτου, ἀμεθύστου, ρουβινίου, κτλ Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῶν γαιανθράκων ἀνέρχεται εἰς 6.000.000 περίπου τόνν., τοῦ σιδήρου εἰς 5.000.000 τόνν., τοῦ χαλκοῦ εἰς 4 000.000 τόννων.

Ἡ Ἱσπανία ἔχει ἐπίσης καὶ μέγαν ἀριθμὸν μεταλλικῶν πηγῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι τοῦ Ἀλθέντα, τοῦ Ἀλχάμα ἐν Ἀραγωνίᾳ, τοῦ Ρίο Τίντο, τῶν Θερμῶν τοῦ Τρίλιο, τῆς Σάντα Ἀγκουάντα, τῆς Γκραένα, τῆς Ὀβιέντο, τῶν Λουτρῶν τοῦ Τίτου κτλ.

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμέναι ἐν Ἱσπανίᾳ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ δυσχερεστάτην καὶ δαπανηρὰν τὴν χάραξιν τῶν ὁδῶν. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι πρὸς χάραξιν νέων ὁδῶν καὶ πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν παλαιῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀρχαίων, αἵτινες εἶχον κατασκευασθῆ ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ κατὰ τὴν ἀραβικὴν κατοχήν, καὶ αἱ ὁποῖαι μὴ συντηρούμεναι εἶχον καταστραφῆ. Τῷ 1927 ὑπῆρχον ἐν ἐκμεταλλεύσει 15.867 χλμ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Περισσότερον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ὁποία διενεργεῖται διὰ πολλῶν καὶ καλῶν λιμένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ τῆς Βαρκελώνης, τῆς Μαλάγκας, τῆς Ἀλικάντε, τοῦ Κάδιξ, τῆς Κορούνια, τοῦ Φερρόλ, τοῦ Μπιλμπάο, τοῦ Σαντάντερ κτλ. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ἱσπανίας τῷ 1928 περιελάμβανε πλοῖα ἄνω τῶν 50 τόννων ἐν ὅλῳ 1.711 ἐκτοπίσματος συνολικοῦ 1,20 ἑκατομμυρίων τόνν. Ἡ ναυτικὴ κίνησις τῶν λιμένων της ἐνεφάνιζε τῷ 1926 18.820 πλοῖα τόνν. 24.804.418 ὡς εἰσελθόντα εἰς τοὺς λιμένας της, ἐξ ὧν 9079 ὑπὸ ἱσπανικὴν σημαίαν 8.401.042 τόνν. Τῷ 1926 ὑπῆρχον 9.430 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, διεκπεραιώσαντα 299.340.000 ἐπιστολὰς καὶ δελτάρια. Ἡ τηλεγραφικὴ συγκοινωνία περιελάμβανε τῷ 1926 2.904 γραφεῖα, ἐξυπηρετούμενα ἀπὸ 53.714 χλμ. τηλεγραφικῶν γραμμῶν, διεκπεραιώσαντα 15.733.582 τηλεγραφήματα. Ἡ ραδιοτηλεγραφία περιελάμβανεν 9 παρακτίους σταθμοὺς καὶ 329 μηχανήματα ἐπὶ τῶν πλοίων, διαβιβάσαντα 91.129 ραδιοτηλεγραφήματα. Τὰ τηλέφωνα εἶχον 63.922 γραφεῖα μὲ 1766 γραμμάς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη καὶ ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία, τῷ 1928 δὲ ὑπῆρχον ἐν ἐκμεταλλεύσει αἱ ἑξῆς ἰδιωτικαὶ ἀεροπορικαὶ γραμμαί:—1) Μαδρίτης—Σεβίλλης—Λισαβῶνος. 2) Ἀλικάντε — Καζαμπλάνκα (ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν γαλλικῶν). 3) Μαδρίτης — Βαρκελώνης. 4) Βαρκελώνης — Βαλεαρίδων νήσων (Πάλμας). 5) Σεβίλλης—Ταγγέρης. Διὰ τῆς Ἱσπανίας διέρχονται ἐπίσης καὶ αἱ ἀεροπορικαὶ γραμμαὶ αἱ συνδέουσαι τὴν Γαλλίαν μετὰ τοῦ Μαρόκκου.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Κάτοικοι.*** Οἱ κάτοικοι τῆς Ἱσπανίας ὑπελογίσθησαν τῷ 1927 εἰς 22.444.000, μετὰ δὲ τῶν κατοίκων τῶν ἀποικιῶν καὶ προτεκτοράτων, ἀνερχομένων εἰς 999.000, εἰς 23.443.000. Ἡ πυκνότης τῶν κατοίκων τῆς μὲν Ἱσπανίας ἦτο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 44 κατὰ τ. χλμ, τῶν δὲ ἀποικιῶν 2, 9 κατὰ τ. χλμ.

Ἱστορικοί τινες ὑπελόγισαν, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀντωνίνων, ἡ Ἱσπανία κατῳκεῖτο ἀπὸ 30 ἢ καὶ 40.000.000 ἀνθρώπων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θεωροῦνται ὑπὸ πολλῶν ὡς λίαν ὑπερβολικοί. Περισσότερον πλησιάζων πρὸς τὴν ἀλήθειαν κρίνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν 16 ἑκατομμυρίων, τὸν ὁποῖον ἀναφέρουν οἱ χρονογράφοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὁμιλοῦντες διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἔκτοτε ὅμως ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠλαττώθη μεγάλως συνεπείᾳ τοῦ ρεύματος τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὴν Ἀμερικήν, τῶν συνεχῶν πολέμων, τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς γεωργίας καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μοναστηρίων. Ἡ ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἐλαχίστη ἕνεκα τῆς μεγάλης θνησιμότητος τῶν νεογνῶν καὶ τῆς μεταναστεύσεως.

Ἐν Ἱσπανίᾳ τὸ φαινόμενον τῆς ἀστυφιλίας εἶναι εὐρύτατα ἀνεπτυγμένον. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγαλοπόλεων εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερος ἄλλων κρατῶν μὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἰς ἔκτασιν καὶ κατοίκους. Ὁ μᾶλλον πυκνοκατῳκημένος νομὸς εἶναι ὁ τῆς Βισκαΐας μὲ 189 κατοίκους ἀνὰ πᾶν τ. χλμ. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ τῆς Βαρκελώνης μὲ 175, τῆς Μαδρίτης μὲ 133 καὶ τῆς Ποντεβέντρα μὲ 121. Οἱ ἀραιότερον κατῳκημένοι νομοὶ εἶναι ὁ τῆς Σόρια μὲ 15 κατοίκους διὰ πᾶν τ. χλμ., ὁ τῆς Κουένκα, μὲ 17, τῆς Γκανταλαχάρα μὲ 17, τῆς Οὐέσκα μὲ 17 κτλ.

Παρ' ὅλα τὰ παρεντιθέμενα ἐμπόδια εἰς τὴν εἴσοδον μεταναστῶν εἰς τὰ ἀμερικανικὰ κράτη, ἡ μετανάστευσις τῶν Ἱσπανῶν εἰς Ἀμερικὴν ἔλαβε χώραν, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, εἰς μεγάλην κλίμακα. Οὕτω μετηνάστευσαν τῷ 1926 ἐν ὅλῳ 45.179, τῷ δὲ 1927 83.051, ἐξ ὧν 39.702 εἰς τὴν Ἀργεντινήν, 9.034 εἰς Κούβαν, 2470 εἰς τὴν Οὐρουγουάην καὶ 2.607 εἰς τὴν Βραζιλίαν. Μ.Δ.Β.

— [ΠΟΛΙΤΕΙΟΛ.] Τὸ ἱσπανικὸν Σύνταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1876 διαιρεῖται εἰς ιγ' τίτλους. Ὁ πρῶτος, περὶ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων των, περιέχει διατάξεις σχετικὰς πρὸς τὸν τρόπον κτήσεως τῆς ἱσπανικῆς ἰθαγενείας καὶ ἄλλας ἀντιστοιχούσας πρὸς τὰς εἰς πᾶν σύγχρονον Σύνταγμα περιεχομένας διατάξεις περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Ὁ δεύτερος τίτλος, περὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων (cortès), ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 18, ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν βουλῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐν ἄρθρῳ δὲ 19 ὅτι αἱ ἐξουσίαι τῶν δύο βουλῶν, δηλαδὴ τῆς γερουσίας καὶ τοῦ κογκρέσσου, εἶναι ἴσαι. Ὁ γ' τίτλος ἀφιεροῦται εἰς τὴν γερουσίαν, ὁ δὲ δ' διαλαμβάνει περὶ τοῦ κογκρέσσου.

Κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν τίτλων τούτων ἡ γερουσία ἀποτελεῖται: α') Ἐκ γερουσιαστῶν ipso jure, καὶ τοιοῦτοι εἶναι: οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως καὶ ὁ ἐπίδοξος διάδοχος αὐτοῦ, ἐφόσον εἶναι ἐνήλικοι, οἱ μεγιστᾶνες τῆς Ἱσπανίας μὴ ἔχοντες ξένην ἰθαγένειαν καὶ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τοὐλάχιστον 60 000 πεσέτας, οἱ στρατηγοὶ καὶ ὁ ναύαρχος, ὁ πατριάρχης τῶν Ἰνδῶν καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ πρόεδροι τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας, τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν. β') Ἐξ ἰσοβίων μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ στέμματος καὶ γ') Ἐκ γερουσιαστῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων ὀργανώσεων τῆς Ἱσπανίας. Εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγο-

Digitized by Google

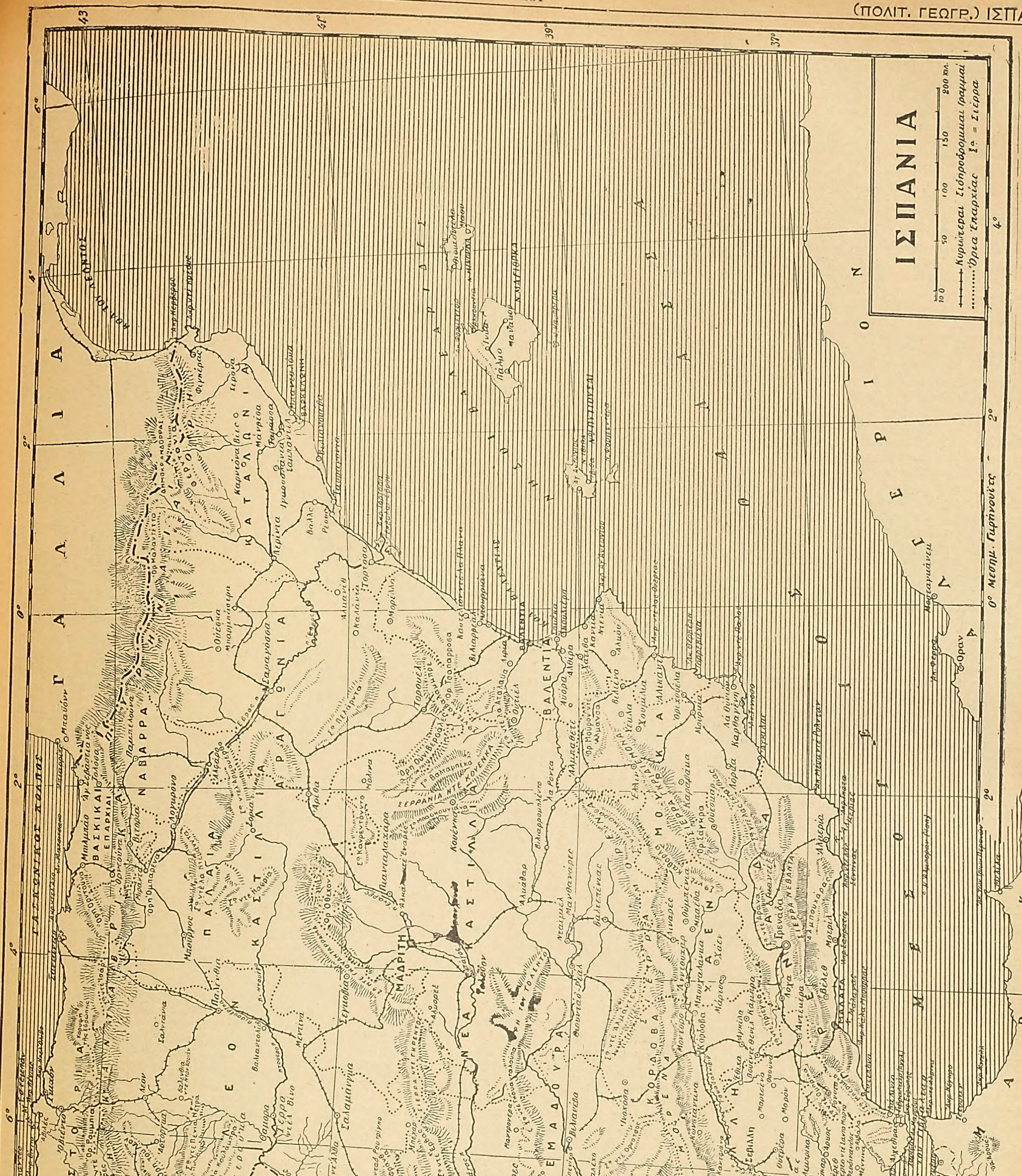

Digitized by Google

ρίας ἐκλέγονται ὅσοι διετέλεσαν ἢ εἶναι πρόεδροι τῆς γερουσίας ἢ τῆς βουλῆς, βουλευταὶ χρηματίσαντες τοιοῦτοι εἰς τρεῖς βουλὰς ἢ ἀσκήσαντες ἐπὶ ὀκταετίαν νομοθετικὰ καθήκοντα, οἱ ὑπουργοὶ τοῦ στέμματος, ἐπίσκοποι, μεγιστᾶνες τῆς Ἱσπανίας, συνταγματάρχαι τοῦ στρατοῦ καὶ ὑποναύαρχοι μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ, πρεσβευταὶ μετὰ διετῆ ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ πληρεξούσιοι ὑπουργοὶ μετὰ τετραετῆ ὑπηρεσίαν, σύμβουλοι τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, γενικὸς ἐπίτροπος αὐτοῦ ἢ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, μέλη τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν, πρόεδροι ἢ διευθυνταὶ τῶν βασιλικῶν ἀκαδημιῶν τῆς Ἱσπανίας (ἱστορίας, καλῶν τεχνῶν, τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν κλπ.), ἀκαδημαϊκοὶ καὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίου μετὰ τετραετίαν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ των (πάντες οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες δέον νὰ ἔχωσιν ἐτήσιον εἰσόδημα 7.500 πεσέτας), οἱ ἐσοδεύοντες πρὸ διετίας τοὐλάχιστον 10.000 πεσέτας ἐτησίως καὶ οἱ χρηματίσαντές ποτε γερουσιασταὶ πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεγομένων γερουσιαστῶν ἀνανεοῦται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν. Ἵνα εἶναί τις γερουσιαστής, δέον νὰ εἶναι Ἱσπανὸς ὑπήκοος, νὰ ἔχῃ συμπληρώσει τὸ 35 ἔτος τῆς ἡλικίας του, νὰ μὴ ἐδιώχθη ποτὲ ποινικῶς ἢ νὰ ἐκηρύχθη ἀνίκανος ὅπως ἀσκήσῃ τὰ πολιτικά του δικαιώματα καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ὑποθηκεύσει τὴν περιουσίαν του.

Ἡ βουλὴ ἀπαρτίζεται ἀπὸ βουλευτὰς ἐκλεγομένους διὰ μίαν πενταετίαν, ἀντιστοιχοῦντος ἑνὸς βουλευτοῦ πρὸς 50 000 κατοίκους, τοῦ σχετικοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τοῦ 1907 καθιερώσαντος τὸ σύστημα τῆς ἀνίσου ψηφοφορίας, δηλαδὴ τῆς πολλαπλῆς ψήφου (μιᾶς μέχρι τεσσάρων ψήφων). Ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας αἱ δύο βουλαὶ εἶναι τόσον ἀπέναντι ἀλλήλων, ὅσον καὶ ἀπέναντι τοῦ βασιλέως ἰσότιμοι, διότι κατὰ μὲν τὸ ἄρθρον 41 τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοβουλίας κέκτηται τόσον ὁ βασιλεὺς ὅσον καὶ ἑκάστη βουλή, κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 44 τοῦ Συντάγματος, ἂν τὸ ἕτερον τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἀρνηθῇ τὴν ἐπιψήφισιν νομοσχεδίου τινὸς ἢ ὁ βασιλεὺς δὲν κυρώσῃ τοῦτο, τὸ νομοσχέδιον δὲν δύναται νὰ καταστῇ νόμος, ἀπαγορευομένης τῆς ὑποβολῆς νέας προτάσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου κατὰ τὴν αὐτὴν σύνοδον. Πᾶν νομοσχέδιον δύναται νὰ ὑποβληθῇ τὸ πρῶτον εἴτε εἰς τὴν βουλὴν εἴτε εἰς τὴν γερουσίαν, ἐξαιρέσει τῶν δασμολογικῶν καὶ δημοσίου χρέους, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ὑποβληθῶσι τὸ πρῶτον εἰς τὴν βουλήν. Οὐδεὶς βουλευτὴς ἢ γερουσιαστὴς δύναται νὰ καταδιωχθῇ διὰ ψῆφον ἢ γνώμην δοθεῖσαν κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του (ε΄ τίτλος).

Ὁ βασιλεὺς (περὶ τοῦ ὁποίου διαλαμβάνει ὁ στ΄ τίτλος τοῦ Συντάγματος, ἐν ᾧ ἀπαντῶνται καὶ διατάξεις σχετικαὶ πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς) εἶναι ἱερὸς καὶ ἀπαραβίαστος, οἱ δὲ ὑπουργοὶ αὐτοῦ ὑπεύθυνοι, ὀφείλοντες νὰ προσυπογράφωσι πᾶσαν πρᾶξιν αὐτοῦ, ἵνα αὕτη εἶναι ἔγκυρος. Ὁ βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς νόμους, εἶναι ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατοῦ καὶ γενικῶς κέκτηται πάσας ἐκείνας τὰς ἐξουσίας, αἵτινες προσάδουσι συνήθως εἰς ἐστεμμένον ἄρχοντα ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ εἰδικώτερον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ, ν' ἀναστέλλῃ τὴν ἔναρξιν καὶ νὰ διακόπτῃ τὴν συνέχειαν τῶν ἐργασιῶν τῶν βουλῶν καὶ ἐπὶ τούτοις νὰ διαλύῃ ἐκτὸς τῆς βουλῆς καὶ τὸ αἱρετὸν μέρος τῆς γερουσίας. Οἱ ὑπουργοὶ διοριζόμενοι παρὰ τοῦ βασιλέως δύνανται ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὴν γερουσίαν καὶ νὰ συμμετέχωσι τῶν συνεδριάσεων αὐτῶν, νὰ ψηφοφορῶσιν ὅμως δὲν δύνανται εἰμὴ ἂν εἶναι μέλη τῆς ἑτέρας τούτων καὶ μόνον ἐν αὐτῇ (ἄρθρ. 58).

Οἱ τίτλοι ζ΄ καὶ η΄ περιέχουσι διατάξεις σχετικὰς πρὸς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου καὶ περὶ ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως καὶ συστάσεως ἀντιβασιλείας. Οἱ τίτλοι θ΄ καὶ ι΄ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν δικαιοσύνην, ἥτις ἀπονέμεται ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως (ἄρθρ. 74), καὶ τὴν διοίκησιν. Ὁ τίτλος ια΄ εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὸν προϋπολογισμόν, ὁ ιβ΄ συγκείμενος ἐξ ἑνὸς ἄρθρου (88) εἰς τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ὁ δὲ ιγ΄ τίτλος, ἐξ ἑνὸς (89) ἄρθρου ἀποτελούμενος, διαλαμβάνει περὶ τῆς διακυβερνήσεως τῶν ὑπερθαλασσίων ἐπαρχιῶν (δηλαδὴ τῶν ἀποικιῶν).

Ἡ λειτουργία τοῦ Συντάγματος ὑπῆρξε κανονική, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μέχρι τοῦ 1923, ὁπότε ἐξερράγη τὸ πραξικόπημα τοῦ στρατηγοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1923, προκληθὲν ἐκ τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως ἥτις ἐκράτει ἐν Ἱσπανίᾳ. Ὁ ντὲ Ριβέρα ἐζήτησε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην διὰ τῆς ἱδρύσεως στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου, τὸ ὁποῖον ἐπισήμως ἐγκαθίστατο διὰ τοῦ ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1923 βασιλικοῦ διατάγματος. Διὰ τοῦ διατάγματος τούτου διωρίζετο πρόεδρος τοῦ στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου ὁ στρατηγὸς Πρίμο ντὲ Ριβέρα, ἐπιφορτιζόμενος μὲ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας καὶ μὲ ἐξουσίαν προτάσεως τῶν ἀναγκαίων διαταγμάτων χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ τὰ ὁποῖα θέλουσιν ἔχει ἰσχὺν νόμου μέχρις ὅτου ἀντικατασταθῶσι διὰ νόμων ψηφιζομένων παρὰ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τυχόντων τῆς βασιλικῆς κυρώσεως. Τὸ στρατιωτικὸν διευθυντήριον ἀπετελέσθη ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ ἐξ ἑνὸς μεράρχου δι' ἑκάστην ἐπαρχίαν καὶ ἑνὸς ἀντιναυάρχου (ἄρθ. 2). Ὁ πρόεδρος τοῦ διευθυντηρίου μὲ ἐξουσίαν μοναδικοῦ ὑπουργοῦ ὑπέβαλλεν εἰς τὸν βασιλέα πρὸς κύρωσιν, μετὰ προηγουμένην γνώμην τοῦ διευθυντηρίου τὰς ἀποφάσεις ὅλων τῶν ὑπουργικῶν τμημάτων (ἄρθ. 3). Ἑκάστου ὑπουργείου, καταργουμένου τοῦ θεσμοῦ τοῦ ὑπουργοῦ (ἄρθ. 4), πλὴν τοῦ τῶν Εσωτερικῶν καὶ τοῦ Πολέμου, προΐσταται ὁ ἀνώτερος κατὰ βαθμὸν καὶ ἀρχαιότερος ὑπάλληλος (ἄρθ. 5). Δι' ἑτέρου διατάγματος τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας (15 Σεπτ. 1923), δημοσιευθέντος τὴν 17 ἰδίου μηνὸς εἰς τὴν ἐπίσημον ἐφημερίδα, διελύετο ἡ βουλὴ καὶ τὸ αἱρετὸν τμῆμα τῆς γερουσίας. Δι' ἄλλου πάλιν βασιλικοῦ διατάγματος τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας ἀνεστέλλετο προσωρινῶς ἡ ἰσχὺς ἄρθρων τινῶν τοῦ Συντάγματος περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐπεκυροῦτο ἡ εἴς τινας ἐπαρχίας παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου γενομένη κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Βραδύτερον διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Δεκεμβρίου 1925 Β.Δ. ἐπανιδρύοντο αἱ θέσεις τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ὑπουργῶν καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου, διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 16 Μαΐου 1926 βασιλικοῦ διατάγματος ὡρίσθη, ὅτι ἐπὶ ζητημάτων κυβερνητικῶν καὶ πειθαρχικῶν ἡ κυβέρνησις κέκτηται ἀπόλυτον ἐξουσίαν ὅπως λάβῃ πᾶν μέτρον ἄνευ ἄλλου τινὸς περιορισμοῦ ἢ ἐκείνου, ὃν ἤθελον ὑποδείξει αἱ περιστάσεις καὶ τὸ καλὸν τῆς χώρας ἢ ἤθελον ἐμπνεύσει εἰς αὐτὴν ἡ εὐθύτης καὶ ὁ πατριωτισμός της. Τὸ σημαντικώτερον νομοθετικὸν ἔργον τοῦ στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου εἶναι τὸ ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1927 διάταγμα περὶ συστάσεως ἐθνικῆς συνελεύσεως. Ὡς προθεσμία συγκλήσεως τῆς συνελεύσεως ταύτης, λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν κατηγοριῶν τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα θὰ συμμετεῖχον αὐτῆς καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θ' ἀπησχόλουν αὐτήν, ὡρίσθη ἡ 2α τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους. Ἡ συνέλευσις αὕτη διευθυνομένη παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ πεπροικισμένη διὰ προνομίων καὶ ἰδίων ἁρμοδιοτήτων, ἔδει νὰ καταρτίσῃ καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐντὸς προθεσμίας τριῶν ἐτῶν (ληγούσης τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1930) ὑπὸ τύπον νομοσχεδίων πλήρη καὶ γενικὴν νομοθεσίαν, ἥτις ἤθελεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ὑποβληθῇ εἰς ἐλευθέραν συζήτησιν ἐνώπιον τῆς δημοσίας γνώμης. Ἡ ὅλη καὶ κυρία ἐργασία τῆς συνελεύσεως θὰ ἐγίνετο εἰς τὰς ἐπιτροπάς, ἐπιτρεπομένων μόνον 4 συνεδριάσεων τοῦ σώματος δημοσίων, τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ἑκάστου μηνός, διαρκείας ἑκάστης ἓξ ὡρῶν (ἄρθρ. 7). Ἡ συνέλευσις διῃρεῖτο εἰς 18 ἐπιτροπάς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κατώτερος τῶν 325 καὶ ἀνώτερος τῶν 400. Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἀπαρτίζεται: α΄) ἐξ ἑνὸς κοινοτικοῦ καὶ ἑνὸς ἐπαρχιακοῦ ἀντιπροσώπου δι' ἑκάστην ἐπαρχίαν, β΄) ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου δι' ἑκάστην ἐπαρχιακὴν ὀργάνωσιν τῆς «Πατριωτικῆς Ἑνώσεως», γ΄) ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους, οἵτινες ἤθελον ἐκλεγῆ, δ΄) ἐξ ἀντιπροσώπων ὡρισμένων ἀνωτέρων τάξεων (ἀρχιεπισκόπων, προέδρων ἀνωτάτου δικαστηρίου, συμβουλίου ἐπικρατείας κλπ.) καὶ ε΄) ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς ἐπιστήμης, τῆς παραγωγῆς, τῆς ἐργασίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ ἄλλων ἐπαγγελμάτων τοῦ ἐθνικοῦ βίου (ἄρθρ. 16).

Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Συντάγματος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τοῦ 1929 ὡς πολίτευμα τῆς Ἱσπανίας ὁρίζεται τὸ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ὡς ἦτο καὶ τὸ διὰ τοῦ Συνάγματος τοῦ 1876 καθιερωθέν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τῆς συνεργασίας τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου του συμβουλίου. Ἱδρύεται μία καὶ μόνον βουλή, εἰς ἣν ἀνατίθεται ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία· ὁ βασιλεὺς διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως τῶν νόμων καὶ προβαίνει εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν. Ἡ βουλὴ ἀπαρτίζεται κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψήφου παρ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς βουλευτοῦ ἐπὶ 100.000 ἐκλογέων, ἐκ τριάκοντα βουλευτῶν διοριζομένων παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ καθόσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δευτέρου τούτου ἡμίσεος ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων ἐκλεγομένων βάσει εἰδικῆς διαδικασίας. Τὸ ἰδιαίτερον συμβούλιον τοῦ στέμματος σύγκειται τοῦτο μὲν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν πριγκίπων, τῶν γενικῶν διοικητῶν τοῦ στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ, τῶν προέδρων τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας, τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, τῶν στρατοδικείων καὶ ναυτοδικείων, τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ στέμματος καὶ τοῦ πρυτάνεως τοῦ συμβουλίου τῶν μεγιστάνων, τοῦτο δὲ κατὰ τὸ ἓν τρίτον ἐκ μελῶν ἐκλεγομένων διὰ δέκα ἔτη διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας παρὰ σύμπαντος τοῦ ἔθνους καὶ κατὰ τὰ δύο τρίτα ἐξ ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ἐκ μέρους τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων. Τὰ μέλη τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ στέμματος πρέπει νὰ ἔχωσιν ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 35 ἐτῶν ἐξαιρέσει τῶν πριγκίπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Becker*, La reforma constitutional en España (1923).—*Adolfo Posada*, Tratado de derecho publico 2 τόμοι (1926).—*Dareste-Delpech-Laferrière*, Les constitutions modernes τ. I. (1928) σ. 449—478 (κείμενον Συντάγματος 1876 καὶ Β. διαταγμάτων δικτατορίας).

Η. Γ. Κ.

Διοίκησις. Διοικητικῶς ἡ Ἱσπανία (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Βαλεαρίδων καὶ τῶν Καναρίων νήσων) κατανέμεται εἰς 49 νομούς, εἰς 499 διαμερίσματα (partidos judiciales) καὶ 9287 κοινότητας (ayuntamientos). Οἱ νομοὶ ἀπολαμβάνουν εὐρείας αὐτοδιοικήσεως καὶ ἔχουν ἕκαστος ἰδίαν αἱρετὴν νομαρχιακὴν ἀντιπροσωπείαν, ἥτις κατ' ἔτος ἐκλέγει τὴν νομαρχιακὴν ἐπιτροπήν. Οἱ δῆμοι διοικοῦνται ὑπὸ δημάρχου (alcade), βοηθουμένου ὑπὸ συμβουλίου.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τοὺς νομοὺς τῆς Ἱσπανίας μετὰ τῆς ἐπιφανείας των, τοῦ πληθυσμοῦ των καὶ τῆς πυκνότητος τῶν κατοίκων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον:

Νομοὶ	*Ἐπιφάνεια*	*Πληθυσμὸς*
Ἄβιλα	8.047	209.360
Ἀλάβα	3.045	98.668
Ἀλικάντε	5.799	512 186
Ἀλμερία	8 777	358.149
Ἀλμπαθέτε	14.863	219 833
Βαλεαρίδαι νῆσοι	5 014	338.894
Βαλεντία	10 958	926.442
Βαλλαδολίδον	8 170	280 931
Βισκαΐα	2.165	409 550
Βαρκελώνη	7.691	1.349.282
Γκουανταλαχάρα	12.192	201.444
Γκουϊπουθκόα	1.885	258.557
Γρανάδα	12.529	573.682
Θάμορα	10.572	266.215
Θιουντὰδ Ρεάλ	19.741	427.365
Κάδιξ	7.323	547.827
Κάθερες	10.012	410.032
Κανάριοι νῆσοι	7.273	457.663
Καστελιόν	6.663	306.886
Κορδούη	13.727	565 262
Κορούνια	7.903	708.660
Κουένκα	16 979	281.628
Λέον	15 377	412.417
Λερίντα	12.151	314.670
Λογκρόνιο	5.041	192.940
Λοῦγκο	9.881	469.705
Μαδριτη	8.002	1.067.637
Μάλαγα	7 285	554 301
Μουρκια	11.316	638.639
Μπανταχὸθ	21.848	664.625
Μποῦργκος	14.196	336 472
Νοβάρρα	10.506	329.875
Ὀβιέντο	10 895	743.726
Ὀρένσα	6 979	412.460
Οὐέλβα	10 080	330 402
Οὐέσκα	15.149	150.508
Παλενθία	8.218	191.719
Ποντεβέντρα	4.391	533.419
Σαλαμάνκα	12.321	321.615
Σαντέντερ	5.460	327.669
Σαραγόσσα	17.424	494.550
Σεβίλλη	14.063	703.747
Σεγκοβία	6.943	167.081
Σορία	10 311	151.595
Ταρραγκόνα	6 490	355.148
Τεροῦελ	14 818	252.096
Τολέδον	15.334	442 933
Χάεν	13.480	592.297
Χερόνα	5 865	325 619

Ἀποικίαι. Ἄλλοτε ἡ Ἱσπανία ἦτο τὸ κράτος, ὅπερ εἶχε τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀποικιῶν, ὀφειλομένων εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν θαλασσοπόρων καὶ κατακτητῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνακαλύψει καὶ καταλάβει εὐρυτάτας χώρας εἰς πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἠπείρους. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀπώλεσε σχεδὸν πάσας, ἕνεκα τῆς περιπλοκῆς αὐτῆς εἰς ἀτυχεῖς πολέμους ἐν Εὐρώπῃ, συνέπεια τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἀπόσπασις αὐτῶν ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων ἢ ἡ ἀνακήρυξις τῶν περισσοτέρων εἰς ἀνεξάρτητα κράτη. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος δὲν ἀπέμενεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν παρὰ μόνον ἡ Κούβα καὶ τὸ Πόρτο-Ρίκο, αἱ Φιλιππῖναι, αἱ Καρολῖναι καὶ αἱ Μαριάναι νῆσοι, καθὼς καὶ ὀλίγαι λωρίδες γῆς ἐν Ἀφρικῇ. Τῷ 1899 ἡ Ἱσπανία ἐπώλησε τὰς νήσους Καρολίνας καὶ Μαριάνας εἰς τὴν Γερμανίαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε καὶ τὴν Κούβαν, ἡ ὁποία ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος, τὸ Πόρτο-Ρίκο καὶ τὰς Φιλιππίνας αἵτινες περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν.

Αἱ ἀποικίαι σήμερον τῆς Ἱσπανίας περιλαμβάνουν τὰς ἑξῆς χώρας: Α΄) *Ἱσπανικὸν Μαρόκκον*, συνολικῆς ἐκτάσεως 28.213 τετρ. χλμ. μὲ 1.156.827 κατοίκους, περιλαμβάνον 1) τὰς παλαιὰς ἀποικίας (φρούρια) ἐν Θέουτα, Μελίλλα, ἐν τῇ νήσῳ Ἀλχουθέμας καὶ τὰς νήσους Τσαφαρίνε καὶ 2) τὸ Ἱσπανικὸν προτεκτορᾶτον μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τετουάν. Β΄) *Δυτικὴν Σαχάραν*, ἐπιφανείας 28.520 τετρ. χλμ. μὲ 50.000 κατοίκους καὶ πρωτεύουσαν τὴν Βίλλα Θισνέρος· καὶ Γ΄) *Ἱσπανικὴν Γουϊνέαν*, ἐκτάσεως 26.659 τετρ. χλμ. μὲ 118.293 κατοίκους καὶ πρωτεύουσαν τὴν Σάντα Ἰσαμπέλ. Ἐν συνόλῳ αἱ ἱσπανικαὶ ἀποικίαι σήμερον ἔχουν ἐπιφάνειαν 340.72 τετρ. χλμ. μετὰ 1.325.120 κατοίκων.

Digitized by Google

Εμβλημα, σημαῖαι, ἐθνικὸς ὕμνος, παράσημα. Τὸ ἔμβλημα τῆς Ἱσπανίας ἀποτελεῖ φοειδῆ θυρεὸν φέροντα ἄνωθεν χρυσοῦν στέμμα. Τὸ κάτω τμῆμα τοῦ θυρεοῦ φέρει ἐρυθρὰν ῥοιάν, μετὰ δύο πρασίνων φύλλων. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει τὸ σῆμα τῶν Βουρβώνων: τρεῖς χρυσοῖ κρίνοι ἐπὶ πεδίου κυανοῦ. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ θυρεοῦ διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη: τὸ πρὸς ἀριστερὰ ἄνωθεν φέρει, ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου, χρυσοῦν φρούριον μετὰ τριῶν πύργων· τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ ἄνωθεν φέρει ἐρυθρὸν λέοντα ἐστεμμένον ἐπὶ λευκοῦ πεδίου· τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κάτω φέρει καθέτως ἐννέα ταινίας χρώματος κιτρίνου καὶ ἐρυθροῦ ἐναλλασσομένου· τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ κάτω φέρει σύμπλεγμα χρυσῆς ἀλύσεως ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου.

Ἡ πολεμικὴ σημαία (bandera de popa) ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ὁριζοντίους ταινίας, ἐρυθράν, κιτρίνην καὶ ἐρυθράν. Ἡ μεσαία ταινία εἶναι πλατυτέρα τῶν ἄλλων καὶ φέρει παρὰ τὸν ἱστὸν τὸ ἔμβλημα τῆς Ἱσπανίας. Ἡ ἐμπορικὴ σημαία ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ὁριζοντίας ταινίας, ἐναλλάξ, ὧν τρεῖς κίτριναι καὶ δύο ἐρυθραί. Ἡ κιτρίνη ταινία τοῦ μέσου ἔχει διπλάσιον πλάτος τῶν τοῦ ἄκρου.

Ἐθνικὸς ὕμνος τῆς Ἱσπανίας εἶναι τὸ ἐμβατήριον τῶν γρεναδιέρων, καθιερωθὲν τῷ 1700 καὶ χρησιμεῦον καὶ ὡς βασιλικὸν ἐμβατήριον (marcha real).

Παράσημα ἡ Ἱσπανία ἔχει ἐν ὅλῳ 13, τὰ ἑξῆς: 1) τοῦ τάγματος τοῦ Χρυσομάλλου δέρατος (1429), 2) τοῦ τάγματος τοῦ Καρόλου τοῦ Γ' (1771), 3) τῆς Μαρίας-Λουΐζης (1792), 4) τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Φερδινάνδου (1811), 5) τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἑρμενεγίλδου (1814), 6) τοῦ τάγματος τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Καθολικῆς (1815), 7) τοῦ τάγματος τῆς Φιλανθρωπίας (1856), 8) τοῦ τάγματος τῆς Στρατιωτικῆς Ἀξίας (1864), 9) τοῦ τάγματος τῆς Ναυτικῆς Ἀξίας (1866), 10) τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος τῆς Μάρθας-Χριστίνας (1889), 11) τοῦ τάγματος τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΒ', 12) τοῦ τάγματος τῆς γεωργικῆς Ἀξίας (1905) καὶ 13) τοῦ τάγματος τῆς Ἀξίας διὰ τοὺς ἰδιώτας.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἱσπανίᾳ διαιρεῖται, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν, εἰς τρεῖς βαθμούς: εἰς στοιχειώδη, εἰς μέσην καὶ εἰς ἀνωτέραν. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ παρέχεται δωρεάν. Τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἀνέρχονται εἰς 30,000 περίπου μετὰ 3,000,000 μαθητῶν, καὶ συντηροῦνται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τῶν δήμων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ περὶ τὰ 6.000 ἰδιωτικὰ σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἀνέρχονται εἰς 80, μὲ 90.000 περίπου μαθητάς. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ 130 ἰδιωτικαὶ σχολαὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἱκανὸς ἀριθμὸς τῶν σχολῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἔχει πρακτικὸν χαρακτῆρα· ἐν αὐταῖς διδάσκονται κυρίως αἱ ἐφηρμοσμέναι ἐπιστῆμαι καὶ αἱ ζῶσαι γλῶσσαι καὶ παρασκευάζονται οἱ φοιτῶντες εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ ἀνωτάτη μόρφωσις παρέχεται εἰς 11 πανεπιστήμια μὲ 35.000 φοιτητὰς περίπου. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ σχολαὶ ἀνωτέρας εἰδικῆς μορφώσεως (μηχανικῶν, ἀρχιτεκτόνων, μεταλλειολόγων, διευθύνσεως φάρων, ὑδραυλικῶν καὶ δασολόγων, ναυτικαὶ σχολαί), καθὼς καὶ πολυτεχνεῖα, ἐμπορικαὶ σχολαί, καλλιτεχνικαί, γεωπονικαὶ κτλ. καὶ 55 διδασκαλεῖα. Ὡσαύτως ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἀκαδημίαι, ὧν σπουδαιότεραι ἡ γλωσσικὴ βασιλικὴ ἀκαδημία καὶ ἡ ἱστορικὴ βασιλικὴ ἀκαδημία, ἑδρεύουσαι ἐν Μαδρίτῃ. Ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πέντε στρατιωτικαὶ ἀκαδημίαι.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μορφωτικῶν ἱδρυμάτων ἡ Ἱσπανία ἔχει καὶ πολλὰς καὶ πλουσίας βιβλιοθήκας, καθὼς καὶ πλουσιώτατα μουσεῖα. Ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῆς αἱ σημαντικώτεραι εἶναι ἡ ἐθνική, ἡ πανεπιστημιακή, ἡ τῆς ἀκαδημίας τῆς ἱστορίας ἐν Μαδρίτῃ, αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς Βαρκελώνης, τῆς Σεβίλλης, τῆς Βαλεντίας, αἱ πολύτιμοι συλλογαὶ ἀρχείων ἐν Σιμάνκας, ἐν Βαρκελώνῃ (ἀρχεῖον τῆς Ἀραγῶνος), ἐν Σεβίλλῃ (ἀρχεῖον τῶν Ἰνδιῶν) κτλ. Ἐκ τῶν μουσείων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ Πράντο τῆς Μαδρίτης, περιέχον ἔργα τοῦ Μουρίλλο, τοῦ Βελάσκεθ, τοῦ Ριμπέρα, τοῦ Γκόϋα, τοῦ Τιτσιανοῦ, τοῦ Ραφαήλου κτλ., τὰ μουσεῖα τῆς Σεβίλλης, τῆς Βαλεντίας, τὸ Ἐσκουριὰλ κτλ.

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἐν Ἱσπανίᾳ περιλαμβάνει 1 ἀνώτατον δικαστήριον, 15 ἐφετεῖα, 52 πλημμελειοδικεῖα, 529 πρωτοδικεῖα καὶ 9.287 εἰρηνοδικεῖα. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον ἑδρεύει ἐν Μαδρίτῃ, τὰ δὲ ἐφετεῖα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πλημμελειοδικείων εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν. Τὰ εἰρηνοδικεῖα ἑδρεύουν εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν κοινοτήτων καὶ ἀναλογοῦν ἀνὰ ἓν δι' ἑκάστην ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἱσπανικοὶ κώδικες ἔχουν συνταχθῆ καὶ ἀνασυνταχθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γαλλικῶν, ἀπὸ ἐτῶν δὲ εὑρίσκονται ὑπὸ ἀναθεώρησιν ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ συσταθεισῶν εἰδικῶν ἐκ νομομαθῶν ἐπιτροπῶν.

Θρησκεύματα. Ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους εἶναι ἡ καθολική. Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1868 ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως καὶ πᾶσα ἄλλη θρησκεία ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἡ ἱσπανικὴ Ἐκκλησία περιλαμβάνει 9 ἀρχιεπισκοπάς, 54 ἐπισκοπάς, 19 297 ἐφημερίους, μετὰ 66 καθεδρικῶν ναῶν, 20.250 ναῶν, 17.200 παρεκκλήσια, 970 μοναστήρια ἀνδρῶν μὲ 12.000 μοναχούς, καὶ 3730 γυναικεῖα μοναστήρια μὲ 50.000 μοναχάς. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ ἄλλα θρησκεύματα μόλις ἀνέρχονται εἰς 10.000, ὧν οἱ περισσότεροι εἶναι διαμαρτυρόμενοι καὶ εὑρίσκονται ἐν Μαδρίτῃ, ὅπου διατηροῦν καὶ ναούς.

Στρατός. Ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου εἶναι ὁ βασιλεύς, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὰ δικαιώματά του διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὑπευθύνου ἐνώπιον τῶν Κόρτες. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν περιλαμβάνει ἕνδεκα τμήματα, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς ἀνὰ ἕνα στρατηγόν. Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἱσπανίας ἐτροποποιήθη πολλάκις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, αἱ τελευταῖαι δὲ ἐπελθοῦσαι μεταρρυθμίσεις ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τοῦ 1911, τοῦ 1918 καὶ τοῦ 1924. Ἡ στρατιωτικὴ θητεία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 21 ἔτους καὶ διαρκεῖ 18 ἔτη, ὧν 2 ἐν τῇ ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ, 4 ἐν τῇ δευτέρᾳ «καταστάσει» τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, 6 ἐν τῇ 1ῃ ἐφεδρείᾳ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐν τῇ 2ᾳ ἐφεδρείᾳ. Ὁ ἐν εἰρήνῃ στρατὸς ἀνέρχεται εἰς 150.000 ἄνδρας περίπου. Στρατιωτικῶς ἡ Ἱσπανία διαιρεῖται εἰς 8 περιοχάς, διοικουμένας ὑπὸ στρατηγῶν φερόντων τὸν τίτλον τοῦ «γενικοῦ ἀρχηγοῦ». Ἰδιαίτεροι «γενικοὶ ἀρχηγοὶ» διοικοῦν ἐπίσης τὰς Βαλεαρίδας, τὰς Καναρίους νήσους, τὴν Θέουτα καὶ Μελίλλα, καθὼς καὶ τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς τοῦ Τετουάν, τοῦ Λαρὰς καὶ τοῦ Ρίφ. Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ 1918, ὁ ὁποῖος ἰσχύει ἔτι, ὁ στρατὸς διαιρεῖται εἰς στρατὸν τῆς 1ης γραμμῆς, εἰς στρατὸν τῆς 2ας γραμμῆς καὶ εἰς ἠπειρωτικὸν στρατόν.

Ὁ στρατὸς τῆς πρώτης γραμμῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 μεραρχίας πεζικοῦ, 16 συντάγματα πεδινοῦ καὶ 8 ὀρεινοῦ πυροβολικοῦ, 30 συντάγματα ἱππικοῦ, τῶν ἀναλόγων τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν (μηχανικοῦ, γεφυροποιῶν, σιδηροδρόμων ραδιοτηλεγραφητῶν κλπ.) καὶ ἑνὸς σώματος ἀεροπλοΐας. Ἕκαστον σύνταγμα πεζικοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 ἀξιωματικοὺς καὶ 614 ἄνδρας. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ σῶμα καραβινοφόρων ἀριθμοῦν 660 ἀξιωματικοὺς καὶ 14.400 ἄνδρας, καθὼς καὶ σῶμα ἀστικῆς φρουρᾶς (Guardia civil), ἀποτελούμενον ἀπὸ 25.000 ἄνδρας.

Στόλος. Ὁ στόλος τῆς Ἱσπανίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 59 πλοῖα, τόννων 101.967, δυνάμεως συνολικῆς 625.904 ἵππων, μετὰ 372 τηλεβόλων καὶ 198 τορπιλλικῶν σωλήνων. Τὰ πλοῖα ταῦτα καταμερίζονται ὡς ἑξῆς: 2 θωρηκτά, 1 θωρηκτὸν καταδρομικόν, 7 καταδρομικά, 8 ἀντιτορπιλλικά, 22 τορπιλλοβόλα, 7 κανονιοφόροι, 12 ὑποβρύχια. Ὑπάρχουν ἐπίσης 1 ἀεροπλανοφόρον καὶ διάφορα ἄλλα βοηθητικά. Τὸ προσωπικὸν τῶν πλοίων ἀποτελεῖται ἀπὸ 890 ἀξιωματικοὺς καὶ 6.289 ναύτας. Τὸ σῶμα τῶν πεζοναυτῶν περιλαμβάνει 217 ἀξιωματικοὺς καὶ 4.264 ἄνδρας.

Δημόσια οἰκονομικά. Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς Ἱσπανίας δὲν εὑρίσκονται εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς τελευταίους πολέμους τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος καὶ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς, οἵτινες ἐπέφερον τὴν ἐξάντλησιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Ἡ κατάστασις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν τῆς Ἱσπανίας ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ τοῦ 1927 εἰς ἑκατομμύρια πεσετῶν:

Ἔσοδα		Ἔξοδα	
Φόροι ἄμεσοι........	110963	Γενικὰ ἔξοδα.	99849
Φόροι ἔμμεσοι.......	115038	Πολιτικὸν Γραφεῖον..	2478
Μονοπώλια.	70393	Ὑπ. Ἐξωτερικῶν . .	11315
Διάφορα ἔσοδα......	10943	» Δικαιοσύνης. ...	9958
		» Στρατιωτικῶν . .	34034
		» Ναυτικῶν	15 09
		» Ἐσωτερικῶν ...	25949
		» Παιδείας.......	16036
		» Δημοσ. Ἔργων	29144
		» Ἐργασίας	239
		» Οἰκονομικῶν ...	3457
		» Θησαυροφυλακ.	43431
		Ἀφρική..	3?7
		Μαρόκον	29528
		Ἀποσβέσεις	4603
		Τακτ. ἔξοδα...	313944
	307337	Ἔκτακτα ἔξοδα	44958

Τὸ δημόσιον χρέος τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὸ 1927 παρουσίαζε τὴν ἑξῆς κατάστασιν. Ἐξωτερικὰ δάνεια (εἰς ἑκατομμύρια πεσετῶν) 910.67, πάγια ἐσωτερικὰ δάνεια 16.575 39, κυμαινόμενον ἐξωτερικὸν χρέος 17.586 06. Μ. Δ. Β.

— [ΝΟΜΙΣΜΑΤ.]. Ἀπὸ τοῦ 1868 ἡ Ἱσπανία ἔχει νομισματικὸν σύστημα τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῆς λατινικῆς νομισματικῆς ἑνώσεως. Νομισματικὴ μονὰς ἡ ἀργυρᾶ πεσέτα (peseta), οὖσα ἡ αὐτὴ πρὸς τὸ 1 φράγκον τῆς λατινικῆς νομισματικῆς ἑνώσεως. 1 peseta=20 centimos. Τὰ χρυσᾶ νομίσματα εἶναι τίτλου 0.900. Τὸ τῶν 20 pesetas βάρους 6,45161 γρ. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἔπαυσεν ἡ κοπὴ μεταλλικῶν νομισμάτων. Ἤδη κυκλοφοροῦσι τραπεζογραμμάτια ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας. Αἱ εἰς τὸ ἄρτιον ἰσοτιμίαι εἶναι: 1 peseta = 14.868 νέας χρ. δραχμάς. 1 £=25,22 peseta. 1 $=5,18 peseta. Τ. Κ.

—[ΕΘΝΟΛ.] Ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως οἱ σημερινοὶ Ἱσπανοὶ εἶναι μῖγμα πολλῶν φυλῶν, αἵτινες κατῴκησαν τὴν χερσόνησον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τὸ μῖγμα τοῦτο εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης εἶναι τόσον ποικίλον, ὅσον ἐν Ἱσπανίᾳ. Περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἱσπανίας μαρτυροῦν πολυάριθμα λίθινα ἐργαλεῖα καὶ μνημεῖα, καθὼς καὶ σκελετοὶ ἀπολιθωμένων ζῴων, ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Ἱσπανία κατῳκήθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου, ὑπὸ λαοῦ τινος ἀνήκοντος εἰς τὴν φυλὴν τῶν Κρο-Μανιὸν (Cro-Magnon) καὶ ἀσχολουμένου εἰς τὸ κυνήγιον τῶν ταράνδων. Ὁ λαὸς οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς σημερινῆς Γαλλίας, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν ἐπιδρομέων καὶ ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ τὰ Πυρηναῖα. Κατόπιν ἐνεφανίσθησαν καὶ ἄλλαι φυλαί, κατὰ δὲ τὸν χαλκοῦν αἰῶνα ἔζων ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ τρεῖς τοὐλάχιστον φυλαί, αἵτινες δὲν εὑρίσκοντο εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μεταξύ των, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα κατῴκουν καὶ τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν εἶδος ὠχυρωμένων χωρίων. Μεταξὺ τῶν φυλῶν τούτων ἦσαν οἱ Ἴβηρες καὶ οἱ Βάσκοι, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖται εἰσέτι ὁ τόπος τῆς προελεύσεως, ἡ καταγωγὴ καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀφίξεως. Τῶν φυλῶν τούτων δύναται νὰ συναντήσῃ τις ἀκόμη καὶ σήμερον ἀμιγῆ τινα ὑπολείμματα, Ἰβήρων μεταξὺ τοῦ Μπιλμπάο καὶ Σεβίλλης καὶ Βάσκων εἰς τὰς γειτονικὰς τῶν Πυρηναίων περιοχάς. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ, μέγα μέρος τῆς χερσονήσου κατῳκήθη ἀπὸ τοὺς Κέλτας. Πρὸς τὸ ΒΔ τμῆμα τῆς Ἱσπανίας ἐνεφανίσθησαν κατόπιν οἱ Κελτίβηρες, προελθόντες ἐκ τῆς ἀναμίξεως Κελτῶν καὶ Ἰβήρων. Κατόπιν ἐπῆλθον οἱ Φοίνικες, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Ἴβηρας τὸν τρόπον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων τοῦ χαλκοῦ. Μετ' αὐτοὺς ἦλθον οἱ Ἕλληνες, οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ βραδύτερον οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ὅμως, ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως, δὲν ἔσχον μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν χώραν καὶ δὲν ἀφῆκαν βαθέα σημεῖα τῆς κατακτήσεώς των. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν βαρβαρικῶν εἰσβολῶν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην, ἡ γερμανικὴ φυλὴ τῶν Βισιγότθων κατώρθωσε νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας. Παρ' ὅλον ὅμως τὸν ἀφομοιωτικὸν χαρακτῆρά των, οἱ Βισιγότθοι, λόγῳ τοῦ ἐπαχθοῦς ζυγοῦ τὸν ὁποῖον ἐπέβαλον εἰς τοὺς ἐντοπίους, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν ῥίζας βαθείας παρὰ τῷ λαῷ. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σαρακηνοί, οἱ ὁποῖοι ἐνεφανίσθησαν κατόπιν, δὲν ἐδοκίμασαν μεγάλην δυσκολίαν εἰς τὴν ἐκδίωξίν των. Σήμερον ὑπάρχουν ἐν Ἱσπανίᾳ πολὺ ὀλίγα καὶ ἀπομεμονωμένα ἴχνη τῶν Βισιγότθων εἰς τὰ βόρεια καὶ τὰ κεντρικὰ τμήματα τῆς χώρας. Πολὺ μεγαλυτέραν ἐθνολογικὴν ἐπίδρασιν ἤσκησαν ἐν Ἱσπανίᾳ τὰ σημιτικὰ στοιχεῖα, ἰδίως εἰς τὸ ΝΑ τμῆμα τῆς χώρας. Οἱ Ἄραβες, εἰσβαλόντες κατὰ τὸν Η' αἰῶνα μ. Χ., καὶ μετὰ τούτους, κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα, οἱ Βέρβεροι (Ἀλμοχάδαι, Ἀλμοραβίδαι κ.τ.λ.), ἵδρυσαν, πρὸς τὸ Ν. τμῆμα τῆς Ἱσπανίας, ἰσχυρότατον κράτος, τὸ ὁποῖον διετήρησαν μέχρι τοῦ 1492 καὶ τὸ ὁποῖον ἀφῆκε βαθύτατα ἴχνη τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του.

Οἱ σημερινοὶ Ἱσπανοὶ παρουσιάζουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν πασῶν τῶν ἀνωτέρω φυλῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον συμπαγῆ τύπον, ἐπικρατοῦντα εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Πρὸς Β οἱ Βάσκοι διετήρησαν τὰ ἤθη των καὶ τὴν γλῶσσάν των· πρὸς τὰ ΒΔ, ἐν Γαλικίᾳ καὶ ἐν Λεώνῃ, ὑπάρχουν ἀκόμη ἱκανοὶ τύποι βραχυκεφάλων Κελτιβήρων. Ἡ βαθύτης τοῦ χρώματος τῶν Ἀνδαλουσίων μαρτυρεῖ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἤσκησαν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἀραβοβερβερικὰ στοιχεῖα. Οἱ Καταλάνοι φαίνονται λατινικῆς καταγωγῆς καὶ ἔχουν μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τοὺς σημερινοὺς Γάλλους, ἀποτελοῦντες καὶ τὸ βιομηχανικώτερον στοιχεῖον τῆς χώρας. Παρὰ τὴν ποικιλίαν ὅμως τῶν διαφόρων σημερινῶν τύπων, ὑπάρχει καὶ τύπος τις, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὸς τύπος τῶν σημερινῶν Ἱσπανῶν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπαντᾶται ἰδίως ἐν Καστίλλῃ· εἶναι μελαγχροινοί, ἀδύνατοι, μυώδεις, μετρίου ἀναστήματος, μὲ πρόσωπον ᾠοειδές, χείλη μᾶλλον παχέα καὶ ῥῖνα μεγάλην· αἱ γυναῖκες διακρίνονται διὰ τοὺς μεγάλους μέλανας ὀφθαλμούς των, σκιαζομένους ἀπὸ μακρὰς βλεφαρίδας, τὰς ἐξαιρετικῆς λεπτότητος χεῖράς των καὶ τοὺς μικροὺς πόδας των. Ὁ σημερινὸς Ἱσπανὸς ἔχει χαρακτῆρα ζωηρὸν καὶ παθητικόν, εἶναι λιτός, ἀγαπᾷ τὰς διασκεδάσεις, τὰς ταυρομαχίας καὶ τὰς ἀλεκτορομαχίας καὶ εἶναι λίαν φιλόμουσος, καταγινόμενος περισσότερον εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν καλλιτεχνίαν, παρὰ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐν τούτοις δεκαετηρίδας

Digitized by Google

παρατηρεῖται ἰσχυρὰ τάσις πρὸς τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας. Μ. Δ. Β.

—[ΙΣΤΟΡ.] Οἱ πρῶτοι οἵτινες ἀνεκάλυψαν τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν ἔθεσαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀρχαῖον γνωστὸν κόσμον, ἦσαν οἱ Φοίνικες, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα *Σπανία*, ὅπερ κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι μετέβαλον εἰς *Ἱσπανία* (Hispania). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπησχόλησε πολὺ τοὺς καταγινομένους μὲ τὴν ἐτυμολογίαν, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθωθῇ μέχρι τοῦδε νὰ εὑρεθῇ μετὰ θετικότητος ἡ ἀκριβὴς προέλευσις καὶ σημασία του. Τινὲς παράγουν τοῦτο ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ *Σιεφανιὰ* (Schephania), ὅπερ σημαίνει «χώρα τῶν κονίκλων». Εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν «σιχφὰν» (Schaphan) σημαίνει κόνικλος, φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀφθονία κονίκλων, οἱ δὲ Φοίνικες, οἵτινες πρῶτοι ἐπεσκέφθησαν ταύτην, τὴν ὠνόμασαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ζῴου τὸ ὁποῖον συνήντησαν εἰς μέγαν καὶ ἐκπληκτικὸν ἴσως ἀριθμόν. Ἄλλοι παράγουν αὐτὸ ἐκ τοῦ κελτικοῦ «σπάν», ὅπερ σημαίνει σύντροφος, καὶ ὅπερ ἐδόθη εἰς τὴν χώραν ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ὅταν οὗτοι συνεδέθησαν μὲ τοὺς Κέλτας, οἵτινες εἶχον ἐπιδράμει ἀπὸ βορρᾶ καὶ εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν χώραν. Ἄλλοι φρονοῦν ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν Καρχηδονίων (λατιν. Poeni ἢ Puni), οἵτινες εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν μετέβησαν ἐκεῖ. Οὗτοι παρατηροῦν ὅτι εἶναι συχνὴ ἡ προσθήκη τοῦ συριστικοῦ σ πρὸ τῶν ὀνομάτων ἐν τῇ λαϊκῇ γλώσσῃ. Ἄλλοι τέλος παράγουν αὐτὸ ἐκ τοῦ Πανός, τοῦ γνωστοῦ ἡμιθέου μετὰ τοῦ προθήματος his, κελτικῆς λέξεως σημαινούσης δύσιν.

Οἱ Φοίνικες ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἱσπανίας πολλὰς πόλεις καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον τῆς χώρας, διεξῆγον δὲ μόνοι αὐτοὶ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τὸ ἐμπόριον μετὰ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι, συναγωνιζόμενοι τοὺς Φοίνικας, ἐγκατέστησαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἰδίως παράλια τῆς χερσονήσου.

Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἕλληνες κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ μεταδώσουν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ των, ἔλαβε χώραν, ἀπὸ βορρᾶ, μεγάλη ἐπιδρομὴ κελτικῶν φυλῶν. Πᾶσαι ὅμως αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ τῆς δράσεως τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων φυλῶν ἐν Ἱσπανίᾳ, προέρχονται ἐκ πηγῶν, αἵτινες δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν αὐστηρὰν κριτικὴν καὶ ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τὴν μυθικὴν ἐποχήν. Ἡ πραγματικῶς ἱστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἱσπανίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ τῶν Καρχηδονίων, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Α') Ἡ Ἱσπανία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. *Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τοὺς Καρχηδονίους.* Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μεγάλης μητροπόλεως τῶν Φοινίκων Τύρου ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, τῷ 574 π. Χ., αἱ ἀποικίαι καὶ οἱ ἐμπορικοὶ σταθμοί, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐγκαταστήσει οἱ Φοίνικες ἐν τῇ Δύσει, ἤρχισαν νὰ ἀπειλοῦνται ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ἰθαγενῶν φυλῶν. Οὕτω, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ Γάδειρα, ἡ μεγάλη ἀποικία τῶν Φοινίκων ἐν Ἱσπανίᾳ, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Τυρδητανῶν καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν τῆς Καρχηδόνος, ἡ ὁποία ἦτο ἐπίσης ἀποικία τῶν Φοινίκων καὶ εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν δρᾶσίν της ἐφ' ὅλων τῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἐπέμβασίς της εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν Γαδείρων, ἐγένετο ἀρχή, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τῆς Τύρου καὶ τὸν ρόλον τῆς μητροπόλεως ἐφ' ὅλων τῶν φοινικικῶν ἀποικιῶν ἐν Ἱσπανίᾳ. Οἱ Καρχηδόνιοι κατ' ἀρχὰς εἶχον ἔλθει εἰς εἰρηνικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐντοπίους, τοὺς ὁποίους πολλάκις ἐχρησιμοποίησαν ὡς μισθοφόρους ὑπὸ τὰς σημαίας των. Μετὰ τὸν πρῶτον ὅμως Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ τὴν ἧτταν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων, ἐπεζήτησαν ἀντισταθμίσματα εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Πράγματι τῷ 238 π.Χ. ὁ Ἀμίλκας Βάρκας διῆλθεν, ἐπὶ κεφαλῆς καρχηδονιακῆς στρατιᾶς, τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ καθυπέταξεν ὁλόκληρον τὴν Βαιτικήν· ἐπὶ ὀκτὼ δὲ συνεχῆ ἔτη διέτρεξε τὸ Α. καὶ Β. τμῆμα τῆς χερσονήσου καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Βαρκελώνην (ὀνομασθεῖσαν οὕτω ἐκ τοῦ ὀνόματός του). Μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε δολοφονηθῇ, τῷ 228 π. Χ., ὁ Ἀμίλκας Βάρκας, εἶχε κατορθώσει νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὴν Καρχηδόνα τὸ ἥμισυ τῆς Ἱσπανικῆς χερσονήσου. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στρατοῦ Ἀσδρούβας ἐπεξέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὰς κατακτήσεις τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἔβρου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι, ἀνησυχοῦντες διὰ τὴν προέλασίν του, ἐπέβαλον εἰς αὐτὸν ὡς ὅριον τῶν καρχηδονιακῶν κτήσεων τὸν ποταμὸν τοῦτον. Ὁ Ἀσδρούβας ἔκτισε κατόπιν ἐπὶ τῶν ἱσπανικῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου τὴν Νέαν Καρχηδόνα ἢ Καρθαγένην, ἥτις ἀπετέλεσεν ἓν τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων τῆς ἐποχῆς. Τὸν Ἀσδρούβαν δολοφονηθέντα τῷ 223 π.Χ. διεδέχθη ὁ Ἀννίβας. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας πῶς ἡ πολιορκία τῆς Ζακάνθης (Sagunta) ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης μονομαχίας μεταξὺ Ρώμης καὶ Καρχηδόνος, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσεν ὁ δεύτερος Καρχηδονιακὸς πόλεμος. Ὁ καρχηδονιακὸς στρατός, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀννίβας ὡδήγησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπετελεῖτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Ἱσπανούς, αἱ περισσότεραι δὲ ἰθαγενεῖς φυλαὶ συνεμάχησαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποστείλουν ὁλόκληρον στρατιὰν πρὸς καθυπόταξιν τῶν ἱσπανικῶν φυλῶν, κατανοήσαντες ὅτι ἡ Ἱσπανία ἀπετέλει διὰ τὴν Καρχηδόνα ἀνεξάντλητον πηγὴν χρημάτων καὶ στρατιωτῶν. Πράγματι ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκηπίων κατώρθωσεν ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος νὰ κυριεύσῃ τὴν Καρθαγένην καὶ τὴν Βαιτικὴν χώραν καὶ νὰ κτίσῃ τὴν Ἰταλικὴν (Σεβίλλην), ὅτε δὲ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἰταλίαν, τῷ 204 π.Χ., τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς Ἱσπανίας εἶχεν ἤδη ὑποταγῇ εἰς τοὺς Ρωμαίους. Κατόπιν, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ζάμας, τῷ 201 π.Χ., ἡ Καρχηδὼν ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ πάσης αὐτῆς προστασίας ἐπὶ τῆς Ἱσπανίας.

Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἱσπανίας εἶχον κατ' ἀρχὰς δεχθῇ τοὺς Ρωμαίους ὡς συμμάχους. Μετὰ τὸ τέλος ὅμως τῶν καρχηδονιακῶν πολέμων εἶδον, ὅτι δὲν εἶχον ἐπιτύχει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀλλαγὴν δεσποτῶν. Δύο φύλαρχοι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἔβρου, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν νὰ παραμείνουν ἀνεξάρτητοι, ὁ Ἰνδιβίλις καὶ ὁ Μανδόνιος, ἡττήθησαν ἀπὸ τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας καὶ ἐφονεύθησαν (203—199 π. Χ.). Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες διέτρεξαν τὴν χώραν καὶ προσεκόμισαν εἰς τὴν Ρώμην ἀμυθήτους θησαυρούς. Ἡ Ἱσπανία ἔκτοτε ἐθεωρήθη ρωμαϊκὴ κτῆσις καὶ διῃρέθη εἰς δύο ἐπαρχίας: 1) Εἰς τὴν Ἐντεῦθεν Ἱσπανίαν (Hispania citerior) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καρθαγένην, καὶ εἰς τὴν Ἐκεῖθεν Ἱσπανίαν (Hispania ulterior) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κορδούην. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐπὶ πλέον τοῦ ἑνὸς αἰῶνος διάστημα εὑρίσκοντο εἰς διαρκεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ ἑνωθοῦν καὶ νὰ ὑπερισχύσουν, διαρκῶς καταβαλλόμενοι καὶ διαρκῶς ἐπαναστατοῦντες. Ὁ Κάτων τῷ 195, ὁ Σκηπίων Νασικᾶς τῷ 194, ὁ Φλαμίνιος τῷ 192, ὁ Παῦλος Αἰμίλιος τῷ 190, ὁ Καλπούρνιος Πίσων τῷ 188, ὁ Τερέντιος Οὐάρρων τῷ 184, ὁ Σεμπρώνιος Γράκχος τῷ 180 καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ρωμαῖοι στρατηγοὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν πρὸς καθυπόταξίν της. Κατὰ τὸ 170 ἡ Ρώμη, ἀπησχολημένη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἀνέκοψεν ἐπ' ὀλίγον τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀγῶνάς της. Τῷ 153 ἐξερράγη μεγάλη ἐπανάστασις ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τῶν Ρωμαίων, αἱ ρωμαϊκαὶ ὅμως λεγεῶνες, πειθαρχημέναι καὶ καλῶς ὠργανωμέναι, κατώρθωσαν νὰ καθυποτάξουν καὶ πάλιν τὰς ἀνοργανώτους καὶ ἄνευ συνοχῆς καὶ συνεργασίας ὀρδὰς τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ Ἱσπανία εἶχε σχεδὸν πᾶσα ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὁπότε νέα ἐξέγερσις ὑπὸ τὸν Σερτώριον ἐχρειάσθη τὴν παρουσίαν τοῦ Πομπηίου πρὸς καταστολήν της (83-72 π. Χ.). Τέλος αἱ λεγεῶνες τοῦ Αὐγούστου κατώρθωσαν νὰ ὑποδουλώσουν καὶ τὰ τελευταῖα ἐναπομείναντα ἀνυπότακτα ὑπολείμματα ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀστουρίας, ἀπὸ τοῦ 25 μέχρι τοῦ 15 π.Χ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τῆς Ἱσπανίας ταυτίζεται πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης. Ἡ Ἱσπανία εἶχε τόσον ταχέως ἐκρωμαϊσθῆ, ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος σχεδὸν πάντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὡμίλουν λατινικά, πολλοὶ δὲ Ἱσπανοί, ὡς ὁ Σενέκας, ὁ Μαρτιάλης, ὁ Λουκανός, ὁ Κοϊντιλιανὸς καὶ ἄλλοι εἶχον κατορθώσει νὰ ἀναδειχθοῦν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ρητορικήν. Βραδύτερον ἐκ τῆς Ἱσπανίας προῆλθον καὶ οἱ αὐτοκράτορες Τραϊανὸς καὶ Ἀδριανός. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 27 π. Χ. εἰς τὰς δύο προαναφερθείσας ἐπαρχίας προσετέθη καὶ τρίτη, ἡ τῆς Λουσιτανίας (σημερινῆς Πορτογαλίας), μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἐμερίταν. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς ἡ Ἱσπανία ἐγνώρισεν ἡμέρας μεγάλης εὐημερίας. Πολλαὶ πόλεις αὐτῆς εἶχον καταστῇ σπουδαῖα ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, ὅπως ἡ Ταρράκων, ἡ Νέα Καρχηδών, ἡ Ζάκανθα, ἡ Καισαραυγοῦστα (Σαραγόσσα), ἡ Κορδούη, ἡ Ἵσπαλις (Σεβίλλη), ἡ Μαλάκα, τὰ Γάδειρα (Κάδιξ) κ. τ. λ. Εὐρεῖαι καὶ ὡραῖαι ὁδοὶ ἥνωναν τὰς πόλεις ταύτας, αἱ κυριώτεραι δὲ τούτων ἦσαν ἡ ἄγουσα ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ διὰ τῆς Λεώνης καὶ Σαραγόσσης μέχρι Βαρκελώνης, καὶ ἡ ἀπὸ Ταρραγώνης διὰ Καρθαγένης καὶ Μαλάγας μέχρι τῶν Γαδείρων. Τῆς εὐημερίας ταύτης διεσώθησαν μέχρι σήμερον σημαντικὰ δείγματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἐρείπια ἱπποδρομίων, πύργων, ὑδραγωγείων, δεξαμενῶν, ἁψίδων, γεφυρῶν, κτλ.

Β') Ἡ Ἱσπανία κατὰ τὸν μεσαίωνα. *Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τοὺς Βισιγότθους.* Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἤρχισε νὰ κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένων ἀτάκτων βαρβαρικῶν ὀρδῶν. Ἡ μεγάλη ἐπιδρομὴ τῶν γερμανικῶν, σλαυϊκῶν καὶ ταρταρικῶν φυλῶν, κατὰ τὸ 406 μ. Χ., εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν Πυρηναίων. Πρὸ αὐτῶν αἱ βαρβαρικαὶ ὀρδαὶ ἐσταμάτησαν ἐπ' ὀλίγα ἔτη. Τέλος ὅμως τὰ διέβησαν, κατὰ τὸ 409 μ. Χ. Οἱ Σουηβοί, οἱ Ἀλανοὶ καὶ οἱ Βάνδαλοι ἐξηπλώθησαν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου, τὴν ὁποίαν ἐπέρασαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐνῷ ὅμως οἱ βάρβαροι οὗτοι κατεγίνοντο εἰς τὴν διανομὴν τῶν χωρῶν τῆς Ἱσπανίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Βισιγότθων Ἀταοῦλφος, διάδοχος τοῦ Ἀλαρίχου, ἐξεκένωσεν οἰκειοθελῶς τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ συνθήκης, τὴν ὁποίαν συνῆψε μετὰ τοῦ Ὀνωρίου, περιωρίσθη εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ΝΔ Γαλατίας καὶ τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας (412). Ὁ Ἀταοῦλφος, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι βάρβαροι ἡγεμόνες, ἐπολέμησε κατόπιν ὡς μισθοφόρος διὰ λογαριασμὸν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, κατέλαβε τὸ παραχωρηθὲν εἰς αὐτὸν τμῆμα τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βαρκελώνην, γενόμενος οὕτως ὁ πρῶτος Βισιγότθος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀταούλφου, ἐξελέγη βασιλεὺς τοῦ ὑπὸ τῶν Βισιγότθων κατεχομένου τμήματος τῆς Ἱσπανίας ὁ Σιγέριχος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Βαλλίας, ὁ ὁποῖος συνεμάχησε πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν βαρβάρων, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν Ἱσπανίαν. Οὗτος κατώρθωσε, κατόπιν πολλῶν μαχῶν, ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Βανδάλους εἰς τὰ ὄρη τῆς Γαλικίας καὶ ἐξωλόθρευσε σχεδὸν τελείως τοὺς Ἀλανούς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξαφανίζονται πλέον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Ὁ Βαλλίας εἶχε καταστήσει πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του τὴν Τουλούζην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 420 μ. Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἱσπανία κατείχετο ἀπὸ τρεῖς κυρίως λαούς: τὸ ΒΑ τμῆμα, μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἔβρου, κατεῖχον οἱ Βισιγότθοι, τὴν Λουζιτανίαν οἱ Σουηβοὶ καὶ τὴν Βαιτικὴν καὶ τὰ πρὸς τὸν ὠκεανὸν τμήματα οἱ Βάνδαλοι. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς Ἱσπανίας εὑρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὴν ψιλὴν αὐτῶν ἐπικυριαρχίαν.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἀπὸ τὰς σκοτεινοτέρας καὶ μᾶλλον ταραχώδεις τῆς ἱσπανικῆς ἱστορίας. Παντοῦ βασιλεύει τὸ χάος καὶ ἡ ἀναρχία. Εὐτυχῶς κατὰ τὸ 429, οἱ Βάνδαλοι, ὀσφρανθέντες πλουσιωτέραν λείαν, ἐγκατέλειψαν τὴν Ἱσπανίαν καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὰ ἀφρικανικὰ παράλια. Οἱ Βάνδαλοι δὲν εἶχον ἀφήσει βαθέα φυλετικὰ ἴχνη εἰς τὰς ἱσπανικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας εἶχον λεηλατήσει κατὰ τὴν διαμονήν των, πλὴν τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον ἔδωσαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοικηθεῖσαν ἐπαρχίαν Βανδαλουσίαν ἢ Ἀνδαλουσίαν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησεν ἔκτοτε. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Βανδάλων κατέλαβον τὴν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην χώραν οἱ Σουηβοί, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν κατόπιν ἰσχυρὸν βασίλειον καὶ περιῆλθον εἰς σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Βισιγότθους καὶ τοὺς Ρωμαίους. Ἐπηκολούθησε σειρὰ Βισιγότθων βασιλέων, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καί τινες τῶν ὁποίων εἶχον λάβει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς διαμάχας, ὅπως ὁ Ρεκαρέδος, ὁ ὁποῖος συνεκάλεσε σύνοδον εἰς τὸ Τολέδον πρὸς ἀποκήρυξιν τοῦ ἀρειανισμοῦ. Ὁ Σισεβοῦθος (612) προέβη εἰς ἀπηνῆ διωγμὸν τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱσπανίας καὶ κατόπιν ἐπιτυχοῦς ἐκστρατείας κατέλαβε τὴν Θέουτα καὶ τὴν Ταγγέρην, ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς.

Ὁ σημαντικώτερος βασιλεὺς τῶν Βισιγότθων ὑπῆρξεν ὁ Βάμπας, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βασίλειόν του ἐπὶ τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τῆς Ἱσπανίας καὶ νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχεῖς πολέμους καὶ ἐκεῖθεν τῶν Πυρηναίων. Ὁ Βάμπας ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἐξωραΐσας συγχρόνως καὶ τὸ Τολέδον, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Ἀθαναγίλδου ἦτο ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Βισιγότθων. Ἡ βασιλεία τοῦ Βάμπα ἔληξε κατὰ παράδοξον τρόπον. Εἷς τῶν ἀξιωματικῶν του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πίῃ ναρκωτικόν, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς ἐπενεργείας αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ τὸν ξυρίσῃ καὶ νὰ τὸν ἐνδύσῃ διὰ μοναχικοῦ ἐνδύματος. Ὁ Βάμπας, ὅταν ἀφυπνίσθη, βαρέως φέρων τὴν γελοιοποίησιν ἣν ὑπέστη καὶ κατόπιν τῆς ὁποίας κατὰ τὰ γοτθικὰ ἔθιμα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ εἶναι βασιλεύς, μὴ θέλων δ' ἀφ' ἑτέρου νὰ βυθίσῃ τὴν χώραν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, ἠναγκάσθη νὰ ὑποδείξῃ τὸν ἀξιωματικόν, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ δράστης τῆς γελοιοποιήσεώς του, ὡς διάδοχόν του καὶ νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς μοναστήριον. Ἡ βασιλεία τοῦ διαδόχου αὐτοῦ εἶναι ἀρκετὰ σκοτεινή. Κατὰ τοὺς θρύλους τοὺς ὁποίους περισυνέλεξαν οἱ χρονογράφοι, ὁ διοικητὴς τῆς Θέουτα κόμις Ἰουλιανός, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Φλωρίνδαν εἶχε βιάσει ὁ βασιλεὺς τῶν Βισιγότθων Ροδερῖχος, ἐκάλεσεν ἐναντίον του τοὺς Ἄραβας καὶ ἔδωκεν οὕτω τὴν πρώτην ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν, ὅπως οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐπιδράμουν κατὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ καταλύσουν τὸ κράτος τῶν Βισιγότθων.

Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τοὺς Ἄραβας. Ὁ ἐν Καϊρουὰν ἑδρεύων βαλῆς τῆς Βορείου Ἀφρικῆς Μουσᾶ, δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν χαλίφην Βαλὶντ τὴν ἄδειαν νὰ

Digitized by Google

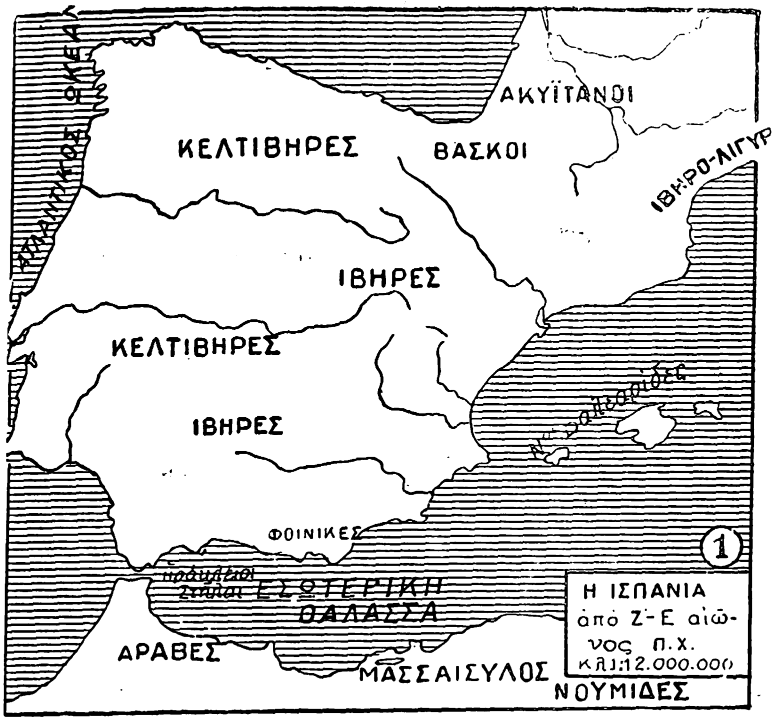

Η ΙΣΠΑΝΙΑ από Ζ'-Ε' αἰῶνος π.Χ. Κλ.1:12.000.000

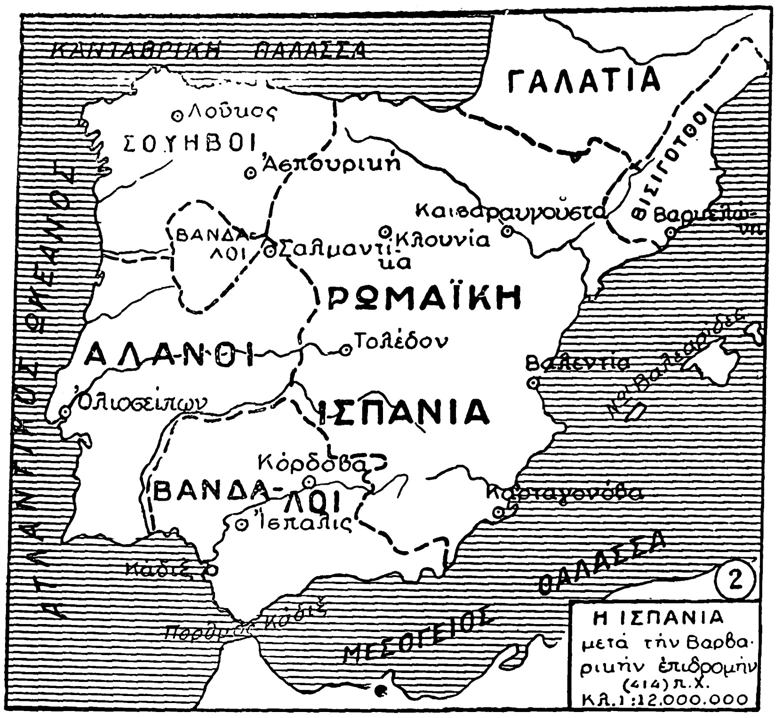

Η ΙΣΠΑΝΙΑ μετὰ τὴν Βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν (414) π.Χ. Κλ.1:12.000.000

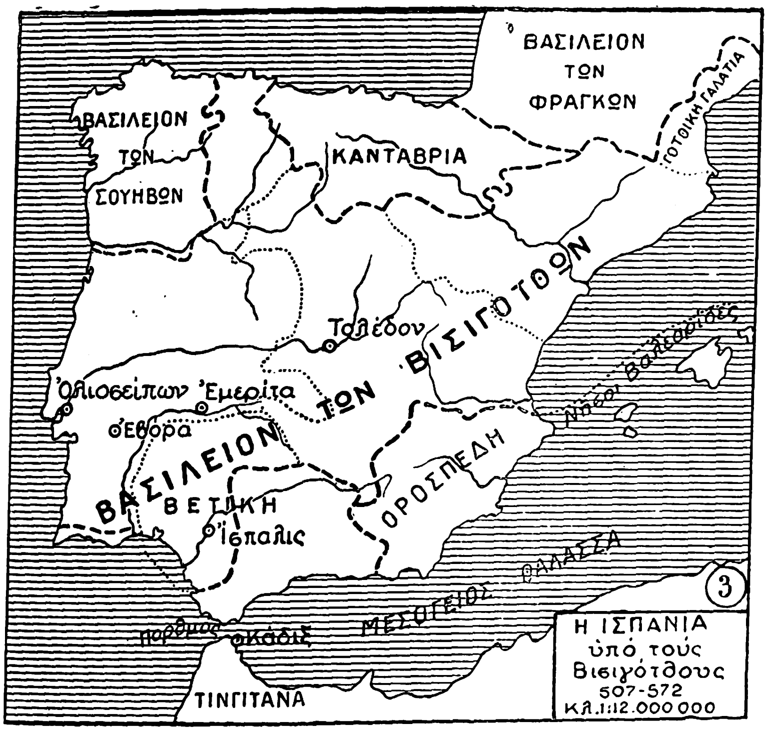

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ὑπὸ τοὺς Βισιγότθους 507-572 Κλ.1:12.000.000

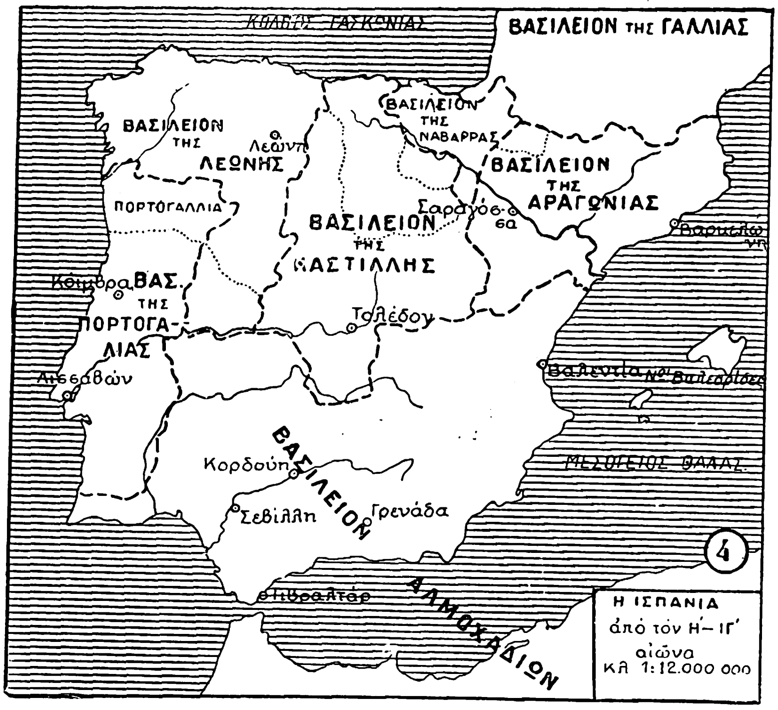

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ἀπὸ τὸν Η'-ΙΓ' αἰῶνα Κλ 1:12.000.000

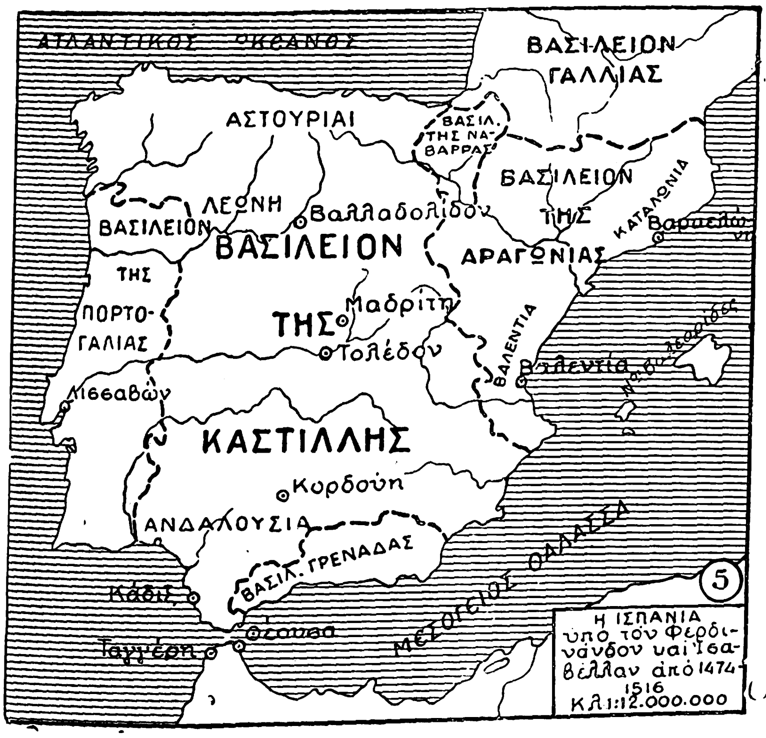

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ὑπὸ τὸν Φερδινάνδον καὶ Ἰσαβέλλαν ἀπὸ 1474-1516 Κλ.1:12.000.000

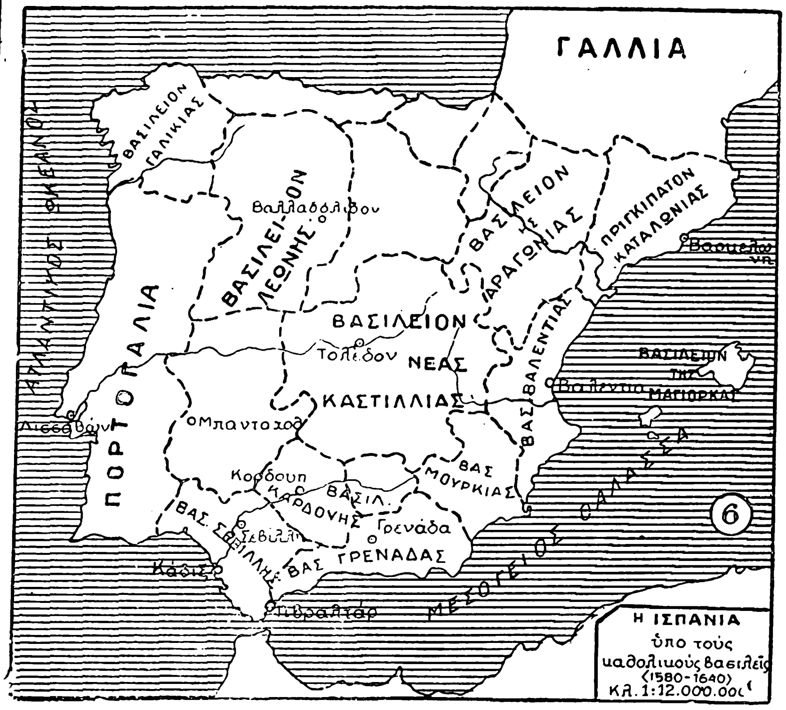

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ὑπὸ τοὺς καθολικοὺς βασιλεῖς (1580-1640) Κλ.1:12.000.000

Digitized by Google

διέλθη τὸν πορθμόν. Ὁ Μουσᾶ ἀπέστειλε κατ' ἀρ-
χὰς σῶμα ἐκ 400 ἱππέων Βερβέρων, οἱ ὁποῖοι
προέβησαν, τῷ 710, εἰς ἀναγνώρισιν ἐν Ἀνδαλου-
σίᾳ, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξώπλισε στρατιὰν ἐκ
12.000 Βερβέρων ἐκ τῆς φρουρᾶς τῆς Ταγγέρης
μετά τινων ἑκατοντάδων Ἀράβων ὑπὸ τὰς διαταγὰς
τοῦ Ταρίκ, οἵτινες διεπεραιώθησαν εἰς Ἱσπανίαν.
Ὁ στρατὸς αὐτὸς διῆλθε παρὰ τὸ ὄρος Κάλπε,
τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ὠνομάσθη Τζέμπελ Ταρίκ, ἤτοι
ὄρος τοῦ Ταρίκ, ἐξ οὗ, κατὰ παραφθοράν, προῆλθε
τὸ Τζιμπραλτὰρ καὶ Γιβραλτάρ. Ἡ στρατιὰ αὕτη
κατ' ἀρχὰς κατενίκησε τοὺς πρώτους Χριστιανούς,
τοὺς ὁποίους συνήντησεν ὑπὸ τὸν Θευδέμιρον
καὶ κατόπιν, διαιρεθεῖσα εἰς διαφόρους ὁμάδας,
διεσκορπίσθη καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, διασπεί-
ρουσα πανταχοῦ τὸν τρόμον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βα-
σιλεὺς Ροδερῖχος συνεκέντρωσε πολυάριθμον στρα-
τιὰν Γότθων καὶ Ἱσπανορρωμαίων καὶ συνηντήθη,
παρὰ τὸ Χέρεθ, πρὸς τὸν Ταρίκ, ὁ ὁποῖος εἶχε
συνενώσει πάντα τὰ τμήματα τῆς στρατιᾶς του,
ἅτινα εἶχον αὐξηθῆ ἀπὸ πολλοὺς Ἑβραίους καὶ
Χριστιανοὺς δυσηρεστημένους ἐκ τῆς διοικήσεως
τῶν Γότθων. Ἡ μάχη ὑπῆρξε πεισματώδης καὶ
αἱματηρά, διαρκέσασα τρεῖς ἡμέρας. Ὁ Ροδερῖ-
χος κατά τινας μὲν ἐφονεύθη διὰ τῆς χειρὸς τοῦ
Ταρίκ, κατ' ἄλλους δὲ κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς
τὰ ὄρη τῆς Γαλικίας. Ὁ Θευδέμιρος, μετὰ τμή-
ματος τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν
ἐπαρχίαν του Καρθαγένην, ὅπου ἀνεκηρύχθη βα-
σιλεὺς καὶ ἀντέστη ἐπὶ μακρὸν εἰς τοὺς Μουσουλ-
μάνους, ἐνῷ ὁ Ταρὶκ κατεδίωξε τοὺς φυγάδας
πρὸς τὸν ποταμὸν Γκουαντιάνα καὶ καθυπέταξε
ταχέως ὁλόκληρον τὴν χώραν.

Ὁ Μουσᾶ, ζηλοτυπήσας διὰ τὰς νίκας τοῦ ὑφι-
σταμένου του, συνεκέντρωσε νέαν ἰσχυρὰν στρα-
τιὰν καὶ διεπεραιώθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱσπα-
νίαν, ὅπου διέταξε τὸν Ταρὶκ νὰ σταματήσῃ τὴν
προέλασίν του. Οὗτος ὅμως δὲν ὑπήκουσεν, ἀλλ'
ἐξηκολούθησε τὰς κατακτήσεις του, κυριεύσας
τὰς σημαντικὰς πόλεις Ἔθιχα, Μαλάγαν, Κορδούην
καὶ τὸ Τολέδον, ὅπου εὗρεν ἀμυθήτους θησαυρούς.
Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Μουσουλμᾶνοι οὗτοι μικρὰν
μόνον ἀντίστασιν συνήντων κατὰ τὴν προέλασίν
των. Διότι εἶχον αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ἀποφεύ-
γουν τὰς λεηλασίας καὶ νὰ σέβωνται τοὺς πληθυ-
σμούς, τὴν ἰδιοκτησίαν των, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά
των καὶ τὴν θρησκείαν των, ἀφίνοντες εἰς αὐτοὺς
εἶδός τι αὐτοδιοικήσεως, ἐπὶ τῇ καταβολῇ μικροῦ
φόρου, ὁ ὁποῖος ἐποίκιλλεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πέμπτου
μέχρι τοῦ ἑνὸς δεκάτου τοῦ εἰσοδήματος, καὶ ὁ
ὁποῖος ἦτο ὀλιγώτερον ἐπαχθὴς ἀπὸ τὸν φόρον
τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνον εἰς τοὺς Βισιγότθους. Μι-
κραὶ φρουραὶ ἀποτελούμεναι ἐξ ἐντοπίων Ἑβραίων
καὶ ὀλίγων Μουσουλμάνων ἤρκουν νὰ κρατοῦν
τὰς κατακτωμένας πόλεις εἰς τὴν ὑποταγήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μουσᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀπο-
βιβασθῆ εἰς τὴν Ἱσπανίαν τῷ 712, κατέλαβε τὴν
Σεβίλλην καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις μεταξὺ τοῦ
Γκουανταλκιβὶρ καὶ τοῦ Γκουαντιάνα καὶ ἐπο-
λιόρκησε τὴν ὀνομαστὴν τότε καὶ ὀχυρωτάτην
πόλιν Μερίντα, τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ κυ-
ριεύσῃ, ἀφοῦ ἀπώλεσε μέγαν ἀριθμὸν στρατιω-
τῶν καὶ ἀφοῦ μετέφερεν ἰσχυρὰς ἐνισχύσεις ἐξ
Ἀφρικῆς. Κατόπιν ὁ Μουσᾶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ
Τολέδου, τὸ ὁποῖον ὁ Ταρὶκ εἶχεν ἐγκαταλείψει
πρὸς στιγμήν, χάριν ἐκστρατείας εἰς τὴν Παλαιὰν
Καστίλλην. Μετ' ὀλίγον οἱ δύο Μουσουλμᾶνοι στρα-
τηγοὶ συνεφιλιώθησαν, ὁ δὲ Μουσᾶ ἀνέθεσεν εἰς
τὸν Ταρὶκ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀνατολικὴν Ἱσπανίαν,
ἐνῷ αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν καθυπόταξιν τῆς δυτικῆς.
Εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τοῦ ἔτους ἡ Ἱσπανία,
ἀπὸ τοῦ Γιβραλτὰρ μέχρι τῶν Πυρηναίων εἶχεν
ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Μουσουλμάνους. Λέγεται μάλι-
στα ὅτι ὁ Μουσᾶ εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιον νὰ κα-
τακτήσῃ ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐπι-
στρέψῃ εἰς τὴν Συρίαν παρακάμπτων τὰς ἀκτὰς
Μαύρης θαλάσσης. Τῷ 713 ὅμως ὁ χαλίφης ἀνε-
κάλεσε τὸν Μουσᾶ καὶ τὸν Ταρὶκ καὶ ἀφῆκε διοι-
κητὴν τῆς Ἱσπανίας τὸν υἱὸν τοῦ πρώτου Ἄμπντ-
ἐλ-Ἀζίζ.

Οὗτος ἐπέδειξε μεγάλην εὐμένειαν πρὸς τοὺς
Χριστιανοὺς καὶ λέγεται ὅτι ἐνυμφεύθη κρυφίως
τὴν χήραν τοῦ Ροδερίχου. Μετὰ παρέλευσιν διε-
τίας ὅμως ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ χαλίφου.
Εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ οἱ Ἄραβες στρατιῶται τῆς
Ἱσπανίας ἐξέλεξαν τὸν πολεμιστὴν Ἀγυοὺπ (715),
ὁ ὁποῖος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὴν Σε-
βίλλην εἰς τὴν Κορδούην καὶ διῴκησε τὴν χώραν
μετὰ δικαιοσύνης καὶ πατρικῆς ἀληθῶς φροντί-
δος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἐλ-Χὸρρ καὶ κατόπιν ὁ
Ἔσ-Σὰμχ (718), γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζάμα ἢ
Θάμα, ὁ ὁποῖος ἐπέδραμε καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν,
ἀλλ' ἡττήθη παρὰ τὴν Τουλούζην καὶ ἐφονεύθη.
Ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν, εἷς τῶν Μουσουλμάνων ἀρ-
χηγῶν, οἵτινες ἐπανέφερον εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὰ
συντρίμματα τῆς ἀραβικῆς στρατιᾶς τοῦ Ζάμα,
ἀνεκηρύχθη βαλῆς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ἀλλὰ
μετ' ὀλίγον ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Αμμπάζα, ὁ
ὁποῖος ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἧτταν τῆς Του-
λούζης καὶ κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Καρ-
κασσὸν καὶ τὴν Λυών, νὰ λεηλατήσῃ τὰς ὄχθας
τῶν ποταμῶν Ροδανοῦ καὶ Σὼν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ
εἰς τὴν Ἱσπανίαν μετὰ πλουσίων λαφύρων. Κα-
τόπιν ὅμως προσεβλήθη παρὰ τὴν Ναρβόννην καὶ
τραυματισθεὶς ἀπέθανεν. Οἱ διαδεχθέντες τοῦτον,
ἀπὸ τοῦ 725 μέχρι τοῦ 728, πέντε βαλῆδες δὲν
κατώρθωσαν νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν.
Ἕνεκα τούτου ὁ χαλίφης τῆς Δαμασκοῦ ἀνέθεσε
καὶ πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀραβικῶν στρατευ-
μάτων τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν, ὁ
ὁποῖος αὐτὴν τὴν φορὰν παρεσκεύασεν οὐχὶ
ἁπλῆν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Γαλατίαν, ἀλλὰ σοβα-
ρωτάτην ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐκεῖθεν
τῶν Πυρηναίων χώρας..

Ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμὰν στηριζόμενος ἐπὶ τῆς μεγά-
λης φήμης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τὴν
γενναιότητά του καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν του, ἔκα-
μεν ἔκκλησιν εἰς ὅλον τὸν μουσουλμανικὸν κό-
σμον καὶ ἐκήρυξε τὸν ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν
Χριστιανῶν. Ἡ ἔκκλησίς του εὗρεν εὐρεῖαν ἀπή-
χησιν εἰς ἁπάσας τὰς φυλὰς τῆς Συρίας, τῆς Αἰ-
γύπτου καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς, ὁπόθεν
πολλαὶ χιλιάδες πιστῶν προσέτρεξαν ὑπὸ τὰς ση-
μαίας του. Οὕτω δὲ ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν, κατορ-
θώσας νὰ συγκεντρώσῃ σημαντικὸν στρατόν,
διῆλθε τὰ Πυρηναῖα, ἐδῄωσεν ὁλόκληρον τὴν
Γασκωνίαν, ἐκυρίευσε τὸ Βορδώ, ἐνίκησε τὰ
γαλλικὰ στρατεύματα τοῦ κόμιτος Εὔδωνος (Eu-
des) καὶ ἐπυρπόλησεν ἓν τῶν προαστείων τοῦ
Πουατιέ. Κατ' ἐκείνην ὅμως τὴν στιγμὴν κατέ-
φθανεν ὁ Κάρολος Μαρτέλλος, ἡγούμενος ἱκανοῦ
ἀριθμοῦ γερμανικῶν ὀρδῶν, οὕτω δέ, εἰς τὰς γει-
τονικὰς πεδιάδας διεξήχθη μεταξὺ τῶν πολεμι-
στῶν τοῦ Βορρᾶ, περιβεβλημένων τὰς σιδηρᾶς
των πανοπλίας, καὶ τῶν Ἀράβων, ἱππευόντων
ταχυτάτους ἵππους καὶ βοηθουμένων ὑπὸ ἡμιγύ-
μνων Βερβέρων. μία τῶν μεγαλυτέρων καὶ ση-
μαντικωτέρων μαχῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ μάχη
διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἀλλ' οἱ Ἄραβες
τὴν νύκτα τῆς δευτέρας ἡμέρας (Ὀκτώβριος
τοῦ 732), καθ' ἣν ἐφονεύθη γενναίως μαχό-
μενος καὶ ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν, πρὶν ἔτι ἡττηθοῦν
κατὰ κράτος, ὑπεχώρησαν, παραλαβόντες μεθ'
ἑαυτῶν καὶ τὰ πλούσια λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχον
συγκεντρώσει καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελον νὰ ἐκθέ-
σουν εἰς τὸν κίνδυνον τῶν συνεπειῶν μιᾶς ὀλο-
σχεροῦς ἥττης. Ἡ μάχη αὕτη ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν
ἐπέκτασιν τοῦ Ἰσλὰμ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ
ἔσωσε τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Οἱ διαδεχθέντες τὸν Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν, Ἄμπντ
ἐλ-Μαλὶκ καὶ κατόπιν ὁ Ὄκμπα-ἴμπν-ἐλ-Χατζὰτζ
ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ νέου κατὰ τῶν Φράγ-
κων, ἀλλ' ἡττήθησαν ἐπανειλημμένως. Ὁ Ὄκμπα
ἐν τούτοις προητοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκ νέου
ἐκεῖθεν τῶν Πυρηναίων, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ
ἀδελφοῦ του, διοικητοῦ τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως κα-
ταστείλῃ τὴν ἐκραγεῖσαν τότε ἐπικίνδυνον στάσιν
τῶν Βερβέρων. Ὁ Ὄκμπα καθυπέταξε τοὺς Βερ-
βέρους, ἀλλ' ἡ ἀπουσία του ἐκ τῆς Ἱσπανίας
προεκάλεσε καὶ ἐκεῖ ταραχάς. Ἐπηκολούθησε πε-
ρίοδος ἐμφυλίων σπαραγμῶν μεταξὺ Ἀράβων καὶ
Βερβέρων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων διῆλ-
θον τὸν πορθμὸν 20.000 Βέρβεροι. Ὁ βαλῆς
Ἀμποὺ-λ-Καττὰρ κατώρθωσε πρὸς στιγμὴν νὰ
ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν διὰ τῆς διανομῆς γαιῶν εἰς
τοὺς Ἄραβας, τοὺς Ὑεμενίτας, τοὺς Συρίους καὶ
τοὺς Βερβέρους. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐφονεύθη καὶ
οὗτος ὑπὸ ἐπαναστατῶν καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχη-
γίαν, κατόπιν ἀποφάσεως ὅλων τῶν Μουσουλμά-
νων ἀρχηγῶν ἐν Ἱσπανίᾳ, συνελθόντων εἰς τὴν
Κορδούην, ὁ Γιουσοὺφ-ἐλ-Φιχρῆ, ὁ ὁποῖος διῴ-
κησε τὴν Ἱσπανίαν μετὰ φρονήσεως καὶ δικαιοσύ-
νης, διαιρέσας αὐτὴν εἰς πέντε ἐπαρχίας, τῆς Ἀν-
δαλουσίας, τῆς Καρθαγένης, τῆς Μερίντα (Λουσι-
τανίας καὶ Γαλικίας), τῆς Σαραγόσσας καὶ τῆς Σε-
πτιμανίας. Δὲν παρῆλθον ὅμως πολλὰ ἔτη ἀπὸ τῆς
ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Γιουσοὺφ εἶχε θέσει
ποιάν τινα τάξιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἱσπανίας,
ὅτε ἐν Συρίᾳ ἔλαβε χώραν ἡ ἐπανάστασις τῶν
Ἀββασιδῶν, οἵτινες ἀνέτρεψαν τοὺς Ὀμεϋάδας
τῆς Δαμασκοῦ (750). Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἔσχε
τὸν ἀντίκτυπόν της ἐν Ἱσπανίᾳ, ὅπου ἐξερράγησαν
ἐμφύλιοι ἀγῶνες, οἵτινες διῄρεσαν καὶ ἐξησθένη-
σαν τοὺς Ἄραβας. Κατὰ τὸ 756 μ. Χ. μάλιστα
ἡ μουσουλμανικὴ δύναμις ἐφαίνετο ὅτι ἔβαινε
πρὸς ἄμεσον κατάρρευσιν, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Ἄμπντ
ἐρ-Ραμὰν-ἴμπν-Μωαβίας.

Ἡ Ἱσπανία μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦτο ἁπλῆ
ἐπαρχία, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὸν διοικητὴν ἢ βαλῆν
τῆς Ἀφρικῆς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ χαλίφου τῆς
Δαμασκοῦ. Πολλάκις ὅμως οἱ διοικηταὶ αὐτῆς ἐξε-
λέγοντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῶν
εὑρισκομένων ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἔδρων σχεδὸν πάν-
τοτε ἐν πλήρει ἀνεξαρτησίᾳ. Μετὰ τὴν ἐπικράτη-
σιν τῶν Ἀββασιδῶν ἐν Δαμασκῷ, εἷς τῶν Ὀμεϋά-
δῶν, ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμὰν-ἴμπν-Μωαβίας, διαφυ-
γὼν τὴν σφαγήν, κατέφυγε, μετὰ μυρίας περιπε-
τείας ἐν Ἀφρικῇ, εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου ὕψωσε
τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ συναθροίσας
μέγαν ἀριθμὸν Συρίων, Αἰγυπτίων καὶ Βερβέρων
κατέλαβε τὴν Κορδούην καὶ ἀνεκηρύχθη ἐμίρης
ὁλοκλήρου τῆς χώρας. Ὁ ἐμίρης οὗτος ἐκυβέρ-
νησε τὴν Ἱσπανίαν ὡς ἀληθὴς βασιλεὺς ἀνεξάρ-
τητος καὶ κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν κατάρ-
ρευσιν. Ἠγάπα τὴν ποίησιν καὶ τὰς καλὰς τέχνας
καὶ ἐφιλοδόξησε νὰ καταστήσῃ τὴν Κορδούην
ἀνωτέραν τῆς Δαμασκοῦ καὶ κέντρον τῶν Μου-
σουλμάνων. Ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμὰν-ἴμπν-Μωαβίας
ὑπῆρξε δεξιὸς κυβερνήτης καὶ διεκρίθη διὰ τὴν
πληθώραν τῶν δημοσίων ἔργων, τὰ ὁποῖα κατε-
σκεύασε καθ' ὅλην τὴν Ἱσπανίαν. Ἐπροίκισε τὴν
Κορδούην δι' ὡραιοτάτων κτιρίων και ἔθεσε τὰ
θεμέλια τοῦ περιφήμου μεγάλου τζαμίου, ὅπερ
προσέδωκε μέγιστον γόητρον εἰς τὴν πόλιν με-
ταξὺ τοῦ μωαμεθανικοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν δια-
δόχων του ἐξηκολούθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι
καὶ ἔλαβον χώραν πολλαὶ στάσεις στρατιωτῶν καὶ
ἐπαναστάσεις διαφόρων διαμερισμάτων, καθὼς
καὶ ἱεροὶ πόλεμοι ἐναντίον τῶν χριστιανικῶν κρα-
τῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον συμπηχθῆ ἐν Ἀστουρίᾳ, ἐν
Καταλωνίᾳ καὶ ἐν Ναβάρρᾳ. Κατὰ τὸν ἐπακολου-
θήσαντα αἰῶνα (788—888) ἡ ἱστορία τῆς Ἱσπα-
νίας ὑπῆρξε λίαν ταραχώδης. Τῷ 912 ὅμως ἀνέ-
λαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ὁ Ἄμπντ-ἐρ-
Ραμὰν ὁ Γ', ὁ ὁποῖος, καίτοι νεώτατος, μόλις εἰκο-
σαετής, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ λαβὼν
μετ' ὀλίγον τὸν τίτλον τοῦ «ἀρχηγοῦ τῶν πιστῶν»
(ἐμὶρ-ἀλ-μουμενίν), ὅστις ἰσοδυνάμει μὲ τὸν τοῦ
χαλίφου, διέκοψε πάντα δεσμὸν μὲ τὸν χαλίφην
τῆς Βαγδάτης.

Ὁ νέος οὗτος χαλίφης τῆς Κορδούης, κατὰ τὴν
μακρὰν βασιλείαν του (912—961), ἡ ὁποία ὑπῆρ-
ξεν ἡ μᾶλλον ἔνδοξος τῆς μουσουλμανικῆς περιό-
δου ἐν Ἱσπανίᾳ, διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους κατὰ
τῶν Χριστιανῶν βασιλέων τοῦ βορρᾶ καὶ συγχρό-
νως κατὰ τῶν μουσουλμανικῶν φυλῶν, αἵτινες πα-
ρέμειναν ἐν ἐπαναστάσει ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἱσπα-
νίᾳ καὶ ἐν τῇ Σιέρρᾳ Νεβάδᾳ. Κατώρθωσεν ὅμως
ἐν τέλει νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν χώραν του καὶ νὰ δια-
κυβερνήσῃ ταύτην κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος προσέ-
δωκεν εἰς αὐτὴν μεγίστην αἴγλην ἐν τῇ ἱστορίᾳ.
Ὁ Ἄμπντ-ἐρ-Ραμὰν ὁ Γ' κατώρθωσεν ἐπίσης νὰ
ἀναμιχθῇ καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀφρικῆς
πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδρισιδῶν κατὰ τῶν φατι-
μιδῶν καὶ ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας του
ταύτης τὴν Θέουταν καὶ τὴν Ταγγέρην. Ἡ φήμη
του εἶχε διαδοθῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα δὲ καὶ ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀπεστέλ-
λοντο εἰς αὐτὸν ἰδιαίτεραι πρεσβεῖαι πρὸς συνεν-
νόησιν. Συγχρόνως ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ γράμ-
ματα καὶ τὰς τέχνας προσείλκυσεν εἰς τὴν αὐλήν
του τοὺς ἀξιολογωτέρους ἄνδρας ἐξ ὅλων τῶν
μερῶν τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν ἡμε-
ρῶν του δὲ ὁ ἀραβικὸς πολιτισμὸς ἔφθασεν ἐν
Ἱσπανίᾳ εἰς τὸν μεγαλύτερον βαθμὸν τῆς λαμπρό-
τητός του.

Τὸν Ἄμπντ-ἐρ-Ραμὰν τὸν Γ' διεδέχθη ὁ υἱός
του ἐλ-Χάκαμ ὁ Β' (961—976), ὁ ὁποῖος ἦτο
προικισμένος μὲ τὰς ἀρετὰς τοῦ πατρός του, ἐκή-
ρυξε τὸν ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Χριστιανῶν,
ἐνήργησεν ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Καστιλλίας, ὑπε-
χρέωσε πολλοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας τῆς χερσο-
νήσου νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπέστειλε τὸν
ἀρχιστράτηγόν του Γκαλὶπ εἰς τὸ Μαρόκκον, πρὸς
κατάκτησιν μεγάλου τμήματος τῆς χώρας. Ἠσχο-
λήθη κυρίως μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του
καὶ ἐνήργησε γενικὴν ἀπογραφήν, μετὰ στατιστι-
κῶν πληροφοριῶν, αἵτινες ἀπέδωσαν μυθώδεις
ἀριθμούς, μαρτυροῦντας τὸν βαθμὸν τῆς εὐημε-
ρίας τῆς χώρας. Καὶ ἡ αὐλὴ τούτου περιεστοιχί-
ζετο ἀπὸ σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας. Πρὸ τοῦ θα-
νάτου του εἶχε κατορθώσει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς
διάδοχός του ὁ υἱός του Χισὰμ ὁ Β', ἐπὶ τῆς βα-
σιλείας τοῦ ὁποίου ὁ Ἄραψ στρατηγὸς Μωάμεθ
ἴμπν Ἀμπὶ Ἀμίρ, ὁ ἐπικληθεὶς «ἐλ Μανσοὺρ» (ὁ
νικητὴς) κατέλαβε τὰς πόλεις Ἀστόργκα, Λεώνην,
Βαρκελώνην, Κοΐμπρα καὶ μέγα μέρος τοῦ Μαρόκ-
κου. Τῷ 1002 ὅμως οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀστουριῶν,
τῆς Καστιλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας, ἑνωθέντες,
κατώρθωσαν νὰ νικήσουν εἰς τὴν μεγάλην μάχην
τοῦ Καλατανιάθορ τὸν στρατηγὸν τοῦτον, ὁ ὁποῖος
ἀπέθανε μετ' ὀλίγον συνεπείᾳ τῶν τραυμάτων του,
ἀφήσας ἀρχιστράτηγον τὸν υἱόν του Ἄμπντ-ἐλ-
Μαλὶκ-ἐλ-Μοζάφφαρ, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἐξε-
θρόνισε τὸν Χισάμ, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ βασιλείαν
δύο μόνον ἐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνεκη-
ρύχθη χαλίφης ὁ ἀδελφός του Ἄμπντ-ἐρ-Ραμάν.
Ἡ ἀνακήρυξις αὐτοῦ ὡς βασιλέως ἔδωσεν
ἀφορμὴν εἰς νέους ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες
προεκάλεσαν τὴν ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως τῶν
Ἀράβων ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ τὴν συνεχῆ κατάπτωσιν
αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον
ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας νὰ ἀνα-
κτήσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν χερσόνησον καὶ
τέλος νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ἄραβας ἀπὸ ταύτης. Εἰς
ὅλας σχεδὸν τὰς μεγαλοπόλεις ἀνεκηρύχθησαν
ἐμίραι ἀνεξάρτητοι, ἀλληλοπολεμούμενοι, ἐνῷ αἱ
ἀλλεπάλληλοι στάσεις τῶν στρατιωτῶν ἐδημιούρ-
γουν τελείαν ἀναρχίαν. Οἱ Χριστιανοὶ ἡγεμόνες,
οἵτινες ἦσαν καὶ αὐτοὶ διῃρημένοι καὶ ἡ διαίρεσις
τῶν ὁποίων ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἄραβας νὰ τοὺς
κατανικοῦν εὐκόλως, ἀπεφάσισαν ἐπὶ τέλους νὰ
ἑνώσουν τὰς δυνάμεις των πρὸς ἐκδίωξιν τῶν
Ἀράβων. Τὰ στέμματα τῆς Καστιλλίας καὶ τῆς
Λεώνης ἡνώθησαν ὑπὸ τὸν Μέγαν Φερδινάνδον, ὁ
υἱὸς τοῦ ὁποίου Ἀλφόνσος ὁ ΣΤ' ἤρχισε νὰ

Digitized by Google

ἀπειλῇ τὴν Ἀνδαλουσίαν. Οἱ ἐμίραι, πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου, ἡνώθησαν καὶ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν Γιουσοὺφ-ἶμπν Ταχφίν, ὁ ὁποῖος εἶχε κατακτήσει τὸ Μαρόκκον ἡγούμενος διαφόρων φυλῶν τῆς Σαχάρας, αἵτινες ἐπωνομάζοντο Ἀλμοραβίδαι (οἱ ζηλωταὶ τῆς πίστεως). Ὁ Γιουσοὺφ ἐνίκησε τὸν Ἀλφόνσον εἰς τὴν αἱματηρὰν μάχην τῆς Θαλιάκα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του εἰς τὸ Μαρόκκον, οἱ Χριστιανοὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐπιθέσεις των κατὰ τῶν Ἀράβων ἐμιρῶν, πολλοὺς τῶν ὁποίων καὶ καθυπέταξαν. Ὁ Γιουσοὺφ ἐπανῆλθε δύο φορὰς ἀκόμη εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος ὁλοκλήρου τῆς ἀραβικῆς Ἱσπανίας, ἀφήσας ὡς ἐμίρην τὸν υἱόν του Ἀλῆν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην θρησκευτικὴν ἐξάρτησιν τῶν χαλιφῶν τῆς Βαγδάτης. Κατόπιν ὅμως αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι ἐπανελήφθησαν, ὁ δὲ Ἀλφόνσος Α′ τῆς Ἀραγωνίας κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ μέγα μέρος ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ κράτους τῆς Ἱσπανίας. Ὑπὸ τὸν Γιουσοὺφ (1163—1184) οἱ Μουσουλμᾶνοι τῆς Ἱσπανίας ἡνώθησαν καὶ πάλιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ παρεμποδίσουν τὰς προόδους τῶν βασιλέων τῆς Καστιλίας καὶ τῆς Ἀραγωνίας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Γιακοὺμπ-ἐλ-Μανσοὺρ κατώρθωσε νὰ ἀναχαιτίσῃ ἐπί τινα ἔτη τὴν ἐξάπλωσιν τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, ἀλλ᾽ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Μωχάμμετ-Ἀμποῦ-Ἄμπντ Ἀλλὰχ ἡττήθη τῷ 1212 εἰς τὸ Λὰς-Νάβας, ἡ δὲ ἧττά του αὕτη ἐσημείωσε τὸν ὁριστικὸν πλέον θρίαμβον τῶν χριστιανικῶν ὅπλων ἐν Ἱσπανίᾳ. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην οἱ Μουσουλμᾶνοι τῆς Ἱσπανίας περιπίπτουν καὶ πάλιν εἰς ἀναρχίαν· ἐν Βαλεντίᾳ, ἐν Μουρκίᾳ, ἐν Ἀρχόνᾳ ἱδρύονται ἀνεξάρτητα ἀραβικὰ κρατίδια. τὰ ὁποῖα, μετ᾽ ὀλίγον, καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος τὸ πρῶτον καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλίας τὸ δεύτερον. Ὁ ἐμίρης τῆς Ἀρχόνας κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Χάεν τῷ 1232 καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων τοῦ μεσημβρινοῦ τμήματος τῆς Ἀνδαλουσίας, ἱδρύσας τὸ ἀραβικὸν βασίλειον τῆς Γρενάδας (δυναστεία Νασριδῶν), ὅπερ ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον τῶν ἀραβικῶν κρατῶν ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἤδη ὅμως αἱ ἀραβικαὶ μεγαλοπόλεις, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἔπιπτον εἰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν βασιλέων. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ὁ Γ′ κατέλαβε τῷ 1236 τὴν Κορδούην καὶ τῷ 1248 τὸν Σεβίλλην, τῷ δὲ 1263 κατελήφθη καὶ ἡ Μουρκία. Οἱ Ἄραβες ἀντέστησαν ἐπὶ δύο εἰσέτι αἰῶνας, ἀλλ᾽ ὁλονὲν ἡ δύναμις αὐτῶν ἐξησθένει, μέχρις ὅτου, τῷ 1492, οἱ βασιλεῖς τῶν ἑνωθέντων καὶ μεγαλυνθέντων βασιλείων τῆς Καστιλίας καὶ τῆς Ἀραγῶνος Φερδινάνδος καὶ Ἰσαβέλλα ἐξεδίωξαν τελείως αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς καταλήψεως καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Γρενάδας.

Τὰ χριστιανικὰ κράτη ἐν Ἱσπανίᾳ. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων, μικρὸν τμῆμα τῶν Γότθων εἶχε καταφύγει εἰς τὰ Κανταβρικὰ ὄρη, ὅπου ἵδρυσε τὸ μικρὸν βασίλειον τῶν Ἀστουριῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα Πελάγιον (718—737) ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ροδερίχου. Τὸ βασίλειον τοῦτο ἐπεξετάθη ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον εἰς τὴν Γαλικίαν καὶ τὴν Λεώνην καὶ κατέλαβεν ὁλόκληρον τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς βασκικὰς ἐπαρχίας ἱδρύετο ἕτερον χριστιανικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ὠνομάζετο βασίλειον τῆς Ναβάρρας, ἐνῷ ἀνατολικώτερον μία ἐκ τῶν πολλῶν σχηματισθεισῶν κομιτειῶν ἀπετέλεσε κατόπιν τὸ βασίλειον τῆς Ἀραγῶνος. Τὰ τρία ταῦτα βασίλεια, τὰ ὁποῖα ἵδρυσαν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ Κανταβρικὰ ὄρη καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Πυρηναίων, ἀπετέλεσαν τὰ πρῶτα καταφύγια, ὁπόθεν ἐξώρμησαν πρὸς ἀπώθησιν καὶ ἐκδίωξιν τῶν Ἀράβων εἰσβολέων ἐκ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Τὰ κράτη ὅμως ταῦτα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐμάχοντο πρὸς ἄλληλα καὶ κατηνάλισκον τὰς δυνάμεις των εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς, παρέχοντα οὕτω τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ἄραβας νὰ κυριαρχοῦν ἐπὶ τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τῆς χερσονήσου. Διὰ τοῦτο μόλις κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ ἑνωθοῦν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνα. Τὸ βασίλειον τῆς Ναβάρρας, συνεσφιγμένον μεταξὺ τῶν γειτονικῶν του βασιλείων τῆς Καστιλίας καὶ τῆς Ἀραγῶνος, δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ εὐρὺ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ δὲν ἐπεξετάθη πρὸς νότον, ἐνῷ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγῶνος, ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον κατελάμβανον τὰς Βαλεαρίδας νήσους, τὴν Βαλεντίαν, τὴν Ἀλικάντε, οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς Καστιλίας ἐγένοντο κύριοι τῆς Νέας Καστιλίας, τῆς Ἐστραμαδούρας καὶ τέλος τῆς Ἀνδαλουσίας. Τὰ τρία ταῦτα χριστιανικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀραβικῆς κυριαρχίας ἐν Ἱσπανίᾳ, ὑπῆρξαν τρία χωριστὰ κράτη, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἰδιαιτέραν ἱστορίαν, ἰδιαίτερον πολιτισμὸν καὶ ἰδιαίτερα ἤθη καὶ ἔθιμα. Μόνον μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἰσχυρῶν κρατῶν τῆς Καστιλίας καὶ τῆς Ἀραγῶνος, τῷ 1474, ἐπετεύχθη ἡ ἐθνικὴ ἑνότης τῆς χερσονήσου (πλὴν τῆς Πορτογαλίας), ὁπότε ἄρχεται ἡ νεωτέρα ἱστορία τῆς Ἱσπανίας.

Γ) Ἡ Ἱσπανία κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος καὶ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Φερδινάνδος εἶχε νυμφευθῆ τῷ 1469 τὴν Ἰσαβέλλαν, ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Δ′ τῆς Καστιλίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἀτέκνου γυναικαδέλφου του, ὁ Φερδινάνδος ἐκληρονόμησε τὰ στέμματα τῶν βασιλείων τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Καστιλίας τῷ 1474 καὶ ἥνωσεν οὕτως ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Φερδινάνδος ἤρχισε κατόπιν σφοδροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἀράβων, διαρκέσαντας ἐπὶ δεκαετίαν (1482—1492) καὶ οἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἀνδαλουσίας καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Μουσουλμάνων ἐκ τῆς χερσονήσου. Συγχρόνως ἐλάμβανε χώραν καὶ ἡ ἐκδίωξις 200.000 Ἰουδαίων ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἐνῷ ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου ἤνοιξε νέους εὐρυτάτους ὁρίζοντας εἰς τὴν ἱσπανικὴν δρᾶσιν καὶ ηὔξανε τεραστίως τὴν δύναμίν της. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Χριστιανοὶ βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας δὲν ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ πράγματα τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῆς ἐπιτεύξεως ὅμως τῆς ἱσπανικῆς ἑνότητος καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης αὐξήσεως τῆς δυνάμεώς της, ἡ Ἱσπανία ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύεται ἐνεργῶς εἰς ταῦτα, ὡς μεγάλη δύναμις, περιπλακεῖσα εἰς μακροὺς πολέμους πρὸς τὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὅπως ὑπῆρξεν ὁ πόλεμος πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν Δύο Σικελιῶν. Συγχρόνως ὁ Φερδινάνδος ἔδιδεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Ἰωάνναν εἰς τὸν Φίλιππον τὸν Ὡραῖον, υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α′. Ἡ βασιλεία τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας ἐσημείωσε σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἱσπανίας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἡ Ἱσπανία ὄχι μόνον ἐπέτυχε τὴν πλήρη πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἑνότητα, ἀλλὰ καὶ ἐγνώρισε λαμπρὰς ἡμέρας εὐημερίας καὶ μεγαλείου.

Ὁ Φερδινάνδος ὠργάνωσεν ἐπίσης καὶ ἐσωτερικῶς τὸ κράτος του, ἐπὶ βάσεων ἀπολυταρχικῶν, περιορίσας τὰ δικαιώματα τῶν διαφόρων μεγιστάνων καὶ τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων (cortès). Ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα διεκρίθησαν ἐπίσης καὶ διὰ τὴν προσήλωσίν των εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν καθολικισμόν, ὀνομασθέντες διὰ τοῦτο καὶ «Καθολικοὶ βασιλεῖς», ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των δὲ ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ἡ περίφημος Ἱερὰ Ἐξέτασις, ἡ ὁποία ἐπλήρωσε τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ πλήθη αἱμοβόρων δημίων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας τὰ στέμματα τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Καστιλίας περιῆλθον εἰς τὸν Κάρολον, υἱὸν τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου καὶ τῆς Ἰωάννας, οἵτινες εἶχον ἐπίσης ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξύ.

Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου (1516—1700). Ὁ Κάρολος ὁ Α′ ἦτο ἡλικίας 16 ἐτῶν ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἀνατραφεὶς δὲ ἐν Γάνδῃ τῶν Κάτω Χωρῶν, εἶχε φέρει μεθ᾽ ἑαυτοῦ πλῆθος Φλαμανδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους παρεχώρησεν ἀνώτατα ἀξιώματα. Τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς Ἱσπανούς. Τῷ 1519, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου του Μαξιμιλιανοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου κατώρθωσε νὰ ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος ὁ Ε′. Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, ἐξερράγησαν στάσεις ἐν Ἱσπανίᾳ, τὰς ὁποίας ὅμως διὰ τῶν πιστῶν στρατηγῶν του κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα.

Συγχρόνως περιεπλάκη εἰς μακροὺς πολέμους πρὸς τοὺς Γάλλους, τοὺς Ἰταλούς, τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν ἀτυχεῖς. Μόνον οἱ πόλεμοι τοὺς ὁποίους διεξήγαγον οἱ στρατηγοί του εἰς τὸ Μεξικόν, τὸ Περοῦ καὶ τὴν Χιλὴν ἀπέβησαν εὐτυχεῖς. Ἀλλ᾽ ὁ Κάρολος ἀπογοητευθεὶς ἀπὸ τὰς τόσας προσπαθείας του, ὅπως κυριαρχήσῃ τῆς Εὐρώπης, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Γερμανίας ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Φερδινάνδου καὶ τῶν θρόνων Ἱσπανίας, τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Φιλίππου, ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ὑούστης, τῷ 1556, ὅπου ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη.

Ὁ Φίλιππος ὁ Β′ (1556—1578) ἐκληρονόμησεν εὐρυτάτην αὐτοκρατορίαν, ἀλλ᾽ ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν ἀτυχής. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, διὰ τῶν ἐξαντλητικῶν πολέμων του, εἶχεν ἀπορροφήσει πάντας τοὺς δημοσίους πόρους καὶ εἶχεν ἐξασθενήσει οἰκονομικῶς τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἤδη νὰ βαίνῃ πρὸς τὴν παρακμήν. Ὁ Φίλιππος ὁ Β′, ἀκολουθήσας τὴν ἰδίαν πολιτικὴν τοῦ πατρός του, ηὔξησε τοὺς ἐχθρούς του καὶ ἐπετάχυνε τὴν κατάπτωσιν τῆς δυνάμεως τῆς Ἱσπανίας. Διεξήγαγε πολέμους πρὸς τὸν πάπαν Παῦλον τὸν Δ′, πρὸς τὴν Γαλλίαν, πρὸς τοὺς Ἄραβας, τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Πορτογαλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ὑπερισχύσῃ. Τὸ μόνον εὐτυχὲς γεγονὸς τῆς βασιλείας του εἶναι ἡ μεγάλη ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νόθος ἀδελφός του Ἰωάννης τῆς Αὐστρίας, ἡγούμενος ἰσχυροῦ στόλου, κατετρόπωσε τοὺς Τούρκους καὶ ἀπεσόβησε τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ. Τῷ 1588 ὅμως ὁ κραταιὸς μέχρι τότε στόλος τῆς Ἱσπανίας, ἡ περίφημος «ἀήττητος ἀρμάδα», ἐπιχειρήσασα ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας κατεστράφη παρὰ τὰς ἀγγλικὰς θαλάσσας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον νὰ λεηλατήσῃ καὶ καταστρέψῃ, κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας. Ἐσωτερικῶς ἡ βασιλεία τοῦ Φιλίππου Β′ ὑπῆρξεν ἀπολυταρχικωτάτη, ἡ δὲ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἐνέτεινε κατ᾽ αὐτὴν ἔτι πλέον τὴν δρᾶσίν της.

Ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Γ′ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς Ἱσπανίας ὑπῆρξαν ἡ ἐκδίωξις ἐκ τῆς Ἱσπανίας ἑνὸς περίπου ἑκατομμυρίου ἐκχριστιανισθέντων Ἀράβων (Μορίσκων), ἀποτελούντων τὸ μᾶλλον ἐργατικὸν στοιχεῖον τῆς χώρας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτεινεν ἔτι πλέον τὴν ἐσωτερικὴν δυσπραγίαν, καὶ ὁ συγγενικὸς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δυναστειῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου βασιλέων ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φίλιππος ὁ Δ′, βασιλεὺς ἀσήμαντος καὶ ἀνάξιος, ἀφῆκε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς τὸν κόμιτα Ὀλιβάρες, ἐνῷ αὐτὸς ἠσχολεῖτο περὶ τὴν συγγραφὴν κωμῳδιῶν. Κατὰ τὴν μακρὰν βασιλείαν του οἱ Ἱσπανοὶ στρατηγοὶ διεξήγαγον πολυαρίθμους πολέμους εἰς πάντα τὰ σημεῖα τῆς Εὐρώπης, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε πλείστας ἐπαρχίας καὶ συνέπεια τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τῆς Πορτογαλίας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κάρολος ὁ Β′ ἦτο μόλις 4 ἐτῶν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτοῦ ἐκυβέρνα τὴν Ἱσπανίαν ἡ μήτηρ του, ἡ ὁποία ἀφῆκε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς τὸν ἰησουΐτην Νιθάρδον. Κατὰ τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Καρόλου τοῦ Β′, ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε νέας ἐπαρχίας, ἀφαιρεθείσας ὑπὸ τῆς Γαλλίας. Ὁ Κάρολος ὁ Β′ ἀπέθανεν ἄνευ τέκνων καὶ ὑπέδειξεν ὡς διάδοχόν του τὸν Φίλιππον τὸν Ἀνδηγαυόν, ἀνεψιὸν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ′ τῆς Γαλλίας. Ὁ Κάρολος Β′ ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἁψβούργων.

Ἡ Ἱσπανία ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Βουρβώνων μέχρι σήμερον. Ὁ Φίλιππος ὁ Ε′ ὁ Ἀνδηγαυὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν Βουρβώνων βασιλέων τῆς Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον, ἡ Ἱσπανία ἦτο σχεδὸν κατεστραμμένη· ἡ αὐλὴ πολυδάπανος, ἡ διοίκησις ἀνίκανος καὶ γραφειοκρατική, αἱ ὁδοὶ κατεστραμμέναι, ἡ γεωργία ἐγκαταλελειμμένη, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ γράμματα ἐν καταπτώσει. Εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας ἀντέστη ἡ Αὐστρία, ὁ δὲ Φίλιππος κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον κατόπιν μακροχρονίου πολέμου, ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ 13 ἔτη (1700—1713) καὶ εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς «Πόλεμος τῆς διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας». Ὁ Φίλιππος ὁ Ε′ περιῆλθεν ἐπίσης εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὴν νῆσον Μινόρκαν τῶν Βαλεαρίδων. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φερδινάνδος ὁ ΣΤ′ διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς εἰρηνικάς του προσπαθείας καὶ διὰ τὴν δραστηριότητά του πρὸς ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Κάρολος ὁ Γ′ ἐσυνέχισε τὰς προσπαθείας τοῦ προκατόχου του πρὸς ἀνασύνταξιν τῆς χώρας καὶ ἐβελτίωσε τὴν διοίκησιν καὶ τὰ οἰκονομικά της, κατὰ δὲ τὸν θάνατόν του, τῷ 1788, ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του τὸ κράτος του εἰς κατάστασιν πλήρους ἀνορθώσεως. Ὁ Κάρολος ὁ Δ′ ὅμως ἦτο χαρακτῆρος ἀσθενοῦς καὶ ἀφῆκε νὰ παρασύρηται ὑπὸ τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν ὑπουργῶν του. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Κάρολος ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῆς βασιλείας καὶ διεμαρτυρήθη διὰ τὴν δίκην καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ′, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας. Τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα κατ᾽ ἀρχὰς κατώρθωσαν νὰ διέλθουν τὰ Πυρηναῖα καὶ νὰ νικήσουν τοὺς Γάλλους ἐπαναστάτας. Βραδύτερον ὅμως οἱ Γάλλοι, ἐνισχυθέντες, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν Κάρολον νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Βασιλείας τῷ 1795. Τῷ 1797, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Ἰλδεφόνσου, ἡ Ἱσπανία συνεμάχησε μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ παρεσύρθη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ καταστροφὴ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου εἰς τὸ Τραφαλγὰρ τῷ 1804. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ναπολέων ἀντικατέστησε διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσὴφ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Καρόλου ἐπὶ τοῦ θρόνου Νεαπόλεως. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐχθρότητα μεταξὺ Καρόλου καὶ Ναπολέοντος, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύθη τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρόλου Φερδινάνδου κατὰ τῶν ὑπουργῶν τοῦ πατρός του καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παραίτησιν τοῦ Καρόλου ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Φερδινάνδου τοῦ Ζ′. Μετ᾽ ὀλίγον ὅμως ὁ Ναπολέων, ἐπωφελούμενος τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐξεθρόνισε καὶ τὸν Φερδινάνδον, ἀναγορεύσας βασιλέα ἐν Ἱσπανίᾳ τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ, ὃν ἀντικατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως διὰ τοῦ Μυρά. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐξήγειρε τὸν ἱσπα-

Digitized by Google

νικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιβάλουν τὸν Ἰωσήφ. Ὁ ἐπακολουθήσας ἑπταετὴς πόλεμος (1808—1814), γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς «πόλεμος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἱσπανίας», ὑπῆρξεν αἱματηρότατος. Κατ' αὐτὸν οἱ Ἱσπανοὶ ἐπέδειξαν μεγίστην γενναιότητα καὶ αὐτοθυσίαν, ἐνισχύθησαν δὲ μεγάλως καὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ κατώρθωσαν ἐν τέλει νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Γάλλους, παρὰ τὰς ἀρχικὰς νίκας των, τὰς ὁποίας κατήγαγεν ὁ Ναπολέων διοικῶν αὐτοπροσώπως τὰ στρατεύματά του. Ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ καταβιβάσῃ ἐκ τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφόν του Ἰωσὴφ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ βασιλέα τὸν Φερδινάνδον τὸν Ζ', ὁ ὁποῖος ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἡ Ἱσπανία διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν κόρτες καὶ ὑπὸ τοπικῶν συμβουλίων, ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος φιλελευθέρων ἀρχῶν. Ὁ Φερδινάνδος ὅμως περιώρισε τὰ δικαιώματα τῶν κόρτες καὶ περιστοιχιζόμενος ἀπὸ αὐλοκόλακας καὶ ἀντιδραστικοὺς ὑπουργούς, διῴκησε τὴν χώραν ἀπολυταρχικώτατα καὶ ἐπανίδρυσε τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ ἱσπανικαὶ ἀποικίαι ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ ἐπανεστάτησαν καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Τῷ 1820 ἐν Ἀνδαλουσίᾳ ἐξερράγη ἐπανάστασις κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Φερδινάνδου, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς παραχωρήσεις καὶ νὰ δεχθῇ πάντα τὰ αἰτήματα τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῶν κόρτες. Παρὰ τὰς ὑποχωρήσεις ταύτας τοῦ Φερδινάνδου, δὲν ἔπαυσαν οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὀπαδῶν τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν, οἵτινες ἐκέρδιζον ὁλονὲν εὐρύτερον ἔδαφος ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, συνελθόντας εἰς τὴν Βερόναν τῷ 1822, νὰ ἐπέμβουν ἐν Ἱσπανίᾳ πρὸς καταστολὴν τῶν ἐπικινδύνων ἐπαναστατικῶν κινημάτων. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐγένετο διὰ γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα διέσχισαν τὴν Ἱσπανίαν, ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ἀγγουλέμης. Ὁ Φερδινάνδος ἠδυνήθη οὕτω νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν καὶ νὰ καταπνίξῃ τὰ κινήματα τῶν φιλελευθέρων. Πρὸ τοῦ θανάτου του ἀνεκήρυξε τὴν θυγατέρα του Ἰσαβέλλαν διάδοχον τοῦ θρόνου, κατορθώσας νὰ τροποποιήσῃ διὰ τῶν κόρτες τὸν ὑφιστάμενον ἐν Ἱσπανίᾳ σαλικὸν νόμον, τῆς διαδοχῆς κατὰ τὸν ἄρρενα κλάδον. Τοῦτο ὅμως προεκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ του Δὸν Κάρλου, ἥτις ὡδήγησεν εἰς αἱματηρότατον ἐμφύλιον πόλεμον διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1839, ὁπότε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὀπαδῶν τοῦ Δὸν Κάρλου ἡττήθη καὶ ὑπετάγη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς βασιλείας τῆς Ἰσαβέλλας (1839—1868) ἡ Ἱσπανία δὲν ἔπαυσε νὰ σπαράσσεται ἀπὸ ἐμφυλίους ἔριδας, ἰδίως μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ὑπουργείων ὑπῆρξε συχνοτάτη, ὁ δὲ στρατηγὸς Ἐσπαρτέρο κατώρθωσε νὰ διοικήσῃ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα τὴν χώραν δικτατορικῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἰσαβέλλας κατέστη ἀντιδημοτικὴ καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἀντιπολιτευομένους Πρὶμ καὶ Σερράνο νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις ταχέως ἐπεκράτησε διὰ τῆς βοηθείας τοῦ ναυάρχου Τοπέτε. Οἱ ἐπαναστάται ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὴν βασίλισσαν Ἰσαβέλλαν, ἡ ὁποία κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ἐκάλεσαν συντακτικὴν συνέλευσιν, ἥτις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας καὶ τέλος προσέφερε τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β', τὸν πρίγκιπα Ἀμεδαῖον. Οὗτος ὅμως, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ, παρὰ δὲ τὰς φιλελευθέρας ἀρχάς του δὲν ἠδυνήθη νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς προοδευτικούς, οἵτινες ἐν τέλει τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ παραιτηθῇ τῷ 1873 καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν. Ἡ δημοκρατία ὅμως ἐν Ἱσπανίᾳ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολύ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1874 ὁ στρατηγὸς Παβία διὰ κινήματος διέλυσε τὰς βουλὰς καὶ ἐγκαθίδρυσεν ὡς δικτάτορα τὸν Σερράνο. Τὸν Δεκέμβριον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἕτερος στρατηγός, ὁ Μαρτινὲθ Κάμπος, διὰ νέου πραξικοπήματος, ἀνέτρεψε τὸν δικτάτορα, καὶ ἐκάλεσεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας τὸν Ἀλφόνσον, υἱὸν τῆς Ἰσαβέλλας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλφόνσος ὁ ΙΒ'. Οὗτος ἀνεγνώρισε τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, παραχωρήσας εἰς τὰς δύο βουλὰς πάντα τὰ συνταγματικὰ αὐτῶν δικαιώματα καὶ διῴκησε τὴν χώραν μετὰ περισκέψεως. Παρὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἔλαβον χώραν ἱκαναὶ στάσεις καὶ ταραχαί, καταπνιγεῖσαι εἰς τὸ αἷμα. Ἐπίσης καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ καὶ πλήμμυραι προεκάλεσαν μεγίστην οἰκονομικὴν δυσπραγίαν. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἐλειτούργησεν ὁμαλῶς διὰ τῆς ἐναλλαγῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν δύο δημιουργηθέντων μεγάλων κομμάτων, τοῦ συντηρητικοῦ ὑπὸ τὸν Κανόβας καὶ τοῦ φιλελευθέρου ὑπὸ τὸν Σαγκάστα. Ὁ Ἀλφόνσος ΙΒ' ἀπέθανεν ἀφήσας ἔγκυον τὴν δευτέραν σύζυγόν του Μαρίαν-Χριστῖναν, ἡ ὁποία ἀνεκηρύχθη ἀντιβασίλισσα. Ἡ βασίλισσα Μαρία-Χριστῖνα διὰ τῆς συνετῆς διαγωγῆς της κατέστη λίαν δημοφιλής, προσελκύσασα καὶ πλείστους ἐκ τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἡ βασίλισσα ἐγέννησεν ἄρρεν, ὅπερ ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλφόνσος ὁ ΙΓ'. Οὗτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του, τῷ 1902. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀντιβασιλείας, τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Κούβας, ὅπου ἐπενέβησαν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, καὶ ὁ συνεπείᾳ τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης κηρυχθεὶς Ἱσπανοαμερικανικὸς πόλεμος τοῦ 1898. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ ἱσπανικὸς στόλος κατεστράφη σχεδὸν τελείως, ἡ δὲ Ἱσπανία ἀπώλεσε τὴν Κούβαν, τὸ Πόρτο-Ρῖκο καὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους. Διὰ τὴν παραχώρησιν τῶν τελευταίων τούτων εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἡ Ἱσπανία ἔλαβε 4.000.000 στερλίνας.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλφόνσου ΙΓ' ὑπῆρξε μέχρι σήμερον εἰρηνική. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τῷ 1914, ἡ Ἱσπανία παρέμεινεν οὐδετέρα, ἀποκομίσασα ἐκ τούτου μεγάλα βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ ὠφελήματα. Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως ἐξηγέρθησαν οἱ Καταλανοὶ καὶ ἀπῄτησαν πλήρη αὐτονομίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν Ἱσπανῶν ἐθνικοφρόνων καὶ ἰδίως τῶν στρατιωτικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἱσπανία διὰ συμβάσεων μετὰ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, εἶχεν ἤδη, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐπιτύχει τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων της ἐπὶ τοῦ Μαρόκκου. Ἀλλὰ τῷ 1921 ὁ Ἄμπντ-ἐλ-Κρίμ, ἀρχηγὸς τῶν μαροκκινῶν Καβύλων τοῦ Ρίφ, ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἀπώθησε τὰς ἱσπανικὰς φρουράς, εἰσβαλὼν ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Ἀλγέριον. Τὰ γαλλικὰ ὅμως καὶ τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα, ἐνισχυθέντα, κατώρθωσαν νὰ καταβάλουν τοὺς ἐπαναστάτας, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εἰρηνεύσουν τελείως τὴν χώραν. Ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξε δαπανηρότατος καὶ αἱματηρότατος. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ μεταπολεμικὸν κομμουνιστικὸν ρεῦμα ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐνισχυθὲν μεγάλως καὶ ἀπὸ τὰ τεράστια ἔξοδα καὶ τὰς δυσαναλόγους ἀνθρωπίνας θυσίας τοῦ ἀτέρμονος πολέμου τοῦ Μαρόκκου. Ὁ κομμουνιστικὸς κίνδυνος, τὸ χωριστικὸν κίνημα τῆς Καταλωνίας καὶ ὁ ἀδιέξοδος πόλεμος τοῦ Μαρόκκου, ὑπῆρξαν αἱ κυριώτεραι ἀφορμαί, αἵτινες προεκάλεσαν τὸ δικτατορικὸν πραξικόπημα τοῦ στρατηγοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα τῷ 1923, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν ἀρχήν, ἀνέστειλε τὸ Σύνταγμα, διέλυσε τὰς βουλὰς καὶ ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον. Ὁ βασιλεὺς ἐνέκρινε τὸ κίνημα καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Πρίμο ντὲ Ριβέρα τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως. Ὁ δικτάτωρ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν διὰ βιαίων μέτρων, καταλύσας τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐπιτυχὼν νὰ τερματίσῃ τὸν πόλεμον τῆς Ἀφρικῆς δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων. Ὁ Πρίμο ντὲ Ριβέρα, ἀποδίδων τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν κομματικὴν συναλλαγὴν καὶ τὴν γραφειοκρατίαν, κατήργησε τὰ κόμματα, προέβη εἰς τὴν σύστασιν νέου τοιούτου, τῆς «Πατριωτικῆς Ἑνώσεως», καὶ ἐπεχείρησε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διοικήσεως. Ἀντὶ τῶν βουλῶν ἵδρυσε καὶ συνεκάλεσε νέον συμβουλευτικὸν σῶμα, ἀποτελεσθὲν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων κοινωνικῶν καὶ ἐργατικῶν τάξεων, καὶ συνέταξε σχέδιον μεταρρυθμίσεως τοῦ ἱσπανικοῦ Συντάγματος. Ἡ κατάργησις ὅμως τῆς ἐλευθερίας προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τῶν διανοουμένων καὶ τῶν πολιτικῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁπόθεν ἐπολέμησαν σφοδρῶς τὴν δικτατορίαν καὶ ὠργάνωσαν πλείστας ἐξεγέρσεις καὶ κινήματα, ἅτινα κατεπνίγησαν βιαίως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας ἐπεδεινώθη, ὁ δὲ δικτάτωρ, πανταχόθεν πολεμούμενος, εὑρέθη πρὸ οἰκονομικοῦ ἀδιεξόδου, ὅπερ ἔφερεν αὐτὸν εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸν βασιλέα. Ἡ διαφωνία αὕτη ὡδήγησεν ἐν τέλει εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα εἰς παραίτησιν, κατὰ τὸ 1930. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως εἰς τὸν στρατηγὸν Μπερέγκαρ, ὁ ὁποῖος κατέλυσε τὴν δικτατορίαν, ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τὸ Σύνταγμα καὶ ἀπέδωκε τὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν, ὑποσχεθεὶς τὴν ἐνέργειαν ἐλευθέρων ἐκλογῶν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔσχε ζωηροτάτην ἀπήχησιν παρὰ τῷ λαῷ καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους, προεκάλεσε μεγάλας ἐκδηλώσεις τοῦ πλήθους καὶ τῶν φοιτητῶν καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἰσχυρῶν ἐκρήξεων δημοκρατικῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἐνίσχυσαν αἱ κατηγορίαι σημαινουσῶν πολιτικῶν προσωπικοτήτων καὶ πολλῶν διανοουμένων, μὲ τὸν Οὐναμοῦνο ἐπὶ κεφαλῆς, κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τοῦ ΙΓ', ἐπὶ συνενοχῇ πρὸς τὸν δικτάτορα, ἐμφαινομένῃ ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς ἐγκρίσεως τῶν πράξεών του. Αἱ δημοκρατικαὶ ὅμως αὗται ἰδέαι καὶ ἐκδηλώσεις προεκάλεσαν σημαντικὴν ἀντίδρασιν μεταξὺ τῶν βασιλοφρόνων καὶ τοῦ κλήρου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πρίμο ντὲ Ριβέρα, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν παραίτησίν του εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς Παρισίους καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ὑποβληθῇ εἰς εἰδικὴν θεραπείαν, λόγῳ τῆς κλονισθείσης ὑγείας του, ἀπέθανεν ἐκεῖ αἰφνιδίως.

Μ. ΒΑΤΑΛΑΣ

—[ΓΛΩΣΣΟΛ.] Ἡ Ἱσπανική, ὅπως καὶ ἡ Ἰταλική, ἡ Ραιτική, ἡ Ρωμουνική, ἡ Γαλλική, ἡ Πορτογαλικὴ κτλ., προῆλθεν ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὁμιλουμένης Λατινικῆς, δι' ὃ καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τῶν εἰρημένων γλωσσῶν τὴν «νεολατινικὴν» ἢ—ἄλλως—«ρωμανικὴν» καλουμένην γλωσσικὴν ὁμάδα. Πρὸ τῆς (διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων) ἐξαπλώσεως ἐν αὐτῇ τῆς λατινικῆς γλώσσης ὡμιλεῖτο ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ γλῶσσά τις ἀνάμεικτος ἐξ ἰβηρικῶν καὶ κελτικῶν στοιχείων, ὅπως ἀνάμεικτος ἦτο καὶ ὁ ὁμιλῶν αὐτὴν λαός: οἱ Κελτίβηρες. Λείψανον ἴσως ταύτης εἶναι ἡ ἐν μικρᾷ περιφερείᾳ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν Πυρηναίων ὁμιλουμένη *Βασκικὴ* (βλ. λ.). Ἡ οὕτω διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς Κελτιβηρικῆς ἐπιβληθεῖσα Λατινικὴ κατέστη ἡ ὁριστικὴ πλέον γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, τὴν ὁποίαν οὐδόλως κατώρθωσαν νὰ ἐκβάλουν τὰ κατόπιν εἰσβαλόντα εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον καὶ ἐγκατασταθέντα ἐν αὐτῇ γερμανικὰ φῦλα, καὶ δὴ τὰ τῶν Βησιγότθων. Οὗτοι μάλιστα ἀπομαθόντες τὴν ἰδίαν, τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν, προσέλαβον τὴν ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ λαλουμένην Λατινικήν, ὀλίγα δὲ μόνον γερμανικὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα ἐπέτυχον ν' ἀναμείξουν μὲ αὐτὴν (ἰδίως διοικητικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὅρους). Τὰ ξένα ταῦτα στοιχεῖα τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ὁμιλουμένης Λατινικῆς ηὐξήθησαν διὰ τῆς πολιτογραφήσεως πολλῶν ἀραβικῶν στοιχείων (μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τῷ 711 μ. Χ.), καὶ δὴ ἐπιστημονικῶν, ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ὅρων. Ἂν καὶ ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ ὁμιλουμένη λατινικὴ διάλεκτος ἐξειλίσσετο ὁλονέν, δι' εὐνοήτους γεωγραφικοὺς καὶ ἱστορικοὺς λόγους, καὶ διεμορφοῦτο εἰς νέαν γλῶσσαν, τὴν Ἱσπανικήν, ἐξηκολούθει παρὰ ταῦτα ἐπὶ μακρὸν νὰ γράφεται ἀποκλειστικῶς ἡ Λατινική, μόλις δὲ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀναφαίνονται—ὀλιγοστὰ κατ' ἀρχὰς—γραπτὰ μνημεῖα συντεταγμένα εἰς τὴν Ἱσπανικήν.

Αἱ κυριώτεραι διάλεκτοι, εἰς τὰς ὁποίας διακρίνεται αὕτη εἶναι: ἡ *Ἀραγωνική*, ἡ *Ἀστουριακή*, ἡ *Λεωνική*, ἡ *Ἀνδαλουσιακὴ* καὶ ἡ *Καστιλιανὴ* (el Castellano, κατὰ τοὺς Ἱσπανούς). Ἡ τελευταία ἐκ τούτων ἀνυψώθη βαθμηδὸν εἰς κοινὴν γραφομένην καὶ ὁμιλουμένην γλῶσσαν τῶν Ἱσπανῶν, ἐκτὸς τῶν τῆς Καταλωνίας καὶ τῶν Βαλεαρίδων νήσων, εἰς τὰς ὁποίας εὐχρηστεῖ ἰδία (νεολατινικὴ καὶ αὕτη) γλῶσσα: ἡ *Καταλανική*. Μία ἐκ τῶν ἱσπανικῶν διαλέκτων εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐξ Ἱσπανίας ἐξορισθέντων καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (ἰδίως ἐν Θεσσαλονίκῃ), Θρᾴκῃ, Τουρκίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐγκατασταθέντων Ἑβραίων λαλουμένη Ἑβραιοϊσπανική.

Ἡ Ἱσπανικὴ ὁμιλεῖται σήμερον οὐχὶ μόνον ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ταῖς Καναρίαις νήσοις, ἀλλὰ καὶ ἐν μεγάλῳ τμήματι τῆς Ν. Ἀμερικῆς (ἐκτὸς τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλεῖται ἡ Πορτογαλική), ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀμερικῇ καὶ ἐν Μεξικῷ, ἐν Κούβᾳ, ἐν Πορτορίκῳ, ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας κατεχομένῳ τμήματι τοῦ Μαρόκκου, ἐν ταῖς Φιλιππίναις νήσοις καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν ὅλῳ ὑπὸ πληθυσμοῦ 80.000 000, κατά τινας δὲ 100.000.000.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Menendez Pidal*, Manual de gramatica historica espanola[4] (Madrid 1918). —*Diez*, Grammatik der romanischen Sprachen[5] (Bonn 1882).—*W. Meyer-Lübke*, Grammatik der roman. Sprachen. I—IV (Leipzig 1890) 1902.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Einführung in das Studium der roman. Sprachwissenschaft. β' ἐκδ. (Heidelberg 1909) καὶ τὸ κεφάλαιον «Die romanischen Sprachen» ἐν «Kultur der Gegenwart» (Berlin-Leipzig 1909). —*G. Baist.* Die spanische Sprache (ἐν «Grundriss der roman. Philologie» τοῦ *Gröber*, τόμ. Α', 878 κ. ἑξ.). —*A. Zauner*, Altspan. Elementarbuch (Heidelberg 1908). —*Hanssen*, Spanische Grammatik auf historischer Grundlage (Leipzig 1910) ἐν ἱσπανικῇ μεταφράσει ἐπηυξημένη καὶ βελτιωμένη ὑπο τὸν τίτλον: Gramatica historica de la lengua castellana (Leipzig 1913). —*A. Morel Fadio-J. Saroihandy*, Das Katalanische (=«Grundriss der rom. Philologie», I, 841 κ.ἑξ.). Λεξικά: τὸ τῆς Ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας (21η ἐκδ. τοῦ 1925) καὶ τὸ τοῦ *R. Cuervo*, Diccionario de construccion y regimen. I—II (1886—1894), Ἰσπανογερμανικὸν τὸ τοῦ Tolhausen (7η ἐκδ. 1920). Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν (ἐν ἐλλείψει νεωτέρου, καὶ δὴ εἰδικοῦ λεξικοῦ) ἀξιοσύστατον εἶναι τὸ τοῦ *Diez*, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ρωμανικῆς φιλολογίας: Etymolog. Wörterbuch der roman. Sprachen (Ε' ἐκδ. 1878).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΛΟΓΟΤ.] Ἡ κυρίως ἱσπανικὴ φιλολογία ἄρχεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ἑνιαίου ἀραβικοῦ κράτους καὶ τοῦ σχηματισμοῦ πολλῶν κρατιδίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς τὰ χριστιανικὰ κράτη νὰ ἀναπτυχθοῦν, νὰ μεγαλυνθοῦν βραδύτερον καὶ νὰ δημιουργήσουν ζωηροτάτην πνευματικὴν κίνησιν. Οἱ Ἱσπανοὶ ἐν τούτοις ἀνάγουν τὴν φιλολογίαν των εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους καὶ περιλαμβάνουν εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς, οἵτινες κατήγοντο ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἔζησαν καὶ ἔδρασαν ἐν αὐτῇ, ὅπως εἶναι ὁ Σενέκας, ὁ Κουϊντιλιανός, ὁ Σέλιος Ἰταλικός, ὁ Φλῶρος, ὁ Μαρτιάλης καὶ ἄλλοι. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βησιγότθων, ἀπὸ τοῦ Γ' μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ., ἤκμασαν διάφοροι Ἱσπανοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ὅμως καταλέγονται συνήθως μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

Λατίνων συγγραφέων, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁποίων καὶ ἔγραψαν τὰ συγγράμματά των. Εἰς τὴν ἱσπανικὴν λογοτεχνίαν ἀνήκουν κυρίως οἱ γράψαντες εἰς τὴν ἱσπανικὴν γλῶσσαν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν καστιλιανήν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ διαμορφώνεται αὕτη εἰς γλῶσσαν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ χερσονήσῳ. Ἐὰν ἀφεθοῦν οὕτω κατὰ μέρος ἡ ρωμαϊκὴ καὶ ἡ βησιγοτθικὴ περίοδος, ἡ ἱστορία τῆς ἱσπανικῆς φιλολογίας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἑξῆς πέντε περιόδους: 1) εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος· 2) εἰς τὴν προκλασσικὴν περίοδον, ἀρχομένην ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ', καθ' ἣν κυριαρχεῖ ἡ αὐλικὴ φιλολογία καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀναγεννήσεως· 3) εἰς τὴν κλασσικὴν περίοδον, τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς ἱσπανικῆς φιλολογίας, ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Α' μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου τοῦ Δ' (1665)· 4) εἰς τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς, ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Β' μέχρι τοῦ Καρόλου τοῦ Δ' (1665—1808)· καὶ 5) εἰς τὴν νεωτέραν περίοδον, περιλαμβάνουσαν τὴν φιλολογίαν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὴν σύγχρονον.

Α' περίοδος (ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος). Τὰ πρῶτα φιλολογικὰ ὁπωσδήποτε ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν εἰς τὴν καστιλιανὴν γλῶσσαν, εἶναι διάφορα λαϊκὰ τραγούδια καὶ ἔπη, ὧν τὸ ἀρχαιότερον ἐκ τῶν σῳζομένων εἶναι τὸ «Ποίημα τοῦ Θὶντ», ἀποτελούμενον ἀπὸ 4000 στίχους περίπου (αἱ πρῶται σελίδες τοῦ χειρογράφου δὲν ἀνευρέθησαν), ἀγνώστου ποιητοῦ, ἀκμάσαντος μεταξὺ τοῦ 1120 καὶ 1200 καὶ συναρμολογήσαντος τὰ διάφορα λαϊκὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον, εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Καστιλίας, τὰ ἡρωικὰ κατορθώματα τοῦ θρυλικοῦ ἥρωος Θίντ. Καίτοι στερεῖται ποιητικῆς πνοῆς καὶ γλωσσικῆς καὶ στιχουργικῆς τελειότητος, δυνάμενον νὰ χαρακτηρισθῇ μᾶλλον ὡς ἔμμετρον χρονικόν, παρὰ ὡς ποίημα, ἐν τούτοις τὸ ἔπος τοῦτο εἶναι πολύτιμον, διότι περιέχει χαρακτηριστικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς καὶ μαρτυρεῖ τὰ ὑψηλὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, τὴν γενναιοφροσύνην καὶ τὸ πρωτόγονον μεγαλεῖον τῶν ἡρώων του. Πάντα σχεδὸν τὰ ποιήματα τῆς περιόδου ταύτης ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν κατορθωμάτων διαφόρων ἡρώων ἐναντίον τῶν Ἀράβων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ Βερνάρδος ντὲλ Κάρπιο, οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τοῦ Λάρα, ὁ Φερδινάνδος Γκονθάλεθ, ὁ Θὶντ καὶ ἄλλοι. Ὀλιγαριθμότερα καὶ κατὰ πολὺ νεώτερα εἶναι τὰ ποιμενικὰ καὶ τὰ ἐρωτικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα φέρουν τὴν ἐπίδρασιν τῆς γαλλικῆς φιλολογίας τῆς ἐποχῆς.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Γ' (ἀπὸ τοῦ 1217 μέχρι τοῦ 1252) ἡ καστιλιανὴ γλῶσσα λαμβάνει ὁριστικωτέραν μορφὴν καὶ εὐρυτέραν διάδοσιν καὶ γράφονται εἰς ταύτην διάφορα ἐπίσημα ἔγγραφα, κώδικες καὶ χρονικά. Ὁ Γκονθάλο ντὲ Μπερθέο γράφει διάφορα ποιήματα ἐκκλησιαστικῆς ἐμπνεύσεως, (ὡς εἶναι τὰ «Θαύματα τῆς Παναγίας», «Ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ», «Ὁ Βίος τοῦ ἁγίου Δομινίκου» κτλ.), ὁ δὲ Χουὰν Ἀλόνσο Σεγκούρα μεταξὺ ἄλλων τὸ «Ποίημα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου». Μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα ὁ Ὑάνιεθ γράφει τὸ «Ποίημα τοῦ Ἀλφόνσου ΙΑ'» εἰς ἁρμονικὰ ὀκτασύλλαβα τετράστιχα, τὰ redondillas, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν συνηθεστέραν, εὐχερεστέραν καὶ μᾶλλον χαρακτηριστικὴν μορφὴν τῶν ἱσπανικῶν ποιημάτων.

Αἱ πρῶται δραματικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς περιόδου ταύτης εἶχον χαρακτῆρα θρησκευτικὸν καὶ συνοψίζονται εἰς τὰ «Μυστήρια», ὅπως ἐκαλοῦντο τὰ θρησκευτικὰ δράματα. Τὸ κυριώτερον τούτων εἶναι τὸ μυστήριον «Οἱ Μάγοι μὲ τὰ δῶρα». Ἐπαίζοντο ἐπίσης βραδύτερον καὶ δράματα ἠθικά, ὡς εἶναι αἱ «Συζητήσεις» καὶ οἱ «Χοροὶ τοῦ θανάτου» ἢ καὶ σατυρικά, ὡς εἶναι «Αἱ φλόγες τῆς ἀτιμώσεως». Ἡ λυρικὴ ποίησις ἤνθησε κατ' ἀρχὰς ἐν Γαλικίᾳ, ὅπου αἱ «κανθιονέρος» τοῦ Μπαένα καὶ τοῦ Ρεζέντε εἶχον καταστῇ δημοφιλέσταται. Ἡ ποίησις ὅμως αὕτη φέρει καταφανῶς τὰ σημεῖα τῆς γαλλικῆς, τῆς προβηγγιανῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς ἐπιδράσεως.

Ὁ πεζὸς λόγος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι ὀλιγώτερον πλούσιος τῆς ποιήσεως. Ὁ κυριώτερος αὐτῆς πεζογράφος ὑπῆρξεν ὁ Ἀλφόνσος ὁ Ι' ὁ Σοφὸς (1230—1284), τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ συλλογὴ νόμων «Τὰ ἑπτὰ μέρη», τὰ «Χρονικὰ» ἢ «Ἱστορία τῆς Ἱσπανίας», οἱ «Ἀλφόνσειοι πίνακες», δοκίμιον ἀστρονομίας κτλ. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σάντσο ὁ Δ' ἔγραψε τὴν «Μεγάλην Ὑπερπόντιον Κατάκτησιν», ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Δὸν Χουὰν Μανουὲλ ἔγραψε προσέτι πλῆθος διηγημάτων, ὧν τὸ γνωστότερον εἶναι ὁ «Κόμις Λουκανόρ», καὶ πολλὰς πραγματείας ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, ἰδίως δὲ συμβουλῶν περὶ τοῦ εὖ ζῆν.

Β' Περίοδος (ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ'). Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἡ ἐπίδοσις τῶν ἀνωτέρων τάξεων εἰς τὰ γράμματα. Μεγιστᾶνες, στρατηγοί, ἡγεμόνες, ἱεράρχαι, συναγωνίζονται εἰς τὴν συγγραφὴν πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἔργων. Οἱ σημαντικώτεροι ποιηταὶ τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ Δὸν Χουὰν Ρουΐθ, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ πρωθιερεὺς Ἴτα», ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ παράδοξον «Βιβλίον τοῦ καλοῦ ἔρωτος», πλῆρες διηγήσεων ἀτομικῶν του περιπετειῶν, ἀλληγοριῶν, μύθων, σατυρῶν καὶ ἀποφθεγμάτων, καὶ ὁ εὐγενὴς Λόπεθ ντὲ Ἀϋάλα, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε καὶ πρωθυπουργὸς ἐν Καστιλίᾳ καὶ ἔγραψε τὸ «Ριμάντο ντὲ Παλάθιο», ἐν τῷ ὁποίῳ ζωγραφίζει καὶ συχνὰ σατιρίζει καυστικώτατα τὴν ἐποχήν του. Ἡ λυρικὴ ποίησις ἔχει ἐπίσης ἀξίους ἀντιπροσώπους κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Β' τῆς Καστιλίας ἤκμασαν ὁ Λόπεθ ντὲ Μενντόθα, ὁ Μπαένα, ὁ Στουνίγκα, ὁ μαρκήσιος ντὲ Βιλιένα καὶ ὁ ὀνομαστότερος πάντων Χουὰν ντὲ Μένα, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν δαντικὴν ἀλληγορίαν «Λαβύρινθον» καὶ τὴν «Στέψιν».

Εἰς τὸν πεζὸν λόγον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγράφησαν ἄφθονα ἔργα παντὸς εἴδους, ἰδίως δὲ χρονικά, βιογραφίαι, ταξίδια, καθὼς καὶ ἔργα τινὰ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας. Χρονικὰ ἔγραψαν, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Ἀϋάλα, ὁ Ἰωάννης ὁ Β', ὁ Ἐρρῖκος ὁ Δ' καὶ ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα. Ταξίδια ἔγραψαν ὁ Κλαβίχο (περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ παρὰ τῷ Ταμερλάνῳ), ὁ Πέρο Ταφοὺρ καὶ ἄλλοι. Βιογραφίας ἔγραψαν ὁ Πούλγκαρ, ὁ Πέρο Νούνιο, ὁ Ἀλβάρο ντὲ Λούνα, ὁ Γκονθάλο ντὲ Κόρδοβα κτλ. Τέλος μεταξὺ τῶν ἠθικοφιλοσοφικῶν ἔργων τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ «Εὐλογημένη ζωὴ» τοῦ Λουθένα, τὰ «Ὁράματα» τοῦ ντὲ Λὰ Τόρρε, τὸ «Περὶ ἔρωτος» τοῦ Σὰν Πέντρο, ἡ «Φιλοσοφία τῶν Ἱπποτῶν» τοῦ Καρταχένα κτλ.

Γ' Περίοδος (ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἱσπανικῆς φιλολογίας). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἄνθησις τῆς φιλολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Ἱσπανίας, ἡ ὁποία ἀπέκτησεν ἤδη πανευρωπαϊκὴν ἰσχύν. Ὁ χρυσοῦς οὗτος αἰὼν τῆς ἱσπανικῆς φιλολογίας δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς δύο ἐποχάς: ἡ πρώτη φθάνει μέχρι τοῦ Θερβάντες, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου σημειοῦται ἡ μεγαλυτέρα ἀκμή, καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τοῦ Θερβάντες μέχρι τοῦ Καλντερόν. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ θεάτρου (βλ. κατωτ. *Θέατρον*) καὶ ἡ κυριαρχία αὐτοῦ ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων φιλολογικῶν εἰδῶν.

Ἡ ποίησις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς λαμβάνει μεγίστην ἀνάπτυξιν. Ἡ λυρικὴ ποίησις κατ' ἀρχὰς μιμεῖται τὴν ἰταλικήν· κυριώτεροι δὲ ἀντιπρόσωποι ταύτης εἶναι ὁ Μπόσκαν, ὁ Γκαρθιλάσο καὶ ὁ Φερδινάνδος ντὲ Χερρέρα, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε καὶ ἰδίαν σχολήν, τὴν σχολὴν τῆς Ἀνδαλουσίας, μὲ ὀπαδοὺς τοὺς Ριόχα, Κάρο, Ἀργκουΐχο, Θέσπεντες, Ἀλκάθαρι, Σαλίνας, Ἐσπινὲλ κτλ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μιμητῶν τῶν Ἰταλῶν ὑπῆρξαν καὶ πολλοί, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν ἐθνικὴν ποίησιν, μὲ τὰ παλαιὰ μέτρα, ὅπως εἶναι ὁ Καστιλιέχο, ὁ Σιλβέστρε καὶ ὁ Μοντάλβο. Ἡ ἐπικὴ ἐπίσης ποίησις ἀντιπροσωπεύεται διὰ πλήθους ἔργων. Τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν διαφόρων στρατηγῶν καὶ ἱπποτῶν καὶ αἱ λαμπραὶ νῖκαι τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ γραφοῦν ὡραιότατα ἔπη. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: ἡ «Ἀραουκάνα» τοῦ Ἐρθίλια, ὁ «Μπερνάρντο ντὲλ Κάρπιο» τοῦ Βαλμπουένα, ἡ «Αὐστριάντα» τοῦ Ρούφο, ἡ «Κατακτηθεῖσα Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Λόπε ντὲ Βέγκα κτλ.

Ἡ δραματικὴ ποίησις παρέχει ἔργα μεγάλης ἀξίας. Ὁ πρῶτος ἄξιος λόγου δραματικὸς ποιητὴς εἶναι ὁ Ρόχας, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν ὁ Χουὰν ντὲ Ἐνθίνα, ὁ Λούκας Φερνάννεθ, ὁ Βιθέντε, ὁ Γόρρες Ναχάρρο καὶ ὁ Λόπε ντὲ Ρουέντα. Ὁ ἐνδοξότερος ὅμως πάντων τούτων ὑπῆρξεν ὁ Λόπε ντὲ Βέγκα, ὁ ὁποῖος ἔγραψε πλῆθος παντὸς εἴδους δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν καὶ ἀπέβη ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου. Αἱ ψευδοκλασσικαὶ ἀπόπειραι τοῦ Μπερμούντεθ, τοῦ Βιρουές, τοῦ Λουπέρθιο ντὲ Ἀρχενσόλα καὶ τῶν δραματικῶν τῆς Βαλεντίας Τιμονέντα, Τάρρεγκα, Ἀγκουϊλάρ, ντὲ Κάστρο, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπικρατήσουν. Ἡ σχολὴ τοῦ Λόπε ἐπεβλήθη ἐπὶ μακρὸν καὶ ἔσχεν ἀξίους ὀπαδοὺς καὶ συνεχιστάς, οἱ σημαντικώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Τίρσο ντὲ Μολένα, ὁ Ἀλαρκόν, ὁ Βέλεθ ντὲ Γκουεβάρα, ὁ Μορέτο, ὁ Ρόχας, ὁ Μονταλβὰν καὶ ἄλλοι. Ἡ θαυμασία αὕτη σειρὰ τῶν Ἱσπανῶν δραματουργῶν κλείει διὰ τοῦ Καλντερόν, τὰ ἀριστουργήματα τοῦ ὁποίου ἀκολουθοῦν ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσουν τὸ ὕψος ἐκείνων.

Εἰς τὸν πεζὸν λόγον ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παντὸς εἴδους ἔργα καὶ ἰδίως μυθιστορήματα, ἱστορίαι καὶ θρησκευτικὰ ἔργα. Τὰ κυριώτερα τῶν μυθιστορημάτων τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὰ ἰδεαλιστικά: «Ἄρτεμις» τοῦ Μοντεμάγιορ, «Γαλάτεια» τοῦ Θερβάντες, «Ἀρκαδία» τοῦ Λόπε, «Χρυσῆ σφραγὶς» τοῦ Βαλμπουένα καὶ οἱ «Ἐμφύλιοι πόλεμοι τῆς Γρενάδας» τοῦ Πέρεθ Χίτα καὶ τὰ τολμηρῶς ρεαλιστικὰ «Γκούθμαν ντὲ Ἀλφαράτσε» τοῦ Ἀλεμάν, «Ὀμπρέγκον» τοῦ Ἐσπινάλ, «Βοῦσκον» τοῦ Κεβέντο καὶ τὸ ἀριστούργημα τοῦ εἴδους του «Διηγήματα» τοῦ Θερβάντες. Ὁ Θερβάντες ἀποτελεῖ τὸ ἐνδοξότερον ὄνομα τῆς ἱσπανικῆς φιλολογίας, τὸ δὲ μυθιστόρημά του «Δὸν Κιχώτης» ἐπεσκίασε πάντα τὰ ἄλλα ἔργα του καὶ τὸν κατέστησε παγκοσμίως γνωστόν, διὰ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ εἰς πάσας τὰς γλώσσας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Μεγίστην ἐπίσης ἀνάπτυξιν ἔσχε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ ἡ ἱστορία. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἱσπανίας ἔγραψαν οἱ Ὀκάμπο, Ἀντώνιο ντὲ Γκουεβάρα, Σεπουλβέντα, Μεχία, Θουρίτα, Μοράλες καὶ ἰδίως ὁ Μαριάνα. Περὶ τῶν διαφόρων χωρῶν τὰς ὁποίας κατέκτησαν καὶ ἀπῴκισαν οἱ Ἱσπανοί, ἔγραψαν ἱστορικὰ ἔργα οἱ Γκομάρα, Λὰς Κάζας, Βαρθολομαῖος Ἀρχενσόλα, Ντίαθ ντὲλ Καστίλιο, Σόλις, Σαντοβὰλ κ.τ.λ. Ὁ ΙΣΤ' αἰὼν εἶναι ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων Ἱσπανῶν θεολόγων, τῶν ὁποίων τὰ μυστικοπαθῆ, ἠθικοπλαστικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα ἔσχον μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ Ἀντώνιο ντὲ Κεβάρα, ὁ Πέρεθ ντὲ Ὀλίβα, ὁ Φερνάντεθ ντὲ Ναβαρρέττο, ὁ Κεβέντο, ὁ Σααβέντρα Φαχάρντο κλπ. Ἔργα φιλολογικῆς κριτικῆς ἔγραψαν ὁ Ἀλόνσο Λόπεθ τὴν «Ποιητικὴν φιλοσοφίαν», ὁ Βαλντὲς τὸν «Διάλογον τῶν γλωσσῶν», ὁ Γκραθιὰν τὸ «Κριτικόν», ὁ Νικόλα Ἀντώνιο τὴν «Βιβλιοθήκην» κλ.

Δ' Περίοδος (ἡ παρακμή). Ἡ περίοδος τῆς παρακμῆς τῆς φιλολογίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Καρόλου τοῦ Β' καὶ φθάνει μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Βουρβώνων, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν ὁποίων τὰ ἱσπανικὰ γράμματα ἐμφανίζουν νέαν ἄνθησιν ὁλονὲν αὐξανομένην. Ἡ παρακμὴ αὕτη βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν παρακμὴν τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐμφανίζονται δύο κυρίως σχολαί: ἡ σχολὴ τῶν ἀσπαζομένων τὰς γαλλικὰς κλασσικὰς ἀρχάς, οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ Λούθαν, Βελάθκεθ, Ναζάρρο, Μοντιάνο καὶ Χέρβας· καὶ ἡ σχολὴ τῶν ἐμμενόντων εἰς τὴν παλαιὰν ἐθνικὴν παράδοσιν μὲ τὸν Λὰ Χουέρτα ἐπὶ κεφαλῆς. Μεγαλυτέραν ὅμως διάδοσιν ἔσχον παρὰ τῷ λαῷ τὰ ἀμφιβόλου λογοτεχνικῆς καὶ ἠθικῆς ἀξίας ἔργα τῶν Βαλιανταρές, Θαμπάλα καὶ Κομέλια. Οἱ ποιηταὶ Φόρνερ, Ἰγκλέζιας, Καντάλσο, Θιενφουέγκος, Νορόνια, Ἀρρουάλ, Ἰριάρτε καὶ Σαμανιέγκο προσπαθοῦν νὰ διανοίξουν νέας ὁδούς. Εἰς τὸν πεζὸν λόγον τὰ κυριώτερα τῶν γραφομένων ἔργων εἶνε κριτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια. «Ὁ καλόγηρος Γερούνδιο» τοῦ Ἴσλα εἶναι καυστικὴ σάτιρα τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς ἀπαγορευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως. Μεταξὺ τῶν ἄλλων συγγραφέων τῆς περιόδου ἀξιολογώτεροι εἶναι: ὁ Χόβε Λιάνος, ὁ Μελέντεθ Βαλντές, ὁ Ραμὸν ντὲ λὰ Κρούθ, ὁ Λεάντρο ντὲ Μορατὶν καὶ ὁ Κιντάνα. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἱδρύθη ἡ Ἱσπανικὴ Ἀκαδημία, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Γαλλικῆς, ἡ ὁποία συνέταξε τὸ λεξικὸν τῆς ἱσπανικῆς γλώσσης.

Ε', Νεωτέρα περίοδος (φιλολογία τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ σύγχρονος). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἱσπανικὴ φιλολογία ὑπέστη διαφόρους ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις καὶ παρουσίασε σοβαρὰν προσπάθειαν ἀναγεννήσεως. Πολλοὶ Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς διαπρέπουν εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς φιλολογίας, τινὲς δὲ τούτων κατορθώνουν νὰ ἀποκτήσουν πανευρωπαϊκὴν καὶ παγκόσμιον φήμην. Τὸ μυθιστόρημα ἐσημείωσε μεγάλας προόδους. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἀναφανεῖσα καὶ ἐπικρατήσασα σχολὴ τῶν ρομαντικῶν, εἰσαχθεῖσα καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν εὗρε καταλληλότατον ἔδαφος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην αἱ συχναὶ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐπηρέασαν μεγάλως τὴν φιλολογίαν, αἱ πρόοδοι τῆς ὁποίας ὑπέστησαν αὐξομειώσεις, ἀναλόγως τῶν παρεχομένων ἢ ἀφαιρουμένων ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ Ναπολέοντος ἤκμασαν οἱ ποιηταὶ Μανουὲλ Κιντάνα, Χουὰν Νικάζιο Γκαλλέγκο καὶ ὁ νεαρὸς Μαρτίνεθ ντὲ Λὰ Ρόζα, ὁ μέλλων πολιτικός. Τὰ ποιήματα πάντων τούτων διαπνέονται ὑπὸ φλογεροῦ πατριωτισμοῦ. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Ζ' καὶ τῆς ἀπολυταρχίας ἐπέφερον ἀμαύρωσίν τινα εἰς τὸ φιλολογικὸν στερέωμα, ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν ἔκαμε καὶ πάλιν νὰ ἀναλάμψουν μεγάλαι ἐλπίδες μιᾶς νέας φιλολογικῆς κινήσεως. Ἐλλείψει κυβερνητικῆς τινος πρωτοβουλίας τὸ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ματθαίου, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν περίφημον ἀββᾶν Λίστα, διακεκριμένον ποιητὴν καὶ συγχρόνως κριτικόν, ἐγένετο ἡ πηγή, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνεπήδησαν πάντες σχεδὸν οἱ διαπρέψαντες κατὰ τὴν περίοδον ταύτην Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς. Ἡ νέα ἐπέμβασις τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων καὶ ἡ ἐκ νέου ἀφαίρεσις τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐσταμάτησε καὶ πάλιν τὴν φιλολογικὴν ἄνθησιν, καίτοι ὁ Μπρετὸν ντὲ Λὸς Χερρέρος καὶ ὁ Χὶλ ὁ Θαράτε προσπαθοῦν νὰ δώσουν ποιάν τινα ζωὴν εἰς τὸ ἱσπανικὸν θέα-

Digitized by Google

τρον, καταναλισκόμενοι ὅμως καὶ αὐτοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γαλλικὰς μεταφράσεις.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1830 καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἀμνηστεία ἐπέτρεψε τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὴν Ἱσπανίαν πάντων τῶν ἐξορισθέντων διανοουμένων καὶ τὴν μεταφύτευσιν τῶν νέων ἰδεῶν, αἵτινες ἐκυριάρχουν τότε καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διακρίνονται μεταξὺ τῶν λυρικῶν ποιητῶν ὁ Ἐσπρουθέντα, ὁ Θορίλια καὶ ὁ Λὰ Ἀβελιανέντα, μεταξὺ τῶν δραματικῶν ὁ Γκαρθία Γκουτιέρρεθ, ὁ Ἐσκοζούρα, ὁ Χὶλ ὑ Θαράτε καὶ ἰδίως ὁ Θορίλια, εἰς τὸ μυθιστόρημα ὁ Μεζονέρο Ρομάνος, ὁ Λάρρα, ὁ Ἐστεμπάνεθ Καλντερόν, ὁ Χίλ, ὁ Φερνάντεθ Ναβαρρέτε, εἰς τὴν κριτικὴν ὁ Μαρτσένα, ὁ Ἐρμοσίλια, ὁ Γκαλιάρντο, ὁ Κλεμενθίμ, καὶ ὁ Ντουράν. Ὁ Ἐτσεγκαράϋ γίνεται ἀρχηγὸς ἰδιαιτέρας θεατρικῆς σχολῆς, στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ρομαντισμοῦ, ἐνῷ οἱ Μπέκερ, Καμποάμορ, Νούνιεθ ντὲ Ἄρθε, Ἀγκουϊλέρα, Φερράρι καὶ Γκρίλο προσπαθοῦν νὰ πλησιάσουν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Οἱ Ταμάϋο, Ἀϋάλα, Ἐκίλαθ, Σέρρα, καθὼς καὶ οἱ νεώτεροι Γκουϊμάρα, Φέλιου ὑ Κοντίνα καὶ Ντιθέντα εἶναι οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ νεωτέρου ρεαλιστικοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου· τὸ μυθιστόρημα ἀπὸ ἰδεολογικὸν μὲ τὴν Καικιλίαν Μπὲλ ντὲ Φάμπερ, ἡ ὁποία ἔγραψεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Φερνὰν Καμπαλιέρο, καὶ τὸν Τρουέμπα, μεταπίπτει εἰς ψυχολογικὸν μὲ τοὺς Βαλέρα καὶ Ἀλαρκόν. Τὴν πρώτην θέσιν ὅμως μεταξὺ τῶν Ἱσπανῶν μυθιστοριογράφων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κατέχουν ὁ Περὲθ Γκάλντος καὶ ὁ Περάντα. Νεώτεροι μυθιστοριογράφοι εἶναι ἡ κυρία Πάρντο Μπαθάν, ὁ Παλάθιο Βαλντές, ὁ Κολόμα, ὁ Μουνίλια, ὁ Πικόν, ὁ Ρουέντα, ὁ Μπλάσκο Ἰμπάνιεθ καὶ ἄλλοι. Εἰς τὴν κριτικὴν διαπρέπουν ὁ Μεντὲθ ὑ Πελάϋο, ὁ Φερναντὲθ Γκουέρρα καὶ ὁ Ἀμαντὸρ ντὲ Λὸς Ρίος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ρήτορες ἀφθονοῦν, τὴν πρώτην δὲ μεταξὺ αὐτῶν θέσιν κατέχει ὁ χειμαρρώδης καὶ ἐνθουσιώδης πολιτικὸς Καστελάρ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ', ἰδίως δὲ μετὰ τὴν καταστροφήν, ἣν ὑπέστη ἡ Ἱσπανία κατὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον, καταστροφὴν ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς δυνατὸν κτύπημα διὰ τὴν ἀφύπνισιν τῆς νέας γενεᾶς, ἐδημιουργήθη νέα σημαντικὴ κίνησις εἰς τὴν φιλολογίαν, ἥτις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴν σημαντικῶν ἔργων, εἰς πάντας τοὺς κλάδους, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο γνωστὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας. Οἱ κυριώτεροι συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Μποναβέντε, ὅστις ἐβραβεύθη καὶ διὰ τοῦ διεθνοῦς βραβείου Νόμπελ, ὁ Μπλάσκο Ἰμπάνιεθ, ὁ Μπαρόχα, ὁ Ραμὸν ντὲ λὰ Βάλλιε Ἰνκλάν, ὁ Ἀθορίν, ὁ Μενέντεθ Πιντάλ, ὁ Μιρό, ὁ Μιχαὴλ Οὐναμοῦνο καὶ οἱ ἔτι νεώτεροι Ὀρτέγκα ὑ Γκασσέ, Ἀντώνιος Ματσάντο, Μαρτίνεθ Σιέρρα, Χουὰν Χιμένεθ, οἵτινες πρωτοστατοῦν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῆς χώρας, ὡς κοινωνιολόγοι, δημοσιογράφοι, μυθιστοριογράφοι, ποιηταὶ καὶ δραματικοί, δημιουργήσαντες ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ πνευματικῇ κινήσει εἰς τὴν ἱσπανικὴν φιλολογίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτέρω διανοουμένων ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁπόθεν διεξήγαγον σφοδρὸν ἀγῶνα κατ' αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ δικτάτορος οἱ Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπου οἱ πλεῖστοι τούτων ἤρχισαν ζωηρὰν κίνησιν ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν τῆς ἐλευθερίας εἰς ἁπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἱσπανικῆς ζωῆς.

Μ. ΒΑΤΑΛΑΣ

Θέατρον. Ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐξαιρουμένων ἴσως τῶν ἑλληνίδων πόλεων, πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρωμαίων, ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστον τὸ θέατρον, εἰσαχθὲν κατά τινας, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἱστορικῶς βεβαιωμένον, ὑπὸ τοῦ Σερτωρίου, ὅστις, κατὰ τὸν Πλούταρχον (*Πλουτ.* Σερτώρ. XIV), ἵδρυσε καὶ τὴν ἐν Ὄσκᾳ τῆς Ἀραγῶνος πρώτην δημοσίαν σχολήν, ἐν ᾗ οἱ παῖδες τῶν Ἱσπανῶν ἐδιδάσκοντο τὰ ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ γράμματα. Τὰ ἀπὸ σκηνῆς θεάματα εἰσήχθησαν προφανῶς εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας. Ὡς ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν Λατίνων ἱστοριογράφων, πολλὰ θέατρα ἤκμαζον τότε ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ μάλιστα περίδοξα, ὡς τὰ τῆς Ταρρακῶνος, τῆς Ζακάνθης καὶ τῆς Σεβίλλης, ἐν οἷς ἐδιδάσκοντο ἑλληνικὰ ἔργα εἰς λατινικὰς μεταφράσεις. Αἱ πρῶται ἐθνικαὶ δραματικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν Ἱσπανῶν εἶχον πηγὴν θρησκευτικὴν («Misterio de los Reyes Magos»). Τὸ πρῶτον μὴ ἐκκλησιαστικὸν δρᾶμα τὸ ἔγραψεν ὁ E. de Aragon (1434). Ἐν τούτοις, πατὴρ τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου ἐγένετο ὁ Juan de la Encina (1469—1534) τοῦ ὁποίου τὰ ποιμενικὰ δράματα (eglogues, ὅπως τὰ ὀνομάζει ὁ ἴδιος) ἀποτελοῦσι τὴν γέφυραν ἀπὸ τῶν λεγομένων μυστηρίων πρὸς τὸ κυρίως κοσμικὸν δρᾶμα. Ἡ «Celestine», ἡ πρώτη τραγικοκωμῳδία, ἣν ἤρχισε τῷ 1480 ὁ ὁ Rodrigo Cota καὶ ἀπεπεράτωσεν ὁ Fernando de Rojas (1499), ἀνοίγει μετὰ λαμπρότητος τὴν δραματικὴν φιλολογίαν. Ἄμεσος διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Πορτογάλος Gil Vicente (1480—1557), γράψας ἱσπανιστὶ κωμῳδίας (farças), ᾄσματα καὶ ποιμενικὰ δράματα, ἐν οἷς ἐπικρατεῖ τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ἀναμιμνήσκει τὰ μυστήρια. Μετὰ τὸν Vicente ὡς πρῶτος ἐθνικὸς ποιητὴς μνημονεύεται ὁ Bartolomé de Torrés Naharro, ὅστις καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἱσπανικῆς κωμῳδίας. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ Lope de Rueda, περὶ οὗ ὁ Θερβάντες εἶπεν, ὅτι «αὐτὸς ἐξήγαγε τῶν σπαργάνων της τὴν ἱσπανικὴν κωμῳδίαν καὶ τὴν ἐνέδυσε μὲ λαμπρὰ ἐνδύματα». Ὁ Rueda, ὅπως καὶ ὁ Μολιέρος, ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος διερμηνευτὴς τῶν ἔργων του, τοὺς πρώτους ρόλους τῶν ὁποίων ὑπεδύθη ὁ ἴδιος ἀπὸ τοῦ 1544 μέχρι τοῦ 1565 ἐν δημοσίαις πλατείαις καὶ ἐπὶ προχείρων ἰκρίων, εἰς τὰ ὁποῖα περιωρίζοντο μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ θέατρα ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀφ' ἧς ἡ σκηνὴ μετεφέρθη ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὰς ὁδούς. Μὲ τὸν Μιχαὴλ δὲ Θερβάντες Σααβέδρα (1547—1616) ἀρχίζει ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ ἱσπανικοῦ δράματος. Οὗτος ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς περὶ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἔργα, τὰ ὁποῖα τοσαύτην ἔσχον ἐπιτυχίαν, ὥστε οἱ διάφοροι θίασοι διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους διὰ νὰ τύχουν τοῦ δικαιώματος τῆς παραστάσεώς των. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ὑπῆρξεν «Ἡ σύγχυσις» (La confusa), ὅπερ ὅμως δυστυχῶς ἀπωλέσθη. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Λόπε δὲ Βέγκα (1562—1635), ὅστις κατὰ τὸν ἴδιον τὸν Θερβάντες κατέλαβε τὰ σκῆπτρα τῆς κωμῳδίας, τὸν ἠνάγκασε ν' ἀποσυρθῇ τοῦ θεάτρου, χωρὶς ὅμως καὶ ν' ἀποχωρισθῇ τῆς ποιήσεως, καθόσον τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων του, τὰ διηγήματά του καὶ πρὸ πάντων ὁ «Δὸν Κιχώτης», εἰς ὃν ὀφείλει τὴν ἀθανασίαν του, ἐγράφησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθ' ἣν δὲν ἐλησμόνησε καὶ τὸ θέατρον, γράψας ὀκτὼ νέας τριπράκτους κωμῳδίας καὶ ἰσάριθμα entremesés, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ δώσῃ ἀπὸ σκηνῆς. Ὀλίγον μετὰ τὸν Λόπε δὲ Βέγκα, ὅστις, καθὰ βεβαιοῖ ἐν τῇ «Fama postuma» ὁ Juan Perez de Montalban, ἔγραψε χιλίας ὀκτακοσίας κωμῳδίας καὶ ὑπὲρ τὰ τετρακόσια ᾄσματα, πάντα παρασταθέντα ἀπὸ σκηνῆς, ἀνεφάνη ὁ μέγιστος δραματικὸς ποιητὴς τῶν Ἱσπανῶν, ὁ Don Pedro Calderon de la Barca (1600—1681), διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἱσπανικὸν δρᾶμα ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς του. Ὁ Κάλδερον ἔγραψεν ἑκατὸν εἴκοσι κωμῳδίας, ἑκατὸν ᾄσματα, ἑκατὸν προλόγους (loas) καὶ ἑκατὸν intermesés. Ὅπως ὁ πρόδρομος αὐτοῦ Λόπε δὲ Βέγκα, οὕτω καὶ ὁ Κάλδερον, ἔγραψε καὶ ἱστορικὰς κωμῳδίας, ἐν αἷς ἥ τε ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία οὐδόλως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, καίτοι ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς ἦσαν λίαν ἀνεπτυγμένοι. Ὅπως ὁ εἷς οὕτω καὶ ὁ ἄλλος οὐδόλως δυσκολεύονται νὰ θέσωσι τὸν Δούναβιν ἐν Ἀσίᾳ, νὰ φέρωσι τὴν θάλασσαν παρὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ νὰ παρουσιάσωσι τὸν Ἰούδαν τὸν Μακκαβαῖον κυριεύοντα τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰουδαίας διὰ κανονιοβολισμῶν! Τὴν μεγαλυτέραν φήμην του ὁ Κάλδερον ἀπέκτησε διὰ τῶν περιπετειωδῶν ρωμαντικῶν ἔργων του, τῶν καλουμένων «de cape et d' épée». Δι' αὐτῶν ἐγένετο γνωστὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας, καθόσον πολλὰ τούτων κατὰ προτίμησιν μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, μηδὲ τῆς ἑλληνικῆς ἐξαιρουμένης. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μετέφρασεν ὁ Ἰωάννης Καμπούρογλους τὸν «Ἀλκάδην τῆς Θαλαμέας», τὸ «Στοιχειὸ» καὶ «Μυστικὰ καὶ φωναχτά», ἐξ ὧν τὰ δύο πρῶτα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1893, τὸ πρῶτον ἐπαίχθη ἐν Ἀθήναις τὸν Αὔγουστον τοῦ 1884 ὑπὸ τοῦ θιάσου Ἀλεξιάδου καὶ τὸ τρίτον, ἀνέκδοτον, ἐπαίχθη ὑπὸ τοῦ θιάσου τῶν ἀδελφῶν Ταβουλάρη. Σύγχρονοι τοῦ Κάλδερον καὶ τοῦ Λόπε δὲ Βέγκα, ἀποτελέσαντες μετ' αὐτῶν τοὺς ἀποκληθέντας ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου συγγραφεῖς πρώτης τάξεως, ὑπῆρξαν ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Tirso de Molina κρυπτόμενος Gabriel Tellez, ὁ Don Juan Ruiz de Alarcon y Mendoza, ὁ Don Francisco de Rojas y Zorrilla καὶ ὁ Don Agustin Moreto y Cabaña. Ἐκ τούτων διασημότερος ἐγένετο ὁ Tirso de Molina, γράψας τετρακόσια ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «La prudencia en la mujer» (Ἡ σοφία γυναικός). Οἱ τῆς δευτέρας τάξεως συγγραφεῖς τῆς περιόδου ταύτης εἶναι πολυάριθμοι, ἐξ ὧν γνωστότεροι εἶναι ὁ Solis, ὁ Cubillo de Aragon, ὁ Matos Fragoso, ὁ Diamante, ὁ Hoz y Mota, ὁ Candamo, ὁ Zamora καὶ ὁ Canizarés, ἐξ ὧν οἱ δύο τελευταῖοι ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι καὶ μετὰ θάνατον τὴν φήμην των. Μετὰ τὸν Κάλδερον καὶ τοὺς ὀπαδούς του, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἡ ἱσπανικὴ κωμῳδία ἐξαφανίζεται καὶ ἄρχεται ἡ κατάπτωσις τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου, κυρίως ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου Ε', ὅστις εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὰ γαλλικὰ ἤθη. Οἱ συγγραφεῖς ἤρχισαν νὰ μιμοῦνται τὰς τραγῳδίας τοῦ Κορνηλίου καὶ τὰς κωμῳδίας τοῦ Μολιέρου, κληθέντες διὰ τοῦτο afrancescados. Ταυτοχρόνως ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ Φιλίππου Ἐλισάβετ Φαρνέζε εἰσήγαγεν ἐν Ἱσπανίᾳ τὴν ἰταλικὴν ὄπεραν. Ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν ἐν τῷ ἱσπανικῷ θεάτρῳ τὰς ἀρχὰς τοῦ γαλλικοῦ ἦτο ὁ Montiono y Luyando, ὁ «Σοφοκλῆς τῆς Ἱσπανίας» ἐπικληθεὶς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του. Τὸν Montiono ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς ἐξέχουσαν κατέλαβεν θέσιν ὁ Don Nicolas Fernandez de Moratin, οὗτινος διεσώθησαν τρεῖς τραγῳδίαι, ὁ Λοπὲθ δὲ Ἀγιάλα, ὁ Καδάλσο καὶ ὁ Ὀβελλάνος. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη τῆς εἰσαγωγῆς τῆς γαλλικῆς τέχνης ἐν τῷ ἱσπανικῷ δράματι ἐξώργισε τὸν Vicente Garcia de la Huerta, ὅστις, εἰς ἀπάντησιν ἀφ' ἑνὸς τῶν afrancescados, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν διὰ τὸ κλασσικὸν ἱσπανικὸν θέατρον ἔρωτα, ἔγραψε τὴν τραγῳδίαν «Ἡ Ραχήλ», ἥτις καὶ σήμερον ἀκόμη κρίνεται ἀξία τῆς σκηνῆς. Μετ' αὐτὸν ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ υἱός του Don Leandro Moratin καὶ ὁ Ramon de la Cruz, ὁ εἰσηγητὴς ἐν τῷ ἱσπανικῷ θεάτρῳ τῆς μικρᾶς λαϊκῆς φάρσας, τῆς ἱσπανιστὶ «Saïnete» καλουμένης. Ὁ ΙΘ' αἰὼν ἐπαναφέρει τὸ ἱσπανικὸν θέατρον διὰ τοῦ Martinez de la Rosa (1789—1862) καὶ τοῦ δουκὸς de Rivas (1791—1865) εἰς τὸν ρωμαντισμόν. Τοῦ δευτέρου τὸ δρᾶμα «Don Alvaro» ἀφῆκεν ἐποχὴν διὰ τὴν Ἱσπανίαν, ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ «Ἐρνάνη» του Οὐγκὼ ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ διασημότερος καὶ δημοτικώτερος τῶν νεωτέρων δραματογράφων εἶναι ὁ José Echegaray, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1832. Μέχρι τῆς σήμερον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα δράματά του ἀνεβιβάσθησαν ἐπὶ σκηνῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει «Ὁ μέγας Γαλεότος», ὅστις καὶ παρ' ἡμῖν ἐγένετο γνωστός, παρασταθεὶς πολλάκις ἀπὸ σκηνῆς κατὰ μετάφρασιν τοῦ Δ. Βικέλα. Ὁ Ἐτσεγκαράϋ, διὰ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου συνεχίζονται αἱ μακραὶ παραδόσεις τοῦ δραματικοῦ παρελθόντος τῆς Ἱσπανίας, συνδυάζει τὸ εὐφάνταστον τῆς σχολῆς τοῦ Κάλδερον μετὰ τῶν φιλοσοφικῶν τάσεων τῆς παρούσης ἐποχῆς. Οὐχ ἧττον δοκιμώτατος μεταξὺ τῶν συγχρόνων θεατρικῶν συγγραφέων εἶναι καὶ ὁ Don Enrique Gaspar y Rimbao, ὅστις καὶ ἐχρημάτισεν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1871—1874 πρόξενος τῆς Ἱσπανίας καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς ρεαλιστικῆς λεγομένης σχολῆς. Ἐν Ἀθήναις εὑρισκόμενος ἔγραψε τρία ἔργα: «Τὰ μεγάλα παιδιά», τὸν «Ἀττίλαν» καὶ τοὺς «Ἀδιαφόρους», ἅτινα ἔτυχον μεγάλης ὑποδοχῆς σταλέντα ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἱσπανίαν. Τὸ τελευταῖον μετέφρασεν ἑλληνιστὶ ὁ Ἰ. Καμπούρογλους καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐπαίχθη ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ Δημ. Κοτοπούλη. Ἐκ τῶν νεωτάτων συγγραφέων ἐξέχουν δύο κωμῳδιογράφοι, οἱ ἀδελφοὶ Κιντέρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Brisbe καὶ Vidal*, Tratado de las comedias, en el cual se declara si son licitas (Barcelone 1618).—*Don Antonio Gil de Zarate*, Manual de literatura.—*Juan Perez de Montalban*, Fama postuma.—*Don Casiano Pellicer*, Tratado historico origen y progresos de la comedia y del histrionismo en España.—*Amador de los Rios*, Historia critica de la literatura española.—*G. Ticknor*, History of spanish literature, μετάφρ. γαλλικὴ τοῦ ἰδίου ἔργου ὑπὸ *J. G. Magnabal*.—*Fr. Bouterweck*, Histoire de la littérature Espagnole, γαλλικὴ μετάφρ. ὑπὸ *Strock*.—*Fitzmaurice-Kelly*, History of spanich literature.—*Schack*, Geschichte der dramatischen Literatur in Spanien, γαλλ. μετάφρ. ὑπὸ *Edouardo Mier* (Μαδρίτη 1885).—*D. A. Canovas del Castillo*, Le théâtre Espagnol, γαλλ. μετάφρ. ὑπὸ *J. G. Magnabal* (Paris 1886).—*E. Merimée*, Précis d'histoire de la littérature Espagnole.—*Henry Lyonnet*, Le théâtre en Espagne (Paris 1897).—*Alphonse Royer*, Histoire universelle du théâtre (Paris 1878).—*Louis de Viel-Castel*, Essai sur le théâtre Espagnol (Paris 1889).

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—[ΤΕΧΝ.] ***1. Γλυπτική.*** Ὅλως ἐξαιρετικὴ εἶναι ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἱσπανίας ἡ γλυπτική. Αἱ ἀρχαὶ ταύτης ἀπόλλυνται εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς προϊστορίας. Ἀνασκαφαὶ γενόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Λουσιτανίαν ἔφερον εἰς φῶς προϊστορικὰ χονδροειδῆ εἰδώλια, ὡς τὸ ἐκ Γκουλίνας ἀνθρωπάριον (ἀποκείμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Παμπελούνας) καὶ τὰ τετράποδα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῆς Μαδρίτης. Παρὰ τὰ δείγματα ταῦτα τῆς πρωτογόνου ἰβηρικῆς τέχνης, ἅτινα, ἄλλωστε, παρουσιάζουν ἀρχαιολογικὸν μᾶλλον ἢ καλλιτεχνικὸν ἐνδιαφέρον, ἄξια μείζονος προσοχῆς εἶναι τὰ κατάλοιπα τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπὸ λιβυκοφοινικικὰς καὶ ἑλληνικὰς κατ' ἀρχάς, ρωμαϊκὰς μετὰ ταῦτα, ἐπιδράσεις ἀσκηθείσης τέχνης. Ἡ ρωμαϊκὴ κατάκτησις τῆς Ἱσπανίας δὲν ἔμεινεν ἄνευ συνεπειῶν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας. Ἀλλ' αἱ ὑπὸ ρωμαϊκὰς ἐπιδράσεις γλυπτικαὶ προσπάθειαι δὲν ἦσαν οὔτε εὐρεῖαι, οὔτε γόνιμοι εἰς ἀποτελέσματα. Τοῦτ' αὐτὸ δέον νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως, ὁμολονότι οἱ Ἄραβες ἐν Ἱσπανίᾳ ἀφῆκαν ἀμυθήτους καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς, θαυμάσια μνημεῖα πλήρη χάριτος καὶ κομψοπρεπείας, ἐν οἷς ὁ πλοῦτος τῆς διακοσμήσεως συναγωνίζεται ἐναμίλλως πρὸς τὴν τελειότητα τῆς ὅλης ἐξεργασίας. Κατ' ἀτυχῆ σύμπτωσιν ἡ ἀραβικὴ τέχνη ἀγνοεῖ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν πλαστικήν· συνεπῶς οἱ πλεῖστοι τῶν μέσων αἰώνων διέρρευσαν ἐν Ἱσπανίᾳ ἄνευ ἐνδιαφερούσης καὶ αὐτοτελοῦς καλλιεργείας τῆς γλυπτικῆς. Ἐχρειάσθη νὰ ἐμφανισθῇ καὶ νὰ διαμορφωθῇ εἰς τὰς πλησιοχώρους γαλλικὰς περιοχὰς ἡ ρομανικὴ καὶ μετὰ ταῦτα ἡ γοτθικὴ τέχνη, διὰ νὰ παρουσιασθοῦν αἱ πρῶται πλαστικαὶ δημιουργίαι τῆς β' χιλιετηρίδος μ. Χ., διότι ὁλόκληρος ἡ πρώτη χιλιετηρὶς διέρρευσεν ἐν πλή-

ρει στειρότητι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πλαστικῆς. Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Κομποστέλλης, οὗ ἡ κατασκευὴ ἤρξατο τῷ 1078 μ.Χ., πρέπει νὰ φθάσῃ εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος διὰ νὰ συναντήσῃ τοὺς ἐμπνευσμένους καὶ φιλοπόνους ἐκείνους γλύπτας, οἵτινες ἐν στενῇ συνεργασίᾳ καὶ ἀγαστῇ κατὰ τὸ πλεῖστον ἁρμονίᾳ διεκόσμησαν διὰ πλαστικῶν ἔργων καὶ ἀναγλύφων τὰς γιγαντιαίας καὶ ἀπαραμίλλους ἐκείνας βασιλικὰς τοῦ Μπούργκος, τοῦ Λεόν, τοῦ Τολέδου, τῆς Σεβίλλης, τῆς Ταρραγῶνος, τῆς Παμπελούνας κλπ. Ὑπάρχουν ὅμως εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς Μαδρίτης δύο διακόσμητοι δι' ἀναγλύφων σαρκοφάγοι τοῦ Δ' αἰῶνος, ἔτι δὲ πρωτογονά τινα κιονόκρανα τοῦ Θ', τοῦ Ι' καὶ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, προερχόμενα ἀπὸ τὰς κατεστραφείσας ἐκκλησίας τοῦ Τολέδου, τῆς Σαραγόσσης, τῆς Καρθαγένης κλπ. Ἐπὶ πλέον παλαιότατοί τινες ἀστουριανοὶ ναοὶ διασῴζουν ἐνδιαφέροντα ἴχνη γλυπτικῶν διακοσμήσεων. Ἀλλ' οἱ δύο πρῶτοι, γνωστοὶ ἱστορικῶς, γλύπται τῆς μεσαιωνικῆς Ἱσπανίας, ὁ Aparicio καὶ ὁ Rodolfo, ἔζων εἰς τὴν Καστίλην μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

Εἶναι δ' ἡ ἱσπανικὴ γλυπτικὴ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς καθαρῶς μνημειακὴ τέχνη. Διακοσμεῖ ναοὺς καὶ ἀνάκτορα καὶ ἐξεργάζεται πολυτελέστατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα ἐπιτύμβια μνημεῖα. Μόλις δὲ κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς παύει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ προβαίνει εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτοτελῶν γλυπτικῶν ἔργων καὶ πλαστικῶν συμπλεγμάτων. Παραμένει ὅμως πάντοτε τόσον εὐρεῖα ἡ περιοχὴ τῆς δράσεώς της καὶ εἶναι τόσον ἐρριζωμένη εἰς τὴν καθολικὴν Ἱσπανίαν ἡ συνήθεια τῆς παραστάσεως τῶν θρησκευτικῶν προσωπικοτήτων διὰ πλαστικῶν ὁμοιωμάτων, ὥστε δύναταί τις μετὰ λόγου νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην νεωτέραν χώραν ἡ γλυπτικὴ συνεδέθη τόσῳ στενῶς μὲ τὴν θρησκείαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκαλλιεργήθη ἐν τοιαύτῃ ἐκτάσει. Σημαντικωτάτη ἰδίᾳ ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξίς της οὐ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀσκήσεως τῆς ρωμανικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν γοτθικὴν περίοδον, καὶ κατὰ τοὺς μεγάλους αἰῶνας τῆς Αναγεννήσεως. Ἀψευδεῖς μάρτυρες εἶναι τὰ μεγαλοπρεπέστατα μνημεῖα τῆς Ἱσπανίας, ἔτι δ' ἡ πληθὺς τῶν καλλιτεχνῶν, ὅσοι ἤσκησαν τὴν τέχνην ταύτην ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ἐν Ἱσπανίᾳ. Μεταξὺ τῶν μνημείων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοὺς ἐν Ἀλκαλὰ ντὲ Ἐνάρες ναοὺς τῶν βερναρδίνων καὶ ἰησουϊτῶν μοναχῶν, τοῦ ἁγίου Ἰλδεφόνσου καὶ τῶν ἁγίων Ἰούστου καὶ Πάστορος, τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Ἀβίλας, τὸν καθεδρικὸν ναὸν καὶ τοὺς ἑτέρους πολυπληθεῖς ναοὺς τῆς Βαρκελώνης, τοῦ Μπούργκος, τῆς Κορδούης, τῆς Γρενάδας, τοῦ Λεόν, τῆς Μαδρίτης, τῆς Μουρκίας, τῆς Ναθέρας, τῆς Παμπελούνας, τῆς Σαλαμάγκας, τῆς Σαραγόσσης, τῆς Σεβίλλης, τῆς Ταρραγῶνος, τῆς Βαλεντίας καὶ τοῦ Βαλαδολίδου· τέλος δὲ τὴν διάσημον μητρόπολιν τοῦ Τολέδου, ἣν ἀπειράριθμος πλειὰς γλυπτῶν θαυμασίως διεκόσμησε. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν ἅπασι τοῖς μνημείοις τούτοις ἐργασθέντων καλλιτεχνῶν σημειοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς ἐπιφανεστέρους: Comingo Beltran, Nicolas de Veyara, Bartolomé Ordonez, Gregorio Fernandez, Juan de Afre y Villafane, Ferrer Bassa, Pedro Oller, Pedro Furment, Matias Bonafe, Francisco de Santa Cruz, Andres Aleu, Juan ἢ Miguel de Ancheta, Juan Vallejo, Miguel Verdiguer, Martin Gamboa, Domenico Gave, Juan Martinez Montanes, Alonso Cuno, Gaspar Becerra, Berruguete, Domingo de Geroa, Juan Pascual de Mena, Gregorio Fernandez, Pedro Gomez, Pereyra, Salvador Carmona, Josef Galvan, Manuel Gutierrez, κλπ. κλπ. Εἶναι δὲ οὗτοι ἐλάχιστοί τινες ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν γλυπτῶν, ὅσοι κατέλιπον ἐν παντὶ θρησκευτικῷ μνημείῳ τῆς Ἱσπανίας, ἐν ἀνακτόροις καὶ ἱδρύμασι κοινῆς ὠφελείας ἀποδείξεις πλουσίου, δημιουργικοῦ καὶ ρωμαλέου ταλάντου. Ἡ γλυπτικὴ αὕτη καρποφορία ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὅτε ἀπομακρυνθεῖσα αἰσθητῶς τῆς θρησκείας ἐτέθη εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν πολυειδῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν ἐξωραΐσασα διὰ τῶν δημιουργημάτων της τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων ἰδιωτῶν, τὰς αἰθούσας τῶν συνελεύσεων τὰ δημόσια κτίρια, τὰς ἐπὶ τῶν ποταμῶν γεφύρας, τὰς πλατείας, τοὺς εὐρεῖς ἀνθοβριθεῖς περιπάτους, τοὺς κήπους καὶ τὰς νεκροπόλεις τῆς Ἱσπανίας. Ἀνέλαβε τὴν διαιώνισιν τῶν μεγάλων φυσιογνωμιῶν καὶ τὴν ἀπαθανάτισιν τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Ὑπέστη δὲ καὶ ἐν τῇ τεχνικῇ αὐτῆς καθόλου σπουδαιοτάτας διακυμάνσεις, ἀκολουθήσασα οὐ μόνον τὰς ἔξωθεν, καὶ δὴ ἐκ Γαλλίας, ἐπιδράσεις, ἀλλὰ καὶ τὰς τύχας τῆς ἱσπανικῆς πατρίδος, καὶ κατέληξε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰς ψυχρὰν συμβατικότητα· μετὰ ταῦτα δ' ἀπέβαλε καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνικῶν της χαρακτηριστικῶν, κατέστη κοσμοπολιτικωτέρα, ἀπρόσωπος οὕτως εἰπεῖν, καὶ διεθνής, διατηρήσασα ἐν τούτοις τὴν φλογερὰν ἐκείνην ὁρμητικότητα, τὴν φρικίασιν τοῦ πάθους, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἀληθὲς βάθος τῆς ἱσπανικῆς ψυχῆς. Νατουραλισταὶ τινὲς καὶ ρεαλισταὶ γλύπται ἀπετίναξαν ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸν ζυγὸν τοῦ αὐστηροῦ ἀκαδημαϊσμοῦ. Νεώτεροί τινες δὲ καλλιτέχναι ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὰς συγχρόνους τάσεις, προσανατολισμοὺς καὶ ἐκτροπάς. Μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων Ἱσπανῶν γλυπτῶν τοῦ ΙΘ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος διαπρέπουν: ὁ José Alvarez (1768—1827), ὁ Ramon Barba (1767—1831), ἡ οἰκογένεια τῶν Bellver, οἱ ἐκ Βαρκελώνης Agapito καὶ Venancio Vallmitjana, ὁ ἐκ Γκερόνας Juan Figueras, ὁ Mariano Benlluire, πρωτοπόρος τῆς ἱσπανικῆς γλυπτικῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁ José Alcoverro, ὁ José de Gandarias, ὁ J. Echeandia, ὁ Aniceto Marinas, ὁ Luciano Osle, ὁ Miguel Angel Trilles καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Lafond*, La Sculpture Espagnol (Παρίσιοι 1908).—*Cean Berludez*, Diccionario historico de los mas ilustres profesores de las Bellas Artes en Espana (Μαδρίτη 6 τόμοι, 1800). —*F. Ararijo Gomez*, Historia de la escultura en Espana, desde principios del siglo XVI, hasta fines del XVIII (Μαδρίτη, 1885). —*Haendeker*, Studien für Geschichte der Spanische Plastik (Στρασβοῦργον, 1900). — *André Michel*, Histoire de l'Art. La Sculpture au XIV siècle en Italie et en Espagne, τόμος 2ος 2ον μέρος (Παρίσιοι 1906). —*L. Viardot*, Les merveilles de la sculpture (Παρίσιοι, 1878).

2. *Ζωγραφική*. Ἡ ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἱσπανίᾳ δὲν εἶναι τόσον μακρά, ὅσον εἶναι ἡ τῆς γλυπτικῆς, οὐδὲ δύναται ἡ ζωγραφικὴ νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν γλυπτικὴν κατὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν καταλειφθέντων ἔργων· περιλαμβάνει ὅμως ἐν ἑαυτῇ σειρὰν μεγαλοφυῶν δημιουργῶν καὶ πολυπληθεῖς ἄλλους εὐσυνειδήτους καλλιτέχνας, οἵτινες ἀνήγαγον αὐτήν, κατὰ τὴν διάρκειαν ἰδίᾳ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς μεγίστην ἀκμήν. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος μ. Χ. ἡ ἱσπανικὴ ζωγραφικὴ ὑπέστη βαθεῖαν τὴν ἐπιρροὴν τῆς φλαμανδικῆς τέχνης. Μετὰ ταῦτα, τῇ ὠθήσει καλλιτεχνῶν ἐλθόντων ἐξ Ἰταλίας, ἠσπάσθη τὰς ἰταλικὰς τεχνοτροπίας τῆς πρωΐμου καὶ τῆς ὡρίμου Ἀναγεννήσεως, ἥτις εἰσέδυσε διαδοχικῶς εἰς τὰς πλείστας περιφερείας τῆς Ἱσπανίας, τὴν Βαλεντίαν, τὴν Ἀραγωνίαν, τὴν Ἀνδαλουσίαν καὶ τὴν Καστίλην, καὶ ἐδημιούργησεν ἀξιολογωτάτην καλλιτεχνικὴν κίνησιν. Μέγιστος ἀντιπρόσωπος τῆς ἰταλικῆς τέχνης ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπῆρξεν ὁ Ἀλόνσος Μπερρουγκουέτε, ὅστις ἠκολούθησε τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Παρ' αὐτὸν τὰς αὐτὰς ἐπεδείκνυον τάσεις δόκιμοι ζωγράφοι, οἷοι οἱ Πέτρος Καμπάνα καὶ Λουδοβῖκος ντὲ Βάργκας. Ἰταλὸς τὴν τέχνην ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐκ Βαλεντίας Βικέντιος Χοάνες, ὅστις ἐπωνομάσθη «Ἱσπανὸς Ραφαήλ». Ὁ δ' Alonso Sambrez Coello καὶ ὁ Fernandez Navarette ἐσυνέχισαν τὴν λαμπρὰν χρωματιστικὴν παράδοσιν τῆς βενετικῆς σχολῆς.

Δὲν ὑπῆρξαν δ' οὗτοι μόνοι οἱ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐκπρόσωποι τοῦ ἰταλικοῦ πνεύματος εἰς τὴν ζωγραφικήν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἷς Βαλεντιανὸς ὀνόματι Ριμπέρα (1588—1652) μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔνθα ἀπέβη ἀρχηγὸς σχολῆς, καὶ διήγαγε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του, ἐποτίσθη ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ Κορρέγιου καὶ τοῦ Καραβάτζιο καί, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἔνθα ἔλαβε τοῦτον ὑπὸ τὴν προστασίαν του ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Δ', εἰσήγαγε τὴν τέχνην ταύτην ἐκεῖσε. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Φραγκῖσκος Χερρέρα ὁ πρεσβύτερος ἐκπλῄττει τὸν ἅπασι ἦθος καὶ πλήρη ὁρμητικότητος νατουραλισμὸν ὑπὸ τὸ λαμπρὸν ἔνδυμα τῆς χρωματικῆς ἁρμονίας τῶν μεγάλων Βενετῶν διδασκάλων, ὁ δὲ μᾶλλον ἀφωσιωμένος ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὁ μοναχικός, αὐστηρὸς καὶ σκυθρωπὸς Θουρμπαρὰν ἀποκαλεῖται «Καραβάτζιο τῆς Ἱσπανίας». Παρὰ τούτους τὴν βενετικὴν χρωματιστικὴν παράδοσιν συνεχίζει ὁ Χουὰν ντὲ λὰς Ρμέλας. Εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀνήκει καὶ ὁ ἐν Τολέδῳ διαγαγὼν Κρὴς Θεοτοκόπουλος (1550—1614), ὁ τόσον ἰδιότυπος καὶ τόσον μεγαλειώδης καὶ μυστικοπαθὴς αὐτὴ φυσιογνωμία τῆς νεωτέρας τέχνης. Καὶ οὗτος κατὰ τὴν νεότητά του ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαιδεύθη. Σοβαρὰν ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ πνεύματος σημειώνει τὸ ἔργον τοῦ Μοραλές, ὅστις ἐπεκλήθη «θεῖος». Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐν πλήρει ΙΣΤ' αἰῶνι ἐπανῆλθεν εἰς τὰς παλαιὰς φλαμανδικὰς παραδόσεις, εἰς ἃς ἐγκατέμειξε τὰς σκοτεινὰς καὶ σκυθρωπὰς παρορμήσεις τῆς ἱσπανικῆς του ψυχῆς. Εἶναι δὲ οὗτος εἷς ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν ἀντιπροσώπων τῆς πρὸ τοῦ Βελάσκουεθ ἱσπανικῆς ζωγραφικῆς, ἥτις ἄκρως συνδεδεμένη μὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἦτο ἰδεαλιστικὴ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ ρεαλιστικὴ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θεμάτων της. Ὁ Βελάσκουεθ (1599—1660) ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μέγας Ἱσπανὸς καλλιτέχνης, ὅστις ἀπεμάκρυνε τὴν ζωγραφικὴν ἀπὸ τὸν αὐλόγυρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν τύρβην τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἰς τὸ ἀνοικτὸν ὕπαιθρον, εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς. Τιτὰν τῆς νεωτέρας τέχνης, μεγίστη δόξα τῆς σχολῆς τῆς Σεβίλλης, ὑπῆρξεν ἀνυπέρβλητος ὡς προσωπογράφος, διέπρεψε δὲ καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν εἰδῶν τῆς ζωγραφικῆς. Τὴν σχολὴν τῆς Σεβίλλης ἐκπροσωπεῖ καὶ ὁ Στέφανος Μουρίλλιο (1618—1682), ὁ θελκτικὸς ζωγράφος τῶν τρυφερῶν «Παρθένων» καὶ τῶν ἐκφραστικῶν «Παιδιῶν τοῦ δρόμου». Ἑτέρα σχολὴ τῆς ἱσπανικῆς τέχνης, ἡ σχολὴ τῆς Μαδρίτης, ἐκπροσωπεῖται ἰδίᾳ διὰ τῶν προσωπογράφων Antonio Pereda καὶ Juan Careno de Miranda, μαθητῶν τοῦ Βελάσκουεθ, καὶ τοῦ ἐκλεκτικοῦ Claudio Coello. Τὴν σχολὴν τῆς Βαλεντίας δοξάζει ὁ Φραγκῖσκος Ριμπάλτα. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἱσπανικὴ ζωγραφικὴ φαίνεται ἀτονοῦσα. Τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας τῶν προγενεστέρων χρόνων διαδέχονται μέτριοι μιμηταί, ψυχροὶ καὶ συμβατικοὶ δημιουργοί. Ὁλόκληρος ὁ ΙΗ' αἰὼν διέρχεται χωρὶς καμμίαν καλλιτεχνικὴν ἀνύψωσιν, χωρὶς καμμίαν ἔξαρσιν, πλὴν τῆς θερμῆς, ἰδιοτύπου καὶ ρωμαλέας τέχνης τοῦ Γκόγια (1746—1828), ρεαλιστοῦ, ὅστις «ὑπῆρξεν εἷς δεύτερος Βελάσκουεθ εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν οὐδεὶς ἐν Εὐρώπῃ γνώριζε νὰ ζωγραφίζῃ», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ S. Reinach. Μετὰ τοῦτον δεινὴ στειρότης ἐπεκράτησε καὶ πάλιν· θελκτικοῦ ὕφους καλλιτέχναι, ὡς ὁ Fortuny, δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιδράσουν τελεσφόρως κατ' αὐτῆς. Πρέπει δὲ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ', διὰ νὰ εὕρωμεν μίαν νέαν ἀναβίωσιν, ὀφειλομένην εἰς καλλιτέχνας, οἷοι οἱ Madrozo, Luis Jimenez, Urrabieta Vierge, Sorolla y Bastida, Bilbao κλπ. Σήμερον ὁ διάσημος Θουλοάγκα ἐκφράζει κατὰ τὸν ἱκανοποιητικώτερον τρόπον μέσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς διεθνοῦς τέχνης τὰς ἐξάρσεις, τὰς ἐκστάσεις, τὰς σκληρότητας καὶ τὰς γραφικότητας τῆς Ἱσπανίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Laforge*, Des arts et des artistes en Espagne jusqu' à la fin du XVIII siècle (Lyon, 1859).— *P. Lefort*, La peinture Espagnole (Paris, 1894). *C. G. Hartley*, A record of Spanish peintury (London, 1904).— *A.-L. Mayer*, Sevillaner Materschule (Leipzig, 1911).—*N. Sentenach*, Painters of Sevilla (London, 1911).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΜΟΥΣ.] Ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου συνδέεται ἀναποσπάστως μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ λαϊκοῦ της τραγουδιοῦ. Τὰ τραγούδια αὐτά, πλούσια εἰς ρυθμὸν καὶ χρῶμα, ποικίλλουν κατὰ περιοχὰς καὶ φέρουν τὰ ἴχνη τῶν διαφόρων φυλῶν, αἵτινες κατῴκησαν εἰς αὐτάς. Ἡ ἀραβικὴ ἰδίως ἐπίδρασις εἶναι καταφανὴς ὄχι μόνον εἰς τὴν μουσικὴν τῆς νοτίου Ἱσπανίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν χώραν τῶν Βάσκων, ὅπου ἡ μυστηριώδης φυλή, ἥτις κατοικεῖ ἐν αὐτῇ, ἂν καὶ μέχρι σήμερον κατώρθωσε καὶ μείνῃ ξένη σχεδὸν πρὸς τὸν ὑπόλοιπον ἰβηρικὸν πολιτισμόν, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ δανεισθῇ πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα ἐκ τῆς ἀραβικῆς μουσικῆς τέχνης. Ἡ ἑπομένη κλῖμαξ

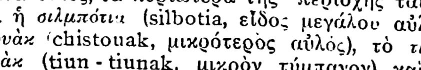

καθαρῶς ἀνατολική, καὶ ἀπαντῶσα εἰς πλεῖστα τραγούδια τῶν Βάσκων, μᾶς πείθει ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Εἰς τὴν ἔρευναν τῆς μουσικῆς τῆς φυλῆς ταύτης μᾶς βοηθεῖ κυρίως ἡ μελέτη τῶν χορῶν της. Ἐξ αὐτῶν ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ *ἀουρρέσκου* (aurresku), ὁ ὑποδιαιρούμενος εἰς τέσσαρα διακεκριμένα μέρη: τὸν *ἀουρρέσκου* εἰς $^{6}/_{4}$, τὸν *κοντραπὰς* (contrapas) εἰς $^{4}/_{4}$, τὸν *θόρτζικο* (zortzico) εἰς $^{5}/_{8}$ καὶ τὸν *ἀρὶν - ἀρὶν* εἰς $^{2}/_{4}$. Τὸ *φαντάγκυ* ἐπίσης εἰς $^{3}/_{4}$ εἶναι συνήθης χορὸς παρὰ τοῖς Βάσκοις. Ὁ ρυθμὸς τῶν $^{5}/_{8}$, τόσον συνήθης παρ' αὐτοῖς, ἐνισχύει ἀκόμη ἔτι περισσότερον τὴν ὑπόθεσιν τῆς συγγενείας τῆς μουσικῆς ταύτης πρὸς τὴν τῶν Ἀράβων. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῶν Βάσκων διαφέρουν ἐπίσης οὐσιωδῶς ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθηματικότητος καὶ περιεχομένου τῶν λοιπῶν ᾀσμάτων τῆς Ἱσπανίας. Ὡς πρὸς τὰ ὄργανα τέλος, τὰ κυριώτερα τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ἡ *σιλμπότια* (silbotia, εἶδος μεγάλου αὐλοῦ), *σιστουὰκ* (chistouak, μικρότερος αὐλός), τὸ *τιουν-τιουνὰκ* (tiun - tiunak, μικρὸν τύμπανον) καὶ τὸ *ἀταμπὰλ* (atabal), εἶδος στρατιωτικοῦ τυμπάνου ἀρκετὰ πεπλατυσμένου.

Ἡ Ναβάρρα φαίνεται ἐπηρεασμένη μουσικῶς ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Βάσκων καὶ τὴν Καστίλην, μεθ' ὧν συνορεύει. Ἴδιον μουσικὸν τύπον ἀποτελεῖ ἐν αὐτῇ κυρίως ἡ λεγομένη *χότα* (jota) τῆς Ναβάρρας εἰς ρυθμὸν τριμερῆ.

Εἰς τὴν Καστίλην συναντῶμεν πλουσιωτέρους λαϊκοὺς χορούς, ἐξ ὧν οἱ σημαντικώτεροι εἶναι ὁ *ἀλ ἀγκοῦντο* (al agudo) εἰς $^{2}/_{4}$ καὶ ἰδίως ὁ περιεργότατος ἀπὸ ρυθμικῆς ἀπόψεως *ρουέντα* (rueda) εἰς $^{5}/_{8}$. Ἡ *χότα* τῆς Καστίλης συγγενεύει πρὸς τὴν ὁμώνυμον τῆς Ναβάρρας, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἔχῃ τὴν ρυθμικὴν γοργότητα ταύτης. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι ἐκφραστικώτατα καὶ φέρουν ἀκόμη σαφεστέραν τὴν ἀραβικὴν ἐπίδρασιν διὰ τῶν ἀποτόμων μεταπτώσεων των. Τὰ ὄργανα τῆς Καστίλης, συνήθη εἰς ὅλην τὴν Ἱσπανίαν, εἶναι κυρίως ἡ *γκάϊτα θαμοράνα* (gaita zamorana), εἶδος ὀξυαύλου πρωτογενοῦς, μετὰ διπλῆς γλωττίδος, καὶ ἡ *γκάϊτα γκαλλέγκα*, συγγενὴς μὲ τὴν προηγουμένην· ἐπίσης ἡ *κιριμία* (chirimia), εἶδος ὀργάνου μετέχοντος τοῦ ὀξυαύλου καὶ τοῦ εὐθυαύλου, μετὰ ἐννέα ὀπῶν. Ἡ *βομβάρδα*, τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· ἡ *παντερέτα* (pandereta), εἶδος βασκικοῦ τυμπάνου, καὶ τέλος ἡ *θαμπόμπα* (zambomba), περίεργον κρουστὸν ὄργανον, κρουόμενον διὰ ραβδίων καὶ παράγον τρο-

Digitized by Google

μακτικὸν ἦχον. Εἰς τὴν Ἀστουρίαν, τὴν Γαλικίαν κλπ. ἡ *μουνέϊρα* εἰς $^6/_8$ ἦτο ὁ ἀρχαιότερος χορὸς καὶ μετ' αὐτὴν ὁ *πρῶτος χορὸς* (danza prima) εἰς πεντάσημον ρυθμόν. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Λεὸν ἀπαντᾷ ἡ *σαρράντα* (charrada) εἰς $^9/_8$, τὸ *φαντάγκο τῆς Σαλαμάγκας* εἰς $^3/_8$ κτλ.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀραγῶνος προϋπάρχει κυρίως ἡ περίφημος *ἀραγωνικὴ χότα* (jota), ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀμπὲν Χὸτ (Aben Jot), Ἄραβα μουσικὸν ἐξορισθέντα ἀπὸ τὸν Μούλεϋ Ταλὲδ εἰς Καλαταγιούδ. Κατ' ἄλλους, ἀντιθέτως, προῆλθεν ἀπὸ τὸν χορὸν *χιτάνο* (jitano). Ἡ χότα τῆς Ἀραγῶνος, ἥτις ἔχει πλείστας ὅσας ποικιλίας, ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν χαρακτηριστικώτερον τύπον τοῦ ἱσπανικοῦ χοροῦ καὶ τῆς ἰβηρικῆς μουσικῆς. Τὰ λαϊκὰ τραγούδια τῆς Καταλωνίας παρουσιάζουν πολλὰς ἀναλογίας μὲ τὰ γαλλικὰ δημώδη ᾄσματα, οἱ δὲ χοροί της εἶναι κυρίως ἡ *σαρντάνα* (sardana), ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸς χορὸς τῆς Καταλωνίας, καὶ ἡ *ντάνσα* (dansa) εἰς $^3/_8$. Τοπικὰ ὄργανα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὸ *σὰχ ντὲ γκέμες* (sach de gemechs=σάκκος τῶν κλαυθμῶν), εἶδος ὀξυαύλου ἢ καταλανικῆς γκάϊτας· τὸ *φλουβιὸλ* (fluviol), μικρὸς αὐλὸς ἐκ καλάμου· *ταμπορὶ* (tambori), μικρὸν τύμπανον· *γκράλλα* (gralla), ὀξύαυλος παίζων κυρίως εἰς τὴν ὑψηλὴν περιοχήν.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Βαλεντίας καὶ τῆς Μουρκίας ἐκτελοῦνται περιεργότατοι χοροί, μουσικὰ παίγνια, ἀναπαραστάσεις καὶ μυστήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων περίφημον εἶναι τὸ *μυστήριον τοῦ Ἐλχὲ* (παρὰ τὴν Ἀλικάντην), οὗτινος ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται περὶ τὸ 1266. Συμφώνως πρὸς τὸν θρῦλον, κάποτε ἐναυάγησεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀλικάντης μία λέμβος φέρουσα ἓν ἄγαλμα τῆς Παναγίας μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Εἶμαι μὲ τὸν Ἐλχέ». Ἔκτοτε οἱ κάτοικοι ἐθέσπισαν νὰ ἀναπαριστῶσι τὸ ἀνωτέρω μυστήριον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ λέμβῳ εὑρεθεισῶν ὑποδείξεων. Ὅταν δὲ μετὰ καιρὸν ἤρχισαν παραμελοῦντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως, μεγάλαι συμφοραὶ ἐνέσκηψαν εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχήν, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων τὸ μυστήριον ἐπανελήφθη ἐντονώτερον ἀπὸ τοῦ 1603 καὶ ἀναπαρίσταται ἔκτοτε ἀνελλιπῶς τὴν 14 καὶ 15 Αὐγούστου ἑκάστου ἔτους. Ἡ σήμερον ἀκόμη ἐκτελουμένη μουσικὴ τοῦ μυστηρίου τούτου εἶναι ὄχι προγενεστέρα τοῦ 1639. Ἐκτὸς τοῦ «Μυστηρίου τοῦ Ἐλχὲ» ἐκτελεῖται τακτικὰ καὶ ὁ χορὸς τῶν «Μαύρων καὶ τῶν Χριστιανῶν», εἶδος χοροῦ μετὰ προσωπίδων, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα δευτερεύοντα μουσικὰ παίγνια.

Ἔτι ὅμως πλουσιωτέρα εἶναι ἡ λαϊκὴ μοῦσα τῆς Ἀνδαλουσίας, ἔνθα ἡ *σεγκουεντίλλα* (seguidilla), ἡ *τιράνα* (tirana), τὸ *θαραντίλλο* (zarandillo), τὸ *καμπάλλο* (caballo), ἡ *θαραμπάντα* (zarabanda) κλπ. ἀντηχοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Σεβίλλης ἢ τῆς Γρενάδας. Τὰ τραγούδια αὐτὰ καὶ οἱ χοροὶ εἶναι τὰ περίφημα *φλαμένκος* (flamencos), ποῦ συνοδεύει πάντοτε ἡ φωνὴ τῆς κιθάρας σήμερον, τοῦ λαούτου ἢ τῆς βιέλλας εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ τέχνη τῶν φλαμένκος ἔχει φανερὰν τὴν ἐπίδρασιν ὄχι μόνον τῆς ἀραβικῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀτσιγγανικῆς, κυρίως τῆς τελευταίας, ἡ ὁποία ἐπ' ἀρκετοὺς αἰῶνας ἐγοήτευσε τὰ ὦτα τῶν κατοίκων τῆς Ἰβηρίας.

Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὸ δημῶδες ᾆσμα τῆς Ἱσπανίας εἶναι φανερὰ ἡ ἐπίδρασις τῶν διαφόρων λαῶν, οἵτινες κατῴκησαν ἐν αὐτῇ, δηλαδὴ τῶν Ἰβήρων, Βάσκων, Κελτῶν, Γότθων, Ἀράβων κλπ., τὸ τεχνικὸν ᾆσμα ἀντιθέτως εἶναι ἀπόρροια τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτήσεως αὐτῆς. Δυνάμεθα δὲ νὰ ὁρίσωμεν ὡς τὸ ἀπώτατον χρονολογικὸν ὅριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀρχίζει συγκεκριμένως ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς ἐν Ἱσπανίᾳ, τὸν ΣΤ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἔδρασεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος *Ἰσίδωρος* τῆς Σεβίλλης (βλ. λ.). Ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός του Λέανδρος ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων θρησκευτικῶν συνθετῶν τοῦ μοζαραβικοῦ δόγματος. Παρ' αὐτοῖς ὁ ἅγιος Μπραούλιο, ἐπίσκοπος Σαραγόσσης, ὁ Κονάνκιος, ἐπίσκοπος Παλενσίας, καὶ ὁ ἅγιος Ἰλδεφόνσος (Ζ' αἰών), συνέθεσαν πλῆθος λειτουργικῶν ὕμνων καὶ θεωρητικῶν βιβλίων. Ἀλλ' εἰς τὸ Τολέδον κυρίως, ἔνθα ἔζη ὁ ἅγιος Εὐγένιος καὶ ὅπου αἱ θεωρίαι Ἰσιδώρου τῆς Σεβίλλης εὑρίσκουν περισσότερον ἔδαφος, δημιουργεῖται ἡ εἰδικὴ ἐκείνη μοζαραβικὴ τέχνη (κρᾶμα ἰβηρικοῦ καὶ βησιγοτθικοῦ πολιτισμοῦ), ἥτις ἐξέχουσαν κατέχει θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἱσπανικῆς μουσικῆς. Τὸ δυσάρεστον μόνον εἶναι ὅτι τὰ ὀλίγα σῳζόμενα λείψανα τῆς μοζαραβικῆς μουσικῆς δὲν κατωρθώθη νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἐπακριβῶς, μολονότι πλεῖστοι διαπρεπεῖς μουσικολόγοι ἠσχολήθησαν εἰς τοῦτο· αὐτὸ δὲ τὸ «Hymnario visigothico» τοῦ Τολέδου, τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς καὶ περιέχον συνθέσεις τοὐλάχιστον τοῦ Ζ' αἰῶνος, παραμένει εἰσέτι γριφῶδες διὰ τοὺς μελετῶντας τὴν διὰ παντὸς ἀπολεσθεῖσαν ταύτην τέχνην.

Ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατάκτησις τῆς Ἱσπανίας ἀλλάσσει τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐλὴν τοῦ πρώτου καλίφου Ἄβδ-ἐρ-Ραχμὰν (792—852), ἐν Κορδούῃ, ἔνθα ἀπαντῶσι καὶ τὰ πρῶτα δείγματα τῆς ἰδιορρύθμου ἀραβοϊσπανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ μουσική. Ταύτης ὁ σημαντικώτερος λειτουργὸς εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ διάσημος ἀοιδὸς *Ζιργιὰμπ* (Zirjâb), οὗτινος ἡ φήμη ἔφθανε μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου. Ὁ Ζιργιὰμπ ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ὁ συνθέτης τῶν ὑπερδεκακισχιλίων ᾀσμάτων, ἅτινα ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, ὄχι μόνον ὁ τελειοποιήσας τὸ *οὔντ*, τὸν προπάτορα τοῦ λαούτου, ἀλλὰ καὶ μέγας παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τοῦ ᾄσματος, ὅπερ ὑποδιῄρει εἰς ρυθμόν, μελῳδίαν καὶ ποικίλματα. Εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολὰς τῆς Κορδούης, Σεβίλλης καὶ Τολέδου εἰσάγεται ἐπισήμως ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεθόδου τοῦ ἐξόχου Ἄραβος μουσικοῦ *Ἐλ-Φαραμπὶ* (ἀποθανόντος ἐν Δαμασκῷ τῷ 950), εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν πλείστους ὁρισμοὺς καὶ θεωρίας περὶ τῆς ἀκουστικῆς. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν μουσουργῶν καὶ ἀοιδῶν τῆς ἀραβοϊσπανικῆς ἐποχῆς ὀφείλομεν νὰ κατατάξωμεν τούς: *Ἀβεμπὰς* (γράψαντα ἓν ἐγχειρίδιον περὶ μουσικῆς, ἀπολεσθέν), τὸν βασιλέα *Ἐλ-Μουτασίμ*, τὰς ἀοιδοὺς *Λέλλια* καὶ *Μαριέμ*, τὸν περίφημον διὰ τοὺς ἔρωτάς του πρὸς μίαν Χριστιανὴν (ἔρωτας ἀπαθανατισθέντας διὰ τῶν ᾀσμάτων του) *Μπὲν-Ἀχμὲδ-Ἄμπου-Ἀβδαλὰ* († 1165), τὸν *Μουχαμὲδ-Μπὲν-Ἀχμὲδ-ἐλ-Χαντέλ*, τὸν *Ἀμπὲν Χὸτ* (Jot), εἰς ὃν ἀποδίδεται ἡ δημιουργία τῆς περιφήμου *ἀραβικῆς χότας* (jota) κτλ. Ἀλλ' οἱ Ἄραβες ἐπροίκισαν τὴν ἱσπανικὴν τέχνην καὶ μὲ πλῆθος μουσικῶν ὀργάνων, διαδοθέντων μετ' ὀλίγον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τὰ ὄργανα ταῦτα ἦσαν: τὸ *οὔντ*, ἡ *μαυριτανικὴ κιθάρα* κτλ., ἐνῷ ἡ *βιέλλα*, ἡ *σιφόνια*, ἡ *μανδόρα*, ὁ *ἄσκαυλος* κτλ., παρέμενον τὰ κατ' ἐξοχὴν ὄργανα τῶν Χριστιανῶν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος ἡ πάλη μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν κατακτητῶν Ἀράβων γίνεται ἐντονωτέρα· αἱ Ἀστουρίαι ἐλευθεροῦνται, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ ἐλευθέρα κομιτεία τῆς Βαρκελώνης μετὰ τῆς Ναβάρρας σχηματίζουν τὰ χριστιανικὰ κρατίδια τῆς χερσονήσου. Εἰς αὐτὰ καλλιεργεῖται ἡ νέα ἱσπανικὴ τέχνη, κρᾶμα βησιγοτθικῆς καὶ μοζαραβικῆς, ἐξ ἧς μέλλει νὰ προκύψῃ ἡ σύγχρονος μουσικὴ τῆς Ἰβηρίας. Καὶ ἡ μουσικὴ αὕτη δὲν ἀπαντᾷ μόνον εἰς τοὺς ναούς· τὰ πρῶτα λαϊκὰ τραγούδια, γραμμένα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, κάμνουν τὴν δειλὴν ἐμφάνισίν των. Τὰ τραγούδια ταῦτα καταλήγουν εἰς τὴν ἱσπανικὴν *ρομάντσαν*, ἐξ ἧς πάλιν ἐδημιουργήθησαν οἱ πλέον χαρακτηριστικοὶ καὶ ἐνδιαφέροντες τύποι τῆς ἱσπανικῆς μουσικῆς, αἱ: *καντσιόνες* (canciones), *τόνος* (tonos), *βιλλάντσικος* (villancicos)κτλ. τύποι, ἀπαθανατισθέντες ἀπὸ τοὺς διασήμους *βιελλιστὰς* (vihuelistas, βλ. λ. *βιέλλα*) καὶ κιθαριστὰς τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος.

Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τὸ λειτουργικὸν δρᾶμα, οὗτινος δειλαὶ ἐμφανίσεις εἶχον ἤδη σημειωθῆ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἐπισημοποιεῖται· ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται εἰς θέατρον καὶ τὰ *μυστήρια*, βασιζόμενα πάντοτε ἐπὶ θεμάτων τῆς Παλαιᾶς ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης, παριστάνονται πρὸ τοῦ εὐλαβοῦς ἀκροατηρίου. Τὸ ἀρχαιότερον σῳζόμενον δεῖγμα ἱσπανικοῦ *μυστηρίου* εἶναι οἱ «Μάγοι μὲ τὰ δῶρα» ἀργότερον ἔρχεται τὸ «Τραγοῦδι τῆς Σιβύλλης», ᾀδόμενον τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, τὸ «Μαρτύριον τοῦ Ἁγ. Στεφάνου», αἱ «Μυροφόροι εἰς τὸν τάφον καὶ ἡ Ἀνάστασις» κτλ. Πολύτιμοι σὺν τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ αἱ σωθεῖσαι ἀνθολογίαι, περιέχουσαι ᾄσματα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὡς καὶ μικρογραφίαι τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν χρήσει ὀργάνων. Αἱ μικρογραφίαι αὗται μᾶς παρουσιάζουν σειρὰν ἑπτὰ κωδώνων (ὁλόκληρον δηλ. τὴν διατονικὴν κλίμακα), *κασταniέττας*, ἀραβικὰ *τυμπάνια*, στρατιωτικὰ *τύμπανα*, ἐκ τῶν ἐγχόρδων συναντῶμεν τὸ *ρεμπάμπ*, τὸ *κρούτ*, τὴν *βιόλαν ντὰ γκάμπα* (βλ. *βιόλα*), τὸ *λαοῦτο*, τὴν *μανδόραν*, τὴν *θεόρβην*, τὰς μεγάλας κιθάρας (chitarrone), τὰς μαυριτανικὰς κιθάρας, τὰς ἅρπας καὶ τὰ ψαλτήρια· ἐκ δὲ τῶν πνευστῶν ἀπεικονίζονται τὸ φορητὸν ὄργανον, ὁ πλαγίαυλος, ὁ ὀξύαυλος, ὁ *κάλαμος*, τὸ κέρας ἢ σάλπιγξ, ὁ ἄσκαυλος καὶ ὁ βαρύαυλος. Τοῦ ΙΓ' αἰῶνος εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ περίφημον «Μυστήριον τοῦ Ἐλχέ», περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἐν ἀρχῇ, καὶ ὅπερ μετὰ τῶν σωθεισῶν ἀνθολογιῶν (cantigas) ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν πηγὴν διὰ τοὺς βουλομένους νὰ μελετήσωσι τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

Ὁ ΙΕ' αἰὼν λαμπρύνεται διὰ τοῦ *Βαρθολομαίου Ράμος ντὲ Παρέγια* (Bartolomé Ramos de Pareja, περὶ τὸ 1440, θανόντος μετὰ τὸ 1521), τοῦ μεγαλυτέρου Ἱσπανοῦ θεωρητικοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅστις διὰ τῶν παρατόλμων του καινοτομιῶν ἐπροκάλεσεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν τέχνην. Ὁ *Παρέγια*, ἐγκαταλείπων τὴν θεωρίαν τοῦ Βοηθίου, κηρύσσεται ἐχθρὸς τῶν *ἑξαχόρδων* καὶ τῶν *μεταβολῶν* καὶ ἐπιζητεῖ τὴν ἐπισημοποίησιν τῆς συγκεκραμένης κλίμακος. Σύγχρονοι σχεδὸν τοῦ Παρέγια εἶναι οἱ: *Ντομίγκο Μάρκος Ντουρὰν* (Duran), *Χουὰν τοῦ Λονδίνου*, *Πέδρο ντὲ Ὀσμά*, *Πέδρο Μπροὺν* (Brun), *Χουὰν Ροδρίγκεζ Γουλιέλμος Ντεσπούϊγκ* (Despuig), κτλ.

Διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἱσπανίας ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς βασιλείας τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων δίδεται ὤθησις εἰς τὴν τέχνην τῆς χερσονήσου. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Ε' καὶ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Καστίλης ζοῦν πλῆθος μουσικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει ὁ *Ἰωάννης ντὲ Ἀνκιέτα* (Anchieta), ὅστις μετὰ τοῦ *Χουὰν ντὲλ Ἐντσίνα* καὶ τοῦ *Πενιαλόζα* (Peñalosa) ἀποτελεῖ τὴν περίφημον τριάδα, ἥτις ἐλάμπρυνεν ὁλόκληρον ἐκείνην τὴν περίοδον. Σύγχρονοι τῶν μεγάλων τούτων καλλιτεχνῶν εἶναι οἱ: *Ἀλμορὸξ* (Almorox), *Ἀλδομάρ*, *Ἀχοφρὶν* (Ajofrin), *ντὲ Ἀβίλα* (Avila), *Μονδέχαρ* (Mondéjar), *Μπαντάχοθ* (Badajoz), *Ἐσκομπὰρ* (βλ. λ.), *Ἐσπινόζα* (βλ. λ.), *Ντιέγκο Φερνανδὲζ ντὲ Κόρντοβα*, *Γκιχὸν* (Gijon), *Λαγκάρτο* (Lagarto), *Χουὰν ντὲ Λεὸν* (Juan de Leon), *Λόπε Μαρτίνεθ*, *Μεντίνα*, *Μιλλάν*, *Χουὰν ντὲ Βαλέρα*, *Χουὰν ντὲ Σανάμπρια*, *Τρόγια* (Troya) κτλ.

Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀφετηρίαν τῆς χρυσῆς ἐποχῆς τῆς ἱσπανικῆς μουσικῆς. Κατ' αὐτὴν συναντῶμεν τοὺς διασήμους συνθέτας *Μοραλὲς* καὶ *Γκουερρέρο* τοὺς ἐκφράζοντας πλειότερον παντὸς ἄλλου τὸ μουσικὸν αἴσθημα τῆς τότε χριστιανωσύνης, καὶ ὀλίγον μετ' αὐτούς, περὶ τὸ 1540, τὸν *Θωμᾶν Λουδοβῖκον ντὰ Βικτόρια*, τὴν μεγαλυτέραν μουσικὴν φυσιογνωμίαν τῆς Ἱσπανίας, τὸν ἐφάμιλλον πρὸς τὸν *Παλεστρίνα* καὶ τὸν *Λᾶσσον* διδάσκαλον. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ ἀνωτέρω μουσουργοὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν θρησκευτικὴν τέχνην, ἡ κοσμικὴ μουσική, καὶ ἰδίως τὸ μαδριγάλιον, λαμβάνει ἀσυνήθη ἐξάπλωσιν, βαῖνον ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς περιφήμου φλαμανδικῆς σχολῆς. Ἐὰν ὁ Μοραλές, ο Γκουερρέρο καὶ ὁ ντὰ Βικτόρια ἐν παρόδῳ μόνον ἠσχολήθησαν μὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μουσικῆς, οἱ Χουὰν ντὲλ Ἐντσίνα, Πενιαλόζα, Ἐσκομπέντο, Ἐσκριμπάνο, Ντιέγκο Ὀρτίθ, Ριμπέρα κτλ., δὲν ὤκνησαν νὰ προικίσουν τὴν τέχνην τῆς πατρίδος των μὲ κοσμικὰ ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα, ὡς καὶ τὴν σοφὴν πολυφωνίαν των. Ταυτοχρόνως ἡ ὀργανικὴ τέχνη, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἐναρίθμου βασίμου, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ τίθεται ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀκολουθεῖ κατὰ βῆμα τὴν πολυφωνικήν, καὶ τὰ ἔργα διὰ μονῳδίαν συνοδείᾳ βιέλλας ἁμιλλῶνται μὲ τὰς πολυφώνους συνθέσεις. Ἄπειρα εἶναι τὰ ἐγχειρίδια βιέλλας τῆς περιόδου ἐκείνης, ἀποδεικνύοντα τὴν σημασίαν, ἥτις ἐδίδετο ἐν Ἱσπανίᾳ εἰς τὸ νέον μουσικὸν εἶδος, ἐξ οὗ ἔμελλε νὰ δημιουργηθῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ καθαρῶς ὀργανικὴ μουσικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ σύγχρονον λυρικὸν θέατρον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐν Ἱσπανίᾳ, μετὰ τὰς δειλὰς προσπαθείας τοῦ Χουὰν ντὲλ Ἐντσίνα καὶ τοῦ Βιτσέντε, ἠκολούθησεν ἐν τέλει τὴν ὁδὸν τὴν χαραχθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τῆς ὁμάδος τοῦ κόμιτος *Τζοβάνι Μπάρδι* (Bardi). Ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν μουσικὸν θέατρον τῆς Ἱσπανίας ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ὑπὸ τῆς *ζαρζουέλας* (βλ. λ.), ἐν ᾗ ὁ πεζὸς λόγος ἐναλλάσσεται μετὰ τῆς μουσικῆς καὶ ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ ὀπερέττας καὶ κωμικοῦ μελοδράματος. Ἡ ἄνθησις τῆς ζαρζουέλας συμπίπτει μὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου κυριαρχίαν τοῦ μεγάλου *Καλδερόν*, οὗτινος τὰ ἔργα ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις πρὸς σύνθεσιν τῶν ἰδιοτύπων τούτων μουσικῶν δραμάτων ἢ κωμῳδιῶν. Ἀναφέρομεν ἐν παρόδῳ μεταξὺ ἄλλων τὰς ζαρζουέλας: «La purpura de la rosa», «Celos aun del aire matan», «El golfo de las Sirenas», «Eco y Narciso», «El mayor encanto amor» κλπ. Παρὰ τὸν Καλδερόν, ὁ *Λόπε ντὲ Βέγκα*, ὁ *Τίρσο ντὲ Μολίνα*, ὁ *Ἀλαρκόν*, *Ρόγιας* (Rojas), *Μορέτο*, *Μονταλβὰν* κ. ἄ. μοιράζονται τὰς δάφνας τοῦ ἐθνικοῦ τούτου λυρικοδραματικοῦ τύπου τῆς Ἱσπανίας. Ὀλίγον ἀργότερον συναντῶμεν τὰ ὀνόματα τῶν: *Δὸν Ἀντόνιο δὲ Σόλις* (Triunfos de amor y fortuna), *Δὸν Λουΐς Βέλεθ ντὲ Γκουεβάρα* (Los celos hacen estrellas o el amor hace prodigios), *Δὸν Φραντσίσκο Μπάντσες Κάνταμο* (Bances Candamo) μὲ τὰ ἔργα: Como se curan los celos y Orlando furioso) κλπ.

Παραλλήλως πρὸς τὴν θεατρικὴν βαίνει ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου· ἀλλ' ἡ τέχνη αὕτη ἐπ' ὀλίγον μόνον διετήρησε τὸν ἐθνικόν της χαρακτῆρα· ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ ἰταλικὴ σχολὴ τείνει νὰ ὑποδουλώσῃ τὰ πάντα, τὴν ἰταλικοποίησιν δὲ ταύτην δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ οὐδ' ἡ Ἱσπανία. Εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον ἐν τούτοις εὑρίσκομεν ἀκόμη ἐθνικοὺς καλλιτέχνας ὡς οἱ: *Φραντσίσκο Κορρέα ντὲ Ἀραοῦνο*, *Ἀγκουϊλέρο ντὲ Ἐρεδία*, *Μπερνάρδο Κλαβίγιο* (Clavijo), *Μαρτινὲθ Βερντοῦγκο*, *Τζιρόνιμο ντὲ λὰ Τόρρε* κ. ἄ., εἰς τὴν κιθάραν τούς: *Τζοβάννι Ἀμπρόζιο Κολόννα*, *Λουΐς ντὲ Μπριθένο* (Brizeno), *Γκάσπαρ Σὰνθ* (Sanz) κ.ἄ. Τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶναι καὶ ὁ διακεκριμένος θεωρητικὸς καὶ συνθέτης τῆς Ἱσπανίας *Δὸν Ἀνδρέας Λορέντε*, ὁ *Χουὰν Καραμουὲλ* (Caramuel, 1606—1682), οὗτινος ἀξιόλογα εἶναι τὰ θεωρητικὰ βιβλία «Metametrica», ἡ μελέτη περὶ Βοηθίου, ἡ «Ars nova musica» κτλ., ὁ διάσημος τυφλὸς ὀργανοκρούστης τῆς Σαραγόσσης *Fray Pa-*

Digitized by Google

blo Nasarre, ὁ ἐπονομασθεὶς «Ἅγιος Πατὴρ τῆς μουσικῆς», συγγραφεὺς τοῦ «Melopeo» κ. ἄ.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἡ ἐθνικὴ τέχνη τῆς Ἱσπανίας τείνει ὁλονὲν νὰ ἐκτοπισθῇ ἀπὸ τοὺς ἑκάστοτε μετακαλουμένους ἰταλικοὺς μελοδραματικοὺς θιάσους· οἱ αὐτόχθονες μουσικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἀμυνθοῦν· εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένοι μετ᾽ ὀλίγον νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὰς ἀρεσκείας τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ γράψουν ζαρζουέλας κατὰ τὸν ἰταλικὸν τρόπον, ἢ Σκηνικὰ μελοδράματα εἰς ἰταλικὸν ὕφος. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς παρακμῆς τῆς μεγάλης ζαρζουέλας, διὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν ὑπερήφανοι οἱ Ἱσπανοί, καὶ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἀντικαταστάσεώς της διὰ τῆς μικρᾶς ζαρζουέλας, τῆς καὶ σήμερον ἐν χρήσει, καὶ ἥτις εἶναι μονόπρακτον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐλαφρὸν ἔργον, μετὰ μουσικῆς, χρησιμεῦον νὰ διασκεδάσῃ τὸ κοινὸν ὕστερον ἀπὸ τὰς συγκινήσεις ἑνὸς δράματος ἢ μιᾶς τραγῳδίας. Εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἰταλιζόντων Ἱσπανῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἀνήκουν οἱ μουσουργοί: *Γερραντέλας* καὶ *Βιτσέντε Μαρτίν*, δράσαντες ἐκτὸς τῆς πατρίδος των, ὡς καὶ οἱ *Ἀμπὸς* (Abos), *Ναζὲλλ* (Nasell), *Φρ. Χαβ. Γκάρτσια* (Garcia), *Ἀρτεάγκα, Δὸν Χοζὲ Ντουρὰν* (Duran), *Μαρτὶν ὑ Σολὲρ* (Martin y Soler) κ.ἄ. Ἐκ δὲ τῶν θεωρητικῶν οἱ *Ἐξιμένο* (Eximeno), *Ἀρτεάγκα* καὶ *Ρεκουένο* (Requeno).

Ἡ ἱσπανικὴ *τοναντίλλα* (tonadilla), μολονότι ἔχουσα τὰς ρίζας της ἀρκετὰς δεκαετηρίδας ἐνωρίτερον, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἡ τοναντίλλα εἶναι βραχὺ σκηνικὸν ἔργον, τοῦ τύπου τῶν ἰταλικῶν ἰντερμέτζων, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ κωμικὸν ἐναλλάσσεται μετὰ τοῦ σοβαροῦ, τὸ μυθολογικὸν μὲ τὸ σατυρικόν, τὸ εἰδυλλιακὸν μὲ τὸ σκωπτικόν, τὸ αἰσθηματικὸν μὲ τὸ δηκτικόν. Εἶναι εἶδος ἐλαφροῦ θεάματος, ἐν τῷ ὁποίῳ διακωμῳδοῦνται τόσον οἱ πλούσιοι ὅσον καὶ οἱ πτωχοί, οἱ ἀριστοκράται καὶ ὁ λαός, οἱ θρησκόληπτοι, οἱ ματαιόδοξοι, κ.λ.π. Εἰς παρόμοιον ἔργον ἡ μουσικὴ εἶχεν ἐλεύθερον πεδίον δράσεως καὶ τὰ λαϊκὰ τραγούδια ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι πλουσίως. Μουσικοὶ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ εὔθυμον τοῦτο εἶδος ὑπῆρξαν κυρίως οἱ: *Μανουὲλ Φερρέϊρα*, *Ἀντώνιο Γκουερρέρο*, *Λουΐς Μισσόν*, *Ἐστίβε ὑ Λαζέρνα* (Laserna), *Δὸν Πάμπλο Ἐστέβε ὑ Γκριμὼ* (y Grimau), *Βαλλεντὸρ* (Valledor) κ. ἄ. Συνθέτης τοναντίλλας ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ὁ διάσημος Ἱσπανὸς ὀπαδὸς Μανουὲλ *Γκάρτσια* (βλ. λ.).

Ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ ΙΘ΄ αἰὼν διέρχεται χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ ἐθνικῆς ἱσπανικῆς μουσικῆς σχολῆς. Οἱ Ἰταλοί, καὶ ἰδίως οἱ Ροσσίνι, Μπελλίνι καὶ Δονιζέττι, ἔχουν ἐπιδράσει ὁριστικῶς ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς ψυχῆς καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἰθαγενῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες τείνουν ν᾽ ἀπομακρυνθοῦν διὰ παντὸς τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως. Ἡ ἀναγέννησις τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς τῆς Ἱσπανίας ἄρχεται ἀναφαινομένη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ΄ αἰῶνος. Τῆς ἐθνικιστικῆς ταύτης κινήσεως ἡγεῖται ὁ *Πεδρὲλλ* (Pedrell, 1841—1922), συνθέτης κυρίως μελοδραμάτων, μεταχειρισθεὶς εὐρέως τὸ λαϊκὸ τραγούδι καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς σχολῆς. Μετ᾽ αὐτὸν ὁ *Ἀλμπένιθ* (Albeniz, 1861—1909) μὲ τὴν «Καταλόνια» καὶ τὴν «Ἰμπέρια» ἐγένετο διεθνοῦς φήμης συνθέτης. Ὁ *Γκρανάδος* (1868—1915) μὲ τοὺς «Ἱσπανικοὺς χορούς» καὶ τὰς «Goyescas» διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν μελῳδικότητά του. Ὁ *Μανουὲλ ντὲ Φάλια* (de Falla, 1876) ἐχάρισεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ μελόδραμα «Ἡ βραχεῖα ζωή», ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων ἔργων μεγάλης λεπτότητος. Ὁ *Ὀλμέδα* (Olmeda, 1865—1909) ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μουσικὴν δωματίου· ὁ *Τουρίνα* (1881) μὲ τὴν «Σεβιλλιανὴν σουΐταν», τὴν «Ρομαντικὴν σονάταν» καὶ πλῆθος ἄλλων ἔργων ἀφίνει νὰ ἀποκαλύπτεται ἡ ἱσπανική του ψυχή. Τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως ὀπαδοὶ εἶναι καὶ οἱ: *Λουΐς Μιλλὲτ* (Lluis Millet), *Ἀρνάου Μορέρα*, *Περὲθ Κάθας* (Perez Cazas), *Ἐχεβάρρια ὑ Οὐρρουθόλα* (Echevarria y Urruzola), *Ἀ. Νικολάου, ντὲλ Κάμπο, Ἀρνάου* (1875—1897), *Πουζὸλ* (Pujol), *Κασσάντο* (Cassado), *Τζίνερ* (Giner), *Ἀρόκα, Μπάριος* κ. ἄ. Ἰδιάζουσαν θέσιν, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱσπανικὴν ἀλλ᾽ εἰς τὴν παγκόσμιον ἐν γένει ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, κατέχουν οἱ διάσημοι δεξιοτέχναι καὶ ἀοιδοὶ τῆς Ἱσπανίας: ὁ βιολιστὴς *Σαραζάτε*, ὁ βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας *Ἀρμπὸς* (Arbos), ὁ βιολοντσελλιστὴς *Πάμπλο Καζὰλς* (Casals), ὁ διάσημος ἀοιδὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος *Μανουὲλ Γκάρτσια*, πατὴρ τῶν ἐπίσης μεγάλων καλλιτεχνῶν τοῦ ᾄσματος, τῆς *Μαλιμπρὰν* καὶ τῆς *Παυλίνας Βιαρντὸ* (Viardot), ἡ *Ἀδελίνα Πάττι* κλπ. Ἱσπανὸς εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ μορφώσας ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν σύγχρονον γενεὰν τῶν βιολιστῶν ἐν Ἑλλάδι καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας *Ἰωσὴφ ντὲ Μπουστίντουη* (José de Bustinduy).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Riemann*, Handbuch der Musik Geschichte, II.—*Rafaël Mitjana*, La Musique en Espagne.—*Raoul Laparra*, La Musique populaire espagnole.— *Henri Collet* Renaissance espagnole (ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Lavignac).—*Henri Collet*, Le mysticisme musical espagnol au XVI Siècle; Un Tratado de canto de organo siglo XVI; Thomas Ludovico di Victoria.—*Fr. Asenjo Barbieri*, Cancionero musical de los siglos XV y XVI (Μαδρίτη 1890) κλπ.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— [ΦΙΛΟΤ.] Ἡ φιλοτελικὴ ἱστορία τῆς Ἱσπανίας εἶναι μακρὰ ὡς ἐκ τῆς πληθώρας τῶν ἐκδόσεων, ὧν αἱ πλεῖσται ὀφείλονται εἰς πολιτικὰ γεγονότα, ἄλλαι δὲ πρὸς ἀποφυγὴν ἀποπειρῶν παραποιήσεως καὶ ἄλλαι εἰς ἰδιοτροπίας τῶν κυβερνώντων. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον γραμματόσημα τὴν 1 Ἰανουαρίου 1850, παρίστων δὲ τὴν προτομὴν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας Β΄ καὶ ἀπήρτιζον σειρὰν ἐξ 6 ἀξιῶν. Ἕτεραι σειραὶ (ἀπὸ 5 μέχρις 6 ἀξιῶν) μὲ τὴν ἰδίαν ἀπεικόνισιν ἀλλὰ μὲ διάφορα πλαίσια, ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1851, 1852, 1853, 1855, 1856, 1857, 1860, 1862, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868. Αἱ τιμαὶ αὐτῶν εἶναι εἰς cuartos καὶ reales καὶ ἡ ἐμπορική των ἀξία ἰδίως τῶν πρώτων ἐκδόσεων τεραστία, λόγῳ τῆς σπανιότητος αὐτῶν, τῶν δ᾽ ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρις 1868 ἐκδόσεων μεγαλυτέραν ἐμπορικὴν ἀξίαν ἔχει τὸ γραμματόσημον τῶν 19 cuartos, τὸ ὁποῖον προωρίζετο διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν ὡρισμένων χωρῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ δὲν εἶχεν ὡς ἐκ τούτου εὐρεῖαν κυκλοφορίαν. Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸ 1853, ἐξεδόθησαν καὶ δύο εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὸ τοπικὸν ταχυδρομεῖον τῆς Μαδρίτης παριστῶντα τὰ ἐμβλήματα τῆς πόλεως, τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία διήρκεσε μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1854. Ἦσαν τοῦ 1 καὶ 3 cuartos καὶ εἶχον ἐκτυπωθῆ ἐπὶ λεπτοῦ, σχεδὸν διαφανοῦς χάρτου, ὅπως καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ ἱσπανικὰ γραμματόσημα τῶν πρώτων ἐκδόσεων. Καὶ τούτων ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι μεγάλη, ὑπολογιζομένη εἰς χιλιάδας φράγκων. Τῷ 1854 ἐκυκλοφόρησαν δύο ἄλλαι ἐκδόσεις γραμματοσήμων, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀπὸ 4 ἀξίας, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ 3, ἐπὶ χάρτου λεπτοῦ λευκοῦ καὶ ἐπὶ χάρτου ἐλαφρῶς κυανοῦ καὶ παχυτέρου. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα παριστῶσι τὰ ἐμβλήματα τῆς Καστίλης καὶ εἶναι πολὺ σπάνια.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1868, ὅσα γραμματόσημα εὑρέθησαν εἰς τὰ διάφορα ταχυδρομεῖα ἐπεσημάνθησαν μὲ τὸ ἐπισήμασμα «Habilitado por la Nacion», εἰς τρεῖς γραμμὰς καὶ εἰς διαφόρους τύπους τῆς ἐκλογῆς τῶν πόλεων ὅπου ἐπεσημάνθησαν. Τῷ 1870 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἐκ 13 ἀξιῶν, παριστῶσα ἀλληγορικῶς τὴν Ἱσπανίαν διὰ μιᾶς κεφαλῆς φερούσης διάδημα. Ἡ παλαιὰ ἐπιγραφὴ τῶν γραμματοσήμων Correos, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς ὅλας τὰς σειρὰς ἀπὸ τὸ πρῶτον γραμματόσημον, ἀντικατεστάθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Communicaciones, καὶ ἡ λέξις αὕτη παρέμεινε καὶ εἰς τὰς κατόπιν ἐκδοθείσας σειράς. Ἡ σειρὰ αὕτη ἐξεδόθη εἰς ἐσκοῦδος καὶ χιλιοστὰ αὐτοῦ.

Αἱ σειραὶ κατόπιν ἐξηκολούθησαν πάλιν νὰ ἐκδίδωνται συνεχῶς κατ᾽ ἔτος. Τῷ 1872 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 12 ἀξίας μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως Ἀμεδαίου, μὲ τὴν ἀξίαν εἰς σαντὶμ καὶ πεσέτας καὶ ταυτοχρόνως μικρὰ γραμματόσημα τοῦ $^1/_4$ σαντὶμ μὲ τὸ βασιλικὸν στέμμα. Τῷ 1873 ἄλλη σειρὰ ἀπὸ 10 ἀξίας, παριστῶσα μίαν γυναῖκα καθημένην καὶ κρατοῦσαν εἰς τὰς χεῖράς της κλάδον ἐλαίας. Τῷ 1874 ἐκδίδεται ἄλλη σειρὰ ἀπὸ 10 ἀξίας, παριστῶσα τὴν δικαιοσύνην κρατοῦσαν τὴν πλάστιγγα. Τὸν Αὔγουστον 1875 ἐκδίδεται ἄλλη σειρὰ παριστῶσα τὸν βασιλέα Ἀλφόνσον τὸν ΙΒ΄. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ 10 ἀξίας καὶ τὰ γραμματόσημα αὐτῆς φέρουσιν ὄπισθεν ἐλαφρὸν κυανοῦν σχεδίασμα διὰ νὰ ν᾽ ἀποφευχθῇ ἡ παραποίησίς των. Νέα σειρὰ τῶν αὐτῶν ἀξιῶν ἐκδίδεται τῷ 1876 μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, ἄλλη τῷ 1878, ἄλλη τῷ 1879 καὶ τέλος τῷ 1889 ἐκδίδεται νέα σειρὰ ἀπὸ 16 ἀξίας μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΓ΄ εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρησαν μέχρι τοῦ 1901. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ ἱσπανικὰ γραμματόσημα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ διὰ τὰ τηλεγραφήματα, καὶ τότε ἀντὶ σφραγῖδος ὑφίσταντο κυκλικὴν διάτρησιν ἡμίσεος ἑκατοστοῦ. Τὰ γραμματόσημα ταῦτα ἔχουσι μηδαμινὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ σπάνια γραμματόσημα τῶν πρώτων ἐκδόσεων, ἅτινα ὑπὸ τοῦ ταχυδρομείου ἐσφραγίσθησαν διὰ ν᾽ ἀχρηστευθῶσι διὰ τριῶν παραλλήλων γραμμῶν καθ᾽ ὅλον τὸ πλάτος τοῦ γραμματοσήμου.

Κατὰ τὸ 1901 ἐξεδόθη μεγάλη ἐπίσης σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου ΙΓ΄, ἡ ὁποία ἔφερεν ὄπισθεν αὔξοντα ἀριθμὸν ἐλέγχου καὶ τῆς ὁποίας ἡ κυκλοφορία διήρκεσεν ἐπ᾽ ἀρκετόν, μέχρι τοῦ 1909. Κατὰ τὸ 1905 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἀναμνηστικὴ τῆς συμπληρώσεως τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Δὸν Κιχώτου» τοῦ Θερβάντες, καὶ παριστᾷ εἰκόνας ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σειρὰ αὕτη ἐκυκλοφόρησε μόνον εἰς Μαδρίτην καὶ διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀπὸ 1—15 Μαΐου 1906, ἔχει ἀρκετὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν. Τῷ 1907, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως τῆς Μαδρίτης, ἐκυκλοφόρησεν ἐντὸς τῆς ἐκθέσεως σειρὰ ἀπὸ γραμματόσημα ἓξ ἀξιῶν, παριστῶσα τὸ βασιλικὸν ζεῦγος τῆς Ἱσπανίας, ἧς ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι ἐλαχίστη. Τῷ 1909 ἐξεδόθη νέα σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως ἀπὸ 13 ἀξίας, μερικαὶ τῶν ὁποίων ἔλαβον κατὰ τὸ 1930 τὸ ἐπισήμασμα Correo aereo, διὰ νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον.

Ἐπ᾽ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκλήσεως τοῦ παγκοσμίου ταχυδρομικοῦ συνεδρίου ἐν Μαδρίτῃ κατὰ τὸ 1920, ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ 14 ἀξίας, παριστῶσα τὸ ταχυδρομικὸν μέγαρον καὶ ὕπερθεν αὐτοῦ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως. Τῷ 1922 νέα σειρὰ ἐξεδόθη μὲ τὴν προτομὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως εἰς μεγαλύτερον σχῆμα, τῷ δὲ 1926 καλλιτεχνικωτάτη σειρὰ διὰ τὸν ἐρυθρὸν σταυρόν, παριστῶσα ὅλα τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ταυτοχρόνως δὲ καὶ νέα σειρὰ εἰδικὴ διὰ τὴν ἐναέριον συγκοινωνίαν. Μετὰ ἓν ἔτος τὰ γραμματόσημα αὐτὰ ἔλαβον διάφορα ἐπισημάσματα καὶ τῷ 1928 ἐξεδόθησαν δύο ἄλλαι σειραὶ εἰς Τολέδον καὶ Σαντιάγον, παριστῶσαι τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ πάπα. Ἐπ᾽ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς ἐκθέσεως τῆς Σεβίλλης καὶ Βαρκελώνης, κατὰ τὸ 1929, ἐξεδόθη ἄλλη σειρὰ ἐπίσης καλλιτεχνική, παριστῶσα διάφορα τοπία, ὡς ἐπίσης καὶ εἰδικὴ σειρὰ ἀεροπορική. Ἐκτὸς τῶν γραμματοσήμων αὐτῶν ἡ Ἱσπανία ἐξέδωκε: α΄) εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὴν ἐπείγουσαν ἀλληλογραφίαν, β΄) διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους τὰ γραμματόσημα· ταῦτα εἶναι περίεργα κατὰ τοῦτο: ἀντὶ δηλαδὴ ν᾽ ἀναγράφωσι τὴν ἀξίαν των, ἀνέγραφον τὸ βάρος τῆς ἐπιστολῆς διὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν κατάλληλα νὰ ταχυδρομηθῇ ἀτελῶς. Τῷ 1895 διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν βουλευτῶν ἐξεδόθησαν εἰδικὰ γραμματόσημα, κατὰ δὲ τὸ 1916 ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ διὰ τὴν ἀτελῆ ἀλληλογραφίαν τῶν βουλευτῶν καὶ χωριστὴ διὰ τὴν τῶν γερουσιαστῶν· γ΄) εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὰς ἐπιταγάς· δ΄) διὰ τὰ τηλεγραφήματα· ε΄) διὰ τὴν ἐπιστρεφομένην ἀλληλογραφίαν· στ΄) χαρτόσημα τῶν 10 σαντίμ, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο ὡς γραμματόσημα ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1908· ζ΄) εἰδικὰ πολεμικὰ γραμματόσημα ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1898· η΄) γραμματόσημα ἀτελείας, εἰδικὰ διὰ τὴν κυκλοφορίαν δύο βιβλίων, τοῦ «Cartilla Postale» ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 30 Ἰουνίου 1869, καὶ διὰ τὸ «Resena Historica de Correos», κατὰ τὸ 1881, καὶ θ΄) γραμματόσημα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Καρλιστῶν, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Δὸν Καρόλου ἐκυκλοφόρησαν προσωρινῶς εἰς Καταλωνίαν, Βαλένσιαν καὶ Ναβάρραν. Ἡ συλλογὴ τῶν γραμματοσήμων τῆς Ἱσπανίας, λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκδοθέντων γραμματοσήμων καὶ τῆς σπανιότητος αὐτῶν, εἶναι δυσχερὴς καὶ πολυδάπανος, ἡ ἀκριβωτέρα ἴσως τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, πλήρης ὅμως εἶναι κατ᾽ ἐξοχὴν καλλιτεχνικὴ καὶ ἔκτακτος εἰς ἐμφάνισιν. Τὰ ἱσπανικὰ γραμματόσημα ἔχουσι ζήτησιν ἐξαιρετικήν, διότι, ἐκτὸς τῶν συλλεκτῶν τῆς Εὐρώπης, ἀναζητοῦνται καὶ ἀπὸ τοὺς συλλέκτας τῶν λατινικῶν δημοκρατιῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ὡς γνωστὸν ὁμιλεῖται ἡ Ἱσπανική. Διὰ τοῦτο αἱ ἐμπορικαὶ τιμαὶ εὑρίσκονται εἰς καλὸν ἐπίπεδον.

(Ε. Φ. Ε.)

— **Ἱσπανία, *Νέα*** — (Nueva España) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὸ *Μεξικὸν* μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ ὡς ἀποικιακοῦ βασιλείου τῆς Ἱσπανίας. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἔπαυσε μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Μεξικοῦ εἰς κράτος ἀνεξάρτητον.

— **Ἱσπανίας *δέρμα***. Εἰδικὸν ἄρωμα, χρησιμεῦον πρὸς ἀρωματισμὸν δερμάτων προοριζομένων δι᾽ εἴδη πολυτελείας.

— **Ἱσπανίας *πόλεμοι*** *[Στρατ. Ἱστορ.]*. ***Α΄ Ἱσπανογαλλικὸς πόλεμος***. Ὁ πόλεμος οὗτος διεξήχθη ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν 1807—1813 (βλ. λ. *Ναπολέων* καὶ *Ναπολεόντειοι* πόλεμοι).

Β΄ Ἱσπανογαλλικὸς πόλεμος 1823. Μετὰ τὴν ἱσπανικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1820, ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος Ζ΄, ἐναντίον τοῦ ὁποίου αὕτη εἶχε στραφῆ, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Γαλλίας, ἥτις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διέθεσε στρατιὰν ἐξ 100.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Angoulème. Ἡ στρατιὰ αὕτη διέβη τὰ ἱσπανογαλλικὰ σύνορα, διὰ τῶν δυτικῶς τῶν κάτω Πυρηναίων διαβάσεων, τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1823· προελάσασα ἀμαχητὶ ἐντὸς τῆς Ἱσπανίας, καθ᾽ ὅσον ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς διαρκῶς ὑπεχώρει πρὸς νότον, κατέλαβε τὴν Μαδρίτην τὴν 19 Μαΐου. Ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς ἅμα ἔφθασεν εἰς Cadix ἐνεκλείσθη ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου φρουρίου, ἔχων μεθ᾽ ἑαυτοῦ ὡς αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα Φερδινάνδον· πολιορκηθεὶς ὅμως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, παρεδόθη περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀναστρέψας κατόπιν πρὸς βορρᾶν ἐγκατέστησε τὸν ἀπελευθερωθέντα βασιλέα Φερδινάνδον εἰς τὸν θρόνον του τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους.

Ν. Θ. Κ.

Ἱσπανία (Hispania) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ᾽ αὔξοντα ἀριθμὸν 804.

Σ. Π.

ἱσπανικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἢ τοὺς Ἱσπανούς, ὁ τῶν Ἱσπανῶν: «ἱσπανικὴ γλῶσσα, — φιλολογία», «ἱσπανικὸς πολιτισμός, —στόλος».

— **Ἱσπανικὴ *θάλασσα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰβηρικὴ* θάλασσα.

— **Ἱσπανικὸν *βῆμα*** *[Ἱππευτ.]*. Ἐπίκτητος βηματισμὸς τοῦ ἵππου, γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν γαλ-

Digitized by Google

λικὴν ὀνομασίαν pas espagnol, ἐκμανθανόμενος δι' ἐπιμελελημένης ἐξασκήσεως, ἀναγομένης εἰς τὴν ἀνωτέραν ἱππασίαν (haute école). Κατὰ τὸ ἱσπανικὸν βῆμα οἱ πρόσθιοι πόδες τοῦ ἵππου δὲν ὑψοῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκτείνονται τελείως ἀπὸ τοῦ ἀντιβραχίονος μέχρι τοῦ κυνήποδος, συνεπῶς ἡ προχώρησις τοῦ ἵππου ἐκτελεῖται πολὺ βραδέως. Ὁ βηματισμὸς οὗτος εἶναι ἐξαιρετικῶς ὡραῖος καὶ παραστατικός. Ν. Θ. Κ.

— **ἱσπανικὸν** ***πέπερι*** (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *πέπερι.*

— **ἱσπανικὸς** ***κύων*** (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *κύων.*

Ἱσπανιόλα (Hispañola) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δοθὲν εἰς τὴν νῆσον *Ἀΐτην* (βλ. λ.) κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ Κολόμβου.

Ἱσπανοαμερικανικὸς ***πόλεμος***. Αἰτία τοῦ πολέμου τούτου ἦτο ἡ ἀπὸ πολλοῦ ὑπάρχουσα πρόθεσις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς Κούβας, Πόρτο-Ρίκο καὶ τῶν Φιλιππίνων. Πρὸς κήρυξιν ὅμως αὐτοῦ συνήργησαν τὰ ἀκόλουθα γεγονότα: Ἡ Ἱσπανία δὲν κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ τὴν ἀπὸ τοῦ 1895 ἐκραγεῖσαν ἐν Κούβᾳ ἐπανάστασιν, καίτοι ὁ μέχρι τέλους τοῦ 1897 ἀποσταλεὶς ἐκεῖ ἱσπανικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 225.000 ἄνδρας, καθ' ὅσον οἱ ἐπαναστάται ἐφαρμόζοντες τὴν τακτικὴν τῶν guérillas ἐπέφερον μεγάλας ζημίας εἰς τοὺς Ἱσπανούς, συνεχῶς διαφεύγοντες τὰς ἐκ τοῦ συστάδην συγκρούσεις. Τοὺς ἐπαναστάτας τούτους ὑπεστήριζον ἐκ τοῦ ἀφανοῦς αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, οὕτω δὲ αἱ μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ αὐτῶν σχέσεις ἐνετάθησαν, τῶν ἐν Ἀβάνᾳ Ἀμερικανῶν ζητησάντων τὴν προστασίαν τῆς κυβερνήσεώς των ἐκ φόβου κακοποιήσεώς των ὑπὸ τῶν ἱσπανικῶν ἀρχῶν. Ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπέστειλεν εἰς Ἀβάναν τὸ θωρηκτὸν β' τάξεως «Maine» ὑπὸ κυβερνήτην τὸν πλοίαρχον C. D. Sigsbee (ἐκτοπίσματος 6682 τόννων, βαρέος πυροβολικοῦ 4 πυροβόλων τῶν 0.25 εἰς δύο πύργους πρὸς πρῷραν καὶ πρύμνην), ὅπερ κατέπλευσε τὴν 25 Ἰανουαρίου 1898 καὶ ὁδηγηθὲν ὑπὸ πλοηγοῦ Ἱσπανοῦ ἠγκυροβόλησε παρὰ τὰ λοιπὰ πολεμικὰ σκάφη. Καίτοι, ὡς ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων, αὐστηρὰ ἐπαγρύπνησις ἐτηρεῖτο ἐπὶ τοῦ «Maine» πρὸς παρεμπόδισιν προσεγγίσεως παντὸς πλωτοῦ, τὴν 21ω 50λ τῆς 15ης Φεβρουαρίου τὸ θωρηκτὸν ἐβυθίσθη κατόπιν ἐκρήξεως, φονευθέντων 250 ἀνδρῶν. Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πλοιάρχου W. T. Sampson ἀμερικανικὴ ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ καταστροφὴ προῆλθεν ἐξ ἐκρήξεως νάρκης ὑπὸ τὸν 18ον τομέα (μολονότι τοῦτο οὐδόλως ἐπεβεβαίωσαν νεώτεραι μετὰ τὸν πόλεμον ἔρευναι, γενομένου παραδεκτοῦ ὅτι ἡ καταστροφὴ προῆλθεν ἐξ ἐσωτερικῆς ἐκρήξεως τῶν πυρομαχικῶν, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὰ γαλλικὰ θωρηκτὰ «Iena» καὶ «Liberté», τὰ ἀγγλικὰ «Bulwark» «Vanguard» κ.λ.π). Ἀλλὰ καίτοι ἡ δημοσίευσις τοῦ πορίσματος τῆς ἐξετάσεως τῆς ἐπιτροπῆς ἐγένετο τῇ 1 Ἀπριλίου 1898, τὸ κογκρέσσον ἀπὸ τῆς 8 Μαρτίου ἐψήφισε πίστωσιν 10 ἑκατομμυρίων δολλαρίων διὰ πολεμικὰς παρασκευὰς ἀμύνης. Τῇ 20 Ἀπριλίου τελεσίγραφον ἀμερικανικὸν ἐτηλεγραφήθη εἰς Μαδρίτην καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ πρεσβευτὴς ἐζήτησε τὰ διαπιστευτήριά του. Τὴν 21 Ἀπριλίου διεκόπησαν αἱ σχέσεις κηρυχθέντος τοῦ πολέμου.

Ἡ Ἱσπανία οὐδεμίαν εἶχε κάμει πραγματικὴν ναυτικὴν παρασκευήν, μολονότι ὁ πόλεμος κυρίως κατὰ θάλασσαν θὰ διεξήγετο καὶ ἀπαραίτητος ἐτύγχανεν εἰς αὐτὴν ἡ ναυτικὴ κυριαρχία, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς εἰς Κοῦβαν μεταφοράς της, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ἐμποδίσῃ πᾶσαν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας ἐκ μέρους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν βοήθειαν. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ κύριον θέατρον τοῦ πολέμου ἦσαν αἱ Ἀντίλλαι, ἡ Ἱσπανία εὑρίσκετο εἰς θέσιν μειονεκτικωτάτην ἀπέναντι τοῦ ἀντιπάλου, δυναμένου νὰ προμηθεύηται ἐκ τῆς ἐγγὺς βάσεως αὐτοῦ πᾶν ἐφόδιον, ἐνῷ αὕτη ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κομίζῃ ταῦτα μακρόθεν, δοθέντος ὅτι 2800 μίλλια χωρίζουσι τὰς Καναρίους νήσους ἀπὸ τοῦ Πόρτο-Ρίκο καὶ 3400 μίλλια τὸ Κάδιξ ἀπὸ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐπίσης ἡ ἀπὸ τῶν Φιλιππίνων τεραστία ἀπόστασις τῆς Ἱσπανίας ἀπέκλεισε τελείως τὴν δυνατότητα ἀποστολῆς ἐνισχύσεων. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον τὰ κάτωθι πολεμικὰ σκάφη: 10 θωρηκτά, 22 ἀθωράκιστα καὶ 18 τορπιλλοβόλα, ἡ δ' Ἱσπανία 6 θωρηκτά, 25 ἀθωράκιστα καὶ 14 τορπιλλοβόλα. Ἀμφοτέρων τῶν ἐμπολέμων τοὺς στόλους συνεπλήρουν παλαιὰ σκάφη μηδαμινῆς πολεμικῆς ἀξίας, ὡς μονίτορες, μικραὶ κανονιοφόροι καὶ ταχύπλοα ἐμπορικὰ σκάφη ἐξωπλισμένα εἰς βοηθητικὰ εὔδρομα. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου, ὑλικῶς τε καὶ ἀριθμητικῶς (Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι 230.000 τόννοι συνολικὸν ἐκτόπισμα—Ἱσπανία 123.000), ἡ ὑπεροχὴ τοῦ προσωπικοῦ ἦτο ἔτι μείζων, καθ' ὅσον οἱ Ἱσπανοὶ ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων αὐτῶν διαιρέσεων εἶχον τελείως παραμελήσει τὰ τοῦ ναυτικοῦ των, ὅπερ εὑρέθη τελείως ἀνάσκητον καὶ ἀνοργάνωτον κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου. Λόγῳ τῆς ὑπεροπλίας ταύτης οἱ Ἀμερικανοὶ θὰ ἠδύναντο δι' αὐστηροῦ ἀποκλεισμοῦ νὰ ἐμποδίσωσι πᾶσαν ἀποστολὴν ἱσπανικῆς στρατιωτικῆς ἐνισχύσεως εἰς τὰς νήσους, ἐνισχύοντες τοὐναντίον αὐτοὶ παντοιοτρόπως τοὺς ἐπαναστάτας, ἀλλ' ἡ διὰ τοῦ ἀτάκτου πολέμου φθορὰ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων καὶ ὁ διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐξαναγκασμὸς πρὸς παράδοσιν αὐτῶν θ' ἀπῄτει πολὺν χρόνον, αἱ δὲ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐφοβοῦντο πιθανὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν, δοθέντος ὅτι ἡ Ρωσία καὶ ἡ Γαλλία ζωηρὰν ὑπὲρ τῆς Ἱσπανίας ἐξεδήλουν συμπάθειαν. Ἀπεφάσισαν ὅθεν δραστηρίαν καὶ κατὰ ξηρὰν ἐνέργειαν δι' ἀποστολῆς ἰσχυροῦ σώματος στρατοῦ εἰς Κοῦβαν.

Πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον διαιρέσει τὸν στόλον των εἰς τρία τμήματα, ὧν τὸ ἰσχυρότερον ὑπὸ τῶν ὑποναύαρχον Σάμψον εἶχεν ὡς ὁρμητήριον τὴν μεταξὺ Φλωρίδος καὶ Κούβας νησῖδα Κέϋ-Οὐὲστ καὶ προωρίζετο διὰ τὰς κατὰ τῆς Κούβας ἐπιχειρήσεις. Τὸ δεύτερον τμῆμα, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν μᾶλλον ταχυπλόων σκαφῶν ὑπὸ τὸν κομμοδόρον Σλέϋ, εἶχεν ὁρμητήριον τὸ Χάμπτον-Ρόουδς καὶ προωρίζετο διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων καὶ τὴν ἐν ἀνάγκῃ ἐνίσχυσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Σάμψων τμήματος· τὸ δὲ τρίτον ὑπὸ τὸν κομμοδόρον Δίουϊ προωρίζετο διὰ τὴν κατὰ τῶν Φιλιππίνων ἐπίθεσιν. Ἡ Ἱσπανία ἐν Μανίλλᾳ τῶν Φιλιππίνων εἶχε συγκεντρώσει τὴν ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Μοντόχιο-ὑ-Πασαρὸν μοῖραν, ἀποτελουμένην ἐκ παλαιῶν καὶ ἀθωρακίστων καί τινων ξυλίνων ἔτι σκαφῶν. Εἰς Κοῦβαν δ' ἀπέστειλε τὴν ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Πασκουὰλ Θερβέρα-ὑ-Τονιέτε μοῖραν, ἐκ τεσσάρων θωρηκτῶν εὐδρόμων καὶ τριῶν τορπιλλοβόλων, ἥτις καὶ κατέπλευσεν εἰς Σαντιάγον τῇ 19 Μαΐου, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ὑπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου, καθ' ὅσον ἐν Κούβᾳ ὁ στόλος τῆς συμπολιτείας ἐπεχείρει δύο ἀποβάσεις, τὴν μὲν ἐν Καρδέναις, τὴν δὲ ἐν Θιενφουέγος, ἀμφοτέρας ἀποτυχούσας· ἐπίσης δ' ἀλλαχοῦ ἐγένοντο ἀνεπιτυχεῖς ἀπόπειραι μικρῶν ἀποβάσεων ἐπὶ σκοπῷ ἐνισχύσεως τῶν ἐπαναστατῶν. Κατόπιν οἱ στόλοι τοῦ Σάμψων καὶ Σλέϋ κατέπλευσαν εἰς Κέϋ-Οὐὲστ πρὸς ἀνθράκευσιν καὶ ἀνεφοδιασμόν, χαλαρώσαντες τὸν στενὸν τῆς νήσου ἀποκλεισμόν. Μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν οἱ δύο στόλοι ἔπλευσαν πρὸς Σαντιάγον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ λιμένι ὁρμοῦντα σκάφη εἶναι ἀθέατα εἰς τοὺς ἐκτὸς τοῦ κόλπου πλεόντας, στρατιῶται τοῦ Κουβαίου ἐπαναστατου ἀρχηγοῦ Καλίξτο Γκαρθία ἔφερον τὴν εἴδησιν εἰς τὸν ἀμερικανικὸν στόλον περὶ τοῦ κατάπλου τοῦ Θερβέρα. Τότε ὁ Σάμψων ἐπανειλημμένως ἐβομβάρδισε τὰ ἀμυντήρια ἔργα τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου τοῦ Σαντιάγου ἄνευ σοβαροῦ ἀποτελέσματος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ βιάσῃ τὸν εἴσπλουν ἐβύθισε τὸ παλαιὸν μεταγωγικὸν «Μεριμάκ» εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ, ὅπως ἀποκλείσῃ τὸν ἱσπανικὸν στόλον ἐντὸς τοῦ κόλπου· ἀλλὰ τὸ «Μεριμάκ» δὲν ἐβυθίσθη ἀκριβῶς εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν θέσιν καὶ οὕτω δὲν ἀπεφράχθη τελείως ὁ εἴσπλους, δι' ὃ καὶ ὁ Σάμψων περιωρίσθη εἰς τὸν στενὸν ἀποκλεισμὸν μέχρις ἀφίξεως τῶν ἐν Τάμπᾳ τῆς Φλωρίδος παρασκευαζομένων πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Σαντιάγου ἀποβατικῶν στρατευμάτων.

Τὰ ἐν Τάμπᾳ συγκεντρωθέντα στρατεύματα συνεποσοῦντο ἐν ὅλῳ εἰς 24.000 ἀνδρῶν, ἤτοι: δύο μεραρχίας πεζικοῦ, ὧν ἑκάστη ἐξ 8 τακτικῶν συνταγμάτων καὶ ἑνὸς ἐθελοντῶν, μίαν ἀνεξάρτητον ταξιαρχίαν πεζικοῦ ἐκ 3 συνταγμάτων, 5 συντάγματα τακτικοῦ ἱππικοῦ καὶ 1 ἐθελοντῶν (ἐκ τούτων πλὴν τῶν ἀγγελιαφόρων οἱ λοιποὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς πεζοί, τῶν ἵππων ἀφεθέντων ἐν Τάμπᾳ), 4 ἐλαφρὰς πυροβολαρχίας, 2 βαρείας καὶ 4 λόχους μηχανικοῦ. Ἡ ὡς ἄνω δύναμις ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Σάφτερ ἀπέβη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν ὅρμον Νταϊκουΐρι, 25 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τοῦ Σαντιάγου, συνενωθεῖσα μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Γκαρθία ἐπαναστατῶν, καὶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ Σαντιάγου. Τοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ βαδίζοντος ἱσπανικοῦ στρατεύματος ἡγεῖτο ὁ στρατηγὸς Πάντο, τὰ δὲ χαρακώματα τῆς πόλεως ὑπερήσπιζεν ὁ στρατηγὸς Λινάρες. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Σάφτερ ἐκύκλωσε τὴν πόλιν, μάχαι πολλαὶ συνεκροτήθησαν, τὰ τρόφιμα ἤρχισαν νὰ στανίζουν καὶ ἡ παράδοσις τῆς πόλεως ἐπέκειτο. Βλέπων ὁ Θερβέρα τὸ κρίσιμον τῆς θέσεώς του καὶ τὴν μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως βεβαίαν αἰχμαλωσίαν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου, ἐπεχείρησε τὴν 9ω 30λ τῆς 3 Ἰουλίου 1898 ἡρωϊκὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ κόλπου, καταλήξασαν εἰς ναυμαχίαν, εἰς ἣν πάντα τὰ ἱσπανικὰ πλοῖα κατεστράφησαν. Ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου ἤδη ὁ κομμοδόρος Δίουϊ εἶχε καταστρέψει τὸν ἐν Καβίτε τῆς Μανίλλας ἱσπανικὸν στόλον καὶ στενῶς ἀπέκλεισε τὴν νῆσον, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς παράδοσιν, ἅτε μὴ διαθέτων ἀποβατικὰ στρατεύματα. Οἱ δύο ἱσπανικοὶ στόλοι κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς, τρίτος τις παρασκευασθεὶς ἐκ παλαιῶν σκαφῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ὑποναυάρχου Καμάρα-ὑ-Λιβερμοὺρ καὶ ἀποσταλεὶς εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Φιλιππίναις δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθρακεύσῃ ἐν Σουὲζ ἕνεκα τῆς τηρήσεως τῆς οὐδετερότητος ὑπὸ τῆς κεδιβικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐπανέπλευσεν εἰς Ἱσπανίαν.

Αἱ ὡς ἄνω καταστροφαί, καὶ ἰδίως ἡ τοῦ στόλου τοῦ Θερβέρα, ἐπήνεγκον τὴν συνθηκολόγησιν καὶ παράδοσιν τοῦ Σαντιάγου. Τὴν 17 Ἰουλίου 1898 ὁ νεωστὶ ἐλθὼν ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ Νέλσων Μάϊλς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Σάφτερ κατελάμβανον τὴν πόλιν, 22.000 Ἱσπανῶν καταθεσάντων τὰ ὅπλα (οἱ ἀξιωματικοὶ ἐτήρησαν τὰ ξίφη των) καὶ ἐπιβιβασθέντων δι' Ἱσπανίαν. Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σαντιάγου τριακοντακισχίλιοι ἄνδρες ὑπὸ τὸν Μάϊλς ἀπέβησαν εἰς Πόρτο-Ρίκο. Τέλος τῇ 12 Αὐγούστου 1898 κατέπαυσαν αἱ ἐχθροπραξίαι, συναφθείσης εἰρήνης λίαν ἐπιζημίου διὰ τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις ἔχανε τὴν Κοῦβαν, τὸ Πόρτο-Ρίκο καὶ τὰς Φιλιππίνας μετὰ 10 ἑκατομμυρίων ὑπηκόων ἐν συνόλῳ. Γ. Ν. Ν.

Ἰσπάρτε *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς ἐν τῇ Πισιδίᾳ Σπάρτης. Ν. Μ.

Ἰσπαχάν, ἢ ***Ἰσφαχὰν*** (Ispahan ἢ Isfahan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, τὰ ἀρχαῖα *Ἀσπάδανα*, ἄλλοτε πρωτεύουσα τῆς χώρας. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Τζέντε πρὸς Ν τῆς Τεχεράνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 350 χλμ., εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Κάτοικοι 80.000. Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀκμὴν ἐπὶ τοῦ σάχου Ἀββᾶς (1586—1628) ἦτο μία τῶν μεγαλυτέρων πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ εἶχε πληθυσμὸν φθάνοντα μέχρις ἑνὸς ἑκατομμυρίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἐπίσης πολλὰ ἀνάκτορα, μέγαρα καὶ διάφορα μεγαλοπρεπῆ κτίρια, τινὰ τῶν ὁποίων σῴζονται καὶ σήμερον. Μεταξὺ τούτων τὸ Μέγα τέμενος, τὸ ἀνάκτορον τῶν τεσσαράκοντα κιόνων. Ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀφγάνων, τῷ 1772. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τῷ 1915, τῷ δὲ 1917 ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Σήμερον εἶναι μία τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Περσίας, διεξάγουσα ἐμπόριον καπνοῦ, ὀπίου, βάμβακος καὶ ὀπωρῶν καὶ ἔχουσα ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια κατεργασίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ταπήτων, ἀγγειοπλαστικῆς καὶ ὅπλων.

Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει τὸ προάστειον Νέα Τζούλφα, κατοικούμενον ὑπὸ 2.000 περίπου Ἀρμενίων. Μ. Δ. Β.

— **Ἰσπαχὰν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνικὸν τοῦ Πόντου, κείμενον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Κολωνίας. Εἶχεν ἄλλοτε περὶ τοὺς 500 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Ὅσοι ἐκ τούτων ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν ἀνθελληνικὸν διωγμὸν τῶν Τούρκων μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923.

Ἰσπερλὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν, ἤδη καλούμενον *Πλαγιάρι* (βλ. λ.).

Ἴσπη (Hispa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους ἀπαντῶντας πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ἰσπῆμινγκ (Ishpeming) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μίσιγκαν. Κεῖται παρὰ τὴν Ἀνωτέραν λίμνην, ἐν πλουσίᾳ περιοχῇ μεταλλείων σιδήρου εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. πρὸς Δ τῆς Μάρκετ. Εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀρχεῖα μαρμάρων. Ἔχει πριονιστήρια καὶ ἀτμομύλους. Κάτοικοι 12.400. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1856. Μ. Δ. Β.

ἰσπολκόμ. Ὅρος διοικητικὸς ἐν τῇ ρωσικῇ γλώσσῃ, σχηματιζόμενος ἐξ συντμήσεως λέξεων σημαινουσῶν τὴν «Κεντρικὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Πανσυνδεσμικοῦ Σοβιέτ», ἥτις εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας. —Π.

Ἰσπὺρ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Τουρκίας (βλ. λ. *Ἰζπύρ*). Ν. Μ.

Ἵσπων ***Ρωμάνιος*** (Hispo Romanius). Ρωμαῖος πολιτικός, βοηθήσας τὸν τιμητὴν Καιπίωνα Κρισπῖνον εἰς τὴν κατὰ τοῦ πραίτωρος τῆς Βιθυνίας Γρανίου Μαρκέλλου κατηγορίαν του. Πολὺς λόγος περὶ αὐτοῦ γίνεται παρὰ Τακίτῳ, ὅστις τὸν ἀποκαλεῖ «ἐνδεᾶ, ἀμαθῆ, ἀνήσυχον πνεῦμα», κατορθώσαντα νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν διὰ τῆς συκοφαντίας καὶ καταβαραθρώσεως πλείστων ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων τῆς Ρώμης. —Π.

Ἰσραὲλς (Israëls), ***Ἰωσήφ***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1824. Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ τῷ Kruseman ἐν Ἄμστερνταμ, μετὰ ταῦτα δὲ παρὰ τῷ Picot ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Ἄμστερνταμ ἐγένετο εὐφημότατα γνωστὸς διὰ τῆς ἐκλεκτῆς καλλιτεχνικῆς του παραγωγῆς. Ἐξεπόνησεν ἐλαιογραφίας ὑδατογραφίας καὶ χαλκογραφίας, ἐχαρακτηρίσθη δ' ὡς ἀληθὴς ἀνανεωτὴς τῆς ὁλλανδικῆς ζωγραφικῆς, τυχὼν ἀθρόων τιμῶν ἐκ μέρους τῶν συμ-

Digitized by Google

πατριωτῶν του καὶ ἐκλεγεὶς ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ πρίγκιψ τῆς Ὀράγγης ἀντιτιθέμενος διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας» (1855), «Τὰ παιδιὰ τῆς θαλάσσης», «Βράδυ στὴν ἀκροθαλασσιά», «Ἕνας ναυαγός», «Τὸ ἥσυχο σπίτι», «Εὐτυχισμένα γεράματα», «Ὁ βοσκός», «Γυναῖκα ἀπὸ τὸ Κάτβυκ», «Τὸ πλοῖον», «Ἡ ἀποβίβασις τῶν ψαράδων»,

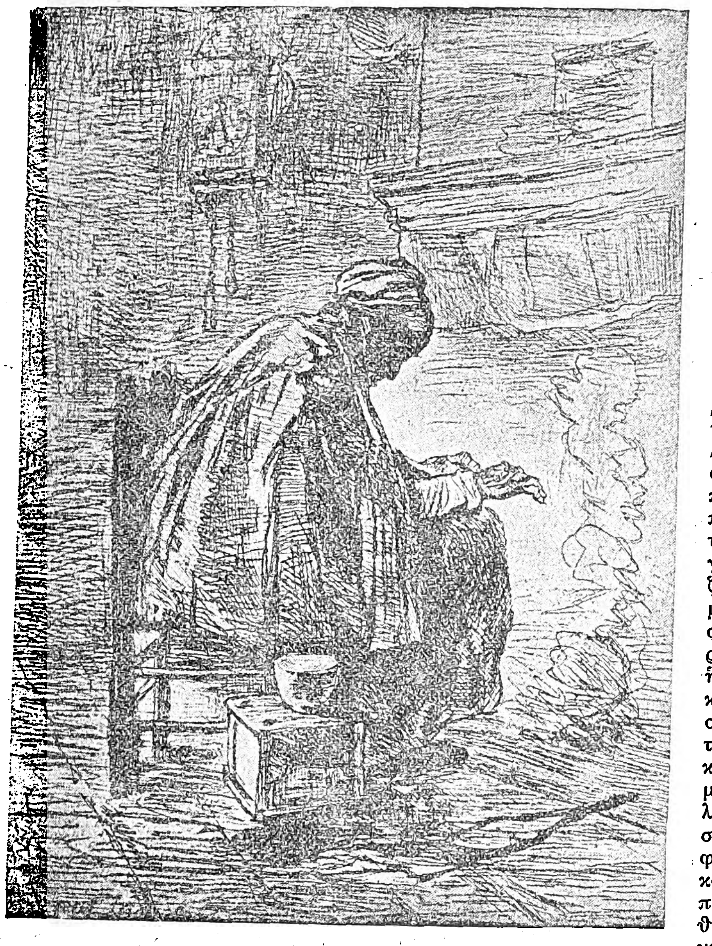

Ἰωσὴφ Ἰσραέλς: «Ἡ γριὰ στὸ τζάκι».

«Αἱ προετοιμασίαι διὰ τὸ μέλλον», «Οἱ καλοὶ σύντροφοι», «Τὸ λίκνον», «Ἡ μητέρα», «Ἡ φύλαξις τοῦ ποιμνίου», «Τὸ μέλλον», «Ἀπὸ τὰ σκότη εἰς τὸ φῶς», «Οἱ φτωχοὶ τοῦ χωριοῦ», «Μόνος εἰς τὸν κόσμον», «Καλὸς καιρός», «Παιδὶ ποῦ κοιμᾶται», «Ἐπιστροφὴ ἀπὸ τοὺς ἀγρούς», «Ἡ γριὰ στὸ τζάκι» κτλ. Ι. Μ. Π.

Ἰσραὴλ (ἑβρ.=*ἰσχυρός*). Ὄνομα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, τοῦ λατρεύοντος τὸν Ἰαβέ, ἤτοι τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Οὕτως ἐκλήθη τὸ πρῶτον ὁ *Ἰακὼβ* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ βασιλείου εἰς δύο (975 π. Χ.), *Ἰσραὴλ* ἐκλήθη τὸ ἕτερον τῶν δύο δημιουργηθέντων βασιλείων, εἰς ἀντιδιαστολὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα (βλ. λ. *Ἑβραῖοι καὶ Ἰουδαῖοι*).

— **Ἰσραήλ.** Υἱὸς τοῦ Σελτζούκ, γενάρχου τῆς τουρκικῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν (βλ. λ. *Σελτζοῦκοι*).

«Ἰσραήλ». Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐκδοθὲν ὑπὸ ὁμάδος νέων Ἰσραηλιτῶν εἰς Τρίκκαλα (Θεσσαλίας) ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1917 μέχρι τοῦ Μαΐου 1919. Συντασσόμενον ἑλληνιστὶ ἐκυκλοφόρει μεταξὺ τῶν ἰσραηλιτικῶν κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος. Ἠσχολεῖτο μὲ ζητήματα ἑβραϊκὰ ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον παρηκολούθει τὴν ἀρξαμένην τότε ἐντατικὴν κίνησιν πρὸς ἀποκατάστασιν ἑβραϊκῆς ἑστίας ἐν Παλαιστίνῃ.

Ἰσραὴλ (Israel), ***Ἰάκωβος-Ἀδόλφος.*** Διαπρεπὴς Γερμανὸς χειρουργὸς καὶ οὐρολόγος (1848—1926). Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς χειρουργίας τῶν νεφρῶν, εἰσαγαγὼν νέας μεθόδους εἰς τὸν κλάδον τοῦτον. Μὴ δεχθεὶς καθηγητικὴν ἕδραν πλειστάκις προσενεχθεῖσαν αὐτῷ, ἐπροτίμησε τὰ ἐλεύθερα μαθήματα ἐν τῇ κλινικῇ αὐτοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα ἔσχε πλῆθυν ἀκροατῶν ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐξέχοντας καθηγητὰς ξένων πανεπιστημίων. Ἔγραψε: «Κλινικὴ συμβολὴ εἰς τὴν ἀκτινομύκωσιν τοῦ ἀνθρώπου» (1885), «Πορίσματα τῆς χειρουργίας τῶν νεφρῶν» (1894), «Χειρουργικὴ κλινικὴ τῶν νόσων τῶν νεφρῶν» (1901) κ. ἄ. Ο. Ρ.

ἰσραήλα (ἡ) */Λαογρ./.* Νεοελληνικὴ παιδιά, παιζομένη κυρίως ἐν Φθιώτιδι. Κατὰ ταύτην, οἱ παίζοντες σχηματίζουν δύο ὁμάδας, αἵτινες διατίθενται κατὰ δύο ὁμοκέντρους κύκλους. Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενοι οἱ παῖκται, ἀναρρίπτουσι νόμισμα «κορώνα ἢ γράμματα» καὶ οἱ κερδίζοντες ἱππεύουσι τοὺς ἀποτυχόντας. Μετὰ ταῦτα, εἷς τῶν παικτῶν, πεζεύων, πλησιάζει ἕνα τῶν ἱππευομένων, τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως ὁ ἱππεύων εἶχε κλείσει διὰ τῶν παλαμῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ κρούει παρ' αὐτὸν δύο λιθάρια, ἐνῷ ὁ ἱππεύων ἐρωτᾷ «ποιός;». Ὁ ἐρωτώμενος λέγει ἓν ὄνομα· καὶ ἂν μὲν ἐπιτύχῃ, μεταβάλλονται αἱ θέσεις τῶν παικτῶν· ἂν δ' ἀποτύχῃ, τὸ παιγνίδιον ἐξακολουθεῖ, ἄχρις οὗ μαντευθῇ ὁ κρούσας τὰ δύο λιθάρια. Σ. Γ. Σ.

Ἰσραηλίτης (ὁ), θηλ. *Ἰσραηλῖτις, —ιδος*· ὁ ὑπήκοος τοῦ Ἰσραήλ, μέλος τοῦ λαοῦ τοῦ ὑπακούοντος, τοῦ καταγομένου ἀπὸ τοῦ Ἰσραήλ.

—*/Ἐγκυκλ./* Βλ. *Ἑβραῖοι καὶ Ἰουδαῖοι.*

ἰσραηλιτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν: «ἰσραηλιτικὸς σύνδεσμος», «ἰσραηλιτικὰ σχολεῖα», «ἰσραηλιτικαὶ κοινότητες».

— **ἰσραηλιτικαὶ** ***κοινότητες*** */Νομ./.* Περὶ τῶν κοινοτήτων τούτων ἰσχύουσι τὰ ἑξῆς: 1) Δύνανται νὰ ἱδρυθῶσι διὰ διατάγματος ἐν Ἑλλάδι ἐν αἷς πόλεσι κατοικοῦσι μονίμως πλείονες τῶν εἴκοσι ἰσραηλιτικῶν οἰκογενειῶν καὶ λειτουργεῖ συναγωγή. 2) Ἀναγνωρίζονται ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. 3) Παρ' ἑκάστῃ πόλει, κωμοπόλει ἢ χωρίῳ, ὑπάρχει μία κοινότης, εἰς ἣν ἀνήκει κατὰ κυριότητα ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία αὐτῆς. 4) Ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀρχῆς, εἰς ἣν θρησκευτικῶς ὑπάγονται οἱ ἐν Ἑλλάδι μονίμως κατοικοῦντες Ἰσραηλῖται. 5) Δύνανται διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐπίτευξιν τῶν φιλανθρωπικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν αὐτῶν σκοπῶν νὰ δέχωνται δωρεὰς αἰτίᾳ θανάτου ἢ ἐν ζωῇ· ἰδίᾳ δὲ δύνανται νὰ δέχωνται: α') Ἑκουσίας προσφορὰς καὶ ἐράνους διενεργουμένους μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος ἢ καὶ ἄλλων Ἰσραηλιτῶν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς κοινότητος. Αἱ τοιαῦται προσφοραὶ καὶ δωρεαί, γενόμεναι δημοσίᾳ ἐν ἰσραηλιτικῇ συναγωγῇ ἢ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ δωρητοῦ, θεωροῦνται ὅτι ἐγένοντο δεκταὶ παρὰ τῶν κοινοτήτων καὶ τίκτουσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἐναγώγιμον ἀξίωσιν· καὶ διὰ μὲν τὰς ἐν τῇ συναγωγῇ προσφορὰς καὶ δωρεὰς ἐπιτρέπεται καὶ τὸ μαρτυρικὸν μέσον ἀποδείξεως, διὰ δὲ τὰς κατ' οἶκον τὸ τοῦ ὅρκου καὶ τῆς δικαστικῆς ὁμολογίας. β') Τὰ ὁριζόμενα δικαιώματα διὰ τὰς ἱεροτελεστίας καὶ παντὸς εἴδους πιστοποιητικὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν παραχώρησιν τάφων εἰς τὰ ἰσραηλιτικὰ νεκροταφεῖα. γ'). Τὰς εἰσφοράς, ἃς ἐπιβάλλει ἑκάστη κοινότης εἰς τὰ μέλη αὐτῆς *(πέτσια).* δ') Τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα *(γκαμπέλα),* ἅτινα κατ' ἀρχαῖον ἔθος εἰσπράττουσιν αἱ κοινότητες ἀπὸ τὰ τρόφιμα καὶ τὰ ποτὰ *(κασέρ),* ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ αἱ εἰδικαὶ τοῦ ἰσραηλιτικοῦ Πάσχα σακχάρεις, ἄζυμα καὶ ἄλευρα. 6) Δύνανται νὰ ἱδρύωσι καὶ συντηρῶσι σχολεῖα διὰ τοὺς Ἰσραηλιτόπαιδας, ὧν τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων δέον νὰ μὴ ἀντίκειται εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους, νὰ ᾖ δὲ σύμφωνον πρὸς τὰς παραδεδεγμένας παιδαγωγικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ προνοῇ περὶ ἐπαρκοῦς διδασκαλίας τῆς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ κράτους. Πλὴν τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς, ὡς γλωσσικοῦ μαθήματος, ἑλληνιστὶ θὰ γίνηται καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν. Πάντα τὰ λοιπὰ μαθήματα διδάσκονται εἰς οἱανδήποτε γλῶσσαν ἡ κοινότης ἤθελεν ὁρίσει. Ἡ ἐποπτεία τῶν σχολείων ἀνήκει εἰς τὸ κράτος. Αἱ ἐπὶ ἀπολυτηρίῳ ἐξετάσεις ἐν αὐτοῖς ἤθελον διεξάγεσθαι ἐνώπιον ἐπιτροπείας κατὰ τοὺς διὰ διατάγματος ὁριζομένους ὅρους. 7) Ἔχουσι περιουσίαν, ἧς ἡ διαχείρισις προσήκει τῷ παρ' αὐταῖς κοινοτικῷ συμβουλίῳ, ὅπερ διοικεῖ καὶ πάντα καθόλου τὰ τῆς κοινότητος δι' εἰδικῶν ἐπιτροπειῶν. 8) Προϊστάμενον θρησκευτικῶς ἔχουσιν ἀρχιρραβῖνον, ὅστις καθίσταται καὶ ἀπολύεται διὰ διατάγματος, προτάσει αὐτῶν. 9) Ἐκπροσωποῦνται ἐνώπιον μὲν τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιρραβίνου, ἀπόντος δὲ ἢ κωλυομένου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος, ἐνώπιον δὲ τῶν δικαστηρίων ὑπὸ τοῦ προέδρου ἢ τοῦ ἀντιπροέδρου. 10) Λειτουργεῖ παρ' αὐταῖς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιρραβίνου ραβινικὸν συμβούλιον, ὅπερ ἀποφαίνεται ἐπὶ παντὸς θρησκευτικοῦ ζητήματος. 11) Λειτουργεῖ ὡσαύτως θρησκευτικὸν δικαστήριον *(Μπὲθ-ντίν),* ὅπερ καθιστάμενον ὑπὸ τοῦ ραβινικοῦ συμβουλίου ἀποφαίνεται ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τοῦ ἄρθρου 4 ἐδαφίου α' τοῦ νόμου 147 ἔτους 1914, καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τῆς συστάσεως καὶ τῆς λύσεως τοῦ γάμου Ἰσραηλιτῶν, τῶν προσωπικῶν σχέσεων τῶν συζύγων συνεστῶτος τοῦ γάμου, περὶ διατροφῆς συζύγου καὶ τέκνων, περὶ ἀποδόσεως τῆς προικὸς καὶ τῶν παραφέρνων συνεπείᾳ διαζυγίου, ἐφόσον αἱ σχετικαὶ ἀξιώσεις ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου. Τὸ δικαστήριον τοῦτο ἀποφαίνεται ὁριστικῶς περὶ λύσεως τοῦ γάμου, ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου. Αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ κηρύσσονται ἐκτελεσταὶ κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν (ἄρθρ. 119 ἐδ. 2 Πολιτ. δικον.), ὅστις ἐξετάζει μόνον ἂν ἡ ἀπόφασις ἐξεδόθη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κατὰ νόμον ἁρμοδιότητος τοῦ εἰρημένου θρησκευτικοῦ δικαστηρίου. Ἐν ἀρνήσει τοῦ προέδρου νὰ κηρύξῃ ἐκτελεστὴν τὴν ἀπόφασιν, ἡ ὑπόθεσις φέρεται πρὸ τοῦ ἁρμοδίου πρωτοδικείου, ὅπερ ἐπίσης ἐξετάζει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. 12) Ὑποβάλλουσι πρὸς ἔγκρισιν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων τὸν ἰδιαίτερον κανονισμὸν αὐτῶν, κυρούμενον διὰ διατάγματος καὶ ἰσχύοντα ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως. 13) Ὑπερτάτην ἀρχὴν ἔχουσι τὴν κοινοτικὴν συνέλευσιν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ ἀριθμοῦ ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων ὑπὸ πάντων τῶν συμπληρωσάντων τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἀρρένων πολιτῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν, διαμενόντων μονίμως ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος καὶ μὴ στερηθέντων τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων. Ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως λογοδοτεῖ ὁ ἀρχιρραβῖνος καὶ τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον. 14) Εἰσάγουσιν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὰ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄζυμα ἢ ἄλευρα κλπ. καὶ τὰ πρὸς τὴν διδασκαλίαν ἐν τοῖς κοινοτικοῖς σχολείοις χρήσιμα βιβλία καὶ ὄργανα μετ' ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἐλεύθερα παντὸς εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ καὶ τέλους δημοσίου καὶ δημοτικοῦ. 15) Λαμβάνουσιν ἐπιχορηγήσεις κρατικάς, δημοτικὰς κλπ.

Οἱ Ἰσραηλῖται, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ τηρῶσιν ἑλληνιστὶ τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν βιβλία, δύνανται νὰ τηρῶσι ταῦτα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ, τῇ ἱσπανοεβραϊκῇ, ἢ ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ. Δύνανται νὰ ἀργῶσι τὸ Σάββατον ἑκάστης ἑβδομάδος ἀντὶ τῆς Κυριακῆς, ὑποκείμενοι ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῆς σαββατιαίας ἀργίας εἰς ἃς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες διὰ τὴν Κυριακὴν ἀργίαν διατάξεις τοῦ νόμου. Οἱ προτιμῶντες ὅμως τὴν Κυριακὴν ἀργίαν δύνανται νὰ πράττωσι τοῦτο, γνωρίζοντες τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχήν. Ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ μὴ προσέρχωνται κατὰ τὰ Σάββατα ἢ τὰς ἄλλας θρησκευτικὰς αὐτῶν ἑορτάς, αἵτινες διὰ διατάγματος ὁρίζονται ὡς ἐξαιρετέαι δι' αὐτούς, ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ὀφειλουσῶν νὰ μὴ προσκαλῶσιν αὐτοὺς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Τὴν αὐτὴν ὑποχρέωσιν ἔχουσι καὶ οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι, πλὴν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων. Τὸ ἄρθρον 487 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐπεξετάθη εἰς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ ἰσραηλιτικοῦ θρησκεύματος, εἰς οὓς ἀπαγορεύεται ἐπὶ ταῖς ἐν αὐτῷ ὁριζομέναις ποιναῖς νὰ τελῶσι γάμον, περιτομήν, κηδείαν καὶ οἱανδήποτε ἄλλην ἱεροπραξίαν ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ ἀρχιρραβίνου τῆς κοινότητος. Τὸ ἄρθρον 227 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος νομίμως καθεσταμένου ἀρχιρραβίνου, ἀντιποιουμένου δὲ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα ἢ ἐπιχειροῦντος πρᾶξιν ἐπιτρεπομένην μόνον ἀρχιρραβίνῳ, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἀντιποιουμένου ἔργα ραβίνου. Αἱ ποινικαὶ διατάξεις καὶ αἱ ἀστικαὶ συνέπειαι αὐτῶν ὡς καὶ ἡ διαδικασία τοῦ νόμου περὶ ἀθεμίτου συναγωνισμοῦ ἐφαρμόζονται κατὰ τῶν πωλούντων δολίως ὡς «*κασὲρ*» τρόφιμα ἢ ποτὰ μὴ ὄντα τοιαῦτα, τῇ αἰτήσει τοῦ ἀρχιρραβίνου ἢ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος. Αἱ τοῦ νόμου διατάξεις καὶ ἐξαιρέσεις, αἱ προστατεύουσαι τὰ ἐκτὸς συναλλαγῆς πράγματα θείου δικαίου τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ ἰσραηλιτικὸν θρήσκευμα ἱερῶν καὶ ὁσίων, ἐφ' ὅσον διὰ διατάγματος θέλουσιν ὁρισθῆ αἱ κατηγορίαι τῶν τοιούτων πραγμάτων.

Κατ' αἴτησιν τῆς πλειονότητος τῶν ἐν τῷ κράτει ἀρχιρραβίνων δύναται νὰ ἐκλεγῇ εἷς ἐξ αὐτῶν γενικὸς ἀρχιρραβῖνος ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως αὐτῶν. Παρὰ τῷ γενικῷ ἀρχιρραβίνῳ δύναται νὰ ἱδρυθῇ δευτέρου βαθμοῦ θρησκευτικὸν δικαστήριον, δικάζον ὡς ἐφετεῖον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν «*Μπὲθ-ντίν*», (βλ. νόμον 27 Ἰουλίου / 2 Αὐγούστου 1920 ἀριθ. 2456).

[Κ. Μ. Ράλλη, Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τεῦχ. Α'. 1927 σελ. 23, 25—26, 30—32, 40—41.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **«Ἰσραηλιτικὴ** ***Ἐπιθεώρησις*».** — 1) Μηνιαία φιλολογικὴ καὶ εἰδησεολογικὴ ἐπιθεώρησις, ἐκδοθεῖσα ἑλληνιστὶ ὑπὸ Μ Χαΐμη ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1912 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1916.—2) Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1862.

Digitized by Google

—**Ἰσραηλιτικὸς *Παγκόσμιος Σύνδεσμος*** (Alliance Israélite Universelle). Διεθνὴς ἑβραϊκὴ ἑταιρεία ἱδρυθεῖσα τῷ 1860 ἐν Παρισίοις τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀριστείδου Ἀστρούκ, ἀρχιραβίνου Βελγίου, τοῦ συγγραφέως Ἰσιδώρου Κάχν, τοῦ ποιητοῦ Εὐγενίου Ἐμμανουὴλ καὶ τινων ἄλλων, μὲ σκοπόν: 1) τὴν ἐπιδείξιν τῆς ἠθικῆς προόδου καὶ χειραφετήσεως τῶν Ἰουδαίων, 2) τὴν ὑποστήριξιν παντὸς πάσχοντος λόγῳ τῆς ἰσραηλιτικῆς του ἰδιότητος καὶ 3) τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς δημοσιεύματος ἐξυπηρετοῦντος τοὺς ἀνωτέρω σκοπούς. Ὁ σύνδεσμος ἔχει ὡς κέντρον τοὺς Παρισίους, ἔνθα ἑδρεύει ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπή. Πρόεδρος αὐτῆς τυγχάνει σήμερον (1930) ὁ Γαλλοεβραῖος ἰνδολόγος Sylvain Lévy. Ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεώς του εἰργάσθη δραστηρίως καὶ ἐπιτυχῶς διὰ τὴν πολιτικὴν χειραφέτησιν τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς Ἰταλίας, Βελγίου, Ὁλλανδίας, Βουλγαρίας, Σερβίας κτλ. Ἡ πρὸ τοῦ πολέμου μειονεκτικὴ θέσις τῶν Ἑβραίων τῆς Ρουμανίας καὶ τῶν σλαυικῶν χωρῶν ὤθησε τὸν σύνδεσμον εἰς ἐπίμονον ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν πασχόντων. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν ἀνθεβραϊκῶν διώξεων καὶ σφαγῶν, βοηθήσασα οἰκονομικῶς πλείστους πάσχοντας Ἰουδαίους, ἵνα δυνηθοῦν νὰ μεταναστεύσουν εἰς Ἀμερικήν, ἀλλὰ καὶ μεταπολεμικῶς ἡ δρᾶσις τοῦ συνδέσμου οὐδόλως ἐμειώθη. Ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον τοῦ συνδέσμου. Ἀπὸ τῆς συστάσεώς του μέχρι σήμερον ἔχει ἱδρύσει ἄνω τῶν πεντήκοντα σχολῶν εἰς διαφόρους χώρας, ἔνθα παρέχεται ἡ στοιχειώδης ἐγκύκλιος μόρφωσις τῶν νεαρῶν Ἰουδαίων, εἰς ὡρισμένας δὲ πόλεις τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Τύνιδος ἱδρύθησαν ἀγροτικαὶ σχολαί. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν τοιαῦτα σχολεῖα ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἰωαννίνοις, Δράμᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ σύνδεσμος ἀπὸ τοῦ 1920 ἐκδίδει μηνιαῖον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Paix et Droit», διατηρεῖ δὲ ἐν Παρισίοις τὴν μεγαλυτέραν τῶν ἑβραϊκῶν βιβλιοθηκῶν, περιέχουσαν πολύτιμα ἑβραϊκὰ συγγράμματα καὶ χειρόγραφα. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

Ἰσραφήλ. Εἷς τῶν κατὰ τὸ Κοράνιον ἀρχαγγέλων, ὁ διὰ τῆς πνοῆς αὐτοῦ ἐμψυχώνων τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς ὁ Ἰσραφὴλ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ σαλπίσῃ δι' εἰδικῆς σάλπιγγος (σοὺρ) διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν *(κιγιαμέτ)*. Ν. Μ.

Ἴσσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιότατον ὄνομα τῆς νήσου *Λέσβου* (βλ. λ. καὶ λ. *Ἄντισσα*). Σ. Ε. Λ.

—**Ἴσσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἀδρίου κόλπου παρακειμένη τῇ Δαλματίᾳ (*Πτολεμ.* Β, ιζ, 14), ἀντικρύζουσα τὸν ἐν αὐτῷ ἐλάσσονα Μανιὸν κόλπον, ἀνήκουσα δὲ εἰς τὴν συστάδα, ἣν ἀποτελοῦν αἱ Προτεραί, αἱ Κρατειαί, ἡ Ὀλύντα, ἡ Βράττια, τὸ Τραγούριον, ἡ Φάρος καὶ ἡ Μέλαινα Κέρκυρα. Ἐπισημοτάτη διὰ τὴν ναυτιλίαν, ἅτε ἢ μᾶλλον ἐν τῇ συστάδι πελαγία, ἦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σκύλακος πόλις Ἑλληνὶς καὶ εἶχε πόλεις ἑλληνικάς, ἄποικος Συρακοσίων (413) καὶ πατρὶς τοῦ Ἰονίου, τοῦ ἐκ τῶν φερομένων ὡς ἀναδόχων τοῦ ἐπωνύμου αὐτῷ πελάγους. Ὑφισταμένη, λόγῳ τοῦ ἐπικαίρου τῆς θέσεώς της, τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἰλλυριῶν, θελόντων αὐτὴν ὡς ὁρμητήριον πειρατικὸν κατὰ τῶν πλοϊζομένων ἀπ' Ἰταλίας, ἐπεκαλέσθη διὰ πρέσβεώς της, τοῦ Κλεεμπόρου, τὴν προστασίαν τῶν Ρωμαίων. Τοῦτον ἐπανακάμπτοντα συνώδευσαν οἱ ἀδελφοὶ Γάϊος καὶ Λούκιος Κορογκανέοι, εἰδικῶς ἐπιφορτισθέντος τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἀδικημάτων, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ Ἴσσιοι, πρότερον μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Ἄγρωνος, κατόπιν δὲ ὑπὸ τῆς διαδεχθείσης αὐτὸν συζύγου του Τεύτας, ἥτις τότε ἀπὸ θαλάσσης «ἐπολιόρκει τὴν Ἴσσαν, διὰ τὸ ταύτην ἔτι μόνην ἀπειθεῖ αὐτῇ», (*Ἀππιαν.* Ἰλλυρ. § 7). Τῶν διαπραγματεύσεων ὅμως ὀξυνθεισῶν μεταξὺ τῶν πρέσβεων καὶ τῆς Τεύτας, ἥτις «γυναικοθύμως καὶ ἀλογίστως δεξαμένη τὴν παρρησίαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξωργίσθη», ὥστε νὰ διατάξῃ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κλεεμπόρου καὶ τοῦ Λουκίου, ἐξερράγη (229 π.Χ.) ὁ Ἰλλυρικὸς πόλεμος. Οἱ Ρωμαῖοι καταλαβόντες τὴν νῆσον προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ κράτος των, τῆς παρεχωρήσαν ὅμως ἐλευθερίαν πλήρη, ἀπαλλαγὴν φόρων καὶ ἴδιον κοινοτικὸν δίκαιον. Ἡ ἑλληνική της ὀνομασία ἐλάχιστα παρεφθάρη: εἶναι ἡ σύγχρονος Λίσσα (Lissa). Σ. Ε. Λ.

Ἰσσαρλὶκ *[Γεωγρ.]* βλ. *Ἰσαρλὶκ* καὶ *Τροία*.

Ἰσσάχαρ. Ὁ ἔνατος υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ καὶ ὁ πέμπτος ἐκ τῆς Λείας. Τὸ ὄνομά του, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἀδελφῶν του, συνδέεται πρὸς ἓν περίεργον συμβάν: Ὅταν τὸν ἐγέννησεν ἡ μήτηρ του εἶπε: «δέδωκέ μοι ὁ Θεὸς τὸν μισθόν μου, ἀνθ' οὗ ἔδωκα τὴν παιδίσκην μου τῷ ἀνδρί μου», καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱόν της «Ἰσσάχαρ, ὅ ἐστι μισθός» (Γεν. λ' 18). Ἡ Λεία βλέπουσα ὅτι μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ τετάρτου τέκνου εἶχε παύσει νὰ τεκνοποιῇ, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν σύζυγόν της νὰ συνευρεθῇ μὲ τὴν δούλην της Ζελφάν (Γεν. λ. 9), εἰς τὴν αὐταπάρνησίν της δὲ ταύτην καὶ εἰς τὰς προσευχάς της ὀφείλεται τὸ ὅτι ἠξιώθη νὰ ἀποκτήσῃ τὸ πέμπτον τέκνον της. Ὁ Ἰσσάχαρ ἐγένετο ἀρχηγὸς ὁμωνύμου φυλῆς.

Ἰσσάχαρ. Μία ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ. Κατεῖχε τὴν κοιλάδα τῶν Ἐσδρελών, καὶ ὡρίζετο πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσῆ, πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ ὑπὸ τῆς φυλῆς Ἀσήρ, πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῶν φυλῶν Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλὶ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν πόλεων τῆς φυλῆς ταύτης ἦσαν κατὰ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ (ιθ' 17—23) αἱ ἑξῆς: Ἰαζήλ, Χασαλώθ, Σουνάμ, Ἀγίν, Σιωνά, Ρηεώθ, Ἀναχερέθ, Δαβιρών, Κισών, Ρεβές, Ρεμμάς, Ἰεών, Τομμάν, Αἰμαρὴκ καὶ Βησαφής. Εἰς ταύτας δέον νὰ προστεθῶσι καὶ αἱ ἀκόλουθοι πέντε πόλεις, αἵτινες ἐδόθησαν εἰς τὸν Μανασσῆν (*Ἰησ.* ιζ' 11) καὶ ἔκειντο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσσάχαρ: Βαιθσάν, Ἰεβλαάμ, Ἀκαδώρ, Τανὰκ καὶ Μαγγεδώ.

Ἰσσηδόνες (οἱ) (Issedones) *[Ἀρχ.]*. Μέγας σκυθικὸς λαὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, κατοικῶν τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Ἰσσηδόνα χώραν, πρὸς ἀνατολὰς τῶν Μασσαγετῶν, μεταξὺ τοῦ Σκυθικοῦ Ἰμάου (νῦν ὀροσειρὰ Tian-Chan) καὶ τοῦ Οἰχάρδου ποταμοῦ πρὸς βορρᾶν, καὶ τοῦ Ἠμωδοῦ (νῦν Ἀνατολικὰ Ἱμαλάϊα) πρὸς νότον, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν τῇ Σηρικῇ (νῦν Σινικῇ), κατὰ τὴν σημερινὴν περίπου Ὑπερβαϊκαλικὴν χώραν, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Σιβηρίας καὶ Μογγολίας. Παρ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ἐπρομηθεύοντο τὰ διάφορα ἐμπορεύματα τῆς ΝΑ Ἀσίας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Δ, 26) ἦσαν δίκαιοι, μεταξὺ δὲ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὑπῆρχε πλήρης ἰσότης. Εἶχον δὲ τὴν συνήθειαν, ὁσάκις ἀπέθνῃσκεν ὁ πατήρ, πάντες οἱ συγγενεῖς νὰ προσφέρωσι πρόβατα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος, ταῦτα δὲ θυσιάζοντες, καὶ κατατέμνοντες τὰ κρέατα, νὰ ἀναμειγνύωσι μετὰ τῶν σαρκῶν τοῦ ἀποθανόντος καὶ νὰ συγγευματίζωσιν εἰς κοινὴν τράπεζαν. Τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀφοῦ καταχρυσώσωσι, φυλάττουσιν ὡς ἱερόν τι, προσφέροντες μεγάλας θυσίας κατ' ἔτος. Τοιαῦτα ἔθιμα ἐσῴζοντο ἀκόμη μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων εἰς τινας τῶν θιβετανῶν φυλῶν, αἵτινες φαίνεται ὅτι ἦσαν συγγενεῖς τῶν Ἰσσηδόνων. Α. Θ. Σ.

Ἰσσηδὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ *Σκυθικὴ* (Issedon Scythica), κειμένη εἰς τὰς ΝΑ ὑπωρείας τοῦ Σκυθικοῦ Ἰμάου (νῦν ὀροσειρὰ τοῦ Tian-Chan), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Οἰχάρδου ποταμοῦ. —2) Ἡ *Σηρικὴ* (Issedon Serica) κειμένη πρὸς Ν. τοῦ Οἰχάρδου ποταμοῦ. Ἀμφότεραι ἔκειντο ἐπὶ τοῦ νῦν Ἀνατολικοῦ Τουρκεστάν. Α. Θ. Σ.

Ἰσσιζὰκ (Issigeac) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Γαλλίας ἐν Δορδόνῃ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Ὀρλεάνης. Παράγει καπνὸν καὶ οἶνους καὶ ἔχει ἐκκλησίαν καὶ πύργον τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Μ. Ν. Δ.

Ἰσσὶκ-κιοὺλ (Issik-kul=θερμὴ λίμνη) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη καλουμένη ἐπίσης καὶ *Τοὺζ-κιοὺλ* (Tuzkul=ἁλμυρὰ λίμνη) καὶ ὑπὸ τῶν Μογγόλων *Τεμουρτοὺ-νόρ*, τῆς κεντρῴας Ἀσίας, ἐν τῇ σοσιαλιστικῇ δημοκρατίᾳ τῶν Κιργίζων, εἰς ὕψος 1570 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ μεταξὺ τῶν ὀρέων Κούγκεϊ Ἀλὰ-Τάου καὶ Τέσκεϊ Ἀλὰ-Τάου. Σχήματος φοειδοῦς, ἔχει περίμετρον 650 χλμ., μῆκος 179 χλμ., πλάτος 61 χλμ., βάθος διάφορον, ἐξικνούμενον πολλαχοῦ αὐτῆς μέχρι 425 μ. καὶ ἔκτασιν 5.780 τ. χλμ. Τὰ ὕδατά της, διαυγῆ καὶ ἁλμυρά, εἶναι πλούσια εἰς ἰχθῦς, ἰδίως εἰς κυπρίνους. Ἡ Ἰσσὶκ-κιοὺλ ἄλλοτε ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ ποταμοῦ Τσοὺ ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Σὺρ-Ντάρια. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔπαυσεν ἐπικοινωνοῦσα μετ' αὐτοῦ, ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐξακολουθεῖ κατερχομένη λόγῳ τῆς ἐξατμίσεως τῶν ὑδάτων της. Αἱ πρῶται περὶ τῆς λίμνης ταύτης πληροφορίαι ὀφείλονται εἰς τὸν Κινέζον βουδιστὴν προσκυνητὴν Σουὰν-Τσάγκ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος νεστοριανοὶ Χριστιανοὶ ἵδρυσαν εἰς τὴν βορείαν ὄχθην τῆς λίμνης μοναστήριον. Μ. Ν. Δ.

Ἰσσικὸν *πέλαγος* *[Παρ. Γεωγρ.]*. Τὸ Β. καὶ ΒΑ. τῆς Κύπρου τμῆμα τῆς Μεσογείου, τὸ ἁπλούμενον ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀνεμουρίου. Παρ' ἀρχαίοις ὠνομάζετο *Κιλίκιον πέλαγος*. Σ. Ε. Λ.

Ἰσσικὸς *κόλπος* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἐπίσημος ὀνομασία κατὰ τὴν ἀρχαίαν τοιαύτην (*Πτολ.* Ε, η', 1, ἐκδ. Nobbe) τοῦ κόλπου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ τέρμα τοῦ *Ἰσσικοῦ πελάγους*, ὅστις διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καραδὰς Μπουρνοὺ καὶ Ρὰς-ἐλ Χαντζίρ, 25 μίλ. ΝΑ. Τὸ μέσον εὖρος του εἶναι 10 μιλ. καὶ οἱ βυθοί του παρουσιάζουν βολίσματα 50 ὀργ. μέγιστον καὶ 20 ὀργ. εἰς 2 μίλλια πρὸ τῆς ἀκτῆς. Παρά τινων ναυτικῶν ὅμως ὀνομάζεται *κόλπος Ἀλεξανδρέττας*, τῶν πλείστων ὅμως μεταχειριζομένων τὴν διεθνῆ του ὀνομασίαν *κόλπος Ἰσκενδεροὺμ* ἢ *Ἰσκανδερούν*. Σ. Ε. Λ.

Ἰσσιόδουρον, ἢ *Ἰσσόδωρον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρουέρνων, κειμένη πρὸς νότον τῆς Νεμωσσοῦ ἢ Αὐγουστονεμέτου, πρωτευούσης τῆς χώρας, ἐπὶ τοῦ Ἐλαυήρου (Elaver), παραποτάμου τοῦ Λείγηρος. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ἰσσουὰρ* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ἰσσίτης (ὁ) (Issite) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνειον τῆς οἰκογενείας τῶν περιδοτιτῶν καὶ πυροξενιτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ κεροστιλβίτου (Hornblendit), συνίσταται δὲ ἀπὸ κεροστίλβην, ἀπατίτην ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ, αὐγίτην ἐν μέρει, παρουσιάζει δὲ ἐνίοτε μικρὰν περιεκτικότητα βασικοῦ πλαγιοκλάστου (λαβραδορίου-βυτωβνίτου). Ἀπαντᾷ εἰς φλέβας ἐντὸς τοῦ δουνίτου καὶ τοῦ πυροξενίτου τῶν Οὐραλίων. Γ. Β.

Ἰσσός. Ἀρχαία πόλις τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Κιλικίας, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ἀπ' αὐτῆς ὀνομασθέντος *Ἰσσικοῦ* κόλπου (βλ. λ.). Οὖσα ἡ Ἰσσὸς φρουρὸς τῶν στενωρειῶν, διὰ τῶν ὁποίων διήρχετό τις ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Συρίαν, ὑπῆρξε κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους σπουδαῖον κέντρον ἀπό τε στρατιωτικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἀπόψεως. Ὁ Ξενοφῶν, ὅστις πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων κάμνει μνείαν τῆς Ἰσσοῦ (Ἰσσῶν κατ' αὐτόν), ἀποκαλεῖ ταύτην πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα *(Ξεν.* Ἀνάβ. Ι. 4. 7). Ὁ Τιρίβαζος, ἀρχιστράτηγος τῶν περσικῶν στρατιῶν κατὰ τὸν Κυπριακὸν πόλεμον (394—385 π.Χ.), εἶχε ταύτην ὡς ὁρμητήριον εἰς τὸν κατὰ τοῦ Εὐαγόρου πόλεμόν του. Ἰδίως ὅμως ἡ Ἰσσὸς εἶναι ὀνομαστὴ κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους διὰ τὰς παρ' αὐτὴν συναφθείσας δύο σπουδαιοτάτας μάχας, τὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ (333 π. Χ.), καὶ τὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου κατὰ τοῦ Πεσκεννίου Νίγρου (194 μ. Χ.), κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους αἰῶνας (ΙΓ' καὶ ΙΔ') τοῦ μεσαίωνος, διότι ὑπῆρξεν ὁ ἐπισημότερος λιμὴν τοῦ βασιλείου τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ ὁ κυριώτερος διαμετακομιστικὸς σταθμὸς τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Ἄνω Ἀσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἅτινα ἐκ ταύτης μετέφερον οἱ ἔμποροι διὰ τῶν διαφόρων θαλασσίων ὁδῶν εἰς τοὺς κυριωτέρους εὐρωπαϊκοὺς ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης λιμένας. Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἰσσοῦ ἐπικυροῦσι καὶ τὰ διασωθέντα νομίσματα αὐτῆς (ἀργυροῖ στατῆρες περσικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος μετὰ διγλώσσων ἐπιγραφῶν), κοπέντα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ μεγάλου ἐμπορίου της. Ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους, φέρουσι δὲ τὰ μὲν τῆς α' (400—386 π.Χ.) ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τὰ γράμματα ΙΣΣΙ καὶ Ἀπόλλωνα στηριζόμενον ἐπὶ δάφνης καὶ κρατοῦντα φιάλην, μὲ ἀραμαϊκὴν ὑπεράνω αὐτοῦ ἐπιγραφήν, καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας Ἡρακλέα γυμνὸν μετὰ τῶν συμβόλων του (ῥοπάλου, τόξου καὶ λεοντῆς), τὰ τῆς β' (386—380 π. Χ.) ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τὴν λέξιν, ΙΣΣΙΚΟΝ καὶ Δία ἀετοφόρον μετ' ἀραμαϊκῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὸ ὄνομα τοῦ Τιριβάζου μὲ ἀραμαϊκὰ γράμματα καὶ διάφορα σύμβολα, καὶ τὰ τῆς γ' 370—350 π. Χ.) ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τὰ γράμματα Ι—Σ καὶ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἀντωπὸν μετὰ τριλόφου περικεφαλαίας, καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας Δία καθήμενον ἐπὶ θρόνου μὲ διάφορα σύμβολα.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ Δαρείου (333 π. Χ.). Ὅτε διέτριβεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἰς τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Πίναρον πόλιν τῆς Κιλικίας Μαλλόν, ἔλαβε τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ Δαρεῖος διαβὰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἶχε στρατοπεδεύσει μετὰ πολυαρίθμου στρατιᾶς εἰς τὴν πόλιν τῆς Συρίας Σώχους, κειμένην εἰς εὐρεῖαν πεδιάδα καὶ ἀπέχουσαν δύο ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῶν Ἀμανίδων πυλῶν, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχεταί τις ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Συρίαν.

Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ συντόνου πορείας ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Ἰσσόν, ἔνθα ἀφῆκεν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς νοσοῦντας. Ἐκεῖθεν προτιμήσας ἐκ τῶν δύο στενωρειῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἡ ἐπικοινωνία τῶν κατοίκων Κιλικίας πρὸς τοὺς τῆς Συρίας, τὰς καλουμένας παραλίους πύλας (στενὰ τοῦ Βαϊλάν), διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ τῆς θαλάσσης, ἐπορεύθη εἰς τὴν παραθαλάσσιον πόλιν Μυρίανδρον, ἵνα ἐκ ταύτης εἰσβάλῃ εἰς τὴν συριακὴν πεδιάδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ πόλις Σῶχοι. Καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ πορεία αὕτη τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετεκινεῖτο ἐκ Σώχων καὶ ἡ στρατιὰ τοῦ Δαρείου, κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν, κατόπιν ληφθείσης ἀποφάσεως τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου ταύτης, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντὶ τῆς συνετῆς γνώμης τοῦ φυγάδος Μακεδόνος Ἀμύντα, ὅτι συμφερώτερον ἦτο νὰ συνάψωσι τὴν μάχην εἰς τὸ ἀναπεπταμένον πεδίον τῶν Σώχων, ἔνθα θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἅπασα ἡ πολυάριθμος στρατιὰ τῶν Περσῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων, ἢ εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τῆς Κιλικίας, ἐπετων, ἐκράτησεν ἡ τῶν μεγιστάνων τοῦ Δαρείου, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος πρέπει νὰ προσβληθῇ εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐκ τῆς ὁποίας περίφοβος ἐκ τῆς παρουσίας τῶν Περσῶν δὲν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ. Εἰς τὴν Κιλικίαν εἰσέβαλεν ἡ στρατιὰ τοῦ Δαρείου διὰ τῶν βορειοτέρων Ἀμανίδων πυλῶν, διὰ τῶν ὁποίων

Digitized by Google

ἡ ὁδὸς ἦτο συντομωτέρα τῆς διὰ τῶν παραλίων πυλῶν. Ὅτε λοιπὸν ἔφθανεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μυρίανδρον, ἔφθανε καὶ ὁ Δαρεῖος εἰς Ἰσσόν, ἔνθα ἐφόνευσε τοὺς ἀσθενεῖς τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀφοῦ σκληρῶς ἐβασάνισεν αὐτούς. Οὕτω διὰ τῆς διπλῆς κινήσεως τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν οἱ Πέρσαι εὑρέθησαν εἰς τὰ νῶτα τῆς στρατιᾶς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Δαρεῖος ὅμως ἀντὶ νὰ καταλάβῃ ἀμφοτέρας τὰς Ἀμανίδας πύλας, διὰ νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου (ὅστις ἐπίσης κατηγορήθη ἐπὶ ἀπρονοησίᾳ, ὡς μὴ καταλαβὼν τὰς βορείους Ἀμανίδας πύλας, ὅτε προήλασε διὰ τῶν παραλίων, καὶ ὡς μὴ καταλιπὼν φρουρὰν ἐν Ἰσσῷ πρὸς φύλαξιν τῶν ἀσθενῶν) καὶ νὰ μεριμνήσῃ περὶ παρακωλύσεως πάσης προελάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ ἱππικοῦ του καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς χώρας, διὰ τῆς ὁποίας τυχὸν θὰ προήλαυνε πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς εἶχε συμβουλεύσει ὁ Μέμνων, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Κιλικίᾳ καὶ ἀνέμενεν ἐκεῖ, παραδώσας οὕτω τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἔσπευσε λοιπὸν οὗτος νὰ διαβῇ ἐκ νέου τὰς παραλίους πύλας τοῦ Ἀμανοῦ καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τῆς Κιλικίας, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ῥέει ὁ Πίναρος, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου εἶχε στρατοπεδεύσει ἡ περσικὴ στρατιά, ἥτις συνέκειτο ἐκ 400 χιλιάδων πεζῶν, 30 χιλιάδων μισθοφόρων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Θυμώνδαν, καὶ πολυαρίθμου ἱππικοῦ. Ἐκ τῆς πολυαρίθμου ὅμως ταύτης στρατιᾶς, ἕνεκα τῆς στενότητος τοῦ χώρου, παρετάχθησαν μόνον οἱ 30 χιλ. Ἕλληνες μισθοφόροι, οἵτινες ἐσχημάτισαν τὴν δεξιὰν πτέρυγα, 60 χιλ. κάρδακες (ἐμπειροπόλεμοι στρατιῶται) τὴν ἀριστερὰν καὶ 20 χιλ. κάρδακες ἐτάχθησαν ἀπώτερον μέχρι τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ν' ἀπειλήσωσι τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Πλὴν τούτων εἶχον παραταχθῆ πρὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πινάρου (ἀποτελοῦντες οἱονεὶ προφυλακὴν) 30 χιλ. ἱππεῖς καὶ 20 χιλ. ψιλοὶ πεζοί. Οὕτως ἐκ τῆς πολυαρίθμου στρατιᾶς τοῦ Δαρείου οὐδὲ τὸ ἥμισυ αὐτῆς (160 χιλ.) θὰ ἠδύνατο νὰ μετάσχῃ ἀμέσως τῆς μάχης. Ἔμπροσθεν τῆς παραταχθείσης ταύτης στρατιᾶς ἔρρεεν ὁ Πίναρος, ὅστις μὲ τὰς ἀποκρήμνους ὄχθας του ἐφαίνετο ὡς τάφρος καὶ χαράκωμα ἐν ταὐτῷ τῆς παραταχθείσης στρατιᾶς τοῦ Δαρείου, ὄπισθεν δὲ ἐτάχθη τὸ λοιπὸν πλῆθος τῆς στρατιᾶς κατὰ φάλαγγας, προωρισμένον νὰ παρέχῃ νέα ἑκάστοτε στρατεύματα εἰς τὴν πρὸς μάχην παρατεταγμένην στρατιάν. Εἰσελθὼν διὰ τῶν παραλίων πυλῶν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰσσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, συνέταξε τὸν στρατόν του, συμποσούμενον εἰς 23.500 πεζοὺς καὶ 5.100 ἱππεῖς, εἰς φάλαγγα πορείας (προηγοῦντο οἱ ὁπλῖται, ἠκολούθουν οἱ ἱππεῖς καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ ψιλοί). Ἐφ' ὅσον δὲ ἐγίνετο τὸ ἔδαφος βαθμιαίως εὐρυχωρότερον μετεσχηματίζετο καὶ ἡ στρατιὰ λαμβάνουσα ἐκ τῆς πορείας τάξιν μάχης. Ἐνῷ ὅτε ἐβάδιζεν ἡ φάλαγξ ἐπαγωγικῶς ἕκαστον τμῆμα τῆς στρατιᾶς εἶχε 4 ἄνδρας ἐν μετώπῳ καὶ 8 εἰς βάθος, μετεσχηματίσθη ἔπειτα μὲ 8 ἄνδρας ἐν μετώπῳ καὶ 8 εἰς τὸ βάθος καὶ τέλος μὲ 16 ἄνδρας ἐν μετώπῳ καὶ 4 εἰς βάθος. Κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθησαν εἰς τάξιν μάχης οἱ ὁπλῖται, μετὰ τούτους δὲ οἱ ἱππεῖς, ἀφανεῖς πορευόμενοι ὄπισθεν τοῦ μετώπου τῶν ὁπλιτῶν, πρὸς τὸ δεξιὸν μὲν κέρας οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Μακεδόνες, πρὸς τὸ ἀριστερὸν δὲ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἱππεῖς. Ὁμοίως παρετάχθησαν εἰς τὰ κέρατα καὶ τὰ ἐλαφρὰ σώματα, ἅτινα κατὰ τὴν πορείαν ἀπετέλουν τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγγος. Πρὶν ἢ λάβῃ ὅμως ἡ ὅλη στρατιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τάξιν μάχης, ὁ Δαρεῖος διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τῆς ἐκ 50 χιλ. ἐμπροσθοφυλακῆς του, ἥτις διαβᾶσα καὶ πάλιν τὸν Πίναρον διηρέθη εἰς δύο τμήματα, ἑκάτερον τῶν ὁποίων ἔλαβε θέσιν εἰς ἑκατέραν τῶν πτερύγων τῆς παρατεταγμένης περσικῆς στρατιᾶς· ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἔδαφος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καθίστα ἀδύνατον τὴν χρῆσιν ἱππικοῦ, ὡς παρετηρήθη τότε μόνον, ἠναγκάσθησαν οἱ μεταβάντες ἐκεῖ νὰ μεταχωρήσωσιν εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ἔνθα συνεκεντρώθη πᾶσα σχεδὸν ἡ δύναμις τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν Ναβαρζάνην. Ἡ μετακίνησις αὕτη τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ, ἥτις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κατοπτεύσῃ τὰς κινήσεις τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς, προεκάλεσε καὶ τὴν μετακίνησιν τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων, γενομένην ἀφανῶς ὄπισθεν τοῦ μετώπου τῆς στρατιᾶς, ἐκ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν ἀριστεράν, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Παρμενίων, ἔχων τὴν ἐντολὴν ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς θαλάσσης. Εἰς τὸ δεξιὸν κέρας τῆς στρατιᾶς του διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ταχθῶσι πρὸς τὰ δεξιὰ τῶν Μακεδόνων ἱππέων αἱ ἶλαι τῶν σαρισοφόρων ὑπὸ τὸν Πρωτόμαχον, οἱ Παίονες ὑπὸ τὸν Ἀρίστωνα καὶ οἱ τοξόται ὑπὸ τὸν Ἀντίοχον. Κατὰ δὲ τῶν καρδάκων, οἵτινες εἶχον παραταχθῆ ἐπὶ τοῦ ὄρους πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ του ἐσχημάτισε δεύτερον μέτωπον ὑπὸ τὸν Ἄτταλον, ἀποτελοῦν γωνίαν μετὰ τῆς κυρίας παρατάξεως.

Οὕτως, ἀφοῦ ἔλαβε τάξιν μάχης ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, προεχώρει βραδέως, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν εὐταξίᾳ καὶ συνοχῇ. Κατὰ πρῶτον ἐπετέθη τὸ ἐξ ἐλαφρῶν σωμάτων ἀποτελέσαν δεύτερον μέτωπον τμῆμα τῆς στρατιᾶς του ὑπὸ τὸν Ἄτταλον κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους καρδάκων, τοὺς ὁποίους ἠνάγκασε ν' ἀνέλθωσι πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη τοῦ ὄρους. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ν' ἀφήσῃ πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν ἡττηθέντων τούτων καρδάκων μόνον 300 ἑταίρους, νὰ ἐνισχύσῃ δὲ διὰ τοῦ λοιποῦ πλαγίου σώματος (Ἀγριάνων τοῦ Ἀττάλου καὶ ἱππέων) τὴν δεξιὰν τοῦ στρατοῦ πτέρυγα, διὰ τῆς ὁποίας καὶ θὰ ἐπετίθετο. Ὅταν ἡ στρατιὰ ἐπλησίασε τὸν ἐχθρὸν εἰς ἀπόστασιν τοξεύματος, ὁ Ἀλέξανδρος ὥρμησεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν στρατιωτῶν του μετὰ τῶν ἑταίρων του, ὑποστηριζομένων καὶ ὑπὸ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, εἰς τὸν Πίναρον, καὶ ἀφοῦ διέβη τοῦτον μὲ ἐλαχίστας ζημίας τοῦ στρατοῦ του ἐκ τῆς χαλάζης τῶν βελῶν τοῦ ἐχθροῦ, ἐπετέθη μετὰ τοσαύτης βίας κατ' αὐτοῦ, ὥστε μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἀντίστασιν ἡ παράταξις τῶν πολεμίων διεσπάσθη καὶ ὑπεχώρησεν. Ὥρμησε τότε ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τοῦ Δαρείου, ὅστις, ἐπιβαίνων τοῦ πολεμικοῦ του ἅρματος καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πλήθους ἱππέων ἐκ τῶν εὐγενεστάτων Περσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀξάθρου, κατεῖχε, κατὰ τὰ περσικὰ νόμιμα, τὸ κέντρον τῆς περσικῆς παρατάξεως. Συνήφθη τότε πεισματωδεστάτη, καὶ ἕνεκα τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν μηρόν, μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἐπιφανεῖς Πέρσαι, τῶν ὁποίων ὁ θάνατος ἐτρόμαξε τὸν Δαρεῖον καὶ ἠνάγκασε νὰ ἐξέλθῃ τῆς συμπλοκῆς. Τὸν Δαρεῖον ἠκολούθησαν οἱ περὶ αὐτὸν μεγιστᾶνές του καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ φυγὴ τῶν Περσῶν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος καὶ ἡ δίωξις τούτων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ μισθοφόροι Ἕλληνες ὅμως τῆς περσικῆς στρατιᾶς ὄχι μόνον ἀντεῖχον, προστατευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἀποκρήμνων ὀχθῶν τοῦ Πινάρου, ἀλλὰ καὶ ἠπείλουν τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς προελαυνούσης δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἕνεκα τῶν σχηματισθέντων χασμάτων, ὅπερ ἠνάγκασε τὸ κέντρον τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ ἐπιμείνῃ μετὰ πείσματος, παρὰ τὰς μεγάλας σχετικῶς ἀπωλείας του, εἰς τὸν ἀγῶνά του, διὰ νὰ μὴ ματαιωθῇ ἡ ἀρξαμένη νίκη. Εἰς πολὺ χειροτέραν κατάστασιν εὑρίσκετο ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔνθα τὸ πολυάριθμον ὑπὸ τὸν Ναβαρζάνην περσικὸν ἱππικὸν διαβὰν τὸν Πίναρον καὶ μεθ' ὁρμῆς ἐπιτεθὲν εἶχε κατισχύσει εἰς τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῆς ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ κατάστασις αὕτη ἠνάγκασε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ σταματήσῃ τὴν δίωξιν τοῦ Δαρείου καὶ νὰ διατάξῃ τὸν στρατὸν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος νὰ στρέψῃ μέτωπον πρὸς τὰ ἀριστερά. Πρῶτοι ἐκάμφθησαν, πλευροκοπηθέντες, καὶ διεσκορπίσθησαν ἔπειτα, οἱ μισθοφόροι Ἕλληνες τῆς περσικῆς στρατιᾶς ἐκ τῆς διπλῆς ταύτης, κατὰ μέτωπον καὶ ἐξ ἀριστερῶν, προσβολῆς καὶ μετὰ τούτους οἱ ἱππεῖς τοῦ Ναβαρζάνου, ὅταν ἤκουσαν τὴν κραυγὴν «ὁ βασιλεὺς φεύγει». Τέλος πανικόβλητα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ τὰ ὄπισθεν τῆς παρατάξεως πλήθη τῶν Περσῶν, ἅτινα ἠδύναντο ὡς ἔφεδροι ν' ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα. Οὕτως ἐγενικεύθη ἡ φυγή. Ἐπειδὴ δὲ πάντες φεύγοντες ἐτράπησαν πρὸς τὰ ὄρη, αἱ φάραγγες αὐτῶν ἐπληρώθησαν πτωμάτων ἀνδρῶν καὶ ἵππων. Ὁ Δαρεῖος φεύγων ἐγκατέλιπε τὸ ἅρμα του μὲ τὴν κάνδυν (μανδύαν), τὸ τόξον καὶ τὴν ἀσπίδα του, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς δυσχωρείας τοῦ ὄρους, καὶ πανικόβλητος ἔφυγεν ἔφιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωξεν αὐτόν, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀκόμη ἡμέρα, διότι ἡ ζώγρησίς του θὰ ἦτο μέγιστον ἔπαθλον τῆς νίκης, ὅτε δὲ ἐνύκτωσεν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ περσικὸν στρατόπεδον, ἔνθα εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου (ἡ βασιλομήτωρ Σισίγαμβις, ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του), πρὸς τὴν ὁποίαν προσηνέχθη μετὰ πολλῆς μεγαλοψυχίας (βλ. λ. *Ἀλέξανδρος* τ. Γ. σ. 647 α' καὶ β'), ὀφειλομένης εἰς τὸ μεγάθυμον ἦθός του καὶ τὴν προνοητικὴν πολιτικήν του. Ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσαν ἐκ μὲν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τοὺς 300 πεζοὺς καὶ 150 ἱππεῖς, ἐκ δὲ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δαρείου περὶ τὰς 100 χιλ. πεζῶν καὶ 10 χιλ. ἱππέων (οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν συμφωνοῦσι μεταξύ των οὔτε διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μετασχόντων τῆς μάχης στρατιωτῶν ἑκατέρας τῶν στρατιῶν, οὔτε διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων. Πάντες ὅμως συμφωνοῦσιν ὅτι τὸ πλῆθος τῶν πεσόντων Περσῶν ἦτο μέγα), ἦτο νὰ ἀφεθῇ ἐλευθέρα ἡ εἴσοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην, νὰ ἐκμηδενισθῇ ἡ πρώτη συγκροτηθεῖσα πολυάριθμος περσικὴ στρατιά, καὶ ὁ ὑπερφίαλος πρότερον Δαρεῖος, ὅτε, διαβὰς τὸν Εὐφράτην παρὰ τὴν Θάψακον, ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, νὰ κάμῃ προτάσεις, δι' ἐπιστολῆς, πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς περιφανοῦς ταύτης νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἥτις ἦτο, κυρίως, ἔργον τῆς στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας του καὶ τῆς ἀφθάστου γενναιότητος καὶ ὁρμῆς του, ἀνηγέρθησαν τρεῖς βωμοὶ παρὰ τὸν Πίναρον ποταμὸν καὶ ἐκτίσθη ἡ πόλις Ἀλεξάνδρεια ἡ κατ' Ἰσσὸν (βλ. λ. *Ἀλεξανδρέττα* Γ' 632 β'), παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν συριακῶν πυλῶν.

Ἡ νίκη τῆς Ἰσσοῦ ἐνέπνευσε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην, τῆς ὁποίας προϊόντα ἦσαν ὁ κατὰ παραγγελίαν τοῦ Κασσάνδρου περίφημος πίναξ τοῦ ἐξ Ἐρετρίας ζωγράφου Φιλοξένου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας ζωγραφικῆς, καὶ ὁ πίναξ τῆς ἐξ Αἰγύπτου ζωγράφου Ἑλένης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Τίμωνος. Τοῦ πίνακος τοῦ Φιλοξένου ἀντίγραφον θεωρεῖται τὸ περίφημον ψηφιδωτὸν τῆς Πομπηΐας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται ὁ Ἀλέξανδρος ὁρμῶν ἔφιππος ἐξ ἀριστερῶν ἐναντίον τοῦ κέντρου τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως καὶ φονεύων μὲ τὴν λόγχην του πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἅρματός του περιτρόμου καὶ ἑτοίμου πρὸς φυγὴν Δαρείου ἕνα Πέρσην στρατηγόν, ἕτοιμον νὰ πηδήσῃ ἐκ τοῦ πεσόντος ἵππου του. Θαυμασίως ἀποδίδεται καὶ ἡ ἐκ τῆς ὁρμῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου κατάπληξις τῶν Περσῶν (βλ. εἰκ. ἐν τ. Γ' σ. 640). Τὸ αὐτὸ ἐπεισόδιον κοσμεῖ καὶ μίαν τῶν πλευρῶν τῆς λεγομένης σαρκοφάγου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη Σεπτίμου Σεβήρου καὶ Πεσκεννίου Νίγρου (193 μ. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Περτίνακος, οἱ μὲν Πραιτωριανοὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν πλειοδοτήσαντα ἐν δημοπρασίᾳ εἰς τὸ τίμημα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος συγκλητικὸν Δίδιον Ἰουλιανόν, τὰ τρία δὲ κυριώτερα ρωμαϊκὰ στρατόπεδα, τὸ ἐν Βρεττανίᾳ, τὸ ἐν Συρίᾳ καὶ τὸ ἐν Παννονίᾳ, τοὺς ἑαυτῶν στρατηγούς, φρονοῦντα ὅτι αὐτὰ ἔπρεπε νὰ διαδεχθῶσι τὴν παύσασαν νὰ ἀσκῇ τὸ προνόμιόν της (τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος) σύγκλητον. Οὕτω τὸ πρῶτον ἀνεκήρυξε τὸν Κλαύδιον Ἀλβῖνον, τὸ δεύτερον τὸν Πεσκέννιον Νίγρον καὶ τὸ τρίτον τὸν Σέπτιμον Σεβῆρον, ὅστις ἱκανώτερος καὶ δεξιώτερος ὢν τοῦ τε Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Ἀλβίνου κατίσχυσεν ἐν Εὐρώπῃ, τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ φονευθέντος κατὰ διαταγὴν τῆς συγκλήτου μετὰ τὴν ἧττάν του, τοῦ δὲ Ἀλβίνου πεισθέντος ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καίσαρος. Ἔμενεν ὅμως ἰσχυρὸς ἀντίπαλός του ὁ Πεσκένιος Νίγρος ὅστις ἦτο Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν. Ἀλλ' ὁ Σέπτιμος Σεβῆρος, καίτοι Ἀφρικανός, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιδεξιότητός του νὰ παραλύσῃ τὴν πρὸς τὸν Νίγρον ρωμαϊκὴν ὑποστήριξιν καὶ ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Νίγρου κατ' ἐπανάληψιν. Τῶν νικῶν του ὅμως (ἐν Περίνθῳ, Κυζίκῳ, Νικαίᾳ καὶ Ἰσσῷ) ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξεν ἡ τελευταία (193 μ. Χ.), ἡ ἐν Ἰσσῷ, διότι φεύγων μετὰ ταύτην ὁ Νίγρος πρὸς τοὺς Πάρθους, ἵνα ἐξεγείρῃ τούτους ἐναντίον τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, συνελήφθη παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ ἐφονεύθη. Οὕτω τῆς μάχης τῆς Ἰσσοῦ ἔπαθλον ὑπῆρξεν ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, διότι μετ' αὐτὴν κατέστη εὐχερὲς εἰς τὸν Σεπτίμον Σεβῆρον καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τοῦ εὐπειστοῦ Ἀλβίνου νὰ κατισχύσῃ καὶ νὰ καταστῇ οὕτω μονοκράτωρ (βλ. λ. *Σεπτίμιος* Σεβῆρος).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ συγγραφεῖς *Ἀρριανός, Διόδωρος Σικελιώτης* καὶ *Curtius*.—*Ι. Δρόϋσεν*. Ἡ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ (μετάφρ. *Ι. Πανταζίδου*) Ἄξιαι μελέτης εἶναι καὶ πολλαὶ μονογραφίαι (βλ. καὶ λ. *Ἀλέξανδρος*, ἔνθα καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἰσσουὰρ (Issoire) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Πουΰ-ντὲ-Ντόμ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, κειμένη εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκετο ἡ ρωμαϊκὴ πόλις Icciodorum ἢ Issiodorum. Κάτ. 7.500. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων - Λυῶνος - Μεσογείου καὶ ἔχει σπουδαιότατον ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν. Ἀκμάσασα ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων κατεστράφη ὑπὸ τῶν Βανδάλων κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐλεηλατήθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Γκίζης, σφαγέντων σχεδὸν πάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους ἡ Ἰσσουὰρ κατεστράφη σχεδὸν ὁλόκληρος ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ στρατοῦ (1577). Σῴζεται κομψὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Ι' αἰῶνος.

Μ. Ν. Δ.—Α. Θ. Σ.

Ἰσσουντὲν (Issoudun), ἢ ***Ἴσσουδον*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἔντρ (Indre), κειμένη ἐπὶ τοῦ Τεὸλ (Théols) παραποτάμου τοῦ Cher, 28 χιλιόμετρα ΒΑ τοῦ Chateauroux, πρωτευούσης τοῦ νομοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Ὀρλεάνης, καὶ ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 12.000 κατοίκους. Ἡ πόλις Ἰσσουντέν, ἀρχαιοτάτη ἴσως, ἔφερε κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ λατινικὸν ὄνομα Auxellodunum, κατὰ δὲ τὸν ΙΒ' αἰῶνα πολλάκις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Πολιορκηθεῖσα τῷ 1657 ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Σφενδόνης ὑπέστη πυρκαϊάν, καταστρέψασαν μέρος αὐτῆς. Ἔχει βιομηχανίαν σιδήρου, ἐργοστάσια ἐριουργίας, βυρσοδεψίας, πιλοποιίας καὶ κλωστήρια, ἐπίσης ἐμπόριον λιθογραφικῶν πλακῶν. Κοσμεῖται δὲ ὑπὸ ἀξιολόγων οἰκο-

Digitized by Google

δομῶν, ὡς λ. χ. μουσείου, βιβλιοθήκης, ἱστορικοῦ πύργου καὶ παλαιῶν ἐκκλησιῶν. Α. Θ. Σ.

Ἰσ.ὺ-λ' Ἐβὲκ (Issy-l' Évêque) *[Γεωγρ.]*. Καντόνιον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σὼν-ἐ-Λουὰρ μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Τὸ καντόνιον ἀποτελεῖται ἐξ 7 κοινοτήτων μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν 6 714 κατ. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐρείπια ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Μ. Ν. Δ.

—**'Ισσὺ-λὲ-Μουλινὼ** Issy-les-Moulineaux, λατ. Issiacum) *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τοῦ διαμερίσματος τοῦ Σηκουάνα, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῶν Παρισίων καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σηκουάνα. Κάτοικοι 16.800. Κατά τινα μῦθον, ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν θεὰν Ἶσιδα. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐγένετο πρωτεύουσα καντονίου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰσσὺ-λ'-οὐνιόν*. Τὸ Ἰσσὺ δεσπόζεται ὑφ' ἑνὸς τῶν φρουρίων τῆς ζώνης τῶν Παρισίων, καταστραφὲν κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῶν Παρισίων (1870—1871). Μ.Ν.Δ.

Ἰσσὺκ - κιοὺλ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰσσὶκ - κιούλ.*

Ἰσσώρα *['Αρχ. Θρησκ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἐκ τοῦ ἐν Λακεδαίμονι λόφου *Ἰσσώριον*, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτῆς. Περὶ ταύτης λέγει ὁ Παυσανίας ὅτι ἦτο «οὐκ Ἄρτεμις, ἀλλὰ Βριτόμαρτις ἡ τῶν Κρητῶν». Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίκλησιν «τὰ μάλιστα» ἐτιμᾶτο ἡ θεὰ ἐν Τευθρώνῃ. Π. Ν. Π.

Ἰσσώριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς Λακωνικῆς, παρὰ τὴν Θεομηλίδα καὶ τὴν Κροτανῶν λέσχην, ἐγγὺς τῆς Πιτάνης, τοποθετούμενον παρὰ τὸν νῦν ποταμὸν Μοῦσγα, Β. τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐπ' αὐτοῦ ἦτο ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Ἰσσώρας καὶ Λιμναίας. Π. Ν. Π.

Ἰσταλὶφ (Istalif) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Ἀφγανιστάν, κειμένη πρὸς Β τῆς πρωτευούσης Καβούλης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κὸχ-ἰ-Ντάμαν καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ὀροσειρᾶς Πάγκμαν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1842 ἡ πόλις ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὴν σφαγὴν τῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς τοῦ Τσαρικάρ. Ἡ Ἰσταλὶφ ἔχει ὡραιοτάτους κήπους, τὸ δὲ κλῖμα αὐτῆς εἶναι γλυκύτατον. Κάτ. 18.000. Μ. Ν. Δ.

Ἵσταμαι· βλ. *ἵστημι καὶ στήνω.*

Ἰστάμης, ἢ **Ἰσδάμης** ἢ **Ἰσταίμης.** Ἐξελληνισμένον ὄνομα ἡγεμόνος τῶν Τούρκων κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς κράτους κατηρτισμένου ἐμφανίσεως αὐτῶν, ἤτοι κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε μετακινηθέντες ἐκ τῶν συνόρων τῆς Κίνας πρὸς Α καὶ νικήσαντες τοὺς Ἐφθαλίτας ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὸν Ὦξον ποταμόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ διάφορα νομαδικὰ τουρκικὰ φῦλα, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς σινικῆς ἱστορίας ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Χιουγκ-Νοῦ* (ΙΔ' - Β' π. Χ. αἰῶνος), *Σιὲν - Πί, Ἀσενά, Τζουὲν - Τζουὲν* (Ε' μ. Χ. αἰών) καὶ *Του - κιού, Τουρκιού, Ντουρκιοὺ* ἢ *Του - τσοῦ*, ἐμφανίζονται ἡνωμένα ὑπὸ τὸν *Τουμέν*. Τούτου ἀδελφὸς ἦτο ὁ *Ἰσαίμη* ἢ *Σε-τι-μί* (ἴσως ὁ *Στέμπης* ἢ *Ἰστάμης* τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων), ἀρχηγὸς τῶν Ἀσενά, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ υἱός του Ταρδοῦ ἢ Τὰ-τ'Ἑοῦ. Εἶναι βεβαίως δυσχερὴς ἡ ἀκριβὴς ταυτοποίησις τοῦ τουρκικοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰστάμη τούτου, διότι γραπτὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς τουρκικῆς ἱστορίας δὲν ὑπάρχουσιν, οὐδὲ Κινέζων ἱστορικῶν μαρτυρίαι ὑπάρχουσιν, ἀφότου οἱ Τοῦρκοι οὗτοι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς καθ' αὐτὸ Κίνας, αἱ δὲ πρῶται τουρκικαὶ ἐπιγραφαί, αἱ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρχὸν ἀνακαλυφθεῖσαι, χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος. Πάντως φαίνεται, ὅτι οἱ Τοῦρκοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔχουσιν ὡς πρωτοπορίαν τους Ἄβαρας καὶ τοὺς προπάτορας τῶν Βουλγάρων, τοὺς Οὐννογουνδούρους. Εἶναι ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἦλθον διὰ πρώτην φορὰν εἰς συνάφειαν πρὸς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Β', ἀποστείλαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Μανιάχ, ὅπως ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν κατὰ τῶν Περσῶν, κοινῶν ἐχθρῶν.

Τὸν ἡγεμόνα τῶν Τούρκων ὀνομάζει ὁ Μένανδρος Σιλζίβουλον ἢ Διζάβουλον ἢ Διλζίβουλον. Τούτου προκάτοχος ἦτο φαίνεται ὁ Ἰστάμης, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἴσως δέον νὰ γραφῇ ὀρθότερον *Ἰσδάμης* ἢ *Ἰσταίμης* (πλείονα βλ. εἰς λ. *Τοῦρκοι*).
Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

ἱσταμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

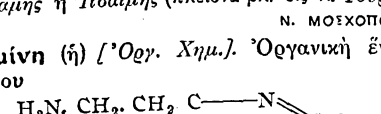

λαμβανομένη ἐκ τῆς *ἱστιδίνης* δι' ἀποσπάσεως CO_2. Ἐλήφθη διὰ βακτηριακῆς σήψεως τῆς ἱστιδίνης, ἀνευρέθη δ' ἐπίσης εἰς τὴν ἐρυσιβώδη ὄλυραν, εἰς τὸν βλεννογόνον ὑμένα τῶν ἐντέρων κλπ. Σῶμα ἄχρουν κρυσταλλικὸν διαρρέον. Τήκεται εἰς 83°. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Ἡ *ἱσταμίνη* εἶναι τὸ δραστικὸν τοξικὸν συστατικὸν τῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ φερομένων παγκρεατικῶν πεπτονῶν. Ἐγχυνομένη προκαλεῖ 1) περιφερικὴν ἀγγειοδιαστολήν, ἣν ἐπακολουθεῖ ὑπότασις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παροδική. 2) διέγερσιν τῶν λείων μυῶν καὶ εἰδικῶς συσπάσεις τῆς μήτρας, 3) ὑπερέκκρισιν τῶν διαφόρων ἀδένων, ἐξ οὗ προκαλεῖται ἄφθονος παραγωγὴ τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ χυμοῦ τῆς δωδεκαδακτύλου. Ἡ ἱσταμίνη χρησιμεύει εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ (épreuve de l'histamine), οὕτινος ἐλέγχεται ἡ ὁλικὴ ὀξύτης, τὸ ἐλεύθερον ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καὶ ἡ πεπτικὴ ἱκανότης διὰ τῶν σωλήνων τοῦ Mette. Ὁμοίως ὁ χυμὸς ὑποβάλλεται καὶ εἰς κυτταρολογικὴν ἐξέτασιν. Ὁ δι' ἱσταμίνης ἔλεγχος ἐφηρμόσθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Libert καὶ τῆς Hermelin πρὸς σπουδὴν τοῦ γαστρικοῦ χημισμοῦ τῶν βρεφῶν. Διὰ τούτου εἶναι δυνατὸς ὁ μετὰ βεβαιότητος διαχωρισμὸς τῆς ὑπερχλωρυδρίας (ἀθρεψίας γαστροεντερικῆς), ὑποχλωρυδρίας καὶ ὑποπεψίας. Κ. Γ. Μ.

Ἰστάνκιοϊ, ἢ *Στάνκιοϊ* *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου *Κῶ*.

Ἰστανμπὸλ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σχηματισθὲν κατὰ συγχώνευσιν ἐκ τοῦ «στὴν Πόλη». Ἐπεβλήθη ἀπὸ τοῦ 1928 ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τῆς κεμαλικῆς κυβερνήσεως τῆς Ἀγκύρας.

—**'Ισταμπὸλ-Μπογαζὶ** (=στενὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως) *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Βοσπόρου*.

Ἰστανὸς, ἢ **Ἰστανὸς** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα δήμου τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας, ἄλλοτε ἕδρα τῆς ὑποδιοικήσεως Ζίρ. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 25 περίπου χιλιομέτρων Δ. τῆς πόλεως Ἀγκύρας, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἐγκιουρου-σοῦ καὶ τοῦ Τσάρ-σοῦ (ἢ Ὀβᾶ-τσάϊ), παραποτάμων τοῦ Σαγγαρίου. Εἶχε 5.000 περίπου κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαγέντων Ἀρμενίων.

—**'Ιστανὸς** *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου δήμου τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀτταλείας, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Ἀτταλείας, κειμένη ἐπὶ ὁμωνύμου ποταμίου, εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιομέτρων ΒΔ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Ἔχει 3 000 περίπου κατοίκους. Ὁ δῆμος ἀριθμεῖ 43 χωρία, ἔχει δὲ 10.000 κατοίκους ἐν συνόλῳ. Ν. Μ.

Ἰστὰρ *[Βαβυλων. Θρησκ.]*. Θεαινα βαβυλωνία, ἀνήκουσα εἰς τὴν δευτέραν τριάδα, ἣν ἀποτελοῦν ὁ σεληνιακὸς θεὸς Σιν καὶ τὰ τέκνα του, Σάμας ὁ ἡλιακὸς θεὸς καὶ Ἰστὰρ ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη. Ἄλλοτε θυγάτηρ τοῦ Ἀνοῦ, τοῦ ὑπάτου θεοῦ τῆς πρώτης τριάδος, ἄλλοτε τοῦ Σίν, εἶναι θεὰ τοῦ πολέμου καὶ θεὰ τῆς ἡδυπαθείας καὶ ἀπολαύσεως, ἀδελφὴ τοῦ Σάμας θεοῦ τοῦ φωτὸς καὶ ταυτοχρόνως τοῦ Ἐρεσκιγάλ, θεοῦ τοῦ ὑποχθονίου κόσμου. Ἐν Οὐρούκ ὑποκατέστησε τὴν λατρείαν τοῦ Ἀνοῦ, ἐν Χαλλὰβ εἶναι θυγάτηρ τοῦ Σιν καὶ δέσποινα τῶν μαχῶν, ἐν Ἀγαδὲ καὶ ἐν Σιππὰρ φέρει τὸ ὄνομα *Ἀνουνιτοὺμ* (βλ. καὶ λ. *Ἀστάρτη*).

Ἱστάρχος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ὁ ὑπαξιωματικὸς ἀρμένων, ὁ διευθύνων τὴν κατὰ τοὺς χειρισμοὺς ἐργασίαν ἐπὶ ἑκάστου ἱστοῦ καὶ πρὸς τοῦτο ἀνερχόμενος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν χειρισμῶν ἐπὶ τοῦ θωρακίου. Ἐπὶ τῶν μεγάλων ἱστιοφόρων πολεμικῶν σκαφῶν πλὴν τοῦ ἱστάρχου ἀνήρχοντο ἐπὶ τῶν θωρακίων καὶ ἀνὰ εἷς δι' ἕκαστον ἱστὸν ὑπαιοφόρος. Γ.Ν.Ν.

Ἰσταχὰρ *[Γεωγρ.]*. Περσικὸν ὄνομα τῆς *Περσεπόλεως* (βλ.λ.), πρωτευούσης τῆς ἀρχαίας Περσίας. Ν. Μ.

Ἰσταχαρῆ, *Ἔμπου - Ἰσχάκ.* Διάσημος Ἄραψ γεωγράφος, ὁ πρῶτος γράψας ἀραβιστὶ γεωγραφικὰ ἔργα. Τῷ 916 ἐξῆλθεν εἰς περιήγησιν εἰς τὰς Ἰνδίας, ὁπόθεν ἐταξίδευσε μέχρι τοῦ Μαρόκκου. Ἔγραψε τὸ «Κιτὰπ-ουλ-Ἀκαλὶμ» (=βιβλίον τῶν διαφόρων κλιμάτων, ἤτοι χωρῶν), ὅπερ μετεφράσθη εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ν. Μ.

Ἰστβάνφυ (Istvanfy), **Νικόλαος.** Οὔγγρος πολιτικὸς καὶ ἱστοριογράφος (1538—1613). Τῷ 1581 ἐξελέγη παλατῖνος καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης τοῦ Σιτβατορὸκ (1606). Συνέγραψε λατινιστὶ ἱστορίαν τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου τοῦ Ματθία Κορβὲν μέχρι τῆς στέψεως τοῦ Ματθίου Β' (1490—1606). Ἐξεδόθη τῷ 1622 ἐν Κολωνίᾳ ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Παζμάνυ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἱστορία περὶ τῶν οὐγγρικῶν πραγμάτων» εἰς 34 βιβλία. Μ. Ν. Δ.

Ἴστβος, καὶ **Ἴστο** *[Γερμ. Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ θεοῦ Μάνν, γενάρχης τοῦ φύλου τῶν *Ἰστεβόνων* (βλ. λ.), τῶν μετέπειτα ὀνομασθέντων Φράγκων. Θ.Κ.

Ἰστέβονες (οἱ) (Istævones) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κατὰ τὸν Τάκιτον (Germ. II, 3) οἱ Ἰστέβονες ἦσαν μία τῶν τριῶν μεγάλων γερμανικῶν φυλῶν, καταγομένων, κατὰ τὰ παλαιὰ αὐτῶν ποιήματα, ἀπὸ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Μάνν. Ἀπὸ τῶν τριῶν τούτων φυλῶν κατήγοντο πάντες οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Γερμανίας. Οἱ Ἰστέβονες κατῴκουν τὴν περὶ τὸν Ρῆνον Γερμανίαν. Α. Θ. Σ.

ἱστερίδαι (οἱ) (Histeridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν σαρκοφάγων, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἵστερος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ἵστερος (ὁ) (Histerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱστεριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους μὲ σῶμα ᾠοειδές, κεφαλὴν ὀγκώδη, κεραίας βραχείας καὶ πόδας φυλλοειδεῖς. Δ. Ν. Π.

Ἰστεφάν, ἢ **Ἰστιφὰν** (=στεφάνη) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆ ὑποδιοικήσεως Ἀγιαντζὶκ τοῦ νομοῦ Σινώπης, 50 χλμ. δυτικῶς τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Κάτ. 1160. Ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ καὶ περὶ τοὺς 500 Ἕλληνες μεταναστεύσαντες τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Ν. Μ.

Ἰστζὲ-Καραχισὰρ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐσκὴ Καραχισάρ.*

ἵστημι, ἀόρ *ἔστησα—ἐστάθην καὶ ἐστήθην καὶ ἔστην*, μετχ. παρακ. (ἀμεταβ.) *ἑστηκὼς καὶ ἑστὼς—ἑστῶσα—ἑστώς*· οἱ ἀόρ. ἔστησα—*ἐστάθην καὶ ἐστήθην* εἶναι συνήθεις, οἱ δὲ λοιποὶ τύποι σπάνιοι καὶ συνήθως σύνθετοι· στήνω, ἱδρύω, καθιδρύω: «ἵστημι ἀνδριάντα,—μνημεῖον,—στήλην»· ‖ παθ. *ἵσταμαι*· στέκομαι, μένω ὀρθός, ἀκίνητος: «ἵσταται πρὸ τοῦ βασιλέως», «ἔστη ἀπορῶν»· ‖ ἡ μετοχὴ μόνον σύνθετος: *καθεστώς, ἐνεστώς, παρεστώς, διεστώς, προεστὼς* κτλ (βλ. λ.)· ‖ περὶ τῶν τύπων *ἐστάθην—στάθηκα καὶ ἐστήθην*, ἔστησα, *στομένος* κλπ.· βλ. *στήνω.*

Ἱστία (τὰ) *['Αστρον.]*. Εἷς ἐκ τῶν μικροτέρων ἀστερισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συνήθως ὑποδιαιρεῖται ὁ ἐκτεταμένος ἀστερισμὸς τῆς *Ἀργοῦς* (βλ.λ.). Ἐκτεινόμενος πρὸς βορρᾶν τῆς Τρόπιδος καὶ νοτίως τῆς Ἀντλίας, ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ τὴν Πρύμνην καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν Κένταυρον, εἶναι δὲ ἐν μέρει ὁρατὸς εἰς τὰ ἡμέτερα πλάτη. Σ. Π.

Ἱστίαια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἀρχαιοτάτη τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ παράλια αὐτῆς κειμένη, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Τελεθρίου, παρὰ τὸν ποταμὸν Κάλλαντα (Ξεριᾶν), εἰς θέσιν καλουμένην Δρυμὸν καὶ ἐπὶ βραχώδους ὑψηλοῦ λόφου (*Στρ.* Γ' 446). Αἱ περὶ αὐτὴν γαῖαι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦσαν κατάφυτοι ἐξ ἀμπέλων καὶ διὰ τοῦτο μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς πολυστάφυλος πόλις (Ἰλ. Β, 537), ἀνήκουσα εἰς τὸ κράτος τοῦ Χαλκωδοντιάδου Ἐλεφήνορος, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀβάντων. Τῆς Ἱστιαίας γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Η' 23), ὡς καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Περσῶν (480 π. Χ.). Μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀποστασίαν τῆς Εὐβοίας (446 π. Χ.) καὶ τὴν ἀνακατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἡ Ἱστίαια ἐτιμωρήθη ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δι' ἐκδιώξεων τῶν κατοίκων της εἰς Μακεδονίαν, καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ Ἀθηναίων κληρούχων καὶ ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματός της εἰς *Ὠρεούς*. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ πόλις ὑπετάγη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τῶν κατοίκων της πολλοὶ ἐξεβλήθησαν, γενόμενοι δεκτοὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀρχελάου, ἐνῷ ἐπανῆλθον πολλοὶ ἀπόγονοι τῶν ὑπὸ Περικλέους ἐξοικισθέντων παλαιοτέρων κατοίκων της. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, ἀλλ' ἠλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Μηδίου· ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως κατελήφθη δὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (κατὰ τὸ 207 καὶ 200 π. Χ.) ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεώς της. Τῆς Ἱστιαίας διεσώθησαν καὶ νομίσματα τριῶν χρονικῶν περιόδων. Τὰ τῆς α' (369—336 π. Χ.) φέρουσι, συνήθως, ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ὄψεως κεφαλὴν μαινάδος φερούσης στέφανον ἐξ ἀμπέλου, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ταῦρον καὶ ἄμπελον μετὰ σταφυλῶν. Τὰ τῆς β' (313—265) ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ὄψεως κεφαλὴν μαινάδος μετὰ στεφάνου ἐξ ἀμπέλου ἢ Διόνυσον, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας τὴν λέξιν ΙΣΤΙΑΙΩΝ μετὰ τῆς εἰκόνος Νύμφης (τῆς Ἱστιαίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε λάβει καὶ τὸ ὄνομά της) καθημένης ἐπὶ πρύμνης πλοίου καὶ κρατούσης ἴκριον τροπαίου (εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Μηδίου, ναυάρχου τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπελευθερώσεώς της κατὰ τὸ 313) ἢ κεφαλὴν ταύρου ἢ κλάδον ἀμπέλου. Τὰ τῆς γ' (197—146 π. Χ.), ἄφθονα ἀργυρᾶ τριώβολα καὶ χαλκᾶ φέρουσι τὰς αὐτὰς περίπου παραστάσεις τῶν τῆς β' περιόδου. ΚΑΨ.

Ἱστιαία *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς βορείου Εὐβοίας, ἡ ἄλλοτε *Ξηροχώριον* λεγομένη, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ἀπέχει τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τῶν Ὠρεῶν, μίαν ὥραν καὶ κεῖται ἐν πεδιάδι ὁμωνύμῳ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Κάλλαντος (Ξεριᾶ) ἐν μέσῳ κήπων. Κεντρικὴ εὐθεῖα ὁδὸς λήγει εἰς

Digitized by Google

δενδρόφυτον πλατεῖαν, ὅπου παμμέγιστος πλάτανος. Ναοὺς ἔχει τὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, φωτίζεται δὲ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἔχει ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ δύο μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, πλημμελειοδικεῖον καὶ εἰρηνοδικεῖον, ἐφορίαν, δασαρχεῖον, ταμεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον κ. ἄ. Κάτοικοι (1928) 3.320. Ἡ Ἱστιαία εἶναι ἕδρα κοινότητος, ἥτις περιλαμβάνει 8 ἔτι συνοικισμοὺς ἔχοντας μέσην ἀπόστασιν ἐκ ταύτης μιᾶς ὥρας. Ἡ κοινότης ἀριθμεῖ 5.340 κατ., οἱ δ' ἀπαρτίζοντες αὐτὴν συνοικισμοὶ πλὴν τῆς ἕδρας εἶναι οἱ ἑξῆς: *Ἅγιοι Θεόδωροι*, *Ἅγιος Γεώργιος*, *Ἅγιος Ἰωάννης*, *Βυστρίτσα*, *Κανατάδικα* ἢ *Κρεμυδάδικα*, *Νέα Συνασσός*, *Νιοχώρι* καὶ *Τσιφλίκι*. Ἡ περιφέρεια παράγει σῖτον, κριθήν, βρόμην, ρεβίθια, ἀραβόσιτον, γλυκάνισον, γεώμηλα, καπνόν, ἐλαίας καὶ κηπουρικά. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουν ἀλευρόμυλοι καὶ ἐλαιοτριβεῖα, οἱ δὲ ἐπαγγελματίαι ἔχουν ἱδρύσει διαφόρους συλλόγους, ὡς τὸν ἐμπορικόν, τὸν ἰατρικόν, τὸν γεωργοκτηματικόν, τὸν τῶν αὐτοκινητιστῶν, τὸν γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ τὸν σύλλογον τῶν Κυριῶν.

Ἡ Ἱστιαία συγκοινωνεῖ δι' αὐτοκινήτων μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Ὠρεῶν ὠ. καὶ μετὰ τῆς Αἰδηψοῦ. Ὑπὸ κατασκευὴν διατελεῖ ἡ δημοσία ὁδὸς Ἱστιαίας—Ἁγίας Ἄννης, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὁποίας θὰ ἑνωθῇ κατὰ ξηρὰν μετὰ τῆς Χαλκίδος δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἥτις θὰ ἔχῃ μῆκος 100 χλμ.

Ι. Σ. Σ.

— **Ἱστιαίας ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Ἡ μικροτέρα ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Εὐβοίας ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ, κατέχουσα τὸ ΒΔ τμῆμα ταύτης καὶ βρεχομένη ὑπό τε τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ διαύλου τῶν Ὠρεῶν καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Ἐνταῦθα καὶ τὰ ἀκρωτήρια Ἀρτεμίσιον (πρὸς Β), παρ' ὃ ἡ νησὶς Ποντικονήσι, καὶ τὸ Κήναιον (πρὸς Δ), χερσονησίζον ἀκρωτήριον τελευτῶν πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ὅπου σχηματίζονται αἱ Λιχάδες νῆσοι. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ὀρεινόν. Τὰ ὄρη, μὴ ὑπερβαίνοντα τὸ ὕψος τῶν 1000 μ., εἶναι κατάφυτα ἐκ πευκῶν καὶ ἄλλων δένδρων. Ὑψηλότερον εἶναι τὸ *Τελέθριον*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς κορυφῶν ὑψουμένων ἀποτόμως ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ὡς συνέχεια τοῦ *Μακίστου* (κοιν. *Κανδηλίου*), μέχρι τῆς Αἰδηψοῦ. Ἕτερον ὄρος, τὸ *Ξηρόν*, διακλαδίζεται πρὸς τὰ Α τῆς ἐπαρχίας καὶ μόνον πρὸς τὰ ΒΔ ἀνοίγεται ἡ εὔφορος πεδιὰς τῆς Ἱστιαίας *(Ξηροχωρίου)*, σχηματισθεῖσα ἐκ τῶν προσχώσεων κυρίως τοῦ χειμάρρου *Κάλλαντος* (κοιν. *Ξεριᾶ*). Κατὰ τὴν παραλίαν ταύτης ὑπάρχουν καὶ δύο λιμνοθάλασσαι *(Μεγάλο καὶ Μικρὸ βιβάρι)*, κατὰ ταύτην δὲ καὶ ὁ ὅρμος τῶν *Ὠρεῶν*, ὅστις χρησιμεύει ὡς κύριον ἀγκυροβόλιον τῆς ἐπαρχίας. Σπουδαῖος εἶναι καὶ ὁ κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπος τῆς Αἰδηψοῦ, συνεχιζόμενος ὑπὸ τοῦ κόλπου τῶν Γιάλτρων, χρησιμεύων καὶ οὗτος πρὸς στάθμευσιν τῶν πλοίων.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς ἐπαρχίας εἶναι δημητριακοὶ καρποί, οἶνος, ἔλαιον, ὄσπρια, κηπαῖα καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἄλλοτε τὴν ἐπαρχίαν ἀπετέλουν 3 δῆμοι *(Ἱστιαιέων, Αἰδηψίων* καὶ *Τελεθρίων)*, νῦν δὲ 25 κοινότητες, αἱ ἑξῆς: *Ἱστιαίας*, *Νέου Μουρσαλί*, *Ἀγδινῶν*, *Ἁγίου*, *Ἀγριοβοτάνου*, *Αἰδηψοῦ*, *Ἀρτεμισίου (Κουρμπατσίου)*, *Ἀσμινίου*, *Αὐγαριᾶς*, *Βασιλικοῦ*, *Γαλιτσάδων*, *Γερακιοῦ*, *Γιάλτρων*, *Γουβῶν*, *Γουργουβίτσης*, *Ἑλληνικῶν*, *Καμαρίων*, *Κοκκινομηλιᾶς*, *Κρυονερίτου*, *Λιχάδος*, *Λουτρῶν Αἰδηψοῦ*, *Μηλεῶν*, *Μονοκαρυᾶς*, *Νέου Πύργου* καὶ *Ὠρεῶν*.

Ι. Σ. Σ.

Ἱστιαῖος. Υἱὸς τοῦ Λυσαγόρου, τύραννος τῆς Μιλήτου. Τῷ 515 π. Χ. μετέσχε μετ' ἄλλων Ἑλλήνων τυράννων τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου, καθ' ἣν μετὰ τῶν Ἰώνων παρέμεινε πρὸς φύλαξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ κατασκευασθείσης γεφύρας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Ἱστιαῖος παρέσχε σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν *Δαρεῖον* (βλ. λ.), παρ' οὗ ἔλαβεν ὡς δῶρον τὴν Ἠδωνίδα Μύρκινον, πόλιν κειμένην πρὸς τὸν Κάτω Στρυμόνα. Ἀλλ' ὁ Μεγάβαζος, στρατηγὸς τοῦ Δαρείου, παρατηρήσας εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον πρᾶγμα νὰ δώσῃ εἰς ἄνδρα Ἕλληνα, δεινὸν καὶ σοφόν, πόλιν ἐν Θράκῃ, ἔνθα καὶ ξυλεία ναυπηγήσιμος καὶ μεταλλεῖα ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ πλῆθος Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, τὸν παρέπεισε νὰ μετακαλέσῃ παρ' αὐτῷ ἠπίῳ τρόπῳ τὸν Ἱστιαῖον, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὸν ἔχῃ πλησίον του φίλον καὶ σύμβουλον. Ὁ Ἱστιαῖος πιστεύσας καὶ μεγάλα φρονῶν, διότι καθίστατο σύμβουλος τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀφίκετο εἰς τὰς Σάρδεις. Ἐκεῖθεν ὁ Δαρεῖος ἀπῆλθεν εἰς τὰ Σοῦσα ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Ἱστιαῖον, τὸν ὁποῖον ἐκράτησεν εἰς τὴν αὐλήν του ὡς ὁμοτράπεζον μετ' αὐτοῦ καὶ σύμβουλον, ἀλλὰ πράγματι ὡς αἰχμάλωτον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανεστάτησαν αἱ ἰωνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῇ ὑποκινήσει τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου *Ἀρισταγόρου* (βλ. λ.), συνεργοῦντος καὶ τοῦ Ἱστιαίου, ὅστις, ἐπιθυμῶν ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐν Σούσοις αἰχμαλωσίας, συνεννοήθη μετὰ τοῦ Ἀρισταγόρου διὰ τοῦ ἑξῆς μέσου: Ἐξύρισε τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοτάτου τῶν δούλων του, τὴν ἔστιξε καὶ ἀνέμενε ν' ἀναφανῶσι πάλιν αἱ τρίχες· μόλις δ' ἀνεφύησαν, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Μίλητον, οὐδὲν ἄλλο παραγγείλας, εἰμὴ ὅταν φθάσῃ ἐκεῖ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὰς τρίχας του καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὴν κεφαλήν. Ἐσήμαινον δὲ τὰ στίγματα ἀποστασίαν. Ὁ Δαρεῖος μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων ὑπώπτευσε κατ' ἀρχὰς ὡς αἴτιον καὶ ὑποκινητὴν ταύτης τὸν Ἱστιαῖον, ἀλλ' οὗτος κατώρθωσε νὰ ἄρῃ τὰς ὑπονοίας τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ κατέπεισεν αὐτὸν ὅτι οἱ Ἴωνες ἀπεστάτησαν ἀπαλλαγέντες τῆς ἐπαγρυπνήσεως αὐτοῦ καὶ ὅτι ἂν ἦτο παρὼν εἰς τὴν Ἰωνίαν οὐδεμία πόλις θὰ ἐκινεῖτο, ὑπεσχέθη δὲ ὅτι, ἂν ἀφεθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, ταχέως θὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ θὰ συλλάβῃ τὸν Ἀρισταγόραν. Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἱστιαῖος ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ κατέλθῃ εἰς Ἰωνίαν, ἀφοῦ ὑπεσχέθη νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὰ Σοῦσα εὐθὺς ὡς ἐξεπλήρου τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀρισταγόρας ἀπελπισθεὶς ἐγκατέλειψεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κινδύνου τοὺς Ἴωνας φυγὼν εἰς Θρᾴκην, ἔνθα κακῶς μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐξωλοθρεύθη. Ὁ Ἱστιαῖος ἐλθὼν εἰς Σάρδεις καὶ κινδυνεύσας νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρταφέρνους, σατράπου τῆς πόλεως, κατέφυγεν εἰς Χίον, ἧς οἱ κάτοικοι τὸν ἐβοήθησαν νὰ μεταβῇ εἰς Μίλητον. Ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν τοῦ Ἀρισταγόρου καὶ ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των, δὲν ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ δεχθῶσι τὸν ἐπανελθόντα τύραννον, ὅστις ἀποπειραθεὶς νὰ εἰσέλθῃ διὰ νυκτὸς βιαίως εἰς τὴν πόλιν ἐπληγώθη εἰς τὸν μηρόν. Ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος του ὁ Ἱστιαῖος ἐπιστρέφει ἐκ νέου εἰς τὴν Χίον, ἐντεῦθεν δέ, μὴ κατορθώσας νὰ τῷ χορηγηθῶσι παρὰ τῶν Χίων πλοῖα, διεπεραιώθη εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἔπεισε τοὺς κατοίκους, ἵνα χορηγήσωσιν εἰς αὐτὸν ὀκτὼ τριήρεις. Παραλαβὼν δὲ ταύτας μετὰ πληρωμάτων ἐκ Λεσβίων ἔπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔνθα ἐνεδρεύων συνελάμβανε τὰ ἐκ τοῦ Πόντου πλέοντα πλοῖα καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἰωνικά, ἅτινα ἐλῄστευεν. Ἀλλ' ὅτε ἔμαθε τὴν ἅλωσιν τῆς Μιλήτου, ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν Βισάλτην καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς Λεσβίους ἔπλευσεν εἰς τὴν Χίον, τὴν ὁποίαν καὶ καθυπέταξεν. Ἐντεῦθεν ἐξέπλευσε κατὰ τῆς Θάσου μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ Ἰώνων καὶ Αἰολέων. Ἐν ᾧ δὲ ἐπολιόρκει τὴν νῆσον, ἐπληροφορήθη, ὅτι οἱ Φοίνικες ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Μιλήτου, ἵνα προσβάλωσι τὴν λοιπὴν Ἰωνίαν· ἐγκαταλείψας τότε ἀπόρθητον τὴν Θάσον καὶ παραλαβὼν ὅλον τὸν στρατὸν ἔπλευσεν εἰς τὴν Λέσβον, ἀλλὰ μὴ ὑπαρχουσῶν ἐνταῦθα τροφῶν ἠναγκάσθη νὰ διαπεράσῃ μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι ἀσιατικὴν ἀκτὴν πρὸς συγκομιδὴν σίτου. Ἐνταῦθα ὅμως εὑρίσκετο πολυάριθμος περσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἅρπαγον· μάχης δὲ γενομένης τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ διεφθάρη, αὐτὸς δὲ ὁ Ἱστιαῖος ἐζωγρήθη παρὰ τοῦ Ἁρπάγου καὶ ἤχθη πρὸς τὸν Ἀρταφέρνην εἰς Σάρδεις. Οὗτος τὸ μὲν σῶμα τοῦ Ἱστιαίου ἀνεσταύρωσε, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ταριχεύσας ἀπέστειλεν εἰς τὰ Σοῦσα. Ὁ Δαρεῖος ἐπετίμησε τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ διατάξας νὰ λουσθῇ εὐπρεπῶς ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἱστιαίου παρήγγειλε ταφὴν ἀξίαν ἀνδρὸς μεγάλως εὐεργετήσαντος αὐτὸν καὶ τοὺς Πέρσας.

Π. Α. ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΗΣ

Ἱστιαιῶτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑστιαιῶτις*.

ἱστιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

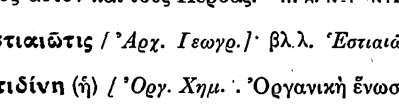

ἀπαντῶσα εἰς τὰ προϊόντα τῆς διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν. Σχηματίζεται κυρίως ἀφθόνως ἐκ τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης. Ἐλευθέρα ἀνευρίσκεται εἰς τὰ οὖρα, εἰς τὸ ἐκχύλισμα κρέατος, εἰς διαφόρους τυρούς, ὡς καὶ εἰς τὰ φύτρα τῶν διαφόρων φυτῶν. Ἡ οὕτως ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶσα ἱστιδίνη εἶναι ἡ ἀριστεροστρόφος μορφή.

Σ. Γ.

Ἱστίη *[Μυθ.]*. Ἰωνικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος *Ἑστία*.

ἱστιοδέτης (ὁ) (κοιν. *σάγουλα τῶν πανιῶν τῆς ἀποθήκης*) *[Ναυτ.]*. Σχοινίον πέντε ἢ ἓξ ὀργυιῶν, ἐνίοτε καὶ μιᾶς μόνης, χρήσιμον εἰς δέσιν ἱστίων, ἅτινα ἐκλυθέντα ἀπὸ τῶν ἱστιούχων τῶν γυμνωθεισῶν κεραιῶν ἐντίθενται ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ πρὸς φύλαξιν.

Σ. Ε. Λ.

ἱστιοδρομία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἱστιοδρομεῖν*, δρόμος τοῦ πλοίου μὲ τὰ ἱστία, *ἀρμενισιά*· || κατ' ἐπέκτασιν, ἡ ἱστιοπλοΐα· || ἀγὼν ταχύτητος ἱστιοφόρων πλοίων.

— *[Ναυτ.]* Αἱ *ἱστιοδρομίαι* (κοιν. *ἀρμενισιές*) ὑφ' ἃς δύναται νὰ πλέῃ τὸ ἱστιοφόρον εἶναι πέντε: ἡ *οὐριοδρομία* (ἢ *ἐξ οὐρίας*), ἡ *ἐπίφορος*, ἡ *φορός*, ἡ *ἐγγυτάτη ἐκ κεραίας* καὶ ἡ *ὀξυτάτη*. Ἡ συσχετικὴ θέσις τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου κατὰ τὰς διαφό-

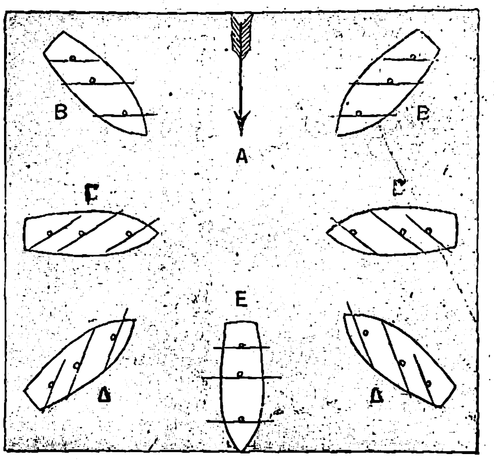

Αἱ διάφοροι ἱστιοδρομίαι.

[Α=Ἡ εὐθεῖα τοῦ ἀνέμου, Β,Β=ἐπίφορος ἱστιοδρομία, Γ,Γ=φορὸς ἱστιοδρομία, Δ,Δ=ἐγγυτάτη ἐκ κεραίας. Αἱ ἱστιοδρομίαι αὗται εἶναι μὲ πρόποδας ἀριστερᾷ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ σχήματος καὶ μὲ πρόποδας δεξιᾷ εἰς τὸ δεξιόν, Ε=οὐριοδρομία.]

ρους ἱστιοδρομίας δείκνυται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἱστιοδρομία ἐπὶ ξηρᾶς.** Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου ὡς προωστικοῦ μέσου εἶχεν ἔκπαλαι χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν Σινῶν ὡς βοηθητικὸν μέσον τῆς προώσεως χειραμαξῶν. Πρῶτος, ὅστις λεπτομερῶς περιέγραψε τὴν κατάπληξίν του ἐπὶ τῇ θέᾳ στολίσκου χειραμαξῶν ἐχουσῶν δύο ἱστοὺς ἐγκαρσίως, ὕψους 6 ποδῶν, μὲ ἱστίον πλάτους 4 ποδῶν καὶ παρατόνους προώσεως, ἦτο ὁ Braam Hookgeest, πρεσβευτὴς τῆς ἑταιρείας τῶν ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἦσαν δὲ αἱ σινικαὶ αὗται ἱστιοφόροι χειράμαξαι μονότροχοι μὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ τροχοῦ κατὰ τὸ διάμηκες αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐχρησιμοποιήθη τὸ τοιοῦτον προώσεως μέσον, ἡ πρώτη δὲ ἱστιοφόρος ἅμαξα φαίνεται ὅτι εἶναι τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὀράγγης. Κατά τι ὑπόμνημα ἀποκείμενον ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων περιελάμβανεν ἀνέτως 28 ἐπιβάτας, διήνυε τὸ ἀπὸ Scheveningen ἕως Putten διάστημα 14 λευγῶν εἰς δύο ὥρας, τῆς ταχύτητος ταύτης μόλις ἐπιτρεπούσης εἰς καλπάζοντα ἵππον τὴν παρακολούθησίν της, καθιστώσης δὲ ἀδύνατον εἰς τοὺς θεωμένους τὴν διέ-

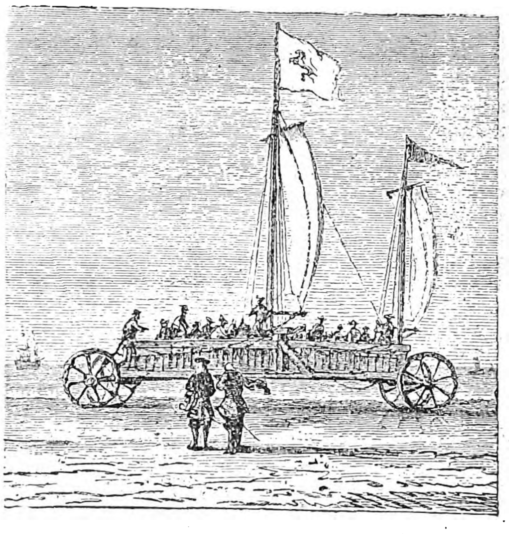

Ἡ ἱστιοφόρος ἅμαξα τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὀράγγης.

[Κατ' ἀπεικόνισιν ἀποκειμένην ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.]

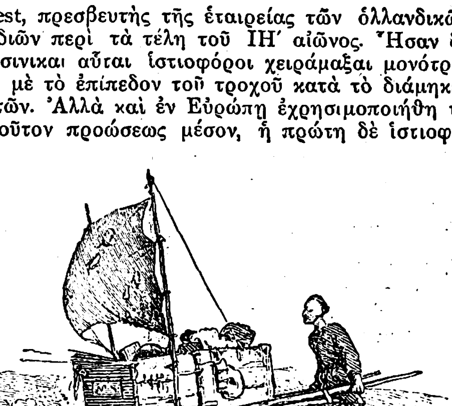

Σινικὴ ἱστιοφόρος χειράμαξα.

Digitized by Google

λευσιν νὰ ἀντιληφθοῦν τίνες ἦσαν οἱ ἐπιβαίνοντες· προστίθεται δὲ ὅτι πάντα ταῦτα διεπιστώθησαν ἐπισήμως ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Δανίας, ὡς καὶ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἱσπανοῦ ναυάρχου Δὸν Φραντσίσκο δὲ Μενδόζα. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶχον κατασκευασθῆ, πολὺ τελειότεραι ὅμως, καὶ αἱ ἅμαξαι ψυχαγωγίας τοῦ Ἄγγλου πλοιάρχου Molyneux Shuldham κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ τῶν Ναπολεοντείων πολέμων

Ἱστιοφόρον ἕλκυθρον (Shuldham's ice-boat) κατὰ τὸ σχέδιον Folcard ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Shuldham.

αἰχμαλωσίας του εἰς Verdun. Πάντως ἡ χερσαία ἱστιοδρομία εἶναι εὐρείας χρήσεως, ἐπὶ μεγάλων παγωμένων ὑδατίνων ἐκτάσεων, τόσον πρὸς μεταφορὰν φορτίων ὅσον καὶ πρὸς ψυχαγωγίαν. Τὰ «σκάφη» εἶναι εἶδος ἑλκύθρων μετ' εἰδικῶν παγοπεδίλων, τὸ δὲ πηδάλιόν των ὡς πέλεκυς ἀνεστραμμένος, ὅστις αὐλακώνει διὰ τῆς κόψεώς του τὸν πάγον· φέροντα δὲ ἐπίδρομον καὶ ἀρτέμονα δύνανται νὰ τρέχωσι κατὰ τὴν ἐγγυτάτην καὶ νὰ ἀναστρέφωσιν ὡς οἱ τελειότεροι τῶν κερκούρων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων *ἄϊς-μπόοτς* (Ice boats=παγόλεμβοι) περιορίζεται μόνον πρὸς ψυχαγωγίαν, ἀκολουθουμένων γενικῶς, διὰ τὴν κατασκευήν των, τῶν σχεδίων, ἅτινα ἀπὸ τοῦ 1861 κατήρτισεν ὁ μηχανικὸς Folkard. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοδρομῶ (κοινῶς *ἀρμενίζω μὲ παννιά*)· ὅρος συνώνυμος πρὸς τὸ ἱστιοπλοῶ, σημαίνων τὸ πλέειν δι' ἱστίων. Χρησιμοποιεῖται ἰδιαιτέρως ἐπὶ ἀμφικινήτων πλοίων, ἅτινα ταξιδεύουσι δι' ἱστίων ἀκινητούσης τῆς μηχανῆς των, τοῦ δὲ προωστῆρος των ὄντος ἀπεζευγμένου. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοθέτησις (ἡ), —εως *[Ναυτ.]*. Ἡ ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ τοῦ πλοίου φύλαξις τῶν ἱστίων μετὰ τὴν ἔκλυσιν αὐτῶν.

ἱστιοθετῶ· τοποθετῶ ἐν τῇ *ἱστιοθήκῃ* τοῦ πλοίου πρὸς φύλαξιν τὰ ἐκλυθέντα ἱστία.

ἱστιοθήκη (ἡ) (κοινῶς ὁ *μπαλατοῦρος τῶν παννιῶν*). Εἰδικὴ ἐπὶ τῶν πλοίων ἀποθήκη, ἐν ᾗ ἐντίθενται πρὸς φύλαξιν τὰ ἱστία, ὅταν δὲν εἶναι ἀναδεδεμένα ἐπὶ τῶν ἱστιούχων τῶν κεραιῶν. Ἀποτίθενται δὲ ταῦτα ἐπτυγμένα ὡς ἂν ἦσαν ἐπὶ τῆς κεραίας, πλὴν τῆς διαφορᾶς, ὅτι τὰ *ἀκροδετικά* των ψέλλια προσδένονται ἐν ἐπαφῇ ἀλλήλων διὰ τῆς ἀκροδέας. Σ. Ε. Λ.

ἱστιόκεντρον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Τὸ σημεῖον τῆς ἱστιοφορίας, καθ' ὃ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ἐφηρμοσμένην τὴν δύναμιν, ἥτις ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ συμπάσης τῆς ἱστιοφορίας. Ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως τοῦ σημείου τούτου, πρώραθεν ἢ πρύμνηθεν τῆς διὰ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τοῦ πλοίου νοουμένης κατακορύφου, τὸ ζεῦγος τῆς στροφῆς τῆς ἱστιοφορίας θὰ τείνῃ πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ πλοίου ἢ πρὸς προσαγωγὴν αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοκεραία (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἀνεπίσημος ὅρος, σημαίνων τὰς κεραίας τὰς προωρισμένας διὰ τὴν ἄρτησιν ἀπ' αὐτῶν ἱστίου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κεραίας, τὰς χρησιμευούσας διὰ τὴν ἔπαρσιν σημάτων, τὰς κεραίας τῶν γεράνων τοῦ πλοίου κλπ. Σ. Ε. Λ.

ἱστίον (τό)· τὸ παννὶ τοῦ πλοίου, τὸ προωστικὸν μέσον τῶν διὰ τοῦ ἀνέμου πλεόντων πλοίων: «ἀναπετάννυμι τὰ ἱστία» ἀνοίγω τὰ παννιά, «ὑποστέλλω τὰ ἱστία» μαζεύω τὰ παννιά, «πρῳραῖα —, πρυμναῖα ἱστία».

— *[Ναυτ.]* Τὸ *ἱστίον* (κοιν. *παννί*, γαλλ. la voile, ἀγγλ. the sail), εἶναι σύρραμμα ἐκ φύλλων ὀθόνης, σχηματίζον ἐπιφάνειαν ἐπιδεκτικὴν καὶ πτύξεως καὶ ἀναπετάσεως, καὶ ὅπερ ἐκπεταννύμενον ἀπὸ ἱστοῦ (ὅπως εἰς τὰς μετὰ ὠτοειδῶν ἱστίων λέμβους) ἢ ἀρτώμενον ἀπὸ κεραίας συνδεομένης πρὸς τὸν ἱστὸν δι' ἀγκοίνης καὶ καταλλήλως διατεινόμενον, δέχεται τὸν ἄνεμον, ὃν οὕτω μετατρέπει εἰς δύναμιν, ἔχουσαν σημεῖον ἐφαρμογῆς τὸ γεωμετρικὸν κέντρον τοῦ σχήματος τοῦ ἱστίου καὶ συντελοῦσαν εἰς τὴν πρόωσιν τοῦ πλοίου, μετὰ ταχύτητος, ἥτις εἶναι συνάρτησις τῆς ἐντάσεως τοῦ πλήττοντος τὸ ἱστίον ἀνέμου.

Πρῶται αἱ παραλίμνιοι ἢ παραποτάμιοι φυλαί, διιδοῦσαι εἰς τὸν κορμὸν ἐκριζωμένου δένδρου ὀλισθαίνοντος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων εὔκολον μέσον μεταφορᾶς, διεῖδον ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πληττόμενον φύλλωμα τῶν ὑπὲρ τὸ ὕδωρ κλάδων αὐτοῦ τὸ πρωτογενὲς ἱστίον. Τῆς πρώτης μορφῆς τῆς σχεδίας (ἐκ κορμῶν δένδρων προσδεδεμένων διὰ λύγου πρὸς ἀλλήλους) διαδεχθείσης τοὺς μεμονωμένους κορμούς, αἱ διφθέραι ζῴων καὶ αἱ ψίαθοι ὑποκατέστησαν τὰ φυλλώματα πρὸς πρόωσιν τοῦ πλωτοῦ, πρόδρομοι τοῦ καθ' αὐτὸ ἱστίου, ὑποκατασταθεῖσαι καὶ αὗται, σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐπινοήσεις τῶν μέσων τῆς διακυβερνήσεως τῶν πλοίων, δι' ὑφαντοῦ ἱστίου, οὗ γνήσιος δι' ἐξελίξεως ἀπόγονος τὸ σύγχρονον καννάβινον ἱστίον. Οὕτω, κατὰ τὴν παιδικὴν τῆς ναυπηγικῆς τέχνης ἡλικίαν, τὰ πλοῖα δι' ὧν ὁ Σέσωστρις ἐξορμήσας τῆς Ἐρυθρᾶς ἐστράτευε κατὰ τῶν Ἰνδῶν, εἶχον (κατὰ τὰς ἐν Θήβαις ἐπὶ ὀβελίσκων ζωγραφίας) τετράγωνον ἱστίον, πολύχρωμον καὶ ἐζωγραφημένον διὰ παραστάσεων διαφόρων, τὸ ὁποῖον ἠρτᾶτο ἀπὸ σταυρωτῆς κεραίας καὶ ἐποδοῦτο εἰς κατωτέραν τοιαύτην, χειριζόμενον ἀπὸ τοῦ καταστρώματος διὰ σχοινίων, προδρόμων τῶν συγχρόνων *ὁλκῶν* καὶ *κεροιάκων*. Παρόμοια δὲ ἱστία, ποδούμενα ὅμως ἐπὶ τῶν περιτοναίων, ἐχρησιμοποιοῦντο παλαιότατα καὶ ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ρωμαίων, ὡς προκύπτει ἐκ παραστάσεων ἐπὶ ἀγγείων ἢ νομισμάτων καὶ ἐκ Πομπηϊανῶν τοιχογραφιῶν. Τοιαῦτα δὲ ἦσαν καὶ τὰ ἱστία τῶν δρακάρ, τῶν πλοίων τῶν Βίκιγκς καὶ τῶν νορμανδικῶν τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, ἱστία χρησιμοποιούμενα ὡς βοηθητικά, καὶ δὴ μόνον κατὰ τὴν ἐξ οὐρίας πλεῦσιν, τῆς κώπης, ἡ ὁποία δὲν εἶχε παύσει ἐπὶ αἰῶνας νὰ ἀποτελῇ τὸ κύριον τῆς προώσεως τῶν πλοίων μέσον. Φαίνεται ἐν τούτοις βέβαιον, ὅτι ἡ ναυπηγικὴ ἰδιοφυΐα τῶν Ἀθηναίων εἶχε πρώτη ἐπινοήσει μεγίστας βελτιώσεις εἰς τὸ τετράγωνον ἱστίον διὰ τῆς ἐπιρραφῆς δερματίνων λωμάτων καὶ ἐπιρραμμάτων πρὸς μείζονα ἀντοχὴν αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀποσχίσεως, ἐνῷ συγχρόνως ἐπενόησε καὶ τὰ τρίγωνα ἱστία, τὰ ἀπὸ ἀναδρόμου καὶ τὰς σακκολαίφας ἢ τὰς λοιπάδους· διὰ τοιούτων δὲ ἱστίων, καὶ τῶν τριῶν μορφῶν, ἦτο ἐφωδιασμένη ἡ ἀθηναϊκὴ τριήρης κατὰ τὸν ναυτικὸν ἀρχαιολόγον καὶ ναύαρχον Serre (πρότυπον τοιαύτης, μετὰ προσθηκῶν ὑπὸ Κ. Ράδου καθηγητοῦ τῆς Ναυτικῆς Ἱστορίας, εὕρηται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων). Ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ Ρωμαῖοι προέβαινον εἰς βελτιώσεις τοῦ ἱστίου, κεκηρυγμένοι ὅμως μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ τριγώνου ἱστίου (ἴσως δὲ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἔτι καὶ νῦν *λατίνια* τὰ τρίγωνα ἀπὸ κεραίας ἱστία), ὅπερ πράγματι διετηρήθη ἐν πλήρει χρήσει καὶ ὡς πρωτευούσης σημασίας ἱστίον μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀφοῦ ὑπῆρξεν ἀποκλειστικὸν ἱστίον τῶν γαλερῶν, τῶν γαλεασσῶν καὶ τῶν νέφς τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῆς καρράκας, τῆς καραβέλλας καὶ τοῦ γαλιόν, τὸ τρίγωνον ἱστίον παρέδιδε τὴν θέσιν του εἰς τὸ τετράγωνον, μέχρι σημείου ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ προβόλου αὐτοῦ νὰ τίθεται τετράγωνον ἱστίον, ἡ *σιβαδιὲρ* (βλ. λ. *διατεινούσης* ἱστίον), ἐνῷ τὸ πρυμναῖον λατίνιον, ἡ *οὖρς*, διῃρεῖτο, κατὰ μῆκος τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου κοπτόμενον, εἰς δύο, ἓν πρὸς πρύμναν τραπεζοειδές, τὴν mezzana, πρόδρομον τοῦ συγχρόνου *ἐπιδρόμου*, τὸ δὲ πρὸς πρῷραν τριγωνικόν, πρόδρομον τῆς συγχρόνου *προτονίδος τοῦ ἐπιδρόμου* (βλ. κατ. ἀναδρομικὰ ἱστία). Ἡ μεγαλοφυΐα τέλος τοῦ Γάλλου ναυπηγοῦ Σανὲ (Sané), προσδώσασα ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας τὸ ἀπόγειον τῆς καλαισθητικότητος καὶ τῶν ναυτικῶν ἀρετῶν τοῦ ἱστιοφόρου, ἐνηρμόνισε τὴν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἱστιοφόρων χρῆσιν τῶν τετραγώνων ἱστίων, τῶν τραπεζοειδῶν καὶ τῶν τριγώνων. Πάντως τὰ μεγαλύτερα κοπέντα ἱστία διὰ καθαρῶς ἱστιοφόρον πλοῖον ἦσαν τὰ τοῦ τελευταίου ναυπηγηθέντος τρικρότου (1842), τοῦ γαλλικοῦ Valmy, τοῦ κατόπιν «Borda», τὰ δὲ τελειότερα, τῶν ὑπὸ τοῦ Ντυπυΐ ντὲ Λὼμ ναυπηγηθέντων (1849) ἀτμοδικρότων τύπου «Ναπολέων» (βλ. λ. «Ἀλγεθίρας»).

Τὰ ἱστία τῶν συγχρόνων πλοίων κατασκευάζονται ἐκ φύλλων ὀθόνης (ἐκ καννάβεως ἢ λίνου, σπανιώτατα δὲ πλέον ἐκ βάμβακος, χρησιμοποιουμένης τῆς τοιαύτης ὀθόνης μόνον διὰ λέμβους ἢ μικρὰ ἱστιοφόρα), συρραπτομένων κατὰ μῆκος τῶν ἀκραίων στημόνων των. Ἐνδυναμοῦνται δὲ τὰ ἱστία μετὰ τὴν κοπὴν καὶ τὴν ὡς ἄνω ῥαφήν των πλευρικῶς μὲν διὰ τῶν *λωμάτων*, ἐπιφανειακῶς δὲ διὰ τῶν *ἐπιρραμμάτων*, τῶν τελευταίων τούτων χρησιμοποιουμένων ἰδίως διὰ τὰ *κατώτερα* (ἢ τὰ *μείζονα*) ἱστία. Ἀναλόγως δὲ τοῦ σχήματός των χαρακτηρίζονται τὰ ἱστία (βλ. σχ. 1) εἰς *τετράγωνα* (Α καὶ Β), εἰς τρίγωνα, ὧν τὰ μὲν ἀπὸ κεραίας ἀρτώμενα ὀνομάζονται *λατίνια* (Γ), τὰ δὲ ἀπὸ ἀναδρόμου *ἀναδρομικὰ* (Δ), εἰς *τραπεζοειδῆ*, διαστελλόμενα εἰς *ἡμιολικὰ συνήθη* (Ε), εἰς τὴν *οὖρς* (κατηργημένον πλέον ἱστίον, Ζ) καὶ εἰς *ἐπίδρομον* ἀπὸ *παραστυλίου* (Η, βλ. λ. *παραστύλιον*), εἰς *λοιπάδους* (Θ), εἰς *ῥιπιδωτὰ* ἢ *ἰόγκας* (Ι), εἰς *ψάθας* ἢ *ψιάθους* (Κ καὶ Μ) καὶ εἰς *ὠτοειδῆ*· παρεκτὸς δὲ αὐτῶν, ὅλως εἰδικὰ τό τε σχῆμα, τὸν προορισμὸν καὶ τὸν τρόπον ἀρτήσεώς των, τὰ *παρίστια* καὶ τὰ *λαίφη*. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὴν κυρίαν ἱστιοφορίαν παντὸς πλοίου ἀπαρτίζουν τὰ *τετράγωνα ἱστία* μετὰ τῶν τραπεζοειδῶν (ἐπιδρόμου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡμιολίων) καὶ τὰ *ἀναδρομικά*, θέλομεν μόνον ταῦτα καταδείξει ἐνταῦθα, παραπέμποντες διὰ τὰς λεπτομερείας, ὡς καὶ διὰ τὰ λοιπὰ εἴδη ἱστίων, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπὶ μέρους ἄρθρα.

Τετράγωνα ἱστία. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀπὸ τῶν σταυρωτῶν κεραιῶν ἀρτώμενα, ἔχοντα δὲ ἴδιον τὸ καθὲν ὄνομα. Ἐν τῇ περιγραφῇ δὲ ταύτῃ (σχ. 2) λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὴν ἱστιοφορίαν τυπικοῦ τριστήλου *ὑπερωκεανίου δρόμωνος* συγχρόνου· ἐκ τῆς ἐν ταύτῃ δὲ ὀνοματολογίας θὰ προκύψῃ ἡ τῶν ἱστίων οἱουδήποτε πλοίου μετὰ σταυρωτῶν κεραιῶν ἢ καὶ μετὰ *ἡμιολικῶν πετασμάτων*, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ δίστηλα ἱστιοφόρα ὡς μέγας ἱστὸς λογίζεται ὁ πρῶτος ἀπὸ πρύμνης. Παρατηροῦμεν ὅμως προσθέτως, ὅτι εἰς τοὺς συγχρόνους δρόμωνας πλοῶν Μεσογείου καὶ ἐγγὺς ὠκεανοῦ, ἐλλείπουσι τὰ ἱστία 8-15-22-23-24-30, τὰ δὲ ἱστία τῶν «διπλῶν φωσώνων»: 12-13, 19-20 καὶ 27-28, ἀποτελοῦν κατὰ τὰ ζεύγη ταῦτα, ἀνὰ ἓν «ἁπλοῦν ἱστίον», *φωσώνιον, φώσωνα καὶ φωσωνίδα*, ἑνιαῖα. Ἐπὶ πλέον εἰς τὸν γνήσιον τύπον τοῦ δρόμωνος τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ καὶ τὰ ἱστία τῶν «διπλῶν δωλώνων» 10-11, 17-18 καὶ 25-26 ἀπετέλουν, κατὰ τὰ ζεύγη ταῦτα, ἀνὰ ἓν «ἁπλοῦν ἱστίον» ἐπίσης, *δολώνιον, δόλωνα καὶ δολωνίδα*.

Οἱ ἑξῆς ὁρισμοὶ εἶναι σχετικοὶ πρὸς τὰ τετράγωνα ἱστία: *Πέτασμα* (βλ. καὶ λ.) τὸ σύνολον τῶν τετραγώνων ἱστίων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἱστοῦ, διακρινομένων *πρωραίου πετάσματος* διὰ τὰ τετράγωνα ἱστία τοῦ ἀκαταίου ἱστοῦ, τοῦ *μεγάλου πετάσματος* διὰ τὰ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ καὶ τοῦ *πρυμναίου πετάσματος* διὰ τὰ τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου. Συνήθως ἐν τούτοις ὡς πρυμναῖον πέτασμα νοοῦνται τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα πετάσματα συλλήβδην. *Μεγάλα ἱστία*, κοινῶς *τρέγα* (γαλ. les basses voiles, ἀγγλ. the courses) καλοῦνται συλλήβδην τὸ *ἀκάτιον*, ἡ *μεγίστη* καὶ τὸ *ἐπίκριον*, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τοιοῦτον. *Μείζονα ἱστία*, κοιν. *τὰ μαγγιῶρα* (γαλλ. voiles majeurs, ἀγγλ. the large sails): τὰ μεγάλα, τὸ δολώνιον καὶ ὁ δόλων, συλλήβδην. Τὰ *κατώτερα ἱστία*, κοιν. *τὰ χαμηλὰ παννιὰ* (γαλλ les voiles basses, ἀγγλ. the lower sails): Τὰ *μεγάλα* ἐκ τῶν τετραγώνων, ἀλλὰ καὶ ἡ *ἀρτεμονίς*, ὁ *ἀρτέμων*, αἱ *προτονίδες* ἢ τὰ *ἡμιόλια* καὶ ὁ *ἐπίδρομος*, συλλήβδην· κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *ἀνώτερα ἱστία*, κοιν. τὰ *ψηλὰ παν*-

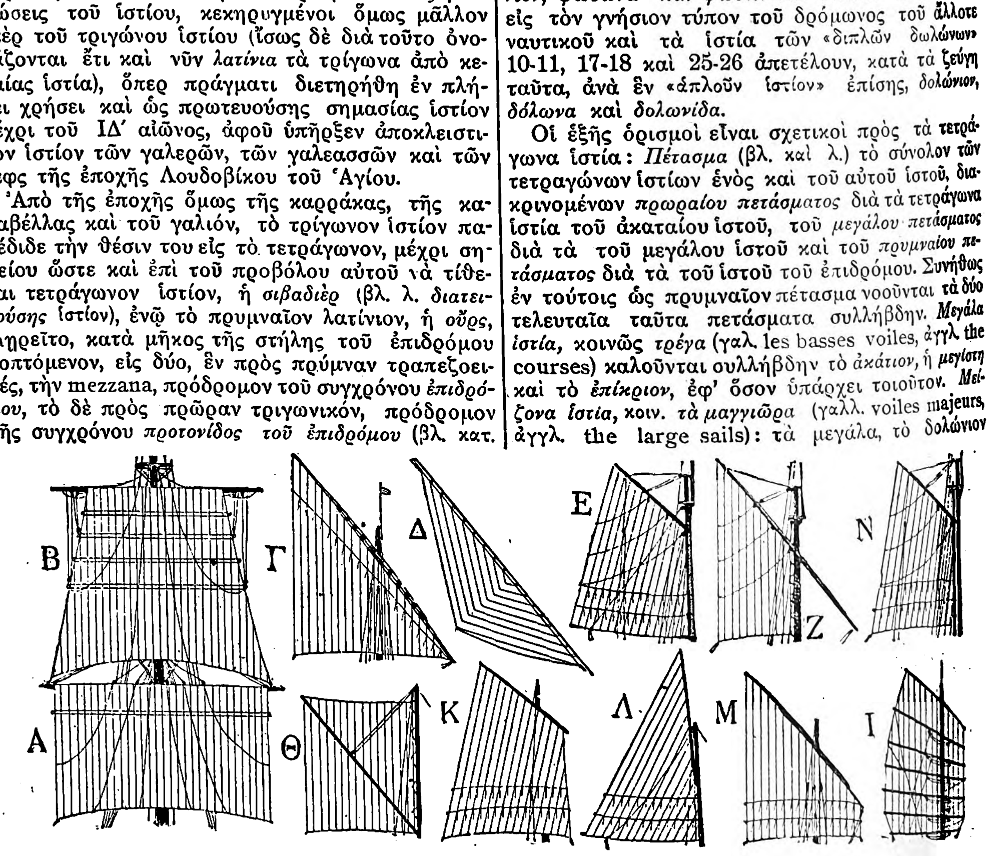

Τὰ διάφορα τῶν ἱστίων σχήματα.

[Α=Τετράγωνον ἱστίον (ἀκάτιον). Β=ὁμοίως (δόλων). Γ=Λατίνιον. Δ=Τρίγωνον ἀναδρομικὸν (ἀρτέμονες, προτόνιστια). Ε=Τραπεζοειδὲς (ἐπίδρομος, ἡμιόλια). Ζ=Σπανιώτατα ἁπαντῶν πλέον τραπεζοειδές, ἡ μετζάνα ἀπὸ κεραίας οὖρς. Ν=Τραπεζοειδὲς ἀπὸ παραστηλίου (ἐπίδρομος) Θ=Λοίπαδος ἢ σακκολαίφη. Ι='Ιόνκα. Κ=Ψάθα ὑψηλή. Λ='Ωτοειδές. Μ=Ψάθα χθαμαλή.]

Digitized by Google

νιὰ (γαλλ. les voiles hautes, ἀγγλ. the upper sails), ἤτοι *δόλωνες, φώσωνες, λαίφη, σίπαροι* μετὰ τῶν προϊστίων των καὶ τῶν παριστίων των συλλήβδην. *Ἐλαφρὰ ἱστία*, κοιν. *βελάλια* (γαλλ. voiles légères), τὰ «ἀνώτερα ἱστία» πλὴν τῶν δολώνων. *Δόλωνες* καλοῦνται τὰ τετράγωνα ἱστία δολώνιον, δόλων καὶ δολωνίς, συλλήβδην· κατ' ἀναλογίαν *φώσωνες, σίπαροι* καὶ *ἐπισιπάρια*.

Ἡ *πόδωσις* τῶν τετραγώνων ἱστίων γίνεται διὰ τῶν *ποδῶν*, τῶν μεγάλων ἱστίων ἐχόντων καὶ *πόδας* καὶ *πρόποδας*· ἡ συστολή των διὰ τῶν *συστολέων*, τὸ ἄνοιγμα αὐτῶν πρὸς τὸν ἄνεμον κατὰ τὴν ἐγγυτάτην διὰ τῶν *πλαγιαστήρων*, ἡ πτύξις αὐτῶν διὰ τῶν *στελμάτων* καὶ τῶν *στηθούχων*, ἀποτελούντων τῶν ἀγομένων τούτων *τοπεῖον* τοῦ ἰδίου. Ἡ κατάλληλος δὲ κλίσις τῆς ἐπιφανείας των πρὸς τὸν ἄνεμον διὰ τῶν *ὁλκῶν*, τῆς μειώσεως τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν κατὰ τὰς σφοδρώσεις τοῦ ἀνέμου γινομένης διὰ τῶν *ἐκφόρων* καὶ τῶν *σειραδίων* (βλ. λ. καὶ σχ. εἰς λ. *δόλων*).

Ἀναδρομικὰ ἱστία (κοιν. *παννιὰ τοῦ στράλιου* ἢ *στραλιέρες*, ἢ *βελλαστράλια*, voiles à draille, stay sails). Ἡ μεγίστη κατηγορία τῶν τριγώνων ἱστίων, ἡ περιλαμβάνουσα τὰ ὅσα ἐκπετάννυνται ἀπὸ ἀναδρόμων, δηλαδὴ τοὺς *ἀρτέμονας (φλόκους)* τὰς *προτονίδας (σταντζιέρες)* καὶ τὰ *προΐστια*. Ἐξ αὐτῶν τὰ *χαμηλά*, δηλαδὴ ὁ ἀρτέμων, ἡ ἀρτεμονὶς καὶ αἱ προτονίδες, τὰ ἐπίσημα ἱστία τῆς ἀντιμονῆς καὶ δὴ τῆς βεβιασμένης.

Εἶναι δὲ ταῦτα, λαμβανομένου ὡς τύπου πλοίου τοῦ *δρόμωνος*, μετ' ἐπιστηλίων σιπάρων καὶ μετ' ἐπισιπαρίων, τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ *προτονὶς τοῦ ἀκατίου* (κοιν. ἡ *σταντζιέρα*, γαλλ. le tourmentin, ἀγγλ. the fore-stay-sail), οὗ τὰ στρόφια περιβάλλουν τὸν πρότονον τῆς στήλης ὡς ἀνάδρομον. Οὕτως ἐκπετάννυται αὕτη ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τῆς στήλης ἕως τοῦ ἀκρονήου τῆς στείρας. Στεγαζομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ προτονίς, ἀπὸ τὸ ἀκάτιον *(τρίγκον)* καὶ τὸ παρακάτιον *(σκουπαμάρα)*, ἐκπετάννυται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μόνον ὡς ἱστίον ἀντιμονῆς.

Ἡ *ἀρτεμονὶς (ἡ τουρκετίνα*, le petit foc, fore-top-mast-stay-sail), τὸ ὑπὲρ τὴν προτονίδα τοῦ ἀκατίου τριγωνικὸν ἱστίον, οὗ ὁ ἀνάδρομος ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν διζύγων ἕως τοῦ στηλοκράνου τοῦ προβόλου.

Ὁ *ἀρτέμων, (φλόκος*, le grand foc, the jib), τὸ πρώραθεν τῆς ἀρτεμονίδος καὶ ὕπερθεν αὐτῆς τριγωνικὸν ἱστίον, οὗ ὁ ἀνάδρομος ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν διζύγων ἕως τοῦ κλοιοῦ τοῦ δορατίου. Εἰς μεγάλα ὑπερωκεάνια ἱστιοφόρα ἀρτᾶται καὶ δεύτερος ἀρτέμων μεταξὺ τοῦ κυρίως ἀρτέμονος καὶ τῆς ἀρτεμονίδος, ἔχων τὸν ἀνάδρομόν του ἀπὸ τῶν διζύγων ἕως τοῦ μέσου τοῦ δορατίου· καλούμενος οὗτος *ἀρτεμονίσκος* (*φλόκος τοῦ τραβέρσου*, faux foc), ἐκπετάννυται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀρτέμονος, μετὰ τὴν σειροδέτησιν καὶ τῆς δευτέρας σειρᾶς δολώνων.

Ὁ *πρόθοος* (ὁ *κοντραφλόκος*, le clin foc, the flying-jib), τὸ ἐξώτερον πρὸς πρῷραν ἱστίον τοῦ μεγάλου πλοίου, οἱονεὶ τὸ προτρέχον, ἐξ οὗ καὶ ἡ εἰς τὸν Λ. Παλάσκαν ὀφειλομένη ὀνομασία του. Ὁ ἀνάδρομός του ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου ἕως τοῦ τῆς ἐπιδορατίδος.

Ἡ *μεγάλη προτονὶς* (ἡ *σταντζαβέλλα* la pouillouse, the main-stay-sail), πολύτιμον ἱστίον ἐν κακοκαιρίᾳ καὶ ἀντιμονῇ, ὑφ' ἃς συνθήκας πλοῦ καὶ ἐκπετάννυται. Οὖσα ἡ μεσαία τῶν προτονίδων καὶ ἡ μεγαλυτέρα, ἐκπετάννυται πρύμνηθεν τῆς προτονίδος τοῦ ἀκατίου, χρησιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο ὡς ἀναδρόμου αὐτοῦ τούτου τοῦ προτόνου τῆς στήλης τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, διήκοντος ἀπὸ τοῦ στηλοκράνου αὐτῆς ἕως τῆς ἱστοπέδης τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ.

Τὸ *προΐστιον τοῦ δόλωνος* (ἡ *στραλιέρα τῆς γάπιας*, la voile d'étai du grand mât d'hune, main-top-stay-sail), τὸ ἄνωθεν τῆς μεγάλης προτονίδος, τοῦ ἀναδρόμου του διήκοντος ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ μεγάλου ἐπιστυλίου ἕως στεφάνης περιβαλλούσης τὴν στήλην τοῦ ἀκατίου εἰς δύο μέτρα ὑπεράνω τῆς πέδης αὐτῆς. Ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ *ἡμιόλιον* τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ, τὸ προΐστιον τοῦτο δὲν ὑπάρχει.

Τὸ *δεύτερον προΐστιον τοῦ δόλωνος* (*βελλαστράλι τῆς γάπιας*, contre-voile d'étai, middle stay-sail), τὸ ὑπεράνω τοῦ προηγουμένου, καὶ οὗ ὁ ἀνάδρομος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ διζύγου τοῦ μεγάλου ἱστοῦ ἕως τοῦ λαιμοῦ τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου.

Τὸ *προΐστιον τοῦ φώσωνος* (τὸ *βελλαστράλι τοῦ παπαφίγκου*, voile d'étai de grand perroquet, main top-gallant-stay-sail), τὸ ὑπὲρ τὰ προηγούμενα τριγωνικὸν ἱστίον, οὗτινος ὁ ἀνάδρομος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ φώσωνος ἕως τοῦ στηλοκράνου τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου.

Τὸ *προΐστιον τοῦ σιπάρου* (τὸ *βελλαστράλι τοῦ κούντρου*, voile d'étai de grand cacatois, main-royal-stay-sail), τὸ ὑψηλότερον τῶν προϊστίων μεγάλου πλοίου. Ὁ ἀνάδρομός του διήκει ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ σιπάρου, ἕως τοῦ στηλοκράνου τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δολωνίου.

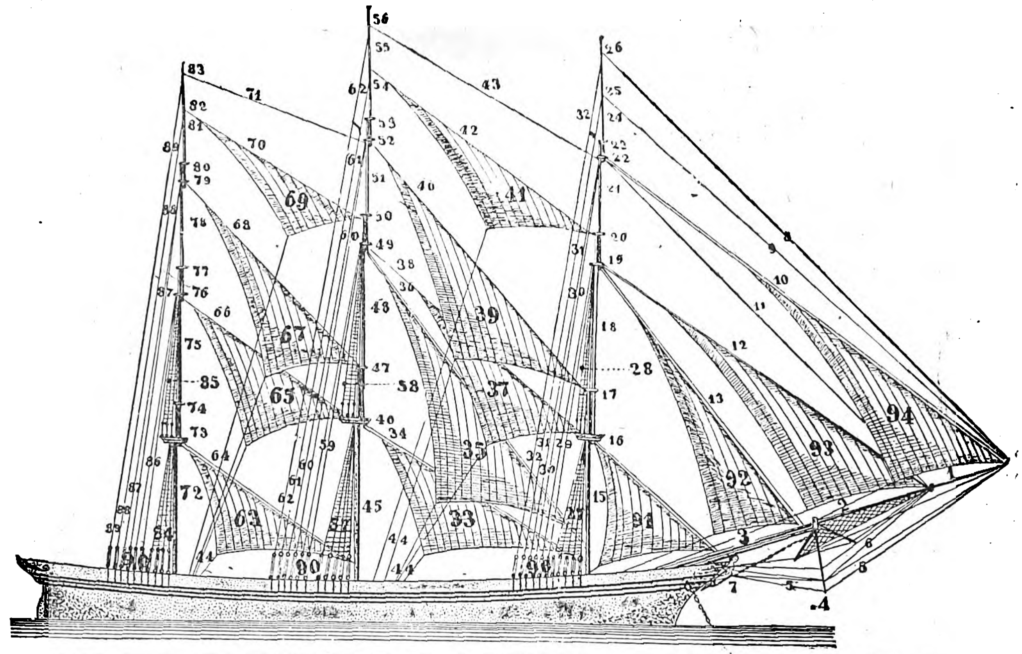

Ἀρ.	Ἐπίσημος ὀνομασία	Κοινὴ ὀνομασία
1	Ἐπιδορατὶς	Κόντρα μπαστοῦνι
2	Δοράτιον	Μπαστοῦνι
3	Πρόβολος	Μπομπρέσσο
[illegible]	Θαλασσομάχος	Κιὸρ-μπαστοῦνι
5	Παρυπήνη τῆς ἐπιδορατίδος	Κόντρα-μουστάκι τοῦ κόντρα μπαστουνιοῦ
6	Παρυπήνη τοῦ δορατίου	Κόντρα-μουστάκι τοῦ μπαστουνιοῦ
7	Ὑπήνη	Μουστάκι
8	Πρότονος τῆς ἠλακάτης τοῦ ἐπισιπαρίου	Στράλιο τοῦ πίπουλου τοῦ πλωριοῦ κουντριλινιοῦ
9	Πρότονος τοῦ σιπαρίου	Στράλιο τοῦ πλωριοῦ κούντρου
10	Ἀνάδρομος τοῦ προθόου	Στράλιο τοῦ κόντρα-φλόκου
11	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου	Στράλιο τοῦ πλωριοῦ παπαφίγκου
12	Ἀνάδρομος τοῦ ἀρτέμονος	Στράλιο τοῦ φλόκου
13	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δολωνίου	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ παρουκέτου
14	Πρότονος τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου	Στάντζος τῆς κολόμπας τοῦ τουρκέτου
15	Στήλη τοῦ ἀκατίου	Κολόμπα τοῦ τουρκέτου
16	Θωράκιον τοῦ ἀκατίου	Κόφα τοῦ τουρκέτου
17	Στηλόκρανον τῆς στήλης τοῦ ἀκατίου	Τεσταμόρος τοῦ κολομπιριοῦ τοῦ τουρκέτου
18	Ἐπιστήλιον δολωνίου	Τσιμπούκι τοῦ παρουκέτου
19	Δίζυγον τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δολωνίου	Κρουζέτο τοῦ παρουκέτου
20	Στηλόκρανον τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δολωνίου	Τεσταμόρος τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ παρουκιέτου
21	Ἐπιστήλιον φωσωνίου	Τσιμπούκι τοῦ πλωριοῦ κούντρου
22	Δίζυγον ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου	Κρουζέτο τοῦ πλωριοῦ παπαφίγκου
23	Στηλόκρανον ἐπιστηλίου φωσωνίου	Τεσταμόρος πλωριοῦ παπαφίγκου
24	Ἐπιστήλιον τοῦ σιπαρίου	Τσιμπούκι τοῦ πλωριοῦ κούντρου
25	Ἐπιστήλιον τοῦ ἐπισιπαρίου	Τσιμπούκι τοῦ πλωριοῦ κουντριλινιοῦ
26	Ἠλακάτη τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ	Πλωριὸ πίπουλο
27	Ἐπίτονοι στήλης ἀκατίου	Ξάρτια τῆς κολόμπας τοῦ τουρκέτου
28	Ἐπίτονοι ἐπιστηλίου δολωνίου	Ξάρτια τσιμπουκιοῦ τοῦ παοοκετου
29	Παράτονοι ἐπιστηλίου δολωνίου	Παταράτσα τσιμπουκιοῦ παροκέτου
30	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου φωσωνίου	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ πλωριοῦ παπαφίγκου
31	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ σιπαρίου	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ πλωριοῦ κούντρου
32	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ ἐπισιπαρίου	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ πλωριοῦ κουντριλινιοῦ
33	Μεγάλη προτονὶς	Σταντζαβέλλα
34	Πρότονος τῆς στήλης τοῦ μεγάλου	Στάντζος τῆς μαγκιόρας κολόμπας
35	Προΐστιον τοῦ δόλωνος	Σταλιέρα τῆς γάπιας
36	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δόλωνος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς γάπιας
37	Δεύτερον προΐστιον τοῦ δόλωνος	Βελλαστράλι τῆς γάπιας
38	Ἀνάδρομος τοῦ δευτ. προϊστίου τοῦ δόλωνος	Στράλιο τοῦ βελλαστραλιοῦ τῆς γάπιας
39	Προΐστιον τοῦ φώσωνος	Στραλιέρα τοῦ παπαφίγκου
40	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φώσωνος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ παπαφίγκου
41	Προΐστιον τοῦ σιπάρου	Στραλιέρα τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ κούντρου
42	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ σιπάρου	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ κούντρου
43	Πρότονος τῆς ἠλακάτης τοῦ ἐπισιπαρίου	Στράλιο τοῦ πίπουλου τοῦ κουντριλινιοῦ
44	Πόδες τῶν παριστίων	Σκότες τῶν σταλιέρων
45	Στήλη τοῦ μεγάλου	Ἡ μαγκιόρα κολόμπα
46	Θωράκιον τοῦ μεγάλου	Ἡ μαγκιόρα κόφα
47	Στηλόκρανον στήλης τοῦ μεγάλου	Τεσταμόρος τοῦ μαγκιόρου κολομπιριοῦ
48	Ἐπιστήλιον δολωνίου	Τσιμπούκι τῆς γάπιας
49	Δίζυγον τοῦ δόλωνος	Κρουζέτο τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς γάπιας
50	Στηλόκρανον ἐπιστηλίου δολωνίου	Τεσταμόρος τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς γάπιας
51	Ἐπιστήλιον τοῦ φώσωνος	Τσιμπούκι τοῦ παπαφίγκου
52	Δίζυγον τοῦ φώσωνος	Κρουζέτο τοῦ παπαφίγκου
53	Στηλόκρανον ἐπιστηλίου φώσωνος	Τεσταμόρος τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ παπαφίγκου
54	Ἐπιστήλιον τοῦ σιπάρου	Τσιμπούκι τοῦ μεγάλου κούντρου
55	Ἐπιστήλιον τοῦ ἐπισιπαρίου	Τσιμπούκι τοῦ μεγάλου κουντριλινιοῦ
56	Ἠλακάτη τοῦ μεγάλου	Πίπουλο τοῦ μεγάλου καταρτιοῦ
57	Ἐπίτονοι τῆς στήλης τοῦ μεγάλου	Ξάρτια τῆς μαγκιόρας κολόμπας
58	Ἐπίτονοι ἐπιστηλίου δόλωνος	Ξάρτια τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς γάπιας
59	Παράτονοι ἐπιστηλίου δόλωνος	Παταράτσα τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς γάπιας
60	Παράτονοι ἐπιστηλίου τοῦ φώσωνος	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ παπαφίγκου
61	Παράτονοι ἐπιστηλίου τοῦ σιπάρου	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ μεγάλου κούντρου
62	Παράτονοι ἐπιστηλίου τοῦ ἐπισιπάρου	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ μεγάλου κουντριλινιοῦ
63	Προτονὶς ἐπιδρόμου	Καρβουνιέρα
64	Πρότονος στήλης τοῦ ἐπιδρόμου	Στάντζος τῆς κολόμπας τῆς μετζάνας
65	Προΐστιον τῆς δολωνίδος	Βελλαστράλι τῆς κόντρα μετζάνας
66	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς δολωνίδος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς κόντρα μετζάνας
67	Προΐστιον τῆς φωσωνίδος	Βελλαστράλι τοῦ μπελμπερη
68	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς φωσωνίδος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ μπέλμπερη
69	Προΐστιον τῆς σιπαρίδος	Στραλιέρα τοῦ κόντρα μπέλμπερη
70	Πρότονος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς σιπαρίδος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ κόντρα-μπέλμπερη
71	Πρότονος τῆς ἠλακάτης τῆς ἐπισιπαρίδος	Στράλιο τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ κουντριλινιοῦ
72	Στήλη τοῦ ἐπιδρόμου	Κολόμπα τῆς μετζάνας
73	Θωράκιον τοῦ ἐπιδρόμου	Κόφα τῆς μετζάνας
74	Στηλόκρανον στήλης ἐπιδρόμου	Τεσταμόρος τῆς κολόμπας τῆς μετζάνας
75	Ἐπιστήλιον τῆς δολωνίδος	Τσιμπούκι τῆς κόντρα μετζάνας
76	Δίζυγον δολωνίδος	Κρουζετο τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς κόντρα μετζάνας
77	Στηλόκρανον ἐπιστηλίου δολωνίδος	Τεσταμόρος τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς κόντρα μετζάνας
78	Ἐπιστήλιον φωσωνίδος	Τσιμπούκι τοῦ μπέλμπερη
79	Δίζυγον τῆς φωσωνίδος	Κρουζέτο τοῦ μπέλμπερη
80	Στηλόκρανον τοῦ ἐπιστηλίου τῆς φωσωνίδος	Τεσταμόρος τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ μπέλμπερη
81	Ἐπιστήλιον σιπαρίδος	Τσιμπούκι τοῦ κόντρα μπέλμπερη
82	Ἐπιστήλιον τῆς ἐπισιπαρίδος	Τσιμπούκι τοῦ κουντριλινιοῦ
83	Ἠλακάτη ἱστοῦ ἐπιδρόμου	Τὸ πίπουλο τῆς μετζάνας
84	Ἐπίτονοι στήλης ἐπιδρόμου	Τὰ ξάρτια τῆς μετζάνας
85	Ἐπίτονοι ἐπιστηλίου δολωνίδος	Τὰ ξάρτια τοῦ τσιμπουκιοῦ τῆς μετζάνας
86	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου δολονίδος	Παταράτσα τσιμπουκιοῦ κόντρα μετζάνας
87	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου τῆς φωσωνίδος	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ μπέλμπερη
88	Παράτονοι τοῦ ἐπιστηλίου τῆς σιπαρίδος	Παταρατσίνια τοῦ τσιμπουκιοῦ τοῦ κόντρα μπέλμπερη
89	Παράτονος τῆς ἠλακάτης τοῦ ἐπιδρόμου	Παταρατσίνι τοῦ πίπουλου (ἢ καὶ «τοῦ γλάρου» τῆς μετζάνας)
90	Ἐντόνια (τῆς ἐξαρτίας ἐν γένει)	Φιλαδούρια
91	Προτονὶς ἀκατίου	Ἡ σταντζιέρα
92	Ἀρτεμονὶς	Ἡ τουρκετίνα
93	Ἀρτεμων	Ὁ μεγάλος-φλόκος
94	Πρόθοος	Ὁ κόντρα-φλόκος
95	Ἐπίτονοι τοῦ δορατίου καὶ τὸ δίκτυον	Τὰ βέντα καὶ τὸ δίχτυ τοῦ φλόκου

Digitized by Google

Ἡ *προτονὶς τοῦ ἐπιδρόμου* (ἢ *καρβουνιέρα*, le foc d'artimon, mizen-stay-sail), τὸ μᾶλλον πρὸς πρύμναν καὶ ἀμέσως ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα τριγωνικὸν ἱστίον τῶν τριστήλων πλοίων. Πολύτιμον ἱστίον κακοκαιρίας καὶ ἀντιμονῆς, τοῦ ὁποίου ὁ ἀνάδρομος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου ἕως τῆς ἱστοπέδης τοῦ μεγάλου ἱστοῦ.

Τὸ *προΐστιον τῆς δολωνίδος* (τὸ *βελλαστράλι τῆς κόντρα μετζάνας*, la diablotin, mizen-topmast-stay-sail), τὸ ὑπεράνω τοῦ προηγουμένου, ὅπερ ἀνατείνεται ἀπὸ ἀναδρόμου διήκοντος ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τοῦ ἐπιστηλίου τῆς δολωνίδος ἕως τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου.

Τὸ *προΐστιον τῆς φωσωνίδος* (τὸ *βελλαστράλι τοῦ μπέλμπερη*, la diablon ἢ la voile d' étai de perruche, mizen-topgallant-stay-sail), τὸ τρίτον ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα τριγωνικὸν ἱστίον τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου, ἀρτώμενον ἀπὸ ἀναδρόμου συνδέοντος τὸ τραχήλωμα τῆς φωσωνίδος πρὸς τὸ στηλόκρανον τῆς στήλης τοῦ μεγάλου ἱστοῦ.

Τὸ *προΐστιον τῆς σιπαρίδος* (τὸ *βελλαστράλι τοῦ κόντρα μπέλμπερη*, voile d'étai de cacatois de perruche, mizen-royal-stay-sail), τὸ ὑπέρτατον τῶν ἐπτυγμένα καθ' ὃν τρόπον εἰσὶ καὶ ἐπὶ τῶν κεραιῶν, δηλαδὴ μὲ τὰ στέλματά των ἐρραμμένα ἐπὶ τοῦ κορυφαίου λώματος καὶ περιζωννύοντα αὐτά, πλὴν μὲ λῶμα τοῦ ποδώματος καὶ τὰ πλάγια λώματά των δεδεμένα εἰς τὸ μέσον τοῦ κορυφαίου λώματος. Καὶ οἱ μὲν δόλωνες ἀναδένονται αἰρόμενοι διὰ τῶν *ἀναγουσῶν* τῶν ἐπιστηλίων τῶν φωσώνων, διαβεβλημένων ὡς διπλῶν ἐπαρτῶν, ὁδηγούμενοι κατὰ τὴν ἄρσιν των διὰ τῶν πλαγιαστήρων, χρησιμοποιουμένων ὡς ὁρμιδίων, ἐντεινόμενοι κατόπιν διὰ τῶν *ἐκφόρων* μὲ τὸ κορυφαῖον λῶμα κατὰ μῆκος τοῦ ἱστιούχου, καὶ προσδενόμενοι τέλος κατὰ μὲν τὰ ἀκροκέραια διὰ τῶν *ἀκροδεῶν* (βλ.λ.), ἐπὶ δὲ τοῦ ἱστιούχου διὰ τῶν *ἀναδετῶν*. Τὰ οἰκεῖα κελεύματα τοῦ χειρισμοῦ τούτου: «εἰς ἀνάδεσιν δόλωνος!», «τὰ δοράτια!.. ἄνω», «εἰς τοὺς διπλοῦς ἐπάρτας! αἶρε», «ἀνάδεσον», «θωρακῖται... κάτω!». Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναδένονται καὶ τὰ μεγάλα ἱστία, ἐντεινόμενα ὅμως κατὰ μῆκος τῶν κεραιῶν των, δι' ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ἀκροκεραίων πρὸς τὰ ἀκροδετικὰ μυόμματα διατιθεμένων διπλῶν ἐπαρτῶν. Ἡ ἀνάδεσις τῶν *ἐλαφρῶν ἱστίων* γίνεται πρὸς μείζονα εὐκολίαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καθαιρουμένων πρὸς τοῦτο τῶν κεραιῶν

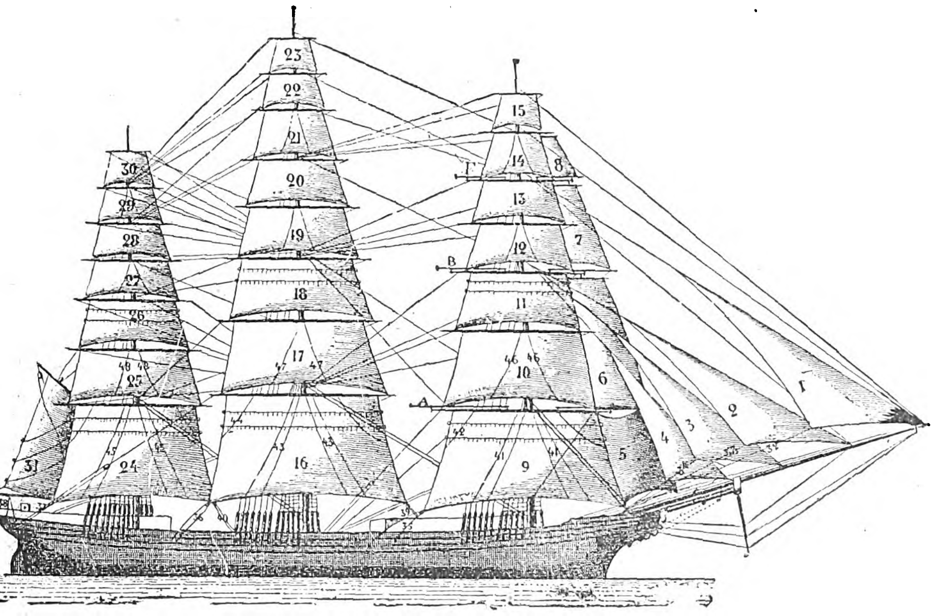

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ ΙΣΤΙΩΝ

ΚΑΙ Η ΣΥΣΧΕΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΘΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΡΤΕΜΟΝΑΣ, ΤΑ ΠΡΩΡΑΙΑ ΠΑΡΙΣΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΠΙΔΡΟΜΟΝ

[1=Πρόθοος (Κόντρα φλόκος). 2='Αρτέμων (Φλόκος). 3='Αρτεμονίσκος (Μέσα φλόκος). 4='Αρτεμονὶς (Τουρκετίνα). *Πρωραῖον πέτασμα:* 5=Παρακάτιον (Σκουπαμάρα). 6=Πρωραῖον παραδολώνιον (Κουρτελάτσα παρουκέτου). 7=Πρωραῖον παραφωσώνιον (Κουρτελατσίνι τοῦ πλωριοῦ παπαφίγκου). 8=Παρασιπάριον (Κουρτελατσίνι τοῦ πλωριοῦ κοὺντρου). 9='Ακάτιον (Τρίγκος). 10=Κάτω δολώνιον ('Αμπάσσο *παρουκέτο*). 11="Ανω δολώνιον ('Απάνω παρουκέττο). 12=Κάτω φωσώνιον ('Αμπάσσο πλωριὸς παπαφίγκος). 13="Ανω φωσώνιον ('Απάνω πλωριὸς παπαφίγκος). 14=Σιπάριον (Πλωριὸς κοῦντρος). 15='Επισιπάριον (Πλωριὸ κουντριλίνι). *Μέγα πέτασμα:* 16=Μεγίστη (Μαΐστρα). 17=Κάτω δόλων ('Αμπάσσο γάπια). 18="Ανω δόλων ('Απάνω γάπια). 19=Κάτω φώσων ('Αμπάσσο παπαφίγκος). 20="Ανω φώσων ('Απάνω παπαφίγκος). 21=Σίπαρος (Κοῦντρος ἢ κούντριας). 22='Επισίπαρος (Κουντριλίνι ἢ κουντρί). 23="Υψιστον (Μισοούρανο ἢ μεντζαλοῦνα). *Πρυμναῖον πέτασμα:* 24='Επίκριον (Φόγος). 25=Κάτω δολωνὶς ('Αμπάσσα κοντραμετζάνα). 26="Ανω δολωνὶς ('Απάνω κοντραμετζάνα). 27=Κάτω φωσωνὶς ('Αμπάσσο μπέλμπερης). 28="Ανω φωσωνὶς ('Απάνω μπέλμπερης). 29=Σιπαρὶς (Κόντα μπέλμπερης). 30='Επισιπαρὶς (Πρυμνιὸ κουντρίνι). 31='Επίδρομος (Μποῦμα). *'Επίσημά τινα ἀγόμενα καὶ δοράτια:* 32=Ποὺς τοῦ προθόου (Σκότα τοῦ κόντρα φλόκου). 33=Ποὺς τοῦ ἀρτέμονος (Σκότα τοῦ φλόκου). 34=Ποὺς τοῦ ἀρτεμονίσκου (Σκότα τοῦ μέσα φλόκου). 35=Ποὺς τοῦ ἀκατίου (Σκότα τοῦ τρίγκου). 36=Ποὺς τῆς μεγίστης (Σκότα τῆς μαΐστρας). 37=Ποὺς τοῦ ἐπικρίου (Σκότα τοῦ φόγου). 38=Ποὺς τοῦ ἐπιδρόμου (Σκότα τῆς μπούμας). 39=Πρόπους τῆς μεγίστης (Μοῦρα τῆς μαΐστρας). 40=Πρόπους τοῦ ἐπικρίου (Μοῦρα τοῦ φόγου). 41=Μέσος συστολεὺς ἀκατίου (Μέντζο τοῦ τρίγκου). 42=Πλάγιος τοῦ ἀκατίου (Σεραπινὸ τοῦ τρίγκου). 43=Μέσος συστολεὺς τῆς μεγίστης (Μέντζο τῆς μαΐστρας). 44=Πλάγιος τῆς μεγίστης (Σεραπινόλο τῆς μαΐστρας). 45=Μέσος ἐπικρίου (Μέντζο τοῦ φόγου). 46=Μέσος τοῦ δολωνίου (Μέντζο τοῦ παροκέττου). 47=Μέσος τοῦ δόλωνος (Μέντζο τῆς γάπιας). 48=Μέσος τῆς δολωνίδος (Μέντζο τῆς κοντραμετζάνας). *Α, Β καὶ Γ:* Δοράτια παριστίων (Μπαστούνια κουρτελατσῶν).

ἀναδρομικῶν ἱστίων τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου· ὁ ἀνάδρομός του ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ τραχηλώματος τῆς σιπαρίδος εἰς τὸ στηλόκρανον τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δόλωνος.

Τὰ ἀναδρομικὰ ἱστία εἶναι ἱστία πλαγιοδρομίας. Χρησιμοποιοῦνται δέ, μόνα αὐτὰ ἄνευ τετραγώνων ἱστίων, παρὰ πλοίων «ἀποσαλευόντων» (ἀραγμένων *ἀρόδο*, mouillé en grande rade, riding in the offing), πρὸς μεθόρμησιν αὐτῶν εἰς τὸν κύριον ἐν τῷ ὅρμῳ λιμένα ἢ ἀντιστρόφως.

Αἱ προτονίδες ἐν γένει εἶναι τὰ ἐκ τῶν ἀναδρομικῶν ἱστίων παρέχοντα τὰς πολυτιμοτάτας τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περιπτώσεις ἀντιμονῶν, βεβιασμένων ἰδίως, κατὰ πολὺ λυσιτελέστερα τῶν ἡμιολίων. Εἰς συνήθεις δὲ πλαγιοδρομίας *ἡ πρωτονὶς τοῦ ἀκατίου* καὶ *ἡ μεγάλη πρωτονὶς* εὑρίσκονται φυλαττόμεναι ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ, ἐξαγόμεναι πρὸς ἀνάδεσιν ἐπὶ τῶν περιβαλλόντων τους προτόνους στροφίων ἅμα τῇ προβλέψει θέσεως τοῦ πλοίου εἰς ἀντιμονήν. Ὁ δὲ *ἀρτέμων* ἔχει πολύτιμον ἐπενέργειαν κατὰ τοὺς *πρoνευστασμοὺς* (σκαμπανεβάσματα), διότι, σχηματίζων κατακόρυφον τοῦ ἀνέμου συνιστῶσαν πρὸς τὰ ἄνω, ἐμποδίζει τὴν βιαίαν πτῶσιν τῆς πρῴρας ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ κύματος.

Ἱστίων ἀνάδεσις, ἔκλυσις, ἄρσις, ἀντινέμωσις, σβέσις. Οἱ ὅροι οὗτοι εἶναι οἱ κυριώτεροι ἐν τῇ πληθώρᾳ τῶν ὅρων, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ κυβερνητικῇ τέχνῃ ὡς πρὸς τὰ ἱστία.

Καὶ *ἀνάδεσις* μέν, τὸ ἀναδένειν τὸ ἱστίον ἐπὶ τοῦ ἱστιούχου τῆς κεραίας διὰ τῶν καταλλήλων χειρισμῶν. Τὰ ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ ἱστία φυλάσσονται τῶν φωσώνων, τῶν σιπάρων καὶ τῶν ἐπισιπάρων. Ἡ ἀνάδεσις τῶν *ἀρτεμόνων* γίνεται, φερομένων τούτων εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν των, διὰ τῆς ὑπέρας χρησιμοποιουμένης ὡς ἐπάρτου, καὶ τοῦ χαλαστηρίου ὡς ὁρμιδίου, προσδενομένου τοῦ *ποδίσκου* δι' ἀκροδέας καὶ συνδεομένων τῶν ὀμματίων τοῦ προσθίου λώματος ἐπὶ τῶν περὶ τὸν ἀνάδρομον σιδηρῶν στροφίων, τῇ βοηθείᾳ διστρόφου, μεθ' ὃ ἡ ὑπέρα καὶ τὸ χαλαστήριον προσδένονται διὰ τὴν καθ' αὐτὸ χρησιμοποίησίν των, τοῦ τελευταίου τούτου διειρομένου ἔσω πάντων τῶν στροφίων· καθ' ὅμοιον τρόπον ἀναδένονται πάντα τὰ *ἀναδρομικὰ ἱστία*, προτονίδες τε καὶ προΐστια. Ἡ ἀνάδεσις τοῦ ἐπιδρόμου γίνεται καταγομένου τοῦ *κέρατος* («σιγουράρεται τὸ πίκι») ἐν μέτρον ὑπὲρ τὴν *κέρκον* («ράντα»), χρησιμεύουσαν τότε ὡς διαβάθραν· πρώτη δένεται ἡ *ἀκροδέα τῆς γνάθου*, ἔπειτα ἡ τοῦ *τέρθρου* τοῦ κέρατος («πινοῦ τοῦ πικιοῦ»), μεθ' ὃ ράβδοῦνται τὸ μὲν ἄνω λῶμα ἐπὶ τοῦ κέρατος, τὸ δὲ πρόσθιον ἐπὶ τῆς στήλης, ἐκτὸς ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀναδένεται ἐπὶ στεφανῶν περιβαλλουσῶν τὴν στήλην ἢ τὸ παραστήλιον, ἢ ἐπὶ τῶν γαμψωνύχων τοῦ *σιδηροδρόμου* (διὰ τὴν ἀνάδεσιν τῶν *παριστίων* βλ.λ.).

Ἡ *ἔκλυσις* τῶν ἱστίων εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς ἀναδέσεως ἐνέργεια, σκοποῦσα τὴν ἀφαίρεσιν ἱστίου ἀπὸ τῆς κεραίας καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πρὸς ἐπισκευὴν ἢ τὴν μεταφορὰν αὐτοῦ εἰς τὴν ἱστιοθήκην πρὸς φύλαξιν· τὰ ἱστία ἐκλύονται ὄντα ἐπτυγμένα καὶ κατάγονται διὰ τῶν αὐτῶν χειρισμῶν ὡς καὶ ἐν τῇ ἀναδέσει, πλὴν κατ' ἀντίστροφον σειρὰν διαδοχῆς ἐκτελουμένων.

Ἡ *ἀντινέμωσις* τοῦ ἱστίου σημαίνει ἀντίθετον τῆς κανονικῆς κόλπωσιν αὐτοῦ, λόγῳ προσπτώσεως αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ τῆς πρυμναίας ἐπιφανείας των ἀλλ' ἐπὶ τῆς πρωραίας. Εἶναι δὲ αὕτη ἀπότοκος εἴτε ἐπίτηδες χειρισμοῦ, ὡς εἰς τὰς *ἀνακωχὰς* ἢ τὰς *ἀναστροφάς*, εἴτε *προδόσεως* τοῦ ἀνέμου ἢ κακοῦ οἰακισμοῦ, ὁπότε κίνδυνος τῆς ἱστιοφορίας δὲν ἀποκλείεται, ἐπιβαλλομένου ἐνίοτε χειρισμοῦ *ἐκπεριστροφῆς*.

Ἡ *σβέσις* τοῦ ἱστίου συνίσταται εἰς τὴν κερούλκησιν τῆς κεραίας αὐτοῦ, ὅπως καταστῇ παράλληλος πρὸς τὴν εὐθεῖαν τοῦ ἀνέμου, ὁπότε τὸ ἱστίον, παῦον νὰ κολπῶται πλέον, *παιζει*, πλαταγίζον μετὰ πατάγου πρώραθεν καὶ πρύμνηθεν τοῦ νοητοῦ ἀπὸ τῆς κεραίας του κατακορύφου ἐπιπέδου.

Εἴδη ἱστιων. *Ἱστίον ἄνετον* (κοιν. *μολαρισμένο*). Τὸ ἡμιηνεῳγμένον ἱστίον, ὅπερ ἐᾶται μὲν λυομένων τῶν στελμάτων του, πλὴν συγκρατεῖται μὲ τὰ λώματα πρὸς τὴν κεραίαν διὰ τῶν μὴ λυθέντων συστολέων του.

Ἐπτυγμένον ἱστίον. Τὸ περιβαλλόμενον διὰ τῶν στελμάτων του (κοιν. *μαζωμένο πανὶ*) ἀδιάφορον ἂν περιβάλληται ὑπὸ ἐλύτρου ἢ μή.

Ἀναπεπταμένον ἱστίον (κοιν. *ἁπλωμένο παννί*). Τὸ πρὸς στέγνωσιν ἁπλωμένον, τοῦ ὁποίου ἐλύθησαν τὰ στέλματα καὶ οἱ συστολεῖς καὶ τοῦ ὁποίου οἱ πλαγιαστῆρες καθάπτονται εἰς τὰ μυόμματα τῶν μέσων συστολέων.

Ἔκλυτον ἱστίον (κοιν. *λυμένο παννί*). Τὸ μὴ ἐπὶ τοῦ ἱστιούχου ἢ τῶν στροφίων τοῦ ἀναδρόμου ἐστερεωμένον, ἀλλ' ἐπτυγμένον ἐν τούτοις ὃν τρόπον φυλάσσεται ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ τοῦ πλοίου ἢ ἐν τῷ ἱστῶνι· τὸ ἀντίθετον *ἀναδεδεμένον ἱστίον* (κοιν. *δεμένο παννί*).

Ἄσειρον ἱστίον. Ὑπὸ δύο ἐννοίας: τὴν γενικήν, καθ' ἣν τὸ ἱστίον οὐδεμίαν ἔχει σειρὰν (κοιν. *ἄμουδο*)· τὴν εἰδικήν, καθ' ἥν, ἔχον σειράς, οὐδεμίαν ἔχει τοιαύτην δεδεμένην (κοιν. *ἀμουδάριστο*)· τῆς δευτέρας ταύτης ἐννοίας ἀντίθετος ἡ τοῦ ὅρου *σειρόδετον ἱστίον* (κοιν. *μουδαρισμένο*).

Παραπληρωματικὰ ἱστία· γενικὸς τῶν *παριστίων* (βλ. λ.) χαρακτηρισμός.

Ἡμιολικὰ ἱστια· γενικὸς τῶν τραπεζοειδῶν (βλ. λ.) χαρακτηρισμός.

Πρωραῖα ἱστία· τὰ τοῦ *πετάσματος* τοῦ *ἀκατίου* ἱστοῦ.

Πρυμναῖα ἱστία· τὰ τῶν πετασμάτων τοῦ *μεγάλου* ἱστοῦ καὶ τοῦ ἱστοῦ τοῦ *ἐπιδρόμου*.

Θερινὰ ἱστία (κοιν. *καλοκαιρινὰ παννιά*)· τὰ κανονικὰ τοῦ πλοίου ἱστία, ἅτινα μεταχειρίζονται ἐν εὐδίᾳ.

Χειμερινὰ ἱστία (κοιν. τὰ *παννιὰ τοῦ τραβέσου*). Μικρότερα ἱστία, δι' ὧν ἀντικαθιστῶμέν τινα τῶν κανονικῶν ἱστία· ἰδίως ὁ *ἀρτεμονίσκος* ἀντὶ τοῦ ἀρτέμονος, αἱ *προτονίδες ἀντιμονῆς* ἀντὶ τῶν συνήθων τοιούτων, καὶ ὁ *ἐπιδρομίσκος* ἀντὶ τοῦ ἐπιδρόμου.

Αὐτοσχέδιον ἱστίον· τὸ δι' οὗ προχείρως ἀντικαθιστῶμεν κανονικὸν ἱστίον ἀποσχισθὲν (*ξεγραντισμένο*) ἢ ἀναρπαγὲν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, οἷα δολώνιον ἀμοιβὸν εἰς θέσιν δόλωνος, δολωνὶς εἰς θέσιν δολωνίου.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἱστία *ἐλαφρὰ*** [*Ναυτ.*]· βλ. λ. *ἐλαφρὰ ἱστία*.

— **ἱστία *ἡμιόλια*** [*Ναυτ.*]· βλ. λ. *ἡμιόλια ἱστία*.

— **ἱστίον *μυέλινον*** [*'Ανατομ.*]. Δύο ἱστία μυέλινα ὑπάρχουσιν, *ὀπίσθιον* καὶ *πρόσθιον*, ἀνήκοντα εἰς τὴν παρεγκεφαλίδα· καὶ τὸ μὲν ὀπίσθιον, κείμενον ἐν τῷ κάτω σκώληκι, παρίσταται δίκην λεπτοῦ πετάλου ἐκ λευκῆς οὐσίας· τὸ δὲ πρόσθιον ἢ *βιευσσένειος βαλβὶς* παριστᾷ τρίγωνον λευκὸν πέταλον, πληροῦν τὸν μεταξὺ τῶν ἄνω σκελῶν τῆς παρεγκεφαλίδος χῶρον.

Ι. Π.

— **ἱστίον *χοριοειδὲς*** [*'Ανατομ.*]. Ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ ἐπιθηλιακοῦ πετάλου τῆς ὀροφῆς τῆς 3ης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου μετὰ τοῦ χοριοειδοῦς πλέγματος σχηματίζεται τὸ χοριοειδὲς ἱστίον τῆς κοιλίας ταύτης, ὅπερ εἶναι τρίγωνον ὁριζόντιον πέταλον καὶ παριστᾷ πτυχὴν τῆς χοριοειδοῦς μήνιγγος (βλ. λ. *ἐγκέφαλος*).

Ι. Π.

ἱστιόπανον (τὸ) (κοιν. *καραβόπανο*) [*Ναυτ.*]. Ὅρος σημαίνων συλλήβδην τήν τε *ὀθόνην* (κοιν. *μουσαμᾶς*) διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱστίων τοῦ πλοίου καὶ τῶν σκηνῶν καὶ τὴν *ὀθονίδα* (κοιν. *ρεβεντούκι*), τὴν διὰ τὰ παρασκήνια τοῦ πλοίου ἢ τὰ ἱστία τῶν λέμβων.

Σ. Ε. Λ.

ἱστιοπλοΐα (ἡ)· πλοῦς διὰ τῶν ἱστίων, ἀντίθ. *ἀτμοπλοΐα*.

—[*Ναυτ.*] *Ἱστιοπλοΐα* (κοιν. τὸ *ἀρμένισμα*, γαλλ. navigation à voiles, ἀγγλ. sailing navigation) καλεῖται ἡ ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἱστίων, καὶ μόνης αὐτῆς, πρόωσις τοῦ πλοίου. Δεδομένου ὅτι τὸ ἱστιοπλοοῦν σκάφος εἶναι εἰς ἥσσονα βαθμὸν κύριον τῶν κινήσεών του ἢ τὸ ἀτμόπλοιον (ὑπὸ τὴν γενικὴν ἔννοιαν παντὸς διὰ μηχανικοῦ μέσου προωθουμένου πλοίου) ὁ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων διεθνὴς κανονισμὸς (Δ. Κ. Π. Α. Σ.) ἐπιτάσσει, ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον, ὅταν προκύπτῃ ἐνδεχόμενον συγκρούσεως πρὸς ἱστιοπλοοῦν, ὀφείλει νὰ χειρίσῃ κατὰ τρόπον μὴ παρεμποδί-

Digitized by Google

ζοντα τὴν πορείαν τοῦ ἱστιοπλοοῦντος, μὴ λογιζομένων ὅμως ὡς «ἱστιοπλοούντων» καὶ τῶν ἱστιοπλοουσῶν λέμβων, αἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰ ἀτμόπλοια, ἀφοῦ ἕνεκα τῶν μικρῶν των διαστάσεων ἔχουσι πολλῷ μείζονα τῶν ἀτμοπλοίων ἐλευθερίαν κινήσεων. Ἱστιοφόρον καταληφθὲν ἐν ζώνῃ ἀπολύτου ἀπνοίας δὲν λογίζεται ἱστιοπλοοῦν ἀλλ' ἀκυβέρνητον, ἐκτὸς ἐὰν προωθῆται ὑπὸ μηχανῆς, ὁπότε λογίζεται ὡς ἀτμοπλοοῦν. Ἀντιθέτως, ἀτμόπλοιον προωθούμενον διὰ τῶν ἱστίων του χωρὶς νὰ χρησιμοποιῇ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ, ἔστω καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, λογίζεται ἐν ἱστιοπλοΐᾳ, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ ἐπηρμένην τὴν καπνοδόχον του· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπηρμένην μέχρις ἐπιμήλου τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ μέλαιναν σφαῖραν, ἐνδεικτικὴν ἱστιοπλοΐας καὶ ἀδυναμίας πρὸς μηχανικὴν πρόωσιν.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἱστιοπλοῶ· εὑρίσκομαι ἐν *ἱστιοπλοΐᾳ*.

—*[Ναυτ.]* Πᾶν *ἱστιοπλοοῦν* σκάφος διακρίνεται ἐν νυκτὶ διὰ τῶν πλευρικῶν αὐτοῦ πλοϊκῶν φανῶν (πράσινον δεξιᾷ, ἐρυθρὸν ἀριστερᾷ) καὶ ὑπὸ τοῦ λευκοῦ φανοῦ τῆς κορώνης, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δυνάμενον νὰ φέρῃ τοὺς λευκοὺς ἐφιστίους φανούς, εἰδικῶς προβλεπομένους διὰ τὰ ἀτμόπλοια καὶ τὰ τούτοις ἐξομοιούμενα σκάφη. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοποιεῖον (τό)· κατάστημα ὅπου κατασκευάζονται ἱστία.

—*[Ναυτ.]* Τὸ ἐν τοῖς ναυστάθμοις ἢ ἐν τοῖς νεωρίοις κτίριον, ὅπου κόπτονται καὶ ῥάπτονται τὰ ἱστία, ἔχον ὡς παράρτημα διὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἑτοιμασθέντων τοιούτων τὸ ἱστιοφυλάκιον. Τῶν ἱστιοφόρων ἐκλειπόντων ὁσημέραι, ἡ ἱστιοποιία περιορίζεται ὁλονὲν πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν σκηνῶν τῶν πλοίων, τῶν παρασκηνίων, τῶν ἐλύτρων καὶ τῶν ἱστίων τῶν λέμβων. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοποιία (ἡ) (κοιν. *τὸ κόψιμο τῶν παννιῶν*) *[Ναυτ.]* Τὸ κόπτειν τὰ φύλλα τῆς ὀθόνης κατὰ τρόπον, ὥστε οὐδὲν τεμάχιον αὐτῆς νὰ ἀπόλλυται, πρὸς ἀποτέλεσιν τῶν διαφόρων τεμαχίων, ἅτινα θὰ ἱστιορραφήσωμεν

ἱστιοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς ἱστίου, ἐργάτης ἱστιοποιείου.

ἱστιόρραμμα (τὸ) (κοιν. *ἡ κλωστὴ τῶν παννιῶν*) *[Ναυτ.]*. Λεπτὸς μέρμιθος, δι' οὗ ἱστιορραφοῦμεν καὶ λωματίζομεν τὰ ἱστία τῇ βοηθείᾳ τῆς ἱστιορραφίδος καὶ τῆς παλάμης. Σ. Ε. Λ

ἱστιορραφὶς (ἡ), *—ίδος* (κοιν. *σακκορράφα τῶν παννιῶν*) *[Ναυτ.]*. Εἰδικὴ ῥαφὶς ἐκ χάλυβος, τριγωνικῆς τομῆς πρὸς τὴν αἰχμήν της, κυλινδρικὴ πρὸς τὴν κεφαλήν της, ὅπου ἡ διὰ τὸ ἱστιόρραμμα ὀπή. Σ. Ε. Λ.

ἱστιορραφῶ (κοιν. *ῥάφτω παννὶ*) *[Ναυτ.]*. Τῇ βοηθείᾳ τῆς ἱστιορραφίδος καὶ τῆς παλάμης συρράπτω διὰ τοῦ ἱστιορράμματος τὰ φύλλα τῆς ὀθόνης, ἅτινα, κοπέντα εἰς τὰ πρέποντα (ἔπαρμα, κύρτωμα καὶ παρεντομήν), ἀποτελοῦσι καταλλήλως παρατιθέμενα τὸ πρέπον τοῦ ἱστίου σχῆμα καὶ μέγεθος· τούτου δὲ γενομένου τὸ ἱστίον λωματίζεται ἐπίσης διὰ τῆς ἱστιορραφίδος. Σ. Ε. Λ.

ἱστιόστιγμα (τὸ) (γαλλ. Point vélique) *[Ναυτ.]*. Τὸ σημεῖον καθ' ὃ συναντᾷ τὴν ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ πλοίου κατακόρυφον ἡ διεύθυνσις τῶν ἀντιστάσεων τῆς πρώρας κατὰ τὴν πρόωσιν τοῦ πλοίου. Παριστάμενον διὰ τοῦ γράμματος L, πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ *ἱστιόκεντρον*· ἀντιθέτως, ὅσον τὸ ἱστιόστιγμα πλησιάζει τὸ ἱστιόκεντρον, τόσον τὸ πλοῖον παρουσιάζει καλὴν διαγωγὴν καὶ ναυτικὰς ἀρετάς. Δι' ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων πλοίων ἐπεδιώκετο, καὶ ἐπετυγχάνετο, χάρις εἰς τὸ εὐρὺ τῆς πρώρας των πρόσωπον, μεγίστη συμπλησίασις τῶν δύο τούτων σημείων καὶ οὐχὶ σπανίως πλήρης σύμπτωσις αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοτευθὶς (ἡ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *τευθίς*.

ἱστιοῦχος (κοιν. *βαρδαβέλλα*) *[Ναυτ.]*. Σχοινίον τεταμένον κατὰ μῆκος τῆς κεραίας, ἧς ἀφίσταται κατὰ 3 ἑκατοστὰ διὰ παρενθέσεως τύλων (βλ. σχ. εἰς λ. *ἀκροδέα*), χρησιμεῦον διὰ τὴν πρόσδεσιν τοῦ ἱστίου μέσῳ τῶν ἀναδετῶν του. Εἰς τὰς κεραίας τῶν ὑψηλῶν ἱστίων, ὁ ἱστιοῦχος ἀποτελεῖται ἐκ σιδηρᾶς ῥάβδου. Σ. Ε. Λ.

ἱστιοφορία (ἡ) (κοιν. *τὸ βελάγιο*, γαλλ. la voilure, ἀγγλ. the sails set) *[Ναυτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἱστίων, ὑφ' ἃ τὸ πλοῖον ἱστιοδρομεῖ («τὰ παννιὰ ὅσα φορεῖ τὸ καράβι», Ναυτ. ὀνομ. ἄρθρ 563), διαιρουμένων εἰς *πρωραῖον πέτασμα*, εἰς *μέγα* καὶ εἰς *πρυμναῖον*. Ἡ κανονικὴ ἱστιοφορία εἶναι ἡ διὰ θερινῶν ἱστίων πλήρης τοιαύτη, ἐλαττουμένη (κοιν. *μαγκάρω παννιὰ*) διὰ σειροδοτήσεως ἢ πτύξεως ὡρισμένων ἱστίων, σφοδρυνομένου τοῦ ἀνέμου· ἠλαττωμένης δ' οὔσης τῆς ἱστιοφορίας, τοῦ δὲ καιροῦ εὐδιάζοντός πως, αὐξάνουσι ταύτην προστιθεμένων ἱστίων (βάζω παννιὰ) καὶ ἂν ὑπάρχῃ εἰδικὴ ἀνάγκη βιάζουσιν αὐτὴν (φορτσάρω παννιά).

—**ἱστιοφορίας** ***διάγραμμα*** *[Ναυτ.]*. Καλεῖται οὕτω σύνηθες διάγραμμα ὑπὸ κλίμακα, ἐμφαῖνον τὰ μεγέθη καὶ τὰς ἐπιφανείας τῶν ἱστίων, ὡς καὶ τὴν συσχετικὴν αὐτῶν θέσιν ὡς πρὸς τὸ σκάφος καὶ τοὺς ἱστούς.

—**ἱστιοφορίας** ***ἐπιφάνεια*** *[Ναυτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν ἐπιφανειῶν πάντων τῶν ἱστίων της· διαστέλ-

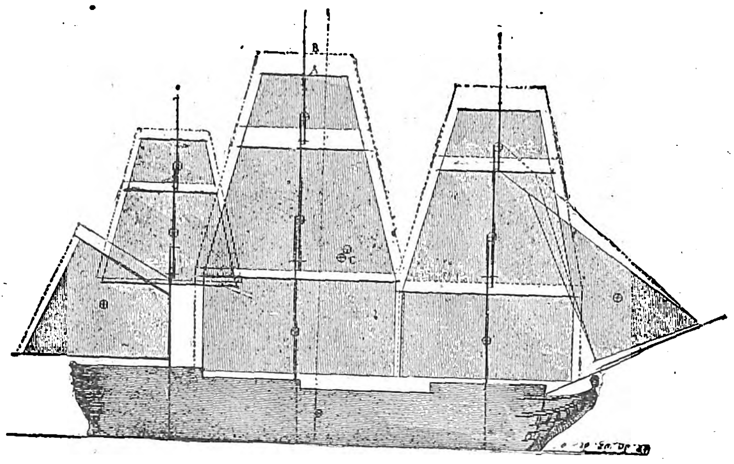

Διάγραμμα ἐπιφανείας ἐξάλων καὶ ἱστιοφορίας πλοίου ὑπὸ τὴν αὐτὴν κλίμακα.

[Τὰ πλήρη ἱστία δεικνύουν διάγραμμα χειμερινῆς ἱστιοφορίας. Α (τὰ διὰ διακεκομμένης γραμμῆς)=τὰ τῆς θερινῆς. Β (οἱ μετὰ σταυροῦ κυκλίσκοι ἐν ἑκάστῳ ἱστίῳ) =τὸ κέντρον τοῦ ἱστίου. Οἱ δύο κυκλίσκοι εἰς C (διεθνὲς σύμβολον) τὸ χειμερινὸν κέντρον τῆς ἱστιοφορίας, τοῦ λεπτοῦ κυκλίσκου εἰκονίζοντος τὴν θέσιν τοῦ ἱστιοστίγματος. D=τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ πλοίου καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ κάθετος.]

λεται δὲ εἰς ἐπιφάνειαν θερινῆς καὶ χειμερινῆς ἱστιοφορίας, μὴ λογιζομένων εἰς ταύτην τῶν σιπάρων, τῶν ἀναδρομικῶν, τῶν παριστίων καὶ τοῦ προθόου, τῶν δὲ ἀρτεμόνων λογιζομένων ὡς ἑνὸς ἱστίου. Ἐπὶ τοῦ διαγράμματος τούτου καὶ ἐν ἑκάστῳ ἱστίῳ σημειοῦται κυκλίον μετὰ σταυροῦ ⊕ πρὸς ἔνδειξιν τῆς θέσεως τῶν γεωμετρικῶν κέντρων δι' ἕκαστον ἱστίον ἐπιδρόμου, μειζόνων, δολόνων, φωσώνων, ἀρτέμονος, δι' ὧν κέντρων προσδιορίζεται ἡ θέσις C τοῦ κέντρου ἱστιοφορίας (ἄλλου ἢ τοῦ ἱστιοστίγματος), ὅπερ καλούμενον καὶ *ἱστιόκεντρον* ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς ναυτικὰς ἀρετὰς τοῦ πλοίου, ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς συσχετικῆς θέσεως τοῦ ἱστιοστίγματος, ὡς πρὸς τὸν διὰ τοῦ κέντρου D τοῦ σκάφους διερχόμενον κατακόρυφον ἄξονα. Σ.Ε.Λ.

ἱστιοφόρον (τὸ) (κοιν. *καράβι*, γαλλ. à voiles· ἀγγλ sailing vessel) *[Ναυτ.]*. Πᾶν πλοῖον ἔχον ὡς μέσον προώσεως ἀποκλειστικὸν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν ἱστίων. Οὕτω τὸ ἱστιοπλοοῦν ἀτμόπλοιον μὲ ἀπεζευγμένον τὸν προωστῆρά του δὲν εἶναι ἱστιοφόρον, καίτοι λογίζεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡς τοιοῦτον ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων (βλ. λ. *ἱστιοπλοῶ*). Ἐν τούτοις τὰ σύγχρονα ἱστιοφόρα, καίτοι φέρουν μηχανὴν πετρελαιοκίνητον ἢ βενζινοκίνητον—πρὸς πρόωσίν των ἐν ἀπνοίᾳ ἢ εἰς περιπτώσεις ἀντιμονῶν των ἢ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀναστροφῶν, ὧν ἡ ἐπιτυχία θὰ ἦτο ἀμφίβολος— δὲν παύουν θεωρούμενα ὡς τοιαῦτα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν δόξαν, ἥτις ἐπεκράτει διὰ τὰ ἀμφικίνητα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἅτινα δὲν ἐθεω-

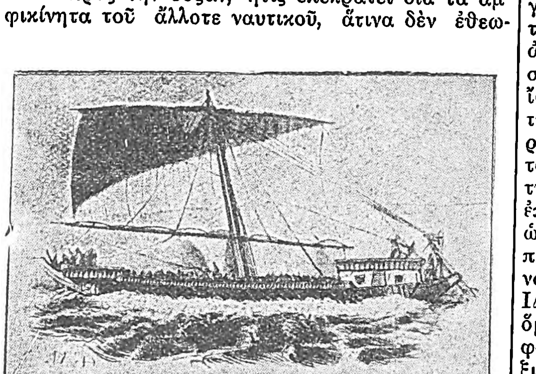

Αἰγυπτιακὸν πλοῖον τοῦ ΙΔ' π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ ἱστίον ἐν οὐριοδρομίᾳ.

[Σχεδίασμα τοῦ Morel-Fatio ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπὶ ὀβελίσκων γραφῶν].

ροῦντο ἱστιοφόρα, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἀτμομηχανή των ἦτο βοηθητικὴ τῆς διὰ τῶν ἱστίων προώσεως.

Τὸ ἱστιοφόρον, ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀτμόπλοιον, ἐχρειάσθη μακροτάτους αἰῶνας, ὅπως φθάσῃ βαθμιαίως καὶ βραδύτατα τελειοποιούμενον εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς τελειοποιήσεώς του· μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀτμοῦ, ὡς πρακτικῶς χρησιμοποιησίμου προωστικοῦ μέσου τῶν πλοίων, τὸ ἱστιοφόρον ἤρξατο γοργῶς νὰ τίθεται κατὰ μέρος ἀπὸ δεκαετηρίδος εἰς δεκαετηρίδα, ὁλονὲν παραγκωνιζόμενον ὑπὸ τοῦ ῥαγδαίως ὁσημέραι τελειοποιουμένου *ἀτμοπλοίου* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ μεσαίωνος τὸ ἱστιοφόρον ἀσημάντους τελειοποιήσεις εἶχεν ὑποστῇ, καὶ ἡ κώπη δὲν ἔπαυσεν οὖσα τὸ κύριον τῆς προώσεως τῶν πλοίων μέσον. Τὸ δὲ ἱστίον, ἀπὸ σταυρωτῆς κεραίας ἀρτώμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀπετέλει βοηθητικὸν μόνον προώσεως μέσον, καὶ δὴ ἐν οὐριοδρομίᾳ· τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐξ Ὁμηρικοῦ στίχου (Ὀδυσ. β, 388· γ, 487 καὶ 497· ω, 12· ο, 185, 296 καὶ 471):

> δύσετό τ' ἠέλιος σκιόωντό τε
> πᾶσαι αἱ ἀγυιαὶ

ὃν χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητὴς πρὸς καθορισμὸν ὥρας ἀπόπλου, συμπιπτούσης δύο ἢ τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν θερινὴν δύσιν ἡλίου, ὁπότε ἀφοῦ κοπάσῃ ἡ πελαγία αὔρα ἄρχεται διαδεχομένη αὐτὴν ἡ πνοὴ τῆς ἀπογείου τοιαύτης («ἀρχίζουν νὰ βγάζουν οἱ στεριές»), χάρις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναχθῇ τὸ πλοῖον οὐριοδρομοῦν μὲ κολπωμένον τὸ ἐγκάρσιόν του ἱστίον:

> ἔπρησεν δ' ἄνεμος μέσον ἱστίον
> (Ὀδυσ. β, 427).

Ἡ «Ἀργὼ» καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ τριήρης βραδύτερον ἐσημείωσαν κατὰ τὸν σοφὸν ναύαρχον καὶ ἀρχαιολόγον Serre τὸ λυκαυγὲς τῆς ἀπὸ ἀπόψεως ποικιλίας ἱστίων ἐξελίξεως τοῦ ἱστιοφόρου, ἀφοῦ ἐπ' αὐτῶν τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθησαν καὶ τετρά-

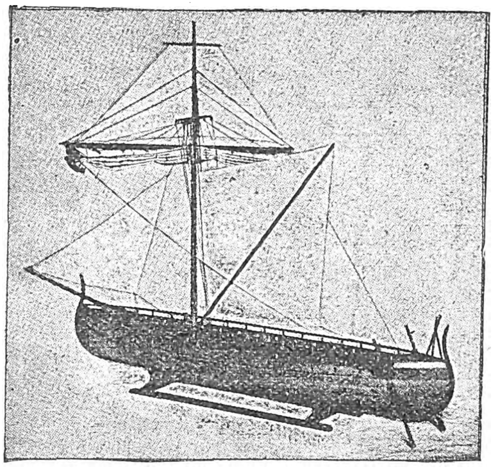

Ἀναπαράστασις τῆς «Ἀργοῦς» κατὰ τὸν Γάλλον ναύαρχον Serre (1882).

[Πρότυπον ἐν τῷ Musée de Marine τῶν Παρισίων.]

γωνον ἱστίον καὶ τρίγωνον καὶ σακκολαίφη. Ἐν τούτοις ἡ τριήρης δὲν ἦτο καθαρῶς ἱστιοφόρον, ἀφοῦ τὰ ἱστία της ἦσαν ἐπιβοηθητικὰ τῆς εἰρεσίας κατὰ τὴν οὐρίαν καὶ τὴν ἐπίφορον πλεῦσιν, ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὴν φοράν, οὐδέποτε ὅμως κατὰ τὴν ἐγγυτάτην. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατήσεως οὐδεμία ἐσημειώθη εἰς τὸ ἱστιοφόρον πρόοδος, φαίνεται δὲ ὅτι οὔτε κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐπετελέσθη τοιαύτη. Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ ἱστιοφόρον ἐπέτυχε νὰ ὑψοῦται ὡς πρὸς τὴν «εὐθεῖαν τοῦ ἀνέμου», δυνηθὲν νὰ πλέῃ τὴν ἐγγυτάτην καὶ νὰ ἀναστρέφῃ, δύναται νὰ τεθῇ κατὰ προσέγγισιν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἕως τῶν μέσων τοῦ ΙΕ'· ἀσφαλῶς ὅμως, πρῶτα τὰ διὰ *λατινίων* ἐφωδιασμένα ἱστιοφόρα ἐπέτυχον τὸ μέγιστον τοῦτο διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ναυτικῆς τέχνης ἅλμα, καὶ δὴ αἱ *γαλέραι* καὶ αἱ *νὲφ* Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου. Συγχρόνως ὅμως ἐνεφανίζετο τότε τύπος ἀντίπαλος τοῦ διὰ λατινίων ἱστιοφόρου—δυσχερῶς χειρίζοντος τὰς μεγίστου μήκους κεραίας του—, τὸ μετὰ τετραγώνων ἱστίων ἱστιοφόρον, ὅπερ ὅμως ἐχρειάσθη τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας, ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα. Ἐνεφανίσθησαν δὲ διαφόρων τύπων τοιαῦτα, ὡς τὰ ὀκνὰ *γαλλιὸν* καὶ *καράκαι*, βραδύτερον δὲ αἱ *καραβέλλαι*, μικρὰ πλὴν εὐέλικτα ἱστιοφόρα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὰς ἐξερευνήσεις των ὁ Κολόμβος, ὁ Βάσκο ντὲ Γάμα, ὁ Ζὰν Καρτιὲ καὶ ἄλλοι· ἐκ παραλλήλου δὲ τὸ *πηδάλιον* ἀντικαθίστα τὰς δύο καθ' ἑκάτερον ἰσχίον κώπας, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ἕως τότε διὰ τὴν διακυβέρνη-

Digitized by Google

σιν τοῦ πλοίου, περιστρεφόμεναι περὶ τὸν διαμήκη των ἄξονα, ἵνα ἡ πλάτη των μεταβάλλῃ κλίσιν ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὴν ἐμφάνισιν τῶν τετραγώνων ἱστίων ἔσπευσαν νὰ χρησιμοποιήσουν εἰς τὰ πολεμικὰ ἱστιοφόρα, ἅτινα ὅμως ἐφωδιάζοντο συγχρόνως καὶ διὰ λατινίων·

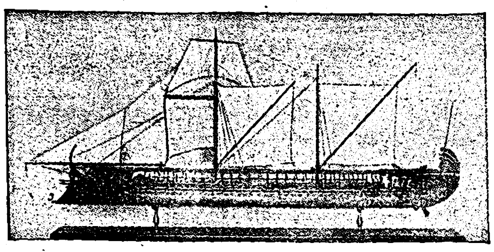

Ἀναπαράστασις ἱστιοφορούσης ἀθηναϊκῆς τριήρεως, κατὰ τὸν ναύαρχον Serre.

Ἀνάλογον ὁμοίωμα, κατὰ συμπληρώσεις ὑπὸ Κ. Ράδου εὑρίσκεται εἰς τὸ ναυτικὸν μουσεῖον τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων.]

παραδόξως δὲ τὸ πρῶτον εἶδος κατέκτα τὸ δεύτερον, μέχρι τοῦ νὰ ἀρτῶνται καὶ ἐπὶ τοῦ προβόλου δύο τετράγωνα ἱστία, ἡ *σιβαδιὲρ* καὶ ὁ *περροκὲ-ντὺ-μπωμπρέ*. Ὁ γνήσιος ὅμως προπάτωρ τοῦ τύπου τοῦ καθαρῶς ἱστιοφόρου τῆς γραμμῆς, οἷον ἐτελειοποίησεν ὁ Σανέ, ὑπῆρξεν ἡ «Couronne» (2153 τόν.), ναυπηγηθεῖσα τῷ 1638 εἰς Roche-Bernard ἐπὶ τῶν σχεδιαγραμμάτων τοῦ ἐκ Διέππης ναυπηγοῦ Ch. Morieu (μῆκος μεταξὺ τῶν ὀρθίων

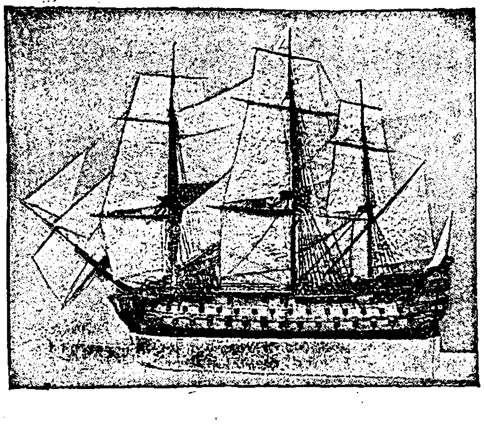

Τὸ γαλλικὸν πολεμικὸν (1760) «Sans Pareil» τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ'.

[Μῆκος κατὰ τὴν ἴσαλον 56 μέτρα, πλάτος $16^1/_2$, βάθος $7^1/_2$. Ἐπιφάνεια ἱστιοφορίας 2990 τετρ. μέτρα. Πυροβόλα 108 (ὁμοίωμα ἐν τῷ Musée de Marine Παρισίων.]

53 μ., μέγιστον πλάτος ἰσάλου 14,90 καὶ βύθισμα 6). Διὰ τὰς ναυπηγήσεις ὅμως τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἕκαστος τῶν ναυπηγῶν ἐτήρει καὶ ἐπιμελῶς ἀπέκρυπτεν ἀπὸ τοὺς συντεχνίτας του ἰδίους ἐμπειρικοὺς κανόνας, περιέργους ὅσον καὶ πολυπλόκους. Ἡ Γαλλία ἐξηκολούθησε νὰ διατηρῇ ἀδιαφιλονικήτως τὴν τιμὴν τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἱστιοφόρου· ἀπὸ τοῦ 1680 οἱ ναυπηγοί της ἐμορ-

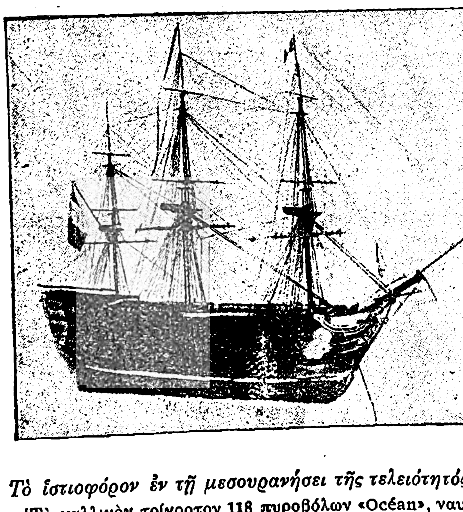

Τὸ ἱστιοφόρον ἐν τῇ μεσουρανήσει τῆς τελειότητός του

[Τὸ γαλλικὸν τρίκροτον 118 πυροβόλων «Océan», ναυπηγηθὲν τῷ 1785 ἐν Βρέστῃ κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Sané. Μετονομασθὲν «États de Bourgogne», «Peuple», «Montagne» καὶ ἐκ νέου «Océan», ἐξηκολούθει ὂν ἐν ἐνεργείᾳ μέχρι τοῦ 1851. Διελύθη ἐν Βρέστῃ τῷ 1855. Musée de Marine Παρισίων.]

φοῦντο ἐπιστημονικῶς, τῶν ἐμπειρικῶν τοιούτων περιορισθέντων εἰς τὰς ἐκτελέσεις τῶν σχεδίων ἅτινα κατήρτιζον ἐκεῖνοι καὶ ἐξ ὧν παρήχθησαν τὸ «Soleil Royal» καὶ πολλὰ ἄλλα, δι' ὧν κατέστησε τότε τὴν Γαλλίαν πρώτην ἐν τῷ κόσμῳ ναυτικὴν δύναμιν ἡ περίνοια τοῦ Ρισσελιὲ καὶ τοῦ Κολμπέρ. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' τὸ ἱστιοφόρον ἀπέκτησε νέας ναυτικὰς ἀρετάς, διότι καταργηθέντων τῶν ἀβακωτῶν ὑφάλων τῆς πρύμνης καὶ λεπτυνθεισῶν τῶν παρισάλων πρὸς πρύμναν, κατέστη τοῦτο εὐπειθέστερον εἰς τοῦ πηδαλίου τὴν ἐνέργειαν. Ἀποθανόντος τοῦ Βασιλέως-Ἡλίου, τὸ ἱστιοφόρον, ἀπὸ ἀπόψεως ναυπηγήσεως, εἶχε παραμεληθῆ. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς ἤρχισεν ἡ σπουδὴ τῆς «θεωρίας τοῦ πλοίου», πρώτου τοῦ Δανιὴλ Μπερνουϊλλὶ δημοσιεύσαντος ἐν Στρασβούργῳ (1738) «πραγματείαν ὑδροδυναμικῆς»· ἐπηκολούθησε κατόπιν ἡ δημοσίευσις καὶ ἄλλων πραγματειῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἀπὸ τῆς θεωρίας ἐξαγομένων καθειλκύσθη τῷ 1760 τὸ «Sans Pareil», τὸ ἄριστον τῶν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' ναυπηγηθέντων πλοίων. Αἱ γραμμαὶ τῶν ἱστιοφόρων ἐκείνων συνεδύαζον τὴν ἀπόδοσιν τοῦ μεγίστου τῶν ναυτικῶν ἀρετῶν ἀλλὰ καὶ ἁρμονικὴν ἐμφάνισιν, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ τῶν σκαφῶν των διακόσμησις ἦτο ὑπέροχος: ἡ γάστρα των ἐβάφετο λευκή, ἀπὸ τῆς ἰσάλου μέχρι τοῦ πρώτου πυροβολείου τὸ σκάφος ἦτο μέλαν, αἱ ζῶναι τῶν κανονοθυρίδων λευκαί, αἱ δικλεῖδες μέλαιναι ἐξωτερικῶς καὶ ἐρυθραὶ ἐσωτερικῶς, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον τῆς πλευρᾶς ἀπὸ τοῦ ἄνω πυροβολείου ἕως τοῦ αἰωροθεσίου ἐβάφετο βαθυκύανον

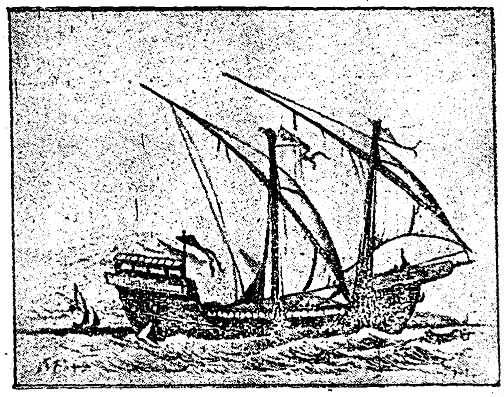

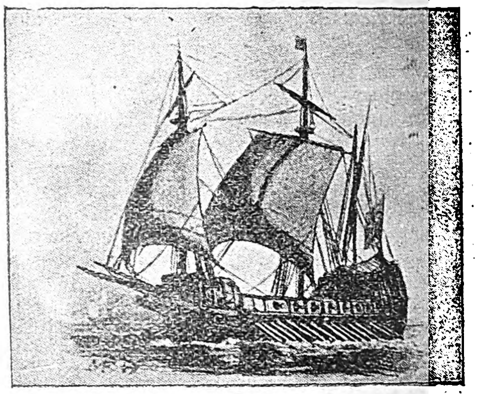

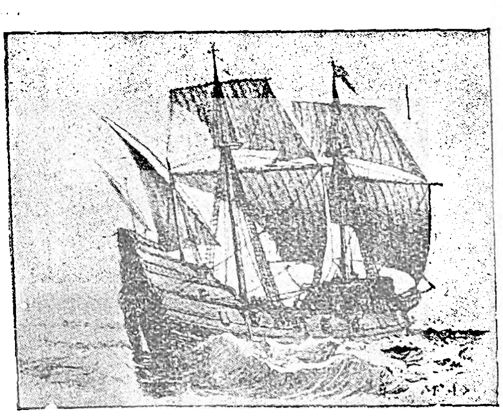

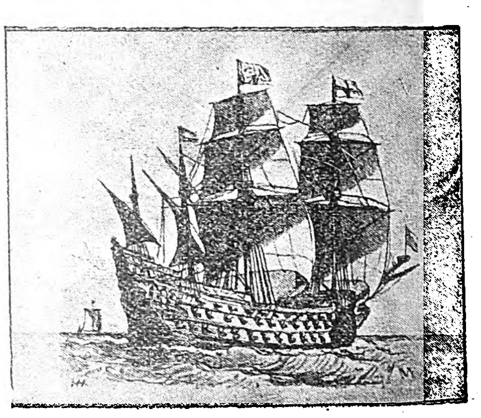

Τύποι ἱστιοφόρων.

[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά. Ἄνω: ἱστιοφόρα τοῦ πρώτου μεσαίωνος: α') Νὲφ Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου (ΙΓ' αἰών). β') Γαλλικὸν ἐμπορικὸν (ΙΕ αἰών). Κάτω: α') Καράκα (ΙΕ αἰών). β') Τὸ ἀγγλικὸν πολεμικὸν Sovereign of the Sea (1436). Κατὰ σχεδιαγράμματα Morel-Fatio.]

καὶ περιωρίζετο πρὸς τὸ περιτόναιον διὰ διπλῆς χρυσῆς λωρίδος· ἐκ παραλλήλου οἱ διασημότεροι γλύπται ἡμιλλῶντο εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ὑψηλῶν πρυμνῶν, καὶ εἰς τὴν σμίλην τοῦ Pierre Puget ὠφείλοντο τὰ καλύτερα ἄφλαστα τῶν ἱστιοφόρων ἐκείνων. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ' νέα ἐσημειώθη πρόοδος, ἡ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ *καθηλώματος* διὰ τῆς *ἐπιχαλκώσεως*, ἐπινοήσεως ἣν ἀντέγραψαν οἱ Γάλλοι ἀπὸ αἰχμαλωτισθέντα ἀγγλικὰ πλοῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ πλήρης τελειοποίησις τοῦ ἱστιοφόρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀφῃρέθη πλέον ἡ σιβαντιὲρ καὶ ὁ περροκὲ-ντὺ-μπωμπρέ, ἐσημειώθη κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, ὀφειλομένη εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ναυπηγοῦ Σανέ, ἀναδειχθέντος τὸ πρῶτον διὰ τῶν βραβευθέντων (1785) σχεδίων του τοῦ τρικρότου «Océan» (63 μ. μήκους ἰσάλου, 17 πλάτους, $7^1/_2$ βυθίσματος, 5095 τόννων ἐκτοπίσματος). Πλεῖστα τοιαῦτα ἱστιοφόρα τῆς γραμμῆς ἀπέκτησεν ἡ Γαλλία τότε, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Χούδ, εἰσπλεύσας ὡς σύμμαχος τῶν βασιλοφρόνων Γάλλων εἰς Τουλών, ἐπυρπόλησεν ὅσα εὗρεν ἐν τῷ ναυστάθμῳ ἐκείνῳ. Ἡ ὁσημέραι ἑδραιουμένη πεποίθησις τῶν ναυτικῶν ἐπὶ τὸ ἀσφαλὲς τοῦ ἀτμοπλοίου παρηγκώνιζεν ὁλονὲν τὸ πολεμικὸν ἱστιοφόρον, τοῦ τελευταίου τοιούτου τρικρότου, τοῦ «Valmy» (κατόπιν «Borda»), ναυπηγηθέντος τῷ 1847.

Τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἦτο μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῆς «Καρτερίας» ἐξ ὁλοκλήρου ἱστιοφόρον, περιλαμβάνον πάντα τύπον πλοίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: νάβας, ναβέττας, γαβάρας, πολλάκρας, βριγαντῖνα, βρίκια, γολετοβρίκια, γολέττας, σαχτούρας, μίστικα καὶ μπελοῦτα, κωπήλατα τὰ τελευταῖα ταῦτα. Κατόπιν ἀπέκτησε καὶ κορβέττας καὶ μίαν μεγάλην φρεγάταν, τὴν «Ἑλλάδα». Τανῦν αἱ ναυπηγήσεις ἱστιοφόρων ἐνδιαφέρουν ἐν περιωρισμένῃ κλίμακι μόνον τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, οὐ μόνον τῆς ἀκτοπλοΐας καὶ τῆς πελαγοδρομίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπερωκεανίου ναυσιπλοΐας, ἀφοῦ ἡ μὴ διάθεσις χώρου διὰ λεβητοστάσια καὶ μηχανὴν ἀποτελεῖ σπουδαῖον παράγοντα οἰκονομίας, προσαυξανόμενον ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν τῆς μὴ ὑπάρξεως προσωπικοῦ μηχανῆς καὶ ὑλικῶν κινήσεως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ πλοῖα ἔχασαν τὸν ἀμιγῆ τοῦ ἱστιοφόρου χαρακτῆρα, λόγῳ τῆς διαρκοῦς τάσεως τοῦ ἐφοδιασμοῦ των διὰ βοηθητικῆς μηχανῆς πετρελαιοκινήτου ἢ βενζινοκινήτου, πρὸς πρόωσιν αὐτῶν ἐν γαλήνῃ ἢ πρὸς ὑποβοήθησιν ἀναστροφῶν· τῆς προόδου δὲ ταύτης δὲν πρέπει νὰ ἐξαιρέσωμεν οὐδὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἁλιευτικῶν μας ἱστιοφόρων, μεταβληθέντα εἰς *γρὶ-γρὶ* (βλ. λ.). Ἀλλὰ καὶ τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν διατηρεῖ τὸ ἱστιοφόρον, ὑπὸ μορφὴν ἀμφικινήτου, μόνον ὡς ἐκπαιδευτικὸν πλοῖον δυνάμενον νὰ ἀποζευγνύῃ τὴν ἕλικά του, δεδομένου ὅτι τὸ ἱστιοφόρον ἀείποτε ἀπετέλει καὶ δὲν θὰ παύσῃ ἀποτελοῦν τὸ ἄριστον σχολεῖον διά τε τὰ πληρώματα καὶ τοὺς ἀξιωματικούς. Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος ἀνέστησε τὸ ἱστιοφόρον καὶ ὡς ἐμπορικὸν πλοῖον καὶ ὡς πολεμικόν. Κατόπιν τῶν πολλῶν τορπιλλισμῶν, πλεῖστα παλαιὰ τριίστια, ἅτινα ἐπερίμενον τὴν διάλυσίν των εἰς τοὺς λιμένας της Ἑρμουπόλεως, τοῦ Πειραιῶς καὶ ἄλλους, ἠγοράσθησαν ἀντὶ ἁδροτάτης τιμῆς καὶ ἐπανδρωθέντα διὰ παλαιῶν πλοιάρχων, χρησιμοποιηθέντων ὡς ναυτῶν, διότι ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ ναῦται οἱ γνωρίζοντες τὸν χειρισμὸν τῶν τετραγώνων ἱστίων, εἶδον διὰ δύο ἢ τρία ἔτη παλαιᾶς εὐκλείας ἡμέρας. Ἀλλὰ καὶ ὅταν, τοῦ ὑποβρυχίου ἀποδειχθέντος τρομεροῦ ὅπλου καταστροφῆς, αἱ βλέψεις πάντων ἐστρέφοντο εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μέσων καταστροφῆς του, ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς πολεμικὰ σκάφη καὶ τὰ μικρὰ ἱστιοφόρα πρὸς τοιοῦτον σκοπόν· ἐξωπλισμένα ἀφανῶς διὰ μικρῶν ταχυβόλων, ἐπαγίδευον τὰ ὑποβρύχια, ἀφίνοντα νὰ πλησιάζωνται ἀνυπόπτως ὑπ' αὐτῶν, διὰ νὰ τὰ καταβυθίσωσι διὰ βόμβας, βάλλοντα αἰφνιδίως κατ' αὐτῶν μόλις ἐπλησίαζον. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἱστιοφόρου ἀπετέλεσε βαρύτατον πλῆγμα κατὰ τῆς ἐθνικῆς της οἰκονομίας.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἱστιοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ μεταχειριζόμενος ἱστία: «ἱστιοφόρος ναυτιλία»· ‖ *ἱστιοφόρον* (τό)· ὡς οὐσ. τὸ διὰ τῶν ἱστίων κινούμενον πλοῖον (βλ. λ.).

ἱστιοφόρος (ὁ) (Histiophorus) *[Ζωολ.]*· Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ξιφιδῶν*. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *ἱστιοφόρος ἢ βελόνη* (Histiophorus acus), οὗ τὸ μῆκος φθάνει τὰ 2 περίπου μέτρα καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ καὶ σπανιώτερον ἐν τῇ Μεσογείῳ.

Δ. Ν. Π.

Ἰστὶπ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς σήμερον ἐν τῇ Ν. Γιουγκοσλαυΐᾳ κειμένης πόλεως *Στιπλι*

Digitized by Google

ἢ *Στίπ,* 70 περίπου χιλιόμετρα ΝΑ. τῶν Σκοπίων. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Ἀστιβόν.* Ἔχει 10.000 περίπου κατοίκους, κατὰ τὸ πλεῖστον Μουσουλμάνους, κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ὁμωνύμου αὐτῇ ποταμοῦ μετὰ τῆς Μπρεγαλνίτσας, παραποτάμου τοῦ Ἀξιοῦ. Ἔχει 13 τζαμία καὶ δύο ἐκκλησίας. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει λόφος, ἐφ' οὗ ἀρχαῖον φρούριον. Εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων περιῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1472, ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α', ὅτε ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ βεηλὲρ βέης τῆς Ρούμελης Τιμοὺρ-Τάς.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ *Ἰστὶπ* ἐγένετο πολλάκις πεδίον μάχης κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Κατὰ τὸν Σερβοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 κατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τῶν Σέρβων τὴν 13ην Ὀκτωβρίου. Κατὰ τοῦ Ἰστὶπ ἐξεδηλώθη ἡ κυρία αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσις τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν νύκτα 16—17 Ἰουνίου 1913, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τούτων. Τὴν 25ην Ἰουνίου ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Σέρβων ἀμαχητί, κατόπιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν νύκτα 24—25, τῆς προκληθείσης ὡς ἐκ τῆς, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Κιλκίς, ραγδαίας προελάσεως τῶν Ἑλλήνων, τῆς ἀπειλησάσης τὰς γραμμὰς συγκοινωνιῶν τῶν Βουλγάρων. Κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον τὸ Ἰστὶπ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1915, ἀνακατελήφθη δ' ὑπὸ τῶν Σέρβων τὴν 13ην Σεπτεμβρίου 1918 (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι *[Στρατ. Ἱστορ.]*, *Παγκόσμιος* πόλεμος, *Κουμάνοβο, Μπρεγαλνίτσα).* Ν. Θ. Κ.

Ἴστλυφον *[Γεωγρ.].* Ἀρχαία θρακικὴ πόλις, ἥτις κατά τινας εἶναι ἡ νῦν *Σήλυμνος* τῆς Βουλγαρίας. Α. Θ. Σ.

Ἴστο (Isto) *[Γεωγρ.].* Ἀδριατικὴ νῆσος (πλάτ. 44°16' Β, μῆκ. 14°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero: cape Promontore to Grossa) κατὰ τὸ ΝΔ τμῆμα τοῦ *Κουαρνερόλλο.* Σ. Ε. Λ.

ἱστοβοεύς, *—έως* (ὁ)· ὁ ρυμὸς τοῦ *ἀρότρου* (βλ.λ.), τὸ μακρὸν ξύλον τὸ ὁποῖον συνδέει τὸν ζυγὸν μετὰ τοῦ ὑνίου, κοιν. *σταβάρι.*

ἱστογενὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἐκ φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν στοιχείων τῶν ἱστῶν προερχόμενος. Γ. Φ. Κ.

ἱστογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ παράγων ἱστούς.

ἱστοζύμη (ἡ) (Histozym) *[Φαρμ.].* Ὅρος εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Schmiederberg πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ὑλῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐξαγόμεναι ἐκ τῶν ζωικῶν ὀργάνων παρουσιάζουν ζυμωτικὴν ἱκανότητα ἐπὶ ὀργανικῶν τινων οὐσιῶν. Ἐκχυλίσματα τῶν νεφρῶν καὶ τοῦ ἥπατος ἐπιφέρουν σχάσιν τοῦ ἱππουρικοῦ ὀξέος πρὸς βενζοϊκὸν ὀξὺ καὶ γλυκόκολλαν. Ὁ ὀπὸς τοῦ ἥπατος δύναται νὰ ἀποσπάσῃ ἀμμωνίαν ἐκ τῆς οὐρίας. Κ. Γ. Μ.

ἱστοθέτης (ὁ) καὶ θηλ. *ἱστοθέτις —ιδος*· μηχανή, πλωτὸς γέρανος, διὰ τοῦ ὁποίου κατορθοῦται ἡ ἱστοθέτησις ἢ ἡ ἀφίστωσις τῶν πλοίων.

ἱστοθέτησις, *— εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἱστοθετεῖν, ἡ τοποθέτησις τῶν ἱστῶν εἰς τὸ πλοῖον.

— *[Ναυτ.]* Ἡ *ἱστοθέτησις* (κοιν. *ἀρμπούρισμα)* ἐκτελεῖται τῇ βοηθείᾳ *ἱστοθέτιδος* εἴτε *ἀμειβόντων* εἴτε *συγκυπτῶν.* Ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τῆς

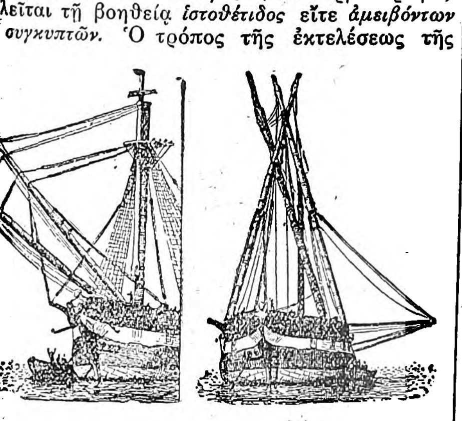

Ἱστοθέτησις.

ἐργασίας ταύτης, ἀποτελῶν «μέγαν χειρισμόν», δείκνυται εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας, ὧν ἡ μὲν ἀριστερὰ εἰκονίζει ἱστοθέτησιν στήλης προβόλου, ἡ δὲ δεξιὰ τοιαύτην στήλης ὀρθίου ἱστοῦ. Σ Ε. Λ.

ἱστοθετικός, *—ή, —όν.* Πᾶν τὸ χρησιμεῦον εἰς τὴν ἱστοθέτησιν, τὰ μηχανικὰ μέσα δι' ὧν ἐπιτελεῖται ἡ ἱστοθέτησις: «ἱστοθετικὸς γέρανος», «ἱστοθετικὴ μηχανή», «ἱστοθετικὸν κάτεργον» || τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἄρσιν βαρῶν πάσης φύσεως σύσκευα, ὡς *βαροῦλκα, ἐργάται, πολύσπαστα, σύσπαστα* κτλ.

ἱστοθέτις (ἡ), *—ιδος* (κοινῶς *μαλτσίνα).* Ἡ δι' ἧς ἐκτελεῖται ἡ ἱστοθέτησις τῶν πλοίων μηχανή, ἀπαραίτητον βοήθημα παντὸς ναυστάθμου, ναυπηγείου ἢ συνεργείου μεγάλου λιμένος, δυναμένη δὲ νὰ ᾖ εἴτε *πλωτὴ* εἴτε *μόνιμος.* Καὶ ἡ μὲν πλωτὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο συγκλινόντων ἰσχυρῶν *συγκυπτῶν* ἢ *ἀμειβόντων,* φέρεται ἐπὶ μεγάλης σχεδίας, ἢ ἀπὸ παλαιοῦ πλοίου, ὅπερ περιπεσὸν εἰς ἀχρηστίαν ὡς πλοῖον χρησιμοποιεῖται πλέον ὡς «ἱστοθετικὸν κάτεργον»· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ ἀμείβοντες συνδέονται κατὰ τὴν κορυφήν των

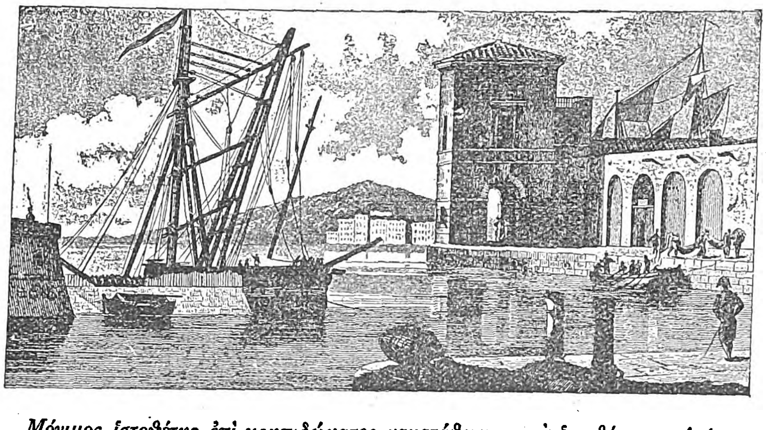

Μόνιμος ἱστοθέτης ἐπὶ κρηπιδώματος ναυστάθμου, καὶ ἱστοθέτησις πλοίου παραβεβλημένου πρὸς τοῦτο.

διὰ σιδηροῦ μεγάλου στηλοκράνου χρησιμεύοντος ὡς θήκης ὁμοαξόνων χυτοσιδηρῶν καρύων, δι' ὧν διείρονται ἁλύσεις ἢ συρμανόσχοινον τοῦ πολυσπάστου, δι' οὗ ἐπαίρεται ἡ πρὸς ἱστοθέτησιν στήλη· στηρίζονται δὲ οἱ πόδες τῆς τοιαύτης ἱστοθέτιδος ὑποκάτωθεν μὲν δι' ἐμβάθρων ἐστερεωμένων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ κατέργου, ὁριζοντίως πρὸς ἀλλήλους διὰ διαδοκίδων, πλαγίως δὲ διὰ παρατόνων ἢ καὶ δι' ἀντηρίδων (βελόνια). Ἡ πλωτὴ σχεδία παρέχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι δύναται νὰ παραβάλῃ πρὸς τὸ πλοῖον, εἰς ὃ ἡ ἱστοθέτησις. Ἡ δὲ μόνιμος εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς πλωτῆς κατασκευῆς, πλὴν τῆς διαφορᾶς ὅτι εἶναι μονίμως ἐγκατεστημένη εἰς τὸ χεῖλος κρηπιδώματος, πρὸς ὃ δέον νὰ πλευρίζῃ τὸ πρὸς ἱστοθέτησιν πλοῖον. Πάντως, αἱ τοιαῦται ἱστοθέτιδες εἶναι ἐφωδιασμέναι δι' ἰσχυρῶν ἐργατῶν, ἀτμηλάτων ἢ χειροκινήτων, τοποθετουμένων ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ κρηπιδώματος ἢ τοῦ καταστρώματος τοῦ κατέργου. Αἱ ἱστοθέτιδες τῶν συγχρόνων ναυπηγείων ἢ ναυστάθμων εἶναι *γέρανοι* μεγάλης ἀντοχῆς, ὑδραυλικοί, ἠλεκτροκίνητοι ἢ ἀτμήλατοι. Αἱ ἱστοθέτιδες χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ τὴν ἐπιβίβασιν ἢ ἀποβίβασιν μεγάλων βαρῶν, λ. χ. πυροβόλων τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

ἱστοθετῶ (*—έω*) (κοιν. *ἀρμπορίζω τὸ καράβι*)· τοποθετῶ τοὺς ἱστοὺς τοῦ πλοίου διὰ τῶν καταλλήλων μηχανημάτων.

ἱστοκαλλιέργεια (ἡ) *[Ἰατρ.].* Μέθοδος δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ καλλιέργεια τῶν ἱστῶν ἐντὸς καταλλήλων θρεπτικῶν ὑγρῶν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης κατωρθώθη μέχρι σήμερον ἡ λύσις σπουδαίων βιολογικῶν ζητημάτων, ἀφορώντων τὴν ὑφὴν τῶν κυττάρων, τὴν πυρηνοκινησίαν, τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης, τὴν παραγωγὴν τοῦ αἵματος, τὴν σπερματογένεσιν, τὴν ἐπούλωσιν τῶν ἱστῶν, τὸν τρόπον τῆς μολύνσεως, τὴν ἀνοσίαν ἔξω τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἱστῶν εἰσέδυσεν ὡσαύτως εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τοῦ γήρατος τῶν κυττάρων, καθὼς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὄγκων τῶν κυττάρων ἔξω τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὡς ὅρος ἀντικατέστησε τὸν ὑπὸ τοῦ Roux καθιερωθέντα: *ἐκμόσχευσις.* Γ. Φ. Κ.

ἱστοκεραία (ἡ) *[Ναυτ.].* Ἡ κατὰ Παλάσκαν (Λεξ. Γαλλ. Ἑλλ. ναυτ. ὅρων, λέξ. éspars) ἀπόδοσις τοῦ κοινοῦ ὅρου *ἀντενοκάταρτο,* τοῦ γαλλ. matereau καὶ τοῦ ἀγγλ. spar: «ἀκατέργαστον στέλεχος, εὐθυτενὲς ἐλάτινον, ἐξ οὗ στηλίδια ποιοῦσιν ἐν δέοντι ἢ δοράτια· ἔχει δὲ μῆκος 25 ἕως 60 ποδῶν». Τηρεῖται δὲ ἐν ἀποθέσει ἐν τῷ πλοίῳ, προσδενόμενον στερρῶς εἰς τὰ δρύφακτα κατὰ μῆκος τῶν ὑδρορροῶν (κοιν. *μουράδα),* πρὸς κατασκευήν, ἐν ἀνάγκῃ, κεραιῶν ἢ ἐπιστηλίων. Παρὰ Πολυβίῳ ὀνομάζεται *σφηκίσκος.* Σ. Ε. Λ.

ἱστολογία (ἡ). Κλάδος τῆς Ἀνατομικῆς πραγματευόμενος περὶ τῶν ἱστῶν καὶ ἐν γένει περὶ τῆς λεπτῆς ὑφῆς τῶν διαφόρων ὀργάνων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων. Ἡ ἱστολογία καλεῖται καὶ *λεπτὴ ἀνατομικὴ* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *ἁδρὰν ἀνατομικὴν* ἢ καὶ *μικροσκοπικὴν ἀνατομικήν.*

Ὁ Γαληνὸς διακρίνει τὰ ὅμοια τῶν ἀνομοίων μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Τῇ χρήσει τοῦ μικροσκοπίου καὶ διὰ διινίσεων ὁ διάσημος ἀνατόμος Malpighi (1624—1694) προήγαγε σημαντικῶς τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς τῶν ὀργάνων. Ἱδρυτὴς τῆς Ἱστολογίας εἶναι ὁ Γάλλος ἀνατόμος Xavier Bichat (τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ ἀρχὸς ΙΘ' αἰῶνος), ὅστις ἐδημιούργησε τὴν ἐπιστήμην τῶν ὁμοιομόρφων μορίων τοῦ σώματος, ἅτινα ἐμελέτησε διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ὀνομάσας ταῦτα *ἱστούς.* Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Schwayn (Γερμανὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Liège, 1810—1882) ἀνεκάλυψε τὰ κύτταρα καὶ τὰς μεσοκυτταρίους οὐσίας, ἐξέφερε δὲ τὴν κλασσικὴν καταστᾶσαν κυτταρικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ὁλόκληρος ὁ ὀργανισμὸς ἀποτελεῖται ἐκ κυττάρων. Αἱ μετὰ τὸν Bichat καὶ Schwayn μέχρι σήμερον ἐπιτελεσθεῖσαι πρόοδοι τῆς ἱστολογίας συνίστανται ὄχι μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ὑφῆς τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διάταξιν τῶν κυττάρων καὶ ἱστῶν, εἰς τὴν σύστασιν καὶ τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, τὴν διάπλασιν, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὰς παθολογικὰς ἀντιδράσεις αὐτῶν, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσαν τὰ μέγιστα αἱ τεχνικαὶ μέθοδοι, κυρίως ἡ ἐκτέλεσις τομῶν τῶν ὀργάνων διὰ τοῦ μικροτόμου καὶ αἱ κατάλληλοι χρώσεις αὐτῶν.

Ἡ ἱστολογία ἀποτελεῖ ἕνα τῶν σπουδαιοτάτων κλάδων τῶν βιολογικῶν ἐπιστημῶν, διότι ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ὑφῆς τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν οὔτε τὴν λειτουργίαν αὐτῶν οὔτε καὶ τὰς συνεπείᾳ αἰτίου τινὸς βλάβας αὐτῶν (*παθολογικὴ ἀνατομική),* οὔτε καὶ τὸν τρόπον τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματος (*ἐμβρυολογία*). Διασημότατοι ἱστολόγοι, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, ὑπῆρξαν ὡσαύτως οἱ Köllicker, Remak, Schulze ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Ranvier καὶ Robin ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Ramon-y-Cajal ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ὁ Golgi ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ πανεπιστημίῳ ἱδρύθη ἐπισήμως ἕδρα ἱστολογίας τὸ ἔτος 1915. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

ἱστολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱστολογίαν: «ἱστολογικαὶ παρατηρήσεις». —Ἐπίρρ. *ἱστολογικῶς.*

ἱστολυσία (ἡ). Ἡ διὰ διαφόρων μέσων διάσπασις καὶ διαλυτοποίησις ὀργανικῶν ἱστῶν.

ἱστολυτικός, *—ή, —όν*· ὁ προκαλῶν, ὁ ἐπιφέρων λύσιν τῶν ἱστῶν, ἀποσύνθεσιν τῶν ὀργανικῶν ἱστῶν.

ἱστόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.].* Τάξις τῶν πρωτεϊνῶν. Εἶναι εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ, καθιζάνονται δὲ εἰς οὐδέτερον ἀλκαλικὸν ἢ ὄξινον διάλυμα διὰ μικρᾶς προσθήκης ἁλάτων. Περιέχουν θεῖον καὶ σημαντικὴν ποσότητα ἀργινίνης καὶ λυσίνης. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰ αἱμοσφαίρια καὶ τὰ σπερματοζῳάρια ἡνωμέναι μετὰ νουκλεϊνικῶν ὀξέων. Σ. Γ.

ἱστοπέδη (ἡ) (κοιν. *τρῦπα τοῦ καταρτιοῦ*) *[Ναυτ.].* Κυλινδρικὴ διάτρησις τοῦ καταστρώματος, δι' ἧς

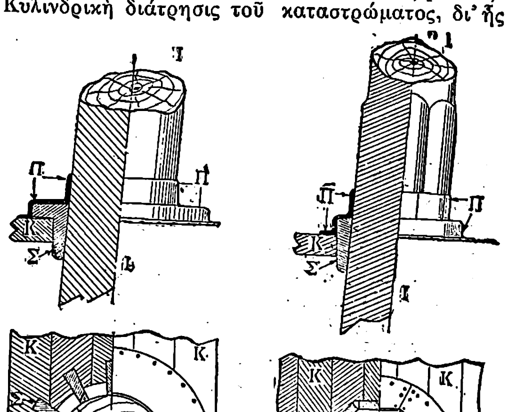

Ἱστοπέδη (ἀριστερᾷ, μεγάλου ἱστιοφόρου κυλινδρική· δεξιᾷ, μικροῦ ἱστιοφόρου πολυεδρική).

[Ι=ἱστός.—Κ=ἐπιγκενίδες καταστρώματος.—Ζ=Σφῆνες ἰσοσταθμικαὶ τῆς στήλης τοῦ ἱστοῦ.—Π=ἐπικάλυμμα ἐκ βύρσης ἢ ἐξ ὀθόνης βεβαμμένης.]

διῆλθε, κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς στήλης τοῦ ἱστοῦ, τὸ ὑπὸ τὸ κατάστρωμα τμῆμα αὐτῆς. Ἀνοι-

Digitized by Google

γομένη μεταξὺ ζυγῶν καὶ μεσοζύγων στερεοῖ καὶ αὕτη τὴν στήλην κατὰ τῶν ταλαντώσεων τῇ βοηθείᾳ σφηνῶν εἰσαγομένων μεταξὺ ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἱστοπέδης καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας στήλης, ἐπικαλυπτομένων δὲ ἄνωθεν διὰ σκυτίνου κατασκευάσματος ὀνομαζομένου *ὑποδήματος* καὶ καθιστῶντος τὴν ὅλην συναρμογὴν ὑδατοστεγῆ. Διὰ τὸν *πρόβολον* χρησιμεύει ὡς *ἱστοπέδη* ἡ *κοίτη* αὐτοῦ, κατασκευαζομένη ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς *στείρας*, τῆς *ρινωτηρίας*, τῶν *παραστατῶν* καὶ τοῦ *περιτοναίου*, καμπτομένη ἐπίτηδες πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ προβόλου, δι' ὃ αὕτη λόγῳ τῆς μεγάλης τοῦ προβόλου κλίσεως ἔχει σχῆμα ἐλλειψοειδές. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται ἡ *πτέρνα* καὶ ἡ *ὑποπτερνὶς* πρὸς τὴν *ἱστοπέδην*. Σ. Ε. Λ.

ἱστόρημα (τό)· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἱστορεῖ τις, διηγεῖται, διήγημα, ἱστορία: «κομψὸν —, χαρίεν ἱστόρημα».

ἱστορία (ἡ)· γνῶσις εἴτε ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ἐμπειρίας εἴτε ἐξ ἀκοῆς παρ' ἄλλων, μάθησις: «καὶ γὰρ εὖ πρᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε καὶ μεγάλα ὠφελήσεσθε πρὸς ἱστορίαν τῶν κοινῶν» πρὸς γνῶσιν τῶν κοινῶν (*Δημοσθ.* Στεφ. 141), «ἡ περὶ φύσεως ἱστορία» καὶ «αἱ περὶ τῶν ζῴων ἱστορίαι» ἡ γνῶσις τὴν ὁποίαν ἀποκομίζομεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ζῴων κτλ. (*'Αριστοτελ.*), ὁμοίως: «ἡ ἱστορία τῶν φυτῶν»· || ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Πυθαγόρου σημαίνει τὴν γεωμετρίαν· || ἀφήγησις, διήγησις, ἐξιστόρησις, γραπτὴ ἢ προφορικὴ ἔκθεσις γεγονότων, ἤδη ἀπὸ τοῦ 'Αριστοτέλους: «ἱστορία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, —τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, — τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως κτλ.»· || ἡ περὶ τὴν ἔρευναν καὶ ἔκθεσιν τῶν γεγονότων σπουδή, ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη: «καταγίνεται εἰδικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν», «ὁ 'Ηρόδοτος καλεῖται πατὴρ τῆς ἱστορίας» || · περιληπτικῶς, αὐταὶ αὗται αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας πορίζεταί τις εἴτε ἐξ αὐτοψίας εἴτε ἐξ ἀναγνώστως, τὰ ἱστορήματα, τὰ γεγονότα, καθόλου τὸ ἐξηκριβωμένον παρελθόν: «διδάγματα ἐκ τῆς ἱστορίας», «ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων εἶναι σταθερὸν καὶ μόνιμον»· || ἐν τῇ σχολικῇ γλώσσῃ, τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας: «σήμερον ἔχομεν ἱστορίαν», «ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας»· || τὸ βιβλίον τῆς ἱστορίας: «ἔχασα τὴν ἱστορίαν μου», «δῶσ' μου τὴν ἱστορία σου νὰ διαβάσω»· || γεγονός τι, συνήθως ἐνοχλητικὸν ἢ παράδοξον: «μοῦ δημιουργεῖ καθ' ἑκάστην ἱστορίες», «αὐτὸ πάλι εἶναι ἄλλη ἱστορία», «τὸ ξέρω, αὐτὸ εἶναι παλαιὰ ἱστορία»· || «εἶδα ἕνα ὄνειρο ποῦ εἶναι ὁλόκληρη ἱστορία» δηλαδὴ μακρόν· || «ἱερὰ ἱστορία» ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας καὶ καθόλου θρησκευτικῶν πραγμάτων· || «ἑλληνική—, γαλλική —, εὐρωπαϊκὴ ἱστορία» ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν, τῶν γαλλικῶν, τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων· || «φυσικὴ ἱστορία» γνῶσις, μάθησις τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως· || «ἱστορία τῆς φιλοσοφίας» ἱστορία τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν δογμάτων· || μεσαιων. ζωγραφία, εἰκών: «καὶ ἐν τῷ κοινῷ οἴκῳ χιλίους σταυρούς.... καὶ ἱστορίας πτηνῶν καὶ ἑρπετῶν καὶ βλαστημάτων παντοδαπῶν» (*Δουκάγγ.*) «πάντα ταῦτα χρώμασι καὶ ἱστορίαις». Β Φ

—[ΕΓΚΥΚΛ.] ***'Ο ὅρος.*** 'Η λέξις *ἱστορία* παράγεται ἐκ τῆς *ἵστωρ*, ὅπερ σημαίνει τὸν εἰδότα, τὸν γνώστην, καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ *εἰδέναι* ἐκ τῆς ρίζης *εἰδ*, *Fιδ*, λατ. *vid*, ἡ ὁποία σημαίνει ὁρᾶν, ἤτοι νοεῖν (λατ. video=ὁρῶ, σανσκρ. veda=σοφός, vedas=ἱερὸν βιβλίον). Κατ' ἀρχὰς τὸ ρῆμα *ἱστορεῖν* ἐσήμαινε γενικῶς ἐξετάζειν, μανθάνειν, ἀργότερον ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἀφηγεῖσθαι, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς δὲ χρόνους περιέπεσεν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπεικονίζειν, ζωγραφίζειν, ἐπειδὴ ἡ ζωγραφία παρίστανε κυρίως ἱστορικὰ ἀντικείμενα. 'Εν τῇ εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ αὐτῆς ἱστορία εἶναι ἡ συστηματικὴ ἔκθεσις παντὸς εἴδους συμβάντων τελεσθέντων εἰς τὸ παρελθόν. Οὕτως ἐννοουμένη ἡ ἱστορία περιλαμβάνει τὸ παρελθὸν ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ὄντων, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς τὸ αἰσθητὸν σύμπαν. Συνήθως ὅμως, ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἱστορίας, ἐννοοῦμεν μόνον «τὴν εἰκόνα παντὸς ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος» (*Ρενάν*).

'Ο πρῶτος, ὁ ὁποῖος κατ' οὐσίαν ἔδωκε τὸν ὁρισμὸν τῆς ἱστορίας ὡς ἐπιστήμης τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ 'Ηρόδοτος, ὅστις συνέγραψε τὴν «'Ιστορίης ἀπόδειξιν» «ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωυμαστὰ τὰ μὲν Ἕλλησι τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα ἀκλεᾶ γένηται». 'Εν εἰδικῇ ὅμως ἐπιστημονικῇ ἐννοίᾳ μετεχειρίσθη τὴν λέξιν *ἱστορία* ὁ 'Αριστοτέλης κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ποίησιν*, ὡς ὅρον ἠκριβωμένον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, θεωρουμένου τοῦ ἀνθρώπου ὄχι ὡς ὄντος φυσικοῦ, ἀλλ' ὡς ὄντος λογικοῦ καὶ ἠθικῶς ἐλευθέρου Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἱστορία ἐκθέτει «πάντα ὅσα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου πράττονται ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ συνειδήσεως καὶ λογικῆς ἐνεργείας καὶ μετὰ βουλήσεως ἐλευθέρας, ὧν τὸ σύνολον καλεῖται *ἀνθρώπινος βίος*, καὶ ἀποτελεῖ κόσμον ἠθικὸν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργούμενον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν φυσικὸν κόσμον» (*Καρολίδης*). Ἔκτοτε, ὑπὸ τοῦ 'Αριστοτέλους, ἡ λέξις *ἱστορία* καθιερώθη ὡς ὅρος ἐπιστημονικός, συχνὰ δὲ μετεχειρίσθησαν αὐτὸν οἱ μεγάλοι ἱστοριογράφοι τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ἔπειτα τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων, ὁ Πολύβιος, ὁ Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεύς, ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Πλούταρχος, ἐπίσης καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἱστορικοὶ Τίτος Λίβιος καὶ Τάκιτος. Ἔκτοτε ἐπλάσθησαν καὶ νέοι ὅροι πρὸς δήλωσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἱστορίας, *καθολικὴ* ἢ *κοινὴ ἱστορία*, *κατὰ μέρος ἱστορία*, *ἐθνικὴ ἱστορία* (ἱστορία ἑνὸς ἔθνους ἢ λαοῦ), *πεζὴ ἱστορία*, *ποιητικὴ ἱστορία* (ὄχι ἡ ποίησις, ἀλλ' ἱστορία γραμμένη εἰς στίχους), *γεωγραφικὴ ἱστορία* (περίπου ἡ λεγομένη σήμερον ἱστορικὴ γεωγραφία), *ἀρχαιολογουμένη ἱστορία* (ἢ *ἀρχαιολογία* ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας).

Οὕτως ἡ λέξις *ἱστορία* ἔχει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γενικῶς τρεῖς σημασίας: α) τὴν ἀρχικὴν γενικὴν σημασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν σημαίνει τὴν γνῶσιν καθόλου, τὴν σοφίαν («Φυσικὴ 'Ιστορία» *Πλίνιος*. β) τὴν ἐκ ταύτης κατόπιν διαμορφωθεῖσαν σημασίαν τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, γ) τὴν ἀντικειμενικὴν σημασίαν, ἤτοι τὴν σημασίαν αὐτῶν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων («κλέα ἀνδρῶν» Ὅμηρος, res gestae Λατῖνοι, faits et gestes μεσαίων).

'Η ἱστορικὴ ἀντίληψις. Εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἡ ἱστορία διῆλθε μίαν πρωτόγονον περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν περιωρίζετο ἁπλῶς εἰς τὴν ξηρὰν ἔκθεσιν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐξύμνουν τὸν κυρίαρχον ἑκάστης κοινωνίας ἢ ἔθνους καὶ εἰς τὴν ποιητικὴν ἀνάπτυξιν γεγονότων εἴτε καὶ μύθων, οἱ ὁποῖοι ψάλλουν τὰ «κλέα ἀνδρῶν τε θεῶν τε». 'Η πρωτόγονος αὕτη ἱστορία παρουσιάζεται εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἀναγραφῶν, εἶναι δὲ τότε: κατάλογοι δυναστῶν καὶ ἱερέων τῶν μεγάλων ἀνατολικῶν λαῶν, γενεαλογίαι ἰσχυρῶν οἴκων, μυθώδεις διηγήσεις περὶ οἰκιστῶν πόλεων, κλπ., εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ποιήσεων, ὕμνων ἱερῶν, πρὸ παντὸς ἐπικῶν ποιημάτων, ὅπως εἶναι τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα, αἱ σάγαι τῆς Βορείας Εὐρώπης, καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ ἐπικὰ ἱπποτικὰ ᾄσματα. Πάντα τὰ ἔργα ταῦτα συνετίθεντο πρὸς σκοπὸν πρακτικὸν καὶ χάριν συμφέροντος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ οὐδὲν κοινὸν ἔχουν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην, ὁποίαν σήμερον ἀντιλαμβανόμεθα αὐτήν, διότι λείπει ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ καθολικὸν καὶ τὸ κριτικὸν πνεῦμα. Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ὑπερέβησαν τὴν πρωτόγονον ταύτην περίοδον τῆς ἱστορίας καὶ κατέστησαν τὴν ἀναγραφὴν πράξεων εἴτε ἁπλῆν ἀφήγησιν τοῦ παρελθόντος ἱστορικὸν λογοτεχνικὸν εἶδος. Οὕτως ἐμφανίζεται ἡ *ἀφηγηματικὴ ἱστορία*, τὴν ὁποίαν ἤρχισε πρώτη ἡ λογογραφία τῶν 'Ιώνων (πρὸ τοῦ 500 π. Χ.), ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία. Οἱ Ἴωνες λογογράφοι ἀφηγήθησαν τὰς κτίσεις πόλεων ἢ γενεαλογίας. 'Ιδίως ὅμως τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος τῆς ἱστορίας ἀνεφάνη ἐν πλήρει ἀναπτύξει τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, περὶ τὸ 440 π. Χ., μὲ τὸν *'Ηρόδοτον*, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος, τῶν αἰσθημάτων του, καὶ διὰ τῆς θελκτικῆς ἀφηγήσεώς του ἔργον συνεχὲς καὶ ἐξαίσιον, θησαυρὸν ἀνεκτίμητον. 'Αλλ' ὅσον καὶ ἂν ἦτο ὡραία ἡ σύνθεσις τοῦ 'Ηροδότου δὲν ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βαθείας φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 460—400 π. Χ.) καὶ τῆς ὁποίας λαμπρότατος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Θουκυδίδης. Μὲ ἀσφάλειαν καὶ τόλμην κρίσεως, μὲ ὕφος συνεσφιγμένον καὶ ἀξιωματικὸν διαρρηγνύει πρῶτος τοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἥνωνον τὴν ἱστορίαν μὲ τὴν ἐποποιίαν καὶ ἐκβάλλει ἐκ τῆς ἱστορίας πᾶν μυθῶδες καὶ ὑπερφυσικὸν στοιχεῖον, ἐξυψούμενος ὄχι μόνον ὡς ὁ ἀληθὴς ἱεροφάντης τῆς ὑγιοῦς ἱστορικῆς ἀντιλήψεως, ἀλλὰ καὶ ὡς «ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος τοῦ κόσμου πολιτικὸς ἱστοριογράφος» (*Καρολίδης*). 'Ο Θουκυδίδης δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκθέτῃ ἁπλῶς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀναζητεῖ τὰ αἴτια τῶν γεγονότων, ἑρμηνεύων αὐτὰ μὲ τὴν δύναμιν καθολικοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

'Απὸ τὴν εὐάρεστον διήγησιν τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα παρατάσσονται μὲ ἁπλῆν ἐξωτερικὴν ἑνότητα, προερχομένην ἐκ τῆς χρονικῆς καὶ τοπικῆς συναφείας, ἐπιζητεῖται ἤδη ἡ παράστασις καὶ ἑρμηνεία αὐτῶν, μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα αὐτῶν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν φυσικὴν καὶ λογικὴν σχέσιν τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων ἐκδηλώσεις εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ γεγονότα. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ βαθυτέρου τούτου σκοποῦ δὲν πρέπει νὰ ἐκτίθενται μόνον τὰ ἐξωτερικὰ πολιτικὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ αἱ ποικίλαι ἐσωτερικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν λαῶν. Θαυμαστὸν δὲ ὑπόδειγμα τῆς τοιαύτης ἐν καθολικῷ φιλοσοφικῷ πνεύματι ἱστορίας δίδει ὁ *Πολύβιος* (μέσα τοῦ Β' αἰῶνος, περὶ τὸ 140 π. Χ.). 'Η γεωγραφία, οἱ θεσμοὶ τῶν κρατῶν, οἱ νόμοι καὶ τὰ ἤθη, ἡ στρατιωτική, ἡ θρησκευτικὴ καὶ οἰκονομικὴ διοργάνωσις δὲν εἶναι θέματα ἐπεισοδιακά, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ὕλη τῆς ἐρεύνης τοῦ Πολυβίου, ὁ ὁποῖος οὕτως ἄγεται εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζεται πρὸς τὸν σκοπόν του μνημεῖα ἐπιγραφικὰ καὶ ἄλλα, ὡς συνθήκας, ψηφίσματα, δημόσια ἔγγραφα. Καὶ οὕτως ἡ «Πραγματικὴ ἱστορία» τοῦ Πολυβίου, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἀσχολίας αὐτῆς περὶ τὰ πολιτικὰ (τὰ πράγματα), πλησιάζει πρὸς τὴν σημερινὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης. 'Υπὸ ὑψηλοτέραν δ' ἔννοιαν ἡ ἀντίληψις τοῦ Πολυβίου περὶ συνοχῆς τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ περὶ ἐπιδράσεως τῶν λαῶν πρὸς ἀλλήλους δίδει εἰς τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον ἀξίαν πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας.

Εἰς τὴν μίμησιν τῶν τριῶν τούτων 'Ελλήνων ἱστορικῶν, τοῦ 'Ηροδότου, τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Πολυβίου, ἐβάδισαν οἱ ἱστορικοὶ ὅλων τῶν αἰώνων. Ἄλλοι ἐζήτησαν νὰ θέλξουν τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς ἀφηγήσεως πράξεων σπουδαίων καὶ ποικίλων, ὡς ὁ Ξενοφῶν, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ· ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν τὸν Θουκυδίδην καὶ τὸν Πολύβιον, ὡς ὁ Πλούταρχος, ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Τάκιτος, ζητοῦντες κυρίως ν' ἀντλήσουν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν διδάγματα ἠθικὰ καὶ πατριωτικά. 'Επειδὴ δὲ ὁ ἱστορικὸς σκοπὸν ἔχει νὰ καταστῇ ἀρεστὸς καὶ νὰ διδάξῃ ἢ καὶ ἀμφότερα νὰ κατορθώσῃ, διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία αὕτη ἔχει χαρακτῆρα κυρίως λογοτεχνικόν. 'Ο τρόπος οὗτος τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας, ὁ λογοτεχνικός, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπε καὶ ὁ Λουκιανός, συντάσσων τὸ πονημάτιον αὐτοῦ «Περὶ τοῦ πῶς δεῖ συγγράφειν ἱστορίαν», εἶναι βεβαίως πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ἁπλῆν ἀναγραφὴν τῶν γεγονότων. 'Εξηκολούθησε δὲ ἡ ἱστορία καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, ἀκόμη καὶ μετ' αὐτόν, ἕως τὰ πρόθυρα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, νὰ βαδίζῃ εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὁδὸν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ὅλως μονότονον, ὁ ὁποῖος ἀπεξήρανε πᾶσαν ἰκμάδα πνευματικῆς ζωῆς καὶ πρωτοτυπίας, ἕνεκα τῆς δουλικῆς μιμήσεως. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθησε μὲν καὶ ἡ μετὰ τέχνης ἀφήγησις, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, παρὰ ταύτην ὅμως ἔλαβον μεγάλην ἐπίδοσιν τὰ λεγόμενα *χρονικὰ* (=τὰ ἐν χρόνῳ ὡρισμένῳ γενόμενα, λατ. annales) ἢ *χρονογραφία* (ἀνάλογα πρὸς τὰς «διηγήσεις ἡμερῶν» ἢ «μνημόσυνα ἡμερῶν» τῶν 'Εβραίων, τὰς «βασιλείους ἐφημερίδας» τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων καὶ τὰ diurna τῶν Ρωμαίων). 'Η χρονογραφία ἀνεπτύχθη κυρίως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, παραλλήλως πρὸς τὴν καθ' αὐτὸ ἱστορίαν. 'Η ὕλη τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν (οἱ ὁποῖοι ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ διάγραμμα ἔχουν πρότυπα τοὺς μεγάλους Ἕλληνας ἱστορικούς) περιλαμβάνει περιωρισμένην περίοδον τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, συνήθως τοὺς χρόνους τοῦ συγγραφέως ἢ καὶ ὀλίγον προγενεστέρους. Τοὐναντίον ὁ χρονογράφος λαμβάνει ὡς θέμα τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν «ἀπὸ κτίσεως κόσμου», ἕως τοὺς χρόνους αὐτοῦ καὶ πραγματεύεται τὸ ἀπέραντον θέμα κατὰ ξηρὰν ἀναγραφὴν τῶν γεγονότων, χωρὶς οὐδεμίαν λογοτεχνικὴν ἐπιβολὴν καὶ εἰς γλῶσσαν λαϊκήν, ἀναφέρει δὲ ὅσα κάμνουν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κοινὸν λαόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κύκλος τῶν ἀναγνωστῶν του. 'Η ἐπίδρασις τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορικὴν φιλολογίαν ὑπῆρξε κολοσσιαία καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας ἐδέσμευσε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἱστορίας. 'Ο θρησκευτικὸς καὶ δημώδης χρωματισμὸς τῶν Βυζαντινῶν χρονογραφιῶν συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διαδοθῇ τὸ λογοτεχνικὸν τοῦτο εἶδος εὐρύτατα εἰς τὴν λατινικὴν Δύσιν, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς σλαυικοὺς καὶ ἀνατολικοὺς λαούς, τοὺς Βουλγάρους, Σέρβους, Ρώσους, Σύρους, Ἄραβας, 'Αρμενίους, Γεωργιανούς. 'Η βυζαντινὴ χρονογραφία εἶναι κατ' οὐσίαν *παγκόσμιος ἱστορία*. 'Ακόμη στενότερον συνδέονται μὲ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι, τῶν ὁποίων κάλλιστον ὑπόδειγμα ἔδωκεν ὁ *Εὐσέβιος* καὶ αἱ ὁποῖαι διετήρησαν τὴν παράδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παγκοσμίου ἱστορίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ὑπὸ ἔντονον πνεῦμα χριστιανικόν. 'Αλλ' ὁ Εὐσέβιος καὶ κατὰ τοῦτον οἱ Χριστιανοὶ χρονογράφοι τοῦ Βυζαντίου ἐδημιούργησαν καὶ νέαν μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας συνάπτουν τὴν κατὰ τοὺς Ἕλληνας παγκόσμιον ἱστορίαν καὶ ἰδίως τὴν βυζαντινήν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κέντρον, μὲ τὰς κοσμοϊστορικὰς παραδόσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ αὐτὴ ἡ ξηρὰ χρονογραφία λαμβάνει χαρακτῆρα περισσότερον θετικόν, ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν χρονογραφίαν τῆς Δύσεως, ὅπου ἡ ἱστορία ἔγινε μία καλογηρικὴ διατύπωσις τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

'Επὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἕως σχεδὸν τὸν ΙΗ' αἰῶνα, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἐπεκράτησε διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς καλογηρικῆς ἐκπαιδεύσεως ὁ τρόπος οὗτος καὶ παρέβλεψε τὴν ἀνάπτυξιν. Καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς 'Αναγεννήσεως, ὅπως εἰς πάντα τὰ ἄλλα ζητήματα, ἔλαβον κατ' εὐθεῖαν ὑποδείγματα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ἱστορία ἦτο εἶδος λογοτεχνικόν, ἔχον σκοπὸν εἴτε διδακτικὸν εἴτε ἀπολογητικόν, κατ' ἀκολουθίαν δυσκόλως δυνάμενον νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῆς ἱστορίας.

'Η ἀφηγηματικὴ ἱστορία, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ τύπος πάσης ἱστορίας καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν χρόνους, ὑποπίπτει εἰς δι-

Digitized by Google

πλοῦν σφάλμα. Πρῶτον, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀρέσκῃ, ἀσχολεῖται μόνον μὲ τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ σπουδαῖα πρόσωπα καὶ μὲ τὰ θορυβώδη γεγονότα, καὶ δὴ τοὺς πολέμους, τὰς ἐπαναστάσεις κλπ., διότι εἰς τὰς ἀφηγήσεις ταύτας ὑπάρχουν πλούσιαι περιπέτειαι καὶ ὕλη πρὸς λογοτεχνικὴν ἢ ῥητορικὴν ἐπεξεργασίαν. Ἔπειτα, ἐπειδὴ θέλει νὰ διδάξῃ, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀμερόληπτος· ἐξαίρει τὰ γεγονότα τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν σκοπόν, παρατρέχει ὅσα εἶναι ἀντίθετα. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τὸ βλέπομεν εἰς τὰς βιογραφίας, εἰς τὰς ἐθνικὰς ἱστορίας, καὶ ἰδίως εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκκλησιαστικάς, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον, ἅγιον Αὐγουστῖνον, ἔγιναν πολυπληθεῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ εὗρον τὸ κάλλιστον ὑπόδειγμα εἰς τὸν Βοσσουέτον, τὸν μέγαν Γάλλο ἐκκλησιαστικὸν ῥήτορα τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἐκτίθενται καὶ ἑρμηνεύονται κατ' αὐθαίρετον τρόπον, μὲ μόνον τὸν σκοπὸν νὰ φανῶσιν ὅλα ὡς συντρέχοντα εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ τὴν βασιλείαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τούτοις ἀρχίζει καὶ κάποια τάσις πρὸς πρόοδον, ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορικῆς ἀντιλήψεως. Διότι ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἀντίληψις τῆς καθολικότητος τῆς ἱστορίας καὶ ἀντὶ τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν ἑνὸς μόνου ἀνδρός, ἢ ἑνὸς οἴκου, ἢ ἑνὸς λαοῦ, ἤρχισεν ἡ ἐξέτασις τῆς καθολικῆς ἱστορίας. Ἦτο δὲ τοῦτο μέγα βῆμα πρὸς πρόοδον, διότι ἤγαγεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν μεταβολῶν εἰς τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις καὶ τῆς ἐπ' ἀλλήλοις ἐπιδράσεως αὐτῶν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐδημιούργησε τὴν λεγομένην *ἐξελικτικήν*, ἢ *γενετικὴν πραγμάτευσιν τῆς ἱστορίας*. Τὰ γεγονότα πολιτικῆς φύσεως εἶναι εἰς ἐξάρτησιν μὲ τὰ φαινόμενα τὰ οἰκονομικά, τὰ κοινωνικά, τὰ πνευματικά, καὶ τὰ καλλιτεχνικά. Ἀπὸ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα ἐρευνηταί, ὁποῖοι ὁ Δουκάγγιος, οἱ Βενεδικτῖνοι, οἱ Ἰησουῖται μοναχοί, διὰ μεγάλων ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν δεικνύουν ὅτι ἀποκλειστικὴ μέριμνα πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ὀφείλει ν' ἀποκλείῃ κάθε ἄλλον σκοπόν. Ἀπὸ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα φιλόσοφοι, ὁποῖοι ὁ Βολταῖρος, ὁ Μοντεσκιέ, δεικνύουν ὅτι πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα ὄχι μόνον διὰ τὰ ἔκτακτα πολιτικὰ ἢ στρατιωτικὰ συμβάντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Τέλος κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα ἐπέρχεται ἐκ διαφόρων ἐπιδράσεων ἡ ἀνακαίνισις τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἱστορίας: ἡ κίνησις τῶν λεγομένων *ῥωμαντικῶν*, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν τὴν ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν τοῦ παρελθόντος, ἔφερε τοὺς ἱστορικούς, ὡς τὸν Σατωβριάν, τὸν Τιερρύ, εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ ζητοῦν διὰ τῆς μελέτης τῶν μνημείων τὰς λεπτομερείας καὶ τοὺς πρωτοτύπους χαρακτῆρας, οἱ ὁποῖοι καθιστάνουν αἰσθητοτέρας τὰς πράξεις, τὰς ἰδέας, τὰ πάθη καὶ τὰ ἤθη τῶν προγενεστέρων ἀνθρώπων. Αἱ ἀνακαλύψεις τῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἡ ἁλματικὴ πρόοδος τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐνεφύσησαν νέον πνεῦμα εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας.

Ἀρχαὶ καὶ ἔκτασις τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία σήμερον εἶναι ἐπιστήμη, διότι ἐρευνᾷ καὶ ἐκθέτει τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἐξελίξει καὶ ἐνεργείᾳ αὐτῶν ὡς κοινωνικῶν ὄντων κατὰ ἐσωτερικὴν ἑνότητα καὶ ἀλληλουχίαν, ἀναζητεῖ τὴν αἰτιώδη σχέσιν μεταξὺ αὐτῶν, καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς θεμελιωδῶν ἰδεῶν: α) Ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐλλείπουσα παρ' ἀρχαίοις ἤρχισε νὰ διαδίδηται διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπεκράτησεν ὅμως μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. β) Ἐπὶ τῆς ἰδέας ὅτι αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκονται εἰς ἐσωτερικὴν συνάφειαν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς φυσικὰς συνθήκας· καὶ γ) Ἐπὶ τῆς ἰδέας ὅτι ὡς πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας περιστάσεις συμβαίνει συνεχὴς μεταβολή. Ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν τούτων ἰδεῶν στηριζομένη ἡ ἱστορία κατευθύνει τὴν ἔρευναν αὐτῆς ὄχι μόνον εἰς τὰ ἐπιφανῆ ἱστορικὰ πρόσωπα (ὅπως ἔπραττε μέχρι πρό τινος), ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἀφανῆ λαόν, ὄχι μόνον εἰς τὰ ἔκτακτα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συνήθη γεγονότα καὶ ἤθη, εἶναι δηλαδὴ οὐ μόνον πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ ἱστορία, ἀλλὰ καὶ ἱστορία τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ ἱστορία κατεγίνετο μὲ τοὺς βασιλεῖς μόνον καὶ μὲ τοὺς πολέμους, μὲ γεγονότα ἔκτακτα, ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἄθροισμα τυχαίων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐπισυμβαίνουν αἰφνιδίως, εἴτε ἀπὸ τὴν τύχην τῶν περιστάσεων, εἴτε ἀπὸ τὰς μυστηριώδεις βουλὰς τῆς Προνοίας. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου τὸ πλαίσιον τῆς ἱστορίας ηὐρύνθη καὶ περιλαμβάνει ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὰ ἔκτακτα ταῦτα γεγονότα δὲν ἐμφανίζονται πλέον ὡς ἀπροσδόκητοι περιπέτειαι, ἀλλὰ συνδέονται μὲ σύνολον προγενεστέρων γεγονότων, τὰ ὁποῖα παρασκευάζουν καὶ ἑρμηνεύουν αὐτά. Οὕτω π. χ. αἱ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνατρέπουν τὴν πολιτικὴν εἴτε τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν μιᾶς κοινωνίας (ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἡ νεωτέρα μπολσεβικικὴ εἰς τὴν Ρωσίαν) καὶ φαίνονται, ὅτι ἐκρήγνυνται ἀπροσδοκήτως, εἶναι ἀποτελέσματα γενικῶν καὶ σημαντικῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα παρεσκευάσθησαν πολλάκις δι' αἰώνων εἰς ἐποχὰς ἐνίοτε πολὺ μακρινάς. Ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ δὲν εἶναι νὰ διαγράψῃ μόνον τὴν δραματικὴν εἰκόνα τῶν παραφορῶν τοῦ λαοῦ, τῆς ἐξεγέρσεως καὶ τῶν μαχῶν εἰς τὰς ὁδούς, τοὺς φόνους, τὰς λεηλασίας, τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσῃ ποῖα ἦσαν τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου παρήγαγον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπαναστάσεως, ὁποία ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ καὶ τῆς διοικήσεως, ὁποῖαι αἱ στενοχωρίαι εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκοντο καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαός, προσέτι ποῖος ἦτο ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῶν λαῶν, ὁποῖα τὰ ἐθνικά, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἰδεώδη κλπ. Ὁ ἱστορικὸς ἔχει ἠθικὸν μὲν πεδίον ἐρεύνης ἀπέραντον, ὑλικὸν ὅμως πεδίον ἀρκετὰ περιωρισμένον καὶ χρονικῶς καὶ τοπικῶς. Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι γνωστὴ μετὰ βεβαιότητος παρὰ ἀπὸ ἐποχὴν σχετικῶς λίαν πρόσφατον. Μακροτάτη περίοδος τῆς ὑπάρξεως τῆς γῆς δὲν εἶναι γνωστὴ παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ ζωϊκὰ καὶ φυτικὰ λείψανα καὶ ἀπὸ τὰ ὑλικὰ ἴχνη τῆς ἐπ' αὐτῆς διαβιώσεως τῶν ἀνθρώπων (ὅπλα, σκεύη, ὀστᾶ). Μετὰ τὴν βάρβαρον πρωτογενῆ κατάστασιν ἐπῆλθεν ἡ μακρὰ περίοδος τῶν μεταναστεύσεων, τῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῶν μεγάλων λαῶν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς γλώσσης καὶ τῶν μύθων, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν εἰς τὰς γλώσσας καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν νεωτέρων λαῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ ἄνθρωποι ἀφῆκαν πολλάκις ἴχνη σημαντικοῦ πολιτισμοῦ, ὁποῖον δεικνύουν τὰ εὑρήματα τῆς Μεσοποταμίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Κρήτης, τῆς Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ δὲν ἀφῆκαν οὔτε γραπτὸν μνημεῖον, οὔτε τὴν μνείαν θετικῶν γεγονότων, διὰ τοῦτο καὶ ἡ περίοδος αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἐρευνᾶται διὰ τῆς γλωσσολογίας, τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας καὶ δὴ τῆς προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας. Ἡ ἐσχάτως εἰς μέγαν βαθμὸν ἀναπτυχθεῖσα ἐπιστήμη αὕτη ἐρευνᾷ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῶν λειψάνων βίου, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν οἱ πανάρχαιοι ἄνθρωποι, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ ἐκθέσῃ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων τούτων. Ἡ ἀληθὴς ἱστορία δὲν ἀρχίζει πραγματικῶς παρὰ μόνον εἰς ἐποχὴν σχετικῶς πολὺ πρόσφατον, ὅτε οἱ ἄνθρωποι, φθάσαντες εἰς διανοητικὴν κατάστασιν προηγμένην, καθώρισαν διὰ τῆς γραφῆς, ἐπὶ τοῦ λίθου, τοῦ ξύλου, τῶν μετάλλων, ἔπειτα ἐπὶ παπύρου καὶ περγαμηνῆς, τὰ πρῶτα γεγονότα τοῦ βίου αὐτῶν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐθεώρησαν ἄξια ἀναγραφῆς: «Ἡ ἱστορία, λέγει ὁ μέγας Γερμανὸς ἱστορικὸς Ranke, ἄρχεται τὸ πρῶτον ἐκεῖ, ἔνθα τὰ μνημεῖα καθίστανται νοητὰ καὶ πρόκεινται εἰς τὴν μελέτην ἀξιόπιστοι ἀναγραφαί. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀνήκουσιν εἰς χρόνους, τῶν ὁποίων τὸ μυστήριον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν. Ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ συνηθέστατον φαινόμενον τῶν χρόνων, περὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ἀξιόπιστος παράδοσις».

Ἡ ἱστορία δὲν περιορίζεται μόνον κατὰ τὰ χρονικὰ ὅρια, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον περιωρίσθη καὶ εἰς μικρὸν μέρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀνθρώπων ἀνεπτύχθη εἰς τρία σημεῖα τῆς ὑδρογείου σφαίρας, εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, εἰς τὴν Ἀμερικήν. Οἱ τρεῖς οὗτοι κύκλοι πολιτισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἄγνωστον ἂν ἔχουν συνάφειαν μεταξὺ αὐτῶν, εἶναι: ὁ *ἰαπωνοκινεζικὸς* πολιτισμὸς τῆς κιτρίνης φυλῆς, ὁ *παλαιοαμερικανικὸς* τῆς ἐρυθρᾶς καὶ ὁ *μεσογειακός*, ἤτοι *ἑλληνορρωμαϊκὸς* πολιτισμὸς τῆς λευκῆς φυλῆς. Ὁ μεσογειακὸς πολιτισμὸς παρήχθη εἰς τὰς κοιλάδας τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Νείλου, περὶ τὰ 5.000 ἔτη π. Χ. Ἀλλ' αἱ περὶ αὐτοῦ ἱστορικαὶ πληροφορίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς διεσπασμέναι καὶ διακεκομμέναι, διὰ δὲ τὸν καθαρῶς ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἡ πραγματικὴ καὶ συνεχὴς ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 1000 π. Χ. καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων. Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος δὲν γνωρίζουν παρὰ μόνον τινὰς ἐκ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι γειτνιάζουν πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν «Ἐντὸς θάλασσαν» τὴν ἀπέραντον ἐσωτερικὴν λίμνην, περὶ τὰς ὄχθας τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ὁ πολιτισμός. Οἱ δὲ λαοὶ τῆς Βορείας Εὐρώπης, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων μερῶν τῆς ὑφηλίου δὲν εἰσῆλθον παρὰ μόνον πολὺ ἀργὰ εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνήν. Ἕκαστος λαὸς ἔκαμεν εἰς διαφόρους χρόνους τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἐμφάνισιν. Τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἡ ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 4.000 περίπου π. Χ., τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ 1000, τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ρώσων μόλις τὸν Θ′ αἰῶνα μ. Χ. κλπ. Ἡ ἱστορία τέλος περιορίζεται καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον. Πάντα τὰ συμβαίνοντα ἐν ἀνθρώποις ἢ τὰ γεγονότα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἱστορίαν ἢ δὲν εἶναι ἄξια ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀντικείμενον τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης ἀποτελοῦν μόνον ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐμπειρικὰ δεδομένα τοῦ ἱστορικοῦ ῥοῦ.

Σχέσις τῆς ἱστορίας πρὸς ἄλλας ἐπιστήμας. Ἡ ἱστορία ὡς ἐπιστήμη τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἔρχεται εἰς συνάφειαν πρὸς πλῆθος ἄλλων συγγενῶν ἐπιστημῶν, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ ἀστάθεια τῶν περὶ αὐτῆς ἰδεῶν. Ἄλλοι καταλέγουν αὐτὴν εἰς τὴν φιλολογίαν, ἄλλοι τὴν θεωροῦν ὡς φυσικὴν ἐπιστήμην, ἄλλοι τὴν θέλουν θεραπαινίδα τῆς πολιτικῆς καὶ ἄλλοι πάλιν τὴν ταυτίζουν πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν. Ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἱστορίαν ἔχουν αἱ λεγόμεναι *βοηθητικαὶ* ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς μεθοδολογικὰ ὄργανα τῆς ἱστορίας καὶ εἶναι ἀπαραίτητοι πρὸς πλήρη ἱστορικὴν γνῶσιν. Τοιαῦται ἐπιστῆμαι εἶναι ἡ γνωσιολογία, ἡ ἱστορία τῆς τέχνης, ἡ παλαιογραφία κλπ. Ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς πρὸς ἀσφαλεστέραν κατεύθυνσιν δέον νὰ ἔχῃ γνῶσιν καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἡ ἱστορία ἀνήκει εἰς τὰς λεγομένας *πνευματικὰς* ἐπιστήμας, διακρίνεται δὲ ἀπὸ τὰς *θετικὰς* ὄχι μόνον κατὰ τὴν ὕλην ἀλλὰ καὶ κατὰ τρόπον τῆς ἐπεξεργασίας. Ἀρχὰς καὶ νόμους θετικῆς ἐπιστήμης δὲν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ ἡ ἱστορία παρὰ μόνον εἰς λίαν περιωρισμένας περιστάσεις. Αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι δύνανται νὰ εἶναι βοηθητικαὶ τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν εἶναι θετικὴ ἐπιστήμη. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουν τὴν ἱστορίαν ἐκεῖναι αἱ θετικαὶ μαθήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ φυσικὸν μέρος τῆς λαογνωσίας, ἤτοι ἡ *ἀνθρωπολογία*, καθ' ὅσον θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς εἶδος τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ ἐξετάζει τὰ γνωρίσματα καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων φυλῶν· ἡ *ἀνθρωπογεωγραφία*, καθ' ὅσον ἐρευνᾷ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τὰς σχέσεις καὶ τὰς τύχας τῶν λαῶν, ὡς καὶ τὰς ἀντιδράσεις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν φυσικῶν ἐμποδίων. Ἡ λεγομένη *πολιτικὴ γεωγραφία* εἶναι ἐπιστήμη βοηθητική, ἵσταται δηλαδὴ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἱστορίαν, ὅπως καὶ ἡ *ἐθνογραφία ἢ ἐθνολογία* καὶ ἡ *λαογραφία*. Καθ' ὃν τρόπον πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ ἱστορικὸς τὰς φυσικὰς προϋποθέσεις, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κινεῖται ὁ ἄνθρωπος, οὕτω πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς γενικὰς τυπικὰς μορφὰς καὶ ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ἐρευνᾷ ἡ *ψυχολογία* καὶ εὐρύτερον ἡ *κοινωνιολογία*, ἡ ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης τὸν βίον τῶν κοινωνικῶν ὁμίλων. Συγγενῆ δὲ πεδία γνώσεως μελετοῦν ἡ *ἐθνικὴ οἰκονομία*, ἤτοι ἡ μάθησις ἡ ἐξετάζουσα τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας μιᾶς κοινωνίας, ἐπίσης ἡ *στατιστική*, ἡ *δημογραφία* (ἡ περὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν πληθυσμῶν μάθησις). Ὑψίστην δ' ὠφέλειαν παρέχει ἡ *πολιτική*, ὁποίαν πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης καθώρισε διὰ τῶν «Πολιτικῶν» αὐτοῦ, καθ' ὅσον αὕτη ἐκθέτει τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πολιτειῶν. Εἰδικωτέραν δὲ βοήθειαν θὰ λάβῃ ὁ ἱστορικὸς ἀπὸ τὰς μαθήσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι σχέσιν ἔχουν μὲ εἰδικὰ ζητήματα τοῦ βίου τῶν λαῶν· π. χ. ὅταν ἐρευνᾷ τὰς νομικὰς σχέσεις καὶ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου, ἔχει ἀνάγκην γνώσεών τινων τῆς ἐπιστήμης τοῦ *δικαίου*, καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη γίνεται φανερωτέρα προκειμένου περὶ τῆς τέχνης ἢ τῆς λογοτεχνίας, τὰ δημιουργήματα τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ χωρὶς *αἰσθητικὴν* παίδευσιν. Ἀπαραίτητον δ' εἶναι εἰς κάθε ἱστορικὸν τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα εἰς τὴν διαπραγμάτευσιν παντὸς θέματος, τὸ ὁποῖον δίδει ἡ περὶ τὴν *φιλοσοφίαν* σπουδή. Διὰ νὰ κατανοήσῃ ὁ ἱστορικὸς τὰς κυριαρχούσας ἰδέας, ἤτοι τὸ ἰδεῶδες μιᾶς ἐποχῆς ἢ μιᾶς κοινωνίας, καὶ εἰς στενότερον κύκλον, διὰ νὰ κατανοήσῃ τὰ ἐπιστημονικὰ συστήματα καὶ τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς κατευθύνσεις, τὰ δόγματα τῶν θρησκειῶν, ἀκόμη τὰ ἰδεώδη τῆς τέχνης, τῆς ποιήσεως, ἔχει ἀνάγκην ὑψηλοτέρας φιλοσοφικῆς μορφώσεως. Χρειάζεται ἄλλωστε φιλοσοφικὴ μόρφωσις, διὰ νὰ εἶναι ἱκανὸς ὁ ἐρευνητὴς νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν σύνθεσιν, ἐκ τοῦ ἀπείρου ποσοῦ τῶν γεγονότων νὰ ἐκλέξῃ τὰ ἀληθῶς ἱστορικά.

Τὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως. Μολονότι ἡ ἐξέτασις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀντικείμενον ἡ ἱστορία, δὲν δύναται νὰ ὑπόκειται εἰς καθωρισμένους νόμους, ἐν τούτοις δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ γενικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως μιᾶς κοινωνίας. Τοιαῦται γενικαὶ συνθῆκαι εἶναι: τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ ἠθικὸν περιβάλλον, ὁ ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως, ἡ ἰδιοφυΐα τῆς φυλῆς καὶ ἡ δύναμις τοῦ παρελθόντος.

1. *Φυσικὸν περιβάλλον.* Τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὸ κλῖμα, τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν. Πρὸ πάσης ἱστορικῆς ἐκθέσεως περὶ λαοῦ τινος, ἀνάγκη νὰ γίνεται μελέτη τῶν φυσικῶν ὅρων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ὁ λαὸς οὗτος. Ὁ ἀήρ, ὁ οὐρανός, τὸ κλῖμα, ψυχρὸν ἢ θερμόν, τὸ ἔδαφος, ἄγονον ἢ γόνιμον, ὁ ὁρίζων, ἡ θάλασσα, πάντα ταῦτα ἐμμέσως καὶ ἀμέσως ἐξασκοῦν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς κοινωνίας. Δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν λαὸς ζῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ν' ἀναπτύξῃ τὴν φαντασίαν καὶ τὸν νοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον,

Digitized by Google

κατὰ τὸν ὁποῖον λαὸς κατοικῶν τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη τοῦ Βορρᾶ ἢ τὰς ἀπεράντους στέππας τῆς Ἀσίας ἢ τὰς πυρικαύστους πεδιάδας τῆς Ἀφρικῆς. Τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων τονίζει, πλὴν ἄλλων ἀρχαίων, καὶ ὁ Πλάτων, ἐμφαντικώτατα δὲ ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτικὰ Ζ, 6, 1 ἑξ.).

2. *Ἠθικὸν περιβάλλον.* Ὁ ἠθικὸς κόσμος ἔχει μείζονα ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸν φυσικόν, καὶ ὅσῳ μᾶλλον πολιτισμένος γίνεται λαός τις, τόσῳ ὀλιγώτερον ὑποκύπτει εἰς τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Εἰς τὰς πολιτισμένας κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ διὰ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως κατὰ τῶν ἐμποδίων τῆς φύσεως, εἴτε βελτιώνων τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους, εἴτε ὑπερνικῶν παντοίας ἄλλας φυσικὰς ἀντιστάσεις, εἴτε καὶ θέτων εἰς τὴν διάθεσίν του τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἡ δύναμις τῶν ἰδεῶν ἐπέφερε μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνιῶν, κλασσικὸν δὲ παράδειγμα τούτου ἀποτελεῖ ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁλόκληρος ὁ ἱστορικὸς βίος τοῦ Χριστιανισμοῦ κλπ.

3. *Ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως.* Οὗτος διέπει τὸ ἀνθρώπινον, ὅπως καὶ τὸ ζωϊκόν, βασίλειον ὑπὸ ποικίλας μορφάς. Ὡς πόλεμος διὰ τῶν ὅπλων, ὡς ἐμπορικὸς ἀνταγωνισμός, ὡς ἔριδες πνευματικαί, ὁ ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως ἔχει ἐπίδρασιν σημαντικὴν εἰς τὰς κοινωνίας, εἰς τὰ οἰκονομικά, ἀκόμη εἰς τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς. Αὐτὴ ἡ ἵδρυσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν κρατῶν εἶναι ἀποτέλεσμα σειρᾶς μακρᾶς πολέμων. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄτομον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀνθρώπων. Ὁ ἀτομικὸς ἐγωϊσμὸς μετατρέπεται εἰς ἐγωϊσμὸν φυλετικόν, κοινωνικόν, πολιτικόν, καὶ ἐντεῦθεν οἱ πόλεμοι, μικροὶ ἢ μεγάλοι, οἱ ὁποῖοι διὰ καταστροφῶν ἐπιφέρουν βαθμηδὸν τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν συγκρουομένων δυνάμεων. Ὁ πόλεμος εἶναι μία μεγάλη ἱστορικὴ δύναμις, ἰσχυρὸν ἐλατήριον ἱστορικοῦ βίου. Καὶ ὁ πόλεμος δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ μόνον ὡς πόλεμος μεταξὺ κρατῶν ἢ συγκεκροτημένων κοινωνιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κόλπους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνίας ὡς πόλεμος μεταξὺ τάξεων καὶ εἰς τὰς τάξεις μεταξὺ ἀτόμων. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν τάξεων ἄγει εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην καὶ δημιουργεῖ τάξεις ἀνωτέρας, ἀριστοκρατικάς, αἱ ὁποῖαι διαφυλάττουν μὲν προγονικὰς ἀρετάς, καταπιέζουν ὅμως τὰς ἄλλας καὶ ἐπιφέρουν μετὰ χρόνον τὴν ἐξέγερσιν τῶν κατωτέρων τάξεων. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ κοινωνία ἀναπτύσσεται, τὰ μέλη αὐτῶν ἀπαρτίζουν κοινωνικὰς ὁμάδας, διὰ νὰ δύνανται νὰ εὑρίσκουν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν, καὶ ἡ κοινωνία διαιρεῖται εἰς πολιτευομένους, εἰς στρατιώτας, εἰς ἐμπόρους, εἰς ἐργάτας καὶ εἰς διαφόρους συντεχνίας Οὕτω παράγεται μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη.

4. *Ἰδιοφυΐα τῆς φυλῆς.* Ἡ μακραίων ἐπίδρασις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως, ἐπίσης καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἱστορικῶν τυχῶν, ἐπιφέρουν εἰς λαόν τινα ὡρισμένον ἀριθμὸν ἰδιαζόντων χαρακτήρων, οἱ ὁποῖοι μεταβιβάζονται διὰ τῶν προγενεστέρων γενεῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους. Τινὲς τῶν χαρακτήρων τούτων εἶναι φυσικοί, ὡς ἡ σωματικὴ διασκευή, τὸ χρῶμα κ. τ. τ. Ἀλλ' οἱ χαρακτῆρες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον, εἶναι οἱ ψυχολογικοὶ καὶ ἠθικοί, οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ εἰς τὸ ἦθος. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἑκάστης φυλῆς, ἀναλόγως πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παρελθόντος αὐτῆς, ἐπιθέτουν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς λαοῦ μίαν γενικὴν κατεύθυνσιν, ἀκόμη καὶ ὁσάκις ἡ φυλὴ ἢ τμῆμα αὐτῆς ἀλλάσσει φυσικὸν περιβάλλον ἢ λαμβάνει ἀλλοίαν παίδευσιν. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐκληρονόμησε τὴν ἀτομιστικὴν καὶ ἐγωϊστικὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία τὴν ὤθησεν εἰς μεγάλα ἔργα, ἀλλὰ κατέστησε δύσκολον εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν μεγάλῳ κράτει κοινοῦ βίου· ἡ ἑβραϊκὴ φυλὴ διεκρίθη διὰ τὴν εὐκολίαν πρὸς συναρμογὴν μὲ οἱασδήποτε συνθήκας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν στερεὰν προσήλωσιν πρὸς τὰ πάτρια καὶ τὸ ἀτομικὸν κέρδος· ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ διὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν συστηματικὴν πρακτικότητα.

5. *Ἡ δύναμις τοῦ παρελθόντος.* Μὲ τὴν ἐκ τῆς ἰδιοφυΐας τῆς φυλῆς ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς λαοῦ συνδέεται ἡ δύναμις τοῦ παρελθόντος, ἡ ἐπήρεια, τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦν εἰς τὰς ἐπιγιγνομένας γενεὰς αἱ προγενέστεραι. Καὶ τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μέγα παρελθόν, καὶ δὴ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ μακρὰ ἱστορικὴ παράδοσις, ἡ διατήρησις τῆς μνήμης τῶν μεγάλων πράξεων, τὰς ὁποίας καθιέρωσεν ἡ ἱστορία καὶ αἱ παραδόσεις, ἐξασκεῖ ὄχι μόνον ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ καθ' ὑποβολήν, τὴν ἔφεσιν πρὸς συνέχισιν τῶν προγονικῶν πράξεων.

Οἱ ἔκτακτοι παράγοντες τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Παρὰ τὰς κεφαλαιωδῶς ἐκτεθείσας κανονικὰς ταύτας ἐνεργείας, εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον ἐπίδρασιν μεγίστην ἐξασκοῦν καὶ αἱ ἔκτακτοι, αἱ ἐξαιρετικαὶ περιστάσεις, αἱ παραγόμεναι εἴτε ἀπὸ τυχαῖον συμβάν, ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε καὶ ἀπὸ πρᾶξιν προερχομένην ἐκ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ τὰ ἐξαιρετικὰ γεγονότα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὴν παραδοχὴν ἱστορικῶν νόμων, ὁμοίων μὲ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τὰ ἔκτακτα γεγονότα, τὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι αἱ θεομηνίαι (λιμοί, λοιμοί, σεισμοί, πυρκαϊαὶ κττ.), καὶ ἄλλα τυχαῖα γεγονότα, (ὁ θάνατος ἑνὸς μεγάλου ἀρχηγοῦ, βασιλέως, αἱ τύχαι μιᾶς μάχης, αἱ τυχαῖαι ἀνακαλύψεις ἐπιστημονικαί, βιομηχανικαὶ κ. τ. λ.). Τὰ τυχαῖα ταῦτα γεγονότα ἔχουν βεβαίως ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν κανονικὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἀλλ' ὀλιγώτερον βαθεῖαν, ὀλιγώτερον διαρκῆ παρ' ὅσον συνήθως νομίζομεν. Ὁ πολὺς λαὸς ἀποδίδει εἰς ἔκτακτόν τι γεγονός, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς αὐτόν, ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν εἰς σειρὰν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν. Ὁ αἰφνίδιος θάνατος π.χ. ἑνὸς βασιλέως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αἰτία τῆς πτώσεως ἑνὸς κράτους, τὸ ὁποῖον ἦτο ἤδη κατεστραμμένον ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων παρακμῆς. Ἐξαιρετικαὶ ἐπίσης ἐπιδράσεις φαίνονται αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς θελήσεως ὁμάδων ἢ καὶ ἀτόμων. Καὶ ἐλέχθη μὲν ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἀτομικότητος, ἤτοι ἡ προσωπικότης μεγάλων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διέπρεψαν εἰς τὴν πολιτικήν, εἰς τὰ στρατιωτικά, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἀκολουθοῦν καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν ἔργον αὐτῶν τὰς ἀντιλήψεις ἢ τὰς θελήσεις τοῦ ἀφανοῦς πλήθους (κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Macaulay), δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀρνηθῶμεν τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν (τὴν ὁποίαν ἴσως παριστάνουν ὑπερβολικὴν αἱ θεωρίαι τοῦ Λέσιγκ καὶ τοῦ Ἑγέλου). Πάντως, ἐντὸς ὁρίων τινῶν, μία ἰσχυρὰ προσωπικότης δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως μιᾶς κοινωνίας. Ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἱδρύει διοίκησιν, κάμνει νόμους, διοργανώνει κοινωνίαν, ὁδηγεῖ τὸν λαόν του εἰς κατακτήσεις, δηλαδὴ εἷς μέγας ἀρχηγὸς στρατῶν, εἷς μέγας νομοθέτης, ἢ ἄλλος, ὁ ὁποῖος κάμνει μίαν μεγάλην ἀνακάλυψιν ἢ δημιουργεῖ ἓν ἀριστούργημα, δίδει εἰς τὰς συγκεχυμένας ἰδέας καὶ πόθους ἑνὸς λαοῦ μίαν μορφὴν καθωρισμένην καὶ διαρκῆ, ἤτοι μεταβάλλει εἰς ἐνέργειαν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς δύναμιν, καὶ κατὰ τοῦτο δύναται ὁ ἀνὴρ οὗτος μὲ τὴν δύναμιν τῆς προσωπικῆς δημιουργίας αὐτοῦ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν πρόοδον ἑνὸς λαοῦ.

Ἡ διαίρεσις τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία δύναται νὰ διαιρεθῇ κατὰ *χρόνον* καὶ καθ' *ὕλην*. Ἡ συνήθης χρονικὴ διαίρεσις εἰς *ἀρχαίαν*, *μεσαιωνικὴν* καὶ *νεωτέραν* ἱστορίαν, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἀπὸ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, συμπληρουμένη διὰ τῆς *συγχρόνου* ἱστορίας, ἔχει χρονικὰ ὅρια ἀμφισβητούμενα, ἢ μᾶλλον τὰ τιθέμενα ὡς χρονικὰ ὅρια πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς συμβατικαὶ χρονολογίαι. «Ὅλαι αἱ κατὰ περιόδους διαιρέσεις τῆς ἱστορίας, λέγει ὀρθότατα ὁ Gelzer, εἶναι συμβατικαὶ καὶ αὐθαίρετοι Αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ ἱστορία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕκαστον γεγονὸς συνδέεται ἐν συναφείᾳ ἐσωτερικῇ μὲ τὸ προηγούμενον καὶ τὸ ἑπόμενον, δὲν σταματᾷ εἰς οὐδὲν ὅριον». Λόγῳ τῆς ἀπεράντου ἐκτάσεως τοῦ συνόλου τῶν κοινωνικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τόπους εἶναι ἀπαραίτητος ἡ καθ' ὅλου διαίρεσις τῆς ἱστορίας. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ προαγάγῃ τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην ὀφείλει διατηρῶν τὴν καθολικὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων νὰ εἰδικευθῇ εἰς μίαν ἱστορικὴν περίοδον. Καὶ ἂν μὲν ἐκθέτῃ τὰ πορίσματά του μὲ συγγραφικὴν ἱκανότητα καὶ παρέχῃ αὐτὰ ὡς σύνθεσιν λέγεται *ἱστορικός*, ἂν δὲ ἐρευνᾷ ὡρισμένα μικρὰ γεγονότα ἢ μνημεῖα ἢ ἂν συλλέγῃ ὑλικὸν εἶναι *ἱστοριοδίφης*. Κυρίως ἱστοριοδίφης εἶναι ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ τὴν κριτικὴν διαλεύκανσιν τοῦ ὑλικοῦ. Οἱ πλεῖστοι ἱστοριοδῖφαι ἔχουν κάποιαν φυσικὴν κλίσιν καὶ ὄρεξιν τοῦ συλλέγειν, ἐκτελοῦν συλλεκτικὴν ἐργασίαν εἴτε μνημείων ἑνὸς εἴδους, εἴτε καταρτίζουν ὡρισμένου καὶ στενοτάτου κύκλου σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἀρέσκονται νὰ καταγίνωνται εἰς τὰς τεχνικὰς ἐργασίας τῆς κριτικῆς τῶν κειμένων καὶ τῶν ἄλλων μνημείων. Αἱ τοιαῦται ἁπλαῖ ἱστοριοδιφικαὶ ἐργασίαι θεωροῦνται συνήθως ὅτι εἶναι εὐκολώτεραι δυνάμεναι νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ ὑπὸ μετρίων πνευμάτων. «Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές», λέγουν οἱ Langlois-Seignobos, ὅτι πνεύματα οὐδεμίαν ἔχοντα ἔξαρσιν καὶ δύναμιν δύνανται νὰ ἐπασχοληθῶσιν ἐπωφελῶς περὶ ἱστοριοδιφικὰς ἐργασίας, ἀλλ' εἶναι πρὸς τούτοις ἀνάγκη νὰ ἔχωσιν εἰδικὰ προσόντα».

Ἡ ἱστορία, καθ' ὕλην διαιρουμένη, εἶναι: Α' Ἱστορία παγκόσμιος. Τοιαύτην ἱστορίαν ἤρχισαν νὰ γράφουν ὁ Πολύβιος, ὁ Διόδωρος Σικελιώτης, ὀνομάζοντες αὐτὴν *καθολικὴν* ἢ *κοινήν*. Σήμερον ἡ καθολικὴ ἱστορία καλεῖται *γενικὴ* ἢ *παγκόσμιος* (Universelle, Welt geschichte). Β' Ἡ παγκόσμιος ἱστορία κατατέμνεται κατὰ ἔθνη, εἴτε πρόσωπα, εἴτε περιόδους. Καὶ αἱ ἱστορίαι αὗται ἔχουν γενικὸν χαρακτῆρα (ἱστορία τῶν Ἑλλήνων — ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἴτε ὅλη, εἴτε κατὰ περιόδους,—ἱστορία τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, τοῦ Ναπολέοντος, ἱστορία τῆς Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως κ. τ. τ.). Γ' Ἡ ἱστορία γίνεται εἰδικὴ ἔρευνα, περιστρεφομένη περὶ ἓν γεγονὸς ἢ περὶ μίαν σειρὰν γεγονότων, ἐξ ὅσων ἀπαρτίζεται ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τῶν κοινωνιῶν: οὕτως ἐξετάζει εἰδικῶς μίαν ἐπανάστασιν κ.τ.τ. ἢ τὴν βιογραφίαν ἑνὸς μόνον ἀνδρὸς ἢ τὴν ἱστορίαν ἑνὸς οἴκου, τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν μιᾶς συνηθείας, ἑνὸς θεσμοῦ, μιᾶς ἐφευρέσεως κ τ. λ. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἡ ἱστορία ὀνομάζεται *μονογραφία*. Σήμερον ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἔχει εἰδικευθῆ εἰς τόσον μέγαν βαθμόν, ὥστε διὰ πολλὰ ζητήματα τῆς ἱστορίας ἑνὸς ἐκ τῶν μεγάλων λαῶν θὰ ἔπρεπε ν' ἀφιερωθῇ ὁλόκληρος ζωὴ ἑνὸς ἐρευνητοῦ.

Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀνάγκη τῆς εἰδικεύσεως εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα, διότι σήμερον ἡ ἱστορία δὲν περιορίζεται εἰς τὴν συνήθη, τὴν παλαιὰν ἄποψιν, τὴν ἐξετάζουσαν τὰ περὶ τὸ κράτος περιστρεφόμενα ἐξωτερικὰ ἢ ἐσωτερικὰ γεγονότα: πολέμους, μάχας, διαδοχὰς βασιλείων, ἐπαναστάσεις κττ., ἀλλ' ἔχει ἐπεκτείνει εἰς ἀπέραντον πεδίον τὴν ἔρευναν αὐτῆς, εἰς πᾶσαν κοινωνικήν, εἴτε πνευματικήν, εἴτε καλλιτεχνικὴν ἐνέργειαν τῶν λαῶν. Ἡ περὶ τὰ μεμονωμένα πρόσωπα ἢ γεγονότα ἀσχολουμένη *πολιτικὴ ἱστορία* δὲν ἐκπληροῖ σήμερον τὸ ἰδεῶδες τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ συμπληρώνεται διὰ τῆς λεγομένης *ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ* (Histoire de la civilisation, Kulturgeschichte). Ἐννοοῦμεν δὲ λέγοντες ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν πολιτειακὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς, συνδεομένην μὲ τὸν ἄλλον συνολικὸν πολιτισμὸν ἑνὸς λαοῦ. Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν ἱστορία εἶναι ἡ συνδυασμένη πολιτικὴ ἱστορία καὶ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία ἐξετάζει γενικῶς: 1) τὰ *γεγονότα*, πολιτικά, κοινωνικά, οἰκονομικά· 2) τοὺς *θεσμούς*, πολιτικούς, θρησκευτικούς, δικαστικούς, στρατιωτικούς, οἰκονομικούς· 3) τὰς *βιομηχανικὰς τέχνας*, τὸ *ἐμπόριον* καὶ τὴν *γεωργίαν*· 4) τὰ *γράμματα* καὶ τὰς *καλὰς τέχνας*· 5) τὴν *ἐπιστήμην* καὶ τὴν *θρησκείαν* 6) τὰ *ἤθη*, ἤτοι τὸν ἰδιωτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον. Ἡ κατὰ σχῆμα κατάταξις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ἐξετάζει ἡ ἱστορία γενικῶς, ἤτοι ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, συνοψίζεται κυρίως εἰς ταῦτα: τὴν χώραν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ὑπὸ τούτων πραχθέντα ἔργα, τὸ κράτος, τὴν λατρείαν, τὴν κοινωνίαν, τὰ οἰκονομικὰ καὶ βιοτεχνικά, τὰ ἤθη καὶ τὸ δίκαιον, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν λογοτεχνίαν, τὴν τέχνην. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῶσιν ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων αἱ ἐκδηλώσεις αὗται τοῦ ἱστορικοῦ βίου, ἀλλὰ συμπλέκονται τόσον στενῶς καὶ εὑρίσκονται εἰς τόσον ἀδιάλυτον συνάφειαν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν, ὥστε πᾶς χωρισμὸς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ συγχρονιστικὸν ἱστορικὸν πνεῦμα.

Ἡ μεθοδολογία τῆς ἱστορίας. *Τὸ γεγονὸς καὶ τὰ μνημεῖα.* Ἡ ἱστορία ὡς ὑλικὸν αὐτῆς, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἔχει τὰ ἴχνη, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν αἱ πράξεις τῶν παρελθόντων ἀνθρώπων. Ἐκτὸς τῶν σπανίων περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἱστορικὸς ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα διηγεῖται συνήθως, ἐπειδὴ τὰ γεγονότα εἶναι κυρίως παρελθόντα, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ παρὰ ἔμμεσον γνῶσιν αὐτῶν. Τὰ ἴχνη τὰ ὁποῖα παρατηρεῖ καὶ μελετᾷ ὁ ἱστορικός, ἐπειδὴ δίδουν εἰς ἡμᾶς πληροφορίας, ὀνομάζονται *μνημεῖα* (documenta) ἢ *πηγαὶ ἱστορικαί*, διότι ἐκ τούτων ὡς ἀπὸ πηγῶν ἀρυόμενος ὁ ἐρευνητὴς ἐπεξεργάζεται τὸ ὑλικὸν καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐπεξεργασίαν, εἴτε διαπραγμάτευσιν. Αἱ πηγαὶ εἶναι ποικίλων εἰδῶν, ἔχουν δὲ μεταδοθῆ εἰς ἡμᾶς κατὰ διαφόρους τρόπους, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι μετέδωσαν αὐτάς. Πᾶν γεγονὸς παρελθὸν δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀφήσει ἴχνη ὑλικά, ἀντικείμενα δηλαδὴ ἁπλᾶ, τὰ ὁποῖα παρήγαγον οἱ ἄνθρωποι, εἴτε ἴχνη ψυχολογικά, ἔργα δηλαδὴ ποικίλα, τὰ ὁποῖα παρήχθησαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Ἐντεῦθεν προέρχονται τρία μεγάλα εἴδη μνημείων: 1ον) τὰ κυρίως λεγόμενα *μνημεῖα*, ἔργα ὑλικὰ τῶν ἀνθρώπων (σκεύη, ὅπλα, ἐνδύματα καὶ ἄλλα ἔργα χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον), καὶ ἔργα ἀνώτερα τέχνης (οἰκοδομήματα, γλυπτὰ ἔργα, ζωγραφίαι, νομίσματα, σφραγῖδες κτλ.)· 2ον) τὰ *γραπτὰ μνημεῖα* (ἐπιγραφαί, δημόσιαι πράξεις, χρονικά, ἀφηγήσεις, ἱστορίαι, λογοτεχνικὰ ἔργα κτλ.)· 3ον) τὰ *ἠθικὰ ἴχνη*, τὰ λείψανα δηλαδὴ τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα ἐπέζησαν εἰς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἔθιμα, τὰς παραδόσεις, τὰς δοξασίας τοῦ παρόντος. Τὸ πρῶτον εἶδος τῶν μνημείων, τὰ ἔργα βιοτεχνίας καὶ τὰ ἔργα τέχνης, ἐξετάζονται κυρίως ὑπὸ τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *ἀρχαιολογία*, τὰ ἠθικὰ δὲ λείψανα, ἤτοι παραδόσεις, ἔθιμα κ.τ.τ. ὑπὸ τῆς *λαογραφίας*. Αἱ κύριαι πηγαὶ τῆς ἱστορίας εἶναι ἰδίως τὰ γραπτὰ μνημεῖα, ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ ἀληθὴς ἱστορικός,

Digitized by Google

διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς πλήρη ἀναπαράστασιν τοῦ παρελθόντος, ὀφείλει νὰ ἐρευνᾷ πάντων τῶν εἰδῶν τὰ μνημεῖα, καὶ ἀναλόγως, ἐννοεῖται, τοῦ θέματος αὐτοῦ θ' ἀντλῇ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀπὸ μίαν τάξιν μνημείων.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ὁδὸς καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς χειρισμὸς τῆς ἱστορικῆς ἐπεξεργασίας περιλαμβάνει τέσσαρα κύρια στάδια, τὰ ὁποῖα εἶναι: α) ἡ συναγωγὴ τῶν μνημείων· β) ἡ διὰ σειρᾶς λογικῶν συλλογισμῶν κριτικὴ καὶ ἀνάλυσις αὐτῶν· γ) ἡ ἑρμηνεία τῶν συλλεχθέντων καὶ ἐξακριβωθέντων μνημείων· καὶ 4) ἡ συγγραφή, ἡ ἱστορικὴ σύνθεσις.

Συναγωγὴ τῶν μνημείων. Τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ ἐρευνητοῦ εἶναι νὰ εὕρῃ καὶ νὰ συναγάγῃ τὰς πηγάς. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ τὴν μέθοδον ἡ ὁποία ὀνομάζεται *εὑρετικὴ* καὶ παραβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς παλαιοτέρου Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Niebuhr πρὸς «τὴν τέχνην τοῦ μεταλλευτοῦ, ἡ ὁποία διεξάγεται ὑπὸ τὴν γῆν». Ὁ ἐρευνητής, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει νὰ μελετήσῃ ἓν ὡρισμένον θέμα, τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ κάμῃ, εἶναι ν' ἀναζητήσῃ καὶ νὰ περισυλλέξῃ τὰ μνημεῖα. Εἶναι τοῦτο ἔργον ἀρκετὰ δύσκολον. Σήμερον, μετὰ τόσας καὶ τόσας ἐργασίας καὶ μόχθους, τὸ ἔργον κατέστη ὁπωσδήποτε εὐκολώτερον. Διότι πρὸ πολλοῦ ἤρχισαν συλλογεῖς νὰ καταρτίζουν μουσεῖα καὶ συλλογὰς ἐγγράφων, καὶ τέλος συνεκροτήθησαν αἱ δημόσιαι συλλογαὶ μνημείων, ὡς μουσεῖα τέχνης, ἀρχεῖα ἐγγράφων, συλλογαὶ χειρογράφων ἀρχαίων, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παράσχουν πᾶσαν εὐκολίαν εἰς τὸν ἐρευνητήν, ἀρκεῖ οὗτος νὰ γνωρίζῃ τί θέλει, τί ζητεῖ καὶ πῶς θὰ τὸ εὕρῃ. Τῶν ποικίλων τούτων συλλογῶν ἐδημοσιεύθησαν καὶ καθ' ἡμέραν δημοσιεύονται κατάλογοι, μνημεῖα πολλὰ καὶ δὴ ἱστορικὰ ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται, ζηλευτὸν δὲ παράδειγμα εἶναι τὰ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῶν ἱστορικῶν μνημείων τῆς Γερμανίας ἐκδιδόμενα «Monumenta Germaniae historica», καὶ τῆς μεγάλης συλλογῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν (Corpus Inscriptionum Graecarum—Latinarum). Πρὸς εὐκολίαν τῆς χρήσεως τῶν ἀποκειμένων εἰς βιβλιοθήκας εἴτε δημοσιευμένων μνημείων καταρτίζονται τὰ εὑρετήρια τῶν μνημείων τούτων, πρὸς συναγωγὴν δὲ τῶν ἐπὶ ὡρισμένου τινὸς θέματος δημοσιευθέντων καταρτίζονται αἱ βιβλιογραφίαι, ἔχουν δὲ ἤδη σπουδαιόταται βιβλιογραφίαι δημοσιευθῇ περὶ ὡρισμένων ἱστορικῶν περιόδων ἢ θεμάτων (καὶ δὴ ὑπὸ τῶν Bernheim, Langlois, Monod *κλπ.*). Ὁ ἐρευνητής, ὁ ὁποῖος ἐξέλεξε θέμα τι ὡρισμένον πρὸς ἔρευναν, ὀφείλει πρῶτον νὰ κάμῃ τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ θέματος τούτου· τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὀφείλει νὰ μάθῃ ἐκ τῶν εὑρετηρίων, ἐκ τῶν γενικῶν βιβλιογραφιῶν, πᾶν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ πᾶν ἐν γένει τὸ ὁποῖον ἔχει γραφῇ σχετικὸν μὲ τὸ θέμα του. Πολὺ συχνά, καὶ τόσον συχνότερον, ὅσον τὸ θέμα εἶναι εἰδικώτερον καὶ ἀγνωστότερον, ὀφείλει νὰ συμπληρώσῃ τὰ εὑρετήρια καὶ τὰς γενικὰς βιβλιογραφίας ἐπιδιδόμενος εἰς προσωπικὰς ἐρεύνας, δηλαδὴ ἀναδιφῶν συγγραφεῖς ἀρχαίους, περιοδικὰ νεώτερα καὶ προσπαθῶν νὰ εὕρῃ πᾶσαν ἄλλην ὁθενδήποτε προερχομένην σχετικὴν πληροφορίαν. Αἱ βιβλιογραφικαὶ αὗται ἔρευναι εἶναι ἐνίοτε μακραὶ καὶ ἀνιαραί, εἶναι ὅμως ἀναγκαῖαι, διότι εἶναι ἡ βάσις πάσης περαιτέρω ἐπεξεργασίας, καὶ μόνον διὰ τῶν εἰδικῶν τούτων ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας ἐπιχειροῦν μεμονωμένα ἄτομα, εἶναι δυνατὸν νὰ οἰκοδομηθῇ ἔργον συνολικόν. «Ἡ ἱστορία σήμερον ἔχει γίνει ἔργον κοινόν, εἰς τὸ ὁποῖον συνεργάζονται πλήθη ἐρευνητῶν παντὸς ἔθνους, προσωπικῶς ἀγνώστων πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μακρὰν βοηθοῦν ἀλλήλους, φέροντες ὁ καθεὶς ἕνα λίθον πρὸς ἀνέγερσιν τῆς κοινῆς οἰκοδομῆς» *(P. Viollet).*

Αἱ βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι. Δεύτερον ἔργον τοῦ ἐρευνητοῦ, ὄχι εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον, εἶναι νὰ μελετήσῃ τὰ συλλεγέντα μνημεῖα καὶ νὰ τὰ ἑρμηνεύσῃ, νὰ ὑποβάλῃ δηλαδὴ ταῦτα εἰς κριτικὴν ἐπεξεργασίαν. Ἀνάγκη λοιπὸν ὁ ἐρευνητὴς νὰ ἔχῃ πλείστας γνώσεις, διὰ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν κριτικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν μνημείων αὐτοῦ. Πλήν, φυσικά, τῆς ἕξεως τοῦ ὀρθῶς σκέπτεσθαι, ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ προκαταρκτικὰς θετικὰς γνώσεις. Ὀφείλει πρῶτον νὰ ἔχῃ ποικίλην καὶ εὐρυτάτην μόρφωσιν καὶ παιδείαν φιλοσοφικήν, θεολογικήν, φιλολογικήν, πρὸ παντὸς ἱστορικὴν ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως. Ἔπειτα νὰ γνωρίζῃ κοινωνιολογίαν, πολιτειολογίαν, ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων, ἐθνογραφίαν καὶ λαογραφίαν, πολιτικὴν εἴτε ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Αἱ μᾶλλον προσεγγίζουσαι πρὸς τὴν ἱστορίαν βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι, εἴτε μαθήσεις, εἶναι: ἡ *γεωγραφία*, ἡ ὁποία ἔχει μὲν κύριον σκοπὸν τὴν γνῶσιν τῆς ὑφηλίου θεωρουμένης ὡς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι κυρίως ἐπιστήμη θετική, ὄχι ἱστορική, παρέχει ὅμως μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἱστορικόν, διότι διὰ τῆς γνώσεως τῆς τοπογραφίας κατατοπίζει αὐτὸν ἐν τῷ χώρῳ, ὅπως καὶ ἡ *χρονολογία* κατατοπίζει αὐτὸν ἐν τῷ χρόνῳ. Ἄλλωστε ἡ γεωγραφικὴ διάπλασις καὶ ὁ γεωγραφικὸς χαρακτὴρ ἑκάστου τόπου ἔσχον ἐπίδρασιν βαθεῖαν ἐπὶ τὸν ἱστορικὸν χαρακτῆρα ἑκάστου λαοῦ καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἡ γεωγραφία δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἱστορικὴ ἐπιστήμη, ἡ δὲ λεγομένη *ἱστορικὴ γεωγραφία* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἁπλῆ ἱστορικὴ μάθησις, ὡς καὶ ἡ *ἱστορικὴ τοπογραφία*, ἡ ἀναπαριστῶσα διὰ τῆς τοποθετήσεως τῶν μνημείων τὰς ἀρχαίας πόλεις (τοπογραφία τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Ἐπίσης ἡ *ψυχολογία*, ἡ *φιλολογία*, ἡ *γλωσσολογία* δὲν εἶναι ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι, ἀφοῦ δὲν ἔχουν ὡς ἀποκλειστικὸν ὑποκείμενον τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος, εἶναι ὅμως ἀπαραίτητοι διὰ τὸν ἱστορικὸν ὡς βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι, διότι δίδουν εἰς αὐτὸν μεγάλην βοήθειαν εἰς τὰς ἐρεύνας καὶ τοὺς κριτικοὺς συλλογισμοὺς αὐτοῦ. Αἱ ἱστορικαὶ βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι: Ἡ *ἀρχαιολογία*, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τὰ μνημεῖα τέχνης καὶ τῆς βιοτεχνίας, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν αἱ παρελθοῦσαι γενεαί, διαιρεῖται δὲ εἰς πολλοὺς κλάδους, τὴν *προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν*, τὴν *ἱστορίαν τῆς τέχνης* (καλλιτεχνικὴν ἀρχαιολογίαν, περιλαμβάνουσαν τὴν ἀρχιτεκτονικήν, τὴν ζωγραφικήν, τὴν πλαστικήν, τὴν μικροτεχνίαν, τὴν εἰκονογραφίαν), τὴν *νομισματικὴν* (νομίσματα καὶ μετάλλια), τὴν *σιγιλλογραφίαν* (σφραγῖδας, βούλλας), τὴν *ἑραλδικὴν* (σήματα καὶ οἰκόσημα). 2) Ἡ *ἐπιγραφική*, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ σύνολον τῶν γνώσεων τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἀνάγνωσιν, ἑρμηνείαν καὶ κριτικὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν. Εἶναι δὲ ἐπιγραφαὶ τὰ σημειώματα τὰ σκαλισμένα ἐπὶ σκληρᾶς ὕλης, μετάλλου, λίθου, μαρμάρου. 3) Ἡ *παλαιογραφία*, ἡ ὁποία διδάσκει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων χειρογράφων, τῶν ζωγραφισμένων μεσαιωνικῶν ἐπιγραφῶν, τῶν χαρτῶν, διπλωμάτων καὶ παλαιῶν ἄλλων ἐγγράφων, γεγραμμένων ἐπὶ παπύρου, περγαμηνῆς, εἴτε χάρτου. 4) καὶ 5) Ἡ *κριτικὴ τῶν πηγῶν* καὶ ἡ *διπλωματική*, διὰ τῶν ὁποίων γνωρίζομεν τὴν γνησιότητα, τὴν χρονολογίαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα, τὰ διπλώματα, ἤτοι ἔγγραφα. Ἡ κριτικὴ ἰδίως ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀρχαίας ἱστορίας εἴτε χρονογραφίας, ἡ διπλωματικὴ εἰς τὰ ἔγγραφα. 6) Ἡ *χρονολογία*, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζονται τὰ γεγονότα ἐν τῷ χρόνῳ, εἴτε ὁριζομένης τῆς χρονολογίας ἑνὸς γεγονότος, εἴτε ἑρμηνευομένων τῶν χρονολογικῶν συστημάτων, τῶν διαφόρων πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν σήμερον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ (τὰς χρονολογίας τῶν ἀρχαίων κατ' Ὀλυμπιάδας κ. λ., τῶν Βυζαντινῶν «ἀπὸ κτίσεως κόσμου», τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν ἀπὸ ἐγίρας κ.λ.). 7) Ἡ *γενεαλογία*, διὰ τῆς ὁποίας καταρτίζονται τὰ γενεαλογικὰ δένδρα τῶν ἐπιφανῶν προσώπων. Θὰ ἦτο βεβαίως ἀδύνατον εἰς τὸν ἐρευνητὴν ν' ἀρχίσῃ ὁ ἴδιος ἐρευνῶν ἑκάστην ἱστορικὴν βοηθητικὴν ἐπιστήμην προκειμένου ν' ἀρυσθῇ πορίσματα χρήσιμα εἰς τὸ θέμα αὐτοῦ, διότι δὲν θὰ ἐπήρκει εἰς αὐτὸν ὁ βίος. Ἀλλ' ὑπάρχουν ἤδη ἐργασίαι παλαιοτέρων ἐρευνητῶν, ἐσχάτως δ' ἔχουν ἐκδοθῇ κάλλιστα καὶ εὔχρηστα ἐπιστημονικὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ διὰ νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τούτων ἑτοίμους τὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ χρειάζονται (ὡς παράδειγμα ἔστωσαν τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Iwan von Müller κάλλιστον εἰς πολλοὺς τόμους καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων δημοσιευθὲν «Handbuch der classischer Altertumswissenschaft», τοῦ Gardhausen, ἡ «Griechische Palaeographie» κ.λ. κ.λ.). Αἱ πλεῖσται τῶν μαθήσεων τούτων εἶναι ἤδη συγκεκροτημέναι, ἐξακολουθοῦν ὅμως ἀκόμη κάθε ἡμέραν νὰ πλουτίζωνται καὶ νὰ ἐξακριβοῦνται. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἔχῃ τις ἀναγνώσει ἢ ὅσον καὶ ἂν γνωρίζῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐγχειρίδια βιβλιογραφίας, παλαιογραφίας, φιλολογίας, ὡς καὶ εἰδικὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά, πάλιν δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ὅτι κατέχει καθαρὰν καὶ ἀλάθητον γνῶσιν τοῦ ἐγνωσμένου καὶ τοῦ γνωστέου. Διότι οὐδεμία πολλάκις διδασκαλία εἴτε μελέτη δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν εἰδικὴν πεῖραν, ἡ ὁποία προέρχεται εἰς τὸν ἱστορικὸν ἀπὸ τὴν εὐρεῖαν καὶ βαθεῖαν γενικὴν μάθησιν, εἰς τὸν ἱστοριοδίφην ἀπὸ τὴν στενήν, ἀλλ' ἐξηκριβωμένην τεχνικὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἀληθοῦς ἱστορικοῦ, τοῦ μελετηροῦ ἱστοριοδίφου, γεννῶνται αἰφνιδίως ἰδέαι συνδυαστικαὶ εἴτε ἀναλογικαί, αἱ ὁποῖαι διαφεύγουν πάντα ἄλλον ἔχοντα στενοτέραν μάθησιν ἢ ὀλιγωτέραν πεῖραν, ὁσαδήποτε βιβλία, λεξικὰ ἢ εὑρετήρια ἔχει οὗτος ἐνώπιόν του. Εἶναι δ' αὕτη ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν καὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον, διὰ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἱκανότητα ταύτην.

Κριτικὴ ἀνάλυσις τῶν μνημείων. Ὁ ἐρευνητὴς μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν μνημείων δὲν ἔχει φθάσει εἰς τὴν γνῶσιν τῶν γεγονότων, διότι ταῦτα μόνον ἐμμέσως γινώσκονται ἐκ τῶν ἰχνῶν, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν. Διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὸ γεγονός, ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ μνημεῖον, ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα, δηλαδὴ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν σειρὰν ὁλόκληρον, περίπλοκον σειρὰν συλλογισμῶν. Ὅταν τὸ μνημεῖον συνίσταται εἰς ἔργον ὑλικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ὅταν εἶναι π. χ. κτίριον ἢ ἔργον τέχνης, εἶναι τὸ πρᾶγμα εὔκολον, διότι ἔχομεν ἐνώπιόν μας αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ προγενεστέρου ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὅταν ἔχωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ψυχολογικῆς φύσεως ἤτοι γραπτὸν μνημεῖον, τὸ ζήτημα δυσχεραίνεται πολύ, διότι τὸ γραπτὸν μνημεῖον δὲν εἶναι οὔτε τὸ γεγονός, οὔτε κἂν τὸ ἀποτύπωμα τοῦ γεγονότος, ἀλλ' εἶναι μόνον συμβολικὸν σημεῖον τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν τὸ γεγονὸς ἔκαμεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ γράψαντος. Ἐκτὸς τῶν μνημείων τέχνης, εἴτε τῶν βιοτεχνικῶν λειψάνων τοῦ παρελθόντος, τὰ πλεῖστα τῶν ἀπείρων μνημείων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ὑλικὸν τοῦ ἱστορικοῦ, εἶναι ἁπλῶς ἴχνη ψυχολογικῶν ἐνεργειῶν. Διὰ νὰ κατορθώσωμεν λοιπὸν νὰ συναγάγωμεν γεγονός τι ἀπὸ τὸ γραπτὸν μνημεῖον, ἀνάγκη νὰ ὑποβάλωμεν αὐτὸ εἰς κριτικὴν ἀνάλυσιν καὶ ν' ἀνέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τοῦ χειρογράφου διὰ μακρᾶς σειρᾶς συλλογισμῶν εἰς τὴν ἀναπαράστασιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Πρώτη σειρὰ ἐρευνῶν καὶ συλλογισμῶν ἀναφέρεται εἰς αὐτὸ τὸ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν, εἰς τὴν γραφήν, τὴν γλῶσσαν, τὴν προέλευσιν τοῦ μνημείου. Πρέπει λοιπὸν νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἔρευναν ἂν εἶναι αὐθεντικὸν τὸ μνημεῖον, εἰς τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου, ἔπειτα εἰς τὴν τοποθέτησιν ἐν χρόνῳ τοῦ μνημείου, νὰ εὕρωμεν δηλαδὴ εἰς ποῖον χρόνον ἐγράφη, καί, ἐπειδὴ εἶναι ἔργον ἀνθρώπου, ἀπὸ ποῖον ἄτομον ἢ εἰς ποῖον ὅμιλον ἀνθρώπων ὀφείλομεν νὰ τὸ ἀποδώσωμεν. Καὶ ὅταν πάλιν εὕρωμεν τὰ μνημεῖα, τ' ἀναφερόμενα εἰς ὡρισμένον θέμα, διορθώσωμεν τὸ κείμενον, ἂν χρειάζεται, καὶ μάθωμεν διὰ συλλογισμῶν τὴν προέλευσιν, πάλιν μένει ἄλλη σπουδαία ἐργασία, ἡ συνένωσις καὶ μεθοδικὴ κατάταξις τῶν μνημείων, ἤτοι τοῦ ὑλικοῦ τὸ ὁποῖον ἔχομεν συγκεντρώσει καὶ ἔχομεν ἐξελέγξει. Ὀφείλομεν ἤδη νὰ ταξινομήσωμεν τὰς πηγάς. Καὶ εἶναι τὸ ἔργον σπουδαιότατον, διότι ἡ συμφώνως πρὸς τὴν λογικὴν καὶ συγχρόνως κατὰ τὸν μᾶλλον κατάλληλον τρόπον κατάταξις τοῦ ὑλικοῦ πρὸ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ταχύτητα καὶ τὰ ἀσφαλέστερα πορίσματα. Ὁ ἁρμοδιώτερος καὶ εὐκολώτερος τρόπος εἶναι ἡ εἰς δελτία ἀναγραφὴ ἑκάστου πράγματος ἢ ἑκάστης παρατηρήσεως ἐκ τοῦ μνημείου. Ἑκάστη περικοπὴ κειμένου χρήσιμος, ἑκάστη γνῶσις ἢ παρατήρησις, γράφεται εἰς ἰδιαίτερον φύλλον χάρτου χωριστὸν καὶ κινητόν, ἀνάγκη ὅμως νὰ σημειώνεται ἐπ' αὐτοῦ ὅσον δυνατὸν ἀκριβέστερον ἡ προέλευσις. Τὰ δελτία ταξινομοῦνται κατὰ βούλησιν καὶ κατὰ πλείστους συνδυασμούς, ἄλλοτε χρονολογικῶς, ἄλλοτε καθ' ὕλην, κατὰ τόπους. Ἐννοεῖται ὅτι ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ κανονίσῃ τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὰς συνηθείας αὐτοῦ, ὀφείλει ὅμως νὰ γνωρίζῃ ὅτι αἱ συνήθειαί του ἀνάγκη νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον πρακτικαὶ καὶ σκόπιμοι, διότι ἡ καλή, ἡ εὔκολος κατάταξις ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του. Καὶ οὕτως ὁ ἐρευνητής, ἀφοῦ διέλθῃ τὰ τρία ταῦτα στάδια, τὴν συλλογήν, τὴν ἐξέλεγξιν, τὴν ταξινόμησιν τῶν μνημείων, περατώνει τὰς προπαρασκευαστικάς, ἂς εἴπωμεν, ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν *ἐξωτερικήν*, εἴτε καὶ *ἱστοριοδιφικὴν* λεγομένην *κριτικήν.*

Ἐσωτερικὴ κριτική. Ὅταν ὁ ἐρευνητὴς ἢ ὁ ἱστορικὸς τελειώσῃ τὰς προκαταρκτικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, δὲν ἐτελείωσε παρὰ μόνον ἓν μέρος τοῦ ἔργου αὐτοῦ, καὶ δὴ τὸ μέρος τὸ τεχνικὸν καὶ σχετικῶς εὐκολώτερον. Ἤδη θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κριτικὴν τοῦ μνημείου, θὰ ἐξετάσῃ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ ἄλλα καὶ διὰ σειρᾶς ποικίλων συλλογισμῶν θὰ ἐξετάσῃ ποῖον δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸν εἰς τὸ μνημεῖον ὡς ἀληθές. Ἡ συντομωτέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου καὶ τὴν ἑρμηνευτικὴν κριτικήν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ βεβαιωθῶμεν τί ἐννοεῖ τὸ μνημεῖον, τί ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ὁ συγγραφεύς. Δύο δ' εἶναι τὰ στάδια τῆς ἀναλύσεως, ἡ κατανόησις τοῦ λεκτικοῦ καὶ ἡ κατανόησις τῶν πραγμάτων. Καὶ ὁ μὲν καθορισμὸς τῆς ἐννοίας ὑπὸ λεκτικὴν ἔποψιν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς γλωσσολογίας, πρὸς κατανόησιν δὲ κειμένου τινὸς ἀπαιτεῖται ἡ τελεία γνῶσις τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ δὴ τῆς γλώσσης τῆς ἐποχῆς. Πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ γνῶσις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, πρὸς ἑρμηνείαν τῶν μεσαιωνικῶν λατινικῶν ἐγγράφων δὲν ἀρκεῖ ἁπλῶς ἡ γνῶσις τῆς κλασσικῆς λατινικῆς, ἀλλ' ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἱστορικὴ ἑρμηνεία προσαρμόζουσα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν Πορφυρογέννητον, τὴν λατινικὴν εἰς τὰ ἔγγραφα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ θέλων ἀσφαλῶς νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ λεκτικὸν ἑνὸς μνημείου τὰ ἑξῆς γλωσσικὰ φαινόμενα: α') Ὅτι ἡ γλῶσσα μεταβάλλεται διὰ συνεχοῦς ἐξελίξεως. Ἕκαστος χρόνος ἔχει ἰδίαν γλῶσσαν, καὶ πρὸς κατανόησιν μνημείου τινὸς ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν σύγχρονον γλῶσσαν, ἤτοι τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων καὶ φράσεων τῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐγράφη τὸ μνημεῖον. β') Ὅτι ἡ χρῆσις τῆς γλώσσης εἶναι δυνατὸν νὰ διαφέρῃ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγράφη τὸ μνη-

Digitized by Google

μεῖον. γ') Ὅτι ἕκαστος συγγραφεὺς ἔχει ἴδιον τρόπον τοῦ γράφειν, καὶ πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ συγγραφέως, ὥστε ἡ κατανόησις τοῦ κειμένου νὰ εἶναι πλήρης καὶ σύμφωνος μὲ τὰς ἀτομικὰς συνηθείας τοῦ συγγραφέως. δ') Ὅτι αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται μεμονωμένως, ἀλλ' ἐν σχέσει μὲ τὰς ἄλλας, μετὰ τῶν ὁποίων συνδέονται, μὲ τὰ συμφραζόμενα. Ἡ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἑρμηνευτικῆς κριτικῆς δύναται ν' ἀγάγη εἰς ἀληθεῖς ἀποκαλύψεις, ὅρος δὲ κακῶς ἑρμηνευόμενος δύναται ν' ἀποβῆ πηγὴ μεγάλων σφαλμάτων. Διὰ τῆς *ἑρμηνευτικῆς*, ὡς λέγεται ἡ μάθησις αὕτη, ἀποκτῶμεν γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἄγουν εἰς τὴν συγκρότησιν ὁμάδος ἱστορικῶν ἐπιστημῶν· εἶναι δ' αἱ ἐπιστῆμαι αὗται ἡ ἱστορία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἡ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας, ἡ ἱστορία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἱστορία τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικῶν διδασκαλιῶν, ἡ μυθολογία καὶ ἡ ἱστορία τῶν δογμάτων, ἡ ἱστορία τοῦ δικαίου, ἡ ἱστορία τῶν δημοσίων θεσμῶν. Προσέτι πάντα τὰ προϊόντα τῆς λαογραφίας, αἱ παραδόσεις, οἱ μῦθοι, τὰ γνωμικά, πᾶσα δηλαδὴ γνῶσις, εἴτε συνήθεια, τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἐκθέσωμεν ἁπλῶς τὴν ἱστορίαν.

Διὰ τῆς εὑρέσεως καὶ τῆς κατανοήσεως τοῦ μνημείου γνωρίζομεν μόνον πῶς ἠθέλησεν ὁ συγγραφεὺς νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα, ὄχι πῶς πραγματικῶς εἶδεν, ὀλιγώτερον δὲ καὶ ὁποῖα πράγματι ὑπῆρξαν. Προκειμένης λοιπὸν τῆς ἱστορίας τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων, χρειάζεται μεγαλυτέρα ἐπεξεργασία. Πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι πολλὰ ζητήματα, διὰ νὰ κατορθωθῇ ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας: ἂν ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξε καθόλου σύγχρονος τῶν γεγονότων, ἂν ὑπῆρξεν εἰλικρινής, ἂν εἶχεν ἀκριβεῖς εἰδήσεις, ἤτοι, μὲ μίαν λέξιν, ἂν εἶναι ἀξιόπιστος. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι συνήθης κριτική, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς κριτικὴ πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς ἀληθῆ ἐπιστημονικὴν μέθοδον. Καὶ ἡ μέθοδος αὕτη μᾶς ἐπιβάλλει νὰ εἴμεθα δύσπιστοι πρὸς πᾶν ὅ,τι εὑρίσκομεν μεμαρτυρημένον. Τὸ ὅτι ἓν ἔγγραφον ἀποδεικνύεται ὡς γνήσιον, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀνήκει ἀληθῶς εἰς ὡρισμένον συγγραφέα, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἶναι ἀκριβές. Διότι μνημεῖόν τι δύναται νὰ περιέχῃ μέγαν ἀριθμὸν μαρτυριῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, δυνατὸν ἡ μία νὰ εἶναι πεπλανημένη, ἄλλη νὰ εἶναι ἀκριβής. Ἡ ἐσωτερικὴ λοιπὸν κριτικὴ ἐξέτασις ὑποβάλλει εἰς ἀνάλυσιν πᾶσαν μαρτυρίαν, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ἂν εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ τὴν παραδεχθῶμεν ὡς μαρτυρίαν ἀκριβῆ. Ἡ κριτικὴ δ' αὕτη συνίσταται ἀπὸ σειρὰν συλλογισμῶν. Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν γενικῶς τοὺς ὅρους, κατὰ τοὺς ὁποίους συντάσσεται ἓν μνημεῖον, ἔπειτα τοὺς εἰδικοὺς ὅρους, κατὰ τοὺς ὁποίους συνετάχθη τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς μνημεῖον. Ἡ ἑρμηνευτικὴ κριτικὴ μᾶς ἔμαθε τί ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ὁ συγγραφεύς, ἀλλ' ἤδη, γνωρίζοντες τοῦτο, πρέπει νὰ μάθωμεν: α') τί ἐπίστευε πράγματι ὁ συγγραφεύς, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι ἀψευδής, καὶ β') τί ἐγίνωσκε πράγματι, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἠπατήθη καὶ ὁ ἴδιος. Πιθανὸν ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπόκτησιν πραγματικῆς ὠφελείας, δηλαδὴ πιθανόν, ὡς λέγομεν, νὰ ψεύδηται ἐκ συμφέροντος. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν ἂν εἶχεν συμφέρον, ποῖον συμφέρον ἐνόμιζεν ὅτι εἶχεν ἢ αὐτὸς ἢ φατρία τις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει. Πιθανὸν ἐπίσης νὰ ἔχῃ συμπάθειαν πρὸς τάξιν τινὰ ἀνθρώπων (ἔθνος, φατρίαν, πόλιν κττ.), ἢ πρὸς δόγμα τι ἢ θεσμόν τινα (δόγμα θρησκευτικόν, πολιτικόν), πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς διαστροφὴν τῶν γεγονότων. Ἄλλοτε δυνατὸν νὰ κινῆται ἀπὸ τὸ ἐλατήριον τῆς ματαιοδοξίας, ἢ νὰ θέλῃ νὰ γίνῃ εὐάρεστος, ἢ παρασύρεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας καὶ καταφεύγει εἰς ποιητικοὺς ἢ ρητορικοὺς καλλωπισμούς, οἱ ὁποῖοι ἴσως εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐν γένει πρέπει ν' ἀναπαραστήσωμεν ἐν ἡμῖν τὰς παραστάσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας εἰργάζετο ὁ συγγραφεύς, καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἠδυνήθη ἢ ἂν ἤθελε νὰ πορισθῇ τὰ τεκμήρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀναγκαῖα εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ. Ἐξετάζομεν δὲ τὸ ἀψευδὲς ἢ τὸ ἀκριβὲς μιᾶς μαρτυρίας, ὅταν ἡ μαρτυρία αὕτη προέρχεται ἀπὸ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ὁ ἴδιος ἔκαμε τὴν παρατήρησιν. Ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι πολὺ σπάνιον τοῦτο καὶ συνήθως ἐργαζόμεθα ἐπὶ μνημείων, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ πλεῖσται μαρτυρίαι δὲν προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως. Λέγομεν π. χ. ὅτι ὁ Θουκυδίδης, εἴτε ὁ Προκόπιος, ἦσαν αὐτόπται μάρτυρες, ἀλλ' εἶναι ἐλάχιστον τὸ ποσὸν τῶν εἰδήσεων αὐτῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἴδιοι ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ ἴδουν, τὰς δὲ πλείστας ἔμαθον παρ' ἄλλων, οἱ ὁποῖοι πάλιν ἴσως δὲν εἶδον οἱ ἴδιοι τὰ γεγονότα. Ὥστε πρέπει νὰ ἐξελέγξωμεν τώρα μαρτυρίαν ἀπὸ δευτέρας, ἴσως καὶ τρίτης πηγῆς, διότι ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἁπλοῦν μέσον διαδόσεως, ὁ δὲ πρωτουργὸς τῆς μαρτυρίας εἶναι ἄγνωστος. Εἶναι δὲ δύσκολος ἡ ἐξέλεγξις ἀνωνύμου μαρτυρίας. Δὲν μένει ἄλλος τρόπος ἐρεύνης παρὰ ἡ ἐξέτασις τῶν γενικῶν ὅρων τοῦ μνημείου, ἤτοι θὰ ἐξετάσωμεν ἂν εἶχεν ὁ συγγραφεὺς τὰ μέσα τοῦ μανθάνειν καὶ ποῖα μέσα, ἂν ὁ ἴδιος ὑπέβαλεν εἰς κριτικὴν τὰς εἰδήσεις, ὅπως ὁ Θουκυδίδης, ἂν εἶχε πηγὴν χρωματισμένην, ὡς λέγομεν, ὅπως ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος ἀπηχεῖ τὴν ἀθηναϊκὴν καὶ δελφικὴν παράδοσιν, ἂν εἶχεν λόγους διαστροφῆς τῶν γεγονότων καὶ ποίους λόγους κλπ.

Παράδοσις καὶ γραπτὴ πηγή. Πᾶσα μαρτυρία παρ' ἄλλου παραδεδομένη ἔχει ἀξίαν μόνον καθ' ὅσον ἐπαναλαμβάνει πιστῶς τὴν πηγὴν αὐτῆς. Ἡ προφορικὴ παράδοσις ὑπόκειται, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, εἰς συνεχῆ ἀλλοίωσιν. Ὥστε ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν διάκρισιν εἰς ἓν μνημεῖον καὶ νὰ εὕρωμεν ποία μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ προφορικὴν παράδοσιν καὶ ποία ἀπὸ γραπτήν. Ἡ προφορικὴ παράδοσις, μεταβιβαζομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς δημώδη παράδοσιν (légende), ὁποίας ἔχουσιν ὡς ἀρχὴν τῆς ἱστορίας των αἱ παλαιόταται ἀναμνήσεις τῶν λαῶν, ὁποῖαι εἶναι οἱ ἑλληνικοὶ μῦθοι, αἱ παραδόσεις τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, τῶν γερμανικῶν, τῶν σλαυικῶν λαῶν. Εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας δύνανται νὰ ὑπάρχουν μόρια ἀληθείας, ὅπως εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς παραδόσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ νεώταται ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἔδειξαν ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια, ποῖα ὅμως εἶναι τὰ ἀκριβῆ ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὑποκρυπτόμενα ὑπὸ τὰς παραδόσεις, δὲν ἔχομεν μέσον νὰ ἐξακριβώσωμεν, ἐκτὸς ἂν εὑρεθῇ ἐπιγραφή τις, ἤτοι γραπτὸν μνημεῖον, ὅτε ἡ παράδοσις λαμβάνει τὴν ἀξίαν γραπτοῦ τεκμηρίου. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐργαζόμεθα ἐπὶ γραπτῆς παραδόσεως θὰ ἐξετάσωμεν ἂν ὁ συγγραφεὺς ἐπανέλαβε πιστῶς τὴν πηγὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐὰν ἐχάθη ἡ πηγή, τότε θὰ ἐξετάσωμεν ἂν ὁ συγγραφεὺς ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἔχῃ ἀσφαλεῖς εἰδήσεις. Πάντως εἶναι ἀδύνατο ἡ κριτικὴ νὰ κατορθώσῃ νὰ εὕρῃ τίς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος παρατηρήσας ἓν γεγονός, ὥστε καταλήγομεν εἰς τὸ νὰ μανθάνωμεν γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦμεν παρὰ τίνος παρετηρήθησαν καὶ πότε καὶ πῶς ἐσημειώθησαν. Τὸ γεγονὸς λοιπόν, τὸ ὁποῖον μετὰ τόσους κόπους κατορθώνομεν νὰ μάθωμεν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μία ἁπλῆ ἰδική μας κρίσις ἀφορῶσα εἰς μίαν μαρτυρίαν. Σχετικῶς πρὸς ἑκάστην τῶν μαρτυριῶν θὰ ἀκολουθήσωμεν σειρὰν συλλογισμῶν λογικῶν καὶ κριτικῶν καὶ θὰ ἐρευνήσωμεν ἂν ὑπάρχουν πιθανότητες ψεύδους ἢ πλάνης, ἢ ἂν ὑπάρχουν ἐξαιρετικαὶ περιπτώσεις ἀκριβείας καὶ ἀληθείας. Ὅλη ἡ σειρὰ αὕτη τῶν ἐρωτημάτων, τῶν ἀποριῶν, τῶν συλλογισμῶν τοῦ ἐρευνητοῦ, ἴσως φανῇ φορτικὴ καὶ δύσκολος. Τὸ πνεῦμα ὅμως τὸ ἀληθῶς ἐρευνητικὸν συνηθίζει τόσον καλῶς, ὥστε ἡ κριτικὴ γίνεται καθ' ἕξιν καὶ αὐτομάτως, εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἓν δῶρον, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις παρέχει εἰς τὴν πεῖραν καὶ εἰς τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἀληθοῦς ἱστορικοῦ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς πνευματικὰς ταύτας ἐνεργείας, διὰ τῶν ὁποίων σκοπεύεται ὁ ἔλεγχος τῆς πιθανότητος μιᾶς μαρτυρίας, ἀκολουθεῖ ἄλλη σειρὰ πάλιν συλλογισμῶν, ἀναφερομένη εἰς τὴν *σύγκρισιν* τῶν μαρτυριῶν. Πᾶσα ἐπιστήμη συγκροτεῖται διὰ τῆς παραβολῆς πολλῶν παρατηρήσεων, ἐπιστημονικαὶ δ' ἀλήθειαι εἶναι τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, περὶ τῶν ὁποίων συμπίπτουν διάφοροι παρατηρήσεις. Ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν θ' ἀκολουθήσωμεν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἀληθεστέραν μαρτυρίαν, συντόμως διαγραφομένη, εἶναι ἡ ἑξῆς: πρῶτον θὰ συγκεντρώσωμεν ὅλας τὰς μαρτυρίας, ὥστε νὰ ἔχωμεν πρόχειρον τὸ πρὸς σύγκρισιν ὑλικόν. Τὸ συνηθέστερον εἶναι νὰ ἔχωμεν μίαν μόνην μαρτυρίαν, μόνον περὶ τῶν μεταγενεστέρων γεγονότων εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν περισσοτέρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θ' ἀναφέρωμεν τὸ γεγονός, ἀλλὰ πρέπει νὰ κάμνωμεν μνείαν τῆς μαρτυρίας (κατὰ Θουκυδίδην, κατὰ Προκόπιον). Ὅταν δ' ἔχωμεν πολλὰς μαρτυρίας, συμβαίνει ἢ νὰ συμφωνῶσι αὗται πρὸς ἀλλήλας ἢ ν' ἀντιφάσκουν. Μέσος ὅρος δὲν χωρεῖ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβιβάσωμεν τὰς δύο μαρτυρίας, τὸ πνεῦμα τὸ συνδιαλλακτικὸν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἐπιστημονικόν. Καὶ ὅταν πάλιν πολλαὶ μαρτυρίαι εἶναι σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλας, καὶ πάλιν δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸ γεγονὸς ἀποδεδειγμένον. Θὰ ἐξετάσωμεν ἂν αἱ μαρτυρίαι εἶναι ἀνεξάρτητοι ἢ εἶναι μόνον ἐπαναλήψεις μιᾶς μόνης παρατηρήσεως, ποῖαι εἶναι αἱ συνθῆκαι τῆς δημιουργίας τῶν μαρτυριῶν, ἂν τὰ γεγονότα δύνανται νὰ συμβιβασθοῦν πρὸς ἄλληλα, καὶ ἂν εἶναι τὸ γεγονός, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, πιθανόν. Ἡ τελευταία αὕτη ἄποψις μᾶς φέρει εἰς τὸ πολύκροτον ζήτημα τῶν θαυμάτων, διότι ἡ καθολικὴ πίστις πρὸς τὰ θαύματα ἐπλήρωσε τὰ μνημεῖα ὅλων τῶν λαῶν μὲ ὑπερφυσικὰ γεγονότα. Ἱστορικῶς, ἡ ὕπαρξις τοῦ διαβόλου εἶναι ἀποδεδειγμένη ἀσφαλέστερον ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Πεισιστράτου, διότι τὸν διάβολον βεβαιώνουν μυριάδες μαρτύρων, ὅτι, ὡς αὐτόπται, τὸν εἶδον μὲ τὰ μάτια των, ἐνῷ οὐδεὶς σύγχρονος τοῦ Πεισιστράτου ἀφῆκε μαρτυρίαν ὅτι εἶδε τὸν μέγαν Ἀθηναῖον κυβερνήτην. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ὕπαρξις τοῦ διαβόλου εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τοὺς νόμους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, δὲν δυσκολευόμεθα ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Πεισιστράτου.

Ἡ σύνθεσις. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν πολυπλόκων τούτων πνευματικῶν ἐργασιῶν, ἤτοι μετὰ τὴν εὕρεσιν καὶ συλλογὴν τῶν μνημείων, μετὰ τὸν ἔλεγχον περὶ τῆς αὐθεντίας αὐτῶν (τὴν ἐξωτερικὴν κριτικήν), μετὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀκριβείας αὐτῶν (μετὰ τὴν ἐσωτερικήν, τὴν ὑψηλοτέραν κριτικήν), ἀπομένει ἄλλο μέγα μέρος ἐργασίας, ἡ σύνταξις τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν, εἰς ἐπιστημονικὸν σῶμα. Πρὸς κατόρθωσιν τούτου ἀπαιτοῦνται πάλιν διάφοροι ἐπάλληλοι συνθετικαὶ ἐργασίαι. Ἡ σύνθεσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν τὴν πραγματικὴν ὕλην, τὴν ὁποίαν κατωρθώσαμεν νὰ συναγάγωμεν καὶ νὰ ἐξελέγξωμεν. Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εἶναι ἐξηγμένα ἐκ μνημείων, εἶναι ὅμως λίαν ἀνόμοια πρὸς ἄλληλα. Ἡ ἱστορικὴ σύνθεσις λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ γίνεται ἀπὸ πλῆθος μικροτάτων γεγονότων, τὰ ὁποῖα στεροῦνται συναφείας. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν γίνεται ἐπιλογή, καὶ κατ' ἀνάγκην, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ὕλης, ἡ ἱστορία εἶναι ἐπιστήμη ὑποκειμενική. Ἡ πρώτη λοιπὸν ἀνάγκη, ἡ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη, εἶναι ὅτι ὁ ἱστορικός, εὑρισκόμενος ἐνώπιον ἑνὸς χάους ἱστορικῶν γεγονότων, ὀφείλει νὰ περιορίσῃ τὸ στάδιον τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν ἐπιβάλλεται ἡ γενικὴ ταξινόμησις τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν. Ἐντεῦθεν προέρχονται αἱ διάφοροι ταξινομήσεις εἰς πολιτικὰ γεγονότα, πνευματικά, οἰκονομικά, εἰς κοινωνικοὺς θεσμούς, εἰς δημοσίους θεσμοὺς κ. λ. π. Εἰς ἕκαστον κλάδον σχηματίζονται τμήματα χρονολογικά, γεωγραφικά ἐθνικά, καὶ τότε ἡ ἱστορία διαιρεῖται εἰς περιόδους, εἰς χώρας, εἰς ἔθνη (ἱστορία τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἱστορία τῆς παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κατὰ μέρη διαγράμματα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εἶναι ἐλλιπῆ, δὲν δίδουν ὡρισμένην ἀπάντησιν εἰς πολλὰς ἐρωτήσεις καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώσεως τῶν χασμάτων. Κατορθώνομεν δὲ τοῦτο διὰ σειρᾶς συνθετικῶν συλλογισμῶν, διὰ τῶν ὁποίων καταλήγομεν εἰς ὑποθέσεις, ὄχι εἰς βεβαιότητας, πολλαὶ δὲ ὑποθέσεις, ἐπικυρούμεναι ἀμοιβαίως, καταλήγουν εἰς βεβαιότητα λογικῶς ὀρθὴν (ἔχομεν ἀμφιβολίας περὶ ὡρισμένων σλαυικῶν ἐγκαταστάσεων κατὰ τὸν μεσαίωνα, δὲν ἔχομεν ὅμως ἀμφιβολίας περὶ τῆς παρουσίας Σλαύων εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ περὶ τῆς ἀπορροφήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων).

Ἡ ἱστορικὴ ἔκθεσις. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἐρευνητὴς προέβη εἰς ὅλας τὰς πολυπλόκους ἐργασίας τῆς ἐρευνητικῆς, τῆς ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς κριτικῆς, καὶ προσέτι εἰς τὰς συνθετικὰς ἐργασίας τῆς ταξινομήσεως τοῦ ὑλικοῦ. Εἶναι ἕτοιμον τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ· κατὰ ποῖον τρόπον θὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἀναγνώστην; Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ «πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν» εἶναι καὶ σπουδαιότατον καὶ πολλάκις ἔχει συζητηθῆ. Ἂς ὑπομνησθῶσιν οἱ τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἱστορικοὶ προέβησαν: 1) Ἡ ἱστορία ἐξετέθη κατ' ἀρχὰς ὡς διήγησις ἀξίων μνείας ἐκτάκτων γεγονότων, ἦτο λοιπὸν κυρίως εἶδος λογοτεχνικόν. 2) Ἡ ἱστορία ἐξετέθη ὡς μελέτη ὄχι μόνον τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ τῶν νόμων, καὶ τῆς πολιτείας. Εἶχε λοιπὸν κυρίως χαρακτῆρα διδακτικόν. Ἤδη ἡ ἱστορία ἔχει λάβει τὴν ὁδὸν τῆς *ἐξελικτικῆς*, ἢ *γενετικῆς* μορφῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἐν τῇ ἐσωτερικῇ καὶ αἰτιώδει ἀλληλουχίᾳ αὐτοῦ. Βεβαίως τὰ προηγούμενα στάδια, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθεν ἡ ἱστορία, δὲν δύνανται νὰ ἐξαφανισθῶσιν. Ἀνάγκη καὶ αἱ ἀξιομνημόνευτοι πράξεις τῶν ἀνθρώπων νὰ γίνωνται γνωσταί, ἀνάγκη προσέτι νὰ μὴ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τὸ θέλγητρον τῆς ἀφηγήσεως καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐντύπωσις ἡ ἐκ τῆς τέχνης τοῦ λόγου προερχομένη. Ἀπὸ τὴν ἀφηγηματικὴν καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν θὰ ζητῇ πάντοτε ὁ πολιτικός, ὁ ἐπιστήμων, ὁ καλλιτέχνης πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι χρήσιμοι διὰ τὸ ἔργον του. Πάντοτε δὲ ἡ ἱστορία θὰ εἶναι διὰ τὴν νεότητα καὶ διὰ τὸν λαὸν αἰωνία καὶ δροσερὰ πηγὴ πρακτικῶν διδαγμάτων καὶ αἰσθητικῆς συγκινήσεως. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ νεώτερος ἐρευνητής, εἶναι ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἱστορίας ὀφείλει νὰ εἶναι ὄχι τὸ ἀρέσκειν, οὔτε τὸ συγκινεῖν, οὔτε τὸ διδάσκειν, ἀλλ' ἁπλῶς αὐτὴ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας. Ἤδη αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς ἐδίδαξε, πρὸ 18 αἰώνων, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σήμερον, μετὰ τόσους μόχθους, εἶναι τὸ συμπέρασμα τῆς ἐπιστήμης: «τὸ χρήσιμον, ὅπερ ἐκ τοῦ ἀληθοῦς μόνου συνάγεται», δηλαδὴ μόνη ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἐρευνᾶται, διότι μόνη αὐτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ τὸ χρήσιμον· καὶ ἀκόμη: «τὸ τερπνὸν δὲ ἄμεινον εἰ καὶ αὐτὸ παρακολουθήσειεν». Δὲν καταλήγει εἰς ἄλλο συμπέρασμα ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη: ὀφείλει ὁ ἱστορικὸς ὄχι μόνον τὴν ἀλήθειαν νὰ προσφέρῃ, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ αὐτὴν καὶ μὲ ὅσην εἶναι δυνατὴ εὐγενεστέραν γλῶσσαν, βαθυτέραν αἴσθησιν καὶ ὡραιοτέραν διατύπωσιν.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μέγα βιβλίον ἐξέδωκεν ὁ *Ernest Bernheim* Lehrbuch der historischen Methode τῷ 1889, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐπανεξεδόθη, ὑπάρχει δὲ καὶ λίαν συμπεπληρωμένη νεωτάτη ἔκδοσις. – Κάλλιστον καὶ διεξοδικὸν τὸ ἄρθρον τῶν *Ch.* καὶ *V. Mortet* εἰς τὴν «Grande Encyclopédie» (λ. Histoire).—Πρακτικώτατον δὲ τὸ βιβλίον τῶν *Langlois-Seignobos*, Introduction aux études historiques (μετάφρασις ὑπὸ *Σπ. Λάμπρου*). Τὰ ἀνωτέρω ἔργα περιέχουν καὶ τὴν ἄλλην βιβλιογραφίαν. —Σημειωτέα βιβλιάριον τοῦ *Bernheim* χρησιμώτατον: Einleitung in die Geschichtswissenschaft (συλλογὴ Goeschen 1907), καὶ ἡ ἐργασία τοῦ *Ν. Βλάχου*, Θεωρητικὰ καὶ Μεθοδολογικὰ προβλήματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ (1925). ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— [ΤΕΧΝΗ] Ἡ *ἱστορία* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπροσωποποιήθη ὑπὸ τῆς Μούσης Κλειοῦς, ἣν εὑρίσκομεν εἰς τὰς ὁμαδικὰς ἐν ἀναγλύφοις ἀπεικονίσεις τῶν ἐννέα Μουσῶν καὶ εἰς μονομερέστερα ἔργα. Ἐν τῇ ἀναγλύφῳ «Ἀποθεώσει τοῦ Ὁμήρου», ἣν ἐξεπόνησεν ὁ γλύπτης Ἀρχέλαος, ἡ Κλειὼ φέρεται πρώτη ἐν τῷ χορῷ τῶν Μουσῶν. Ὡραῖαι ἀπεικονίσεις τούτων, ἀποδιδόμεναι εἰς τὸν Πραξιτέλην ἢ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀνευρέθησαν ἐν Μαντινείᾳ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκπονηθεισῶν ἀπεικονίσεων τῆς Ἱστορίας μνημονευτέαι ἰδίᾳ αἱ ὀφειλόμεναι: εἰς τὸν Λεμπρέν, ἐν πίνακι εὑρισκομένῳ εἰς τὰς Βερσαλλίας· εἰς τὸν Κορτὸ ἐν τῷ μεγάλῳ του ἀναγλύφῳ τῆς παρισινῆς ἀψῖδος τοῦ Ἐτουάλ, τῷ τιτλοφορουμένῳ «Ὁ θρίαμβος τοῦ Ναπολέοντος», ἐν ᾧ ἡ Ἱστορία παρίσταται γράφουσα ἐπὶ πινακίδος τὰς τρεῖς λέξεις «Πυραμίδες, Μαρέγκο, Ἀούστερλιτς»· εἰς τὸν Τορβάλδσεν, ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ Leuchtenberg· εἰς τὸν Δαβὶδ ντ' Ἀνζέ, ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ παρισινοῦ Πανθέου· εἰς τὸν Τιριόν, ἐν πίνακι ἀποκειμένῳ εἰς τὸ δημαρχεῖον τῶν Παρισίων· εἰς τὸν Λουκᾶν Μπρετόν, ὅστις παρέστησε τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸν Χρόνον, εἰς ἔργον προοριζόμενον νὰ κοσμήσῃ τὸν ἐν Pesmes τάφον τῆς οἰκογενείας Le Baume (τὰ πρότυπα τῶν παραστάσεων τούτων ἐν ὀπτῇ γῇ εὑρίσκονται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Μπεζανσόν)· εἰς τὸν Κάουλμπαχ, ἐν τοιχογραφίᾳ κοσμούσῃ τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου· εἰς τὸν Μπόζιο, ὅστις τῷ 1844 ἐξέθηκεν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν ἀπεικονίσεις τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Τεχνῶν, καθιερουσῶν τὰς δόξας τῆς Γαλλίας· εἰς τὸν Ράλ, εἰκονίσαντα τὴν Ἱστορίαν γράφουσαν ἐπὶ διφθέρας ἐν τοῖς προπυλαίοις τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῇ συνθέσει τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Ὄθωνος· εἰς τὸν Μπαρτολότσι, χαράξαντα ὡραίαν ἀπεικόνισιν τῆς Ἱστορίας ἐπ σχεδίων τοῦ Gio.-B. Cipriani· καὶ εἰς τὸν *Ν. Γύζην* (βλ. λ.), ὅστις ἐξεικόνισε μετὰ κλασικῆς ὄντως λιτότητος καὶ ἐσωτερικοῦ μεγαλείου τὴν Ἱστορίαν ἐν τῷ διαφημιστικῷ προγράμματι τῆς ΣΤ' διεθνοῦς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως τοῦ Μονάχου. Ι. Μ. Π.

— **ἱστορία** ***ἐκκλησιαστική***· βλ. λ. *ἐκκλησιαστικὴ* ἱστορία.

— «**Ἱστορία** ***Αὐγούστειος***», ἤτοι *Ἱστορία τῶν Αὐγούστων*. Οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐπιστημονικὸς τίτλος, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, συλλογῆς λατινικῆς, ἡ ὁποία περιέχει βιογραφίας Ρωμαίων αὐτοκρατόρων —αὐγούστων—, καὶ ἡ ὁποία συνήθως περιλαμβάνεται εἰς τὸ ὄνομα *Ἱστοριογράφοι τῶν Αὐγούστων*. Εἷς ἐκ τῶν Λατίνων τούτων βιογράφων, ὁ Βοπίσκος, μεταχειρίζεται τὸν τίτλον «Historia Augusta», καὶ τοῦτον τὸν τίτλον πρέπον εἶναι νὰ παραλάβωμεν καὶ ἡμεῖς.

Οἱ βιογράφοι καὶ αἱ βιογραφίαι τῆς συλλογῆς. Πολλοὶ Λατῖνοι, μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, ἐπεχείρησαν νὰ γράψουν βιογραφίας τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, διότι τὸ βιογραφικὸν εἶδος τῆς ἱστορίας ἦτο δημοφιλὲς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος. Ἤδη ὁ Σουητώνιος εἶχε γράψει βιογραφίας τῶν αὐτοκρατόρων ἀπὸ τὸν Αὔγουστον ἕως τὸν Δομιτιανόν, συνέχισε δὲ αὐτὸν ὁ Μάριος Μάξιμος, ὁ ὁποῖος ἐξέθηκε τὸν βίον αὐτοκρατόρων ἀπὸ τὸν Νέρβαν ἕως τὸν Ἡλιογάβαλον. Ἡ τρίτη βιογραφικὴ συλλογὴ εἶναι ἡ «Αὐγούστειος ἱστορία» εἴτε «Συγγραφεῖς τῆς Αὐγουστείου ἱστορίας» (Historia Augusta,—Scriptores historiae Augustae), ἡ ὁποία εἶναι συλλογὴ ἀνήκουσα εἰς πολλοὺς συγγραφεῖς. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει τὴν περίοδον ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸν ἕως τὸν Κάρον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἤτοι τοὺς χρόνους μεταξὺ τῶν ἐτῶν 117 καὶ 284 μ. Χ. Μόνον ἡ ἐποχὴ 244—253 ἔχει ἀπολεσθῆ. Δὲν περιέχει δὲ μόνον ἱστορίας αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ καὶ καισάρων καὶ σφετεριστῶν τοῦ θρόνου. Αἱ βιογραφίαι ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλας κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, τὸ δὲ χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι διὰ τὴν συλλογὴν ταύτην συνειργάσθησαν ἓξ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ *Αἴλιος Σπαρτιανός, Βουλκάκιος Γαλλικανός, Αἴλιος Λαμπρίδιος, Ἰούλιος Καπιτωλῖνος, Τρεβέλλιος Πολλίων* καὶ *Φλάβιος Βοπίσκος*. Τῶν τεσσάρων πρώτων συγγραφέων ἡ γλῶσσα καὶ ἡ σύνθεσις εἶναι συνήθης καὶ κοινὴ μεταξὺ αὐτῶν μέχρι σημείου, ὥστε νὰ ἐγείρωνται ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀποδόσεως τῶν βιογραφιῶν. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ τέσσαρες οὗτοι βιογράφοι δὲν παρουσιάζουν ἀτομικὰ χαρακτηριστικὰ συγγραφέων, τοὐναντίον ὁ Τρεβέλλιος Πολλίων καὶ ὁ Φλάβιος Βοπίσκος διακρίνονται διὰ τῆς ῥητορικῆς γλώσσης καὶ φράσεως ὡς προσωπικοὶ συγγραφεῖς. Συνετέθησαν δ' αἱ βιογραφίαι αὗται εἰς διάστημα 40 ἐτῶν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 284 καὶ 324, εἰς διάστημα καθοριζόμενον διὰ τῶν βασιλειῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ δὲ συλλογὴ δὲν ἔγινε πρὸ τοῦ 330. Δὲν γνωρίζομεν ποῖος εἶναι ὁ συλλογεύς, δὲν γνωρίζομεν ἐπίσης τὸ σπουδαιότερον ζήτημα, κατὰ πόσον οὗτος ἁπλῶς συνέλεξεν ἢ καὶ διεσκεύασε ἢ καὶ συνεπλήρωσε τὰς βιογραφίας.

Χαρακτηρισμὸς τῆς συλλογῆς. Ὡς συγγραφεῖς οἱ βιογράφοι οὗτοι εἶναι τελείως ἀσήμαντοι, ἀλλ' ἀτυχῶς οὔτε ὡς ἱστοριογράφοι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν. Ἡ βιογραφικὴ ἱστορία ἔφθασεν ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ εἰς πλήρη κατάπτωσιν. Οὐδεμίαν ἀντίληψιν ἔχουν πολιτικῆς· ἡ μόνη προσπάθεια αὐτῶν εἶναι ἡ συσσώρευσις μικρῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ περιέργεια (curiositas). Τὴν πλήρη ἔλλειψιν ἱστορικοῦ πνεύματος παρακολουθεῖ ἔλλειψις κριτικῆς καὶ ἀδιαφορία πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀναφέρουν συγγραφεῖς παλαιοτέρους καὶ ἱστορικούς, δὲν ἐμελέτησαν ὅμως αὐτοὺς καὶ δὲν γνωρίζουν τί πρέπει νὰ παραλάβουν, ἀλλὰ τὸ θλιβερώτερον εἶναι αἱ ἀνακρίβειαι τὰς ὁποίας περιέχουν. Ἐφευρίσκουν μόνοι εἰδήσεις, ἀναφέρουν εἰδήσεις ψευδεῖς, τὸ δὲ χειρότερον, ὅτι, πρὸς πιστοποίησιν δῆθεν τῆς φιλαληθείας των, ἀναφέρονται ψευδῶς εἰς παλαιοτέρους συγγραφεῖς ἢ καὶ πλάττουν ψευδεῖς πηγάς, καὶ δὴ ὄχι μόνον ἐπιστολὰς καὶ λόγους, ἀλλὰ καὶ δημόσια ἔγγραφα. Τὰ ψεύδη καὶ αἱ ἀνακρίβειαι προέρχονται εἴτε ἐξ ἐπιπολαιότητος, εἴτε καὶ ἐκ συμφέροντος. Δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ γενικῶς μίαν τάσιν πρὸς κολακείαν τῶν αὐτοκρατόρων καὶ συσσώρευσιν αὐλικῶν ἀνεκδότων. Ὁπωσδήποτε ἡ βιογραφικὴ αὕτη συλλογὴ εἰς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ παρὰ μόνον εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ τὰ κακὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἐλλείψεως συγγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς συνειδήσεως. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐξεφράσθη ἡ ὑπόνοια μήπως ἡ «Αὐγούστειος ἱστορία» εἶναι ἔργον ἑνὸς μόνου κιβδηλοποιοῦ τῶν χρόνων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α' (τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος). Ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα κριτικὴ δύναται ν' ἀντλήσῃ καὶ ἀπὸ τὸ συνονθύλευμα τοῦτο χρησίμους πληροφορίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ ἀρχέτυπος ἔκδοσις ἔγινεν ἀπὸ τὸ 1475. Ἡ νεωτάτη τῆς Λειψίας, 1884.—*Teuffel*, Gesch. der roem. Lit. 6η ἔκδ. (1913) τ. Γ', σ. 185 ἑξ.—Περισσότερα καὶ μὲ πληρεστάτην βιβλιογραφίαν *Schanz*, Gesch. d. Roem. Litt. δ' μέρος (1904), σ. 47—56.—Βλ. καὶ *Alexis Pierron*, Hist. de la litt. romaine (1879) σ. 624 ἑξ. ΑΔ. ΑΔ.

— «**Ἱστορία** ***Ἑβραιοπούλας τῆς Μαρκάδος***». Ποίημα εἰς 810 ὁμοιοκαταλήκτους πολιτικοὺς στίχους ἀγνώστου συγγραφέως, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1668. Ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῆς Μαρκάδος, κόρης πλουσίου Ἰουδαίου ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν Ἀλβανός τις ὀνόματι Δῆμος, τὴν προσηλύτισε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη, ἀφοῦ τὴν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Βλαχίαν. Τὸ ποίημα, πρὸς συγγραφὴν τοῦ ὁποίου ὡς ἀφορμὴ ἐχρησίμευσεν ἀσφαλῶς ἱστορικὸν γεγονός, διαπνέει πνεῦμα ἀντισημιτικόν, πολλοὶ δ' εἶναι οἱ στίχοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκφράζεται μῖσος κατὰ τῶν Ἑβραίων, πλείονα δὲ εἰς ὅσους οὗτοι λοιδωροῦνται. Ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως κρινόμενον τὸ ποίημα δὲν εἶναι εἰμὴ ἄθλιον στιχούργημα, δὲν στερεῖται ὅμως σημασίας ὡς μνημεῖον γλωσσικὸν καὶ ἠθογραφικόν. Πράγματα παρέχει ἐπίσης εἰς τοὺς μελετητὰς ἡ ἐν στίχῳ 671 (ἔκδ. *Legrand*) μνεία τοῦ ἄρχοντος τῆς Βλαχίας Καρατζιάν, δεδομένου ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τοῦ ποιήματος ἄρχοντες Καρατζᾶδες δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι εἰς Βλαχίαν. Ἐκδόσεις: Πρώτη ἔκδοσις ἐν Βενετίᾳ 1668. β' ἔκδοσις αὐτόθι 1683. Νεώτεραι γνωσταὶ ἐκδόσεις ἐν Βενετίᾳ: 1767, 1803, 1858. 1863 καὶ 1869. Τὸ ποίημα ἀνετύπωσε κριτικῶς ὁ Legrand ἐκ τῆς πρώτης ἐκδόσεως «Recueil de poèmes historiques relatifs à la Turquie et aux Principautés danubiennes» (Paris 1877) σελ. 129—189. [Πρβλ. *Legrand*, Bibliographie hellénique au XVIIe s.) τόμ. Β' σελ. 246. 7. *Βουτιερίδης*. Ἱστ. νεοελ. λογοτ. Β' 188 κἑ.] Λ. Ν. Π.

— «**Ἱστορία** ***τοῦ ἄρχοντος καὶ σπαθαρίου Σταυράκη***». Ποίημα ἐκ 326 ὁμοιοκαταλήκτων δεκαπεντασυλλάβων στίχων, διηγούμενον τὸν κατὰ τὸ 1765 ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντα ἀπαγχονισμὸν τοῦ ἄρχοντος Σταυράκη (ἢ Σταυράκογλου). Οὗτος ἀποκτήσας μέγαν πλοῦτον ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, μὴ ἔχων δὲ κληρονόμον ὑπεσχέθη νὰ δωρήσῃ μετὰ τὸν θάνατόν του ὅλην του τὴν περιουσίαν εἰς τὸ δημόσιον. Ὁ σουλτᾶνος ὅμως εὑρὼν μικράν τινα ἀφορμὴν διέταξε ν' ἀπαγχονισθῇ, ἵνα γίνῃ ἐνωρίτερον κύριος τῆς κολοσσιαίας περιουσίας του. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ στιχουργήματος εἶναι ἄγνωστος, φαίνεται ὅμως ὅτι ἦτο ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ ἀπαγχονισθέντος. Ὡς τὰ πλεῖστα τῶν παρεμφερῶν ἔργων, στερεῖται καὶ τοῦτο λογοτεχνικῆς ἀξίας, ἡ δὲ γλῶσσά του εἶναι πλήρης λέξεων τουρκικῶν. Ἐξεδόθη διὰ πρώτην φορὰν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1767, ἔκτοτε δ' ἀνετυπώθη πλειστάκις (1774, 1775, 1787, 1789, 1793, 1807, 1821, 1859). Κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ κειμένου ὑπὸ Ε. Legrand ἐν «Collection de monuments» ἀρ. 10 (1870), ἐν ᾗ προτάσσεται πρόλογος περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σταυράκη ὑπὸ Κ. Σάθα. Λ. Ν. Π.

— «**Ἱστορία** ***τοῦ Ρὲ τῆς Σκότζιας μὲ τὴν Ρήγισσα τῆς Ἐγγλητέρας***». Ποίημα τοῦ κατὰ τὴν ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδα ζήσαντος Κερκυραίου Ἰακώβου *Τριβώλη* (βλ. λ.), ποιηθὲν κατὰ μίμησιν διηγήματος τοῦ Βοκκακίου. —Π.

— «**Ἱστορία** ***τοῦ Ταγιαπιέρα***». Ποίημα τοῦ κατὰ τὴν ΙΣΤ ἑκατονταετηρίδα ζήσαντος Κερκυραίου Ἰακώβου *Τριβώλη* (βλ. λ.).

— «**Ἱστορία** ***τῆς Σωσάννης***». Βυζαντινὸν ποίημα γραφὲν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀποτελούμενον ἐξ 80 ἀνομοιοκαταλήκτων στίχων. Τὸ στιχούργημα τοῦτο ἐπεξειργάσθη καὶ ἐπεξέτεινεν ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς *Μᾶρκος Δεφαράνας* κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Τὸ βυζαντινὸν ἐξεδόθη ὑπὸ Legrand ἐν «Bibliothèque grecque vulgaire» (ΙΙ σελ. 48—50). Λ. Ν. Π.

— «**Ἱστορία** ***τοῦ πανκάλου Ἰωσήφ***». Ἀνέκδοτον μεταβυζαντινὸν ποίημα περιεχόμενον εἰς πλεῖστα χειρόγραφα, οὗτινος ἡ ὑπόθεσις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Λ. Ν. Π.

— **ἱστορίας** ***φιλοσοφία*** *[Φιλοσοφ.]*. Τὰς προϋποθέσεις αὐτῆς ἡ *φιλοσοφία τῆς ἱστορίας* ἔχει ἐν τῇ θρησκείᾳ, ὡς δύναταί τις εὐκόλως νὰ κατανοήσῃ ἐνθυμούμενος ἀφ' ἑνὸς τὴν περὶ ἀνθρώπου παράστασιν, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν διαφόροις θρησκείαις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν περὶ κοσμογονίας ἀντίληψιν αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος νοεῖται ἐν αὐταῖς ὡς φορεὺς ἠθικῆς καθολικῆς ἱστορίας ἢ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, ὅστις μάλιστα καὶ καταπέμπει αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, ἵνα βελτιώσῃ τὴν παλαιὰν ἀνθρωπότητα ἢ ἵνα κομίσῃ νέαν ἱστορίαν. Βαθμηδὸν ἡ ἱστορικὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου καθίσταται πρόβλημα δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ὡς βλέπομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰώβ, καὶ δημιουργεῖται ἡ θεοδικία καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀπολυτρώσεως. Διὰ δὲ τῆς ἐν χρόνῳ νοουμένης κοσμογονίας ὁ κόσμος καὶ ἡ ἱστορία ἐκλαμβάνεται ὡς ἐλευθέρα δημιουργικὴ πρᾶξις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν ἠθικῆς πράξεως καὶ ἠθικῆς δημιουργίας, ἥτις πραγματοῦται διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τελειοῦται κατὰ τὴν συντέλεσιν τῶν αἰώνων. Ἀλλὰ τὰς καθ' αὐτὸ ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εὑρίσκομεν κυρίως ἐν τῷ Χριστιανισμῷ. Τὸ πρῶτον οἱ Χριστιανοὶ συνῃσθάνθησαν τὴν ἱστορίαν σαφῶς ὡς πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησαν νὰ λύσωσι διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ἡ πίστις αὐτῶν. Ἡ πίστις αὕτη προϋποθέτει τὴν ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὁρμᾶται ἀπὸ τῆς ἰδέας βαθμιαίας προόδου. Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες συγχωνεύονται εἰς μίαν ἀνωτέραν ἑνότητα, εἰς νέον λαόν, εἰς τρίτον γένος. Τὸ νέον ὅμως τοῦτο δὲν εἶναί τι ἕτοιμον καὶ ἀπηρτισμένον, ἀλλὰ γίνεται διαρκῶς μέσῳ κολοσσιαίων ἀγώνων κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Σκοπὸς τοῦ νέου τούτου εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις, ἀλλ' αὕτη δὲν θεωρεῖται ὥς τι ἀπολύτως νέον καὶ ἐξαίφνης ἀναπηδῆσαν. Προπαρασκευάζεται ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς παρὰ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοῦ νόμου, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι διὰ τῆς φιλοσοφίας. Ἀλλ' ἐὰν τὸ νέον προπαρασκευάζηται διὰ τοῦ παλαιοῦ, τότε τὸ νέον περιέχεται ἤδη ἐν τῷ παλαιῷ, ὁ δὲ Χριστὸς ἀποτελεῖ τὴν τελείωσιν αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁλόκληρος ἡ ἱστορία ἐκλαμβάνεται, παρὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἀντιθέσεις καὶ παρὰ τὸν διαρκῆ ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἑνότης, ὡς γίγνεσθαι ἑνιαῖον, ὅπερ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὁρμηθὲν τείνει εἰς ἕνα σκοπόν. Ἡ ἱστορία κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι μόνον παρελθόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν αἱ προφητεῖαι, τὰ θαύματα, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι, ὁ Χριστός· ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ μέλλον, ἐν τῷ ὁποίῳ πραγματοποιεῖται ἀεὶ μᾶλλον ἡ ἰδέα τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ συμπληροῦται ἡ εἰκὼν τοῦ πνευματικοῦ Ἰησοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποκαλύπτεται τὸ νόημα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἱστορικοῦ βίου καθόλου. Ἐν τούτοις αἱ ἐν τῷ ἀρχαίῳ Χριστιανισμῷ ἀναπτυχθεῖσαι θεωρίαι περὶ τῆς ἱστορίας δὲν ἀντεπεκρίθησαν εἰς τὰς ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ περιεχομένας ἀρχὰς ταύτας τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τρία τινά: πρῶτον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διανόησις, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐν πρώτοις ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν ὁ Χριστιανισμός, ἐτέλει ὑπὸ τὸ κράτος κοσμοθεωρίας δεχομένης τὸ ὄντως ὂν ὡς ἀκίνητον σύστημα ἐννοιῶν, καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον παρέμενε ξένη πρὸς τὴν ἰδέαν ἱστορικῆς κινήσεως. Τὸ πολὺ ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ὅτι μόνον τὸ πονηρὸν καὶ ἡ ἁμαρτία ἦσαν ἐπιδεκτικὰ ἱστορίας, ἐφ' ὅσον συγκρίνουσα τὸν ἐν τῷ Χριστῷ ἀποκαλυφθέντα Λόγον, αἰώνιον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα, πρὸς τὸν ἄνθρωπον, προσδιώριζε τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἀπόστασιν, ἥτις ἐχώριζεν ἑκάστοτε τὸν τελευταῖον τοῦτον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δεύτερος λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν κατώρθωσεν ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ δη-

Digitized by Google

μιουργηθείσας ἀρχὰς ταύτης, ὀφείλεται εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθέρας ἱστορικῆς γνώσεως, τὸν ὁποῖον ἐπέβαλεν ἡ ἁγία Γραφὴ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν στενῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθέτει τὴν ἱστορίαν τῆς σωτηρίας. Τέλος ἡ περὶ βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἰδέα περιεῖχε πολὺ τὸ ὑπερβατικὸν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταστῇ πραγματικὴ ἱστορία. Κατήγετο ἐντελῶς ἐξ ἄλλου κόσμου καὶ πρὸς τὸν παρόντα εἶχε σχέσιν μόνον ἐφ' ὅσον ὑπετάσσετο οὗτος εἰς αὐτὴν καὶ ἐξυπηρέτει τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως αἱ ἐνδοκοσμικαὶ καὶ ἔμμονοι δυνάμεις τῆς ἱστορίας διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἀφανισθῶσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τῶν ἀσταθμήτων δυνάμεων τοῦ ἀγαθοῦ (καὶ τοῦ πονηροῦ), αἵτινες ἐπενεργοῦσιν ἔξωθεν ἐπὶ τῆς ἱστορίας. Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἀπεκλείετο ἐντελῶς πᾶσα πραγματικὴ κατανόησις τῆς ἱστορίας.

Μεταβολὴ ἐπέρχεται μόλις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, κατ' ἀρχὴν μὲν διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως, πράγματι δὲ διὰ τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἤσκησαν ἐπὶ τῆς κοσμοθεωρίας καθόλου αἱ ἀνακαλύψεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Δι' αὐτῶν ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἄνθρωπον νέα τις πραγματικότης, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον δὲν ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν, ἀλλ' ἑνότητα ἐφ' ὅσον τὸ πεπερασμένον ἐκλαμβάνεται ὡς μέρος τοῦ ἀπείρου. Ἀλλ' οὕτως αἴρεται ἡ ἀρχαία ἐκείνη ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ὑπερβατικοῦ καὶ τοῦ ἐγκοσμίου, αἱ δὲ δυνάμεις, ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῶν ὁποίων ἐκπηγάζει ὁ κόσμος καὶ ἡ ἱστορία, γίνονται πλέον ἐνδοκοσμικαὶ καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα ἔμμονοι. Κατ' ἀκολουθίαν ἐγκαταλείπεται πᾶσα περὶ ἐπιδράσεως ἔξωθεν ἰδέα. Τὴν νέαν ταύτην ἀντίληψιν περὶ τῆς ἱστορίας βλέπομεν σαφῶς ἐν τῇ νέᾳ περὶ τοῦ κράτους θεωρίᾳ. Τοῦτο δὲν εἶναι πλέον θεῖος θεσμός, συμβάλλων εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς σωτηρίας ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ θεσμὸς καθαρῶς ἀνθρώπινος, ὀφειλόμενος εἰς ὡρισμένα ψυχολογικὰ ἐλατήρια καὶ δημιουργηθεὶς πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀνθρωπίνων μόνον ἀναγκῶν καὶ σκοπῶν. Ἀπὸ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἐξαφανίζονται τόσον ἡ ὑπερφυσικὴ δημιουργία αὐτοῦ ὅσον καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ προορισμός, ὅ,τι δὲ ὑπολείπεται πρὸς κατανόησιν αὐτοῦ εἶναι προδιαθέσεις καὶ ὁρμαὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Βραδύτερον ἀποκλείουσι τὸν ὑπερφυσικὸν παράγοντα καὶ ἐκ τῆς θρησκείας· ἀλλ' ἐνταῦθα ἐγεννᾶτο δυσχερὲς τὴν λύσιν πρόβλημα. Διότι αἱ θρησκεῖαι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνεφάνιζον μεγάλας πρὸς ἀλλήλας διαφοράς, ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ πολλὴν συγγένειαν, ἡ ὁποία ἀπῄτει ἀποχρῶσαν ἐξήγησιν. Ἡ Διαφώτισις, καὶ δὴ ἰδίᾳ ὁ ἀγγλικὸς δυϊσμός, ἐχρησιμοποίησε πρὸς τοῦτο παλαιάν τινα ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε καὶ διεσαφήνισεν. Ἡ ἰδέα αὐτὴ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ὑπάρχει ἔμφυτος ὁ ἠθικὸς νόμος καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, διατηρηθέντα ἐν τῷ βάθει αὐτῆς καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὀφειλόμεναι εἰς ἀρχικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελοῦν συγχρόνως ἡ φυσικὴ αὐτὴ ἠθικὴ καὶ ἡ λογικὴ αὐτὴ θρησκεία τὴν θεμελιώδη δύναμιν, ἡ ὁποία κινεῖ τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον τείνει ὁλόκληρος ἡ ἱστορικὴ κίνησις. Πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἠθικὴν ταύτην συγκρινόμεναι αἱ ἱστορικαὶ θρησκεῖαι ἐμφανίζονται ὡς παρεκτροπαὶ καὶ πλάναι, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὴν φιλαρχίαν τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Οὕτω τὴν ἱστορίαν δημιουργοῦσιν αἱ ἐν αὐτῇ δρῶσαι προσωπικότητες, τῶν ὁποίων τὰ ἐλατήρια καὶ τοὺς σκοποὺς δέον νὰ ἐρευνῶμεν, ἂν θέλωμεν νὰ κατανοήσωμεν τὰ γεγονότα καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ Διαφώτισις ὁρμᾶται πρὸς κατανόησιν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς στενῆς περὶ προσωπικότητος ἐννοίας, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, καὶ δὴ τοῦ πεφωτισμένου ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον κηρύττει μέτρον τῶν ἱστορικῶν πραγμάτων. Αἱ πράξεις τῶν ἱστορικῶν ἀτόμων δὲν ἀνταπεκρίνοντο φυσικὰ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς φυσικῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου τῆς διαφωτίσεως. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἱστορία, ὡς ἔργον τῶν ἀτόμων, εἶναι ἀπέραντον πεδίον δεισιδαιμονίας, ἀνοίας καὶ φιλαρχίας. Τοῦτο δὲ ἰσχύει κατὰ πρῶτον λόγον περὶ τῶν ἱστορικῶν θρησκειῶν, αἵτινες εἶναι ἔργον πονηρῶν καὶ φιλοδόξων ἱερέων. Ἡ ἰδέα λοιπὸν περὶ τῶν ἀτόμων ὡς φορέων καὶ δημιουργῶν τῆς ἱστορίας ὁδηγεῖ εἰς ὑποτίμησιν τῶν ἀτόμων τούτων, τὰ ὁποῖα ἐπισκοτίζουσι διὰ τοῦ ἔργου αὐτῶν τὴν καθαρὰν ἠθικὴν καὶ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τούτου δημιουργεῖ πάλιν ἡ Διαφώτισις ἱστορικὴν εἰκόνα μὴ διαφέρουσαν κατὰ πολὺ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς. Διότι ἀντικαθιστᾷ μὲν τὸν ὑπερφυσικὸν παράγοντα διὰ τῆς φυσικῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς, ἀλλ' αὗται αἰωροῦνται ὑπεράνω τῆς ἱστορικῆς κινήσεως, ἡ ὁποία εἶναι διὰ τοῦτο κυκεών τις ἀνθρωπίνων πλανῶν καὶ σφαλμάτων.

Ἐναντίον τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας ἠγέρθησαν διαμαρτυρίαι ἤδη κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Διαφωτίσεως. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἐρώτησις τοῦ Lessing, ἀναιροῦντος ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ αἴτιος πάντων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἔχῃ σχέσιν τινὰ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας πλάνας, ὡς ἐμφανίζεται ὁ ἱστορικὸς βίος τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ ποιητοῦ ἀπήντησε πεντήκοντα ἔτη βραδύτερον ὁ φιλόσοφος Ἕγελος διὰ τοῦ ὅλου αὐτοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος, τοῦ ὁποίου ὁ πυρὴν συνίσταται εἰς τοῦτο, εἰς τὴν πίστιν δηλαδὴ ὅτι πᾶν πραγματικὸν εἶναι καὶ ἔλλογον ὡς καὶ τἀνάπαλιν πᾶν ἔλλογον εἶναι καὶ πραγματικόν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Herder καὶ τοῦ Lessing ὑποδηλωθεῖσα ἰδέα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως λαμβάνει νῦν σαφῆ διατύπωσιν καὶ ἀποβαίνει τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξευρίσκει τις ἐν παντὶ τῷ πραγματικῷ πυρῆνας ἀληθείας καὶ λόγου, ἀκόμη καὶ ἐν ταῖς πλάναις αὐταῖς τῶν ἱστορικῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐποχῶν. Καὶ ἐνῷ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Διαφωτίσεως ἦτο ἁπλῶς τὸ ἔδαφος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεπήδα ἐνίοτε ἄναρχος καὶ ἀμετάβλητός τις ἀλήθεια, ἄνευ, ἐννοεῖται, ἐσωτερικῆς τινος καὶ ὀργανικῆς σχέσεως πρὸς αὐτό, ἀποβαίνει νῦν ἡ ζωὴ αὐτὴ τῆς ἀληθείας, γεννωμένη καὶ ἐξελισσομένη διαρκῶς. Διὰ τῆς νέας ταύτης ἀντιλήψεως τὸ παρὸν δὲν ζῇ πλέον μεμονωμένον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ τὰς ῥίζας αὐτοῦ ἔχει τοὐναντίον ἐν αὐτῷ, ὅπως καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ παρὸν παρασκευάζει ἐξ ἑαυτοῦ τὸ μέλλον. Διὰ τὸν λόγον ὅμως τοῦτον τὸ παρόν, ὅπως πᾶν παρὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἶναί τι ὅπερ γίνεται, στάδιον μόνον τῆς ἐξελίξεως πρὸς τὸ πλῆρες, τὸ τέλειον καὶ τὸ μόνιμον, μέλος ἀπαραίτητον ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῆς ἱστορικῆς ἀλύσεως. Ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον μέλος, προπαρασκευάζον τὸ ἑπόμενον στάδιον, εἶναί τι, ὅπερ ἠθέλησεν ὁ Θεός, τουτέστιν ὑπηρετεῖ τὸν ἔσχατον σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον τείνει ἡ ἱστορία, καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὸν εἶναι πάντα τὰ ἐν αὐτῇ συντελούμενα ἔλλογα. Ἐπειδὴ δὲ ἀποτελεῖ τὸ ἑκάστοτε παρὸν τὸ πρὸς στιγμὴν τελευταῖον στάδιον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, συνδέεται δὲ ἅμα ὀργανικῶς πρὸς τὸ παρελθόν, εἶναι φυσικὸν ὅτι τὸ παρελθὸν τοῦτο μόνον ἐκ τοῦ παρόντος τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ νοήσωμεν καὶ νὰ ἑρμηνεύσωμεν. Οὕτω διὰ τὸν γερμανικὸν ἰδανισμὸν καθόλου ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ ὀργανικὸν ὅλον, τὸ ὁποῖον κινεῖται καὶ ἀναπτύσσεται δι' ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ εἶναι δημιούργημα πολὺ περισσότερον τῶν μὴ δεκτικῶν λόγου ὁρμῶν τῆς ψυχῆς παρὰ τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ λογικοῦ. Ἐν τῷ ὀργανικῷ δὲ τούτῳ ὅλῳ, θρησκεία, ἠθικὴ καὶ πνευματικὸς βίος καθόλου εἶναι ἀναγκαῖα καὶ εἰς ἰδίους νόμους ὑπακούοντα πλάσματα, ἀναβλύζοντα ἐξ ἀλόγων δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ ἐξαρτώμενα ἐκ τῶν συνθηκῶν ἑκάστης ἐποχῆς. Τὴν περὶ ἱστορίας ἀντίληψιν ταύτην εὑρίσκομεν ὑποδηλουμένην, παρὰ τῷ Lessing· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις ἐν πλήρει συνειδήσει κατεπολέμησε τὴν ὀρθολογιστικὴν περὶ αὐτῆς ἀντίληψιν τῆς Διαφωτίσεως, εἶναι ὁ Herder. Δι' αὐτὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ὄπισθεν αὐτῆς δρᾷ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν μορφαί, ἐν αἷς ἐναποθέτει τὰ ἴχνη του, διαλύονται, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου αἱ ἰδέαι παραμένουν καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἀποκαλύπτονται πληρέστερον καὶ καθαρώτερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὰς νέας ταύτας περὶ ἱστορίας ἰδέας διετύπωσε συστηματικῶς ὁ μέγιστος τῶν ἐκπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ Ἕγελος. Σκοπὸς τῆς ἱστορίας εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ πραγμάτωσις τῆς ἰδέας τοῦ θεανθρώπου, τουτέστιν ἡ πλήρης καὶ σαφὴς συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄπειρον πνεῦμα. Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις εἶναι ἡ βαθμιαία πραγματοποίησις τῆς ἰδέας ταύτης, συντελουμένη διὰ λογικῆς προόδου, δηλαδὴ διὰ τῆς θέσεως καὶ τῆς ἀντιθέσεως, ἐξ ὧν ἐκπηδᾷ ἑκάστοτε ἀνωτέρα τις σύνθεσις. Ἑκάστη ἱστορικὴ περίοδος ἀποτελεῖ νέον βῆμα προσεγγίσεως πρὸς τὸν ἔσχατον ἐκεῖνον σκοπόν. Ἀλλὰ τὸ παρελθὸν τοῦτο κατορθώνει νὰ ἐπισκοπήσῃ καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ ἡ ἀνθρωπότης μόνον ἀπὸ τῆς βαθμῖδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἑκάστοτε ἵσταται. Τὴν ἐκ τοῦ παρόντος κατανόησιν καὶ ἑρμηνείαν ταύτην θεωρεῖ ἤδη ὁ Goethe ὡς τὴν μόνην δυνατὴν δι' ὅσων λέγει ἐν τῷ Φάουστ: «Γιὰ μᾶς φίλε μου, οἱ χρόνοι οἱ περασμένοι βιβλίο μὲ ἑπτὰ σφραγῖδες εἶναι. Αὐτό, ποῦ πνεῦμα τῶν καιρῶν τὸ λὲς ἐσύ, τὸ ἴδιο σας τὸ πνεῦμα, ἀφέντες, εἶναι, ποὺ μέσα καθρεφτίζονται οἱ καιροί». Προβάλλουσα εἰς αὐτοὺς τὰ ἴδια αὐτῶν ἰδανικὰ καὶ τὰς ἰδίας ἀξίας, καθιστᾷ τὰς ἱστορικὰς περιόδους μῦθον, σύμβολον, πρότυπον τοῦ ἰδίου αὐτῆς βίου. Τοιουτοτρόπως αἱ στιγμαὶ γίνονται αἰωνιότης καὶ ὅ,τι καταρρέει εἰς τὸν ἀχανῆ ὠκεανὸν τοῦ χρόνου γίνεται ἐν τούτοις αἰώνιον παρόν. Τοῦτο δὲ ἰσχύει οὐ μόνον διὰ τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα· ὁμοιάζουν πρὸς τὸν Χριστὸν τῶν μυστικοπαθῶν, τοῦ ὁποίου ἡ εἰκὼν εἶναι πάντοτε παροῦσα, τελειουμένη βαθμηδὸν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι διὰ τῆς κατὰ στάδια συντελουμένης ἀποκαλύψεως αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς. Ὅπου αἱ ἰδέαι αὗται ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς καθολικόν τι σύστημα ἦτο ἀναπόφευκτον νὰ θεωρηθοῦν τὰ διαφέροντα καὶ ἡ κατάστασις καθόλου τοῦ παρόντος ὡς αἱ κινητήριοι δυνάμεις τῆς ἱστορίας. Τὸ παρὸν τοῦτο διεκρίνετο τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ἐπικρατήσει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὸ δὲ ἐπὶ ταῖς συνεπείαις αὐτῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν διάρθρωσιν, τὴν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένην. Τοῦτο βλέπομεν πρὸ πάντων ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ διανόησις τελεῖ μονομερῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ὅπου διὰ τῆς ἐπαναστάσεως γίνεται ἀπαρχὴ τῆς κοινωνικῆς μεταβολῆς ἐν Εὐρώπῃ. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος τούτου ὁρμᾶται ὁ Αὔγουστος Comte ἐν τῇ ἀποπείρᾳ αὐτοῦ ὅπως ἑρμηνεύσῃ τὴν ὅλην ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία εἶναι δι' αὐτὸν ἱστορία τῆς βαθμιαίας κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως. Ἡ διαμόρφωσις δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἑκάστοτε βαθμῖδος τῆς κατανοήσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς τοιαύτης ἐρεύνης τῆς ἱστορίας. Οὕτως ἡ ἱστορία ἀποβαίνει κοινωνιολογία, δηλαδὴ ἔρευνα τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑφίσταται ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑκάστοτε βαθμῖδος τῆς κατανοήσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀπορρεούσης τεχνικῆς. Ὁλόκληρος ὁ ὑπόλοιπος πνευματικὸς βίος ἐξαρτᾶται ἐκ ταύτης τῆς πραγματικῆς καὶ μόνης βάσεως αὐτοῦ, ὧν ἁπλῆ ἀντικατόπτρισις τῶν ἐπικρατουσῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκεῖ καὶ αὐτὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπίδρασίν τινα, ἀλλὰ ἐστερημένος αὐτοτελοῦς σημασίας. Τοιουτοτρόπως ἱστορία καὶ φύσις δὲν ἀποτελοῦσι πλέον ἀντίθεσιν πρὸς ἀλλήλας· οἱ νόμοι οἱ διέποντες ταύτην κυριαρχοῦσι καὶ ἐπ' ἐκείνης. Κατὰ ταῦτα ὁ ἔσχατος σκοπὸς τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῶν μεθόδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἐπιστήμης. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπικρατεῖ τῶν πνευμάτων ἐν Γερμανίᾳ ὁ ἰδανισμός, ὁ ὁποῖος ὁρμᾶται καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ παρόντος καὶ ὁ ὁποῖος εὑρίσκει ἐν τῇ κινήσει τῶν ρομαντικῶν τὴν πληρεστάτην αὐτοῦ ἐκδήλωσιν. Ἡ περὶ ἱστορίας ἀντίληψις τῶν τελευταίων τούτων ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς ὅλης κινήσεως, τῆς ἀπὸ τοῦ Herder ἀρξαμένης. Πλήρεις ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ βυθίζονται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐποχῶν, ἀνακαλύπτουν τὴν δημώδη ποίησιν, τὸ δημοτικὸν ᾆσμα, τὸν θρῦλον. Ἀπὸ τοὺς τάφους τῆς Ἀνατολῆς ἀνασύρονται αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας καὶ ἀσκοῦσι γοητευτικὴν δύναμιν ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῆς Διαφωτίσεως ἀποξηρανθείσης ψυχῆς. Διὰ τοῦ ἔργου αὐτῶν γίνεται πραγματικότης τὸ ὄνειρον τοῦ Goethe, διὰ τὸν ὁποῖον «ὅλα ὑφαίνονται μαζί, τὸ ἕνα στὸ ἄλλο ἐπενεργεῖ καὶ ζῇ». Τὸ παρελθὸν ἀνίσταται εἰς νέαν ζωὴν διὰ τῶν ζωοποιῶν δυνάμεων τοῦ παρόντος. Ἡ πεποίθησις, ἡ ὁποία κινεῖ τοὺς ρομαντικοὺς καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ καθόλου, εἶναι τριπλῆ. Πρῶτον ἡ ἐκ τῶν προτέρων βεβαιότης περὶ τῆς ὀργανικῆς ἑνότητος τοῦ πνευματικοῦ βίου· ἔπειτα ἡ πραγματοποίησις καὶ ἡ συγκρότησις τῆς ἑνότητος ταύτης τῇ βοηθείᾳ τῆς ἰδέας τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, διὰ τῆς ὁποίας συναρμολογοῦνται καὶ συνενοῦνται ἐν τῇ συνειδήσει στοιχεῖα κεχωρισμένα ἀλλήλων χρονικῶς καὶ ἀντιφατικὰ πρὸς ἄλληλα· τέλος ἡ πίστις ὅτι ἡ ἱστορικὴ κίνησις ὡς προσωρινὸν αὐτῆς τέρμα καὶ σκοπὸν ἔχει τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ παρόντος. Ἀπὸ τῶν αὐτῶν προϋποθέσεων εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὡρμήθη καὶ ἡ γαλλικὴ θετικοφροσύνη τοῦ Comte. Ἀλλ' ἐνῷ ἐν Γαλλίᾳ τελεῖ ἡ νέα περὶ ἱστορίας ἀντίληψις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν μεθόδων των, ὁρμᾶται ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς πίστεως περὶ τῆς αὐτοτελείας τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς φύσεως, ὡς αὕτη ἐκφράζεται σαφῶς διὰ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Fichte καὶ τοῦ Ἑγέλου.

Τὰ δύο ταῦτα συστήματα φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ἤσκησαν μεγάλην ροπὴν ἐπὶ τῶν ἔπειτα χρόνων. Ἡ ροπὴ αὕτη διαφαίνεται ἰσχυροτέρα ἐκ τοῦ συστήματος τοῦ Comte. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐφαίνετο ἱκανοποιοῦν τὴν ἐπιστήμην ἕνεκα τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν μεθόδων καὶ τῶν προϋποθέσεων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κίνησιν τῶν μαζῶν, τὴν ὁποίαν ηὐνόει ἡ θεωρία τοῦ Γάλλου φιλοσόφου. Αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι, αἵτινες ἀνέκυπτον ὁλονὲν ἐπιτακτικώτεραι, ὡδήγησαν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἱστορία δέον νὰ εἶναι ἐξιστόρησις καὶ ἔρευνα κοινωνικῶν κινήσεων τῶν μαζῶν. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δημιουργεῖ τὴν περὶ ἱστορίας θεωρίαν τοῦ Καρόλου *Μὰρξ* (βλ. λ.), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἰδέα τοῦ *ἱστορικοῦ* ὑλισμοῦ (βλ. λ.) εὑρίσκει τὴν τυπικὴν αὐτῆς ἔκφρασιν, βραδύτερον δὲ ἐν μεταβεβλημένῃ μορφῇ χρησιμοποιοῦνται αἱ ἀπόψεις αὗται ὑπὸ τοῦ Καρόλου Lamprecht. Τοὐναντίον ἡ περὶ ἱστορίας ἀντίληψις τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ φαίνεται κατ' ἀρχὰς ἀφανιζομένη μετὰ τῆς καταρρεύσεως τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἑγέλου, πρὸ πάντων ὅμως ὁ λόγος τῆς περιωρισμένης ἐπιδράσεως αὐτῆς ἔγκειται εἰς τὰ δύσλυτα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν, ὧν ἓν εἶ-

Digitized by Google

ναι ἡ σχέσις ἱστορίας καὶ προσωπικότητος. Παρὰ ταῦτα οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἀσκῇ ροπὴν ἐπὶ τῶν πνευμάτων, ἡ δὲ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐνισχύεται πάλιν κατὰ τὸ παρόν, ἐπειδὴ κεκμηκότες ἐκ τῆς ἁπλῆς διακριβώσεως γεγονότων καὶ τῶν αἰτιωδῶν αὐτῶν σχέσεων οἱ ἱστορικοὶ πειρῶνται πάλιν νὰ ἑρμηνεύσωσι τὴν ἱστορίαν ἐκ τῶν ἔνδον, ἀνιχνεύοντες νοήματα καὶ σκοποὺς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδεοκρατικῆς κοσμοθεωρίας. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ ὁρμῶνται καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὁ Meinecke ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς καθόλου ἱστορίας, ὁ Troeltsch καὶ ὁ Otto ἐν τῇ θρησκειολογίᾳ, ὁ Eck ἐν τῇ θεολογίᾳ, ὁ Hans von Schubert καὶ ὁ Köhler ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὁ Unger καὶ ὁ Wechssler ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας, ὁ Windelband, ὁ Spranger, ὁ Simmel, ὁ Rickert, ὁ Dilthey, ὁ Eucken, ὁ Drews ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας ἰδίᾳ. Ἀλλὰ αἱ ἀπόπειραι τῶν νεωτέρων δὲν ἀποβλέπουν εἰς τὴν συγκρότησιν σχήματος ἐκ τῶν προτέρων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ προσαρμόζωσι τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας, ἀλλ' εἰς τὴν ἀποτέλεσιν θεωρίας περὶ τῆς ἱστορίας. Πρὸς τοῦτο ἐρευνῶσι τὰ μέσα καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἱστορικῆς γνώσεως, τὰς κινητηρίους δυνάμεις τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν γεννᾶται ὁ ἱστορικὸς βίος καὶ τὸ νόημα τῆς ἱστορίας. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἔρευναν ὁ ἱστορικὸς προϋποθέτει τὴν ἱστορικὴν ἐργασίαν, χωρὶς νὰ ἀναμιγνύεται εἰς αὐτήν, ἐκζητῶν προϋποθέσεις καὶ πορίσματα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐνδιαφέρεται ἢ δὲν χρειάζεται νὰ ἐνδιαφέρεται ὁ ἱστοριοδίφης, ἂν καὶ αὐτὰ ἀποκαλύπτουσιν εἰς αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐργασίας. Ἡ ἔρευνα τῶν μεθόδων τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης, ὡς καὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προϋποθέσεων αὐτῆς, ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις μεγάλης ὁμάδος ἐρευνητῶν περὶ τοῦ ἔργου τῆς φιλοσοφίας καθόλου. Ἡ ἀνίχνευσις τῶν τὴν ἱστορίαν ἐλαυνουσῶν δυνάμεων ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν ἑρμηνείαν τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν εἰσηγήθη μὲν ὁ Ἄραψ φιλόσοφος Ἴμπν Χαλντούν, προήγαγε δὲ ὁ Βίκο. Τέλος ἡ ἀπόπειρα πρὸς σύλληψιν νοήματος καὶ σκοπῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποτελεῖ ὅ,τι κυρίως καλοῦμεν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ μεταφυσικὴν ἀντίληψιν αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lindner*, Geschichtsphilosophie, α΄ ἔκδ. (1904). *Flint*, Historical philosophy in France, Fr. Belgium and Switzerland (1893).—*Barth*, Die Geschichtsphilosophie Hegels und der Hegelianer bis auf Marx (1890).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die philosophie der Geschichte des sociologie (1897). *Alengry*, Essai historique et critique sur la sociologie chez A. Comte (1900).—*E. Meyer*, Zur Theorie und Methodik der Geschichte (1902).—*Dithey*, Einleitung in die Geisteswissenschaffen (1883) —*Eucken*, Geschichtsphilosophie, β΄ ἔκδ. (1908).—*Simmel*, Die probleme der Geschichtsphilosophie, γ΄ ἔκδ. (1907). — *Windelband*, Naturwissenschaft und Geshichte (1894). — *Rickert*, Geschichtsphilosophie (1905).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Greuren der Naturwiss. Begriffsbildung (1902). *Troeltsch*, Der Historismus (1922).—*Glauen*, Das Werten der deutschen Volkes, β΄ ἔκδ. (1925).—*Spengler*, Der Untergang des Abendlandes.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΗΣ

ἱστορικὸν (τό)· οὐσ. τοῦ ἐπιθ. *ἱστορικός*, ὡς οὐσ., ἡ ἱστορία, ἡ ἀλλεπάλληλος σειρὰ τῶν γεγονότων τῶν ἀναφερομένων εἰς ἕνα ἄνθρωπον, εἰς μίαν ὑπόθεσιν, εἰς ἓν ζήτημα: «το ἱστορικὸν τοῦ ἀσθενοῦς,—τοῦ κατηγορουμένου,—τῆς κατηγορίας,—τῆς φιλονικίας κττ.», «θὰ σᾶς διηγηθῶ τὸ ἱστορικὸν τῆς μεταξύ μας διαφορᾶς», «δὲν γνωρίζω τὸ ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως διὰ νὰ κρίνω».

ἱστορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν ἐμπειρίαν: «τὴν μετὰ δόξης μίμησιν δοξομιμητικὴν προσείπωμεν, τὴν δὲ μετ' ἐπιστήμης ἱστορικήν τινα μίμησιν» *(Πλάτ.* Σοφ. 267 Β)· ‖ ὁ τῆς ἱστορίας, ὁ ἀναμφισβήτητος, ὁ πραγματικός: «ἱστορικὸν γεγονός», «ἱστορικὴ ἀλήθεια» ἡ συναγομένη ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκ τῆς ἐμπειρίας· ‖ «ἱστορικὰ πρόσωπα» τὰ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς πραγματικὰ ἀναφερόμενα, ἀντίθ. «μυθικὰ πρόσωπα»: «ὁ Μίνως παλαιότερον ἐθεωρεῖτο πρόσωπον μυθικόν, ἀλλ' ἤδη συνάγεται ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων τῆς Κρήτης ὅτι εἶναι πρόσωπον ἱστορικόν»· ‖ «ἱστορικοὶ χρόνοι» οἱ χρόνοι τῶν μεμαρτυρημένων γεγονότων, ἀντίθ. «μυθικοὶ χρόνοι»· ‖ «ἱστορικὸν μουσεῖον» τὸ περιλαμβάνον πράγματα ἱστορικῆς σημασίας· ‖ «ἱστορικὸν σύγγραμμα» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ «φιλοσοφικὸν—, λογοτεχνικὸν—, διδακτικὸν σύγγραμμα»· ‖ «ἱστορικὸς ὑλισμός» τὸ δόγμα καθ' ὃ θεμελιώδης παράγων τῆς ἱστορίας εἶναι αἱ ὑλικαὶ βάσεις τῆς κοινωνίας· ‖ *ἱστορικὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *συγγραφεύς*: «ἀξιόπιστος ἱστορικός», «οἱ ἱστορικοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων», «ὁ Θουκυδίδης ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος».

— **ἱστορικὰ** ***μνημεῖα***· τὰ ἀρχαιολογικῆς καὶ ἱστορικῆς καθόλου σημασίας μνημεῖα· εἰδικώτερον: ἐκεῖνα ἅτινα, λόγῳ ὑπερόχου ἀξίας, ἀνεγνωρισμένης, ἀπέβαλον οὕτως εἰπεῖν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τὴν ἐθνικότητά των καὶ ἀπέβησαν πνευματικὴ κληρονομία ὅλων.

—*[Νομικ.]* *Ἱστορικὰ μνημεῖα* λογίζονται, κατὰ τὸν περὶ ἀρχαιοτήτων νόμον ͵ΒΧΜϚ΄, πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς, γραφικῆς καὶ οἱασδήποτε καθόλου τέχνης, οἷον παντοῖα οἰκοδομήματα καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, λίθοι μετὰ γλυφῆς τινος ἐκ τῶν μνημείων τούτων προερχόμενοι, καὶ βάθρα, ὑδραγωγεῖα, ὁδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, εἰδώλια, ἐπιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφοθετήματα, ἀγγεῖα, ὅπλα, κοσμήματα καὶ ἄλλα ἐξ οἱασδήποτε ὕλης ἔργα καὶ σκεύη, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῆς καθιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου (1830). Πάντα ταῦτα τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ὁπουδήποτε καὶ ἂν εὑρεθῶσιν, εἴτε ἐν ἐθνικοῖς κτήμασι (ἐν ποταμοῖς, λίμναις καὶ ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης), πρὸς δὲ ἐν δημοτικοῖς, κοινοτικοῖς, μοναστηριακοῖς, εἴτε καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς τοιούτοις, εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ κράτους, διότι, ὡς ἔργα τῶν προγόνων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, θεωροῦνται κτῆμα ἐθνικὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει. Κατ' ἀκολουθίαν, τὸ δικαίωμα καὶ ἡ φροντὶς περὶ ἀναζητήσεως καὶ διασώσεως, περὶ συναγωγῆς καὶ καταθέσεως τούτων ἐν δημοσίοις μουσείοις ἀνήκει εἰς τὸ κράτος, πᾶσα δὲ πρὸς τοῦτο ὑπηρεσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ λοιποῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου προσωπικοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ παντὸς ἄλλου ὑπαλλήλου τοῦ κράτους. Συνεπῶς, ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἰδιοκτήτην πᾶσα ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ ἀνασκαφὴ πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων, ἄνευ προηγουμένης εἰδοποιήσεως τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς καὶ ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ὁ παραβάτης τῆς διατάξεως ταύτης τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως ἑνὸς μηνὸς μέχρι δύο ἐτῶν, μὲ στέρησιν ἐπὶ πενταετίαν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων καὶ κατάσχεσιν τῶν εὑρεθέντων ἀρχαίων, ἄνευ ἀποζημιώσεως. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις ἀνασκαφαῖς ἐργασθέντες ἐργάται καὶ πᾶς ἄλλος συνεργὸς τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως δεκαπέντε ἡμερῶν μέχρι τριῶν μηνῶν. Ὁ ἰδιοκτήτης, ὅθεν, ὁ εὑρὼν οἱαδήποτε ἀρχαῖα ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ κατὰ τὴν καλλιέργειαν, ἢ ὁ ἀνακαλύπτων ἀρχαιότητας κατὰ τύχην, εἴτε διὰ καταβολῆς θεμελίων, εἴτε διὰ καθαιρέσεως οἰκιῶν, εἴτε δι' ὁδοποιίας, ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως, ὑποχρεοῦται νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν εὕρεσιν αὐτῶν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἢ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἢ εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν ὑπάλληλον τῆς περιφερείας, ἢ εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἐπαρχιακὴν ἢ νομαρχιακὴν ἐπιτροπήν, ἢ εἰς τὸν νομάρχην, ἢ εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἢ δημοτικὴν ἀρχήν, θέσῃ δὲ ταῦτα, ἂν εἶναι κινητά, εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, ὅπως παραληφθῶσιν ἐπὶ ἀποδείξει περιεχούσῃ ἀκριβῆ περιγραφὴν τούτων. Ἐπὶ τῶν οὕτω πως παραδιδομένων ἀρχαίων ἐνεργοῦνται τὰ πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ἰδιοκτήτου ἢ κατόχου, παρεχομένης αὐτῷ ὡς ἀποζημιώσεως τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας τοῦ εὑρεθέντος ἢ δηλωθέντος ἢ παραδοθέντος ἀρχαίου.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ καταστροφή, βλάβη καὶ πᾶσα μεταβολὴ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐρειπίων, λειψάνων, μνημείων καὶ οἱωνδήποτε ἄλλων κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἀρχαίων. Ἐπὶ πλέον ἀπαγορεύεται ἄνευ ἀδείας τοῦ ὑπουργείου 1) ἡ λατομία καὶ κατασκευὴ ἀσβεστοκαμίνου εἰς ἀκτῖνα 300 μέτρων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτήτων, 2) ἡ πλησίον ἀρχαιοτήτων ἐπιχείρησις ἔργου δυναμένου νὰ βλάψῃ αὐτὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, 3) ἡ ἐπὶ κτιρίων καὶ λειψάνων ἢ ἐρειπίων ἀρχαίων οἱαδήποτε πρᾶξις, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἐπιφέρῃ ζημίαν τινά. Οἱ ἔνοχοι φθορᾶς ἢ βλάβης ἀρχαίων τιμωροῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 421—423 τοῦ ποινικοῦ νόμου, διωκόμενοι ἐξ ἐπαγγέλματος· οἱ δὲ παραβάται τινὸς τῶν ἑτέρων ὡς ἄνω διατάξεων τιμωροῦνται ἀναλόγως τῆς ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος τοῦ μνημείου διὰ φυλακίσεως 15 ἡμερῶν μέχρι δύο ἐτῶν, ἐπιβαλλομένης καὶ χρηματικῆς ποινῆς 100 μέχρι 10.000 δραχμῶν. Τέλος, ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ ἐξαγωγὴ ἀρχαίων εἰς τὸ ἐξωτερικόν· ὁ ἐξάγων δὲ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοιαῦτα καὶ πᾶς συνεργὸς αὐτοῦ καταδιώκεται καὶ τιμωρεῖται ἐπὶ πλημμελήματι διὰ φυλακίσεως τριῶν μηνῶν μέχρι πέντε ἐτῶν, μὲ δήμευσιν τῶν ἀρχαίων ἢ ἀποζημίωσιν ἴσην πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἀνακαλύψαντας καὶ προλαβόντας λαθραίαν ἐξαγωγὴν ἀρχαίων παρέχεται ὡς ἀμοιβὴ τὸ ἓν τρίτον τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὁριζομένης ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Β. Δ. Θ

—*[Διεθν. Δίκ.]* Ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως ἐνδιαφέρουσι τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα λόγῳ τῆς ἀναγνωριζομένης εἰς αὐτὰ προστασίας τόσον ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅσον καὶ εἰδικώτερον ἐν καιρῷ πολέμου. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἡ προστασία τῶν ἱστορικῶν μνημείων ἀποτελεῖ κυρίως εἰπεῖν ζήτημα ἐνδιαφέρον ἰδιαιτέρως ἑκάστην πολιτείαν, ἥτις καὶ ρυθμίζει δι' ἰδίων κανόνων τὰ τῆς προστασίας αὐτῶν, ὁρίζουσα καὶ τοὺς ὅρους καθ' οὓς ἐπιτρέπεται ἡ παρ' ἀλλοδαπῶν ἢ ξένων ἀκαδημιῶν κλπ. ἐνέργεια ἀνασκαφῶν καὶ γενικώτερον ἡ ἐξαγωγὴ ἢ ὄχι ἀνακαλυφθέντων θησαυρῶν εἰς τὴν ξένην. Συνήθως, ἡ διενέργεια ἀνασκαφῶν παρ' ἀλλοδαπῶν ἐντὸς τινος χώρας διακανονίζεται δι' εἰδικῶν συμβάσεων μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτειῶν (λ. χ. ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας περὶ ἀνασκαφῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς 13/25 Ἀπριλίου 1874).

Περὶ τῆς ἐν καιρῷ πολέμου προστασίας τῶν ἱστορικῶν μνημείων παρατηρητέον, ὅτι περὶ αὐτῆς ἐλήφθη πρόνοια διὰ διεθνῶν συμβάσεων, ὑποχρεουσῶν πάσας τὰς συμβληθείσας πολιτείας. Οἱ πρῶτοι σχετικοὶ διεθνεῖς κανόνες ἀπαντῶνται εἰς τὰ ἄρθρ. 8 καὶ 17 τῆς δηλώσεως τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1874 καὶ εἰς τὰ ἄρθρ. 34 καὶ 53 τοῦ παρὰ τῆς ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς δικαίου δημοσιευθέντος τῷ 1882 Manuel τῶν ἐξ ἐθίμου κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν παρὰ τῆς πρώτης συνδιασκέψεως τῆς Χάγης καταρτισθεῖσαν συμφωνίαν τοῦ 1889 περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου. Σήμερον περὶ τῶν ἱστορικῶν μνημείων ἰσχύουσιν αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῆς παρὰ τῆς δευτέρας συνδιασκέψεως τῆς Χάγης καταρτισθείσης συμφωνίας «Περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου» τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1907. Κατὰ τὸ ἄρθρον 27 τῆς ἐν λόγῳ συμφωνίας, ἐν περιπτώσει πολιορκίας ἢ βομβαρδισμοῦ πόλεως κλπ. δέον νὰ λαμβάνωνται πάντα τὰ κατάλληλα ἐκεῖνα μέτρα, ὅπως ὅσον οἷόν τε προστατευθῶσι τοῦτο μὲν πάντα τὰ ἱδρύματα τὰ προωρισμένα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἢ εἰς τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐπιστήμας, τοῦτο δὲ πάντα τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ἐφόσον ἐννοεῖται δὲν χρησιμοποιοῦνται διὰ πολεμικοὺς σκοπούς.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὡρίσθη ὅτι οἱ πολιορκούμενοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπισημαίνωσι τοὺς χώρους τούτους εἰδικῶς καὶ νὰ γνωρίζωσι τοῦτο εἰς τοὺς πολιορκητάς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης σχετικὸν τυγχάνει καὶ τὸ ἄρθρ. 5 τῆς IX συμφωνίας τῆς Χάγης, «Περὶ βομβαρδισμοῦ παρὰ ναυτικῶν δυνάμεων ἐν καιρῷ πολέμου». Προκειμένου δὲ περὶ καταλήψεως ἐχθρικῶν ἐδαφῶν ἰσχύουσι τὰ ἀκόλουθα βάσει τοῦ ἄρθρ. 56 τῆς αὐτῆς συμφωνίας τῆς Χάγης «Περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου». Τὰ ἱδρύματα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παιδείαν, τὴν φιλανθρωπίαν, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα ἀνήκουσιν ὡς ἰδιοκτησία εἰς τὴν ἀντίπαλον πολιτείαν, δέον νὰ θεωρῶνται ὡς ἰδιοκτησία καὶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 46 τῆς ἰδίας συμφωνίας νὰ προστατεύωνται καὶ νὰ μὴ κατάσχωνται. Πᾶσα κατάσχεσις καὶ ἐκ προθέσεως καταστροφὴ τοιούτων ἱδρυμάτων, ὡς καὶ ἱστορικῶν μνημείων ἢ ἔργων τέχνης ἢ ἐπιστήμης, ἀπαγορεύεται καὶ καταδιώκεται (ἄρθρον 56). Βάσει ὅθεν τοῦ 56 ἄρθρου τῆς ἐν λόγῳ συμφωνίας τῆς Χάγης προστατεύονται εἰδικῶς τὰ μουσεῖα, αἱ συλλογαί, αἱ βιβλιοθῆκαι, τὰ ἀρχεῖα, αἱ ἀκαδημίαι, οἱ βοτανικοὶ καὶ ζῳολογικοὶ κῆποι κλπ. Ἡ διὰ τὰ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἀφιερωμένα ἱδρύματα ἀναγνωριζομένη προστασία ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ τῶν νεκροταφείων, παντὸς εἴδους μνημείων καὶ τῶν μαυσωλείων. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἡ ἁρπαγὴ ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ ἱστορικῶν μνημείων ἀνηκόντων εἰς τὸν ἀντίπαλον καὶ ἡ εἰς τὴν ἰδίαν του χώραν μεταφορὰ αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξαφάνισις αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Clemen*, Kunstschutz im Kriege τόμος 2 (1919). —*Muntz*, Les annexions de collections d'art ou de bibliothèques et leur rôle dans les relations internationales ἐν τῇ «Revue d'histoire diplomatique» (1894). —*Soncevo*, De la protection des oeuvres d'arts en temps de guerre καὶ τὰ περὶ Διεθνοῦς δικαίου ἔργα τῶν *Bonfils*, *Ullmann*, *Calvo*, *Liszt*, *Vattel* κλπ.

Η. Γ. Κ.

— **ἱστορικαὶ** ***σχολαί, ἰνστιτοῦτα, ἑταιρεῖαι, μουσεῖα.*** Ἡ κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα, τὸν κυρίως ἱστορικὸν αἰῶνα, εὐρεῖα διοργάνωσις τῶν ἱστορικῶν μελετῶν εἶναι κυρίως ἔργον τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτάτων σχολῶν τῶν Παρισίων, μεγάλως δὲ συνέτειναν εἰς αὐτὴν ἰδιωτικαὶ ἑταιρεῖαι ἢ σύλλογοι ἱδρυθέντες ὑπὸ καθηγητῶν πανεπιστημίων καὶ ἐν γένει πανεπιστημιακῶν ἀνδρῶν. Αἱ ἰδιωτικαὶ αὗται ἑταιρεῖαι, τῶν ὁποίων αἱ κύριαι δυνάμεις εἶναι πάντοτε πανεπιστημιακαὶ καὶ αἱ ὁποῖαι βοηθοῦνται ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, ἔχουν μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν πρὸς δρᾶσιν καὶ παρέσχον, παραλλήλως πρὸς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τοῦ κράτους, μεγίστας ὑπηρεσίας ἐν γένει εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἰδιαιτέρως αἱ ἱστορικαὶ ἑταιρεῖαι εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην. Ὁ τρόπος δὲ ὁ συντελεστικὸς τῆς ἐργασίας αὐτῶν εἶναι ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν καὶ μεγάλαι ἱστορικαὶ ἐπιχειρήσεις, ὁποῖαι εἶναι ἡ ἔκδοσις σειρᾶς μνημείων ἢ εἰδικῶν μελετῶν. Ἡ Γαλλία ἔχει τὴν τιμὴν ὅτι πρώτη εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἤδη ἀπὸ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα, συστηματικώτερον δὲ ἀπὸ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα, τὸν μέγαν αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄. Τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἐφάνησαν ὁ Σκαλίγηρος καὶ ὁ Κασαυβών, κατὰ δὲ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἔχομεν τὰς πρώτας συνενώσεις φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν ἀνδρῶν πρὸς ἐπιχείρησιν μακρῶν ἐργασιῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἡ μεθοδικὴ συνεργασία ἡνωμένων δυνάμεων καὶ διὰ τὰς ὁποίας δὲν εἶναι ἀρκετὸς οὔτε ὁ βίος, οὔτε ἡ δύναμις ἑνὸς μόνου ἀνδρός. Τὸ λαμπρότατον παράδειγμα εἶναι, ἤδη ἀπὸ τὸν αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄, ὁ σύλλογος τῶν Βενεδικτί-

Digitized by Google

νων (τῆς Congrégation de Saint-Maur), τοῦ ὁποίου ἡ ἐργατικὴ δραστηριότης ἔμεινε παροιμιώδης. Εἰς τοὺς Βενεδικτίνους τούτους ὀφείλεται πλῆθος συλλογῶν, ὅπως ἡ «Gallia Christiana», ἡ «Rerum Gallicarum et Francicarum Scriptores» κτλ., αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι καθημερινὰ ὄργανα χρήσεως. Ἡ γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ γραμμάτων εἰργάσθη ἐναμίλλως πρὸς τοὺς Βενεδικτίνους ἀπὸ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα πρὸς δημοσίευσιν μακρῶν συλλογῶν («Ordonnances des rois de France», «Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliothèque du Roi», τῆς ἔπειτα «Bibl. Nationale», κτλ.). Μετὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐπῆλθε μακρὰ διακοπή, καὶ ἡ ἐργασία ἤρχισε πάλιν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Το εὐεργετικώτατον ἵδρυμα ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις τῷ 1821 τῆς σχολῆς τῶν διπλωμάτων (École des Chartes). Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης σχολῆς οἱ παλαιοὶ μαθηταί, οἱ ἀπόφοιτοι ταύτης, συνηνώθησαν εἰς «Ἑταιρείαν τῶν παλαιῶν μαθητῶν», ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1839 νὰ ἐκδίδῃ τὴν «Βιβλιοθήκην» τῆς École des Chartes. Μεγάλη ἱστορικὴ ἑταιρεία, ἡ «Société de l'Histoire de France», ἱδρύθη τῷ 1833. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου (βασιλέως τῷ 1830—1848, ἱδρύθησαν καὶ ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἑταιρεῖαι καὶ σύλλογοι καὶ ἀκαδημίαι ἐπαρχιακαί, τῶν ὁποίων σπουδαιότερος εἶναι ὁ σύνδεσμος τῶν ἱστορικῶν ἐργασιῶν (Comité des travaux historiques). Ἰδίως ὅμως ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, καὶ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῶν γερμανικῶν πανεπιστημίων, ἐπῆλθεν ἡ ἀληθινὴ ἀναγέννησις τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἡ ἀθρόα ἀνακαίνισις παλαιοτέρων καὶ ἵδρυσις νεωτέρων ἱστορικῶν ἑταιρειῶν ποικίλης φύσεως.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ ὀργάνωσις τῶν πολυπληθῶν καὶ ἐνδόξων πανεπιστημίων αὐτῆς ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε καθίστανεν ἴσως περιττὴν τὴν ἵδρυσιν ἑταιρειῶν. Αἱ φιλολογικοϊστορικαὶ ἑταιρεῖαι ἐν Γερμανίᾳ λαμβάνουν τὴν μορφὴν ἰνστιτούτων. προέχει δὲ μεταξὺ αὐτῶν τὸ περικλεὲς Ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ γερμανικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διῆλθεν ἤδη τὴν ἑκατονταετηρίδα αὐτοῦ. Εἰς τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ τοῦ 1854 λειτουργεῖ τὸ ἰνστιτοῦτον δι' αὐστριακὰς ἱστορικὰς ἐρεύνας κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐν Παρισίοις «École des Chartes». Ὁμοία σχολὴ ἱδρύθη τῷ 1885 καὶ εἰς τὴν Φλωρεντίαν «Instituto di Studi superiori», ἤδη δὲ καὶ πρότερον ἐλειτούργει εἰς τὴν Ἑνετίαν σχολὴ παλαιογραφικὴ ὡς ἀρχειακὴ εἰς τὸ «Archivio dei Frari». Παραλλήλως πρὸς τὰ ἰνστιτοῦτα καὶ τὰς ἑταιρείας ἱδρύοντο συλλογαὶ καὶ ἀρχεῖα ἐγγράφων, προσέτι ἱστορικὰ μουσεῖα πρὸς φύλαξιν τῶν ἱστορικῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων. Τὰ μουσεῖα τέχνης πρέπει νὰ θεωρηθοῦν πολυσήμαντον μεταλλεῖον ἱστορικῆς ἐρεύνης, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ αἱ ξέναι ἀρχαιολογικαὶ σχολαὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ρώμης πρέπει νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν ἴδιον κύκλον ἐπιστημονικῶν ἑνώσεων. Μεταξὺ τούτων ἐνδόξως εἰργάσθη καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πρὸ πολλοῦ τὴν «Ἱστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἑταιρείαν», ἡ ὁποία ἐκδίδει καὶ τὸ «Δελτίον» αὐτῆς, πρὸ παντὸς δὲ κατήρτισε πολύτιμον ἱστορικὸν μουσεῖον. Ἔχομεν καὶ πλούσιον «Ἱστορικὸν ἀρχεῖον», κρατικὸν ἵδρυμα ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Βλαχογιάννη. Ἤδη ἀπομένει μεγάλη τις ἐνίσχυσις τῶν ἐσκορπισμένων δυνάμεων πρὸς ἐπιστημονικὴν καὶ συστηματικὴν δημοσίευσιν τοῦ κατεσπαρμένου ὑλικοῦ, ὅπως ἴδουν τὸ φῶς τὰ «Ἐθνικὰ μνημεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας», κατὰ τὸ θαυμάσιον ὑπόδειγμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκαν τὰ «Monumenta Germaniae historica» καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ συλλογαὶ ἐν Γαλλίᾳ.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— «**Ἱστορικὴ** καὶ ***Ἐθνολογικὴ ἑταιρεία*** τῆς ***Ἑλλάδος***». Ἱδρύθη τὸν Μάϊον τοῦ 1882, καὶ σκοπεῖ τὴν «περισυναγωγὴν ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ὕλης καὶ παντοειδῶν ἀντικειμένων συντελούντων εἰς διαφώτισιν τῆς μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας, τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ σύστασις μουσείου περιλαμβάνοντος τὰ τοιαῦτα μνημεῖα τοῦ ἐθνικοῦ βίου». Συνῳδὰ τῷ σκοπῷ αὐτῆς ἡ ἑταιρεία εἰργάσθη διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα θ' ἀπετέλουν τὸ μουσεῖον, ἀρχεῖον καὶ βιβλιοθήκην, εἰς τὰ ὁποῖα ἤρχισαν βαθμηδὸν προσφερόμενα διάφορα ἱστορικὰ ἀντικείμενα, δι' ὧν καθίσταται δυνατὸν νὰ παρέχηται ζῶσα εἰκὼν τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτοῦ, ἐν ταῖς διαφόροις περιόδοις τῆς πατρίου ἱστορίας, καὶ ἡ διαφώτισις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον ἱδρύθη κατὰ τὸ πρότυπον τῶν εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας καὶ πόλεις λειτουργούντων ἐθνικῶν μουσείων. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1883 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ «Δελτίου» τῆς ἑταιρείας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1884 ἡ ἑταιρεία διωργάνωσεν εἰς τὸν «Παρνασσὸν» ἔκθεσιν μνημείων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ὁποίας πλεῖσται εἰκόνες ἀγωνιστῶν, καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ἐδωρήθησαν ὑπὸ τῶν ἐκθετῶν, πλουτίσαντα οὕτω τὸ ἀρτισύστατον μουσεῖον, τὸ ὁποῖον σήμερον δύναται νὰ θεωρηθῇ, ἀσφαλῶς—εἰς τὸ εἶδός του—ὡς ἓν ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων εὐρωπαϊκῶν, τὸ πλουσιώτερον δὲ τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ τοιούτων.

Ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ ἑταιρεία πλὴν τοῦ κεντρικοῦ αὐτῆς μουσείου, τοῦ ἐγκατεστημένου εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας τοῦ ἄνω διαμερίσματος τοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου, ἔχει καὶ παράρτημα ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀνακτόροις, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔχουσι συγκεντρωθῇ διάφορα ἐνθύμια τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄. Τὸ «Δελτίον» τῆς ἑταιρείας περιλαμβάνει διατριβὰς ἱστορικὰς καὶ ἄλλας ἐν γένει ἐρεύνας καὶ μελέτας σχετικάς. Μετὰ διακοπήν τινων ἐτῶν, ὀφειλομένην εἰς τὰς δυσχερείας τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ἤρχισεν ἐπανεκδιδόμενον μὲ συνεργάτας τοὺς κρατίστους παρ' ἡμῖν ἱστοριοδίφας βυζαντινολόγους κ.λ.π.

Γ. Ε. Τ.

— **Ἱστορικὴ** ***σχολὴ*** */Νομικ./*. Ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ ἱστορικὴ σχολὴ ἀπεκλήθη ἡ χορεία ἐκείνη τῶν νομοδιδασκάλων, οἵτινες ἀφιερωθέντες εἰς ἱστορικὰς τοῦ δικαίου μελέτας ἠνέῳξαν νέαν ὁδὸν ἐρεύνης καὶ ἐπεξεργασίας αὐτοῦ, διδάσκοντες ὅτι τὸ δίκαιον ὡρισμένης τινὸς ἐποχῆς δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν δημιούργημα ταύτης, ἀλλ' ἐξέλιξις τοῦ ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ ἀναπτυχθέντος, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀδύνατος εἶναι ἡ κατανόησις τοῦ νῦν ἰσχύοντος ἄνευ διερευνήσεως καὶ γνώσεως τοῦ εἰς τὸ παρελθὸν ἀναπτυχθέντος καὶ ἰσχύσαντος δικαίου. Τὸ κριτικοφιλοσοφικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχει τῆς μελέτης τοῦ δικαίου, συμφώνως πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Lessing καὶ τοῦ Καντίου, ἐγένετο ἀφορμὴ ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς ἄκαρπος καὶ πεπλανημένη ἡ ἕως τότε ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦσα μέθοδος ἐρεύνης. Εἰς τὴν τοιαύτην ἀναγνώρισιν κατέληξε πρῶτος ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης καθηγητὴς Gustav Hugo, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, ὡς ἀναζωπυρήσας τὰς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου μελέτας καὶ τραπεὶς εἰς τὴν διὰ τῆς κριτικῆς βεβαίωσιν καὶ ἀποκάθαρσιν τοῦ κειμένου. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις ἐκ τῶν πραγμάτων, τῆς μεγάλης τουτέστιν ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἤσκησε καὶ κατὰ τὴν ἐποχήν του (1779—1861) καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ νομικοῦ κόσμου, δικαίως θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκληθῇ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, ὑπῆρξεν ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καθηγητὴς Φρειδερῖκος-Κάρολος Σαβινύ, ὅστις ἀποκρούων τὴν περὶ κωδικοποιήσεως τοῦ δικαίου ἐπιχειρηματολογίαν τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης καθηγητοῦ Thibaut, τὴν ὁποίαν οὗτος ἀνέπτυξεν εἰς τὸ ἔργον του «Ueber die Notwendigkeit eines allgemeinen bürgelichen Rechts für Deutschland» (1814, «Περὶ τῆς ἀνάγκης ἑνὸς γενικοῦ ἀστικοῦ κώδικος διὰ τὴν Γερμανίαν»), ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῆς διὰ τοῦ περιφήμου ἔργου του: «Vom Beruf unserer Zeit zür Gesetzgebung und Rechtswissenschaft» (1814, «Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἐπὶ τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης»), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξέθετε συστηματικῶς τὴν προγραμματικὴν θεωρίαν του ἣν εἶχεν ἤδη ὑποτυπώσει ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Das Recht des Besitzes» (1803), ὅπου, διασπῶν πάντα δεσμὸν μετὰ τῆς κρατούσης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μεθόδου, διεπραγματεύθη τὸ θέμα του ἱστορικοδογματικῶς. Ὁ Σαβινύ, ἀντιτασσόμενος κατὰ τῆς ἀνηλεοῦς περιπτωσιολογίας τῶν πανδεκτιστῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος καὶ κατακρίνων τὴν θεωρίαν τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἐδίδαξεν ὅτι τὸ δίκαιον, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ γλῶσσα, τὰ ἤθη καὶ ἡ θρησκεία, δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνης αὐθαιρεσίας, ἀλλὰ προϊὸν τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, ἐκπορευόμενον ἀμέσως μὲν ὡς ἔθιμον, ἐμμέσως δὲ ὡς νόμος ἐκ τῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως αὐτοῦ. Τὸ ἐν δεδομένῳ χρόνῳ ὡρισμένης κοινωνίας ἰσχῦον δίκαιον εἶναι κατασκεύασμα προηγουμένης ἐποχῆς, κρίκος τις τῆς ἀλύσεως, ἥτις συνδέει τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ παρόντος· διὰ τοῦτο καὶ ἡ μελέτη τοῦ νῦν ἰσχύοντος δικαίου δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ γνώσεως τοῦ παρελθόντος, καὶ ἡ περὶ τοῦ συγχρόνου κρίσις ἡμῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ γνώσεως καὶ κρίσεως τοῦ ἰσχύσαντος. Τὸ δίκαιον κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐμφάνισιν εἶναι αὐτόματος τοῦ ἔθνους λειτουργία, ὄχι μόνον ἁπλῶς ἐξ αὐτοῦ παραγόμενον, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτοῦ βαθμιαίως ἀναπτυσσόμενον, τὸ δὲ οὕτω πως γενόμενον ἐπικυροῖ ἡ κοινὴ συνείδησις καὶ τὸ γενικόν, καθολικὸν αἴσθημα τῆς ἀνάγκης. Τὸ δίκαιον ἐν ἀρχῇ ἐμφανίζεται ὡς ἄγραφος κανὼν-νόμος, ἤτοι ὡς ἔθιμον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ συνεχῆ κατεργασίαν ὁλονὲν τελειοποιεῖται, ἐξελισσόμενον εἰς γραπτὸν κανόνα. Ὡς ἐκ τούτου ἀνάγκη, διὰ νὰ κατανοηθῇ τὸ σύγχρονον, νὰ ἐρευνηθῇ προηγουμένως ἐκεῖνο ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέρρευσεν. Ἡ τοιαύτη θεωρία περὶ τῆς ἱστορικῆς συνοχῆς τοῦ δικαίου ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀναδρομῆς εἰς τὸ παρελθόν, τῆς ἐξερευνήσεως καὶ μελέτης τῶν πηγῶν τοῦ δικαίου διὰ τῶν βοηθητικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ ἱστορία καὶ ἡ καθόλου φιλολογία τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ὡς ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν ἐξέλιξιν τοῦ δικαίου ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἀνεύρισκε κυρίως εἰς τὸ δίκαιον τῶν Ρωμαίων, εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν πηγῶν αὐτοῦ ἐστράφη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἡ προσοχή του καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ προσοχὴ πάντων ἐκείνων, οἵτινες τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ δικαίου ἀναγνωρίζοντες ἐπεδόθησαν εἰς ἀνάλογον ἔργον. Τὴν οὕτως ἀρξαμένην νέαν κίνησιν ἐνεθάρρυνε μεγάλως ἡ ἐν ἔτει 1816 ὑπὸ τοῦ Niebuhr ἀνακάλυψις τῶν «Εἰσηγήσεων» τοῦ Γαΐου ἐν Οὐκρῶνι, δι' ἧς νέον φῶς ἐπεχύθη εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον. Ἡ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς εὐρυτάτους κύκλους ἀναγνώρισις τῆς τοιαύτης θεωρίας καὶ ἀνάδειξις νέων ἐπιφανῶν ὀπαδῶν αὐτῆς ἐδημιούργησε τὴν χορείαν ἐκείνην τῶν νομοδιδασκάλων, οἵτινες συναπετέλεσαν ἰδίαν σχολήν, ἀποκληθεῖσαν *ἱστορικήν*. Ἡ σχολὴ αὕτη, ἐργαζομένη βάσει τῆς ἱστορικῆς μεθόδου, πλουτίζει τὰς περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου γνώσεις, ἀναπτύσσουσα κριτικὴν μέθοδον ἐρεύνης τῶν πηγῶν, λεπτύνουσα τὴν ἑρμηνείαν, προάγουσα τὴν διάπλασιν νομικῶν ἐννοιῶν καὶ διαμορφώνουσα ἀφῃρημένους κανόνας.

Ἡ ὑπὸ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαβινὺ ἀναπτυχθεῖσα ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ δικαίου προσομοιάζει τόσον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὅσον καὶ πρὸς τ' ἀποτελέσματα, πρὸς τὴν γαλλικὴν σχολὴν τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος· ἀμφότεραι κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστημονικότητα, χρησιμοποιοῦσιν ἐξ ἴσου τὰ ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ βοηθήματα πρὸς κατανόησιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἐξηγήσεως καὶ κριτικῆς. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ Σαβινὺ ὄχι μόνον ὑπερέχει κατὰ τελειότητα τῆς σχολῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀλλὰ καὶ διαφέρει ταύτης, καθόσον δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν θεωρητικὴν μόνον ἔρευναν, ἀλλὰ καὶ παρακολουθεῖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὡς ἰσχῦον ἐν Γερμανίᾳ, προάγουσα οὕτω καὶ τελειοποιοῦσα τὸ δίκαιον τῶν «Πανδεκτῶν». Οὕτως ἡ ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ δικαίου κινεῖται πρὸς δύο διαφόρους κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἀντιτίθενται, ἀλλὰ συμπληροῦσιν ἀλλήλας καὶ προάγονται ἀμοιβαίως, ἐπηρεάζουσαι ταυτοχρόνως τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν νομοθεσίαν καθ' ὅλον τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα.

Τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἀπέβησαν ὀπαδοὶ αἱ ἰσχυρότεραι διάνοιαι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον εἰσέτι ἐπιφανεῖς νομοδιδάσκαλοι διακηρύττουσι τὰς ἀρχὰς αὐτῆς. Τινὲς τούτων διεκρίθησαν εἴτε κατὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν ἡ σχολή, τινὲς δὲ καὶ κατ' ἀμφοτέρας, δι' ἔργων ἀληθῶς σπουδαίων. Τὰ τοιαῦτα ἔργα ἀποτελοῦνται εἴτε ἐκ μονογραφιῶν, αἵτινες οὐχὶ σπανίως τυγχάνουσιν ὀγκώδεις ὡς ἐκτεινόμεναι ἐφ' ὁλοκλήρων θεσμῶν, εἴτε ἐκ γενικῶν περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἔργων, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων ἐξαντλεῖται ἐπὶ τῶν ζητημάτων ἑκατέρας τῶν κατευθύνσεων τῆς σπουδῆς αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν δὲ τοῦ πλήθους τῶν μονογραφιῶν, ἂν καὶ πολλαὶ αὐτῶν ἐξεδόθησαν αὐτοτελεῖς, ἱδρύθησαν καὶ εἰδικὰ περιοδικά, ἄλλα μὲν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ταύτης, ἄλλα δὲ πρὸς παραγωγὴν ἐκείνης τῶν κατευθύνσεων ἃς ἠκολούθει ἡ ἱστορικὴ σχολή. Οἱ σπουδαιότεροι τῆς σχολῆς ταύτης ὀπαδοί, ἀναδειχθέντες δι' ἔργων σπουδαίων, εἶναι ὁ G. F. Puchta, ὁ F. L. Keller, ὁ A. von Bethmann-Holweg, ὁ E. Böcking, ὁ F. Blume, ὁ A. F. Rudorff, ὁ P. E. Huschke, ὁ J. C. Hasse, ὁ C. F. Mühlenbruch, ὁ K. A. von Vangerow, ὁ B. Windscheid, ὁ R. von Shering, ὁ Dernburg, ὁ Regelsberger καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τῆς ἱστορικῆς σχολῆς μεγάλη ἀντίδρασις ἐσημειώθη ἰδίως παρὰ τῆς ἀποκληθείσης *φιλοσοφικῆς σχολῆς*, παρὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς ὁποίας ἰδίως κατηγορήθη ὅτι ἠγνόησεν ἐντελῶς τὸ φιλοσοφικὸν στοιχεῖον (Stammler), ἐνῶ ἄλλοι, ὡς ὁ Bekker, ἐμέμφθησαν αὐτῆς, διότι δὲν εἶναι ἀρκούντως ἱστορικὴ καὶ διότι δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν δογμάτων τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου, ἄλλοι δὲ ἐπέρριψαν ἐπ' αὐτῆς τὴν αἰτίασιν, ὅτι τονίζει μονομερῶς τὸ λογικὸν στοιχεῖον τοῦ δικαίου καὶ δὲν δίδει τὴν προσήκουσαν προσοχὴν εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Παρὰ τὰς κατηγορίας ταύτας ἡ ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν προσέφερεν ἡ ἱστορικὴ σχολὴ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καθόλου ὑπῆρξε μεγίστη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρίδῃ ἢ ὑποτιμήσῃ αὐτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν περὶ ἀστικοῦ (ἢ ρωμαϊκοῦ) δικαίου ἔργων τοῦ *Κρασσᾶ* I § E εἰσαγωγή, *Παπούλια* I § 9. *Dernburg* *Windscheid* I § 1 καὶ § 10. *Regelsberger* I § 7. *Rechtsschulen* I § 17, βλέπε ἰδίως *Blutschli*, Die neuern Rechtsschulen der deutschen Juristen 2 ἔκδ. 1862).—*S. J. Hingst*, Proeve der geschiedenis der historische school (1859). – *Bekker*, Ueber den Streit der historischen und der philosophischen Schule (1886) — *Thibaut*, Ueber di historische und nicht historische Schule ἐν τῷ Archiv zür die civilistische Praxis τ. XXI (1888) σ. 391 ἐπ.

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἱστορικὸς** ***ἐνεστὼς*** */Γραμμ./*· βλ. λ. ἐνεστώς.

— **Ἱστορικὸς** ***ὑλισμὸς*** */Κοινων./*. Καλεῖται *ἱστορικὸς ὑλισμὸς* ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τοῦ Φρ. Ἔνγκελς διατυπωθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν τὰ κοινωνικὰ καθόλου φαινόμενα καθορίζονται ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς ἐν ἑκάστῃ δεδομένῃ ἱστορικῇ περιόδῳ. Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός, καλούμενος ἄλλως καί: *ἱστορικὸς μονισμός*, *ἱστορικὸς οἰκονομισμός*, *οἰκονομικὸς ὑλισμός*, *οἰκονομικὸς ντετερμινισμός*, ὑλιστικὴ (ἢ διαλε-

Digitized by Google

κτικὴ ἢ μαρξιστική, ἢ οἰκονομικὴ ἢ μονιστική) ἀντίληψις τῆς ἱστορίας, εἶναι ἡ ἐπέκτασις τοῦ *διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ* εἰς τὴν σφαῖραν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς «διαλεκτικῆς ἀντιλήψεως τῆς φύσεως» τὴν ἑνιαίαν περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου θεωρίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ ὑπὸ τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τοῦ Φρ. Ἔνγκελς ἱδρυθέντος.

Ὡς βιοθεωρία ὁ ἱστορικὸς ὑλισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ κοινωνιολογικοῦ μονισμοῦ, καθ' ὃν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι τυχαῖα καὶ συμπτωματικὰ ἀποτελέσματα ἀσταθμήτων καὶ ἐξωκοσμικῶν αἰτίων, ἀλλ' ὀφείλονται εἰς βασικόν τινα καὶ ἕνα συντελεστήν, ὅστις δύναται ν' ἀνευρεθῇ ὡς δρῶν ἀποφασιστικῶς καὶ τελειωτικῶς εἰς τὸ βάθος οἱασδήποτε ἐκδηλώσεως τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς. Ὁ θεμελιώδης οὗτος παράγων τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ὅστις κατ' ἄλλας μονιστικὰς κοινωνιολογικὰς θεωρίας εἶναι ὁ φυσικὸς ἢ ὁ βιολογικὸς ἢ ὁ ψυχολογικὸς κλπ. παράγων, κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμὸν εἶναι αἱ *παραγωγικαὶ δυνάμεις* καὶ αἱ *παραγωγικαὶ σχέσεις*, τὰς ὁποίας δημιουργοῦν αὗται, ἤτοι ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ *οἰκονομικὸς* παράγων μὲ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως. Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός, ἀποκλείων πᾶσαν μεταφυσικὴν ἔρευναν, δὲν ἐξετάζει τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἀλλὰ τὰς αἰτίας καὶ τὰς κινητηρίους δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὰς διαφόρους μεταβολὰς εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφὴν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία δεικνύει, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, διαφερούσας ἀντιλήψεις περὶ τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, τοῦ κράτους, τῆς φιλοσοφίας, τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας κλπ., ὅτι ἔχουν διαφερούσας οἰκονομικάς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς συνηθείας καὶ ὅτι ἔχουν διανύσει ἀπειρίαν ἀγώνων, πολέμων, μεταναστεύσεων κλπ. Πόθεν προέρχεται ἡ ἀνεξάντλητος αὕτη ποικιλία τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ ἐνεργείας; Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμὸν αἱ κινητήριοι δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὰς μεταμορφώσεις τοῦ περιεχομένου τοῦ αἰσθήματος, τῆς σκέψεως καί, συνεπῶς, τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ἢ προκαλοῦν τὰς διαφόρους συνηθείας καὶ τὰς κοινωνικὰς συγκρούσεις, δὲν προέρχονται πρωταρχικῶς ἐκ τῆς σκέψεως, τῆς ἰδέας, τοῦ λόγου κλπ., ἀλλ' ἐκ τῶν ὅρων τῆς ὑλικῆς ὑπάρξεως, ἐκ τοῦ τρόπου δηλαδή, δι' οὗ οἱ ἄνθρωποι, ὡς κοινωνικὰ ὄντα, τῇ βοηθείᾳ τῆς περιβαλλούσης αὐτοὺς φύσεως καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, ἀντιμετωπίζουν τὰς ἀνάγκας τῆς ὑλικῆς των ζωῆς, δημιουργοῦν καὶ διανέμουν πρὸς ἀλλήλους τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθά, τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν των. «Κατὰ τὴν κοινωνικὴν παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται εἰς καθωρισμένας, ἀναγκαίας καὶ ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς των, σχέσεις, εἰς *παραγωγικὰς σχέσεις*, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὡρισμένην βαθμῖδα ἀναπτύξεως τῶν ὑλικῶν *παραγωγικῶν δυνάμεων*. Τὸ σύνολον τοῦτο τῶν παραγωγικῶν σχέσεων ἀποτελεῖ τὸ οἰκονομικὸν ὑπόστρωμα τῆς κοινωνίας, τὴν ὑλικὴν βάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑψοῦται τὸ νομικὸν καὶ πολιτικὸν ἐποικοδόμημα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀντιστοιχοῦν ἀφ' ἑτέρου ὡρισμέναι κοινωνικαὶ μορφαὶ συνειδήσεως. Ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καθορίζει τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ διανοητικῆς ζωῆς ἐν γένει Τὸ τὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι δὲν καθορίζεται ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς των, ἀλλ' ἀντιστρόφως, τὸ κοινωνικόν των εἶναι καθορίζει τὴν συνείδησίν των» (*Κ. Μὰρξ*. Πρόλογος Κριτ. Πολ. Οἰκον.).

Ὁμιλῶν περὶ *παραγωγικῶν δυνάμεων* ὁ Μὰρξ ἐννοεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις (γῆν, ὕδωρ, κλῖμα, πρώτας ὕλας, ἐργαλεῖα καὶ μηχανάς), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς προσωπικὰς παραγωγικὰς δυνάμεις (ἐργάτας, ἐπιστήμονας, τεχνικούς, φυλήν, δηλαδὴ τὰς ἰδιότητας τὰς ἀποκτηθείσας ἱστορικῶς ὑπὸ ὡρισμένων ὁμάδων ἀνθρώπων). Διὰ τοῦ ὅρου πάλιν *σχέσεις παραγωγῆς* ὁ Μὰρξ ἐννοεῖ τὰς νομικὰς καὶ κοινωνικὰς μορφάς, τοὺς νόμους καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ στρωμάτων, δηλαδὴ τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸ σύστημα τῆς ἰδιοκτησίας καὶ καθορίζουν τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων συντελεῖται ἡ παραγωγή. Αἱ σχέσεις παραγωγῆς εἶναι κοινωνικὸν προϊόν. Ὅπως οἱ ἄνθρωποι παράγουν οἰκονομικὰ ἀγαθὰ χρησιμοποιοῦντες δυνάμεις καὶ πρώτας ὕλας περιεχομένας ἐν τῇ φύσει, οὕτω, κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμόν, δημιουργοῦν (κατ' ἀντανάκλασιν ἀσκουμένην ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὑπὸ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων) ὡρισμένας κοινωνικάς, πολιτικὰς καὶ νομικὰς συνηθείας, καθὼς καὶ θρησκευτικά, ἠθικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συστήματα. «Οἱ ἄνθρωποι δημιουργοῦν μόνοι των τὴν ἱστορίαν των· τὴν δημιουργοῦν ὅμως οὐχὶ ἐξ οἰκείας βουλήσεως, ἀλλ' ὑπὸ καθωρισμένους ὅρους (*K. Marx*, Le 18 Brum. I).

Οὕτω κατὰ τὴν μαρξιστικὴν ἀντίληψιν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, οἱ ἄνθρωποι, ἀναλόγως τῶν ἀντανακλάσεων τὰς ὁποίας δέχονται παρὰ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, ἱδρύουν τὰς κοινωνικὰς μορφὰς ὑφ' ἃς διαβιοῦν, τὸ κράτος των, τὴν θρησκείαν των, τὴν φιλοσοφίαν των, τὴν ἐπιστήμην των κλπ. Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς τὴν οἰκονομικὴν παραγωγήν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ *ὑπόστρωμα*, τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας· καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ πολιτικά, θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ *ἐποικοδόμημα* τῆς κοινωνίας. Τὸ ἐποικοδόμημα τῆς κοινωνίας ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπόστρωμα αὐτῆς καὶ ἀντλεῖ παρ' αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ τὰς δυνάμεις ἀναπτύξεως «Αἱ ἰδέαι τῶν ἀνθρώπων, τόσον αἱ συγκεκριμέναι ἀντιλήψεις των ὅσον καὶ αἱ ἀπόλυτοι ἀρχαί των, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ συνείδησίς των μεταβάλλεται μετὰ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς των, τῶν κοινωνικῶν σχέσεών των καὶ τῆς κοινωνικῆς των ζωῆς» (*Κ. Μὰρξ - Φ. Ἔνγκελς*, Κομμ. μανιφ.).

Ἀλλὰ πῶς συμβαίνει, ὥστε μία μορφὴ κοινωνικῆς παραγωγῆς νὰ παλαιοῦται καὶ ν' ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλης· πῶς καὶ διατὶ γεννῶνται αἱ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ καθεστῶτος; Αἱ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ ἐξαρτῶνται ἐκ δύο ὁμάδων φαινομένων, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωταρχικῶς συνδεδεμέναι πρὸ ἀλλήλας, ἀλλ' ἐκπληροῦν διαφόρους λειτουργίας. Ἡ πρώτη ὁμὰς ἔχει χαρακτῆρα καθαρῶς ἀντικειμενικόν: ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς μεταμορφώσεις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἡ δευτέρα ὁμάς, ἥτις εἶναι ἐπιγέννημα τῆς πρώτης, ἔχει χαρακτῆρα ὑποκειμενικόν· ἀποτελεῖται ἀπὸ ποικίλης φύσεως συγκρούσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Ὅταν ἀναπτύσσωνται αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, τῆς ἀνακαλύψεως νέων πρώτων ὑλῶν ἢ δημιουργίας νέων ἀγορῶν, λόγῳ τῆς ἐφευρέσεως νέων μεθόδων ἐργασίας καὶ νέων ἐργαλείων ἢ μηχανῶν, λόγῳ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς βελτιώσεως τῆς ὀργανώσεως ἢ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταφορῶν, δηλαδὴ λόγῳ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὑλικοῦ ἢ τοῦ οἰκονομικοῦ ὑποστρώματος τῆς κοινωνίας, αἱ παλαιαὶ *παραγωγικαὶ σχέσεις* παύουν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας τῆς παραγωγῆς, διότι αἱ παραγωγικαὶ σχέσεις, ἤτοι ἡ παλαιὰ κοινωνικὴ διαφοροποίησις, οἱ παλαιοὶ κοινωνικοὶ νόμοι καὶ αἱ συνήθειαι, τὰ παλαιὰ ἰδεολογικὰ συστήματα, ἦσαν προσηρμοσμένα εἰς μίαν κατάστασιν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἡ ὁποία τείνει νὰ ἐξαφανισθῇ ἢ ἔχει ἤδη ἐξαφανισθῇ. Τὸ κοινωνικὸν καὶ ἰδεολογικὸν ἐπικοδόμημα δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον εἰς τὸ οἰκονομικὸν ὑπόστρωμα. Παραγωγικαὶ δυνάμεις καὶ παραγωγικαὶ σχέσεις ἀρχίζουν νὰ συγκρούωνται. «Ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας φθάσῃ εἰς ὡρισμένον βαθμόν, αἱ δυνάμεις αὗται ἔρχονται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰς ὑπαρχούσας παραγωγικὰς σχέσεις ἤ, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν νομικὴν ἔκφρασιν, πρὸς τὰς σχέσεις ἰδιοκτησίας. ἐντὸς τῶν ὁποίων ἕως τότε εἶχον κινηθῆ. Αἱ σχέσεις αὗται μεταβάλλονται τώρα, ἀπὸ μορφῶν ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, εἰς φραγμοὺς των Τότε ἀρχίζει ἐποχὴ κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως» (*Κ. Μάρξ*, Πρόλογ. Κριτ. Πολ. Οἰκον.). Ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος μεταξὺ τῆς νέας ζωῆς καὶ τῶν παλαιῶν κοινωνικῶν μορφῶν, ἡ σύγκρουσις αὕτη μεταξὺ τῶν νέων αἰτίων καὶ τῶν παραγεγραμμένων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐξ αἰτίων ἐξηφανισμένων ἤδη, ἐπιδρᾷ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἡ νέα κατάστασις τῶν πραγμάτων καὶ τὰ νέα της προστάγματα ἀρχίζουν νὰ διατυπώνωνται ὑπὸ νέων διανοητῶν, οἱ ὁποῖοι δημιουργοῦν νέας ἐννοίας καὶ νέας ἰδέας ἀνταποκρινομένας εἰς τὴν νέαν κατάστασιν. Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει γεννῶνται ἀγωνιώδεις ἀμφιβολίαι καὶ μετ' αὐτὰς νέαι ἀλήθειαι καὶ προκύπτουν διαφοραὶ γνωμῶν, διαφωνίαι, σχίσματα, ἀγῶνες τάξεων καὶ κοινωνικαὶ ἐπαναστάσεις. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις κοινωνικῆς ἀναδημιουργίας ἀναφαίνονται καὶ τὰ ἐξαιρετικὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα δεχόμενα τὰς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος διαδραματίζουν σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμόν, τὸ ἄτομον εἶναι ταυτοχρόνως παράγων καὶ παράγωγον τῆς ἱστορίας. Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀνελίξει τὸ ἄτομον προβάλλει πάντοτε ὡς ἐνσυνείδητος καὶ ἐνεργὸς παράγων, ἐνῷ τὸ φυσικόν, κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν περιβάλλον διακρίνεται διὰ τὴν παθητικότητά του. Τὸ ἄτομον ἐνεργοποιεῖ τοὺς ἀντικειμενικοὺς ὅρους καὶ τοὺς καθιστᾷ στοιχεῖον τῆς ἱστορίας, μεταβάλλων αὐτοὺς ἀπὸ δυνατότητος εἰς πραγματικότητα ἀντικειμενικήν, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειράν της ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἀτόμου. Θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὸν ρόλον τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι, ὅτι τὸ ἄτομον ἀποβαίνει ἐνεργὸς καὶ θετικὸς παράγων αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ἡ ἐνέργειά του ἐκδηλοῦται καθ' ἣν κατεύθυνσιν καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ ἄλλων ἀτόμων καὶ δυνάμεων κοινωνικῶν, ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ ἀτομικὴ δρᾶσις ἔχει ἱστορικὴν ἀποτελεσματικότητα ἐφ' ὅσον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν κυρίαν ῥοπὴν τῶν ἱστορικῶν δυνάμεων ἐν τῷ συνόλῳ των.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπεκράτησεν ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας, αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι εἶναι διηρημέναι εἰς κρατούσας καὶ μὴ κρατούσας τάξεις. Ἡ κρατοῦσα ἑκάστοτε τάξις ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν, θεσπίζει τοὺς νόμους καὶ δημιουργεῖ τὰς συνηθείας. Τὸ ἰδεολογικὸν ἐποικοδόμημα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ συμφέροντα τῆς κρατούσης τάξεως. Ἐφ' ὅσον τὰ συμφέροντα ταῦτα εἶναι σύμφωνα πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας, ἐφ' ὅσον ἡ παλαιὰ μορφὴ τῆς παραγωγῆς καὶ αἱ παλαιαὶ παραγωγικαὶ σχέσεις εὑρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ, μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων κρατεῖ εἶδος ἀνακωχῆς. Ὅταν ὅμως ἐκφανοῦν οἱ ἀνταγωνισμοὶ μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, τότε αἱ παραγωγικαὶ σχέσεις παύουν νὰ ἱκανοποιοῦν τὰς κατωτέρας τάξεις καὶ γεννῶνται κοινωνικαὶ συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι καταλήγουν ἢ εἰς νομίμους συμβιβασμοὺς (μεταρρυθμίσεις) ἢ εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς παλαιᾶς κοινωνίας. Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι, κατὰ τοὺς μαρξιστάς, πλήρης τοιούτων κοινωνικῶν ἀγώνων. Ἐξ αὐτῶν γεννῶνται καὶ οἱ διάφοροι πολιτικοὶ καὶ ἰδεολογικοὶ ἀνταγωνισμοὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων: Βράχμας καὶ Βούδδας, Βάαλ καὶ Ἰαβέ, ἐθνικὸς θεὸς καὶ παγκόσμιος θεός, εἰδωλολατρεία καὶ Χριστιανισμός, καθολικισμὸς καὶ προτεσταντισμός, ὑλισμὸς καὶ ἰδεοκρατία, πραγματοκρατία καὶ ὀνοματοκρατία. «Ὅταν ἔχωμεν πρὸ ἡμῶν τοιαύτας ἀνατροπάς, πρέπει νὰ διακρίνωμεν πάντοτε τὴν ὑλικὴν ἀνατροπὴν τῶν οἰκονομικῶν ὅρων τῆς παραγωγῆς (τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐξακριβώνωμεν πιστῶς τῇ βοηθείᾳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν) ἀπὸ τῶν νομικῶν, πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, καλλιτεχνικῶν ἢ φιλοσοφικῶν μορφῶν, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀπὸ τῶν ἰδεολογικῶν μορφῶν, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν τὴν σύγκρουσιν ταύτην καὶ τὴν ἀποτελειώνουν» (*Κ. Μάρξ*, Προλογ. Κριτ. Πολιτ. Οἰκον.). Ὥστε τὴν αἰτίαν τὴν πρωταρχικὴν ὅλων τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν καὶ ὅλων τῶν πολιτικῶν ἐπαναστάσεων πρέπει, κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμόν, νὰ τὴν ἀναζητῶμεν ὄχι εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῆ ἀντίληψιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς αἰωνίας δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν τυχὸν ἔχουν, ἀλλ' «εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς· πρέπει ν' ἀναζητῶμεν τὴν αἰτίαν ταύτην ὄχι εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκονομίαν ἑκάστης ἐποχῆς» (*Fr. Engels:* Phil. éc. pol, soc., σ. 344). Ἡ ἐπαναστατικὴ περίοδος παύει νὰ ὑφίσταται, ὅταν ἡ κοινωνία κατορθώσῃ ν' ἀπελευθερώσῃ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις ἀπὸ τὰ δεσμά των καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέας ἀντιστοίχους παραγωγικὰς σχέσεις. Ἡ παλαιὰ κοινωνία, καταδικασμένη εἰς τὴν ἐξαφάνισιν, ἐπῳάζει ἐν ἑαυτῇ, πρὸ τῆς καταστροφῆς της, τοὺς νέους ὅρους τῆς ὑλικῆς ὑπάρξεως. «Ἕνα κοινωνικὸν συγκρότημα οὐδέποτε ἐξαφανίζεται πρὶν ἢ ἀναπτυχθοῦν πᾶσαι αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ περιλάβῃ, καὶ ποτὲ δὲν ἀντικαθίσταται ὑπὸ νέων καὶ ἀνωτέρων παραγωγικῶν σχέσεων, πρὶν ἢ ὡριμάσωσιν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς παλαιᾶς κοινωνίας οἱ κατάλληλοι διὰ τὰς νέας σχέσεις ὑλικοὶ ὅροι Διὰ τοῦτο ἡ ἀνθρωπότης θέτει πρὸς λύσιν μόνον ἐκεῖνα τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ λύσῃ ἂν παρατηρήσωμεν μάλιστα προσεκτικώτερον, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πρὸς λύσιν πρόβλημα ἀναφαίνεται μόνον ὅταν ὑπάρχουν ἢ τοὐλάχιστον εὑρίσκωνται ἐν τῷ γίγνεσθαι οἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν λύσιν του ὑλικοὶ ὅροι» (*Κ. Μάρξ*, Πρόλογος Κριτ. Πολ. Οἰκον.). Αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ στατικὴ καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς κοινωνίας κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμόν.

Συγκεφαλαιοῦντες τ' ἀνωτέρω παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ ἱστορικὸς ὑλισμὸς δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τρεῖς θέσεις γενικῆς κοινωνιολογίας: α) ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει βασικὸν κίνητρον εἶναι αἱ ὑλικαὶ ἀνάγκαι τοῦ κοινωνικῶς βιοῦντος ἀνθρώπου· β) αἱ μεταβολαὶ τῆς τεχνικῆς ἐπιφέρουν καὶ μεταβολὰς τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως· γ) προϊόντα τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως εἶναι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, αἱ μεταξὺ τῶν ὁποίων φανεραὶ ἢ συγκεκαλυμμέναι συγκρούσεις δημιουργοῦν τὴν ἱστορίαν.

Ἐναντίον τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ὡς μεθόδου ἑρμηνείας τῆς ἱστορίας ἐνωρίτατα διετυπώθη ἡ κατηγορία ἐπὶ μονομερείᾳ καὶ ἀποκλειστικότητι, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ἱδρυταί του τονίζουν μετ' ἐπιμονῆς τὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τόσον οἱ ἀντίπαλοί του ὅσον καί τινες τῶν ὀπαδῶν του ὑποστηρίζουν, ὅτι κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὑλισμὸν αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις καὶ αἱ παραγωγικαὶ σχέσεις (ἤ, ὅπως κοινῶς λέγεται, ὁ οἰκονομικὸς παράγων) εἶναι ὁ μοναδικὸς καὶ ἀποκλειστικὸς παράγων, ὅστις καθορίζει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Κατὰ τοὺς αὐθεντικωτέρους ὅμως ἑρμηνευτὰς πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως τῶν ἀρχῶν τῆς θεωρίας ταύτης. Οἱ ἱδρυταί του, ὄντες ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιπαλαίσουν πρὸς τὰς παλαιοτέρας ἰδεοκρατικὰς ἑρμηνείας τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, αἱ ὁποῖαι, εἰσάγουσαι ὑπερβατικοὺς παράγοντας, ἐθεώρουν τὴν ἱστορίαν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τῶν ἀτόμων, ἐλαυνομένων ὑπὸ μεταφυσικῶν ἐλατηρίων, καὶ ἠρνοῦντο καθ' ὁλοκληρίαν τὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου, ὑπεστήριζον μετὰ φανατισμοῦ τὴν

Digitized by Google

ἄποψίν των, ἐπιμένοντες ἰδιαιτέρως εἰς τὸ θεμελιῶδες σημεῖον τῆς θεωρίας των, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου, εὐρέως λαμβανομένου. Ὅτι ὅμως ὁ ἱστορικὸς ὑλισμὸς δὲν καμμύει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῆς σημασίας καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων, ἀποδεικνύουν τρεῖς περίφημοι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἔνγκελς, εἰς τὰς ὁποίας ἀναλύεται κατὰ τὸν σαφέστερον τρόπον ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ. Εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας διεῖδόν τινες ἀπάρνησιν τῶν θέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑπεστηρίχθησαν προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς. Ἄλλοι ἰσχυρίσθησαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ταῖς δοθῇ ἐξαιρετικὴ σημασία διὰ τὴν κατανόησιν τῆς θεωρίας, διότι δεικνύουν, κατ' αὐτούς, φανερὰν ὑποχώρησιν τοῦ Ἔνγκελς, θελήσαντος νὰ καταστήσῃ μετριοπαθεστέραν ἢ μᾶλλον εὐπρόσδεκτον τὴν τότε πανταχόθεν προσβαλλομένην θεωρίαν. Ἀλλ' αἱ ἐπιστολαὶ αὗται οὐδόλως δικαιολογοῦν παρομοίας κρίσεις: «Ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῆς ὑλικῆς ζωῆς, λέγει ὁ Ἔνγκελς, εἶναι ὁ *ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει* καθοριστικὸς τῆς ἱστορίας παράγων. Ὁ Μὰρξ καὶ ἐγώ, οὐδέποτε ὑπεστηρίξαμέν τι πλειότερον τούτου. Ὅταν διαστρέφουν τὴν πρότασιν ταύτην ὡς ἑξῆς: «ὁ οἰκονομικὸς παράγων εἶναι ὁ *μόνος* καθοριστικὸς παράγων», τὴν μεταβάλλουν εἰς φράσιν ἄνευ ἐννοίας, μωρὰν καὶ ἀνόητον. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις εἶναι ἡ βάσις, οἱ διάφοροι ὅμως παράγοντες τοῦ ἐποικοδομήματος (πολιτικαὶ μορφαὶ τῆς πάλης τῶν τάξεων καὶ τ' ἀποτελέσματά της, συντάγματα καθωρισμένα ὑπὸ τῆς κρατούσης τάξεως, μορφαὶ τοῦ δικαίου..., πολιτικαί, νομικαί, φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις καὶ ἐξέλιξίς των εἰς δογματικὰ συστήματα), πάντα ταῦτα ἀσκοῦν ἐπίσης τὴν ἐπίδρασίν των εἰς τὴν πορείαν τῶν ἱστορικῶν ἀγώνων καὶ εἴς τινας περιπτώσεις καθορίζουν τὴν μορφήν. Ἡ οἰκονομικὴ κίνησις ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν πάντων τῶν παραγόντων. Ἂν συνέβαινεν ἄλλως, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας εἰς μίαν οἱανδήποτε ἱστορικὴν περίοδον θὰ ἦτο εὐκολωτέρα ἀπὸ τὴν λύσιν ἁπλῆς πρωτοβαθμίου ἐξισώσεως;» (*F. Engels*, Ἐπιστ. 21. Σεπτ. 1890). «Ἡ οἰκονομική, ἡ νομοθετική, ἡ φιλοσοφική, ἡ λογοτεχνική, ἡ καλλιτεχνικὴ κλπ. ἀνάπτυξις βασίζονται ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἀλλὰ πᾶσαι χωριστὰ καὶ ὅλαι μαζὶ ἐπιδροῦν αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς βάσεως» (Ἐπιστ. 1894).

Ἐφαρμογὴν τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ εἰς θέματα ἱστορικῆς φύσεως ἐποιήσατο ὁ Μὰρξ εἰς πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων του, ἐξ ὧν τὸ «Der 18 Brumaire de Louis Bonaparte» (1852) καὶ τὸ «Der Bürgerkrieg in Frankreich» (1871) θεωροῦνται ὡς τέλεια πρότυπα ὑλιστικῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης. Πρὸ τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς δὲν ἔλειψαν βεβαίως μελετηταί, οἱ ὁποῖοι ἐτόνισαν τὴν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν. Μεταξὺ τούτων δύναται ν' ἀναφερθῇ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Ἄραψ Ἴμπν Χαλντούν, ὁ Harrington, ὁ Garnier, ὁ Möser, ὁ Fourier, ὁ Saint-Simon, ὁ Proudhon, ὁ Hess, ὁ Malthus, ὁ Godwin, ὁ Owen, ὁ Rodbertus, ὁ Lassalle, ὁ Romagnosi καὶ ὁ Ἀμερικανὸς κοινωνιολόγος Morgan, ὅστις εἰς τὰ ἔργα του «Ancient society» καὶ «Systems of consanguinity and affinity of the human family» ἐτόνισε τὴν πρωτεύουσαν σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῶν πρωτογόνων λαῶν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰς ἐργασίας τοῦ Μάρξ. Ἀλλ' ὑπὸ πάντων σχεδόν, πλὴν τοῦ Morgan, ἐπροβάλλοντο μονομερεῖς ἰσχυρισμοί, χωρὶς γενικὴν ἰσχὺν καὶ αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν, οἵτινες κατεπνίγησαν ἐν τῇ γενέσει των ἐκ τῆς ἐντελῶς διαφόρου καὶ ἀντιθέτου κατευθύνσεως τοῦ ἐπικρατοῦντος τότε φιλοσοφικοῦ πνεύματος. Ἱδρυταὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ὡς ἐπιστημονικῆς θεωρίας καὶ μεθόδου εἶναι ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Ἔνγκελς.

Οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι: ἐν Γερμανίᾳ ὁ Kautsky, ὁ Weisengrün, ἐν Ἀμερικῇ ὁ Adams καὶ ὁ Seligman, ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Rogers, ἐν Ρωσίᾳ ὁ Πλεχάνωφ, ὁ Λένιν καὶ ὁ Μπουχάριν, ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Ferri, ὁ Groppali, ὁ Labriola, ἐν Γαλλίᾳ ὁ Lafargue, ὁ Sorel καὶ ὁ Rappoport κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Andler*, La conception matérialiste de l'histoire, ἐν «Rev. d. Metaph. et de morale» (Ὀκτώβρ. 1907). – *V. Arrig-R. Caza*, Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός, μαρξιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας, ἐν «Μαρξιστικῇ Βιβλιοθήκῃ» (Ἀθῆναι 1927) σ. 103. —*M. Beer*, Karl Marx, γαλλ. μετ. M. Ollivier (Paris 1926). —*B. Croce*, Matériarisme historique et économie marxiste (Paris 1901).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Sulla concezione materialistica della storia, osservazioni (Νεάπολις 1896). — *K. Diehl*, Σοσιαλισμός, κομμουνισμός, ἀναρχισμος (ἑλλ. μετ. 1923). — *E. Γκόρτερ*, Ὁ ἱστορισμὸς ὑλισμός, μετ. *N. Λαΐδη* (Ἀθῆναι 1925). — *Groppali*, Le matérialisme historique ἐν «Annales de l'instit. Inter. de Sociolog», τ. VIII (1902), σ. 202. — *F. Engels*, Philosophie, économie politique, socialisme (Contre Eugène Dühring) γαλλ. μετ. *E. Laskine* (Paris 1911). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Socialisme utopique et socialisme scientifique (Paris 1924), ἑλλ. μετ. *Σ. Φημίου* (Ἀθῆναι 1922). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Λουδοβῖκος Φόϊερμπαχ καὶ τὸ τέλος τῆς κλασσικῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας, μετ. *K. Ζαχαριάδη* (Ἀθῆναι 1927). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Über historischen materialismus ἐν «Neue Zeit» (1892—1893) τ. Α´ τεῦχ. 1, 2. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Αἱ ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ἐπιστολαὶ ἐν «Der socialistische Akademiker» (1 καὶ 15 Ὀκτωβρ. 1895) καὶ ἐν «Leipziger Volkszeitung» (26 Ὀκτωβρ. 1895). Γαλλικὴ μετάφρασις αὐτῶν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ *A. Labriola*, Socialisme et philosophie (Paris 1899) μετάφρ. *A. Bonnet*. —*Z. Ζωρὲς-Π. Λαφάργκ*, Ἱστορικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ ἱστορικὸς ὑλισμος (Ἀθῆναι 1927). —*Herckner-Καλλιτσουνάκι*, Ὁ Μαρξισμός. —*Καρέϊεφ*, Παλαιαὶ καὶ νέαι μελέται ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ὑλισμοῦ (ρωσιστί). —*K. Kautsky*, Ethik und materialistische Geschichtsauffassung (Stuttgart 1906), ἑλλ. μετ. *X. Δεδούση* (Ἀθῆναι 1923). —*Κούνωφ*, Κοινωνιολογία, ἐθνολογία, καὶ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας (ρωσιστί). — *A. Labriola*, Der materialismo storico. Dilucidazione preliminare (Roma 1896) καὶ γαλλ. μετ. 1902.—*P. Lafargue*, Le déterminisme économique (Paris 1909) καὶ ἑλλ. μετ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ὁ ἰδεαλισμὸς καὶ ὁ ὑλισμὸς στὴν ἱστορία ἐν «Κομμουνιστικῇ Ἐπιθεωρήσει» τ. Α´ σ. 247, 305.—*V. I. Lenine*, Matérialisme et empiriocritisme τόμ. XIII τῶν «Oeuvres complètes» (Paris 1928).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Τρία ἄρθρα γιὰ τὸ μαρξισμό, μετ. *Ἀ. Χαϊτᾶ* (Ἀθῆναι 1924). — *K. Marx*, La misère de la philosophie. —*Τοῦ αὐτοῦ*, Κριτικὴ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, μετάφρ. *Γ. Δούμα* καὶ *Π. Πουλιόπουλου* (Ἀθῆναι 1927).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Le Dix-huit Brumaire de Louis Bonaparte (Paris 1928). —*N. Μπέλτωφ* (Πλεχάνωφ). Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς μονιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας (ρωσιστί).—*Ἀ. Ἀ. Μπογδάνωφ*, Τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς ἱστορικῆς ἀντιλήψεως τῆς φύσεως (ρωσιστί, Πετρούπολις 1899). —*N. Μπουχάριν*, Θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, μετ. *Φ. Ὀρφανοῦ* (Ἀθῆναι 1926) τ. 2. —*Ἀ. Ντεμπόριν*, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ (ρωσιστί). —*G. V. Plékhanov*, Les questions fondamentales du marxisme (Paris 1927).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Κριτικὴ τῶν κριτικῶν μας (ρωσιστί).—*Ch. Rappoport*, La philosophie de l'histoire (α´ ἔκδ. Paris 1923, β´ ἔκδ. 1925). —*V. Seligman*, The économic interpretation of history (β´ ἔκδ. New York 1907). — *Ἀ. Δ. Σίδερι*, Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμὸς (Ἀθῆναι 1924). —*G. Sorel*, Les polémiques pour l'interprétation du marxisme, ἐν «Rev. intern. de Sociolog.» (1900) σ. 271.—*F. Vasconcellos*, O materialismo historico (Coimbra 1900). — *Woltmann*, Der historische Materialismus (Leipzig 1900).

Θ. Φ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ἱστορικότης,—*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἱστορικοῦ, ὁ ἱστορικὸς χαρακτήρ.

ἱστοριογραφικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν: «ὁ ἱστοριογραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ βιβλίου». —Ἐπίρρ. ***ἱστοριογραφικῶς***.

ἱστοριογράφος (ὁ)· ὁ γράφων ἱστορίαν, ὁ περὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν ἔργων μείζονος ὅλου καταγινόμενος, ἀντιδιαστέλλεται τοῦτο μὲν τοῦ *λογογράφου*, τοῦτο δὲ τοῦ *χρονογράφου*· ‖ μεσαιων. ὁ γράφων ἱστορίας, ζωγραφίας, ζωγράφος.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Βλ. *ἱστορία*.

ἱστοριοδίφης (ὁ)· ὁ ἀναδιφῶν τὴν ἱστορίαν, ὁ ἀναζητῶν καὶ ἐμφανίζων ἱστορικὰς πηγάς, οἷον ἐπιγραφάς, ἀρχειακὰ ἔγγραφα κττ., ὁ ἀναζητῶν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας.

—/*Ἐγκυκλ.*/ Βλ. *ἱστορία*.

ἱστοριοκρατία (ἡ), ἢ ***ἱστορισμὸς*** (historismus) /*Φιλοσ.*/. Ὁ ὅρος σημαίνει τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἱστορίας ὡς κινήσεως καὶ μεταβολῆς, ὡς διαρκοῦς γενέσεως καὶ ἐξελίξεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φυσιοκρατίαν, ἥτις τὸν κόσμον θεωρεῖ ὡς ἐν ἑαυτῷ ἠρεμοῦν εἶναι, ὅπερ διέπεται μὲν ὑπὸ αἰωνίων νόμων, ἀλλ' ἐπιστρέφει πάντοτε εἰς ἑαυτό, χωρὶς νὰ σημειώνῃ πρόοδον. Ἡ ἐκδοχὴ ἐκείνη τὰς ῥίζας αὐτῆς ἔχει ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ κοσμοθεωρίᾳ τοῦ ζωροαστρισμοῦ, ὅστις διδάσκει τὴν δι' ἱστορικῆς κινήσεως πρόοδον ἐπὶ τὸν καινὸν καὶ καθαρὸν κόσμον διὰ τῆς διαρκοῦς μεταξὺ ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς ἀρχῆς πάλης. Διὰ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς, τὴν ὁποίαν ἐπανευρίσκομεν ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ καὶ τῷ Χριστιανισμῷ, ἡ ἱστορικὴ κίνησις προσκτᾶται ἰδίαν ἀξίαν, τὸ μὲν διότι δὲν δύναται τὸ ἅπαξ γενόμενον νὰ ἐπαναληφθῇ, τὸ δὲ διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἐν τῇ αἰωνιότητι τύχη τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἰδέαν ταύτην περὶ τῆς ἱστορικῆς κινήσεως ἀναλαμβάνει ἡ Διαφώτισις, ἥτις εὐρύνει αὐτὴν καὶ πλουτίζει διὰ τῆς συνδέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας. Διὰ τοῦ Ἐγέλου λαμβάνει ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τῆς ἱστορίας τὴν φιλοσοφικὴν καὶ κλασσικὴν αὐτῆς διατύπωσιν. Τὴν δευτέραν αὐτοῦ σημασίαν κτᾶται ὁ ὅρος ἱστοριοκρατία κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν καὶ ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεως. Σημαίνει δηλαδὴ ἐνταῦθα τὴν ῥοπὴν ἐκείνην, ἥτις πειρᾶται νὰ νοήσῃ τὴν ἱστορικὴν κίνησιν καὶ μεταβολὴν ὥς τι ὅπερ γίνεται διὰ τῆς ἐπιδράσεως ψυχικῶν αἰτίων καὶ ὅπερ ἀποτελεῖ ἑνιαῖον ὀργανικὸν ὅλον, οὕτως ὥστε τὸ ἑκάστοτε παρὸν μόνον ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ παρελθόντος νὰ εἶναι νοητὸν καὶ ἑρμηνευτόν. Ὁ ὀρθολογισμὸς τοὐναντίον θεωρεῖ τὰ φαινόμενα τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, οἷα τὸ κράτος, ἡ ἠθική, τὸ δίκαιον, ἡ θρησκεία, ἡ κοινωνία, ὡς ἄμεσον προϊὸν τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, προβάλλων ὡς κριτήριον αὐτῶν τὸν λόγον τοῦτον καὶ δημιουργήσας τὴν φυσικὴν ἢ λογικὴν θρησκείαν, τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν κλπ., πρὸς τὰ ὁποῖα συγκρινόμενα τὰ ἱστορικὰ πλάσματα ἀποδεικνύονται πλάνη, δεισιδαιμονία καὶ ἄνοια. Τὴν ῥοπὴν ταύτην ἐν τῇ ἀντιλήψει τῆς ἱστορίας προήγαγον οἱ ῥομαντικοί, καλλιεργήσαντες τὸν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Διαφωτίσεως ἤδη καταβληθέντα πυρῆνα καὶ ἀσκήσαντες μεγάλην ῥοπὴν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Κατὰ τὴν τρίτην σημασίαν, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνει ὁ ὅρος κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους, ἱστοριοκρατία καλεῖται καὶ ἡ μονομερὴς ἐφαρμογὴ τῆς καθαρῶς ἱστορικῆς θεωρίας τῶν φαινομένων τοῦ πνευματικοῦ βίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποκλείεται πᾶσα ἡ φυσικὴ καὶ λογικὴ βάσις αὐτοῦ τε καὶ τῶν μεταβολῶν αὐτοῦ. Πᾶν ἱστορικὸν κέκτηται δι' αὐτὸ τοῦτο ἀξίαν καὶ κῦρος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐδὲν δυνάμεθα. Αἱ ἀξιώσεις τῆς ἱστορίας ἰσχύουσι διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἐδημιουργήθησαν ὑπ' αὐτῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ τοιαύτῃ περὶ τῆς ἱστορικῆς κινήσεως ἀντιλήψει ὑπολανθάνει ἡ ἀρχή, ὅτι πᾶν ἱστορικὸν εἶναι καὶ λογικόν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἱστοριοκρατίας εἶναι ἡ πλήρης ἐπικράτησις ἀπόψεων καταγομένων ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ ξένων πρὸς τὸ παρὸν καὶ τὰς συνθήκας αὐτοῦ καὶ ἀνάγκας. Φυσικὸν ἦτο νὰ γεννηθῇ ἐξ ἀντιδράσεως ἐκδοχὴ περὶ τῶν ἱστορικῶν φαινομένων καὶ ἐκτίμησις αὐτῶν ἐντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὰς πεποιθήσεις τῆς ἀκράτου ταύτης ἱστοριοκρατίας. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐκδοχὴν πᾶν ἱστορικῶς γεννηθὲν εἶναι περιωρισμένον καὶ σχετικὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐστερημένον ἀξίας, κύρους καὶ περιεχομένου διὰ τὸ παρόν. Ὅ,τι ἱστορικῶς ἐγεννήθη ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συνθηκῶν τῶν χρόνων τῆς γεννήσεώς του καὶ κέκτηται ἀξίαν μόνον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν χρόνων τούτων. Οὕτω τὰ πάντα ῥεῖ ἐν τῷ ἱστορικῷ βίῳ, καὶ αὐταὶ αἱ ἠθικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀξίαι, ἐφ' ὅσον μέτρον τοῦ κύρους αὐτῶν εἶναι μόνον ἡ συνείδησις τοῦ ἑκάστοτε παρόντος, ὅπερ θὰ εἶναι καὶ αὐτὸ μετ' ὀλίγον παρελθόν. Ἰδίᾳ καταστρεπτικαὶ εἶναι αἱ συνέπειαι τῆς οὕτω νοουμένης ἱστοριοκρατίας διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν, ἐνισχυθεῖσαι διὰ τῆς ἐν πνεύματι θετικόφρονι ἐρευνωμένης συγκριτικῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Οὕτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν καταστρέφεται πᾶς σεβασμὸς καὶ πᾶσα ὑποχρέωσις πρὸς ὅ,τι ἱστορικῶς ἐγεννήθη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνισχύεται ἡ αὐτοσυνείδησις τοῦ παρόντος καὶ πειρᾶται νὰ παραγάγῃ ἐξ ἑαυτῆς καὶ ἐφ' ἑαυτῆς νὰ στηρίξῃ πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου. Ἔναντι τοῦ ἐντεῦθεν κινδύνου ἐπιζητεῖται ἡ διὰ τῆς ἱστορίας ἐξεύρεσις σταθερῶν ἀξιῶν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας συγκρότησις παρόντος πέραν τῶν χρονικῶν περιορισμῶν χωροῦντος, ἡ ἐκζήτησις κριτηρίων καὶ μέτρων πρὸς ἐκτίμησιν ἱστορικῶν φαινομένων καὶ γεγονότων καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς σκοποὺς τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ παρόντος, ἐνῷ παραλλήλως προσπαθοῦσιν ἄλλοι νὰ δημιουργήσωσι νέαν περὶ χρόνου ἔννοιαν, ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς αἰωνιότητος, ἡ ὁποία νὰ μὴ ἀποκλείῃ τὸ δυνατὸν τῆς ὑπὸ χρονικὰς μορφὰς ἀποκαλύψεως τοῦ αἰωνίου ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Rickert*, System der Philosophie (1921). — *Windelband*, Einleitung in die Philosophie, ἔκδ. γ´ (1923).— *Troeltsch*. Die Absolutheit des Christentums und die Religionsgeschichte (1912). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Der Historismus und seine Problem (1912).— *Τοῦ αὐτοῦ*. Der Historismus und seine Ueberwindung (1924).— *Eucken*, Philosophie der Geschichte, γ´ ἔκδ. (1924) (Kultur der Gegenwart).

Ν. Ι. Λ.

Ἱστορὶς /*Μυθολ.*/. Θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου, ἥτις διὰ τῶν ἐπῳδῶν της ηὐκόλυνε τὴν Ἀλκμήνην νὰ γεννήσῃ, νικήσασα τὰς ὑπὸ τῆς Ἥρας σταλείσας ὅπως παρεμποδίσουν τὸν τοκετὸν Φαρμακίδας. Ἡ πρᾶξις αὕτη, ὑπ' ἄλλου μύθου, ἀποδίδεται εἰς Γαλινθιάδα ἢ Γαλινθίδα τὴν Προίτου. Π. Ν. Π.

ἱστορισμὸς (ὁ) (historismus)· βλ. *ἱστοριοκρατία*.

ἱστορῶ (—*έω*)· ἐκθέτω, διηγοῦμαι, περιγράφω γραπτῶς ἢ προφορικῶς, ἀφηγοῦμαι· ‖ μεσαιων. ζωγραφῶ, εἰκονίζω, ἄλλως ***ἀνιστορῶ***: «Θεοῦ φύσιν ἀδύνατον ἱστορῆσαι καὶ ζωγραφῆσαι» (*Δουκάγγ.*), «τὰς ἱστορηθείσας εἰκόνας».

ἱστὸς (ὁ), ἐκ τοῦ *ἵστημι*· μακρὸν ξύλινον τεμάχιον τῶν πλοίων, ἔχον σχῆμα λίαν ἐπιμήκους κολούρου κώνου καὶ χρησιμεῦον ὅπως ἀρτῶνται ἀπ' αὐτοῦ κεραῖαι καὶ σχοινία, ἐφ' ὧν προσδένονται τὰ ἱστία, κοιν. *κατάρτι*· ‖ μηχάνημα δι' οὗ ὑφαίνουσιν ὑφάσματα, κοιν. *ἀργαλειός*· τὸ ἐπάνω ξύλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου κρεμῶσι κατὰ κάθετον τὸ στημόνι καὶ ὑφαίνουσι· κατ' ἐπέκτασιν, αὐτὸ τὸ ὑφαινόμενον: «ἱστὸς τῆς ἀράχνης»· ‖ ἀνατ. αἱ ἀρχικαὶ ὠργανωμέναι οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνενώσεως τῶν κυττάρων καὶ σχηματίζουν διὰ διαφόρων συνδυασμῶν τὰ ὄργανα τοῦ σώματος: «ἱστὸς κυψελώδης».

—[ΝΑΥΤ.] Καλεῖται *ἱστὸς* (κοιν. *ἄρμπουρο* ἢ *κατάρτι*, γαλλ. le mât, ἀγγλ. the mast, (Ναυτ. ὀνομ. ἄρθρ. 479) διὰ μὲν τὰ πολεμικὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ καὶ τὰ ἱστιοφόρα καὶ τὰ ἀμφικίνητα πάσης ἐποχῆς, ξύλινον (ἢ σιδηροῦν εἰς τὰ νεώτερα) κατασκεύασμα, ἐπιμηκέστατον, ἐλαφρῶς κολουροκωνίζον καθ' ἅπαν τὸ μῆκός του (πλὴν τῶν ἄκρων του, ὄντων πρισμάτων τετραγωνικῆς τομῆς), στερεῶς συνδεδεμένον πρὸς τοῦ πλοίου τὸ σκάφος καὶ χρησιμεῦον διὰ τήν, εἴτε ἀπὸ *κεραιῶν*, εἴτε ἀπὸ *δορατίων*, εἴτε ἀπὸ *ἀναδρόμων*, ἄρτησιν τῶν ἱστίων, ἅτινα δεχόμενα τὸν ἄνεμον μεταβιβάζουσι διὰ τῶν ἱστῶν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ πρὸς πρόωσιν τοῦ ἱστιοφόρου πλοίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱστῶν εἶναι συνήθως συνάρτησις τοῦ μεγέθους τοῦ ἐφ' οὗ οὗτοι πλοίου, ὡς καὶ τοῦ εἰδικοῦ προορισμοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ αὐτῶν, ἡ δὲ συσχετική των θέσις πάντως κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως εἰδικῶν (τῶν ἐπὶ *ἀεροπλανοφόρων*) *πολεμικῶν* ἱστῶν. Καὶ ὁ

Digitized by Google

μὲν κλασικὸς τύπος τοῦ μεγάλου ἱστιοφόρου, ὁ τοῦ τυπικοῦ *δρόμωνος* (βλ. λ.) ἐμφανίζει τέσσαρας ἱστούς, ὧν οἱ τρεῖς ὄρθιοι: ὁ *ἀκάτιος* ἢ *πρωραῖος* ἢ *πρόσθιος*, ὁ *μέγας* ἢ *μεσαῖος* καὶ ὁ *ἱστὸς τοῦ ἐπιδρόμου* ἢ *πρυμναῖος* ἢ *ὀπισθιος*, ὁ δὲ τέταρτος ἐπικλινὴς προέχων ἀπὸ τῆς πρώρας ὑπὸ γωνίαν 20°—25°

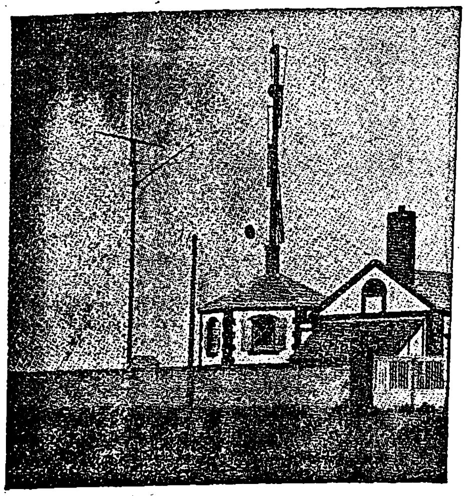

Σημαφόρος (Bernieres-Calvados) μετὰ ἱστοῦ διὰ τὰς συνήθεις ἐπάρσεις, καὶ τοιούτου πρὸς σημάνσεις διὰ τεσσάρων βραχιόνων.

πρὸς τὸ ὁριζόντιον, ὁ *πρόβολος* λεγόμενος. Οὕτως, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀρθίων ἱστῶν των (τοῦ προβόλου μὴ λογιζομένου) χαρακτηριζόμενα, διαστέλλονται τὰ πλοῖα εἰς *τρίστηλα* ἢ *τριίστια* (κοιν. *τρικάταρτα*), εἰς *δίστηλα* ἢ *διίστια* (κοιν. *δικάταρτα*), εἰς ἃ ἐλλείπει ὁ ἱστὸς τοῦ ἐπιδρόμου, καὶ εἰς *μονόστηλα* (κοιν. *μονάρμπουρα*)· ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις τανῦν ἱστιοφόρα ὑπερωκεάνια ἔχοντα πλείονας τῶν τριῶν ὀρθίους ἱστούς, ἕως ἑπτά. Ἡ ἀδυναμία ὅμως τῆς ἐξευρέσεως δένδρων τοσοῦτον ὑψηλῶν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ ὁ κορμός των τὴν δι' ἑνιαίου τεμαχίου ξύλου κατασκευὴν ἱστοῦ ἔχοντος μέγιστον ὕψος, ὅπερ συχνότατα ὑπερβαίνει τὰ 70 μέτρα, ἤγαγεν ἀπὸ τῶν μέσων αἰώνων τοὺς ναυπηγοὺς εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ ἱστοῦ εἰς πλείονα τεμάχια, μέχρι τεσσάρων, καὶ ὧν τὸ κατώτερον, *στήλη* ὀνομαζόμενον, συνδέεται μονίμως πρὸς τὸ σκάφος, πρὸς μὲν τὸ ἐσωτρόπιον διὰ τῆς *πτέρνης* της, πρὸς δὲ τὸ κατάστρωμα καὶ τὰ ὑποστρώματα διὰ τῶν *ἱστοπεδῶν* της. Τῆς στήλης δὲ ταύτης ὑπερτίθενται τὰ μὴ μόνιμα τοῦ ἱστοῦ τεμάχια, τὰ *ἐπιστήλια*, τὸ μὲν πρῶτον, τὸ ὑπὲρ ταύτην, ἑδραζόμενον ἐπὶ τῶν ὠμιδίων τοῦ θωρακίου καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ στηλοκράνου, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὲρ τὸ ἐπιστήλιον, ἐπὶ τῶν διζύγων, καὶ στερεούμενον διὰ τοῦ στηλοκράνου τοῦ κατωτέρου ἐπιστηλίου. Τοῦ τοιούτου ὅμως τρόπου συνδέσεως τῶν τεμαχίων τούτων, πρὸς συναποτέλεσιν τοῦ ἱστοῦ, μὴ ἐξασφαλίζοντος ἀντοχὴν εἰς τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου διὰ τῶν ἱστίων, ἐνδυναμοῦται ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ ἱστὸς διὰ τῆς *ἐξαρτίας*, τῶν *ἐπιτόνων*, τῶν *παρατόνων* καὶ τῶν *προτόνων*, συναρωγούντων εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ὀλίγον καὶ τῶν *ὁλκῶν*, ἔτι δὲ ὀλιγωτέρου καὶ τῶν *κεροιάκων*. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὁ *ἀκάτιος* ἱστὸς (κοιν. *τὸ τουρκέτο*, γαλλ. le mât de misaine, ἀγγλ. the fore mast) ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *στήλης* (κοιν. *κολόμπας*, γαλλ. le bas mât, ἀγγλ. the main mast), ἐκ τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ *δολωνίου* (ἢ τοῦ *δόλωνος* ἢ τῆς *δολωνίδος* κατὰ τὸν ἱστόν), τοῦ καὶ *κατωτέρου* ἢ τοῦ *μεγάλου* λεγομένου (κοιν. *μεγάλο τσιμπούκι*, γαλλ. le mât de hune, ἀγγλ. top-mast), ἐκ τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ *φωσωνίου* (ἢ *φώσω-*

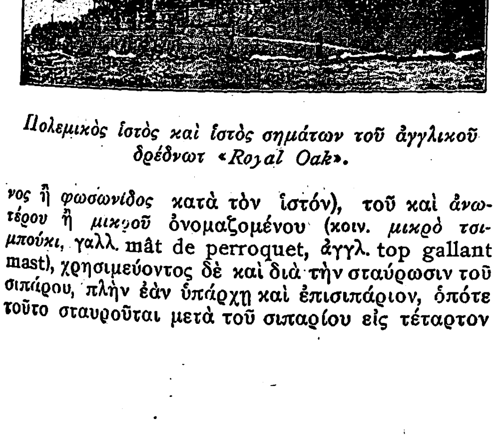

Πολεμικὸς ἱστὸς καὶ ἱστὸς σημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ δρέδνωτ «Royal Oak».

νος ἢ *φωσωνίδος* κατὰ τὸν ἱστόν), τοῦ καὶ *ἀνωτέρου* ἢ *μικροῦ* ὀνομαζομένου (κοιν. *μικρὸ τσιμπούκι*, γαλλ. mât de perroquet, ἀγγλ. top gallant mast), χρησιμεύοντος δὲ καὶ διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ σιπάρου, πλὴν ἐὰν ὑπάρχῃ καὶ ἐπισιπάριον, ὁπότε τοῦτο σταυροῦται μετὰ τοῦ σιπαρίου εἰς τέταρτον ἐπιστήλιον τοῦ *σιπαρίου*· καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι κατηρτισμένος καὶ ὁ *μέγας* ἱστὸς (κοιν. τὸ *μεγάλο*, γαλλ. le grand mât, ἀγγλ. the main mast) καὶ ὁ τοῦ *ἐπιδρόμου* (κοιν. ἡ *μετζάνα*, γαλλ. le mât d' artimon, ἀγγλ. the mizen mast). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπικλινὴς *πρόβολος* (κοιν. *μπομπρέσο*, γαλλ. le beauprés, ἀγγλ. the bowsprit), στηριζόμενος διὰ μὲν τῆς *πτέρνης* του πρὸς τοὺς *παραστάτας* (κοιν. *μπαμπάδες*), μέσον δὲ τοῦ *ἐπιδέσμου* του πρὸς τὸν *φάλκην*, ἔχει καὶ αὐτὸς τὰ ἐπιστήλιά του, δηλαδὴ τὸ *δοράτιον* ἐσώτερον καὶ τὴν *ἐπιδορατίδα* ἐξωτάτην, φέρων πρὸς ἐνίσχυσίν του ἀντὶ προτόνων τὰς *ὑπήνας* καὶ τὰς *παρυπήνας* καὶ ἀντὶ παρατόνων τοὺς προτόνους τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ. Ἐξ ἑνιαίου ξύλου ἱστοὶ ἀπαντῶσιν ἐν τούτοις εἰς τὰ μικρὰ τῆς ἀκτοπλοΐας ἱστιοφόρα, οἱ *ἐπήβολοι* καλούμενοι, μειονεκτοῦντες τῶν μετ' ἐπιστηλίων κατὰ τὸ ὅτι θραῦσις τοῦ ἐπηβόλου ἱστοῦ συνεπιφέρει καὶ ἀχρήστευσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπιστήλιον, ὅπερ θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ ἀντικατασταθῇ. Εἰς τοὺς ὑπερδρόμωνας τοῦ ὠκεανοῦ πάλιν ἀπαντῶσιν ἱστοὶ καὶ μετὰ τεσσάρων ἐπιστηλίων, μεταλλικοί, κατὰ τὰς στήλας τοὐλάχιστον ἀποτελοῦσας σωλῆνας πελωρίους, χρησιμεύοντας ὡς ἐξαεριστῆρας τῶν κυτῶν καὶ τῶν ὑποφραγμάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς καπνοδόχους τῶν ἀπὸ τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως ἐκπεμπομένων ἀερίων, δι' ὧν μηχανῶν τὰ τοιαῦτα ἱστιοφόρα εἶναι ἐφωδιασμένα πρὸς χειρισμὸν τῶν βαρούλκων των ἐν ὅρμῳ καὶ τῶν πετασμάτων των ἐν πλῷ, ἀλλὰ καὶ πρὸς πρόωσίν των ἐν ἀπνοίᾳ.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ πεποίθησις τῶν ναυτικῶν ἐπὶ τὸν ἀτμὸν ἡδραιοῦτο, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἱστὸς ἔχανε τὸν κύριον προορισμόν του, ὡς ἐμμέσου βοηθητικοῦ τῆς προώσεως τῶν ἀμφικινήτων πλοίων, περιορισθείς, εἰς τὰ σύγχρονα ἀτμόπλοια, διὰ τὴν στερέωσιν τῶν γεράνων τῶν ἀτμοβαρούλκων, τὴν ἔπαρσιν τῶν σημάτων καὶ διὰ τὴν ἔντασιν τῆς κεραίας τοῦ ἀσυρμάτου· σπανιώτατα δὲ πλέον ἐκπετάννυται ἀπ' αὐτοῦ ἡμιόλιόν τι ἢ ἐπί-

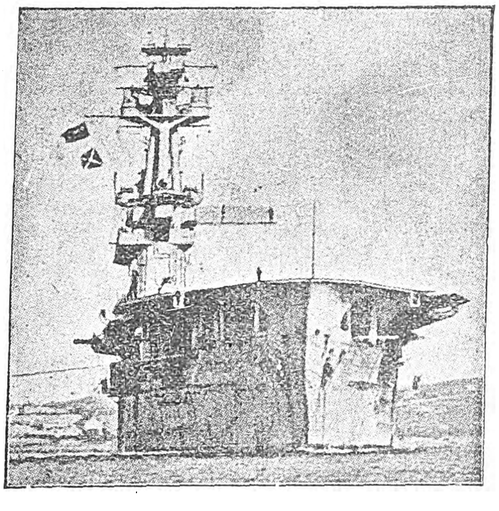

Ἡ ἐπὶ ἀεροπλανοφόρων τοποθέτησις τοῦ πολεμικοῦ ἱστοῦ οὐχὶ κατὰ τὸ διάμηκες ἀλλὰ κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ πλοίου.

[Τὸ ἀγγλικὸν ἀεροπλανοφόρον «Eagle» θεώμενον κατὰ πρῷραν.]

δρομος, πρὸς στήριξιν τοῦ πλοίου κατὰ τοὺς μεγάλους διατοιχισμοὺς ὑπὸ πλάγιον ἄνεμον. Εἴς τινα μάλιστα σύγχρονα φορτηγὰ οἱ ἱστοὶ ἔπαυσαν καὶ νὰ τοποθετοῦνται κατὰ τὸ διάμηκες, καθ' ὅσον, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀπὸ τῶν κυτῶν φορτοεκφορτώσεων, τοποθετοῦν ἀντὶ ἱστῶν κατασκευάσματα εἰς σχῆμα Π πελώρια, ἔχοντα τὸ ἐπίπεδον ἐγκάρσιον, τὰ σκέλη πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ πλοίου, ἄνωθεν δὲ καὶ καταμεσῆς τῆς ὁριζοντίας των, στηλίδιον διὰ τὴν ἔπαρσιν τῶν σημάνσεων καὶ διὰ τὴν κεραίαν τοῦ ἀσυρμάτου.

Ὑπὸ τὸν ὅρον τέλος *πολεμικοὶ ἱστοὶ* νοοῦμεν κατασκευάσματα ἐπὶ τῶν συγχρόνων πολεμικῶν πλοίων, ἐξυπηρετοῦντα, ἀπὸ ὕψους, πολεμικοὺς σκοπούς. Ἀρχαιότατα ἡ τοιαύτη τῶν ἱστῶν χρησιμοποίησις ἦτο συνήθης, ἀφοῦ ἀπὸ τῶν θωρακίων αὐτῶν ἐλλόχευον οἱ τοξόται, ὅπως καὶ κατὰ τὰς ἐπὶ ὑπατείας καὶ αὐτοκρατορίας ναυμαχίας τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Γάλλων οἱ ναῦται - ὁπλῖται καὶ οἱ χειροβομβισταὶ «γρεναδιέροι» θωρακῖται. Οἱ πολεμικοὶ ὅμως ἱστοὶ τῶν συγχρόνων πλοίων ἔλαβον τοιαύτας μορφάς, ὥστε ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν κατασκευασμάτων αὐτῶν ὡς ἱστῶν νὰ μὴ εὑρίσκῃ δικαιολογίαν. Καὶ ἔλαβον οὕτω σχῆμα πύργων ὑψηλῶν, μετὰ *θωρακίων* περικλείστων ἢ μή, αὐτόχρημα *ἐχυρῶν* περιλαμβανόντων πολυβόλα καὶ βραδύτερον μικρὰ ταχυβόλα, ἐχόντων δὲ ἔσωθεν κλίμακας ἑλικοειδεῖς, ὡς αἱ τῶν φάρων καὶ τῶν μιναρέδων, ὅπως εἰς τὰ παλαιὰ γαλλικὰ θωρηκτὰ τύπου Hoche· ἄλλοτε πάλιν ὑψηλῶν ὑπερβολοειδῶν μονοχώνων, σιδηροπλέκτων κατὰ τὰς εὐθείας αὐτῶν γενετείρας, ὅπως εἰς τὰ ἀμερικανικὰ θωρηκτὰ καὶ τὰ ἤδη ἐξ αὐτῶν ἑλληνικὰ «Λῆμνος» καὶ «Κιλκίς»· καὶ ἄλλοτε τριπόδων, ὅπως εἰς τὰ προδρέδνωτς καὶ δὴ τὰ ἀγγλικὰ «Agamemnon» καὶ «Lord Nelson», ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θωρηκτὸν εὔδρομόν μας «Ἀβέρωφ». Εἰς τὸ σύγχρονον δὲ δρέδνωτ ὁ πολεμικὸς ἱστὸς κατ' οὐδὲν πλέον ὑπομιμνήσκει τὸν παλαιὸν ἱστὸν (ὡς λ. χ. εἰς τὸ ἰαπωνικὸν «Μουτσοῦ»), πρὸς ὃν ὅμως ὁμοιάζει πως ὁ πρὸς πρύμναν δεύτερος ἱστός, ὢν τριποδικὸς μετ' ἐπιστηλίου. Εἰς τὰ ἀεροπλανοφόρα τέλος, ποῦ μὲν οὐδεὶς ἀπαντᾷ ἱστός, ὅπως εἰς τὰ τοῦ τύπου «Γκλόριος» (1916), ποῦ δέ, ὡς εἰς τὰ ἐπίσης ἀγγλικὰ τύπου «Ἧγκλ» (1922), ἀπαντᾷ πλήρης πολεμικὸς ἱστὸς πλὴν τοποθετημένος οὐχὶ κατὰ τὸ διάμηκες ἀλλὰ κατὰ τὴν πλευράν.

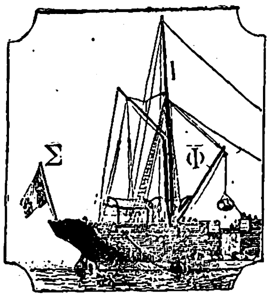

Ἱστὸς ἀτμοπλοίου.

[I=Ἱστός. Φ=Γέρανος βαρούλκου. Σ=Στηλίδιον σημαίας.]

Ἱστοὶ ἐγκαταστάσεων ἐπὶ ξηρᾶς. Ἱστοὺς ἔχουν καὶ οἱ *σημαφόροι* (σηματοτηλέγραφοι) διὰ τὴν ἔπαρσιν σημάτων διεθνοῦς κώδικος, εἴτε ἐγγὺς εἴτε μεγάλης ἀποστάσεως, πρὸς περαιτέρω διαβίβασιν διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ὁδοῦ σημάνσεων ἀπὸ παραπλεόντων πλοίων, ἢ πρὸς σήμανσιν εἰς παραπλέοντα πλοῖα τηλεγραφημάτων, δι' ὧν τὴν λῆψιν, μέσῳ τοῦ σημαφόρου, εἰσὶν ἐν ἀναμονῇ· χρησιμοποιεῖται δὲ εἰς τοὺς σημαφόρους καὶ ἕτερον εἶδος ἱστοῦ ἐκ σιδηροπλέκτου στήλης, μετὰ τεσσάρων βραχιόνων ἰσαπεχόντων καθ' ὕψος καὶ δυναμένων νὰ λαμβάνωσι, διὰ χειριστικῶν μοχλῶν, διαφόρους πρὸς τὴν στήλην κλίσεις, ὧν ὁ συνδυασμὸς παραπέμπει εἰς ἄρθρα τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔπαρσιν συμβατικῶν σημάνσεων, γνωστῶν διεθνῶς διὰ τῶν φαροδεικτῶν καὶ τῶν ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν, ἀφορωσῶν δὲ εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, τὸ ὕψος τῆς παλιρροίας, τὰ ρεύματα (ὡς εἰς τὴν διώρυγα Κορίνθου), τὰς μετεωρολογικὰς ἐνδείξεις (ὡρονομικὸς σταθμὸς χηλῆς Ξαβερίου Πειραιῶς), ἢ τὴν πλοηγικὴν ὑπηρεσίαν (π. χ. πλοηγικὸς σταθμὸς φάρου Θεμιστοκλέους ἐν Πειραιεῖ), ἢ διὰ τὴν ἔπαρσιν σφαίρας, ἧς ἡ ἀπότομος πτῶσις, ἠλεκτρικῶς ἢ χειροκινήτως, κατὰ τὴν ἀκριβῆ στιγμὴν τῆς μεσημβρίας πολιτικοῦ συμβατικοῦ χρόνου, χρησιμεύει πρὸς προσδιορισμὸν τῆς *ἀπολύτου καταστάσεως* τῶν χρονομέτρων τῶν ἐν ὄψει τοῦ τοιούτου ἱστοῦ πλοίων (ὡρονομ. σταθμ. Πειραιῶς). Πανύψηλοι τέλος ἱστοὶ μετ' ἐπιστηλίων, ἀποτελοῦντες ἀπαραίτητον προσάρτημα παντὸς ραδιοτηλεγραφικοῦ σταθμοῦ καὶ στερεούμενοι πλαγίως δι' ἐπιτόνων, παρατόνων καὶ προτόνων μετὰ μονωτήρων, χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἔντασιν τῶν κεραιῶν τοῦ σταθμοῦ.

Ἀποκοπὴ τῶν ἱστῶν Ἐργασία ὑπαγορευομένη ὑπὸ σκληρᾶς ἀνάγκης, καὶ ἐσχάτη ἐλπὶς πρὸς ἀνόρθωσιν ἱστιοφόρου πλοίου κατακλιθέντος, ὅταν ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὑπὸ τῆς ναυτικῆς τέχνης ἐνδεικνυόμενα, εἰς ἃ προσέφυγε τὸ πλοῖον, ἀπέβησαν ἀλυσιτελῆ. Ἀδιστάκτως τότε πρέπει νὰ ἀποκοπῇ ὁ ἱστὸς τοῦ ἐπιδρόμου καὶ κατόπιν ὁ μέγας ἱστός, ἂν εἶναι ἀνάγκη. Πρῶτα κόπτονται τὰ ἐντόνια τῶν ὑπηνέμων παρατόνων καὶ ἐπιτόνων, ἐνῷ ἄνδρες ὡπλισμένοι διὰ πελέκεων τάσσονται εἰς τὰ ἐντόνια τῶν προσηνέμων παρεξαρτίων καὶ τοὺς προτόνους. Κόπτονται κατόπιν ὅλα τὰ ἀγόμενα καὶ οἱ πρότονοι τῶν ἐπιστηλίων, μεθ' ὃ χαράσσεται ἡ στήλη τοῦ ἱστοῦ διὰ τῶν πελέκεων εἰς τὸ ἓν τρίτον τῆς διαμέτρου της καὶ ἀπὸ τῆς ὑπηνέμου ὄψεώς της· τελευταῖα κόπτονται τὰ προσήνεμα ἐντόνια, ἀφινομένων τελευταίων τῶν τοῦ πρυμναίου ἐπιτόνου, ἂν θέλωμεν νὰ πέσῃ ὁ ἱστὸς πρὸς πρύμναν, ἢ τοῦ προτόνου, ἂν θέλωμεν νὰ πέσῃ πρὸς πρῷραν. Ρυμάτιον δενόμενον ἐπὶ τοῦ καταπεσόντος ἱστοῦ, ἢ ἡ ὑπήνεμος ὑπέρα τοῦ δόλωνος ἀφινομένη ἄθικτος καὶ ἀγκυριζομένη εἰς τὰ παρεξάρτια, χρησιμεύει ὡς ρυμούλκιον τῶν λειψάνων τοῦ ἱστοῦ, τόσον διὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκ νέου χρησιμοποιήσεώς των αὐτοσχεδίως, ὅσον καὶ διὰ νὰ ἐπιφέρωσι ταῦτα ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ κατακεκλιμένου πλοίου ὡς ἡ τῆς *πλωτῆς ἀγκύρας* (βλ. *ἄγκυρα* τ. Α΄, σ. 409 γ΄) καὶ αὐξήσωσιν αἱ πιθανότητες τῆς ἀνορθώσεώς του. Σ. Ε. Λ.

— [ΥΦΑΝΤΟΥΡΓ.] Καλοῦνται *ἱστοὶ* (κοιν. *ἀργαλειοί*) αἱ μηχαναὶ ἐκ ξύλου ἢ μετάλλου, χειροκίνητοι, ποδοκίνητοι, ὡς καὶ μηχανοκίνητοι, διὰ τῶν ὁποίων ὑφαίνομεν. Ἀπαρτίζονται κυρίως ἐκ 4 μερῶν:

α΄) Ἑνὸς πλαισίου στηριζομένου ἐπὶ 4 ποδῶν, εἴδους βάθρου, ἢ 4 στύλων συνδεδεμένων διὰ 4 ὁριζοντίων συνδέσμων.

β΄) Ἐξ ἑνὸς ἢ πλειοτέρων κυλίνδρων, τοποθετουμένων ὁριζοντίως μεταξὺ τῶν 2 ὀπισθίων στύλων, χρησίμων εἰς τὴν συλλογὴν κατὰ σειρὰς τῶν κλωστῶν τοῦ στήμονος, καὶ ἑνὸς κυλίνδρου τοπο-

Digitized by Google

θετουμένου μεταξὺ τῶν δύο ἐμπροσθίων στύλων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δένομεν τὰς πρὸς ὕφανσιν κλωστὰς καὶ περισυλλέγομεν τὸ ὑφανθὲν εἶδος.

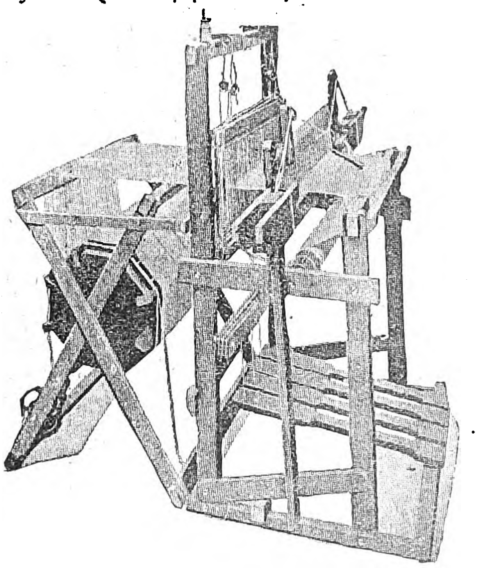

Χειροκίνητος ὑφαντουργικὸς ἱστὸς νεωτέρου τύπου ὑφασμάτων ἁπλῶν μὲ 4 ὑφαντικὰ πλαίσια (μιτάρια).

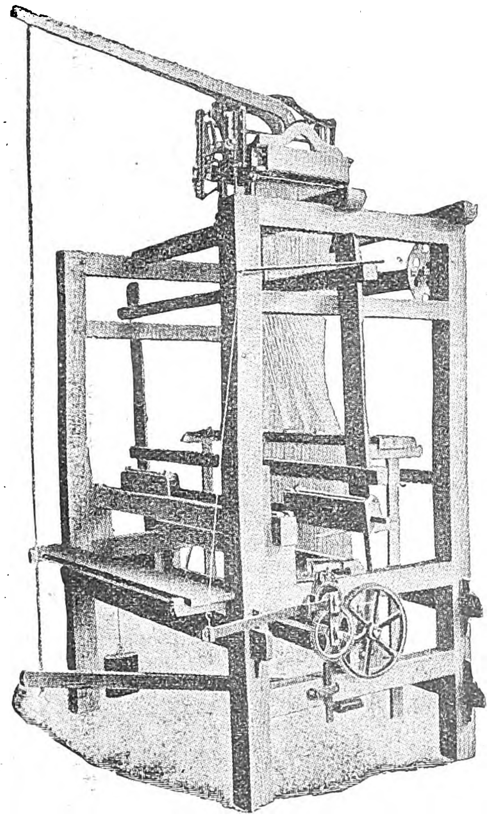

Χειροκίνητος ὑφαντουργικὸς ἱστὸς τελειοποιημένος, ὡς ἔχει σήμερον, μετὰ μηχανῆς Jacquard διὰ παραγωγὴν ὑφασμάτων μὲ σχέδια (κλαδωτά).

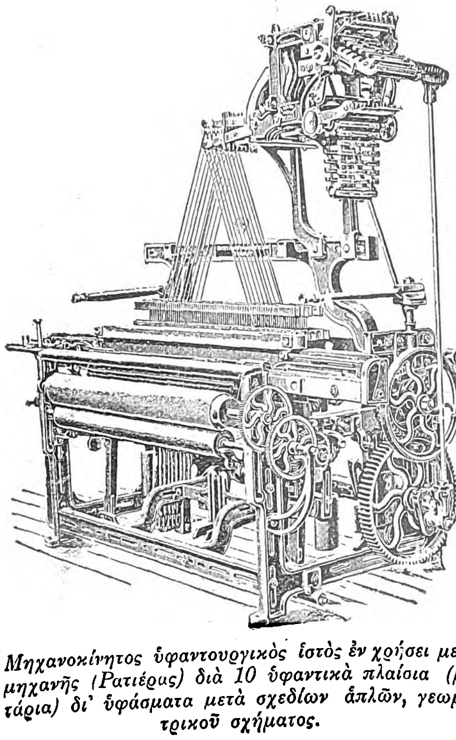

Μηχανοκίνητος ὑφαντουργικὸς ἱστὸς ἐν χρήσει μετὰ μηχανῆς (Ρατιέρας) διὰ 10 ὑφαντικὰ πλαίσια (μιτάρια) δι' ὑφάσματα μετὰ σχεδίων ἁπλῶν, γεωμετρικοῦ σχήματος.

γ') Ἐκ πλαισίων τοποθετουμένων μεταξὺ τῶν δύο ὡς ἄνω κυλίνδρων καθέτως, ἢ βεργῶν συνδεδεμένων μὲ διπλᾶς κλωστάς, σχηματιζόντων θηλυκώματα (μιτάρια), δι' ὧν διέρχονται κατὰ σειρὰν ὅλαι αἱ κλωσταὶ τοῦ στήμονος· καὶ

δ') Ἐκ διαφόρων ὀργάνων κινουμένων διὰ τῶν ποδῶν ἢ μηχανικῶς, δι' ὧν ἐναλλὰξ κινοῦμεν μέρος τῶν θηλυκωμάτων καθέτως εἰς τρόπον, ὥστε ἑκάστοτε ἀνυψοῦμεν ὡρισμένας κλωστὰς τοῦ στήμονος πρὸς σχηματισμὸν διόδου διὰ τούτων τῆς κερκίδος (σαΐτας) φερούσης τὴν κρόκην (ὑφάδι).

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ ὑφαντουργικοὶ ἱστοὶ ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰνδίαις, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐγένοντο γνωστοὶ διὰ τῶν Φοινίκων. Εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην διεδόθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐτελειοποιήθησαν μόλις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα κυρίως διὰ τῶν ἐφευρέσεων τῶν Γάλλων Vaucanson, Delassale καὶ Jacquard, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου φέρει καὶ σήμερον ἡ ἐν χρήσει μηχανὴ πρὸς ὕφανσιν μετὰ σχεδίων ὡς καὶ τὰ παράγωγα ταύτης εἴδη. Ἡ σκέψις τῆς μηχανικῆς ὑφάνσεως ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

Κ. Β. ΦΡΥΔΑΣ

— [ΛΑΟΓΡ.] Βλ. *ἀργαλειός*.

—[ΑΝΑΤΟΜ.] Διὰ τοῦ ὅρου *ἱστὸς* νοεῖται ἄθροισμα κυττάρων ὁμοεργῶν καὶ ὁμοΰφων, τουτέστιν ἐπιτελούντων τὴν αὐτὴν λειτουργίαν καὶ ἐχόντων μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν αὐτὴν κατασκευήν. Διακρίνονται δὲ τοῦ ἱστοῦ τέσσαρα εἴδη: ὁ ἐπιθηλιακός, ὁ ἐρειστικός, ὁ μυϊκὸς καὶ ὁ νευρικός.

1) ***Ἐπιθηλιακὸς ἱστός***· βλ. *ἐπιθήλιον* ἢ *ἐπιθηλιακὸς* ἱστός.

2) ***Ἐρειστικὸς ἱστός.*** Ὁ ἱστὸς οὗτος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπιθηλιακὸν ἱστόν, διακρίνεται διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς μεσοκυτταρίου οὐσίας, ἥτις συνίσταται ἔνθεν μὲν ἐξ ἀμόρφου οὐσίας, τῆς *θεμελίου*, ἔνθεν δ' ἐξ ἰνῶν, τῶν *συνδεσμικῶν ἰνιδίων*. Ὁ ἐρειστικὸς ἱστὸς ἀναλόγως τῆς φυσικῆς καὶ χημικῆς συστάσεως τῆς μεσοκυτταρίου οὐσίας διαιρεῖται εἰς τρία γένη, τὸν *συνδετικὸν ἱστόν*, τὸν *χονδρικὸν* καὶ τὸν *ὀστίτην*.

α') Ὁ *συνδετικὸς ἱστὸς* χρησιμεύει πρὸς παντοίας λειτουργίας, ἤτοι ἔνθεν μὲν ὡς παραπληρωματικὸν μέσον τῶν διακένων τῶν τε ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων, ἔνθεν δὲ ὡς συνδετικὸν μέσον, ἔρεισμα καὶ περίβλημα αὐτῶν· πρὸς τούτοις δὲ συντελεῖ καὶ εἰς τὴν θρεπτικὴν λειτουργίαν, τὸ μὲν διότι διὰ τῆς μεσοκυτταρίου οὐσίας φέρει πρὸς τὰ κύτταρα τῶν διαφόρων ὀργάνων θρεπτικὸν ὑγρόν, τὸ δὲ διότι τινὰ τῶν κυττάρων αὐτοῦ ἐκκρίνουσι θρεπτικὰς ὕλας. Ὁ συνδετικὸς ἱστὸς διακρίνεται εἰς δύο εἴδη, εἰς τὸν *βλεννώδη συνδετικὸν ἱστὸν* καὶ εἰς τὸν *ἰνώδη συνδετικὸν ἱστόν*, οὗ παραλλαγαὶ θεωρητέοι ὁ *δικτυωτός*, ὁ *ἐλαστικός*, ὁ *λιπώδης* καὶ ὁ *χρωμοφόρος ἱστός*. Καὶ ὁ μὲν *βλεννώδης συνδετικὸς ἱστὸς* παριστᾷ τὴν ἀρχικήν, τὴν παλαιοτέραν μορφὴν τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἀπαντῶν μόνον ἐν τῇ ἐμβρυϊκῇ ζωῇ καὶ ἀντικαθιστάμενος ἐν τῇ προϊούσῃ διαπλάσει τοῦ ἐμβρύου ὑπὸ τοῦ ἰνώδους, ὥστε ἐπὶ τοῦ νεογνοῦ εὕρηται μόνον ἐν τῇ ὀμφαλίδι ὡς συνεκτικὴ μᾶζα τῶν ὀμφαλικῶν ἀγγείων, καλουμένη *βαρθώνειος οὐσία*. Συνίσταται δ' ἐκ πηκτοειδοῦς καὶ διαφανοῦς μεσοκυτταρίου οὐσίας, τῆς *βλεννίνης* ἢ *μυξίνης*, καὶ ἐκ κυττάρων ἀστεροειδῶν. Ὁ δὲ *ἰνώδης συνδετικὸς ἱστὸς* ἐπὶ τοῦ τελειωθέντος ὀργανισμοῦ εἶναι λίαν διαδεδομένος καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἰνῶν τῆς μεσοκυτταρίου αὐτοῦ οὐσίας· τὰ δὲ κύτταρα αὐτοῦ, σχετικῶς ὀλιγάριθμα, διακρίνονται εἰς μόνιμα, πορευτικὰ (μεταναστευτικὰ =λευκοκύτταρα) καὶ εἰς κοκκώδη. Ἀναλόγως δὲ τῆς πυκνότητος αὐτοῦ *ἀραιὸς* (ἄμορφος χαλαρὸς) ἢ *πυκνὸς* (στερρὸς ἢ ἔμμορφος). Ὁ δὲ *δικτυωτὸς ἱστὸς* (λεμφαδενοειδής, κυτογενὴς) ἀποτελεῖται ἐξ ἰνώδους δικτυωτοῦ ἱστοῦ, οὗ τὰ διάκενα πληροῦσι λευκοκύτταρα, καὶ ἀπεργάζεται τὰ λεμφογάγγλια καὶ τὰ λεμφαδενοειδῆ ὄργανα, ἤτοι τὰς ἑστίας τῆς παραγωγῆς τῶν λεμφοκυττάρων. Περὶ δὲ τοῦ *ἐλαστικοῦ* ἱστοῦ βλ. λ. Ὁ δὲ *λιπώδης ἱστὸς* χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ ἰνώδει συνδετικῷ ἱστῷ ἀφθονοῦσι λιπώδη κύτταρα ἤτοι κύτταρα παράγοντα λίπος. Παράγουσι δὲ τὸ λίπος τὰ κύτταρα ταῦτα ἢ ἐκ λιπαρῶν οὐσιῶν προσκομισθεισῶν αὐτοῖς ἔξωθεν διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ, ἢ ἐξ ἀνομοίων οὐσιῶν διὰ χημικῆς μετατροπῆς, οἷον

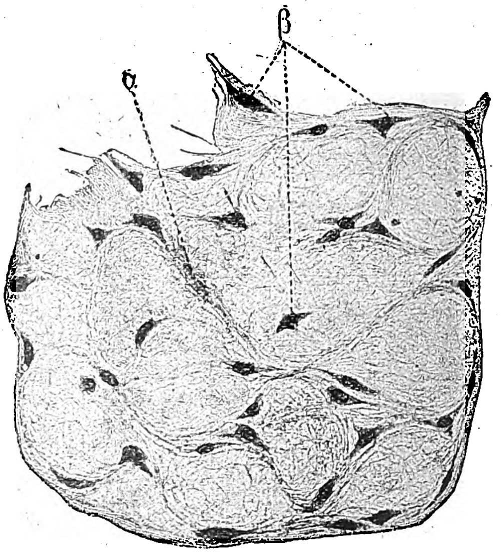

Βλεννώδης συνδετικὸς ἱστὸς τῆς ὀμφαλίδος νεογνοῦ, κατὰ τὸν Sobotta.

[α=Ἰνίδια. β=Κύτταρα μετὰ λεπτῶν λιπωδῶν κοκκίων τοῦ πρωτοπλάσματος (Μεγέθυνσις 280 : 1).]

ἐκ τῶν ὑδατανθράκων, ἐκ τῶν λευκωματωδῶν κλπ. Εὕρηνται δὲ τὰ λιπώδη κύτταρα συνήθως καθ' ὁμάδας, ἀποτελοῦντα οὕτω τὰ *λιπώδη λόβια*. Ὁ δὲ *χρωμοφόρος ἱστὸς* (μελάγχρους), γινόμενος ὅταν κύτταρά τινα τοῦ ἐμβρυϊκοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ παράγωσιν ἐν ἑαυτοῖς χρωστικήν, εἶναι λίαν διαδεδομένος παρὰ τοῖς κατωτέροις ζῴοις (ἐξ οὗ οἱ ποικιλώτατοι αὐτῶν χρωματισμοί), παρὰ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπαντᾷ ἐν ὡρισμέναις χώραις, οἷον τῷ δέρματι, τῷ ὀφθαλμῷ κλπ. Τὰ κύτταρα τοῦ χρωμοφόρου ἱστοῦ εἶναι ἀστεροειδῆ καὶ ἐκπέμπουσιν ἀποφυάδας, εἰσχωρούσας εἰς παρακειμένους ἱστοὺς ἢ ὄργανα.

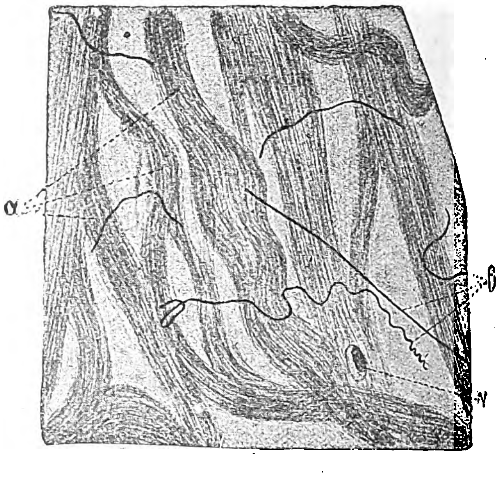

Ἀραιὸς συνδετικὸς ἱστὸς (μεσομυϊος) τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Sobotta.

[α=Δεσμίδες συνδετικοῦ ἱστοῦ. β=Ἐλαστικαὶ ἶνες. γ=Πυρὴν συνδετικοῦ κυττάρου (Μεγέθυνσις 140 : 1).]

β') Ὁ *χονδρικὸς ἱστός*, ὡς καὶ ὁ ὀστίτης ἱστός, προσαρμοσθέντες κυρίως πρὸς τὴν ἐρειστικὴν λειτουργίαν καὶ διὰ τοῦτο σκληρότεροι γενόμενοι, ἀπέβησαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἱστοὶ τοῦ σκελετοῦ (βλ. *ἐλαστικὸς χονδρικὸς ἱστός*).

γ') Ὁ *ὀστίτης* ἢ *ὀστικὸς ἱστὸς* παριστᾷ κυρίως κολλογόνον ἱστόν, οὗ ἡ μεσοκυττάριος οὐσία ἀπεσκληρύνθη εἰς μέγαν βαθμὸν μιγεῖσα στενῶς μετ'

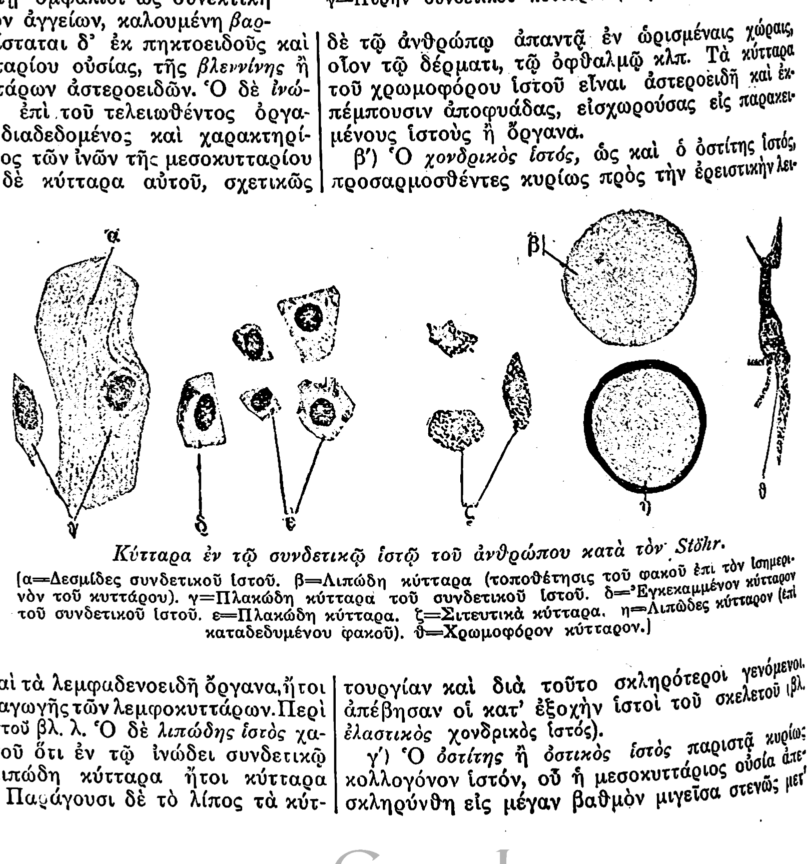

Κύτταρα ἐν τῷ συνδετικῷ ἱστῷ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Stöhr.

(α=Δεσμίδες συνδετικοῦ ἱστοῦ. β=Λιπώδη κύτταρα (τοποθέτησις τοῦ φακοῦ ἐπὶ τὸν ἰσημερινὸν τοῦ κυττάρου). γ=Πλακώδη κύτταρα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ. δ=Ἐγκεκαμμένον κύτταρον τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ. ε=Πλακώδη κύτταρα. ζ=Σιτευτικὰ κύτταρα. η=Λιπῶδες κύτταρον (ἐπὶ καταδεδυμένου φακοῦ). θ=Χρωμοφόρον κύτταρον.)

Digitized by Google

ἀνοργάνων οὐσιῶν, γεωδῶν ἁλάτων, οὗ ἕνεκεν αὕτη συνίσταται ἐξ ὀργανικοῦ καὶ ἀνοργάνου μέρους. Καὶ τὸ μὲν ὀργανικὸν μέρος παριστᾷ ἡ κολλογόνος οὐσία, τὸ δὲ ἀνόργανον ἀποτελεῖται ἐκ 52 % οὐδετέρας φωσφορικῆς τιτάνου καὶ 8 % ἀνθρακικῆς τιτάνου. Ὁ ὀστίτης ἱστὸς σύγκειται ἐξ ἀστεροειδῶν κυττάρων, τῶν *ὀστεοκυττάρων*, καὶ ἐκ *μεσοκυτταρίου οὐσίας*, ἀποτελουμένης ἐξ ἰνιδίων λεπτῶν ἢ παχέων.

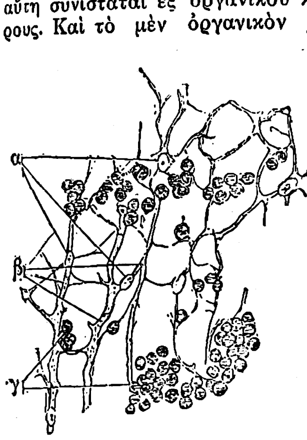

Δικτυωτὸς ἱστὸς ἔκ τινος λεμφώδους γαγγλίου τοῦ ἀνθρώπου.
[α=Συνδετικὰ κύτταρα. β='Ινῶδες δίκτυον. γ=Λευκοκύτταρα.] (Μεγ. 560)

3 καὶ 4) ***Μυϊκὸς καὶ νευρικὸς ἱστός***. Οἱ ἱστοὶ οὗτοι διακρίνονται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ κύτταρα αὐτῶν ἐπιμηκυνθέντα μετεπλάσθησαν εἰς ἶνας· διὸ ὁ μὲν μυϊκὸς ἱστὸς σύγκειται ἐκ μυϊκῶν ἰνῶν, ὁ δὲ νευρικὸς ἐκ νευρικῶν κυττάρων καὶ ἰνῶν. Ἀμφότεροι οἱ ἱστοὶ οὗτοι εἶναι ἴδιοι τοῖς ζῴοις, ἐπονομαζόμενοι καὶ ζωϊκοὶ ἱστοὶ (βλ. *μυϊκὸς ἱστὸς* καὶ *νευρικὸς ἱστός*). Ι. Π.

—[ΒΟΤ.] Βλ. λ. *φυτικὸς ἱστός*.

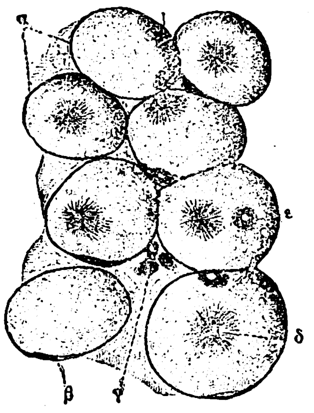

Λιπώδης ἱστὸς ἐκ τοῦ ὀμφαλικοῦ κόγχου τοῦ ἀνθρώπου.
[α=Ὑμὴν τῶν λιπαρῶν κυττάρων. β=Πυρὴν λιπώδους κυττάρου ἐκ τοῦ πλαγίου ὁρώμενος. γ=Πυρὴν συνδετικοῦ κυττάρου. δ= Κρύσταλλοι μαργαρίνης. ε= Πυρὴν λιπώδους κυττάρου ἐξ ἐπιφανείας ὁρώμενος.]

—[ΠΕΤΡΟΓΡ.] Πετρογραφικῶς *ἱστὸς* (Struktur) καλεῖται ὁ τρόπος, καθ' ὃν διαμορφοῦνται κατὰ τὴν στερεοποίησιν τοῦ μάγματος τὰ συνιστῶντα ἓν πέτρωμα ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ἡ σύμφυσις καὶ ἡ διάταξις αὐτῶν ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ πετρώματος. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ἱστὸς χαρακτηρίζει κυρίως τὰ πυριγενῆ πετρώματα, εἶναι δὲ συνάρτησις τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ μάγματος καὶ τῶν συνθηκῶν στερεοποιήσεως αὐτοῦ.

Ὁ ἱστὸς λαμβάνει διαφόρους ὀνομασίας ἀναλόγως τῆς βάσεως, ἐφ' ἧς σπουδάζομεν αὐτόν. Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως διάκρισις αὐτοῦ εἶναι ὁ *κοκκώδης* ἢ *γρανιτοειδὴς ἱστός*, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀποτέλεσμα στερεοποιήσεως τοῦ μάγματος ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου μὲ ὡρισμένην σειρὰν κρυσταλλώσεως τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τοῦ πετρώματος, καὶ ὁ *πορφυριτικὸς ἱστός*, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἐκ τῆς στερεοποιήσεως τοῦ μάγματος εἰς δύο ἢ καὶ περισσοτέρας ἐνίοτε χρονικὰς περιόδους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ ἱστὸς τῶν πλουτωνείων πετρωμάτων, ὁ δεύτερος χαρακτηρίζει τὰ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα. Γ. Β.

—[ΜΕΤΑΛΛ.] Καλεῖται *μεταλλογραφικὸς ἱστὸς* ἡ διὰ τῶν μεταλλογραφικῶν μεθόδων καθισταμένη ἀντιληπτὴ ὑφὴ τῶν μετάλλων. Παλαιόθεν ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ ὑφὴ τῆς θραύσεως τῶν μετάλλων, ἤτοι τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα καὶ ἡ λάμψις τῶν παρουσιαζομένων κόκκων ἢ ἰνῶν, ἦσαν χαρακτηριστικὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν: ἀντοχῆς, ἐλαστικότητος, ἐλατότητος, σκληρότητος, δυσθραυστότητος κλπ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐξέτασις τῆς θραύσεως ἀποτελεῖ πολύτιμον ὁδηγὸν περὶ τῆς ποιότητος τοῦ μετάλλου. Ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τῶν μετάλλων, εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Osmond τῷ 1885, κατόπιν λειάνσεως τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐλαφρᾶς προσβολῆς αὐτῆς διὰ χημικῶν ἀντιδραστηρίων, ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ μέταλλα καὶ κράματα εἶναι σώματα συστάσεως μικροκρυσταλλικῆς καὶ ὅτι οἱ παρουσιαζόμενοι κόκκοι εἶναι μικροκρύσταλλοι ἢ ἄθροισμα μικροκρυστάλλων καὶ ἀπεκάλυψε μέθοδον ἐρεύνης τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν. Πρὸς τούτοις ἡ μικρογραφικὴ ἐξέτασις μεγαλυτέρων ἐπιφανειῶν ἐπίσης κατόπιν λειάνσεως καὶ προσβολῆς (Fremont, 1905) χρησιμεύει πρὸς ἐξέτασιν ἐλαττωμάτων καὶ ἀνομοιογενείας μεταλλίνων ἀντικειμένων (βλ. *μεταλλογραφία*).

—[Βλ. *Η. Π. Γούναρη*, Μεταλλογνωσία καὶ Μεταλλοτεχνία, Ἀθῆναι 1930.] Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—**Ἱστοὶ *ἐνδόχυλοι*** (οἱ) [*Βοτ.*]· βλ.λ. *ἐνδόχυλοι* ἱστοί.

—**Ἱστὸς *ἐλαστικὸς*** (ὁ) [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἐλαστικὸς* ἱστός.

—**Ἱστὸς *ἐπιθηλιακὸς*** [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἐπιθήλιον*.

—**Ἱστὸς *ἐρειστικὸς*** [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἐρειστικὸς* ἱστός.

—**Ἱστὸς *φιλοχρώμιος*** [*Ἀνατομ.*]. Ἡ μυελώδης οὐσία τῶν ἐπινεφριδίων σύγκειται ἐξ ἰδίου ἱστοῦ, ὅστις ἐκλήθη *ἱστὸς φιλοχρώμιος* ἐκ τῆς κιτρίνης ἢ ὀρφνῆς χροιᾶς, ἣν τὰ κύτταρα αὐτοῦ προσλαμβάνουσιν ἐπὶ τῇ ἐπιδράσει χρωμικοῦ ὀξέος ἢ ἁλάτων αὐτοῦ. Ι. Π.

—**Ἱστὸς *Φλέτνερ*** [*Ναυτ.*]· βλ. λ. ***Φλέτνερ***.

—**Ἱστὸς *χρωμοφόρος*** [*Ἀνατομ.*]. Ὁ ἱστὸς οὗτος καταλέγεται εἰς τοὺς ἱστούς, οἵτινες θεωροῦνται ὡς παραλλαγαὶ τοῦ *ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ*· βλ. *ἱστός*. Ι. Π.

Ἱστὸς [*Ἀστρονομ.*]. Ὑποδιαίρεσις τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς *Ἀργοῦς*, φερομένη ἤδη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς *Πυξίδος* (βλ. λ.) κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀπὸ τοῦ 1922 διεθνοῦς ἀστρονομικοῦ συνεδρίου. Σ. Π.

Ἱστοταξία (ἡ)· ταξινόμησις τῶν φυτῶν κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἱστῶν αὐτῶν.

Ἱστοτομία (ἡ)· ἀνατομικὴ ἐξέτασις τῶν ἱστῶν.

Ἰστουάνφυ, ἢ ***Ἰστβάνφυ*** (Istuanfy καὶ Istvanfy), ***Νικόλαος***. Οὖγγρος ἱστορικός, διαδραματίσας καὶ σπουδαῖον πολιτικὸν πρόσωπον ἐν τῇ πατρίδι του. Ἐγεννήθη τῷ 1538 ἐν Κίσασούνυφάλβα τῆς Οὑγγαρίας καὶ ἀπέθανεν ἐν Βινίτσᾳ τῷ 1615. Ἐκλεγεὶς παλατῖνος τῷ 1581, ὑπέγραψεν ὡς πληρεξούσιος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ βασιλέως τῆς Οὑγγαρίας Ροδόλφου τοῦ Β' τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Σίτβατόροκ μετὰ τῆς Τουρκίας (11 Νοεμβρίου 1606). Ἔγραψε λατινιστὶ ἱστορίαν τῆς Οὑγγαρίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ματθία Κορβίνου μέχρι τῆς στέψεως Ματθίου τοῦ Β' (1490—1606) ὑπὸ τὸν τίτλον Historiarum de rebus Hungaricis libri XXXIV, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1622 εἰς 34 τόμους. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἔργον ἔχει τοιαύτην ἀξίαν, ὥστε ὁ συγγραφεύς του ἀπεκλήθη ὁ Τίτος Λίβιος τῆς Οὑγγαρίας. Ν. Μ.

Ἰστουβέγκου. Βαβυλωνιακὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων *Ἀστυάγου* (βλ. λ.).

Ἴστρ (Istres) [*Γεωγρ.*]. Καντόνιον τοῦ νομοῦ Μποὺς ντὺ-Ρών, μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν, κειμένην ἐπὶ τῆς λίμνης Berre, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κολπίσκου τοῦ Ὀλιβιέ. Διεξάγει ἐμπόριον ὀπωρῶν καὶ ἔχει ἁλυκάς. Εἴς τινα φάραγγα τοῦ Ἴστρ ὑπάρχει λαξευτὸς βράχος παριστάνων πλοῖον, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ναυάρχου Σουφφρέν. Κάτ. 4.495. Μ. Ν. Δ.

Ἰστράνε [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου, ἤδη καλούμενος *Πέρασμα* (βλ. λ.).

Ἰστράτι *Παναΐτ*. Σύγχρονος Ἑλληνορρουμᾶνος πεζογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ὁ πατήρ του, Γεράσιμος Βαλσάμης ὀνόματι, ἦτο Κεφαλλὴν μεταναστεύσας εἰς Ρουμανίαν πρὸς εὕρεσιν τύχης, ἡ δὲ μήτηρ του Ρουμανὶς χωρική. Τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ διῆλθε τὰ πρῶτά του ἔτη ὁ Ἰστράτι, ἦτο πλῆρες στερήσεων καὶ στενοχωριῶν. Ἐμεγάλωσε μέσα εἰς τὴν κοινωνικὴν ὑποστάθμην, ἀναστρεφόμενος τύπους ἐξουθενημένους ἀπὸ τὴν στυγνοτάτην πενίαν. Δωδεκαετὴς καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν δίψαν τῶν περιπετειῶν ἤρχισε πλανώμενος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Διέτρεξε τὸ πλεῖστον τῆς Εὐρώπης, ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Μετῆλθε τὰ ταπεινότερα τῶν ἐπαγγελμάτων, ἐργασθεὶς ἀλληλοδιαδόχως ὡς φορτοεκφορτωτής, ὡς ὑπηρέτης καπηλείου, ὡς ἐλαιοχρωματιστής, ὡς πλανόδιος φωτογράφος κλπ. Παλαίων διηνεκῶς κατὰ τῆς ἐνδείας, δὲν ἔπαυσεν ἐν τούτοις οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ παρατηρῇ στοχαστικὰ τὴν ζωήν, ν' ἀναμετρῇ τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου καὶ νὰ ἐρεθίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα. Καρποὶ τῆς θεωρήσεως καὶ τῆς συναισθηματικῆς ταύτης προπονήσεως ὑπῆρξαν τὰ πεζογραφήματά του, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὐδόλως ἠδυνήθησαν νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν του, διότι προσβληθεὶς ὑπὸ φυματιώσεως κατελήφθη ὑπὸ βαθυτάτης ἀπελπισίας. Τυχαῖον ὅλως γεγονὸς ἐσήμανε δι' αὐτὸν μεταστροφὴν τῆς τύχης κατὰ κυριολεξίαν μυθιστορηματικήν. Τῷ 1921 ἀποπειραθεὶς ν' αὐτοκτονήσῃ ἐπληγώθη βαρέως εἰς τὸν λαιμὸν καὶ μετεφέρθη εἰς νοσοκομεῖον τῆς Νικαίας. Ἐκεῖ συνήντησε τοῦτον ὁ Ρομαὶν Ρολλάν, ὅστις, γνωρίσας τὴν λογοτεχνικήν του παραγωγήν, ἔσπευσε νὰ τὸν λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινὸν ὑπερήφανος, διότι ἀνεκάλυψε τὸν «Γκόρκυ τῶν Βαλκανίων», ὡς ὠνόμασε τοῦτον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἰστράτι κατέστη διεθνῶς γνωστὴ προσωπικότης. Αἱ ἐκδόσεις τῶν ἔργων του ἤρχισαν νὰ διαδέχωνται ἀλλήλας κατὰ συντομώτατα χρονικὰ διαστήματα. Ἀλλ' αἱ κομμουνιστικαὶ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ἐξεδήλωσεν, ἤγειραν ἐνιαχοῦ σφοδρὰν πολεμικὴν ἐναντίον του. Εἰς τὸ μπολσεβικικὸν πείραμα εἶδεν ὁ Ἰστράτι τὴν ὁδὸν τῆς λυτρώσεως. Μακροτέρα ὅμως παραμονὴ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ διεισδυτικωτέρα μελέτη τῶν νεοδημιουργηθεισῶν ἐν αὐτῇ συνθηκῶν τοῦ βίου τὸν ὡδήγησαν οὐχὶ μὲν εἰς ριζικὴν ἀναθεώρησιν ἀντιλήψεών, πάντως ὅμως εἰς ἀγρίαν πολεμικὴν κατὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐφηρμόζοντο αἱ νέαι ἀρχαί, καὶ κατὰ τοῦ πνεύματος, ὑφ' ὃ νοοῦνται αἱ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις. Τὴν μεταστροφὴν ταύτην ἐξεδήλωσεν ὁ Ἰστράτι εἰς τὸ ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Vers l'autre flamme» ἔργον του. Τῷ 1928 ὁ Ἰστράτι ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, ἔνθα ἡ ἄφιξίς του διήγειρεν ἱκανὸν θόρυβον. Μία διάλεξίς του δὲ περὶ τῶν ἐντυπώσεών του ἐκ προγενεστέρου ταξιδίου του εἰς τὴν Ρωσίαν, παρασχοῦσα ἀφορμὴν εἰς κομμουνιστικὰς ἐκδηλώσεις, καὶ μία ἐπίσκεψίς του εἰς τὸ φθισιατρεῖον «Σωτηρία», ἐπροκάλεσαν τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀπέλασίν του.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: ἡ «Κυρὰ -Κυραλίνα», «Ὁ μπάρμπ' Ἀγγελῆς», «Οἱ Χαϊντοῦκοι», «Ἡ Δόμνιτσα Σνάγωφ», «Ὁ Κοντίν», «Ὁ Μιχαήλ», «Ἡ Νερατζοῦλα», «Αἱ ἀποδημίαι μου», «Τὸ γαϊδουράγκαθο τοῦ Μπαραγκάν». Εἰς τὰ ἔργα ταῦτα, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρουσιν αὐτοβιογραφικὸν χαρακτῆρα, ὁ Ἰστράτι διηγεῖται ἀναμνήσεις τοῦ ἀλητικοῦ του βίου. Ἀρέσκεται ἰδίᾳ νὰ περιγράφῃ τοὺς παραδόξους καὶ συμμείκτους ἐκείνους τύπους τῆς ὑποστάθμης τῶν Βαλκανίων, ὑπούλους, συμφεροντολόγους, τραχεῖς, ἀλλὰ καὶ διαχυτικούς, πιστεύοντας ἀσυνειδήτως εἰς τὸ πεπρωμένον, ἱσταμένους εἰς τὸ μεταίχμιον δύο κόσμων, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, καὶ εἰς τὸ χεῖλος δύο ἀβύσσων, τῆς ἄνευ ὁρίων ταπεινώσεως καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ ὕφος εἶναι λιτὸν καὶ παραστατικόν, ἡ ἀφήγησίς του πλήρης θέρμης. Αἰχμαλωτίζει πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου καὶ κατορθώνει νὰ δεσπόσῃ ἐπὶ τοῦ θυμικοῦ του, νὰ καθίσταται κύριος τῆς συναισθηματικῆς του καταστάσεως. Ἡ καρδία του εἶναι πάντοτε ἔμπλεως οἴκτου, χωρὶς νὰ λείπῃ ἀπὸ τὰς ἀφηγήσεις του καὶ ἰδιότυπός τις εἰρωνεία. Μολονότι δὲν διαγράφει πάντοτε ἐξαντλητικῶς τοὺς τύπους καὶ τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ὁποίους παρουσιάζει εἰς τὰ ἔργα του, ἐπιτυγχάνει ἐν τούτοις καὶ δι' ἀτελοῦς ἔτι σκιαγραφίας νὰ διαφωτίζῃ τελείως τὸν ψυχικόν των κόσμον. Ι. Μ. Π.

Ἴστρια (Istria), ***Δώρα ντ'***—· βλ. *Δώρα* ντ' Ἴστρια.

Ἰστρία (Istria) [*Γεωγρ.*]. Μεγάλη τριγωνικὴ χερσόνησος τοῦ Ἀδρία, εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ, βρεχομένη ΒΔ ὑπὸ τοῦ Τεργεσταίου κόλπου, σχηματίζοντος τὸν ὦμον αὐτῆς, πρὸς Δ καὶ Ν ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βενετίας καὶ πρὸς Α ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο, ἀπολήγοντος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Φιοῦμε, ὁ ὁποῖος βρέχει τὴν ΒΒΑ τῆς χερσονήσου ἐσχατιάν, σχηματίζων τὴν μασχάλην της. Ὁ ἰσθμὸς ὁ συνδέων αὐτὴν πρὸς τὴν κυρίως ἤπειρον ἔχει μῆκος 27 μιλ. ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ λιμένος Μούτζια τοῦ πρὸ τῆς Τεργέστης μέχρι Βολόσκας, τῆς προβολῆς της ἐχούσης μῆκος 46 μιλλίων, λογιζόμενον ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἰσθμοῦ της ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Προμοντόρε ἢ Πορέρ, νοτίας τῆς χερσονήσου ἐσχατιᾶς. Ἡ δυτική της ἀκτή, ἀρχομένη εὐθὺς πρὸς Ν τῆς χερσονήσου τῆς Τεργέστης καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, παρουσιάζει, ἔσω τῆς περιβαλλούσης ἀκτογραμμῆς, ἐχούσης ἀνάπτυγμα 65 περίπου μιλλίων, πλείστας ὀδοντώσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἄριστοι λιμένες, ἰδίως κατὰ τὸ Β αὐτῆς τμῆμα (πλάτ. 43°30' Β, μῆκ 13°30' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste): *Μούτζια*, *Κάπο ντ' Ἴστρια*, *Ἴζολα* καὶ *Πιράνο*. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμά της δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι πᾶν παράλιον χωρίον ἔχει καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ λιμένα, ὡς τά: *Οὐμάγκο*, *Ντάϊλα*, *Τσιτανόβα*, *Κουϊέτο*, *Τσερβέρα*, *Παρέντζο*, *Φοντάνα*, *Ὄρσερα*, *Κανὰλ-ντι-Λέμε*, *Ροβίνιο*, *Σὰν Πάολο*, *Μαορίκιο*, *Φασάνα*, *Πόλα* καὶ *Βερούντα*. Πρόκεινται δὲ τοῦ νοτίου ἡμίσεος τοῦ τμήματος τούτου ὕφαλοι σποράδες, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἡ *Μάρμι* καὶ ἡ *Περικολόζα* ἢ *Πορέρ*, ὡς καὶ συστὰς νήσων ἐν τῷ πρὸ τῆς Πόλας διέκπλῳ τῆς *Φασάνα*, αἱ *Μπριόνι*.

Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτή, ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μερλέρα, τοῦ ἀμέσως πρὸς Α τοῦ Προμοντόρε, μέχρι τοῦ λιμένος τοῦ Φιοῦμε ἐκτεινομένη, ἔχει ἀνάπτυγμα κατὰ τὴν περιβάλλουσαν ἀκτογραμμὴν 46 μιλλ. Αἱ ὀρειναὶ ἐκτάσεις τῆς Ἰστρίας εὑρίσκονται πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς χερσονήσου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπολήγουσι τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων τὰ κράσπεδα, τερματιζομένων διὰ τοῦ ὄρους Καλντέρο ἢ Μόντε Ματζιόρε (4580 ποδ.). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο ἀκτὴ αὕτη ἐμφανίζει ἀρκετοὺς λιμένας, ὡς ὁ *Μεντολίνι* μεταξὺ Προμοντόρε καὶ Μερλέρας, *Μπάντο*, *Ἀλτοῦρα*, *Ἄρσα*, *Πόρτο-Λοῦγγο*, *Ραμπάζ*, *Ἄλμπινα*, *Πιανόνα*, *Μπερσέζ*, *Μοσκονίτζε*, *Ἴκα*, *Ἀμπάτζια* καὶ *Βολόσκα* κατὰ τὸν βόρειον καὶ κοινὸν τοῦ τε Κουαρνέρο καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Φιοῦμε

Digitized by Google

μυχόν. Ἡ Ἰστρία, ὑπαγομένη εἰς τὸν ἰταλικὸν νομὸν τῆς Ἰουλίας Βενετίας, ἀφ' ἧς ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς Αὐστροουγγαρίας (1919), ἔχει ἔκτασιν 4370 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ πληθυσμὸν 319.000 (1921) κατοίκων, Σλαβώνων τὴν καταγωγήν, οἰκούντων τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου περὶ τὸ Πιζῖνο, καὶ Ἰταλῶν οἰκούντων τὴν παράλιον. Μεγάλα δάση καλύπτοντα τὸ ἓν τρίτον τῆς ἐπιφανείας τῆς χερσονήσου παρέχουσιν ἀρίστην ναυπηγικὴν ξυλείαν, αἱ ἁλυκαὶ τῶν ὀδοντώσεών της ἄφθονον ἅλας, τὸ δὲ ἔδαφός της εἶναι λίαν εὐεπίφορον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀμπέλου, ἰδίως εἰς τὴν παράλιον τοῦ κόλπου τῆς Τεργέστης καὶ τὸ Ντινιάνο, διὸ καὶ φημίζονται οἱ ἐρυθροὶ οἶνοι τοῦ Ρεφόσκο καὶ τοῦ Σεράνο. Ἡ μεταξὺ τῶν λιμένων της ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία εἶναι σχεδὸν καθημερινή· ἀφ' ἑτέρου ἡ κυρία σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία φθάνουσα εἰς Ντιβάκα, 20 χιλμ. ἀνατολικῶς τῆς Τεργέστης, διακλαδοῦται εἰς ἕνα κλάδον διὰ Σὰν Πιέτρο, ἐξυπηρετοῦντα τὸν κόλπον τοῦ Φιοῦμε, καὶ εἰς ἕτερον διερχόμενον νοτίως τοῦ κέντρου τῆς χερσονήσου (τοῦ Πιζῖνο) καὶ ἀπολήγοντα εἰς Πόλαν μετὰ διακλαδώσεως πρὸς Ροβίνιο.

Ἡ Ἰστρία ὀφείλει τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διασωθεῖσαν ὀνομασίαν της εἰς τὸν *Ἴστρον* (τὸν Δούναβιν), ὃν πεπλανημένως ἐνόμιζον οἱ ἀρχαῖοι ἐκβάλλοντα καὶ εἰς τὸν Ἀδρίαν (*Σκυλ. Καρυανδ.* Περίπλ. § 20. *Σκύμν.* Περιηγ. στίχ. 194 καὶ 391). Ὁ Στράβων (*Did.* 261, 20) τονίζει, ὅτι ἡ Ἰστρία ἤρχετο εὐθὺς μετὰ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ὅτι ἦτο συνεχὴς καὶ πρὸς τοὺς Κάρνους καὶ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, «διότι μέχρι Πόλας, ἰστρικῆς πόλεως, προήγαγον οἱ νῦν ἡγεμόνες τοὺς τῆς Ἰταλίας ὅρους» δὲν ἀφίστατο δὲ πολὺ τῆς ἀκριβείας τονίζων, ὅτι «ὁ δὲ πᾶς ἰστρικὸς παράπλους, χίλια τριακόσια στάδια», δηλαδὴ 125 μίλλια, ἀντὶ τῶν πραγματικῶν καὶ ὡς ἔγγιστα 115. Ἀλλὰ καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Τιμάβο (Timavo) ὀρθότατα ἐλόγιζεν αὐτήν: «Μετὰ δὲ τὸ Τίμαυον ἡ τῶν Ἰστρίων ἐστὶ παραλία, μέχρι Πόλας ἣ πρόσκειται τῇ Ἰταλίᾳ... Ἡ δὲ Πόλα ἵδρυται μὲν ἐν κόλπῳ λιμενοειδεῖ, νησίδια ἔχοντι (δηλαδὴ τὰς Isole Brioni) εὔορμά τε καὶ εὔκαρπα». Παρέχει ὡσαύτως τὴν εἴδησιν, ὅτι ἀρχαιότατα εἶχον ἀποικισθῆ εἰς Ἰστρίαν οἱ Κόλχοι, κτίσαντες τὴν Πόλαν, ὅταν σταλέντες πρὸς καταδίωξιν τῆς Μηδείας καὶ ἀποτυχόντες εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των ἠναγκάσθησαν νὰ καταδικάσωσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἰς ὑπερορίαν.

Ἀπὸ Αὐγούστου, ἡ Ἰστρία μετὰ τῆς Ἑνετίας ἀπετέλει τὴν 10ην διοικητικὴν περιοχὴν τῆς Ἰταλίας. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπεκράτησεν ἐν τῇ χερσονήσῳ μετὰ τὸν Β' αἰῶνα καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προσηρτήθη αὕτη εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ὑπαχθεῖσα εἰς τὸ θέμα τῆς Δαλματίας· μετὰ ταῦτα περιῆλθεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Καρολομάγνου, διὰ τοῦ διαμελισμοῦ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης, κατόπιν τῆς συνθήκης τοῦ Βερντὲν (843), εἰς τὸν Λοθάριον τὸν 1ον, υἱὸν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ἔγγονον τοῦ Καρολομάγνου. Μεταξὺ Ι' καὶ ΙΓ' αἰῶνος ὑπήγετο εἰς τὴν ρωμαιογερμανικὴν Ἁγίαν Αὐτοκρατορίαν, κατόπιν περιῆλθεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Οὐγγαρίας, τῷ 1270 εἰς τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατίαν, κατὰ δὲ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον τὸ ΒΑ τμῆμά της καὶ σφὴν ἐδάφους εἶχον ὑπαχθῆ εἰς τὸ δουκᾶτον τοῦ Καρνιόλου· κατόπιν, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπο Φόρμιο, ὑπήχθη εἰς τὴν Αὐστρίαν (1797), ἀποσπασθεῖσα δὲ αὐτῆς κατόπιν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, ὑπήχθη εἰς τὰς Ἰλλυρικὰς ἐπαρχίας (Provinces Illyriennes) μετὰ τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Δαλματίας (1812). Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1815 ὑπήχθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Λομβαρδοβενετίας πλὴν σφηνὸς ἀπὸ Β, καθ' ὃν εἰσέδυεν ἡ Γερμανικὴ συνομοσπονδία, τῷ 1859 εἰς τὴν Αὐστρίαν, τῷ δὲ 1919 εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἰστρία,** ἡ *Ἰστριόπολις* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. *Ἴστρος*.

Ἰστρία (Istria) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 183. Σ. Π.

Ἴστροι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἡμιβάρβαρος λαὸς ἰλλυρικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὴν *Ἰστρίαν* (βλ. λ.). Οἱ Ἴστροι ἦσαν γνωστοὶ πρὸ πάντων ὡς θαλασσοπόροι καὶ πειραταί. Τῷ 221 π. Χ. κατελήφθη ἡ χώρα αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των μετὰ τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (Gallia Cisalpina), εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσαρτηθῆ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Τέλος, κατόπιν πεισμόνος ἀντιστάσεως, ὑπετάγησαν ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κλαυδίου (178—177 π. Χ.). Α. Θ. Σ

Ἰστρόπολις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. *Ἴστρος*.

Ἰστρορρουμᾶνοι (οἱ). Ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος τῶν *Τσιριμπίρ*, Βλάχων κατοίκων τῆς παρὰ τὴν Ἴστριαν ἐνδοχώρας. Ἀποτελοῦν τὰ λείψανα Βλάχων κατελθόντων ἐκ τῶν παριστρίων χωρῶν τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ συνοικισθέντων εἰς τὰ ρουμανικὰ χωρία Σουσνιέβιτσα Μπέρντο, Νοβοεζέλο καὶ Ζεγκιάν. Οἱ Ἰστρορρουμᾶνοι διατηροῦσι τὸν λατινικὸν τύπον, ἡ δὲ διάλεκτός των, καίπερ δεχθεῖσα πολλὰς σλαυικὰς προσθήκας, δὲν ἀπεμακρύνθη πολὺ τῆς ἀρχικῆς βλαχικῆς. Γ. Δ. Κ.

Ἴστρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία παρ' ἀρχαίοις τοῦ *Δουνάβεως* (βλ. λ.).

— **Ἴστρος,** ἡ *Ἰστρία, Ἰστρ(ι)όπολις* (Historium) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Σημαντικὴ ἀποικία τῶν Μιλησίων παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, ἀφ' οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος. Ἔκειτο 500 στάδια δεξιὰ τοῦ Πέμπτου ἢ Ἱεροῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ, μετὰ τὸ Πτερὸν ἄκρον καὶ 300 στάδια πρὸ τῶν Τόμων, τοποθετεῖται δὲ ὑπ' ἄλλων μὲν παρὰ τὸ νῦν *Κασάπκιοϊ* ἢ *Καρανασούφ*, ὅπου ὑπάρχουν σημαντικὰ ἐρείπια, ὑπ' ἄλλων παρὰ τὸ *Καραχαρμὰν* ἢ *Καρὰ-Μπουρούν*, καὶ ὑπ' ἄλλων ἀλλαχοῦ. Χρόνος ἱδρύσεώς της φέρεται τὸ 633 π. Χ., ὅτε οἱ Σκύθαι ἐξέβαλον τοὺς Κιμερίους ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, ἤκμασε δὲ ἰδίως περὶ τὸ 400 π. Χ., ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν χρόνων τούτων. Ὁ Ἀριστοτέλης μνημονεύει ὀλιγαρχίαν ἐν Ἴστρῳ, ἣν διεδέχθη κατόπι στάσεως δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὁ δὲ Μέμνων πόλεμον πρὸς τοὺς Βυζαντίους περὶ τοῦ λιμένος τῶν Τόμων. Ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ἡ πόλις ἦτο αὐτόνομος, κατὰ δὲ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους εἶχε προσχωρήσει εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὸν Θ' μ. Χ. αἰῶνα ὁ Ἴστρος ἐξακολουθεῖ νὰ κατοικῆται ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἐξελληνισμένων Ἀσιανῶν, ὁ δὲ Ἱεροκλῆς ὀνομάζει αὐτὸν πέμπτον εἰς τὰς πόλεις τῆς βυζαντινῆς ἐπαρχίας Σκυθίας. Ἐν Ἴστρῳ ἐλατρεύετο ὡς ἐπώνυμος θεὸς ὁ Ἀπόλλων Ἰατρός, ἔτι δὲ ὁ Ζεὺς Πολιεύς· κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος οἱ κάτοικοι ἦσαν διῃρημένοι κατὰ φυλάς.

[*J. Weis*, Di Dobrudscha im Altertum.] Π.Ν.ΠΑΠΑΣ

— **Ἴστρος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Πόλις ἐν Κρήτῃ, ἄλλως καλουμένη *Ἰστρὼν* (βλ. λ.). —2) Νῆσος μετ' ὁμωνύμου πόλεως κατὰ τὸ Τριόπιον ἀκρωτήριον (νῦν Κάβο-Κρίο) ἔναντι τῆς Κνιδίας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν νῦν νησῖδα *Γυαλί*.

Ἴστρος [*Μυθολ.*]. —1) Ποτάμιος θεός, εἷς τῶν 25 υἱῶν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, πατὴρ τοῦ Ἀκταίου. —2 Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου καὶ σύζυγος τῆς Ἱπποδαμείας. —Π.

— **Ἴστρος** ὁ ἐκ **Καλλάτιδος**. Ἀρχαῖος Ἕλλην γραμματικὸς ἀγνώστου ἐποχῆς. Ἔγραψε «Περὶ τραγῳδίας» καὶ «Μελοποιούς». Οὐδὲν τούτων διεσώθη. Π. Ν. Π

— **Ἴστρος** ὁ **Καλλιμάχειος**. Ἕλλην συγγραφεὺς τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, Μακεδὼν τὴν καταγωγὴν ἢ Κυρηναῖος ἢ Πάφιος. Ἦτο ἀπελεύθερος, μαθητὴς τοῦ Καλλιμάχου, συνέγραψε δὲ ἰδίως ἱστορικὰ ἔργα, ὧν ἐξέχουν τὰ «Ἀττικὰ» αὐτοῦ, εἰς 14 τοὐλάχιστον βιβλία γραφέντα, φερόμενα καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Συναγωγὴ Ἀτθίδων»· ταῦτα ἦσαν συγκεφαλαίωσις τοῦ ἔργου τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ ἀτθιδογράφων, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ὑπομνήματα» ἢ «Ἄτακτα». «Ἠλιακά», «Ἀργολικά», «Αἰγυπτίων ἀποικίας», «Περὶ Πτολεμαΐδος» (τῆς ἐν Αἰγύπτῳ), «Ἀπόλλωνος Ἐπιφανείας», «Περὶ τῶν Ἡλίου ἀγώνων», «Περὶ τῶν Κρητικῶν θυσιῶν», «Πρὸς Ἐπιτίμαιον ἀντιγραφάς», ἐν αἷς εἰρωνεύεται Τίμαιον τὸν ἱστορικόν. Τὰ ἀποσπάσματά του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Müller (Fragm. Histor. graec. τ. Α' σελ. 418-427. Πρβλ. καὶ *Wellmann*, De Istro Callimachio, Greifswald 1886). —Π.

Ἰστρὼν (ἡ), καὶ *Ἴστρος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία μεσόγειος πόλις τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης, τοποθετουμένη ἐπὶ τῆς ΝΔ γωνίας τοῦ κόλπου Μεραμβέλλου καὶ ἐν τῇ θέσει τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Καλοῦ-Χωριοῦ*, τὸ ὁποῖον παλαιότερον ἐκαλεῖτο καὶ *Ἴστρωνας* καὶ *Νίστρωνας*. Οὕτω δὲ καλοῦνται καὶ σήμερον τὰ μικρὰ σῳζόμενα πλησίον τούτου ἐρείπια καὶ ὁ παραρρέων χείμαρρος, χυνόμενος εἰς τὸν ῥηθέντα κόλπον. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μαρτυρεῖται ὅτι συνεβλήθη πρὸς τὴν ἐν Ἰωνίᾳ Τέων, εἶχεν ἱερὸν Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ ἄρχοντας Κόσμους. Ὁ κάτοικος *Ἰστρώνιος*. Ταυτίζεται ὑπό τινων πρὸς τὴν ἐπιθαλάσσιον Μινώαν, ἀνεξακριβώτου τοποθεσίας. Ὁ Κορνήλιος (Creta Sacra I 62, 112, 118) ἀναφέρει τὴν πόλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἴστρος καὶ *Ἰστρώνα* (Istrona) ὡς κτισθεῖσαν ὑπὸ Ἴστρων καὶ ποταμὸν μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ε. Γ.

Ἱστῶ (*—άω*)· νεώτερος τύπος τοῦ *ἵστημι*, συνήθης εἰς τὰ σύνθετα *ἐφιστῶ, καθιστῶ, παριστῶ* ‖ (ναυτ.) κοινῶς *τραβερσώνω* ἢ καὶ *στένω τραβέρσο*· πλαγιάζω τὸ πλοῖον, προσάγων αὐτὸ πρὸς τὴν εὐθεῖαν τοῦ ἀνέμου, ὅπως ἀντιμένῃ ἢ ἀναχεύσῃ. Σ. Ε. Λ.

Ἱστών, *—ῶνος* (ὁ) [*Ναυτ.*]. Τὰ ἐν τοῖς ναυσταθμοῖς κτίρια ἢ ὑπόστεγα, ἐν οἷς τὰ συνεργεῖα τῶν ἱστοποιῶν καὶ ἱστιοποιῶν. Ἐπίσης περιφραγμένος ὕφαλος χῶρος ἐν ναυστάθμοις ἢ νεωρίοις, ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ βυθοῦ τοῦ ὁποίου ἀποτίθεται, πρὸς φυσικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς συστάσεως τοῦ ξύλου, ἡ διὰ τοὺς ἱστούς, ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τοὺς νομεῖς, ξυλεία. Τοιοῦτος ἱστὼν εἶχεν ἱδρυθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου εἰς Βίδι τοῦ Πόρου διὰ τὸν ἐν Πόρῳ ναύσταθμον, ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῆς πρὸ τριακονταετίας ἀνευρέσεως πολλῆς τοιαύτης ξυλείας. Σ. Ε. Λ.

Ἱστωναίων (*τέως δῆμος*). Εἷς ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ', ἀπαρτιζόντων τὴν ἐπαρχίαν Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ 12 δήμων, ἔχων περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων *Ἁγίου Ἀθανασίου, Ἀγροῦ, Ἀρκαδάδων, Κρήνης, Λακώνων, Μακράδων, Μαλακιῶν, Μεσαριᾶς, Πάγων* καὶ *Χοροεπισκόπων*. Δ. Ε. Μ.

Ἱστώνη [*Γεωγρ.*]. Τὸ ὑψίπεδον τῆς Κερκύρας τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ὀρέων Παντοκράτωρ (914 μ.) καὶ Στραβοσκιάδη (849 μ.) ἐκτεινόμενον ἀπ' ἀνατολῶν βορείως τῆς κώμης Κορακιάνας, ὅπου ἀποτόμως ἀποκλίνει πρὸς τὸ στενὸν τοῦ Σπαρτίλα (424 μ.), πρὸς δυσμὰς μέχρι Παλαιοκαστρίτσης, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἐνδοπαραλίου τοῦ ἀνατολικοῦ ὅρμου Ὕψο μέχρι τῆς ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τοῦ Φαλακροῦ ἀκρωτηρίου. Περιλαμβάνει δὲ τὰ ἀπαρτίζοντα τὸν τέως δῆμον *Ἱστωναίων* (βλ.λ.) χωρία. Σ. Ε. Λ.

Ἵστωρ, *—ορος* (ὁ, ἡ)· ὁ εἰδώς, εἰδήμων, ἐπιστήμων, γνώστης τῶν πραγμάτων, ἔμπειρος, συνετός: «ἠδυεπεῖς κοῦραι Διός... ἵστορες ᾠδῆς» (*Ὁμ.* Ὕμν.), «κἀγὼ τοῦδ' ἵστωρ» καὶ ἐγὼ εἶμαι γνώστης τούτου (*Σοφ.* Ἠλ.)· ‖ μάρτυς: «ἵστορες θεοί, Ἄγραυλος, Ἐνυάλιος κλπ.» εἴτε ἐν ἀρχῇ εἴτε ἐν τέλει τοῦ ὅρκου.

Ἴσυλλος. Ἕλλην ποιητὴς ἐξ Ἐπιδαύρου, υἱὸς τοῦ Σωκράτους, ἀκμάσας περὶ τὸ 280 π. Χ. Ἐγένετο γνωστὸς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου, ἐν ἔτει 1885, ὁπότε ἀνευρέθη πλὰξ φέρουσα ἐγκεχαραγμένα εἰς δωρικὴν διάλεκτον: α') Ποίημα ἐν ἀνωμάλοις ἐξαμέτροις στίχοις καὶ ἀδεξίῳ λόγῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἐξαγγέλλει τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην πρόκλησιν πομπῆς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀσκληπιοῦ. β') Παιᾶνα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ Ἀσκληπιὸν ἐν 78 ἐλευθέροις ἰωνικοῖς στίχοις, εἰς τὸν ὁποῖον ἀκολουθῶν τὴν μυθικὴν παράδοσιν τοῦ Ἡσιόδου καὶ Πινδάρου διηγεῖται τὴν γέννησιν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπὸ τῆς Αἴγλης ἢ Κορωνίδος, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλίας. γ') Ποίημα ἐν 26 ἑξαμέτροις στίχοις, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκφράζει ὁ ποιητὴς τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Ἀσκληπιόν, διότι ἔσωσε τὴν Σπάρτην καὶ αὐτὸν νέον ὄντα, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο παῖς καὶ διέμενεν ἐν Σπάρτῃ, ὅτε ὁ Φίλιππος ἐπῆλθε κατ' αὐτῆς μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τῶν ποιημάτων τούτων εἶναι μικρά, ἔχουν ὅμως ἐνδιαφέρον, διότι παρέχουν πληροφορίας περὶ τῆς πολιτικῆς, θρησκευτικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς καὶ κινήσεως τῆς Ἐπιδαύρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Καββαδία (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1885, σ. 66 κ. ἑ.) ὑπὸ J. Baunack (Aus Epidauros 16 f., 1893), ὑπὸ M. Fränkel (Inscr. Graec. I, 950) καὶ ἄλ. Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Ἰσφενδιάρ· βλ λ. *Ἐσφενδιάρ*.

Ἰσφεντιὰρ - ὀγλοῦ. Οἰκογένεια Τούρκων δυναστῶν, ἀναφανεῖσα ἐν Παφλαγονίᾳ καὶ εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων, ἱδρύσασα δὲ κράτος ἱκανῶς ἰσχυρὸν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κασταμονήν, ἐπονομασθεῖσαν τότε *Ρουμ-Βαγντὰτ* (=Ἑλληνικὴ Βαγδάτη). Ὁ πρῶτος τῆς δυναστείας ταύτης ὠνομάζετο *Σεμσεντὶν βέης*, ὁ τέταρτος εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ παρωνύμιον *Κιοτουρούμ* (=παράλυτος) *Βαγιαζίτ*, ὅστις ἀγωνισθεὶς κατὰ τοῦ Ὀσμανίδου σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Α' ἡττήθη, τότε δὲ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων ὅλαι αἱ ὑπὸ τῶν Ἰσφεντιάρογλου κατεχόμεναι χῶραι, τῶν ὁποίων κυριώτεραι πόλεις ἦσαν, ἐκτὸς τῆς Κασταμονῆς, ἡ Σαμσοῦς (Ἀμισός) καὶ ἡ Σινώπη. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἀφῆκεν ὁ Τοῦρκος σουλτάνος εἰς τὸν Κιοτουροὺμ Βαγιαζίτ, ὅστις ὅμως προσέφυγε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐναντίον τῶν Ὀσμανιδῶν ἐπελαύνοντος Ταμερλάνου. Μετὰ τὴν νικηφόρον τούτου μάχην τῆς Ἀγκύρας (1402) ὁ Ἰσφεντιὰρ ἀνέκτησε τὰς χώρας του. Τὸν Κιοτουροὺμ Βαγιαζὶτ διεδέχθη ὁ μὲ μόνον τὸ ὄνομα *Ἰσφεντιὰρ βέης* γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡγεμών, ὅστις ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ὀσμανίδου σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β'. Νικηθεὶς ὅμως ὑπ' αὐτοῦ παρὰ τὴν Μπολοῦ, ἀπεσύρθη εἰς Σινώπην ἀφήσας εἰς τοὺς Ὀσμανίδας τὴν Κασταμονὴν καὶ ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῶν χαλκωρυχείων. Κινδυνεύσας κατόπιν καὶ ἐν Σινώπῃ ἀπέστειλεν εἰς τὸν Μουρὰτ τὸν υἱόν του μὲ ἐπιστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλωσεν ὑποταγὴν καὶ προσέφερεν εἰς τὸν σουλτάνον ὡς σύζυγον τὴν ὡραίαν θυγατέρα

Digitized by Google

του. Ὁ Μουρὰτ ἐδέχθη, ὑπεγράφη δὲ τότε (1423) μεταξὺ αὐτῶν καὶ τακτικὴ συνθήκη.

Τελευταῖος Ἰσφεντιὰρ-όγλοὺ ἦτο ὁ λεγόμενος *Κυζὺλ-Ἀχμὲτ βέης*, ὅστις, προσαρτηθείσης τῆς χώρας του ὁριστικῶς εἰς τὴν Τουρκίαν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' (1463), διωρίσθη ὑπὸ τούτου διοικητὴς τοῦ Μορέως. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰσχαγόρας. Σπαρτιάτης στρατιωτικὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 423/422 π. Χ. κατώρθωσε νὰ ὁδηγήσῃ στρατεύματα πρὸς τὸν Βρασίδαν εἰς Μακεδονίαν, ὅπου κατέστησε φρουράρχους τῆς μὲν Ἀμφιπόλεως Κλεαρίδαν τὸν Κλεωνύμου, τῆς δὲ Τορώνης Πασιτελίδαν τὸν Ἡγησάνδρου. Τῷ 421 π. Χ. ἐστάλη ὡς πρέσβυς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τοῦ Μηνᾶ καὶ Φιλοχαρίδα, ὅπως διατάξῃ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ Λακεδαιμονίους νὰ δεχθῶσι τὰς σπονδάς, ὑπέγραψε δὲ καὶ τὴν πεντηκονταετῆ συμμαχίαν (*Θουκυδ.* Δ 132, Ε 19,21,24). Π. Ν. Π.

ἰσχαδόδεσμος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ὁ δεσμὸς δι' οὗ προσδένεται ὁ τόνος τῆς ἰσχάδος εἰς τοὺς ἀγκῶνας τῆς ἰσχασθησομένης μεγάλης ἀγκύρας. Κατασκευάζεται δέ, καθὼς καὶ ὁ *κερκετόδεσμος*, διὰ δύο στροφῶν (βόλτες) καὶ δύο ἡμιδέσμων (μετζαβόλτες), ἐὰν ἡ ἰσχασθησομένη ἄγκυρα δὲν ἔχῃ εἰσέτι ποντισθῆ· προκειμένου ὅμως περὶ τοιαύτης ποντισμένης ἤδη, καθάπτομεν τὸ πεισμάτιον τοῦ σημαντῆρός της ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τῆς ἰσχάδος. Σ. Ε. Λ.

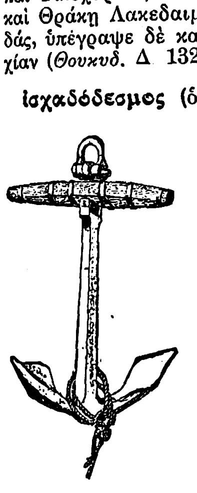

Ἰσχαδόδεσμος.

ἰσχάζω *[Ναυτ.]*. Ὅρος ἁπαντῶν πάντοτε ἐν τῇ φράσει «ἰσχάζω ἄγκυραν» (κοιν. *πινελάρω*) καὶ σημαίνων καθιστῶ στερεωτέραν τὴν ἀγκυροβολίαν ποντίζων ἰσχάδα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κυρίας ἀγκύρας, πρὸς ἣν προσδένεται διὰ τόνου ἐκείνη. Σ. Ε. Λ.

ἰσχαιμία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ἡ ἐπίσχεσις τοῦ αἵματος, ἡ παῦσις ἢ ἀναστολὴ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος εἴς τινα μοῖραν τοῦ σώματος. Ἡ ἰσχαιμία ἐπέρχεται εἴτε φυσικῶς, διὰ παρεμβολῆς που μηχανικοῦ τινος κωλύματος εἰς τὴν τοπικὴν κυκλοφορίαν καὶ διὰ συνθλίψεως μέχρις ἀποφράξεως τῶν ἀρτηριῶν, τῶν ἀγγειουσῶν μέρος τι ἢ ὄργανον τοῦ σώματος· εἴτε τεχνητῶς, διὰ συμπιέσεως ἔξωθεν ἐφαρμοζομένης πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἐκροῆς τοῦ αἵματος ἐκ διαρρηχθέντος ὁπωσδήποτε ἀγγείου. Ἡ ἰσχαιμία, παρατεινομένη πέραν τοῦ δέοντος, δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν θρέψιν τῶν ἱστῶν καὶ νὰ προκαλέσῃ ἐν τέλει τὴν νέκρωσιν αὐτῶν (βλ. καὶ *αἱμοστασία*). Σ. Γ. Σ.

ἴσχαιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ προκαλῶν τὴν ἀναστολὴν τῆς ἐκροῆς τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος, ὁ ἐπιφέρων ἰσχαιμίαν: «ἴσχαιμος περίδεσις», ἡ πρόχειρος κατάπαυσις τῆς αἱμορραγίας ἀπό τινος τραύματος, διανοίξαντος ἀρτηρίαν, διὰ περισφίγξεως τοῦ μέλους κατὰ τὴν ῥίζαν αὐτοῦ ἢ κατωτέρω δι' ἐλαστικοῦ τινος σωλῆνος ἢ δι' ἐλαστικῆς ἢ ἄλλης ταινίας ἢ καὶ δι' εἰλιγμένου ῥινομάκτρου. Ἡ περίδεσις παρατείνεται, μέχρι χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, πρὸς ὁριστικὴν δι' ἀπολινώσεως ἢ ἄλλως πως κατάπαυσιν τῆς αἱμορραγίας (βλ. *αἱμοστασία* καὶ *ἰσχαιμία*). Σ. Γ. Σ.

Ἴσχαιμος (ὁ) (Ischaemus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειροειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἰθαγενεῖς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ἴσχαιμος ὁ στενόφυλλος* (Ischaemus angustifolium), ὅστις χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Ἰνδῶν πρὸς παρασκευὴν σχοινίων. Δ. Ν. Π.

Ἰσχάκ. Ἀραβικὸν καὶ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Ἰσαάκ*, ὅστις θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ὡς εἷς τῶν προφητῶν.

—**Ἰσχὰκ** *βέης*. Ἡγεμὼν τῆς Καραμανίας διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Ἰμπραχὴμ βέην τῷ 1455. Ὁ σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Β' ὁ Πορθητὴς ἀπέστειλεν ἐναντίον του στρατόν, ἀλλ' ὁ Ἰσχὰκ φοβηθεὶς ἔφυγεν εἰς Μεσοποταμίαν παρὰ τῷ Οὐζοὺν Χασάν. Ν. Μ.

—**Ἰσχὰκ** *βέης*, ἢ *Μελὶκ-Ἰσχάκ*. Φύλαρχος τῶν Τουρκομάνων τῆς περιφερείας Ἀϊδινίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν Ἰκονίου. Συμμαχήσας τῷ 1108 μετὰ τῶν Καταλανῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου διῆλθεν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὰς ὁποίας ἐλεηλάτησεν. Ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Καταλανῶν ἐπὶ τῇ ὑπονοίᾳ ὅτι θέλει νὰ συμμαχήσῃ μὲ τοὺς Βυζαντινούς. Ν. Μ.

—**Ἰσχὰκ** *βέης*. Τοῦρκος στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β' (1421—1451), ἀδελφὸς τοῦ Τιμοὺρ-Τὰς καὶ τοῦ Ὀσμὰν Τσελεμπῆ. Διεκρίθη κυρίως εἰς τοὺς κατὰ τῶν Σέρβων πολέμους, κατακτήσας τὴν Σεμένδριαν καὶ ἄλλας σερβικὰς πόλεις. Ν. Μ.

—**Ἰσχὰκ** *μπὲν-Οὐμράς*. Διάσημος Ἄραψ ἰατρὸς ἐκ Βαγδάτης, ἀκμάσας ἐν Καϊρουὰν τῆς Β. Ἀφρικῆς. Ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Καϊρουάν, ὅστις τὸν ἐφθόνησε διὰ τὴν δημοτικότητά του. Ἔγραψε πολλὰ ἰατρικὰ συγγράμματα.

— **Ἰσχὰκ** *πασᾶς*. Ἕλλην τὸ γένος βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνων Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ Βαγιαζὶτ τοῦ Β'. Ἦτο κατ' ἀρχὰς δοῦλος τοῦ πασᾶ-Γεΐτ, ἀλλὰ χειραφετηθεὶς προήχθη ταχέως, διατελέσας διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν. Πρωθυπουργὸς ἐκλήθη τὸ πρῶτον τῷ 1470. Ὡς τοιοῦτος κατέστειλε τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἐπανάστασιν τοῦ Καραμάνογλου καὶ ἄλλων. Μετῴκισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως Ἀκσαρὰϊ (ἐξ οὗ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοικία Ἀκσαρᾶϊ). Ἐπαύθη τῷ 1477 κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Οὐζοὺν Χασάν. Ἐπὶ Βαγιαζὶτ ἐκλήθη τὸ δεύτερον εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα τῷ 1485. Παραιτηθεὶς μετὰ διετίαν ἀπεστάλη βαλῆς εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἔκτισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ τέμενος *Ἰσχὰκ-πασᾶ*, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ὁλόκληρος ἡ πέριξ συνοικία. Ν. Μ.

—**Ἰσχὰκ** *μπὲν-Σαΐτ*. Ἑβραῖος ἀστρονόμος τοῦ Ζ' αἰῶνος, γράψας ἀραβιστὶ ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἦτο ὁ πρόεδρος τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐχάραξε χάρτην τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας.

— **Ἰσχὰκ** *μπὲν-Σουλεϊμὰν Ἰσραΐλ Ἄμπου Γιακούπ*. Διάσημος Ἄραψ ἰατρὸς ἐξ Αἰγύπτου, ἀκμάσας ἐν Καϊρουάν. Ἀπέθανε τῷ 926. Ἔγραψε διάφορα φιλοσοφικὰ ἰατρικὰ συγγράμματα, ἰδίᾳ δὲ οὐρολογικὰ (π. χ. τὸ «Κιτὰμπ-ουλ-μπέσιλ» = βιβλίον τοῦ οὔρου), τὸ ὁποῖον ἄγαμος διεκήρυττεν ὡς ἓν τῶν τεσσάρων τέκνων του, δηλαδὴ τῶν συγγραμμάτων του. Ν. Μ.

— **Ἰσχὰκ-Τσελεμπῆ**. Τοῦρκος ποιητὴς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Σκοπίοις. Διετέλεσε δικαστὴς εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας. Ἦτο εἷς τῶν τριῶν ποιητῶν, οἵτινες προσεκλήθησαν ὅπως διασκεδάζωσι τὴν μελαγχολίαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατελήφθη ὁ σουλτᾶνος Σελὶμ ὁ Α' κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀραβίας. Ἀπέθανε τῷ 1542. Ν. Μ.

— **Ἰσχὰκ** *μπὲν Χουνεΐν Ἄμπου-Γιακούπ*. Διάσημος Σύρος ἰατρὸς τοῦ Θ' αἰῶνος, ἀκμάσας ἐν Βαγδάτῃ. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀραβικὴν τὰ περισσότερα τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους, μέρος τῶν τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὰ πλεῖστα τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ ἄλλα ἰατρικὰ ἔργα. Ἀπέθανε τῷ 911. Ν. Μ.

Ἰσχανάντων *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ροδοπόλεως, κείμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σάντας. Ἡ κοινότης τῶν Ἰσχανάντων διεκρίνετο διὰ τὸν ἄκρον αὐτῆς ζῆλον πρὸς τὰ γράμματα, διατηροῦσα πλῆρες ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ προσωπικοῦ ἄριστα κατηρτισμένου. Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀνθελληνικὸν διωγμὸν τῶν Τούρκων οἱ κάτοικοι, ἀνερχόμενοι ἄλλοτε εἰς 1000, ὑπέστησαν πολλὰς περιπετείας, τέλος δὲ μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας περὶ ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰσχανὰρ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Κίνη*.

ἰσχάς, —*άδος* (ἡ)· πληθ. *ἰσχάδες*· τὰ εἰς τὸν ἥλιον ξηραινόμενα σῦκα καὶ διὰ τὸν χειμῶνα ἀποκείμενα, δημοτ. *ἀσκάδια*: «ἀττικαὶ ἰσχάδες» περίφημα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· || ἀπόφυσις ἐν εἴδει σύκου εἰς τὸν πρωκτόν· || (ναυτ.) κοιν. *πινέλι*, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν *ἴσχασιν* μείζονος ἀγκύρας, ἢ πρὸς πλαγιοδέτησιν τοῦ πλοίου. Τοποθετοῦνται δὲ αἱ ἰσχάδες εἴτε πρώραθεν τῶν στηλῶν τοῦ μεγάλου ἱστοῦ καὶ τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου, εἴτε ἐπὶ τῶν παρεξαρτίων τῶν ἱστῶν τούτων (βλ. λ. *ἄγκυρα*).

ἴσχασις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσχάζειν ἄγκυραν· κοιν. *πινελάρισμα*.

Ἴσχενος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς ἑνὸς τῶν Γιγάντων καὶ ἔγγονος τοῦ Ἑρμοῦ, θυσιασθεὶς ἑκουσίως, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν Ἑλλάδα μαστιζομένην ὑπό τινος λοιμοῦ. Ἕνεκα τούτου ἐτιμᾶτο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, κατὰ δὲ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας προσέφερον θυσίας εἰς αὐτόν. Α. Θ. Σ.

—**Ἴσχενος**. Αἰγινήτης τις ἀνδραγαθήσας ἐπὶ τῶν Περσικῶν πολέμων, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου. Ἐπιβαίνων τῆς ὑπὸ τὸν Ἀσωνίδην αἰγινητικῆς τριήρεως, περιπολούσης περὶ τὴν Σκίαθον μετ' ἄλλων δύο τριήρεων, ἐπολέμησεν ἀνδρειότατα κατὰ τοῦ ἐπελθόντος ἐκ Θέρμης στολίσκου τῶν Περσῶν, ἀποτελουμένου ἐκ δέκα πλοίων, καὶ δὲν παρεδόθη παρὰ ὅταν κατακρεουργημένος ἔκειτο σχεδὸν ἡμιθανής. Οἱ Πέρσαι θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ περιεποιήθησαν αὐτὸν καὶ ἐθεράπευσαν τὰ τραύματά του, ἐπιδεικνύοντες αὐτὸν μετὰ θαυμασμοῦ εἰς τὸν στρατόν. Συλληφθείσης ἀργότερον τῆς περσικῆς τριήρεως, ἐφ' ἧς ἐκρατεῖτο, ἐσώθη εἰς τὴν πατρίδα του Αἴγιναν (*Ἡρόδ.* VII, 181, VIII, 92). Α. Θ. Σ.

Ἰσχέπολις *[Μυθολ.]*. Ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλκάθου, βασιλέως τῶν Μεγάρων, φονευθεὶς εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, εἰς μνήμην τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ του ἀνήγειρε τάφον ἐν τῷ πρυτανείῳ τῆς πόλεως (*Παυσαν.* I, 42, 6, 43, 2). Α. Θ. Σ.

Ἴσχια *[Γεωγρ.]*. Νῆσος πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως (βλ. *Ἴσκια*). Σ. Ε. Λ.

ἰσχιάδελφος (ὁ, ἡ) (ischiadelphe) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις ἀναγομένη εἰς τὰ διπλᾶ τέρατα τὰ ἔχοντα ἕνα κοινὸν ὀμφαλόν· κατ' αὐτὴν τὰ δύο ἄτομα εἶναι συγκεκολλημένα διὰ τῆς πυελικῆς χώρας καὶ ἔχουσι τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πλευροῦ. Μ. Ν. Κ.

ἰσχιαδικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἰσχία, ὁ πάσχων τὰ ἰσχία· || «ἰσχιαδικὸν φάρμακον» τὸ συντελοῦν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἰσχίων.

ἰσχιάζω· πάσχω τὰ ἰσχία· || βαδίζων κινῶ τὰ ἰσχία.

ἰσχιακός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἰσχία, ὁ τῶν ἰσχίων· || ὁ πάσχων τὰ ἰσχία, ἰσχιαδικός.

—**ἰσχιακὰ** *τρήματα* *[Ἀνατομ.]*. Αἱ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ ἀνωνύμου ἢ λαγονίου ὀστοῦ δύο ἰσχιακαὶ ἄκανθαι, ἡ μείζων καὶ ἡ ἐλάσσων, διὰ τῶν ἰσχιοϊερῶν συνδέσμων μετατρέπονται εἰς τὰ *ἰσχιακὰ τρήματα*, τὸ *μεῖζον* καὶ τὸ *ἔλασσον*. Ι. Π.

— **ἰσχιακαὶ** *ἐντομαὶ* *[Ἀνατομ.]*. Εἶναι δύο, κείμεναι ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ ἀνωνύμου ὀστοῦ. —1) Ἡ *μείζων ἰσχιακὴ ἐντομή*, βαθεῖα καὶ μεγάλη, ἥτις διὰ τῶν ἰσχιοϊερῶν συνδέσμων μεταβάλλεται εἰς τὸ *μεῖζον ἰσχιακὸν τρῆμα*, δι' οὗ ἐξέρχονται ἐκ τῆς πυέλου ὁ πυραμιδοειδὴς μῦς, τὰ γλουτιαῖα καὶ τὰ ἔσω αἰδοιικὰ ἀγγεῖα καὶ νεῦρα, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἰσχιακὸν νεῦρον. —2) Ἡ *ἐλάσσων ἰσχιακὴ ἐντομή*, κειμένη κατωτέρω τῆς προηγουμένης καὶ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἰσχιακῆς ἀκάνθης μέχρι τοῦ ἰσχιακοῦ κυρτώματος, μεταβαλλομένη δὲ καὶ αὐτὴ διὰ τῶν ἰσχιοϊερῶν συνδέσμων εἰς τὸ *ἔλασσον ἰσχιακὸν τρῆμα*, δι' οὗ φέρεται ὁ ἔσω θυροειδὴς μῦς καὶ τὰ ἔσω αἰδοιικὰ ἀγγεῖα καὶ νεῦρα. Ι. Π.

— **ἰσχιακὴ** *ἄκανθα* *[Ἀνατομ.]*. Αὕτη κεῖται ἄνωθεν τῆς ἐλάσσονος ἰσχιακῆς ἐντομῆς, ἣν καὶ χωρίζει ἀπὸ τῆς μείζονος ὁμωνύμου. Ι. Π.

— **ἰσχιακὴ** *προβολὴ* *[Μαιευτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ μαιευτικῇ, ὅταν τὸ ἐν τῇ μήτρᾳ ἔμβρυον προβάλλεται διὰ τῶν ἰσχίων αὐτοῦ, ἰδίως κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνας τῆς κυήσεως. Ἡ προβολὴ αὕτη εἶναι: *κανονική*, ὅταν τὰ ἰσχία προβάλλωνται μετὰ τῶν κάτω ἄκρων κανονικῶς κειμένων, ἤτοι μετὰ τῶν μηρῶν πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τῶν κνημῶν πρὸς τοὺς μηρούς· καὶ *ἀνώμαλος*, ὅταν τὰ ἰσχία προβάλλονται μετὰ τῶν κάτω ἄκρων ἐκτεταμένων πρὸς τὴν κοιλίαν, ὁπότε ἐξέρχονται τοῦ αἰδοίου πρῶτοι οἱ γλουτοὶ (προβολὴ διὰ τῶν γλουτῶν), ἢ μετὰ τῶν κάτω ἄκρων ἐκτεταμένων, οὕτως ὥστε προβάλλονται μᾶλλον τὰ γόνατα ἢ οἱ ἄκροι πόδες (προβολὴ διὰ τῶν γονάτων ἢ ἄκρων ποδῶν). Ἡ ἰσχιακὴ προβολὴ ἀπαντᾷ ἐν ἀναλογίᾳ 1 πρὸς 30, καὶ εἰς περιπτώσεις ἐν αἷς ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου ἔχει μεγαλυτέρας διαστάσεις τῶν κανονικῶν. Εὑρίσκομεν ταύτην ἐπὶ ὑδροκεφάλου, ἐπὶ γενικῶς ἐστενωμένης πυέλου, ἐπὶ ὑδραμνίας, ἐπὶ μικροῦ ἢ καὶ νεκροῦ ἐμβρύου καὶ ἐπὶ προδρόμου πλακοῦντος.

Τὴν διάγνωσιν ταύτης ἐπιτυγχάνομεν: α') διὰ τῆς κοιλιακῆς ψηλαφήσεως, ὁπότε ἀντιλαμβανόμεθα εἰς τὸν πυθμένα τῆς μήτρας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐμβρύου ἐν εἴδει ὄγκου λείου, σκληροῦ καὶ στρογγύλου, ἐνῷ πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πυέλου καὶ δὴ ἐπὶ τὰ πλάγια ταύτης συναντῶμεν σῶμα ὀγκῶδες, μαλθακόν, ἀνώμαλον, μετὰ τῶν μικρῶν ἐμβρυϊκῶν ἄκρων· β') διὰ τῆς κολπικῆς ἐξετάσεως, ὁπότε μετὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ θυλακίου κυρίως, ἡ πύελος εἶναι πεπληρωμένη ὑπὸ ὄγκου εὐμεγέθους ἀνωμάλου, διακρίνομεν δὲ τὴν ἀνώμαλον ἐπιφάνειαν τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τὸν κόκκυγα, τὸν δακτύλιον καὶ τὰ γεννητικὰ ὄργανα. Ἐπὶ δὲ προβολῆς τῶν γονάτων ὁ δάκτυλος ἀπαντᾷ δύο σκληροὺς καὶ στρογγύλους ὄγκους πλησίον ἀλλήλων κειμένους, ὑπὸ γωνίαν ἀποτελουμένην ὑπὸ τοῦ μηροῦ καὶ τῆς κνήμης, ὅτε δὲ οἱ δάκτυλοι ἀπαντῶσι δύο μικρὰ ἄκρα ἐν ὀρθῇ γωνίᾳ μετὰ μικρῶν προεξοχῶν ἀναγνωριζομένων εὐχερῶς ὡς δακτύλων (προβολὴ διὰ τῶν ἄκρων ποδῶν). Πρὸς διάγνωσιν τῶν θέσεων τῆς ἰσχιακῆς προβολῆς, ἀκολουθοῦμεν τὰ πρὸς διάγνωσιν τῶν θέσεων τῆς *ἰνιακῆς* προβολῆς (βλ. λ.) ἐκτεθέντα, πλὴν ἐνταῦθα κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, ἀπὸ τῆς ἡβικῆς

Digitized by Google

συμφύσεως τουτέστι πρὸς τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, ὁ δάκτυλος συναντᾷ, ἀντὶ ῥαφῶν καὶ πηγῶν τοῦ κρανίου, τοὺς ἱεροὺς σπονδύλους, τὸν δακτύλιον καὶ τὸν κόκκυγα, ἅτινα σημεῖα ὁδηγοῦσιν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως. Οὕτω λ. χ. ἐὰν ἡ κατεύθυνσις τοῦ κόκκυγος εἶναι ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ καὶ πρόσω ἢ ὀπίσω, πρόκειται περὶ θέσεως ἀριστερᾶς προσθίας ἢ ὀπισθίας, καὶ οὕτω καθεξῆς. Περὶ δὲ τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ τοκετοῦ ἐπὶ ἰσχιακῆς προβολῆς βλ. λ. *τοκετός*. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—**ἰσχιακὸν *κύρτωμα*** [*Ἀνατομ.*]. Τραχὺ καὶ εὐμέγεθες ὄγκωμα, εἰς ὃ τελευτᾷ ἐπὶ τὰ κάτω ἡ ἐλάσσων ἰσχιακὴ ἐντομὴ καὶ ἐφ' οὗ ἐρειδόμεθα κατὰ τὴν κάθισιν. Ι. Π.

—**ἰσχιακὸν *νεῦρον*** [*Ἀνατομ.*]. Τὸ παχύτατον πάντων τῶν νεύρων τοῦ σώματος, ἔχον πλάτος μὲν 1,5 ἑκ., πάχος δὲ 5 χλστμ. Ἐκφύεται ἐξ ὅλων τῶν ῥιζῶν τοῦ *ἱεροῦ (ἰσχιακοῦ) πλέγματος*, ἐξέρχεται τῆς πυέλου διὰ τοῦ μείζονος ἰσχιακοῦ τρήματος καὶ διήκει σχεδὸν καθέτως κατὰ μῆκος τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ μέχρι τῆς ἄνω γωνίας τῆς ἰγνυϊκῆς κοιλότητος, ἔνθα ἀποσχίζεται εἰς δύο κλάδους, τὸ *περονιαῖον νεῦρον*, ὅπερ φέρεται ἐπὶ τὰ ἔξω καὶ κάτω ἀποκλῖνον τοῦ στελέχους, καὶ τὸ *κνημιαῖον*, ὅπερ παχύτερον ὂν φέρεται τὴν φορὰν τοῦ κυρίου στελέχους, οὗ εἶναι συνέχεια. Τὸ ἰσχιακὸν νεῦρον εἶναι αἰσθητικὸν ἅμα καὶ κινητικόν. Ι. Π.

—**ἰσχιακὸν *ὀστοῦν***, ἢ ***ὀστοῦν τοῦ ἰσχίου*** [*Ἀνατομ.*]. Τὸ κατώτερον καὶ ὀπίσθιον τοῦ ἀνωνύμου ὀστοῦ μέρος, ὅπερ συνίσταται ἐκ τοῦ *σώματος*, ἐκ τοῦ *κατιόντος σκέλους*, τοῦ τὸ ἰσχιακὸν κύρτωμα ἢ τὸν ἰσχιακὸν ὄγκον σχηματίζοντος, καὶ ἐκ τοῦ *ἀνιόντος σκέλους*, τοῦ πρὸς τὸ κατιὸν σκέλος τοῦ ἡβικοῦ ὀστοῦ συντασσομένου, καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὀπισθίαν καὶ κατωτέραν περιοχὴν τοῦ θυροειδοῦς τρήματος. Ι. Π.

—**ἰσχιακὸν *πλέγμα*** [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἱερὸν* πλέγμα.

ἰσχιαλγία (ἡ) (ἄλλως *ἰσχιάς*) [*Ἰατρ.*]. Ἄλγος, καταλαμβάνον τὸ ἰσχιακὸν νεῦρον. Καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος ὑφίσταται τὸ νεῦρον τὴν ἐπίδρασιν τῆς πιέσεως ἢ τῆς ἐπιμηκύνσεως αὐτοῦ, ἐξ οὗ προέκυψαν χαρακτηριστικὰ σημεῖα συμβάλλοντα εἰς τὴν διάγνωσιν, τὰ καλούμενα σημεῖα τοῦ Βαλὲξ· ἀντιστοιχοῦσι δὲ ταῦτα εἰς τὰ τμήματα ἐκεῖνα τοῦ νεύρου, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐγγὺς ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ συνεπῶς εἶναι περισσότερον εὐαίσθητα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν διὰ τοῦ δακτύλου πίεσιν. Ὡσαύτως ἡ ἐπιμήκυνσις τοῦ νεύρου εἶναι ἀλγεινή· ἄλγος ἐπίσης προκαλοῦσι καὶ ὁ βὴξ καὶ ὁ πταρμός. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἄλγους τοῦ νεύρου εἶναι ἡ στάσις ἀμύνης κατ' αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ πάσχων, κλίνων τὸν κορμὸν πρὸς τὸ ἀντίθετον ὡ. ἐπὶ τὸ πολὺ ἡμιμόριον τοῦ σώματος, ἐξ οὗ ἐπιγίγνεται σκολίωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέρχεται καὶ σχετικὴ ἀτροφία τῶν μυῶν τῆς κνήμης καὶ τοῦ ποδός, ὄχι σπανίως δὲ ἀπόλλυται καὶ τὸ ἀντανακλαστικὸν τοῦ ἀχιλλείου τένοντος. Οἱ ἀρχικοὶ ἔντονοι πόνοι καταπραΰνονται, μεταχωροῦντες εἰς ἁπλῆν αἱμωδίαν ἢ μυρμηκίασιν ἢ βάρος εἰς τὸ κάτω ἄκρον· μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ ἄρρωστος δοκιμάζει νὰ πατήσῃ τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς δάστημα 2—3 μηνῶν ἡ θεραπεία τῆς ἰσχιαλγίας ἐπέρχεται εἰς τὰ πλεῖστα τῶν περιστατικῶν. Ἐξαίρεσις πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τὰς νευραλγίας ἐκείνας τοῦ ἰσχιαδικοῦ, αἵτινες εἶναι ἀπότοκοι καρκίνου ἢ φυματιάσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἢ ἀκόμη βλάβης τινὸς τῶν ἐντὸς τῆς πυέλου ὀργάνων, μήτρας κλπ.

Κατὰ τῆς ἰσχιαλγίας ἀντιτάσσομεν ἐκτὸς τῶν συνήθων ἀνταλγικῶν φαρμάκων τὰς ἐπισκληριδίους, ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τρήματος, ἐνέσεις κοκαϊνούχου φυσιολογικοῦ ὀροῦ καὶ τὴν ἀκτινοθεραπείαν. Δ. Κ.

ἰσχιαλγικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰσχιαλγίαν, ὁ τῆς ἰσχιαλγίας: «ἰσχιαλγικὸς πόνος»· ‖ ὁ πάσχων ἰσχιαλγίαν, ἰσχιαδικός.

ἰσχιαλγῶ (—*έω*)· πάσχω ἰσχιαλγίαν, ἔχω πόνους εἰς τὰ ἰσχία.

ἰσχιαρθροκάκη (ἡ). Ἡ φυματιώδης ἀρθρῖτις τῆς κατ' ἰσχίον διαρθρώσεως, ἄλλως *κοξαλγία* ἢ *λευκὸς ὄγκος τοῦ ἰσχίου*. Εἶναι ἡ συχνοτάτη τῶν ὀστεαρθριτίδων τῶν ἄκρων, παρατηρουμένη ἰδίως ἐπὶ παιδίων ἢ ἐφήβων. Τῆς παθήσεως εὑρισκομένης ἔτι ἐν λανθανούσῃ πορείᾳ, αἱ διάφοροι κακώσεις τῆς ἀρθρώσεως δύνανται νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς, ἰδίως δὲ αἱ ἐξανθηματικαὶ νόσοι καὶ αἱ ἀδυναμικαὶ καταστάσεις. Τὴν ἰσχιαρθροκάκην συχνάκις συνοδεύουν καὶ ἄλλαι φυματιώδεις ἀλλοιώσεις τοῦ κινητηρίου συστήματος. Τὸ παιδίον ἐν ἀρχῇ σύρει τὴν κνήμην, ἰδίως μετ' ἐπιστροφὴν ἐκ περιπάτου μακροτέρου τοῦ συνήθους ἢ μετὰ ζωηρὸν παιγνίδιον. Πόνος καὶ χωλότης εἶναι εἶτα τὰ δύο κύρια σημεῖα τῆς παθήσεως. Βραδύτερον ἐπέρχεται μυϊκὴ σύσπασις, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς μειώσεως τῶν φυσιολογικῶν κινήσεων τῆς ἀρθρώσεως, ἰδίᾳ τῆς ἀπαγωγῆς. Ἕνεκα περιαρθρικῆς διογκώσεως ἡ βουβωνικὴ πτυχὴ ἐξαλείφεται. Αἱ κινήσεις τοῦ σκέλους μεταβιβάζονται εἰς τὴν πύελον· διὰ τοῦτο κάμπτοντες τὸν μηρὸν ἐπὶ τὴν πύελον καὶ κρατοῦντες τὴν λαγόνιον ἄκανθαν, αἰσθανόμεθα αὐτὴν ἀνυψουμένην. Διὰ παρομοίας κινήσεως τοῦ σκέλους ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν χλωροφορμίου ἀκούονται ἀρθρικοὶ κριγμοί. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐπέρχεται ἡ περίοδος τῶν παραμορφώσεων ἢ τῶν πλημμελῶν σχηματισμῶν. Τὸ σκέλος φέρεται εἰς κάμψιν καὶ ἀπαγωγήν, διότι οὕτως ἀνακουφίζεται ὁ ἄρρωστος· εἶτα δ' ἡ ἀπαγωγὴ γίνεται προσαγωγή, ἡ δ' ὀσφὺς κοιλαίνεται, ὅταν θελήσωμεν νὰ εὐθειάσωμεν τὸ σκέλος.

Ὑπὸ τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τῶν φυματιωδῶν ἀλλοιώσεων, τὸ σκέλος ὀλίγον κατ' ὀλίγον βραχύνεται εἴτε ἐκ μειώσεως τοῦ μεγέθους τῆς κεφαλῆς τοῦ μηριαίου ὀστοῦ, εἴτε ἐξ ἐξαρθρήματος αὐτῆς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὀφρύος τῆς κοτύλης. Ἡ τρίτη τῆς ἰσχιαρθροκάκης περίοδος, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου περίπου ἔτους, εἶναι ἡ τῆς διαπυήσεως. Τὰ ψυχρὰ ἀποστήματα, ἀναφαινόμενα κατὰ τὴν προσθίαν ἢ κατὰ τὴν πλαγίαν χώραν τοῦ μηροῦ, κινοῦνται ἢ διὰ παρακεντήσεως ἢ ἀφ' ἑαυτῶν διὰ συριγγίων, ἐνῷ οἱ πέριξ μύες ἔχουν περιέλθει εἰς ἐσχάτην ἀτροφίαν. Ὅταν ἡ πάθησις εἶναι ἀνοικτή, ὑπόκειται πάντοτε εἰς δευτερογενεῖς μολύνσεις καὶ ἀποβαίνει χαλεπωτέρα. Ἡ ἰσχιαρθροκάκη εἰς τὰς ἐλαφρὰς μορφὰς δύναται νὰ ἰαθῇ τέλεον, διατηρουμένων καὶ τῶν κινήσεων τῆς ἀρθρώσεως. Ἀλλ' ἂν ἡ πάθησις παραταθῇ, ἄγει εἰς ἀγκύλωσιν· ἂν δὲ καὶ διαπυηθῇ καὶ μολυνθῇ, δύναται νὰ ἐπενέγκῃ τὸν θάνατον ἐκ σηψαιμίας ἢ διὰ καθολικεύσεως τῆς φυματιάσεως. Ἡ θεραπεία ἀποβλέπει ἐν πρώτοις εἰς κατεύνασιν τῶν φλεγμονωδῶν φαινομένων, εἶτα δ' εἰς ἀποξήρανσιν τῶν ἀποστημάτων καὶ τέλος εἰς ἐγκατάστασιν ἀγκυλώσεως εἰς καλὴν θέσιν. Εὐθὺς ὡς τεθῇ ἡ διάγνωσις, ἀπαγορεύεται ἡ βάδισις εἰς τὸν πάσχοντα, ἀκολούθως δ' ἐφαρμόζεται ἡ ἀκινητοποίησις τῆς ἀρθρώσεως διὰ συνεχοῦς ἐκτάσεως τοῦ μέλους ἢ διὰ γυψίνου ἐπιδέσμου περιλαμβάνοντος τὴν πύελον καὶ τὸν πόδα. Μόνον περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἔτους ἐπιτρέπεται ἡ βάδισις, τῇ βοηθείᾳ ὀρθοπεδικοῦ μηχανήματος. Ἐπὶ ἀποστημάτων γίνεται κένωσις τοῦ πύου καὶ ἐνίεται ἰωδιοφορμιοῦχος αἰθήρ. Μετὰ τὴν ἴασιν ὁ πλημμελὴς σχηματισμὸς διορθοῦται δι' ὀστεοτομίας. Δὲν πρέπει νὰ παραμελῆται καὶ ἡ γενικὴ θεραπεία, ἀεροθεραπεία, ἡλιοθεραπεία, καλὸς σιτισμὸς κλπ. Σ. Γ. Σ.

ἰσχιὰς (ἡ). Τὸ ἄλγος τοῦ ἰσχιακοῦ ἢ ἰσχιαδικοῦ νεύρου (βλ. *ἰσχιαλγία*).

ἰσχιοβολβώδης *μῦς* [*Ἀνατομ.*]. Μοῖρα τοῦ βολβοσηραγγώδους μυὸς τῆς περινεϊκῆς χώρας τῆς γυναικός, ἥτις σπανίως ἀπαντᾷ, παριστῶσα δεσμίδα τοῦ μυὸς τούτου προσφυομένην εἰς τὸ ἰσχιακὸν κύρτωμα. Ι. Π.

ἰσχιοδακτυλιακός, —*ή,* —*όν*· ἐπίθετον σημαῖνον τὸν ἔχοντα σχέσιν πρός τε τὸ ἰσχίον καὶ τὸν δακτύλιον: «ἰσχιοδακτυλιακὸς μῦς».

ἰσχιοηβικὸς *μῦς* [*Ἀνατομ.*]. Μῦς τῆς περινεϊκῆς χώρας, σπάνιος παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, παρ' ᾧ ἀτροφήσας ἀντιπροσωπεύεται μόνον ὑπὸ τοῦ προουρηθραίου συνδέσμου, παριστῶντος τὸν τένοντα αὐτοῦ. Εἶναι εὐανάπτυκτος παρὰ τῷ κυνί. Ι. Π.

ἰσχιοηβιοτομία (ἡ) [*Χειρουργ.*]. Ἐγχείρησις, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν διατομὴν τοῦ ἀνιόντος κλάδου τοῦ κατ' ἰσχίον ὀστοῦ, ἔνθα τοῦτο ἑνοῦται μετὰ τοῦ κατιόντος κλάδου τοῦ ἡβικοῦ, ἐνεργουμένη ἐκ διαφόρων ἐνδείξεων. Ι. Π.

ἰσχιοϊερὸς *σύνδεσμος* [*Ἀνατομ.*]· βλ. λ. *ἱερακανθώδης* σύνδεσμος.

ἰσχιοκοκκυγικὸς ἢ ***κοκκυγικὸς μῦς*** [*Ἀνατομ.*]. Μῦς κοκκυγικός, τρίγωνος καὶ ὑπόκοιλος, ὅστις ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἔξω χείλους τοῦ κόκκυγος καὶ τοῦ κάτω ἔξω χείλους τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ καταφύεται εἰς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῆς ἰσχιακῆς ἀκάνθης. Ἡ ἄνω προσθία ἐπιφάνεια αὐτοῦ παριστᾷ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω συνέχειαν τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἀνελκτῆρος μυὸς τοῦ πρωκτοῦ. Ι. Π.

ἰσχιομηρικὸς *σύνδεσμος* [*Ἀνατομ.*]. Ἐπικουρικὸς σύνδεσμος, κρατύνων τὸν ἀρθρικὸν θύλακον τῆς κατ' ἰσχίον διαρθρώσεως, στενῶς συνυφασμένος μετ' αὐτοῦ, οὐ καλύπτει τὴν ὀπισθίαν πλευράν. Ἐκφύεται ἐκ τῆς ὀφρύος τῆς κοτύλης καὶ καταφύεται εἰς τὸν τροχαντήριον βόθρον. Ι. Π.

ἰσχίον (τὸ) [*Ἀνατομ.*]. Ἡ κάτω μοῖρα τοῦ κορμοῦ, ἡ μετὰ τῶν κάτω ἄκρων συναπτομένη, ἧς σκελετὸς εἶναι ἡ πυελικὴ ζώνη, ἥτις διὰ πλατέων καὶ ἀνίσων τοιχωμάτων ἀφορίζει μετὰ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ τὴν πύελον ἢ τὴν λεκάνην. Ι. Π.

— [*Ναυτ.*] Καλεῖται *ἰσχίον* (κοιν. *φούσκα* ἢ *γοφός*) τὸ πρώραθεν τοῦ γλουτοῦ καὶ πρύμνηθεν τοῦ μέσου τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου μέρος τῆς γάστρας, τὸ ἀντιστοιχοῦν περίπου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν 45° ἀπὸ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου, τῆς γωνίας δὲ ταύτης λογιζομένης ἀπὸ τοῦ ποδοστήματος. Διακρίνομεν *δεξιὸν* καὶ *ἀριστερὸν ἰσχίον*, *ὑπήνεμον* καὶ *προσήνεμον*. Κατὰ τὴν ἐπίφορον ἱστιοδρομίαν ὁ ἄνεμος πνέει «ἀπὸ τοῦ ἰσχίου». Τὰ πλοῖα ἔχοντα «τὴν θάλασσαν εἰς τὸ ἰσχίον» κλυδωνίζονται σχεδόν, κατὰ κανόνα, περισσότερον ἢ διὰ πᾶσαν ἄλλην συσχετικὴν θέσιν διευθύνσεως κύματος καὶ διαμήκους ἐπιπέδου. Αἱ πολυΐστιοι ὑπερωκεάνιοι ἡμιολίαι ἀδυνατοῦσαι νὰ κυβερνῶσι καλῶς ὑπὸ ἄνεμον οὔριον (κοιν. *κατάπρυμα* ἢ *καταβέλονα*), προτιμῶσι νὰ ἐκκλίνωσιν εἰς τοιαύτην περίπτωσιν τῆς εὐθείας τοῦ ἀνέμου, φέρουσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἰσχίον. Σ. Ε. Λ.

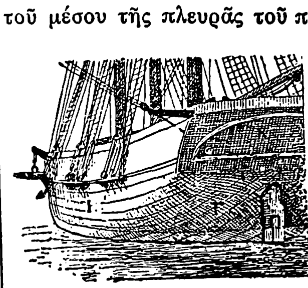

Ἰσχίον.

ἰσχιοπηγὴς (ὁ, ἡ) (ischiopage) [*Τερατογ.*]. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὰ διπλᾶ ταῦτα τέρατα χαρακτηρίζονται διὰ πυελικῆς συνενώσεως δύο ἀτόμων μετὰ κοινοῦ ὀμφαλοῦ, κειμένων κατ' ἄκρον καὶ εἰς θέσιν ὁμοιογενῆ, δηλαδὴ μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ αὐτὸ πλευρόν. Ὁ ἰσχιοπηγὴς εἶναι ὂν διπλοῦν, σχήματος λίαν ἐπιμήκους, ἀπολήγοντος ἐξ ἑκατέρου τῶν περάτων αὐτοῦ δι' ἑνὸς θώρακος, δύο θωρακικῶν ἄκρων, ἑνὸς τραχήλου, μιᾶς κεφαλῆς, καὶ ἐμφανίζοντος πρὸς τὸ μέσον τμῆμα αὐτοῦ διπλῆν κοιλίαν, διπλᾶ κοιλιακὰ ἄκρα, καὶ ἐντελῶς εἰς τὸ κέντρον τὸν κοινὸν ὀμφαλόν. Εἰς τὰ τοιαῦτα τέρατα αἱ δύο πύελοι δὲν εἶναι ὑπερκείμεναι ἀλλήλων, ἀλλὰ τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὰς ὀστᾶ εἶναι ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα. Μ. Ν. Κ.

ἰσχιορρωγικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐρρωγὼς τὰ ἰσχία, ὁ ἔχων ἐλαττωματικὴν ἄρθρωσιν τῶν ἰσχίων, κοιν. *ξεγοφιασμένος*.

—**ἰσχιορρωγικὸν *μέτρον*** [*Μετρ.*]· βλ. *χωλιαμβικὸν* μέτρον.

ἰσχιοσηραγγώδης *μῦς* [*Ἀνατομ.*]. Μῦς τῆς περινεϊκῆς χώρας, ὅστις παρὰ μὲν τῷ ἀνδρὶ περιβάλλει δίκην ἡμικυλίνδρου ἐκ τῶν κάτω καὶ ἔσωθεν τὸ σύστοιχον σκέλος τοῦ σηραγγώδους σώματος τοῦ πέους, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ ἰσχιακοῦ κυρτώματος μέχρι τῆς ῥάχεως τοῦ πέους· παρὰ τῇ γυναικὶ δὲ εἶναι λεπτότερος, ἀλλὰ μακρότερος καὶ ἐκφύεται ἐκ τοῦ κάτω κλάδου τοῦ ἰσχιακοῦ ὀστοῦ καὶ καταφύεται εἰς τὴν κλειτορίδα. Ι. Π.

ἰσχιοτομία (ἡ) [*Χειρουργ.*]. Ἐγχείρησις, συνισταμένη εἰς τὴν διατομὴν τοῦ κατ' ἰσχίον ὀστοῦ, ἐκτελουμένη ἐπὶ παθήσεών τινων.

ἰσχιωδυνία (ἡ)· ἡ *ἰσχυαλγία* (βλ. λ.).

ἰσχναίνω, ἀόρ. *ἴσχνανα*—*ἰσχνάνθην*· κάμνω τι ἰσχόν, λιπόσαρκον· ‖ *ἰσχναίνομαι*· γίνομαι ἰσχνός, ἀπισχναίνομαι.

ἴσχνανσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσχναίνειν, τὸ νὰ γίνῃ τις λιπόσαρκος, ἡ ἀνάλωσις τοῦ ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζῴου ἀποθηκευμένου λίπους· ‖ καθόλου, λέπτυνσις.

ἰσχνογάστωρ (ὁ) (Ischnogaster) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*, περιλαμβάνων εἴδη τινὰ σφηκῶν ἰθαγενῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μαλαισίας. Δ. Ν. Π.

ἰσχνόγλωσσα (ἡ) (Ischnoglossa) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τῆς τάξεως τῶν *χειροπτέρων* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *φυλλοστομιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, ἀπαντῶν εἰς τὰ ὄρη τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Χαρακτηριστικὸν τοῦ γένους εἶναι ὅτι οἱ ἄνω τομεῖς χωρίζονται ὑπὸ στενοῦ διαστήματος εἰς δύο ζεύγη. Δ. Ν. Π.

ἰσχνόγλωσσος (ὁ) (Ischnoglossus) [*Ζῳολ.*] Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένους καὶ ὑπὸ διαφόρων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν οὐσιῶν τρεφομένους. Δ. Ν. Π.

ἰσχνόμηρος (ὁ) (Ischnomerus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰδημηριδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους κανθάρους ἀπαντῶντας πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ἰσχνός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἄνευ λίπους ἢ ὁ ἔχων ὀλίγον λίπος, ἄπαχος, ἀτροφικός, λιπόσαρκος: «ἰσχναὶ χεῖρες», «ἰσχνὸν πρόσωπον»· ‖ καθόλου, λεπτός, ἀδύνατος· ‖ μεταφ. «ἰσχνὸν βαλάντιον» τὸ μὴ ἔχον ἀρκετὰ χρήματα, «τὸ βιβλίον ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου ὑπῆρξεν ἰσχνόν».—Ἐπίρρ. ***ἰσχνῶς***.

Digitized by Google

—**ἰσχνὴ** ***δεσμὶς*** *['Ανατ.]*· βλ. λ. *γόλλειος* δεσμίς.

—**ἰσχνὸν** ***ὕφος*** */Ρητορ./*· βλ. *ἰσχνὸς χαρακτήρ.*

—**ἰσχνὸς** ***χαρακτὴρ*** */Ρητορ./*. Εἷς τῶν λεκτικῶν χαρακτήρων τοῦ *πρέποντος*. Ὅταν τὰ ἀντικείμενα παριστανόμενα διὰ τῶν ἑαυτῶν χαρακτήρων δύνανται νὰ ἐκφρασθῶσιν ἁπλῶς μόνον ἵνα νοηθῶσιν, ἄνευ σκοποῦ ἐπιδείξεως ἢ αἰσθηματικοῦ κάλλους ἢ ὕφους, τότε τὸ λεκτικὸν ὕφος καλεῖται *ἰσχνόν*. Τὸ ὕφος τοῦτο ὅσῳ ἁπλούστερον εἶναι καὶ ἐγγύτερον εὑρίσκεται πρὸς τὴν φύσιν, τοσούτῳ δυσκολώτερον κατανοεῖται μετὰ τῶν θελγήτρων αὐτοῦ. 'Αποποιεῖται πᾶν εἶδος κοσμήματος, οὐδόλως δὲ ἀποβλέπει εἰς τὸ ἡδύνειν τὴν φαντασίαν ἢ τὴν ἀκοήν, ἀρκούμενον μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ νοητὰ τὰ πράγματα· διὰ τοῦτο γίνεται κυρίως χρῆσις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων ἅτινα ἀπαιτοῦσι ζήτησιν καὶ σαφῆ ἔκθεσιν· πρὸς τοῦτο ὅμως χρειάζεται μέγα μὲν βάρος καὶ ἀξία ὕλης, τελεία δ' ἀκρίβεια γλώσσης. Πρότυπον ἰσχνοῦ ὕφους παρέχει ὁ 'Αριστοτέλης, ὅστις μὲ τὴν πλέον μεγάλην βαθύνοιαν καὶ τὰς πλέον ἐκτεταμένας γνώσεις, γράφει ὡς πνεῦμα καθαρόν, ἀποτεινόμενον εἰς τὸν νοῦν μόνον, χωρὶς οὐδὲν μέσον θελκτικὸν τῆς φαντασίας νὰ μεταχειρίζεται. Εἰς τὸν ἰσχνὸν χαρακτῆρα ἀντέκειτο ὁ *ξηρὸς* (βλ. λ.). —π.

ἰσχνοσκελὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἔχων τὰ σκέλη ἰσχνά, λεπτά, ἀτροφικά.

ἰσχνόσωμος (ὁ) (Ischnosomus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα ἐπὶ διαφόρων κρυπτογάμων φυτῶν ἐνδιαιτώμενα. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν βορείων ἰδίως χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ἰσχνότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰσχνοῦ, λιποσαρκία, λεπτότης, ἔλλειψις πάχους· || μεταφ. λεπτότης, ἔλλειψις περιεχομένου, εὐτέλεια: «ἐπιστημονικὴ ἰσχνότης».

—*[Φυσιολ.]* Καλεῖται *ἰσχνότης* ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὑπὸ τὸν ὑποδόρειον συνεκτικὸν ἱστὸν λίπους. Προέρχεται δὲ ἡ ἐλάττωσις αὕτη εἴτε λόγῳ ὀξέος τινὸς ἐμπυρέτου νοσήματος ἢ καὶ χρονίου τοιούτου, εἴτε λόγῳ ἀνεπαρκοῦς προσλήψεως τροφῆς λόγῳ διαίτης. Καὶ ἡ μὲν ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων καὶ τῆς διαίτης ἐπερχομένη, παρέρχεται μετὰ πρόσληψιν ἐπαρκοῦς τροφῆς, ἡ δὲ τῶν χρονίων νοσημάτων ἐπὶ μέρος ἢ καὶ οὐδόλως ἐπανέρχεται. Συνιστᾶται δὲ πρὸς τοῦτο ἐντελὴς ἀνάπαυσις σωματικὴ καὶ διανοητική, καὶ ὑπερσιτισμὸς διὰ λιπαρῶν, λευκωματούχων καὶ ἀμυλούχων οὐσιῶν, προσέτι ἡ λῆψις φαρμάκων καὶ ἰδίως ἀρσενικούχων οὐσιῶν. Ι. Ν. Μ.

ἴσχνουρος (ὁ) (Ischnurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀρθροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀραχνιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Αὐστραλίας καὶ περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς 'Ελπίδος. Δ. Ν. Π.

ἰσχνοφωνία (ἡ)· τὸ νὰ ἔχῃ τις φωνὴν ἰσχνήν, λεπτήν, ἀδύνατον, ἄτονον.

ἰσχνόφωνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων φωνὴν ἰσχνήν, λεπτήν, ἄτονον.

ἰσχνώδης, —*ους* (ὁ) (ischnodes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἐλατεριδῶν*. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου φέρουσι κεραίας ἐλαφρῶς πριονωτὰς πρὸς τὰ ἔσω, ἔχουσι δὲ τὸ σῶμα μελαψόν. Εἴδη τινὰ τῶν ἰσχνωδῶν εἶναι κοινὰ καὶ ἐν 'Ελλάδι. Δ. Ν. Π.

'Ισχόλαος. Στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, φονευθεὶς ἐν Οἰῷ τῆς Σκιρίτιδος κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων ὑπὸ τὸν 'Επαμεινώνδαν εἰς Λακεδαίμονα, τῷ 369 π. Χ. Α. Θ. Σ.

'Ισχόμαχος. Κροτωνιάτης δρομεύς, δὶς ἀναδειχθεὶς ὀλυμπιονίκης εἰς τὸ ἀγώνισμα τοῦ σταδίου κατὰ τὴν 68ην (508 π. Χ.) καὶ 69ην (504 π. Χ.) 'Ολυμπιάδα. —π.

'Ισχόπολις *['Αρχ. Γεωγρ.]* 'Αρχαία πόλις τοῦ Πόντου παράλιος, μεταξὺ Κοτυώρων καὶ Κεραροῦντος, τὴν ὁποίαν ὡς κατηρειπωμένην ἀναφέρει ὁ Στράβων. Α. Α. Π.

ἰσχουρία (ἡ) (ischurie) *['Ιατρ.]*. Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελείαν ἀναστολὴν τῆς ἐκκρίσεως τῶν οὔρων· ἡ κατάστασις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν μηχανικὴν ἢ παθολογικὴν ἔμφραξιν τῶν οὐρητήρων ἢ τῶν οὐροφόρων ἀγωγῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διέλθωσι τὰ ὑπὸ τῶν μαλπιγειανῶν στοματίων ἐκκρινόμενα οὖρα· ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν λιθίασιν τῶν νεφρῶν ἢ τῶν οὐρητήρων καὶ εἰς πλείστας φλεγμονώδεις καταστάσεις. Μ. Ν. Κ.

ἰσχουρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰσχουρίαν, ὁ τῆς ἰσχουρίας: «ἰσχουρικὰ φάρμακα» || ὁ πάσχων ἰσχουρίαν.

'Ισχτὰρ *[Μυθολ.]*. Βαβυλωνιακὴ θεότης (βλ. λ. *'Ιστάρ*).

Ἴσχυλος. 'Αρχαῖος Ἕλλην ἀγγειογράφος ἐξ 'Αθηνῶν. Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., ἐξειργάσθη δ' ἀγγεῖα κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν ἐρυθρόμορφα, κατὰ τὸ ἕτερον δὲ ἥμισυ μελανόμορφα, θαυμασθέντα διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐξεργασίας καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν ἀπεικονίσεων. Ι. Μ. Π.

ἰσχυόδους (ὁ) (Ischyodus Egerton *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *χιμαιριδῶν ὁλοκεφάλων* ἰχθύων. Τῶν ζῴων τούτων οἱ ὀδόντες τῆς κάτω σιαγόνος ἦσαν ρομβοειδικοὶ καὶ παχεῖς μὲ στενὸν χεῖλος συμφύσεως. Οἱ ἐπὶ τοῦ οὐρανίσκου ὀδόντες ἦσαν τριγωνικοί, ὀξύληκτοι πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔφερον 4 προεξοχάς. Οἱ ὀδόντες τῆς ὕνιος ἦσαν τετράπλευροι. Ἡ ραχιαία ἄκανθα τῶν ἰσχυοδόντων ἔφερεν ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου κρασπέδου της δύο σειρὰς ὀδόντων, ἡ δὲ κεφαλικὴ ἄκανθα τοῦ ἄρρενος ἦτο βραχεῖα καὶ κεκαμμένη, ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἰνώδη χόνδρον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄκρου της ἔφερεν ὀδοντίδια. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐν Εὐρώπῃ ἐντὸς διαφόρων στρωμάτων ἀπὸ τῆς δογγερίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

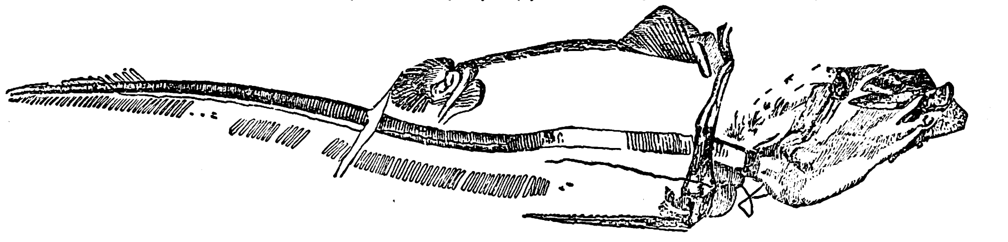

Ὁ ἰσχυόδους avita H. v. Meyer.

['Εκ στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τοῦ *Eichstatt* τῆς Βαυαρίας].

ἰσχυρίζομαι, *ἀόρ. ἰσχυρίσθην*· διατείνομαι, λέγω μετ' ἐπιμονῆ, μετὰ πεποιθήσεως: «ἰσχυρίζεται ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν εἶπε», «ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἀθῷος», «ἰσχυρίσθη πράγματα ἀπίστευτα».

ἰσχυρισμὸς (ὁ)· ἡ διάθεσις τοῦ ἰσχυρίζεσθαι, γνώμη, λόγος διατυπούμενος μετ' ἐπιμονῆς, μετὰ πεποιθήσεως: «ὁ ἰσχυρισμός του εἶναι βάσιμος», «ἀναλήθεις ἰσχυρισμοί».

ἰσχυρογνωμοσύνη (ἡ)· ἡ ἐπιμονή τινος εἰς τὴν γνώμην του, ἰδία ἡ ἀδικαιολόγητος, πεῖσμα.

—*[Ψυχολ.—Παιδαγ.]* *'Ισχυρογνωμοσύνη* εἶναι ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἐκφρασθεῖσαν γνώμην, ἂν καὶ κατεδείχθη τὸ ἐσφαλμένον αὐτῆς. Ὁ ἰσχυρογνώμων ἐπιμένει εἰς τὴν θέλησίν του, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε καὶ ἂν αὐτὸ τοῦ ἐπιφέρῃ βλάβην, διότι ἐν τῇ τυφλῇ ἐπιμονῇ του δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας του. 'Εὰν ἀντισταθῇ τις εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς θελήσεώς του, τότε, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης, δεικνύει μικροτέραν ἢ μεγαλυτέραν ἀγανάκτησιν καὶ ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του μὲ βίαια μέσα, ἤτοι κραυγάς, κτυπήματα κλ.

Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη προέρχεται ἐκ κακῶν συνηθειῶν, τὰς ὁποίας ἐμβάλλει καὶ αὐξάνει εἰς τὰ παιδία ἡ κακὴ ἀνατροφή, ἀπὸ αὐτὴν τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν. Ὅταν αἱ μητέρες δὲν ἱκανοποιοῦν ἐγκαίρως τὰς σωματικὰς ἀνάγκας τῶν τέκνων των, παρὰ μόνον ἀφοῦ μὲ τὰς φωνὰς καὶ τὰς ζωηρὰς χειρονομίας των τὰς ἐξαναγκάσουν εἰς τοῦτο, τότε αὐτὰ ἀποκτοῦν τὴν συνήθειαν νὰ ἐπιτυγχάνουν ὅ,τι θέλουν, φωνάζοντα καὶ ἐπιμένοντα. 'Αλλὰ καὶ ἐξ ἀντιθέτου συμπεριφορᾶς γεννᾶται ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη, ἤτοι ἐκ τῆς συγκαταβάσεως τῶν γονέων νὰ κάμνουν εἰς τὰ μικρὰ παιδία ὅ,τι θέλουν, διὰ νὰ μὴ κλαίουν. Προσέτι ματαιόδοξοι γονεῖς, ἔχοντες ὑπερβολικὴν ἀδυναμίαν εἰς τὰ τέκνα των, ἀποθαυμάζουν τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης των, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς ἐκδήλωσιν ἰσχυρᾶς θελήσεως· διὰ δὲ τῆς ἐπαναλήψεως ἐνισχύεται τὸ ἐλάττωμα τοῦτο. 'Αλλὰ καὶ ἡ ἄνευ συναναστροφῆς μετὰ συνομιλήκων ἀνατροφὴ τῶν παιδίων αὐξάνει τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην.

Ὁ ἰσχυρογνώμων δὲν ζῇ εὐχαριστημένος μὲ τὸν ἑαυτόν του, κατατυραννεῖ τοὺς οἰκείους του καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καθίσταται ἀποκρουστικός. Ὁ ἰσχυρογνώμων ἀνὴρ ἀπομένει συνήθως πάντοτε τοιοῦτος. Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη καταπολεμεῖται κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν καὶ οὐχὶ μόνον μὲ παρατηρήσεις καὶ συμβουλάς. Μόνον ὅταν τὸ παιδίον πεισθῇ πραγματικῶς καὶ ἐπανειλημμένως, ὅτι ὑπάρχουν ὅρια, τὰ ὁποῖα ἡ ἀντίστασίς του δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ, κάμπτεται καὶ συμμορφοῦται μὲ τὸ περιβάλλον· διὰ τοῦτο εἰς τὰς χειρίστας περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ βία. Πολλάκις καὶ τὰ παθήματα τῆς ζωῆς ἀπαλλάσσουν τὸν νεανίαν ἀπὸ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως, ἡ ὁποία κατευθύνεται εἰς ἀγαθὸν σκοπόν. Αὕτη ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται, ἀλλὰ καὶ παντοιοτρόπως νὰ προάγεται, διότι σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς θελήσεως τοῦ παιδίου πρὸς τὸ ἀγαθόν. Π. Α. Β.

ἰσχυρογνώμων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἰσχυρὰν γνώμην, ὁ ἐπιμένων εἰς τὴν γνώμην του, κοιν. *πεισματάρης*.—'Επίρρ. ***ἰσχυρογνωμόνως***.

—**ἰσχυρογνώμων.** Κατὰ τὸ συνθηματικὸν λεξικὸν τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας ἐκαλεῖτο οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας 'Ιωσήφ. Γ. Δ. Κ.

ἰσχυρόκερως (ὁ) (Ischyrocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος *μαλακοστράκων* τῆς τάξεως τῶν *ἀμφιπόδων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, διαβιοῦν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Γροιλλανδίας καὶ χαρακτηριζόμενον ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶς μεγάλων προσθίων κεραιῶν. Δ. Ν. Π.

ἰσχυρόμυς (ὁ) (Ischyromys Leidy) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἁπλοδοντοειδῶν τρωκτικῶν* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔφερον ὀδοντοστοιχίαν ἀποτελουμένην ἀπὸ τοὺς τρωκτικοὺς κοπτῆρας ὀδόντας $^1/_1$, προτραπεζίτας $^2/_1$, τραπεζίτας $^3/_3$. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων White Riverbed τῆς Βορείου 'Αμερικῆς, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὀλιγόκαινον ὑποδιάπλασιν τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἰσχυροποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσχυροποιεῖν, τὸ νὰ γίνῃ τι ἰσχυρότερον, ἐνίσχυσις.

—**ἰσχυροποίησις** ***συμβάσεως*** *['Αστικ. Δικ.]*· βλ. λ. *σύμβασις*.

ἰσχυροποιῶ (—*έω*)· ποιῶ τι ἰσχυρόν, ἰσχυρότερον, ἐνισχύω, ἐνδυναμώνω.

ἰσχυρός, —*ά*, —*όν*· ὁ ἔχων ἰσχύν, δύναμιν, δυνατός, *ἀντίθ. ἀσθενής*: «ἰσχυρὸς ἄνεμος,—σεισμός», ἰσχυρὸν ψῦχος», «ἰσχυρὰ καύματα», «ἰσχυρὰ φωνή», «ἰσχυρὸς στρατός,—στόλος», «ἰσχυρὸν κράτος» || ὁ ἔχων ἔντασιν, ἐντατικός: «ἰσχυρὸς πυρετός» || καθόλου, ὁ ἔχων δύναμιν ἀντοχήν, ἀκλόνητος, ἄκαμπτος: «ἰσχυρὰ θεμέλια», «ἰσχυραὶ βάσεις» || «ἰσχυρὰ κρᾶσις» ἐπὶ τοῦ ἀντέχοντος εἰς κακουχίας, εἰς νόσους κττ., «ἰσχυρὰ φυσιογνωμία», «ἰσχυρὰ θέλησις», «ἰσχυρὸς χαρακτήρ», «ἰσχυρὸς ἄνθρωπος» ὁ μὴ καταβαλλόμενος, ὁ ἐπικρατῶν, ἀκατάβλητος || «ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα», «ἰσχυροὶ λόγοι» ἀκλόνητοι, ἀδιάσειστοι || «ἰσχυρὸς βουλευτὴς» ὁ ἰσχύων παρὰ τῇ κυβερνήσει, παρὰ τοῖς ἄρχουσιν || «ἰσχυρὸν χωρίον, —φρούριον» ἐρυμνόν, ἀπρόσβλητον || «ἰσχυρὰ δόσις φαρμάκου», «ἰσχυρὰ διάλυσις» ἄλλως, «πυκνὴ διάλυσις» || «ἰσχυρὸς νόμος» νόμος ἐν ἰσχύϊ, ἐν ἐφαρμογῇ || παραθετ. *ἰσχυρότερος—ἰσχυρότατος*.—'Επίρρ. *ἰσχυρῶς*.

Ἴσχυς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ 'Ελάτου ἐξ 'Αρκαδίας, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἠγαπήθη ὑπὸ τῆς *Κορωνίδος* (βλ. λ.), θυγατρὸς τοῦ Φλεγύου, ἐγκύου οὔσης ὑπὸ τοῦ 'Απόλλωνος, ἥτις παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός της καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα τοῦ 'Απόλλωνος ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύζυγον. Μαθὼν τὴν ἀπιστίαν αὐτῆς ὁ 'Απόλλων, ἐκείνην μὲν ἐφόνευσεν διὰ τῆς ἀδελφῆς του 'Αρτέμιδος, τοῦτον δὲ ὁ ἴδιος. Α. Θ. Σ.

ἰσχύς, —*ύος* (ἡ)· δύναμις σωματική, ἀλκή, ρώμη, τόνος, εὐρωστία: «ἡ ἰσχὺς τῶν χειρῶν», «μυϊκὴ ἰσχύς» || καθόλου, δύναμις, ἐπιβολή: «πολιτικὴ ἰσχύς», «ἡ ἰσχὺς τῶν ὅπλων» || «ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου» ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ: «ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου ἠτόνησε» || «τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν ἔχουν ἰσχύν», ἀπώλεσαν τὴν ἀξίαν των, τὸ νομικὸν κῦρος || «ἰσχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ» ἔμβλημα τῆς δευτέρας δυναστείας τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου.

—*[Φυσ.]* 'Εν τῇ ἐνεργητικῇ καλεῖται *ἰσχὺς* ἐνέργεια ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου. Μονάδες πρὸς μέτρησιν τῆς ἰσχύος ἐν τῇ πράξει εἶναι ὁ *ἀτμόϊππος* ἢ ἁπλῶς *ἵππος*, ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐνέργειαν 75 χιλιογραμμομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, καὶ τὸ *βὰτ* (Watt), ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐνέργειαν ἑνὸς ζοὺλ κατὰ δευτερόλεπτον, ὡς καὶ τὰ παραπλήσια αὐτῆς *ἑκτοβὰτ* (=100 Βὰτ) ἢ καὶ *κιλοβὰτ* (ἢ χιλιοβὰτ=1000 Βάτ). Κ. Π.

—*['Οπτ.]* Καλεῖται *ἰσχὺς* φακοῦ ἡ γωνία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν διὰ τοῦ φακοῦ ἀντικείμενον ἔχον μῆκος ἴσον τῇ μονάδι. Δεικνύεται δ' ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ φακοῦ, ὅτι ἡ ἰσχὺς πα-

Digitized by Google

ρέχεται ἐκ τοῦ τύπου I=1/φ, ἔνθα I ἡ ἰσχὺς ἐκφραζομένη εἰς *διοπτρίας* (βλ. λ.) καὶ φ ἡ ἑστιακὴ ἀπόστασις τοῦ φακοῦ ἐκφραζομένη εἰς μέτρα. Ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ φακοῦ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν μεγέθυνσιν M αὐτοῦ διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῆς ἰσχύος ἐπὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπόστασιν τῆς εὐκρινοῦς ὁράσεως Δ=25 cm, ἤτοι M=Δ. I=Δ/φ.

Κατὰ ταῦτα φακὸς ἑστιακῆς ἀποστάσεως 5 cm παρουσιάζει ἰσχὺν I=1/0,05=20 διοπτριῶν, ἡ δὲ μεγέθυνσις αὐτοῦ εἶναι M=IM=20×0,25=5. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ὁρίζεται καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, ὡς π. χ. τοῦ μικροσκοπίου. Κ. Π.

—*[Νομ.]* Ἡ *ἰσχὺς τοῦ δικαίου* ἐξετάζεται ἀπὸ διττῆς ἀπόψεως, ὅπως διττῶς ἐξετάζεται καὶ ἡ ἔννοια αὐτοῦ: ἀπὸ ἀπόψεως δηλαδὴ νομικῆς, ἢ θετοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον τὸ δίκαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔννομον τάξιν, εἰς τὸ «εἶναι» πολιτείας τινὸς (βλ. *δίκαιον, ἔννομος* τάξις), καὶ ἀπὸ ἀπόψεως φιλοσοφικῆς, ἐφ' ὅσον τὸ δίκαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν *δικαιοσύνην* (βλ. λ.), εἰς τὸ «ὀφείλειν νὰ εἶναι». Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπόψεως ἡ ἔννοια τῆς ἰσχύος τοῦ δικαίου καλύπτεται ὑπὸ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ τοῦ θετοῦ δικαίου καὶ εἶναι ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν τὸ τοιοῦτο δίκαιον ἐμπεριέχει, ἵνα κατευθύνῃ τὴν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων. Διαταγή τις τότε μόνον ἀποτελεῖ δίκαιον, ὅταν ἰσχύῃ, ἰσχύει δέ, ὅταν ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ περιορίσῃ καὶ τοὺς πρὸς οὓς αὕτη ἀπευθύνεται καὶ τοὺς ἐκδόντας αὐτήν. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἰσχὺς-δύναμις τότε μόνον ὑπάρχει, ὅταν ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τῆς πολιτείας καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου καὶ τοῦ Συντάγματος, ἐὰν ἐξεδόθη ὑπὸ τύπον διατάγματος, ἐντὸς δὲ τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος, ἐὰν ἐξεδόθη ὑπὸ τύπον νόμου. Ἡ τοιαύτη ἰσχὺς τοῦ δικαίου εἶναι περιωρισμένη τοπικῶς καὶ χρονικῶς· τοπικῶς, καθ' ὅσον πλὴν ἐξαιρέσεών τινων τοῦ Διεθνοῦς δικαίου δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς πολιτείας, ἡ ὁποία ἐθέσπισε τὸ δίκαιον· χρονικῶς, διότι τὸ ἤδη ὡς δίκαιον ἰσχῦον δυνατὸν νὰ παύσῃ ὂν τοιοῦτον εἴτε διὰ καταργήσεως αὐτοῦ, εἴτε δι' ἀντικαταστάσεως παρ' ἄλλου. Ἡ ἰσχὺς νόμου τινὸς ἄρχεται παρ' ἡμῖν κατὰ κανόνα δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἐκτὸς ἂν ὁ νομοθέτης ὥρισεν ἄλλως. Ζήτημα γεννᾶται, ἐὰν νόμος τις εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀναδρομικὴν ἰσχύν. Ἡ ὑπὸ ὡρισμένους περιορισμοὺς τιθεμένους ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καταφατικὴ ἀπάντησις εἶναι ἡ ὀρθοτέρα. Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν νομικὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἰσχύος ταύτης ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἰσχύς, ἡ πραγματική, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ δίκαιον ὄχι ὑπὸ ἔποψιν δυνάμεως, ἀλλ' ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου. Εἶναι αὕτη ἡ φιλοσοφικὴ ἰσχύς, ἡ ὁποία πολλάκις θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν νομικὴν ἰσχύν. Ἡ ἔννοια τῆς νομικῆς ἰσχύος ἐξαντλεῖται εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐννόμου τάξεως νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἡ ἔννοια τῆς φιλοσοφικῆς ἰσχύος εἰς τὴν δύναμιν ν' ἀναγνωρισθῇ. Ν' ἀναγνωρισθῇ ὅμως ὄχι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀναγκαστικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἡ ἔννομος τάξις διαθέτει, ἀλλὰ λόγῳ τῆς «ὀρθότητος» τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Ἡ νομικὴ ἰσχὺς προσδίδει δύναμιν εἰς τὸ δίκαιον, ἡ φιλοσοφικὴ ἰσχὺς προσδίδει ἀξίαν εἰς αὐτό. Τότε μόνον ἰσχύει τὸ δίκαιον ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως, ὅταν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς δικαιοσύνης, ὅταν εἶναι ἠθικόν, εἶναι δὲ τοιοῦτον, ὅταν εὑρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ μὲ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς κοινωνίας, ἐμφανίζεται δηλαδὴ ὡς τὸ κατάλληλον μέσον πρὸς προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Ἡ τοιαύτη φιλοσοφικὴ ἰσχὺς τοῦ δικαίου εἶναι ἀπεριόριστος, ἐφ' ὅσον αἱ ἠθικαὶ ἀντιλήψεις τῆς κοινωνίας δὲν μεταβάλλονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Παπαρρηγοπούλου*, Γενικαὶ ἀρχαὶ ἀστ. δικ. (τ. II, 1889, σελ. 253 ἑπ.).—*Ἀλ. Κρασσᾶ*, Γεν. Διδασκαλίαι (1897. σελ. 177 ἑπ.).—*Ν. Ν. Σαριπόλου*, Συνταγματικὸν δίκαιον (τ. II 1923, σελ. 54 ἑπ.).—*Χ. Γ. Σγουρίτσα*, Ἐπανάστασις, Πολιτεία καὶ Δίκαιον (1925, σελ. 207 ἑπ.).—*G. Radbruch*, Grundzüge der Rechtsphilosophie (1914, σελ. 159 ἑπ.).—*M. E. Mayer*, Rechtsphilosophie (1922, σελ. 56 ἑπ.).—*R. Stammler*, Lehrbuch der Rechtsphilosophie (1922, σελ. 143 ἑπ.). —*J. Binder*, Recht und Macht (1921 σελ. 16 ἑπ.). — *E. Beling*, Rechtsphilosophie (1923, σελ. 24 ἑπ.).

Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— «**Ἰσχύς *μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ***». Γνωμικόν, παλαιόθεν ὑφιστάμενον μετὰ τῶν δύο Ἡρακλέων εἰς τὸ δανικὸν στέμμα, καὶ περιελθὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἐθνικὸν ἔμβλημα κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'. Ἐθεσπίσθη ὡς γνωμικὸν τοῦ βασιλικοῦ θυρεοῦ διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 9 Νοεμβρίου 1863, καὶ κατηργήθη διὰ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ τῷ 1924. Γ. Δ. Κ.

ἰσχύω, ἀόρ. *ἴσχυσα*· ἔχω ἰσχύν, δύναμιν, εἶμαι ἰσχυρός, ἰδίᾳ ἐπὶ πολιτικῆς ἰσχύος: «ὅτε ἴσχυε, πάντας ἐξυπηρέτει», «ὅταν ποτὲ ἰσχύσῃ, θὰ μᾶς ὠφελήσῃ», «οἱ ἰσχύοντες» οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν, οἱ κυβερνῶντες· || ἔχω δύναμιν παρά τινι, ἀσκῶ ἐπιρροήν, ἐπιδρῶ: «ἰσχύει παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ, — παρὰ τῷ νομάρχῃ», «οὐδόλως ἴσχυσαν αἱ πατρικαὶ συμβουλαί»· || εἶμαι ἐνεργός, ἐν ἐφαρμογῇ: «δὲν ἰσχύει ὁ περὶ αἰσχροδικείου νόμος», «οἱ ἰσχύοντες νόμοι περὶ κληρονομίας».

ἴσωμα (τό), καὶ ***ἴσιωμα***· ἴση, ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, ἀντίθ. *ἀνήφορος, κατήφορος*· || μεταφ. «τά 'καμες ὅλα ἴσωμα» καμμίαν διάκρισιν δὲν ἔκαμες.

Ἴσωμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐοήλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 571. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἴσαρι*.

—**Ἴσωμα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (τέως Νιγρίτης), τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 551. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράβνα*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Δενδρωτὸν* (τέως *Τσαλὶκ-Μαχαλᾶ*, κάτ. 45) καὶ *Ριζανὰ* (τέως *Κότσανα*, κάτ. 171).

—**Ἴσωμα *Καρυῶν*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 265.

—**Ἴσωμα *Μέγα*** ἢ ***Πλατσέϊκα*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Ἄνω Κερασόβου* τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτ. (1928) 50.

ἴσως· ἐπίρρ. τοῦ *ἴσος*· πιθανῶς, δυνατόν, ἐνδεχομένως: «ἴσως θὰ ἔλθῃ», «ἴσως ἔλθῃ», «ἴσως ἦλθεν, —ἔφυγε»· || λέγεται καὶ καθ' ἑαυτὸ ὡς ἀπάντησις, ἐννοουμένου τοῦ ῥήματος: «θὰ ἔλθῃς αὔριον;— ἴσως»· || μετὰ τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου *ἂν* καὶ ἐνίοτε μετὰ τοῦ χρονικοῦ *ὅταν* τίθεται πρὸς κολασμὸν τῆς ὑποθέσεως: «ἂν ἴσως ἔλθῃ» ἂν τυχὸν ἔλθῃ, «ὅταν ἴσως παρουσιασθῇ εὐκαιρία».

ἴσωσις, —*εως*· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἰσοῦν, ἐξίσωσις ἰσοπέδωσις.

Ἴτα (Ita) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Παραγουάης ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς Ἀσσονσιόν. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς εὐδοκιμοῦν μεγάλως τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Κάτ. 26.000. Μ. Ν. Δ.

Ἰτάβα (Etawah) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰτάουα*.

Ἰταβερίες *[Βυζαντ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων ἐν Δαρδανίᾳ, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ἄγνωστος ἡ θέσις αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Ἰταβύριον *ὄρος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου τὸ ὄρος *Θαβὼρ* (βλ. λ.).

Ἰταγκάκι-*Ταϊσοῦκε*. Ἰάπων πολιτικὸς (1837—1919). Μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν σιογκοὺν εἰς χεῖρας τοῦ μικάδου. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν μετέσχε τῆς σχηματισθείσης κυβερνήσεως, εἰς ἣν παρέμεινεν ὡς ὑπουργὸς ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1873, ὁπότε καὶ παρῃτήθη, διαφωνήσας πρὸς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἅτινα ἠρνήθησαν νὰ κηρύξωσι τὸν κατὰ τῆς Κορέας πόλεμον, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἐθεώρει ἐξυπηρετικὸν τῶν ἰαπωνικῶν συμφερόντων. Ἔκτοτε, ἀπέβη ἔνθερμος συνήγορος τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς παροχῆς φιλελευθέρου Συντάγματος. Μὴ δυνηθεὶς νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν ἰδεολογίαν του τοὺς πολιτικοὺς τῆς γενεᾶς του, ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἵδρυσεν ἐν τῇ γενετείρᾳ του Τόζᾳ σχολὴν (τὴν Risshi-sha), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδασκε τὰς ἀρχὰς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, κληθεὶς ὡς ἐκ τούτου «Ὁ Ρουσσὼ τῆς Ἰαπωνίας». Τὸ παράδειγμά του εὗρε πολλοὺς μιμητάς. Παρὰ τὴν μαινομένην κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν διὰ τὴν διάδοσιν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἡ σχολή του κατέστη περιώνυμος, προσέτρεχον δ' εἰς αὐτὴν μαθηταὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἰαπωνίας. Ἐπεκτείνας διὰ διαλέξεων τὴν προπαγάνδαν του ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν του καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1881 συνεπήχθη ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του τὸ πρῶτον πολιτικὸν κόμμα τῆς Ἰαπωνίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Jiyû-to. Οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἰταγκάκι ἐστέφθησαν ἐν τέλει ὑπὸ ἐπιτυχίας, διότι ὁ μικάδος ἠναγκάσθη διὰ διαγγέλματος νὰ ἀναγγείλῃ, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1891 θὰ ἀρχίσῃ ἐφαρμοζόμενον καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Τῷ 1898 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῷ 1900 παρῃτήθη τῆς ἀρχηγίας τοῦ «Jiyû-to», τοῦ ὁποίου τὰ στελέχη ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ ὑπὸ τοῦ κόμιτος Ἴτο ὀργανωθέντος κόμματος Leiyu-Kai. Συγχρόνως ἀπεσύρθη ὁριστικῶς καὶ τῆς πολιτικῆς. Τῷ 1887 τῷ ἀπονεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος. Ὁ Ἰταγκάκι θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος ὀργανώσας πολιτικὸν κόμμα ἐν Ἰαπωνίᾳ. Μ. Ν. Δ.

Ἰταδεβὰ *[Βυζαντ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν Δαρδανίᾳ. Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ εἶναι ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

Ἰταζάϋ (Itajahy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 33.327. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὁ καφές, ὁ καπνὸς καὶ τὰ δημητριακά. Μ. Ν. Δ.

Ἰταζούμπα (Itajuba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῷ νομῷ Μίνας-Ζεράες παρὰ τὸν ποταμὸν Σαπουκάϋ. Κάτοικοι 45 269. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ὁ καφὲς καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Μ. Ν. Δ.

Ἰτακαοτιάρα (Itacaotiara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἀμαζόνας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμαζονίου. Κάτ. 17.842. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὸ κακάον, ὁ καφὲς καὶ ὁ βάμβαξ. Μ. Ν. Δ.

Ἰτακολοῦμι (Itacolumi) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν Βραζιλίᾳ, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῆς Σιέρρα ντὸ Ἐσπινιάσο ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίνας Ζεράες (ὑψ. 1780 μ.). Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη ὁ *ἰτακολουμίτης* λίθος. Μ. Ν. Δ.

ἰτακολουμίτης (ὁ) (itakolumit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, τὸ ὁποῖον εἶναι *χαλαζιακὸς ψαμμίτης*, συνιστάμενος ἐξ ἀκανονίστων κοκκίων χαλαζίου, συναρθρουμένων μετ' ἀλλήλων διὰ πετάλων μαρμαρυγίου. Ἕνεκα τοῦ ἐνυπάρχοντος μαρμαρυγίου αἱ πλάκες ἰτακολουμίτου δεικνύουν εὐκαμψίαν τινὰ καὶ ἐλαστικότητα. Τὸ χρῶμα τοῦ ἰτακολουμίτου εἶναι ἀνοικτὸν κίτρινον ἢ ὑπέρυθρον. Πολλάκις ἐντὸς αὐτοῦ εὑρίσκονται ὡς τυχαῖα παραμείγματα χρυσὸς (Βραζιλία) καὶ ἀδάμαντες (Βραζιλία, Γεωργία τῆς Βορείου Ἀμερικῆς). Γ. Κ. Γ.

ἰτακονικὸν *ὀξύ*, ἢ *μεθυλενηλεκτρικὸν ὀξύ*, ἢ 2-*μεθυλικὸν ὀξὺ-βουτενο*-(1)-*ὀξὺ*-(4). *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον δικαρβονικὸν ὀξὺ μετὰ πέντε ἀτόμων ἄνθρακος, ἰσομερὲς πρὸς τὸ *μεσακονικὸν* καὶ *κιτρακονικὸν* ὀξὺ (βλ. τὰς λ.). Ἔχει τὸν τύπον

$$CH_2{=}C{-}COOH$$
$$\qquad\qquad | $$
$$\qquad\quad CH_2.COOH$$

καὶ λαμβάνεται ἐκ τοῦ κιτρικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 161°, ὁ δ' ἀνυδρίτης αὐτοῦ τήκεται εἰς 68°. Σ.Γ.

Ἰτάκου-*Σίμα* (=νῆσος τοῦ φωτὸς) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τῆς Ἰαπωνίας, κειμένη πρὸς νότον τῆς νήσου Νιππῶνος. Ἔχει ὀνομαστὸν βουδικὸν ναὸν καὶ πενταώροφον παγόδαν, ὅπου κατ' ἔτος συρρέουν πλεῖστοι προσκυνηταί. Ἡ νῆσος καλεῖται καὶ *Μίγια Σίμα* Μ. Ν. Δ.

Ἴταλα (Itala). Οὕτως ἀποκαλεῖ ὁ Αὐγουστῖνος, εἴτε λόγῳ τῆς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διαδόσεως αὐτῆς εἴτε (ὅπερ τὸ πιθανώτερον) λόγῳ τῆς προελεύσεως αὐτῆς, μίαν τῶν παλαιῶν καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν του γενομένων καὶ κυκλοφορουσῶν ἀνὰ τὴν Δύσιν λατινικῶν μεταφράσεων τῆς Βίβλου, ἣν αὐτὸς συνιστᾷ ὡς τὴν ἀρίστην πασῶν (De doctrina christiana II 15). Παλαιότεροι θεολόγοι ὠνόμασαν ἔπειτα *Ἴταλαν* τὸ σύνολον τῶν σῳζομένων καταλοίπων τῆς πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱερωνύμου λατινικῆς Βίβλου, ἅτινα προσφυέστερον ὀνομάζονται σήμερον ὑπὸ πολλῶν *προϊερωνύμειος* ἢ *παλαιὰ λατινικὴ Βίβλος*, ὡς Ἰτάλας χαρακτηριζομένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Αὐγουστίνου οὕτως ὀνομαζομένης. Αἱ μνημονευθεῖσαι παλαιολατινικαὶ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐν τῇ δημώδει λατινικῇ γλώσσῃ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου, δηλαδὴ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὑπέστη δὲ τὸ κείμενον αὐτῶν διὰ τῶν ἀντιγραφῶν τοσαύτας ἀλλοιώσεις, ὥστε παρέστη ἀνάγκη νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου ἐντολῇ τοῦ πάπα Δαμάσου ἀναθεώρησις καὶ νέα μετάφρασις τῆς Βίβλου (βλ. λ. *Βουλγάτα*). Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκείνων λατινικῶν μεταφράσεων διεσώθη περιληφθὲν εἰς τὴν ἐπίσημον μετάφρασιν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας τὸ κείμενον τῶν βιβλίων Βαρούχ, Σοφίας Σειράχ, Μακκαβαϊκῶν, Ψαλτηρίου καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔστω καὶ ἀνατεθεωρημένον ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου. Ἐπίσης ἀναζητεῖται τὸ κείμενον τῶν μεταφράσεων τούτων ἔν τισι παλαιοῖς χειρογράφοις τῆς λατινικῆς Βίβλου, ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων καὶ ἔν τισι λειτουργικοῖς κειμένοις. Ἡ μελέτη τῶν μεταφράσεων τούτων ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα πρὸς τοῖς ἄλλας καὶ διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ μάλιστα τῶν Ο', ἔτι δὲ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς λατινικῆς γλώσσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Ziegler*, Die lateinischen Bibelübersetzungen von Hieronymus (1879).—*H. Poggel*, Die vorbieronym. Bibelübersetzungen (1901). Π. Ι. Μ.

Ἰταλία (Italia). Κράτος τῆς Ν. Εὐρώπης, κείμενον εἰς τὸ μέσον τῆς Μεσογείου καὶ καταλαμβάνον τὴν μεσαίαν ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων μεσογειακῶν χερσονήσων, μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Ἑλλάδος. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἐκ τῶν πρὸς Β. ταύτης μέχρι τῶν Ἄλπεων εὑρισκομένων χωρῶν, ἐκ τῶν μεγάλων νήσων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Σαρδηνίας, ἐκ τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς χερσονήσου μικροτέρων νήσων, ἐκ νήσων τινῶν τῶν δαλματικῶν παραλίων, ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς δαλματικῆς ἀκτῆς πόλεως Ζάρας μετὰ μικρᾶς περιοχῆς, ἐκ τῶν ἐν Τριπολίτιδι, Κυρηναϊκῇ, Ἐρυθραίᾳ καὶ Σομαλίᾳ ἀποικιῶν καὶ ἐκ τῶν Δωδεκανήσων.

Digitized by Google

Ἡ Ἰταλία περιλαμβάνεται μεταξὺ 47° 5 ½′ καὶ 37° 55′ Β. πλ. καὶ 6° 33′ καὶ 18° 31′ Α. μήκ. ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς, ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Αὐστρίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Νοτιοσλαυΐας, τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ Ὀτράντο ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει, πρὸς τὰ ΝΑ ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς τμήματος τῆς Μεσογείου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, τοῦ κόλπου τῆς Γενούης καὶ τῆς Γαλλίας.

Τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 310.139 τ. χλμ., μετὰ δὲ τῆς Δωδεκανήσου εἰς 312 680 τ. χλμ. Αἱ ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς Ἰταλίας ἔχουν ἐπιφάνειαν 2.227.000 τ. χλμ.

Τὸ μῆκος τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου εἶναι, ἀπὸ τοῦ Λευκοῦ ὄρους μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σπαρτιβέντο, 1160 χλμ. περίπου, τὸ δὲ πλάτος ποικίλλει ἀπὸ 600 χλμ. περίπου (μεταξὺ τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν νοτιοσλαυϊκῶν συνόρων), μέχρις 125 χλμ. μεταξὺ τῶν κόλπων τοῦ Σαλέρνο ἐπὶ τῆς Τυρρηνικῆς καὶ Μανφρεντόνια ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Τέσσαρα κυρίως γεωλογικὰ καὶ γεωμορφολογικὰ στοιχεῖα ἐπηρεάζουν τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου. Διὰ τῆς πτυχωσιγενοῦς ὀροσειρᾶς τῶν *Ἄλπεων* (βλ. λ.), ἡ ὁποία ἐγεννήθη κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ἡ Ἀπεννινικὴ χερσόνησος προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμα τῆς Εὐρώπης. Στενότατα συνδεδεμένα μὲ τὰς Ἄλπεις εἶναι τὰ Ἀπέννινα ὄρη, τὰ ὁποῖα εἶναι μία ἐκ τῶν νεωτάτων, ἴσως ἡ νεωτάτη πτυχωσιγενὴς ὀροσειρὰ τῆς Εὐρώπης, νεωτέρα τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Δειναρίδων, γεννηθεῖσα καὶ αὐτὴ κατὰ τὰς ἀλπικὰς πτυχώσεις τῆς γῆς. Ἐντὸς τῶν σειρῶν στρωμάτων, τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὰ Ἀπέννινα, εὑρίσκονται καὶ σειραὶ νεωτάτων γεωλογικῶν διαπλάσεων, ἀνυψωμέναι, συνεπείᾳ τῶν πτυχώσεων, εἰς σημαντικὰ ὕψη.

Μεταξὺ τῶν Ἀπεννίνων καὶ τῶν Ἄλπεων κεῖται τὸ μέγα *βορειοϊταλικὸν βαθύπεδον* ἢ *πεδίον τοῦ Πάδου*, τὸ ὁποῖον εἰς προγενεστέρας ἐποχὰς ἦτο κόλπος θαλάσσης. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως τὰ ἀπὸ τῶν ὀροσειρῶν τούτων κατερχόμενα ὕδατα ἐγέμιζαν τὸν κόλπον τοῦτον μὲ τὰς παχείας μάζας τῶν ὑπ' αὐτῶν παρασυρομένων κορημάτων καὶ προσέχωνον αὐτόν, δημιουργοῦντα μίαν βαθεῖαν πεδινὴν χώραν, διαρκῶς αὐξανομένην πρὸς Ἀνατολάς. Ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τούτου βορειοϊταλικοῦ βαθυπέδου ὑπάρχουν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἄλλαι μικραὶ προσχωσιγενεῖς ἐκτάσεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως, συγκρινόμεναι πρὸς τὸ πεδίον τοῦ Πάδου, ἐνέχουν πολὺ μικρὰν σημασίαν.

Ἐν Ἰταλίᾳ παρουσιάζονται ἐπίσης καὶ λείψανα ἀρχαιοτέρων ἠπείρων, δευτερευούσης ὅμως σημασίας. Οὕτω τμήματα τῶν νήσων Σαρδηνίας καὶ Κορσικῆς ἀποτελοῦνται ἀπὸ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς μίαν παναρχαίαν ἤπειρον, καταλαμβάνουσαν εἰς παλαιοτέρας γεωλογικὰς ἐποχὰς ὅλον τὸν χῶρον, τὸν ὁποῖον κατέχει σήμερον ἡ Τυρρηνικὴ θάλασσα. Μεγάλαι διαρρήξεις καὶ ἐγκατακρημνίσεις προσέβαλον τὴν παναρχαίαν ταύτην Τυρρηνικὴν ἤπειρον ἢ Τυρρηνίαν, αἱ ὁποῖαι ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καταβυθισθῇ αὕτη σχεδὸν ὁλόκληρος καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Οὕτως ὅ,τι παρουσιάζεται

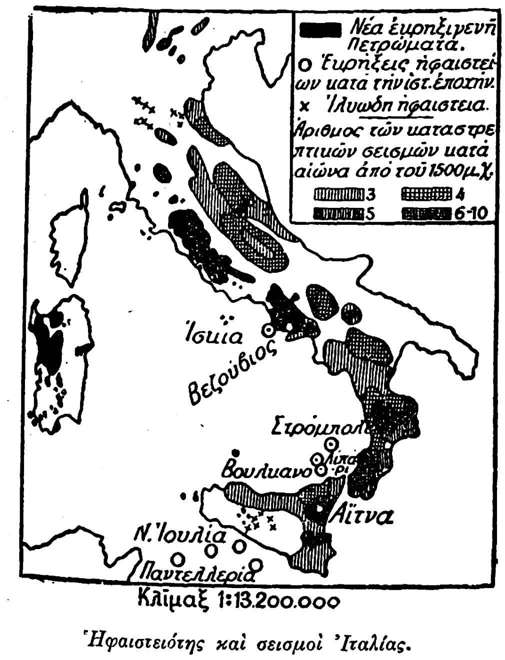

Κλῖμαξ 1:13.200.000

Ἡφαιστειότης καὶ σεισμοὶ Ἰταλίας.

σήμερον ὡς Ἀπέννινα, ἀποτελεῖ μικρὸν μόνον τμῆμα πολὺ μεγαλυτέρου, ἀρχικῶς ἀναδυθέντος ἐκ τῆς θαλάσσης, ὀρεινοῦ τόξου, τοῦ ὁποίου τὰ κεντρικὰ μέρη καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ παρακρασπέδιοι ζῶναι κατεκρημνίσθησαν εἰς τὴν λεβητοειδῆ ἐγκατακρήμνισιν τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης.

Ἕνεκα τῶν γεωτεκτονικῶν τούτων κινήσεων πετρώματα τῶν παλαιοτέρων γεωλογικῶν διαπλάσεων παρουσιάζονται ἐπὶ τῆς Ἀπεννινικῆς χερσονήσου εἰς μικρὰν μόνον κλίμακα, ἐνῷ τοὐναντίον πετρώματα νεωτέρων διαπλάσεων, κυρίως ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ μετέπειτα, εἶναι τὰ σημαντικῶς ἐπικρατοῦντα, ἰδίᾳ δὲ τὰ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ.

Ὀρεοδομὴ τῆς Ἰταλίας. Αἱ κυριώτεραι ὑψηλαὶ κορυφαί.

Οὕτω κατὰ τὸν Fischer ἡ χαρακτηριστικὴ διάπλασις στρωμάτων τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ τριτογενὴς καὶ τὰ πετρώματα τῆς διαπλάσεως ταύτης καταλαμβάνουν τὰ δύο τρίτα τῆς Ἀπεννινικῆς χερσονήσου καὶ τὰ 4/5 τῆς Σικελίας. Σύμφωνα πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἡ Ἰταλία ὡς σύνολον παρουσιάζεται ὡς πολὺ νέον γεωλογικὸν κατασκεύασμα Πολυάριθμα δὲ φαινόμενα, παρατηρούμενα καὶ σήμερον, καταδεικνύουν, ὅτι ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἡ γεωτεκτονικὴ διαμόρφωσίς της.

Τὴν μεγάλην ὅμως ἀστάθειαν τῆς ἰταλικῆς χώρας καταδεικνύουν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο γεγονὸς οἱ σεισμοί, οἱ προσβάλλοντες τὴν Ἰταλίαν. Τοιοῦτοι γίνονται αἰσθητοὶ πανταχοῦ τῆς χώρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔντονοι. Αἱ ἐνδείξεις τῶν σεισμογραφικῶν ὀργάνων καταδεικνύουν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ Ἰταλία σείεται ἀδιακόπως σχεδὸν ὑπὸ σεισμικῶν δονήσεων. Οἱ σεισμοὶ τῆς Ἰταλίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τεκτονικοί, καὶ προκαλοῦνται ὑπὸ τῶν κατακορύφων μετακινήσεων, αἱ ὁποῖαι γίνονται κατὰ τὰς μεγάλας γραμμὰς τῶν διαρρήξεων καὶ τῶν ἐγκατακρημνίσεων. Ἡ Καλαβρία καὶ ἡ βορειοανατολικὴ Σικελία εἶναι αἱ μᾶλλον ἐπικίνδυνοι περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐνίοτε οἱ σεισμοὶ γίνονται μὲ καταστρεπτικὴν ἔντασιν. Ἡ κατὰ τὸ 1908 τελεία καταστροφὴ τῆς Μεσσήνης ὑπὸ σεισμῶν εἶναι ἀκόμη πρόσφατος εἰς τὴν μνήμην. Πολλάκις ὑπὸ τῶν σεισμῶν τῆς Ἰταλίας κατεστράφησαν ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων ἀνθρώπινοι κόποι καὶ μόχθοι ὁλοκλήρων δεκαετηρίδων, ἀναρίθμητοι ἀνθρώπινοι ὑπάρξεις ἐθανατώθησαν καὶ ἀνθηρόταται πόλεις μετεβλήθησαν εἰς ἐρήμους λίθων.

Εἰς στενοτάτην γενετικὴν συνεξάρτησιν μὲ τὰς γραμμὰς τῶν τεκτονικῶν διαταράξεων εὑρίσκεται καὶ ἡ ἡφαιστειότης, ἡ ὁποία παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἀπεννινικὴν χερσόνησον μὲ ἔντασιν πολὺ μεγάλην. Τὸ διάπυρον τετηκὸς μάγμα τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, εὑρίσκον κατὰ τὰς γραμμὰς τῶν διαταράξεων τὰς ἀσθενεῖς γραμμὰς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἀνεισδύει καὶ κατορθώνει νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, δίδον γένεσιν εἰς τόσα ἡφαίστεια κέντρα, ὅσα οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τοῦ σώματος τῆς Εὐρώπης παρουσιάζονται. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὄχι μόνον παρουσιάζονται εἰς πολὺ εὑρεῖαν ἐξάπλωσιν νέα ἡφαιστειογενῆ πετρώματα (ὡς π. χ. τραχεῖται, βασάλται, λάβαι εἰς τὴν μεταξὺ Βρέντας καὶ Ἀδίγου περιοχήν, εἰς τὴν Τοσκάνην, τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδηνίαν καὶ ἀλλ.), ἀλλ' ἐπίσης ἐμφανίζονται τὰ μοναδικὰ ἡφαίστεια τῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται συνεχῶς ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀπειλοῦσιν ἐνίοτε διὰ τρομακτικῶν καταστροφῶν τὴν ἀνθρωπότητα. Τὰ πολυάριθμα ἡφαίστεια περιβάλλουν τὴν περιοχὴν τῆς κυρίας ἐγκατακρημνίσεως τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης ὡς δακτύλιος. Μία σειρὰ ἡφαιστείων ἀρχίζει μὲ τὸ Μόντε Ἀμιάτα εἰς τὴν Τοσκάνην καὶ καταλήγει εἰς τὸν Βεζούβιον, ὅπου συναντᾶται μὲ δευτέραν σειρὰν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ Βολτοῦρε. Τρίτη περιοχὴ ἡφαιστείων εἶναι ἡ Σικελία μετὰ τῶν Λιπαρίων νήσων, τετάρτη δ' ἡ περὶ τὴν Πάδουαν περιοχή. Μεταξὺ τῶν ἡφαιστείων τούτων ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν ὁ *Βεζούβιος*, ἡ *Αἴτνα* καὶ τὸ *Στρόμπολι* (βλ. λ.), ὡς διαρκῶς ἐν ἐνεργείᾳ εὑρισκόμενα πυρίπνοα ὄρη. Εἰς πολλὰς ἄλλας θέσεις ἐγένοντο ἐπίσης ἐκρήξεις κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς ἴσως πάλιν θὰ ἐπαναληφθοῦν. Ἐκτὸς τῶν ἡφαιστείων τούτων μεγάλων κέντρων ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐξηπλωμένα πολυάριθμα ἄλλα φαινόμενα, ὡς μικρὰ ἰλυώδη ἡφαίστεια, τὰ *σάλσε* ἢ *μακκαλοῦβε* καλούμενα, ἀεριοῦχοι ἐπίσης *πίδακες*, *θειωνιαί*, *ἀνθρακωνιαὶ* καὶ *θερμομεταλλικὰ ὕδατα*. Οὐχὶ ἀνακριβῶς δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης παρουσιάζει τοιοῦτον πλοῦτον μεταλλικῶν ὑδάτων, οἷον ἡ Ἰταλία.

Παρ' ὅλην τὴν τοιαύτην ἐξάπλωσιν τῶν ἡφαιστείων φαινομένων, οἱ ἀνθρώπινοι συνοικισμοὶ συνωθοῦνται πυκνότατα εἰς τὰς περιοχὰς αὐτῶν, ἑλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐκτάκτως εὐφόρου ἐδάφους των καὶ ἀψηφοῦντες καὶ αὐτὰς τὰς τρομακτικὰς καταστροφὰς τῶν σεισμικῶν δονήσεων. Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] ***Ὀρεογραφία - Ὑδρογραφία.*** Ἀπὸ ἀπόψεως μορφολογίας τῆς ξηρᾶς ἡ Ἰταλία διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα, φυσικῶς ἀπ' ἀλλήλων διαχωριζόμενα, τμήματα: 1) εἰς τὴν *ἠπειρωτικὴν Ἰταλίαν*, ἥτις καλεῖται καὶ *Ἄνω Ἰταλία* καὶ ἥτις ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ τὴν μεγάλην πεδιάδα τοῦ Πάδου, πλαισιουμένην ὑπὸ τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων· 2) εἰς τὰ *Ἀπέννινα* ἢ τὴν *χερσονησιακὴν Ἰταλίαν*, ἥτις περιλαμβάνει τὴν κυρίως Ἰταλίαν· καὶ 3) εἰς τὴν *νησιωτικὴν Ἰταλίαν*, περιλαμβάνουσαν τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὰς μικρὰς νήσους.

Ἡ ἠπειρωτικὴ Ἰταλία, πλὴν τῆς πεδιάδος τοῦ Πάδου, περιλαμβάνει καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Βενετίας. Αἱ πεδιάδες αὗται ἔχουν πρὸς Β, Δ καὶ Α τὰς *Ἄλπεις* καὶ πρὸς Ν τὰ *Ἀπέννινα*. Τὸ ἔδαφός των εἶναι χθαμαλόν, διακοπτόμενον μόνον ὑπὸ τῶν πτυχώσεων τῶν ὑψωμάτων τοῦ *Μονφερράτο* ἐν Πεδεμοντίῳ καὶ τῶν λόφων *Ἐουγκάνεϊ* ἐν Βενετίᾳ. Αἱ Ἄλπεις σχηματίζουν τεράστιον ἡμικύκλιον, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Τὸ τμῆμα ὅμως τῶν Ἄλπεων τὸ εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους εἶναι κατὰ πολὺ μικρότερον τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἀλλὰ πολὺ ἀποτομώτερον. Ἐν τούτοις παραμένουν ἐντὸς τῆς Ἰταλίας σημαντικαί τινες κορυφαὶ τῶν Ἄλπεων, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι, τὸ *Μόντε Βίζο*, ἐπὶ τῶν πρὸς Δ γαλλικῶν συνόρων, ὁ *Μέγας Παράδεισος*, τὸ *Λευκὸν ὄρος*, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους, τὸ *Τσερβίνο*, τὸ *Μόντε Ρόζα*, τὸ *Σεμπλόν*, ἡ *Μπερνίνα*, αἱ *Ἄλπεις* τοῦ *Μπεργκαμάσκο*, τὸ *Ὄρτλερ*, τὸ *Ἀδαμέλλο*, ἡ *Μαρμελάντα*, αἱ *Καρνικαὶ* καὶ αἱ *Ἰουλιαναὶ Ἄλπεις* καὶ πρὸς Α τὸ *Μόντε Νεβόζο*. Ἡ Ἰταλία συγκοινωνεῖ πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας διὰ πλήθους διόδων, αἵτινες διανοίγονται κατὰ μῆκος τῶν Ἄλπεων. Αἱ δίοδοι αὗται ὑπελογίσθησαν εἰς 232 ἐπὶ τῶν γαλλοϊταλικῶν συνόρων. Αἱ κυριώτεραι δὲ τούτων εἶναι αἱ τῆς *Τέννta*, τοῦ *Λαρζεντιέρ*, τοῦ *Μόντε Τζινέβρα*, τοῦ *Φρέγιους*, τοῦ *Μικροῦ* καὶ τοῦ *Μεγάλου Ἁγίου Βερνάρδου*, τοῦ *Σεμπλὸν* καὶ τοῦ *Μπρέννερο*.

Ἡ χερσονησιακὴ Ἰταλία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἠπειρωτικήν, ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν μεγάλην ἐδαφικὴν πτύχωσιν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ἄφθονοι πεδιάδες. Τὰ *Ἀπέννινα*, τὰ ὁποῖα ἐκλήθησαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος «ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς Ἰταλίας», ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἑτέρου τῆς χερσονήσου εἰς μῆκος 1400 χλμ. περίπου καὶ πλάτος ποικίλλον ἀπὸ 37 μέχρις 135 χλμ. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῶν κορυφὴ *Γκρὰν Σάσσο ντ' Ἰτάλια*, φθάνει τὰ 2921 μ. Τὰ Ἀπέννινα διαιροῦνται, ἐκ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας διέρχονται, εἰς *Λιγουριανά*, *Τοσκανικά*, *Ρωμανικὰ* καὶ *Νεαπολιτικά*. Τὰ Τοσκανικὰ Ἀπέννινα διασχίζονται πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν εἰς τὰς διακλαδώσεις τῶν ὀρέων τοῦ *Κινάτι*, τοῦ ὄρους *Ἀμιάτα* καὶ τοῦ ὄρους *Τσίμινο*. Τὰ Ρωμανικὰ Ἀπέννινα συνεχίζονται πρὸς νότον ὑπὸ τῆς συστάδος τῶν *Ἀβρουζίων*, τῶν ὀρέων τῆς *Σαβίνης*, τῶν *Μόντε Λεπίνι* κτλ. Ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Μπενεβέντο,

Digitized by Google

τὰ Ἀπέννινα κατέρχονται εἰς ἀρκετὰ χαμηλὸν ὕψος καὶ σχηματίζουν τὰ *Μούρζια* ὄρη, καὶ τὰ Νεαπολιτικὰ Ἀπέννινα, ἅτινα καταλήγουν εἰς τὰ ὄρη τῆς *Καλαβρίας*, ὧν τὰ ὑψηλότερα εἶναι τὸ *Σίλα* καὶ τὸ ἔσχατον ὅλων *Ἀσπρομόντε*.

Τὰ Ἀπέννινα πλησιάζουν εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν καὶ πρὸς τὰς δύο πλευράς των τὴν παραλίαν, ἀφίνοντα μικρὰς καὶ στενὰς μόνον λωρίδας πεδιάδων. Αἱ κυριώτεραι πεδιάδες πρὸς μὲν τὴν Ἀδριατικὴν εἶναι ἡ *Ταβολιέρε* τῆς Ἀπουλίας καὶ ἡ τῆς χερσονήσου τοῦ *Ὄτραντο*, πρὸς δὲ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος ἡ *Τοσκανικὴ* ἢ *πεδιὰς τοῦ Ἄρνου*, ἡ *Ρωμαϊκὴ πεδιὰς (Ἄγκρο Ρομάνο)* καὶ ἡ πεδιὰς τῆς *Καμπανίας (Τέρρα ντὶ Λαβόρο)*. Ἐκ τῆς νησιωτικῆς Ἰταλίας ἡ Σικελία ἀποτελεῖ, τρόπον τινά, συνέχειαν τῆς Καλαβρίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου καλύπτεται ὑπὸ ὀροσειρᾶς, ἥτις εἶναι συνέχεια τοῦ Ἀσπομόντε, καὶ τῆς ὁποίας αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι ἡ *Πελαριτάνα*, ἡ *Μαντόννα* καὶ ἡ *Καμαράτα*. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς Σικελίας περιλαμβάνει τὰ ὄρη *Ἰμπλέϊ*. Ἡ *Αἴτνα* ἀποτελεῖ χωριστὴν ἐντελῶς ἡφαιστειογενῆ πυραμίδα ὕψους 3313 μ., τῆς ὁποίας ἡ βάσις ὁλονὲν εὐρύνεται, συνεπείᾳ τῶν συχνῶν ἐκρήξεων καὶ τῆς συσσωρεύσεως ἀφθόνου λάβας. Τὸ νότιον καὶ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς Σικελίας εἶναι μᾶλλον πεδινόν, περιλαμβάνον πολλὰς πεδιάδας.

Ἡ Σαρδηνία εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινή. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς εἶναι ἡ *Τζενναρτζεντοῦ*. Αἱ ἀκταὶ εἶναι ἀπότομοι καὶ ἀλίμενοι, τὰ δὲ παράλια ἀνθυγιεινά, συνεπείᾳ τῶν ἀφθόνων ἑλῶν. Ἡ Ἰταλία ἔχει πολλοὺς καὶ ἀρκετὰ μεγάλους ποταμούς, οἵτινες συμβάλλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἐπίσης ἡ Ἰταλία ἔχει καὶ πολλὰς λίμνας, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ὀνομασταὶ ἰδίως διὰ τὴν ὡραιότητα τῶν τοπίων των.

Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ *Πάδος* (Po), ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἰταλίᾳ, διαρρέων τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα, πηγάζων ἐκ τοῦ Μόντε Βίζο, παρὰ τὰ πρὸς δυσμὰς γαλλικὰ σύνορα καὶ χυνόμενος εἰς τὴν Ἀδριατικήν. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἀπὸ τὰς Ἄλπεις, πρὸς βορρᾶν, κατερχομένων παραποτάμων τοῦ Πάδου εἶναι ὁ *Ὄρκο*, ὁ *Σέζια*, ὁ *Τισσίνο*, ὁ *Ὀλόνα*, ὁ *Ἄντα*, ὁ *Ὄλιο*, καὶ ὁ *Μίντσιο*· ἐκ δὲ τῶν νοτίων καὶ ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα κατερχομένων εἶναι ὁ *Μαΐρα*, ὁ *Σκρίβια*, ὁ *Τρέμπια*, ὁ *Τάρο*, ὁ *Πάρμα*, ὁ *Ἔντσα* καὶ ὁ *Σέκκια*. Μετὰ τὸν Πάδον σημαντικώτεροι ποταμοί, ἐκ τῶν χυνομένων εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Ἀδριατικῆς πρὸς Β τοῦ Πάδου, εἶναι ὁ *Ἀδίγης*, ὁ *Μπακκιλιόνε*, ἡ *Μπρέντα*, ὁ *Πιάβε*, ὁ *Λιβέντσα*, ὁ *Ταλιαμέντο* καὶ ὁ *Ἰζόντζος*, ἅπαντες πηγάζοντες ἀπὸ τὰς Ἄλπεις. Πρὸς Ν. τοῦ Πάδου χύνονται οἱ ποταμοὶ τῶν Ἀπεννίνων *Ρένο*, *Λαμόνε*, *Μοντόνε*, *Σάβιο*, *Μετάουρο*, *Ἔζινο*, *Κιετι*, *Τρόντο*, *Βόμανο*, *Πεσκάρα*, *Σάνγκρο*, *Μπιφέρνο*, *Φορτόρε*, *Τσερβάρο* καὶ *Ὀφάντο*, τῶν ὁποίων ὁ ροῦς εἶναι βραχὺς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειμαρρώδης. Εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος χύνονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ τῆς *Μπαζιλικάτας Μπραντάνο*, *Μπαζέντο*, *Ἄγκρι*, *Σίννι* καὶ *Κράτι*. Εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν ἐκβάλλουν οἱ ποταμοί, ἀπὸ Β πρὸς Ν, *Σέρκιο*, *Ἄρνος*, *Ὀμμπρόνε*, *Τίβερις*, *Σίστο*, *Γκαριλιάνο*, *Βολτοῦρνο* καὶ *Σέλε*.

Ἐν Σικελίᾳ ὑπάρχουν πολλοὶ μικροὶ ποταμοί, χειμαρρώδεις, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Σιμέτο*, ὁ εἰς αὐτὸν συμβάλλων *Ντιτταΐνο*, ὁ *Ἀλκαντάρα* καὶ ὁ *Ἄναπος*, χυνόμενοι εἰς τὸ Ἰόνιον, ὁ *Σάλσο*, ὁ *Πλάτανι*, ἐκβάλλοντες πρὸς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου. Ἐν Σαρδηνίᾳ οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Τίρσο*, ὁ *Σαμάσσι*, ὁ *Φρουμεντόζα*, ὁ *Μάννου* καὶ ὁ *Κογκίνας*, πάντες χείμαρροι. Ἡ Ἰταλία ἔχει πολλὰς λίμνας. Αἱ μεγαλύτεραι ἐξ αὐτῶν εὑρίσκονται εἰς τὸ βόρειον τμῆμα, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων, καὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ *Μείζων* λίμνη *(Λάγκο Ματζόρε)* καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς αἱ μικρότεραι *Ὄρτα* καὶ *Βαρέζε*· ἡ *Κόμο*, ἡ *Ἰζέο* καὶ ἡ *Γκάρντα*. Αἱ λίμναι αὗται σχηματίζονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν χειμάρρων καὶ τῶν παγετώνων τῶν Ἄλπεων καὶ εἶναι βαθύταται. Τὸ μεγαλύτερον βάθος ἔχει ἡ λίμνη τοῦ Κόμο (410 μ.). Αἱ ἄλλαι λίμναι, ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, εἶναι ἡφαιστειώδεις και ἀποτελοῦν κρατῆρας ἐσβεσμένων ἡφαιστείων, πληρωθέντας δι' ὕδατος. Εἶναι δὲ αὗται: ἡ *Τρασιμένο* ἐν Ὀμβρίᾳ, ἡ *Μπολσένα* καὶ ἡ *Μπρατσιάνο* ἐν τῷ Λατίῳ, ἡ λίμνη τοῦ *Ἀλμπάνο* καὶ ἡ τοῦ *Νέμι* ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Καστέλλι Ρομάνι, νοτίως τῆς Ρώμης. Πλὴν τῶν λιμνῶν τούτων ὑπάρχουν καὶ πλῆθος λιμνοθαλασσῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἐν μὲν τῷ Τυρρηνικῷ ἡ τοῦ *Ὀρμπετέλλο*, ἐν δὲ τῇ Ἀδριατικῇ αἱ *Βακάνο* καὶ *Λεζίνα* ἐπὶ τοῦ Γκάργκανο, ἡ τοῦ *Κομάκκιο* πρὸς Ν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πάδου, ἡ τῆς *Βενετίας* καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λιβέντσα, *Ταλιαμέντο* καὶ *Ἰζόντσο*.

Ἡ Ἰταλία ἔχει καὶ πολλὰ ἕλη, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται εἰς μέγα τμῆμα τῶν παραλίων της. Τὰ ἕλη ταῦτα καλύπτουν κυρίως τὰς περιοχὰς τῶν λιμνοθαλασσῶν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ καὶ μέγα τμῆμα τῶν παραλίων τῆς Τοσκάνης καὶ τοῦ Λατίου. Πλῆθος ἑλῶν ἔχει ἐπίσης καὶ ἡ νῆσος Σαρδηνία, ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ αὐτῆς παράλια καὶ εἰς πολλὰς ἐσωτερικὰς κοιλάδας. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐξετελέσθησαν μεγάλα ὑδραυλικὰ ἔργα εἰς πάσας τὰς ἑλώδεις περιοχὰς τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία τείνει ὁλονὲν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτῶν. Μ. Δ. Β.

Ἀκτογραφία. Ἡ Ἰταλία εἶναι χώρα κυρίως παραθαλασσία, αἱ δὲ ἀκταὶ αὐτῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐπιφάνειάν της, εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐκτεταμέναι, ἔχουσαι ἀνάπτυξιν μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων 6800 χλμ. περίπου. Αἱ ἀκταὶ αὗται ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους, τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Οὕτως ἡ Ἰταλία περιβρέχεται ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν, σχηματιζομένων ὑπὸ τῆς Μεσογείου, τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐκ τούτων τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος ἀποτελεῖ θάλασσαν κυρίως ἰταλικήν, περικλειομένην σχεδὸν ἀπὸ τὰ τρία μέρη, ὑπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου πρὸς τὰς ΒΑ, τῆς Κορσικῆς καὶ Σαρδηνίας πρὸς τὰ Δ καὶ τῆς Σικελίας πρὸς τὰ Ν, μόνον δὲ πρὸς τὰ ΝΔ εὐρέως ἀνοικτὴν πρὸς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Τὸ Ἰόνιον πέλαγος περιβρέχει τὰς ΝΑ ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ ἀνήκει μόνον κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτοῦ ἥμισυ εἰς αὐτήν, κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ τμῆμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα, καίτοι τὸ μεγαλύτερον ΒΑ αὐτῆς τμῆμα ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, ἀποκαλεῖται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν «Mare nostro» (=ἰδική μας θάλασσα), ὡς συγκεντρώνουσα τὰ ἀπ' αἰώνων ἰταλικὰ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἐθνικὰ ὄνειρα. Ἡ ὀνομασία αὕτη δικαιολογεῖται καὶ ὑπὸ τῆς ναυτικῆς ἐν γένει καὶ οἰκονομικῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἰταλῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν ἀκτῶν λιμένων καὶ πόλεων. Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἰταλίας παρουσιάζουν μεγίστην ποικιλίαν, τόσον κατὰ τὸ σχῆμα ὅσον καὶ κατὰ τὸ ὕψος, εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς τμήματα. Αἱ ἀκταὶ τῆς Λιγουρίας, ἀπὸ τῶν γαλλικῶν συνόρων, ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης, ἀποτελοῦν προέκτασιν τῶν γαλλικῶν ἀκτῶν τῆς Προβηγκίας καὶ παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ πρὸς ἐκείνας κύρια χαρακτηριστικά: πολυαρίθμους πτυχώσεις, ἀποτόμους βράχους, ἀσφαλεῖς λιμενίσκους, θαυμασίας τοποθεσίας, ὅπου ἐπικρατεῖ, χάρις εἰς τὴν συνεχῆ γραμμὴν τῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα κατέρχονται μέχρι τῆς θαλάσσης, διαρκὴς ἄνοιξις, πεφημισμένους κλιματολογικοὺς σταθμοὺς καὶ σπουδαίους ἐμπορικοὺς λιμένας. Αἱ δύο πλευραὶ τοῦ κόλπου, αἵτινες εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ριβιέρα ντὶ Πονέντε* καὶ *Ριβιέρα ντὶ Λεβάντε*, συνενοῦνται ἐν τῷ λιμένι τῆς Γενούης, ὁ ὁποῖος εἶναι εἷς τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἐμπορικωτέρων τῆς Μεσογείου. Τόσον δὲ πυκναὶ εἶναι αἱ ἐπαύλεις καὶ τόσον πολλὰ τὰ προάστεια τῶν μεγάλων πόλεων, ὥστε ὁλόκληρος ἡ παραλία αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς μία μόνη πόλις συνεχὴς καὶ ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς λεπτῆς ταινίας τῆς ἰταλικῆς Κυανῆς Ἀκτῆς. Πλὴν τοῦ λιμένος τῆς Γενούης ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς αὐτῆς καὶ οἱ καλοὶ μικροὶ λιμένες τῆς *Βεντιμίλλια*, τοῦ *Πόριο Μαουρίτσιο*, τῆς *Σαβόννας*, τῆς *Σάντα Μαργαρίτας* καὶ τοῦ *Ραπάλλο*. Ἐκεῖθεν τοῦ ἀκρωτηρίου *Πόρτο Βένερε*, τοῦ ὁποίου τοὺς γρανιτώδεις βράχους συνεχίζει ἡ παρακειμένη νησὶς Παλμαρία, διανοίγεται ὁ ὡραῖος κόλπος καὶ ἀσφαλὴς πολεμικὸς λιμὴν τῆς *Σπέτσιας*. Νοτίως τῆς Σπέτσιας μέχρι τοῦ Βιαρέτζιο καὶ πρὸς βορρᾶν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Σέρικο, αἱ ἰταλικαὶ ἀκταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἀπότομοι καὶ βραχώδεις, δεσποζόμεναι ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Ἀπουανῶν Ἄλπεων.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχονται αἱ ἀκταὶ τῆς Τοσκάνης, αἵτινες παρουσιάζουν ὕψος ἐντελῶς διάφορον ἀπὸ τὰς προηγουμένας: εἶναι χθαμαλαὶ καὶ ἐν μέρει ἑλώδεις, ἀνθυγιειναὶ καὶ ἀραιὰ κατῳκημέναι παρὰ τὴν πλουσίαν βλάστησίν των. Αἱ τοσκανικαὶ ἀκταὶ σχηματίζουν ἐλαχίστους λιμένας. Ὁ κυριώτερος τούτων εἶναι ὁ τοῦ *Λιβόρνου*, πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποίου χύνεται ὁ Ἄρνος ποταμός, ὅστις διὰ τῶν συνεχῶν προσχώσεών του ἐπεκτείνει ὁλονὲν τὴν παραλίαν ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Νοτιώτερον σχηματίζονται αἱ βραχώδεις χερσόνησοι τοῦ *Πιομμπίνο* καὶ τοῦ *Μόντε Ἀρτζεντάρο*, αἵτινες εἶναι ἀρχαῖαι νῆσοι προσκολληθεῖσαι διὰ προσχώσεων εἰς τὴν ξηράν. Ὄπισθεν τοῦ Ἀρτζεντάρο σχηματίζεται λιμνοθάλασσα, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις Ὀρμπατέλλο. Αἱ παρακείμεναι νῆσοι τῆς *Ἔλβας*, τῆς *Καπράϊας* καὶ τῆς *Γοργόνας* πρὸς Β, τῆς *Πιανόζα*, τῆς *Φόρμικα*, τῆς *Μόντε Κρίστο*, τῆς *Τζίλιο* καὶ τῆς *Τζιαννούτρι* πρὸς Ν, ἀποτελοῦν προέκτασιν τῶν δύο τοσκανικῶν χερσονήσων. Ἡ μεταξὺ τούτων ἀκτή, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μαρέμμα*, εἶναι πλουσία εἰς βλάστησιν καὶ μέταλλα, ἀλλ' ἀνθυγιεινή, λόγῳ τῶν ἑλῶν τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ἐν αὐτῇ. Τὰ ἕλη ταῦτα τείνουν ὁλονὲν νὰ ἐξαφανισθοῦν, ἕνεκα τῶν ἐντατικῶν ἀρδευτικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται ἐκεῖ ἀπὸ πολλοῦ.

Πρὸς Ν τῆς νήσου Ἔλβας ἔρχεται ἡ *Τυρρηνικὴ θάλασσα*. Ἡ μετὰ τὴν τοσκανικὴν ἀκτὴν παραλία δὲν διαφέρει μεγάλως ταύτης κατὰ τὴν ὄψιν. Ἡ παραλία αὕτη εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ ἢ τοῦ Λατίου. Ἐνταῦθα αἱ πτυχώσεις τῶν ἀκτῶν εἶνα ὀλιγώτεραι καὶ ἐλαφρότεραι. Ὁ κυριώτερος λιμὴν εἶναι ὁ τῆς *Τσιβιταβέκκιας*, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει καὶ ὡς λιμὴν τῆς Ρώμης. Ἀπὸ τῆς Τσιβιταβέκκιας μέχρι τῆς Τερρατσίνας ἡ παραλία εἶναι ἀλίμενος καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμμώδης. Ἐπ' αὐτῆς ἀκμάζουν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, πολλαὶ μικραὶ λουτροπόλεις, ὡς εἶναι ἡ *Σάντα Μαρινέλλα*, ἡ *Λαδίσπολι*, τὸ *Φιουμιτσίνο*, ἡ *Οστια*, τὸ *Ἄντσιο*, τὸ *Νεττοῦνο* καὶ ἡ *Τερρατσίνα*.

Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἰταλικῆς ἀκτῆς ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Τίβερις, ὁ ὁποῖος προεκτείνει ὀλίγον περισσότερον ἐντὸς τῆς θαλάσσης, διὰ τῶν ἀφθόνων προσχώσεων, τὸ μικρὸν αὐτοῦ δέλτα, τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὴν «Ἱερὰν νῆσον» (Isola Sacra). Πρὸς Ν τοῦ Τιβέρεως σχηματίζονται τὰ ἐπικίνδυνα ἕλη *Ποντίνε*. Τὰ ὕδατα κατερχόμενα ἐκ τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων Λεπίνι, ἐμποδίζονται ὅπως ἐξέλθουν ἐλευθέρως πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ διπλῆς σειρᾶς παρακτίων ὑψωμάτων. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως πεντηκονταετίαν ἐγένοντο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τεράστια ἀρδευτικὰ καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα τείνουν νὰ ἐξαφανίσουν σχεδὸν τελείως τὰ ἕλη καὶ νὰ ἀποδώσουν εἰς τὴν καλλιέργειαν εὐφορώτατον ἔδαφος.

Ἡ πρὸς Ν τῆς Τερρατσίνας παραλία τῆς Νεαπόλεως, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄρμι, κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης, σχηματίζει ἀλλεπαλλήλους ἡμικυκλικοὺς κολπίσκους, πλαισιουμένους ὑπὸ ἁρμονικῶν ὀρέων, καὶ παρουσιάζει ὄψιν γραφικωτάτην. Οἱ κυριώτεροι τῶν κολπίσκων τούτων εἶναι τῆς *Γαέτας*, τῆς *Νεαπόλεως*, τοῦ *Σαλέρνο*, τοῦ *Πολικάστρο* τῆς *Ἁγίας Εὐφημίας* καὶ τῆς *Τζιόγια*. Ὁ ὡραιότερος πάντων εἶναι ὁ τῆς Νεαπόλεως, περικλειόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μιζενο* πρὸς Β, ὅπου ὁ θαυμάσιος καὶ ὀνομαστὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὅρμος τῶν *Ὅρμων*, καὶ τῆς μαγευτικῆς χερσονήσου *Σορρέντο* πρὸς Ν. Ἐπὶ τοῦ κόλπου τούτου δεσπόζει ὁ Βεζούβιος, τοῦ ὁποίου αἱ συχναὶ ἐκρήξεις αὐξάνουν τὸ μεγαλεῖον τοῦ γραφικοῦ τοπίου. Ἡ ὡραία νῆσος *Κάπρι* κλείει τὸν πρὸς νότον ὁρίζοντα τοῦ κόλπου, ἐνῷ πρὸς βορρᾶν αἱ νησῖδες *Νιζίντα*, *Προτσίντα*, *Ἴσκια*, καὶ ἔτι βορειότερον, πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, αἱ νῆσοι *Βεντοτένε*, *Σὰν Στέφανο*, *Πόντσα*, *Παλμαρόλα* καὶ *Τσαννόνε*, ἀποτελοῦν τὰ ὑψηλότερα σημεῖα ὑποθαλασσίας ἡφαιστειογενοῦς ἁλύσεως, ἑνούσης τὸ ἀκρωτήριον *Μιζένο* πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Τσιρτσέο*. Τὸ ἀπὸ τῆς χερσονήσου τοῦ Σορρέντο μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης τμῆμα τῆς παραλίας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑψηλόν, μὲ ἀποτόμους βράχους καὶ προεξοχάς, αἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἀκρωτήρια *Λικόζα* καὶ *Βατικάνο*.

Διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης ἡ Τυρρηνικὴ θάλασσα ἑνοῦται μὲ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Παρὰ τὸ πρὸς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν στόμιον τοῦ στενοῦ τοποθετοῦνται αἱ ὁμηρικαὶ *Σκύλλα* καὶ *Χάρυβδις*. Ἐκεῖθεν τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀρμὶ* σχηματίζεται ἡ νοτιωτέρα ἄκρα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἰταλίας, τὸ ἀκρωτήριον *Σπαρτιβέντο*. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ ἀκτὴ κάμπτεται πρὸς τὰ ΒΑ καὶ μετὰ τὸ ἀκρωτήριον *Στιλάρο* σχηματίζει τὸν ἡμικυκλικὸν κόλπον *Σκουϊλλάτσε*. Ἐκεῖθεν μετὰ τὰ ἀκρωτήρια *Ριτσοῦτο* καὶ *Κολόννα*, ἡ ἀκτὴ λαμβάνει κατεύθυνσιν τελείως πρὸς βορρᾶν καὶ μετὰ τὴν ἄκραν *Ἀλίτσε*, εἰσχωροῦσα βαθέως πρὸς τὰ ΒΔ, τὰ ΒΑ καὶ κατόπιν καμπτομένη πρὸς τὰ ΝΑ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα*, σχηματίζει τὸν μέγαν κόλπον τοῦ *Τάραντος*. Τὸ τμῆμα τῆς ἀκτῆς ταύτης τὸ σχηματίζον τὴν χερσόνησον Καλαβρίαν εἶναι βραχῶδες. Τοὐναντίον τὸ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μπαζιλικάτα, εἶναι χθαμαλόν, ἀνθυγιεινὸν καὶ ἀκατάλληλον σήμερον πρὸς ναυσιπλοΐαν, καίτοι ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον μεγάλαι καὶ ἀνθοῦσαι πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ὧν τὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἡ μόνη ἐκ τῶν πόλεων τούτων, ἥτις ἐπέζησε μέχρι τοῦδε εἶναι ὁ *Τάρας*, ἐκτισμένος ἐπὶ νήσου μεταξὺ τῆς Μάρε Πίκκολο καὶ Μάρε Γκράντε, μετὰ μεγάλου πολεμικοῦ λιμένος.

Μετὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα ἡ ἀκτὴ λαμβάνει κατεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν, ἐκεῖθεν δὲ τοῦ Ὄτραντο πρὸς τὰ ΒΔ, καὶ σχηματίζει τὴν χερσόνησον τοῦ *Ὄτραντο*.

Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς Ἰταλίας εἶναι κατ' ἀφὰς σχεδὸν εὐθεῖα, ἄνευ πτυχώσεων, κόλπων καὶ μεγάλων φυσικῶν λιμένων, πλὴν τοῦ *Βρινδησίου* καὶ τῶν μικροτέρων τοῦ *Μπάρι*, τῆς *Μολφέττας*, τοῦ *Τράνι* καὶ τῆς *Μπαρλέττας*. Μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὄφαντο καὶ τοῦ κόλπου τῆς *Μανφρεντόνια* τὸ ἔδαφος εἶναι χθαμαλὸν καὶ ἑλῶδες. Ὁ κόλπος Μανφρεντόνια σχηματίζεται διὰ τῆς προεκτάσεως ἐντὸς τῆς θαλάσσης τῆς χερσονήσου τοῦ Γκάργκανο, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ὁμώνυμον ὄρος. Παρὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς χερσονήσου ταύτης ὑπάρχουν αἱ λιμνοθάλασσαι *Βαράνο* καὶ *Λεζίνα*. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ Ἀγ-

Digitized by Google

Digitized by Google

κῶνος ἡ ἀκτή, κατευθυνομένη πρὸς τὰ ΒΑ, μετ' ἐλαφρᾶς καμπυλώσεως πρὸς τὰ ἔσω τῆς ξηρᾶς οὐδὲν τὸ ἀξιόλογον παρουσιάζει, πλὴν τῶν λιμένων τῆς *Πεσκάρας* καὶ τοῦ *Καστελλαμάρε 'Αντριάτικο*, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Πεσκάρα. Ὁ *'Αγκὼν* εἶναι ὁ μόνος ἄξιος λόγου φυσικὸς λιμὴν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ. 'Απὸ τοῦ 'Αγκῶνος μέχρι τῆς Τεργέστης ἡ ἀκτὴ εἶναι χθαμαλή, ἀμμώδης καὶ πλήρης λουτροπόλεων, ὡς εἶναι ἡ *Σινιγκάλια*, τὸ *Πέζαρο*, τὸ *Φάνο*, τὸ *Ρίμινι*, τὸ *Λίντο*, τὸ *Πόρτο Ρόζε*, τὸ *Γκράντο* κλπ Πρὸς Β τῆς Ραβέννης ἄρχεται ἡ σειρὰ τῶν λιμνοθαλασσῶν τοῦ *Κομάκκιο*, τῆς *Κιότζα*, τῆς *Βενετίας*, καὶ τῆς *'Ακιληΐας*, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεντίθενται τὰ στόμια τοῦ ποταμοῦ Πάδου, 'Αδίγη, Μπρέντα, Πιάβε, Ταλιαμέντο καὶ 'Ιζόντζο. 'Εν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι καὶ ἀσφαλεῖς λιμένες τῆς *Κιότζα*, τῆς *Βενετίας* καὶ τῆς *Τεργέστης*, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Πρὸς νότον τῆς Τεργέστης ἐκτείνεται ἡ χερσόνησος τῆς *'Ιστρίας*, αἱ ἀκταὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἀπόκρημνοι, ἀλλὰ περικλείουν ἀσφαλεῖς λιμένας, ὅπως εἶναι ὁ τῆς *Πόλας*, τοῦ *Ροβίνιο* καὶ τοῦ *Φιοῦμε* εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ *Καρνάρο*. Παρὰ τὸ Φιοῦμε εἶναι καὶ ἡ ὀνομαστὴ λουτρόπολις *'Αμπατσία*.

Αἱ νῆσοι. Ἡ 'Ιταλία ἔχει δύο μεγάλας νήσους, τὴν *Σικελίαν* καὶ τὴν *Σαρδηνίαν*, καὶ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας, ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ αὐτῆς παράλια. 'Εκ τῶν μικρῶν νήσων αἱ κυριώτεραι εἶναι: εἰς τὸν κόλπον τῆς Γενούης ἡ *Γκαλλιμαρία*, ἡ *Παλμαρία* καὶ ἡ *Τίνο*· παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Τοσκάνης εὑρίσκεται τὸ *Τοσκανικὸν ἀρχιπέλαγος* μὲ τὴν *Ἔλβαν* εἰς τὸ μέσον, ἔναντι τῆς χερσονήσου τοῦ Πιομπίνο καὶ πρὸς Β ταύτης τὰς νήσους *Καπράϊα* καὶ *Γοργόνα*, πρὸς νότον δὲ τὰς *Πιανόζα*, *Μόντε Κρίστο*, *Τζίλιο* καὶ *Τζιαννούτρι*. Εἰς τὸν κόλπον τῆς Γαέτας εὑρίσκονται αἱ *Ποντίαι (Ποντίνε)* νῆσοι, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Πόντσα*, ἡ *Παλμαρόλα*, ἡ *Τσαννόνε*, ἡ *Βεντοτένε* καὶ ἡ τοῦ *Σὰν Στέφανο*. Παρὰ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως εὑρίσκονται αἱ *Παρθενοπαῖαι νῆσοι* ἢ τῆς *Καμπανίας*, *Ἴσκια*, *Πρότσιντα* καὶ *Κάπρι*. Πρὸς Β τῆς Σικελίας εἶναι αἱ *Λιπαραῖαι νῆσοι* ἢ τοῦ *Αἰόλου*, ἐξ ὧν αἱ μεγαλύτεραι εἶναι ἡ *Λίπαρι*, ἡ *Σαλίνα*, ἡ *Βουλκάνο*, ἡ *Φιλικούντι*, ἡ *'Αλικούντι*, ἡ *Παναρία*, ἡ *Οὐστίκα* καὶ ἡ ἡφαιστειογενὴς *Στρόμπολι*. Παρὰ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας εἶναι αἱ νῆσοι *Αἴγουσαι* (*Ἔγκαντι*), ὧν αἱ μεγαλύτεραι εἶναι ἡ *Μαρίττιμο*, ἡ *Φαβινιάνα*, ἡ *Λεβάντσο* καὶ ἡ *Στανιόνε*. Μεταξὺ τῆς Σικελίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Τύνιδος εἶναι αἱ νῆσοι *Παντελλερία* καὶ πρὸς Ν ταύτης αἱ *Πελάγιαι νῆσοι Λινόζα*, *Λαμπεντούζα* καὶ *Λαμπιόνε*. 'Εν τῷ κόλπῳ τοῦ Τάραντος εἶναι αἱ νῆσοι *Σὰν Πιέτρο* παρὰ τὸν Τάραντα καὶ *Σὰντ 'Αντρέα* παρὰ τὴν Γκαλλίπολι. 'Εν τῷ 'Ιονίῳ πελάγει περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς 'Ιταλίας, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἡ παρὰ τὴν Αὐλῶνα νησὶς *Σάσων*. 'Εν τῇ 'Αδριατικῇ, πρὸς Β τῆς χερσονήσου Γκάργκανο εἶναι αἱ νῆσοι *Τρέμιτι*, ἡ *Πιανόζα* καὶ ἡ *Πελαγκόζα* καὶ πρὸς τὰ ΒΑ ταύτης, παρὰ τὰς δαλματικὰς ἀκτάς, ἡ *Λαγκόστα* καὶ ἡ *Γκάτσα*. 'Εν τῷ κόλπῳ τοῦ Κουαρνέρο, μεταξὺ Ἰστρίας καὶ δαλματικῶν ἀκτῶν, εἶναι αἱ νῆσοι *Κέρσο*, *Λουσίν*, *Οὐνίε* καὶ *'Αζινέλλο*. Παρὰ τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Σαρδηνίας ὑπάρχουν αἱ νῆσοι *Μανταλένα*, *Καπρέρα*, *Σπάρατζι* καὶ *'Αζινάρα*· πρὸς τὰς ΝΔ δὲ αἱ νῆσοι *Σὰν Πιέτρο* καὶ *Σὰντ 'Αντίοκο*. Μ. Δ. Β.

Κλῖμα. Ἡ 'Ιταλία, περιβαλλομένη ὑπὸ θερμῶν θαλασσῶν καὶ προστατευομένη ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τῆς ἁλύσεως τῶν Ἄλπεων, εὐνοεῖται ὑπὸ ἐντελῶς ἠπίου καὶ ὁμοιομόρφου κλίματος. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς 'Ιταλικῆς χερσονήσου κατέχεται ὑπὸ τῆς ἁλύσεως τῶν 'Απεννίνων, ἅτινα προκαλοῦσιν ἀφθόνους βροχὰς καὶ ἀποκλείουσι τὰς θερινὰς ξηρασίας. Τὸ βόρειον καὶ τὸ μέσον τμῆμα τῆς 'Ιταλίας εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς τροχιᾶς τῶν βαρομετρικῶν ἐλαχίστων, ἅτινα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμερινοῦ ἑξαμήνου τοῦ ἔτους, συχνάκις προερχόμενα ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης ἢ ἐκ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς νοτίου Μεσογείου, διέρχονται κατευθυνόμενα πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορειοανατολικά, ρίπτοντα ἀφθόνους βροχάς, συνοδευομένας πολλάκις ὑπὸ θυελλῶν καὶ καταιγίδων. Ἐνίοτε προσβάλλουσι τὴν 'Ιταλίαν καὶ αἱ βαρομετρικαὶ ὑφέσεις ἐρχόμεναι ἀπὸ νότου ἐκ τῆς 'Αλγερίας καὶ Τύνιδος καὶ αἵτινες πολλάκις ρίπτουσιν ἐπὶ τῆς νοτίου 'Ιταλίας «κονιορτὸν ἐρήμου» προερχόμενον ἐκ τῆς Σαχάρας. Αἱ ἀνωτέρω ὑφέσεις σπανίως διέρχονται ἄνωθεν τῆς ἁλύσεως τῶν Ἄλπεων. Ὁ κόλπος τῆς Γενούης, ἡ Λιγουρικὴ θάλασσα καὶ τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος, ἰδίᾳ δὲ τὸ 'Αδριατικὸν πέλαγος, εἶναι ἕδρα σταθερῶν βαρομετρικῶν ἐλαχίστων, διερχομένων ἄνωθεν αὐτῆς ταύτης τῆς 'Ιταλικῆς χερσονήσου, ἐφ' ἧς παρατηρεῖται πάντοτε σάγμα ὑψηλοτέρας ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

Εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τοῦ 'Αδρία κατὰ τὸ χειμερινὸν ἑξάμηνον ἐπικρατοῦσιν οἱ βόρειοι ἄνεμοι, πρὸς νότον οἱ νοτιοανατολικοί, καὶ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς πνέουσιν οἱ ἀνατολικοί. Κατὰ τὸ θέρος ἐπικρατοῦσιν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς οἱ νοτιοανατολικοὶ καὶ ἐπίσης οἱ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν οἱ δυτικοὶ καὶ βορειοδυτικοί.

Ἡ κοιλὰς μεταξὺ τῶν Ἄλπεων καὶ 'Απεννίνων (κοιλὰς τοῦ Πάδου) ἔχει ἴδιον κλῖμα, σχετικῶς λίαν ψυχροὺς χειμῶνας καὶ θερμὰ θέρη. Τὰ ἐτήσια ὕψη βροχῆς ἐν 'Ιταλίᾳ κυμαίνονται μεταξὺ 250 ἑκατοστομέτρ. καὶ 50 ἑκ. Αἱ βροχερώτεραι περιοχαὶ τῆς 'Ιταλίας εἶναι αἱ νότιαι κλιτύες τῶν Ἄλπεων καὶ αἱ δυτικαὶ τῶν 'Απεννίνων, καὶ αἱ ἀνομβρότεραι ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῶν 'Απεννίνων, τῶν 'Απουλίων ἀπὸ τοῦ ὄρους Γκάργκανο μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σάντα Μαρία ντι Λέουκα, ἐπίσης τμήματα τῆς Σικελίας καὶ Σαρδηνίας. Πλουσία εἰς βροχὰς εἶναι ἐπίσης ἡ Ριβιέρα ντὶ Λεβάντε. Οἱ δυτικοὶ καὶ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι εἰς τὴν δυτικὴν Ριβιέραν εἶναι κατὰ τὸν χειμῶνα ξηροὶ καὶ θερμοί, ἡ δὲ ἐτησία διανομὴ τῆς βροχῆς ἐπὶ τοῖς % παρουσιάζει εἰς τὰς δύο Ριβιέρας ἀσημάντους διαφοράς. 'Επὶ τῆς δυτικῆς Ριβιέρας τὸ θέρος εἶναι σχετικῶς ξηρότερον καὶ τὸ φθινόπωρον πλουσιώτερον εἰς βροχάς. 'Επὶ τοῦ 'Αδριατικοῦ τὸ θέρος εἶναι σχετικῶς πλούσιον εἰς βροχάς.

Ἡ ὑγρασία εἶναι σχεδὸν ἀσήμαντος ἐπὶ τῆς 'Ιταλικῆς χερσονήσου καὶ παρατηρεῖται μεταξὺ 70—60%, ἀκόμη δὲ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα (ἐξαιρουμένων τῶν χαμηλῶν μερῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου ἔνθα παρατηρεῖται ὁμίχλη) δὲν εἶναι μεγάλη. 'Εξαιρετικαὶ ξηρασίαι, ὡς ἐκεῖναι αἵτινες παρατηροῦνται ἐν Ἱσπανίᾳ, δὲν συμβαίνουσιν ἐν 'Ιταλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ. 'Ενδιαφέρουσα εἶναι ἡ μεγάλη ξηρασία τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῶν λιγουριακῶν ἀκτῶν κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκ Σὰν Ρέμο μέχρι τῆς Γενούης συμπεριλαμβανομένης. Πτῶσις χιόνος παρατηρεῖται ἐν 'Ιταλίᾳ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη καὶ κάτω μέχρι Σικελίας. Κατὰ τὸν Roster ὁ μέσος ἀριθμὸς ἡμερῶν χιόνος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου ἀνέρχεται περίπου εἰς 9, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου 8, διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ 'Αδρία 4, τὴν τῆς Μεσογείου καὶ τὰς νήσους 2, ὁ δὲ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἡμερῶν χιόνος παρατηρεῖται εἰς 'Ακουΐλαν (17°), Ποτέντσαν (13.6), Τουρῖνον (9.8), Μιλᾶνον (9.1), Βελλένιο (8.4), Οὐρμπῖνο (8.7), Βολωνίαν (8.6) κ.τ.λ. Εἰς τὰς πεδιάδας τῆς 'Ιταλίας δύναται σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου (πολλάκις καὶ τὸν 'Απρίλιον) νὰ χιονίζῃ.

Χάλαζα καὶ μάλιστα βαρεῖα καὶ ἐπιζήμιος παρατηρεῖται εἰς πλείστους τόπους ἐν 'Ιταλίᾳ. Εἰς τοὺς μεγαλυτέρους κινδύνους χαλάζης εἶναι ἐκτεθειμέναι ἡ Βενετία, ἡ Λομβαρδία, τὸ Πεδεμόντιον καὶ Λάτιον, ἡ Αἰμιλία, ἡ Λιγουρία, ἡ Οὐμπρία, ἡ Τοσκάνη κλπ.

Ἡ νέφωσις καὶ ἡ ἡλιοφάνεια ἐν 'Ιταλίᾳ εἶναι σχετικῶς μικραί. Ἡ ἐτησία μέση νέφωσις εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη κεῖται μεταξὺ 5.5 καὶ 3.4 (Καλτανιζέττα, Mineo, Καλλιάρη), εἰς τὴν νότιον 'Ιταλίαν κατέρχεται κατὰ τὸν Ἰούλιον μέχρι 2.0 καὶ 1.0 καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα διατηρεῖται σχεδὸν πανταχοῦ ἄνω τῶν 5 - 6 κατὰ τὸν μῆνα τοῦ μεγίστου αὐτῆς. Λόγῳ τῆς μικρᾶς νεφώσεως ἡ διάρκεια τῆς ἡλιοφανείας ἐν 'Ιταλίᾳ εἶναι μεγάλη, ἀνέρχεται δὲ ἐν Τουρίνῳ εἰς 1571 ὥρας, ἐν Παδούῃ 2024, ἐν 'Ακουΐλᾳ 2139, ἐν Ρώμῃ 2394, ἐν Lecce 2429 καὶ ἐν Παλέρμῳ 2288, ἐνῷ τῶν 'Αθηνῶν ἀνέρχεται εἰς 2775, ἐν Κατάνῃ 2340, ἐν Μεσσήνῃ 2400, Συρακούσαις 2409. Θ. Θ. Φ.

Χλωρίς. Γενικῶς ἡ χλωρὶς τῆς 'Ιταλίας ἀνήκει εἰς τὴν μεσογειακὴν τοιαύτην, διαφέρει δὲ κατὰ τὰ διάφορα τμήματα τῆς χώρας. Εἰς τὰς Ἄλπεις εὐθὺς μετὰ τὴν ζώνην τῶν αἰωνίων χιόνων, εἰς ὕψος 1600 μ. κυριαρχοῦν τὰ δάση τῶν κωνοφόρων, τῶν ἐλατῶν, τῶν σμιλάκων καὶ τῆς πεύκης. Χαμηλότερον εἰς τὴν θερμὴν καὶ ὑγρὰν πεδιάδα τοῦ Πάδου καλλιεργεῖται ἡ μορέα, τὰ σιτηρά, ἡ ὄρυζα κτλ. Εἰς τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς 'Ιταλίας, ἕνεκα τῆς ξηρασίας, τὰ δάση σχεδὸν ἔχουν ἐκλείψει, ἐξαιρέσει τῶν ἀκτῶν, ὅπου ὑπάρχουν ὀάσεις τινὲς δασῶν θαλασσίων πεύκων. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κεκαλυμμένον ὑπὸ θάμνων. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν 'Ιταλίαν, ἰδίως δὲ εἰς τὰ παραλιακὰ τμήματα τὰ προστατευόμενα ἀπὸ τὰς κακοκαιρίας, φύονται ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ὁ φοῖνιξ, ἡ πορτοκαλέα, ἡ λεμονέα κτλ. Εἰς τὰ νότια ἐπίσης τμήματα τῆς χώρας φύεται καὶ βάμβαξ, ζαχαροκάλαμον καὶ ἄλλα τροπικὰ φυτά. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας καταβάλλεται μεγίστη προσπάθεια πρὸς ἀναδάσωσιν τῆς χώρας, τόσον ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, καὶ ἱδρύθη εἰδικὴ φρουρὰ δασοφυλάκων (milizia forestale) ἐντεταλμένη τὴν φρούρησιν καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐν γένει τῶν δασῶν καὶ τῆς ἀναδασώσεως.

Πανίς. Ἡ πανὶς τῆς 'Ιταλίας εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, πλουτισμένη μὲ εἴδη τινὰ τῶν βορείων καὶ τῶν νοτίων χωρῶν, τὰ ὁποῖα ἐνεκλιματίσθησαν ἐν αὐτῇ. Τὰ εἴδη ταῦτα ζῶσιν ἐπὶ τῶν 'Απεννίνων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν Ἄλπεων, ἔτι δὲ ὁ λύγξ, ὁ ἀγριόχοιρος, ἡ ἔλαφος, ἡ μυγαλῆ τῆς Νορβηγίας κτλ. Εἰς τὰ νότια τμήματα τῆς χώρας ζῇ ἰδιαίτερον εἶδος βουβάλου, ἐν δὲ τῇ Σαρδηνίᾳ ἰδιαίτερον εἶδος προβάτου. Τὰ πτηνὰ εἶναι πολυαριθμότατα καὶ περιλαμβάνουν πάντα τὰ εἴδη τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, μέγαν ἀριθμὸν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἱκανὰ εἴδη τῆς 'Αφρικῆς. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν ἑρπετῶν εἶναι ἡ ἔχιδνα τοῦ εἴδους *ἀσπίς*, ὁ *σήψ*, εἴδη δέ τινα τῆς μεσημβρινῆς 'Ιταλίας ἀνήκουν εἰς τὰ εἴδη τῆς βορείου 'Αφρικῆς. Οἱ ἰχθύες τῶν θαλασσῶν τῆς 'Ιταλίας εἶναι ἀφθονώτατοι, περιλαμβάνουν δὲ πάντα τὰ εἴδη τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ ἰδίως τὰς σαρδέλλας, τὰς ἀντσούγιας, τὰς γλώσσας, τοὺς θύννους, τοὺς σολωμούς, τοὺς ἐγχέλεις, τοὺς σκόμβρους, τὴν μύραιναν, τὴν χρύσοφρυν (τσιπούραν) κλπ. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ κοράλια, πολλὰ εἴδη κογχυλίων, ὄστρεα κτλ., ἀφθονοῦν δὲ οἱ ἀστακοί, αἱ καρίδες καὶ οἱ ἀχινοί.

—[ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Πρὸς εὐχερεστέραν ἐξέτασιν ἀπὸ στρατογεωγραφικῆς ἀπόψεως τῆς 'Ιταλίας δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν ταύτην εἰς 4 περιοχάς:

1ον) ***Βόρειος 'Ιταλία.*** Αἱ πεδιάδες τοῦ Πάδου καὶ τῆς Βενετικῆς ἀποτελοῦσι τὴν βόρειον 'Ιταλίαν. Αὕτη ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Γαλλίας μέχρι τῶν τῆς Γιουγκοσλαυίας ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 580 χιλ. περίπου καὶ πλάτους 180—240 χιλ. Ἡ βόρειος 'Ιταλία εἶναι τὸ κυριώτερον στρατιωτικὸν κέντρον τοῦ κράτους, διότι περικλείει μεγάλα κέντρα πληθυσμοῦ, βιομηχανίας καὶ πλοῦτον μέγαν προϊόντων. 'Επὶ τῶν συνόρων θὰ διεξαχθῶσιν αἱ πρῶται μάχαι, ἀμυντικαὶ ἢ ἐπιθετικαί.

Ἡ βόρειος 'Ιταλία ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου καὶ ἐκ τῶν κοιλάδων 'Αδίγη, Πιάβε, Ταλιαμέντο καὶ 'Ιζόντζο· χωρίζεται δὲ διὰ τῶν Ἄλπεων ἀπὸ τῶν κοιλάδων Ρυδανοῦ (Rhône), Ρήνου (Rhin) καὶ Δουνάβεως.

Ἡ πρὸς τὰς ὁμόρους ἐπικρατείας Γαλλίας καὶ Ελβετίας ὁροθετικὴ γραμμὴ τῆς 'Ιταλίας εἶναι χαραγμένη ἐπὶ τῶν ὑψίστων κορυφογραμμῶν τῶν Ἄλπεων, φαίνεται δὲ παρέχουσα ἰσοσταθμίαν πλεονεκτημάτων διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν γειτόνων κρατῶν, πραγματικῶς ὅμως πλεονεκτοῦσι στρατιωτικῶς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἑλβετία. Τὸ πρὸς τὴν 'Ιταλίαν ἔδαφος κατέρχεται ἀποτόμως, ἡ δὲ ἄμυνα τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐν ἀρχῇ θὰ διεξαχθῇ ἐπ' αὐτῶν τῶν συνόρων, εἶτα ὅμως εἰς τὰς πεδιάδας τῆς βορείου 'Ιταλίας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω εἰς τὰ περὶ ὀχυρώσεως ἐν 'Ιταλίᾳ.

Διὰ τὸ τμῆμα τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Αὐστριακὴν δημοκρατίαν καὶ τὸ βασίλειον τῆς Γιουγκοσλαυίας παρατηροῦμεν τὰ κάτωθι. Ἡ πρὸ τοῦ 1918 ὁροθετικὴ γραμμὴ τῆς 'Ιταλίας πρὸς τὴν Αὐστροουγγρικὴν μοναρχίαν παρεῖχε μέγιστα πλεονεκτήματα ἐπιθετικὰ καὶ ἀμυντικὰ εἰς τὴν τελευταίαν. Διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν συνόρων συνεπείᾳ τῶν συνθηκῶν Ἁγ. Γερμανοῦ (1919), Ραπάλλο (1920) καὶ τοῦ συμφώνου τῆς Ρώμης (1924), ἡ 'Ιταλία ἀποκτήσασα τὴν ὅλην κοιλάδα τοῦ 'Αδίγη μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ Βρένερ (Brenner, 1362 μ.) καὶ ἔχουσα ἐπὶ τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων χαραγμένην τὴν πρὸς τὴν Αὐστριακὴν δημοκρατίαν ὁροθετικὴν αὐτῆς γραμμήν, ἐπὶ δὲ τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων τὰ πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυίαν σύνορα αὐτῆς, ἐξησφάλισεν ἀρίστας γραμμὰς ἀμύνης. Διὰ τῆς ὁροθετικῆς ταύτης γραμμῆς χωρίζονται τὰ ὕδατα τῶν παραποτάμων τοῦ Δουνάβεως Δράβα (Drave) καὶ Σάβου (Save) ἀπὸ τῶν ἐν τῇ 'Ιταλίᾳ ποταμῶν Πιάβε, Ταλιαμέντο καὶ 'Ιζόντζο. Ἡ Γιουγκοσλαυία ὑπερβαίνουσα τὰς Ἰουλιανὰς Ἄλπεις δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν τῇ βορείῳ 'Ιταλίᾳ, πᾶσα ὅμως δι' αὐτῶν ἐπιχείρησις δύναται νὰ ἀπειληθῇ κατὰ πλευρὸν ὑπὸ ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐνεργοῦντος νοτίως τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων ἐν συνεργασίᾳ πιθανὸν ξένου στρατοῦ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Δράβα, ὁρμωμένου ἀπὸ τοῦ οὐγγρικοῦ ἐδάφους.

Ὁ ποταμὸς Πάδος ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ σχηματίζει πεδινὴν ζώνην, τὴν πεδιάδα τῆς Αἰμιλίας καλουμένην, ἥτις ἔχει παραποτάμιον στενὸν μεταξὺ Στραδέλας καὶ Ἁγ. Ἰωάννου μήκους 12 χιλ. καὶ πλάτους 3 χιλ. Τοῦτο εὐρύνεται παρὰ τὴν 'Αλεξάνδρειαν σχηματίζον τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρέγγου. 'Εν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Πάδου εὑρίσκονται αἱ πεδιάδες Πεδεμοντίου, Λομβαρδίας καὶ Βενετικῆς. Αὗται διασχίζονται παρὰ πλείστων ποταμῶν ἐχόντων κατεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς γραμμαὶ ἀμύνης διὰ τοὺς ἀπὸ δυσμῶν καὶ ἀνατολῶν ἐπιχειροῦντας κατὰ τῆς βορείου 'Ιταλίας, ὡς τοῦτο πλειστάκις ἔλαβε χώραν. Τέλος ὁ Πάδος ἀπὸ τοῦ στενοῦ τῆς Στραδέλας μέχρι τῆς θαλάσσης καθίσταται σοβαρὸν στρατηγικὸν κώλυμα διὰ τὸν δυνηθέντα ἀπ' ἀνατολῶν νὰ προελάσῃ καὶ ἐπιχειροῦντα κατὰ τῆς κεντρικῆς 'Ιταλίας.

2ον) ***Κεντρικὴ 'Ιταλία.*** Πᾶσα ἐπιχείρησις ἐν αὐτῇ ἔχει ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς πρωτευούσης τοῦ βασιλείου Ρώμης. Τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην δύναται νὰ ἀναλάβῃ στρατὸς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς βορείου 'Ιταλίας ὑπερβαίνων τὰ Τοσκανικὰ 'Απέννινα ἐν συνεργασίᾳ δυνάμεως ἀποβιβαζομένης ἐν τῇ Τοσκανικῇ ἀκτῇ ἢ τοῦ Λατίου, δι' οὗ θὰ διηυκολύνετο

Digitized by Google

ἡ πρὸς Ρώμην πορεία. Ἐπίσης στρατὸς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνατολικῆς βορείου Ἰταλίας θὰ ἠδύνατο ἐπιχειρῶν κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς ἀκτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ὑπέρβασιν τῶν Ρωμαϊκῶν Ἀπεννίνων, ἢ ἀφοῦ κατορθώσῃ νὰ ἀποβιβασθῇ ἐν τῇ Ἀδριατικῇ ἀκτῇ, νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Ρώμην. Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀποβάσεως εἴτε ἐν τῇ Τυρρηνικῇ ἀκτῇ ἢ τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ τότε μόνον θὰ ὦσι δυναταί, ἐὰν ὁ ἰταλικὸς στόλος ὑποστῇ καταστροφήν, ἢ ὁ ἰταλικὸς στρατὸς καταστῇ ἀνίκανος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ἄλλως αἱ ἀποβάσεις αὗται εἰσὶν ἢ δυσχερέσταται ἢ ἀδύνατοι.

Ἡ ὑπέρβασις τῶν Τοσκανικῶν Ἀπεννίνων εἶναι δυσχερής, διότι ἐν αὐτοῖς ἡ ἄμυνα θὰ εὕρῃ ἄριστα σημεῖα ἀμύνης. Ἡ ὑπέρβασις τῶν Ρωμαϊκῶν Ἀπεννίνων φέρει τὸν ἐχθρὸν εὐχερέστερον πρὸς τὴν Ρώμην. Οὗτος ἀποφεύγει μὲν τὴν διάβασιν τῶν Τοσκανικῶν Ἀπεννίνων, ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῦς τῶν Ρωμαϊκῶν Ἀπεννίνων, εἰς τὸν ἄνω Τίβεριν, ὑπάρχουσιν ἄρισται θέσεις ἀμύνης, ὡς ἡ μεταξὺ Περοῦζε (Perouze) καὶ Φολίγνο (Foligno).

3ον) ***Νότιος Ἰταλία.*** Γενικῶς ἡ νότιος Ἰταλία δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ ἐπιχειρήσεις εἰς μεγάλας στρατιάς, πρῶτον διότι τοιαῦται μόνον δι' ἀποβάσεως δύνανται νὰ συγκεντρωθῶσιν, ὅπερ δυσχερέστατον, καὶ δεύτερον λόγῳ ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀρεινοῦ τοῦ ἐδάφους. Τὰ Ἀπέννινα τῆς Νεαπόλεως δὲν ἀποτελοῦσι γραμμὰς συνεχεῖς, ἀλλὰ συγκροτοῦνται ἐξ ὄγκων κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ μόνη περιοχή, ἥτις δύναται νὰ παράσχῃ ἔδαφος ἑλιγμῶν, εἶναι ἡ Καμπανία. Ἡ Νεάπολις, ἀποτελοῦσα τὸν κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς νοτίου Ἰταλίας, δὲν εἶναι ὠχυρωμένη καὶ δύναται ἐπομένως νὰ προσβληθῇ ἀπὸ θαλάσσης.

4ον) ***Σικελία καὶ Σαρδηνία.*** Ἡ Σικελία εἶναι ὀρεινὴ χώρα ἄνευ μεγάλων πεδιάδων. Τὸ στενὸν τῆς Μεσσήνης, χωρίζον τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ τῶν ἐκεῖ ὀχυρώσεων καὶ πυροβολείων, δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὸν διάπλουν εἰς τὸν ἐχθρόν, εἶναι δὲ μεγίστης σπουδαιότητος ἡ ἐξασφάλισις τῆς συγκοινωνίας τῆς Σικελίας μετὰ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Ἡ κατοχὴ τῆς Μεσσήνης ἐπὶ τῆς νήσου δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς νήσου, καθ' ἣν περίπτωσιν ὁλόκληρος ἡ ὑπόλοιπος νῆσος ἔχει καταληφθῆ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ Σαρδηνία, κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινή, ἔχει μίαν μόνην πεδιάδα μεταξὺ Κάλιαρι καὶ Ὀριστάνο, τὴν τῆς Καμπιδάνο. Ἡ θέσις τῆς νήσου μεταξὺ Ἀφρικῆς, Σικελίας, Ἰταλικῆς χερσονήσου, Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἐμπορίου τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας παρέχει εἰς ταύτην μεγίστην στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν. Ἐν τούτοις αὕτη σχηματίζει ἴδιον θέατρον ἐπιχειρήσεων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεργὸς ἄμυνα δύναται νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ πολὺ ὑπερτέρου ἐχθροῦ.

Εἰς τὸ στενὸν Μπονιφάτσιο μεταξὺ Κορσικῇ καὶ Σαρδηνίας ὑπάρχει τὸ ὀχυρὸν Μανταλένα.

Ὀχυρώσεις ἐν Ἰταλίᾳ. Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἰταλίας αἱ ἐν αὐτῇ ὀχυρώσεις σκοπὸν ἔχουσι, 1ον) τὴν ἄμυναν τῆς χώρας ἀπὸ ἐπιθέσεως ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, 2ον) τὴν ἄμυναν τῶν ἀκτῶν αὐτῆς πρὸς ἀπόκρουσιν ἀποβάσεων. Ἡ ἄμυνα τῆς χώρας ἀπὸ τὰς ἀπὸ τῶν κρατῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ἑλβετίας προερχομένας ἐπιχειρήσεις θὰ ἀποβλέψῃ πρῶτον εἰς ἄμεσον ὑπεράσπισιν τῶν συνόρων, εἶτα ὅμως αὕτη κυρίως θὰ διεξαχθῇ εἰς τὰς πρὸς τοῦτο προετοιμασθείσας ὀχυρώσεις εἰς τὴν πεδιάδα. Ὑπάρχουσι πρὸς τοῦτο εἰς τὸ τμῆμα τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Λευκοῦ ὄρους, τέσσαρα συγκροτήματα ὀχυρώσεων: 1ον) τὸ εἰς Κουνέο, 2ον) τὸ πρὸς νότον τούτου συνδεόμενον συγκρότημα τῶν ὀχυρώσεων τῆς Λιγουρικῆς, 3ον) τὸ εἰς Τουρῖνον (Dora Riparia) καὶ 4ον) τὸ εἰς Τόρα Βαλτέα (Tora Baltea).

Ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἑλβετίαν τμήματι τοῦ Ἰταλικοῦ ἐδάφους ἔχουσι κατασκευασθῆ ὀχυρώσεις παρὰ τὸ Βάρτσο καὶ παρὰ τὸ Ἰζέλλε, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Βέδρα, πρὸς παρακώλυσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Σεμπλόν.

Ἡ πρὸς τὴν Αὐστριακὴν δημοκρατίαν καὶ Γιουγκοσλαυΐαν ὁροθετικὴ γραμμὴ ἔχει ἀσφαλῶς ἐνισχυθῆ δι' ὀχυρώσεων νέων, αἵτινες εἰσὶν ἄγνωστοι εἰσέτι. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῇ ἀνατολικῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ αἱ ὀχυρώσεις τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντζο, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας.

Ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ ὁ ποταμὸς Πάδος μετὰ τῶν ὀχυρῶν Καζάλε, Ἀλεξάνδρεια, Παβία, Πιατσέντσα, Κρεμόνα, Μάντουα, Βερώνα παρέχουσιν ἀρίστην γραμμὴν ἀμύνης. Πρὸς νότον τοῦ Πάδου τὸ φρούριον τῆς πόλεως Μπολόνια, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀπεννίνων, προστατεύει τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν.

Ἐν τῇ ὑπολοίπῳ χερσονήσῳ ἡ πρωτεύουσα Ρώμη εἶναι ὠχυρωμένη. Εἰς τὰς ὀχυρώσεις πρὸς ἄμυναν τῶν ἀκτῶν ἀναφέρομεν τὰς περὶ τὴν Γένουαν καὶ τὰς τοῦ πολεμικοῦ λιμένος Σπέτσια καὶ τὰς εἰς Βεντιμίλλια καὶ Σαβόνα· αἱ τελευταῖαι εἰσὶ δευτερευούσης σημασίας. Εἰς τὸ στενὸν Μπονιφάτσιο εἶναι τὸ ὀχυρὸν Μανταλένα, εἰς δὲ τὸ στενὸν Μεσσήνης αἱ ὀχυρώσεις Μεσσήνης. Ὁ πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Τάραντος καὶ ἡ Βενετία εἰσὶν ὠχυρωμέναι. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ὀχυρώσεις εἰς Τσιβιταβέκια, Γαέταν, Σὰν Στέφανο κλπ., αἵτινες εἰσὶ δευτερευούσης ἀξίας. Ν. ΚΟΚΙΔΗΣ

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] *Γεωργία.* Ἡ Ἰταλία εἶναι κυρίως χώρα γεωργική. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι εὐφορώτατον, ἡ δὲ πεδιὰς τοῦ Πάδου, ἡ Καμπανία καὶ ἡ Σικελία θεωροῦνται μεταξὺ τῶν εὐφορωτέρων τοῦ κόσμου. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως αἰῶνας ἡ γεωργία ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε σχεδὸν ἐγκαταλειφθῆ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, οἱ κυβερνῆται αὐτῆς ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των εἰς τὴν γεωργίαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔλαβον πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα. Μεταξὺ τῶν πρώτων μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν, ἦτο ἡ παροχὴ ἐπιστημονικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων περὶ γεωργίας εἰς τοὺς κατοίκους καὶ ἡ χρησιμοποίησις ὁλονὲν βελτιουμένων μέσων καλλιεργείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρύθησαν γεωργικαὶ σχολαί, γεωργικαὶ ἕδραι εἰς τὰ πανεπιστήμια, ἐξεδόθησαν γεωργικὰ δελτία, γεωργικαὶ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ καὶ φυλλάδια καὶ βιβλία, καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, εἰσαχθεῖσαι κατ' ἀρχὰς ἐκ Γερμανίας καὶ κατόπιν κατασκευαζόμεναι ἐπιτοπίως, διάφοροι γεωργικαὶ μηχαναί. Παραλλήλως ἐγένοντο καὶ πλεῖστα δημόσια ἀρδευτικὰ καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν μεγάλαι ἐκτάσεις εὐφορώταται. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων ἱδρυμάτων ὑπὲρ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι τὸ δασικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς Βαλλαμπρόζας, ἱδρυθὲν τῷ 1869, ἡ ἀνωτέρα γεωργικὴ σχολὴ τοῦ Μιλάνου, ἱδρυθεῖσα τῷ 1870, ἡ τοῦ Πόρτιτσι τῷ 1872, ἡ τῆς Βολωνίας τῷ 1892 καὶ ἡ τῆς Περουγίας τῷ 1896. Ἱδρύθησαν ἐπίσης πέντε γεωργικοὶ σταθμοὶ διὰ τὰς πειραματικὰς μελέτας, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος τῷ 1870 ἐν Οὔντινε καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐντομολογικὸς τῆς Φλωρεντίας, ὁ οἰνολογικὸς τοῦ Ἄστι καὶ ὁ τῆς φυτοπαθολογίας τῆς Ρώμης. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον συνέβαλε περισσότερον παντὸς ἄλλου μέσου εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς γεωργίας καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ὑπῆρξαν αἱ κινηταὶ ἕδραι καὶ τὰ ὑπαίθρια μαθήματα, τὰ ὁποῖα καθιερώθησαν ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ 1886.

Σήμερον ἡ Ἰταλία εἶναι μία τῶν γεωργικωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἠπειρωτικὴ Ἰταλία εἶναι κυρίως πεδινή, πλουσία εἰς σημαντικοὺς ποταμούς, ἐπαρκῶς ποτιζομένη δι' αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ θέρος καὶ εὐκόλως ἀρδευομένη· ἕνεκα δὲ τούτου εἶναι καταλληλοτάτη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν (σίτου, κριθῆς). Ἡ χερσονησιακὴ καὶ νησιωτικὴ Ἰταλία εἶναι κατὰ μέγα μέρος ὀρεινή, μὲ κλῖμα μεσογειακὸν καὶ θέρος ξηρόν· ἕνεκα δὲ τούτου εὐδοκιμοῦν ἐν αὐτῇ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ τὰ καρποφόρα δένδρα. Ἡ ἀφθονία τῆς νομῆς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Πάδου ηὔξησε μεγάλως τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰ ἐκ ταύτης προϊόντα. Ἕνεκα τούτου ἡ βόρειος Ἰταλία ἀποκαλεῖται κοινῶς «Ἰταλία τοῦ βουτύρου» (Italia del burro), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νότιον Ἰταλίαν, ἡ ὁποία, συνεπείᾳ τῆς ἀφθονίας τοῦ παραγομένου ἐλαίου, ἀποκαλεῖται «Ἰταλία τοῦ ἐλαίου» (Italia dell'olio).

Ἐν Ἰταλίᾳ ἀσχολεῖται σήμερον εἰς τὴν γεωργίαν ὑπὲρ τὸ ἓν τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν Λιγυρίᾳ καὶ Πεδεμοντίῳ ἐπικρατεῖ ἡ μικρὰ λεγομένη καλλιέργεια, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὁ ἰδιοκτήτης καλλιεργεῖ τὴν γῆν· ἐν Τοσκάνῃ, ἐν ταῖς Μάρκαις, ἐν Οὐμβρίᾳ, ἐν Βασιλικάτῳ, ἐν Ἀπουλίᾳ, ἐν Καλαβρίᾳ καὶ ἐν Σαρδηνίᾳ ἀφθονεῖ ἡ καλουμένη συνεταιρικὴ καλλιέργεια, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ εἰσοδήματα διανέμονται μεταξὺ τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τοῦ καλλιεργητοῦ· ἐν δὲ τῇ Λομβαρδίᾳ καὶ τῷ Βενέτῳ ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τῶν κολλήγων. Οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες τείνουν ὁλονὲν νὰ ἐκλείψουν. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἀκόμη τοιοῦτοι ἐν Βερτσέλλι τοῦ Πεδεμοντίου, ἐν Παβίᾳ, Μιλάνῳ καὶ Κρεμόνᾳ τῆς Λομβαρδίας, ἐν Κιότζιᾳ τοῦ Βενέτου, ἐν Φερράρᾳ τῆς Ἐμιλίας, ἐν Ρώμῃ τοῦ Λατίου, ἐν Καζέρτᾳ τῆς Καμπανίας, ἐν Τζιρτζέντι καὶ Τράπανι τῆς Σικελίας, ἀφθονοῦν δὲ ἐν Ἀπουλίᾳ, Βασιλικάτᾳ καὶ Καλαβρίᾳ.

Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς γεωργίας ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἡ κλιμακωτὴ καλλιέργεια καὶ ἡ καλλιέργεια δύο ἢ τριῶν καρπῶν κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα εἰς τὸν αὐτὸν ἀγρόν, ἰδίως εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, καθὼς καὶ αἱ πολλαπλαῖ ἐσοδεῖαι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Τὰ ἐντατικώτερον καλλιεργούμενα μέρη εἶναι ἡ πεδιὰς τοῦ Πάδου, ἡ Τοσκάνη, ἡ Καμπανία καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Παλέρμου.

Τὰ κυριώτερα εἴδη, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται ἐν Ἰταλίᾳ, εἶναι ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ ὄρυζα, ἡ βρόμη, ὁ ἀραβόσιτος, αἱ ἐλαῖαι, ἡ ἄμπελος, τὰ λαχανικά, τὰ γεώμηλα, τὰ κάστανα, τὰ πορτοκάλλια, τὰ λεμόνια κτλ. Ἐκ τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ σιτηρὰ καὶ ἰδίως ὁ σῖτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος, ὁ ὁποῖος συναντᾶται κυρίως εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου, ἐνῷ ὁ σῖτος καλλιεργεῖται πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἰταλίας καὶ κυρίως εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Φότζιας καὶ τῆς Ρώμης, καθὼς καὶ ἐν Κατανίᾳ, Οὐμβρίᾳ καὶ Βασιλικάτᾳ. Παρὰ τὴν ἐντατικὴν ὅμως καλλιέργειαν, ἡ ἐτησία παραγωγὴ τοῦ σίτου ἐν Ἰταλίᾳ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ εἰσάγῃ ἄφθονον σῖτον ἔξωθεν. Ἕνεκα τούτου, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὠργανώθη ὑπὸ τοῦ κράτους ἀληθὴς σταυροφορία τοῦ σίτου, ἐπονομασθεῖσα «μάχη τοῦ σίτου», πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, οὐχὶ τόσον διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, ὅσον διὰ τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας τῶν ἤδη χρησιμοποιουμένων ἀγρῶν πρὸς μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προεκηρύχθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διάφορα σημαντικὰ βραβεῖα διὰ τοὺς παραγωγοὺς καὶ ὀργανοῦνται ἐτήσιαι ἐκθέσεις, μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Μετὰ τὸν σῖτον τὸ εὐρύτερον καλλιεργούμενον ἐν Ἰταλίᾳ γεωργικὸν προϊὸν εἶναι ὁ ἀραβόσιτος, ὁ ὁποῖος ἀφθονεῖ εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, ἐξαιρέσει τῆς Σικελίας, ὅπου ἡ παραγωγή του εἶναι ἐλαχίστη, ἐντατικωτέρα παραγωγὴ αὐτοῦ σημειοῦται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μιλάνου. Ἀκολουθεῖ κατόπιν ἡ παραγωγὴ τῆς ὀρύζης εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Νοβάρρας, τῆς Παβίας, τοῦ Μιλάνου, τῆς Κρεμόνας, τῆς Μαντούης, τῆς Βερόνας, τῆς Βενετίας, τῆς Παδούης, τοῦ Ροβίγκο, τοῦ Οὔντινε, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἐμίλιας καὶ ἰδίως εἰς τὸ Ρέτζιο, τὴν Φερράραν, τὴν Βολωνίαν καὶ τὴν Ραβένναν· ἡ ὄρυζα καλλιεργεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Κατάνης καὶ τῶν Συρακουσῶν, ἐν Σικελίᾳ. Ἡ παραγωγὴ τῆς ὀρύζης ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἡ σημαντικωτέρα ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Τὰ γεώμηλα καλλιεργοῦνται σχεδὸν εἰς πάντας τοὺς νομοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως εἰς τὰ ὀρεινὰ αὐτῆς μέρη, ἡ παραγωγὴ ὅμως αὐτῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας, εἶναι κατωτέρα πολλῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ ἄμπελος εἶναι τὸ κυριώτερον εἶδος τῆς δενδροκομίας ὅπερ καλλιεργεῖται ἐν Ἰταλίᾳ, εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Λέτσε. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν τοῦ οἴνου ἡ Ἰταλία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ μᾶλλον τὴν πρώτην, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀναλογία τῆς ἐπιφανείας. Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως ποιότητος οἱ ἰταλικοὶ οἶνοι ὑστεροῦν ἄλλων κρατῶν. Αἱ καλύτεραι ποιότητες οἴνων ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι τῆς Μαρσάλα καὶ τῶν Συρακουσῶν ἐν Σικελίᾳ, τοῦ Πορτοφεράϊο καὶ τῆς Μαρτσιάνα τῆς νήσου Ἔλβας, οἱ καλούμενοι «λάκριμα κρίστι», τοῦ Κάπρι καὶ τοῦ Φαλέρνο ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Λαμπρούσκο καὶ Σαντζιοβέζε ἐν Ἐμιλίᾳ, τοῦ Μοντεφιασκόνε, τῆς Γκροτταφερράτα, τοῦ Φρασκάτι καὶ τοῦ Τζεντσάνο ἐν Λατίῳ, τοῦ Μοντεπουλτσιάνο καὶ Κιάντι ἐν Τοσκάνῃ, τοῦ Μπαριμπέρα καὶ Ἄστι ἐν Πεδεμοντίῳ, κτλ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραγωγὴν τοῦ οἴνου μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἰταλίας τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὸ Πεδεμόντιον καὶ ἡ Ἐμίλια, ἀκολουθοῦν δὲ ἡ Καμπανία, ἡ Ἀπουλία καὶ ἡ Σικελία. Ἡ ἐλαία καλλιεργεῖται παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Λιγυρίας, εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Ἰταλίαν, εἰς τὰς νήσους Σαρδηνίαν καὶ Σικελίαν, ἐν Ἰστρίᾳ καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τρεντίνου. Ἡ μεγαλυτέρα παραγωγὴ σημειοῦται εἰς τὰς νήσους τοῦ Λέτσε καὶ τοῦ Μπάρι ἐν Ἀπουλίᾳ, τοῦ Παλέρμο, τῆς Μεσσήνης καὶ τῆς Κατάνης ἐν Σικελίᾳ. Ἡ καλυτέρα ὅμως ποιότης τῆς ἐλαίας ἀπαντᾶται ἐν Ριβιέρᾳ, εἰς τοὺς νομοὺς τὸ Πόρτο Μαουρίτσιο, τῆς Γενούης καὶ τῆς Μάσσα Καρράρας. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου εἶναι σημαντικωτάτη ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ ποσότης ὅμως αὐτῆς δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀφθονοῦν ἐπίσης τὰ ἑσπεριδοειδῆ, τὰ ὁποῖα ἐξάγονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Αἱ καλύτεραι ποιότητες αὐτῶν εἶναι τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Σικελίας, καὶ ἰδίως αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν περιοχῶν τῶν κειμένων εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης. Τὰ κόκκινα πορτοκάλλια προέρχονται ἐκ τῶν κλιτύων τῆς Αἴτνης. Ὡσαύτως ἐν Ἰταλίᾳ ἀφθονοῦν καὶ τὰ λαχανικά, τὰ κυριώτερα κέντρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Λιγυρία, ὁ νομὸς τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸ διαμέρισμα τῆς Κιότζιας. Ἐκ τῶν καρποφόρων δένδρων ἀφθονοῦν ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδίως ἐν Τοσκάνῃ καὶ Καμπανίᾳ, ἡ καστανέα, ἡ ἀμυγδαλέα, ἡ βερυκοκκέο, ἡ ροδακινέα, ἡ συκῆ, ἡ κερασέα. Μεταξὺ τῶν φυτῶν τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὴν βιομηχανίαν τὴν πρώτην θέσιν ἐν Ἰταλίᾳ κατέχει ἡ κάνναβις, καλλιεργουμένη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐν Ἐμιλίᾳ καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Νεαπόλεως. Τὰ τεῦτλα ἀφθονοῦν ἰδίως ἐν Ἐμελίᾳ καὶ Βενετίᾳ. Ἡ καλλιέργεια τῆς συκαμινέας, συνδεδεμένη στενῶς μὲ τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν καὶ τὴν παραγωγὴν τῆς μετάξης, ἡ ὁποία εἶναι σημαντικωτάτη ἐν Ἰταλίᾳ, εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη εἰς ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον καὶ ἰδίως ἐν Πεδεμοντίῳ, ἐν Λομβαρδίᾳ, Βενετίᾳ, Σικελίᾳ καὶ Τοσκάνῃ. Ἐν Ἰταλίᾳ καλλιεργεῖται ἐπίσης καὶ ὁ καπνὸς εἰς εὐρεῖαν κλί-

Digitized by Google

μακα, ὁλονὲν δὲ αὐξάνει ἡ ἔκτασις τῆς καλλιεργείας αὐτοῦ, τοῦ ἰταλικοῦ μονοπωλίου προσπαθοῦντος νὰ ἐλαττώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἔξωθεν εἰσαγωγήν. Ἡ ποιότης ὅμως τῶν ἰταλικῶν καπνῶν ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων καπνοπαραγωγῶν χωρῶν κ̓ ἕνεκα τούτου ἡ Ἰταλία ἐξακολουθεῖ νὰ εἰσάγῃ ἑλληνικά, τουρκικὰ καὶ βουλγαρικὰ καπνά, ἅτινα ἀναμειγνύει μὲ τὰ ἐγχώρια. Ὁ καπνὸς ἐν Ἰταλίᾳ καλλιεργεῖται ἰδίως ἐν Σαρδηνίᾳ, ἐν Καμπανίᾳ, ἐν Τοσκάνῃ, ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ ἐν Βενετίᾳ. Ἐπίσης καλλιεργοῦνται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ τὰ ἄνθη, τῶν ὁποίων γίνεται ἐξαγωγὴ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ χρῆσις εἰς τὴν ἐγχώριον μυροποιίαν. Αἱ κυριώτεραι ἀνθοφυτεῖαι ὑπάρχουν ἐν Λιγυρίᾳ, ἐν Τοσκάνῃ, Πάρμᾳ καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν παραλπείων λιμνῶν.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὰς καλλιεργηθείσας ἐκτάσεις, τὰ εἴδη καὶ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τῆς Ἰταλίας, συμφώνως πρὸς τοὺς στατιστικοὺς πίνακας τοῦ 1928, εἰς χιλιάδας ἑκταρίων καὶ χιλιάδας μετρικῶν κανταρίων.

Εἴδη	*Ἐπιφάνεια*	*Συγκομιδὴ*
Βρόμη	486.7	4.459
Σῖτος	4975.8	53.291
Ἀραβόσιτος	1432.7	22 195
Κριθὴ	236.1	2.056
Ὄρυζα	142.2	6.961
Γεώμηλα	263.8	19.453
Τεῦτλα	88.5	20.154
Οἶνοι	854 6	35.650
Σταφυλαὶ	3424.6	57.958
Ἐλαῖαι	1710.7	10.073
Ἔλαιον	569.0	1.442

Δάση καὶ λειμῶνες. Ἡ θερινὴ ξηρασία τοῦ ἰταλικοῦ κλίματος δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὰ ὑψίπεδα καὶ τοὺς λόφους, κατὰ γενικὸν κανόνα στερουμένους χώματος καὶ κεκαλυμμένους μὲ χάλικας, νὰ καλυφθοῦν ὑπὸ πυκνῆς αὐθορμήτου χορτονομῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν φυσικὸν πλοῦτον τῶν βορείων κλιτύων τῶν Ἄλπεων. Ἕνεκα τούτου σπανίζουν ἐν Ἰταλίᾳ αἱ φυσικαὶ νομαὶ καὶ ἰδίως εἰς τὰς κλιτῦς τῶν Ἀπεννίνων· εἰς ἀντάλλαγμα ὅμως ἀφθονοῦν οἱ τεχνητοὶ λειμῶνες ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ, εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Μιλάνου, τῆς Μπρέσσιας, τῆς Παβίας καὶ τῆς Κρεμόνας. Ἡ κοπὴ τῶν δασῶν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς εὐρεῖαν κλίμακα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ὄχι μόνον κατέστρεψε πλεῖστα μεγάλα δάση καὶ ἐμείωσε τὴν ἔκτασιν αὐτῶν σημαντικῶς, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ συνεχῶς τὴν αὔξησιν τῶν πλημμυρῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1928 τὰ κρατικὰ δάση καλύπτουν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιφάνειαν 229.427 ἑκταρίων, ἡ δὲ παραγωγή των ἀνήρχετο εἰς 26.933 κ. μ. ξυλείας, 248.960 κ. μ. καυσίμου ὕλης, συνολικῆς ἀξίας 3.724.282 λιρεττῶν. Ἡ ἀξία τῶν ἄλλων δασικῶν εἰδῶν ἀνήρχετο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 55.000.000 λιρεττῶν. Ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1915 αἱ ἀναδασωθεῖσαι ἐκτάσεις ὑπὸ τοῦ κράτους, ἢ τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ, ἀνήρχοντο εἰς 33.555 ἑκτάρια. Ἡ παραγωγὴ τῶν λειμώνων ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1928 εἰς 225.000.000 λιρεττῶν.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὑστερεῖ καὶ μόλις ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Μόνον ἡ διατροφὴ τῶν βοῶν παρουσιάζει συστηματικὴν καὶ μεθοδικὴν ἀνάπτυξιν, ἰδίως εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν, ὅπου ἡ βιομηχανία τῶν προϊόντων αὐτῶν καὶ τῶν συναφῶν εἰδῶν εἶναι ἀκμαιοτάτη. Κατὰ τὸ 1928 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 1.185.000 ἵπποι, 1.025.000 ὄνοι, 572.000 ἡμίονοι, 8.000.000 περίπου βόες, 25.500 βούβαλοι, 3.095.000 χοῖροι, 11.753.910 πρόβατα καὶ 3.082.558 αἶγες. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως καὶ διὰ τοῦτο γίνεται εἰσαγωγὴ κτηνῶν, ἰδίως ἐξ Οὐγγαρίας καὶ Νοτιοσλαυΐας. Ἐν τούτοις ἡ Ἰταλία διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ἐξαγωγῆς κτηνοτροφικῶν προϊόντων καί τινων κτηνῶν. Ἐν Τρεντίνῳ, Πεδεμοντίῳ καὶ Λομβαρδίᾳ καὶ ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας τῆς Παβίας καὶ τοῦ Μιλάνου, καθὼς καὶ ἐν Πάρμᾳ καὶ Ἐμιλίᾳ, κατασκευάζεται ἄφθονος τυρός, ὑπερβαίνον τὰ 20.000.000 χιλιόγραμμα ἐτησίως, ὁ ὁποῖος κατὰ μέγα μέρος ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (γοργοντζόλα, παρμεζάνα κτλ.). Πλὴν τοῦ τυροῦ ἀφθονοῦν ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς εἶναι τὰ ἔρια, αἱ κονσέρβες, τὰ σαλάμια, ἡ μορταντέλλα, τὸ γάλα εἰς κυτία, κτλ. Ἡ ὀρνιθοτροφία ἀκμάζει ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπιτρέπουσα τὴν ἐξαγωγὴν ᾠῶν, καθὼς καὶ ἡ μελισσοκομία, εὐρέως διαδεδομένη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὁ κηρὸς χρησιμοποιεῖται ὁλόκληρος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, ἐνῷ τοῦ μέλιτος ὑπάρχει ἱκανὴ περίσσεια, ἐπιτρέπουσα καὶ τὴν ἐξαγωγήν.

Βιομηχανία. Ἡ ἔλλειψις πρώτων ὑλῶν καὶ γαιανθράκων ἀπετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν σοβαρὸν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανία ἐν Ἰταλίᾳ ἐπραγματοποίησεν ἁλματικὰς προόδους, αἵτινες ἔταξαν αὐτὴν μεταξὺ τῶν βιομηχανικωτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὡς κινητηρίου δυνάμεως τοῦ «λευκοῦ ἄνθρακος», ἤτοι τῶν ἀφθόνων ὑδάτων τῶν καταρρακτῶν, τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν, ἰδίως εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν. Ἐν τούτοις καὶ πρὸ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν κράτος ὑφίσταντο σημαντικαὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες βραδύτερον ἀπετέλεσαν τοὺς πυρῆνας τῶν σημερινῶν μεγάλων βιομηχανιῶν τῆς χώρας. Τοιαῦται ἦσαν, κατὰ τὸ 1861, ἐν Σαμπιερνταρένα, παρὰ τὴν Γένουαν, ὁ οἶκος Ἀνσάλδο, εἰδικὸς εἰς τὰ μηχανήματα, ὁ οἰνολογικὸς οἶκος Φλόριο τοῦ Παλέρμο, ὁ οἶκος τῶν χημικῶν προϊόντων Λάντσα τοῦ Τουρίνου, ὁ οἶκος κεραμεικῆς τέχνης Τζινόρι καὶ Ρισὰρ τοῦ Μιλάνου, τὰ ὑφαντουργεῖα Καντόνι, Τσεριάνα, Γκαβάσσι, Ρότσι κτλ. Ὁ σημαντικώτερος βιομηχανικὸς κλάδος τῆς Ἰταλίας εἶναι σήμερον ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης. Τῷ 1929 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 2.713 ἐργοστάσια, ἡ δὲ παραγωγὴ ἀνήρχετο εἰς 52.001.500 χλγρ. Τὸ Μιλάνον εἶναι ἓν τῶν μεγαλυτέρων κέντρων μετάξης ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκατέργαστον μέταξαν καὶ τὸ δεύτερον, μετὰ τὴν Λυών, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατειργασμένην. Μετὰ τὸ Μιλᾶνον τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς μετάξης εἶναι τὸ Κῶμο, ἡ Νοβάρα, τὸ Νόβι, ἡ Γένουα, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Βερόνα, ἡ Μπρέσσια, ἡ Πέργαμος, ἡ Ἰβρέα, τὸ Ρίβολι, τὸ Κούνεο, τὸ Βιτζέβανο, ἡ Βιτσέντσα, τὸ Τρεβίζο, ἡ Οὔντινε, ἡ Φερράρα, ἡ Φλωρεντία, ἡ Λούκα, τὸ Τρέντο, τὸ Ροβερέτο καὶ ἡ Γκορίτσια. Ἡ μέταξα ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυριωτέρων εἰδῶν ἐξαγωγῆς τῆς Ἰταλίας. Ἡ βιομηχανία τοῦ βάμβακος εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, ἰδίως ἐν Πεδεμοντίῳ (Τουρῖνον, Νοβάρα), ἐν Λομβαρδίᾳ (Μιλᾶνον, Κῶμο), ἐν Λιγυρίᾳ (Γένουα) καὶ ἐν Τοσκάνῃ. Κατὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1927 ἡ βιομηχανία τοῦ βάμβακος ἀπησχόλει 6.000.125 ἀτράκτων καὶ παρῆγεν 1.000.500.000 μ. ὑφασμάτων. Ἡ βιομηχανία μαλλίνων ὑφασμάτων εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρας σημασίας τῶν προηγουμένων, ἀκμάζει δὲ ἰδίως εἰς τὸ Πεδεμόντιον (Μπιέλλα), εἰς τὸν νομὸν τῆς Βενετίας (Σίο) καὶ εἰς Τοσκάνην (Πράτο). Τῷ 1927 ὑπῆρχον 819 ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων, τὰ ὁποῖα κατειργάζοντο τὴν ἐκ 10.000.000 χλγρ. ἐτησίαν παραγωγὴν ἐρίων τῆς Ἰταλίας. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἦτο μία τῶν ἀκμαιοτάτων τῆς Εὐρώπης, παρήκμασεν ὅμως κατόπιν τελείως καὶ μόλις ἀπὸ τοῦ 1850 ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν ἐγχωρίαν κατανάλωσιν. Ἡ βιομηχανία τῶν πίλων ἔχει ἐντοπισθῆ εἰς τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὸ Πεδεμόντιον (Ἀλεξάνδρεια, Μόντσα, Ἴντρα), ἡ δὲ τῶν ψιαθίνων πίλων εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸ Ἀρέτσο καὶ τὸ Κάρπι. Ἡ βιομηχανία τοῦ σιδήρου εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἰταλίας. Ἐν Τοσκάνῃ ὑπάρχουν ὑψικάμινοι, ὅπου κατεργάζεται ὁ σίδηρος ὁ ἐξαγόμενος ἐν Λιγυρίᾳ, Λομβαρδίᾳ καὶ Τοσκάνῃ· ἐν Τέρνι ὑπάρχει τὸ σημαντικώτερον ἐργοστάσιον χάλυβος τῆς Ἰταλίας. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐργοστάσια χάλυβος ἐν Νεαπόλει καὶ Τουρίνῳ, ὁπλουργεῖα ἐν Τέρνι, Μπρέσσια, Ρώμῃ, Τουρίνῳ, Τόρρε Ἀννουντσιάτᾳ καὶ Γκαρντόνε, ναυπηγεῖα ἐν Γενούῃ, Λιβόρνῳ, Σέστρι Πονέντε, Σαμπιερνταρένᾳ, Νεαπόλει, Λενιάνο, Τάραντι, Τεργέστῃ, Πόλᾳ, Γκράντο, Τράπανι καὶ Μολφέττᾳ. Τὰ σπουδαιότερα μηχανουργεῖα ἐν Ἰταλίᾳ ὑπάρχουν ἐν Τουρίνῳ, Νεαπόλει, Μιλάνῳ, Μοντόβι, Πιστόγιᾳ, Τεργέστῃ, Ρέτζιο-Ἐμιλίᾳ, Ροβίνιο, Σαβόνα, Σπέτσιᾳ, Βολωνίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Ποτσουόλι, Τέρνι, Λιβόρνῳ καὶ Λέτσε. Ἐν Σαμπιερνταρένᾳ κατασκευάζεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀτμομηχανῶν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 66.836 μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια, ἀπασχολοῦντα 895.737 ἐργάτας καὶ 129 χυτήρια μετὰ 47.629 ἐργατῶν. Μεγάλην ὡσαύτως πρόοδον ἐπετέλεσεν ἐσχάτως καὶ ἡ βιομηχανία χημικῶν προϊόντων, ἡ ὁποία ἐνῷ τῷ 1870 μόλις ἀντεπροσωπεύετο δι' ἑνὸς μόνον ἐργοστασίου ἐν Μιλάνῳ, τῷ 1911 ἠρίθμει 50 ἐργοστάσια παράγοντα 4.500.000 τόνν. χημικῶν προϊόντων, τῷ δὲ 1927 ἠρίθμει 5.147 ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια, μετὰ 98.509 ἐργατῶν. Σημαντικὴ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ βιομηχανία τῶν ἐπίπλων, ὧν γίνεται ἱκανὴ ἐξαγωγή, ἰδίως ἐπίπλων παλαιῶν ἰταλικῶν ῥυθμῶν. Τὸ κυριώτερον κέντρον τῆς βιομηχανίας ταύτης εἶναι ὁ νομὸς τῆς Βενετίας καὶ ἡ Τοσκάνη. Ἡ ποτοποιία ἀκμάζει ἐν Τουρίνῳ, ἐν Μιλάνῳ, ἐν Κούνεο, ἐν Ἀγκῶνι, ἐν Ἄσκολι, ἐν Ἄστι, ἐν Μπελλοῦνο, ἐν Μπιέλλᾳ, ἐν Κιέτι, ἐν Κολτανιζέττᾳ καὶ ἐν Ζάρᾳ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει κατασκευάζεται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τὸ ποτὸν «μαρασκῖνο», ὅπερ ἀπολαύει παγκοσμίου φήμης. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 3.205 ἐργοστάσια οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, μὲ παραγωγὴν 618.920 ἑκατολίτρων. Μεγίστην ἀνάπτυξιν ἔλαβε κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανία τῶν τροφίμων, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι λίαν ὀνομαστὰ εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, ὅπως τὰ μακαρόνια τῆς Νεαπόλεως, αἱ μορταντέλλαι καὶ τὰ χοιρομήρια τῆς Μοδένης καὶ τῆς Βολωνίας, κτλ. Τὰ κυριώτερα ἐργοστάσια μακαρονίων ὑπάρχουν ἐν Νεαπόλει, ἐν Φορλί, ἐν Ἀγκῶνι καὶ ἐν Τεργέστῃ, ὑπερβαίνοντα τὰ 100 μὲ παραγωγὴν ὑπὲρ τὰ 100.000.000 χιλιογράμμων. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐργοστάσια μπισκότων ἐν Νοβάρᾳ, Μιλάνῳ, Τουρίνῳ, κτλ., σοκολάτας ἐν Τουρίνῳ, Φλωρεντίᾳ, Ρώμῃ, Μιλάνῳ κτλ., κονσερβῶν ἐν Νεαπόλει καὶ Σικελίᾳ κτλ. Πάντων τῶν εἰδῶν τούτων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ παραγωγὴ τῆς σακχάρεως δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἐγχωρίαν κατανάλωσιν. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 52 ἐργοστάσια σακχάρεως, ὧν ἡ παραγωγὴ ἦτο 415.800 τόννων. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας μεγίστην ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ βιομηχανία τῶν αὐτοκινήτων, τῶν ὁποίων ὑπάρχουν σημαντικὰ ἐργοστάσια ἐν Τουρίνῳ, Μιλάνῳ, Γενούῃ καὶ Τεργέστῃ, ὅπου ὑπάρχουν καὶ μεγάλαι ἐγκαταστάσεις τῶν ἀμερικανικῶν ἐργοστασίων αὐτοκινήτων «Φόρντ». Ἄλλαι βιομηχανίαι ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἡ χρυσοχοΐα καὶ ἡ κοσμηματοποιία μὲ ἐργοστάσια ἐν Νεαπόλει, Κατάνῃ, Φλωρεντίᾳ, Ρώμῃ, Βενετίᾳ, Γενούῃ καὶ Μιλάνῳ, ἡ χαρτοποιία, μὲ 635 ἐργοστάσια, ὧν τὰ πλεῖστα εἰς τὰς παραλπείους περιοχάς, ἡ κεραμεική, μὲ ὀνομαστὰ ἐργοστάσια ἐν Φαγεντίᾳ (τὰ περίφημα φαγεντιανά), Φλωρεντίᾳ, Μιλάνῳ, Βολωνίᾳ, ἡ ὑαλουργία, μὲ ὀνομαστὰ ἐργοστάσια ἐν Μουράνῳ τῆς Βενετίας, ἡ ἐπεξεργασία κοραλλίων ἐν Νεαπόλει, ἡ κατασκευὴ μωσαϊκῶν ἐν Φλωρεντίᾳ, Ρώμῃ καὶ Βενετίᾳ. Ἡ βιομηχανία τῶν σιγαρέττων καὶ πούρων, ὁλονὲν αὐξανομένη καὶ βελτιουμένη, ἀποτελεῖ μονοπώλιον τοῦ κράτους, μὲ κρατικὰ καπνεργοστάσια ἐν Νεαπόλει, Μιλάνῳ, Λούκᾳ, Βενετίᾳ, Τουρίνῳ, Βολωνίᾳ, Μοδένῃ, Κιαραβάλλε, Ρώμῃ, Παλέρμῳ, Σέστρι Πονέντε, Φλωρεντίᾳ, Κάλιαρι, Κατάνῃ καὶ Λέτσε. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργοστασίων τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ 1927 ἦτο 731.447, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀπασχολούμενοι ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται ἀνήρχοντο εἰς 3.989.960.

Ἐμπόριον. Λόγῳ τῆς κεντρικῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἡ Ἰταλία, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, εἶχεν ἀποβῆ ἡ ἐμπορικωτέρα χώρα τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ μετ' αὐτόν, ἡ Γένουα συνεκέντρωσε τὴν μεγαλυτέραν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ κόσμου, τὸ ἐν αὐτῇ δὲ περίφημον «Banco di San Giorgio» ὑπῆρξε τὸ πρῶτον πιστωτικὸν ἵδρυμα, ὅπερ διηυκόλυνε τὰ μέγιστα τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἱδρύθησαν κατόπιν τὰ τραπεζιτικὰ ἱδρύματα.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ὅμως τῆς Ἰταλίας ἐμειώθη κατὰ πολὺ ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὸ κέντρον τῶν διεθνῶν συγκοινωνιῶν μετετοπίσθη ἀπὸ τῆς Μεσογείου εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. Πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἡ Ἰταλία κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς Εὐρώπης. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ὅμως τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ἐμπορικὴ ὑπεροχὴ περιῆλθεν εἰς τὰς περιβρεχομένας ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ χώρας. Ἐν τούτοις ἡ διάνοιξις τῶν σηράγγων διὰ μέσου τῶν Ἄλπεων κατέστησε τὴν Ἰταλίαν ἐνδιάμεσον σταθμὸν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἄπω Ἀνατολῆς. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι ἀκμαιότατον, τὰ κυριώτερα δὲ κέντρα τούτου εἶναι τὸ Μιλᾶνον, τὸ Τουρῖνον, ἡ Φλωρεντία, ἡ Ρώμη, ἡ Βολωνία, ἡ Νεάπολις, ἡ Γένουα, τὸ Μπάρι, ἡ Βενετία καὶ ἡ Τεργέστη. Αἱ χῶραι, μὲ τὰς ὁποίας διεξάγει ἡ Ἰταλία ζωηρότερον ἐμπόριον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἶναι ἡ Ἀγγλία μετὰ τῶν κτήσεών της ἐν Ἀσίᾳ, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ Αὐστρία καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὰ ὑπόλοιπα κράτη τῆς Εὐρώπης, ἰδίως ἡ Βαλκανική, ἡ Μ. Ἀσία, ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀν. καὶ ΒΔ. Ἀφρική, ἡ Ἀργεντινή, ἡ Βραζιλία, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἰαπωνία.

Κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι τοῦ 1928 ἓξ ἔτη ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ ἐμπορευμάτων, συμφώνως πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς χιλιάδας λιρεττῶν, παρουσίασε τὴν ἑξῆς ἐξέλιξιν:

	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Εἰσαγωγὴ	15189.2	19380.7	26200.5	25871.3	20369.3	22040.9
Ἐξαγωγὴ	11085.6	14373.0	18274.3	18670.6	15614.8	14527.0

Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1927 τὰ κυριώτερα εἴδη ἐμπορίου, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας αὐτῶν εἰς ἑκατομμύρια λιρεττῶν ἦσαν:

Εἰσαγωγὴ		*Ἐξαγωγὴ*	
Σῖτος	2998.6	Μέταξα	1448.9
Ἄνθρακες	1918 7	Βαμβακερὰ ὑφάσμ.	1226.5
Βάμβαξ	1762.1	Μεταξωτὰ ὑφάσματα	945.3
Ξυλεία	749.5	Αὐτοκίνητα	605.3
Ἔρια	741.2	Φυτικὴ μέταξα	573.5
Δέρματα	699.1	Ὄρυζα	436.3
Σίδηρος καὶ Χάλυψ	486.9	Τυρὸς	413.3
Καφὲς	463.8	Κάνναβις	406.9
Χαλκὸς	380.4	Δέρματα	403.6
Βενζίνη	365.2	Πορτοκάλλια κ.τ.λ.	372.4
Ἀραβόσιτος	321.2	Ἀμύγδαλα	364.3
Ἀραχίδες	288.1	Λεμόνια	340.8
Κρέατα	230.3	Βαμβακ. κλωσταὶ	312.3

Αἱ κυριώτεραι χῶραι εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ τὸ 1927, ἦσαν αἱ ἑξῆς:

Digitized by Google

Χῶραι	*Εἰσαγωγὴ εἰς λιρέττας*	*Ἐξαγωγὴ εἰς λιρέττας*
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	3.958	1.655
Γερμανία	1.984	2.234
Ἀγγλία	1.821	1.528
Γαλλία	1.803	1.281
Ἰνδίαι (1925)	1.729	335
Ἀργεντινὴ	1.041	901
Νοτιοσλαυΐα	614	307
Ἑλβετία	537	1.282
Αὐστρία	504	487
Τσεχοσλοβακία	272	204

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ἡ Ἰταλία εἶναι σχετικῶς πτωχὴ εἰς μεταλλευτικὰ κοιτάσματα. Τὸ κυριώτερον μεταλλευτικὸν προϊὸν τοῦ ἐδάφους της εἶναι τὸ θεῖον. Ὑπάρχουν ἐν ἐκμεταλλεύσει 715 μεταλλεῖα θείου, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 690 ἐν Σικελίᾳ, 6 ἐν Καλαβρίᾳ, 15 ἐν Ρομανίᾳ καὶ Μαρκίᾳ, 3 ἐν Ἀβελλίνῳ καὶ ἓν μόνον ἐν Τοσκάνῃ. Γαιάνθρακας ἐξάγει εἰς ἐλαχίστην ποσότητα, οὐδόλως ἐπαρκοῦσαν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, διὰ τὴν ὁποίαν εἰσάγονται μεγάλαι ποσότητες ἔξωθεν. Τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τῆς Ἰταλίας εὑρίσκονται εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Ἀρέτσο, τῆς Φλωρεντίας, τοῦ Γκροσσέτο, τοῦ Κάλιαρι, τοῦ Σάσσαρι, τῆς Καλτανιζέττης, τῆς Μπρέσσιας καὶ τῆς Περγάμου. Ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ σιδήρου εἶναι σημαντική, ἀλλ' οὐχὶ ἐπαρκὴς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας. Τὰ κυριώτερα μεταλλεῖα σιδήρου εὑρίσκονται εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Βικεντίας, τοῦ Μπελλοῦνο, τῆς Νοβάρας, τοῦ Τουρίνου, τῆς Περγάμου, τῆς Μπρέσσιας, τοῦ Γκροσσέτο, τῆς Μάσσα καὶ Καρράρας, τῆς Γενούης καὶ ἰδίως ἐν Τοσκάνῃ, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰ 30 ἑκατοστὰ τοῦ συνόλου. Εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Κούνεο καὶ τῆς Νοβάρας ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀργύρου. Τὰ κυριώτερα μεταλλεῖα ψευδαργύρου εὑρίσκονται εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Σάσσαρι καὶ Κάλιαρι ἐν Σαρδηνίᾳ καὶ τῆς Περγάμου ἐν Λομβαρδίᾳ. Εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Τουρίνου ἐξάγεται μικρὰ ποσότης χρυσοῦ, ὁ ὁποῖος κυρίως εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς ἄμμου τοῦ ποταμοῦ Ὄρκο καὶ ἄλλων τινῶν ποταμῶν τοῦ Πεδεμοντίου καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μόντε Ρόζα. Εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Σιέννης, τοῦ Κάλιαρι, τοῦ Γκροσσέτο καὶ τῆς Μεσσήνης ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀντιμονίου. Ἐξαιρετικῶς ἄφθονος εἶναι ὁ ὑδράργυρος, ὡς πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Ἰταλία κατέχει τὴν τρίτην θέσιν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ παραγωγῇ. Τὰ σημαντικώτερα μεταλλεῖα ὑδραργύρου ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μόντε Ἀμιάτα, ἐν Σιέννῃ· ὑπάρχουν ἐπίσης μεταλλεῖα ὑδραργύρου ἐν Ἰδρία, τοῦ νομοῦ τοῦ Γκροσσέτο καὶ ἐν τῇ νήσῳ Ἔλβα. Μαγνήσιον ἐξάγεται εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Πέζαρο, τοῦ Οὐρμπίνο, τοῦ Γκροσσέτο καὶ τοῦ Κάλιαρι, ἄσφαλτος εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Ρώμης, τῶν Συρακουσῶν, καὶ τοῦ Κιέτι. Τὸ ὀρυκτὸν ἅλας ἐξάγεται εἰς τοὺς σικελικοὺς νομοὺς τῆς Καλτανιζέττης, τῆς Κατάνης καὶ τοῦ Παλέρμου, καθὼς καὶ ἐν Βολτέρρᾳ καὶ Σαλσοματζιόρε. Ἀφθονώτερον ὅμως καὶ καλυτέρας ποιότητος εἶναι ὁ ἅλας τῶν ἁλυκῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τοῦ Κομμάκκιο, τῆς Τσερβία, τῆς Μπαρλέττας καὶ τῆς Μαργαρίτας τῆς Σαβοΐας ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, τοῦ Πορτοφερράϊο ἐν τῇ νήσῳ Ἔλβα, τοῦ Κάλιαρι καὶ Καρλοφόρτε ἐν Σαρδηνίᾳ, τοῦ Τράπανι καὶ τῆς Μαρσάλα ἐν Σικελίᾳ καὶ τοῦ Κορνέτο, τῆς Ὀστίας καὶ τοῦ Λουγκὸ ἐν τῇ Τυρρηνικῇ θαλάσσῃ. Ἐν Ἰταλίᾳ ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πετρελαιοφόρα στρώματα, τινὰ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει, ὡς ἐν Πλακεντίᾳ καὶ Πάρμᾳ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια ὅπως αὐξηθῇ ἡ παραγωγή, διὰ τῆς ἐντατικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν καὶ τῆς διανοίξεως ἄλλων. Ἰδιαιτέρως πλουσία εἶναι ἡ Ἰταλία εἰς λατομεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται παντὸς εἴδους καὶ χρώματος μάρμαρα καὶ λίθοι καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς τὰς Ἀπουανὰς Ἄλπεις. Τὸ λευκὸν μάρμαρον ἐξάγεται ἐκ τῶν λατομείων τῆς Μάσσα, Καρράρας καὶ Σεραβέτσα, τὸ πράσινον ἐν τῇ Ριβιέρᾳ τῆς Γενούης, τὸ μέλαν ἐν τῷ Μόντε Ἀρέντι τῆς Σιέννας, τὸ κυανοῦν ἐν Σεραβέτσα, τὸ πολύχρωμον ἐν Τοσκάνῃ καὶ Πεδεμοντίῳ, ὁ ἀλάβαστρος ἐν Βολτέρρᾳ καὶ Λιβόρνῳ ὁ ἴασπις ἐν Κάβο ντὲ Πόρτο Βένερε τῆς Γενούης, ὁ γρανίτης ἐν Μπαβένο τῆς Λάγκο Ματζόρε κ.τ.λ. Κατὰ τὸ 1929 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 1270 μεταλλεῖα ἐν ἐκμεταλλεύσει, ἀπασχολοῦντα περὶ τὰς 55.000 ἐργατῶν. Ἐπίσης ὑπῆρχον 1600 λατομεῖα ἀπασχολοῦντα 68.820 ἐργάτας, ἐκ τῶν ὁποίων 2.100 γυναῖκες.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὴν παραγωγὴν εἰς ὀρυκτά, κατὰ τὸ 1929, εἰς χιλιάδας τόννων.

Θεῖον	2.023.300	Ὑδράργυρος	242.520
Γαιάνθρακες	1.40) 802	Ψευδάργυρος	240.500
Σίδηρος	504.556	Μόλυβδος	58.206
Ἄσφαλτος	394.945	Χαλκός	14.345

Συγκοινωνίαι. Ναυτιλία. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' τὰ μέσα συγκοινωνίας ἐν Ἰταλίᾳ ηὐξήθησαν ἁλματωδῶς. Κατὰ τὸ 1862 ὑπῆρχον 57 μόνον ἀτμόπλοια, 10 288 τόννων, καὶ 9356 ἱστιοφόρα 643.946 τόννων. Τῷ 1870 οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶχον ὑπερτριπλασιασθῆ, ἡ δὲ Ἰταλία ἤρχετο τετάρτη μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐμπορικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἠρίθμει 178 ἀτμόπλοια 32.000 τόνν. καὶ 18.201 ἱστιοφόρα 980 064 τόννων. Μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως, οἱ κυριώτεροι λιμένες τῆς Ἰταλίας, ἡ Γένουα, ἡ Βενετία, ἡ Νεάπολις, ἡ Σαβόνα, τὸ Λιβόρνον καὶ τὸ Παλέρμον, προσέλαβον μεγίστην κίνησιν, συγχρόνως δὲ ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται καί τινες ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων λιμένων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ὁ τοῦ Τράπανι, τῶν Συρακουσῶν, τοῦ Τάραντος καὶ τοῦ Βρινδησίου, ἐνῷ ἐδημιουργοῦντο νέοι τοιοῦτοι, ὡς ὁ τοῦ Μπάρι τῆς Μπαρλέττας, τῆς Κατάνης, τοῦ Κάλιαρι καὶ τῆς Σπέτσιας. Ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ Γένουα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Βενετία εἶναι τὸ κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἡ Νεάπολις εἶναι ὁ λιμὴν ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν πλοίων, ἰταλικῶν καὶ ξένων. Ἀκολουθοῦν, ἀπὸ ἀπόψεως σπουδαιότητος, οἱ λιμένες τῆς Τεργέστης, τοῦ Παλέρμου, τοῦ Λιβόρνου, τῆς Κατάνης, τῆς Μεσσήνης, τοῦ Κάλιαρι, τοῦ Βρινδησίου, τοῦ Ἀγκῶνος καὶ τοῦ Μπάρι. Εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Ἰταλίας ὑπάρχουν ναυπηγεῖα, ὅπου κατασκευάζονται σχεδὸν πάντα τὰ ἰταλικὰ ἀτμόπλοια καὶ ἱστιοφόρα. Κατὰ τὸ 1917 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 5.308 πλοῖα, 1.073.429 τόννων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 844 ἀτμόπλοια καὶ τὰ 4464 ἱστιοφόρα 261.769 τόννων. Τῷ 1927 τὰ ἀτμόπλοια ἀνήρχοντο εἰς 1824 καὶ εἶχον ἐκτόπισμα 3.253.295 τόνν., τὰ δὲ ἱστιοφόρα εἰς 3000 μὲ 186.171 τόννων. Ἡ κίνησις τῶν λιμένων τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ 1927 ἦτο ἡ ἑξῆς: 320.671 πλοῖα τόνν. 129.893.964 καθαρῶν, ἐξ ὧν 303.486 ἰταλικά, 98.832.541 τόννων. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἡ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται καὶ διὰ τῶν πλωτῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν διωρύγων. Ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς ποταμοπλοΐας εἶναι ὁ τῆς Μαντούης, ἐπὶ τοῦ Μίντσιο, μὲ κίνησιν 2.000.000 ἐτησίως. Ἄλλοι λιμένες εἶναι ὁ τῆς Φερράρας, ἐπὶ διώρυγος τοῦ Πάδου, μὲ κίνησιν 80.000 τόνν. ἐτησίως καὶ ὁ τῆς Ποντελαγκοσκοῦρο ἐπὶ τοῦ Πάδου, μὲ κίνησιν 75000 τόνν. ἐτησίως. Τὸ μῆκος τοῦ πλωτοῦ τμήματος τῶν ποταμῶν τῆς Ἰταλίας ἀνέρχεται συνολικῶς εἰς 3 000 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 500 χλμ. εἶναι διώρυγες. Ἐκ τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἰταλίας ὁ Πάδος εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 540 χλμ., ὁ Ἀδίγης ἐπὶ 212 χλμ., ὁ Τίβερις ἐπὶ 144 χλμ. καὶ ὁ Ἄρνος ἐπὶ 106 χλμ. Ἐκ τῶν διωρύγων αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ τῆς Παβίας, ἑνοῦσα τὸν ποταμὸν Ὀλόνα μὲ τὸν Τιτσίνο καὶ τὸ Μιλᾶνον μὲ τὴν Παβίαν καὶ ἡ τοῦ Καβοὺρ ἑνοῦσα τὸν Πάδον μὲ τὸν Τιτσίνο καὶ ἀποτελοῦσα σημαντικὸν μηχανικὸν ἔργον μήκους 80 χλμ. Ἐν Βενέτῳ ὑπάρχουν περὶ τὰς 300 διώρυγες.

Ἡ Ἰταλία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχε θαυμάσιον ὁδικὸν δίκτυον, εἰς τρόπον ὥστε μάλιστα οἱ νέοι μηχανικοὶ δὲν εἶχον παρὰ νὰ χαράξουν τὰς νέας ὁδοὺς ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῶν παλαιῶν. Αἱ ὁδοὶ ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐθνικαί, νομαρχιακαὶ καὶ κοινοτικαὶ καὶ ὑπολογίζονται εἰς 150.000 χλμ., ἐξ ὧν 8.700 ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν κατηγοριῶν, 45.000 εἰς τὴν δευτέραν καὶ 90.000 εἰς τὴν τρίτην. Ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ εὑρίσκονται αἱ πολυαριθμότεραι καὶ αἱ καλύτερον συντηρούμεναι ὁδοί· ὀλιγώτερον πυκνὸν εἶναι τὸ δίκτυον ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἰταλίᾳ, εἰς τὴν Νότιον καὶ εἰς τὰς νήσους. Ὁ νομὸς ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ πυκνότερον ὁδικὸν δίκτυον εἶναι ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ ἀραιότερον ὁ τοῦ Σάσσαρι ἐν Σαρδηνίᾳ.

Ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐν Ἰταλίᾳ κατεσκευάσθη τῷ 1839, ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς Πόρτιτσι καὶ ἦτο μήκους 8 χλμ. Ἔκτοτε τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ηὐξήθη μεγάλως, τῷ δὲ 1928 εἶχε μῆκος 21.510 χλμ., ἐξ ὧν τὰ 16.581 χλμ ἐκμεταλλεύεται τὸ κράτος. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν συνήντησε μεγίστας δυσκολίας, ἕνεκα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, παρέστη δὲ ἀνάγκη νὰ τρυπηθοῦν πλεῖστα ὄρη καὶ νὰ κατασκευασθοῦν ἐν ὅλῳ 1.379 σήραγγες, συνολικοῦ μήκους 700 χλμ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μέγα τμῆμα τοῦ δικτύου τούτου ἐξυπηρετεῖται δι' ἠλεκτρισμοῦ, ἰδίως εἰς τὴν Β. Ἰταλίαν. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ 28 ὀδοντωτοὶ σιδηρόδρομοι.

Ἐν Ἰταλίᾳ ὑπάρχουν πέντε ἐμπορικαὶ ἀεροπορικαὶ γραμμαί, ἐξυπηρετοῦσαι τὰς ἐγχωρίους ἀνάγκας καὶ τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αὗται εἶναι: 1) ἡ Τουρίνου—Βενετίας—Τεργέστης, 2) ἡ Γενεύης—Ρώμης—Νεαπόλεως—Παλέρμου, 3) ἡ Αὐγούστας (Σικελίας)—Τριπόλεως Τριπολίτιδος, 4) ἡ Βρινδησίου—Ἀθηνῶν—Κωνσταντινουπόλεως, μὲ διακλάδωσιν Ἀθηνῶν—Σύρου—Μυτιλήνης καὶ Ἀθηνῶν—Ρόδου καὶ 5) ἡ Βενετίας—Βιέννης.

Τῷ 1927 ὑπῆρχον 10751 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, τὰ ὁποῖα διένειμον 738.302.000 ἐπιστολὰς καὶ δελτάρια καὶ 14.835.113 ταχυδρομικὰ δέματα. Τῷ 1926 ὑπῆρχον 64642 χλμ. τηλεγραφικαὶ γραμμαί, μὲ 492.198 χλμ. συρμάτων καὶ 9 806 τηλεγραφικὰ γραφεῖα διαβιβάσαντα 28.525.148 τηλεγραφήματα. Ὑπῆρχον ἐπίσης 117 κρατικὰ καλώδια μήκους 6.853 χλμ. καὶ 2 ἰδιωτικὰ μήκους 4.315 χλμ. Τῷ 1925 ὑπῆρχον 42 ραδιοτηλεγραφικοὶ παράκτιοι σταθμοὶ 874 μηχανήματα ραδιοτηλεγραφίας ἐπὶ ἰταλικῶν ἀτμοπλοίων καὶ διεβιβάσθησαν 82.372 ραδιοτηλεγραφήματα. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 758 τηλεφωνικὰ δίκτυα ἐν ἐκμεταλλεύσει, μετὰ 253.282 χλμ. συρμάτων καὶ 23.217.873 ὑπηρεσιακῶν συνδιαλέξεων.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Κάτοικοι.*** Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας ἀνήρχοντο τῷ 1929, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἰταλικὴν στατιστικὴν ἐπετηρίδα τοῦ ἰδίου ἔτους, εἰς 39.989 385, μετὰ δὲ τῶν κτήσεων, ὧν οἱ κάτοικοι ὑπελογίζοντο εἰς 2.450 000. εἰς 42.439 385. Ἡ πυκνότης τῶν κατοίκων εἶναι 129 κατὰ τ. χλμ. Συνεπῶς ἡ Ἰταλία εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον πυκνοκατοικουμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἐρχομένη εἰς τὴν τετάρτην σειράν, μετὰ τὸ Βέλγιον, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Τὰ πυκνότερον κατῳκημένα τμήματα τῆς χώρας εἶναι ἡ Β. Ἰταλία καὶ ἰδίως ἡ Καμπανία, ὅπου ἡ ἀναλογία τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 247 κατὰ τ. χλμ., ἡ Λιγυρία μὲ 246 καὶ ἡ Λομβαρδία μὲ 218· τὰ δὲ ἀραιότερον ἡ Σαρδηνία μὲ 37 κατοίκους ἀνὰ πᾶν τ. χλμ., ἡ Βενετία Τριδεντίνα μὲ 48, ἡ Βασιλικάτα μὲ 49 καὶ ἡ Οὐμβρία μὲ 77.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰταλίας αὐξάνεται μεγάλως ἀνὰ πᾶν ἔτος, σχεδὸν διπλασιασθεὶς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον. Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὴν ἐπελθοῦσαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ διαστήματα τῶν προηγηθεισῶν ἀπογραφῶν:

Ἀπογραφαὶ	*Πληθυσμὸς*	*Αὔξησις κατὰ τὴν δεκαετίαν*
1862	25.000.000	
1872	26.801.154	1.801 154
1882	28 459 628	1.658.474
1901	32 475.253	4 015.625
1911	34.671.377	2.196.124
1921	38 710.576	2.471 509

Κατὰ τὸ 1929 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 110.440 ξένοι, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους ἐθνικότητας, ἐκ τῶν ὁποίων 25.086 Αὐστριακοί, 18.523. Νοτιοσλαῦοι, 10 985 Ἑλβετοί, 8 846 Γάλλοι, 9.358 Γερμανοί, 2.429 Ἕλληνες κτλ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικότητος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰταλίας περιλαμβάνει, ἐπὶ 1000 κατοίκων 977 Ἰταλούς, 12,5 Σλαύους, 6 Γερμανούς, 2,2 Γάλλους, 2,2 Ἀλβανούς, 0,8 Ἕλληνας, 0,3 Καταλανούς, 0,02 Ρουμάνους καὶ 1 ἄλλων ἐθνικοτήτων.

Θρησκεύματα. Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ ἰταλικοῦ Συντάγματος ὁρίζει ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους τὴν καθολικήν· ἐπιτρέπει ὅμως καὶ τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν παντὸς ἄλλου θρησκεύματος. Οἱ καθολικοὶ ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν ἐν τῷ ἰταλικῷ κράτει, ἀνερχόμενοι εἰς 95 %. Μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ διαμαρτυρόμενοι, ὑπολογιζόμενοι εἰς 3,6 % οἱ Ἑβραῖοι εἰς 1 %, οἱ οὐνῖται εἰς 0,1 %, οἱ ὀρθόδοξοι Σλαῦοι, καί τινες ἄλλων θρησκευμάτων. Ἐκ τούτων οἱ διαμαρτυρόμενοι, ἀνερχόμενοι εἰς 125.000 περίπου, ζοῦν κυρίως εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας τοῦ Πεδεμοντίου, οἱ δὲ σχισματικοὶ οὐνῖται, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ζοῦν κυρίως εἰς τὴν Ἀπουλίαν, τὴν Καλαβρίαν καὶ τὴν Σικελίαν καὶ ἀνέρχονται εἰς 1850. Οἱ ἰσραηλῖται ὑπολογίζονται εἰς 35.000.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Ἰταλία διαιρεῖται εἰς 52 ἀρχιεπισκοπὰς (ἐξ ὧν ἡ τῆς Βενετίας φέρει τὸν τίτλον τοῦ πατριαρχείου καὶ ἔχει ἐπίσκοπον τιτλοφορούμενον πατριάρχην) καὶ 216 ἐπισκοπάς. Οἱ ἱερεῖς ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέρχονται εἰς 67.147, οἱ δὲ μοναχοὶ μετὰ τῶν μοναχῶν εἰς 45 253. Πρὸ τοῦ 1870 οἱ ἱερεῖς ὑπερέβαινον τὰς 100.000, ἡ δὲ ἀναλογία αὐτῶν ἦτο εἷς ἱερεὺς ἀνὰ 150 κατοίκους.

Ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ὁ πάπας, ἑδρεύων ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ νέῳ κρατιδίῳ τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ. Αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ πάπα καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους ἀφ' ἑτέρου διεκανονίσθησαν ὁριστικῶς διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ Λατερανοῦ τῆς 19 Φεβρουαρίου 1929 καὶ τῆς ταυτοχρόνου ὑπογραφῆς τοῦ κονκορδάτου.

Πολιτικὴ ἐξέλιξις. Τὸ σημερινὸν βασίλειον τῆς Ἰταλίας ἱδρύθη τὴν 10 Μαρτίου 1861, διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν περισσοτέρων μικρῶν κρατῶν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου μὲ τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας. Ἡ προσάρτησις τῆς ἐπαρχίας τῆς Βενετίας ἐγένετο τὴν 3 Ὀκτωβρίου τοῦ 1866 καὶ τῆς Ρώμης τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1870. Ἡ Βενετία Τριδεντίνα καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Τάρβις προσηρτήθησαν, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Σαὶν-Ζερμαίν, τὴν 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1919, ἡ Ἰουλία Βενετία, ἡ Ζάρα καὶ αἱ νησῖδες τῆς Λαγκόστα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο τῆς 20 Νοεμβρίου 1920, τὸ Φιούμε καὶ ἡ περιοχὴ αὐτοῦ διὰ τῆς συμφώνου

Digitized by Google

τῆς Ρώμης τῆς 27 Ἰανουαρίου 1924, ὅπερ ἐξετελέσθη τὴν 16 Μαρτίου 1924.

Πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἰταλίας εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία, κληρονομικὴ εἰς τοὺς ἄρρενας ἀπογόνους τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας, καὶ ἀσκεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «θεμελιώδους Συντάγματος» (statuto fondamentale), τὸ ὁποῖον παρεχώρησεν ὁ βασιλεὺς Κάρολος Ἀλβέρτος εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου τὴν 4 Μαρτίου 1848, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπεξετάθη κατόπιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, εὐθὺς ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς χώρας. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἐτροποποιήθη κατὰ καιροὺς διὰ νόμων ψηφισθέντων ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Αἱ τελευταῖαι τροποποιήσεις ἐγένοντο διὰ τῶν νόμων τῆς 14 Νοεμβρίου τοῦ 1925, τῆς 17 Μαΐου τοῦ 1928 καὶ τῆς 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1928. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ βασιλεὺς διὰ μέσου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ δεκατρεῖς ὑπουργοὺς καὶ ἕνα πρωθυπουργόν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν ἡ γερουσία (Senato) καὶ ἡ βουλὴ (Camera dei deputati), αἵτινες συνεδριάζουν χωριστὰ ἀνὰ πᾶν ἔτος, συνερχόμεναι δὲ ὁμοῦ εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀποτελοῦν τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἢ λαϊκὴν ἀντιπροσωπείαν (Rappresentanza del popolo). Ἡ γερουσία ἀποτελεῖται: 1) ἀπὸ τοὺς πρίγκιπας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοὺς ἔχοντας συμπληρώσει τὸ εἰκοστὸν πρῶτος ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἀλλ' ἔχοντας δικαίωμα ψήφου μετὰ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος, καὶ 2) ἀπὸ ἀπροσδιόριστον ἀριθμὸν μελῶν, τὰ ὁποῖα διορίζει ὁ βασιλεύς. Τὰ μέλη ταῦτα δέον νὰ ἔχουν συμπληρώσει τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ λαμβάνονται μεταξὺ 21 κατηγοριῶν προκρίτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἡ τῶν διατελεσάντων εἰς ἀνωτέρας δημοσίας θέσεις, ἡ τῶν διακριθέντων καὶ ἀποκτησάντων φήμην εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν λογοτεχνίαν, ἢ οἱονδήποτε ἄλλον κοινωφελῆ κλάδον, ἡ τῶν παρασχόντων σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα, ἡ τῶν πληρωνόντων ἐτησίως φόρους 3000 λιρεττῶν, κτλ. Ἡ γερουσία δύναται διὰ βασιλικοῦ διατάγματος νὰ συγκροτηθῇ εἰς ἀνώτατον δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν ἐγκλημάτων ἐσχάτης προδοσίας, ἀποπείρας κατὰ τῆς ἀκεραιότητος καὶ κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους καὶ κατηγορίας ἐναντίον ὑπουργῶν ὑποβληθείσης ὑπὸ τῆς βουλῆς, δυνάμει τοῦ περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν νόμου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1929 οἱ γερουσιασταὶ ἀνήρχοντο εἰς 346, ἐξ ὧν 11 πρίγκιπες.

Ἡ βουλή, συμφώνως πρὸς τὸν τελευταῖον ἐκλογικὸν νόμον τῆς 17 Μαΐου 1928, ἀποτελεῖται ἐκ 400 βουλευτῶν, ἐκλεγομένων κατὰ πρωτότυπον σύστημα. Κατὰ τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο σύστημα πᾶσαι αἱ ἐπαγγελματικαὶ συνομοσπονδίαι ἀνερχόμεναι εἰς 11, συνερχόμεναι εἰς ἰδιαιτέρας συνελεύσεις τῶν μελῶν των, ἐκλέγουν ἐξ αὐτῶν ὡρισμένον ἕκαστον ἀριθμὸν ὑποψηφίων, οἵτινες ὅλοι ὁμοῦ ἀνέρχονται εἰς 800 Ἐπίσης καὶ ἄλλαι, κοινωφελῆ σκοπὸν ἔχουσαι καὶ ἀνεγνωρισμέναι ὑπὸ τοῦ κράτους, ὀργανώσεις, ἐκλέγουν μεταξὺ τῶν μελῶν των ὡρισμένον ἑκάστη ἀριθμὸν ὑποψηφίων, οἵτινες ὅλοι ὁμοῦ ἀνέρχονται εἰς 200. Ὁ κατάλογος τῶν 1000 ἐν ὅλῳ τούτων ὑποψηφίων ὑποβάλλεται εἰς τὸ μέγα φασιστικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον καταρτίζει ἐξ αὐτοῦ, κατ' ἐκλογήν, μὲ δικαίωμα προσλήψεως καὶ ἄλλων προσώπων ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου, ἐπίσημον συνδυασμὸν 400 ὑποψηφίων. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τίθεται εἰς ψηφοφορίαν κατὰ τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα. Ἐὰν ὁ λαὸς ἀπορρίψῃ τὸν συνδυασμόν, αἱ ἐκλογαὶ ἐπαναλαμβάνονται. Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν, πᾶσαι αἱ ἀνεγνωρισμέναι ὀργανώσεις, αἱ ἔχουσαι τοὐλάχιστον 5000 μέλη, δύνανται νὰ καταρτίσουν ἰδιαίτερον συνδυασμὸν ἐκ 300 μελῶν. Ὁ συνδυασμὸς ὁ λαμβάνων σχετικὴν πλειοψηφίαν, εἶναι ὁ ἐπιτυχών, οἱ δὲ 300 αὐτοῦ ὑποψήφιοι ἐκλέγονται βουλευταί. Οἱ ὑπόλοιποι 100 βουλευταὶ κατανέμονται, κατὰ τὸ ἀναλογικὸν σύστημα, μεταξὺ τῶν ἄλλων συνδυασμῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν συγκεντρωθείσας ψήφους.

Διὰ τοῦ νόμου τῆς 8 Δεκεμβρίου 1928, πλὴν τῆς κυβερνήσεως, τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς, ἐδημιουργήθη ἐπισήμως καὶ νέα ἰδιότυπος ἐξουσία, ἐν τῷ ἰταλικῷ πολιτεύματι, τὸ μέγα συμβούλιον τοῦ φασισμοῦ (Gran Consiglio), τοῦ ὁποίου πρόεδρος εἶναι ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὅπερ ἀποτελεῖ κυριαρχοῦντα παράγοντα καὶ σύμβουλον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως ἐνῷ συγχρόνως εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τῆς καθόλου πολιτικῆς καὶ δράσεως τοῦ φασισμοῦ. Ἐπίσης ὁ φασισμὸς καθωρίσθη ἐπισήμως ὡς ἀνεγνωρισμένη κυβερνῶσα ὀργάνωσις.

Ἔμβλημα, σημαία, ὕμνος, παράσημα. Τὸ ἐθνικὸν ἔμβλημα τῆς Ἰταλίας ἀποτελεῖται ἐκ θυρεοῦ φέροντος λευκὸν σταυρὸν ἐπὶ πεδίου ἐρυθροῦ, ὅπερ πρότερον ἀπετέλει τὸ ἔμβλημα τοῦ Πέτρου τοῦ Β' κόμιτος τῆς Σαβοΐας καὶ ὅπερ κατόπιν ἀπετέλεσε τὸ ἰταλικὸν ἔμβλημα διὰ τῆς προσθήκης κυανοῦ πλαισίου καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ στέμματος μετὰ ἀστέρος ἐκ πέντε ἀκτίνων. Τὸ ἔμβλημα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου εἶναι ὅμοιον κατὰ βάσιν πρὸς τὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Β', μὲ τὴν προσθήκην δύο χρυσῶν λεόντων, κρατούντων τὸν σταυρόν· τὸ ἔμβλημα τοῦτο περιβάλλεται ὑπὸ τῆς χρυσῆς ἁλύσεως τοῦ παρασήμου τῆς Ἀννουντσιάτας καὶ τῶν μεγάλων ταινιῶν τῶν ἄλλων βασιλικῶν παρασήμων. Τὸ ὅλον δ' αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐπὶ πεδίου κυανοῦ φέροντος ὑπερκείμενον στέμμα χρυσοῦν μετὰ ἀστέρος.

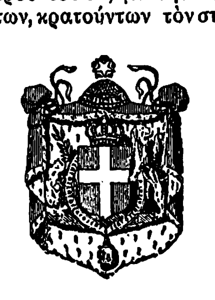

Ἐθνόσημον τῆς Ἰταλίας.

Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 15 Δεκεμβρίου 1926 προσετέθη καὶ νέον ἔμβλημα, πρὸς χρῆσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τὸ τῆς δέσμης τῶν ῥαβδούχων (fascio littorio), ληφθὲν ἐκ τοῦ ἐπισήμου συμβόλου τοῦ φασισμοῦ. Τὸ ἔμβλημα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ θυρεοῦ ὁμοιάζοντος μὲ τὴν ἰταλικὴν σημαίαν, ἀλλὰ φέροντος εἰς τὸ μέσον, ἐπὶ τῆς λευκῆς λωρίδος, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἐμβλήματος, τὴν χρυσῆν δέσμην τῶν ῥαβδούχων.

Ἡ ἰταλικὴ σημαία ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν καθέτων λωρίδων, χρώματος πρασίνου, λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ, ὧν ἡ λευκὴ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸ παλαιὸν ἐθνικὸν ἔμβλημα. Ἡ ἐμπορικὴ σημαία εἶναι ὁμοία πρὸς ταύτην, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐλλείπει ἐκ τοῦ θυρεοῦ τὸ στέμμα.

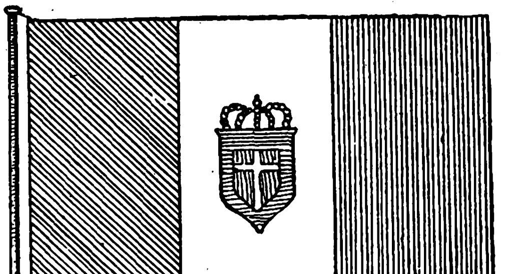

Σημαία τῆς Ἰταλίας.

Ὡς ἐθνικὸς ὕμνος τῆς Ἰταλίας χρησιμεύει ὁ ὕμνος, τὸν ὁποῖον συνέθεσε τῷ 1834 ὁ Γκαμπέττι πρὸς τιμὴν τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας. Εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν χρησιμοποιεῖται ἀκόμη ὡς εἶδος ἐθνικοῦ ὕμνου ὁ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Μερκαντίνι συντεθεὶς ὕμνος τοῦ Γαριβάλδι. Ἀπὸ τοῦ 1928, διὰ διατάγματος, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐθνικὸς ὕμνος καὶ ὁ γνωστὸς ὕμνος τῶν φασιστῶν «Τζιοβινέτσα».

Ἡ Ἰταλία ἔχει ἑπτὰ εἴδη παρασήμων. Ἐκ τούτων τὸ ἀνώτατον καὶ ἀρχαιότατον, ἱδρυθὲν τῷ 1362, εἶναι τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τῆς «Ἀννουντσιάτας», τοῦ ὁποίου οἱ κάτοχοι, μὴ ὑπερβαίνοντες, ἐν ζωῇ, τοὺς δεκαπέντε, λαμβάνουν τὸν τίτλον τοῦ «ἐξαδέλφου τοῦ βασιλέως» καὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ παρίστανται εἰς τὰ οἰκογενειακὰ συμβούλια τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Κατόπιν ἔρχονται: τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τῶν Ἁγίων Μαυρικίου καὶ Λαζάρου, ἱδρυθὲν τῷ 1434, τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τῆς Στρατιωτικῆς Ἀξίας τῆς Σαβοΐας, ἱδρυθὲν τῷ 1855, τὸ παράσημον τῶν πολιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ἀξίας τῆς Σαβοΐας, ἱδρυθὲν τῷ 1831, τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τοῦ στέμματος τῆς Ἰταλίας, ἱδρυθὲν τῷ 1868, τὸ παράσημον τῶν ἀποικιακῶν ἱπποτῶν τοῦ ἀστέρος τῆς Ἰταλίας, ἱδρυθὲν τῷ 1914, καὶ τὸ παράσημον τῶν ἱπποτῶν τῆς ἐργασίας, ἱδρυθὲν τῷ 1926.

Διαίρεσις. Πολιτικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίου δικαίου ἡ Ἰταλία διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα: α) Εἰς τὴν κυρίως Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Ζάρα. β) Εἰς τὴν κτῆσιν (ἐξάρτησιν, dipendenza) τῆς Ρόδου καὶ Δωδεκανήσου (Isole dell' Egeo). γ) Εἰς τὰς ἀποικίας, αἵτινες εἶναι τριῶν εἰδῶν: 1) μετὰ βουλῆς καὶ διοικητικοῦ συμβουλίου διοριζομένων, ὅπως ἡ Τριπολῖτις καὶ ἡ Κυρηναϊκή. 2) μετὰ διοικητικοῦ συμβουλίου διοριζομένου, ὅπως ἡ Ἐρυθραία. 3) μετὰ διοικητοῦ διοριζομένου, ἄνευ συμβουλευτικοῦ σώματος, ὡς εἶναι ἡ Σομαλία. Ἱστορικῶς ἡ κυρίως Ἰταλία διαιρεῖται εἰς 18 περιοχάς, αἵτινες ἔχουν χωρογραφικὴν φυσιογνωμίαν, ἱστορικὰς παραδόσεις, καλλιτεχνίαν, διαλέκτους, ἤθη καὶ ἔθιμα, γεωργικήν, ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν, κατὰ πολὺ διαφέροντα ἀλλήλων. Αἱ περιοχαὶ αὗται εἶναι: α) ἐν τῇ Β. Ἰταλίᾳ: 1) Πεδεμόντιον, 2) Λιγυρία, Λομβαρδία, 3) Βενετία Τριδεντίνα, 4) Βενετία ἢ Βένετο, 5) Βενετία Ἰουλία καὶ Ζάρα, 6) Ἐμίλια· β) ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰταλίᾳ: 1) Τοσκάνη, 2) Μάρκε (Μαρκία), 3) Οὐμβρία, 4) Λάτιον, 5) Ἀβρούζια καὶ Μολίζε· γ) ἐν τῇ νοτίῳ ἠπειρωτικῇ Ἰταλίᾳ: 1) Καμπανία, 2) Ἀπουλία, 3) Βασιλικάτα, 4) Καλαβρία· δ) ἐν τῇ νοτίῳ νησιωτικῇ Ἰταλίᾳ· 1) Σικελία, 2) Σαρδηνία. Ἡ διαίρεσις ὅμως αὕτη σήμερον οὐδένα νομικὸν ἢ διοικητικὸν χαρακτῆρα ἔχει.

Συνεπείᾳ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Ἰταλία ἐπέτυχε τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἐθνικῶν της διεκδικήσεων, ἰδίως εἰς τὸ βόρειον καὶ βορειοανατολικὸν τμῆμα αὐτῆς, διὰ τῆς προσθήκης νέων ἐδαφῶν 25948 τ. χλμ. ληφθέντων ἐκ τῆς διαλυθείσης Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας. Τὰ ἐδάφη ταῦτα περιλαμβάνουν τὸ Τρέντον, τὴν Τεργέστην, τὴν Ἰστρίαν, τὸ Τολμῖνο, τὴν Γκορίτσια καὶ τὸ Φιοῦμε, οἱ δὲ κάτοικοί των ἀνέρχονται εἰς ἓν καὶ ἥμισυ περίπου ἑκατομμύριον. Πλὴν τῶν ἐδαφῶν τούτων ἐπέτυχε καὶ τὴν διαρρύθμισιν τῶν συνόρων τῶν ἀποικιῶν της διὰ τῆς προσκτήσεως γειτονικῶν ἐδαφῶν.

Διοίκησις. Διοικητικῶς ἡ Ἰταλία διαιρεῖται εἰς νομοὺς (provincie), εἰς ἐπαρχίας ἢ κύκλους (circondari), εἰς διαμερίσματα (mandamenti), εἰς δήμους (municipii) καὶ εἰς κοινότητας (comuni). Οἱ νομοὶ διοικοῦνται ὑπὸ νομαρχῶν διοριζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ λαμβανομένων ἐκ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ὑπὸ νομαρχιακῆς ἀντιπροσωπείας καὶ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, ἀμφοτέρων τούτων αἱρετῶν. Αἱ ἐπαρχίαι ἢ κύκλοι διοικοῦνται ὑπὸ ὑπονομαρχῶν, προερχομένων καὶ τούτων ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ὑπαγομένων εἰς τοὺς νομάρχας. Τὰ διαμερίσματα ἀποτελοῦν διοικητικὰς μόνον περιφερείας χρησιμευούσας εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, ὡς εἶναι αἱ ἐκλογαί, τὰ δικαστήρια κτλ. Οἱ δῆμοι διοικοῦνται ὑπὸ δημάρχου (sindaco), ὑπὸ δημαρχιακῶν παρέδρων (giunta) καὶ ὑπὸ δημαρχιακοῦ συμβουλίου, πάντων αἱρετῶν. Οἱ δῆμοι οἱ ἀριθμοῦντες ὀλιγωτέρους τῶν 5000 κατοίκων ἀποτελοῦν κοινότητας διοικουμένας ὑπὸ διοικητῶν (podestà) διοριζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διὰ πέντε ἔτη.

Ἀπὸ τοῦ 1926 ὁ θεσμὸς τῶν διοικητῶν (podestà) ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλους δήμους, εἰς δὲ τὰς μεγαλοπόλεις, ὅπως ἡ Ρώμη, τὸ Μιλᾶνον, ἡ Νεάπολις κτλ., ὁ δήμαρχος ἀντικατεστάθη ὑπὸ κυβερνήτου (governatore) διοριζομένου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Διὰ τῆς νέας διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ 1927 οἱ νομοὶ τῆς Ἰταλίας ἀνεβιβάσθησαν ἀπὸ 76 εἰς 92, καὶ αἱ ἐπαρχίαι ὡρίσθησαν εἰς 235 καὶ οἱ δῆμοι καὶ αἱ κοινότητες εἰς 8762. Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τοὺς νομοὺς τῆς Ἰταλίας κατὰ περιοχάς, τὴν ἔκτασιν αὐτῶν, τοὺς κατοίκους καὶ τὴν πυκνότητα αὐτῶν, καθὼς καὶ τὸν ἀντιστοιχοῦντα εἰς ἕκαστον νομὸν ἀριθμὸν δήμων:

Περιοχαὶ καὶ νομοὶ	*Ἀριθ. δήμων & κοινοτ.*	*Ἐπιφάνεια εἰς τ. χιλιόμετρα*	*Πληθυσμός*	*Ἀνὰ πᾶν τ. χλμ.*
Ἀλεξάντρεια	343	5.078.86	806.772	159
Ἀόστα..........	186	4.759.44	250.418	83
Κούνεο	263	7.434.87	666.506	89
Νοβάρα	233	3.591.79	402.870	112
Τορῖνον	240	5.480.86	1.041.393	190
Βερτσέλι............	193	3 010.88	359.890	120
ΠΕΔΕΜΟΝΤΙΟΝ	1 458	29.356.70	3.527.847	120
Γένουα	66	1 767.44	762.323	431
Ἰμπέρια	91	1.182.17	154.350	130
Σαβόνα	85	1.589.82	208.115	131
Σπέτσια.	32	893 99	213.335	216
ΛΙΓΥΡΙΑ	274	5.433.42	1.338.023	246
Πέργαμον...........	262	2.788.83	579.941	208
Βρεσκία..............	229	4.721.97	661.395	140
Κόμο	313	2.066.88	472.531	229
Κρεμόνα	132	1.775 56	362.441	204
Μάντοβα	70	2.339.38	380.802	163
Μιλᾶνον	258	2.761.11	1.729.869	627
Παβία	209	2.964.64	488.783	165
Σόννδριο.....	79	3.193.92	142.550	48
Βαρέζε....	165	1.196.70	366.451	306
ΛΟΜΒΑΡΔΙΑ	1.717	23.808.99	5.184.763	218
Μπολτσάνο	199	7.333.74	237.167	32
Τρέντον	348	6.579.55	426.378	65
ΒΕΝΕΤΙΑ - ΤΡΙΔΕΝΤΙΝΑ	547	13.913.29	663 545	48
Μπελλοῦνο	69	3 675.15	259.275	71
Πάντοβα	105	2 140.73	592.611	277
Ροβίγκο.........	57	1.771.25	289.379	163
Τρεβίζο	96	2.476.58	561.759	227
Οὔντινε........... .	199	7.121.96	816.478	115
Βενετία	43	2.444 36	516 017	211
Βερόνα	104	3 096.52	538.815	174
Βιτσέντσα...........	127	2 709.63	559 503	206
ΒΕΝΕΤΑ	800	25 436.18	4.132.837	163
Φιοῦμε.............. ..	13	701.87	87.305	124
Γκορίτσια	113	2.636.15	209.692	80
Πόλα	43	4.012.60	306 069	76
Τεργέστη	34	1.231.26	327.724	266
Ζάρα......	2	110.01	18.255	166
ΒΕΝΕΤΙΑ ΙΟΥΛΙΑ-ΖΑΡΑ	205	8.694.89	949.045	109
Βολωνία	61	3.795.50	645 989	170
Φερράρα.......	21	2.640.18	346.821	131
Φορλί...............	50	2.907.30	397.178	137
Μόντενα............	45	2 597.40	405.077	156
Πάρμα...............	52	3.456.88	376.239	109
Πλακεντία	49	2.576 08	295.653	115
Ραβέννα.....	18	1.852.00	257.745	139
Ρέτζιο Ἐμίλια........	45	2 291.34	352.590	154
ΕΜΙΛΙΑ	341	22.116,66	3.077.292	139

Digitized by Google

Περιοχαὶ καὶ νομοί	Ἀριθμ. δήμων & κοινοτήτ.	Ἐπιφάνεια εἰς τ. χιλιόμετρα	Πληθυσμός	Ἀνὰ πᾶν τ. χλμ.
Ἀρέτσο	38	3.203.23	301.776	94
Φλωρεντία	50	2.878.58	795.203	205
Γκροσσέτο	24	4.496.00	163.539	36
Λιβορνον	19	1.219.19	224.427	184
Λούκα	45	1.991.42	409.524	206
Μάσσα καὶ Καρράρα	17	1.155 79	184 437	160
Πίζα	38	2.442.04	330.477	135
Πιστόϊα	12	735.86	146.488	199
Σιένα	36	3.811.56	251.088	66
ΤΟΣΚΑΝΗ	279	22.933.67	2.805.959	122
Ἀγκόνα	51	1.935.70	345.765	178
Ἄσκολι-Πιτσένο	72	2.085 16	279.087	134
Ματσεράτα	57	2.672.94	282 128	106
Πέζαρο καὶ Οὐρβῖνον	74	2.894.89	290.600	100
ΜΑΡΚΙΑ	254	9.590.69	1.197.580	125
Περουγία	54	6.461.06	499.871	77
Τέρνι	31	2.128.63	164 500	77
ΟΥΜΒΡΙΑ	85	8.589.69	664.371	77
Φροζινόνε	89	2 238.86	424.634	131
Ριέτι	71	2.738.36	175.023	64
Ρώμη	144	8.179.60	1 189.751	145
Βιτέρμπο	57	3.023 28	200.074	66
ΛΑΤΙΟΝ	361	17.180.10	1 989 482	116
Ἀκουίλα Ἀβρουζίων	105	5.038.42	374.057	74
Καμπομπάσσο	141	4.617.96	392.665	85
Κιέτη	105	2 594.26	361.046	139
Πεσκάρα	48	1.223.92	177.227	145
Τέραμο	43	1.944.31	218.757	113
ΑΒΡΟΥΖΙΟΙ ΚΑΙ ΜΟΛΙΖΕ	442	15.418.87	1.523.752	99
Ἀβελλίνο	193	2.905 63	428 374	147
Βενεβέντον	89	2.588.37	315.753	122
Νεάπολις	163	3.118.02	1 990 665	638
Σαλέρνο	159	4.943.77	617.909	125
ΚΑΜΠΑΝΙΑ	534	13.555.79	3.352.701	247
Βάρι Ἀπουλίας	49	5.156.29	953.955	185
Βρινδήσιον	19	1.806.52	217.297	120
Φότζια	56	7 063.91	475.392	68
Λέτσε	93	2.768.03	427 166	154
Τάρας	27	2 426.25	276.502	114
ΑΠΟΥΛΙΑ	244	19 221.00	2 353.312	122
Ματέρα	32	3.793.57	146 372	34
Ποτέντσα	94	6.193.86	345.760	56
ΒΑΣΙΛΙΚΑΤΑ	126	9.987.43	492.132	49
Καταντσάρο	155	5.270.26	556.197	106
Κοζέντσα	154	6.646.77	545.616	82
Ρέτζιο Καλαβρίας	93	3.157.52	525.304	166
ΚΑΛΑΒΡΙΑ	402	15.074.55	1 627.117	108
Καλτανισσέττα	22	2 107.11	253.128	120
Κάστρο Τζιοβάννι	20	2.553.15	272.671	107
Κατάνια	51	3.571.51	766.394	215
Τζιρτζέντι	42	3.043.65	429.896	141
Μεσσήνη	105	3.248 95	613.028	189
Παλέρμον	76	4.992 31	898.212	180
Ραγοῦσα	12	1.504.51	264.646	176
Συρακοῦσαι	19	2 208.02	295.856	138
Τράπανι	20	2.508.81	429.329	171
ΣΙΚΕΛΙΑ	367	25.738 02	4.223.160	164
Κάλιαρι	151	9.243.26	422.609	46
Νουόρο	100	7 326.52	199.028	27
Σάσσαρι	75	7 520.39	263.830	35
ΣΑΡΔΗΝΙΑ	226	24.090.17	885 467	37
Σύνολον	8.762	310.137.13	39 959 385	129

Ἰταλικαὶ κτήσεις. Ἡ Ἰταλία ἔχει ἀποικιακὰς κτήσεις ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Ἀσίᾳ, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιφάνεια, οἱ κάτοικοι καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἐμφαίνονται ἐκ τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων πινάκων:

Ἐν Ἀφρικῇ

Χῶραι	Ἐμβαδὸν εἰς τ. χλμ.	Κάτοικοι	Πυκνότης κατὰ τ. χλμ
Λιβύη	1.650.000	1.070.000	0,65
Ἐρυθραία	118.000	392.180	3
Ἰταλικὴ Σομαλία	365.400	800.000	2
Ὑπερτζούβα	91.100	75.000	0,80

Ἐν Ἀσίᾳ

Χῶραι	Ἐμβαδὸν εἰς τ. χλμ.	Κάτοικοι	Πυκνότης κατὰ τ. χλμ.
Τιὲν-Τσίν	0,50	10.000	—
Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου (Δωδεκάνησος)	2.847	104.000	36

Ἦτοι ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἰταλικῶν κτήσεων ἀνέρχεται εἰς 2,227,000 τ. χλμ. οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν εἰς 2,450,000. Τὰς ἀποικίας της ταύτας ἡ Ἰταλία ἀπέκτησε κατὰ διαφόρους ἐποχάς, διὰ διεθνῶν συμφωνιῶν καὶ συμβάσεων καὶ κατόπιν αἱματηρῶν καὶ δαπανηρῶν πολέμων. Ἡ τάσις τῆς Ἰταλίας πρὸς ἀπόκτησιν ἀποικιῶν ἐξεδηλώθη εὐθὺς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἑνώσεως πάντων τῶν κρατιδίων τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης, ὅπως ὁ διαρκῶς αὐξανόμενος καὶ πλεονάζων ἰταλικὸς πληθυσμὸς ἀνεύρῃ διέξοδόν τινα. Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔδωσαν αἱ ἐπεκτάσεις τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως ἡ ἀνακήρυξις τοῦ γαλλικοῦ προτεκτοράτου εἰς τὴν Τύνιδα. Πρώτη κτῆσις τῆς Ἰταλίας ὑπῆρξε τὸ Ἀσσάμπ ἐν Ἀφρικῇ, ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1870 ἀπετέλει ἰδιωτικὴν ἰταλικὴν περιοχὴν καὶ τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς τὸ Ἰταλικὸν κράτος τῷ 1880. Τῷ 1885 κατελήφθη καὶ ἡ Μασσάουα, τῷ δὲ 1890 τὰ μέχρι τότε καταληφθέντα ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ἐδάφη ἀπετέλεσαν τὴν ἰταλικὴν ἀποικίαν τῆς Ἐρυθραίας. Ἡ ἰταλικὴ Σομαλία κατελήφθη τῷ 1891 καὶ ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ βορείου τμήματος, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ σουλτανᾶτα τῶν Ὀμπία καὶ Μιτζουρτίνι καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Νογκάλης, καὶ ἐκ τοῦ νοτίου τμήματος, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τζούμπα χώραν.

Διὰ τοῦ ἰταλοαγγλικοῦ πρωτοκόλλου τῆς 15 Ἰουλίου 1924 παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐκ τῆς ἀποικίας αὐτῆς Κένυα, τμῆμα ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Τζούμπα, ὅπερ ὠνομάσθη Ὑπερτζούμπα (Oltre Giuba), εἰς ἐκπλήρωσιν ὑποσχέσεως δοθείσης κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἔξοδον τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὲρ τῶν συμμάχων τῆς Ἀντάντ. Ἡ ἰταλικὴ ἀποικία τοῦ Τιὲν-Τσὶν ἐν Κίνᾳ παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν δυνάμει τῆς ἰταλοσινικῆς συμφωνίας τῆς 7 Ἰουνίου τοῦ 1902. Ἡ Λιβύη παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν κατόπιν τοῦ Ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1911, δυνάμει τῆς ἰταλοτουρκικῆς συνθήκης τοῦ Οὐσσὺ τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1912. Ἐχωρίσθη δὲ εἰς δύο χωριστὰς διοικήσεις, τὴν τῆς Τριπολίτιδος καὶ τὴν τῆς Κυρηναϊκῆς, διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 17 Μαΐου τοῦ 1919.

Τῷ 1919, δι' ἰδιαιτέρας συμφωνίας μετὰ τῆς Γαλλίας, διερρυθμίσθησαν τὰ σύνορα τῆς Τριπολίτιδος πρὸς τὴν Τύνιδα, διὰ τῆς παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας τῆς περὶ τὴν ὄασιν Γκανταμὲς περιοχῆς. Ἐπίσης διὰ τῆς συμφωνίας τῆς 6 Δεκεμβρίου τοῦ 1925 μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπεξετάθησαν τὰ σύνορα τῆς Κυρηναϊκῆς μέχρι τῆς 25 μοίρας Α μήκους καὶ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἡ ὄασις τοῦ Τζαραμπούμπ. Ἡ Δωδεκάνησος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1911 καὶ παρεχωρήθη ὑπὸ τύπον προσωρινότητος εἰς τὴν Ἰταλίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Οὐσσὺ τῷ 1912, μέχρις ἐκκενώσεως τῆς Λιβύης ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, συμφώνως πρὸς τὴν ἑλληνοϊταλικὴν συμφωνίαν τῆς 14 Μαΐου 1920 ἡ Ἰταλία ὑπεσχέθη τὴν παραχώρησιν τῆς Δωδεκανήσου, πλὴν τῆς Ρόδου, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὴν 8 Ὀκτωβρίου τοῦ 1922 κατήγγειλε τὴν συμφωνίαν ἐκείνην, διὰ δὲ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τῆς 24 Ἰουλίου 1923 ἡ Ἰταλία ἐπέτυχε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Δωδεκάνησον.

Μετανάστευσις. Τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῆς Ἰταλίας, ὀφειλόμενον κυρίως εἰς τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν τῆς χώρας καὶ εἰς τὴν ἑλκυστικὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἤσκουν αἱ νέαι χῶραι τῆς Ἀμερικῆς, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὀγκοῦται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ ἰταλικὴ ὅμως μετανάστευσις δὲν ἔλαβε τὰς διαστάσεις τῆς μεταναστεύσεως τῶν ἄλλων, ἀγγλοσαξωνικῶν, γερμανικῶν, ἱσπανικῶν, καὶ πορτογαλλικῶν λαῶν, αἵτινες ἐσημειώθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἑκατονταετηρίδας. Ἀντ' αὐτῆς ὅμως παρετηρήθη ἄλλο ρεῦμα μεταναστεύσεως, τὸ τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων, ὅπερ ηὐξήθη ἰδίως κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1821, 1831 καὶ 1848. Μετὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅμως τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα ἠλαττώθη κατ' ἀρχάς. Ἀλλὰ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν, διὰ λόγους οἰκονομικούς, ἡ μετανάστευσις ἤρχισε νὰ αὐξάνῃ ἐκ νέου. Κατ' ἀρχὰς μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀλγερίαν καὶ τὴν Τύνιδα ἀρκεταὶ δεκάδες χιλιάδων Ἰταλῶν, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1852—1860. Βραδύτερον ἡ μετανάστευσις ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν Ἀμερικήν. Ἡ ἐπαρχία ἐκ τῆς ὁποίας μετηνάστευον περισσότεροι Ἰταλοὶ ἦτο ἡ Λιγυρία. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ κρίσις τῶν ἡμερομισθίων καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἀκριβείας τῆς ζωῆς ἐδημιούργησαν μεταναστευτικὸν ρεῦμα καὶ εἰς τὸ Πεδεμόντιον, τὴν Λομβαρδίαν, τὴν Βενετίαν, τὴν Βασιλικάτα, τὴν Καλαβρίαν, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς τοῦ 1870 ὑπῆρχον 500.000 μετανάσται ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Ἔκτοτε ὁ ἀριθμὸς οὗτος ηὐξήθη μεγάλως.

Οἱ Ἰταλοὶ μετανάσται κατανέμονται εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τὴν τῶν προσωρινῶν καὶ εἰς τὴν τῶν διαρκῶν. Τὴν πρώτην ἀποτελοῦν οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὰς ξένας χώρας πρὸς προσωρινὴν ἐργασίαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα των. Οὗτοι κατευθύνονται κυρίως εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν οἱ ἐγκαθιστάμενοι μονίμως εἰς τὰς ξένας χώρας, ὅπου ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρας ἰταλικὰς παροικίας. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ μεταβαίνοντες ἰδίως εἰς τὰς ὑπερωκεανίους χώρας, Ἀμερικήν, Αὐστραλίαν, Νότιον Ἀφρικήν. Ἀπὸ τοῦ 1867 ἰδίως ἡ πρὸς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν μετανάστευσις τῶν Ἰταλῶν ηὐξήθη μεγάλως, ἕνεκα τῆς ἐντατικῆς προπαγάνδας ἡ ὁποία ἐνεργεῖται, φθάνουσα μέχρι τοῦ σημείου τῆς δωρεὰν μεταφορᾶς διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῶν ἐργατῶν τῶν ἀπεράντων φυτειῶν τοῦ καφέ.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὴν κίνησιν τῶν μεταναστῶν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας συμφώνως πρὸς τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς τοῦ 1928.

Ἔτη	Εἰς Εὐρώπην καὶ χώρας Μεσογείου	Εἰς ὑπερωκεανίους χώρας	Σύνολον
1881	94.768	41.064	135.832
1891	106.056	187.575	293.631
1901	253.571	279.674	533.245
1911	271.065	262 779	533.844
1921	84.328	116.963	201 291
1923	205.273	184 684	389.957
1925	178.208	101.873	280.081
1927	91.958	136.094	228.052

Μ. Δ. Β.

Τουρισμός. Τὸ τουριστικὸν ἔργον ἐν Ἰταλίᾳ ἔχει ἀνατεθῆ εἰς αὐτοτελῆ ὑπηρεσίαν, τὴν «Ente Nazionale Industrie Turistiche» (ENIT), ἱδρυθεῖσαν διὰ τοῦ ἀπὸ 12 Ὀκτωβρίου 1919 νόμου 2099, ἑδρεύουσαν ἐν Ρώμῃ καὶ διοικουμένην ὑπὸ δεκαπενταμελοῦς συμβουλίου ἐκ πολιτευομένων, ἀντιπροσώπων ἁρμοδίων λειτουργιῶν καὶ εἰδικῶν περὶ τὰ τουριστικὰ ζητήματα ἀτόμων. Τὴν διεύθυνσιν τῶν γραφείων ταξιδίων διεβίβασεν ἡ «Ente Nazionale Industrie Turistiche» εἰς τὴν «Compagnia Italiana del Turismo», ἀνώνυμον ἑταιρείαν ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τῆς ENIT ἐπὶ σκοπῷ ὀργανώσεως ταξιδίων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐσχάτως ὅμως ἡ «Compagnia Italiana del Turismo» ἀπερροφήθη πάλιν ὑπὸ τῆς ENIT δυνάμει τοῦ νόμου 187 τῆς 31 Ἰανουαρίου 1929. Ἡ ENIT ἵδρυσεν, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, κέντρον τουριστικῆς ἐκπαιδεύσεως (Centro di Coltura turistica) διὰ τὴν παροχὴν ὁδηγιῶν εἰς τοὺς ἐπιδιδομένους εἰς τὴν ἔρευναν τουριστικῶν ζητημάτων φοιτητὰς καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ φοιτητικοῦ τουρισμοῦ. Ἐκτὸς τούτου ὑφίσταται ἐν τῇ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ρώμης ἕδρα τουριστικῆς οἰκονομίας, ἧς ἡ διδασκαλία ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τὸν καθηγητὴν A. Mariotti, γενικὸν διευθυντὴν τῆς «Ente Nazionale Industrie Turistiche».

Ἀξιόλογος τουριστικὴ ὀργάνωσις εἶναι τὸ ἐν Μιλάνῳ τῷ 1894 ἱδρυθὲν «Touring Club Italiano», ἀριθμοῦν σήμερον τριακοσίας ἑξήκοντα περίπου χιλιάδας ἐνεργῶν μελῶν. Τὸ «Touring Club Italiano» συνεργάζεται ἰδίως εἰς τὸ ἐκδοτικὸν τουριστικὸν ἔργον μετὰ τῆς ENIT. Διάφοροι ἄλλαι τουριστικαὶ ὀργανώσεις ἁμιλλῶνται τῇ ἠθικῇ καὶ ὑλικῇ ὑποστηρίξει τῆς ENIT νὰ προαγάγωσι τὸν ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν τουρισμόν. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὸ «Istituto Italiano turismo e propaganda» (Μιλᾶνον), τὴν «Federazione Fascista Alberghi e turismo» (Ρώμη), τὴν «Federazione Nazionale Fascista delle Industrie Termali Idroclimatiche Italiane» (Ρώμη), τὸ «Real Automobile-Club d'Italia» (Ρώμη), τὸ «Istituto Nazionale del Dramma Antico» (Συρακοῦσαι), διοργανοῦν κλασσικὰς παραστάσεις, τὸ «Touring Club Alpino» (Ρώμη) καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἐν οἷς καὶ αἱ τοπικαὶ τουριστικαὶ ὀργανώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Mariotti,* Lezioni di Economia Turistica (σελ. 25—27).— *M. Avancini,* L'Attività dell'ENIT nel 1928 ἐν «L'Albergo in Italia» σελ. 553. ἀρ. 9, 1926.

Ν. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ἡ σύνθεσις τοῦ ἰταλικοῦ μητροπολιτικοῦ στρατοῦ προσηρμόσθη πρὸς τὰς νέας γεωγραφικὰς συνθήκας τῆς ἐπικρατείας. Αἱ μεραρχίαι ἀνῆλθον εἰς 29, ἐξ ὧν συνεκροτήθησαν 10 σώματα στρατοῦ καὶ μία στρατιωτικὴ διοίκησις τῆς Σικελίας, περιλαμβάνουσα δύο μεραρχίας. Πλὴν τούτων ὑφίσταται μία ταξιαρχία πεζικοῦ καὶ ἓν σύνταγμα πυροβολικοῦ τῆς Σαρδηνίας. Ἡ ὑπὸ τὰς σημαίας ὑπηρεσία περιωρίσθη εἰς 18 μῆνας. Τῷ 1929 ὁ στρατὸς περιελάμβανε: 1) πεζικόν: 1 ἐπιτελεῖον ταξιαρχίας καὶ 3 συντάγματα μετὰ 6 ταγμάτων γρεναδιέρων (grenadiers), 29 ἐπιτελεῖα ταξιαρχιῶν καὶ 87 συντάγματα μετὰ 195 ταγμάτων τῆς γραμμῆς, 3 ἐπιτελεῖα ταξιαρχιῶν καὶ 9 συντάγματα μετὰ 27 ταγμάτων ἀλπινιστῶν. 2) Ἱππικόν: 3 ἀνωτέρας διοικήσεις καὶ 12 συντάγματα μετὰ 48 ἰλῶν. 3) Πυροβολικόν: 11 συντάγματα βαρέος πεδινοῦ μετὰ 90 πυρβολαρχιῶν, 30 πεδινοῦ, μετὰ 268 πυροβολαρχιῶν, 1 ἐφίππου μετὰ 8 πυρβολαρχιῶν, 3 ὀρειβατικοῦ μετὰ 26 πυρβολαρχιῶν 5 βαρέος μετὰ 25 πυρβολαρχιῶν καὶ 3 ἐπακτίου μετὰ 26 πυρβολαρχιῶν· πρὸς δὲ 12 κέντρα ἀντιαεροπορικοῦ μετὰ 54 πυρβολαρχιῶν. Ἡ τεχνικὴ ὑπηρεσία τοῦ πυροβολικοῦ περιλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν μελετῶν καὶ πειραμάτων καὶ τὰ καταστήματα: 2 ὁπλοστάσια τοῦ στρατοῦ, 1 συνεργεῖον πυροβολικοῦ, 2 ὁπλουργεῖα, 2 ἐργαστήρια ἀκριβείας, 1 πυροτεχνουργεῖον καὶ 1 πυριτιδοποιεῖον. 4) Μηχανικόν: 11 συντάγματα μηχανικοῦ, 2 ἀσυρματιστῶν, 1 γεφυ-

Digitized by Google

ροποιῶν, 1 σιδηροδρομικῶν, πρὸς δὲ 1 μοῖρα ἀεροστάτων, κέντρον ἐκπαιδεύσεως ἀσυρματιστῶν καὶ ἠλεκτροτεχνιτῶν, ἐργοστάσιον ραδιοτηλεγραφίας καὶ ἠλεκτροτεχνίας στρατιωτικῆς, καὶ ἵδρυμα κατασκευῶν τοῦ μηχανικοῦ. 5) Ἅρματα μάχης: κέντρον ἐκπαιδεύσεως καὶ ὁμάδες ἁρμάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος καθορίζεται ἑκάστοτε ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν. 6) Βασιλικοὶ καραβινοφόροι: 7 διοικήσεις μοιρῶν μετὰ 21 λεγεώνων ἐν ὅλῳ, ὑπὸ ἰδίαν ἀνωτέραν διοίκησιν, 1 μοῖρα ἐκ 2 λεγεώνων μαθητῶν, 12 τάγματα ἐθνοφρουρῶν καὶ 2 ἴλαι· πρὸς τούτοις σχολεῖον διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἕτερον διὰ τοὺς ὑπαξιωματικούς, ὡς καὶ τεχνικὴ ἀστυνομικὴ σχολὴ διὰ τὰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰδικὸν προσωπικὸν ἀνιχνεύσεων. 7) Ὑπηρεσίαι: α') Στρατιωτικῆς χημείας, διὰ τὴν μελέτην τῶν πολεμικῶν ἀερίων καὶ τῶν μέσων ἀμύνης ἐναντίον αὐτῶν. β') Ὑγειονομική, παρ' ἑκάστῳ σώματι στρατοῦ, περιλαμβάνουσα 12 λόχους, 11 πρώτης τάξεως νοσοκομεῖα καὶ 15 δευτέρας τάξεως, 9 θεραπευτήρια φρουρῶν, 2 ἰαματικῶν ὑδάτων, 1 ἐργαστήριον ὀρῶν καὶ 1 ἐργαστήριον χημικὸν καὶ φαρμακευτικόν. γ') Ἐφοδιασμοῦ, διὰ τὸν στρατωνισμόν, ἱματισμόν, ἐξάρτυσιν, ὁπλισμὸν καὶ τὰ ταμεῖα, ἀποτελουμένη ἐκ κεντρικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν σχετικῶν καταστημάτων καὶ ἀποθηκῶν καὶ 12 λόχων ἐφοδιασμοῦ, καὶ ἐκ τῶν παρ' ἑκάστῳ σώματι στρατοῦ καὶ μεραρχίᾳ ὑπηρεσιῶν. δ') Κτηνιατρική. ε') Αὐτοκινήτων, περιλαμβάνουσα 12 κέντρα αὐτοκινήτων, ὑπηρεσίαν ἐπιθεωρήσεως καὶ ἐργαστήριον κατασκευῶν. στ') Γεωγραφικὴ καὶ τοπογραφική. ζ') Στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. η') Ἱππικοῦ, ἀσχολουμένη εἰς τὰ ζητήματα τ' ἀφορῶντα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πώλων, τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἵππου, τὰς ἱππωνείας, τὰς ἐκθέσεις, τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὴν διεύθυνσιν γενικῶς τῶν σχετικῶν κέντρων καὶ ἱπποφορβείων.

Ἕκαστον σῶμα στρατοῦ περιλαμβάνει 2 ἢ 3 μεραρχίας πεζικοῦ καὶ μὴ μεραρχιακὰ σώματα, ἤτοι σύνταγμα βαρέος πεδινοῦ πυροβολικοῦ, σύνταγμα μηχανικοῦ, κέντρον ἀντιαεροπορικόν, κέντρον αὐτοκινήτων, λόχον ὑγιεινομικὸν καὶ λόχον ἐφοδιασμοῦ. Ἑκάστη μεραρχία ἐν καιρῷ εἰρήνης περιλαμβάνει μίαν ταξιαρχίαν ἐκ 3 συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ 1 σύνταγμα πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1927 δύναμις τοῦ στρατοῦ ἦτο: ἀξιωματικοὶ 196.617, ἐξ ὧν ἐν τῇ ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ 15.868, ὁπλῖται ἐν συνόλῳ μὲν 288.500, καθ' ὅπλα δέ: πεζικοῦ 122.350, ἱππικοῦ 8.650, πυροβολικοῦ 61 650, μηχανικοῦ 16.790, εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν 21.060, βασιλικοὶ καραβινοφόροι 55.000. Ὁ ἀποικιακὸς στρατὸς περιλαμβάνει μονάδας ἰταλικὰς ἀποικιακὰς ἐξ ἐθελοντῶν καὶ μονάδας ἐξ ἰθαγενῶν, ἐξ ὧν συγκροτοῦνται αἱ διοικήσεις τῶν βασιλικῶν σωμάτων ἀποικιακῶν στρατευμάτων τῆς Τριπολίτιδος καὶ Κυρηναϊκῆς, τῆς Ἐρυθραίας καὶ τῆς Σομαλίας. Εἰς τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Ἰταλίας περιλαμβάνονται προσέτι οἱ *ἐθελονταὶ ἐθνοφύλακες* (φασιστικὴ ὀργάνωσις) διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν, ὑπαγομένη ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως καὶ συγκεκροτημένη ὑπὸ τὴν ἔποψιν πειθαρχίας κτλ. ὡς ὁ τακτικὸς βασιλικὸς στρατός· δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀποικίας. Σκοπός, πρὸς τούτοις, τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εἶναι ἡ στρατιωτικὴ διαπαιδαγώγησις τῆς νεολαίας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς περιλαμβάνει τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν, 15 διοικήσεις τομέων, 1 διοίκησιν αὐτοτελοῦς ὁμάδος λεγεώνων, 130 διοικήσεις λεγεώνων. Ἑκάστη λεγεὼν ἀποτελεῖται ἐκ 3 ἕως 5 κοόρτεων, ἑκάστη κοόρτις ἐκ 3 ἑκατονταρχιῶν καὶ ἑκάστη τούτων ἐκ 3 σπειρῶν. Ὁ ἀνώτερος διοικητὴς ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν ἐθνοφυλάκων, τῶν ἀποσπασμένων παρ' αὐτοῖς, διατελοῦσιν εἰς μόνιμον ὑπηρεσίαν. Πάντες οἱ λοιποί, ἀξιωματικοὶ καὶ ἐθνοφύλακες, θεωροῦνται κανονικῶς ἐν ἀδείᾳ. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται εἶναι πάντες ἐθελονταί, μισθοδοτοῦνται δέ, ἐκτὸς τῶν μονίμων ἐν ὑπηρεσίᾳ, μόνον καθ' ἃς ἡμέρας καλοῦνται. Οἱ ὁπλῖται στρατολογοῦνται μεταξὺ τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων εἰδικῶς καθοριζόμενα φυσικά, ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ προσόντα, ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Οἱ ἀξιωματικοὶ προέρχονται ἐκ τῶν διαθεσίμων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῆς ἀεροπλοΐας, κατατασσόμενοι τῇ αἰτήσει των· ἡ ἱεραρχία τούτων εἶναι: *ἀνώτερος ὕπατος*, ὡς ἀνώτερος διοικητὴς τῆς ἐθνοφυλακῆς (ἰσότιμος πρὸς διοικητὴν σώματος στρατοῦ), *ὕπατος*, διοικητὴς τομέως ἢ ὁμάδος λεγεώνων (μέραρχος), *ἀνθύπατος*, διοικητὴς λεγεῶνος (συνταγματάρχης) κτλ. Οἱ ἐθνοφύλακες διακρίνονται κατὰ εἰδικότητας.

Ἐν περιπτώσει προσκλήσεως ὑπὸ τὰς σημαίας ἢ διὰ συνήθη περίοδον ἐκπαιδεύσεως, καθὼς καὶ ἐν ἐπιστρατεύσει, οἱ ἐθνοφύλακες οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν κατατάσσονται ἀναλόγως τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως εἰς τὰς μονάδας τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ναυτικοῦ ἢ ἀεροπλοΐας. Ἐν περιπτώσει πολέμου οἱ λοιποί, οἱ μὴ ὑπέχοντες στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν, συντρέχουσι μετὰ τοῦ κυρίως στρατοῦ εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ κράτους εἴτε ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εἴτε εἰς τὰς ἀποικίας, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν. Ἡ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1928 δύναμις τῶν ἐθελοντῶν ἐθνοφυλάκων ἦτο: ἀξιωματικοὶ 21.543, ἐξ ὧν 1708 ἐν μονίμῳ ὑπηρεσίᾳ, ὑπαξιωματικοὶ 21.171, μαυροχίτωνες 261.001, ἤτοι ἐν συνόλῳ 282.172 ἄνδρες. Μέρος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους ἀποτελεῖ πρὸς τούτοις ἡ *βασιλικὴ φρουρὰ τῶν οἰκονομικῶν*, καίτοι ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, προορισμὸν ἔχουσα τὴν παρεμπόδισιν τοῦ λαθρεμπορίου, τὴν προστασίαν τῶν ἐκτελεστικῶν οἰκονομικῶν ὀργάνων, πρὸς δὲ τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἐν περιπτώσει πολέμου τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ φρουρὰ αὕτη περιλαμβάνει τρεῖς διοικήσεις ὁμάδος λεγεώνων, 12 λεγεῶνας καὶ 1 λεγεῶνα μαθητῶν ὑπαξιωματικῶν, καθὼς καὶ σχολὴν ἐφαρμογῆς. Ἡ εἰς ταύτην ὑπηρεσία θεωρεῖται ἰσοδύναμος πρὸς τὴν στρατιωτικήν, ἡ δὲ ἀναλαμβανομένη θητεία εἶναι τριετής· γίνονται δεκτοὶ οἱ μεταξὺ τοῦ 18ου καὶ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μέχρι τοῦ 35ου οἱ ἐκ τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ προερχόμενοι. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἁπάντων τῶν πόρων τῆς χώρας, ἐν περιπτώσει γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ὑφίσταται, ἐκτὸς τῶν κυρίων στοιχείων τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, ἡ *πολιτικὴ κινητοποίησις*, ἀποσκοποῦσα τὴν μετατροπὴν εἰς πολεμικὸν ὀργανισμὸν παντὸς ἐν εἰρήνῃ ὑφισταμένου ὀργανισμοῦ, ὑφ' οἱανδήποτε ἐκδήλωσιν ἐθνικῆς ἐνεργείας καὶ ἂν παρουσιάζεται οὗτος. Κατὰ ταῦτα, ἐν περιπτώσει γενικῆς ἢ μερικῆς ἐπιστρατεύσεως, πάντες οἱ πολῖται, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ πάντα τὰ ἠθικὰ πρόσωπα, τὰ νομίμως ὑφιστάμενα, καλοῦνται νὰ συμμετάσχωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἄμυναν τοῦ ἔθνους, ὑπαγόμενα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Οἱ οὕτω καταρτιζόμενοι ὀργανισμοὶ προορισμὸν ἔχουσι τὸν ἔλεγχον τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ προϊόντα καὶ ὑλικὰ παντὸς εἴδους, τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν ἰδιωτικὸν πληθυσμόν, τὴν ἐπίβλεψιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς βιομηχανίας, τὴν ρύθμισιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ καὶ τῆς διανομῆς τῶν τροφίμων καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τροφῆς διά τε τὸν στρατὸν καὶ τὸν λοιπὸν πληθυσμόν, καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς κρινομένης συντελεστικῆς προπαγάνδας, ἢ τὴν ἐναντίον ταύτης ἄμυναν. Πρὸς τὸν τετραπλοῦν τοῦτον σκοπὸν ἐπιτάσσονται πᾶσαι αἱ ἀτομικαὶ ἢ ὁμαδικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν πολιτῶν, αἱ ὑπηρεσίαι ὅλων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ συνδικάτων, συνεταιρισμῶν ἢ ἑταιρειῶν, πάσης φύσεως, καὶ πάντα τὰ κινητὰ ἢ ἀκίνητα, τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ὑπάρχοντα καὶ ἀνήκοντα εἰς Ἰταλοὺς πολίτας· ἐπίσης τὸ κράτος δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ, κατὰ τὸ συμφέρον αὐτοῦ, πᾶν προνόμιον ἢ ἐφεύρεσιν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, εἶναι ὁ βασιλεύς. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἶναι ἡ ἀνωτέρα ὑπεύθυνος ἀρχὴ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ἀφορώντων τὸν στρατόν, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ πολεμικὴν προπαρασκευὴν τούτου καὶ τὴν καλὴν λειτουργίαν ὅλων τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν· ἐν καιρῷ πολέμου, δύναται ἡ διοίκησις τοῦ στρατοῦ ν' ἀνατεθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς ἀνώτατον ἀξιωματικόν, ἀναλαμβάνοντα τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὡς τεχνικὸς σύμβουλος παρὰ τῷ προέδρῳ τῆς κυβερνήσεως, διὰ τὴν συντόνισιν ὅλων τῶν ζητημάτων, τῶν ἀφορώντων τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ τὰς ἐν περιπτώσει πολέμου πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Οὗτος, ἐξ ἄλλου, ὡς τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, διευθύνει τὰς μελέτας καὶ τὰς ἐργασίας διὰ τὴν πολεμικὴν παρασκευήν, καὶ εἶναι ὁ ἀνώτερος ἐπιθεωρητὴς τῶν σωμάτων, ὑπηρεσιῶν καὶ σχολείων τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπαρχηγοῦ τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας. Τὸ *στρατιωτικὸν συμβούλιον*, ὡς συμβουλευτικὸν ὄργανον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, διὰ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα ὀργανώσεως, διοικήσεως, ἐπιστρατεύσεως καὶ ἀμύνης, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ὡς προέδρου, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, τῶν στρατηγῶν τῶν προωρισμένων διὰ τὴν διοίκησιν στρατιᾶς καὶ ἐκ 3 στρατηγῶν διοικητῶν σωμάτων στρατοῦ. Τὸ *ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης*, ἐντεταλμένον τὰς μελέτας καὶ τὰς ἀποφάσεις διὰ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν, διὰ τὴς χρησιμοποιήσεως ὅλων τῶν ὑπὸ τῆς χώρας παρεχομένων μέσων, περιλαμβάνει τὴν *ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν* ἐκ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, ὡς προέδρου, τοῦ στρατάρχου τῆς Ἰταλίας, ὡς ἀντιπροέδρου, καὶ τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, Ἐσωτερικῶν, Οἰκονομικῶν, Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν, Ἀποικιῶν, Ἐθνικῆς οἰκονομίας, Συγκοινωνίας καὶ ἐπιτρόπου τῆς ἀεροπλοΐας, ὡς μελῶν, καὶ τὰ *συμβουλευτικὰ ὄργανα*, ἀποτελούμενα ἐκ τοῦ *στρατιωτικοῦ συμβουλίου*, τοῦ *συμβουλίου τῶν ναυάρχων*, τοῦ *ἀνωτέρου συμβουλίου τῆς ἀεροπλοΐας* καὶ ἐκ τῆς *ἐπιτροπῆς διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς πολιτικῆς κινητοποιήσεως*. Ἡ *ἀνωτέρα τεχνικὴ ἐπιτροπὴ ὅπλων καὶ πυρομαχικῶν* καὶ ἡ *ἀνωτέρα τεχνικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὰς ἠλεκτρικὰς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν συνδέσμων*, ἔχουσι χαρακτῆρα συμβουλευτικόν.

Ἡ ἀεροπλοΐα, περιλαμβάνουσα πάσας τὰς ἀεροπορικὰς δυνάμεις τοῦ βασιλείου καὶ τῶν ἀποικιῶν, ἀποτελεῖ ἴδιον σῶμα, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου Ἀεροπλοΐας, οὗτινος ἡ ἁρμοδιότης ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς τοιαύτης. Διὰ τὴν ἀεροπλοΐαν ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς τρεῖς ζώνας, ὧν ὁ διοικητὴς προΐσταται πάντων τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ἀεροπλοΐαν μονάδων, καταστημάτων, σχολῶν κτλ. καὶ αἵτινες ἐν συνόλῳ περιλαμβάνουσι: 31 ὁμάδας ἀεροπλάνων ἐξ 97 ἐν ὅλῳ στολίσκων καὶ 3 ὁμάδας πηδαλιουχουμένων μετὰ τῶν σχετικῶν ἀερολιμένων καὶ ἀεροδρομίων. Ἕκαστος στολίσκος ἀεροπλάνων περιλαμβάνει: βομβαρδισμοῦ ἡμέρας 9 ἀεροπλάνα, νυκτὸς 6 ἀεροπλάνα ἢ ὑδροπλάνα, καταδιώξεως 12 ἀεροπλάνα ἢ 9 ὑδροπλάνα, ἀναγνωρίσεως 9 ἀεροπλάνα ἢ ὑδροπλάνα. Ἡ δύναμις τῆς ἀεροπλοΐας, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1928, ἀνήρχετο εἰς 1223 ἀξιωματικούς, ἐξ ὧν 1095 ἐν τῇ ἐνεργῷ ὑπηρεσίᾳ, 2267 ὑπαξιωματικούς, ἐξ ὧν 619 πιλότοι καὶ 1648 προσωπικὸν ἐν γένει, καὶ 14.688 στρατιώτας, ἐξ ὧν 400 πιλότοι, ἤτοι ἐν ὅλῳ 18.178 ἀνδρῶν. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ναυτικόν. Διὰ τὴν Ἰταλίαν συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς Οὐασιγκτῶνος (6 Φεβρουαρίου 1922), ἰσχύουσαν μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1936, τὸ ὁλικὸν ἐκτόπισμα τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς δέον να μὴ ὑπερβαίνῃ τοὺς 175.000 τόννους (ἄρθρ. IV), τῶν δὲ ἀεροπλανοφόρων τοὺς 60.000 (ἄρθρ. VII). Ὑπάγεται ὡσαύτως εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς μὴ ναυπηγήσεως πλοίου τῆς γραμμῆς ἐκτοπίσματος μείζονος τῶν 35.000 τόννων (ἄρθρ. V), ἀεροπλανοφόρου ἐκτοπίσματος μείζονος τῶν 27.000 (ἄρθρ. IX) καὶ πλοίου πολεμικοῦ οἱασδήποτε κατηγορίας (πλὴν τῶν μεταγωγικῶν, ἀνθρακοφόρων, πετρελαιοφόρων, κλπ.) ἐκτοπίσματος μείζονος τῶν 10.000 τόννων (ἄρθρ. XI). Ὁμοίως τὰ ναυπηγηθησόμενα πλοῖα τῆς γραμμῆς δὲν δύναται νὰ ἐξοπλίσῃ διὰ πυροβόλων διαμετρήματος μείζονος τῶν 16 δακτύλων ἢ 0 μ, 406 (ἄρθρ. VI), τὰ δὲ πάσης ἄλλης κατηγορίας διὰ πυροβόλων διαμετρήματος μείζονος τῶν 8 δακτύλων ἢ 0 μ, 203 (ἄρθρ. XII).

Κατὰ τὴν ἐσχάτως ἐν Λονδίνῳ γενομένην συνδιάσκεψιν (1930) πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν, σοβαρωτάτη ἠγέρθη διαφωνία σχετικῶς μὲ τὴν διατηρηθησομένην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἰταλίας ἐν σχέσει μὲ τὴν Γαλλίαν, τῆς μὲν Ἰταλίας ἀξιούσης ἰσοπλίαν σχεδὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν (650.000 τόννοι ἡ Γαλλία—550.000 ἡ Ἰταλία), ταύτης δὲ ζητούσης 650.000 τόννους ἔναντι 400.000 τῆς Ἰταλίας, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀποικιῶν της (11.000.000 τετρ. χλμ. 56.000.000 κατοίκων), τοῦ μήκους τῆς θαλασσίας ὁδοῦ τῆς ἑνούσης ταύτας πρὸς τὴν μητρόπολιν (35 000 μίλλια), καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐν ταῖς ἀφρικανικαῖς κτήσεσι στρατευμάτων· τῆς Γαλλίας δηλωσάσης ἐπίσης, ὅτι θὰ ἐδέχετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἐκτοπίσματος ἀξιώσεις της, ἐὰν ἡ Μ. Βρεττανία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἐξησφάλιζον ταύτην ἀναλαμβάνουσαι δρᾶσιν κατὰ θάλασσαν ἐναντίον παντὸς ἐπιτεθησομένου κράτους ἢ συνδυασμοῦ κρατῶν, ὡς τοιαῦτα δὲ ὑπενόει τὴν Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Ρωσσίαν. Μὴ ἐπελθόντος γαλλοϊταλικοῦ συμβιβασμοῦ, ἡ συνδιάσκεψις ἐτερματίσθη, συναφθέντος μόνον τριμελοῦς ναυτικοῦ συμφώνου μεταξὺ Μ. Βρεττανίας—Ἰαπωνίας—Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Ἰταλίας κατατάσσουσι ταύτην εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν Γαλλίαν θέσιν, ἤτοι ὡς πέμπτην ναυτικὴν δύναμιν. Ἀναλυτικώτερον κατὰ τοὺς παρασχεθέντας ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν πίνακας εἶναι αἱ ἀκόλουθοι κατ' ἀριθμὸν καὶ κατηγορίας πλοίων:

Εἶδος πλοίων	*Ἐν ὑπηρεσίᾳ*	*Ὑπὸ κατασκευὴν ἢ παραγγελίαν*	*Σύνολον ἐκτοπίσματος*
Θωρηκτὰ	4 ἐκτοπ. 86.533τ.	—	86.533
Εὔδρομα . ..	13 » 76.029τ.	10 ἐκτοπ. 69.604τ.	145 633
Ἀεροπλανοφόρ.	—	—	—
Ἀντιτ. & τορπιλ.	81 ἐκτοπ 76 027τ.	11 ἐκτοπ. 14 600τ	90.627
Ὑποβρύχια	54 » 27.842τ	14 » 9.825τ.	37.667
Σύνολον			360460

Εἰς τὸ ὡς ἄνω συνολικὸν ἐκτόπισμα δὲν συμπεριλαμβάνεται πληθὺς βοηθητικῶν σκαφῶν, δηλαδὴ ἀλιάνθρακοφόρων, πετρελαιοφόρων, ὑδροφόρων, κανονιευτικῶν, ναρκοθετίδων, ναρκαγρευτικῶν, ἀνθυποφόρων ποταμίων καὶ διὰ τὰς ἀποικίας, ρυμουλκῶν κλπ. Πλὴν βρυχίων, τορπιλλακάτων ρυμουλκῶν κλπ. Πλὴν τούτων ἡ Ἰταλία κέκτηται καὶ τὰ ἀκόλουθα ἐμπορικὰ σκάφη, κατάλληλα πρὸς ἐξοπλισμὸν καὶ χρησιμοποίησιν ὡς βοηθητικὰ εὔδρομα: 2 χωρητικότητος ἐλάσσονος τῶν 6000 τόννων, ταχύτητος μείζονος τῶν 20 κόμβων, συνολικοῦ ἐκτοπίσματος 6.900 τόννων, 20 χωρητικότητος 6 - 30.000 τόν-

Digitized by Google

νων, ταχύτητος μείζονος τῶν 15 κόμβων, ἐκτοπίσματος 298.000 τόννων, 2 χωρητικότητος ἄνω τῶν 30 000 τόννων, ταχύτητος μείζονος τῶν 20 κόμβων, ἐκτοπίσματος 65.000 τόννων.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἰταλίας διὰ τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ἀνέρχεται εἰς 1.564.000.000 φράγκα (σταθεροποιημένα τοῦ 1930), ἡ δὲ εἰς προσωπικὸν δύναμις εἰς 2.300 ἀξιωματικοὺς καὶ 45.000 ὑπαξιωματικοὺς καὶ ναύτας. Ἡ Ἰταλία πλὴν τῶν θωρηκτῶν μάχης, ἅτινα καὶ ταῦτα ἀνεκαίνισε, 10 εὐδρόμων καὶ τριακοντάδος τορπιλλικῶν, πάντα τὰ λοιπὰ σκάφη ἐναυπήγησε μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, πυρετώδεις δὲ προσπαθείας καταβάλλει διὰ τὴν ἐξάσκησιν καὶ ἐκγύμνασιν τοῦ προσωπικοῦ, ὁλοκλήρου μοίρας (ἐκ δύο τεθωρακισμένων παλαιῶν εὐδρόμων, ὁμάδος ἀντιτορπιλλικῶν καὶ ὑποβρυχίων, καὶ τῆς πετρελαιοκινήτου - ἱστιοφόρου φρεγάτας «C. Colombo») διατεθειμένης πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν εἰς τὰς ναυτικὰς σχολὰς φοιτώντων ἀξιωματικῶν, δοκίμων καὶ ὑπαξιωματικῶν.

Γ. Ν. Ν.

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ 8.510 εἰρηνοδικείων, 1.407 πρωτοδικείων, 116 δικαστηρίων ποινικῶν καὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων, 114 κακουργιοδικείων, 22 ἐφετείων, 5 ἀναθεωρητικῶν δικαστηρίων, ἑνὸς ἀναιρετικοῦ δικαστηρίου ἑδρεύοντος ἐν Ρώμῃ καὶ ἑνὸς ἰδιαιτέρου δικαστηρίου ἀποτελουμένου ἀπὸ ἀξιωματικοὺς τῆς φασιστικῆς ἐθνοφρουρᾶς, ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἑνὸς δικαστοῦ, διὰ τὰ ἐγκλήματα κατὰ τοῦ καθεστῶτος, τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους, τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ βασιλέως.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας, ἡ δικαιοσύνη ἀπενέμετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων, οἵτινες ἴσχυον εἰς ἕκαστον τῶν διαμερισμάτων. Ἀπὸ τοῦ 1866 καὶ ἐπέκεινα, αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις ἐπέτυχον νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἑνοποίησιν τῶν κωδίκων κα· νὰ ἐπιβάλουν εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν τὴν ἐφαρμογὴν ὁμοιομόρφων κωδίκων τόσον εἰς τὸ ἀστικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐμπορικόν, τὸ διοικητικὸν καὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον. Ὁ ποινικὸς κῶδιξ μετερρυθμίσθη τῷ 1921 ὑπὸ ἐπιτροπῆς προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ποινικολόγου Ἐρρίκου Φέρρι, ἡ μεταρρύθμισις δὲ αὕτη κατέστησε τὸν κώδικα τοῦτον ἕνα τῶν ἀρτιωτέρων καὶ τῶν μᾶλλον συγχρονισμένων εἰς τὸ εἶδός του.

Ἐκπαίδευσις. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν τὰ δημόσια σχολεῖα ἔλειπον σχεδὸν παντελῶς, ἡ δὲ ἐκπαίδευσις εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τοὺς ἰησουΐτας καὶ τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ τάγματα, ἅτινα περιώριζον αὐτὴν μόνον εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένους σκοπούς. Ἡ ἐπιστημονικὴ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος. Ὁ δὲ μέσος ὅρος τῶν ἀναλφαβήτων ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ ὑπερέβαινε τὰ 85%. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος αἱ κυβερνήσεις τοῦ κράτους τῆς Σαρδηνίας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου κατ' ἀρχὰς καὶ τῆς ἡνωμένης Ἰταλίας κατόπιν, ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ τῆς ἱδρύσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ δημοσίων σχολῶν καὶ τῆς θεσπισθείσης τῷ 1859 ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Παρὰ τὰς προσπαθείας ταύτας, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1872 ἐπὶ 100 κατοίκων οἱ ἀναλφάβητοι ἀνήρχοντο: ἐν Καμπανίᾳ εἰς 79.3, ἐν Ἀπουλίᾳ εἰς 83.6, ἐν Ἀβρουζίοις εἰς 84.7, ἐν Σικελίᾳ εἰς 84.9, ἐν Σαρδηνίᾳ εἰς 85.6, ἐν Καλαβρίᾳ εἰς 86.6, ἐν Βασιλικάτᾳ εἰς 87.3. Τὰ μᾶλλον προηγμένα διαμερίσματα τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῆς Λομβαρδίας ἠρίθμουν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν 44,7 καὶ 45,8 ἀναλφαβήτους ἐπὶ 100 κατοίκων. Ὁ μέσος δὲ ὅρος τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καθ' ἅπαν τὸ κράτος ἦτο τότε 68,7. Ο μέσος οὗτος ὅρος τῷ 1901 κατῆλθεν εἰς 48,5, τῷ δὲ 1912 εἰς 40% (ἐν Πεδεμοντίῳ εἰς 11% καὶ Καλαβρίᾳ 69,6%). Ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῆς Ἰταλίας ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐθεώρησεν ὡς πρῶτον αὐτῆς μέλημα νὰ προβῇ εἰς ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως (1923), γενομένην γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «σχολικὴ μεταρρύθμισις Τζεντίλε», ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ εἰσηγητοῦ ταύτης Ἰταλοῦ φιλοσόφου καὶ παιδαγωγοῦ. Συμφώνως πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις διαιρεῖται εἰς τρεῖς βαθμῖδας: 1) τὴν προπαρασκευαστικήν, ἡ ὁποία διαρκεῖ 3 ἔτη, 2) τὴν μέσην, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἐπίσης τρία ἔτη, καὶ 3) τὴν ἀνωτέραν, ἡ ὁποία διαρκεῖ δύο μόνον ἔτη. Αἱ σχολαὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διαιροῦνται εἰς δύο βαθμῖδας. Ἡ πρώτη βαθμὶς περιλαμβάνει τὰ ἡμιγυμνάσια, τὰ γυμνάσια, τὴν προπαρασκευαστικὴν σχολὴν τοῦ τεχνικοῦ ἰνστιτούτου καὶ τὴν προπαρασκευαστικὴν σχολὴν τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν δευτέραν βαθμῖδα περιλαμβάνονται τὰ λύκεια, αἱ ἀνώτεραι σχολαὶ τοῦ τεχνικοῦ ἰνστιτούτου, αἱ ἀνώτεραι σχολαὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἰνστιτούτου, τὸ ἐπιστημονικὸν λύκειον καὶ τὸ λύκειον τῶν θηλέων. Ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἀνωτέρων ἰνστιτούτων, εἰς ἃ φοιτῶσι 40.744 φοιτηταί.

Πανεπιστήμια	*Χρονολογία ἱδρύσεως*	*Φοιτηταὶ κατὰ τὸ 1928*
α') Κρατικά:		
Βολωνίας	1200	2.408
Κάλιαρι	1626	411
Κατανίας	1434	1.727
Γενούης	1243	1.681
Ματσεράτας	1290	117
Μεσσήνης	1549	985
Μοδένης	1678	791
Νεαπόλεως	1224	6 689
Παδούης	1222	2.751
Παλέρμου	1805	3.675
Πάρμας	1502	568
Παβίας	1300	1.838
Πίζης	1338	1 767
Ρώμης	1303	5.769
Σάσσαρι	1677	266
Σιένης	1300	442
Τουρίνου	1404	2.661
Μπάρι	1924	849
Μιλάνου	1924	2.012
Τεργέστης	1924	1.420
Περουγίας	1276	224
β') Ἐλεύθερα:		
Καμαρῖνο	1727	651
Φερράρας	1391	202
Οὐρμπῖνο	1564	840

Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ τρία ἄλλα ἱδρύματα ἰσότιμα πρὸς τὰ πανεπιστήμια: 1) Τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς Ἀνωτέρας Ἀγωγῆς ἐν Φλωρεντίᾳ, 2) ἡ Βασιλικὴ ἐπιστημονικὴ καὶ φιλολογικὴ Ἀκαδημία ἐν Μιλάνῳ καὶ 3) τὸ Ἀνώτερον τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, ἐπίσης ἐν Μιλάνῳ.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς Ἰταλίας, τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκομένων κατὰ τὸ 1928:

ὑπὸ τοῦ Σίλβιο Πέλλικο, ἡ «Ἀνθολογία» τῆς Φλωρεντίας, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τζῖνο Καππόνι καὶ Βιεσσέ, ἡ κρυφίως ἐν Μασσαλίᾳ ἐκδιδομένη «Νέα Ἰταλία» (1833) τοῦ Ματσίνι, ὁ «Σύγχρονος» (Contemperaneo) τῆς Ρώμης, ἡ «Πατρὶς» τῆς Φλωρεντίας, ἡ «Ἀναγέννησις» (Risorgimento) τοῦ Τουρίνου, τὸ «Ἔθνος» τῆς Φλωρεντίας, κ.τ.λ. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἐν Μιλάνῳ ὁ «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος», ὁ «Λαὸς τῆς Ἰταλίας» καὶ ὁ «Ἀμπροζιάνο»· ἐν Ρώμῃ ἡ «Τριμπούνα», ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Ἰταλίας», ὁ «Μεσσατζέρο» καὶ ὁ «Ρωμαῖος Παρατηρητής»· ἐν Νεαπόλει τὸ «Ματτίνο» τὸ «Μετσοτζόρνο» καὶ ἡ «Ρώμη»· ἐν Βολωνίᾳ τὸ «Ρέστο ντὲλ Καρλῖνο»· ἐν Γενούῃ ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Γενούης», ὁ «Κάφφαρο», ὁ «Κορριέρε Μερκαντίλε», ὁ «ΙΘ' Αἰὼν» καὶ ἡ «Λαβόρο»· ἐν Παλέρμῳ ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Σικελίας» καὶ ἡ «Ὥρα»· ἐν Τεργέστῃ ὁ «Πίκκολο», ὁ «Λαὸς τῆς Τεργέστης» καὶ ἡ «Ἑσπέρα»· ἐν Τουρίνῳ ἡ «Γκαζέττα ντὲλ Πόκκολο» καὶ ἡ «Στάμπα»· ἐν Βενετίᾳ ἡ «Γκαζέττα ντὶ Βενέτσια» κτλ. Ἐπὶ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος ἅπασαι αἱ ἐφημερίδες τῆς Ἰταλίας μετεβλήθησαν εἰς φασιστικάς, διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως τῶν κυριωτέρων ὀργάνων τῆς ἀντιπολιτεύσεως «Μόντο», «Παέζε», «Ἀβάντι», κ.τ.λ., τὰ ὁποῖα δὲν ἐδέχθησαν νὰ παύσουν τὸν ἀντιπολιτευτικόν των ἀγῶνα.

Δημόσια Οἰκονομικά. Τῷ 1928 τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον χρέος τῆς Ἰταλίας ἀνήρχετο εἰς 84.872.129.407 λιρέττας. Τὸ ἐξωτερικὸν χρέος τῆς Ἰταλίας ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ δανείου τῶν 100.000.000 δολλαρίων (δανείου Μόργκαν), συναφθέντος τῷ 1925, καὶ ἐκ τοῦ πολεμικοῦ χρέους, ὅπερ σύγκειται ἐκ τοῦ χρέους πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἐκ 2.042.199.466 34 δολλαρίων καὶ ἐκ τοῦ χρέους

Σχολεῖα	*Ἀριθμὸς σχολείων*	*Διδάσκοντες*		*Διδασκόμενοι*		*Σύνολον*
		Ἄρρενες	*Θήλεις*	*Ἄρρενες*	*Θήλεις*	
Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως:						
Νηπιαγωγεῖα	5.902	12 407		195 695	200 537	396 232
Κατωτέρας βαθμῖδος	102.517	} 84 693		1.777 227	1 602.314	3.379.541
Ἀνωτέρας βαθμῖδος	23.025			303.076	247.750	550.826
Μέσης ἐκπαιδεύσεως:						
α) Κρατικά:						
Ἡμιγυμνάσια	125	272	1 269	197	25.209	25.406
Παρθεναγωγεῖα	170	1.316	1.795	2 096	31 346	33.142
Γυμνάσια	301	3 168	692	39.243	17.133	56.376
Λύκεια	169	1.538	164	14.534	3 085	17.619
Τεχνικαὶ σχολαί	423	4 332	2.567	84 442	44 146	128 588
Ἰνστιτοῦτα τεχνικά	91	2.163	412	28 166	7.281	35.447
β') Ἰδιωτικά:						
Ἡμιγυμνάσια	68	—	—	—	3.038	3.038
Παρθεναγωγεῖα	34	—	—	93	915	1 008
Γυμνάσια	276	—	—	13.515	761	14.276
Λύκεια	92	—	—	1.674	70	1.744
Τεχνικαὶ σχολαί	237	—	—	12.905	3 414	16.319
Ἰνστιτοῦτα τεχνικά	46	—	—	2.510	204	2.714

Ἐκτὸς τῶν σχολῶν τούτων ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ 7 ἀνώτερα ἰνστιτοῦτα ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως (ἐν Τουρίνῳ, Γενούῃ, Μιλάνῳ, Βενετίᾳ, Τεργέστῃ, Ρώμῃ καὶ Μπάρι) μετὰ 6.161 μαθητῶν, 3 ἀνώτεραι γεωργικαὶ σχολαὶ (Μιλᾶνον, Περουγία, Πόρτιτσι) μετὰ 580 μαθητῶν, 5 κολλέγια ἀρχιτεκτόνων (Τουρῖνον, Μιλᾶνον, Βολωνία, Ρώμη καὶ Νεάπολις) μετὰ 7.172 μαθητῶν, 2 ἀνώτεραι ναυτικαὶ σχολαὶ ἐν Γενούῃ καὶ Νεαπόλει μετὰ 431 μαθητῶν, μία ἀνωτέρα δασολογικὴ σχολὴ ἐν Φλωρεντίᾳ μετὰ 38 μαθητῶν, μία σχολὴ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἐν Φλωρεντίᾳ μὲ 195 μαθητάς, μία σχολὴ ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Νεαπόλει μὲ 218 μαθητάς, 3 κτηνιατρικαὶ σχολαὶ (ἐν Μιλάνῳ, Τουρίνῳ, καὶ Νεαπόλει) μὲ 325 μαθητάς, καὶ ἓν ἐθνικὸν ἰνστιτοῦτον πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων ἀναλφαβήτων. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐν Ἰταλίᾳ 14 ἀκαδημίαι καλῶν τεχνῶν, πολλαὶ ἀκαδημίαι μουσικῆς, πλεῖστα ᾠδεῖα καὶ διάφορα ἱδρύματα στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐξ ἄλλου λειτουργοῦν 32 βιβλιοθῆκαι κρατικαί, νομαρχιακαὶ ἢ δημοτικαί, καθὼς καὶ πολλαὶ ἰδιωτικαί, ἀναγνωστήρια, κ. τ. λ.

Τύπος. Ἐν Ἰταλίᾳ σήμερον ἐκδίδονται ἄνω τῶν χιλίων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῷ 1837 ἦτο 180, τῷ 1864 ἀνῆλθεν εἰς 450 καὶ τῷ 1868 εἰς 800. Ὁ ἰταλικὸς τύπος ἔπαιξε πάντοτε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, συνέβαλε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν διαφόρων ἰταλικῶν κρατιδίων εἰς τὸ σημερινὸν Ἰταλικὸν βασίλειον. Ἕνεκα τούτου ὑπέστη κατὰ καιροὺς καὶ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις, μεγάλας καταδιώξεις, τόσον ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν ξένων κατακτητῶν, Γάλλων καὶ Αὐστριακῶν. Μετὰ τὴν σύστασιν ὅμως τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου, ὁ τύπος ἐν Ἰταλίᾳ ἀπήλαυσεν ἀπεριορίστων ἐλευθεριῶν, οἱ δὲ νόμοι οἵτινες διερρύθμιζον τὰ κατ' αὐτὸν ἦσαν ἐκ τῶν μᾶλλον φιλελευθέρων.

Μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων ἰταλικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν εἶναι ἡ μηνιαία «Ἰταλικὴ βιβλιοθήκη» (1816—1844) τοῦ Μιλάνου, ὄργανον τῶν αὐστριακῶν συμφερόντων, τὴν ὁποίαν διηύθυνε κατ' ἀρχὰς ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Μόντι, ὁ «Συμφιλιωτὴς» (Conciliatore) τοῦ Μιλάνου, διευθυνομένη

πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐκ λιρῶν στερλινῶν 610.840.000. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν χρῆσιν 1929 — 1930 παρουσίασεν ἔσοδα λιρέττας 18.539.235.192 καὶ ἔξοδα λιρέττας 18.280.953.844, μὲ πλεόνασμα λιρεττῶν 258.281.348.

Τράπεζαι. Μέχρι τοῦ 1924 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ τρεῖς τράπεζαι, αἵτινες εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος, ἡ Τράπεζα τῆς Ἰταλίας, ἡ Τράπεζα τῆς Νεαπόλεως καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Σικελίας. Τῷ 1924 τὸ ἐκδοτικὸν δικαίωμα περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Τράπεζαν τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1929 ὑπῆρχον ἐν Ἰταλίᾳ 747 τράπεζαι, 1904 γεωργικὰ τραπεζιτικὰ γραφεῖα, 221 εἰδικαὶ πιστωτικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ 10 ἱδρύματα ἀγροτικῆς πίστεως. Τὸ ἐθνικὸν ἀσφαλιστικὸν ἵδρυμα, διοικούμενον ὑπὸ τὴν κρατικὴν ἐπίβλεψιν, εἶχε τῷ 1929 2.444 ὑποκαταστήματα καὶ συνῆψεν 185.311 ἀσφαλείας ἀξίας 1.727.306.000 λιρεττῶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τραπεζῶν ἐν Ἰταλίᾳ αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ Τοσκανικὴ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἡ Τοσκανικὴ Τράπεζα Πίστεως, ἡ Ρωμαϊκὴ Τράπεζα, ἡ Τράπεζα τῆς Ρώμης, ἡ Ἰταλικὴ Ἐμπορικὴ Τράπεζα, ἡ Ἰταλικὴ Πίστις (Credito Italiano) καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα Πίστεως.

Μ. Δ. Β.

Νόμισμα. Ἀπὸ τοῦ 1865—1927 ἴσχυσεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ νομισματικὸν σύστημα τῆς λατινικῆς νομισματικῆς ἑνώσεως μὲ νομισματικὴν μονάδα τὴν λιρέτταν (lire). Κατὰ τὸ 1927 ἐγένετο σταθεροποίησις τῶν ὑποτετιμημένων ἐν κυκλοφορίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον τραπεζογραμματίων, ὁρισθέντος νομισματικοῦ συστήματος τοῦ μονομεταλλισμοῦ χρυσοῦ καὶ νομισματικῆς μονάδος τῆς χρυσῆς lire, ἐχούσης βάρος καθαροῦ χρυσοῦ 0,079191 γραμ. ἢ ἄλλως 12627,697 lire=1 χιλιόγρ. καθαροῦ χρυσοῦ. Οὕτως 1 £=92,465 lire, 1 $=19 lire, 1 lire=4,0554 νέας χρυσᾶς δραχμάς. Ἤδη κυκλοφοροῦσι τραπεζογραμμάτια ἀνταλλασσόμενα ἅμα τῇ ἐμφανίσει πρὸς ράβδους χρυσοῦ ἢ συνάλλαγμα εὑρισκόμενον ἐν ἰσοτιμίᾳ πρὸς τὸ ἄρτιον, ὡς καὶ κέρματα ἀργυρᾶ τῶν 10 καὶ 5 lire καὶ νικέλινα τῶν 2, 1, 0,50 lire.

ΤΡ. ΚΕΡΑΜΕΙΔΑΣ

— [ΕΘΝΟΛ.] Ἐκ τῶν 40.549.000 κατοίκων, αἱ 500.000 περίπου ἀνήκουν εἰς φυλὰς ξενογλώσσους. Οἱ περισσότεροι τούτων εἶναι Γερμανοί, οἵτινες κατοικοῦν κυρίως τὴν περιοχὴν τῶν Ἄλπεων καὶ

Digitized by Google

τοῦ νοτίου Τυρόλου, καὶ Σλαῦοι ἐν τῷ ἀνατολικῷ Φρίουλι καὶ τῇ βενετικῇ παραλίᾳ· οἱ γαλλόφωνοι πληθυσμοὶ κατοικοῦν εἰς τὰς ὑπαλπείους βορειοδυτικὰς κοιλάδας, οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Ὄτραντο καὶ ἐν Καλαβρίᾳ, οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὰ νότια τῆς χερσονήσου καὶ ἐν Σικελίᾳ, οἱ Καταλανοὶ ἐν Σαρδηνίᾳ. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ Μαλταῖοι, Ἰουδαῖοι, Ἀρμένιοι, Ἀτσίγγανοι κτλ. Οἱ ὁμιλοῦντες σήμερον τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν ἐθνικῶν τύπων. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἱστορικῆς περιόδου ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου ἐμφανίζεται διῃρημένος εἰς τρεῖς ζώνας: πρὸς βορρᾶν εἶναι οἱ Κέλτοι, οἱ Λίγυρες καὶ οἱ Βενετοί· εἰς τὸ κέντρον οἱ Ἐτροῦσκοι· καὶ πρὸς νότον αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἐπέδραμον καὶ ἔπαιξαν σημαντικὸν ρόλον ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Ἕρουλοι, οἱ Ὀστρογότθοι καὶ οἱ Λομβαρδοί. Βραδύτερον, εἰς τὸ νότιον κυρίως τμῆμα, ἐπέδραμον οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Νορμανδοί. Ἕνεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας σήμερον ἀποτελοῦν μεῖγμα πασῶν τῶν ἀνωτέρω φυλῶν, τῶν ὁποίων καὶ ἐμφανίζουν, κατὰ περιοχάς, τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ καὶ τὸν χαρακτῆρα. Οὕτως, ἐνῷ οἱ κάτοικοι τῆς βορείου Ἰταλίας εἶναι συνήθως ὑψηλοί, μᾶλλον μεγαλόσωμοι, μὲ ὀφθαλμοὺς σταχτοχρόους ἢ γαλανοὺς καὶ κόμην ξανθὴν ἢ καστανήν, μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ τῆς Λιγουρίας κυριαρχοῦν οἱ μικρόσωμοι καὶ οἱ ἔχοντες μέλαιναν κόμην καὶ μέλανας ὀφθαλμούς. Ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰταλίᾳ δύναται νὰ συναντήσῃ τις ἀκόμη καὶ σήμερον τὸν παλαιὸν ρωμαϊκὸν τύπον.

Καταγωγὴ τῶν κατοίκων. Δὲν εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὴ ἡ καταγωγὴ τῶν κατοίκων τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἱστορικῶς παραδεδεγμένα, φαίνεται ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς χερσονήσου ἦσαν οἱ Τυρρηνοί, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν Ὄσκων, τῶν Ἐτρούσκων καὶ τῶν Ταυρίνων ἐγκατεστάθησαν οἱ μὲν πρῶτοι εἰς τὸ νότιον τμῆμα, οἱ δεύτεροι εἰς τὸ κέντρον καὶ οἱ τελευταῖοι εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ἐπέδραμον κατόπιν οἱ Βενετοί, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν τὸ ὄνομά των εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν χώραν. Σχεδὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Ἴβηρες, ἕτερος λαὸς ἀσιατικός, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδηνίαν, τὴν Κορσικὴν καὶ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς χερσονήσου. Ὁ λαὸς οὗτος ἔλαβεν ἐνταῦθα κατόπιν τὸ ὄνομα Λίγυρες. Συγχρόνως οἱ Ὄμβροι, λαὸς κελτικῆς φυλῆς, κατῆλθον ἀπὸ τῶν Ἄλπεων καὶ ἐγκατεστάθησαν μέχρι τῆς περιοχῆς τῶν Ἀβρουζίων. Πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι ἦσαν Ἀρίας φυλῆς καὶ ὑπολογίζεται ὅτι μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον ἀπὸ τοῦ 2600 π. Χ. μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν Πελασγῶν, οἵτινες ἐνήργησαν τὴν πρώτην αὐτῶν εἰσβολὴν κατὰ τὸ 1600 π. Χ. Οἱ Πελασγοὶ οὗτοι κατόπιν ἐξεδιώχθησαν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν διαφόρων γειτονικῶν λαῶν δὲν ἔπαυσαν, ἰδίως τῶν Γαλατῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ τῶν Ἑλλήνων πρὸς νότον, οἵτινες καὶ ἐδημιούργησαν τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεύνας φαίνεται ὅτι οἱ Ἐτροῦσκοι κατώρθωσαν ταχέως νὰ ὑπερισχύσουν ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν καὶ νὰ μυηθοῦν εἰς τὸν φοινικικὸν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἡ κτίσις ὅμως τῆς Ρώμης ἐπήνεγκε τὴν πτῶσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἐτρούσκων. Τῷ 180 π. Χ. ἡ Ρώμη εἶχεν ἤδη κατακτήσει ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἡ ἱστορία τῆς Ἰταλίας ταυτίζεται μὲ τὴν τῆς Ρώμης, μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ ὄνομα. Τὸ ὄνομα *Ἰταλοὶ* ἐδίδετο κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς κατοίκους τῆς σημερινῆς Καλαβρίας. Τὸ ὄνομα Ἰταλία (εἰς τὴν ὀσκικὴν γλῶσσαν Vitelium), σημαίνει «χώραν τοῦ βοῶν». Οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον τὴν χώραν ταύτην *Οἰνωτρίαν,* εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκιστοῦ αὐτῆς Οἰνωτροῦ, υἱοῦ τοῦ Λυκάονος, βασιλέως τῆς Ἀρκαδίας, εἴτε ἕνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν οἴνων της. Βραδύτερον ἀπεδόθη τὸ ὄνομα τῆς Ἰταλίας εἴς τινα βασιλέα, τὸν *Ἰταλόν,* ὁ ὁποῖος πιστεύεται ὅτι ἐβασίλευσε κατὰ τὸν ΙΓ' π. Χ. αἰῶνα εἰς τὴν περὶ τὸ σημερινὸν ὄρος Ἀσπρομόντε περιοχήν. Κατόπιν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον τὴν νότιον χερσόνησον. Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον καὶ τὴν Ἰταλίαν ταύτην, οἱ Ἕλληνες ἔδωσαν τὸ ὄνομα τῆς Ἰταλίας εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τὴν Ρώμην κτήσεις ἐν τῇ χερσονήσῳ. Ἡ ἐπίσημος ὅμως καθιέρωσις τοῦ ὀνόματος τῆς Ἰταλίας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὁ ὁποῖος ἐπεξέτεινε ταύτην μέχρι τῶν Ἄλπεων καὶ τῆς Ἰστρίας καὶ ἔθεσεν αὐτὴν ὑπὸ ἑνιαίαν διοικητικὴν ὀργάνωσιν, διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς 11 ἐπαρχίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἔννοια τῆς γεωγραφικῆς ταύτης ἐκφράσεως δὲν ὑπέστη παρ' ἐλαχίστας μεταβολάς, κατὰ τὴν πρὸς τὰς Ἄλπεις περιοχήν.

Μ. Δ. Β.

—[ΙΣΤΟΡ.] ***Ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος.*** Ἡ ἱστορία τῆς Ἰταλίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς διανομῆς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Ἡ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορία περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἡ δ' ἔτι ἀρχαιοτέρα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν οἵτινες κατῴκησαν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον.

Τῷ 395, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, τὸ κράτος τῆς Δύσεως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιελαμβάνετο καὶ ἡ Ἰταλία, ἔλαχεν εἰς τὸν Ὁνώριον. Τὸ κράτος τῆς Δύσεως δὲν ἤργησε νὰ ἐξεγείρῃ τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις τῶν βαρβάρων γειτόνων, οἱ ὁποῖοι ἐνήργουν κατ' αὐτοῦ συχνὰς ἐπιδρομάς. Τῷ 402 ὁ Ἀλάριχος, βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων, παρεβίασε τὰ σύνορα τῆς Ἰλλυρίας. Ἀλλ' ὁ Στιλίχων ἀπώθησε τοῦτον ἐκεῖθεν τῶν Ἄλπεων. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Στιλίχωνος, ὁ Ἀλάριχος κατώρθωσε νὰ φθάσῃ πρὸ τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν κατέλαβε καὶ ἐλεηλάτησεν ἀγρίως (410). Βραδύτερον ὁ Ἀττίλας, βασιλεὺς τῶν Οὔννων, ἐπέπεσεν ὡσαύτως κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐδῄωσε τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης. Ἐπίσης ὁ Γενσέριχος ἐλεηλάτησε τὴν αἰωνίαν πόλιν καὶ ἀπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Καρχηδόνα ὑπὲρ τὰς 60.000 αἰχμαλώτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία καὶ αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες. Τῷ 476 ὁ Ὀδόακρος κατέλυσε τὴν Δυτικὴν αὐτοκρατορίαν ἢ Κράτος τῆς Δύσεως καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας.

Τῷ 493 ὁ Θεοδώριχος ὁ Μέγας κατέκτησε διὰ τῶν Ὀστρογότθων του ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τὰς Ἄλπεις μέχρι τῆς Σικελίας καὶ ἐπεξέτεινε βραδύτερον τὰ ὅρια τοῦ νέου του βασιλείου μέχρι τοῦ Δουνάβεως πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῆς Γαρούνα πρὸς δυσμάς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδωρίχου ἡ κατάπτωσις τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει, ὑπῆρξε ταχεῖα. Αἱ νῖκαι τὰς ὁποίας κατήγαγον ὁ Βελισσάριος καὶ ὁ Ναρσῆς, στρατηγοὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς, ἔθεσαν τέλος ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Γότθων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐπανέφερον ἐπί τι χρονικὸν διάστημα τὴν χερσόνησον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐκυβέρνησαν τὴν Ἰταλίαν δεσποτικῶς, καταργήσαντες τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν πόλεων καὶ ἀντιπροσωπευόμενοι δι' ἑνὸς ἐξάρχου ἑδρεύοντος εἰς τὴν Ραβένναν. Ἀλλ' ὅπως καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης, ὁ ἔξαρχος Λογγῖνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 568 οἱ Λογγοβάρδοι κατέκλυσαν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀρχηγοῦ των Ἀλβοΐνου καὶ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος κατέκτησαν σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ σημαντικὰ τμήματα τῆς κεντρικῆς, μέχρι τοῦ Βενεβέντου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ ἐξαφανίζεται καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἤδη ἱκανῶς μεταβληθέντος ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ δὲ Λομβαρδοὶ ἢ Λογγοβάρδοι, διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς χώρας εἰς ἀριθμόν τινα δουκάτων, προπαρεσκεύασαν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φεουδαλισμοῦ. Ἡ Ἰταλία εἶχε, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τρεῖς πρωτευούσας: τὴν Παβίαν, ἕδραν τῶν Λογγοβάρδων, τὴν Ραβένναν, ὅπου ἥδρευον οἱ ἔξαρχοι τοῦ Βυζαντίου, καὶ τὴν Ρώμην, ἕδραν τῶν παπῶν. Ἡ πολιτικὴ ἑνότης τῆς Ἰταλίας εἶχε διασπασθῆ. Συγχρόνως ηὔξανε καὶ ἡ δύναμις τῆς Βενετίας. Ἐν αὐτῇ ἐγκαθιδρύθη τὸ πρῶτον δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὅπερ βραδύτερον εἰσήχθη καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ κτήσεις τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐν Ἰταλίᾳ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐξαρχίαν τῆς Ραβέννης, εἰς τὴν Ρωμανίαν, εἰς τὴν Πεντάπολιν καὶ εἰς τμῆμα τῶν ἀκτῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἡ περιοχὴ τῆς Ρώμης ἐκυβερνᾶτο, ἐπ' ὀνόματι τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὑφ' ἑνὸς πατρικίου. Ἡ ἐξάρτησις ὅμως αὕτη τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, ἥτις πολλάκις ἦτο κατ' ὄνομα μόνον, ἔπαυσε μετ' ὀλίγον τελείως κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἴσαυρος ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν εἰκονομάχων. Ἡ Νεάπολις, τὸ Ἀμάλφι, ἡ Γαέτα ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι. Ἐν Ρώμῃ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, ἐκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Ὁ Ἀστόλφος, βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν, κατέλαβε τὴν ἐξαρχίαν τῆς Ραβέννης καὶ ὑπεχρέωσε τὴν Ρώμην νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ βασιλέα. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Πιπῖνος ὁ Βραχὺς κατέλαβε μέρος τῶν κτήσεων τῶν Λομβαρδῶν καὶ παρεχώρησεν αὐτὰς εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης.

Ὁ Καρλομάγνος ἐπεκύρωσε τὴν δωρεὰν τοῦ Πιπίνου, περιέλαβε τὸ βασίλειον τῶν Λομβαρδῶν εἰς τὴν φραγκικὴν μοναρχίαν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Γ' νὰ στέψῃ αὐτὸν αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως (800). Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔλαβε τέλος ἡ κυριαρχία τῶν Λομβαρδῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Μόνον τὸ δουκᾶτον τοῦ Βενεβέντου διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Ἡ Ἰταλία ὑπὸ γερμανικὴν ἐπιρροήν. Ἡ Ἰταλία κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο διῃρημένη εἰς τέσσαρα τμήματα κυβερνώμενα ἀπὸ τέσσαρας διαφόρους κυβερνήσεις. Ἡ βόρειος καὶ μέρος τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας κατείχετο ὑπὸ τῶν Φράγκων· ἡ κεντρικὴ Ἰταλία κατείχετο ὑπὸ τοῦ πάπα· ἡ νότιος Ἰταλία κατείχετο ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν· ἡ δὲ νοτιωτάτη Ἰταλία καὶ τμῆμα τῆς ἀκτῆς κατείχετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν· εἰς τὰ τμήματα ταῦτα δύναται νὰ προστεθῇ καὶ πέμπτον: ἡ ἀνεξάρτητος Ἰταλία ἐν Βενετίᾳ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρλομάγνου, οἱ Καρολίγγειοι ἡγεμόνες, οἱ δοῦκες τοῦ Σπολέτου καὶ τοῦ Φρίουλι, ὁ μαρκήσιος τῆς Ἰβρέας καὶ ἄλλοι τινὲς διεκδικηταὶ διεξεδίκουν τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, οἱ δὲ μεγάλοι φεουδάρχαι τῆς Ἰταλίας προσεπάθησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὰς διενέξεις αὐτῶν, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ νότιος Λομβαρδία κατενεμήθη εἰς τρεῖς ἡγεμονίας, τὴν τοῦ Βενεβέντου, τῆς Καπούης καὶ τοῦ Σαλέρνου. Ἡ Βενετία, ἡ Γένουα καὶ ἡ Πίζα εἶχον μεταβληθῆ εἰς δημοκρατίας καὶ εἶχον περιέλθει διὰ τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον διεξῆγον ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ἡ Σαρδηνία καὶ ἡ Σικελία εἶχον πέσει εἰς χεῖρας τῶν Ἀράβων, ἐνῷ οἱ Οὖγγροι ἐδῄουν τὴν βόρειον Ἰταλίαν.

Κατόπιν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων ὁ Βερεγγάριος, δοὺξ τοῦ Φρίουλι, κατώρθωσε νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας τῷ 894 καὶ αὐτοκράτωρ τῷ 915. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀμυνθῇ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Βουργουνδίας, οἵτινες δὲν ἐδέχθησαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν, καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς τῷ 924. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς ἄνω Βουργουνδίας Ροδόλφος ὁ Β' παρεχώρησε τὰ δικαιώματα ἢ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν Οὖγον τῆς Προβηγκίας, λαβὼν ὡς ἀντάλλαγμα τὸ βασίλειον τῶν Ἄρλεων. Ὁ Οὖγος προσεπάθησε νὰ συγκρατηθῇ ἐν Ἰταλίᾳ δι' αἱματηρᾶς τυραννίας, ἀλλ' ἀνετράπη τῷ 945 ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του, Βεριγγαρίου τοῦ Β'. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Οὔγου τῆς Προβηγκίας Λοθάριος ἀπέθανε τῷ 950, δηλητηριασθείς, κατά τινας, ὑπὸ τοῦ Βερεγγαρίου τοῦ Β'. Ὁ τελευταῖος οὗτος καὶ ὁ υἱός του Ἀδαλβέρτος ἐξελέγησαν βασιλεῖς τῷ 951, ὑπὸ εἴδους τινὸς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Ἡ κυβέρνησίς των ὅμως μετεβλήθη μετ' ὀλίγον εἰς τυραννίαν. Ὁ Βερεγγάριος Β' ἠθέλησε νὰ νυμφεύσῃ, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς, τὴν ὡραίαν Ἀδελαΐδα, χήραν τοῦ Λοθαρίου, μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀδαλβέρτου. Ἡ Ἀδελαΐς ὅμως, ἐγκεκλεισμένη ἐν τῷ πύργῳ τῆς Κανόσσας, ὅπου εἶχεν ἀναζητήσει καταφύγιον, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῶν Γερμανῶν Ὄθωνος τοῦ Α', ὁ ὁποῖος διελθὼν τὰς Ἄλπεις καὶ κυριεύσας τὴν Παβίαν ἐστέφθη, τῷ 952, βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν καὶ κατόπιν, τῷ 961, αὐτοκράτωρ.

Μετὰ τοῦ Ὄθωνος ἤρχισεν ἡ γερμανικὴ ἐπιρροὴ ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ ὁποία, ἐν μέσῳ αἱματηρῶν ἀγώνων, ἐκυριάρχησε σχεδὸν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων.

Γενόμενος κύριος τῆς βορείου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας (αἱ δημοκρατίαι τῆς Νεαπόλεως, τῆς Γαέτας καὶ τοῦ Ἀμάλφι εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ), ὁ Ὄθων ὁ Α' παρεχώρησεν εἰς τὰς πόλεις τῆς χερσονήσου τὰ προνόμια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν κατόπιν ἡ βάσις τῆς ἀνεξαρτησίας των. Ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς παντοειδεῖς ἀταξίας αἵτινες ἐλάμβανον χώραν ἐν Ρώμῃ, καθήρεσε τὸν πάπαν Ἰωάννην τὸν ΙΒ' καὶ τὸν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Λέοντος τοῦ Η', ὁ ὁποῖος ἀπέβη, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ὑποχείριός του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὄθωνος (1002), οἱ Ἰταλοί, θεωροῦντες ὅτι διεκόπησαν πλέον οἱ δεσμοί, οἵτινες ἥνωνον αὐτοὺς μὲ τὴν Γερμανίαν, ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν μαρκήσιον Ἀρδουῖνον τῆς Ἰβρέας, ὁ ὁποῖος ἐστέφθη ἐν Παβίᾳ, ἐνῷ μέρος τοῦ βασιλείου ἀπένειμε τὸν αὐτὸν τίτλον εἰς τὸν Ἐρρῖκον τὸν Β', αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐξερράγη συνεπείᾳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο μερίδων, ἔληξεν ὑπὲρ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β', διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ἀρδουίνου εἰς μοναστήριον (1004). Ὁ διάδοχος τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β' (1006) Κονράδος ὁ Β' δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀπέβησαν δὲ μάταιαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ, ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ρώμην, ὅπου ἐκυριάρχουν αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι. Ὁ Ἐρρῖκος Γ', υἱὸς τοῦ Κονράδου τοῦ Β', ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εὗρε τρεῖς πάπας, τοὺς ὁποίους ἔσπευσε νὰ καθαιρέσῃ καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ ποντιφικοῦ θρόνου νέον πάπαν τῆς ἀρεσκείας του. Ἀλλ' οἱ πάπαι ἀπὸ μακροῦ ἤδη ὠνειρεύοντο τὴν ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων. Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ' στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βοηθείας τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἀπετέλουν σημαντικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, δὲν ἐδίστασε νὰ ταπεινώσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον τὸν Δ', τῷ 1077, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος τῆς στέψεως. Ὁ Οὐρβανὸς ὁ Β' ἐξήγειρε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Δ' κατὰ τοῦ πατρός των. Ὁ Ἐρρῖκος ὁ Ε' κατορθώσας νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν πατέρα του ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, χά-

Digitized by Google

ρις εἰς τὰς ῥαδιουργίας τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ', δὲν ἐβράδυνε νὰ εὑρεθῇ ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν προστάτην του, εἰς σφοδρότατον ἀγῶνα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κληρονομίας τῆς κομίσσης Ματθίλδης τῆς Τοσκάνης, ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος προεκάλεσε συνεχεῖς συρράξεις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος.

Γουέλφοι καὶ Γιβελῖνοι. Παπικὴ ἐξουσία. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἱδρύετο, ὑπὸ τοῦ Ρογήρου τοῦ Α', ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν δημοκρατιῶν καὶ τῶν κτήσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λομβαρδῶν, τὸ βασίλειον τῶν Νορμανδῶν. Αἱ μικραὶ δημοκρατίαι τῆς βορείου Ἰταλίας κατέτριβον τὰς νεανικάς των δυνάμεις εἰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐμφυλίους πολέμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἔληξε, τῷ 1111, διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Λόντι, ὑπὸ τῶν Μεδιολάνων καὶ ἡ δεκαετὴς πολιορκία (1118—1128) τοῦ Κόμου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὅλων τῶν λομβαρδικῶν πόλεων. Ἡ ὑποταγὴ τῆς πόλεως ταύτης κατέστησε τὰ Μεδιόλανα (Μιλᾶνον) τὴν ἰσχυροτέραν πόλιν τῆς Ἰταλίας. Αἱ περισσότεραι γειτονικαὶ πόλεις συνῆψαν συμμαχίαν μετ' αὐτῆς, ἐνῷ ἄλλαι τινές, συνηνώθησαν μετὰ τῆς ἀντιπάλου αὐτῆς Παβίας. Αἱ ἔριδες μεταξὺ τῶν δύο ὁμοσπονδιῶν (1129), προεκάλεσαν τὸν πρῶτον πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἐδημιουργήθησαν καὶ τὰ κόμματα τὰ γνωστὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν *γουέλφων* καὶ *γιβελίνων*. Ἐν Ρώμῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, περιορισθὲν ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου, ἐξύπνησε μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε ἐπί τι χρονικὸν διάστημα οἱ πάπαι ἐκυβέρνων ψιλῷ μόνον ὀνόματι, ὁ δὲ Ἀρνάλδος ἐκ Βρεσκίας (Arnaldo de Brescia) ἐπέτυχε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον ἕνα ἰδιαίτερον εἶδος ρωμαϊκῆς δημοκρατίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φρειδερῖκος ὁ Α' τοῦ Χοχενστάουφφεν συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἑδραιώσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τῆς καταλύσεως τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν δραστηριότητά του καὶ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας του, δὲν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του. ἕνεκα τῶν μεγάλων ἀντιδράσεων τὰς ὁποίας συνήντησεν, ἰδίως παρὰ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν λομβαρδικῶν πόλεων, τὰς ὁποίας οἱ πάπαι ἐβοήθησαν δι' ὅλων τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διέθετον. Ὁ Φρειδερῖκος ὁ Α' μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς μάχης τοῦ Λενιάνο (1176), τὴν ὁποίαν ἐκέρδισαν αἱ συνησπισμέναι πόλεις, ὑπεχρεώθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους αὐτῶν καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Κωνσταντίας τὴν 25 Ἰουνίου 1183. Διὰ τοῦ γάμου ὅμως τοῦ υἱοῦ του μετὰ τῆς Κωνσταντίας, κληρονόμου τοῦ νορμανδικοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας (1180), προσέθεσεν εἰς τὸν οἶκόν του σημαντικωτάτην κληρονομίαν καὶ συγχρόνως ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς πάπας τὸ μόνον ἔρεισμα, ὅπερ εἶχον μέχρι τότε κατὰ τοὺς ἀγῶνάς των κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν πιέσεων.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐρρίκου τοῦ ΣΤ' ἡ διαίρεσις τῶν Ἰταλῶν εἰς γουέλφους καὶ γιβελίνους ἐπεξετάθη μεγάλως εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Ἐπωφελούμενος τῶν ταραχῶν, αἵτινες ἐξερράγησαν ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β', ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' κατώρθωσε νὰ ἐπανασυστήσῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν τῇ περιοχῇ της. Κατὰ τὸ 1197 ἀπέσπασεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς γουέλφους τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς Τοσκάνης. Μόνον ἡ Πίζα κατώρθωσε νὰ ἀντισταθῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Γερμανία κατεσπαράσσετο ἀπὸ ἐμφυλίους ἀνταγωνισμοὺς καὶ διαιρέσεις, ὅπως καὶ ἡ Ἰταλία, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ὁ γουέλφος Ὄθων Δ' τῆς Σαξωνίας νὰ ἐκλεγῇ ἀρχηγὸς τῶν γιβελίνων, καὶ νὰ ταχθῇ ἀντιμέτωπος τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ πάπας, μὴ ὢν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν νέον γουέλφον αὐτοκράτορα, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β', ἐνῷ πᾶσαι αἱ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐπεκράτουν οἱ γουέλφοι, συνεπήχθησαν πέριξ τοῦ Ὄθωνος τοῦ Δ'. Τῷ 1212 τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸν οἶκον τῶν Χοχενστάουφφεν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὀλίγαι μόνον πόλεις ὑπῆρχον, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς δὲν ἦτο διῃρημένος εἰς γουέλφους καὶ γιβελίνους, καὶ διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου ὑπῆρξε συνεχὴς ἀγὼν κατὰ τῆς παπικῆς ἐξουσίας καὶ κατὰ τῶν ἰταλικῶν δημοκρατιῶν. Οἱ σφοδροὶ οὗτοι ἀγῶνες ἀπέβησαν πρὸς ζημίαν τῆς ἐλευθερίας. Αἱ περισσότεραι ἰταλικαὶ πόλεις εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας μισητῶν τοπικῶν τυράννων. Μόνον αἱ ναυτικαὶ δημοκρατίαι καὶ ἡ Δημοκρατία τῆς Φλωρεντίας εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

Αἱ διάφοροι ἡγεμονίαι ἐν Ἰταλίᾳ. Ἕνεκα τῆς ἐξασθενήσεως τῆς παπωσύνης καὶ τῆς κυριαρχίας τὴν ὁποίαν εἶχον κατορθώσει νὰ ἐπιβάλουν οἱ κατὰ τόπους τύραννοι διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν δημοκρατιῶν εἰς μοναρχίας ἀπολύτους, ἡ Ἰταλία περιῆλθεν εἰς μέγιστον σημεῖον καταπτώσεως. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις αἱ ἰσχυραὶ οἰκογένειαι προσεπάθουν νὰ ἡγεμονεύσουν: οἱ Βισκόντι ἐν Μιλάνῳ, οἱ Σκάλα ἐν Βερώνῃ, οἱ Καρράρα ἐν Παδούῃ, οἱ Γονζάγα ἐν Μαντούῃ, οἱ Πέπολι ἐν Βολωνίᾳ κτλ. Ἡ ἀρχαία Ἰταλία εἶχεν ἤδη κατατμηθῆ τελείως. Ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Δύο Σικελιῶν, ὁ Μανφρέδος, νόθος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β', ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον τοῦ νεαροῦ Κορραδίνου. Ὁ πάπας ὅμως παρεχώρησε τὸ στέμμα τοῦτο εἰς τὸν Κάρολον τὸν Ἀνδηγαυϊκόν, ὁ ὁποῖος κατενίκησε τὸν Μανφρέδον καὶ ἀπέβη ὁ τύραννος τῶν ὑπηκόων του. Ὁ νεαρὸς Κορραδῖνος ἔσπευσε τότε νὰ κατέλθῃ ἐκ τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἐνικήθη ἐν Ταλιακότσο καὶ ἀπέθανεν ἀποκεφαλισθεὶς ἐν Νεαπόλει (1268). Τῷ 1282 ἔλαβε χώραν ἡ τρομερὰ σφαγὴ τῶν Σικελικῶν Ἑσπερινῶν, ἡ ὁποία ἀπηλευθέρωσε τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς ξενικῆς τυραννίας διὰ τῆς ἐξολοθρεύσεως πάντων τῶν Γάλλων. Ὁ Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυϊκὸς ἀπώλεσε τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ διετήρησε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ἐξαιρέσει τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Γῆς τοῦ Ὀτράντο, τὰς ὁποίας εἶχον κατακτήσει οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγῶνος.

Ἀπὸ πολλοῦ αἱ ταραχαὶ τῆς Ρώμης ἐξηνάγκαζον τοὺς πάπας νὰ παραμένουν ἐν Βιτέρμπῳ, ἐν Ὀρβιέτῳ, ἐν Περουγίᾳ. Τέλος ὁ Κλήμης ὁ Ε' μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς τὸ Ἀβινιὸν (1309). Τὰ κράτη τῆς Ἐκκλησίας ἐπανεστάτησαν. Ὁ τριβοῦνος Ριέντσι κατώρθωσε νὰ κυριαρχήσῃ ἐν Ρώμῃ, ὅπου πρὸς στιγμὴν ἐπανέφερε τὰς ἀρχαίας ἐλευθερίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γένουα καὶ ἡ Βενετία, αἱ δύο ἀντίπαλοι δημοκρατίαι, συνεκρούσθησαν μετὰ λύσσης. Θέατρον τῶν ἀγώνων των ὑπῆρξε κυρίως ἡ Ἀνατολή. Ἡ Γένουα, νικήσασα τοὺς Βενετοὺς πρὸ τῆς Πόλας, εἶχεν ἀποστείλει τοὺς στόλους της πρὸ τῶν λιμνοθαλασσῶν τῆς Βενετίας καὶ εἶχε καταλάβει τὸν λιμένα τῆς Κιότζας. Ἡ Βενετία ἐπηνώρθωσε τὴν καταστροφὴν ταύτην διὰ νίκης, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν ἐκμηδένισιν τῆς Γενούης, ἥτις πρὸς στιγμὴν περιῆλθεν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχήν, ἐνῷ ἡ Βενετία ἤρχιζε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν της καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Τρεβίζο καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Παδούης. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Μέδικοι τῆς Φλωρεντίας ὑπέτασσον τὰς μικρὰς δημοκρατίας τοῦ Ἀρέτσο, τῆς Πίζας, τῆς Βολτέρρα, τῆς Πιστοΐας κτλ. Ἀλλ' αἱ δημοκρατίαι τῆς Λούκας καὶ τῆς Σιένης κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἰταλία παρουσίαζε ποιάν τινα πολιτικὴν συγκέντρωσιν καὶ εὐστάθειαν. Ἡ Κάτω Ἰταλία, ἡ ὁποία ἦτο διανεμημένη μεταξὺ τῶν οἴκων τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ τῆς Ἀραγωνίας, ἡνώθη ἐκ νέου τῷ 1435 πρὸς Β ἐκυριάρχουν τὰ δουκᾶτα τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ Μιλάνου καὶ αἱ δημοκρατίαι τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φλωρεντίας εἰς τὸ κέντρον εὑρίσκετο τὸ κράτος τοῦ πάπα.

Ἱερὰ Συμμαχία. Τῷ 1494, ἐνῷ ἡ Ἰταλία εὑρίσκετο κατατετμημένη εἰς μικρὰ κρατίδια, ἐξασθενούμενα διαρκῶς εἰς ἀτελειώτους πολέμους, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῆς ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ Η', διεκδικῶν τὸν τίτλον τοῦ διαδόχου τοῦ οἴκου τῶν Ἀνδηγαυῶν. Ὁ Κάρολος ὁ Η', βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ', κατέκτησε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Τὰ ἄλλα ὅμως ἰταλικὰ κράτη, ἀνησυχήσαντα ἀπὸ τὰς ταχείας ταύτας κατακτήσεις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, συνησπίσθησαν ἐναντίον του καὶ ἀπειλοῦν κατ' αὐτοῦ συμμαχικὸν στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μαρκησίου τῆς Μαντούης. Παρὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τοῦ Φόρμιο, ὁ Κάρολος ὁ Η' ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Ἰταλίαν τῷ 1495. Ὁ Λουδοβῖκος ὁ ΙΒ' ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀξιώσεις του εἰς τὸ Μιλᾶνον καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ἀλλ' ἐξεδιώχθη ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ κατώρθωσεν ὅμως νὰ παραμείνῃ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ πάπα, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς συμμαχίας τοῦ Καμπραί, ἡ ὁποία εἶχε σκοπὸν τὴν διανομὴν τῶν ἐν τῇ ξηρᾷ κτήσεων τῆς Βενετίας, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Βενετοὺς εἰς τὸ Λόντι (1509). Οἱ Βενετοί, ἐπικινδύνως ἀπειληθέντες ὑπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Καμπραί, ἐπέτυχον, χάρις εἰς τὴν ἐπιδεξίαν πολιτικήν των, νὰ διασπάσουν τὴν συμμαχίαν καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἑτέραν, κληθεῖσαν *Ἱερὰν Συμμαχίαν*, μεταξὺ τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Βενετίας, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδιώξεως τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οἱ Γάλλοι, παρὰ τὴν νίκην τὴν ὁποίαν κατήγαγον εἰς τὴν Ραβένναν (1512), ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκκενώσουν τὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου ἡ Ἰταλία ἀπέβη τὸ θέατρον σφοδροῦ πολέμου μεταξὺ τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τοῦ Καρόλου τοῦ Ε'. Ὁ Φραγκίσκος ὁ Α', καίτοι κατέλαβε τὸ Μιλᾶνον καὶ ἐνίκησεν εἰς τὸ Μαρινιάνο, συνελήφθη αἰχμάλωτος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Παβίας (1525). Ὁ Κάρολος ὁ Ε' ἐστέφθη αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1530. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἶχε καταστήσει τὴν Φλωρεντίαν κληρονομικὸν δουκᾶτον τῶν Μεδίκων. Ἡ Γένουα ἀνακτήσασα τὴν ἐλευθερίαν της μὲ τοὺς Δόρια (1528) δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπεκταθῇ ἐκεῖθεν τῶν τειχῶν της. Τὰ ἄλλα κράτη τῆς Ἰταλίας, ἐξηντλημένα καὶ κατεπτοημένα, ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὰς ὀρέξεις τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκδιώξας ἐκ τῆς Ἰταλίας τοὺς Γάλλους, ὁ πάπας Ἰούλιος ὁ Β' δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἑνότητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀνειρευθῇ ὑπὸ τὴν ποντιφικήν του ἐξουσίαν. Ὁ πατριωτισμός του κατέληξεν εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν δρόμον εἰς ἄλλους κυριάρχους, τοὺς ὁποίους εἷς τῶν διαδόχων του, ὁ Παῦλος ὁ Δ', ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου τοῦ Β', προσεπάθησε ματαίως νὰ ἀπωθήσῃ καὶ τῶν ὁποίων τὴν κυριαρχίαν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κατὼ-Καμμπρεζὶς (1559).

Ἡ Ἰταλία κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα. Τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπετέλεσε διὰ τὴν Ἰταλίαν περίοδον νέας καταπτώσεως. Τὰ διεφθαρμένα ἤθη ἐξηχρειώθησαν ἔτι πλέον. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ ἐξηφανίσθη τελείως. Τὸ μόνον ἄξιον λόγου γεγονὸς διὰ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῆς χώρας ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαι τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρισελιέ, πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἱσπανῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ. Οἱ πόλεμοι τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, κατέληξαν εἰς τὸ νὰ παραδοθῇ ἡ Ἰταλία εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν Γερμανῶν τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου καὶ τῶν Γάλλων τοῦ Κατινά. Ἡ συνθήκη τοῦ Ρύσβυκ (1697) ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς καταστροφὰς ταύτας.

Πρὸς στιγμὴν ἐνομίσθη ὅτι ἡ Ἰταλία εἶχεν ἐξασφαλίσει διὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τὴν ἡσυχίαν της. Ἀλλ' ὁ πόλεμος τῆς διαδοχῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀνεστάτωσε καὶ πάλιν τὴν χώραν. Τὸ Μιλᾶνον, ἡ Μάντουα καὶ τὸ Μονφερρᾶτον ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῆς Αὐστρίας (1706), ἡ ὁποία παρεχώρησε τὴν τελευταίαν εἰς τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης κατέλαβεν ἐπίσης καὶ τὴν νῆσον Σαρδηνίαν καὶ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ κατόπιν ἀντήλλαξε μὲ τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας τὴν Σαρδηνίαν διὰ τῆς Σικελίας. Βραδύτερον διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ Φαρνεσίου οἴκου ἡ Ἱσπανία κατέλαβε τὰ δουκᾶτα τῆς Πάρμας καὶ τῆς Πλακεντίας (1731). Τῷ 1733, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐν Πολωνίᾳ, ὁ Κάρολος Ἐμμανουὴλ τῆς Σαβοΐας, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας, κατέλαβε τὸ Μιλᾶνον. Διὰ τῆς συνθήκης ὅμως τῆς Βιέννης (1738) ἀπέμεινεν εἰς αὐτὸν μόνον ἡ Νοβάρα καὶ ἡ Τορτόνα. Ὁ Ἰνφάντης τῆς Ἱσπανίας Κάρολος, ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν Αὐστρίαν τὴν Πάρμαν καὶ τὴν Πλακεντίαν.

Τῷ 1737 ὁ οἶκος τῶν Μεδίκων ἐσβέσθη ἄνευ ἀπογόνων, ὁ δὲ δοὺξ Φραγκῖσκος Στέφανος τῆς Λωρραίνης ἔλαβε, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης, τὴν Τοσκάνην, τὴν ὁποίαν κατέστησε κληρονομίαν τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ Λωρραίνης, ὅταν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τῷ 1745. Κατὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας, οἱ Ἱσπανοὶ κατέλαβον τὸ Μιλᾶνον, ἐξεδιώχθησαν ὅμως ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ἐμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχήν του, παρὰ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, διαμερίσματά τινα τῆς περιοχῆς τοῦ Μιλάνου. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Αἲξ-λα-Σαπὲλ (1748) ἀνεγνωρίσθη ὁριστικῶς εἰς τὸν Ἰνφάντην τῆς Ἱσπανίας δὸν Φίλιππον ἡ κατοχὴ τῆς Πάρμας καὶ τῆς Πλακεντίας ὡς κληρονομικοῦ δουκάτου.

Ἡ Ἰταλία ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁλόκληρος ἡ Ἰταλία, ἐξαιρέσει τοῦ παπικοῦ κράτους, τοῦ κράτους τῆς Μοδένης καὶ τῶν δημοκρατιῶν, εἶχεν ἀποβῆ κληρονομία τῶν οἴκων τῆς Λωρραίνης, τῶν Βουρβώνων καὶ τῆς Σαβοΐας.

Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔσχε τὸν ἀντίκτυπόν της ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ. Ἤδη, πρὶν ἀκόμη ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας εἰσέλθῃ φανερὰ μετὰ Αὐστρίας εἰς τὴν πρώτην συμμαχίαν, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἶχον καταλάβει καὶ ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν. Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου, τοῦ μόνου ἐκ τῶν κρατῶν, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασίν τινα, διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου οἱ Πεδεμόντιοι ὑπερησπίσθησαν μετὰ σθένους τὴν γραμμὴν τῶν Ἄλπεων.

Οἱ Γάλλοι ἐπέδραμον πολλάκις κατὰ τοῦ Πεδεμοντίου, ἀλλ' ἐξεδιώχθησαν ἀπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συνησπισμένων Αὐστριακῶν, Σάρδων καὶ Νεαπολιτῶν. Τῷ 1796 ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης ἐνίκησε τὸν Αὐστριακὸν στρατηγὸν Μπωλιὲ εἰς Μοντενόττε, εἰς Μιλλέζιμο καὶ εἰς τὸ Λόντι τῷ 1797. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀπωθήθησαν εἰς τὸ Τυρόλον, ἡ δὲ Γαλλία ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχήν της ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μιλάνου. Ὁ πάπας ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Τολεντίνο καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Ἀβινιόν, τὴν Βολωνίαν, τὴν Φερράραν καὶ τὴν Ρωμανίαν. Ὁ Βοναπάρτης συνῆψεν ἀνακωχὴν πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὑπέγραψε

Digitized by Google

τὴν συνθήκην τοῦ Κάμπο-Φόρμιο, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Βενετία καὶ τὸ τμῆμα τῆς περιοχῆς της τὸ ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀδίγη ποταμοῦ περιήρχοντο εἰς τὴν Αὐστρίαν (1797). Κατόπιν ἐδημιούργησε τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίαν μὲ τὸ Μιλᾶνον ὡς πρωτεύουσαν. Ὅταν ὁ Βοναπάρτης ἐγκατέλειψε τὴν Ἰταλίαν, ὁ στρατηγὸς Μπερτιὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ὁ Σαμπιοννὲ κατέλαβε τὴν Νεάπολιν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν Παρθενόπειον Δημοκρατίαν. Ἀλλ' ὁ καρδινάλιος Ρούφφο, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων, ἀπώθησε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Νεαπόλεως, ἡ δὲ στρατιὰ τοῦ Σουβάρωφ, ἑνωθεῖσα μὲ τοὺς Αὐστριακούς, ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Μόνον ὁ στρατηγὸς Μασσενὰ κατώρθωσε νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὴν Γένουαν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐξ Αἰγύπτου ὁ Βοναπάρτης ἐνίκησε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὸ Μαρέγκο. Οἱ Αὐστριακοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσουν τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μιλάνου, ὁ δὲ νικητὴς Βοναπάρτης ἀνασυνέστησε τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Αὐστριακοὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λουνεβίλλ. Καὶ ἡ Νεάπολις ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τοὺς λιμένας τῆς Τοσκάνης καὶ τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τῆς νήσου Ἔλβας, νὰ κλείσῃ δὲ τοὺς λιμένας της εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ τοὺς Τούρκους. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὸ Ὄτραντο, τὸ Μπάρι καὶ τὸ Βρινδήσιον. Ὁ Βοναπάρτης παρεχώρησεν εἰς τὴν Λούκαν ἀληθὲς σύνταγμα καὶ μετέβαλε τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίαν εἰς ἰταλικὴν δημοκρατίαν (1802).

Ὅταν ὁ Ναπολέων ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἐστέφθη καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας. Μετέβαλε δὲ τὸ Πιομπίνο καὶ τὴν Λούκαν εἰς μέγαν δουκᾶτον, τὸ ὁποῖον ἐδώρησεν εἰς τὴν ἀδελφήν του Ἐλίζαν. Μετὰ τὴν νίκην του ἐν Ἀούστερλιτς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βενετίας, τὴν ὁποίαν ἥνωσε πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Γένουα καὶ ἡ Τοσκάνη προσηρτήθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Ναπολέοντος Ἰωσὴφ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Δύο-Σικελιῶν. Μετ' ὀλίγον ὅμως οὗτος κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸν Μυρά. Ὁ πάπας Πῖος ὁ Ζ΄, ἐπειδὴ εἶχεν ἐκδώσει ἐγκύκλιον ἀφορισμοῦ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Γρενόβλην. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἰταλία, ὑποταγεῖσα ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἐξαιρέσει τῆς Σαρδηνίας, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὁ Α΄, καὶ τῆς Σικελίας, ἡ ὁποία εἶχε παραμείνει ὑπὸ τοὺς Βουρβώνους τῆς Νεαπόλεως, διηρεῖτο εἰς τρία μέρη: 1) τὰ τμήματα τὰ προσηρτημένα εἰς τὴν Γαλλικὴν αὐτοκρατορίαν, ἅτινα ἦσαν τὸ Πεδεμόντιον, ἡ Πάρμα, ἡ Πλακεντία, ἡ Τοσκάνη καὶ μέρος τοῦ παπικοῦ κράτους καὶ τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν δεκαπέντε νομούς· 2) τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας μὲ πρωτεύουσαν τὸ Μιλᾶνον, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζε τὸν αὐτὸν βασιλέα μὲ τὴν Γαλλικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου Μπωαρναὶ καὶ τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 24 νομοὺς περιλαμβάνοντας τὴν Λομβαρδίαν, τὴν Βενετίαν, τὴν Μοδένην, τὴν Βολωνίαν, τὴν Ἀγκῶνα καὶ τὴν Μαρκίαν· 3) τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Μυρά.

Τὸ οἰκοδόμημα ὅμως τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ὁ Ναπολέων ἐν Ἰταλίᾳ, κατέρρευσε μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας. Ὁ Μυρά, ὅταν ἡ Εὐρώπη συνησπίσθη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, παρέδωσε τὸν στόλον τῆς Νεαπόλεως εἰς τοὺς συμμάχους καὶ ἐβάδισε, μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ Λομβαρδία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Τὸ μέγα δουκᾶτον τῆς Τοσκάνης καὶ τὸ δουκᾶτον τῆς Μοδένης ἀνασυνεστήθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς πρίγκιπας τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων, ἡ δὲ ἀρχιδούκισσα Μαρία-Λουΐζα, πρώην αὐτοκράτειρα τῆς Γαλλίας, ἔλαβε τὸ δουκᾶτον τῆς Πάρμας. Ὁ Πῖος ὁ Ζ΄ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ παπικοῦ κράτους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας ἀνακατέλαβε τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν Γένουαν μετὰ τῆς περιοχῆς της.

Ἡ αὐστριακὴ κατοχή. *Πατριωτικὰ κινήματα.* Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, ὁ Μυρά, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Ἰταλίαν ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος, ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὸ Τολεντῖνο καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβιβασθῇ διὰ τὴν Γαλλίαν, παραχωρήσας τὴν θέσιν του εἰς τὸν Φερδινάνδον τὸν Δ΄ (1815). Ἡ Ἰταλία κατετμήθη ἀκόμη μίαν φοράν, ἡ δὲ αὐστριακὴ κατοχὴ ἐπεξετάθη καὶ ἡδραιώθη.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην σχεδὸν πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας ἐξεδηλώθησαν ἐπιθυμίαι παραχωρήσεως ἀντιπροσωπευτικῶν συνταγμάτων, ματαίως δὲ αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων προσεπάθουν νὰ καταπνίξουν τὰ κινήματα καὶ νὰ ἐξολοθρεύσουν τὰς πολυαρίθμους μυστικὰς πατριωτικὰς ἑταιρείας, αἵτινες εἶχον ἱδρυθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιδιώξεως τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ αὐστριακὴ κατοχή, ὑποστᾶσα ἐπανειλημμένας καὶ σφοδρὰς ἐπιθέσεις, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 1820, ὑπὸ τῶν περισσοτέρων καὶ μεγαλυτέρων Ἰταλῶν διανοουμένων καὶ συγγραφέων τῆς ἐποχῆς, οἷοι ἦσαν ὁ Μαντσόνι καὶ ὁ Σίλβιο Πέλικο, ἀπειλουμένη ὑπὸ τῶν καρμπονάρι καὶ ὑπὸ ἐπαναστατικῶν κινημάτων καταπνιγομένων ἐν τῷ αἵματι (1821, 1831, 1832, 1834 καὶ 1843), ἐκλονίσθη πρὸς στιγμὴν κατὰ τὸ 1848. Ὅσῳ περισσότερον ὅμως αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι ἐξηπλοῦντο εἰς τὰς μάζας, τόσον περισσότερον αἱ κυβερνήσεις ἐδεικνύοντο ἐχθρικαὶ πρὸς πᾶσαν παραχώρησιν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας-Λουΐζας, τῷ 1847, ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν ποντιφικὸν θρόνον τοῦ Πίου τοῦ Θ΄, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυε τάσεις μεταρρυθμιστικὰς καὶ φιλελευθέρας, οἱ Αὐστριακοί, ἀνησυχήσαντες, κατέλαβον τὴν Φερράραν, τὸ Ποντρέμολι καὶ τὸ Φιβιτσάνο. Αἱ δύο τελευταῖαι αὗται πόλεις ἀντὶ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὴν Τοσκάνην, ὅπως ὡρίζετο εἰς τὰς συνθήκας τοῦ 1815, ἡνώθησαν, παρὰ τὴν θέλησίν των, ἡ μία μὲ τὸ δουκᾶτον τῆς Πάρμας καὶ ἡ ἄλλη μὲ τὸ δουκᾶτον τῆς Μοδένης. Αἱ ἀδικίαι καὶ αὐθαιρεσίαι αὗται ἐξήγειραν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ ἔπακρον. Καὶ ὅταν εἰς Παρισίους ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου, ἡ Σικελία εὑρίσκετο ἤδη ἐν πλήρει ἐπαναστάσει. Ἡ Νεάπολις, ἡ Φλωρεντία, τὸ Τουρῖνον, ἡ Ρώμη εἶχον ἐπιτύχει κοινοβουλευτικὰς κυβερνήσεις. Τὸ Μιλᾶνον καὶ ἡ Βενετία ἐπανεστάτησαν ἐπίσης, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἀλβέρτος, διελθὼν τὸν Τισσῖνον ποταμὸν (24 Μαρτίου 1848), ἔκαμεν ἔναρξιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβον μέρος καὶ σώματα ἐθελοντῶν ἢ τακτικοῦ στρατοῦ τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Ἰταλίας.

Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέβη ἐπιτυχής. Τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα, ἡττηθέντα εἰς τὸ Γκόϊτο καὶ εἰς τὸ Παστρένγκο, ἀπωθήθησαν ἐκεῖθεν τοῦ Μίντσιο. Μετ' ὀλίγον ὅμως αἱ ἀνακύψασαι διαφωνίαι καὶ διχόνοιαι προεκάλεσαν τὴν καταστροφήν. Οἱ Ἰταλοὶ ἡγεμόνες, τῶν ὁποίων τὰ στρατεύματα ἐπολέμουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Καρόλου Ἀλβέρτου, κατὰ βάθος δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος κυρίως θὰ ἀπέβαινεν εἰς ὄφελος τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας. Εἰς μάτην τὰ μικρὰ κράτη τῆς Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκδιώξει τοὺς κυβερνῶντας αὐτὰ δοῦκας, καὶ κατόπιν ἡ Λομβαρδία καὶ ἡ Βενετία, ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος του· εἰς μάτην τὸ κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Σικελίᾳ, ἐκάλεσεν εἰς τὸν θρόνον τὸν δευτερότοκον υἱόν του δοῦκα τῆς Γενούης. Ἡ Αὐστρία κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ πάντα τὰ ἀπολεσθέντα ἐδάφη. Ἡ ἧττα τῆς Κουστότσα (25 Ἰουλίου 1848) ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Κάρολον Ἀλβέρτον νὰ παραδώσῃ τὸ Μιλᾶνον εἰς τὸν στρατηγὸν Ραντέτσκυ καὶ νὰ ζητήσῃ ἀνακωχήν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατάπνιξιν τῆς σημαντικωτέρας ὅλων τῶν ἰταλικῶν ἐπαναστάσεων, τὰ δημοκρατικὰ καὶ φιλελεύθερα στοιχεῖα καὶ κόμματα δὲν ἀπηλπίσθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος των. Πανταχόθεν ἐσημειοῦντο λαϊκαὶ ἐξεγέρσεις. Ἐν Ρώμῃ ὁ πάπας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Ἐν Τοσκάνῃ ὁ μέγας δοὺξ ἐγκατέλειψε τὴν Φλωρεντίαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξηναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ διάταγμα καλοῦν συντακτικὴν συνέλευσιν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀποφασίσῃ αὕτη περὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἰταλίας. Συγχρόνως συνήρχετο ἐν Ρώμῃ ἡ ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία ἐκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάρολος Ἀλβέρτος ἐπανέλαβε τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῆς Αὐστρίας. Αἱ ἧτται ὅμως τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν Μορτάρᾳ καὶ ἐν Νοβάρρᾳ (23 Μαρτίου 1849) συνεπλήρωσαν τὸν θρίαμβον τῆς αὐστριακῆς κυριαρχίας ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ Κάρολος Ἀλβέρτος ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β΄ καὶ κατεδίκασεν ἑαυτὸν εἰς ἐθελουσίαν ἐξορίαν εἰς τὸ Ὀπόρτο τῆς Πορτογαλίας. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν τὰ στρατεύματα τῆς Σαρδηνίας, ὑπῆρξεν ἡ ἀναστήλωσις τῆς αὐστριακῆς ἰσχύος, ὄχι μόνον εἰς τὴν Λομβαρδίαν, ὅπου ἡ ἐπανάστασις ἐπεχείρησε μίαν ἔτι ὑπερτάτην προσπάθειαν, ἥτις κατέληξεν εἰς αἱματηρὰν καταστολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μοδένην, τὴν Πάρμαν καὶ τὴν Τοσκάνην.

Συγχρόνως μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Τοσκάνης ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, μία γαλλικὴ στρατιὰ ἀπεβιβάζετο εἰς τὸ παπικὸν κράτος, ὅπως ἐπαναφέρῃ, μαζὶ μὲ τὰ ἱσπανικὰ καὶ τὰ στρατεύματα τῆς Νεαπόλεως, τὴν κυριαρχίαν τοῦ πάπα ἐν Ρώμῃ. Ἐν Σικελίᾳ ἡ ἐπανάστασις ἐπλησίαζεν ἐπίσης πρὸς τὸ τέρμα της. Ἡ καθαίρεσις τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων καὶ ἡ ἐκλογὴ πρίγκιπος ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας, ὡς βασιλέως τῆς Σικελίας, προεκάλεσεν αἱματηροὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἀπέληξαν εἰς πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἐν Λομβαρδίᾳ, ἐν Πάρμᾳ, ἐν Μοδένῃ καὶ ἐν Τοσκάνῃ, ἀκόμη καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παπικῷ κράτει, ἡ Αὐστρία ἐγκατέστησεν αὐστηρὰς στρατιωτικὰς κυβερνήσεις. Εἰς τὴν Νεάπολιν ἡ ἀντίδρασις ἔλαβε χαρακτῆρα βιαιότατον καὶ αἱματηρότατον, αἱ δὲ πολιτικαὶ καταδιώξεις ἐτέθησαν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Καὶ ἡ Βενετία ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ. Μόνον τὸ Πεδεμόντιον, χάρις εἰς τὴν ἔντονον καὶ ἀνδρικὴν στάσιν τοῦ κοινοβουλίου καὶ τοῦ νέου βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β΄, ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκεραιότητά του καὶ τὰς πολιτικάς του ἐλευθερίας.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεκαετίαν (1849–1859), ἡ Αὐστρία ἀπέβη πανίσχυρος ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ, ἐν Μοδένῃ καὶ Φλωρεντίᾳ, ὅπου ἐβασίλευον Αὐστριακοὶ ἀρχιδοῦκες, ἐν Πάρμᾳ ὑπὸ τὸν Κάρολον τὸν Η΄ τῶν Βουρβώνων, ἐν Νεαπόλει ὑπὸ τὸν Φερδινάνδον τὸν Β΄, ἐν Ρώμῃ, κτλ. Δι' ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, τὰς ὁποίας συνῆψε μὲ τοὺς μικροὺς ἡγεμόνας τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ἔλαβε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνῃ ἐνόπλως, εἰς περίπτωσιν ἐπαναστάσεως τῶν πληθυσμῶν, καὶ νὰ καταλαμβάνῃ τὴν χώραν ἐν περιπτώσει πολέμου ἐνῷ συγχρόνως ἡ Λομβαρδία καὶ ἡ Βενετία, αἵτινες εἶχον ἀποβῆ αὐστριακαὶ ἐπαρχίαι, ἐπιέζοντο διὰ καταθλιπτικωτάτης φορολογίας καὶ στρατιωτικῶν συντάξεων.

Ἀπελευθερωτικὴ κίνησις. Ἀνακήρυξις τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, διὰ τῶν ὑπερβολῶν της καὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν της, εἶχε δυσαρεστήσει πάσας τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις. Ὁ ἱκανώτατος καὶ πολιτικώτατος κόμις Καβούρ, πρωθυπουργὸς τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β΄, ἐπωφελήθη τῆς γενικῆς ταύτης δυσαρεσκείας, ὅπως καταγγείλῃ τὰς αὐθαιρεσίας τῆς Αὐστρίας καὶ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος ἐκ τῆς αὐστριακῆς τυραννίας. Τῷ 1859 ἐξερράγη ὁ πόλεμος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πεδεμοντίου, βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλίας συνεπείᾳ εἰδικῆς συνθήκης, τὴν ὁποίαν εἶχε συνάψει ὁ Καβοὺρ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ΄. Ὁ Αὐστριακὸς στρατηγὸς Γκιουλάϋ διῆλθε τὸν Τισσῖνον τὴν 29 Ἀπριλίου καὶ μετὰ τὰς ἥττας, τὰς ὁποίας ὑπέστη εἰς τὸ Μοντεμπέλλο, εἰς τὴν Παλέστρο, εἰς τὴν Μαγένταν καὶ εἰς τὴν Μαρινιάν, ἐγκατέλειψε τὴν Λομβαρδίαν. Τὸ τελευταῖον γεγονὸς τοῦ πολέμου τούτου ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ Σολφερῖνο (22 Ἰουνίου), καὶ τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη τῆς Βιλλαφράγκας, συναφθεῖσα ἐσπευσμένως καὶ πρὶν λήξῃ τελείως ὁ πόλεμος, προφανῶς συνεπείᾳ ἐξωτερικῆς πιέσεως. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης παρεχωρήθη τυπικῶς ἡ Λομβαρδία εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία παρεχώρησεν αὐτὴν κατόπιν εἰς τὴν Σαρδηνίαν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου τούτου καὶ ἡ ὑπογραφεῖσα συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Βενετία καὶ τὸ Τυρόλον παρέμενον εἰς τὴν Αὐστρίαν, δὲν ἱκανοποίησαν τὴν Ἰταλίαν καὶ δὲν ἀνέκοψαν τὴν ἀπελευθερωτικὴν κίνησιν ἐν τῇ χερσονήσῳ. Ἡ Τοσκάνη, τὰ κρατίδια τῆς Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης, ἡ Ρωμανία ἐπανεστάτησαν, κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1859 συνῆλθον, ἐκλεγεῖσαι διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, τέσσαρες ἐθνοσυνελεύσεις: ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐν Πάρμᾳ, ἐν Μοδένῃ καὶ ἐν Βολωνίᾳ, αἵτινες ἐψήφισαν τὴν ἕνωσιν πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας, ὑπὸ τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β΄. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐπεκυρώθη καὶ διὰ δημοψηφίσματος, διενεργηθέντος τὸν Μάρτιον τοῦ 1860, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐψήφισαν ὑπὲρ αὐτῆς 792.557 ἐπὶ 807.522 ψηφισάντων. Κατόπιν ἐξερράγησαν διάφοροι μικροεπαναστάσεις εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Σικελίας. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη ἔλαβε γενικώτερον χαρακτῆρα, ὅτε ὁ Γαριβάλδης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μαρσάλα, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων ἐθελοντῶν, τὴν 11 Μαΐου 1860. Τὴν 15 Μαΐου ἔλαβε χώραν αἱματηρὰ σύγκρουσις εἰς τὸ Καλαταφίμι, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως κατετροπώθησαν. Ὁ Γαριβάλδης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Παλέρμον θριαμβευτής. Τὸν Αὔγουστον διῆλθε τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης καὶ τὴν 7 Σεπτεμβρίου εἰσήρχετο εἰς τὴν Νεάπολιν ὡς νικητής.

Ἐνῷ τὰ γεγονότα ταῦτα ἐλάμβανον χώραν εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, δύο σώματα στρατοῦ ἐκ Σαρδηνίας προήλαυνον ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ παπικοῦ κράτους, ὅπου ὁ ποντιφικὸς στρατὸς εἶχε συγκεντρωθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Λαμορσιέρ. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Καστελφιντάρντο (12 Σεπτεμβρίου 1860) ὁ ποντιφικὸς στρατὸς διεσκορπίσθη. Ἡ φρουρὰ τῆς Ἀγκῶνος ἀντέταξεν ἐπί τινας ἡμέρας ἄμυναν, ἀλλὰ πολιορκηθεῖσα ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Ὁ ἰταλικὸς στρατὸς προήλασε τότε πρὸς τὰ σύνορα τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐπηκολούθησαν δὲ αἱ μάχαι τῆς Ἰζερνίας καὶ τοῦ Τεάνο. Τὴν 2 Νοεμβρίου ἡ Καπύη παρεδόθη καὶ ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν τὴν 7 Νοεμβρίου. Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ὁ Β΄ εἶχεν ἐγκλεισθῆ εἰς τὴν Γαέταν μετὰ σημαντικοῦ σώματος στρατοῦ. Τὴν 13 ὅμως Φεβρουαρίου 1861 τὸ φρούριον τῆς Γαέτας ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Κατόπιν τούτου ὁ λαὸς τῆς Μαρκίας, τῆς Οὐμβρίας, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας ἐκλήθη ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ εἴδους τοῦ πολι-

Digitized by Google

τεύματος μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει νὰ διακυβερνηθῇ. Τὰ διεξαχθέντα δημοψηφίσματα ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μὲ τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας. Ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ τὴν 27 Ἰανουαρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους προεκήρυξε νέας βουλευτικὰς ἐκλογάς. Ἡ νέα βουλή, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, συνῆλθεν εἰς τὸ Τουρῖνον τὴν 17 Φεβρουαρίου καὶ μετὰ ἕνα μῆνα ἔλαβε χώραν ἡ ψηφοφορία τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκηρύσσετο τὸ «βασίλειον τῆς Ἰταλίας».

Κατάληψις τῆς Ρώμης. Ὁ Γαριβάλδης, ἀνυπομονῶν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ρώμης καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πείσῃ τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησίν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μετέβη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ περισυλλέξας πολυαρίθμους ἐθελοντάς, διῆλθε τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσήνης, διαλαθὼν τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἰταλικῶν πολεμικῶν, ἀλλὰ καταδιωχθεὶς καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἐπληγώθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀσπρομόντε (1862).

Ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία ὑπεστήριζε φανερὰ τὸν πάπαν καὶ διετήρει φρουρὰν ἐν Ρώμῃ, ἀπετέλει ἤδη τὸ μόνον ἐμπόδιον διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ρώμης. Τῷ 1864 εἶχε συναφθῆ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας συνθήκη, ἡ ἐπονομασθεῖσα «συνθήκη τοῦ Σεπτεμβρίου», κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἰταλοὶ ὤφειλον νὰ σεβασθοῦν τὴν Ρώμην καὶ τὰ περίχωρά της μετὰ τὴν ἐκκένωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ἕτερον τμῆμα τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, τὸ ὁποῖον παρέμενεν ὑπὸ ξενικὴν κατοχήν, ἦτο ἡ Βενετία, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ Αὐστρία Τὴν ἄνοιξιν ὅμως τοῦ 1866 ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς διανομῆς τοῦ δουκάτου τοῦ Ἔλβα. Ἡ Ἰταλία ἔσπευσε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως ταύτης, ὅπως ἀποσπάσῃ τὰς βενετικὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν, καὶ ἐδέχθη τὴν προσφορὰν τῆς συμμαχίας, τὴν ὁποίαν τῆς ἔκαμεν ἡ Πρωσσία. Τόσον ὅμως κατὰ ξηράν, εἰς τὴν Κονστότσαν τὴν 24 Ἰουνίου, ὅσον καὶ κατὰ θάλασσαν εἰς τὴν Λίσσαν τὴν 16 Ἰουλίου, ἡ Ἰταλία ἡττήθη ἀπὸ τοὺς Αὐστριακούς. Αἱ κεραυνοβόλοι ὅμως νῖκαι τῆς Πρωσσίας ἠνάγκασαν τὴν Αὐστρίαν εἰς συνθηκολόγησιν καὶ εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Βενετίας εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1864, ἡ Γαλλία ἐξεκένωσε τὰ ποντιφικὰ ἐδάφη κατὰ τὰς ταχθείσας προθεσμίας. Τὴν ἄνοιξιν ὅμως τοῦ 1867 ἡ νεολαία τῶν περισσοτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας καὶ τὰ δημοκρατικὰ καὶ φιλελεύθερα κόμματα ἤρχισαν νὰ ζητοῦν ἀναφανδὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ρώμης. Ἐσχημάτισαν σώματα νεαρῶν ἐθελοντῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον κακῶς ὡπλισμένων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐτέθη βραδύτερον ὁ Γαριβάλδης καὶ τὰ ὁποῖα διέβησαν τὰ σύνορα τοῦ παπικοῦ ἐδάφους καὶ συνεκρούσθησαν μετὰ τοῦ παπικοῦ στρατοῦ. Τὰ παπικὰ στρατεύματα, καίτοι ἐνισχύθησαν διὰ λεγεῶνος στρατολογηθείσης ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐνικήθησαν καὶ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐθελοντῶν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου ὁ Γαριβάλδης εὑρίσκετο σχεδὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην ἐπενέβησαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα καὶ μετὰ τὴν μάχην τῆς Μεντάνας (1867) τὸν ἐξηνάγκασαν πρὸς ὑποχώρησιν.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Πρωσσίας, τῷ 1870, ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ περιλάλητον καταστὰν «ρωμαϊκὸν ζήτημα», ὅπως ἀπεκλήθη τὸ ζήτημα τῆς προσαρτήσεως τῆς Ρώμης εἰς τὸ ἰταλικὸν κράτος. Ἕνεκα τοῦ πολέμου ἐκείνου ἡ Γαλλία ἠναγκάσθη νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ τῆς Ρώμης. Ὁ ἰταλικὸς λαὸς τότε ἐξηγέρθη σύσσωμος καὶ τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γάλλων εἰς τὸ Σεδάν, εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ βαδίσουν κατὰ τῆς Ρώμης. Μετὰ βραχὺν κανονιοβολισμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἠνοίχθη ρῆγμα εἰς τὸ πρὸς τὴν θέσιν Πόρτα Πία τεῖχος τῆς Ρώμης, τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέλαβον αὐτὴν τῆς 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 1870. Τὴν 2 Ὀκτωβρίου ἔλαβε χώραν δημοψήφισμα, ἐν Ρώμῃ καὶ τῇ περιοχῇ αὐτῆς, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. Τὴν 5 Δεκεμβρίου 1870, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὁ Β΄ ἤρχισεν ὡς ἑξῆς τὸν λόγον τοῦ θρόνου: «Ἡ Ἰταλία εἶναι ἐλευθέρα καὶ ἡνωμένη εἰς ἓν καὶ μόνον κράτος. Εἰς τὸ ἑξῆς ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὴν καταστήσωμεν μεγάλην καὶ εὐτυχῆ». Τὴν 13 Μαΐου 1871 ἐψηφίσθη ὁ νόμος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα καὶ καθωρίζοντο πᾶσαι αἱ ἀναγκαῖαι ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐξουσίας ταύτης. Ὁ πάπας ὅμως Πῖος ὁ Θ΄ ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν νόμον τοῦτον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «νόμος τῶν ἐγγυήσεων», καὶ ἐξηκολούθησε διαμαρτυρόμενος διὰ τὴν βιαίαν κατάλυσιν τῆς κοσμικῆς του ἐξουσίας καὶ τὴν κατάληψιν τῶν παπικῶν ἐδαφῶν καὶ κτημάτων. Πρὸς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς διαμαρτυρίας του ταύτης ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐξέλθῃ εἰς τὸ ἑξῆς τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἐνεκλείσθη ὡς ἑκούσιος αἰχμάλωτος. Ἔκτοτε καὶ οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν πάπαι ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του, οὐδόλως ἐξερχόμενοι, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς των μέχρι τοῦ θανάτου των, ἐκ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς περιοχῆς του. Ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ εἰσῆλθεν ἐπισήμως εἰς τὴν Ρώμην τὴν 2 Ἰουλίου 1871, ἡ δὲ ἰταλικὴ βουλὴ συνεδρίασε κατὰ πρώτην φορὰν ἐν Ρώμῃ τὴν 27 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ὁπότε ἡ αἰωνία πόλις ἀνεκηρύχθη καὶ ὁριστικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται νέα περίοδος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν σχεδὸν πάντων τῶν πατριωτικῶν πόθων καὶ τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων, προεῖχε τὸ ζήτημα τῆς ἐσωτερικῆς ἀνασυντάξεως καὶ ὀργανώσεως, τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας, τὰ ὁποῖα, συνεπείᾳ τῶν διαρκῶν ἐθνικῶν πολέμων, εὑρίσκοντο εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας, ἡ ὁποία εἶχε διαταραχθῆ εἴς τινας ἐπαρχίας τῆς νοτίου ἰδίως Ἰταλίας.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1873 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ἐπεσκέφθη τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολῖνον, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν εἴσοδον τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Βασιλεία Οὐμβέρτου τοῦ Α΄. Ὁ διάδοχος τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ (θανόντος τῷ 1878) Οὔμβερτος ὁ Α΄ ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του. Τῷ 1879 συνεστήθη τὸ ὑπουργεῖον Καϊρόλι - Ντεπρέτις, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ *ἰρρεδεντισμοῦ*, προσεπάθησε νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν Γαλλίαν. Οἱ ἐθνικόφρονες εἶχον σχηματίσει καὶ μυστικὰς ἑταιρείας, ἐξ ὧν ἡ «Italia irredenta» ἐξηκολούθει ἐπὶ πολὺ νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν. Ὁ ἰρρεδεντισμὸς οὗτος ἀπετέλει τὸ κυριώτερον πρόσκομμα εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴν προσχώρησιν τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν. Καίτοι, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Γερμανίας, ἡ Αὐστρία προέβαινε διαρκῶς εἰς παραχωρήσεις πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς τοῦ Τρεντίνου καὶ τῆς Τεργέστης καὶ ὑπεχώρει σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ συνεχῶς λαμβάνοντα χώραν ἐπεισόδια μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ αὐστριακῶν ἀρχῶν, ἐν τούτοις αἱ γενόμεναι παραχωρήσεις δὲν ἐκρίνοντο ἐπαρκεῖς. Ἡ ἀνακήρυξις ὅμως τοῦ γαλλικοῦ προτεκτοράτου τῷ 1881 εἰς τὴν Τύνιδα, ὅπου ἡ Ἰταλία εἶχε βλέψεις, ἐξήγειραν ἐκ νέου τὰ πνεύματα κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῶν γαλλοφίλων πολιτικῶν. Τῷ 1882 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας Οὔμβερτος ὁ Α΄ ὑπέγραψε μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας τὴν μυστικὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν.

Ἡ ἀποικιακὴ πολιτική. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ἰταλία, ἀκολουθοῦσα τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ ἐπιζητοῦσα ἀντιστάθμισμα εἰς τὰς γαλλικὰς ἀποικιακὰς ἐπεκτάσεις, στηριζομένη δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, ἐτράπη πρὸς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν καὶ κατέλαβε τὸ Ἀσσὰμπ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ κατόπιν, τῷ 1885, τὸν λιμένα καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Μασσάουας, ἐν Ἀβησσυνίᾳ. Ἡ πολιτικὴ ὅμως αὕτη, ἡ ὁποία συνεπήγετο τεράστια ἔξοδα, ὡδήγησε τὴν Ἰταλίαν ἐκ νέου εἰς οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον. Ἡ Γαλλία ἕνεκα τῆς προσχωρήσεως τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς σφοδρὸν οἰκονομικὸν πόλεμον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου μάτην προσεπάθησαν αἱ ἰταλικαὶ κυβερνήσεις νὰ ἀντιδράσουν διὰ τῆς συνάψεως εὐνοϊκῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν μὲ τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Γερμανίαν. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἰταλικῶν προϊόντων ἀπὸ τὰς γαλλικὰς ἀγορὰς ἐπέφερε μέγαν ἐμπορικὸν κλονισμὸν ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1893 ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἀντιμετώπισε βιαίως τὴν τότε ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν τῶν «Ἐργατικῶν συνδέσμων» (Fasci di Lavoratori) ἐν Σικελίᾳ, προκληθεῖσαν συνεπείᾳ ἀκριβείας τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ἀλεύρου καὶ τῆς ἐπαχθείας τῶν φόρων. Ἐπίσης κατέβαλε διὰ τῶν αὐτῶν αἱματηρῶν μέσων ὅμοιον στασιαστικὸν κίνημα ἐκραγὲν ἐν Μάσσᾳ καὶ Καρράρᾳ.

Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Ἀδούας. Ἡ Ἰταλία θέλουσα νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις αὐτῆς ἐν Ἀφρικῇ, ἀνέθεσεν εἰς τὸν στρατηγὸν Μπαρατιέρι νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν, ἥτις ὅμως κατέληξεν εἰς τὴν φοβερὰν ἧτταν τῆς Ἀδούας τοῦ 1896. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἰταλίας ὑπέστη σημαντικὴν μεταβολὴν διὰ τοῦ γάμου τοῦ διαδόχου Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἑλένης τοῦ Μαυροβουνίου, ὁ ὁποῖος ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν προσέγγισιν πρὸς τὴν Ρωσίαν. Ἡ προσέγγισις αὕτη ἐπέφερε τὴν συμφιλίωσιν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν ὑπογραφὴν νέας ἐμπορικῆς συνθήκης μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, κατόπιν τῆς ὁποίας, ὡς ἀντάλλαγμα, ἡ Ἰταλία ἀνεγνώρισε τὸ γαλλικὸν προτεκτοράτον ἐπὶ τῆς Τύνιδος καὶ παρῃτήθη τῶν διομολογήσεων καὶ τῶν προνομίων τῶν ἐν αὐτῇ Ἰταλῶν.

Τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον (1896 καὶ 1897) ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἔλαβε μέρος εἰς πάσας τὰς διασκέψεις τῶν ἄλλων μεγάλων δυνάμεων, ὡς μεγάλη καὶ αὐτὴ δύναμις. Κατὰ δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Κρήτῃ καὶ τὴν κατάληψιν ταύτης ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῷ 1897 ἡ διεύθυνσις τῶν ναυτικῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰταλὸν ναύαρχον Κανεβάρο, ὡς τὸν ἀρχαιότερον ἀνώτερον Εὐρωπαῖον ναύαρχον ἐκ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ κρητικὰ ὕδατα.

Ἡ δολοφονία τοῦ Οὐμβέρτου Α΄. Νέαι ταραχαὶ ὅμως ἔλαβον χώραν ἐν Σικελίᾳ, συνεπείᾳ ἐνδείας, καὶ ἐν Μιλάνῳ κατὰ τὴν 1 Μαΐου, ἡ δὲ κυβέρνησις ἔλαβε δρακόντεια μέτρα πρὸς καταστολὴν τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ ἀναρχικῶν κινημάτων καὶ περιέστειλε τὰς ἐλευθερίας τοῦ τύπου. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1900 ὑπεγράφη ἀγγλογαλλικὴ συμφωνία, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἐνδοχώρα τῆς Τριπολίτιδος παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Γαλλίαν, παραλλήλως δὲ ἀπετύγχανεν ἡ κατάληψις τοῦ κόλπου τοῦ Σάνμουν ἐν Κίνᾳ, ὅπου ἡ Ἰταλία, μιμουμένη τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, αἵτινες προέβησαν εἰς ἀναλόγους καταλήψεις ἐδαφῶν ἐν Κίνᾳ τῷ 1899, εἶχεν ἐγείρει ἀξιώσεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἰταλὸς ἀναρχικὸς Γαϊτάνος Μπρέσι ἐδολοφόνησε τὸν βασιλέα Οὔμβερτον ἐν Μόντσα, παρὰ τὸ Μιλᾶνον, τὴν 29 Ἰουλίου 1900.

Ἡ βασιλεία τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Γ΄. Τὸν Οὔμβερτον Α΄ διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὁ Γ΄. Ὁ νέος βασιλεύς, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν, ἐπεχείρησε νὰ προσεγγίσῃ περισσότερον πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ἡ πολιτικὴ τῆς προσεγγίσεως ταύτης ἀπέφερεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μεγάλας οἰκονομικὰς ὠφελείας, διότι ἐπέτρεψε τὴν σιδηροδρομικὴν σύνδεσιν τῶν δύο χωρῶν διὰ τῆς διόδου Κὸλ ντὶ Τέννα καὶ τὴν ὑπογραφὴν συμφωνίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐξουδετεροῦτο ἡ ἀγγλογαλλικὴ συμφωνία διὰ τὴν Τριπολίτιδα. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας ἐγένετο ἀνανέωσις τῷ 1902 τῆς μυστικῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, τὸν Μάϊον δὲ τοῦ 1904 ὑπεγράφη καὶ συμφωνία διαιτησίας μὲ τὴν Γαλλίαν. Συγχρόνως αἱ σχέσεις τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν παρέμειναν ἀδιατάρακτοι.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1906 ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ Ἰταλίας. Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζοντο τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἐν Ἀβησσυνίᾳ. Κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Ἀλγεθίρας ἐπὶ τοῦ Μαροκκινοῦ προβλήματος ἡ Ἰταλία δὲν ὑπεστήριξε τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων της, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία ἐπῆλθε τῷ 1908 διὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν νεοτούρκων ἐν Τουρκίᾳ, ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ ἐτήρησε μέσην στάσιν, μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀφ' ἑτέρου. Τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ 1908 φοβερὸς σεισμὸς κατέστρεψε πλείστας πόλεις καὶ χωρία τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Σικελίας.

Ὁ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1911. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ δρᾶσις τῆς Γαλλίας ἐν Μαρόκκῳ, ἡ ἀποστολὴ γερμανικοῦ πολεμικοῦ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀγαδὶρ καὶ αἱ διαπραγματεύσεις αἵτινες εἶχον λάβει χώραν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὤθησαν τὴν Ἰταλίαν νὰ ἀπαιτήσῃ ἀντισταθμίσματα. Ἦτο φανερὸν ὅτι τὰ ἀντισταθμίσματα ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναζητηθοῦν παρὰ εἰς τὴν Τριπολίτιδα. Ἕνεκα τῆς ἰταλογαλλικῆς συμφωνίας τοῦ 1910, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἰταλία ἐλάμβανε τὸ δικαίωμα προτεραιότητος ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐκείνου προτεκτοράτου, αἱ σχέσεις μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἰταλίας εἶχον ψυχρανθῆ. Ἡ Ἰταλία, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν Τριπολίτιδα, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1911. Τὴν 5 Νοεμβρίου τοῦ 1911 ἡ Ἰταλία διὰ βασιλικοῦ διατάγματος προέβη εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς. Ὁ ἰταλικὸς στόλος κατέλαβε κατόπιν καὶ τὰ Δωδεκάνησα, διὰ τῆς συνθήκης δὲ μετὰ τῆς Τουρκίας (15 Ὀκτωβρίου 1912) ἡ κατοχὴ τούτων καθωρίζετο ὡς προσωρινὴ καὶ μέχρις ἐκκενώσεως τῆς Τριπολίτιδος ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων.

Ἡ διάσκεψις τῆς Ἀλγεθίρας, ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ὁ πάντοτε ὑφιστάμενος ἰρρεδεντισμός, εἶχον ἤδη ἀπομακρύνει σημαντικῶς τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τὰς Κεντρικὰς δυνάμεις καὶ εἶχον προσεγγίσει ταύτην πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, καίτοι ἐπισήμως ὑφίστατο ἡ Τριπλῆ Συμμαχία, ἀνανεωθεῖσα καὶ πάλιν τῷ 1912.

Ἡ Ἰταλία κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ Αὐστροουγγαρία, κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914, ἐπεκαλέσθη τὴν συνθήκην τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρόν της. Ἡ Ἰταλία ἠρνήθη νὰ ἐπέμβῃ, δηλώσασα ὅτι δὲν ὑφίσταται περίπτωσις συμμαχικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τοῦτο καὶ περιωρίσθη εἰς εὐμενῆ οὐδετερότητα ὑπὲρ τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν. Ἐν τέλει

Digitized by Google

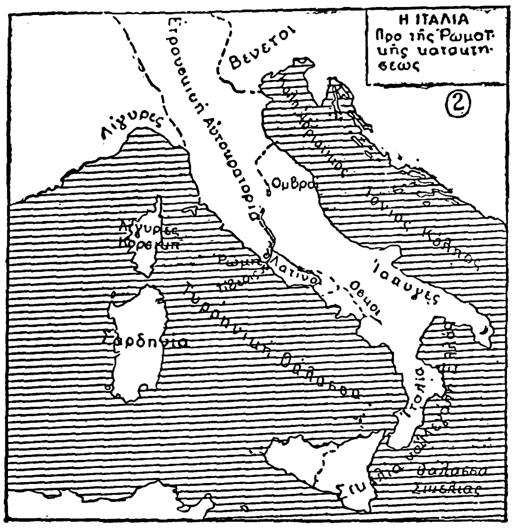

ὅμως παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῶν ἰρρεδεντιστῶν καὶ τῶν φιλοπολέμων στοιχείων, ἐστράφη ὁριστικῶς πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβεν ὑποσχέσεις καὶ κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ σημαντικὰς παραχωρήσεις.

Τὴν 26 Ἀπριλίου τοῦ 1915 διὰ τῆς μυστικῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου αἱ σύμμαχοι δυνάμεις ὑπέσχοντο εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ Τρεντῖνον, τὸ νότιον Τυρόλον μέχρι τοῦ Μπρένερο, τὴν Τεργέστην, τὴν Γκορίτσια καὶ τὴν Γκραντίσκα, τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰστρίας καὶ Δαλματίας καὶ πάσας τὰς αὐστριακὰς νήσους τῆς Ἀδριατικῆς. Ἐπίσης ὑπέσχοντο, ὅτι, εἰς περίπτωσιν κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἄγγλων τῶν ἐν Ἀφρικῇ κτήσεων τῆς Γερμανίας, ἡ Ἰταλία θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεκτείνῃ σημαντικῶς τὰς ἰδικάς της κτήσεις. Τέλος ἡ κατοχὴ τῶν Δωδεκανήσων ἀνεγνωρίζετο εἰς αὐτὴν ὡς ὁριστικὴ καὶ παρεχωρεῖτο ἐπίσης ὁ νομὸς τῆς Ἀτταλείας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἰς περίπτωσιν διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας. Διὰ προσθέτου ἄρθρου τῆς συνθήκης ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιθυμίας της, ὅπως μὴ γίνῃ δεκτὴ οὐδενὸς εἴδους διπλωματικὴ ἀνάμειξις τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης, καθὼς καὶ κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ προκύψουν ἐκ τοῦ παρόντος πολέμου. Τὴν 23 Μαΐου 1915 ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Τὴν 20 Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐκήρυξε τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Τουρκίας, τὴν δὲ 26 Αὐγούστου 1916 κατὰ τῆς Γερμανίας.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1917 ἡ Ἰταλία διεξῆγε τὸν πόλεμον μόνη καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ της μόνον μετώπου. Μετὰ τὴν μεγάλην ὅμως ἐπίθεσιν τῶν Αὐστρογερμανῶν τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1917 καὶ τὴν μεγάλην ἧτταν τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Καπορέττο, ἡ Ἰταλία ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὴν ἑνότητα τῆς διοικήσεως τοῦ μετώπου καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν ἀγγλικῶν, γαλλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα, ἑνωθέντα μετὰ τοῦ ἀναδιοργανωθέντος ἰταλικοῦ στρατοῦ, ἠμπόδισαν τὸν ἐχθρὸν νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Πιάβε ποταμοῦ. Οὕτως ἡ τελευταία ἐπίθεσις τῶν Αὐστριακῶν τοῦ 1918 ἀπέτυχε. Τὴν 4 Νοεμβρίου 1918 ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχὴ καὶ κατέπαυσαν αἱ ἐχθροπραξίαι.

Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ὅμως τῆς εἰρήνης αἱ ἀξιώσεις τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ Φιοῦμε καὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς δαλματικῆς ἀκτῆς προεκάλεσαν τὴν ἐχθρότητα πρὸς τὴν Νοτιοσλαυίαν καὶ σφοδρὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν συμμάχων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρόεδρος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς Οὐΐλσων ἐτάχθη ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς Νοτιοσλαυίας. Ἡ διάσκεψις τοῦ Σὰν Ρέμο δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ εὐνοϊκὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς Ἀδριατικῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου καὶ τῶν διαπραγματεύσεων τῆς εἰρήνης ὑφιστάμεναι ὀξεῖαι διαφοραὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας διηυθετήθησαν διὰ τῶν συμφωνιῶν Τιττόνι —Βενιζέλου καὶ Βενιζέλου—Βισκόντι Βενόστα ἐπὶ τῶν Δωδεκανήσων, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ἐπηκολούθησεν εἶτα ἡ ἀπ' εὐθείας συνεννόησις μὲ τὴν Νοτιοσλαυίαν καὶ ἡ σύναψις τῶν συμφωνιῶν τῆς Σάντα Μαργκερίτα, αἵτινες συνεπληρώθησαν κατόπιν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ραπάλλο (12 Νοεμβρίου 1920). Πολλοὶ ὅμως ἐθνικόφρονες Ἰταλοί, μὲ τὸν Ντ' Ἀννούντσιο ἐπὶ κεφαλῆς, μὴ θεωροῦντες ἱκανοποιητικὴν τὴν δοθεῖσαν λύσιν, κατέλαβον τὸ Φιοῦμε καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἀλλ' ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἐξεδίωξεν αὐτοὺς βιαίως καὶ ἐπέβαλε τὸν σεβασμὸν τῶν συνθηκῶν.

Τὴν 12 Μαρτίου 1921 ἡ Ἰταλία συνῆψε μυστικὴν συμφωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους ἐθνικόφρονας τῆς Ἀγκύρας, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους, εἰς ἀντάλλαγμα παραχωρήσεών τινων καὶ οἰκονομικῶν μονοπωλίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο τὸ δικαίωμα τῆς προτεραιότητος ἐπὶ τῶν γαιανθρακωρυχείων τῆς Ἡρακλείας. Κατόπιν τῆς συμφωνίας ταύτης ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις κατήγγειλε τὴν ἑλληνοϊταλικὴν συμφωνίαν διὰ τὰ Δωδεκάνησα.

Ἡ μεταπολεμικὴ ἐσωτερικὴ κατάστασις. *Ἐπικράτησις τοῦ φασισμοῦ.* Ἀπὸ ἐσωτερικῆς ἀπόψεως ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος τῆς Ἰταλίας ὑπῆρξε ταραχώδης, συνεπείᾳ τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν τοῦ κράτους καὶ τοῦ λαοῦ, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ ἀμεσώτερον ἀποτέλεσμα τοῦ ἐξαντλητικοῦ διὰ τὴν Ἰταλίαν πολέμου. Ταραχαὶ ἐλάμβανον συνεχῶς χώραν μεταξὺ ἐργατικῶν, σοσιαλιστῶν καὶ κομμουνιστῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ φασιστῶν ἀφ' ἑτέρου. Μετὰ τὸν πόλεμον, τὸ ἰσχυρὸν ἤδη καὶ ἀπὸ πρότερον σοσιαλιστικὸν ἰταλικὸν κόμμα εἶχεν αὐξηθῆ μεγάλως καὶ εἶχεν ἀποστείλει σημαντικὸν ἀριθμὸν βουλευτῶν εἰς τὴν βουλήν. Ἐπίσης, λόγῳ τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς δυσφορίας, τὰ στοιχεῖα τῆς ἀριστερᾶς ἐν γένει εἶχον πολλαπλασιασθῆ ἐπικινδύνως. Τοῦτο ἠνάγκασε τὰ ἀστικὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίως τοὺς βιομηχάνους καὶ μεγαλοκτηματίας, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα ἐπλήττοντο μὲ τὰς συχνὰς ἀπεργίας καὶ ἀπὸ τὰς διαρκῶς αὐξανομένας ἀξιώσεις τῶν ἐργατῶν, νὰ ταχθοῦν πρὸς τὸ μέρος καὶ νὰ ἐνισχύσουν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμφανισθεῖσαν ἐθνικιστικὴν κίνησιν τοῦ *φασισμοῦ* (βλ.λ.), ἡ ὁποία οὕτως ἐτάχθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸ διαρκῶς αὐξανόμενον ρεῦμα τῆς ἀριστερᾶς.

Τὴν 9 Νοεμβρίου 1921 ἔλαβε χώραν ἐν Ρώμῃ τὸ συνέδριον τῶν φασιστικῶν ὀργανώσεων, τὸ ὁποῖον μετέτρεψε τὸν φασισμὸν εἰς πολιτικὸν κόμμα, μὲ πρόγραμμα σαφῶς καθωρισμένον, καὶ τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1922 ὁ ἀρχηγὸς τοῦ φασιστικοῦ κόμματος Μπενίτο Μουσολίνι ἐσχημάτισε τὴν πρώτην κυβέρνησίν του.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1923, συνεπείᾳ δολοφονίας ἐν Ἠπείρῳ ὑπὸ ἀγνώστων τῆς ἰταλικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τελλίνι, πρὸς καθορισμὸν τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε τελεσίγραφον πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατέλαβε διὰ τοῦ στόλου της, κατόπιν βομβαρδισμοῦ προκαλέσαντος καὶ θύματα μεταξὺ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίαν ἐξεκένωσε τὴν 30 Σεπτεμβρίου, μετὰ τὴν πληρωμὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος 50.000.000 λιρεττῶν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1928 ἐδημιουργήθη ἐπισήμως ὁ θεσμὸς τοῦ μεγάλου Φασιστικοῦ Συμβουλίου, ὡς ὑπάτου ρυθμιστοῦ πάσης τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἀπόψεως ὁ Μουσολίνι ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν ὑπογραφὴν συμφώνου φιλίας καὶ διαιτησίας μεταξὺ Ἑλβετίας, Αὐστρίας, Γερμανίας, Ἱσπανίας Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας Οὐγγαρίας, Τουρκίας, Νοτιοσλαυΐας καὶ Ἑλλάδος καὶ εἰδικὴν συνθήκην προστασίας τῆς Ἀλβανίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν ἐπιδείνωσιν τῶν σχέσεων Ἰταλίας καὶ Νοτιοσλαυΐας, αἵτινες εἶχον ἤδη ἐκτραχυνθῆ συνεπείᾳ τῆς ἀδυναμίας τῶν κυβερνήσεων τοῦ Βελιγραδίου νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν τοῦ Ραπάλλο παρὰ τῆς Σκουψίνας. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ ὑπῆρξαν αἱ σχέσεις φιλίας μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τῆς συντηρητικῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως Μπάλντουϊν, καὶ αἱ ἐπανειλημμέναι συναντήσεις τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Τσάμπερλαιν μετὰ τοῦ Μουσολίνι. Μία τῶν σημαντικωτέρων πράξεων τοῦ Μουσσολίνι εἶναι καὶ ἡ λύσις τοῦ περιφήμου «ρωμαϊκοῦ ζητήματος», τοῦ δημιουργηθέντος κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ κοσμικοῦ κράτους τοῦ πάπα τῷ 1870 καὶ συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Βατικανοῦ ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι διακεκομμέναι. Κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναρρήσεως τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΙΑ' καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ Βατικανοῦ καρδινάλιος Γκασπάρρι, ὑπεγράφη τὴν 11 Φεβρουαρίου τοῦ 1929 ἐν τῷ παπικῷ ἀνακτόρῳ τῆς Ρώμης Λατερανῷ, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μουσολίνι, σύμβασις, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκαθίστανται αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Βατικανοῦ, ἀναγνωρίζεται ἡ περιοχὴ τοῦ Βατικανοῦ μετὰ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ὡς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πόλις τοῦ Βατικανοῦ» καὶ συνάπτεται κονκορδᾶτον μετὰ τοῦ πάπα. Κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τῆς συμβάσεως ταύτης ὁ πάπας ἐξῆλθε διὰ πρώτην φορὰν ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, μετὰ τὸ 1870, καὶ ἐλειτούργησεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1929.

Ἑλληνικαὶ παροικίαι. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἰταλίαν κατῴκησαν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες. Πλὴν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τῶν κλασσικῶν χρόνων, κατὰ τὸν Ε', ΣΤ' καὶ Ζ' μ. Χ. αἰῶνα εἶχον ἱδρυθῆ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ πλεῖσται βυζαντιναὶ ἀποικίαι. Ἡ ἑλληνικὴ δ' ἐπιρροὴ εἶχεν ἐξαπλωθῆ μέχρι τοιούτου σημείου ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, ὥστε καὶ μετὰ τὸ σχίσμα οἱ Ἕλληνες καὶ ἑλληνίζοντες κάτοικοι τῶν χωρῶν αὐτῶν διετέλουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ἑλληνισμὸς οὗτος διετηρήθη μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, μετὰ τὴν ἐξασθένησιν δὲ αὐτοῦ, ἐνισχύθη μεγάλως διὰ τῶν ἀθρόως συρρευσάντων ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, συνεπείᾳ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι ἀντέσιησαν ἐπὶ μακρὸν εἰς εἰς τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῆς Ρώμης, ἐν τέλει δὲ προσεχώρησαν εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν (οὐνῖται). Πολλοὶ ὅμως διετήρησαν μέχρι σήμερον τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς ἐγκαταλειφθείσης πατρίδος των. Σήμερον εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Σικελίας, τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας διακρίνονται πλεῖσται λέξεις ἑλληνικαί, εἰς τὰ παρὰ τὸ Λέτσε (Ἀλήτιον) δὲ χωρία καὶ ἐν Μπόβα ὑπάρχουν εἰσέτι καὶ ἑλληνόφωνοι πληθυσμοί, ὁμιλοῦντες παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἀνάμεικτον μετὰ ἀλβανικῶν φράσεων καὶ ᾄδοντες ᾄσματα καὶ μοιρολόγια ἐνθυμίζοντα τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν.

Ὁ μεσαιωνικὸς ὅμως ἑλληνισμὸς τῆς Ἰταλίας ταχέως παρήκμασε, δὲν διετηρήθησαν δὲ ἐξ αὐτοῦ παρὰ ὀλίγα τινὰ μόνον ἴχνη, ὡς εἶναι ἡ διάσημος βασιλειανὴ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης (Grottaferrata) παρὰ τὴν Ρώμην, ἔνθα ἡ λειτουργία τελεῖται ἑλληνιστί, καὶ ἄλλαι τινὲς μοναὶ περιελθοῦσαι πᾶσαι εἰς τοὺς Ἕλληνας οὐνίτας, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐν Ρώμῃ δύο κολλέγια. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἰταλίας ἱδρύθησαν ἑλληνικαὶ παροικίαι, ἀπὸ Ἕλληνας, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ δι' ἐμπορικοὺς κυρίως λόγους. Πολλαὶ τούτων ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ἀλλὰ παρήκμασαν καὶ αὐταὶ ταχέως. Ἡ κυριωτέρα τούτων ἦτο ἡ ἑλληνικὴ παροικία τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία εἶχε περὶ τὰς πέντε χιλιάδας μέλη καὶ διετήρει ὀνομαστὰ σχολεῖα. Ἐν Βενετίᾳ ὑπῆρχον καὶ πολλὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα, ὅπου ἐξετυποῦντο ἑλληνικὰ ἔργα καὶ τὰ ὁποῖα συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς φυλῆς. Ἐπίσης ἐν Βενετίᾳ ὑπάρχει καὶ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (San Giorgio dei Greci) μετὰ τοιχογραφιῶν, εἰκόνων κ. λ. π. μεγάλης ἀξίας. Τὰ περισσότερα μέλη τῆς παροικίας ταύτης ἐξιταλίσθησαν. Ἡ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὴ κοινότης κέκτηται μεγάλην περιουσίαν. Σήμερον ὑπάρχει ἐν μόνον ἑλληνικὸν σχολεῖον. Ἐν Νεαπόλει ὑπάρχει μέχρι σήμερον ἑλληνικὴ παροικία, διατηροῦσα

Digitized by Google

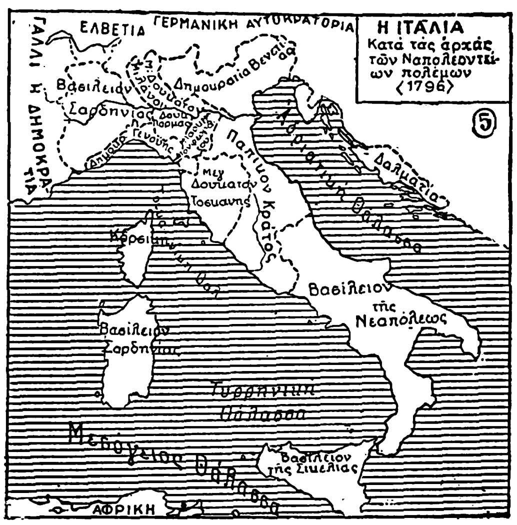

καὶ ἐκκλησίαν μὲ ἀρχιμανδρίτην. Ἰδίαν ἐπίσης ἐκκλησίαν διατηροῦσι καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Γενούης καὶ τοῦ Λιβόρνου. Ἀκμαῖαι ἑλληνικαὶ παροικίαι, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πόλεων, ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν Ἀγκῶνα, τὴν Πίζαν καὶ τὸ Μιλᾶνον, ὅπου ὑπάρχουν εἰσέτι ἀρκεταὶ οἰκογένειαι Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ ἐπιστημόνων.

Μικρότεραι ἑλληνικαὶ παροικίαι ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Ρώμην, τὸ Μπάρι, τὴν Καλλίπολιν καὶ τὸ Βρινδήσιον. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ Κάρολος Ε' κατὰ τὸ 1536 ἔφερε πολλοὺς Ἕλληνας ἀποίκους, οἵτινες ἀνεζωπύρησαν τὸν παλαιότερον ἐν αὐτῇ ἑλληνισμόν. Ἀκόμη σήμερον διασῴζεται ὁ ἄλλοτε ναΐσκος τῶν Ὀρθοδόξων, οἵτινες διετήρησαν τὸ δόγμα των μέχρι τοῦ 1680. Ἐν Σικελίᾳ ὑπάρχει ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Μεσσήνης, ἔνθα ὁ ἑλληνικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου κατεστράφη ἐκ τοῦ σεισμοῦ. Παρὰ τὸ Παλέρμον ὑπάρχει τὸ χωρίον Πιάνα ντεΐ Γκρέτσι, τοῦ ὁποίου οἱ ἀλβανόφωνοι κάτοικοι διατηροῦν πλεῖστα ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν χωρίων τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος. Ἑλληνικὴ παροικία, λίαν σημαντική, ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἐν Τεργέστῃ, ὅπου οἱ Ἕλληνες διατηροῦν ἱκανὰ μεγάλα καταστήματα καὶ ἐμπορικοὺς οἴκους.

—[ΓΛΩΣΣΑ] **Α'. *Ἰταλικαὶ διάλεκτοι*** [Ἀρχ.]. βλ. *Λατινικαὶ* διάλεκτοι.

Β'. Ἡ σύγχρονος ἰταλικὴ γλῶσσα. Ἡ γλῶσσα τῶν συγχρόνων Ἰταλῶν ἀνήκει εἰς τὰς ρωμανικὰς ἢ νεολατινικὰς (ἤ, σπανιώτερον, λατινογενεῖς) λεγομένας γλώσσας, ἤτοι εἰς τὰς γλώσσας, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς Λατινικῆς. Αὗται εἶναι: ἡ Ἰταλική, ἡ Γαλλικὴ (μετὰ τῆς Προβιγκιανῆς), ἡ Ἱσπανικὴ (μετὰ τῆς Καταλανικῆς), ἡ Πορτογαλική, ἡ Ραιτική, ἡ Ρουμανικὴ (ἢ ἄλλως Ρωμουνικὴ) καὶ ἡ Κουτσοβλαχική, προέκυψαν δὲ ἐκ τῆς διαφόρου—διὰ ποικίλους ἱστορικοὺς καὶ γεωγραφικοὺς λόγους—κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς Λατινικῆς, καὶ δὴ τῆς ὁμιλουμένης Λατινικῆς, ἡ ὁποία ἐποίκιλλεν ἑκασταχοῦ, ὡς ἄλλωστε πᾶσα ζῶσα καὶ ὁμιλουμένη καὶ δὴ εἰς μεγάλας καὶ ἐκτεταμένας χώρας γλῶσσα. Ἐκ τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν ἡ πλησιεστέρα πρὸς τὴν Λατινικὴν—ἤτοι ἡ συντηρητικωτέρα καὶ ἀρχαϊκωτέρα—εἶναι ἡ Ἰταλική, ἀντιθέτως δὲ ἡ περισσότερον ἀλλοιωθεῖσα εἶναι ἡ Γαλλική.

Ἡ Ἰταλικὴ ἤδη ἐνωρὶς παρουσίασε διαφόρους διαλεκτικὰς ποικιλίας, ἐκ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν ὁποίων προῆλθον αἱ σημεριναὶ ἰταλικαὶ διάλεκτοι. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΒ' μ. Χ. αἰῶνος ἀπαντᾷ ἐκτὸς τῶν διαλέκτων καὶ κοινή τις, πανιταλικὴ γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἔκαμε χρῆσιν ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία. Ἡ γλῶσσα αὕτη—ἕνεκα τῆς ἐπὶ τὴν ἰταλικὴν ποίησιν ἐπιδράσεως τῆς προβιγκιανῆς λυρικῆς ποιήσεως—εἶναι πλήρης γαλλικῶν, καὶ δὴ προβιγκιανῶν στοιχείων. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας ἀνεπτύχθη, διεμορφώθη καὶ ἔλαβε τὸν ὁριστικόν της τύπον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη γνωρίσματά της ἀκόμη καὶ σήμερον, ἰδίως διὰ τοῦ *Δάντη* (1265—1321) καὶ τοῦ *Πετράρχα* (1304—1374).

Ὁ πρῶτος ἐκ τούτων ἔγινεν ὁ δημιουργὸς οὐχὶ μόνον τῆς ποιητικῆς γλώσσης τῶν Ἰταλῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου αὐτῶν, τοῦ ὁποίου μᾶς παρέσχε διὰ τοῦ «Convivio» λαμπρὸν καὶ τέλειον ὑπόδειγμα καὶ τοῦ ὁποίου τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ λογοτεχνικὴν διαμόρφωσιν μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας ἐξηκολούθησεν ὁ Boccaccio (1313—1375 μ. Χ.) διὰ τοῦ γνωστοῦ «Decamerone» του. Ὁ ΙΔ' αἰὼν δικαίως κατὰ ταῦτα θεωρεῖται ὡς ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἱστορίας τῆς ἰταλικῆς γλώσσης («il buon secolo», κατὰ τοὺς Ἰταλούς). Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Dante, Petrarca καὶ Boccaccio ἰδίως καλλιεργηθείσης καὶ καλλιτεχνικῶς ἀναπτυχθείσης ἰταλικῆς γλώσσης ἐδημιουργήθη κάλλιστον ὄργανον τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου περιωρίσθη κατὰ πολὺ τὸ πρότερον κράτος καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν χρῆσις τῆς Λατινικῆς ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ, τῶν Ἰταλῶν, ἂν καὶ κατὰ τὸν ἑπόμενον ΙΕ' αἰῶνα—τὸν αἰῶνα τῆς ἀνθήσεως καὶ ἀκμῆς τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Ἰταλίᾳ—πολλοί, ἰδίως ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι, ἔγραφον κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Λατινικήν. Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ διάλεκτος, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ρηθέντα δημιουργηθείσης Ἰταλικῆς γραφομένης, ἦτο ἡ Τοσκανική, καὶ δὴ ἡ τῆς Φλωρεντίας. Νέαν λάμψιν προσέδωκαν καὶ ἐπὶ τὸ καλλιτεχνικώτερον διεμόρφωσαν τὴν γλῶσσαν τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως καὶ λογοτεχνίας κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα, τὸν γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰταλικῆς γραμματείας ὑπὸ τὸ ὄνομα «Il Cinquecento», δύο ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τῆς ἰταλικῆς ποιήσεως: ὁ *Ἀριόστος* καὶ ὁ *Τορκουᾶτος Τάσσος*, ὁ μὲν διὰ τοῦ «Orlando furioso», ὁ δὲ διὰ τῆς «Gerusaleme liberata» καὶ τῆς κατόπιν διασκευῆς της «Gerusaleme conquistata».

Κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἡ ἐπὶ τὴν ἰταλικὴν γραπτὴν γλῶσσαν ἐπίδρασις τῆς Γαλλικῆς καθίσταται ὁλονὲν μεγαλυτέρα, μόλις δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διάφοροι συγγραφεῖς καὶ λόγιοι (ὁ Monti, ὁ Perticari κ.ἄ.) προσεπάθησαν ἐκ πατριωτικῶν λόγων ὁρμώμενοι ν' ἀποκαθάρουν τὴν Ἰταλικὴν ἀπὸ τοὺς γαλλισμοὺς καὶ τὰ ξένα ἐν γένει στοιχεῖά της.

Ἐκ τῶν συγχρόνων διαλέκτων τῆς Ἰταλικῆς ἡ ἰδιορρυθμοτέρα καὶ συγχρόνως ἀρχαϊκωτέρα εἶναι ἡ τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Σαρδηνίας· μόνη αὕτη διασῴζει λ.χ. τὸ τελικὸν —s καὶ —t (αἱ λοιπαὶ ἰταλικαὶ διάλεκτοι καὶ ἡ ἰταλικὴ κοινὴ ἀπέβαλον, ὡς γνωστόν, ταῦτα πρὸ πολλοῦ: tempo, ama κλ. ἀντὶ τῶν λατινικῶν tempus, amat), ἀντὶ δὲ τῶν ἀρθρικῶν τύπων τῆς Ἰταλικῆς il, la (προελθόντων ἐκ τῆς λατινικῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ille—illa), ἡ Σαρδηνικὴ διάλεκτος ἔχει τοὺς so καὶ sa (ἐκ τοῦ λατινικοῦ ipse—ipsa). Τὰ παλαιότερα κείμενα τῆς ἰταλικῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μ. Χ. Ταῦτα δύναταί τις νὰ ἴδῃ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Monaci («Crestomazia italiana dei primi secoli. Citta di Castello 1889).

Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ἰταλίας ἀνερχομένων εἰς 41.000.000, λαλοῦν τὴν Ἰταλικὴν 39 700.000, οἱ λοιποὶ ὁμιλοῦν διαφόρους ἄλλας γλώσσας, ὡς λ. χ. τὴν Σλοβενικὴν (385.000), τὴν Γερμανικὴν (295.000), τὴν Κροατικὴν (190 000), τὴν Ἀλβανικὴν (100.000 περίπου), τὴν Ἑλληνικὴν (35.000) εἰς τὴν Bova καί τινας ἄλλας κώμας τῆς Καλαβρίας, ὡς καὶ εἴς τινας κοινότητας παρὰ τὴν Terra d'Otranto. Οἱ ὑπόλοιποι ὁμιλοῦν διαφόρους ἄλλας γλώσσας (Γαλλικήν, Ραιτικήν, Οὐγγρικὴν κλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ πρώτη μεθοδικὴ καὶ συστηματικὴ γραμματικὴ τῆς Ἰταλικῆς εἶναι ἡ τοῦ *Corticelli*. «Regole ed osservazione» (Bologna 1745), ἧς καλλίστη νεωτέρα ἔκδοσις ἡ τοῦ *Parenti* (Reggio 1826). Ἐκ τῶν νεωτέρων γραμματικῶν ἀξία λόγου εἶναι ἡ τοῦ *R. Fornaciari*, «Grammatica italiana dell'uso moderno» (Φλωρεντία 1881).— Ἡ πρώτη ἱστορικὴ γραμματικὴ τῆς Ἰταλικῆς εἶναι ἡ τοῦ *Blanc*, «Ital. Grammatik» (Halle 1884) (ἤδη ἀπηρχαιωμένη), νεωτέρα δὲ καὶ σύμφωνος πρὸς τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἡ τοῦ ἐπιφανοῦς ρωμανιστοῦ *W. Meyer-Lübke* (Λειψία 1890, β' ἔκδ. τῷ 1905). Ἱστορία τῆς λατινικῆς συντάξεως ἀξιοσύστατος ἡ τοῦ *Vockeradt*, «Lehrbuch der ital. Syntax.» (Berlin 1878). — Λεξικά: «Dizionario universale della lingua italiana, ὑπὸ *Mortara, Bellini, Codagui* καὶ *Mainardi* εἰς 8 τόμ. (Mantua 1845—1856).— *Petrocchi*. «Novo dizionario universale della lingua italiana» (ἐν Μιλάνῳ 1899).— Διὰ τὴν μελέτην τέλος τῶν ἰταλικῶν διαλέκτων δύναταί τις νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἑξῆς ἐργασίας: *G. Ascoli*, L'Italia dialettale» (=Archivio glottol. Italian. VIII, 98 κἑξ.) καὶ *G. Bertoni*, «L'Italia dialettale» (Milano 1916).

***Γ'. Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι ἐν Ἰταλίᾳ*·** βλ. λ. *Ἑλλὰς* [Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι]. Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΛΟΓΟΤΕΧΝ.] Ἡ ἀπὸ μακροῦ ἐν Ἰταλίᾳ λαλουμένη ρωμανικὴ (νεολατινικὴ) γλῶσσα περιῆλθεν εἰς λογοτεχνικὴν χρῆσιν πολὺ βραδύτερον τῆς Προβηγκιανῆς καὶ Παλαιογαλλικῆς· τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ κλασσικισμοῦ «ὅστις εἶχεν ἀρχίσει νὰ δεσπόζῃ αὐτόθι τῶν βιωτικῶν περιστάσεων καὶ οὗτινος ἡ ἐπίδρασις ὥρισεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας» (*Γάσπαρη*, Ἱστορ. Ἰταλ. λογοτ. τομ. Α' σελ. 64). Οἱ Ἰταλοὶ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀπογόνους τῶν Ρωμαίων, ὑπελάμβανον τὴν νεκρὰν λατινικὴν ὡς ἐθνικὴν γλῶσσαν, τὴν δὲ λαλουμένην ὡς διεφθαρμένον αὐτῆς τύπον, πρόσφορον μόνον εἰς καθημερινὴν χρῆσιν καὶ ἐπικοινωνίαν. Ἡ δὲ πρόληψις αὕτη ἐβράδυνε νὰ ἐκριζωθῇ.

Παλαιόθεν ἡ βόρειος Ἰταλία διετέλει εἰς πολιτικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, αἵτινες διηυκόλυναν τὴν πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος οἱ Προβηγκιανοὶ τροβαδοῦροι, οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς πλάνητα βίον ραψῳδοί, ἤρχισαν κατερχόμενοι εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Peire Vidal, εἷς ἐκ τούτων, διέπρεψε πλησίον διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας προτοῦ μετάσχῃ τῆς σταυροφορίας, ἥτις κατέλυσε τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ Raimbaut de Vaqueiras ἐπεσκέφθη τὴν αὐλὴν Βονιφατίου τοῦ Β' ἐν Μομφερράτῳ. Ἡ αὐλὴ τοῦ χωροκόμιτος τούτου ἦτο ἡ μᾶλλον φιλόξενος διὰ τοὺς τροβαδούρους. Ἀλλ' οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ κατήρχοντο καὶ νοτιώτερον. Οὕτως ὁ Uc de S. Circ διέμεινεν εἰς Πίζαν, ὁ Guillem de la Tor εἰς Φλωρεντίαν, ὁ δὲ Raimbaut de Vaqueiras ἐπολέμησεν ἐν Σικελίᾳ.

Οἱ εἰς Ἰταλίαν κατερχόμενοι τροβαδοῦροι μετεῖχον ζωηρότατα τῶν πολιτικῶν ἐρίδων τῆς χώρας, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς μεταξὺ γουέλφων καὶ γιβελίνων ἀγῶνας, πολλὰ δὲ ποιήματά των ἀναφέρονται εἰς τὰ ἰταλικὰ πράγματα. Ἡ παρουσία τῶν τροβαδούρων ἐν τῇ χερσονήσῳ καὶ τῇ Σικελίᾳ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1300 περίπου, ἤτοι μέχρι τῶν χρόνων κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ λυρικὴ ποίησις τῆς Προβηγκίας εἶχεν ἀποβάλει πᾶσαν ἀξίαν. Ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἡ ποίησις τῶν τροβαδούρων ἐνεποίησεν, ἐκίνησε τοὺς ἐγχωρίους ποιητὰς εἰς μίμησιν καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς γλώσσης τῆς τροβαδουρικῆς ποιήσεως. Ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ και δὴ ἐν τῇ αὐλῇ Φρειδερίκου τοῦ Β', ὅπου ἡ χρῆσις τῆς προβηγκιανῆς γλώσσης ἦτο δύσκολος, ἤρχισε χρησιμοποιουμένη ἡ ἐγχώριος γλῶσσα. Οὕτως ἡ Σικελία εἶναι ἡ μήτηρ τῆς ἐν ἰταλικῇ γλώσσῃ τεχνικῆς ποιήσεως. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Φρειδερίκου Β', ἱδρυτοῦ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως, ἤκμαζεν ἡ ρητορική. Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοί του καὶ ἰδίως ὁ Pier della Vigna (Petrus de Vineis) ἦσαν ἀριστοτέχναι τοῦ ἐπιστολικοῦ ὕφους. Οὗτος φέρεται ὡς ὁ ἐφευρέτης τοῦ σονέττου. Μνημονευτέος καὶ ὁ Ἰούλιος ντ' Ἀλκάμο, ὅστις ἔγραψεν ἴσως τὸ παλαιότερον εἰς Ἰταλικὴν ᾆσμα (canzone). Τόση ἦτο ἡ ἐφ' ὅλης τῆς Ἰταλίας ἐπίδρασις τῆς Σικελίας, ὥστε ἐπὶ μακρὸν πᾶν ἔμμετρον ἔργον ὠνομάζετο σικελικόν. Ἀλλ' ἡ παλαιοτάτη αὕτη ἰταλικὴ λυρικὴ ποίησις εἶναι συνθηματική, τόσον κατὰ τὴν οὐσίαν ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν. Ἅπασα δὲ ἡ σπουδαιότης αὐτῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐδημιούργησε τὴν μετρικὴν μορφὴν τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν δημώδη γλῶσσαν.

Φλωρεντινὴ περίοδος. Βραδύτερον τὸ λογοτεχνικὸν κέντρον μετατίθεται εἰς Βολωνίαν καὶ Φλωρεντίαν. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ποιητῶν καὶ λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναφέρεται ὁ Γκουΐττόνι ντ' Ἀρέτζο, ὁ Τζακοπόνε ντὶ Τόντι καὶ ὁ Μπρουνέττο Λατίνι, συγγραφεύς, εἰς γαλλικὴν κατ' ἀρχάς, τοῦ «Θησαυροῦ», καὶ τέλος ὁ φερόμενος ὡς μαθητὴς τούτου *Δάντης* Ἀλιγκιέρης (βλ. λ.), ἀνὴρ μεγίστης θεολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς παιδεύσεως, ἔξοχος γνώστης τῆς λατινικῆς φιλολογίας, ἴσως δὲ γνώστης καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς πατρίδος του, ἐξωρίσθη ἐκ Φλωρεντίας. Ἔγραψε canzoni (=ᾄσματα), δηλαδὴ λυρικὰ ποιήματα, ἅτινα συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ βιβλίον του «Canzoniere», τὴν «Νέαν Ζωὴν» (Vita Nuova) καὶ τέλος τὴν πασίγνωστον «Θείαν Κωμῳδίαν», θεολογικόν, ἐπικῆς δὲ μορφῆς ποί-

Digitized by Google

ημα, διαιρούμενον εἰς τρία μέρη: Τὴν «Κόλασιν», τὸ «Καθαρτήριον» καὶ τὸν «Παράδεισον». Ἡ Κόλασις, εἶναι ὑποδιῃρημένη εἰς ἐννέα κύκλους, οἱ ὁποῖοι περισφίγγουν ἀλλήλους κατερχόμενοι πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς. Εἰς τοὺς κύκλους τούτους ὁ ποιητὴς ἐτοποθέτησε τοὺς μεγαλυτέρους, κατὰ τὴν κρίσιν του, ἐνόχους τῆς ἱστορίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς προσωπικούς του ἐχθρούς. Τὸ Καθαρτήριον εἶναι «κῶνος» ἐξ ἐννέα κύκλων ἀποτελούμενος, οἵτινες συσφίγγονται ὅσον περισσότερον πλησιάζουν πρὸς τὸν Παράδεισον· οὗτος ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα σφαιρῶν, αἵτινες ὑπέρκεινται ἀλλήλων. Ἡ τελευταία εἶναι ἡ κατοικία τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν ἐκλεκτῶν. «Ὁ παράδεισος», γράφει κριτικός τις, «εἶναι ἡ χώρα τοῦ ἀπὸ τῆς ὕλης ἐντελῶς ἀπαλλαγέντος πνεύματος, ἡ ὅλως δὲ πνευματικὴ αὕτη ζωὴ ἐκφράζεται διὰ τοῦ καθαρωτάτου φωτός, τῆς γλυκυτάτης ἁρμονίας καὶ τῆς ταχυτάτης καὶ εὐγενεστάτης κινήσεως, τῆς κυκλίου. Πηγὴ τῆς ποιήσεως εἶναι ὁ ἔρως καὶ ὁ πόθος τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ, ὅσῳ δὲ ἐγγύτερος εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἀρχήν, ἤτοι τὸν Θεόν, εἶναι ὁ ἔρως, τοσούτῳ φλογερώτερος εἶναι, τοσούτῳ δ' ἐπίσης ζωηρότερον εἶναι τὸ φῶς καὶ τοσούτῳ ταχυτέρα ἡ περιστροφή. Τοιαῦται αἱ ἐννέα σφαῖραι τοῦ οὐρανοῦ. Τοιαῦται δὲ καὶ αἱ ψυχαὶ ἃς συναντᾷ ἐκεῖ ὁ Δάντης· δὲν ἔχουσι πλέον αὗται σῶμα, οὐδ' αὐτὸ τὸ αἰθέριον, τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ. Δὲν παρίστανται πλέον ὡς ἄνθρωποι, οὓς δύναταί τις ν' ἀναγνωρίσῃ, καὶ πρέπει νὰ δηλώσουν μόναι των τίνες ἦσαν. Εἶναι φῶτα διακρινόμενα ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς διαυγείας· ὅσῳ δὲ μεγαλυτέρα ἡ ἐπίγνωσις, τόσῳ ἰσχυρότερον τὸ φῶς καὶ γλυκύτερον τὸ ᾆσμα καὶ ταχυτέρα ἡ κίνησις». Διὰ τοὺς συγχρόνους τοῦ Δάντου ἡ «Θεία Κωμῳδία» ὑπῆρξε μακρὸν διδακτικὸν ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποθηκευθῆ ὅλη ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ θεολογικὴ σοφία τῆς ἐποχῆς. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ «Θεία Κωμῳδία» εἶναι μνημεῖον αἰώνιον τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις δύει κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, καὶ ταυτοχρόνως ἔργον προετοιμάσαν τὴν Ἀναγέννησιν. Παρὰ τὸν ἄκρως προσωπικὸν χαρακτῆρα τοῦ ποιήματος — ὁ ὀπτασιαστὴς ποιητὴς εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς «Θείας Κωμῳδίας»· ὁ ποιητὴς εὗρε τὸν τρόπον ν' ἀναπολήσῃ διαφόρους λεπτομερείας τῆς νεανικῆς του ζωῆς, τοὺς φίλους του καὶ τοὺς διδασκάλους του, τὰς πολιτικάς του περιπετείας, τὴν πικρὰν ἐξορίαν καὶ πρὸ πάντων τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Βεατρίκην, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις πληροῖ ὁλόκληρον τὸ μεγαλόπνουν ἔργον—, ἡ ἐπίδρασις τοῦ Δάντου εἰς τὴν ἰταλικὴν λογοτεχνίαν εἶναι ἀνυπολόγιστος. Ἀπὸ δὲ τῆς γλωσσικῆς ἀπόψεως ἀποφασιστική. Διὰ τοῦ Δάντου κυρίως ἡ διάλεκτος τῆς Φλωρεντίας ἀπέβη λογοτεχνικὴ καὶ τέλος ἐθνικὴ γλῶσσα τῶν Ἰταλῶν.

Ὁ *Πετράρχης* (Petrarca) (1304—1374), φλωρεντινῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐκ γονέων ἐξορίστων, ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς Ἀβινιόν, Καρπαντρὰ καὶ Μομπελλιέ. Ἐχρησιμοποίησε κατ' ἀρχὰς τὴν Λατινικὴν εἰς τὰ διάφορα βιβλία του. Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐρασθεὶς κόρης τινός, τῆς Λαύρας (Laura), ἔψαλε τὸν ἔρωτά του εἰς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν (Rime e trionfi). Τὸ ἔργον τοῦτο, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν αὐτόματον ἔμπνευσιν τῶν μεγάλων λυρικῶν ἔργων, περικλείει λεπτόλογον καὶ δεξιότεχνον ἀνάλυσιν τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ Πετράρχου. «Ὁ Πετραρχισμός, γράφει ὁ Φαγκέ, κατέστη συρμὸς διὰ τοὺς μετρίους καὶ σχολὴ διὰ τὰ ἔξω τοῦ κοινοῦ μέτρου πνεύματα. Ὁ ΙΕ' καὶ ὁ ΙΣΤ αἰὼν ἀριθμοῦν ἀπειραρίθμους Πετραρχικοὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ τελευταῖος (;) κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι ὁ Λαμαρτῖνος». Ἀλλὰ καὶ ὁ Σολωμὸς εἶναι ὑπό τινα ἔποψιν Πετραρχικός.

Θαυμαστὴς τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πετράρχου ὁ *Βοκκάκιος* ἔγραψε τὰ ἐλευθερόστομα διηγήματα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται εἰς τὴν συλλογὴν «Δεκαήμερον» καὶ τὰ ὁποῖα ἀπλήστως ἀναγινώσκονται μέχρι σήμερον. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ πεζοῦ ἰταλικοῦ λόγου.

Δέκατος πέμπτος καὶ δέκατος ἕκτος αἰών. Ὁ ΙΕ' αἰὼν δὲν ἐμφανίζει μεγάλους ποιητάς. Εἶναι ἡ ἐποχὴ διασήμων λογίων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «οὑμανισταί». Ὁ *Ἄγγελος Πολιτιανὸς* ἐν τούτοις εἶναι λεπτὸς λυρικός, μετ' αὐτὸν δὲ ἔρχονται ὁ *Πούλτσι* καὶ ὁ *Μετογιάρδο*. Ἄξιοι μνείας μεταξὺ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι ὁ *Φικῖνος*, ὁ *Πὶκ δέλλα Μιράνδολα*, ὁ *Παντελφίνι*, ὁ *Λεονάρδο ντὰ Βίντσι*, ὁ μέγας ζωγράφος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε πραγματείαν περὶ τέχνης, ὁ ῥήτωρ *Σαβοναρόλας* κ. ἄ. Ὁ ΙΣΤ' εἶναι ὁ αἰὼν τῆς μεγάλης λογοτεχνικῆς ἀνθήσεως. Ὁ *Ἀριόστος*, ὁ *Τάσσος*, ὁ *Μπέρνης*, ὁ *Σανναζάρ*, ὁ *Μακκιαβέλης*, ὁ *Μπανδέλλος*, ὁ *Γκουισαρδῖνος* ἐκαλλιέργησαν τὴν ποίησιν. Οἱ *Ἀρετῖνος*, *Φολέγκος*, *Μπέμπο*, *Μπάλδης*, *Τανσίλλο Ντόλτσε*, ὁ *Μπενβενοῦτο Τσελλίνι* (ὁ γλύπτης), ὁ *Ἀννίβας Κάρρο*, ὁ *Γκουαρίνης* καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἀριόστος εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ «Ὀρλάνδου (=Ρολάνδου) Μαινομένου», ἔπους ἰδιοτύπου, κυμαινομένου μεταξὺ παρῳδίας καὶ συγκινούσης ἐπικῆς ἀφηγήσεως. Ὅπως ἔγραψεν ὁ Γκαῖτε περὶ αὐτοῦ: Ἀπὸ τὸ βάθος μιᾶς χρυσῆς νεφέλης ἡ σοφία κάμνει ν' ἀντηχοῦν συχνὰ σοφαὶ γνῶμαι. Ἐπάνω εἰς μίαν ἁρμονικὴν λύραν ἡ τρέλλα ἀφίνεται εἰς ἀγρίας ἐκρήξεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐξέρχεται τοῦ τελείου μέτρου. Ὑπό τινα ἔποψιν ὁ Ἀριόστος εἶναι μαθητὴς τοῦ Ὁμήρου. Ὁ Τορκουᾶτος Τάσσος, ὅστις ἔζησε βίον πλήρη δοκιμασιῶν καὶ ὅστις ἐπὶ μακρὸν ὑπέφερεν ἐκ φρενικῆς νόσου, ἔγραψε ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἁγίας Πόλεως. Βρίθον χαριεστάτων περιγραφῶν καὶ λυρισμοῦ τὸ μυστικοπαθὲς ἔπος τοῦ Τάσσου ἠρίθμησε λεγεῶνας θαυμαστῶν. Ὁ Μπέρνης δύναται νὰ θεωρηθῇ ἔν τινι μέτρῳ μαθητὴς τοῦ Ἀριόστου διὰ τὴν μεθυγραφικήν του διάθεσιν. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων πικροχόλων σατιρῶν τὸ ἐγκώμιον τῆς πανώλους καὶ τοῦ λιμοῦ, ἐπίσης τὸν «Ἐρωτευμένον Ὀρλάνδον». Ἐξ αὐτοῦ τὸ «οὑμοριστικὸν» εἶδος ὠνομάσθη *Μπερνέσκο*. Ὁ Σανναζὰρ εἶναι γνωστὸς διὰ τὸ εἰδυλλιακόν του ποίημα «Ἀρκαδία» καὶ ἄλλα ὁμοίας φύσεως ποιήματα. Ὀνομαστὰ ἐπίσης εἶναι τὰ σονέττα του. Διακεκριμένος πολιτικὸς καὶ ἠθικὸς φιλόσοφος ὁ Μακκιαβέλης (1469—1527), εἶναι ἰδίως γνωστὸς διὰ τὸν περίφημον «Ἡγεμόνα». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι πραγματεία περὶ τῆς τέχνης τοῦ κτᾶσθαι καὶ διατηρεῖν τὴν ἐξουσίαν δι' ὅλων τῶν μέσων, θεμιτῶν ἢ ἀθεμίτων. Ὡς ὁ Φαγκὲ ὀρθῶς διατυπώνει, ὁ Μακκιαβέλης ἐχάραξε τὴν γραμμήν, ἥτις ὁτὲ μὲν σχετικῶς ὁτὲ δὲ ἀπολύτως χωρίζει τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης τοὺς λόγους ἐπὶ τῆς πρώτης «Δεκάδος» τοῦ Τίτου Λιβίου, τὴν «Τέχνην τοῦ πολέμου», ἐπιστολὰς διπλωματικάς, τὴν «Ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας», τὴν κωμῳδίαν «Μανδραγόρας», μυθιστορήματα καὶ διηγήματα. Ὁ Μπανδέλλος εἶναι διάδοχος τοῦ Βοκκακίου εἰς τὴν τέχνην τῶν ἐλευθεροστόμων διηγήσεων. Ἔγραψεν ἐπίσης ἐλεγειακὰς ᾠδὰς καὶ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν κλασσικῶν τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης. Εἰς τὸν Γκουισαρδῖνον (1483—1540) ὀφείλομεν τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας», ἥτις παραμένει καὶ σήμερον ὑπόδειγμα διὰ τὴν βαθύτητα τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν πεῖραν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, κτηθεῖσαν ἐν τῇ διοικήσει πόλεων καὶ τῇ διεξαγωγῇ σπουδαίων διαπραγματεύσεων. Τύπος τοῦ ἀνηθίκου συγγραφέως ὁ σατιρικὸς καὶ αἰσχρολόγος Ἀρετῖνος ἔγραψε διαφόρους κωμῳδίας ἠθογραφούσας τὴν ἐποχήν του, ἀλλὰ καὶ ἔργα θρησκευτικὰ καὶ ψυχωφελῆ, προδίδοντα ἰσχυρὸν τάλαντον. Ἔγραψεν ἐπίσης πλείστας ὅσας σατίρας καὶ λιβέλλους ἐναντίον τῶν συγχρόνων του ἡγεμόνων, τοὺς ὁποίους συχνότατα ἐξεβίαζε καὶ ἠνάγκαζεν εἰς πληρωμήν. Ὡς ἐπιγραμματικῶς παρετήρησέ τις: «Ὁ Ἀρετῖνος ἀνήγαγε τὴν ἐκβίασιν εἰς τὸ ὕψος εἴδους λογοτεχνικοῦ». Ὁ καρδινάλιος Μπέμπο δὲν ὑπῆρξε μόνον μιμητὴς τοῦ Κικέρωνος καὶ τῆς γλώσσης του. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ποιήματα ἰταλικὰ ἀξιόλογα. Εἶναι ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ Μπάλδης ἔγραψε βουκολικὰ ποιήματα καὶ ἓν διδακτικὸν περὶ ναυσιπλοΐας (1585). Ὁ Τανσίλλο ἔγραψε τὸν ἐλευθερόστομον «Τρύγον». Ὁ Ντόλτσε ἔγραψε τὸ ἐπικὸν ποίημα «Παιδικὰ ἔτη τοῦ Ὀρλάνδου», κωμῳδίαν κατὰ μίμησιν τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Σενέκα. Μετέφρασεν ἐπίσης Ὁράτιον, Κικέρωνα καὶ Φιλόστρατον. Ὁ Μπενβενοῦτο Τσελλίνι ἔγραψε τὴν πραγματείαν «Περὶ γλυπτικῆς καὶ χρυσοχοΐας», καὶ τὴν τόσον ἐνδιαφέρουσαν καίτοι ὀλίγον μυθιστορηματικὴν αὐτοβιογραφίαν του. Ὁ Ἀννίβας Κάρρο ἔγραψε τὴν κωμῳδίαν «Τὰ Χαμίνια» καὶ μετέφρασεν ἐμμέτρως τὴν Αἰνειάδα. Ὁ Γκουαρίνης, φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Τάσσου, ἔγραψε τὸν «Πιστὸν Βοσκὸν» (1596), δρᾶμα μετ' ᾀσμάτων καὶ χορῶν. Ἠρίθμησε δὲ πολλοὺς μιμητὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του καὶ βραδύτερον.

Δέκατος ἕβδομος καὶ δέκατος ὄγδοος αἰών. Ὁ ΙΖ' αἰὼν σημειώνει παρακμήν. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ τῆς κομψοεποῦς καὶ ἀβαθοῦς εὐφυολογίας, ἡ ἐποχὴ τοῦ *Μαρίνι* ποιητοῦ σπινθηροβόλου, ἀλλ' ἐμφαντικοῦ καὶ μὴ δυνηθέντος ν' ἀπαλλαγῇ ποτὲ ἑνὸς περιττοῦ φόρτου. Ὁ ζωγράφος *Σαλβατὸρ Ρόζα* ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα καὶ σατίρας ἀμφιβόλου καλαισθησίας. Ὁ *Τασσόνι*, οὑμουριστικὸς ποιητής, ἔγραψεν ἐκτὸς ἄλλων τοὺς «Στοχασμούς». Μακρινὸς πρόδρομος τοῦ Ἕλληνος Λασκαράτου. Ὁ *Δαβίλλι* ἔγραψε μίαν ἱστορίαν τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ὁ Ι' αἰὼν εἶναι πρὸ πάντων ἐπιστημονικός, οἱ δὲ *Γαλιλαῖοι* καὶ οἱ *Τορρικέλλαι* κυριαρχοῦν. Μόνον μετὰ τὸ 1750 ἀρχίζει νέα, ἐνδιαφέρουσα δέ, λογοτεχνικὴ περίοδος. Εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον ἀνήκουν οἱ *Γολδόνης* καὶ *Ἀλφιέρης*, ὁ *Μεταστάσιος*, ὁ Ζακύνθιος *Φώσκολος*, ποιητὴς τῶν περιφήμων «Τάφων», καὶ ὁ Μόντι, ἐπίσης οἱ νομοδιδάσκαλοι *Φιλαγκέρης* καὶ *Βεκκαρίας* καὶ ὁ κριτικὸς *Τιραμπόσκι*.

Τελευταία περίοδος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤκμασεν ὁ *Ἰάκωβος Λεοπάρδης* (1798—1837), μέγας λυρικὸς καὶ πεζογράφος, διακρινόμενος διὰ τὸν πεισιθάνατον πεσσιμισμόν του καὶ τὴν ἑλληνίζουσαν χάριν τοῦ ὕφους, ὁ ἐπίσης λυρικὸς *Μαντζώνης*, ὅστις ἐκτὸς στίχων πληρουμένων ἀπὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ ἰδανισμὸν ἔγραψε τὸ καὶ ἑλληνιστὶ μεταφρασθὲν μυθιστόρημα «Μελόνυμφοι». Ὁ *Σίλβιος Πέλλικος* ὁ γράψας τὰς «Φυλακάς μου», βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὴν ἐν Αὐστρίᾳ πολυετῆ αἰχμαλωσίαν του. Ὁ *Καρδούτσι* (1835—1907) ἐπεβλήθη διὰ τοῦ «Ὕμνου εἰς τὸν Σατανᾶν» (1863) καὶ ἐδέσποσε διὰ τῶν «Rime nuove». Εἰδωλολάτρης, ἀντικληρικός, θαυμαστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰταλικῆς γῆς, χαλιναγωγεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ μεγάλου ταλάντου του εἰς τὰς «Βαρβάρους ᾠδάς», ὅπου ἐμφανίζεται ζηλωτὴς τῆς κλασσικῆς μορφῆς. Διεκρίθη ὡς καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ ὡς κριτικός. Ὁ *Ἰωσὴφ Κιαρίνι* (1833—1908) εἶναι ὁ περισσότερον ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Καρδούτσι λυρικός. Ὁ *Δομένικος Gnoli* (1838—1915) ἔγραψε τὰς ἀξιολόγους «Ὠδὰς τοῦ Τιβέρεως» (1879—1885). Ἀναφέρομεν ἐπίσης τὸν *Ἰωάννην Marradi*, τὸν *Severino Ferrari*, τὸν *Guido Mazzoni* καὶ τὸν *Ἰωάννην Pascoli* (1855—1912), ποιητὴν τῶν «Myricae» καὶ τῶν «Canti di Castelvecchio». Εἶναι ζηλωτὴς τοῦ Βιργιλίου καὶ ὑμνητὴς τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Ὁ *Ἀρθοῦρος Γκράφ* (ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1848 καὶ ἀπέθανε τῷ 1913) διεκρίθη ὡς ποιητὴς πεσσιμιστικῆς ἐμπνεύσεως, ὡς μυθιστοριογράφος καὶ ὡς κριτικός. Ὁ Olindo Guerrini (1845—1916) εἶναι ὁ κῆρυξ τοῦ «βερισμοῦ» (ἐκ τοῦ vero=ἀληθής). Ἔγραψεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Lorenzo Stecchetti ἰδιότυπα ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα διακρίνεται ἐπίδρασίς τις τοῦ Γάλλου Beaudelaire. Ἀλλ' ἡ τέχνη του καὶ ἡ ποιότης τῆς ποιήσεως τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ εἶναι κατωτέρα. Ὁ Antonio Fogazzaro εἶναι μυθιστοριογράφος καὶ ποιητής. Ἡ διάθεσίς του εἶναι χριστιανική. Ἀναφέρομεν ἀκόμη τὴν ποιήτριαν Ada Negri. Ὁ ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ὄνομα *Γαβριὴλ Δ' Ἀννούτσιο*, γεννηθεὶς τῷ 1863, εἶναι ὁ γνωστότερος ἔξω τῆς Ἰταλίας λυρικὸς καὶ μυθιστοριογράφος. Τὰ ἐγκώμια τοῦ οὐρανοῦ, τῆς θαλάσσης, τῆς γῆς καὶ τῶν ἡρώων ἐξέχουν διὰ τὴν μεγαλοστομίαν, τὴν μελῳδίαν τῆς γλώσσης καὶ τὴν πολυμορφίαν τοῦ ρυθμοῦ. «Εἶναι μαθητὴς τοῦ Καρδούτσι, τῶν Ἑλλήνων, τῶν παλαιῶν Ἰταλῶν ποιητῶν, τῶν κλασσικῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, τοῦ Νίτσε, τῶν Γάλλων, τῶν Ρώσων», παρατηρεῖ ὀρθῶς ἡ κριτική, «ἀλλὰ τοῦ λείπει ἡ βαθυτέρα συγκίνησις καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ οἴκτου». Ἡ ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ μυθιστορήματος ἐπίδρασις τῶν Γάλλων Μπαλζάκ, Φλωμπέρ, Ζολά, Ντωντέ, Μωπασσὰν εἶναι καταφανής. Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ Ἰταλοὶ μυθιστοριογράφοι, οἵτινες ἀποτελοῦν «προσωπικότητα». Ὁ *Ἰωάννης Verga* (1840—1922) εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ νατουραλισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ. Περιέγραψε τὰ ἤθη τῶν ταπεινῶν ἀστῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῆς «Cavalleria Rusticana», τῆς «Storia di una capinera», τοῦ «Mastro don Gesnaldo». Ὁ προμνημονευθεὶς Φογκατζάρο εἶναι ψυχογράφος. Τὰ μυθιστορήματά του «Ὁ Ἅγιος» καὶ «Λεϊλὴ» εἶναι τὰ γνωστότερα. Ἀλλὰ τὸ «Piccolo mondo antico» ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἀριστούργημά του. Πολὺ μεγαλυτέραν «διεθνῆ» ἐπιτυχίαν εἶχον τὰ μυθιστορήματα τοῦ Δ' Ἀννούντσιο: «Τὸ τέκνον τῆς ἡδονῆς», ὁ «Παρείσακτος», ὁ «Θρίαμβος τοῦ θανάτου», ἡ «Φωτιά», τὸ «Ἴσως ναί, ἴσως ὄχι» κλπ. Ἐνδιαφέρουσαι, καίτοι γραμμέναι προχείρως, εἶναι αἱ ἀφηγήσεις τῆς *Ματθίλδης Σεράο*. Διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως ἔτυχε τὸ συγγραφικὸν τάλαντον τῆς *Grazia Deledda* (βραβεῖον Νόμπελ 1927), ἡ ὁποία περιέγραψε τὸν βίον καὶ τὰ ἤθη τῶν συμπατριωτῶν της τῆς Σαρδηνίας. Τοπικὸν χρῶμα καὶ παραστατικότης διακρίνουν τὰ ἔργα της («Ὁ κισσός», «Ἡ ὁδὸς τοῦ κακοῦ», «Καλάμια στὸν Ἄνεμο», «Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ υἱοῦ»). Ὁ *Gerolamo Rovetta*, ὁ *E. A. Butti*, ὁ *Pirandello*, ὁ *Cena* δέον ν' ἀξιωθοῦν ἰδιαιτέρας μνείας.

Ἡ κριτικὴ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἔσχε σπουδαίους ἀντιπροσώπους. Ἀναφέρομεν τὸν *Φραγκῖσκον De Sanctis* (1817-1883), τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιρροὴ ἦτο μεγαλυτέρα πάσης ἄλλης, τὸν *Comparetti*, τὸν προμνημονευθέντα Carducci, τὸν *Adolfo Bartoli*, τὸν *Ἀλέξανδρον D'Ancona*, τὸν μεταφραστὴν τοῦ Πλάτωνος *Bonghi*, τέλος τὸν σύγχρονον *Benedetto Croce*, πνεῦμα ἀνώτερον, συγγραφέα, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔργων ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας, μιᾶς «Αἰσθητικῆς ὡς ἐπιστήμης τῆς ἐκφράσεως καὶ ὡς γενικῆς γλωσσολογίας».

Ποία εἶναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ὄψις τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας; Ἰδοὺ τί σχετικῶς γράφει Γάλλος κριτικός: «Ὁ Δ' Ἀννούντσιο ἔπαυσε σχεδὸν νὰ γράφῃ. Ἐπιμελεῖται τῆς ἐκδόσεως τῶν «ἁπάντων» του. Ὁ Πιραντέλλο ἔφθασε τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀγγέλλει ὅτι θὰ δώσῃ δύο ἢ τρία δραματικὰ ἔργα ἀκόμη, ἔπειτα θὰ ἀφιερώσῃ δέκα ἔτη δι' ἓν μακρὸν μυθιστόρημα ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πεπρωμένου, τὸν «Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὕαν». Ὁ Παπίνι, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ», ἐργάζεται πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ «Βίου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου» καὶ τῆς «Δευτέρας Παρουσίας»... Ἡ Grazia Deledda ἐγκαταλείπει τὴν Σαρδηνιακὴν ἠθογραφίαν δι' ἔργα τάσεων ἀλληγορικῶν. Ἡ Ada Negri δίδει σειρὰν βιβλίων ἀναμνήσεων. Ὁ κριτικὸς Ugo Ojetti παρέχει

Digitized by Google

συμβολὰς εἰς τὴν λεγομένην ἀποσπασματικὴν (fragmentiste) τέχνην. Διερωτώμεθα ἂν ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀποσπασματισμοῦ, ἥτις κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ πεζοῦ λόγου, ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἰταλικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ δημοσιεύεται εἰς τὰς ἐφημερίδας πρὶν ἢ κυκλοφορήσῃ εἰς βιβλία. Ἡ Ἰταλία στερεῖται σχεδὸν λογοτεχνικῶν περιοδικῶν, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ ἢ Γερμανίᾳ. Ἀρκεῖται εἰς τὰ ἑβδομαδιαῖα «μαγκαζῖνα» καὶ τὰς τρίτας σελίδας τῶν ἐφημερίδων. Τὸ φιλολογικὸν φαινόμενον τὸ μᾶλλον ἐξόφθαλμον συνίσταται εἰς τὴν... ἐπίδρασιν τῆς τρίτης σελίδος ἐπὶ τῆς φιλολογίας τοῦ ἀποσπασματισμοῦ; Ἀποσπάσματα περιγραφικὰ ἢ αὐτοβιογραφικά, ρεαλισμὸς stylisé— ἰδοὺ ἡ φιλολογία τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἡ τάσις πρὸς τὴν αὐτοβιογραφίαν χαρακτηρίζει τὸν Παπίνι, τὸν Σλαπάτερ, τὸν Svevo, τὸν Montano, τοὺς Pietro Solati, M. Gallian, M. Cromo, R. Franchi, A. Franci, E. Montale, R. Calzini, G. B. Angioletti Ramperti».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γάσπαρη*, Ἱστορία τῆς Ἰταλικῆς Λογοτεχνίας κατὰ μετάφρασιν *Ἀγγέλου Βλάχου* (Βιβλιοθ. Μαρασλῆ).— *Ancona* καὶ *O. Bacci*, Manuale della letteratura Italiana (5 τόμ. β' ἔκδ., ἕκτος τόμος) ἐξεδόθη τῷ 1910).— *Rossi*, Storia della letteratura Italiana (1910).— *H. Hauvette*, Littérature Italienne.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

—[ΕΠΙΣΤΗΜ.] Οἱ πρῶτοι ἄξιοι λόγου ἱστορικοὶ ἀνεφάνησαν μόλις κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα, ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Ντῖνο Κομπάνι, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα ἐχρησίμευσαν ὡς πηγὴ εἰς τοὺς χρονογράφους Ἰωάννην καὶ Ματθαῖον Βιλλάνι. Ὁ Πικκολόμινι, ὁ Πότζιο καὶ ὁ Ἀρετῖνος ἔγραψαν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ὁ Βερναρδῖνος Κόριο ἔγραψε, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Μιλάνου» κατὰ τὴν περίοδον τῆς κυριαρχίας τῶν Σφόρτσα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Νεαπόλεως» ὁ Καλλενούτσιο, καὶ κατωτέρας ἀξίας ἱστορικά τινα ἔργα ὁ Πίττι, ὁ Μπονινσένι καὶ ὁ Ντάτι. Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἰταλῶν ἱστορικῶν συμπίπτει μὲ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς Φλωρεντίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμασεν ὁ Μακκιαβέλης, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἱστορικὴν πραγματείαν ἐπὶ τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ «Ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας»· ὁ Γκουϊτσιαρντίνι ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας» καὶ «Φλωρεντινὴν Ἱστορίαν». Ὁ Τζιανόττι ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν δημοκρατιῶν τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φλωρεντίας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς ἄξιοι λόγου εἶναι ὁ Νάρντι, ὁ Νέρλι, ὁ Σένι, ὁ Βαρκάϊ, ὁ Μποργκίνι, ὁ Ἀντριάνι, ὁ Ἀμμιράτο, ὁ Τσίρο, ὁ Καππόνι, ὁ Καβαλκάντι καὶ ὁ Βενετὸς Πέτρος Μπέμπο, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία, εἰς 12 τόμους, ἐγράφη εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ἐπίσης ἔγραψαν ἱστορίαν τοῦ Πεδεμοντίου ὁ Μποττέρο, τῆς Γενούης ὁ Τζιουστινιάνι, τῆς Φερράρας ὁ Πίνιε καὶ τῆς Νεαπόλεως ὁ Σουμμόντε καὶ ὁ Πόρτσιο. Ὁ Πατρίκιος ντὲ Ρόσσι ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ' ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα», ὁ δὲ Γκουϊτσιαρντίνι ἔγραψε καὶ πανευρωπαϊκὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του. Ἱστορίαν ἐπίσης τῆς Εὐρώπης ἔγραψε καὶ ὁ Τζιαμπουλλάρι. Ὁ Γεώργιος Βαζάρι ἔγραψε θαυμασίαν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ὁ δὲ Σάρπι ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Ὁ Νταβίλα ἔγραψεν «Ἱστορίαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Γαλλίας» καὶ ὁ Μπεντιβόλιο «Ἱστορίαν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν Κάτω Χωρῶν». Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔγραψαν ἱστορικὰ ἔργα ὁ Καπετσελάτρο περὶ Νεαπόλεως, ὁ Νάνι περὶ Βενετίας καὶ ὁ Καπριάτα περὶ Γενούης. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἤκμασαν οἱ ἱστορικοὶ Μουρατόρι, Μαφφέϊ καὶ Τζιαννόνε. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν ἰταλικὴν ἱστοριογραφίαν διὰ τοῦ παγκοσμίου φήμης ἔργου τοῦ Καίσαρος Καντοὺ καὶ τοῦ Κάρλο Μπόττα. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἤκμασεν ὁ Φαρίνι, ὁ Τουρόττι, ὁ Κόππι, ὁ Μπόσσι, ὁ Φαρίνα, ὁ Νίσκο, ὁ Μπάλμπο, ὁ Μικάλι, ὁ Γκαρτσέττι, ὁ Βαννούτσι, ὁ Μπερτολίνι καὶ ὁ Φερρέρο. Μεσαιωνικὰς ἱστορίας ἔγραψαν ὁ Τρόϋα, ὁ Μόρμπιο, ὁ Λαντσάνι καὶ ὁ Μελφάττι. Ἱστορίαν τῆς νεωτέρας περιόδου ἔγραψαν ὁ Πασκουάλε Βιλλάρι, ὁ Λέβα καὶ ὁ Κόμπα. Ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἔγραψαν ὁ Τιβαρόνι, ὁ Μπιάνκι, ὁ Ἀνέλλι, ὁ Μπελβιλιέρι, ὁ Λὰ Πόρτα, ὁ Σιράο, ὁ Γκουαλτιέρο, ὁ Μαριάνα, ὁ Μασσάρι, ὁ Μασσαράνι, ὁ Κολλέττα, ὁ Καπάσσο, ὁ Λάντσα, ὁ Ἀμάρι, ὁ Μπόζιο κλπ. Ἱστορίαν τῆς Τοσκάνης ἔγραψαν ὁ Γκαλλούτσι, ὁ Πινιόττι καὶ ὁ Τζόμπι, τῆς Γενούης οἱ Βαρέζε, Κανάλε, Τσελεζία καὶ Σέρρα, τῆς Βενετίας, ὁ Ρομανὶν καὶ ὁ Μολμέντι. Ἐπίσης ἔγραψαν ἱστορίαν τοῦ Μιλάνου ὁ Μπραμμπίλα, ὁ Καζάτι, ὁ Κουστόντι, ὁ Φερράϊ Μάγκρι καὶ ὁ Ὄζιο. Νεώτεροι ἱστορικοὶ εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ Καπελλέττι, ὁ Ὄρσι, ὁ Μποργκέζι κ. ἄ.

Ἔργα ἐπὶ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἔγραψαν ὁ Πετράρχης, ὁ Βοκκάκιος, ὁ Σκαλίγερος, ὁ Ἄλδος Μανούτιος, ὁ Σιόππιο, ὁ Ματσόκι ντὶ Κάπουα καὶ ὁ Ἄγγελος Μάϊ. Σπουδαίαν ὤθησιν εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην ἔδωσαν αἱ εἰς τὰς διαφόρους μεγαλοπόλεις τῆς Ἰταλίας λειτουργοῦσαι ἀπὸ αἰώνων ἀκαδημίαι καὶ ἰδίως ἡ Ἀκαδημία Κρούσκας, ἡ τῶν Λιντσέϊ, ἡ τῆς Ἀρκαδίας κ. τ. λ. Αἱ ἀκαδημίαι αὗται συνέβαλον ἐπίσης καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς λεξικογραφίας ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου τὸ πρῶτον γενικὸν λεξικὸν ἔγραψεν ὁ Ἀλμπέρτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ ἐλευθερίαι καὶ ἡ ἐκπληκτικὴ εὐημερία, τὴν ὁποίαν ἀπέλαυσαν κατὰ καιροὺς πλεῖσται ἰταλικαὶ πόλεις τοῦ μεσαίωνος, ἔδωσαν ἀφορμὴν ν' ἀναπτυχθοῦν μεγάλως ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, ἡ τῆς κοινωνιολογίας καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου ἡ Ἰταλία ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπρωτοστάτησεν. Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΣΤ' τὰ κυριώτερα, ἂν μὴ τὰ μόνα, ἔργα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὑπῆρξαν τὰ ἰταλικὰ τοῦ Ἰρνερίου, τοῦ Μπάρτολο, τοῦ Μπάλντο, τοῦ Τζεντίλιο, τοῦ Ντὲ Λούκα, τοῦ Κλάρο, τοῦ Φαρινάτσι, τοῦ Μαντίκα κ.τ.λ. Τὸ ἔργον τοῦ Καίσαρος Βεκκαρία, «Περὶ ἐγκλημάτων καὶ ποινῶν», ὑπῆρξε κλασσικὸν εἰς τὸ εἶδός του. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διεκρίθησαν ὁ Ρομανιόζι, ὁ Καρράρα, ὁ Λουκίνι καὶ ὁ Μπρόζα. Εἰς τὸ Τουρῖνον ἐδημιουργήθη κατὰ τὸ ΙΘ' αἰῶνα ἡ ἐγκληματολογικὴ σχολὴ τοῦ Λομπρόζο, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἐξηκολούθησαν ὁ Φέρρι, ὁ Γκαρόφαλο καὶ ὁ Ὀττολέγκι. Ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου καὶ ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς, ἄξια λόγου εἶναι τὰ ἔργα τῶν Μαντσίνι, Φιόρε, Πιεραντόνι, Μπρόζα, Σατσαριιότι καὶ Ρουζινάτο.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἔσχον ἐπίσης μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν, ἡ ἀνάπτυξις δὲ αὕτη ὀφείλεται κατὰ μέρος εἰς τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν εὕρισκον οἱ Ἰταλοὶ ἐπιστήμονες εἰς τὰς αὐλὰς τῶν διαφόρων ἡγεμόνων, ἀρχόντων καὶ διαφόρων μαρκησίων. Ἤδη εἰς τὰ ἔργα τοῦ Δάντου ἐμφανίζονται ἱκαναὶ κοσμογραφικαὶ καὶ φυσικαὶ γνώσεις. ὁ δὲ Μᾶρκο Πόλο, διὰ τῶν ταξιδίων του, προήγαγε μεγάλως τὰς γνώσεις ἐπὶ τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Κολόν, ὁ Ἀμέρικο Βεσπούτσι, ὁ Πιγκαφέττα διὰ τῶν ἐρευνῶν των εἰς τὴν Ἀμερικὴν πλουτίζουν μεγάλως τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐπὶ παντοίων θεμάτων. Ὁ Λεονάρνο ντὰ Βίντσι ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου μεγαλοφυὴς εἰς τὰς φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν πρώτων ἐπιστημονικῶν ἐρευνητῶν τῆς ἐποχῆς του. Ὁ ἰατρὸς Φρακασιόρο ἔκαμε σοβαρὰς μελέτας ἐπὶ τῆς γεωλογίας, τὰς ὁποίας ἐπεξέτεινεν ὁ Στένον. Ὁ Ματτιόλι ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας βοτανικῆς, τὰς ἐρεύνας δὲ αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν κατόπιν ὁ Ἀνγκουϊλλαρία, ὁ Φάβιος Κολόννα, ὁ Πρόσπερο Ἀλπίνι καὶ κυρίως ὁ Τσεζαλπίνο. Ἐν τῷ κλάδῳ τῆς ζῳολογίας διεκρίθη ὁ Ἀλντρυβάντι καὶ ὁ Ἀκουαπεντέντε. Ὁ Στελλότι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε μελέτας ἐπὶ τῶν ζῴων (μελισσῶν), στηριζομένας ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων διὰ τοῦ μικροσκοπίου. Εἰς τὸν κλάδον τῆς ἰατρικῆς διεκρίθησαν ὁ Μαλπίγκι, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἱδρυτὴς τῆς ἱστολογίας, ὁ ἱδρυτὴς τῆς φυσιολογίας καὶ τοξικολογίας Ρέντι, ὁ Σπαλλαντσάνι κτλ. Εἰς τὴν φυσικὴν παγκοσμίως γνωστοὶ εἶναι ὁ Γαλιλαῖος μὲ τὴν ἀνακάλυψίν του τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος, ὁ Τοριτσέλλι μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ βαρομέτρου, ὁ Πόρτα μὲ τὴν τοῦ σκοτεινοῦ θαλάμου, ὁ Καστέλλι μὲ τὰ ἔργα του περὶ μηχανικῆς. Ἐπίσης διέπρεψεν εἰς τὰς ἐφευρέσεις ὁ Γαλβάνι, ὁ Βόλτα, ὁ Πατσόνι καὶ ἄλλοι. Εἰς τὴν γεωμετρίαν διεκρίθησαν ὁ Καβαλλιέρι, εἰς τὰ μαθηματικὰ δὲ ἐν γένει ὁ Φερράρι, ὁ Βιέτους, ὁ Καρντάνο, ὁ Μπομμπέλλι, ὁ Φέρρο, ὁ Ταρταλέα κτλ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ Ἰταλία ἐνεφάνισε πολλοὺς καὶ μεγάλους ἐπιστήμονας εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Μεταξὺ τούτων οἱ ἀξιολογώτεροι εἶναι ὁ Σέκκι καὶ ὁ Σκιαπαρέλλι εἰς τὴν ἀστρονομίαν, ὁ Ἐμερὺ καὶ ὁ Γκράσσι εἰς τὴν ζῳολογίαν, ὁ Πιζάνι εἰς τὴν ὠκεανογραφίαν καὶ γεωλογίαν, ὁ Μαντεγκάσα εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν, ὁ Λούγκαρο, ὁ Μαρινέσκο καὶ ὁ Γκόλγκι εἰς τὴν ἱστολογίαν, ὁ Σιαμάνκα καὶ ὁ Λουτσιάνι εἰς τὴν φυσιολογίαν, ὁ πρίγκιψ τῶν Ἀβρουζίων καὶ ὁ ναύαρχος Κάνι εἰς τὴν γεωγραφίαν, ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὁ Γ' εἰς τὴν νομισματολογίαν καὶ ὁ Μαρκόνι εἰς τὰς ἐργασίας ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς φυσικῆς.

Μ. Δ. Β.

— [ΦΙΛΟΣΟΦ.] Μετὰ τὴν ἄνθησιν τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν (βλ. *φιλοσοφίας* ἱστορία), ἐπεβλήθη ἡ αὐταρχικὴ δογματικότης τοῦ καθολικισμοῦ καὶ ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας ἡ φιλοσοφία δὲν ἦτο εἰμὴ σχολαστικὴ μάθησις, διευθυνομένη ἀπὸ τὸν αὐστηρὸν ἰησουϊτισμὸν τῶν Ἱσπανῶν. Πρῶτος διέσπασε τὴν παράδοσιν αὐτὴν ὁ Vico, ἀνασυστήσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν. Μετ' αὐτὸν ὁ Genovesi (1711—1769) μετεχειρίσθη πρῶτος τὴν Ἰταλικὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὑφιστάμενος τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Λὸκ καὶ τοῦ Λεϊβνιτίου ἔθεσε τὸ πρόβλημα τῆς γνωσεολογίας καὶ ἐστήριξε τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῆς λογικῆς· βοηθούμενος δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλους (Filangeri, Pagano) ἐδημιούργησε τὴν κίνησιν ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς φιλελευθέρων καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ καὶ κοινωνικῇ νομοθεσίᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Beccaria (1737—1794) διεκήρυττεν ἐν Μιλάνῳ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀναμορφωτικοῦ σκοποῦ τῶν κοινωνικῶν ποινῶν. Ἡ διαμονὴ τοῦ Κοντιγιὰκ ἐν Πάρμᾳ ἐπὶ 10 ἔτη (1758—1768) ἐπέδρασεν εἰς τὴν διανοουμένην Ἰταλίαν καὶ ἐδημιούγησε μεγάλην καὶ φανατικὴν σχολήν, ἥτις ἐπίστευε δογματικῶς εἰς τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν τῶν αἰσθήσεων ὡς γνωστικοῦ μέσου καὶ κατεπολέμει πᾶσαν ρασιοναλιστικὴν ἢ ἰδεαλιστικὴν τάσιν· ὑπέρμαχος τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ὁ D. Romagnosi (1761—1835), ὅστις εἰς τὰ πολυάριθμα ἔργα του προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν φιλοσοφίαν τέχνην πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς εὐδαιμονίας τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν μὲ παραλλαγάς τινας ἀνήκουν ὁ Gioja, ὁ Soave (1743—1816), ὁ Baldinotti, ὁ Borelli (1782—1859), ἀποκλίνων μᾶλλον πρὸς τὸν ὑλισμόν, κ. ἄ. Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διατηρεῖ ἡ φιλοσοφία τὸν ἐμπειρικὸν καὶ θετικόν της χαρακτῆρα ἐν νοτίῳ Ἰταλίᾳ, συμβαδίζουσα πάντοτε καὶ ὑποβοηθοῦσα τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν. Ὁ Gallupi (1770-1846), κατέχων καλῶς ὅλην τὴν ξένην φιλοσοφίαν, δημιουργεῖ ἴδιον σύστημα, διορθώνων τὸν ἀπόλυτον ἐμπειρισμὸν διὰ τῆς παραδοχῆς ἰδίας ἀρχεγόνου ἱκανότητος τοῦ πνεύματος πρὸς ἀνάλυσιν καὶ σύνθεσιν καὶ πρὸς σχηματισμὸν συσχετίσεων. Ὁ Rosmini (1797—1855), ἱερωμένος κατ' ἀρχάς, καταδιωχθεὶς ὕστερον πολλάκις ὑπὸ τῶν παπικῶν, καὶ διανύσας λαμπρὰν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν σταδιοδρομίαν, δημιουργεῖ πλῆρες ἰδικόν του σύστημα, ἐν ᾧ ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ τμήματα τῆς φιλοσοφίας· ἀνατρέχει εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Καρτέσιον, τὸν Ἕγελον καὶ τὸν Σέλλιγκ, καὶ προσπαθεῖ νὰ κάμῃ μέσην ὁδὸν μεταξὺ τῆς ἐμπειριστικῆς καὶ ἰδεαλιστικῆς ἀπόψεως, ἣν ὀνομάζει ἰδεολογικὸν ψυχολογισμόν. Ὀπαδοί του, θαυμάζοντες τὸ βάθος καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς διανοίας του καὶ ἀγαπῶντες αὐτὸν διὰ τὸ μειλίχιον τοῦ χαρακτῆρός του, ἦσαν οἱ ἐπιφανέστεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του καὶ οἱ μάλιστα συντελέσαντες εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλίας. ὡς: ὁ ποιητὴς Manzoni, ὁ N. Tommaseo (1802—1874), ὁ παιδαγωγὸς Rayneri (1810—1867), ὁ G. Cavour, ὁ P. Paganini, ὁ G. Allievo καὶ ἄλλοι πολλοί. Πρὸς διάδοσιν τῆς διδασκαλίας του καὶ ὑπεράσπισιν ἐναντίον τῶν νεοθωμιστῶν καὶ τῶν ἰησουϊτῶν ἱδρύθησαν καὶ πλεῖστα περιοδικά.

Ὁ V. Gioberti (1801—1852) θέλει δι' ἀναμορφώσεως τῆς Ἐκκλησίας νὰ συνδυάσῃ τὴν πίστιν πρὸς τὰς φιλελευθέρας καὶ ἐθνικὰς ἰδέας, ν' ἀφυπνίσῃ πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς τοὺς Ἰταλοὺς καὶ νὰ θέσῃ φιλελεύθερον πάπαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος πρὸς ἕνωσιν τῶν πολλῶν πολιτειῶν τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν κράτος· ἡ φιλοσοφία ἑδράζεται κατ' αὐτὸν ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς ἀποκαλύψεως. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὃν διήγειρε δὲν ἦτο κατώτερος τοῦ προκληθέντος ὑπὸ τοῦ Rosmini, πρὸς τὸν ὁποῖον συμφωνεῖ κατὰ τὴν ἐκ τῶν προτέρων μέθοδον καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου καταλήγει εἰς ρεαλιστικόν τινα ἰδεαλισμόν. Σύγχρονος πρὸς αὐτοὺς ὁ Mamiani (1799—1885) ἐπιζητεῖ νὰ συνδυάσῃ τὰς θεωρίας των ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν, ἀντιτίθεται δὲ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν σχολὴν τοῦ συνειρμοῦ, ὀνομάζων τὴν ἰδικήν του δυναμικὸν μονισμόν. Διάφοροι ἄλλοι ἀνεξάρτητοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον φιλόσοφοι ἤκμασαν καὶ ἐδίδαξαν τότε, προσπαθοῦντες νὰ συνδυάσουν συνθετικῶς τὸν ἰδεαλισμὸν πρὸς τὸν ἐμπειρισμόν· μεταξὺ τούτων ὁ A. Tagliaferri διακρίνεται διὰ τὸν χριστιανίζοντα συνδυασμὸν πλατωνικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν στοιχείων.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ δὴ τὴν Νεάπολιν ὁ ἀπόλυτος ἑγελιανικὸς ἰδεαλισμὸς φαίνεται προσδίδων βαθύτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν· ὑπέρμαχοί του εἶναι ὁ Vera (1813—1885), ἀποκρούων πᾶσαν ἄλλην φιλοσοφίαν καὶ δὴ τὸν προηγηθέντα ὀντολογισμὸν τῶν Ἰταλῶν, ὡς ξένον πρὸς τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, καὶ ὁ Spaventa (1817—1883), ὅστις ἀναγνωρίζει συγγένειαν μεταξὺ πάντων τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του πρὸς τὰ παλαιότερα μεγάλα συστήματα. Περὶ τοὺς δύο τούτους πρωταγωνιστὰς συνηθροίσθησαν φιλόλογοι, ἱστορικοί, καλλιτέχναι, ἐπιστήμονες καὶ πλεῖστοι ἄλλοι φιλόσοφοι. Ὁ Κάντιος ἐπέδρασεν ἐν Ἰταλίᾳ πολὺ ἀργά, τῷ 1835, ὅτε ἔγινεν ἡ πρώτη ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ Tissot.

Ὁ Testa (1784—1860), ἑρμηνευτὴς τοῦ Καντίου εἰς καθαρὰν καὶ ἁπλοποιημένην μορφήν, μετεχειρίσθη τὴν θεωρίαν του ὡς ὅπλον ἐναντίον ὅλων τῶν ἄλλων ἰταλικῶν σχολῶν τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ γνωσεολογικὸν πρόβλημα, κατόπιν δὲ καὶ ἐναντίον τῶν ξένων ἐμπειριστῶν, Condillac, Cousin κτλ. Ἀλλ' ἡ διάδοσις τῆς καντιανῆς θεωρίας δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς αὐτὸν ὅσον εἰς ἄλλους παράγοντας, ὡς τὴν ἤδη ἀφυπνισθεῖσαν ἱκανότητα τοῦ ἰταλικοῦ πνεύματος νὰ στρέφεται

Digitized by Google

πρὸς γενικὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐφαρμογῶν των καὶ ἰδίως πρὸς τοιαύτας, αἵτινες ἔδιδον τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν εἰς τὰς ἐπιστήμας τῶν φαινομένων. Ὁ Cantoni (1840—1906) μεταχειρίζεται τὸν νεοκριτικισμὸν ὡς τὸ ἰσχυρότερον ὅπλον ἐναντίον τοῦ θετικισμοῦ καὶ τῶν μηχανικῶν ἑρμηνειῶν πάσης πνευματικῆς κινήσεως. Ὁ Masci ἔχει κριτικὸν καὶ ὑποκειμενιστικὸν σύστημα, χωρὶς νὰ φθάνῃ μέχρι τοῦ φαινομεναλισμοῦ. Ἄξιοι νὰ μνημονευθοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὴν καντιανὴν κίνησιν εἶναι ἀκόμη ὁ Tocco (1845—1911), ὁ Turbiglio (1842—1901), ὁ Barcelotti καὶ ἄλλοι. Ἐκκαθαρισμένον νεοεγελιανισμὸν ὑποστηρίζουν ἀφ' ἑτέρου ὁ G. Gentile (γεν. 1875) καὶ ὁ Benedetto Croce (γεν. 1866) ὁ ὁποῖος ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς ἱδρυτὴς νέας συγχρόνου ἰδεαλιστικῆς σχολῆς. Κατ' αὐτὸν ἡ αἰσθητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἡ ἀρχικὴ μορφὴ τῆς πνευματικῆς δράσεως, ταυτιζομένη πρὸς τὴν παράστασιν ἥτις εἶναι συγχρόνως ἔκφρασις. Εἶναι ἐναντίον τῆς εἰδολογικῆς (formaliste) λογικῆς, καὶ τονίζει τὴν ἀνάγκην νὰ προηγῆται τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμη καθαρᾶς βουλήσεως· ὑπερασπίζει τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Ἑγέλου εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν. Τελευταία ἀπήχησις τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἰταλικῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τῆς ἐξελίξεως τῆς γαλλικῆς διανοήσεως εἶναι ὁ θετικισμὸς (positivisme) μετὰ τὸ 1870, ὅστις ἀρνεῖται πᾶσαν ὑπερφυσικὴν δύναμιν, ὑπερασπίζει τὸν μονισμὸν καὶ μετασχηματίζει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως καὶ τῆς εὐθύνης, δανειζόμενος ἀπὸ τὸν Κάντιον τὴν ἔννοιαν τῆς σχετικότητος τῆς γνώσεως. Οἱ κυριώτεροι ὑπέρμαχοι τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ὁ Ardigo, μὲ ἐντελῶς ἀτομικὸν σύστημα φιλοσοφίας, ὁ Cattaneo, ὁ Villari, Siciliani κ. ἄ. Οἱ νεώτεροι ψυχολόγοι ἀκολουθοῦν ἐν πολλοῖς τὸν Boive, πολλοὶ ὅμως ἔταμον νέας ὁδοὺς εἰς τὴν πειραματικὴν καὶ κοινωνικὴν ψυχολογίαν, ὡς ὁ Lombroso, ὁ Mosso κ. ἄ. Οἱ θετικισταὶ εἶχον καὶ ἴδιον ὄργανον, τὴν «Rivista di filosofia scientifica» (1881—1891). Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκλίνουν πρὸς τὸν σοσιαλισμόν, ὁ δὲ Labriola (1843—1904), ὁρμηθεὶς ἀπὸ τὸν ἐγελιανισμόν, κατέληξεν εἰς τὸν ἱστορικὸν ὑλισμόν. Ὁ νεοσχολαστικισμὸς ἢ νεοθωμισμὸς ἔχει τέλος πολλοὺς καὶ ἀξιολόγους ὀπαδοὺς ἐν Ἰταλίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται οἱ: G. Ventura, E. Fontana, P. Giacinto, Sanseverino, Adv. G. B. Fabri, καὶ ἄλλοι πολλοί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τῶν ἀναφερομένων φιλοσόφων βλέπε γενικῶς: *Luigi Ferri*, Essai sur l' histoire de la philosophie en Italie au XIX s. (Paris 1869).—*Espinas*, La philosophie experimentale en Italie, ἐν «Revue philos.» (1879).—*G. Fontana*, La filosofia e la cultura italiana nel moderno evo (1882).—*Bianchi*, La filosofia in Italia nel sec. XIX (ἐν «Rivista di filos.» 1902).—*G. Gentile*, Storia della filosofia in Italia (1905).—*B. Spaventa*, La filosofia italiana nelle sue relazioni con la filosofia europea (1908). —*G. Amendola*, La philosophie italienne contemporaine («Revue de Metaph.» (1903).—*J. Ebbinghaus*, Benedetto Croce's Hegel («Kantstudien» 1911). ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

—[ΝΟΜ.] Τὸ δίκαιον τῆς Ἰταλίας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους: τὴν πρώτην, περιλαμβάνουσαν τὰ πρὸ τῆς καλουμένης κωδικοποιήσεως, τὴν δευτέραν περιλαμβάνουσαν τὰ ἀπὸ τῆς κωδικοποιήσεως, ἥτις συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὴν ἰταλικὴν ἕνωσιν, μέχρι τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πορείας τοῦ Μουσολίνι (28 Ὀκτ. 1922), καὶ τὴν τρίτην περιλαμβάνουσαν τὰ ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης καὶ ἐντεῦθεν. Πηγαὶ τοῦ ἰταλικοῦ δικαίου εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ τὸ γερμανικὸν δίκαιον. Τὸ τῆς Ἰταλίας δίκαιον ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς διακρίνεται εἰς δημόσιον καὶ ἰδιωτικόν, ὑποδιαιρούμενα καὶ ταῦτα εἰς συνταγματικόν, διοικητικόν, διεθνές, ποινικόν, ἀστικόν, ἐμπορικὸν καὶ δικονομικόν, πολιτικὸν καὶ ποινικόν. Τὸ συνταγματικὸν δίκαιον τῆς Ἰταλίας ὑπέστη ποικίλας μεταρρυθμίσεις. Ἀπὸ τοῦ 1796 μέχρι τοῦ Συντάγματος Καρόλου Ἀλβέρτου τοῦ 1848, τὰ διάφορα καθεστῶτα διεδέχθησαν ἄλληλα καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλίας εὑρίσκεται ὑπὸ μελέτην κατὰ τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ βάσεις. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1848 ἡ βουλὴ ἀπετελεῖτο ὑπὸ βουλευτῶν ἐκλεγομένων ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὁ φασισμὸς εἰσήγαγε τὸν νέον καὶ θεμελιώδη θεσμὸν τοῦ καλουμένου «Μεγάλου φασιστικοῦ συμβουλίου» («Gran Consiglio del Fascismo»), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πολιτικὸν ὀργανισμὸν ἀποκλειστικῶς μορφῆς συμβουλευτικῆς, ἤ, ὡς ὁρίζει τὸ ἄρθρον 1ον τοῦ νόμου 2693, ἀνώτατον ὄργανον τοῦ βασιλείου, συνδέον ὅλας τὰς ὑπηρεσίας καὶ προερχόμενον ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου 1922. Τοῦ ἀνωτάτου τούτου συμβουλίου μέλη εἶναι οἱ τέσσαρες ἡγήτορες τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πορείας: ὁ στρατηγὸς Debono, ὁ στρατηγὸς Balbo, ὁ Ceretti de Vecchi di Val Sismone καὶ ὁ M. Bianchi, οἱ πρόεδροι τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς, οἱ ὑπουργοὶ καὶ ὁ ὑφυπουργὸς ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐθελοντικοῦ στρατοῦ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους καὶ τὰ μέλη τῆς διοικήσεως τοῦ ἐθνικοῦ φασιστικοῦ κόμματος, ὁ πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ πρόεδρος τῆς φασιστικῆς ἀκαδημίας, ὁ πρόεδρος τῶν Βαλλίλα, ὁ πρόεδρος ἐθνικῶν ἀνεγνωρισμένων τινῶν ὀργανώσεων ἐκπροσωπουσῶν τὴν ἐθνικὴν ἰδίως παραγωγὴν καὶ τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον, ὁ πρόεδρος τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου τοῦ δικάζοντος τὰ κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἀδικήματα. Τέλος τοῦ μεγάλου τούτου συμβουλίου μέλη εἶναι οἱ ἀναγνωρισθέντες «ἄξιοι τῆς πατρίδος», οἵτινες διορίζονται τοιοῦτοι ἐπὶ μίαν τριετίαν καὶ ὅσοι ἄλλοι ἤθελον διορισθῇ προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τοῦ καὶ προέδρου τοῦ μεγάλου συμβουλίου. Τὰ μέλη τοῦ μεγάλου συμβουλίου ἀπολαύουσιν ἰδιαιτέρων προνομίων, μὴ δυνάμενα νὰ συλληφθῶσιν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ συμβουλίου. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ συμβουλίου εἶναι μυστικαί. Τὸ ἀνώτατον συμβούλιον εἶναι αὐτοτελὲς ἀνώτατον ὄργανον, ἄνευ ὅμως δικαιώματος ἀσκήσεως ἰδίας ἐξουσίας, ἥτις παραμένει εἰς χεῖρας τῶν λοιπῶν ὀργάνων. Εἶναι ὁ ἀνώτατος σύμβουλος τοῦ στέμματος καὶ τῆς κυβερνήσεως, παραστάτης πρὸς διαφώτισιν καὶ συνεργασίαν μετὰ ταύτης, τῇ ὁποίᾳ ὅμως ἀνήκει ἡ τελικὴ ἀπόφασις, καθὸ ὑπευθύνῳ ὀργάνῳ τοῦ κράτους. Τὸ μέγα συμβούλιον, τῇ προτάσει τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, συντάσσει τὸν κατάλογον τὸν ἐν καιρῷ ὑποβληθησόμενον πρὸς τὸ στέμμα, ἐν περιπτώσει χηρείας τῆς θέσεως τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς. Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ νόμου περὶ μεγάλου συμβουλίου, τοῦτο λαμβάνει ἀποφάσεις ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑποδειχθέντας βουλευτάς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ τόμου τῆς 17 Μαρτίου 1928, ἀριθ. 1019. Ἡ ἐκλογὴ βουλευτῶν ἐνεργεῖται ὡς ἑξῆς: Ἀνεγνωρισμένα σωματεῖα ὑποδεικνύουν τοὺς ὑποψηφίους, δυναμένους νὰ ἀνέλθουν μέχρι τοῦ διπλασίου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγομένων 400 βουλευτῶν. Μετὰ τοῦτο ἡ γραμματεία τοῦ μεγάλου συμβουλίου καταρτίζει τὸν γενικὸν κατάλογον, δικαιουμένη νὰ ἀντικαταστήσῃ καὶ νὰ προσθέσῃ ὀνόματα παραλειφθέντα ἀνδρῶν ἀνεγνωρισμένης ἀξίας, πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, διανοουμένων ἐν γένει, καὶ δημοσιεύει τοῦτον διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως, προσκαλουμένων τῶν ψηφοφόρων εἰς ψηφοφορίαν καὶ ἐρωτωμένων ἐὰν ἐγκρίνωσι τὸ ψηφοδέλτιον τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου συμβουλίου ὑποδεικνυόμενον, ἀπαντῶντες ναὶ ἢ ὄχι. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1929 ἐπὶ 9.650.570 ἐγγεγραμμένων ἐψήφισαν 8 650.740, ἐπὶ τούτων δὲ εἰς τὸ ναὶ ἔλαβον οἱ τοῦ μεγάλου φασιστικοῦ συμβουλίου ὑποψήφιοι ψήφους 8.506.576. Τὸ ἐφετεῖον τῆς Ῥώμης, συγκεκροτημένον εἰς κεντρικὸν ἐθνικὸν γραφεῖον καὶ συγκείμενον ἐκ τοῦ πρώτου προέδρου του καὶ τεσσάρων προέδρων τμημάτων, ἐλέγχον τὸ ἀποτέλεσμα ἀνακηρύσσει τὸ ἐπιτυχὸν ψηφοδέλτιον, ἐὰν τοῦτο λάβῃ τὸ $^1/_2$ πλέον τοῦ 1 ἐκ τῶν ψηφοφορησάντων. Ἐὰν τὸ ψηφοδέλτιον δὲν ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τὸ ἐφετεῖον Ῥώμης δι' ἀποφάσεώς του ὁρίζει ἡμέραν ἐκλογῶν καὶ καλεῖ τοὺς ἐκλογεῖς εἰς ψηφοφορίαν. Ὑποψήφιοι δὲν δύνανται νὰ ὑποδειχθῶσι πλείονες τῶν $^3/_4$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Ἡ μειοψηφία ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου $^1/_4$ ἤτοι ὑπὸ τῶν λοιπῶν 100 βουλευτῶν. Ἡ γερουσία τῆς Ἰταλίας συγκροτεῖται ἐκ γερουσιαστῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

Διοικητικῶς ἡ Ἰταλία διαιρεῖται εἰς νομοὺς ἔχοντας ἰδίαν διοίκησιν καὶ περιουσίαν, διοικουμένους τῇ βάσει νέου νόμου τῆς 27 Δεκεμβρίου 1928 ἀριθ. 2962 ὑπὸ ἰδίου νομαρχιακοῦ συμβουλίου ὀνομαζομένου Rettorato Provinciale καὶ ἔχοντος πρόεδρον καὶ ἀντιπρόεδρον διοριζομένους ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν διορίζεται εἷς νομάρχης. Ἀξία ἐπίσης σημειώσεως εἶναι ἡ μεταρρύθμισις τῆς διοικήσεως τῶν δήμων, οἵτινες ἐφεξῆς διαιρούμενοι εἰς τρεῖς κατηγορίας, τοὺς ἔχοντας ἕως 20.000, ἕως 100.000 καὶ ἄνω τῶν 100.000 κατοίκων, διοικοῦνται ὑπὸ συμβουλίου καὶ ἑνὸς δημάρχου ὀνομαζομένου potestà καὶ διοριζομένου κατὰ τὰς διατάξεις τῶν νεαρῶν νόμων 56, 217, καὶ 237 τοῦ 1926 καὶ 957 καὶ 2059 τοῦ 1927 καί τινων βασιλικῶν διαταγμάτων. Ἡ Ῥώμη ὅμως καὶ ἡ περιοχὴ αὐτῆς ἀποτελεῖ ἰδίαν περιφέρειαν, ὀνομαζομένην governatorato di Roma (διοίκησις τῆς Ῥώμης), μὲ διοικητὴν τὸν λεγόμενον governatore, ὑποδιοικητὴν καὶ γραμματέα, ἅπαντας διοριζομένους ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ὁ διοικητὴς ἔχει συμβούλιον λεγόμενον consulta di Roma.

Τὸ διεθνὲς δίκαιον περιλαμβάνει τὰς διεθνοῦς δικαίου διατάξεις τοῦ ἀστικοῦ κώδικος καὶ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου καὶ τὰς μεταξὺ Ἰταλίας καὶ ἄλλων κρατῶν συμβάσεις καὶ συνθήκας. Ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀνεδείχθησαν ἐν Ἰταλίᾳ μεγάλοι διεθνολόγοι, ὡς οἱ Fiore, Mancini κλ. Ἐκεῖ ἀνεδείχθη καὶ ἡ περίφημος σχολὴ τοῦ Mancini, ἥτις οὐκ ὀλίγον ἐπέδρασεν ἐπὶ ὁλόκληρον τὴν θεωρίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου. Διατάξεις ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου εἶναι αἱ τοῦ εἰσαγωγικοῦ μέρους τοῦ ἀστικοῦ κώδικος, αἱ περὶ κτήσεως καὶ ἀπωλείας τῆς ἰταλικῆς ἰθαγενείας, τινὲς τῶν περὶ γάμου, αἱ περὶ ἐκτελέσεως ἀλλοδαπῶν ἀποφάσεων κλπ.

Τὸ ποινικὸν δίκαιον τῆς Ἰταλίας εἶναι ἀπαύγασμα ἐπισταμένης καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης ἐπιφανῶν Ἰταλῶν ποινικολόγων, ἰδίως τοῦ Mancini, Vigliani, Carrara, Pessina, Lucchini, ὁ δὲ ποινικὸς κῶδιξ ὀφειλόμενος εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν Zanardelli θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων. Ὁ ποινικὸς κῶδιξ τῆς Ἰταλίας, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ 1889, διαιρεῖται εἰς τρία βιβλία καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ τελειότητα. Ἡ Ἰταλία ἀνέδειξε μεγάλους ποινικολόγους, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν ἰταλικὴν ἐπιστήμην, τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ περίφημοι ἐκπρόσωποι τῆς κλασσικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ Beccaria μέχρι καὶ τοῦ Fr. Carrara καὶ οἱ τῆς θετικῆς σχολῆς, ἧς ὀπαδοὶ εἶναι οἱ Lombroso, Garofalo, καὶ ἄλλοι νεώτεροι τοῦ ποινικοῦ δικαίου διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ὡς οἱ Manzini, Altavilla κλπ.

Τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῆς Ἰταλίας, ἀποτελούμενον ἀπὸ τρία βιβλία, ὑποδιαιρεῖται εἰς τίτλους καὶ ἄρθρα. Τῶν τριῶν τούτων βιβλίων προτάσσονται δύο μέρη ἀφορῶντα τὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ κώδικος καὶ τὰ περὶ τοῦ νόμου ἐν γένει, ἀκολουθοῦσι δὲ τὰ τρία βιβλία, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν προσώπων, τὸ δεύτερον περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὸ τρίτον περὶ τοῦ τρόπου τῆς κτήσεως καὶ μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος καὶ ἄλλων ἐμπραγμάτων δικαίων καὶ περὶ τῶν ἐνοχῶν. Ἐν τῷ βιβλίῳ τρίτῳ περιλαμβάνεται καὶ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον. Ὁ ἀστικὸς κῶδιξ τῆς Ἰταλίας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1866, ὑποστὰς τροποποιήσεις τινάς, ὅσας ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν σχέσεων τῶν λαῶν ἐπέβαλλον διὰ τὸν συγχρονισμὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν σημερινὴν ἐπέκτασιν ἰδίως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν παμπόλλων συναλλαγῶν. Ὁ γάμος ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο μέχρι προσφάτως ἀποκλειστικῶς πολιτικός, διὰ τῆς συνθήκης ὅμως τοῦ Λατεράνου μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Βατικανοῦ, συνομολογηθείσης τῇ 11 Φεβρουαρίου 1929, οὗτος δύναται νὰ τελεσθῇ εἴτε θρησκευτικῶς εἴτε πολιτικῶς. Ὁ κῶδιξ οὗτος εἶναι μεταξὺ τῶν ὀλίγων, οἵτινες ἀγνοοῦσι τὸν θεσμὸν τοῦ διαζυγίου.

Τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον εἶναι ἐπίσης ὑπὸ μεταρρύθμισιν, τοῦ σχετικοῦ σχεδίου δημοσιευθέντος ἤδη. Ὁ ἐμπορικὸς κῶδιξ τῆς Ἰταλίας, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ 1883 περιλαμβάνων καὶ τὸ ναυτικὸν δίκαιον, συνετάγη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ, τοῦ βελγικοῦ, τοῦ γερμανικοῦ καί τινων ἄλλων, διαιρεῖται δὲ εἰς τέσσαρα βιβλία καὶ 926 ἄρθρα. Τὸ νέον σχέδιον δὲν περιλαμβάνει τὸ ναυτικὸν δίκαιον, ὅπερ ἐπεξεργάζεται εἰδικὴ ἐπιτροπεία. Τὸ δικονομικὸν δίκαιον, πολιτικόν τε καὶ ποινικόν, εὑρίσκεται ταξινομημένον ὡς καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἰς κατ' ἄρθρα διατάξεις καὶ ἀποτελεῖ τὰς δύο δικονομίας, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ποινικήν. Οἱ δύο οὗτοι κώδικες, θεωρούμενοι ὡς ἀπηρχαιωμένοι καὶ συντελοῦντες εἰς τὴν βραδεῖαν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, μεταρρυθμίζονται, περατωθέντος ἤδη τοῦ σχεδίου τῆς ποινικῆς δικονομίας. Ὁ δικαστικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἰταλίας προβλέπει, ὡς ἔχει σήμερον, ἓν ἀκυρωτικὸν ἑδρεῦον ἐν Ῥώμῃ, ἀνάλογα ἐφετεῖα, πρωτοδικεῖα καὶ εἰρηνοδικεῖα, δικάζοντα ὡς πολιτικὰ καὶ ποινικὰ δικαστήρια. Προσέτι τὴν γερουσίαν ὡς ἀνώτατον δικαστήριον (Alta Corte di Giustizia), τὸ συμβούλιον ἐπικρατείας καὶ τὸ εἰδικὸν δικαστήριον, εἰς ὃ ὑπάγονται τὰ κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἀδικήματα. Ἡ Ἰταλία ἀνέδειξεν ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ διασήμους διδασκάλους καὶ συγγραφεῖς, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνησθέντων, τοὺς Gabba, Fiore, Bianchi, Giorgi, Pacifici, Mazzoni, Vivante, Navarrini, Loria, Mortara, Scialoja κλπ. Σ. Α. ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΤΕΧΝΗ] Καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ μετὰ ζήλου καὶ πάθους καλλιέργεια τῶν καλῶν τεχνῶν. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἐγγενῆ τινα ἐν Τυρρηνίᾳ στοιχεῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς παναρχαιοτάτης ρωμαϊκῆς τέχνης, ἑλληνικαὶ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπιδράσεις ἐδημιούργησαν τὴν κατὰ κυριολεξίαν ρωμαϊκὴν ἢ ἔτι ἀκριβέστερον ἑλληνορρωμαϊκὴν ἀποκαλουμένην τέχνην. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον μνημεῖα καὶ κτίσματα, ἰδίᾳ δὲ τείχη ἀκροπόλεων καὶ πύλας, ὀφειλομένας εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα κατοικήσαντα τοὺς τόπους αὐτοὺς πελασγικὰ φῦλα, τὰ ὁποῖα ἐκπλήττουν ἔτι καὶ σήμερον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ τοποθέτησιν τῶν τεραστίων ἐκείνων, ἀκανονίστων κατὰ τὸ πλεῖστον, πολυγωνικῶν εἴς τινας περιπτώσεις, ὀγκολίθων, καὶ τὴν θαυμαστὴν συναρμολόγησίν των. Εἰς τὸ ὀρεινὸν Σάμνιον, εἰς τὸ ἐνωρὶς προαχθὲν Λάτιον καὶ ἀλλαχοῦ ἀνευρέθησαν τείχη καὶ πύλαι μεγίστης ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος καὶ ὄχι μικρᾶς ἀρχαιολογικῆς σημασίας. Μεταξὺ αὐτῶν σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὴν καλῶς διατηρουμένην πύλην τῆς Signia, τῆς ὁποίας τὴν ἀκρόπολιν ᾠκοδόμησε, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος, τὰ παρὰ τὴν Auxur πελασγικὰ ἐρείπια, τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος τοῦ Alatrium, ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων πελασγικῶν ἐρειπίων τῆς Ἰταλίας, περιμέτρου 2 χιλιομέτρων περίπου, καετσκευασμένον ἀπὸ λίθους πο-

Digitized by Google

λυγωνικούς καὶ φέρον πύλην ὁμοίως μνημειώδη πρὸς τὰς πύλας τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, τὴν τριγωνικὴν πύλην τοῦ Arpinum, τὰ ἀρχαιότατα τείχη τῆς Ρώμης καὶ πλεῖστα ἄλλα εἰς διάφορα μέρη τῆς κεντρικῆς ἰδίως Ἰταλίας ἀπαντῶντα ἐρείπια.

Βραδύτερον, διὰ τῆς συχνοτάτης ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, διὰ τῆς ἱδρύσεως, πληθύνσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας, διὰ τῆς παρακμῆς τοῦ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς μετοχετεύσεώς του κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἃς χώρας περιέλαβεν ἡ μακεδονικὴ ἐπέκτασις, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἃς χώρας περιέλαβεν ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ἡ ἑλληνικὴ τέχνη εἰσαχθεῖσα εἰς τὰς ρωμαϊκὰς περιοχὰς συνετέλεσεν εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς τέχνης τῶν Ρωμαίων, ἥτις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ ἡ ἑλληνικὴ αὕτη τέχνη ὑποστᾶσα τοὺς ἀναγκαίους, ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τῶν καθ' ὅλου ἀντιλήψεων τῶν Ρωμαίων, μετασχηματισμούς.

Ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς τέχνης δέον νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν τοιαύτην, ἧς σπουδαιοτάτη κοιτὶς ὑπῆρξεν ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος. Ἡ Ρώμη ὡς κέντρον τῆς Ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ καὶ κέντρον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Χιλιάδες προσηλύτων τῆς νέας θρησκείας ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ. Πάντες δ' οὗτοι ἐν αὐτῇ ἐτέλουν τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα, ἐδημιούργουν τόπους καὶ τύπους λατρείας, ἀνέπτυσσον τὴν ἰδιότυπον τέχνην των καὶ ἐξέφραζον διὰ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τὰ θρησκευτικά των ἰδεώδη. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Ρώμην ἡ παλαιὰ τέχνη τῶν κατακομβῶν, τῆς ὁποίας ἡ μεγίστη σπουδαιότης τυγχάνει ἀναμφισβήτητος. Αἱ κατακόμβαι ἐχρησίμευον οὐ μόνον ὡς τόποι λατρείας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄσυλα κατὰ τοὺς δυσχειμέρους ἐκείνους καιρούς, καὶ ὡς τόποι μαρτυρίου ἀκόμη. Ἡ χρησιμοποίησίς των ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος μ.Χ. καὶ φθάνει μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε'· ὄχι, βεβαίως, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς οἱ Χριστιανοὶ ἠναγκάζοντο νὰ ζητοῦν ἄσυλον εἰς τὰ πολυσύνθετα ἐκεῖνα ὀρύγματα, ἀλλὰ διότι ᾐσθάνοντο ἐπ' ἀρκετὸν μετὰ τοὺς διωγμοὺς καιρὸν ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν νὰ θάπτουν τοὺς νεκρούς των παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι καθηγίασαν διὰ τοῦ αἵματός των τοὺς τόπους ἐκείνους. Αἱ κατακόμβαι περιλαμβάνονται εἰς ζώνην τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἔξω ἀπὸ τὴν Ρώμην, εἶναι δὲ ποικιλώταται τὴν κατασκευήν, ἀπαρτιζόμεναι πολλάκις ἀπὸ ἀλλεπαλλήλους ὀρόφους. Οἱ τάφοι εὑρίσκοντο κατὰ μῆκος μακροτάτων στενῶν διαδρόμων ἢ εἰς παρακείμενα τούτων δωμάτια. Περιεῖχον δ' αὗται καὶ παρεκκλήσια ἀφιερωμένα εἰς τοὺς μάρτυρας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων τούτων ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Τὸ κοιμητήριον τῆς ἁγίας Ἄννης, τὸ κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Καλλίστου, τὸ κοιμητήριον τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου, τῆς ἁγίας Δομιτίλλης καὶ πλεῖστα ἄλλα οὐ μόνον παρὰ τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν περίπου καὶ ἔξω αὐτῆς κείμενα, προσεπόρισαν ἄφθονα στοιχεῖα εἰς τὴν μελέτην τῆς παλαιοχριστιανικῆς τέχνης, ἥτις, ἐπὶ ἑλληνιστικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προτύπων δημιουργηθεῖσα, ἀνήχθη πολλάκις εἰς λίαν ἀξιοσημείωτον περιωπήν. Μολονότι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ διεπνέοντο ἀπὸ βαθυτάτην ἀποστροφὴν πρὸς πᾶσαν παράστασιν, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς σχετιζομένη πρὸς τὴν ἐθνικὴν τέχνην καὶ συνεπῶς πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, καὶ ἠρκοῦντο εἰς ἁπλοϊκὰς γραφὰς ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν κατακομβῶν καὶ εἰς ἀδιακόπως ἐπαναλαμβανομένας συμβολικάς τινας παραστάσεις καὶ ἀλληγορίας, ἑλληνιστικὰ στοιχεῖα πολυπληθῆ δὲν ἐβράδυνον νὰ εἰσέλθουν καὶ ν' ἀσκήσουν κυρίαρχον ἐπίδρασιν εἰς τὴν τέχνην ταύτην. Ὁ ἰχθύς, ἡ ἄμπελος, ἡ περιστερά, ἡ ναῦς, ἡ ἄγκυρα, ὁ ἀμνός, εἶναι αἱ συχνότερον ἀπαντῶσαι συμβολικαὶ παραστάσεις τῶν κατακομβῶν. Συχναὶ δ' εἶναι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀνευρίσκεται εἰς τοιχογραφίας κατακόμβων ὁ Ὀρφεὺς δαμάζων διὰ τῆς μουσικῆς γοητείας του τὰ σαρκοβόρα θηρία τῶν δρυμῶν, τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ παρὰ τὴν Ἀρδεατίνην ὁδὸν κοιμητηρίου, ἔνθα ὁ Ὀρφεὺς περιστοιχίζεται ὑπὸ προφανῶς γνωρίμων εἰς τὴν ἐθνικὴν τέχνην σκηνῶν, δὲν εἶναι καθόλου μοναδικόν· ἀλλ' ἡ καλυτέρα ἀπόδειξις τῆς βαθείας ἐπιδράσεως, ἣν ἤσκησεν ἡ ἑλληνιστικὴ τέχνη ἐπὶ τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς τοιαύτης, εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ παράστασις τοῦ Καλοῦ Ποιμένος, ἀποτελοῦντος ἐμφανῆ μίμησιν τοῦ Μοσχοφόρου ἢ Κριοφόρου Ἑρμοῦ, προελθόντος πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Καλάμιδος καὶ εἰς ποικίλους τύπους ἀνευρεθέντος, ἔτι δ' αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Χριστοῦ ὡς κριτοῦ, βασιλέως ἢ διδασκάλου.

Μετὰ τὴν παλαιὰν χριστιανικὴν τέχνην ἡ Ἰταλία ἐγνώρισε τὴν βυζαντινὴν τοιαύτην. Καὶ μολονότι μετὰ τὴν ἰδιότυπον καὶ αὐτοτελῆ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἡ Ἰταλία δὲν ἔπαυσε νὰ παρακολουθῇ τὰς ἐκεῖσε καλλιτεχνικὰς ἐξελίξεις, τὰ βυζαντινά της μνημεῖα τάσσονται μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως χαρακτηριστικωτέρων βυζαντινῶν κτισμάτων καὶ ἀποτελοῦν ἀληθῆ ἐγκαλλωπίσματα τῆς χώρας ταύτης. Ἡ Ρώμη, ἡ Ραβέννα, ἡ Βενετία, τόσαι ἄλλαι ἰταλικαὶ πόλεις, περικλείουν ἀνεκτιμήτους θησαυροὺς τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Μνημονεύομεν τὰ θαυμάσια μνημεῖα τῆς Ραβέννης (μαυσωλεῖον Γάλλας Πλακιδίας, βαπτιστήριον τῶν Ὀρθοδόξων, βαπτιστήριον τῶν Ἀρειανῶν, Ἅγιος Ἀπολλινάριος ὁ νέος, θαυμασία ὑπόστηλος βασιλικὴ διασῴζουσα ἐξαίρετα ψηφιδωτὰ τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, μαυσωλεῖον τοῦ Θεοδωρίχου, ναὸς τοῦ ἁγίου Βιταλίου, Ἅγιος Ἀπολλινάριος ὁ ἐν Κλάσσῃ), τ' ἀξιοσημείωτα ἐν Ρώμῃ κατάλοιπα (ναὸς ἁγίας Μαρίας τῆς Παλαιᾶς, ἀνευρεθεὶς ἐν ἐρειπίοις εἰς τὸ Forum τῷ 1900 καὶ περιέχων ἐνδιαφέρον σύνολον τοιχογραφιῶν, ἁψὶς τῆς ἁγίας Ἁγνῆς, τοιχογραφίαι τοῦ κοιμητηρίου τῆς Κομοδίλλης, ναὸς τοῦ ἔξω τῶν τειχῶν ἁγίου Παύλου, οὗ τὰ γλυπτά, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Χιλδενβράνδου, ἐξειργάσθη ὁ διάσημος Βυζαντινὸς καλλιτέχνης Σταυράκιος), τὰς ἐν βράχοις ἐκκλησίας καὶ τὰς κρύπτας τῶν βασιλιανῶν μοναχῶν ἐν Καλαβρίᾳ καὶ Ὀτράντο, τὴν ὀνομαστὴν μονὴν τῆς Grotta Ferrata (Κρυπτοφέρρης), τὸν Ἅγιον Μᾶρκον τῆς Βενετίας καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Σικελίας (ἐν Παλέρμῳ, Μονρεάλε, Κεφαλού).

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν πόσον σπουδαία εἶναι ἡ σημασία τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἀσκηθείσης βυζαντινῆς τέχνης. Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν τέχνην ταύτην, ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς προερχομένην, οὐδόλως ἔπαυσε νὰ καλλιεργῆται ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἡ θρησκευτικὴ τέχνη τῆς Δύσεως, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ σημαντικωτάτῃ τῶν ἐκδηλώσεών της, τῷ γοτθικῷ ρυθμῷ, ὅστις ἐν τούτοις ὑπέστη ἐν Ἰταλίᾳ μετασχηματισμοὺς προσιδιάζοντας εἰς τὸ μεσημβρινὸν καὶ λατινικὸν πνεῦμα τῶν κατοίκων τῆς χώρας ταύτης. Διὰ τοῦτο ἐν Ἰταλίᾳ δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν μνημεῖον πληροῦν τελείως πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἀνταποκρινόμενον πρὸς πάντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τούτου. Ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων μνημείων, εἰς ἃ ἐχρησιμοποιήθη ἐν Ἰταλίᾳ ὁ γοτθικὸς ρυθμός, εἶναι ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος τῆς Παδούης· ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις, ἣν παρέχει τὸ μνημεῖον τοῦτο, εἶναι λίαν συγκεχυμένη· τροῦλλοι, ἀνοικτὰ τόξα καὶ κεκαμμέναι ἀψῖδες συνδυάζονται ἐν αὐτῷ κατὰ τρόπον δεικνύοντα προφανῶς μὲ πόσην δυσκολίαν τὸ φωτεινὸν ἰταλικὸν τοπίον ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τέχνην ἀνταποκρινομένην πρὸς αὐστηρότερον καὶ μελαγχολικώτερον περιβάλλον. Πληρεστέραν προσαρμογὴν εἰς τὰ δεδομένα τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐμφανίζει ἡ τριπλῆ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης, τῆς ὁποίας ψευδῶς ἡ ἵδρυσις ἀποδίδεται εἰς Γερμανόν· κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα πρόκειται περὶ μνημείου ἀνήκοντος τελείως εἰς τὸν ΙΓ' γαλλικὸν αἰῶνα. Τὴν αὐτὴν ἀρχιτεκτονικὴν διάταξιν παρουσιάζει περίπου ἡ μητρόπολις τοῦ Ἀρρέτζο, ὀφειλομένη εἰς τὸν διάσημον ἀρχιτέκτονα Μαργαριτόνε, καὶ ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ὀρβιέτο, τοῦ ὁποίου ἡ πρόσοψις στερεῖται τῶν συνήθων πύργων, ἀλλὰ παρέχει ἰδιότυπον θέαν διὰ τῶν ἐπαλλήλων πλακῶν λευκοῦ καὶ μέλανος μαρμάρου, αἵτινες τὴν διακοσμοῦν. Ἀξία πολλῆς προσοχῆς εἶναι καὶ ἡ μητρόπολις τῆς Σιέννης, ἱδρυθεῖσα τῷ 1284, ἔτι δὲ τὸ Campo Santo τῆς Πίζης, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Πιζάνο ἀπὸ τοῦ 1278 μέχρι τοῦ 1283, καὶ τὸ γραφικὸν παρεκκλήσιον τῆς Santa Maria della Spina. Ἐντελῶς ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν καθόλου καλλιέργειαν τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ κέκτηται ἡ Φλωρεντία, ἔνθα ἐδημιουργήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ ἰδιοτυπία ἐκείνη τοῦ ρυθμοῦ τούτου, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «φλωρεντινὸς γοτθικὸς ρυθμός». Οὗτος ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν θαυμάσιον ναὸν τῆς Santa Maria del Flor, ὃν ἐθεμελίωσε τῷ 1298 ὁ Arnolfo di Cambio. Ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ 1332 μέχρι τοῦ 1336 εἰργάσθη ὁ Τζιόττο, μέχρι τοῦ 1352 ὁ Θαδδαῖος Γκάντι καὶ ἀπὸ τοῦ 1421 ὁ Μπρουνελλέσκι. Παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο καὶ ἕτερα κατὰ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν ἀπαντῶσιν ἐν Φλωρεντίᾳ ἱδρυμένα, ἱκανὰ δὲ καὶ ἐν Πίζῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁ φλωρεντινὸς γοτθικὸς ρυθμὸς εἶναι ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος προσπάθεια τοῦ ἐγκλιματισμοῦ τῆς γοτθικῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ. Πολὺ συντόμως ὅμως ἡ ἰταλικὴ τέχνη λαμβάνει τὴν τόσῳ πλήρως δεδικαιολογημένην στροφήν της πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ δημιουργεῖ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἐν παντὶ κλάδῳ ἀξιοθαύμαστον ἀναγέννησίν της. Τῆς ἐπιστροφῆς ταύτης τὰ πρῶτα βήματα εὑρίσκομεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μπρουνελλέσκι ἀνακατασκευῇ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ γοτθικὴ τέχνη δὲν ἀφίνει τὸ ἔδαφος ἀμαχητί. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἱδρύεται ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Μιλάνου, ὅστις θεωρεῖται ὡς τὸ σημαντικώτερον γοτθικὸν μνημεῖον τῆς Ἰταλίας. Ἄλλωστε ὁ γοτθικὸς ρυθμὸς δὲν ἔπαυσε μετά τινων μεταλλαγῶν νὰ καλλιεργῆται καὶ βραδύτερον ἔτι εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Ἡ ἀναγέννησις τῶν τεχνῶν, ἀπόρροια ὁλοκλήρου διανοητικῆς ἐπαναστάσεως, ἐδημιούργησε τὰ θαυμασιώτερα τῶν ἰταλικῶν μνημείων καὶ ἐπλήρωσε τὰς ἰταλικὰς πόλεις ἀνεκτιμήτων καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν. Ἐν τῇ τεραστίᾳ ταύτῃ κινήσει, ἥτις ὡς κυριώτατα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα ἔσχε τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν ἀρχαιότητα, ἡ Φλωρεντία, κοιτὶς ἀνεξαντλήτων Μαικηνῶν, ὡς οἱ Μέδικοι, ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλον. Δέον δ' ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἰταλικὴ Ἀναγέννησις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναγέννησις τῆς ζωγραφικῆς. Καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως καὶ ἡ γλυπτικὴ σπουδαίως ἐκαλλιεργήθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἡ γλυπτικὴ μάλιστα ἐν Φλωρεντίᾳ προηγήθη ἐν πολλοῖς τῆς ζωγραφικῆς. Ἀλλ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις ὀγκωδέστερον καὶ κατὰ συνέπειαν ἐμφαντικώτερον δύναται νὰ παρουσιάσῃ τὴν σημαντικότητα τῶν ἐπελθουσῶν ἐξελίξεων. Μελετᾶται δ' αὕτη ἐφηρμοσμένη ἰδίᾳ εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παλάτια. Καὶ διατρέχει κλίμακα ἐξελίξεως ἀρχομένην ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας, διερχομένην διὰ τῆς Βενετίας καὶ ἀποκορυφουμένην εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ κυριώτατοι ἐκπρόσωποί της ἐν τῇ ἐξελίξει ταύτῃ ὑπῆρξαν ὁ Μπρουνελλέσκι, ὁ Ἀλμπέρτι, ὁ Μικελότζο, ὁ Μπραμάντε, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ Παλάντιο, ὁ Σανσοβῖνο, ὁ Μαντέρνα. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης εἰς τὴν τέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως ἐγένετο μᾶλλον διὰ μεταβολῶν ἐπενεχθεισῶν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς τῶν μνημείων ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὸ θεμελιῶδες διάγραμμα τούτων. Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν τέχνην τοῦ μεσαίωνος τῶν ἀρχαίων ρυθμῶν, ἡ χρῆσις τῶν ἀνοικτῶν τόξων, ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐπάλξεων δι' ἀρχαιοπρεπῶν κορωνίδων, ἡ ἐξαφάνισις τῆς πολεμικῆς ἐμφανίσεως τῶν παλαιῶν πύργων καὶ ἡ μετὰ κομψότητος καὶ χάριτος ἀνέγερσις τῶν νέων παλατίων ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι καινοτομίαι, ἃς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ φλωρεντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταύτην ἡ βενετικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν αὐτῶν χρόνων εἶναι ὀλιγώτερον σοβαρὰ καὶ περισσότερον διακοσμητική· ἐν τῇ φροντίδι της πρὸς ἐπίδειξιν χλιδῆς μᾶλλον ἢ σταθερότητος, ἡ Βενετία ἀποδεικνύει τοὺς στενοὺς δεσμούς, οἵτινες τὴν συνέδεον μὲ τὴν Ἀνατολήν. Ἀνάμεσα εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἀρχιτεκτονικὰς σχολὰς καὶ παραδόσεις ἵσταται ἡ ρωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονική, ἐκπροσωπουμένη ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Μπραμάντε καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐν τῷ μεγαλοφυεστέρῳ δημιουργήματί των, τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Ρώμης, οὗ τὸν τολμηρὸν τροῦλλον, κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἔλεγεν ὁ συλλαβὼν τὸ πρῶτον διάγραμμα τοῦ ἀπεράντου τούτου ναοῦ Μπραμάντε, ὅτι ἐσκόπει νὰ κατασκευάσῃ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Πανθέου τοῦ Ἀγρίππα καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τῶν ἁψίδων τῆς βασιλικῆς τοῦ Κωσταντίνου.

Πολυπληθέστατοι εἶναι οἱ ζωγράφοι καὶ γλύπται, οἵτινες ἐλάμπρυναν τὴν ἰταλικὴν τέχνην κατὰ τοὺς χρόνους τῆς *Ἀναγεννήσεως* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῶν πρώτων καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐζήτησαν ν' ἀποτινάξουν τὴν παλαιάν, βυζαντινίζουσαν παράδοσιν, ὡς ὁ Τσιμαμπούε καὶ ὁ Τζιόττο, μέχρι τῶν ὑστάτων ἐκπροσώπων τῆς βενετικῆς τέχνης, μακρὰ σειρὰ μεγαλοφυῶν δημιουργῶν κατέλιπε τεράστιον ἀμητὸν ἀξιομνημονεύτων ἔργων. Εἷς τῶν παλαιοτέρων μεταξὺ τούτων εἶναι ὁ Φρὰ Ἀτζέλικο, εὐλαβὴς δομινικανὸς μοναχός, ἐπενδύσας τὰς ὑψηλοτέρας ἠθικὰς ἰδέας διὰ τῶν ἁγνοτέρων σωμάτων· μετὰ τοῦτον δὲ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Μπενότσο Γκοτσόλι, ὁ μοναδικὸς διακοσμητὴς τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ παρεκκλησίου τοῦ παλατίου Ρικκάρντι. Παρ' αὐτοὺς ὁ Φρὰ Φίλιππο Λίππι, ὁ Βερόκκιο, ὁ Σάντρο Μποτιτσέλλι, ὁ Δομίνικος Γκιρλαντάγιο καὶ ὁ Φιλιππῖνο Λίππι ἐκπροσωποῦν θαυμασίως τὴν φλωρεντινὴν ζωγραφικήν. Τὴν φλωρεντινὴν πλαστικήν, ἥτις, κατά τινα παρατήρησιν, ὡδήγησεν εἰς τὴν θαυμαζομένην ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου τῶν Φλωρεντινῶν ζωγράφων, ἐκπροσωποῦν σημαντικώτατοι καλλιτέχναι, ἐν οἷς ὁ Γκιμπέρτι, ὁ Λουκᾶς καὶ Ἀντρέας ντὲ λὰ Ρόμπια καὶ ὁ Ντονατέλλο. Παρὰ τὴν Φλωρεντίαν ἡ Βενετία ὑπῆρξε μέγα καλλιτεχνικὸν κέντρον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, δημιουργήσασα τέχνην θαυμαζομένην διὰ τὴν ἐνάργειαν τοῦ σχηματισμοῦ της. Ἡ οἰκογένεια τῶν Μπελλίνι ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὰς πρώτας ἐκ Φλωρεντίας ὠθήσεις καὶ τὰς πρώτας ρωμαλέας δημιουργικὰς προσπαθείας. Σπουδαιότατοι δ' ἐκπρόσωποι τῆς βενετικῆς τέχνης ὑπῆρξαν ὁ Κριβέλλι, ὁ Καρπάτσιο, ὁ Τσίμα ντὰ Κονελιᾶνο, ὁ Τζιορτζόνε, ὁ μέγας Τισιανὸς Βετσέλλι, ὁ πρεσβύτερος Πάλμα, ὁ Λαυρέντιος Λόττο, ὁ Σεβάστιανὸς ντὲλ Πιόμπο, ὁ Τιντορέττο καὶ ὁ Βερονέζε. Καὶ ἐν Λομβαρδίᾳ δὲ ἀνεπτύχθη ἐξαίρετος τέχνη, τὴν ὁποίαν καταυγάζει διὰ τῆς ἐκπληκτικῆς μεγαλοφυΐας του ὁ Λεονάρδος ντὰ Βίντσι, ἔτι δ' ὁ μαθητὴς τούτου Μπάτζι Σόντομα καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὡρίμου τέχνης τοῦ «Τσινκουετσέντο» Πιντουρίκκιο. Ἄλλη μεγάλη σχολὴ τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν ἡ οὐμβριακή. Ταύτην ἰδίᾳ ἐκπροσωποῦν ὁ

Digitized by Google

Ραφαὴλ Σάντσιο, ὁ Τζεντίλε ντὲ Φαμπριάνο καὶ ὁ Βαννούτσι ἰλ Περουτζῖνο. Ὁ Ραφαὴλ λαμπρύνει ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τὴν πλουσιωτάτην εἰς ἀριστουργήματα σχολὴν τῆς Ρώμης. Παρὰ τούτους ἕτεροι ἀξιομνημόνευτοι καλλιτέχναι τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξαν ὁ Φρὰ Μπαρτολομέο, ὁ Ἀνδρέας ντὲλ Σάρτο, ὁ Κορρέτζιο, ὁ Παρμετζιανίνο, ὁ Βαρρότσιο καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ραφαὴλ Ἰούλιος Ρωμαῖος καὶ Πιερῖνο ντὲλ Βάγκα, ζωγράφοι γονιμωτάτου ταλάντου, καὶ οἱ γλύπται Μίνο ντὰ Φιέζολε, Α. Ροσσελίνο, Μπενεντέττο ντὰ Μαγιάνο, Ζ. ντὲ λὰ Κουέρτσια. Ἰάκωβος Τάττι ὁ ἐπιλεγόμενος Σανσοβῖνο (προμνημονευθεὶς ὡς ἀρχιτέκτων) καὶ Μπενβενοῦτο Τσελλίνι. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' μέχρι τοῦ τέλους περίπου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, δηλαδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ καλουμένου βαροκκείου ρυθμοῦ, ἡ ἄσκησις τῶν τεχνῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἠκολούθησε κατιοῦσαν κατεύθυνσιν· ἡ λαμπρὰ τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχει πλέον δύσει· ἀλλ' ἀπηχήσεις ταύτης σῴζονται εἰσέτι καὶ διάσημοί τινες καλλιτέχναι διαφυλάττουν καὶ ἀνανεώνουν τὰς μεγάλας καλλιτεχνικὰς παραδόσεις. Σημαντικώτατοι ἀρχιτέκτονες τῶν χρόνων τούτων ὑπῆρξαν ὁ Μπερνίνι, ὅστις κατεσκεύασε τὰ προπύλαια τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, ὁ Βορρομίνι, ὁ Γκαλιλέϊ, ὁ Νικόλαος Σάλβι, ὁ Ἀλφιέρι, ὁ Φίλιππος Γιουβάρα καὶ οἱ ἀδελφοὶ Βιβιένα. Ζωγράφοι δὲ μεταξὺ πλείστων ἄλλων οἱ συνεχισταὶ τῆς παραδόσεως τῶν ἐν Βολωνίᾳ ἐργασθέντων τριῶν ἀδελφῶν Καρράτσιο, Γκουῖντο Ρένι, Ντομενικῖνο καὶ Γκουερτσῖνι· ὁ Καραβάτζιο καὶ ὁ Στρότσι, ὁ Λαφράντιο, ὁ Πιέτρο ντὰ Κορτόνα καὶ ὁ Λουκᾶς Τζιορντάνο· ὁ Ἀνδρέας ντὲλ Πότσο καὶ ὁ Φραγκίσκος Σολιμένα· ὁ Τζιαμπάολο Παννίνι, ὁ Φραγκῖσκος Γκουάρντι, ὁ Λόγκι, ἡ Ροζάλμπα Καρριέρα καὶ Πομπέο Μπαττόνι· τέλος δ' οἱ ἐξαίρετοι Βενετοὶ καλλιτέχναι Τιέπολο καὶ Καναλέττο· τοῦ πρώτου τούτων ἡ τεχνοτροπία ὑπενθυμίζει τὴν διακοσμητικὴν χλιδὴν τοῦ Παύλου Βερονέζε μετά τινος αὐστηροτέρας προσοχῆς εἰς τὸ σχέδιον καὶ φωτεινοτέρας ἀνταυγείας εἰς τὸν χρωματισμόν· εἰς τὸν δεύτερον, θαυμάσιον τοπιογράφον, ἡ γενέτειρα Βενετία ὀφείλει τὰς ἀριστουργηματικωτέρας καλλιτεχνικὰς της ἀποθεώσεις. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι καὶ ὁ ἰδιότυπος καλλιτέχνης τῆς Νεαπόλεως Σαλβάτωρ Ρόζα. Ἐξέχουσαν δὲ θέσιν ἐν τῇ τέχνῃ τῆς περιόδου ταύτης κατέχει ὁ μεγαλοφυὴς γλύπτης, ὁ Κανόβα, οὗτινος ὁ κομψὸς καὶ ἐπίχαρις κλασσικισμὸς παρέχει ἀναμφισβήτητον γοητείαν.

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, μολονότι οὐδόλως παύει νὰ καλλιεργῆται μετὰ τοῦ πατροπαραδότου πάθους ἡ ἰταλικὴ τέχνη, δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καλλιτέχνην παγκοσμίου καὶ ἀδιαφιλονικήτου κύρους. Δὲν λείπουν ὅμως οἱ ἱκανοὶ καὶ καλαίσθητοι ἀρχιτέκτονες, οἱ ὀνομαστοὶ γλύπται, οἱ ἐπιφανεῖς ζωγράφοι. Σημαντικωτάτην ἐν τῇ γλυπτικῇ κατέλαβε θέσιν ὁ Ἰωάννης Ντυπρέ, ἐν δὲ τῇ ζωγραφικῇ ὁ Πολίτσι, ὁ Μορέλλι, ὁ ὑποβλητικώτατος τοπιογράφος τῶν ὑψηλοτάτων περιοχῶν τῶν Ἄλπεων Σεγκαντίνι, οὗ τὸ ἔργον καταφανῶς ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κατωτέρας γαλλικῆς τοπιογραφίας, καὶ ὁ Μπολντίνι, ὃν τάσσουν τινὲς μεταξὺ τῶν Παρισινῶν καλλιτεχνῶν τῆς παρακμῆς, οὗ ἀξιοθαύμαστοι εἶναι αἱ κομψαὶ καὶ νευρώδεις προσωπογραφίαι. Ἐπὶ πλέον δ' οἱ: Ἀππιάνι, Καμουτσῖνι, Οὖσσι, ντὲ Νίττις, Μάσσιμι, Παζίνι, Παλιάνο, Καστιλιόνε, Γκάλλι καὶ Φοντάνα

Κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα ἡ ἰταλικὴ τέχνη φαίνεται διαπνεομένη ἀπὸ τὰς κυριαρχούσας ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ τάσεις. Τοιουτοτρόπως εὑρίσκομεν ἐν Ἰταλίᾳ ἀξιολογωτάτους ἐμπρεσσιονιστάς, πρωτογονικοὺς καὶ κυβιστὰς καλλιτέχνας. Ἡ δὲ φουτουριστικὴ σχολή, ἐξ Ἰταλίας ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἕλκουσα τὴν καταγωγήν, ἐκπροσωπεῖται καὶ ἐν τῇ τέχνῃ τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ ἰδιοτύπων καὶ ρωμαλέων ταλάντων. Ἀξιολογώτατοι μεταξὺ τῶν νεωτέρων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν εἶναι οἱ: Τζίνο Σεβερίνι, Τζιώρτζιο ντὶ Κιρίκο, Καρρᾶ, Μοράντι καὶ Σοφφίτσι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. Diehl:* Ravenne (1903)—*Ricci:* Ravenna (1909).—*Gusman:* Venise (1907).—*Gayet:* L'art byzantin (Venise 1901).—*Ch. Diehl:* L'art byzantin dans l'Italie méridionale (1914)—*Bertaux:* L'art dans l'Italie méridionale (1904).—*Ch. Diehl:* Palerme et Syracuse (1907).—*A. Venturi:* Storia dell' arte italiana (1901 κ. ἑφ.).—*H. von der Gabelentz:* Mittelalteriche Plastik in Venedig (1903).—*E. Müntz:* Histoire de l'art pendant la Renaissance (1889—1891).—*D. Ioseph:* Geschichte der Baukunst des XIX Jahr. (1910).—*G. Rizzo* καὶ *P. Toesca:* Storia dell' arte (1913 κ. ἑφ.).—Εὐρυτάτην βιβλιογραφίαν εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης οὐ μόνον εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ὡς ἄνω ἔργων, ἀλλὰ καὶ εἰς συνοπτικώτερα ποιήματα, ὡς ὁ «Appollo» τοῦ S Reinach.

Ι. Μ. Π.

—[ΘΕΑΤΡ.] Πηγὴ τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀκμάσασα ἐν Ὀμβρικῇ θρησκευτικὴ λυρικὴ ποίησις, ἥτις διὰ τῶν ἀδελφοτήτων τῶν καλουμένων Flagellanti (Μαστιγουμένων) ἢ Disciplinati, μετεδόθη ἐν πάσῃ χώρᾳ τῆς Ἰταλίας ὡς laude spirituali ἢ θρησκευτικὰ ᾄσματα ἐν δημώδει γλώσσῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀκαταλήπτους πλέον εἰς τὸ πλῆθος λατινικοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ πρῶτοι ὀμβρικοὶ ὑμνογράφοι, γράφοντες τοὺς ὕμνους αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαλογικῶς, ἐσημείουν τὸ ὄνομα τοῦ λαλοῦντος ὑπεράνω τοῦ στίχου καὶ ἐκτὸς τοῦ κειμένου. Ἤκεσε λοιπὸν κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν νὰ παρίστανται λαλοῦντα διάφορα πρόσωπα καὶ οὕτως ἐτελέσθη βαθμηδὸν ἡ γένεσις τοῦ ἰταλικοῦ δράματος. Πότε ὅμως συνετελέσθη ἡ πρόοδος ἀπὸ τῶν ψαλλομένων μόνον laude spirituali εἰς τὴν ἀπὸ σκηνῆς ἐκτέλεσιν αὐτῶν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Πάντως, αἱ θρησκευτικαὶ αὗται παραστάσεις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος διεδόθησαν ἀπὸ τῆς Ὀμβρικῆς καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Ἰταλίας, ἐπεκράτησαν δὲ μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, τῶν ποιητῶν ἀναμιγνυόντων ἐν αὐταῖς τὸ θρησκευτικόν, λυρικόν, τραγικὸν καὶ κωμικὸν στοιχεῖον, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἐνοχλῆται δι' αὐτό. Πλὴν ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φιλολογικὰ εἴδη, οὕτω καὶ τὸ θρησκευτικὸν ἰταλικὸν δρᾶμα, rappresentazione ὀνομασθέν, ἔφθασεν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τελειότητος ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους Λαυρεντίου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς διὰ τοῦ Feo Belcari, τοῦ Βερνάρδου καὶ Ἀντωνίου Pulci καὶ τοῦ Lorenzo di Pier Francesco de Medici. Παριστάνοντο δὲ τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα δράματα ὁτὲ μὲν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὁτὲ δὲ ἐν μοναστηρίοις καὶ ἄλλοτε ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ νεανίσκων διευθυνομένων παρ' ἑνὸς festaiolo (ἓν εἶδος διευθυντοῦ τῆς σκηνῆς), καὶ ἀποτελούντων ἑταιρείας καλουμένας scuole. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ ἀγάπη τῶν Ἰταλῶν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἀρχαιότητα, ἔφερεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλὰς λατινικὰς κωμῳδίας ἐν πρωτοτύπῳ, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ καὶ ἐν ἰταλικῇ μεταφράσει, μεθ' ὃ ἤρχισαν νὰ γράφωνται καὶ πρωτότυποι ἰταλικαὶ κωμῳδίαι, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν λατινικῶν προτύπων, μετριώταται ὅμως πᾶσαι· ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ «Μανδραγόρας» τοῦ Μακκιαβέλη (1513), ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις διεκρίνετο κατὰ τὴν ἑνότητα καὶ ἁπλότητα τῆς δράσεως, καὶ ἡ «Calandria» τοῦ καρδηναλίου da Bibbiena, παρασταθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Μαντούῃ καὶ εἶτα ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1514. Κατὰ τῆς τοιαύτης κλασσικῆς κωμῳδίας ἐδοκίμασε ν' ἀντεπεξέλθῃ ὁ Λάσκας, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς σχολῆς ἣν ἐνόμιζεν ὅτι ἐπολέμει. Μετ' αὐτόν, ὁ Φλωρεντῖνος Ἰωάννης Cecchi (1518—1587), γονιμώτατος συγγραφεύς, παρουσίασε ρεαλισμόν τινα ἐν ταῖς κωμῳδίαις του, ἰδίως ἐν τῷ «Assinolo» καὶ τῷ «Donzello». Ὁ αὐτὸς ρεαλισμὸς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς πέντε κωμῳδίας τοῦ Ἀρετίνου, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εὑρίσκεται ἐν αὐταῖς καὶ εἷς πλήρης χαρακτήρ. Οὐχ ἧττον ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν ἡ ἐκ τοῦ προχείρου (commedia dell' arte) λεγομένη κωμῳδία, μόλις δὲ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ἑπομένου αἰῶνος ἐπανῆλθε τὸ ἰταλικὸν θέατρον εἰς τὴν γραπτὴν καὶ κανονικὴν κωμῳδίαν, τὴν commedia erudita ἢ sostenuta, τῆς ὁποίας σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος ἐγένετο ὁ Livieri, ὁ Cerlone καὶ ἰδίως ὁ Ναπολιτανὸς Niccolò Amenta (1659—1719) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ G. B. Faginoli (1660—1742). Ὁ ἀναμορφωτὴς ὅμως τῆς ἰταλικῆς κωμῳδίας ὑπῆρξεν ὁ Κάρολος Γολδόνης, ἀκολουθήσας τὸ παράδειγμα τοῦ Μολιέρου. Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Γολδόνη ἐβάδισε κατόπιν ὁ Alberto Nota, τοῦ ὁποίου ἡ καλυτέρα κωμῳδία εἶναι ἡ φέρουσα τὸν τίτλον «La fiera».

Ὡς πρὸς τὴν τραγῳδίαν, πρῶτος ὁ Giangiorgio Trissino (1478—1550) ἔγραψε τοιαύτην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑλληνικῶν προτύπων, τὴν «Σοφονίβαν», δι' ἧς καθωρίσθη ἡ κατεύθυνσις τῆς ἰταλικῆς τραγῳδίας καθ' ὅλον τὸν αἰῶνα, μετ' αὐτὸν ὁ θαυμαστὴς καὶ φίλος του Rucellai (1475—1525) συνέθεσε τὴν «Ροσμούνδαν», λαβὼν ὡς πρότυπον τὴν «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους, καὶ κατόπιν τὸν «Ὀρέστην» κατ' ἐλευθέραν διασκευὴν τῆς «Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις» τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Giambattista Giraldi Cingio (1504—1573) τὴν «Ὀρβέκην» καὶ ὀκτὼ κατόπιν ἄλλα δράματα, καὶ ὁ Πέτρος Ἀρετῖνο (1492—1556) τὴν «Orazia», τὴν τραγῳδίαν τουτέστι τοῦ Ὁρατίου, τὸ ἀξιώτατον λόγου δρᾶμα τοῦ αἰῶνος. Μὲ τὸν Agostino Beccari γεννᾶται τὸ ποιμενικὸν δρᾶμα, ἡ «Θυσία», τὸ ὁποῖον (1554) θεωρεῖται ὡς τὸ πρότυπον τοῦ εἴδους, ὅπερ ὅμως ἐτελειοποίησεν ὁ Τουρκουᾶτος Τάσσος, τοῦ ὁποίου ἡ «Ἀμίντα», μετὰ τὴν favola boschereccia, παρεστάθη ἐν Φερράρᾳ τῷ 1573 μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος. Τὴν ἐπιτυχίαν τῆς «Ἀμίντας» ἐπεσκίασεν ὁ Battista Guarini (1538—1638) μὲ τὸν περίφημον «Pastor fido», μεταφρασθέντα εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τρὶς εἰς τὴν ἑλληνικήν. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα αἱ τραγῳδίαι, ἄμορφοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πλὴν τοῦ «Ἀριστοδήμου» (1657) τοῦ Carlo Dottori, ἠτύχησαν πᾶσαι καὶ ἐπεκράτησεν ἡ τραγικοκωμῳδία ἢ opera regia, κατὰ τῆς ὁποίας, ἀπὸ τοῦ 1700, ἠγέρθη σφοδρὰ ἀντίδρασις, ἐπελθούσης οὕτω τῆς ἀναγεννήσεως τῆς τραγῳδίας, ἧς οἱ σπουδαιότεροι ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Σκιπίων Maffei (1675—1755), ὅστις διὰ τῆς «Μερόπης» του ἔδωκε τὴν ὁριστικὴν μορφὴν τῆς ἰταλικῆς τραγῳδίας, ὁ Vittori Alfieri (1749—1803), ὅστις διὰ τῶν πατριωτικῶν δραμάτων του καὶ ἰδίως τοῦ «Βρούτου», ὃν ἀφιέρωσεν «al popolo italiano futuro» πολὺ δικαίως ἐθεωρήθη ὁ πρόδρομος τῆς ἰταλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Pietro Trapassi (1698—1782), ὁ μεταβαπτισθεὶς ἑλληνιστὶ εἰς Μεταστάσιον καὶ τοῦ ὁποίου τὰ «Ὀλύμπια» μετέφρασεν ὁ Ρήγας ὁ Φερραῖος, καὶ ὁ Vincenzo Monti (1754—1828), τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἀριστουργήματα, ὁ «Ἀριστόδημος» καὶ ὁ «Σαούλ», πολλάκις ἐπαίχθησαν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας, μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἰταλικὴν σκηνὴν ἐτροφοδότησαν ἐπιτυχῶς ὁ Οὔγος Φώσκολος (1777—1827), ὁ ἐν Ζακύνθῳ γεννηθεὶς ἐκ πατρὸς Βενετοῦ καὶ μητρὸς Ἑλληνίδος, ὁ Ἀλέξ. Manzóni (1785—1873), ὁ G. B. Niccolini (1782—1861), τὸ δημοτικώτερον τοῦ ὁποίου ἔργον ὑπῆρξεν ὁ «Ἀντώνιος Φοσκαρίνι», ὁ Παῦλος Ferrari (1822—1889), τοῦ ὁποίου τὸ δρᾶμα «L'amore senza stima» κατ' ἐπανάληψιν ἐδίδαξεν ἐν Ἑλλάδι ὁ θίασος τῶν ἀδελφῶν Ταβουλάρη, ὁ Πέτρος Cossa (1830—1881), τοῦ ὁποίου ὁ «Νέρων» καὶ ἡ «Μεσσαλῖνα» ἐκράτησαν ἐπὶ πολλὰς ἑσπέρας τὰ ἑλληνικὰ προγράμματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ὁ Παῦλος Giacometti (1817—1882) μὲ τὸν «Πολιτικὸν θάνατον» τοῦ ὁποίου διέπρεψεν ἐν Ἑλλάδι ὁ θιασάρχης Μ. Ἀρνιωνάκης, ὁ Τ. Ciconi, μὲ τὸ «Ἔνσαρκον ἄγαλμα» (La statua di carne), τὸ ὁποῖον παρεστάθη ἐπανειλημμένως ἑλληνιστί, ὁ Felice Cavalotti (1842—1898), τοῦ ὁποίου τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων («Ἆσμα ᾀσμάτων», «Ἡ κόρη τοῦ Ἰεφθάε», «Ὁ Ἀλκιβιάδης», «Ὁ καϋμένος ὁ Πέτρος» κ.λ.π.) ἐπαίχθησαν πλέον ἢ ἅπαξ ἑλληνιστί, ὁ L. Marenco (1836—1899), ὁ Giuseppe Giacosa (1846—1906), τοῦ ὁποίου ὁ «Ἔρωτος θρίαμβος», τὸ «Σὰν τὰ φύλλα» καὶ «Οἱ οἰκτροὶ ἔρωτες» ἀντίκρυσαν κατ' ἐπανάληψιν τὰ φῶτα τοῦ ἑλληνικοῦ προσκηνίου, ὁ Rovetta (1853—1910), οἱ «Ἄτιμοι» τοῦ ὁποίου ἐχειροκροτήθησαν πολλάκις καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὁ Silvio Péllico (1788—1854), τὴν «Francesca da Rimini» τοῦ ὁποίου ἐγνώρισεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ὁ θιασάρχης Δ. Ταβουλάρης, ὁ Roberto Bracco, τοῦ ὁποίου «Τὸ ξυνὸ φροῦτο» καὶ τὴν «Ἄπιστον» ἐδίδαξαν κατ' ἐπανάληψιν οἱ μύσται τῆς «Νέας Σκηνῆς» τοῦ Χρηστομάνου, ὁ Marco Praga, τοῦ ὁποίου τὸ «Ἀλληλούϊα» ἔπαιξεν ἐπιτυχῶς ἐν Ἀθήναις ὁ Εὐστ. Βονασέρας, ὁ Dario Niccodemi, τοῦ ὁποίου ἡ «Δασκαλίτσα» καὶ ἰδίως τὸ «Κουρέλι» κατεχειροκροτήθησαν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὁ Luigi Pirandello, τινὰ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθησαν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ διαφόρων θιάσων, καὶ τέλος ὁ Γαβριὴλ Ντ' Ἀνούνστιο, ὁ μεγαλύτερος τῶν συγχρόνων δραματικῶν τῆς Ἰταλίας, ἡ δόξα τοῦ ὁποίου ἐνωρίτατα ἔλαμψε καὶ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς διά τινων ἔργων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Riccoboni*, Histoire du théâtre Italien (Paris 1728).— *P. E Giudici*, Storia de teatro Italiano (Torino 1857).— *J. L. Klein*, Geschichte des Drama's (Das Italianische Drama, IV, V, VI.) (Leipzig 1866—1868) — *A. Agresti*, Studii sulla commedia Italiana del secolo XVI (Napoli 1871).— *E. Camerini*, I precursori del Goldoni (Milano 1872).— *A. Graf*, Studii drammatici (Torino 1878).— *G. Guerzoni*, Il teatro italiano nel secolo XVIII (Milano, 1876).— *V. Stoppato*, La commedia popolare in Italia (Padoua 1883).— *V. de Amicis*, La commedia popolare latina e la commedia dell' arte (Napoli 1887).— *Vedile*, Teatro Italiano antico (Milano 1892). — *E. Massi*, Sulla storia de teatro italiano nel secolo XVIII (Firenze 1891).— *A. d' Ancona*, Origini del teatro italiano (Torino 1891).— *F. de Sanctis*, Storia della letteraturra italiana (1912). — *E. Monaci*, Uffizi drammatici dei Disciplinati del Umbria (ἐν τῇ «Rivista Filologia romanza» Τόμ. I καὶ II). —*G. Galli*, I Disciplinati del' Umbria del 1260 e le loro laudi (ἐν τῇ «Giornale storico della Letter. italiana», 1906). —*F. Torraca*, il teatro italiano dei secoli XIII, XIV καὶ XV (Firenze 1885).—*V. de Amicis*, L' imitazione nella commedia italiana del XVI secolo (Firenze 1897).—*M. Muret*, La litter. italienne d' aujourdhui (Paris 1906).— *I. Doruis*, Le théâtre italien contemporain (Paris 1903).— *H. Hauvette*, Litteratnre italienne (Paris 1924). — *C. Costetti*, Il theatro italiano nel 1800 (1901).— *L. Tonelli*, Il teatro italiano (Milano, 1924). — *A. Γάσπαρη*, Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, μετάφρ. *Ἀ. Βλάχου* (Ἀθῆναι 1917).

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—[ΜΟΥΣ.] Ἡ ἰταλικὴ μουσικὴ μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀποκτᾷ αὐθυπαρξίαν. Ὀλίγον μετὰ τὸ 1300 δημιουργεῖται ἐν Φλωρεντίᾳ, Παδούῃ καὶ Βολωνίᾳ τὸ μονῳδικὸν ᾆσμα, συνοδείᾳ ὀργάνων, ἡ δὲ ἰταλικὴ σημειογραφία πλουτίζεται διὰ νέων σημείων καὶ ἰδίως διὰ βραχειῶν ρυθμικῶν ὑποδιαιρέσεων, ἐξ ὧν ἐγεννήθη ἡ σήμερον ἐν χρήσει σημειογραφία. Σημαντικώτεροι μουσουργοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ὁ Francesco Landino, Γιόχανες ντὲ Κάστσια, Γκιραρντέλλους ντὲ Φλορέντια, Μπαρτολίνους ντὲ Πάντουα κ. ἄ. Συγχρόνως ἐμφανίζεται νέον μουσικὸν εἶδος, ἡ κάτσια (caccia). Βραδύτερον οἱ Φλαμανδοὶ μουσικοὶ μυοῦν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὰ μυστικὰ τῆς πολυφωνικῆς σχολῆς. Ἡ Ἐκκλησία κατακτᾶται ἀπὸ τὸ νέον τοῦτο εἶδος καὶ γεννᾶται ὁ θρησκευτικὸς ὕμνος (laudo), γραμμένος συμφώνως μὲ τὰς πολυφωνικὰς τάσεις. Κυριώτεροι μουσουργοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἶναι οἱ: Μιχαὴλ Πρεζέντους, Ἀντώνιος Καπρεόλους, Μαρκέττο Κάρα, Βαρθολομαῖος Τρομποντσίνο, Ροσσέτους Βερονένσις, Τζιρολάμο Παραμπόσκο, Βιντσέντσιο Ροῦφφο, Ραμπολλίνι, Ἀλφόνσο ντέλλα Βιόλα, κ. ἄ. Μεγίστης σημασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς εἶναι πρωτίστως ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀνάπτυξις τοῦ *μαδριγαλίου*, τὸ ὁποῖον ἁμιλλᾶται μὲ τὸ γαλλικὸν τραγούδι (chanson), ὅπερ ἐν τέλει καὶ ὑποσκελίζει. Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα συναντῶμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἰταλίας δύο μουσικὰς κορυφάς:

Digitized by Google

τὸν *Παλεστρίνα* (1526—1594), καὶ τὸν *Τζιοβάννι Γκαμπριέλι* (1557—1612), τὸν πρῶτον ἀντιπρόσωπον τῆς σχολῆς τῆς Ρώμης καὶ τὸν δεύτερον τῆς Βενετίας. Τῆς περιόδου ταύτης εἶναι καὶ ὁ θεωρητικὸς *Τσαρλίνο*, ὅστις ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἁρμονίας ὡς συγκεκριμένης ἐπιστήμης. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἄνθησιν τῆς μονῳδικῆς καὶ πολυφωνικῆς τέχνης βαίνει καὶ ἡ τῆς ὀργανικῆς, ἥτις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἔχει πλέον ἐπιβληθῆ ὁριστικῶς ἐν Ἰταλίᾳ.

Τὴν τέχνην τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου τῆς περιόδου ταύτης ἀντιπροσωπεύει ὁ *Τζιρολάμο Φρεσκομπάλντι* (1583—1644), ὅστις ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος του. Μετ᾽ αὐτὸν ὁ Βερνάρδος Πασκουΐνι (1637—1710) ἑνώνει τοὺς χοροὺς εἰς ἀληθεῖς *σουΐτας* ἢ *σειράς*, πρᾶγμα ὅπερ ἐμιμήθησαν οἱ μετ᾽ αὐτόν, ὡς καὶ ὁ Μπάχ. Ἀλλ᾽ ὁ μεγαλύτερος τίτλος τιμῆς διὰ τὴν Ἰταλίαν εἶναι ἡ τελειοποίησις τῶν ἐγχόρδων μετὰ τόξου, εἰς τὴν τέχνην δὲ ταύτην ἔχομεν τὰ ἀριστοτεχνικὰ ὄργανα τὰ κατασκευασθέντα εἰς Κρεμώναν ὑπὸ τῶν Ἀμάτι, Στραδιβάριου; καὶ Γκουαρνέριους.

Ἡ Ἰταλία εἶναι ἐν τούτοις ἡ πατρὶς καὶ ἑνὸς ἔτι σημαντικωτέρου μουσικοῦ εἴδους, τοῦ *μελοδράματος* (βλ. λ.). Ἡ Βενετία, κάτοχος πλείστων δημοσίων θεάτρων, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας, αἵτινες ἐκέκτηντο ἰδιωτικὰ θέατρα, προσιτὰ μόνον εἰς τοὺς εὐπατρίδας, προσέφερε πλούσιον ἔδαφος, ὅπως ἀναπτυχθῇ τὸ μουσικὸν θέατρον, τὸ ἀπαιτοῦν κυρίως πλοῦτον καὶ οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἔδρασαν οἱ μουσικοδιδάσκαλοι Μανέλλι, Μπορρέτι, Παλλαβιτσίνο, Ἀμπατίνι, Τζιοβάννι Λεγκρέντσι, Λόττι, Καλντάρα καὶ Μπαλνταμάρε Γκαλούππι. Ἡ σχολὴ τῆς Νεαπόλεως, ἱδρυθεῖσα περὶ τὸ 1690, διετηρήθη καθ᾽ ὅλον τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Μεσουρανεῖ ἐν αὐτῇ ὁ Ἀλέξανδρος Σκαρλάττι, ὁ πατὴρ τοῦ ἰταλικοῦ κωμικοῦ μελοδράματος. Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σκαρλάττι ἀνήκουν ὁ Φραντσέσκο Ντουράντε καὶ ὁ Λεονάρδος Λέο. Πλειὰς ὁλόκληρος ἐνδόξων μουσουργῶν ὑπῆρξαν μαθηταὶ τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν καὶ ἰδίως ὁ Περγκολέζε, Βίνισι, Γιομέλλι, Τερραντέλλα., Τραέττα. Εἰς τὴν σχολὴν τῆς Νεαπόλεως ἀνήκουν καὶ οἱ: Σακκίνι, Πιτσίνι, Γκουλιέλμι, Παϊζιέλλο, Πόρπορα, Χάσσε, καὶ παρ᾽ αὐτοὺς ὁ Φραντσέσκο Προβεντσάλε καὶ ὁ Στραντέλλα Πλεῖστοι τῶν ἀνωτέρω μουσουργῶν τῆς περιόδου ταύτης ἠσχολήθησαν μὲ τὸ *ἰντερμέτζο*, δηλαδὴ τὸ σύντομον κωμικὸν μελοδραμάτιον, ὅπερ παρενετίθετο πολλάκις μεταξὺ τῶν πράξεων ἑνὸς μουσικοῦ δράματος.

Ἀλλ᾽ ἡ μεγάλη ἄνθησις τοῦ μουσικοῦ θεάτρου ἐν Ἰταλίᾳ δὲν ἴσχυσεν ἐν τούτοις ν᾽ ἀνακόψῃ ὁλοκληρωτικῶς τὴν πρόοδον τῆς θρησκευτικῆς μουσικῆς καὶ τῆς ἀντιστικτικῆς τέχνης. Ἐν Ρώμῃ ἐδημιουργήθη καὶ τὸ *ὀρατόριον* ἢ *ἐκκλησιαστικὸν μελόδραμα* τοῦ Καρίσσιμι (1604—1680), εὑρὸν πολλοὺς μιμητάς. Διὰ τοῦ *Τζοακίνο Ροσσίνι* (1792—1868) συνεχίζεται κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ἡ παντοκρατορία τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Ἡ ἐπίδρασις τῆς τέχνης τοῦ Ροσσίνι γίνεται φανερὰ ἐφ᾽ ὅλων τῶν Ἰταλῶν συνθετῶν τῆς περιόδου ἐκείνης, ἐξ ὧν σημαντικώτεροι εἶναι: ὁ Κάρ. Κότσια, ὁ Καράφα, ὁ Βακκάϊ, ὁ Πατσίνι, Κοππόλα, Κόντι, Μερκαδάντε, Περσιάνι, οἱ ἀδελφοὶ Λουδοβῖκος καὶ Φρειδερῖκος Ρίτσι, ὁ Νίνι, ὁ Γκαετάνος Ντονιζέττι, ὅστις ἔδειξε καταπληκτικὴν γονιμότητα καὶ θαυμασίαν δεξιότητα εἰς τὴν σύνθεσιν φωνητικῶν συνόλων, καὶ ὁ Βικέντιος Μπελλίνι, ὁ ποιητικὸς συνθέτης τῆς «Νόρμας» καὶ τῆς «Ὑπνοβάτιδος». Εἰς ὁλόκληρον τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος κυριαρχεῖ ὁ διάσημος μουσουργὸς *Βέρντι* (βλ. λ.). Ἐκ τῶν λοιπῶν διακρίνονται ὁ Πονκιέλλι, ὁ Μπόϊτο, ὁ Μαντσινέλλι, ὁ Μασκερόνι, ἡ Φερράρι, ὁ Φρανκέττι, ὁ Τσιλέα κ. ἄ.

Ἡ σύγχρονος ἰταλικὴ μελοδραματικὴ σχολὴ ἐδημιούργησε τὴν «βεριστικὴν τέχνην», τὴν προσπαθοῦσαν νὰ προκαλέσῃ ἐντύπωσιν διὰ δραματικῶν ἐκρήξεων, δι ὠμοῦ ρεαλισμοῦ καὶ νευρικῶν διεγέρσεων. Εἶναι ἡ τέχνη τοῦ Μασκάνι, τοῦ Λεονκαβάλλο καὶ τοῦ Πουτσίνι, δι᾽ ἧς ἐθριάμβευσεν ἡ «Καβαλλερία Ρουστικάνα» καὶ ἐπεβλήθησαν οἱ «Παλιάτσοι». Ἀνώτερος τῶν δύο ἄλλων ὁ Πουτσίνι, διὰ τῆς «Μανὸν Λεσκώ», τῶν «Μποέμ», τῆς «Τόσκας», τῆς «Μπώττερφλαϋ» κλ., διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ὀρχήστρας του καὶ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ θεάτρου. Μετ᾽ αὐτὸν ὁ Τζιορντάνο, ὁ Ἀλφάνο, ὁ Τσαντονάϊ καί τινες ἄλλοι πλουτίζουν συνεχῶς τὸ μουσικὸν θέατρον τῆς πατρίδος των μὲ ἔργα οὐχὶ γενικωτέρας σημασίας. Ἄλλη ὁμὰς νεωτέρων Ἰταλῶν συνθετῶν ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὴν ὀργανικὴν μουσικήν, ἥτις ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον εἶχον ὑποσκελισθῆ ὑπὸ τοῦ μελοδράματος. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσιν ἐκ τῶν παλαιοτέρων μὲν ὁ Σγκαμπάτι, ὁ Μαρτοῦτσι, ὁ Μπόσσι, ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων ὁ Πιτσέττι, ὁ Ὀρέφιτσε, ὁ Καζέλλα, ὁ ντ᾽ Ἀμπρόζιο, ὁ Γκαετάνι, ὁ Ρεσπίγκι, ὁ Νταβίκο, ὁ Μαλιπιέρο κ. ἄ. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὰς τάξεις τῶν φουτουριστῶν. Τέλος ὁ σημαντικώτερος συνθέτης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χερουμπίνι εἶναι ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ἀββᾶς Περόζι.

Ἡ Ἰταλία ὑπῆρξεν ἐπίσης πατρὶς διασήμων δεξιοτεχνῶν καὶ ἀοιδῶν. Ὁ Νίκολο Παγκανίνι ἔφθασεν εἰς ὕψιστον σημεῖον δεξιοτεχνίας εἰς τὸ βιολίον. Ἀκόμη σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τάξις τῶν ἀοιδῶν, ἡ περιλαμβάνουσα καλλιτέχνας, οἷοι ὁ Φαρινέλλι, Γκαμπριέλλι, Καφφαρέλλι, Γκοτσιέλλο, ἡ Καταλάνι, ἡ Ἀγκουγιάρι, ἡ Τετραζίνι, ἡ Γκάλλι-Κούρτσι, ὁ Ταμάνιο, ὁ Καροῦζο, ὁ Τίττα Ροῦφο κ.ἄ. Ἡ τάξις τῶν διευθυντῶν ὀρχήστρας ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Τοσκανίνι, Καμπανίνι, Μουνιόνε, Φερράρι, Βιτάλε, Παντοβάνι, Φράγκο-Φάτσιο κ. ἄ. Τέλος δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τοὺς διευθυντὰς ᾠδείων καὶ συνθέτας: Φίλκι, Τσουέλλι, Πεντρότι, Γκαλλινιάνι, Μπολτσόνι κλ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—[ΦΙΛΟΤΕΛ.] Τὰ πρῶτα ἰταλικὰ γραμματόσημα ἀξίας 15 centesimi ἐξεδόθησαν τὴν 11 Ἰανουαρίου 1863 φέροντα τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β΄. Τὸν Δεκέμβριον 1863 ἐκυκλοφόρησε νέα σειρὰ ἀποτελουμένη ἀπὸ 10 ἀξίας τοῦ 1 σεντ. μέχρι 2 λιρεττῶν, παριστῶσα τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως ἐντὸς ἐνεπιγράφου κυκλικοῦ πλαισίου. Τῷ 1879 ἐξεδόθη νέα σειρὰ μὲ τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου, ἥτις ἐστόλισεν ἐπίσης τὰ γραμματόσημα τῆς σειρᾶς τοῦ 1889 ἀπὸ 6 ἀξίας, ὅπως καὶ τοῦ 1891 ἀπὸ 9 ἀξίας. Δολοφονηθέντος τοῦ Οὐμβέρτου, εἰς τὰ ἰταλικὰ γραμματόσημα ἐξακολουθεῖ ν᾽ ἀπεικονίζεται ἀπὸ τοῦ 1901 ἡ εἰκὼν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Γ΄. Τῷ 1910 ἐξεδόθη σειρὰ ἀπὸ 4 ἀξίας, παριστῶσα τὸν Γαριβάλδην ἐπ᾽ εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Σικελίας ὑπ᾽ αὐτοῦ. Μετὰ ἓν ἔτος ἐκδίδεται ἄλλη σειρὰ ἐκ 4 ἀξιῶν, ἀναμνηστικὴ τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος, μὲ παραστάσεις ἀρχαιολογικάς, τῷ 1912 ἄλλη σειρὰ ἐκ δύο ἀξιῶν, διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν του κωδωνοστασίου τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τῷ 1915 νέα σειρὰ ὑπὲρ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μὲ τὴν ἰταλικὴν σημαίαν ἀναπεπταμένην καὶ μὲ ἕνα ἀετὸν μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας φέροντα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ τὸν Σταυρὸν τῆς Σαβοΐας, τῷ 1921 μία ἀναμνηστικὴ σειρὰ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος τοῦ Δάντου καὶ ἑτέρα τῆς νίκης, τῷ 1923 τέσσαρες σειραί: ἡ μία ἐκ 4 ἀξιῶν παριστῶσα τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διδάσκοντα, ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ σωματείου, ἡ δευτέρα ἀπὸ ἓξ ἀξίας μὲ τὰ φασιστικὰ ἐμβλήματα, ἀναμνηστικὴ τῆς ἐπετείου τῆς πορείας εἰς Ρώμην τῶν φασιστῶν, ἡ τρίτη ὑπὲρ τοῦ ταμείου τῶν μαυροχιτώνων, καὶ ἡ τετάρτη ἀναμνηστικὴ τοῦ Μαντζίνι ἀπὸ 6 ἀξίας. Ἐπηκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι σειραὶ ἀναμνηστικαί: «Ἁγίου ἔτους» (1924), τοῦ ἰωβιλαίου τοῦ βασιλέως (1925), τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσίζης (1926), διὰ τοὺς φασιστὰς (1926 καὶ 1928) κτλ. Ταυτοχρόνως ἡ Ἰταλία ἐξέδωκεν εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὴν ἐπείγουσαν ἀλληλογραφίαν, διὰ τὸ ἐναέριον ταχυδρομεῖον, διὰ τὰς ἐπιταγάς, τὰ ταχυδρομικὰ δέματα κτλ.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὅτε κατελήφθησαν αἱ βόρειοι ἐπαρχίαι τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν (1918), οἱ τελευταῖοι ἐξέδωκαν γραμματόσημα εἰδικὰ δι᾽ αὐτάς, ἐπισημάναντες τὰ τότε κυκλοφοροῦντα αὐστριακὰ διὰ τῆς ἰταλικῆς νομισματικῆς μονάδος centesimi καὶ lire. Ἡ πρώτη σειρὰ ἀπετελέσθη ἀπὸ 20 ἀξίας, ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ 13. Μετὰ τὸν πόλεμον οἱ Ἰταλοὶ ἐξέδωκαν διὰ τὰς νέας ἐπαρχίας, ἃς ἀπέσπασαν ἀπὸ τὴν Αὐστροουγγαρίαν, εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ μίαν ἑκάστην ἐξ αὐτῶν (Φιοῦμε, Δαλματίαν, Τεργέστην, Τρέντον, Τρεντῖνον, Ἰουλιανὴν Βενετίαν). Αἱ ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν γραμματοσήμων προσωριναὶ ἐκδόσεις ἔχουσι μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν, δι᾽ ὃ καὶ ὑπέστησαν πολλὰς ἐπικινδύνους παραποιήσεις. Γενικῶς ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν ἰταλικῶν γραμματοσήμων δὲν εἶναι μεγάλη. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Ἰταλία συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἅτινα ἐμπορεύονται ἐπισήμως τὸ γραμματόσημον καὶ ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως γενικῶς τοῦ φιλοτελισμοῦ. (Ε. Φ. Ε.)

«**Ἰταλία**» («Italia»). Ἰταλικὸν πηδαλιουχούμενον, κατασκευασθὲν ἐν Ρώμῃ, ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων καὶ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τοῦ Νόμπιλε, εἰδικῶς διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Β. Πόλου. Ἐπὶ τοῦ ἀεροπλοίου τούτου ἐπέβη πλήρωμα ἐξ Ἰταλῶν ἀεροναυτῶν καὶ ἐπιστημόνων Ἰταλῶν, Σουηδῶν, Πολωνῶν καὶ Τσεχοσλοβάκων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Νόμπιλε καὶ δι᾽ ἐξόδων τῶν βιομηχάνων τῆς πόλεως τοῦ Μιλάνου, οἵτινες ἐξώπλισαν καὶ τὸ βοηθητικὸν πλοῖον «Πόλις τοῦ Μιλάνου», ὅπερ προηγηθὲν καὶ ἐλλιμενισθὲν ἐν Σπιτσβέργῃ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῶν πτήσεων. Ἡ «Ἰταλία» ἀπεγειώθη τὴν 11 Ἀπριλίου ἐκ Ρώμης καὶ τὴν 15 Ἀπριλίου 1928 ἐκ Μιλάνου, μὲ βάσιν δὲ τὴν Σπιτσβέργην ἔκαμε δύο ἐξερευνητικὰς πτήσεις: Μίαν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σπιτσβέργης πρὸς τὰς νήσους τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσὴφ καὶ ἑτέραν πρὸς τὸν Β. Πόλον, ὅπου ἔφθασε τὴν 15 Μαΐου 1928. Ἡ ἀποστολὴ ἐξηρεύνησε τὸν πόλον ἀπὸ ὕψους 150 μέτρων καὶ ἔρριψε τὸν σταυρόν, ὃν πρὸς τοῦτο τῇ εἶχε δώσει ὁ πάπας, καὶ τὴν ἰταλικὴν σημαίαν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡ «Ἰταλία» ὑπέστη ἐπιφορὰν καταιγίδων καὶ ἔπεσε ΒΑ τῆς Σπιτσβέργης· τὸ πηδαλιουχούμενον μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ πληρώματος ἐξηφανίσθη, ἐνῷ ἡ λέμβος αὐτοῦ μετὰ τῶν πλείστων μελῶν τῆς ἀποστολῆς, προσκρούσασα ἐπὶ τῶν πάγων, ἀπεσπάσθη τοῦ συνόλου καὶ κατέπεσε μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ. Οἱ ναυαγοὶ παρέμειναν ἐπὶ τῶν πάγων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, κατορθώσαντες δὲ νὰ ἐπικοινωνήσουν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μετὰ τῆς Σπιτσβέργης καὶ νὰ δώσουν τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς παραμονῆς των, ἐσώθησαν ὑπὸ τῶν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν προστρεξάντων ἀεροπλάνων, ἑνὸς σουηδικοῦ ὑπὸ τὸν Λούνδμποργκ, ἑνὸς ρωσικοῦ ὑπὸ τὸν Τσουκνόφσκυ καὶ τοῦ ρωσικοῦ παγοθραύστου «Κράσιν». Οἱ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ἀπολεσθέντων μεταβάντες δι᾽ ἀεροπλάνου Γάλλος ἀεροπόρος Γκυλμπὼ καὶ ὁ Ἀμοῦνδσεν ἐξηφανίσθησαν. Αἱ ἐξερευνήσεις τῆς «Ἰταλίας» καὶ τὰ αἴτια τῆς πτώσεώς της προεκάλεσαν τὴν διεθνῆ προσοχὴν καὶ κριτικήν, ἡ δὲ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ παραπέμψῃ τὸν στρατηγὸν Νόμπιλε εἰς ἀνακριτικὴν ἐπιτροπήν, κατόπιν ἐκθέσεως τῆς ὁποίας οὗτος ἀπετάχθη, συνεπείᾳ διαπιστώσεως ἀτελειῶν περὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀποστολῆς καὶ κακῶν χειρισμῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου. Ἐπίσης κατεκρίθη καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ Νόμπιλε νὰ δεχθῇ νὰ ἀναχωρήσῃ πρῶτος αὐτὸς διὰ τοῦ πρώτου καταφθάσαντος ἀεροπλάνου, ἐνῷ ὑπῆρχον ἄλλοι ἔχοντες μεγαλυτέραν ἀνάγκην διακομιδῆς. Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς «Ἰταλίας» καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποτελεσμάτων ἐξέδωσαν ἰδιαίτερα βιβλία ὁ Πολωνὸς συνεπιβάτης Μπεχούνικ, ὁ Ἰταλὸς πλοίαρχος Τσάπι καὶ ὁ Νόμπιλε.

Ἰταλία (Italia) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ᾽ αὔξοντα ἀριθμὸν 477. Σ. Π.

Ἰταλίδαι (οἱ) [*Ἀρχ.*]· βλ. *Ἰταλιῶται.*

ἰταλίζω· μιμοῦμαι τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα κττ.· || φρονῶ τὰ τῶν Ἰταλῶν, εἶμαι μὲ τὸ μέρος τῶν Ἰταλῶν.

Ἰτάλικα (Italica) [*Ἀρχ. Ἱστορ.*]. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (νῦν Ἀνδαλουσίας), κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βαίτιος ποταμοῦ (νῦν Γουαδαλκιβίρ), ΒΔ. ἀπέναντι τῆς Ἱσπάλεως, τῆς νῦν Σεβίλλης, εἰς βόρ. πλάτ. 7° καὶ ἀνατ. μῆκ. 38°, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 4, 10. Πρβλ. Στράβ. ΙΙΙ, 141). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τῷ 207 π.Χ., κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον, ἐπὶ θέσεως παλαιᾶς Ἰβηρικῆς πόλεως, κατῳκήθη κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ ἀπομάχων Ρωμαίων. Κατ᾽ ἀρχὰς αὐτόνομος καὶ ἔπειτα Ρωμαϊκὴ ἀποικία, ἤκμασεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ ἀπέβη μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Βαιτικῆς, χάρις εἰς τὰ παρ᾽ αὐτὴν καὶ τὰ πέριξ πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ μολύβδου. Ὑπῆρξε πατρὶς τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ (98—117 μ. Χ.), Ἀδριανοῦ (117—138 μ. Χ.) καὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395 μ. Χ.), πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Λατίνου ποιητοῦ Silius Italicus. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὴν νῦν ἱσπανικὴν πόλιν Santiponce. Α. Θ. Σ.

ἰταλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ τοὺς Ἰταλούς, ὁ τῶν Ἰταλῶν: «ἰταλικὸς στρατός, — στόλος», «ἰταλικὴ γλῶσσα».

— **ἰταλικαὶ *γλῶσσαι***· βλ. λ. *Ἰταλία* (Γλωσσ.).

— **Ἰταλικὸς *πόλεμος (1859)*** [*Στρατ. Ἱστορ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰταλικὸς πόλεμος τοῦ 1859*, φέρεται ὁ διεξαχθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τῶν συμμάχων Γάλλων καὶ Πεδεμοντίων (Σάρδων) ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν.

Ἐπιστράτευσις. Γαλλία. Ἐκινητοποιήθησαν πέντε σώματα στρατοῦ (1ον ἕως 5ον) καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ (ἱππικὸν ἀνεξάρτητον δὲν ὑπῆρχε τότε, ἀλλ᾽ ἑκάστη μεραρχία ἢ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἦτο προσκεκολλημένη παρὰ σώματι στρατοῦ), ἀποτελέσαντα τὴν στρατιὰν τῆς Ἰταλίας ἐξ 140.000 ἀνδρῶν (100.000 πεζοί, 8.000 σπάθαι, 300 πυροβόλα), ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ΄, ἔχοντος ἐπιτελάρχην τὸν στρατηγὸν Vaillan. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἶχε προσφάτως τότε ὁπλισθῆ δι᾽ αὐλακωτοῦ ὁπλισμοῦ (τυφεκίου καὶ πυροβόλου), ἀλλ᾽ ὅσον ἀφορᾷ τὸ πυροβόλον ὀλίγιστοι ἀξιωματικοὶ πυροβοληταὶ ἦσαν ἠσκημένοι εἰς τὸ νεώτατον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πυροβόλον.

Πεδεμόντιον (Σαρδηνία). Ἐπεστρατεύθησαν πέντε μεραρχίαι (1η ἕως 5η) καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ, πρὸς δ᾽ ἡ μεραρχία τοῦ Γαριβάλδη, ἐν συνόλῳ 60.000 ἄνδρες 45.000 πεζοί, 3.000 σπάθαι, 120 πυροβόλα), ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἔχοντος ἐπιτελάρχην τὸν στρατηγὸν Lamarmora.

Αὐστρία. Ἐκινητοποιήθησαν ἑπτὰ σώματα στρατοῦ (1ον, 2ον, 3ον, 5ον, 7ον, 8ον, 9ον) καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ, ἀπολέσαντα τὴν στρατιὰν τῆς Ἰτα-

Digitized by Google

λίας, ἐξ 180.000 ἀνδρῶν (120.000 πεζοί, 6.000 σπάθαι, 500 πυροβόλα), ὑπὸ τὸν στρατάρχην Gyulaï ἔχοντα ἐπιτελάρχην τὸν συνταγματάρχην Kuhn. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἦτο ὡπλισμένος δι' αὐλακωτοῦ μὲν τυφεκίου, ἀλλὰ πολὺ ἐλαττωματικοῦ. Τὸ πυροβολικὸν ἦτο ὡπλισμένον διὰ λείου πυροβολικοῦ.

Σχέδια ἐπιχειρήσεων. Σχέδιον ἐπιχειρήσεων παρὰ τοῖς συμμάχοις Γάλλοις καὶ Πεδεμοντίοις δὲν ὑπῆρχε, δι' ὃ ἐν ἀρχῇ ἀπέβλεψαν οἱ μὲν Πεδεμόντιοι εἰς τὴν ἐν ἀμύνῃ παραμονὴν μέχρις ἀφίξεως τῶν Γάλλων, φροντίσαντες μόνον νὰ προκαλύψωσι τὸ Τουρῖνον διὰ τῆς ὑπ' ὀλίγων ἀνδρῶν (16.000) κατοχῆς τῆς γραμμῆς τοῦ Ντόρια Μπάλτεα (Doria Baltea), οἱ δὲ Γάλλοι εἰς τὴν συγκέντρωσίν των εἰς Πεδεμόντιον. Οἱ Αὐστριακοί, οἱ δυνάμενοι νὰ ἔχωσιν ἐν ἀρχῇ τὴν πρωτοβουλίαν, καθ' ὅσον ἡ συνένωσις τῶν Γάλλων μετὰ τῶν Πεδεμοντίων θὰ ἐβράδυνεν ἀρκετά, εἶχον τὸ σχέδιον ὅπως ἐπωφελούμενοι τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς καταστρέψωσι δι' ἐσπευσμένης ἐνεργείας τοὺς Πεδεμοντίους μεμονωμένους, μεθ' ὃ νὰ καταλάβωσι τὰς διαβάσεις τῶν Ἄλπεων, ἵνα τοιουτοτρόπως παρεμποδίσωσι τὴν ἔξοδον τῶν Γάλλων, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξαν, διότι ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις, καίτοι ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου εἶχε γίνει ἀπὸ τῆς 26ης Ἀπριλίου, παρέτεινεν ἐν τούτοις ἀσκόπως τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μέχρι τῆς 29ης Ἀπριλίου, ὁπότε πλέον ἦτο πολὺ ἀργά, διότι οἱ Γάλλοι εἶχον ἤδη ἐπιτύχει τὴν εἰς Πεδεμόντιον συγκέντρωσίν των.

Στρατηγικὴ συγκέντρωσις. Οἱ Πεδεμόντιοι συνεκεντρώθησαν μεταξὺ Καζάλε καὶ Ἀλεξανδρείας, ἀφήσαντες ἀσθενὲς μόνον ἀπόσπασμα διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ντόρια Μπάλτεα ἄμεσον προκάλυψιν τοῦ Τουρίνου. Οἱ Γάλλοι συνεκεντρώθησαν, ἀκολουθήσαντες δύο ἐντελῶς διαφόρους ὁδεύσεις· ὁδικὴν μὲν ἐκ Grenoble τὰ 3ον καὶ 4ον σώματα στρατοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Canrobert, διελθόντα τὰς Ἄλπεις διὰ τῶν διαβάσεων Mont Cenis καὶ Génevre καὶ κατευθυνθέντα διὰ Τουρίνου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καίτοι ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις ἦτο νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ντόρια Μπάλτεα, ἐγκαταλειφθεῖσα ὅμως τὴν τελευταίαν στιγμήν, διότι ἐκρίθη τοῦτο ἐπικίνδυνον, καθ' ὅσον ἠδύναντο νὰ προσβληθῶσι μεμονωμένως ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν· θαλασσίαν δ' ἐκ Μασσαλίας τὰ 1ον καὶ 2ον καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Baraguay d'Hilliers, ἀποβιβασθέντα εἰς Γένουαν καὶ εἶτα κατευθυνθέντα πρὸς Ἀλεξάνδρειαν. Οὕτω τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου ὁ γαλλικὸς καὶ πεδεμοντιακὸς στρατὸς εἶχον ἀρχίσει συγκεντρούμενοι περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ παρενοχληθοῦν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Τὸ ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Ναπολέοντα 5ον γαλλικὸν σῶμα στρατοῦ ἀπεβιβάσθη εἰς Λιβόρνον, ἵνα ἐπιτηρῇ τὸ τότε μέγα δουκᾶτον τῆς Τοσκάνης, καὶ συγχρόνως συγκρατῇ τὸ παπικὸν κράτος. Οἱ Αὐστριακοὶ συνεκεντρώθησαν ἐντεῦθεν τῆς τότε παραμεθορίου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Tessin περὶ τὴν Παβία (βλ. σχ.).

Ἐπιχειρήσεις. Δεδομένου ὅτι οἱ σύμμαχοι οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι στρατηγικὴν πρωτοβουλίαν πρὸ τῆς πλήρους συγκεντρώσεώς των εἰς τὸ Πεδεμόντιον, φυσικὴ συνέπεια ἦτο ὅτι πᾶσα τοιαύτη ἀνῆκε μέχρι τέλους Ἀπριλίου εἰς τοὺς Αὐστριακούς. Μόλις λοιπὸν ἐπέτρεψεν ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀμέσως ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 29ης Ἀπριλίου ἡ προσπέρασις ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τεσσίν, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, εἰς τρόπον ὥστε μόλις τὴν 2αν Μαΐου ἔφθασαν οἱ Αὐστριακοὶ ὄπισθεν (ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης) τοῦ Ἀγκόνια (Agogna). Ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος συνέλαβε τότε τὸ σχέδιον τῆς προσπεράσεως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου καὶ τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ πεδεμοντιακοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ δ' ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Γάλλοι θὰ ἐβράδυνον ἀκόμη νὰ συγκεντρωθῶσιν, ἕνεκα πλημμελῶν πληροφοριῶν, ἐπεζήτησε νὰ προσπεράσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἐποχὴν τὸν Ντόρια Μπάλτεα καὶ νὰ προελάσῃ πρὸς τὸ Τουρῖνον, ἵνα καταλάβῃ τοῦτο· δι' ὅ, τὴν 4ην Μαΐου προσεπέρασε τὸν Ἀγκόνια καὶ ἔφθασε πρὸ τοῦ Σέζια (Sesia)· ἅμα ὅμως προσεπέρασε καὶ τοῦτον καὶ ἐπρόκειτο νὰ διατάξῃ τὴν περιστροφὴν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ πρὸς ἀριστερά, ἵνα λάβῃ κατεύθυνσιν καθέτως πρὸς τὸν Πάδον, συνεπῶς καθέτως πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ πεδεμοντιακοῦ στρατοῦ, ἐξαίφνης ἤλλαξεν ὁ Γκιουλάϋ ἀπόφασιν, καθ' ὅσον μόλις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (περὶ τὰ μέσα Μαΐου) ἐπληροφορήθη τὴν προέλασιν μεγάλου ὄγκου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐκ Τουρίνου πρὸς Ἀλεξάνδρειαν (3ου καὶ 4ου γαλλικῶν σωμάτων στρατοῦ) καὶ τὴν συγκέντρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ γαλλοπεδεμοντιακοῦ στρατοῦ νοτίως τοῦ Πάδου, ἐξ ἧς συγκεντρώσεως ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἄμεσος ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν αὐστριακῶν καὶ ἀπειλὴ κατὰ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν των. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἀπεσύρθη ὁ Γκιουλάϋ ὄπισθεν (ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης) τοῦ Σέζια, παραιτηθεὶς τελείως τῆς τε ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν Πεδεμοντίων καθὼς καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Τουρίνου, ἀπὸ τῶν μέσων δὲ Μαΐου εὑρίσκετο ἐγκατεστημένος ἐπὶ ἀμυντικῶν θέσεων παρὰ τὴν ὄχθην ταύτην. Ἐπωφεληθεὶς ὁ γαλλοπεδεμοντιακὸς στρατὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος (29ης Ἀπριλίου — μέσων Μαΐου), καθ' ὃ ἐξετελοῦντο οἱ ἄσκοποι οὗτοι ἑλιγμοὶ τῶν Αὐστριακῶν, ὠργανώθη πλήρως καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τόπου ἀφίξεως τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτοκράτορος Ναπολέοντος (14 Μαΐου), κατέστη ἕτοιμος πρὸς μάχην. Ἐν τούτοις εἰς τὸν συμμαχικὸν στρατὸν οὐδὲν σχέδιον εἶχεν ἀκόμη ἐπικρατήσει, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος Ναπολέων ἤγετο καὶ ἐφέρετο ὑπὸ διαφόρων εἰσηγήσεων καὶ γνωμῶν. Τέλος ἀπεφασίσθη ὅπως τὴν 20ὴν Μαΐου ἅπας ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ὑπερκεράσῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, προελαύνων διὰ Πλακεντίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τούτου, πάραυτα ἐσκέφθη ὁ Γκιουλάϋ νὰ στραφῇ πρὸς ἀριστερὰ (πρὸς νότον) καὶ προσπερῶν τὸν Πάδον, παρὰ τὴν Παβίαν, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ πρὸς Πλακεντίαν προχωροῦντος συμμαχικοῦ στρατοῦ, ὁπότε εὑρεθεὶς ὁ Ναπολέων πρὸ τοιαύτης ἐνεργείας καὶ συγχρόνως πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ παρὰ τὴν Πλακεντίαν προσπέρασις τοῦ Πάδου ἦτο ἀδύνατος (προκαταβολικὴ ἀναγνώρισις δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ), ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ τὴν περαιτέρω προέλασιν καὶ νὰ διατάξῃ τὴν πρὸς δυσμὰς ἀποχώρησιν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Θελήσας τότε ὁ Γκιουλάϋ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν κίνησιν τῶν συμμάχων, ἔπεμψε στράτευμα δυνάμεως 25.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Stadion, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου καὶ νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν· ἐπειδὴ δὲ τότε κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ τούτου στρατεύματος ἀντετάχθη ἡ 1η γαλλικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Forey, δι' αὐτὸ τὸ αὐστριακὸν στράτευμα τοῦ Σταντιὸν ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ χωρίου Μοντεμπέλλο (Montebello), καὶ τοιουτοτρόπως ἐπηκολούθησε τὴν 20ὴν Μαΐου ὁ ἀγὼν τοῦ *Μοντεμπέλλο*, ὁ μὴ προσδώσας τι τὸ θετικὸν εἰς οὐδέτερον τῶν ἀντιπάλων, καθ' ὅσον οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ἐπληροφορήθησαν ἁπλῶς τὴν ὕπαρξιν συμμαχικοῦ σρατοῦ κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς Παβίας καὶ Πλακεντίας χῶρον, συνεπῶς πιθανὴν προέλασιν διὰ Πλακεντίας πρὸς βορρᾶν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, διότι ὁ Σταντιὸν ἐξετίμησε ταύτην ὡς πολὺ ἀνωτέραν. Οἱ δὲ σύμμαχοι ἐνόμισαν ὅτι τὸ εἰς Μοντεμπέλλο αὐστριακὸν στράτευμα ἦτο ἡ πρωτοπορεία τοῦ διὰ τῆς Παβίας προελαύνοντος πρὸς νότον ὁλοκλήρου τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ.

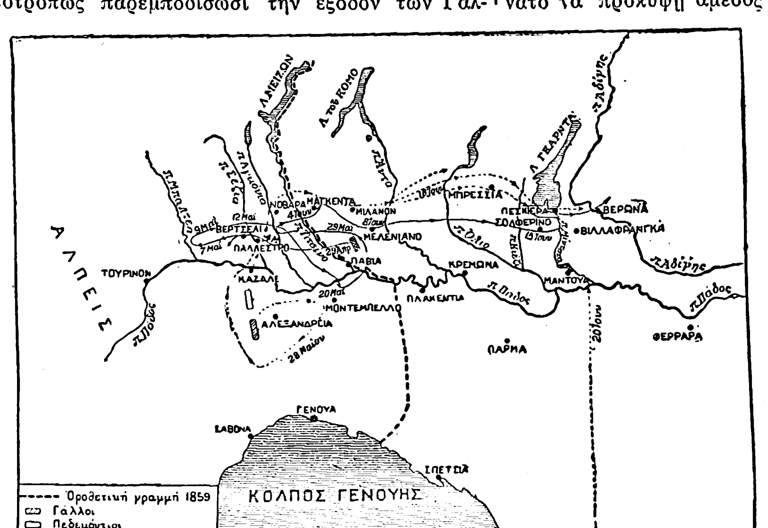

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπεφάσισεν ὁ Ναπολέων νὰ δράσῃ ἀποφασιστικῶς, ἐκ τῶν τριῶν δ' ὑποβληθέντων αὐτῷ σχεδίων: τῆς ἐπιθέσεως κατὰ μέτωπον (διὰ Παβίας κατὰ τοῦ κέντρου τῶν Αὐστριακῶν), τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐστριακοῦ πλευροῦ (διὰ Πλακεντίας), ἢ τῆς δι' εὐρυτάτου ἑλιγμοῦ ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ δεξιοῦ αὐστριακοῦ πλευροῦ (διὰ Καζάλε - Verceil - Νοβάρα), προέκρινε τὸ τρίτον, τὸ τοῦ στρατηγοῦ Jomini, καθ' ὅσον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ προέλασις θὰ ἐγίνετο δι' ὁμαλοῦ ἐδάφους, ἀφ' ἑτέρου δ' ἠνοίγετο ἀμέσως ἡ πρὸς Μιλᾶνον ἄγουσα, δηλαδὴ ἡ πρὸς τὸν κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ἐνῷ, τὸ μὲν πρῶτον θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον λόγῳ τῆς ὀχυρώσεως τῶν Αὐστριακῶν, τὸ δὲ δεύτερον δὲν ἐπέτρεπε προέλασιν εἰμὴ διὰ μιᾶς μόνον ὁδοῦ καὶ δὴ συνεσφιγμένης μεταξὺ ὀρέων καὶ τοῦ Πάδου. Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἀποφασισθέντος σχεδίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξετελέσθη «ἐπίδειξις» (ἀντιπερισπασμὸς) πρὸς τὸ ἀριστερὸν αὐστριακὸν πλευρὸν διὰ τῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Πλακεντίας προωθήσεως ἑνὸς γαλλικοῦ σώματος στρατοῦ (τοῦ 1ου), ἀποσυρθέντος κατόπιν καὶ συνενωθέντος μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀπεστάλησαν οἱ Πεδεμόντιοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σέζια, ἵνα προκαλύψωσι τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ πρὸς βορειοανατολὰς μέλλοντος νὰ ἑλιχθῇ γαλλικοῦ στρατοῦ (2ου, 4ου σωμάτων στρατοῦ, φρουρᾶς, καὶ τοῦ εἰς ἀπόστασίν τινα ἀκολουθοῦντος 1ου), ὁπότε, κατὰ τὴν προσπάθειαν τῶν Πεδεμοντίων, ἐνισχυθέντων ὑπὸ τοῦ 3ου γαλλικοῦ σώματος στρατοῦ, ὅπως ἐγκαταστήσωσι προγεφύρωμα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σέζια, ἐπῆλθον τὰς 30ὴν καὶ 31ην Μαΐου οἱ ἀγῶνες τοῦ *Παλέστρο*, καθ' οὓς ἀπωθήθησαν οἱ Αὐστριακοὶ ἐκεῖθεν (ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης) τοῦ Ἀγκόνια καὶ συνεπῶς ἡ πλευρικὴ πορεία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐξετελέσθη ἀκωλύτως, εἰς τρόπον ὥστε, μετὰ τὴν ἀπὸ 28ης Μαΐου ἀρξαμένην ἐξ Ἀλεξανδρείας μεταφορὰν ὁδικῶς καὶ σιδηροδρομικῶς, εὑρέθη ὁ γαλλικὸς στρατὸς τὴν 1ην Ἰουνίου μὲ τὰ 1ον, 2ον, 4ον σώματα εἰς Νοβάραν, καὶ τὴν φρουρὰν εἰς Βερσέϊγ ὄπισθεν τοῦ εἰς Παλέστρο προκαλυπτικοῦ στρατοῦ (Πεδεμόντιοι καὶ 3ον γαλλικὸν σῶμα). Οἱ Αὐστριακοὶ ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον παρεσύρθησαν ἐκ τῆς κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῶν πλευροῦ γαλλικῆς ἐπιδείξεως, εὐθὺς δὲ κατόπιν συνεκέντρωσαν τὰς δυνάμεις των πρὸς βορρᾶν, καὶ πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἐσκέφθησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ περὶ τὴν Νοβάραν κυρίου γαλλικοῦ ὄγκου, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀνακόψωσι τὴν πρὸς Μιλᾶνον γαλλικὴν προέλασιν, ἀλλά, φοβηθέντες προσβολὴν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ των ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ Παλέστρο συμμαχικοῦ στρατεύματος, ἐγκατέλειψαν τὴν σκέψιν ταύτην καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντεῦθεν (ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης) τοῦ Τεσσίν, καὶ νὰ ταχθῶσι τὴν 3 Ἰουνίου, μετὰ τοῦ ἄρτι ἀφιχθέντος ἐκ Βοημίας 1 σώματος στρατοῦ, εἰς καταλλήλους θέσεις περὶ τὴν Μαγένταν. Οἱ Γάλλοι ἤρχισαν τότε προσπερῶντες τὸν Τεσσὶν καὶ τὴν 3 Ἰουνίου εὑρέθησαν εἰς τὸ ὕψος τῆς Μαγέντας, μὲ μέτωπον πρὸς νότον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς πρὸς Μιλᾶνον προελάσεως, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλεσεν ἑλιγμὸν πολὺ ἐπικίνδυνον, ἅτε πλευρικὸν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Αὐστριακούς, ἀπολήξαντα δ' ὅλως τυχαίως τὴν 4 Ἰουνίου εἰς τὴν μάχην τῆς *Μαγέντας*, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Αὐστριακοὶ καὶ ἐξηναγκάσθησαν εἰς νέαν ὑποχώρησιν πρὸς ἀνατολάς· ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν στρατηγικὴν καταδίωξιν ἐστάλησαν τρία γαλλικὰ σώματα στρατοῦ, δι' αὐτὸ ἐπῆλθε τὴν 8ην Ἰουνίου ὁ ἀγὼν τοῦ *Μελενιάνο* (Melegniano), μεταξὺ τῶν σωμάτων τούτων καὶ τῶν αὐστριακῶν ὀπισθοφυλακῶν. Τὸ Μιλᾶνον, εὑρεθὲν τότε ἐντελῶς ἐλεύθερον, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἀμαχητὶ τὴν 7ην Ιουνίου, ἡ δ' εἰς αὐτὸ ἐπίσημος εἴσοδος τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἐγένετο τὴν 8ην Ἰουνίου. Οἱ Αὐστριακοὶ ἐπεξέτειναν τὴν ὑποχώρησίν των μέχρι τοῦ Mincio, ὃν καὶ προσεπέρασαν ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης, περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου, σχοινοτενῶς ἀπὸ Peschiera μέχρι Μάντουας, μὲ τὸ σχέδιον τῆς παρακωλύσεως τῆς διαβάσεως τοῦ Μίντσιο ὑπὸ τῶν Συμμάχων. Λόγῳ ὅμως τῶν μεγάλων αὐστριακῶν ἡττῶν, τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἀνέλαβε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, ὅστις διῄρεσε τὸν στρατὸν εἰς δύο στρατιάς, τὴν μὲν 1ην (τὴν νοτίαν) ἐκ τριῶν σωμάτων καὶ μιᾶς μεραρχίας ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Wimpfen, τὴν δὲ 2αν (τὴν βορείαν) ἐκ τεσσάρων σωμάτων καὶ μιᾶς μεραρχίας ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Schlick. Κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον χρόνον οἱ Σύμμαχοι ἐπροχώρησαν καὶ οὗτοι πρὸς τὴν ἰδίαν μὲν κατεύθυνσιν, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, συνεπῶς χωρὶς νὰ ἐκτελῶσι στρατηγικὴν καταδίωξιν, ἅτε δυσκολευθέντες τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἀνεφοδιασμόν, προὐχώρησαν δὲ διὰ τριῶν φαλάγγων: τῆς μὲν δεξιᾶς (νοτίας) ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἀκολουθούσης τὴν ἀπὸ Μιλάνου εἰς Brescia ὁδόν, ἀφιχθείσης δ' εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὴν 18ην Ἰουνίου· τῆς κεντρικῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ πεδεμοντιακοῦ στρατοῦ καὶ πορευομένης βορείως τῆς πρώτης· τῆς δ' ἀριστερᾶς (βορείας) ἀποτελουμένης ἐκ τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ πορευομένης διὰ τῶν ὑπωρειῶν τῶν ὀρέων. Μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ τούτου στρατοῦ συνηνώθη κατὰ τὴν

Digitized by Google

ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ ἐκ Τοσκάνης προερχόμενον 5ον γαλλικὸν σῶμα στρατοῦ, τὸ ἐνισχυθὲν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ ὑπὸ μιᾶς μεραρχίας ἐξ ἐπιχωρίων ἐθελοντῶν, ἕτοιμον νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου εἰς τὸ ὕψος τῆς Μάντουας, ἵνα ἀπειλήσῃ τὸ ἀριστερὸν αὐστριακὸν πλευρόν. Κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας 19—23 Ἰουνίου, ὁ συμμαχικὸς στρατὸς προὐχώρει πρὸς τὸν Μίντσιο, πολὺ μὲν βραδέως, ἀλλὰ συγκεντρωμένος καταλλήλως, ὅπως εἶναι ἕτοιμος πρὸς μάχην. Τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Ἰουνίου εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Chiese μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως τὴν ἑπομένην, 24ην, προχωρήσῃ πρὸς τὸν Μίντσιο. Ἐνῷ ὅμως οἱ Αὐστριακοὶ προὐτίθεντο ν' ἀμυνθῶσι τῶν διαβάσεων τοῦ Μίντσιο, ἐξαίφνης τὴν 23ην Ἰουνίου ἤλλαξαν σχέδιον καὶ αὐθημερὸν προσπεράσαντες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἔλαβον διατάξεις ἵνα τὴν ἑπομένην, 24ην, προχωρήσωσι πρὸς τὸν Chiese καὶ συναντήσωσι τοὺς Συμμάχους. Ἐκ τῆς ἑκατέρωθεν ταύτης προχωρήσεως τῶν ἀντιπάλων ἐπῆλθε τὴν 24ην Ἰουνίου μάχη ἐκ συναντήσεως, ἡ τοῦ *Σολφερῖνο*, καθ' ἣν ἐν μὲν τῷ κέντρῳ καὶ τῷ δεξιῷ ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Αὐστριακοὶ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀμέσως πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μίντσιο, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ (βορείως), παρὰ τὸ San Martino, ἡττήθησαν οἰκτρῶς οἱ Πεδεμόντιοι ὑπὸ τοῦ 8ου Αὐστριακοῦ σώματος στρατοῦ τοῦ Benedeck, τοῦ μὴ ὑποχωρήσαντος, εἰμὴ μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ἐπιλοίπου αὐστριακοῦ στρατοῦ εἰς τὸ κέντρον (νοτίως). Κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου, οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ἐξηκολούθησαν τὴν ὑποχώρησίν των πέραν τοῦ Ἀδίγη, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν Συμμάχων, οἱ δὲ Σύμμαχοι, προσπεράσαντες ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μίντσιο, ἐπολιόρκησαν διὰ τοῦ πεδεμοντιακοῦ στρατοῦ τὴν Πεσκιέρα, διὰ δὲ τοῦ γαλλικοῦ ἐπροχώρησαν πρὸς τὸν Ἀδίγην.

Μολονότι ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ἦτο κατὰ κράτος νικητής, ὁ δὲ γαλλικὸς στόλος, ἐπιχειρῶν εἰς τὴν Ἀδριατικήν, εἶχεν ἀρχίσει ἀπειλῶν τὴν Βενετίαν, μόλα ταῦτα ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἐπρότεινεν, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἀνακωχὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον Ἰωσήφ, ἀποδεχθέντα ἀσμένως ταύτην. Τοιουτοτρόπως ὑπεγράφη ἐν Βιλλαφράγκᾳ τὴν μὲν 7ην Ἰουλίου ἡ προσωρινὴ ἀνακωχή, τὴν δὲ 12ην Ἰουλίου ἡ ὁριστική. Ἡ ὁριστικὴ εἰρήνη ὑπεγράφη ἐν Ζυρίχῃ τὴν 10ην Νοεμβρίου 1859.

Κρίσεις. Οἱ Γάλλοι δὲν ἐνίκησαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, ἕνεκα πλεονεκτημάτων ἀπέναντι τῶν Αὐστριακῶν. Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως, οἱ Γάλλοι ἔδρασαν πλημμελέστατα, διότι ὄχι μόνον δὲν εἶχον ἐκ τῶν προτέρων κατηρτισμένον σχέδιον ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ των εὑρέθη ὁ Ναπολέων Γ', ἄμοιρος πάσης στρατιωτικῆς μορφώσεως καὶ δὴ στερούμενος πάσης πρωτοβουλίας καὶ ἀποφασιστικότητος. Οὗτος φοβούμενος μεγάλως τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ἐνήργει ἑκάστοτε ἀναλόγως πρὸς τὸ ρεῦμα τῶν ἀντιλήψεων τοῦ λαοῦ. «Αἱ ἀναποφασιστικότητες τοῦ Ναπολέοντος καὶ αἱ δοκιμαστικαί του ἐνέργειαι (tâtonnements) ἐπέφερον τὸ ἀσύνδετον (décousu) εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις» γράφει Γάλλος τις συγγραφεὺς (ὁ ταγματάρχης Dupuy). Εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμον, ἐθεωρήθη ὑπὸ πολλῶν ὅτι ἡ γαλλικὴ νίκη ὠφείλετο εἰς τὴν καλὴν τακτικὴν ἐνέργειαν τῶν Γάλλων, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐρρωμένην αὐτῶν προχώρησιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, λόγῳ πείρας ἀποκτηθείσης ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Κριμαίας, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τοῦτο ἠμφισβητήθη ὑπὸ ἄλλων. Ἀλλ' οὐδ' αὐτῆς τῆς ποιοτικῆς ὑπεροχῆς τοῦ νέου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πυροβόλου (τοῦ αὐλακωτοῦ) ἐπωφελήθησαν οἱ Γάλλοι· καὶ τοῦτο διότι οἱ τότε Γάλλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξοικειωθῆ πρὸς τὸ νέον τοῦτο ὑλικόν, δι' ὃ θέλοντες νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸ μακρὸν αὐτοῦ βεληνεκές, ἐπέφερον μείζονας βλάβας εἰς τὰς ἐφεδρείας παρὰ εἰς τὰς γραμμὰς μάχης.

Οἱ Αὐστριακοὶ ἡττήθησαν, διότι αἱ ἐπιχειρήσεις διηυθύνοντο ἐκ Βιέννης. Ἐὰν τοιοῦτόν τι δὲν συνέβαινε, θὰ κατεβάλλετο ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ πολέμου ὁ συμμαχικὸς στρατὸς ὑπὸ τοῦ Γκιουλάϋ, καθ' ὅσον οἱ μὲν Πεδεμόντιοι θὰ προσεβάλλοντο μεμονωμένως, οἱ δὲ Γάλλοι θὰ παρεκωλύοντο νὰ ἐξέλθωσιν εἰς Πεδεμόντιον. Ἀλλά, καὶ κατὰ τὴν ἐπίλοιπον ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου, ἡ διεύθυνσις τῶν ἐπιχειρήσεων προήρχετο πάντοτε ἐκ Βιέννης, μεθ' ὅλην τὴν αὐτοπρόσωπον παρουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ.

Τὸ ἐξαιρετικῶς χαρακτηριστικὸν τοῦ πολέμου τούτου εἶναι ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐγένετο στρατηγικὴ χρησιμοποίησις τῶν σιδηροδρόμων. Ἡ γαλλικὴ στρατηγικὴ συγκέντρωσις ἤρξατο διὰ σιδηροδρομικῆς μεταφορᾶς τῶν στρατευμάτων μέχρι Γρενόβλης καὶ Μασσαλίας. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ἰταλίνσκι, *Ἀνδρέας*. Ρῶσος διπλωμάτης δράσας κυρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅτε ἡ Ρωσία, ἔχουσα τὴν προστασίαν ἐπὶ τοῦ ἀρτισυστάτου ἑλληνικοῦ κράτους τῶν Ἰονίων νήσων, κατηγγέλλετο ὑπὸ τῆς γαλλικῆς διπλωματίας εἰς τοὺς Τούρκους ὡς ἐργαζομένη πρὸς ὑποκίνησιν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας στρατηγὸς Brune κατηγόρει τὴν Ρωσίαν, ὅτι ἐπιτρέπουσα εἰς τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύωσιν ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν προσελκύει τοὺς Ἕλληνας ναυτικοὺς μέχρι σημείου, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ στρατολογία πληρωμάτων διὰ τὸν τουρκικὸν στόλον. Ἀλλ' ὁ Ἰταλίνσκι χάρις εἰς δῶρον ἐκ κοσμημάτων καὶ ὡραίων ἐπίπλων ἀξίας 600.000 ρουβλίων, ἀποσταλὲν ἐκ Πετρουπόλεως, ἐκέρδισε τὴν σιωπὴν τοῦ Καπετὰν πασᾶ, ἐπὶ πλέον δὲ ἐξασφαλίσας τὴν ὑποστήριξιν τῆς σουλτανομήτορος καὶ τοῦ μέγα ἰσχύοντος γενικοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτῆς, κατώρθωσε νὰ ἄγῃ καὶ νὰ φέρῃ τὸ Διβάνιον κατὰ τὰς θελήσεις του.

Οὕτως ἐξηκολούθησε τὴν ἐναντίον τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας διπλωματικὴν ἐκστρατείαν του, κατορθώσας νὰ συνάψῃ τῷ 1803 μυστικὴν συνθήκην μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, καθ' ἣν ἐν περιπτώσει γαλλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἡ Πύλη ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχῃ ἕτοιμον στρατὸν 150.000 ἀνδρῶν καὶ 40 πολεμικὰ πλοῖα. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐπισημοποιήθη βραδύτερον, τῷ 1805, διὰ τῆς συμμαχικῆς συνθήκης Κωνσταντινουπόλεως τῆς 24 Σεπτεμβρίου 1805 καὶ τῶν εἰς ταύτην παρηρτημένων μυστικῶν ὅρων, οἵτινες περιεῖχον καὶ ὑποχρεώσεις τῆς Τουρκίας, ὅτι θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐημερίαν τῶν πληθυσμῶν τῶν παραλίων τῆς Ἠπείρου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἀνεγνωρίζετο ἡ παράτασις τῆς κατοχῆς τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὸ ρωσικοῦ στρατοῦ (βλ. καὶ *Ἰόνιοι* νῆσοι).

Ἐν γένει ὁ Ἰταλίνσκι ἔπαιξε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν περίοδον τῶν ναπολεοντείων πολέμων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀμφότερα τὰ μέρη ἀντεποιοῦντο τὴν φιλίαν τῆς Τουρκίας. Τῷ 1812 ὑπέγραψεν ὡς πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου τῆς 16/28 Μαΐου (βλ. *Βουκουρεστίου* συνθῆκαι). Ν. Μ.

ἰταλισμὸς (ὁ)· ἡ διάθεσις τοῦ ἰταλίζειν, μίμησις τῶν Ἰταλῶν· || ἡ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἀγάπη εὔνοια.

ἰταλίτης (ὁ) (Italit) *[Ὀρυκτολ.]*. Λάβα χρώματος κιτρινωποῦ ἕως λευκοῦ, συνισταμένη ἀπὸ κόκκους λευκίτου καὶ ὑελώδη μᾶζαν ὑπότεφρον. Ὡς ἐπουσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει αἰγιρινικὸν αὐγίτην, μελανίτην πλούσιον εἰς τιτάνιον, ἐν μέρει δὲ βιοτίτην, ἀπατίτην καὶ μαγνητίτην. Εἶναι πέτρωμα εὔθρυπτον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ San Carlo τῆς Rocca Monfina. Γ. Β.

Ἰταλιώτης (ὁ), πληθ. *Ἰταλιῶται*· οἱ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἄποικοι κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς αὐτόχθονας, καλουμένους *Ἰταλούς*.

Ἰταλοαυστριακὸς *πόλεμος (1866)*· βλ. λ. *Αὐστριακὸς* πόλεμος (τ. ΣΤ', σ. 236).

Ἰταλὸς (ὁ), θηλ. *Ἰταλίς, —ίδος*· τὸ ἐθνικὸν τῆς Ἰταλίας, ὁ κάτοικος ἢ ὁ καταγόμενος ἐξ Ἰταλίας: «Ἰταλοὶ ὑπήκοοι», «Ἰταλὶς χορεύτρια»· || ὁ αὐτόχθων Ἰταλὸς κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *Ἰταλιώτην* (βλ. λ.).

Ἰταλὸς *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς ἥρως ἐπώνυμος τῆς Ἰταλίας. Ὑπὸ τῶν «Νόστων» καὶ τῆς «Τηλεγονείας» ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τῆς Πηνελόπης καὶ τοῦ Τηλεγόνου, ὁ δὲ Ἀντίοχος Συρακόσιος φέρει αὐτὸν βασιλέα τῶν Οἰνωτρῶν, δυναστεύσαντα ἐπὶ τοῦ Ν. τμήματος τῆς Καλαυρίας, σχόντα διάδοχον τὸν Μόργητα. Μεταγενέστεροι μυθογράφοι θεωροῦν αὐτὸν Σικελὸν ἱδρυτὴν βασιλείου παρὰ τὸ Λάτιον, σύζυγον τῆς Λευκαρίας, Λεύκτρας, Λενταρίας, Ἠλέκτρας ἢ Λαυκανίας, πατέρα τοῦ Αὔσωνος καὶ τοῦ Ρώμου ἢ Ρώμης. Σικελὸν δὲ βασιλέα ὁδηγήσαντα ἀποικίαν εἰς Ἰταλίαν θεωρεῖ καὶ ὁ Θουκυδίδης. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ἡ λέξις θεωρεῖται σημαίνουσα τὸν ταῦρον, παραβάλλεται δὲ πρὸς τὴν λατινικὴν vitulus (=μόσχος), τὴν ὀσκικὴν viteliu καὶ τὴν σλαυικὴν tele, ἁπάσας ἀναγομένας εἰς τὴν σανσκριτικὴν vatsas.

— **Ἰταλός.** Θεσσαλὸς ἐκ Γύρτωνος, υἱὸς τοῦ Φιλίσκου, στρατηγὸς τῆς θεσσαλικῆς συμπολιτείας κατὰ τὸ 48 π. Χ., εἰκονιζόμενος ἐπὶ θεσσαλικῶν νομισμάτων. Π. Ν. Π.

Ἰταλοτουρκικὸς *πόλεμος (1911—1912)*. Αἰτία τοῦ πολέμου τούτου ἦτο ἡ πρόθεσις τῆς Ἰταλίας νὰ καταλάβῃ τὴν Τριπολίτιδα καὶ Κυρηναϊκήν. Οὕτω τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1911 ἐπεδόθη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην τελεσίγραφον ἰταλικόν, δι' οὗ ἠξιοῦτο, ὅπως ἡ Τουρκία ἀπαντήσῃ ἐντὸς 24ώρου ἂν θ' ἀπεδέχετο τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῶν ὡς ἄνω ἐπαρχιῶν της. Πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῆς προθεσμίας ἡ Τουρκία ἀπήντησεν ἀπορρίπτουσα τὴν ἰταλικὴν ἀξίωσιν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη ἀπὸ τῆς 14ω 30λ τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1911. Τὸ ἰταλικὸν ναυτικὸν ἐκινητοποιήθη πάραυτα καὶ στρατιὰ 30.000 ἀνδρῶν ἦτο ἑτοίμη πρὸς ἐπιβίβασιν. Συνθῆκαι καὶ σύμφωνα συναφθέντα μετὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀνεγνώριζον τὸ δίκαιον τῆς ἰταλικῆς ἐν Τριπολίτιδι κατοχῆς.

Ναυτικαὶ δυνάμεις τῶν ἐμπολέμων. Αἱ ἰταλικαὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεις ὑπερεῖχον καταπληκτικῶς τῶν τουρκικῶν. Ἀπετελοῦντο δ' ἐκ 5 θωρηκτῶν νεοτεύκτων, ὡπλισμένων διὰ πυροβόλων τῶν 0.305 ὡς πρωτεύοντος πυροβολικοῦ, 3 ὀλίγον παλαιοτέρων μὲ πυροβόλα τῶν 0.250, 6 τεθωρακισμένων εὐδρόμων μὲ πυροβόλα τῶν 0.250, καὶ δεκάδος παλαιοτέρων καὶ μικροτέρων εὐδρόμων, εἰς ἃ προσετίθετο καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μοῖρα ἐκ 3 παλαιῶν θωρηκτῶν ὡπλισμένων μὲ παλαιὰ πυροβόλα τῶν 0.34. Ὁ τορπιλλικός της στολίσκος ἀπετελεῖτο ἐκ πεντηκοντάδος ἀντιτορπιλλικῶν καὶ τορπιλλοβόλων καὶ δεκάδος ὑποβρυχίων (τῶν τελευταίων μηδόλως λαβόντων μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις). Εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας ἡ Τουρκία δὲν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ ἢ 2 παλαιὰ θωρηκτά, ἀγορασθέντα τῷ 1910 ἐκ Γερμανίας (τὰ τύπου Friedrich Wilhelm καθελκυσθέντα τῷ 1891), τὸ παλαιὸν ἐπισκευασθὲν θωρηκτὸν «Μεσσουδιέ», τὰ δύο νέα ἀθωράκιστα εὔδρομα «Χαμηδιὲ» καὶ «Μετζητιέ», καὶ τρία μικρότερα ἀλλὰ παλαιότατα θωρηκτὰ ἄνευ πολεμικῆς πλέον ἀξίας καὶ εἰκοσάδα ἀντιτορπιλλικῶν καὶ τορπιλλοβόλων, ὧν τὰ ἡμίση σχεδὸν παλαιά. Τὸ προσωπικὸν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν τοῦ τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου εὑρίσκετο εἰς μειονεκτικωτάτην θέσιν ἀπέναντι τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ὄντος τελείως πεπαιδευμένου καὶ γεγυμνασμένου.

Ἐπιχειρήσεις. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 1911 ἐξετέλει γυμνάσια εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τὸ Αἰγαῖον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πλοιάρχου Ταχὴρ βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου τῆς βρεττανικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀποστολῆς. Εἰς τὰ ὡς ἄνω γυμνάσια εἶχον λάβει μέρος τὰ δύο θωρηκτὰ τύπου «Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσσα», τὰ τρία μικρὰ παλαιὰ θωρηκτὰ τύπου «Ἀβνιλά», τὸ εὔδρομον «Μετζητιὲ» καὶ 12 ἀντιτορπιλλικὰ καὶ τορπιλλοβόλα. Ἡ μοῖρα αὕτη εἶχε καταπλεύσει εἰς Βηρυττόν, ὅταν τῇ 29 Σεπτεμβρίου τῇ ἐτηλεγραφήθη, ὅτι ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον, ὁπότε πάραυτα ἀπέπλευσε διὰ Δαρδανέλλια, εἰς ἃ καὶ κατέπλευσε μὴ ἐνοχληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ἀφεθέντος τοῦ μικροῦ θωρηκτοῦ «Ἀβνιλὰ» εἰς Βηρυττὸν καὶ ἀποσταλέντων τοῦ «Μουῒν - Ζαφὲρ» εἰς Σάμον καὶ τοῦ «Φετῆ - Μπουλὲν» εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡ Τουρκία πρὸς καταδίωξιν τοῦ διενεργουμένου πολεμικοῦ λαθρεμπορίου εἶχεν ἀποστείλει εἰς μὲν τὴν Ἐρυθρὰν ἓν ἀντιτορπιλλικὸν καὶ δωδεκάδα μικρῶν κανονιοφόρων, εἰς Πρέβεζαν δὲ τορπιλλοβόλα τινὰ καὶ ἓν μικρὸν ἐξωπλισμένον θαλαμηγόν.

Αἱ πρῶται βολαὶ ἐρρίφθησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς 29 Σεπτεμβρίου ὑπὸ 4 ἰταλικῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ἅτινα ἐπετέθησαν κατὰ δύο τουρκικῶν τορπιλλοβόλων ἐκπλεόντων τῆς Πρεβέζης, ὧν τὸ ἓν ἠνάγκασαν νὰ ἐξοκείλῃ κατεστραμμένον· τὸ ἕτερον μὲ πολλὰς ζημίας κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς Πρέβεζαν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν δύο ἄλλα ἰταλικὰ ἀντιτορπιλλικὰ ἐπετέθησαν κατὰ δύο τουρκικῶν τορπιλλοβόλων εἰς τὸν ὅρμον Γουμενίτσης (ἔναντι τῆς Κερκύρας). Τὴν 1 Ὀκτωβρίου τὸ ἰταλικὸν εὔδρομον «Marco Polo» ᾐχμαλώτισεν εἰς Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Μεδούης τουρκικὸν ἀτμόπλοιον πλῆρες στρατοῦ. Τὸ παλαιὸν μικρὸν θωρηκτὸν «Φετῆ Μπουλὲν» ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπεβίβασεν ὁλόκληρον τὸ πυροβολικόν του εἰς τὸ φρούριον Καραμπουρνοῦ, παραμεῖναν κατόπιν μονίμως ἠγκυροβολημένον πρὸ τοῦ λιμενοβραχίονος (ὅπου καὶ ἐτορπιλλίσθη κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον ὑπὸ ἑλληνικοῦ τορπιλλοβόλου)· τὸ τοῦ αὐτοῦ τύπου «Μουῒν - Ζαφὲρ» ἐκ Σάμου κατέφυγεν εἰς Σμύρνην, ἀποβιβάσαν ὁμοίως τὸ πυροβολικόν του πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ ὀχυρώσεως. Τὸ «Ἀβνιλὰ» μεθ' ἑνὸς μικροῦ τορπιλλοβόλου παρέμεινεν εἰς Βηρυττόν.

Διὰ τὰς κατὰ τῆς Τριπολίτιδος ἐπιχειρήσεις ὁ ἰταλικὸς στόλος ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Aubry ἐχρησιμοποίησεν ὡς ναυτικὴν βάσιν τὸν λιμένα τῆς Αὐγούστας εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Σικελίας, εἰς 285 μιλλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Τριπολίτιδος, εἰς 460 ἀπὸ τῆς Δέρνας καὶ εἰς 680 ἀπὸ τῶν Δαρδανελλίων. Ἀπὸ τῆς 29 Σεπτεμβρίου εἶχε διακηρυχθῆ ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἀκτῶν τῆς Τριπολίτιδος, καὶ τῇ 2 Ὀκτωβρίου ἐπεδόθη τελεσίγραφον εἰς τὸν Τοῦρκον διοικητὴν αὐτῆς, ὅπως ἐντὸς 24ώρου παραδοθῇ. Τούτου ἀρνηθέντος νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀξιώσεις (εἶχεν ἤδη διακοπῆ πᾶσα τηλεγραφικὴ μετὰ τῆς Τουρκίας συγκοινωνία καὶ ὁ ἀσύρματος τῆς Δέρνας ἀχρηστευθῆ ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ ἰταλικοῦ εὐδρόμου), ὁ ἰταλικὸς στόλος τὴν 3 Ὀκτωβρίου ἤρχισε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Τριπόλεως. Τὴν φρουρὰν ἀπετέλουν 4.500 τακτικοὶ στρατιῶται καὶ 2.500 πολιτοφύλακες, τὰ δ' ὀχυρώματα ἦσαν παλαιὰ καὶ διὰ παλαιῶν πυροβόλων ἐξωπλισμένα, ὧν τὰ μεγαλύτερον ἦτο διαμετρήματος τῶν

Digitized by Google

024. Ὁ ἰταλικὸς στόλος ἤρξατο τοῦ πυρὸς ἀπὸ 7.000 μέτρων (ἐκτὸς τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ) βαλὼν περὶ τὰ 400 βλήματα, ἐξ ὧν μεγάλαι ζημίαι ἐπηνέχθησαν εἰς τὰ τουρκικὰ ὀχυρώματα. Τὴν ἐπομένην ἐπανελήφθη ὁ βομβαρδισμός, καταστραφέντων τῶν τουρκικῶν ὀχυρωμάτων. Τῇ 5 Ὀκτωβρίου ταξιαρχία ἐκ 1732 ναυτῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰταλοῦ κομμοδόρου Cagni ἀπεβιβάσθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυρὸς τῶν πλοίων καὶ ταχέως κατέλαβε τὸ φρούριον καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν τῆς Τριπόλεως. Ἡ ἀντίστασις τῶν Τούρκων ὑπῆρξεν ἀσθενής. Τῇ 10 Ὀκτωβρίου ἰταλικὴ στρατιὰ ἐκ 30.000 ἀνδρῶν καὶ πυροβολικοῦ ἀπεβιβάσθη εἰς Τρίπολιν, καὶ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ἀνῆλθεν εἰς 101.389, τῶν δὲ πυροβόλων εἰς 400. Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ἰταλικὴ κανονιοφόρος ἐβύθισε δύο μικρὰς τουρκικὰς τοιαύτας πλησίον τῆς Χοδεΐδας, καὶ τῇ βοηθείᾳ δύο ἐλαφρῶν εὐδρόμων ἐδίωξε τουρκικὸν ἀντιτορπιλλικὸν καταφυγὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πυροβολείων τῆς Χοδεΐδας. Τὴν 5 Νοεμβρίου ἐλαφρὸν ἰταλικὸν εὔδρομον ἐβύθισε παλαιὰν τουρκικὴν κανονιοφόρον ἐν Ἀκάμπᾳ. Τὴν 30 Νοεμβρίου ἰταλικὴ κανονιοφόρος ἐβομβάρδισε τὰ τουρκικὰ ὀχυρώματα τῆς Μόκας καὶ Σεΐχ-Σαΐδ. Τὴν 7 Ἰανουαρίου 1912 τρία ἰταλικὰ ἐλαφρὰ εὔδρομα καὶ 2 ἀντιτορπιλλικὰ ἐδίωξαν 7 τουρκικὰς κανονιοφόρους καὶ ἓν ἐξωπλισμένον θαλαμηγόν, ἃ; καταφυγούσας εἰς τὸν λιμένα τῆς Κοφούτας ἐβύθισαν τῇ ἐπομένῃ. Τὴν 22 Ἰανουαρίου τὸ νότιον τμῆμα τῆς τουρκικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκηρύχθη ἐν ἀποκλεισμῷ. Τῇ 23 Φεβρουαρίου τρία ἰταλικὰ εὔδρομα τεθωρακισμένα ἐβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Βηρυττοῦ τὸ παλαιὸν μικρὸν θωρηκτὸν «Ἀβνιλὰ» καὶ τὸ μικρὸν τορπιλλοβόλον «Ἄγκυρα».

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, θανόντος τοῦ ναυάρχου Aubry, τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἰταλικοῦ στόλου ἀνέλαβεν ὁ ἀντιναύαρχος Viale. Τὴν 10 Ἀπριλίου 3 θωρηκτὰ ἰταλικὰ καὶ 4 εὔδρομα παρέπεμψαν σῶμα στρατοῦ ἐκ 12000 ἀνδρῶν ἀποβιβασθὲν εἰς Macabez ἐν τῇ δυτικῇ ἐσχατιᾷ τῆς Τριπολίτιδος, καὶ ἐκεῖθεν ἐγένοντο ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Ζουάρας, καταληφθείσης ὅμως μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, τῶν Τούρκων γενναίως ἀντιστάντων.

Τὴν 18 Ἀπριλίου 1912 ἰταλικὸς στόλος ἐξ 7 τεθωρακισμένων εὐδρόμων καὶ 4 θωρηκτῶν ἐβομβάρδισε τὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων ἐξ ἀποστάσεων 10800 ἕως 11700 μέτρων, ὑποστάντα ἐλαφροτάτας ζημίας, μεθ' ὃ ὁ στόλος κατέπλευσεν εἰς Μοῦδρον (Λήμνου). Τὴν 3 Μαΐου, ὑπὸ τὴν προστασίαν 2 ἰταλικῶν εὐδρόμων, σῶμα 8.000 ἀνδρῶν ἀπεβιβάσθη εἰς Ρόδον, ἣν τῇ ἐπομένῃ κατέλαβεν. Ἐπίσης μέχρι τῶν μέσων Μαΐου κατελήφθησαν ὅλαι αἱ νῆσοι τῆς Δωδεκανήσου. Φῆμαι περὶ ἀποβάσεως Ἰταλῶν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἐπέφερον συγκέντρωσιν τουρκικῶν δυνάμεων περὶ τὴν Σμύρνην καὶ Ν. Ἔφεσον.

Τὴν 18 Ἰουλίου πέντε μεγάλα ἰταλικὰ τορπιλλοβόλα, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πλοιάρχου Milo, διῆλθον τὸ στενὸν Κοὺμ-Καλὲ καὶ Σεντοὺλ-Μπάχρ τῶν Δαρδανελλίων. Οἱ Τοῦρκοι ἀντελήφθησαν ἐκ τοῦ Σεντοὺλ-Μπάχρ τὸ πέμπτον τορπιλλοβόλον, ὅπερ ἐφώτισαν διὰ προβολέως καὶ μετ' ὀλίγον καὶ τὸ Κοὺμ-Καλὲ ἐφώτισε καὶ τὰ 5 τορπιλλοβόλα, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἤνοιξαν καὶ τὰ δύο ὀχυρώματα πυκνὸν πῦρ. Ὁ Milo ηὔξησε τὴν ταχύτητα μέχρις 23 κόμβων καὶ βαλλόμενος ὑπὸ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ ὑπὸ πεδινῆς πυροβολαρχίας ἀπὸ ἀποστάσεως 400 μ. ἔφθασε μέχρι Κιλὶντ-Μπάχρ, ἔνθα προσκρούσας εἰς τὰ χαλύβδινα σύρματα τοῦ φράγματος ἠναγκάσθη νὰ ἀναστρέψῃ καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῶν στενῶν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, βαλλόμενος προσέτι καὶ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς μοίρας ἠγκυροβολημένης ἐκεῖθεν τοῦ φράγματος. Ὁ Milo εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς παρατόλμου ταύτης ἐπιδρομῆς προήχθη εἰς ὑποναύαρχον.

Ἐν Τριπολίτιδι τὴν 16 Ἰουνίου κατελήφθη ἡ Μισουράτα καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ζουάρα. Περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου κατελήφθησαν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ αἱ νῆσοι Φαρσάν, καὶ περὶ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου δύο ἰταλικὰ εὔδρομα ἐβομβάρδισαν τὰς ὀχυρώσεις καὶ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις τῆς Χοδεΐδας.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἔπαυσαν τὴν νύκτα τῆς 18 πρὸς τὴν 19 Σεπτεμβρίου, τῆς Τουρκίας ἀναγνωρισάσης εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν κατάκτησιν τῆς Τριπολίτιδος καὶ τῶν καταληφθεισῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Γ. Ν. Ν.

Ἰταμάνης. Σατράπης Πέρσης, ὅστις κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τῷ 427 π. Χ., κατέλαβε τὴν Κολοφῶνα (*Θουκ.* Γ', 34). Εἶναι ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

β-ἰταμηλαμιδικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$CH_2(OH).CH(COOH).CH_2\ CO\ NH_2$$

Τήκεται εἰς 120°. Σ. Γ.

ἰταμηλικὸν *ὀξύ*, ἢ *μεθυλοληλεκτρικὸν ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὑδροξυλιωμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_2(OH).CH(COOH).CH_2\ COOH$, ἰσομερὲς πρὸς τὸ *κιτραμηλικὸν ὀξύ*. Εἶναι γνωστὸν μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν ἁλάτων, διότι τὸ παραγόμενον ἐλεύθερον ὀξὺ ἀμέσως τῇ ἀποσπάσει ὕδατος μετατρέπεται εἰς τὴν λακτόνην

$$\begin{array}{l} CH_2.\ CH\ (COOH).\ CH_2 \\ |\qquad\qquad\qquad\qquad\quad | \\ O\text{———————}CO \end{array}$$

ἥτις καλεῖται *παρακονικὸν* ὀξύ. Σ. Γ.

Ἴταμος [*Γεωγρ.*]. —1) Ὄρος τῶν Ἀγράφων (Πίνδου), ὑψούμενον ΝΔ. τῆς πεδιάδος τῆς θεσσαλικῆς Καρδίτσης (μέχρι 1373 μ.), ἐφ' οὗ ἔχει τὰς πηγὰς ὁ παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ Ὀνόχωνος (Καρούμπαλης). —2) Ἕτερον ὄρος τῆς Πίνδου, ἄνωθεν τῆς πεδιάδος τῶν Τρικκάλων (ὕψ. 1.138 μ.) καὶ μεταξὺ τῶν παραποτάμων τοῦ Πηνειοῦ Πορταΐτικου καὶ Παμίσου (Μπλιούρη). Ἐπ' αὐτοῦ ἦτο τὸ ἀρχαῖον φρούριον Ἀθήναιον. Ι. Σ. Σ.

—**Ἰτάμου, τέως δῆμος** —. Εἷς ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπαρτιζόντων τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων 13 δήμων, ἔχον περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων *Ἀπιδιᾶς*, *Δαφνοσπηλιᾶς* (τέως *Βελεσίου*), *Καστανιᾶς*, *Καταφυγίου*, *Λαμπεροῦ* (τέως *Τιταγίου*), *Μαστρογιάννη*, *Μποσκλάβου*, *Ραχούλας* (τέως *Ζογλωπίου*) καὶ *Σεκλίζης*. Δ. Ε. Μ.

ἴταμος (ὁ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τάξος ἡ ῥαγοφόρος* (Taxus baccata).

ἰταμός, —*ή*, —*όν*· τολμηρός, θρασύς, αὐθάδης, ἀναίσχυντος· || *ἰταμὸν* (τό)· θρασύτης, αὐθάδεια. —Ἐπίρρ. *ἰταμῶς*.

Ἰταμὸς *λιμὴν* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, τῆς χώρας τῶν Λεανιτῶν ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου (*Πτολεμ.* ΣΤ, ζ, 18). Πιθανῶς εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν *Κουέϊτ*. Σ. Ε. Λ.

ἰταμότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰταμοῦ, θρασύτης, αὐθάδεια.

Ἰταμπίρα (Itabira) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῷ νομῷ Μίνας Ζεράές. Εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς καλλιεργοῦνται μεγάλαι ἐκτάσεις καφέ, καπνοῦ, σακχαροκαλάμου καὶ δημητριακῶν. Ἡ Ἰταμπίρα ἐκτίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1536. Κάτ. 35.654. Μ. Ν. Δ.

Ἴτανος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Κρήτης, κειμένη περὶ τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, ἀνατολικῶς τῆς Πραίσου καὶ εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν Ἐρημόπολις, ὡς ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς Ἄλμπερ. Κειμένη ἐν καλλίστῃ ἐμπορικῇ θέσει διετέλεσεν ἀνέκαθεν ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς σταθμός, ἔνθα ἐκτὸς τῶν Κρητῶν πλεῖστοι ξένοι, ἰδίως Φοίνικες, ἐγκατεστάθησαν, ἱδρύσαντες πρακτορεῖα πορφύρας καὶ ὑάλου. Ἡ ἐμπορική της ἀκμὴ ὑπῆρξεν αἰτία ἀντιζηλίας καὶ ἔριδος μὲ τὴν Πραῖσον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεμείχθη καὶ Πτολε-

Νόμισμα τῆς Ἰτάνου.

μαῖος ὁ Φιλομήτωρ, ἀποστείλας ἐπικουρίαν εἰς τὴν Ἴτανον, διαμείνασαν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐν ἐπιγραφῇ εὑρεθείσῃ ἐν Ἐρημοπόλει ἀναγράφεται διαιτητικὴ ἀπόφασις κανονισμοῦ τῶν ὁρίων τῶν δύο πόλεων, ἐκδοθεῖσα ὑπό τινος μικρασιατικῆς πόλεως κατ' ἐντολὴν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου. Ἡ Ἴτανος διετηρεῖτο καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, καθότι ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ Ἱεροκλέους. Εἰς τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀνευρέθησαν διάφορα ἀντικείμενα ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, οἷον ὀρειχάλκινα ὅπλα, λάρνακες, τόξα, γαλόπετραι, καθὼς καὶ ἀγαλμάτια ἐτεοκρητικά. Ὑπῆρξεν αὐτόνομος πόλις, καίτοι μὴ καταλεγομένη μεταξὺ τῶν πόλεων, αἵτινες συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Εὐμένους. Τὰ νομίσματα αὐτῆς παριστῶσι Γλαῦκον μὲ τρίαιναν καὶ θαλάσσια τέρατα μετ' ἐπιγραφῆς ΙΤΑ (Ἰτανίων) ἢ ΕΥΦΑΜΟ (Εὐφάμου, τυράννου τῆς πόλεως) ἢ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς. Μ. Γ. Δ.

—**Ἴτανος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. *Ἴτανος* ἀντὶ *Γρᾶνος* (βλ. λ.) δέον νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὸν Bursian (Geographie v. Griechenland II) τὸ ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως ἀναφερόμενον ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης.

Ἰτάουα (Etawah) [*Γεωγρ.*]. Διαμέρισμα καὶ πόλις τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ πόλις κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δζούμνα, 100 χιλμ. Ν. Α. τῆς Ἄγκρα, ἔχει 40.000 κατοίκους. Διεξάγει μέγα ἐμπόριον βάμβακος, βαμβακοσπόρου, ὀσπρίων καὶ δημητριακῶν. Τὸ διαμέρισμα τῆς Ἰτάβας ἔχει ἔκτασιν 4.000 τ. χλμ., πληθυσμὸν 900.000 κατ. καὶ θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν εὐφορωτέρων τμημάτων τῶν Ἰνδιῶν. Κυριώτερα αὐτοῦ προϊόντα εἶναι ὁ βάμβαξ καὶ δημητριακά. Μ. Ν. Δ.

Ἰταπέμιριμ (Itapemirim) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κάτ. 16.255. Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ὅστις πηγάζει ἐκ τῆς Σιέρρα Κίβατα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Μ. Ν. Δ.

Ἰταπικουροὺ (Itapicuru) [*Γεωγρ.*]. Ὀνομασία δύο ποταμῶν τῆς Βραζιλίας, ἐξ ὧν ὁ εἷς θεωρεῖται ἀκατάλληλος διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν. Ὁ ἕτερος, ὅστις καλεῖται καὶ *Ἰταπικουροὺ-Μιρίμ*, πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Ταμπατίνγκα καὶ διασχίζει τὰς πεδιάδας τῆς Μπάλοας καὶ Παστοσμπόν. Ἀμφότεροι χύνονται εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. Διὰ τοῦ Ἰταπικουροὺ-Μιρίμ, πλωτοῦ μέχρι τῆς πόλεως Κάχια, ἤτοι εἰς μῆκος 500 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του, ἐξυπηρετεῖται μεγάλως ἡ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Βραζιλίας συγκοινωνία. Δι' αὐτοῦ γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν κυριωτέρων προϊόντων, βάμβακος καὶ σιτηρῶν μέχρι τῆς Μαρινιάο. Πέραν τῆς Κάχια ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 200 ἔτι χλμ., ἀλλὰ διὰ πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰταπικουροὺ** (Itapicuru) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βάϊας. Κάτ. 14.342 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὁ βάμβαξ, ὁ καπνὸς καὶ τὰ δημητριακά. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰταπικουροὺ-*Μιρὶμ*** (Itapicuru-Mirim) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μαρανιάου ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 18.166, ἀσχολούμενοι ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν βάμβακος καὶ σακχαροκαλάμου. Μ. Ν. Δ.

ἰταπιρίτης (ὁ) (Itabirit) [*Πετρογρ.*]. Σιδηρομιγὴς μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος πλούσιος εἰς αἱματίτην, περιέχων ὡς οὐσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ αἱματίτην καὶ χαλαζίαν. Ἰταπιρῖται ἐμφανίζονται εἰς τὴν βόρειον Νορβηγίαν ἐναλλασσόμενοι μὲ μαρμαρυγιακὸν σχιστόλιθον καὶ συνδεόμενοι πάντοτε πρὸς κρυσταλλικοὺς ἀσβεστολίθους καὶ δολομίτας, περαιτέρω δὲ καὶ εἰς τὴν μέσην Βραζιλίαν, τὴν νότιον Καρολίναν κ. ἀ. Γ. Β.

Ἰτὰρ (Itard), ***Ἰωάννης-Μαρία-Γασπάρ.*** Διάσημος Γάλλος ὠτορινολόγος (1774—1838). Διατελέσας ἰατρὸς τοῦ ἰνστιτούτου τῶν κωφαλάλων (1800), ἐκτήσατο εὐρωπαϊκὴν φήμην ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του ἐν τῷ ἱδρύματι τούτῳ καὶ τῶν πειραματικῶν ἐρευνῶν ἐπί τινος ἠλιθίου κωφαλάλου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀγρίου τῆς Aveyron». Ἐφεῦρε πλεῖστα ἐργαλεῖα τῆς εἰδικότητός του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερόμενον καθετῆρα, ἐφήρμοσε δι' ἁπλῆς μεθόδου τὸν καθετηρισμὸν τῶν ὤτων καὶ πρῶτος ἔσχε τὴν ἰδέαν τῆς θεωρίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ κληθείσης «φυσιολογικῆς ἀγωγῆς τοῦ ὠτός». Συνέγραψε: «Περὶ ὕδρωπος», «Περὶ βραδυγλωσσίας», «Περὶ μορφώσεως ἀγρίου ἀνθρώπου, ἢ περὶ τῆς πρώτης φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξελίξεως τοῦ νέου ἀγρίου τῆς Aveyron», (1807), «Ὑπόμνημα ἐπὶ τῶν νέων ἐξελίξεων τοῦ ἀγρίου τῆς Aveyron» ὡς καὶ τὸ πλῆρες νέων παρατηρήσεων δίτομον σύγγραμμα «Περὶ τῶν νόσων τῶν ὤτων καὶ ἀκουστικῶν ὀργάνων» (1821). Ο. Ρ.

Ἰωάννης Ἰτάρ.

Ἰτάσκα (Itaska) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μιννεσότα, 446 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει σχῆμα πετάλου καὶ περίμετρον 13 χλμ. Ἡ Ἰτάσκα ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς λίμνας, εἰς ἃς συγκεντρώνονται τὰ πηγαῖα ὕδατα τοῦ Μισσισιπῆ, ὅστις κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐκροήν του ἔχει πλάτος 3 μόνον μ. Μ. Ν. Δ.

Ἰτατιάγια (Itatiaia) [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ρίου-Ἰανείρου. Συνίσταται ἐκ γρανίτου καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Βραζιλίας (2.996 μ.). Μ. Ν. Δ.

ἰτέα (ἡ) (Salix) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰτεωδῶν* ἢ *ἰτεϊδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια διαφόρου μεγέθους, διακρινόμενα ἐκ τῶν ἐναλλασσομένων συνήθως φύλλων των, ἅτινα εἶναι ἁπλᾶ, ἀκέραια ἢ ὀδοντωτά, λεῖα ἢ ὑπὸ τριχῶν κεκαλυμμένα, καὶ ἐνίοτε φέρουσιν ἐμ-

Digitized by Google

μονα ἢ εὔπτωτα φυλλάρια. Τὰ ἄνθη εἶναι δίοικα κατὰ σπάδικας ἢ στάχυς διατεταγμένα, ἅτινα ἀναφαίνονται ἢ πρὶν ἢ συγχρόνως μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν φύλλων. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν τῶν ἀνθέων τῆς ἰτέας εἶναι ὅτι παρουσιάζουσι δύο μελιτοπαραγωγοὺς ἀδένας, οἵτινες εἶναι τοποθετημένοι κατὰ τὴν βάσιν τῶν ἀναπαραγωγικῶν ὀργάνων. Τὰ ἄρρενα ἄνθη ἔχουσιν ἀπὸ 2—5 στήμονας μὲ στυλίσκους ἄλλοτε ἐλευθέρους καὶ ἄλλοτε συνηνωμένους κατὰ τὴν βάσιν των. Τὰ θήλεα ἄνθη ἔχουσιν ἐπιφυᾶ ᾠοθήκην τοποθετημένην ἐπὶ βραχέος ἢ μακροῦ στύλου, ὅστις τελευτᾷ εἰς δύο ἀκέραια ἁπλᾶ ἢ δισχιδῆ στίγματα. Ὁ καρπὸς εἶναι μικρὰ κάψα διανοιγομένη εἰς δύο βαλβῖδας καὶ περικλείουσα πλεῖστα μικρότατα σπέρματα. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 150 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ψυχρῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς καὶ ὧν τὰ 100 εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ πολυπληθεῖς παραλλαγαὶ τῶν εἰδῶν τούτων. Αἱ ἰτέαι εἶναι ποικιλοτρόπως χρήσιμοι εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὴν ἰατρικήν, τὴν βυρσοδεψικὴν κτλ. Τὸ ξύλον, τῶν μεγάλου ἰδίως ἀναστήματος δένδρων, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ξυλουργικῇ.

Οἱ νεαροὶ κλῶνοι, οἵτινες εἶναι ἐπιμήκεις συνήθως καὶ εὐλύγιστοι, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν καλαθοποιίαν. Τὰ φύλλα, χλωρὰ ἢ ξηρά, ἀποτε-

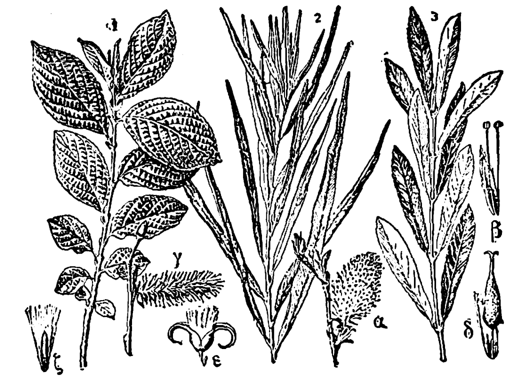

Διάφορα εἴδη ἰτεῶν.

[1='Ιτέα ἡ ἀμυγδαλόφυλλος. 2='Ιτέα ἡ αἴγειος. 3='Ιτέα ἡ λευκή. (Α=κλάδο: ἄρρην, Β=ἄνθος ἄρρεν. Γ=κλάδος θῆλυς. Δ=ἄνθος θῆλυ, Ε=καρπός, ΣΤ=σπέρμα.]

λοῦσιν ἀρίστην νομευτικὴν τροφήν, καὶ τέλος τὰ ἄνθη των, ὡς ἐνέχοντα νέκταρ, συχνάζονται ὑπὸ τῶν μελισσῶν. Καὶ τὰ σπέρματα ἔτι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ὑφαντουργίαν. Αἱ ἰτέαι εὐδοκιμοῦσιν ἰδίως εἰς ὑγρὰς ἢ ἀφθόνως ἀρδευομένας γαίας καὶ πολλαπλασιάζονται εὐκόλως διὰ μοσχευμάτων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *'Ιτέα ἡ αἴγειος* (Salix capraea), ἧς τὸ ὕψος φθάνει τὰ 7 περίπου μέτρα, ἔχει ξύλον ὑπέρυθρον, καταλληλότατον διὰ τὴν ξυλογλυπτικήν, φλοιὸν βυρσοδεψικὸν καὶ βαφικὸν καὶ φύλλωμα καταλληλότατον πρὸς νομὴν κτηνῶν. Ἀπαντᾷ εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ ἰδίως. *'Ιτέα ἡ ἀμυγδαλόφυλλος* (Salix amygdalina). Τὸ ὕψος της φθάνει τὰ 5 μέτρα. Οἱ κλῶνοί της χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν κατασκευὴν εἰδῶν πλεκτικῆς. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἐν Ἀρκαδίᾳ, παρὰ τὸν Ἀλφειόν. *'Ιτέα ἡ εὔθραυστος* (Salix fragilis), ἧς τὸ ὕψος φθάνει τὰ 12 μέτρα καὶ παρέχει μαλακάς, εὐκάμπτους ῥάβδους. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Κρήτῃ. *'Ιτέα ἡ λευκὴ* (Salix alba), ἡ ὑψηλοτέρα τῶν ἄλλων εἰδῶν. Τὸ ὕψος της φθάνει τὰ 15 μέτρα καὶ ἀπαντᾷ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Δ. Ν. Π

—**ἰτέας φλοιὸς** (Cortex salicis) [*Φαρμακογ.*]. Παραγωγὸν φυτὸν τῆς δρόγης ταύτης εἶναι *ἰτέα ἡ λευκὴ* (Salix alba). Ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρεται ὁ φλοιὸς ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀκανονίστων τεμαχίων πάχους ἑνὸς χιλιοστομέτρου, ἐξωτερικῶς τεφροφαίων, ἐσωτερικῶς λείων καὶ κανελλοφαίων, γεύσεως πικρᾶς ἰδιαζούσης καὶ ἐν ξηρᾷ καταστάσει ἀόσμων. Ὁ φλοιὸς ἰτέας περιέχει 6—7% σαλικίνην, 15% ταννίνην, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, ῥητινώδεις οὐσίας κλπ. Ὁ φλοιὸς τῆς ἰτέας ἀναγράφεται ὡς ἀφέψημα, ὡς φάρμακον ἀντιρρευματικόν, ἀντισηπτικὸν καὶ ὡς εἰδικὸν κατὰ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, τῆς γρίππης καὶ ἐνίοτε, λόγῳ τῆς περιεκτικότητός του εἰς ταννίνην, ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου καὶ ὡς αἱμοστατικόν. Ἡ λαϊκὴ θεραπευτικὴ χρησιμοποιεῖ τὸν φλοιὸν τῆς ἰτέας κατὰ τῶν χολολίθων. Ὁ φλοιὸς τῆς ἰτέας, γνωστὸς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐγκατελείφθη σχεδὸν ὑπὸ τῆς νεωτέρας θεραπευτικῆς. Κ. Γ. Μ.

— [*Βυρσοδ.*] Οἱ φλοιοὶ τῆς ἰτέας ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτην βυρσοδεψικὴν ὕλην. Ἡ εἰς ταννίνην περιεκτικότης κυμαίνεται μεταξὺ 6 ἕως 18%, χρησιμοποιεῖται δ' αὕτη ἰδίως διὰ τὴν δέψιν δερμάτων προοριζομένων διὰ τὴν σκευὴν τῶν ἵππων. Ἐξ αὐτῆς παρασκευάζονται ἐπίσης τὰ ῥωσικὰ δέρματα, τὰ ἐπικαλούμενα Juchten καὶ χαρακτηριζόμενα ἐκ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῶν εὐχαρίστου ὀσμῆς, ὡς καὶ τὰ γνωστὰ τῆς Δανιμαρκίας δέρματα, τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν χειροκτίων. Τὰ κατεργασθέντα δέρματα μόνον ἐκ ταννίνης ἰτέα. διακρίνονται διὰ τὴν μαλακότητα αὐτῶν, τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ χρωματισμοῦ. Ι. Γ. Μ

'Ιτέα [*Μυθ.*]. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ. Α. Θ. Σ.

'Ιτέα [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, κειμένη κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (π. Κιρραίου) καὶ χρησιμεύουσα ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀμφίσσης, τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἀραχώβης. Κάτ. (1928) 1885. Ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῆς παρακειμένης *Κίρρας* ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν 2.405 κατ. Εἰς τὸν λιμένα ταύτης προσεγγίζουν τὰ ἐκ Πειραιῶς διαπλέοντα τὸν Κορινθιακὸν μικρὰ ἀτμόπλοια, ἡ δ' ἀρχομένη ἐντεῦθεν ἁμαξιτὴ ὁδὸς διασχίζεται κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφίσσης ἀφ' ἑνὸς πρὸς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ἀράχωβαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν Ἄμφισσαν καὶ τὴν Λαμίαν. Κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ συναντᾶται μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μπράλλου, ἡ τοιαύτη δὲ δι' Ἰτέας—Μπράλλου—Θεσσαλονίκης γραμμὴ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς Ἀντὰντ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τοῦ λιμένος τῆς Ἰτέας ληφθέντος ὡς βάσεως ναυτικῆς. Κύριον προϊὸν ἐξαγωγῆς εἶναι αἱ ἐλαῖαι, αἱ ὁποῖαι κομιζόμεναι ἐξ ὅλης τῆς ἐπαρχίας συσκευάζονται ἐνταῦθα. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐλαιοκάρπου ἐν τῇ κοινότητι ἀνέρχεται εἰς 1.600.000 περίπου ὀκάδας. Ι. Σ. Σ.

— [*Παραλ. Γεωγρ.*] Ἡ *'Ιτέα* ἀποτελεῖ κολπίζοντα ὅρμον, ἀκρωτήριον καὶ ἐπίνειον τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Καὶ ὁ μὲν κολπίζων ὅρμος, ἐλάσσων ἐν τῷ τῆς Ἀμφίσσης, οὗ ἀποτελεῖ τὸν Β μυχόν, διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Τρούπικα* (Ν κέρας του) καὶ *'Ιτέα* (Α.ΝΑ)· ἔχει εἴσδυσιν $2^{1}/_{4}$ μιλλ. καὶ εὖρος στομίου $1^{1}/_{3}$, ἀσφαλέστατος πλὴν ὑπὸ ΝΑ ἀνέμους, πρὸς ἣν διεύθυνσιν εἶναι ἀνοικτός, ἀτενίζων τὰς Κορινθιακὰς ἀκτὰς τῆς Συκιῶνος καὶ τῆς Πυργοσυκιᾶς. Τὸ ἀκρωτήριον (πλάτ. 38°38'25" Β, μῆκ. 22°25'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 221: Ports Galaxidi and Itea), ἀποτελεῖ τερματισμὸν χθαμαλῆς γῆς ἄριστα καλλιεργημένης. Τὸ ἐπίνειον εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὴν ἀπόληξιν τῆς ἀπὸ Ἀμφίσσης πρὸς Ἰτέαν ἁμαξιτῆς· εἰς τὴν προκυμαίαν («στοῦ Καμπούρη») ἐτέθη εἰς λειτουργίαν φάρος αὐτόματος Aga λευκῶν ἐκλάμψεων 8 μιλλίων. Ἡ προσγείωσις εἰς Ἰτέαν διευκολύνεται διὰ τῆς ὁδοῦ Ἰτέας—Ἀμφίσσης, ἀποτελούσης ἄριστον ἀπὸ μακρὰν γνώρισμα, καθ' ὅσον ἐμφανίζεται προοπτικῶς ὡς κάθετος λευκὴ γραμμὴ εἰς τὴν τοῦ ὁρίζοντος καὶ ἔχουσα ἐπ' αὐτῆς δύο λευκὰ παχέα σημεῖα ἐπὶ μελανωποῦ καὶ ἐρυθρωποῦ φόντου, τὰ χωρία *Σερνικάκι* καὶ *Σιργούνι*. Ἡ ἀπόστασις τῆς Ἰτέας εἶναι ἀπὸ μὲν τοῦ στομίου Ποσειδωνίας (τοῦ δυτικοῦ) τῆς Διώρυγος 37 μιλλ., ἀπὸ τοῦ Αἰγίου 21 καὶ ἀπὸ τοῦ λιμένος Πατρῶν 41. Σ. Ε. Λ.

— **'Ιτέα** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Ἀρμένων τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 44.

ἰτεϊκὰ (τὰ) (Salicales) [*Βοτ.*]. Τάξις δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα μίαν μόνον οἰκογένειαν, τὴν τῶν *ἰτεοειδῶν*.

ἰτεΐνη (ἡ) [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικίνη*.

'Ιτέλμεν (Itelmen). Φυλὴ τῆς μογγολικῆς ὁμοφυλίας, κατοικοῦσα εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς χερσονήσου τῆς Καμτσάτκας καὶ τῆς νήσου Σουμάσα καὶ ἀποτελουμένη ἐκ 3000 περίπου ἀτόμων. Λόγῳ τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῶν δερματικῶν παθήσεων ἡ φυλὴ αὕτη βαθμηδὸν ἐξαφανίζεται. Κατὰ τὸν χειμῶνα οἱ Ἰτέλμεν, οἵτινες ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καλοῦνται *Καμτσαντάλεν*, κατοικοῦν ἐντὸς ὑπογείων σπηλαίων προφυλασσομένων ὑπὸ χόρτου καὶ πηλοῦ, τὸ δὲ θέρος ἐντὸς καλυβῶν. Θεωροῦνται ὡς ἀκούραστοι πεζοπόροι καὶ ὑπέροχοι ὁδηγοὶ ἑλκύθρων συρομένων ὑπὸ κυνῶν, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τούτῳ ἐκγυμνάζουσι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν, τὸ δὲ γλωσσικόν των ἰδίωμα χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν φιλολόγων ὡς τελείως ἀνεξάρτητον. Μ. Ν. Δ.

'Ιτένεζ (Itenez) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας· βλ. λ. *Γκουαπόρε*.

ἰτεογονίνη (ἡ) [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *σαλιγενίνη*.

ἰτεοειδῆ (τὰ) (Salicaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *ἰτεϊκῶν*. Περιλαμβάνει δύο γένη, τὴν *ἰτέαν* καὶ τὴν *λεύκην*, ἀμφότερα δένδρα τῶν τροπικῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τοῦ Β. ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

'Ιτεοχώριον [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πεπονιᾶς (τέως Γενῆ Μαχαλᾶ) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρότερον ἐκαλεῖτο *'Αρναοὺτ - Μαχαλᾶ*.

ἰτεϋλαλδεΰδη (ἡ) [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. λ. *σαλικυλικὴ* ἀλδεΰδη.

ἰτεϋλέλαιον (τὸ) [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *σαλόλη*.

ἰτεϋλικὸν ***μεθύλιον, — νάτριον, — ὀξὺ*** [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν* μεθύλιον, — νάτριον, — ὀξύ.

ἰτεϋλοναφθόλη (ἡ) [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *βετόλη*.

Ἴτζα (οἱ) (Itza). Φυλὴ ἰνδοαμερικανικὴ ἐκ τῆς μεγάλης ἄλλοτε ὁμοφυλίας τῶν Μάγια, ἥτις κατῴκει πέριξ τῆς λίμνης Πέτεν ἐν τῇ Βορείῳ Γουατεμάλα. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ Τσίτσεν-Ἴτζα, μία ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων ἀρχαίων πόλεων τοῦ Ὑουκατάν. Ἔχοντες τὴν συνήθειαν νὰ μετακινῶνται, ἐγκατέλειψαν τῷ 1420 τὴν πρωτεύουσάν των καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ νήσου ἐντὸς τῆς λίμνης Πέτεν, ὅπου καὶ ἀνῳκοδόμησαν νέαν πόλιν. Ἐκεῖ συνήντησεν αὐτοὺς τῷ 1525 ὁ Κορτές. Τὴν ἀνεξαρτησίαν των διετήρησαν μέχρι τοῦ 1697, ὁπότε οἱ Ἱσπανοὶ κατέστρεψαν τὴν πόλιν των, τοὺς ναούς των καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῶν ἱερῶν των βιβλίων, γεγραμμένων μὲ ἱερογλυφικά. Ἡ φυλὴ τῶν Ἴτζα ἀπετέλει ἓν ἐκ τῶν δεκαοκτὼ ἡμιανεξαρτήτων κρατιδίων τῶν Μάγια, οἱ μεταξὺ τῶν ὁποίων πόλεμοι ἐγένοντο ἐπὶ τέλους αἰτία τῆς καταρρεύσεως τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῶν Ξιμπάλμπα καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Μάγια. Μ. Ν. Δ.

'Ιτζὲ - *Δαρὲτ* [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ σημερινοῦ κράτους τῆς Συρίας, ἕδρα τῆς ὑποδιοικήσεως Δζέμπελι - Σεμαάν, ὑπαγομένης ἄλλοτε εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Χαλεπίου. Κάτ. 1500. Ν. Μ.

'Ιτζεδδίν, ἢ ***'Ιτζεδὶν*** [*Γεωργ.*]· βλ. *'Ιτζεντίν*.

'Ιτζελῆ *Σαχὴρ 'Αχμὲτ* *πασᾶς*. Βαλῆς τοῦ Μορέως (βλ. λ. *'Ιντζελῆ* Σαχὴρ 'Αχμὲτ πασᾶς).

'Ιτζεντίν. Οὕτως ἐκλήθη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρίγκιπος Ἰτζεττίν, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ Α' (1861 — 1876), ἡ περίκλειστος περιβολὴ μετὰ πυροβολείων, ἣν ἀνήγειρε μετὰ τὸ πέρας τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869, ἤτοι περὶ τὸ 1870, ὁ διοικητὴς τῆς Κρήτης Ρεοὺφ πασᾶς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου ἀκρωτηρίου Καλάμι, τοῦ προβάλλοντος κάτωθεν τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Ἄπτερα καὶ ἔναντι τῆς νησῖδος Σούδας, δεσπόζοντος δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ ὁμωνύμου κόλπου (ἀριστερᾷ τῷ εἰς αὐτὸν εἰσπλέοντι), ἐν τῷ ὁποίῳ συγχρόνως ἐγκατεστάθη πολεμικὸς ναύσταθμος.

Τὸ ὀχυρὸν τοῦτο ἦν ὡπλισμένον διὰ 12 ὀπισθογεμῶν πυροβόλων Κροὺπ τῶν 15 ὑφεκατομέτρων καὶ περιελάμβανεν ἐν αὐτῷ στρατῶνας καὶ λοιπὰ κτίρια πρὸς χρῆσιν τῆς φρουρᾶς του. Μετὰ τὴν συνεπείᾳ τῶν σφαγῶν τοῦ Ἡρακλείου (τῇ 24 Αὐγούστου 1898) ἐπιτευχθεῖσαν ἀπέλασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ Κρήτης ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, τὸ ὀχυρὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ στρατιωτικῶν κτιρίων ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς κρητικῆς πολιτείας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν κεντρικῶν φυλακῶν τῆς νήσου, αἵτινες καὶ μέχρι σήμερον εἰσὶν ἐν ἐνεργείᾳ. Ν. ΚΛΣ

'Ιτζὲτ *βέης*. Τοῦρκος ποιητὴς ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἦτο ὑπάλληλος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (Σεϊλικτζῆς), συμμετασχὼν εἰς τὰς τότε διαπραγματεύσεις εἰρήνης μετὰ τῆς Ρωσίας. Ἐθανατώθη τῷ 1809 ἐν Καδίκιοϊ Κωνσταντινουπόλεως ἕνεκα ἀπρεποῦς τινος φράσεως κατὰ τοῦ σουλτάνου. Ν. Μ.

—**'Ιτζὲτ *Μεχμὲτ πασᾶς*.** Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Χὰν τοῦ Α'. Ἦτο ἔγγονος τοῦ Ἕλληνος τὴν καταγωγὴν Ρούμ Μεχμὲτ πασᾶ. Διετέλεσε πρωθυπουργὸς (1774 καὶ 1781), ἀπέθανε δὲ τῷ 1784 ὡς φρούραρχος Βελιγραδίου. Ν. Μ.

—**'Ιτζὲτ *Μεχμὲτ πασᾶς*.** Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ' (1795—1799). Ἐξορισθεὶς εἰς Χίον, μετετέθη εἰς Μαγνησίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ν. Μ

—**'Ιτζὲτ *Μεχμὲτ πασᾶς*.** Βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β' καὶ Ἀβδοὺλ-Μετζὶτ (1828 καὶ 1840). Ν. Μ

—**'Ιτζὲτ *Μολλᾶ*.** Τοῦρκος ποιητὴς τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, πατὴρ τοῦ διασήμου βεζύρου Φουὰτ πασᾶ. Ἦτο ἱερονομολόγος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1829 ἐν Σεβαστείᾳ, ὅπου ἐξωρίσθη, διότι ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1828—1829. Ν. Μ.

— **'Ιτζὲτ-ντοβλὲ *Μπαχτιὰρ*** (*Ἔμπου Μανσοὺρ Μπὲν - Μαὰζ - οὺτ - ντοβλέ*). Πέμπτος Βουΐδης ἡγεμὼν κυριαρχήσας ἐν Μεσοποταμίᾳ τῷ 967 μ. Χ. Ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τῷ 978 εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν. Λέγεται ὅτι ἦτο τόσον ἰσχυρός, ὥστε κατέβαλλεν εὐκόλως τὸν πλέον μανιώδη ταῦρον. Ν. Μ.

— **'Ιτζὲτ *πασᾶς*.** Τοῦρκος στρατιωτικό, διατελέσας γενικὸς διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ἐγεννήθη τῷ 1814 ἐν Ρεθύμνῳ Κρήτης, ὅπου ὁ πατήρ του ἦτο βαλῆς. Συμμετασχὼν εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, ἀνῆλθε μέχρι

Digitized by Google

τοῦ βαθμοῦ στρατάρχου. Ἀπέθανεν ὡς βαλῆς Ἀδριανουπόλεως τῷ 1890. Ν. Μ.

— **Ἰτζὲτ** *πασᾶς Ἀχμέτ*. Τοῦρκος στρατηγὸς ἀλβανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Ἀνασελίτσῃ καὶ σπουδάσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως, κατόπιν δὲ συμπληρώσας τὰς στρατιωτικὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἐμπνεύσας ὑπονοίας ὡς φιλελεύθερος, ἐξωρίσθη εἰς Δαμασκόν. Ἐκεῖ ἑφελκύσας τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β´ τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του τῷ 1898, συνεστήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Χαμίτ, ὅστις μετεκάλεσε τὸν Ἰτζὲτ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν διώρισεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον. Ἐπὶ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος διετέλεσε γενικὸς ἐπιτελάρχης, κατὰ δὲ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους ἐρρίφθη ὑπὸ Γερμανῶν ἡ ὑποψηφιότης του διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἀλβανίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσε διοικητὴς τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου (Καυκάσου) καὶ τῷ 1918 μέγας βεζύρης. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἐχρημάτισεν ἐπ' ὀλίγον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τῷ δὲ 1921 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ σουλτάνου Μεχμὲτ Βαχιδεδδίν. Ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις στρατιωτικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Les occasions perdues» (γαλλιστὶ) καὶ ἀπομνημονεύματα ἐκδοθέντα ἐν Γερμανίᾳ. Ν. Μ.

Ἰτζεντίν. Τέταρτος ἡγεμὼν τῶν ἐν Λουριστὰν τῆς Περσίας ἡγεμονευσάντων Ἀταμπεκιδῶν, ἀδελφὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας ταύτης Σετζαεντὶν Χουρσίτ. Ἐβασίλευσεν ἐπ' ὀλίγον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ´ αἰῶνος. Ν. Μ.

— **Ἰτζεντὶν** *Ἐρμπελῆ*. Ἄραψ φιλόσοφος ἀκμάσας ἐν Δαμασκῷ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1262. Διετήρει εἰς τὸν οἶκόν του σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάσκοντο τὴν φιλοσοφίαν Χριστιανοί, Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμᾶνοι. Ἔγραψε καὶ ποιήματα. Ν. Μ.

— **Ἰτζεντὶν** *Κεϊκαοὺς ὁ Α´*. Ἔνατος Σελτζουκίδης σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου, υἱὸς τοῦ Γαγιὰς-ἐτ-ντὶν Κεϊχοσρό, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1213 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1214. Ἐπ' αὐτοῦ κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Σελτζούκων ἡ Σινώπη.

— **Ἰτζεντὶν** *Κεϊκαοὺς ὁ Β´*. Ἑνδέκατος Σελτζουκίδης σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου, υἱὸς τοῦ Γαγιάς-ἐτ-ντὶν Κεϊχοσρὸ τοῦ Β´. Θελήσας νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ρουκν-ἐτ-ντὶν Σουλεϊμάν, ἐνίκησεν αὐτὸν πρὸς στιγμήν. Ἐπελθόντος ὅμως τούτου μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Μογγόλων, ὁ Ἰτζετντὶν ἔφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κριμαίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετὰ 18 ἔτη. Ν. Μ.

— **Ἰτζεντὶν** *Μεσούτ*. Ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ἀταμπέκων Μοσούλης, ἡγεμονεύσας ἀπὸ τοῦ 1180. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Σαλαδίνου, ὅστις ἐκυρίευσε μέγα μέρος τῆς χώρας του, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη ν' ἀνακτήσῃ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐγιουπίδου ἡγεμόνος. Ἀπέθανε τῷ 1183. Ν. Μ.

Ἴτζης. Ὄνομα φρουρίου τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ (νῦν Βουλγαρίᾳ), πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως, τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (*Προκοπ.* Περὶ κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

Ἰτζουχάρα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας βλ. *Ἰζουχάρα*.

ἰτιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἰτέα ἡ λευκὴ* (Salix alba).

Ἰτιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 460. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπαλαμούτι*.

— **Ἰτιὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 677. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βύρμπενη*.

— **Ἰτιὰ** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία θέσεως τῆς Φαληρικῆς ἀκτῆς, δυτικῶς τῶν *Τζιτζιφιῶν* καὶ πρὸς τὸ *Νέον Φάληρον*, ἀνατολικῶς τῆς συνεκβολῆς τοῦ Κηφισοῦ καὶ τοῦ Ἰλισοῦ. Ἀποτελοῦσα τὴν παραλίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ρέντη, ὠνομάζετο κατόπιν *Χαρτοποιεῖον*, ἀπὸ τοιούτου ἐκεῖ ἀνεγερθέντος ἐργοστασίου. Σ. Ε. Λ.

Ἰτιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κνίδης (τέως Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 174. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βούρμποβον*.

Ἰτιμπίρι (Itibiri) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὸ Βελγικὸν Κογκό, πηγάζων δυτικῶς τῆς χώρας τῶν Μονμπουττοῦ καὶ χυνόμενος εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Κόγκου μετὰ ῥοῦν 490 χλμ. Πλωτὸς ἐπὶ μήκους 220 χλμ. δέχεται τὰ ὕδατα πλείστων παραποτάμων, ἐξ ὧν ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ Λικάτι. Μ. Ν. Δ.

Ἴτιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. **Ἴκιον**.

ἰτλάκι (τὸ) (ἀραβ. καὶ τουρκ. *ἰτλὰκ*=ἄφεσις)· ἀπελευθέρωσις αἰχμαλώτου, ἐπάνοδος ἐκ τῆς ἐξορίας. Ν. Μ.

Ἴτ-μπουρνοῦ (=μύτη σκύλου) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῷ νομῷ Ἐρτογρούλ (Φρυγία), εἰς τὴν περιοχήν, ὅπου ἐγκατέστησαν οἱ πρῶτοι ὑπὸ τὸν κατόπιν σουλτᾶνον Ὀσμὰν Τοῦρκοι. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν, διότι ἐκεῖ κατῴκει ἡ ὡραία Μαλχατούν, ἡ μετέπειτα σύζυγος τοῦ Ὀσμάν. Ν. Μ.

— **Ἴτ-μπουρνοῦ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ΝΔ ἀπορρῶγος ἀκρωτηριαζούσης ἐσχατιᾶς τῆς Ἴμβρου (πλάτ. 40° 05´ Β., μῆκ. 25° 43´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles), ἐφ' οὗ χάρτου οὐδεμία ἀναγράφεται τοῦ ἀκρωτηρίου ὀνομασία. Κατὰ τοὺς ναυτικούς μας *Σκυλογκρεμός*. Σ. Ε. Λ.

Ἴτ-ντιλ (τουρκ.=*σκυλόγλωσσοι*). Λαὸς τοῦ Καυκάσου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἱστορικοῦ Ἀαλῆ, γράψαντος κατὰ τὸν ΙΣΤ´ αἰῶνα, ὅτε ἡ Τουρκία ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Περσίας καὶ τῆς Γεωργίας (1576). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς Καυκασίους τούτους, διότι ἡ γλῶσσα των ὁμοιάζει πρὸς ὑλακὴν σκύλου. Οἱ Ἴτ-ντὶλ εἶχον ἤθη ἰδιάζοντα, μεταξὺ δὲ ἄλλων τὴν πολυανδρίαν. Ἡ ἀναζήτησις καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς πατρότητος ἐγίνετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο νὰ δώσῃ ἓν μῆλον εἰς ἕνα ἐκ τῶν πολλῶν ἀνδρῶν τῆς μητρός του. Ν. Μ.

Ἴτο-Γιοῦνσαι. Ἰάπων λόγιος καὶ φιλόσοφος (1627—1718) τῆς περιόδου Τοκουγκάβα. Κατ' αὐτὸν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει δημιουργία καὶ καμμία φθορά. Τὰ πάντα ἐν τῇ φύσει κινοῦνται, ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται ἀγαθός, ἀλλὰ διαφθείρεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐκφυλιζομένης τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ φύσεως. Δύναται ὅμως νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀγαθότητά του καθυποτάσσων τὰ πάθη. Ἰδιαιτέρως ἐξήρυττεν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι αἱ κατ' ἐξοχὴν ἠθικαὶ ἀρχαί, ὑπὸ τῶν ὁποίων κυρίως δέον νὰ ἐμφοροῦνται οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν μορφωμένων. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴτο** *Μιγιόζι, κόμις*. Ἰάπων πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ναγκασάκι τῷ 1857. Ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ 1895 διετέλεσεν ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ πρίγκιπος Ἴτο καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχιγραμματεὺς τῆς κυβερνήσεως, τῷ δὲ 1898 ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου. Παραιτηθεὶς μετά τινας μῆνας ἐγένετο μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῷ 1894 ἐστάλη εἰς Τσεφοῦ διὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς κινεζοϊαπωνικῆς εἰρήνης. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴτο** *Σουνκίχι, κόμις*. Ἰάπων ναύαρχος (1840—1914). Ἀντιναύαρχος τῷ 1882, προήχθη εἰς ὑποναύαρχον τῷ 1888 καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεχνικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, ὅπου καὶ διέπρεψεν ὡς ὀργανωτὴς τοῦ ἰαπωνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Κατὰ τὸν Ἰαπωνοκινεζικὸν πόλεμον τοῦ 1894 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου, καταναυμαχήσας τὸν κινεζικὸν στόλον πρὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὑαλοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904—1905 ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴτο-Τογκαί.** Ἰάπων λόγιος καὶ φιλόσοφος (1617—1736), σύγχρονος τοῦ Ἴτο-Γιοῦνσαι, μεθ' οὗ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν Ἰαπωνίᾳ, πρεσβεύων τὰς αὐτὰς φιλοσοφικὰς ἰδέας περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Μ. Ν. Δ.

— **Ἴτο,** *Χιρομποῦμι, πρίγκιψ*. Ἰάπων πολιτικὸς (1841—1909). Νεώτατος εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ φεουδάρχου Σιοσοῦ, ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων εὐγενῶν τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἀσπόνδου ἐχθροῦ τῆς ἐξουσίας τῶν σιογκούν. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀμερικανοῦ πλοιάρχου Πέρρυ, τῷ 1854, εἰς Ἰαπωνίαν, ὁ Ἴτο ἐστάλη ὑπὸ τοῦ κυρίου του εἰς Ὑέσο πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ σιογκούν. Εὑρισκόμενος ἐν Ὑέσο ἐμελέτησε τὰ στρατιωτικὰ συστήματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἄλλων κρατῶν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος ὁπλισμοῦ καὶ ἔπεισε τὸν κύριόν του Σιοσοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ τόξα καὶ τὰ μεγάλα ξίφη τοῦ στρατοῦ του διὰ πυροβόλων ὅπλων. Ὁ Ἴτο, ποθῶν ὅπως ἐκ τοῦ πλησίον μελετήσῃ τὰ εὐρωπαϊκὰ συστήματα, ἀπεφάσισε, τῇ συγκαταθέσει τοῦ Σιοσοῦ, νὰ μεταβῇ εἰς Εὐρώπην. Μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, διότι ἡ ἐπίσκεψις ξένης χώρας ἐθεωρεῖτο τότε ἔγκλημα προδοσίας, ἀφίκετο εἰς Ναγκασάκι μετὰ τριῶν φίλων του, διεπεραιώθη εἰς Σαγγάην δι' ἀγγλικοῦ πλοίου καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀγγλικῶν μεθόδων.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἴτο εὑρίσκετο ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ κατάστασις ἐν Ἰαπωνίᾳ καθίστατο ἔκρυθμος. Ὁ πρίγκιψ Σιοσοῦ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν μετὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων συναφθεῖσαν συνθήκην περὶ ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Σιμονοδέκι. Ὠχύρωσε τὰ βόρεια αὐτοῦ παράλια καὶ ἠμπόδισε διὰ τῶν πυροβολαρχιῶν του τὸν διάπλουν. Ὁ Ἴτο γνωρίζων καλῶς τὴν δυσαναλογίαν μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν σιογκοὺν τὴν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν μέχρις ὅτου ἐπιστρέψῃ καὶ πείσῃ τὸν Σιοσοὺ περὶ συνάψεως εἰρήνης. Πράγματι, μόλις ἀφίχθη εἰς Ἰαπωνίαν προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν πρίγκιπα Σιοσοῦ, ὅτι πᾶσα κατὰ τῶν Εὐρωπαίων ἀντίδρασις ἦτο ἀσύμφορος, ἀλλ' ὁ Σιοσοὺ ἠρνήθη καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι ἐσυνεχίσθησαν· αἱ πυροβολαρχίαι του κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πολεμικῶν τῶν δυνάμεων καὶ ἡ Ἰαπωνία ὑπεχρεώθη εἰς τὴν σύναψιν τῆς συνθήκης τοῦ Σιμονοδέκι. Ἡ στάσις τοῦ Ἴτο κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης προὐκάλεσε τὸ μῖσος τῶν ἀντιδραστικῶν, ἐγένοντο δὲ πλεῖσται κατ' αὐτοῦ δολοφονικαὶ ἀπόπειραι, ἅπασαι ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος. Τῷ 1868 ὁ Ἴτο διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ Χιόγκο καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1871 συνώδευσε τὸν Ἰβαννούρα εἰς Εὐρώπην ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Ἰαπωνίαν διωρίσθη τμηματάρχης τῶν μεταλλείων. Διὰ πρώτην φορὰν πρωθυπουργὸς ἐγένετο τῷ 1886, μέχρι δὲ τοῦ 1901 τῷ ἀνετέθη τετράκις ἡ πρωθυπουργία. Τῷ 1882 ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην ὅπως μελετήσῃ τὰ διάφορα συνταγματικὰ πολιτεύματα τῶν κρατῶν αὐτῆς, εἰς αὐτὸν δὲ κυρίως ὀφείλεται ἡ ἐκπόνησις τοῦ ψηφισθέντος τῷ 1890 ἰαπωνικοῦ Συντάγματος. Παρέστη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰαπωνίας κατὰ τὴν στέψιν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ´ κατέβαλε πλείστας ἐνεργείας διὰ τὴν κατάργησιν τῶν παλαιῶν συνθηκῶν καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ συμβάσεων καὶ ἠδυνήθη, χάρις εἰς τὴν διπλωματικότητά του, νὰ ἴδῃ θριαμβεύουσαν τὴν πολιτικήν του. Ἡ μέχρι τότε θεωρουμένη ἀκόμη ἡμιβάρβαρος Ἰαπωνία, χάρις εἰς αὐτόν, κατέστη ἰσότιμος πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις καὶ τῷ 1899 κατηργήθησαν ἅπασαι αἱ παλαιαὶ συνθῆκαι.

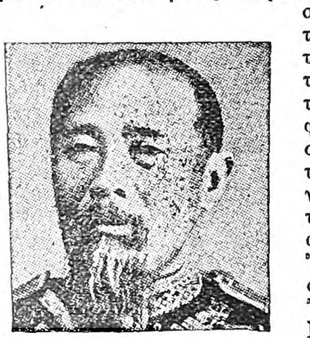

Ἴτο Χιρομποῦμι.

Αἱ πλεῖσται τῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Ἰαπωνίᾳ ὀφείλονται εἰς αὐτόν. Γνώστης τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ζητημάτων, διεπραγματεύθη τὴν μετὰ τῆς Κίνας εἰρήνην (1895) καὶ τῷ 1902 συνῆψε τὴν συνθήκην συμμαχίας μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Ἀγγλίας. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν μεγάλων του ὑπηρεσιῶν τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ μαρκησίου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1901 ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν, ἀλλ' ἀνεπισήμως, τὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἡνωμένας πολιτείας. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου διωρίσθη ἁρμοστὴς τῆς Ἰαπωνίας ἐν Κορέᾳ, ὅπου ἀναδιωργάνωσεν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἰαπωνικοῦ γοήτρου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1907 ἐγένετο πρίγκιψ, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1909 παρῃτήθη ἐκ τῆς ἐν Κορέᾳ θέσεώς του καὶ ἐγένετο πρόεδρος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου τῆς Ἰαπωνίας. Τὸν Ὀκτώβριον ὅμως τοῦ ἰδίου ἔτους ἐδολοφονήθη ὑπό τινος Κορεάτου πατριώτου ἐν Χαρμπίν. Ὁ πρίγκιψ Ἴτο θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πολιτικῶν τῆς Ἰαπωνίας. Μ. Ν. Δ.

Ἰτὸν (Iton) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐν Νορμανδίᾳ, διαρρέων τοὺς νομοὺς Ὂρν καὶ Ἒρ. Πηγάζει ἐν Πέρς, διέρχεται παρὰ τὸ περιώνυμον μοναστήριον τῆς Τράπης καὶ ἀφοῦ κάμψῃ ΝΑ ἐγκαταλείπει τὸν νομὸν τοῦ Ὂρν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸν νομὸν τοῦ Ἒρ. Ἀρδεύει ἀκολούθως τὰς πόλεις Κοντέ, Νταμβὶλ καὶ Βιλαλέ, ἐξαφανίζεται ἐπί τι διάστημα ὑπὸ τὴν γῆν (6—7 χλμ.) καὶ ἐπανεμφανίζεται ἐν Μποντβίλλ, ἀρδεύει τὰς πεδιάδας τοῦ Evreux καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Ἒρ, εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως Λουβιέ. Τὸ συνολικὸν μῆκος τοῦ ῥοῦ αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 140 χλμ. Μ. Ν. Δ.

Ἰτοροὺπ (Itorup ἢ Etorof) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰαπωνίας, εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Κουρίλλων, ἡ μεγαλυτέρα ἐξ ὅλων καὶ μία ἐκ τῶν νοτιωτέρων, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 120 χλμ. ἀπὸ τὴν ΒΑ ἄκραν τῆς νήσου Ὑέδο. Νῆσος ὀρεινὴ καὶ ἡφαιστειογενής, κατοικεῖται ὑπό τινων ἑκατοντάδων ψυχῶν, ἀσχολουμένων μὲ τὴν ἁλιείαν. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1643 ὑπὸ τοῦ Ὀλλανδοῦ πλοιάρχου Gerris Vries. Μ. Ν. Δ.

Ἰτούνα *εἴσχυσις [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Στομαλίμνη, ἢ μᾶλλον ῥία Ἀλουΐωνος νήσου Πρετανικῆς (*Πτολ.* Β, γ, 2 ἐκ. *Nobbe*) μεταξὺ «Νουουΐου ποταμοῦ ἐκβολῶν» (τανῦν Nith) καὶ «Μορικάμβης εἰσχύσεως» (τανῦν Morecambe bay). Κατὰ τὸν Müller (ἐκδ. *Πτολ.* ὑπὸ *Didot*, τόμος I, σελ. 84, 6) εἶναι ὁ σύγ-

Digitized by Google

χρόνος κολπίζων ὅρμος Solway Firth τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης (χάρτης Vidal Lablache 106, c, B). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἰτουραία */Γεωγρ./.* Τμῆμα τοῦ σημερινοῦ Χαουράν. Ἐπὶ Ρωμαίων ἀπετέλεσεν ἰδίαν τοπαρχίαν. Ὁ Στράβων καὶ ὁ Πλίνιος θέτουν τὴν Ἰτουραίαν εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν πρὸς Δ. τῆς Δαμασκοῦ. Χώρα τραχυτάτη, κατάτρητος ὑπὸ σπηλαίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν οἱ κάτοικοι ὡς ὁρμητήρια πρὸς λῃστείαν. Ἕνα πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ὁ Ἀριστόβουλος προσήρτησε μέρος τῆς Ἰτουραίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς κατοίκους εἰς περιτομήν. Βραδύτερον οἱ Ἰτουραῖοι ὑπετάγησαν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐπὶ τοῦ Πομπηΐου. Ὁ Κλαύδιος προσήρτησε ταύτην εἰς τὴν Συρίαν.

Ἰτούρμπιντε (Iturbide), ***Αὐγουστῖνος Α'.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ (1783—1824). Υἱὸς Ἱσπανοῦ εὐπατρίδου καὶ κρεολῆς, γεννηθεὶς ἐν Μεξικῷ, κατετάχθη δεκαπενταετὴς εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατόν. Διακριθεὶς ἰδίως κατὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1810, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διοίκησις τῆς στρατιᾶς τοῦ Βορρᾶ. Ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀφήρεσε πᾶν ἀξίωμα, κυρίως διότι ἐφοβεῖτο τὴν μεγάλην αὐτοῦ δημοτικότητα μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν. Ὁ Ἰτούρμπιντε ἰδιωτεύσας ἐπί τινα χρόνον, ἐπωφελήθη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1820 καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Μεξικοῦ, συμπολεμῶν ἤδη μετ' ἐκείνων, οὓς ὡς στρατηγὸς εἶχε καταδιώξει. Ἐντὸς 7 μηνῶν ἐξεδιώχθησαν πάντοθεν τὰ βασιλικὰ στρατεύματα, ὁ δὲ ἀποσταλεὶς ἐξ Ἱσπανίας στρατηγὸς Ὀ. Δονόθου ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Κόρδοβας, δι' ἧς ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας περιήρχετο οὐσιαστικῶς εἰς διευθυντήριον ἐξ ἐπαναστατῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰτούρμπιντε, ὃν ἡ βουλὴ ἀντήμειψε προσέτι διὰ παραχωρήσεως ἐκτεταμένων γαιῶν. Ἀλλὰ φιλόδοξος ὁ Ἰτούρμπιντε ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν τῷ 1822 αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Αὐγουστῖνος Α'* καὶ διέλυσε τὴν βουλήν. Ὁ λαὸς ἐπαναστατήσε καὶ καθῄρεσε τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς ὃν ἐκ μεγαλοφροσύνης ἡ βουλὴ ἀπένειμεν ἐπιχορήγησιν ἐκ φράγκων 120.000, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἀπέλθῃ καὶ κατοικήσῃ μονίμως ἐν Ἰταλίᾳ. Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Ἰτούρμπιντε. Ἀλλὰ τῷ 1824 κρύφα ἀπεβιβάσθη εἰς Μεξικόν, πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου. Συλληφθεὶς κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς βουλῆς εἰς θάνατον καὶ ἐτυφεκίσθη ἀμέσως. Θ. Κ.

Ἴτουρον *['Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ἰγούβιον.*

Ἴτρι, καὶ **Ἴτριον** (Itri καὶ Itrium) *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς νοτίου Ἰταλίας, κειμένη 15 περίπου χλμ. πρὸς βορρᾶν τῆς Γαέτας (Caïeta), ἐν τῷ νομῷ τῆς Καζέρτας, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 6.000 κατοίκων. Κατὰ τὸ 1503 ἐνίκησε παρ' αὐτὴν τοὺς Γάλλους ὁ ἐκ Κορδούης Γονζάλβος, Ἱσπανὸς στρατηγός. Α. Θ. Σ.

Ἰτρόλη (Itrol) */Φαρμ. Χημ./.* Ὀνομασία τοῦ κιτρικοῦ ἀργύρου: $C_6H_5O_7Ag_3$. Κ. Γ. Μ.

Ἰ-Τσάνγκ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χουπὲ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ, εἰς εὐφορωτάτην περιοχήν, παράγουσαν τεῖον, ὄπιον, ὄρυζαν, δημητριακά. Ἀποτελεῖ κέντρον σημαντικωτάτου ἐμπορίου, ὁ δὲ λιμήν της εἶναι ἀνοικτὸς εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ 1877. Κάτοικοι 60 000. Μ. Ν. Δ.

Ἰτς-ἔλ, ἢ *Ἰτς-ἰλί /Γεωγρ./.* Νομὸς (βιλαέτιον) τῆς σημερινῆς Τουρκίας, ἄλλοτε διοίκησις (σαντζάκ) τῆς γενικῆς διοικήσεως Ἀδάνων, ἀποτελοῦσα τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα. Ὁρίζεται πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ νομοῦ (τέως διοικήσεως) Μερσίνης, πρὸς Β καὶ Δ ὑπὸ τοῦ τέως νομοῦ Ἰκονίου καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Μεσογείου. Περιλαμβάνει δὲ τὰς ὑποδιοικήσεις Ἰτς-ἔλ (τέως Σελευκείας), Ἀναμούρ (Ἀνεμουρίου), Γκιουλνὰρ καὶ Μούτ. Ὁ ὅλος νομὸς ἔχει ἐπιφάνειαν 9.845 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ 91.032 κατοίκους (ἀπογραφὴ 1927). Πρὸ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἑλλήνων τὸ σαντζάκιον Ἰτς-ἔλ εἶχε, κατὰ τουρκικὰς στατιστικάς, 105.280 κατοίκους (1890), ὧν 45.000 Τοῦρκοι, 15.500 Κοῦρδοι νομάδες, 24.000 Ἕλληνες, 12.000 Ἀθίγγανοι καὶ 8.780 διάφοροι.

Ὁ νομὸς κατέχει καθ' ὁλοκληρίαν τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Τραχεώτιδος (Κιλικίας Τραχείας) τῶν Ἑλλήνων (Στράβων) μὲ τὰ αὐτὰ σύνορα, ἤτοι ἀπὸ τῆς Παμφυλίας δυτικῶς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Λάμου (σήμερον Λαμὰς-τσάϊ), ὅστις χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νομοῦ Ἀδάνων. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Γκιὸκ-σοῦ (Καλύκαδνος), δευτερεύοντες δὲ ὁ Λάμος καὶ ὁ Ταλὺ-σοῦ (Γλυκὸ νερό), πηγάζων ἐκ βράχου ἐπὶ τῆς μεταξὺ Σελευκείας καὶ Μερσίνης ὁδοῦ.

Ἡ σημερινὴ ὑποδιοίκησις Ἰτς-ἔλ ἔχει 37.860 κατοίκους (1927) ἔναντι 28.550 προηγουμένως, ἐπὶ ἐπιφανείας 3.970 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

Τὸ ὄνομα *Ἰτς-ἔλ* ἐδόθη ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ εἰς τὴν ἕδραν τῆς ὑποδιοικήσεως. Αὕτη εἶναι ἡ πόλις Σελεύκεια, ἔχουσα κατὰ τὴν τουρκικὴν στατιστικὴν (τοῦ 1927) 4.801 κατοίκους. Ἄλλοτε ὑπῆρχον καὶ περὶ τοὺς 1000 Ἕλληνες καὶ 250 Ἀρμένιοι. Ν. Μ.

Ἰτσέχοε, ἢ *Ἰτζέχω* (Itzehoe) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Σταίρ, 52 χλμ. ΒΔ. τοῦ Ἀμβούργου καὶ μὲ πληθυσμὸν 20.000 κατοίκων. Ἔχει ναὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, γηροκομεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1240, ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν, σιδηροδρομικὰ συνεργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντου, σακχάρεως, μηχανῶν καὶ ἀλλάντων καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν. Τὸ Ἰτσέχοε εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τοῦ Ὁλστάϊν, ἐκαλεῖτο δ' ἄλλοτε *Ἐσσεβέλδομπουργ* καὶ *Ἔζεχο.* Τῷ 1201 κατεστράφη, ἀλλ' ἀνῳκοδομήθη καὶ πάλιν. Τῷ 1238 παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὴν ὑπὸ Ἀλφόνσου Δ' τὰ προνόμια τῆς Λυβέκκης, κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου κατεστράφη δὶς ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, τῷ 1644 καὶ τῷ 1657. Ἀνήκουσα εἰς τὴν Δανίαν μέχρι τοῦ 1867, ὁπότε προσηρτήθη ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ἐγένετο πάλιν δανικὴ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Μ. Ν. Δ.

Ἰτσίο, ἢ *Ἴτσο.* Ὀνομαστὸς Ἰάπων ζωγράφος (1651—1724). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς σχολῆς τοῦ Κάνο, τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Κάνο Μασσανόμπου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα μ. Χ. καὶ διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν εὐθυμογραφίαν. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τῶν χωρικῶν, τὸν ὁποῖον ἀποδίδει μετ' εὐφυΐας, ρεαλισμοῦ, ὀξυνοίας καὶ θαυμαστῆς αἰσθήσεως τοῦ κωμικοῦ. Κυριώτατον ἔργον του εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δώδεκα μῆνες» σειρὰ σχεδιασμάτων. Ι. Μ. Π.

Ἰτς-καλὲ (=*ἐσωτερικὸν φρούριον*) */Γεωγρ./.* Τὸ ἐσωτερικὸν φρούριον, ὁ *Ἰτς-καλές,* ὡς ὑπάρχει εἰς τὰς ἀκροπόλεις διαφόρων πόλεων ἐν Ἑλλάδι καὶ κυρίως ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ν. Μ.

Ἰτσκώφ, ***Πέτρος.*** Διπλωμάτης διαδραματίσας σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Τούρκων. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Κατράνιτσα τῶν Βοδενῶν. Γνώστης εὐρωπαϊκῶν τινων γλωσσῶν, ἐγένετο κατ' ἀρχὰς διερμηνεὺς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Τούρκου πρέσβεως. Κατόπιν ἐστάλη ὡς ἐμπορικὸς πράκτωρ εἰς τὸ Βελιγράδιον καὶ τῷ 1804, ὅταν ὁ Καραγεώργης ἐπολιόρκησε τὸ Βελιγράδιον, ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος του καὶ δὲν ἐχωρίσθη πλέον ἀπ' αὐτοῦ. Τῷ 1806 ὁ Ἰτσκὼφ διεπραγματεύθη εἰς Σεμένδριβο συνθήκην εἰρήνης μετὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ τοῦτο ἔφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς ὅρους τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης. Ἡ συνθήκη αὐτὴ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῶν μετέπειτα μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεων τῆς Σερβίας. Τ. Β.

Ἰτς-ὀγλὰν (*ἰτς*=ἔνδον, *ὀγλὰν* = *ἀγόρι*)· παῖς τῶν ἔνδον τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων· βλ. *τσογλάνι.*

Ἴτσον (τὸ) */Βοτ./.* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἴον τὸ εὐῶδες* (Viola odorata).

Ἰτταΐ *[Βιβλ.].* Γετθαῖος, ἤτοι ἀπὸ Γὰθ τῆς Φιλισταίας, πιθανῶς προσήλυτος. Ἦλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δαυῒδ μετὰ 600 ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ὁ Δαυῒδ οὐδένα θέλων νὰ ὑποχρεώσῃ, ὅπως συμμερισθῇ τὴν δυσμένειαν τῆς τύχης, εἰς ἣν περιέπεσε, συνέστησεν εἰς αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ. Ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν, ὅτι καὶ εἰς τὰς καλὰς καὶ εἰς τὰς κακὰς ἡμέρας θὰ μείνῃ πιστός. Διηύθυνε τὸ τρίτον τῶν δαυϊδικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ Ἀβεσσαλώμ.

Ἴττενμπαχ (Ittenbach), ***Φραγκῖσκος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1813—1879). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Γουλιέλμῳ Σάντοβ καὶ διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωγραφικήν, διακοσμήσας διὰ τοιχογραφιῶν πλείστους ναοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ καταλιπὼν πολυπληθεῖς πίνακας ἐπὶ σκηνῶν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Ἠρέσκετο κυρίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν εἰδυλλιακῶν καὶ πλήρων χάριτος ἐπεισοδίων, αἱ δὲ ἀπεικονίσεις του τῆς «Ἁγίας Οἰκογενείας» καὶ τῆς «Θεοτόκου μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» διακρίνονται διὰ τὸ συμπαθὲς θέλγητρόν των. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Βερολίνου ἀπόκειται μία ἀξιομνημόνευτος «Φυγὴ εἰς Αἴγυπτον», τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Ι. Μ. Π.

Ἴττιζα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὕφαλος τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἐπικίνδυνος (4 ποδ.), τερματίζουσα τὸ ὑφαλοπλαΐσιον τοῦ ἀκρωτηρίου *Καστροσυκιά* (πλάτ. 39° 05' Β, μῆκ. 20° 39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfou). Σ. Ε. Λ.

Ἰττίρι (Ittiri) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ νήσῳ Σαρδηνίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σάσσαρι. Ἔχει γεωργίαν καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἴνου καὶ δερμάτων κατειργασμένων καὶ ἀκατεργάστων. Κάτοικοι 7.600. Μ. Ν. Δ.

Ἰττὸρφ (Hittorff), ***Ἰγνάτιος-Ἰάκωβος.*** Γάλλος ἀρχιτέκτων γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1867. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1810 διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Μπελανζέ. Ἀπὸ τοῦ 1819—1830, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ βασιλέως, διηύθυνε τὰς ἑορτὰς καὶ τελετὰς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1844 ἀνήγειρε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Βικεντίου ἐν Παρισίοις, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Λὲ Πέρ. Τῷ 1830 ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν ὑπόμνημα περὶ τῆς πολυχρώμου ἀρχιτεκτονικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς πολυχρωμίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ προὐκάλεσε ζωηροτάτας συζητήσεις μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1851 ἐδημοσίευσε τὸ συμπλήρωμα τῶν ἐρευνῶν του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐπιστολαὶ ἑνὸς ἀρχαιολόγου πρὸς καλλιτέχνην· ἀναστήλωσις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἐν Σελινοῦντι». Πρὸ τῶν «Ἐπιστολῶν» ἐδημοσίευσεν «Ἀρχαίαν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς Σικελίας» (1826) καὶ «Νεωτέραν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς Σικελίας» (1826—1830) κ. ἄ. Αἱ ἐργασίαι του περὶ τῆς πολυχρώμου ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀρχαίων ἐπέδρασαν σπουδαίως ἐπὶ τῆς τέχνης τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Ἰττὸρφ ἐφήρμοσε τὰς ἀρχὰς αὐτῆς εἰς πλείστας μεγάλας οἰκοδομάς, τὰς ὁποίας διηύθυνεν, ὡς ὁ τροῦλλος τῶν πανοραμάτων εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία (1838), τὰ καφενεῖα καὶ τὰ ἑστιατόρια, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν εἰς τὴν λεωφόρον ταύτην (1833 — 1840), ὁ ἱππόδρομος τῆς αὐτοκρατείας, αἱ δύο κρῆναι ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας, τὰ ξενοδοχεῖα τῆς πλατείας τῆς Θριαμβευτικῆς ἁψῖδος κλπ. Κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἔκτισε μέγαν ναόν, καθιερωθέντα εἰς τὰς μούσας, ὑπομιμνήσκοντα ἐν πολλοῖς ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ναὸν καὶ τοῦ ὁποίου τὴν διακόσμησιν ἐτεχνούργησεν ὁ ζωγράφος Ingres. Ὁ Ἰττὸρφ ἐπὶ πλέον ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν μονογραφιῶν καὶ διετέλεσε μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Μ. Ν. Δ.

Ἰτύκη (Utika) *['Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῶν βορείων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ζευγιτανῇ (Βορ. Τύνις), πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Καρχηδόνος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχεν 27 ρωμαϊκὰ μίλλια, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βαγράδα ποταμοῦ (νῦν Medjérda), εἰς βόρ. πλάτ. 33° 20' καὶ ἀνατ. μῆκ. 32° 45' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 3, 2, πρβλ. *Στράβ.* XVII, 831, 832). Ὑπῆρξεν ἀρχαιοτάτη ἀποικία τῆς Τύρου, ἀρχαιοτέρα καὶ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος, τῆς ὁποίας μᾶλλον σύμμαχος ἦτο παρὰ ὑποτελής. Κατὰ τὸν τρίτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων, λαβοῦσα ὡς ἀνταμοιβὴν τὸ πλεῖστον τῆς χώρας τῶν Καρχηδονίων καὶ ἀποβᾶσα, μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἡ πρωτεύουσα καὶ ἡ κυρίως ἀγορὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὑπῆρξεν ἓν τῶν τελευταίων κέντρων τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Πομπηΐου κατὰ τοῦ Καίσαρος. Ἐπὶ Αὐγούστου ἦτο αὐτόνομος (municipium), ὁπότε παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου εἰς τοὺς κατοίκους της, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ ρωμαϊκὴ ἀποικία, τῆς ὁποίας τὸ πλῆρες ὄνομα ἦτο «Colonia Julia Aelia Hadriana Utica».

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα αὐτῆς ἀνάγονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Τιβερίου (14—37 μ. Χ.) (*Head-Σβορώνου,* Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Β', σελ. 499). Ἐνταῦθα ἀπέθανε Κάτων ὁ νεώτερος τῷ 46 π.Χ., αὐτοκτονήσας μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ μάχην. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, σημαντικώτατα, σῴζονται ἐν τῷ νῦν Bou-Chateur, τῆς γαλλικῆς Τύνιδος, ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τοῦ κόλπου τῆς Τύνιδος. Α. Θ. Σ.

Ἴτυλος *[Μυθολ.].* Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ζήθου, βασιλέως τῶν Θηβῶν, καὶ τῆς Ἀηδόνος, θυγατρὸς τοῦ Κρητὸς Πανδάρεω, φονευθεὶς κατὰ λάθος ὑπὸ τῆς μητρός του, διατελούσης ἐν φρενοβλαβείᾳ καὶ ἐπιδιωκούσης νὰ φονεύσῃ τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τῆς Νιόβης, τὴν ὁποίαν ἐφθόνει διὰ τὴν πολυτεκνίαν αὐτῆς. Εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὴν ὁ Ζεὺς μετεμόρφωσεν εἰς ἀηδόνα, ἥτις καθ' ἕκαστον ἔαρ θρηνεῖ τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ υἱοῦ της (*Ὁμ.* Ὀδυσσ. τ, 522). Ὁ μῦθος οὗτος, ἐπιχωριάζων κατ' ἀρχὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μετεδόθη εἰς τὴν Ἀττικήν, ὅπου μετεπλάσθη πλουσιώτερον ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῆς Πρόκνης, Φιλομήλας καὶ Ἴτυος. Ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ ἀπολεσθὲν αὐτοῦ δρᾶμα «Τηρεύς», ὀνομάζει αὐτὸν Ἴτυν, υἱὸν τοῦ Τηρέως καὶ τῆς Πρόκνης. Ἐπίσης ὁ Αἰσχύλος (Ἀγαμέμν. 1143), ὁ Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι. Α. Θ. Σ.

Ἰτυμονεὺς *[Μυθολ.].* Υἱὸς τοῦ Ὑπερόχου ἐξ Ἤλιδος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέστορος, βασιλέως τῆς Πύλου, κατά τινα συμπλοκὴν μεταξὺ Πυλείων καὶ Ἠλείων δι' ἁρπαγὴν βοῶν (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Λ, 672). Α. Θ. Σ.

Ἴτυς */Μυθολ./.* Υἱὸς τοῦ Τηρέως βασιλέως τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Πρόκνης, θυγατρὸς τοῦ Πανδίονος, βασιλέως τῆς Ἀττικῆς, τὸν ὁποῖον κατασφάξασα ἡ μήτηρ μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Φιλομήλας, ἀτιμασθείσης ὑπὸ τοῦ Τηρέως, παρέθηκεν εἰς δεῖπνον. Οἱ θεοὶ τότε, διὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα ἀνοσιουργήματα, ἐνῷ ὁ Τηρεὺς κατεδίωκεν αὐ-

Digitized by Google

τάς, μετεμόρφωσαν τὸν μὲν Τηρέα εἰς ἔποπα, τὴν Πρόκνην εἰς χελιδόνα, τὴν Φιλομήλαν εἰς ἀηδόνα καὶ τὸν Ἴτυν εἰς φασιανὸν (*Ἀπολλοδ.* III, 14, 8. *Ὀβιδ.* Μεταμορφ. VI, 652). Ὁ Ἴτυς οὗτος συγχέεται μετὰ τοῦ Ἰτύλου, υἱοῦ τοῦ Ζήθου, βασιλέως τῶν Θηβῶν, καὶ τῆς Ἀηδόνος, θυγατρὸς τοῦ Πανδάρεω.

Τὸν μῦθον ἐπραγματεύθησαν ποικιλοτρόπως οἱ τραγικοί, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (I. 24, 3) ἐσώζετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ μετὰ τῆς μητρός του, ἔργον τοῦ περιφήμου Ἀλκαμένους, μαθητοῦ τοῦ Φειδίου.
Α. Θ. Σ.

ἴτυς,—*υος* (ἡ)· γῦρος, χεῖλος στρογγύλων πραγμάτων: «ἴτυς τροχοῦ,—ἀσπίδος»· || *(ναυτ.)*· τὸ εἰς μοίρας καὶ δεκάδας πρώτων λεπτῶν βαθμονομημένον τόξον τοῦ «ἐξᾶντος» (βλ. λ. *ἐξᾶς*). Σ. Ε. Λ.

Ἴτων, ἡ ***Ἰτών,*** καὶ ***Ἴτωνος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀχαϊκῆς Φθιώτιδος κατὰ τὰ νότια τῆς Θεσσαλίας, κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῆς Ὄθρυος, πρὸς δυσμὰς τῆς Ἅλου, μεταξὺ τοῦ Ἐνιπέως ποταμοῦ (νῦν Τσαναρλῆ) καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου, ἐν πλουσιωτάτῃ χώρᾳ διὰ βοσκήν, «μήτηρ μήλων», ὅπως ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλιάδ. Β, 697). Ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς καλουμένης Ἰτωνίας (*Παυσαν.* I, 13, 2, IX, 34, 1). Α. Θ. Σ.

Ἰτώνη *[Μυθολ.]* Θυγάτηρ τοῦ Λυκτίου, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Μίνως, βασιλεὺς τῆς Κρήτης, ἐγέννησε τὸν Λύκαστον ἢ Λυκάστην ὅστις διαδεχθεὶς αὐτὸν ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἴδην, θυγατέρα τοῦ Κορύβαντος (*Διοδ. Σικελ.* IV, 60). Α. Θ. Σ.

Ἰτώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (V, 5) καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἀναφέρεται παρ' ἄλλου συγγραφέως, οἱ νεώτεροι κριτικοὶ διορθοῦσιν αὐτὴν κατὰ τὸν Στράβωνα (VI, 256) εἰς «Ἱππώνιον Λοκρῶν κτίσμα» (βλ. *Ἱππώνιον*).
Α. Θ. Σ.

Ἰτωνία, ἡ ***Ἰτωνιάς,*** καὶ ***Ἰτωνὶς*** *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τοῦ ἐν Ἰτώνῳ τῆς Θεσσαλίας ναοῦ αὐτῆς (*Παυσ.* I, 13, 2, *Στράβ.* IX, 433, 435), τῆς ὁποίας ἡ λατρεία ἦτο διαδεδομένη καθ' ὅλην τὴν Θεσσαλίαν καὶ πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας καὶ ἑορτὴ *Ἰτώνια* ἐτελεῖτο καὶ μὴν *Ἰτώνιος* ὑπῆρχε.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰτωνία* ἐλατρεύετο καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, εἰσαχθείσης τῆς λατρείας αὐτῆς ἐκ Θεσσαλίας, ἔχουσα ναὸν παρὰ τὴν Κορώνειαν, ἔνθα ὑπῆρχον χάλκινα ἀγάλματα αὐτῆς καὶ τοῦ Διός, ἔργα τοῦ Ἀγορακρίτου, μαθητοῦ τοῦ Φειδίου, καὶ ὅπου ἐγίνοντο αἱ κοιναὶ τῶν Βοιωτῶν συνελεύσεις (*Παυσ.* IX, 34, 1). Ἐπίσης ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ πολλῶν ἀργυρῶν θεσσαλικῶν νομισμάτων τῶν ἐτῶν 196—146 π. Χ. ἀπεικονίζεται ἡ Ἰτωνία Ἀθηνᾶ μετὰ τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Α., σελ 390). Α. Θ. Σ.

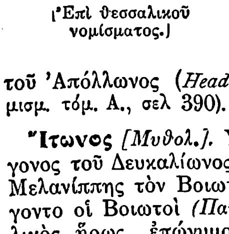

Ἀθηνᾶ Ἰτωνία ἐν στάσει μαχομένης.
[Ἐπὶ θεσσαλικοῦ νομίσματος.]

Ἴτωνος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀμφικτίωνος, ἔγγονος τοῦ Δευκαλίωνος, γεννήσας ἀπὸ τῆς νύμφης Μελανίππης τὸν Βοιωτόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατήγοντο οἱ Βοιωτοὶ *(Παυσαν.* IX, I, I). Ἦτο θεσσαλικὸς ἥρως, ἐπώνυμος τῆς πόλεως Ἰτώνου ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὴν Λάρισαν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐρευρέτης τῆς χύσεως τοῦ χαλκοῦ. Ἐθεωρεῖτο ἐοίσης πατὴρ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰτωνίας καὶ πρῶτος ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Α. Θ. Σ

Ἴυγξ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Πανὸς καὶ τῆς Ἠχοῦς, θεράπαινα τῆς Ἰοῦς, θυγατρὸς τοῦ Ἰνάχου, μεταμορφωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἥρας εἰς τὸ ὁμώνυμον μικρὸν πτηνόν, διότι διὰ τῶν μαγειῶν της καὶ γοητειῶν ἐξήγειρε τὸν ἔρωτα τοῦ Διὸς διὰ τὴν δέσποιναν αὐτῆς ἢ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν της. Κατά τινας τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι ἡ *σεισοπυγίς* (κοινῶς *σουσουράδα)*, θεωρουμένη ὡς πτηνὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν μαγισσῶν καὶ φαρμακίδων εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν μαγικὰ φίλτρα.
Α. Θ. Σ.

Νεανίας κρατῶν ἴυγγα.
[Ἐξ ἀγγειογραφίας]

ἴυγξ (ἡ), *—ιγγος.* Ἡ παρ' ἡμῖν *σουσούρα* ἢ *σουσουράδα* (Iynx torquilla), ἄλλως καλουμένη παρ' ἀρχαίοις καὶ *σεισοπυγίς*· || μεταφορικῶς εἶδος τροχοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν ῥόμβον· || σύριγξ μονοκάλαμος μετὰ πλαγίων ὀπῶν, χρησιμοποιουμένη ὡς πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον παρ' ἀρχαίοις (βλ. καὶ *Ἴυγξ*). —Π.

Ἰύρκαι (οἱ)· Σκυθικὸς λαός, κατοικῶν ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Σαρματίᾳ πρὸς βορρᾶν τῶν Θυσσαγετῶν, πέραν τοῦ Ταναΐδος (νῦν Δὸν) κατὰ τὸν μέσον ροῦν τοῦ Βόλγα. Ἦσαν λαὸς νομαδικὸς καὶ περίφημοι ἱππεῖς ἀποζῶντες ἀπὸ τῆς θήρας (*Ἡροδ.* IV, 22). Ἀπὸ τῶν Ἰύρκων τούτων πιθανῶς κατάγονται κατά τινας οἱ Τσερκέζοι ἢ Τοῦρκοι. Α.Θ.Σ

Ἴφ, ἢ ***Σατὼ ντ' Ἴφ*** (If ἢ Chateau d' If) *[Γεωγρ.]*. Βραχῶδες νησίον ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τῆς Μασσαλίας, οὗ ἀπέχει 1 3/4 μιλ. ΝΔ., τὸ ἀνατολικώτερον τῆς συστάδος *Ἰλ ντὲ Μαρσέϊγ* (Iles de Marseille). Καλύπτεται

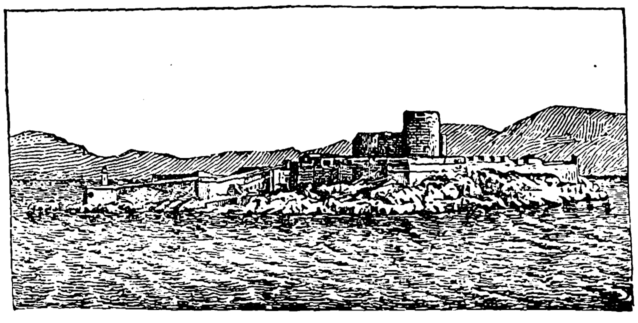

Τὸ φρούριον τοῦ Ἴφ.

ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ φρουρίου, τοῦ ὁποίου ὁ πύργος εὑρίσκεται εἰς τὴν ΒΔ. πλευράν του (πλάτ. 43° 17′ Β, μῆκ., 5° 20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 150: Marseille). Ἀνεγερθὲν τοῦτο ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α′, ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς φυλακή, ἔνθα ἐνεκλείσθη καὶ ὁ Μιραμπώ. Εἰς τὴν ΒΑ. ἄκραν του ὁ φάρος εἴσπλου (λευκὸν σκαρδαμύσσον 14 μιλ.), εἰς τὸ ΝΔ. τῆς Ζολιέττ, ἐξωτερικοῦ τῆς Μασσαλίας ἀγκυροβολίου. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἰφεύς. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (Ὁμ. Ἰλιάδ. Π, 417). Α. Θ. Σ.

Ἰφθίμη *[Μυθολ.]*. —1) Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, γεννήσασα ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ τὸν Σάτυρον. —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἰκαρίου καὶ ἀδελφὴ τῆς Πηνελόπης, σύζυγος τοῦ Εὐμήλου βασιλέως τῶν Φερῶν τῆς Θεσσαλίας (*Ὁμ.* Ὀδύσσ. δ, 797). Α. Θ. Σ.

Ἰφιάνασσα *[Μυθολ.]* —1) Μία τῶν τριῶν θυγατέρων τοῦ Προίτου, βασιλέως τοῦ Ἄργους, καὶ τῆς Σθενεβοίας, τὴν ὁποίαν προσβληθεῖσαν ἐκ μανίας ἐθεράπευσεν ὁ μάντις καὶ ἔξοχος θεραπευτὴς Μελάμπους ὁ Ἀμυθάονος, λαβὼν αὐτὴν ὡς σύζυγον, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὸ τρίτον τοῦ βασιλείου τοῦ Προίτου ὡς ἀμοιβὴν *(Ἀπολλοδ.* II, 2, 2).

—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, προσφερομένη ὡς νύμφη εἰς τὸν Ἀχιλλέα (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Χ, 145). Παρὰ τῷ Πινδάρῳ καὶ τοῖς τραγικοῖς ὀνομάζεται *Ἰφιγένεια*, συγχεομένη πολλάκις πρὸς αὐτήν. Ἐπίσης ἡ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ *Ἰφιάνασσα* (Ἠλέκτρ. 157)) εἶναι διάφορος ταύτης.

—3) Σύζυγος τοῦ Ἐνδυμίωνος καὶ μήτηρ τοῦ Αἰτωλοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, καταφυγόντος εἰς τὴν Κουρήτιδα τῆς Αἰτωλίας, ἡ μὲν χώρα ὠνομάσθη Αἰτωλία, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς Αἰτωλοὶ (*Ἀπολλοδ.* I,7,6).
Α. Θ. Σ.

Ἰφιάνειρα *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Μεγαπένθους, ἥτις ἀπὸ τοῦ Μελάμποδος τοῦ Ἀμυθάονος ἐγέννησε τὸν Ἀντιφάτην, Βίαντα, Μαντὼ καὶ Προνόην (*Διοδ. Σικελ.* IV, 68).
Α. Θ. Σ.

Ἰφιγένεια *[Μυθολ.]*. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ Ἰφιάνασσαν. Ὁ περὶ τῆς Ἰφιγενείας μῦθος εἶναι γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὡς διεπλάσθη ὑπὸ τῶν τραγικῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Εὐριπίδου, ὁ ὁποῖος ἤντλησεν ἐκ τῶν «Κυπρίων ἐπῶν» τοῦ Στασίνου, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς: Ἐνῷ ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων εὑρίσκεται συγκεντρωμένος εἰς τὴν Αὐλίδα καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀποπλεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας, ἡ Ἄρτεμις, ὠργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, διότι κυνηγῶν εἰς τὸ ἄλσος της ἐφόνευσε τὴν ἱεράν της ἔλαφον, ἐμποδίζει νὰ πνεύσουν εὐνοϊκοὶ ἄνεμοι καὶ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος νηνεμία. Ἐρωτηθεὶς ὁ μάντις τοῦ στρατοπέδου Κάλχας, ἀποφαίνεται, ὅτι πρὸς ἐξιλασμὸν τῆς θεᾶς πρέπει ὁ Ἀγαμέμνων νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸν βωμόν της τὴν θυγατέρα του Ἰφιγένειαν. Ὁ Ἀγαμέμνων πείθεται τέλος εἰς τὰς ἱκεσίας τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ προσκαλεῖ τὴν θυγατέρα του μετὰ τῆς μητρός της ἐκ τῶν Μυκηνῶν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι θὰ τὴν νυμφεύσῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα. Ὁ δόλος ἀποκαλύπτεται μετὰ τὴν ἄφιξίν της, ἡ μελλοθάνατος ὀδύρεται μετὰ τῆς μητρός της καὶ ἱκετεύει τὸν πατέρα της νὰ τὴν λυπηθῇ, ἀλλὰ τέλος βλέπουσα ὅτι ἡ θυσία της εἶναι θέλησις τῶν θεῶν καὶ ὅτι ἄνευ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ἀπόπλους τῶν Ἑλλήνων, προσέρχεται ἑκουσίως εἰς τὸν βωμόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὅμως ὁ δήμιος καταφέρει ἐπὶ τοῦ τραχήλου της τὸν πέλεκυν, ἡ Ἄρτεμις τὴν ἀναρπάζει, ἀντικαθιστῶσα αὐτὴν δι' ἐλάφου καὶ τὴν μεταφέρει εἰς τὸν ἐν Ταυρίδι ναόν της, ὅπου τὴν καθιστᾷ ἱέρειαν. Εἰς τὴν ἄξενον Ταυρίδα βασιλεύει ὁ Θόας, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποίου πᾶς ξένος ἀποβιβαζόμενος εἰς τὴν χώραν του θυσιάζεται εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἡ Ἰφιγένεια ὑποχρεοῦται ὡς ἱέρεια νὰ ὁδηγῇ τὰ θύματα εἰς τὸν βωμόν.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὅτε ὁ Ὀρέστης, ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Ἀγαμέμνονος, ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ τὸν Αἴγισθον καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Ἐρινύων ὡς μητραλοίας, τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐχρησμοδότησεν ὅτι θὰ ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὸ ἄγος τοῦ ἐγκλήματός του, ἐὰν ἐκόμιζεν ἐκ τῆς Ταυρίδος τὸ ἐκεῖ φυλασσόμενον ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος. Ἀποπλεύσας λοιπὸν μετὰ τοῦ φίλου του Πυλάδου ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ταυρίδα, ἀλλ' ἐκεῖ συνελήφθησαν ἀμφότεροι καὶ ἤχθησαν πρὸς θυσίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Πρὶν ὅμως ἐκτελεσθῇ ἡ θυσία, ἡ Ἰφιγένεια ἀνεγνώρισε τὸν ἀδελφόν της, καὶ ἀποπλανήσαντες διὰ δόλου τὸν βασιλέα ἀπέπλευσαν καὶ οἱ τρεῖς, συναποκομίζοντες τὸ ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος. Ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν Ἀττικὴν ἵδρυσαν τὸ ξόανον ἐν Βραυρῶνι, ὅπου παρέμεινεν ἡ Ἰφιγένεια ὡς ἱέρεια μέχρι τοῦ θανάτου της. Βραδύτερον εἰσήχθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐντοπίων ἡρώων καὶ ἐθεωρήθη θυγάτηρ τοῦ Θησέως καὶ τῆς Ἑλένης. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον καὶ ἄλλους ποιητάς, μετὰ τὸν θάνατόν της, ἀπεθεώθη εἰς Ἑκάτην ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἀπέκτησεν αἰωνίαν νεότητα καὶ ἀθανασίαν. Ἀλλαχοῦ ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, ὡς ἐν Ἑρμιόνῃ, ὅπου ἡ Ἄρτεμις ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰφιγένεια. Ὑπῆρχον δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις πλὴν τῆς Βραυρῶνος, αἱ ὁποῖαι ἰσχυρίζοντο ὅτι ἔλαβον τὸ ἐκ Ταυρίδος ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος παρὰ τῆς Ἰφιγενείας. Ἐκυκλοφόρουν ἐπίσης καὶ πλεῖσται μυθικαὶ παραλλαγαὶ περὶ τοῦ βίου τῆς Ἰφιγενείας. Κατά τινα ἐξ αὐτῶν ἡ Ἰφιγένεια καθ' ἣν στιγμὴν ἐθυσιάζετο ἐν Αὐλίδι ἀνηρπάγη καὶ μετεφέρθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος ὄχι εἰς τὴν Ταυρίδα ἀλλ' εἰς τὴν Λευκὴν νῆσον τοῦ Εὐξείνου πόντου, ὅπου κατέστη σύζυγος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ μήτηρ τοῦ Πύρρου. Ν. Λ.

Ἡ Ἰφιγένεια εἰς τὴν τέχνην. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας καὶ αὐτὴ δ' αὕτη μεμονωμένως ἡ φυσιογνωμία τῆς Ἰφιγενείας πολλοὺς τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν ἐνέπνευσαν. Μεταξὺ τῶν σχετικῶν ἔργων τὴν πρωτεύουσαν ἀναμφισβητήτως κατέχει θέσιν ὁ πίναξ τοῦ Σικυωνίου ζωγράφου Τιμάνθου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ α′ ἥμισυ τοῦ Δ′ αἰῶνος π. Χ. Τοῦ πίνακος τούτου θαυμάσιον ἀντίγραφον ἀνευρέθη ἐν τοιχογραφίᾳ τῆς Πομπηΐας (βλ. εἰκόνα ἐν λ. *Ἀγαμέμνων*), ἐπαινετικώταται δὲ καὶ πλήρεις θαυμασμοῦ ὑπῆρξαν αἱ περὶ αὐτοῦ κρίσεις εἰδημονεστάτων καὶ ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὡς ὁ Κικέρων, ὁ Κοϊντιλιανός,

Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας εἰς τὴν Αὐλίδα.
[Ἀνάγλυφον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Τιμάνθου, ἀποκείμενον ἐν Φλωρεντίᾳ.]

Digitized by Google

ὁ Πλίνιος κ. ἄ. Ἕτεραι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος προερχόμεναι ἀπεικονίσεις εἶναι: ἡ ἐπὶ τοῦ διασήμου ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας ἀποκειμένου ἀγγείου τῶν Μεδίκων, ἡ ἐπὶ ἀναγλύφου εὑρισκομένου ἐν τῷ μουσείῳ Κιαραμόντι τοῦ Βατικανοῦ, ἡ ἐν ἀπολεσθείσῃ συνθέσει τοῦ Τιμομάχου, ἧς πιθανῶς ἀντίγραφον ἀποτελεῖ ἑτέρα τις, πλὴν τῆς εἰς τὸν Τιμάνθην ἀναφερομένης, τοιχογραφία τῆς Πομπηΐας. Ἐκ τῶν συνθέσεων τῶν νεωτέρων καλλιτεχνῶν, ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν, μνημονεύομεν ἐνταῦθα: τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον καὶ ἀντιγραφεῖσαν ὑπὸ τῶν χαρακτῶν A. Veneziano καὶ N. Beatrizet· τὸν πίνακα τοῦ Ch. de la Fosse (ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου)· τὸν πίνακα τοῦ Jouvenet· τὸν πίνακα τοῦ Gio.-B. Tiepolo (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν Οὐφφίτσι)· τὸν πίνακα τοῦ Ὑακίνθου Κορράδο (ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Μαδρίτης)· τὴν σύνθεσιν τοῦ J. Rottmay (μουσεῖον Μπελβεντέρε Βιέννης)· τὸν πίνακα τοῦ Dupavillon, ἐμπνευσμένον ἐκ τῆς «Ἰφιγενείας» τοῦ Ρακίνα καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ J.-I. Girard, ἐμφανισθὲν εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τοῦ 1855.
Ι. Μ. Π.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Αὐλίδι*»**. Τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου, διδαχθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 406 π. Χ. Ἡ ὑπόθεσις ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἀγαμέμνων πεισθεὶς εἰς τὸν χρησμὸν τοῦ Κάλχαντος ὅτι πρέπει νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς τὴν Ἄρτεμιν, στέλλει δέλτον πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ καλεῖ αὐτὴν μετὰ τῆς θυγατρός του εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Αὐλίδος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συζεύξεως τῆς Ἰφιγενείας μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Μετανοήσας ὅμως μετ' ὀλίγον γράφει ἄλλην δέλτον, παραγγέλλων τῇ συζύγῳ του νὰ μὴ ἔλθῃ. Ἀλλ' ὁ Μενέλαος συλλαμβάνει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κομιστοῦ τὴν νέαν ταύτην ἐπιστολὴν καὶ ἔρχεται εἰς ἔριδα πρὸς τὸν ἀδελφόν του. Ὁ διάλογος μεταξὺ αὐτῶν εἶναι πολὺ συγκινητικός. Ὁ Μενέλαος πείθεται ὁ ἴδιος ὅτι οὐδόλως πταίει ἡ Ἰφιγένεια, ὥστε νὰ θυσιασθῇ, ἵνα αὐτὸς ἀποκτήσῃ τὴν ἁρπαγεῖσαν σύζυγόν του καὶ ἐπιδοκιμάζει τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κλυταιμνήστρα, ὑπακούουσα εἰς τὴν ἀρχικὴν πρόσκλησιν τοῦ συζύγου της, καταφθάνει μετὰ τῆς Ἰφιγενείας εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ Ἀγαμέμνων εὑρεθεὶς πλέον πρὸ τετελεσμένου γεγονότος, προσπαθεῖ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν σύζυγόν του. Ἡ Κλυταιμνήστρα μὴ γνωρίζουσα ἀκόμη περὶ τίνος πρόκειται, ἀπορεῖ διατὶ δὲν πρέπει νὰ παρευρεθῇ εἰς τοὺς γάμους τῆς θυγατρός της. Ὁ Ἀγαμέμνων ἀμηχανῶν ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς, μετ' ὀλίγον δὲ ἐμφανίζεται ὁ Ἀχιλλεὺς ζητῶν αὐτόν. Ἡ Κλυταιμνήστρα τὸν ὑποδέχεται ὡς μέλλοντα γαμβρόν της, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐκπλήσσεται, ὅταν δὲ ἐμφανίζεται ὁ πρεσβύτης καὶ ἀποκαλύπτει εἰς ἀμφοτέρους τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς ὀργίζεται, διότι ἐχρησιμοποιήθη τὸ ὄνομά του πρὸς ἀπάτην, ἡ δὲ Κλυταιμνήστρα τὸν ἱκετεύει νὰ σώσῃ τὴν θυγατέρα της. Ὁ Ἀγαμέμνων ἐπανελθὼν προφασίζεται, ὅτι πρόκειται δῆθεν νὰ τελέσῃ μετὰ τῆς θυγατρός του θυσίαν εἰς τὴν Ἄρτεμιν πρὸ τοῦ γάμου, ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα γνωρίζουσα πλέον τοὺς σκοπούς του τὸν ἱκετεύει νὰ φεισθῇ τῆς θυγατρός του. Μαζὶ μὲ αὐτὴν τὸν ἱκετεύει καὶ ἡ ἰδία ἡ θυγάτηρ του νὰ τὴν λυπηθῇ καὶ νὰ μὴ τῆς στερήσῃ τὴν ζωὴν τόσον προώρως. Ἡ καρδία τοῦ Ἀγαμέμνονος σπαράσσεται, ἀλλ' ὁ στρατὸς θορυβεῖ καὶ ἀπειλεῖ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν οἶκον τῶν Ἀτρειδῶν ἂν ματαιωθῇ ἡ ἐκστρατεία. Ἡ Ἰφιγένεια βλέπουσα πόσον δεινὴ ἦτο ἡ θέσις ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας της, εὐχαριστεῖ μὲν τὸν Ἀχιλλέα, ζητήσαντα ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ νὰ τὴν σώσῃ, ἀλλ' ἀποφασίζει νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ πορεύεται ἑκουσίως πρὸς τὸν βωμόν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔρχεται ὁ ἄγγελος καὶ διηγεῖται τὸ κατὰ τὴν θυσίαν της λαβὸν χώραν θαῦμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κάλχας ἑρμηνεύει ὡς ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, ἵνα μὴ μιανθῇ ὁ βωμός της δι' ἀνθρωπίνου αἵματος.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν τελειοτέρων τοῦ Εὐριπίδου, ἐποιήθη δὲ κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ καὶ ἐδιδάχθη μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Εὐριπίδου τοῦ νεωτέρου. Ἀνῆκεν εἰς τὴν τριλογίαν τὴν ὁποίαν συναπετέλουν «Ἀλκμαίων ὁ διὰ Κορίνθου» καὶ αἱ «Βάκχαι». Τινὲς τῶν νεωτέρων κριτικῶν θεωροῦν οὐχὶ γνησίους τοὺς 48 στίχους, τοὺς προτασσομένους εἰς τὸν μακρὸν λόγον τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ὕποπτος ἐπίσης θεωρεῖται καὶ ἡ ἔξοδος.
Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Αὐλίδι*»**. Ἔμμετρον δρᾶμα τοῦ Rotrou εἰς 5 πράξεις (1640). Ὁ ποιητὴς ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸ ὁμώνυμον δρᾶμα τοῦ Εὐριπίδου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι παρουσιάζει τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ οὐχὶ περιγραφομένην ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Αὐλίδι*»**. Ἔμμετρος τραγῳδία τοῦ Ρακίνα εἰς 5 πράξεις. Ὁ ποιητής, δανεισθεὶς ἀπὸ τοῦ Εὐριπίδου τὴν ὑπόθεσιν, ἀνέπτυξεν αὐτὴν κατὰ διάφορον τρόπον, μεταβαλὼν καὶ τὰ ἐπεισόδια καὶ τοὺς χαρακτῆρας. Εἰσάγει τὸν Ὀδυσσέα ἀντὶ τοῦ Μενελάου ἀπαιτοῦντα τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας καὶ τὴν Ἐριφύλην ὡς ἀντίζηλον αὐτῆς θυσιαζομένην κατὰ συμβουλὴν τοῦ Κάλχαντος. Ἡ Ἰφιγένεια ἐμφανίζεται μὲ χαρακτῆρα Χριστιανῆς μάρτυρος, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ὡς ἱππότης τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον κρίνεται ὑπὸ τοῦ Βολταίρου ὡς τέλειον, ὑπὸ δὲ τοῦ Laharpe ὡς ἀνώτερον τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Εὐριπίδου.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Αὐλίδι*»**. Λυρικὴ τραγῳδία εἰς τρεῖς πράξεις τοῦ *Γκλούκ*, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁμωνύμου τραγῳδίας τοῦ Ρακίνα, παιχθεῖσα διὰ πρώτην φορὰν ἐν Παρισίοις τὴν 19 Ἀπριλίου 1774. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ μεγάλου μουσικοδιδασκάλου. Ἰδίως ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας πράξεως, δι' ἧς ζωγραφίζεται ἡ ἐσωτερική του πάλη ὡς πατρός, εἶναι ἐκ τῶν τελειοτέρων προτύπων τῆς τέχνης τοῦ Γκλούκ, λόγῳ τῆς θέσεως ἣν ἔχει ἐν αὐτῇ ἡ ὀρχήστρα, ἥτις ὑπογραμμίζει κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον τὴν μουσικὴν ἀπαγγελίαν. Ἐξ ἴσου δραματικαὶ εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι σκηναί.
Γ. Σ.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Δελφοῖς*»**. Δρᾶμα εἰς 5 πράξεις τοῦ Fr. de Halm, οὗτινος τὴν ὑπόθεσιν ἤντλησεν ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ Ὑγίνου. Ἡ Ἰφιγένεια εὑρίσκεται εἰς Δελφούς, ὁ δὲ Ὀρέστης, προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ Πυλάδου διὰ μακρινὸν ταξίδιον, τὴν ἀναγκάζει νὰ ὁρκισθῇ ὅτι θὰ ἀποκρύψῃ τὴν ταυτότητά της, ἵνα μὴ ἐκτεθῇ εἰς κίνδυνον. Βραδύτερον ἔρχεται εἰς Δελφοὺς ἡ Ἠλέκτρα διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν ζῇ ὁ ἀδελφός της, μανθάνει δὲ ὅτι ἐθανατώθη ἐν Ταύροις καὶ θεωροῦσα ὡς ὑπεύθυνον τοῦ θανάτου τὴν Ἰφιγένειαν ζητεῖ νὰ τὴν φονεύσῃ. Ἡ Ἰφιγένεια σιωπᾷ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, ὁπότε ἐμφανίζεται ὁ Ὀρέστης καὶ τὴν σῴζει. Τὸ ἔργον εἶναι ὡραῖον, ὁ δὲ χαρακτὴρ τῆς Ἰφιγενείας ἀποπνέει παρθενικὴν ἁγνότητα καὶ ἱερατικὸν μεγαλεῖον.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Ταύροις*»**. Τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου, ἡ ὁποία, καίτοι ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ μύθου τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι, ἐποιήθη ἐνωρίτερον καὶ ἐδιδάχθη πιθανῶς τῷ 414 π. Χ. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται εἰς τὸν ἐν Ταύροις ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπου ὑπηρετεῖ ἡ Ἰφιγένεια ὡς ἱέρεια. Προλογίζει ἡ ἡρωῒς διηγουμένη πῶς ἡ Ἄρτεμις ἀναρπάσασα αὐτὴν κατὰ τὴν θυσίαν τῆς Αὐλίδος τὴν μετέφερεν εἰς τὴν βάρβαρον ταύτην χώραν, εἶναι δὲ τεταραγμένη ἐξ ὀνείρου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον συνάγει ὅτι ὁ Ὀρέστης ἀπέθανε. Μετ' ὀλίγον προσκομίζονται δύο νέοι ξένοι συλληφθέντες κατὰ τὴν ἀποβίβασιν αὐτῶν καὶ ὁδηγοῦνται, ἵνα κατὰ τὸ ἔθος θυσιασθοῦν εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Οἱ ξένοι οὗτοι εἶναι ὁ ἀδελφός της Ὀρέστης μετὰ τοῦ φίλου του Πυλάδου, ἐρχόμενος ὅπως κομίσῃ κατὰ τὸν χρησμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ξόανον τῆς Ἀρτέμιδος. Ἡ Ἰφιγένεια συγκινεῖται ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τῶν ἀγνώστων καὶ προσφέρεται νὰ σώσῃ τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς συγγενεῖς της ὅτι αὕτη ζῇ. Ἀμφότεροι ὅμως ἀρνοῦνται νὰ σωθοῦν διὰ τῆς θυσίας ἑκατέρου. Τέλος ἐπέρχεται ἀναγνώρισις τῶν ἀδελφῶν καὶ οἱ τρεῖς συσκέπτονται πλέον τίνι τρόπῳ θὰ ἀποπλεύσωσι κρυφίως συναποκομίζοντες τὸ ἱερὸν ξόανον τῆς θεᾶς. Πρὸς τοῦτο ἡ Ἰφιγένεια ζητεῖ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς χώρας πρὶν θυσιασθοῦν οἱ ξένοι νὰ τελεσθῇ καθαρμὸς τοῦ ξοάνου εἰς τὴν ἀκτήν, διότι δῆθεν ἐμιάνθη διὰ τῆς ἐπαφῆς ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο μητροκτόνος, πάντες δὲ οἱ κάτοικοι νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ. Ὁ βασιλεύς, ἀγνοῶν τὰ τεκταινόμενα, πείθεται, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταφθάνει ἐκ τῆς παραλίας ἄγγελος ἀναγγέλλων τὴν φυγὴν τῆς Ἰφιγενείας μετὰ τῶν δύο ξένων. Ὁ βασιλεὺς Θόας ζητεῖ νὰ καταδιωχθῇ τὸ πλοῖόν των καὶ ἡ λύσις τοῦ δράματος ἐπέρχεται ἐμφανιζομένης τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ ὁποία λέγει ὅτι ἡ κλοπὴ τοῦ ξοάνου ἐξετελέσθη συμφώνως πρὸς τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὸ ἔργον, ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ Εὐριπίδου, διακρίνεται διὰ τὴν πλοκήν του καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν χαρακτήρων του.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Ταύροις*»** Τραγῳδία ἔμμετρος τοῦ Guimond de la Touche, διδαχθεῖσα τῷ 1757. Ὁ ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὸν Εὐριπίδην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑποθέσεως, ἄγει ὅμως τὸν ἀνθρωπισμὸν τῆς Ἰφιγενείας μέχρις ὑπερβολῆς καὶ θέτει εἰς τὸ στόμα τῶν προσώπων γνωμικὰ σύγχρονά του. Παρὰ τὴν μονοτονίαν τῶν στίχων, τὸ ἔργον διακρίνει δύναμις καὶ ἐνάργεια ὕφους.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Ταύροις*»**. Τραγῳδία τοῦ Goethe, θεωρουμένη ὡς τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ. Ἡ Ἰφιγένεια παρίσταται ὡς ἐργαζομένη ἐν τῇ ἐξορίᾳ της πρὸς ἐκπολιτισμὸν τῶν βαρβάρων Σκυθῶν, ὁ βασιλεὺς Θόας ὡς εὐεργέτης της καὶ ἀγαπῶν αὐτήν. Ἡ Ἰφιγένεια θεωρεῖ κατώτερον ἑαυτῆς νὰ φύγῃ κρυφίως καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ πρὸς τοῦτο τὸν βασιλέα, ἕως ὅτου ἀκούει παρ' αὐτοῦ τὴν λέξιν «χαῖρε», μὲ τὴν ὁποίαν λήγει τὸ δρᾶμα. Τὸ ἔργον διὰ τῆς λεπτότητός του διεγείρει τὸν θαυμασμόν, ἀλλὰ στερεῖται τραγικοῦ πάθους.
Ν. Α.

— **«Ἰφιγένεια *ἐν Ταύροις*»**. Λυρικὴ τραγῳδία εἰς πράξεις τρεῖς τοῦ Γκλούκ, γραφεῖσα ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Γκυγιὰρ καὶ παιχθεῖσα διὰ πρώτην φορὰν ἐν Παρισίοις τὴν 18 Μαΐου 1779. Ἔτυχεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, παρουσιάζει δ' ἑνότητα, ἣν εἰς οὐδὲν ἕτερον ἔργον τοῦ Γκλοὺκ συναντῶμεν.
Γ. Σ.

Ἰφιγένεια (Iphigenia) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 112.
Σ. Π.

ἰφιγένεια (ἡ) (Iphigenia) *[Ζῳολ.]*. Γένος *πνευμονοφόρων* γαστεροπόδων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*. Τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου, διαβιοῦντα κυρίως εἰς τὰς Ἄλπεις, ἔχουσιν ὄστρακον λεπτὸν καὶ αὐλακωτόν, χρῶμα καστανέρυθρον, καὶ ἐπιμήκως ᾠοειδὲς τὸ στόμιον τῆς κόγχης.
Δ. Ν. Π.

Ἰφιδάμας *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀντήνορος, βασιλέως τῆς Θρᾴκης. Ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων μετὰ στρατοῦ καὶ 12 πλοίων ἐφονεύθη μετὰ σφοδρὰν πάλην ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Λ, 221—247). Ἡ σκηνὴ αὕτη ἀπεικονίζετο ἐπὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου ἐν Ὀλυμπίᾳ μετ' ἑξαμέτρου ἐπιγράμματος. —2) Ἀργεῖος μνηστὴρ τῆς Πηνελόπης.
Α. Θ. Σ.

Ἰφικλῆς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρύονος καὶ τῆς Ἀλκμήνης, ὁμομήτριος ἀδελφὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ πατὴρ τοῦ Ἰολάου. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου καὶ συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τοῦ Λαομέδοντος, βασιλέως τῆς Τροίας, καὶ τοῦ Αὐγείου, βασιλέως τῶν Ἐπειῶν ἐν Ἤλιδι, ὁπότε τραυματισθεὶς ὑπὸ τῶν Μολιονιδῶν, υἱῶν τοῦ Ἄκτυρος καὶ τῆς Μολιόνης, ἀπέθανεν ἐν Φενεῷ τῆς Ἀρκαδίας, ἔνθα ἐτιμᾶτο ὡς ἥρως.
Α. Θ. Σ.

Ἴφικλος *[Μυθολ.]*. —1) Βασιλεὺς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Φυλάκης, πατὴρ τοῦ Ποδάρκους καὶ Πρωτεσιλάου, περίφημος διὰ τὴν ὠκυποδίαν καὶ εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν. Εἶχε λαμπρὰς ἀγέλας βοῶν «εὐρυμετώπων», τὰς ὁποίας ἀπαγαγὼν ὁ μάντις Μελάμπους προσέφερεν εἰς τὸν Νηλέα, βασιλέα τῆς Πύλου. —2) Υἱὸς τοῦ Θεστίου, εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν, λαβὼν μέρος εἰς τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, τὸν ὁποῖον καὶ πρῶτος ἐκτύπησε.
Α. Θ. Σ.

Ἰφικράτης. Περιώνυμος Ἀθηναῖος στρατηγός, ἀφανὴς τὸ γένος (ἐλέγετο υἱὸς τοῦ σκυτοτόμου Τιμοθέου), ἐκ τοῦ δήμου Ραμνοῦντος, ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος. Νεαρώτατος ἔτι διεκρίθη εἰς τὰς ὑπὸ τὸν Κόνωνα συναφθείσας ναυμαχίας (πιθανώτατα καὶ κατὰ τὴν ἐν Κνίδῳ, ἐν ἔτει 394 π. Χ.), διά τε τὴν δεξιότητα καὶ τὴν γενναιότητά του, αἵτινες καὶ ἐνέπνευσαν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τῶν συμπολιτῶν του, ἀναθεσάντων εἰς αὐτὸν τὴν ὀργάνωσιν τῶν διὰ περσικῶν χρημάτων στρατολογηθέντων μισθοφόρων. Αἱ κυριώτεραι καινοτομίαι, τὰς ὁποίας εἰσήγαγε τότε εἰς τὸν στρατὸν ὁ Ἰφικράτης, ἦσαν αἱ ἑξῆς: Τὰ μὲν βαρέα ἀμυντικὰ ὅπλα κατέστησεν ἐλαφρότερα, εἰσαγαγὼν μικροτέραν στρογγύλην ἀσπίδα, τὴν πέλτην, καὶ ἀντικαταστήσας τὰς χαλκᾶς κνημῖδας μὲ ὑποδήματα εὔλυτα καὶ ἐλαφρά, τὰς «ἰφικρατίδας ὑποδέσεις» (ὡς ὠνομάσθησαν ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ), καὶ τὸν βαρὺν θώρακα μὲ λινοῦν, τὰ δὲ ἐπιθετικὰ κινδυνωδέστερα, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς δόρατος μακροτέρου καὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐγχειριδίου διὰ τοῦ ξίφους (*Διοδ. Σικελιώτου* XV, 44). Διὰ τῶν εἰρημένων καινοτομιῶν ἐπέτυχεν, ὥστε οἱ *πελτασταὶ* νὰ καταστοῦν ἐπιτηδειότεροι μὲν τῶν ἄλλων ἐλαφρῶν σωμάτων εἰς τοὺς ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν ὁπλιτῶν ἀγῶνάς των, δεξιώτατοι δὲ διὰ τῶν ἐλαφρῶν ὑποδημάτων των, εἰς ὡρισμένας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, αἰφνιδιασμούς, μάχας εἰς ἀνώμαλον ἔδαφος, καταδίωξιν ἡττηθέντος στρατοῦ, ἢ περικύκλωσιν αὐτοῦ καὶ ἐπιδρομάς. Ἡ ἀξία τῶν εἰρημένων καινοτομιῶν κατεδείχθη μὲν καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ὅπου ἀπεστάλη ὁ Ἰφικράτης πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Κορωνείᾳ ἡττηθέντων Βοιωτῶν, κυρίως ὅμως κατὰ τὸν Κορινθιακὸν λεγόμενον πόλεμον (395—387 π. Χ.). Καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν ἐν ἀρχῇ (392 π. Χ.) ὁ Ἰφικράτης νὰ προλάβῃ τὴν ἧτταν τῶν συμμάχων (Ἀργείων, Κορινθίων, Ἀθηναίων) ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Σικυωνίων, ἠμπόδισεν ὅμως τὰς περαιτέρω πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των, δεσπόζων τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἐρημώνων τοὺς ἀγροὺς τῶν Σικυωνίων. Μετὰ ταῦτα, κρατῶν ἀποκεκλεισμένους τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς ὅσας πόλεις καὶ θέσεις κατεῖχον, ἔδραμε μὲ τοὺς πελταστάς του εἰς Φλιοῦντα καὶ Ἀρκαδίαν ἔπειτα, ἔνθα ἠρήμωσε τὴν χώραν, ἀνέκτισε δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου τείχη, σπεύσαντος εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου σύμπαντος τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τοῦ Ἰφικράτους ἠνάγκασαν τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες ἕως τότε ἔσκωπτον τοὺς συμμάχους των διότι ἐφοβοῦντο τοὺς πελταστὰς «ὥσπερ μορμόνας παιδάρια» (Ξεν. Ἑλλ. IV 4. 17), ν' ἀποστείλωσι κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 391 ὡς ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου τὸν βασιλέα Ἀγησίλαον, ὅστις, τῇ συνεργασίᾳ καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Τελευτία στολίσκου τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τὰ

Digitized by Google

ἀνακτισθέντα τείχη τοῦ Ἰσθμοῦ κατεκρήμνισε καὶ τοῦ Λεχαίου μετὰ τῶν νεωρίων τῶν Κορινθίων ἔγινε κύριος. Τῷ 390 π. Χ. ὁ Ἀγησίλαος ἀπεστάλη πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀχυροῦ φρουρίου Πειραίου, εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ ὁποίου ἐφυλάσσοντο ἀσφαλῆ ἀπὸ πάσης διαρπαγῆς τὰ βοσκήματα τῶν Κορινθίων. Ὁ Ἀγησίλαος, ἀφιχθεὶς εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἐπορεύθη πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Πειραίου, τὴν ὁποίαν ἐφρούρει ὁ Ἰφικράτης μετὰ τῶν πελταστῶν του· ἐπειδὴ ὅμως ἀντελήφθη ὅτι θὰ ἦτο δυσχερὴς ἡ κατάληψις τῆς χερσονήσου, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ προσεποιήθη ὅτι ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Κορίνθου. Οἱ Κορίνθιοι φοβηθέντες τότε καὶ πιστεύσαντες ὅτι δὲν ἦτο ἀβάσιμος ἡ κυκλοφοροῦσα διάδοσις, ὅτι παρεσκεύαζόν τινες τὴν διὰ προδοσίας παράδοσιν τῆς πόλεως, ἐκάλεσαν εἰς βοήθειάν των τὸν Ἰφικράτη μετὰ τῶν πελταστῶν του. Ὁ Ἀγησίλαος ἐπωφελήθη τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἰφικράτους καὶ σπεύσας πρὸς τὸ Πείραιον κατέλαβεν αὐτὸ καὶ ἔγινε κύριος πλουσίων λαφύρων καὶ ἀφθόνων βοσκημάτων καὶ αἰχμαλώτων. Ἀλλ' ἐνῷ ἦτο ἐν τῇ εὐτυχίᾳ του, ἦλθεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀγγελία ὅτι μία μόρα σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἐξ ἑξακοσίων ἀνδρῶν κατεκόπη παρὰ τὰ τείχη τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ διατρίβοντος ἐν Κορίνθῳ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων, στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἀρχηγοῦ τῶν πελταστῶν, καὶ τοῦ Καλλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἱππονίκου, ἀρχηγοῦ τῶν ὁπλιτῶν. Τῆς νίκης ταύτης ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Κορινθίων ἀνακατάληψις τοῦ Σιδοῦντος, τοῦ Κρομμυῶνος καὶ τῆς Οἰνόης καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τῶν στρατιωτικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Ἰφικράτους. Ἐκ τῆς εἰρημένης νίκης του ὁ Ἰφικράτης ἀπέκτησε τόσην δόξαν, ὥστε κατέστη ὕποπτος εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ στρατόπεδον τῶν συμμάχων, οἵτινες καὶ ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀνάκλησίν του. Ἀνακληθεὶς ἐκ Κορίνθου ἀπεστάλη μετά τινα χρόνον (389 π. Χ.) ὁ Ἰφικράτης εἰς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ 8 πλοίων καὶ 1200 πελταστῶν, διότι διέτρεχον κίνδυνον αἱ παρ' αὐτὸν κτήσεις τῶν Ἀθηναίων νὰ περιέλθουν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπέτυχε δὲ καὶ ἐκεῖ ὁ Ἰφικράτης ὅ,τι ἐν Κορίνθῳ, κατακόψας τοὺς ἐξ Ἀντάνδρου ἐπιστρέφοντας εἰς Ἄβυδον ὁπλίτας, περὶ τοὺς διακοσίους, τοῦ ἁρμοστοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Ἀναξαβίου, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἐμπεσόντας εἰς στηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἐνέδραν. Ἀλλὰ καὶ καὶ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ὡς καὶ ἐν Κορίνθῳ, ἐκ τῆς φιλυποψίας τῶν συμμάχων ἀνεκόπη ἡ συνέχισις τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἰφικράτους ἕνεκα τῆς κατὰ τὸ 387 π. Χ. συναφθείσης Ἀνταλκιδείου εἰρήνης. Ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Ἑλλήσποντον χωρῶν ὁ Ἰφικράτης μετέβη μετὰ τῶν πελταστῶν του, μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, εἰς τὴν Θράκην, ἔνθα ἐβοήθησε τὸν βασιλέα αὐτῆς Κότιν, πενθερόν του γενόμενον, ἐπὶ βλάβῃ μάλιστα τῶν ἐν Θράκῃ κτήσεων τῶν Ἀθηναίων, νὰ στερεωθῇ ἐν τῷ θρόνῳ του, καὶ ἐτείχισε τὴν πόλιν Δρῦν, τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς Ἀντίσσης ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ πενθεροῦ του διὰ τὴν συνδρομήν του πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὸ 377 π. Χ. ἀπέστειλαν τὸν Ἰφικράτην οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ 20 χιλ. μισθοφόρων πρὸς βοήθειαν τοῦ Φαρναβάζου, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς ἀποστατησάσης ἀπὸ τῶν Περσῶν Αἰγύπτου. Ἐκ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐπανῆλθε μετὰ μίαν ὅλην τριετίαν, ἥτις εἶχε διατεθῆ εἰς προετοιμασίας κατὰ τὸ πλεῖστον (διότι ὁ σατράπης δὲν εἶχεν ἀποδεχθῆ τὴν γνώμην του περὶ ἀμέσου ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Μέμφιδος), καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐναντίον τῆς Μέμφιδος ἐπιθέσεως ἕνεκα ἀπροόπτου πλημμύρας τοῦ Νείλου. Ὁ Φαρνάβαζος ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀποτυχίαν καὶ ἐζήτησε μάλιστα παρὰ τῶν συμμάχων του Ἀθηναίων τὴν παραπομπὴν αὐτοῦ εἰς δίκην. Τὴν κατηγορίαν ἐναντίον του εἶχεν ἀναλάβει ὁ ῥήτωρ Ἀριστοφῶν, ὅστις ἐπέρριψεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐνοχὴν τῆς δωροδοκίας. Ὁ Ἰφικράτης ὅμως μετὰ τόλμης ἀπολογηθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας. Μετὰ τὴν ἀθῴωσίν του (373 π. Χ.) ἐξελέγη στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μὲ τὸ δικαίωμα αὐτὸς νὰ ὑποδείξῃ καὶ τοὺς δύο στρατηγούς του καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῆς πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Κερκύρας. Ὁ Ἰφικράτης ὑπέδειξεν ἐκτὸς τοῦ Χαβρίου, στρατηγοῦ ἱκανοῦ, καὶ τὸν ῥήτορα Καλλίστρατον, καὶ μετὰ δραστηριότητος ἐνεργήσας συνεκρότησε στόλον ἐξ 70 τριήρων, μετὰ τῶν ὁποίων ἔπλευσεν, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Κεφαλληνίας, εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ηὐτύχησεν ἄνευ ἀγώνων πολλῶν καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως νὰ λύσῃ καὶ ἐννέα πλοίων τῶν Συρακοσίων, ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ τυράννου Διονυσίου πρὸς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, νὰ γίνῃ κύριος. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης του ἐκείνης ἦτο ἡ μετὰ τῆς Σπάρτης συνομολόγησις εἰρήνης τῶν Ἀθηνῶν (371 π. Χ.). Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἐκ τῆς πρώτης του εἰσβολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἰφικράτης εὑρίσκετο μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου· ἐν τούτοις οὐδεμίαν προθυμίαν ἐπέδειξε πρὸς ἀποκλεισμὸν αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἂν καὶ εἶχε σταλῆ πρὸς βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὸ 368 π.Χ. παραπλέων τὰς παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας μὲ σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως, παρέσχε τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν χήραν τοῦ δολοφονηθέντος βασιλέως Ἀλεξάνδρου Εὐρυδίκην, ἐναντίον τοῦ ἀπαιτητοῦ τοῦ θρόνου Παυσανίου. Τότε δὲ θὰ ἐπετύγχανεν ἴσως καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως τῇ βοηθείᾳ τοῦ τυχοδιώκτου Χαριδήμου, ἂν δὲν ἀνεκαλεῖτο ὡς ὕποπτος ἕνεκα τῶν συγγενικῶν δεσμῶν του πρὸς τὸν βασιλέα Κότιν. Ὁ ἀντικαταστήσας μάλιστα αὐτὸν ἐν τῇ στρατηγίᾳ Τιμόθεος ἐπέμενεν εἰς τὴν στέρησιν καὶ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἰφικράτους. Μετὰ τὴν καθαίρεσίν του ὁ Ἰφικράτης κατέφυγεν εἰς Ἄντισσαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Δρῦν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνεκλήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον (357 π. Χ.), ὅτε τὴν στρατηγίαν τῆς μιᾶς μὲν μοίρας τοῦ στόλου ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὸν στρατηγὸν Χάρητα, τῆς ἑτέρας δὲ εἰς τὸν Ἰφικράτην, τὸν υἱόν του Μενεσθέα καὶ τὸν Τιμόθεον. Τότε οἱ δύο στρατηγοὶ (Ἰφικράτης καὶ Τιμόθεος) ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργοῦντες κατώρθωσαν νὰ περιέλθουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν ἡ Μεθώνη, ἡ Πύδνα καὶ ἡ Ποτίδαια καὶ νὰ ἐμπεδωθῇ καὶ πάλιν ἡ ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ ἰσχύς των. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Χίου ναυμαχίαν, συναφθεῖσαν ὑπὸ τῆς μοίρας τοῦ Χάρητος ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, δὲν μετέσχον οἱ τῆς ἑτέρας μοίρας στρατηγοί, μὴ κρίναντες σκόπιμον τὴν σύναψιν τῆς ναυμαχίας ἐκείνης, κατηγορήθησαν ἐπὶ δωροδοκίᾳ, καὶ ὁ μὲν Ἰφικράτης καὶ ὁ υἱός του ἠθῳώθησαν, ὁ δὲ Τιμόθεος κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον (354 π. Χ.). Ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ Ἰφικράτους εἶναι ἄγνωστος, ὡς εἶναι ἄγνωστος καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του (ἀπέθανε, πιθανώτατα, κατὰ τὸ 350 π. Χ.).

Ὁ Ἰφικράτης θεωρεῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων στρατηγῶν τῆς ἀρχαιότητος, διότι ἦτο πεπροικισμένος μὲ ἐξαιρετικὰ στρατηγικὰ προσόντα. Ἦτο αὐστηρός, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ ἀγαπητὸς εἰς τὸν στρατόν του, διότι ἐνέπνεεν ἀπεριόριστον εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην. Κατώρθωνε νὰ δαμάζῃ τοὺς πλέον ἀτιθάσους τῶν ἀνδρῶν καὶ εἶχε τὸ χάρισμα νὰ ἔχῃ πρόχειρον τὸν προσήκοντα εἰς ἑκάστην περίστασιν λόγον. Ὑπῆρξεν ἐφευρέτης καὶ δεξιὸς χειριστὴς πολλῶν, ποικίλων καὶ εὐφυῶν στρατηγημάτων. Πρὸ πάντων ὅμως ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγίστων στρατιωτικῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ ὀργανωτῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπ' αὐτοῦ σπουδαιότεροι διὰ τὴν νίκην παράγοντες δὲν ἦσαν πλέον τὰ βαρέα ὅπλα, ἀλλ' ἡ δεξιὰ τοῦ ἐδάφους ἐκλογὴ καὶ αἱ ἐπιτυχεῖς στρατηγικαὶ κινήσεις. Οἱ πελτασταί του ἦσαν εὐκινητότεροι τῶν ὁπλιτῶν, ἠδύναντο νὰ φέρωσι περισσότερα αὐτῶν τρόφιμα καὶ νὰ ἐπιχειρῶσι μακροτέρας πορείας. Οὕτως δὲ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν διὰ τῶν καινοτομιῶν του ἤλλαξε. Δὲν ἦτο δὲ μόνον τολμηρὸς στρατηλάτης, ἀλλὰ καὶ ὀξυδερκὴς καὶ εὐρείας ἀντιλήψεως πολιτικός. Διὰ τῶν πλεονεκτημάτων του δὲ τούτων πρῶτος αὐτὸς ἐνίκησε μὲ τοὺς πελταστάς του τοὺς ἀηττήτους θεωρουμένους κατὰ ξηρὰν Σπαρτιάτας καὶ πρῶτος ἀντελήφθη τὴν ἀξίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, ὡς ἐπικαίρου στρατηγικοῦ σημείου διὰ τὴν κατοχὴν τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὸν Ἰφικράτην διὰ τὰς ὑπερόχους ταύτας στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς του ἀρετάς, ἀνεγείραντες εἰς αὐτὸν χαλκοῦν ἀνδριάντα.

Εἰς τὸν Ἰφικράτην ἀπεδίδοντο ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ δύο ἐκ τῶν εἰς τὸν Λυσίαν (μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε φιλικώτατους δεσμούς), ἀποδιδομένων λόγων: ὁ «πρὸς Ἁρμόδιον» καὶ ἡ «ὑπὲρ Ἰφικράτους προδοσίας ἀπολογία». Τὸν βίον τοῦ ἐνδόξου τούτου στρατηγοῦ ἔγραψεν ὁ Κορνήλιος Νέπως (βλ. καὶ λ. *Ἀγησίλαος* καὶ *μισθοφόροι*). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἰφικράτης.** Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ περικλεοῦς στρατηγοῦ, ὅστις ἀποσταλεὶς κατὰ τὸ 333 π. Χ. ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Δαρεῖον τὸν Κοδομανόν, μετὰ πρέσβεων τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Παρμενίωνος ἐν Δαμασκῷ. Τοῦτον ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν πατέρα του καὶ διότι ἠθέλησε νὰ δώσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἓν δεῖγμα τῆς ἐπιεικείας του, ἐκράτησε πλησίον του καὶ παρεῖχε πρὸς αὐτὸν μεγάλας τιμὰς μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅτε ἀπέστειλε τὰ ὀστᾶ του πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις συγγενεῖς του. ΚΑΨ.

Ἰφιμέδεια *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Τρίοπος, σύζυγος τοῦ Ἀλωέως, ἥτις ἐρασθεῖσα τὸν Ποσειδῶνα ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν Ὦτον καὶ τὸν Ἐφιάλτην, τοὺς λεγομένους Ἀλωάδας (*Ὁμ.* Ὀδύσ. λ, 305—308. *Ἀπολλοδ.* I, 7, 4). Α. Θ. Σ

Ἰφιμέδουσα */Μυθολ./*. Μία τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, σύζυγος τοῦ Εὐχήνορος, υἱοῦ τοῦ Αἰγύπτου (*Ἀπολλοδ.* II, 1, 5). Α. Θ. Σ.

Ἰφιμέδων */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Εὐρυσθέως, φονευθεὶς ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἡρακλειδῶν μάχῃ (*Ἀπολλοδ.* II, 8, 1). Α. Θ. Σ.

Ἰφινόη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Προίτου βασιλέως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σθενεβοίας, ἥτις καταληφθεῖσα ὑπὸ μανίας μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν της Λυσίππης καὶ Ἰφιανάσσης, περιέτρεχον τὴν Ἀρκαδίαν. Ταύτην ὡς καὶ τὰς ἀδελφάς της ἐθεράπευσεν ὁ ἔξοχος τῆς ἀρχαιότητος θεραπευτὴς Μελάμπους ὁ Ἀμυθάονος (*Ἀπολλοδ.* II, 2, 2). —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀλκάθου, υἱοῦ τοῦ Πέλοπος, ἀποθανοῦσα παρθένος, ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ὁποίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (I, 43, 4), αἱ μελλόνυμφοι προσέφερον τὴν κόμην αὐτῶν. —3) Θυγάτηρ τοῦ Νίσου βασιλέως τῶν Μεγάρων, σύζυγος τοῦ Μεγαρέως, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ διαδόχου τοῦ Νίσου (*Παυσαν.* I, 39, 6). —4) Λημνία τις θεράπαινα τῆς Ὑψιπύλης, βασιλίσσης τῆς Λήμνου, ἥτις φονεύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς κατὰ τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τῶν Ἀργοναυτῶν, διετέλει εἰς ἀθεμίτους σχέσεις μετ' αὐτῶν (*Ἀπολλ. Ῥοδ.* I, 702). Α. Θ. Σ.

Ἰφίνους */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Δεξίου Ἀχαιός, λαβὼν μέρος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον καὶ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Γλαύκου, υἱοῦ τοῦ Ἱπποθόου ἡγεμόνος τῶν Λυκίων (*Ὁμ.* Ἰλιαδ. Η, 14). Α. Θ. Σ.

Ἶφις, καὶ **Ἴφιος** */Μυθολ./*. —1) Βασιλεὺς τοῦ Ἄργους, υἱὸς τοῦ Ἀλέκτορος, ἀπόγονος τοῦ Προίτου καὶ πατὴρ τῆς Εὐάδνης, συζύγου τοῦ Καπανέως, καταλιπὼν διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν Σθένελον (*Ἀπολλοδ.* III, 6, 2).

—2) Υἱὸς τοῦ Σθενέλου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Εὐρυσθέως, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ φονευθεὶς ἔν τινι μάχῃ κατὰ τοῦ Αἰήτου, βασιλέως τῆς Κολχίδος.

—3) Νεανίας τις ἐκ Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου, κρεμασθεὶς κατὰ τὸν Ὀβίδιον (Μεταμορφ XIV, 698) εἰς τὴν θύραν τῆς Ἀναξαρέτης, καταγομένης ἐκ τοῦ ἀρχαίου γένους τοῦ Τεύκρου, διότι δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ ἔρωτά του. Ταύτην διὰ τὴν σκληρότητά της ἐτιμώρησεν ἡ Ἀφροδίτη, μεταβαλοῦσα εἰς λίθον, ἐνῷ ἀπαθῶς ἐθεᾶτο ἐκ τοῦ παραθύρου τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ.

—4) Θυγάτηρ τοῦ Ἐνυέως, βασιλέως τῆς Σκύρου, τὴν ὁποίαν αἰχμαλωτίσας ὁ Ἀχιλλεὺς προσέφερεν ὡς παλλακὴν εἰς τὸν Πάτροκλον (Ἰλιάδ. I, 667).

—5) Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησε τὸν Κελευστάνορα (*Ἀπολλοδ.* II, 7, 8).

—6) Νεᾶνίς τις ἐκ Φαιστοῦ τῆς Κρήτης, ἥτις ἐρασθεῖσα παραφόρως τῆς ὡραίας Ἰάνθης μετεμορφώθη ὑπὸ τῆς θεᾶς Ἴσιδος, εὐσπλαγχνισθείσης αὐτήν, εἰς νεανίαν. Τὰ τῆς μεταμορφώσεως αὐτῆς περιγράφει ἐν ἐκτάσει ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς Μεταμορφώσεις του (IX, 665—697). Α. Θ. Σ.

Ἰφιστιάδαι, καὶ (ἐσφαλμένως) ***Ἡφαιστιάδαι*** */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀττικὸς δῆμος ἐκ τῶν μικροτέρων τῆς ἀστικῆς τριττύος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, σχετιζόμενος πρὸς τὸν ἥρωα Ἰφίστιον. Ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ Ἡράκλειον, καὶ παρ' αὐτῷ κτῆμα τοῦ Πλάτωνος, τοποθετεῖται δὲ ὁ δῆμος κατά τινας παρὰ τὴν Κηφισιάν, κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, Δ ἢ ΒΔ. τοῦ Κεραμεικοῦ, ἐγγὺς τῆς Ἀκαδημίας, γειτνιάζων πρὸς τὸν δῆμον Εἰρεσιδῶν, ὅπου ἐπίσης μνημονεύεται κτῆμα τοῦ Πλάτωνος. —Π.

Ἰφιτίων */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Ὀτρυντέως, βασιλέως τῆς ὑπὸ τὸν Τμῶλον Ὕδης ἐν Λυδίᾳ, ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως φονευθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας (*Ὁμ.* Ἰλιάδ. Υ, 382). Α. Θ. Σ.

Ἴφιτος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ναυβόλου καὶ τῆς Περινίκης καὶ βασιλεὺς τῶν Φωκέων. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Σχεδίον, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος κατὰ τὸν τρωϊκὸν πόλεμον.

—2) Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Οἰχαλίας Εὐρύτου καὶ τῆς Ἀντιόπης καὶ ἀδελφὸς τῆς *Ἰόλης* (βλ. λ.). Οὗτος, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἐνίκησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοξικῆς τὸν πατέρα του Εὔρυτον, ὑπεστήριξεν ὅτι ὤφειλον νὰ δώσωσιν εἰς γάμον πρὸς τὸν νικητὴν ἥρωα τὴν Ἰόλην, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Ἐλθὼν εἰς Τίρυνθα πρὸς ἀναζήτησιν τῶν κλαπεισῶν ὑπὸ τοῦ Αὐτολύκου βοῶν τοῦ πατρός του, διότι ὑπώπτευεν ὅτι εἶχε κλέψει ταύτας ὁ Ἡρακλῆς, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ βραδύτερον ἐκρημνίσθη ὑπὸ τούτου, καταληφθέντος ὑπὸ μανίας, ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῶν βοῶν τοῦ πατρός του ἐλέγετο, ὅτι εἶχε μεταβῆ καὶ εἰς Μεσσηνίαν, ἔνθα εἶχε γνωρίσει ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὀρσιλόχου τὸν Ὀδυσσέα, νεανίαν τότε, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθη διὰ φιλίας. Δῶρον δὲ τοῦ Ἰφίτου πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἐλέγετο ὅτι ἦτο τὸ τόξον τοῦ ἥρωος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφόνευσε τοὺς μνηστῆρας τῆς συζύγου του Πηνελόπης. Καὶ περὶ τοῦ Ἰφίτου τούτου ἐλέγετο ὅτι εἶχε μετάσχει τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν.

—3) Υἱὸς τοῦ Αἵμονος, ἀπόγονος τοῦ Ὀξύλου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος. Κατ' ἄλλους μύθους ἦτο υἱὸς ὁμωνύμου του (Ἰφίτου) ἢ τοῦ Πραξωνίδου

Digitized by Google

Κατὰ τὸν Παυσανίαν (V. 4. 6), ὁ Ἴφιτος, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἔπασχεν ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ λοιμικῆς νόσου, συνεβουλεύθη τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα κατὰ τίνα τρόπον οἱ Ἕλληνες θὰ ἀπηλλάσσοντο τῆς διπλῆς ἐκείνης φθορᾶς, ὁ δὲ Ἀπόλλων συνεβούλευσε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ὀλυμπικοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει ὁ Ἡρακλῆς. Ὁ Ἴφιτος ὑπήκουσεν εἰς τὸν θεὸν καὶ ἐπανίδρυσε τὸν ἀγῶνα, ἔπεισε δὲ καὶ τοὺς Ἠλείους νὰ τελῶσι θυσίαν εἰς τὸν Ἡρακλέα, τὸν ὁποῖον ἕως τότε ἐθεώρουν πολέμιον τῆς Ἠλείας ἥρωα. Ὁ Ἴφιτος ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο σύγχρονος τοῦ νομοθέτου Λυκούργου καὶ πρὸς πίστωσιν τούτου ἐδεικνύετο ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ τῆς Ἥρας ὁ δίσκος τοῦ Ἰφίτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεγράφοντο τὰ ὀνόματα ἀμφοτέρων καὶ αἱ περὶ τῶν ἀγώνων διατάξεις. Ἡ παράδοσις ἐπλάσθη πρὸς ἑρμήνειαν τῆς ἀρχαιοτάτης συμμαχίας καὶ φιλίας Σπαρτιατῶν καὶ Ἠλείων. Ὅτι ὁ Ἴφιτος ἐθεωρεῖτο ὁ ἱδρυτὴς τῶν πανελληνίων ἐκείνων ἀγώνων, ἐμαρτύρουν καὶ τὰ παρὰ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς χαλκᾶ ἀγάλματα, ἓν γυναικὸς ὑψηλῆς παριστάνον τὴν Ἐκεχειρίαν καὶ ἓν ἀνδρὸς ἀπεικονίζον τὸν Ἴφιτον στεφανούμενον ὑπ' αὐτῆς (*Παυσ.* V.10.10). κ.ψ.

Ἰφίων. Ἀρχαῖος Ἕλλην ζωγράφος ἐκ Κορίνθου, περὶ οὗ οὐδὲν μετὰ βεβαιότητος εἶναι γνωστόν. Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ περιφήμου ζωγράφου Κίμωνος τοῦ ἐκ Κλεωνῶν (τέλη ΣΤ' αἰῶνος π. Χ.). Ἐγένετο γνωστὸς ἐξ ἐπιγραμμάτων ἀποδιδομένων εἰς τὸν Σιμωνίδην. Ι. Μ. Π.

Ἴφνι (Ifni) *Γεωγρ.*]. Ὁρμίσκος τῆς Μαροκκινῆς ἀκτῆς, 30 χιλμτ. ΒΑ τοῦ στομίου τοῦ Οὐέδ Νούν, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἴφνι παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Μαρόκκου εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1860, ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας τῷ 1883. Τὰ σύνορα αὐτοῦ καθωρίσθησαν διὰ τῆς Γαλλοϊσπανικῆς συμβάσεως τοῦ 1912. Ἔχει ἔκτασιν 2.350 τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 20.000 κατ. ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν φοινίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις *Ἴφνι* μὲ 3.000 κατ. Τὸ Ἴφνι ταυτίζουν πολλάκις οἱ Ἱσπανοὶ πρὸς τὸν λιμένα τῆς *Σάντα Κρούζας*, ἀναφερομένης εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἡ ὁποία διεξῆγε σπουδαῖον ἐμπόριον μετὰ τῶν Καναρίων νήσων. Πράγματι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἐρείπιά τινα ἱσπανικοῦ ἢ πορτογαλικοῦ καθιδρύματος, ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλων Ἱσπανῶν φρονεῖται ὅτι ἡ Σάντα Κρούζα εὑρίσκετο νοτιώτερον. Μ. Ν. Δ.

ἰφτάρι (ἐκ τοῦ τουρκ. *ἰφτάρ*, ὅπερ ἐκ τῆς ἀραβικ. ρίζης *φιτρ*). Τὰ ἑσπερινὸν γεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου καταλύεται ἡ καθ' ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν διαρκοῦσα νηστεία τοῦ μηνὸς *Ραμαζάν*. Ἐτελεῖτο καὶ τελεῖται ἀκόμη εἰς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας μετά τινος πομπῆς, ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, ἀναγινωσκομένων εἰδικῶν προσευχῶν. Εἰς τὸ ἰφτάριον καλοῦνται συγγενεῖς, φίλοι καὶ ξένοι. Πολυτελέστατα ἦσαν τὰ ἰφτάρια τῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τοὺς κεκλημένους (ὑπουργούς, μεγιστᾶνας κλ.) καὶ γενναῖα χρηματικὰ φιλοδωρήματα. Ν. Μ.

Ἴφφλαντ (Iffland), *Αὔγουστος - Γουλιέλμος*. Γερμανὸς ἠθοποιός, διευθυντὴς θεάτρου καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1759—1814). Τῷ 1777 ἐγένετο εἰς Γκότα μέλος τοῦ θεάτρου τῆς αὐλῆς, τῷ δὲ 1796 διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου τοῦ Βερολίνου. Ὡς ἠθοποιός, διεκρίνετο διὰ τὴν θαυμασίαν φυσικότητα τῆς ἠθοποιίας τον. Ἐπετύγχανε κυρίως εἰς ἔργα κατὰ τὸ πλεῖστον ἠθογραφικά, ἔχοντα ὑπόθεσιν εἰλημμένην ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ λαοῦ. Ἔγραψε πολλὰ θεατρικὰ ἔργα, ἅτινα ἐξέδωκεν εἰς 16 τόμους μετ αὐτογραφίας, ἐξ ὧν ἐπιτυχέστερα: Οἱ «Κυνηγοί», τὸ «Καθῆκον», ὁ «Παίκτης». Ἔγραψεν ἐπίσης περὶ τῆς «Τέχνης τῆς ἠθοποιίας». Θ. Κ.

Ἰχάρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὰ νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου, κειμένη πρὸς τὰ ΝΔ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, κατὰ τὰ βορειότερα παράλια τῆς Ἀραβίας, ἀπέναντι τῆς χώρας τῶν Γερραίων (*Πτολεμ.* VI, 7, 47). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ἀναφερομένη νῆσος *Ἴκαρος* (*Ἀνάβ.* VII, 20, 5). Περίφημος διὰ τοὺς μαργαρίτας αὐτῆς, πιθανῶς εἶναι ἡ νῦν καλουμένη *Φαϊλάκα* ἢ κατ' ἄλλους *Βαχαράϊ* ἢ *Καραΐ*. Α. Θ. Σ.

ἰχθαλβίνη (ἡ) (Ichthalbin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ *ἰχθυολαλβουμίνη*, σκεύασμα λαμβανόμενον ἐξ ἰχθυόλης, λευκώματος καὶ θειικοῦ ὀξέος. Εἶναι κόνις καστανόχρους, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ εἰς ἀλκάλια. Ἡ ἰχθαλβίνη δίδεται ὅπου καὶ ἡ *ἰχθυόλη*. Κ. Γ. Μ.

ἰχθαργόλη (ἡ) (Ichthargol) /*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ὁ σουλφοϊχθυολικὸς ἄργυρος (Argentum sulfoichthyolicum). Τὸ σκεύασμα περιέχει 12 % ἀργύρου, ἀποτελεῖ δὲ κόνιν καστανόχρουν, ἀδιάλυτον ἐν ὕδατι. Ἡ ἰχθαργόλη εἶναι ἀντισηπτικὸν φάρμακον χρησιμοποιούμενον κατὰ τῆς βλεννορροίας. Κ. Γ. Μ.

ἰχθουλίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Λευκωματοειδὴς ὕλη ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν πρωτεϊδῶν. Ἐκλήθη οὕτως ὡς ἀνευρεθεῖσα εἰς τὰ ᾠὰ τῶν ἰχθύων. Σ. Γ.

ἰχθοφόρμιον (τὸ) (Ichthoform) /*Φαρμ. Χημ.*]. Σκεύασμα λαμβανόμενον ἐξ ἰχθυόλης καὶ φορμαλδεΰδης, ἀποτελοῦν κόνιν μελανόφαιον, περίπου ἄγευστον καὶ ἄοσμον, μὴ διαλυομένην εἰς τὰ συνήθη διαλυτικὰ μέσα. Τὸ ἰχθοφόρμιον χρησιμεύει ὡς ἀντισηπτικὸν ἐπὶ γαστρεντερικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

ἰχθύα (ἡ)· τὸ ἀπεξηραμένον δέρμα τοῦ ἰχθύος ρίνης, χρησιμεῦον πρὸς λείανσιν μαρμάρων, ξύλων κ. ἄ.

Ἰχθύας. Φιλόσοφος τῆς Μεγαρικῆς σχολῆς, υἱὸς τοῦ Μετάλλου, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς σχολῆς τὸν Εὐκλείδη, οὗ ὑπῆρξε μαθητής, προηγηθεὶς τοῦ Στίλπωνος. Ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ, ὡς ὅτι ἦτο συνδεδεμένος μὲ τὸν Θρασύμαχον τῆς Κορίνθου καὶ ὅτι Διογένης ὁ Κυνικὸς εἶχεν ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν διάλογον ὁμώνυμόν του. Ὁ Διογένης Λαέρτιος τὸν ὀνομάζει «ἄνδρα γενναῖον» (II, 112). Ε. Λ.

ἰχθυγόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ γεννῶν ἰχθῦς.

ἰχθύδιον (τό)· μικρὸς ἰχθύς, κοιν. *ψαράκι*.

ἰχθύειος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀνήκων εἰς ἰχθύν, ὁ τοῦ ἰχθύος: «ἰχθύειον βακτηρίδιον».

ἰχθυέλαια (τὰ) [*Χημ.*]. Εἶναι ζωικὰ ἔλαια, προερχόμενα ἐξ ἰχθύων καὶ δὴ κυρίως ἐξ ἀρίγγης καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ ἰχθύων. Πρὸς τούτοις χρησιμοποιοῦνται εἴτε ὁλόκληροι οἱ ἰχθύες, εἴτε τὰ ἀπορρίμματα αὐτῶν, τὸ δὲ ἔλαιον λαμβάνεται διὰ βρασμοῦ καὶ ἐκθλίψεως, ὑποβαλλόμενον εἰς ἐπανειλημμένον καθαρισμόν. Εἰς τοὺς διαφόρους τόπους τῆς παραγωγῆς κατεργάζονται διάφορα εἴδη ἰχθύων ἀναλόγως τῶν συνηθειῶν τῆς ἁλιείας. Τὰ μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου ὑπολείμματα τῶν ἰχθύων ξηραίνονται καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς λιπάσματα. Τὰ ἰχθυέλαια ἔρχονται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἀκαθάριστα ἢ κεκαθαρμένα, ἀναλόγως δὲ ἔχουσι διάφορον χρῶμα καὶ μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν δυσοσμίαν, ὀφειλομένην εἰς ἀποσύνθεσιν προσμίξεων αὐτῶν. Δι' ὑδρογονώσεως μετατρέπονται εἰς ἐδώδιμα ἄοσμα λίπη. Ὡς ἔχουσι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν βερνικίων, εἰς τὴν σαπωνοποιίαν, ὡς λιπαντικὰ ἢ καὶ ὡς καύσιμα. Σ. Γ.

Ἰχθύες [*Ἀστρον.*]· βλ. *Ἰχθύς*.

ἰχθυηρός, —*ά*, —*όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς εἰσδοχὴν ἰχθύων: «ἰχθυηρὸς πινακίσκος» πινάκιον διὰ ψάρια· ‖ «ἰχθυηρὸς ζωμός» ὁ ἐξ ἰχθύων ζωμός.

ἰχθυϊκός, —*ή*, —*όν* καὶ *ἰχθυϊνός*, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐξ ἰχθύων, κοιν. *ψαρήσιος*.

ἰχθυοδήκτης (ὁ) (Ichthyodectes Cope) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰχθυοδηκτιδῶν κλυπεομόρφων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶχον σῶμα μικρότερον τοῦ μέχρι 2 μ μεγάλου ἰχθύος *πορθέως* (βλ. λ.), οἱ δ' ὀδόντες των ἦσαν μικροί, ἰσομήκεις, κοῖλοι καὶ οὐχὶ συμπεπιεσμένοι. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Κάνσας, τὸν Λίβανον καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοδηκτίδαι (οἱ) (IchthyodectidaeCrook) [*Παλαιοζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ἰχθύων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐπιτάξιν τῶν *κλυπεομόρφων φυσοστόμων ἰχθύων*. Οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦσαν μεγάλοι ἁρπακτικοὶ καὶ ἔφερον ἰσχυρὰν ὀδοντοστοιχίαν. Τὰ κοιλιακὰ καὶ θωρακικὰ πτερύγια συνίσταντο ἐκ παχειῶν, ἀνάρθρων ὀστεΐνων ἀκανθῶν, κατὰ ζεύγη τεταγμένων. Τὸ ραχιαῖον πτερύγιον καὶ τὸ βαθέως ἐντετμημένον ἰσχυρὸν οὐραῖον ἔφερον ἀκάνθας εὐθείας ἀνάρθρους. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦσαν ὁ *πορθεύς*, ὁ *ἰχθυοδήκτης*, ὁ *γιλλικός*, ὁ *ἐμβιοδήκτης*. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, Β. Ἀμερικὴν καὶ Λίβανον. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοδορύλιθος (ὁ) (Ichthyodorylith) [*Παλαιοζωολ.*]. Ἀπολιθωμέναι ἄκανθαι πτερυγίων ἢ δερματικαί, εὑρισκόμεναι συχνὰ μεμονωμέναι ἐντὸς διαφόρων στρωμάτων.

Πολλοὶ ἰχθυοδορύλιθοι εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῶσιν εἰς ποῖα γνωστὰ γένη ἰχθύων ἀνήκουν. Πολλοὶ ἄλλοι ὅμως χαρακτηρίζονται μὲ ἰδιαίτερα ὀνόματα γενῶν. Ἄκανθαι συμμετρικῶς διαπεπλασμέναι ἀνήκουσιν εἰς τὸ μεσημβρινὸν πεδίον τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' εἰς τὴν ράχιν ἢ εἰς τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῆς κεφαλῆς. Ἄκανθαι ἀσυμμέτρως κατεσκευασμέναι παρουσιάζονται εἰς τοὺς ἀκανθοδέρμους ἰχθῦς ἢ εἰς τοὺς κοχλιοδοντίδας καὶ ὑβοδοτίδας. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοειδῆ (τὰ) (Ichthyoidea) [*Παλαιοζωολ.*]. Ὑποτάξις ἐκλειψάντων ὑδροβίων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *κερκοφόρων* ἀμφιβίων. Τὰ ζῷα τῆς ὑποτάξεως ταύτης εἶχον σπονδύλους ἀμφικοίλους, διατηροῦντας λείψανα νωτιαίας χορδῆς. Ἔφερον τρία ζεύγη μονίμων ἐξωτερικῶν βραγχίων, 2—3 βραγχιακὰς σχισμὰς ἢ ἓν βραγχιακὸν τρῆμα, ὀφθαλμοὺς μικροὺς ἄνευ ἐμφανῶν βλεφάρων. Τὰ εἰς τὴν ὑποτάξιν ταύτην ἀνήκοντα κυριώτερα γένη εἶναι ὁ *ὑλαιοβάτραχος*, ὁ *ἀνδριὰς* καὶ ὁ *πλικάγναθος*. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, εἰς τὸ Βέλγιον, ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου, μειοκαίνου καὶ κάτω πλειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βάδην (Öningen), Βόννην (Rott), Βοημίαν καὶ Νεβράσκαν. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοειδής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ἰχθύν, ὁ ἔχων σχῆμα ἰχθύος.

ἰχθυόεις, —*εσσα*, —*εν*· ὁ πλήρης ἰχθύων: «θάλασσα ἰχθυόεσσα», «ἰχθυόεις ποταμός».

ἰχθυόζωμος (ὁ)· ζωμὸς ἐξ ἰχθύων, κοιν. *ψαρόζουμι*.

ἰχθυόθηρον (τὸ) (Ichthyothera) /*Βοτ.*]. Γένος *συνθέτων* φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *ἡλιανθείων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *ἰχθυόθηρον* ἐκαλεῖτο τὸ φυτὸν *κυκλάμινος* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

ἰχθυόκαμπος (ὁ) (Ichthyocampus) [*Ζῳολ.*]. Γένος *λοφοβραγχίων* ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *συγγναθιδῶν*. Οἱ ἰχθύες τοῦ γένους τούτου, ζῶντες εἰς τοὺς ποταμοκόλπους τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἔχουσι μῆκος 10—15 ἑκτομ. καὶ χρῶμα καστανὸν μετὰ λευκῶν κηλίδων. Δ.Ν.Π.

ἰχθυοκάρδια (τὰ) [*Ζῳολ.*]. Καλοῦνται οὕτω περιληπτικῶς τὰ ψυχρόαιμα σπονδυλωτὰ ζῷα, ὧν ἡ καρδία ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς κόλπου καὶ μιᾶς κοιλίας καὶ περιέχει αἷμα φλεβικόν. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοκένταυρος [*Μυθολ.*]. Μυθολογικὸν θαλάσσιον τέρας, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος, ἀπὸ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἵππου καὶ ἀπὸ τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἰχθύος. Ὁ ἰχθυοκένταυρος, συνεπῶς, εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν *Τρίτωνα*, ἔχων, ὡς ἐκεῖνος, κεφαλὴν καὶ χεῖρας ἀνθρώπου καὶ οὐρὰν ἰχθύος, διαφέρει δὲ ὅμως ἐκείνου ὅτι ἔχει καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἵππου. Ἡ προσομοίωσις αὕτη τῶν δύο τούτων θαλασσίων μυθολογικῶν ὄντων ἐγένετο πολλάκις αἰτία τὰ μὲν τέρατα ταῦτα νὰ συνταυτισθῶσιν, οἱ δὲ ὅροι των νὰ θεωρῶνται συνώνυμοι. Παραδείγματα: ἡ ἐπὶ τοῦ μεγάλου βωμοῦ τῆς Περγάμου ἐπιγραφή, ἥτις ὀνομάζει τὴν ἐπ' αὐτοῦ παράστασιν τοῦ ἰχθυοκενταύρου Τρίτωνα,

Σύμπλεγμα ἰχθυοκενταύρου μετὰ Νηρηΐδος καὶ Ἐρωτιδέων.

[Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

Digitized by Google

καὶ ὁ σχολιαστὴς Τζέτζης, ὅστις συγχέει ὄνομα καὶ πρᾶγμα, περιγράφων τὸν Τρίτωνα ὡς ἰχθυοκένταυρον καὶ ἐπεξηγῶν τὸν Τρίτωνα μὲ τὸν ὅρον ἰχθυοκένταυρον. Βέβαιον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι ὁ ἰχθυοκένταυρος εἶναι τὸ τρισυπόστατον, καὶ οὐχί, ὡς ὁ Τρίτων, δισυπόστατον, μυθολογικὸν τέρας καὶ οἱονεὶ ὁ κένταυρος τῆς θαλάσσης, ἀποτελῶν καὶ αὐτὸς ἰδιαιτέραν τάξιν μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων θαλασσίων εἰδῶν τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι δημιούργημα ἑλληνιστικῶν χρόνων. Τοῦτο, τοὐλάχιστον, ἀποδεικνύουσι τὰ μέχρι τοῦδε εὑρεθέντα ἀρχαιότατα μνημεῖα, φέροντα παράστασιν ἰχθυοκενταύρου, ἀρχαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι ὁ μέγας βωμὸς τῆς Περγάμου, μία μικρὰ ζῳοφόρος ἐκ Περγάμου, εὑρισκομένη νῦν εἰς τεμάχια εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἡ ζῳοφόρος, ἡ λεγομένη τῶν Θερμοπυλῶν, ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Ἐπὶ τῶν μνημείων τούτων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ τελευταίου, ἡ παράστασις τοῦ ἰχθυοκενταύρου μεταξὺ Τριτώνων καὶ ἄλλων θαλασσίων ὄντων ἀποδεικνύει, κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως, τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἰχθυοκενταύρου καὶ Τρίτωνος. Τῆς παραστάσεως τοῦ ἰχθυοκενταύρου γίνεται συνηθεστέρα χρῆσις κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους καὶ εἰς ἀγάλματα καὶ εἰς ἀνάγλυφα. Ὡραῖον, ἀληθῶς, ἄγαλμα τοῦ ἰχθυοκενταύρου τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι τὸ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ζῴων τοῦ μουσείου τοῦ Βατικανοῦ περίφημον σύμπλεγμα τοῦ ἰχθυοκενταύρου μετὰ Νηρηίδος καὶ δύο ἐρωτιδέων. Ὁ ἰχθυοκένταυρος, ὡραῖος τὴν ὄψιν νεανίας, μὲ κογχύλιον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, κολυμβᾷ πρὸς τὰ δεξιά, φέρων Νηρηίδα, τὴν ὁποίαν ἐναγκαλίζεται διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ὁποίας ἀνεγείρει τὸν ἀριστερὸν μηρὸν διὰ τοῦ δεξιοῦ του ἱππείου ποδός, ἐνῷ δύο Ἐρωτιδεῖς ἐπὶ καὶ ὑπὸ τὴν οὐράν του, ὁ μὲν μὲ τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα συμβουλεύει τὴν Νηρηίδα νὰ σιωπήσῃ, ὁ δὲ μὲ τὴν χεῖρα εἰς τὸ οὖς προσπαθεῖ νὰ ἀκούσῃ, ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν κυμάτων, τί κραυγάζει ἡ Νηρηίς. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο θὰ ἐκόσμει πιθανώτατα ὑδραυλικὸν ἔργον, ἴσως πίδακα, πρὸ τῆς λεκάνης τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς θὰ ἵστατο, ἵνα ῥέωσι διὰ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ πηγῆς, τὰ ἐξερχόμενα ὕδατα. Ἀλλὰ κοινοτέρα χρῆσις τοῦ ἰχθυοκενταύρου ἀπαντᾷ εἰς τὰς σαρκοφάγους, τῶν ὁποίων ὁ συνηθέστερος τύπος εἶναι δύο ἰχθυοκένταυροι ἀντιμετωπίζοντες ἀλλήλους καὶ κρατοῦντες ἢ τὴν προτομὴν τοῦ τεθνεῶτος ἢ τὴν παράστασιν τῆς γεννήσεως τῆς Ἀφροδίτης. Σπανιώτερος τύπος τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν ἢ σαρκοφάγων εἶναι ὁ θαλάσσιος θίασος μετὰ τοῦ ἰχθυοκενταύρου καὶ ἄλλων θαλασσίων τεράτων, ἅτινα ἀπάγουσι τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων εἰς τὸ πέραν τοῦ ὠκεανοῦ κείμενον βασίλειον τῶν νεκρῶν. Τὴν παράστασιν τοῦ ἰχθυοκενταύρου εὑρίσκομεν συνήθως ἐπίσης εἰς τοιχογραφίας, μωσαϊκά, ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα καὶ εἰδώλια, σπανιώτερον δὲ καὶ εἰς πολυτίμους λίθους. Τὰ δὲ θέματα ἐντὸς τῶν ὁποίων κινεῖται οὗτος, εἶναι μάχαι μὲ γίγαντας καὶ θαλάσσια ὄντα καὶ ἀπαγωγὴ Νηρηΐδων. Καὶ ἄλλοτε μὲν κολυμβᾷ μόνος ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἄλλοτε δὲ φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του ἢ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς του θηλείας θεότητας, Νηρηΐδας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ Ἐρωτιδεῖς, ἢ παίζει μὲ τὰ ἄλλα θαλάσσια ὄντα, τὰ ὁποῖα συχνάκις ὁδηγεῖ μὲ ἡνία. Τὰ σύμβολα τὰ ὁποῖα κρατεῖ ὁ ἰχθυοκένταυρος εἶναι κογχύλιον, κώπη, ἄγκυρα, πρῷρα, τρίαινα καὶ ἐνίοτε κάνθαρος. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

ἰχθυόκολλα (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται παχύρρευστος κιτρίνη ἕως κιτρινόφαιος συγκολλητικὴ ὕλη, παρασκευαζομένη ἐν Νορβηγίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις διὰ βρασμοῦ μεθ' ὕδατος ἀπορριμμάτων τῶν ἰχθύων, ὡς ἐντοσθίων καὶ κύστεων αὐτῶν. Εἶναι καλὴ κόλλα καὶ νοθεύεται συνήθως διὰ διαλυμάτων σακχαρασβέστου. Σ. Γ.

ἰχθυοκομία (ἡ)· ἡ τέχνη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰχθύων, ἄλλως *ἰχθυοτροφία* (βλ. λ.).

ἰχθυοκόμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἁρμόδιος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν τῶν ἰχθύων, ἰχθυοτρόφος.

ἰχθυοκομῶ (*—έω*)· καταγίνομαι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν τῶν ἰχθύων, ἐπιμελοῦμαι ἰχθυοτροφείου.

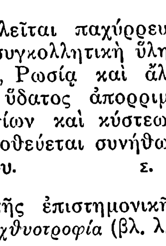

Ἰχθυόκρινος.

ἰχθυόκρινος (ὁ) (Ichthyocrinus Conrad) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἰχθυοκρινοειδῶν κρινοειδῶν πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐστεροῦντο μεσοβραχιονικῶν καὶ μεσοακτινωτῶν πινακιδίων, ἔφερον σμικρότατα ὑποβασικὰ πινακίδια καὶ οἱ βραχίονές των διεκλαδίζοντο κανονικῶς δικρανοειδῶς. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοκτόνον (τὸ) (Piscidia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλλοβοκάρπων*. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *ἰχθυοκτόνον ἡ ἐρυθρίνη* (Piscidia erytrina), οὗτινος τὸ ὕψος φθάνει τὰ 10 μέτρα. Τὰ φύλλα, οἱ βλαστοὶ καὶ ὁ φλοιὸς εἶναι ποικίλως χρήσιμα. Οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Ἀντιλλῶν χρησιμοποιοῦσι τοῦτο ὡς ναρκωτικὸν διὰ τὴν ἄγραν ἰχθύων. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοκτόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κτείνων, ὁ φονεύων τοὺς ἰχθῦς: «δηλητήριον ἰχθυοκτόνον».

ἰχθυολαλβουμίνη *[Φαρμ. Χημ.]*· βλ. *ἰχθαλβίνη*.

ἰχθυόλη (ἡ) *[Χημ.]*. Καλεῖται θειοῦχον ὀργανικὸν παρασκεύασμα λαμβανόμενον διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τῶν πλουσίων εἰς ὑπολείμματα ἰχθύων πισσοσχιστολίθων τοῦ Seefeld τοῦ Τυρόλου. Τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην ξηρὰν ἀπόσταξιν λαμβανόμενον ἀκαθάριστον ἔλαιον εἶναι φαιοκίτρινον ὑποπρασίνως φθορίζον ἔλαιον εἰδικοῦ βάρους 0,865 καὶ περιέχει μικρὰς ποσότητας κινολίνης, πυριδίνης καὶ ὀργανικῶν ὀξέων καὶ ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ θειούχων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς τῶν παραφινῶν καὶ τοῦ αἰθυλενίου. Τὸ ἀπόσταγμα τοῦτο διὰ κατεργασίας μετὰ θειικοῦ ὀξέος μετατρέπεται εἰς τὸ ἐν ὕδατι διαλυτὸν ἰχθυολοσουλφοξὺ καὶ εἶτα διὰ προσθήκης πυκνῆς ἀμμωνίας εἰς ἰχθυοσουλφονικὸν ἀμμώνιον, ὅπερ καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἀποδιδομένου εἰς αὐτὸ τοῦ πιθανοῦ τύπου:

$$C_{28} H_{36} S_8 O_6 (NH_4)_2 + xH_2 O.$$ Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Ἡ *ἰχθυόλη* εἶναι φάρμακον ἀντισηπτικόν· ἐξωτερικῶς ἀναγράφεται ἐπὶ διαφόρων δερματικῶν παθήσεων (λειχήνων, ἑρπήτων, ἀκμῶν, ψωριάσεως, ψώρας κλπ.), ἐσωτερικῶς δὲ ἐπὶ διαφόρων παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, κατάρρων τοῦ στομάχου καὶ ἐντέρων κλπ. Κ.Γ.Μ.

ἰχθυολογία (ἡ)· ἡ περὶ ἰχθύων πραγματεία· ἡ ἐπιστήμη τῶν ἰχθύων, κλάδος τῆς ζῳολογίας πραγματευόμενος εἰδικῶς περὶ τῶν ἰχθύων.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Ἰχθυολογία* καλεῖται ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐξετάζουσα τὴν ἀνατομίαν καὶ τὰς λειτουργίας τῶν ἰχθύων, τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν, τὰς συνθήκας καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τοὺς τόπους τῆς διαβιώσεώς των, καὶ ἡ ἐπιδιδομένη εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτῶν κατάταξιν καὶ ὀνοματολογίαν. Ἡ ἰχθυολογία, ἀποτελοῦσα κλάδον τῆς ζῳολογίας καθόλου, συνδέεται πρὸς δύο μεγάλους τεχνικοὺς κλάδους προελθόντας ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς της, τὴν *ἰχθυοτροφίαν* (βλ. λ.), καὶ τὴν *ἁλιείαν* (βλ λ.), οἱ ὁποῖοι ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης αὐτῶν ἔχουν ὅλους ἐν γένει τοὺς ὑδροβίους ὀργανισμοὺς τοὺς ὁπωσδήποτε χρησίμους διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν γενικωτέραν ἐπιστήμην τῆς *ὑδροβιολογίας*, ἥτις ἐξετάζει τὴν καθόλου ἐν τῷ ὕδατι ζωὴν ἐνοργάνων σωμάτων.

Ἡ ἰχθυολογία, ὡς φυσικὸν τμῆμα τῆς ζῳολογίας, ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται μετ' αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξετάζει τὴν ἀνατομίαν τῶν ἰχθύων, διακρίνει τοὺς πραγματικοὺς ἰχθῦς ἀπὸ τῶν θηλαστικῶν, τὰ ὁποῖα ζῶσιν ἐντὸς τῶν ὑδάτων, καὶ περιγράφει 117 εἴδη ἰχθύων. Τὸ ἔργον του ἐσυνέχισαν ὁ Θεόφραστος, ὁ Κλέαρχος καὶ ὁ Ἐρασίστρατος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων τῆς Ἀλεξανδρείας. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἰχθυολογίαν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὸ ἔνατον βιβλίον τῆς «Historia naturalis» τοῦ Πλινίου εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τοὺς ἰχθῦς. Ὁ Ὀππιανὸς εἰς τὰ «Ἁλιευτικά» του περιγράφει ἀρκετὰ νέα εἴδη ἰχθύων. Κυρίως εἰπεῖν ὅμως συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ τμήματος τούτου τοῦ βασιλείου τῶν ζῴων ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, διὰ τῶν εἰδικῶν περὶ τῶν ἰχθύων συγγραμμάτων τῶν Γάλλων φυσιοδιφῶν P. Belon καὶ G. Rondelet. Ὁ Belon ἔγραψε «Histoire naturelle des estranges poissons marins avec la vraie peinture et description du dauphin et de plusieurs autres de son espèce» (1551), καὶ «De aquatibus libri duo, cum iconibus ad vivam ipsorum effigiem quo ad fieri potuit» (1553). Ὁ Rondelet ἔγραψε «De piscibus marinis, libri XVIII, in quibus vivae piscium imagines expressae sunt» (Lyon 1554). Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Ἰταλὸς φυσιοδίφης I. Salviani ἔγραψε «Aquatilium animalium historia» (Roma 1554—1558), ἔνθα περιέγραψεν ἐνενήκοντα εἴδη ἰχθύων. Ἔκτοτε ἠσχολήθησαν μὲ τὸν κλάδον τοῦτον ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες. Ὁ G. Margrave, μέλος τῆς ὁλλανδικῆς ἀποστολῆς εἰς Βραζιλίαν, ἐπλούτισε τὴν ἐπιστήμην μὲ ἑκατὸν νέα εἴδη. Ὁ Fabricius d' Aquapendente ἐμελέτησε τὴν γονιμοποίησιν, ὁ Casserius τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, ὁ Borelli τὴν νηκτικὴν λειτουργίαν, ὁ Duverney τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κυκλοφορίαν. Ὁ Ray καὶ Willoughby ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου (1666), ἐσυνέχισαν τὸ ἔργον τοῦ Rondelet, γράψαντες τὴν «Historia piscium», ἥτις ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἰχθυολογίαν. Πατὴρ ὅμως τῆς νεωτέρας ἰχθυολογίας θεωρεῖται ὁ Σουηδὸς φυσιοδίφης καὶ ἰατρὸς P. Artedius, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Οὗτος συνέγραψεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ichthyologia», τὸ ὁποῖον διῄρεσεν εἰς πέντε τμήματα: «Ἰχθυολογικὴ βιβλιοθήκη», «Ἰχθυολογικὴ φιλοσοφία», «Ἰχθυολογικὰ εἴδη», «Ἰχθυολογικὰ γένη» καὶ «Ἰχθυολογικαὶ συνωνυμίαι». Ἐταξινόμησε τοὺς ἰχθῦς ἀναλόγως τῶν χαρακτήρων τοῦ σκελετοῦ, τῶν βραγχίων καὶ τῶν πτερυγίων, καὶ τοὺς διῄρεσεν εἰς τέσσαρας τάξεις: μαλακοπτερύγια, ἀκανθοπτερύγια, βραγχιοστεγῆ καὶ χονδροπτερύγια, αἱ ὁποῖαι περιελάμβανον 45 γένη. Ὁ Λινναῖος, ὅστις ἐξέδωκε τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Artedius, ἐσυστηματοποίησε τὴν κατάταξιν τῶν εἰδῶν. Εἰς τὴν δωδεκάτην ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Artedius ὁ Λινναῖος μετερρύθμισε ριζικῶς τὴν ταξινόμησιν τοῦ Artedius καὶ ἐδημιούργησε νέαν. Διῄρεσε τοὺς ἰχθῦς εἰς 477 εἴδη, ἀνήκοντα εἰς πέντε ταξεις: τῶν νηχομένων ἑρπετῶν, τῶν ἀπόδων ἰχθύων, τῶν λαιμικῶν ἰχθύων, τῶν θωρακικῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὑπογαστρίων ἰχθύων. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὁ J. Klein ἐν Δάντσιχ ἀπεκάλυψε νέα τινὰ εἴδη καὶ ἐδημοσίευσε ταξινόμησιν στηριζομένην ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ραχιαίων πτερυγίων.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Λινναίου ηὔξησαν τὸν ζῆλον τῆς ἐρεύνης εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐγέννησαν τὰς συστηματικὰς ἐξερευνήσεις τῶν νέων καὶ ἀνεξερευνήτων χωρῶν. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶδε τὸ φῶς ἓν μέγα ἰχθυολογικὸν ἔργον τοῦ Γερμανοῦ χειρουργοῦ Bloch. Τοῦτο σύγκειται ἐκ δύο μερῶν: ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῶν ἰχθύων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ξένων ἰχθύων. Εἰς τὸ πρῶτον περιγράφει δεκαπέντε εἴδη ἰχθύων κατ' ἀτομικάς του παρατηρήσεις. Παραλλήλως ἀνεπτύχθησαν αἱ ἀνατομικαὶ σπουδαὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων. Σημαντικαὶ εἶναι αἱ ἐργασίαι τοῦ Haller περὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἰχθύων, τοῦ P. Camper περὶ τῶν ὤτων, τοῦ Mouro περὶ τῶν ἐντέρων, τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καὶ τοῦ κυκλοφοριακοῦ συστήματος, τοῦ Broussonet καὶ τοῦ Spallanzani περὶ τῆς ἀναπνοῆς, τοῦ Hewson περὶ τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων κλπ. Ὁ ΙΘ' αἰὼν δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον γόνιμος εἰς ἰχθυολογικὰς ἐρεύνας. Ὁ Lacépède κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐδημοσίευσε μεγάλην πραγματείαν περὶ τῶν ἰχθύων, διαιρέσας αὐτοὺς εἰς δύο ὑποτάξεις, τὴν τῶν ὀστεΐνων καὶ τὴν τῶν χονδρίνων ἰχθύων. Ἑκάστη τῶν ὑποτάξεων τούτων περιλαμβάνει ὡρισμένας διαιρέσεις, βασιζομένας ἐπὶ τὰς παρουσίας ἢ τῆς ἀπουσίας ἐπιπτύγματος καὶ βραγχιακῆς μεμβράνης καὶ ὑποδιαιρουμένας ἀναλόγως τῆς θέσεως τῶν πτερυγίων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τούτου ὁ Lacépède περιέγραψε 1463 εἴδη, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς διπλῆς χρησιμοποιήσεώς των δέον νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὑπερβαίνοντα τὰς 2000. Μετ' αὐτὸν ὁ Duméril εἰς τὸ «Traité d' histoire naturelle» καὶ τὴν «Zoologie analytique» ἐπέφερεν ἐπιτυχεῖς τινας τροποποιήσεις εἰς τὸ σύστημα τοῦ Lacépède. Τῷ 1810 ὁ Risso καὶ ὁ R. Schmalz περιέγραψαν τοὺς ἰχθῦς τῆς Μεσογείου, ὁ δὲ Geoffroy de Saint-Hilaire περιέγραψε τοὺς ἰχθῦς τοῦ Νείλου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Τῷ 1815 αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπέκτησαν τὸν πρῶτον ἰχθυολόγον των ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Mitchill, ὅστις περιέγραψε τοὺς ἰχθῦς τῆς περιοχῆς τῆς Νέας Ὑόρκης. Τῷ 1822 ἐξεδόθη ἡ «Histoire de Poissons du Gange» ὑπὸ τοῦ F. H. Buchanan, περιλαμβάνουσα 267 εἴδη ἐπιμελῶς περιγραφόμενα. Τῷ 1824 ἐδημοσιεύθη ἡ πρώτη συστηματικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ τῶν ἰχθύων ὑπὸ τοῦ Meckel ἐν τῇ «Συγκριτικῇ ἀνατομίᾳ» του. Τέλος ὁ Κυβιέρος συνέλαβε τὸ σχέδιον μεγάλου ἔργου περιλαμβάνοντος ὁλόκληρον τὴν τάξιν τῶν ἰχθύων, τάξας ὡς σκοπὸν τὴν συλλογὴν ὅλων τῶν προηγουμένων ἐργασιῶν, τὴν χρησιμοποίησιν τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐταῖς ἀκριβῶν καὶ χρησίμων πληροφοριῶν, τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τὴν περιγραφὴν ὅλων τῶν ἰχθύων τῆς ὑφηλίου. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Κυβιέρος προσέλαβεν ὡς συνεργάτην του τὸν M. Valenciennes. Τῷ 1828 ἐξεδόθη ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Φυσικῆς ἱστορίας τῶν ἰχθύων». Διαιρεῖ οὗτος τοὺς ἰχθῦς εἰς ὀστεΐνους (ἀκανθοπτερυγίους καὶ μαλακοπτερυγίους) καὶ εἰς χονδρίνους (ὑπογαστρίους, ὑποβραγχίους καὶ ἄποδας) καὶ καθορίζει σαφῶς τὰ γένη, τὰς οἰκογενείας καὶ τὰς τάξεις. Ὁ θάνατος διέκοψε τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κυβιέρου. Ἐν τούτοις τὸ δημοσιευθὲν ἔργον ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὰς ἰχθυολογικὰς μελέτας, συνεχισθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Valenciennes. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἐμελετήθησαν ὑπὸ τῶν Breschet, Kriegfer, Goltsche· τὸ πεπτικὸν σύστημα ὑπὸ τῶν Brandt, Radreburg· οἱ ἀδένες ὑπὸ τοῦ Rathke καὶ τοῦ Hyrtl· τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα ὑπὸ τῶν Rathke, Lereboullet, Alessandrini, Villiams· ἡ γονιμοποίησις ὑπὸ τῶν Baer, Rusconi, Filippi,

Digitized by Google

Vogt, Valentin κλπ. Σήμερον ἡ ἰχθυολογία ἔχει λάβει εὐρυτάτην ἔκτασιν λόγῳ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς χρησιμότητος διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουσίων εἰς ἁλιείαν ὑδάτων καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία εἶναι πλουσιωτάτη.

Ἐν Ἑλλάδι περὶ τὴν ἰχθυολογίαν ἠσχολήθησαν καθηγηταί, ζῳολόγοι καὶ ἰατροί. Τῷ 1844 ὁ Ἰ. Βοῦρος ἔγραψε «Περὶ τριῶν ἰχθύων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων». Τῷ 1878 ὁ Χελδράϊχ, ἀσχοληθεὶς εὐρύτερον περὶ τὴν ἰχθυολογίαν, κατήρτισε καὶ κατάλογον ἑλληνικῶν ἰχθύων. Τῷ 1892 ὁ Ν. Ἀποστολίδης ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Ἰχθύες τῶν γλυκέων ὑδάτων Θεσσαλίας» καὶ γαλλιστὶ τὴν μελέτην «La pêche en Grèce», βραβευθεῖσαν ἐν Βορδώ. Ὁ κατὰ τὸ 1911 μετακληθεὶς εἰς Ἑλλάδα πρὸς προαγωγὴν τῆς ἁλιείας ἰχθυολόγος καὶ ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης Δ. Βιντσιγκουέρα ἠσχολήθη περὶ τὴν ἰχθυολογίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐμελέτησε τριάκοντα εἴδη ἑλληνικῶν ἰχθύων. Δ. Ν. Π.

ἰχθυολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰχθυολογίαν: «ἰχθυολογικὴ πραγματεία».

ἰχθυολόγος (ὁ)· ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν τῶν ἰχθύων καὶ τοῦ βίου αὐτῶν.

ἰχθυολογῶ *(—έω)*· εἶμαι ἰχθυολόγος, καταγίνομαι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν τῶν ἰχθύων.

ἰχθυομαντεία (ἡ)· τὸ ἀπὸ τῶν ἰχθύων μαντεύεσθαι, μαντεία ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ἰχθύων. —*[Ἀρχ.]* Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἰχθύων μαντείας ἐλαχίστας πληροφορίας παρέχουν ὁ Ἀθήναιος (333 d) καὶ Αἰλιανὸς (Ζῴων Ἱστ. Η', 5). Ἡ ἰχθυομαντεία ἠσκεῖτο εἰς τὴν λυκιακὴν πόλιν Σοῦρα. Πρὸς τοῦτο ἐρρίπτετο ὑπὸ τῶν μάντεων τροφὴ εἰς τοὺς ἰχθῦς τοὺς ὁποίους δι᾿ ἐπῳδῶν ἐκάλουν, τὰ μαντεύματα δὲ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς συγκεντρώσεως ἰχθύων, τῆς λήψεως ἢ μὴ τῶν τροφῶν, τῶν πηδημάτων τῶν ἰχθύων, τῶν ἑλιγμῶν αὐτῶν κλπ. Π. Ν. Π.

ἰχθυόμαντις, *—εως* (ὁ)· ὁ ἀπὸ τῶν ἰχθύων μαντευόμενος, ὁ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἰχθύων τεκμαιρόμενος τὰ μέλλοντα.

ἰχθυόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων μορφὴν ἰχθύος, ἰχθυοειδής.

ἰχθυόμυς, *—νος* (ὁ) (Ichthyomys) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τῆς τάξεως τῶν *τρωκτικῶν* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μυϊδῶν*, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀμερικανικῶν *κρικητῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα διαβιοῦντα παρὰ τοὺς ποταμίσκους τῶν ΒΔ χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς τρέφονται ἐκ μικρῶν ἰχθύων, οὓς συλλαμβάνουσι διὰ τῶν κοπτερῶν καὶ ὀξυτάτων στομίων των. Οἱ ἰχθυόμυες ἔχουσι χρῶμα τεφρόξανθον, μεγάλους μύστακας, ὀφθαλμοὺς μικροὺς καὶ ὦτα βραχύτατα. Δ. Ν. Π.

ἰχθυόνημα, *—ατος* (ἡ) (Ichthyonema) *[Ζῳολ.]*. Γένος *νηματωδῶν* σκωλήκων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *φιλαριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη ζῶντα παρασιτικῶς ἐντὸς διαφόρων ἰχθύων. Τὸ γένος χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ φυλετικοῦ αὐτοῦ διμορφισμοῦ, καθ' ὅσον τὰ θήλεα (μῆκος 40,2 χλστμ.) εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερα τῶν ἀρρένων (2-6 χλστμ.). Δ. Ν. Π.

ἰχθυοπανίς, *—ίδος* (ἡ)· ἡ πανίς, ἔνθα διαιτῶνται οἱ ἰχθύες· ‖ περιληπτικὸς ὅρος δηλῶν τοὺς ἰχθῦς ὡρισμένης γεωγραφικῆς περιφερείας. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοπτερύγια (τά), ἢ ***ἰχθυοσαύρια*** (Ichthyosauria) *[Παλαιοζῳολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα τῆς τάξεως ταύτης ἦσαν θαλασσόβια, εἶχον μακρὰν οὐράν, γυμνὸν δέρμα καὶ σῶμα ἰχθυοειδὲς ἄνευ διαπεπλασμένου λαιμοῦ. Τὰ γυμνόδερμα θαλασσόβια ἰχθυοσαύρια ἔχουν τὴν αὐτὴν θέσιν ὡς πρὸς τὰ τοπικὰ ἑρπετά, τὴν ὁποίαν τὰ σημερινὰ κήτη πρὸς τὰ λοιπὰ θηλαστικά. Τὰ ἐκτεταμένα ὀστᾶ τῶν ἀντιβραχίων τῶν ἀρχαιοτέρων μορφῶν τῆς τριασίου διαπλάσεως καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ καταδεικνύουν, ὅτι τὰ ἑρπετὰ ταῦτα κατάγονται ἀπὸ προγόνους κατοικοῦντας τὰς ξηράς.

Τὰ ἰχθυοσαύρια, ζῶντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγεληδόν, εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς θαλασσογενῶν στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ὑποδιαιροῦνται δὲ εἰς δύο οἰκογενείας, τοὺς *μιξοσαυρίδας* καὶ τοὺς *ἰχθυοσαυρίδας*. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοπωλεῖον (τό)· ὁ τόπος, τὸ κατάστημα ὅπου πωλοῦνται ἰχθύες, κοιν. *ψαράδικο*.

ἰχθυοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν ἰχθῦς, κοιν. *ψαρᾶς*.

ἰχθυόρνις (ἡ) (Ichthyornis Marsh) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ὀδοντόρμων ἑσπερορνίθων ὀρνιθούρων* ἢ *ὀρνιθοκέρκων πτηνῶν*. Τὰ πτηνὰ ταῦτα εἶχον μέγεθος περιστερᾶς, ἠδύναντο δὲ νὰ ἵπτανται καλῶς. Ἔφερον ἐπὶ τοῦ μακροῦ των ράμφους ὀδόντας κωνικοὺς ὀξυλήκτους ἐντὸς φατνίων. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Κάνσας. Γ. Κ. Γ.

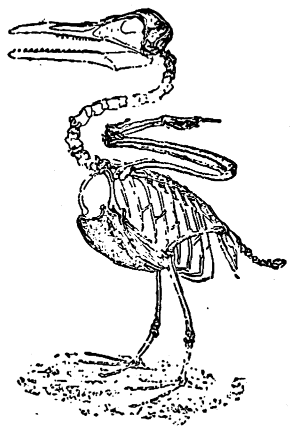

Ἰχθυόρνις.

ἰχθυοσαυρίδαι (οἱ) (Ichthyosauridae Baur.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἰχθυοσαυρίων* ἑρπετῶν. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει ζῷα διαφόρου μεγέθους (μέχρι 10 μ. μήκους), τὰ ὁποῖα εἶχον σῶμα ἀτρακτοειδὲς δελφινοειδὲς μακρόκερκον, μὲ μεγάλην κεφαλὴν φέρουσαν ὀξύληκτον ρύγχος, ὀδόντας κειμένους ἐντὸς ἀνοικτῶν αὐλάκων, οὐραῖον πτερύγιον ἰσχυρῶς πρὸς τὰ κάτω κεκαμμένον. Εἰς τοὺς ἰχθυοσαυρίδας ὑπάγονται δύο γένη, ὁ *ἰχθυόσαυρος* καὶ ὁ *ὀφθαλμόσαυρος*. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης τριασίου ὑποδιαπλάσεως μέχρι τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως κυρίως εἰς Ἀγγλίαν, Βυρτεμβέργην, Φραγκωνίαν. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυόσαυρος (ὁ) (Ichthyosaurus König) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰχθυοσαυριδῶν ἰχθυοσαυρίων* ἢ *ἰχθυοπτερυγίων* ἑρπετῶν. Οἱ ἰχθυόσαυροι ἦσαν

Ἀναπαράστασις τοῦ ἰχθυοσαύρου quadriscissus, ὅπως ἔζη ἐντὸς τῶν θαλασσῶν τῆς Σουηδίας κατὰ τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ.

[Μήτηρ μὲ 5 νεογνά. Κατὰ τοὺς Ch. R. Knight καὶ H. F. Osborn.]

κάτοικοι πραγματικοὶ τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν, ἡ μορφὴ δὲ τοῦ σώματός των ἦτο τορπιλλοειδής, ὑπενθυμίζουσα καταπληκτικὰ τὴν μορφὴν ἰχθύος ἢ δελφῖνος. Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἰχθυοσαύρους νὰ ὑπερνικῶσι τὴν πίεσιν τοῦ ὕδατος ἀκόπως. Τὸ δέρμα των, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ

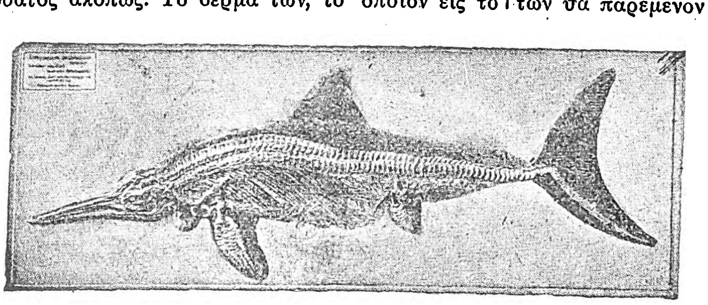

Ἀπολιθωμένος ἰχθυόσαυρος διατηρηθεὶς μετὰ τοῦ δέρματός του.

[Ἐκ τοῦ Holzmaden τῆς Βυρτεμβέργης. Μῆκος σώματος 2,10 μ. Ἄνοιγμα τῆς οὐρᾶς 0,61. Ὕψος σώματος μετὰ τοῦ ραχιαίου πτερυγίου 0,72.]

Holzmaden τῆς Σουαβίας εὑρέθη εἰς πολλὰ λείψανα ἰχθυοσαύρων καθαρὰ διατετηρημένον, ἦτο λεῖον καὶ οὐχὶ σκεπασμένον μὲ φολίδας, ἵνα διασχίζουν τὰ ὕδατα ἄνευ μεγάλης τριβῆς καὶ ἀκόπως. Τὸν ἕλικα, τὸν κινοῦντα τὴν ἰχθυοσαυρικὴν τορπίλλην, παριστᾷ τὸ ἰσχυρόν, ὅμοιον πρὸς ἡμισέληνον, οὐραῖον πτερύγιον. Τοῦτο κινούμενον ὅπως ἡ ἕλιξ τῶν ἀτμοπλοίων ὤθει τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ κίνησις λοιπὸν ἐπετυγχάνετο οὐσιαστικῶς καθ᾿ ὃν τρόπον γίνεται καὶ σήμερον εἰς τοὺς δελφῖνας καὶ τὰς φαλαίνας. Τὸ οὐραῖον αὐτὸ πτερύγιον ὑπεστηρίζετο διὰ τοῦ ἄκρου τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἥτις σχηματιζουσα εἰς τὸ μέρος τῆς ἀρχῆς τῆς οὐρᾶς καμπὴν ἰσχυράν, ἠκολούθει κατόπιν τὸ κάτω χεῖλος τοῦ πτερυγίου. Τὰ ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα τῶν ἰχθυοσαύρων ἦσαν μετεσκευασμένα εἰς πτερυγοειδῆ ὄργανα, ὅπως τὰ στηθαῖα καὶ κοιλιακὰ πτερύγια τῶν ἰχθύων, καὶ ἐχρησίμευον κυρίως πρὸς πηδαλιούχησιν τοῦ τορπιλλοειδοῦς σώματος. Τὰ πτερύγια αὐτὰ ἦσαν ἢ μακρὰ καὶ στενὰ ἢ βραχέα καὶ πλατέα. Πάντοτε ἐσωτερικῶς ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ πλήθους ὀστεΐνων πλακιδίων. Εἰς τὴν ραχιαίαν γραμμὴν τοῦ σώματος ἀνυψοῦτο τριγωνικὸν ραχιαῖον πτερύγιον, ὅπως σήμερον πτερύγιον παρομοίας διατάξεως παρατηροῦμεν εἰς τὸ σῶμα τῶν δελφίνων. Τὴν ὁμοιότητα ταύτην προὐκάλεσεν ἡ ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ τὰς αὐτὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος καὶ οὐχὶ διότι τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν συγγενῆ. Ἂν νῦν συγκρίνωμεν καὶ προσομοιάσωμεν τὸ οὐραῖον πτερύγιον τῶν ἰχθυοσαύρων πρὸς τὴν ἕλικα πλοίου τινὸς καὶ τὰ ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα των πρὸς πηδάλιον, τότε τὸ ραχιαῖον πτερύγιον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν τρόπιδα τοῦ πλοίου, πρὸς τὸ κύτος δὲ αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ κορμὸς τοῦ ἰχθυοσαύρου, ὁ ὁποῖος ἦτο κατεσκευασμένος πολὺ στερεὸς καὶ ἀνθεκτικός, ἵνα ὑπερνικᾷ εὔκολα τὴν πίεσιν τοῦ ὕδατος. Εἰς τὰς δύο πλευράς, ἑκατέρωθεν τοῦ κρανίου, ὑπάρχουν αἱ δύο ὀφθαλμικαὶ κόγχαι, ἐντὸς ἑκάστης τῶν ὁποίων εὑρίσκετο εἷς ὀστεΐνος δακτύλιος. Ἡ διάταξις αὕτη προφυλάσσει τὸν ὀφθαλμικὸν βολβὸν ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος, ὅταν τὸ ζῷον ἐβυθίζετο εἰς τὸ ὕδωρ. Τὰ ἀνοίγματα τῶν ρωθώνων εἰς τοὺς ἰχθυοσαύρους, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ ἀερόπνοα σπονδυλωτά, τὰ ἐντὸς τοῦ ὕδατος ζῶντα, εὑρίσκονται τοποθετημένα οὐχὶ ἐμπρός, ἀλλὰ πλησίον τῶν ὀφθαλμῶν καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ μᾶλλον ἐπιβλητικὸν ὅμως ἐκ τοῦ κρανίου τῶν ἰχθυοσαύρων εἶναι τὸ ἰσχυρὸν ρύγχος, καταλαμβάνον τὰ $^{2}/_{3}$ τοῦ μήκους τοῦ ὅλου σώματος μὲ τὴν τρομερὰν ὀδοντοστοιχίαν. Οἱ ὀδόντες εἶχον μορφὴν ὀξέος κώνου καὶ δὲν ἐχρησίμευον πρὸς μάσησιν τῆς τροφῆς, ἀλλὰ μόνον πρὸς συγκράτησιν τοῦ συλλαμβανομένου πρὸς βορὰν ζῴου. Οἱ ἰχθυόσαυροι συνελάμβανον τὴν λείαν των ζῶσαν διὰ ταχείας κινήσεως τοῦ ρύγχους των, τὸ δὲ συλλαμβανόμενον ζῷον κατεπίνετο ὁλόκληρον. Κατεδίωκον καὶ κατέστρεφον τὰς ἀγέλας τῶν ἰχθύων καὶ τῶν τευθίδων τῶν τότε θαλασσῶν. Τὸ τοιοῦτον ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὰ περιττώματα τῶν ἰχθυοσαύρων, τὰ ὁποῖα ἐν ἀπολιθωμένῃ καταστάσει διετηρήθησαν ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῶν περικλειόντων αὐτοὺς (βλ. *κοπρόλιθοι*).

Ἐν τῇ παρόδῳ τῶν ἐτῶν εὑρέθη σειρὰ σχιστολιθικῶν πλακῶν μὲ καλῶς διατηρημένους σκελετοὺς ἰχθυοσαύρων, εἰς τοὺς ὁποίους ὅμως παρατηρεῖται τὸ περίεργον, ὅτι ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ σώματός των εὑρίσκονται, καθαρὰ διακρινόμενα, τὰ λείψανα ὀστῶν μικρῶν, νεαρῶν δηλαδὴ τὴν ἡλικίαν, ἰχθυοσαύρων. Καὶ προέκυψε τὸ πρόβλημα: πρόκειται περὶ μικρῶν ἰχθυοσαύρων, οἱ ὁποῖοι κατεφαγώθησαν ὑπὸ τῶν μεγαλυτέρων των; ἢ περὶ ἐμβρύων ἀγεννήτων ἀκόμη ἰχθυοσαύρων; Ἐκ τῆς ὅλης μέχρι τοῦδε μελέτης φαίνεται ὅτι καὶ εἰς τὰ δύο ἐρωτήματα πρέπει νὰ δοθῇ καταφατικὴ ἀπάντησις. Οἱ ἰχθυόσαυροι ἦσαν κάτοικοι ἀνοικτῶν θαλασσῶν τόσῳ καλῶς προσηρμοσμένοι πρὸς τὴν ἐν θαλάσσῃ ζωήν, ὥστε ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ κινηθοῦν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Δὲν ἠδύναντο συνεπῶς νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὴν ξηρὰν διὰ νὰ ἀποθέτουν τὰ ᾠά των, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξεκολάπτοντο τὰ νεογνά των. Ὡσαύτως τὰ νεογνά των θὰ παρέμενον ἐπ' ἀρκετὸν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἐκκόλαψίν των ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς μητρός των καὶ θὰ ἐγεννῶντο ἐν προκεχωρημένῃ καταστάσει ὡς «ζῶντα νεογνά», ὡς τοῦτο καὶ σήμερον συμβαίνει εἰς σειρὰν ἑρπετῶν ζῴων (π. χ. τῶν ὑδροφιοειδῶν). Εἰς τὸ σῶμα τῶν σκελετῶν μεγάλων ἰχθυοσαύρων εὑρέθησαν σκελετοὶ νέων ἰχθυοσαύρων εἰς στάσιν καμπύλην, ἀκριβῶς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ ἔμβρυον τὸ ἐντὸς τοῦ ᾠοῦ ἀκόμη ἐγκεκλεισμένον. Ἄλλοι νεαροὶ ἰχθυόσαυροι εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ σώματος μεγαλυτέρων ἰχθυοσαύρων, μὲ τὸν σκελετόν των εἰς εὐθύγραμμον στάσιν καὶ τὸ ρύγχος των διευθυνόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ μητρικοῦ σώματος, ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκετο ἡ γεννητικὴ ὁδὸς τοῦ μητρικοῦ ζῴου. Εὑρίσκον-

Digitized by Google

ται δηλαδὴ οἱ νεαροὶ ἰχθυόσαυροι, μόλις ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἐκκολαφθέντες, ἕτοιμοι νὰ γεννηθοῦν. Τὰ γεγονότα ταῦτα πείθουν, ὅτι οἱ ἰχθυόσαυροι ἔφερον τὰ νεογνά των ζῶντα εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις εὑρέθησαν καὶ νεαροὶ ἰχθυόσαυροι ἐντὸς τοῦ σώματος μεγαλυτέρων ἰχθυοσαύρων, πολὺ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τοποθετημένοι, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ στόμαχος τοῦ ζῴου. Καὶ πλησίον αὐτῶν τῶν σκελετῶν τῶν νεαρῶν ἰχθυοσαύρων κεῖνται λείψανα ἀπὸ καταβροχθισθείσας τευθίδας. Οὐδεμία ἀμφιβολία λοιπόν, ὅτι οἱ ἰχθυόσαυροι ἦσαν κανίβαλοι, καταβροχθίζοντες τὸ πᾶν καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ ἰχθυοσαυράκια, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ ρύγχους των συνελάμβανον ἀπὸ τὴν οὐρὰν καὶ τὰ κατέπινον, οὕτως ὥστε ἡ κεφαλή των νὰ διευθύνηται πρὸς τὰ ἐμπρός. Τοιοῦτος καννιβαλισμὸς παρατηρεῖται, ὡς γνωστόν, καὶ σήμερον μεταξὺ τῶν ἰχθύων καί τινων ἑρπετῶν.

Ὁ μεγαλύτερος τῶν ἄχρι τοῦδε εὑρεθέντων, *ὁ ἰχθυόσαυρος ὁ τριγονόδους*, εἶχε μῆκος ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ρύγχους μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς 10—12 μ. Δὲν ἦτο λοιπὸν πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς κροκοδείλους τοῦ Νείλου καὶ ὑπελείπετο σημαντικῶς τῆς γροιλανδικῆς φαλαίνης (Balaena mysticetus 20 μ. μήκους) καὶ τοῦ Balaenoptera musculus (30 μ.). Οἱ περισσότεροι ἰχθυόσαυροι εἶχον τὸ μέγεθος τοῦ σημερινοῦ κροκοδείλου τοῦ ἀμερικανικοῦ (φθάνοντος τὰ 6 μ. συνήθως) ἢ τοῦ μικροτέρου ἰνδικοῦ κροκοδείλου τῶν ἑλῶν (crocodilus palustris). Ὑπῆρχον ὅμως καὶ μικρότερα εἴδη μόλις φθάνοντα τὸ μῆκος 1 μ. Γ. Κ. Γ.

ἰχθυοσισμὸς (ὁ) (ichthyosisme) *[Ἰατρ.]* Ὅρος ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύνολον τῶν τοξικῶν συμβαμάτων, ἅτινα προκαλοῦνται ἐκ τῆς καταβροχθίσεως ἰχθύων τινῶν προσφάτων ἢ διατηρημένων ἢ ἰχθύων ἐν ἀρχῇ σήψεως· ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ ἰχθύες ἰοβόλοι καθ' ἑαυτοὺς ἢ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς τροφῆς αὐτῶν, οἵτινες χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τροφὴ τῶν ἁλιέων τῶν βορείων χωρῶν. Μ. Ν. Κ.

ἰχθυόστεοι (οἱ) *[Ζῳολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν ἄλλως *ὀστεακάνθων* καὶ συνηθέστερον *τελεοστέων* (βλ. λ.) καλουμένων ἰχθύων. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοτροφεῖον (τό). Εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ἐν ᾗ διατηροῦνται ἰχθῦς ζῶντες, πρὸς βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν ἢ πρὸς ἐπιστημονικὰς καὶ βιολογικὰς

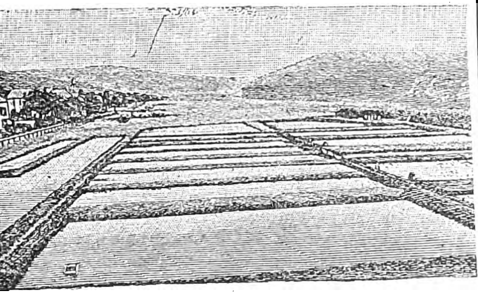

Ἰχθυοτροφεῖον διὰ πέστροφας.

παρατηρήσεις, εἰς ἁλμυράς, ὑφαλμύρους ἢ καὶ γλυκέος ὕδατος ἐκτάσεις, κλειστὰς κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῶν τμῆμα καὶ συγκοινωνούσας μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ στενοῦ στομίου. Κοινῶς λέγεται καὶ *βιβάριον* (βλ. λ.) ἢ *διβάρι* ἢ *λιβάρι* ἢ καί, ἐκ τῆς τουρκικῆς, *(ν)ταλιάνι*, καίτοι ἡ σημασία τῆς λέξεως βιβάριον εἶναι διάφορος τῆς τοῦ ἰχθυοτροφείου. Τὰ ἰχθυοτροφεῖα εἶναι εἶδος ἰχθυοπαγίδων, τῶν ὁποίων ὁ τύπος καὶ ἡ μορφὴ ποικίλλει κατὰ τόπους. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ τοῦ Μεσολογγίου, ἐν Πρεβέζῃ, ἐν Πόρτο Λαγὸ κτλ., διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν. Τὸ συνηθέστερον

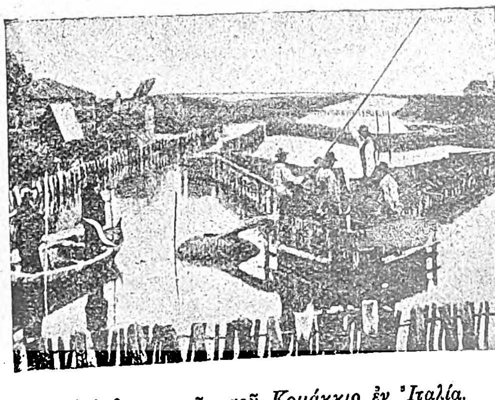

Τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Κομάκκιο ἐν Ἰταλίᾳ.

σχῆμα αὐτῶν εἶναι τὸ τραπεζοειδὲς ἢ τὸ παραλληλόγραμμον, μετ' ἐσωτερικῶν χωρισμάτων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐξόδου τῶν εἰσερχομένων ἰχθύων. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἰχθυοτροφείου ὑπάρχει ἡ πήρα, σχήματος καρδιοειδοῦς, ἐντὸς τῆς ὁποίας συγκεντροῦνται καὶ συλλαμβάνονται οἱ ἰχθύες. Τὰ τοιχώματα καὶ τὰ χωρίσματα τῶν ἰχθυοτροφείων τούτων εἶναι συνήθως κατεσκευασμένα ἐκ καλάμων ἢ κλάδων μετὰ πετρῶν, ἢ καὶ συρματοπλεγμάτων.

Γενικῶς εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα ἐγκλείονται καὶ ἐκτρέφονται ὡρισμένα εἴδη ἰχθύων, τὰ ὁποῖα, προστατευόμενα ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐξωτερικοὺς κινδύνους, δύνανται νὰ ἀναπαραχθοῦν εἰς μεγίστας ποσότητας. Τὰ πρὸς βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν ἰχθυοτροφεῖα ἀποτελοῦν ἕνα τῶν κυριωτέρων κλάδων τῆς παραγωγῆς τῶν ἰχθύων. Οἱ πεπειραμένοι ἁλιεῖς γνωρίζουν πῶς καὶ ποῦ νὰ κατασκευάσουν ταῦτα, φροντίζοντες νὰ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον διατεταγμένα, ὥστε νὰ προσελκύωνται εἰς αὐτὰ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτεραι ποσότητες ἰχθύων. Πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα ἀποτελοῦν συνδυασμὸν πολυπληθῶν βιβαρίων καὶ φράσσονται διὰ τεχνητοῦ φραγμοῦ. Τὰ περισσότερα τούτων κατασκευάζονται παρὰ τὰς ἐκβολὰς ποταμῶν, ὅπου εὑρίσκονται καὶ φυσικὰ τοιαῦτα, σχηματιζόμενα ὑπὸ χθαμαλῶν λωρίδων ξηρᾶς, καὶ ἀποτελοῦν μικρὰς λιμνοθαλάσσας. Αἱ λιμνοθάλασσαι εἶναι ἐπίσης καταλληλόταται διὰ τὴν ἵδρυσιν ἰχθυοτροφείων, τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ σχηματιζόμεναι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν Δουνάβεως ἐν Ρουμανίᾳ, Πάδου ἐν Ἰταλίᾳ, Γαρούνα ἐν Γαλλίᾳ, Ἕβρου ἐν Ἱσπανίᾳ κτλ. Δ. Ν. Π

—*[Ἀστικ. Δίκ.]* Δέον νὰ διακρίνωμεν τὰ ἰχθυοτροφεῖα τὰ σχηματιζόμενα ἐκ θαλασσίου ὕδατος καὶ ἀποτελοῦντα τμῆμα τῆς θαλάσσης, ἅτινα ὑπόκεινται εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ κράτους, καταλέγονται δὲ μεταξὺ τῶν κοινοχρήστων πραγμάτων καὶ δὲν εἶναι δεκτικὰ κυριότητος. Ἐπὶ τούτων δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 23 Μαρτίου 1839 τὸ δικαίωμα τοῦ ἁλιεύειν ἀνήκει εἰς τὸ δημόσιον. Ἀσκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν ἀνωτέρω νόμον καὶ τὸν ΣΔ' τοῦ 1853 εἴτε δι' ἐνοικιάσεως ἤ, τοιαύτης μὴ κατορθωθείσης ἐπωφελῶς, δι' ἐπιστατῶν καὶ φυλάκων. Ἡ ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐνοικιαστοῦ ἁλιεία ἐντὸς τῶν ἰχθυοτροφείων τούτων τοῦ δημοσίου ἢ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν μέχρι βολῆς τυφεκίου, λογιζομένης μέχρι 200 βασιλικῶν πήχεων, τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον 20 μέχρι 200 δραχμῶν (ἄρθρ. 6 νόμου 23 Μαρτίου 1839). Τὰ λοιπὰ ἰχθυοτροφεῖα, τὰ μὴ ἀποτελοῦντα τμῆμα τῆς θαλάσσης, εἶναι δεκτικὰ κυριότητος. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 448 τοῦ ποινικοῦ νόμου ἡ ἄνευ ἀδείας τοῦ ἔχοντος τὸ δικαίωμα ἁλιεία τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ ἑνὸς μηνὸς ἢ χρηματικὴν ποινὴν τὸ πολὺ μέχρις 800 δραχμῶν. Ε. Ι. Μ.

ἰχθυοτροφία (ἡ). Ἡ τέχνη τῆς ἐκτροφῆς καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἰχθύων. Ἡ τέχνη αὕτη ἦτο γνωστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἠσκεῖτο δὲ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ὑπὸ τῶν Κινέζων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ ἰχθυοτροφία εἶχεν ἐπίσης ἀναπτυχθῆ μεγάλως. Ἡ ἄσκησις ὅμως αὐτῆς ἦτο μᾶλλον πρακτικὴ καὶ ἐμπειρικὴ παρὰ ἐπιστημονική. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ τέχνη αὕτη ἀνήχθη εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμην καὶ ἀποτελεῖ σημαντικώτατον κεφάλαιον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Σήμερον ἡ ἰχθυοτροφία βασίζεται ἐπὶ ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ γίνεται κατὰ τρόπον ἐπιστημονικὸν καὶ συστηματικόν, διδασκομένη καὶ ὡς ἰδιαίτερον μάθημα εἰς τὰς βιομηχανικὰς καὶ τὰς γεωργικὰς σχολὰς καὶ εἰς τοὺς εἰδικοὺς σταθμοὺς καὶ τὰ εἰδικὰ ἰνστιτοῦτα.

Ἡ ἰχθυοτροφία προῆλθεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι οἱ ἰχθύες εὑρίσκονται ἐκτεθειμένοι εἰς πλείστους κινδύνους καταστροφῆς καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς τεχνητῆς διατροφῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς αὐτῶν. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἰχθυοτροφία ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τεχνητῆς *γονιμοποιήσεως* (βλ. λ.), ἥτις κατὰ πρῶτον ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Λούντ, τῷ 1750. Ἡ ἰχθυοτροφία κατέστη ἀναγκαία, κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως χρόνους, συνεπείᾳ τῆς μεγίστης καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν οἱ ἰχθύες, ὄχι μόνον ἐκ τῆς ἐντατικῆς ἁλιείας καὶ καταναλώσεως, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῆς παντοειδοῦς βιομηχανικῆς, τεχνικῆς ἐν γένει καὶ ἐμπορικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν θαλασσῶν, παραλίων, ποταμῶν καὶ λιμνῶν, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ἀπογύμνωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἰχθύων. Διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἰχθυοτροφίας κατορθώνεται ἡ μεγίστη ἀναπαραγωγὴ ἰχθύων καὶ ἡ διατήρησις ἐν τῇ ζωῇ πολλῶν εἰδῶν, τὰ ὁποῖα ἄνευ αὐτῆς θὰ ἐξηφανίζοντο τελείως.

Ἀναλόγως τῶν εἰδῶν τῶν διατρεφομένων καὶ ἀναπαραγομένων ἰχθύων διακρίνονται καὶ διάφοροι κλάδοι ἰχθυοτροφίας, ὡς εἶναι ἡ θυννοτροφία, ἡ κυπρινοτροφία, ἡ σολωμοτροφία κτλ. Ἡ ἰχθυοτροφία γίνεται ἐντὸς τῶν ἰχθυοτροφείων, τῶν βιβαρίων, τῶν φυσικῶν ὑδροστασίων καὶ ἐντὸς τεχνητῶν κλειστῶν χώρων γλυκέων ὑδάτων, καταλλήλως διαρρυθμιζομένων. Ἀναλόγως δὲ τῆς ποσότητος τῶν ἐκτρεφομένων ἰχθύων καὶ τοῦ εἴδους αὐτῶν ἐκλέγονται καὶ οἱ κατάλληλοι χῶροι, λαμβανομένης φροντίδος ν' ἀνανεώνεται τὸ ἐν αὐτοῖς ὕδωρ καθ' ὡρισμένας περιόδους, καὶ οἱ γεννήτορες ἰχθύες, καὶ νὰ παρέχεται κατάλληλος τροφὴ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη τοιαύτης.

Χάρις εἰς τὴν ἰχθυοτροφίαν κατέστη δυνατὸν νὰ εἰσαχθοῦν ἀπὸ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην διάφορα εἴδη ἰχθύων μὴ ἀπαντώντων προηγουμένως εἰς ὡρισμένας θαλάσσας, ὅπως εἶναι τὰ εἴδη τῶν σολωμοειδῶν ἀπὸ τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν Εὐρώπην κτλ. (βλ. καὶ λ. *ἁλιεία*). Δ. Ν. Π.

ἰχθυοτροφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἰχθυοτροφίαν: «ἰχθυοτροφικὸς σταθμός».

— **ἰχθυοτροφικὸς** *σταθμός*. Ἐπιστημονικὸν ἵδρυμα, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἰχθυοτροφία καὶ αἱ συναφεῖς πρὸς ταύτην ἰχθυοτροφικαὶ ἐργασίαι πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ἰχθύων. Ὁ ἰχθυοτροφικὸς σταθμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ αἰθούσας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουν αἱ εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ συσκευαὶ ἐκκολάψεως καὶ αἱ δεξαμεναί, ἐντὸς τῶν ὁποίων διατηροῦνται οἱ γεννήτορες ἰχθύες. Οἱ ἰχθυοτροφικοὶ σταθμοὶ εἶναι εἴτε δημόσιοι, ἐγκαθιστάμενοι ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων πρὸς προαγωγὴν τῆς ἁλιείας, διὰ τοῦ ἐγκλιματισμοῦ ἰχθύων ἄλλων μερῶν, τῆς μελέτης τῶν ὅρων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς αὐτῶν κ. τ. λ., εἴτε ἰδιωτικοί, ἀνήκοντες κυρίως εἰς ἑταιρείας σκοπούσας τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἰχθύων καὶ ἐνδιαφερομένας διὰ τὴν μελέτην, διατροφὴν καὶ ἀναπαραγωγὴν αὐτῶν. Οἱ ἁπλούστεροι τούτων εἶναι οἱ ἰχθυοτροφικοὶ σταθμοὶ πρὸς καλλιέργειαν ἰχθύων γλυκέων ὑδάτων. Πολυπλοκώτεροι εἶναι οἱ ἀποβλέποντες εἰς τὰς ἐργασίας ἐπὶ ἰχθύων θαλασσίων ὑδάτων, ἕνεκα τῆς μεγαλυτέρας δυσχερείας τῆς ἐπιτεύξεως ὅρων ζωῆς καὶ περιβάλλοντος ὁμοίου πρὸς τὸ τῶν θαλασσῶν.

Οἱ ἰχθυοτροφικοὶ σταθμοὶ εἶναι ἐφωδιασμένοι

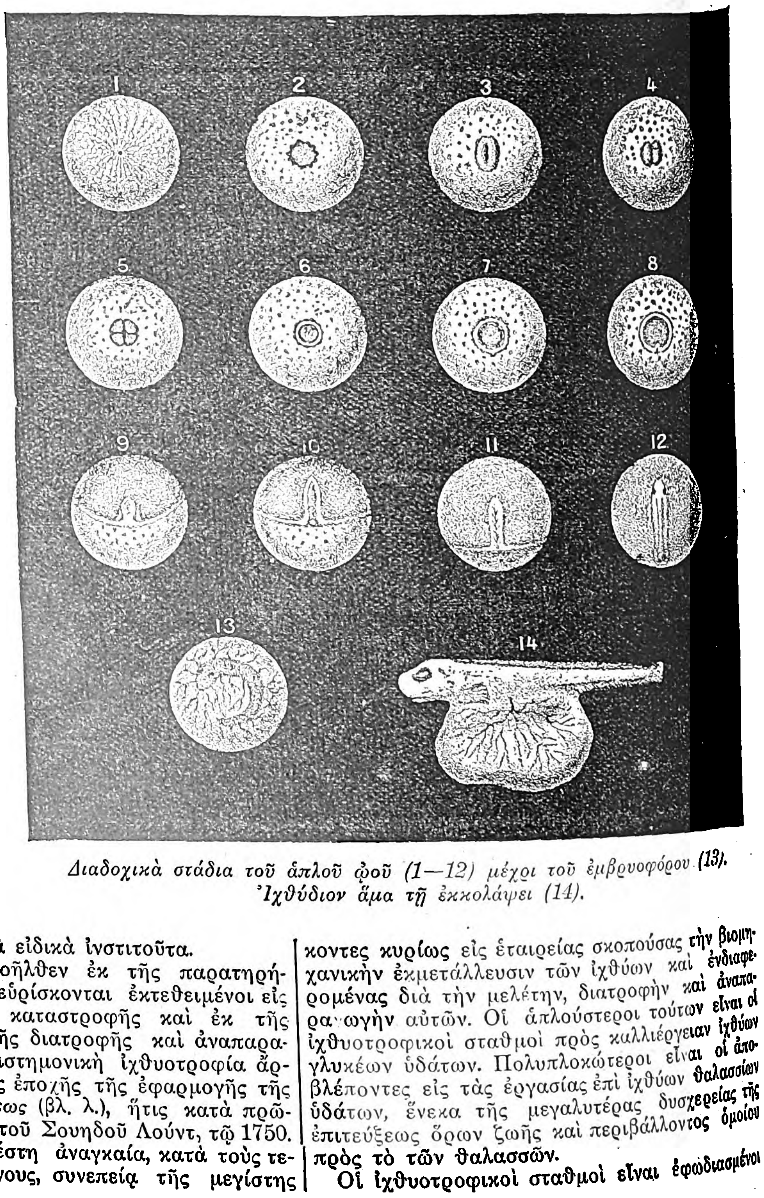

Διαδοχικὰ στάδια τοῦ ἁπλοῦ ᾠοῦ (1—12) μέχρι τοῦ ἐμβρυοφόρου (13). Ἰχθύδιον ἅμα τῇ ἐκκολάψει (14).

Digitized by Google

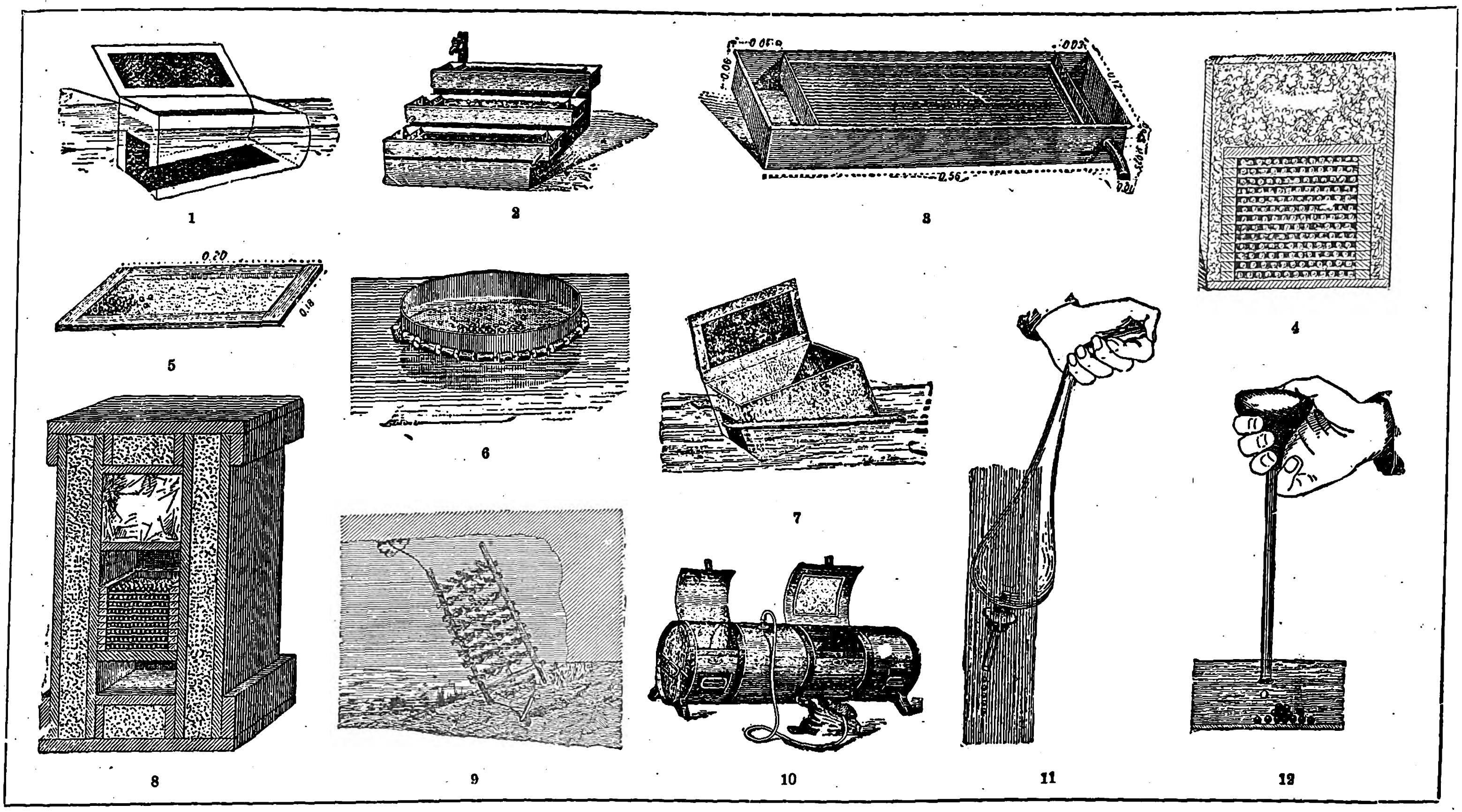

1) Κυτίον τοῦ Brackett. 2) Διάταξις τριῶν σκαφιδίων ἐκκολάψεως. 3) Σκαφίδιον ἐκκολάψεως. 4) Τομὴ κιβωτίου μεταφορᾶς φῶν. 5) Δοχεῖον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν φῶν. 6) Δικτυωτὸν ἐπιπλέον δι' ἐναπόθεσιν φῶν. 7) Κυτίον τοῦ Seth-Green. 8) Κιβώτιον μεταφορᾶς φῶν. 9) Τεχνητὴ νεοσσιά. 10) Συσκευὴ μεταφορᾶς μετ' ἀντλίας. 11) Σιφώνιον. 12) Σύριγξ πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν βεβλαμμένων φῶν.

μὲ ἐγκαταστάσεις μεταφορᾶς, κυκλοφορίας καὶ ἀνανεώσεως τοῦ ὕδατος τῶν δεξαμενῶν, ὅπερ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς καλλιεργείας δύναται νὰ εἶναι πόσιμον γλυκὺ ἢ θαλάσσιον, καὶ μὲ διάφορα ὄργανα κατάλληλα διὰ τὴν ἐπώασιν, τὴν ἐκκόλαψιν, τὴν μεταφορὰν τῶν φῶν καὶ τῶν νεοσσῶν κ. τ. λ. Ἡ κυριωτέρα ἐργασία ἥτις γίνεται ἐν τοῖς ἰχθυοτροφικοῖς σταθμοῖς εἶναι ἡ τῆς διατηρήσεως τῶν φῶν μέχρι τῆς ἐκκολάψεως αὐτῶν. Ἐπίσης ἐν τοῖς ἰχθυοτροφικοῖς σταθμοῖς διατηροῦνται διάφοροι ἰχθύες χάριν μελετῶν ἢ μέχρι τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ πρὸς διαμετακόμισιν ἰχθύες. Διὰ τῶν ἰχθύων τῶν ἰχθυοτροφικῶν σταθμῶν πλουτίζονται τὰ πτωχὰ εἰς ἰχθῦς μέρη, ἰδίως ποταμοὶ καὶ λίμναι, ὅπου οἱ ἰχθύες ἐξηντλήθησαν ἢ κατεστράφησαν. Εἰς πολλοὺς ἰχθυοτροφικοὺς σταθμοὺς καλλιεργοῦνται καὶ διακοσμητικοὶ ἰχθύες, πολλαχοῦ δὲ οἱ σταθμοὶ οὗτοι συνδυάζονται καὶ μὲ ἐνυδρεῖα. Αἱ κυριώτεραι τῶν συσκευῶν τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦν οἱ ἰχθυοτροφικοὶ σταθμοὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Αἱ συσκευαὶ ἐκκολάψεως. Τοιαῦται ἐν χρήσει εἶναι ἡ τοῦ Seth-Green, ἁπλοῦν ξύλινον κυτίον μήκους 60 μέχρις 80 ἑκ. καὶ ὕψους καὶ βάθους 25 ἕως 35 ἑκ., τὸ κυτίον Brackett, διαφέρον τοῦ προηγουμένου κατὰ τὴν μίαν πλευράν, ἡ ὁποία εἶναι κυρτή, τῆς κυρτότητος χρησιμευούσης εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν φῶν, τὸ ἐπιπλέον δικτυωτόν, τὸ σκαφίδιον ἐκκολάψεως κτλ. 2) Αἱ συσκευαὶ πρὸς μεταφορὰν ἰχθύων καὶ φῶν. Τοιαῦται εἶναι τὸ μετ' ἀντλίας εἰδικὸν δοχεῖον, τὸ δοχεῖον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν φῶν, τὸ κιβώτιον Tellier πρὸς μεταφορὰν φῶν κτλ. 3) Αἱ συσκευαὶ πρὸς μετακίνησιν τῶν φῶν, ὡς εἶναι τὸ *σιφώνιον*, δι' οὗ συλλαμβάνονται καὶ μεταφέρονται τὰ φά, ἡ *σύριγξ*, δι' ἧς ἀφαιροῦνται τὰ βεβλαμμένα φὰ κτλ. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοτρόφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ οἱονεὶ τρέφων ἰχθῦς, ὁ ἐπιμελούμενος ἰχθυοτροφείου, ἰχθυοκόμος· ‖ ὁ περιέχων πολλοὺς ἰχθῦς, ὁ τόπος ἔνθα βόσκουν πολλοὶ ἰχθύες: «ἰχθυοτρόφος ποταμός, — κόλπος, — λίμνη».

ἰχθυοφαγία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἰχθυοφάγου, τὸ νὰ τρώγῃ τις κατ' ἐξοχὴν ἰχθῦς.

ἰχθυοφαγικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰχθυοφαγίαν: «ἰχθυοφαγικὴ δίαιτα».

Ἰχθυοφάγοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ὄνομα πολλῶν ἀγρίων λαῶν, ἀπὸ τοῦ κατ' ἐξοχὴν θαλασσίου τρόπου διαίτης αὐτῶν, κατοικούντων τὰ παράλια τοῦ σημερινοῦ Ὀμανικοῦ πελάγους καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ἄδεν, ἀπὸ τῶν Δ. ἄκρων τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Μπὰμπ-ἐλ-Μαντέμπ. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει τοιούτους κατοικοῦντας τὴν Ἐλεφαντίνην πόλιν, χρησιμοποιηθέντας δὲ ὡς γνώστας τῆς αἰθιοπίδος γλώσσης ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, ὁ Στράβων ἀναφέρει ἰχθυοφάγους «μετὰ τὸν Εὐμένους λιμένα μέχρι Δειρῆς τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῶν κατὰ τὰς Ἓξ νήσους στενῶν» ἐπίσης παρὰ τὴν Ὀφιώδη νῆσον καὶ πέραν τῆς Δειρῆς, ἄλλους κατέχοντας ἐκτεταμένην παράλιον χώραν μεταξὺ Καρμανίας καὶ Ὠριτῶν, μνημονεύει δὲ ἴδιον διαμέρισμα, τὸ Γεδρωσίας, τὴν «τῶν ἰχθυοφάγων», κείμενον ἐπὶ τῆς παραλλήλου τῆς ἀπὸ Συήνης διερχομένης. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης θεωρεῖ αὐτοὺς κατοικοῦντας τὴν παράλιον «ἀπὸ Καρμανίας καὶ Γεδρωσίας ἕως τῶν ἐσχάτων τοῦ μυχοῦ τοῦ κατὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον», ἀπὸ τῆς Εὐδαίμονος δηλαδὴ Ἀραβίας μέχρι τῆς Τρωγλοδυτικῆς, τέλος δὲ ὁ Πτολεμαῖος μνημονεύει «Ἰχθυοφάγους Αἰθίοπας» ἐπὶ τῶν Δ. παραλίων τῆς Ἀφρικῆς, πιθανῶς κατὰ τὴν σημερινὴν Γουϊνέαν, ἑτέρους δὲ εἰς τὰ ἀνατολικώτατα μέρη τῆς Ἀσίας, εἰς τὴν χώραν τῶν Σινῶν. Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων προκύπτει, ὅτι πρόκειται περὶ ὁλοκλήρου ὁμάδος λαῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ἀξιολόγων ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ. Οὗτοι ἔζων ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἰχθύων καὶ κητῶν, τὰ ὁποῖα συνελάμβανον ζῶντα ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἄνευ δικτύων καὶ ὅπλων, μαχόμενοι σῶμα πρὸς σῶμα μὲ αὐτὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης κατὰ τὰς ἀμπώτιδας, παρατασσόμενοι κατὰ μῆκος τῆς παραλίας καὶ ὁρμῶντες κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμὴν «μετὰ βοῆς ἐξαισίας». Ἐτρωγον τοὺς ἰχθῦς ὠμοὺς ἢ πολτοποιοῦντες τὰς σάρκας ἐξήραινον αὐτὰς εἰς τὸν ἥλιον, μετέβαλλον εἰς ἄλευρον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐτρέφοντο κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἔζων γυμνοὶ ἐν σπηλαίοις, τὰ σκεύη των κατεσκεύαζον ἐξ ὀστέων κητῶν, εἶχον κοινὰς τὰς γυναῖκας, τὰ δὲ παιδία ἀνέτρεφον κατ' ἀγέλας. Αἱ χῶραι αὐτῶν παντελῶς ἐστεροῦντο ὕδατος, δι' ὃ ἔπινον κατὰ ἐποχάς, ἐκστρατεύοντες εἰς τὴν ἐνδοχώραν «πάνοικοι μετὰ παιανισμοῦ», ὁπότε πίπτοντες χαμαὶ ἔπινον «βοῶν δίκην ἕως ἐκτυμπανώσεως τῆς γαστρός». Τινὲς ἐξ αὐτῶν διετήρουν καὶ ἰχθυοτροφεῖα, ὅπου ἐφύλαττον τοὺς πλεονάζοντας τῶν συλλαμβανομένων ἰχθύων, κατεσκεύαζον «μάνδρας στεγαστὰς» πάντοτε ἐκ «κητείων ὀστέων καὶ ἀκανθῶν» καὶ ἐφόρουν «δίκτυον φλοιοῦ φοινικίνου». Π. Ν. Π.

ἰχθυοφάγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατ' ἐξοχὴν τρώγων ἰχθῦς, ὁ δι' ἰχθύων συνήθως τρεφόμενος, κοιν. *ψαροφάγος*.

ἰχθυοφαγῶ (—*έω*)· εἶμαι ἰχθυοφάγος, τρέφομαι κατ' ἐξοχὴν μὲ ἰχθῦς.

ἰχθυόφθαλμος (Ichthyophthalm) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν καλούμενον καὶ *ἀποφυλλίτης* (βλ.λ.). Γ. Β

ἰχθυόφις, —*εως* (ὁ) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀκέρκων καὶ ἀπόδων βατραχίων, ὁμοιαζόντων πρὸς σκώληκας, ἁπαντῶν εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

ἰχθυοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ κομίζων ἰχθῦς: «ἰχθυοφόρον πλοῖον»· ‖ ὁ περιέχων πολλοὺς ἰχθῦς, ὁ τόπος ἔνθα εὑρίσκονται πολλοὶ ἰχθύες: «ἰχθυοφόρος λίμνη».

ἰχθὺς (ὁ) καὶ *ἰχθῦς*, —*ύος*· πληθ. *ἰχθύες*, τοὺς *ἰχθῦς*· ζῷον σπονδυλωτὸν ἄπουν, ὑδρόβιον, ἀναπνέον διὰ βραγχίων, κοιν. *ψάρι*: «ἰχθύες νωποί, — ταριχευμένοι»· ‖ μεταφ. μωρός, ἀνόητος: «ἰχθῦς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀνοήτους λοιδοροῦντες ἢ σκώπτοντες ὀνομάζομεν» (*Πλούτ.*)· ‖ χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου μὴ ἀποκρινομένου ἢ πέραν τοῦ δέοντος ὀλιγολόγου: «ἔμεινεν ἄφωνος ὡς ἰχθύς», «ἰχθύος ἀφωνότερος»· ‖ *Ἰχθύες* (οἱ)· ἀστερισμός, τὸ δωδέκατον σημεῖον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου.

— [ΖΩΟΛ.] Οἱ *ἰχθύες*, ἀποτελοῦντες τὴν πρώτην ὁμοταξίαν τῆς ἐνάτης συνομοταξίας τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, κατέχουσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν σπονδυλωτῶν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν πρώτην ἐκ τῶν ἀτελῶν πρὸς τὰ τελειότερα θέσιν. Χαρακτηριστικὸν τῆς τοιαύτης θέσεώς των ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν σπονδυλωτῶν εἶναι, ὅτι καὶ τὰ τελειότερα ἔτι τῶν σπονδυλωτῶν φέρουσι κατὰ τὴν ἐμβρυακήν των ἡλικίαν *βράγχια*, ἅτινα εἶναι ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῶν ἰχθύων. Οἱ διάφοροι φυσιοδῖφαι διαφόρως καθώρισαν τοὺς ἰχθῦς. Κατά τινας «ἰχθὺς εἶναι ζῷον ὑδρόβιον», κατ' ἄλλους «ἰχθὺς εἶναι ζῷον φέρον λέπια καὶ ἀκάνθας», κατ' ἄλλους «ἰχθὺς εἶναι ζῷον φέρον βράγχια» καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

ΓΕΝΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀνηκουσῶν εἰς ἐξωτικούς τινας τύπους, πάντες οἱ λοιποὶ ἰχθύες ἔχουσιν ὁμοειδῆ σωματικὸν σχηματισμόν. Γενικῶς τὸ σῶμά των εἶναι ὀρθοφυές. Μεταξὺ τῆς κεφαλῆς, ἥτις εἶναι ὀξεῖα κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα, καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος, ὅπερ εἶναι μᾶλλον λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα, οὐδεμία περίσφιγξις ἀναφαίνεται, ὥστε νὰ καθορίσῃ τὸν λαιμόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πτερύγια, ταῦτα εἶναι λεπιδοειδεῖς ἐπιφάνειαι, ἐφαπτόμεναι μετὰ τοῦ σώματος διὰ συνδέσμων, ἀλλ' οὐδόλως μεταβάλλουσι τὴν γενικὴν μορφὴν τοῦ σώματος τῶν ἰχθύων. Ἐκ τῶν πτερυγίων τὰ μὲν καλοῦνται *περιττά*, ὡς τὸ *ραχιαῖον*, τὸ *ἑδραῖον* καὶ τὸ *οὐραῖον*, ὅπερ συνήθως εἶναι δισχιδὲς καὶ χρησιμεύει ὡς εἶδος πηδαλίου, τὰ δὲ καλοῦνται *ἄρτια*· τοιαῦτα εἶναι τὰ *στηθιαῖα* καὶ τὰ *κοιλιακά*. Καὶ τὰ μὲν περιττὰ πτερύγια εἶναι πάντοτε τοποθετημένα ἐπὶ τῆς ἄνω ἢ κάτω ἐπιφανείας τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὸ μεταίχμιον τῆς συρραφῆς τῶν δύο

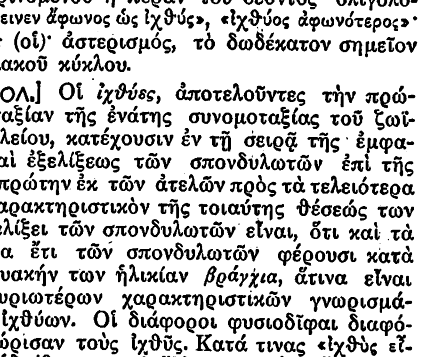

Ὀργανισμὸς ἰχθύος.
[α=Νεφρός· β=Νηκτικὴ κύστις· γ=Ἐγκέφαλος· δ=Καρδία· ε=Ἧπαρ· ζ=Ἔντερον· η=Στόμαχος· ϑ=Ὠοθήκη.]

Digitized by Google

τμημάτων τούτου, τὰ δὲ ζυγὰ εἶναι πάντοτε τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ σώματος. Ἐκ τούτων τὰ στηθιαῖα εὑρίσκονται ὀλίγον κατωτέρω τῶν βραγχιακῶν σχισμῶν, τὰ δὲ κοιλιακὰ κατὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν καὶ εἰς διάφορα ἐπ' αὐτῆς σημεῖα, ἤτοι πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα,

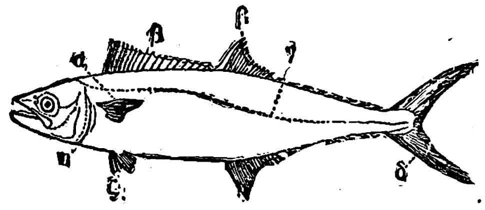

Πλαγία ὄψις σκόμβρου.

[α=Στηθαῖον πτερύγιον. β=Ραχιαῖον. γ=Πλαγία γραμμή. δ=Οὐραῖον πτερύγιον. ε=Ἑδραῖον πτερύγιον. ζ=γαστρικὰ πτερύγια. η=Βραγχιακὸν ἐπιπτύγμα.]

κατὰ τὸ μέσον πρὸς τὸ ὀπίσθιον καὶ οὕτω καθεξῆς. Οἱ διάφοροι ἰχθύες δυνατὸν νὰ ἔχωσι σῶμα ἐνίοτε περισσότερον ἀτρακτοειδὲς ἢ περισσότερον ἐπιμηκυσμένον, ἀλλὰ πάντες δὲν ἐκφεύγουσι τοῦ γενικοῦ κανόνος, ἤτοι ἔχουσι πεπλατυσμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄτρακτον. Κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ κατὰ τὴν ράχιν ἡ παχύτης τοῦ σώματος μειοῦται, οὕτως ὥστε ὅταν παρατηρῇ τις ἰχθὺν κατὰ πρόσωπον, ὁσονδήποτε τὸ μέγεθος τούτου νὰ εἶναι μέγα, γίνεται καταφανὴς ἡ περιωρισμένη διάπλασις τῶν πλαγίων τμημάτων τοῦ σώματός του. Γενικῶς ὅμως, ἐὰν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐξετάσωμεν τὰς διαστάσεις τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ σώματος τῶν ἰχθύων, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ σύνολον τούτων ἀποτελεῖ τελείαν κανονικότητα. Οὕτως ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τὸ σῶμα τοῦ ἰχθύος ἄρχεται διευρυνόμενον κανονικῶς καὶ ἐπὶ μήκους 35 περίπου ἑκατοστομέτρων ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ μήκους τοῦ σώματος. Τοῦτο μεγάλως εὐνοεῖ τὸν ἰχθὺν εἰς τὸ νὰ διασχίζῃ τὸ ὕδωρ. Τὸ σῶμα κατὰ τὸ εὐρύτερον αὐτοῦ σημεῖον κυρτοῦται αἰσθητῶς. Τοῦτο διευκολύνει τὴν διαρροὴν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς οὐρᾶς τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐκτοπίζεται ἐκ τῶν προσθίων τμημάτων τοῦ σώματος. Τὰ ραχιαῖα πτερύγια χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ διασχίζωσι τὸ ὕδωρ. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῶν προσθίων ἐλαστικῶν αὐτῶν πλευρικῶν τμημάτων, ἐνῷ τὰ ὀπίσθια τμήματα τῶν ραχιαίων πτερυγίων, ἅτινα εἶναι περισσότερον συσταλτά, χρησιμεύουσι, καθὼς καὶ τὸ ἑδραῖον πτερύγιον, εἰς τὸ νὰ συγκρατοῦν ὁριζόντιον τὸ σῶμα ἐν τῷ ὕδατι. Τὸ οὐραῖον πτερύγιον χρησιμοποιεῖται ὡς κώπη. Γενικῶς πάντες σχεδὸν οἱ ἰχθύες παρουσιάζουσιν ὅμοια ἢ παραπλήσια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἅτινα τελείως ἐναρμονίζονται πρὸς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των.

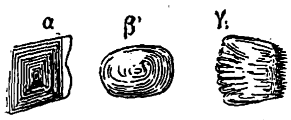

Διάφοροι τύποι λεπίων.

[α=Γανοειδῆ. β=Κυκλοειδῆ. γ=Κτενοειδῆ.]

Δέρμα. Οἱ ἰχθύες, ὡς ζῶντες διαρκῶς ἐν τῷ ὕδατι δὲν ἔχουσι ξηρὰν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματός των, ὅπως τὰ χερσαῖα καὶ ἀερόβια ζῷα, ἡ δὲ ἐπιδερμὶς αὐτῶν, ἀντὶ νὰ ἀποτελῆται ἐξ ἐπιστρώσεων κερατώδους συνήθως, συστάσεως, καλύπτεται ὑπὸ ὑγρᾶς καὶ γλοιώδους οὐσίας, ἥτις καλεῖται *μύκος*. Τὸ μύκος ἐκκρίνεται ὑπὸ μικροτάτων ἀδένων, οἵτινες εἶναι διεσπαρμένοι καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος· ἐκ τούτων τινες διανοίγονται πρὸς τὰ ἐκτὸς διὰ μικρῶν ἀγωγῶν καὶ ἕτεροι ἀναστομούμενοι διογκοῦνται ὑπὸ τῆς πληθωρικῆς συσσωρεύσεως μύκους καὶ τέλος διαρρήγνυνται καὶ ἀφίνουσιν ἐλευθέραν τὴν ἐκροὴν τοῦ μύκους. Παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀδένας τοῦ μύκους τὸ σῶμα τῶν ἰχθύων φέρει καὶ τὰ *χρωματοφόρα κύτταρα* καλούμενα, ἅτινα προσδίδουσιν εἰς τὸ δέρμα τοὺς ποικίλους στιλπνοὺς χρωματισμούς. Τὰ χρωματοφόρα κύτταρα ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἔχουσι ποικίλον σχῆμα καὶ διαφοροτρόπως εἶναι ἐγκατεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ δέρματος.

Τομὴ δερμικοῦ ὀσταρίου σελαχώδους ἰχθύος.

[α=Ἐπιδερμίς. β=Πόρος σμάλτου. γ=Σμάλτον. δ=Στιλπνὸν ὀστοῦν. ε=Δερμα].

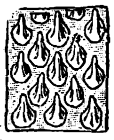

Τμῆμα ἐπιδερμίδος σελαχώδους ἰχθύος δεικνύον τὴν διάταξιν τῶν δερμικῶν ὀσταρίων.

Λέπια. Τὸ δέρμα τῶν ἰχθύων προστατεύεται ὑπὸ διαφόρων σκελετικῶν προσαρτημάτων, ὧν κυριώτερα εἶναι τὰ *λέπια* καλούμενα, ἅτινα εἶναι μικρὰ σκληρότατα πλακίδια. Ταῦτα ἀναλόγως τοῦ σχήματος καὶ τῆς συστάσεως αὐτῶν διακρίνονται εἰς:

Σκυτοειδῆ λέπια, ἅτινα ἔχουσι σύστασιν παρεμφερῆ πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν ὀδόντων, δηλαδὴ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀδαμαντίνης οὐσίας, ἥτις περιβάλλεται ὑπὸ σμάλτου, ὅπερ ἐκκρίνεται ὑπὸ ἰδίου ὀργάνου ἐν τῇ ἐπιδερμίδι εὑρισκομένου. Τοιαῦτα λέπια ἔχουσι κυρίως οἱ *σελαχιώδεις* ἢ *χονδροπτερύγιοι* ἰχθύες.

Γανοειδῆ λέπια. Ταῦτα ἔχουσι ποικίλον σχῆμα καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἀνθεκτικῶν πλακιδίων κατ' ἐπιμήκεις σειρὰς διατεταγμένων, ὀστεώδους συστάσεως, κατὰ τὴν βάσιν των καλυπτόμενα ὑπὸ σμάλτου. Τοιαῦτα λέπια ἔχουσιν ὁ *ἀκηπισίων* κτλ.

Κυκλοειδῆ λέπια. Ταῦτα εἶναι λεπτότατα, διαφανῆ, κερατώδους συστάσεως καὶ ἐκφύονται ἐκ τοῦ δέρματος ἀκριβῶς ὡς οἱ ὄνυχες τῶν θηλαστικῶν ζῴων. Τοιαῦτα λέπια ἔχουσιν οἱ περισσότεροι ἰχθύες.

Κτενοειδῆ λέπια. Εἶναι παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἀνωτέρω, ἀλλ' ἔχουσι σχῆμα κτενὸς καὶ τὰ ἄκρα των εἶναι ἀπεστρογγυλωμένα. Τοιαῦτα λέπια ἔχει ἡ *πέρκη* καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἰχθύες τῶν γλυκέων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων.

Σκελετός. Οὗτος ἀποτελεῖ τὸ πολυπλοκώτερον σύστημα ὀργάνων τοῦ σώματος τῶν ἰχθύων. Κυριώτερον τμῆμα τοῦ σκελετοῦ εἶναι ἡ *σπονδυλικὴ στήλη*, ἥτις σχηματίζεται ἐξ ἀθροίσματος ὁμοίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀσταρίων, *σπονδύλων* καλουμένων, καὶ ἅτινα ὀστάρια ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς. Ἀπὸ τῶν σπονδύλων ἄρχονται διὰ

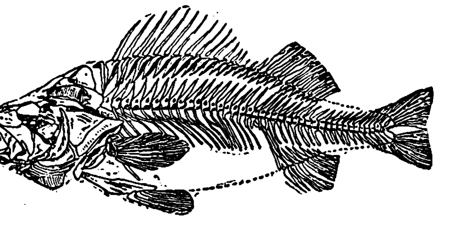

Σκελετὸς πέρκης τῆς ποταμίας.

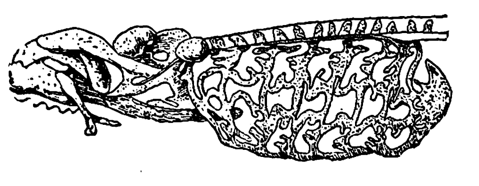

Κεφαλικὸς σκελετὸς πετρομύζου τοῦ θαλασσίου.

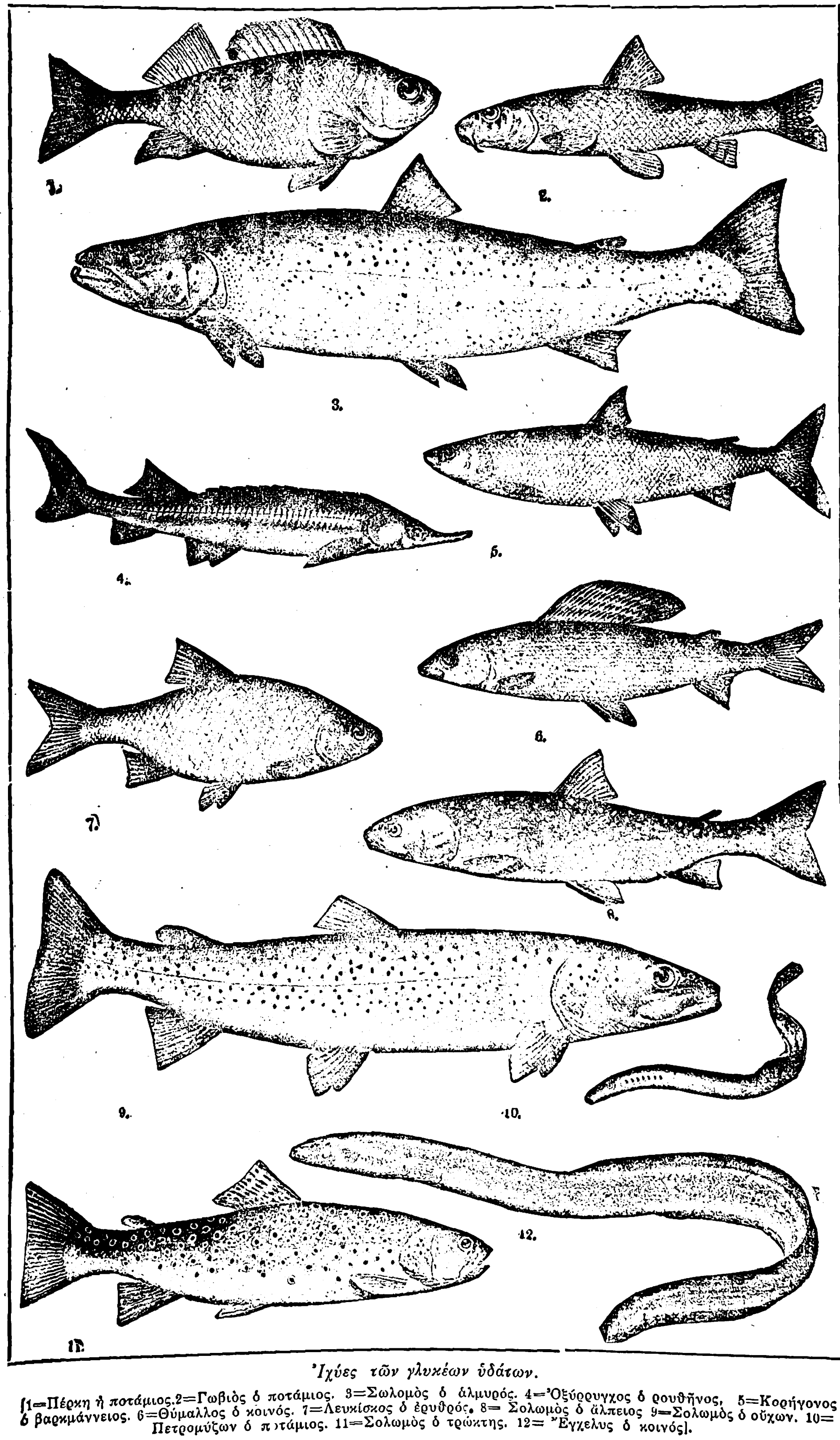

Ἰχύες τῶν γλυκέων ὑδάτων.

[1=Πέρκη ἡ ποτάμιος. 2=Γωβιὸς ὁ ποτάμιος. 3=Σωλομὸς ὁ ἁλμυρός. 4=Ὀξύρρυγχος ὁ ρουθῆνος. 5=Κορήγονος ὁ βαρκμάννειος. 6=Θύμαλλος ὁ κοινός. 7=Λευκίσκος ὁ ἐρυθρός. 8=Σολωμὸς ὁ ἄλπειος 9=Σολωμὸς ὁ οὔχων. 10=Πετρομύζων ὁ ποτάμιος. 11=Σολωμὸς ὁ τρώκτης. 12=Ἔγχελυς ὁ κοινός].

Digitized by Google

φοροι ἀποφύσεις, αἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ των σχηματίζουσι τὸ καλούμενον *κύτος* τοῦ σώματος. Κυριώτεραι τῶν ἀποφύσεων τούτων εἶναι αἱ *πλευραί*.

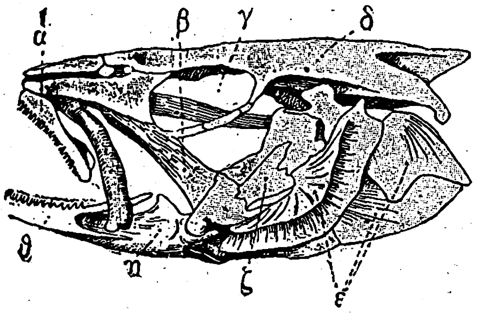

Σκελετὸς τῆς κεφαλῆς πέρκης.
[α=Ἄνω σιαγών. β=Οὐρανίσκος. γ=Ὀφθαλμικὴ κόγχη. δ=Κρανίον. ε=Ὀστοῦν βραγχιακοῦ ἐπιπτύγματος. ζ=Τμῆμα τετραγωνικοῦ τόξου. η=Διάρθρωσις κάτω σιαγόνος. θ=Ὀδοντικὸν τόξον.]

Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, εἰς *κρανιακὰ ὀστᾶ* καὶ *σπλαγχνικὰ ὀστᾶ* Τὸ κρανίον εἶναι ὀστεῶδες κιβώτιον, ἐπίμηκες, καὶ ἔχει ὄψιν πυραμίδος διῃρημένης εἰς τρία τμήματα, τὸ *πρόσθιον*, ἐν ᾧ εὑρίσκονται τὰ ὄργανα τῆς ὁράσεως, ἁφῆς καὶ γεύσεως, τὸ *μέσον*, ἐν ᾧ εὑρίσκονται αἱ ὀφθαλμικαὶ κόγχαι καὶ τὸ *ὀπίσθιον* ἐν ᾧ εὑρίσκεται ὁ ἐγκέφαλος. Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς συνάπτονται μεταξύ των διὰ τῶν ὀδοντωτῶν ἄκρων των, ἀλλ' οὐχὶ τόσον στερεῶς, ὅσον εἰς τὰ ἀνώτερα θηλαστικά.

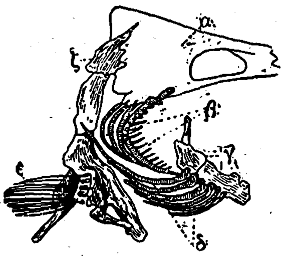

Σκελετικὸν διάγραμμα βραγχιακοῦ ἐπιπτύγματος καὶ κάτω σιαγόνος τῆς πέρκης.
[α=Κρανίον. β=Βραγχιακὰ τόξα. γ=Ὑοειδὲς ὀστοῦν. δ=Βραγχιοστεγεῖς ἀκτῖνες. ε = Στηθιαῖον πτερύγιον. ζ=Θωρακικὸς κλοιός.]

Τὰ *σπλαγχνικὰ ὀστᾶ* ἢ *σπλαγχνικὸν σύστημα* περιλαμβάνει τὰς *σιαγόνας* καὶ τὰ *βράγχια*. Αἱ σιαγόνες διακρίνονται εἰς ἄνω καὶ κάτω. Ἡ ἄνω σιαγών, ἥτις συνήθως εἶναι εὐκίνητος, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *κυρίως σιαγόνος* καὶ τῶν *προσιαγόνων*. Ἡ θέσις καὶ ἡ μορφὴ τῆς κυρίως σιαγόνος ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα εἴδη ἰχθύων. Ἡ προσιαγὼν περιορίζει τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ σχηματίζει τὸ ῥύγχος. Ἡ κάτω σιαγὼν ὑποβαστάζει τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς καὶ συνδέεται ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ κρανίου. Ὄπισθεν καὶ ἄνωθεν τῆς κάτω σιαγόνος εὑρίσκεται ὀστεῶδες τόξον, ὅπερ ἔχει παραπλήσιον πρὸς αὐτὴν σχῆμα καὶ καλεῖται *ὑοειδὲς ὀστοῦν*. Ὄπισθεν τοῦ ὀστοῦ τούτου εὑρίσκονται πέντε ὀστεώδη τόξα, ἅτινα ὑποβαστάζουσι τὰ βράγχια καὶ καλοῦνται *βραγχιακὰ τόξα*.

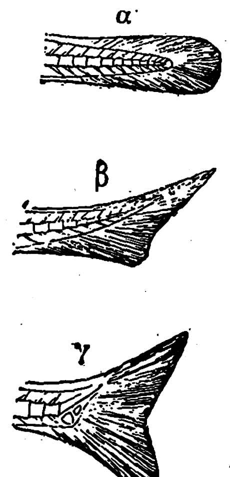

Διάφοροι τύποι οὐραίου πτερυγίου.
[α=Συμμετρικόν. β=Ἑτερόκερκον. γ=Ὁμόκερκον.]

Ὁ σκελετὸς τῶν πτερυγίων, ἅτινα δὲν εἶναι ἕτερόν τι εἰμὴ πτυχώσεις τοῦ δέρματος, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν καλουμένων *ἀκτίνων τῶν πτερυγίων*, αἵτινες εἶναι σκληραὶ ἀποφύσεις τελευτῶσαι εἰς ἀκάνθας, καὶ τῶν *μεσακανθωτῶν ἀποφύσεων*, αἵτινες κυρίως ὑποβαστάζουσι τὰ ῥαχιαῖα πτερύγια καὶ στερεοῦσι ταῦτα ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ὁ σκελετὸς τοῦ οὐραίου πτερυγίου εἶναι συμμετρικὸς ἢ ἀσύμμετρος. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει

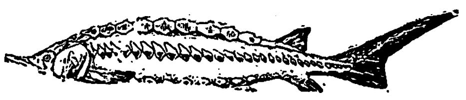

Διάταξις τῶν ὀστεωδῶν πλακῶν τοῦ ἰχθύος σίλουρος.

Σκελετὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ ἰχθύος σίλουρος.

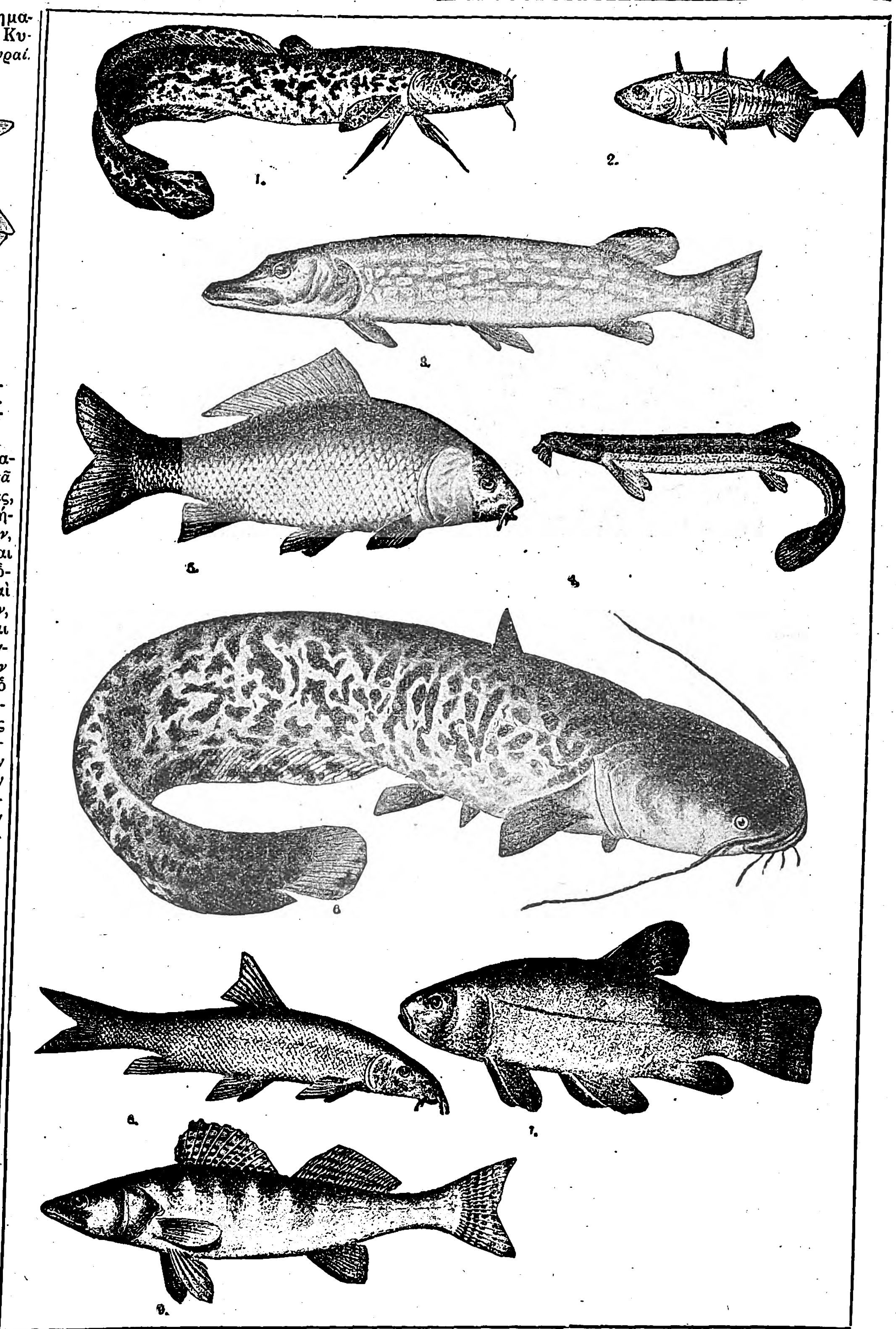

Ἰχθύες τῶν γλυκέων ὑδάτων.
[1=Λότη. 2=Γαστερόστεος ὁ ἀκανθωτός. 3=Ἴσοξ ὁ φαεινός. 4=Κωβῖτις ἡ γήϊνος. 5=Κυπρῖνος ὁ κοινός. 6=Σίλουρος ἢ γλανίς. 7=Τίλλων. 8=Τρίγλη ἡ ποτάμιος. 9=Λυκιοπέρκη.]

τὸ οὐραῖον πτερύγιον εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον ἢ τετράγωνον ἢ κανονικῶς δισχιδές, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὰ ἄκρα τούτου εἶναι ἀνισομεγέθη.

Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν σπονδύλων ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἰχθύων. Οὕτοι οἱ *τελεόστεοι* ἰχθύες ἔχουσιν ὀστεώδη σκελετόν, οἱ *σελαχιώδεις* ἔχουσι χονδρώδη, οἱ *κυκλόστομοι χοκκώδη*, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

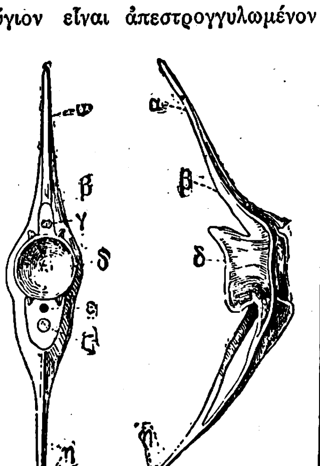

Σπόνδυλος ('Αριστερά, προσθία ὄψις. Δεξιά, πλαγία ὄψις).
[α=Νευράκανθα. β = Νευραπόφυσις. γ=Νωτιαῖος μυελός. δ=Σῶμα σπονδύλου. ε='Αορτή. ζ=Οὐραία φλέψ. η=Αἱμαποφύσεις.]

Μύες. Οἱ μύες ἀποτελοῦσι τὴν σάρκα καὶ φυσιολογικῶς εἶναι ὄργανα κινήσεως, ἅτινα καταλλήλως μετατοπίζουσι τὰ σκελετικὰ ὄργανα τοῦ ζῴου. Οἱ μῦες ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς καὶ ἀποτελοῦσι συμπαγῆ μᾶζαν ἐξ ἐπαλλήλως τεταγμένων σαρκωδῶν ἀποφύσεων, αἵτινες διαφόρως συνδέονται μετὰ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἕκαστος μέγας μῦς ἀποτελεῖται ἐκ δέσμης μικροτέρων μυῶν, οἵτινες στερεῶς συνάπτονται μετ' ἀλλήλων.

Πεπτικὴ συσκευή. Οἱ περισσότεροι ἰχθύες εἶναι σαρκοφάγοι καὶ σχεδὸν γενικῶς πάντες ἀδηφαγώτατοι. Τὸ στόμα γενικῶς τῶν ἰχθύων εἶναι μέγα καὶ ὁ οἰσοφάγος εὐρὺς καὶ ὁ στόμαχος ἀκαθορίστου σχήματος. Αἱ τροφαὶ εἰσερχόμεναι διὰ τοῦ στόματος κατέρχονται διὰ τοῦ οἰσοφάγου καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸν στόμαχον, ὅπου ἄρχεται ἡ πέψις αὐτῶν. Τὸ ἔντερον, ὅπερ εἶναι βραχύτερον εἰς τοὺς σαρκοφάγους ἰχθῦς ἢ εἰς τοὺς φυτοφάγους, καταλήγει εἰς τὸν πυλωρόν, ὅστις φέρει διαφόρους ἀποφύσεις καὶ διαφόρως εἶναι τοποθετημένος εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἰχθύων.

Νηκτικὴ κύστις. Εἰς τοὺς περισσοτέρους ἰχθῦς τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ σπλαχνικοῦ συστήματος, καὶ ἀκριβῶς τὸ ὑπὸ τὴν σπονδυλικὴν στήλην εὑρισκόμενον, καταλαμβάνεται ὑπὸ κύστεως τινος πλήρους ἀερίου, ἧς τὰ ἰνώδη τοιχώματα κα-

Digitized by Google

λύπτονται ὑπὸ γλοιώδους τινὸς οὐσίας, ἥτις *ἰχθυόκολλα* καλεῖται. Ἡ κύστις αὕτη καλεῖται *νηκτικὴ κύστις* καὶ ἀναγνωρίζεται εὐθὺς ἐκ τῆς στιλπνῆς ἀργυρώδους ἐπιφανείας της. Ἡ νηκτικὴ κύστις χρησιμεύει εἰς τοὺς ἰχθῦς ὡς ὑδροστατικὸν ὄργανον καὶ διευκολύνει κατὰ πολὺ τοὺς ἰχθῦς κατὰ τὴν ἐν τῷ ὕδατι στάσιν των καὶ κατὰ τὰς κινήσεις των.

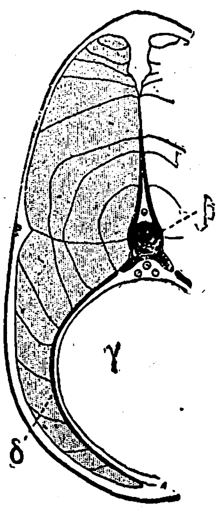

Πλαγία τομὴ ἰχθύος δεικνύουσα τὴν διάταξιν τῶν μυῶν.
[α=Πλαγία γραμμή. β=Σπόνδυλος. γ = Γενικὴ κοιλότης. δ = Πλάγιον τμῆμα.]

Ἀναπνευστικὴ συσκευή. Κυριώτερα ὄργανα τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς τῶν ἰχθύων εἶναι τὰ *βράγχια*. Ἕκαστον βράγχιον ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ λεπίδων τριγωνικοῦ σχήματος ἀλλεπαλλήλως διατεταγμένων καὶ ἀκριβῶς ὅπως εἶναι διατεταγμένοι οἱ ὀδόντες τῆς κτενὸς καὶ ὧν τὰ ἄκρα προσαρμόζονται ἐπὶ τοξοειδοῦς προσφύσεως, ἥτις *βραγχιακὸν τόξον* καλεῖται. Ἑκάστη λεπὶς διατρέχεται ὑπὸ πλήθους μικροτάτων ἀγγείων πεπληρωμένων αἵματος, ἅτινα ἀγγεῖα εὑρίσκονται ἐν ἐπικοινωνίᾳ κατὰ τὸ ἀκρότατον αὐτῶν σημεῖον μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἐξ οὗ προσλαμβάνουσι τὸ

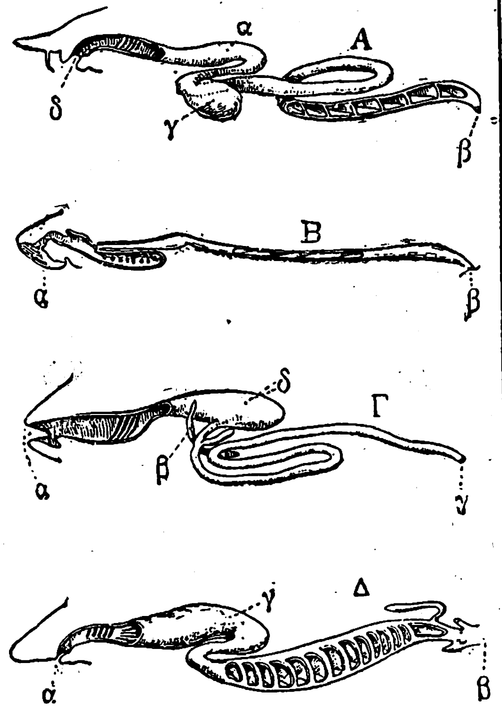

Πεπτικὴ συσκευὴ διαφόρων ἰχθύων.
A=*Σιλούρου*: [α=Στόμαχος. β=Ἕδρα. γ=Πυλωρικαὶ ἀποφύσεις. δ=Στόμα.]
B=*Μυραίνης*: [α=Στόμα. β=Ἕδρα.]
Γ=*Πέρκης*: [α=Στόμα. β=Πυλωρικαὶ ἀποφύσεις. γ=Ἕδρα. δ=Στόμαχος.]
Δ=*Ρίνης*: [α=Στόμα. β=Ἕδρα. γ=Στόμαχος.]

χρήσιμον διὰ τὴν ἀναπνοὴν ὀξυγόνον, καὶ τὸ ὀξυγονοῦχον ἤδη αἷμα μεταφέρουσιν εἰς τὴν ἀορτήν. Ὁ ἀριθμός, τὸ μέγεθος καὶ ἡ μορφὴ τῶν βραγχίων εἶναι ποικίλα ἀναλόγως εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἰχθύων.

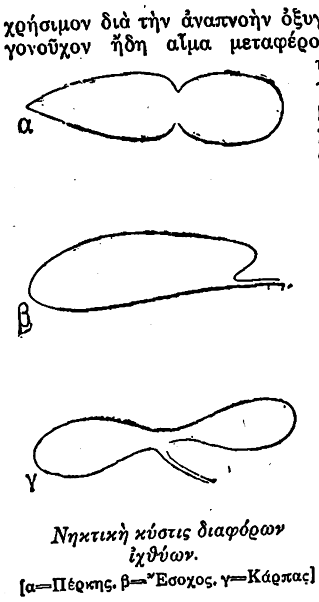

Νηκτικὴ κύστις διαφόρων ἰχθύων.
[α=Πέρκης. β=Ἔσοχος. γ=Κάρπας]

Κυκλοφορικὴ συσκευή. Ἡ ὀνομασία ἣν δίδουν ἐνίοτε εἰς τοὺς ἰχθῦς καὶ καλοῦσι τούτους *ψυχρόαιμα ζῷα* σημαίνει, ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα παράγουσιν ἐλαχίστην θερμότητα ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῷ σώματί των μεγαλυτέραν θερμοκρασίαν τοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ζῶσιν. Τὸ αἷμα τῶν ἰχθύων εἶναι ἐρυθρὸν καὶ ἀποτελεῖται, καθὼς καὶ εἰς τὰ σπονδυλωτὰ ζῷα, ἐξ

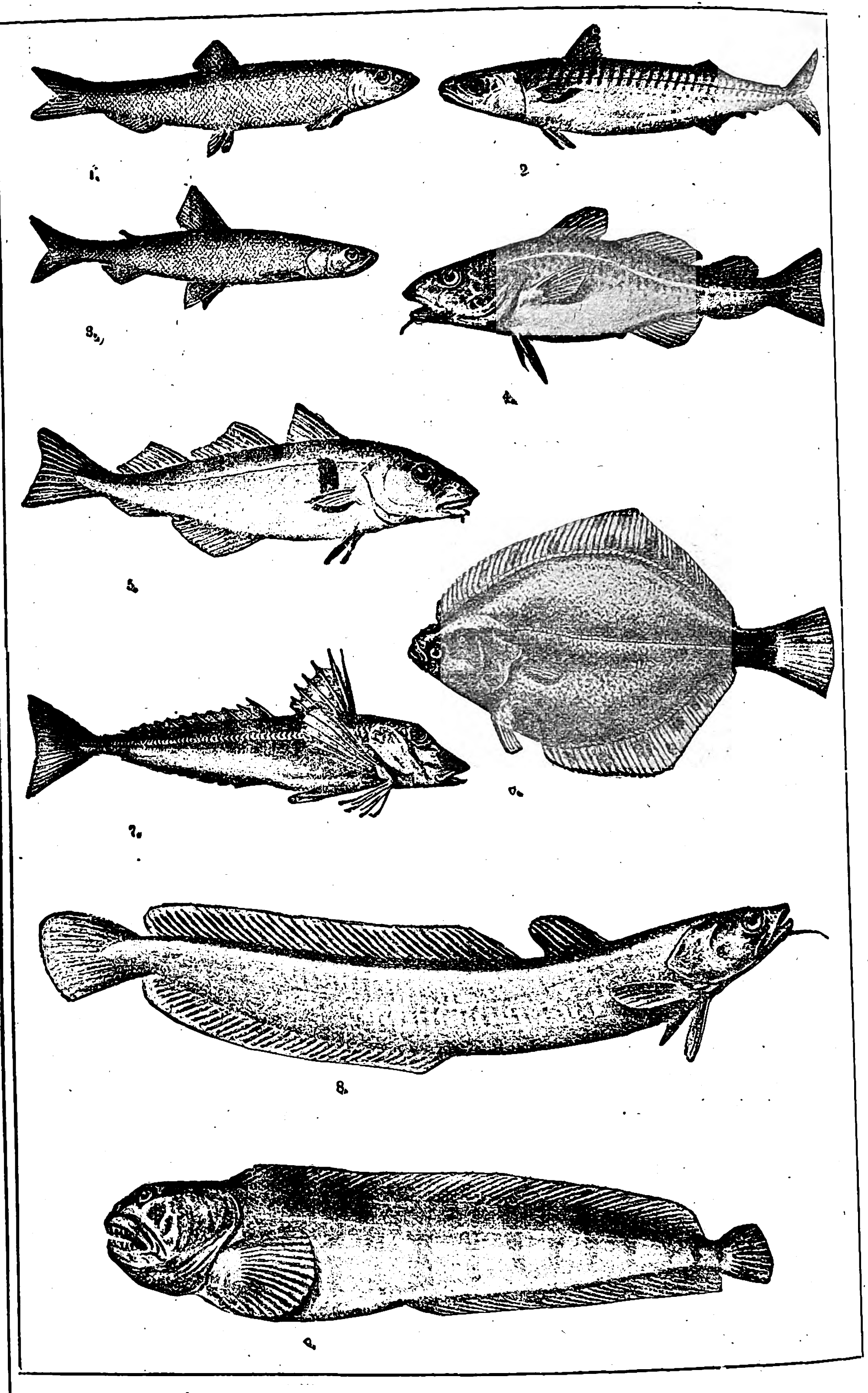
Ἰχθύες τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων.
[1=Ἀρίγγη. 2=Σκόμβρος. 3=Ὀσμηρὸς ὁ ψάρος. 4=Γάδος ἡ μυρρίνη. 5=Γάδος. 6=Πλευρονήκτης. 7=Τρίγλη. 8=Μόλβα ἡ κοινή. 9=Ἀναρρίχας ὁ λύκος.]

ὑγροῦ, ἐν ᾧ ἐπιπολάζουσι διάφορα σφαιρίδια, τινὰ τῶν ὁποίων εἶναι λευκὰ καὶ διαφορωτάτου σχήματος, ἕτερα φοειδῆ, ἐρυθρῶς ἐχρωματισμένα καὶ ἔχοντα ὅπως καὶ τὰ λευκὰ πυρῆνα. Ἰχθύων τινῶν τὸ αἷμα εἶναι δηλητηριῶδες. Τὸ αἷμα, ἤτοι τὸ θρεπτικὸν ὑγρὸν τοῦ ὀργανισμοῦ, διανέμεται εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα ὑπὸ συστήματος διακλαδιζομένων ὀχετῶν, οἵτινες *αἱμοφόρα ἀγγεῖα* καλοῦνται. Τὰ ἀγγεῖα δὲ ταῦτα τίθενται εἰς κίνησιν ὑπὸ ὀργάνου τινός, τῆς *καρδίας*. Αὕτη προσδέχεται ἀφ' ἑνὸς τὸ αἷμα διὰ νὰ τὸ ἐκτοξεύσῃ ἐκ νέου δι' ἰδίων ὀργάνων, ἅτινα *ἀρτηρίαι* καλοῦνται, ἐνῷ τὰ ἐκ τῶν διαφόρων ὀργάνων ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπολήγοντα ἀγγεῖα καλοῦνται φλέβες.

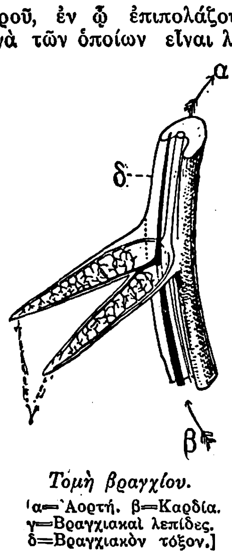

Τομὴ βραγχίου.
[α=Ἀορτή. β=Καρδία. γ=Βραγχιακαὶ λεπίδες. δ=Βραγχιακὸν τόξον.]

Ἡ καρδία εἶναι τοποθετημένη ὄπισθεν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀκριβῶς ὄπισθεν τοῦ τελευταίου βραγχίου, εἶναι κατὰ πολὺ ἁπλουστέρα τῆς τῶν ἀνωτέρων εἰς ὀργανισμὸν ζῴων καὶ ἀποτελεῖται ἐκ συστήματος διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος κοιλοτήτων. Τὸ ἀκάθαρτον αἷμα, ὅπερ ἔρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος, συναθροίζεται ἐν τῇ πρώτῃ κοιλότητι, ἥτις ὀνομάζεται *πτυχὴ τοῦ Κυβιέρου*, εἶτα ἐκεῖθεν μεταβαίνει εἰς εἰς ἀσκόν τινα μὲ λεπτότατα τοιχώματα, ὅστις *κόλπος* καλεῖται καὶ τέλος εἰσδύει εἰς τὴν *κοιλίαν*, ἑτέραν κοιλότητα, ἥτις ἔχει παχέα καὶ μυώδη τοιχώματα. Διὰ τῶν ἀλλεπαλήλων συσταλτικῶν καὶ δια-

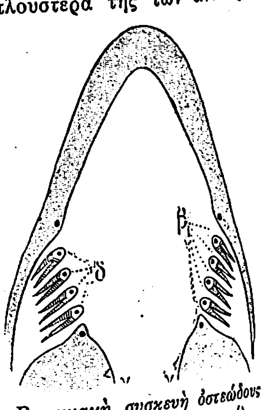

Βραγχιακὴ συσκευὴ ὀστεώδους ἰχθύος. ('Οριζόντιος τομή).
[α=Στοματικὴ κοιλότης. β=Βραγχιακαὶ σχισμαί. γγ=Οἰσοφάγος. δ=Βραγχιακὰ τόξα.]

Digitized by Google

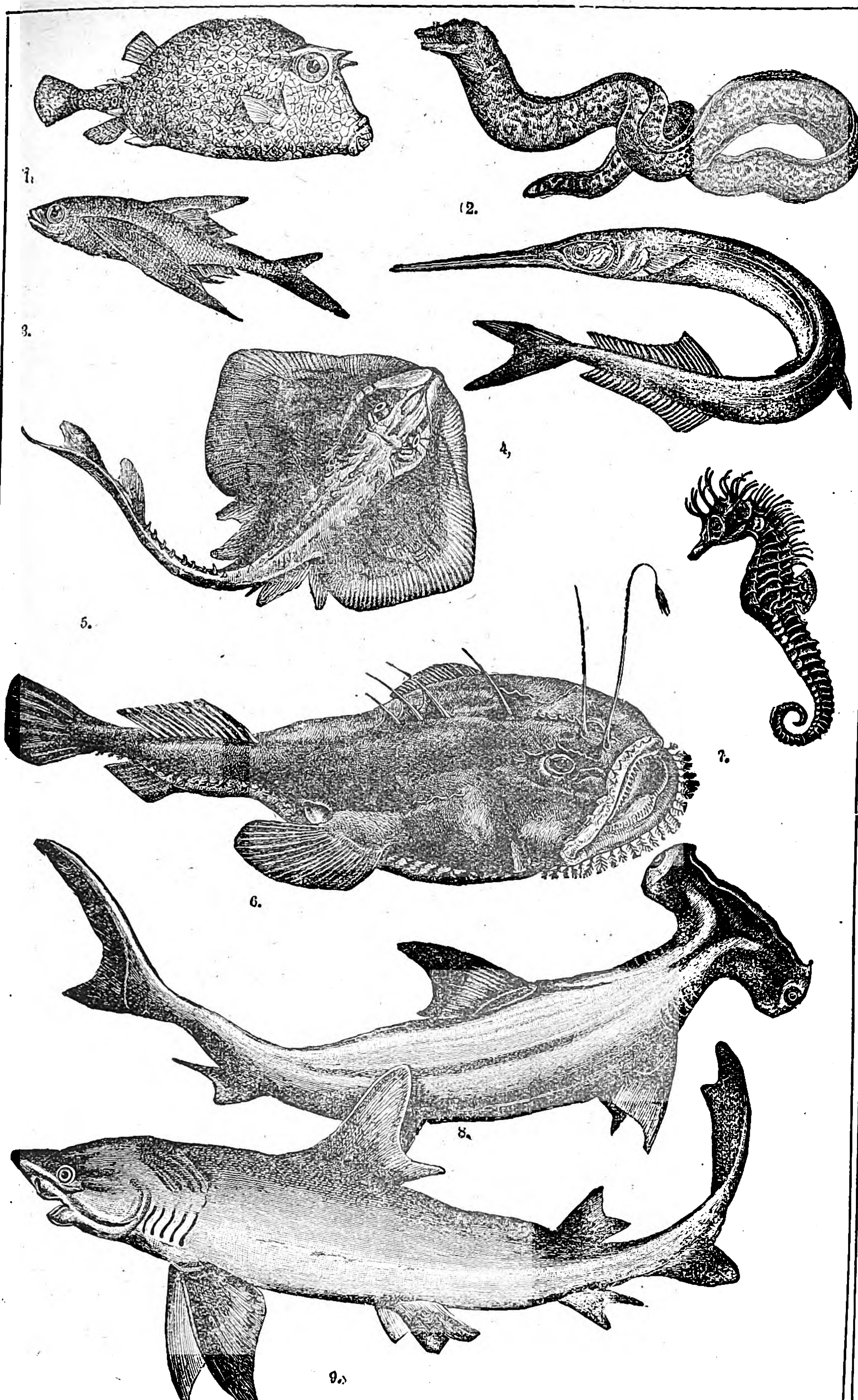

Ἰχθύες τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων.

[1='Οστρακίων ὁ τετράκερως. 2=Μύραινα ἡ ἑλένη. 3='Εξωναύτης. 4=Βελόνη. 5=Βατὶς ἡ ἡλοφόρος. 6=Λοφίος ὁ ἰχθυόμορφος. 7='Ιππόκαμπος.=8 Ζύγαινα. 9=Καρχαρίας ὁ γλαῦκος.]

σταλτικῶν κινήσεων τῆς κοιλίας τῆς καρδίας τὸ αἷμα προωθεῖται καὶ εἰσέρχεται εἰς κωνικὸν ὀχετόν, ὅστις *ἀρτηριακὸς βολβὸς* καλεῖται, καὶ φράσσεται διὰ *δικλεῖδος*, ἥτις ἀπαγορεύει τὴν ἐκροὴν αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἀρτηριακοῦ βολβοῦ ἄρχεται ὀγκώδης τις ἀρτηρία, ἥτις εὐθὺς κατόπιν διακλαδίζεται εἰς πλείστας *βραγχιακὰς ἀρτηρίας* καλουμένας, αἵτινες ὑποστηρίζονται ὑπὸ τῶν βραγχιακῶν τόξων. Ἕτεραι ἀρτηρίαι, *ἐπιβραγχιακαὶ* καλούμεναι, συναθροίζουσι τὸ *ἀρτηριακόν*, ἤτοι τὸ καθαρὸν αἷμα καὶ τὸ ὠθοῦσιν εἰς τὰς *μεγάλας ἀρτηρίας*, αἵτινες εἶτα ἑνοῦνται

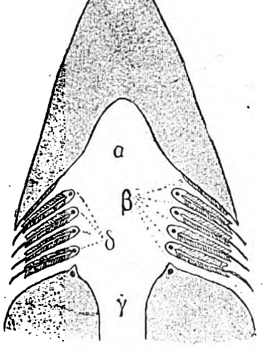

Βραγχιακὴ συσκευὴ σελαχώδους ἰχθύος. ('Οριζόντιος τομή).

[α=Στομαχικὴ κοιλότης. β=Βραγχιακαὶ σχισμαί. γ=Οἰσοφάγος. δ=Βραγχιακὰ τόξα.]

εἰς μοναδικὸν ὀχετόν, ὅστις *ἀορτὴ* καλεῖται. Ἡ ἀορτὴ διευθύνεται ἑκατέρωθεν καὶ κάτωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ ἐκτοξεύει τὸ αἷμα διὰ διαφόρων ἀγγείων εἰς πάντα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος.

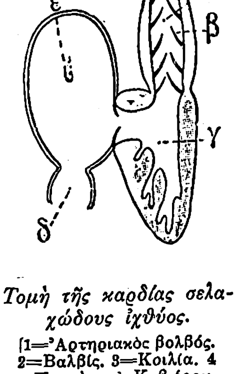

Τομὴ τῆς καρδίας σελαχώδους ἰχθύος.

[1='Αρτηριακὸς βολβός. 2=Βαλβίς. 3=Κοιλία. 4=Πτυχὴ τοῦ Κυβιέρου. 5=Κόλποι.]

Ἐκκριτικὴ συσκευή. Κυριώτερα ὄργανα τῆς ἐκκριτικῆς συσκευῆς εἶναι οἱ *νεφροί*, οἵτινες εἶναι ὀγκώδεις ἀσκοί, κατέχοντες σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν κοιλότητα τοῦ σπλαγχνικοῦ συστήματος καὶ τοποθετημένοι μεταξὺ σπονδυλικῆς στήλης καὶ νηκτικῆς κύστεως. Ἐξ ἑκάστου νεφροῦ ἄρχεται ἀγωγός, ὅστις *οὐρήθρα* καλεῖται, καὶ ἀμφότεραι αἱ οὐρῆθραι ἀπολήγουσιν εἰς τὴν *οὐροδόχον κύστιν* καλουμένην, ἥτις εἶναι τοποθετημένη ὀλίγον ὄπισθεν τῆς ἕδρας. Ἡ οὐροδόχος κύστις διανοίγεται εἰς τὸν καλούμενον *οὐρικὸν πόρον*, ὅστις συνήθως εἶναι κοινὸς μετὰ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων.

Νευρικὸν σύστημα. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἀποφύσεων, ἤτοι τῶν νεύρων, δι' ὧν συνδέονται πάντα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται πᾶσαι αἱ κινήσεις καὶ ἐκδηλοῦνται πάντα τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Τὸ νευρικὸνσύστημα χρησιμεύει διὰ τὴν συγκράτησιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος, συγκρατεῖ τὰ κύτταρα τῆς ζωῆς, συνδέει τὰ διάφορα αἰσθητήρια ὄργανα μετὰ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ γενικῶς εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ νευρικὸν σύστημα ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθῶν, ποικίλου διαμετρήματος καὶ μήκους, ἰνῶν, τῶν *νεύρων*, ἅτινα, ἀναλόγως τῶν διαφόρων λειτουργιῶν, ἃς ἐκτελοῦσι, διακρίνονται εἰς *κινητικά, αἰσθητήρια*, ἤτοι *ὀσφραντικά, ἁπτικά, γευστικά, ὀπτικά, κυκλοφορικά*, κλπ., διακλαδίζονται πανταχοῦ τοῦ σώματος καὶ ἀναλόγως τῶν λειτουργιῶν των ἀπολήγουσιν εἰς ὡρισμένον σημεῖον, ὅπερ *νευρικὸν κέντρον* καλεῖται.

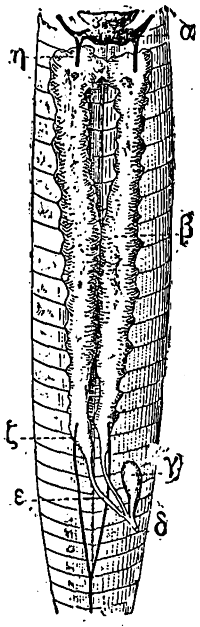

Οὐρητικὴ συσκευή.

[α= Καρδία. β =Νεφρός. γ=Κύστις. δ=Οὐρητικὸς πόρος. ε=Οὐρήθρα. ζ καὶ η=Πρωτεύουσα φλέψ.]

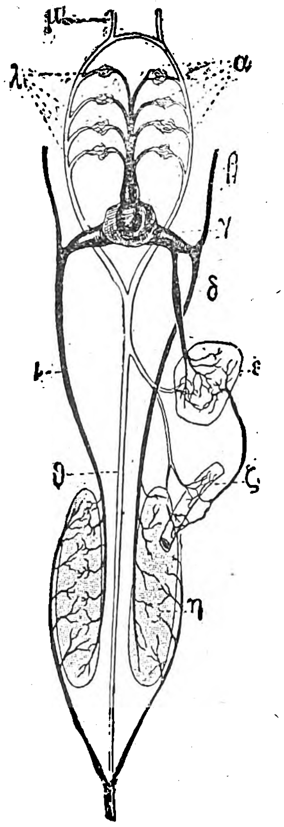

Σχηματικὴ παράστασις κυκλοφορικῆς συσκευῆς. (Κατὰ τὴν κοιλιακὴν ὄψιν αὐτῆς).

[1=Βράγχιον. 2=Φλὲψ τραχήλου. 3=Πτυχὴ τοῦ Κυβιέρου. 4=Ὑποηπατικὴ φλεψ. 5.=Ἧπαρ. 6=Ἔντερον. 7=Νεφρός. 8='Αορτή. 9=Καρδιακὴ φλέψ. 10=Καρδία. 11=Μεγάλη ἀρτηρία. 12=Καρωτίς.]

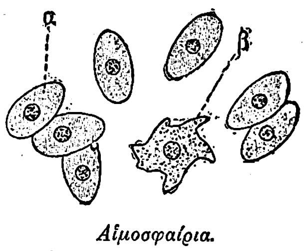

Αἱμοσφαίρια.

[α='Ερυθρά. β=Λευκά.]

Αἰσθητήρια ὄργανα. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡ *ἀφὴ* διενεργεῖται δι' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος καὶ ἰδίως διὰ τῶν σαρκωδῶν ἀποφύσεων, αἵτινες ἐκφύονται περὶ τὸ ρύγχος τῶν ἰχθύων, τὸ *γένειον* καλούμενον. Ἐπίσης τὰ ἁπτικὰ νεῦρα εἶναι διεσπαρμένα καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς πλαγίας γραμμῆς. Ἡ *ἀκοὴ* ἔχει ὡς ἕδραν τὸ *οὖς*, ἐν ᾧ καταλήγει τὸ καλούμενον *ἀκουστικὸν νεῦρον*. Τὸ οὖς εἴς τινα εἴδη ἰχθύων, ὡς εἰς τὴν *ἀρίγγην*, τὴν *σαρδέλλαν* καὶ ἄλλους, πλὴν τῆς ἀκοῆς χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἐν τῇ νηκτικῇ κύστει σχηματιζομένων ἀερίων. Ὡς ὄργανον *ὁράσεως* οἱ ἰχθύες, ὡς καὶ πάντα τὰ ζῷα, ἔχουσι τοὺς *ὀφθαλμούς*. Οἱ ὀφθαλ-

Σχηματικὴ παράστασις τῆς ὑφῆς τοῦ νεφροῦ.

[α=Glomèrule. β=Βλεφαρωτὴ χοάνη. γ = Πρωτεύουσα φλέψ. δ=Οὐρητήρ. ε=Οὐραγωγὸς σωλήν. ζ=Πρωτεύουσα φλέψ. η=Καρδία.]

Digitized by Google

μοι ὡς πρὸς τὴν ὑφήν των εἶναι σχεδὸν κατὰ πάντα ὅμοιοι πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν λοιπῶν ἀνωτέρας ὀργανικῆς συστάσεως ζῴων καὶ συνήθως εἶναι μεγάλοι, ἐλάχιστα εὐκίνητοι καὶ ἀμοιροῦσι βλεφάρων καὶ δακρυογόνων πόρων. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν εἰς τὰς ἀβύσσους ζώντων ἰχθύων, ὅπου τὸ σκότος εἶναι ἀπόλυτον, ἔχουσιν ἰδίαν φωτεινὴν συσκευήν, ἥτις εἶναι προσομοία πρὸς ἠλεκτρικὸν προβολέα, ὅστις ῥίπτει τὰς ἀκτῖνάς του ὅπως βλέπῃ ὁ ἰχθύς. Ὡς ὄργανον γεύσεως χρησιμεύει ἡ γλῶσσα, δὲν εἶναι ὅμως μέχρι σήμερον ἀπηκριβωμένον ἐὰν οἱ ἰχθύες ἔχωσιν ἢ μὴ αἴσθησιν γεύσεως. Ὡς ὀσφραντικὸν ὄργανον οἱ ἰχθύες ἔχουσι τοὺς ῥώθωνας, ἂν καί τινες ἰχθυολόγοι ἀμφιβάλλουσιν ἂν οἱ ἰχθύες ἔχωσιν ὄσφρησιν.

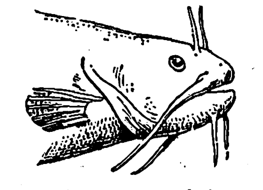

Κεφαλὴ ἰχθύος μετὰ ἀπτικῶν προσακτρίδων.

Γεννητικὴ συσκευή. Ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν ἰχθύων, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, γίνεται δι' ᾠῶν. Τὸ ᾠὸν εἶναι κύτταρον μικρότατον καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διασταυρώσεως τοῦ ἄρρενος μετὰ τοῦ θήλεος, ἤτοι τῶν ἀρρένων γεννητικῶν ὀργάνων, δηλαδὴ τῶν *σπερματοζῳιδίων*, μετὰ τῶν θηλέων τοιούτων, δηλαδὴ τῶν *ᾠῶν*. Καὶ τὰ μὲν σπερματοζῳίδια παράγονται ὑπὸ τῶν *ὄρχεων*, τὰ δὲ ᾠὰ ὑπὸ τῶν *ᾠοθηκῶν*. Τὰ γένη, δηλαδὴ ἄρρεν καὶ θῆλυ, εἶναι κεχωρισμένα· σπανιώτερον ἀπαντῶσιν ἑρμαφρόδιτοι ἰχθύες. Οἱ περισσότεροι ἰχθύες ἔχουσι δύο γεννητικὰ ὄργανα, ἅτινα εἶναι μᾶλλον ἁπλᾶ. Ἡ γονιμοποίησις εἰς τοὺς ἰχθῦς δὲν γίνεται διὰ συνουσίας, ὅπως εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ζῷα. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἤτοι ὅταν ὡριμάσωσι τὰ γεννητικὰ ὄργανα ἀμφοτέρων τῶν γονέων, συναντῶνται ἄρρενα καὶ θήλεα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ εἴτε προστρίβουσι τὰς κοιλίας αὐτῶν, ὁπότε ἡ θήλεια ἐξαπολύει τὰ ᾠὰ καὶ εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἄρρην ἐξαπολύει τὰ σπερματοζῳίδια, ἅτινα εἰσέρχονται παραχρῆμα διὰ τῆς μικροπύλης εἰς τὸ ᾠὸν καὶ γονιμοποιοῦσι τοῦτο, εἴτε πρῶτον ἡ θήλεια ἐξαπολύει τὰ ᾠά της καὶ εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἄρρην διερχόμενος ὑπεράνω αὐτῶν ἐξαπολύει τὰ σπερματοζῳίδια καὶ γονιμοποιεῖ ταῦτα. Μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τὰ ᾠὰ ἀφίενται εἰς τὴν τύχην των ὅπως ἐκκολαφθῶσι.

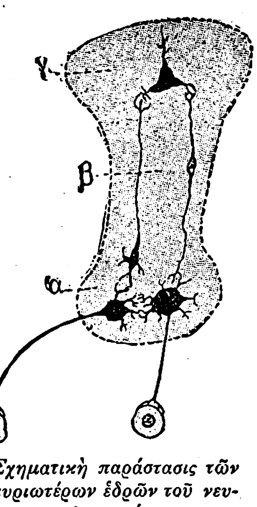

Σχηματικὴ παράστασις τῶν κυριωτέρων ἑδρῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος.
[α=Νωτιαῖος μυελός. β=Νευρικὰ κέντρα. γ=Ἐγκέφαλος.]

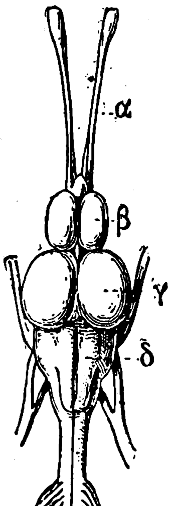

Ἐγκέφαλος ἰχθύος.
[α=Ὀσφραντικοὶ λοβοί. β=Ἐγκεφαλικοὶ λοβοί. γ=Ὀπτικοὶ λοβοί. δ=Παρεγκεφαλίς. ε=Πνευμογαστρικὸν νεῦρον.]

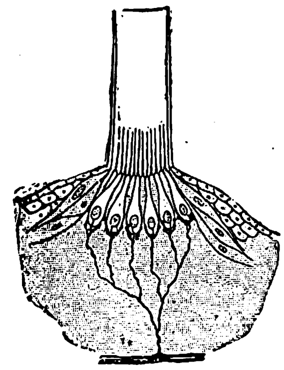

Πλάγια αἰσθητήρια ὄργανα.

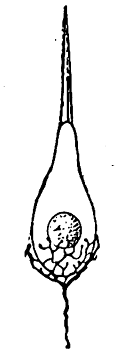

Αἰσθητικὸν κύτταρον.

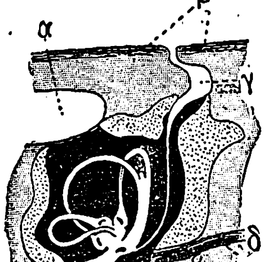

Οὖς ῥίνης. (Αἱ μελαναὶ κηλῖδες δεικνύουσι τὰς αἰσθητικὰς ἀκτῖνας.)
[1=Βραγχιακὴ κοιλότης. 2=Δέρμα. 3=Ἐνδολυμφατικὸς ὀχετός. 4=Ἀκουστικὸν νεῦρον.]

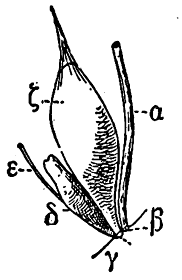

Θήλεα γεννητικὰ ὄργανα πέρκης.
α=Ἔντερον. β=Ἕδρα. γ=Οὐρογεννητικὸς πόρος. δ=Κύστις. ε=Οὐρήθρα. ζ=Ὠοθήκη.]

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ. Οἱ διάφοροι φυσιοδῖφαι διαφόρως κατέταξαν τοὺς ἰχθῦς. Σήμερον γενικῶς εἶναι παραδεδεγμένη ἡ κατάταξις τῶν ἰχθύων εἰς τέσσαρα μεγάλα ἀθροίσματα, ἅτινα εἶναι τὰ ἑξῆς: *κυκλόστομοι, σελάχια* ἢ *σελαχιώδεις, γανοειδεῖς* καὶ *τελεόστεοι.*

Κυκλόστομοι. Οὗτοι εἶναι οἱ ἀτελέστεροι τῶν ἰχθύων. Τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν ἐγχέλεων. Δὲν φέρουσιν ἄρτια πτερύγια. Δέρμα γυμνὸν καὶ λίαν μυξῶδες. Στόμα ἐν εἴδει ἀπομυζητῆρος μετ' ἀκινήτων σιαγόνων. Γλῶσσα ἐκτατή. Φέρουσι 2—14 βραγχιακὰς σχισμάς. Εἷς ῥώθων τοποθετημένος κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς. Σκελετὸς χονδρώδης καὶ ἀνανάπτυκτος. Γονιμοποίησις ἐξωτερική. Ὠὰ συνήθως μικροῦ μεγέθους. Ὑφίστανται μεταμορφώσεις. Οἱ κυκλόστομοι ἰχθύες προσκολλῶνται διὰ τοῦ στόματός των ἐπὶ τῶν πετρῶν ἢ διαφόρων ξένων σωμάτων, ἐξ ὧν λαμβάνουσι καὶ τὴν τροφήν των.

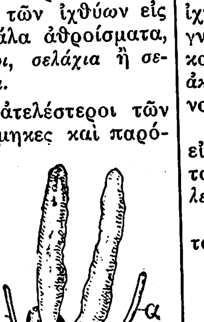

Ὄρχεις πέρκης.
[α=Ἀπευθυσμένον ἔντερον. β=Ἕδρα. γ=Οὐρογεννητικὸς πόρος. δ=Κύστις. ε=Οὐρήθρα.]

Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὑπάγεται μία καὶ μόνη οἰκογένεια, οἱ *πετρομυζονίδαι* (Petromyzonidae), ἧς γένη τὰ *πετρόμυζον τὸ θαλάσσιον* (Petromyzon marinum), *πετρόμυζον τὸ ποτάμιον* (Petromyzon fluviatilis) καὶ *πετρόμυζον τὸ πλανώμενον* (Petromyzon planeri).

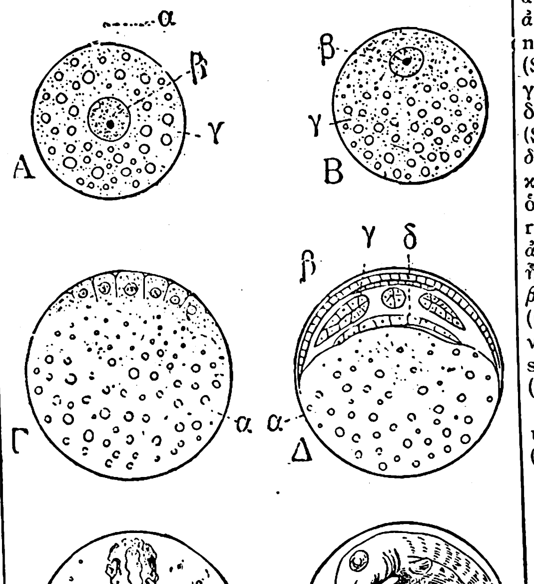

Τὸ ᾠὸν ἀπὸ τῆς γονιμοποιήσεώς του μέχρι τῆς γεννήσεώς του.
Α.=*Ὠὸν ὥριμον.* Β=*Ὠὸν γονιμοποιημένον.* [1=Σπερματοζῴδιον ἕτοιμον ὅπως εἰσέλθῃ διὰ τῆς μικροπύλης. 2=Πυρήν. 3=Λέκιθος πλήρης λιπαρῶν σωματίων.] Γ=*Ἀρχὴ τοῦ καταμερισμοῦ.* Δ.=*Σχηματισμὸς τῶν φυλλαρίων.* [1=Λέκιθος. 2=Δέρμα. 3=Σκιαγράφησις τῶν μυῶν. 4=Ἐντερικὸν τοίχωμα.] Ε=*Ὄψις τοῦ βλαστοδέρματος ἐκ τῆς λεκιθικῆς ἐπιφανείας.* Ζ=*Νεαρὸς ἰχθὺς περιειλιγμένος ἐν τῷ ᾠῷ μικρὸν πρὸ τῆς ἐκκολαψεώς του.*)

Σελάχια. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο περιλαμβάνει ἰχθῦς διαφορωτάτου μορφῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστούς.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι *σκυλιίδαι* (Scylliidae), ἧς κυριώτερον γένος τὸ *σκύλλιον* (Scyllium), *μουστελλιίδαι* (Musteliidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *μουστέλλα* (Mustella), *καρχαριίδαι* (Carchariidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *καρχαρίας* (Carcharias), *λαμιίδαι* (Lamiidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *λαμία* (Lamia), *πριστιίδαι* (Pristiidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *πρίστη* (Pristes), *ἀκανθιίδαι* (Spinacidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *ἀκανθίας* (Acanthias), *σκυμνιίδαι* (Scymniidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *σκύμνος* (Scymnos), *ῥινιίδαι* (Rajidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *ῥίνη* (Raja), *ναρκιίδαι* (Torpedinae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *νάρκη* (Torpedo), *λειοβατιίδαι* (Leiobatidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *λειοβατὶς* (Leiobatis) καὶ *τρυγονιίδαι* (Trygonidae) ἧς κυριώτερον γένος ἡ *τρυγὼν* (Trygon).

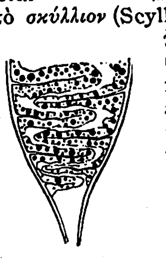

Τομὴ ᾠοθήκης, δεικνύουσα τὰ ᾠάρια εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεώς των.

Γανοειδεῖς. Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο ὑπάγονται ἰχθύες παρουσιάζοντες ἐνδιάμεσα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μεταξὺ σελαχοειδῶν καὶ τελεοστέων καὶ περιλαμβάνεται μία καὶ μόνη οἰκογένεια, οἱ *ἀκηπησιονιίδαι* (Acipenseridae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *ἀκηπισίων* (Acipenser).

Τελεόστεοι. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο διακρίνεται εἰς 3 κατηγορίας, τοὺς *κοιλιακοὺς τελεοστέους,* τοὺς *θωρακικοὺς τελεοστέους* καὶ τοὺς *ἄποδας τελεοστέους.*

1) Κοιλιακοὶ τελεόστεοι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς οἰκογένειαι: *γαστεροστεΐδαι* (Gasterosteidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *γαστερόστεος* (Gasterosteus), *κεντρισκιίδαι* (Centriscidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *κεντρίσκος* (Centriscus), *σφυραινιίδαι* (Sphyraenidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *σφύραινα* (Sphyraena), *μουγιλίδαι* (Mugilidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *μουγίλος* (Mugilos), *ἀθεριvιίδαι* (Atherinidae), ἧς γνωστότερον εἶδος ἡ *ἀθερίνα* (Atherina), *σαλμονιίδαι* (Salmonidae), ἧς γνωστότερον εἶδος ὁ *σολωμὸς* (Salmo), *σιλουρίδαι* (Siluridae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *σίλουρος* (Silurus), *κλυπεῖδαι* (Clupeidae), ἧς κυριώτερον γένος ἡ *ἀρίγγη* (Clupea haringa), *κυπρινιίδαι* (Cyprinidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *κυπρῖνος* (Cyprinus), *κωβιίδαι* (Cobidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *κωβιὸς* (Cobius), *ἐσοχιίδαι* (Esocidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *ἔσοξ* (Esox), καὶ *σκομβρεσοχιίδαι* (Scombresocidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *σκομβρέσοξ* (Scombresox).

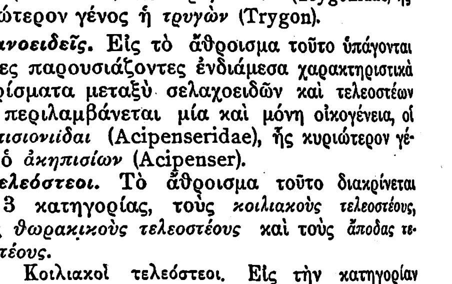

Νεαρὸς ἰχθὺς σελαχίου μετὰ τοῦ λεκιθικοῦ σάκκου του εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκκόλαψίν του.

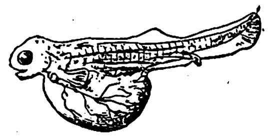

Νεαρὸς ἰχθὺς ἀτταკαίου, μόλις ἐκκολαφθείς.

2) Θωρακικοὶ τελεόστεοι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς οἰκογένειαι: *πλευρονηκτίδαι* (Pleuronectidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *πλευρονήκτης* (Pleuronectes), *γωβιίδαι* (Gobiidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *γωβιὸς* (Gobius), *κυκλοπτερίδαι* (Cyclopteridae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *κυκλόπτερος* (Cyclopterus), *γωβιεσοχίδαι* (Gobiesocidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *λεπιδογάστωρ* (Lepidogaster), *τριγλιίδαι* (Mullidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *τρίγλη* (Mullus), *σκομβριίδαι* (Scombriidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *σκόμβρος* (Scomber), *ἐχενηίδαι*

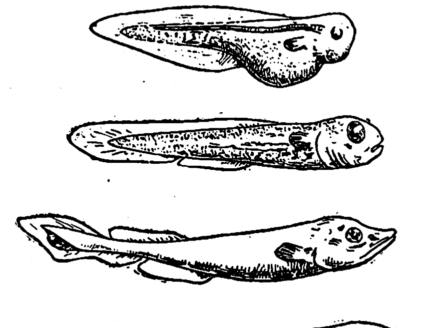

Διαδοχικὰ στάδια ἀναπτύξεως τοῦ ἰχθύος ἔσοξ.

Digitized by Google

ΠΙΝΑΞ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΙΧΘΥΩΝ

Σχῆμα σώματος	*Ἀκτῖνες ραχιαίου πτερυγίου*	*Σχετικῶς πρὸς τὰ στηθιαῖα πτερύγια τὰ κοιλιακὰ εὑρίσκονται*	*Ἀριθμὸς ραχιαίων πτερυγίων*	*Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα*	*Εἶδος ἰχθύος*
Ἀτρακτοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον.	Σκληραὶ καὶ ἀκανθώδεις.	Ἔμπροσθεν	2 ραχιαῖα πλησίον ἀλλήλων.	Ἑδραῖον καὶ 2ον ραχιαῖον μακρότατα.	Δράκων
			2 ραχιαῖα.	2 μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις ἐπὶ τοῦ πώγωνος.	Ἐρυθρῖνος
			2 ραχιαῖα.	Δὲν φέρει μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις. Κεφαλὴ πρισματική. Τὸ στηθιαῖον πτερύγιον φέρει ἔμπροσθεν 3 ἐλευθέρας ἀκτῖνας.	Χρύσοφρυς
		Σχεδὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου.	2 πλησίον ἀλλήλων.	Οὐρὰ ἐλάχιστα δισχιδής.	Λάβραξ
			2 ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων.	Οὐρὰ ἡμισεληνοειδῶς ἐσχισμένη.	Σκόμβρος
			2 πλησίον ἀλλήλων.	Οὐρὰ ἡμικυκλικῶς ἐσχισμένη.	Θύννος
			2 συνηνωμένα.	1ον ραχιαῖον φέρον μακρὰ νημάτια.	Σανπιέρος
				Σῶμα ἐπίμηκες πεπιεσμένον.	Σπάρος
			1 ραχιαῖον.	Σῶμα παχύτερον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα. Κεφαλὴ χονδρή, ἀκανθωτή.	Σκορπιός
		Ὄπισθεν	2 ραχιαῖα.	Πλαγία ἀργυρόχρους ταινία. Σπόνδυλοι ὁρατοὶ ὡς ἐκ τῆς διαφανείας τοῦ σώματος.	Ἀθερίνα (prêtre)
Ἀτρακτοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον	Σκληραὶ καὶ ἀκανθώδεις	Ὄπισθεν	2 ραχιαῖα	Ἔλλειψις πλαγίας ἀργυροχρόου ταινίας. Σῶμα ἀδιαφανές.	Κέφαλος
		Εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον ἢ ἔμπροσθεν. Οὐραῖον πτερύγιον ἐλάχ. δισχιδὲς	2 ραχιαῖα	2 ἑδραῖα, 1 μυστακοειδὴς ἀπόφυσις.	Σκαρμός
				2 ἑδραῖα. Ἔλλειψις μυστακοειδοῦς ἀποφύσεως.	Γάδος
				1 ἑδραῖον. Μυστακοειδὴς ἀπόφυσις ἐλλείπει.	Κόττυφος
	Μαλακαί	Πρὸς τὰ ὄπισθεν. Οὐραῖον πτερύγιον διχαλωτὸν	1 ραχιαῖον διαρθρούμενον κατὰ τὴν βάσιν τῶν κοιλιακῶν πτερυγίων.	Βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ἀναδιπλούμενα.	Ἀρίγγη
				Κοιλιακὰ πτερύγια στενά.	Σαρδίνη
				Κοιλιακὰ πτερύγια ἀρκούντως εὐρέα.	Ἀλόζη
				Κοιλία τροπιδώδης, ὀδοντωτή.	Ἀρίγγη (sprat)
				Κοιλία τροπιδώδης, οὐχὶ ὀδοντωτή.	Ἐγκραυλὶς
			2 ραχιαῖα	2ον ραχιαῖον μικρότατον. Σῶμα ἡμιδιαφανές.	Ψάρ
Πεπλατυσμένον	Σκληραί	Κεφαλὴ καὶ στόμα μεγάλα. Πρῶτον ραχιαῖον μεμονωμένον καὶ παρὰ τὴν κεφαλήν.			Βατραχόψαρο
Λίαν ἐπιμήκες	Μαλακαί	Πάντα τὰ πτερύγια εἶναι περιττὰ καὶ συνηνωμένα μεταξύ των.			Γόγγρος

ΠΙΝΑΞ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΠΛΕΚΤΟΓΝΑΘΩΝ ΙΧΘΥΩΝ

Ὀφθαλμοὶ τοποθετημένοι δεξιὰ τοῦ σώματος		*Ὀφθαλμοὶ τοποθετημένοι ἀριστ. τοῦ σώματος*	
Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα	*Εἶδος*	*Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα*	*Εἶδος*
Ραχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον πρὸ τοῦ ἀνωτέρου ὀφθαλμοῦ καὶ ὁμοίου πάχους καθ' ὅλον τὸ μῆκός του. Σῶμα φοειδές, ἐπιμηκες. Στόμα κυρτόν. Λέπια σκληρά. Ραχιαῖον καὶ ἑδραῖον σχεδὸν συνηνωμένα.	Γλῶσσα ἡ κοινὴ (Solea vulgara) Μῆκος 20—30 ἑκ.	Διάστημα διαχωρίζον τοὺς ὀφθαλμοὺς μικρότερον τῆς καθέτου διαμέτρου τοῦ ὀφθαλμοῦ. Οὐραῖον πτερύγιον οὐχὶ συνηνωμένον μετὰ τῶν κοιλιακῶν πτερυγίων. Ραχιαῖον ἀρχόμενον πρὸ τοῦ ἀνωτέρου ὀφθαλμοῦ. Στόμα μέγα, ἐπίμηκες. Σῶμα φοειδὲς καὶ ἀρκετὰ ἐπίμηκες.	Κίθαρος (limandelle) Μῆκος 30 ἑκ.
Ραχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον ἄνωθεν τοῦ ἀνωτέρου ὀφθαλμοῦ καὶ εὐρύτερον κατὰ τὸ μέσον ἢ κατὰ τὰ ἄκρα του. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ραχιαίου πτερυγίου ἐκφύονται ἀκανθώδη φυμάτια. Ὀδόντες μικρότατοι καὶ συνεσφιγμένοι.	Γλῶσσα (picaud) Μῆκος 20—40 ἑκ.	Ἑδραῖον πτερύγιον ἡνωμένον μετὰ τῶν κοιλιακῶν πτερυγίων. Στόμα πλάγιον. Ραχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον πρὸ τοῦ ἀκραίου διαστήματος τοῦ ἀνωτέρου ὀφθαλμοῦ. Σῶμα φοειδές, ἐλάχιστα ἐπίμηκες.	Γλῶσσα (targeur) Μῆκος 20—50 ἑκατοστομ.
Σῶμα ἐπίμηκες. Ραχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον ὄπισθεν τοῦ ἀνωτέρου ὀφθαλμοῦ. Δεξιὰ πλευρὰ κιτρινοϋπερύθρου χρώματος μὲ μελανὰ στίγματα.	Κίθαρος (limande) Μῆκος 30 ἑκατ.	Διάστημα διαχωρίζον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἴσον πρὸς τὴν κάθετον διάμετρον τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ραχιαῖον πτερύγιον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ρύγχους. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς κεφαλῆς δύο κωνικαὶ ἀποφύσεις σκιεραὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Σῶμα ρομβοειδές. Ρύγχος βραχύ. Στόμα λοξὸν λίαν ἐκτατόν. Ἀμφότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου.	Ρόμβος Μῆκος 40—80 ἑκ.
Σῶμα ρομβοειδὲς καλυπτόμενον ὑπὸ μικρῶν, λείων λεπίων. Δεξιὰ πλευρὰ φαιοῦ χρώματος μὲ στίγματα πορτοκαλλιόχροα. Ὀδόντες αἰχμηροί.	Γλῶσσα (carrelet) Μῆκος 30—50 ἑκ.		
Σῶμα φοειδές. Ραχιαία ὄψις ὑποκιτρινόφαιος. Λέπια σκληρά. Στηθιαῖα πτερύγια πλέον ἀνεπτυγμένα τῶν λοιπῶν. Ὀδόντες αἰχμηροί.	Κίθαρος (limande) Μῆκος 20—30 ἑκατοστ.	Ραχιαῖον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ρύγχους. Σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ λεπτῶν, λείων ἀπεστρογγυλωμένων κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν λεπίων. Σῶμα σχεδὸν φοειδές. Ρύγχος βραχύ. Ὀδόντες λεπτότατοι. Ὁ κατώτερος ὀφθαλμὸς εὑρίσκεται ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀνωτέρου.	Ρόμβος (barbu) Μῆκος 20—60 ἑκ.

ΠΙΝΑΝ ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΙΧΘΥΩΝ ΤΩΝ ΓΛΥΚΕΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Σχῆμα σώματος	*Ἀκτῖνες ραχιαίου πτερυγίου*	*Στόμα*	*Σχετικῶς πρὸς τὰ στηθιαῖα τὰ ραχιαῖα εὑρίσκονται*	*Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα*	*Εἶδος ἰχθύος*
Ἀτρακτοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον	Σκληραὶ καὶ ἀκανθώδεις	Κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους.	Ἄνωθεν	2 ραχιαῖα κεχωρισμένα ἀλλήλων.	Πέρκη
			Ἄνωθεν	1 ραχιαῖον	Ὀξύρυγχος
		Ὑπὸ τὸ ρύγχος.	Ἔμπροσθεν	2 ραχιαῖα κεχωρισμένα.	Ἄπρων
	Μαλακαί	6 μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις.	Ἄνωθεν		Γωβιὸς (loche)
		4 μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις ἰσομήκεις.	Ἄνωθεν		Τρίγλη (μπαρμπούνι)
		4 μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις, ὧν αἱ 2 μικρότεραι.	Ἄνωθεν	Εὐρέα λέπια.	Κάρπα
		2 μυστακοειδεῖς ἀποφύσεις.	Ὄπισθεν	Οὐραῖον πτερύγιον ἐκεκολοβωμένον.	Τίλλων (τίγκα)
			Ἔμπροσθεν	Οὐραῖον πτερύγιον δισχιδές.	Γωβιὸς (goujon)
			Ἔμπροσθεν	Ράχις κυρτή, σχεδὸν κυφή.	Καράσσιος
				Μία σειρὰ φαρυγγικῶν ὀδόντων.	Κυπρῖνος (gardon)
			Ἄνωθεν	Δύο σειραὶ φαρυγγικῶν ὀδόντων.	Κυπρῖνος (chevaine)
				Χείλη χονδρώδη.	Κυπρῖνος (hotu)
				Σῶμα κυλινδρικόν.	Γωβιὸς (vairon)
Ἀτρακτοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον	Μαλακαί	Ἔλλειψις μυστακοειδῶν ἀποφύσεων ἀπὸ τῶν χειλέων.	Ὄπισθεν	Μία μυστακοειδὴς ἀπόφυσις ἐπὶ τοῦ πώγωνος.	Γωβιὸς (lotte)
				Οὐχὶ προέχουσα ἄνω σιαγών.	Λευκίσκος
				Προτεταμένη ἄνω σιαγών.	Κυπρῖνος (brème)
				Ὀφθαλμοὶ καὶ πτερύγια ἐρυθρά.	Κυπρῖνος (rotengle)
			Λίαν πρὸς τὰ ὄπισθεν	Ρύγχος νησσόμορφον. Ὀδόντες ἰσχυρότατοι.	Τοῦρνα
			2 ραχιαῖα. Τὸ 2ον μικρὸν	1 ραχαῖον ὑψηλὸν καὶ εὐρύ.	Σκίαινα
			Ἄνω σιαγὼν ἐξικνουμένη μέχρι τῆς ὀφθαλμικῆς κόγχης	1 ραχιαῖον μετρίου εὔρους.	Κορέγονος
				Ὀδόντες ἐπὶ τοῦ οὐρανίσκου.	Πέστροφα
				Κεφαλὴ ἴση πρὸς τὸ 1/6 τοῦ μήκους τοῦ σώματος.	Ἀττακαῖος
				Κεφαλὴ ἴση πρὸς τὸ 1/4 τοῦ σώματος.	Τρώκτης
Λίαν ἐπιμήκες	Μαλακώταται	Στόμα κυκλικὸν καὶ ἐν εἴδη σικύας.			Γαλέος
Σχεδὸν κυλινδρικὸν		Στόμα μᾶλλον λεπτόν.			Ἔγχελυς

(Echeneidae), ἧς γνωστότερον εἶδος ἡ *ἐχενηίς* (Echeneis), *λοφιίδαι* (Lophiidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *λοφίας* (Lophius), *καλλιωνυμίδαι* (Callionymidae), ἧς κυριώτερον γένος ὁ *καλλιώνυμος* (Callionymus), *βλεννιίδαι* (Blenniidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *βλέννιος* (Blennius), *τραχινιίδαι* (Trachiniidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *τράχινος* (Trachinus), *γαδιίδαι* (Gadidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *γάδος* (Gadus), *καραγγιίδαι* (Carangiidae), ἧ. γνωστότερον γένος ὁ *κάραγξ* (Caranx), *σκιαινιίδαι* (Sciaeniidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *σκίαινα* (Sciaena), *περκιίδαι* (Percidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *πέρκη* (Perca), *κεντρολοφιίδαι* (Centrolophiidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *κεντρόλοφος* (Centrolophus), *λαβριίδαι* (Labriidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *λάβρος* (Labrus), *μαινιίδαι* (Maenidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *μαινὶς* (Maena), *σπαριίδαι* (Spariidae, ἧς γνωστότερον γένος ὁ *σπάρος* (Sparus), καὶ *σκορπαινιίδαι* (Scorpaenidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *σκόρπαινα* (Scorpaena).

3. Ἄποδες τελεόστεοι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἑξῆς οἰκογένειαι: *ὀρθαγορισκίδαι* (Orthagoriscidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *ὀρθαγορίσκος* (Orthagoriscus), *ξιφιίδαι* (Xiphiidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *ξιφίας* (Xiphias), *συγγναθιίδαι* (Syngnathidae) ἧς γνωστότερον γένος ἡ *σύγγναθις* (Syngnathis), *τριχιουριίδαι* (Trichiuridae) ἧς γνωστότερον γένος ὁ *τριχίουρος* (Trichiurus), *ἀμμοδυτιίδαι* (Ammodytidae), ἧς γνωστότερον γένος ὁ *ἀμμοδύτης* (Ammodytes), *ὀφιδιίδαι* (Ophidiidae), ἧς γνωστότερον γένος τὸ *ὀφίδιον* (Ophidium), *ἐγχελιίδαι* (Anguillidae), ἧς γνωστότερον εἶδος ὁ *ἔγχελυς* (Anguilla), καὶ *μυραινιίδαι* (Muraenidae), ἧς γνωστότερον γένος ἡ *μύραινα* (muraena).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Blanchar*, Les poissons des eaux douces (Paris 1877).—*E. Moreau*, Histoire naturelle des poissons (Paris 1881).—*L. Roule*, Traité raisonné de la pisciculture et des pèches (Paris 1914).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Les poissons migrateurs (Paris 1920).—*L. Bertin*, Les poissons (Paris 1924).

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΘΡΕΠΤ.] Οἱ *ἰχθύες* ἀποτελοῦσιν ἀρίστην τροφήν, ἧς ἡ ποιότης καὶ ἡ γεῦσις διαφέρουν ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς, τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως, ἐξ ἁλμυρῶν, ὑφαλμύρων ἢ γλυκέων ὑδάτων, καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους. Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐδωδίμων ἰχθύων ἀπαντῶσι τόσον ἐν τῇ θαλάσσῃ ὅσον καὶ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Οἱ ἰχθύες καταναλίσκονται νωποί, ἁλατισμένοι, καπνιστοί, μαρινᾶτοι ἢ διατηρημένοι ἐντὸς καλῶς ἐσφραγισμένων κυτίων ἐμπεριεχόντων ἔλαιον (κονσέρβες).

Τὸ κρέας τῶν ἰχθύων εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ κρέας τῶν κατοικιδίων ζῴων, βοός, προβάτου, κλπ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὡς περιέχον μεγαλυτέραν ποσότητα ὕδατος ἔχει μικροτέραν θρεπτικὴν ἀξίαν· παρὰ ταῦτα ὅμως θεωρεῖται πάντοτε ὡς θρεπτικὴ καὶ ὑγιεινὴ τροφή, καθόσον περιέχει περίσσειαν φωσφορικῶν ἁλάτων καὶ βιταμινῶν. Ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν ἃς περιέχει τὸ σῶμά των, οἱ ἰχθύες διαιροῦνται εἰς *ἰσχνοὺς ἰχθῦς*, ὅπως εἶναι ἡ *γλῶσσα*, ἡ *ρίνη*, ὁ *ρόμβος*, ὁ *πλάταξ*, κτλ., ὅθεν οἱ ἰχθύες οὗτοι δέον νὰ καταναλίσκωνται τηγανητοί, καὶ εἰς *λιπώδεις ἰχθῦς*, ὅπως εἶναι: ἡ *κάρπα*, ὁ *σκόμβρος*, ὁ *ἔγχελυς*, κτλ., οἵτινες δέον νὰ καταναλίσκωνται βραστοὶ ἢ ψητοί. Οἱ ἁλίπαστοι καὶ καπνιστοὶ ἰχθύες εἶναι ὀλιγώτερον δαπανηροὶ τῶν νωπῶν ἰχθύων καὶ εἶναι πλουσιώτεροι εἰς ἀζωτούχους οὐσίας.

Εἴς τινας λαοὺς οἱ ἰχθύες ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν των τροφήν· οὕτως οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰάπωνες, μετὰ τὴν ὄρυζαν, ὡς βάσιν τῆς τροφῆς των μεταχειρίζονται τοὺς ἰχθῦς. Ἐπίσης οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ὁλλανδοὶ καταναλίσκουσι μεγάλας ποσότητας θαλασσίων ἰχθύων.

Οἱ ἰχθύες εἶναι βλαβεροὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ

Digitized by Google

ἐκζέματος καὶ παθήσεων τοῦ ἥπατος καὶ τῶν νεφρῶν.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν θρεπτικὴν ἀξίαν ἑκάστου ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐδωδίμων ἰχθύων, ἥτις ἐξήχθη κατόπιν γενικῆς ἀναλύσεως τοῦ κρέατός των. Οἱ δεῖκται νοοῦνται ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, δι' 100 δηλαδὴ γραμμάρια καθαροῦ καὶ καταλλήλου πρὸς βρῶσιν κρέατος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀχρήστων μερῶν (λεπίων, ἀκανθῶν, σπλάγχνων κ.τ.λ.).

Πίναξ περιεκτικότητος οὐσιῶν τῶν κυριωτέρων ἐδωδίμων ἰχθύων κατὰ τὸν G. Alquier.

Εἶδος ἰχθύος	*Ὕδωρ*	*Ἀζωτ. οὐσίαι*	*Λιπαραὶ οὐσίαι*	*Μονὰς θερμότητος*	*Ἐκπεσμός*
Λευκίσκος	73	17	7,7	148	40
Ἀλόζη	69	18	8	160	48
Ἔγχελυς ποτάμιος	58	13	26	302	22
Λάβραξ	79	17	1,7	93	47
Ἔσωξ	79	18	0,5	84	44
Κάρπα	79	17	2 6	98	50
Σπάρος	81	16	0,9	80	42
Κωβιὸς	79	16	1,8	87	37
Ἐρυθρῖνος	73	19	4	122	42
Ἀρίγγη (νωπὴ)	75	16	6	226	39
Ἀρίγγη (καπνιστὴ)	45	22,7	14	231	44
Ἀριγγη (ταριχευμένη)	63	21	11	196	40
Γλῶσσα	81	15,6	1	79	41
Σκόμβρος	81	18	8	159	36
Σκόμβρος (ταριχευμένος)	58	22,8	13	226	0
Γάδος ὁ κοινὸς	81	16	0,6	76	51
Γάδος ὁ ὀνίσκος (νωπὸς)	82	16	0,3	74	51
Γάδος ὁ ὀνίσκος (ξηρὸς)	14	67	2,2	316	47
Γάδος ὁ ὀνίσκος (ἐξαλμυρισμένος)	77	19	0,8	81,6	0
Κέφαλος	76	18,6	3	112	37
Πέρκη	79	17,7	1.5	92	44
Ρίνη	77	20	1	96	51
Σαρδίνη (νωπὴ)	73	22	2,3	117	20
Σαρδίνη (παστὴ)	75	23	2,3	225	25
Σαρδίνη (ἐν ἐλαίῳ ἄνευ ἀκανθῶν)	52	25	14	246	0
Ἀτταχαῖος (νωπὸς)	69	19	10	176	33
Ἀτταχαῖος (κονσερβοποιημένος)	63	21	11,7	203	0
Θύννος (ἐν ἐλαίῳ)	52	27	13,8	250	0
Πέστροφα	78	18	2	99	44
Ρόμβος	74	16	8	143	44

Οἱ νωποὶ ἰχθύες. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καλυτέρου ἰχθύος δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν πρῶτον τὰ σημεῖα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νωπότητος καὶ δεύτερον νὰ δίδηται ἡ δέουσα προσοχὴ διὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ εἴδους, ὅπερ παρέχει τὸ νοστιμώτερον καὶ θρεπτικώτερον κρέας. Ὁ νωπὸς (φρέσκος) ἰχθύς, δέον νὰ ἔχῃ τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα:

Ὀσμὴν τῆς θαλάσσης· βράγχια (σπάραχνα), στόμα καὶ κοιλία, ἀλληλοδιαδόχως ὀσφραινόμενα, δέον νὰ μὴ ἀναδίδωσι τὴν ἐλαχίστην ἀμμωνιοῦχον ἢ ἰλυώδη ὀσμὴν (βουρκίλα).

Λέπια ἀποστίλβοντα, εὐκόλως ἀποπίπτοντα διὰ τοῦ ὄνυχος· ὅσῳ νωπότερος εἶναι ὁ ἰχθὺς τόσῳ εὐκολώτερον ἀπολεπίζεται. Διὰ νὰ ἀποπλανήσωσιν οἱ ἰχθυέμποροι τοὺς καταναλωτὰς ὡς πρὸς τὴν νωπότητα τῶν ἰχθύων, διαβρέχουσι τούτους συχνάκις δι' ὕδατος, ὅπως δώσωσι στιλπνότητα εἰς τὰ λέπια.

Ὀφθαλμοὺς καθαρούς, ἀπαστράπτοντας, ἀρτίους, οὐχὶ ἐμβυθισμένους εἰς τὴν κόγχην αὐτῶν. Οἱ ἰχθυοπῶλαι διὰ νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν ἀγοραστὴν ἐπαλείφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ γλυκερίνης, ὅπως δώσωσι τὴν προτέραν αὐτῶν στιλπνότητα· ἀρκεῖ ὁ ἀγοραστὴς νὰ παρατηρήσῃ καλῶς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐὰν εἶναι καὶ ἐλάχιστα συνεσταλμένοι, δέον νὰ πεισθῇ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προσφάτως ἁλιευθέντος ἰχθύος.

Βράγχια ἐρυθρὰ ἁλουργῆ, ζωηροῦ χρώματος, ὅπερ ἀναφαίνεται ἐὰν διανοίξωμεν τὰ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα. Ὠχρέρυθρα βράγχια δεικνύουσιν ὅτι ὁ ἰχθὺς πρὸ πολλοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἔχει ἁλιευθῇ. Ὅταν ἐπὶ τῶν βραγχίων τὸ αἷμα εἶναι πεπηγός, δηλοῖ ὅτι ἔχουσι ταῦτα χρωσθῇ δι' αἵματος κονίκλου. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ διαπεράσωμεν τὸν δάκτυλον διὰ μέσου τῶν βραγχιακῶν λεπίδων, ὁπότε οὗτος χρώννυται ἐρυθρός. Τὰ βράγχια ἐπίσης χρωματίζουσι διὰ καρμινίου καὶ ἐοσίνης.

Κρέας συνεσφιγμένον καὶ οὐχὶ πλαδαρὸν κατὰ τὴν ἁφὴν μεταξὺ τῶν δύο δακτύλων. Ὅταν ὁ ἰχθυοπώλης ἐπιδεικνύῃ εἰς τὸν καταναλωτὴν ἰχθὺν ἐξηπλωμένον κατὰ μῆκος ἐπὶ τῆς παλάμης του, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἰχθὺς δὲν εἶναι νωπός, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει κρατεῖ τοῦτον ἐκ τῶν βραγχίων ὁριζοντίως, ὁπότε γίνεται κατάδηλος ἡ νωπότης αὐτοῦ, ἐφόσον βέβαια τὸ σῶμά του δὲν σχηματίζει πτυχώσεις. Ἐφόσον τις ἀγοράζει τεμαχισμένον ἰχθύν, διὰ νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τῆς νωπότητος, δέον ἀπαραιτήτως οὗτος νὰ ἔχῃ τὴν κεφαλήν του προσκεκολλημένην ἐπὶ τοῦ σώματος, ὁπότε ὁπωσδήποτε εἶναι εὐκολώτερον νὰ κρίνῃ τις ἐὰν πρόκειται περὶ προσφάτως ἁλιευθέντος ἰχθύος ἢ οὔ. Ὁ ἀγοράζων τεμαχισμένον ἰχθὺν δέον νὰ προτιμᾷ τὰ πρὸς τὴν οὐρὰν μέρη τοῦ σώματος.

—[ΠΑΛΑΙΟΖ.] Τὰ ἀρχαιότατα ἴχνη *ἰχθύων* εἶναι γνωστὰ ἐκ στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Τὰ ἴχνη ταῦτα δὲν κατωρθώθη νὰ προσδιορισθῶσιν εἰς ποῖα γένη ἀνήκουν. Ἐντὸς τῶν θαλασσογενῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρακτίων, στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως οἱ ἰχθύες εὑρίσκονται ἀφθονώτεροι. Ἀνήκουν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς διαφόρους τάξεις τῆς ἐκλειψάσης ὁμοταξίας τῶν *πλακοδέρμων*, τῶν ἰδιορρύθμων, ἀτρακτοειδῶν ἢ ρινοειδῶν, αὐτῶν ἰχθύων μὲ ἑτερόκερκον οὐραῖον πτερύγιον, τῶν ὁποίων τὰ πολὺ παχέα λέπια ἦσαν συνηνωμένα εἰς στερεὰς θωρακικὰς πλάκας. Ἐκτὸς τῶν πλακοδέρμων κατὰ τὴν ὑποπερίοδον ταύτην παρουσιάζονται οἱ πρῶτοι σελαχιόειδεῖς ἰχθύες (*ἐλασμοβράγχιοι*). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μετέπειτα δεβονίου ὑποπεριόδου, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁμοταξιῶν ἔζη καὶ ἡ ἐκλείψασα σήμερον ὁμὰς τῶν *ἀρθροδείρων* ἰχθύων, ζῶσα ἐντὸς τῶν τότε λιμνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν, οἱ *δίπνοοι*, λείψανα τῶν ὁποίων συναντῶμεν ἐντὸς λιμνογενῶν στρωμάτων, καὶ οἱ *κροσσοπτερύγιοι*, οἱ ἀρχαιότατοι ἀντιπρόσωποι τῶν ἀνωτέρων ἰχθύων, τῶν *τελεοστόμων*. Ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν δεβόνιον ὑποπερίοδον ἔχει ἡ ἄλλη τάξις τῶν τελεοστόμων, οἱ *γανοειδεῖς* ἰχθύες, καὶ δὴ οἱ λιγνοί, ἐπιμήκεις μὲ ρομβικὰ λέπια μακρόζῳοι *παλαιονισκίδαι*. Θεωροῦνται ὡς σημεῖον ἐκπηγάσεως τῶν λοιπῶν τελεοστόμων καὶ τῶν τελεοστέων. Κατὰ τὴν λιθανθρακοφόρον περίοδον αἱ ἀρχαιότεραι μορφαὶ τῶν *πλακοδέρμων* καὶ *ἀρθροδείρων* ἐξαφανίζονται ἐκ τῶν ὑδατίνων λεκανῶν, οἱ δίπνοοι ὑποχωροῦν, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ *κροσσοπτερύγιοι* καὶ οἱ *ἑτερόκερκοι γανοειδεῖς* ἀποτελοῦν σημαντικοὺς κατοίκους κυρίως τῶν τότε λιμνῶν. Ἐκτάκτως ὅμως σπουδαῖα διὰ τὴν πανίδα τῶν ἰχθύων τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου καὶ ἰδίᾳ τῶν θαλασσῶν της εἶναι τὰ λείψανα τῶν *σελαχιοειδῶν ἐλασμοβραγχίων* ἰχθύων· τὸ πλεῖστον τῶν λειψάνων τούτων συνίσταται ἐξ ἀκανθῶν, πτερυγίων καὶ ὀδόντων. Ἐπιπροσθέτως εὑρίσκονται καὶ οἱ κατὰ τὴν δεβόνιον τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενοι καὶ μὲ ἰσχυρὰς ἀκάνθας ἐφωδιασμένοι *ἀκανθώδεις* ἰχθύες, ὡς οἱ *ἰχθυοτόμοι* (*προσελάχια*), τῶν ὁποίων αἱ σχέσεις πρὸς τοὺς νεωτέρους *σελαχίους* ἰχθῦς δὲν διελευκάνθησαν εἰσέτι. Ἡ πανὶς τῶν ἰχθύων τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, τῆς περμίου, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τῆς λιθανθρακοφόρου. Κατὰ τὴν μετέπειτα τριάσιον περίοδον τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος συναντῶμεν ὀλίγους μόνον *ἐλασμοβραγχίους* ἰχθῦς καὶ τὸ μακρόζῳον, μέχρι σήμερον ζῶν γένος τῶν διπνόων, τὸν *κερατόδοντα*, ὡς καὶ μερικοὺς *κροσσοπτερυγίους*. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἰχθύων τῆς τριασίου περιόδου ἀνήκει εἰς τοὺς γανοειδεῖς. Ἐπίσης εἰς τὰς θαλάσσας τῆς ἰουρασίου περιόδου τοῦ ἰδίου αἰῶνος κυριαρχοῦν οἱ γανοειδεῖς, μετὰ τῶν ὁποίων συζῶσι νέοι τύποι ἐλασμοβραγχίων. Τὸ σπουδαιότατον φαινόμενον τῆς ἰουρασίου πανίδος τῶν ἰχθύων εἶναι ἡ πρώτη ἐμφάνισις πραγματικῶν τελεοστέων ἰχθύων μὲ τὸ γένος *λεπτολεπὶς* κατὰ τὴν λιάσιον ὑποπερίοδον. Κατὰ τὴν τελευταίαν τέλος περίοδον τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος, τὴν κρητιδικήν, συντελεῖται μεταβολὴ τῆς πανίδος τῶν ἰχθύων. Οἱ τελεόστεοι ἰχθύες καθίστανται πολυαριθμότεροι καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέραν κρητιδικὴν ὑποπερίοδον ἐκτοπίζουν τοὺς ἕως τότε κυριαρχοῦντας γανοειδεῖς ἰχθῦς. Μετὰ τῶν τελεοστέων εἶναι ἐξηπλωμένοι καὶ οἱ σελάχιοι ἰχθύες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῶσι καί τινα γένη ὑπάρχοντα καὶ σήμερον, περαιτέρω δὲ συναντῶνται καὶ μερικοὶ *ὁλοκέφαλοι*, εἷς *κροσσοπτερύγιος* καὶ ὁ *κερατόδους* (ἐκ τῶν διπνόων). Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀρχαιοτέραν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος οἱ γανοειδεῖς ἰχθύες ἔχουν ἐξάπλωσιν μεγαλυτέραν τῆς σημερινῆς, μεταξὺ δὲ τῶν σελαχίων οἱ *λαμνίδαι* καὶ οἱ *πρίσται* εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένοι ἢ σήμερον. Κατὰ τὴν νεογενῆ περίοδον δὲν παρατηροῦνται πλέον μεγαλύτεραι διαφοραὶ τῆς τότε πανίδος τῶν ἰχθύων ἐν συγκρίσει μὲ τὴν σημερινήν. Σελάχιοι (σελάχια καὶ ρῖναι), ὁλοκέφαλοι καὶ μέγα πλῆθος τελεοστέων, κατοικοῦσι τὰς θαλάσσας. Οἱ πολὺ σποραδικοὶ καταστάντες καὶ ἐντοπισθέντες πλέον γανοειδεῖς, κροσσοπτερύγιοι καὶ δίπνοοι, τελείως ἔχουν ὑποχωρήσει ἔναντι τῶν τελεοστέων, οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦσι καὶ σήμερον τῶν ὑδάτων.

Γ. Κ. Γ.

—[ΧΡΙΣΤ. ΑΡΧΑΙΟΛ.] Ἡ παράστασις τοῦ *ἰχθύος*, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ λέξις, ἦτο ἓν τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν συμβόλων τοῦ Χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰώνων. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, παριστῶσα συμβολικῶς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ τοὺς Χριστιανούς, μετεχειρίζετο καὶ εἰς τοὺς ἰδιωτικοὺς καὶ εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους τὴν εἰκόνα τοῦ ἰχθύος. Οὕτως ὁ Ὠριγένης λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς «ἦν ὁ τροπικῶς λεγόμενος ἰχθὺς» (εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τόμ. 13,584), τὰ αὐτὰ δὲ περίπου ἐπαναλαμβάνουν ὁ Τερτυλλιανὸς (De bapt. κεφ. 1) καί τινες ἄλλοι ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Ἀλλὰ προκύπτει τὸ ζήτημα, πῶς ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία προῆλθεν εἰς τὴν σκέψιν νὰ παραστήσῃ τὸν Χριστὸν ἢ τοὺς Χριστιανοὺς ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἰχθύος. Ἤδη εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἀπαντᾶται ἡ ἔκφρασις «Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ» (Α' *Ἰωάν*. δ' 15, ε' 5, Ἑβρ. δ' 14)· ἐκ τῆς τυπικῆς γενομένης ταύτης ἐκφράσεως, διὰ μικρᾶς μεταθέσεως τῶν λέξεων καὶ προσθήκης δύο ἀκόμη λέξεων: Χριστὸς—Σωτὴρ (τῆς μιᾶς εὐθὺς μετὰ τὸ Ἰησοῦς, τῆς δ' ἑτέρας ἐν τῷ τέλει) προῆλθε σειρὰ ἐκ πέντε λέξεων, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχικὰ γράμματα σχηματίζουσι τὴν ἀκρόστιχον λέξιν *ἰχθὺς* (=Ἰησοῦς—Χριστὸς - Θεοῦ—Υἱὸς—Σωτήρ). Ὡς ἐκ τούτου κατήντησε τὸ σύμβολον τοῦ ἰχθύος νὰ χρησιμοποιῆται καὶ ὡς ἀλεξιτήριον ὅπλον πρὸς προφύλαξιν τόπου ἢ προσώπου τινὸς ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Ἀπαντῶμεν αὐτὸ ὑπεράνω θυρῶν ἢ εἰσόδων εἰς κοιμητήρια, ἐπὶ σαρκοφάγων καὶ ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν κλπ. Εἰς ἀρχαιοτάτας κατακόμβας ἀνευρίσκομεν τὸ σύμβολον τοῦτο συνδεδεμένον πολλάκις μετ' ἄλλων συμβολικῶν παραστάσεων (πλοίου, ἀγκύρας, ἄρτου). Ἡ παράστασις τοῦ ἰχθύος φέροντος ἐπὶ τῶν ὤμων του πλοῖον ὑποδηλώνει τὸν Χριστὸν κυβερνῶντα καὶ διευθύνοντα τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ κλπ. Ἡ δὲ παράστασις τῶν Χριστιανῶν ὡς ἰχθύων ἐξάγεται πάλιν ἐξ αὐτῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος, ὡμοίαζε πρὸς σαγήνην, ἥτις περιεῖχε καλὰ καὶ σαπρά, δηλαδὴ καλοὺς καὶ κακοὺς Χριστιανοὺς (*Ματθ*. ιγ' 47—50). Ἀπὸ τῆς τέχνης τῶν κατακομβῶν ὁ ἰχθὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεσαιωνικὴν τέχνην. Συνήθως εἰκονίζονται οὐχὶ εἷς ἰχθύς, ἀλλὰ δύο ἑκατέρωθεν κλάδου φοίνικος ἢ σταυροειδοῦς ἀγκύρας, ἔτι δ' ἑκατέρωθεν ἀμνοῦ ἢ πέντε ἄρτων· τέλος δὲ ἐπαλλήλως βαίνοντες κάτωθεν σειρᾶς πέντε ἄρτων. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς σαρκοφάγου τῆς Livia Primitiva εἶναι τὸ παλαιότερον μνημεῖον, ἐν ᾧ ὁ ἰχθὺς ἐμφανίζεται ὡς σύμβολον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ σαρκοφάγος αὕτη τίθεται τοὐλάχιστον εἰς τοὺς χρόνους τῶν πρώτων Ἀντωνίνων αὐτοκρατόρων, ἀνευρέθη δ' εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἀπόκειται νῦν εἰς τὸ Λοῦβρον. Ἐν τῇ ἐπιταφίῳ πλακὶ τῆς Μαριτίμης Σεμνῆς, ἀνευρεθείσῃ εἰς τὴν κατακόμβην τῆς Πρισκίλλης, εἰκονίζονται δύο ἰχθύες βαίνοντες ὁριζοντίως ἑκατέρωθεν ἀγκύρας. Δύο ἰχθύες ἑκατέρωθεν ἀμνοῦ ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἐπιταφίῳ πλακὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Εὐμορφίνης, εὑρεθείσῃ τῷ 1727 ἐν Ρώμῃ καὶ μετενεχθείσῃ ὑπὸ Schoepflin εἰς Στρασβοῦργον. Δύο ἰχθύες ἑκατέρωθεν πέντε ἄρτων εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ἐν Μοδένῃ ἀποκαλυφθείσης ἐπιτυμβίου πλακὸς τοῦ Συντροφίωνος, δύο δ' ἰχθύες ἐπαλλήλως βαίνοντες κάτωθι πέντε ἄρτων ἐπὶ πλακός, ὁμοίως ἐν Μοδένῃ ἀποκαλυφθείσης, ἀποκειμένης δ' εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ μουσεῖον Kircher. Πλὴν τούτων πολυπληθέσταται εἶναι αἱ ἀπεικονίσεις ἰχθύος ὡς συμβόλου τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ παλαιοχριστιανικῶν δακτυλίων, περιάπτων, ἀναγλύφων, λυχνιῶν, σφραγιδολίθων κλπ.

Δακτυλιόλιθος παριστάνων τὸν Ἰησοῦν ὡς ἰχθύν, τὴν ἄγκυραν (σύμβολον τῆς σωτηρίας) καὶ τὴν περιστερὰν (σύμβολον τῆς ψυχῆς).

[Βρεττανικὸν Μουσεῖον.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Franz Joseph Dölger*, Ἰχθὺς (τόμ. 1—4, 1910—1927. Ἡ β' ἐκδ. τοῦ ἔργου, *μετὰ πλείστων πινάκων*, ἐξακολουθεῖ εἰσέτι). — *Hans Achelis*, Das Symbol des Fisches und die Fischdenkmäler der römischen Katakomben (1888). — *Victor Schultze*, Ἰχθὺς (1912). — *Γ. Δέρβου*, Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία (σ. 273—279).

Δ. Ν. Μ.—Ι. Μ. Π.

—[ΥΓΙΕΙΝ.] Οἱ *ἰχθύες*, χρησιμοποιούμενοι ὡς τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου, διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: 1) Εἰς τοὺς ἔχοντας λευκὴν τὴν σάρκα, οἵτινες εἶναι εὔπεπτοι καὶ κατάλληλοι διὰ τοὺς ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντας, παρασκευαζόμενοι προσηκόντως (βραστοί). 2) Εἰς τοὺς ἔχοντας ἐρυθρὰν καὶ συμπαγῆ τὴν σάρκα, οἵτινες εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ τοὺς πάσχοντας ἐκ δυσπεψίας· καὶ 3) Εἰς τοὺς ἔχοντας σάρκα λιπαράν, οἵτινες θεωροῦνται δύσπεπτοι καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ὑγιαίνοντας. Ὡς ἐκ τοῦ φωσφόρου, ὃν περιέχει ἡ σὰρξ αὐτῶν, οἱ ἰχθύες ἐθεωρήθησαν παραγωγοὶ νευρικῆς καὶ δὴ ἐγκεφαλικῆς δυνάμεως, ὡς ἐκ τούτου δὲ τροφὴ ἐνδεικνυομένη διὰ τοὺς διανοητικῶς ἐργαζομένους. Πιθανώτερον ὅμως ἡ τοιαύτη καταλληλότης νὰ ἐκπηγάζῃ ἐκ τῆς εὐχερείας, μεθ' ἧς πέπτονται οἱ ἰχθύες ὑπὸ τῶν διαγόντων βίον ἑδραῖον. Ὁ ἰχθύς, ἡ μετὰ τῆς ὀρύζης συνήθης αὕτη τροφὴ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἀποκτᾷ τελείαν θρεπτικὴν ἀξίαν τρωγόμενος μετὰ λαχανικῶν. Δὲν συνιστᾶται μόνον εἰς τοὺς πάσχοντας ἐξ ἐκζέματος. Οἱ προσφάτου ἁλιείας καὶ μὴ ἀποσυντεθειμένοι ἰχθύες ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς λάμποντας καὶ διαυγεῖς, τὰ βράγχια ροδόχροα καὶ μὴ ἀποδίδοντα ὀσμήν, χροιὰν στίλβουσαν, λέπια εὐχερῶς ἀποσπώμενα, σάρκα στερεὰν καὶ ὀσμὴν θαλάσσης ἀναδίδουσαν. Ἡ ἀρχομένη τοῦ ἰχθύος σῆψις, διακρινομένη ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν βραγχίων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, σπανίως ἐπιφέρει πεπτικὰς δια-

Digitized by Google

ταραχάς· ἀλλ' ἡ προκεχωρηκυῖα ἀποσύνθεσις, διακρινομένη ἐκ τῆς ἐντυπώσεως τῶν δακτύλων, ἥτις παραμένει καὶ ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ἐπαφῇ τῆς σαρκὸς τοῦ ἰχθύος, εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγείαν. Ὁ πάγος συντηρεῖ ἐπαρκῶς τοὺς ἰχθῦς καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῶν. Ὡς τὰ πολλά, τὰ συμπτώματα τῆς δι' ἐφθαρμένων ἰχθύων δηλητηριάσεως συνίστανται κυρίως εἰς γαστραλγίας, προκάρδιον στενοχωρίαν, ἰλίγγους, στεγνότητα τῶν παρισθμίων, ἀφωνίαν, δυσχέρειαν τῆς ἀναπνοῆς κλπ. Ἐνίοτε ὑπάρχουν καὶ διαταράξεις τῆς ὁράσεως (ἀμβλυωπία, χρωματοψία, παράλυσις τοῦ κοινοῦ κινητικοῦ καὶ τῆς λειτουργίας τῆς προσαρμοστότητος).

Ἐν ταῖς βαρείαις περιπτώσεσι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ παράλυσις τῶν μυῶν τῆς καταπόσεως καὶ ἰσχυρὰ πάρεσις τῶν μυῶν τοῦ σώματος, μετὰ καρδιακῆς ἐξασθενήσεως κλπ. Συχνάκις ἡ πορεία παρατείνεται ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Τὰ ἐπιδρῶντα δηλητηριώδη ζυμωτικὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ἐφθαρμένων ἰχθύων εἶναι πολυάριθμα. Ἡ θεραπεία εἶναι συμπτωματική, συνισταμένη εἰς χορήγησιν ἐμετικῶν, καθαρτικῶν, διεγερτικῶν, ἐφιδρωτικῶν, διουρητικῶν κλπ. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—[ΕΡΑΛΔ.] Ὁ *ἰχθὺς* (poisson) ἀποτελεῖ συνηθέστατον ἔμβλημα. Οἱ συνήθεις ἐν τῷ θυρεῷ εἰκονιζόμενοι ἰχθύες εἶναι ὁ δελφίν, ὁ κέφαλος κλπ. Ἐὰν ὁ ἰχθὺς πλέῃ ἐν τῷ ὕδατι, λέγεται *νηχόμενος* (nageant), τίθεται ὅμως καὶ *κατὰ ζώνην* (en fasce), *κατὰ τελαμῶνα* (en bande) *κατὰ δοκίδα* (en barre) *κατὰ πάλον* (en pal). Ἐὰν εἶναι δύο, τίθενται συνήθως *ἀντίωποι* (adossés), ἐνίοτε δὲ καὶ *κυρτοί* (courbés). Γ. Ε. Τ.

Θυρεὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται ἰχθύες.

—[ΑΣΤΡΟΝ.] Ὁ ἀστερισμὸς τῶν *Ἰχθύων* εἶναι ὁ δωδέκατος τῶν τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου ἀστερισμῶν, ἢ τὸ δωδέκατον ζῴδιον, ὅπερ ἄλλοτε συνέπιπτε μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ἀστερισμοῦ. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος, περιλαμβάνων κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Flamsteed 113 ἀστέρας, ἐκτείνεται βορείως τοῦ Κήτους καὶ νοτίως τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ Πηγάσου, ἔχει δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸν Ὑδροχόον καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ Τρίγωνον καὶ τὸν Κριόν.

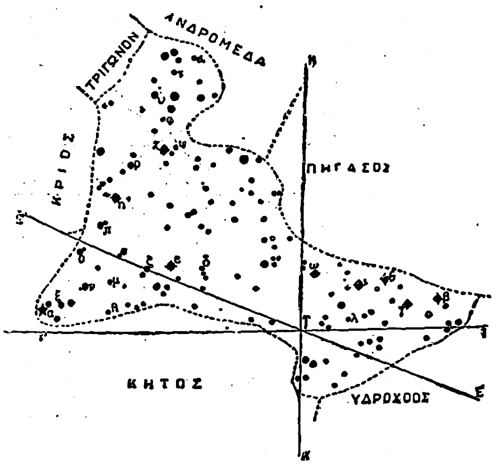

Ὁ ἀστερισμὸς τῶν Ἰχθύων.

[ΙΙ'=Ἰσημερινός. ΕΕ'=Ἐκλειπτική. ΚΚ'=Κόλουρος τῶν ἰσημεριῶν. γ=Ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον.]

Εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἀστερισμὸς εἰκονίζεται διὰ δύο ἰχθύων εἰς ἀρκετὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν καὶ συνδεδεμένων κατὰ τὰς οὐρὰς διὰ ταινίας. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν οἱ ἰχθύες

Εἰκονικὴ παράστασις τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Ἰχθύων.

[1=Κατὰ τὸν ἄτλαντα τοῦ Flamsteed. 2=Ὡς εἰκονίζεται ἐν τῷ ζῳδιακῷ.]

κατηστερίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἣν ἔσωσαν, ὅταν καταδιωκομένη μετὰ τοῦ υἱοῦ της Ἔρωτος ὑπὸ τοῦ Τυφῶνος ἐρρίφθη εἰς τὸν Εὐφράτην. Ἐκ τοῦ μύθου τούτου ὁ ἀστερισμὸς ἀπαντᾷ ἐνιαχοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀφροδίτη καὶ Ἔρως».

Ἅπαντες οἱ ἀστέρες τῶν Ἰχθύων εἶναι ἀμυδροῦ μεγέθους κατωτέρου τοῦ 3ου Ἐντὸς τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου εὑρίσκεται ἤδη τὸ ἐαρινὸν ἰσημερινὸν σημεῖον, μετατοπισθὲν ἐκ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Κριοῦ συνεπείᾳ τοῦ φαινομένου τῆς μεταπτώσεως. Ὡς ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου τὸ ζῴδιον τοῦ Κριοῦ, ὅπερ ἄλλοτε συνέπιπτε μετὰ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ ἀστερισμοῦ, συμπίπτει ἤδη μετὰ τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Ἰχθύων. Σ. Π.

Ἰχθὺς ἱερός· βλ. λ. *Δελφίν*.

Ἰχθὺς ἱπτάμενος. Μικρὸς ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ἐκ τῶν σχηματισθέντων κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, κείμενος μεταξὺ τῶν ἀστε-

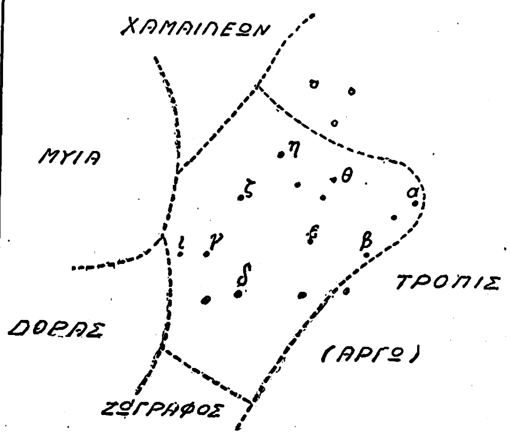

Ἱπτάμενος ἰχθύς.

ρισμῶν τῆς Τρόπιδος, τοῦ Χαμαιλέοντος, τῆς Μυίας, τῆς Δοράδος καὶ τοῦ Ζωγράφου. Ἀπαρτίζεται ἐξ εἰκοσάδος περίπου ἀστέρων μεγέθους μικροτέρου τοῦ 4ου. Σ. Π.

Ἰχθὺς Νότιος. Ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τοῦ Αἰγόκερω, τοῦ Ὑδροχόου, τοῦ Γλύπτου, τοῦ Γερανοῦ καὶ τοῦ

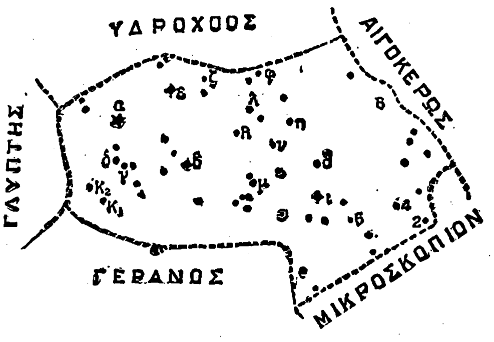

Νότιος ἰχθύς.

Μικροσκοπίου. Κατὰ τὸν βρεττανικὸν κατάλογον περιλαμβάνει 14 ἀστέρας, ὧν λαμπρότερος εἶναι ὁ λεγόμενος *Φομαλὼ* (Fomalhaut). Σ. Π.

Ἰχθὺς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Πισάτιδος παραλίας τῆς Ἠλείας (*Στράβ.* Didot 294, 50· 710, 14. *Πτολ.* Πελοπ. θέσ. Ἠλ. Γ, ιστ', 6 ἔκδ. Nobbe). Πολλοὶ ταυτίζουσιν αὐτὸ οὐχὶ ὀρθῶς πρὸς τὴν Φειὰν (τανῦν Τηγάνι). Εἶναι ὁ μὲν ὅρμος ὁ τοῦ *Κατακώλου* σύγχρονος, ἡ δὲ χερσονησὶς ἤδη *Ἰχθύς*, ἡ προβολὴ ἡ *Κατάκωλον* ἐπίσης ὀνομαζομένη, ἐπὶ τῆς ὁποίας λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1865 φάρος περιστροφικὸς (πλάτ. 37° 38' 23'' Β., μῆκ. 21° 18' 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207* : Cassto Tornese to Venetico, Katakolo bay*) ἐκπέμπων φῶς σταθερὸν λευκὸν ἐναλλᾶσσον ἀνὰ 2 λεπτὰ πρὸς ἀναλαμπὴν λευκὴν φωτοβολίας 18 μιλλίων. Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται προφανῶς εἰς ὁμοιότητά του, ἐκ τοῦ μακρόθεν ὁρωμένου, πρὸς ἰχθύν. Ὁ Στράβων, ἀναφέρων ὅτι ὁ Ἰχθὺς εὑρίσκετο εἰς τὸν αὐτὸν μετὰ τῆς Βερενίκης (ταν. Βεγγάζη, μῆκ. 20° 03' Ἀν.) ἐλέγχεται σφαλλόμενος 1° 1/4 μήκους περίπου, σχετικῶς ἐλάχιστα. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἰχθυώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ἰχθύν, ἰχθυοειδής· || ὁ πλήρης ἰχθύων, ἰχθυόεις.

ἰχθύωσις, *—εως* (ἡ). Συγγενὴς παραμόρφωσις τοῦ δέρματος, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ξηρόν, ἄνευ τριχῶν, κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπίων, ἅτινα, εἰς τὴν τυπικωτέραν μορφὴν τῆς νόσου, ὁμοιάζουσι πρὸς φολίδας σαυροειδῶν, ἢ λέπια ἰχθύος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα *ἰχθύωσις* ἢ *σαυρίασις*. Ἡ πάθησις εἶναι κληρονομικὴ καὶ οἰκογενειακή, γενικεύεται δὲ συμμετρικῶς, ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας, κατὰ τὰς ἐκτατικὰς ἐπιφανείας τῶν μελῶν, καὶ κυρίως εἰς τὰ γόνατα, τοὺς ἀγκῶνας καὶ τὴν ράχιν, καὶ ἐλαττοῦται κατὰ τὰς πτυχὰς τοῦ δέρματος, τὰς παλάμας, τὰ πέλματα καὶ τὰ γεννητικὰ ὄργανα. Κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν φαίνεται ὑποχωροῦσα ἀλλὰ παραμένει καθ' ὅλον τὸν βίον. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐντάσεως ἡ ἰχθύωσις ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ ἁπλῆς ξηροδερμίας μέχρι σαυριάσεως, καθ' ἣν ἡ ἀπολέπισις συνίσταται ἐκ λεπίων ὑπενθυμιζόντων τὸ δέρμα τοῦ κροκοδείλου. Ἱστολογικῶς ἡ ἰχθύωσις χαρακτηρίζεται ἐκ παχύνσεως τῆς κερατίνης στιβάδος τῆς ἐπιδερμίδος καὶ ἀτροφίας τῶν ἱδρωτοποιῶν καὶ σμηγματογόνων ἀδένων. Μ. Μ.

Ἰχὶμ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰσίμ*.

Ἴχναι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βοττιαίας ἐν Μακεδονίᾳ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Λουδίου, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (VII, 123), ὡς μιᾶς τῶν πόλεων, ὅπου διέτριψεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου, πρὶν ἡ προχωρήσῃ πρὸς νότον. Εἰς τὰς Ἴχνας ἐκόπησαν νομίσματα εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχήν, περὶ τὰ 480 π. Χ., ἀκολουθοῦντα τοὺς σταθμητικοὺς κανόνας τοῦ Παγγαίου (Βαβυλωνιακὸν καὶ Φοινικικόν), τῶν ὁποίων οἱ τύποι

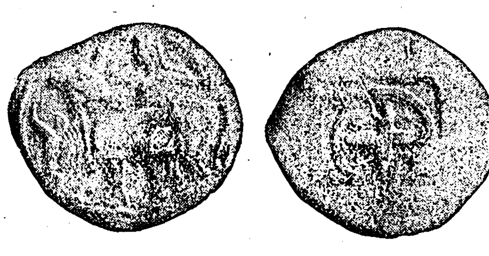

Νόμισμα τῶν Ἰχνῶν.

προῆλθον ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν Ὀρρεσκίων, ἀρχαίου θρᾳκικοῦ λαοῦ. Σῴζονται δὲ ἀργυρᾶ ὀκτάδραχμα καὶ ἀργυροῖ στατῆρες. Α. Θ. Σ.

—**Ἴχναι** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις «τῆς Θετταλιώτιδος, μιᾶς τῶν τεττάρων μερίδων τῆς συμπάσης Θετταλίας», κειμένης ΒΔ τῆς Φωκίδος, ὅπου κατὰ τὸν Στράβωνα (IX 435) κατ' ἐξοχὴν ἐτιμᾶτο «ἡ Θέμις Ἰχναία» (βλ. λ. *Ἰχναία*). Ἡ τοποθεσία αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Α. Θ. Σ.

—**Ἴχναι** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, παρὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Βαλίχα, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Εὐφράτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεῖχε περὶ τοὺς τρεῖς σχοίνους (96—120 στάδια), ΒΔ τοῦ Νικηφορίου, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων (*Ἰσιδ.* Χαρακτ. Ι) Παρ' αὐτὴν ἐνίκησε τῷ 54 π. Χ. τοὺς Πάρθους ὁ ὕπατος Κράσσος (*Πλουτάρχ.* 25). Ὑπὸ τοῦ Δίωνος Κασσίου (XL 12) καλεῖται *Ἰχνία*. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων παρὰ τὸ χωρίον Rhonès. Α. Θ. Σ.

Ἰχναία (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Θέμιδος (Ὕμν. Ἀπόλ. 94), ἐκ τῆς θεσσαλικῆς πόλεως τῶν *Ἰχνῶν* (βλ. λ.), ἔνθα κατὰ τὸν Στράβωνα (IX, 435) ὑπῆρχε ναὸς Θέμιδος τῆς Ἰχναίας. Κατά τινας ἐκ τῶν νεωτέρων προῆλθεν ἡ ὀνομασία ἀπὸ τῆς λέξεως «ἴχνος», ὡσὰν ἡ θεὰ νὰ ἀνιχνεύῃ καὶ ἀνερευνᾷ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὴν Νέμεσιν. Α. Θ. Σ.

ἰχνάριον (τό), κοιν. *ἀχνάρι* καὶ *χνάρι*· πρότυπον πρὸς κατασκευὴν ἐνδυμάτων ἢ ὑποδημάτων κττ., σχέδιον ἐκ χάρτου, χαρτονίου, δέρματος ἢ καὶ ἐλάσματος ὡς μέτρου ἢ ὑποδείγματος, ἄλλως *θιβόλι*: «βγάνω ἀχνάρια γιὰ φόρεμα, —γι' ἀσπρόρρουχα, —γιὰ παπούτσια» κτλ.

ἰχνεύμων, *—ονος* (ὁ) (Herpestes ichneumon) *[Ζωολ.]*. Εἶδος ἁρπακτικῶν θηλαστικῶν τοῦ γένους τῶν *ἑρπηστῶν* τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μοσχογαλιδῶν*. Οἱ ἰχνεύμονες ἔχουσι σῶμα κομψὸν προσομοιάζον πρὸς τὸ τῆς οἰκοδιαίτου γαλῆς, μήκους 60—70 ἑκστμ., οὐρὰν μακρὰν μήκους 40—50 ἑκστμ., τὰ σκέλη βραχέα, τὰ πέλματα τῶν ποδῶν γυμνὰ καὶ δακτύλους συνδεομένους μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν διὰ μεμβράνης. Τὸ τρίχωμά του ἀποτελεῖται τὸ μὲν ἐξ ἐριωδῶν τριχῶν χρώματος πορτοκαλόχρου, τὸ δὲ ἐκ μικρῶν γενειωδῶν τριχῶν μήκους 6—7 ἑκστμ., φέρουσι δὲ δακτυλίους μέλανας καὶ κιτρινολεύκους καὶ καταλήγουσιν εἰς φαιοκιτρίνην κορυφήν. Ἡ οὐρὰ καλύπτεται ὑπὸ πυκνοτάτου τριχώματος καὶ ἀπολήγει εἰς θύσανον. Οἱ ἰχνεύμονες διαβιοῦσιν εἰς πεδινὰ κατὰ προτίμησιν μέρη ἐντὸς πυκνῶν θάμνων καὶ καλαμώνων παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν. Ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἰδίως καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν Ἀσίαν, κατά τινας δὲ καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Εἶναι ζῷα ἐκτάκτως πανοῦργα, ἐπιδεξιώτατα εἰς τὴν κλοπὴν καὶ ἔχουσι τάσιν πρὸς τὸν φόνον, ἁρπάζοντα καὶ καταβροχθίζοντα μικρὰ θηλαστικά, πτηνά, σαύρας, ὄφεις, σκώληκας, ἔντομα, ἐνίοτε δὲ καὶ καρπούς. Ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖται καταστρεπτικὸν ζῷον, καίτοι ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως παρέχει ὠφελείας εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ

Ἰχνεύμων.

Digitized by Google

τῆς καταστροφῆς τῶν μυῶν καὶ τῶν ὄφεων. Ὅπως καὶ πάντα τὰ ζῷα τῆς ὁμοιογενείας τῶν μοσχογαλιδῶν, ἀποπνέει δυσάρεστον, ὀσμήν. Συλλαμβανόμενα εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἐξημεροῦνται εὐκόλως, ὑπακούουσι δὲ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου των, ὃν ἀκολουθοῦσιν ὡς οἱ κύνες. Ἡ θήλεια γεννᾷ τὸ ἔαρ 2—4 νεογνά, ἅτινα θηλάζει ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Ὁ ἰχνεύμων ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ὡς ἱερότατον ζῷον, ἡ δὲ εἰκὼν αὐτοῦ εἰς τὰ ἱερογλυφικὰ παρίστα ἄνθρωπον ἐπικαλούμενον τὴν σύμπραξιν τῶν ὁμοίων του κατὰ τοῦ κοινοῦ κινδύνου, καθ' ὅσον ὁ ἰχνεύμων, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων, ἐπιτιθέμενος κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἰδίως κατὰ τῶν μεγάλων ἑρπετῶν, ζητεῖ πάντοτε τὴν συνδρομὴν τῶν συντρόφων των, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ κατανικήσῃ καὶ τοὺς μεγαλυτέρους ὄφεις. Δ. Ν. Π.

ἰχνευτής (ὁ)· ὁ ἰχνεύων, ὁ ἀναζητῶν καὶ παρακολουθῶν τὰ ἴχνη, ἀνιχνευτής: «ἰχνευτὴς κύων» ὁ κυνηγετικός.

ἰχνευτικός, *—ή,—όν*· ὁ ἐπιτήδειος, ὁ κατάλληλος εἰς τὸ ἰχνεύειν, ἀνιχνευτικός: «ἰχνευτικὸς κύων». —Ἐπίρρ. ***ἰχνευτικῶς***.

ἰχνεύω· ἀναζητῶ, παρακολουθῶ τὰ ἴχνη τινός, ἀνερευνῶ, ἀνιχνεύω.

ἰχνηλασία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ἰχνηλάτου, ἡ παρακολούθησις τῶν ἰχνῶν τινος, καταδίωξις.

— *[Κυνηγ.]* Βλ. λ. *ἀνίχνευσις*.

ἰχνηλάτης (ὁ)· ὁ παρακολουθῶν τὰ ἴχνη τινός, ἄλλως ἰχνευτής: «ἰχνηλάτης κύων».

ἰχνηλατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὴν ἰχνηλασίαν, ἰχνευτικός: «ἰχνηλατικὸς κύων».

ἰχνηλατῶ (*—έω*)· ἀναζητῶ, παρακολουθῶ τὰ ἴχνη τινός, καταδιώκω τινά.

Ἰχνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Μεσοποταμίας (βλ. λ. *Ἴχναι*). Α. Θ. Σ.

ἰχνογραφεῖον (τό)· ἡ διὰ τὴν ἰχνογράφησιν προωρισμένη αἴθουσα.

— *[Ναυτ.]* Τὸ *ἰχνογραφεῖον* ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον παράρτημα παντὸς ναυπηγείου, διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ δαπέδου του χάραξιν, εἰς φυσικὸν μέγεθος, τῶν διαφόρων τεμαχίων τοῦ πλοίου, πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν σφαλμάτων των, ἅτινα δὲν δύναταί τις νὰ προΐδῃ εἰς τὰ ὑπὸ κλίμακα σχεδιαγράμματα τῶν ναυπηγῶν. Καταρτιζομένων οὕτως εἰς φυσικὸν μέγεθος ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν ὁριστικῶν σχεδιαγραμμάτων ἐκτελέσεως, λαμβάνονται ἀπ' αὐτῶν τὰ *ἰχνάρια* (βλ. λ.). Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ ἰχνογραφείου χαράσσονται ἐπίσης, εἴτε εἰς φυσικὸν μέγεθος εἴτε ὑπὸ μεγάλην κλίμακα, ἂν δὲν ἐπαρκῇ τὸ ἐμβαδὸν τῆς αἰθούσης, αἱ *παρίσαλοι*, αἱ *ἐγκάρσιοι* καὶ αἱ *διαμήκεις τομαὶ* πρὸς ἐξαφάνισιν τῶν ἐλαττωμάτων των τῶν ἀλλοιούντων τὴν συνέχειαν τῆς καμπύλης. Σ. Ε. Λ.

ἰχνογράφημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἰχνογραφεῖν, ἡ διὰ θεμελιωδῶν γραμμῶν ἄνευ χρωμάτων παράστασις μορφῆς τινος, κοιν. *σκίτσο*.

ἰχνογραφία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ἰχνογράφου, ἡ διὰ γραμμῶν καὶ ἄνευ χρωμάτων ἀναπαράστασις, σχεδιαγράφημα, σχεδίασμα: «καταγίνεται εἰς τὴν ἰχνογραφίαν» ‖ βιβλίον ἰχνογραφικῶν σχεδιασμάτων ὡς ὑποδειγμάτων πρὸς διδασκαλίαν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ ἄνθρωπος ἐξεδήλωσεν αὐθόρμητον προδιάθεσιν εἰς τὸ νὰ ἰχνογραφῇ, πρὸς ἱκανοποίησιν ἁπλῶς ἐμφύτου ἐπιθυμίας πρὸς τὸ καλόν, ἀπὸ τῶν πρωτογόνων ἐποχῶν τῆς παρουσίας του ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως μαρτυροῦν ἰχνογραφήματα μορφῶν ζῴων καὶ σπανιώτερον ἀνθρώπων, χαραγμένα ἐπὶ ὀστῶν καὶ κεράτων ταράνδου καὶ ἐπὶ τῶν παρειῶν σπηλαίων.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ἡ ἱκανότης τοῦ μιμεῖσθαι διὰ γραμμῶν τὸ σχῆμα τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐπινοεῖν διακοσμητικοὺς συνδυασμοὺς ἔφθασεν εἰς ἐξέλιξιν τοιαύτην, ἰδίᾳ δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ διερμηνεύῃ ἰχνογραφῶν συγκινήσεις, αἰσθήματα καὶ ἰδέας. Τούτου λαμβάνομεν ἀντίληψιν ἀπὸ τὰ σῳζόμενα μνημεῖα καὶ ἀπὸ τὴν ἀγγειογραφίαν. Παρόμοια φαινόμενα ἐνστίκτου κλίσεως πρὸς παράστασιν ἰχνογραφικὴν τοῦ σχήματος πραγματικῶν ἀντικειμένων ἢ διακοσμητικῶν φανταστικῶν συνδυασμῶν, παρατηροῦνται, ἄξια προσοχῆς διὰ τοὺς αἰσθητικοὺς καὶ τοὺς ψυχολόγους παιδαγωγούς, καὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀγρίων (Αὐστραλῶν-Βουσμάνων).

Τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἰχνογραφία ἐξέφραζον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μὲ τὴν λέξιν *γραφική*, καὶ αὐτὴν μεταχειρίζεται ὁ Ἀριστοτέλης ὅταν, ὁμιλῶν περὶ ἀγωγῆς τῶν νέων, ἀποφαίνεται, ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν, πρὸς τῇ γραμματικῇ καὶ τῇ μουσικῇ, εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ γραφική. Ἡ λέξις ἰχνογραφία μὲ τὴν σημασίαν περιγράμματος γεωγραφικοῦ ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Βιτρούβιον καὶ ἐκεῖθεν ἔχει παραληφθῆ μὲ τὴν αὐτὴν σχεδὸν σημασίαν διὰ τὴν σημερινήν της χρῆσιν.

Οἱ παιδαγωγοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἔχοντες τὴν πεῖραν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐξελίξεώς της, καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι μετεχειρίσθησαν τὴν ἰχνογραφίαν ὡς μέσον μορφωτικόν, ἔγνωσαν τὴν ἠθοπλαστικήν της ἀξίαν καὶ τὴν εἰσήγαγον εἰς τὰ σχολεῖα ὡς στοιχειῶδες μορφωτικὸν μάθημα. Ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας τῆς ἰχνογραφίας συντελεῖται διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν καλαισθητικῶν συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα προβάλλοντα εἰς τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῇ θέᾳ ὡραίου συνδυασμοῦ γραμμῶν, σχημάτων, χρωμάτων καὶ κινήσεων, προκαλοῦν αὔξησιν τῆς ζωικῆς ἐνεργείας, συνεπῶς εὐάρεστον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον ἐξάπτει εἰς ἁγνὸν ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν. Ἀπὸ ἠθοπλαστικῆς δὲ ἀπόψεως τὰ καλαισθητικὰ συναισθήματα: τάξεως, συμμετρίας, ἀναλογίας, ἁρμονίας, τὰ ὁποῖα προτίθεται νὰ καλλιεργήσουν τὰ σχολεῖα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρεμβαίνοντα μὲ τὴν διαλλακτικήν των ἰδιότητα, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθητικῶν, κατὰ τὰς περιπτώσεις βιαίας ἐξάψεως τῶν ἐνστίκτων, ἢ ὑπερεντάσεως τῆς φρονηματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκαθιστοῦν τὴν ἰσορροπίαν τῆς ὑπάρξεως καὶ μὲ τὴν καταπραΰνσιν τῆς ὀξύτητος τῶν ὁρμῶν καὶ μὲ τὴν εὐμενῆ συγκατάβασιν τοῦ φρονήματος, ἀπεργαζόμενα συνολικὴν ἁρμονικὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς.

Ἡ ἰχνογραφία λαμβάνεται μὲ τὴν σημασίαν: ἀπομίμημα σχήματος πραγματικοῦ ἢ φανταστικοῦ ἀντικειμένου, μὲ ἁπλᾶς γραμμὰς ἄνευ φωτὸς καὶ σκιᾶς, ἢ φασματικὸν τοιοῦτον μὲ οἱανδήποτε ὁμοιότονον χροιάν, γινόμενον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ δι' ἐλευθέρας χειρός, κατάλληλον νὰ διδάσκεται εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰς πρώτας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων. Αἱ λέξεις ἰχνογραφία καὶ *σχέδιον* (βλ. λ.) χρησιμοποιοῦνται συνήθως ἀδιακρίτως, δέον ὅμως νὰ μὴ συγχέωνται λογικῶς.

Ἡ ἰχνογραφία σήμερον ἀρχίζει νὰ διδάσκεται ἀπὸ τὰ νηπιαγωγεῖα, ἐπιδιώκουσα κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν προσοικείωσιν εἰς τὰ διάφορα εἴδη τῶν γραμμῶν: εὐθεῖαν, καμπύλην, κεκλασμένην, κτλ. Συγχρόνως μὲ ὑποτυπώδεις γραμμικὰς εἰκόνας ἀπὸ τὸ αἰσθητικὸν περιβάλλον τοῦ παιδίου, ἀναλόγους πρὸς ἐκείνας, τὰς ὁποίας χάμνει αὐθορμήτως τὸ ἴδιον, γίνεται προσπάθεια νὰ προκληθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδίου πρὸς ἐξιδιασμένους καλαισθητικοὺς συνδυασμοὺς γραμμῶν, σχημάτων καὶ χρωμάτων. Ἐπακολουθοῦν σχήματα ἀκριβέστερα τῶν εἰκόνων τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὅσον ἀποκτᾷ τὴν ἱκανότητα νὰ τὰ διακρίνῃ, καὶ τοῦ ὑποβάλλεται νὰ ἰχνογραφήσῃ καὶ ἀπὸ μνήμης ὅ,τι τὴν προηγουμένην τοῦ ἔκαμε ζωηροτέραν ἐντύπωσιν καὶ τὸ συνεκίνησε. Συναφῶς μανθάνει τὰ τρία στοιχειώδη χρώματα, καὶ τὰ τρία συμπληρωματικά των, τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ τὴν ἀνάμιξιν ἀνὰ δύο τῶν πρώτων, καὶ συνηθίζει νὰ τὰ μεταχειρίζεται εἰς τὰ ἰχνογραφήματά του. Προχωροῦν ἐπιδίδεται εἰς συνθέσεις διακοσμητικὰς μὲ τὴν βοήθειαν μερικῶν γεωμετρικῶν σχημάτων κατὰ τὸ Φρεβελιανὸν σύστημα, καθιστάμενον ἱκανὸν διὰ τῆς ἀσκήσεως ν' ἀποδίδῃ τὸ σχῆμα τῶν πραγμάτων ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ φυσικοῦ, κατόπιν, εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἱκανότητος τὸ παιδίον, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ προλεχθέντα, ἔπρεπε μετὰ τὴν ὑποτυπώδη ἰχνογραφίαν νὰ ἐξοικειωθῇ κάπως μὲ τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν γεωμετρικὴν ἰχνογραφίαν. Μὲ τὰ ἐφόδια αὐτὰ καὶ μὲ μερικὰς γνώσεις περὶ φωτοσκιάσεως καὶ ἁρμονίας χρωμάτων, ὀλίγης προοπτικῆς καὶ γεωμετρίας, τὰς ὁποίας θ' ἀποκτήσῃ ἤδη εἰς τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐὰν βοηθῆται καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν, θὰ δύναται νὰ προσδίδῃ εἰς τὰ ἰχνογραφήματά του καὶ τὰς διακοσμητικάς του συνθέσεις καλλιτεχνικὴν ὄψιν, ὅτε πλέον ἡ ἰχνογραφία ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ καθαρῶς μορφωτικοῦ της προορισμοῦ καὶ φθάνει τὰ ὅρια καλλιτεχνικοῦ σχεδίου.

Παραλλήλως μὲ τὸ *καλλιτεχνικὸν σχέδιον* ἔρχεται τὸ *τεχνικὸν σχέδιον*, τὸ ὁποῖον, ἀναλόγως τοῦ βιοτεχνικοῦ ἢ βιομηχανικοῦ του προορισμοῦ, ἀπαιτεῖ πολλὰς ἢ ὀλιγωτέρας ἐπιστημονικὰς γνώσεις, διδασκόμενον εἰς ἀνωτέρας σχολὰς (βλ. λ. *σχέδιον*). Ὑλικὰ καὶ ὄργανα διὰ τὴν ἰχνογραφίαν εἶναι ὁ μαυροπίναξ, λεύκωμα ἢ τετράδιον ἀπὸ κατάλληλον χάρτην, ἡ κιμωλία, τὸ μολυβδοκόνδυλον, τὸ πινέλο, ἡ πέννα, τὰ ὑδατοχρώματα. Π. Ι. ΡΟΥΜΠΟΣ

ἰχνογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἰχνογραφίαν: «ἰχνογραφικὰ σχεδιάσματα» ‖ ***ἰχνογραφική*** (ἡ)· ὡς οὐσ. ἡ τέχνη τοῦ ἰχνογραφεῖν. —Ἐπίρρ. ***ἰχνογραφικῶς***.

ἰχνογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν ἰχνογραφίαν, ὁ ἰχνογραφῶν, σχεδιαγράφος.

ἰχνογραφῶ (*—έω*)· εἶμαι ἰχνογράφος, ἀναπαριστῶ τι διὰ γραμμῶν καὶ ἄνευ χρώματος, σχεδιαγραφῶ.

ἰχνοπαράλληλος (ὁ) *[Παραστ. Γεωμ.]*. Πᾶσα εὐθεῖα ἐπὶ ἐπιπέδου κειμένη καὶ παράλληλος οὖσα πρὸς τό, ἐπὶ ἑτέρου ἐπιπέδου, *ἴχνος* (βλ.λ.) αὐτοῦ. Διακρίνομεν ὅθεν εἰς τὴν Παραστατικὴν Γεωμετρίαν τὰς «κορυφαίας (δηλ. *ἰχνοπαραλλήλους*) τοῦ ἐπιπέδου» καὶ τὰς «ὁριζοντίας τοῦ ἐπιπέδου». Καὶ αἱ μὲν κορυφαῖαι ἰχνοπαράλληλοι ((σχ. 1) ὡς ἡ $Ζ Θ_1$ ἔχουσι μόνον ὁριζόντιον *πέρασμα*, ὡς τὸ Ζ (βλ. καὶ σχ. 2), τοῦ κορυφαίου περάσματος φυγόντος εἰς τὸ ἄπειρον· λόγῳ δὲ τούτου ἔχουσι κορυφαίας προβολάς, ὡς ἡ Ζ' Θ', παραλλήλους τῷ κορυφαίῳ ἴχνει, ΚΡ' τοῦ ἐπιπέδου ΠΚΡ', ὁριζοντίας δέ, ὡς ἡ ΖΘ, παραλλήλους τῇ γραμμῇ ἐδάφους ΧΨ. Αἱ δὲ ὁριζόντιοι τοῦ ἐπιπέδου, ὡς ἡ $Σ_1$ Λ' (σχ. 1) ἔχουσι μόνον κορυφαῖον πέρασμα ὡς τὸ Λ' (σχ. 1 καὶ 2), τοῦ ὁριζοντίου τοιούτου φυγόντος εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ προβολὰς ὁριζοντίους μέν, ὡς ἡ ΛΣ, τῷ ὁριζοντίῳ ἴχνει ΠΚ, κορυφαίας δέ, ὡς ἡ Λ'Σ', παραλλήλους τῇ γραμμῇ ἐδάφους.

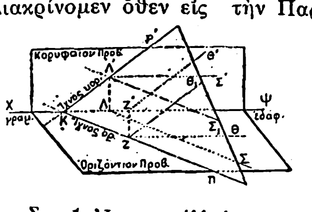

Σχ. 1 *Ἰχνοπαράλληλος.*
[ΠΚΧ=Ὁριζόντιον προβολικόν. ΧΚΡ = Κορυφαῖον προβολικόν. ΧΨ'=Γραμμὴ ἐδάφους. ΠΚΡ'= Τυχὸν ἐπίπεδον. ΚΠ'=Ὁριζόντιον ἴχνος του. ΚΡ'=Κορυφαῖον ἴχνος του. Σ1Λ'=Ὁριζοντία ἰχνοπαράλληλος. Λ'=Τὸ κορυφαῖον πέρασμά της. Λ=Ἡ ὁριζοντία προβολή του. ΛΣ=Ἡ ὁριζοντία προβολή της. Λ'Σ'=Ἡ κορυφαία. ΖΘ1=Κορυφαία ἰχνοπαράλληλος. Ζ=Τὸ ὁριζόντιον πέρασμά της. Ζ'=Ἡ κορυφαία προβολή του. ΖΘ'=Ἡ ὁριζοντία προβολή της. Ζ'Θ' = Ἡ κορυφαία.]

Αἱ ἰχνοπαράλληλοι (αἱ ἐπισημόταται τῶν εὐθειῶν τοῦ ἐπιπέδου, μετὰ τὰ ἴχνη) χρησιμοποιοῦνται συχνότατα εἰς τὴν παραστατικὴν ἐπὶ προβλημάτων τοῦ ἐπιπέδου. Οὕτως, ἐὰν δεδομένου σημείου τινος (Ε, Ε') καὶ τῶν διευθύνσεων φ καὶ υ (σχ. 2) ζητῆται ἡ χάραξις τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ δέον νὰ διέρχηται διὰ τοῦ δοθέντος σημείου καὶ νὰ ἔχῃ ἴχνη παράλληλα πρὸς τὰς δοθείσας διευθύνσεις, ἑκάτερον ἑκατέρᾳ, ἀρκεῖ νὰ φέρωμεν διὰ τοῦ δοθέντος σημείου (Ε, Ε') τὰς γνωστὰς ἰχνοπαραλλήλους (ΣΕΛ, Σ'Ε'Λ') καὶ (ΘΕΖ, Θ'Ε'Ζ') τοῦ ἀγνώστου ἐπιπέδου, ὁπότε εὑρίσκοντες τὸ κορυφαῖον πέρασμα (Λ, Λ') τῆς πρώτης καὶ τὸ ὁριζόντιον (Ζ,Ζ') τῆς δευτέρας, καὶ ἄγοντες διὰ τῶν περασμάτων τούτων τὰς ΖΠ παράλληλον πρὸς φ καὶ Λ'Ρ' παράλληλον πρὸς υ ἔχομεν τὰ ἴχνη ΠΖΚ καὶ Ρ'Λ'Κ τοῦ ζητουμένου ἐπιπέδου, ἅ τ ι ν α, ἐὰν αἱ γραφικαὶ κατασκευαί μας ἐτελέσθησαν ὀρθῶς, δέον νὰ συγκλίνουν εἰς κοινὸν σημεῖον Κ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἐδάφους. Ὁμοίως ἂν δίδεται ἐπιπεδόν τι ΠΚΡ' καὶ ζητῆται ἡ κορυφαία προσβολὴ σημείου, ὅπερ ἔχον ὁριζοντίαν τοιαύτην Δ δέον νὰ κεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ δοθέντος ἐπιπέδου, ἄγομεν τότε τὴν γνωστὴν ὁριζοντίαν προβολὴν ΔΕΛ τῆς διὰ τοῦ ἀγνώστου σημείου διερχομένης ὁριζοντίας ἰχνοπαραλλήλου, λαμβάνοντες εἰς Λ τὴν ὁριζοντίαν προβολὴν τοῦ κορυφαίου περάσματός της, εἰς Λ' τὸ κορυφαῖον πέρασμά της, εἰς Λ'ΕΣ' τὴν κορυφαίαν προβολήν της καὶ εἰς Δ' (ἡ ΔΔ' κάθετος τῇ γραμμῇ ἐδάφους) τὴν ζητουμένην τοῦ σημείου κορυφαίαν.

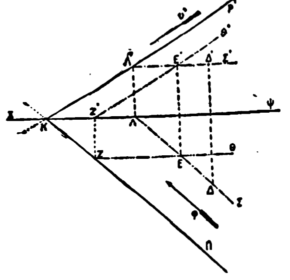

Σχ. 2. *Ἰχνοπαράλληλος.*
[ΠΚΡ' = Ἐπίπεδον διδόμενον διὰ τῶν ἰχνῶν του. ΖΘ,ΖΘ'=Ὁριζοντία ἰχνοπαράλληλος διερχομένη διὰ σημείου τοῦ ἐπιπέδου ἔχοντος ὁριζοντίαν προβολὴν Ε. ΔΕΛ, ΔΕΛ'=Κορυφαία ἰχνοπαράλληλος, διερχομένη διὰ σημείου τοῦ ἐπιπέδου ἔχοντος κορυφαίαν προβολὴν τὴν Ε'. ΚΠ=Ὁριζόντιον ἴχνος καὶ γεωμετρικὸς τόπος τῶν ὁριζοντίων περασμάτων πασῶν τῶν εὐθειῶν τοῦ ἐπιπέδου. ΠΡ'=Κορυφαῖον ἴχνος, τόπος τῶν κορυφαίων περασμάτων τῶν εὐθειῶν τοῦ ἐπιπέδου.]

Αἱ ἰχνοπαράλληλοι χρησιμοποιοῦνται ἰδίως πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἑτέρου ἴχνους τοῦ ἐπιπέδου, ὅταν γνωρίζωμεν τὸ ἄλλο ἴχνος, τὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου, καὶ ἓν σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέπουν τὰ ὅρια τοῦ χάρτου τῆς σχεδιάσεως τὴν ἐντὸς τοῦ σχεδίου τομὴν τοῦ γνωστοῦ ἴχνους πρὸς τὴν γραμμὴν ἐδάφους. Σ. Ε. Λ.

ἴχνος, *—ους* (τό)· τὸ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀποτύπωμα τοῦ πέλματος, κοιν. *πατησιά, ἀχνάρι*: «βλέπω ἴχνη εἰσερχομένων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἴχνη ἐξερχομένων», «ἴχνη νεοχάρακτα, —πρόσφατα, —παλαιά», «ἴχνη προβάτων, —κυνῶν, —ἵππων»· ‖ συνεκδοχ. «ἴχνη τροχῶν ἁμάξης, —αὐτοκινήτου»· ‖ καθόλου, τὸ ἀποτύπωμα, τὸ ὁποῖον καταλείπεται ἐξ οἱασδήποτε πιέσεως, οἷον τὰ ἐπὶ τοῦ πατώματος ἴχνη τῶν ἐπίπλων· ‖ μεταφ. «ἴχνη ἀρχαίου ναοῦ, —τείχους, —πόλεως»· μικρὰ ὑπολείμματα, ἐξ ὧν συνάγεται τὸ ὅλον· ‖ δικαστ. μικρά τινα σημεῖα ἐνδεικτικὰ ὡρισμένου γεγονό-

Digitized by Google

τος, *ἄλλως ἐνδείξεις*· || ἐλάχιστόν τι, μικρά τις ποσότης ἀσήμαντος: «τὸ οὖρον περιέχει ἴχνος λευκώματος»· «οὐδ' ἴχνος τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸν κατηγορίας εἶναι ἀληθές», «ἴχνος ἐντροπῆς, —εὐγενείας, —ἀνθρωπισμοῦ κ.τ.τ.»· «ἴχνη παλαιᾶς νόσου»· || «βαίνει ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του» ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὸν πατέρα του (κυριολ. καὶ μεταφ.).

— *[Ποιν. Δικονομ.]* Τὰ *ἴχνη* ἐγκληματικῆς τινος πράξεως δύνανται νὰ καταριθμηθῶσι μεταξὺ τῶν *ἐνδείξεων*, ἃς ἡ Ποιν. δικονομία ἐν ἄρθρ. 95 ὁρίζει ὡς πραγματικὰ γεγονότα, ἔχοντα φυσικὴν συνάφειαν μετά τινος ἀξιοποίνου πράξεως, ὥστε νὰ δύναταί τις ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνῃ λογικῶς περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς πράξεως ἢ περὶ τοῦ πράξαντος ἢ περὶ τῶν λόγων τοῦ καταλογισμοῦ ἢ περὶ τῆς ἀθῳότητος ἀνθρώπου τινός. Ἡ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τοιούτων δεδομένων ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου (βλ. καὶ λ. *ἔνδειξις*). Χ. Τ.

— *[Μαθ.]* *Ἴχνος εὐθείας* εἰς τὴν παραστατικὴν γεωμετρίαν καλεῖται τὸ σημεῖον, καθ' ὃ αὕτη συναντᾷ ἓν τῶν προβολικῶν ἐπιπέδων. Ἡ εὐθεῖα ἔχει δύο ἴχνη: τὸ πρῶτον (τὸ σημεῖον καθ' ὃ αὕτη συναντᾷ τὸ πρῶτον ἢ ὁριζόντιον προβολικὸν ἐπίπεδον) καὶ τὸ δεύτερον (τὸ σημεῖον, καθ' ὃ αὕτη συναντᾷ τὸ δεύτερον ἢ κατακόρυφον προβολικὸν ἐπίπεδον). Δοθέντων τῶν ἰχνῶν μιᾶς εὐθείας, ἡ θέσις της ἐν τῷ χώρῳ εἶναι τελείως ὡρισμένη.

Ἴχνος ἐπιπέδου καλεῖται ἡ εὐθεῖα, καθ' ἣν τοῦτο συναντᾷ ἓν τῶν προβολικῶν ἐπιπέδων. Δύο ἴχνη ἔχει καὶ τὸ ἐπίπεδον· τὸ πρῶτον (τομὴ αὐτοῦ μὲ τὸ ὁριζόντιον ἐπίπεδον) καὶ τὸ δεύτερον (τομὴ αὐτοῦ μὲ τὸ κατακόρυφον ἐπίπεδον).

Τὰ ἴχνη ἑνὸς ἐπιπέδου χρησιμεύουν διὰ τὸν ποσοδιορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν παραστατικὴν γεωμετρίαν, ἐνῷ ἡ εὐθεῖα ὁρίζεται διὰ τῶν προβολῶν της. Ἐπίσης τὰ ἴχνη ἑνὸς ἐπιπέδου ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ συναντῶσι τὸν ἄξονα τῶν ἐπιπέδων εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Καὶ ἀντιστρόφως, ἵνα δύο εὐθεῖαι εἶναι ἴχνη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου πρέπει νὰ τέμνωσι τὸν ἄξονα εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Σ. Μ.-Ο.

—ἴχνος *ἀκτῆς* *[Ὑδρογρ.]*. Ἡ λωρὶς τῆς ἀκτῆς, ἔχουσα πλάτος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα, ἡ περιοριζομένη ἀπὸ τὰ μεταίχμια τοῦ διαχωρισμοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχει θάλασσα εἰς ἣν τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας νὰ μὴ εἶναι ἔκδηλον ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον. Ἡ ἀπεικόνισις τῆς τοιαύτης λωρίδος ἐπὶ τῶν χαρτῶν, ὅταν ἡ ἐκδήλωσις τῆς παλιρροίας εἶναι ἐλάχιστα αἰσθητή, παρίσταται ἕνεκα τοῦ μικροῦ τῆς κλίμακος τῶν χαρτῶν διὰ γραμμῆς συμπιπτούσης πρὸς τὴν ἀπεικονίζουσαν τὴν *ἀκτογραμμήν*. Σ. Ε. Λ.

Ἰχνοῦσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου *Σαρδηνίας* (βλ. λ.).

ἰχρὰμ (λ. ἀραβ.)· τὸ παρ' ἡμῖν *χράμι*, χιτὼν ποδήρης ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος, τὸν ὁποῖον φέρουσιν οἱ Μουσουλμᾶνοι κατὰ τὴν εἰς Μέκκαν καὶ Μεδίναν προσκύνησιν.

Ἰχτιμὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, τῆς περιφερείας Σαμοκόβου, κειμένη εἰς τὸ ὑψίπεδον Ἰχτιμὰν καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ Ἰχτιμάνσκα Σρέντνα-γκόρα, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σόφιας—Φιλιππουπόλεως. Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς γραμμῆς Σόφιας—Τατὰρ-Παζαρτζίκ, 53 χιλμ ΒΔ. τοῦ Τατὰρ-Παπαρτζίκ, 54 ΝΑ. τῆς Σόφιας, 35 ΒΑ. τοῦ Σαμοκόβου. ΒΑ. τῆς πόλεως ὑπάρχουν ἐρείπια παλαιᾶς μεσαιωνικῆς πόλεως. Κάτοικοι 5 116 Τ. Β

Ἰχτιμάνσκα *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν ὀρέων Ρήλου, Βίτου καὶ Αἵμου, μὲ κέντρον τὴν Σρέντνα-γκόρα, ὕψους 1 χιλμ. Εἰς τὸ μέσον τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης εὑρίσκεται τὸ ὑψίπεδον *Ἰχτιμάν*, φρασσόμενον ὑπὸ ὀρέων πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Δι' αὐτοῦ διήρχετο ἡ παλαιὰ ὁδὸς Κωνσταντινουπόλεως—Βελιγραδίου, εἰς τὸ στενότατον δὲ μέρος αὐτοῦ εὑρίσκονται αἱ πύλαι τοῦ Τραϊανοῦ, ὀνομαζόμεναι καὶ ἄλλως πύλη τοῦ Μάρκου. Τ. Β.

ἰχώρ, —ῶρος (ὁ)· ὕλη πυώδης, πύον κακῆς φύσεως, ρευστόν, αἱματηρὸν καὶ δύσοσμον, ἐκρέον ἐκ τῶν παρημελημένων καὶ μεμολυσμένων τραυμάτων ἢ ἑλκῶν. Χαρακτηρίζεται δ' ὁ ἰχὼρ ὑπὸ τῆς παρουσίας βρωμογενῶν βακτηρίων, ἅτινα προσδίδουσιν εἰς αὐτὸν τὴν κακοσμίαν των. Ἡ χρῆσις τῶν ἀντισηπτικῶν καὶ αἱ νεώτεραι ἀσηπτικαὶ μέθοδοι τῆς σήμερον κατέστησαν ὁλονὲν σπανιώτερα τὰ ἰχωρώδη τραύματα, ἅτινα ἐν τούτοις θεωροῦνται πάντοτε σοβαρᾶς καταστάσεως καὶ προγνώσεως. Μ. Ν. Κ.

ἰχωρώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης ἰχῶρος: «ἰχωρῶδες ἔκκριμα, — πύον, — ὕλη», «ἰχωρώδη ἕλκη, — τραύματα, — ὑγρὰ» κλπ. Μ. Ν. Κ.

Ἴψαλα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν Θρᾴκῃ (βλ. λ. *Κύψελα*).

Ἰψαμποὺλ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἀβουσιμπέλ*.

Ἰψαριὸ *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Θάσου (3428 ποδ.) πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς νήσου.

Ἴψεν (Ibsen), ***Ἑρρῖκος***. Μέγας δραματουργὸς τῆς Νορβηγίας, γεννηθεὶς τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Γράφων πρὸς αὐτὸν ὁ Μπιέρνσον λέγει μεταξὺ ἄλλων ἐν ἐπιστολῇ τῶν νεανικῶν ἤδη χρόνων: «Ἡ ζωή σου ἦτο πάντοτε τοιαύτη ὥστε οὐδέποτε κατώρθωσεν ὁ ἥλιος νὰ τὴν φωτίσῃ». Οὕτως ᾐσθάνετο αὐτὴν καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητής, ὡς ρητῶς ὁμολογεῖ καὶ εἰς τὸν «Μπράντ» καὶ εἰς ἐπιστολάς του καὶ καθόλου δι' ὅλου του τοῦ ἔργου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὰς πικρὰς ἐντυπώσεις τῶν παιδικῶν καὶ τῶν νεανικῶν χρόνων. Ὅτε κατὰ τὸ 1880 συγκεντρώνει τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν του χρόνων, οὐδὲν τὸ εὐφρόσυνον κατορθώνει νὰ εὕρῃ, οὔτε μητρικὴν τρυφερότητα, οὔτε πατρικὴν φροντίδα, οὔτε ἄλλο τι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν εὐτυχίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Οὐδεμία ἐκ τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ εἶναι ἡλιόλουστος, ἀλλ' αἱ εἰκόνες, ὅσαι ἀναδύονται ἐκ τοῦ παρελθόντος, φέρουν χαρακτῆρα σκυθρωπὸν καὶ μελαγχολικόν. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πέριξ τῆς πατρικῆς οἰκίας, τὸ δημαρχεῖον μετὰ τῆς εἱρκτῆς καὶ τοῦ φρενοκομείου, χωρὶς ἴχνος πρασίνου καὶ ἄνευ ὁρίζοντος, συνετέλουν, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, εἰς τὴν σκυθρωπότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων γνωρισμάτων τῆς ψυχῆς του καθ' ὅλον του τὸν βίον.

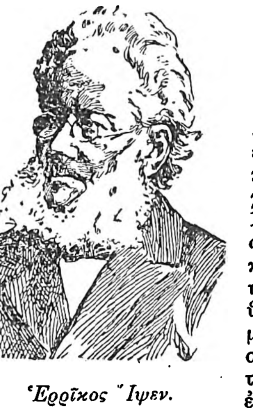

Ἑρρῖκος Ἴψεν.

Εἰς τοῦτο μεγάλως συνέβαλε καὶ ἡ οἰκονομικὴ καταστροφὴ τοῦ πατρός του. Ὁ Ἴψεν συνῃσθάνετο βαθέως τὴν ὀδύνην, συνειδὼς ὅτι εἶναι υἱὸς ἐκπεπτωκότος ἀνθρώπου, καὶ δὴ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐκέκτητο τὴν εὐθιξίαν τῶν κλειστῶν καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν κόσμῳ βιουσῶν φύσεων. Ἀκόμη καὶ μετὰ τριάκοντα ἔτη εὑρίσκομεν—ἐν τῇ πρώτῃ πράξει τοῦ «Πὲρ-Γκὺντ»—τὴν ἀπήχησιν τῶν προσβολῶν καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασε συνεπείᾳ τοῦ ἐκπεσμοῦ τῆς οἰκογενείας του. Τὸ γνώρισμα τοῦτο τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἴψεν ἐνισχύεται διὰ τῶν βιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐδοκίμασεν ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς νορβηγικῆς κοινωνίας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐκ τῆς στενότητος καὶ πενιχρότητος τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς χώρας του, ἐκ τοῦ περιωρισμένου πνευματικοῦ ὁρίζοντος, τῆς τελματώδους ἀκινησίας, τῆς ὀξύτητος τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι ἀπερρόφουν πᾶν ἄλλο ἐνδιαφέρον. Οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ Kierkegaard, ὁ ποιητὴς τῆς ἀντιθέσεως, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀγῶνος, τῆς ἀντιφάσεως μεταξὺ τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν δημιουργημάτων τῆς φαντασίας καὶ τῆς ὁρμῆς τῆς βουλήσεως πρὸς ἀπάρνησιν παντὸς πεπερασμένου πόθου, ὁ ἐπιβλητικὸς κήρυξ τῆς ἐσωτερικῆς φιλαληθείας καὶ τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας. Ὅστις θέλει νὰ κατανοήσῃ τὸν Ἴψεν καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ ὀρθῶς τὸ ἔργον του, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσῃ πρότερον τὸν Δανὸν θεολόγον καὶ ποιητήν, συγχρόνως ὅμως καὶ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τῆς Νορβηγίας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου δραματικοῦ καὶ νὰ γνωρίσῃ ἐπίσης τὰ βιώματα τῆς παιδικῆς του ἡλικίας μετὰ τῆς ἀπηχήσεως, τὴν ὁποίαν ἔσχον ἐπ' αὐτοῦ. Μόνον ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσωμεν τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρός, ὅστις τὴν μὲν ζωὴν ἀντιλαμβάνεται ὡς διαρκῆ πάλην ἐναντίον τῶν ἐντὸς τῆς ψυχῆς «στοιχειῶν», τὸν δὲ ποιητὴν ὡς τὸν ἀπηνῆ δικαστὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀδυναμιῶν του. Τὰ θέματά του παραλαμβάνει ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ βιωμάτων, τὰ ὁποῖα γεννᾷ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν κοινωνίαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ· τὴν ἐν αὐτῷ ἰδανικὴν ἀπαίτησιν, τῆς ὁποίας γίνεται κήρυξ, ἔχει διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Kierkegaard· τὴν ἀπαισιοδοξίαν ὀφείλει εἰς τὰς συνθήκας τοῦ παιδικοῦ καὶ νεανικοῦ βίου· τὴν ζήτησιν καὶ τὸ βάθος, τὰ ὁποῖα φέρουν χαρακτῆρα θρησκευτικόν, κληρονομεῖ παρὰ τῆς μητρός, τῆς κλειστῆς καὶ ἐπιφυλακτικῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν διακρίνει βαθεῖα θρησκευτικότης. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ὀφείλεται ἡ ἐξαιρετικὴ ἀγάπη τοῦ Ἴψεν πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ θρησκευτικὰ κατὰ τὰ μαθητικὰ αὐτοῦ ἔτη καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἀγάπη πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καθ' ὅλον του τὸν βίον, ἡ ὁποία, ὡς λέγει που, παρέμεινεν ἐνίοτε δι' αὐτὸν τὸ μόνον ἀνάγνωσμα.

Τὸ πρῶτον δραματικὸν ἔργον τοῦ Ἴψεν εἶναι ὁ «Κατιλίνας», «γραφὲν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας», καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκέρδιζεν ὁ ποιητὴς τὸν ἄρτον του ὡς νεαρὸς βοηθὸς φαρμακείου εἰς μίαν μικρὰν πόλιν, τὸ Grimstad, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του Skien. Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη ἀπόπειρα τοῦ Ἴψεν ὅπως κατακτήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ πρώτη ἐναντίον τοῦ κόσμου προσβολὴ καὶ ἡ πρώτη του ἧττα. Μόνον ὡς τοιοῦτον στοιχεῖον τῆς ἱστορίας τῆς ψυχῆς του κέκτηται τὸ ἔργον σημασίαν. Ὡς πρὸς τὰ θέματα ἐν τούτοις περιέχει ἐν πυρῆνι ὅλην τὴν μετὰ ταῦτα ἐξέλιξιν· τοῦτο ἰσχύει ἰδιαζόντως ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ ἥρωος πρὸς τὰς δύο γυναῖκας τοῦ δράματος, αἱ ὁποῖαι ἀγωνίζονται πρὸς ἀλλήλας πρὸς κατάκτησιν αὐτοῦ, τὴν γοητευτικὴν καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐρεθίζουσαν Φούριαν καὶ τὴν εἰρωνικὴν καὶ ἥσυχον Αὐρηλίαν. Ἀμφότεραι εἶναι ὅμως ἀκόμη μᾶλλον ἐνσαρκώσεις δυνάμεων, αἵτινες παλαίουν ἐναντίον ἀλλήλων ἐντὸς τοῦ στήθους τοῦ ποιητοῦ, παρὰ καλλιτεχνικῶς διαπεπλασμέναι φυσιογνωμίαι, σύμβολα μᾶλλον τῶν διαθέσεων καὶ τῶν ἰδανικῶν τοῦ ποιητοῦ, ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁ πόθος τῆς εἰρήνης. Τὰς δύο ταύτας φυσιογνωμίας ἀναλαμβάνει βραδύτερον ὁ ποιητὴς κατὰ τὴν συνήθειάν του καὶ τοιουτοτρόπως ἀνοίγουσι τὴν διπλῆν σειρὰν τῶν γυναικῶν, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Ἴψεν, καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἥρωάς του. Καθ' ὃν περίπου χρόνον ἐνεφανίσθη ἡ πρώτη αὕτη καὶ ἀποτυχοῦσα δραματικὴ ἀπόπειρα ἐγκατέλιπε τὴν μικρὰν ἐπαρχιακὴν πόλιν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Χριστιανίαν, ὅπου συνεδέθη ταχέως μετὰ τοῦ Vinje καὶ τοῦ Botten-Hansen, οἵτινες ἤσκησαν πολλὴν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν ὁποίων συνεξέδιδεν ἐπ' ἀρκετὸν ἑβδομαδιαῖον φιλολογικὸν περιοδικόν. Τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῷ ὁ Ἴψεν, δεικνύουν ὅτι, ὅπως καὶ οἱ δύο φίλοι καὶ συνεργάται του, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δύο ἀντιθέτων ρευμάτων, τοῦ ρομαντισμοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεως, αἰωρούμενος μεταξὺ τῆς φυγῆς ἀπὸ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς προσεγγίσεως πρὸς αὐτήν, μεταξὺ φανταστικῶν ὀνείρων καὶ σατίρας τῆς ἐποχῆς του. Φαίνεται ὡς ἐὰν ἀπώλεσε τὸν δρόμον πρὸς τὸν ἑαυτόν του ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φιλολογικῆς ἀτμοσφαίρας τῆς πρωτευούσης. Ἐν τούτοις εἰς τὸ εἰρημένον περιοδικὸν ἀναγινώσκομεν καὶ ποιήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι προσωπικὴ ἔκφρασις γνησίως ἰψενικῶν διαθέσεων, συναισθημάτων καὶ ἰδεῶν, δυσφορίας, ἐρημίας, πόθου πρὸς ἐλευθερίαν, ὁρμῆς πρὸς αὐτέρευναν καὶ αὐτογνωσίαν. Ἀπὸ τῆς πενίας, ἥτις ἐμάστιζεν αὐτὸν ἐν Χριστιανίᾳ, ἀπήλλαξεν ὁπωσδήποτε αὐτὸν ὁ διορισμός του ὡς διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου τοῦ Bergen. Κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν νεανικῆς φίλης τοῦ ποιητοῦ, ὁ Ἴψεν ἔζη ἐνταῦθα μόνος, ᾐσθάνετο ὅτι τὸ περιβάλλον πολὺ ὀλίγον ἠννόει αὐτὸν καὶ ἔπασχεν ἀπὸ ὀδυνηρὸν πόθον πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν χαράν, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε οὐδέποτε ἱκανοποιήθη.

Τὰ πρῶτα ἔργα, τὰ ὁποῖα συνέθεσεν ἐνταῦθα ὁ Ἴψεν χάριν τῆς ἐθνικῆς σκηνῆς τοῦ Bergen, στεροῦνται αὐτοτελοῦς φιλολογικῆς ἀξίας, ἐνδιαφέροντα περισσότερον ὡς στάδια ἐν τῇ ψυχικῇ ἐξελίξει αὐτοῦ. Τοὐναντίον ἡ «Κυρία Ἴγκερ τοῦ Ἀϊστροτ» (1854) καὶ ἡ «Ἑορτὴ στὸ Σολχάουγκ» (1855) δεικνύουν πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισεν ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς θεατρικῆς πράξεως. Συγχρόνως ὅμως περιέχουν στοιχεῖα τοῦ γνησίου Ἴψεν, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ δι' αὐτῶν νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἑαυτόν του. Ὅπως ἡ Ἴγκερ, οὕτω καὶ ὁ ποιητής, αἰσθάνεται ἑαυτὸν πότε ἐξαιρόμετον καὶ πότε συνθλιβόμενον ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ οὐρανός. Ὡς ἐκείνη, συνῃσθάνετο καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτο ὁ ἐκλεκτὸς καὶ ἐπίστευεν εἰς τὴν μεγάλην ἀποστολήν του. «Ἡ ἀνάπτυξίς μου μόλις εἶχε τερματισθῆ· ἀλλ' ᾐσθανόμην ἐν ἐμαυτῷ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπίστευον ὅτι ὁ Κύριος μὲ ἐξέλεξεν, ἵνα ἀγωνισθῶ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου». Τὰς στιγμὰς ὅμως ταύτας τῆς ἐξάρσεως διεδέχετο ἡ ἀμφιβολία καὶ τότε διηρωτᾶτο «ἐὰν ἦτο ἀλαζονεία ἢ ἀποκάλυψις ἐξ οὐρανοῦ». Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶχε συναίσθησιν τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποίαν συνεπιφέρει τὸ μέγα ἀξίωμα καὶ τὸ ὑψηλὸν καθῆκον, καὶ συνῃσθάνετο τὸ μαρτύριον, ὅπερ ἡ συναίσθησις αὕτη προξενεῖ. «Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ ἕνα μεγάλον ἔργον!». Εἰς τὸ δεύτερον δρᾶμα ἀπαντῶμεν πλείονα χαρακτηριστικὰ τῶν ἔπειτα ἔργων, ὑπαινιγμοὺς ψυχολογικῶν προβλημάτων καὶ ἀντιθέσεων, τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνει βραδύτερον πάλιν ὁ ποιητής, ἵνα μᾶλλον ἐμβαθύνῃ εἰς αὐτάς. Ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα φυσιογνωμία τοῦ ἔργου εἶναι ἡ Μαργίτα, ἡ νεαρὰ ὕπαρξις, ἥτις μαραίνεται ἐντὸς τῆς περιωρισμένης καὶ ἡσύχου ζωῆς τῆς οἰκογενείας. Ἐν αὐτῇ ἔχομεν τὸν πυρῆνα τῶν ἔπειτα δραμάτων τοῦ Ἴψεν, ὅσα κέντρον αὐτῶν ἔχουν τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν μοῖραν δὲ αὐτῆς ἀναγνωρίζομεν ἤδη τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξὺ κοινωνίας καὶ ἀτόμου, μεταξὺ τῆς προσωπικότητος τῆς γυναικὸς καὶ τῶν συμβατικῶν δυνάμεων, τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζήσῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ βίον εἰς πεῖσμα τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος, τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἀτόμου κατὰ τοῦ νόμου, τὴν καταστροφὴν τῆς γυναικὸς διὰ τοῦ ἀτυχοῦς γάμου καὶ τὴν ἀμφιβολίαν αὐτῆς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ καθῆκον τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εὐλογουμένην ἕνωσιν. Κατ' αὐτὴν μόνον ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἰσχὺς καὶ κῦρος κεκτημένη εὐλογία τοῦ γάμου. Οὕτως ἡ Μαργίτα εἶναι σύμβολον καὶ ἐνσάρκωσις τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἴψεν, ποθοῦσα τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ

Digitized by Google

τῶν στενῶν ὁρίων τῆς οἰκογενείας καὶ τὴν δρᾶσιν ἐντὸς τοῦ μεγάλου κόσμου, ὅπου αἱ μεγάλαι τρικυμίαι καὶ ὅπου ἐπομένως τὸ ἡρωικὸν θάρρος καὶ ἡ ἡρωϊκὴ πρᾶξις, καὶ ῥέπουσα πρὸς τὸν κίνδυνον, ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ σχέσις μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς εἰς τὸ λυρικὸν τοῦτο δρᾶμα εἶναι τυπικὴ δι' ὅλα τὰ ἑπόμενα: Ἡ γυνὴ εἶναι τὸ ἀξίαν κεκτημένον δημιούργημα, ἡ ἡρωϊκὴ ὕπαρξις, ἐνῷ ὁ ἀνὴρ εἶναι κατώτερον ὄν. Μετὰ πενταετῆ ἐν Bergen διαμονήν, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων εὐεργετικὴ εἰς αὐτόν, ἐπιστρέφει ὁ νεαρὸς ποιητὴς εἰς τὴν Χριστιανίαν, ἀλλ' ὄχι μόνος. Διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐνυμφεύθη τὴν «μοναδικήν», ὡς ὀνομάζει αὐτὴν εἰς ποίημα τοῦ 1856, τὴν Σωσάνναν Thoresen, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον εἶναι νὰ ἐμπνέῃ καὶ νὰ ἐνισχύῃ τὸν Ἴψεν, ὡς πιστὴ σύντροφος καθ' ὅλον τὸν βίον.

Τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς δευτέρας ἐν τῇ πρωτευούσῃ διαμονῆς τοῦ Ἴψεν ὑπῆρξαν τὰ θλιβερώτερα τοῦ βίου του. Εἰς τὰς ἐκ Bergen ἐπιστολάς του ὁμιλεῖ συχνὰ περὶ τοῦ πόθου πρὸς μίαν μεγάλην λύπην, τουτέστι πρὸς συναίσθημα, ὅπερ νὰ πληρώσῃ ἐντελῶς τὴν ψυχήν του. Ἀλλ' ἡ Χριστιανία τῶν χρόνων ἐκείνων οὔτε τὸν μεγάλον τοῦτον πόνον ἦτο εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ποιητήν. Ἀντὶ τοῦ καρποφόρου καὶ δημιουργικοῦ πόνου προὐξένει εἰς αὐτὸν διαρκὲς μαρτύριον διὰ τῆς ἀδιαφορίας της, τῆς περιφρονήσεως καὶ τῆς ψυχρότητος πρὸς αὐτόν. Πρὸς τούτοις ὁ μισθὸς δὲν ἐπαρκεῖ πλέον εἰς αὐτόν· καὶ τὸ νορβηγικὸν θέατρον, τοῦ ὁποίου ὡς διευθυντὴς μετεκλήθη ἐκ Bergen, ἀδυνατεῖ νὰ συντηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν καὶ κλείει τέλος τὰς πύλας του. Διότι τὰ πνευματικὰ διαφέροντα ἦσαν ἀντιστρόφως ἀνάλογα πρὸς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον, ἡ ὁποία ἀπορροφᾷ τὴν προσοχήν. Ὅλοι εἶναι ἀπησχολημένοι περὶ τὴν αὔξησιν τῶν πηγῶν τοῦ κέρδους, περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Ὁ λαὸς ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὸν ἐπιούσιον. Τοὺς φοιτητὰς ἀπησχόλει ὁ βαθμὸς καὶ τὸ ὑλικὸν μέλλον. Οὐδεὶς ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην φιλολογικῶν ἀπολαύσεων. Ὅσοι εἶχον γεννηθῆ φέροντες τὴν κλίσιν πρὸς ἀγαθὰ ὑπερβαίνοντα τὰς καθ' ἡμέρας ἀνάγκας, ὑπέφερον ἀπὸ ἔλλειψιν ἀέρος, τινὲς δὲ καὶ ἀπέθνησκον ἀπὸ πνευματικὴν ἀσφυξίαν. Δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἡ μία ἀπογοήτευσις διαδέχεται τὴν ἄλλην ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἴψεν. Ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Randulf Nielsen καταφαίνεται ἡ δίψα αὐτοῦ πρὸς ἀγάπην κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα· ἡ δὲ ἀνάμνησις τῶν θλιβερῶν ἡμερῶν τῆς ἐν Χριστιανίᾳ διαμονῆς εὑρίσκει ἀπήχησιν εἰς τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ἐπικοῦ «Μπράντ»: «Ὅταν τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας δὲν τὴν ζωντανεύῃ μὲ φῶς καὶ μὲ σκιὰν μία εὐλογία μήτε μία κατάρα, τότε κινδυνεύει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ καταβληθῇ καὶ πιστεύει ὅτι ἀπεσβέσθη ἀπὸ τὴν βίβλον τοῦ Κυρίου». Οὔτε ὁ κύκλος τῶν λεγομένων «Ὀλλανδῶν» ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτόν· διότι ὁ Ἴψεν ἐμίσει τὰς κενὰς φράσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ λόγιοι οὗτοι ἦσαν πλήρεις, ὅπως ἐμίσει τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ψεῦδός της. Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὑπὸ τὸ βάρος τῶν συνθηκῶν τούτων ἡ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ κήρυκος τῆς ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως προχωρεῖ βραδέως καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου. Τὸ πρῶτον δρᾶμα, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἐνταῦθα, εἶναι οἱ «Ἥρωες τοῦ Χέλγκελαντ» (1858), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγκαταλείπει τὸ μέτρον καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ γλωσσικὸν ὕφος τοῦ νορβηγικοῦ θρύλου. Πρὸς τὸ δρᾶμά του τοῦτο ὁρμᾶται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν προσώπων τοῦ νορβηγικοῦ θρύλου δέον νὰ ἐμφανίζεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀγριότητι καὶ νὰ παρίστανται οἱ χαρακτῆρες τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡρωίδων αὐτούσιοι, ἑνιαῖοι καὶ ἄνευ τινὸς περικοπῆς. Ἀφορμὴ πρὸς σύνθεσιν αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀντίδρασις, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς Χριστιανίας, ὡς περιέγραψα αὐτὴν ἀνωτέρω. Ὡς πρότυπον δὲ χρησιμεύει εἰς αὐτὸν διὰ τὴν ἡρωίδα του ἡ ἰδία του σύζυγος, ὑψηλόφρων καὶ πλήρης πραγματικοῦ μίσους ἐναντίον ὅλης τῆς μικρολόγου προσοχῆς, ὅπως ἡ Hjördis. Ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὴν ἀποτελεῖ ἡ ἥσυχος καὶ πλήρης ἀφοσιώσεως Daguj, ὡς ἡ Αὐρηλία πρὸς τὴν Φούρια ἐν τῷ «Κατιλίνᾳ». Τὸ δεύτερον δρᾶμα τῶν χρόνων τούτων εἶναι ἡ «Κωμῳδία τῆς ἀγάπης», ἡ ὁποία φέρει καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τοῦ διλήμματος τοῦ Kierkegaard καὶ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ περὶ τῶν σταδίων τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς. Τὸ συμπέρασμα τοῦ ποιητοῦ εἶναι ὅτι ὁ γάμος φονεύει τὴν ἀγάπην· αὕτη εἶναι ποίησις, ἐνῷ ὁ γάμος ἀποτελεῖ πεζογραφίαν. Ἡ ἀγάπη εἶναι φυτόν, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐλευθερίας διὰ νὰ ζήσῃ· μαραίνεται ἐντὸς τῆς οἰκοκυρωσύνης, πνίγεται ἀπὸ τὴν φλυαρίαν τῶν γηραιῶν συγγενῶν καὶ τὰς χλιαρὰς κατὰ συνήθειαν περιπτύξεις. Ἡ ἀγάπη αὐξάνει τὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου, δημιουργεῖ καὶ πλουτίζει· ὁ γάμος τοὐναντίον περιορίζει καὶ ἐκχυδαΐζει. Διὰ τούτων ὅμως δὲν ἀποδοκιμάζει ὁ Ἴψεν τὸν γάμον γενικῶς· διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι εὑρίσκεται ἀκόμη ἐνταῦθα εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ Kierkegaard, τὸ αἰσθητικόν, ἀλλὰ συγχρόνως τείνει νὰ ὑπερπηδήσῃ αὐτά. Καταπολεμεῖ ὄχι τὸν γάμον, ὁ ὁποῖος προσέδωκε, καθ' ἃ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, πλούσιον περιεχόμενον εἰς τὸν βίον του, ἀλλὰ τὸ ψεῦδος ἐν τῷ γάμῳ. Ἡ ἡρωῒς αὐτοῦ ἔχει καὶ αὐτὴ πλασθῆ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς συζύγου του. Ἡ ἀγάπη εἶναι δι' αὐτὴν τὸ πᾶν, ὀνειρεύεται νὰ συνοδεύῃ τὸν ἄνδρα της εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἰς τὰς μάχας καὶ ἀναφωνεῖ: «Ἐγὼ ἢ τὸ ψεῦδος· ὁ εἷς ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποχωρήσῃ». Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποτελοῦν τὸ πρόγραμμα τῶν ἔπειτα ἔργων τοῦ Ἴψεν, διὰ τῶν ὁποίων ἀνακαλύπτει καὶ προσβάλλει τὴν ἀνειλικρίνειαν καὶ τὸ συμβατικόν, τὰ ὁποῖα ἀμαυρώνουν καὶ μολύνουν τὴν ζωήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ θόρυβος, τὸν ὁποῖον διήγειρε τὸ ἔργον καὶ ἡ γενικὴ ἀποδοκιμασία, τῆς ὁποίας ἔτυχεν, ὡδήγησαν τὸν Ἴψεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν «Μνηστήρων τοῦ θρόνου», ὡς ὁ ἴδιος γράφει πρὸς τὸν Peter Hansen. Δι' αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ Skule, ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέβαλεν αὐτὸν ἡ ἀποδοκιμασία ἐκείνη. Ὁ Ἴψεν εἶχεν, ὅπως ὁ Skule, στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀμφιβολία κατεβίβρωσκε τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ ἡ εἰρωνεία ἐναντίον ἑαυτοῦ ἔπληττε τὰς δυνάμεις του. Διὰ τοῦτο ᾐσθάνετο καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ ἄνθρωπον, ὅστις νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτόν. Ἡ ψυχικὴ αὕτη ἀνάγκη ἦτο τὸ μᾶλλον πικρὸν ποτήριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κενώσῃ κατὰ τὰ ἔτη τῆς δευτέρας ἐν Χριστιανίᾳ διαμονῆς. Καταλιπὼν τὴν Νορβηγίαν αἰσθάνεται ὅτι ὅλα τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα περιώριζον αὐτόν, ἐθραύσθησαν. Ἐν τῇ ξένῃ εὑρισκόμενος παλαίει ἐν τούτοις ἐπὶ μακρὸν ἕως ὅτου εὕρῃ τὴν νέαν μορφήν, διὰ τῆς ὁποίας ἤθελε νὰ περιβάλῃ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ κατὰ τοῦ ψεύδους τῆς ἐποχῆς, κατὰ τοῦ ψεύδους τοῦ λαοῦ του, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἐξαρθῇ, ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ πενθήσῃ. Τὴν νέαν ταύτην μορφὴν ἔχομεν εἰς τὸν «Μπράντ», ὅστις ἀποτελεῖ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν «Κωμῳδίαν τῆς ἀγάπης», πλήρη ἀπαλλαγὴν τοῦ Ἴψεν ἀπὸ τοῦ αἰσθητικοῦ σταδίου τοῦ Kierkegaard καὶ μετάβασιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἠθικόν. «Ἡ αἰσθητική, μεμονωμένη καὶ μὲ τὴν ἀπαίτησιν αὐτοτελοῦς κύρους εἶναι δι' ἐμὲ τώρα κατάρα τῆς ποιήσεως, ὅπως ἡ θεολογία διὰ τὴν θρησκείαν», γράφει νῦν ἐκ Ῥώμης εἰς τὸν Μπιέρνσον. Τὸ πρόβλημα τοῦ «Μπράντ» εἶναι καθαρῶς ἠθικόν· ὁ Ἴψεν δὲν ἐρωτᾷ ἐνταῦθα τί εἶναι προτιμότερον, ἡ ὡραιότης ἢ ἡ ἀσχημία, ἀλλὰ προβάλλει τὸ δίλημμα: ἀλήθεια ἢ ψεῦδος;, ὅπερ ὑποδηλοῦται ἐν τῇ «Κωμῳδίᾳ τῆς ἀγάπης» διὰ τοῦ προμνησθέντος στίχου: «Ἐγὼ ἢ τὸ ψεῦδος· ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποχωρήσῃ». Ἀλλὰ καὶ δὲν ἐρωτᾷ ἁπλῶς τί εἶναι ἀλήθεια, ποῖον δέον νὰ εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως· ὅ,τι ἐνδιαφέρει αὐτὸν εἶναι ἡ σχέσις τοῦ ἀτόμου πρὸς ὅ,τι πιστεύει ὡς ὀρθὸν καὶ ἀληθές. «Δὲν γνωρίζω ἂν εἶμαι Χριστιανός», λέγει ὁ Μπράντ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ποιητήν· αὐτὸς ἐρωτᾷ ἂν ὑπάρχῃ ἡ ἑνότης καὶ ἡ ἐσωτερικὴ δύναμις τῆς προσωπικότητος· διότι ἡ λυδία λίθος τῆς πίστεως δὲν εἶναι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἀλλ' ἡ δύναμίς της. «Ἢ τίποτε ἢ ὅλα» εἶναι τὸ βασικὸν θέμα τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, διότι τὸ πνεῦμα τῆς συμφωνίας καὶ τῆς προσαρμογῆς εἶναι ὁ Σατανᾶς. Οὕτως ὁ Ἴψεν ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς ψυχρότητος καὶ τῆς ἀδιαφορίας κλείεται περισσότερον εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀνατέμνει βαθύτερον τὴν ψυχήν του. Τὸ πόρισμα τῆς ἀνατομίας ταύτης εἶναι ἡ ἀνακάλυψις βαθῶν ὑπεράνω τοῦ χρόνου κειμένων, τὰ ὁποῖα ἐξαγγέλλονται διὰ τοῦ πάστωρος Μπράντ. Ἔκτοτε τὸ δρᾶμα τοῦτο συμβολίζει τὴν ἰδανικὴν ἀπαίτησιν, ἡ ὁποία εὑρίσκει ἀπήχησιν εἰς πᾶσαν ψυχήν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔπαυσεν αὕτη νὰ συγκρίνῃ τὴν πραγματικότητα αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν ἑαυτῇ ζῶσαν ἰδανικότητα. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Μπράντ» ἐπηκολούθησεν ὁ «Πέερ Γκύντ» καὶ ὁ «Σύνδεσμος τῆς νεότητος». Ὁ Πέερ Γκύντ εἶναι ὁ ἀντίπους τοῦ Μπράντ· τὸ πνεῦμα τῆς προσαρμογῆς, ὅπερ εἶναι δι' ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς, ἀποτελεῖ διὰ τὸν Γκύντ τὸν Θεόν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶναι ἡ ἀρνητικὴ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, ἡ συνήθεια, ἡ ὁποία ἀμβλύνει τὴν βούλησιν, ἡ ὀκνηρία, ἡ ὁποία ἐπισκοτίζει τὸ πνεῦμα, ἡ δειλία καὶ ἡ ἀδυναμία, αἱ ἀπαιτήσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι οὔτε ἀγῶνα σημαίνουν οὔτε συγκίνησιν. Ὁ Γκύντ δουλεύει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦτο τοῦ Σατανᾶ· οὐδέποτε ἐγνώρισε μίαν ὁλόκληρον καὶ πλήρη ἀλήθειαν. οὐδέποτε προὐχώρησεν εἰς μίαν ἀποφασιστικὴν πρᾶξιν, οὔτε κἂν εἰς μίαν σοβαρὰν ἁμαρτίαν. Δὲν κατορθώνει τοὐλάχιστον νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὡς τὴν μόνην δύναμιν τοῦ λυτρωμοῦ του ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Σατανᾶ. Εἶναι λοιπὸν τὸ ἀντίθετον τοῦ Μπράντ· ἀλλὰ ζῇ παρ' ἐκεῖνον ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἴψεν καὶ διὰ τοῦτο τὸ δρᾶμα δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μεγαλειώδης ψυχολογικὴ ἀνατομία καὶ ὡς διείσδυσις εἰς τὰ μᾶλλον μυστικὰ βάθη τῆς ψυχῆς, τῆς ὁποίας τὰς χυδαιότητας καὶ τὰς ἀδυναμίας ἀποκαλύπτει μετὰ θαυμαστῆς δυνάμεως. Τὸ ἕτερον ἔργον, ὁ «Σύνδεσμος τῆς νεότητος», εἶναι εἶδος ἀπαντήσεως εἰς τὰς ἐπικρίσεις τοῦ Πέτερσεν καὶ τοῦ Μπιέρνσον, γραφεῖσα ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ μετέβη, καταλιπὼν τὴν Ἰταλίαν, ὁ Ἴψεν. Μεταξὺ τοῦ ἥρωος αὐτοῦ, τοῦ Stensgaard, καὶ τοῦ Γκύντ ὑφίσταται στενὴ συγγένεια· ἀμφότεροι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Καὶ οἱ δύο στεροῦνται ἠθικῆς, εἶναι ἐγωϊσταί, ἄνευ σταθεροῦ πυρῆνος, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς προσωπικότητος, ἄνευ σεβασμοῦ τινος καὶ ἄνευ σοβαρότητος. Πρὸς τούτοις ἀμφότεροι εἶναι ἄνθρωποι τῆς κενῆς φράσεως. Ἀλλ' ὁ Stensgaard εἶναι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Γκύντ ταπεινότερος. Ἀπὸ τεχνικῆς ἐπόψεως τὸ ἔργον σημαίνει μεγάλην πρόοδον· εἶναι γεγραμμένον ἐν πεζῷ λόγῳ καὶ κατὰ συνέπειαν φέρει χαρακτῆρα πολὺ περισσότερον ρεαλιστικόν. Διὰ τοῦ «Μπράντ» καὶ τοῦ «Πέερ Γκύντ» ὁ Ἴψεν καθίσταται διεθνὴς προσωπικότης, κατὰ συνέπειαν δὲ βελτιοῦνται ἐπαισθητῶς καὶ οἱ οἰκονομικοὶ ὅροι τοῦ βίου του. Συγχρόνως ὅμως ἀποβαίνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐρημικὸς καὶ κλείεται ἀκόμη περισσότερον εἰς ἑαυτόν. Τὰ μόνα σχεδὸν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα συναναστρέφεται, εἶναι τὰ φανταστικὰ δημιουργήματα τῆς μεγαλοφυΐας του. Ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτῆς ἐξεπήγαζεν ἡ βαθεῖα φωνὴ τῆς ἀληθείας, τοῦ φόβου καὶ τῆς κρίσεως, ἡ ὁποία κατέπληξεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Τὰ φανταστικὰ ὅμως ταῦτα πρόσωπα εἶναι συγχρόνως δυνάμεις, ῥοπαί, ἀντιθέσεις, ζῶσαι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ· τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὰ πρόσωπα τοῦ νέου ἔργου, ὅπερ ἀπὸ μακροῦ κυοφορούμενον ἐν τῷ Ἴψεν εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τῷ 1873, καὶ τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον «Αὐτοκράτωρ καὶ Γαλιλαῖος». Ἐν πρώτοις ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν πάλην δύο κοσμοθεωριῶν, τῆς χριστιανικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ σύμβολον αἰωνίων ἀντιθέσεων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Βαθυστόχαστα εἶναι ὅσα ἀναγινώσκομεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἔχει τηλικαύτην δύναμιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἴψεν, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ παρὰ πάσας τὰς καταβαλλομένας προσπαθείας. Κλασσικὰ εἶναι ἐπίσης ὅσα λέγει περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πόνου διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ πνεύματος τῆς ἀρνήσεως, ὅπερ συμβολίζεται διὰ τοῦ Κάϊν καὶ τοῦ Ἰούδα. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἀρνήσεως, ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἰούδας, εἶναι ἀκούσια ὄργανα, κατ' ἀνάγκην παράγοντες τῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι μοιρολατρεία, ὡς ἐνομίσθη· διότι κατὰ τὸν Ἴψεν ἡ μοῖρα, ἢ καλύτερον ἡ θεία βούλησις, δὲν εἶναι τυφλὴ καὶ ἄσκοπος, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἐπίτευξιν ἑνὸς σκοποῦ. Πιστεύει δηλαδὴ ὁ Ἴψεν εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Lessing. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου ὅμως εἶναι ἡ περὶ τῶν τριῶν βασιλείων διδασκαλία. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ ἐπὶ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως ἱδρυμένον· τὸ δεύτερον τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τὸ τρίτον εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ μεγάλου μυστηρίου, ὅπερ δέον νὰ ἱδρυθῇ ἐπί τε τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὁ πόθος πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ πόθου τούτου πιστεύει ὁ Ἴψεν ὅτι θὰ συνδυασθοῦν εἰς ἀνωτέραν τινὰ ἑνότητα. Ἡ πίστις αὕτη εἶναι προϊὸν τῆς ἐσωτερικῆς πάλης τοῦ ποιητοῦ, τῆς πάλης ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Εἰς τοῦτον μεταθέτει τοὺς ἀγῶνας τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς· διότι καὶ ὁ Ἴψεν ἔζησε τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἐν Καππαδοκίᾳ, ὅπου ὁ Γαλιλαῖος ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ψυχικὴν ἠρεμίαν· ἐτέλεσεν ὡς παῖς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ εὐσεβισμοῦ τῆς μητρός της. Καὶ τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦτο περιστρέφεται περὶ τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος, οὐχὶ ὅμως τόσον σαφῶς, ὅσον τὰ δύο ἄλλα κλασσικὰ ἔργα τοῦ Ἴψεν, ὁ «Μπράντ» καὶ ὁ «Πέερ Γκύντ». Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν πραγματεύεται τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν κοινωνίαν· τὸ δεύτερον τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς ἑαυτό, τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐν αὐτῇ ἀνωτέρας καὶ ταπεινοτέρας δυνάμεις. Κατὰ τὸν Ἴψεν ὁ ποοφανέστατος ἐχθρὸς τοῦ ἀτόμου εἶναι ἡ κοινωνία, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ τὸ πνεῦμα τῆς προσαρμογῆς καὶ τοῦ συμβιβασμοῦ, τὸ πνεῦμα τοῦ Σατανᾶ, τὸ ψεῦδος, τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὴν δειλίαν. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἀπὸ τοῦ 1877 καὶ ἐντεῦθεν, ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο τῶν μεταξὺ ἀτόμου καὶ κοινωνίας σχέσεων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ πρόβλημα ἐμβάλλεται εἰς ὡρισμένας καὶ συγκεκριμένας συνθήκας, τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι πλέον ἀξιώματα ἢ τύποι, ἀλλ' ἐξατομικευμένοι ἄνθρωποι μετὰ ἰδίου χαρακτῆρος καὶ ἰδίας γλώσσης ἕκαστον. Πάντα ὀφείλονται εἰς ὡρισμένας ἀφορμάς, εἰς συγκεκριμένα βιώματα τοῦ ποιητοῦ, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα, κατὰ τὴν ῥητὴν ἄλλωστε ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· καὶ εἰς πάντα συνηχεῖ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἴψεν μετὰ τῶν ἀγώνων της. Καὶ δι' αὐτὰ ἀληθεύει ὅ,τι εἶπε περὶ τοῦ «Μπράντ» («Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ὁ Μπράντ κατὰ τὰς καλυτέρας στιγμάς μου»). Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν κοινωνικῶν τούτων ἔργων εἶναι τὰ «Στηρίγματα τῆς κοινωνίας». Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου κατέκτησεν ὁ Ἴψεν τελεσιδίκως τὴν εὐρωπαϊκὴν σκηνήν, θέλει νὰ καταδείξῃ, ὅτι τὸ ψεῦδος, ἡ ὑποκρισία καὶ τὸ ἔγκλημα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κοινωνίας,

Digitized by Google

ἡ ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τοῦ ψεύδους. Ἐξ ἀνασκοπῆς πρὸς αὐτὴν ἀπατᾷ ὁ Bernick τὴν φίλην του, συκοφαντεῖ τὸν φίλον του καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ ἀθῴους ἀνθρώπους, διότι ἄλλως ἡ κοινωνική του καταστροφὴ εἶναι βεβαία. Τὸ ἑπόμενον δρᾶμα, ἡ «Κοῦκλα», ἀσχολεῖται περὶ τὸ πρόβλημα τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἀπέναντι τοῦ ἀνδρός. Ἐμφανίζει τὴν τραγικὴν σύγκρουσιν μεταξὺ γυναικείας καὶ ἀνδρικῆς συνειδήσεως, μεταξὺ φυσικοῦ αἰσθήματος καὶ πίστεως εἰς αὐθεντίαν. Ἡ γυνή, κατὰ τὸν Ἴψεν, εἶναι πρῶτον ἄνθρωπος καὶ ἔπειτα σύζυγος· δὲν εἶναι ἐξάρτημα τοῦ ἀνδρός, οὔτε πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου τὴν κτῆσιν νέμεται ὁ ἀνήρ. Τὸς ἰδέας αὐτὰς ἀγνοεῖ ὁ Χέλμερ. Εἰς τὴν «Νό.αν» δὲν βλέπει τὸν ἄνθρωπον, οὔτε τὴν τὰ πάντα θυσιάζουσαν ἀγάπην. Σκέπτεται τὸν ἑαυτόν του μόνον ἢ μᾶλλον τί θὰ σκεφθῶσι καὶ τί θὰ εἴπουν περὶ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ χωρισμός· διότι ἡ Νόρα αἰσθάνεται, ὅτι ἔχει καθήκοντα καὶ πρὸς ἑαυτήν. Πιστεύει, ὅτι εἶναι πρὸ πάντων ἄνθρωπος ἢ τοὐλάχιστον θέλει νὰ προσπαθήσῃ, ἵνα καταστῇ ἄνθρωπος. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος καὶ τῶν δικαιωμάτων της, τὰ ὁποῖα κινδυνεύουν διὰ τῆς κοινωνίας. Τὸ δρᾶμα τοῦτο σημαίνει ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως πλήρη αὐτονομίαν καὶ πολλὴν πρόοδον· ὁ Ἴψεν ἀπαλλάσσεται πλέον ἐντελῶς ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπιδράσεως καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐξωτερικῶν μέσων πρὸς δημιουργίαν τῆς ἐντάσεως ἐν τῇ ψυχῇ τῶν θεατῶν. Στρέφεται πρὸς τὰ ἔσω, δημιουργῶν οὕτω ὅλως ἰδίαν καὶ νέαν μορφήν. Ἡ προϊστορία τοῦ δράματος μεταβάλλεται εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ δρᾶμα, οὕτω δὲ ἡ ἔντασις ἐκείνη δημιουργεῖται διὰ τῆς βαθμιαίας ἀποκαλύψεως τοῦ παρελθόντος ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν δρώντων προσώπων τῇ βοηθείᾳ ἀριστοτεχνικοῦ διαλόγου. Διὰ τῆς δαρβινείου θεωρίας γεννῶνται νέα προβλήματα, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἀπὸ βιολογικῆς θεωρίας μεταβάλλεται αὕτη ἐν Γερμανίᾳ εἰς κοσμοθεωρίαν. Ἐκ τῶν προβλημάτων τούτων ἐνδιαφέρει τὸν Ἴψεν τὸ τῆς κληρονομικότητος, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ αὐτὸν καὶ πρότερον, ἀλλ' ἐν ἐννοίᾳ θεολογικῇ, ὡς νέμεσις ἢ ὡς προπατορικὸν ἁμάρτημα. Εἰς τοὺς «Βρυκόλακας» πραγματεύεται τὸ πρόβλημα ἐν τῇ βιολογικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς.

Ὁλόκληρος ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς καὶ συνεπῶς καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸν ἄτομα φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς προλήψεις καὶ νεκρὰς ἰδέας ἐκ πολὺ μεμακρυσμένων χρόνων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν νόσους καὶ σῆψιν. Πρέπει νὰ ἀπολυτρωθῶμεν ἀπὸ τὰ ξένα ταῦτα σώματα ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἡμῶν. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον χαρακτηρίζουν τολμηρὰ καὶ ἐπικίνδυνα ἐρωτήματα περὶ νέας θρησκείας, νέας ἠθικῆς καὶ νέας κοινωνίας. Ὅλοι εἴμεθα φαντάσματα, λέγει ἡ κυρία Ἄλβιγκ. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ φαντάσματα ταῦτα, τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ὑποκρισίαν, δέον νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποβῇ προσωπικότης. Πρόκειται περὶ ἀντιστροφῆς τῶν ἀξιῶν, ὅπως παρὰ Nietzsche. Τὸ ἄτομον τίθεται ὑπεράνω τῆς κοινωνίας καὶ ἡ κυρία Ἄλβιγκ θέλει ἐπὶ τέλους νὰ ἐξετάσῃ ποῖος ἐκ τῶν δύο ἔχει δίκαιον, αὐτὴ ἢ ἡ κοινωνία, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε θῦμα. Ἡ ἀδιαφορία, μετὰ τῆς ὁποίας ἔγιναν δεκτοὶ οἱ «Βρυκόλακες» ἐν Νορβηγίᾳ, εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς συγγραφῆς τοῦ «Ἐχθροῦ τοῦ λαοῦ», διὰ τοῦ ὁποίου προσπαθεῖ ὁ Ἴψεν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μόνον ἡ μειονότης ἔχει πάντοτε δίκαιον, ἐπειδὴ ἡ πλειονότης τρέφεται ἐκ πεπαλαιωμένων ἰδεῶν, ἐστερημένων δυνάμεως καὶ ἴσα δυναμένων πρὸς τὸ ψεῦδος. Οὕτως ὁ ποιητὴς προσεγγίζει βαθμηδὸν πρὸς τὸν ἀναρχισμόν, ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἐναντίον τοῦ κράτους, τῆς θρησκείας, τῆς κατὰ παράδοσιν ἠθικῆς καὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν. Ἐναντίον ἑνὸς τοιούτου θεσμοῦ, τοῦ γάμου, στρέφεται τὸ νέον αὐτοῦ ἔργον, ἡ «Ἀγριόπαπια». Ἡ ἰδανικὴ ἀπαίτησις, ἡ ὁποία οὐδένα ἐπιδέχεται περιορισμόν, ἀξιοῖ ὅπως ὁ γάμος στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Κῆρυξ τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης εἶναι ὁ Βέρλε, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ γάμος θὰ γίνῃ ἀληθινός, ὅταν ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ψεῦδος. Ἡ «Ἀγριόπαπια» εἶναι τὸ πρῶτον συμβολικὸν ἔργον τοῦ Ἴψεν, ὅστις ἐγκαταλείπει νῦν τὸν ρεαλισμόν, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἀπὸ τῶν «Στηριγμάτων τῆς κοινωνίας», ἐπειδὴ δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς ἔκφρασιν τῶν ψυχικῶν κινήσεων καὶ καταστάσεων τῶν ἡρώων του. Τὴν δουλικὴν μίμησιν τῆς πραγματικότητος αἰσθάνεται ὡς περιορισμόν, ὅπως καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν ἀφελῆ γλῶσσαν τῆς πραγματικότητος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐπαρκὲς μέσον ἐκφράσεως. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νομισθῇ ὅτι περιφρονεῖ διὰ τοῦτο τὴν πραγματικότητα. Ἀπόδειξις ἤδη ἡ «Ἀγριόπαπια», ὅπου ἡ πραγματικότης εἶναι τόσον ζωντανὴ ὅσον εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔργον τοῦ Ἴψεν. Κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἀγῶνες ἐν Νορβηγίᾳ, εἰς τὴν ἔκρηξιν καὶ τὴν ὀξύτητα τῶν ὁποίων συνετέλεσαν μεγάλως καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ ποιητοῦ, παρέχουν τὴν ἀφορμὴν πρὸς τὸ ἑπόμενον αὐτοῦ ἔργον, τὸ «Ῥόσμερσχολμ», ἐν τῷ ὁποίῳ μετατίθεται ἡ μεταξὺ τῆς θνῃσκούσης καὶ τῆς γιγνομένης νέας συνειδήσεως σύγκρουσις, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τοὺς ἀγῶνας τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων ἐν Νορβηγίᾳ, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν δρώντων προσώπων. Τὸ δρᾶμα εἶναι ποίησις ἀναφερομένη εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὴν μοῖραν ἀνθρώπων· οὕτω χαρακτηρίζει αὐτὸ αὐτὸς ὁ Ἴψεν ἔν τινι ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Κρίστενσεν. Ἡ μεταξὺ τῆς Ῥεβέκκας καὶ τοῦ Ῥόσμερ ἀντίθεσις αἴρεται βαθμηδὸν διὰ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῆς ἡ κοσμοθεωρία του, ἡ δὲ σιωπηλὴ ἀγάπη, διὰ τῆς ὁποίας περιβάλλει αὐτόν, κατασιγάζει τὰς ἀγρίας ὁρμάς της καὶ ὅ,τι μένει εἶναι ὁ πόθος τῆς σωτηρίας του, χάριν τῆς ὁποίας εἶναι πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ ἑαυτήν. Ἡ σωτηρία του δὲ συνίσταται εἰς τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἀπὸ τὴν θνῄσκουσαν συνείδησιν, ἡ ὁποία ἀνακύπτει ἐντὸς τῆς ψυχῆς του καὶ ἐπιφέρει τὸν διχασμὸν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν. Ἡ Ῥεβέκκα κατορθώνει νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῶν παλαιῶν προλήψεων· συγχρόνως ὅμως ἐξευγενίζεται καὶ αὐτὴ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀναστροφῆς καὶ ἡ ἀγάπη της καθαρίζεται ἀπὸ τὸν ὑλικὸν πόθον, εὑρίσκουσα εἰς τὴν ψυχικὴν συμβίωσιν τὴν ὑψίστην εὐτυχίαν. Ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἐπόψεως τὸ ἔργον τοῦτο ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀριστουργηματικόν· ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ τοῦ περιεχομένου εἶναι ἀνθρωπινώτερον, πλουσιώτερον καὶ ψυχολογικώτερον παντὸς ἄλλου, πλῆρες ἡδείας μελαγχολίας, σπανίας παρὰ τῷ Ἴψεν. Τὸν αὐτὸν ἀγῶνα τῆς προσωπικότητος πρὸς ἀπελευθέρωσίν της συμβολίζει καὶ «Ἡ κυρὰ τῆς θάλασσας», ἀλλ' ἐπὶ ἄλλου πεδίου καὶ μεταξὺ ἄλλων δυνάμεων. Τὸ μέγα μυστήριον εἶναι ἐνταῦθα ἡ ἐξάρτησις τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῶν στοιχείων, ἀπὸ τῶν ἀλόγων δυνάμεων τῶν ἐστερημένων βουλήσεως, τῶν ὁποίων σύμβολον εἶναι διὰ τὸν Ἴψεν ἡ θάλασσα. Ἐκ τῶν «στοιχειῶν», τὰ ὁποῖα ζῶσιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς της ἀπαλλάσσεται ἡ Ἐλλίδα διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Βάγκελ. Ὁ ξένος—συμβολισμὸς τῆς φυσικῆς δυνάμεως—χάνει τὴν ἐπ' αὐτῆς δύναμιν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐλευθεροῦται αὕτη ἀπὸ τῶν δεσμῶν διὰ τῆς θυσίας τοῦ Βάγκελ. «Ἡ κυρὰ τῆς θάλασσας» ὅπως καὶ τὸ «Ῥόσμερσχολμ» ἐμφανίζουν εἰς ἡμᾶς ἀγῶνα μεταξὺ ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων δυνάμεων, ὅστις τελεῖται ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἔκβασις εἶναι ἡ νίκη τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὰ οὔτε περὶ πάλης οὔτε περὶ νίκης γίνεται λόγος ἐν τῷ ἑπομένῳ δράματι τοῦ Ἴψεν, ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Ἔδδα Γκάμπλερ». Ἡ ἡρωὶς εἶναι ἀνίκανος νὰ αἰσθανθῇ ἀγάπην, ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐμφάνισιν τῆς ζωῆς καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Lövborg. ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀποθάνῃ ὡραῖα. Ἡ ἀγάπη αὐτῆς πρὸς τὸ κάλλος εἶναι ἐκκεντρικὴ συμβατικότης, εἶδος ἐκφράσεως τοῦ φόβου τοῦ σκανδάλου, ὁ ὁποῖος τὴν κατέχει. Καὶ ὅταν ἀποθνήσκῃ «ὡραῖα», δηλαδὴ ὅταν ἡ σφαῖρα πλήττῃ αὐτὴν εἰς τὸν κρόταφον, εἶναι εὐχαριστημένη, διότι σκέπτεται τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐμποιήσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν «κύκλον» τῶν αἰσθητικῶν φίλων της. Εἶναι μόνον μορφὴ καὶ διὰ τοῦτο κενὴ καὶ ἔρημος ἐσωτερικῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιστρέφει ὁ Ἴψεν εἰς τὴν Νορβηγίαν μετὰ μακρὰν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμονήν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐξακολουθεῖ νὰ συναναστρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τοὺς ἀνθρώπους τῆς φαντασίας του, ἐμβαθύνων περισσότερον εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν καὶ γινόμενος ὁλονὲν οἰκειότερος πρὸς αὐτούς. Προϊὸν τῆς νέας ταύτης ἐμβαθύνσεως εἶναι ὁ «Ἀρχιτέκτων Σόλνες», τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις περιστρέφεται περὶ τὸ αὐτὸ πρόβλημα τῆς συγκρούσεως μεταξὺ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ συνειδότος, περὶ τῶν ὁποίων ἔγινεν ἤδη λόγος. Ἡ Χίλδε, ἡ νέα Νορβηγίς, τὸ ὡραιότατον προϊὸν τῆς διαφωτίσεως τῶν δύο τελευταίων δεκαετηρίδων, ἐκπροσωπεῖ τὸ νέον συνειδός. Ὁ Σόλνες εἶναι αὐτὸς ὁ Ἴψεν, ὁ ποιητής, ὅστις καθῆκον ἔχει νὰ κρίνῃ καὶ νὰ δικάζῃ ἑαυτὸν καὶ τὸ ἔργον του, διερευνῶν ἂν κατενίκησε τὰς σκοτεινὰς δυνάμεις, τὰ Τρόλλ, τὰ ὁποῖα ἐμφωλεύουν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς. Ὁ ποιητὴς ᾐσθάνθη πολλάκις ἑαυτὸν καταλαμβανόμενον ὑπὸ ἰλίγγου, ὡς ὁ ἥρως του, ἐν τῷ διαρκεῖ ἀγῶνι μεταξὺ τῆς προϊούσης γνώσεως καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ παλαιοῦ ἠθικοῦ συνειδότος, μεταξὺ τῆς ἀπὸ τῶν προλήψεων ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ηὕρυνε διὰ τολμηροτέρων ἑκάστοτε ἐρωτημάτων, καὶ τοῦ παλαιοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Νορβηγίας, ὁ ὁποῖος ἀναδυόμενος ἐκ τῶν ὑποσυνειδήτων βαθῶν τῆς ψυχῆς του ἔφραττεν εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν. Ὡς ὁ Σόλνες, ἐφθόνει καὶ αὐτὸς τοὺς ἀρχαίους Νορμανδούς, ὡς ὁ Ἰουλιανὸς ἐφθόνει τοὺς Ἕλληνας. Ἦτο ἱκανὸς νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ κατεσκεύασε. Το ἐρώτημα τοῦτο προβάλλει εἰς ἑαυτὸν ὁ ποιητής, ὅπως ἔζησε καὶ τὰ προβλήματα τοῦ «Μπράντ». Τὰ τελευταῖα τρία ἔργα τοῦ ποιητοῦ φέρουν καταφανῆ τὰ σημεῖα τοῦ γήρατος. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν φέρει τὸν τίτλον «Κλάϊν Ἔϋολφ» καὶ ἀναλαμβάνει τὸ ἐν προτέροις δράμασιν ὑποδηλωθὲν πρόβλημα τῆς μεταβολῆς, τὸν νόμον τῆς μεταβολῆς καὶ τὴν δύναμίν του. Τὴν μεταβολὴν ταύτην δεικνύει συντελουμένην ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ῥίτας. Ἰσχυρῶς συμβολικὸν εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθον «Τζὼν Γαβριὴλ Μπόρκμαν», ὅπου ἐξαγγέλλει ὁ Ἴψεν ὡς ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν τὴν θανάτωσιν τῆς ἀγάπης ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἔνοχος εἶναι ὁ Μπόρκμαν ἔναντι τῆς Ἕλλης. Τέλος τὸ κύκνειον ᾆσμα τοῦ μεγάλου δραματικοῦ, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα «Ὅταν ἀναστῶμεν ἐκ νεκρῶν», εἶναι τρόπον τινὰ ἡ δίκη ἑαυτοῦ, ἡ κρίσις περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἔργου του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξαγγείλει ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς ὁποίας στοιχεῖα εὑρίσκομεν εἰς πολλὰ τῶν ἔργων του. Θέμα τοῦ δράματος εἶναι ἡ τραγικὴ ἔντασις, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς, πρόσωπα δὲ αὐτοῦ δύο νεκροί, ὁ Ῥοῦμπεκ καὶ ἡ Εἰρήνη. Ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἐπειδὴ περιεφρόνησε, αὕτη ἐπειδὴ περιεφρονήθη. Ὅταν ἤνοιξαν ἐν τῷ τάφῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς διέγνωσαν, ὅτι οὔτε ὁ εἷς οὔτε ὁ ἄλλος ἔζησεν, οὔτε ὁ δολοφόνος τῆς ἀγάπης οὔτε τὸ θῦμά του. Ὁ Ῥοῦμπεκ ἦτο καλλιτέχνης καὶ οὐδὲν πλέον· αὐτὴ δὲν ἦτο παρὰ «μοντέλλο», ἐκ τοῦ ὁποίου μετήγγιζεν ἐκεῖνος τὴν ζωὴν εἰς τὸ ἔργον του. Ὅταν ἀντιλαμβάνεται τὸ ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον διέπραξε κατὰ τῆς ζωῆς, εἶναι πλέον ἀργά. Οὕτως ὁ Ἴψεν ἀναγνωρίζει περισσότερα δικαιώματα εἰς τὴν ζωὴν παρὰ εἰς τὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο ἡ Εἰρήνη ἐμφανίζεται ὡς τὸ θῦμα, ὁ δὲ Ῥοῦμπεκ ὡς ὁ ἁμαρτήσας κατὰ τῆς ζωῆς. Διότι ἁμαρτία εἶναι τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃ τις περισσοτέραν ἀξίαν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς παρὰ εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν. Ἡ ζωὴ κέκτηται ἀπείρως μείζονα ἀξίαν τῆς εἰκόνος της.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἐπισκοπήσεως καταφαίνεται ἡ στενὴ σχέσις, τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰ καθ' ἕκαστον ἔργα αὐτοῦ πρὸς ἄλληλα. Τοῦτο ἐξαίρει καὶ αὐτὸς ὁ Ἴψεν γράφων ἔν τινι ἐπιστολῇ, ὅτι ὅλα μαζὶ τὰ δράματά του ἀποτελοῦν ἓν μόνον δρᾶμα καὶ ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ μεμονωμένον καὶ καθ' ἑαυτό, εἰμὴ μόνον ἐὰν ἀναγνώσῃ τις ὅλα ἐν τῇ χρονολογικῇ αὐτῶν συνεχείᾳ καὶ διαδοχῇ. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν τίθεται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα, ἂν τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι κήρυγμα κοσμοθεωρίας καὶ ὁμολογία πίστεως, τῆς ὁποίας τὴν διάδοσιν ἐπιδιώκει, ἢ ἂν τοὐναντίον εἶναι ἁπλῶς ποιητικὴ ἔκφρασις καὶ διαμόρφωσις τῶν ποικίλων βιωμάτων, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς αὐτὸν ἡ ζωή. Κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ὁ Ἴψεν ἐδημιούργει ὡς ἀληθὴς καλλιτέχνης ἀπὸ ἐσωτερικὴν ὁρμήν, ὅπως ἀπαλλάσσεται ἑκάστοτε διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς δράσεως ἀπὸ τῶν ψυχικῶν κινήσεων, τῶν ὁποίων τὰς ἀφορμὰς παρεῖχον εἰς αὐτὸν καταστάσεις καὶ περιπέτειαι τῆς ζωῆς. Τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλας τὰς περιόδους τῆς δημιουργίας του. Ἀλλ' ὡς ἀληθὴς ποιητὴς δὲν προὐτίθετο νὰ ἐκφράσῃ ἁπλῶς στιγμιαίας ψυχικὰς διαθέσεις, ἀλλ' ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τὴν ψυχήν του, τὸ νόημα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς. Τὸν Ἴψεν χαρακτηρίζει ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἤδη ἡλικίας ὀνειροπόλος ἰδανισμός, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται στενῶς ἡ πεποίθησις, ὅτι τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸ τέλειον εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ. Ἐκ τοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του διαλόγου καὶ ἐκ τῶν λόγων τοὺς ὁποίους θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Κατιλίνα, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ μεταξὺ πραγματικότητος καὶ ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως ἀντίθεσις βασανίζει αὐτὸν πολὺ ἐνωρίς. Τὸ ἰδανικὸν τοῦ νεαροῦ Ἴψεν, ὅπερ ἔμεινε τὸ ἰδανικὸν ὁλοκλήρου τοῦ βίου του καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ἔργου του, εἶναι ἡ πλήρης πραγματοποίησις ὅλων τῶν δυνατοτήτων, αἵτινες λανθάνουσιν ἰδεατῶς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀτόμου καὶ αἵτινες ἀπαιτοῦσι τὴν πλήρωσιν αὐτῶν. Πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδανικοῦ τούτου καὶ πρὸς κήρυξιν αὐτοῦ συναισθάνεται, ὅτι εἶναι κεκλημένος ἄνωθεν, ὡς ὁ ἴδιος οὐχὶ ἅπαξ βεβαιοῖ. Τὸ ἔργον του ὁμοιάζει λοιπὸν πρὸς τὸ τῶν προφητῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ κομίζουσιν ἰδανικὰς ἀπαιτήσεις καὶ εἶναι συγχρόνως πεπεισμένοι ὅτι τὸ κήρυγμα αὐτῶν εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἡ πλήρωσις τοῦ ἰδανικοῦ ἐκείνου, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν διαφορωτάτων σχέσεων τοῦ βίου, ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν θέμα τῶν πλείστων, καὶ δὴ τῶν σημαντικωτέρων δραμάτων τοῦ Ἴψεν. Τοῦτο δέ, ἐπειδὴ συνῃσθάνετο ὅτι τὸ εἰρημένον ἰδανικὸν τελεῖ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἥτις, ὡς ἡ πεῖρα διδάσκει, δὲν δύναται νὰ ἀρθῇ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καθίσταται ἡ ἀντίθεσις αὕτη πρόβλημα διὰ τὸν ποιητήν, εἰς τὴν λύσιν τοῦ ὁποίου χρησιμοποιεῖ τὴν τέχνην του. Κατ' ἀκολουθίαν αὕτη ἐκφράζει τὴν ἑκάστοτε νέαν θέσιν τοῦ Ἴψεν ἔναντι τοῦ προβλήματος τῆς ἄρσεως τῆς μεταξὺ ἰδέας καὶ πραγματικότητος ἀντιθέσεως. Κατὰ τὴν ἀδιάκοπον ταύτην προσπάθειαν πρὸς ἄρσιν τῆς ἀντιφάσεως ταύτης καὶ πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ὑπάρξεώς του παρουσιάσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξελίξεώς του διάφοροι δυνατότητες εἰς τὸν ἀγωνιζόμενον ποιητήν. Κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν κατέχεται ὑπὸ ἀπελπισίας ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν

Digitized by Google

τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως, ὡς δεικνύουν τὰ λυρικὰ ποιήματα αὐτοῦ, τὰ καταγόμενα ἐκ τῆς περιόδου ταύτης. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ φυγὴ αὐτοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον, ἔνθα ζῇ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἰδίων σκέψεων καὶ ὀνείρων. Τοῦτο ὅμως ἀντέκειτο εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἴψεν· ἡ ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ αἰσθητικοῦ μακρὰν τῆς ζωῆς κειμένη λύσις δὲν ἱκανοποίει τὴν πλήρη ἐνεργείας φύσιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπιχειρεῖ ἐκ νέου νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ πεδίου. Ἐν ἑκάστῃ προσωπικότητι διαβλέπει ὡς πυρῆνα αὐτῆς τὸ καθῆκον, ὅπως καταστῇ ἐσωτερικῶς ἀληθής, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ στοιχίσῃ τοῦτο ἀπείρους πικρίας. Πάντα τὰ κύρια πρόσωπα τῶν δραμάτων τῆς ἠθικῆς περιόδου τοῦ Ἴψεν διακρίνονται διὰ τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος τούτου πρὸς πλήρωσιν ἀνωτέρας τινὸς ὑποχρεώσεως· πάντα τὴν ἀξίαν αὐτῶν λαμβάνουν ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς προσπαθείας αὐτῶν πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἀνατεθειμένου εἰς αὐτὰ ἔργου ἐν τῇ ζωῇ. Ἀλλ' εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἀντιτίθενται κωλύματα προερχόμενα τὸ μὲν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, τὸ δὲ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος. Διὰ τοῦτο ἡ πλήρωσις τῆς ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως εἶναι δυνατὴ μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ πόθου πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Τὸ δυνατὸν τῆς πληρώσεως τοῦ ἰδανικοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ πόθου τούτου, ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῆς θυσίας τῆς εὐτυχίας χάριν τοῦ καθήκοντος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐκλήθη ἕκαστος. Μεταξὺ τοῦ πόθου πρὸς εὐτυχίαν καὶ τῆς ἰδανικῆς ἀπαιτήσεως, ἥτις ὑπάρχει ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, δέον νὰ προτιμῶμεν τὴν δευτέραν. Ἡ προτίμησις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βουλήσεως ἡμῶν. Ὁ Ἴψεν θεωρεῖ ὑψίστην αὐτοῦ ὑποχρέωσιν νὰ διεγείρῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἀγωνισθῇ πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς ἀντιθέσεως καὶ ἀποβῇ οὕτως εἰλικρινὴς καὶ ἀληθής, δηλαδὴ πλήρης καὶ γνησία προσωπικότης. Τὴν διέγερσιν ταύτην ἐπιδιώκει διὰ τῆς προβολῆς ἡρώων, οἵτινες φέρουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν βούλησιν πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς μεταξὺ ἰδέας καὶ ζωῆς ἀντιθέσεως, ὡς καὶ τἀνάπαλιν διὰ τῆς ἐμφανίσεω. ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἀπέκτησαν συνείδησιν τῆς κλήσεως αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Μπράντ κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὴν ἰδανικὴν ἀπαίτησιν. Οὕτω φέρεται κατ' ἀνάγκην ὁ ποιητὴς πρὸς τὴν τρίτην δυνατὴν λύσιν, τὴν ἄρσιν τῆς ἀντιθέσεως ἐν ἀνωτέρᾳ τινὶ ἑνότητι, ἐν τῇ ὁποίᾳ καθῆκον καὶ εὐτυχία δὲν θὰ ἀποκλείωσιν ἄλληλα. Ἐν τούτοις τὰ δραματικὰ αὐτοῦ πρόσωπα δὲν κατορθώνουν νὰ ὑψωθοῦν μέχρι τῆς ἁρμονικῆς σφαίρας τοῦ «τρίτου βασιλείου», ἐπειδὴ οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἴψεν κατώρθωσε νὰ ἄρῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀντίφασιν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Τὸ πρόβλημα παραμένει καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του πρακτικῶς ἄλυτον. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου του εὑρίσκομεν τὸ αὐτὸ ἐρώτημα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὡρμήθη, τὸ ἄπελπι ἐρώτημα περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμβάλωμεν νόημα καὶ ἁρμονίαν εἰς τὸν πλήρη ἀντιφάσεων βίον. Αἱ τρεῖς αὗται περίοδοι τῆς σκέψεως καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Ἴψεν συνδέονται πρὸς τὴν περὶ τριῶν σταδίων θεωρίαν τοῦ Kierkegaard καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖος ὁ παραλληλισμὸς πρὸς αὐτὰ κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου Νορβηγοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν ἐν τούτοις τῶν ἔργων του καὶ τὰς περιόδους τῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἴψεν ὑφίστανται πολλαὶ διχογνωμίαι, ὅπως καθόλου ποικίλαι εἶναι αἱ ἐκδοχαὶ καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ, ὅστις εἶναι συγχρόνως ρομαντικὸς καὶ ρεαλιστής, ἰδεολόγος καὶ συμβολιστής. Τινὲς φρονοῦν ὅτι ἀπὸ τοῦ «Συνδέσμου τῆς νεότητος» ἄρχεται νέα περίοδος, ῥῆξις πρὸς τὸ καλλιτεχνικόν του παρελθόν. Μέχρι τοῦ ἔργου τούτου γράφει ἐν στίχοις ἢ χρησιμοποιεῖ τὸ ὕφος τοῦ παλαιοῦ νορβηγικοῦ θρύλου· μετ' αὐτὸ ποιεῖται χρῆσιν μόνον νεωτέρου πεζοῦ λόγου. Πρὸς τούτοις, ἐνῷ πρότερον ἔγραφεν ἱστορικὰ δράματα, στρέφεται νῦν πρὸς σύγχρονα θέματα, διὰ τῶν ὁποίων περιενδύει τὰ προβλήματα αὐτοῦ. Τέλος, ἐνῷ πρότερον ὑπερισχύει παρ' αὐτῷ ὁ ρομαντισμός, ἐπικρατεῖ νῦν τὸ ρεαλιστικὸν στοιχεῖον. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν λοιπὸν ταύτην ὁ «Μπράντ» καὶ ὁ «Πέερ Γκύντ» σημαίνουν ὄχι νέαν ἀρχήν, ἀλλὰ τέρμα. Ἀλλ' ὅμως τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἀποτελοῦν τοὐναντίον εἶδος προγράμματος δι' ὅλην τὴν μετὰ ταῦτα δημιουργίαν τοῦ Ἴψεν. Τὰ πρὸ αὐτῶν δημιουργήματα τοῦ ποιητοῦ ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ἀβέβαια βήματα ἀνθρώπου, ὅστις ζητεῖ τὸν δρόμον του. Ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὰ δύο ἐκεῖνα δράματα θέτει τὸ πρῶτον σαφῶς ὁ ποιητὴς τὸ πρόβλημα. Διὰ τοῦ «Μπράντ» καὶ τοῦ «Πέερ Γκύντ» διαγινώσκει καθαρὰ τί θέλει καὶ καθορίζει τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται ἐλευθέρως νὰ κινῆται. Διὰ δὲ τῶν «Μνηστήρων τοῦ θρόνου» ἀνακαλύπτει ποῖος εἶναι καὶ ἀποκτᾷ τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν στερεῖται ἀξίας καὶ δυνάμεως· δι' αὐτῶν φθάνει εἰς βεβαιότητα περὶ τῆς κλήσεώς του, τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐκπληρώσῃ δι' ὅλου τοῦ ἔπειτα ἔργου του.

Ἡ κλειστὴ φύσις τοῦ Ἴψεν καὶ ἡ σιωπηλότης του, αἱ πολλαπλαῖ ἀπόπειραι πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματός του, ἡ πλουσία ἐξέλιξις, ὁ συμβολισμὸς τῶν τελευταίων του ἔργων, εἶναι οἱ κυριώτεροι τῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους τόσον τὸ ἔργον του ὅσον καὶ τὸ πρόσωπόν του ὁμοιάζουν πρὸς βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐπιδέχεται διαφορωτάτας ἑρμηνείας. Μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο καὶ τὸ γεγονός, ὅτι πολλοὶ ὁρμῶνται μεμονωμένως ἐξ ἑνὸς δράματος, πειρώμενοι ἐξ αὐτοῦ νὰ ἑρμηνεύσουν τὰ λοιπά, καὶ ὑποπίπτουσιν οὕτω εἰς μεθοδικὸν σφάλμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέτρεψεν αὐτὸς ὁ Ἴψεν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον κατώρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν ἐν αὐτῷ τὸν πρόμαχον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός, τὸν μάρτυρα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἀναρχικὸν κ.τ.τ. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ μέγας δραματικὸς φέρει τὴν τραγικήν, ἐρημικὴν καὶ σιωπηλὴν φυσιογνωμίαν ἑνὸς προφήτου. Ὡς τοιοῦτος θὰ ζῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τὰ δὲ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν, ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀπαλλαγῇ ὅστις τὰ ἐγνώρισεν. Ὁμοιάζουν πρὸς τὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἐκάλεσεν ὁ Φάουστ. Εἰσδύουν βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ γίνονται καὶ ἰδικά μας βιώματα. Καὶ ὅπως ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν ποιητὴν ὡς ὄργανα πρὸς ἀνατομίαν τῆς ψυχῆς του, τοιουτοτρόπως καθίστανται καὶ δι' ἡμᾶς μέσα πρὸς ἔρευναν ἡμῶν αὐτῶν καὶ πρὸς αὐτογνωσίαν. Δι' αὐτῶν ὀξύνεται ἡ αἴσθησις ἡμῶν πρὸς ἀντίληψιν τοῦ ψευδοῦς καὶ τοῦ νόθου καὶ ἐνισχύεται τὸ αἴσθημα τῆς ὑγιοῦς περιφρονήσεως καὶ τοῦ ἀληθοῦς σεβασμοῦ. Εἶναι τρομερά, αἰνιγματώδη καὶ ἀπηνῆ, ὅπως ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἴψεν τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν στραφῶμεν εὑρίσκομεν αὐτὰ ὄρθια ἐνώπιόν μας, μεγάλα καὶ αὐστηρά, ὡς ἡ ἀπόλυτος ἀπαίτησις, τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἔκφρασις. Ὅστις ἐγνώρισε τὴν γοητείαν των δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῆς. Τὸ «Ὄχι», τὸ ὁποῖον ὁ θρῦλος θέλει ὡς τελευταίαν λέξιν τοῦ μεγάλου ἀγωνιστοῦ, ὁ πόθος πρὸς καθαρμόν, πρὸς ἐσωτερικὴν ἀλήθειαν, πρὸς πίστιν καὶ συνέπειαν, εὑρίσκει ἀπήχησιν καὶ ἐντὸς τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Collin*, H. Ibsen (1910). — *Dresdner*, Ibsen als Norweger und Europäer (1907) — *Engert*, Ibsen als Verkünder des dritten Reiches (1921).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Der Grundgedanke in Ibsen Weltamchanung (1917). — *W. Hans*, Schicksal und Wille. ein Versuch über Ibsens Weltamchanung (1906).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ibsens Selbetporträt in seinen Dramen (1917). —*Ella Kretschmer*, Ibsens Frauengestalten (1906).—*Minor*, Ibsen als Erziecher (1908). —*Lothar*, Ibsen (1902). — *Neckel*, Ibsen und Björnson (1921). —*Schneider*, Das religiöse Problem in Ibsen «Brand» (1908). — *Weinel*, Ibsen, Björn on, Nietzsche. Individualismus und Christentum (1908).— *Grau*. H. Ibsen (1928). —*S. Höst*. H. Ibsen (γαλλ.) (1924).—*Möhring*, Ibsen und Kierkegaard (1928). *Düvel*, Der Entwicklungsgedanke in Kierkegaard «Entweder - Oder» und Ibsen «Komödie der Liebe» (1919).—*G. Brandes*, Ibsen und Nietzsche, ἐν περιοδ. «Zukunft», τόμ. 55.—*Τοῦ αὐτοῦ*, H. Ibsen, ἐν περιοδ. «Literatur» (1906). — *Berg*, Ibsen ethischer Individualismus, ἐν περιοδ. Nord und Süd (1907).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Ὁ Ἴψεν ἐν Ἑλλάδι. Πρώτη ἀπόπειρα γνωριμίας τοῦ Ἴψεν ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο τῷ 1890 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ ἰταλικοῦ τινος θιάσου μὲ τοὺς «Βρυκόλακας», χωρὶς ἐν τούτοις ἡ μοναδικὴ αὕτη παράστασις ν' ἀφήσῃ τὴν παραμικρὰν ἐντύπωσιν. Τέσσαρα ἔτη κατόπιν, τῷ 1894, ἤρχισε νὰ γίνεται γνωστὸς ἐν Ἀθήναις ὁ μέγας Νορβηγὸς δραματογράφος μὲ τὸ αὐτὸ ἔργον κατὰ μετάφρασιν τοῦ Μιχ. Γιαννουκάκη καὶ μετ' εἰσήγησιν πρὸ τῆς παραστάσεως περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἴψεν ὑπὸ Γρ. Ξενοπούλου. Τοὺς πρώτους τότε ρόλους τοῦ ἔργου ὑπεδύθησαν, ὁ μὲν Εὐτύχ. Βονασέρας τὸν τοῦ Ὀσβάλδου, ὁ δὲ Ε. Παντόπουλος—τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενος εἰς σοβαρὸν δραματικὸν ρόλον—τὸν τοῦ Μάνδερς. Ἔκτοτε ὁ Ἴψεν ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων δραματικῶν, καθόσον καὶ ὁ Ξενόπουλος μὲ τὸν «Ψυχοπατέρα» του καὶ ὁ Καμβύσης μὲ τὰ δύοτρία δράματά του καὶ ὁ Μελᾶς μὲ τὸ «Ἄσπρο καὶ μαῦρο» του, προσεπάθησαν νὰ βαδίσουν ἐπὶ τὰ ἴχνη του.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν «Βρυκολάκων» ὁ αὐτὸς μεταφραστὴς ἔδωκεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θερινοῦ θεάτρου τῆς Νεαπόλεως (1898) «Τὸ σπίτι τῆς κούκλας» μὲ πρωταγωνίστριαν τὴν Ὀλυμπίαν Δαμάσκου, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε τὸ αὐτὸ ἔργον μὲ τὴν αὐτὴν πρωταγωνίστριαν ἐπανελήφθη τῷ 1902 ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδίδαξε «Τὸ σπίτι τῆς κούκλας» ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ μεγάλη Γερμανὶς ἠθοποιὸς Ἁγνὴ Σόρμα. Μετ' αὐτὴν τὸ ἐπανέλαβεν ἐπιτυχῶς ἐπίσης καὶ ἡ Κυβέλη Θεοδωρίδου. Ἔκτοτε, πάντες οἱ σοβαροὶ ἑλληνικοὶ θίασοι ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἀναβιβάζωσιν ἐπὶ σκηνῆς διάφορα τοῦ Ἴψεν ἔργα. Οὕτω, τὸ Βασιλικὸν θέατρον ἀνεβίβασε τὰ «Στηρίγματα τῆς κοινωνίας» κατὰ μετάφρασιν Σπ. Λάμπρου καὶ μὲ πρωταγωνιστὴν τὸν Δ. Ταβουλάρην (Βέρνικ), τὸν Ἐδμ. Φὺρστ (Ἰωάννης Τένεζεν), τὴν Βασιλείαν Στεφάνου (δεσποινὶς Βέρνικ) καὶ τὴν Φιλίαν Ἀργυροπούλου (δεσποινὶς Ἔσσελ), ἡ Νέα Σκηνὴ τὴν «Ἀγριόπαπιαν» κατὰ μετάφρασιν Λ. Κουκούλα καὶ πρωταγωνιστὰς τὴν Κυβέλην Θεοδωρίδου (Ἐδβίγκ), Ν. Παπαγεωργίου (Βέρλε), Ἀ. Χρυσομάλλην (Γέρω-Ἔκδαλ) καὶ Π. Καλογερῖκον (ἰατρὸς Ρέλλιγκ) καὶ τὸν «Ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ» κατὰ μετάφρασιν Μ. Αὐγέρη (ὅστις μετέφρασε κατόπιν καὶ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Σόλνες»). Ὁ θίασος Κοτοπούλη μὲ πρωταγωνίστριαν τὴν ἰδίαν διευθύντριαν τὴν «Κυρὰ τῆς θάλασσας» καὶ ὁ θίασος τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν κατὰ διδασκαλίαν τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου τὸν «Μικρὸν Ἐϋόλφ». Ἄλλα ἔργα τοῦ Ἴψεν μετεφράσθησαε καὶ ἐξεδόθησαν: «Ἔντα Γκάμπλερ» ὑπὸ Λ. Κουκούλα, ὅστις ἐφιλοτέχνησε καὶ νέαν μετάφρασιν τῶν «Βρυκολάκων» καὶ τοῦ «Σπιτιοῦ τῆς κούκλας», ὁ «Ρόσμερσχολμ» ὑπὸ Ἰ. Ζερβοῦ, ὅστις ἐπίσης ἐξέδωκε καὶ νέαν μετάφρασιν τῶν «Βρυκολάκων», ἡ «Κυρὰ τῆς θάλασσας» ὑπὸ Πέτρου Ἀτρείδη, «Ὅταν θὰ ξυπνήσουμε ἀνάμεσα στοὺς νεκροὺς» ὑπὸ Ν. Ἀδακρύτου καὶ «Γιάννης Γαβριὴλ Μπόρκμαν» κατὰ μετάφρασιν Γ. Ν. Πολίτου. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠθοποιῶν, ἐκτὸς τοῦ Εὐτυχίου Βονασέρα, ὅστις πρῶτος διεκρίθη εἰς τὴν διάπλασιν ἰψενικῶν χαρακτήρων, καὶ ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου, πλέον ἢ ἅπαξ διηρμήνευσεν ἐπιτυχῶς διαφόρους χαρακτῆρας τοῦ ἰψενικοῦ δραματολογίου. Βιογραφίαν τοῦ Ἴψεν ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ ὁ Ἰ. Ζερβὸς ἐν τοῖς «Παναθηναίοις» (Μάϊος 1906), ὁ δὲ Ἀ. Παπαδήμας μετέφρασε τὸν «Ἐρρῖκον Ἴψεν» τοῦ Γ. Μπραντὲς καὶ ὁ Γ. Τσοκόπουλος τὴν «Φιλοσοφίαν Ἴψεν» τοῦ Osipe Lourié.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἴψος (ὁ) /*Βοτ.*/. Οὕτως ὠνόμασεν ὁ Θεόφραστος τὸ φυτὸν *ἀρωνία ἡ κρητικὴ* (Aronia cretica). Δ.Ν.Π.

Ἰψός, ἢ ***Ἴψος*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ μεγάλης Φρυγίας. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς παρωρείου λεγομένης Φρυγίας, πρὸς τὰ ΒΑ τῶν Συννάδων, καὶ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν γενομένην ἐν ταύτῃ κατὰ τὸ 301 π. Χ. μάχην, ἥτις ἔλυσεν ὁριστικῶς τὸ μέγα πρόβλημα τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.) καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἀξιωμάτων καὶ σατραπειῶν ἐφάνη ὅτι ἐξησφαλίσθη ἡ ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων Ἀρριδαίου-Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου (υἱοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς Ρωξάνης, γεννηθέντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του) ἑνιαία διοίκησις τοῦ ἀπεράντου κράτους διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος Περδίκκα, διὰ τοῦ ὁποίου ἅπασαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ κράτους θὰ ἐλάμβανον τὰς βασιλικὰς διαταγάς. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 321 π. Χ. ὅμως σφαγὴν τοῦ Περδίκκα καὶ τὸν κατὰ τὸ 316 θάνατον τοῦ Εὐμένους, τῶν δύο στηριγμάτων τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, πᾶσα ἐλπὶς περὶ ἑνιαίου κράτους ὑπὸ τὸν ἀνήλικον Ἀλέξανδρον ἐξέλιπε. Τοῦ λοιποῦ ἕκαστος τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους σκέπτεται περὶ τῆς ἰδίας πλήρους ἀνεξαρτησίας, εἷς δὲ τούτων μάλιστα, ὁ καὶ ἰσχυρότατος, ὁ Ἀντίγονος, ἐμελέτα τὴν ἐπανίδρυσιν ἑνιαίου κράτους (ἀπὸ τῆς δολοφονίας μάλιστα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, 311 π. Χ.), τοῦ ὁποίου ὅμως αὐτὸς θὰ ἦτο ὁ κληρονομικὸς μονάρχης. Κατὰ τῶν φιλοδόξων τούτων σχεδίων τοῦ Ἀντιγόνου ἀντετάχθησαν οἱ ἰσχυρότατοι ἄλλοι δυνάσται τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, οἵτινες καὶ εἶχον ἀναγορεύσει ἑαυτούς, ὡς καὶ ὁ Ἀντίγονος, ἀπὸ τοῦ 306 π. Χ. βασιλεῖς, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Πτολεμαῖος. Ἡ μάχη συνήφθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 301 π. Χ. ἀντιπαρετάχθησαν δὲ κατ' ἀλλήλων ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἀποτελουμένη ἐξ 70.000 πεζῶν, 10.000 ἱππέων, 120 ἁρμάτων δρεπανηφόρων καὶ 75 πολεμικῶν ἐλεφάντων καὶ ἡ στρατιὰ τῶν συμμάχων ἐξ 64.000 πεζῶν, 10.500 ἱππέων, ἴσου ἀριθμοῦ ἁρμάτων καὶ 480 πολεμικῶν ἐλεφάντων.

Ἡ μάχη ἤρχισε διὰ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, τὸ ὁποῖον διῴκει ὁ υἱός του Δημήτριος, ἐναντίον τοῦ ἱππικοῦ τῶν συμμάχων, τὸ ὁποῖον ἦτο ὑπὸ τὰ διαταγὰς τοῦ Ἀντιόχου, υἱοῦ τοῦ Σελεύκου. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον τῆς ἱππομαχίας κατίσχυσεν ὁ ὁρμητικὸς Δημήτριος, ὅστις ὅμως λησμονήσας τὰ διδάγματα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἰσσοῦ καὶ ἐν τῇ μάχῃ τῶν Γαυγαμήλων, κατεδίωξεν ἀκατάσχετος τὸ ἀντίπαλον ἱππικόν, χωρὶς νὰ σκεφθῇ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους προεκάλει διὰ τὸ λοιπὸν στράτευμα ἡ ἀπομάκρυνσίς του ἐκείνη. Ὁ Σέλευκος ἐπωφελήθη ἐκ τοῦ σφάλματος τούτου τοῦ Δημητρίου καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων του περιέζωσε τὴν γυμνὴν ἱππέων στρατιὰν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀποκόψας οὕτω τὸν Δημήτριον ἀπὸ ταύτης. Δι' ἐπανειλημμένων ἔπειτα προσβολῶν τῶν ἐλαφρῶν ἱππέων του εἰς τὰ γυμνὰ πλευρὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀντιγόνου κατεπόνησε τὰς τάξεις αὐτῆς, τὰς διέσπασεν ἔπειτα καὶ τὰς ἐξηνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν. Πολλοὶ ἐπῆλθον τότε κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις μόνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνθίστατο ἀκόμη, ὅτε δὲ δείξας τις τοὺς ἐναντίον του ἐπερχομένους εἶπε πρὸς αὐτὸν «ἐπὶ σὲ οὗτοι, βασιλεῦ», ἀγερώχως ἀπήντησε «τίνα γὰρ πλὴν ἐμοῦ σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν». Εἰς μάτην ὅμως ἀνέμενε. Δὲν ἐπανεῖδε τὸν γενναῖον υἱόν του. Τὰ κατ' αὐτοῦ ἀλλεπάλληλα ριπτόμενα βέλη τὸν ἐτραυ-

Digitized by Google

μάτισαν θανασίμως. Καὶ οὕτως ἔπεσε νεκρὸς ὁ ἀτρόμητος γέρων, μόνος αὐτὸς μὴ ἐγκαταλιπὼν τὴν θέσιν του καὶ ὁ παραμείνας φύλαξ τοῦ νεκροῦ του Λαρισαῖος Θώραξ (*Πλουτ. Δημ.* ΚΘ′). Ὅτε ἐνεθυμήθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Δημήτριος ἐκ τῆς καταδιώξεως, ἡ στρατιὰ τοῦ πατρός του εἶχε συντριβῆ. Ἔσπευσε τότε μετὰ λειψάνων τινῶν τῆς μεγάλης στρατιᾶς, 5 χιλ. πεζῶν και 4 χιλ. ἱππέων, εἰς Ἔφεσον, χωρὶς νὰ ἀποβάλῃ καὶ τὴν ἐλπίδα περὶ μεταστροφῆς τῆς τύχης, διότι ἐθαλασσοκράτει, κύριος ὢν τῆς Φοινίκης, τῆς Κύπρου, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Πελοποννήσου, τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς μάχης τῆς Ἰψοῦ ἐλύθη τὸ μέγα πρόβλημα τῶν διαδόχων. Ἡ δύναμις, ἥτις ἐπεδίωξε τὴν ἕνωσιν τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπὸ μίαν ἀρχὴν συνετρίβη· ὁ κληρονόμος τῆς ἑνιαίας μοναρχίας Δημήτριος ἦτο φυγάς. Ὁ ὁριστικὸς διαμελισμὸς τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἦτο ἀναπόφευκτος. Μετὰ τὴν μάχην οἱ νικηταί, ἀφοῦ ἔθαψαν μετὰ βασιλικῶν τιμῶν τὸν Ἀντίγονον, προέβησαν εἰς διανομὴν τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας κατεῖχεν ὁ Ἀντίγονος, ἀθετήσαντες τὴν προτέραν συμφωνίαν των, διότι ἡ διὰ τὴν νίκην συμβολὴ ἑκάστου αὐτῶν ἦτο ἄνισος. Ὁ Κάσσανδρος, ὅστις εἶχεν ὑποστῆ τὰς μεγαλυτέρας ζημίας ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἔστειλε μικράν τινα μόνον στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Πλείσταρχον, ὁ ὁποῖος καὶ ἠμείφθη λαβὼν τὴν Κιλικίαν. Ὁ Πτολεμαῖος οὐδεμίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἔστειλεν εἰς Ἰψόν· διὰ τοῦτο ἐκρίθη δίκαιον νὰ στερηθῇ τῶν χωρῶν, αἵτινες εἶχον παραχωρηθῆ εἰς αὐτὸν διὰ τῆς προτέρας συμφωνίας (δηλαδὴ τῆς Κοίλης Συρίας, Φοινίκης καὶ Κύπρου). Ὁ Λυσίμαχος εἶχεν ὑποστῆ τὴν μεγαλυτέραν πρὸ τῆς μάχης πίεσιν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, δὲν εἶχεν ὅμως συντελέσει εἰς τὴν νίκην ὅσον ὁ Σέλευκος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς νίκης. Ἕνεκα τῶν εἰρημένων λόγων τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἔλαβεν ὁ Σέλευκος. Ἡ ἐκ τῆς μάχης τῆς Ἰψοῦ δημιουργηθεῖσα νέα πολιτικὴ κατάστασις (ἡ ἵδρυσις τῶν βασιλείων Συρίας, Αἰγύπτου, Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης) διήρκεσε διὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον (Σελευκίδας καὶ Πτολεμαίους) ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἑκατονταετηρίδας, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα τὴν δυναστείαν τοῦ Κασσάνδρου διεδέχθη ἡ τῶν Ἀντιγονιδῶν (Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ), τῆς ὁποίας τὸ βασίλειον ὑπέστη πολλὰς περιπετείας, καὶ Θρᾴκην. Γ. Δ. Κ.

Ἴψουϊτς (Ipswich) */Γεωγρ./*. Τὸ ἀρχαῖον Gippevicum, πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα τῆς κομητείας τοῦ Σοῦφφολκ, 110 χλμ. ΒΑ. τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ὄρβελλ, ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης. Πόλις ἀσήμαντος κατ' ἀρχάς, ἔλαβε μεγίστην ἀνάπτυξιν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Κάτοικοι 73.383. Ἔχει ὡραῖα δημόσια κτίρια, ἀξιολογώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ δημαρχεῖον, τὰ δικαστήρια, τὸ χρηματιστήριον τῶν δημητριακῶν, ἡ δημοσία βιβλιοθήκη, τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ δύο θέατρα. Ἐπὶ πλέον ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων ἀντικειμένων καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ οἰκοδομησίμου ξυλείας. Τὰ ὑφαντουργεῖα μαλλίνων ὑφασμάτων τοῦ Ἴψουϊτς, ἄλλοτε περίφημα, εὑρίσκονται σήμερον ἐν παρακμῇ. Ἡ πόλις, ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας σειρᾶς λόφων, παρουσιάζει μακρόθεν τὴν ὄψιν σταυροῦ. Τὸ κλῖμά της εἶναι ὑγιεινότατον. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται καὶ δύο οἰκοδομαὶ τοῦ ΙΕ′ καὶ ΙΣΤ′ αἰῶνος Μ. Ν. Δ

— **Ἴψουϊτς** (Ipswich) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐπὶ τοῦ Μπρέμιερ, παραποτάμου τοῦ Μπρίσμπαν, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Οὐέστ - Μόρετον τῆς κομιτείας τοῦ Στάνλεϋ, ἐντὸς περιοχῆς πλουσιωτάτης εἰς ἀνθρακωρυχεῖα. Διεξάγει σημαντικώτατον ἐμπόριον δημητριακῶν, οἴνων καὶ ὑφασμάτων. Κάτοικοι μετὰ τῶν προαστείων 29.000. Μ. Ν. Δ

— **Ἴψουϊτς** (Ipswich) */Γεωγρ./*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσέττης. Κάτοικοι 8.000. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν εἰδῶν. Μ. Ν. Δ.

Ἰὼ */Μυθολ./*. Θυγάτηρ, κατὰ τὴν μᾶλλον διαδεδομένην παράδοσιν, τοῦ Ἰνάχου καὶ τῆς Ὠκεανίδος νύμφης Μελίας καὶ ἀδελφὴ τοῦ Φορωνέως, τοῦ ἱδρυτοῦ τῶν πρώτων πόλεων τῆς Ἀργολίδος (κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἰάσου, κατὰ δὲ τὸν Ἡσίοδον καὶ Ἀκουσίλαον τοῦ Πειρῆνος). Ταύτην, ἱέρειαν οὖσαν τῆς Ἥρας, ἔφθειρεν ὁ Ζεύς, μαγευθεὶς ἀπὸ τὰ παρθενικὰ θέλγητρά της. Τοὺς ἔρωτάς του ὅμως ἀνεκάλυψεν ἡ Ἥρα καὶ μεταμορφώσασα τὴν Ἰὼ πρὸς ἐκδίκησιν εἰς δάμαλιν παρέδωκε πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν βουκόλον Ἄργον, ὅστις δένων αὐτὴν ἀπὸ τῶν κλάδων τῆς ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Μυκηνῶν ἐλαίας διὰ νὰ βόσκῃ δὲν ἀπεμάκρυνεν ἀπ' αὐτῆς τὰ ἄγρυπνα βλέμματά του (κατ' ἄλλον μῦθον τὴν Ἰὼ μετεμόρφωσεν εἰς δάμαλιν ὁ Ζεύς, διὰ νὰ δυνηθῇ μεταμορφούμενος καὶ αὐτὸς εἰς ταῦρον νὰ συνεχίσῃ ἀνύποπτος τοὺς μετ' αὐτῆς ἔρωτάς του). Ὁ Ζεὺς διέταξε τότε τὸν Ἑρμῆν νὰ κλέψῃ τὴν δάμαλιν, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν οὗτος, φονεύσας τὸν Ἄργον. Οὕτως ἡ Ἰὼ ἀνέκτησε πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλευθερίαν της· ἡ Ἥρα ὅμως δὲν ἐσταμάτησε τὴν κατ' αὐτῆς ὀργήν της καὶ προσεκόλλησεν εἰς τὰ πλευρά της οἶστρον (ἀλογόμυγαν), ἀπὸ τὰ δήγματα τοῦ ὁποίου ἐρεθιζομένη ἡ δάμαλις ἔτρεχε χωρὶς νὰ σταθῇ

Ἄφιξις τῆς Ἰοῦς εἰς Αἴγυπτον, κατὰ τοιχογραφίαν τῆς Πομπηΐας.

καὶ χωρὶς ν' ἀναπαυθῇ μὲ τρελλὴν ταχύτητα εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Ποικίλοι εἶναι οἱ περὶ τῶν περιπλανήσεών της μῦθοι εἰς τοὺς διαφόρους ποιητὰς καὶ μυθογράφους τῆς ἀρχαιότητος, πλασθέντες, κατὰ τὸ πλεῖστον, πρὸς ἑρμηνείαν διαφόρων γεωγραφικῶν ὀνομάτων (Ἰόνιον, Βόσπορος, Δάμαλις, Κέρας, Ἰόπολις κτλ.). Οὕτως ἐλέγετο ὅτι διεπέρασε κολυμβῶσα τὸ πρὸς Δ. τῆς Ἑλλάδος πέλαγος, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἰόνιον. Διῆλθε τὴν Ἤπειρον, προσαγορευθεῖσα σύζυγος τοῦ Διὸς ἐν Δωδώνῃ. Διεκολύμβησε τὸν Θρᾴκιον πορθμόν, ὅστις ἀπὸ τότε μετωνομάσθη Βόσπορος. Ἐπλανήθη εἰς τὴν χώραν τῶν Σκυθῶν καὶ τὴν χώραν τῶν Χαλύβων καὶ διακολυμβήσασα τὸν Κιμμέριον Βόσπορον ἔφθασεν εἰς τὸν Καύκασον, ἔνθα ἔμαθεν ἀπὸ τὸν καθηλωμένον εἰς αὐτὸν Προμηθέα εἰς τίνας χώρας θὰ περιπλανηθῇ ἀκόμη ἕως ὅτου λυτρωθῇ ἐκ τῶν διωγμῶν τῆς Ἥρας. Διῆλθεν ἔπειτα τὰς θαυμασίας χώρας τῶν Γοργόνων, τῶν Γραιῶν καὶ τῶν Ἀριμασπῶν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ βορρᾶ μέχρι νότου καὶ ἔφθασεν εἰς Φοινίκην καὶ ἐκ ταύτης εἰς Αἴγυπτον ἢ μᾶλλον τὴν Αἰθιοπίαν, ἔνθα δι' ἐπαφῆς τοῦ Διὸς ἀνέκτησε τὴν μορφὴν γυναικὸς καὶ ἔφερεν εἰς φῶς τὸν Ἔπαφον (παῖδα τῆς ἀφῆς), τὸν πρόγονον τοῦ Δαναοῦ, γεννήσασα αὐτὸν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου ποταμοῦ. Κατ' ἄλλον μῦθον εἰς Αἴγυπτον μετέβη κατ' εὐθεῖαν ἐξ Ἄργους τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἑρμοῦ ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ κατ' ἄλλον ταύτην πλανωμένην ἀνεζήτησαν ὁ πατὴρ καὶ οἱ ἀδελφοί της καὶ διάφοροι ἄλλοι ἥρωες, κτίσαντες διαφόρους πόλεις εἰς τὰς χώρας τὰς ὁποίας διῆλθον ἀναζητοῦντες ταύτην, ὡς τὴν Ἰόπολιν ἐν Συρίᾳ, Κύρνον ἐν Καρίᾳ καὶ Ταρσὸν ἐν Κιλικίᾳ καὶ ἄλλας. Αἱ περιπλανήσεις ὅμως τῆς Ἰοῦς δὲν ἔληξαν μὲ τὴν ἄφιξιν αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Ἐπάφου, διότι τὸν Ἔπαφον κατέστησαν ἄφαντον κατὰ παράκλησιν τῆς Ἥρας οἱ Κούρητες, φονευθέντες διὰ τὴν πρᾶξίν των ταύτην ὑπὸ τοῦ Διός. Τρέχει τότε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Ἐπάφου ἡ Ἰὼ καὶ ὑφίσταται νέας περιπλανήσεις ἕως ὅτου ἀνεῦρεν αὐτὸν ἀνατρεφόμενον ὑπὸ τῆς βασιλίσσης τῆς ἐν Συρίᾳ πόλεως Βύβλου. Παραλαβοῦσα τὸν Ἔπαφον ἡ Ἰὼ ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα Τηλέγονον (κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἔπαφος ἦτο υἱὸς τοῦ Τηλεγόνου, καὶ κατ' ἄλλον ὁ Τηλέγονος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐπάφου καὶ τῆς Ἰοῦς). Εἰς πάντας τοὺς εἰρημένους μύθους ἡ Αἴγυπτος ἦτο τὸ τέρμα τῶν περιπλανήσεων τῆς Ἰοῦς· ἐν τούτοις ὑπῆρχε καὶ παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἰὼ ἐγέννησε τὸν Ἔπαφον ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ὅτι ἀπὸ ταύτης (βοὸς) ὠνομάσθη οὕτως ἡ νῆσος, Ἀβαντὶς καὶ Ὄχη πρότερον καλουμένη (*Στράβ.* C. 445). Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς εὐημερικῆς ἑρμηνείας οἱ μῦθοι τῆς Ἰοῦς ἐπλάσθησαν ἐξ ἀφορμῆς ἁρπαγῆς Ἑλληνίδων ὑπὸ Φοινίκων πειρατῶν. Ἡ ἑρμηνεία τῶν εὐημεριστῶν συνεφώνει καὶ μὲ τὴν παρ' Ἡροδότῳ (Α′ 1. 1) παράδοσιν, ὅτι ἀφορμὴ τῆς συγκρούσεως τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ βαρβάρους ἦτο ἡ ὑπὸ Φοινίκων πειρατῶν ἁρπαγὴ τῆς Ἰοῦς, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης ἐκ Φοινίκης. Αἱ περὶ τῆς περιπλανήσεως διαφόρων ἡρώων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Ἰοῦς εἰς τὰς χώρας τῆς Μ. Ἀσίας ὀφείλονται εἰς ἀποπείρας συσχετίσεως τῶν ἑλληνικῶν μύθων πρὸς τοὺς μύθους τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Περὶ τῆς Ἰοῦς ὑπῆρχε καὶ ἡ παράδοσις τοῦ καταστερισμοῦ της ἐν τῷ οὐρανῷ.

Καρρέτζιο: *Ἰὼ περιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν μορφῇ νεφέλης.*

Ἐκ τῶν μύθων τῆς Ἰοῦς ἐνεπνεύσθησαν καὶ αἱ ἀρχαῖοι τραγικοὶ (ἰδίως ὁ Αἰσχύλος εἰς τὰς «Ἱκέτιδας» καὶ τὸν «Προμηθέα» καὶ ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸν «Ἴναχον») καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι καλλιτέχναι, οἵτινες ἀναπαρέστησαν πλεῖστα ἐπεισόδια τῶν μύθων της καὶ ἰδίως τὴν φρούρησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἄργου, τὴν ἀπελευθέρωσίν της ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὴν ἄφιξίν της εἰς Αἴγυπτον. Μόνη ἀπεικονίζετο ὑπὸ μορφὴν ἀγελάδος ἢ νεαρᾶς γυναικὸς μὲ δύο κέρατα. Ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν ἐφημίζετο τὸ τοῦ ζωγράφου Νικίου, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον θεωρεῖται μία τοιχογραφία τῆς Ρώμης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζεται ἡ Ἰὼ καθημένη εἰς τὸν βάθρον στήλης καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ὁ Ἑρμῆς καὶ ὁ Ἄργος, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ σφραγιδολίθου τοῦ Διοσκουρίδου, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἡ εἰκὼν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κορρέτζιο, ἀριστούργημα τέχνης (ἡ ἡρωῒς περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐν νεφέλῃ Διός). Ἐκ τῶν ἀρχαίων ἔργων διεσώθησαν δύο τοιχογραφίαι, παριστῶσαι τὴν ἄφιξιν αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον, μία πηλίνη προτομὴ (ἐν Καρλσρούῃ εὑρισκομένη) καὶ διάφοροι παραστάσεις αὐτῆς ἐπὶ ἀγγείων. ΚΑΨ.

Ἰὼ *[Ἀστρον.]*. Ὁ πρῶτος κατὰ σειρὰν ἀνακαλύψεως δορυφόρος τοῦ Διός Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1610 καὶ ὅλως ἀνεξαρτήτως ὑπὸ τοῦ S. Marius τὴν ἑπομένην. Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Διὸς 421.300 χλμ., ἔχει διάμετρον 3.730 χλμ. καὶ περιφέρεται περὶ τὸν κεντρικόν του πλανήτην ἐντὸς $1^{ημ.}$ $18^{ώ.}$ $27^{λ.}$ $33^{δ.}$ 51. Σ. Π.

— **Ἰὼ** (Io) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 85. Ἀνεκαλύφθη τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1865 ὑπὸ τοῦ C. H. F. Peters ἐν Οὐασιγκτῶνι. Σ. Π.

Ἰωὰβ */ Βιβλ.]*. Ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ Δαυΐδ. Ἤδη κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ Δαυΐδ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαοὺλ Ἰεβοσθέ, ὁ Ἰωὰβ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ Δαυΐδ ἐνίκησε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἄβνερ ὁδηγούμενα στρατεύματα τοῦ Ἰεβοσθέ, ἐξασφαλίζων οὕτω τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Δαυΐδ. Σπουδαῖοι, διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, ὑπῆρξαν οἱ ἀγῶνές του κατὰ τῶν Ἀμμωνιτῶν, Ἀραμαίων καὶ Ἐδωμιτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ καθυπέταξεν. Ὡς στρατηγὸς τοῦ Δαυΐδ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος Ἀβεσαλώμ, καὶ παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Δαυΐδ ἐφόνευσεν αὐτόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαυΐδ, ταχθεὶς μὲ τὴν μερίδα τοῦ Ἀδωνία, ἐφονεύθη, τῇ διαταγῇ τοῦ Σολομῶντος, ἂν καὶ εἶχε καταφύγει εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ὁ Ἰωὰβ ὑπῆρξεν ὁ σπουδαιότερος συντελεστὴς τῆς δυνάμεως, ἣν ἐπὶ Δαυΐδ εἶχεν ἀποκτήσει τὸ Ἰσραηλιτικὸν βασίλειον. Πεπροικισμένος μὲ μεγάλην σύνεσιν, γενναῖος ἐν τῇ μάχῃ, κατώρθωνε νὰ ἐξέρχηται πάντοτε νικητὴς ἐκ τῶν ἀγώνων. Β. Μ. Β.

Ἰωάθαμ (ἑβρ. *Γιοθάμ*). Ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ κριτοῦ Γεδεών, ὁ καὶ μόνος μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἀδελφῶν του κατορθώσας νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ σκληροτάτου ἀδελφοῦ Ἀβιμέλεχ. Ὡραῖος εἶναι ὁ περὶ δένδρων ἀπόλογος, δι' οὗ ὁ Ἰωάθαμ διεσάφησεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Συχὲμ τὴν τύχην, ἥτις ἀνέμενεν αὐτοὺς ἐκ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀβιμέλεχ (Κριτῶν θ′5 ἑξ.).

— **Ἰωάθαμ.** Βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (738—736), υἱὸς τοῦ Ἀζαρίου ἢ Ὀζίου, σύγχρονος τῶν προφητῶν Ἡσαΐου καὶ Μιχαίου. Ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρός του τὴν ἐνεργητικότητα. Ὑπῆρξεν εὐσεβὴς ἡγεμών, ἐπιδείξας ἱκανὸν ὑπὲρ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰαβὲ ζῆλον. Ἐπίσης ἀνέπτυξε ζωηρὸν

Digitized by Google

οἰκοδομικὸν ζῆλον κατὰ τὴν βραχυχρόνιον βασιλείαν του, ἥτις δὲν ὑπῆρξεν ὅλως εἰρηνική. Πολεμήσας κατὰ τῶν Ἀμμωνιτῶν κατενίκησε καὶ κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἤρχισαν αἱ κατὰ τοῦ Ἰούδα πυρετώδεις προπαρασκευαὶ τῶν δύο ἐχθρῶν αὐτοῦ, Ρασὶν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας καὶ Φακεὲ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ ((Δ' Βασιλ. ιε', Β' Παραλειπομ. κζ'). Π. Ι. Μ.

Ἰωακεὶμ (ἑβρ. *Ἰωαχεὶν), ἢ Ἐλιακείμ.* Βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (608—597 π. Χ.), υἱὸς τοῦ ἐν τῇ μάχῃ παρὰ τὴν Μεγιδδὼ (609 π. Χ.) κατὰ τοῦ φαραὼ Νεχὼ πολεμήσαντος καὶ φονευθέντος βασιλέως τοῦ Ἰούδα Ἰωσία. Ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνῆλθε τῇ αἰτήσει τοῦ Νεχώ, διαδεχθεὶς τὸν μόλις τρεῖς μῆνας βασιλεύσαντα ἀδελφόν του Ἰωάχαζ. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον μετέβαλε τὸ ἀρχικόν του ὄνομα Ἐλιακεὶμ εἰς Ἰωακείμ, ὑπεχρεώθη δὲ νὰ καταβάλλῃ ἐτησίως εἰς τὸν φαραὼ μέγα χρηματικὸν ποσόν. Ἡ ὑποταγὴ ὅμως αὐτὴ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους δὲν διήρκεσε πολύ. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων κατὰ τὴν ἐν Καρκέμις μάχην (605 π. Χ.), ὁ Ἰωακεὶμ μιμούμενος τὸ παράδειγμα τῶν Σύρων βασιλέων καθίσταται φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Βαβυλωνίους. Δὲν παρῆλθεν ὅμως ἀρκετὸς χρόνος καὶ ὁ Ἰωακεὶμ ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποστῇ τῶν Βαβυλωνίων, παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Ἱερεμίου. Τὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐκδηλωθῶσιν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ διέταξε κατ' ἀρχὰς τὰ παρὰ τὴν Ἰουδαίαν στρατεύματα νὰ βαδίσωσι κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, τέλος δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἐπῆλθε κατ' αὐτῆς. Ἐν τῇ κρισίμῳ ταύτῃ στιγμῇ ὁ Ἰωακεὶμ ἀπέθανεν. Ἡ πληροφορία (Β' Παραλ. 36,6), ὅτι ὁ Ἰωακεὶμ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς Βαβυλῶνα, προῆλθεν ἐκ συγχύσεως τοῦ Ἰωακεὶμ τούτου πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Ἰωακείμ. Β. Μ. ΒΕΛΛΑΣ

— Ἰωακείμ. Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου, καλούμενος ἄλλως *Ἰεχονίας* (βλ. λ.).

— Ἰωακεὶμ (ἅγιοι). —1) Σύζυγος τῆς Ἄννης καὶ πατὴρ τῆς Θεοτόκου. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν μνημονεύεται ἐν τοῖς κανονικοῖς βιβλίοις τῆς Κ. Διαθήκης. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀποκρύφῳ πρωτοευαγγελίῳ τοῦ Ἰακώβου ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἰωακεὶμ ἦτο «πλούσιος σφόδρα», ἔχων ποίμνια πολλά, καὶ ὅτι νυμφευθεὶς τὴν Ἄνναν ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὴν Μαριάμ. Ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία πιθανῶς ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἑορτάζει τὴν 9 Σεπτεμβρίου τὴν μνήμην αὐτῶν. Ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἡ μνήμη τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου ἤρχισε νὰ ἑορτάζηται πολὺ βραδύτερον, τὴν 26 Ἰουλίου. — 2) Μοναχὸς γεννηθεὶς τῷ 1130 ἐν Celico, παρὰ τὴν Cozenza, τῆς Καλαβρίας. Εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου τοῦ Β' ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ ἐπανελθὼν εἰς Καλαβρίαν ἐγένετο μοναχὸς ἐν Corazzo. Τῇ ἀδείᾳ τοῦ πάπα Λουκίου τοῦ Γ' ἀπεσύρθη τῷ 1185 εἴς τι ἀναχωρητήριον παρὰ τὴν Casemar καὶ ἐπὶ διετίαν ἐκεῖ ἠσχολεῖτο εἰς ἑρμηνείαν τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἱδρύσας μοναστήριον ἐν Flore κατόπιν, ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ τῷ 1202. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἐν δ' αὐτῶν, ἐπιγραφόμενον «Psalterium», κατεδικάσθη τῷ 1215 ὑπὸ τῆς ἐν Λατερανῷ συνόδου. Τιμᾶται ὡς ἅγιος τὴν 30 Μαρτίου.

— 3) Μοναχὸς ἐκ Σιέννης. Ἐγεννήθη τῷ 1258, τῷ 1272 ἐκάρη μοναχὸς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φιλίππου Beniti καὶ τῷ 1305 ἀποθανὼν κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε' (1605—1621) καὶ εἶτα Οὐρβανοῦ τοῦ Η' (1623—1644) καὶ ἑορτάζεται τὴν 16 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

—Ἰωακεὶμ *ὁ πάνυ,* πατριάρχης ***Ἀλεξανδρείας.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1448, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἔμαθεν ἐκεῖ ὀλίγα γράμματα. Ἐκ τοῦ Σινᾶ ἀπελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ 1480, εἰσήχθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ὡς διάκονος. Μεταβὰς πολλάκις εἰς Αἴγυπτον πρὸς σύναξιν βοηθειῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐγένετο γνωστὸς εἰς τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς, τῷ δὲ 1487, χηρεύσαντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας, ἐχειροτονήθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας Δωροθέου τοῦ Β'. Κατὰ τὴν πατριαρχείαν του ἐπέδειξε μεγάλας διοικητικὰς ἀρετάς, ἐπροστάτευσε τοὺς Χριστιανοὺς δεινῶς καταπιεζομένους ὑπὸ τῶν Μαμελούκων, ἵδρυσε νέους ναούς, ἐπανειλημμένως δὲ ἐπεκαλέσθη τὴν ἀντίληψιν τῶν τσάρων τῆς Ρωσίας ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Τῷ 1562, λαβὼν πρόσκλησιν διὰ τοῦ ἐν Κρήτῃ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Πέτρου Λάνδου, ὅπως μετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, ἀπήντησε μὲν ὅτι ἡ πρόσκλησις ὤφειλε ν' ἀποσταλῇ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ηὔχετο δέ, ὅπως ἡ ἕνωσις ἐπιδιωχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει ἐκείνων, τὰ ὁποῖα «αἱ ἑπτὰ ἅγιαι σύνοδοι τῶν πάλαι ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκαν». Ἀποθανὼν τῷ 1567 ἐν ἡλικίᾳ 119 ἐτῶν, ὧν τὰ 80 περίπου διῆλθεν ὡς πατριάρχης, ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Καΐρῳ.

— Ἰωακείμ, πατριάρχης ***Ἀντιοχείας.*** Πέντε πατριάρχαι Ἀντιοχείας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) *Ἰωακεὶμ ὁ Α',* ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Συρίᾳ φραγκοκρατίας, τῷ 1199. —2) *Ἰωακεὶμ ὁ Β',* ὅστις, ἴσως τῷ 1411 χειροτονηθεὶς πατριάρχης, ἀπέθανε τῷ 1426.— 3) *Ἰωακεὶμ ὁ Γ',* πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ 1476 μέχρι τοῦ 1493. —4) *Ἰωακεὶμ ὁ Δ'* ἀπὸ τοῦ 1543—1576. —5) *Ἰωακεὶμ ὁ Ε',* ὅστις μητροπολίτης Τριπόλεως ὢν τῷ 1576 ἐξελέγη ὡς ἀντιπατριάρχης ὑπὸ τῶν Δαμασκηνῶν, δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Μιχαὴλ τοῦ Ε' (1576—1582). Οὕτω δ' ὑπῆρχον δύο πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἐφ' ἱκανὰ ἔτη, ὁ Μιχαὴλ ἐδρεύων ἐν τῇ πατρίδι του Ἀπαμείᾳ καὶ ὁ Ἰωακεὶμ ἐν Δαμασκῷ, οἵτινες ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ἡ ἔρις ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1582, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Μιχαήλ, ὁ δὲ Ἰωακεὶμ στερηθεὶς τῆς ὀράσεως ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Δαμασκηνῶν νὰ καταλίπῃ τὸν θρόνον καὶ καταφυγὼν εἰς Αἴγυπτον ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1585. Ε. Γ. Π.

— Ἰωακείμ, μητροπολίτης ***Βιζύης.*** Μητροπολίτης Βιζύης ὢν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἠσχολεῖτο εὐδοκίμως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Ἐμελοποίησε χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν καὶ ἄλλα μουσουργήματα. Ε. Γ. Π.

—Ἰωακείμ, Βούλγαρος ***πατριάρχης*** (1235—1239). Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης συνεμάχησε μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἀσὰν Ἰωάννου καὶ ἐν Λαμψάκῳ ἐτέλεσε τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀσὰν Ἑλένης «τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος», τότε «καὶ ὁ Τρινόβου ἀρχιερεύς, ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως τελῶν, αὐτονομίᾳ τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορεύεσθαι κέκριται βασιλικῷ καὶ συνοδικῷ θεσπίσματι, χάριτας τῶν προὐχόντων ἀποτιννύντων τῷ Βουλγάρων ἄρχοντι Ἀσὰν τοῦ κήδους ἕνεκα καὶ τῆς φιλίας», κατὰ τὸν Γεώργιον Ἀκροπολίτην. Ὁ πατριαρχικὸς ὅμως οὗτος τίτλος ἐδόθη λόγῳ συγκαταβάσεως καὶ οὐχὶ ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἀνάγκης καὶ ὅπως ᾖ συνάριθμος τοῖς λοιποῖς πατριάρχαις, ὅθεν οὐδ' ἐν τοῖς Διπτύχοις μνημονεύεται· ὤφειλε μάλιστα αὐτὸς νὰ μνημονεύῃ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, διότι καὶ ὁ ἐπὶ τούτῳ τόμος τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ (1222—1240) ὁρίζει, ὅτι ὁ Τορνόβου ἔσται «ὡς εἷς τῶν ὑπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν μητροπολιτῶν», ὑπόλογος αὐτῇ, «ἐάν ποτε παρεκτραπεὶς τῆς δασμοφορίας ἐξελεγχθῇ». (Βλ. *Μ. Γεδεών,* «Πατριαρχικοὶ Πίνακες», 1890, σ. 385). Ε. Γ. Π.

—Ἰωακείμ, ἐπίσκοπος ***Ἱερᾶς Πέτρας.*** Ἐπίσκοπος ἐν Κρήτῃ ὤν, ἐσφάγη κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1821 ἐν τῇ μονῇ Ἀρέτι τῆς ἐπαρχίας Μεραμπέλλου ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ν. ΚΛΕ

—Ἰωακείμ, *πατριάρχης* ***Ἱεροσολύμων.*** Διαδεχθεὶς Θεοφάνη τὸν Α' ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸ 1431 ἢ μικρόν τι πρότερον, ἦτο βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, ἀκοίμητος φρουρὸς τῶν δικαίων τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος καὶ πιστὸς τηρητὴς τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας του κατέπεσεν ἐκ σεισμοῦ ὁ θόλος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων καὶ οἱ κρατοῦντες τότε τῆς Παλαιστίνης Μαμελοῦκοι ἠθέλησαν νὰ μεταβάλωσι τὸν ναὸν εἰς τζαμίον. Ἀλλ' ὁ Ἰωακεὶμ κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὸ πανίερον προσκύνημα, δώσας ὅλα τὰ κειμήλια αὐτοῦ καὶ 6500 βενετικὰ χρυσᾶ εἰς τοὺς Μαμελούκους. Τῷ 1443 συνεκάλεσεν εἰς Ἱερουσαλὴμ σύνοδον ἐκ τῶν πατριαρχῶν Φιλοθέου Ἀλεξανδρείας (1435—1459), Δωροθέου Ἀντιοχείας (1435—1452) καὶ τοῦ μητροπολίτου Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Ἀρσενίου, ἥτις κατεδίκασε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον. Ε. Γ. Π.

— Ἰωακείμ, μητροπολίτης ***Ἰκονίου.*** Ἐκ τῆς ἐν Θράκῃ Περιστάσεως καταγόμενος, ἐγένετο μητροπολίτης Βοδενῶν, ἐξ ὧν μετετέθη εἰς Ἰκόνιον τῷ 1840, παυθεὶς δὲ τῷ 1846 ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ὅπου ἀπεσύρθη καὶ ἀπέθανε τῷ 1854. Ε. Γ. Π.

— Ἰωακείμ, *πατριάρχης* ***Κωνσταντινουπόλεως.*** Τέσσαρες πατριάρχαι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) *Ἰωακεὶμ ὁ Α'.* Μετατεθεὶς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Δράμας μετὰ τὰ μέσα, πιθανῶς, τοῦ 1499, ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη τέσσαρα, καθ' ἃ περιώδευε πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀπελθὼν καὶ εἰς Ἰβηρίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψε πολὺν κομίσας πλοῦτον. Ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ παλατίου. Ἀλλ' ἐκλεγεὶς καὶ πάλιν, πιθανῶς τῷ 1504, διῴκησεν ἓν ἔτος τὴν Ἐκκλησίαν. —2) *Ἰωακεὶμ ὁ Β'.* Χῖος τὴν πατρίδα, ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐσπούδασε κάλλιστα τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Ἀναστ. Σακελλάριον, ἐν Ἰωαννίνοις, διακονῶν παρὰ Βενεδίκτῳ, τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας. Τῷ 1828 ἐχειροτονήθη Δρυϊνοπόλεως ἐπίσκοπος, τῷ 1835 μετετέθη εἰς Ἰωάννινα καὶ μετὰ δέκα ἔτη εἰς τὴν μητρόπολιν Κυζίκου, ἀφ' ἧς ἐκλήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν δίς, πρῶτον, ἀπὸ 4 Ὀκτωβρίου 1860 μέχρις 9 Ἰουλίου 1863, ὅτε, παυθείς, ἀπῆλθεν εἰς Ἀρτάκην, ὁπόθεν ἐπανῆλθε τῷ 1872 εἰς Κωνσταντινούπολιν· δεύτερον, ἀπὸ 23 Νοεμβρίου 1873 ἕως 4 Αὐγούστου τοῦ 1878, ὅτε ἀπέθανε. Τὴν πρώτην πατριαρχείαν αὐτοῦ ἐτάραξεν ἥ τε ἀπὸ Ρώμης προπαγάνδα, πολλοὺς Ἕλληνας, κληρικοὺς καὶ λαϊκούς, προσηλυτίσασα, καὶ ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχιερέων ἐκκλησιαστικὴ ἐπανάστασις, δημιουργήσασα δυσχερῆ κατάστασιν πραγμάτων, ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν διαρκέσασαν. Κατακρίνων τὴν διὰ νέων κανονισμῶν ἀνατραπεῖσαν διοικητικὴν τάξιν τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀναβάλλων τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ σφοδρὰν καταφορὰν τῶν νεωτεροποιῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, οἵτινες ἐπέτυχον τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν του πατριαρχείαν ὁ Ἰωακεὶμ Β' κατηγγέλθη ὑπὸ ὁμογενῶν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ πρὸς τὸ ἔθνος ὡς ρωσόφρων, ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Σλαύους συμπαθείας. —3) *Ἰωακεὶμ ὁ Γ'.* Ἐγεννήθη τῇ 18 Ἰανουαρίου 1834, ἐδιδάχθη τὰ κοινὰ γράμματα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δημητρίου, διδασκάλου ὄντος, καὶ εἶτα ἐχρημάτισε διάκονος εἰς τὸν ἑλληνικὸν ναὸν Ἁγίου Γεωργίου τῆς Βιέννης (1858—1861), ὅπου ἔμαθε τὴν Γερμανικήν. Κληθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ προστάτου αὐτοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ Β', ἐγέ-

Ἰωακεὶμ ὁ Γ'.

νετο Μ. πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων (1863), κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1864 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Βάρνης, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1874 προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης. Ἦτο πεπροικισμένος διὰ πολλῶν πνευματικῶν ἀρετῶν καὶ ἐκέκτητο τὸ χάρισμα τοῦ λαλεῖν ἐκ τοῦ προχείρου μετ' εὐχερείας ἀξιοθαυμάστου. Τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1878 ἐξελέγη πατριάρχης, τῇ δὲ 30 Μαρτίου 1884 ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν. Σχολάσας ἐπὶ πέντε ἔτη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεσύρθη τῷ 1889 εἰς Ἅγιον Ὄρος. Τὴν 25 Μαΐου 1901 προσεκλήθη τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὃν ἐκόσμησε μέχρι τῆς 13 Νοεμβρίου 1912, ὅτε ἀπέθανε. Κατὰ τὴν πρώτην πατριαρχείαν αὐτοῦ ἐπεσκεύασε τὸ πατριαρχικὸν μέγαρον, ἐπέσπευσε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, τοῦ ἐθνικοῦ Ἰωακειμίου παρθεναγωγείου, τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου καὶ τῆς ἄνωθεν αὐτοῦ βιβλιοθήκης. Μετέτρεψε τὴν ἐν τῇ νησῖδι Πρώτῃ μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως εἰς κληρικὸν γηροκομεῖον· συνέστησε τὴν κεντρικὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν καὶ τὸ ἐπίσημον πατριαρχικὸν φύλλον (1880) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθειαν» καὶ ἵδρυσε θεσμὸν ἐπόπτου κληρικοῦ τῶν ἑλληνικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολείων. Ἐχειραφέτησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας, τὰς ἐκκλησιαστικὰς μητροπόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν Ἄρταν, ἑνωθείσας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰς ὀρθοδόξους παροικίας Ἑρζεγοβίνης (Ἑρσεκίου), Βοσνίας καὶ Σβορνικίου. Κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν αὐτοῦ, συνεπλήρωσε τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς τοῦ Πατριαρχείου καταστάσεως· συνέστησε τὸ ἐν τῇ Πρώτῃ ὀρφανοτροφεῖον τῶν θηλέων, τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπῳ ὀρφανοτροφεῖον ἀρρένων, καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολὴν ἐμπορίου καὶ γλωσσῶν, καὶ συνεπλήρωσε τὴν οἰκοδομὴν τῶν παρὰ τὸ Ἐπταπύργιον ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, βοηθούμενος ὑλικῶς ὑπὸ τῶν οἰ-

Digitized by Google

κογενειῶν Γεωργίου Ζαρίφη, Ἀμβροσίου Μαυρογορδάτου, Βαλλιάνου, Νεγρεπόντη, Γεωργίου Κορωνιοῦ καὶ Συμεὼν Σινιόσογλου, εἰς πάσας τὰς ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων γινομένας πράξεις αὐτοῦ. Συνεκράτησε τὸν μετὰ τῶν ὁμοδόξων Ρώσων θρησκευτικὸν δεσμόν, τὴν ἀφοσίωσιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐπεχείρησε δὲ τὴν ἔκδοσιν καὶ τῶν «Εὐαγγελικῶν Διδαγμάτων», χάριν τοῦ λαοῦ, διαρκεσάντων, δυστυχῶς, ἐπὶ τρία μόνον ἔτη. Ἀπέλαυε τῆς ἀφοσιώσεως πάντων τῶν ὀρθοδόξων, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς τοῦ τε σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὴτ καὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ κυβερνήσεων Ρωσίας, Αὐστρίας, Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου. Ἦν ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, διατρέφων ἀρκετοὺς ἀπόρους σπουδαστάς. —4) *Ἰωακεὶμ ὁ Δ'.* Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, ἐσπούδασεν ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ, ἐχρημάτισεν ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς συνόδου, τῷ δὲ 1870 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Λαρίσης, ὁπόθεν μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Δέρκων (1875). Τῷ 1884 ἐξελέγη πατριάρχης, τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1886 ἀπεσύρθη οἰκειοθελῶς ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, μεταβὰς εἰς τὴν γενέτειραν Χίον, ὅπου μετὰ μῆνας τρεῖς ἀπεβίωσε, σχεδὸν πεντηκοντούτης. Ὡς πατριάρχης οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ λόγου ἄξιον. Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—Ἰωακείμ, ἀρχιεπίσκοπος ***Κύπρου*** (1821—1824). Οἰκονόμος πρότερον τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Βαρνάβα, διεδέχθη τὸν κατὰ τὸ 1821 ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπαγχονισθέντα ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Κυπριανὸν (1810—1821). Μετὰ πάροδον ὅμως διετίας ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ κατ' ἀπαίτησιν τῶν Κυπρίων, δυσφορησάντων κατ' αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

—Ἰωακείμ, ἐπίσκοπος ***Μαλτσίνης*** ἢ ***Μελισσινῆς.*** Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστής, προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐπανάστασιν χάριν εἰς τὴν ἐξαίρετον δραστηριότητά του.

—Ἰωακεὶμ Γ', μητροπολίτης ***Πελαγωνίας.*** Ἐν Χίῳ γεννηθεὶς ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῇ τῆς Χάλκης σχολῇ καὶ κατόπιν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Ὀξφόρδης, Λειψίας, Μονάχου καὶ Ἰένης. Ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης διωρίσθη τὸ πρῶτον διευθυντὴς τῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ἱερατικῆς σχολῆς (1878) καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ Γραικικοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης. Τῷ 1895 κληθεὶς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως διωρίσθη ἀρχειοφύλαξ αὐτοῦ καὶ τῷ 1901 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Μελενίκου. Μετ' ἀκαταβλήτου θάρρους ὑπερμαχῶν τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του, σφόδρα ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων, οἵτινες πολλάκις ἀπεπειράθησαν νὰ δολοφονήσωσιν αὐτόν. Προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην Πελαγωνίας διέπρεψεν ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ, ἀλλ' ἐκ τῶν πολλῶν κόπων καὶ συγκινήσεων ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεώς του. Ὁ Ἰωακεὶμ μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς τὸ ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Newman συγγραφὲν ἔργον «Οἱ ἀρειανοὶ τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος», ὅπερ ἐξέδωκε τῷ 1890 ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνέγραψε δὲ ἱστορικὸν ἔργον «Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία αὐτοκράτειρα». Ε. Γ. Π.

—Ἰωακείμ, ἐπίσκοπος ***Χερρονήσου*** *(Κρήτης).* Ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, ἐφονεύθη δὲ τὴν 24 Ἰουνίου 1821, ὅτε οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι τοῦ Ἡρακλείου, ἐξαγριωθέντες ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐνεργηθεισῶν κατ' αὐτῶν σφαγῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπετέθησαν, κατὰ διαταγὰς ληφθείσας τὴν προτεραίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐναντίον τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἡρακλείου καὶ κατέσφαξαν πάντας τοὺς ἐκεῖ συνηγμένους, τὸν μητροπολίτην Γεράσιμον, τὸν ἐπίσκοπον Ἰωακείμ, τέσσαρας ἄλλους ἱεράρχας, πολλοὺς ἱερεῖς καὶ ἑκατοντάδα περίπου πολιτῶν.

ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ

—Ἰωακείμ. Ἐκλέκτορες τοῦ ***Βρανδεμβούργου.*** —1) ***Ἰωακεὶμ-Νέστωρ.*** Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1484—1535). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου-Κικέρωνος, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ντίτριχ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας. Διαδεχθεὶς, δεκαπενταετής, τὸν πατέρα του καὶ ἐπιτυχὼν κατόπιν αἱματηρῶν ἀγώνων κατὰ τῶν εὐγενῶν τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνευσιν, ἵδρυσε τῷ 1506 τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φραγκφούρτης, εἰσήγαγε, συστηματοποιηθεῖσαν διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος τῷ 1527 κώδικος τοῦ Ἰωακείμ, τὴν ρωμαϊκὴν νομοθεσίαν καὶ ὠργάνωσε νέαν δικαστηριακὴν τάξιν. Ἀλλὰ διὰ τῶν μέτρων τούτων κατεργάσθη τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ παρημέλησε τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, τρομοκρατουμένης τότε τῆς ὑπαίθρου χώρας ὑπὸ τοῦ περιφήμου λῃστοῦ τῶν ὀρέων Κολάζερ. Ἐκηρύχθη ἐχθρὸς τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Λουθήρου καὶ κατεπολέμησε τὸν σμαλκαλδικὸν σύνδεσμον. Τῷ 1518 ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν Γάλλων διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κάϊζερ, ἀλλὰ βραδύτερον ἀφωσιώθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας.

—2) ***Ἰωακεὶμ-Ἕκτωρ.*** Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1505—1571), υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἀνετράφη ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα καὶ ἀνθρωπιστικῶς. Οὐχ ἧττον τῷ 1539, διὰ δημοσίας αὐτοῦ διακηρύξεως ἐν Σπανδάου ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως, εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος τούτου ἀνιδρύθη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς αὐτοῦ τῷ 1889. Ἀλλὰ βραδύτερον, κατὰ τὸν σμαλκαλδικὸν πόλεμον, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Κάϊζερ, ἐναντίον τῶν μεταρρυθμιστῶν. Τῷ 1542 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον ὡς ἀρχιστράτηγος. Τῷ 1551—1552 συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ Μαυρικίου τῆς Σαξωνίας ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου καὶ ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὴν κεντρικὴν Σιλεσίαν, νὰ ἀποσπάσῃ δὲ παρὰ τοῦ πολωνικοῦ στέμματος τὸ δουκᾶτον τῆς Πρωσσίας. Εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικήν του ὑπῆρξε καθ' ὑπερβολὴν σπάταλος, διὰ πρώτην δὲ φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γερμανικῶν κρατῶν ἐπεβλήθη βαρυτάτη φορολογία, προκαλέσασα τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ. Ἐνυμφεύθη δὶς ἀπὸ τοῦ 1524—1534, τὴν θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ταύτης τὴν πριγκίπισσαν Ἔδβιγκ, ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδου Β'. —3) ***Ἰωακεὶμ-Ἰωάννης-Φρειδερῖκος.*** Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1546—1608). Υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου-Γεωργίου, διοικητὴς τοῦ Βρανδεμβούργου τῷ 1566, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1598 καὶ ὠργάνωσε τὴν διοίκησιν, ἱδρύσας τὸ μυστικὸν συμβούλιον. Ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ πατρός του, ἐξησφάλισε διὰ τοῦ λεγομένου γερασιακοῦ οἰκοσυμφώνου τὸ ἀδιαίρετον τοῦ κράτους. Θ. Κ.

—Ἰωακεὶμ (Joachim), πρίγκιψ τῆς ***Πρωσσίας.*** Ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β'. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ ρωσσικοῦ μετώπου. Τραυματισθεὶς μετετέθη τῷ 1915 εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Χίνδεμπουργ, ὅπερ ἐγκατέλιπε μετά τινας μῆνας, ἵνα καταταχθῇ εἰς τὴν ἀεροπορίαν. Τῷ 1916 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Μαρίαν-Αὐγούσταν τοῦ Ἀνάλτ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1918 συνελήφθη ἐν Μονάχῳ ὡς συνωμοτῶν πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς μοναρχίας, ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος μετά τινας ἡμέρας. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1919 ἡ σύζυγός του ἐγκατέλειψεν αὐτὸν καὶ ἤγειρεν ἀγωγὴν διαζυγίου. Ὁ Ἰωακεὶμ ἐπιταθείσης τῆς νευρασθενείας αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς συζύγου του ηὐτοκτόνησε (1920). Θ. Κ.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—Ἰωακεὶμ ***Ἀναστασιώτης.*** Μοναχὸς ἀκμάσας εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν. Μέτοχος παιδείας, ἀνῆκεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἀγνώστου ποίας. Ἔγραψε πόνημα γεωγραφικόν, ἐρανισθέν, ὡς ἐπιγράφει, ἐκ παλαιῶν καὶ σοφῶν γεωγράφων, μάλιστα δὲ τοῦ Στράβωνος. Τὸ χειρόγραφον ἐδωρήσατο εἰς τὸν βυζαντινολόγον Ἐμμανουὴλ Μίλλερ ὁ κάτοχος αὐτοῦ. Μ. Ι. Γ.

—Ἰωακεὶμ ὁ ***Ἐσφιγμενίτης.*** Ἡγούμενος τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου. Κατήγετο ἐκ Μοσχονησίων καὶ τῷ 1819 εὑρισκόμενος εἰς Γαλάζιον τῆς Μολδαυίας ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ Παπαγεωργίου. Κατελθὼν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Παππᾶ καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἐξέγερσιν τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς τοῦτο. Συνετέλεσε μεγάλως, μετὰ τὴν καταστροφήν, εἰς τὴν περίσωσιν διαφόρων κειμηλίων τῶν μονῶν, τὰ ὁποῖα, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς διοικήσεως, μετέφερε καὶ ἀπέκρυψεν εἰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, μέχρις ὅτου, παρελθόντος παντὸς κινδύνου, ἐπανέφερεν αὐτὰ εἰς τὰς οἰκείας μονάς. Γ. Δ. Κ.

—Ἰωακεὶμ ὁ ***Πάριος.*** Διδάσκαλος καὶ ἀρχιερεὺς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν Πάρῳ κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γεννηθεὶς καὶ εἰς τὸν κλῆρον εἰσελθὼν ἐγένετο ἱερομόναχος. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελήφθη κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἔπειτα δὲ (1763—1767), ὡς σχολάρχης αὐτῆς, διαδεχθεὶς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν. Τῷ 1775, ἀποθανόντα τὸν μητροπολίτην Ἀγχιάλου Γαβριὴλ διεδέχθη ὁ Ἰωακεὶμ καὶ τῷ 1794 μετετέθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Κυζίκου. Τῷ 1806, παραιτηθεὶς διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν, ἐφησύχαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τότε ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ «Κιβωτοῦ», ἐπιγραφομένου. Πιθανώτατα οὗτος εἶναι ὁ συντάκτης τῆς ἀκολουθίας εἰς τὸν Ἀθηναῖον νεομάρτυρα Ἀντώνιον, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1774 ἀθλήσαντα, ἥτις ἐξεδόθη τῷ 1776 ἐν Μόσχᾳ. [*Μ. Γεδεών*, «Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883, 175. *L. Petit*, «Bibliographie des Acolouthies grecques», Bruxelles 1926, 10—11.] Ε. Γ. Π.

—Ἰωακεὶμ ***Ρόϋο.*** Ἱεραπόστολος μάρτυς. Μετασχὼν ἱεραποστολῆς εἰς Κίναν ὡς δομινικανὸς μοναχὸς μετὰ τῶν συμμοναστῶν του Φραγκίσκου Σερράνο, Ἰωάννου Ἀλκοβὲρ καὶ Φραγκίσκου Διάζ, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐπισκόπου Πέτρου Σάνζ, συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν φυλακὴν κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1746. Καταδικασθέντες εἰς θάνατον ἀπεκεφαλίσθησαν, ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῇ 26 Μαΐου τοῦ 1747, ὁ δὲ Ἰωακεὶμ μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1748. Ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ' τῷ 1893 ἐνέγραψε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ καὶ ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τὴν 26 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—Ἰωακεὶμ (Joachim), ***Ἰωσήφ.*** Ὁ μεγαλύτερος βιολιστὴς τῆς ἐποχῆς του, γεννηθεὶς τῷ 1831 πλησίον τοῦ Πρεσβούργου. Ἑπταετὴς ἐνεφανίσθη εἰς τὸ κοινὸν μὲ τὴν πρώτην του συναυλίαν εἰς τὸ θέατρον τῆς Πέστης, δωδεκαετὴς δὲ ἔπαιξε δημοσίᾳ εἰς τὴν Λειψίαν ἐνώπιον τοῦ αὐστηροτέρου μουσικοῦ κοινοῦ μὲ καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μένδελσων, οὗ τὴν ἐπίδρασιν ὑπέστη, ἔδωκεν εἰς τὸ Λονδῖνον συναυλίας μὲ θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν, κατόπιν τῆς ὁποίας προσεκλήθη νὰ δίδῃ ἐκεῖ κατ' ἔτος συναυλίας. Τῷ 1849 διωρίσθη διευθυντὴς τῶν συναυλιῶν εἰς τὸ Βάϊμαρ, μεθ' ὃ ἔλαβεν ἀνάλογον θέσιν εἰς τὸ Ἀννόβερον, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη τῷ 1863 τὴν διάσημον μεσόφωνον Ἀμαλίαν Βάϊς. Μετὰ τὸ 1866 τὸ καλλιτεχνικὸν ζεῦγος ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Βερολῖνον, ὅπου ὁ Ἰωακεὶμ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ νεοϊδρυθέντος ᾠδείου. Ἡ τέχνη τοῦ Ἰωακεὶμ ἦτο ἐξαιρετική, καὶ ἂν δὲν ἔφθανε πάντοτε εἰς τὴν δεξιοτεχνίαν τοῦ Σαρασάτε, ὡς πρὸς τὸ βάθος ὅμως καὶ τὴν κλασσικὴν γαλήνην τῆς ἀποδόσεως ἦτο ἄφθαστος, ἰδίως εἰς τὰ κονσέρτα τοῦ Μένδελσων καὶ τοῦ Μπετόβεν. Ὁ Ἰωακεὶμ ἦτο διάσημος ὄχι μόνον ὡς σολίστας ἀλλὰ καὶ ὡς βιολιστὴς εἰς τὸ περίφημον κουαρτέτο, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸ ὄνομά του. Ἀπέθανε τῷ 1907 εἰς τὸ Βερολῖνον. Α. Θ.

—Ἰωακεὶμ ***ντὲ Φλόρις·*** βλ. *Ἰωακεὶμ ἅγιος.*

Ἰωακείμογλου, ***Γεώργιος.*** Ἕλλην ἰατρὸς καὶ φαρμακολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1887 ἐν Κούλᾳ τῆς Σμύρνης. Ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ τῷ 1905 καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1910. Ἐπιδοθεὶς εἰς εἰδικωτέρας σπουδὰς ἐν τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ καθηγητοῦ Emil Fischer διωρίσθη (1913) ἐπιμελητὴς τοῦ φαρμακολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Ἐπὶ ἔτος (1917—1918) ἠσχολήθη ἐν Greifswald εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς ὑγιεινῆς τοῦ πανεπιστημίου περὶ τὴν μικροβιολογίαν καὶ τὴν καταπολέμησιν ἐν Πομμερανίᾳ τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου. Τῷ 1918 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς πειραματικῆς φαρμακολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου. Τῷ 1921 τῷ ἀπενεμήθη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ. Κατὰ τὴν πρυτάνειαν 1922—1923 τοῦ καθηγητοῦ τῆς φαρμακολογίας Heffter ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, ἀντικαθιστῶν αὐτόν, τὸ μάθημα τῆς φαρμακολογίας, μετὰ τὴν παραίτησιν δὲ τούτου τῷ 1924 ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ φαρμακολογικοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς πειραματικῆς φαρμακολογίας. Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φαρμακολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τὸν Μάρτιον 1928. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν 16 ἀνήκουσιν εἰς τὸν κλάδον τῆς μικροβιολογίας καὶ ὑγιεινῆς, 9 εἰς τὴν βιολογικὴν καὶ τοξικολογικὴν χημείαν, 10 εἰς τὴν φυσιολογίαν καὶ 123 εἰς τὴν πειραματικὴν φαρμακολογίαν· ἀναφέρονται δὲ εἰδικῶς εἰς τὴν καφουράν, τὴν δακτυλίτιδα, τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὰ συγγενῆ αὐτοῦ, τὸ σελήνιον καὶ τελούριον, τὴν διὰ προσροφήσεως θεραπείαν κτλ. (Πρβλ. *Ἐμμ. Ἐμμανουήλ*, Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2ον τεῦχ. λόγων σ. 212, 1929). Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1929 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἰωακείμσταλ (Joachimsthal) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Γιοάχιμσταλ.*

Ἰωανᾶς. Μητροπολίτης τῆς Ρωσίας γεννηθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἄγνωστον πότε ἀποθανών. Ἐξελέγη ὑπὸ τῆς συνόδου, ἣν συνεκάλεσεν ὁ μέγας ἡγεμὼν Βασίλειος, ὡς διάδοχος τοῦ εἰς Ρώμην ἀπελθόντος Ἰσιδώρου, ἀποδεχθέντος τὰ θεσπίσματα τῆς ὀγδόης ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου. Ὁ Ἰωανᾶς προΐστατο τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας χωρὶς ν' ἀναγνωρισθῇ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' οὐδέποτε θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ διασώσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ ὀλέθρου. Θ. Β.

Ἰωάννα ***(ἁγία).*** Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ μοναχή, ἥτις τῷ 1705 ἀποθανοῦσα ἀνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ' τῷ 1823 (ἑορτὴ 16 Ἰανουαρίου). —2)

Digitized by Google

Ἡ de Lestonnac. Γεννηθεῖσα ἐν Bordeaux τῷ 1556, ἐγένετο μοναχὴ τῷ 1603, ἵδρυσε τάγμα μοναχῶν γυναικῶν πρὸς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν παρθένων καὶ τῷ 1640 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1900 (ἑορτὴ 2 Φεβρουαρίου). —3) Ἡ τοῦ Βαλουά. Βασίλισσα τῆς Γαλλίας (βλ κατωτ.) (ἑορτὴ 4 Φεβρουαρίου). —4) Ἡ Bonomi Ἰταλίς, ἐν Aciago τῆς Βενετίας γεννηθεῖσα τῷ 1606, ἐγένετο μοναχὴ Βενεδικτίνη, ἀπέθανε τῷ 1670 καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Πίου τοῦ ΣΤ' τῷ 1783 (ἑορτὴ 22 Φεβρουαρίου). —5) Ἡ Marie de Maillé, παρὰ τὸ Loches (Indre-et-Loire) τῆς Γαλλίας γεννηθεῖσα τῷ 1332 ἀπεσύρθη εἴς τι μοναστήριον παρὰ τὸ Tours καὶ τῷ 1414 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῷ 1876 ὑπὸ Πίου τοῦ Θ' (ἑορτὴ 28 Μαρτίου). —6) Ἡ κόρη τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Ἀλφόνσου τοῦ Ε' (1438—1481), μοναχὴ δομινικανή, τῷ 1490 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΒ' (1691—1700) (ἑορτὴ 13 Μαΐου). —7) Ἡ δ' *Ἄρκ* (Jeanne d' Arc) (βλ. λ.) (ἑορτὴ 30 Μαΐου). —8) Ἡ Scopelli. Γεννηθεῖσα τῷ 1428 παρὰ τὴν Μοδένην τῆς Ἰταλίας, ἔγινε μοναχὴ ἱδρύσασα τὸ μοναστήριον τῆς Sainte-Marie-du Peuple καὶ τῷ 1491 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῷ 1771 ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ ΙΔ' (ἑορτὴ 9—11 Ἰουλίου). —9) Ἡ d' Orvieto, Δομινικανὴ μοναχὴ ἀποθανοῦσα τῷ 1306 (ἑορτὴ 23 Ἰουλίου). —10) Ἡ d' Aza, ἡ μήτηρ τοῦ ἁγίου Δομινίκου, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΒ' τῷ 1828 (ἑορτὴ 2 Αὐγούστου). —11) Ἡ Soderini. Γεννηθεῖσα τῷ 1301 ἐγένετο μοναχὴ καὶ τῷ 1367 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΒ' τῷ 1827 (ἑορτὴ 1 Σεπτεμβρίου). —12) Ἡ Françoise Frémyot de Chantal. Ἐγεννήθη ἐν Dijon τῷ 1572, ἵδρυσε τὸ τάγμα τῆς Visitation, ἀπέθανε τῷ 1641 καὶ ἐνεγράφη ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ ΙΓ' εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῷ 1767 (ἑορτὴ 21 Αὐγούστου). —13) Ἡ Louise Barré. Γεννηθεῖσα ἐν Sailly en Ostrevent (Arras) τῆς Γαλλίας τῷ 1750, ἐκαρατομήθη τῷ 1794 κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν (ἑορτὴ 17 καὶ 23 Ὀκτωβρίου). —14) Ἡ Reine Prin. Ἐγεννήθη ἐν Valenciennes τῆς Γαλλίας τῷ 1747 καὶ ἐκαρατομήθη τῷ 1794 (ἑορτὴ 21 Ὀκτωβρίου). —15) Ἡ τῆς Τουλούζης. Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐγένετο μοναχὴ τῷ 1265, ἀπέθανε τῷ 1286 καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῷ 1895 ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΓ (ἑορτὴ 20 Ὀκτωβρίου). —16) Ἡ de Signa. Ἐγεννήθη παρὰ τὴν Φλωρεντίαν τῷ 1244, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν καὶ τῷ 1307 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Πίου τοῦ ΣΤ' τῷ 1798 (ἑορτὴ 9 Νοεμβρίου). Ε. Γ. Π.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑΙ

ΑΓΓΛΙΑΣ

— **Ἰωάννα *Γκρέϋ*.** Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας· βλ. λ. *Γκρέϋ*, Ἰωάννα.

— **Ἰωάννα *Σέϋμουρ*** (Seymour, προφ. *Σύμωρ*). Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, τρίτη σύζυγος τοῦ Ἐρρίκου Η', γεννηθεῖσα τῷ 1509 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1537. Θυγάτηρ τοῦ σὶρ Τζὼν Σύμωρ, προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἄγγλου βασιλέως, τοῦ ὁποίου εἶχε τὴν τέχνην νὰ ἐξάπτῃ τὸ πάθος, ἀρνουμένη ἐπιμόνως νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἐπιθυμίας του. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τῆς Ἄννας Μπόλεϋν ἡ Ἰωάννα ἐνέδωσεν εἰς τοὺς βασιλικοὺς πόθους, παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ γάμοι των ἐτελέσθησαν πολὺ βραδύτερον (Μάϊος 1536). Ἡ Ἰωάννα ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰ τὸν τοκετὸν υἱοῦ, βασιλεύσαντος ἀργότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐδουάρδος ΣΤ'.

Ἰωάννα Σέϋμουρ.

ΓΑΛΛΙΑΣ

— **Ἰωάννα *τοῦ Βαλουᾶ*.** Βασίλισσα τῆς Γαλλίας γεννηθεῖσα τῷ 1464. Ἦτο θυγάτηρ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' καὶ τῆς Καρλόττας τῆς Σαβοΐας, μολονότι δὲ πολὺ ἠδικημένη ἐκ τῆς φύσεως, κάτισχνος, δύσμορφος καὶ κυφή, ἐν τούτοις ἠρραβωνίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός της εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν τὸν ἐξάδελφόν της Λουδοβῖκον τῆς Ὀρλεάνης, ἄγοντα τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ γάμος ἐτελέσθη μετὰ τριετίαν, τῷ 1476. Παρ' ὅλα τὰ ἠθικὰ αὐτῆς χαρίσματα δὲν κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου της. Ὁ Λουδοβῖκος γενόμενος βασιλεὺς ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πάπα τὴν ἀκύρωσιν τοῦ γάμου. Ὁ πάπας ἐξέδωκε τὸ διαζύγιον καὶ ὁ Λουδοβῖκος συνεζεύχθη τὴν χήραν Καρόλου τοῦ Η'. Ἡ Ἰωάννα τοῦ Βαλουᾶ βαρέως φέρουσα τὸν χωρισμὸν ἀπεσύρθη εἰς Μπούρζ, ὅπου ζήσασα βίον ἁγίας, ἀπέθανε τῷ 1505. Τῷ 1743 κατετάχθη ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΔ' μεταξὺ τῶν ἁγίων. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰωάννα *τῆς Βουργουνδίας*.** Βασίλισσα τῆς Γαλλίας, γεννηθεῖσα τῷ 1325. Θυγάτηρ τοῦ κόμιτος Ὄθωνος Δ' τῆς Βουργουνδίας ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα Φίλιππον τὸν Μακρόν. Κατηγορηθεῖσα ἐπὶ μοιχείᾳ κατεδικάσθη εἰς ἰσόβιον κάθειρξιν ἐν τῇ φυλακῇ, ἀργότερον ὅμως συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ συζύγου της. Τὸ ὄνομά της εἶναι ἀναμεμιγμένον εἰς ὅλα τὰ σκανδαλώδη χρονικὰ τῆς γαλλικῆς αὐλῆς κατὰ τὴν ἐποχήν της.

— **Ἰωάννα *τῆς Ναβάρρας*.** Βασίλισσα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας, γεννηθεῖσα τῷ 1273 καὶ ἀποθανοῦσα τὸ 1305. Ἦτο μονογενὴς θυγάτηρ Ἐρρίκου τοῦ Παχέος, βασιλέως τῆς Ναβάρρας καὶ κόμιτος τῆς Καμπανίας, καὶ μόνη κληρονόμος τῶν κτήσεων τοῦ πατρός της. Συνεζεύχθη τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον τὸν Ὡραῖον δύο μῆνας πρὸ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν θρόνον (1284). Ὑπῆρξεν εὐφυεστάτη καὶ δραστηριωτάτη. Καθ' ὃν χρόνον ἀπεφασίσθη ἡ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ εἰσβαλόντος εἰς τὴν Καμπανίαν κόμιτος τῆς Βὰρ Ἐρρίκου, ἡ Ἰωάννα ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς κτήσεις της (1297). Ἐπέδειξε μεγίστην ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἵδρυσε τὸ περίφημον κολλέγιον τῆς Ναβάρρας καὶ πλῆθος ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων. Ἡ Ἰωάννα ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, ὅστις τὴν ἐλάτρευε. Μ. Ν. Δ.

ΕΛΛΑΔΟΣ

— **Ἰωάννα,** δούκισσα τῶν ***Ἀθηνῶν***. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1280 ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἦτο θυγάτηρ τοῦ δουκὸς Gaucher de Châtillon, κοντοσταύλου τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Ι'. Τῷ 1300 ὑπανδρεύθη τὸν Βάλθερον Βριέννιον, κόμιτα τοῦ Ἀλητίου (Lecce), μετέπειτα δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ ἀραγωνικὸν χρονικόν, διαδεχθεῖσα αὐτόν, φονευθέντα τῷ 1311 κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κηφισοῦ, ἐνεκλείσθη μετὰ τῶν τέκνων της εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀντέστη ἐπί τινα χρόνον εἰς τοὺς Καταλανοὺς πορθητὰς τοῦ ἄστεως, καὶ τέλος ἀπεχώρησεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, καὶ ἀφοῦ ἀνήγειρεν ἐν Ἀλητίῳ, συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ συζύγου της, παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Λεονάρδου, ἔνθα ἔθαψε τὸ σκήνωμά του, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν της Châlons, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1340. Γ. Δ. Κ.

ΙΣΠΑΝΙΑΣ

— **Ἰωάννα** ἡ ***Τρελλή***. Βασίλισσα τῆς Καστίλλης (1479—1555). Θυγάτηρ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας Α', ὑπανδρεύθη τῷ 1495 τὸν ἀρχιδοῦκα Φίλιππον τὸν Ὡραῖον, υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Μαξιμιλιανοῦ. Τῷ 1502, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς, μετέβη εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν βουλῶν διάδοχος τοῦ θρόνου, θανόντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων αὐτῆς ἀδελφῶν. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ὁ Φίλιππος ἀπῆλθε μόνος εἰς Φλάνδραν, ἡ δὲ Ἰωάννα, ἀγαπῶσα αὐτὸν περιπαθῶς, τοσοῦτον ὑπέφερεν ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως, ὥστε ἔπαθε διατάραξιν τοῦ λογικοῦ, ἐπιδεινωθεῖσαν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον δευτέρου τοκετοῦ αὐτῆς. Σφόδρα ζηλότυπος μετέβη εἰς Φλάνδραν, εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Φιλίππου, ἀπιστοῦντος εἰς νέους ἔρωτας. Μετὰ βιαίας σκηνὰς ζηλοτυπίας ἐπανῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἐξησθενημένη ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε, ὅταν τῷ 1504 ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Καστίλλης, ἀποθανούσης τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἰσαβέλλας, ἠρνήθη νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν βασιλείαν, ἀσκουμένην ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως πατρὸς αὐτῆς. Ὁ ἐπισυμβὰς τῷ 1506 αἰφνίδιος θάνατος τοῦ Φιλίππου, ὃν παρὰ τὰς ἀπιστίας καὶ τὴν σκληρὰν πρὸς αὐτὴν συμπεριφοράν του ἐλάτρευε, κατέστησε τὴν βασίλισσαν ἐντελῶς παράφρονα. Παραλαβοῦσα ἐντὸς φερέτρου τὸν νεκρὸν τοῦ Φιλίππου καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ συνοδείας τριῶν ἐπισκόπων καὶ πολλῶν ἱερέων, περιέφερεν αὐτὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ταξιδεύουσα μόνον τὴν νύκτα. Ἐν τῇ παραφροσύνῃ της, ζηλοτυποῦσα αὐτὸν καὶ νεκρὸν ἀκόμη, ὁσάκις ἐστάθμευεν εἰς πόλιν τινά, ἀπηγόρευεν αὐστηρῶς εἰς οἱανδήποτε γυναῖκα νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸ φέρετρον. Ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Φερδινάνδος οὐδὲν ἔπραξαν ὅπως ὑποβάλωσιν αὐτὴν εἰς θεραπείαν, ἀλλὰ συλλαβόντες ἐνέκλεισαν αὐτὴν εἰς τὴν ἔπαυλιν Τορντεσίλλας, ἐπιτρέψαντες, ἐπὶ τῇ ἱκεσίᾳ της, ὅπως ὁ νεκρὸς τοῦ Φιλίππου ταφῇ εἰς τὸ ἔναντι τῆς ἐπαύλεως παρεκκλήσιον. Τῷ 1520 οἱ ἐπαναστατήσαντες Κομουνέρος ἀπηλευθέρωσαν τὴν Ἰωάνναν. Ἀλλ' ἡττήθησαν τὴν ἑπομένην ἡμέραν, ἀποκεφαλισθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Παδίλλα, καὶ ἡ Ἰωάννα ἐπανεκλείσθη εἰς ἀπομόνωσιν μέχρι τοῦ θανάτου της. Ἡ Ἰωάννα ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τοῦ Καρόλου Ε' καὶ τοῦ Φερδινάνδου Α'. Θ. Κ.

Ἰωάννα ἡ Τρελλή.

— **Ἰωάννα *τῆς Πορτογαλίας*.** Βασίλισσα τῆς Καστίλλης (1455—1475), γεννηθεῖσα τῷ 1438. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Ἐδουάρδου καὶ τῆς Ἐλεονώρας τῆς Ἀραγωνικῆς, ἐνυμφεύθη δὲ τῷ 1455 τὸν βασιλέα τῆς Καστίλλης Ἐρρῖκον Δ', ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὴν Μπετρανέχα. Ἐκτὸς τῆς θυγατρὸς ταύτης ἀπέκτησεν ἐκ τῶν σχέσεών της μετὰ τοῦ εὐνοουμένου τῆς αὐλικοῦ δὸν Πέντρο ντὲ Καστέλλα δύο υἱούς, τὸν Φερδινάνδον καὶ τὸν Ἀπόστολον.

ΙΤΑΛΙΑΣ

— **Ἰωάννα Α'** ἡ *Ἀνδηγαυϊκή*, βασίλισσα τῆς ***Νεαπόλεως*** (1327—1382). Θυγάτηρ τοῦ Καρόλου δουκὸς τῆς Καλαυρίας, διεδέχθη τὸν πάππον της Ροβέρτον τὸν Καλὸν (1343). Εἶχεν ἤδη συζευχθῆ τὸν ἐξάδελφόν της Ἀνδρέαν, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ γάμος οὗτος, καθαρῶς πολιτικός, ἐγένετο πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἀξιώσεων τῶν δύο κλάδων τοῦ οἴκου τῶν Ἀνδηγαυῶν, τοῦ ὑπὸ τὸν Ροβέρτον καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Κάρολον βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, διαφιλονικούντων τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχής, ἐπέτεινε δὲ τὴν διάστασιν μεταξὺ τῶν συζύγων τὸ γεγονὸς ὅτι τὸν Ἀνδρέαν συνώδευσεν ἐν Νεαπόλει πολυάριθμος ἀκολουθία Οὔγγρων εὐγενῶν, ὧν ἡ ἀλαζονεία ἐξηρέθιζε πάντας, πλειότερον δὲ τὴν βασίλισσαν. Οὕτως ὠργανώθη συνωμοσία καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐδολοφονήθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Ἀβέρσα (1345), στραγγαλισθείς, κατὰ τὴν παράδοσιν, διὰ σχοινίου, ὅπερ εἶχε πλέξει αὐτὴ ἡ βασίλισσα, ἐκ μετάξης, «διὰ νὰ τοῦ κάμῃ μεγαλυτέραν τιμήν».

Ὁ πάπας Κλήμης Ζ', ἐπικυρίαρχος τότε τῆς Νεαπόλεως, διέταξεν ἀνακρίσεις, αἵτινες ὅμως κατέληξαν εἰς τὴν τιμωρίαν ἀσήμων τινῶν συνενόχων. Ταχέως ἡ Ἰωάννα ὑπανδρεύθη τὸν συγγενῆ αὐτῆς Λουδοβῖκον τοῦ Τάραντος. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ὁ Λουδοβῖκος τῆς Οὐγγαρίας, ἐκδικούμενος τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, εἰσήλασε μετὰ στρατοῦ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ἡ δὲ Ἰωάννα ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀβινιόν, πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὰς κτήσεις της καὶ ἕδραν τῶν παπῶν, ἣν καὶ ἐπώλησεν εἰς τὸν Κλήμεντα ΣΤ' ἀντὶ 720.000 φράγκων, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ πάπας θὰ ἐκήρυσσεν αὐτὴν ἀθῴαν τοῦ φόνου τοῦ συζύγου της. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐνσκήψασα χολέρα ἠνάγκασε τὸν Λουδοβῖκον τῆς Οὐγγαρίας νὰ ἀποσυρθῇ ἐκ Νεαπόλεως μετὰ τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ στρατοῦ, καταλιπὼν ὀλιγαρίθμους φρουράς, ἃς τῷ 1352, κατώρθωσεν ἡ Ἰωάννα νὰ ἐκδιώξῃ βοηθείᾳ τοῦ Ἰννοκεντίου ΣΤ'. Τῷ 1362, ἀποθανόντος τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Τάραντος, ἡ Ἰωάννα ὑπανδρεύθη τὸν Ἰάκωβον, βασιλέα τῆς Μαγιόρκας. Ἀλλ' οὗτος καταληφθεὶς ὑπὸ δέους, ὅτι θὰ ἐδολοφονεῖτο, ἔσπευσε, μετά τινας μῆνας, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Νεάπολιν. Ἡ Ἰωάννα τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐτέλεσε γάμον μετὰ τοῦ Ὄθωνος τῆς Βρουνσβίκης. ἀπολέσασα δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τὰς δύο θυγατέρας της ἐκ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Τάραντος, υἱοθέτησε τὸν δοῦκα Λουδοβῖκον τὸν Ἀνδηγαυόν, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Ε'. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Κάρολος Ντουρά, ἀνεψιὸς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου, ἐπωφελούμενος τοῦ σχίσματος, ἐξεστράτευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ νικήσας ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ ΣΤ' βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1381, καταλαβὼν τὴν Νεάπολιν, συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὴν Ἰωάνναν καὶ ἔπνιξεν αὐτὴν διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν, μεταξὺ δύο προσκεφαλαίων. Ἡ Ἰωάννα ὡς ἐκ τῆς ἐκτάκτου ὡραιότητος αὐτῆς, τοῦ λεπτοῦ πνεύματος καὶ τῆς μεγάλης παιδείας ὑμνήθη τρυφερῶς παρὰ τῶν ποιητῶν, παρὰ τὰς κακίας τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτῆς βίου.

— **Ἰωάννα Β'**, βασίλισσα τῆς ***Νεαπόλεως*** (1371—1435). Θυγάτηρ τοῦ Καρόλου Ντουρά, ὑπανδρεύθη τὸν ἀρχιδοῦκα Γουλιέλμον τῆς Αὐστρίας (1385). Χήρα τῷ 1406, ἀπεσύρθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀδελφοῦ της Βλαδισλάβου, ὅπου ἐγένετο ἐρωμένη τοῦ κόμιτος Παντόλφο Ἀλάπο. Θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ της (1414) διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως. Ὑπανδρεύθη μετὰ ἓν ἔτος τὸν Ἰάκωβον τῶν Βουρβώνων, ὅστις, ἐξακολουθούσης τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου του, ἀπεκεφάλισε τὸν ἐραστήν της Ἀλάπο καὶ ἐφυλάκισε τὴν ἰδίαν. Ἀλλ' ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ Ἰάκωβος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Νεάπολιν. Ἡ Ἰωάννα συνῆψε νέους ἔρωτας μετὰ τοῦ Ἰωάννου Καρατσιόλι, ὅστις καὶ ἐκυβέρνα οὐσιαστικῶς τὸ βασίλειον. Τῷ 1421 υἱοθέτησε τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγῶνος καὶ Σικελίας Ἀλφόνσον Ε', ἀποκρούσαντα, τῇ προσκλήσει της, τὴν κατὰ τῆς Νεαπόλεως ἐπίθεσιν τοῦ Λουδοβίκου Ἀνδηγαυοῦ. Βραδύτερον ἡ Ἰωάννα, ἀπειλουμένη ὑπὸ τοῦ θετοῦ υἱοῦ της Ἀλφόνσου, ὅστις ἐφυλάκισε τὸν ἐραστὴν αὐτῆς Καρατσιόλι, κατέφυγεν εἰς Καπύην, ὅπου ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τοῦ κόμματος τοῦ κόμιτος Σφόρτσα ἀνεκάλεσε τὴν υἱοθεσίαν τοῦ Ἀλφόνσου καὶ ὑπέδειξεν ὡς διάδοχον αὐτῆς τὸν Λουδοβῖκον

Digitized by Google

Ἀνδηγαυόν, ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ρενᾶτον. Θ. Κ.

ΝΑΒΑΡΡΑΣ

—Ἰωάννα *ντ' Ἀλμπρὲ* (d'Albret). Βασίλισσα τῆς Ναβάρρας (1528—1572). Μονογενὴς θυγάτηρ τοῦ Ἐρρίκου ντ' Ἀλμπρὲ καὶ τῆς Μαργαρίτας τῆς Γαλλίας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α'. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Γαλλίᾳ, ἐκαλλιέργει τὰς μούσας καὶ ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν σοβαρῶν συγγραμμάτων. Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ναβάρρας, ἀπειλουμένου ὑπό τε τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Γάλλων, καὶ τῆς ἐχθρότητος τοῦ πάπα, εἰς ὃν ἠρνεῖτο τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐν Ναβάρρᾳ, ἦτο ἠναγκασμένη ν' ἀναπτύξῃ μεγίστην δραστηριότητα. Ἐπέδειξε προτερήματα σπάνια εἰς γυναῖκα, ἀντέστη ἀποφασιστικῶς εἰς τὰς πλεκτάνας τῆς ἱσπανικῆς καὶ γαλλικῆς διπλωματίας, ἀφωσιώθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ βασιλείου της καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξιθρησκείας. Παρέσχεν ἄσυλον εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, οἵτινες κατεδιώκοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν της καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι ἐτύγχανον τῆς ἰδίας προστασίας. Τὴν ἀνεξιθρησκείαν της ταύτην ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἐχθροί της καὶ ἐπροκάλεσαν ἐμφύλιον πόλεμον, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ἡ Ἰωάννα ἐπέδειξε θάρρος καὶ σταθερότητα μέχρι τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις, ὅπου μετέβη διὰ νὰ παραστῇ εἰς τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ της μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Θ'. Πολλοὶ βασιζόμενοι εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰταλοῦ Νταβίλλα ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Μ. Ν. Δ.

Ἰωάννα ντ' Ἀλμπρέ.

ΦΛΑΝΔΡΑΣ

—Ἰωάννα ***τῆς Φλάνδρας.*** Θυγάτηρ τοῦ Βαλδουΐνου Θ', κόμιτος τῆς Φλάνδρας καὶ ἀκολούθως αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς Βαλδουΐνου Α'. Διεδέχθη τὸν πατέρα της ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Φλάνδρας καὶ συνεζεύχθη τὸν πρίγκιπα τῆς Πορτογαλίας Φερδινάνδον. Ἐκυβέρνησε δεσποτικῶς ἐπισύρασα τὸ μῖσος τῶν ὑπηκόων της, βραδύτερον δὲ καὶ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Φλαμανδῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν κάποιου αὐτοκαλουμένου Βαλδουΐνου, διακηρύξαντος ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἰχμαλωτισθεὶς Βαλδουῖνος Θ'. Ἡ Ἰωάννα πρὸ τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης προσέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν Η' καὶ ἐξελιπάρησε τὴν συνδρομήν του. Ὁ Λουδοβῖκος ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Φλάνδρας, συνέλαβε μετ' ὀλίγον τὸν Βαλδουῖνον καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν Ἰωάνναν, ἡ ὁποία τὸν ἀπηγχόνισε. Μ. Ν. Δ.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—Ἰωάννα *ντ' Ἄρκ*· βλ. λ. *Ἄρκ*, Ἰωάννα ντ'—.

—Ἰωάννα, ***πάπισσα*—.** Ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων τοῦ μεσαίωνος ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὅτι ὁ πάπας Λέων ὁ Δ' (Ἀπρίλιος τοῦ 847 μέχρις Ἰουλίου τοῦ 855) προσέλαβεν εἰς τὸ Βατικανὸν ἕνεκα τῆς παιδείας καὶ τῆς εὐφυΐας της μίαν γυναῖκα, ἥτις, ἐμφανιζομένη καὶ ὑφ' ὅλων πιστευομένη ὡς ἀνήρ, ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Johannes. Τὴν εἴδησιν ἀναφέρει τὸ πρῶτον ὁ Γάλλος Δομινικανὸς Στέφανος τοῦ Βουρβὼν (1261), εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι τὴν ἐδανείσθη παρ' ἄλλου προγενεστέρου συγγραφέως. Κατὰ τὴν αὐτὴν εἴδησιν, ἡ γυνὴ αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ καταγωγὴ ἦτο ἄδηλος (κατ' ἄλλους μὲν κατήγετο ἐξ Ἀγγλίας, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς γερμανικῆς πόλεως Μαγεντίας) καὶ ὠνομάζετο πρότερον Ἁγνή, διεδέχθη μετὰ τὸν θάνατόν του τὸν πάπαν Λέοντα Δ' εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, μὲ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Η'. Ἐλέγετο ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη ἔτυχεν εὐρυτάτης παιδείας, ἐπισκεφθεῖσα τὰς Ἀθήνας, ὅπου διέμεινεν ἀποκρύπτουσα ἐπιμελῶς τὸ φῦλόν της ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη καὶ ἐσπούδασε, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Ρώμην. Ἀλλ' ἂν καὶ ἔγινε πάπας ἡ Ἰωάννα, λέγεται ὅτι δὲν ἐλησμόνησε τὴν γυναικείαν φύσιν της, τοιουτοτρόπως δὲ μετὰ $2^1/_2$ ἔτη, ἐνῷ μίαν ἡμέραν εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς λιτανείας τινός, κατελήφθη ὑπὸ τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ καὶ ἐγέννησε θυγάτριον, τὸ ὁποῖον μετὰ τῆς μητρός του ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος λαοῦ. Πολλοὶ εἶναι οἱ συγγραφεῖς οἱ ὑποστηρίξαντες τὴν ὕπαρξιν τῆς παπίσσης, ἐσχάτως ὅμως οἱ κριτικῶς τὴν εἴδησιν ταύτην ἐξετάσαντες ἀπέδειξαν, ὅτι πρόκειται περὶ λαϊκοῦ θρύλου. Πρῶτος ἀνέλαβε τὴν ἐξέτασιν τῆς αὐθεντικότητος τῆς εἰδήσεως ὁ Γάλλος Καλβινιστὴς Δαυῒδ Blondel, ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὰ ἔργα του: «Διασάφησις τοῦ ζητήματος ἂν ἐκάθισε γυνή τις ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου τῆς Ρώμης» (1647) καὶ «De Johanna Papissa» (1657). Μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐπίστευον στερρῶς εἰς τὸν μῦθον τοῦτον· τέλος ὁ Ἰωάννης von Döllinger ἀνῄρεσεν αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ του «Die Päpstfabeln des Mittelalters» (1863, ἔκδ. β' 1890, σελ. 1 κ. ἑ. «Οἱ περὶ παπῶν μῦθοι τοῦ μεσαίωνος»). Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

«Ἰωάννα, ***Ἡ πάπισσα*—».** Λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Ἐμμ. Ροΐδου, πραγματευόμενον ὑπὸ μορφὴν διηγήσεως τὸν περὶ παπίσσης Ἰωάννας θρῦλον. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1866, ἔσχε δὲ μέχρι τοῦδε ὀκτὼ ἐκδόσεις καὶ πολυπληθεῖς μεταφράσεις. Πρὸς συλλογὴν τῶν βιογραφικῶν στοιχείων τῆς παπίσσης ὁ συγγραφεὺς ἀνέτρεξε, κατόπιν μακροχρονίων ἐρευνῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Δύσεως, εἰς ποικίλας πηγὰς τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ μεταγενεστέρας. Ἐχρησιμοποίησε συναξάρια, πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, βιογράφους τῶν παπῶν (Jurien, Lesueur, Bruys), εἰδικώτερον τοὺς παραδόντας ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τῆς παπίσσης Θεοδώριχον Νιέμον, Ἰωάννην Γκέρσον, Ἀμερλῖνον, Ἐγγελούσιον, Μαρτῖνον τὸν Φράγκον κ. ἄ., ἔτι δὲ καὶ τοὺς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς μονογραφιῶν περὶ τῆς Ἰωάννας Ἀλλάτιον, Βλονδέλλον, Σαμουὴλ τὸν Μαρέσιον, Σπανχάϊμ κ. ἄ. Δεχόμενος κατὰ βάσιν ὁ Ροΐδης τὴν ὕπαρξιν τῆς παπίσσης, ἰδιαιτέρως ἀσχολεῖται μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν χάριτος εἰς τὴν γελοιογράφησιν τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐθίμων μιᾶς ὁλοκλήρου ἐποχῆς. Λόγῳ τῆς ἐλευθεροστομίας, μεθ' ἧς ἔκρινε τὰς θρησκευτικὰς δεισιδαιμονίας, ἡ «Πάπισσα Ἰωάννα» ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς συνόδου τῆς Ἑλλάδος ὡς «φθοροποιὸν σύγγραμμα», τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάγνωσις ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς (Ἀπρίλιος, 1866). Ὁ Ροΐδης ἀμέσως ἀπήντησε διὰ τῶν «Ἐπιστολῶν ἑνὸς Ἀγρινιώτου», ὑπογραφόμενος ὡς Διονύσιος Σουρλῆς (ἐν «Αὐγῇ» κατὰ Μάϊον 1866) καὶ διὰ φυλλαδίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀλίγαι λέξεις εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 5688 ἐγκυλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου», ἐν οἷς διὰ τῆς αὐτῆς δηκτικότητος ἀνατρέπει τὰ ἐπιχειρήματα τῶν συνοδικῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τὸ ἔργον συνωδεύετο ὑπὸ «Προλεγομένων», εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ τρόπου τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν τοῦ συγγραφέως καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων περὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένων. Ἐκ τῶν ἄλλων ἐκδόσεων μνημονευτέαι μία ἐν Βουκουρεστίῳ (1876—1880), ἐν ᾗ τὸ ἔργον ὑπέστη παντοειδῆ ἀκρωτηριασμὸν ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου ἐκδότου, καὶ αἱ τελευταῖαι δύο: τοῦ 1920, μετὰ βιογραφικῶν καὶ κριτικῶν προλεγομένων τοῦ Ἀρίστου Καμπάνη, καὶ τοῦ 1929 μετὰ τῶν αὐτῶν προλεγομένων, τῆς ἐγκυκλίου τῆς συνόδου καὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ροΐδου. Ἐκ τῶν μεταφράσεων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ γερμανικὴ ὑπὸ Γεωργίου Buvar (ἐν Λειψίᾳ), ἡ ἰταλικὴ ὑπὸ Ἀντωνίου Frabasile (ἐν Ἀθήναις 1876), ἡ δανική, ἡ ρωσικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ ὑπὸ ἀνωνύμου (ἐν Παρισίοις 1878). Μνημονευτέα τέλος ἡ ἀντιρρητικὴ πραγματεία τοῦ Gh. Buet (La papesse Jeanne. Réponse à M. Roïdis. Paris 1878). Π. Ν. Π.

Ἰωάννα (Johanna) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 127. Ἀνεκαλύφθη τὴν 5ην Νοεμβρίου 1872 ὑπὸ τοῦ Pr. Henry ἐν Παρισίοις. Σ. Π.

Ἰωάννης (ὁ), κοιν. *Γιάννης*, ἐξελλήνισις τοῦ ἑβραϊκοῦ *Ἰωχανάν*· || ὑποκορ. *Γιαννάκης, Γιάγκος, Γιαννιός, Γιαννάκος—Νάκος, Γιαννακός, Γιαννίκος, Γιαννούλης—Νούλης, Γιαννούσης—Νούσης, Γιαννοῦτσος—Νοῦτσος* κ. ἄ.· || μεγεθυντ. *Γιάννος, Γιάνναχας, Γιάνναρος* κ. ἄ. Τὸ συνηθέστατον τῶν κυρίων ὀνομάτων διά τε τὴν συμπαθῆ παρὰ τῷ λαῷ μορφὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἴσως διὰ τὴν πολλάκις τοῦ ἔτους ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὑπαρχούσης συνηθείας παρὰ τῷ λαῷ νὰ δίδῃ ὀνόματα εἰς τὰ γεννώμενα τέκνα τὸ τῆς ἑορτῆς, καθ' ἣν τυχὸν ἐγεννήθη. Συνηθέστατον ἐπίσης εἶναι τὸ ὄνομα Ἰωάννης καὶ παρ' ὅλοις τοῖς Χριστιανικοῖς λαοῖς, παρ' οἷς ἀπαντᾷ ὑπὸ διαφόρους τύπους: γαλλ. *Ζὰν* (Jean), ἀγγλ. *Τζὼν* (John), γερμ. *Γιοχάννες, Γιοχὰνν* καὶ *Χὰνς* (Johannes, Johann, Hans), ἰταλ. *Τζιοβάννι* (Giovanni), ἱσπαν. *Χουὰν* (Juan), σλαυϊστὶ *Ἰβὰν* (Ivan) κ.τ.λ.· || λέγεται καθόλου πρὸς δήλωσιν ἀνδρός, καθὰ τὸ *Μαριὰ* πρὸς δήλωσιν γυναικός: φρ. «μπρὸς Μαριὰ καὶ πίσω Γιάννης» ἐπὶ συζύγων οὐδέποτε ἀποχωριζομένων ἀλλήλους, «καμμιὰ παιδὶ δὲ γέννησε μόν' ἡ Μαριὰ τὸ Γιάννη» ἐπὶ μητρὸς πέραν τοῦ δέοντος προσκειμένης εἰς τὸ τέκνον της, «Τὰ λιλιὰ τοῦ Γιάννη θέλομε, τὸ Γιάννη δὲν τὸν θέλομε» ὅτι τὰ μὲν δῶρα δεχόμεθα, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τοῦ δωροῦντος ἐνόχλησιν ἀποφεύγομεν, «Γιάννης κερνᾷ Γιάννης πίνει» ὅταν ὁ κρίνων εἶναι καὶ κρινόμενος· || πρὸς δήλωσιν ἀφελοῦς ἢ καὶ ἀνοήτου: «Γιάννη, κάηκε τὸ καλύβι σου.—Γὼ βαστῶ τὸν κλεῖδό του», «Γιάννη, Γιάννη μπεχλιβάνη—τ' ἄντερά σου 'ς τὸ τηγάνι», «Ἀπὸ Γιάννη ὡς τὸ Λιό—τύφλα νὰ 'χουνε κι' οἱ δυό», «κόψε ξύλο κάμ' Ἀντώνη κι' ἀπὸ πλάτανο Μανώλη· | ἂν θελήσῃς καὶ γιὰ Γιάννη, ὅ,τι ξύλο θέλεις κάνει». «Σαρανταπέντε Γιάννηδες ἑνὸς κοκκόρου γνώση».

—Ἰωάννης ***(ἅγιοι).*** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ προφήτης καὶ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστὴς (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 7 Ἰανουαρίου καὶ 24 Ἰανουαρίου (μνήμη τῶν ἐγκαινίων) καὶ 24 Φεβρουαρίου (πρώτη καὶ δευτέρα εὕρεσις τῆς κεφαλῆς) καὶ 25 Μαΐου (τρίτη εὕρεσις τῆς κεφαλῆς) καὶ 24 Ἰουνίου (τὸ γενέσιον) καὶ 24 Ἰουλίου (σύναξις ἐν τοῖς Ὀλύμπου) καὶ 29 Αὐγούστου (ἡ ἀποτομὴ τῆς κεφαλῆς) καὶ 23 Σεπτεμβρίου (ἡ σύλληψις). —2) Ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ θεολόγος, ἑορταζόμενος τὴν 8 Μαΐου καὶ 15 Φεβρουαρίου (σύναξις ἐν τοῖς Διακονίσσης) καὶ 10 Ἰουλίου (σύναξις ἐν τοῖς Βεάτου) καὶ 2 Αὐγούστου (ἐγκαίνια ναοῦ πλησίον μεγάλης ἐκκλησίας) καὶ 26 Σεπτεμβρίου (ἡ μετάστασις). —3) Ὁ *Καλυβίτης* (βλ. κατωτ.), ἑορταζόμενος τὴν 15 Ἰανουαρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος. —4) Εἷς τῶν 372 μαρτύρων, οἵτινες ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν στιφῶν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ὀμορτὰγ (Μουρτάγωνος) καὶ ἑορτάζεται τὴν 22 Ἰανουαρίου. —5) Ὁ ὅσιος, υἱὸς τοῦ ὁσίου Ξενοφῶντος ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἰανουαρίου. —6) Ὁ *Χρυσόστομος* (βλ. κατ.), οὗ ἑορτάζεται ἡ ἐκ Κομάνων ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τῷ 438 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατάθεσις αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας ἐχούσης δύο κανόνας, τοῦ Θεοφάνους καὶ Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου (22 Ἰανουαρίου), 30 Ἰανουαρίου (τρεῖς ἱεράρχαι) καὶ 14 Σεπτεμβρίου (κοίμησις) καὶ 13 Νοεμβρίου (ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας). —7) Ὁ *Ἀνάργυρος*, ὁ μετὰ Κύρου ἑορταζόμενος τὴν 31 Ἰανουαρίου (βλ. *Ἀνάργυροι ἅγιοι*). —8) Ὁ ἐν Εἰρηνουπόλει τῆς Κιλικίας, εἷς τῶν 318 πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου (4 Φεβρουαρίου). —9) Ὁ *Λυκοπολίτης* (βλ. κατ., 6 Φεβρουαρίου). —10) Ὁ Γ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 21 Φεβρουαρίου. —11) Ὁ ὅσιος, μαθητὴς τοῦ ἀσκητοῦ Λιμναίου, ἑορταζόμενος τὴν 23 Φεβρουαρίου. —12) Ὁ *Κάλφας* (βλ. κατ., νεομάρτυς), ἑορταζόμενος τὴν 26 Φεβρουαρίου. —13) Ὁ *Βούλγαρης* νεομάρτυς (βλ. κατ.) ἑορταζόμενος τὴν 5 Μαρτίου. —14) Ὁ ὅσιος, ὁ ἐν τῇ μονῇ τῶν Ρουφινιανῶν τῆς βιθυνικῆς παραλίας (16 Μαρτίου).—15) Ὁ μάρτυς, ὁ μετὰ Βαρουχίου ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας (27 Μαρτίου). —16) Ὁ τῆς *Κλίμακος* (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 30 Μαρτίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας. —17) Διάσημος ἀσκητὴς κατὰ τοὺς πρώτους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν, ἐπονομαζόμενος «ὁ ἐν τῷ φρέατι», ἐκ τῆς συνήθους διαμονῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἔρημον τῆς Αἰγύπτου (30 Μαρτίου).—18) Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων (βλ. κατ., 30 Μαρτίου). —19) Ὁ *Ναύκληρος*, νεομάρτυς (8 Ἀπριλίου). —20) Ὁ *Κουλικᾶς*, νεομάρτυς (βλ. κατ., 8 Ἀπριλίου). —21) Ὁ ὁσιομάρτυς μετὰ Μηνᾶ καὶ Δαυῒδ ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ μαρτυρήσας (12 Ἀπριλίου). —22) Μαθητὴς Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, ἀσκήσας ἐν τῇ Λαύρᾳ Χαρίτωνος ἐν Παλαιστίνῃ (18 Ἀπριλίου). —23) Ὁ *Ἠπειρώτης* νεομάρτυς (βλ. κατ., 18 Ἀπριλίου). —24) Ὁ *Παλαιολαυρίτης* (βλ. κατ., 20 Ἀπριλίου). —25) Ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Καθαρῶν (βλ. κατ., 27 Ἀπριλίου). —26) Ὁ ὅσιος, ἐπονομαζόμενος *Ψυχαΐτης* ἐκ τῆς μονῆς Ψιχᾶ, δεινὸς τῶν εἰκονομάχων πολέμιος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος (7 Μαΐου). —27) Ὁ *Βλάχος* (βλ. κατ.) νεομάρτυς (12 Μαΐου). —28) Ὁ *Ἴβηρ* (βλ. κατ., 13 Μαΐου). —29) Ὁ *Βούλγαρης* (ὁ νεώτερος), νεομάρτυς (βλ. κατ., 14 Μαΐου). —30) Ὁ ἐκ τῶν κτιτόρων τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς (20 Μαΐου). —31) Ὁ ἐπιλεγόμενος *Βλαδίμηρος* (βλ. κατ., 22 Μαΐου). —32) Ὁ μετὰ τοῦ στρατηλάτου Μελετίου καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος μαρτυρήσας (24 Μαΐου). —33) Ὁ *Ρῶσος* (βλ. κατ., 27 Μαΐου). —34) Ὁ *Θεσσαλονικεύς*, νεομάρτυς (βλ. κατ., 29 Μαΐου). —35) Ὁ ὁσιομάρτυς, ἡγούμενος τῆς μονῆς Μοναγρίας, ἀθλήσας ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' (4 Ἰουνίου). —36) Μάρτυς μετὰ

Digitized by Google

Ταρασίου ἄγνωστον *ποῦ* καὶ πότε «ξίφει τελειωθείς» (7 Ἰουνίου). —37) Ὁ στρατιώτης (12 Ἰουνίου). —38) Ὁ υἱὸς τῆς ὁσίας Ἄννης (13 Ἰουνίου). —39) Ἐπίσκοπος Γοτθίας κατὰ τὸν Η′ αἰῶνα (26 Ἰουνίου). —40) Ὁ ἐξ Ἐδέσσης τῆς Μεσοποταμίας ἐρημίτης κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα (21 Ἰουλίου). —41) Ὁ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (361) στρατιώτης, σώσας πολλοὺς Χριστιανοὺς (29 Ἰουλίου). —42) Ὁ ὅσιος καὶ ὁμολογητής, ἡγούμενος τῆς μονῆς Παταλαραίας (3 Αὐγούστου). —43) Ὁ ἐκ τῶν δέκα μαρτύρων τῶν διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος τὴν οὖσαν ἐν τῇ Χαλκῇ Πύλῃ τοῦ Παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (717—741) ἀθλησάντων (9 Αὐγούστου). —44) Ὁ Ε′, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. κατ., 18 Αὐγούστου). —45) Ὁ Β′, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. κατ., 25 Αὐγούστου). —46) Ὁ Η′, πιθανῶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. κατ.), ὁ ἐπονομαζόμενος *Ξιφιλῖνος* (30 Αὐγούστου). —47) Ὁ *Αἰγύπτιος*, ὅστις μετὰ τεσσαράκοντα ἄλλων Χριστιανῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 295 (20 Αὐγούστου). —48) Ὁ *Κρής*, νεομάρτυς (βλ. κατ., 14 Σεπτεμβρίου). —49) Ὁ *Ἠπειρώτης* (νεώτερος), νεομάρτυς (βλ. κατ., 23 Σεπτεμβρίου). —50) Ὁ *Κουκουζέλης* (βλ. κατ., 1 Ὀκτωβρίου). —51) Ὁ *Χοτζαβίτης* (βλ. κατ., 3 Ὀκτωβρίου). —52) Ὁ ἐκ Κύπρου ὅσιος, ὁ ἐπιλεγόμενος *Λαμπαδιστής* (4 Ὀκτωβρίου). —53) Ὁ κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα ἐν Κρήτῃ ἐρημίτης, ὁ ἐπιλεγόμενος *Ξένος*, ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος, μεταφράσας ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους (7 Ὀκτωβρίου). —54) Ὁ *Μονεμβασιώτης*, νεομάρτυς (βλ. κατ., 21 Ὀκτωβρίου).—55) Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρβήλων (βλ.κατ., 1 Νοεμβρίου). —56) Ὁ *Βατάτζης* (βλ. κατ., 4 Νοεμβρίου). —57) Ὁ *Κολοβὸς* (βλ. κατ., 9 Νοεμβρίου). —58) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ ἐπονομαζόμενος *Ἐλεήμων* (βλ. κατ., 12 Νοεμβρίου). —59) Ὁ ἐν Τιβεριουπόλει πρεσβύτερος, ὁ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου μαρτυρήσας (28 Νοεμβρίου). —60) Ὁ ἐν Περσίδι ἱερομάρτυς (29 Νοεμβρίου). —61) Ὁ ἐξ Ὀξυρύγχου τῆς Αἰγύπτου ἐρημίτης (2 Δεκεμβρίου).—62) Ὁ *Δαμασκηνὸς* (βλ. κατ., 4 Δεκεμβρίου). —63) Ὁ ἐπίσκοπος Πολυβότου (βλ. κατ., 4 Δεκεμβρίου).—64) Ὁ τῆς Ρίτας (βλ. κατ., 4 Δεκεμβρίου). —65) Ὁ *Ράπτης*, νεομάρτυς (βλ.κατ., 20 Δεκεμβρίου).

Ἐν δὲ τῷ Ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *Le Ribera* (1532—1611), υἱὸς τοῦ Δὸν Πέτρου, δουκὸς τῆς Alcala ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀρχιεπίσκοπος Βαλεντίας καὶ ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς (6 Ἰανουαρίου). —2) Ὁ *Ἀγαθὸς* (le Bon), ἐπίσκοπος Μεδιολάνων (10 Ἰανουαρίου). —3) Ὁ ἐπίσκοπος Ραβέννης (12 Ἰανουαρίου). —4) Ὁ Gaspard Gratz, Γερμανὸς ἱεραπόστολος, εὑρὼν μαρτυρικὸν θάνατον ἐ νMacao τοῦ Τογκίνου τῷ 1737 (12 Ἰανουαρίου). —5) Ὁ *de Commines*, ἐπίσκοπος Θεροκάννης (27 Ἰανουαρίου). —6) Ὁ de Réomé, ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Réomé τῆς Βουργουνδίας μοναστηρίου κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος (28 Ἰανουαρίου). —7) Ὁ *Ἀλητίου* (1 Φεβρουαρίου). —8) Ὁ *Nelson*, ἐξ Ὑόρκης τῆς Ἀγγλίας, πρεσβύτερος, ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1578 ἐν Tyburn ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ (3 Φεβρουαρίου). —9) Ὁ *de Britto*, γεννηθεὶς ἐν Λισαβῶνι τῷ 1647, εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ εὑρὼν μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἰνδίαις τῷ 1693 (4 Φεβρουαρίου). —10) Ὁ *de Goto*, ἱεραπόστολος Ἰησουΐτης μαρτυρήσας μετ' ἄλλων ἐν Ἰαπωνίᾳ τῷ 1537 (5 Φεβρουαρίου). —11) Ὁ *δὲ Μαθὰ* (8 Φεβρουαρίου). —12) Ὁ *Triora*, Φραγκισκανὸς ἱεραπόστολος, εὑρὼν μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1816 ἐν Tchang-Cha τῆς Σινικῆς (13 Φεβρουαρίου). —13) Ὁ ἐκ Vandières τῆς Λωρραίνης μοναχός, πρεσβευτὴς Ὄθωνος τοῦ Α′ παρὰ τῷ χαλίφῃ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Ἀράβων Ἀβδουραχμὰν τῷ Γ′ κατὰ τὸν Ι′ αἰῶνα, ἡγούμενος ἔπειτα τῆς ἐν Gorze παρὰ τὸ Metz μονῆς, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 973 (27 Φεβρουαρίου). —14) Ὁ τοῦ *Σταυροῦ* (5 Μαρτίου). —15) Ὁ *Larke* ἐκ Frise τῆς Ὁλλανδίας, ὅστις μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν ἐγένετο ἐφημέριος ἐν Chelsea, ὅπου ἤδρευεν ὁ Θωμᾶς More καὶ ὅπου μετ' αὐτὸν ὑπέστη καὶ αὐτὸς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1544 (7 Μαρτίου). —16) Ὁ τοῦ *Θεοῦ* (8 Μαρτίου). —17) Ὁ *de Vallombreuse*, μοναχὸς ἀποθανὼν τῷ 1380 (10 Μαρτίου). —18) Ὁ *Sarcander*, ἐν Σιλεσίᾳ γεννηθείς, ἐφημέριος ἐν Holleschern, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1620 (10 Μαρτίου). —19) Ἀββᾶς ἐν Saint-Eloi παρὰ τὸ Arras τῆς Γαλλίας, ἀποθανὼν τῷ 1275 (14 Μαρτίου).—20) Ὁ ἐπίσκοπος Βικεντίας (16 Μαρτίου). —21) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα ἐκ Συρίας εἰς Pinna τῆς Ἰταλίας μεταβὰς καὶ ἱδρύσας ἐκεῖ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη (19 Μαρτίου). — 22) Ὁ μετὰ Σεργίου καὶ Πατρικίου ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (20 Μαρτίου). —23) Ὁ ἐν Πάρμᾳ τῆς Ἰταλίας γεννηθεὶς τῷ 1209. Μετὰ τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων σπουδάς του, εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν, μετέβη ὡς ἱεροκήρυξ εἰς Βολωνίαν καὶ Νεάπολιν, μετέσχε τῆς ἐν Lyon τῷ 1245 συγκληθείσης συνόδου καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ τάγματός του, ἀνέπτυξεν ἔκτακτον δραστηριότητα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς πειθαρχίας ἐν ταῖς μοναῖς, κατόπιν διῆλθε τριάκοντα ἔτη ἐν ἀναχωρητηρίῳ καὶ τῷ 1289, μεταβαίνων εἰς Ἀνατολήν, ἀπέθανεν ἐν Camerino καὶ ὁ πάπας Πῖος ὁ ΣΓ′ ἐνέγραψεν αὐτὸν ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῷ 1781 (20 Μαρτίου). —24) Ὁ ἐπίσκοπος Βαλεντίας κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα (21 Μαρτίου). —25) Ὁ ἐκ Καπιστράνου (28 Μαρτίου).—26) Ὁ κατὰ τὸν Θ′ αἰῶνα ἐπίσκοπος Νεαπόλεως (1 Ἀπριλίου). —27) Ὁ ἐκ Northampton τῆς Ἀγγλίας πρεσβύτερος, ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1581 ἐν Chelmsford (2 Ἀπριλίου). —28) Ὁ ἐκ Λιθουανίας, ὅστις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντωνίου ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1342 (14 Ἀπριλίου). —29) Ὁ ἐφημέριος τοῦ Isleworth παρὰ τὸ Λονδῖνον ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Tyburn τῷ 1538 (4 Μαΐου). —30) Ὁ *Houghton*, ὅστις ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Essex κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα γεννηθεὶς καὶ γενόμενος μοναχὸς ἐν Λονδίνῳ ὑπῆρξε πρότυπον χριστιανικοῦ βίου, ἐν Hull δὲ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἀπηγχονίσθη ἐν Tyburn τῷ 1535 (4 Μαΐου). —31) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης (7 Μαΐου). — 32). Ὁ κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα ἐπίσκοπος Châlon-sur-Saône τῆς Γαλλίας (9 Μαΐου).—33) Ὁ *Wagner*, μοναχὸς ἐν Ἑλβετίᾳ, ὁ ἀναχωρητὴς ἔπειτα, ἀποθανὼν τῷ 1516 (9 Μαΐου). — 34) Ὁ ἐν Ὑόρκῃ τῆς Ἀγγλίας ἀπαγχονισθεὶς ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων τῷ 1537 (11 Μαΐου). — 35) Ὁ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, ὅστις μετὰ τὰς ἐν Σαλαμάγκᾳ σπουδάς του εἰσελθὼν εἰς τὰς τάξεις τῶν κληρικῶν διέπρεψεν ὡς ἱεροκήρυξ ἐν Σεβίλλῃ, Κορδούῃ καὶ Γρενάδῃ, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1569 ἐνεγράφη ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΓ′ τῷ 1894 (10 Μαΐου). — 36) Ὁ ἐν Nèpomuk παρὰ τὴν Πράγαν τῆς Βοημίας γεννηθείς, ὅστις μετὰ σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πράγας ἐγένετο πρεσβύτερος καὶ ἀνακτορικὸς ἱερεὺς τοῦ Βεγκεσλάου τοῦ Δ′. Ἀρνηθεὶς νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν βασιλέα ὅσα κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ ἡ βασίλισσα, ἐθανατώθη τῷ 1383. Ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΓ′ τῷ 1729 ἐνέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸ Μαρτυρολόγιον (16 Μαΐου).—37) Ὁ ἐκ Greenwich τῆς Ἀγγλίας φραγκισκανὸς μοναχός, πνευματικὸς τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης τῆς Ἀραγωνίας, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1538 (22 Μαΐου).—38) Αὐγουστῖνος μοναχὸς ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1538 ἐν Canterbery τῆς Ἀγγλίας (23 Μαΐου). — 39) Φραγκισκανὸς μοναχὸς ἐξ Ἱσπανίας, ὅστις σταλεὶς ὡς ἱεραπόστολος εἰς Μαρόκκον, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον διὰ πυρᾶς τῷ 1636 (24 Μαΐου). — 40) Ὁ *Muzei*, μαῦρος ἐν Ouganda τῆς Ἀφρικῆς ὅστις ὑπὸ ἱεραποστόλων τοῦ καρδιναλίου Lavigerie βαπτισθείς, μετὰ διακοσίων ἄλλων μαύρων τῷ 1886 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1887 καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ Μαρτυρολόγιον ὑπὸ Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ′ τῷ 1920 (28 Μαΐου). — 41). Ὁ ἐκ Calahorra τῆς Ἱσπανίας Καρμηλίτης μοναχός, συγγραφεὺς διαφόρων θεολογικῶν ἔργων, ἀποθανὼν τῷ 1615 (28 Μαΐου). — 42) Ὁ *Shert*, γεννηθεὶς ἐν Cheshire τῆς Ἀγγλίας καὶ σπουδάσας ἐν Ὀξφόρδῃ. Ἤνοιξε σχολεῖον ἐν Λονδίνῳ, κατόπιν δὲ μεταβὰς εἰς Ρώμην διὰ θεολογικὰς σπουδὰς ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς Ἀγγλίαν καὶ τῷ 1579 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων (28 Μαΐου).—43) Ὁ ἐν Ἀνδαλουσίᾳ τῆς Ἱσπανίας τῷ 1546 γεννηθεὶς μοναχὸς καὶ ἐρημίτης, ἀποθανὼν τῷ 1599 (3 Ἰουνίου).—44) Ὁ *Storey*, ἐφημέριος ἐν Λονδίνῳ, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Tyburn τῷ 1553 (1 Ἰουνίου). —45) Ὁ *Pelingotto*. Γεννηθεὶς ἐν Urbino τῆς Ἰταλίας τῷ 1240, ἐγένετο μοναχός, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1304 ἐνεγράφη ὑπὸ Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ′ τῷ 1918 ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ (1 Ἰουνίου). —46) Ὁ κατὰ τὸν Δ′ αἰῶνα ἐπίσκοπος Βερόνης (6 Ἰουνίου). —47) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ραγούζης (10 Ἰουνίου). —48) Ὁ ἐκ Sahagun τῆς Ἱσπανίας Αὐγουστῖνος μοναχός, ὅστις σπουδάσας ἐν Σαλαμάγκᾳ καὶ διαπρέψας ὡς ἱεροκήρυξ, ἀπέθανε τῷ 1479 (12 Ἰουνίου). —49) Ὁ *Régis*, ὅστις γεννηθεὶς ἐν Ναρβόννῃ τῆς Γαλλίας τῷ 1597, ἐγένετο Ἰησουΐτης καὶ διδάσκαλος καὶ ἀπέθανε τῷ 1640 (16 Ἰουνίου). — 50) Ὁ ἐξ Ἀπουλίας Βενεδικτῖνος μοναχὸς ἀποθανὼν τῷ 1139 (20 Ἰουνίου). — 51) Ὁ κατὰ τὸν Θ′ αἰῶνα ἐπίσκοπος Νεαπόλεως, ἀποθανὼν τῷ 855 (20 Ἰουνίου). — 52) Ὁ ἐπίσκοπος Rochester ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1535 (22 Ἰουνίου).—53) Ὁ ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσας τῷ 362 πρεσβύτερος (23 Ἰουνίου). —54) Ὁ ἐκ Σικελίας ἐρημίτης, ἀποθανὼν τῷ 1129 (24 Ἰουνίου).—55) Ὁ ἐξ Ἱσπανίας μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1160 (25 Ἰουνίου). —56) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ τῷ 362 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον (26 Ἰουνίου).—57) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα πνευματικὸς πατὴρ τῆς βασιλίσσης Ραδεγόνδης ἐν Γαλλίᾳ (27 Ἰουνίου). —58) Ὁ ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1260 ἀποθανὼν Δομινικανὸς μοναχὸς (2 Ἰουλίου). —59) Ὁ ἐκ Φλωρεντίας συγκλητικὸς ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας Vespignano, ἀποθανὼν τῷ 1331 (4 Ἰουλίου). —60) Ὁ ἐπίσκοπος Ραβέννης, ἀποθανὼν τῷ 430 (7 Ἰουλίου).—61) Ὁ ἐν Gorcum παρὰ τὴν Dordrecht τῆς Ὁλλανδίας τῷ 1572 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων μετὰ τοῦ ἐκ Κολωνίας Δομινικανοῦ Ἰωάννου καὶ 17 ἄλλων καθολικῶν (9 Ἰουλίου). —62) Ὁ ἐπίσκοπος Βεργάμου (11 Ἰουλίου). —63) Ὁ ἐκ Φλωρεντίας Βενεδικτῖνος μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1073 (12 Ἰουλίου). —64) Ὁ ἐκ Dukla τῆς Πολωνίας Φραγκισκανὸς μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1484 (19 Ἰουλίου). —65) Ὁ ἐξ Ἐδέσσης μοναχὸς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος (21 Ἰουλίου). —66) Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος, ἀποθανὼν περὶ τὸ 433 (23 Ἰουλίου). —67) Ὁ ἐκ τῶν ἀκολούθων τοῦ ἱεραποστόλου Ἰγνατίου d' Azevedo (15 Ἰουλίου). —68) Ὁ ἐκ Λιέγης ἱερεὺς ὑπὸ καλβινιστῶν ἐν Ruremonde (Limburg) τῆς Ὁλλανδίας μετ' ἄλλων κληρικῶν θανατωθεὶς (23 Ἰουλίου). —69) Ὁ *Soreth* Καρμηλίτης μοναχὸς ἐν Angers τῷ 1451 ἀποθανὼν (25 Ἰουλίου). —70) Ὁ *Colombini*, ἄρχων τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Σιέννης, ἀποθανὼν κατὰ τὸ 1367 (31 Ἰουλίου). —71) Αὐγουστῖνος ἐρημίτης, ἀποθανὼν τῷ 1347 (2 Αὐγούστου).—72) Ὁ *Felton*, καθολικὸς ἐν Λονδίνῳ, ὅστις τοιχοκολλήσας ἐν τῇ θύρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς τὴν ἀφορίζουσαν τὴν βασίλισσαν Ἐλισάβετ βοῦλλαν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε′ ἀπηγχονίσθη τῷ 1570 (8 Αὐγούστου). — 73) Δύο Δομινικανοὶ μοναχοὶ (*de Fermo* καὶ *de Salerno*), ὧν ὁ πρῶτος ἀπέθανε τῷ 1312, ὁ δὲ δεύτερος τῷ 1242 (9 Αὐγούστου). —Ὁ ἐκ Βραβάντης τοῦ Βελγίου Ἰησουΐτης, ἐν ἡλικίᾳ 22 ἐτῶν ἀποθανὼν τῷ 1621 (13 Αὐγούστου). —75) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Monte Marano (17 Αὐγούστου). —76) Ὁ μετὰ Κρίσπου ἐν Ρώμῃ τῷ 303 μαρτυρήσας (18 Αὐγούστου).—77) Ὁ ἱδρυτὴς τῆς «Congrégation de Jésus et de Marie» καὶ πολλῶν σεμιναρίων ἀποθανὼν τῷ 1680 ἐν Caen τῆς Γαλλίας (19 Αὐγούστου).—78) Ὁ μετὰ Μαρκελλίνου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 304 μαρτυρήσας ἄγνωστον ποῦ (27 Αὐγούστου). —79) Ὁ ἐπίσκοπος Παβίας ἀποθανὼν τῷ 813 (27 Αὐγούστου).—80) Φραγκισκανὸς ἐκ Περουζίας τῆς Ἰταλίας, ὅστις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου ἐστάλη εἰς Ἱσπανίαν ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Ἀσσίζης καὶ ἐν Βαλεντίᾳ εὗρον ἀμφότεροι μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1230 (3 Σεπτεμβρίου).—81) Ὁ ἐπίσκοπος Γουββίου (7 Σεπτεμβρίου).—82) Ὁ ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 303 μαρτυρήσας (7 Σεπτεμβρίου).—83) Ὁ μετὰ τοῦ πατρὸς Μαρκιανοῦ καὶ δύο ἄλλων κληρικῶν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ′ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ αἰῶνος μαρτυρήσας (16 Σεπτεμβρίου).— 84) Δομινικανὸς ἀποθανὼν τῷ 1645 (16 Σεπτεμβρίου).—85) Ἐπίσκοπος Σπολέτου, σφαγεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ Τωτίλα τῷ 550 (19 Σεπτεμβρίου).—86) Ὁ ἐκ Λονδίνου ἱεραπόστολος ἀποκεφαλισθεὶς ἐν Τογκίνῳ τῷ 1837 (20 Σεπτεμβρίου).—87) Ὁ ἐκ Montmirail τῆς Γαλλίας μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1217 (29 Σεπτεμβρίου). —88) Ὁ ἐκ Fermo τῆς Ἰταλίας Φραγκισκανὸς μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1271 (5 Ὀκτωβρίου).—89) Ὁ ἐξ Ὑόρκης τῆς Ἀγγλίας Αὐγουστῖνος μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1376 (9 Ὀκτωβρίου).—90) Ὁ ἐκ Τοσκάνης ἱδρυτὴς ἰνστιτούτου κληρικῶν, ἀποθανὼν τῷ 1609 (10 Ὀκτωβρίου).—91) Ὁ Πολωνὸς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κρακοβίας, ἀποθανὼν τῷ 1473 (20 Ὀκτωβρίου).—92) Ὁ ἐπίσκοπος Συρακουσῶν (23 Ὀκτωβρίου).—93) Ὁ ἐκ Μιλάνου ἐρημίτης, ἀποθανὼν τῷ 1506 (25 Ὀκτωβρίου).—94) Ὁ ἐν Autun τῆς Γαλλίας ἑορταζόμενος ἐπίσκοπος, ἄγνωστον κατὰ τίνα αἰῶνα ἀκμάσας (29 Ὀκτωβρίου).—95) Ὁ κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα Δομινικανὸς μοναχὸς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Δ′ (4 Νοεμβρίου).—96) Ὁ ἐκ Παλέρμου τῆς Σικελίας ἱδρυτὴς μονῆς Δομινικανῶν, ἀποθανὼν τῷ 1498 (14 Νοεμβρίου).—97) Ὁ ἐν Glastonbury τῆς Ἀγγλίας Βενεδικτῖνος ἱερεύς, καρατομηθεὶς κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα μετὰ ἓξ ἄλλων καθολικῶν ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Η′ (14 Νοεμβρίου). 98) Ὁ *Duns Scot* (8 Νοεμβρίου). 99) Ὁ ἐκ Μαντούης τῆς Ἰταλίας ἐρημίτης, ἀποθανὼν τῷ 1249 (23 Νοεμβρίου). 100) Ὁ τοῦ *Σταυροῦ* (24 Νοεμβρίου). 101) Ὁ ἐκ Πεδεμοντίου καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Παρισίων, Δομινικανὸς ἱδρύσας μονὴν ἐν Verceil καὶ ἀποθανὼν τῷ 1283 (30 Νοεμβρίου). 102) Ὁ ἐκ Πίσης τῆς Ἰταλίας Φραγκισκανὸς μοναχός, ἀποθανὼν τῷ 1433 (30 Νοεμβρίου).—103) Ὁ ἐν Colchester τῆς Ἀγγλίας ἡγούμενος μονῆς, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1539 (1 Δεκεμβρίου).—104 Ὁ μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του J. Hinckaert ἱδρύσας ἐν Groenendael τοῦ Βελγίου μονὴν καὶ ἀποθανὼν ἐν αὐτῇ τῷ 1381 (2 Δεκεμβρίου).—105) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ μετὰ Κλαυδίου καὶ ἄλλων, ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας (3 Δεκεμβρίου).—106) Ὁ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας ἐφημέριος, ἀποθανὼν τῷ 1562 (13 Δεκεμβρίου).—107) Ὁ τῷ 1344 ἀποθανὼν Φραγκισκανὸς μοναχὸς (15 Δεκεμβρίου).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται εἰδικώτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Ἰωάννης Βαπτιστής*** οἱ κάτωθι: —1) Ὁ ἐν Fabriano τῆς Ἰταλίας τῷ 1469 γεννηθεὶς καὶ ὡς ἐρημίτης τῷ 1539 ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 11 Μαΐου. —2) Ὁ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας τῷ 1561 γεννηθεὶς καὶ εἰς τὸ τάγμα τῶν Τριαδιτῶν εἰσελθὼν καὶ διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Η′ τῷ 1598 νὰ ἐργασθῇ πρὸς ἀνακαίνισιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ

Digitized by Google

τάγματος τούτου. Προσκρούσας ὅμως εἰς κακὰς ἕξεις κακῶν τινων μοναχῶν ἐκακοποιήθη ὑπ' αὐτῶν καὶ μόνον ὀκτὼ μοναστήρια ἐδέχθησαν τὰς μεταρρυθμίσεις του. Ἀποθανὼν ἐν Κορδούῃ τῷ 1615 ἑορτάζεται τὴν 14 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐκ Πορτογαλίας ἱεραπόστολος *(Machade)*, ὅστις ὑπέστη ἐν Nangasaki τῆς Ἰαπωνίας μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1617 μετὰ πολλῶν ἄλλων Εὐρωπαίων καὶ Ἰαπώνων Χριστιανῶν καὶ ἑορτάζεται τὴν 15 Φεβρουαρίου. —4) Ὁ ἐκ Γενούης τῆς Ἰταλίας καταγόμενος, ὅστις ἐσπούδασεν ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Ρώμης καὶ τῷ 1721 χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀφιέρωσεν ὅλον τὸν βίον εἰς περίθαλψιν πτωχῶν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1764 ἑορτάζεται τὴν 28 Μαΐου. —5) Ὁ *de la Salle*, γεννηθεὶς ἐν Reims τῆς Γαλλίας τῷ 1652 ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Ἀφοῦ ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν τῷ σεμιναρίῳ τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου καὶ τῇ Σορβόννῃ τῶν Παρισίων, ἵδρυσεν ἐν Reims «Institut des Frères des écoles chrétiennes» καὶ ἀποθανὼν τῷ 1719 ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1909 καὶ ἑορτάζεται τὴν 15 Μαΐου. —6) Ὁ *Vianney*, ὅστις γεννηθεὶς ἐν Dardilly παρὰ τὴν Lyon τῷ 1786 καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον ἀπεστάλη τῷ 1818 ὡς ἐφημέριος εἰς τὸ διαβόητον διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν κατοίκων του Ars. Ἐπὶ τεσσαράκοντα συνεχῆ ἔτη ἐφημερεύσας μετέβαλε τὸ χωρίον τοῦτο εἰς ἑστίαν πάσης χριστιανικῆς ἀρετῆς. Ἀποθανὼν τῷ 1859 ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῷ 1925 καὶ ἑορτάζεται τὴν 9 Αὐγούστου. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

ΑΓΙΟΙ, ΜΑΡΤΥΡΕΣ, ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

— **Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής.** Λέγεται *Βαπτιστὴς* (ἐν αὐτοῖς τοῖς Εὐαγγελίοις), ἐπειδὴ ἐβάπτιζε τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτόν, λέγεται δὲ καὶ *Πρόδρομος*, διότι προέδραμε τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡτοίμασε τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἦτο υἱὸς τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἐλισάβετ, ἥτις ἦτο συγγενὴς τῆς Θεοτόκου. Περὶ τὴν σύλληψιν καὶ γέννησιν αὐτοῦ, ἥτις ἔλαβε χώραν ἓξ μῆνας ἐνωρίτερον τῆς τοῦ Σωτῆρος, ἐξυφάνθη ἱστὸς θαυμαστῶν γεγονότων *(Λουκᾶ α'* 5—25 καὶ 57—79). Πατρὶς δ' αὐτοῦ ἐγένετο πόλις τις τῆς Ἰουδαίας, ἥτις κατά τινα μὲν παράδοσιν εἶναι ἡ παλαίφατος Χεβρών, κατ' ἄλλην δὲ γνώμην ἡ Ἰοῦττα. Περὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἐν γένει τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου τούτου οὐδεμίαν ἄλλην μαρτυρίαν ἔχομεν, ἐκτὸς τῆς λιτῆς δηλώσεως τοῦ Λουκᾶ, ὅτι «τὸ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ» (α' 80). Ἔρημοι δὲ νοοῦνται ἐνταῦθα τὰ διάφορα μέρη τῆς ἐρήμου τῆς Ἰουδαίας, ἅτινα ἔφερον ποικίλας ὀνομασίας. Αἱ ἔρημοι δὲ αὗται ἐχρησίμευσαν καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην (ὅπως τὸ πάλαι καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἠλίαν) ὡς τὸ τελευταῖον σχολεῖον τῆς προπαρασκευῆς διὰ τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς ὁδοποιήσεως εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, ὅπερ εἶχε κληθῆ νὰ ἐπιτελέσῃ παρὰ τῷ Ἰσραήλ. Τοῦ ἔργου δὲ τούτου ἐπελήφθη τριακονταετὴς τὴν ἡλικίαν ὁ Ἰωάννης ἐμφανισθεὶς κατὰ θείαν ἐντολήν, ὡς λέγει ὁ Λουκᾶς (γ' 2), «ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας», τουτέστι κατὰ τὸ νότιον μέρος τῆς παριορδανείου χώρας κηρύσσων «μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» καὶ βαπτίζων τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτὸν *(Ματθ.* γ' ἑξ. καὶ παράλληλα). Ἀνάλογος δὲ πρὸς τὴν προφητικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα καὶ πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν ἐπεδίωκεν, ἦτο ἡ περιβολὴ («ἔνδυμα ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνη δερματίνη περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ») καὶ ἡ δίαιτα αὐτοῦ (διατροφὴ διὰ μέλιτος ἀγρίου καὶ ἀκρίδων). Ὁ ἀσκητικὸς δὲ βίος τοῦ Ἰωάννου, τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ, ἡ ἐμφάνισίς του ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, ταῦτα πάντα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἑλκύσῃ οὗτος ταχέως μέγιστον πλῆθος ἀκροατῶν καὶ θαυμαστῶν ἐκ πάσης τῆς Παλαιστίνης, ἐν οἷς ὄχι μόνον ἄνθρωποι τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ καὶ τελῶναι καὶ στρατιῶται καὶ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι οὓς πάντας ἐβάπτιζεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν παρέμενεν ἀκίνητος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἀλλὰ περιήρχετο «πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας» *(Λουκᾶ* γ' 3, πρβλ. *Ἰω. α'* 28 καὶ γ' 23). Δὲν ἐβράδυνε δὲ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Ἰωάννου νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τοῦ μεγάλου Συνεδρίου, ὅπερ ἀπέστειλαν εἰς αὐτὸν πρεσβείαν, ἵνα πληροφορηθῇ περὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ, ἔλαβε δὲ τὴν ἀπάντησιν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου προφητευθεῖσα «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου» *(Ἰω. α'* 19 ἑξ.). Μεταξὺ δὲ τῶν εἰς αὐτὸν προσελθόντων καὶ βαπτισθέντων ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἦτο καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τῆς ἐπὶ τῇ βαπτίσει τοῦ ὁποίου γνωστῆς θεοφανείας ἐγένετο κοινωνὸς (αὐτ. α' 33—34). Δὲν περιωρίσθη δὲ ἡ προφητικὴ αὐτοῦ δρᾶσις εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μεσσίου καὶ εἰς τὴν βάπτισιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ δακτύλου δεῖξιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκπροσωποῦντας τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν μαθητάς του: «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου» (α' 29). Ὁ Ἰωάννης ἐξακολουθήσας καὶ μετὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἔργον τῆς προετοιμασίας τῆς ὁδοῦ τοῦ Μεσσίου, ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ τετράρχου τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Περαίας Ἡρῴδου τοῦ Ἀντίπα, ὃν εἶχεν αὐστηρῶς ἐλέγξει διὰ τὴν παράνομον αὐτοῦ συμβίωσιν μετὰ τῆς συζύγου τοῦ ἔτι ζῶντος ἀδελφοῦ του Ἡρῴδου Φιλίππου, Ἡρῳδιάδος *(Μάρκ.* στ' 18). Ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δὲ τοῦ φρουρίου Μαχαιροῦντος εὑρισκόμενος ὁ Ἰωάννης ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἰησοῦν πρεσβείαν ἐκ δύο μαθητῶν του, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν «σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;» *(Ματθ.* ια' 2 ἑξ.). Ὑπέθεσάν τινες, ὅτι τὸ διάβημα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε προϊὸν ἀμφιβολίας καὶ ὀλιγοψυχίας αὐτοῦ, ἔστω καὶ στιγμιαίας. Ἀλλ' ἡ πιθανωτέρα καὶ ὀρθοτέρα γνώμη, ἡ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰωάννου καὶ πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἰησοῦ συμβιβαζομένη, εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν ἀμφέβαλε προσωπικῶς, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς πρόδρομος τοῦ Μεσσίου διηρμήνευσε τὰς ἀμφιβολίας τῶν μαθητῶν του καὶ μεγάλης μερίδος τοῦ λαοῦ καὶ ἠθέλησεν οὕτω ν' ἀποσπάσῃ ἐπίσημον δήλωσιν τοῦ Ἰησοῦ περὶ ἑαυτοῦ, ἣν καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς ἑξῆς ἀπαντήσεως ἐκείνου: «Πορευθέντες ἀπαγγείλατε τῷ Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι· λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσι κλπ.». Ἔπειτα δὲ στραφεὶς πρὸς τοὺς ὄχλους ὁ Ἰησοῦς ἐξῆρε τὴν εὐστάθειαν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰωάννου, ὃν ἐχαρακτήρισεν ὡς τὸν μέγιστον τῶν ἀνδρῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἤλεγξε δριμέως τὴν παιδαριώδη δυστροπίαν καὶ κουφόνοιαν τῆς συγχρόνου ἰουδαϊκῆς γενεᾶς. Ἐνῷ ὅμως ὁ Ἡρώδης κατ' ἀρχὰς «ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον καὶ συνετήρει αὐτόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλοῦ ἐποίει καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε» (*Μάρκ* ΣΤ' 19—20), ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ἑώρταζε τὰ γενέθλια αὐτοῦ, διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ προφήτου καὶ προσήνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ «ἐπὶ πίνακι» ὡς δῶρον εἰς τὴν Σαλώμην, ἥτις πάλιν προσέφερεν αὐτὴν εἰς τὴν ἄσπονδον ἐκείνου ἐχθρὰν Ἡρωδιάδα, τὴν μητέρα αὐτῆς. Οἱ δὲ μαθηταί του ἐλθόντες «ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ» (*Μάρκ.* ΣΤ' 21—29). Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου εἶχε χαρακτῆρα ἀκραιφνῶς ἠθικὸν (μετανοεῖτε — ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας — μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραὰμ κλπ.) καὶ δὴ καὶ παγκόσμιον, καθόσον ἀπηυθύνετο καὶ πρὸς μὴ Ἰουδαίους, οἷοι ἦσαν οἱ «στρατευόμενοι» (*Λουκᾶ* γ' 14) καὶ ὑπεδήλου τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνικῶν (*Ματθ.* γ' 9). Ἀπήλλαξε δὲ πάσης πατριωτικῆς χροιᾶς τὴν ἰδέαν περὶ ἐπικειμένης κρίσεως, ἣν ἐξεδέχετο ὡς καθολικὴν ἅμα καὶ ἀτομικὴν («διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα κλπ.», ἀλλὰ καὶ «πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν κλπ.»), ἀπέβλεψε δὲ πρώτιστα πάντων εἰς τὴν κρίσιν, ἣν ἔμελλε νὰ ὑποστῇ ὁ Ἰσραήλ. Τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐξεδέχετο ὡς πνευματικὴν καὶ οὐχὶ κοσμικήν, τὸν δὲ Μεσσίαν ὡς βασιλέα καὶ κριτήν, ἅμα δὲ καὶ ὡς σωτῆρα. Τὸ δὲ βάπτισμα, ὅπερ ὡς ἐπιστέγασμα τῆς προφητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐτέλει ὁ Ἰωάννης, ἦτο σφραγὶς καὶ σημεῖον τῆς μετανοίας, σύμβολον τῆς μελλούσης διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐσωτερικῆς καθάρσεως, ἄρα δὲ καὶ προπαρασκευὴ τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος, ἔτι δὲ καὶ γνώρισμα τῶν συγκροτούντων τὴν προκαταρκτικὴν μεσσιακὴν κοινωνίαν καὶ τὸν πυρῆνα τοῦ νέου Ἰσραήλ. Δὲν ἦτο δὲ τὸ βάπτισμα τοῦτο ἀπομίμησίς τινος ἐκ τῶν βαπτιστικῶν φαινομένων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ (νομικαὶ πλύσεις—βάπτισμα Ἐσσαίων—βάπτισμα προσηλύτων), πρὸς ἃ ἐξωτερικὰς μόνον ὁμοιότητας ἐμφανίζει, ὃν κατ' οὐσίαν πρωτότυπον καὶ δυνάμενον νὰ ἐννοηθῇ κάλλιον ὑπὸ τὸ φῶς τῶν παλαιῶν προφητειῶν περὶ μελλούσης καθάρσεως ἐν ἠθικῇ καὶ θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ (*Ἡσ. α'* 16, μδ' 3, *Ἱερ.* δ' 14, *Ἰεζεκ.* λστ' 25, *Ἰωὴλ* γ' 18, *Ζαχαρ.* ιγ' 1 ἑξ. κλπ.).

Ἡ ὑπό τινων νεωτέρων ὑποστηριχθεῖσα γνώμη, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ὅστις δῆθεν ὑπῆρξε μαθητὴς ἐκείνου, εἶναι ἐντελῶς ἀβάσιμος καὶ ἀποκύημα τῆς φαντασίας. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα, ἂν ὁ Ἰωάννης ἀνήκῃ εἰς τὴν Παλαιὰν ἢ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ προφήτης οὗτος ἵσταται ἐν τῷ μεταιχμίῳ μεταξὺ τῶν δύο διαθηκῶν καὶ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸς πολίτης οὔτε τοῦ βασιλείου τοῦ νόμου οὔτε τοῦ βασιλείου τῆς χάριτος (πρβλ. καὶ *Ματθ.* ια' 13). Συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι «οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ» (*Ματθ.* ια' 11), ἡ Ἐκκλησία ἀπομένουσα εἰς τὸν Πρόδρομον τοῦ Κυρίου τὰς μετὰ τὴν Θεοτόκον μεγίστας μεταξὺ πάντων τῶν ἁγίων τιμάς, ἑορτάζει ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ (29 Αὐγούστου) καὶ τὰς ἐπετείους τῆς εὑρέσεως τῆς κάρας αὐτοῦ (24 Φεβρουαρίου, 25 Μαΐου), ἀλλ' ὅλως ἐξαιρετικῶς καὶ τὰς ἐπετείους τῆς συλλήψεως (23 Σεπτεμβρίου) καὶ γεννήσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν σύναξιν αὐτοῦ. Ἄπειροι ναοὶ ἱδρύθησαν εἰς τιμὴν αὐτοῦ. Οἱ ἄριστοι δὲ τῶν μελῳδῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐφιλοτιμήθησαν νὰ πλέξωσι τὰ προσήκοντα ἐγκώμια εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ μεγάλου τούτου ἁγίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Ἰ. Μπρατσιώτου*, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὡς προφήτης (1921), Ὁ δεσμώτης Βαπτιστὴς καὶ ὁ Κύριος (1920) — *Th. Innitzer*, Johannes der Täufer (1912, ἔνθα καὶ πληρεστάτη βιβλιογραφία.

Ἰωάννου μαθηταί. Πέριξ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐσχηματίσθη, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν προφητῶν, κύκλος μαθητῶν, ἐξ ὧν ἔνιοι μέν, ὡς οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας κ. ἄ. ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν, οἱ ἀποτελοῦντες οἱονεὶ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, παρέμειναν τυφλῶς προσκεκολλημένοι εἰς τὸν διδάσκαλον ὄχι μόνον ζῶντα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, βαπτίζοντες, ἐμφορούμενοι τοῦ ἀσκητικοῦ ἐκείνου πνεύματος, ἔχοντες ἰδίας προσευχὰς καὶ ζηλοτύπως πως πρὸς τὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦν κίνησιν διακείμενοι *(Ματθ.* θ' 14, *Λουκ.* ε' 33, ια' 1, Ἰω. γ' 26). Εἰς τοῦτο δὲν φαίνεται ὢν ὑπαίτιος ὁ Βαπτιστής, ὅστις ἐπανειλημμένως παρίσταται ὄχι μόνον ὑποδεικνύων εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν πρὸς τὸν ἐπιφανέντα Μεσσίαν ὁδόν, ἀλλὰ καὶ καθορίζων τὴν πρὸς ἐκεῖνον σχέσιν αὐτοῦ, καὶ προλέγων ἐκείνου μὲν τὴν αὔξησιν, ἑαυτοῦ δὲ τὴν ἐλάττωσιν *(Ἰω. α'* 29, 36, γ' 29 ἑξ.).

Ἡ μνημονευθεῖσα ἀριστερὰ πτέρυξ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου ἐμφανίζεται ὡς ἰδία αἵρεσις ἰουδαϊκή, διαδεδομένη ὡς ἀσθενὴς ἀντίζηλος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν αὐτῇ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων (Πράξ. Ἀποστ. ιθ' 1 ἑξ.). Ἐπίλεκτον μέλος τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἀπολλώς, προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς αἱρέσεως ταύτης (Πράξ. ιη' 24 ἑξ.). Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ προσδώσῃ καὶ ἀπολογητικὴν κατὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης χροιὰν εἰς τὸ εὐαγγέλιόν του. Λείψανα δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου σῴζονται μέχρις ἡμῶν ἐν τοῖς λεγομένοις *Χριστιανοῖς τοῦ Ἰωάννου*, οἵτινες ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς *Μανδαίους* ἢ *Ναζωραίους*. Π. Ι. Μ.

Ἰωάννου βαπτιστοῦ ἑορταί. Ἐκ τῶν ἑορτῶν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἀρχαιοτέρα φαίνεται ἡ τῆς συνάξεως αὐτοῦ (7 Ἰανουαρίου), ὁρισθεῖσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων, εἰς τιμὴν τοῦ βαπτίσαντος τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ἀφοῦ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὡρίσθη διὰ τὰ Χριστούγεννα ἡ 25 Δεκεμβρίου, ἑπόμενον ἦτο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡμέρα τῆς γεννήσεως τοῦ Προδρόμου ἡ 24 Ἰουνίου, γνωστοῦ ὄντος ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (*Λουκᾶ α'* 26—38) ὅτι ὁ Πρόδρομος ἦτο πρεσβύτερος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ ἓξ μῆνας. Ὅτι δὲ ἡ ἑορτὴ τῆς γεννήσεως Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ὡρίσθη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Αὐγουστίνου, ἀκμάσαντος τὸν Δ' αἰῶνα, ὅστις λέγει ὅτι τὴν ἑορτὴν ταύτην παρέλαβεν ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως. Ὁ ἑορτασμὸς τῆς γεννήσεως Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τελεῖται κατ' ἐξαίρεσιν κανόνος τινὸς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καθ' ὃν ἑορτάζονται οὐχὶ τὰ γενέθλια, ὡς παρ' ἐθνικοῖς, ἀλλ' αἱ ἡμέραι τοῦ θανάτου τῶν ἁγίων ἀνδρῶν (ἔχομεν καὶ ἄλλας δύο ἐξαιρέσεις, τὰς ἑορτὰς τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου). Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ταύτην ἑορτὴν διετηρήθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος προχριστιανικά τινα εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα, σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἡλιοτροπίου, ἀνήπτοντο δηλαδὴ πυραὶ καὶ ἐξηγγέλλοντο διάφοροι οἰωνοί, κληδόνες καὶ μαντεῖαι. Τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἥτις ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τοῦ Βάαλ, ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, καθὼς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Δευτερον. ιη' 10: «οὐχ εὑρήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ μαντευόμενος μαντείαν καὶ κληδονιζόμενος...», Βασιλ. Δ' κεφ. κα' 5-6, ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Μανασσῆς «ᾠκοδόμησε τὸ θυσιαστήριον πάσῃ τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ καὶ διῆγε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν πυρὶ καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο»). Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἐθνικὸν ἔθιμον διετηρήθη καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι εἰς πολλὰ μέρη τὴν νύκτα τῆς 23 Ἰουνίου ἀνάπτουσι πυρὰς καὶ πηδῶσιν ὑπεράνω αὐτῶν. Ὅτι δὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Θεοδωρήτου, ἀκμάσαντος τὸν Ε' αἰῶνα. Ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἔχομεν περιγραφὰς περὶ τοῦ ἐθίμου τούτου, ὅπερ λέγεται *κληδὼν* ἢ κοινῶς *κλήδονας*, ὑπὸ τῶν Θ. Βενιζέλου καὶ Ν. Πολίτου. Ἡ ἐν ἔτει 692 συγκροτηθεῖσα Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν Τρούλλῳ κατεδίκασε διὰ τοῦ 65 κανόνος αὐτῆς τὸ ἔθιμον τοῦτο. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον (Δ' αἰὼν) ἀναφαίνεται καὶ ἄλλη ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰωάννου, ἡ τῆς ἀποκεφαλίσεως αὐτοῦ· τελεῖται δὲ αὕτη κατὰ τὴν 29 Αὐγούστου. Κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (Κωνσταντινούπολις 1874, σελ. 207) ὁρίζεται νηστεία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, τηρουμένη καὶ σήμερον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Αὐγουστίνου*, Sermones 287—293 ἐπὶ τῇ γεννήσει Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (*Migne*, Λατ. Πατρ. τόμ. 38, σελ. 1301—1327).— *Θεοδωρήτου*, Εἰς τὴν Δ' Βασιλειῶν (ἔ. ἀ. Ἑλλ. Πατρολ. τόμ. 80 σελ. 780).— *Ράλλη* καὶ *Ποτλῆ*, Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων (τόμ. β' σελ. 457—460, ἔνθα καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος εἰς τὸν 65 κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου).— *Θ. Βενιζέλου*, Ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (1873 σελ. 126).— *Ν. Πολίτου*, «Οἱ Κλήδονες» (ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρθενών», τόμ. α' σελ. 221—227 καὶ 377—382).— *Γ. Δέρβου*, Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία (1913 σελ. 142—146).
Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Digitized by Google

— *[Τέχνη]* Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐξαιρέτου θέσεως, ἣν ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ κατέχει *Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής*, πολυπληθέσταται εἶναι αἱ ἐν τῇ χριστιανικῇ καθόλου καὶ τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἀπαντῶσαι ἀπεικονίσεις του. Ἀναφέρονται δ' αὗται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ σημαντικώτερα τῶν ἐπεισοδίων

Μέμλινγκ: Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής.
[Ἀπόσπασμα ἐκ τριπτύχου, Βιέννη.]

τοῦ βίου του, τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸν ἀποκεφαλισμόν του. Παρὰ ταύτας ὅμως καὶ ἕτεραι ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωάννου ἐξετελέσθησαν εἴτε εἰς ὀλιγώτερον πολυχρήστους σκηνὰς τοῦ βίου του εἴτε εἰς συμβολικὰς συνθέσεις εἴτε καὶ εἰς μεμονωμένας, αὐτοτελεῖς ἀναπαραστάσεις. Τοιουτοτρόπως ἐν καλλίστῳ τῆς βυζαντινῆς τέχνης δημιουργήματι, τῇ ἐν Ραβέννῃ ἕδρᾳ τοῦ ἀρχιθύτου Μαξιμιανοῦ, ὁ Ἰωάννης παρίσταται περιβαλλόμενος ὑπὸ τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν. Ἐν ψηφιδωτῷ δὲ τῆς ἐν Ρώμῃ βασιλικῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, ἄγγελος ἀναγγέλλει εἰς τὸν γέροντα Ζαχαρίαν τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ ἀπεικόνισις τούτου ἐν τῷ διασήμῳ χειρογράφῳ τῆς τοπογραφίας Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου, ἔτι δ' ἐπὶ πλείστων ἱστορημένων χειρογράφων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Θεοτοκοπούλου: Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής.

Πολυπληθεῖς εἶναι αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ τέχνῃ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῇ τῶν νεωτέρων χρόνων. Εὐρεῖα σειρὰ τούτων, ἀναγομένη κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα, εὑρίσκεται ἐν τῷ Βαπιστηρίῳ τῆς Φλωρεντίας, ἔνθα ὁ μὲν Ἀνδρέας Πιζᾶνος παρέστησε τὸν Ἰωάννην ἐν ἀναγλύφῳ, οἱ δὲ Rustici, Danti, Contucci da Monte-Sansovino καὶ Spinazzi ἐξειργάσθησαν τρία πλαστικὰ συμπλέγματα, ἀναφερόμενα εἰς τὸ «Κήρυγμα», τὸ «Βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ» καὶ τὸν «Ἀποκεφαλισμόν». Ἀξιοσημείωτα εἶναι καί τινα μωσαϊκὰ τοῦ αὐτοῦ Βαπτιστηρίου, ἐξειργασμένα ἐπὶ σκηνῶν τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἐν Φλωρεντίᾳ ὁμοίως ἀπόκεινται καὶ σημαντικώτατα ἄλλα ἔργα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος· εἶναι δὲ ταῦτα αἱ 12 τοιχογραφίαι τῆς μονῆς τῆς ἀδελφότητος dello Scalzo, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν Ἀνδρέαν ντὲλ Σάρτο, αἱ ἑπτὰ τοιχογραφίαι τῆς Ἁγίας Μαρίας-τῆς-Νέας, ὀφειλόμεναι εἰς τὸν Γκιρλαντάγιο καὶ τὸ χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ντονατέλλο (Οὐφφίτσι). Ἐν τῷ Βαπτιστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Σιέννης ὑπάρχουν ὡραιότατα ἐπὶ χαλκοῦ ἀνάγλυφα τοῦ Ντονατέλλο, τοῦ Γκιμπέρτι καὶ τοῦ Κουέρτσια. Ἡ «Γέννησις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου», ὡραῖον ἔργον τοῦ Φρὰ Ἀτζέλικο, κοσμεῖ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Πινακοθήκην τῶν Οὐφφίτσι. Τὸ αὐτὸ θέμα ἀπεικόνισαν οἱ: Λ. Καρράτσι (Πινακοθήκη Βολωνίας), Λ. Τζιορντάνο (Ἐρμιτάζ), Τιντορέττο (αὐτόθι), Σάντι ντὲ Τίττο κλπ. Ὁ Κάρλο Ντότσι ἐξεικόνισε τὸν «Μικρὸν ἅγιον Ἰωάννην κοιμώμενον» (Παλάτιον Πίττι). Οἱ Γκουΐντι καὶ Βὰν Ντάϊκ «Τὸν ἅγιον Ἰωάννην γονυπετῆ πρὸ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ». Ὡραίας συνθέσεις, ἀναφερομένας εἰς τὸν βίον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐξειργάσθη ὁ Μπουγκερὼ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου (Παρίσιοι). Παῖδα ἐξεικόνισαν τὸν Ἰωάννην οἱ ζωγράφοι: Ντομινικῖνο (Μπεζανσόν), Ἐσπινόζα (Μαδρίτη), Μουρίλλιο (Μαδρίτη κλπ.), Παλομῖνο (Μαδρίτη). Στρότσι (Μουσεῖον Λούβρου) καὶ οἱ γλύπται: Μικελότσο (Οὐφφίτσι). Μίνο ντὰ Φιέζολε (αὐτόθι), Ντονατέλλο (αὐτόθι), Λουΐνι. Ντυμπουᾶ καὶ Λαφράνς. Ἕτεραι εἰς διαφόρους συνθέσεις, στάσεις ἢ παραστάσεις ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωάννου εἶναι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τοὺς καλλιτέχνας: Στρότσι, Φίλιππον ντὲ Σαμπαίνι, Ρεστού, Πουσσέν, Ἀλέξανδρον Ἀλλόρι, Π. Μπρόϋγκελ τὸν πρεσβύτερον, Λουκᾶν Καμπιάζο, Ἰ.-Β. ντὲ Σαμπαίνι, Ἐλσχάϊμερ, Ἕςς, Γιάκοπο ντὰ Ἔμπολι, Οὖγον βὰν ντὲρ Γκόες, Ρέμπραντ, Ἀννίβαν Καρράτσι κλπ. Θαυμάσιος εἶναι «Ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἰς τὴν ἔρημον» τοῦ Ραφαὴλ (Οὐφφίτσι), ὁμοίως δὲ «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς» τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι (Μουσεῖον Λούβρου). Ι. Μ. Π.

— *[Λαογρ.]* Ἡ ἑορτὴ τῶν γενεθλίων τοῦ *ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ*, ἀγομένη τὴν 24 Ἰουνίου καὶ συμπίπτουσα πρὸς τὰς θερινὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου, φέρει διάφορα κατὰ τόπους ὀνόματα καὶ συνοδεύεται παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς λαοῖς ὑπὸ διαφόρων ἐθίμων μαγικοῦ καὶ μαντικοῦ περιεχομένου, ὧν σπουδαιότερον καὶ εὐρύτερον διαδεδομένον εἶναι τὸ ἔθιμον τῆς πυρᾶς (βλ. λ. *ἡλιοστάσιον*).

— **Ἰωάννης ὁ *εὐαγγελιστής***, ἢ — ὁ ***Θεολόγος***. Οὗτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Ἰακώβου* ἦτο υἱὸς εὐπόρων γονέων, καὶ δὴ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης. Κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μᾶρκον (κεφ. α', 20) ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε μισθωτούς, ἡ δὲ μήτηρ του (*Μάρκ.* ιε', 40 ἑξ. καὶ *Ματθ.* κζ' 55 ἑξ.) συνώδευε μετ' ἄλλων εὐσεβῶν γυναικῶν τῆς Γαλιλαίας τὸν Κύριον, οὖσα εἰς θέσιν νὰ δαπανᾷ ἐξ ἰδίων πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ (*Μάρκ.* ιε' 41, πρβλ. *Λουκᾶ* η' 3) καὶ ἀγοράσασα μύρα, ὅπως χρίσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ (*Μάρκ.* ιστ' 1). Τὸν Χριστὸν ἠκολούθησε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου, ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο πρεσβύτερος αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν. Ἀμφότεροι ἔλαβον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τὸ ὄνομα *Βοανεργὲς* ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου (*Μάρκου* γ' 17), μᾶλλον ὡς διακοσμητικὸν ἐπίθετον ἢ ἕνεκα τῆς ὀξύτητος τοῦ χαρακτῆρος, ὡς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει χωρίων, οἷα τὰ Λουκᾶ θ' 54 ἑξ., Μάρκου 9,38 καὶ Λουκᾶ θ' 49. Μετὰ τὸν Πέτρον ἀνήκουσιν εἰς τὸν κύκλον τῶν οἰκειοτάτων τῷ Κυρίῳ μαθητῶν, παρόντες μόνοι αὐτοὶ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν, κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου καὶ κατὰ τὴν σκηνὴν τῆς Γεθσημανῆ. Ἐκ τῶν Πράξεων συνάγεται, ὅτι ὁ Ἰωάννης κατεῖχεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησίᾳ, παριστάμενος μετὰ τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν ἴασιν τοῦ χωλοῦ (γ' 1 καὶ 11) καὶ ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου (δ' 13 ἑξ.) καὶ ὡς ἀπεσταλμένος αὐτῆς εἰς Σαμάρειαν. Ἄλλωστε καὶ ὁ Παῦλος συγκαταριθμεῖ αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Πέτρου μεταξὺ τῶν στύλων τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ ὁποία στηρίζεται ἐπαρκῶς, ὁ Ἰωάννης διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Μ. Ἀσίᾳ, καὶ δὴ ἐν Ἐφέσῳ. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν Ἀποκάλυψιν, ἥτις ἐμφανίζεται ὡς γραφεῖσα ἐν Πάτμῳ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἤδη ἀποτελεῖ σπουδαίαν ἔνδειξιν, ὅτι συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, βοηθεῖ δὲ μεγάλως καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, τὴν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὸ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἀπόστολος εἶναι ὁ συγγραφεὺς ὅλων τῶν ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν Μ. Ἀσίᾳ διατριβὴ αὐτοῦ ἠμφεσβητήθη ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· οἱ ἀπορρίπτοντες αὐτὴν συγχέουσι τὸν εὐαγγελιστὴν πρὸς τὸν λεγόμενον πρεσβύτερον Ἰωάννην, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις ἀμφισβητεῖται ἐν τούτοις μεγάλως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἰσχυρῶν λόγων. Διότι οὔτε τὰ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας λεγόμενα ἀποδεικνύουσί τι τὸ θετικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον περὶ αὐτοῦ. Τοὐναντίον ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ συμπεραίνεται ἁπλῶς ἐξ εἰδήσεων, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦσι κατ' ἀνάγκην τὴν ἀποδοχὴν τοῦ πρεσβυτέρου τούτου Ἰωάννου. Πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ἐκ τῶν εἰς τὸν ἀπόστολον ἀποδιδομένων βιβλίων: Ἀποκαλύψεως, ἐπιστολῶν καὶ εὐαγγελίου, δέον νὰ ὁρμηθῶμεν ἀπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰουστίνου, ὅτι συγγραφεὺς αὐτῆς εἶναι ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, εἶναι λίαν σπουδαία διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς. Ἐναντίον αὐτῆς οὐδὲν σημαίνει ἡ ὑπὸ τῶν Ἀλόγων, τοῦ Γαΐου, Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Εὐσεβίου ἀπόρριψις τοῦ Ἰωάννου ὡς συγγραφέως, ἐπειδὴ οὗτοι καὶ μεταγενέστεροι εἶναι καὶ αἱ ἀμφιβολίαι αὐτῶν στηρίζονται οὐχὶ ἐπὶ βεβαίας τινὸς παραδόσεως, ἀλλ' ἐπὶ δογματικῶν λόγων. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰουστίνου στηρίζεται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βιβλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ τετράκις ὁ συγγραφεὺς καλεῖ ἑαυτὸν Ἰωάννην. Καὶ δὲν ὀνομάζει μὲν ἑαυτὸν ἀπόστολον, ἀλλ' ἐκ διαφόρων ἐνδείξεων καταφαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Κυρίου. Κατάγεται ἐκ Παλαιστίνης, γράφει ἑλληνικὴν τελοῦσαν ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς σημιτικῆς, κατέχει μέγα ἀξίωμα ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅπερ θὰ ἦτο δύσκολον, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀποστόλου, δοκοῦντος στύλου εἶναι τῆς Ἐκκλησίας ἤδη ἐν Παλαιστίνῃ. Ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἡ Ἀποκάλυψις, δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ λεγομένων, ὅστις τὸ μαρτύριον τοῦ Ἰωάννου καὶ τὴν εἰς Πάτμον ἐξορίαν μνημονεύει ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ μαρτύριον τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ. Ἡ ἔνδειξις αὕτη ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς συριακῆς μεταφράσεως τῆς Ἀποκαλύψεως ἐμφανίζεται ἡ εἰς Πάτμον ἐξορία τοῦ ἀποστόλου γενομένη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος. Ἡ εἴδησις τοῦ Εἰρηναίου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰς ὁράσεις αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ Ἰωάννης ἐπὶ Δομιτιανοῦ, δὲν ἔτυχε κατὰ ταῦτα γενικῆς ἐπιδοκιμασίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ Εἰρηναῖος παρήχθη ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Δομιτιανὸς εἶχεν ἀποστείλει εἰς ἐξορίαν πολλοὺς χριστιανούς. Οὕτω κεκτήμεθα δύο ἀσφαλῆ σημεῖα, ἀπὸ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ὁρμηθῶμεν, ἵνα λύσωμεν τὸ πρόβλημα τῆς συγγραφῆς τοῦ εὐαγγελίου, ἀφ' ἑνὸς δηλαδὴ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι ἔργον τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἄλλο ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι βιβλίον ἀρχαιότερον τοῦ εὐαγγελίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ πρόβλημα περιορίζεται κυρίως εἰς τὸ ἑξῆς, ἐὰν τουτέστιν ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅστις εἶναι Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου, εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἅμα καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερομένου εὐαγγελίου. Ἂν ἡ Ἀποκάλυψις εἶχε γραφῆ μεταγενεστέρως, τὸ πρᾶγμα θὰ παρεῖχε πολλὰς δυσχερείας· ἐφ' ὅσον ὅμως δεχθῶμεν ὅτι αὕτη ἐγράφη πρὸ τοῦ εὐαγγελίου, ὡς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἄλλωστε νὰ δεχθῶμεν, δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν μεταβολὴν τῆς γλώσσης καὶ τὸν καθολικώτερον χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον ἐμφανίζει τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ ἀπόστολος διέτριψεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Ἐφέσῳ, ἥτις ἦτο κέντρον ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ οὐχὶ ξένη πρὸς τὴν ἑλληνίζουσαν θεοσοφίαν τοῦ Φίλωνος, ὁ δὲ ἀπόστολος εἶχεν ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως ἐμβαθύνῃ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὴν περὶ Λόγου διδασκαλίαν κ.λ., ἅπερ ἐν πυρῆνι περιέχονται ἤδη ἐν τῇ Ἀποκαλύψει. Ἀλλ' ὅτι οὐ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγράφη τὸ εὐαγγέλιον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐγράφη πράγματι, ἀποδεικνύεται τόσον ἐξ αὐτῆς τῆς μαρτυρίας τοῦ βιβλίου, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν, τὰς ὁποίας ἐξ αὐτοῦ ἤδη τοῦ Β' αἰῶνος κατέχομεν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ εὐαγγελίου, ὁ συγγραφεὺς εἶναι αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν ὅσων ἱστορεῖ καὶ ὀνομάζει ἑαυτὸν Ἰωάννην μαθητὴν τοῦ Κυρίου. Ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς Ἀποκαλύψεως ὑπεδηλώσαμεν ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Παρὰ πᾶσαν δὲ τὴν ἀσκηθεῖσαν κριτικὴν παραμένει ἀκλόνητον τὸ γεγονός, ὅτι ἠδύνατο νὰ εἶναι Ἰουδαῖος τὴν καταγωγήν, ἐν Παλαιστίνῃ γεννηθείς, ἁλιεὺς ἐκ Γαλιλαίας. Ταῦτα συμφωνοῦσι πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ βιβλίου καὶ πρὸς ὅσα περὶ τοῦ ἀποστόλου γνωρίζομεν. Ἡ μαρτυρία δὲ αὕτη τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὰ πορίσματα ἐκεῖνα τῆς κριτικῆς ἐρεύνης ἐνισχύονται ὑπὸ τῆς παραδόσεως, ἥτις ἀνάγεται μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Β' αἰῶνος. Ἡ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν φιλολογικῶν δεδομένων παραδοχὴ αὕτη τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου ὡς συγγραφέως τοῦ τετάρτου εὐαγγελίου λύει καὶ τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου ὡς ἱστορικῆς πηγῆς τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγοροῦσι καὶ ἄλλως τὸ μὲν ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀκριβῶν λεπτομερειῶν, τὸ δὲ ἡ δι' αὐτοῦ πολύτιμος συμπλήρωσις τῆς ἐκθέσεως τῶν συνοπτικῶν. Ἡ συγγένεια τῆς γλώσσης, τοῦ ὕφους καθόλου καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν τριῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸ εὐαγγέλιον οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ τοῦ δικαίου τῆς παραδόσεως, ἥτις ἀνέκαθεν ἐθεώρησεν ὡς συγγραφέα αὐτῶν τὸν ἀπόστολον.

Ἰωάννου Θεολόγου ἑορταί. Πρὸς τιμὴν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἢ Εὐαγγελιστοῦ τελοῦνται ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αἱ ἑξῆς ἑορταί: —1) Ἡ *Μετάστασις* αὐτοῦ (26 Σεπτεμβρίου). Ἡ ἑορτὴ

Digitized by Google

αὕτη ἐτελεῖτο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Λατίνων κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου, ἀλλὰ μετετέθη βραδύτερον εἰς τὴν 27 Δεκεμβρίου, ἵνα συμπεριληφθῇ δῆθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κυρίου· ἡ μετάθεσις αὕτη ἐγένετο ὅταν ἡ 24 Ἰουνίου ὡρίσθη διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς γεννήσεως τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. —2) Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν 8 Μαΐου ἑορτάζεται πάλιν ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου· ἡ ἑορτὴ αὕτη εἶναι κυρίως ἀνάμνησις συνηθείας τινός, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἐφέσου, νὰ συναθροίζωνται κατ' ἔτος τῇ 8 Μαΐου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀποστόλου καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἐξ αὐτοῦ κόνιν, ἥτις ἐπιστεύετο ὅτι εἶχεν ἰαματικὴν δύναμιν.

Δ. Ν. Μ.

— *Τέχνη]* Σημαντικωτάτην ἐν τῇ καθόλου χριστιανικῇ ἁγιογραφίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ κατέχει θέσιν ἡ προσωπικότης *Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ*. Ἰδιάζουσα θέσις ἐδόθη εἰς τοῦτον εἰς πάσας τὰς ἀναπαραστάσεις τοῦ «Μυστικοῦ δείπνου» καὶ τῆς «Σταυρώσεως», ἔνθα ἵσταται παρὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἔναντι τῆς Θεοτόκου. Παρὰ ταύτας γενικὰ εἰκονογραφικὰ θέματα, εἰς ἃ ἀπαντᾷ ἡ μορφὴ τοῦ Ἰωάννου, εἶναι «Ἡ σύναξις τῶν δώδεκα Ἀποστόλων» καὶ ἡ «Σύναξις τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν». Ἔμβλημα τοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ ἰδιότητί του ὡς εὐαγγελιστοῦ εἶναι ὁ ἀετός, διὰ πρώτην φορὰν ἀπαντῶν ἐν ψηφοθετήματι τοῦ ἐν Ραβέννῃ Ἁγίου Βιταλίου (547 μ. Χ.). Μεταξὺ τῶν πολυπληθεστάτων ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἀπεικονίσεων τοῦ Ἰωάννου μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰς τῶν: Ἀλόνσου Κάνο (Μουσεῖον Μαδρίτης), Ντομινικῖνο, Κάρλο Ντόλτσι (Παλάτιον Πίττι καὶ Μουσεῖον Βερολίνου), Μέμλιγκ (Μπρύζ), Ἀρὺ Σαΐφφερ, αἵτινες ἀπεικόνισαν τὸν Ἰωάννην γράφοντα τὴν Ἀποκάλυψιν ἐν Πάτμῳ· τὰς τῶν: Γκουερτσῖνο (Πινακοθήκη Βολωνίας), Οὔγου βὰν ντὲρ Γκόες (Μπελβεντέρε Βιέννης), Ἀ. Τιαρίνι (Μουσεῖον Βερολίνου), οἵτινες ἀπεικόνισαν τὸν Ἰωάννην κρατοῦντα τὸ ποτήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἐξ οὗ ἀνελίσσεται ὄφις, καὶ τὰς τῶν: Hans Burgmair (Μουσεῖον Μονάχου), Κορρεγίου, Θεοτοκοπούλου, Ντομινικῖνο (Μουσεῖον Βερολίνου), Τζιορτζιόνε (Μουσεῖον Βιέννης), Γκουερτσῖνο, Κ. Λεμπρέν, Περουτζῖνο (Μουσεῖον Τουλούζης), Ριμπάλτα (Μουσεῖον Μαδρίτης) κλπ., ἐξεικονισάντων τὸν ἅγιον Ἰωάννην εἰς διαφόρους συνθέσεις. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου ἀποκειμένη «Ἔκστασις Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ» τοῦ Ραφαήλ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐξετέλεσεν ἐνδιαφέροντα πίνακα, ἐκτεθέντα εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1840, καὶ ὁ Charles Gleyre.

Ι. Μ. Π.

Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς κατὰ τὸν Ραφαήλ.

Θεοτοκοπούλου: Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής.

— **Ἰωάννης ὁ *Καλυβίτης*.** Ὅσιος τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος, ἦτο υἱὸς τοῦ συγκλητικοῦ Εὐτροπίου καὶ τῆς Θεοδώρας, ἐκ Ρώμης καταγομένων. Καταλιπὼν τὸ σχολεῖον μετέβη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου μονὴν τῶν Ἀκοιμήτων καὶ ἐκεῖ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει ζῶν ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν συμμοναστῶν του. Μετά τινα ἔτη λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ ἡγουμένου ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν «ἐν σχήματι πενιχρῷ» καὶ ἄγνωστος εἰς πάντας ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ πατρός του νὰ κτίσῃ μικρὰν καλύβην πρὸ τῆς οἰκίας των, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔζησεν ἐπὶ τρία ἔτη. Προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του προσεκάλεσε τὴν μητέρα καὶ ἐπιδείξας εἰς αὐτὴν τὸ χρυσότευκτον εὐαγγέλιον, «ἑαυτὸν κατέστησε γνώριμον καὶ εἰς χεῖρας Θεοῦ τὴν ψυχὴν ἐναφίησι». Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ γονεῖς ἤγειραν αὐτῷ ναόν, πᾶσαν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν εἰς διακονίαν τῶν ξένων ἀφιερώσαντες. Ἐπονομάζεται *ὁ Καλυβίτης* ἐκ τοῦ τόπου, ὅπου τελευταῖον ἐμόναζε, καὶ *Ἰωάννης ὁ διὰ Χριστὸν πτωχός*. Τὸν βίον αὐτοῦ ἔγραψε Συμεὼν ὁ Μεταφράστης (ἐν Πατρολογίᾳ *Migne* 114, 568—582). [Βλ. *Μ. Γεδεών*, «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899, 59.]

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης *νεομάρτυς*.** Ἐν τῷ νέῳ μαρτυρολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται οἱ κάτωθι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο νεομάρτυρες:

— 1) *Ὁ Βλάχος*. Ἐν Βλαχίᾳ δεκαπενταετὴς συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐφόνευσε καθ' ὁδὸν τὸν ἀπάγοντα αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀσελγῆ Τοῦρκον στρατιώτην. Ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος, εἰς ἣν παρεδόθη ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ ἐπὶ ματαίῳ προσεπάθησε νὰ μεταλλάξῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἔπαρχον, ὅστις καὶ διέταξε νὰ τὸν βασανίσουν, μεθ' ὃ τὸν ἐκρέμασαν τῇ 12 Μαΐου (1662), καθ' ἣν ἡμέραν ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Τὸ μαρτύριον τούτου ἔγραψεν ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης.

— 2) *Ὁ Βούλγαρης*. Ἐκ Βουλγαρίας καταγόμενος μετέβη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐν τῇ Λαύρᾳ ὑπηρέτει ἐπὶ τρία ἔτη πνευματικόν τινα γέροντα, εἶτα δὲ εἰς τὴν Πόλιν. Ἐκεῖ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἰς τὸ τζαμὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1784, ἡ δὲ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 5 Μαρτίου.

—3) *Ὁ Βούλγαρης* (νεώτερος). Ἐκ Βουλγαρίας καὶ οὗτος καταγόμενος ἐσυκοφαντήθη ὑπὸ Μωαμεθανίδος, ἥτις δὲν κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἔρωτά της, καὶ συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη τὴν 14 Μαΐου (1802), ὅτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

—4) *Ὁ Ἠπειρώτης*. Ἐν Ἰωαννίνοις γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ', μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰργάζετο ὡς ράπτης. Ἐκεῖ ὁμολογήσας παρρησίᾳ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ ἀγρίως βασανισθεὶς ἀπεκεφαλίσθη τὴν 18 Ἀπριλίου (1526), ὅτε καὶ ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Ἀκολουθίας δ' εἰς αὐτὸν ἐποίησαν Ἀντώνιος ὁ μέγας ρήτωρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ὁ Ἰουστῖνος ὁ Δεκαδύος, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1568 καὶ πολλάκις ἀνατυπωθεῖσαν ἐν τῷ «Ἀνθολογίῳ» (ἣν ὡς ἀνέκδοτον ἐξέδωκεν ὁ *Σπ. Λάμπρος* ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» Β', 135 κ.ἑξ.), τὸ δὲ μαρτύριον τούτου συνέγραψεν ὁ πρωτοπαπᾶς Ναυπλίου Νικόλαος Μαλαξὸς («Νέον Μαρτυρολόγιον» 39 κ. ἑξ. — *Χρ. Παπαδοπούλου* «Οἱ νεομάρτυρες» 1925, 189. — *L. Petit* «Bibliographie des Acolouthies grecques» Bruxelles 1926, 115).

—5) *Ὁ Ἠπειρώτης* (νεώτερος). Ἐν Κονίτσῃ τῆς Ἠπείρου γεννηθεὶς ἐκ Μωαμεθανῶν γονέων, κατέλιπε τὴν πατρίδα του καὶ κατελθὼν εἰς Ἄρταν μετέβη ἔπειτα εἰς τὸ Βραχῶρι, εἶτα δὲ εἰς Ἰθάκην, ὅπου βαπτισθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Μαχαλᾶν τοῦ Ξηρομέρου καὶ ἐκεῖ ἔζη «ἔχων δραγατικὸν ἐπάγγελμα». Μετά τινα ἔτη ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τῶν γονέων του παρεδόθη ὑπ' αὐτῶν, ἐβασανίσθη σκληρότατα καὶ τέλος ἀπεκεφαλίσθη τὴν 23 Ὀκτωβρίου (1814), καθ' ἣν ἡμέραν ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ ἐκ Καρπενισίου Γεώργιος Ἀναγνώστης Ἰατρίδης.

—6) *Ὁ Θεσσαλονικεύς*. Υἱὸς ὑποδηματοποιοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, μετηνάστευσεν εἰς Σμύρνην ὅπου καὶ ἐξισλαμίσθη. Μετανοήσας ὅμως ὁμολογεῖ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν του, βασανίζεται καὶ ἀποκεφαλίζεται τῇ 29 Μαΐου (1802), ὅτε καὶ ἡ μνήμη του ἑορτάζεται.

—7) *Ὁ Κάλφας*. Ἐν Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐργαζόμενος, κατηγγέλθη ὑπὸ Τούρκου ὡς ὑβριστὴς τοῦ Μωάμεθ καὶ συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη τὴν 26 Φεβρουαρίου (1575), καθ' ἣν ἡμέραν ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

—8) *Ὁ Κουλικᾶς*. Ἄγνωστον ποῦ ὁ Ἰωάννης οὗτος ζῶν, παρεδόθη ὡς πιστεύων εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὸ Τούρκων εἰς τὸν δήμιον τὴν 8 Ἀπριλίου (1564), ὅτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

—9) *Ὁ Κρής*. Ἐκ Κρήτης μεταναστεύσας εἰς Νέαν Ἔφεσον ἐπηγγέλλετο τὸν γεωργόν. Ἐκεῖ εὑρισκόμενος καὶ μὴ στέργων ν' ἀσπασθῇ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ ἀπηγχονίσθη τῇ 15 Σεπτεμβρίου (1811), ὅτε καὶ ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἔγραψεν Ἀθανάσιος ὁ Πάριος.

—10) *Ὁ Μονεμβασιώτης*. Ἐκ Γερακίου τῆς Μονεμβασίας καταγόμενος, ἀπήχθη εἰς Λάρισαν κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Μορέως (1770) καὶ ἐπωλήθη μετὰ τῆς μητρός του «εἰς ἕνα Ἀγαρηνὸν Θεσσαλονικέα». Οὗτος ματαίως προσπαθήσας νὰ μεταστρέψῃ εἰς τὴν μωαμεθανικὴν πίστιν τὸν Ἰωάννην, τὸν ἐφόνευσε τῇ 21 Ὀκτωβρίου (1773), ὅτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη του. Ἀκολουθίαν εἰς αὐτὸν ἔγραψεν ὁ ἱεροδιάκονος Πανάρετος Ἀγγελόπουλος τῷ 1820, ἥτις ἐξεδόθη ἐν Καλάμαις τῷ 1893.

—11) *Ὁ Ναύκληρος*. Ἐν τῇ νήσῳ Κῷ ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον ἠλλαξοπίστησε καὶ περιετμήθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετανοήσας παρεδόθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον τὴν 8 Ἀπριλίου (1669), ὅτε ἑορτάζεται ἡ μνήμη του.

— 12) *Ὁ Ράπτης*. Ἐκ Θάσου μεταβὰς ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν εἰς τὸν Γαλατᾶν Κωνσταντινουπόλεως, εἰργάζετο παρά τινι ράπτῃ. Σταλεὶς ἡμέραν τινὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου του ν' ἀγοράσῃ νήματα παρά τινος Ἑβραίου καὶ φιλονικήσας μὲ αὐτόν, κατηγγέλθη εἰς τὰς ἀρχὰς ὅτι ὕβριζε «τὸν χόντζαν, ὅστις κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ μεσημερίου ἐφώναζεν ἐπάνω εἰς τὸν μιναρέν». Συλληφθεὶς ὁ Ἰωάννης καὶ διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Ἑβραίου οὐδὲν κατώρθωσε, διότι ὁ κριτὴς τοῦ ἔλεγεν ὅτι μόνον ἂν ἐγίνετο Μωαμεθανὸς θὰ τὸν ἀπήλλαττε τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ἠρνεῖτο νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του, «τὸ ἐπῆγαν εἰς τόπον λεγόμενον τζαρσίον τῶν γουναράδων ἔμπροσθεν εἰς τὸ λουτρὸν ἀντικρὺ εἰς τὴν βρύσιν» καὶ ἐκεῖ τὸ ἀπεκεφάλισαν τῇ 20 ἢ τῇ 1 Δεκεμβρίου τοῦ 1652. Διὰ νυκτὸς δέ τινες τῶν εὐσεβῶν ἐπῆραν τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον καὶ τὸ ἐνεταφίασαν εἰς τὸ Μπέγιογλου. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 20 Δεκεμβρίου, τὸ μαρτύριον δ' αὐτοῦ ἔγραψαν ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης καὶ ὁ Μελέτιος Συρίγος. [*Εὐγ. Βουλγάρεως* «Πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρκιον» σ. 29.]

— 13) *Ὁ Τραπεζούντιος*. Λόγιος καὶ εὐσεβὴς Χριστιανὸς ὢν ἐταξίδευε τῷ 1492 ἐπὶ τουρκικοῦ πλοίου ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς τὸ Ἀσπρόκαστρον (Ἄκκερμαν) τῆς Ρουμανίας. Ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὁ πλοίαρχος εἶπεν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστὴν ὅτι ὁ Ἰωάννης ὡμολόγησεν ἐνόρκως ἐν τῷ πλοίῳ του ὅτι θέλει νὰ γίνῃ Μωαμεθανός. Ὁ Ἰωάννης κληθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀπέκρουσεν ἐντόνως τὴν πρότασιν, οὕτω δὲ διέταξε καὶ ἐμαστίγωσαν αὐτὸν ἀνηλεῶς ἐπὶ δύο ἡμέρας, κατόπιν δὲ προσδέσαντες εἰς τὴν οὐρὰν ἀτιθάσου ἵππου ἔσυραν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ὅπου Ἑβραῖός τις τοῦ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν (12 Ἰουνίου 1492). Τὸ ἱερὸν λείψανον μετὰ 70 περίπου ἔτη μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ βοεβόδα τῆς Μολδαυΐας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀγαθοῦ εἰς Soutzava, ὁπόθεν τῷ 1686, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰωάννου Sobiesci κατὰ τῶν Τούρκων παραληφθὲν ἐκομίσθη εἰς Ziolkiev τῆς Πολωνίας καὶ κατὰ τὸ 1783 ἐπανήχθη καὶ πάλιν εἰς Soutzava διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ τοῦ Β'. Ἡ μνήμη του κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ἑορτάζεται τὴν 2 Ἰουνίου, ἀκολουθίαν δὲ αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1752 Ἰουστῖνος ὁ Δεκαδύος καὶ ἑτέραν συντεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Νικηφόρου τοῦ Κρητὸς ἐξέδωκεν ἐν Ἰασίῳ τῷ 1819 ὁ Τραπεζούντιος Θωμᾶς Μπουγιούκης.

[*Χρυσ. Παπαδοπούλου*, «Οἱ νεομάρτυρες» ἐν Ἀθήναις 1925, σ. 188.]

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΗΓΕΜΟΝΕΣ

ΑΒΗΣΣΥΝΙΑΣ

***Ἰωάννης*.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐβασίλευσαν τῆς Αἰθιοπίας, οἱ κάτωθι νεγκούς:

Ἰωάννης Α' ὁ Δίκαιος (1667—1682). Οὗτος ἀφῆκε φήμην μυθικὴν ἄκρας δικαιοσύνης καὶ ἁγιότητος. Ἐπειδὴ οἱ περὶ αὐτὸν ἄρχοντες ἠμπόδιζον ἐνίοτε τοὺς προσερχομένους πτωχοὺς διὰ νὰ ζητήσουν δικαιοσύνην παρὰ τοῦ βασιλέως των, ὁ Ἰωάννης διέταξε καὶ ἐτοποθέτησαν δύο κώδωνας μεγάλους ἔξω τοῦ περιβόλου τοῦ ἀνακτόρου του, ἀνεκοίνωσε δὲ διὰ κηρύκων εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἕκαστος δικαιοῦται ὅταν θέλῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν του νὰ κρούῃ τοὺς κώδωνας καὶ ἀμέσως θὰ καλῆται.

Ἰωάννης Β' (1770—1771). Ἀπὸ τοῦ 1728 μέχρι τοῦ 1805 ἡ δυναστεία τοῦ Γκοντὰρ ἔχασε τὴν ὑλικήν της δύναμιν, ὑφισταμένη κατ' ἀνοχὴν τῶν φυλάρχων ράς, οἵτινες ἀνεβίβαζον συνήθως ὀρ-

Digitized by Google

γανόν των ἐκ τῆς δυναστείας, ἀπομονώνοντες τοὺς ἄλλους πρίγκιπας ἢ καὶ θανατώνοντες αὐτοὺς ὅταν ἐκρίνοντο φιλόδοξοι καὶ ἐπικίνδυνοι. Οὕτως οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμα νὰ διεκδικήσῃ τὸ στέμμα. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Β΄ ἀναγορευθεὶς ἐζήτησεν ἀμέσως νὰ βασιλεύσῃ πραγματικῶς καὶ τότε εἷς ἐκ τῶν ρἁς, οὗτινος ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα, ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ νεγκοὺς καὶ οὕτως ἐξεθρονίσθη, διότι ἄγραφος νόμος ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἱερεὺς εἶναι σωματικῶς ἀκέραιοι.

Ἰωάννης Γ΄ (1845–1851). Εἷς ἐκ τῶν ρἁς, ὁ Ἀλῆς, ὑπερίσχυσε τῶν ἐν Γκονδὰρ φυλάρχων καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Σατράπης καὶ ἄγριος, ἐπεδίωξε νὰ ἐξαφανίσῃ τελείως τοὺς γόνους τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀλλ' ἡ μήτηρ του Μανὲν τὸν ἔπεισε νὰ δεχθῇ, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν εἷς ἐκ τῶν φυλακισμένων γνησίων πριγκίπων, ἀφοῦ νυμφευθῇ τὴν ἰδίαν. Οὕτως ἐβασίλευσεν ὁ Ἰωάννης Γ΄, σύζυγος τῆς γηραιᾶς Μανέν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ρἁς Ἀλῆ. Ἀλλὰ τῷ 1843–1845 ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐπολέμησε τὸν ρἁς Ἀλῆ καὶ τέλος ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του. Ἄγνωστος ἡ τύχη τοῦ Ἰωάννου Γ΄.

Ἰωάννης Δ΄ (μετονομασθεὶς ***Β΄***). Ἐγεννήθη ἐν Ἀβιαδὶ (1839–1889) τῆς ἐπαρχίας Μακαλὲ - Ἐντέρτα τοῦ Τιγρέ, τὸ δὲ ἐπώνυμόν του ἦτο Κάσσα. Ὁ πατήρ του Μίρτσα ἦτο τοπάρχης τοῦ Τεμπιέν. Οἱ πρόγονοί του παρέσχον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ἡ οἰκογένειά του ἐτιμᾶτο ἐξαιρέτως εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ἐκαυχᾶτο δὲ ὅτι κατήγετο ἐξ εὐγενῶν Ἑλλήνων. Διὰ τοῦτο περιεφρόνουν τὸν ἐξ εὐτελοῦς οἴκου *Θεόδωρον* (βλ. λ.), βασιλεύοντα ἀπὸ τοῦ 1855. Διεδέχθη τὸν πατέρα του ἀποθανόντα καὶ ἀνδρωθεὶς ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τοῦ Θεοδώρου ἀγῶνα, οὗτος δὲ βλέπων συγκεντρουμένους περὶ τὸν Λὶκ - Κάσσα τοὺς δυσηρεστημένους κατεδίωκε τοῦτον ἐντονώτερον. Ἠναγκάσθη ὅθεν ὁ Λὶκ-Κάσσα νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Ταλτὰλ παρὰ τὴν Ἀμχάραν, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη ὡραίαν καὶ πλουσίαν κόρην. Τυχὼν συζύγου εὐφυοῦς καὶ φιλοδόξου καὶ συνδεθεὶς στενῶς μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ταλτάλ, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐπιδιώξῃ τὸν θρόνον. Διὰ τοῦτο τῷ 1869, εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν, προσεποιήθη φιλίαν πρὸς τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Ἀμχάραν. Ὁ Θεόδωρος τὸν ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς καὶ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον μπαραμπαρᾶς (=φρούραρχος, ἀρχηγὸς ἱππικοῦ), δωρήσας εἰς αὐτὸν καὶ τιμητικὸν ὑποκάμισον χρυσοῦφαντον, ἐπέχον τίτλον μεγαλοσταύρου. Ηὐκαίρησεν οὕτω νὰ κατακτήσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ πολεμικωτάτου λαοῦ τοῦ Τιγρέ. Τότε ἀκριβῶς ἤκμαζεν ἡ ἀνταρσία ἐν Τιγρὲ κατὰ τοῦ Θεοδώρου ὑπὸ τὸν Τάκλαϊ Γιώργην Γκοβέζιε (ἥρωα), ὅστις ἔχων ὑπὲρ αὐτοῦ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἐντέρτα καὶ τῆς Λάσσας ἐκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα τοῦ Τιγρέ. Βλέπων δὲ τὴν γενικὴν ἀγάπην ἧς ἀπέλαυεν ὁ Κάσσα καὶ τὴν πολεμικήν του ἀνδρείαν καὶ στρατηγικότητα, ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετ' αὐτοῦ. Ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τοῦ ντεγκιασμάκη (ὑποστρατήγου), ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κάσσα Διγκενές. Ὁ Θεόδωρος ἐξεμάνη ἐκ τῆς μεταστροφῆς ταύτης τοῦ Κάσσα, καὶ ἐκδικούμενος διέταξε τὸν ἀφανισμὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Μαθὼν ταῦτα ὁ Κάσσα, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀπροκαλύπτως «ἀντάρτην κατὰ τοῦ τρελλοῦ Θεοδώρου», ἔσχισε τὸ τιμητικὸν ὑποκάμισον καὶ ὡρκίσθη νὰ ἐκδικηθῇ. Ὁ Θεόδωρος ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ τοὺς ἐμπειροτέρους του στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ τὸν ὀνομαστὸν ἐπ' ἀνδρείᾳ ρἁς Μπαϊράου Σελάσιε, τοὺς ὁποίους ὅμως κατενίκησεν ὁ στρατηγικώτατος Κάσσα, ὅστις ᾐχμαλώτισε καὶ τὸν γηραιὸν ρἁς Μπαϊράου παρὰ τὴν Μάϊ-γόγα. Οὕτως ὁ Κάσσα κατέκτησε τὰς καρδίας τῶν πλείστων Ἀβησσυνῶν, καὶ πανταχοῦ ὑμνεῖτο ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σύνεσις τοῦ συμμάχου τοῦ Τάκλαϊ Γεώργη τοῦ νεγκούς. Ἐν τῷ μεταξὺ κατενικᾶτο (1868) ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ Νάπιερ ὁ Θεόδωρος, ὅστις διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθῇ ηὐτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὁ Νάπιερ εὐχαριστῶν τὸν Τάκλαϊ Γεώργην, ὅστις μεγάλως ἐβοήθησε τοῦτον κατὰ τοῦ Θεοδώρου, ἀποστείλας εἰς βοήθειάν του τὸν Κάσσα, ἐδήλου εἰς αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ αὐτὸν βασιλεύοντα καὶ συμμαχοῦντα πρὸς αὐτήν. Ἀλλ' ὁ συνοδεύων τὸν Νάπιερ, Κάσσα, δολοπλοκῶν πείθει τὸν Τάκλαϊ-Γεώργην ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Νάπτερ εἶναι νὰ ἀπαγάγῃ τοῦτον αἰχμάλωτον εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Τάκλαϊ-Γεώργη, ἀξιοῦντος ἀπὸ τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν χώραν του, ἐξώργισε τὸν Νάπιερ, ὅστις συνεβούλευσε τὸν Κάσσα νὰ ἐπιδιώξῃ τὸν θρόνον. Ταυτοχρόνως ὁ Κάσσα ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ Τάκλαϊ διατάσσοντος αὐτὸν νὰ φέρῃ κόπτην ἀρχιερέα ὅστις νὰ τὸν στέψῃ βασιλέα. Μετὰ δύο μῆνας ἔφθασεν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ τότε ὁ Κάσσα μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, ὡπλισμένου ἤδη διὰ τῶν ἀγγλικῶν ὅπλων καὶ γυμνασθέντος ὑπὸ Ἄγγλων ἀξιωματικῶν, ἐβάδισεν εἰς Τιγρέ, ἐνῷ ὁ Τάκλαϊ-Γεώργη εἰδοποιηθεὶς τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀρχιερέως ἀνέμενεν εἰς τὴν Ἀξούμην. Ἀλλ' ὁ Κάσσα φθάσας εἰς Ἄδοβαν ἐστρατοπέδευσεν ἐνώπιον τῆς πρωτευούσης καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν γαμβρόν του: «Ἐλθέ, διότι ἄλλως ἔρχομαι ἐγώ! Εἶμαι ὁ ἐλέῳ Θεοῦ βασιλεύς, διότι ἐμὲ θέλει τὸ ἔθνος». Ἡ μάχη, πεισματωδεστάτη, ἐκρίθη ὑπὲρ τοῦ Κάσσα καὶ ὁ Τάκλαϊ ὡδηγεῖτο πληγωμένος ὑπὸ τῆς συζύγου του πρὸς τὸν Κάσσαν, ὅστις χρισθεὶς «βασιλεὺς τῶν βασιλέων» μετωνομάσθη *Ἰωάννης Β΄* τῷ 1870. Καταβαλὼν τὸν ἐν Τιγρὲ ἀντίπαλον ἡτοιμάζετο ἤδη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Σόας, τῆς ὁποίας ἡγεμόνευεν ὁ τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος Μενελίκ. Ἀλλ' οὗτος ἐσώθη ἐκ πιθανῆς καταστροφῆς, τοῦ Κάσσα ἀπησχολημένου μὲ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῶν Αἰγυπτίων (βλ. λ. *Ἀβησσυνία* τ. Α΄ σ. 66 β΄ καὶ γ΄), οἵτινες ἔληξαν εὐνοϊκῶς διὰ τὸν Κάσσα (1876). Οὗτος ἠγωνίσθη ἐπιτυχῶς καὶ κατὰ τῆς εἰσδύσεως τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες, ἀφοῦ κατέλαβον τὸν λιμένα τοῦ Ἀσὰπ (ὃν ἰταλικὴ ἑταιρεία ἠγόρασε τῷ 1870) καὶ τὸν λιμένα Μπεϊλούς, ἔγιναν κύριοι καὶ τῆς Μασσάβας. Ὁ Ἰωάννης ἐφονεύθη πολεμῶν κατὰ τῶν μαχδιστῶν (βλ. λ. *Ἀβησσυνία* τ. Α΄ σ. 66 γ΄). Ὁ Ἰωάννης ἔζησε βίον σώφρονα καὶ ἐγκρατῆ, ἦτο δὲ ὁ λογιώτερος τῶν Ἀβησσυνῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐξαιρέτως ἠγάπα καὶ ἐτίμα τοὺς Ἕλληνας, ἐφαντάζετο δὲ τὴν Ἑλλάδα τὴν μεγίστην δύναμιν τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1877 ὁ νεγκοὺς Ἰωάννης ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του ρἁς Ἀρέα Σελασιὲ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ τότε ὑποτελοῦς τοῦ βασιλέως τῆς Σόας Μενελὶκ καλουμένης *Ζαουντίτου*, μεθ' ἧς καὶ συνεβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου της ὁ Ταφφάρι.

Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

ΑΓΓΛΙΑΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Ἀκτήμων*** (ἀγγλ. Lackland). Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας (1167–1216), τέταρτος υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Β΄. Ἐκλήθη «Ἀκτήμων», ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρός, κατ' ἀστειολογίαν, διότι κατὰ τὴν διανομὴν τῶν κτήσεων εἰς τοὺς πρεσβυτέρους υἱούς, ὁ Ἰωάννης, ὡς ἀνήλικος, οὐδὲν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον κατοχήν του. Νυμφευθεὶς τὴν Ἀβίς, κόρην τοῦ κόμιτος Γκλώτσεστερ (1176), διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ἰρλανδίας τῷ 1185, γενόμενος βραδύτερον βασιλεὺς αὐτῆς. Φιλήδονος, ὕπουλος καὶ σκληρός, ἐμισήθη βαθέως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὁ ἀδελφός του Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος, ὅστις διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν θανόντα πατέρα, ἐνεπιστεύθη αὐτῷ πρὸς διοίκησιν κομιτείας τινάς, μεθ' ὃ ἐξεστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην μετὰ τῶν Σταυροφόρων. Ὁ Ἰωάννης πληροφορηθεὶς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ριχάρδου, διέδωκεν ἀνὰ τὴν χώραν ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐφονεύθη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Λέγεται μάλιστα ὅτι προσέφερεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας 20.000 λίρας, ἵνα παρατείνῃ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ριχάρδου, ὁ Ἰωάννης φοβηθεὶς τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Νορμανδίαν. Οὐχ ἧττον θνήσκων ὁ βασιλεὺς ὑπέδειξεν αὐτὸν ὡς διάδοχον. Ἐπανεστάτησαν τότε κατ' αὐτοῦ οἱ ὑποστηρίζοντες τὸν μνηστῆρα τοῦ θρόνου καὶ ἀνεψιόν του Ἀρθοῦρον, ἀλλ' ἡ στάσις κατεστάλη καὶ ὁ Ἰωάννης ἐστέφθη βασιλεὺς (1199). Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπέπεμψε τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἀβίς, διὰ τὴν ἀτεκνίαν της, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἰσαβέλλαν τοῦ Ἀγκουλέμ, μνηστὴν τοῦ κόμιτος Οὔγκ τῆς Μάρς. Ἐνεργείαις τοῦ τελευταίου τούτου ἡ Γαλλία, ἐπιζητοῦσα ἀφορμὴν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατεχομένων βορείων ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰωάννου. Τῆς ἀνωμαλίας ταύτης ἐπωφελήθη ὁ Ἀρθοῦρος, ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον, ἀλλ' ἡττηθεὶς ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐφονεύθη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Τῷ 1206 συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν μετὰ τῶν Γάλλων, εἰς οὓς ἀνεγνώρισε τὴν κατοχὴν τῆς Νορμανδίας καὶ ἄλλων τινῶν ἐπαρχιῶν. Βραδύτερον, ἀρνηθέντος τοῦ Ἰωάννου ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ πάπα διορισθέντα ἐπίσκοπον τῆς Κανταβριγίας, ἐκήρυξεν ἐκ νέου κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον ἡ Γαλλία, οἱ δὲ εὐγενεῖς ἐπαναστατήσαντες ἐπέτυχον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν νικηφόρων γαλλικῶν στρατευμάτων, ὅπως παραχωρήσῃ τὸν «Καταστατικὸν χάρτην» (Magna Carta), περιορίζοντα τὴν βασιλικὴν παντοδυναμίαν. Ἀπέθανεν ἐκ δυσεντερίας, κατά τινα ἐκστρατείαν, πιθανῶς δηλητηριασθείς. Θ. Κ.

Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων.

ΑΘΗΝΩΝ

—**Ἰωάννης Α΄ *Δελαρός*.** Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν (1263–1280) (βλ. λ. *Δελαρός*).

—**Ἰωάννης Β΄ ὁ *Ἀραγωνικός*.** Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν (1338–1348). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου Β΄. Διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Γουλιέλμον Β΄ καὶ ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ ἀφήσας ὡς διάδοχον τὸν υἱόν του Φρειδερῖκον Α΄.

ΑΡΑΓΩΝΙΑΣ

—**Ἰωάννης Α΄ ὁ *Φιλέορτος*.** Βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος (1350–1395), υἱὸς τοῦ Πέτρου Δ΄ καὶ τῆς Ἐλεονώρας τῆς Σικελίας. Ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς αὐλῆς τῷ 1385, ἐλθὼν εἰς ρῆξιν μὲ τὸν πατέρα αὐτοῦ, διότι ἐνυμφεύθη μυστικῶς τὴν Ὑολάνδαν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Μπέρρυ. Τῷ 1387, θανόντος τοῦ πατρός του, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἦτο ἀγαθός, πρᾶος καὶ φιλότεχνος. Ἀλλ' ἀπερροφημένος ἀπὸ τὴν μουσικήν, τὴν ποίησιν καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν κυνηγεσίαν καὶ τὰς πομπώδεις ἑορτάς, εἰς ἃς κατεσπατάλα τὸν δημόσιον θησαυρόν, παρημέλησε τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἐν τέλει ἠναγκάσθη, πρὸ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν εὐγενῶν, νὰ περιστείλῃ τὴν σπατάλην. Ἀπέκρουσε νικηφόρως ἐπιδρομὴν Γάλλων τυχοδιωκτῶν καὶ κατέστειλε στάσιν ἐν Σαρδηνίᾳ, διὰ νίκης δὲ τοῦ στρατηγοῦ Βερνάρδου Καμπρέρη προσήρτησεν εἰς τὴν Ἀραγῶνα τὴν Σικελίαν. Ἀπέθανε, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου, κατά τι κυνήγιον λύκων.

—**Ἰωάννης Β΄.** Βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος (1398–1479), υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου Α΄. Θανόντος τοῦ Καρόλου Γ΄ τοῦ Εὐγενοῦς (1425), οὗτινος εἶχε νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα Λευκήν, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας. Τῷ 1458 διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀραγῶνος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀλφόνσον Ε΄. Παρωθούμενος ὑπὸ τῆς δευτέρας συζύγου του Ἰωάννας Ἐνρικέθ, κατεδίωξεν ἀμειλίκτως τὸν υἱὸν τοῦ Καρόλου Γ΄, ὃν συλλαβὼν ἐδηλητηρίασεν. Ἀπέθανε διαρκοῦντος τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Γάλλων, οἵτινες κληθέντες παρ' αὐτοῦ πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Καταλωνίας κατέλαβον τὸ Ρουσιγιὸν καὶ τὸ Περπινιάν. Θ. Κ.

—**Ἰωάννης *Γκραβίνα*.** Φράγκος ἡγεμὼν τῆς Ἀχαΐας (βλ. *Γκραβίνα*).

ΒΟΗΜΙΑΣ

—**Ἰωάννης τοῦ *Λουξεμβούργου*, ὁ *Τυφλός*.** Βασιλεὺς τῆς Βοημίας (1296–1346), τελευταῖος υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Λουξεμβούργου, μετέπειτα Ἑρρίκου Ζ΄, αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Ἀνηγορεύθη τῷ 1310 βασιλεὺς τῆς Βοημίας διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, νεωτέρας ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Βενσεσλάου. Μανιώδης ἀρηίφιλος, δὲν ἔπαυσε καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν του διεξάγων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, πολλάκις παρατόλμους, ἐνίοτε τυχοδιωκτικάς, ἄνευ οὐδενὸς ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἁπλῶς ἐκ πολεμοχαροῦς ἱπποτισμοῦ. Κατὰ τοὺς πολέμους διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ γερμανικοῦ θρόνου ὑπεστήριζεν εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας τὸν Λουδοβῖκον τῆς Βαυαρίας. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ Μὲτς (1326), ἐν Βοημίᾳ καὶ Σιλεσίᾳ (1329), ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν μάχην τοῦ Κάσσελ ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου (1328), ἐν Αὐστρίᾳ κατὰ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Ὡραίου, ἐν Λιθουανίᾳ καὶ Πομμερανίᾳ μετὰ τοῦ τευτονικοῦ τάγματος κατὰ τῶν βαρβάρων τοῦ Βορρᾶ, ἐν Τυρόλῳ καὶ Βορείῳ Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐκυρίευσε πολλὰ φρούρια, ἐν Βοημίᾳ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ τοῦ Ὄθωνος τῆς Αὐστρίας, ἐν Λιθουανίᾳ εἰς νέαν ἐκστρατείαν, ἐν Γαλλίᾳ ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου ΣΤ΄ κατὰ τῶν Ἄγγλων (1336). Τυφλωθεὶς τῷ 1339 ἐξηκολούθησεν, οὐχ ἧττον, μαχόμενος. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κρεσὺ (1346), καθ' ἣν ἐνίκησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐδουάρδου Γ΄ τῆς Ἀγγλίας, ὁ Ἰωάννης συμπολεμῶν μετὰ τῶν Γάλλων, ἐθεώρησε βεβαίαν τὴν ἧτταν, εὐθὺς ὡς ἀνηγγέλθη ἡ ὑποχώρησις τῶν Γενουησίων τοξοτῶν. Ἀποτεινόμενος τότε πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππότας, τοὺς ἐζήτησε «νὰ τὸν ὁδηγήσουν τόσον ἐμπρός, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ καταφέρῃ ἕνα σπαθισμόν». Ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ ἱππόται ἵππευσαν καὶ συνδέσαντες τὰ ἡνία τῶν ἵππων των ἐπροχώρησαν καλπάζοντες ἐντὸς τῶν ἀγγλικῶν τάξεων, ὅπου ἐφονεύθησαν ἅπαντες. Οὐδεὶς πρίγκιψ τῆς ἐποχῆς ὑπῆρξε δημοφιλέστερος τοῦ Ἰωάννου, οὐ μόνον διὰ τὴν ἔξοχον ἱπποτικὴν ἀνδρείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λεπτότητα τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ φιλολογικῶν αὐτοῦ κλίσεων. Θ. Κ.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Βλαδίσλαος*.** Ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων (1015–1018)· βλ.λ. *Βλαδίσλαος* τ. Ζ΄, σ. 396 β΄.

—**Ἰωάννης Α΄, Β΄, Γ΄.** Ἡγεμόνες τῶν Βουλγάρων (βλ. *Ἀσάν*, Ἰωάννης).

—**Ἰωάννης *Σισμὰν Α΄*.** Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Ἀλέξανδρος* τ. Γ΄, σ. 676 γ΄).

—**Ἰωάννης *Στρασίμηρος*.** Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Στρασίμηρος*).

—**Ἰωάννης Β΄ *Σίσμαν*.** Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Σίσμαν ὁ Γ΄*).

ΒΟΥΡΓΟΥΝΔΙΑΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Ἄφοβος*.** Δοὺξ τῆς Βουργουνδίας (1371–1419), υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ καὶ τῆς Μαργαρίτας τῆς Φλάνδρας, γνωστὸς ἐν ἀρχῇ ὡς *κόμις τοῦ Νεβέρ*. Ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν τῆς Βαυαρίας (1385). Ὅτε δὲ διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ (1404), ἡγεμόνευσε κράτους ἰσχυροῦ, κειμένου μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας,

Digitized by Google

αὐξηθέντος διὰ τῆς Ἀννονίας, τῆς Βραβάντης, τοῦ Λίμπουργ καὶ τῆς Ὁλλανδίας, ἐπαρχιῶν ἃς ἔθεσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ ὁ μετὰ τῆς Μαργαρίτας γάμος. Ἀποβλέπων εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας, ἐχθρὸς ἀμείλικτος τοῦ βασιλεύοντος οἴκου, ἀπὸ χαρακτῆρος δὲ θεληματίας, ἀλλ' ἀσυνείδητος καὶ ἀνοικτίρμων, πρὸ οὐδενὸς ὑπεχώρησεν ὅπως ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς του. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐπεζήτησε καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἄγγλων. Συγχρόνως, κατορθώσας νὰ προσεταιρισθῇ τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, εἰσῆλθε δι' αἰφνιδιασμοῦ εἰς Παρισίους καὶ ἐγκαθίδρυσε τρομοκρατίαν. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι ἐπωφελούμενοι τῆς προσκλήσεως πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κατακτητικῶν αὐτῶν βλέψεων, ἐπροχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλλίας. Τότε ὁ Ἰωάννης ἐγκατέλιπε τοὺς Παρισίους, ἀντιληφθεὶς δὲ ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐπέδειξε συνδιαλλαγὴν μετὰ τοῦ Δελφῖνος. Πρὸς καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν οἱ δύο ἡγεμόνες συνηντήθησαν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Μοντερώ, συνοδευόμενος ἕκαστος ὑπὸ δέκα ἀκολούθων. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἐνεφανίσθη ὁ Ἰωάννης, οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Δελφῖνος συνέλαβον καὶ ἐστραγγάλισαν αὐτόν. Θ. Κ.

Ἰωάννης ὁ Ἄφοβος.

ΒΡΑΝΔΕΜΒΟΥΡΓΟΥ

— **Ἰωάννης** ***Κικέρων.*** Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1455—1499), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἀλμπρέχτου Ἀχιλλέως, ὃν διεδέχθη τῷ 1486. Φιλειρηνικὸς καὶ διαλλακτικός, ἐπέτυχεν, ἰδίως χάρις εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Οὑγγαρίας Βλαδισλάου, νὰ διατηρήσῃ ἀκεραίας τὰς κτήσεις του, ἄνευ πολέμων. Ἐσωτερικῶς κατεπολέμησε τὴν ἀνταρσίαν τῶν εὐγενῶν τοπαρχῶν, οἵτινες ἠννόουν νὰ διοικῶσιν ἀνεξαρτήτως τοῦ κέντρου, ἐπαγίωσε τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἀνύψωσε τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐβελτίωσε τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἐγνώριζεν ἄριστα τὴν Λατινικὴν καὶ διεκρίνετο, ἢ τοὐλάχιστον ἐκαυχᾶτο ἐπὶ ῥητορικῇ εὐφραδείᾳ, διὸ καὶ ἀπεκλήθη «Γερμανὸς Κικέρων» (Cicero Germanicus). Θ. Κ.

— **Ἰωάννης.** Μαργκράβος τοῦ Βρανδεμβούργου-Κιουστρὶν (1513—1571). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωακεὶμ Α', ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐπαρχίας τινὰς τοῦ Βρανδεμβούργου. Λουθηρανὸς ὢν προσεχώρησεν εἰς τὸν Σμαλκαδικὸν Σύνδεσμον, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι οἱ σκοποὶ αὐτοῦ θὰ παρέμενον καθαρῶς θρησκευτικοί. Οὐχ ἧττον παρεσύρθη εἰς τὸν λεγόμενον Σμαλκαδικὸν πόλεμον, διακριθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Λώλμπεργ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἱππέων του, βραδύτερον δὲ συμμετέσχεν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μέτς, σύμμαχος τοῦ Καρόλου κατὰ τῶν Γάλλων. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διοίκησις ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τὴν χώραν. Ἐπάταξε τὴν σοβοῦσαν λῃστοκρατίαν, κατεσκεύασε νέας ὁδούς, φρούρια, δημόσια καταστήματα, ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διερρύθμισε τὰ οἰκονομικὰ κατὰ τοιοῦτον ἐπιτυχῆ τρόπον, συστηματοποιήσας πρῶτος αὐτὸς τὸν προϋπολογισμόν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του κατελείφθη μέγας δημόσιος θησαυρός. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ***Σιγισμοῦνδος.*** Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1572—1619). Υἱὸς τοῦ Ἰωακεὶμ Φρειδερίκου, πρίγκιψ λεπτῶν αἰσθημάτων καὶ εὐγενοῦς διανοήσεως, ἂν καὶ εἰσαγαγὼν εἰς τὸ κράτος τὴν μεταρρύθμισιν, ἐπροστάτευσεν οὐχ ἧττον τοὺς αἱρετικοὺς καλβινιστάς, παρὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν εὐγενῶν, ὑποδαυλιζομένην ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἄννας, φανατικῆς λουθηρανῆς. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κηρύξας καὶ κυρώσας διὰ τοῦ ἐδίκτου τοῦ 1614 τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξιθρησκείας, τὴν μετέπειτα παγιωθεῖσαν καὶ εὐρυνθεῖσαν ὑπὸ τῶν διαδόχων του. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας του τὸ Βρανδεμβοῦργον ἐμεγεθύνθη διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας, κληρονομίας τῆς συζύγου του, θυγατρὸς τοῦ δουκὸς Ἀλμπρέχτου-Φρειδερίκου, καὶ τῆς ἐπαρχίας Κλέβε. Μνημεῖον τούτου ἀνηγέρθη εἰς τὴν λεωφόρον Νίκης, ἐν Βερολίνῳ. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ***Γεώργιος.*** Μαργκράβος τοῦ Βρανδεμβούργου-Γαίγκερντορφ (1577—1624). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωακεὶμ-Φρειδερίκου, παρ' οὗ ἔλαβε τὸ πριγκιπᾶτον Γαίγκερντορφ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ Βρανδεμβοῦργον, ἐξ οὗ ἀπεσπάσθη. Κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον, ἐπολέμησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ***Γεώργιος,*** **ὁ ἐπιλεγόμενος** ***Οἰκονόμος*** (Oeconomus). Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (1521—1598), υἱὸς τοῦ Ἰωακεὶμ Β', ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ μαργκράβου Ἰωάννου τοῦ Κιουστρίν. Μετὰ τὸν ταυτόχρονον σχεδὸν θάνατον ἀμφοτέρων (1571), συνήνωσεν εἰς τὸ στέμμα αὐτοῦ τὰ δύο κεχωρισμένα τμήματα τῆς βρανδεμβουργικῆς χώρας. Πρὸς τακτοποίησιν τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καταβαραθρωθέντων δημοσίων οἰκονομικῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπέβαλεν αὐστηροτάτας οἰκονομίας, δι' ὃ καὶ «Οἰκονόμος» ἐπωνομάσθη, διὰ μέτρων μάλιστα σκληροτάτων, ἐν τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ θανάτωσις τοῦ Ἰουδαίου νομισματοκόπου Λίππολδ καὶ ἡ φυλάκισις τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ Ἄννης, ἐξ ἄλλου δὲ ὑπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς, ἐπ' ἀνταλλάγματι τῆς κυρώσεως τοῦ προνομίου αὐτῶν καὶ παραχωρήσεως νέων τινῶν, ὅπως οὗτοι ἀναλάβωσι μέγα μέρος τοῦ δημοσίου χρέους. Διάσημος λουθηρανός, ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μὲ τὸν διάδοχον Ἰωακεὶμ Φρειδερῖκον, ὑποστηρικτὴν τῶν καλβινιστῶν, ἐπιταθεῖσαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔχων εἴκοσι τρία τέκνα ἐκ τριῶν γάμων, ἠθέλησεν ὅπως παραχωρήσῃ εἰς ἕνα ἐκ τῶν ἐκ τοῦ τρίτου γάμου υἱῶν του τμῆμα τοῦ Βρανδεμβούργου, κατὰ παραβίασιν τοῦ οἰκοσυμφώνου τῶν Χοεντζόλλερν, τοῦ κηρύσσοντος τὸ ἀδιαίρετον τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Μνημεῖον τοῦ Ἰωάννου εὑρίσκεται ἐν τῷ πάρκῳ Τιργκάρτεν τοῦ Βερολίνου. Θ. Κ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

— **Ἰωάννης Α' ὁ** ***Τζιμισκῆς.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (969 — 976), γεννηθεὶς ἐν Πόντῳ τῷ 925. Ὁ πατήρ του ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Θεοφίλου Κουρκόνα, ἡ δὲ μήτηρ του θυγάτηρ τοῦ στρατηγοῦ Βάρδα Φωκᾶ καὶ ἀδελφὴ τοῦ στρατηγοῦ καὶ κατόπιν αὐτοκράτορος Νικηφόρου Β' Φωκᾶ. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἔλαβε τὸ παρώνυμον Τζιμισκῆς ἕνεκα τοῦ βραχέος αὐτοῦ ἀναστήματος. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ στρατιωτικά, ἠκολούθει τοὺς θείους του εἰς τὰς ἀδιαλείπτους αὐτῶν ἐκστρατείας, καθ' ἃς διεκρίθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Νεώτατος ἀνεδείχθη ὑπαρχηγὸς τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, διατελοῦντος ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Ἀσίᾳ στρατοῦ. Ἀναγορευθέντος τούτου αὐτοκράτορος (963), ὁ Ἰωάννης διωρίσθη μάγιστρος καὶ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἀνατολῆς, ὡς τοιοῦτος δὲ διεξήγαγε νικηφόρους κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Συρίας ἀγῶνας. Περιπεσὼν ὅμως εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Νικηφόρου, λόγῳ τῶν ἐρωτικῶν του σχέσεων πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Θεοφανώ, ἐστερήθη τοῦ ἀξιώματος καὶ ἐξηναγκάσθη νὰ διαμένῃ εἰς τὰ ἐν Πόντῳ κτήματά του. Ἀλλ' ἡ Θεοφανὼ ἔπεισε διὰ μυρίων κολακειῶν τὸν Νικηφόρον νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς ἐξορίας. Ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἰωάννης προέβη, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Θεοφανοῦς, εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Νικηφόρου (10 Δεκεμβρίου 969). Ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ ἐπορεύθη μετὰ 7 ἡμέρας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλ' ὁ εὐθαρσὴς πατριάρχης Πολύευκτος δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν εἴσοδον πρὶν ἢ ἐκπληρώσῃ τοὺς ἑξῆς τρεῖς ὅρους: 1) τὴν ἀποπομπὴν τῆς Θεοφανοῦς ἐκ τῶν παλατίων, 2) τὴν ὑπόδειξιν τοῦ αὐτουργοῦ τῆς δολοφονίας καὶ 3) τὴν ἀκύρωσιν τοῦ τόμου, δι' οὗ ὁ Νικηφόρος ᾠκειοποιεῖτο ἁρμοδιότητα ἐπὶ πάντων τῶν ἀφορώντων τὴν Ἐκκλησίαν ζητημάτων. Οἱ ὅροι ἐξετελέσθησαν, ἡ Θεοφανὼ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Πρώτην τῶν Πριγκιπονήσων, ὡς δολοφόνος ὑπεδείχθη ὁ Λέων Βαλάντης, ὅστις καὶ ἐξωρίσθη, καὶ ὁ τόμος ἠκυρώθη, οὕτω δὲ τὴν 25 Δεκεμβρίου 969 ἐστέφθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου. Εὐθὺς ἀμέσως ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τοὺς ἀπειλοῦντας τὸ κράτος Ῥώσους, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σβιατοσλαῦον ἠπείλουν αὐτὴν ταύτην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καταστείλας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Βάρδα Φωκᾶ καὶ νυμφευθεὶς πρὸς στερέωσιν τοῦ θρόνου του τὴν Θεοδώραν, θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ῥώσων (771), ἀφοῦ προηγουμένως διέταξε τὸν στόλον νὰ ἀναπλεύσῃ τὸν Δούναβιν ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἐνδεχομένην ὑποχώρησιν αὐτῶν. Μετὰ τριήμερον πορείαν ἀφίκετο εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἐπληροφορήθη ὅτι αἱ διαβάσεις τοῦ Αἵμου ἦσαν ἀφύλακτοι. Ἄνευ χρονοτριβῆς προχωρήσας, ἐπὶ κεφαλῆς 15 χιλ. πεζῶν καὶ 13 χιλ. ἱππέων, συνοδευομένων ὑπὸ πλήθους ἁμαξῶν μὲ πολιορκητικὰς μηχανάς, πολεμικὰ ἐφόδια καὶ τροφάς, κατώρθωσε νὰ διαβῇ ἀκωλύτως τὰς ὀρεινὰς ἐκείνας στενωποὺς καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν τοῦ Αἵμου κλιτύων. Κατὰ πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν κατάληψιν τῆς ὀχυρᾶς Πραισθλάβας (νῦν Σούμλας), ἣν ὑπερήσπιζε μετὰ ἰσχυροῦ σώματος ὁ Σφέγγελος, ὑπαρχηγὸς τοῦ Σβιατοσλαύου. Οἱ Ῥῶσοι, κατάπληκτοι πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἐξῆλθον δρομαίως τῆς πόλεως καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του. Ἡ μάχη ὑπῆρξε πεισματωδεστάτη καὶ ἀμφίρροπος, ἐν τέλει δὲ διευθύνας ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ῥώσων τὸ σῶμα τῶν «ἀθανάτων», ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀφοῦ κατέλιπον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 8.500 ἐκ τῶν συντρόφων των. Ὁ Ἰωάννης συνεχίζων τὴν ἐπίθεσίν του κατέλαβε τὴν ἐπομένην τὴν Πραισθλάβαν, αἰχμαλωτίσας καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Βόριν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν δύο τέκνων του. Ἐν τούτοις 7 χιλ. Ῥῶσοι καταλαβόντες τὰ ὀχυρὰ παλάτια τῆς πόλεως ἀντέστησαν ἀπεγνωσμένως ἐν αὐτοῖς, μέχρις οὗ ἐξωντώθησαν ἅπαντες πλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των Σφεγγέλου, κατορθώσαντος νὰ καταφύγῃ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν εἰς Δορύστολον. Μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ταύτην νίκην ὁ Ἰωάννης ἑώρτασεν ἐν Πραισθλάβᾳ τὸ Πάσχα (31 Μαρτίου) καὶ εἶτα ἐξεκίνησε πρὸς συνάντησιν τῶν κυρίων ἐχθρικῶν δυνάμεων, ὧν ἡγεῖτο ὁ Σβιατοσλαῦος. Προελαύνων ἐκυρίευσε τὴν Πλίσκουβαν, τὴν Δίνειαν καὶ ἄλλας πόλεις, τὴν δὲ 23 Ἀπριλίου ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ Δορυστόλου καὶ μετὰ μακροὺς καὶ αἱματηροτάτους ἀγῶνας ἠνάγκασε τὸν Σβιατοσλαῦον νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἐκκενώσῃ αὐτό, ἀπερχόμενος μετὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ στρατοῦ του εἰς Ῥωσίαν (τέλη Ἰουλίου 971). Ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ ἐξησφάλισε δι' ἐπαρκοῦς φρουρᾶς τὴν κατοχὴν τοῦ Δορυστόλου, τὸ ὁποῖον μετωνόμασε *Θεοδωρούπολιν*, καὶ ἐρρύθμισε τὰ τῆς Βουλγαρίας, ἧς τὴν διοίκησιν ἀνέθεσεν εἰς ἐντοπίους βοεβόδας, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, γενόμενος δεκτὸς θριαμβευτικῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, οἵτινες προσήνεγκον αὐτῷ στεφάνους καὶ σκῆπτρα πολυτελέστατα, ἐξειργασμένα ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων.

Ὁ Ἰωάννης διευθετήσας κατόπιν τὸ ζήτημα τῶν *παυλιανιτῶν* (βλ. λ.) καὶ τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ὄθωνος Α', ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀράβων, ἵνα καταφέρῃ καίριον κτύπημα κατ' αὐτῶν.

Τῷ 973 ἀπέστειλεν ἰσχυρὸν στρατὸν κατ' αὐτῶν εἰς Μεσοποταμίαν, ὅστις, διαβὰς τὸν Εὐφράτην, ἐξεπόρθησε τὴν Νίσιβιν καὶ εἶτα τραπεὶς πρὸς Β. ἐκυρίευσε τὴν Ἄμιδαν (νῦν Διαρβεκὶρ) καὶ ἐνίσχυσε τὴν αὐτόνομον τότε Ἀρμενίαν. Οἱ Ἄραβες, τρομοκρατηθέντες μέχρις αὐτῆς τῆς Βαγδάτης, οὐδεμίαν ἄμυναν ἀντέταξαν, μόνον δὲ ὁ γενναῖος Ἀβοῦ-Ταγκβὰλ ἐμίρης τῆς περὶ τὴν Μαρτυρούπολιν Σωφηνῆς (περιφέρεια τοῦ σημερινοῦ Βιτλίς), ἀντεπεξήρχετο κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐπωφελούμενος τῆς ἀμελείας αὐτῶν περὶ τὴν λῆψιν τῶν ἐπιβαλλομένων μέτρων ἀσφαλείας ἐν πολέμῳ, ἐπετέθη κατὰ τῶν Βυζαντινῶν διερχομένων ὀρεινήν τινα στενωπόν, ᾐχμαλώτισε τὸν ἀρχιστράτηγον, διεσκόρπισε τὸν τέως νικηφόρον στρατὸν καὶ ἀνέτρεψε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης ἐκστρατείας. Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 974 ὁ αὐτοκράτωρ ἐστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Ἀράβων, ἀκολουθῶν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣν καὶ ὁ στρατός του κατὰ τὴν προηγουμένην ἐκστρατείαν. Περίτρομοι οἱ Ἄραβες κλείονται ἐντὸς τῶν φρουρίων, ἐγκαταλείποντες τὴν χώραν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ Ἰωάννης ἀνακτήσας τὴν Νίσιβιν, τὴν Ἄμιδαν καὶ τὴν Μιεφερκείμ, ἠτοιμάζετο νὰ τραπῇ κατὰ τῆς Βαγδάτης· μὴ θέλων ὅμως νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ εἰς τὰς περαιτέρω ἐρήμους ἀνέστειλεν τὴν πορείαν του, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ ἀποζημίωσιν καὶ πλουσιώτατα δῶρα «ἐν μυριάσι τριακοσίαις ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἀριθμούμενα». Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν καθῄρεσε καὶ ἐξώρισε τὸν πατριάρχην Βασίλειον Α' τὸν Σκαμανδρηνόν, κατηγορηθέντα ἐπὶ συνωμο-

Νόμισμα Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ.

Digitized by Google

σίᾳ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναδείξας ἀντικαταστάτην του τὸν Ἀντώνιον Γ′ τὸν Στουδίτην.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἄραβες τῆς Μεσοποταμίας, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐκεῖθεν ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἰωάννου, ἀνέκτησαν πάσας τὰς μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος πόλεις. Οὗτος ἔκρινε σκόπιμον νὰ στρατεύσῃ πρῶτον κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Συρίας. Εἰσβαλὼν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς Συρίαν (975), ἐκυρίευσε διὰ πολιορκίας τὰς ὀχυρὰς πόλεις Ἱεράπολιν (Μέμπετζε), Ἀπάμειαν (Μπιρετζίκ), Ἔμεσαν καὶ Ἡλιούπολιν, μεθ᾽ ὃ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Δαμασκοῦ, καὶ ἀφοῦ ὑπεχρέωσε τοὺς κατέχοντας αὐτὴν νὰ συνθηκολογήσωσιν ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Λίβανον, ἐξεπόρθησε τὸ ὀρεινὸν καὶ δυσάλωτον φρούριον Βορζῶ καὶ εἶτα κατῆλθεν εἰς Φοινίκην, ἐκυρίευσε τὸ φρούριον Βαλαναίας καὶ τὴν ὀχυρὰν Βηρυττόν, μεθ᾽ ὃ τραπεὶς πρὸς Β. ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς ὀχυρωτάτης Τριπόλεως. Μὴ διαθέτων ὅμως ἐκεῖ ναυτικὰς δυνάμεις καὶ μὴ θέλων νὰ καταπονήσῃ τὰ ἀπηυδηκότα ἤδη ἐκ τῶν μακρῶν πορειῶν στρατεύματά του, ἐγκατέλιπεν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσε δευτερεύοντά τινα παράλια φρούρια ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Διερχόμενος διὰ Κιλικίας παρετήρησε πλούσιά τινα κτήματα καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ταῦτα ἀνῆκον εἰς τὸν παρακοιμώμενον εὐνοῦχον Βασίλειον ἠγανάκτησεν, εἰπὼν ὅτι ἦτο δεινὸν νὰ θυσιάζωνται τόσοι στρατοὶ καὶ νὰ ἐξαντλῆται τὸ κράτος εἰς ἐκστρατείας, ἵνα πλουτίζωνται οἱ εὐνοῦχοι τῶν παλατίων. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἡρωϊκοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσωσιν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος Βασιλείου, ὅστις φοβηθεὶς μὴ στερηθῇ τῶν πλουσίων ἐκείνων κτημάτων ἀπεφάσισε νὰ θανατώσῃ τὸν Ἰωάννην πρὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου του. Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ φθάσας εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀτρώας (παρὰ τὸν Ὄλυμπον τῆς Προύσης), κατέλυσεν εἰς τὰ μέγαρα τοῦ πατρικίου Ρωμανοῦ, εὐνοῦχός τις, ὄργανον τοῦ Βασιλείου, ἔρριψε δηλητήριον βραδείας ἐνεργείας εἰς τὸν οἶνον, ὃν πιὼν ὁ Ἰωάννης κατελήφθη τὴν ἑπομένην ὑπὸ νάρκης καὶ ἐν κακῇ καταστάσει διεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετά τινας μῆνας ἀπέθανε (10 Ἰανουαρίου 976). Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης Β′** ***Κομνηνός***. Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου (1118—1143) (βλ. λ. *Κομνηνοί*).

— **Ἰωάννης Γ′** ***Βατάτζης***. Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας (1222—1254). Γόνος μιᾶς τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν τῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ, γεννηθεὶς ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς Θρᾴκης τῷ 1193. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1204), καταφυγὼν εἰς Νίκαιαν προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Θεοδώρου Α′ Λασκάρεως καὶ ἐκτιμηθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην, ἀνηγορεύθη διάδοχός του καὶ τέλος διεδέχθη αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 1222. Ὅταν ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, οἱ Φράγκοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετέλουν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Θεόδωρον Ἄγγελον. Καὶ παρέμεινε μὲν ἀμέτοχος εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον προῆλθεν ἐξ ἀνάγκης εἰς ἐχθροπραξίας πρὸς τοὺς Λατίνους, ὑποκινηθέντας ἐναντίον του ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου καὶ Ἰσαακίου τῶν Λασκάρεων, ἀδελφῶν τοῦ ἀποθανόντος Θεοδώρου Α′. Νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Φράγκους εἰς τὴν παρὰ τὸ Ποιμανινὸν μάχην (1224), κατέλαβε πᾶσαν τὴν μέχρι Λαμψάκου χώραν, ἣν προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του. Συγκροτήσας εἶτα ἰσχυρὸν στόλον ἐξεδίωξε τοὺς Φράγκους ἐκ τῶν νήσων Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ἰκαρίας καὶ Κῶ καὶ κατέλαβεν αὐτάς. Ὑπήγαγεν ὡσαύτως ὑπὸ τὸ κράτος του τὴν Ρόδον καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, τέλος δὲ προσέβαλε καὶ ἐλεηλάτησε τὰς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένας παραλίας πόλεις Καλλίπολιν, Μάδυτον κτλ. Συνωμοσία σοβαρὰ ἐξυφανθεῖσα τῷ 1255 ἐναντίον του ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἰσχυρῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐξάδελφός του Ἀνδρόνικος Νεστόγκος, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τοὺς Λατίνους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τοὺς ὁποίους παρεχώρησε διὰ τῆς συνθήκης τῷ 1225 μικράν τινα περὶ τὴν Νικομήδειαν περιφέρειαν.

Ἀλλ᾽ ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰωάννου ἦτο ἡ ἐκδίωξις τῶν Φράγκων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν, οὗ τὴν θυγατέρα Ἑλένην ἔλαβεν εἰς γάμον ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη Θεόδωρος, καὶ τῷ 1235, ἐπελθὼν κατὰ τῶν Φράγκων, ἐξεπόρθησε τὴν Καλλίπολιν, κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον καὶ τὴν Δυτικὴν Θρᾴκην ἀπὸ τοῦ Ἔβρου μέχρι Τυρολόης. Συγχρόνως οἱ Βούλγαροι κατέλαβον τὴν ΒΑ. Θρᾴκην καὶ ἐν τέλει οἱ δύο σύμμαχοι ἐπολιόρκησαν (1236) τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπό τε ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, ἀλλ᾽ ἀνεπιτυχῶς. Παρὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, ὁ Ἰωάννης Βατάτζης δὲν παρῃτήθη τῶν μεγάλων σχεδίων του. Τῷ 1242, ἐπωφελούμενος τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ κράτους τῶν Ἀγγέλων, ἐστράτευσεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Ἰωάννην Ἄγγελον νὰ παραιτηθῇ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου, νὰ ὀνομασθῇ ἁπλῶς δεσπότης καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Νικαίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δεσπότου Ἰωάννου Ἀγγέλου (1244) καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ δεσποτάτου ἄνοδον τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ἐστράτευσεν εἰς Μακεδονίαν καὶ κατέλαβεν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν πάσας τὰς χώρας ἀπὸ τῆς Ροδόπης καὶ τῆς Στενημάχου μέχρι τῶν Σκοπίων, ἐν τέλει δέ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης, μὴ ἀνεχομένων τὴν διοίκησιν τοῦ Δημητρίου Ἀγγέλου, ἐβάδισε κατὰ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἀμαχητὶ κατέλαβεν αὐτήν, αἰχμαλωτίσας καὶ τὸν Δημήτριον (Δεκέμβριος 1246). Μετὰ ταῦτα ἐγκαταστήσας ἰσχυρὰς φρουρὰς εἰς τὰ καταληφθέντα φρούρια καὶ διορίσας μέγαν δομέστικον τὸν στρατηγὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, ἀπῆλθεν εἰς Μ. Ἀσίαν ἄγων μεθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν ἔκπτωτον δεσπότην Δημήτριον, ὃν περιώρισεν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Λεντιανῶν (Βιθυνίας).

Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1247 ὁ Ἰωάννης, ἐκστρατεύσας εἰς Θρᾴκην, προσέβαλε, τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, τὰ ὑπὸ τῶν Φράγκων κατεχόμενα φρούρια Τυρολόης καὶ Βυζύης, καὶ μετὰ ἀσθενῆ ἀντίστασιν ἐξεπόρθησεν ἀμφότερα. Ἀλλ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γενουαῖοι, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐκ Ρόδου ἀπουσίας τοῦ καίσαρος Γαβαλᾶ, ἐπῆλθον κατὰ τῆς νήσου αἰφνιδιαστικῶς καὶ κατέλαβον αὐτήν. Ἡ κατοχὴ τῆς νήσου ταύτης ὑπὸ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῶν Γενουαίων κατετάραξε τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἔπεμψεν ἀμέσως κατὰ τῶν ἐπιδρομέων τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ὅστις, ἀποβιβασθεὶς εἰς Ρόδον, ἐκυρίευσε τὰ ἐκεῖ δύο μικρὰ φρούρια Φιλέρημον καὶ Ληϊτὸν καὶ ἐπολιόρκησε τὸ τῆς πόλεως Ρόδου. Ἐπικουρίαι τοῦ Γάλλου ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου Βιλλαρδουΐνου, ἀποβιβασθεῖσαι εἰς Ρόδον, ἐξηνάγκασαν τὸν Καντακουζηνὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Φιλέρημον, μέχρις οὗ νέα στρατεύματα ἐκ Νικαίας, ἀποβιβασθέντα εἰς τὴν νῆσον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεόδωρον Κοντοστέφανον, κατέσφαξαν τοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως Λατίνους, ἐπολιόρκησαν αὐτὴν καὶ ἐξηνάγκασαν τοὺς Γενουαίους νὰ παραδοθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰωάννης ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων τῆς ἤδη ἐκτεταμένης αὐτοκρατορίας του, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν μικρασιατικῶν πόλεων, αἵτινες ἔπαθον ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους. Ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰς τέχνας, ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγὴν τῶν εἰδῶν πολυτελείας καὶ ἐπροστάτευσεν ἐν ταὐτῷ τὰ γράμματα, ἐνῷ συγχρόνως εἶχεν ἀμέριστον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐστραμμένην πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν γείτονας. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ ἀνατολικὰ αὐτοῦ σύνορα ἦσαν ταῦτα ἐξησφαλισμένα ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς, διότι ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν Μογγόλων, εἶχε προέλθει ἀπὸ καιροῦ εἰς φιλικὰς μετὰ τῆς Νικαίας σχέσεις. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπαρχίαι ἦσαν οὐχ ἧττον ἀσφαλεῖς ὡς ἐκ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς ἔτι χείρονος τῶν Λατίνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐν τούτοις ὑφίστατο πάντοτε ὁ κίνδυνος, ὁ δυνάμενος νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας συνασπισμοῦ τῶν διαφόρων λατινικῶν κρατῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου εἶχε προέλθει ἀπὸ καιροῦ εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β′ (1214—1250), μεθ᾽ οὗ καὶ συμμαχίαν συνῆψεν, ἣν βραδύτερον κατέστησε στενοτέραν λαβὼν τῷ 1244 σύζυγον (μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του, θυγατρὸς τοῦ Θεοδώρου Α′ Λασκάρεως, Εἰρήνης) τὴν θυγατέρα τοῦ Φρειδερίκου Ἄνναν ἢ Κωνσταντίαν. Χάρις εἰς τὴν συμμαχίαν ἐκείνην ἐματαιώθη τῷ 1236 ἡ ὑπὸ τοῦ πάπα ὑποκινηθεῖσα Σταυροφορία πρὸς προστασίαν τῶν Λατίνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὁποίους ἐπίεζεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας. Ὁ Φρειδερῖκος ἀπηγόρευσε τότε τὴν δι᾽ Ἰταλίας διάβασιν τῶν Σταυροφόρων.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φρειδερίκου (1250), αἱ μετὰ τῆς γερμανικῆς δυναστείας φιλικαὶ σχέσεις ἐξηκολούθησαν καὶ ἐπὶ Κορράδου Δ′ (1250—1254), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου καὶ πρεσβεία ὑπὸ τὸν μαρκήσιον τοῦ Hohemburg ἀφίκετο εἰς Νίκαιαν, περὶ τὸ 1253, πρὸς διακανονισμὸν διπλωματικῶν τινων ζητημάτων μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων.

Τῷ 1252 ὁ Ἰωάννης Βατάτζης, ἑξηκοντούτης ἤδη, ἐστράτευσεν εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Ἀφιχθεὶς εἰς Ὄστροβον ἔπεμψε δυνάμεις τινὰς κατὰ τῶν χωρῶν τοῦ Μιχαὴλ καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην. Ἐπανελθὼν εἰς Νίκαιαν προσεβλήθη τὸν Φεβρουάριον 1254 ὑπὸ ἀποπληξίας καὶ μεταφερθεὶς εἰς Νύμφαιον ἀπεβίωσεν ἐκεῖ τὴν 30 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Μονὴν τῶν Σωσάνδρων, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Θεόδωρον Β′. Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης Δ′** ***Λάσκαρις***. Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας. Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου Β′ Λασκάρεως, διεδέχθη τὸν πατέρα του (1259). Ὀκταετὴς διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου καὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Γεωργίου Μουζάλωνος, ὅστις καὶ ἐχειρίζετο τὴν ἀρχήν. Μετ᾽ ὀλίγον συνωμοσία ἐξυφανθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων τῆς Νικαίας, τῶν ἐχόντων λόγους δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως Θεοδώρου, ἐφόνευσε τὸν Μουζάλωνα, ἐλεηλάτησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν φίλων του καὶ ὑπέδειξεν ἀντικαταστάτην αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον, ὅστις ἀναγορευθεὶς τότε δεσπότης καὶ εἶτα στεφθεὶς αὐτοκράτωρ ἔθεσε κατὰ μέρος τὸν ἀνήλικον βασιλέα Ἰωάννην.

Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν πανηγυρικὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1261) καὶ τὴν ἐκ νέου στέψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀρσενίου, ὁ Ἰωάννης οὐδ᾽ ἐμνημονεύθη κἂν ἐν τῇ τελετῇ, περὶ τὰ τέλη δὲ Ιανουαρίου, ἵνα ἐκλείψῃ πᾶς ἐξ αὐτοῦ κίνδυνος, ἐτυφλώθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Δακυβίζης, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀγνώστον πότε ἐπελθόντος. Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης Ε′** ***Παλαιολόγος***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ *Παλαιολόγοι*).

— **Ἰωάννης ΣΤ′** ***Καντακουζηνός***. Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιου (1341—1355). Γόνος μιᾶς τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκογενειῶν τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέλαβε νεώτατος καὶ λόγῳ τῆς καταγωγῆς του καὶ λόγῳ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ μορφώσεως καὶ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐν γένει ἱκανότητός του, ἀνώτατα ἀξιώματα ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου Β′ Παλαιολόγου (1282—1328), παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη περὶ τὸ 1320 «κεφαλή», ἤτοι διοικητὴς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεων τοῦ Βυζαντίου, ὧν ἕδρα ἦτο ὁ Μυστρᾶς. Ἐπανελθὼν εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη στρατηγὸς Θρᾴκης καὶ ὡς τοιοῦτος συνεδέθη στενότατα μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (ἐγγόνου τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β′) καὶ διὰ τῆς ἐπιρροῆς του καὶ τῶν χρημάτων ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ στασιάσῃ τῷ 1328 καὶ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πάππον του. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν στασιαστῶν, οὗτοι ἐξέκλιναν εἰς μυρίας παρεκτροπὰς κατὰ τῶν φίλων τοῦ γέροντος Ἀνδρονίκου Β′ καὶ κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, μόνος δὲ ὁ Καντακουζηνὸς προσηνέχθη ἀξιοπρεπῶς καὶ ὑπερηφάνως ἀπέναντι πάντων. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ′ Παλαιολόγου (1328—1341) ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς αὐτοκρατορίας. Διατηρῶν τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου δομεστίκου, παρέμεινεν ὁ ἀχώριστος σύμβουλος τοῦ βασιλέως καὶ συνώδευεν αὐτὸν εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας του. Τοιουτοτρόπως συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν τοῦ 1328, εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ σουλτάνου Οὐρχὰν (1329), διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν μάχην τοῦ Πελεκάνου, εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν καταλαβόντων τὴν Χίον Γενουαίων Ζαχαριῶν, εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἀποβιβασθέντων (1330) εἰς Θρᾴκην Τούρκων, ὅτε ἐπὶ κεφαλῆς ἀποσπάσματος ἐξ 70 ἱππέων κατέσφαξε καὶ διεσκόρπισε πολυάριθμον φάλαγγα Τούρκων. Συνώδευσεν ὡσαύτως τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον Γ′ εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Γενουαίων τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Φωκαίας (1333—1334) καὶ τέλος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1340, καθ᾽ ἣν ἀνεκτήθη ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Ἀκαρνανία, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καντακουζηνὸς ἀνέπτυξε ἀξιοσημείωτον στρατηγικὴν δραστηριότητα. Εἰς τὴν δεξιότητα τοῦ Καντακουζηνοῦ ὀφείλεται ἡ ἄνευ πολλῶν θυσιῶν κατάκτησις τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, ἀλλὰ καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν φρονημάτων οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν χωρῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς Πελοποννήσου, μηδ᾽ αὐτῶν τῶν Λατίνων ἐξαιρουμένων, οἵτινες ἀπέστειλαν τῷ 1341 εἰς τὸν Καντακουζηνὸν πρέσβεις, προσκαλοῦντες αὐτὸν νὰ καταλάβῃ πᾶσαν τὴν λατινοκρατουμένην Πελοπόννησον. Τὰ ἐπακολουθήσαντα εὐθὺς ἀμέσως γεγονότα ἐματαίωσαν τοῦτο. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου Γ′ (1341) ὁ Καντακουζηνὸς εὑρέθη ἐκτεθειμένος εἰς τὸν φθόνον ὅλων ἐκείνων τῶν πολιτικῶν καὶ αὐλικῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἐδυσφόρουν διὰ τὴν ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπικράτησιν αὐτοῦ ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς αὐτοκρατορίας. Οὗτοι, πρωτοστατούντων τοῦ Ἀλεξίου Ἀποκαύκου καὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΔ′ (1334—1347), ἐξύφαναν μυρίας κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ συκοφαντίας, ἀποδίδοντες αὐτῷ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, μολονότι οὗτος, εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου Γ′, πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατέβαλεν, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον τοῦ ἀνηλίκου Ἰωάννου τοῦ Ε′. Αἱ διαβολαὶ αὐτῶν ἀπέτυχον ἐν ἀρχῇ, καὶ ὁ Καντακουζηνὸς διωρίσθη μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐπίτροπος τοῦ Ἰωάννου· ὅτε ὅμως μετ᾽ ὀλίγον ἀπεμακρύνθη ὀλίγον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἵνα μεταβῇ εἰς τὰ ἐν Διδυμοτείχῳ κτήματά του, οἱ ἐχθροί του, ἐπωφεληθέντες τῆς ἀπουσίας του, ἔπεισαν τὴν χήραν βασίλισσαν Ἄνναν νὰ καθαι-

Digitized by Google

ρέση αὐτὸν καὶ συνάμα ἐξήγειραν τὸν ὄχλον ἐναντίον αὐτοῦ τε καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων του, ἐφυλάκισαν αὐτοὺς μηδὲ τῆς γηραιᾶς μητρός του ἐξαιρουμένης καὶ ἐλαφυραγώγησαν τὰς οἰκίας των. Ὁ ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ τῇ λοιπῇ Θράκῃ στρατὸς πρὸ τῶν διωγμῶν ἐκείνων εὑρεθείς, παρώτρυνε τότε τὸν Καντακουζηνὸν νὰ στασιάσῃ κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τέλος ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεὺς τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1341, χωρὶς ὅμως νὰ κηρύξῃ ἔκπτωτον τὸν νόμιμον βασιλέα Ἰωάννην Ε', ὃν μάλιστα διέταξε νὰ μνημονεύωσι πρῶτον μετὰ τῆς μητρός του Ἄννης ἐν ταῖς νενομισμέναις «εὐφημίαις». Μάτην ὁ Καντακουζηνὸς προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὴν βασίλισσαν περὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ διαθέσεων ἔναντι τοῦ υἱοῦ της καὶ βασιλέως Ἰωάννου. Ἡ Ἄννα, παρασυρομένη ὑπὸ τῶν ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ, οὐδεμίαν δίδει πίστιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις του καὶ ἐξωθεῖ τὴν κατάστασιν εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης παύει καὶ ὁ Καντακουζηνὸς νὰ εἶναι οἷος μέχρι τοῦδε. Ὁ λόγιος ἀνήρ, ὁ ἀνδρεῖος καὶ συνετὸς στρατηγός, ὁ πεφωτισμένος πολιτικός, ὁ ὑπερήφανος καὶ γενναιόφρων ἀριστοκράτης, τυφλωθεὶς ὑπὸ τῶν φοβερῶν παθῶν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς ἀρχομανίας, μετεβλήθη εἰς αἱμοβόρον κακοῦργον καὶ ὀλετῆρα τῆς πατρίδος του. Ὁ Καντακουζηνὸς ἀποδοκιμασθεὶς ἐν Ἀδριανουπόλει ἐγκατέλιπε τὴν Θράκην καὶ ἐτράπη εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα ἀπεπειράθη νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχὼν τοῦτο. ἕνεκα κυρίως τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἐκεῖ *Ζηλωτῶν* (βλ. λ.) προσέφυγε παρὰ τῷ κράλῃ τῆς Σερβίας Στεφάνῳ Δουσάν, ὅστις ἐφιλοξένησεν αὐτὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ τὸν ἐνίσχυσεν ἵνα συνεχίσῃ τὸ ὀλέθριον ἔργον του. Ἀφ' ἑτέρου ἡ βασίλισσα Ἄννα, ἵνα ματαιώσῃ τὴν μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ συμμαχίαν τοῦ Στεφάνου, προέτεινε τούτῳ νὰ τῷ παραδώσῃ ζῶντα ἢ νεκρὸν τὸν ἀντίπαλόν της, ὑποσχομένη νὰ ἐκχωρήσῃ ἐγγράφως εἰς τοὺς Σέρβους ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τούτοις ὁ κράλης ἐνίσχυσε τὸν Καντακουζηνόν, ὅστις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὸν Καντακουζηνὸν ἐνισχύουν καὶ Τοῦρκοι, ἐνῷ ἡ Ἄννα ζητεῖ τὴν συμμαχίαν τῶν Βουλγάρων, ἐν τέλει δὲ πείθει καὶ τὸν κράλην νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ. Καὶ οὕτω συνεχίζεται ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ ἐξοντωτικὸς πόλεμος, ὅστις ἐρημώνει τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας, τὰς μόνας σχεδὸν ἀπομεινάσας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ βασίλισσα Ἄννα ἐπιτυγχάνει ἀδρᾷ δαπάνῃ καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ Οὐρχάν, ὁ δὲ Καντακουζηνὸς πλειοδοτῶν, ἵνα προσελκύσῃ αὐτόν, τῷ δίδει τὴν θυγατέρα του Θεοδώραν, καὶ τότε ἡ Ἄννα καλεῖ νέους συμμάχους, τοὺς Τούρκους τῆς Φιλαδελφείας, καὶ ἀρχομένου τοῦ θέρους 1346 ἐξ χιλιάδες ἐκ τούτων, διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, δῃοῦσι τὴν Θράκην καὶ ἐξανδραποδίζουσι τοὺς κατοίκους της. Καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος συνεχίζεται. Ἐν τέλει οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι τοῦ Καντακουζηνοῦ, προσεταιρισθέντες τὴν φιλίαν τολμηροῦ τινος ἀνδρός, τοῦ Φακιωλάτου, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐν τῇ πόλει εἴσοδον τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ τὴν νύκτα τῆς 1—2 Φεβρουαρίου 1347, παραλαβὼν ὁ Φακεωλάτος περὶ τοὺς 100 ἄνδρας ἀνεμόχλευσε τὴν Χρυσῆν Πύλην, δι' ἧς εἰσελθὼν ὁ Καντακουζηνὸς ἐπολιόρκησε τὰ βασιλικὰ παλάτια καὶ ἠνάγκασε τὴν βασίλισσαν Ἄνναν νὰ δεχθῇ αὐτὸν ὡς συμβασιλέα τοῦ 16ούς υἱοῦ της Ἰωάννου Ε', ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑποτάσσηται οὗτος ἐπὶ 10 ἔτη εἰς τὸν Καντακουζηνὸν καὶ νὰ νυμφευθῇ ἀμέσως τὴν 14ετῆ θυγατέρα τούτου Ἑλένην. Τὴν 21 Μαΐου 1347 ἐγένετο ἡ τελετὴ τῆς στέψεως ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐστήθησαν πέντε ἐν γραμμῇ θρόνοι: τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, τῆς μητρός του Ἄννης, τοῦ Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ (ὅστις, ἵνα προσδώσῃ μείζονα αἴγλην εἰς τὸ ὄνομά του, προσέθεσε καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἄγγελος - Κομνηνὸς - Παλαιολόγος), τῆς συζύγου τούτου Εἰρήνης καὶ τῆς θυγατρός των Ἑλένης. Πέντε θρόνοι ἐπὶ ἐρειπίων. Ἡ Ἤπειρος, ἡ Θεσσαλία καὶ Μακεδονία εἶχον καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Σέρβων, ἡ Μ. Ἀσία ἅπασα ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ αἱ νῆσοι ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν δὲν ἀπέμενεν εἰμὴ ἡ Θράκη, καὶ αὐτὴ δεδῃωμένη καὶ ἔρημος σχεδὸν κατοίκων.

Ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν στέψιν τῶν βασιλέων, ἐτελέσθησαν, ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ἐπίσης, καὶ οἱ γάμοι τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου μετὰ τῆς Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ. Ὁ Καντακουζηνὸς ἀναλαβὼν οὕτω τὴν ἀρχὴν εἶχε πρὸ αὐτοῦ σοβαρώτατα ζητήματα πρὸς ἐπίλυσιν. Ἡ Μήδεια τῆς Θράκης δὲν ἀνεγνώριζεν αὐτόν, ἡ Μακεδονία εἶχε παραδοθῇ ὑπὸ τῆς Ἄννης εἰς τοὺς Σέρβους, πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ἥτις διετέλει ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ζηλωτῶν. Ἐκστρατεύσας ἀμέσως κατὰ τῆς Μηδείας, ὑπέταξεν εὐχερῶς αὐτήν, ἀλλὰ συγχρόνως ἑτέρα ἀνεφύη ἀνωμαλία· ὁ υἱὸς τοῦ Καντακουζηνοῦ Ματθαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς καὶ οὕτω νέος ἠπειλήθη ἐμφύλιος πόλεμος, μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὅστις προελήφθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης, καὶ ταῦτα καθ' ὃν χρόνον πρόκειται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ζήτημα τῆς ἐκ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἀπομακρύνσεως τῶν Σέρβων, οἵτινες συνεννοοῦντο μετὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ζηλωτῶν πρὸς κατάληψιν καὶ ταύτης τῆς πόλεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκ Χίου ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνακαταλαβόντων ταύτην Γενουαίων, καὶ τέλος αἱ αἱματηραὶ ῥήξεις πρὸς τοὺς Γενουαίους τοῦ Γαλατᾶ, αἵτινες ἐκράτησαν ἀνάστατον τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη. Διαρκουσῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν τούτων, ἐσυνεχίζοντο αἱ εἰς Θράκην διὰ θαλάσσης τουρκικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ τέλος ἤρχιζεν ἡ κατὰ τῶν Σέρβων ἐκστρατεία, ἡ καταλήξασα εἰς τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τῆς Μακεδονίας πέραν τῆς Νώτιας, τῆς Βεροίας καὶ τοῦ Ὀστρόβου, καὶ εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν (1350) τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ συμμάχων αὐτῶν, τῶν Ζηλωτῶν.

Παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας ταύτας ὁ Καντακουζηνὸς ἐπετέλεσε καὶ δύο ἀξιομνημονεύτους πράξεις: ἐπέτυχε παρὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκδιωχθέντος πατριάρχου Ἱεροσολύμων Λαζάρου, τὴν προστασίαν τῶν ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν καὶ τῶν προσκυνητῶν τοῦ Ἁγίου Τάφου, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Χριστιανῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἀκώλυτον κυκλοφορίαν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ. Ἀφ' ἑτέρου συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Ἀλεξάνδρου ἐναντίον τῶν Τούρκων. Τὰ ἐκ τῆς συμμαχίας ὅμως ταύτης ἀναμενόμενα ἀγαθὰ ἐματαιώθησαν ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων. Οὕτως ἕτερος ἐμφύλιος πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τοῦ Ματθαίου Καντακουζηνοῦ (υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ΣΤ') καὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, ἀπολήξας εἰς τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ πρώτου εἰς συμβασιλέα τοῦ πατρός του καὶ εἰς τὴν εἰς Τένεδον ἐξορίαν τοῦ δευτέρου, μέχρι τοῦ 1354, ὅτε οὗτος, συμβληθεὶς μετὰ τοῦ Γενουαίου τυχοδιώκτου Φραγκίσκου Κατελούζου, ἐπῆλθεν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνέκτησεν ἀναιμάκτως τὸν θρόνον του, συμβασιλεύσας μετὰ τοῦ Ἰωάννου ΣΤ' καὶ ἀπομακρύνας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ματθαῖον. Τῶν τελευταίων τούτων ἀνωμαλιῶν συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις τῆς Λέσβου εἰς τὸν Κατελοῦζον καὶ ἡ κατάληψις τῆς Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ Οὐρχάν, τοῦ συζύγου τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ Θεοδώρας, γεγονὸς καὶ τοῦτο σημαντικώτατον, διότι ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς κατόπιν ἐν Εὐρώπῃ τουρκικῆς ἐξαπλώσεως.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καταληφθεὶς ὁ Ἰωάννης ΣΤ' Καντακουζηνὸς ὑπὸ ἀκατανικήτου ἀπογοητεύσεως, παρῃτήθη τοῦ θρόνου τῷ 1355 καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῶν Μαγγάνων, ἐκάρη μοναχός, μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ. Μετά τινα χρόνον ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ τέλος εἰς Μυστρᾶν (Σπάρτης), ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1383, ταφεὶς παρὰ τὸν τάφον τοῦ υἱοῦ του Μανουήλ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοῦ βίου του κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν διατριβῶν τινων κατὰ τῶν Ἡσυχαστῶν, τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτοῦ σύγγραμμα εἶναι ἡ ἐκ 4 βιβλίων ἱστορία του, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν ἀλλ' ἀπλῆν καὶ εὐλήπτον ἐκτίθενται τὰ βυζαντινὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1320—1356, ἐν ὀλίγοις δὲ καὶ μέχρι τοῦ 1362. Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ὁ Καντακουζηνὸς ποιεῖται τὴν ἀπολογίαν τῶν πράξεών του, πάντως ὅμως τὸ ἔργον του εἶναι μία πολυτιμοτάτη συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πολυταράχων ἐκείνων χρόνων καὶ συμπληροῖ ἐν πολλοῖς τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου του Νικηφόρου Γρηγορᾶ. Ἐξεδόθη ἐν Βόννῃ (1828—1832 εἰς 3 τόμ.) καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (τόμ. 153 καὶ 154). Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης Ζ' *Παλαιολόγος*.** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Παλαιολόγοι*).

— **Ἰωάννης Η' *Παλαιολόγος*.** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Παλαιολόγοι*).

ΓΑΛΛΙΑΣ

— **Ἰωάννης Α' ὁ *Ὀψιγενής*** (Posthume). Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ἐγεννήθη τῷ 1316, πέντε μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Λουδοβίκου Α', ἀπεβίωσε δὲ μετὰ πέντε ἡμέρας. Ἐπειδὴ ἦτο μοναδικὸς κληρονόμος τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας, κατηγορήθη ὁ θεῖος αὐτοῦ *Φίλιππος τοῦ Πουατιέ*, ὁ μετέπειτα *Φίλιππος ὁ Μακρός*, ὅστις ἤσκει τὴν ἀντιβασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου, ὅτι, ἵνα περιέλθῃ εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα, ἐξηφάνισε τὸ βασιλικὸν βρέφος, ἢ ὑποκατέστησεν αὐτὸ δι' ἄλλου ἑτοιμοθανάτου.

— **Ἰωάννης Β' ὁ *Ἀγαθός*** (Le Bon). Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1310 ἢ 1320—1364). Νυμφευθεὶς τῷ 1332 τὴν Καλὴν τοῦ Λουξεμβούργου, θυγατέρα τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἰωάννου τοῦ Τυφλοῦ, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας τὸν θανόντα πατέρα αὐτοῦ Φίλιππον τὸν ΣΤ' (1350). Ὑπανδρεύσας τὴν θυγατέρα του Ἰωάνναν μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Κακοῦ, βασιλέως τῆς Ναβάρρας, ἠρνήθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὰ ὑποσχεθέντα φέουδα, οὗτος δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φίλιππος τῆς Ναβάρρας, εἰς ἐκδίκησιν, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἰωάννης ἡττηθεὶς εἰς Πουατιέ, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ὁδηγηθεὶς εἰς Ἀγγλίαν, ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ 1360, δι' ἧς ἀπηλευθερώθη ἀντὶ βαρέων λύτρων καὶ σημαντικῶν ἐδαφικῶν παραχωρήσεων. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν προσεπάθησεν ἐπὶ ματαίῳ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ἀπαιτούμενον ὑπέρογκον ποσόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, δοὺξ τῆς Ἀνδηγαυίας, ὅστις παρέμενεν ἐν Λονδίνῳ ὡς ὅμηρος, μέχρι τῆς ἀποπληρωμῆς τῶν λύτρων, ἐδραπέτευσε, παραβὰς τὸν δοθέντα λόγον. Ἀμέσως ὁ Ἰωάννης ἀναχωρήσας εἰς Ἀγγλίαν παρεδόθη ἀντὶ τοῦ ἐπιόρκου υἱοῦ. Ἀπέθανεν ἐν τῇ ἑκουσίᾳ αἰχμαλωσίᾳ ἐν Λονδίνῳ (1364). Θ. Κ.

ΔΑΝΙΑΣ

— **Ἰωάννης Α'.** Βασιλεὺς τῆς Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας (1455—1513). Υἱὸς τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ Α' καὶ διάδοχος τοῦ στέμματος τῆς Σκανδιναυικῆς ἑνώσεως, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1483. Ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ τῆς Νορβηγίας ἐν Καλμάρ, κατόπιν πολλῶν ὑποχωρήσεων ὑπὲρ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν. Ἐν Στοκχόλμῃ ἐστέφθη τῷ 1497, κατόπιν δεκατετραετῶν ἀγώνων κατὰ τοῦ τοπάρχου Στὲν Στούρ. Ἀνακαταληφθείσης τῆς Στοκχόλμης ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἠγωνίσθη κατ' αὐτῶν μέχρι τοῦ θανάτου του. Θ. Κ.

ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

— **Ἰωάννης *Ἄγγελος*.** Δεσπότης τῆς Θεσσαλίας. Πρωτεξάδελφος τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, προσεχώρησεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ (1341—1347) πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἦτο ἀνὴρ ἔμπειρος εἰς τὰ πολεμικά, δραστήριος δὲ καὶ ἄκρως ἀφωσιωμένος πρὸς τὸν Καντακουζηνόν, ὅστις ὡς ἀμοιβὴν τῷ ἔδωσε τῷ 1342 διὰ χρυσοβούλλου «τὸ τῆς Βλαχίας [Θεσσαλίας] κεφαλαττίκιον ἐφ' ὅρῳ παντὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ», ἄνευ ὅμως τοῦ δικαιώματος τοῦ διαβιβάζειν αὐτὸ εἰς ἄλλους, οὐδ' εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα του. Καταλαβὼν τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ χώραν ὁ Ἰωάννης, ἐπεξέτεινε ταχέως τὰς κτήσεις του μέχρι Λοκρίδος, Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ συνεκρότησεν ἐκ τῶν χωρῶν του ἰσχυρὰς δυνάμεις, δι' ὧν ἐνίσχυσε τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὸν μακρὸν αὐτοῦ ἐμφύλιον πόλεμον πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Ἰωάννης ΣΤ'* Καντακουζηνός). Ν. ΚΛΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

— **Ἰωάννης *Ἄγγελος Κομνηνός*.** Βασιλεὺς Θεσσαλονίκης (1240—1244), υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης Θεοδώρου Α' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν τύφλωσιν τοῦ Θεοδώρου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1230) τὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης ἥρπασεν ὁ ἀδελφός του Μανουήλ, παραγκωνίσας τὸν νεαρὸν υἱὸν ἐκείνου Ἰωάννην. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας (1240) ὁ Θεόδωρος ἀνέκτησε τὸν θρόνον του τῇ συνδρομῇ τῶν Βουλγάρων, ἀλλά, τυφλὸς ὢν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κυβερνᾷ, ἐξεχώρησεν αὐτὸν εἰς τὸν υἱόν του Ἰωάννην. Μετὰ 3 ἔτη ὁ βασιλεὺς τῆς Νικαίας Ἰωάννης Γ' Βατάτζης, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆ Θεσσαλονίκης, ἠνάγκασε τὸν Ἰωάννην νὰ ἀποβάλῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων καὶ τοῦ στέμματος, καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν τίτλον τοῦ δεσπότου. Ἀπέθανε τῷ 1244 καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον. Ν. ΚΛΣ

ΙΟΥΔΑΙΑΣ

— **Ἰωάννης *Ὑρκανὸς Α'*.** Ἰουδαῖος ἀρχιερεὺς ἅμα καὶ ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ἀσμοναίων ἢ Μακκαβαίων, υἱὸς τοῦ Σίμωνος, ἡγεμονεύσας ἀπὸ 135—104 π. Χ. Κατὰ τὴν μακρὰν καὶ λαμπρὰν ἡγεμονείαν του, περὶ ἧς πληροφορούμεθα παρὰ τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΒ' ι' 7), ἐμερίμνησεν ὄχι μόνον περὶ τῆς ἐδραιώσεως τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐπεκτάσεως τῶν εἰς αὐτὸν παραδοθέντων ὁρίων τοῦ ἰουδαϊκοῦ κράτους. Πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐταπείνωσε καὶ καθυπέταξε δύο παλαιοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραήλ, τοὺς Ἰδουμαίους, οὓς ἐξηνάγκασεν εἰς ἀποδοχὴν τῆς περιτομῆς καὶ ἐν γένει τοῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου, καὶ τοὺς Σαμαρείτας, ἀφοῦ κατέστρεψε τὴν χώραν καὶ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζεὶν ναόν των. Πρῶτος αὐτὸς ἐκ τῶν Ἀσμοναίων ἐχρησιμοποίησε μισθοφορικὰ στρατεύματα καὶ ἀνέδειξε κράτος ἰουδαϊκόν, οἷον ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σολομῶντος εἶχε παύσει νὰ ὑπάρχῃ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικήν, ἐνῷ μέχρι τινὸς συνέπραττε μετὰ τῶν Φαρισαίων, περιελθὼν ἔπειτα εἰς ῥῆξιν πρὸς αὐτούς, ἐστράφη πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους καὶ ἀπηγόρευσε τὴν τήρησιν τῶν φαρισαϊκῶν διατάξεων. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐπὶ τοῦ Ὑρκανοῦ τούτου ἀναφαίνονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὑπὸ τὰ ὀνόματα ὑφ' ἃ ἐφεξῆς εἶναι γνωσταί, αἱ δύο μερίδες, ἡ τῶν *Φαρισαίων* καὶ τῶν *Σαδδουκαίων*, ὧν αἱ ἀρ-

Digitized by Google

χαὶ εἶναι παλαιότεραι, καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ φανερὰ μεταξὺ αὐτῶν ἀντίθεσις. Ὁ Ἰωάννης Ὑρκανὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἰουδαῖος ἡγεμών, ὅστις ἐτύπωσε τὸ ὄνομά του ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων νομισμάτων, ἅτινα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν «Γιωχανὰν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἡ κοινότης τῶν Ἰουδαίων» ἢ «Γιωχανὰν ὁ ἀρχιερεύς, κεφαλὴ τῆς κοινότητος τῶν Ἰουδαίων». Π. Ι. Μ.

— **Ἰωάννης** ***Ὑρκανὸς Β'***. Ἰουδαῖος ἀρχιερεὺς καὶ ἡγεμὼν τῆς ἀσμοναϊκῆς δυναστείας, υἱὸς τοῦ Ἰανναίου καὶ τῆς Ἀλεξάνδρας. Ἅμα τῷ θανάτῳ τῆς βασιλευούσης μητρός του Ἀλεξάνδρας (67 π. Χ.), περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς εἰς αὐτόν, ὡς πρεσβύτερον, ἀνηκούσης ἀρχῆς, πρὸς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἀριστόβουλον Β', ὅστις καὶ ὑπερίσχυσε πρὸς καιρόν. Ὁ νωθρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀδιάφορος οὗτος Ἀσμοναῖος προσεπάθησεν ἔπειτα, παροτρυνόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰδουμαίου Ἀντιπάτρου, πατρὸς τοῦ Μ. Ἡρώδου, νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον δ' ὅμως τοῦτον ἀγῶνα εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἐπέμβωσιν εἰς τὰ ἰουδαϊκὰ πράγματα οἱ Ρωμαῖοι. Ὁ τότε νικηφόρως τὴν Ἀσίαν διασχίζων Πομπήϊος καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ κατέστησε τὴν Ἰουδαίαν φόρου ὑποτελῆ (63 π. Χ.), ἀπήγαγε τὸν Ἀριστόβουλον αἰχμάλωτον εἰς Ρώμην καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς ἀρχιερέα (οὐχὶ πλέον ὡς βασιλέα) τὸν Ὑρκανὸν (63—40). Τῷ 56 π.Χ. ἐξερράγη νέος ἀδελφικὸς πόλεμος, δραπετεύσαντος τοῦ Ἀριστοβούλου ἐκ Ρώμης. Ὁ Καῖσαρ ὅμως ἀνταμείβων τὴν ὑπὸ τοῦ Ὑρκανοῦ καὶ τοῦ Ἀντιπάτρου παρασχεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ πολέμῳ συνδρομήν, ἀνεγνώρισεν ἐκεῖνον μὲν ὡς σύμμαχον τῶν Ρωμαίων καὶ κληρονομικὸν *ἐθνάρχην* καὶ *ἀρχιερέα* τῶν Ἰουδαίων, τὸν δὲ δεύτερον, ὡς ἐπίτροπον τῆς Ἰουδαίας (47 π. Χ.). Κατὰ τὴν γενομένην ἐν ἔτει 40 καταστρεπτικὴν εἰσβολὴν τῶν Πάρθων εἰς Παλαιστίνην, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου ἀπέκοψε τὰ ὦτα τοῦ Ὑρκανοῦ, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ἀνίκανον διὰ τὴν ἀρχιερωσύνην, οἱ δὲ Πάρθοι ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν οὗτος τῷ 35 π. Χ., ἵνα θανατωθῇ βραδύτερον (30) ὑπὸ τοῦ καχυπόπτου Ἡρώδου τοῦ μεγάλου. Π. Ι. Μ.

ΚΑΣΤΙΛΛΗΣ

—**Ἰωάννης Α'**. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης (1358—1390). Διεδέχθη τῷ 1379 τὸν πατέρα του Ἐρρῖκον Β'. Νυμφευθείς, ὅτε βραδύτερον ἐχήρευσεν, τὴν ἀρχικῶς διὰ τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν προοριζομένην μοναδικὴν θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πορτογαλίας, διεκδικῶν τὸν θρόνον, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Λισσαβῶνα. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ δεκατισθέντων τῶν στρατευμάτων του ὑπὸ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Ἐπαναλαβὼν τὴν ἀπόπειραν ἐπὶ Ἰωάννου Α' τῆς Πορτογαλλίας, ἡττήθη κατὰ κράτος εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλτζουμπαρόττα (1385). Θ. Κ.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

— **Ἰωάννης Α'** ***Ὀρσίνης***. Κόμις Κεφαλληνίας. Υἱὸς τοῦ κόμιτος Κεφαλληνίας Ριχάρδου, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου Κομνηνοῦ, λαβὼν ὡς προῖκα τὴν Λευκάδα, τῆς ὁποίας καὶ *κύριος* ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1295. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1301), ἔσπευσεν ἐξ Ἄρτης, ὅπου διέμενε παρὰ τῷ πενθερῷ του, καὶ ἔλαβε κατοχὴν τῶν νήσων Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ Ζακύνθου προσαγορευόμενος *κόμις* αὐτῶν. Μετὰ τὸν ὅρκον ὑποτελείας, τὸν ὁποῖον ἔδωσεν (1304) εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας Φίλιππον τῆς Σαβαυδίας ἐν Γλαρέντζῃ, ἔλαβεν ἐπισήμως τὴν περιβολὴν τῆς κομιτείας τῶν τριῶν νήσων. Ἀπεβίωσε τῷ 1316, ἄφησε δὲ φήμην σκληροῦ ἀνδρὸς καὶ διὰ τὸν ἄγριον διωγμόν του κατὰ τῆς μητρυιᾶς του Μαργαρίτης, τῶν Βιλλαρδουΐνων, καὶ διὰ τὴν τραγικὴν καρατόμησιν τοῦ πρίγκιπος Φερνάρδου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Μαγιορικῆς, ἀπαιτητοῦ τοῦ πριγκηπάτου Ἀχαΐας. Γ. Ε. Τ.

— **Ἰωάννης Β'** ***Ὀρσίνης***. Κόμις Κεφαλληνίας, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Α' καὶ τῆς Μαρίας Κομνηνῆς. Οὗτος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου ἐφόνευσεν ἐν μάχῃ τὸν ἀδελφόν του Νικόλαον κόμιτα Κεφαλληνίας, ὑπερασπίζοντα τὰς Ἠπειρωτικὰς αὐτοῦ κτήσεις. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ὁ Ἰωάννης, ὅπως ἑδραιώσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν κτήσεων καὶ τῶν νήσων, ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν Παλαιολογίναν καί, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου, ἠσπάσθη καὶ οὗτος τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀναλαβὼν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἄγγελος Κομνηνός*. Ὁ Ἰωάννης Β' ἀνεκαίνισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν ἐν Ἄρτῃ περίφημον ναὸν τῆς Παρηγορητίσσης. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἄννης, φοβουμένης ἐπιβουλὴν τοῦ ἀνδρός της κατὰ τῆς ζωῆς της, τῷ 1335. Γ. Ε. Τ.

ΚΥΠΡΟΥ

—**Ἰωάννης Α'**, Βασιλεὺς τῆς Κύπρου. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Οὔγωνος Γ', ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1284 εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανε πάσχων ἐξ ἀνιάτου νοσήματος. Τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἐρρῖκος Β'. Κ. Μ. Κ.

ΝΑΒΑΡΡΑΣ

— **Ἰωάννης** ***ντ' Ἀλμπρέ***. Γάλλος κόμις, ὅστις νυμφευθεὶς τῷ 1494 τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ναβάρρας, ἀδελφὴν καὶ διάδοχον τοῦ Φοίβου, ἐστέφθη μετ' αὐτῆς βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας. Ὁ Φερδινάνδος ὁ Καθολικός, βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος, κατέλαβε, κατόπιν πολέμου, τὰς βορείους ἐπαρχίας, ἃς ὁ Ἰωάννης δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ Θ. Κ.

ΝΕΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

— **Ἰωάννης Α'** ***Ἄγγελος Δούκας*** (ἢ ***Λαπατρίας***). Δεσπότης Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης). Ἦτο υἱὸς νόθος τοῦ δεσπότου Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου, παρὰ τοῦ ὁποίου διωρίσθη διοικητὴς τῶν περὶ τὴν Ὑπάτην χωρῶν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν ὡραίαν θυγατέρα τοῦ Ταρωνᾶ, ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐγκατεστημένων Βλάχων. Τῷ 1259 κατὰ τὴν εἰς τὴν Δ. Μακεδονίαν εἰσβολὴν τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ πατρός του ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρῶν δυνάμεων, γενναῖος δὲ καὶ δραστήριος ὢν ἀπετέλει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατοῦ τοῦ δεσποτάτου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεμάχουν καὶ πολυάριθμοι ξένοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Γάλλος πρίγκιψ τῆς Πελοποννήσου Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος. Τινὲς τῶν Φράγκων ἐκείνων ἱπποτῶν ἤρξαντο τότε «ἐποφθαλμιάζειν κατ' ἔρωτος τῇ τοῦ Ἰωάννου συζύγῳ», εἰς ἐπίμετρον δὲ ὁ πρίγκιψ Γουλιέλμος, ἀντὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀπαιτούμενα κατ' αὐτῶν μέτρα, ἐξύβρισε δεινῶς τὸν παραπονεθέντα Ἰωάννην, ἀποκαλέσας αὐτὸν νόθον καὶ δοῦλον σκότιον. Ὀργισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Ἰωάννης ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ καὶ πρὸς τοῦτο προέτρεψε τὸν Παλαιολόγον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Φράγκων ὑποσχόμενος νὰ ἐπιτεθῇ καὶ αὐτὸς ἐναντίον των ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ βλάψῃ καὶ ἐκεῖνος οὔτε τὸν πατέρα του Μιχαὴλ οὔτε τὸν ἀδελφόν του Νικηφόρον. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Πελαγονίᾳ καὶ εἰς θέσιν Βορίλα λόγγος μάχην οἱ Φράγκοι ἔπαθον πανωλεθρίαν, αἰχμαλωτισθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Γουλιέλμου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Μιχαὴλ (1271) ἐγένετο ἀνεξάρτητος δεσπότης πάσης τῆς ἀπὸ τοῦ Γαλαξειδίου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου χώρας, ἔχων τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ ἐν Ὑπάτῃ, ἥτις τότε ἐκαλεῖτο Νέαι Πάτραι, ἐξ οὗ καὶ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐκαλεῖτο *Λαπατρίας* (La Patria). Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς κτήσεις αὐτοῦ ἐξετέλει ἐπιδρομὰς εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας τοῦ τε δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου (δεσπότου ὄντος τοῦ ἀδελφοῦ του Νικηφόρου) καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος, θέλων νὰ ἀποφύγῃ τὰς πρὸς αὐτὸν προστριβάς, ἐπεζήτησε φιλικὴν μετ' αὐτοῦ συνεννόησιν καὶ πρὸς τοῦτο ἔδωσε τὸν ἀνεψιόν του στρατηγὸν Ἀνδρόνικον Ταρχανειώτην σύζυγον εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου καὶ συνάμα ἀπένειμε τούτῳ τὸν ὑψηλὸν τίτλον τοῦ σεβαστοκράτορος. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν πάντα ταῦτα ὠφέλησαν, διότι τῷ 1275 ὁ Ταρχανειώτης δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ θείου του βασιλέως Μιχαὴλ Η' ἐστασίασε κατ' αὐτοῦ καὶ τέλος προσέφυγε παρὰ τῷ πενθερῷ του Ἰωάννῃ, ὅστις ἐδέχθη προθύμως αὐτὸν καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας. Ὀργισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Μιχαὴλ Η' ἔπεμψε τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην Παλαιολόγον μετὰ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τοσαύτας δυνάμεις, ἠρκέσθη εἰς ἀκροβολισμούς τινας, ὑποχωρῶν δὲ διαρκῶς ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ ὀχυροῦ φρουρίου τῆς Ὑπάτης, ἔνθα ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου. Ἀδυνατῶν νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῶν πολιορκητῶν ὁ Ἰωάννης, καὶ κυρίως φοβούμενος μὴ παραδοθῇ τοῖς πολεμίοις ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνδρῶν, ὧν τὰ κτήματα κατεστρέφοντο ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ συνδρομήν τινα ἔξωθεν καὶ πρὸς τοῦτο κατῆλθε νύκτα τινὰ διὰ σχοινίου ἀπὸ τῶν τειχῶν, διῆλθεν ἀπαρατήρητος διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου καὶ μετέβη εἰς Θήβας, ἔνθα παρουσιασθεὶς πρὸ τοῦ ἐκεῖ ἄρχοντος Συριωάννη (μεγάλου κύρη Ἰωάννου), ἔλαβε παρ' αὐτοῦ 300 ἐκλεκτοὺς ἱππεῖς καὶ ἐστρατολόγησεν εἶτα ἄλλα στρατεύματα καὶ ἐκτελέσας αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἀνυπόπτων πολιορκητῶν διεσκόρπισεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξεδίωξε πέραν τῶν χωρῶν τοῦ δεσποτάτου του. Τοιουτοτρόπως ἔληξεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἔπαυσαν αἱ πρὸς τὸ κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως προστριβαὶ τοῦ Ἰωάννου, ἕνεκα τῆς ἀπὸ τοῦ 1274 συντελεσθείσης ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Η' ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Ἰωάννης ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχετο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν πάπαν, κατεδίωξε τοὺς ἀναγνωρίσαντας τὴν ἕνωσιν ἐπισκόπους Νέων Πατρῶν καὶ Τρίκκης, καὶ κατεδίκασεν ἐπὶ συνόδου τὸν βασιλέα Μιχαὴλ Η', ὅστις ὅμως, ἀσχολούμενος μὲ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους του, δὲν ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἐνεργήσῃ τι κατὰ τῶν τοιούτων προκλήσεων. Τῷ 1290 νέος ἤρξατο πόλεμος τοῦ Ἰωάννου, συμμαχοῦντος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νικηφόρου Α' ἐναντίον τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου. Ὁ Ἰωάννης ἀντεμετώπισε τὸν εἰς Θεσσαλίαν εἰσβαλόντα βυζαντινὸν στρατόν, ἀλλ' ἡττηθεὶς κατὰ κράτος μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς εἰς Ἰωάννινα καὶ τέλος ἀπέθανε τῷ 1295. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης Β'** ***Ἄγγελος***. Δεσπότης Ν. Πατρῶν καὶ Θεσσαλίας (1303—1318). Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ δεσπότου Ν. Πατρῶν Κωνσταντίνου Ἀγγέλου, διεδέχθη αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 1303. Ἀνήλικος ὢν ἐπετροπεύετο, κατὰ διαθήκην τοῦ πατρός του, ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουΐδωνος Β' Δελαρὸς (1287—1308), ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν πλὴν τῶν φρουρίων, ἅτινα ἐτέλουν ὑπὸ ἑλληνικὰς φρουράς. Τὸ δεσποτᾶτον ἠπειλεῖτο τότε ὑπὸ τῶν διαφόρων γειτόνων, καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς δεσποίνης τῆς Ἠπείρου Ἄννης (ἐπιτροπευούσης τὸν ἀνήλικον υἱόν της Θωμᾶν), ἥτις εἰσβαλοῦσα τῷ 1304 εἰς Θεσσαλίαν κατέλαβε τὸ ἰσχυρὸν φρούριον Φανάριον. Ὁ Γουΐδων ἐπελθὼν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν καὶ προελάσας διὰ Καλαμπάκας πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἐξηνάγκασε τὴν Ἄνναν οὐ μόνον τὸ Φανάριον νὰ ἐκκενώσῃ, ἀλλὰ καὶ πολεμικὴν νὰ καταβάλῃ ἀποζημίωσιν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουΐδωνος Β' (1308) ἀνέλαβεν ὁ Ἰωάννης Β' τὴν διοίκησιν τοῦ δεσποτάτου, ἀλλὰ νεώτατος ἔτι ὢν καὶ πιεζόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Ἄννης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν ἀξιώσεων τοῦ νέου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Βρυεννίου ἠναγκάσθη νὰ προσεταιρισθῇ τῷ 1309 τοὺς ἐκ Μακεδονίας ἐκδιωχθέντας Καταλάνους οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐπωφελούμενοι τῆς ἀδυναμίας τοῦ δεσποτάτου ἐλεηλάτουν τὴν χώραν, μέχρις οὗ ὁ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος ἀπέστειλε, κατόπιν θερμῆς ἐπικλήσεως τῶν λῃστευομένων πληθυσμῶν, τὸν γενναῖον στρατηγὸν Ἀνδρέαν Χανδρινόν, ὅστις ἐξεδίωξεν αὐτούς. Ἀλλὰ τότε ὁ Βρυέννιος, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ διεκδικῇ τὴν ἐπὶ τοῦ δεσποτάτου κηδεμονίαν, μισθώσας τοὺς ἀγρίους Καταλάνους (1310), κατέλαβεν ὑπὲρ τὰ 30 φρούρια τοῦ δεσποτάτου (Ζητοῦνι, Δομοκόν, Ἁλμυρόν, Δημητριάδα κλ.), καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Ἀνδρόνικον νὰ εἰρηνεύσῃ. Μετ' ὀλίγον ὁ Βρυέννιος, θελήσας νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἀγρίων συμμάχων του Καταλάνων, προῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν παρὰ τὸν Κηφισὸν ἐν Βοιωτίᾳ μάχην (1311). Μετ' αὐτοῦ κατελύθη ἡ ἐν Ἀθήναις κυριαρχία τῶν Γάλλων Δελαρὸς καὶ τότε ὁ Ἰωάννης Β' ἀνηγορεύθη, λόγῳ τῆς μετὰ τοῦ Δελαρὸς συγγενείας του, «Κύρις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν», ἀλλὰ μόνον ψιλῷ ὀνόματι, διότι κύριοι τῶν Ἀθηνῶν ἀπέβησαν οἱ νικηταὶ Καταλάνοι. Τῷ 1319 ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης Β', ὅστις ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Εἰρήνης (νόθου θυγατρὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου) δὲν εἶχε τέκνα καὶ τότε αἱ χῶραι τοῦ δεσποτάτου τῶν Νέων Πατρῶν προσηρτήθησαν εἰς τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν. Ν. ΚΛΣ

ΠΟΛΩΝΙΑΣ

— **Ἰωάννης Α'** ***Ἀλβέρτος***. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας· βλ. λ. *Ἀλβέρτος*.

— **Ἰωάννης Β'**. Γνωστὸς καὶ ὡς *Καζίμιρος Ε'*. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1609—1672). Υἱὸς τοῦ βασιλέως Σιγισμόνδου Γ' καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου ἀρχιδουκίσσης Κωνσταντίας τῆς Αὐστρίας, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1632), προτάσει αὐτοῦ, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφός του Βλαδίσλαος Δ'., ἀφιερώθη εἰς τὸν ἱερατικὸν βίον, γενόμενος Ἰησουΐτης τῷ 1640 καὶ μετά τινα ἔτη προχειρισθεὶς εἰς καρδινάλιον. Τῷ 1649 διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀποθανόντα Βλαδίσλαον, νυμφευθεὶς ἅμα τὴν χήραν αὐτοῦ Μαρίαν-Λουΐζαν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὸν λαϊκὸν βίον, ἀπαλλαγεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα, τῇ αἰτήσει του, τῶν ὁμολογιῶν ἃς ἔδωκεν ὡς Ἰησουΐτης καὶ καρδινάλιος. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε συνεχὴς ἀγὼν κατὰ τῶν Κοζάκων, τῶν Ρώσων καὶ τῶν Σουηδῶν, οἵτινες τελευταῖοι κατέλαβον ὁλόκληρον τὴν Πολωνίαν. Ἀνίσχυρος εἰς ἄμυναν ἀποτελεσματικήν, συνῆψε μετὰ μὲν τῶν Σουηδῶν τὴν εἰρήνην τῆς Ὀλίβα τοῦ 1660, δι' ἧς ἀπώλεσε τὴν Ἐσθονίαν καὶ ἄλλας τινὰς ἐπαρχίας, μετὰ δὲ τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην τοῦ 1667, δι' ἧς παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὴν Λευκὴν καὶ Ἐρυθρὰν Ρωσίαν μετὰ τῆς Οὐκρανίας μέχρι τοῦ Δνειστέρου. Ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀτυχιῶν τούτων, αἵτινες ἐπέτεινον τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας, παρῃτήθη τῷ 1668 καὶ μετέβη εἰς Γαλλίαν, ὅπου, παραχωρήσει τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἐγκατεστάθη εἰς μονήν τινα ὡς ἡγούμενος, μέχρι τοῦ θανάτου του. Θ. Κ.

—**Ἰωάννης Γ'** ***Σοβιέσκης***. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1624—1696). Υἱὸς τοῦ διπλωμάτου καὶ ἱστορικοῦ Ἰακώβου Σοβιέσκη, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν νεώτατος καὶ διεκρίθη ἐπ' ἀνδρείᾳ εἰς τοὺς κατὰ τῶν Κοζάκων ἀγῶνας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Καζιμὶρ πολέμους κατὰ τῶν

Digitized by Google

Σουηδῶν καὶ τῶν Ρώσων. Εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ὠνομάσθη *κοντόσταυλος* τῷ 1667, ἐπὶ δὲ τῆς καταστρεπτικῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ Βισνοβιέσκη, ἐξηκολούθησε τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ στρατιωτικὰ κατορθώματα, καταγαγὼν κατὰ τῶν Τούρκων τὴν ἀποφασιστικὴν νίκην τοῦ Χότσιν (1673). Θανόντος τοῦ Μιχαήλ, ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας μεταξὺ 17 ὑποψηφίων, ἐξ ὧν 7 ξένοι πρίγκιπες. Ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον, λήξαντα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τσουράβνο, δι' ἧς παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Πολωνίαν τὰ δύο τρίτα τῆς Οὐκρανίας. Ἐστέφθη ἐν Κρακοβίᾳ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Καζιμίρ. Μετὰ ἑξαετῆ εἰρήνην, κληθεὶς εἰς βοήθειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου Α', προσβληθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, Οὔγγρων καὶ ἄλλων, πολιορκούντων τὴν Βιέννην διὰ στρατοῦ 300.000 ἀνδρῶν, ἐπετέθη μετὰ ἀπαραμίλλου ὁρμῆς κατὰ τῶν πολιορκητῶν καὶ κατενίκησεν αὐτούς. Βραδύτερον, ἵνα ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ τὴν κληρονομικὴν ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ θρόνου διαδοχήν, ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ρωσίας τὴν καταστρεπτικὴν διὰ τὴν Πολωνίαν συνθήκην τοῦ 1686, ἥτις ἐγένετο ἀπαρχὴ μακρῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν. Ὑπῆρξε μέγας καὶ ἡρωϊκὸς πολέμαρχος, ἀλλὰ μέτριος βασιλεύς. Θ. Κ.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

—**Ἰωάννης Α' ὁ *Μέγας*.** Δέκατος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ἀβίζ, ἐπονομαζόμενος ὁ «πατὴρ τῆς πατρίδος» καὶ «Μέγας» (1358 — 1433). Ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Πέτρου Α' καὶ τῆς Θηρεσίας Λουρέντσο, εἰς ἡλικίαν δ' ἑπτὰ ἐτῶν ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ τάγματος τοῦ Ἀβίζ, εἰς ὃ ἀξίωμα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ του Φερδινάνδου (1383). Ἐλλείψει νομίμων ἀρρένων ἀπογόνων ὁ θρόνος περιήρχετο εἰς τὸν Ἰωάννην Α' βασιλέα τῆς Καστίλλης. Ἀλλὰ τοῦτον ἀπέκρουεν ὁ λαός, ὅτε δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Ἰωάννης ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν κόμητα Ἀντεΐρο, ἐραστὴν τῆς βασιλομήτορος καὶ ἀντιβασιλίσσης, ἥτις εἶχεν ἐξεγείρει τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὴν σκανδαλώδη διαγωγήν της, ἐπηκολούθησεν ἐπανάστασις, ἥτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀντιβασιλέα. Ἀντιταχθεὶς ἰσχυρῶς κατὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Καστίλλης, εἰσβαλόντων εἰς Πορτογαλίαν πρὸς διεκδίκησιν τοῦ θρόνου, ἀνεκηρύχθη τῷ 1385 βασιλεύς, ἓν δ' ἔτος βραδύτερον κατενίκησεν ὁριστικῶς αὐτὰ εἰς τὴν περίφημον μάχην τῆς Ἀλτζουμπαρότα. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ταύτης, ἥτις ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πορτογαλίας, ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἡ μονὴ τοῦ Μπουτάλα, ἥτις ἐχρησίμευσεν ἔπειτα ὡς τάφος τῶν βασιλέων. Μετά τινας ἄλλους ἀγῶνας ὑπέγραψε μετὰ τῆς Καστίλλης ἀνακωχὴν ἑξαετῆ, παραταθεῖσαν ἐπὶ 15 ἔτη, καὶ ἐν τέλει τῷ 1431 πανηγυρικὴν εἰρήνην, ἐπὶ βασιλέως Ἰωάννου Β' τῆς Καστίλλης. Ἀπερίσπαστος οὕτως ὁ Ἰωάννης ἐξ ἄλλων ἀγώνων, ἐπεδόθη εἰς δημιουργίαν ἀποικιακοῦ κράτους, καὶ ἐν μὲν τῇ ΒΔ Ἀφρικῇ κατέλαβε μετὰ δεινὴν πάλην τὴν Ζάπταν ἢ Τσέουταν καὶ ἄλλας πόλεις, διὰ δὲ τῶν Πορτογάλων ποντοπόρων τὰς παρ' αὐτῶν ἀνακαλυφθείσας νήσους Πόρτο Σάντο καὶ Μαδέραν. Εἰσήγαγεν ἀφ' ἑτέρου πολλὰς νεωτεριστικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν χώραν του, ἐσυστηματοποίησε τὴν νομοθεσίαν δι' ἐκδόσεως κωδίκων εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, ἐκόσμησε τὰς πόλεις διὰ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ λαμπρῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, ἐνυμφεύθη τὴν Φιλίππην τοῦ Λανκάστερ, γυναῖκα ἐξόχως πνευματώδη καὶ ἠθικήν, ἥτις ὑπῆρξε πολύτιμος σύμβουλος καὶ βοηθὸς αὐτοῦ. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰωάννου, διαρκέσασα 43 ἔτη, ὑπῆρξε παντοειδῶς εὐεργετικὴ διὰ τὴν Πορτογαλίαν.

— **Ἰωάννης Β'**, ὁ ἐπονομαζόμενος «***Τέλειος Ἡγεμών***». Δέκατος τρίτος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1455—1495), υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Ε' καὶ τῆς Ἐλεονώρας τῆς Πορτογαλίας. Ἐκτάκτου μορφώσεως καὶ εὐγενείας χαρακτῆρος, ἤσκησε μετὰ τοιαύτης συνέσεως καὶ δεξιότητος τὴν ἀντιβασιλείαν, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρός του εἰς τὴν κατὰ τῆς Καστίλλης ἐκστρατείαν, ὥστε ὁ Ἀλφόνσος ἐπανελθὼν ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν οὐσιαστικὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας. Αὐστηρᾶς ἠθικῆς, τιμωρὸς πάσης κακίας, εὐσυνείδητος, ἐπιβραβεύων τὴν ἀρετήν, ἠγαπήθη εἰλικρινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1481 συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν τοὺς κορυφαίους τῆς ἐποχῆς κοσμογράφους, μαθηματικοὺς καὶ γεωγράφους, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τὴν ἐκεῖσε ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του. Ἀπέστειλεν ὡς ἐξερευνητὰς εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀβησσυνίαν τοὺς Κοβιλάο καὶ Παΐβα, ἐνῷ μοῖραι τοῦ στόλου του ὑπὸ ὀνομαστοὺς ποντοπόρους ἀνεκάλυψαν τὴν Γουϊνέαν, κατέλαβον τὸ Κογκὸν ἐν Ἀφρικῇ, ἔπλευσαν μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, καὶ ἐπεξέτειναν τὰς ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ πορτογαλλικὰς κτήσεις. Προπαρεσκεύασεν οὕτω τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις τοῦ Βάσκο δὲ Γάμα. Ἀλλὰ δὲν ἐπωφελήθη τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, οὗτινος ἀπέκρουσεν, ἐπὶ μακρὰ ἔτη, τὰς ἱκεσίας, ὅπως τῷ παράσχῃ τὰ μέσα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν μεγαλεπηβόλων σχεδίων του. Φιλελεύθερος, βελτιώσας τὴν τύχην τῶν πτωχῶν τάξεων διὰ περιορισμοῦ τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν, ἀνεξίθρησκος, δεχθεὶς στοργικῶς εἰς τὴν χώραν του τοὺς ἐξ Ἱσπανίας διωχθέντας Ἰουδαίους, φιλότεχνος, προστατεύσας τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, κατέχων θαυμασίως τὴν τέχνην τοῦ βασιλεύειν, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγάλων βασιλέων τῆς Πορτογαλίας. Ἐνυμφεύθη τῷ 1471 τὴν Ἐλεονώραν τῆς Πορτογαλίας.

— **Ἰωάννης Γ'.** Δέκατος πέμπτος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1502—1557). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς δευτέρας συζύγου του Μαρίας τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Καστίλλης, διεδέχθη τὸν ἔνδοξον πατέρα του τῷ 1521. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν στερέωσιν τῶν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ κατακτήσεων, ἐγκαταλείψας τινὰς ἐκ τῶν ἐν Ἀφρικῇ κτήσεων, ἵνα ἀσφαλίσῃ κάλλιον τὴν κατοχὴν τῆς Τσέουτας, τῆς Ταγγέρης καὶ τοῦ Ματσαγκάν. Ἡνώθησεν ἰδιαιτέρως τοὺς Ἰησουΐτας, ἐμπιστευθεὶς εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεότητος καὶ χρησιμοποιήσας τοὺς κορυφαίους ἐξ αὐτῶν, ἰδίως τὸν ἅγιον Φραγκῖσκον Ξαβιέ, εἰς ἱεραποστολὰς εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐλάμπρυνε τὴν πανεπιστημιακὴν παίδευσιν μετακαλέσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κοΐμπρ τοὺς διασημοτέρους καθηγητὰς τῆς Γαλλίας. Κατεσκεύασε πλεῖστα δημόσια ἔργα ὡς καὶ ἰσχυρὸν ναύσταθμον. Τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐπεσκίασεν ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἧς ἠνέχθη τὰς ὑπερβολάς. Ἐνυμφεύθη τῷ 1525 τὴν Αἰκατερίνην τῆς Αὐστρίας, ἀδελφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'.

— **Ἰωάννης Δ'.** Εἰκοστὸς πρῶτος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1604—1656), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Θεοδοσίου Β', δουκὸς τῆς Μπραγκάντσας καὶ τῆς Ἄννης Βελάσκο. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεώς του ἡ Πορτογαλία εὑρίσκετο ἤδη ἀπὸ 24 ἐτῶν ὑπὸ τὸν ἱσπανικὸν ζυγόν. Ὁ νεαρὸς πρίγκιψ ἐπιδιδόμενος μετὰ πάθους εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὸν ἀθλητισμόν, δὲν ἐφαίνετο ἄξιος νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν πόθον τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν ἐνυμφεύθη Ἱσπανίδα ἐξ εὐγενοῦς οἴκου, ἥτις, φιλόδοξος εἰς τὸ ἄκρον καὶ ἀποφασιστική, ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἰσχυρὰν ἐπιβολὴν καὶ τὸν παρώθησεν εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ θρόνου. Τὸ καθημερινῶς ὀγκούμενον μῖσος τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς διεφθαρμένης ἱσπανικῆς διοικήσεως καὶ ἡ μυστικῶς παρασχεθεῖσα βοήθεια παρὰ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιὲ ἐπετάχυναν τὴν ὥραν τῆς δράσεως. Τῷ 1640 ὁ Ἰωάννης ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατήσαντος λαοῦ, αἱ δὲ βουλαὶ ἐπεκύρωσαν τὴν ἐκλογήν. Ἐπεδόθη μετὰ θαυμαστῆς δραστηριότητος εἰς τὴν ὀργάνωσιν στρατοῦ, συνάψας δὲ συνθήκας φιλίας μετά τινων ἰσχυρῶν κρατῶν, ἐπέτυχε νὰ κατανικήσῃ ὁριστικῶς τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μπαγαδὸρ (1644) καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τούτους ἐκ Πορτογαλίας. Ὁ στόλος του ἐνίκησε δὶς τοὺς Ὁλλανδοὺς ἐν Βραζιλίᾳ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς εἰρήνης, ὁ Ἰωάννης ἐπεδόθη εἰς τὴν προσφιλῆ κλίσιν τῆς μουσικῆς. Ἔγραψε διαφόρους συνθέσεις καὶ ἄλλα ἔργα περὶ τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς, εἰς τὴν Ἱσπανικὴν καὶ τὴν Πορτογαλικήν. Ἐνυμφεύθη τὴν Λουΐζαν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Μεδίνης. Δύο υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ Ἀλφόνσος ΣΤ' καὶ ὁ Πέτρος Β', ὑπῆρξαν βασιλεῖς τῆς Πορτογαλίας, ἡ δὲ θυγάτηρ του Αἰκατερίνη σύζυγος τοῦ Καρόλου Β' τῆς Ἀγγλίας.

—**Ἰωάννης Ε'.** Εἰκοστὸς τέταρτος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1689—1750). Υἱὸς Πέτρου τοῦ Β' καὶ τῆς Μαρίας-Σοφίας τῆς Βαυαρίας Νόϋμπουργ, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1707 καὶ ἐξηκολούθησεν ἀνεπιτυχῶς τὸν ἕνεκα τῆς διαδοχῆς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἀναγκασθεὶς ἐν τέλει, μετὰ τὴν ὁριστικὴν του ἧτταν, νὰ συνάψῃ τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης. Θρησκόληπτος καὶ μικροφιλόδοξος κατηνάλωσεν ὅλην τὴν δραστηριότητά του εἰς θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν προνομίων ἐκ μέρους τῆς ἁγίας Ἕδρας, παρ' ἧς καὶ ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ τίτλος τῆς «Πιστοτάτης Μεγαλειότητος». Τὴν βασιλείαν ἤσκει οὐσιαστικῶς ὁ ἐξομολογητής του Γκάσπαρ, ἀμαθὴς μοναχός, ἄγων καὶ φέρων τὸν δεισιδαίμονα βασιλέα. Οὐχ ἧττον, φιλόσπουδος ὢν καὶ βιβλιόφιλος, ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, ἱδρύσας τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἱστορίας καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, καὶ πλουτίσας σημαντικῶς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην. Συνεζεύχθη τὴν Μαρίαν-Ἄνναν τῆς Αὐστρίας, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Α'.

—**Ἰωάννης ΣΤ'.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1767—1816), υἱὸς τοῦ ἰνφάντου Δὸν Πέτρου καὶ τῆς Μαρίας Α' βασιλίσσης τῆς Πορτογαλίας. Ἀνέλαβε τῷ 1792 τὴν ἀντιβασιλείαν, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ *πρίγκιπος Ἀλγκράβ*, περιπεσούσης εἰς μανίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ταχθεὶς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας ὑπέστη τὴν νικηφόρον ἐπίθεσιν τῶν Γάλλων, λήξασαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀμιέννης (1802). Βραδύτερον (1807) πιεσθεὶς ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν, ἀλλ' ἠρνήθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ Ναπολέοντος ὅπως συλλάβῃ τοὺς ἐν Πορτογαλίᾳ Ἄγγλους καὶ δημεύσῃ τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Δι' ὃ ὁ Ναπολέων ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὴν δυναστείαν τῆς Μπραγκάντσας, ὁ δὲ γαλλικὸς στόλος προσέβαλε τὰ πορτογαλικὰ παράλια, πλεύσας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Λισσαβῶνα. Ὁ Ἰωάννης παραλαβὼν ἐγκαίρως τὸν στόλον του διέφυγεν εἰς Βραζιλίαν, ὅπου ἵδρυσε νέον βασίλειον (1808), ὅπερ τῷ 1815 ἡνώθη μετὰ τῆς Πορτογαλίας. Τῷ 1816, θανούσης τῆς μητρός του, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, ἐπανελθὼν δὲ τῷ 1821 εἰς τὴν Πορτογαλίαν ἀπεδέχθη καὶ ἀνεγνώρισεν εἰλικρινῶς τὸ ἐν τῷ μεταξὺ, συνεπείᾳ ἐπαναστάσεως, ψηφισθὲν συνταγματικὸν πολίτευμα, ὅπερ ἐπεξέτεινε καὶ εἰς Βραζιλίαν. Τῷ 1823, κατόπιν στρατιωτικῆς στάσεως ὑποκινηθείσης ὑπὸ τῆς βασιλίσσης ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ υἱοῦ του ἰνφάντου Μιγκέλ, κατελύθη τὸ Σύνταγμα, ὁ δὲ Ἰωάννης συλληφθεὶς ἐκρατήθη ὡς ὅμηρος. Ἀπελευθερωθείς, ἐπεμβάσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ἐξώρισε τὴν βασίλισσαν, ἀφήρεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀπὸ τοῦ Μιγκέλ, καὶ ἐπανέφερε τὰς καταργηθείσας συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Τῷ 1825 ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βραζιλίας, ἀποσπασθείσης ἀπὸ τῆς Πορτογαλίας. Ἀπέθανε κατὰ τὶ γεῦμα παρατεθὲν αὐτῷ ὑπὸ μοναχοῦ, πιθανῶς δηλητηριασθείς. Πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπεκλήρωσε τὸν Μιγκέλ, ἀνακηρύξας διάδοχον τὴν θυγατέρα του Ἰσαβέλλαν Μαρίαν. Ὁ Ἰωάννης ὑπῆρξε φιλελεύθερος βασιλεύς, διώκτης τῶν εὐγενῶν, φίλος τῶν πτωχῶν, εἰς ἄκρον ἀνεξίθρησκος καὶ ζωηρῶς ἀντικληρικός. Θ. Κ.

ΡΩΣΙΑΣ

— **Ἰωάννης Α' καὶ *Β'*** βλ. λ. *Ἰβάν*.

ΣΑΜΟΥ

— **Ἰωάννης *Γκίκας*.** Ἡγεμὼν Σάμου (βλ. λ. *Γκίκας* Ἰωάννης).

ΣΑΞΩΝΙΑΣ

— **Ἰωάννης ὁ *Σταθερός*.** Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας (1468 — 1532), τέταρτος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἔρνστ. Ἀνετράφη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Α' καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Μαξιμιλιανὸν Α' κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Ἐνετῶν. Θανόντος τοῦ πατρός του συνεκυβέρνησε τὴν Σαξωνίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου τοῦ Σοφοῦ, θανόντος δὲ καὶ τούτου τῷ 1525 ἡγεμόνευσε μόνος. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ προτεσταντισμοῦ, καταπολεμήσας τὴν ἀντίδρασιν τῶν καθολικῶν. Πρὸ τοῦ θανάτου του ἵδρυσε τὸν Σμαλκαλδικὸν σύνδεσμον, εἰς ὃν ἡνώθησαν διάφορα κρατίδια πρὸς ἔνοπλον ὑπεράσπισιν τοῦ προτεσταντισμοῦ.

—**Ἰωάννης *Φρειδερῖκος ὁ Μεγάθυμος*.** Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας (1503—1554), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σταθεροῦ, ὃν διεδέχθη τῷ 1532. Συνεχίζων τὴν ἄμυναν ὑπὲρ τοῦ προτεσταντισμοῦ, ἦλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βρουνσβίκης, ὃν ἐνίκησε, καὶ πρὸς τὸν Κάρολον Ε' παρ' οὗ, ἡττηθεὶς εἰς τὴν μάχην τοῦ Μύλμπεργκ, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τῶν ἐπὶ τῆς Σαξωνίας δικαιωμάτων του. Ἐπεμβάσει τοῦ ἐξαδέλφου του Μαυρικίου τῆς Σαξωνίας, καθ' οὗ προηγουμένως εἶχε διεξαγάγει πόλεμον, ἀφέθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ Καρόλου. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ τὰ ἐπὶ τῆς Σαξωνίας δικαιώματά του, περιορισθεὶς εἰς τὴν παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ διοίκησιν τοῦ Ἄλτεμβουργ καὶ Νόϋσταт. Μνημεῖον αὐτοῦ ἀνηγέρθη ἐν Ἰένῃ τῷ 1858. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης *Γεώργιος Α'*** (Johann Georg). Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας (1585—1656), υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Χριστιανοῦ Α'. Διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Χριστιανὸν Β', ἀποκρούσας τὸν προσφερθέντα αὐτῷ θρόνον τῆς Πολωνίας. Εἰσβαλόντων τῶν Σουηδῶν εἰς τὴν χώραν του, συνεμάχησε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἀπηλλάγη ἡ Σαξωνία τῶν εἰσβολέων τῷ 1650. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας του ἠρημώθη κυριολεκτικῶς ἡ Σαξωνία, ἐλαττωθέντος τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τριῶν εἰς ἓν ἑκατομμύριον κατοίκων. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης *Γεώργιος Β'*.** Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας (1613 — 1680). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Γαλλίας πολέμου ὑπὸ τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα.

— **Ἰωάννης *Γεώργιος Γ'*.** Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας (1647—1691), υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου Γεωργίου Β'. Ὠργάνωσε πρῶτος μόνιμον στρατόν, ὃν ὡδήγησεν αὐτοπροσώπως τῷ 1683 πρὸς λύσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τῆς Βιέννης. Τῷ 1691 ἦτο ἀρχιστράτηγος τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων εἰς τὸν κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' πόλεμον. Συνεπείᾳ συνθήκης μετὰ τῆς Ἑνετίας ἀπέστειλε τῷ 1684 τρεῖς χιλιάδας Σάξωνας στρατιώτας εἰς Πελοπόννησον, ὡς μισθοφό-

Digitized by Google

ρους, οἵτινες ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Ἑνετῶν κατὰ τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ 1687. Φιλοπρόοδος καὶ μεγαλεπήβολος, συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ του καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καλῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως. θ. κ.

— **Ἰωάννης Α'** (Nepomuk - Joseph). Βασιλεὺς τῆς Σαξωνίας (1801—1873). Υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Μαξιμιλιανοῦ καὶ τῆς Καρολίνας, πριγκιπίσσης τῆς Πάρμας. Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ ἀρίστων παιδαγωγῶν εἰς τὰ νομικὰ καὶ τὰς κλασσικὰς σπουδάς. Διαμείνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ διετίαν (1821—1823) ἐπεδόθη εἰς τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Δρέσδην ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντου, ἣν καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1849, μετὰ προλόγου ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φιλαλήθης* καὶ κριτικῶν καὶ ἱστορικῶν σχολίων. Ἵδρυσε τὸν «Σαξωνικὸν Σύνδεσμον» πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μελετῶν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Τῷ 1854 διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βασιλέα Φρειδερῖκον Αὔγουστον Β'. Ἐχθρὸς τῆς Πρωσσίας, προσεπάθησε νὰ συμπήξῃ κατ' αὐτῆς εἰς σύνδεσμον τὰ μικρὰ γερμανικὰ κρατίδια, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τῷ 1866, ὅτε συνέπραξε μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Βοημίαν, λόγῳ εἰσβολῆς τῶν Πρώσσων εἰς Σαξωνίαν. Ἀλλὰ βραδύτερον συνεφιλιώθη μὲ τὸν Πρῶσσον βασιλέα Γουλιέλμον, ὃν καὶ ἐπεσκέφθη εἰς τὸ Βερολῖνον, κατὰ δὲ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, συνεπολέμησε πιστῶς μετὰ τῶν Πρώσσων. Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τῷ 1829, περιλαμβάνετο εἰς τὴν δεκάδα τῶν ὑποψηφίων καὶ ὁ Ἰωάννης, πρίγκιψ τότε τῆς Βαυαρίας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας. θ. κ.

ΣΕΡΒΙΑΣ

—**Ἰωάννης** ***Οὔρες*** ἢ ***Οὔρεσης***· βλ. λ. *Οὔρεσης*·

ΣΟΥΗΔΙΑΣ

—**Ἰωάννης Α'.** Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας. Υἱὸς τοῦ βασιλέως Σβέρκερ, διεδέχθη τῷ 1216 εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἔρικ Δ'. Θρησκόληπτος, ἐνεπιστεύθη τὰ πάντα εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν κληρικούς, οἵτινες κατ' οὐσίαν ἐκυβέρνησαν. Ἐπεχείρησεν ἀτυχεῖς πολέμους κατὰ τῆς Ἐσθονίας. Ἀπέθανε τῷ 1222.

—**Ἰωάννης Β'.** Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Ἰωάννην* τῆς Δανίας (βλ. *ἀνωτ.*).

—**Ἰωάννης Γ'.** Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας (1537—1592). Υἱὸς τοῦ Γουσταύου Α' Βάζα, τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Σουηδίας. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του καὶ βασιλεὺς Ἔρικ Δ', ὑποπτευόμενος αὐτὸν ὡς συνωμοτοῦντα μετὰ τοῦ Σιγισμούνδου τῆς Πολωνίας πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ καθολικισμοῦ ἐν Σουηδίᾳ, ἐφυλάκισε τοῦτον μετὰ τῆς συζύγου του (1563), ἀλλὰ μετανοήσας τὸν ἠλευθέρωσε τῷ 1867. Ὁ Ἰωάννης συνεννοήθη τότε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου καὶ ἐξεθρόνισε τὸν Ἔρικ, βραδύτερον δέ, πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν, ἐδηλητηρίασεν αὐτόν. Κατόπιν συνθήκης μετὰ τῆς Δανίας (1570) ἐξησφάλισε τὴν διατήρησιν τῆς Νορβηγίας. Τῷ 1579 κατέλαβε τὴν Ἐσθονίαν, κατόπιν πολέμου κατὰ τοῦ τσάρου Ἰβάν, μετὰ ἓν ἔτος δὲ συμμαχήσας μετὰ τῆς Πολωνίας κατέκτησε τὴν Καρελίαν καὶ Ἰγγερίαν. Ὑπεστήριξε τὸν προτεσταντισμόν, ἀλλὰ παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης τῆς Πολωνίας ἐγένετο κρυφίως καθολικός. Τοῦτο δὲν ἠμπόδισεν αὐτόν, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του, νὰ νυμφευθῇ τὴν λουθηρανὴν Γκουνίλα Μπίλκε. θ. κ.

ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

—**Ἰωάννης Α'**, —***Β'***, —***Γ'*** καὶ —***Δ' Κομνηνός***. Αὐτοκράτορες τῆς Τραπεζοῦντος (βλ. λ. *Κομνηνοί*).

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΠΑΠΑΙ

— **Ἰωάννης,** πατριάρχης ***Ἀλεξανδρείας***. Οὕτως ὠνομάζοντο 13 πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας.

1) ***Ἰωάννης Α'***, ὁ ἐπικαλούμενος *Ταλάϊας*. Πρεσβύτερος ὢν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας κατὰ τὰς μονοφυσιτικὰς ταραχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος, διεδέχθη τὸν ὀρθόδοξον πατριάρχην Τιμόθεον τὸν Β' (470—482), ὅτε οἱ μονοφυσῖται εἶχον ἴδιον πατριάρχην Πέτρον τὸν Μογγόν. Ὁ Ἰωάννης ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ τὸ κατὰ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς συνόδου (451), στρεφόμενον «Ἑνωτικὸν» τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, ἐπαύθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ κατέφυγε μὲν πρὸς τὸν πάπαν Φήλικα τὸν Β' (483—492) καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ μονοφυσίτου Πέτρου, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε, διότι εἶχον ἤδη ἐπικρατήσει οἱ μονοφυσῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας.

—2) ***Ἰωάννης***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἡμοῦλας*. Διαδεχθεὶς Ἀθανάσιον τὸν Β' (490—496) ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ ἐννέα ἔτη (496—505), δεινῶς ταρασσομένην ἐκ τῶν μονοφυσιτικῶν ἐρίδων.

—3) ***Ἰωάννης Γ'***, ὁ ἐπικαλούμενος *Νικιώτης*, ὡς καταγόμενος ἐκ τοῦ Νικίου τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπὶ δέκα ἔτη (507—517), διηνεκῶς ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν αἱρετικῶν Πελαγίου, Κελεστίου, Ἰουλιανοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐτάραττον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Αἰγύπτου.

—4) ***Ἰωάννης Δ'*** (569—579). Διετέλεσε πατριάρχης, ὅτε ἐξηκολούθει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας, διῃρημένη εἰς δύο μερίδας, νὰ ἔχῃ καὶ δύο πατριάρχας, τὸν ὀρθόδοξον καὶ τὸν μονοφυσίτην· τῆς ἑτέρας δὲ μερίδος τότε προΐστατο ὁ Δαμιανός.

—5) ***Ἰωάννης Ε'*** *ὁ Ἐλεήμων*. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας τῷ 606—616. Κατήγετο ἐκ Κύπρου, διεκρίνετο δὲ διὰ τὰς χριστιανικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ δὴ τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπην καὶ ἐλεημοσύνην, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθη *Ἐλεήμων*. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καθ' ἑκάστην ἐβοήθει πλέον τῶν 7.000 πτωχῶν, οὐδέποτε ἐδέχετο δῶρα, ἀλλὰ διένεμεν αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχούς· ἐκτὸς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐβοήθει καὶ τοὺς ἐκ τῆς Περσίας καὶ Συρίας καταφεύγοντας. Ἀπέθανεν ἐν Κύπρῳ, ὅπου κατέφυγε, τὸ δὲ σκῆνος αὐτοῦ, κατὰ τοὺς Βολλανδιστάς, ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ Ματθίας Οὐνιάδης τῆς Οὐγγαρίας ἔφερεν αὐτὸ εἰς Ὄφεν καὶ τῷ 1632 εἰς Πρεσβοῦργον. † Η. Φ. Β.

—6) ***Ἰωάννης ΣΤ'—ΙΓ'***. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ζ' αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' κυβερνήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς χρόνους δεινοὺς ἕνεκα τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου, κατ' ὄνομα μόνον εἶναι γνωστοί. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** πατριάρχης ***Ἀντιοχείας***. Ἑπτὰ πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα.

—1) ***Ἰωάννης Α'*** (427—443), ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνεκροτήθη ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικὴ σύνοδος (431). Ἐλθὼν εἰς τὴν Ἔφεσον μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς συνόδου καθαίρεσιν τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου δυσηρεστήθη κατὰ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ μετὰ τῶν σὺν ἑαυτῷ ἐπισκόπων ἀπεχώρησεν ἐκ τῶν συνεδριῶν· τῇ ἐπεμβάσει δ' ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—450) ἐπῆλθε συνδιαλλαγὴ καὶ οὕτως ἅπαντες ὑπέγραψαν τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου.

—2) ***Ἰωάννης Β'***, ὁ ἐπικαλούμενος ***Κωδωνᾶτος***. Καταλαβὼν τὸν θρόνον τῷ 475, ἐξεβλήθη ἐξ αὐτοῦ ὑπὸ Πέτρου τοῦ Γναφέως τῷ 477, ἐπανῆλθε δὲ πάλιν εἰς αὐτὸν τῷ 495 καὶ ἀπέθανε τῷ 497.

—3) ***Ἰωάννης Γ'*** (797—810), ὅστις πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος ὢν ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀντιοχείας Θεοδώρου εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Ζ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (787), εἶτα δὲ διεδέχθη τὸν Θεόδωρον τῷ 797 καὶ ἀπέθανε τῷ 810.

—4) ***Ἰωάννης Δ'*** (995—1000). Χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ὤν, διεδέχθη τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου παυθέντα ὡς φίλον τοῦ Βάρδα Φωκᾶ Ἀγάπιον καὶ κυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀντιοχέων ἐπὶ 5 ἔτη ἀπέθανε τῷ 1000.

—5) ***Ἰωάννης Ε'***, ἄγνωστον ἐπὶ πόσα ἔτη τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος πατριαρχεύσας.

—6) ***Ἰωάννης ΣΤ'*** (1092—1100), ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυριεύσαντες τὴν Ἀντιόχειαν οἱ Σταυροφόροι τῷ 1098 ἔγραψαν πρὸς τὸν τότε πάπαν Οὐρβανὸν τὸν Β' (1080—1099), ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκεν ἅπασαν τὴν Συρίαν εἰς τὴν «Ρωμαϊκὴν θρησκείαν» καὶ τῷ 1100 ἐκδιώξαντες τὸν Ἰωάννην ἐγκατέστησαν Λατῖνον πατριάρχην τὸν Βερνάρδον (1100—1132). Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1156 στρατεύσας εἰς Συρίαν ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Α' ὁ Κομνηνὸς (1143—1180) ἐξηνάγκασε τὸν Φράγκον δοῦκα Ρενάλδον (Renaud Chatillon), συμφώνως μὲ τὰς γενομένας συνθήκας μεταξὺ Ἀλεξίου τοῦ Α' (1081—1118) καὶ Βοημούνδου, νὰ στέλληται ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν ὁ ἀρχιερεύς. Διὸ προτροπῇ τοῦ Μανουὴλ ἐχειροτονήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχης Ἀντιοχείας.

—7) ***Ἰωάννης Ζ'***. Ἐνάρετος μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῇ κατὰ τὴν Προποντίδα νήσῳ Ὀξείᾳ, ὅστις μεταβὰς εἰς Ἀντιόχειαν ἐκυβέρνησε τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη (1157—1161) καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰς τὸν Εὐθύμιον (βλ. καὶ λ. *Ἀντιόχεια (Ἐκκλ.)*). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***. Ἐννέα πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο.

—1) ***Ἰωάννης Α'***. Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα ἀκμάσας, διεδέχθη Βενιαμὶν τὸν Σοφὸν καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τὸν Ματθίαν.

—2) ***Ἰωάννης Β'*** (386—417). Φίλος καὶ συναγωνιστὴς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, σοφὸς καὶ εὔγλωττος κληρικός. Λέγεται ὅτι οὗτος πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὰς μοναχικὰς διατάξεις τοῦ Μ. Βασιλείου. Θαυμαστὴς τοῦ μεγάλου Ὠριγένους, συνεκάλεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ 399 σύνοδον ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀλλ' ἐκίνησε διὰ τοῦτο τὴν μῆνιν τοῦ φίλου του Ἱερωνύμου, τοῦ Ἐπιφανίου καὶ ἄλλων. Ἑτέραν σύνοδον συνεκάλεσε τῷ 415 κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Πελαγίου, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη καὶ αὐτὸς ὁ Πελάγιος, κατὰ τοῦ ὁποίου ὡμίλησαν ἄλλοι τε καὶ ὁ Ἱσπανὸς πρεσβύτερος Παῦλος Ὀρώσιος.

—3) ***Ἰωάννης Γ'*** (516—524). Δεινὸς τῶν αἱρετικῶν πολέμιος, καὶ μάλιστα Σευήρου τοῦ Ἀντιοχείας, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518) καὶ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Παλαιστίνης Ἀναστασίου.

—4) ***Ἰωάννης Δ'*** (575—594). Μοναχὸς ὢν τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον διαδεχθεὶς τὸν Εὐτύχιον.

—5) ***Ἰωάννης Ε'*** (607—735 ἢ 745). Σφοδρὸς τῶν εἰκονομάχων πολέμιος, φίλος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸν ὁποῖον ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον, καὶ Κοσμᾶ τοῦ Μαϊουμᾶ.

—6) ***Ἰωάννης ΣΤ'*** (838—842). Κληρικός, ὅστις διὰ τὴν κακὴν διαγωγήν του ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν.

—7) ***Ἰωάννης Ζ'*** (964—966), εἰς ὃν ἐπεφυλάσσετο ἔνδοξος μαρτυρικὸς θάνατος ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.

—8) ***Ἰωάννης Η'*** (1106) ἐπὶ Σταυροφόρων, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὁποίων οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ἔμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

—9) ***Ἰωάννης Θ'*** (1156), *ὁ Μερκουρόπουλος*. Συγγραφεὺς ἀξιολόγου βιογραφίας Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κοσμᾶ τοῦ μελῳδοῦ καὶ ἄλλων (βλ. καὶ λ. *Ἱερουσαλὴμ (Ἐκκλ.)*). Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης,** πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον 14 οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι.

— **Ἰωάννης Α'** ὁ ***Χρυσόστομος***. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐποχὴ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἐποχὴ αὐτῆς, φέρουσα τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδίας προσωπικότητος· ἐνῷ δὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ πατέρας χαρακτηρίζει ἰδίως ἡ ὑπὲρ τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνέργεια, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος προβάλλει ὡς ἀγωνιστὴς τοῦ πρακτικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου, ὡς ἀθλητὴς καὶ μάρτυς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἥτις ἐγείρεται κατὰ τῆς νεκρᾶς πίστεως καὶ τοῦ ἀκάρπου βίου. Γεννηθεὶς τῷ 367 ἐν Ἀντιοχείᾳ, πατέρα ἔσχε τὸν Σεκοῦνδον, στρατηλάτην τοῦ κατὰ Συρίαν στρατοῦ, μητέρα δὲ τὴν περιφανῆ Ἀνθοῦσαν, γένει τε καὶ εὐσεβείᾳ κομῶσαν. Αὕτη μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἀπολέσασα τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν καὶ χάριν αὐτοῦ ἀποκρούσασα τὸν δεύτερον γάμον, παρέδωκεν ἑαυτὴν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδίου τέκνου, ὁδηγοῦσα μὲν ἡ ἰδία εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐνσπείρουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου, ἐμπιστευθεῖσα δ' αὐτὸν χάριν τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως εἰς τὸν σοφιστὴν Λιβάνιον καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγάθιον. Παρὰ τοῦ Λιβανίου τοσοῦτον ἐξετιμήθη ὁ Χρυσόστομος, ὥστε ὅτε οἱ περὶ αὐτὸν ἀσθενοῦντα ἠρώτησαν εἰς ποῖον θὰ κατέλειπε τὴν ἀρχηγίαν τῆς σχολῆς, «εἰς τὸν Ἰωάννην, ἀπήντησεν, ἐὰν μὴ οἱ Χριστιανοὶ ἐσύλουν αὐτόν». Ἄξιος σημειώσεως εἶναι καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς μητρὸς θαυμασμὸς αὐτοῦ, ὅτε μαθὼν ὅτι αὕτη χάριν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἀπέκρουσε τὸν δεύτερον γάμον: «Βαβαί, ἀνεφώνησε, οἷαι γυναῖκες ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς!» Οὕτω μορφωθεὶς ὁ Χρυσόστομος διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως καὶ τῆς σπουδῆς τῆς Γραφῆς, ἐπεδόθη μὲν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ συνηγόρου, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἀσυμβιβάστου τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐπάγγελμα ἐκεῖνο παρεδόθη ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον, τῷ 360, ὅστις ἐκτιμήσας τὰ μεγάλα αὐτοῦ προτερήματα ἐδίδαξεν ἐπὶ τριετίαν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀκολούθως τὸν ἐβάπτισεν. Ὁ Χρυσόστομος καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν συνηλικιωτῶν ὠθούμενος ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ὄρη καὶ μονάσῃ, ἀπέσχεν ὅμως τούτου χάριν τῆς μητρός, θεωρούσης τὸν ἀποχωρισμὸν ὡς δευτέραν χηρείαν· διὰ τοῦτο προεχειρίσθη εἰς ἀναγνώστην καὶ προελειαίνετο εἰς τὸν ἐνεργὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον. Ὑπῆρχε τότε ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ κατόπιν ἐπίσκοπος Ταρσοῦ Διόδωρος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τῆς Ἀντιοχείας. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ μορφωθεὶς ὁ Χρυσόστομος ἐνεστερνίσθη τὸ πρακτικὸν αὐτῆς πνεῦμα, σύμφωνον ἄλλως καὶ πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, οὕτω δέ, ὡς φύσις βαθέως ἠθική, διὰ τῆς ἱστορικῆς καὶ γραμματικῆς ἑρμηνείας τῆς Γραφῆς ἀνέπτυξε τὴν πρακτικὴν τάσιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν μέγαν ἐξηγητὴν τῶν Γραφῶν καὶ ὁμιλητὴν πλουσιώτατον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός, ἀπαλλαγεὶς παντὸς κωλύματος, μετέβη εἰς τοὺς παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν μοναχούς, ὅπου ἐπὶ ἓξ ἔτη ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ θείου, ἀπέκτησε πεῖραν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου καὶ βαθεῖαν αὐτοῦ γνῶσιν, οὕτω δὲ ἀνεπτύχθη παρ' αὐτῷ ἡ ἠθικὴ ἐκείνη τάσις, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς θρησκείας καὶ ἐνέπνευσε τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ κλονισθείσης τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐπέστρεψε τῷ 380 εἰς Ἀντιόχειαν, χειροτονηθεὶς δὲ διάκονος ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων συγγραμμάτων, ἐν οἷς καὶ τοὺς

Digitized by Google

περὶ ἱερωσύνης τρεῖς λόγους, ἐπισήμους διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους, τὴν ρητορικὴν τέχνην καὶ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων.

Τὸν Μελέτιον ἀποθανόντα τῷ 381 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου προήδρευσε τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, διεδέχθη ὁ Φλαβιανός, ὑπὸ τοῦ ὁποίου προαχθεὶς ὁ Χρυσόστομος εἰς πρεσβύτερον, τῷ 386, κατέστη ὁ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίων εἴς τε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ ἰδίως εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου· μετ' ἀφοσιώσεως δ' ἀναλαβὼν τὸ ἔργον τοῦτο καὶ διδάσκων ἅπαξ καὶ δίς, ἐνίοτε δὲ καὶ πεντάκις τῆς ἑβδομάδος καὶ πολλάκις ἄνευ προπαρασκευῆς, διὰ τῆς ρητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος τοσοῦτον ἐφείλκυσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ λαοῦ, ὥστε πλῆθος ἄπειρον συνέρρεε, μηδ' αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων ἐξαιρουμένων, ἐπευφημιῶν αὐτὸν διὰ κρότων καὶ ἀλαλαγμῶν. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησε περὶ τῶν Ἀνδριάντων, προκληθέντες ἐκ στάσεως τοῦ λαοῦ, καθ' ἣν ἐπιτεθεὶς συνέτριψε τὸν ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, πυρὶ δὲ παρέδωκε καὶ ἐλῄστευσε τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων· ἡ στάσις κατεστάλη, ταχυδρόμοι δὲ ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὁ λαὸς προοιωνιζόμενος φοβερὰν τὴν ἐκδίκησιν διετέλει ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ. Ὁ Χρυσόστομος γινώσκων νὰ ψυχολογῇ τὰς περιστάσεις, δὲν ἐμφανίζεται ἀμέσως παρὰ τῷ λαῷ· μόλις μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔπραξε τοῦτο, ἀφοῦ παρεσκευάσθησαν αἱ ψυχικαὶ διαθέσεις, πάντες δὲ τρέμοντες προσέτρεχον εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν. Τότε κατήρξατο τῶν θαυμασίων τούτων λόγων ἐν μέσῳ κρότων καὶ ἐπιδοκιμασιῶν, καταδεικνύων δὲ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανός, παραβλέπων τὸ γῆρας, τὰς δυσκολίας τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὸν ἐγγίζοντα θάνατον τῆς μόνης αὐτοῦ ἀδελφῆς, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως. Τοσοῦτον ἐπέδρασαν οἱ λόγοι οὗτοι ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὥστε μεταστὰς τοῦ προτέρου βίου παρεδόθη εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐξηκολούθει διδάσκων καὶ ἐπεξηγῶν αὐτῷ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν. Μεγάλην παρηγορίαν παρέσχε τῷ λαῷ καὶ τὸ ἀκόλουθον γεγονός· ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Φλαβιανοῦ ἀπροόπτως παρέστησαν βασιλικοὶ ἀπεσταλμένοι, οἵτινες μετὰ σκληρότητος προέβησαν εἰς ἀνακρίσεις καὶ τιμωρίας, μαθόντες τοῦτο οἱ πλησίον τῆς Ἀντιοχείας ἐνασκούμενοι μοναχοὶ κατῆλθον εἰς τὴν πόλιν, εἷς δ' ἐξ αὐτῶν, ὁ Μακεδόνιος, ἐν μέσῃ ἀγορᾷ κρατήσας τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων αὐτῶν, «ἀναγγείλατε, εἶπε, τῷ βασιλεῖ, ὅτι δὲν εἶναι μόνον βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος, ὡς τοιοῦτος δὲ δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ καταστρέφῃ τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Οἱ λόγοι οὗτοι τοσοῦτον ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτῶν, ὥστε καίτοι ἐστεροῦντο τῆς πληρεξουσιότητος τοῦ Θεοδοσίου, ἐγγράφως ὑπεσχέθησαν ὅτι ἐπιστρέφοντες θὰ καταστείλωσι τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως, ἀνέστειλαν δὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων. Ἐν τούτοις ὁ Φλαβιανὸς φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ Πάσχα κατώρθωσε νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Θεοδοσίου ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς, ἐν ᾗ παραπέμπων εἰς λήθην τὰ συμβάντα, διέταξεν αὐτὸν ἵνα ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀντιόχειαν καὶ συνεορτάσῃ μετὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ τὸ Πάσχα.

Ἐκτὸς τοῦ περὶ ἀνδριάντων καὶ ἄλλων λόγων ὁ Χρυσόστομος ἐξεφώνησε καὶ σειρὰν ὅλην διαφόρων ὁμιλιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι μικρογραφίαν τινὰ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας. Σημαντικώταται εἶναι αἱ ὁμιλίαι ἐπὶ ὁλοκλήρων βιβλίων τῆς ἁγίας Γραφῆς, χρησιμεύουσαι ὡς βάσις τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ περικοπῶν αὐτῆς, ἐπὶ ἑορταῖς τῶν μαρτύρων, ἐπὶ τῶν κατηχουμένων, ἱερῶν ὕμνων καὶ ᾀσμάτων καὶ ἐπὶ διαφόρων ἠθικῶν ζητημάτων. Ἐπὶ δωδεκαετίαν ὅλην ὁ ἀείμνηστος ἐξήσκει μετὰ ζήλου τὴν ἱερὰν ταύτην ἀποστολήν, ἐξ ἧς καταφαίνεται οὐ μόνον ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἱκανότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ κατάστασις τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς. Δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ καὶ κακία, ἐφ' ἧς νὰ μὴ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης· ἡ φοίτησις τῶν ναῶν, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ νηστεία, ἡ ἐλεημοσύνη, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ τρόπος τοῦ ζῆν τῶν πλουσίων, ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν καὶ τὰ ἐντεῦθεν ὀφέλη, ἡ παιδαγωγία καὶ ἀνατροφὴ τῶν παίδων, αἱ γυναικεῖαι ἀρεταί, ἡ σχέσις τῶν δούλων πρὸς τοὺς κυρίους καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη, ὑφ' ἧς ἐνεπνέετο, ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τῶν λόγων αὐτοῦ. Ὅσον γλυκὺς καὶ ἐπιεικὴς ἦτο ἐν ταῖς ὁμιλίαις αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀφ' ἑτέρου ἦτο δριμὺς κατὰ τῶν ἐκ συστήματος ἁμαρτανόντων καὶ ἀδιορθώτων, μεταχειριζόμενος, ἐκτὸς τοῦ ῥέοντος λόγου, καὶ τρόπους διαφόρους καὶ παρομοιώσεις καὶ εἰκόνας, ἵνα καταστήσῃ τὸν λόγον καρποφορώτερον. Δριμὺς κατεφέρετο καὶ κατὰ τῶν διαφόρων αἱρέσεων καὶ σχισμάτων τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καταδεικνύων ὅτι ἡ διάνοια ἡ θέλουσα νὰ ἐννοήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὰ θεῖα καὶ εἰς τὰς οἰκείας δυνάμεις στηριζομένη, περιπίπτει εἰς ἀντινομίας καὶ θεωρίας προπετεῖς, ἀποτρέπει ὅμως τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κατ' αὐτῶν ὕβρεων καὶ τῶν ἀναθεμάτων. Τὸν αὐτὸν τρόπον διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ μετέρχωνται καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐθνικούς, ἀντὶ συζητήσεων ἀκάρπων καὶ ἐμπαθῶν συνιστῶν βίον καθαρόν· «κἂν μυρία λέγει που, φιλοσοφήσωμεν διὰ τῶν λόγων, βίον δὲ μὴ παρεχώμεθα ἐκείνων βελτίονα, τὸ κέρδος οὐδέν». Δριμὺς ἦτο ὁ Χρυσόστομος καὶ κατὰ τῶν ἰουδαϊκῶν καὶ ἐθνικῶν ἐθίμων καὶ δεισιδαιμονιῶν, τῶν θηριομαχιῶν καὶ μονομαχιῶν, τῶν θεάτρων καὶ χορῶν, τῶν κατὰ τὰς καλένδας τοῦ Ἰανουαρίου τελουμένων, τῶν παρατηρήσεων τῶν ἡμερῶν, τῶν οἰωνῶν, τῶν κληδονισμῶν, τῶν περιάπτων καὶ γοητειῶν, τῶν ἐν τοῖς γάμοις ὀργίων, τῶν ἐπὶ τῶν ὠδίνων καὶ τοκετῶν σατανικῶν παρατηρήσεων, τῶν ἐν ταῖς κηδείαις τελουμένων καὶ τῶν τοιούτων, ἅτινα ἦσαν συνυφασμένα μετὰ τοῦ βίου τῶν Χριστιανῶν· ἐν πᾶσι τούτοις, καταπολεμῶν τὰς ψευδεῖς θεωρίας, ἐκτίθησι τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀναιρῶν δὲ τὰς προβαλλομένας ἐνστάσεις, ποῦ μὲν καταδεικνύει τὴν σημασίαν τῆς πρεσβείας τῶν ἁγίων, ποῦ δὲ τὴν ἁγιότητα τῆς παρθενίας καὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἀλλαχοῦ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν περὶ θείας ἀμοιβῆς καὶ ἀντιμισθίας διδασκαλίαν. Οὕτως ὁ Ἰωάννης ἐπὶ δωδεκαετίαν ὅλην ἐξηκολούθει διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπεσπᾶτο μὲν ἡ παρρησία αὐτοῦ καὶ ἡ εἰλικρίνεια τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν πολλῶν, ὑπῆρχον ὅμως καὶ οἱ ἀπεχθανόμενοι αὐτόν, πρὸς οὓς ἀπήντα ὅτι «ἐλεεῖ αὐτοὺς καὶ δακρύει τοὺς οὕτω διακειμένους, ἡδέως δ' ἂν ἀνάσχοιτο κἂν πλῆξαι θέλωσι», πρὸς δὲ τοὺς κατηγοροῦντας ὅτι καθ' ἑκάστην ὡμίλει περὶ ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης, «οὐ παύσομαι, ἔλεγε, τοῦτο πράττων».

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.
[Εἰκὼν βυζαντινοῦ χειρογράφου.]

Ἡ σπανία τοῦ Χρυσοστόμου εὐγλωττία καὶ αἱ ποικίλαι ἀρεταί, γνωσταὶ γενόμεναι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνεβίβασαν αὐτὸν διὰ τοῦ Εὐτροπίου ἄκοντα ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτῆς θρόνου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεκταρίου, τῷ 398. Οὕτως ἠμείβετο ἡ ποικίλη αὐτοῦ ἀρετή, μεγάλας ὅμως δυστυχῶς ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ δυσκολίας, θῦμα γενόμενος ἐπὶ τέλους τῆς εἰλικρινείας αὐτοῦ καὶ τιμιότητος. Ἐν πρώτοις ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχον πολλοὶ ἐκ τοῦ κλήρου, οἵτινες ἀναξίως ζῶντες τῆς κλήσεως αὐτῶν ἀπεδείχθησαν ἐχθροὶ αὐτοῦ, οὐ μόνον διότι ἐξηναγκάζοντο εἰς τὴν ἀκριβῆ τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐκπλήρωσιν, ἀλλὰ καὶ διότι, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἕνεκα τῆς λιτότητος τοῦ βίου αὐτοῦ ἀπέφευγε τὰ γεύματα τῶν πλουσίων, ἐστέρει καὶ τούτους τῶν ἀπολαύσεων τούτων· καὶ τρίτον, διότι, περιορίσας τὰ ἔξοδα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ οἴκου καὶ διαθέσας τὰ περισσεύοντα ὑπὲρ σκοπῶν φιλανθρωπικῶν, ἠλάττωσε τὰ πλούσια αὐτῶν εἰσοδήματα. Ὁμοίως παράπονα εἶχε καὶ ἀπὸ μέρους ἀναξίων τινῶν μοναχῶν, οἵτινες ἔζων βίον ἡδυπαθῆ καὶ ἁβρόν, ἀναμειγνυόμενοι καὶ εἰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ῥαδιουργίας καὶ ἔριδας. Σπουδαίαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐχθρικὴν στάσιν τῶν μοναχῶν τούτων παρέσχεν, ἐκτὸς ἄλλων πλουσίων γυναικῶν, καὶ ἡ περιφανὴς Ὀλυμπία, ἥτις τὰ μεγάλα αὐτῆς εἰσοδήματα διέθετεν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ σκοπῶν ἀγαθοεργῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἡ εὐσεβὴς αὐτὴ χήρα ἐποιεῖτο ἄσκοπον χρῆσιν τῆς ἀγαθοεργίας καὶ σπατάλης, ὁ Χρυσόστομος καὶ προσωπικῶς καὶ διὰ γραμμάτων ἐδίδασκεν αὐτὴν τὴν ἀληθῆ χρῆσιν τῆς ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας, ἀπαγορεύσας μάλιστα αὐτῇ νὰ παρέχῃ βοήθειαν τοῖς κληρικοῖς ἐκείνοις καὶ μοναχοῖς, τοῖς ἐν ἀφθονίᾳ ζῶσι καὶ μηδενὸς δεομένοις, κἂν ἅγιοι ὦσι· ἐντεῦθεν ὅμως οἱ ἰδιοτελεῖς ἐκεῖνοι, ἀπολέσαντες τὰ κέρδη αὐτῶν, ἐπετίθεντο ἀλόγως κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνήθης τοῦ Χρυσοστόμου παρρησία καὶ ὁ ἀνεπιφύλακτος κατὰ τοῦ κακοῦ πόλεμος, ὅπου καὶ ἂν συνήντα αὐτό, παρεσκεύαζον αὐτῷ ἐχθρούς, τοιοῦτοι δὲ ὑπῆρχον πολλοὶ μεταξὺ τῶν ἀρχόντων, τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πλουσίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἐν τούτοις ὁ Χρυσόστομος καὶ μεθ' ὅλην τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν πιστῶς ἐξεπλήρου τὸ καθῆκον αὐτοῦ, καθοδηγῶν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ περιφρουρῶν καὶ ἀπέναντι τῶν διαφόρων αἱρέσεων· καὶ ἐνταῦθα, καθὼς καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὴν αὐτὴν μετήρχετο μέθοδον κατὰ τῶν ἀρειανῶν καὶ δὴ τῶν εὐνομιανῶν, ἀνατρέπων τὰ σοφίσματα αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ἰδίων ὅπλων πολεμῶν, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραττε καὶ κατὰ τῶν νοβατιανῶν. Τὸ βλέμμα τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς δὲν διέφυγε καὶ ἡ ἐν τῷ κράτει ὕπαρξις πολλῶν ἐθνικῶν, συμβουλεύων ἑκάστοτε τοὺς πιστούς, ὅπως διὰ τοῦ χρηστοῦ αὐτῶν βίου προσελκύωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, ὁ ἴδιος δὲ φροντίζων νὰ μεταδώσῃ αὐτοῖς τὸν Χριστιανισμὸν ἢ μεταστρέψῃ ὡς αἱρετικοὺς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν διὰ προπαρασκευῆς ἰδίων διδασκάλων καὶ ἱδρύσεως ναῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων· τοιοῦτοι ἦσαν πολλοί, ὡς οἱ Γότθοι παρὰ τὸν Εὔξεινον πόντον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπηρετοῦντες ὡς μισθοφόροι παρὰ τῷ στρατῷ καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελθόντες διὰ τῶν ἀρειανῶν. Ἐκτὸς τῶν Γότθων τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνέλαβεν ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν Φοινίκην, ἔνθα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων διετηροῦντο λείψανα φυσικῆς τινος καὶ ἀκολάστου λατρείας, τῆς λατρείας τοῦ Βάαλ κατὰ τὴν Π. Διαθήκην, πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ὁποίας ἐμόρφωσεν ἰδίους ἀποστόλους.

Ἐν τούτοις, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν, τὴν πλουσίαν αὐτοῦ ποιμαντορικὴν ἐνέργειαν ἔμελλον νὰ διαταράξουν αἱ ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων, τῶν πλουσίων καὶ τῶν κληρικῶν προερχόμεναι ἀντιθέσεις· φοβερὸν πολέμιον ἐν πρώτοις εὗρεν ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Εὐτροπίου, ὅστις καίτοι πρῶτος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, φιλάργυρος ὅμως ὑπάρχων καὶ κυκλούμενος ὑπὸ κολάκων καὶ κατασκόπων, προέβαινεν εἰς ἀδικίας καὶ καταχρήσεις, διεγείρων οὕτω τὰ παράπονα πολλῶν. Εἰς μάτην ὁ Χρυσόστομος προέβαλλεν αὐτῷ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων· ὁ Εὐτρόπιος οὐ μόνον δὲν συνεμορφοῦτο πρὸς τὰς νουθεσίας αὐτοῦ, ἀλλὰ βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ δαμάσῃ τὸν ἄτεγκτον χαρακτῆρα τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ἐκηρύχθη ἐχθρὸς αὐτοῦ καὶ ἐξέδωκεν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα κατὰ τοῦ ἀρχαίου ἔθους τοῦ ἀσύλου τῶν ἱερῶν ναῶν, οὕτω δὲ εὐρὺ στάδιον ἠνοίγετο εἰς τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ. Ὁ ἀρχηγὸς ὅμως τῶν μισθοφόρων γοτθικῶν στρατευμάτων Τριβιγίλδος, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ συνάρχοντος αὐτοῦ Γαϊνᾶ, ἐπαναστατήσας ἕνεκα τοῦ Εὐτροπίου, ἀπῄτησε παρὰ τοῦ Ἀρκαδίου τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὑπατικοῦ ἀξιώματος, τούτου δὲ ἐπιτευχθέντος, οὗτος κινδυνεύων νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν μανίαν τῶν Γότθων καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ζητῶν ἄσυλον ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον αὐτὸς πρὸ ὀλίγου ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτῆς. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὁ Εὐτρόπιος ἔκειτο ἐκτάδην καὶ τρέμων πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου· τότε δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐμφανισθεὶς ἐν τῷ ναῷ ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον αὐτοῦ πρὸς Εὐτρόπιον λόγον, ἐν ᾧ καταδεικνύων τὴν ἀστασίαν καὶ ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων, τῆς λαμπρᾶς περιβολῆς τῆς ὑπατείας, τῶν φαιδρῶν λαμπάδων, τῶν κρότων καὶ θαλιῶν, τῶν στεφάνων καὶ παραπετασμάτων, τῶν ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις ἐπευφημιῶν κτλ., ἀποτείνεται πρὸς αὐτὸν τὸν Εὐτρόπιον καὶ ὑπομιμνῄσκων τὰς κατὰ τοῦ πλούτου νουθεσίας, τὸν ὁποῖον ἤδη ἡ πεῖρα ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξεν οὐ μόνον δραπέτην καὶ ἀγνώμονα, ἀλλὰ καὶ ἀνδροφόνον, «οὗτος, εἶπεν αὐτῷ, παρεσκεύασέ σε νῦν τρέμειν καὶ δεδοικέναι». Ὁ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου συνεκίνησε τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ μαινομένου στρατοῦ ἀπαιτοῦντος νὰ ἀποσπάσῃ τὸν Εὐτόρπιον ἐκ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἀντέστη γενναίως, ἀλλ' ἀπήχθη εἰς τὰ βασίλεια, ἵνα ἐξαιτήσηται χάριν παρὰ τοῦ βασιλέως· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως παραπλανηθεὶς ὁ Εὐτρόπιος κατέλιπε τὸ ἄσυλον καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Κύπρον ἐφονεύθη.

Οἱ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐκσφενδονιζόμενοι λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τοῦ πλούτου ἐσκανδάλισαν πολλοὺς τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων καὶ ἀρχόντων, οἵτινες προσετέθησαν εἰς τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· μεταξὺ αὐ-

Digitized by Google

τῶν ἐπρωτοστάτει ἡ Εὐδοξία, ἥτις, φιλόδοξος καὶ φιλάργυρος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐτροπίου μόνη διηύθυνε τὰ τῆς αὐτοκρατορίας, ὑπὸ αὐλοκολάκων περιστοιχιζομένη καὶ πρὸ οὐδενὸς ὑποχωροῦσα. Κατὰ τὸν Ζώσιμον (5,24) τοσαύτη ἦτο ἡ πλεονεξία αὐτῆς, ὥστε ἀποθνήσκοντός τινος πλουσίου διὰ πλαστογραφιῶν ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἐστερεῖτο οὗτος τέκνων καὶ κληρονόμων καὶ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος κατελάμβανε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Τοιοῦτό τι συνέβη ἐν τῇ ἁρπαγῇ ἀμπέλου τινὸς παρὰ τὴν Χαλκηδόνα χήρας τοῦ Θεογνώστου, ὅτε ὁ Χρυσόστομος, μὴ δυνάμενος νὰ σιγήσῃ ἀπέναντι τῆς διαπραχθείσης ἀδικίας, ἔγραψεν αὐτῇ ὑπομιμνήσκων τὴν διαπραχθεῖσαν ἀδικίαν καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· αὕτη ὅμως οὐ μόνον δὲν ἐσωφρονίσθη ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ ὀργισθεῖσα διήγειρε καὶ τὸν Ἀρκάδιον ἐν τῷ κατ' αὐτοῦ πολέμῳ.

Ἀνωτέρω εἴδομεν, ὅτι ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος εἶχε νὰ πολεμήσῃ καὶ πολλοὺς ἀναξίους κληρικούς, οἵτινες ἔν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ περιφερείᾳ τοῦ θρόνου, ὡς ἐν Γαλατίᾳ, Μ. Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ, ἠσχήμιζον τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἀξίωμα. Πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων συνεκάλεσεν ὁ Χρυσόστομος τῷ 400 ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἥτις λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν κατηγορητήριον ἔγγραφον κατὰ τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἀντωνίνου, ἀπεφάσισεν, ἵνα αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος μεταβῇ ἐπὶ τόπου· ἀλλὰ μὴ κατορθωθέντος τούτου ἀμέσως, ἀποθανόντος δ' ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀντωνίνου, ἠναγκάσθη τῷ 401 νὰ μεταβῇ εἰς Ἔφεσον, προσκληθεὶς μάλιστα ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς ἐκλογὴν νέου μητροπολίτου. Ἐνταῦθα ἐν συνόδῳ 70 ἐπισκόπων ἀνέδειξε νέον μητροπολίτην, ἀποδειχθεισῶν δὲ τῶν κατὰ τοῦ Ἀντωνίνου κατηγοριῶν, ἔπαυσε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας σιμωνιακῶς ἀντικαταστήσας δι' ἄλλων καὶ μεταβὰς εἰς Νικομήδειαν ἔπαυσε τὸν μητροπολίτην Γερόντιον, μετὰ τρίμηνον δ' ἀπουσίαν ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Χρυσόστομος ἔμελλε νὰ συναντήσῃ νέας ἀφορμὰς παραπόνων, αἵτινες συνδυαζόμεναι μετ' ἄλλων γεγονότων ἔμελλον νὰ προκαλέσωσι τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ· πολλοὶ δηλαδὴ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν χάριν ἀπολαύσεων ἢ καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξωσι τὸ ῥητορικὸν αὐτῶν τάλαντον, ἀντικανονικῶς προσέτρεχον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα συγχρωτιζόμενοι μετὰ προσώπων ὑπερόχων καὶ τῆς αὐλῆς παρεῖχον αὐτῷ πράγματα· πολλοὺς τούτων ἐτιμώρησεν ὁ ἱερὸς ἀνήρ, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις αὐτοῦ πολλάκις κατεφέρετο κατὰ τῶν τοιούτων, οἵτινες «κάλλεσι λέξεων περιεργαζόμενοι καὶ συνθήκαις καὶ ἁρμονίαις», ἀπέβλεπον μόνον ὅπως «τέρψωσι τὸν λαόν, ὅπως κροτηθῶσι καὶ ἐπαίνων τύχωσι, οὐχὶ δ' ὅπως τὰ ἤθη ρυθμίσωσι». Ἐν τοῖς τοιούτοις διεκρίνετο πρὸ πάντων ὁ Γαβάλων Σευηριανός, ὅστις συνενωθεὶς μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς Εὐδοξίας καὶ ἄλλων αὐλικῶν γυναικῶν, ἐκαραδόκει τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἐπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ.

Ἡ εὐκαιρία ἐνεφανίσθη ἀπὸ μέρους τῶν λεγομένων ὠριγενιστικῶν ἐρίδων· ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὁ Ὠριγένης, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρειανισμοῦ κατέστη παρὰ πολλοῖς ὕποπτος, οὐ μόνον διότι δὲν κατενόουν τὸ μυστικὸν καὶ θεωρητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἤθελον νὰ ἐξηγήσωσι τὰ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ σχολιὰ ἐκ τῆς μήπω διαμορφωθείσης ἐκκλησιαστικῆς φρασεολογίας, ἐμορφώθησαν οὕτως οἱ λεγόμενοι ὠριγενισταί, προσκείμενοι τῷ Ὠριγένει, χωρὶς νὰ ἀρνηθῶσι τὰς πλάνας αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀντωριγενισταί, οἵτινες ἐν τῷ πολέμῳ αὐτῶν κατ' αὐτοῦ κατήρχοντο μέχρι τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ. Τοῖς τοιούτοις ἀνῆκεν ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, καθὼς καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ ὄρους τῆς Σκήτεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνῷ οἱ ἐνταῦθα ἕτεροι μοναχοὶ τῆς Νιτρίας ἦσαν θαυμασταὶ τοῦ Ὠριγένους, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος. Οὗτος καὶ πρότερον καὶ ἐν τῷ πασχαλίῳ γράμματι τοῦ 399 ἐκφρασθεὶς κατὰ τῶν ἀνθρωπομορφιστῶν, ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τῶν μοναχῶν τῆς Σκήτεως, οἵτινες ἐπιτεθέντες κατ' αὐτοῦ ἠνάγκασαν νὰ καταδικάσῃ ἐν συνόδῳ τὸν ὠριγενισμόν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ πασχαλίῳ γράμματι τοῦ 401. Τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Θεοφίλου ἐπεδοκίμασεν ὁ Ἐπιφάνιος, ἀλλ' οἱ μοναχοὶ τῆς Νιτρίας ἀπέκρουσαν, ἐφ' ᾧ ὀργισθεὶς ἐκεῖνος μετὰ στρατοῦ ἐπετέθη κατὰ τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν καὶ διεσκόρπισε· μεταξὺ τούτων ὑπῆρχον τέσσαρες Μακροὶ ἀδελφοὶ λεγόμενοι, ἕνεκα τοῦ ἀναστήματος αὐτῶν, οἵτινες δυσηρεστημένοι ἄλλως κατὰ τοῦ Θεοφίλου ἕνεκα τῆς ῥαδιούργου καὶ πλεονεκτικῆς αὐτοῦ τάσεως, φεύγοντες ἤδη τὴν μανίαν αὐτοῦ προσῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος μὴ κατορθώσας νὰ συμβιβάσῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν ἴδιον πατριάρχην, ἀπεσύρθη τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' οἱ Μακροὶ ἀδελφοί, εὑρόντες τὰ μέσα ἐν τῇ αὐλῇ, κατώρθωσαν νὰ ἐκδοθῇ διάταγμα, δι' οὗ προσεκαλεῖτο ὁ Θεόφιλος ἵνα ἔλθῃ καὶ δικασθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ταῦτα μαθὼν οὗτος παρὰ τοῦ Γαβάλων Σευηριανοῦ, ἀναβάλλει τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, γράφει ὅμως τῷ Ἐπιφανίῳ ὅπως σπεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, νεμομένην ὑπὸ τοῦ ὠριγενισμοῦ, οὗτος δὲ ἐν τῷ τυφλῷ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὠριγένους ζήλῳ, καταδικάσας αὐτὸν ἐν Κύπρῳ ὡς αἱρετικόν, ἔρχεται τῷ 403 εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἐνταῦθα ὅμως, καίτοι κατ' ἀρχὰς προέβη ἀντικανονικῶς εἰς λειτουργίας καὶ χειροτονίας, διαγνοὺς ἐπὶ τέλους τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν ἀναχωρεῖ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Θεόφιλος, παρασκευάσας τὰ πράγματα, ἔρχεται τῷ 403 ὡς κατήγορος πλέον τοῦ Χρυσοστόμου, συγκροτεῖ ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Χαλκηδόνος πρὸς τὴν Δρῦν σύνοδον καὶ καταδικάζει αὐτὸν ἐπὶ 47 κατηγορίαις, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀνηθικότητι, ἀσεβείᾳ καὶ προδοσίᾳ βασιλικῇ, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὠριγενισμοῦ. Ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος διατάγματος περὶ ἐξορίας αὐτοῦ, ὁ Χρυσόστομος ἀποχαιρετήσας τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ λαθὼν τῆς προσοχῆς αὐτοῦ παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, ὅστις τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 403 διὰ πλοιαρίου ἀπήγαγεν εἰς Πραινετὸν τῆς Βιθυνίας· ἐν τούτοις ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ λαοῦ καὶ φοβερὸς σεισμὸς ἐπισυμβὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τοσοῦτον ἐφόβισαν τὴν Εὐδοξίαν, ὥστε αὕτη ἀπήτησε παρὰ τοῦ Ἀρκαδίου τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ.

Μεγαλοπρεπεστάτη καὶ πανηγυρικὴ ἦτο ἡ ἐπάνοδος τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ δὲ Θεόφιλος βλέπων ταῦτα ἀπέδρα μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, τούτου δ' ἕνεκα ἐματαιώθη καὶ ἡ πρότασις τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ὅπως συγκροτηθῇ σύνοδος κανονικὴ πρὸς ἐξέτασιν τῶν κατ' αὐτόν. Δὲν διήρκεσεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν ἡ εἰρήνη, ἧς ἀπέλαυεν ὁ Χρυσόστομος· αὕτη διεταράχθη πάλιν ἕνεκα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικήσεως τῆς Εὐδοξίας καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἕνεκα τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἀργυροῦ ἀγάλματος τῆς Εὐδοξίας, τοῦ στηθέντος πρὸ τοῦ βουλευτηρίου καὶ ἐγγὺς τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τῶν τελουμένων θορυβωδῶν διασκεδάσεων, διεταράσσοντο αἱ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἱεραὶ ἀκολουθίαι, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐν ταῖς ὁμιλίαις αὐτοῦ κατεδίκασε τὰ ἄγρια ταῦτα ἔθιμα, ὑπομιμνήσκοντα χρόνους εἰδωλολατρικούς, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἦτο φυσικὸν νὰ κατακρίνῃ αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁμιλία αὐτοῦ συνέπεσε τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου, κατά τινα διήγησιν ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν εὐαγγελικῶν λογίων: «πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται, πάλιν ταράσσεται, πάλιν ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου ζητεῖ». Δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη χρήσεως ἑτέρων μέσων πρὸς ἀνέφλεξιν τοῦ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου μίσους· οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐξεμεταλλεύθησαν τοὺς λόγους ἐκείνους, καὶ ἡ Εὐδοξία, ἡ μηδέποτε παύσασα νὰ μισῇ ἀγρίως αὐτόν, ἀπήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν παῦσιν καὶ ἐξορίαν αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἀρκάδιος ἐπὶ τῷ δισχυρισμῷ τῶν ἀθλίων ἐπισκόπων, ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ἄνευ ἀποφάσεως ἑτέρας συνόδου, ἀνατρεπούσης τὴν πρὸς τὴν Δρῦν, διέταξεν αὐτὸν ἵνα περιορισθῇ ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ οἴκῳ, ἀπέχων τῶν ποιμαντορικῶν καθηκόντων. Εἶναι ἀπερίγραπτα τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς Μ Τεσσαρακοστῆς καὶ τοῦ Πάσχα· ἐπὶ τέλους τῇ πέμπτῃ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἐνάτῃ Ἰουνίου τοῦ 404 ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἀποχαιρετίσας τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς καὶ τὰς εὐσεβεῖς διακονίσσας καὶ συστησάμενος ὑπακοὴν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ, διέφυγε τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ ἀπήχθη εἰς Βιθυνίαν.

Ὁ Χρυσόστομος ὡδηγήθη κατ' ἀρχὰς εἰς Νίκαιαν, ὅθεν ἀποφασισθέντος ἵνα μετενεχθῇ εἰς Κουκουσὸν διὰ μέσου τῆς Φρυγίας, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Κιλικίας καὶ Ἀρμενίας, ἔφθασε κατὰ πρῶτον εἰς Καισάρειαν δι' ὁδῶν δυσβάτων καὶ ἐπικινδύνων. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Φαρέτριος ἐχθρικὰς ἐπεδείξατο πρὸς αὐτὸν διαθέσεις, ἱκανοποιήθη ὅμως ὁ Χρυσόστομος ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν λογίων, ῥητόρων καὶ σοφιστῶν, διὰ τῆς βοηθείας τῶν ὁποίων ἔφθασε τὸν Αὔγουστον εἰς Κουκουσόν, ὅπου τὸν περιεποιήθησαν ὁ λαὸς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σώπατρος. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἐξορίᾳ εὑρισκόμενος δὲν ἔπαυσε προνοῶν περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινότητος, παρηγορῶν καὶ ἐνισχύων τὸ ποίμνιον αὐτοῦ διὰ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν, ὅτε κατὰ τὴν ἀπαγωγὴν αὐτοῦ ἐκάη, ἄγνωστόν πως, ἡ μεγάλη Ἐκκλησία καὶ τὸ παρακείμενον δικαστήριον. Ἰδίως πολλὰ ὑπέστη ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, οἵτινες μὴ ἀναγνωρίζοντες τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἀρσάκιον, ἀπετέλεσαν ἰδίαν κοινότητα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰωαννῖται*· ἐπίσης ἐμερίμνα καὶ περὶ τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, δὲν ἔμεινε δὲ ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, συνεχίζων τὰς προτέρας αὐτοῦ ἐνεργείας ἐν Κιλικίᾳ καὶ Φοινίκῃ καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῖς Γότθοις, καὶ τῇ Περσίᾳ ἔτι. Ἀλλ' ἐν Κουκουσῷ ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐπεδεινώθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 403, κυρίως ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἰσαύρων, μόλις δ' ἐσώθη ἐν μέσῳ παγετῶν καὶ χιόνων εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως Ἀρυβισσοῦ. Κατὰ τοὺς χειμῶνας τῶν ἐτῶν 405 μέχρι τοῦ 407 εἰθίσθη πρὸς τὰς δυσκολίας καὶ τὰς στερήσεις, ἐζωογονεῖτο ὅμως ὑπὸ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν φίλων, οἵτινες λόγῳ καὶ ἔργῳ παρηγόρουν αὐτόν. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Α' (402—417), ὅστις ἀπαντῶν εἰς ἐπιστολὴν τοῦ θέρους τοῦ 407, ἐκφράζουσαν τὸν φόβον μὴ ἐξορισθῇ εἰς τόπον ἐρημότερον, ἐπήνει αὐτὸν διὰ τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὑπομονήν. Ὁ Χρυσόστομος πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον ἔγραψεν ἅμα τῷ κατ' αὐτοῦ ἀγῶνι τοῦ Θεοφίλου, παραπονούμενος διὰ τὴν διαπραττομένην κατ' αὐτοῦ ἀδικίαν, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξε καὶ πρὸς τὸν Ἀκυληΐας καὶ τὸν Μεδιολάνων, κακῶς ἑπομένως οἱ Λατῖνοι ἐντεῦθεν συμπεραίνουσιν, ὅτι ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν, ἐκκαλῶν δῆθεν τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ· ἡ ἐνέργεια τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο κανονικὴ καὶ συνήθης, ἐνέργεια ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφόν, ἐξαιτουμένη τὴν ἀδελφικὴν συνδρομήν, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰννοκέντιος οὕτως ἐξελάμβανε τὸ πρᾶγμα, διὸ καὶ παρεκάλεσε τὸν Ὁνώριον ἵνα γράψῃ τῷ Ἀρκαδίῳ συνιστῶν τὴν συγκρότησιν μεγάλης συνόδου ἐξ ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος.

Ἐν τούτοις αἱ ὑπόνοιαι τοῦ Χρυσοστόμου μὴ ἀπαχθῇ εἰς τόπους ἀγριωτέρους ἐπηλήθευσαν, διότι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐνήργησαν καὶ μετετέθη εἰς Πιτυοῦντα, χώραν ἀγρίαν· δύο στρατιῶται συνώδευον αὐτόν, ἀλλὰ τὸ ἀσθενὲς σαρκίον δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Μετὰ βραχεῖαν πορείαν ἔφθασαν εἰς Κόφανα, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ προχωρήσωσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν αὐτὴν πολίχνην, εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βασιλίσκου· ἐκεῖ ὁ Χρυσόστομος αἰσθανθεὶς τὸ τέλος αὐτοῦ ἐξεδύθη τὰ ἱμάτια καὶ ἐνεδύθη καθαρά, διένειμε πᾶν ὅ,τι ἐκέκτητο εἰς τοὺς παρόντας, προσηυχήθη, μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ ἐκφωνήσας τὸ σύνηθες αὐτῷ λόγιον «δόξα τῳ Θεῷ πάντων ἕνεκεν», παρέδωκε τὸ πνεῦμα, μάρτυς γενόμενος τῆς ἀληθείας· ἦτο ἡ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 407. Ἡ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου διαπραχθεῖσα ἀδικία μόλις τῇ 27 Ἰανουαρίου τοῦ 438 εὗρε τὴν ἐξιλέωσιν αὐτῆς, ὅτε, κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων αὐτοῦ, Θεοδόσιος ὁ Β' μετὰ τοῦ πατριάρχου Πρόκλου (434—446) γονυπετὴς ὑπεδέχθη αὐτά, δεόμενος ὑπὲρ τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Εὐδοξίας. Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ μέγας οὗτος πατὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ὁ σύγχρονος καὶ μετὰ ταῦτα κόσμος ἐτίμησε διὰ τῶν ἐπιθέτων λαμπτῆρος παντὸς τοῦ κόσμου, στύλου τῆς Ἐκκλησίας, φωτὸς τῆς ἀληθείας, σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, μεγάλου διδασκάλου τῆς Οἰκουμένης καὶ πρὸ πάντων χρυσοδετῆς γλώττης, ὡς καλεῖ αὐτὸν ὁ Πρόκλος, καὶ *Χρυσοστόμου* ὡς ὀνομάζουσιν Ἰωάννης ὁ Μόσχος (630) καὶ Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλης († 636), ὅπερ ὄνομα καὶ ἐπεκράτησε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Β. Γεωργιάδου*, Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος.—*Δ. Εὐελπίδου*, Περὶ Ἱερωσύνης (λόγ. Α').—*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλ. Ἱστορ. (τόμ. Α').—*Migne*, Πατρολ. Ἑλλ. (τόμ. 47—64).—*Neander*, D. heilige Joh. Chrysostomus (1832).—*Silbert*, D. Leben d. Heil. Joh. Chrys. (1839).—*E. Martin*, S. Jean Chys., ses oeuvres κτλ. (1860).—*Bochet*, S. Jean Chrys. (1866).—*Funk*, J. Chrysost. in Quartalschrift (1875). † Η. Φ. Β.

— 2) ***Ἰωάννης Β'***, *ὁ Καππαδόκης* (518—520). Ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος καὶ ὑπηρετῶν ὡς πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ, διεδέχθη Τιμόθεον τὸν Α'. Ἀφῄρεσεν ἐκ τῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ αἱρετικοῦ Σευήρου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ συνεκάλεσε δύο συνόδους, τῷ 518 καὶ 519. Ἡ α' ἀνεκήρυξεν ὡς ἀδίκως ἐκθρονισθέντας τοὺς εὐσεβεῖς πατριάρχας Εὐφήμιον καὶ Μακεδόνιον, διέταξε τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων των εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἐγγραφὴν τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ τοῦ πάπα Λέοντος ἐν τοῖς διπτύχοις καὶ ἀναθεμάτισε τοὺς ἀποφαινομένους κατὰ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451). Ἡ β' σύνοδος, ἐν ᾗ παρευρίσκοντο καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα Ὁρμίσδα (515—523), εἰς οὐδὲν κατέληξεν ἀποτέλεσμα ἕνεκα τῶν ὑπερβολικῶν ἀπαιτήσεων τούτων.

—3) ***Ἰωάννης Γ'***, *ὁ Ἀντιοχεὺς* (566—577). Ἐξ Ἀντιοχείας καταγόμενος καὶ σχολαστικός, ἤτοι δικηγόρος ὤν, κατετάχθη εἰς τὸν κλῆρον, διαπρέπων εἰς ἀρετὴν καὶ παιδείαν. Πρεσβύτερος ὢν καὶ ἀποκρισιάριος τοῦ Ἀντιοχείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, διεδέχθη τὸν καθαιρεθέντα Εὐτύχιον. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἰωάννου ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος ὁ Β' (565—578) ἔπεμψεν εἰς Αἴγυπτον τὸν ἀββᾶν Φωτεινὸν πρὸς εἰρήνευσιν τῶν ἐκ τῶν αἱρέσεων τεταραγμένων ἐκκλησιῶν αὐτῆς, ἔκτισε ναοὺς καὶ μοναστήρια καὶ ἐκαλλώπισε ταῦτα. Ε. Γ. Π.

—4) ***Ἰωάννης Δ'***, *ὁ Νηστευτὴς* (582—595). Ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ, ἕνεκα δὲ τοῦ αὐστηροῦ αὐτοῦ ἀσκητικοῦ βίου, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπης, ἀνῆλθε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Παρὰ τῷ Φωτίῳ (Μυριόβιβλ. 231) ὀνομάζεται «ἀρετῆς οἰκητήριον». Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἰωάννης εἶναι ἐπίσημος καὶ διὰ τὸν τίτλον *Οἰκουμενικὸς* καὶ τὰς πρὸς τοὺς πάπας ἔριδας. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος τοῦ 587, παρόντων καὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀπέδωκεν ἐπισήμως Ἰωάννῃ τῷ Νηστευτῇ τὸν τίτλον τοῦτον, οὗτος δ' ἐδέχθη αὐτὸν καὶ χρῆσιν ἐποιεῖτο. Ἐν Ῥώμῃ ὅμως, ὅπου ἀπὸ πολλοῦ διαφοροτρόπως προπαρεσκευάζετο καὶ ὠργανοῦτο τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, δὲν ἤρεσεν ἡ πρᾶξις τῆς συνόδου, καὶ διὰ τοῦτο Πελάγιος ὁ Β' διεμαρτυρήθη

Digitized by Google

ἐντόνως καὶ διέταξε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκρισιάριον αὐτοῦ νὰ διακόψη τὴν πρὸς τὸν Νηστευτὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν· ὁ ἀγὼν ἀνερριπίσθη ἐντονώτερον ἐπὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄ τοῦ μεγάλου (590—604), ὅστις ἐμφορούμενος τῶν περὶ πρωτείου καὶ τῆς παντοκρατορίας τῶν παπῶν ἰδεῶν, καίτοι ἐκ τοῦ πλησίον ἐγίνωσκε τὸν Νηστευτὴν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ, οὐδὲν ἧττον δι' ἀλληγογραφίας πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον λάβρως ἐπετέθη κατὰ τοῦ τίτλου, ἀποκαλέσας αὐτὸν οὐ μόνον πλήρη ὑπερηφανείας καὶ σκανδάλων, ἀλλὰ καὶ σατανικὸν καὶ πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου· ἔγραψε μάλιστα καὶ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Εὐλόγιον, προτρεπόμενος εἰς τὸν κατὰ τοῦ τίτλου πόλεμον. Ἡ μνήμη Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τελεῖται τὴν 2 Σεπτεμβρίου, καίτοι δὲ καὶ ἐν τῇ Δύσει ἑωρτάζετο ὡς ἅγιος, οἱ Βολλανδισταὶ ἐξήλειψαν αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἑορτολογίου, τὸ δὲ κατ' αὐτοῦ μῖσος τῶν παπῶν ἐξίκετο μέχρι τῆς ἐξαλείψεως τῆς εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀφιερώσεως ἑνὸς τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γρηγορίου καὶ μεταθέσεως εἰς Ἰωάννην τὸν Ραβέννης. Ἰωάννης ὁ Νηστευτὴς ἔγραψε καὶ διάφορα συγγράμματα περὶ ἀκολουθίας καὶ τάξεως ἐπὶ τῶν ἐξομολογουμένων, περὶ μετανοίας κλπ., λόγον πρὸς τὸν μέλλοντα ἐξαγορεύειν καὶ κανόνας. † Η. Φ. Β.

—5) ***Ἰωάννης Ε΄*** (668—674). Χρηματίσας πρωτέκδικος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας, διεδέχθη Θωμᾶν τὸν Β΄ καὶ συνετῶς καὶ θεαρέστως κυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν περὶ τὰ ἓξ ἔτη κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους.

—6) ***Ἰωάννης ΣΤ΄*** (711—715). Διαδεχθεὶς τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φιλιππικοῦ καθαιρεθέντα ὀρθόδοξον Κῦρον, ἦτο αἱρετικὸς ὀπαδὸς τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Διοσκόρου. Τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ὁ ὡσαύτως αἱρετικὸς Φιλιππικὸς συνεκάλεσε τῷ 712 ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἥτις κατεδίκασε τὴν ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴν (680). Ε. Γ. Π.

—7) ***Ἰωάννης Ζ΄***, *ὁ Γραμματικὸς ἢ Χάραξ*. Ἀνὴρ ὢν πεπαιδευμένος, ἐκλήθη ὑπὸ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Τραυλοῦ διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου. Τῆς μονῆς Σεργίου καὶ Βάκχου τῶν ἁγίων ἡγούμενος ὤν, ἀπέξεσε τὰς ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἁγίας εἰκόνας· πατριάρχης δὲ γενόμενος (μεταξὺ 833 καὶ 836) ἠνείχετο τὴν καταδίωξιν τῶν εἰκονοφίλων ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου (12 Φεβρουαρίου 842) ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα ἔπαυσεν αὐτόν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Μεθυστὴς ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ τάφου τὸ τοῦ Γραμματικοῦ λείψανον ἔκαυσεν αὐτό. Μ. Ι. Γ.

—8) ***Ἰωάννης Η΄***, *ὁ Ξιφιλῖνος*. Ἐν Τραπεζοῦντι γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1010—1012, ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐγένετο δικηγόρος, αὐτοκρατορικὸς δικαστὴς καὶ νομοφύλαξ. Ἀποσυρθεὶς ἕνεκα ταπεινῶν συκοφαντιῶν εἴς τι μοναστήριον τοῦ ἐν Βιθυνίᾳ Ὀλύμπου, τῷ 1054, ὅπου κατόπιν προσῆλθε καὶ ὁ Μιχαὴλ Ψελλός, διέτριψεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ δέκα ἔτη, εἰς μελέτας καὶ συγγραφὰς ἀσχολούμενος. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα τῷ 1065 νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀνέπτυξεν ὡς πατριάρχης ἔκτακτον δραστηριότητα, ἰδίᾳ εἰς τὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν. Φίλος τῶν πτωχῶν, κατεσκεύασεν ἰδίους κλιβάνους καὶ διώρισεν ἀρτοποιοὺς πρὸς παρασκευὴν ἄρτων χάριν αὐτῶν. Ἀνεκαίνισε τὰς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ πολλοὺς ναοὺς τῆς Πόλεως ἀπὸ πολλοῦ παρημελημένους ἐπεσκεύασε. Θανόντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Θεοδούλου ἀπέστειλε διάδοχον αὐτοῦ τὸν Ἕλληνα Ἰωάννην, ὡς ἀπέστειλε καὶ εἰς Ρωσίαν τὸν Ἕλληνα Γεώργιον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποθανόντος Ἱλαρίωνος. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς πατριαρχείας του (1065—1075) συνέταξε μεγάλην «Συλλογὴν ὁμιλιῶν» εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, αἵτινες, ἐλέγχουσαι βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, εἶναι ἁπλαῖ τὴν φράσιν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἀπηλλαγμέναι τοῦ συνήθους εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ρήτορας στόμφου. Διαπρεπὴς νομομαθής, συνέγραψε πολλὰ νομικὰ συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐσώθησαν μόνα τὰ εἰς τὰ Βασιλικὰ σχόλια. Φιλόσοφος ἀριστοτελικός, ἀντεπεξῆλθε δριμέως κατὰ τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου του πλατωνικοῦ Ψελλοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι ἔγραψε καὶ πολλὰ φιλοσοφικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων ἐπιγραφάς τινας ἀναφέρει ὁ Ψελλὸς (Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, Περὶ τροφῆς, Περὶ ἀνθρώπων φύσεως, Περὶ ζῴων). Ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸν πνεῦμα ὁ Ἰωάννης ἠσχολήθη εἰς τοὺς πρακτικοὺς κλάδους τῆς θεολογίας, εἰς τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ τὴν ἀσκητικήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῶν Ὁμιλιῶν τοῦ Ἰωάννου ἓξ μόνον εἶναι ἐκδεδομέναι ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ *Migne* (120, 1201 κ. ἑξ.), αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι εἰσέτι ἐν χειρογράφοις πολλῶν βιβλιοθηκῶν ἀνέκδοτοι.—*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» (1890, σ. 328 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

—9) ***Ἰωάννης Θ΄*** (1111—1134), ὁ ἐπικαλούμενος *Ἀγαπητός*. Ἱερομνήμων ὢν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, διεδέχθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Νικόλαον τὸν Γ΄. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἀπόπειρα γενομένη τῷ 1112 ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχαλίου τοῦ Β΄ (1099—1118) πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀπέτυχεν. Ὁ Ἀγαπητὸς διέταξε νὰ πανηγυρίζηται ἐκκλησιαστικῶς ἡ μνήμη τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄ (2 Αὐγούστου), ἐκύρωσε δὲ καὶ τὰ προνόμια τῆς ὑπὸ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ἱδρυθείσης μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Πάτμῳ.

—10) ***Ἰωάννης Ι΄*** (1199—1206), ὁ ἐπικαλούμενος *Καματηρός*. Διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, διεδέχθη Γεώργιον τὸν Β΄ καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἁλώσεως τῆς Πόλεως (1204), ὁπότε καταφυγὼν εἰς τὸ Διδυμότειχον ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1209. Τοῦ Καματηροῦ σῴζονται ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Γ΄ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα καὶ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης τοῦ filioque, καὶ διάφοροι κατηχητικοὶ λόγοι.

—11) ***Ἰωάννης ΙΑ΄*** (1275—1282), ὁ ἐπικαλούμενος *Βέκκος* (βλ. λ. *Βέκκος*).

—12) ***Ἰωάννης ΙΒ΄*** (1294—1303). Ἐκ Σωζοπόλεως (ἢ ἐκ Μεσημβρίας) καταγόμενος καὶ *Κοσμᾶς* ὀνομαζόμενος, ἦτο πατὴρ δύο τέκνων. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου ἐγένετο ἱερεύς, ὅτε καὶ μετωνομάσθη *Ἰωάννης*, κατόπιν δὲ ἡγούμενος τῆς Παμμακαρίστου καὶ πνευματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸν πατριάρχην Ἀθανάσιον τὸν Α΄ παραιτηθέντα τῷ 1293 διεδέχθη ὁ Ἰωάννης, ὅστις παραιτηθεὶς τῷ 1303 μετέβη εἰς τὴν Σωζόπολιν καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν. Ε. Γ. Π.

—13) ***Ἰωάννης ΙΓ΄*** (1315—1319), ὁ *Γλυκύς*. Ἀπὸ λαϊκοῦ, ὢν λογοθέτης τοῦ δρόμου, ἐξελέγη πατριάρχης τῇ 12 Μαΐου τοῦ 1315 καὶ παρῃτήσατο τὸν θρόνον τῇ 11 Μαΐου 1319. Μ. Ι. Γ.

—14) ***Ἰωάννης ΙΔ΄*** (1334—1347), ὁ ἐπονομαζόμενος *Καλέκας*. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταγόμενος καὶ τοῦ παλατίου ἱερεὺς ὤν, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα τῷ 1333 πατριάρχην Ἡσαΐαν. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς ἔριδας τῶν ἡσυχαστῶν ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τοῦ Ἀκινδύνου καὶ κατὰ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ διὰ τοῦτο ἑπτὰ ἀρχιερεῖς κατήγγειλαν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Ἄνναν, ἥτις ὅμως οὐδὲν ἐνήργησεν ἐναντίον του. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ Γ΄ (1341), ὁ διάδοχός του Ἰωάννης ὁ Ε΄, ὅστις σφοδρῶς κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ὡς καταλαβὼν αὐθαιρέτως τὸν θρόνον, ἀνήκοντα εἰς τὰ τέκνα τοῦ Ἀνδρονίκου, συγκαλέσας σύνοδον καθῄρεσε τὸν Ἰωάννην τῷ 1347, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεβίωσεν. Ὁ Καλέκας, σοφὸς καὶ πολυμαθὴς ἀνήρ, διεκρίθη μάλιστα ὡς ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ, ἐκ τῶν 60 δ' ὁμιλιῶν αὐτοῦ 2 μόνον εἶναι ἐκδεδομέναι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πατρολογία *Migne* 150,253 κ.ἑξ. καὶ 151,767 κ.ἑξ.).—*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» (1890). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης πάπας *Ρώμης***. Εἴκοσι τρεῖς πάπαι Ρώμης ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα.

—1) ***Ἰωάννης Α΄*** (523—526). Ἐκ Τοσκάνης καταγόμενος διεδέχθη τὸν Ὁρμίσδαν. Τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου τοῦ Α΄ δι' ἐδίκτου του κλείσαντος τὰς ἐκκλησίας τῶν ἀρειανῶν καὶ στερήσαντος αὐτοὺς τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὁ Ὀστρογότθος βασιλεὺς ἀρειανὸς Θευδέριχος ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννην εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐνεργήσῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι πρὸς ἀνάκλησιν τοῦ ἐδίκτου τούτου. Ὁ Ἰωάννης, πρῶτος πάπας ἐπισκεπτόμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγένετο μὲν μεγαλοπρεπῶς δεκτὸς ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ πατριάρχου Ἐπιφανίου, ὅστις καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν παρεχώρει αὐτῷ, κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις, καὶ κατώρθωσε ν' ἀνακληθῇ τὸ ἔδικτον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν ἀρειανισμὸν τῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μεταστάντων Γότθων. Ὅθεν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν ὑπὸ τοῦ Θευδερίχου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 536.

—2) ***Ἰωάννης Β΄*** (533—535). Διαδεχθεὶς Βονιφάτιον τὸν Β΄, εἶναι ὁ πρῶτος πάπας, ὅστις ἤλλαξε τὸ ὄνομά του ἀνελθὼν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον.

—3) ***Ἰωάννης Γ΄*** (561—574). Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, διεδέχθη Πελάγιον τὸν Α΄. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Λομβαρδοὶ καταλαβόντες τὴν Ραβένναν ἠπείλουν τὴν Ρώμην καὶ τὴν Νεάπολιν καὶ προέβησαν εἰς λεηλασίας ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν Οὔννων.

—4) ***Ἰωάννης Δ΄*** (640—642). Δαλματὸς τὴν πατρίδα, υἱὸς δικηγόρου, διεδέχθη τὸν Σεβερῖνον, οὐδὲν δὲ ἄξιον λόγου ἔπραξε κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ἀρχῆς του.

—5) ***Ἰωάννης Ε΄*** (685—686). Ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας καταγόμενος καὶ ἐν Ρώμῃ ἀνατραφείς, ἀντεπροσώπευσεν ὡς διάκονος τὸν πάπαν Ἀγάθωνα κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴν σύνοδον (680).

—6) ***Ἰωάννης ΣΤ΄*** (701—705). Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ἠγωνίσθη κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν Λομβαρδῶν ἐπιτυχῶς.

—7) ***Ἰωάννης Ζ΄*** (705—707). Διάδοχος τοῦ προηγουμένου, κατώρθωσε νὰ παραλάβῃ παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν Ἀριπέρτου τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἅτινα οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ εἶχον ἁφαρπάσει ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

—8) ***Ἰωάννης Η΄*** (872—882). Ἀρχιδιάκονος ὢν διεδέχθη Ἀδριανὸν τὸν Β΄. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὰς περὶ κυριαρχίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς κατοχῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου ἔριδας τῶν Γάλλων καὶ Γερμανῶν, ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν πρώτων καὶ καλέσας τῷ 875 εἰς Ρώμην Κάρολον τὸν Φαλακρόν, ἔστεψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Κατὰ τὸ 877, γράφων πρὸς τὸν Ἰγνάτιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἐζήτει παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας κατὰ τῶν πειρατῶν τῶν ἐπιτρεχόντων τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνελθὼν τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Φώτιος ἀπέστειλεν εἰρηνικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἰωάννην, ἀγγέλλων τὴν ἐγκαθίδρυσίν του· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Α΄ ἔγραψε καλῶν αὐτὸν εἰς σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει χάριν τῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν. Πράγματι δὲ ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 879 ἔστειλε τρεῖς ἀντιπροσώπους του μετ' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Φώτιον, ἐν ᾗ καλεῖ αὐτὸν συνάδελφον καὶ συλλειτουργὸν (confratrem et comministrum), οὗτοι δὲ ὑπέγραψαν τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης καὶ τῷ 880 ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ρώμην κομίζοντες ἀντίγραφον αὐτῶν. Ἕνεκα δὲ τῆς διαλλακτικῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τὸν Φώτιον, ὁ Ἰωάννης κατηγορήθη σφόδρα ὑπὸ τῶν ἀδιαλλάκτων Λατίνων ὡς θηλυπρεπὴς καὶ ἐκ τούτου ἐπλάσθη ὁ μῦθος περὶ τῆς *παπίσσης Ἰωάννας*. Τὸ τέλος τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε τραγικώτατον. Τῇ 15 Δεκεμβρίου τοῦ 882 κακοῦργοί τινες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινες συγγενεῖς του, ἵνα γίνωσι κύριοι τῶν χρημάτων του, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν πρὸς πόσιν δηλητήριον. Ἐπειδὴ δ' ἔβλεπον ὅτι ἐβράδυνε ἡ ἐνέργεια τοῦ φαρμάκου, διὰ πελέκεως ἐφόνευσαν αὐτόν.

—9) ***Ἰωάννης Θ΄*** (898—900). Διαδεχθεὶς Θεόδωρον τὸν Β΄, προήρχετο ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Βενεδικτίνων μοναχῶν, οὐδὲν δὲ ἄξιον λόγου ἔπραξε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς του.

—10) ***Ἰωάννης Ι΄*** (914—928). Ἀρχιεπίσκοπος ὢν Ραβέννης, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Θεοδώρας, συζύγου τοῦ πανισχύρου Ρωμαίου συγκλητικοῦ Θεοφυλάκτου. Διωργάνωσε στρατὸν κατὰ τῶν ἀπειλούντων τὴν Κάτω Ἰταλίαν Σαρακηνῶν καὶ ὁ ἴδιος τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τούτου ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας. Κατανοῶν ὅτι συμφέρον εἶχε νὰ διατηρῇ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν αὐλὴν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου, ἀπέστειλε δύο ἀποκρισιαρίους του εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν πατριάρχην Νικόλαον τὸν Α΄, οἵτινες ἀνεκαίνισαν τὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κοινωνίαν, ἀποδεξάμενοι τὰ περὶ τοῦ τετάρτου γάμου ὑπὸ τοῦ Νικολάου ἀποφασισθέντα, ἅτινα ὁ πάπας Σέργιος ὁ Γ΄ (904—911) εἶχεν ἀποδοκιμάσει. Περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς πανισχύρου τότε ἐν Ρώμῃ ἑταίρας *Μοροζίας*, ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐκεῖ τῷ 928 διὰ προσκεφαλαίου ἀπεπνίγη.

—11) ***Ἰωάννης ΙΑ΄*** (931—936). Υἱὸς τῆς διαβοήτου Μοροζίας καὶ τοῦ πάπα Σεργίου τοῦ Γ΄, ηὐλόγησε τὸν τρίτον γάμον τῆς μητρός του τῷ 932, ἀλλ' ὁ δεύτερος υἱός της Ἀλβέρικος ὀργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ ἐφυλάκισε τὴν μητέρα του καὶ ἐν τῇ φυλακῇ μετ' ὀλίγον αὕτη ἀπέθανεν. Ἔκτοτε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἐκυβέρνα ἀντὶ τοῦ Ἰωάννου ὁ ἀδελφός του οὗτος.

—12) ***Ἰωάννης ΙΒ΄*** (955—964). Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Ἀλβερίκου Ὀκταβιανὸς ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν διαδεχθεὶς ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ Ἀγαπητὸν τὸν Β΄ μετωνομάσθη *Ἰωάννης ΙΒ΄*. Νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς κυνήγια καὶ εἰς συμπόσια ἀσχολούμενος, ἔπινεν, ὡς λέγεται, εἰς ὑγείαν τοῦ διαβόλου. Οὐδεὶς τῶν παπῶν τῆς Ρώμης ὑπῆρξεν ἀθλιώτερος τούτου, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως λέγουσιν ὅτι ἡ αἰδὼς κωλύει αὐτοὺς νὰ ἐξιστορήσωσι τὰ καθέκαστα τῆς διαγωγῆς του. Ἵνα καταπολεμήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας Βερεγγάριον τὸν Β΄, ἐκάλεσεν εἰς Ρώμην τὸν Ὄθωνα τῆς Γερμανίας καὶ τῇ 2 Φεβρουαρίου 962 ἔστεψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν σύζυγόν του Ἀδελαΐδα ἐκήρυξεν ἁγίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ὄθων ἀποστραφεὶς τὸν ἀκόλαστον πάπαν συνεκάλεσε σύνοδον, ἥτις καθαιρέσασα τοῦτον ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον Λέοντα τὸν Η΄.

—13) ***Ἰωάννης ΙΓ΄*** (965—972). Ἀνεψιὸς τῆς διαβοήτου Μοροζίας, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῇ 1 Ὀκτωβρίου 965· ὁ λαὸς τῆς Ρώμης ἐπαναστατήσας ἐξεδίωξεν αὐτόν, ἀλλὰ τῇ 14 Νοεμβρίου 966 αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα τοῦ Ὄθωνος τὸν ἐπανήγαγον εἰς τὸν θρόνον. Δραστήριος ὢν ὁ Ἰωάννης κατώρθωσε νὰ παραλάβῃ παρὰ τοῦ Ὄθωνος τὴν Ράβενναν, ἥτις ἀπὸ μακροῦ εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Τῷ 967 ἔστεψεν αὐτοκράτορα Ὄθωνα τὸν Β΄ καὶ ηὐλόγησε τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς Θεοφανοῦς, κόρης τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ τοῦ Β΄. Ἐπροστάτευσε τὴν μοναστηριακὴν περιουσίαν, ἐπέβαλε πειθαρχίαν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ἐξη-

Digitized by Google

νάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἐδγάρδον τὸν Α′ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐκκλησίας τῆς ἐπικρατείας του.

— 14) *Ἰωάννης ΙΔ′* (983—984). Βενέδικτον τὸν Ζ′ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἐπίσκοπος τῆς Παβίας Πέτρος, ὅστις μετωνομάσθη Ἰωάννης, φίλος ὢν τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος τοῦ Β′. Τῇ 7 Δεκεμβρίου 983, ἀποθανόντος τοῦ Ὄθωνος ἐξερράγησαν ταραχαὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τοῦτο μαθὼν ὁ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος καταδιωχθεὶς καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν καταφυγὼν ἀντίπαπας *Βονιφάτιος* (974) ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 984 συνοδευόμενος ὑπὸ βυζαντινοῦ στρατοῦ, συνέλαβε τὸν Ἰωάννην, ἔκλεισεν αὐτὸν εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ὑπὸ ἀσθενειῶν καὶ πείνης κακουχούμενος ἀπέθανε (20 Αὐγούστου 984), δολοφονηθεὶς κατά τινας ὑπὸ τοῦ Βονιφατίου.

— 15) **Ἰωάννης ΙΕ′** (985—996). Εἰρηνικὸς καὶ φίλος καὶ προστάτης τῶν μοναχῶν, συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐθελρέδου καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας Ῥιχάρδου, ἥτις θεωρεῖται ὡς προάγγελος τῆς «Ἱερᾶς ἐκεχειρίας» (Trève de Dieu). Ἐπὶ τοῦ πάπα τούτου ὁ ἀρχιδιάκονος Βερνάρδος de Menthon ἵδρυσεν ἐπὶ τῶν Ἄλπεων τὰ δύο περίφημα μοναστήρια, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ Ἁγίου Βερνάρδου.

— 16) **Ἰωάννης ΙΣΤ′** (997—998). Ἕλλην ἐκ Καλαβρίας, ἀρχιεπίσκοπος Πλακεντίας, προσεκλήθη εἰς Ῥώμην τῷ 997 ὑπὸ Κρήσκεντος τοῦ Β′, ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν εἰς Παβίαν ἐξορισθέντα ὑπ' αὐτοῦ ὡς φίλον τῶν Γερμανῶν Γρηγόριον τὸν Ε′. Ἀλλὰ κατελθὼν ἐκ Γερμανίας ὁ Ὄθων ἐπανήγαγεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τὸν Γρηγόριον καὶ συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν Ἰωάννην. Καὶ ἐχάρισαν μὲν τὴν ζωὴν εἰς αὐτὸν ὁ Ὄθων καὶ ὁ Γρηγόριος πειθόμενοι εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ἕλληνος Νείλου τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς παρὰ τὴν Ῥώμην περιωνύμου ἑλληνικῆς μονῆς Κρυπτοφέρρας (Grottaferrata), ἀλλ' ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης ἀπέκοψε τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμούς. Μετὰ 15 ἔτη, τῷ 1013, ἀπέθανεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐντὸς μονῆς, εἰς ἣν περιώρισεν αὐτὸν ὁ Γρηγόριος.

— 17) **Ἰωάννης ΙΖ′** (1003). Διάδοχος Συλβέστρου κατεῖχε τον θρόνον ἀπὸ τῆς 13 Ἰουνίου μέχρι τῆς 7 Δεκεμβρίου 1003.

— 18) **Ἰωάννης ΙΗ′** (1003 — 1009). Φίλος τῶν μοναχῶν, ἵδρυσε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς ἐν Βαυαρίᾳ Βαμβέργης τῇ παρακλήσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Β′, παραιτηθεὶς δὲ τῷ 1009 ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον καὶ ἐν αὐτῷ ὡς ἁπλοῦς μοναχὸς ζῶν ἀπέθανε.

— 19) **Ἰωάννης ΙΘ′** (1024 — 1033). Διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βενέδικτον τὸν Η′, λαϊκὸς ὢν καὶ *Ῥωμανὸς* καλούμενος, διῆλθε δι' ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Τῷ 1027 ἔστεψεν αὐτοκράτορα Κορράδον τὸν Β′ τῆς Γερμανίας καὶ ἔκτοτε κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τούτου ἔλυε τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἐπ' αὐτοῦ ἱδρύθη τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν Καμαλδούλων (Camaltules), ἀνεκηρύχθη δὲ (1027) ἡ «Ἱερὰ ἐκεχειρία» (Trève de Dieu), ἥτις καθ' ὡρισμένας περιόδους ἀπηγόρευε τὸν μεταξὺ Χριστιανῶν πόλεμον.

— 20) **Ἰωάννης Κ′** (1044). Ἐπί τινας μόνον μῆνας τοῦ 1044 ὑπῆρξεν ἀντίπαπας.

— 21) **Ἰωάννης ΚΑ′** (1276 — 1277). Ἐν Πορτογαλίᾳ γεννηθείς, ἦτο ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Τουσκούλου (Tusculum) *Πέτρος - Ἰούλιος* καλούμενος, ὅτε διεδέχθη τῷ 1276 τὸν ἀποθανόντα πάπαν Ἀδριανὸν τὸν Ε′. Εἶχε σπουδάσει ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν καὶ κατέλιπε διάφορα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐπιστήμας ταύτας· δημοφιλὴς δὲ ἰδίᾳ κατέστη ὁ «Θησαυρὸς τῶν πτωχῶν», ἐν τῷ ὁποίῳ περιέλαβε διαφόρους ἰατρικὰς συνταγάς.

— 22) **Ἰωάννης ΚΒ′** (1316 — 1334). Ἐκ Cahors τῆς Γαλλίας καταγόμενος, *Ἰάκωβος d'Ossa* καλούμενος, εἶχε χειροτονηθῆ ἐπίσκοπος τῆς Avignon τῷ 1310 ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ε′, καρδινάλιος τῷ 1312 καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Porto τῷ 1313. Ἦτο μικρὸς τὸ ἀνάστημα, λίαν ἰσχνὸς καὶ καθ' ὑπερβολὴν δύσμορφος, ἀλλὰ πολυμαθής, δραστήριος καὶ διοικητικώτατος. Εἰς ἄκρον εὐσεβής, ἐλειτούργει καθ' ἑκάστην, ὠργάνωσε τὰ νοσοκομεῖα, προπαρεσκεύαζε σταυροφορίαν, ἐξαπέστειλεν ἱεραποστόλους, ἵδρυσε πολλὰς ἐπισκοπὰς ἐν Γαλλίᾳ, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ ἀποθανὼν κατέλιπε περὶ τὰ 750.000 φλωρίνια, ἤτοι περὶ τὰ 50 000 000 χρυσᾶ φράγκα.

— 23) **Ἰωάννης ΚΓ′** (1410—1416). Διεδέχθη τὸν Ἕλληνα τὴν καταγωγὴν ἐκ Μεραμπέλλου τῆς Κρήτης Ἀλέξανδρον τὸν Ε′. Φίλος τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἡδονῶν, διπλωμάτης καὶ κόλαξ, πολεμικὸς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικός, ἐτάραξε σφοδρῶς τὴν ἤδη τεταραγμένην ἐκ τοῦ σχίσματος καὶ τῆς δευτέρας παπικῆς ἕδρας ἐν Avignon ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου νὰ ὑπογράψῃ σύγκλησιν συνόδου κατὰ τὸ 1414 ἐν Κωνσταντίᾳ πρὸς ἄρσιν τοῦ σχίσματος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπέγραψε μὲν καὶ μετέβη εἰς Κωνσταντίαν ὁ ἴδιος, ἐλπίζων ὅτι θὰ κατώρθου νὰ παρασύρῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν σύνοδον, ὅτε ὅμως εἶδεν ὅτι ἡ σύνοδος ἐκήρυξεν ἑαυτὴν ἀνωτέραν τοῦ πάπα καὶ ὅτι οὕτως ἐματαιοῦντο οἱ σκοποί του, μεταμφιεσθεὶς εἰς ἱπποκόμον κατά τινα ἡμέραν ἱπποδρομιῶν ἐδραπέτευσεν ἐκ Κωνσταντίας καὶ ἡ σύνοδος τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1415 καθῄρεσεν αὐτόν. Συλληφθεὶς δὲ κατόπιν ἐνεκλείσθη ἐν τῷ Παλατινάτῳ καὶ μετὰ τριετίαν, τῷ 1418, ἀπολυθεὶς ἀπέθανεν ὡς καρδινάλιος ἐπίσκοπος τοῦ Τούσκλου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης**, πατριάρχης *Σύρος*. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἐδέσσης Mardin προήχθη εἰς πατριάρχην τῷ 1261 καὶ ἀπέθανε τῷ 1263. Εἰς τὴν ποίησιν ἀσχολούμενος, ἔγραψε ποίημα εἰς δωδεκασυλλάβους στίχους περὶ τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἐπέγραψε «Πτηνόν», ἕτερον περὶ τῆς ὑψηλῆς προελεύσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ θείου νόμου καὶ τρίτον περὶ τελειότητος. Ὡσαύτως ἐποίησεν ὕμνον εἰς τὸν ἅγιον Ἀαρὼν τῷ 1238. Σειρὰ δὲ 18 ὁμιλιῶν αὐτοῦ εἰς διαφόρους ἑορτὰς σῴζεται εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν πιθανῶς καὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. Περιέγραψε δὲ διὰ στίχων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Σελτζούκων κατάληψιν τῆς Ἐδέσσης τῷ 1235. Ε. Γ. Π.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ

— **Ἰωάννης *Ἀθηνῶν***. Πέντε ἐπίσκοποι Ἀθηνῶν ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο, ἤτοι οἱ κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα ἀκμάσαντες *Ἰωάννης ὁ Α′* καὶ *Ἰωάννης ὁ Β′*, ὅστις ἐν τῇ ΣΤ′ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ (680) ἀντεπροσώπευσε τὸν πάπαν Ῥώμης Ἀγάθωνα, *Ἰωάννης ὁ Γ′* τοῦ Η′ αἰῶνος, *Ἰωάννης ὁ Δ′* τοῦ Θ′ καὶ *Ἰωάννης ὁ Ε′*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Βλαχερνίτης*, ἀποθανὼν τῷ 1007. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Ἀλετίου***. Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ (Limoux) Alet κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα. Γεννηθεὶς ἐν Blois κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μὲν πρεσβύτερος καὶ εἶτα ἐπίσκοπος καὶ ὡς τοιοῦτος μετέφερεν ἐκ τοῦ Alet τὴν ἕδραν τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὸ Saint Malo τῷ 1141. Συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ διὰ τὰς μεταρρυθμιστικὰς ἐνεργείας του ἐν ταῖς μοναῖς τῆς περιφερείας του ἔτυχε γενναίας ὑπερασπίσεως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βερνάρδου. Ἀποθανὼν τῷ 1163 ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς του καὶ περὶ τὸν τάφον τοῦτον ἔθηκαν ὑψηλὰς κιγκλίδας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμόν του Jean de la Grille. Ὁ πάπας Λέων ὁ Ι′ (1513—1521) ἐνέγραψεν αὐτὸν ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Ἀρβήλων***. Ἐπίσκοπος τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ Ἀρβήλων κατὰ τὸ α′ ἥμισυ τοῦ Δ′ αἰῶνος, ἐπονομαζόμενος Bar Mariam. Συνελήφθη κατὰ τὸν ἐπὶ Σαπὼρ τοῦ Β′ (310 — 379), βασιλέως τῶν Περσῶν, διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τοῦ ἱερέως *Ἰακώβου*, τοῦ ἐπονομαζομένου ζηλωτοῦ. Ἐπὶ ἓν ἔτος βασανιζόμενος ἐν τῇ φυλακῇ ἀπεκεφαλίσθη κατόπιν μετὰ τοῦ Ἰακώβου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 344. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Ἀρκαδιουπόλεως***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἀρκαδιουπόλεως (Λουλὲ-Μπουργὰζ) κατὰ τὸν Η′ αἰῶνα, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Ζ′ Οἰκουμενικῆς συνόδου (787). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Βεργάμου***. Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Λομβαρδίᾳ τῆς Ἰταλίας Βεργάμου κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα. Δεινὸς πολέμιος τῶν ἀρειανῶν, κατεδίωξεν αὐτοὺς ἀποτελεσματικῶς. Παρέστη εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ τῷ 680 συγκληθεῖσαν σύνοδον ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀγάθωνος (678—681) καὶ τῷ 681 ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν. Ἡ μνήμη του ὡς μάρτυρος ἑορτάζεται τὴν 11 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Βικεντίας***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Βικεντίας τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Τῷ 1125 γεννηθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τῆς Κρεμόνης, ἐξ ἧς ἐξῆλθε χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Μαντούης, ἐκ ταύτης δ' ἔπειτα μετετέθη εἰς τὴν Βικεντίαν. Θελήσας νὰ προστατεύσῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα τῆς ἐπισκοπῆς του ἐδολοφονήθη τῷ 1181. Ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΒ′ τῷ 1824 τὸν ἐνέγραψεν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Γεωμέτρης***. Ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς (βλ. λ. *Γεωμέτρης* Ἰωάννης).

— **Ἰωάννης ὁ *Γουββίου***. Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν τῇ Ὀμβρικῇ τῆς Ἰταλίας Gubbio κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος, ἐν Lodi τῆς Λομβαρδίας γεννηθείς, ἔζη κατ' ἀρχὰς ὡς ἐρημίτης, κατόπιν εἰσῆλθεν εἴς τινα μονὴν καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος. Ἀποθανὼν τῷ 1106 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχαλίου τοῦ Β′ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ καὶ ἑορτάζεται τὴν 7 Σεπτεμβρίου.

— **Ἰωάννης ὁ *Δάρας***. Μητροπολίτης τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Δάρας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ′ αἰῶνος. Ἐκ τῶν μεγάλων δογματικῶν θεολόγων τῆς ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας ὤν, ἔγραψε σύγγραμμα ἐκ 4 βιβλίων περὶ ἱερωσύνης, ἕτερον ὡσαύτως ἐκ 4 βιβλίων περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων καὶ θαυμάσιον περὶ ψυχῆς ἔργον ἐξ 8 τοὐλάχιστον βιβλίων. Ἔγραψεν ὡσαύτως ὑπομνήματα εἰς τὰ δύο βιβλία τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, περὶ τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, καὶ μίαν λειτουργίαν, τοῦ δὲ περὶ διαβόλου ἔργου του διεσώθη τὸ δ′ βιβλίον ἐν ἀραβικῇ μεταφράσει. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Εὐβοίας***. Ἐπίσκοπος Εὐβοίας περὶ τὰ μέσα τοῦ Η′ αἰῶνος, γνωστὸς ἔκ τινων ὁμιλιῶν αὐτοῦ εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα νήπια καὶ εἰς τὴν Ῥαχὴλ (*Migne* 96, 1460 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Εὐχαΐτων*** ἐπίσκοπος, ἐπικαλούμενος ὁ *Μαυρόπους*. Γεννηθεὶς ἐν Παφλαγονίᾳ, διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ σοφίαν καὶ τὴν μοναστικὴν πολιτείαν, ἀσκηθεὶς παρὰ Δωροθέῳ τῷ νεωτέρῳ ἔν τινι μοναστηρίῳ παρὰ τὴν Ἀμισσόν. Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐδίδασκε τὴν νεολαίαν. Μεταξὺ τοῦ 1043 καὶ 1047 ἐξελέγη μητροπολίτης Εὐχαΐτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἑλενουπόλεως. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν μεγάλῃ τιμῇ ἦσαν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Θεοδώρων τοῦ Τίρωνος καὶ Στρατηλάτου καὶ τῆς ἁγίας Εὐσεβίας, τὰ ὁποῖα ὁ Ἰωάννης συνεκέντρωσεν ἐν τῇ μητροπολιτικῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. Εἶναι ἐπίσημος διὰ τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα, ἰδίᾳ δὲ διὰ τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ τοὺς ὕμνους, δι' ὧν ἐπλούτισε τὴν ἡμετέραν ὑμνογραφίαν· εἰς αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ λαμπρὰ ἀκολουθία εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους φωστῆρας, Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον καὶ Χρυσόστομον, τὴν ὁποίαν συνέταξε πρὸς συνένωσιν τῶν Χριστιανῶν, ἐριζόντων ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἁγίους ὀφειλομένῃ τιμῇ καὶ διῃρημένων εἰς Βασιλειανούς, Γρηγοριανοὺς καὶ Ἰωαννίτας· συνέταξε καὶ λόγους καὶ ἐπιστολὰς καὶ ἰάμβους παρακλητικούς, ὧν πολλοὶ σῴζονται ἐν Βιέννῃ. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ πρὸς τὸν ἄγγελον φύλακα δέησις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pitra*, Hymnographie de l'Eglise grecque (Romae 1867 καὶ 1883). — *Migne* (τόμ. 120). † Η. Μ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Ἰωάννης ὁ *Ἐφέσου***. Μονοφυσίτης Σύρος ἐπίσκοπος τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κατ' ἐξοχὴν ἔδρασεν. Ἐν Ἀμίδῃ (Διαρβεκὶρ) τῆς Μεσοποταμίας γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος, εἰσῆλθε τῷ 528 εἰς τὴν ἐκεῖ μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἀλλὰ τῷ 534 ἔφυγεν ἐξ αὐτῆς ἕνεκα τῶν κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν διωγμῶν τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀντιοχείας Ἐφραὶμ (529—544) καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμίδης Ἀβραὰμ bar Kili. Τῷ 535 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγένετο εὐμενέστατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οὗτινος ἐπὶ 30 συναπτὰ ἔτη εἶχε τὴν ἀπεριόριστον εὔνοιαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου (536), χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς περιουσίας ἁπασῶν τῶν μονοφυσιτικῶν κοινοτήτων. Μετὰ τοῦ φίλου του Δημητρίου ἀποσταλεὶς εἰς Ἔφεσον εἰργάσθη λίαν ἐπιτυχῶς πρὸς διάδοσιν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις τῆς Μ. Ἀσίας, ὅθεν καὶ ἐκλήθη *Ἰωάννης ὁ Ἐφέσου* ἢ *Ἀσίας*. Ὁ ἴδιος καυχώμενος, λέγει ὅτι ἐβάπτισε περὶ τοὺς ἑβδομηκοντακισχιλίους εἰδωλολάτρας. Τῷ 546 ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐντολὴν ἱερωεξεταστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἀνακάλυψιν κεκρυμμένων ἐθνικῶν ἱερῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ τοῖς περιχώροις. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπηνῶς κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἰουστίνου τοῦ Β′ (565—578) καὶ ἐφυλακίσθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ πλάνητα τέλος βίον ζῶν ἀπέθανεν ἐπὶ Μαυρικίου, περὶ τὸ 586. Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε δύο σπουδαιότατα ἔργα τῆς συριακῆς φιλολογίας, ἱστορίαν μονοφυσιτῶν ἁγίων καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπωλέσθη ὅλως, τοῦ δευτέρου ἐσώθησαν ἱκανὰ ἀποσπάσματα, τὸ δὲ τρίτον ἐσώθη μετὰ πολλῶν κενῶν ὅμως. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Ἰωάννης *Ζιχνῶν***. Μητροπολίτης τῶν ἐν τῇ Α. Μακεδονίᾳ παρὰ τὴν Δράμαν Ζιχνῶν (Ζίχνης) κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ′ ἑκατονταετηρίδος. Διετὴς στερηθεὶς τῶν γονέων παρελήφθη ὑπὸ τοῦ θείου του Ἰωαννικίου, ἡγουμένου τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Παιδευθεὶς ἐν τῇ μονῇ τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ καταστὰς περιβόητος διὰ τὰς πολλὰς χριστιανικὰς ἀρετάς του τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει τῶν κατοίκων Ζιχνῶν καὶ τῇ προτροπῇ τοῦ θείου του ἀνῆλθεν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς πόλεως ταύτης, τὸν ὁποῖον ἐκόσμησεν ἐπί τινα ἔτη. Ἀποθανόντος τοῦ θείου του κατέλιπε τὴν μητρόπολιν καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν μονὴν ηὔρυνε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὴν διὰ δωρεῶν, τὰς ὁποίας ἔστελλον πρὸς αὐτὸν οἱ θαυμασταὶ τῶν ἀρετῶν του, ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ′, ὁ κράλλης τῆς Σερβίας, ὁ Στέφανος τῆς Ῥουμανίας καὶ ἄλλοι. Ἀκολουθίαν εἰς τὸν ὅσιον τοῦτον Ἰωάννην ἐποίησεν ὁ μέγας ῥήτωρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας

Digitized by Google

Μανουήλ, ἥτις ἐξεδόθη ἐν τῷ «Νέῳ Μαρτυρολογίῳ» καὶ ἐν τῷ «Προσκυνηματαρίῳ» τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τῇ πόλει Σερρῶν σταυροπηγιακῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, συνταχθέντι παρὰ τοῦ Χριστοφόρου ἱεροδιδασκάλου καὶ ἡγουμένου αὐτῆς (1904). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Θερουάννης*.** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Θερουάννης (Thérouanne) κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Ἀρχιδιάκονος τοῦ Arras ὢν ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Λαμβέρτον, ἔδειξε μεγάλην ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ γενόμενος ἐπίσκοπος διεκρίνετο διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ βίου του, τὴν πρὸς τὸ ποίμνιον εὐπροσηγορίαν του καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ κλήρου τῆς ἐπισκοπῆς του. Μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῶν συνόδων ἐν Saint-Omer (1099), Beauvais (1114), Reims καὶ Châlons (1115), ἔδειξε μεγάλην σύνεσιν καὶ μετριοπάθειαν καὶ τῷ 1130 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 27 Ἰανουαρίου Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Ἡσυχαστής*.** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Κολωνίας καὶ ἀναχωρητὴς τοῦ Ε′—ΣΤ′ αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας (454) ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, μετὰ τὸν θάνατον τῶν ὁποίων (471) ἱδρύσας μονὴν ἠσκεῖτο ἐν αὐτῇ μετὰ 10 ἄλλων μοναχῶν. Περιβόητος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Κολωνίας καὶ μετὰ ἐννέα ἔτη ἀναχωρεῖ εἰς Ἱερουσαλήμ, τῷ 481. Ἐλθὼν εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Ἁγίου Σάββα ἄγνωστος εἰς τοὺς ἐκεῖ ὑπηρέτει ἐν τῷ μαγειρείῳ ἐπὶ δώδεκα ἔτη καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἔρημον ἀποσυρθείς, διεβίωσεν ἐν αὐτῇ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει, ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 104 ἐτῶν τῷ 559. Τὸν βίον αὐτοῦ ἔγραψε Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης, ἡ ἡμετέρα δ' Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 3 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Καισαρείας*** μητροπολίτης. *Ἀναστασιάδης* ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐπικληθείς, ἐγεννήθη τῷ 1833 ἐν Ἰνδζέσου τῆς Α Καππαδοκίας. Ἐν Καισαρείᾳ διδαχθεὶς τὸ πρῶτον, ὕστερον ἐν τῇ πατριαρχικῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ τῷ 1851, καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικήν, συνεπλήρωσεν ἐκεῖ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ τῷ 1859, διάκονος ὤν. Ἀπὸ τοῦ 1862—1867 ἐδιδάχθη τὴν θεολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ, καὶ προσεκλήθη εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ σχολὴν τῷ 1867 καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, διδάξας ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1875, ὅτε διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ διδάσκαλος τῶν ἱερῶν ἐν αὐτῇ. Τῷ 1878 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας, ὅπου ἀπέθανε τῇ 28 Ἀπριλίου 1902. Διετέλεσε τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1887. Εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας καὶ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπαρχίας ἱδρύσας τὴν ἱερατικὴν ἐν Καισαρείᾳ σχολήν, τὸ κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ κεντρικὸν ὀρφανοτροφεῖον, ὑπὲρ ὧν ἀνέλαβε περιοδείας, συλλέξας χρήματα πολλαχόθεν ἀπὸ μέρους τῶν εὐσεβῶν Μικρασιατῶν, ἀγαπώντων αὐτὸν καὶ σεβομένων. Μ. Ι. Γ.

— **Ἰωάννης ὁ *Καϊσούμης*.** Μητροπολίτης τῆς παρὰ τὸν ἄνω Εὐφράτην βορειοδυτικῶς τῆς Ἐδέσσης πόλεως Kaisoum τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου γεννηθεὶς καὶ κατὰ τὸ βάπτισμα ὀνομασθεὶς *Ἡλίας*, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης τῷ 1142, ὅτε καὶ μετωνομάσθη *Ἰωάννης*. Μετασχὼν διαπραγματεύσεων γενομένων τῷ 1169 μετ' ἀπεσταλμένων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πρὸς ἕνωσιν τῆς ἀρμενικῆς καὶ ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἡμετέρας, ἀπέθανε τῷ 1171. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν χρόνων του, τῆς ὁποίας ὁ πρόλογος μόνον περιεσώθη. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Καρπάθου*.** Ἐπίσκοπος τῆς νήσου Καρπάθου, ὅστις κατά τινας μὲν ἤκμασε τὸν ΣΤ′, κατ' ἄλλους δὲ τὸν Ζ′, καὶ κατ' ἄλλους τὸν Η′ αἰῶνα. Ἔγραψε διάφορα ἔργα ἀσκητικοῦ καὶ μυστικοῦ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα ἐπαινεῖ ὁ Φώτιος, ἐκ τούτων δὲ ἄλλα μὲν ἐξεδόθησαν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἄλλα δὲ ἐν λατινικῇ μεταφράσει καὶ ἄλλα εἶναι ἀνέκδοτα. Ἐξεδόθησαν ἐν πρωτοτύπῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἠλία τοῦ Ἐκδίκου* «Κεφάλαια παραινετικὰ πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδίαις μοναχοὺς» 100 καὶ ἐν λατινικῇ μεταφράσει, «Κεφάλαια ἠθικὰ» 80, «Κεφάλαια περὶ λόγου» 31, «Κεφάλαια γνωστικὰ» 32, «Κεφάλαια περὶ πνευματικῆς θεωρίας καὶ πράξεως» 108. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Κίτρους*.** Ἐπίσκοπος ὢν Κίτρους ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα, ἔγραψε περὶ ἐθίμων καὶ δογμάτων Λατίνων, ἀνέκδοτον εἰσέτι πόνημα, ὅπερ μνημονεύει ὁ Λέων Ἀλλάτιος (*Α. Δημητρακοπούλου*, «Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς» ἐν Λειψίᾳ 1872, 34). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Κλαυδιουπόλεως*.** Μητροπολίτης ὢν Κλαυδιουπόλεως τῆς ἐν Βιθυνίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς τῷ 1166 ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθείσης συνόδου. Συνέταξε δὲ ὁ Ἰωάννης πόνημα «Περὶ ἀζύμων», ἐν ᾧ διέλαβε καὶ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, περὶ τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου κλπ., καὶ ἕτερον «Κατὰ Ἀρμενίων», ἅτινα εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης *Κομνηνὸς Μόλυβδος*.** Τελευταῖος ἀπόγονος τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, γνωστὸς ὡς *Ἱερόθεος* μητροπολίτης Δρύστρας (βλ. λ.).

— **Ἰωάννης ὁ *Κυριώτης*.** Ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς· βλ. λ. *Γεωμέτρης* Ἰωάννης.

— **Ἰωάννης ὁ *Κωνσταντίνης*** (Johannan bar Kursos). Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Κωνσταντίνης (Tella) κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα. Ἐν τῇ παρὰ τὸν ἄνω Εὐφράτην Καλλινίκῃ (Rakka) γεννηθεὶς κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ Ε′ αἰῶνος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ἔπειτα κατέλιπεν αὐτὸν ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον. Χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Κωνσταντίνης τῷ 519 ἐξεδιώχθη τῷ 521 διὰ τὰ μονοφυσιτικὰ φρονήματά του καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπανελθὼν μετὰ διετίαν εἰς Μεσοποταμίαν ἐκι ύπτετο, ἀλλὰ κατόπιν συλληφθεὶς ἀπήχθη διὰ Νισίβεως εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπου ὑπέστη βίαιον θάνατον τῷ 538, ἐν ἡλικίᾳ 55 ἐτῶν. Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε «Κανόνας», ἤτοι σύμβολον πίστεως πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς του καὶ περὶ τῆς εὐχαριστίας ἀπαντῶν εἴς τινα Σέργιον, ἐπιστολὴν περὶ καθηκόντων τοῦ διακόνου καὶ ἑρμηνείαν τοῦ τρισαγίου ὕμνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kuberczyk*, «Canones Johannis bar Cursus» (Leipzig 1901).—*Lamy*, «Dissertatio de Syrorum fide et disciplina in re Eucharistica» (Louvain 1859). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μαββούγης*** (Johannan bar Andreas). Σύρος ἐπίσκοπος τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Ἔν τινι χωρίῳ περὶ τὸ Χαλέπιον τῆς Συρίας γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, ἦτο ἐπίσκοπος τῆς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Χαλεπίου πόλεως Mabbog καὶ διὰ τοὺς ἀγροίκους τρόπους του ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ ΙΒ′. Ἐπανελθὼν βραδύτερον εἰς τὴν θέσιν του μετετέθη τῷ 1147 εἰς Karsena καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν παρὰ τὸν ἄνω Τίγρητα Tur-Abdin καὶ τέλος ἀπεσύρθη εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην μονὴν Pesqin, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1155. Ἔγραψε κατὰ Ἀρμενίων καὶ ἀκολουθίαν κηδείας, ἥτις ἐπί τινα χρόνον ἦτο ἐν λειτουργικῇ χρήσει. Ἐκ τῶν δύο ἐπιστολῶν του πρός τινα ἐν Παλαιστίνῃ μοναχὸν Μιχαὴλ ἡ ἑτέρα, εἰς δωδεκασυλλάβους στίχους γεγραμμένη μετ' ἐντέχνου διπλῆς ἀκροστιχίδος, κατεφέρετο κατά τινος σιμωνιακῆς πράξεως καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Η′. Ε.Γ.Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μαϊουμᾶ*.** Ἐπίσκοπος τοῦ παρὰ τὴν Γάζαν τῆς Παλαιστίνης Μαϊουμᾶ κατὰ τὸν ΣΤ′, αἰῶνα συνέγραψε τῷ 515 βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Πληροφορίαι» ἐξ 89 κεφαλαίων. Τὸ πρωτότυπον, ἑλληνιστὶ γραφέν, δὲν σῴζεται, συριακὴ δὲ μόνον μετάφρασις αὐτοῦ καὶ ἐπιτομὴ ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ» Μιχαὴλ τοῦ Σύρου. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ Ἰωάννης παρέχει σπουδαίας πληροφορίας περὶ τῶν πατέρων τῆς μονοφυσιτικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ε′ αἰῶνος καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Ἴβηρος καὶ ἀναφέρει πολλοὺς λόγους τῶν πατέρων τούτων κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ′ Οἰκουμενικῆς συνόδου (451). Ε.Γ.Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μαρδίνης*.** Ἰακωβίτης ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πόλεως Μαρδίνης (Mardin) κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα. Ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἱεραρχῶν τῆς ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τῷ 1127 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Ζ′ καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν, τῷ 1165, καταπεσὼν ἀπὸ ἵππου. Ἀνεκαίνισε πολλὰς ἐκκλησίας καὶ μονὰς τῆς περιφερείας του, ἐπλούτισεν αὐτὰς διὰ λειτουργικῶν βιβλίων, ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, κατεσκεύασεν ὑδραγωγεῖον καὶ ἔγραψε πλεῖστα καλλιτεχνικὰ χειρόγραφα, φιλόκαλος καὶ φιλόβιβλος ὢν καθ' ὑπερβολήν. Πλούσια καταβαλὼν λύτρα ἀπηλευθέρωσε πολλοὺς αἰχμαλώτους συλληφθέντας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μοσσούλης Zengi, καταλαβόντος τῷ 1144 τὴν Ἔδεσσαν. Τὴν ἅλωσιν δὲ ταύτην τῆς περιφήμου πόλεως τῆς Μεσοποταμίας ἔχει ὑπόθεσιν μέγα ποίημα τοῦ Ἰωάννου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποδίδων πάντα τὰ γεγονότα εἰς αἴτια φυσικά, ἀπορρίπτων δὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ δεχόμενος ὅτι ἡ δυστυχία πλήττει τὸν δίκαιον ἄνευ τῆς θείας βουλήσεως, προεκάλεσε τὴν μῆνιν πολλῶν συναδέλφων του. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ μίαν λειτουργίαν, αὐτοβιογραφικὰ δὲ σημειώματά του διετηρήθησαν ἐπί τινος χειρογράφου εὐαγγελίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μαυρόπους*·** βλ. ἀνωτ. *Ἰωάννης ὁ* Εὐχαΐτων ἐπίσκοπος.

— **Ἰωάννης** ὁ Μεδιολάνων. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Μεδιολάνων (Μιλάνου) κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα. Ἐν Λιγουρίᾳ γεννηθεὶς καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, ὅστις διώρισεν αὐτὸν πρεσβευτήν του παρὰ τῇ βασιλίσσῃ Θεοδελίνδῃ ἐν Μεδιολάνοις. Χειροτονηθεὶς κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης ἔδειξεν ἀκατάβλητον ζῆλον ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, καταπολεμῶν τοὺς αἱρετικοὺς μονοθελητάς. Ἔκτισε πολλὰς ἐκκλησίας καὶ ἱεροδιδασκαλεῖον. Ἀποθανὼν τῷ 659 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 10 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μόντε Μαράνο*.** Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως Monte Marano κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα. Βενεδικτῖνος μοναχὸς φημιζόμενος ἐπὶ ἁγιότητι βίου, τῇ διαταγῇ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ′ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βενεβέντου τῷ 1074. Ἀποθανὼν τῷ 1094 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι′ τῷ 1906 εἰς τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον καὶ ἑορτάζεται τὴν 17 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μοσσούλης*.** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Μοσσούλης κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα. Ἔγραψεν εἰς τετραστίχους ἑπτασυλλάβους στροφὰς ἑρμηνείαν λειτουργίας καὶ ἀσκητικὰς παραινέσεις. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Μύρων*.** Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Μύρων τῆς Λυκίας κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα. Γεννηθεὶς ἐν τῇ Λίνδῳ τῆς Ρόδου (ἐξ οὗ καὶ *Ἰωάννης ὁ Λίνδιος* ὀνομάζεται) καὶ ἱερομόναχος γενόμενος ὑπηρέτησεν ὡς διδάσκαλος ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Σκοπέλῳ. Ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, Ἅγιον Ὄρος, Ρόδον, Χίον καὶ τελευταῖον κατέληξεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου διέπρεψεν ὡς ἱεροκήρυξ. Ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος, προαχθεὶς εἰς οἰκουμενικὸν πατριάρχην τῷ 1785, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωάννην ὡς ἱεροκήρυκα τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Τῷ 1786 ἀνασυστήσας ὁ Προκόπιος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Μύρων, ἐχειροτόνησεν ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς τὸν Ἰωάννην. Ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ θελήσας νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς διαρπαγὰς τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐμισήθη ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του, κατεδιώχθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Προκόπιος ἀποδοκιμάσας τὴν διαγωγὴν τῶν Μυρέων ἀπέστειλεν αὐτὸν ὀπίσω μὲ συνοδικὰ γράμματα· ἀλλὰ τῷ 1789, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποφέρῃ τοὺς ἐπαρχιώτας του, ἀπῆλθεν εἰς Ρουμανίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἔν τινι μοναστηρίῳ παρὰ τὸ Βουκουρέστιον ἀπέθανε τῷ 1796. Τοῦ Ἰωάννου γνωστὰ ἔργα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἑρμηνεία εἰς τὸ «Ἆσμα ᾀσμάτων» τῆς Π. Διαθήκης» (Βενετία 1785), «Ἀποστολικὴ σαγήνη» (1785), «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου τόμος πρῶτος, Χρυσοπηγὴ καλούμενος» (1786), «Ἑρμηνεία τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ Κανόνος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης» (Βιέννη 1796).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία» (σ. 613).—*Α. Δημητρακοπούλου*, «Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς» (Λειψία 1872, σ. 186). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Ναυπάκτου*.** Μητροπολίτης Ναυπάκτου κατὰ τὸ α′ ἥμισυ τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος. Τούτου σῴζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μόσχας ἀντίγραφον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κορώνης Ἀθανάσιον, ὅστις ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἰωάννου λύσεις νομοθετικῶν τινων ζητημάτων περὶ γάμου καὶ περί τινων λατινικῶν καινοτομιῶν. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1235 ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Β′ ἐξέδωκε σημείωμα «κατὰ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἰωάννου περί τινων ἐπισκοπικῶν μοναστηρίων καὶ περὶ παρθένου τῆς ἱερολογηθείσης πρὸ τῆς ἥβης». Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ἐπίσκοπος ***Νεστοριανὸς*** (Johannan Azraq ἢ Zaroqa). Ἤκμαζε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η′ αἰῶνος καὶ ἔγραψε συλλογὴν ἐξ ὀγδοήκοντα ζητημάτων εἰς τὰς Γραφὰς ἀναφερομένων. Βιβλίον αὐτοῦ «Προτροπὴ» ἐπιγραφόμενον, ἕτερον δὲ «Ἀποτροπὴ» καὶ συλλογὴ ἐκ 280 ἐπιστολῶν φαίνεται ὅτι ἀπωλέσθησαν. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Νικίου*.** Ἐπίσκοπος ὢν τῆς νησῖδος Νικίου ἐν τῷ κάτω Νείλῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η′ αἰῶνος ἔγραψε «Χρονικόν», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἐπιτροχάδην διερχόμενος τὴν ἀνατολικήν, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν, ἐκτενέστερον διηγεῖται τὰ βυζαντιακὰ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ζ′ αἰῶνος. Τὸ τελευταῖον δὲ μέρος τοῦ χρονικοῦ τούτου εἶναι σπουδαιότατον, διότι ἐν αὐτῷ ὁ Ἰωάννης ὡς σύγχρονος καὶ ἐν μέρει καὶ ὡς αὐτόπτης ἀφηγεῖται τὴν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Τὸ πρωτότυπον τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ μετεφράσθη εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν αἰθιοπικήν, ἡ δευτέρα δ' αὕτη μετάφρασις διεσώθη. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης *Πλουσιαδηνός*.** Ἐπίσκοπος Μεθώνης κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα (βλ. λ. *Ἰωσὴφ* ὁ Μεθώνης).

— **Ἰωάννης ὁ *Πολυβότου*.** Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Φρυγίᾳ Πολυβότου κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η′ αἰῶνος. Δεινὸς πολέμιος τῶν εἰκονομάχων, σώφρων καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, τοσαύτην ἤσκει ἐπιβολὴν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους, ὥστε κατώρθωσε πολλοὺς Χριστιανοὺς κρατουμένους αἰχμαλώτους ἐν Ἀμορίῳ τῆς Φρυγίας νὰ ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀγαρηνῶν. Πολλὰ θαύματα κατὰ τὸν μα-

Digitized by Google

κρὸν αὐτοῦ βίον ποιήσας, ἐπωνομάσθη *Ἰωάννης ὁ θαυματουργός*. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ἐπίσκοπος ***Πρισδρυανῶν***. Φέρεται ὡς συγγραφεὺς τριῶν ἀνεκδότων ἔτι ἰατρικῶν πραγματειῶν: «Παρεκβολαὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν συλλεγεῖσαι περὶ διαχωρημάτων» (κώδικες ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ), «Συγγραφὴ περὶ οὔρων, συλλεγεῖσα ἀπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων, παλαιῶν καὶ νέων, ἰατρῶν» (κώδικες ἑπτά, ὧν εἷς ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ), «Συλλογὴ περὶ ἐντέρων ἐκ Παλλαδίου, Ἀρχελάου, Στεφάνου κτλ.), ἧς κῶδιξ εὑρίσκεται ἐν Παρισίοις. Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις κώδικος καὶ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ Παρισίοις ἀποκειμένων τῆς συγγραφῆς περὶ οὔρων ἐπραγματεύθη ὁ καθηγητὴς Ἀ. Κούζης ἐν ἀνακοινώσει πρὸς τὴν «Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν Ἱστορίας τῆς Ἰατρικῆς» (βλ. Die Handschrift d. Antik. Aerzte ὑπὸ H. Diels, II, σελ 54—55). ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Ραβέννης***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ραβέννης κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα, ὑπερήσπισε τὴν πόλιν ταύτην κατὰ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς μετὰ μεγάλης αὐταπαρνησίας καὶ κατὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Θεοδωρίχου διὰ τῆς συνετῆς καὶ θαρραλέας ἐπεμβάσεώς του κατώρθωσε νὰ ἐλαττωθῇ τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, ἅτινα παρὰ τῶν κατοίκων ἐζήτει ὁ Γότθος βασιλεύς. Καὶ τὸν πάπαν δὲ Γελάσιον τὸν Α΄ (492—496) οὐκ ὀλίγον ἐβοήθησεν εἰς τὰς πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἀποστολικῆς πειθαρχίας καὶ τάξεως ἐν τῷ κλήρῳ προσπαθείας του. Ἀποθανὼν τῷ 494 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 12 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ραγούζης***. Καρδινάλιος καὶ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Δαλματίᾳ Ραγούζης κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1360, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν, ὅπου διαπρέψας ὡς ἱεροκήρυξ προήχθη εἰς καρδινάλιον καὶ ἀρχιεπίσκοπον. Παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον ἐνετάλη νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τοῖς Οὐσσίταις πρὸς ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Βούδᾳ τῆς Οὐγγαρίας εὑρισκόμενος ἀπέθανε τῷ 1419. Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΣΤ΄ τῷ 1832 ἐνέγραψεν αὐτὸν ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Ρόδου***. Τέσσαρες μητροπολῖται Ρόδου ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα, ἤτοι: —1) Ὁ Α΄ (449—454), ὅστις παρέστη εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ τῷ 449 ληστρικὴν ἀποκληθεῖσαν σύνοδον (Latrocinium) καὶ εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι Δ΄ (451). —2) Ὁ Β΄ (1070—1100), ἀνὴρ λογιώτατος, ὅστις ἔγραψε βίον τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου καὶ τοῦ ἐν Πάτμῳ ἁγίου Χριστοδούλου. —3) ὁ Γ΄ (1166) καὶ —4) ὁ Δ΄ (1350—1355), περὶ ὧν οὐδὲν ἀναφέρεται. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ρωσίας***. Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ἐχειροτονήθη τῷ 1079 μητροπολίτης Ρωσίας ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ τοῦ Α΄. Πολυμαθέστατος καὶ ἐναρετώτατος ὤν, εὐπροσήγορος καὶ φιλόπτωχος, κατέλιπε μετὰ θάνατον (1089) μνήμην ἀρίστου πνευματικοῦ ποιμένος. Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε διαφόρους κανονικὰς διατάξεις καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πάπαν Κλήμεντα τὸν Γ΄ (1080—1110), ἐν ᾗ μετὰ τόλμης ἐλέγχει τὰ τῶν Λατίνων δόγματα περὶ ἀζύμων, ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος κλπ.

(Βλ. *Σοφοκλέους Κ. Οἰκονόμου*, «Ἰωάννου μητροπολίτου Ρωσίας ἐπιστολὴ πρὸς Κλήμεντα πάπαν Ρώμης», ἐν Ἀθήναις 1868.) Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Σπολέτου***. Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν τῇ Ὀμβρικῇ τῆς Ἰταλίας Σπολέτου κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα, ἐσφάγη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Τωτίλα τῷ 550. Ἐγγραφεὶς εἰς τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον ἑορτάζεται τὴν 19 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Συρακουσῶν***. Ἐπίσκοπος τῶν ἐν Σικελίᾳ Συρακουσῶν κατὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 23 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Τεμανῶνος*** (Johannan bar Khamis). Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Themanon κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα καὶ συγγραφεὺς γραμματικῆς, ἥτις δὲν περιεσώθη. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Τράνων***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Ἰταλίας πόλεως Trani, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ μητροπολίτης Ἀχριδῶν Λέων ἔγραψε διὰ πάντας τοὺς «Φράγκους» ἐπισκόπους ἐπιστολάς, ἐν ταῖς ὁποίαις ἔψεγε τὴν παρὰ Λατίνοις χρῆσιν τοῦ ἀζύμου ἄρτου καὶ τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, ὡς νόμιμα ἰουδαϊκά. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ὑόρκης***. Ἀρχιεπίσκοπος Ὑόρκης τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ζ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος. Ἵδρυσε τὸ μοναστήριον τοῦ Beverley, εἰς ὃ ἀποσυρθεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀπέθανε (721). Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Βέδας ὁ ἱστορικὸς ἔγραψε βιογραφίαν του. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην του ὡς ἁγίου τὴν 7 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Χαρράν***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Χαρράν, Χαββίρας καὶ Νισίβεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Συνέταξε κατὰ τὸ 1221 λειτουργικὴν ἀναφοράν, ἥτις κακῶς ἀπεδίδετο εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Χοτζεβίτης***. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα. Ἐξ ἐπιφανῶν γονέων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θηβῶν καταγόμενος, μετέβη εἰς Παλαιστίνην πρὸς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων Τόπων. Ἀναχωρήσας εἰς τὴν ἀγρίαν φάραγγα τοῦ Χοτζεβᾶ, ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς ὁποίας ἠσκοῦντο ἀναχωρηταί, ἵδρυσε μονὴν καὶ ἐν αὐτῇ ἐπί τινα ἔτη ἠσκεῖτο. Διαδοθείσης τῆς φήμης αὐτοῦ χειροτονεῖται ἄκων ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Καισαρείας, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον καταλιτὼν τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Δεινὸς πολέμιος τοῦ αἱρετικοῦ Σευήρου, ἔγραψε σύγγραμμα κατ' αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—**Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας τοῦ Ζήνωνος (474—476). Συμμετέσχεν ὡς ὑπαρχηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἣν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔπεμψεν ὑπὸ τὸν Βασιλίσκον κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τὰς κατὰ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ἐπιδρομάς των. Ὅταν, κατόπιν προδοσίας, ὁ ἡγεμὼν τῶν Βανδάλων Γιζέριχος ἐπῆλθεν αἰφνιδιαστικῶς μετὰ τῶν πλοίων του, μετατραπέντων εἰς πυρπολικά, καὶ ἐπυρπόλησε τὸν ἀμερίμνως ἠγκυροβολημένον ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Μερκουρίου βυζαντινὸν στόλον, ὁ Ἰωάννης ἀντέστη κατὰ τῶν πολεμίων. Κυκλωθεὶς πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου του καὶ ἀπεγνωσμένως ἐμάχετο κατὰ τῶν Βανδάλων, ἐνῷ ὁ Γιζέριχος, θαυμάζων τὸν ἡρωϊσμόν του, ἐκάλει αὐτὸν νὰ παραδοθῇ ὑποσχόμενος πλήρη ἀπάθειαν. Ἐν τέλει, ὅταν εἶδεν ὅτι ἐπέκειτο πλέον ἡ σύλληψίς του, ἐρρίφθη πάνοπλος εἰς τὴν θάλασσαν κραυγάσας εἰς ἀπάντησιν τῶν περὶ παραδόσεως προτάσεων τοῦ Γιζερίχου: «ὡς οὐ μή ποτε Ἰωάννης ὑπὸ χερσὶ κυνῶν γένηται». Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινός. Ἔπαρχος Ἰλλυρίας ἐπὶ Ἀναστασίου Α΄ τοῦ Δικόρου (491—518), ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου μετὰ μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ, ὅπως ἐξαγοράσῃ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας κατοίκους ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐπιδρομὴν (τῷ 517) εἰς Μακεδονίαν, Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Ἐδεσσηνὸς μοναχός, ἡγούμενος τῆς μονῆς Keunesré πρὸς νότον τῆς Ἐδέσσης ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα. Ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ «Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων» τῆς Π. Διαθήκης. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α΄ (527—565). Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ Πάπου καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βελισσαρίου κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος (534), μετὰ τὴν καθυπόταξιν δὲ αὐτῶν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βελισσαρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, παραμείνας εἰς Ἀφρικήν, συμμετέσχεν εἰς τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ Στότζα, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ 546 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐν Λιβύῃ στρατοῦ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Ἀρταβάνους. Μεταβὰς τότε εἰς Καρχηδόνα κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μαυρουσίων καὶ παρέμεινεν εἶτα ἐπὶ μακρὸν ἐκεῖ εἰρηνεύσας ἐντελῶς τὴν χώραν. Τῷ 552 πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἡγεμὼν τούτων Τωτίλας, κατασκευάσας στόλον, κατέλαβε, τὰς νήσους Κορσικὴν καὶ Σαρδὼ (κατεχομένας τότε ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὑπαγομένας εἰς τὴν διοίκησιν Καρχηδόνος), ἀπέστειλε πρὸς ἀνακατάληψιν αὐτῶν δύναμίν τινα, ἥτις ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν πόλιν Καρνάλεω (νῦν Cagliari) τῆς Σαρδοῦς, ἀλλ' ἀπεκρούσθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Γότθων καὶ ἐπανῆλθεν ἄπρακτος εἰς Καρχηδόνα. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α΄. Συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐκστρατείαν τοῦ Βελισσαρίου (534) ὡς ὑπασπιστὴς αὐτοῦ, μετὰ τὴν κατατρόπωσιν δὲ τῶν Βανδάλων καὶ τὴν αἰχμαλώτισιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Γελιμέρου, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου καὶ κατέλαβε τὸ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ πορθμοῦ τῶν Γαδείρων φρούριον Σίπτον, τὸ νῦν Γιβραλτὰρ καλούμενον. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐξ Ἐπιδάμνου. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βελισσαρίου κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος (534). Κατὰ τὴν ἐν Τρικαμάρῳ μάχην κατεῖχε τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως. Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Βανδάλων καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βελισσαρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ἰωάννης παρέμεινεν εἰς Καρχηδόνα καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀσθενήσας ἀπέθανε (535), ἀντικατασταθεὶς ἐν τῇ διοικήσει τοῦ πεζικοῦ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δομνίκου. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**, ἢ ***Ἀταλάριχος***. Νόθος υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου (610—641). Προκειμένου νὰ ἀναλάβῃ ὁ βασιλεὺς οὗτος τὴν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν, συνῆψε τῷ 621 συνθήκην φιλίας μετὰ τοῦ χαγάνου τῶν Ἀβάρων, ὑποσχεθεὶς νὰ καταβάλλῃ αὐτῷ ἐτησίως 20 μυριάδας χρυσῶν νομισμάτων, ἤτοι 3 ἑκατομμύρια σημερινῶν χρυσῶν δραχμῶν καὶ ὡς ἐγγύησιν ἔδωσεν αὐτῷ ὁμήρους τὸν νόθον υἱόν του Ἰωάννην, τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς του Μαρίας Στέφανον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ πατρικίου Βώνου Ἰωάννην, οἵτινες περὶ τὸ 631 ἐπανῆλθον εἰς Κωσταντινούπολιν καταβληθέντων τῷ χαγάνῳ καὶ ἑτέρων χρημάτων. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἡρακλείου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ἰωάννης, μηνυθείς, περὶ τὸ 640, ὅτι συμμετεῖχεν εἰς συνωμοσίαν τινὰ κατὰ τοῦ πατρός του, συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Πρώτην (τῶν Πριγκιποννήσων), ἀφοῦ πρῶτον τῷ ἀπεκόπησαν ἡ ρὶς αὐτοῦ καὶ ἀμφότεραι αἱ χεῖρες. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Πατρίκιος καὶ στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Λεοντίου (695—698). Ἐφημίζετο ὡς ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἐμπειροπόλεμος, δι' ὃ καὶ ἀπεστάλη τῷ 697 κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Λιβύην Ἀράβων. Ὅταν κατέπλευσεν ἐκεῖ, οἱ Ἄραβες εἶχον καταλάβει καὶ τὴν Καρχηδόνα καὶ ἔφραξαν τὸν λιμένα αὐτῆς δι' ἁλύσεως· ὅθεν ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς πόλεως ἐξεπόρθησεν αὐτήν, εἶτα δὲ βαδίσας κατὰ τῶν λοιπῶν καταληφθεισῶν πόλεων ἐξεπόρθησε καὶ ταύτας καὶ ἐξασφαλίσας αὐτὰς δι' ἀναλόγου δυνάμεως διεχείμασεν ἐν Καρχηδόνι. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (698) ἰσχυρὸς ἀραβικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μουσᾶ ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Ἰωάννου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Καρχηδόνα (ἣν τότε οἱ Ἄραβες κατηδάφισαν ἐκ θεμελίων) καὶ πᾶσαν τὴν Λιβύην καὶ νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Κρήτην, ἔνθα στρατὸς καὶ στόλος στασιάσαντες ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ συγχρόνως ἀποκηρύξαντες τὸν βασιλέα Λεόντιον ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν στρατηγὸν τῶν Κιβυρραιωτῶν Ἀψίμαχον. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης** (Johannan bar Penkajé). Νεστοριανὸς μοναχός. Κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Penek πέραν τοῦ ἄνω Τίγρητος, πρὸς βορρᾶν τῆς Μοσούλης, καὶ ἔζη ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἰωάννου Kamulaja καὶ κατόπιν ὡς ἐρημίτης παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Bar Bassima καὶ τέλος ἀπέθανεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Bet-Daljata κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ΄ αἰῶνος. Ἔγραψε σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Βιβλίον τῶν κυρίων σημείων τῆς ἱστορίας τοῦ παρόντος κόσμου», διῆκον μέχρι τοῦ 686 καὶ ἀποτελούμενον ἐκ 15 βιβλίων, εἶδός τι παγκοσμίου ἱστορίας, σπουδαῖον ἀσκητικὸν ἑπτάτομον ἔργον, «Βιβλίον τῶν ἑπτὰ ὀφθαλμῶν τοῦ Κυρίου», ἀσκητικοῦ ὡσαύτως περιεχομένου, δίτομον ἔργον κατὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ αἱρετικῶν λατρειῶν καὶ βιβλίον περὶ παίδων ἀγωγῆς. Ἐν ἐμμέτρῳ λόγῳ εἰς ἑπτασυλλάβους στίχους ἔγραψε κατὰ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν μοναχῶν ἢ περὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ (περὶ τῆς τελειότητος τοῦ θεοσεβοῦς βίου). Ε.Γ.Π.

— **Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου Β΄ (713—716). Ἦτο τὸ πρῶτον διάκονος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατόπιν προσελήφθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου ὡς γενικὸς λογοθέτης, τέλος δέ, τῷ 715, προχειρισθεὶς στρατηγός, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἰσχυροῦ στόλου καὶ στρατοῦ, ὃν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἔπεμψεν εἰς Φοινίκην μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ πυρπολήσῃ τὸν ἐκεῖ στόλον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀράβων. Ὅταν ὁ βυζαντινὸς στόλος κατέπλευσεν εἰς Ρόδον, οἱ ἄρχοντες τῶν ἐκ τοῦ θέματος Ὀψικίου (περιφερείας Προύσης) στρατευμάτων, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ διοικῶνται ὑπὸ διακόνου, ἐστασίασαν καὶ παρασύραντες τοὺς τῶν λοιπῶν θεμάτων εἰς τὴν στάσιν των ἐφόνευσαν τὸν Ἰωάννην καὶ εἶτα, ἐγκαταλείψαντες τὴν ἐκστρατείαν, ἐπέστρεφον ἀκέφαλοι εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἐκθρονίσωσι τὸν Ἀναστάσιον, προσορμισθέντες δὲ εἰς τὸν κόλπον Ἀδραμυττίου ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν ἐκεῖ τυχαίως εὑρεθέντα εἰσπράκτορα τῶν δημοσίων φόρων Θεοδόσιον. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης**. Ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Καθαρῶν. Ἐν Εἰρηνουπόλει τῆς Κοίλης Συρίας κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ Η΄ αἰῶνος γεννηθεὶς ἐκ πατρὸς Θεοδώρου καὶ μητρὸς Γρηγορίας, ἐν ἡλικίᾳ 9 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς κοινόβιον. Ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Α΄ (802—811) ἀποσταλεὶς εἰς τὴν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλως μονὴν τῶν Καθαρῶν διηύθυνεν αὐτὴν ἐπὶ δεκαετίαν (804—813). Κληθεὶς κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Λέοντος Ε΄ τοῦ Ἀρμενίου (813—820) καὶ δράσας ὡς εἰκονολάτρης ἐξωρίσθη εἰς τὸ φρούριον Πενταδάκτυλον, ὅπου ἔμεινεν ἐγκάθειρκτος ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος. Ἐπανελθὼν ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξακολουθῶν τὸν κατὰ τῶν εἰκονομάχων πόλεμον ἐξωρίσθη τὸ δεύτερον ἐπὶ Μιχαὴλ Β΄ (820—829). Ἐπανελθὼν εἰς Χαλκηδόνα ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 836, ὅτε ὑπὸ Θεοφίλου (829—842) ἐξωρίσθη εἰς τὴν νῆσον Ἀφουσίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 839. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης**. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας (780—792). Εὐνοῦ-

Digitized by Google

χος ὢν καὶ σακελλάριος, ἤτοι ταμίας, τῶν παλατίων, διωρίσθη ὑπὸ τῆς Εἰρήνης στρατηγὸς τῶν ἐν Ἀσίᾳ στρατευμάτων καὶ ὡς τοιοῦτος κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ τῷ 781 τοὺς ὑπὸ τὸν Κεβὴρ ἐπιδραμόντας Ἄραβας. Μετὰ τοῦτο, ἀνακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, διωρίσθη λογοθέτης, ἤτοι ὑπουργός, τῶν στρατιωτικῶν, καὶ τέλος, τῷ 789, ἀπεστάλη εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοῦ 774 καταφυγόντος ἐκπτώτου Νορμανδοῦ ἡγεμόνος τῆς Λογγοβαρδίας Ἀδαλγὶζ ἢ Θεοδότου, ἵνα, μετὰ τοῦ στρατηγοῦ διοικητοῦ Σικελίας Θεοδώρου καὶ τῇ συμπράξει τοῦ δουκὸς τοῦ Βενεβέντου Ἀρίχιδος, ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου· συγκρουσθεὶς ὅμως πρὸς τὰ στρατεύματα τούτου ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη (789). Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης.** Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ στρατηγὸς ἐπὶ Βασιλείου Β′ τοῦ Βουλγαροκτόνου. Πολεμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ θέματος Χαλδίας (ἀνατολικοῦ Πόντου), ᾐχμαλωτίσθη τῷ 996 ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Σαμουὴλ καὶ ἐνεκλείσθη ἐν τῷ φρουρίῳ Στρουμνίτζης, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ 22 ὅλα ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1018, ὅτε, συντριβέντων τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β′ καὶ παραδοθέντος τοῦ φρουρίου τῆς Στρουμνίτζης ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Δραγόμουζ, ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης.** Εὐνοῦχος καὶ στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Θ′ τοῦ Μονομάχου (1042—1054). Ὑπηρετῶν ὡς εὐνοῦχος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τούτου καὶ ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τῆς βασιλίσσης Ζωῆς, προεχειρίσθη τῷ 1050 εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπεστάλη κατὰ τῶν μέχρι τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιδραμόντων Πατσινάκων ἢ Πετσενέγων, καὶ ἐπιτυχὼν σῶμά τι ἐξ αὐτῶν κατηυλισμένον εἰς θέσιν Κατάσυρτα ἐπέπεσε νύκτωρ κατ᾽ αὐτῶν καὶ κατέσφαξεν ἅπαντας. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης.** Εὐνοῦχος καὶ πρωτοβεστιάριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρου Γ′ τοῦ Βοτανειάτου (1078—1081), προεχειρίσθη ὑπὸ τούτου εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπεστάλη εἰς Μ. Ἀσίαν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Μελισσηνοῦ, ὅστις, στασιάσας τῷ 1080, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ καὶ κατέλαβε τὴν Νίκαιαν. Ὁ τεθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατὸς εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Χαλκηδόνα (νῦν Καντίκιοϊ) καὶ διετέλει ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (τοῦ κατόπιν βασιλεύσαντος), ὅστις δὲν ἐδέχθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μελισσηνοῦ λόγῳ τῆς πρὸς αὐτὸν στενῆς συγγενείας. Βαδίζων πρὸς τὴν Νίκαιαν ὁ Ἰωάννης ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ κάστρον Βασιλέα (ἀπέχον περὶ τὰ 7 χλμ. τῆς Νικαίας) καὶ εἶτα, κατὰ συμβουλὴν τῶν στρατηγῶν του, κατέλαβε τὸ παρὰ τὴν λίμνην τῆς Νικαίας φρούριον τοῦ Γεωργίου, ἔνθα συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ στρατηγοὶ Παλαιολόγος καὶ Κουρτίκης ἀπεφάνθησαν ὅτι δὲν συνέφερε νὰ πολιορκήσωσι τὴν Νίκαιαν καθ᾽ ὃν χρόνον ἐπέκειτο ἡ ἐπέλευσις ἰσχυρῶν τουρκικῶν δυνάμεων ὑπὸ τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου, σύμμαχον τοῦ Μελισσηνοῦ. Ὁ ἀδαὴς περὶ τὰ στρατιωτικὰ εὐνοῦχος δὲν ἠθέλησεν, ἐκ πείσματος, νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν γνώμην τῶν πεπειραμένων στρατηγῶν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Νίκαιαν. Μετ᾽ οὐ πολὺ κατέφθασαν καὶ οἱ ἀναμενόμενοι Τοῦρκοι, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ὁποίων ὁ Ἰωάννης καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου ἐτράπη εἰς φυγήν, δοὺς οὕτω τὸ σύνθημα τῆς ἀποσυνθέσεως εἰς ἅπαν τὸ στράτευμα. Φεύγων ὁ Ἰωάννης καὶ μαχόμενοι ὁ Παλαιολόγος καὶ ὁ Κουρτίκης ἔφθασαν μέχρις Ἑλενοπόλεως (πόλεως κειμένης δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας), ὁπόθεν διεπεραιώθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ὁ εὐνοῦχος, εὑρεθεὶς ἐν ἀσφαλείᾳ, ἀπέπεμψε σκαιῶς τοὺς στρατηγοὺς ἐκ τῶν παλατίων. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης.** Ἀρχηγὸς Βουλγαροβλάχων τοῦ Αἵμου στασιάσας κατὰ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Ἰβάγκος*).

—**Ἰωάννης.** Ἀρχιατρός, γνωστὸς μόνον ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Παντοίων παθῶν θεραπεία», οὗ κώδικες ἐν Φλωρεντίᾳ, Μονάχῳ, Παρισίοις καὶ Ρώμῃ. [Πβλ. *Daremberg*, Notices et extraits etc. σελ. 22. *A. Kousis*, Contribution à l' étude de la médecine des. xénons pendant le XVe siècle, ἐν «Byzant. neugr. Jahrbücher» (1927) σελ. 79 καὶ *τοῦ αὐτοῦ*, Παρατηρήσεις ἐπί τινων ἀνεκδότων ἰατρικῶν κωδίκων κτλ. ἐν «Ἐπετ. Βυζαντ. σπουδ.» (1929) σελ. 380, ἔνθα καὶ πανομοιότυπα ἐνίων κωδίκων τοῦ ἔργου Ἰωάννου τοῦ ἀρχιατροῦ.] ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἰωάννης *Ἄγγελος*.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Μανουὴλ Α′ Κομνηνοῦ (1143—1180). Ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ - διοικητοῦ Δαλματίας Κωνσταντίνου Ἀγγέλου καὶ τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς. Τῷ 1146 ἀπεστάλη ἐπὶ κεφαλῆς σώματός τινος εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου πολεμοῦντος κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Γουλιέλμου Α′ τοῦ Κακοῦ. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιστρατήγου Παλαιολόγου, ὁ Ἰωάννης ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν νικηφόρον ἐκστρατείαν (1168) τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α′ Κομνηνοῦ κατὰ τῶν Οὔγγρων, τέλος δὲ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως τούτου κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου (1174), καθ᾽ ἣν διῴκει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρονίκου τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν καταστρεπτικὴν μάχην ἐν ταῖς κλεισωρείαις τοῦ Τζυβρίτζη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ (1180) καὶ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Α′ Κομνηνοῦ (1183), ὁ Ἰωάννης ἔμεινεν ἐκτὸς πάσης ἀρχῆς καὶ τέλος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ἅρπαγος καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον (τῷ 1185) τοῦ Ἰσαακίου Β′ Ἀγγέλου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Βουλγαροβλάχων τοῦ Αἵμου, οὓς καὶ κατετρόπωσεν, ἀλλ᾽ εὐθὺς κατόπιν ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου, φοβηθέντος τὸ ἐκ τῆς νίκης γόητρον τοῦ Ἰωάννου. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1204 Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Ἀκτουάριος*.** Υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου καὶ μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ρακενδύτου, διαπρεπὴς Ἕλλην ἰατρὸς ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ ἑκατονταετηρίδος ἐν Βυζαντίῳ ὑπὸ αὐτοκράτορας Ἀνδρόνικον Β′ καὶ Γ′ (1328 — 1342), ἐν τῇ αὐλῇ τῶν ὁποίων ἔσχε τὸν τίτλον τοῦ ἀκτουαρίου. Ὑπῆρξεν ἄριστος πρακτικὸς ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἰατρικῶν συγγραμμάτων, ὧν γνωρίζομεν νῦν τὰ ἑξῆς: 1) «Ἰατρικὴ μέθοδος» εἰς 6 βιβλία, ἀφιερωθεῖσα τῷ συμμαθητῇ αὐτοῦ Ἀποκαύκῳ. Τῶν βιβλίων τούτων τὰ μὲν δύο πραγματεύονται περὶ διαγνώσεως καὶ αἰτίας νοσημάτων, τὰ δύο ἑπόμενα περὶ θεραπευτικῆς μεθόδου τῶν κατὰ μέρος παθῶν, τὰ δὲ δύο τελευταῖα περὶ τῶν φαρμάκων τῶν λυσιτελῶν ἐπί τε τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς παθῶν. Τὰ δύο πρῶτα βιβλία τοῦ ἔργου ἐξεδόθησαν ἐν τῇ συλλογῇ «Medici et physici Graeci minores» ὑπὸ Ideler (Β′, 353 ἑφ.), τὰ δὲ δύο τελευταῖα λατινιστὶ ὑπὸ Ruellius (Παρίσ. 1539), πάντα δὲ λατινιστὶ ὑπὸ Mathisius (Βενετ. 1554). 2) «Σύνταγμα περὶ οὔρων» εἰς 7 βιβλία, ἐκδοθέντα ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ ὑπὸ Ideler (Β′, σελ. 1 ἑφ.). 3) «Περὶ ἐνεργειῶν καὶ παθῶν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸ διαίτης» εἰς δύο βιβλία, ἐκδοθὲν ἐπίσης ὑπὸ Ideler ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ (τόμ, Α′., σελ. 312 ἑφ.). Ἐκτὸς τούτων εὕρηνται ἔτι ἐν χειρογράφοις οὐκ ὀλίγα ἰατρικὰ ἔργα (βλ. *Κωστομοίρῃ* ἐν «Rev. d. ét. gr.» τόμ. X, σελ. 435, καὶ *Diels*, Die Handsch. d. ant. Aerzte, II, σελ. 108), ὡς καὶ «Περὶ σταθμῶν καὶ χαρακτήρων αὐτῶν καὶ τῶν μέτρων» (χειρόγραφον ἐν Δρέσδῃ). Τὸ «Περὶ ζῴων φθαρτικῶν» ἔργον αὐτοῦ εὕρηται ἐπίσης ἐν χειρογράφοις ἀποκειμένοις ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Βολωνίας, Μαδρίτης καὶ Μιλάνου. Τὸ τῆς Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης (R. 20 Sup.) ἄρχεται ὡς παρὰ Διοσκορίδῃ (II, σελ. 58). Ἐπίσης ὀφείλεται αὐτῷ καὶ εἰς τάξιν καὶ ῥυθμὸν ἔκθεσις τῆς περὶ οὔρων πραγματείας τοῦ Ἀβικέννα, τῆς μεταφρασθείσης ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Χριστοδούλου, ἧς κώδικες ἐν Ἄθῳ, Μαδρίτῃ, Παλέρμῳ, Ρώμῃ, Τουρίνῳ καὶ Βενετίᾳ. Τὸ ἐν τῷ κώδικι 2236 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (σελ. 1—42) φερόμενον ὡς ἔργον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτουαρίου (κατὰ τὸν κατάλογον: Joannis (Actuarii) commentarius in Galeni librum de methodo medendi cap. CLII) ἀνήκει τῷ Ἰωάννῃ ἀρχιατρῷ, ὡς ἄλλωστε καὶ πρῶτος ὁ Daremberg παρετήρησε (Not. et extr. I, σελ. 23). ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἰωάννης ὁ *Ἀλεξανδρεύς*.** Ἕλλην ἰατρὸς ζήσας κατὰ τὴν Ζ′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, γράψας ὑπομνήματα εἰς Γαληνὸν καὶ Ἱπποκράτην, ἅτινα πολλῆς τιμῆς ἐτύγχανον παρὰ τοῖς Ἄραψι. Καὶ ἀπόσπασμα μὲν ὑπομνήματος εἰς τὸ «Περὶ φύσεως παιδίου» τοῦ Ἱπποκράτους ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Dietz (ἐν Schol. in Hipp. καὶ Galen. II, 205—235), σχόλια δὲ ἐπὶ ὑπομνημάτων Γαληνοῦ εἰς τὸ ἕκτον τῶν «Ἐπιδημιῶν» διεσώθησαν ἐν λατινικῇ μεταφράσει ἐν τῇ Articella (Venet. 1483, βλ. καὶ *V. Rose*, Hermes V, σελ. 105 καὶ ἑφ.). ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἰωάννης *Ἀναγνώστης*.** Βυζαντινὸς ἱστορικὸς κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα (βλ. λ. *Ἀναγνώστης*).

—**Ἰωάννης *Ἀντιοχεύς*.** Ἱστορικὸς τοῦ ΣΤ′ μ. Χ. αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἀρίστων ἱστορικῶν τοῦ Βυζαντίου, ἔγραψεν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α′ (518). Μεταχειρισθεὶς καλὰς πηγὰς παλαιοτέρας μετ᾽ εὐθυκρισίας, συνέγραψεν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησαν πολὺ καὶ οἱ κατόπιν αὐτοῦ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι Τζέτζης, Συμεὼν ὁ μάγιστρος, Κεδρηνός, Γεώργιος μοναχὸς καὶ ἄλλοι (τὰ ἀποσπάσματα παρὰ *Müller* «Fragm. histor. graec. Δ′, 535 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης *Ἀξοῦχος*·** βλ. λ. *Ἀξοῦχος* Ἰωάννης.

—**Ἰωάννης ὁ ἐξ *Ἀπαμείας*.** Μοναχὸς τῆς μονῆς Συμεὼν τοῦ Στυλίτου ἐν Tellnesin, κατήγετο ἐξ Ἀπαμείας τῆς παρὰ τὸν Ὀρόντην, ἔζη δὲ κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα. Σπουδάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, συνέγραψε τὸ περιώνυμον ἔργον του «Θεμέλιον», ἐν τῷ ὁποίῳ προσεπάθησε νὰ προσαρμόσῃ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Εἰς τὸν Ἰωάννην τοῦτον ἀποδίδεται συριακὴ μετάφρασις τῶν «Ἐννεάδων» τοῦ Πλωτίνου καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης «Θεολογία Ἀριστοτέλους», ἥτις μετεφράσθη εἰς τὴν ἀραβικὴν ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἐμέσης Abd ul-Masih ibn-Abdallah Naima. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ ἐξ *Ἀπαμείας*.** Ἐξ Ἀπαμείας τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἐδέσσης, νεώτερος τοῦ προηγουμένου. Τούτου περιεσώθη μία μόνον ᾠδή, τὰ δὲ λοιπὰ ἔργα ἐνωρὶς κατεστράφησαν, ἀποκηρυχθέντα ὡς αἱρετικὰ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Ἰωσηφ Hazzaja καὶ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Dalyata ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου τοῦ Α′ (780—823). Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης *Ἀπλάκης*.** Βυζαντινὸς στρατηγός· βλ. λ. *Ἀπλάκης* Ἰωάννης.

—**Ἰωάννης ὁ *Ἀρμένιος*.** Στρατηγὸς Βυζαντινός. Συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Βορ. Ἀφρικῆς ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου (534). Κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Καρχηδόνα, ὁ Ἰωάννης, ἡγούμενος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, κατετρόπωσε μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα τοὺς ἐκ Καρχηδόνος ἐλθόντας κατ᾽ αὐτοῦ Βανδάλους, φονεύσας τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀμμάταν καὶ καταδιώξας τοὺς λοιποὺς μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν ἐν Τρικαμάρῳ μάχην, ὁ Ἰωάννης κατεῖχε τὸ κέντρον τῆς βυζαντινῆς παρατάξεως καὶ ἐθαυμάσθη διὰ τὰς ἐπανειλημμένας κατὰ τῶν Βανδάλων ἐφόδους του, μετὰ τὴν ἧτταν δὲ τούτων καὶ τὴν φυγὴν τοῦ ἡγεμόνος των Γελιμέρου, διετάχθη νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ κομίσῃ τοῦτον νεκρὸν ἢ ζῶντα πρὸς τὸν Βελισσάριον, ἀλλ᾽ ἐν τῇ πορείᾳ ἐφονεύθη τυχαίως ὑφ᾽ ἑνὸς στρατιώτου τοξεύσαντος κατὰ πτηνοῦ τινος. Ὁ Βελισσάριος πληροφορηθεὶς τὸ ἀτύχημα μετέβη εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἰωάννου καὶ πικρῶς ἔκλαυσεν αὐτόν. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ὁ ἐξ *Ἀρρὰς*** (Jean ἢ Jehan d' Arras). Γάλλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀρρὰς καὶ ἀκμάσας τὸν ΙΔ′ αἰῶνα. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ δουκὸς ντὲ Μπερρύ, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Ε′, καὶ συνέγραψε τῷ 1387 τὸ περίφημον μυθιστόρημα τῆς «Μελουζίνης», τυπωθὲν τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ τῷ 1478 καὶ ἀνατυπωθὲν ἔκτοτε πλειστάκις. Μ. Ν. Δ.

—**Ἰωάννης ὁ *Ἀρσακίδης*.** Στρατηγὸς Βυζαντινός. Ἀρμένιος, καταγόμενος ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἀρσακιδῶν, ὑπηρέτει ὡς στρατηγὸς παρὰ τῷ περσικῷ στρατῷ καὶ αὐτομολήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταβούσῃ καὶ πολλῶν Ἀρμενίων πρὸς τὸν βυζαντινὸν στρατὸν ἀπεστάλη τῷ 535 ἐπὶ κεφαλῆς σώματός τινος πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν Καρχηδόνι βυζαντινοῦ στρατοῦ, καθ᾽ ὃν χρόνον ἐμαίνετο ἐκεῖ ἡ ὑπὸ τὸν Στότζαν στάσις. Καταδιώκων τοῦτον ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Αὐστριακός*.** —1) Ἱσπανὸς στρατηγός, ἐπιλεγόμενος καὶ *Δὸν Ζουὰν τῆς Αὐστρίας* κατὰ μίμησιν τοῦ Ζὸν Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ (1629—1679). Νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Α′ τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς ἠθοποιοῦ Μαρίας Καλδερόν, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῆς Πορτογαλίας, κατέστειλε τὴν στάσιν τοῦ Μασανιέλλο ἐν Νεαπόλει (1647) καὶ ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ἰταλίας. Κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Καταλωνίας (1652) καὶ διεκρίθη ἔπειτα εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον. Ἀντιβασιλεὺς τῶν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἱσπανικῶν κτήσεων καὶ ἀρχιστράτηγος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Τυρὲνν εἰς τὴν μάχην τοῦ Ντὺν (1658), ἐξολοθρευθέντος τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του πλησίον τῆς Ἀντενάρντ. Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Πυρηναίων διεξήγαγεν ὡς ἀρχιστράτηγος τὸν κατὰ τῆς Πορτογαλίας πόλεμον (1660), ἀλλ᾽ ἡττηθεὶς εἰς Ἐστρεμὸζ (1663) ἀπεσύρθη ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Μετὰ περίοδον δυσμενείας ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος καὶ εἶτα πρωθυπουργὸς τοῦ Καρόλου Β′.

—2) Νόθος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε′, γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δὸν Ζουὰν* ὁ Αὐστριακὸς (βλ. λ.).

—**Ἰωάννης ὁ *Βαρκαίνης*.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἡρακλείου (610 — 641). Ἀποσταλεὶς περὶ τὸ 640 κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Αἴγυπτον Ἀράβων καὶ συγκρουσθεὶς πρὸς αὐτοὺς ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ντὲ *Βέερτ*** (Weert ἢ Werth). Στρατάρχης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ (1594 — 1652). Βέλγος τὴν καταγωγήν, υἱὸς πτωχοῦ ἀγρότου, κατετάχθη νεώτατος εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, θαυμασθεὶς διὰ τὴν καταπληκτικήν αὐτοῦ ἀνδρείαν καὶ ἀφοβίαν, ἐγένετο συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας, διακριθεὶς διὰ τὰς παρατόλμους ἡρωικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις. Νικητὴς τῶν

Digitized by Google

Σουηδῶν εἰς τὸ Ἄουγκσμπουργ (1633) κατέλαβε τὸ Ἀΐχστετ, καὶ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέστρεψε τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ Βερνάρδου τοῦ Σὰξ-Βάϊμαρ ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Στάουμπιγκ. Τῷ 1634 ἐνίκησεν ἐκ νέου τοὺς Σουηδοὺς καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Βουργουνδίας εἰς βοήθειαν τοῦ δουκὸς τῆς Λωρραίνης. Τῷ 1636, στρατάρχης τῆς αὐτοκρατορίας, ὤθησε τὰς ἀναγνωρίσεις αὐτοῦ μέχρι τῶν πυλῶν τῶν Παρισίων, ἓν ἔτος δὲ βραδύτερον ἐκυρίευσε παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τὸ φρούριον τοῦ Ἐρενμπραϊτστάϊν. Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου τοῦ Σὰξ-Βάϊμαρ καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν αἰχμάλωτος. Τῷ 1642, ἀναλαβὼν ἐκ νέου ὑπηρεσίαν, ἀπέκρουσε τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατάρχην Γκεμπριάν, ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου. Τῷ 1645 ἡττηθεὶς ἀπεσύρθη τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ὁ αὐτοκράτωρ εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος καὶ τῷ παρεχώρησε τὸ ἐν Βοημίᾳ φέουδον Μπενακέτ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. θ. κ.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Βιταλιανοῦ.*** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Α′ (527—565). Ἦτο Θρᾷξ, ἀνεψιὸς τοῦ στρατηγοῦ *Βιταλιανοῦ* καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ στρατηγοῦ Γερμανοῦ, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α′.

Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων (538), ἀπεστάλη εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων ἄγων ἐνισχύσεις ἐκ Θρακῶν ἱππέων, καὶ ἀποβιβασθεὶς εἰς Δρυοῦντα (Otranto), καθ' ὃν χρόνον οἱ Γότθοι ἐπολιόρκουν τὴν Ρώμην ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου, διέσχισε τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔφθασεν ἀκωλύτως εἰς τὸ ἐπίνειον τῆς Ρώμης Ὄστιαν, ὁπόθεν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου μετὰ χιλίων ἱππέων εἰς τὴν χώραν τῶν Πικινῶν, ἵνα ἐνοχλῇ τοὺς ἐκεῖ Γότθους καὶ περισπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ πολιορκοῦντος τὴν Ρώμην ἡγεμόνος αὐτῶν Οὐϊττίγιδος. Τὴν ἐντολὴν αὐτὴν ἐξετέλεσε μετὰ κεραυνοβόλου δραστηριότητος. Νικήσας τοὺς ὑπὸ τὸν Οὐλίθεον Γότθους ἐνέπνευσε τοιοῦτον τρόμον εἰς τὰς τάξεις τῶν πολεμίων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου παρεδόθησαν αὐτῷ τὰ φρούρια Οὐρβῖνον καὶ Ἀρίμινον καὶ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη καὶ ὁ Οὐΐττιγις νὰ λύσῃ ἐσπευσμένως τὴν πολιορκίαν τῆς Ρώμης. Πολιορκηθεὶς εἶτα εἰς Ἀρίμινον ὑπὸ τοῦ Οὐϊττίγιδος, ἀπέκρουσε μετὰ τόλμης καὶ τέχνης τὰς ἐπιθέσεις καὶ τὰ πολιορκητικὰ ἔργα αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐπικουρίαι ἐλθοῦσαι ἔξωθεν ἠνάγκασαν τοὺς πολιορκητὰς νὰ φύγωσιν ἐν ἀταξίᾳ εἰς Ραβένναν. Ἀποσταλεὶς εἶτα εἰς Ἐμιλίαν, ἐξεπόρθησε τὸ φρούριον Φοροκορνήλιον καὶ πᾶσαν τὴν χώραν (540), τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος τραπεὶς εἰς τὴν ΒΔ Ἰταλίαν ἐξηνάγκασε τοὺς ἐπὶ τῶν Ἄλπεων οἰκοῦντας Γότθους νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ εἶτα ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ μεταβάντα ἐκεῖ γοτθικὰ στρατεύματα.

Τῷ 541, ἀπελθόντος τοῦ Βελισσαρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ἰωάννης ἀνέλαβε μετὰ τῶν στρατηγῶν Βέσσα καὶ Κωνσταντινιανοῦ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατευμάτων μέχρι τοῦ ἐπιόντος Μαΐου, ὅτε ἀφίκετο ὁ νέος ἀρχιστράτηγος Ἀλέξανδρος. Ἡ πολυαρχία ἐν ἀρχῇ καὶ εἶτα ἡ ἀνικανότης τοῦ νέου ἀρχιστρατήγου παρέλυσαν τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα καὶ ἐνέπλησαν νέου θάρρους τοὺς Γότθους, οἵτινες ἤρξαντο ἀνακτῶντες τὰ διάφορα τῆς Ἰταλίας φρούρια, ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης ἐξεπόρθησε κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίοδον (542) τὴν Βερώναν, ἐπετέθη κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν Φλωρεντίαν Γότθων, ἐξαναγκάσας αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσι (543), καὶ εἶτα ἀπεσύρθη εἰς Ρώμην, ἣν μετ' ὀλίγον ἐπολιόρκησαν οἱ πολέμιοι. Ἐπανελθὼν (546) εἰς Ἰταλίαν ὁ Βελισσάριος, ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννην εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα καὶ προφορικῶς ἐκθέσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ταχεῖαν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων. Κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονήν του ἐνυμφεύθη τὴν Ἰουστῖναν, θυγατέρα τοῦ στρατηγοῦ Γερμανοῦ, καὶ μετά τινας μῆνας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν μετὰ νέων ἐνισχύσεων.

Ἀποβιβασθεὶς πάλιν εἰς Ὄτραντον, ἠνάγκασε τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὸ Γότθους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς Βρεντέσιον μεθ' ὅ, προελάσας ἐν Ἀπουλίᾳ, ἐξεπόρθησε τὴν ὀχυρὰν πόλιν Κανούσιον, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας εἰς τοὺς ἐκεῖ ἄρχοντας καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς πληθυσμούς, διηυθύνθη πρὸς τὴν Ρώμην· ἀντιμετωπίσας ὅμως πολὺ ὑπερτέρας δυνάμεις ἤλλαξε κατεύθυνσιν, κατῆλθεν εἰς Καλαυρίαν, ἐνίκησε τοὺς Γότθους παρὰ τὸ Ρήγιον καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀπουλίας, ἔνθα προσβληθεὶς ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως Γότθων, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Τωτίλα, ἀπεσύρθη εἰς Ὄτραντον καὶ εἶτα εἰς Τάραντα, ὅπου ἠμύνθη μετὰ πείσματος κατὰ τῶν προσβαλόντων αὐτὸν πολυαρίθμων Γότθων.

Τῷ 547 ἀπεστάλη πάλιν εἰς τὴν χώραν τῶν Πικινῶν, ἵνα ἀντιμετωπίζῃ τοὺς ἐκεῖ Γότθους, ἀλλὰ προελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς διάστασιν πρὸς τὸν Βελισσάριον, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἰλλυρίᾳ στρατευμάτων, μεθ' ὧν προσεκολλήθη τῷ 550 εἰς τὴν στρατιάν, ἣν ὠργάνου ὁ νέος ἀρχιστράτηγος τῆς Ἰταλίας στρατηγὸς Γερμανός, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου (ἔαρ 551), ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν συγκεντρωθέντων στρατευμάτων καὶ μετέβη μετ' αὐτῶν εἰς Σαλῶνας τῆς Δαλματίας, ἵνα ἐκεῖθεν διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ἀπέναντι Ἰταλίαν καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἐκεῖ ἀρχιστρατηγίαν. Ἡ μὴ ἔγκαιρος ἀποστολὴ τῶν ἀπαιτουμένων πλοίων ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ διέλθῃ ἐκεῖ ἄπρακτος ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα 551—552, ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ὁποίου σοβαραὶ ἐξεδηλώθησαν ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατηγῶν δυσαρέσκειαι ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ νεωτέρου των Ἰωάννου ὡς ἀρχιστρατήγου, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ ἀντ' αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν ὡς ἀρχιστράτηγον τὸν Ναρσῆν. Ἀλλὰ μέχρι τῆς εἰς Σαλῶνας ἀφίξεως τοῦ Ναρσῆ οἱ Γότθοι, συγκροτήσαντες στόλον ἐδῄουν τὰ ἑλληνικὰ παράλια (Κέρκυραν, Νικόπολιν τῆς Ἠπείρου κλπ.) καὶ συγχρόνως διὰ 47 πλοίων ἀπέκλειον τὴν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Ἰωάννης πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἀνέπτυξεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μέσων κατώρθωσε, δι' ἀκαταπονήτων προσπαθειῶν, νὰ συγκροτήσῃ στόλον ἐκ 38 πλοίων, μεθ' ὅ, ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντος στρατηγοῦ Βαλεριανοῦ, ἄγοντος ἕτερα 12 πλοῖα, ἔπλευσαν ὁμοῦ εἰς Σενογαλλίαν, ἔνθα ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ γοτθικοῦ στόλου (ἔαρ 552) κατεναυμάχησαν αὐτόν, καταποντίσαντες 36 πλοῖά του. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην ὁ Ἰωάννης ἐπανῆλθεν εἰς Σαλῶνας ἀναμένων τὸν Ναρσῆν, ὅστις ἀφίκετο ἐκεῖ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπιόντος ἔτους (553), καὶ τότε ἀκολουθοῦντες τὴν παραλίαν τοῦ Ἀδριατικοῦ μετέβησαν διὰ ξηρᾶς εἰς Ραβένναν, ὁπόθεν ἤρξαντο αἱ νικηφόροι ἐπιχειρήσεις τοῦ Ναρσῆ, εἰς τὰς ὁποίας ἔδρασεν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ ὁ Ἰωάννης. Μετὰ τὴν ἐν Ταγίναις μάχην, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ ἡγεμὼν τῶν Γότθων Τωτίλας, καὶ εἶτα τὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Δράκοντα, καθ' ἣν συνετρίβησαν τελείως αἱ δυνάμεις τῶν Γότθων καὶ ἔπεσεν ὁ νέος καὶ τελευταῖος αὐτῶν ἡγεμὼν Τεΐας, ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ἀντιμετώπισε (554) τὴν εἰσβολὴν τῶν Φράγκων ἡγεμόνων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Λεύθεριν καὶ Βουτιλῖνον, εἰς τὰς ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπιχειρήσεις καὶ τὴν συντριβὴν αὐτῶν ὁ Ἰωάννης ἀνέπτυξε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐγνωσμένην ἀνδρείαν καὶ στρατηγικὴν ἱκανότητα. Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης** ὁ τῆς ***Βολωνίας*** (Giovanni da Bologna). Ἰταλὸς γλύπτης· βλ. λ. *Τζιαμπολώνια* (Giambologna).

— **Ἰωάννης** ***Βυζάντιος.*** Ἐκκλησιαστικὸς μουσικός· βλ. λ. *Βυζάντιος.* Ἰωάννης.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Γαζαῖος.*** Ποιητὴς ἐκ Γάζης ἀκμάσας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ «Ἔκφρασις τοῦ κοσμικοῦ πίνακος» εἰς δύο βιβλία, ἀποτελοῦν ἁπλῆν γεωγραφικὴν περιγραφὴν ἐν ἑξαμέτρῳ, ἔτι δὲ ἔγραψεν ἓξ παιγνιώδη ἐπιγράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους θεούς. Ταῦτα ἐξέδωκεν ὁ Bergh (Poet. lyr. graec., τόμ. Γ′), τὴν δὲ Ἔκφρασιν πρῶτος ὁ Rutgers (1618), εἶτα δὲ ὁ F. Morellus (1619), ὁ Graefe (1828) καὶ ὁ E. Abel (1882). Περὶ τῆς μετρικῆς τοῦ Γαζαίου βλ. *W. Meyer*, Zur Gesch. d. griech. und alexandr. Hexameters (σελ. 1020). — Π.

—**Ἰωάννης** τοῦ ***Γκραγὺ*** (Jean de Grailly). Κόμις τῆς Φουὰ καὶ ὑποκόμις τοῦ Μπεάρν (1382 ἢ 1383—1436). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρσιαμπὼ ντὲ Γκραγὺ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας ντὲ Φουὰ-Καστελλόν. Συνεζεύχθη τὴν ἰνφάντιδα Ἰωάνναν τῆς Ναβάρρας. Τῷ 1406 ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λουδοβίκου τῆς Ὀρλεάνης, εἰς τὴν Σαρδηνίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος καὶ ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Γαλλίας περιπεσὼν πολλάκις ὑπὸ δυσμένειαν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του ἐνυμφεύθη δύο ἀκόμη φοράς, τῷ 1423 καὶ τῷ 1436. Μ Ν. Δ.

— **Ἰωάννης ΙΓ′** ***Γλυκὺς*** ἢ ***Γλυκᾶς.*** Βυζαντινὸς λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β′ (1283—1328). Ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως, ἀσχοληθεὶς κυρίως περὶ τὴν ρητορικὴν καὶ γραμματικήν, διεκρίθη ὡς συγγραφεύς, γενόμενος κατόπιν διδάσκαλος· μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγεται καὶ ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς, ὅστις ἐξυμνεῖ αὐτὸν (ἔκδ. Βόννης 1270,8 ἑξ.) Ὁ Γλυκὺς μολονότι λαϊκὸς ὢν καὶ ἔγγαμος, τῷ 1319, ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου ὃ κατεῖχεν, ἐγένετο πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο φιλάσθενος ἀπεσύρθη τῷ 1320 εἰς τὴν μονὴν τῆς Κυριωτίσσης, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. Συνέγραψεν ἔργον μὲ τὸν τίτλον «Τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος περὶ ὀρθότητος συντάξεως». Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Γλυκέος, διακρινόμενον διὰ τὴν σαφήνειαν τοῦ λεκτικοῦ του παρὰ διὰ τὴν λογιότητα, χωρὶς νὰ περιλαμβάνῃ πλῆρες σύστημα περὶ συντάξεως, πραγματεύεται περί τινων κυρίων κεφαλαίων, ὡς περὶ τῶν πτώσεων, περὶ τῆς μετοχῆς, περὶ σολοικισμοῦ καὶ βαρβαρισμοῦ. Εἰς τὴν εἰσαγωγήν, εἰς ἣν ὁ συγγραφεὺς φιλοσοφεῖ, πραγματεύεται μετὰ σαφηνείας περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης ὡς δώρου παρὰ Θεοῦ. Ἐκτὸς τούτου συνέγραψε καὶ ἀφήγησιν τῶν «...τῆς πρεσβείας αὐτοῦ τε καὶ Θεοδώρου Μετοχίτου...» εἰς Κύπρον καὶ Ἀρμενίαν, ἧς ὁ Γρηγορᾶς (ἔκδ. Βόνν. Ι. 194,21) τὴν σαφήνειαν μεγάλως ἐπαινεῖ, ὡσαύτως καὶ «προοίμιον τῆς διαθήκης του», τὸ ὁποῖον μᾶς διέσωσεν ὁ Γρηγορᾶς (ἔκδ. Βόννης Ι. 289,23 ἑ.). Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπὸ τοῦ Du Cange ἐν τῷ πίνακι τῶν συγγραφέων τοῦ γλωσσαρίου αὐτοῦ «mediae et infimae graecitatis» (σ. 51) ἀναγραφόμενον ποίημά τινος Ἰωάννου Γλυκᾶ: «Περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ βίου», οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν Ἰωάννην Γλυκύν. Τοῦτο εἶναι τὸ πολλάκις ἐκδοθὲν «Πένθος θανάτου κλπ.», οὗ ὁ συγγραφεύς, ἀνήκων εἰς τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα, ὀνομάζει αὐτὸς ἑαυτὸν Ἰοῦστον υἱὸν τοῦ Ἰωάννου Γλυκοῦ (Κῦρ Ἰωάννου τοῦ Γλυκοῦ). Τοῦ Γλυκέος τεμάχιον τῆς συντάξεώς του ἐξέδωκεν ὁ L. Bekker (Anecdota gr. σ. 1077 κ. ἑξ.) καὶ ὁ J. A. Cramer (Anecd. Paris 1 (1839) 401). Πρώτη δὲ πλήρης ἔκδοσις τοῦ Ἰωάννου Γλυκᾶ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Albertus Jahnius (ἐν Βέρνῃ τῷ 1849, Joannis Glycae Patriarchae Cpolitani opus de vera syntaxeos ratione). Κ. Μ. Κ.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Γούζης.*** Ἀρμένιος στρατηγὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α′ (527—565). Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Λαζικῇ, ἔνθα ἀνήγειρε πλεῖστα φρούρια, ἵνα ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν κατὰ τῶν Περσῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας. Διεκρίθη εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς Α′ ἔπεμψε περὶ τὸ 560 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βέσσαν κατὰ τῶν Ἀβασγῶν, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτοὺς διότι προσεχώρησαν κρύφα πρὸς τοὺς Πέρσας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὑπερφαλαγγίσας διὰ τολμηροῦ ἑλιγμοῦ τὰς ἐν τῇ δυσβάτῳ φάραγγι Τραχέᾳ ὀχυρωτάτας θέσεις τῶν Ἀβασγῶν, ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐκκενώσωσιν αὐτάς, μεθ' ὅ, καταδιώκων αὐτούς, ἐπόρθησε, κατόπιν πεισματώδους ἀντιστάσεως, καὶ τὸ δεσπόζον τῆς φάραγγος φρούριον, φονεύσας καὶ αἰχμαλωτίσας τοὺς πλείστους τῶν πολεμίων καὶ ἀναγκάσας τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ὀψίτην νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν μετὰ ὀλιγίστων τῶν ὀπαδῶν του. Ἀλλὰ κυρίως ὁ Ἰωάννης οὗτος διέπρεψε κατὰ τὰς ἐφόδους ἐναντίον τῆς ὀχυρωτάτης Πέτρας (ἀνατολικοῦ Πόντου), ἧς ἠμύνοντο ἀπεγνωσμένως οἱ Πέρσαι, καὶ ἣν τέλος ἐξεπόρθησαν οἱ Βυζαντινοὶ χάρις εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἰωάννου, ὅστις καὶ ἔπεσε κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς πολιορκίας ἡμέραν. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης** ὁ ***Δαμασκηνός.*** Εἷς τῶν ἐπισημοτέρων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Η′ αἰῶνα, διακρινόμενος διὰ τὸν ἠθικὸν αὐτοῦ βίον καὶ τὰς ἀρετάς, τὴν ποικίλην παίδευσιν καὶ σοφίαν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον. Γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ′ αἰῶνος ἐν Δαμασκῷ ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Σεργίου πρωτοσυμβούλου τοῦ χαλίφου Ἀβδουλμελὶκ καὶ Μανσοὺρ ὀνομαζομένου ὑπὸ τῶν Ἀράβων διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, πρωΐμως παρεδόθη εἰς τὴν παιδαγωγίαν τοῦ ἐκ Καλαβρίας *Κουρῆ τοῦ Μελῳδοῦ*, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ πειρατῶν Σαρακηνῶν ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Σεργίου. Τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ Δαμασκηνοῦ δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωστά, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ χαλίφου διὰ τοῦ ἀξιώματος, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ἐκεῖνος. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς Λέων ὁ Ἴσαυρος (714—741) ἐξέδωκε τὸ κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων διάταγμα, καθ' οὗ ὁ Δαμασκηνός, μακρὰν ὑπάρχων τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, ἐξεσφενδόνισε τοὺς κατὰ τῶν εἰκονομάχων τρεῖς αὐτοῦ ἀντιρρητικοὺς λόγους, ἐξηκολούθησε δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Λέοντος, Κωνσταντίνου τοῦ Ε′ (741—775) Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν εἰκονομάχων πόλεμον καὶ ἀνεθεματίσθη ὑπὸ τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου Ε′ συνόδου τοῦ 754, τιμηθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῆς Ζ′ Οἰκουμενικῆς συνόδου (787) ὡς πρωταθλητὴς τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων. Ἀπέθανε πρὸ τοῦ 787, ἀφοῦ ἡ τελευταία σύνοδος ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς τεθνεῶτος.

Ὁ Δαμασκηνὸς τυχὼν παιδεύσεως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τῇ ψυχολογίᾳ, τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ θεολογίᾳ, ἔγραψε διάφορα συγγράμματα δογματικά, πολεμικά, ἱστορικά, φιλοσοφικά, ρητορικὰ καὶ ποιητικά, διακρινόμενα διὰ τὴν ὀξύνοιαν, τὴν συστηματικότητα καὶ τὴν εὐγλωττίαν, διὰ τοῦτο ἤδη ἀπὸ Θεοφάνους τοῦ χρονογράφου (813) ἀπεδόθη αὐτῷ τὸ ὄνομα *Χρυσορρόας.* Τὸ ἐπισημότερον καὶ σπουδαιότερον αὐτοῦ σύγγραμμα εἶναι ἡ «Πηγὴ τῆς γνώσεως», διαιρούμενον εἰς τρία κεφάλαια, τὸ φιλοσοφικόν, τὸ περὶ αἱρέσεων καὶ τὴν ἀκριβῆ ἔκδοσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Στηριζόμενος ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Πορφυρίου συστηματοποιεῖ ὀργανικῶς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, δικαίως δὲ διὰ τοῦτο θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τῆς σχολαστικῆς μεθόδου τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Λομ-

Digitized by Google

βάρδος έμιμήθη αύτὸν ἐν τοῖς πρώτοις βιβλίοις τοῦ συγγράμματος τούτου. Ἐν αὐτῷ ὁ Δαμασκηνός, μὴ ἀπομακρυνόμενος τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, προσλαμβάνει τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεολογίας, συστηματοποιεῖ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ συγκεφαλαιοῖ πᾶσαν τὴν μέχρις αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἐν τελειότητι, πίστει καὶ σαφηνείᾳ. Ὁ Δαμασκηνὸς ἐσυστηματοποίησεν εἰς ἓν ὅλον πᾶν ὅ,τι αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ μεγάλοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας παρήγαγον καὶ διὰ τοῦτο ἡ «Πηγὴ τῆς γνώσεως» παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν τῇ Δύσει ἐχρησίμευσεν ὡς ἔργον κλασσικὸν τῆς ἐκθέσεως τῶν χριστιανικῶν δογμάτων. Δάφνας ἔδρεψεν ὁ Ἰωάννης καὶ εἰς τοὺς τρεῖς ἀπολογητικοὺς αὐτοῦ «Λόγους πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἱερὰς εἰκόνας», ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων πολεμίων τῶν εἰκονομάχων καὶ ὑποστηρίξας μετὰ πνεύματος καὶ ὀξυνοίας τὴν ἀληθῆ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῶν εἰκόνων, καὶ τὴν ἀρχὴν ὅτι «οὐ βασιλέων ἐστὶ τὸ νομοθετεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ τῶν ποιμένων τῶν τυπωσάντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν». Ἐκτὸς τούτων ὁ Δαμασκηνὸς συνέγραψε καὶ πλεῖστα ἕτερα κατὰ μανιχαίων, μονοφυσιτῶν, μονοθελητῶν, Σαρακηνῶν, περὶ δρακόντων καὶ στρυγγῶν, κατὰ νεστοριανῶν, περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων, περὶ νηστειῶν, περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ «Ἱερὰ παράλληλα», ἐν οἷς διὰ χωρίων τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων ἀναπτύσσει διάφορα δογματικὰ καὶ ἠθικὰ ζητήματα. Ὁμοίως ἔγραψε καὶ διάφορα ὑπομνήματα εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Χρυσοστόμου, διαφόρους ὁμιλίας κτλ. Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι ἐκδεδομένα, ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα ἀποκείμενα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Ἀλλ' ὁ Δαμασκηνὸς εἶναι μεγίστης σημασίας ἄξιος καὶ ὡς ὑμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας, ποιήσας διαφόρους ὕμνους, ᾄσματα καὶ κανόνας καὶ γενόμενος ὁ κύριος διαρρυθμιστὴς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς· παραλαβὼν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τὰ δύο μόνον γένη, τὸ διατονικὸν καὶ χρωματικόν, ὡς ἀνταποκρινόμενα πρὸς ἔκφρασιν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων, καὶ ὀκτὼ μόνον ἤχους, τέσσαρας ὀρθοὺς καὶ τέσσαρας πλαγίους, προσδιώρισεν οὕτω τὸ μέλος καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν ἐξεζητημένην καὶ θηλυπρεπῆ μουσικὴν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν καθώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν. Ἀλλ' ἵνα τὰ ᾄσματα ταῦτα ψάλλωνται ἐν ὡρισμένῃ ἐντάσει καὶ ἀνυψώσει τῆς φωνῆς, παρέλαβεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου διάφορα γράμματα, ἅτινα κατὰ τὸν παλαιογράφον Montfaucon καὶ ἄλλους ἐτροποποίησε καὶ ἠπλοποίησε, παραλειπὼν οὕτω τὰ ἀρχαῖα μουσικὰ σημεῖα ὡς περιττά, ἀφοῦ ἀπέκλεισε σὺν τῷ ἐναρμονίῳ γένει καὶ πολλοὺς ἤχους. Οὕτως ὁ Δαμασκηνὸς καθορίσας καὶ περιθριγκώσας τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ τὸ μέλος, συνέταξε καὶ διάφορα ᾄσματα, καὶ δὴ κατὰ τοὺς ὀκτὼ ἤχους, τὴν λεγομένην «Ὀκτώηχον», ἥτις κυρίως περιέχει τὰς ἀκολουθίας τῶν Κυριακῶν· εἰς τὴν «Ὀκτώηχον» ἀκολούθως προσετέθησαν καὶ ἄλλων ὑμνογράφων ποιήματα καὶ ᾄσματα. Ἐκτὸς τῆς «Ὀκτωήχου» ἐπιδιώρθωσε πολλὰ ἀρχαιότερα ᾄσματα ἢ συνέταξεν ὅλως νέα· τοιαῦτα δὲ ἐν μέτρῳ ἰαμβικῷ ἢ ἐν λόγῳ πεζῷ εἶναι οἱ λαμπροὶ καὶ ἔξοχοι αὐτοῦ κανόνες εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὰ Θεοφάνια, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστήν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὸν Εὐαγγελισμὸν κτλ. Ἐκτὸς τούτων συνέταξε καὶ διάφορα ἰδιόμελα ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἐξοδικοῦ, ἀντίφωνα καὶ ἄλλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Anthologia graeca carminum christianorum (Lipsiae 1871).— *Φιλαρέτου Τσεγνίγοβιτς*, ἐν «Σαββαταίᾳ ἐπιθεωρήσει» (1878), φυλλάδ. 31—34, 39 καὶ 40.—*Kurtz*, Handbuch d. K—Gesch. τόμ. 1, 3.— Πατρολογία *Φιλαρέτ.* μετάφρασις *Παγίδα* τόμ. Γ'.— *Βαφείδου*, Ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β'.— *Langen*, Johan. von Damascus (Gotha 1879).— *Nève*, ἐν «Revue Belge et étranger» (1861), τεῦχος Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου, ἔνθα καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐπὶ τῶν Ἀράβων ἐν σχέσει πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. — *Migne*, Ἑλλην. Πατρολ. τόμ. 91—96, κλπ.

† Η. Φ. Β

—*[Βυζαντ. Μουσ.]* Εἰς τὴν «Ὀκτώηχον», ἣν συνέταξε καὶ ἐμελοποίησεν ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ἐφαρμόζεται ἅπασα ἡ θεωρία τῶν ἤχων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Τὴν ἔγραψε κατ' ἐρωταπόκρισιν καὶ σῴζεται ἐπὶ περγαμηνῆς μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Γραμματικὴ τῆς μουσικῆς ἢ Κανόνιον κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς». Ὡσαύτως ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐπενόησε διὰ τοὺς ὀκτὼ ἤχους ἰδίαν παρασημαντικήν, μεταχειρισθεὶς χαρακτῆρας γριφώδεις καὶ συμβολικούς, ὁμοίους τοῖς ἱερογλυφικοῖς. Ἐν αὐτῇ ἕκαστος χαρακτὴρ παρίστα πολλάκις καὶ ἕνα καὶ πολλοὺς φθόγγους, ἐνίοτε δὲ καὶ μελῳδίας ὁλοκλήρους. Ἕνεκα τούτου ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς ἀπέβη δυσχερεστάτη. Ἡ συμβολικὴ αὕτη τοῦ Δαμασκηνοῦ στενογραφικὴ γραφή, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐξηγήθη πιστότατα ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον, ὑπὸ διαφόρων κατὰ καιροὺς ἐπιφανῶν μουσικοδιδασκάλων, καὶ δὴ τοῦ Ἰωάννου Μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλους, τοῦ Μπαλασίου ἱερέως τοῦ Νομοφύλακος, Ἰωάννου Πρωτοψάλτου τοῦ Τραπεζουντίου καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου.

Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ σῴζονται ἀκόμη καὶ τὰ ἑξῆς μαθήματα, μετενεχθέντα πιστῶς καὶ εἰς τὸ νῦν ἐν χρήσει γραφικὸν σύστημα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς: Ἀναστασιματάριον, δύο χερουβικά, δύο κοινωνικά, ἓν μάθημα «Προστασία τῶν Χριστιανῶν» καὶ στιχηρά τινα ἰδιόμελα. Ἐκτὸς τούτων ὁ Δαμασκηνὸς ἀνεθεώρησε τὸ στοιχειῶδες Ἱεροσολυμιτικὸν Τυπικὸν τοῦ ἁγίου Σάββα τοῦ Ἡγιασμένου, ἐκθεὶς μετὰ πλείστας λεπτομερείας καὶ σαφηνείας ἅπασαν τὴν τότε κρατοῦσαν τάξιν τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν.

Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— **Ἰωάννης** ***Δούκας.*** Ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Ι' τοῦ Δούκα (βλ. λ. *Δούκας*).

— **Ἰωάννης** ***Δούκας.*** Μέγας ἑταιρειάρχης (βλ.λ. *Δούκας*).

— **Ἰωάννης** ὁ ***Δρουγγάριος*** Βυζαντινὸς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ἀκμάσας πρὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ἢ κατ' αὐτόν. Συνέγραψεν ἑρμηνευτικὴν «σειρὰν» εἰς τὸν Ἡσαΐαν, διασωθεῖσαν ἐν παρισινῷ κώδικι. Ταύτης προηγεῖται πρόλογος, δι' οὗ δικαιολογεῖται διὰ τὴν ἐν τῷ ἔργῳ παράθεσιν καὶ αἱρετικῶν ἑρμηνειῶν. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ παρέχονται γνῶμαι τοῦ Ὠριγένους, Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας, Θεοδωρήτου τοῦ Ἡρακλείας, Εὐσεβίου τῆς Ἐμέσης, κ. ἄ. —Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ἑλλαδᾶς.*** Μάγιστρος καὶ αὐλικὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξάνδρου (912—913), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐπετρόπευσε μετὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου Α' τοῦ Μυστικοῦ (911—925), τοῦ μαγίστρου Στεφάνου, τοῦ ραικτωρος Ἰωάννου καὶ τῶν πατρικίων Βασιλίτζη καὶ Γαβριηλοπούλου, τὸν ἑπταετῆ βασιλέα Κωνσταντῖνον Ζ' τὸν Πορφυρογέννητον. Ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν, κατορθώσας νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Κωνσταντίνου καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν φεύγοντα ἐν τῇ πόλει. Ν. ΚΛΕ

— **Ἰωάννης** ***Ἔξαρχος.*** Βούλγαρος ἱερεὺς καὶ θεολόγος, σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ τσάρου Συμεών. Μετέφρασε τὰς εἰς τὴν «Ἑξαήμερον» ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου, τὰς ὁποίας καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν τσάρον. Ὡσαύτως μετέφρασε καὶ τὴν «Πηγὴν γνώσεως» τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἥτις ἐξεδόθη ἐν Μόσχᾳ ρωσιστὶ τῷ 1878. Τ. Β.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Ἐπιφανεύς.*** Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ἔγραψεν ἱστορίαν ἐπιγραφομένην, κατὰ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ σῳζόμενον χειρόγραφον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος: «Ἰωάννου σχολαστικοῦ καὶ ἀπὸ ἐπάρχου Ἐπιφανέως περὶ τῆς τοῦ νέου Χοσρόου προσχωρήσεως πρὸς Μαυρίκιον τὸν Ρωμαίων αὐτοκράτορα, ἱστοριῶν τόμος α'», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων 572—593. Ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν πιστοτέραν πηγὴν περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, καθόσον ὁ Ἰωάννης, διατελέσας πρὸ τοῦ πολέμου σύμβουλος καὶ γραμματεὺς τοῦ μητροπολίτου Ἀντιοχείας, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναστραφῇ πρός τε τὸν Χοσρόην καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας μεγιστᾶνας κατὰ τὴν ἐν ταῖς βυζαντιναῖς χώραις διαμονὴν αὐτῶν, μετὰ τὸ πέρας δὲ τοῦ πολέμου ἀποδημήσας εἰς Περσίαν ἐγνώρισε τὸ θέατρον τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὰ κατ' αὐτὰς δράσαντα πρόσωπα. Ἐκ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ διεσώθη τὸ προοίμιον μόνον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου. Τὸ διασωθὲν μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰωάννου ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ὁ B. Hase, μετὰ τοῦ Λέοντος Διακόνου ἐν Παρισίοις τῷ 1809, κατόπιν ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ C. Müller ἐν Παρισίοις τῷ 1868 (Fragmenta τόμος IV). Ν. ΚΛΕ

— **Ἰωάννης** ***Ζωναρᾶς*** βλ. λ. *Ζωναρᾶς.*

—**Ἰωάννης** ὁ τοῦ ***Θεοῦ*** (Jean de Dieu). Ἅγιος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Πορτογαλίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διῆλθε λίαν ἄτακτον τὸν βίον τῆς παιδικῆς καὶ τῆς νεανικῆς ἡλικίας του, ὡς ποιμήν, ὡς στρατιώτης, ὡς πλανόδιος ἔμπορος κλπ. Κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος, μαθὼν τὸν θάνατον τῶν γονέων του, ἤλλαξε βίον καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὰ θεῖα. Μεταβὰς εἰς Γρενάδαν τῆς Ἱσπανίας ἤκουε τὰ κηρύγματα τοῦ Ἰωάννου τῆς Ἀβίλης καὶ ἔκτοτε ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἵδρυσε τὸ περίφημον τάγμα τῆς Ἀγάπης (Ordre de la Charité, Frères Hospitaliers), τὸ ὁποῖον τάχιστα ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τῷ 1550 ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 8 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Ἴβηρ.*** Ἐκ βασιλικοῦ γένους τῆς Ἰβηρίας καταγόμενος, ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον περὶ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου μετέβη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἵδρυσε τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ἰταλὸς*** ἢ ***Ὕπατος.*** Βυζαντινὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας ἐπὶ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ Ζ' καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Καταγόμενος ἐξ Ἰταλίας, διέμενεν εἰς παιδικὴν ἡλικίαν ἐν Σικελίᾳ, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Μανιάκη μετέβη μετὰ τοῦ πατρός του εἰς Λομβαρδίαν, ὁπόθεν ἄγνωστον πῶς εὑρέθη ἀργότερον εἰς Βυζάντιον. Ἐγένετο μαθητὴς Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, ὃν ἀργότερον ἐπολέμησε, καὶ φίλος τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἥτις μετεχειρίσθη αὐτὸν διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἰταλίας. Ἀπεστάλη πρὸς τοῦτο πρέσβυς εἰς Ἐπίδαμνον, προδοὺς ὅμως τὰ συμφέροντα τοῦ Βυζαντίου καὶ προβλέπων τὴν τιμωρίαν του ἀπέδρασεν εἰς Ρώμην, ὁπόθεν μετανοήσας μετέβη εἰς Βυζάντιον, καταστήσας διαμονήν του τὴν μονὴν τῆς Πηγῆς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ἐκεῖ διδάσκων τὴν φιλοσοφίαν, ἀνεκηρύχθη «ὕπατος φιλοσόφων», τοῦ Ψελλοῦ καρέντος μοναχοῦ. Ἀρχηγὸς τῆς πρώτης ἀντιεκκλησιαστικῆς κινήσεως τῶν διανοουμένων, ἐδίδαξε τὸν Ἀριστοτέλη, Πλάτωνα, Πορφύριον, Ἰάμβλιχον, Πρόκλον κ. ἄ. Βαθὺς γνώστης τοῦ Πλάτωνος, οὐχ ἧττον εἶναι ἐκ τῶν ζωογονησάντων τὰς διακοπείσας ἀριστοτελείους σπουδὰς ἐν Βυζαντίῳ. Ἐδέχετο τὰς περὶ ψυχῆς καὶ μετεμψυχώσεως δοξασίας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἦτο εἰκονοκλάστης, ἐδίδασκε δὲ διαλεκτικῶς καὶ ἐν περιπάτοις. Περιῆλθεν εἰς συζητήσεις πρὸς τὸν Εὐστράτιον τὸν Νικαίας, Λέοντα τὸν Χαλκηδόνος κ. ἄ. Χάρις εἰς τὰς διαλεκτικὰς αὐτοῦ ἱκανότητας ἀπέκτησε πλείστους μαθητάς. Ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀνέθεσε τὴν δοκιμασίαν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν σεβαστοκράτορα Ἰσαάκιον. Κατὰ τὴν δοκιμασίαν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Εὐστράτιον τὸν Γαριδᾶν, «πρόεδρον τῆς Ἐκκλησίας», ὁ Ἰωάννης διεκήρυξεν ὡς «ἔκφυλα» τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ διεκωμῴδησε τοὺς λογάδας ἐν μέσῃ ἐκκλησίᾳ. Γνωστοῦ γενομένου τούτου, ὁ Ἰωάννης μόλις διέφυγε τὴν ὀργὴν τοῦ ὄχλου, ἀναθεματίσθη δὲ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας (1075). Εἰς πρεσβυτέραν ἡλικίαν ὁ Ἰωάννης ἐμετρίασε τὴν ἀκρότητα τῶν δοξασιῶν του, δι' ὃ ἐμετριάσθη καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ ἀνάθεμα. Τοῦ Ἰταλοῦ σῴζονται: συλλογὴ 93 ἐρωταποκρίσεων, ἰδίως ἐπὶ μεταφυσικῶν ὁρισμῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα, Μιχαὴλ Παραπινάκη, κ. ἄ., ὑπομνήματα εἰς τὸ β' καὶ γ' τῶν «Τοπικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους, θεωρούμενα ὡς δουλικὴ ἀντιγραφὴ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως, ὑπομνήματα εἰς τὸ «Περὶ ἑρμηνείας» τοῦ Ἀριστοτέλους, «Ἐπιτομὴ τῆς διαλεκτικῆς», «Μέθοδος ρητορικὴ κατὰ σύνοψιν», «Περὶ λογικῆς» κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Καισαρεύς.*** Γραμματικὸς ἀντίπαλος τοῦ μονοφυσίτου πατριάρχου Ἀντιοχείας Σευήρου. Ἔγραψεν ἀπολογίαν ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἧς σῴζεται συριακὴ μετάφρασις ἐν κώδικι τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Σευῆρος ἐν τῷ «Φιλαλήθει» αὐτοῦ κατηγορεῖ τὸν Ἰωάννην ὡς νοθευτὴν 330 ρήσεων τῶν πατέρων. —Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Καμενιάτης.*** Βυζαντινὸς χρονογράφος τοῦ Ι' αἰῶνος. Ἦτο ἱερεὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅτε ἐπέδραμε κατὰ τῆς πόλεως (τὴν 29 Ἰουλίου 904) ἰσχυρὸς στόλος τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀράβων ὑπὸ τὸν ἀρνησίθρησκον Λέοντα τὸν Τριπολίτην καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπόρθησεν αὐτὴν (31 Ἰουλίου) καὶ ἀπήγαγεν 22 χιλιάδας αἰχμαλώτων. Αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπήχθη εἰς Κρήτην, εἶτα εἰς Κύπρον καὶ εἰς Συρίαν, μεθ' ὃ, ἐλευθερωθεὶς διὰ καταβολῆς λύτρων, ἐπανῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἔγραψε, κατὰ προτροπὴν Γρηγορίου τοῦ Καππαδόκου, τὴν ἱστορίαν τῆς ἁλώσεως ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἰωάννου κληρικοῦ καὶ κουβικλεισίου τοῦ Καμενιάτου εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης», ἥτις, διασωθεῖσα ὁλόκληρος μέχρις ἡμῶν, εἶναι πιστὴ ἀφήγησις τῶν τραγικῶν συμβάντων τῆς ἁλώσεως καὶ τῶν μετὰ ταύτην περιπετειῶν τῶν αἰχμαλώτων, συνάμα δὲ παρέχει πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν πολεμικῶν μεθόδων τῶν Ἀράβων καὶ περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν χρήσεως τῆς πυρίτιδος ὡς ἐμπρηστικοῦ μέσου. Παρέχει ὡσαύτως λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καταστάσεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν περιχώρων καὶ περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Leo Allatius, «Σύμμεικτα» II. 179, ὑπὸ F. Combefis σὺν τοῖς «Μετὰ Θεοφάνην» ἐν Παρισίοις 1685, ὑπὸ I. Bekker ἐν Βόννῃ 1838 καὶ ἐν τῇ «Patrologia Graeca» τοῦ Migne (τόμ. 109). Ν. ΚΛΕ

—**Ἰωάννης** ὁ ***Καναβούτζης.*** Ἰταλὸς ἐξελληνισμένος ζήσας ἐν Χίῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἔγραψεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰωάννου Καναβούτζη τοῦ μαγίστρου πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθρᾴκης», ἀποτελοῦν συνονθύλευμα ἀορίστων ἰδεῶν περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, περὶ φιλοσοφικῆς λίθου καὶ χημείας κτλ. καὶ ἄξιον λόγου μόνον διὰ τὰ περιεχόμενα τοπωνύμια, τοὺς δημώδεις μύθους τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς πολυπληθεῖς γλώσσας.

—**Ἰωάννης** ὁ ἐκ ***Καπιστράνου*** (Jean de Capistran). Διάσημος φραγκισκανὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Capistrano τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως τῷ 1385, ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν Περουζίᾳ. Γενόμενος διοικητὴς τῆς Περουζίας ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς φίλος τοῦ πολεμίου αὐτῶν

Digitized by Google

βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἀπελύθη δ' ἔπειτα ἀποδειχθείσης τῆς ἀθωότητός του. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν ἀνέπτυξεν ἔκτακτον δραστηριότητα εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου. Ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ' ἀπέστειλεν αὐτὸν ὡς ἱεροκήρυκα εἰς Σικελίαν, παρέλαβε δ' αὐτὸν ἔπειτα εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας καὶ κατόπιν ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Ζ'. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε' τὸν ἀπέστειλεν ὡς ἀποστολικὸν κομμισιάριον εἰς Οὐγγαρίαν, Γερμανίαν, Βοημίαν καὶ Πολωνίαν. Ὅτε ὁ Μωάμεθ ὁ Β' ἐπολιόρκει τὸ Βελιγράδιον, ὁ πάπας Κάλιξτος ὁ Γ' ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἰωάννην νὰ κηρύξῃ σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ γενναίου Οὔγγρου Οὐνιάδου πολλαὶ χιλιάδες Χριστιανῶν κατετάχθησαν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἰωάννου. Ἀποθανὼν τῷ 1456 ἐνεγράφη εἰς τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Η' τῷ 1690, ἑορτάζεται δὲ τὴν 28 Μαρτίου.
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Καππαδόκης***. Ἔπαρχος τῆς αὐλῆς, ἤτοι ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Ἦτο ἀνὴρ μετριωτάτης μορφώσεως, ἀλλ' εὐφυὴς καὶ δραστήριος καὶ μὲ πνεῦμα πρακτικόν, τὸ ὁποῖον ἠκόνισε μακρὰ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ πεῖρα. Ἀλλ' ἐν ταὐτῷ ἦτο ἄκρως ἀσυνείδητος καὶ φιλοχρήματος, συσσωρεύσας μέγαν πλοῦτον διὰ τῶν καταχρήσεών του. Αἱ καταχρήσεις του περὶ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας, ὁ ἄκρως ἀκόλαστος βίος του, ὁ αὐταρχικὸς καὶ πιεστικὸς καὶ ὑβριστικὸς πρὸς ἅπαντας τρόπος του, ἐγένετο μία τῶν κυριωτέρων ἀφορμῶν τῆς ἐκρήξεως τῆς στάσεως τοῦ Νίκα, τῷ 532, ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἀποπέμψῃ αὐτὸν ἐκ τῆς αὐλῆς, ἵνα καταπραΰνῃ τὴν κοινὴν γνώμην, ἐπανέφερεν ὅμως αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν στασιαστῶν εἰς τὴν προτέραν θέσιν του, εἰς ἣν εὑρίσκομεν αὐτὸν τῷ 534, ὅτε, μόνος ἐκ πάντων τῶν αὐλικῶν ἀρχόντων, ἔσχε τὸ θάρρος νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἣν ἔλαβε νὰ πέμψῃ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος. Καὶ δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ μεταπείσῃ τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ἵνα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἄρτου καταχρασθῇ ποσοῦ τινος χρημάτων ἐπὶ μεγίστῃ βλάβῃ τῆς ὑγιείας τοῦ στρατεύματος. Πιστεύσας τὴν Ἀντωνίναν (σύζυγον τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου), προσποιηθεῖσαν ὅτι ἐπεζήτει τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ δεχθεὶς νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν πλαστὴν συνωμοσίαν, ἐξετέθη εἰς τὴν ὀργὴν τῆς Θεοδώρας καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀρτάκην τῆς Κυζίκου, ἔνθα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς μετονομασθεὶς Πέτρος, χωρὶς νὰ παύσῃ τὸν καὶ πρότερον ἀκόλαστον βίον του. Ἐνοχοποιηθεὶς εἶτα διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου Εὐσεβίου, διεπομπεύθη οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ εἶτα ἐξωρίσθη εἰς τὴν πόλιν Ἀντινόου τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.
Ν. ΚΛΕ

—**Ἰωάννης ὁ *Κλαδᾶς***. Διαπρεπὴς μουσικοδιδάσκαλος τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Λαμπαδάριος ὢν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔγραψε γραμματικὴν τῆς μουσικῆς, ἐμελοποίησε τὸν «Ἀκάθιστον ὕμνον», ἀνοιξαντάρια μεγάλα, μαθήματα τοῦ μαθηματαρίου, ἀναγραμματισμούς, χερουβικά, κοινωνικὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ μετηνέχθησαν εἰς τὴν ἐν χρήσει παρασημαντικήν. Ὁ Κλαδᾶς διὰ τὴν ἐξαίρετον μουσικὴν μόρφωσίν του ἐπωνομάσθη μετὰ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ τὸν Κουκουζέλην «ἡ τρίτη πηγὴ τῆς μουσικῆς».
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ τῆς *Κλίμακος***. Μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς τῷ 525 πιθανῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετέβη δεκαεξαετὴς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σινᾶ, ὅπου ἐμυήθη τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου· ἐκεῖθεν ἀπελθὼν διέμεινεν ἐπὶ 40 ἔτη ἔν τινι σπηλαίῳ, ὅπου πολλάκις ἐπεσκέπτοντο αὐτὸν ἀσκηταὶ ζητοῦντες τὰς συμβουλάς του. Ἀπέθανε περὶ τὸ 600. Ὁ Ἰωάννης συνέγραψε κατὰ παράκλησιν τοῦ ἡγουμένου Ραΐθοῦς τὴν περιώνυμον «Κλίμακα», ἀσκητικοῦ ἐποικοδομητικοῦ περιεχομένου, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν οὕτως ἐκ τῆς κλίμακος τοῦ Ἰακώβ, διότι «τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὴν ἀναβιβάζει ὥσπερ κλῖμάξ τις ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ θειότερα». Συμπλήρωμα τῆς «Κλίμακος» εἶναι ὁ «Πρὸς ποιμένα λόγος», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκθέτει τὰ καθήκοντα τοῦ πνευματικοῦ ποιμένος. Τὸ βιβλίον, γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν καὶ καθαρὰν ἀπὸ παντὸς ρητορικοῦ κόμπου, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἦτο τὸ προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τῶν μοναχῶν. Ἐνωρὶς μετεφράσθη εἰς τὴν Λατινικήν, Σλαυϊκήν, Ἀραβικὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἰταλικὴν καὶ νέαν Ἑλληνικήν. Ἐσχολίασαν δὲ τὸ ἔργον Ἰωάννης ὁ τῆς Ραΐθοῦς, Ἠλίας ὁ Κρήτης, ὁ Φώτιος, ὁ Μιχαὴλ Ψελλός, ὁ Διάδοχος, ὁ Ἱερόθεος καὶ ἄλλοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne* 88, 596 κ.ἑξ. — *Ἰω. Φωκυλίδου*, «Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος» (ἐν «Ἐκκλησ. Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας 1920, 342 κ. ἑξ.).
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Κολοβός***. Διάσημος ἀσκητὴς τοῦ τέλους τοῦ Δ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Αἰγύπτου ἀσκούμενος, ἐπωνομάζετο *Κολοβὸς* διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀνάστημα. Ἦν περιβόητος διὰ τὴν μεγάλην ταπεινοφροσύνην του. Ἔγραψεν ὡραίαν βιογραφίαν τοῦ ὁσίου Παϊσίου.
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ ἐκ *Κολωνίας***. Ἀρχιτέκτων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος γεννηθεὶς ἐν τῇ γερμανικῇ Κολωνίᾳ καὶ ἐργασθεὶς ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔνθα μετέβη κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ἐπισκόπου Καρθαγένης. Ἐπεσκεύασε τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐξετέλεσε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ διαγράμματα τῆς Σαρτρὲζ ντὲ λὸς Μιραφλόρες.
Ι. Μ. Π

—**Ἰωάννης *Κουκουζέλης***. Βυζαντινὸς μουσικὸς (βλ. λ. *Κουκουζέλης*).

—**Ἰωάννης *Κουρκούας***. Ὄνομα ὅπερ ἔφερον δύο Βυζαντινοὶ στρατηγοὶ (βλ. λ. *Κουρκούας*).

—**Ἰωάννης *Κουττούνιος***. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (βλ. λ. *Κουττούνιος* Ἰωάννης).

—**Ἰωάννης ὁ *Κυρτός***. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀναστασίου Α' τοῦ Δικόρου (491—518). Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς καταστολὴν τῆς ἑπταετοῦς ἐπαναστάσεως τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰσαύρων.
Ν. ΚΛ

—**Ἰωάννης ὁ *Λαμπαδάριος***. Βυζαντινὸς ὑμνογράφος (βλ. λ. *Ἰωάννης* ὁ Κλαδᾶς).

—**Ἰωάννης ὁ ἐκ *Λάϋδεν***. Ὁ *Ἰωάννης Bockelson* ἐγεννήθη ἐν Λάϋδεν τῆς Ὁλλανδίας τῷ 1509. Μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ράπτου ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ διαφόρων θρησκευτικῶν βιβλίων, μέχρις οὗ, ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1533, ἑλκυσθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ περιφήμου ἀναβαπτιστοῦ Mathys προσῆλθεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν ἀναβαπτιστῶν. Τὴν 13 Ἰανουαρίου 1534 ἐνεφανίσθη ἐν Μίνστερ ὡς ἀπόστολος, προξενήσας μεγάλην ἐντύπωσιν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μίνστερ ὑπὸ τῶν ἀναβαπτιστῶν καὶ τὴν ἐκδίωξιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου καὶ πολλῶν τῶν καθολικῶν συνειργάζετο μετὰ τοῦ Knipperdolling, οὗτινος τὴν θυγατέρα ἔλαβεν ὡς σύζυγον, καὶ τοῦ Mathys, ὃν φονευθέντα διεδέχθη. Ὡς ἀρχηγὸς πλέον τῶν ἀναβαπτιστῶν ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ὁ Ἰωάννης προφήτην, ἐξεδίωξε τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως καὶ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἣν εἶχον ἀρχίσει οἱ ἀναβαπτισταὶ γενόμενοι κύριοι. Κηρύξας τοὺς ἀναβαπτιστὰς ὡς τὸν νέον Ἰσραὴλ ἔδωκεν αὐτοῖς ὡς προφήτης μετὰ τῶν δώδεκα πρεσβυτέρων, οὓς εἶχεν ἐκλέξει, τὸν νέον δεκάλογον. Ἐν τούτῳ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκηρύττετο ὡς ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἡ κοινοκτημοσύνη καὶ ἡ πολυγαμία. Τέλος μετὰ ἐπιτυχῆ ἀπόκρουσιν τῶν στρατευμάτων τοῦ ἐπισκόπου τῶν πολιορκούντων τὸ Μίνστερ, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ὡς τὸν ἐπηγγελμένον βασιλέα, ὅστις ἔμελλε νὰ ὑποτάξῃ ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Ἰωάννης ὡς βασιλεὺς ἔζη τρυφηλῶς ἐν μέσῳ πολυτελοῦς αὐλῆς, ἀνακηρύξας ὡς βασίλισσαν τὴν ὡραίαν Διναράν, τὴν χήραν τοῦ Mathys. Ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Μίνστερ ἔστησε μεγαλοπρεπῆ θρόνον, ἐφ' οὗ καθήμενος ἀπένειμε τὴν δικαιοσύνην τρὶς τῆς ἑβδομάδος. Ἐν τούτοις ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ἐγένετο ὁλονὲν στενοτέρα, ἀσθένειαι δὲ καὶ πεῖνα ἐπεκράτουν ἐν αὐτῇ καὶ ἡ ἄμυνα ἕνεκα τούτων ἐγένετο ἀσθενεστέρα. Τέλος τῇ 25 Ἰουνίου 1535, μετὰ 16 μηνῶν πολιορκίαν, ἐκυριεύθη ἡ πόλις. Τὰ εἰσελθόντα εἰς αὐτὴν στρατεύματα ἐπεδόθησαν εἰς σφαγάς, συλλαβόντα δὲ τὸν Ἰωάννην ἐνέκλεισαν εἰς τὰς φυλακάς, ὁπόθεν μετὰ ἓξ μηνῶν φυλάκισιν ἐξαχθεὶς ἐφονεύθη βασανισθεὶς πρὸς παραδειγματισμὸν τῇ 22 Ἰανουαρίου τοῦ 1536.

[*L. Keller*, Geschichte der Wieder täufer und ihres Reiches zu Münster, Münster 1880.]
Κ. Ι. Δ.

— **Ἰωάννης *Λαυρέντιος*** βλ. λ. *Λυδὸς* Ἰωάννης

— **Ἰωάννης ὁ *Λέσβιος***. Ἐν Λέσβῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος γεννηθεὶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διήκουσε τὰ μαθήματα τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Ἐδίδαξεν ἔπειτα ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ καὶ κατόπιν διηύθυνεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1744, ὅτε δι' ἀσθένειαν παραιτηθεὶς ἔζη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Γρηγορίου Γκίκα μέχρι τοῦ 1753, ὅτε ἀπέθανεν. Ὁ Ἰωάννης διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ σοφίαν αὐτοῦ ἔλαβε παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἔγραψε βίον τοῦ ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου, «Ἐγχειρίδιον κατ' ἐπιτομὴν διαλαμβάνον καθ' ὅσους τρόπους διενηνόχασιν ἁπλῶς ἄνθρωποι», ἐποίησε πολλὰ ἐπιγράμματα καὶ συνέταξε γράμματά τινα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐκδοθέντα ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας.
Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης ὁ *Λυδός***. Ἱστορικὸς τοῦ ΣΤ' μ. Χ αἰῶνος. Ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Λυδίας γεννηθεὶς τῷ 490, ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ πολιτικὰ ἀξιώματα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ἀναστασίου Α' καὶ Ἰουστινιανοῦ. Τῷ 552 περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἀφοσιωθῇ μέχρι τέλους τοῦ βίου του (πιθανῶς 565) εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ οἱ «Λόγοι» εἰς τὸν ἔπαρχον Ζωτικὸν καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ ἡ «Ἱστορία τῶν πρὸς Πέρσας πολέμων» τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπωλέσθησαν. Σῴζονται δέ: τὸ «Περὶ μηνῶν», τὸ «Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας» καὶ τὸ «Περὶ διοσημιῶν». Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ, ὅπερ κολοβὸν περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς, ὁ Λυδὸς παρέχει χρησίμους πληροφορίας περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἡμερολογίου, περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ πανηγυρισμοῦ τῶν ρωμαϊκῶν ἑορτῶν καὶ περὶ διαφόρων θρύλων ἀναφερομένων εἰς αὐτάς. Ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐπίσης κολοβῷ, περιγράφει τὴν μορφὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος καὶ τὰς διαφόρους ἀρχὰς τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας καὶ ἐν τῷ τρίτῳ, τὸ ὁποῖον μόλις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα συνεπληρώθη ἐξ ἀνακαλύψεως χειρογράφων, ὁ Λυδὸς περιγράφει τὰς διοσημίας (κεραυνούς, κομήτας, σεισμοὺς κλπ.), τὰς σχετιζομένας πρὸς τὴν μαντικὴν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἐτρούσκων. Καὶ εἶναι μὲν ὡς τὰ πολλὰ ὁ συγγραφεὺς ἄκριτος καὶ δεισιδαίμων καὶ μωρόπιστος καὶ κομπορρήμων, ἀναφέρων βιβλία, ἅτινα ἀσφαλῶς δὲν ἐμελέτησεν, εἶναι ὅμως πολλοῦ λόγου ἄξια τὰ ἔργα ταῦτα, διότι περιέχουσι πληροφορίας ἐξ ἀρχαίων συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα σήμερον δὲν σῴζονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ τρία ἔργα τοῦ Λυδοῦ ἐξέδωκεν ὁ *Bekker* τῷ 1873 ἐν τῇ «Βυζοντίδι» τῆς Βόννης καὶ τελευταῖον ὁ *Wünsch* ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner τὸ «Περὶ μηνῶν» (1898) καὶ τὸ «Περὶ ἀρχῶν» (1903). Ὁ *Σπ. Βασης* ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς «Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος» τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1909) κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὸ «Περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας» καὶ ἐν τῇ «Τεσσαρακονταετηρίδι τῆς καθηγεσίας Κόντου» (1909) διέλαβε «περὶ τοῦ Ἀττικοῦ ἢ Ραλλείου κώδικος τοῦ περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας συντάγματος Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ».
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Λυκοπολίτης***. Διάσημος ἀναχωρητὴς τοῦ Δ' αἰῶνος ἐκ Λυκοπόλεως τῆς ἄνω Αἰγύπτου (τοῦ σημερινοῦ Ἀσιούτ). Ἔγραψε περὶ τριάδος, περὶ τοῦ ὁμοουσίου καὶ «Περὶ τῆς εὐτυχίας τῶν πονηρῶν καὶ δυστυχίας τῶν ἀγαθῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ», «περὶ τοῦ νέου κόσμου καὶ τῶν μελλουσῶν ὑποσχέσεων», περὶ τῶν μυστικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας, περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, τῆς μετανοίας καὶ τῆς περιφρονήσεως τοῦ κόσμου. Ἔγραψεν ἐπίσης λόγους καὶ ὁμιλίας ποικίλας εἰς διάφορα χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης, σχόλια εἰς διάφορα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰώβ, Σοφίαν Σολομῶντος κλπ.), ποικίλα ἀσκητικά, ὡς «Διάλογον ἀδελφοῦ καὶ ἐρημίτου», ἕτερον «μαθητοῦ καὶ διδασκάλου» καὶ «διδασκαλίαν» κατ' ἐρωταπόκρισιν ἐξ 22 κεφαλαίων. Πολυάριθμοι δὲ εἶναι καὶ αἱ ἐπιστολαί του πρὸς Εὔβουλον, Ἡσύχιον, Θεόδουλον, Εὐτρόπιον, Εὐσέβιον, Λεόντιον, Μαρκιανὸν καὶ ἄλλους, ἐν αἷς πραγματεύεται περὶ παντοίων θεολογικῶν ζητημάτων, ὡς περὶ ψυχῆς, σωματικῶν καὶ ψυχικῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς ἐλπίδος μελλούσης ζωῆς κλπ. Ἔγραψε προσέτι προσευχὰς καὶ ὕμνον ἐκ σειρᾶς μακαρισμῶν καὶ σύνοψιν τῶν εὐαγγελικῶν ἐπιταγῶν καὶ πολλὰ ἄλλα.
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης *Μάγνος***. Σουηδὸς ἱστορικὸς ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα (βλ. λ. *Μάγνος*).

—**Ἰωάννης δὲ *Μαθὰ*** (Jean de Matha). Ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐν τῷ χωρίῳ Faucon τῆς ἐν Γαλλίᾳ Προβηγκίας γεννηθεὶς τῷ 1160, ἐσπούδασεν ἐν Aix καὶ κατόπιν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων. Γενόμενος ἱερεὺς καὶ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ ἁγίου Φήλικος de Valois, συνέζη μετ' αὐτοῦ ὡς ἐρημίτης πέριξ τοῦ Meaux, ἀμφότεροι δὲ κατόπιν ἵδρυσαν τὸ τάγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀπελευθερώνωσι Χριστιανοὺς αἰχμαλώτους. Ὁ Ἰωάννης ἀποσταλεὶς ὡς ἱεραπόστολος εἰς Δαλματίαν, μετέβη κατόπιν εἰς Ἀφρικὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν αἰχμαλώτων καὶ ἐπανελθὼν εἰς Εὐρώπην περιώδευσε τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἱσπανίαν, ἱδρύων μοναστήρια, διδάσκων καὶ νουθετῶν καὶ ἐξαγοράζων αἰχμαλώτους. Τῇ διαταγῇ τοῦ πάπα διῆλθε τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ρώμῃ ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν φυλακαῖς καὶ τοὺς ἐν νοσοκομείοις, βοηθῶν τοὺς πτωχοὺς καὶ διδάσκων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ δὲ ἀπέθανε τῷ 1213. Ἐγγραφεὶς εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ ΙΑ' (1676—1689), ἑορτάζεται τὴν 8 Φεβρουαρίου.
Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ ἐκ *Μαὶν*** (Jean de Meun ἢ Meung). Διάσημος Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1250 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του ὑπῆρξεν ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ «Μυθιστορήματος τοῦ Τριανταφύλλου». Ἀφεθὲν ἡμιτελές, περὶ τὸ 1237, ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου ντὲ Λόρρις, θὰ ἐλησμονεῖτο ἴσως ἐὰν δὲν τὸ συνεπλήρωνεν Ἰωάννης ὁ ἐκ Μαὶν διὰ τῆς προσθήκης 19 000 στίχων. Ὁ Ἰωάννης συνέγραψε καὶ τὴν «Διαθήκην» του, ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Κατὰ τοὺς κριτικοὺς Ἰωάννης ὁ ἐκ Μαὶν θεωρεῖται ὡς φιλόσοφος βαθύνους.
Μ Ν. Δ.

Digitized by Google

— **Ἰωάννης ὁ *Μαξέντιος*.** Ἀντιοχεὺς μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος. Ἀρχηγὸς τῶν καλουμένων «Σκυθῶν μοναχῶν», μετέσχε θαρραλέως τῶν μονοφυσιτικῶν ἐρίδων τῶν χρόνων του, καταπολεμήσας τὰς αἱρετικὰς δοξασίας τῶν περὶ τὸν Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ. Μετέβη εἰς Ρώμην καὶ Κωνσταντινούπολιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὁμοφρόνων του. Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε διαλόγους ἐναντίον τῶν Νεστοριανῶν καὶ μίαν πραγματείαν κατὰ τῶν μον φυσιτῶν αἱρετικῶν, τῶν καλουμένων *ἀκεφάλων*. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου ἐσώθησαν ἐν λατινικῇ γλώσσῃ, ἐν ᾗ καὶ ἀρχῆθεν ἐγράφησαν, ὡς δέχονται πολλοί, ἀπορρίπτοντες τὴν γνώμην ἄλλων, ὅτι ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μετεφράσθησαν εἰς τὴν λατινικήν.

[*Migne*, Λατ. Πατρ. 86, 1, 75 κ. ἑξ.] Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης *Maron*.** Ἡ μαρωνιτικὴ παράδοσις εἰς ἐθνικὸν ἅγιον ἀνυψώσασα τὸν Ἰωάννην τοῦτον, ἔταξε τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα, ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ ἄλλοι μὲν τάττουσιν αὐτὸν εἰς τὸν ΙΑ′ αἰῶνα, ἄλλοι δ' ὑποθέτουσιν ὅτι ὑπῆρξαν δύο ὁμώνυμοι τοῦ Ζ (ἢ Η′) ὁ εἷς καὶ τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος ὁ ἕτερος. Ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου φέρονται ἓν σύμβολον πίστεως, δύο βραχεῖαι πραγματεῖαι, κατὰ τῶν Ἰακωβιτῶν ἡ μία, καὶ τῶν νεστοριανῶν ἡ ἄλλη, καὶ μία ἀναφορά. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Μορζῆνος*.** Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῆς ΙΣΤ′ ἑκατονταετηρίδος, γεννηθεὶς ἐν Χάνδακι (Ἡρακλείῳ) τῆς Κρήτης. Διαπρεπὴς λόγιος ὤν, συνεδέετο φιλικῶς μετὰ Θεοδοσίου τοῦ Κορινθίου, Μαξίμου Μοργουνίου καὶ ἄλλων, καὶ δὴ καὶ τοῦ γνωστοῦ φιλέλληνος τῆς Τυβίγγης Μαρτίνου Κρουσίου. Ἀποθανὼν περὶ τὸ 1600 κατέλιπε διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους ἀνεκδότους ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Ἀθηνῶν, Ἁγίου Ὄρους κ. λ. π. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Μόσχος*.** Μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΣΤ′–Ζ′ αἰῶνος. Ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας γεννηθεὶς περὶ τὸ 545, καλούμενος δὲ καὶ *Εὐκρατᾶς* ἢ *Εὐκρατὸς* (=ἐγκρατής) κατ' ἀρχὰς μὲν ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου καὶ ἔπειτα ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, κατέφυγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐγνώρισε τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα καὶ κατόπιν ἐπεσκέφθη τὴν Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 620. Τὸ ἔργον του «Λειμὼν» εἶναι ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων μνημείων τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας, διότι ὄχι μόνον περιέχει πολλὰς εἰδήσεις περὶ πολλῶν μοναχῶν καὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι μετὰ τοσαύτης ἁπλότητος καὶ ἀφελείας γεγραμμένον, ὥστε λίαν ἐνωρὶς κατέστη προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα οὐ μόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει, μεταφρασθὲν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν (Pratum spirituale). Ἐκ πόσων κεφαλαίων συνέκειτο τὸ ἔργον ἀρχῆθεν δὲν εἶναι γνωστόν, διότι ἤδη ἐπὶ Φωτίου ἄλλα μὲν τῶν χειρογράφων περιεῖχον 304 ἄλλα δὲ 342 κεφάλαια. Ἡ συνήθης σήμερον ἔκδοσις περιλαμβάνει 219 κεφάλαια. Ὁ Μόσχος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ φίλου του Σωφρονίου ἔγραψε καὶ τὸν βίον τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος (610–619).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne*, Ἑλλην. Πατρ. 83 3, 2851–3112, λατιν. 74, 119–240 καὶ 114, 895–966. *Φωτιου-Max Hoferer*, «Johannis Monachi Liber de miraculis» (Würzburg 884,58 κ.ἑξ.).–*Φωκυλίδου*, «Περὶ Ἰωάννου Μόσχου» (ἐν «Νέα Σιὼν» 1918, 815 κ. ἑξ.).–*Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 533).
Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Μυστάκων*.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαυρικίου 582–602). Ἐκλήθη Μυστάκων διὰ τοὺς μακροὺς αὐτοῦ μύστακας. Τῷ 582 ἀπεστάλη ὡς ἀρχιστράτηγος κατὰ τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ Περσῶν, οὓς συναντήσας παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τίγρητος μετὰ τοῦ παραποτάμου του Νυμφίου, ἔτρεψεν εἰς φυγήν· ἀλλ' ὁ διοικῶν τὴν δεξιὰν πτέρυγα στρατηγὸς Κούρς, ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Ἰωάννην, δὲν συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἀντεπιτεθέντες κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰωάννου ἔτρεψαν αὐτὸν εἰς φυγὴν μέχρι τοῦ στρατοπέδου του. Κατόπιν τοῦ ἀτυχήματος τούτου ὁ Ἰωάννης ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Φιλίππου ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τῷ 587 ἀπεστάλη κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Θράκην Ἀράβων, τοὺς ὁποίους κατανικήσας παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐξηνάγκασε νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ ἐδάφους. Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης, ὑποκόμις τῆς *Ναρβόνης*.** Ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ Γάστωνος Δ′, κόμιτος τοῦ Φουά, ἀποθανὼν τῷ 1500. Ἔλαβε παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ′ τὴν κομιτείαν τοῦ Ἐτάμπ, ἐνυμφεύθη δὲ τὴν Μαρίαν τῆς Ὀρλεάνης, ἀδελφὴν τοῦ μετέπειτα βασιλέως Λουδοβίκου ΙΒ′. Τῷ 1483, ἀποθανόντος ἀτέκνου τοῦ Φραγκίσκου Β′ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, περιῆλθεν εἰς ρῆξιν, διεκδικῶν τὸν θρόνον, πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ θανόντος βασιλέως Αἰκατερίνην, ὁ δὲ ἐπακολουθήσας πόλεμος ἠρήμωσε τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν. Τῷ 1494 ἠκολούθησε τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας εἰς Ἰταλίαν, μετὰ τρία δὲ ἔτη παρῃτήθη παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ναβάρρας ἀντὶ ἐπιχορηγήσεως ἰσοβίας ἐκ 4.000 λιρῶν. Θ. Κ.

—**Ἰωάννης ὁ *Νεοχωρίτης*.** Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῆς α′ πατριαρχείας Ἰωακεὶμ τοῦ Β′. Ἐμελοποίησεν ᾠδάς τινας εἰς πατριάρχας, τὸν εἰς ἦχον βαρὺν καλοφωνικὸν εἱρμὸν «Κύκλῳ τῆς τραπέζης σου» καί τινας κανόνας δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν. Ἀπεβίωσε τῷ 1866. Ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐξεδόθησαν «Ἀναστασιματάριον καὶ Εἱρμολόγιον Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου», μονότομος «Ἀνθολογία», «Σύνοψις καλοφωνικῶν εἱρμῶν διαφόρων ποιητῶν», ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Στεφάνου Λαμπαδαρίου ἡ τετράτομος «Πανδέκτη».

Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

—**Ἰωάννης ὁ *Νικήτου*.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς συμμετασχών, ὡς ἀρχηγὸς σώματος ἱππικοῦ, εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου (528). Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ὁ *Νισιβηνὸς*** (Johannan debet Rabban). Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων μαθητῶν τῆς σχολῆς τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Νισίβεως, ἀποθανὼν ἐξ ἐπιδημίας πανώλους κατὰ τὸ 566. Ἔγραψε τρία ἀντιρρητικὰ ἔργα, κατὰ Ἰουδαίων, κατὰ μονοφυσιτῶν καὶ κατὰ μάγων, καὶ ἓν βιβλίον «Ζητημάτων» ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐποίησε διάφορα ποιήματα λειτουργικοῦ τὰ πλεῖστα περιεχομένου καὶ δύο κοσμικά, τὸ ἓν περὶ τῆς νίκης Χοσρόου τοῦ Α′ (531–579) κατὰ τῶν Ἀράβων τοῦ Negran καὶ τὸ ἕτερον περὶ τῆς ἐπιδημίας τῆς πανώλους. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης *Ὄρτ*·** βλ. λ. *Ἰωάννης* Σαλβατώρ.

—**Ἰωάννης ὁ *Ὀρφανοτρόφος*.** Ἀρχιευνοῦχος τῆς αὐτοκρατείρας τοῦ Βυζαντίου Ζωῆς (1028–1054). Ἀπολαύων τῆς εὐνοίας αὐτῆς διηυκόλυνε τὸν ἀδελφόν του Μιχαήλ, ἄνδρα ἐντελῶς ἄσημον, νὰ συνάψῃ ἀθεμίτους μετ' αὐτῆς σχέσεις καὶ τέλος ἐδολοφόνησε (13 Ἀπριλίου 1034) τὸν γέροντα σύζυγόν της αὐτοκράτορα Ρωμανὸν Γ′ Ἀργυρὸν καὶ πρὶν ἢ ταφῇ οὗτος ἔπεισε τὸν πατριάρχην νὰ εὐλογήσῃ τὸν γάμον τῆς Ζωῆς μετὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς (βλ. *Μιχαὴλ Δ′* ὁ Παφλαγών). Ὁ διεφθαρμένος καὶ πονηρὸς εὐνοῦχος Ἰωάννης ἔλαβε τότε τὸ ταπεινὸν ἀξίωμα τοῦ Ὀρφανοτρόφου, ἀλλὰ συνάμα κατέστη παντοδύναμος ἐν τῇ αὐλῇ. Φοβούμενος μήπως ὁ ἀδελφός του πάθῃ ὅ,τι καὶ ὁ Ρωμανός, ἀπεδίωξεν ἀμέσως ἐκ τῆς αὐλῆς πάντας τοὺς εὐνούχους καὶ τὰς θεραπαινίδας τῆς Ζωῆς, ἀντικαταστήσας αὐτοὺς δι' ἄλλων τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του. Κατεδίωξε πάντας τοὺς ἱκανοὺς ἄνδρας τοὺς μὴ ἀποδεχθέντας προθύμως τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ ἀδελφοῦ του, διορίσας ἀντ' αὐτῶν εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀξιώματα τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς του. Τὸν ἀδελφόν του Νικήταν, ξένον ἐντελῶς ὄντα πρὸς τὰ στρατιωτικά διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατολῆς, τὸν ἀνεψιόν του Μιχαὴλ ἀνήγαγεν εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ καίσαρος, συγγενῆ τού τινα, Πάχην ὀνόματι, εὐνοῦχον πάντῃ ἀγράμματον καὶ ἀνίκανον, ἀνέδειξεν ἐπίσκοπον Νικομηδείας, κλ. Οἱ περιστοιχίζοντες τὴν αὐτοκρατορίαν ἐχθροὶ ἐπωφεληθέντες τῆς παραλυσίας αὐτῆς ἐπῆλθον πανταχόθεν κατὰ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους δῃοῦντες αὐτάς, ἐπὶ πλέον δὲ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐπαχθοῦς φορολογίας ἐν Βουλγαρίᾳ (οὔσῃ τότε βυζαντινῇ ἐπαρχίᾳ) προεκάλεσε τῷ 1040 φοβερὰν ἐκεῖ στάσιν. Ἡ Ζωὴ ἀποφασίσασα νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ ἀπεπειράθη νὰ τὸν δηλητηριάσῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τῷ 1042 ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Θ′ τοῦ Μονομάχου εἰς Λέσβον, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὸ ἑπόμενον ἔτος.

Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης ὁ ἐξ *Οὔντινε*.** Ἰταλὸς ζωγράφος 1494–1564). Ἐμαθήτευσεν ἐν Βενετίᾳ μὲν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Τζιορτζόνε, ἐν Ρώμῃ δὲ ὑπὸ τὸν Ραφαὴλ καὶ ἀνεδείχθη εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον τιμωμένων καλλιτεχνῶν ἐν τῇ ἀπεικονίσει ἀνθέων, καρπῶν καὶ ζῴων. Ἐκλεκτὰ δείγματα τῆς ἱκανότητός του ταύτης ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μαδρίτης. Εἰς τὴν Ρώμην εὑρίσκονται ἀξιόλογοι τοιχογραφίαι του, εἰς δὲ τὴν Βενετίαν δύο ἔργα του: «Ἡ παρουσίασις εἰς τὸν ναὸν» καὶ «Ὁ Ἰησοῦς μεταξὺ τῶν διδασκάλων». Ι. Μ. Π.

—**Ἰωάννης *Οὐννάδης*·** βλ. λ. *Οὐννάδης*.

—**Ἰωάννης *Οὔσιος*** (Hus), ἢ ***Οὖσος***. Βοηθὸς μεταρρυθμιστὴς καὶ μάρτυς (βλ. λ. *Οὖσος*).

—**Ἰωάννης ὁ *Παλαιολαυρίτης*.** Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους διατελέσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΑ′ ἑκατονταετηρίδος καὶ ἡγούμενος τῆς παλαιᾶς Λαύρας, ἐφημίζετο διὰ τὴν ἁγιότητα τοῦ βίου του. Τὴν μονὴν τῶν Ἀμαλφηνῶν ἐρημωθεῖσαν προσήρτησεν εἰς τὴν Λαύραν καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον του εἰργάσθη τοσοῦτον καλῶς ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἄθω, ὥστε μετὰ θάνατον ἐτιμήθη ὡς ὅσιος. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *παλαιός*.** Διάσημος κληρικὸς Σύρος τοῦ Ζ′ αἰῶνος. Ἐκ τῆς πέραν τοῦ Τίγρητος χώρας Beit-Garmai καταγόμενος, ἔζη ὡς ἀσκητὴς ἐπί τινος λόφου παρὰ τὴν Dakouk καὶ κατὰ τὸ γῆράς του ἀπέθανεν ἔν τινι μονῇ τῆς πατρίδος του. Ἔγραψε βίους μοναχῶν, βραχύ τι χρονικόν, κανόνας μοναχικοὺς καὶ διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ ἐκ *Παρισίων*** (Jean de Paris). Γάλλος δομινικανὸς καὶ θεολόγος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1306. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων καὶ ὑπερήσπισε Φίλιππον τὸν Ὡραῖον κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων Βονιφατίου τοῦ Η′. Μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε πραγματείαν «Περὶ τῆς βασιλικῆς καὶ παπικῆς ἐξουσίας» καὶ «Determinatio de modo oxistenti corporis Christi in sacramento altaris». Μ. Ν. Δ.

—**Ἰωάννης ὁ *Πατραλοίας*.** Υἱὸς τοῦ δουκὸς Ροδόλφου Β′ τῆς Σουηβίας, γεννηθεὶς τῷ 1290. Ἀποκλεισθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του αὐτοκράτορος Ἀλβέρτου τοῦ Α′ ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν Ἀψβούργων, συνώμοσε κατὰ τῆς ζωῆς του, ἐνεδρεύσας δὲ μετ' ἄλλων συνωμοτῶν συνέλαβε τὸν αὐτοκράτορα κατά τι ταξίδιον εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Κηρυχθεὶς ἔκπτωτος παντὸς δικαιώματος καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ θύματος ἐδραπέτευσε. Λέγεται ὅτι τῷ 1313 ἐνεφανίσθη εἰς Πίζαν περιβεβλημένος τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Θ. Κ.

—**Ἰωάννης *Πέζαρος*.** Ἕλλην συγγραφεὺς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος (βλ. λ. *Πέζαρος*).

—**Ἰωάννης ὁ *Πέρσης*.** Μοναχὸς τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος, ἱδρυτὴς τῆς ἐν τῇ πέραν τοῦ Τίγρητος Bet-Gubbaq μονῆς (561). Ἔγραψεν ἐν πεζῷ λόγῳ τὸν βίον τοῦ διδασκάλου του Bar Idta, ὅστις κατὰ τὴν ΙΑ′ ἑκατονταετηρίδα μετηνέχθη εἰς ἑπτασυλλάβους στίχους ὑπό τινος Ἀβραάμ. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Πετζιγαύδιος*.** Βυζαντινὸς πατρίκιος, ὅστις, ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς πρὸς τοὺς Ἄραβας, μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (672–678), συνωμολόγησε συνθήκην εἰρήνης 30 ἐτῶν, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ὁποίας οἱ Ἄραβες ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλωσιν ἐτησίαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, νὰ ἀποστέλλωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατ' ἔτος 50 εὐγενεῖς ἵππους καὶ ἀριθμόν τινα ὁμήρων. Οἱ ἐξευτελιστικοὶ οὗτοι διὰ τοὺς Ἄραβας ὅροι τῆς συνθήκης, γνωσθέντες εἰς τὸν ἔξω κόσμον, προὐξένησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε, καθ' ἃ παραδίδει ὁ Θεοφάνης, «ὅ τε χαγάνος τῶν Ἀβάρων καὶ οἱ ἐπέκεινα ῥῆγες, ἔξαρχοί τε καὶ κάσταλδοι καὶ οἱ ἐξοχώτατοι τῶν πρὸς τὴν δύσιν ἐθνῶν, διὰ πρεσβευτῶν δῶρα τῷ βασιλεῖ στείλαντες εἰρηνικὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην κυρωθῆναι ἠτήσαντο». Ν. ΚΛΣ

—**Ἰωάννης *πρεσβύτερος νεστοριανὸς*** (Johannan bar Zobi). Μοναχὸς καὶ εἶτα πρεσβύτερος τῆς μονῆς Sabrjésu ἐν τῇ πέραν τοῦ Τίγρητος Ἀδιαβηνῇ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος. Ἔγραψε μίαν μεγάλην γραμματικὴν ἐπιστημονικήν, ἥτις λίαν ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν Σύρων, ἐπιτομὴν δὲ ταύτης ἔμμετρον εἰς ἑπτασυλλάβου στίχους χάριν τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ πραγματείαν περὶ στίξεως. Εἰς αὐτὸν δ' ἀποδίδονται καὶ ἀνώνυμά τινα ἔργα περὶ συνδέσμων, περὶ οὐσιαστικοῦ καὶ περὶ ῥήματος, περὶ διαφορᾶς τῆς σημασίας σπουδαίων τινῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν ὅρων καὶ ἔμμετρος πραγματεία περὶ τῆς ἀριστοτελικῆς διαιρέσεως τῆς φιλοσοφίας. Ἐποίησεν ὡσαύτως ὁμιλίας περὶ πίστεως καὶ «Περὶ τῶν τεσσάρων προβλημάτων τῆς φιλοσοφίας» καὶ δωδεκασυλλάβους στίχους, εἰς οὓς ἡρμήνευσε τὴν λειτουργίαν. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης ὁ *Ραδηνός*·** βλ. λ. *Ραδηνός*.

—**Ἰωάννης ὁ τῆς *Ρίλας*.** Διάσημος ἀσκητὴς Βούλγαρος τοῦ Ι′ αἰῶνος. Ἔν τινι χωρίῳ Σωρίνῳ καλουμένῳ παρὰ τὴν Σόφιαν γεννηθείς, ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μοναχὸς καὶ κατόπιν εἰς τὸ ὄρος Ρίλαν ἀναχωρήσας ἠσκήτευεν ἐκεῖ ἐντὸς σπηλαίου. Ὁ ἡγεμὼν Πέτρος ἀκούσας τὴν φήμην τοῦ Ἰωάννου μετέβη πρὸς συνάντησίν του, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ σπηλαίου του, διὰ τὸ δύσβατον τοῦ τόπου, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πολλὰ ὀπωρικὰ καὶ χρυσᾶ νομίσματα μετ' ἐπιστολῆς ἐξαιτούμενος τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας του. Ὁ Ἰωάννης παραλαβὼν τὰ ὀπωρικὰ ἐπέστρεψεν ὀπίσω τὰ χρήματα πρὸς τὸν Πέτρον μετὰ τῶν εὐχῶν του καὶ πολλῶν συμβουλῶν. Πεισθεὶς εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις πολλῶν Χριστιανῶν, οἵτινες προσέτρεχον εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του, ἔκτισε παρ' αὐτῷ κοινόβιον, τὴν κατόπιν περιώνυμον μονὴν τῆς Ρίλας, ἔνθα ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν του ἠσκοῦντο πολλοὶ ἀναχωρηταί. Μετὰ θάνατον τὸ ἱερόν του λείψανον μετεκόμισαν οἱ μαθηταί του εἰς Σόφιαν, ὁπόθεν παρέλαβον αὐτὸ κατόπιν οἱ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Βουλγαρίαν Οὖγγροι καὶ μετεκόμισαν εἰς Οὐγγαρίαν. Ἐξ Οὐγγαρίας ἀπεστάλη κατόπιν ὀπίσω εἰς τὴν Σόφιαν, ἐξ ἧς ἀπέστειλεν

Digitized by Google

αὐτὸ ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Ἀσὰν (1218 — 1241) εἰς Τύρνοβον καὶ ἐτέθη ἐν ναῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀσκητοῦ τούτου ἱδρυθέντι. Ὅτε δ' οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸ Τύρνοβον, τὸ λείψανον μετεκομίσθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ρίλας. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ἐκ ***Ροχέλλης*** (λατ. Johannes de Rupella, γαλλ. Jean de la Rochelle). Γάλλος σχολαστικὸς φιλόσοφος ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1271. Διαδεχθεὶς τὸν Ἀλέξανδρον Halès ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1271 εἰς τὴν σχολὴν τῶν Παρισίων. Ἔγραψε: «Περὶ ψυχῆς» (De anima) δύο ἔργα, τῶν ὁποίων ἓν μόνον ἀναγνωρίζεται σήμερον ὡς αὐθεντικόν, καὶ «Ὑπομνήματα» εἰς τὰ ἀποφθέγματα Πέτρου τοῦ Λομβαρδοῦ. Ἐν τῷ πρώτῳ σχολιάζει τὰς περὶ ψυχῆς δοξασίας τοῦ Ἀριστοτέλους, στηριζόμενος δ' ἐπὶ χωρίων τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Θεωρεῖ ἰδιότητας τῆς ψυχῆς πέντε: τὴν αἴσθησιν, φαντασίαν καὶ λόγον ἀναφερομένας εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, τὴν κρίσιν ἀναφερομένην εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀΰλων σωμάτων καὶ τὴν νόησιν, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανόησις τοῦ θείου, ὡς αἰωνίας ἀληθείας. —Π.

—**Ἰωάννης** ὁ ***Ρῶσος***. Ἀσκητὴς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν Ρωσίᾳ αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπό τινος Τούρκου ἱππάρχου μετ' ἄλλων Ρώσων Χριστιανῶν, ἤχθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας κωμόπολιν Προκόπιον. Ἐνῷ δὲ οἱ ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἐξαναγκασθέντες ἢ δελεασθέντες ἐξώμοσαν, ὁ Ἰωάννης κατώρθωσε διὰ τῆς παρρησίας του νὰ πείσῃ τὸν Τοῦρκον δεσπότην νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἀλλαξοπιστήσῃ. Ὡς ἱπποκόμος δὲ ὑπηρετῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱππάρχου καὶ διαμένων ἔν τινι δωματίῳ τοῦ σταύλου, προσηύχετο νυχθημερόν, ὄρθρου δὲ βαθέος καθ' ἑκάστην ἐρχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐν τῷ προνάῳ μόνος μόνῳ Θεῷ προσευχόμενος, ἐπέστρεφεν εἰς τὸν στάβλον πρὶν ἐγερθῇ ὁ δεσπότης αὐτοῦ. Διαδοθείσης τῆς φήμης τοῦ ἁγίου βίου τοῦ Ἰωάννου σωρηδὸν προσέτρεχον οὐ μόνον Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ Τοῦρκοι, ἵνα λάβωσι τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας του. Ὅτε δὲ ἀπέθανεν, ὁ δεσπότης αὐτοῦ προσκαλεσάμενος τοὺς ἱερεῖς καὶ προκρίτους τῆς κωμοπόλεως ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἐνταφιάσωσι τὸν ὅσιον κατὰ τὸ ἑαυτῶν θρήσκευμα, ἐπιθέσας ἐπὶ τοῦ φερέτρου πολύτιμον τάπητα καὶ δείξας οὕτως εἰς οἵαν ὑπόληψιν εἶχε τὸν ὅσιον. Τῷ 1847 ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ἀκολουθία τοῦ ὁσίου τούτου τουρκιστὶ μετὰ χαρακτήρων ἑλληνικῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀναστ. Μ. Λεοντίδου*, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Καππαδοκίας» (ἐν Ἀθήναις 1885). — *Κ. Δουκάκη*. Μέγας «Συναξαριστὴς» Ἰουνίου (ἐν Ἀθήναις 1893 σ. 411 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** ***Νεπομοὺκ Σαλβάτωρ*** (Johann Nepomuk Salvator). Ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰωάννης Ὄρτ* (1852—1891), νεώτερος υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Λεοπόλδου Β' τῆς Τοσκάνης. Τῷ 1878 ὡς διοικητὴς ταξιαρχίας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βοσνίας, τῷ δὲ 1879 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ἐκγύμνασις ἢ ἀγωγή» (1883), δι' οὗ ἐπέκρινε τὸ κρατοῦν ἐν τῷ στρατῷ σύστημα ἐκπαιδεύσεως καὶ πειθαρχίας δυσηρέστησε τοὺς ἰθύνοντας κύκλους καὶ προεκάλεσε τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ εἰς Λίντς. Ἡ κατ' αὐτοῦ καταφορὰ τῆς αὐλῆς ἐπετάθη ἕνεκα τῆς ἐπιμέμπτου ἀναμείξεώς του εἰς τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἐκλογὴν ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος Ἀλεξάνδρου Βάττεμβεργ (1886). Τῷ 1887 ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του, καὶ ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου ἐξαιρετικοῦ εἰς σπουδὰς ναυσιπλοΐας, ὑπέστη ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις καὶ ἔλαβε δίπλωμα πλοιαρχίας ἀνοικτῆς θαλάσσης. Τῷ 1889 παρητήθη ὁριστικῶς τοῦ τίτλου τοῦ ἀρχιδουκὸς καὶ πάντων τῶν ἐξ αὐτοῦ δικαιωμάτων καὶ προνομίων, τότε δὲ ἔλαβε τὸ παρώνυμον Ὄρτ (Orth ἐκ τῆς παρὰ τὴν λίμνην Γκμοῦντε φερωνύμου ἐπαύλεως τῆς μητρός του. Τῷ 1890 ἐπιβιβασθεὶς τοῦ ἱστιοφόρου «Μαργαρίτα», μετὰ πληρώματος ἐκλεγέντος παρ' αὐτοῦ, ἀπέπλευσεν ἐξ Ἀμβούργου εἰς Μπουένος Ἄϋρες, ὁπόθεν κατηυθύνθη εἰς Βαλπαραΐσο. Ἔκτοτε οὐδεμία εἴδησις ἐλήφθη περὶ αὐτοῦ. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἀπωλέσθη κατὰ τὸν πλοῦν. Ὁ Ἰωάννης ἐδημοσίευσε καὶ δύο ἄλλα στρατιωτικὰ ἔργα: «Σκέψεις περὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ αὐστριακοῦ πυροβολικοῦ» καὶ «Ἱστορίαν τοῦ 12ου συντάγματος πεζικοῦ τοῦ ἀρχιδουκὸς Γουλιέλμου». Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ὁ ἐκ ***Σαλισβουρίας*** (Sarinsberiensis, de Salisbury), ἄλλως ἐπικαλούμενος καὶ ***Μικρὸς*** (Parvus) ἢ ***Σεβηριανὸς*** (Severianus). Σχολαστικὸς φιλόσοφος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, καταγόμενος ἐξ Ἀγγλίας, θανὼν δὲ ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1180. Μεταβὰς τῷ 1138 εἰς Παρισίους, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Ἀβελάρδου, τρέφων πρὸς αὐτὸν ἀπεριόριστον θαυμασμόν. Τῷ 1148 προσελήφθη ὡς γραμματεὺς τοῦ ἐπισκόπου Καντβρυγίας Θεοβάλδου, τῷ δὲ 1176 ἐγένετο τῇ συστάσει τοῦ κόμητος τῆς Καμπανίας Θεοβάλδου ἐπίσκοπος τῆς Σάρτρης. Κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἶναι ὁ «Πολυκρατικὸς» (Polycraticus) καὶ ὁ «Μεταλογικὸς» (Metalogicus). Τὸ πρῶτον ἀποτελεῖ εἶδος τι συνονθυλεύματος παρατηρήσεων ἐπὶ ζητημάτων ἠθικῆς, πολιτικῆς καὶ φιλοσοφίας, ἄνευ τάξεως καὶ σχεδίου. Ἔγραψε προσέτι σχόλια εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου Παύλου, βίον ἁγίου Ἀνσέλμου τοῦ ἐκ Καντβρυγίας, καὶ Θωμᾶ Μπέκετ, ἔτι δὲ ποιήματα καὶ 339 ἐπιστολάς. Π. Ν. Π.

—**Ἰωάννης** ***Βαπτιστής, Σεβαστιανός***. Ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας, (1782—1859), ἕκτος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Β'. Νεώτατος διωρίσθη (1800) ἀρχιστράτηγος τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἡττήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1804, ἀλλ' ἐνίκησεν αὐτοὺς τῷ 1809 ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς μετέπειτα ναπολεοντείους πολέμους, ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρχιδοὺξ Κάρολος τὸν ἐμέμφθη ὅτι ἐξ ὑπαιτιότητός του ἀπωλέσθη ἡ μάχη τοῦ Βάγκραμ, διότι δὲν ἔσπευσεν ἐγκαίρως εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀπεσύρθη τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1848 ὁ αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος, ἀναγκασθεὶς νὰ καταλίπῃ τὴν Βιέννην, ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Βραδύτερον ἡ συνελθοῦσα ἐν Φραγκφούρτῃ συνέλευσις ὠνόμασεν αὐτὸν γενικὸν ἐπίτροπον τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας, ἕνεκα τῶν παγγερμανιστικῶν αἰσθημάτων του. Ἀλλ' Αὐστριακὸς ὤν, παρῃτήθη ἐξ εὐσυνειδησίας τοῦ ἀξιώματος τούτου, ὡς ἐκ τῶν συγκρουομένων αὐστρογερμανικῶν συμφερόντων. Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Σεβηριανὸς*** (Johannes Severianus) βλ. *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαλισβουρίας*.

— **Ἰωάννης** ὁ ἐκ ***Σεβίλλης*** ἢ ὁ ἐκ ***Λούνας***. Ἰουδαῖος λόγιος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Τολέδου Ραϋμόνδος πρὸς μετάφρασιν εἰς τὴν καστιλλιανὴν διάλεκτον διαφόρων ἀραβικῶν συγγραμμάτων, φιλοσοφικῶν καὶ μαθηματικῶν. Τὰς μεταφράσεις ταύτας μετεγλώττιζεν ὁ Δομίνικος Γκοντισάλβι εἰς τὴν λατινικήν. Γ. Ε.

— **Ἰωάννης** *(Ἰβάνε)* ***Σέργιος***. Πρίγκιψ Ἀρμένιος κυβερνήτης τοῦ ἐν Γεωργίᾳ διαμερίσματος Λόρι. Παρέμεινε διὰ βίου πρωθυπουργὸς καὶ στρατηγὸς τῶν Γεωργιανῶν βασιλέων, ἀγωνισθεὶς τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ του Ζαχαρίου κατὰ τῶν Μουσουλμάνων. Μετέσχε διαφόρων πολέμων τῆς Γεωργίας, ἀπέθανε δὲ τῷ 1231. — Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Σικελιώτης***. Ἐν χειρογράφοις τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βατικανοῦ ὑπάρχει μακρὰ χρονογραφία ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου Α' τοῦ Λασκάρεως (1204—1222), ἥτις ἀποδίδεται εἰς Ἰωάννην τὸν Σικελιώτην, ὅστις κατά τινας μὲν εἶναι ὁ *Ἰωάννης Δοξαπατρῆς* (καίτοι οὗτος εἶναι προγενέστερος τοῦ Λασκάρεως), κατά τινας δὲ εἶναι ὁ πατριάρχης *Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς* (1315—1320), κατ' ἄλλους ὁ πατριάρχης *Ἰωάννης ὁ Καματηρὸς* (1099—1206) καὶ κατ' ἄλλους εἶναι ἀνύπαρκτον πρόσωπον. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Σισινιόλου***. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἀποσταλεὶς τῷ 535 μετὰ σώματός τινος στρατοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ Σολόμωνος, ἀντικαταστήσαντος τὸν ἀπελθόντα τῷ 534 ἐκ Καρχηδόνος στρατηγὸν Βελισσάριον. Διαταχθεὶς νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Μαυρουσίων, μεθ' ὧν συνέπραττε καὶ ὁ στασιάσας Βυζαντινὸς στρατιωτικὸς Στότζας, εὑρέθη πρὸς στιγμὴν μετὰ μικροῦ ἀποσπάσματος ἀντιμέτωπος πολυαρίθμων ἐπαναστατῶν· ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον των, ὅτε ἀναγνωρίσας τὸν Στότζαν ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐπελθούσῃ συμπλοκῇ ἔπεσαν ἀμφότεροι. Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης** ὁ ***Σκύθης***. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἀποσταλεὶς τῷ 484 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος κατὰ τοῦ στασιάσαντος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγοῦ Ἴλλου Κατατροπώσας αὐτὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ὀχυρὸν φρούριον Παπύριον, ἔνθα τὸν ἀπέκλεισε καὶ μετὰ τετραετῆ πολιορκίαν συνέλαβε καὶ ἀπεκεφάλισε Τῷ 491 ἀπεστάλη μετ' ἄλλων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου Α' τοῦ Δικόρου κατὰ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπαναστατησάντων Ἰσαύρων, οὓς μετὰ ἑξαετῆ ἀγῶνας καθυπέταξεν. Ν. ΚΛ.

— **Ἰωάννης** ***Σκῶτος***· βλ. λ. *Ἐριγένης*.

— **Ἰωάννης** ὁ ἐκ ***Σπείρας*** (Johann von Speyer). Ὁ πρῶτος τυπογράφος τῆς Βενετίας, Γερμανὸς τὴν καταγωγήν. Τὸ πρῶτον βιβλίον ὅπερ ἐξετύπωσε (1469) ἦσαν αἱ «Epistolae ad familiares» τοῦ Κικέρωνος, ἀνατυπωθεῖσαι μετὰ τετράμηνον εἰς δευτέραν ἔκδοσιν ἐκ 300 ἀντιτύπων. Ἀπέθανε τῷ 1470, ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Αὐγουστίνου «De civitate Dei». Θ. Κ.

— **Ἰωάννης** ***Σπενσᾶτος***. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐφέρετο μέχρι τοῦδε (πρβλ. *Diels*, Die Handschriften d. Antik. Aerzte, II, 55) συγγραφεὺς κώδικός τινος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποκειμένου ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων (Ἑλλ. κώδ. 2336). Ὁ καθηγητὴς ὅμως Ἀρ. Κούζης ἀπέδειξεν («Ἐπετηρ. τῆς Ἑταιρ. τῶν Βυζαντ. σπουδῶν 1929, σελ. 379 καὶ ἑφ.), ὅτι τὸ ὄνομα *Σπενσᾶτος* εἶναι ὅλως φανταστικόν, προελθὸν ἐξ ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως τῆς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ἔργου ἀπαντώσης λέξεως «σπεύσαντος» καὶ ὅτι τὸ ὅλον ἔργον οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον *Ἰωάννου* τοῦ ἀρχιατροῦ (βλ. λ.). ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἰωάννης** ὁ τοῦ ***Σταυροῦ*** (Jean de la Croix) Ἱσπανὸς θεολόγος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καλούμενος *Alonzo Alvarez*. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Καρμηλιτῶν ἐν ἡλικίᾳ 21 ἐτῶν μετωνομάσθη *Ἰωάννης*. Ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ εὐσέβεια, ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ φιλομάθεια αὐτοῦ ἐφείλκυσαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνωτέρων του, οἵτινες ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς τὸ περίφημον πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμάγκας πρὸς σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Ἐξελθὼν ἐκ τοῦ πανεπιστημίου συνειργάσθη μετὰ τῆς ἁγίας Θηρεσίας πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ τάγματος τῶν Καρμηλιτῶν. Ἀλλὰ διεφθαρμένοι μοναχοί, ἀποστέργοντες τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν, εἰς ἣν ὑπέβαλλεν αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης, ἤγειραν πόλεμον ἐναντίον του, τὸν ἐξεδίωξαν καὶ τὸν ἐνέκλεισαν εἰς στενόχωρον κελλίον, ὅπου διὰ ξηροῦ ἄρτου ἐπὶ ἐννέα μῆνας τὸν ἔτρεφον. Ἀπελευθερωθεὶς τῇ μεσιτείᾳ τῆς ἁγίας Θηρεσίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Β', ἀπέθανε τῷ 1591. Ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΒ' ἐνέγραψεν αὐτὸν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν Ἁγιολόγιον τῷ 1726. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἀνάβασις εἰς τὸ Καρμήλιον», «Σκοτεινὴ νὺξ τῆς ψυχῆς», «Πυρίνη φλὸξ τῆς ἀγάπης» καὶ «Πνευματικὰ ᾄσματα». Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Στυλίτης***. Ἐν τοῖς Λιτάρβοις (Litarb, Al-Atarib) τοῖς παρὰ τὸ Χαλέπιον τῆς Συρίας ζῶν ὡς στυλίτης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος καὶ τῷ 737 ἀποθανών, ἔγραψε χρονογραφίαν διήκουσαν μέχρι τοῦ 726, γραμματικὴν καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς Ἰάκωβον τὸν Ἐδέσσης, Γεώργιον ἐπίσκοπον τῶν μονοφυσιτῶν Ἀράβων καὶ ἄλλους. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωάννης** ***Σύρος ἀναχωρητὴς*** (Johannan Daljatha). Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος ἔν τινι χωρίῳ Ardamut τῆς πέραν τοῦ Τίγρητος χώρας Beit-Nuhabra. Περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Mar-Josadak, ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἔρημα καὶ ἄβατα ὄρη τοῦ Beit-Daljatha καὶ ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διέμεινε μελετῶν καὶ συγγράφων. Κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ ἵδρυσε παρὰ τὸ χωρίον Argol (ἢ Ragul) κοινόβιον, ἀνακαινίσας μονὴν ὑπό τινος Ἰακὼβ ἱδρυθεῖσαν. Συνέγραψεν 25 πραγματείας ἀσκητικοῦ περιεχομένου καὶ ἔγραψε καὶ 51 ἐπιστολάς, αἵτινες τοσαύτης ἐκτιμήσεως ἔτυχον, ὥστε μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ εἰς τὴν αἰθιοπικὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης Τιμόθεος ὁ Α' (780—823) ἐν συνόδῳ ἀνεθεμάτισε μὲν τὸν Ἰωάννην ὡς μονοφυσίτην, ἀπεκήρυξε δὲ τὰ ἔργα του. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ***Σύρος μοναχὸς*** (Johannan bar Kaldun). Μοναχὸς ὢν τῆς πρὸς Γορρᾶν τῆς Μοσσούλης μονῆς Rabban Hormizd κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος, ἔγραψε τὸν βίον τοῦ διδασκάλου του Ἰωσὴφ Bousnaya, ἐν τῷ ὁποίῳ προσέθηκε καὶ πολλὰς εἰδήσεις περὶ ἄλλων μοναχῶν καὶ πραγματείαν μυστικοῦ περιεχομένου. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου φέρεται καὶ συλλογὴ 33 ὁμιλιῶν εἰς δωδεκασυλλάβους στίχους. Πιθανὸν δ' ὅτι ἔγραψε καὶ ἐκτενὲς ἔργον ἀσκητικοῦ περιεχομένου ἐκ δύο βιβλίων, ὧν τὸ ἓν ἐπιγραφόμενον «Βιβλίον ἐρεύνης», τὸ δ' ἕτερον «Ἡ ὡραιότης τῶν ὡραιοτήτων καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸν μοναχικὸν βίον» ἀνευρέθη μεταξὺ πολλῶν ἄλλων φιλολογικῶν κειμηλίων ὑπὸ Ἰησουϊτῶν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς θωμαϊσταῖς. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ***Τζέτζης***· βλ. λ. *Τζέτζης*.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Τραπεζούντιος***. Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Συνέθεσε πλεῖστα μουσουργήματα, κατὰ δὲ τὸ 1756, προτροπῇ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε', συνέθεσεν ἀργὰ πασαπνοάρια, πολυελέους, δοξολογίας καὶ ἄλλα κατὰ τρόπον ἀναλυτικώτερον καὶ ἐπεξηγηματικώτερον. Ἡ ἀναλυτικωτέρα αὕτη γραφὴ τοῦ Τραπεζουντίου θεωρεῖται ὡς σπουδαῖος σταθμὸς ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ι. Χ. Κ. - Ν. Α. Χ.

— **Ἰωάννης** ὁ ἐκ *Τρουὰ* (Jean de Troyes). Τὸ ὄνομα τοῦτο σημειοῦται εἰς τὸ τέλος χειρογράφου ἑνὸς χρονικοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', γνωστοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκανδαλῶδες χρονικόν», περιλαμβάνοντος γεγονότα μέχρι τοῦ 1479. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ δοὺξ τῶν Βουρβώνων Ἰωάννης ὁ Β' εἶχε γραμματέα κάποιον ὀνόματι Ἰωάννην de Roye, ὅστις διόλου ἀπίθανον νὰ εἶναι καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ, οὗτινος ἐπὶ πλέον τὸ περιεχόμενον οὐδόλως δικαιολογεῖ τὸν τίτλον του. Μ. Ν. Δ.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Ὕπατος***. Βυζαντινὸς φιλόσοφος (βλ. *Ἰωάννης* ὁ Ἰταλός).

— **Ἰωάννης** ὁ ***Φαγᾶς***. Βυζαντινὸς συμμετασχὼν εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου (528) καὶ εἶτα εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων. Μετὰ τὴν κα-

Digitized by Google

τάληψιν τῆς Ραβέννης· καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Γότθων Ο᾽ϊττίγιδος (541) ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῷ 551 ἐστράτευσε κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Σκλαβηνῶν, τῷ δὲ 553 ἀπεστάλη πάλιν ὑπὸ τὸν Ναρσῆν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ πολέμου (557). Ν. ΚΛΣ

— **Ἰωάννης** ὁ ***Φιλόπονος***. Ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΣΤ᾽ αἰῶνος μ. Χ. Μαθητὴς γενόμενος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσόφου Ἀμμωνίου, ἀπεδέχετο μὲν καθόλου τὸν Χριστιανισμόν, ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν μονοφυσιτῶν, ἐν γένει ὅμως ἠκολούθει τὴν τάσιν ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀνεμείγνυον καὶ θεωρίας φιλοσοφικάς. Ὁ Φώτιος ὀνομάζων αὐτὸν «ματαιόπονον» ἔχει βεβαίως ὑπ᾽ ὄψει τὴν ἀνάμειξιν αὐτοῦ εἰς τὰς χριστολογικὰς καὶ τριαδικὰς ἔριδας τῶν μονοφυσιτῶν, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν *τριθεϊτῶν*, τῆς ὁποίας ὀπαδὸς ἀνεδείχθη καὶ οὗτος. Ὡς μονοφυσίτης καὶ φιλόσοφος ἀριστοτελικός, ὁ Φιλόπονος εἰσῆγε τὰς θεωρίας τῆς φιλοσοφίας ταύτης εἰς τὸ περὶ Τριάδος δόγμα, ἰδίᾳ δὲ τὴν διάκρισιν τῶν ἐννοιῶν τοῦ Ἀριστοτέλους γένος, εἶδος καὶ ἄτομον καὶ διετείνετο, ὅτι τὰ τρία πρόσωπα ἔχουσι πρὸς τὴν θεότητα τὸν αὐτὸν λόγον, ὃν ἔχουσι τρία ἄτομα πρὸς τὸ ἑαυτῶν εἶδος, οὕτω δὲ περιέπιπτεν εἰς τὴν *τριθεΐαν*. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχον πολλοὶ ἀντεχόμενοι τῆς αἱρέσεως τῶν τριθεϊτῶν, ὡς τοιοῦτος δὲ ὁ Φιλόπονος κατεδικάσθη 100 ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τῆς ΣΤ᾽ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἔγραψε πολλὰ καὶ διάφορα συγγράματα, ἐν οἷς «Περὶ ἀϊδιότητος τοῦ κόσμου», «Περὶ ἀναστάσεως», «Περὶ τῆς τοῦ ἀστρολάβου χρήσεως» κ. ἄ. Ἔλεγε δὲ μετὰ μεγάλης ὀξυνοίας ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐνέδωκε τὴν ἀρχικὴν κίνησιν τῶν ἄστρων: «Οὐκ ἠδύνατο σελήνῃ καὶ ἡλίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἄστροις ὁ δημιουργήσας αὐτοὺς Θεὸς κινητὴν ἐνθεῖναι δύναμιν;». (τῶν εἰς Μωϋσέως κοσμογονίαν ἐξηγητικῶν λόγοι Β᾽, Δ᾽ 12). Καὶ «ἀνάγκη κινητικήν τινα δύναμιν ἀσώματον ἐνδιδόσθαι ὑπὸ τοῦ ῥιπτοῦντος τῷ ῥιπτουμένῳ» (ὑπομν εἰς Φυσικὰ Ἀριστοτέλους, δ᾽ ε᾽). Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ συμπέρασμα κατέληξε καὶ ὁ Νεύτων μετὰ παρέλευσιν ἕνδεκα αἰώνων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ritter*, Gesch. de christ. Philos (τόμ β). —*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλ. ἱστ. (τόμ. α᾽ σελ. 371).

† Η.Φ.Β.—Ε.Μ.Α.

— **Ἰωάννης** ὁ ***Χεδαττηνὸς*** (Johannan Dailomaja). Νεστοριανὸς μοναχὸς τοῦ Ζ᾽ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Η᾽ αἰῶνος. Ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ εἰσελθὼν εἰς μονὴν ἀπήχθη ὑπὸ λῃστῶν εἰς τὴν παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν χώραν Dailam καὶ ἐκεῖ ἱδρύσας μονὴν ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ εἰς ἡλικίαν 122 ἐτῶν τῷ 737, ὡς λέγεται. Ἔγραψεν ἐν ἐμμέτρῳ λόγῳ 8 ἢ 9 πραγματείας, ἀσκητικοῦ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περιεχομένου, αἵτινες δὲν διεσώθησαν, διακονικὸν τυπικὸν λιτανείας καὶ μίαν ᾠδὴν ἐκκλησιαστικήν. Ἀνώνυμος ἔγραψε τὸν βίον τοῦ μοναχοῦ τούτου ἐμμέτρως εἰς στίχους δωδεκασυλλάβους. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάννης** ***Ψάλτης***. Μονοφυσίτης, ἡγούμενος τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ μονῆς Kennesré κατὰ τὸ α᾽ ἥμισυ τοῦ ΣΤ᾽ αἰῶνος. Ἐποίησεν ὕμνον εἰς Ἀρέθαν τὸν μεγαλομάρτυρα, ὅστις περιλαμβάνεται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἑλληνικῶν ὕμνων, οἵτινες ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μετεφράσθησαν εἰς τὴν συριακὴν ὑπὸ Παύλου τοῦ Ἐδέσσης. Ε. Γ. Π.

Ἰωάννης *(Παραλ. Γεωγρ.)*. Ἀκρωτήριον τῆς Νάξου (πλατ 36° 59′ Β, μῆκ. 25° 24′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) ΝΔ ἐσχατιὰ τῆς νήσου καὶ τῆς χερσονησιζούσης ἀποφύσεώς της *Κουρούπα*. Σ. Ε. Λ

Ἰωαννίδης. Ὄνομα πολλῶν ἀγωνιστῶν: —1) ***Ἀλέξανδρος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μακεδονίας καὶ Φιλικὸς σπεύσας ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔπεσε μαχόμενος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἐμμ. Παππᾶ.

—2) ***Γεώργιος***. Διδάσκαλος ἐκ Κυδωνιῶν καὶ Ἀγωνιστής. Ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐπιδρομὰς Ψαριανῶν εἰς τὴν μικρασιατικὴν ἀκτήν, εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Χίου. Ἐφονεύθη κατὰ τὰς ἐμφυλίους συρράξεις τοῦ 1832.

—3) ***Θεόδωρος***. Κατήγετο ἐκ Σμύρνης. Ἦτο πεπαιδευμένος, ἐχρημάτισε γραμματεὺς διαφόρων ὁπλαρχηγῶν ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Δράμαλη, μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Καρύστου, τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς Χίου, παραμείνας δὲ ἀξιωματικὸς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπέθανε λοχαγός.

—4) ***Κυριακός***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κυνουρίας. Μέχρι τοῦ 1826 πολεμῶν καὶ ἀπαγγέλλων ποιήματα ἐνθουσιαστικά, ὡς ἄλλος Τυρταῖος, διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας, παρ σχε δὲ πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας. Σταλεὶς ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου εἰς Κέρκυραν, ἠκολούθησε μαθήματα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἐπὶ Καποδιστρίου δ᾽ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἤσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα εἰς Ναύπλιον, ἀπεσύρθη εἰς τὸ Ἄστρος, ὅπου ἀπέθανε κατὰ τὸ 1850 Πολλὰ ποιήματα, λαϊκῆς μορφῆς, καὶ ἄλλα κλέφτικα, ἀποδίδονται εἰς αὐτόν.

—5) ***Λάμπρος***. Φιλικὸς ἐξ Ἰασίου. Κατετάχθη εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν ἐν Δραγατσανίῳ μάχην.

—6) ***Μιλτιάδης***, ὁ καὶ ***Μεθόδιος***. Κληρικὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ σφαζομένην τὴν οἰκογένειάν του. Ἐσώθη μετὰ δύο ἀδελφῶν του εἰς Ρωσίαν, ὁπόθεν κατῆλθε τῷ 1823 καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀραχώβης, εἰς ἣν καὶ ἐτραυματίσθη. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πειραιῶς, ἀπέθανεν αὐτόθι ἐκ γαγγραίνης τὸν Ἀπρίλιον 1827.

—7) ***Νάκης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου. Τῷ 1824 ἀνεδείχθη χιλίαρχος καὶ μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς εἰς Ἀττικὴν ἐκστρατείας.

—8) ***Παναγιώτης***. Φιλικὸς ἐκ Μακεδονίας. Ἐμπορευόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος εἰσέφερε πολλὰ χρήματα Ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς 10 Ἀπριλίου 1821, ὁπότε, πλὴν τοῦ υἱοῦ του *Ἀλεξάνδρου* (βλ. ἀνωτ.), ἐσφάγησαν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, συγκεντρωμένα εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ οἰκίαν του.

—9) ***Στέργιος***. Ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν Ἀγῶνα, μυηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ εἰσενεγκὼν πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Οἱ Τοῦρκοι ἀπηγχόνισαν αὐτὸν μετὰ πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ταρσανᾶ, ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς δολοφονίας τοῦ Μολλᾶ τῆς Μέκκας εἰς τὰς Οἰνούσας.

—10) ***Στυλιανός***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν πατρίδα του ὡς ἑκατόνταρχος μέχρι τοῦ 1823. Σταλεὶς εἰς Ναύπλιον, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ζητήσῃ ἐπικουρίαν παρὰ τῆς διοικήσεως, παρέμεινεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τῷ 1825 κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γκούρα καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου τῷ 1827 ἐτραυματίσθη σοβαρῶς.

—11) ***Τρύφων***. Καλόγηρος ἐκ Ρεθύμνης. Ἠνδραγάθησε κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὴν τοῦ 1866. Ἐφονεύθη παρὰ τὰ Χανιὰ τῷ 1867.

—12) ***Φίλιππος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μονεμβασίας. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Κανταχουζηνοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Πάνου διὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν καὶ ἅλωσιν τῆς γενετείρας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Ἀϊνόρι, τὰ Τρίκορφα, καὶ παρὰ τὰς Πάτρας, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ ΣΤ᾽ τάξεως. Ἀπέθανε τῷ 1866 ὡς τελώνης. Γ. Δ. Κ.

—**Ἰωαννίδης** καὶ ***Ἰωακείμ***. Ὑπεγράφετο οὕτω συνθηματικῶς ὁ Φιλικὸς *Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος*, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας. Γ. Δ Κ

— **Ἰωαννίδης** ***Ἀδαμάντιος*** Μουσικοδιδάσκαλος, ἀποθανὼν τῷ 1886. Ἐδίδαξε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἐν τῷ διδασκαλείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐξέδωκεν ἐν φυλλαδίῳ μελέτην περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίδης**, ***Ἀναστάσιος***. Ἕλλην ἰατρὸς μετασχὼν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 Οὗτος μετὰ 98 ἄλλων ἐπιφανῶν Κρητῶν συνέταξε καὶ ὑπέγραψε τὴν πρὸς τὸν σουλτᾶνον καὶ τὰς μεγάλας δυνάμεις ἀναφορὰν τῶν Κρητῶν· βραδύτερον ἀντέδρασε κατὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Δ. Καλλέργη ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ καὶ δικτάτωρος, προτείνας τὸν συγγενῆ του Πᾶνον Κορωναῖον. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε βραδύτερον ἐργασθεὶς ὑπὲρ τῆς παροχῆς τοῦ Κρητικοῦ Συντάγματος.

—**Ἰωαννίδης** ***Βενιαμίν***. Διαπρεπὴς κληρικὸς τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ᾽ αἰῶνος. Διατελέσας καθηγητὴς τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ συνέγραψεν ἔργα πολλοῦ λόγου ἄξια, ὡς «Προσκυνητάριον τῆς Ἁγίας Γῆς», «Ρητορεία τῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», «Θαβώρ», «Ἡ Ἁγία Βηθλεὲμ μετὰ τῶν περιχώρων» κ.λ.π. Ἀπέθανε τῷ 1877. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωαννίδης** ***Εὐάγγελος***. Σύγχρονος Ἕλλην ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Μ. Ἀσίας τῷ 1868. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου. Ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν προσωπογραφίαν καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωγραφικήν. Εἰργάσθη ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐν Σμύρνῃ, εἶτα δ᾽ ἐν Ἀθήναις, Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Ἀμερικῇ, ἔνθα ἐκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν τοὺς ἐν Σικάγῳ καὶ Βοστώνῃ ἑλληνικοὺς ναούς. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐξετέλεσε συνθέσεις, αἵτινες ἐκίνησαν ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλοτέχνου κοινοῦ καὶ ἐπέσυραν τὰς ἐνθουσιώδεις κρίσεις εἰδικωτάτων ἀνδρῶν, ὡς ὁ ἀρχιτέκτων Ralph Adams Cram καὶ ὁ τεχνοκρίτης A. J. Philpott. Μεταξὺ τῶν συνθέσεων τούτων ἄκρως ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ πλέον δ᾽ αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Παντοκράτορος, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν τοῦ Ἰωαννίδου μνημονεύομεν τὰς ἑξῆς: Κλ. Ραγκαβῆ, Κωστῆ Παλαμᾶ, Στ. Δραγούμη, Γεωργίου τοῦ Α᾽, Κωνσταντίνου, Ἐλευθ. Βενιζέλου κ. λ. π. Ὁ Ἰωαννίδης ἐξετέλεσε καὶ τοπογραφίας, ἐν αἷς ἡ ἑλληνικὴ φύσις ἀπεδόθη μετ᾽ ἀληθείας καὶ ὑποβλητικότητος. Ι. Μ. Π.

— **Ἰωαννίδης**, ***Ζαχαρίας***. Ἕλλην ὀπτικός, ἀκμάσας πρὸς τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ᾽ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ᾽ αἰῶνος ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅπου τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετετράπη εἰς Jansen. Ἐφεῦρε δὲ ἢ κατεσκεύασε τῷ 1590 τὸ πρῶτον τηλεσκόπιον καὶ τὸ μικροσκόπιον. Γνωστόν, ὅτι τὰ ἐπίπεδα καὶ κοῖλα κάτοπτρα, ὡς καὶ οἱ ἀμφίκυρτοι καὶ κοῖλοι φακοί, ἦσαν ἐν χρήσει ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Οὕτως ὁ Πλάτων ἀναφέρει τὴν «τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιίαν», ὅπου «δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερὰ» (Τίμαιος, 46 a, c). Τὸ χωρίον τοῦτο ἀφορᾷ τὰ ἐπίπεδα κάτοπτρα. Ἔπειτα «ὅταν ἡ τῶν κατόπτρων λειότης, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὕψη λαβοῦσα,... τὸ κάτω πρὸς τὰ ἄνω» (αὐτ.). Ἐδῶ ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τῶν κοίλων κατόπτρων, ἀναστρεφόντων τὰ ἀντικείμενα. Τῶν δὲ καμπύλων ἢ ἀμφικύρτων φακῶν μνείαν ποιεῖται ὁ Ἀριστοφάνης (Νεφέλαι, στ. 766—769). Ὁ δὲ Θεόφραστος γράφει: «Ὅτι δ᾽ ἀπὸ μὲν τοῦ ἡλίου φῶς ἅπτουσι τῇ ἀνακλάσει ἀπὸ τῶν λείων [τί τὸ ἄπορον;].... ἐξάπτεται δὲ ἀπό τε τῆς ὑέλου» (Περὶ πυρός, 73). Ὁ Νέρων ἦτο μύωψ καὶ μετεχειρίζετο κοῖλον σμαράγδινον φακὸν ἵνα βλέπῃ μακράν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου (Nat. hist., 37, 64). Πρῶτος ὁ Ἰταλὸς Battista Porta (1541-1615) ἀνέφερε συνδυασμὸν φακῶν παρουσιάζοντα προσηγγισμένα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἦσαν απομεμακρυσμένα. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον τηλεσκόπιον, ὡς καὶ τὸ μικροσκόπιον, ἐπιτυχῶς κατεσκεύασεν ὁ Ἰωαννίδης. Ὁ Pierre Borel, σύμβουλος ἅμα καὶ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τάδε ἔγραφε τῷ 1655 τῇ γερουσίᾳ τῆς πόλεως Middelburg, ἐν Ζηλανδίᾳ, ἐπαρχίᾳ τῆς Ὁλλανδίας: «Ἡ ἀδικία τῶν ἀνθρώπων ἀφήρεσε τὴν τῇ πόλει ὑμῶν ὀφειλομένην δόξαν, ὡς ἀποδοῦσα ἄλλοις τὴν ἐφεύρεσιν τῶν τηλεσκοπίων Ὁ πραγματικὸς ἐφευρετὴς τοῦ τηλεσκοπίου εἶναι ὁ Ζαχαρίας Ἰωαννίδης. Οὗτος ἦτο λίαν ἐπιτήδειος ὀπτικός, Ζηλανδὸς τοῦ Middelburg, ὅστις, τῷ 1590, προσαρμόζων τῷ ὀφθαλμῷ δύο φακούς, τὸν μὲν κοῖλον, τὸν δὲ καμπύλον, καὶ συγκρατῶν αὐτοὺς διὰ σωλῆνος, ἐφεῦρε τὸ τηλεσκόπιον. Ἐτελειοποίησε δὲ αὐτὸ καὶ ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ τηλεσκόπιον 16 δακτύλων τῷ πρίγκιπι Μαυρικίῳ καὶ τῷ ἀρχιδουκὶ Ἀλβέρτῳ, οἵτινες ηὐχαρίστησαν μὲν αὐτόν, ἀλλ᾽ ἀπηγόρευσαν αὐτῷ τὴν γνωστοποίησιν τῆς ἀνακαλύψεως, ἵνα διαφυλάξῃ οὗτος τὰ πλεονεκτήματα [ταῦτα] διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὰς χρήσεις τοῦ πολέμου». (De vero telescopii inventore, ἐν Χάγῃ, 1655). Πρὸς πιστοποίησιν δὲ τῶν ἄνω διαβεβαιώσεων, ὁ Borel παραθέτει τὴν ἑξῆς ἀνακοίνωσιν: «Ἡμεῖς, ὕπατοι, σκαβῖνοι καὶ δημαρχικοὶ σύμβουλοι τῆς πόλεως τοῦ Middelburg, ἐν Ζηλανδίᾳ, ἠκούσαμεν καὶ ἐξητάσαμεν Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίαν, κατασκευαστὴν διόπτρων ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, καὶ τὴν Σάραν Γαδάρδαν, κατοικοῦσαν ἐν τῷ Χρυσῷ Σταυρῷ [καὶ τοῦτο] ἵνα γνωρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις κατεσκεύασε τὰ πρῶτα τηλεσκόπια· καὶ ἐλάβομεν τὰς ἑξῆς διαβεβαιώσεις: Ἰωάννης ὁ Ζαχαρίας δηλοποιεῖ, ὅτι τὰ πρῶτα τηλεσκόπια κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίου Ἰωαννίδου, τῷ ἔτει 1590. Τὸ μῆκος αὐτῶν ἦτο δεκαπέντε ἢ δεκαέξ δακτύλων. Προσέφερε δὲ δύο τούτων τῷ περιφανεῖ πρίγκιπι Μαυρικίῳ καὶ τῷ ἀρχιδουκὶ Ἀλβέρτῳ, ἀνάλογα δὲ τούτοις ὄργανα ἔμειναν ἐν χρήσει ἄχρι τοῦ ἔτους 1618, καὶ ἀκολούθως ὅ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς κατεσκεύασαν ἐπιμηκέστερα, μετὰ τῶν ὁποίων παρετήρησαν τὸν οὐρανόν. Τῷ 1620, ὁ Μέτιος, καὶ ἀκολούθως ὁ Κορνίλιος Δρεβέλλιος, ἦλθον εἰς Middelburg καὶ ἐπειράθησαν νὰ κατασκευάσωσι παρόμοια Ἔπειτα ἡ Σάρα Γαδάρδα ἐδήλωσεν, ὅτι πρὸ 42 ἢ 44 ἐτῶν ἐγνώριζε τὰ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ζαχαρίου Ἰωαννίδου κατασκευασθέντα τηλεσκόπια». Ὁ Φλαμμαριὼν λέγει, ὅτι τὸ ἄνω ἔγγραφον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γραμματέως μετὰ τῆς σφραγῖδος τῆς πόλεως τοῦ Middelburg καὶ τῆς χρονολογίας 3ης Μαρτίου 1655. «Καὶ τρεῖς ἕτεροι μάρτυρες, ὁ Ἰάκωβος Wilhelm, ἡλικίας 70 ἐτῶν, ὁ Ad. Kien, ἡλικίας

Ζαχαρίας Ἰωαννίδης.

Digitized by Google

67 ἐτῶν, καὶ ὁ Ἀβραὰμ Junius, 77 ἐτῶν, δηλοποιοῦσιν, ὅτι πρὸ πεντηκονταετίας περίπου Ἰωάννης τις Laprey [Lippershey], κατοικῶν παρὰ τὸν ναόν, κατεσκεύαζε τηλεσκόπια. Ὁ Hans ἢ Ἰωάννης, ὁ λεγόμενος ὀπτικός, προεμήθευε τοιαῦτα τῷ πρίγκιπι Μαυρικίῳ». Ὁ Borel τέλος λέγει, ὅτι Γουλιέλμος τις Borelius, λεγᾶτος τῶν ἡνωμένων Βέλγων, ἔγραψεν αὐτῷ, ὅτι, «παῖς ἔτι ὤν, ἐπήγαινε συχνάκις εἰς τὸ ἐργαστήριον ἑνὸς Hans, ἔχοντος ὡς γυναῖκα Μαρίαν τινὰ καὶ υἱὸν ὀνομαζόμενον Ζαχαρίαν, ἔτι δὲ καὶ δύο κόρας, καὶ ὅτι ὁ Hans οὗτος ἢ Ἰωάννης ἦτο γνωστὸς ὡς ἐφευρὼν τό τε τηλεσκόπιον καὶ τὸ μικροσκόπιον. Ἰωάννης δέ τις Laprey [Lippershey], γείτων τοῦ πραγματικοῦ ἐφευρετοῦ καὶ χαίρων τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ, ἐξελήφθη συχνάκις ὡς ὁ ἐφευρετής, διότι εἶχεν ὡσαύτως κατασκευάσει ὄργανα, ἅτινα διέδιδεν εἰς τὸ κοινόν».

Τὰ κείμενα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι Ζαχαρίας ὁ Ἰωαννίδης ἐφεῦρε, κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, τό τε τηλεσκόπιον καὶ τὸ μικροσκόπιον. Ἂν δ' ὁ ἔξοχος οὗτος ὀπτικὸς χαρακτηρίζεται ὡς Ζηλανδός, τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἰωαννίδης, εἶναι ἀναμφιβόλως ἀκραιφνῶς ἑλληνικόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος Ἰωαννίδου εἰς Jansen ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἀποπείρας τῶν ξένων νὰ παρουσιάσωσιν αὐτὸν ὡς Ὀλλανδόν. Τοιαῦται ὄντως τε ἀπόπειραι σφετερισμοῦ ἐθνικότητος ἦσαν συχναὶ ἢ συνήθεις ἐν Ἑσπερίᾳ.

Ε. Μ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

— **Ἰωαννίδης, *Ἰωάννης*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1864. Προερχόμενος ἐκ τοῦ Στρατιωτικοῦ Σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Συμμετέσχε τοῦ μὲν Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας, τῶν δὲ Βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ὡς διοικητὴς μοίρας πυροβολικοῦ. Δὶς διετέλεσε μέλος ἀποστολῆς εἰς Αὐστρίαν πρὸς παραλαβὴν πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ σύγγραμμα τοῦ Γάλλου ἀντισυνταγματάρχου Aubrat «*Αἱ ἀσκήσεις ὑπηρεσίας ἐν ἐκστρατείᾳ ἐν τῇ μοίρᾳ πυροβολικοῦ*» (1912), συνέγραψε δὲ «*Μηχανισμὸν καὶ χρῆσιν τῆς βολῆς τοῦ πεδινοῦ ταχυβόλου πυροβόλου*» (1914). Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1917—1920 διετέλεσεν εἰς αὐτεπάγγελτον ἀποστρατείαν. Ἀνακληθεὶς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ἐπ' ὀλίγον παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας ὡς ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ αὐτῆς, μεθ' ὅ, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, διετέλεσε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Σόφιᾳ ἑλληνικῆς πρεσβείας. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922.

Ν. Θ. Κ.

— **Ἰωαννίδης, *Νικόλαος*.** Ἕλλην νομικὸς καὶ δικαστικός (1809—1890), καταγόμενος ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Κατετάχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῷ 1833 διορισθεὶς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος συστηματικὸς συλλέκτης τῆς νομολογίας τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων. Ἐξέδωσε δὲ τὴν «*Ἑλληνικὴν νομολογίαν*», «*Εὑρετήριον νομολογίας*» περιλαμβάνον τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Ἐφετείων ἀπὸ τοῦ 1846—1866 καὶ τὴν «*Πεῖραν*» κατὰ τὸ ἔτος 1869, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιλαμβάνονται αἱ πολιτικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ε. Ι. Μ.

— **Ἰωαννίδης, *Νικόλαος*.** Μουσικοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου τῷ 1839. Ἀνέδειξε πολλοὺς καλοὺς μαθητάς, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ μουσικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, συνειργάσθη μετ' ἄλλων ἐν τῇ κατὰ τὸ 1881 συσταθείσῃ ἐπιτροπῇ πρὸς κατασκευὴν τοῦ «*Ψαλτηρίου*», ἐξέδωκεν «*Ἀσματολόγιον*» πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1883 κατέλιπε πολλὰ μαθήματα μελοποιηθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ἅτινα εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίδης, *Σάββας*.** Συγγραφεὺς καὶ διδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Δεμιρδεσίῳ Προύσης τῷ 1829. Σπουδάσας φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις, ἐξῆσκησεν ἔπειτα τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐν Κωνσταντινουπόλει, Προύσῃ, Φιλιππουπόλει, ἀλλὰ μακρότερον ἐν Τραπεζοῦντι. Κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς περιήρχετο πεζὸς χωρία καὶ κωμοπόλεις τῶν μεγάλων νομαρχιῶν Μελιτηνῆς, Σεβαστείας, καὶ Λαζικῆς, συναθροίζων εἰδήσεις ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς καὶ λαογραφικάς. Ἀνεῦρε τὸ ποντικὸν ἔπος τοῦ Διγενοῦς Ἀκρίτα, ὅπερ ἀπ' αὐτοῦ λαβόντες μεταγεγραμμένον ὁ Κ. Σάθας καὶ ὁ Αἰμίλιος Λεγκρὰν ἐξέδωκαν ἐν Παρισίοις. Ἐγένετο γνωστότερος διὰ τῆς «*Ἱστορίας καὶ Στατιστικῆς τῆς Τραπεζοῦντος*», ἐκδοθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1870. Ἔγραψε καὶ συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ. Ἀπεβίωσε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1910 ἐν Μασσαλίᾳ.

Μ. Ι. Γ.

Ἰωαννίκιος. Ἐν Βιθυνίᾳ γεννηθεὶς τῷ 754, διέπρεψε κατ' ἀρχὰς ὡς στρατιώτης ἐν τῷ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμῳ καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα, ἅτινα ἡ κυβέρνησις προσέφερεν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας του. Ἀπῆλθε κατόπιν εἰς διαφόρους μονάς, τῷ δὲ 798 μεταβὰς εἰς Ἔφεσον προσεκύνησε τὸν τάφον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου· ἐπανελθὼν εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του ἐν Τριχάλικι ἐξηκολούθει τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνάς του. Διαδοθείσης τῆς φήμης τοῦ ἁγίου βίου του προσέτρεχον πολλαχόθεν πολλοὶ εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του καὶ τότε ἔκτισε κοινόβιον, ἐν τῷ ὁποίῳ πολλοὶ ἠσκοῦντο ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἠρνήθη, ὑπέδειξε δὲ τὸν ἅγιον Μεθόδιον. Ἀποθανὼν εἰς βαθύτατον γῆρας, περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος, ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀντιδίου. Ἡ Ἐκκλησία κατατάξασα τὸν Ἰωαννίκιον εἰς τοὺς ἁγίους ἑορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 4 Νοεμβρίου μετ' ἰδίας ἀκολουθίας.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίκιος**, ἐπίσκοπος ***Δωρίδος*** (*Λιδωρικίου*). Ἀγωνιστής, ἐργασθεὶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα μετὰ πολλῆς δραστηριότητος, ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως. Ἀπεβίωσε τῷ 1828.

Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωαννίκιος ὁ *Κόχυλας*.** Ἱερομόναχος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Λαύρας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, περιβόητος ἐπὶ ἁγιότητι βίου, ἔγραψε τὸν βίον τοῦ διασήμου ἀσκητοῦ Μαξίμου τοῦ Καυσοκαλύβη.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίκιος**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Τρεῖς οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα:

— 1) Ὁ Α' (1522—1524). Ἀπουσιάζοντος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α' εἰς Κύπρον καὶ Ἱεροσόλυμα ἐπὶ πολὺν χρόνον, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνώτεροι κληρικοὶ συνελθόντες ἐξέλεξαν εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ τὸν μητροπολίτην Σωζοπόλεως Ἰωαννίκιον τῷ 1522. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Ἱερεμίας, κατώρθωσε νὰ συγκληθῇ ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδος τῶν τριῶν ἄλλων πατριαρχῶν, οἵτινες καθαιρέσαντες τὸν Ἰωαννίκιον ἀνεγνώρισαν ὡς κανονικὸν πατριάρχην τὸν Ἱερεμίαν. Ὁ Ιωαννίκιος ἀπελθὼν εἰς τὸ παρὰ τὴν Σωζόπολιν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ.

— 2) Ὁ Β'. Ἐν Λίνδῳ τῆς Ρόδου γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας τῷ 1624 καὶ κατὰ τὸ 1636 προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας. Κατὰ τὸ 1646, καθαιρεθέντος καὶ ἐξορισθέντος Παρθενίου τοῦ Β', ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἰωαννίκιος, ὅστις μετὰ δύο ἔτη, ἀγνώστον διὰ τίνα λόγον, ἐπαύθη καὶ ἀπῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πιθανῶς εἰς Ἅγιον Ὄρος. Τῷ 1651 κληθεὶς ὑπὸ τοῦ κλήρου, ἀνῆλθε τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ μετὰ ἓν ἔτος «*αἰφνης ἀφανὴς γέγονε κρυφίως ἀποδράσας*». Τὸ τρίτον γενόμενος πατριάρχης κατ' Ἰούλιον τοῦ 1653, παρῃτήθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1654 «*ἕνεκα γήρως καὶ τῆς τῶν καιρῶν χαλεπότητος*», ὡς ἔλεγεν, ἐπέβαλε δ' εἰς ἑαυτὸν ποινὴν ἀφορισμοῦ, «*ἄν ποτε γνωσιμαχήσας ζητήσῃ τὸν θρόνον*». Δὲν παρῆλθεν ὅμως ἓν ἔτος καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1655 γνωσιμαχήσας κατέλαβε τὸ τέταρτον τὸν θρόνον, ἀλλὰ κατ' Ἰούλιον τοῦ 1656 ἠναγκάσθη ὁριστικῶς πλέον ν' ἀποσυρθῇ, διότι ἔβλεπεν ὅτι διὰ τὸ βαθὺ γῆρας του ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ τὴν ὑπὸ δεινῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν πιεζομένην Μ. Ἐκκλησίαν. Λαβὼν δὲ προεδρικῶς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τζίας καὶ Θερμίων, ἀπεσύρθη ἐκεῖ καὶ ἀπέθανεν ὀλίγον πρὸ τοῦ 1660. Ὁ Ἰωαννίκιος κατὰ τὸ 1646 καθῄρεσε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ Ἰωάσαφ λειτουργοῦντα ἀκανονίστως ἐν Αἰγύπτῳ, ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὴν Πόλιν μετάβασιν ἀρχιερέων ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας, ἀνασυνέστησε τὴν μητρόπολιν Μαρωνείας προσαρτήσας εἰς αὐτὴν καὶ τὴν Θάσον καὶ Σαμοθράκην καὶ ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ταλαντίου καὶ Διαυλίας.

—3) Ὁ Γ' (1761—1763). Γόνος τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας Καρατζᾶ, ἐχρημάτισε διάκονος τοῦ πατριάρχου Παϊσίου καὶ ἔπειτα πρωτοσύγκελλος. Τῷ 1739 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ ΣΤ' ἀρχιεπίσκοπος Ἰπεκίου, ἀλλὰ τοσοῦτον σπάταλον βίον ἔζη, ὥστε τῷ 1746 πωλήσας τὴν ἀρχιεπισκοπὴν εἰς τὸν χωλὸν Γαβριὴλ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν του ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Παΐσιος ἐτοποθέτησεν αὐτὸν εἰς τὴν μητρόπολιν Χαλκηδόνος. Τῷ 1761, διαδεχθεὶς Σεραφεὶμ τὸν Β' ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ, διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τοῦ 1763, ὅτε παυθεὶς ἐξωρίσθη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπανελθὼν τῷ 1764 εἰς τὴν Χάλκη μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐγκατεβίωσεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1793, ὅτε ἀπέθανεν ὑπερενενηκοντούτης.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίκιος *Σέρβος*** πατριάρχης. Μητροπολίτης ὢν Ἰπεκίου κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀνεκηρύχθη πατριάρχης τῶν Σέρβων, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Στέφανος Δουσάν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωαννίκιος ἔστεψε τῷ 1346 ὡς αὐτοκράτορα Σέρβων, Ρωμαίων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν.

Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννίκιος**, μητροπολίτης ***Τυρνόβου***. Φιλικός. Ἐμαρτύρησε τὸν Μάϊον τοῦ 1821, ἀπαγχονισθεὶς μετ' ἄλλων ἀρχιερέων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἰωάννινα /*Γεωγρ.*/. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, νῦν *Δωδώνης* καλουμένης, καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἠπείρου. Κατέχει τὸ κέντρον τῆς Ἠπείρου καὶ κεῖται ἐπὶ κοιλάδος μήκους 37 καὶ πλάτους 11 χιλ., εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Παμβώτιδος λίμνης, εἰς ὕψος 500 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ κοιλὰς αὕτη περιβάλλεται πανταχόθεν σχεδὸν ὑπὸ ὀρέων, τοῦ *Μιτσικελίου* καὶ τοῦ *Δρίσκου* ἀνατολικῶς, τῆς *Ὀλύτσικας* δυτικῶς καὶ τῶν ἀντερεισμάτων τοῦ *Ξηροβουνίου* καὶ τῆς *Μανωλιάσσας* νοτίως. Τῆς Πρεβέζης, τῆς Ἡγουμενίτσης καὶ τῶν Ἁγίων Σαράντα ἀπέχει περὶ τὰ 105 χιλ. Κατοικεῖται ὑπὸ 20.485 (1928) κατοίκων, ὧν 3 χιλ. πρόσφυγες, κατοικοῦντες ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ εἰς τοὺς συνοικισμοὺς *Ἀνατολὴ* καὶ *Ἀσφάκα*.

***Ὄψις τῆς πόλεως*.** Ἡ λίμνη μετὰ τῆς ἐν αὐτῇ νήσου, ἡ πεδιάς, τὰ πέριξ ὄρη καὶ γενικῶς ἡ θρυλικότης τῆς πόλεως, ἀσκοῦσι γοητείαν εἰς τὸν ἐπισκέπτην. Τὸ κλίμά της εἶναι ὑγιεινότατον, ἂν καὶ ὀλίγον ὑγρόν. Εἶναι ἠλεκτροφωτισμένη καὶ κοσμεῖται μὲ ὡραιότατα κτίρια, ὡς τὸ τῆς *Ζωσιμαίας Σχολῆς*, τῆς *Καπλανείου Σχολῆς*, τῆς *Παπαζογλείου Ὑφαντικῆς Σχολῆς*, τοῦ *Οἰκοτροφείου Θηλέων*, τοῦ *Ὀρφανοτροφείου Γ. Σταύρου*, τοῦ *Γηροκομείου Ζωσιμάδων*, τοῦ *Νοσοκομείου Χατζηκώστα*, τοῦ στρατηγείου, τῶν στρατώνων καὶ τοῦ ταχυδρομείου. Εἶναι ἕδρα μητροπολίτου, γεν. ἐπιθεωρητοῦ σχολείων, οἰκονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ἐπιθεωρητοῦ δημ. ἔργων, ἐπιθεωρητοῦ δασῶν, ἀνωτέρου διοικητοῦ χωροφυλακῆς, ἐπιθεωρητοῦ τῶν Τ.Τ.Τ. καὶ τῆς 8ης ἀνεξαρτήτου μεραρχίας. Ἔχει πρωτοδικεῖον, διδασκαλεῖον, δύο γυμνάσια, 5 δημοτικὰ σχολεῖα, ἐμπορικὴν σχολήν, ἀγροτικὸν οἰκοτροφεῖον, τυροκομικὴν σχολήν, γεωργικὸν σταθμόν, ἐφορείαν, ταμεῖον, τελωνεῖον, δασαρχεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, νοσοκομεῖον δημοτικόν, κοινοτικὸν καὶ στρατιωτικόν.

Ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως γίνεται διὰ φρεάτων καὶ διὰ τοῦ Κρυονερίου. Ἤδη μελετᾶται ἡ ἀπὸ τῆς πηγῆς Σεντενίκου. Γραφικότητα εἰς τὴν πόλιν δίδει τὸ *Κάστρον*, βλεπόμενον ἰδίως ἀπὸ τὴν λίμνην, καὶ τὰ ἐναπομείναντα πλέον ὀλίγα τζαμία καὶ ἰδίως τὸ τοῦ *Ἀσλὰν πασᾶ*, ὅπερ προορίζεται διὰ μουσεῖον βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἠπειρωτικῆς λαϊκῆς τοιαύτης. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ πόλις εἶχε 17 τζαμία, ἀλλὰ πολὺ νεωτέρας ἐποχῆς. Ταῦτα ἐχρησίμευον μᾶλλον διὰ τὸν στρατόν, καθότι τὰ Ἰωάννινα ἦσαν τότε ἕδρα τουρκικοῦ σώματος, παρὰ διὰ Τούρκους κατοίκους, διότι οὗτοι ἦσαν ὀλίγοι. Οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἰωαννίνων, οἱ *Τουνοκογιαννιῶτες* συνήθως καλούμενοι, δὲν ἐγνώριζον τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, προήρχοντο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ Χριστιανῶν. Σήμερον τοιοῦτοι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἀλβανικῆς καταγωγῆς, δὲν ὑπάρχουν. Χριστιανικοὶ ναοὶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπῆρχον 18, μετὰ τὸ 1611 ὅμως, λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σκυλοσόφου, κατεστράφησαν. Ἔκτοτε ἐκτίσθησαν νέοι ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, ὁ τοῦ *Ἀρχιμανδρείου*, τῆς *Περιβλέπτου*, τοῦ *Ἁγ. Ἀθανασίου*, ὁ ἀνεγερθεὶς εἰς μητρόπολιν, τοῦ *Ἁγ. Νικολάου*, τῆς *Ἁγ. Μαρίνης*, τοῦ *Ἁγ. Νικολάου Καπάνων*, τῆς *Ἁγ. Αἰκατερίνης* καὶ τοῦ *Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Νεομάρτυρος*, ὅπου καὶ ὁ τάφος τοῦ ἁγίου. Διακούσης ὅμως τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (1820) κατεστράφησαν ἅπαντες, ἐκτὸς τοῦ Ἀρχιμανδρείου, ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀνεγερθέντες ἐκ νέου. Ἡ ἔκτασις τῶν Ἰωαννίνων εἶναι τρία περίπου χιλιόμετρα κατὰ μῆκος καὶ ἓν καὶ ἥμισυ κατὰ πλάτος. Ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ τὰς ἑξῆς συνοικίας: *Καλούτσεσμε, Λούτσα, Ζευγάρια, Κάστρον, Σαράβα, Μώλος, Σκάλα, Λειβαδιώτη, Γάλατα, Καραβατιά, Δεδεροῦτσι, Πλάτανος, Ἀρχιμανδρεῖον, Ζεβαδέ, Κουμπλοῦ, Μεϊντάνι*. Μετὰ τὴν ὀνομασίαν τῶν ὁδῶν τὰ ὀνόματα ταῦτα ἤρχισαν ὑποχωροῦντα. Ἡ πόλις ἔχει ἀρκετὰς πλατείας, ὡς τὴν κεντρικήν, τῶν *Εὐεργετῶν*, τοῦ *Ἀλῆ-πασᾶ*, τοῦ *Νεομάρτυρος Γεωργίου*, τοῦ *Νεομάρτυρος Ἰωάννου*, τῆς *Πάργας*, τοῦ *Ζαλόγγου*, τοῦ *Βενιζέλου*, τοῦ *Μαβίλη*, τοῦ *Γ. Σταύρου*. Ἐξοχικὰ κέντρα εἶναι τὸ *Κρυονέρι* (κοιν. *Ντραμπάτοβα*), ὁ *Βελισσαρίου*, ὁ *Κουραμπᾶς*, οἱ *Ἀμπελόκηποι*, ἡ *Νῆσος* καὶ ἡ *Κυρὰ Φροσύνη*.

Ἡ ρυμοτομία τῆς πόλεως εἶναι εἰσέτι τουρκική, μὲ ὁδοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στενὰς καὶ ἀκανονίστους, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Πρῶτος ὁ Χαϊρῆ Πιτσανιᾶς, δήμαρχος ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἐφρόντισε διὰ τὸν καταρτισμὸν ἑνιαίου σχεδίου τῆς πόλεως. Τὴν ἐκτέλεσιν τούτου ἀνέθεσεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς μηχανικοὺς ἀδελφοὺς Bernasconi, οἵτινες συνέταξαν τὸν τοπογραφικὸν

Digitized by Google

Ἡ πλατεῖα Εὐεργετῶν.
[Φωτογρ. Β. Κουτσαβέλη]

Ἡ νέα πλατεῖα.
[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

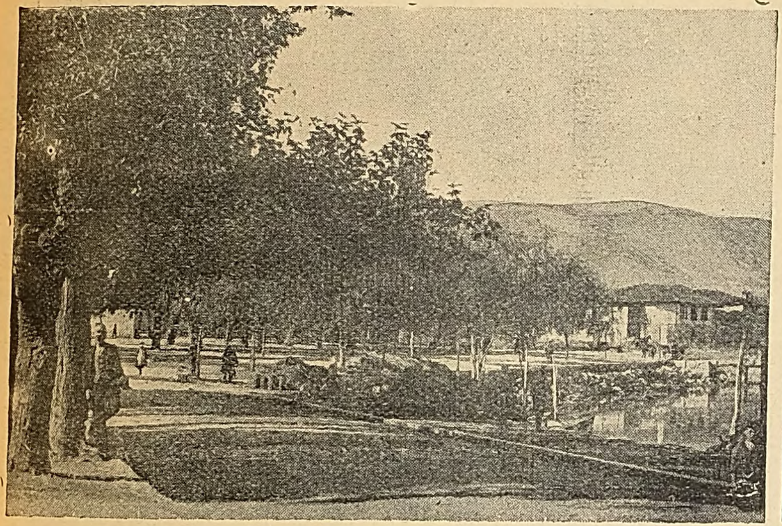

Ἡ πλατεῖα Μαβίλλη.
[Φωτογρ. Γ. Δημητριάδου]

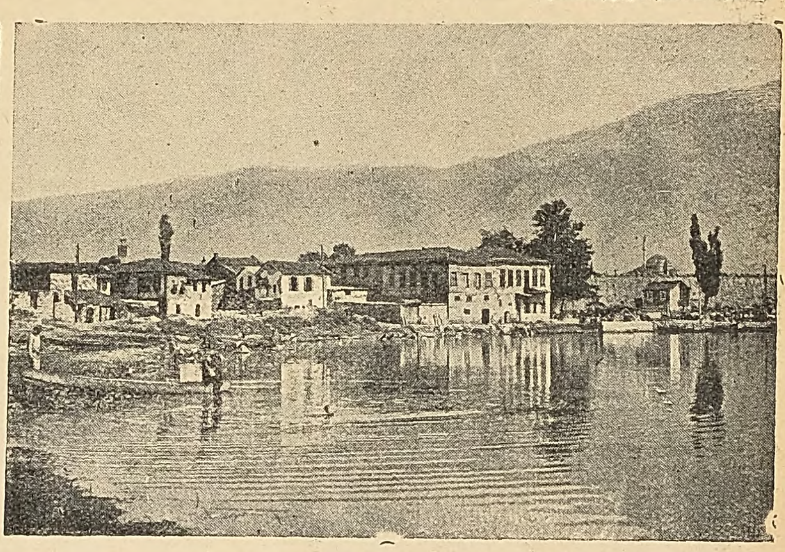

Ἡ συνοικία Σαράβα.
[Φωτογρ. Ἀ/φῶν Ἰωαννίδου]

Τὸ Ταχυδρομεῖον καὶ Τηλεγραφεῖον.
[Φωτογρ. Ἀ/φῶν Ἰωαννίδου]

Τὸ Διοικητήριον ὡς εἶχε πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς.
[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

Τὸ Στρατηγεῖον.
[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα.
[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

Digitized by Google

καὶ χωροσταθμικὸν χάρτην τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1900. Μετὰ τὴν σύνταξιν τούτου ὁ τότε βαλῆς τῆς Ἠπείρου Ὀσμᾶν πασᾶς κατήρτισεν ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ κατάτρωσιν τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου. Τὸ πρωτότυπον τῶν ἀδελφῶν Bernasconi ἀπωλέσθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως τῷ 1912—1913, ὁπότε τὸ δημαρχεῖον εἶχε μεταβληθῆ εἰς στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, περισωθέντος μόνον ἀντιγράφου, ἐφ᾽ οὗ ἐγένετο ἡ ρυμοτομικὴ μελέτη. Τῷ 1913 ὁ τότε γενικὸς διοικητὴς ἀπέστειλεν εἰς Ἑλβετίαν τὸν μηχανικὸν τοῦ δήμου, ὅστις παρέσχεν εἰς εἰδικὸν Ἑλβετὸν μηχανικὸν τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐκπόνησιν νέου ρυμοτομικοῦ σχεδίου, ὅπερ ἐγκριθὲν τῷ 1916 ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν. Ἐκλήθη εἶτα ὁ διάσημος μηχανικὸς Hebrar, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ ἐκπόνησις νέου σχεδίου. Τὸ σχέδιον τοῦτο ὅμως δὲν ἐτέθη εἰς χρῆσιν ὡς δυσεφάρμοστον. Ἤδη ὁ δῆμος ἀνέθεσεν εἰς μηχανικὸν τὴν κατασκευὴν πλήρους νέου τοπογραφικοῦ χάρτου καὶ ρυμοτομικοῦ σχεδίου.

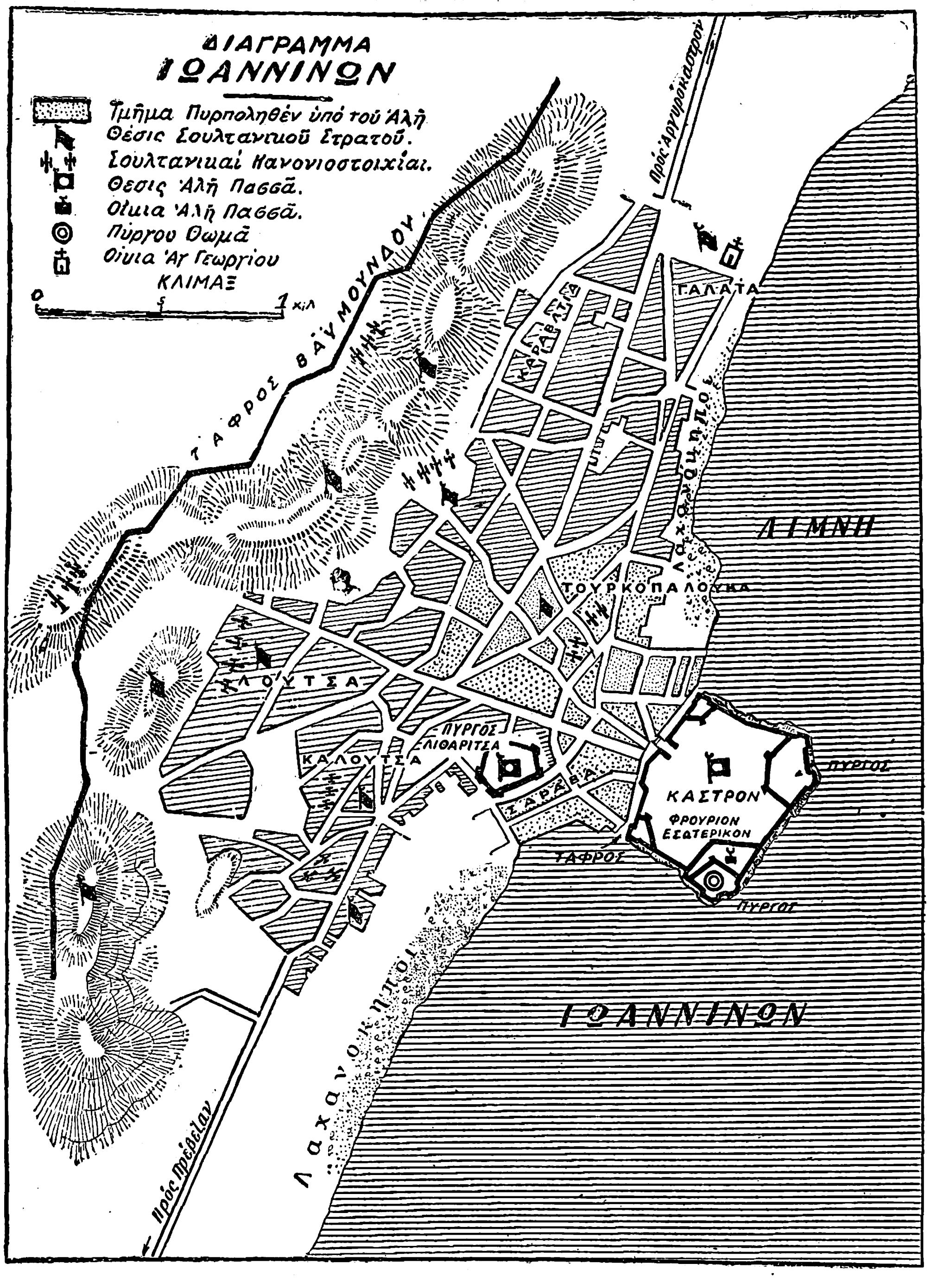

Συγκοινωνία. Τὰ Ἰωάννινα συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν Ἰωαννίνων — Πρεβέζης (χιλ. 105) ἢ Ἰωαννίνων — Ἄρτης — Ἀμφιλοχίας — Ἀγρινίου (χιλ. 170) Ἤδη διανοίγονται δύο νέαι συγκοινωνίαι: Ἰωαννίνων — Ἡγουμενίτσης (χιλ. 100) καὶ Ἰωαννίνων — Μετσόβου—Καλαμπάκας (130 χιλ.), ἥτις προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ταχυτέραν ἐπικοινωνίαν τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐσχάτως ἐγκατεστάθη καὶ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία μετὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης συγκοινωνία γίνεται καὶ διὰ μέσου Ἀλβανίας (χιλ. 500 περίπου).

Κοινωνικὴ ζωή. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων, ἐξ ἰδιοσυγκρασίας συντηρητικοί, περιορίζονται εἰς αὐστηρῶς οἰκογενειακὴν ζωήν. Ἡ πρὸς τοὺς λοιποὺς ὅμως Ἕλληνας ἐπικοινωνία ἀρχίζει νὰ δημιουργῇ κοινωνικήν τινα ζωήν. Κέντρα ἀναψυχῆς καὶ διασκεδάσεως ἐλάχιστα ὑπάρχουν. Μουσικὴ κίνησις ἐλλείπει. Ἐκτὸς τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων «Ἤπειρος», «Κῆρυξ», «Ἠπειρωτικὸς Ἀγὼν» καὶ τῆς δισεβδομαδιαίας «Ἐλευθερία», ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά». Ὀργανώσεις κοινωνικῶν τάξεων λειτουργοῦν ἀρκεταὶ παντὸς εἴδους καὶ πάσης φύσεως, ὡς τὸ λύκειον τῶν Ἑλληνίδων, ἡ τεκτονικὴ στοὰ «Δωδώνη», ἡ Φιλοδασικὴ Ἕνωσις καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

Ἡ δημοσία ἀντίληψις τῆς πόλεως ἐνεργεῖται διὰ τοῦ νοσοκομείου Χατζηκώστα, τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου, τοῦ Γηροκομείου Ζωσιμαδῶν, τοῦ Ὀρφανοτροφείου Γ. Σταύρου, καὶ τῶν Ἐθνικῶν οἰκοτροφείων ἀρρένων, θηλέων καὶ Ἀγροτικοῦ, ὡς καὶ διὰ τῶν ἐλεῶν, ἅτινα διὰ νόμου ἀποτελοῦν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου αὐτόνομον ὀργανισμὸν ἀντικαταστήσαντα τὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐφοροεπιτροπείαν τῆς πόλεως. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος ἐπιβλέπει τὴν λειτουργίαν ἁπάντων τῶν ἀνωτέρω κοινωφελῶν ἱδρυμάτων καὶ φροντίζει διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἀνέγερσιν ἐκπαιδευτηρίων.

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Σύστασις τοῦ πληθυσμοῦ κλπ. Πλὴν τῶν παλαιῶν γηγενῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰσραηλιτῶν, ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων κατοικεῖται ἀπὸ πυκνὰς μάζας Ζαγορησίων, Πωγωνησίων, Μετσοβιτῶν, Σουλιωτῶν, Κουρεντινῶν, Κατσανοχωριτῶν, Τσερκοβιστινῶν, Μαλακασίων καὶ Ἠπειρωτῶν ἄλλων τμημάτων τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τοῦ 1922 δὲ καὶ ἐντεῦθεν προσετέθησαν εἰς τοὺς κατοίκους τούτους τῶν Ἰωαννίνων καὶ πρόσφυγες. Τέλος εἰς τὴν σημερινὴν ποικιλίαν τῆς συστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ πρέπει νὰ ὑπολογισθοῦν καὶ οἱ στρατιωτικοὶ καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος προερχόμενοι καὶ τοποθετημένοι εἰς Ἰωάννινα.

Ἐκ τῶν ἐπαγγελμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξήσκουν συνήθως οἱ γηγενεῖς Ἰωαννῖται κυριώτερα ἦσαν ἡ βυρσοδεψική, ἡ τσαρουχοποιία, ἡ κατεργασία καὶ ἐπεξεργασία γουνῶν, ἡ ραφὴ καὶ τὸ κέντημα ἐγχωρίων ἐνδυμασιῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἰσραηλίτας, αὐτοὶ ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς τὴν μεταξουργίαν καὶ τὴν κατασκευὴν μπρισιμιῶν. Ἀλλὰ τὰ Ἰωάννινα ὑπῆρξαν μέγιστον κέντρον ἐμπορίου, βιοτεχνίας καὶ γραμμάτων, καὶ σήμερον δέ, μὲ ὅλην τὴν παρακμὴν τῆς πόλεως, πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἓν τῶν σημαντικωτέρων βιοτεχνικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποῖα διατηρεῖται ἡ σφραγὶς τῆς παλαιᾶς βιοτεχνικῆς παραδόσεως.

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων, λεπτότατοι εἰς τοὺς τρόπους, ἐνθουσιώδεις πατριῶται, εὐγενεῖς καὶ ἀρχοντικοί, τηροῦν μὲ ἱερὸν σέβας τὰ παλαιὰ αὐτῶν ἔθιμα, ἰδίως τὰ εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις ἀναφερόμενα.

Κ. Φ.

Ἡ ἰσραηλιτικὴ παροικία. Ἡ ἐν Ἰωαννίνοις ἰσραηλιτικὴ παροικία ἀριθμεῖ σήμερον περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἄτομα. Ἡ πρώτη ἐγκατάστασις Ἰουδαίων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ μεσαίωνος, καίτοι μία προσφιλὴς εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας παράδοσις λέγει, ὅτι μετῴκησαν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ δευτέρου Ναοῦ. Ἀρκεταὶ οἰκογένειαι ἐκ τῶν ἐξορίστων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Σικελίας τοῦ 1492 εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ, ἀφομοιωθεῖσαι σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς τὸ ἑλληνόρρυθμον περιβάλλον τῆς πλειονότητος. Τοῦτο δείκνυται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν ὀνομάτων ἐνίων οἰκογενειῶν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἔκ τινων λεκτικῶν ὑπολειμμάτων τῆς ἱσπανοεβραϊκῆς, ἅτινα εὕρηνται ἐν τῇ σημερινῇ καθομιλουμένῃ ἑλληνικῇ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων τῶν Ἰωαννίνων, εἰς αὐτὴν δὲ σῴζονται ἀξιόλογα δημοτικὰ ᾄσματα, ἑβραϊκοῦ περιεχομένου, καθὼς τὸ «τραγούδι τῆς Ἐσθήρ» ἡ «θυσία τοῦ Ἰσαάκ» καὶ πολλὰ ἄλλα θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν ἐν λόγῳ ᾀσμάτων διατηρεῖ ἀρκετοὺς ἑβραϊσμοὺς καὶ τουρκισμούς. Τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετὰς διακρίνει ὡρισμένη ἰδιορρυθμία, μερικαὶ δὲ προσευχαὶ μεταφράζονται καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἐπί τινων συναγωγικῶν μελῳδιῶν εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις τοῦ βυζαντινοῦ τόνου. Παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις τῶν Ἰωαννίνων ὡς καὶ παρὰ τοῖς τῶν ἄλλων παροικιῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Χαλκίδος ὑφίσταται, ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ ἰουδαϊκοῦ ἑορτολογίου, καὶ μία τοπικὴ παιδικὴ ἑορτὴ τελουμένη ἑκάστην νεομηνίαν τοῦ Ἀδάρ, καθ᾽ ἣν ᾄδονται ἑλληνικὰ ᾄσματα (βλ. λ. *Ἤρταμαν*).

Οἱ Ἰσραηλῖται Ἰωαννίνων εὑρίσκονται ἐγκατεστημένοι ἐν ἰδίαις συνοικίαις, ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὡς καὶ ἐν τῷ πέριξ αὐτοῦ τμήματι τῆς πόλεως (*Κάστρο, Μπουστάνια, Λειβαδιώτη, Μεγάλη Ροίγα* κλ.). Ὑπὸ ἔποψιν ἐργασιῶν, οἱ πλεῖστοι ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐλάχιστοι δὲ εἰς τὴν μεταξουργίαν. Παλαιότερον ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ὕφανσιν τῆς μετάξης καὶ τὴν κατασκευὴν γαϊτανιῶν καὶ χρυσογαϊτάνων, τὰ ὁποῖα ἐξαπέστελλον εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικήν. Ἐπίσης πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν βαφεῖς καὶ δὴ καθαρισταὶ ἀργύρου, λεγόμενοι «λαγαρῆδες».

Ἡ κοινότης διοικεῖται ὑπὸ πενταμελοῦς συμβουλίου, παρακαθημένου τοῦ ἀρχιραββίνου Ἰωαννίνων. Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Ἰσραηλιτοπαίδων τελεῖται ἐν ταῖς σχολαῖς ἀρρένων καὶ θηλέων τῆς «Alliance Israélite» καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐκπαιδευτηρίοις. Ἐν Ἰωαννίνοις ὑπάρχει τὸ κέντρον τῆς πανηπειρωτικῆς σιωνιστικῆς ὁμοσπονδίας καὶ πλῆθος ἄλλων φιλανθρωπικῶν καὶ φιλεκπαιδευτικῶν συλλόγων.

Γ. ΕΛ.

Ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων. Μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὄρους Μιτσικέλι ἐκτείνεται ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ἡ *Παμβῶτις* τῶν ἀρχαίων, μήκους 11 χιλ., πλάτους 3 καὶ βάθους 5—12 μ. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ χέλια καὶ αἱ καραβίδες ταύτης, τελευταίως δὲ διὰ γόνου ἐκαλλιεργήθησαν καὶ κυπρῖνοι φθάνοντες εἰς βάρος 15 ὀκ. Τὴν λίμνην τινὲς ὀνομάζουσι κακῶς Ἀχερουσίαν. Δι᾽ αὔλακος (κοιν. *μάνας*) ἡ Παμβῶτις συγκοινωνεῖ μὲ τὴν τῆς Λαψίστης, ὑπεράνω δὲ τῆς αὔλακος ὑπάρχει ἡ περίφημος γέφυρα τοῦ *Λυκοστόμου*, ἡ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρώτου πασᾶ Λουφτῆ (1550) καὶ ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ζαγορησίου Βήκα, μεγάλην ὁμοιότητα ἔχουσα πρὸς τὰ «Γεφύρια τοῦ Ἀλάϊμπεη» τοῦ Ἀγρινίου. Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης προέρχονται κυρίως ἐκ πηγῶν ἀναβλυζουσῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μιτσικελιοῦ, ἐξ ἀντιθέτου ὅμως ὑπάρχουν καὶ δύο μεγάλαι καταβόθραι, ἡ τῆς *Βοϊνίκοβας* (βλ. λ.) καὶ ἡ τοῦ *Ραδοτοβνίου*, διὰ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ταύτης διοχετεύονται εἰς ἀγνώστους διευθύνσεις.

Χ. Ι. Σ.

Ἐμπόριον. Βιομηχανία. Στερούμεθα ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος. Ἀφετηρίαν ἀποτελεῖ τὸ ἀπὸ 1319 χρυσόβουλλον τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ἐξ οὗ πληροφορούμεθα πρῶτον, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἦτο ἤδη ἐν πλήρει ἀκμῇ, καὶ δεύτερον, ὅτι οἱ Ἰωαννῖται διενήργουν τότε ἐμπόριον εἰς μεγάλην ἀκτῖνα ἐν τῇ Βαλκανικῇ.

Τὴν τοιαύτην ὅμως εὐτυχῆ οἰκονομικὴν πρόοδον τῶν Ἰωαννίνων ἀνέστειλαν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ σερβικὴ κατάκτησις (1346 — 1385), καὶ ἰδίᾳ αἱ

Digitized by Google

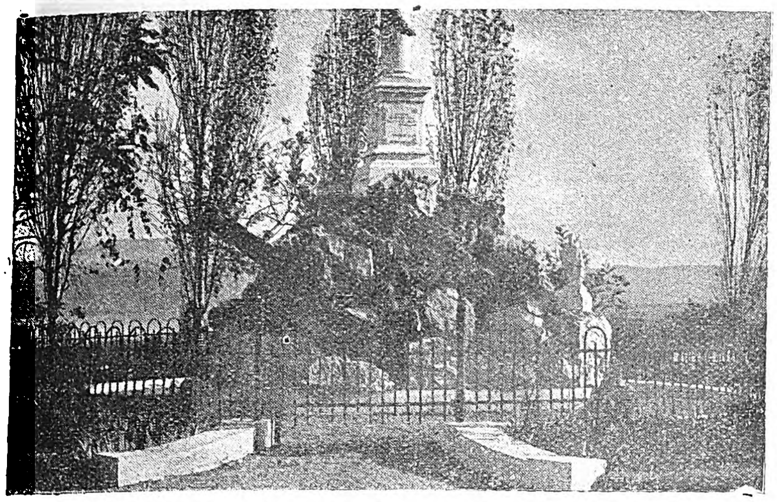

Ἡ ἀναθηματικὴ στήλη τῶν πεσόντων κατὰ τὸ 1912—1913
[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

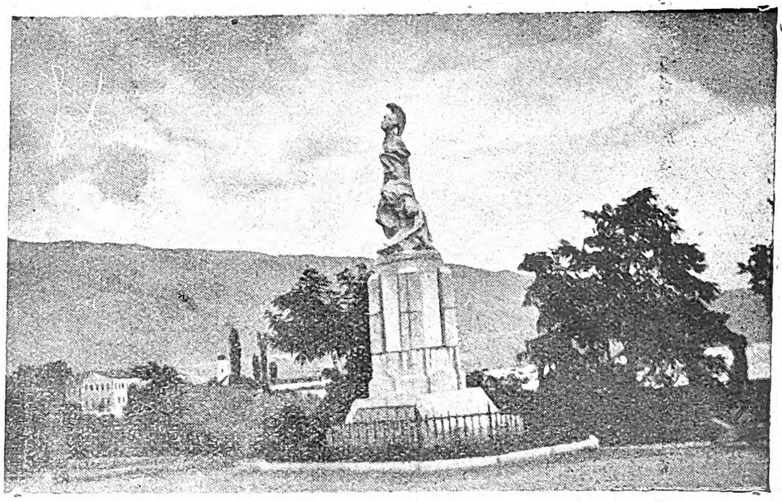

Τὸ Ἡρῷον τῶν πεσόντων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων.
[Φωτογρ. Β. Κουτσαβέλη]

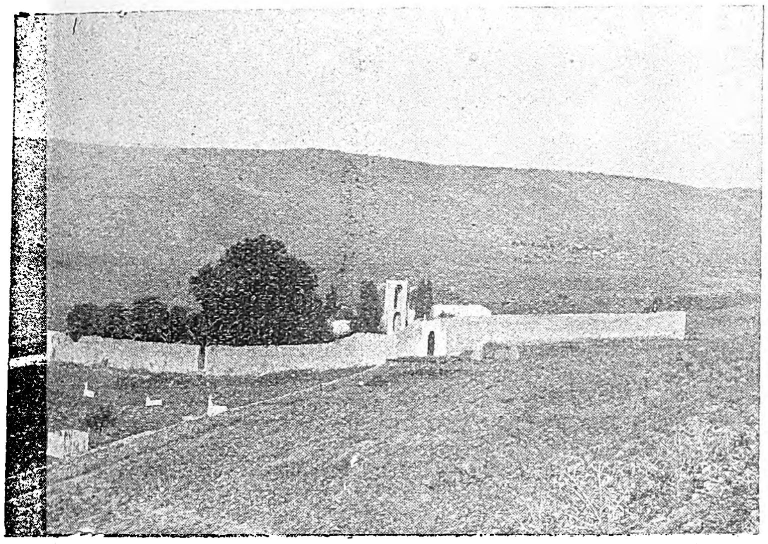

Ἡ Περίβλεπτος.
[Φωτογρ. Χ. Σούλη]

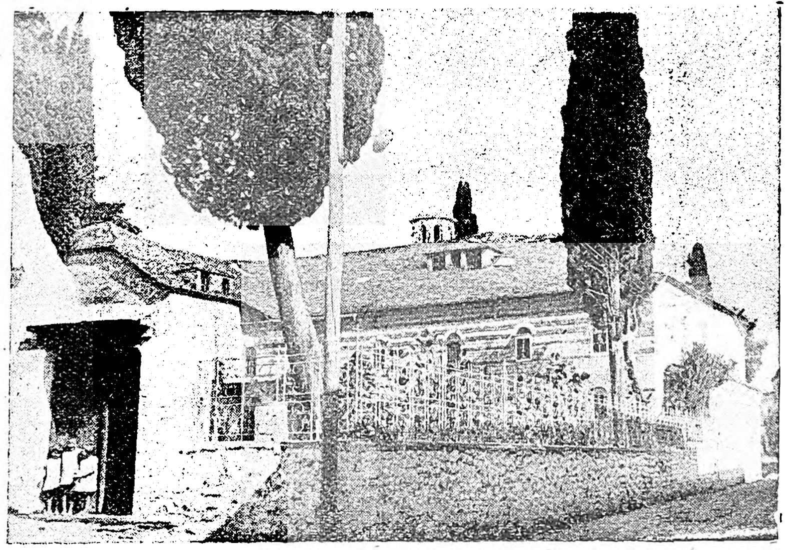

Ἡ Μητρόπολις.
[Φωτογρ. Ι. Χατζοπούλου]

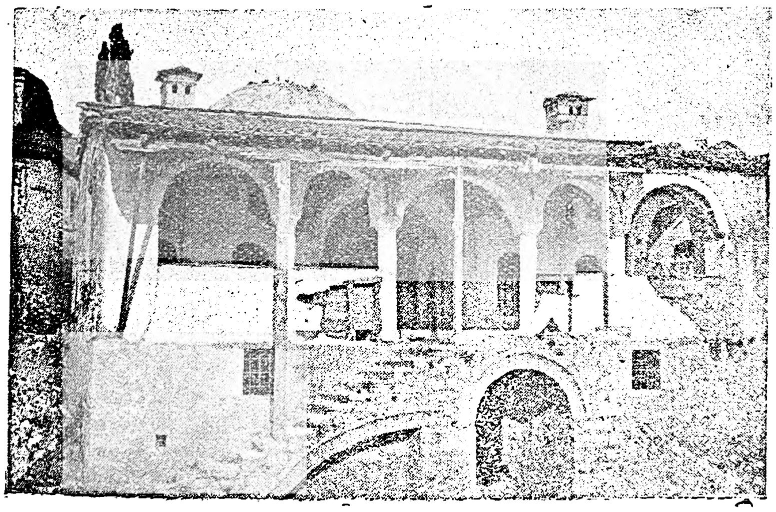

Ἡ τουρκικὴ βιβλιοθήκη.
[Φωτογρ. Χ. Σούλη]

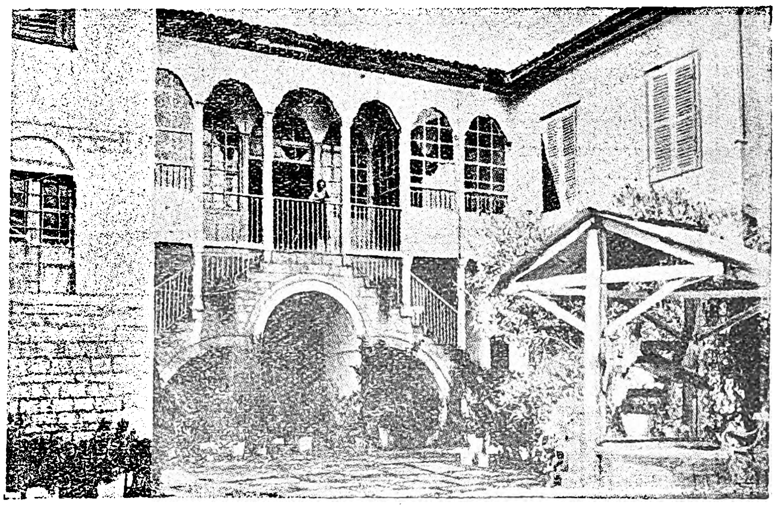

Ἡ πρὸς τὴν αὐλὴν ὄψις τῆς οἰκίας Μισίου.
[Φωτογρ. Α. Ζάχου]

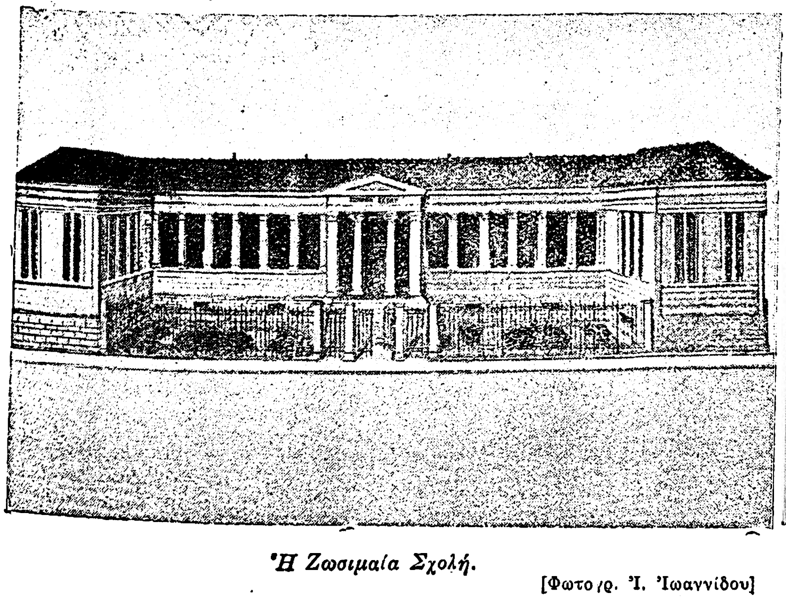

Ἡ Ζωσιμαία Σχολή.
[Φωτογρ. Ι. Ἰωαννίδου]

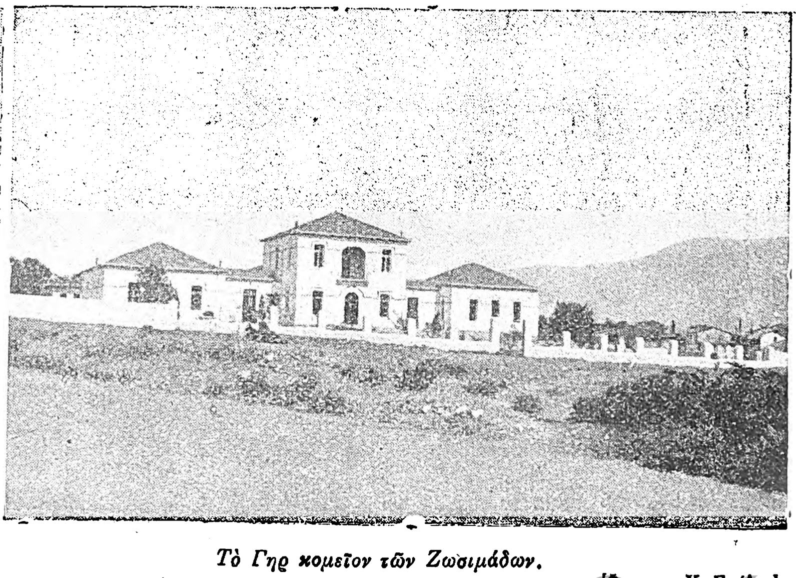

Τὸ Γηρ κομεῖον τῶν Ζωσιμάδων.
[Φωτογρ. Χ. Σούλη.]

Digitized by Google

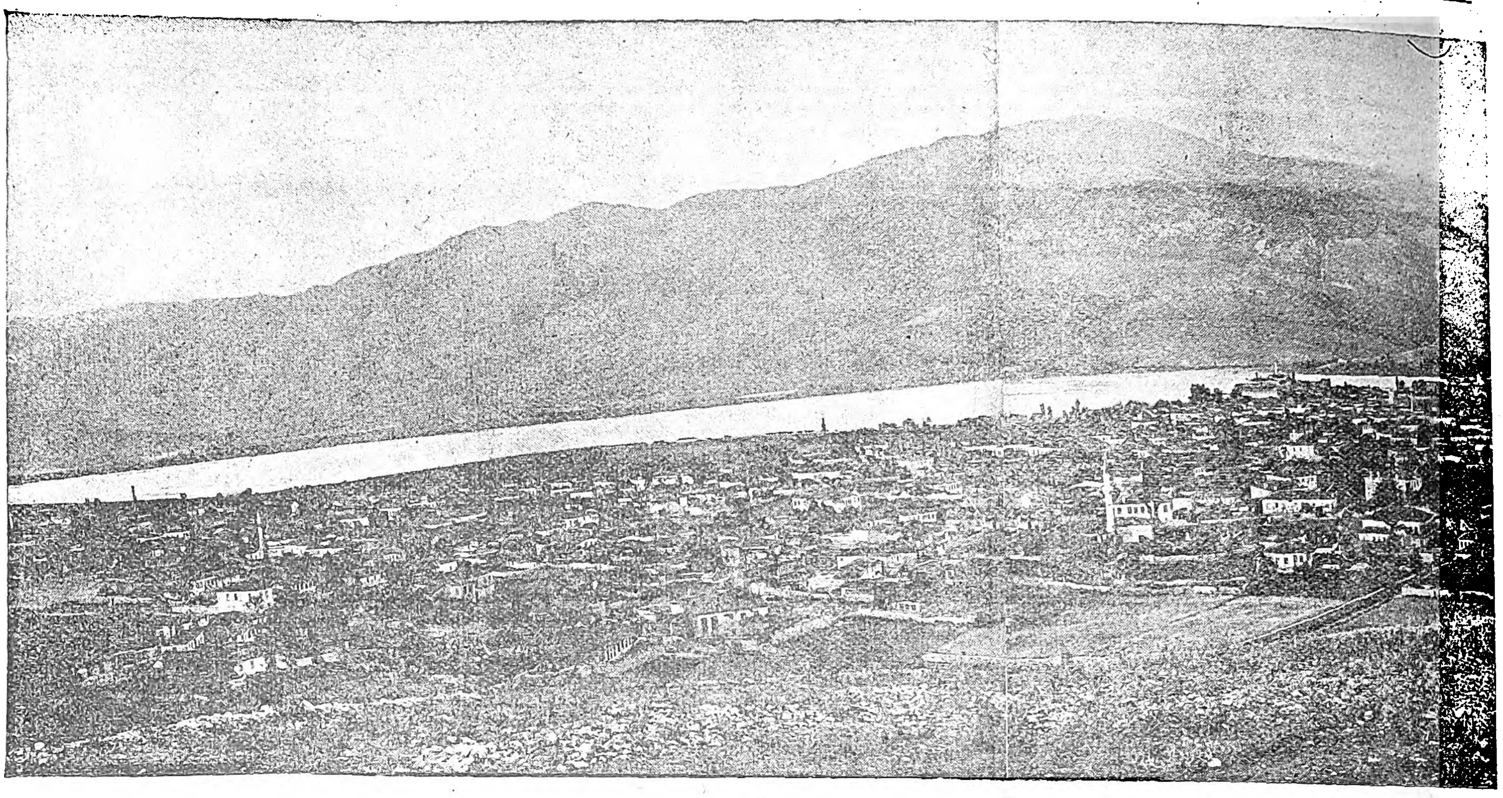

Γενικὴ ἄποψις

ἀγριότητες τοῦ τυράννου Θωμᾶ (1363—1385), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μάστιξ τῶν ἀδιαλείπτων ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν, αἵτινες ἠρήμουν τὴν ὕπαιθρον χώραν καὶ διεκώλυον τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως. Περιεστάλησαν αὗται μόλις ἐπὶ Καρόλου Τόκκου (1407).

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1430 τουρκικὴν κατάκτησιν, οἱ Ἰωαννῖται συνεχίζουν τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τῆς παιδείας ἐπιδιώκουν τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀνάρρωσιν, συνάπτουν δὲ ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Κερκύρας καὶ Ἑνετίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως νέαι δειναὶ συμφοραὶ πλήττουν τὴν πολυπαθῆ πόλιν. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1611 ἀποτυχοῦσαν ἐπανάστασιν τοῦ Διονυσίου Τρίκκης ἢ Σκυλοσόφου, οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἰωαννίνων ἐνοχοποιήσαντες καὶ τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Χριστιανοὺς ἐπέτυχον σουλτανικὸν διάταγμα, δι' οὗ ἐξέβαλον τοὺς πλείστους τοῦ φρουρίου τῷ 1613, τῶν ἐναπομεινάντων ἐξωσθέντων ἐπίσης τῷ 1618. Οὕτως οἱ Ἰωαννῖται ἀπώλεσαν τὰς ἐν τῷ φρουρίῳ ἀκινήτους ἰδιοκτησίας αὐτῶν, ἁρπαγείσας ὑπὸ τῶν κατακτητῶν παρὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1431. Βραδύτερον δέ, τῷ 1635, θεσπισθέντος διὰ σουλτανικοῦ διατάγματος ὅτι μόνον Μουσουλμᾶνοι ἐδικαιοῦντο νὰ εἶναι σπαχῆδες, οἱ Ἰωαννῖται σπαχῆδες ἀπεστερήθησαν τῶν ἐκ τοῦ σπαχηλικίου προσόδων (*Π. Ἀραβ.* Χρον. Ἠπ. Α. σελ. 226).

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς συμφορὰς ταύτας οἱ Ἰωαννῖται δεικνύουν ἀκατάβλητον καρτερίαν καὶ ζωτικότητα. Ἀνεγείρουν οἰκήματα, ὅπου ἕκαστος εἶχεν ἀγρὸν ἢ ἀμπελῶνα, οἱ δὲ πενέστεροι εἰς χορηγηθεῖσαν αὐτοῖς μικρὰν ἔκτασιν παρὰ τὴν λίμνην, καὶ ἐπαναλαμβάνουν ἀνενδότως τὸν οἰκονομικὸν ἀγῶνα. Συνοικίζεται οὕτω νέα πόλις, ἥτις ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων ἀναδεικνύεται ἀκμαιοτέρα τῆς παλαιᾶς. Ἤδη ὁ ἐν ἔτει 1666 ἐπισκεφθεὶς τὰ Ἰωάννινα περιηγητὴς Spon λέγει, ὅτι ἡ πόλις διέπρεπεν ἐπὶ πολυανθρωπίᾳ λαμπρότητι καὶ πλούτῳ ἐμπορικῷ (*Π. Ἀραβ*, Χρον. Ἠπ. Β, σελ. 224, καὶ *Ἰ. Λαμπρίδου*, Ἠπ. Μελετ., σελ. 45). Ὁμοίως κατὰ τὸ 1702 ὁ ἐν Σαγιάδι ἐμπορικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας Garnier ἐξαίρει τὴν ἐμπορικότητα τῶν Ἰωαννίνων, παραβάλλων αὐτὰ πρὸς τὴν Μασσαλίαν. Διενηργεῖτο μέγα ἐμπόριον οὐ μόνον μετὰ τῆς Κερκύρας καὶ Ἑνετίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Τεργέστης, Νεαπόλεως, Λιβόρνου, Μασσαλίας, Λιβερπούλ, Μάλτας, Μόσχας κ.ἄ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐμπεδωθείσης ὁπωσοῦν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, προάγεται ἔτι μᾶλλον τὸ ἐμπόριον. Ἐξ ἄλλου καὶ ὡς πρωτεύουσα ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὁλοκλήρου κράτους, οἷα ἦτο ἡ σατραπεία τοῦ Ἀλῆ, ἐνισχύεται μεγάλως οἰκονομικῶς. Εἰς τοῦτο οὐκ ὀλίγον συνέτεινε καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ τῶν στρατώνων ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις τοῦ σατράπου. Παραλλήλως πρὸς τὸ ἐμπόριον ἐξειλίχθησαν καὶ διάφοροι βιομηχανίαι καὶ τέχναι, ὧν κυριώτεραι ἡ βυρσοδεψία, ἡ γουναρική, ἡ χρυσοχοΐα, ἡ χρυσοκεντητική, ἡ κηροποιία καὶ ἡ κεντητική. Ἡ βυρσοδεψία ἀναφέρεται ὡς ἀρχαιοτάτη. Ἡ γουναρικὴ κατὰ τὸ 1850 ἀκόμη ἠρίθμει περὶ τὰ 70 ἐργαστήρια, μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν ἐργατῶν ἄνω τῶν 2000, ἐπὶ πλέον δὲ εἰργάζοντο καὶ πλεῖσται γυναῖκες κατ' οἶκον. Ἡ μεγαλυτέρα κίνησις ἐγίνετο εἰς δέρματα ἀλώπεκος, διὰ δὲ τὰς βαρυτίμους μηλωτὰς μετέφερον δέρματα ἐκ Ρωσίας. Τῶν μικρῶν ζῴων τὰ γουναρικά, ἰκτίδων καὶ λαγωῶν, ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Λειψίαν καὶ Ἑνετίαν. Ἐν γένει αἱ μηλωταὶ τῶν Ἰωαννίνων ἦσαν φημισμέναι καὶ περιζήτητοι καθ' ὅλην τὴν Βαλκανικήν. Ἡ χρυσοχοΐα καὶ ἡ χρυσοκεντητικὴ εἶχον προοδεύσει ἐπίσης μεγάλως, ἡ δὲ κηροποιία, εἰσαχθεῖσα ἐξ Ἑνετίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, συνετήρει πολλοὺς οἴκους. Ἡ κεντητική, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν σῳζομένων καὶ σήμερον ὀνομαστῶν ἰωαννιτικῶν κεντημάτων, εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐξαιρετικῶς.

Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ διὰ μηχανῶν εὐρωπαϊκὴ βιομηχανία, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας, πλημμυρίζει διὰ τῶν ἐφθηνῶν προϊόντων αὐτῆς τὰς ἀγορὰς καὶ ἐξοντώνει τὰς πλείστας τῶν τοπικῶν βιομηχανιῶν καὶ τεχνῶν. Ἔκτοτε κυριαρχεῖ τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον καὶ οἱ Ἰωαννῖται ἐπιδίδονται εἰς τὸ διαμετακομιστικόν. Σήμερον τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν Ἰωαννίνων περιορίζεται δι' ὡρισμένην ἀκτῖνα τῆς ἐλευθέρας Ἠπείρου, ἱκανῶν διαμερισμάτων καὶ ταύτης τροφοδοτουμένων ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων λιμένων.

Ἐκ τῶν παλαιῶν βιομηχανιῶν ὑφίσταται ἀκόμη ἡ βυρσοδεψία, ἀριθμοῦσα 25 βυρσοδεψεῖα ἀπασχολοῦντα περὶ τοὺς 50 ἐργάτας ἐν ὅλῳ.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπί τινα ἔτη ἡ καπνοβιομηχανία εἶχε παρουσιάσει σημαντικὴν πρόοδον, ἀλλὰ νῦν ψυχορραγεῖ. Ἐκ τῶν τεχνῶν ἡ χρυσοχοΐα διατηρεῖται ἀκόμη, ἀσχολουμένη εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων τῶν χωρικῶν, ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν καί τινων τεχνουργημάτων (βλ. καὶ λ. *Ἤπειρος, κεφ. Ἐμπορ.-Βιομηχ.*). Γ. ΒΛΑΧΛΕΙΔΗΣ

—[ΙΣΤΟΡ.] Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας τῶν *Ἰωαννίνων* εἶναι πολὺ σκοτειναί. Ἐν πρώτοις περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς πλεῖστα καὶ ἀντιφατικὰ ἐγράφησαν, στηριζόμενα ἐπὶ εἰκοτολογιῶν, καθόσον πηγαὶ δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (Χρονογρ. τ. Β' σ. 114) παραδέχεται, ὅτι τὴν ὀνομασίαν ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὀφείλει εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τὴν ὑπάρχουσαν κατὰ σῳζομένην παράδοσιν ἐκεῖ, ὅπου σήμερον τὸ τζαμὶ τοῦ Ἀσλάν. Ἡ μονὴ αὕτη ἀπετέλεσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πυρῆνα τοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως τῆς κειμένης ἐπὶ τῶν σημερινῶν ἐρειπίων τῆς Καστρίτσης ΝΑ τῶν Ἰωαννίνων. Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ Γ. Χατζιδάκις (Ἐπιστημ. Ἐπετηρὶς τ. Ι' σ. 1—10). Ἄλλοι ἐξέφρασαν τὴν γνώμην, ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ συνοικήσαντος αὐτὰ αὐτοκράτορός τινος Ἰωάννου καὶ ὡς τοιοῦτον οἱ μὲν παραδέχονται τὸν Ἰωάννην υἱὸν Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1118), ἄλλοι τὸν Ἰωάννην Δούκαν, γαμβρὸν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως (1227), ἄλλοι τὸν Ἰωάννην Καντακουζηνὸν (1292) καὶ ἄλλοι τὴν Ἰωαννίνην, τὴν θυγατέρα τοῦ Βελισσαρίου, στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (482—565). Ἄλλοι πάλιν, ὡς ὁ Παραμυθίας Ἀθηναγόρας, ὁ Καμπούρογλους καὶ ὁ Φιλήντας ὡς ξενικήν. Τέλος ὁ Γ. Χατζῆς (Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου, Ἀθ. 1926 σ. 13) προσπαθεῖ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ὀνομασίαν τῶν Ἰωαννίνων «εἰς μίαν ἀρχικὴν καθολικῆς σημασίας, εὐρύτατα δὲ διαδεδομένην εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν γῆν καὶ ἱστορίαν λέξιν τῆς Χαονίας (Ἰαονίας), δηλαδὴ μίαν χώραν Ἰωανίναν (Γιανίναν) μὲ λατινικὴν κατάληξιν —ina (ἐκ τοῦ terra Janina), κληροδοτηθεῖσαν κατὰ τοὺς μακρινοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως, ὁπότε ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἦτο οὐ μόνον τοῦ κέντρου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπίσημος γλῶσσα». Αἱ γλωσσολογικαὶ ὅμως ἀντιρρήσεις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τοῦ Χατζιδάκι (αὐτόθ. σ. 89) μᾶς ἀναγκάζουν νὰ δυσπιστῶμεν περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ νὰ θεωρῶμεν τὸ ζήτημα εἰσέτι ἄλυτον. Ὁμοίως σκοτεινὴ εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως ταύτης. Πρώτην ἱστορικὴν μαρτυρίαν περὶ τῶν Ἰωαννίνων ἔχομεν τὴν τοῦ Pouqueville, τ. Α. Paris 1826 σ. 158), καθ' ἣν τὰ Ἰωάννινα ἀναγράφονται εἰς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τοῦ 673 μ. Χ. ὡς ὑπαγόμενα ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ναυπάκτου. Ἡ μαρτυρία ὅμως αὕτη διὰ πολλοὺς λόγους θεωρεῖται ἀμφισβητήσιμος καὶ ἀπαράδεκτος. Ἑτέραν μαρτυρίαν εὑρίσκομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου τοῦ 879, ὅπου ὑπογράφεται Ζαχαρίας τις ὡς ἐπίσκοπος Ἰωαννίνης. Τὸ ὄνομα Ἰωαννίνη ἀντὶ Ἰωάννινα καὶ ἡ ἀπουσία ἑτέρων Ἠπειρωτῶν ἐπισκόπων ἐκ τῶν πρακτικῶν τούτων καθιστᾷ καὶ ταύτην τὴν μαρτυρίαν ἀμφισβητήσιμον. Πρώτην σαφῆ μαρτυρίαν ἱστορικὴν ἔχομεν σιγγίλιον τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἐκδοθὲν τῷ 1020 (*Κρουμβάχερ*, Βυζ. Χρονικὰ 1893, σ. 42—46), δι' οὗ κανονίζονται αἱ ἐπισκοπαὶ αἱ ὑπαγόμεναι εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἀχρίδος. Ἐκ τοῦ σιγγιλίου τούτου συμπεραίνομεν, ὅτι τὰ Ἰωάννινα ὑφίσταντο πολὺ ἀρχαιότερον, τοὐλάχιστον δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Βουλγάρων βασιλέων Συμεὼν (893—927) καὶ τοῦ διαδόχου του Πέτρου (927—969), οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὴν Ἤπειρον, καὶ ὅτι ἐκκλησιαστικῶς ὑπήχθησαν εἰς τὴν Ἀχρίδα. Ἑτέραν ἀξιόλογον μαρτυρίαν ἔχομεν τὴν τῆς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς, καθ' ἣν «ὁ Βοημοῦνδος (κατὰ τὸ ἔτος 1082) διὰ τῆς Βαγενετίας καταλαμβάνει τὰ Ἰωάννινα καὶ τάφρον κατὰ τοὺς ἔξωθεν διακειμένους ἀμπελῶνας ποιήσας πρότερον, ἅμα δὲ καὶ τὸ ὁπλιτικὸν ἅπαν ἐν ἐπικαίροις τόποις καταθέμενος, αὐτὸς ἐκτὸς τὰς σκηνὰς ἐπήξατο. Τὰ δὲ τείχη περιαθρήσας καὶ τὴν τοῦ Κάστρου ἀκρόπολιν ἐπισφαλῆ διαγνούς, οὐ μόνον αὐτὴν ἀνορθοῦν εἰς ἑνὸν ἠπείγετο, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν ἐν ἄλλῳ μέρει τῶν τειχῶν, οὗ μᾶλλον αὐτῷ συνοίσειν δέδοκτο, ἐρυμνοτάτην ἀνῳκοδόμει» (Ἀλεξιὰς τ. Α' σ. 236, ἔκδ. Βόννης). Ἑτέραν ἐπίσης σπουδαίαν ἔχομεν τὸ «Σημείωμα περὶ οἰκήσεως τόπου» τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἀποκαύκου, φέρον χρονολογίαν 1217, ἐν ᾧ ἀναγράφεται περὶ τοῦ δουκὸς Μιχαὴλ τοῦ πρώτου δεσπότου τῆς Ἠπείρου (1204—1214) ὡς «τεκτηναμένου τὸ τῶν Ἰωαννίνων πολίδιον καὶ εἰς μόρφωσιν κάστρου αὐτὸ ἀνεγείραντος» (Δελτ. Ἱστ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τ. Γ' τοῦ 1891 σ. 451). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὰ Ἰωάννινα, ἀφοῦ ὑπῆρχον κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα καὶ ἦσαν μάλιστα καὶ ἕδρα ἐπισκοπῆς, εἶναι κατὰ πολὺ ἀρχαιότερα. Ὁ Ἄγγλος Leak καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀ. Πάλλης προσεπάθησαν νὰ συνταυτίσουν τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἠπειρωτικὴν πόλιν Εὔροιαν, ἔχοντες ὑπ'

Digitized by Google

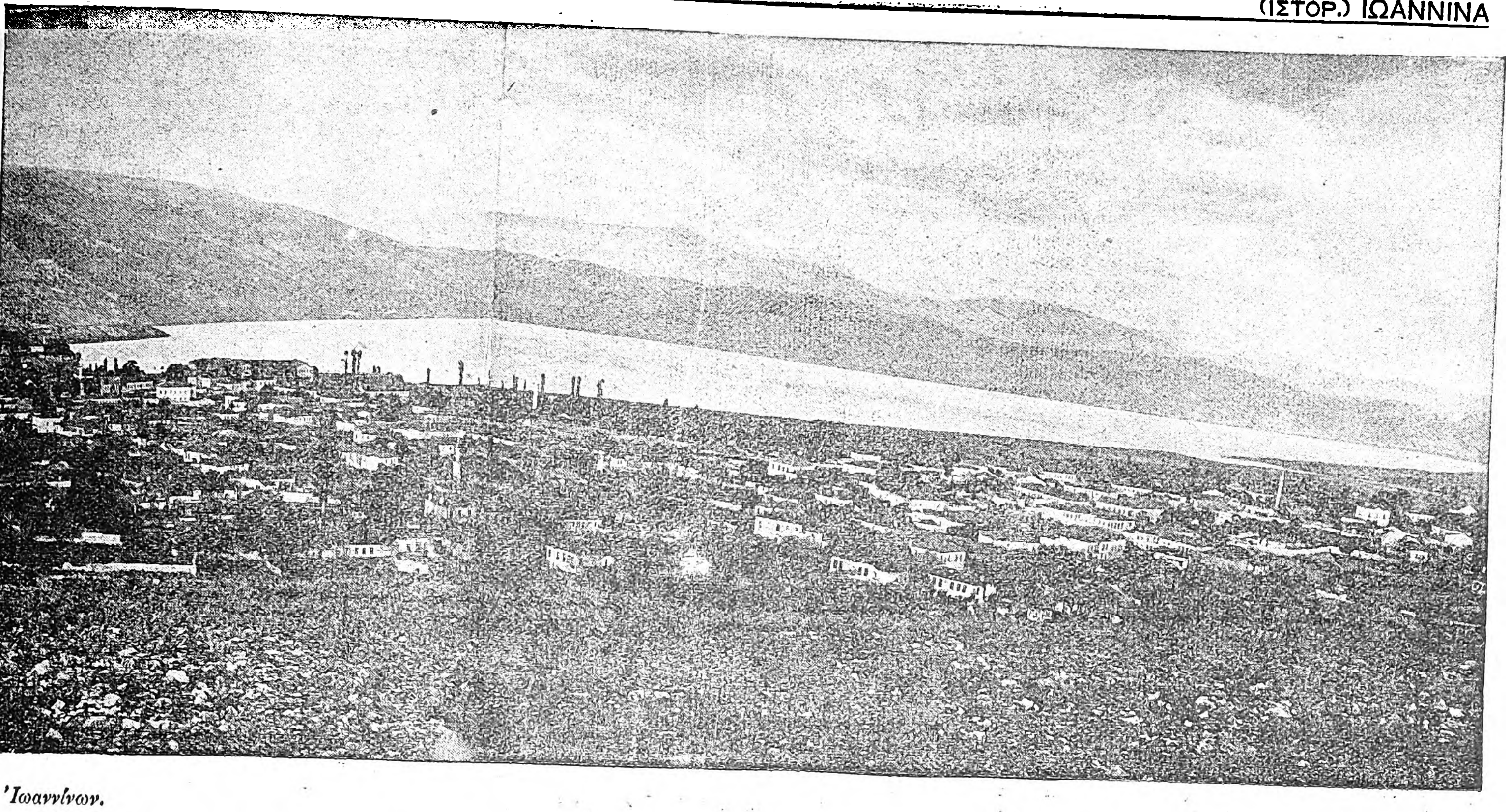

τῶν 'Ιωαννίνων.

ὄψιν τὸ χωρίον τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου, τὸ σχετικὸν πρὸς τὰ κτίσματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Ἠπείρῳ (Περὶ κτισμάτων βιβλ. Δ΄, σελ. 269, ἔκδ. Βόννης). Δεδομένου ὅμως, ὅτι ἡ Εὔροια διὰ πολλοὺς λόγους τοποθετεῖται παρὰ τῶν πλείστων περὶ τὴν Παραμυθίαν, τὸ χωρίον τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἂν καὶ πολλαὶ φυσικαὶ ὁμοιότητες ὑπάρχουν. Συνεπῶς τὰ Ἰωάννινα εἰσέρχονται κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τῆς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς, ἥτις εἰς τὴν «Ἀλεξιάδα» περιγράφει τοὺς ἀγῶνας τοῦ πατρός της Ἀλεξίου Κομνηνοῦ κατὰ τῶν ποικίλων τότε ἐπιδρομέων, καὶ δὴ τῶν Νορμανδῶν. Ἡ νορμανδικὴ κατοχὴ τῶν Ἰωαννίνων διήρκεσεν ἐλάχιστα ἔτη Κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦτο διάστημα ὁ Βοημοῦνδος (1058—1111) ἐπεσκεύασε τὸ ὑπάρχον βυζαντινὸν φρούριον τῶν Ἰωαννίνων καὶ περιέβαλε ταῦτα διὰ τάφρου, ἧς ἴχνη καὶ σήμερον ἀκόμη σῴζονται δυτικῶς τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «χαντάκι τοῦ Βενετσάνου». Τῷ 1153, ἤτοι ὀλίγα ἔτη βραδύτερον (1099—1180) ὁ Ἄραψ γεωγράφος Ἐδρισῆς ἢ Ἐδρὶς ἐπεσκέφθη τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα «Γιάλνα» ὀνομάζει, λέγων περὶ αὐτῶν ««Ἔστι δὲ τὰ Γιάλνα ὑψηλῶς κειμένη, ὕδασι περιβαλλομένη, μεστὴ οἰκητόρων». Τῷ 1165 ἐπεσκέφθη ταῦτα πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν αὐτοῖς Ἑβραίων ὁ ἐκ Τουδέλας τῆς Ἱσπανίας ραββῖνος Βενιαμίν. Οὗτος εὗρε τὰ Ἰωάννινα εὐημεροῦντα καὶ προοδεύοντα.

Τὰ Ἰωάννινα ἀπὸ τοῦ 1204—1335. Ἡ κυρίως ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1204, ὁπότε ὁ Μιχαὴλ Α΄ Ἄγγελος Κομνηνὸς (1204—1214) ἵδρυσε τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἄρταν καὶ ὠχύρωσε ταῦτα, ἐπισκευάσας καὶ τελειοποιήσας τὸ ὑπάρχον κάστρον (βλ. *Ἤπειρος (Ἱστορ.)*). Ἡ κατάληψις τότε ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης ἐγένετο αἰτία νὰ καταφύγουν εἰς Ἰωάννινα πλεῖστοι ἐπιφανεῖς οἶκοι τῶν πόλεων τούτων καὶ νὰ τεθοῦν οὕτως αἱ βάσεις τῆς μετέπειτα ἀκμῆς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Μιχαήλ, ἂν καὶ εἰς Ἄρταν ἔχων τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δεσποτάτου, ἐν τούτοις δὲν παραμελεῖ καὶ τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς προπύργιον κατὰ τῶν ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων καὶ τῶν Ἀλβανῶν. Δολοφονηθέντος τῷ 1214 τοῦ Μιχαὴλ Α΄ διαδέχεται αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου του υἱοῦ Μιχαὴλ καὶ αὐτοῦ. Κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ δεσποτᾶτον, ὁ Μιχαὴλ Β΄ γενόμενος δεσπότης ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μὲ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, καὶ εἰς μάχην γενομένην παρὰ τὴν Πελαγονίαν τῷ 1259 νικᾶται καὶ τὰ Ἰωάννινα καταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων. Ἐπάτησαν δὲ τότε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰ Ἰωάννινα Φράγκοι καὶ Ἀνδηγαυοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔλθει πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ Μιχαὴλ Β΄ μὲ τοὺς γαμβρούς του Γουλιέλμον Βιλλαρδουῖνον πρίγκιπα τοῦ Μορέως οἱ πρῶτοι καὶ μὲ τὸν Μαφρέδον βασιλέα τῶν δύο Σικελιῶν οἱ δεύτεροι. Οἱ Ανδηγαυοὶ παρέσχον τότε πράγματα εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς λοιπῆς Ἠπείρου, ἀλλ' ὁ Θωμᾶς (1296—1318), υἱὸς τοῦ Νικηφόρου Α΄ υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ Β΄, ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τῆς μητρός του Ἄννας Παλαιολογίνας, ἠγωνίσθη σθεναρῶς κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομέων. Δολοφονηθέντος τῷ 1318 τοῦ Θωμᾶ, τοῦ τελευταίου δεσπότου τῶν Ἀγγελωνύμων Κομνηνῶν, δεσπότης τῆς Ἠπείρου ἐγένετο ὁ δολοφονήσας αὐτὸν Ἰταλὸς κόμις τῆς Κεφαλληνίας Νικόλαος Ὀρσίνης. Κατά τινας δὲ μαρτυρίας φαίνεται ὅτι τότε τὰ Ἰωάννινα ἐχρημάτισαν ἐπ' ὀλίγον χρόνον πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου.

Οἱ Ἰωαννῖται, μὴ ἀνεχόμενοι τὸν φραγκικὸν ζυγόν, ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου Β΄. Οὗτος ἀφορμὴν ἐπιζητῶν πρὸς ἐπέμβασιν εἰς τὰ τῆς Ἠπείρου ἔστειλε τὸν γαμβρόν του στρατηγὸν Συργιάννην τὸν Ἐπικέρνην. Ὁ Συργιάννης καταλαβὼν τὰ Ἰωάννινα διέμεινεν εἰς αὐτὰ ἐπὶ δύο ἔτη, μέχρι τοῦ 1320. Τοῦ Ἀνδρονίκου τούτου σῴζονται δύο χρυσόβουλλα (*Ἀραβαντινοῦ,* Χρονογρ. τ. Β΄ σ. 294), ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Ἰωαννίτας καὶ τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰωαννίνων. Διὰ τοῦ πρώτου, ἐκδοθέντος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1319, ἀπαλλάσσει τοὺς κατοίκους πάσης ἀγγαρείας καὶ στρατιωτικῆς θητείας καὶ παραχωρεῖ εἰς αὐτοὺς προνόμια. Ἐξ αὐτοῦ δὲ καταφαίνεται, ὅτι τὰ Ἰωάννινα ἤκμαζον τότε καὶ ηὐημέρουν, οἱ δὲ κάτοικοί των ὀνομάζονται *Καστρινοί* πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν χωρικῶν. Τῷ 1335 ὁ Ἀνδρόνικος Γ΄, θέλων νὰ ἀνακτήσῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Ἤπειρον ἀπὸ τοὺς Φράγκους καὶ Ἀλβανούς, κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα.

Σερβοκρατία. Δεσποτεία τῶν Τόκκων. Ἰδιάζουσαν ὅμως καὶ σπουδαιοτάτην θέσιν κατέχουν τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ τῆς σερβοκρατίας ἐν Ἠπείρῳ. Ὁ Στέφανος Δουσάν, κράλης τῆς Σερβίας (1331—1353), φιλοδοξήσας νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, καθυπέταξε τῷ 1349 τὴν Ἤπειρον καὶ διώρισεν εἰς τὰ Ἰωάννινα διοικητὴν αὐτῆς τὸν Πρελοῦμπον ἢ Πρελούμποβιτς. Πρὸ τῶν Σέρβων εἶχον ἐπιδράμει καὶ οἱ Ἀλβανοί, ἀλλὰ τὰ Ἰωάννινα ἔμειναν τότε ἄθικτα, ἂν καὶ κατώρθωσαν οὗτοι νὰ καταλάβουν τὴν Ἄρταν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Τῷ 1367, ἀποθανόντος τοῦ Πρελούμπου, καταλαμβάνει τὰ Ἰωάννινα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θωμᾶς Πρελοῦμπος, ὅστις κατὰ τὸ χρονικὸν τῶν Πρόκλου καὶ Κομνηνοῦ «τὸ πολυθρύλητον εἶναι τὴν πόλιν ταύτην καὶ λέγεσθαι μὴ ἀνεχόμενος πολυθρήνητον πεποίηκεν». Οἱ Ἰωαννῖται δέχονται αὐτὸν «ὑπτίαις χερσὶν ἐντὸς τῆς πόλεως αὐτῶν μετὰ μεγίστων κρότων καὶ εὐφημιῶν». Ἐπὶ τοῦ Θωμᾶ οἱ Ἰωαννῖται ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ἄλλων ἐδήμευσε τὰ κτήματα, ἄλλους ἐφόνευσεν, ἄλλους ἐξώρισε καὶ ἄλλους παντοιοτρόπως ἐβασάνισεν. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ἀλβανοὶ συνεχῶς ἐπεζήτουν τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων. Τῷ 1371 εἶχεν ἐκστρατεύσει κατ' αὐτῶν ὁ Πέτρος Λιώσας. Ὁ Θωμᾶς ὅμως, ἵνα ἀπαλλαγῇ τούτου, νυμφεύει τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Λιώσα. Τῷ 1378 ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ ὁ φύλαρχος Ἀλβανὸς Γκῖνος Φράτης μετὰ τῶν Μαλακασίων, ἀλλὰ νικᾶται. Τῷ 1379 συνάπτεται ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων ναυμαχία «μετὰ μονοξύλων καὶ βαλκῶν» μεταξὺ Μαλακασίων καὶ Ἰωαννιτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ πάλιν οἱ Ἀλβανοὶ νικῶνται. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπιτίθεται κατ' αὐτῶν ὁ Γκῖνος Σπάτας δεσπότης τῆς Ἄρτης «καὶ εἰς ἀφανισμὸν τά τε χωρία καὶ τὰ ἀμπέλια πεποίηκε». Τὴν 24 Δεκεμβρίου 1384 ὁ Πρελοῦμπος δολοφονεῖται. Οἱ Ἀλβανοὶ τότε ἐπεζήτουν καὶ πάλιν νὰ καταλάβουν τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Πρελούμπου Μαρία Ἀγγελίνα Παλαιολογίνα πρὸς διάσωσιν τῆς πόλεως συνεζεύχθη τὸν Φλωρεντῖνον ἡγεμόνα Ἠσαῦ Βουονδελμόντον, τὸν ὑπὸ τῶν χρονογράφων Ἰζάουλον καλούμενον, συγγενῆ τῶν Τόκκων δουκῶν τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῶν Ἀτζαγιωλῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις διὰ τοῦ γάμου τούτου ἔγινε δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων. Τὴν 28 Δεκεμβρίου 1394 ἀποθανούσης τῆς συζύγου του, προτροπῇ καὶ συστάσει τῶν προκρίτων τῆς πόλεως πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ τόπου, ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλβανοῦ δεσπότου Γκίνου Σπάτα Εἰρήνην. Τὸ χρονικὸν ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰζάουλος ἀπέθανε τῷ 1400, χειρόγραφον ὅμως ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰζάουλος κατὰ τὸ 1409 ἐνυμφεύθη ἐκ τρίτου τὴν κόρην τοῦ Σέρβου τοπάρχου Γεωργίου Βάλσα. Συνεπῶς εἶναι ἄγνωστον πότε ἀπέθανε. Ὁ Ἰζάουλος περιεποιήθη τοὺς Ἰωαννίτας καὶ ἐπέδειξε πολιτικὴν ὅλως ἀντίθετον τοῦ Θωμᾶ, μετριοπαθῆ καὶ φιλελληνικήν. Πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ἂν καὶ εἶχε σύζυγον κόρην τοῦ Σπάτα, οὐδέποτε ἔπαυσε πολεμῶν καὶ ὑποστηρίζων τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα οὗτοι ἀδιακόπως ἐποφθαλμίων. Εἰς μάχην μάλιστα γενομένην κατὰ τὸν Δρίσκον συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ τοπάρχου Γκίνου Ζενεβίση αἰχμάλωτος, τὰ δὲ Ἰωάννινα τότε ἐπὶ βραχὺ (1399—1400) διετέλεσαν ὑπὸ τοὺς Ἀλβανούς, ἀπελύθη δὲ κατόπιν λύτρων. Τόσον μῖσος ἔτρεφε κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, ὥστε, ὅτε κατὰ τὸ 1387 οἱ Ἀλβανοὶ μὲ τὸν Μπούαν Σπάταν ἐπολιόρκησαν τὰ Ἰωάννινα, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς Τούρκους, ἐξαναγκάσας οὕτως αὐτοὺς νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν.

Τὰ Ἰωάννινα ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ Ἰζάουλος ἀποθανὼν διώρισε διάδοχόν του τὸν Κάρολον Α΄ Τόκκον, δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας. Ἀλλὰ προτοῦ οὗτος προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἰωάννινα, ὁ Μπούας Σπάτας κατέλαβε ταῦτα. Τῷ 1418 κατορθώνει νὰ τὰ καταλάβῃ ὁ Κάρολος Α΄ Τόκκος καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Τὰ Ἰωάννινα τότε ἀποκτοῦν τὴν προτέραν των δύναμιν. Ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη (1418—1429) διὰ τῆς συνετῆς του διοικήσεως τὰ Ἰωάννινα ἡσύχασαν καὶ εὐημέρησαν. Τῷ 1429, ἀποθανόντος τοῦ Καρόλου Α΄ ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τοῦ δεσποτάτου ὁ ἀνεψιός του Κάρολος Β΄ Τόκκος (1429—1448). Οἱ νόθοι ὅμως υἱοὶ τοῦ Καρόλου Α΄ μὴ ἀνεχόμενοι τοῦτο ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον ἤδη τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ δὲ σουλτᾶνος Μουρὰτ Β΄ διατάσσει τὸν στρατηγόν του Σινὰν νὰ καταλάβῃ τὰ Ἰωάννινα. Πρὶν ὅμως ὁ Σινὰν πραγματοποιήσῃ τὴν διαταγήν, ἀπέστειλεν «ὁρισμὸν» ἑλληνιστὶ γεγραμμένον πρὸς τὸν μητροπολίτην καὶ τοὺς προκρίτους «καπετὰν Στρατηγόπουλον, καὶ τὸν υἱόν του καπετὰν κὺρ Παῦλον, καὶ εἰς τὸν πρωτομαΐστορα τὸν Βουΐσαβον καὶ εἰς τὸν πρωτασηκρίτην Στανίτζην» καὶ ἐζήτει τὴν πόλιν καὶ τὰ κάστρα της. Ὁ Κάρολος εὑρισκόμενος εἰς Ἄρταν ἀδυνατεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Τούρκους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κατὰ τῶν Φράγκων μῖσος τῶν Ἰωαννι-

Digitized by Google

τῶν συντελεῖ, ὥστε τὰ Ἰωάννινα κατόπιν συνθήκης ὑπογραφείσης εἰς τὸ «Κλειδὶ» τῆς Μακεδονίας, νὰ παραδοθοῦν τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1430 εἰς τοὺς Τούρκους. Τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ δεσποτάτου (1204—1430) ὑπῆρξαν μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας πόλεις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀξιόλογον κέντρον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὐ μόνον τοὺς ποικιλωνύμους ἐπιδρομεῖς ἀνεχαίτισαν, ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα ἐκαλλιέργησαν. Εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν, «τὴν Θηβαΐδα ταύτην τῆς Ἠπείρου», οἱ Φιλανθρωπινοὶ τῷ 1292 ἵδρυσαν τὸ περιώνυμον *Φροντιστήριον*, ἐκ τοῦ ὁποίου τόσοι λόγιοι ἐξῆλθον. Οἱ Γοῦρκοι ὅμως καταλαβόντες τὰ Ἰωάννινα δὲν ἐσεβάσθησαν ἀπαρεγκλίτως τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα εἶχον δώσει. Τὰ προνόμια ταῦτα συνίσταντο κυρίως εἰς τὸ νὰ κατοικοῦν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, νὰ ἔχωσιν ἀνεξιθρησκείαν καὶ ἐλευθέραν νομὴν τῶν κτημάτων των, δικαστήρια καὶ ἄλλα. Πρώτη παράβασις αὐτῶν ἦτο ἡ ἁρπαγὴ γυναικῶν ὑπὸ τῶν ἀναλαβόντων τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως ἀξιωματικῶν. Τοῦ γεγονότος τούτου σῴζεται εἰσέτι παράδοσις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑφτάμπουλες» (Ἠπ. Χρονικὰ τ. Δ' 1929). Τὰ προνόμια ταῦτα κατηργήθησαν ὁλοσχερῶς κατὰ τὸ 1611 λόγῳ τῆς γενομένης τότε ἐπαναστάσεως *Διονυσίου* τοῦ Σκυλοσόφου (βλ. λ.). Οἱ ἐπαναστάται συγκεντρωθέντες εἰς τὴν μονὴν Διχούνης παρὰ τὴν Παραμυθίαν ἐξεστράτευσαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ ἐκστρατεία ὅμως αὕτη ἀπέτυχεν, ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη τοῦ πρώτου ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς δούλης Ἑλλάδος εἶχε φοβερὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν πόλιν. «Οἱ πλείονες τῶν κατοίκων, ὡς ὁ Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, παρὼν τότε ἐν Ἰωαννίνοις καὶ φυλακισθεὶς ὡς ὕποπτος ἐν τῷ Στηλιτευτικῷ γράφει, πρὸς τὰς βασάνους δειλιάσαντες καὶ δὴ καὶ φιλοψυχήσαντες τέλεον ἐξωμόσαντο τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενοι» ἄλλοι ἐφονεύθησαν, ἄλλων αἱ οἰκίαι ἐκάησαν καὶ αἱ περιουσίαι διηρπάγησαν, «οἱ δὲ περιλειφθέντες οὐδὲν ἄμεινον τῶν τεθνηκότων διάκεινται» (Ἠπειρ. Χρονικὰ τ. Γ'), ὁ δὲ Διονύσιος συλληφθεὶς ἐξεδάρη ζῶν. Οἱ Ἰωαννῖται τότε ἐξεδιώχθησαν τοῦ φρουρίου καὶ ἐγκατεστάθησαν ἔξω αὐτοῦ, παρὰ τὴν σημερινὴν συνοικίαν Σαράβα. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα τὰ δεινοπαθήματα, τὰ Ἰωάννινα κατώρθωσαν καὶ μετὰ τὸ πλῆγμα τοῦτο νὰ ὀρθοποδήσουν καὶ νὰ συνεχίσουν τὴν λαμπρὰν σταδιοδρομίαν των. Οἱ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνες εἶναι διὰ τὰ Ἰωάννινα αἰῶνες δράσεως καὶ δόξης. Φιλοπάτριδες τότε Ἰωαννῖται, ὡς ὁ Καραϊωάννης, ὁ Πλέσας, ὁ Σουγδουρῆς, οἱ Γλυκᾶδες, ὁ Βησσαρίων Μακρῆς, ὁ Ἱερομνήμων, ὁ Μπαλάνος, ὁ Γκιούμας, οἱ Μαροῦτσαι, ὁ Ἐπιφάνιος ὁ Ἀνθρακίτης, ὁ Μελέτιος, ὁ Ψαλλίδας, ὁ Βηλαρᾶς ἁμιλλῶνται νὰ καταστήσουν τὰ Ἰωάννινα φωτοβόλον πνευματικὴν ἑστίαν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον ὁλοκλήρου τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Τόσον ἤκμαζον τότε τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ παιδείᾳ, ὥστε ὁ Παΐσιος ὁ μικρὸς εἰς τὸν «Ἔπαινον τῶν Ἰωαννίνων» ἀποκαλεῖ ταῦτα «μεγάλον στολισμὸν» καὶ «ὄμμα δεξιὸν» τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίγραμμα δὲ εἰς τὸν Καραϊωάννην λέγει τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἀρίστην καὶ «μουσῶν εὐκόμων πασέων δῶμα». Εἰς τοῦτο κυρίως συντελεῖ ἡ ἀποδημία τῶν Ἰωαννιτῶν εἰς τὴν Βενετίαν κυρίως καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου οἱ γνωστοὶ Ἰωαννῖται Γλυκεῖς, Σάρρος καὶ Θεοδοσίου ἵδρυσαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα, τὰ τόσον συντελέσαντα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας. Τότε ἀλληλοδιαδόχως ἱδρύθησαν αἱ ποικιλώνυμοι σχολαὶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς ὁ Νεόφυτος Δούκας λέγει, «ὀχετοὶ ἐχέοντο κατὰ πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, καταρδεύοντες αὐτὰς μὲ τῶν λόγων τὰ πολύτιμα νάματα». Δὲν εἶναι δὲ ὑπερβολὴ τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου λεγόμενον, ὅτι «κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὅσοι ἐχρημάτισαν Ἕλληνες συγγραφεῖς ὑπῆρξαν Ἰωαννῖται ἢ μαθηταὶ τῆς τῶν Ἰωαννίνων σχολῆς». Ὁ Κούμας, πλήρης θαυμασμοῦ πρὸς τὴν μουσοτρόφον ταύτην πόλιν, λέγει: «Εἰς τὴν τῶν Ἰωαννίνων πόλιν ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς παιδείας» (βλ.λ. *Ἤπειρος*, κεφ. *Παιδεία*). Κατὰ τουρκικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1731 τὰ Ἰωάννινα ἠρίθμουν τότε 40 χιλ. κατοίκους, ὧν τὰ $^{3}/_{4}$ Ἕλληνες, κατὰ δὲ τὸ 1754 περὶ τὰς 45 χιλ. Διοικητικῶς ἐπὶ τουρκοκρατίας τὰ Ἰωάννινα ὑπήγοντο εἰς τὸν πασᾶν τῶν Τρικκάλων, οἱ δὲ διοικηταί των (πασᾶδες) μέχρι τοῦ 1740 διωρίζοντο παρ' αὐτοῦ, ἔκτοτε δὲ ὑπὸ τῆς Πύλης. Οἱ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1550 χρηματίσαντες πασᾶδες μᾶς εἶναι ἄγνωστοι· ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα (1600—1612) οἱ πλεῖστοι κατάγονται ἐκ τοῦ *Ἀσλὰν Πασᾶ*.

Ἀλῆ πασᾶς. Κατὰ τὸ 1788 πασᾶς ἐγένετο ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἀποστατήσας τῆς Πύλης καὶ ἱδρύσας ἐν Ἠπείρῳ ἀνεξάρτητον κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὰ Ἰωάννινα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὰ Ἰωάννινα εἶναι τὸ κέντρον συμπάσης τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Ὁ Ἀλῆς ἐπιδιορθώνει τὸ κάστρον, κτίζει ἀνάκτορα, ἀνοίγει δρόμους πρὸς τὴν Ἄρταν, Θεσσαλίαν, Ἀλβανίαν καὶ Παραμυθίαν Ξένοι, ὡς ὁ Γάλλος Πουκεβὶλ (1805) καὶ οἱ Ἄγγλοι Λὴκ (1806), Βύρων (1810), Χομπχάους (1813), Χόλλαντ (1815), ἐπισκεφθέντες τὰ Ἰωάννινα ἀποκομίζουν τὰς ἀρίστας ἐντυπώσεις διὰ τὴν πνευματικήν των καὶ ἐμπορικὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν των. Καὶ ἐπὶ Ἀλῆ τὰ Ἰωάννινα εἶναι καὶ πάλιν τὸ πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸν Ψαλλίδαν καὶ τὸν Βηλαρᾶν, εἰς δὲ τὴν αὐλήν του μαθητεύουν οἱ μέλλοντες στρατιωτικοὶ ἡγέται τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος.

Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1822 ὁ Ἀλῆς φονεύεται εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος, εἰς τὴν νῆσον, τὰ δὲ Ἰωάννινα ἐπανέρχονται εἰς τὸν σουλτᾶνον, ἡμικατεστραμμένα ὅμως λόγῳ τῆς γενομένης τὴν 25 Αὐγούστου τοῦ 1820 κατὰ τὴν πολιορκίαν πυρκαϊᾶς. Τῷ 1828 οἱ Ζωσιμάδαι, συνεχίζοντες τὴν φιλογενῆ παράδοσιν τῶν Ἰωαννίνων, ἱδρύουν τὴν Ζωσιμαίαν Σχολήν, ἡ ὁποία τοσαύτας πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ μετὰ τὸν Ἀλῆν ἐποχὴ δὲν ἔχει τι τὸ σπουδαῖον διὰ τὰ Ἰωάννινα. Τὰ κληροδοτήματά των, «Ἐλέη» κοινῶς λεγόμενα, τὰ ὁποῖα δι' εὐαγεῖς σκοποὺς ἄφησαν εἰς τὰ Ἰωάννινα κατὰ καιροὺς διάφοροι Ἠπειρῶται, ὡς ὁ Χατζηκώστας, οἱ Ζωσιμάδαι, ὁ Καπλάνης, γίνονται ἐπ' ὀλίγον καιρὸν αἰτία ἐρίδων μεταξὺ τῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «γέννημα καὶ θρέμμα», καθότι οἱ πρῶτοι ἐζήτουν τὴν ἀφαίρεσιν παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῶν Ἐλεῶν ἀπὸ τοὺς δευτέρους

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ δεσποτᾶτον μὲ τοὺς διηνεκεῖς του ἀγῶνας πρὸς τοὺς παντοειδεῖς ἐπιδρομεῖς, ἡ τουρκοκρατία μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἡ ἀλη-πασαδικὴ ἐποχὴ μὲ τοὺς Σουλιωτικούς της ἀγῶνας, ἡ δημοτικὴ ποίησις καὶ τέλος ὁ Βαλαωρίτης, τοῦ ὁποίου πολλὰ θέματα ἔχουν σχέσιν μὲ τὰ Ἰωάννινα, ἔδωσαν εἰς αὐτὰ ἰδιάζουσαν θέσιν καὶ αἴγλην ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ κατέστησαν αὐτὰ ὄντως «θρυλικά». Τὴν 21 Φεβρουαρίου 1913 ἠλευθερώθησαν τέλος τὰ Ἰωάννινα καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν 25 Μαΐου ὅμως 1917, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔμειναν μέχρι τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1917.

Τὸ Κάστρον. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων σπουδαῖον ρόλον παίζει τὸ κάστρον. Τοῦτο κεῖται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, περιβρεχόμενον κατὰ τὰ $^{3}/_{4}$ ὑπὸ τῆς λίμνης, εἰς ἣν ἀπολήγει εἰς δύο βράχους. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων βράχων ἦσαν τὰ ἐσωτερικὰ μικρὰ κάστρα. Τὸ νότιον ἐσωτερικόν, ὅπου διέμενεν ὁ Ἀλῆς, σῴζεται καλύτερον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ὑπάρχει τζαμί, τὸ Φετιχιέ, ἱδρυθὲν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως Μιχαὴλ καταστραφέντος τῷ 1597 (Ἠπειρ. Χρον τ. Δ', σ. 11). Ἐπὶ τοῦ βορείου ἐσωτερικοῦ φρουρίου, τὸ ὁποῖον σῴζει σημεῖα τῆς βυζαντινῆς του προελεύσεως, ὑπάρχει σήμερον τὸ τζαμίον τοῦ Ἀσλάν, κτισθὲν κατὰ παράδοσιν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ὁ χρόνος τῆς ἱδρύσεως τοῦ κάστρου εἶναι ἄγνωστος. Ὁ Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του λέγει, ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ δεσπότου Θωμᾶ. Ἀναμφισβητήτως ὅμως τὸ πρῶτον κάστρον εἶναι πολὺ ἀρχαιότερον. Ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Βοημοῦνδος διώρθωσε τοῦτο καὶ κατεσκεύασε πέριξ χάνδακα, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἴπομεν. Χάνδαξ ἐπίσης ὑπῆρχεν, δι' οὗ συνεκοινώνουν τὰ ὕδατα τῆς λίμνης καὶ καθίστων τοῦτο δυσπρόσβλητον. Οὗτος ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1916, ὁπότε ἐπληρώθη χωμάτων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἑλῶν. Ἐπίσης ἐπεσκευάσθη ἐπὶ τοῦ πρώτου δεσπότου Μιχαήλ, τῷ 1206, ὡς καὶ κατὰ τὰ 1250 καὶ 1375 ἐπὶ Πρελούμπου (Ἠπειρ. Χρον. τ. Δ', σ. 37), κατ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ κεράμων δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ. Ἡ μορφὴ ὑφ' ἣν σήμερον ὑπάρχει τὸ κάστρον ἀνήκει εἰς τὸν Ἀλῆν καὶ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1798—1799. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐπενέδυσε τὸ ὑπάρχον βυζαντινὸν κάστρον διὰ νέου τοίχου, ἀπὸ τῆς Σκάλας κυρίως μέχρι τοῦ Μώλου. Χρονολογία ἀναγεγραμμένη δεξιὰ τῷ κατερχομένῳ πρὸς τὴν Σκάλαν δεικνύει, ὅτι ἡ ἐπισκευὴ ἐγένετο κατὰ τὸ 1812. Ἡ τελευταία ἐπισκευὴ ἐγένετο τῷ 1815, ὡς πληροφορεῖ ἐπιγραφὴ εἰς ποιητικὴν γλῶσσαν γραμμένη ἐπὶ πλακὸς ἄνωθεν τῆς θύρας τῆς κειμένης κάτωθεν τοῦ νοτίου ἐσωτερικοῦ κάστρου πρὸς τὴν λίμνην (Πρακτικὰ Ἐφημ. Ἀρχ. Ἑταιρείας 1914). Εἰς τὸ κάστρον μετὰ τὸ 1611 μόνον Τοῦρκοι καὶ Ἑβραῖοι ἐπετρέπετο νὰ κατοικοῦν.

Ἡ Νῆσος, Ἀναπόσπαστον μέρος τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἱστορίας τῶν Ἰωαννίνων ἀποτελεῖ καὶ ἡ νῆσος αὐτῶν, ἡ κειμένη ἐντὸς τῆς λίμνης Παμβώτιδος, ἀνατολικῶς τῆς πόλεως. Κατοικεῖται σήμερον ὑπὸ 100 περίπου οἰκογενειῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν πλεκτικὴν ψαθίνων εἰδῶν. Μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν (Β' σ. 250), οἱ κάτοικοι ταύτης κατῴκουν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην παρὰ τὴν Ντραμπάτοβαν. Κατὰ παράδοσιν σῳζομένην ἐν τῇ νήσῳ, οἱ κάτοικοί της εἶναι ἄποικοι ἐκ τῆς Μάνης. Ἡ νῆσος εἶναι κυρίως στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας τῶν Ἰωαννίνων, διότι ἐν αὐτῇ οἱ Φιλανθρωπινοὶ ἵδρυσαν τῷ 1292 μονὴν καὶ ἐν αὐτῇ τὴν περισπούδαστον αὐτῶν σχολήν, τὴν καλουμένην *Φροντιστήριον*, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη βάσις τῆς κατόπιν γενομένης ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων ἐν Ἰωαννίνοις. Σῴζεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς ταύτης, τοῦ *Σπανοῦ* ἤδη ἐπικαλουμένης, τοιχογραφία μὲ τὰς μορφὰς τῶν Φιλανθρωπινῶν τῶν διατελεσάντων ἡγουμένων καὶ διευθυντῶν τοῦ φροντιστηρίου. Ἀρχαιοτέρα ὅμως μονὴ εἶναι ἡ τοῦ *Ἁγ. Νικολάου τοῦ Στρατηγοπούλου*, ἡ ἐπικαλουμένη τοῦ *Ντίλιου*. Κατά τινας ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐλειτούργησε πιθανώτατα ἡ πρώτη σχολή, ἡ ἱδρυθεῖσα ἐπὶ τοῦ δεσποτάτου (1206), τὴν ὁποίαν ὁ Ἀραβαντινὸς θέτει εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκτὸς τῶν μονῶν τούτων ἔχομεν τὴν τοῦ *Προδρόμου*, κτισθεῖσαν τῷ 1506 ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Θεοφάνους καὶ Νεκταρίου Ἀψαράδων, τῶν ἱδρυτῶν τῆς πρώτης μονῆς τῶν Μετεώρων, τὴν τοῦ *Ἁγ. Παντελεήμονος*, κτισθεῖσαν τὸν ΙΖ' αἰῶνα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ Ἀλῆς, τὴν τῆς *Ἐλεούσης*, τὴν ἐπιλεγομένην τῶν *Γκουμάτων*, τὴν τοῦ *Προφήτου Ἠλιοῦ* καὶ τὴν τοῦ *Σωτῆρος*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pouqueville*. Voyage de Grèce (Paris 1826 τ. Α' σ. 154).—*Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία Ἠπείρου (Ἀθ. 1856 τ. Β σ. 112—317).—*Λαμπρίδου*, Περιγραφὴ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων (Ἠπειρ. μελετήματα τ. Α' Ἀθ. 1887).—*Τοῦ αὐτοῦ*. Ἱστορία Πρελούμπου καὶ τῶν ἄλλων διαφόρων δεσποτῶν τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν παρὰ τῶν Σέρβων ἕως τῆς παραδόσεως εἰς τοὺς Τούρκους. (Ζαγοριακὰ Ἀθ. 1870 σ. 281—303. Πρόκειται περὶ τοῦ χρονικοῦ τῶν *Πρόκλου* καὶ *Κομνηνοῦ*, ὅπερ ὁ Λαμπρίδης παρέλαβεν ἐκ τῆς Βυζαντίδος τοῦ *Κρουσίου*, τὸ ἐκδοθὲν εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ τοῦ Bekker ἐν Βόννῃ 1849).—*Σπ. Λάμπρου*, Ἡ παράδοσις τῶν Ἰωαννίνων ἐν Ἱστορικοῖς μελετήμασι (Ἀθ. 1884 σ. 167—172).—*Τοῦ αὐτοῦ*. Περὶ τῆς Παιδεία. ἐν Ἰωαννίνοις ἐπὶ τουρκοκρατίας (ἐπετ. Παρνασσοῦ 1·16 σ. 137—177)—Παραμυθιᾶς *Ἀθηναγόρα*, Ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Ἰωαννίνων Σχολὴ τῶν Δεσποτῶν (Δελτίον Ἱστ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας τοῦ 1923). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων (Ἠπ. Χρονικὰ τ. Γ' 1928).—*Γ. Χατζῆ*, Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου τῶν Ἰωαννίνων (Ἀθ. 1926).—*Α. Ξυγγοπούλου*, Μεσαιωνικὰ μνημεῖα τῶν Ἰωαννίνων (Ἠπ. Χρονικὰ τ. Α' 1926).

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

—[ΕΚΚΛΗΣ.] Καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῶν Ἰωαννίνων ἡ ἀρχὴ εἶναι σκοτεινή. Ἀμφισβητουμένων σοβαρῶς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, τῶν πληροφοριῶν ὅτι τὰ Ἰωάννινα ὑπῆρξαν ἐπισκοπὴ τῷ 673, ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Ναυπάκτου, καὶ τῆς ἑτέρας, καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος Ζαχαρίας φέρεται ὑπογεγραμμένος εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τοῦ 879, μόνη θετικὴ μαρτυρία ἀπομένει ἡ τοῦ σιγγιλίου τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, καθ' ἥν, ὡς εἴπομεν, τῷ 1020 ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ἰωαννίνων ὑπήχθη εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ἀχρίδος. Πότε ὅμως ἐγένετο ἐπισκοπὴ μᾶς εἶναι ἄγνωστον, ἂν καὶ γνωρίζομεν ὀνόματα ἐπισκόπων τινῶν. Κατά τινας, ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ἰωαννίνων προῆλθεν ἐκ τῆς καταστραφείσης τὸν ΣΤ' αἰῶνα Δωδώνης. Ἄγνωστον ἐπίσης τυγχάνει πότε τὰ Ἰωάννινα ἀνυψώθησαν ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν. Νεώτεραι ἔρευναι ὁρίζουν τὴν ἀνύψωσιν ταύτην μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1284—1307. Πρῶτος γνωστὸς μητροπολίτης τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ὁ Σεβαστιανός, ὃν ἀναφέρει καὶ τὸ Χρονικὸν τοῦ Πρόκλου ὡς ἄνδρα λόγῳ καὶ ἔργῳ διαβόητον. Τούτου μετατεθέντος εἰς Κύζικον τῷ 1381, μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἐξελέγη ὁ Ματθαῖος, Ἠπειρώτης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Δρυϊνουπόλεως, Βελλᾶς, Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέως καὶ Χειμάρρας, κατά τινας δὲ καὶ αἱ τῆς Φοινίκης, Περιστερᾶς, Εὐροίας, Φωτικῆς, Ἐλαίας καὶ Πάργας, Κοζόλης καὶ Νικοπόλεως, ὧν τινες ἀργότερον ἀνυψώθησαν εἰς μητροπόλεις, ὡς ἡ τῆς Δρυϊνουπόλεως (1835), ἡ τῆς Βελλᾶς (1834) καὶ ἡ τῆς Παραμυθίας (1895). Τῷ 1605 ἀπαντῶμεν καὶ ἐπίσκοπον Ζαγορίου. Κατὰ τὸ 1844 ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ἠπείρου καὶ Κερκύρας, ἂν καί τινες τὸν θεωροῦν πολὺ ἀρχαιότερον.

—[ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Τὰ ἀντερείσματα τῶν ὀρέων Ὀλύτσικα, Δρίσκου, Τζουμέρκων, Μιτσικελίου καὶ Σούτιστας, ριπιδοειδῶς κατερχόμενα, καταλήγουσιν εἰς τὰ ὑψώματα Καστρίτσης (ὕψ. 542 μ.), Κοτσελιοῦ (540), Μπιζάνι (510), Λεσσιανῶν (610), Μανωλιάσσης (752), Βοδιβίστης (528), Σαδοβίτσης (632), Λόβρου (708), Γαρδικίου (642), Νεοχωρίου (803), Δόβρας (817) καὶ Ἀσπραγγέλων (893). Ἐν τῷ μέσῳ τούτων εὑρίσκεται ἡ λίμνη Παμβῶτις καὶ ἡ κοιλὰς τῶν Ἰωαννίνων, εἰς ἣν διὰ δύο κυρίων πυλῶν ἡ εἴσοδος εἶναι δυνατὴ εἰς στρατεύματα, τὴν Β., τὴν τῆς στενωποῦ Νιγράδων, καὶ τὴν Ν., τὴν τῆς Κανέττας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοιλάδος ταύτης εὑρίσκεται ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων, ἡ Ν. καὶ ΝΔ. παρυφὴ τῆς ὁποίας ἐρείδεται ἐπὶ λοφοσειρᾶς μήκους δύο χιλιομ. περίπου (ὑψόμ. περίπου 525—570) καὶ ἡ Ν. καὶ ΝΑ. ἐπὶ τῆς λίμνης Παμβώτιδος. Ἡ πόλις σχήματος σταυροῦ, μὲ τὰς μείζονας πλευρὰς ἀπὸ Ν. πρὸς Β., μήκους τριῶν χιλιομέτρων, τὴν μίαν τῶν μικρῶν πλευρῶν εἰσχωροῦσαν ἐντὸς τῆς λίμνης καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀρχαῖον φρούριον τῶν Κομνηνῶν, τοῦ Θωμᾶ Πρελούμπου καὶ τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ, καὶ τὴν ἑτέραν πρὸς τὴν στενωπὸν τῆς Περιβλέπτου, εὑρίσκεται εἰς ὕψος 492 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ εἰς θέσιν 39° 42' βορ. πλ. καὶ 18° 43' 5'' ἀν. μήκ.

Ἡ κοιλὰς τῶν *Ἰωαννίνων*, πρὸς ἣν καταλήγουσιν ἅπασαι αἱ ὁδοὶ τῆς Ἠπείρου, καὶ ἡ γεωγραφικὴ καὶ τοπογραφικὴ ταύτης θέσις, ἀποτελεῖ οὐ

Digitized by Google

Τὸ Φετιχιὲ Τζαμί.

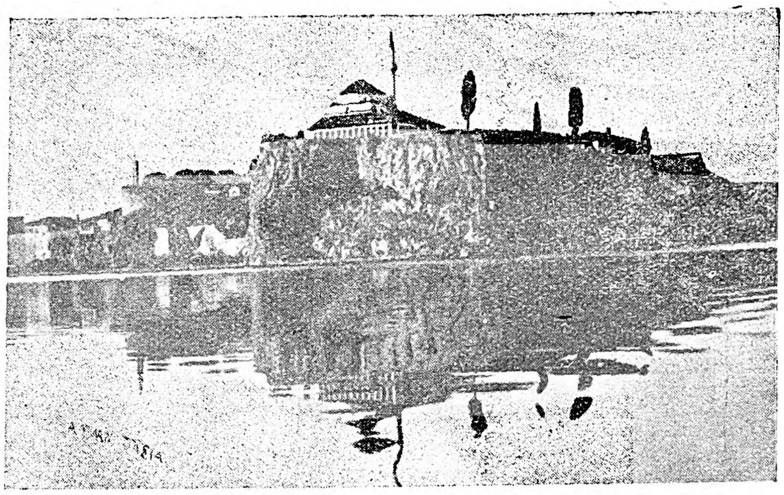

Τὸ Κάστρο ἐξωτερικῶς.

[Φωτογρ. Γ. Πανταζίδου]

Τὸ τζαμίον τοῦ 'Ασλάν.

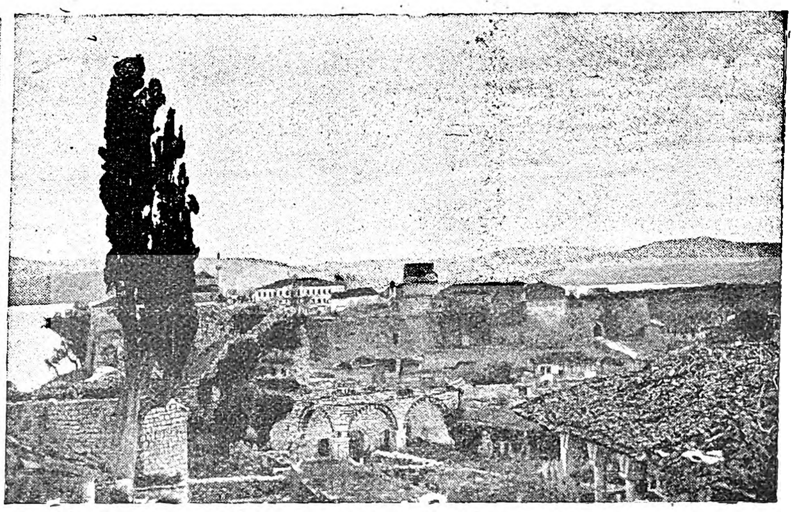

Τὸ ἐσωτερικὸν Κάστρο.

[Φωτογρ. Β. Κουτσαβέλη]

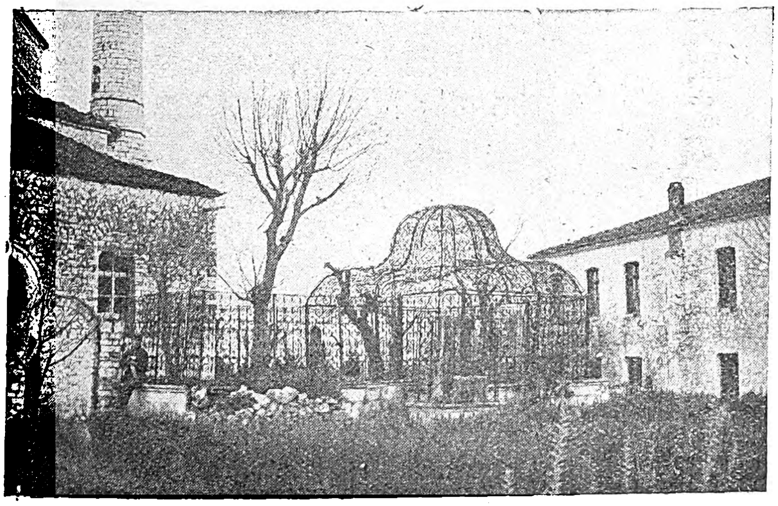

Ὁ τάφος τοῦ 'Αλῆ πασᾶ.

[Φωτογρ. Β. Κουτσαβέλη]

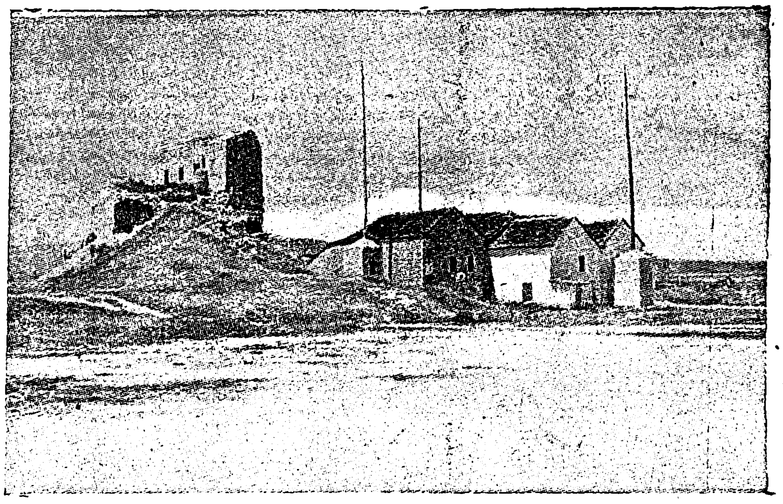

Ἐρείπια τῆς οἰκίας τοῦ 'Αλῆ πασᾶ.

[Φωτογρ. 'Α/φῶν 'Ιωαννίδου]

Τοιχογραφία τῆς Μονῆς Σπανοῦ.

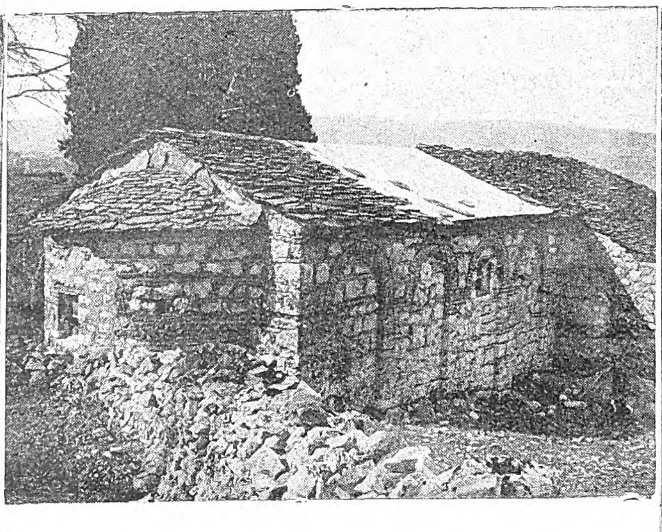

Καθολικὸν τῆς Μονῆς Νιλίου.

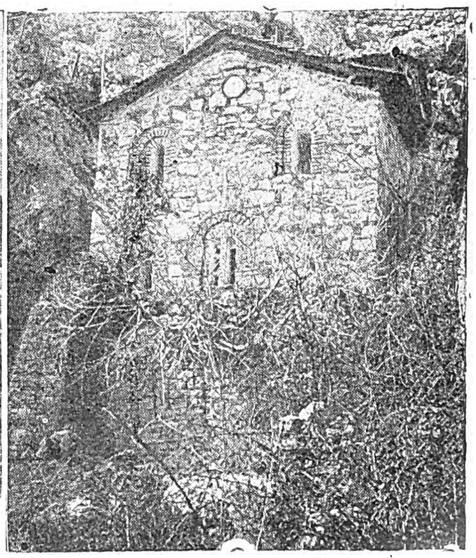

Καθολικὸν τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

Digitized by Google

μόνον πολλοῦ λόγου ἄξιον στρατηγικὸν σημεῖον, ἀλλὰ καὶ πεδίον τακτικῆς δράσεως. Λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος μ. Χ. σημειωθείσης ἀκμῆς τῆς πόλεως, καὶ τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὅλην Ἤπειρον, ἧς ὑπῆρξεν ὁ ὀμφαλός, γεωγραφικῆς ταύτης θέσεως, ἔτι δὲ καὶ διότι ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ διαυλου ἐκείνου τοῦ συνδέοντος τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἀδριατικήν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπὸ τοῦ Πύρρου μέχρι τῶν σταυροφόρων ἐβάδισαν αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῶν συγκρουσθέντων δύο πολιτισμῶν, τῆς Δύσεως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ἡ πόλις αὕτη ἦτο φυσικὸν ὅτι πολλάκις πρὸ τῶν πυλῶν της εἶδε στρατοπεδεύοντα τὸν ἐχθρόν.

Ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ φρουρίου διαφαίνονται εἰσέτι τὰ ἴχνη ἀρχαίων ὀχυρῶν, ἀναμείκτων μετὰ βυζαντινῶν τοιούτων. Οὐδόλως ἀπίθανον ὁ τραχὺς καὶ ἀπρόσιτος ἐκεῖνος πάγος, ὁ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὑδάτων περικλειόμενος, νὰ ἐφιλοξένησεν ἓν ἐκ τῶν τόσων Μολοσσιακῶν φρουρίων, ἅτινα κατερρίφθησαν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου. Ὀλιγώτερον δὲ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν θὰ ἔκτισεν εἰς τὴν περίοπτον ἐκείνην σκοπιὰν ἓν ἐκ τῶν κτισμάτων του ἐκείνων, περὶ ὧν ποιεῖται μνείαν ὁ Προκόπιος (Περὶ κτισμ. σ. 268 ἔκδ. Βόννης). Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ πρώτη ἱστορικῶς γνωστὴ πολεμικὴ πρᾶξις κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἦτο ἡ ἀπὸ Β ἐμφάνισις τοῦ Βοημούνδου, υἱοῦ τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου τὸν Μάρτιον τοῦ 1082.

Πολιορκία ὑπὸ Βοημούνδου. Ὁ Βοημοῦνδος μετὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξιον μάχην τοῦ πατρός του Ροβέρτου πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Δυρραχίου, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ὃν ὁ πατήρ του, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Ἰταλίαν, τῷ παρέδωσεν, ἐβάδισεν ἀπὸ Δυρραχίου εἰς Βαγενετίαν καὶ ἐκεῖθεν διασχίσας τὴν Ἀλβανίαν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δρίνου ἀφίχθη πρὸ τῶν Ἰωαννίνων, ἄγων ὡς ἔγγιστα στρατὸν 30.000, ἐν οἷς 1.300 ἱππόται Νορμανδοί. Ὁ Βοημοῦνδος ὑπῆρξε στρατηγὸς μεγίστης ἀξίας καὶ ἀνὴρ σπανίας ὁρμητικότητος. Ὁ δὲ στρατός του, καίτοι συνεκροτεῖτο ἐκ μαχητῶν ἀνηκόντων οὐχὶ εἰς μίαν καὶ μόνην φυλήν, ἐν τούτοις ἦτο ἠσκημένος ἀπὸ τριετίας, ἡ πανοπλία του ἦτο πλήρης, τὰ ὅπλα βαρέα, τὰ σώματα ἀθλητικὰ καὶ τὸ πνεῦμα μάχιμον, ἔτι δὲ ἡ πρόσφατος ἐν Δυρραχίῳ νίκη εἶχεν ἐξυψώσει τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Ὁ Βοημοῦνδος ἀχθεὶς πρὸς τῆς πόλεως ἐστρατοπέδευσεν εἰς τοὺς «Ἀμπελῶνας» κατὰ Ἄνναν τὴν Κομνηνήν, ἤτοι εἰς τὸν χῶρον ἔνθα σήμερον οἱ Ἀμπελόκηποι καὶ τὰ ὑψώματα τῆς Καραβατιᾶς.

Ὁ Βοημοῦνδος ἀχθεὶς πρὸ τῶν Ἰωαννίνων εὑρέθη πρὸ τῆς ἀκολούθου τακτικῆς καταστάσεως. Εὗρε τὰ Ἰωάννινα ἀπροσπέλαστα ἐπὶ τῆς βραχώδους χερσονήσου, τὰς πύλας κλειστάς, τοὺς κατοίκους ἀσφαλεῖς ἐντὸς τῶν τειχῶν. Ἐπίσης ὅλα τὰ περὶ τὴν κοιλάδα τῆς Ἐλλοπίας ἐρύματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ὧν ἐρείπια εἰσέτι βλέπομεν ἐν Καστρίτσῃ, Σερβιανοῖς, Σαδοβίτσῃ, Ραδετοβίῳ, Δραγουμῆ καὶ Νεοχωρίῳ) κατεχόμενα ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν φρουρῶν, τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου συγκεντρωμένους εἰς τὰ ἐρύματα καὶ τέλος τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον σπεύδοντα ἐκ Μακεδονίας κατ' αὐτοῦ. Ὁ Βοημοῦνδος ἔπρεπε νὰ δράσῃ κατὰ τῆς πόλεως ἀποφασιστικῶς, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν στρατόν του πανταχόθεν ἀπειλούμενον. Θὰ ἐπετέθη βεβαίως εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλ' ἀκάρπως κατὰ τῆς πόλεως καὶ τότε ἐσκέφθη νὰ περιχαρακώσῃ τὸ στρατόπεδόν του. Κατεσκεύασε τότε μέγιστον χάνδακα (βλ. σχ.) σχήματος διχοτομουμένου τριακονταγώνου, στηριζόμενον εἰς ἀμφότερα αὐτοῦ τὰ ἄκρα εἰς τὴν λίμνην Παμβώτιδα καὶ περιλαμβάνοντα ἐντὸς αὐτοῦ ὅλα τὰ δεσπόζοντα τῆς πόλεως ὑψώματα καὶ τὴν πόλιν συγχρόνως. Ὁ χάνδαξ οὗτος, σῳζόμενος μέχρι σήμερον ἀνέπαφος, καλεῖται ἐπιχωρίως «χανδάκι τοῦ Βενετσιάνου» καὶ ἔχει περίμετρον ἓξ χιλιομέτρων περίπου. Τὸ βάθος τούτου σήμερον εἶναι 3—4 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 5—8, ἀπροσπέλαστον εἰς ἅλμα ἵππου. Ἐντὸς τοῦ περιχαρακωμένου τούτου στρατοπέδου ἀσφαλίσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐνοχλήσεων τῶν Ἰουστινιανείων ἐρυμνῶν καὶ τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως καὶ τέλος κατέλαβε ταύτην μᾶλλον διὰ συνθήκης ἢ ἐξ ἐφόδου. Μετὰ τὴν κατάληψιν ἐπεσκεύασε τὰ τείχη, προτιθέμενος ἐκεῖθεν ν' ἀντιστῇ τελικῶς κατὰ τοῦ ἐπερχομένου αὐτοκράτορος, ἐκλαμβάνων τοῦτον ἐρχόμενον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Ἀλέξιος ἀφιχθεὶς εἰς τὴν Ἐλλοπίαν μετὰ δυνάμεων μικρῶν περιωρίσθη ἐπὶ μακρὸν παρενοχλῶν τὸν Βοημοῦνδον. Οὗτος βαρυνθεὶς τὸν παθητικὸν τοῦτον πόλεμον, ἐξῆλθε τοῦ περιχαρακωμένου στρατοπέδου του καὶ τῆς πόλεως καὶ ἀντιπαρετάχθη τῷ Ἀλεξίῳ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῆς πόλεως πεδία, ἐκεῖ που εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Δρισκου. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς ἡττηθεὶς διέφυγε μετὰ τοῦ Ἀλεξίου διὰ τῶν ὀρεινῶν τῆς Πίνδου διαβάσεων πρὸς Μακεδονίαν, ὁ δὲ Βοημοῦνδος ἀφεὶς ἐπαρκῆ φρουρὰν εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐτράπη πρὸς κατάληψιν τῆς Ἄρτης, ἣν κατέλαβε τῷ 1083 μ. Χ. Ἡ ἐχθρικὴ αὕτη ἐπιδρομὴ εἶναι ἡ πρώτη ἣν ἐγνώρισε τὸ περὶ τὴν Ἤπειρον ἄστυ, ὡς ἀπεκάλουν τὰ Ἰωάννινα οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες.

Αἱ ἀλβανικαὶ ἐπιδρομαί. Πρὸ καὶ ἐπὶ σερβοκρατίας τὰ Ἰωάννινα πολλάκις ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, διεκδικούντων πεισμόνως ἀπὸ τοὺς δεσπότας τὴν πόλιν. Αἱ πολιορκίαι ὅμως αὗται δὲν εἶχον τὴν μορφὴν τακτικῶν πολιορκιῶν καὶ σοβαρῶν πολεμικῶν γεγονότων, διότι μᾶλλον ἦσαν ἐπιδρομαί, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον παρηνώχλουν καὶ περιέσφιγγον τὸν δεσπότην, ὥστε οὗτος ἀντὶ σοβαρῶν ἀνταλλαγμάτων ἐξηγόραζε τὴν εἰρήνην. Τῶν ἀλβανικῶν ὅμως τούτων ἐπιδρομῶν σοβαρωτέρα μᾶλλον ὑπῆρξεν ἡ τοῦ φυλάρχου τῶν Μαλακασίων Γκίνου Φράτα. Ὁ Γκῖνος Φράτας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1378 ἡγούμενος δεκακισχιλίων περίπου ἐμπειροπολέμων ὁπλιτῶν ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ δεσπότης Θωμᾶς δὲν ἀνέμενε τὸν ἐχθρὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, φοβούμενος προδοσίαν τῶν Ἰωαννιτῶν, οἵτινες ἤδη εἶχον διὰ παντὸς τρόπου προσπαθήσει ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ κακοῦ τυράννου, ἀλλὰ παραλαβὼν δύναμιν δεκαπεντακισχιλίων ὁπλιτῶν, ἐξ ὧν 6000 φρακτοὶ στρατιῶται καὶ 9000 ἐλαφροί, κατέλαβον τὰ περὶ τὸν Δρίσκον καὶ Παρχιὼ ὑψώ-

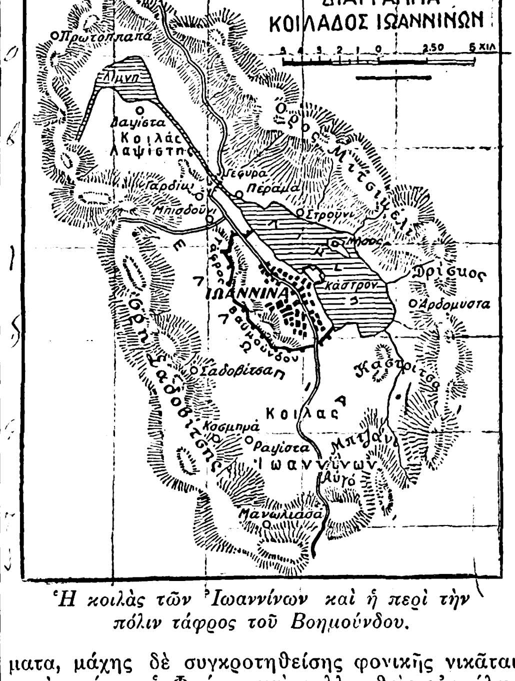

Ἡ κοιλὰς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ περὶ τὴν πόλιν τάφρος τοῦ Βοημούνδου.

ματα, μάχης δὲ συγκροτηθείσης φονικῆς νικᾶται κατὰ κράτος ὁ Φράτας καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος φέρεται ἐν περιφρονήσει εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, κατὰ σημείωμα ἀγνώστου ἐπιτομέως, ὁ μὲν Θωμᾶς ἀπώλεσε 2568 στρατιώτας, ὁ δὲ Φράτας 6.393.

Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Καρόλου τοῦ Τόκκου ὁ σουλτᾶνος Ἀμουρὰτ ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀλληλομαχίας τῶν διαδόχων τοῦ Καρόλου ἔπεμψε τὸν στρατάρχην Σινὰν πασᾶν κατὰ τῆς Ἠπείρου. Οὗτος, ἀφιχθεὶς πρὸ τῶν Ἰωαννίνων, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ἐνταῦθα αἱ γνῶμαι τῶν ἱστορικῶν διχάζονται. Ὁ μὲν Χαλκοκονδύλης, ὁ Φραντζῆς κ. ἄ. παραδέχονται ὅτι ὁ Σινὰν πασᾶς ἀφίχθη πρὸ τῶν Ἰωαννίνων ἀπρόσκλητος, χρονογραφικὸν δέ τι ἀπομνημόνευμα, διατηρηθὲν κατὰ παράδοσιν καὶ ὅπερ μνημονεύει ὁ Ἀραβαντινός, ἀναφέρει, ὅτι πρὶν ἢ εἰσβάλωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς Ἤπειρον ἀπεστάλη πρεσβεία Ἰωαννιτῶν πρὸς τὸν Ἀμουρὰτ εὑρισκόμενον παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τῷ παράδωκε τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως εἰς θέσιν, ἥτις ἔκτοτε ἐκλήθη «Κλειδὶ» (1430). Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν πιστοποιεῖται ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἄποψιν ὅτι ὑπῆρχον δύο κόμματα εἰς την πόλιν, τὸ τουρκόφιλον καὶ τὸ φραγκόφιλον, τὸ καὶ ἀντιτασσόμενον κατὰ πάσης παραδόσεως τῆς πόλεως, ὁπότε πάλιν δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὅταν αἱ κλεῖδες τῆς πόλεως ἐπέμφθησαν ὑπὸ πρεσβείας Ἰωαννιτῶν εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ σουλτᾶνον, εὑρίσκετο ἐν τοῖς πράγμασι τὸ εἰρηνόφιλον κόμμα, τὸ τουρκικόν, ὅτε δὲ ἀφίχθη πρὸ τῶν Ἰωαννίνων ὁ Σινὰν πασᾶς, ἐν τοῖς πράγμασιν εὑρίσκετο ἡ ἀντίθετος μερίς, ἥτις ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ φρουρίου κατὰ πρόσωπον τοῦ Τούρκου στρατάρχου. Τὸ σῳζόμενον ἔγγραφον, ὅπερ ὁ Σινὰν πασᾶς ἀπέστειλεν εἰς τοὺς Ἰωαννίτας ἐκ τοῦ στρατοπέδου του, εὑρισκομένου πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Φρουρίου, οὐδαμοῦ ἀναφέρει περὶ προσυμφωνιῶν παραδόσεως, ἐνῷ γράφει περὶ τόσων ἄλλων ἐπουσιωδῶν ἐν πολλοῖς πραγμάτων (Βλ. ἀνωτέρω /Ἱστορ./).

Τοῦρκοι — Ἀλῆ πασᾶς. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Σινὰν-πασᾶ (1431), τοῦ πρώτου Τούρκου διοικητοῦ τῶν Ἰωαννίνων, μέχρι τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ, οὐδὲν πολεμικὸν συμβὰν συνέβη ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, πλὴν τῆς ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως τοῦ *Διονυσίου* Σκυλοσόφου (βλ. λ.). Καταδικασθέντος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Μπαμπᾶ πασᾶν. Ὀμὲρ Βρυώνην κτλ., πανταχόθεν σπεύδοντα πρὸς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἀπωθοῦντα τὰ προκεχωρημένα τμήματα τοῦ Ἀλῆ, τὰ κρατοῦντα τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις, ἔφθασαν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων καὶ κατέλαβον θέσεις περὶ τὸ φρούριον, ὅπερ ἰσχυρότατον ὂν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων συμπληρώσεων τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐκτάκτως ὀχυρόν, πλῆρες δὲ πυροβόλων καὶ ἀφθόνων πολεμεφοδίων καὶ τροφῶν, καθίστατο ἀπόρθητον, ὑποστηριζόμενον ἅμα καὶ ἐκ τοῦ πύργου Λιθαρίτσα, σπουδαιοτάτης πλευρικῆς θέσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀλῆς στήσας τὸ στρατηγεῖόν του εἰς τὸ φρούριον καὶ ἔχων ἀνάγκην εὐρυτέρου πεδίου βολῆς, διέταξε τὴν νύκτα τῆς 25 Αὐγούστου 1820 τὴν πυρπόλησιν τῆς ἐκτὸς τοῦ φρουρίου πόλεως, ἐμβαλὼν δὲ συγχρόνως διὰ τῶν συνήθων αὐτοῦ μέσων ραδιουργίας εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον καὶ ἐπικαλεσθεὶς τὴν συνδρομὴν τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν δεινὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ σουλτανικοῦ στρατοπέδου διὰ τῶν συμμάχων του τούτων προὐκάλει καὶ εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν περιήγαγε πολλάκις τοὺς πολιορκοῦντας τοῦτον πασάδες, μέχρις οὗ τὸ Διβάνιον ἠναγκάσθη, πρὸ τῆς τοιαύτης λίαν δυσαρέστου καταστάσεως, νὰ πέμψῃ ἀρχιστράτηγον κατὰ τοῦ Ἀλῆ τὸν σατράπην τῆς Πελοποννήσου Χουρσὶτ πασᾶν. Ὁ Χουρσὶτ μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων ἐρρύθμισε τὰ τοῦ στρατοπέδου, ἀπωθήσας πάντα τὰ προκεχωρημένα τμήματα τοῦ Ἀλῆ, τὰ κατέχοντα τὴν «τάφρον τοῦ Βοημούνδου», ἐντὸς τοῦ φρουρίου, διερρύθμισε τὰς θέσεις τῶν κανονοστοιχιῶν, θέσας δύο τοιαύτας εἰς Καλούτσεσμεν, δι' ὧν συνεχῶς ἐκανονιοβόλει τὸν πύργον Λιθαρίτσα, δύο ἐπίσης εἰς Λούτσαν καὶ τρεῖς ἰσχυροτάτας παρὰ τὴν συνοικίαν Τουρκοπάλουκο, περιεχαράκωσε πλεῖστα σημεῖα τοῦ στρατοπέδου του, καὶ καταστήσας τὴν πολιορκίαν στενοτέραν ἐπεδόθη εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν συμμάχων τοῦ Ἀλῆ Σουλιωτῶν, Ἀλβανῶν καὶ λοιπῶν ὁπλαρχηγῶν Χριστιανῶν, ἀπειλούντων αὐτὸν καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου του, καὶ διακοπτόντων συνεχῶς τὰς συγκοινωνίας του. Κατὰ τούτων ὁ Χουρσὶτ διεξήγαγε τραχεῖς ἀγῶνας καὶ μακρούς, οὐχὶ ἅπαξ φθάσας εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν πρὸ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων ἀνδρῶν. Τέλος διὰ τῆς συγκεντρώσεως στρατοῦ ὑπερβαίνοντος τὰς 50.000 κατώρθωσεν ὁπωσδήποτε ὁ Χουρσὶτ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν συνεχῶν περισπασμῶν καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον, τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου. Τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1821 ὁ Χουρσὶτ διέταξεν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ πύργου Λιθαρίτσα. ἀλλ' ἀπεκρούσθη μετὰ σοβαρῶν ἀπωλειῶν· μετὰ διήμερον ὅμως δωροδοκήσας τὴν ἐν αὐτῷ ἀλβανικὴν φρουρὰν κατέλαβε τὸ ὀχυρὸν τοῦτο σημεῖον, ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ δύο κανονοστοιχίας καὶ ἤρχισε συνεχῶς βομβαρδίζων τὸ κυρίως φρούριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μόνον 600 ἄνδρες εἶχον παραμείνει παρὰ τῷ Ἀλῇ, τῶν λοιπῶν ἐγκαταλειψάντων τοῦτον, διαβλεπόντων τὸ μάταιον τοῦ ἀγῶνος. Τὴν 8 Δεκεμβρίου οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους φρουροῦντες Ἀλβανοὶ δωροδοκηθέντες ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των καὶ οὕτως ὁ Χουρσὶτ ἐγένετο κύριος τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, τοῦ Ἀλῆ περιορισθέντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν φρούριον μετὰ εὐαρίθμων πιστῶν του καὶ τεσσάρων πυροβόλων. Ἐκεῖ βλέπων πλέον τὸ μάταιον τοῦ ἀγῶνος ἐζήτησε νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐζήτησε συνέντευξιν μετὰ τοῦ Χουρσίτ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδήλωσεν ὅτι θ' ἀνατινάξῃ τὸ φρούριον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀπείρων του θησαυρῶν, ἂν δὲν ἀμνηστευθῇ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ὁ Χουρσίτ, ἵνα σώσῃ τοὺς θησαυρούς, ἔδειξε μεγίστην πρὸς τὸν Ἀλῆν εὐμένειαν καὶ ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ παρεκάλει πρὸς τοῦτο τὸν σουλτᾶνον, προέτρεψε τὸν Ἀλῆν φιλικῶς ἐμπράκτως νὰ διαδηλώσῃ τὴν πρὸς τὸν σουλτᾶνον ὑποταγήν, ἐγκαταλείπων τὸ φρούριον καὶ διαπεραιούμενος εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Ἀλῆς ὄντως μετέβη εἰς τὴν νῆσον, ἐκεῖ δὲ κατὰ σουλτανικὴν ἐπιταγὴν ἐφονεύθη τὴν 24 Ἰανουαρίου 1822.

Ἔκτοτε τὰ Ἰωάννινα, ἡ μεσαιωνικὴ πόλις τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Δουκῶν, τὰ ὁποῖα διὰ μέσου τῶν αἰώνων εἶδον πρὸ τῶν τειχῶν των στρατιὰς διερχομένας, νορμανδικὰς καὶ Σταυροφόρων καὶ βυζαντινὰς καὶ δουκικὰς καὶ σλαυϊκὰς καὶ ἀλβανικὰς καὶ τουρκικάς, δὲν ἤκουσαν πλέον νὰ κροτοῦν τὰ πυροβόλα εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἐλλοπίας εἰμὴ μόνον κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1912—1913, ὅτε τὸ κλεινὸν περὶ τὴν Ἤπειρον «ἄστυ» ἀνέκτησε τὴν ἐπὶ τόσους αἰῶνας χαθεῖσαν ἐλευθερίαν του. Β. Α. Γ.

Ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι σήμερον. Α'. Αἱ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1912 ἀρξάμεναι ἐπιχειρήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Ἠπείρῳ εἶχον ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὰ Ἰωάννινα (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ πόλεμοι Στρατ. ἱστορ.*/ τ. ΣΤ', σ. 556). Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἐπιχειρήσεις τῶν Ἰωαννίνων* τοῦ *1912—1913* φέρονται αἱ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν περιστεφόντων, ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, τὴν πεδιάδα Ἰωαννίνων ὑψωμάτων, τῆς ἐκτελεσθείσης

Digitized by Google

μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς πεδιάδος Ἄρτης καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πρὸς Ἰωάννινα ὁδῶν (Κουμουζάδων—Πέντε Πηγαδιῶν καὶ κοιλάδος Λούρου), μέχρι τῆς ἁλώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ τέλους Νοεμβρίου 1912 μέχρι τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1913.

Ὀχυρὰ περιοχὴ Ἰωαννίνων. Τὰ Ἰωάννινα ἀπετέλουν τὸ φθινόπωρον τοῦ 1912 *ὀχυρὰν* περιοχήν, μὴ δυναμένην ν' ἀποκληθῇ *φρούριον* τῆς συγχρόνου ἐννοίας, ἀλλὰ πάντως ἔχουσαν ὀχύρωσιν ἀρκετὰ σοβαράν. Ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἰωαννίνων εἶχεν ἀρχίσει ἐκτελουμένη πολὺ πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Γερμανοῦ ὀργανωτοῦ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ φὸν Γκόλτς, ἐτελειοποιήθη δὲ καὶ ἐπηυξήθη μεγάλως διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ φρουρίου Ἰωαννίνων ἀντισυνταγματάρχου Βεχὴπ βέη. Ἡ ἀμυντικὴ ἀξία τῆς ὀχυρᾶς ταύτης περιοχῆς ἐνέκειτο μᾶλλον ἐν τῇ φυσικῇ διαμορφώσει τοῦ ὅλου χώρου, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ὑψίπεδον τῶν Ἰωαννίνων περιβάλλεται ἀπὸ πασῶν τῶν κατευθύνσεων ὑπὸ ὀρέων καὶ ὑψωμάτων προσφόρων πρὸς κάλυψιν καὶ ἄμυναν τῶν Ἰωαννίνων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐν τῇ τεχνητῇ ὀχυρώσει. Ἡ τεχνητὴ ὀχύρωσις ἦτο συγκεκροτημένη συμφώνως ταῖς νέαις ἀρχαῖς, δηλαδὴ μὴ περιοριζομένη ἐντὸς τοῦ καθ' αὐτὸ παλαιοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλ' ἐπεκτεινομένη περιφερικῶς μὲ ἀκτῖνα περὶ τὰ 6—10 χιλμτ. ἀπὸ τοῦ φρουρίου τούτου, καὶ σχηματίζουσα περίμετρον ἀναπτύξεως περὶ τὰ 70 περίπου χιλμτ. Ἡ ὀχυρὰ περιοχὴ τῶν Ἰωαννίνων ἀπέβλεπεν εἰς τὴν παρακώλυσιν τῆς προχωρήσεως ἐχθρικῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν διαφόρων δυνατῶν κατευθύνσεων, ὡς τῆς ἐξ Ἁγ. Σαράντα ἢ Ἀργυροκάστρου, τῆς ἐκ Μετσόβου, τῆς ἐκ Παραμυθιᾶς, κ. τ. λ., ὅλως δ' ἰδιαιτέρως τῆς ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁδῶν Πρεβέζης ἢ Ἄρτης. Ἡ ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένη ὀχύρωσις εἶναι ἡ μόνιμος, δηλαδὴ τὰ ἐκ σκυροκονιάματος πυροβολεῖα, ἀλλὰ πλὴν ταύτης ὑπῆρχε καὶ ἡ πρόχειρος, δηλαδὴ τὰ χαρακώματα πεζικοῦ, τὰ πολυβολεῖα κτλ., ποῦ μὲν ἐκ ξηρολιθιᾶς, ποῦ δ' ἐκ χώματος πρό τε τῶν μονίμων πυροβολείων, καθὼς καὶ ἐπὶ πλείστων ἄλλων καταλλήλων θέσεων, ὡς π. χ. Ἀετορράχης, Κανέττας, Αὐγὸ κτλ.

Ἡ σοβαρωτέρα ὀχύρωσις ἦτο ἡ τοῦ *Μπιζάνι*, ἡ προστατεύουσα καὶ ἅπασαν τὴν τῶν προκεχωρημένων θέσεων, ἀποτελοῦσα τοιουτοτρόπως τὸν πυρῆνα τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως. Δυτικῶς καὶ νοτιοδυτικῶς τῶν Ἰωαννίνων δὲν ἐξετελέσθη ἰσχυρὰ ὀχύρωσις, προφανῶς διότι δὲν προεβλέπετο ἐπίθεσις ἐκ τῶν κατευθύνσεων τούτων (οἱ Τοῦρκοι ἀπέβλεψαν πάντοτε εἰς ἑλληνικὴν ἐπίθεσιν ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, δηλαδὴ εἰς μετωπικὴν κατὰ τοῦ Μπιζάνι), καὶ διότι ἡ φυσικὴ ἐδαφικὴ διαμόρφωσις (ὑψώματα Σαδόβιτσας, Τσούκας, Ἁγ. Νικολάου κτλ.) ἦτο ἰσχυροτάτη. Ἐν πολὺ γενικαῖς γραμμαῖς λέγομεν, ὅτι τὰ μόνιμα πυροβολεῖα ἔβαλλον καθ' ἁπασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν πρὸς Ἰωάννινα ἐξόδων τῶν διαφόρων κοιλάδων, τὸ δὲ πάντων κύριον εἶχον ταῦτα τοιαύτην διάταξιν μεταξύ των, ὥστε ἀλληλοεπλαγιοφυλάσσοντο διὰ τῶν πυρῶν των, πρὸ τῶν ἐν γένει δὲ πυροβολείων διῆκον ποῦ μὲν συνεχεῖς, ποῦ δ' ἀσυνεχεῖς αἱ γραμμαὶ τῶν χαρακωμάτων πεζικοῦ, ἔχουσαι μάλιστα ἐνιαχοῦ συρματόπλεγμα πρὸ αὐτῶν. Πυροβολεῖά τινα ἦσαν ὑψιδάπεδα, ἄλλα εἶχον φατνώματα κτλ., τὰ δὲ χαρακώματα πεζικοῦ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐγκατεστημένα ἐπὶ ὀφρύος. Ἐπὶ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων ἦσαν ἐγκατεστημένα περὶ τὰ 110 πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα τῶν 87 χιλ., τὰ δὲ λοιπὰ παλαιὰ τῶν 120 καὶ 150 χιλ., καθὼς καί τινα τάγματα ἐφέδρων. Ἀλλ' ὁ εἰς πυρομαχικὰ ἐφοδιασμὸς ἦτο ἐλλιπέστατος, διότι κατ' αὐθεντικὰς πληροφορίας ὑπῆρχον μόνον περὶ τὰ 420 βλήματα κατὰ πυροβόλον μικροῦ διαμετρήματος καὶ περὶ τὰ 70 διὰ τὰ μεγάλου, περὶ τὰ 180 δὲ φυσίγγια κατὰ τυφέκιον πεζικοῦ. Ἡ περιοχὴ αὕτη, ἧς διοικητὴς ἦτο ὁ ἀντισυνταγματάρχης Βεχὴπ βέης, εἶχε διαιρεθῆ εἰς 6 τομεῖς, ὡς ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαίνεται. Ἡ δὲ κινητὴ ἄμυνα τῆς περιοχῆς ταύτης ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐσσὰτ πασᾶ, σώματος στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν, πολὺ μικρᾶς δυνάμεως, καὶ ἔκ τινων συνταγμάτων ἐπιτοπίων ἐθνοφρουρῶν, ἔτι μικροτέρας δυνάμεως καὶ ὡπλισμένων διὰ παλαιοῦ τυφεκίου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ μιᾶς ἴλης ἱππικοῦ· ἤτοι ἐν συνόλῳ ὑπὸ 20.000 περίπου ἀνδρῶν, εἰς ἃς ὅμως δυνάμεις προσθετέοι καὶ οἱ ἀπὸ ἀρχῶν Δεκεμβρίου προσελθόντες, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μοναστηρίου, 15.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζεκῆ πασᾶν, οἵτινες ὠργανώθησαν εἰς τέσσαρας μεραρχίας πολὺ μικρᾶς δυνάμεως καὶ σχεδὸν ἄνευ πυροβολικοῦ. Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι δὲν διωλίσθησεν ἐκ Μοναστηρίου εἰς Ἰωάννινα ὁ γνωστὸς ἡρωικὸς στρατηγὸς διοικητὴς τοῦ 6ου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ Τζαβὴτ πασᾶς, ὡς ἐσφαλμένως καὶ ἀνακριβῶς ἀναγράφεται εἰς τινα συγγράμματα. Οὗτος ἔφθασε μὲν μέχρι Λιασκοβίκι, ἀπεσύρθη ὅμως πρὸς Βεράτι ἅμα ὡς προὐχώρησε πρὸς τὰ ἐκεῖ ἡ 3η ἑλληνικὴ μεραρχία. Εἰς τὰ Ἰωάννινα ὑπεχώρησεν ἕτερος Τοῦρκος στρατηγὸς (μετὰ τοῦ Ζεκῆ) ὀνόματι Τζεβάτ, ἐκ τοῦ παρεμφεροῦς δὲ τῶν δύο ὀνομάτων καὶ ἡ ἀνακρίβεια. Τουρκικὸν σχέδιον ἀμύνης Ἰωαννίνων δὲν ὑπῆρχεν. Ἀφ' ἧς δ' ἐποχῆς ἤρχισαν αἱ κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἑλληνικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἡ τουρκικὴ διοίκησις εὑρίσκετο ἀπομεμονωμένη ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λόγῳ τῆς πανταχόθεν προελάσεως τῶν Συμμάχων.

Ἑλληνικὸς στρατός. Κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων ἐπετίθετο μέχρι τέλους Νοεμβρίου τὸ κατὰ Ὀκτώβριον 1912 συγκεντρωθὲν ἐν Ἠπείρῳ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιστρατήγου Σαπουντζάκη Κωνσταντίνου, ἑλληνικὸν στράτευμα, δυνάμεως μιᾶς μεραρχίας περίπου, τὸ προελάσαν μέχρι τῶν πρὸ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς ἐξόδων τῶν ἐκ Πρεβέζης (κοιλάδος Λούρου) καὶ Ἄρτης ὁδῶν. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐνισχύθη, ἀπὸ μὲν τοῦ τέλους Νοεμβρίου διὰ τῆς 2ας μεραρχίας, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον κατόπιν καὶ δι' ἑτέρων μεραρχιῶν, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπετελέσθη ἐκ τῶν

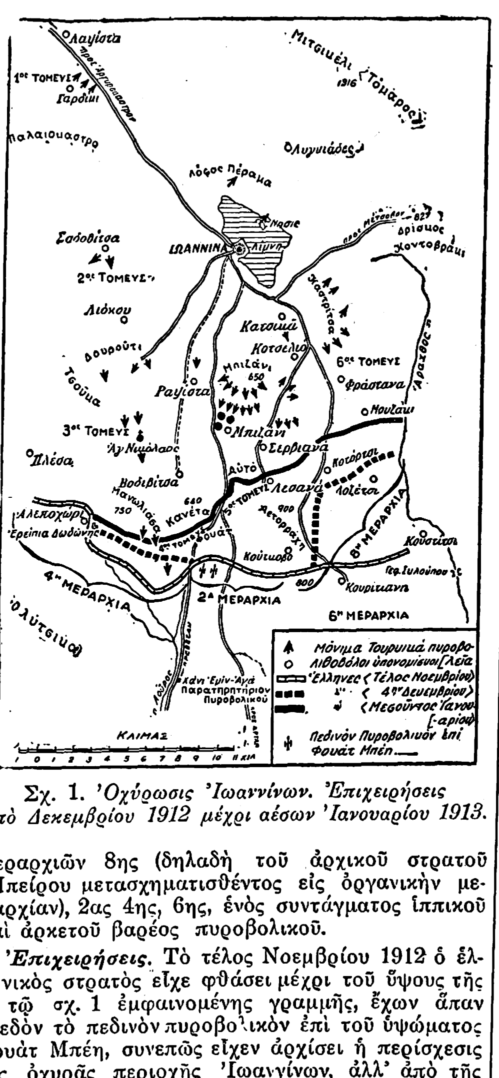

Σχ. 1. *Ὀχύρωσις Ἰωαννίνων. Ἐπιχειρήσεις ἀπὸ Δεκεμβρίου 1912 μέχρι μέσων Ἰανουαρίου 1913.*

μεραρχιῶν 8ης (δηλαδὴ τοῦ ἀρχικοῦ στρατοῦ Ἠπείρου μετασχηματισθέντος εἰς ὀργανικὴν μεραρχίαν), 2ας 4ης, 6ης, ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ καὶ ἀρκετοῦ βαρέος πυροβολικοῦ.

Ἐπιχειρήσεις. Τὸ τέλος Νοεμβρίου 1912 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένης γραμμῆς, ἔχων ἅπαν σχεδὸν τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Φουὰτ Μπέη, συνεπῶς εἶχεν ἀρχίσει ἡ περίσχεσις τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ὅμως μόνον τοῦ νότου, καθόσον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἦτο αὕτη ἐλευθέρα, δεδομένου ὅτι ἡ μὲν μέχρι Λιασκοβίκι προχώρησις ἑλληνικοῦ στρατεύματος (3ης μεραρχίας) ἐπετεύχθη μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κορυτσᾶς, ἤτοι περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου, ἀπὸ δὲ τοῦ αὐχένος τοῦ Δρίσκου εἶχον ἀπωθηθῆ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς 28ης Νοεμβρίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἀκριβῶς ταύτην ἡ κατάστασις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦτο χειρίστη, διότι αἱ ἀσθένειαι εἶχον μειώσει τὸν ἀριθμὸν τῶν μαχητῶν. Ἠθικὸν δὲ παρὰ τοῖς Τούρκοις στρατιώταις δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι δὲν ὑπῆρχε διόλου. Ἤρχισαν τότε ἐπανειλημμέναι ἐπιθέσεις, ἀλλὰ πρὸς ἐκβίασιν πάντοτε τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, ἤτοι δι' ἐπιθέσεων πάντοτε μετωπικῶν. Κατὰ τὰς 1—4 Δεκεμβρίου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον, μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς ὑπερκεράσεως τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν τοῦ Μπιζάνι, καθόσον τὸ δεξιὸν (τὰ εὐζωνικὰ τάγματα) προὐχώρει πρὸς Λεσανά, τὸ δ' ἀριστερὸν (2α μεραρχία) διὰ Μανωλιάσας πρὸς Ἅγ. Νικόλαον, ἀλλ' ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἀνεκόπη, καθόσον τὸ πεζικὸν καθηλώθη, βαλλόμενον ἀφ' ἑνὸς διαρκῶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ, μὴ δυνάμενον δ' ἀφ' ἑτέρου νὰ τύχῃ σοβαρᾶς ὑποστηρίξεως ὑπὸ τοῦ φιλίου πυροβολικοῦ, λόγῳ τοῦ δυσκόλου καὶ διακεκομμένου ἐδάφους. Τοιουτοτρόπως, τὴν 4ην Δεκεμβρίου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινόμενον ὕψος. Ὁ Ἐσσὰτ ἐσκέφθη τότε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀπωθήσεως αὐτοῦ καὶ εἶτα τῆς προσπεράσεως διὰ τῆς γεφύρας Σκλούπου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου, ὁπότε, διὰ τῆς ἀπειλῆς τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῶν Ἑλλήνων, θὰ ἐξηνάγκαζε τούτους εἰς ὑποχώρησιν· ἀλλ' ἡ τουρκικὴ αὕτη ἐπίθεσις ἀπέτυχε, καθόσον τὰ μὲν εἰς Λοζέτσι ἑλληνικὰ στρατεύματα ὑπεχώρησαν κατά τι, ἀλλὰ τὰ εἰς Κοτόρτσι παρέμειναν ἀκλόνητα. Κατὰ τὰς 6ην καὶ 7ην Δεκεμβρίου ἐπετέθησαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ἑλλήνων (2ας μεραρχίας) μὲ πρόθεσιν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, προσβολῆς τῶν πρὸς Φιλιππιάδα γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς εἰς ἐλαφρὰν ὑποχώρησιν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύτσικα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἡ ἐκ τῶν δυτικῶν ὀρέων ὑποχώρησις τῶν πρὸς τὰ ἐκεῖ δρώντων ἑλληνικῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων. Κατὰ τὴν 8ην ἐξετελέσθη ζωηροτέρα τουρκικὴ ἐπίθεσις, μὴ κατορθώσασα ὅμως ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰμὴ μόνον ἔκ τινων σημείων. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἡρωϊκαὶ αἱματηραὶ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων ἀπέβαινον ἄκαρποι, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀριθμητικῆς μειονότητος τῶν Ἑλλήνων, δι' αὐτὸ ἡ διοίκησις διέταξε τὴν ἀναστολὴν τῶν περαιτέρω ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἀναμενομένων ἐνισχύσεων. Αὕτη, μετὰ τὴν περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου ἄφιξιν τῆς 4ης μεραρχίας, προέβη εἰς ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου· συγχρόνως δ' ἐχώρισε τὸ ὅλον μέτωπον εἰς τρεῖς τομεῖς, τάξασα τὰς μεραρχίας ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται καὶ προκαλύψασα τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν δι' ἐθελοντικῶν σωμάτων. Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου 1913 ἀφίκετο ἡ 6η μεραρχία, ἥτις συνεκεντρώθη περὶ τὴν Κορίτιανην, ὁπότε αἱ 6η καὶ 8η μεραρχίαι ἀπετέλεσαν τμῆμα στρατιᾶς.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω ὀργανώσεις καὶ διατάξεις προπαρεσκευάσθη ἐπίθεσις, μέλλουσα νὰ ἐκτελεσθῇ περὶ τὰ μέσα Ἰανουαρίου· λόγῳ ὅμως αὐτομολίας πρὸς τοὺς Τούρκους Ἀλβανοῦ τινος διατελοῦντος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχηγείου Ἠπείρου, καὶ ἑπομένως ὑπονοίας περὶ προδοσίας τῶν σχεδίων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡ ἐπίθεσις ἐπεσπεύσθη, ἀναληφθεῖσα τὴν 7ην Ἰανουαρίου, ἀλλὰ μὲ σχέδιον πάντοτε μετωπικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων. Πρὸς τοῦτο, τὸ τμῆμα στρατιᾶς (6η καὶ 8η μεραρχίαι) προχωροῦν δι' Ἀετορράχης θὰ ἐπετίθετο εὐθέως κατὰ τοῦ Μπιζάνι, ἡ 2α μεραρχία διὰ τῆς πεδιάδος κατὰ τῶν δυτικῶν ὀχυρῶν τοῦ Μπιζάνι, ἡ 4 μεραρχία κατὰ Μανωλιάσας, τὰ δ' ἐθελοντικὰ σώματα κατὰ Τσούκας καὶ Ἁγίου Νικολάου. Τὴν πρωίαν τῆς 7ης Ἰανουαρίου ἤρχισε τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικὸν προπαρασκευὴν διὰ τοῦ πυρός, βάλλον κατὰ τῶν διαφόρων πυροβολείων τοῦ Μπιζάνι. Κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον χρόνον, ἡ 6η μεραρχία προώθησε πρὸς ἀνατολὰς ἀποσπάσματά τινα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ. Ἅμα δ' ὡς ἡ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ προπαρασκευὴ ἐθεωρήθη ἐπαρκής, διετάχθη περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας ἡ πρὸς ἐπίθεσιν ἐξόρμησις τῶν 6ης καὶ 8ης μεραρχιῶν, κατορθωσασῶν νὰ προχωρήσωσιν ἐπαρκῶς καὶ νὰ γίνωσι κύριαι τῆς Ἀετορράχης, ὁπότε ἡ περαιτέρω προχώρησίς των ἀνεκόπη πρὸ τῶν συρματοπλεγμάτων τῶν χαρακωμάτων τοῦ Μπιζάνι. Ἡ 4η μεραρχία ἤρξατο τῆς πρὸς ἐπίθεσιν ἐξορμήσεώς της ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 7ης Ἰανουαρίου, ἅτε μὴ ἐνδιαφερομένη πολὺ διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς προπαρασκευῆς τοῦ πυροβολικοῦ (ἡ προχώρησίς της θὰ ἐγίνετο πρὸς Μανωλιάσαν), καταλαβοῦσα ἀρκετὰ χαρακώματα νοτίως τῆς Μανωλιάσας. Ἡ 2α μεραρχία ἤρξατο τῆς προχωρήσεώς της πολὺ ἀργά, ἅτε ἀναμένουσα τ' ἀποτελέσματα τῶν ἑκατέρωθεν ἐπιθέσεων, κατώρθωσε δὲ κατὰ τὴν νύκτα 7—8 Ἰανουαρίου νὰ καταλάβῃ τὸ Αὐγό. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 7ης Ἰανουαρίου διεκόπη ἡ περαιτέρω προχώρησις τῶν Ἑλλήνων, μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς ἐπαναλήψεως ταύτης κατὰ τὴν πρωίαν τῆς ἑπομένης, 8ης· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οὐδὲν ἄξιον λόγου ἐπετεύχθη, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐντατικῆς προσπαθείας τῆς τουρκικῆς διοικήσεως πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν στρατευμάτων, ἐπιτευχθεῖσαν ἀρκετὰ καὶ σχοῦσαν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ ἐκτελῆται παραχρῆμα δραστικὴ βολὴ πυροβολικοῦ κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ τμήματος ἀποπειρωμένου νὰ ἡμιεγερθῇ, ἵνα προχωρήσῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς φοβερᾶς χιονοθυέλλης, τῆς ἐνσκηψάσης ἀπὸ τῆς νυκτὸς 7—8 Ἰανουαρίου. Κατὰ τὰς 9ην καὶ 10 Ἰανουαρίου, ὄχι μόνον οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἐπετεύχθη, ἀλλ' εἰς τὰς θέσεις τῆς 6ης μεραρχίας ἐπῆλθεν ἐλαφρά τις ὑποχώρησις. Μετὰ τὰς ἀνωτέρω αἱματηροτάτας ἀλλ' ἀνεπιτυχεῖς ἐπιχειρήσεις τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν, εὑρέθη ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου εἰς τὰς ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένας θέσεις. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐσχηματίσθη παρὰ τοῖς Τούρκοις ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ κυρία ἑλληνικὴ ἐπίθεσις προπαρεσκευάζετο κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τουρκικοῦ πλευροῦ (κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ), δι' αὐτὸ μετεφέρθησαν πολλαὶ τουρκικαὶ δυνάμεις πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦτο.

Digitized by Google

Ἅλωσις τῶν Ἰωαννίνων. Κατόπιν τῶν διαμειφθέντων μεταξὺ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως (περὶ ὧν βλ. *Β. Δούσμανη.* «Ὁ συμμαχικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων. 1928 σ. 28), ἀνέλαβεν ὁ διάδοχος ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου. Ἐνηργήθησαν διάφοροι μεταβολαὶ καὶ ἐνετάθη ἡ προσπάθεια πρὸς προσπορισμὸν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, συγκεντρώσαντος μεγάλας δυνάμεις πρὸς τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ νότιον τουρκικὸν μέτωπον, ἀπογυμνωθέντος οὕτω τοῦ δεξιοῦ (δυτικοῦ), ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν πληροφοριῶν τούτων ἐπενοήθη σχέδιον αἰφνιδιαστικῆς καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων. Διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ἔπρεπε προκαταβολικῶς νὰ καταληφθῇ τὸ Μπιζάνι, συνεπῶς πᾶν σχέδιον δράσεως κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἔδει νὰ εἶχεν ὡς βάσιν τὴν κατάλληλον κατάληψιν αὐτοῦ, κατορθουμένην, οὐχὶ δι' ἀπ' εὐθείας μετωπικῶν ἐπιθέσεων, ἀλλὰ διὰ δράσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ εὑρεθῇ τὸ Μπιζάνι ἀποκεκομμένον καὶ κυκλωμένον. Προεβλέφθη ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Μπιζάνι ἐκ τοῦ δεξιοῦ (δυτικοῦ), ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην δὲν ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλαι τουρκικαὶ δυνάμεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι τὰ ὑψώματα τοῦ δυτικοῦ μετώπου δὲν συνέχονται μετὰ τοῦ Μπιζάνι. Ὅρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου τούτου ἦτο τὸ νὰ ἐκτελεσθῇ αἰφνιδιαστικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ λάβῃ ὑπόνοιάν τινα τὸ τουρκικὸν ἀρχηγεῖον, καθ' ὅσον τότε θὰ ἐλάμβανεν ἐγκαίρως τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς τοιαύτης ἑλληνικῆς πλευρικῆς προσβολῆς. Δι' ὅ, ἀφ' ἑνὸς μὲν τηρεῖται ἄκρα μυστικότης, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ προπαρασκευαστικὴ συγκέντρωσις τῶν στρατευμάτων συντελεῖται ἐσπευσμένως, κατόπιν μεγάλων προσπαθειῶν, ἐντὸς διημέρου, ἤτοι τὰς 16ην καὶ 17ην Φεβρουαρίου. Συγχρόνως διετάχθησαν ἡ 3η μεραρχία καὶ τὸ ἀπόσπασμα τῆς 5ης μεραρχίας, αἱ περὶ τὸ Λιασκοβίκι παραμένουσαι ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Κορυτσᾶς, νὰ προχωρήσωσι πρὸς Κόνιτσαν καὶ Φούρκαν, ἵνα, ἀφ' ἑνὸς προσδώσωσι τὴν ἐντύπωσιν ἑλληνικῆς δράσεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βορρᾶ, συνεπῶς ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρεμποδίσωσιν ἐν καιρῷ τὴν πρὸς βορρᾶν ὑποχώρησιν καὶ φυγὴν τῶν Τούρκων. Ὡσαύτως τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον διέδωκε καταλλήλως ἀπατηλὴν εἴδησιν, ὅτι θ' ἀπεβιβάζετο μία ἑλληνικὴ μεραρχία εἰς Ἁγ. Σαράντα, ἡ τοιαύτη δὲ διάδοσις γενομένη, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, πιστευτὴ παρὰ τῷ τουρκικῷ στρατηγείῳ, καὶ συνεπῶς δώσασα αὐτῷ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις θὰ ἐγίνετο ὄντως ἐκ τῶν κατευθύνσεων βορρᾶ καὶ βορειοδυσμῶν, ἐπέφερε τὸ ἀποτέλεσμα ν' ἀκινητήσῃ τὸ εἰς Δέλβινον τουρκικὸν στράτευμα, ἀναμένον τὴν διάβασιν τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας, τοιουτοτρόπως δὲ νὰ μὴ συντρέξῃ εἰς τὸν περὶ τὰ Ἰωάννινα ἀγῶνα. Διὰ τὴν γενικὴν κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων ἐπίθεσιν συνεκροτήθησαν αἱ κάτωθι φάλαγγες, εἰς τρόπον ὥστε, πλὴν τῆς κυρίας ἐκ δυσμῶν ἐπιθέσεως, νὰ ἐκπεμφθῶσι καὶ ἕτεραι ἐκ τῶν κατευθύνσεων ἀνατολῶν καὶ νότου (βλ. σχ. 2): —1) *Δεξιὰ πτέρυξ:* 5η καὶ 8η μεραρχίαι, μεῖον ἐξ ἑκάστης αὐτῶν ἑνὸς συντάγματος χορηγηθέντος εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τοῦ πυρὸς δύο πυροβόλων τῶν 105 χιλ. καὶ ἕνδεκα πεδινῶν πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσαι δὲ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Κοτόρτσι—Σερβιανά. 2) *Ἀριστερὰ πτέρυξ:* 4η μεραρχία, τρία συντάγματα ληφθέντα ἐκ τῶν ἑτέρων μεραρχιῶν, δύο τάγματα εὐζώνων, ἤτοι ἐν ὅλῳ 23 τάγματα παρακολουθούμενα ὑπὸ ἓξ ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν. Ἡ πτέρυξ αὕτη ἐπορεύθη διὰ τριῶν φαλάγγων: α') Δεξιά, ἐκ τῆς 4ης μεραρχίας καὶ δύο πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσα τὰ δυτικῶς τῆς Κανέττας ὑψώματα καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Βοδίβιτσα. β') Κεντρική, ἐκ δύο συνταγμάτων καὶ ἐκ δύο ταγμάτων εὐζώνων καὶ ἐκ δύο πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσα τὰς διαβάσεις Μανωλιάσας καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ὑψώματα Ἁγ. Νικολάου. γ') Ἀριστερά, ἐξ ὀκτὼ ταγμάτων καὶ δύο πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσα τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύτσικα καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ὑψώματα Τσοῦκα, μεθ' ὃ πρὸς Σαδοβίτσα. Μεταξὺ τῶν δύο πτερύγων προὐχώρει ἡ 2 μεραρχία, μεῖον ἑνὸς συντάγματος χορηγηθέντος τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι, ἀκολουθοῦσα τὴν ἁμαξιτὴν ὁδόν. Ὡς ἐφεδρεία ἠκολούθουν τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ, πεζικά τινα τάγματα καὶ μία μοῖρα πεδινοῦ πυροβολικοῦ, πορευόμενα ὄπισθεν τῆς 2ας μεραρχίας. Τὰ εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν ἀποσπάσματα εἶχον ἐντολὴν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Δρίσκου.

Ἀφοῦ κατὰ τὰς 16ην καὶ 17ην Φεβρουαρίου συνεκεντρώθησαν αἱ διάφοροι μονάδες εἰς τοὺς καταλλήλους χώρους ἐξορμήσεως, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπίθεσις, ἐκτελεσθεῖσα εἰς δύο χρονικὰς περιόδους· κατὰ τὴν πρώτην, 18ην Φεβρουαρίου, ἐγένετο ἡ παρασκευή, εἰς τρόπον ὥστε τὴν χαραυγὴν τῆς 19ης νὰ ἔχωσιν εὑρεθῆ αἱ φάλαγγες τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος εἰς τὸ ὕψος Βοδίβιτσα-Ἅγιος Νικόλαος-Σαδοβίτσα, ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται, ἕτοιμαι δ' ὅπως ἀπὸ κατευθύνσεως πρὸς βορρᾶν στραφῶσι πρὸς ἀνατολάς, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, 19ην, ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπίθεσις μὲ κατεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸ δυτικὸν μέτωπον τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 19ης Φεβρουαρίου τὸ πυροβολικὸν ἐξετέλεσε σφοδρὸν βομβαρδισμὸν κατὰ τῶν τουρκικῶν ὀχυρῶν τοῦ νοτίου καὶ ἀνατολικοῦ τομέως (5ου καὶ 6ου), καθ' ὃν ἐβλήθησαν περὶ τὰ 12,000 βλήματα, εὐθὺς δ' ἀμέσως ἐπηκολούθησεν ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς ἡμέρας ταύτης γενικὴ ἀκάθεκτος καὶ ὁρμητικὴ ἐπίθεσις ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος κατὰ τοῦ δεξιοῦ (δυτικοῦ) τουρκικοῦ μετώπου, καθ' ὃν χρόνον ἡ δεξιὰ πτέρυξ καὶ τὸ κέντρον ἐπετίθεντο κατὰ τῶν νοτίου καὶ ἀριστεροῦ (ἀνατολικοῦ) τουρκικῶν μετώπων, συγκρατοῦσαι τὸν τουρκικὸν στρατὸν καθηλωμένον καὶ συνεπῶς ἀδυνατοῦντα ν' ἀποσπάσῃ καὶ ἕνα κἂν λόχον πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ καταρρέοντος δυτικοῦ τουρκικοῦ μετώπου. Τὰ τουρκικὰ ὀχυρὰ τοῦ δυτικοῦ μετώπου ἤρχισαν καταλαμβανόμενα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' ἐν αὐτοῖς τουρκικὸς στρατὸς ἤρχισε φεύγων πρὸς Ἰωάννινα. Οἱ Ἕλληνες τὸν κατεδίωξαν κατὰ

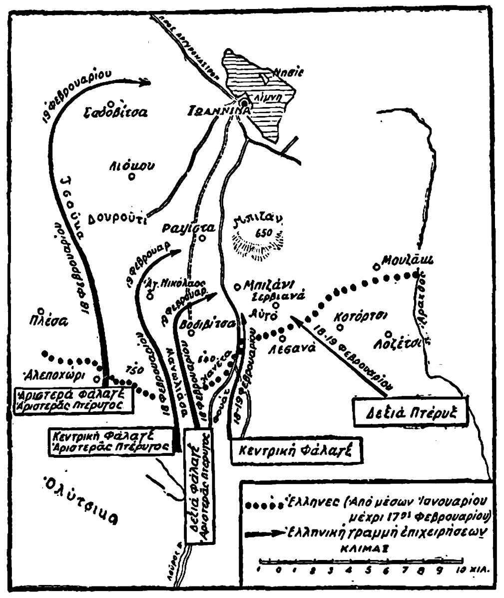

Σχ. 2. *Ἅλωσις τῶν Ἰωαννίνων (18—20 Φεβρουαρίου 1913).*

πόδας καὶ αὐθωρεὶ ἤρξαντο τῆς ἀποκοπῆς τῶν τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφικῶν συρμάτων, τῶν μεταξὺ Μπιζάνι καὶ Ἰωαννίνων, εἰς τρόπον ὥστε μετ' ὀλίγον τὸ Μπιζάνι εὑρέθη τελείως ἀποκεκομμένον καὶ ἀπομεμονωμένον, διότι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὑρέθη εἰς τὰ νῶτά του. Τὴν ἑσπέραν τῆς 19ης διετάχθη ὅπως ἡ ἐπίθεσις ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τὴν νύκτα 19—20 καὶ κατὰ τὴν 20ήν, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπέλθῃ πλήρης ἡ κύκλωσις τῶν Τούρκων. Εὑρεθεὶς ὅμως ὁ Ἐσσὰτ πρὸ τοιαύτης πανωλεθρίας, ἐπεζήτησε τὴν μεσολάβησιν τοῦ μητροπολίτου, ἵνα ἐπιτύχῃ παράδοσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἄνευ περαιτέρω ἀσκόπου καὶ ἀδίκου αἱματοχυσίας. Περὶ ὥραν 22αν τῆς 19ης Φεβρουαρίου ἀφίκετο, πρὸ τῶν ἑλληνικῶν προφυλακῶν τοῦ εὐζωνικοῦ τάγματος τοῦ Βελισσαρίου, ἀντιπροσωπεία τοῦ Ἐσσάτ, ἥτις παρεκάλεσεν ὅπως παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου, ἵνα δηλώσῃ παράδοσιν ἄνευ ὅρων. Ὄντως, ἡ ἀντιπροσωπεία αὕτη ὡδηγήθη εἰς χάνι Ἐμὶν-ἀγᾶ, ἔνθα ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Δούσμανη περὶ ὥραν 30' τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου. Τὴν πρωίαν τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου διετάχθη τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ νὰ καταλάβῃ ταῦτα, τοῦθ' ὅπερ καὶ συνετελέσθη περὶ τὴν 11ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης. Μετὰ ταῦτα, ὥρισεν ὁ διάδοχος ὡς ἀντιπροσώπους του τοὺς λοχαγοὺς τοῦ ἐπιτελείου του Ἰ. Μεταξᾶν καὶ Ξ. Στρατηγόν, οἵτινες, συναντηθέντες ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τοῦ Βεχὴπ βέη, ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον παραδόσεως εἰς τοὺς Ἕλληνας, συμφώνως τῷ ὁποίῳ ἅπαντα τὰ ὀχυρά, τὰ πυροβόλα, τὰ ὑλικὰ κτλ., καθὼς καὶ ἅπας ὁ στρατὸς καὶ ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων παρεδίδοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνες παρέλαβον περὶ τοὺς 30,000 ἄνδρας καὶ 1000 ἀξιωματικοὺς αἰχμαλώτους, πρὸς δὲ περὶ τὰ 110 πυροβόλα. Τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Φεβρουαρίου ἐγένετο ἡ ἐπίσημος εἴσοδος τοῦ ἀρχιστρατήγου διαδόχου Κωνσταντίνου εἰς Ἰωάννινα. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ Ἐσσάτ, συνθηκολογήσας, δὲν παρέδωσεν εἰμὴ τὴν πόλιν μόνον τῶν Ἰωαννίνων, δηλαδὴ τὸ μόνον σημεῖον ὅπερ εἶχε πλέον ὑπὸ τὴν κατοχήν του, καθόσον τὸ Μπιζάνι καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ὀχυρὰ εὑρίσκοντο ἀπὸ τῆς προτεραίας κυκλωμένα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὑποχείρια αὐτῷ· συνεπῶς ἡ συνθηκολόγησις τῆς νυκτὸς 19—20 Φεβρουαρίου ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς, τὴν συντελεσθεῖσαν διαρκούσης τῆς 19ης Φεβρουαρίου.

Β. Κατὰ τὴν περὶ τὸ τέλος Μαΐου 1917 ἀνταντικὴν προέλασιν πρὸς κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, ἰταλικὸν στράτευμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Deliponte, προχωρῆσαν ἐκ βορείου Ἠπείρου, κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα, ὁπότε τὸ ἐν αὐτοῖς ἑλληνικὸν στράτευμα ἐξηναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Ἄρταν. Ἡ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατοχὴ τῶν Ἰωαννίνων παρετάθη μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1917, ὁπότε ἀνακατελήφθησαν ταῦτα ὑπὸ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—[ΤΕΧΝΗ] Ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ Κάστρου Ἰωαννίνων μεσαιωνικῶν μνημείων οὐδὲν διεσώθη. Καὶ τὰ μὲν ἐντὸς τοῦ κάστρου κατεστράφησαν κατὰ τὴν ἀνταρσίαν Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου (1612), τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκάησαν κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν αὐτῆς (1820) ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Νῦν διασῴζονται μόνον τὰ τείχη τοῦ κάστρου. Ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὡς δηλοῦται καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τμήματα ἀναγόμενα εἰς παλαιοτέρους χρόνους καὶ δὴ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν δεσποτῶν, ὁρατὰ εἰς πολλὰ ἀκόμη σημεῖα. Πολλαχοῦ μάλιστα τὸ παλαιὸν τεῖχος τῶν δεσποτῶν ἔχει ἁπλῶς ἐπενδυθῇ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ χάριν μεγαλυτέρας ἀσφαλείας.

Ἂν ὅμως ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν διεσώθησαν βυζαντινὰ μνημεῖα, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὴν μικρὰν νησῖδα τῆς περιφήμου λίμνης τῶν Ἰωαννίνων. Ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης διατηροῦνται ἀκόμη ἓξ μικραὶ μοναί, ὧν αἱ ἐκκλησίαι (τὰ καθολικὰ) εἶναι μνημεῖα ἄξια πλείστου λόγου. Αἱ μοναὶ αὗται εἶναι:

1) Ἡ τοῦ *Ἁγ. Νικολάου Ντίλιου.* Τὸ καθολικὸν τῆς μικρᾶς ταύτης μονῆς εἶναι ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκοδομημάτων τῆς νησῖδος, ἀναγόμενον εἰς τὰ τέλη περίπου τοῦ ΙΑ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Εἶναι μικρὰ βασιλικὴ μονόκλιτος, στεγαζομένη ἄλλοτε πιθανῶς διὰ καμάρας, ἣν εἰς νεωτάτους χρόνους ἀντικατέστησε ξυλίνη ὀροφὴ (ταβάνι). Ἐξωτερικῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα μνημεῖα τῆς νησῖδος, φέρει διακόσμησιν διὰ κεράμων καὶ λίθων, ἐνῷ σειρὰ τόξων κοσμεῖ τὰς μακρὰς αὐτῆς πλευράς. Τὸ ἐσωτερικὸν διασῴζει τὴν διὰ τοιχογραφιῶν διακόσμησιν αὐτοῦ γενομένην, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὑπεράνω τῆς εἰσόδου ἐπιγραφή, κατὰ τὸ 1543. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ναΐσκου τούτου εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως τέχνης αἱ σπουδαιότεραι τῆς νησῖδος.

2) Ἡ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου τοῦ Σπανοῦ.* Ὁ ναὸς τῆς μονῆς ταύτης, ὡς μανθάνομεν ἐκ διασωθεισῶν ἐπιγραφῶν, ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1292 ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Φιλανθρωπινοῦ, μέλους σημαινούσης Ἰωαννιτικῆς οἰκογενείας. Ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν Φιλανθρωπινῶν, ὁ Ἰωάσαφ, ἐπεσκεύασε τῷ 1542 τὸν ναὸν καὶ ἐκόσμησε τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διὰ τοιχογραφιῶν, ὀλίγα δὲ ἔτη ἀργότερον, τῷ 1560, ὁ ἴδιος Ἰωάσαφ προέβη εἰς νέας ἐπισκευὰς τοῦ μνημείου, προσθέσας κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευράς, βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν, κλειστοὺς νάρθηκας, οὓς καὶ ἐκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν. Ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ μορφῇ ὁ ναὸς παρουσιάζει σχῆμα βασιλικῆς μονοκλίτου μετὰ νάρθηκος, καλυπτομένης διὰ καμάρας καὶ περιβαλλομένης κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῆς πλευράς, βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν, ὑπὸ κλειστοῦ νάρθηκος. Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ἐσωτερικοῦ διετηρήθησαν σχεδὸν ἀνέπαφοι, κατώτεραι βεβαίως τεχνικῶς ἀπὸ τὰς τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ Ντίλιου, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἄξιαι πολλοῦ λόγου. Μεταξὺ αὐτῶν δέον νὰ ἐξαρθῶσιν, ἀφ' ἑνὸς αἱ προσωπογραφίαι τῶν Φιλανθρωπινῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ εἰκόνες τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων. Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ νάρθηκος καὶ ἐντὸς ἀβαθοῦς κόγχης, δεικνυούσης ἴσως τὴν θέσιν τοῦ τάφου τῶν Φιλανθρωπινῶν, εἰκονίζονται πέντε μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης γονυπετῆ πρὸ τοῦ ἁγ. Νικολάου, ἐνῷ ἄνωθεν παρίσταται ὁ Ἰησοῦς εὐλογῶν. Ἐπιγραφαὶ διασωθεῖσαι ἀναγράφουσι τὰ ὀνόματα τῶν εἰκονιζομένων καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτῶν. Οἱ παριστάμενοι Φιλανθρωπινοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς: α) Μιχαήλ, μέγας οἰκονόμος καὶ ὑποψήφιος μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας († 1342). β) Γεώργιος, πρωτασηκρίτης Ἰωαννίνων († 1357). γ) Μακάριος, μοναχὸς († 1505). δ') Νεόφυτος, ἱερομόναχος († 1532). ε) Μουρίκης, ὁ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ματθαῖος, σακελλάριος Ἰωαννίνων († 1534). Αἱ εἰκόνες τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων εὑρίσκονται εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν νάρθηκος. Εἰκονίζονται ἑπτὰ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, οἱ: Πλάτων, Ἀπολλώνιος, Σόλων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος, Θουκυδίδης καὶ Χίλων, ὄρθιοι κρατοῦντες εἱλιτάρια. Ἡ ἀπεικόνισις τῶν ἀρχαίων τούτων φιλοσόφων ἐντὸς χριστιανικοῦ ναοῦ δὲν εἶναι μοναδικὴ ἐνταῦθα, σχετίζεται δὲ πρὸς μεσαιωνικὰς παραδόσεις, καθ' ἃς οὗτοι προεφήτευσαν τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μονὴ τοῦ Σπανοῦ, ὅπως εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἡ τοῦ Ντίλιου, ἐπέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀκμάζουσαν σχολήν, εἰς ἣν ἐδίδαξαν σπουδαῖοι διδάσκαλοι τοῦ γένους.

Digitized by Google

3) Μὲ μίαν ἄλλην ἐπίσημον Ἰωαννιτικὴν οἰκογένειαν, τὴν τῶν Ἀψαράδων, σχετίζεται ἡ παλαιὰ *Μονὴ τοῦ Προδρόμου*. Αὕτη ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1506 ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἀδελφῶν Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους τῶν Ἀψαράδων, οἵτινες ὀλίγα ἔτη ἀργότερον ἵδρυσαν τὴν ἐν Μετεώροις μονὴν Βαρλαάμ. Τὸ καθολικὸν τῆς μικρᾶς ταύτης μονῆς, ἀνεγερθείσης εἰς θέσιν παλαιοτέρας, ἧς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους ὀλίγα μόνον ἐρείπια διεκρίνοντο, εἶναι ναΐσκος σταυρεπίστεγος, στεγάζεται δηλαδὴ ἀπὸ δύο διασταυρουμένας καμάρας, ὧν ἡ μία, ἡ ἀπὸ Β. πρὸς Ν., κεῖται ὑψηλότερον τῆς ἄλλης. Ἐσωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τὸ 1789, ἀλλὰ κατόπιν πολλάκις ἐπεσκευάσθησαν, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1824 καὶ 1891, σήμερον δὲ οὐδὲν σχεδὸν διαφέρον παρουσιάζουσι.

4) Ἡ τοῦ *Ἁγ. Παντελεήμονος* εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἱστορίαν διὰ τὸν ἐν αὐτῇ φόνον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (1821). Ἐκ τῶν πηγῶν μανθάνομεν, ὅτι ἐκεῖ πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπῆρχεν ἀσκητήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε μονάσει ὁ περιβόητος ἀσκητὴς Ἀντώνιος. Τὴν θέσιν τοῦ ἀσκητηρίου τούτου κατέχει πιθανῶς ἡ σημερινὴ μονὴ τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος, ἧς ὁ ναὸς ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ μορφῇ εἶναι μικρὰ βασιλικὴ μετὰ ξυλίνης ὀροφῆς (ταβανίου), ἀνεγερθεῖσα πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Αὕτη φαίνεται ὅτι ὑπέστη καταστροφὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν κατὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀργότερον δὲ ἐπεσκευάσθη.

5) *Ἡ τῆς Ἐλεούσης*, τιμωμένη ἄλλοτε ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Νικολάου τῶν Γκιουμάτων ἔλαβε τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ μεταφορᾶς τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας Ἐλεούσης, εὑρισκομένης πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει ναὸν τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς. Ὁ ναὸς τῆς μονῆς ταύτης εἶναι βασιλικὴ μονόκλιτος, στεγαζομένη διὰ καμάρας. Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν πότε ὁ ναὸς ἐκτίσθη. Τῷ 1748 καὶ 1759 ἐγένοντο μεγάλαι ἐν αὐτῷ μεταρρυθμίσεις, ὁπότε διεκοσμήθη καὶ τὸ ἐσωτερικὸν διὰ τοιχογραφιῶν μετρίας τέχνης.

6) *Ἡ τοῦ Σωτῆρος* οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει. Ὁ ναὸς αὐτῆς, πυρποληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1822, ἀνεκαινίσθη ἐκ θεμελίων ἐν ἔτει 1851.

7) Ὁ ναΐσκος τοῦ *Προφ. Ἠλιοῦ* ἀπετέλει ἴσως ποτὲ τὸ καθολικὸν μικρᾶς μονῆς. Εἶναι καὶ οὗτος μικρὰ βασιλικὴ παρουσιάζουσα πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν ναὸν τῆς μονῆς τοῦ Ντίλιου. Ἡ δι' ἀσβέστου ἐπάλειψις αὐτοῦ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δὲν ἐπιτρέπει λεπτομερεστέραν αὐτοῦ ἐξέτασιν.

[Βλ. «Ἠπειρωτικὰ χρονικὰ» (τόμ. Α' 1926 σ. 53 κ. ἑξ., 113 κ. ἑξ., 295 κ. ἑξ.)]. Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΦΙΛΟΤ.] Εἰδικὰ γραμματόσημα διὰ τὴν πόλιν τῶν *Ἰωαννίνων* ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1909 τὸ αὐτόθι λειτουργοῦν ἰταλικὸν ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ὅπερ ἐπεσήμανε πρὸς τοῦτο 8 ἀξίας ἐκ τῶν ἐν χρήσει τότε ἰταλικῶν μὲ τὸ ἐπισήμασμα «Janina». Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τούτων εἶναι μικρά, πλὴν τῶν μεγάλων ἀξιῶν, 20 καὶ 40 γροσίων, ἅτινα ἔχουσιν ὁπωσδήποτε σημαντικὴν ἀξίαν. (Ε. Φ. Ε.)

— **Ἰωαννίνων *κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου (τμ. δ, κεφ. ζ) Σιλβέστρου Συροπούλου ἢ Σγουροπούλου καὶ συμπλωτῆρος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς Βενετίαν (1438): «ἵνα οὖν τὰ μεταξὺ παραδράμω, κλύδωνάς τε καὶ κινδύνους, οὓς ὑπέστημεν περί τε τὴν Μεθώνην καὶ περὶ τὸν τῶν Ἰωαννίνων κόλπον, ἔνθα τῆς βασιλικῆς νεὼς ὁρμῆσαι βουληθείσης...». Ὁ Ἀντ. Μηλιαράκης ἀδιστάκτως φρονεῖ, ὅτι ὁ Συρόπουλος ὠνόμασεν οὕτω τὸ νῦν *Ἰόνιον* (Θέσ. Ἰον. πελ. σελ. 75), ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι Λαόνικος ὁ Χαλκοκονδύλης ὀνομάζει «Μακεδονίαν τὴν πρὸς Ἰονουνᾶ» τμῆμα τῆς Μακεδονίας καὶ ὅτι ὁ Λατῖνος τοῦ Χαλκοκονδύλη μεταφραστὴς μετέφρασεν ὀρθῶς «Macedoniam qui spectat Ionium», ἄγεται εἰς τὸ ὅτι ἡ μνεία τοῦ Συροπούλου ἀποτελεῖ μαρτυρίαν, ἔστω καὶ ἀσθενῆ, «ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰονίου περιεσώθη ἴσως ἐπὶ τῶν τελευταίων βυζαντινῶν ἑκατονταετηρίδων εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ναυτικῶν». Σ. Ε. Λ.

— **Ἰωαννίνων *νομὸς*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἤπειρος*.

Ἰωαννισέλαιον (Johannisöl) (τὸ) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα λαμβανόμενον δι' ἐγχύσεως προσφάτου πόας ὑπερείκου (Hypericum perforatum) δι' ἐλαίου ἐλαιῶν. Κ. Γ. Μ.

Ἰωαννῖται (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ὀπαδοὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἵτινες μετὰ τὴν ἐξορίαν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀποσχισθέντες τῆς Ἐκκλησίας οὔτε τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἀρσάκιον οὔτε τὸν μετ' αὐτὸν Ἀκάκιον ἀνεγνώριζον, ἀλλὰ «κατ' ἰδίαν τὰς συναγωγὰς ἐν διαφόροις τόποις ποιούμενοι» ἐκκλησίαζον πρῶτον μὲν ἐν τῷ καλουμένῳ Λουτρῷ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἔπειτα δὲ ἔξω τῶν τειχῶν μεταξὺ τῆς Χαρσίας Πύλης καὶ Βλαχερνῶν, ἐν τῷ καλουμένῳ Ξυλοκίρκῳ, ὅθεν καὶ *Ξυλοκιρκῖται* ἐπωνομάζοντο. Ἡ αὐλὴ ἀπηνῶς καταδιώκουσα τοὺς Ἰωαννίτας τρεῖς νόμους κατ' αὐτῶν ἐξέδωκεν, ἕνα μὲν ἀπαγορεύοντα εἰς τοὺς κληρικοὺς νὰ ποιῶσιν ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις εἰς μέρη ἰδιωτικά, δεύτερον καταδικάζοντα τοὺς κυρίους, οἵτινες ἐπέτρεπον εἰς τοὺς δούλους αὐτῶν νὰ προσέρχωνται εἰς τοιαύτας συνάξεις, καὶ τρίτον τιμωροῦντα ἐκείνους, οἵτινες ἠρνοῦντο νὰ ἐπικοινωνῶσι πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀρσάκιον καὶ τοὺς ἀναγνωρίσαντας αὐτὸν ἑτέρους δύο πατριάρχας, τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον καὶ τὸν Ἀντιοχείας Πορφύριον. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα οἱ Ἰωαννῖται ἐξηκολούθουν ὄντες ἀπεσχισμένοι ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 438, ὅτε ὁ διαπρεπὴς μαθητὴς τοῦ Χρυσοστόμου Πρόκλος ἐκόσμει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Οὗτος «φρονήσει παραμυθησάμενος τὴν λύπην αὐτῶν» ἔπεισε τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ν' ἀνακομίσῃ ἐκ τῶν Κομάνων τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἰωάννου καὶ τῇ 27 Ἰανουαρίου τοῦ 438 «μετὰ πολλῆς τιμῆς δημοσίᾳ πομπεύσας αὐτὸ εἰς τὴν ἐπώνυμον τῶν Ἀποστόλων ἐκκλησίαν ἀπέθετο» καὶ τοιουτοτρόπως οἱ Ἰωαννῖται ἐπανῆλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Φ. Βαφειδου*, «Ἐκκλησ. ἱστορία» (Κωνσταντινούπολις 1884, Α' 227). —*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» (1890 σ. 141 κ.ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωαννῖται.** Ὑπὸ τὴν γενικὴν ταύτην προσωνυμίαν γνωρίζονται οἱ ἱππόται τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, οἵτινες καὶ ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οἷον *Σπιταλιῶται* καὶ *Ὁσπιτάλιοι*, *Ἱεροσολυμῖται*, *Ἱππόται τῆς Ρόδου*, *τῆς Μάλτας* ἢ *Μελιταῖοι*. Τὸ περιώνυμον τοῦτο συγκρότημα κυρίως ὀνομάζεται Milites hospitalis S. Joannis Hierosolymitani. Θεωρεῖται τὸ ἀρχαιότατον τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων, πραγματικὴ δ' ἀφετηρία αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἱδρυθὲν τῷ 1022. Ὅτε οἱ Φατιμῖται χαλῖφαι ἐδέσποζον εἰσέτι τῆς Συρίας, πλούσιοί τινες Ἀμαλφιτανοὶ πραγματευταὶ εἶχον ἀνεγείρει, δαπάναις αὐτῶν καὶ ἔναντι τοῦ Παναγίου Τάφου, ἕνα ξενῶνα (Hospes) διὰ τοὺς προσκυνητάς. Οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν ξενῶνα τοῦτον καλόγηροι ἔλαβον ὡς πάτρωνά των τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἐκ τούτου δὲ καὶ προσέλαβον τὴν χαρακτηρίσασαν ἔκτοτε αὐτοὺς προσωνυμίαν «Ὁσπιτάλιοι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ». Κατὰ τὸ ἔτος 1100 ὁ ἡγούμενος Γεράρδος Θωμᾶς (Gerard Thom) ἀπὸ τῆς μονῆς ταύτης ὡρμήθη διὰ νὰ καθιδρύσῃ τὸν εἰδικὸν τοῦ τάγματος κανόνα καὶ ἀπεδέχθη ὡς μοναστικὴν περιβολὴν τῶν Ὁσπιταλίων Ἰωαννιτῶν τὸ μαῦρον ράσον μὲ τὸν λευκὸν ὀκτάκομβον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1099 κατάληψις τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους καὶ ἡ ἀκολουθήσασα συρροὴ προσκυνητῶν προεκάλεσε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνισχύσεως τοῦ τάγματος διὰ τῆς προσλήψεως νέων καλογήρων καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ὁσπιταλίου διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν μεγάλην ζήτησιν. Τοιουτοτρόπως, εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῆς δεκαετίας, τὸ τάγμα ἐπολλαπλασιάσθη, ἔλαβε δὲ τὴν μορφὴν τοῦ θρησκευτικοστρατιωτικοῦ τάγματος, εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν προσκυνητῶν, καὶ ἀπετέλεσε τὸ πρότυπον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ εἴδους εἰς τὰ μεταγενέστερον ἱδρυθέντα. Τῷ 1113 ὁ πάπας Πασχάλιος ὁ Β' ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ τάγμα καὶ τὰ κληροδοτήματα, ἅτινα τὸ ἐνίσχυον οἰκονομικῶς. Ἦσαν δὲ ταῦτα πολλά, καὶ ἐκάλυπτον ἀναμφιβόλως τὴν μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς τραπεζιτικῆς ἐργασίας, ἣν ἐγκαινίασαν οἱ Ὁσπιτάλιοι, εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτήσει. Πράγματι ἡ κίνησις τοῦ χρήματος διὰ τραβηγμάτων (συναλλαγῶν) ἦτο πρᾶγμα ἄγνωστον, φαίνεται δ' ὅτι οἱ Ὁσπιτάλιοι ὑπῆρξαν πρῶτοι εἰσηγηταί. Τόση δὲ ἦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ, ὥστε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου ἡγουμένου Γεράρδου Θωμᾶ, ὁ διάδοχός του Ραϋμόνδος ὁ Φρεαρίτης (Raymond du Puy) ἠναγκάσθη νὰ θεσπίσῃ νέον καὶ τελειότερον καταστατικὸν χάρτην τοῦ τάγματος, ὅστις ὁριστικῶς καθηγιάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Καλίστου τοῦ Β'. Ἔκτοτε τὸ τάγμα ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν μορφήν του ὡς ἐκκλησιαστικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ θεσμοῦ, καὶ ὡς ὀργανισμοῦ πλουσιωτάτου εἰς κτήσεις, κινητὴν περιουσίαν καὶ προνομίας. Περιελάμβανε δὲ κατὰ τὸν τελικὸν κανόνα τρεῖς τάξεις *ἀδελφῶν* (*φρατόρων*, *φράρων*, *φριερίων*, Frères, Frerii, Frieri, Fratres, Fra): τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἢ ἱερεῖς, διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν βοήθειαν, τοὺς λαϊκοὺς ἀδελφοὺς (φράτορας) διὰ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας, καὶ τοὺς ἱππότας (ἁρμάτους φράτορας), ἐντεταλμένους νὰ προστατεύουν τοὺς προσκυνητὰς καὶ καθιδρύματα τοῦ ὁσπιταλίου, οἵτινες καὶ ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τοῦ τάγματος. Οἱ ἀρχηγοὶ δ' αὐτοῦ ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα ἐκαλοῦντο, ὡς συνήθως, *ἡγούμενοι* (Priores, Prieurs), μόνον δὲ τῷ 1252 ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Δ' παρέσχεν εἰς αὐτοὺς τὸν τίτλον τοῦ *μαγίστρου* καὶ *πρωτομαγίστρου* (Magister, Grand Maître). Ὁ μέγας πλοῦτος καὶ ἡ ἀνυπολόγιστος ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ δύναμις τοῦ τάγματος τῶν Ὁσπιταλίων, ἀλλὰ καὶ ἡ παραμέλησις τοῦ θεμελιώδους ὅρου περὶ προστασίας τῶν προσκυνητῶν, προεκάλεσε τὴν σύστασιν τῶν μεταγενεστέρων ταγμάτων τοῦ Τέμπλου (Ναΐται) περὶ τὸ 1118 καὶ τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος περὶ τὸ 1128. Τὰ τρία ταῦτα τάγματα εἶχον ὡς κοινὸν καθῆκον καὶ στοιχειώδη ὑποχρέωσιν νὰ δέχωνται, νὰ ξενίζουν καὶ νὰ προστατεύουν τοὺς προσκυνητάς. Διαφέροντες ἀπὸ τοὺς λοιποὺς μοναχούς, διότι ἀντὶ ἀναθημάτων ἀνήρτων τὰ σκυλευθέντα ἅρματα τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, μετέβαλον σὺν τῷ χρόνῳ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ξενῶνας εἰς φρούρια δυσπόρθητα, ὅπου, ἀντὶ σημάντρων διὰ τὸν ὄρθρον ἢ τὸν ἑσπερινόν, ἠκούοντο αἱ σάλπιγγες, καλοῦσαι αὐτοὺς εἰς ἔφοδον ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Γενναῖοι, ριψοκίνδυνοι, ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ καθῆκον, ἀφοῦ οὐδὲν ἀνῆκεν αὐτοῖς, οἱ φράτορες Ἰωαννῖται, Τεμπλιῶται καὶ Τεύτονες ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, μόνιμον σταυροφορίαν, ἀλλὰ καὶ πρότυπον τῶν ἱπποτικῶν ἀρετῶν. Διότι πράγματι ἐνήσκουν τὴν ἁγνείαν, τὴν πενίαν καὶ τὴν ταπεινοσύνην. Κατὰ τὸν αἰῶνα, ὅστις ἠκολούθησε τὴν σύστασιν τῶν ταγμάτων, εἴτε προελάμβανον ἐπιδρομὰς τῶν Μουσουλμάνων, εἴτε ἐπέτρεχον τὰς χώρας τῶν ἀπίστων, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν ἔτι πλειότερον ἀπὸ τῶν Ἁγίων τόπων. Ἔσπευδον δὲ ἐν σώματι εἰς προϋπάντησιν τῶν μεγάλων καραβανίων, τὰ ὁποῖα ἀπετελοῦντο ἀπὸ τοὺς ταλαιπώρους προσκυνητάς. Ἕνεκα τούτου καὶ ἡ φήμη τῶν ἱπποτῶν τούτων, ἰδιαίτατα ὅμως τῶν Ὁσπιταλίων, διεδόθη καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅλαι δὲ αἱ πόλεις καὶ τὰ κρατίδια καὶ οἱ πύργοι ἀπέστελλον τὰς γενναίας εἰσφοράς των διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ταγμάτων, οἱ δὲ θνήσκοντες ἀνεκουφίζοντο κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμήν, κληροδοτοῦντες εἰς αὐτοὺς μέρος τῆς περιουσίας των. Εἰδικῶς τὸ τάγμα τῶν Ὁσπιταλίων Ἰωαννιτῶν περιελάμβανεν εἰς τοὺς κόλπους του καὶ τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Λαζάρου (Λαζαριστῶν). Διετηρήθη ἐν Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ 1187, ὁπότε τὴν ἁγίαν πόλιν κατέλαβεν ὁ Σαλαδῖνος, κατασφάξας ἅπαντας τοὺς ζωγρηθέντας κατὰ τὴν αἱματηρὰν μάχην τῆς 3 Ἰουλίου εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου ἱππότας. Μετέφερε τότε τὴν ἕδραν του εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, καλουμένην κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρας (Ἄκκης), ὅπου παρέμειναν μέχρι τῆς ἁλώσεώς της. Τότε μετεφέρθησαν εἰς τὴν Λεμησσόν, παραχωρηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου. Ὅτε ὅμως οἱ Ἰωαννῖται κατέκτησαν τὴν Ρόδον, τῷ 1310, ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας προσέδωσαν νέαν ἀκμὴν εἰς τὴν νῆσον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ Ἰωαννῖται ἐπεξετάθησαν εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὸ σύστημα τῶν κουμμανταριῶν (Commanderies), τὸ συστηματοποιηθὲν ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων των Τεμπλιωτῶν. Καὶ ἐκληρονόμησαν μὲν μετὰ τοῦ πάπα Ρώμης καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας τὴν ἀνυπολόγιστον κτηματικὴν περιουσίαν τῶν ἀντιπάλων των τούτων, καταστραφέντων τῷ 1314, προέβησαν δὲ εἰς ἀληθεῖς ἐκστρατείας, διὰ τῶν ὁποίων κατέκτησαν τὴν Σμύρνην καὶ τὴν περιοχὴν αὐτῆς, μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ τέλος τὴν Διακρίαν τῆς Ἀττικῆς, ἤτοι τὴν περιφέρειαν τοῦ Ὠρωποῦ, μὲ ἕδραν τὸ φρούριον τοῦ Συκαμίνου. Κατὰ τὴν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι παραμονήν των, πολλοὺς κατέβαλον ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Καταλανῶν καὶ τῶν Ναβαρραίων, πρὸς τοὺς ὁποίους εἰς ἐπανειλημμένας ἦλθον προστριβὰς καὶ συρράξεις. Ἡ πρώτη ἀνάμειξίς των ἔσχεν ἀφετηρίαν τὴν διανομὴν τῆς Πελοποννήσου εἰς τοὺς δώδεκα βαρώνους καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς μερίδα δὲ οἱ Ἰωαννῖται ἔλαβον τέσσαρα τιμάρια παρὰ τὴν Μεθώνην, τῷ 1205. Μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα ἐκληρονόμησαν τὰ τιμάρια τῶν Ναϊτῶν (Τεμπλιωτῶν) εἰς τὴν Ἤλιδα καὶ παρὰ τὰς Θήβας καὶ δὴ τὸ παρ' αὐτὰς μοναστήριον τῆς Ἁγίας Λουκίας (τὸν Ὅσιον Λουκᾶν). Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἠγόρασαν τὴν Κόρινθον, ἐμίσθωσαν δὲ τὴν Ἀχαΐαν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωναν, λόγῳ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ἐργασίας ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, νὰ συνάζουν τὸ ἐξ ἐννέα χιλιάδων δουκάτων ἐτήσιον μίσθωμα καὶ οὕτω κατέλιπον ἀθρόοι τὴν χώραν διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς Ρόδον, ἰδίως ὅταν, ἀποπειραθέντες νὰ καταλάβουν τὸν Μυστρᾶν, ἀπεκρούσθησαν ἐνόπλως ἐκεῖθεν καὶ ἀπέβαλον πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Καθ' ὅλον τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐπάλαισαν μετὰ παρατόλμου ἀνδρείας, ἀλλὰ καὶ καρτεροψυχίας ἐναντίον τῶν ἐπανειλημμένων προσβολῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργουν ἑκάστοτε οἱ στόλοι τῶν σουλτάνων. Ἔμεινε δὲ παροιμιώδης ἡ ἄμυνα, τὴν ὁποίαν ἀντέταξαν τῷ 1480 οἱ ἱππόται τῆς Ρόδου Ἰωαννῖται ὑπὸ τὸν μέγαν μαΐστορα (μάγιστρον) Pierre d'Aubusson ἐναντίον τοῦ στόλου τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ. Ἀλλ' ὅσον παρήρχετο ὁ καιρός, τόσον ἡ ἄμυνά των ἐμειοῦτο, ἰδίως διότι ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν λαῶν. Τέλος, τῷ 1522, προβλέποντες τελείαν καὶ ἀνεπανόρθωτον καταστροφήν, οἱ Ἰωαννῖται προετίμησαν νὰ παραδώσουν εἰς τὸν σουλτᾶνον Σουλεϊμὰν τὸν Μεγαλοπρεπῆ τὴν νῆσον καὶ ν' ἀποσυρθῶσιν ἀποκομίζοντες τοὺς μεγάλους θησαυροὺς των καὶ ἰδίως τὴν ἐλπίδα τῆς ἐν καιρῷ ἀνα-

Digitized by Google

κτήσεως τῶν ἀπολεσθέντων. Ἐπὶ ὀκταετίαν ὅλην, ἀνέστιοι καὶ φερέοικοι, ἐπλανῶντο, ὁτὲ μὲν ἀποπειρώμενοι νὰ καταλάβουν τὴν Κεφαλληνίαν, ὁτὲ δὲ τὴν Μεθώνην, τὴν ὁποίαν ἤθελον νὰ καταστήσωσιν ἀληθινὸν προμαχῶνα. Τῷ 1530 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Κάρολος ὁ Ε', ἀντιλαμβανόμενος τὴν σπουδαιότητα τοῦ τάγματος, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸ τὴν νῆσον Μελίτην, ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως δὲ εἰς αὐτὴν μετήλλαξαν καὶ τὸ ὄνομα, προσλαβόντες συνοπτικῶς τὸν τίτλον τῶν *Ἱπποτῶν τῆς Μελίτης* ἢ *Μελιταίων*. Ταυτοχρόνως παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἰωαννίτας καὶ τὰ νησία Γκότσο καὶ Κόμινο. Ἓν ἔτος βραδύτερον οἱ Ἰωαννῖται ἐπεχείρησαν διὰ στρατηγήματος νὰ καταλάβουν τὴν Μεθώνην. Καὶ τμῆμα μὲν αὐτῶν, μετημφιεσμένων εἰς ἀγαθοὺς καὶ ἀκάκους Ἐνετοὺς ἐμπόρους καὶ εἰς γενιτσάρους, στελλομένους δῆθεν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν μεθυσθείσης τῆς φρουρᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἠγγέλθη ἡ προσέγγισις τῆς τουρκικῆς ἀρμάδας, οἱ Ἰωαννῖται ἔκριναν σκόπιμον νὰ παραλάβωσι περὶ τοὺς χιλίους πεντακοσίους αἰχμαλώτους Μουσουλμάνους, νὰ λεηλατήσωσι τὴν πόλιν, τὰ καταστήματα καὶ τὰ τεμένη καὶ ν' ἀποχωρήσουν. Ἔκτοτε, ἔχοντες τὴν Μάλταν ὡς ἀφετηρίαν, πολλάκις ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βερβερίνων πειρατῶν, διεξήγαγον δὲ ἀδιαλείπτους ἀγῶνας ἐναντίον τῶν στόλων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὅταν μάλιστα ὁ μέγας μαΐστωρ φρὰ-Ἰωάννης Λαβαλὲτ ἔκτισε κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1557 μέχρι τοῦ 1568 διοίκησίν του τὸ φερώνυμον κάστρον εἰς τὴν Μάλταν, ἡ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἀποτελεσματικὴ ἐναντίον τοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον εἶχε στείλει ὁ σουλτᾶνος τῷ 1565 ὑπὸ τὸν περίφημον *Τουργοὺτ Ρεῖς*, φονευθέντα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ἔκτοτε ὅμως τὸ τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Μακρυνθὲν τοῦ ἀρχικοῦ του προορισμοῦ, διεπόμενον ἀπὸ τὰς ἀντιζηλίας τὰς χωριζούσας τὰ ἔθνη καὶ ἀντανακλώσας κατ' ἀνάγκην ἐπὶ τῶν ἀλλογενῶν φρατόρων, ἐπηρεασθὲν δ' ἐπιπροσθέτως καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς μεταρρυθμίσεως, τὸ διαδοθὲν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, λόγῳ τῆς ὁποίας ἀπώλεσε τὴν κολοσσιαίαν περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἐκέκτητο εἰς τὰ καταστάντα λουθηρανικὰ κράτη, ἀπώλεσε τὸ μέγα του κῦρος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱπποτῶν ὁλονὲν περιωρίζετο. Νέοι παράγοντες δὲν εἰσήγοντο, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ κυρίως διότι ὁ νεποτισμὸς κατέρριψε τὸ τάγμα εἰς τιμάριον ὀλίγων προνομιούχων οἰκογενειῶν καὶ συνεπῶς δὲν ἄφινε νὰ χυθῇ νέον αἷμα εἰς τὸν γηράσαντα θεσμόν. Τέλος ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἀπηλλοτρίωσε καὶ τὰ μεγάλα κτήματα τοῦ Τάγματος ἐν Γαλλίᾳ, μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ στρατηγὸς Ναπολέων Βοναπάρτης, μεταβαίνων εἰς Αἴγυπτον τῷ 1797, ἄνευ σχεδὸν οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως κατέλαβε τὴν Μελίτην καὶ ἐξετόπισε τοὺς Ἰωαννίτας, περιορισθέντας εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ὑπολειπομένας κτήσεις αὐτῶν. Κατ' οὐσίαν ὅμως διελύθησαν τότε. Διότι ματαία ἀπέβη ἡ προσπάθειά των τῷ 1800 νὰ ἀνακαταλάβουν τὴν Μελίτην, ὅταν ἡ νῆσος αὕτη περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῶν Ἄγγλων, οἵτινες καὶ κατέχουσιν ἔκτοτε αὐτήν. Τὸ τάγμα ἀνασυνεκροτήθη τῷ 1805, ἀναδειχθέντος ὑπὸ τοῦ πάπα νέου μεγάλου μαΐστωρος. Ἕδρα δὲ ὡρίσθη ἡ Κατάνη. Τῷ 1826 ἡ ἕδρα τῶν Ἰωαννιτῶν μετεφέρθη εἰς Φερράραν, καὶ τῷ 1834 εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου καὶ παραμένει πάντοτε. Τὰ μέλη του ἀνέρχονται εἰς 4000, διατηρεῖ δὲ διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους ἐν Αὐστρίᾳ, Οὐγγαρίᾳ καὶ παρὰ τῷ Βατικανῷ. Μέγας μάγιστρος τοῦ τάγματος εἶναι σήμερον ἡ Α. Υ. ὁ ἐξοχώτατος πρίγκιψ Galeazzo di Thun e Hohenstein ἐκλεγεὶς τὴν 6ην Μαρτίου 1905. Ἔμβλημα τοῦ τάγματος εἶναι σταυρὸς ἀργυροῦς πεπλατυσμένος ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ ἑκάστου τῶν τριγώνων σχηματίζει εἰσδύουσαν ἀμβλεῖαν γωνίαν. Γ. Δ. Κ.

Σχέσεις τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μάλτας μὲ τὴν Ἑλλάδα. Φανατικοὶ καθολικοί, οἱ Ἰωαννῖται, ἐδίωξαν τοὺς Ἕλληνας ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν Ρόδῳ, ἐν τῷ Αἰγαίῳ ὡς «σχισματικούς». Πολλάκις ἐπέδραμον καὶ κατέστρεψαν παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὁ κόμης Μεταξᾶς ἐστάλη ἀπὸ τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδᾶτον εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερώνης, προσεκολλήθη δ' εἰς αὐτὸν ὁ Γάλλος πλοίαρχος κόμης Jourdain, πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰσελθών. Ἡ Ἁγία Ἕδρα ἐνόμισε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ προκαλέσῃ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἱπποτῶν πρὸς τοὺς ἁρματολοὺς τῆς Ἑλλάδος, διευκολύνουσα οὕτω μελλοντικὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Jourdain ἐξέθηκε τὰ ὀφέλη τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ἐκ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεγράφη λοιπὸν συνθήκη, καθ' ἣν «τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔκρινε συμφέρον δι' ἑαυτὸ καὶ τὴν χριστιανωσύνην τὴν συμμαχίαν τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀφ' ἑτέρου τὸ τάγμα ἀπεφάσισε νὰ δράξηται τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς ὃ στάδιον διεκρίθη ἐπὶ ὀκτὼ αἰῶνας, μετέχον τῶν κινδύνων καὶ τῆς δόξης λαοῦ μαχομένου ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ διεκδικοῦν τὰς κτήσεις καὶ τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων ἀφῄρεσαν παρ' αὐτοῦ οἱ Μουσουλμᾶνοι». Ἡ συνθήκη αὕτη εἶναι τὸ πρῶτον διπλωματικὸν ἔγγραφον τὸ ἀναγνωρίζον τὴν πολιτικὴν ὀντότητα τῆς Ἑλλάδος. Τὰ δύο μέρη συνάπτουν αἰωνίαν συμμαχίαν, ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικήν, νὰ μὴ ἔλθουν εἰς συμφωνίαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν παρὰ κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως καὶ ἀλληλοεγγυῶνται τὰ ἐδάφη των. Τὸ τάγμα παραιτεῖται τῶν διεκδικήσεών του ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' εἰς ἀντάλλαγμα θὰ καταλάβῃ ὡς κυρίαρχον τὰς νήσους Ρόδον, Ἀστυπάλαιαν καὶ Κάρπαθον, ὅταν θ' ἀνακτηθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἕως τότε θὰ κατέχῃ τὰς νήσους Σαπιένσαν καὶ Σῦρον, ὅπου θὰ ἐγκατασταθῇ τὸ στρατηγεῖόν του καὶ τὸν ἐφοδιασμόν του. Θὰ συνάψῃ δάνειον 10 ἑκατομμυρίων ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτημάτων του, ἐξ ὧν 4 θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ δόσεις. Τὴν συνθήκην ὑπέγραψαν οἱ μαρκήσιοι Maurice καὶ Laporte, ὁ κόμης Jourdain καὶ προσυπέγραψεν ὁ ταξίαρχος Lasteuric. Πρόσθετον ἄρθρον ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἱππότας ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τὴν ἀποδοχὴν τούτων εἰς τὸ τάγμα. Ἦτο ἡ ἀρχή τις τῆς ἑνώσεως. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης ἐστάλη εἰς Ἑλλάδα ὁ ἱππότης Chastellain. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς συμμαχίας ἐματαίωσεν ἡ Γαλλία. Ἀντιθέτως ὁ Μεττερνῖχος τὸ ηὐνόησε, διότι ὁ Ἑλληνισμὸς ἂν ἐπετύγχανε διὰ τοῦ καθολικισμοῦ δὲν θὰ ἔμενε προσκεκολλημένος εἰς τὴν Ρωσίαν.

Ἀλλὰ καὶ τελευταίως οἱ Ἰωαννῖται ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνατεθέντος εἰς τὸ τάγμα αὐτῶν νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις προσφύγων τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς τὸ ποσόν, ὅπερ ἡ Ἑλλὰς κατεδικάσθη νὰ καταβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν συνεχείᾳ τοῦ βομβαρδισμοῦ ὃν ὑπέστη ἡ Κέρκυρα ἐκ μέρους τοῦ ἰταλικοῦ στόλου διὰ τὰ θλιβερὰ γεγονότα τῆς Κακαβιᾶς. Οἱ Ἰωαννῖται ἀνήγειραν εἰκοσάδα οἰκίσκων εἰς τὸν συνοικισμὸν Δουργούτη, ἔκτοτε ἀποκληθέντα ἐξ αὐτῶν «Συνοικισμὸν Ἁγίου Ἰωάννου», εἰς ὃν ἐγκατεστάθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑλληνοκαθολικοὶ καὶ ἀρμενοκαθολικοὶ πρόσφυγες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸν συνοικισμὸν τοῦτον ἀποσυρθέντες οἱ Ἰωαννῖται παρέδωκαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἐρυθρὸν Σταυρόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Jourdain*, «Mémoires historiques et militaires sur les événements de la Grèce depuis 1822 jusqu'au combat de Navarin» (Paris 1928). —*Baron Olivier de Lavigérie*, «L'ordre de Malte depuis la révolution française» (Paris 1889). —*P. Pierlins*, «La Russie et le St Siège» (Paris 1912). —*Ed. Driault*, «Hist. diplom. de la Grèce (1821—1921)» (Paris 1925). Γ. Λ. Α.

ἰωαννίτης (ὁ) (Johannit) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἔνυδρον θειικὸν οὐράνιον περιέχον καὶ χαλκόν. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους μικροὺς μὲ σχισμὸν πρισματικόν, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 2—2½ καὶ χρῶμα πράσινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Joachimsthal καὶ Johann-Georgenstadt. Γ. Β.

ἰωαννίτης (Joannites Mojs) */Παλαιοζωολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κυκλολοβιδῶν ἀμμωνοειδῶν* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἄλπεις, Δοβρουτσᾶν, Τιμὸρ καὶ Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ἐπίσης ἐν Ἑλλάδι ὁ Κ. Ρέντς εὗρεν ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου βαθμίδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ λόφου Θεόκαφτα (Βλ. τοῦ Ἀσκληπιείου) τῆς Ἀργολίδος τὰ εἴδη: *ἰωαννίτης diffissus* (ποικιλία: ἀργολικός), *ἰωαννίτης τοῦ Ἰωάννου τῆς Αὐστρίας* (ποικιλία: *ἑλληνικός*), *ἰωαννίτης Klipsteini* (ποικιλία: *ἑλληνικὸς καὶ ἀνατολικός*) κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Ἰωαννίτης (ὁ), θηλ. *Ἰωαννίτισσα*· ὁ κάτοικος τῶν Ἰωαννίνων, ὁ ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος, κοιν. *Γιαννιώτης - Γιαννιώτισσα*.

Ἰωαννίτης, *Ἀναστάσιος*, ἐπιλεγόμενος *καπετὰν Τάτζης*. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἰωαννίνων, μισθωμένος εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς Πανδούρων ἐν Βλαχίᾳ, ὅτε ἐξερράγη τὸ κίνημα τοῦ 1821. Ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου στρατεύματος καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀψιμαχίας ὑπὸ τὸν Γεωργάκην Ὀλύμπιον. Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀποσύνθεσιν, ἐγκατελείφθη ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὀπαδῶν του καί, φεύγων, ἐνεκλείσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σεραφείμ, ὅπου ἐπολιορκήθη ἀπὸ χιλίους περίπου γενιτσάρους τοῦ Μπεκὸφ τσαλη. Μετὰ πολύωρον μάχην ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν νύκτα εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος χάρις εἰς ραγδαίαν βροχήν, ἥτις ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς τὰ μακρὰν τῆς μονῆς κείμενα τζαντήριά των. Συνελήφθη ὅμως ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν καὶ ἐφυλακίσθη μετ' ἄλλων δύο ἀξιωματικῶν του, τῶν λοιπῶν φυγάδων ἀφεθέντων ἐλευθέρων νὰ μεταβῶσιν εἰς Ρωσίαν. Ὁ καπετὰν Τάτζης, μετὰ διετῆ φυλάκισιν, ἀπηλευθερώθη καὶ κατῆλθεν εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, τὸ Ἀπόκουρον, τὴν Ἄμπλιανην καὶ τὴν μονὴν τῆς Ἱερουσαλήμ. Τῷ 1827 ἔλαβε μέρος εἰς τὴς ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τοῦ Φαλήρου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωαννίτης,** *Εὐστάθιος*. Καπετάνιος ἐξ Ἰωαννίνων, πολεμήσας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Προτάσει τοῦ Ἀρείου Πάγου προήχθη τῷ 1823 εἰς ἑκατόνταρχον καὶ μὲ τὸν βαθμὸν αὐτὸν διεκρίθη εἰς τὰς περὶ τὴν Στυλίδα καὶ Ἁγίαν Μαρίναν μάχας. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Γ. Δ. Κ.

Ἰωαννίτσης. Ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων (βλ. λ. *Ἀσάν*).

Ἰωαννόπουλος: —1) ***Δημήτριος.*** Φιλικὸς ἐκ Λέσβου, ἐμπορευόμενος ἐν Ὀδησσῷ. Προσέφερε πολλὰ εἰς προπαρασκευὴν τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἐξ ἰδίων περιέθαλψε πλείονας τῶν πεντήκοντα οἰκογενειῶν ἐκ τῶν προσφύγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1821. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ υἱοῦ του Νικολάου, ἀπεβίωσε τῷ 1826 εἰς Τρίπολιν, ὅπου ἤχθη αἰχμάλωτος τοῦ Ἰμπραήμ.—2) ***Νικόλαος.*** Ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἱερολοχίτης, διασωθεὶς εἰς Ρωσίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δραγατσανίου, ἐφυλακίσθη εἰς Κισνόβιον μέχρι τοῦ 1823. Κατελθὼν τότε εἰς Ἑλλάδα ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν Σταματελλόπουλον. Ἐφονεύθη εἰς τὸ Νεόκαστρον κατὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν Αἰγυπτίων. Γ. Δ. Κ.

—**Ἰωαννόπουλος,** *Ἰωάννης Ἀργ.* Δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ (1812). Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ τὰ νομικά, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐκδώσας τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα «Λαός». Ἐκλεχθεὶς βουλευτὴς διεκρίθη ὡς ρήτωρ, ἕνεκα δὲ τῶν ριζοσπαστικῶν φρονημάτων του κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη. Ἐδημοσίευσε: «Sul terremoto di Zante (1840)», «Poesie varie», «Περὶ ἐνόρκων», «Περὶ Ἰονίου Τραπέζης» καὶ ἄλλα πολιτικὰ φυλλάδια. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864. Λ. Χ. Ζ.

Ἰωάννου *Ἁγίου, μονὴ — /Γεωγρ./*. **—1)** Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος Ἀνωπόλεως τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Μοναχοὶ (1928) 8.—2) Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος Μελιδονίου τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Μοναχοὶ (1928) 9.

—**Ἰωάννου** ***Ἐρημίτου μονὴ*** */Γεωγρ./* βλ. *Γουβερνέτο*.

—**Ἰωάννου** ***Ἁγίου τοῦ Θεολόγου, μονὴ*** *—/Γεωγρ./*. Γυναικεία μονὴ κειμένη ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος *Παλαιοῦ Καρλοβασίου* τῆς Σάμου, ὑπαγομένη δὲ εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ μονὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιού. Καλογραῖαι (1928) 16.

—**Ἰωάννου** ***Προδρόμου τοῦ Φοβεροῦ, μονὴ —*** */Γεωγρ./*. Κειμένη ἐν τῷ τοῦ Εὐξείνου Πόντου στόματι, μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγένετο γνωστοτέρα, διότι ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, ὁ τελευταῖος τῶν εἰκονομάχων, ἐξώρισεν εἰς αὐτὴν τοὺς πρὸς αὐτὸν διαφωνήσαντας σφοδρότερον μοναχοὺς τῆς ἐν Βυζαντίῳ μονῆς τῶν Ἀβραμιτῶν, οἵτινες ὑποστάντες φοβερὰν μαστίγωσιν ἀπέθανον ἐν ταῖς βασάνοις, συναριθμηθέντες ἐν τοῖς ἁγίοις. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου καὶ ὁ περιώνυμος ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ζωγράφος Λάζαρος. Τῆς μονῆς ταύτης οὐδεμία κατόπιν μνεία γίνεται, ἴσως δ' ἐπὶ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς ἠγέρθη μετὰ πολλὰ ἔτη ἡ πρὸ τῆς Σωζοπόλεως ἐν Εὐξείνῳ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἥτις ἔπαυσε λειτουργοῦσα τῷ 1629. Μ. Ι. Γ.

Ἰωάννου. Ὄνομα πλείστων Ἀγωνιστῶν: —1) ***Ἀδαμάντιος.*** Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστὴς ἐκ Κυδωνιῶν. Ἦτο διδάσκαλος καὶ κατήχησε πολλοὺς συμπατριώτας του ἀπὸ τοῦ 1819. Συλληφθεὶς ἐν Σμύρνῃ, ὅπου ἠγέρθησαν ὑπόνοιαι ἐναντίον του, ἐστάλη τὸν Φεβρουάριον 1821 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸν Ταρσανᾶν. Ἐκεῖθεν, δωροδοκήσας τὸν φύλακά του, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν ὀξυτάτην περίοδον τῶν σφαγῶν τοῦ Μαΐου. Διασωθεὶς ἐπὶ ξένου πλοίου εἰς τὰ Ψαρά, μετέσχε τοῦ στόλου καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ πλοῖον «Θεμιστοκλῆς», τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ γραμματεύς. Τῷ 1825 εἰς τὸ Νεόκαστρον ἐτραυματίσθη παρὰ τὰ τείχη καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ᾐχμαλωτίσθη. Ἐσώθη ὅμως ἀπὸ τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν Σουλεϊμὰν δὲ Σέβ, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ τοῦ λοιποῦ ὡς ἀτομικὸς διερμηνεύς του. Δραπετεύσας ἐκ Τριπόλεως μετὰ τινας μῆνας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, εἰργάσθη εἰς τὴν Αἴγιναν ὡς ἐπιστάτης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ὀρφανοτροφείου καὶ ἐπὶ Ὄθωνος εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν φυλακῶν τοῦ Ρίου, τῶν ὁποίων ἐν τέλει διετέλεσε καὶ διευθυντής.

—2) ***Ἀλέξανδρος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Διεκρίθη ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Πάνον Κολοκο-

Digitized by Google

τρώνην εἰς διαφόρους μάχας τραυματισθείς. Μετὰ ταῦτα ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ μετέσχε τῆς ἀμύνης τοῦ Μεσολογγίου. Ἔσωσε πολλοὺς κατὰ τὴν ἔξοδον. Κατὰ θάλασσαν, ἐπιβαίνων τοῦ «Ἀγαμέμνονος», τῆς Μπουμπουλίνας, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ γεγονότα τῆς Λέσβου καὶ τῆς Σάμου. Ἠμείφθη μὲ τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ ἀπέθανε τῷ 1850 συνταξιοῦχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

—3) ***Ἀλέξανδρος.*** Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Ἐφονεύθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ φρουρίου τῆς Κορώνης. Πρὸ τοῦ Ἀγῶνος ἦτο περίφημος ναυτικὸς καὶ μετέσχε πολλῶν ταξιδίων εἰς Ἀμερικὴν καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην.

—4) ***Ἀναγνώστης*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σκοπέλου. Διέθεσεν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος τὸ πλοῖόν του «Ὑπέρμαχος». Ἐπολέμησε δ' ἐπ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου.

—5) ***Ἀναστάσιος.*** Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μονοδένδρι, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ Ψαλλίδᾳ καὶ ἐμπορεύετο ἐν Ἰασίῳ. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Μολδαυΐαν καὶ κατόπιν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, καταταχθεὶς εἰς τὸ τακτικὸν τοῦ Ροδίου. Κατὰ τὴν ἀνοργάνωσιν τοῦ τακτικοῦ ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου, προσελήφθη ἀξιωματικός, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου, εἰς ἣν καὶ ἐπληγώθη, καὶ τὸν Δεκέμβριον 1826 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κομίζων σακκίδιον πυρίτιδος. Ἀσθενήσας ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ. Διὰ τῆς περινοίας του ἔσωσε τὸν Φαβιέρον, δὶς ἀπειληθείσης τῆς ζωῆς του ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀτάκτους. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου ὡς καὶ τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος, ἀπέθανε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ.

—6) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστής, πατὴρ τοῦ προηγουμένου. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς Πάτρας. Ἐμπορευόμενος αὐτόθι κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον μετεῖχον τέκνα του καὶ συγγενεῖς. Ἐπολέμησεν εἰς Πάτρας, Τρίπολιν, Κόρινθον, Δερβενάκια καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ ἄμυναν ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐγκλεισθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ μετὰ τοῦ μικροῦ του σώματος, κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν, ἐνήργησε παράτολμον ἔξοδον τὸν Ἰανουάριον 1826, ἐν ὥρᾳ ραγδαίας βροχῆς, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον ἀμερίμνων Τούρκων, ἀλλ' ἐμπεσὼν εἰς ἐνέδραν Ἀλβανῶν ἐφονεύθη μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ.

—7) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἔπεσε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐκπορθήσεως τοῦ Σερπετζέ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὁρμητικωτάτων πολεμιστῶν.

—8) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Πατρῶν. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Λόντον εἰς διαφόρους μάχας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὴν Ἀκράταν τῷ 1823, εἰς τὸ Μεσολόγγιον τῷ 1825 καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 1827.

—9) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐφονεύθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῷ 1826.

—10) ***Ἀνδρέας,*** ἐπιλεγόμενος ***Πλατανιώτης*** (1795—1865) διότι ἐγεννήθη εἰς τὸν Πλάτανον τῆς Ναυπακτίας. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπὶ ἔτη ὑπῆρξεν ἁπλοῦς στρατιώτης, κατόπιν προσελήφθη ὡς γραμματεὺς τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τέλος ἔγινε σωματάρχης εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηνῶν. Τρὶς εἰσῆλθε πυροβολούμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τρὶς ἐξῆλθεν αὐτῆς σῶος παρὰ τὰ πυκνὰ πυρὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον, κατετάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τρίτης τάξεως καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Πάτρας.

—11) ***Ἀνδροῦτσος.*** Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Καλαβρύτων, ἀγωνισθεὶς ὑπὸ τὸν Β. Πετμεζᾶν. Ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὴν μάχην τοῦ Λεβιδίου τῷ 1821 ἐτραυματίσθη σοβαρῶς. Ἀπέθανε τῷ 1846.

—12) ***Ἀπόστολος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλληνίας. Κατετάχθη εἰς τὸ τακτικὸν τοῦ Φαβιέρου καὶ ἐφονεύθη τὴν νύκτα τῆς ἱστορικῆς ἀναβάσεως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, κομίζων σακκίδια πυρίτιδος.

—13) ***Βασίλειος.*** Ἰατρὸς ἐκ Θράκης, πολεμήσας ἐπὶ πλοίων μέχρι τοῦ 1824, ὁπότε ἐτραυματίσθη παρὰ τὴν Σάμον. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Ναύπλιον, προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ἐξανθηματικὸν τύφον, ὅστις ἐμάστιζε τὴν πόλιν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ἔσωσε δ' ἐκ βεβαίου θανάτου καὶ τὸν πρόεδρον τῆς προσωρινῆς διοικήσεως Γεώργιον Κουντουριώτην. Τῷ 1825 ἐν τούτοις κατηγορήθη ὅτι ἐτέλει ἐν συνεννοήσει πρὸς τὸν Ἰμπραὴμ καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀποδειχθείσης ὅμως τῆς ἀθῳότητός του ἀφέθη ἐλεύθερος. Τῷ 1827, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ προέδρου Ἀνδρέα Ζαΐμη, προσῆλθεν εἰς Αἴγιναν καὶ εἰργάσθη μέχρι τοῦ 1829, ὁπότε προσβληθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος λοιμοῦ ἀπεβίωσε.

—14) ***Γεώργιος.*** Ἀργυροκαστρίτης μπουλουκτζῆς τοῦ Ὀδυσσέως πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, καὶ ἐφ' ὅσον οὗτος ὑπηρέτει ὡς καπετάνιος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπολέμησεν ὑπ' αὐτόν, κατόπιν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τέλος ὑπὸ τὸν Ν. Τζαβέλλαν. Παρέμεινεν εἰς τὴν ὀροφυλακήν.

—15) ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Πάτμου. Ἐπολέμησεν ἐπὶ ὑδραϊκῶν πλοίων μέχρι τοῦ 1826. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας δι' ἰδιωτικήν του ὑπόθεσιν ἐνεκλείσθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπολέμησε γενναιότατα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίαν καὶ ἐφονεύθη τὸν Ἰανουάριον 1827.

—16) ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐπελέγετο *Κουτσομύτης*, διότι εἶχε ρινοκοπηθῆ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅπου ὑπηρέτει ὡς πυροτεχνίτης καὶ ἐπισκευαστὴς ὅπλων. Ἠκολούθει τὸν Ὀμὲρ πασᾶν Βρυώνην, ὅτε δὲ οὗτος ἐσπευσμένως ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀττικῆς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1821, ὁ Κουτσομύτης τὸν ἐγκατέλιπε καὶ ἔμεινε νὰ συναγωνισθῇ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Βραδύτερον προήχθη ὑπὸ τοῦ Κριεζώτη.

—17) ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σούρπης τῆς Λαμίας. Διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην. Τῷ 1827 πολεμῶν εἰς Φάληρον ὑπὸ τὸν Νοταρᾶν (Ἀρχοντόπουλον) ἐτραυματίσθη καὶ ζωγρηθεὶς ἐπωλήθη ὡς δοῦλος εἰς Ἀλβανίαν. Ἐκεῖθεν, ἐπωφεληθεὶς τῶν ταραχῶν τοῦ 1832, ἐδραπέτευσε καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

—18) ***Δημήτριος.*** Ἐγεννήθη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Κυνουρίας. Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰς Σπέτσας ὡς οἰκοδιδάσκαλος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἀγῶνος, καὶ προσκολληθεὶς εἰς τὰ σώματα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τῶν υἱῶν του ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας. Διορισθεὶς πολιτάρχης τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἀποκατέστησε τὴν τάξιν κατὰ τὴν ἀναρχικὴν περίοδον, μετέσχε δὲ τῆς λαμπρᾶς ἀμύνης τῆς Κυνουρίας ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραήμ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν διωρίσθη δήμαρχος καὶ κατόπιν ἐξελέγη βουλευτής.

—19) ***Δημήτριος,*** ὁ καὶ *Μπεκροδημήτρης*, προφανῶς διὰ τὸ μέθυσον αὐτοῦ. Γενναῖος πολεμιστὴς ἀπὸ τὴν Προκόννησον. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Εὔβοιαν, τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Προσελήφθη ναύτης τῆς «Καρτερίας» καὶ ἐφονεύθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Εἶχε καταπληκτικῶς ἰσχυρὰν τὴν φωνὴν καὶ ἠκούετο εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Εἰς τὰ βουνὰ τῶν Καλαβρύτων, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἠχώ, ἔτρεψε διὰ τῶν φωνῶν του εἰς φυγὴν ὁλόκληρον ἀπόσπασμα τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ.

—20) ***Δημήτριος.*** Ἱερεὺς ἐκ Μοσχοχωρίου τῆς Φθιώτιδος. Ἐπολέμησε μὲ τὸν Διάκον εἰς τὴν Ἀλαμάναν, κατόπιν δὲ ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν.

—21) ***Δημήτριος.*** Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὴν Πτέρην τῆς Φθιώτιδος. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Κοντογιάννην καὶ διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας.

—22) ***Δημήτριος.*** Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὸ Μονοδένδρι τῆς Ἠπείρου. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

—23) ***Διονύσιος.*** Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ τακτικὸν ἱππικόν, κατόπιν ὅμως προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Μακρυγιάννη καὶ μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως.

—24) ***Ζήσιμος.*** Παλαιὸς Κλέφτης ἀπὸ τὸ Μακρυνόρος τῆς Αἰτωλίας. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Παλαιόπουλον καὶ τὸν Μαυρομμάτην, ἐπανειλημμένως δὲ εἶχεν ἔλθει εἰς ρῆξιν μὲ τοὺς μπουλουμπασῆδες τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Βραχωρίου, ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Ζαπάντι, κατόπιν δὲ διεκρίθη εἰς τὰς μάχας τοῦ Αἰτωλικοῦ. Ἐπίσης εἰς τὴν τελευταίαν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἐπολέμησε γενναιότατα, κατὰ δὲ τὴν ἔξοδον ἐφονεύθη μετὰ τῶν οἰκείων του.

—25) ***Κωνσταντῖνος.*** Πρόκριτος ἐκ Σαλώνων. Ἐξελέγη ἀρεοπαγίτης καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὰ πρῶτα του βήματα. Ἐφονεύθη εἰς Εὔβοιαν τῷ 1824.

—26) ***Κωνσταντῖνος*** ὁ *Ὀρεινός*. Κατήγετο ἐξ Αἰγίου. Ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔλαβε δίπλωμα χιλιαρχίας. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ. Ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ κατετάχθη εἰς τὴν προικοδοτημένην φάλαγγα. Ἀπέθανε τῷ 1850.

—27) ***Κωνσταντῖνος,*** ὁ καὶ *Χαλούμης*. Ἐμπειρικὸς ἰατροχειρουργὸς ἐκ Θάσου, προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀττικῇ. Ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἦτο ἐκ τῶν πρώτων ἰατρῶν.

—28) ***Λάμπρος,*** ὁ καὶ ***Λαμπράκης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Βονίτσης. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰ ρουμελιώτικα σώματα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιον προσελήφθη ὑπὸ τῆς διοικήσεως ὡς ὑποχιλίαρχος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, ἀπέθανε δὲ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ.

—29) ***Μανώλης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σμύρνης, ὁπόθεν ἔφθασε κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως κομίζων σημαντικὸν ποσόν, ὅπερ διέθεσε διὰ τὴν συγκρότησιν σώματος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε μέχρι τοῦ 1825, ὁπότε ἐτυφλώθη εἰς τοὺς Μύλους.

—30) ***Μιχαήλ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κασσάνδρας. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς γενετείρας του, κατῆλθε βραδύτερον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου δὲν ἔπαυσε μαχόμενος μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως.

—31) ***Μιχαήλ.*** Ἕτερος Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐπολέμησεν εἰς πλείστας μάχας, πάντοτε δὲ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν του. Ἐπληγώθη ἐπανειλημμένως κατὰ τὰς διαφόρους ἐπιθέσεις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

—32) ***Μιχαήλ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν, φονευθεὶς τῷ 1826 *εἴς τινα συμπλοκὴν παρὰ τοὺς* Ἀμπελοκήπους.

—33) ***Ναθαναήλ.*** Καλόγηρος τῶν Καρυῶν τῆς Καρυστίας. Κατήρτισε σῶμα καὶ ἐπολέμησεν εἰς Εὔβοιαν, Ἀττικὴν καὶ Μεσολόγγιον, ὅπου ἐτραυματίσθη βαρέως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη μὲ τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον καὶ ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς φάλαγγος. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τὸν διώρισεν ἱεροκήρυκα εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἀπέθανε τῷ 1865 εἰς Σῦρον.

—34) ***Νικόδημος.*** Ψαριανὸς Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Παπανικολῆ καὶ κατόπιν τοῦ Μανιάτη. Διεκρίθη εἰς τὸν Γέροντα καὶ τὸν Καφηρέα. Ἐφονεύθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

—35) ***Νικόλαος.*** Κατήγετο ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1811 ἡ οἰκογενειά του ἐγκατεστάθη εἰς Γαλάζιον. Ἐκεῖ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Καραβιᾶν καὶ ἐφονεύθη ἐκ τῶν πρώτων τῷ 1821.

—36) ***Νικόλαος.*** Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Ἐγκατεστημένος εἰς Γαλάζιον, ἐπολέμησεν εἰς Μολδαυΐαν καὶ κατέφυγεν εἰς Ρωσίαν. Κατελθὼν τῷ 1823 εἰς Πελοπόννησον, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, τὸν Χατζῆ - Χρῆστον, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὑπασπιστής, καὶ ἄλλων. Ἠμείφθη μὲ τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον.

—37) ***Νικόλαος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λακεδαίμονος. Ἐπολέμησε μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως μὲ πολλὴν αὐταπάρνησιν. Κατελέχθη μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν Ζ' τάξεως.

—38) ***Πανάρετος.*** Ἱερεὺς ἐκ Μονεμβασίας. Αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Κανταχουζηνὸν καὶ τὸν Γεώργιον Πάνου. Μετασχὼν κατόπιν τοῦ Ἀγῶνος, ἐπέταξε τὰ ράσα καὶ ὡς κοσμικὸς διεκρίθη πολὺ διὰ τὰ πολεμοχαρῆ του ἔνστικτα. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας τοῦ 1832 ἐτυράννησε πολλοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, μέχρις ὅτου συλληφθεὶς ἀπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην ἐφονεύθη, καθ' ὃν χρόνον ὁδηγούμενος εἰς Τρίπολιν ἐζήτησε νὰ διαφύγῃ.

—39) ***Πολυχρόνης.*** Ἀγωνιστὴς καὶ πλοιοκτήτης ἐξ Ὕδρας. Διεκρίθη ὡς πλοίαρχος καὶ διεξήγαγε διαφόρους ἀποστολάς.

—40) ***Προκόπιος.*** Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰ Βασιλικά, εἰς τὸ Χαϊδάρι καὶ τοὺς Τρεῖς Πύργους. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Κ. Πιττάκη, ἀλλ' ἐφονεύθη ἐκ τῆς πτώσεως ἑτοιμορρόπου τουρκικῆς οἰκίας.

—41) ***Χατζηνικόλας.*** Κάσιος τὴν καταγωγήν, ἰδιοκτήτης πλοίου. Ἐξοπλίσας αὐτὸ μετέσχε τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ τὴν Κρήτην. Τῷ 1823 τὸ πλοῖόν του ἐξώκειλε λόγῳ τρικυμίας, αὐτὸς δὲ σώσας τὰ κανόνια, τὰ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ ἄλλου πλοίου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ ἓν ἔτος κατεστράφη εἰς τὰ Ψαρά.

—42) ***Χρῆστος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λακεδαίμονος. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὡς ἀξιωματικός. Κατά τινα ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ᾐχμαλωτίσθη ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ.

—43) ***Χρῆστος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεβαδείας. Ἔπεσεν ἡρωικῶς μαχόμενος εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου τῆς Ὥρας τῷ 1821.

—44) ***Χρῆστος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κορυτσᾶς. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπηρέτει μεταξὺ τῶν τζοχανταρέων τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις τὸν εἶχεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμπιστόν του. Τῷ 1815 ἔγινε Κλέφτης καὶ ἐπανειλημμένως ἐδιώχθη. Τῷ 1820 τραυματίας ἐνοσηλεύετο εἰς μίαν μονὴν τοῦ Ὀλύμπου, ἐκεῖ δὲ ἔμαθε τὸ μυστήριον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐζήτησε νὰ ἐργασθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ Γένους. Γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Ἰωάννου Κολοκοτρώνη, τοῦ ἐπιλεγομένου Δασκούλια, προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμά του καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας. Μετὰ τὴν καταστροφὴν κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἀλλ' ἐφονεύθη κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἴς τινα συμπλοκὴν παρὰ τὰς Πάτρας.

—45) ***Χρῆστος.*** Ἀδελφὸς τοῦ Προκοπίου. Ἠγωνίσθη ὑπὸ τὸν Βάσσον, ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πολυαρχίας, καὶ μετέπειτα ἐπὶ Ὄθωνος.

Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

Digitized by Google

— **Ἰωάννου, *Δημήτριος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (1861—1927), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ συμμετέσχεν, ὡς διοικητὴς λόχου μηχανικοῦ, τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀποβατικοῦ σώματος τῷ 1897, κατὰ δὲ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ πολέμου ἐκείνου ἠσχολήθη εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῆς Οἴτης. Κατόπιν διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καθηγητὴς τῆς ὀχυρωτικῆς παρὰ τοῖς στρατιωτικοῖς σχολείοις Εὐελπίδων καὶ ὑπαξιωματικῶν, συγγράψας τότε ἀρκετὰ συγγράμματα καὶ μελέτας τοῦ κλάδου τούτου τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, διετέλεσεν ἐν ἀρχῇ ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ Ἠπείρου, κατόπιν διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων, συμμετασχὼν δραστικῶς μετ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἠπείρου, εἶτα δὲ ὁ πρῶτος διοικητὴς τῆς κατὰ τὴν ἄνοιξιν 1913 συγκροτηθείσης 9ης μεραρχίας, ἥτις παρέμεινεν ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὸν ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913 Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐν Κερκύρᾳ 8ης μεραρχίας ἐξ ἧς προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἰωάννου, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς καὶ ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας Ἀρχιπελάγους, μεθ' ἧς συμμετέσχε τῶν πλείστων μαχῶν τοῦ Βαλκανικοῦ θεάτρου κατὰ τὴν ἐποχὴν 1916—1918, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως τῆς τοῦ Σκρᾶ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διωρίσθη διοικητὴς τῆς στρατιᾶς Ἠπείρου καὶ κατόπιν διοικητὴς τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης. Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 μετέβη μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1922, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον διοικητὴς τοῦ Ε' σώματος στρατοῦ Ἠπείρου καὶ κατόπιν ἀπεστρατεύθη. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Ἰωάννου *Εὐάγγελος*.** Ἕλλην ποιητὴς (βλ. λ. *Ἄγρας*, Τέλλος).

—**Ἰωάννου, *Κυριακός*,** ἐπιλεγόμενος *Ἐλαιών*. Λόγιος ἀνήρ, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐγένετο γνωστὸς ὡς μεταφράσας εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸν «Κλεομένην» τοῦ Αὐγούστου Λαφονταίν, ἐκδοθέντα τῷ 1817, ἐν Βιέννῃ. Μ. Ι. Γ.

—**Ἰωάννου *Μάνθος*.** Στιχουργὸς ἐξ Ἰωαννίνων, ἀκμάσας πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συνέγραψε διὰ στίχων «Συμφορὰν καὶ αἰχμαλωσίαν Μορέως» (1715), γενόμενος αὐτόπτης τῶν γεγονότων, ὅτε καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἔγραψε καί τινα ἠθικὰ στιχουργήματα, συνεκδοθέντα τῇ «Συμφορᾷ». Τὸ βιβλιάριον τοῦτο, δημοτικὸν ἀνάγνωσμα γενόμενον, μετετυπώθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ. Μ. Ι. Γ.

—**Ἰωάννου *Παναγιώτης*** (ἢ *Πανανὸς Καλαϊτζάκις*). Ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς τῷ 1787 εἰς Πλεμενιανὰ τῆς Κρήτης. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐξῆλθεν εἰς Σέλινον, ὅπου μετέσχεν ἐνεργῶς τοῦ Ἀγῶνος. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Γραμβούσης ἔγινε μέλος τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς. Αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Δυνάμεων ἐφυλακίσθη ἐν Μάλτᾳ. Ἐλευθερωθεὶς ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ἐν Σελίνῳ. Ἀπέθανε τῷ 1846. Ε. Γ.

—**Ἰωάννου, *Παῦλος*.** Καθηγητὴς τῆς ἐγχειρητικῆς καὶ τοπογραφικῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ἐκ Καστορίας τῆς Μακεδονίας καταγόμενος. Μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ διδακτορικοῦ αὐτοῦ διπλώματος (1858) ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν, ἔνθα εἰδικώτερον ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀνατομικὴν καὶ χειρουργικήν. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν διωρίσθη τῷ 1862 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς, τῷ δὲ 1877 τακτικός. Τῷ 1883 ἀνετέθη αὐτῷ προσωρινῶς καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ νοσοκομείου τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων καὶ ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων τούτων, ἅτινα ὅμως ἐδίδαξε μετὰ τῶν λοιπῶν μαθημάτων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τῷ 1891 ἐγένετο πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου. Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον συστηματικῆς ἀνατομίας τοῦ ἀνθρώπου» (Ἀθῆναι 1878, γ' ἔκδ. 1884), βραβευθὲν ἐν τῷ Συμβουλιδείῳ ἀγῶνι, ἔτι δὲ καὶ «Ἐγχειρίδιον χειρουργικῆς» (1884). Ἐπὶ τούτοις ἐδημοσίευσε: «Περὶ τοῦ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος φλεβώδους κόλπου ἐν τῷ χαρωτικῷ σωλῆνι τοῦ ἀνθρώπου (Ἰατρ. ἐφημ. Β' 129), «Νέα μέθοδος πρὸς διατήρησιν τῶν πτωμάτων ἀπὸ τῆς σήψεως» («Γαληνὸς» Γ' σελ. 62), «Περὶ σκίρρου καθόλου καὶ ἰδίως περὶ κιρρώσεως τῶν γυναικείων μαστῶν» («Ἀσκληπιὸς» ΣΤ', 177), «Περὶ τῆς ἀντισηπτικῆς θεραπείας τῶν τραυμάτων ἐν γένει» (αὐτ. ΙΣΤ', 273) καὶ «Περίπτωσις τεραστίου ὄγκου τοῦ ὀσχέου» (Πρακτ. Συνεδρ. Ἑλλ. ἰατρῶν 1882, σελ. 323). Βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐδημοσίευσε καὶ μελέτας τινὰς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἰατρικῆς: «Μελέται περὶ τῆς χειρουργικῆς τῶν ἀρχαίων» (ἔ. ἀ. 1887, σελ. 27), «Περὶ τῆς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν ἀνατομίαν ἀρχαίας ἑλληνικῆς πλαστικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» (Πρυταν. λόγος, Ἀθ. 1893), ὡμίλησε δὲ περὶ συφίλιδος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῷ ἐν Βιέννῃ συνελθόντι συνεδρίῳ τῆς συφιλιδολογίας καὶ δερματολογίας. Ἀπέθανε τῇ 3 Ὀκτωβρίου 1897. ΑΡ. Π. Κ

— **Ἰωάννου, *Φίλιππος*.** Ἕλλην λόγιος (1796—1880), γεννηθεὶς ἐν Ζαγορᾷ τοῦ Πηλίου. Τῷ 1807 ἠκροάσθη ἐν Σκιάθῳ τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου, κατὰ τὰ πρῶτα δ' ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως κατελθὼν εἰς Ναύπλιον ἐγένετο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου Μιαούλη. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπῆλθεν εἰς Μόναχον τῆς Γερμανίας, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Τῷ 1836 ἐστάλη εἰς Ὀλδεμβοῦργον ὡς διδάσκαλος τῆς Ἀμαλίας, μνηστῆς τότε τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη τῷ 1839 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, διδάξας ἀργότερον καὶ ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ταυτοχρόνως ἦτο ἐπιμελητὴς τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Ὄθωνος ἐπαύθη ἀπὸ τῆς θέσεώς του (23 Ὀκτωβρίου 1862) διὰ τὰ πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα, ἀλλ' ἀναδιωρίσθη μετὰ ἓν ἔτος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τεσσαρακονταετοῦς καθη-

Φίλιππος Ἰωάννου.

γεσίας του, ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ πανεπιστημίου (1846), διωρίσθη κατόπιν γερουσιαστής, ἑξάκις ἐγένετο κοσμήτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ δὶς ἐπρυτάνευσε τοῦ πανεπιστημίου (1848—1849, 1857—1858), διετέλεσε δὲ συγκλητικὸς κατὰ περιόδους ἐπὶ 14 ἔτη. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνεργῶς ἀγωνισθέντων διὰ τὴν πρόοδον τοῦ νεαροῦ πανεπιστημίου, ἐν τῇ βουλῇ δὲ εἰσηγήθη τὰ γενόμενα ἀποδεκτὰ νομοσχέδια αὐτοῦ περὶ βελτιώσεως τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως (1845). Διηύθυνεν ἐπὶ διετίαν τὴν πανεπιστημιακὴν βιβλιοθήκην (1867—1868, ἧς συνέταξε τὸν πρῶτον ὀργανισμόν, ὡς καὶ τὸν τοῦ νομισματικοῦ μουσείου (1868), ὡσαύτως δὲ τὸ σπουδαστήριον τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ἦτο βαθὺς γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἣν ἔγραφε μετὰ καταπληκτικῆς εὐχερείας. Μετήνεγκε δὲ εἰς αὐτὴν κείμενα λατινικὰ καὶ τραγούδια δημοτικά, ἔγραψε δὲ καὶ λόγους, ᾠδάς, ἐπιγράμματα κ.τ.λ. συμπεριληφθέντα εἰς ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὰ πάρεργα» (Ἀθῆναι β' ἔκδ. 1874). Ἐδημοσίευσε συνάμα μελέτην περὶ τῶν κατηγοριῶν τοῦ Καντίου, «Φιλοσοφικὴν δικαιολογίαν ἢ φυσικὸν δίκαιον» (1863 καὶ 1879) καὶ «Φιλοσοφίαν» (α' μέρος), περιλαμβάνουσαν ψυχολογίαν καὶ λογικήν. Ἐν Μονάχῳ ἐξέδωκε γερμανιστὶ διατριβὴν «Περὶ ἀερολίθων καὶ μετεώρων» (Untesuchungen von den Stein - und Staub - Niederschligen und den damit verwenden Meteoren, 1836). Π. Ν. Π.

Ἰωαννούλης, *Γεώργιος*. Ἐν Ζακύνθῳ γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐγένετο μαθητὴς Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος ηὔξησε τὰς γνώσεις του καὶ γενόμενος μοναχὸς μετωνομάσθη *Γεράσιμος*. Ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐπανακάμψας εἰς Ζάκυνθον μετήρχετο τὸν διδάσκαλον καὶ ἱεροκήρυκα. Κατόπιν μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων τόπων ἀπέθανεν ἐκεῖ. Ὁ Ἰωαννούλης ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τρεῖς ἀκολουθίας, εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον (1797), εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον τῆς Ζακύνθου (1801) καὶ εἰς τοὺς μάρτυρας Τιμόθεον καὶ Μαύραν (1802). Ἔγραψε δὲ προσέτι ᾀσματικὰ ἐγκώμια εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον κατ' ἀλφάβητον εἰς τρεῖς στάσεις, κανόνα καὶ ἐγκώμια εἰς Ἰωσὴφ τὸν ἡγιασμένον ἐκ Κρήτης καὶ ἰαμβικὸν κανόνα εἰς Ὑπαπαντήν, ὃν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Ε' οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ὅστις ἐξόριστος ὢν περὶ τὸ 1797 ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ γνωρίσας ἐκεῖ τὸν Ἰωαννούλην ἀδελφικῇ φιλίᾳ συνεδέθη μετ' αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

Ἰωαννούπολις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Οὕτως ὠνομάσθη τῷ 971 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ πόλις *Πραισθλάβα* (νῦν Σούμλα), ὅτε ἐξεπόρθησεν αὐτήν. Ν. ΚΛΕ

Ἰωάσαφ (*ἅγιοι*): —1) Ὁ ***ἱερομάρτυς***. Ἀρχιεπίσκοπος ὢν τῆς Πολωνίας ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1623 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται ἐν τῇ παρὰ τὴν Ρώμην μονῇ τῆς Θεοτόκου, τῇ καλουμένῃ Κρυπτοφέρρῃ, ἥτις καὶ ἀκολουθίαν αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἐν Ρώμῃ τῷ 1868.

—2) Ὁ ***ὅσιος***. Συνασκητὴς ὢν *Ἀθανασίου* τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς τοῦ Μετεώρου κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Ἀπριλίου.

—3) Ὁ ***νεομάρτυς***. Μαθητὴς ὢν τοῦ περιβοήτου ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἁγίου Νήφωνος τοῦ Β' περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐκήρυττεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲ μεγάλην παρρησίαν τὰ κατὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Προσκρούσας εἰς τὴν θρησκοληψίαν πολλῶν φανατικῶν Τούρκων, κατηγγέλθη εἰς τὴν ἐξουσίαν ὡς ὑβριστὴς τῆς πίστεώς των. Συλληφθεὶς δὲ καὶ ὑποστὰς πολλὰ μαρτύρια ἀπεκεφαλίσθη κατὰ τὸ 1536. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 26 Ὀκτωβρίου Ε. Γ. Π.

— **Ἰωάσαφ.** —1) Πρωτοσύγκελλος καὶ ἱερομόναχος ἀκαθορίστου ἐποχῆς, συγγραφεὺς ἐκκλησιαστικοῦ ρητορικοῦ ἔργου «Ὁμιλία εἰς τὸ φῶς ἱλαρόν». Εἶναι πιθανῶς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἐπίσης πρωτοσύγκελλον καὶ ἱερομόναχον *Ἰωάσαφ*, οὗτινος κανονικαὶ γνῶμαι ἀναφέρονται ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας. — 2) Βιβλιογράφος ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ γράψας τὸν σπουδαιότατον παρισινὸν κώδικα ὑπ' ἀρ. 1213 καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. 75 βουρνηϊνόν· τούτων ὁ πρῶτος, προερχόμενος ἐκ τῆς μονῆς Ξανθοπούλων, περιέχει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἔργα τοῦ Καβάσιλα, Δ. Κυδώνη, κ. ἄ. — 3) Κτίστης τῆς μονῆς *Ρουσάνου* μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Μαξίμου*, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. —Π.

— **Ἰωάσαφ.** Μοναχικὸν ὄνομα, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Σέρβος ἡγεμὼν *Ἰωάννης Οὔρεσης Παλαιολόγος*, ὅτε καρεὶς μοναχὸς ἐτερμάτισε τὸν βίον του εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου ἢ κατ' ἄλλους εἰς Μετέωρα. Π. Ν. Π.

— **Ἰωάσαφ.** Μοναχὸς ἁγιογράφος καταγόμενος ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἱδρύσας ἐν ἔτει 1895 ἐργαστήριον ζωγραφικῆς ἐν τῇ σκήτῃ τῶν Καυσοκαλυβίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Οὗτος, θανὼν πρό τινος ἐτῶν ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. ἀφῆκε πολλοὺς μαθητὰς ἁγιογράφους, τοὺς *Ἰωασαφαίους*. Α. Ξ.

— **Ἰωάσαφ,** ἀρχιεπίσκοπος ***Ἄνδρου***. Ἐξ Αἰγίνης καταγόμενος, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου καὶ Σύρας ἐν ἔτει 1768. Ἦν ἀνὴρ λόγιος καὶ ἱκανός, κατορθώσας νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαίαν τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὸν ἐπὶ τῶν προκατόχων του ἀμελῶς ἔχοντα κλῆρον τῆς νήσου. Καθ' ἕκαστον ἔτος, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ἐτέλει ἐν συρροῇ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τὴν τελετὴν τοῦ Νιπτῆρος, καθ' ἣν ἔνιπτε τοὺς πόδας δώδεκα πρεσβυτέρων. Συνέστησε τὸ πρῶτον ἐν Ἄνδρῳ συστηματικὸν σχολεῖον ἑλληνικῶν γραμμάτων μετ' ἐμμίσθου τακτικοῦ διδασκάλου. Ἀπέθανε τῷ 1774. Δ. Π. Π.

—**Ἰωάσαφ *Θεραπειανός*.** Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστής, ἐγεννήθη ἐν Θεραπείοις τοῦ Βοσπόρου τῷ 1783. Ἐσπούδασεν εἰς Σμύρνην, Δημητσάναν καὶ Αἰτωλικόν, εἶτα δὲ ἐσχολάρχησεν εἰς Κόρινθον, μέχρι τοῦ 1814. Τῷ 1819 ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἤρχισε περιερχόμενος τὴν Ἀττικήν, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὰς νήσους, διὰ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ μυστήριον καὶ ἐργασθῇ διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς Ἐπαναστάσεως. Καταδιωχθεὶς ἐφυγαδεύθη εἰς Ὕδραν, ὁπόθεν μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ κατόπιν εἰς Βλαχίαν. Τῷ 1821, κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος, ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου νὰ μεταβῇ εἰς Σερβίαν, ὅπως πείσῃ τὸν Μιλὸς Ὀβρένοβιτς νὰ ἐγείρῃ τὰ ὅπλα ταυτοχρόνως μὲ τὸν Ὑψηλάντην. Δὲν ἐπέτυχεν ὅμως εἰς τὴν ἀποστολήν του καί, κινδυνεύσας νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ πασᾶ τοῦ Βελιγραδίου, μετὰ πολλὰς περιπετεία: κατώρθωσε νὰ διασωθῇ εἰς Αὐστρίαν καὶ ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ Ἰγνατίῳ. Ἐφοδιασθεὶς παρ' αὐτοῦ μὲ ὅπλα διὰ τὸν ἀρξάμενον Ἀγῶνα, κατῆλθεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ταυτοχρόνως μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον. Ἔκτοτε ἐχρησιμοποιήθη ὡς γραμματεὺς διαφόρων ὁπλαρχηγῶν καὶ δὴ τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη, ἐπολέμησε γενναιότατα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἱεροκῆρυξ μέχρι τοῦ 1845, ὁπότε ἀπέθανεν ἐν Λεβαδείᾳ. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωάσαφ,** πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. Δύο οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ὁ Α' (1464—1466), ὁ ἐπονομαζόμενος *Κόκκας*. Ἱερομόναχος ὢν διεδέχθη ἐν τῷ πα-

Digitized by Google

τριαρχικῷ θρόνῳ τὸν παυθέντα Σωφρόνιον Α' τὸν Συρόπουλον. Εὐσεβὴς καὶ αὐστηρὸς τηρητὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, τοσαύτην ἀντίπραξιν εὗρε παρὰ τοῖς ὀφφικιαλίοις τοῦ πατριαρχείου, ὥστε ἡμέραν τινὰ περιελθὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἐρρίφθη εἰς φρέαρ, ἐξ οὗ σπεύσαντες ἐξήγαγον αὐτὸν ζῶντα. Περιελθὼν εἰς ῥῆξιν καὶ πρὸς τὸν τότε μέγα ἰσχύοντα ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ λόγιον Τραπεζούντιον Γεώργιον Ἀμηρούτζην, ἐπαύθη τῇ ἐνεργείᾳ τούτου. — 2) Ὁ Β' (1555—1565), ὁ ἐπονομαζόμενος *μεγαλοπρεπής*. Ἐν τῷ χωρίῳ Κράψι τῆς Ἠπείρου γεννηθείς, ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Φιλανθρωπινῶν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ κατόπιν ἐν Ναυπλίῳ παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Ζυγομαλᾷ. Κάτοχος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τῆς ἀραβικῆς, περσικῆς καὶ τουρκικῆς γλώσσης, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως καὶ τῷ 1555 ἀνεδέχθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τὸν ἀποθανόντα Διονύσιον τὸν Β'. Ὁ Ἰωάσαφ ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπεμελήθη τῆς τακτοποιήσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ πατριαρχείου, ἐπέβαλε τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Μ. Ἐκκλησίας, κοσμικούς τε καὶ κληρικούς, προσέθηκε νέας οἰκοδομὰς ἐν τοῖς πατριαρχείοις, ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸν Θεσσαλονικέα ἱεροδιάκονον Δημήτριον πρὸς λῆψιν πληροφοριῶν περὶ τῆς νέας διδασκαλίας τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἐτήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν πρὸς πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας, Ἕλληνας καὶ ξένους. Ἀλλὰ τῷ 1565 συγκαλέσας σύνοδον ἐκ 51 ἀρχιερέων πρὸς βελτίωσιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας, εἶδεν ἑαυτὸν ὑπόδικον πρὸ τῆς συνόδου ταῖς ῥαδιουργίαις τῶν κληρικῶν τῶν πατριαρχείων, τῶν ὁποίων εἶχε ταπεινώσει τὴν ἀτάσθαλον ἀλαζονείαν. Ἐξορισθεὶς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἠθῴωθη κατόπιν καὶ μεταβὰς εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπέθανεν ἐκεῖ. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—Ἰωάσαφ, **Ρῶσος** πατριάρχης. —1) Ὁ Α'. Τέταρτος πατριάρχης τῆς Ρωσίας, ἐκλεγεὶς τῷ 1634 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1642. Ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, συνέταξε τὸ «Λειτουργικόν», εἰς ὃ περιέλαβε πάντας τοὺς συνοδικοὺς κανόνας τοῦ προκατόχου του Φιλαρέτου. —2) Ὁ Β'. Ἕβδομος πατριάρχης Ρωσίας (1600—1672). Διεκρίθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἀρχιμανδρίτης καὶ εὔγλωττος ἱεροκήρυξ, καταπολεμήσας ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἐκκλησίας τοὺς καινοτομοῦντας καὶ παραφθείροντας τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐξελέγη πατριάρχης, τῷ 1667. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Μόσχαν, εἰς ἣν παρέστησαν οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ Ἀντιοχείας Μακάριος καὶ ἥτις ἐπελήφθη τῆς δίκης τῶν ποικίλων αἱρέσεων, αἵτινες ἀνεφάνησαν τότε ἐν Ρωσίᾳ. Κατ' αὐτὴν κατεδικάσθησαν πλεῖστοι κληρικοὶ αἱρετικοὶ καὶ ἀπεστάλησαν εἰς μοναστήρια, μακρὰν τῶν πόλεων, οὕτω δὲ ἀνεκόπη τὸ ρεῦμα τῶν αἱρέσεων ἐπί τινα χρόνον. Τοῦ Ἰώσαφ σῴζεται ποιμενικὴ ἐπιστολὴ ἐκδοθεῖσα τῷ 1668, ἑτέρα τοιαύτη ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς αἱρετικούς, δι' ἧς ἐπιδιώκει τὴν ἐπαναγωγὴν αὐτῶν εἰς τὰς παλαιὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς τούτοις ἐπιστολὴ πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον «Περὶ τοῦ πῶς δεῖ φέρεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ», ἐν τέλει δὲ τετάρτη τοιαύτη, εἰς ἣν πραγματεύεται «Περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ζωγραφεῖν τὰς ἱερὰς εἰκόνας». Ὁ Ἰώσαφ Β' εἰς οὐδεμίαν πρᾶξιν προέβαινεν ἄνευ τῆς συνεννοήσεως καὶ συμπράξεως μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχείων, ἐβοήθει δὲ τοὺς ἀφικνουμένους εἰς Μόσχαν λογίους Ἕλληνας. Θ. Β.

—Ἰωάσαφ ὁ **Ρῶσος**. Διαπρεπὴς μουσικοδιδάσκαλος τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Ἀνδρονικίῳ παρὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας γεννηθείς, μετέβη εἰς Σμύρνην, ὅπου ἤκουσε τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ὑπὸ τοῦ πρωτοψάλτου Νικολάου. Ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ συνεπλήρωσε τὰς μουσικὰς αὐτοῦ σπουδάς. Κατόπιν ὑπηρέτησεν ὡς ἱεροψάλτης καὶ μουσικοδιδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, Καισαρείαν καὶ Γαλάζιον τῆς Ρουμανίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε λήγοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὁ Ἰωάσαφ ἐδημοσίευσε διατριβὴν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἐξέδωκε μετὰ Σταυράκη τοῦ πρωτοψάλτου καὶ Δημητρίου τοῦ Βυζαντίου μέρος τοῦ ἀργοῦ ἀναστασιματαρίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τὸ σύντομον Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, συνέγραψεν «Ὁδηγὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς», ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ε' πατριαρχικῇ μουσικῇ σχολῇ, ἀνέδειξε δὲ πλεῖστους εὐδοκίμως ἀσκήσαντας τὸ ἔργον τοῦ ἱεροψάλτου μαθητάς. Ε. Γ. Π.

—Ἰωάσαφ ὁ **Σιναίου**. Χειροτονηθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοφάνους τοῦ Γ' τῷ 1617, καθῃρέθη ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ Β' (1646—1656) τῷ 1646, ὡς λειτουργῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀντικανονικῶς· τὴν καθαίρεσιν δὲ ταύτην ὑπέγραψε καὶ ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Παΐσιος. Ε. Γ. Π.

«**Ἰωάσαφ** καὶ **Βαρλαάμ**» βλ. λ. «*Βαρλαὰμ* καὶ Ἰωάσαφ».

Ἰώαχιμ. Ὁ προτελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (βλ. *Ἰεχονίας*). Π. Ι. Μ.

— **Ἰώαχιμ** (Joachim), *Ἰωσήφ*. Γερμανὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (βλ. λ. *Ἰωακεὶμ Ἰωσήφ*).

Ἰωάχιμσταλ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Γιοάχιμσταλ*).

«**Ἰώβ**». Οὕτως ἐπιγράφεται, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστοῦντος προσώπου, ἓν τῶν ποιητικῶν βιβλίων τῆς Π. Δ., ὅπερ ὄχι μόνον ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ἀναγνωρίζεται κοινῶς ὡς περιφανεστάτην κατέχον ἐν τῇ παγκοσμίῳ φιλολογίᾳ θέσιν, ἐνέπνευσε δὲ ποιητὰς τῆς περιωπῆς τοῦ Dante (La divina commedia) καὶ Goethe (Faust). Εἶναι δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπικοδιδακτικὸν ποίημα, ὅπερ περιέχον καὶ ὑπέροχα λυρικὰ τεμάχια πραγματεύεται ὑπὸ μορφὴν διαλόγου τὸ μέγα πρόβλημα περὶ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐπιγείων παθημάτων καὶ κυρίως πῶς συμβιβάζονται τὰ παθήματα τῶν δικαίων πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ.

Περιεχόμενον. Τὸ βιβλίον τοῦτο σύγκειται ἐκ τριῶν μερῶν: α') ἐκ τοῦ *προλόγου* (κεφ. α' καὶ β'), β') ἐκ τοῦ *διαλόγου*, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἔργου (κεφ. γ'—μβ' 6) καὶ γ' ἐκ τοῦ *ἐπιλόγου* (μβ' 7—17). Ποιητικὴ εἶναι ἡ μορφὴ μόνον τοῦ διαλόγου, τοῦ δὲ προλόγου καὶ τοῦ ἐπιλόγου εἶναι πεζή. Ἐν τῷ *προλόγῳ* περιγράφεται τὸ μὲν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ Ἰώβ, πλουσίου νομάδος ἐκ τῆς Αὐσίτιδος, κειμένης πιθανώτατα μεταξὺ Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας (ἄρα μὴ Ἰσραηλίτου), τὸ δὲ ἡ ἀδεία τοῦ Θεοῦ σκληροτάτη διὰ τοῦ διαβόλου δοκιμασία αὐτοῦ. Ὁ Ἰώβ, ἀποστερούμενος πάντων τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἐν τέλει δὲ προσβαλλόμενος ὑπὸ ἀταισίας νόσου καὶ ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ κοπρίας κατακείμενος καὶ ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐξωθούμενος, διατηρεῖ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχονται ὅπως παραμυθήσουν αὐτὸν τρεῖς πρόκριτοι ἐκ τῶν γειτονικῶν μερῶν, φίλοι αὐτοῦ, ὁ Ἐλιφάζ, ὁ Βαλδὰδ καὶ ὁ Σοφάρ, οἵτινες πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς συμφορᾶς τοῦ ἀνδρὸς παραμένουσιν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄναυδοι. Ὁ δὲ διάλογος ἄρχεται λύοντος τὴν σιωπὴν τοῦ Ἰὼβ καὶ καταρωμένου σπαραξικαρδίως τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του (κεφ. γ'), οὕτω δὲ διδόντος τὴν ἀφετηρίαν τῶν διαλόγων μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὧν ἕκαστος λαμβάνει κατὰ σειρὰν τὸν λόγον καὶ ἀπαντᾷ εἰς αὐτὸν ὁ Ἰώβ, τούτου δ' ἐπαναλαμβανομένου τρίς, ἔχομεν τρεῖς κύκλους λόγων (κεφ. δ'—ιδ', ιε'—κα', κβ'—λα'), ἐν οἷς οἱ μὲν φίλοι ἐπισκέπτεται ὑποστηρίζουσι τὴν γνώμην, ὅτι τὰ παθήματα ἐπέχουσι θέσιν τιμωρίας ἕνεκεν ἁμαρτημάτων, ἐνοχοποιοῦντες καὶ τὸν Ἰὼβ ὡς ἁμαρτωλόν, ὁ δὲ Ἰὼβ ὑπεραμύνεται τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γίνεται εἰς ἐκείνους πιστευτός. Ἐντεῦθεν ὁ Ἰὼβ παρασύρεται μὲν πρὸς στιγμὴν εἰς ἔκφρασιν ἀμφιβολίας περὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἔπειτα ἀναθέτει ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεόν, οὗ ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν καὶ παρ' οὗ ἀποδέχεται τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ δικαίωσιν, ἔστω καὶ μετὰ θάνατον. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἀποστομωθέντων τῶν φίλων τούτων, λαμβάνει τὸν λόγον, ὀργισθεὶς διὰ τὴν αὐτοδικαίωσιν τοῦ Ἰώβ, νέον πρόσωπον, πιθανῶς εἷς τῶν ἀκροατῶν τῆς συζητήσεως, ὀνόματι Ἐλιοὺς (ἑβρ. Ἐλιχοῦ), οὐχὶ ἀστόχως θεωρηθεὶς ὡς ἐπέχων ἐνταῦθα θέσιν προφήτου, ὅστις ψέγει τὸν Ἰὼβ δι' ὅσα ἀνοίκεια ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν εἶπε ἀποκρούων δὲ τὴν θεωρίαν τῶν φίλων τοῦ Ἰώβ, ὅτι πάντα τὰ παθήματα εἶναι ἀποτέλεσμα ἁμαρτιῶν, ὑποστηρίζει τὴν γνώμην, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παθήματα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς σχολεῖον τῶν δικαίων, ὡς μέσον δοκιμασίας, καθάρσεως καὶ ἀναδείξεως τῆς ἀρετῆς αὐτῶν καὶ κατακλείει τὸν λόγον αὐτοῦ διὰ λαμπρᾶς περιγραφῆς τῆς δόξης, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, οὗτινος ἀπεκδέχεται τὴν ἐπέμβασιν (κεφ. λβ'—λζ'). Τέλος παρεμβαίνων πράγματι «ἐν μέσῳ λαίλαπος καὶ νεφῶν» εἰς τὴν συζήτησιν ὁ Θεὸς καὶ ἀπευθυνόμενος κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν Ἰὼβ παραπέμπει αὐτὸν εἰς τὴν ἐν τῷ σύμπαντι ἀποκαλυπτομένην παντοδυναμίαν, σοφίαν καὶ παγγνωσίαν αὐτοῦ, τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ ὑποδεικνύει ὅτι οὐδεὶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μεμφθῇ ταῦτα τὸν τοιαύτας ἰδιότητας ἔχοντα Θεὸν καὶ ὅτι ἀνεξερεύνητοι αἱ βουλαὶ αὐτοῦ (κεφ. λη'—μα'). Εἰς ταῦτα δὲ ἀπαντῶν ὁ Ἰὼβ ἀνομολογεῖ, ἐν βαθυτάτῃ ταπεινώσει, τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν μηδαμινότητα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (μβ' 1—6) Τέλος ἐν τῷ *ἐπιλόγῳ* (μβ' 7—18) παρέχεται ἡ λύσις τοῦ δράματος. Ὁ Θεὸς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν προεξάρχοντα τῶν κατὰ τοῦ Ἰὼβ ἐπιθέσεων, τὸν Ἐλιφάζ, ψέγει αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους φίλους, διότι ἠδίκησαν τὸν Ἰώβ, καὶ ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν θυσίαν προσενεχθησομένην δι' αὐτοῦ τοῦ Ἰώβ, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ὁποίου δηλοῖ ὅτι θὰ ἐξευμενισθῇ πρὸς αὐτούς. Ὁ δὲ Ἰὼβ ἔπειτα ἀνακτᾷ τὴν ὑγείαν καὶ διπλάσιον πλοῦτον καὶ ἀποκτᾷ νέα τέκνα. Οὕτω λοιπὸν δεδοκιμασμένος καὶ κεκαθαρμένος, ὡς ὁ χρυσὸς ἐν τῷ χωνευτηρίῳ, ὁ Ἰὼβ ἀποδεικνύεται ἄξιος τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Κατὰ ταῦτα τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι θεοδικία.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὑποδειχθείσης πορείας τῶν ἰδεῶν τοῦ βιβλίου καὶ ἐξ ἐπισταμένης μελέτης αὐτοῦ συνάγεται ἡ ἑνότης αὐτοῦ, ἥτις κακῶς διημφεσβητήθη ὑπὸ νεωτέρων τινῶν κριτικῶν (Siegfried, Cheyne, Duhm κ. ἄ.). Τὴν φιλολογικὴν ἑνότητα τούτων δέχονται ἔγκριτοι κριτικοί, οἷοι ὁ Cornill, Sellin, ὁ Hontheim κ. ἄ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου, ἐνῷ τινες τῶν παλαιοτέρων ἐξηγητῶν ἐδέχοντο τὸν Μωϋσῆν, ἄλλοι τὸν Σολομῶντα, ἄλλοι τὸν Βαροὺχ καὶ ἄλλοι αὐτὸν τὸν Ἰώβ, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἔχουσιν ἐγκαταλειφθῆ σχεδὸν πᾶσαι αἱ θεωρίαι αὗται καὶ ἡ προσοχὴ τῆς ἐρεύνης εἶναι ἐστραμμένη κυρίως εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει μόνον ἐσωτερικῶν κριτηρίων. Αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνῶμαι κυμαίνονται σήμερον μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ 350 π. Χ. Ὁ δὲ Holtzmann καὶ ἄλλοι τινὲς ἔσπευσαν νὰ διακηρύξωσιν, ὅτι ἀνεῦρον ἐν τῷ Ἰὼβ ἀπομιμήσειν τῶν πλατωνικῶν διαλόγων. Λαμβανομένης πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς πολὺ ἀνεπτυγμένης τεχνικῆς μορφῆς τοῦ βιβλίου, δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ κατὰ προσέγγισιν ὡς χρόνον ποιήσεως αὐτοῦ τὴν ἐποχὴν μεταξὺ Ἠσαΐου καὶ Ἱερεμίου, ἐποχὴν φιλολογικῆς ἀκμῆς καὶ ὑψηλῶν ἐμπνεύσεων. Αἱ προσπάθειαι ὅπως ἐμφανισθῇ τὸ βιβλίον ἐξηρτημένον φιλολογικῶς ἀπὸ βαβυλωνιακοῦ τινος ἢ ἀσσυριακοῦ προτύπου (περὶ πάσχοντος δικαίου) θεωροῦνται ὡς ἀποτυχοῦσαι.

Ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶναι ἱστορικόν, ἀλλὰ ποίημα διδακτικοῦ περιεχομένου, δὲν σημαίνει ὅτι στερεῖται τοῦτο πάσης ἱστορικῆς βάσεως. Ὅτι δὲ ὁ Ἰὼβ εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον, δέχονται μετὰ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων, στηριζόμενοι καὶ ἐπὶ βιβλικῶν μαρτυριῶν (*Ἰεζεκ.* ιδ' 14, 20· πρβ. καὶ *Ἰακώβου* ε' 11). Δὲν ἦτο δὲ οὗτος Ἰσραηλίτης, ἀλλὰ κατήγετο ἐκ χώρας τινὸς γειτονικῆς καὶ ἐλάτρευε τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὐδαμῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν μωσαϊκὸν νόμον, οὔτε τῆς ἰσραηλιτικῆς ἱστορίας μνημονεύει, τὸν δὲ Θεὸν ὀνομάζει ὁμιλῶν Ἐλώαχ καὶ οὐχὶ Ἰαβέ. Κατὰ τοὺς μεταιχμαλωσιακοὺς χρόνους τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο εὔθετον εἰς παραμυθίαν, τοῦ προσώπου τοῦ Ἰὼβ θεωρουμένου ὡς τύπου τοῦ πάσχοντος Ἰσραήλ. Ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐθεωρεῖτο ὁ Ἰὼβ ὡς τύπος τοῦ πάσχοντος Χριστοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου (ε' 11), συγκρίνοντος τὰ πάθη ἀμφοτέρων. Διὰ τοῦτο δὲ ἐκ παλαιοτάτης ἐποχῆς ἀναγινώσκονται ἐκλεκτὰ μέρη τοῦ βιβλίου τούτου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα. Ἡ δὲ μνήμη τοῦ Ἰὼβ ἐν μὲν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζεται τῇ 6 Μαΐου, ἐν δὲ τῇ λατινικῇ τῇ 10 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Πρὸς τῇ πανθομολογουμένῃ μεγίστῃ φιλολογικῇ ἀξίᾳ, τὸ βιβλίον ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα καὶ διὰ τὸ διδακτικὸν αὐτοῦ περιεχόμενον, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ διατυπουμένας διδασκαλίας περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς καὶ τῆς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως (ζ' 9—10, ιδ' 10—16, ιθ' 21—27), περὶ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος (ιδ' 1—4, ιε' 4) καὶ τέλος διὰ τὴν ἐν αὐτῷ περιεχομένην ἀπάντησιν εἰς τὸ μέγα πρόβλημα τῶν παθημάτων τῶν δικαίων, ἥτις δὲν ἐξέρχεται τοῦ πλαισίου τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἰδεολογίας τῆς Π. Διαθήκης, εἶναι ὅμως ὑψηλοτέρα τῆς παλαιοτέρας καὶ συνήθους ἐν αὐτῇ διδασκαλίας, καθ' ἣν τὰ παθήματα εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα ἁμαρτιῶν. Εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὅμως ἐπεφυλάσσετο νὰ ἀποκαλύψῃ ἐμπράκτως τὴν βαθυτέραν σημασίαν τῶν παθημάτων τοῦ δικαίου, καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἄλλως οὐχὶ ἄγνωστον ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ἰδέαν τοῦ πάσχειν ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτούς.

Τέλος τὸ πρωτότυπον κείμενον τοῦ βιβλίου τούτου ἐμφανίζεται σήμερον πολὺ παρεφθαρμένον. Ἤδη δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ο' ἦτο τοῦτο ἐν πολλοῖς ἀκατανόητον. Τὸ κείμενον τῶν Ο' ἐμφανίζεται βραχύτερον, παραλειπομένων ἐν αὐτῷ ἑκατοντάδων στίχων, καθ' ὅλου δὲ εἰπεῖν ἐμποιεῖ τοῦτο τὴν ἐντύπωσιν παραφράσεως μᾶλλον ἢ πιστῆς μεταφράσεως. Ἐξ ἄλλου ὁ μεταφραστὴς ἐμφανίζεται οἰκείως ἔχων πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν καὶ δὴ γίνεται ὑπό τινων δεκτὴ γνωριμία αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Αἰσχύλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ κυριώτατα ὑπομνήματα εἰς τὸν Ἰὼβ εἶναι τὰ τῶν *Frz. Delitzsch* (1876), *B. Duhm* (1897), *K. Budde* (β' ἔκδ. 1913), *Driver and Gray* (1921), *J. Houtheim* (1904), *P. Dhorme* (1926), ἔνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— *[Τέχνη]* Πολυπληθεῖς εἶναι αἱ ἐν τῇ χριστιανικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰώβ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς δραματικότητος, τὴν ὁποίαν πα-

Digitized by Google

ρουσιάζουν αἱ περιπέτειαί του. Εὑρίσκονται δ' αἱ ἀπεικονίσεις αὗται ἐν τοιχογραφίαις κατακομβῶν, ἐπὶ σαρκοφάγων, ψηφοθετημάτων, ὑαλίνων πλακῶν, μικρογραφιῶν καὶ φορητῶν εἰκόνων. Τοιουτοτρόπως πολυάριθμοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαιρέτως ἀξιοσημείωτοι ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰὼβ παραστάσεις ἀπεκαλύφθησαν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Δομιτίλλης, τῇ κατακόμβῃ τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου, τῷ Μείζονι Κοιμητηρίῳ, ἐν ὑπογείῳ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, ἤδη καταστραφέντι, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔτι δ' ἐπὶ σαρκοφάγων, ὡς ἡ ἐκ Μπρέσκιας, ἣν περιγράφει ὁ Garrucci ἐν Storia dell'arte (τόμ. V, 323,3), ἐν σαρκοφάγῳ ἐξ Ἄρλης, περιγραφείσῃ ὑπὸ τοῦ Peiresc καὶ ἐξαφανισθείσῃ ἤδη, ἐν ἑτέρᾳ σαρκοφάγῳ τῆς Basilica Joviniana τῶν Reims, ὁμοίως ἐξαφανισθείσῃ, ἐν σαρκοφάγῳ εὑρεθείσῃ ἐν Balazuc καὶ εἰσαχθείσῃ εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Λυῶνος τῷ 1851, ἐν ἑτέρᾳ σαρκοφάγῳ τοῦ μουσείου Pio-Lateranense καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ σαρκοφάγῳ τοῦ Ἰουνίου Βάσσου. Ἀξιολογώταται εἶναι καὶ αἱ ἐν μικρογραφίαις ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰώβ, ἐν αἷς μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰς ἐπὶ χειρογράφων προερχομένων ἐκ Νεαπόλεως, Σινᾶ, Πάτμου, Βενετίας καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πεφημισμένου χειρογράφου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Παρὰ τὰς ἀπεικονίσεις ταύτας σημαντικωτάτην κατέχουσι θέσιν καὶ τὰ νεώτερα ἔργα, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον, τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν τῆς βιβλικῆς ταύτης προσωπικότητος. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῶν νεωτέρων τούτων ἔργων τάσσονται: αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Τζιόττο ἐν Campo-Santo τῆς Πίζης, «Ὁ Ἰὼβ ἐπὶ τῆς κόπρου», μικρογραφία τοῦ Ἰωάννου Φουκὲ (1455 περίπου) ἐν τῷ Livre d'heures τοῦ Στεφάνου Σεβαλιέ, αἱ ἀπεικονίσεις σειρᾶς ἐπεισοδίων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰὼβ ἐπὶ μεγάλης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ λειψανοθήκης, ἀποκειμένης εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Κλυνὺ (ὑπ' αὔξ. ἀριθ. 404), «Ὁ Ἰὼβ ἐπὶ τῆς κόπρου», πίναξ τοῦ Ρούμπενς, ἀποκείμενος ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Βρυξελλῶν καὶ καταστραφεὶς ἤδη, «Ὁ Ἰὼβ πληγεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ βλασφημήσας ἐξ ἀφορμῆς τῆς γυναικός του» τοῦ Μαρτίνου βὰν Χέεμσκερκ, «Ὁ Ἰὼβ δεχόμενος τὴν ἐπίσκεψιν τῶν φίλων του» ὑπὸ Hans-Sebald Reham, οἱ πίνακες τοῦ Καλαμπρέζε, τοῦ Ρέμπραντ, τοῦ Μπαρρύ, τοῦ Σ. Ρονό, τοῦ Λ. Μορσό, τοῦ P.-F. Poole, τοῦ G. Seghens, τοῦ Γ. Μπιγκάν, τοῦ Χάϊλμπατ κλπ. Ἄξιος μνείας εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ φλωρεντινῷ μουσείῳ τῶν Οὐφφίτσι ἀποκείμενος πίναξ τοῦ Ἰὼβ ὑπὸ Φρὰ Μπαρτολομέο, ἔτι δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Klagman (ἐμφανισθὲν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1835) καὶ ὁ γονυκλινὴς Ἰὼβ τοῦ Μποννά. Ι. Μ. Π

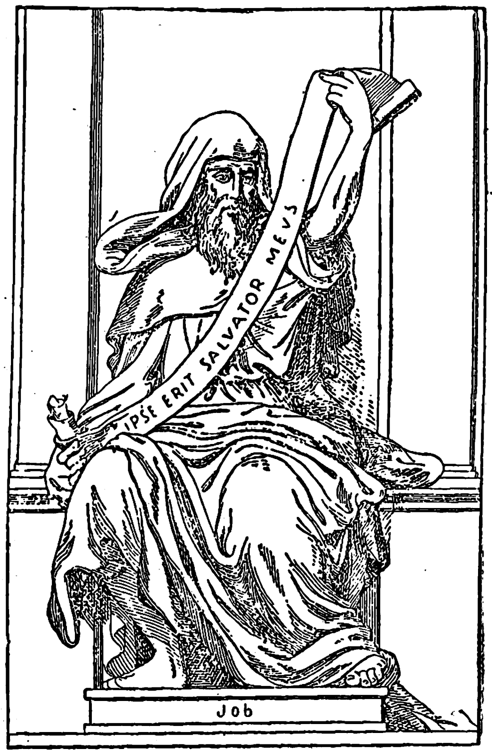

Φρὰ Μπαρτολομέο: Ἰώβ.
[Μουσεῖον τῶν Οὐφφίτσι ἐν Φλωρεντίᾳ.]

— **Ἰώβ.** Βυζαντινὸς μοναχὸς καὶ θεολόγος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ὁ Φώτιος, ἐξ οὗ γινώσκομεν τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ τοῦτον, ἀναφέρει, ὅτι συνέγραψε πραγματείαν κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Σευήρου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ ἑτέραν περὶ ἐνσαρκώσεως, ἐκ τριῶν βιβλίων, τὴν ὁποίαν ἐπέγραψεν «Οἰκονομικήν», ὡς πολλὰ τῶν περὶ τῆς θείας οἰκονομίας ζητημάτων περιέχουσαν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ταύτῃ πραγματείᾳ προέβαλλε μὲν τρεῖς ἀπορίας, ἤτοι: α') διατὶ νὰ ἐνσαρκωθῇ τὸ δεύτερον καὶ οὐχὶ τὸ πρῶτον ἢ τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, β') διατὶ διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐνσαρκωθῇ ὁ Λόγος καὶ διὰ τὴν πτῶσιν τῶν ἀγγέλων οὐδὲν τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος ἐνεσαρκώθη, καὶ γ') ἡ τοσοῦτον ἀναγκαία ἐνσάρκωσις διατὶ δὲν ἐγένετο ἐνωρίτερον. Εἰς τὰς ἀπορίας δὲ ταύτας φαίνεται ὅτι δὲν ἔδιδε πάντοτε ἱκανοποιητικὰς ἀπαντήσεις πρὸς λύσιν αὐτῶν. Διότι ὁ Φώτιος, ἐπαινῶν αὐτὸν κατὰ τὰ ἄλλα, λέγει μὲν ὅτι καὶ «περὶ τὰς ἀπορίας καθόλου φάναι οὐκ ἀγεννής ἐστιν οὐδὲ ἄτονος», ἀλλ' ἐπάγεται ὅτι «οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν λύσεων πρόεισιν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς μὲν ἰχνηλατῶν τυγχάνει τῆς λύσεως, ἔστι δ' ἐφ' ὧν τοῖς φαινομένοις ἀρκεῖται». Τὸ σύγγραμα τοῦτο τοῦ Ἰὼβ γινώσκομεν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἀναλύσεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα οὗτος παραθέτει, ὡσαύτως δὲ καὶ ἔκ τινων ἀποσπασμάτων περισωθέντων ἐν σειραῖς εἰς τὸν Λουκᾶν. Ε. Γ. Π.

— **Ἰὼβ ὁ *Ἰασίτης*.** Βυζαντινὸς ἀντιρρητικὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (βλ. *Ἰασίτης*, Ἰώβ).

— **Ἰὼβ ὁ *μελῳδός*.** Ἐκκλησιαστικὸς ποιητής, ἀκμάσας πιθανῶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, οὗτινος εἶναι γνωστὰ ἑξήκοντα ἐννέα στιχηρὰ ἰδιόμελα εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς (2 Φεβρουαρίου), τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τῷ 1876 ὁ Pitra (Analecta Sacra, Α' 425 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Ἰὼβ** πατριάρχης ***Ρωσίας***. Πρῶτος πατριάρχης Ρωσίας (1536—1607). Διατελέσας ἀρχιεπίσκοπος Ροστόβης, ἐξελέγη μητροπολίτης Μόσχας. Τὴν 23 Ἰανουαρίου 1589 ὁ τσάρος, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀνήγαγον τὸν Ἰὼβ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βλαδιμίρ, τῆς Μόσχας καὶ πάσης τῆς Ρωσίας, ἡ δὲ χειροτονία του ἐγένετο τὴν 26 Ἰανουαρίου, καθ' ἣν ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ηὐλόγησε τὸν Ἰὼβ ὡς σύνθρονον τῶν μεγάλων πατέρων τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Οἱ Ἕλληνες ἱεράρχαι ἐθαύμασαν τὴν σύνεσιν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἰώβ. Κατὰ τὴν πατριαρχίαν τούτου ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα Κλήμεντος Η' μετέβη δὶς εἰς τὴν Μόσχαν, τῷ 1595 καὶ 1597, ἀλλ' εὗρε ἀσάλευτον τὸν πατριάρχην Ἰώβ, οὕτω δὲ ἐματαιώθη ἡ ἐπιδιωκομένη πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ συμμαχία τῆς Ρώμης πρὸς τὴν Ρωσίαν. Καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Βόριδος ὁ Ἰὼβ ἐκυβέρνησε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν πάσῃ συμπνοίᾳ μετὰ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἠδυνήθη ν' ἀπαλλάξῃ τὰς ἐκκλησίας, τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ κτήματα αὐτῶν χωρικοὺς τῆς δικαιοδοσίας τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν δικαστῶν, ὡς καὶ ἀπὸ παντὸς φόρου. Τῷ 1605 ἀνακηρυχθέντος τοῦ Ψευδοδημητρίου τσάρου, οἱ συνωμόται ἐξέβαλον τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην Ἰώβ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐτέλει οὗτος τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως, εἰσέβαλον οὗτοι ξιφήρεις εἰς τὸν ναὸν καὶ ὥρμησαν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, ὅπου συλλαβόντες τὸν πατριάρχην ἀπήγαγον καὶ ἐξέδυσαν τῶν ἀρχιερατικῶν του ἀμφίων. Ἐνδύσαντες δὲ αὐτὸν μέλαν χιτώνιον καὶ περιαγαγόντες μετὰ χλευασμῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπήγαγον καὶ τὸν ἐνέκλεισαν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Σταρίτσης. Ἀνατραπέντος τοῦ Ψευδοδημητρίου ἐκλήθη ὁ Ἰὼβ εἰς τὸν θρόνον, ἀλλ' οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μόσχαν. Ὁ Ἰὼβ καταβεβλημένος ἐκ τοῦ γήρατος καὶ τῶν συγκινήσεων, τυφλωθεὶς δ' ἐκ τῶν δακρύων, ὡς ἀναφέρει ὁ χρονογράφος, ἀπέθανε μετ' ὀλίγους μῆνας ἐν τῷ κελλίῳ του. Ὁ Ἰὼβ συνέγραψε τὸν «Βίον τοῦ Τσάρου Θεοδώρου Ἰβάνοβιτς», σῴζεται δὲ ἡ διαθήκη αὐτοῦ καὶ πλεῖσται ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἱεράρχας. Ἐπίσης διατηροῦνται πολυάριθμοι ἐπιστολαὶ καὶ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἐνδιαφέροντα μεγάλως τὴν ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ἡ πρὸς τὴν τσαρίναν Εἰρήνην. Θ. Β

Ἰώβ, *φέρετρον* *[Ἀστρονομ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Δελφῖνος* (βλ. λ.).

Ἰωβανεσίκης. Ἀρμένιος ἄρχων τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ πόλεως *Ἀνίου* ἢ *Ἀνί*. Ἦτο ὑποτελὴς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἐπίσης ὑποτελοῦς τῆς αὐτοκρατορίας ἡγεμόνος τῆς Ἰβηρίας Γεωργίου ἐστασίασαν ἐπὶ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἵνα καταστῶσιν ἀνεξάρτητοι. Ἐκστρατεύσας ὁ Βασίλειος εἰς Ἰβηρίαν (τῷ 1022) κατετρόπωσε τὸν Γεώργιον, καὶ τότε ὁ Ἰωβανεσίκης, φοβηθείς, ἔσπευσε νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὸν ὁποῖον παρέδωσε τὰς κλεῖδας τοῦ Ἀνίου. Ὁ Βασίλειος ἐδέξατο εὐμενῶς αὐτόν, τὸν ἐτίμησε διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μαγίστρου καὶ τὸν κατέστησεν ἰσόβιον ἄρχοντα τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ μεταβιβάζῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς κληρονόμους του. Τοῦτον ἀποθανόντα περὶ τὸ 1042 διεδέχθη ὁ υἱός του Κακίκιος. Ν. ΚΛΣ

Ἰωβάνης, *Νικόλαος*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ὀλύμπου. Κατετάχθη εἰς τὸ τακτικὸν τοῦ Φαβιέρου, ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα εἰς τὸ Χαϊδάρι, τὴν Κάρυστον καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου εἰσῆλθε τῷ 1826· ἐκεῖ ὅμως ἐφονεύθη ὀλίγον πρὸ τῆς συνθηκολογίας. Γ. Δ. Κ.

Ἰωβάρης (ὁ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζοῦμνα*.

Ἰώβας, ἢ καλύτερον ***Γιοβὰν Γιοβάνοβιτς Μπεχλιούδωφ***. Σέρβος τὴν καταγωγὴν κιρσερδάρης, ὑπηρετῶν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τὸν Γεωργάκην Ὀλύμπιον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Μακεδόνσκη εἰς τὴν Βλαχίαν διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Βλάχους τῆς Τζάρας εἰς ἐπανάστασιν, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ Βλαδιμιρέσκου. Ἐχρησιμοποιήθη παρ' αὐτοῦ εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας καὶ ἰδίως εἰς τὴν δίωξιν τῶν φευγόντων πρὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Ἰώβας ὅμως, ἔχων μαζί του καὶ τὸν Χρῆστον Μπελούκμπασην, προέβη εἰς τοιαύτας καταχρήσεις, διαρπαγὰς καὶ λεηλασίας, ὥστε μετά τινας ἡμέρας, καλέσας αὐτοὺς ὁ Βλαδιμιρέσκος, τοὺς ἔσφαξεν ἰδίᾳ χειρὶ καὶ ἐπέταξε τὰς κεφαλάς των εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄνδρας. Γ. Δ. Κ.

ἰώβειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἰώβ: «ἰώβειος ὑπομονὴ» ὑπομονὴ ὁμοία πρὸς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰώβ, μακρά, ἀνεξάντλητος.

Ἰωβήλ. Υἱὸς τοῦ Λάμεχ καὶ τῆς Ἀδᾶ. Ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως (δ' 20) παρίσταται ὡς «πατὴρ οἰκούντων ἐν σκηναῖς κτηνοτρόφων», δηλαδὴ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ νομαδικοῦ βίου Π. Ι. Μ.

ἰωβηλαῖον (τό)· ἐκαλεῖτο οὕτω παρ' Ἑβραίοις τὸ ἔτος τὸ ἐπόμενον τοῦ μεγάλου *σαββαταίου* (βλ. κατωτ.)· || τὸ τελευταῖον ἔτος ἑκάστης μακρᾶς χρονικῆς περιόδου, συνήθως δὲ πεντηκονταετίας, καθ' ὃ τελεῖται ἀναμνηστική τις ἑορτή· || τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τοῦ γάμου ἢ δημοσίας τινος λειτουργίας: «ὁ ἐπίσκοπος Α ἑώρτασε τὸ ἰωβηλαῖόν του».

— *[Ἰουδ. Θρησκ.]* *Ἰωβηλαῖον* ἐλέγετο παρ' Ἑβραίοις πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος (7×7=49), ὅπερ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν (Λευϊτ. κε' 8—11, Ἀριθμ. λστ' 4, *Ἰωσήπου*, Ἰουδ. Ἀρχ. Γ' ιβ' 3). Ἐλέγετο δὲ οὕτω τὸ ἐν λόγῳ ἔτος (ἑβρ. *Σενὰθ Γιομπέλ*, ὅπερ οἱ Ο' ἀποδίδουσι διὰ τοῦ *ἔτος ἀφέσεως*) πιθανῶς διότι ἀνηγγέλλετο ἡ ἔναρξις αὐτοῦ διὰ τοῦ ἤχου τοῦ γιομπὲλ (κέρατος, σάλπιγγος). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὄχι μόνον ἴσχυον πᾶσαι αἱ διατάξεις τοῦ σαββατικοῦ ἔτους, δηλαδὴ παντὸς ἑβδόμου ἔτους, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πωληθέντες ἢ ὡς ἐνέχυρον δοθέντες ἀγροὶ ἢ οἰκίαι ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ (ἐν ταῖς πόλεσι καὶ αἱ οἰκίαι τῶν ἱερέων καὶ λευϊτῶν) ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν πρῶτον ἰδιοκτήτην καὶ δὴ ἄνευ ἀποζημιώσεως. Ἐπίσης ἀφίνοντο τὰ χρέη καὶ ἐδωρεῖτο ἡ ἐλευθερία εἰς πάντα Ἰσραηλίτην δοῦλον (*Ἰεζεκ.* μστ' 17). Πρόδηλος εἶναι ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη κοινωνικὴ σπουδαιότης τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας θεσμοῦ, ὅστις ἐπεῖχε θέσιν σεισαχθείας παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις (βλ. καὶ *Π. Μπρατσιώτου*, Ἡ κοινωνιολογικὴ σημασία τῆς Π. Διαθήκης 1928). Π. Ι. Μ.

— *[Ἐκκλησ.]* Ἀφορμὴν πρὸς καθίδρυσιν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ *ἰωβηλαίου* ἔδωκεν ἡ κατὰ τὸ 1300 εὐρέως διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι κατὰ τὸ τέλος ἑκάστης ἑκατονταετηρίδος παρέχεται ἐν Ρώμῃ πλήρης ἄφεσις ἁμαρτιῶν καὶ ἡ ἕνεκα ταύτης συνάθροισις πολλῶν δυτικῶν ἐν ἐν Ρώμῃ. Ὁ τότε πάπας Βονιφάτιος Η' διέταξε νὰ ἐρωτηθῇ τὸ παπικὸν ἀρχεῖον πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς φήμης ταύτης, ἀλλ' αἱ ἔρευναι ἀπέβησαν ἄκαρποι. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλῆθος τῶν ἐν Ρώμῃ συναθροιζομένων ὁλονὲν ηὐξάνετο, ἀπεφάσισεν ὁ πάπας Βονιφάτιος νὰ ἐκδώσῃ βοῦλλαν (τῇ 22 Φεβρουαρίου 1300), δι' ἧς ὥριζε τὸ 1300 καὶ ἀνὰ πᾶν μετ' αὐτὸ ἑκατοστὸν ἔτος ὡς ἰωβηλαῖον, καθ' ὃ εἰς τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἐπισκεπτομένους τὰς ἐκκλησίας ἐν Ρώμῃ τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ ἁγίου Παύλου θὰ παρείχετο πλήρης ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. Κατὰ τὸν πρῶτον ἑορτασμὸν τοῦ ἰωβηλαίου ἐπεσκέφθησαν τὴν Ρώμην περὶ τὰς 200 χιλιάδας καθολικῶν· τῇ παρακλήσει ὅμως τῶν Χριστιανῶν τῆς Ρώμης ὁ πάπας Κλήμης ΣΤ' συνέταμε τὸν χρόνον τοῦ ἰωβηλαίου, οὕτως ὥστε νὰ ἑορτάζεται τοῦτο ἀνὰ ἕκαστον πεντηκοστὸν ἔτος. Διὰ τῆς βούλλας τῆς ἐκδοθείσης τῇ 27 Ἰανουαρίου 1349 καθωρίζετο ἡ συντόμευσις αὕτη καὶ ὅτι ὁ ἑορτασμὸς θὰ διήρκει ἓν ἔτος, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν Ρώμην κατὰ τὸν δεύτερον τοῦτον ἑορτασμὸν τοῦ ἰωβηλαίου ἀνήρχοντο εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον. Ὁ πάπας Οὐρβανὸς ΣΤ' διὰ τῆς βούλλας τῆς 14 Ἀπριλίου τοῦ 1389 περιώρισε τὰ ἔτη τοῦ ἰωβηλαίου, ὁρίσας ὅπως ἑορτάζεται τοῦτο ἀνὰ πᾶν 33 ἔτος καὶ τέλος ὁ πάπας Παῦλος Β' καθώρισε διὰ βούλλας τῷ 1470, ὅπως ἑορτάζηται τοῦτο ἀνὰ πᾶν 25 ἔτος. Ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος καθορισμὸς ἐπικρατεῖ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἀρχικῶς τὸ ἰωβηλαῖον ἑορτάζετο μόνον ἐν Ρώμῃ, ἀφοῦ ὅμως οἱ πάπαι Βονιφάτιος Θ', Νικόλαος Ε' καὶ Σῖξτος Δ' ἔδωκαν προνόμια εἰς ἐκτὸς τῆς Ρώμης κειμένους ναούς, ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ΣΤ' ὥρισεν, ὅπως οἱ Χριστιανοὶ οἱ μακρὰν τῆς Ρώμης

Digitized by Google

οἰκοῦντες τελῶσι τὸ ἰωβηλαῖον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν τὸ ἑπόμενον ἔτος τῆς τελέσεως τούτου ἐν Ρώμῃ (ἀπὸ τοῦ 1500). Ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τὸ ἑπόμενον ἔτος τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ ἰωβηλαίου ἐν Ρώμῃ νὰ θεωρῆται ὡς τοιοῦτον δι' ὅλας τὰς καθολικὰς ἐκκλησίας. Ἐνῷ ὅμως διὰ τοὺς μεταβαίνοντας εἰς Ρώμην ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν παρείχετο διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ κοινωνίας καὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν ναῶν τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ Παύλου, εἰς οὓς προσετέθησαν ἔπειτα οἱ ναοὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ καὶ τῆς Μαρίας Maggiore, διὰ τοὺς ἑορτάζοντας τὸ ἰωβηλαῖον ἐκτὸς τῆς Ρώμης ἀπῃτεῖτο καὶ νηστεία καὶ ἐλεημοσύναι. Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν κατὰ τὰ ἰωβηλαῖα ἦτο πλήρης, συγχωρουμένων κατ' αὐτὰ καὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτιῶν, παρείχετο δ' αὕτη ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν ἀξιομισθιῶν τοῦ Χριστοῦ.

Πρῶτος ὁ πάπας Σῖξτος Ε' κατὰ τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον (1585) καθώρισεν, ὅπως αἱ πρῶται 15 ἡμέραι θεωρῶνται ὡς ἡμέραι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν διὰ τὴν Ρώμην, αἱ δὲ ἀκόλουθοι 15 διὰ πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Ρώμης ἐκκλησίας. Οὕτω καθωρίσθη κατὰ τὴν ἄνοδον ἑκάστου πάπα εἰς τὸν θρόνον νὰ ἑορτάζηται ἰωβηλαῖον 15 ἡμερῶν διαρκείας.

Ἐκτὸς τῶν καθωρισμένων τούτων ἰωβηλαίων ὑπάρχουσιν ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἔκτακτα ἰωβηλαῖα, ἅτινα ἕνεκα σπουδαίων λόγων καὶ ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων ἑορτάζονται κατ' ἀπόφασιν τῶν παπῶν.

[*Loiseaux*, Traité canonique et pratique du Jubilé, 1859.] Κ. Ι. Δ.

—**Ἰωβηλαίων *βιβλίον*** [*Ἰουδ. Φιλολογ.*]. Ἀπόκρυφον ἰουδαϊκὸν βιβλίον, ὅπερ λέγεται καὶ *λεπτὴ* (μικρὰ) *Γένεσις*. Εἶναι δὲ τοῦτο οἱονεὶ ἐπηυξημένη ἔκδοσις τῆς κανονικῆς Γενέσεως καὶ τῶν δώδεκα πρώτων κεφαλαίων τῆς Ἐξόδου. Ἡ ἐνταῦθα ἐκτιθεμένη ἱστορία κατατέμνεται εἰς περιόδους ἀνὰ 49 ἔτη. Ἐγράφη δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο ἑβραϊστὶ κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα καὶ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μετεφράσθη ἑλληνιστὶ καὶ αἰθιοπιστί. Σήμερον σῴζεται αἰθιοπιστὶ καὶ λατινιστὶ καὶ μόνον ὀλίγα τεμάχια σῴζονται ἑλληνιστί. [Βλ. *R. H. Charles*, The Ethiopic version of the Hebrew book of Jubilé κτλ. Oxford 1895] Π. Ι. Μ.

ἰωβηλαῖος (ὁ). Ὀνομασία ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων καὶ βαρυτέρων ἀδαμάντων (βλ. λ. *ἀδάμας*, τ. Α', σ. 547β').

Ἰωβιανός· βλ. *Ἰοβιανός*.

Ἰωβίδαι (οἱ)· βλ. *Ἀγιουβῖται*.

Ἰωβίκης, *Σταυράκης*. Κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἐγεννήθη περὶ τὸ 1760. Ὑπηρέτει ὡς διερμηνεὺς εἰς προξενικὰ γραφεῖα, τῷ 1819 δὲ ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον διερμηνεὺς τοῦ μωραβαλεσῆ. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, ὅτι μετὰ φανατισμοῦ ὑπηρέτει τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας του ὑπέφερον τὰ πάνδεινα εἰς τὴν φυλακὴν οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῇ μετὰ τὴν ἅλωσιν. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπηρέτησε τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν μέχρι τοῦ 1840, ὁπότε ἀπέθανε. Κατά τινας δὲν ἦτο Ἕλλην ἀλλὰ Ρῶσος τὴν καταγωγήν, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ὕδρας ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα *Γιοβάνοβιτς*. Τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται πιθανόν. Γ. Δ. Κ.

ἰωβιλαῖον (τό)· βλ. λ. *ἰωβηλαῖον*.

Ἰώβιος (Jovius), ***Παῦλος***· βλ. λ. *Τζόβιο*.

ἰωβίτης (ὁ) (Jovites) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τροπιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἰωβιτῶν λείψανα εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι (εἰς τὴν Ἀργολίδα) ὑπὸ τοῦ Κ. Ρέντς, τὰ ὁποῖα οὗτος ἀνάγει ὡς συνώνυμα πρὸς τὸ γένος *ἁλορίτης*. Γ. Κ. Γ.

Ἰωδαέ. Ὄνομα διαφόρων Ἰσραηλιτῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: —1) Πατὴρ τοῦ Βαναία, τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ τοῦ Δαυΐδ. —2) Υἱὸς τοῦ Βαναία τούτου καὶ σύμβουλος τοῦ Δαυΐδ. —3) Ἀρχιερεὺς συζευχθεὶς Ἰωσαβεέ, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωράμ, βασιλέως τοῦ Ἰούδα, καὶ διαδραματίσας σπουδαῖον μέρος ἐπὶ τῆς Γοθολίας καὶ τοῦ Ἰωάς. Π. Ι. Μ.

β-ἰωδαιθυλαμίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ἀλογονωμένη ἀμίνη τοῦ τύπου $CH_2J.CH_2NH_2$. Σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 192—194°. Σ. Γ.

ἰωδαιμόλη (ἡ) [*Χημ.*]. Φάρμακον παρασκευαζόμενον διὰ συνδυασμοῦ ἰωδίου καὶ αἱμόλης.

ἰωδακετόνη (ἡ) (Jodaceton) [*Φαρμ.*]. Προϊὸν λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει μονοχλωρακετόνης ἐπὶ ἰωδιούχου καλίου διαλελυμένου ἐν μεθυλαλκοόλῃ. Ὑγρὸν ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν $CH_3.CO.CH_2J$, ζέον εἰς 58° ὑπὸ πίεσιν 11 χλστμ., δριμείας ἀηδοῦς ὀσμῆς, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐπιχρίσεις ἐπὶ ἄνθρακος. Κ. Γ. Μ.

ἰωδακρυλικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἁλογονωμένον παράγωγον τοῦ *ἀκρυλικοῦ ὀξέος*. Ἐμφανίζεται εἰς δύο ἰσομερεῖς μορφάς, ἐξ ὧν ἡ μία τήκεται εἰς 65° καὶ ἡ ἄλλη εἰς 140°. Σ. Γ.

ἰωδαμυλοφορμόλη (ἡ) (Jodamyloformol) /*Φαρμ.*/. Κυανομέλαινα κόνις, ἀναγραφομένη ὡς ἀντισηπτικὸν φάρμακον, ἀποτελουμένη δὲ ἐκ φορμαλδεΰδης, ἰωδίου, θυμόλης καὶ ἀμύλου. Κ. Γ. Μ.

ἰωδανισόλη (ἡ) (Jodanisol) /*Φαρμ.*/. Προϊὸν λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει ἰωδίου καὶ ὑδροϊωδίου ἐπὶ ἀνισόλης. Κιτρίνη ἢ ἐρυθροκιτρίνη κρυσταλλικὴ μᾶζα, τηκομένη εἰς 47°, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον. Τὸ σκεύασμα τοῦτο προὐτάθη ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ ἰωδιοφορμίου, ἤδη ὅμως εἶναι ἀπόθετον φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

ἰωδαντιπυρίνη (ἡ) [*Φαρμ.*]· βλ. *ἰωδοπυρίνη*.

ἰωδαντιφεβρίνη (ἡ) (Jodantifebrin) /*Φαρμ.*/. Προϊὸν λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει ἀκετανιλίδης ἐπὶ χλωριωδίου. Ρομβικοὶ κρύσταλλοι δυσδιάλυτοι εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα, εὐδιάλυτοι εἰς θερμὸν ὕδωρ, ἄοσμοι καὶ ἄγευστοι, τηκόμενοι εἰς 181,5°. Κ. Γ. Μ.

ἰωδαργόλη (ἡ) (Jodargol) [*Φαρμ. Χημ.*]. Κολλοειδὲς ἰώδιον, χρησιμεῦον ὡς ἀντισηπτικὸν δι' ἐπιδέσμους πληγῶν καὶ τραυμάτων ἐξωτερικῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τοπικῶν οὐρολογικῶν καὶ γυναικολογικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

ἰωδαρσυτόνη (ἡ) (Jodarshytone) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ἕνωσις πεπτόνης μετὰ ἰωδίου, ἀρσενικοῦ καὶ ὑδραργύρου, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{180}\ H_{280}\ N_{50}\ O_{60}\ J_{17}\ Hg_2\ As$. Ἡ ἰωδαρσυτόνη εἶναι φάρμακον ἀντισηπτικόν, φέρεται δὲ ἐντὸς σφαιρίων ἐκ γλουτίνης ὡς τιτλαρισθὲν διάλυμα δι' ἐνέσεις καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑποθέτων καὶ χρησιμεύει κατὰ τῶν παθήσεων τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ λάρυγγος, τῆς ὀφθαλμίας τῶν νεογνῶν καὶ εἰς τὴν γυναικολογίαν. Κ. Γ. Μ.

ἰωδεόλη (ἡ) (Jodéol) /*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται καθαρὸν κολλοειδὲς ἰώδιον, λαμβανόμενον δι' ἠλεκτροχημικῆς μεθόδου. Τὸ σκεύασμα δὲν παρουσιάζει τοξικότητα καὶ καυστικότητα, περιέχει δὲ μόνον ἰώδιον σταθεροποιηθὲν προσθήκῃ καμφενικοῦ τινος ὑδρογονάνθρακος. Τὸ σκεύασμα ἐνδείκνυται ὡς κατάλληλον εἰς πᾶσαν δι' ἰωδίου θεραπείαν, διότι εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰώδιον, τὸ ὁποῖον δρᾷ καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χορηγηθῇ εἰς ηὐξημένας δόσεις. Χορηγεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐνδομυϊκῶν ἐνέσεων ἐκ φυσίγγων περιεχουσῶν 0,20 γρ. κολλοειδοῦς ἰωδίου ἀνὰ κυβ. ἑκ. Κ. Γ. Μ.

ἰῶδες (ἡ) [*Βιομ. Χημ.*]. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσι διάφορα συνθετικὰ χρώματα διακρινόμενα ἀλλήλων διὰ διαφόρων ἀριθμῶν ἢ ἐπιθέτων. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης εἶναι:

Τὸ *κρυσταλλικὸν ἰῶδες*, ὅπερ εἶναι ἡ ὑδροχλωρικὴ ἕνωσις τῆς ἑξαμεθυλο-π-ροζανιλίνης. Μεταλλικῶς πρασινοστίλβοντες κρύσταλλοι διαλυτοὶ εἰς τὸ ὕδωρ μετὰ ἰώδους χροιᾶς. Βάπτουν τὴν μέταξαν καὶ τὸ ἔριον ὡς καὶ τὸν διὰ ταννίνης προκατεργασθέντα βάμβακα. Τὸ *ἰῶδες τοῦ μεθυλίου* ἢ *ἰῶδες τῶν Παρισίων* ἢ *ἰῶδες τῆς μεθυλανιλίνης* εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 1861 καὶ ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν χρωμάτων τοῦ τριφαινυλομεθανίου. Ἀποτελεῖται συνήθως ἐπὶ μίγματος ἁλάτων δύο βάσεων, ἤτοι τῆς πενταμεθυλοροζανιλίνης καὶ τῆς ἑξαμεθυλοροζανιλίνης. Λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τῆς διμεθυλανιλίνης διὰ νιτρικοῦ χαλκοῦ καὶ μαγειρικοῦ ἅλατος καὶ ἀπομακρύνσεως τοῦ χαλκοῦ διὰ θείου. Ἀντὶ τοῦ νιτρικοῦ χαλκοῦ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ θειικὸς χαλκὸς καὶ χλωρικὸν κάλιον. Ἀποτελεῖ μεταλλικῶς πρασινοστίλβοντα τεμάχια ἢ κόνιν καὶ σπανίως ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφήν. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ μετὰ ἰώδους χροιᾶς, ἥτις τῇ προσθήκῃ ὑδροχλωρίου μεταπίπτει εἰς πρασίνην. Χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν ἐρίου, μετάξης καὶ βάμβακος. Τὸ *ἰῶδες τοῦ Lauth* (βλ. *θειαζῖναι*). Σ. Γ.

— **ἰῶδες *κρυσταλλικὸν*** (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*] βλ. λ. *ἑξαμεθυλοπαραροζανιλίνη*.

—**ἰώδους *κρυσταλλικοῦ λευκοένωσις*** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *4, 4', 4''-ἑξαμεθυλοτριαμινοτριφαινυλομεθάνιον*.

ἰώδη (τὰ) [*Βοτ.*]· βλ. *ἰοειδῆ*.

ἰώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἴον, ὁ ἔχων χρῶμα ἴου, μενεξέ.

— **ἰώδης** (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης ἰοῦ, σκωρίας, σκουριασμένος· ‖ ὁ πλήρης ἰοῦ, δηλητηρίου.

ἰωδιαιθάνιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ*]· βλ. *αἰθυλιωδίδιον*.

ἰωδιαιθένιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *βινυλαλογονίδια*.

ἰωδιακμὴ (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Δερματικὴ πάθησις, ἡ ἰωδιακὴ ἀκμή, ἡ ἀκμὴ ἡ ἐκδηλουμένη ἐκ παρατεταμένης χρήσεως ἢ μεγάλων δόσεων ἰωδιούχων σκευασιῶν. Σ. Γ. Σ.

ἰωδιαλλυλένιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἀλλυλενίου μονοαλογονοπαράγωγα*.

ἰωδιβάλη (ἡ), ἢ *α-ἰωδισοβαλερυλουρία* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *οὐρεϊδίων*. Ἔχει τὸν τύπον

$$NH_2.\ CO.\ NH.\ CO.\ CHJ.\ CH\,(CH_3)_2$$

καὶ χρησιμεύει ὡς ἀναπλήρωμα τῶν ἰωδιούχων ἀλκαλίων, ἰδίᾳ κατὰ τῆς συφίλιδος, τοῦ ἄσθματος, τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως, τῶν νευρικῶν παθήσεων κλπ. Σ. Γ. — Κ. Γ. Μ.

ἰωδιοβενζόλιον (τό), ἢ ***ἰωδοβενζόλιον*** [*Ὀργ. Χημ*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου C_6H_5J λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως ἰωδίου ἐπὶ βενζολίου παρουσίᾳ θειικοῦ ὀξέος ἢ χλωριοσιδήρου ἢ ἰωδικοῦ ὀξέος. Εὐκόλως προσλαμβάνει, διὰ μετατροπῆς τοῦ σθένους τοῦ ἰωδίου ἀπὸ μονοσθενοῦς εἰς τρισθενές, δύο ἄτομα χλωρίου καὶ μεταπίπτει εἰς τὴν ἕνωσιν $C_6H_5JCl_2$, ἥτις καλεῖται *φαινυλιωδωδοχλωρίδιον*. Τὸ φαινυλιωδωδοχλωρίδιον τοῦτο διὰ παρατεταμένης ἀναδεύσεως μετὰ νατρορρύμματος δίδει τὸ *ἰωδωδοβενζόλιον* C_6H_5JO. Σ. Γ.

2-ἰωδιοβουτάνιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *βουτυλιωδίδιον* δευτερ.

2-ἰωδιοδιαιθυλαιθὴρ (ὁ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2J.\ CH_2.\ O.\ CH_2.\ CH_3$. Βράζει εἰς 154°. Σ. Γ.

ἰωδιοδιμεθυλαιθὴρ (ὁ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2J.\ O.\ CH_3$. Βράζει εἰς 125°. Σ. Γ.

ἰωδιοδιουρετάλη (ἡ) (Joddiuretal) [*Φαρμ. Χημ.*]. Σκεύασμα περιέχον θεοβρωμίνην μετὰ ἰωδιούχου καλίου. Φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν δισκίων καὶ ἀναγράφεται ἐπὶ στηθάγχης, ἄσθματος, ἀρτηριοσκληρύνσεως κλπ. Κ. Γ. Μ.

ἰωδιοθυρεοειδίνη (ἡ) /*Φαρμ.*/. Παρασκεύασμα ἐκ θυρεοειδῶν ἀδένων, ἄλλως καλούμενον *θυρεοϊωδίνη* (βλ. λ.).

ἰωδιομεθάνιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ *μεθυλιωδίδιον*.

ἰωδιομεθανοδισουλφονικὸν *κάλιον* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CHJ(SO_3K)_2$. Κρυσταλλοῦται μετὰ δύο μορίων ὕδατος. Σ. Γ.

ἰωδιομετρία (ἡ) [*Ἀναλ. Χημ.*]. Ἀναλυτικὴ ὀγκομετρικὴ μέθοδος, ἐφαρμοζομένη πρὸς προσδιορισμὸν οὐσιῶν δυναμένων νὰ ὀξειδώσωσι τὸ ὑδροϊώδιον πρὸς ἐλεύθερον ἰώδιον, ἢ νὰ ἀναγάγωσι τὸ ἰώδιον πρὸς ὑδροϊώδιον. Βασίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως μεταξὺ τοῦ ἐλευθέρου ἰωδίου καὶ ὑποθειώδους νατρίου, ὅτε τὸ ὑδροϊώδιον μεταπίπτει εἰς ἄχρουν ἀνιὸν ὑδροϊωδικοῦ ὀξέος:

$$2NA_2S_2O_3 + 2J = NA_2S_4O_6 + 2NAJ.$$

Ἐπειδὴ τὸ χρῶμα τοῦ ἰωδίου ἐν λίαν ἀραιῷ διαλύματι δὲν εἶναι καταφανὲς καὶ τὸ πέρας τῆς ἀντιδράσεως δὲν εἶναι εὐκρινῶς ἀντιληπτόν, προστίθεται ὡς δείκτης διάλυμα ἀμύλου, ὅπερ καὶ μετὰ τῶν ἐλαχίστων ποσῶν ἰωδίου παρέχει ἐντόνως κυανῆν χροιάν. Σ. Χ.

ἰώδιον (τὸ) (Jodum, Jod, J) [*Χημ.*]. Στοιχεῖον μεταλλοειδὲς ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀλατογόνων, ἀνομικοῦ βάρους 126,932. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Courtois τῷ 1812, ἐμελετήθη δὲ καὶ ἀπεμονώθη ἐκ τῶν ἑνώσεών του τῷ 1815 ὑπὸ τῶν Gay-Lussac καὶ Davy, οἵτινες καὶ ὠνόμασαν οὕτω τὸ στοιχεῖον λόγῳ τοῦ ἰώδους χρώματος τῶν ἀτμῶν του.

Προέλευσις. Ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει σπανίως ἀπαντᾶται εἰς ἡφαιστειογενεῖς ἐκκρίσεις καὶ εἴς τινα ἰαματικὰ ὕδατα, ὡς εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Woodhall Spa ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ. Κυρίως ἀπαντᾶται ὑπὸ μορφὴν ἰωδιούχων καὶ ἰωδικῶν ἁλάτων, καὶ ὑπὸ μορφὴν ὀργανικῶν ἑνώσεων, εἶναι δὲ λίαν διαδεδομένον ἐν τῇ φύσει, ἀλλ' εἰς μικρὰ πάντοτε ποσά. Ἀποτελεῖ συστατικὸν ὅλων σχεδὸν τῶν φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν θαλασσίων. Εὑρίσκεται ἐντὸς ὀρυκτῶν τινων ὡς ἰωδιοῦχος ἄργυρος (ἰωδαργυρίτης, μιερσίτης, ἰωδίτης), ὡς ἰωδιοῦχος χαλκὸς (χαλκοϊωδαργυρίτης) καὶ ὡς ἰωδιοῦχος ὑδράργυρος (κοκκινίτης). Πολὺ σημαντικωτέρα ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ περιεκτικότης εἰς ἰώδιον τῶν κοιτασμάτων τοῦ νίτρου τῆς Χιλῆς καὶ τοῦ Περοῦ, τῶν ὁποίων τὰ ἁλμόλοιπα ἀποτελοῦσι τὴν σπουδαιοτέραν τῶν πηγῶν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἰωδίου. Ἡ πλουσιωτέρα πηγὴ τοῦ ἰωδίου εἶναι ἡ θάλασσα, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ περιέχει κατὰ τὸν Vogt περίπου 10^{-8} κατὰ μέσον ὅρον ἰωδίου. Ἐκεῖθεν ἀφομοιοῦται ὑπὸ τῶν φυκῶν καὶ ὑπὸ

Digitized by Google

τῶν σπόγγων καὶ ἀστεριῶν. Ἡ τέφρα τῶν φυκῶν, περιέχουσα ἰωδιοῦχον νάτριον εἰς ποσὸν 9—70 %, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν πρώτην ὕλην τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἰωδίου καὶ τῶν ἑνώσεών του.

Παρασκευή. 1) Ἐκ τῶν φυκῶν. Τὰ φύκη (τῶν ὁποίων ἡ εἰς ἰώδιον περιεκτικότης ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ εἶναι ἡ μεγίστη κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἡ ἐλαχίστη κατὰ τὸ φθινόπωρον) ἐκβραζόμενα εἰς τὴν ἀκτὴν ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας συλλεγόμενα ξηραίνονται τῇ ἐπιδράσει τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ κατόπιν ἐκτεφροῦνται. Ἡ τέφρα ὀνομαζομένη Kelp ἢ Varec περιέχει τὸ ἰώδιον ὡς ἰωδιοῦχον νάτριον· ἐκχυλίζεται συστηματικῶς δι' ὕδατος, καὶ χωρίζονται τὰ διαλυθέντα ἅλατα διὰ κλασματικῆς κρυσταλλώσεως. Τὸ ἀλμόλοιπον, ἀφοῦ καθαρισθῇ, ἀπαλλασσόμενον ἀπὸ τῶν δυσδιαλύτων ἁλάτων καὶ συμπυκνωθῇ, τίθεται ἐντὸς εἰδικῶν ἀποστακτήρων μετὰ πυρολουσίτου καὶ θειικοῦ ὀξέος καὶ δι' ἀποστάξεως λαμβάνεται τὸ ἰώδιον. Κατ' ἄλλην μέθοδον ἐξανθρακοῦνται ἐπὶ τόπου τὰ φύκη, ἐκχυλίζονται δι' ὕδατος, προστιθεμένης καὶ ὀλίγης γύψου, ἵνα ἀδιαλυτοποιηθῶσι τὰ σχηματισθέντα ποσὰ ἀνθρακικοῦ καὶ ὀξαλικοῦ νατρίου· εἰς τὸ ἐκχύλισμα προστίθεται θειικὸς χαλκὸς καὶ θειικὸς σίδηρος, ὅτε παράγεται ὑποϊωδιοῦχος χαλκὸς ἀδιάλυτος:

$$2\,NaJ + 2\,FeSO_4 + 2\,CuSO_4 =$$
$$= K_2SO_4 + Fe_2(SO_4)_3 + Cu_2J_2$$

Ὁ ὑποϊωδιοῦχος χαλκὸς χωρίζεται διὰ διηθήσεως, ξηραίνεται καὶ θερμαίνεται ἐντὸς βίκων ἐκ πορσελλάνης μετὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ὅτε ἀποστάζει τὸ ἰώδιον:

$$Cu_2J_2 + 2\,Fe_2O_3 + 6H_2SO_4 =$$
$$= 4\,FeSO_4 + 2\,CuSO_4 + 6H_2O + J_2$$

2) Ἐκ τοῦ νίτρου τῆς Χιλῆς. Τοῦτο περιέχει τὸ ἰώδιον κυρίως ὑπὸ μορφὴν ἰωδικοῦ νατρίου ($NaJO_3$) καὶ μικρὸν μέρος ὑπὸ μορφὴν ἰωδιούχου νατρίου. Τὸ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἀκαθάρτου νίτρου ἀπομένον ἀλμόλοιπον περιέχει τὸ σύνολον τοῦ ἰωδίου, καὶ διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ θείου ἀποβάλλεται τὸ ἰώδιον ἐκ τῶν ἰωδικῶν ἁλάτων, τῇ προσθήκῃ δὲ καὶ χλωριούχου ὕδατος διασπῶνται καὶ τὰ ἰωδιοῦχα ἅλατα. Τὸ ἰώδιον ἀποβάλλεται ὡς μελανὴ ἰλύς, ἀποχωρίζεται διὰ διηθήσεως, πλύνεται καὶ ἀφίεται πρὸς ξήρανσιν ἐντὸς πορωδῶν δοχείων ἐκ γύψου, ὅτε λαμβάνεται τὸ ἀκάθαρτον ἰώδιον, περιεκτικότητος περίπου 80%, τὸ ὁποῖον καθαρίζεται δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν. Τελείως καθαρὸν λαμβάνεται δι' ἐξαχνώσεως εἰς ὅσῳ τὸ δυνατὸν ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν.

Ἰδιότητες. Σχηματίζει μέλανα κρυσταλλικὰ πλακίδια μεταλλικῆς λάμψεως, μαλακὰ καὶ εὐκόλως διὰ τριβῆς κονιοποιούμενα. Τήκεται εἰς 116,1°, ζέει εἰς 184,35° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 4,933. Ἔχει ὀσμὴν ἰδιάζουσαν, ὁμοιάζουσαν τῇ τοῦ χλωρίου, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἱστῶν καυστικῶς καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν βλεννογόνων. Χρωματίζει τὸ δέρμα παροδικῶς καστανόχρουν. Μεθ' ὑδρατμοῦ εἶναι πτητικόν, διαλύεται εἰς τὸ οἰνόπνευμα, τὸν αἰθέρα, τὴν γλυκερίνην καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, σχηματίζον καστανόχροα διαλύματα, εἰς δὲ τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὸν θειοῦχον ἄνθρακα διαλυόμενον σχηματίζει ἰόχροα διαλύματα, καὶ εἰς τὸ βενζόλιον ἐρυθρά. Εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν ἀναδίδει ἀτμούς, θερμαινόμενον δὲ εἰς μικρὰ ποσὰ ἐξαχνοῦται ἀπ' εὐθείας. Ὁ ἀτμὸς αὐτοῦ ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν ἰῶδες χρῶμα, καὶ εἶναι λίαν βαρύς, ἐννεαπλασίως βαρύτερος τοῦ ἀέρος. Ἔχει μοριακὸν βάρος 254 ἀπὸ τῆς θερμοκρασίας τοῦ βρασμοῦ μέχρι 500°, ἑπομένως ἡ σύστασις τοῦ μορίου του εἶναι J_2. Εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν ἐλαττοῦται τὸ μοριακὸν βάρος του καὶ εἰς 1500° καθίσταται ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνωτέρω ἀριθμοῦ, ἤτοι τὸ μόριον δίσταται πρὸς τὸ ἁπλούστερον J. Τὸ ἐν οἰνοπνεύματι καστανόχρουν διάλυμα τοῦ ἰωδίου ἀποτελεῖ τὸ ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεγάλως χρησιμοποιούμενον *βάμμα ἰωδίου*. Ἐν τῷ ὕδατι διαλύεται ἐλάχιστα, προσδίδον εἰς τὸ διάλυμα ἀσθενὲς καστανοκίτρινον χρῶμα. Εἰς ὑδατικὸν ὅμως διάλυμα ἰωδιούχου καλίου ἡ διαλυτότης τοῦ ἰωδίου εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα, σχηματιζομένου τότε σκοτεινῶς καστανοχρόου ὑγροῦ περιέχοντος τὴν ἕνωσιν KJ_3, ὅπου τὸ ἰώδιον εὑρίσκεται ὡς ἰὸν J_3. Μετὰ τοῦ ἀμύλου σχηματίζει ἐντόνως κυανῆν ἕνωσιν προσροφήσεως, τὸ ἰωδιοῦχον ἄμυλον καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἐν θερμῷ ἀποχρωματίζεται, ψυχομένου δὲ τοῦ διαλύματος ἐπανακτᾷ τὴν κυανῆν χροιάν. Ἡ τάσις τοῦ ἰωδίου πρὸς ἕνωσιν μετὰ μετάλλων εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ χλωρίου καὶ τῆς τοῦ βρωμίου· ὡς ἐκ τούτου τὸ χλώριον καὶ τὸ βρώμιον ἐκδιώκουσι τὸ ἰώδιον ἐκ διαλυμάτων ἰωδιούχων ἁλάτων.

Ἐφαρμογαί. Τὸ ἐλεύθερον ἰώδιον χρησιμοποιεῖται μεγάλως ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς βάμμα ἰωδίου καὶ ὡς ἀλοιφὴ ἰωδίου, δρῶν τοπικῶς καὶ σχηματίζον ἕνωσιν μετὰ τοῦ λευκώματος. Ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν ἀντισηπτικόν. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ παραγομένου ἰωδίου χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῶν ἑνώσεών του καὶ ἰδίως τῶν ἰωδιούχων ἀλκαλίων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ τῇ φωτογραφίᾳ, τοῦ ἰωδοφορμίου καὶ πλείστων ἄλλων ὀργανικῶν παρασκευασμάτων, χρησίμων ἐν τῇ ἰατρικῇ. Ἐπίσης χρησιμεύει καὶ πρὸς παρασκευὴν ὀργανικῶν τινων χρωμάτων τῆς ὁμάδος τῶν φθαλεϊδῶν.

Ἀνίχνευσις ἰωδίου. Ποιοτικῶς ἀνιχνεύεται τὸ ἐλεύθερον ἰώδιον διὰ προσθήκης θειούχου ἄνθρακος ἢ χλωροφορμίου, ἡ στιβὰς τῶν ὁποίων διαλύουσα τὸ ἰώδιον χρώννυται ἰώδης, ἢ διὰ προσθήκης διαλύματος ἀμύλου, ὅτε σχηματίζεται κυανῆ χρῶσις. Ὁ ποσοτικὸς προσδιορισμὸς τοῦ ἐλευθέρου ἰωδίου γίνεται διὰ τιτλοδοτήσεως μὲ διάλυμα $^{N}/_{10}$ θειοθειικοῦ νατρίου, χρησιμοποιουμένου ὡς δείκτου διαλύματος ἀμύλου. Σ. ΧΟΡΣ

—*[Φαρμ. Χημ.]* Τὸ *ἰώδιον* εἰσήχθη εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ Coindet, ἀποτελεῖ δὲ σήμερον ἓν τῶν οὐσιωδεστέρων φαρμάκων αὐτῆς, χρησιμοποιούμενον τόσον αὐτούσιον ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ βάμματος αὐτοῦ ἢ ἀλοιφῶν, ὅσον καὶ ἡνωμένον μετὰ διαφόρων ὀργανικῶν σωμάτων, ὅτε καθίσταται μᾶλλον εὐαπορρόφητον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν χρῆσιν. Τὸ ἰώδιον παρουσιάζει ἰσχυρὰν ἀντισηπτικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τὴν ἐπίχρισιν τοῦ δέρματος διὰ βάμματος ἰωδίου χρωματίζεται τοῦτο, τὸ δὲ ἐπιχρισθὲν μέρος τοῦ δέρματος ὑπεραιμεῖ, ἐξαπλουμένης τῆς ὑπεραιμίας καὶ τῆς ὀρώδους διηθήσεως καὶ εἰς τοὺς βαθυτέρους ἱστούς. Ἡ δρᾶσις τοῦ ἰωδίου παρουσιάζεται μᾶλλον ἔντονος ἐπὶ τῶν βλεννογόνων. Ὑπὸ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων ἀπορροφούμενον τὸ ἰώδιον ἀποβάλλεται εἶτα ὡς ἰωδιοῦχον νάτριον διὰ τῶν οὔρων καὶ τῶν βλεννογόνων τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Μεγάλη ποσότης ἰωδίου εἰσαγομένη εἰς τὸν στόμαχον προκαλεῖ ὀξεῖαν δηλητηρίασιν, ἣν ἐπακολουθεῖ γαστρεντερῖτις, ἀκατάσχετος ἔκχυσις εἰς τὸ κοῖλον τοῦ ὑπεζωκότος, φλεγμονὴ τῶν νεφρῶν καὶ κῶμα. Συμπτώματα μὴ ἀνοχῆς τῆς τοξικότητος τοῦ ἰωδίου εἶναι ἐξανθήματα τοῦ δέρματος, αἴσθησις καύσου εἰς τὸν φάρυγγα, δίψα ζωηρά, ἔμετοι, διάρροια ἐνίοτε αἱματηρά, παλμοὶ καὶ βαθμιαία ἀπίσχνανσις. Κατὰ τὰς δι' ἰωδίου δηλητηριάσεις χορηγοῦνται ὡς ἀντίδοτα ἀμυλόκολλα, γάλα μαγνησίας, διάλυμα ὑποθειώδους νατρίου, μαλακτικά, λεύκωμα ᾠῶν. Ἀσύμβατα τοῦ ἰωδίου εἶναι τὰ ἀλκάλια καὶ τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα τῶν ἀλκαλίων, ἅλατα διαφόρων βαρέων μετάλλων, ἀμμωνιακαὶ ἑνώσεις, γλισχραματώδεις οὐσίαι, χλώριον, ὑποθειώδη ἅλατα, δακτυλῖτις, δεψικαὶ οὐσίαι, ἀλκαλοειδῆ κλπ. Τὸ εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμεῦον ἰώδιον δέον νὰ δοκιμάζηται ἐὰν περιέχῃ: 1) μὴ πτητικὰς οὐσίας, 2) οὐσίας ἀδιαλύτους εἰς τὰ διαλυτικὰ ὑγρὰ τοῦ ἰωδίου, 3) χλώριον, 4) ἰωδιοῦχον κυάνιον, καὶ τέλος ἐὰν ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν περιεκτικότητα 99%.

Τὸ ἰώδιον εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξωτερικῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ἢ βάμματος, ὀλιγώτερον δὲ χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἰωδιούχου ἐλαίου ἢ τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεών του. Τὸ βάμμα τοῦ ἰωδίου ὠφελεῖ ἐπὶ ἐξοιδήσεων τῶν ἀδένων, ἐπὶ διαφόρων φλεγμονῶν, ἐπὶ χρονίων καταρρῶν τοῦ κόλπου καὶ τῆς μήτρας, κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη, λόγῳ τῆς ἀντισηπτικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, εὑρίσκει μεγάλην ἐφαρμογὴν ἐπὶ χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων κλπ. Ἐσωτερικῶς τὸ ἰώδιον δίδεται σπανιώτατα εἰς δόσιν 0,005 πολλάκις τῆς ἡμέρας. Μεγίστη δόσις αὐτοῦ εἶναι 0,02 ἐφ' ἅπαξ καὶ 0,06 ἡμερησίως. Κ. Γ. Μ.

—*[Ἐμπορευμ.]* Τὸ *ἰώδιον* ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ μορφὴν λεπτῶν φυλλιδίων μὲ λάμψιν μεταλλικήν, χρῶμα φαιομέλαν καὶ ὀσμὴν διαπεραστικήν. Σκευάζεται ἐντὸς πλατυστόμων ὑαλίνων φιαλῶν τελείως ἐσφραγισμένων. Χρησιμεύει εἰς τὴν ἰατρικὴν παρέχον τὸ γνωστότατον βάμμα ἰωδίου (Teinture d'iode) διὰ διαλύσεως τῶν στερεῶν φυλλιδίων ἐν οἰνοπνεύματι. Τὸ βάμμα τοῦ ἰωδίου δέον νὰ χρησιμοποιῆται μόνον ὅταν εἶναι πρόσφατον, ὡς λίαν εὐαποσύνθετον. Ἐκ τοῦ ἰωδίου παρασκευάζουσιν ἐπίσης καὶ τὸ ἰωδοφόρμιον, χρησιμώτατον ἀντισηπτικόν. Τὸ στερεὸν ἰώδιον τοῦ ἐμπορίου, λόγῳ τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ, νοθεύεται διὰ κόνεως ἄνθρακος ἢ γραφίτου, ἐλεγχομένης τῆς νοθείας ταύτης διὰ διαλύσεως τούτου ἐν οἰνοπνεύματι, ὁπότε ὁ τυχὸν ἐνεχόμενος ἄνθραξ παραμένει ἀδιάλυτος. Ἐπίσης ἐλέγχεται καὶ δι' ἐξαχνώσεως (ἐξαερώσεως), ὑπολειπομένων ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον τῶν ξένων προσμείξεων. Αἱ σπουδαιότεραι παραγωγικαὶ χῶραι τοῦ ἰωδίου εἶναι τὸ Περοῦ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ αἱ γαλλικαὶ καὶ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

— **ἰωδίου ἀριθμὸς** *[Χημ. Τροφ.]* βλ. λ. *ἀριθμὸς ἰωδίου*.

— **ἰωδίου ἑνώσεις** *[Χημ.]*. Μετὰ τοῦ ὑδρογόνου σχηματίζει τὸ ἰώδιον μίαν ἕνωσιν, τὸ ὑδροϊώδιον, μετ' ὀξυγόνου δὲ σχηματίζει ἓν μόνον ὀξείδιον, τὸ J_2O_5, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνυδρίτης τοῦ ἰωδικοῦ ὀξέος. Αἱ σπουδαιότεραι ἑνώσεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ὑδροϊώδιον HJ. Ἀέριον ἄχρουν ἀτμίζον εἰς τὸν ἀέρα, ὑγροποιούμενον ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν εἰς —34°. Διαλύεται ἀφθόνως εἰς τὸ ὕδωρ σχηματίζον διάλυμα, ὅπερ ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν ὀξύ. Τὸ ἀέριον παρασκευάζεται δι' ἐπιστάξεως αἰωρήματος 5 μερῶν ἐρυθροῦ φωσφόρου εἰς δέκα μέρη ὕδατος ἐπὶ μείγματος 100 μ. ἰωδίου καὶ 10 μ. ὕδατος. Διάλυμα δὲ περιεκτικότητος 57% λαμβάνεται διὰ διοχετεύσεως ὑδροθείου ἐντὸς αἰωρήματος ἰωδίου ἐν ὕδατι. Τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀποσυντίθεται ἀποβαλλομένου ἰωδίου, τῇ ἐπιδράσει δὲ ὀξειδωτικῶν μέσων, ἀκόμη καὶ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος, ὀξειδοῦται:

$$2HJ + O = H_2O + J_2$$

καὶ ἀποτελεῖ ἑπομένως ἔντονον ἀναγωγικὸν μέσον, χρησιμοποιούμενον ἰδίως εἰς τὰς ὀργανικὰς συνθέσεις. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πρὸς παρασκευὴν πολλῶν ἐκ τῶν ἁλάτων του, τῶν ἰωδιούχων ἁλάτων καλουμένων. Τὰ σπουδαιότερα τούτων ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *Ἰωδιοῦχον ἀμμώνιον* (NH_4J). Λευκὸν ὑγροσκοπικὸν ἅλας κρυσταλλούμενον εἰς κύβους· θερμαινόμενον ἐξαχνοῦται καὶ εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Παρασκευάζεται δι' ἐξουδετερώσεως ὑδροϊωδίου ὑπὸ ἀμμωνίας ἢ ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου ἢ δι' ἀλληλεπιδράσεως θειικοῦ ἀμμωνίου καὶ ἰωδιούχου καλίου. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ δὴ ἐπὶ περιπτώσεων συφίλιδος καὶ ῥευματισμῶν, δρῶν ἀσφαλέστερον τοῦ ἰωδιούχου καλίου. *Ἰωδιοῦχον ἀρσενικὸν* AsJ_3 (βλ. λ. *ἀρσενικοῦ ἑνώσεις*). *Ἰωδιοῦχον κάλιον* KJ. Λαμβάνεται εἰς κύβους διαφανεῖς μὲν ὅταν προέρχεται ἐκ βραδείας ψύξεως μετρίως πυκνοῦ διαλύματος, λευκοὺς δὲ ἀδιαφανεῖς ἐκ πυκνοῦ αὐτοῦ διαλύματος. Τήκεται εἰς 680° καὶ εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ· 100 μέρη ὕδατος διαλύουσιν εἰς 0° 127,9 μέρη KJ, εἰς 20° 144,2 καὶ εἰς 100° 209 μέρη. Κατὰ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ ἐπέρχεται ἰσχυρὰ ταπείνωσις τῆς θερμοκρασίας. Εἰς τὸ οἰνόπνευμα εἶναι ὀλίγον διαλυτόν. Εἰς τὸν ξηρὸν ἀέρα παραμένει ἀμετάβλητον, παρουσίᾳ δὲ ὑγρασίας καὶ τῇ ἐπιδράσει τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς χρώννυται κίτρινον, ἀποβαλλομένου ἰωδίου. Τῇ ἐπιδράσει ὑδροξειδίου τοῦ καλίου ἐπὶ ἰωδίου λαμβάνεται μεῖγμα ἰωδιούχου καλίου καὶ ἰωδικοῦ καλίου· τὸ ἰωδικὸν ἅλας ἀνάγεται πυρούμενον μετὰ ἄνθρακος:

$$3\,J_2 + 6\,KOH = 5\,KJ + KJO_3 + 3\,H_2O$$
$$KJO_3 + 3\,C = KJ + 3\,CO$$

Ἐπίσης λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἰωδιούχου σιδήρου τῇ προσθήκῃ ἀνθρακικοῦ καλίου ἢ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῆς ἰωδιούχου ἑνώσεως διδυνάμου καὶ τριδυνάμου σιδήρου Fe_3J_8 ($FeJ_2 + 2FeJ_3$), ἥτις σχηματίζεται διὰ προσθήκης τῆς ἀναλόγου ποσότητος κόνεως σιδήρου εἰς αἰώρημα ἰωδίου ἐν ὕδατι:

$$Fe_3J_8 + 4K_2CO_3 = Fe_3O_4 + 4CO_2 + 8KJ.$$

Ἐκ τοῦ ὑποϊωδιούχου χαλκοῦ τοῦ σχηματιζομένου ἐκ τῶν ἀλμολοίπων τοῦ νίτρου τῆς Χιλῆς λαμβάνεται τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον διὰ διοχετεύσεως ὑδροθείου τῇ προσθήκῃ καὶ δισανθρακικοῦ καλίου. Χρησιμοποιεῖται μεγάλως ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ τῇ φωτογραφίᾳ. *Ἰωδιοῦχον λίθιον* LiJ. Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις λαμβανομένη κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῆς παρασκευῆς τοῦ ἰωδιούχου καλίου, ὡς χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς διαλυτικὸν τῶν ἀποθέσεων τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος. *Ἰωδιοῦχον νάτριον* NaJ. Παρασκευάζεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸν τοῦ ἰωδιούχου καλίου. Κρυσταλλοῦται ἐκ διαλύματός του ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ μετὰ δύο μορίων ὕδατος εἰς μονοκλινεῖς κρυστάλλους, ἄνω τῶν 40° δὲ ἄνυδρον εἰς κύβους. Εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς τὸ οἰνόπνευμα καὶ εὑρίσκει ἐκτεταμένην ἐφαρμογὴν ἐν τῇ θεραπευτικῇ. *Ἰωδιοῦχος σίδηρος* FeJ_2. Σχηματίζει κρυσταλλικὰ φυλλίδια τηκόμενα εἰς 177°. Ὡς ἄνυδρον λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως 30 μερῶν ἰωδίου μετὰ 6,6 μερῶν καθαροῦ σιδήρου, ἐν διαλύματι δὲ διὰ κατεργασίας 41 μερῶν ἰωδίου μετὰ 12 μ. σιδήρου ἐντὸς 50 μερῶν ὕδατος καὶ διηθήσεως τοῦ προϊόντος. Δι' ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματός του σχηματίζει πρασίνους κρυστάλλους μετὰ δύο μορίων ὕδατος. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ.

Ἰωδιοῦχος ὑδράργυρος HgJ_2. Ὑφίσταται ὑπὸ τρεῖς ἀλλοτροπικὰς μορφάς: ὡς ἐρυθρός, ὡς κίτρινος καὶ ὡς ἄχρους. Ἡ ἐρυθρὰ μορφὴ εἶναι ἡ σταθερωτέρα, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐρυθροὺς τετραγωνικοὺς κρυστάλλους τηκομένους εἰς 238° καὶ διὰ θερμάνσεως ἐξαχνουμένους. Εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι ἀδιάλυτος, διαλύεται δὲ εὐκόλως εἰς τὸ οἰνόπνευμα, τὸ μεθυλικὸν πνεῦμα, τὰ λίπη καὶ τὰ ἔλαια.

Ἡ κιτρίνη μορφὴ λαμβάνεται δι' ἀποχύσεως οἰνοπνευματικοῦ διαλύματος ἐρυθροῦ ἰωδιούχου ὑδραργύρου ἐν ὕδατι ψυχρῷ· εἶναι ἀσταθὴς καὶ μεταβάλλεται εὐκόλως διὰ προστριβῆς ἢ διὰ θερμάνσεως εἰς τὴν ἐρυθρὰν μορφήν. Ὁ ἐρυθρὸς ἰωδιοῦχος ὑδράργυρος παρασκευάζεται διὰ προσθήκης διαλυμάτων 4 μ. $HgCl_2$ εἰς 80 μ. ὕδατος καὶ 5 μ. KJ εἰς 15 μ. ὕδατος ἐντὸς 100 μ. ψυχροῦ ὕδατος. Χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὑπὸ μορφὴν ἀλοιφῆς ἢ διαλύματος ἐν ἰωδιούχῳ καλίῳ, ὅπου σχηματίζεται τὸ περίπλοκον ἅλας K_2HgJ_4. Τὸ τελευταῖον τοῦτο χρησιμο-

Digitized by Google

ποιεῖται καὶ ὡς ἀντιδραστήριον τῶν ἀλκαλοειδῶν. *Ἰωδιοῦχος ὑδραργυροχαλκὸς* ($HgJ_2 \cdot CuJ$). Ἐρυθρὰ κόνις λαμβανομένη διὰ καταβυθίσεως διαλύματος ὑδραργυροϊωδιούχου καλίου διὰ θειικοῦ χαλκοῦ καὶ πλύσεως τοῦ ἰζήματος διὰ θειοθειικοῦ νατρίου και ὕδατος. Θερμαινομένη ἡ ἕνωσις αὕτη ἄνω τῶν 70° χρώννυται βαθέως καστανόχρους, ψυχομένη δὲ ἐπανακτᾷ τὸ ἀρχικόν της χρῶμα. Λόγῳ τῆς ἰδιότητος ταύτης χρησιμοποιεῖται ὡς «θερμοσκόπιον» πρὸς παρατήρησιν τῆς ἐκ τῆς τριβῆς ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας εἰς μέρη μηχανῶν, ὅπου δὲν εἶναι εὔκολος ἡ διὰ θερμομέτρου παρατήρησις· πρὸς τοῦτο μείγνυται ἡ κόνις μετὰ γομαλάκκας καὶ ἐπιχρίεται μέρος τοῦ θερμαινομένου ἐξαρτήματος, παραπλεύρως δὲ τοῦ χρώματος τούτου ἐπιχρίεται μέρος τοῦ ἐξαρτήματος δι' ἐρυθροῦ μονίμου χρώματος (μινίου) τοῦ αὐτοῦ τόνου. *Ἰωδιοῦχος ὑφυδράργυρος* Hg_2J_2 Πρασινοκιτρίνη κόνις εὑρίσκουσα ἐφαρμογὴν ἐν τῇ ἀντισυφιλιδικῇ θεραπείᾳ.

Ἰωδιόντων ἀντιδράσεις. Διαλύματα ἰωδιούχων ἁλάτων σχηματίζουσι μετὰ ὀξικοῦ μολύβδου κίτρινον ἵζημα ἐκ PbJ_2. μετὰ νιτρικοῦ ἀργύρου κιτρινωπὸν ἵζημα ἀδιάλυτον εἰς ἀμμωνίαν, μετὰ διχλωριούχου ὑδραργύρου ἐρυθρὸν HgJ_2, καὶ μετὰ νιτρικοῦ ὑφυδραργύρου κιτρινοπράσινον ἵζημα ἐξ Hg_2J_2. Χλωριοῦχον ὕδωρ προστιθέμενον εἰς διάλυμα ἰωδιούχου ἅλατος ἀποβάλλει ἐλεύθερον ἰώδιον δι' ἀναταράξεως τοῦ μείγματος μετὰ θειούχου ἄνθρακος ἢ μετὰ χλωροφορμίου διαλύεται τὸ ἰώδιον ἐν αὐτῷ καὶ χρώννυται ἡ στιβὰς ἰώδης. Διὰ προσθήκης περισσείας χλωριούχου ὕδατος ἐξαφανίζεται ἡ ἰώδης χροιά, ὀξειδουμένου τοῦ ἰωδίου πρὸς ἰωδικὸν ὀξύ:

$$J_2 + 6H_2O + 5Cl_2 = 2HJO_3 + 10HCl$$

Νιτρῶδες κάλιον μετ' ὀξικοῦ ὀξέος ἐλευθεροῦσιν ἰώδιον, τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζεται καὶ εἰς ἴχνη ἐκ τῆς κυανῆς χροιᾶς, ἣν σχηματίζει μετὰ διαλύματος ἀμύλου. Σταθμικῶς προσδιορίζεται τὸ ἰώδιον τῶν ἰωδιούχων ἁλάτων καταβυθιζόμενον ὡς AgJ ἢ ὡς PdJ_2. Ὀγκομετρικῶς προσδιορίζεται κατὰ Volhard διὰ προσθήκης περισσείας διαλύματος $AgNO_3$ $k/_{10}$ καί, μετὰ τὴν τελείαν ἀπόθεσιν τοῦ AgJ, μετρήσεως τῆς περισσείας τοῦ $AgNO_3$ μὲ διάλυμα $k/_{10}$ NH_4CNS, χρησιμοποιουμένου ὡς δείκτου διαλύματος στυπτηρίας τριδυνάμου σιδήρου. Επίσης δύναται νὰ προσδιορισθῇ τὸ ἰώδιον δι' ἀποστάξεως μετὰ τριχλωριούχου σιδήρου, διαλύσεως τοῦ ἀποσταζομένου ἰωδίου ἐν διαλύματι ἰωδιούχου καλίου καὶ μετρήσεως τούτου μὲ διάλυμα $Na_2S_2O_3$ $k/_{10}$.

Ἰωδικὸν ὀξὺ HJO_3. Σχηματίζει διαφανεῖς ρομβικοὺς κρυστάλλους λίαν εὐδιαλύτους εἰς ὕδωρ, καὶ παρασκευάζεται δι' ὀξειδώσεως τοῦ ἰωδίου μετὰ δεκαπλασίας ποσότητος καπνίζοντος νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμίσεως τοῦ προκύπτοντος διαλύματος μέχρι ξηροῦ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὀξειδωτικὸν μέσον ἐν τῇ ἀναλύσει, καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς αἱμοστατικόν. *Ἰωδικὸν κάλιον* KJO_3. Ἅλας λευκὸν κρυσταλλούμενον εἰς μικροὺς κύβους εὐδιαλύτους ἐν ὕδατι. Παρασκευάζεται διὰ συντήξεως ἰωδιούχου καλίου καὶ χλωρικοῦ καλίου καὶ κλασματικῆς κρυσταλλώσεως τοῦ μείγματος. *Ἰωδικὸν νάτριον* $NaJO_3$. Ἅλας εὐδιάλυτον εἰς ὕδωρ, ἀδιάλυτον εἰς οἰνόπνευμα. Λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως ἰωδιούχου νατρίου μετὰ ὑπεροξειδίου τοῦ νατρίου, ἤ, ἐν μεγάλῳ δι' ἠλεκτρολύσεως ἰωδιούχου νατρίου τῇ προσθήκῃ καὶ διχρωμικοῦ νατρίου. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἀντὶ τοῦ ἰωδιούχου καλίου καὶ τοῦ ἰωδοφορμίου. *Ἀνίχνευσις ἰωδικῶν ἀνιόντων.* Ταῦτα μετὰ ὀξικῆς μορφίνης σχηματίζουσι καστανόχρουν ἵζημα. Μετὰ διαλύματος ἀραιοῦ χλωριούχου τιτανίου καὶ χλωροφορμίου ἀναταρασσόμενα σχηματίζουν λευκὸν ἵζημα, τοῦ χλωροφορμίου χρωννυμένου ἰώδους. *Ποσοτικὸς προσδιορισμός.* Σταθμικῶς προσδιορίζεται τὸ ἰωδικὸν ὀξὺ ἢ τὰ ἅλατά του δι' ἀναγωγῆς μετὰ θειώδους ὀξέος καὶ καταβυθίσεως τοῦ σχηματιζομένου ἰωδιόντος διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου. Ὀγκομετρικῶς δὲ δι' ἐπιδράσεως ἰωδιούχου καλίου ἐν ὀξίνῳ διαλύματι, ὅτε ἐλευθεροῦται ἰώδιον:

$$HJO_3 + 5HJ = 3J_2 + 3H_2O$$

μετρούμενον διὰ διαλύματος $k/_{10}$ ὑποθειώδους νατρίου.

Μονοχλωριοῦχον ἰώδιον JCl. Λαμβάνεται διὰ διοχετεύσεως χλωρίου ὑπὲρ ξηρὸν ἰώδιον ἕως ρευστοποιήσεως αὐτοῦ. Σχηματίζει ὑακινθερύθρους κρυστάλλους τηκομένους εἰς 30°, οἵτινες τῇ προσθήκῃ ὀλίγου μὲν ὕδατος διασπῶνται πρὸς τριχλωριοῦχον ἰώδιον καὶ ἰωδικὸν ὀξύ, τῇ προσθήκῃ δὲ πολλοῦ ὕδατος σχηματίζουσιν ὑδροχλώριον καὶ ἰωδικὸν ὀξύ. Χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ βαθμοῦ ἰωδίου τῶν λιπῶν.

Τριχλωριοῦχον ἰώδιον JCl_3 Ὑγροσκοπικὴ καὶ πτητικὴ ἕνωσις διαπεραστικῆς ὀσμῆς, λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως τῶν συστατικῶν της κατὰ τὴν δέουσαν ἀναλογίαν. Κρυσταλλοῦται εἰς κιτρίνας βελόνας τηκομένας εἰς 25°, καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικόν. Σ. ΧΟΡ.

ἰωδιονιτρομεθάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2J(NO_2)$. Παρέχει μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ τύπου $CHJ(:NO.ONa)$, ὅπερ εἶναι κόνις λευκὴ ἐκρηκτική. Σ. Γ.

3-ἰωδιο-προπανικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *β-ἰωδιοπροπιονικὸν ὀξύ.*

2-ἰωδιοπροπάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰσοπροπυλιωδίδιον.*

ἰωδιοπροπίνιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἀλλυλενίου* μονοαλογονοπαράγωγα.

β-ἰωδιοπροπιονικὸν ***ὀξύ,*** ἢ *3-ἰωδιο-προπανικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλογονωμένον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_2J \cdot CH_2 \cdot COOH$. Κρυσταλλοῦται εἰς φυλλίδια, εἶναι δὲ δυσδιάλυτον ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ εὐδιάλυτον ἐν θερμῷ. Τήκεται εἰς 82° καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ συνθέσεις. Σ. Γ.

ἰωδιοτρινιτρομεθάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CJ(NO_2)_3$. Τήκεται εἰς 58°. Σ. Γ.

ἰωδιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων ἰώδιον: «ἰωδιοῦχα φάρμακα».

— **ἰωδιοῦχα** ***φάρμακα*** *[Φαρμ. Χημ.]*. Τὰ ἰωδιοῦχα σκευάσματα εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων φαρμάκων τῆς θεραπευτικῆς. Χρῆσις ἰωδιούχων ἐγένετο καὶ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἰωδίου Οὕτω π. χ. ἡ τέφρα διαφόρων θαλασσίων φυκῶν καὶ σπόγγων, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶναι ἰωδιοῦχος, ἐχρησίμευεν ὡς φάρμακον κατὰ τῶν διογκώσεων τῶν ἀδένων. Ἀκριβὴς τρόπος τῆς δράσεως τῶν ἰωδιούχων ἐπιστημονικῶς ἔχει καθορισθῆ διὰ περιωρισμένον ἀριθμὸν ἐκ τούτων. Ἐρευνηταί τινες παραδέχονται, ὅτι διὰ τῶν ἰωδιούχων προκαλεῖται διεύρυνσις τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων καὶ ἐλάττωσις τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ διευκόλυνσις τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας καὶ ἡ βελτίωσις τῆς θρέψεως. Ἕτεροι ἐρευνηταὶ ἀνεῦρον, ὅτι διὰ τῶν ἰωδιούχων ἐλαττοῦται ἡ γλοιότης τοῦ αἵματος καὶ διευκολύνεται οὕτως ἡ κυκλοφορία τούτου. Σπουδαίαν σημασίαν ἔχει ἡ συμβολὴ τοῦ ἰωδίου εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ὁρμόνης τῶν θυρεοειδῶν ἀδένων. Ἐκ τῶν ἰωδιούχων ἁλάτων τὰ μᾶλλον εὐχρηστοῦντα, εἰς παλαιοτέραν ἰδίᾳ ἐποχήν, ἡ χρῆσις τῶν ὁποίων ὅμως περιωρίσθη ἐσχάτως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς διαφόρων ὀργανικῶν ἰωδιοσκευασμάτων, ἦσαν τὰ ἰωδιοῦχα ἀλκάλια. Τὰ ἅλατα ταῦτα δρῶσι διττῶς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀφ' ἑνὸς διὰ τοῦ κατιόντος μετάλλου αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ ἀνιόντος ἰωδίου. Τὰ ἰωδιοῦχα ἀλκάλια καὶ ἐν γένει τὰ ἰωδιοῦχα σκευάσματα κυριωτέραν ἐφαρμογὴν εὑρίσκουν ὡς ἀντισυφιλιδικά, χορηγούμενα ἰδίᾳ ἐπὶ τριτογενοῦς συφίλιδος. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἐπὶ δευτερογενοῦς συφίλιδος εἶνα μικρά, ἐπὶ πρωτογενοῦς δὲ οὐδεμίαν δρᾶσιν παρουσιάζουν ταῦτα. Περαιτέρω ὀφελοῦσι πρὸς διάλυσιν χοιραδικῶν διογκώσεων λεμφικῶν ἀδένων, πρὸς ἀπορρόφησιν ἐξιδρωμάτων καὶ ἐπὶ διαφόρων νευρικῶν παθήσεων. Σπουδαῖον ρόλον παίζουσι τὰ ἰωδιοῦχα ἐπὶ παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. Μικρά, ἀλλ' ἀσφαλὴς εἶναι ἡ δρᾶσις τῶν ἰωδιούχων ἐπὶ βρογχικοῦ ἄσθματος, χρονίων ἀσθματικῶν καταστάσεων τῶν πνευμόνων καὶ ἐπὶ ἐμφυσήματος. Ἐπὶ χρονίων διὰ μετάλλων δηλητηριάσεων δρῶσι τὰ ἰωδιοῦχα ἀλκάλια ἐπιταχύνοντα τὴν ἀποβολὴν τοῦ μετάλλου. Λίαν διαδεδομένη καὶ ἐπωφελὴς εἶναι ἡ χρῆσις τῶν ἰωδιούχων ἐπὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως. Ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεως τῶν ἰωδιούχων ἀλκαλίων ἐπακολουθοῦν φαινόμενα ἰωδισμοῦ, εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην πρέπει νὰ ἀνακόπτεται ἡ χρῆσις τοῦ φαρμάκου. Ἀντὶ τῶν ἰωδιούχων ἀλκαλίων εἰσήχθησαν εἰς τὴν θεραπευτικήν, ἐσχάτως ἰδίᾳ, διάφορα ἄλλα ὀργανικὰ ἰωδιοῦχα σκευάσματα, ἐνέχοντα πράγματι μικροτέραν ποσότητα ἰωδίου, μᾶλλον ὅμως εὐαπορρόφητα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐλάχιστα προσβάλλοντα τὸν στόμαχον καὶ τέλος μὴ προκαλοῦντα συμπτώματα ἰωδισμοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων σκευασμάτων τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι ἡ ἰωδιπίνη, ἡ σαϊωδίνη ἢ ἰωδόνη, ἡ ἰωδογλιδίνη, τὸ ἰώθιον κλπ. Κ. Γ. Μ

—**ἰωδιοῦχον** ***αἰθύλιον*** *['Οργ. Χημ.]*. βλ. *αἰθυλιωδίδιον.*

—**ἰωδιοῦχον** ***ἅλας*** *[Χημ.]*. Μεῖγμα ἀποτελούμενον ἐκ 3 μ. ἰωδίου, 30 μ χλωριούχου νατρίου καὶ 30 μ. ἀνθρακικοῦ νατρίου, ὅπερ διὰ διαλύσεως ἐν ὕδατι παρέχει τὸ ἰωδικὸν νάτριον. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτογραφίᾳ ὡς στερεοποιητικὴ οὐσία (fixateur).

—**ἰωδιοῦχον** ***βενζόλιον*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰωδιοβενζόλιον.*

ἰωδιοφόρμιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *ἰωδοφόρμιον.*

ἰωδιπίνη (ἡ) (Jodipin) *Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται προϊὸν προσθήκης ἰωδίου ἐν σησαμελαίῳ, λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει χλωριωδίου ἐπὶ σησαμελαίου κατ' ἀνάλογον τρόπον πρὸς τὴν βρωμιπίνην. Ἀνοικτῶς κίτρινον ἐλαιῶδες ὑγρὸν κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ ὀσμήν, προσ μοιάζει τὸ σησαμέλαιον. Πλὴν τῆς μορφῆς ταύτης, ἥτις εἶναι ἰωδιπίνη περιεκτικότητος 10 %, φέρεται καὶ ἑτέρα περιεκτικότητος 25 %, ἥτις εἶναι ἐλαιοϊξῶδες ὑγρόν, ὅπερ εἰς ταπεινὴν θερμοκρασίαν προσλαμβάνει μελιτώδη σύστασιν. Ἡ ἰωδιπίνη προὐτάθη τῷ 1898 ὡς ἀναπλήρωμα τῶν ἰωδιούχων ἀλκαλίων. Τὸ εἰς αὐτὴν περιεχόμενον ἰώδιον ἀποσπᾶται βραδέως ἐν τῷ ὀργανισμῷ, οὕτως ὥστε ἀποτελεῖ εὔληπτον σκεύασμα τοῦ ἰωδίου. Κ. Γ. Μ.

ἰωδισμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*. Ἡ ὀξεῖα ἢ ἡ χρονία δι' ἰωδίου ἢ ἰωδιούχων παρασκευασμάτων δηλητηρίασις. Καὶ ἡ μὲν ὀξεῖα ἐπισυμβαίνει μετὰ τυχαίαν ἢ ἑκουσίαν ἀπὸ τοῦ στόματος λῆψιν μεγάλης δόσεως τοῦ φαρμάκου, ἐκδηλουμένη διὰ γαστραλγιῶν, ἰλίγγων, διαρροιῶν καὶ ἐμέτων, τῶν ἐμεσμάτων ἐχόντων χροιὰν κιτρίνην ἤ, ἂν ὁ στόμαχος περιεῖχεν ἀμυλώδεις οὐσίας, κυανῆν. Ἡ δὲ χρονία ἐπέρχεται μετὰ παρατεταμένην χρῆσιν μεγάλων ὁπωσδήποτε δόσεων ἰωδιούχων, ἐκδηλουμένη δι' ἀνορεξίας, πτυελισμοῦ, μεταλλικῆς γεύσεως, διαρροίας, ρινίτιδος, φαρυγγίτιδος, λαρυγγίτιδος, οἰδήματος τῆς γλωττίδος, βρογχίτιδο, πνευμονικοῦ οἰδήματος, δακρυορροίας, καρηβαρίας ἢ ἐνίοτε διαφόρων νευρικῶν διαταραχῶν, οἷον παραληρήματος, καθὼς καὶ διὰ δερματοπαθειῶν, λ. χ. ἀκμῆς (τῆς *ἰωδιακμῆς*), ἐρυθηματωδῶν πλακῶν, πεμφιγοειδῶν φυσαλλίδων, πορφύρας κλπ. Ἐπὶ τῆς ὀξείας ἐξ ἰωδίου δηλητηριάσεως συνιστᾶται θεραπευτικῶς ἡ πρόκλησις ἐμέτου καὶ ἡ χορήγησις ἀμυλούχου ἢ λευκωματούχου ὕδατος, ὡς καὶ μορφίνης. Ἐπὶ δὲ τοῦ χρονίου ἰωδισμοῦ, ἂν μὲν οὗτος εἶναι μέτριος, ἡ δ' ἔνδειξις χρήσεως εἶναι ἀπόλυτος, συνεχίζεται ἡ χορήγησις τοῦ ἰωδίου ἢ ἀντικαθίσταται τοῦτο διὰ λιπιωδόλης· ἂν δ' εἶναι βαρύς, διακόπτεται ἡ χρῆσις τοῦ φαρμάκου ἐπί τινας ἡμέρας καὶ ἐπαναλαμβάνεται εἶτα βαθμιαίως. Προληπτικῶς τὰ ἰωδιοῦχα δέον νὰ λαμβάνωνται μετὰ γάλακτος, ὅταν ἰδίως αἱ δόσεις εἶναι μεγάλαι, καὶ νὰ κατανέμωνται αἱ ἡμερήσιαι δόσεις εἰς μικροτέρας. Σ. Γ. Σ.

— **ἰωδισμὸς** ***κονδυλώδης*** (Jododerma tuberosum) *[Ιατρ.]*. Ἀναφαινεται ἰδίᾳ ἐπὶ σμηγματορροϊκῶν ἀτόμων καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ βλαιιδοφλυκταινῶν λίαν εὐμεγέθων, μετὰ βαθείας ἐντόνου διηθήσεως. χροιᾶς σκοτεινῆς ἐρυθρᾶς ἢ ἰώδους. Τινὰ τῶν στοιχείων τοῦ ἐξανθήματος ἐμφανίζουσι τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὄψιν δοθιήνων ἢ καὶ ψευδανθράκων. Ἐντοπίζεται συνηθέστατα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ σπανιώτερον εἰς τὰς λοιπὰς μοίρας τοῦ σώματος. Ν. Ο

ἰωδίτης (ὁ), ἢ ***ἰωδιοῦχος ἄργυρος*** (Jodit ἢ Jodsilber) *['Ορυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τοῦ χημικοῦ τύπου AgJ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα καὶ ἀπαντᾷ συνήθως εἰς λεπτὰ εὔκαμπτα φυλλάρια. Παρουσιάζει σχισμὸν τέλειον κατὰ τὸ πινακοειδὲς (0001), σκληρότητα $1-1^1/_2$, εἰδικὸν βάρον 5,71, χρῶμα τεφρὸν μαργαριτοειδὲς ἕως κίτρινον καὶ λάμψιν στεατώδη, εὑρίσκεται εἰς τὸ Μεξικόν, Χιλήν, Ἱσπανίαν κ. ἄ., παρασκευάζεται δὲ καὶ τεχνητῶς. Γ. Β.

ἰωδῖτις ***βλαστικὴ*** (Jodide végétante) *['Ιατρ.]*. Προκαλουμένη ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς χρήσεως ἰωδιούχων σκευασιῶν, καὶ ἰδίᾳ ἰωδιούχου καλίου ἢ νατρίου, χαρακτηρίζεται ὑπὸ πομφολύγων περιεχουσῶν ἐξ ἀρχῆς ὀροπυῶδες ὑγρόν, καὶ περιβαλλομένων ὑπὸ ἐρυθηματώδους ἅλω. Ρηγνυμένων τῶν πομφολύγων, τὸ κέντρον τῆς καταλειπομένης διαβρώσεως καλύπτεται ὑπὸ ἐκβλαστήσεως χροιᾶς σκοτεινῶς ἐρυθρᾶς πρὸς τὸ ἰῶδες, ἡ δὲ περιφέρεια εἶναι σαφῶς φλυκταινώδης. Ἐντοπίζεται συνήθως ἐπὶ τοῦ προσώπου, τῶν γλουτῶν καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ σώματος. Ἐὰν δὲν διακοπῇ ἡ λῆψις τῆς ἰωδιούχου σκευασίας, τότε καταλαμβάνονται καὶ οἱ βλεννογόνοι, καὶ ἰδίᾳ τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος, καὶ ἀναφαίνονται γενικὰ φαινόμενα βαρέα, ἤτοι διάρροια, λευκωματουρία καὶ ἐν τέλει καχεξία, δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον. Ἡ παῦσις τῆς λήψεως τοῦ προκαλέσαντος ταύτην φαρμάκου ἐπιφέρει τὴν ἴασιν. Ν. Ο

—**ἰωδῖτις** ***πομφολυγώδης*** (Jodide bulbeuse *['Ιατρ.]*. Ὀφειλομένη εἰς τὰ αὐτὰ αἴτια, εἰς ἃ καὶ ἡ *βλαστικὴ ἰωδῖτις*, χαρακτηρίζεται ὑπὸ πομφολύγων ἑδραζομένων ἐπὶ τοῦ προσώπου, τῶν ἄκρων καὶ τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος, σπανιώτερον δὲ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ. Τὸ ὑγρὸν τῶν πομφολύγων εἶναι συνήθως ὀροπυῶδες, σπανιώτερον δὲ ὀρῶδες ἢ ὀροαιμορραγικόν. Ἡ μορφὴ αὕτη συγχέεται μετὰ τῆς κοινῆς χρονίας πέμφυγος. Ἡ παῦσις τῆς λήψεως τῆς ἰωδιούχου σκευασίας ἐπιφέρει τὴν ἴασιν. Ν. Ο

π-**ἰωδοανισόλη** (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἰσοφόρμιον.*

ἰωδοβενζόλιον (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ἰωδιοβενζόλιον.*

ἰωδοβενζομεθυλοφορμίνη (ἡ) (Jodobenzomethylformine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν σκεύα-

Digitized by Google

σμα περιέχον 42 % ἡνωμένου ἰωδίου. Τὸ σκεύασμα τοῦτο παρουσιάζει ἰδιότητας βακτηριοκτόνους καὶ τὰς εἰδικὰς τοῦ ἰωδίου. Ἐνδείκνυται ἐπὶ χρονίων παθήσεων, φυματιάσεως, παραμορφωτικοῦ ρευματισμοῦ, διαφόρων σκληρώσεων, συφίλιδος. Τὸ σκεύασμα παρέχεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐνέσεων. κ. γ. μ.

ἰωδοβενζύλιον (τὸ) [*Χημ.*]. Δακρυγόνος πολεμικὴ οὐσία, $C_6H_5 \cdot CH_2J$, εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων περὶ τὰ τέλη τοῦ 1915, ἀντικατασταθεῖσα ὅμως ταχέως ὑπο ἄλλων ἰσχυροτέρων τοιούτων. Τὸ ἰωδοβενζύλιον κρυσταλλοῦται εἰς μακρὰς ἀχρόους βελόνας. Ἔχει βαθμὸν τήξεως 24° καὶ ζέσεως 226°, εἰδικὸν δὲ βάρος, εἰς 25°,1,733. Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ χλωριούχου βενζυλίου, θερμαινομένου ἐπὶ ἀτμολούτρου μετὰ ἰωδιούχου καλίου καὶ οἰνοπνεύματος. Ὑπὸ τῶν Γερμανῶν οὐδεμία χρῆσις τούτου κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο, καθόσον ἡ τολουόλη, ἡ ἀρχικὴ ὕλη τῆς παρασκευῆς τοῦ χλωροβενζυλίου, ἦτο διὰ τούτους πολύτιμος, χρησιμοποιουμένη ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς παρασκευὴν τῆς ἐκρηκτικῆς ὕλης τρινιτροτολουόλης (τρωτύλης). ι. γ. τ.

ἰωδοβεχενικὸν *ὀξὺ* [*'Οργ. Χημ.*]. Εἶναι τὸ μονοϊωδιοπαράγωγον τοῦ *βεχενικοῦ ὀξέος* (βλ. Ζ' 170 γ').

ἰωδοβρωμίτης (ὁ) (Jodobromit) [*'Ορυκτ.*]. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἰσόμορφον παράμειξιν τοῦ ἰωδιούχου ἀργύρου μετὰ χλωριούχου καὶ βρωμιούχου $Ag(Cl\,B_2\,J)$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἔχει χρῶμα θειῶδες κίτρινον ἕως ἐλαιοπράσινον καὶ ἀπαντᾷ ἐντὸς κοιλοτήτων χαλαζίτου τοῦ Nassau. γ. β.

ἰωδογαλλικίνη (ἡ) (Jodgallicin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ βισμουθοξυδιμεθυλογαλλόλη

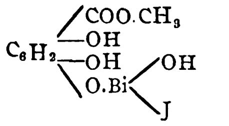

σκεύασμα λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει βασικοῦ ἰωδιούχου βισμουθίου ἐπὶ τοῦ μεθυλεστέρος τοῦ γαλλικοῦ ὀξέος. Σκοτεινῶς φαιὰ ἐλαφρὰ κόνις, ἀδιάλυτος εἰς τὰ συνήθη διαλυτικὰ μέσα, διασπωμένη ὑπὸ τῶν ὀξέων καὶ ἀλκαλίων. Ἡ ἰωδογαλλικίνη χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ ἡ ἀϊρόλη ὡς ἀντισηπτικόν. κ. γ. μ.

ἰωδογλιδίνη (ἡ) (Jodglidine) [*Φαρμ. Χημ.*]. Λευκωματοῦχον σκεύασμα τοῦ ἰωδίου, λαμβανόμενον διὰ κατεργασίας τοῦ φυτικοῦ λευκώματος γλιδίνης μετ' ἰωδίου. Σκοτεινῶς κιτρίνη κόνις φερομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν δισκίων, ὧν ἕκαστον περιέχει 0,05 γρ. ἰωδίου. Ἡ ἰωδογλιδίνη δίδεται ἐπὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως καὶ συφίλιδος. κ. γ. μ.

ἰωδοζελατίνη (ἡ) (Jodgelatine) [*Φαρμ.*]. Σκεύασμα λαμβανόμενον ἐκ 3 γρ. ζελατίνης, 2 γρ. ἰωδιούχου καλίου, 1, 2 γρ. ἰωδίου, 200 γρ. ὕδατος καὶ ἀνὰ 2 γρ. ὑποφωσφορώδους νατρίου καὶ ἀσβεστίου διὰ θερμάνσεως ὅλων ὁμοῦ ἐπὶ ἀτμολούτρου μέχρι τελείας τήξεως τῆς ζελατίνης, διηθήσεως εἶτα καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἐξατμισθέντος ὕδατος διὰ σιροπίου κίτρου. Τὸ σκεύασμα προυτάθη ὡς εὔληπτον ἰωδιοῦχον φάρμακον. κ. γ. μ.

ἰωδοθεοβρωμίνη (ἡ) (Jodotheobromine) [*Φαρμ. Χημ.*]. Σκεύασμα περιέχον 40% θεοβρωμίνης, 21,6 ἰωδιούχου νατρίου καὶ 38,4% σαλικυλικοῦ νατρίου. Λευκὴ κόνις διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Ἀνεγράφη ἐπὶ ἀορτικῆς ἀνεπαρκείας. κ. γ. μ.

ἰωδοθυρίνη (ἡ) [*Χημ.*]· βλ. λ. *θυρεοϊωδίνη*.

ἰωδοκυάνιον (τὸ) [*'Οργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου CNJ ἀπαντῶσα ἐνίοτε εἰς τὸ ἀγοραῖον ἰώδιον. σ. γ.

ἰωδοκυκλοεξάνιον [*'Οργ. Χημ.*]. Μονοϊωδιοπαράγωγον τοῦ κυκλοεξανίου. Ἔχει τὸν τύπον $C_6H_{11}J$ καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 10 χστμ. εἰς 69°. σ. γ.

ἰωδολένιον (τὸ) [*Χημ.*]. Ἕνωσις *ἰωδόλης* μετὰ λευκώματος. Περιέχει 9—10% ἰωδόλην καὶ εἶναι ἄχρους καὶ ἄγευστος κιτρίνη κόνις καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου. σ. γ.

ἰωδόλη (ἡ), ἢ *τετραϊωδοπυρρόλιον* [*Χημ.*]. Ἰωδιοπαράγωγον τοῦ πυρρολίου τοῦ τύπου C_4J_4NH, λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως ἰωδίου ἐπὶ ἀλκαλικοῦ διαλύματος πυρρολίου. Στερεόν, κρυσταλλικόν, καστανοκιτρίνου χρώματος, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ σῶμα, χρησιμοποιούμενον ἀντὶ ἰωδοφορμίου, τοῦ ὁποίου πλεονεκτεῖ, καθ' ὅσον εἶναι ἄοσμον καὶ ὀλιγώτερον δηλητηριῶδες. σ. γ.

—[*Φαρμ. Χημ.*] Ἡ *ἰωδόλη* (Jodol) παρουσιάζει δρᾶσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ ἰωδοφορμίου, εἶναι ἧττον τοξικὴ αὐτοῦ καὶ χρησιμεύει ὑπὸ τὴν μορφὴν διαλυμάτων ἢ ἀλοιφῶν. κ. γ. μ.

ἰωδομαϊσίνη (Iodomaïsine) [*Φαρμ. Χημ.*]. Ἕνωσις τοῦ ἰωδίου μετὰ τῆς μαϊσίνης, ἥτις εἶναι φυτικὸν λεύκωμα ἐξαγόμενον ἐκ τοῦ ἀραβοσίτου. Ἐπωφελῶς χρησιμοποιεῖται ἡ διαλυτικὴ ἀλοιφὴ τῆς ἰωδομαϊσίνης ἐπὶ ἀδενιτίδων, λυμφατικῶν οἰδημάτων κλπ. Ἡ ἀλοιφὴ αὕτη εἶναι ὀσμῆς εὐχαρίστου καὶ εὐαπορρόφητος ὑπὸ τοῦ δέρματος, δὲν ταγγίζει, οὔτε σχηματίζει κηλῖδας ὡς τὰ λιπαρὰ σώματα. κ. γ. μ.

ἰωδομέλαν (τὸ) [*Βιομ. Χημ.*]. Συνθετικὸν χρῶμα γνωστὸν ἀπὸ τοῦ 1887. Εἶναι τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τῆς παραφαινυλενοδιαμινοδιαζο-α-ναφθολομονοσουλφο-α-ναφθυλαμίνης. Βρονζοκιτρίνη διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ μετ' ἐρυθροφαίου χροιᾶς κόνις, βάπτουσα τὸ ἔλαιον καὶ τὸν βάμβακα. σ. γ.

ἰωδομέλας, *—ανος, —αινα, —αν*· ὁ μέλας ὡς τὸ χρῶμα τοῦ ἰωδίου.

ἰωδοξικὸν *ὀξὺ* [*'Οργ. Χημ.*]. Ἀλογονοπαράγωγον τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου $CH_2J \cdot COOH$. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ἰωδιούχου καλίου ἐπὶ χλωροξικοῦ ὀξέος. Ἄχρουν κρυσταλλικὸν σταθερὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 83°. Δρᾷ καυστικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ὁ αἰθυλεστὴρ αὐτοῦ (*ἰωδοξικὸν αἰθύλιον*) εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 180°. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοῦ καὶ εἰς ἐλαχίστην ποσότητα ἐρεθίζουσι τοὺς ὀφθαλμούς, προκαλοῦντες ἄφθονον δακρύρροιαν. Ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς δακρυγόνον. σ. γ.

ἰωδοξικὸν *αἰθύλιον* [*'Οργ. Χημ.*]· βλ. *ἰωδοξικὸν ὀξύ*.

ἰωδοοξικὸς *αἰθυλεστὴρ* [*Χημ.*]. Ὑγρὸν ἄχρουν $CH_2 \cdot J \cdot COOC_2H_5$, μὲ βαθμὸν ζέσεως 179° καὶ εἰδικὸν βάρος 1,8. Ἓν τῶν ἰσχυροτέρων δακρυγόνων, χρησιμοποιηθὲν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον κυρίως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1916 ἐπλήρουν τὰ βλήματά των διὰ ἰωδοοξικοῦ αἰθυλεστῆρος ἢ ὅπερ συνηθέστερον διὰ τούτου ἠραιωμένου δι' οἰνοπνεύματος, ὀξικοῦ ἐστέρος ἢ καὶ τῶν δύο τούτων ταυτοχρόνως. Ὑπὸ τῶν Γερμανῶν οὐδόλως οὗτος ἐχρησιμοποιήθη, καθόσον πολεμικαὶ οὐσίαι περιέχουσαι ἰώδιον ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ κατασκευασθῶσιν ἐν Γερμανίᾳ, ἥτις εἶχεν ἀποκλεισθῇ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ ἰδία δὲ οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου πηγὴν ἰωδίου διέθετεν. Ὁ ἰωδοοξικὸς αἰθυλεστὴρ λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει ἰωδιούχου καλίου ἐπὶ χλωροοξικοῦ αἰθυλεστέρος, διὰ θερμάνσεως ἐντὸς οἰνοπνεύματος εἰς 50°

$$CH_2 \cdot Cl \cdot COOC_2H_5 + KJ = CH_2J \cdot COOC_2H_5 + KCl.$$

Τὸ καταπῖπτον χλωριοῦχον κάλιον διηθεῖται, τὸ δὲ οἰνόπνευμα ἀποστάζεται. Ὁ ἰωδοοξικὸς αἰθυλεστὴρ ἀναδίδει ἐξαιρετικῶς δριμεῖαν ὀσμήν, προσβάλλουσαν ἀμέσως καὶ ἰσχυρότατα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀκόμη καὶ ἐν ἀραιοτάτῃ καταστάσει. Ἡ ἐλαχίστη ποσότης αὐτοῦ, ἡ ἀρκοῦσα ὅπως ἐπιφέρῃ ἐρεθισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν μέχρι δακρύων, ἀνέρχεται κατὰ τὰς μετρήσεις τῶν Ἀμερικανῶν εἰς 1, 4 χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου ἀνὰ κυβικὸν μέτρον ἀέρος. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὁ ἰωδοοξικὸς αἰθυλεστὴρ εἰσπνεόμενος ἐπιδρᾷ δηλητηριωδέστατα ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐπιφέρων καὶ τὸν θάνατον. Ἐν τούτοις τοιαῦται δηλητηριάσεις εἶναι σπανιώταται, καθόσον ἀπαιτεῖται ἡ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὕπαρξις πολὺ μεγαλυτέρας ποσότητος ἀπὸ τὴν ἀπαιτουμένην ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν περαιτέρω ἐν αὐτῇ παραμονὴν τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ γενομένους ὑπολογισμοὺς χρειάζεται ὅπως ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ εἰσπνεύσῃ ἐντὸς ἑνὸς πρώτου λεπτοῦ 12 χιλιοστὰ τοῦ γραμμαρίου. Ὁ ἰωδοοξικὸς αἰθυλεστὴρ συγκρατεῖται τελείως καὶ ταχύτατα ὑπὸ τοῦ φυτικοῦ ἄνθρακος. Αἱ νεώτεραι ἑπομένως προσωπίδες προφυλάσσουσιν ἐπαρκῶς διὰ τοῦ ἄνθρακος τῶν διηθητικῶν φυσιγγῶν των. Χημικὰ μέσα προασπίζοντα ἐναντίον τῆς πολεμικῆς ταύτης οὐσίας δὲν εἶναι γνωστά, δοθέντος ὅτι οἱ ἐστέρες δυσκολώτατα ἀντιδρῶσι μετ' ἄλλων οὐσιῶν. Ὁ ἰωδοοξικὸς αἰθυλεστὴρ οὐδόλως σχεδὸν ἀποσυντίθεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, οὕτως ὥστε ὁ κίνδυνος δηλητηριάσεων ἐξ ὑδάτων μολυνθέντων διὰ βολῆς αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος ἐπὶ πολλὰς μετὰ ταῦτα ἑβδομάδας. Ι. Γ. ΤΣΑΓΡΗΣ

ἰωδοπυρίνη (ἡ) (Jodopyrine) [*Φαρμ. Χημ.*]. Ἕνωσις ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{11}H_{11}JN_2O$. Κρύσταλλοι ἄχροοι διαλυτοὶ εἰς ἀλκοόλην καὶ ὕδωρ. Ἡ ἰωδοπυρίνη χρησιμεύει ἐπὶ φυματιάσεως, τύφου, βρογχικοῦ ἄσθματος, ἀρτηριοσκληρύνσεως, ἕρπητος τοῦ ζωστῆρος, ἡμικρανίας καὶ τριτογενοῦς συφίλιδος. Χορηγεῖται εἰς δόσιν 0,4—1,0 γρ. τρὶς ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας. Ἐξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται ὡς κόνις ἢ ἀλοιφὴ 10—20 % ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων, αἱμορροΐδων κλπ. κ. γ. μ.

ἰωδοσταρίνη (ἡ) (Jodostarin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι τὸ διιωδίδιον τοῦ ταρτρινικοῦ ὀξέος: $CH_3 \cdot (CH_2)_{10} \cdot CJ \cdot CJ\,(CH_2)_4\,COOH$. Λευκὸν ἄοσμον καὶ ἄγευστον ἰωδιοῦχον σκεύασμα, περιέχον 47.5% ἰωδίου, διερχόμενον ἀναλλοίωτον διὰ τοῦ στομάχου καὶ ἀπορροφούμενον ἐν τῷ ἐντέρῳ. Ἡ ἀπόσχισις ἐκ τοῦ σκευάσματος τούτου ἰωδίου γίνεται μᾶλλον βραδεῖα καὶ ὁμοιόμορφος ἢ εἰς τὰ ἰωδιοῦχα ἀλκάλια. Συμπτώματα ἰωδισμοῦ σπανιώτατα παρετηρήθησαν ἐκ τοῦ σκευάσματος. Δίδεται ἡμερησίως εἰς δόσιν 0,25—0,5 γρ. ὡς κόνις ἢ δισκία ὅπου ἐνδείκνυται ἡ δι' ἰωδίου θεραπεία. κ. γ. μ.

ἰωδοταννικὸν *σιρόπιον* (Sirupus jodotannicus) [*Φαρμ.*]. Φαρμακοτεχνικὸν σκεύασμα λαμβανόμενον εἰς 2 γρ. κόνεως ἰωδίου, 4 γρ. ταννίνης, 360 ὕδατος καὶ 640 γρ. σακχάρου. Τὰ τρία πρῶτα συστατικὰ βράζονται ὁμοῦ ἐπὶ ἀτμολούτρου εἰς θερμοκρασίαν 60°, μετὰ τὴν διάλυσιν ἐλέγχεται ἡ τυχὸν παρουσία ἐλευθέρου ἰωδίου δι' ἀμυλούχου χόρτου, ὅστις εἰς ἀρνητικὴν περίπτωσιν δὲν πρέπει νὰ χρωματίζεται κυανοῦς, καὶ τέλος προστίθεται τὸ σάκχαρον. Πρὸς πρόχειρον παρασκευὴν τοῦ ἰωδοταννικοῦ σιροπίου ὑπάρχουν ἔτι πλεῖσται συνταγαί, πρὸς τούτοις ἀντὶ ταννίνης δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐκχύλισμα ρατανίας. Τὸ ἰωδοταννικὸν σιρόπιον χορηγεῖται εἰς δόσιν 10—20 γρ. ἡμερησίως. Ἀποτελεῖ ἐξαίρετον σκεύασμα τοῦ ἰωδίου, ἐνδείκνυται δὲ ἐπὶ ἐξησθενημένων ὀργανισμῶν, ἐπὶ χοιραδώσεως κ.λ.π. κ. γ. μ.

ἰωδοτερπίνη (ἡ) (Jodterpin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται σκεύασμα λαμβανόμενον ἐξ ἰωδίου καὶ τερπίνης. Ὑγρὸν εἰς παχέα στρώματα φαινόμενον μέλαν, εἰς λεπτὰ ἐρυθρόν, ἰδιαζούσης ὀσμῆς καὶ ἀρωματικῆς γεύσεως, εἰδικοῦ βάρους 1,19. Τὸ σκεύασμα εἶναι διαλυτὸν εἰς αἰθέρα, πετρελαϊκὸν αἰθέρα, χλωροφόρμιον, μείγνυται δὲ εὐκόλως καὶ μετὰ τοῦ ὕδατος. Ἡ ἰωδοτερπίνη χρησιμεύει ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ἢ ὡς κόνις συναναtριβεῖσα μετὰ καολίνου. κ. γ. μ.

ἰωδοφαινίνη (ἡ) (Jodophenin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ τριιωδοδιφαινακετίνη

$$C_{20}H_{25}J_3N_2O_4$$

Σοκολατόφαιος λεπτὴ κρυσταλλικὴ κόνις, ἀνεγράφη ὡς ἀντιρρευματικόν, ἰδίᾳ δὲ ὡς ἀντισηπτικὸν φάρμακον. κ. γ. μ.

ἰωδοφάνη (ἡ) (Jodophan) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι ἡ μονοϊωδοδιοξυβενζαλδεΰδη. Κόνις πορτοκαλλόχρους ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, φερομένη ὡς ἄοσμον ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου. κ. γ. μ.

ἰωδοφερρατίνη (ἡ) (Jodferratin) [*Φαρμ.*]. Ἕνωσις τοῦ ἰωδίου μετὰ τῆς φερρατίνης, περιέχουσα 6% σίδηρον καὶ 6% ἰώδιον. Εἶναι ἐρυθρόφαιος οὐδετέρα κόνις. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρεται διάλυμα 5% ἐν σιροπίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἰωδοφερρατόζη*. κ. γ. μ.

ἰωδοφορμίνη (ἡ) (Jodoformin) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐξαμεθυλενοτετραμινοϊωδοφόρμιον: $CHJ_3 \cdot C_6H_{12}N_4$. Λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει ἀλκοολικοῦ διαλύματος ἰωδοφορμίου ἐπὶ ἐξαμεθυλενοτετραμίνης. Λευκὴ ἢ κιτρινωπὴ κρυσταλλικὴ κόνις τηκομένη εἰς 178°, ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ, ψυχρὰν ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον, ὀλίγον διαλυτὴ εἰς ζέουσαν ἀλκοόλην. Ἡ ἰωδοφορμίνη διὰ τῶν ὀξέων καὶ ἀλκαλίων διασπᾶται εἰς τὰ συστατικά της, ἀναδίδουσα τὴν ὀσμὴν τοῦ ἰωδοφορμίου. Προυτάθη ὡς ἄοσμον ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου. κ. γ. μ.

ἰωδοφόρμιον (τό), ἢ *φορμυλιωδίδιον*, ἢ *μεθυλενοτριωδίδιον*, ἢ *τριωδιομεθάνιον* [*'Οργ. Χημ.*]. Χημικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου CHJ_3, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1822 ὑπὸ τοῦ Sérullas. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ἰωδίου ἐπὶ θερμοῦ διαλύματος ἀνθρακικοῦ νατρίου ἢ καυστικοῦ νατρίου καὶ ἀλκοόλης, ἢ δι' ἠλεκτρολύσεως διαλύματος ἰωδιοκαλίου καὶ ἀνθρακικοῦ νατρίου ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, ἢ καὶ κατ' ἄλλους τρόπους. Τὸ ἰωδοφόρμιον ἀποτελεῖ θειοκίτρινα λάμποντα κρυσταλλικὰ λέπια, ἰδιαζούσης ὀσμῆς. Ἡ ὀσμὴ αὐτοῦ καλύπτεται ἐν μέρει διὰ μινθόλης, καφουρᾶς, τερεβινθελαίου καὶ ἄλλων αἰθερίων ἐλαίων. Διαλύεται εὐκόλως ἐν ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν ὕδατι. Τήκεται εἰς 119°, εἶναι πτητικὸν μεθ' ὑδρατμῶν καὶ ἐξαχνοῦται ὑπὸ μερικὴν ἀποσύνθεσιν. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται εἰς μεγάλους ἢ μικροὺς κρυστάλλους ἢ ὡς κόνις, πρέπει δὲ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τοῦ φωτός. σ. γ.

—[*Φαρμ.*] Ἡ ἀντισηπτικὴ ἐνέργεια τοῦ *ἰωδιοφορμίου*, δι' ἣν καὶ χρησιμοποιεῖται τοῦτο, ἀνεκαλύφθη μόλις τῷ 1880. Τὸ ἰωδοφόρμιον καθ' ἑαυτὸ ἐλαχίστην μόνον παρουσιάζει ἀντισηπτικὴν ἱκανότητα, διασπώμενον ὅμως τοῦτο ὑπὸ τῶν προϊόντων τῶν τραυματικῶν ἐπιφανειῶν ἀποδίδει ἐλεύθερον ἰώδιον, ὅπερ παρακωλύει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μικροργανισμῶν. Περαιτέρω τὸ ἰωδιοφόρμιον δρᾷ καὶ στυπτικῶς ἐπὶ τῶν τραυμάτων, πε-

Digitized by Google

ριστέλλον τὸ ἔκκριμα αὐτῶν. Τὸ ἰωδοφόρμιον ἀπορροφούμενον βραδέως ὑπὸ τῆς τραυματικῆς ἐπιφανείας δύναται νὰ ἐπιφέρῃ δηλητηρίασιν, ἐκδηλουμένην διὰ φαινομένων διαταράξεως τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὡς ἀνησυχίας, φόβου, κεφαλαλγίας, ἀϋπνίας καὶ αἰσθήματος γενικῆς κακουχίας. Θεραπεία ἐνδεικνυομένη εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας εἶναι ἡ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις τοῦ φαρμάκου ἀπὸ τῆς τραυματικῆς ἐπιφανείας, πλύσις αὐτῆς καὶ ἐπίπασις διὰ κεκαυμένης μαγνησίας. Ἐπίσης ἐνδείκνυνται πλύσεις τοῦ στομάχου, καθαρτικά, ἐνέσεις μορφίνης καὶ τέλος συμπτωματικὴ θεραπεία. Τὸ ἰωδοφόρμιον παλαιότερον ἦτο εἰς μεγάλην χρῆσιν, ἰδίᾳ εἰς τὴν χειρουργικήν, λόγῳ ὅμως τῆς βαρείας ὀσμῆς του καὶ τῆς εὐπαθείας ἀτόμων τινῶν πρὸς αὐτὸ περιωρίσθη ἡ χρῆσίς του. Τὸ ἰωδοφόρμιον χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐπίπασιν τραυμάτων ἢ εἰς ἐμφυσήσεις εἰς τὴν ῥῖνα, τὸ οὖς, τὸν λάρυγγα κλπ. μόνον ἢ μετὰ βορικοῦ ὀξέος. Πρὸς ὑποκατάστασιν τοῦ ἰωδοφορμίου προυτάθησαν πλεῖστα ὅσα ἄλλα σκευάσματα. Κ. Γ. Μ.

ἰωδοφορμιοῦχος *αἰθήρ*. Διάλυμα ἰωδοφορμίου ἐν αἰθέρι, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ θεραπευτικῇ.

ἰωδοφορμογόνον (τὸ) (Jodoformogen) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἕνωσις λευκώματος καὶ ἰωδοφορμίου, λαμβανομένη τῇ ἐπιδράσει ἀλκαλικοῦ διαλύματος ἰωδοφορμίου ἐπὶ διαλύματος λευκώματος. Ὠχροκιτρίνη ὀγκώδης κόνις, ἀσθενῶς μόνον ἀπὸ ἰωδοφορμίου ὄζουσα. Τὸ σκεύασμα τοῦτο προὐτάθη ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδοφορμίου. Κ. Γ. Μ.

ἰωδοφορτάνη (ἡ) (Jodfortan) *[Φαρμ. Χημ.]*· Οὕτω καλεῖται τὸ οὐριοϊωδασβέστιον. Κόνις λευκὴ διαλυτὴ εἰς ὕδωρ, φερομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν δισκίων καὶ ἀναγραφομένη ὡς ἰωδιοῦχον φάρμακον μὴ προκαλοῦν ἰωδισμόν, ὡς καὶ εἰς περιπτώσεις ἐλλείψεως ἀσβεστίου. Κ. Γ. Μ.

ἰωδοχλωριοξυκινολίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *βιοφόρμιον*.

ἰωδυδρίνη *αἰθυλενογλυκόλης* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_2J.CH_2(OH)$. Βράζει ὑπὸ πίεσιν 25 χστμ. εἰς 85°. Σ. Γ.

— **ἰωδυδρίνη** *τριμεθυλενογλυκόλης* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$CH_2J.CH_2.CH_2(OH).$$

Βράζει ὑπὸ πίεσιν 38 χστμ. εἰς 115°. Σ. Γ.

ἰωδυλοβενζόλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἐκρηκτικὴ τοῦ τύπου $C_6H_5JO_2$ (βλ. καὶ *ἰωδωδοβενζόλιον*). Σ. Γ.

ἰωδυλοπαράγωγα (τὰ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι τὴν

ῥίζαν $-J\begin{matrix}\nearrow O\\ \searrow O\end{matrix}$ Σ. Γ.

ἰωδωδοβενζόλιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου C_6H_5JO ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰωδωδοπαραγώγων. Σχηματίζει μετ' ὀξέων στερεὰ ἀνοικτοκιτρίνου χρώματος ἅλατα. Τὸ ἰωδωδοβενζόλιον διὰ θερμάνσεως ὑφίσταται ὀξείδωσιν τοῦ ἑνὸς μορίου διὰ τοῦ ἄλλου κατὰ τὴν ἐξίσωσιν

$$2C_6H_5JO = C_6H_5JO_2 + C_6H_5J$$

σχηματιζομένου ἀφ' ἑνὸς *ἰωδυλοβενζολίου* καὶ ἀφ' ἑτέρου ἁπλοῦ βενζυλιωδιδίου. Τὸ ἰωδωδοβενζόλιον εἶναι ἄχρουν ὑγρὸν βράζον εἰς 188°. Σ. Γ.

ἰωδωδοπαράγωγα (τὰ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι τὴν ῥίζαν $-J=O$. Σ. Γ.

ἰωδωνίου *παράγωγα* *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι τὴν

ῥίζαν $>J-OH$. Σ. Γ.

Ἰωήλ. Εἷς ἐκ τῶν μικρῶν λεγομένων προφητῶν, καταγόμενος πιθανώτατα ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ θεωρούμενος παλαιότερον μὲν ὡς ὁ ἀρχαιότερος τῶν συγγραφέων προφητῶν, κατ' ἄλλους δὲ ἀκμάσας μεταγενεστέρως καὶ κατά τινας ἀνήκων εἰς τὴν μεταιχμαλωσιακὴν ἐποχήν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ μεσάζοντες, οἵτινες δέχονται ὡς προαιχμαλωσιακὰ τὰ πρῶτα κεφάλαια καὶ ὡς μεταιχμαλωσιακὰ τὰ δύο τελευταῖα. Ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ προφήτου τούτου συνηγοροῦσιν ἡ κλασσικότης τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους καὶ ἡ ἐν τῷ κανόνι θέσις τοῦ βιβλίου μεταξὺ τῶν παλαιοτάτων προφητῶν. Πότε ἀκριβῶς ὅμως ἤκμασεν ὁ προφήτης οὗτος δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ, εἰμὴ γενικῶς ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας χρόνους καὶ δὴ πιθανώτατα εἰς τὸν Ζ' ἢ καὶ αὐτὸν τὸν Η' αἰῶνα. Ἡ προφητεία του εἶναι διμερής. Καὶ ἐν μὲν τῷ α' μέρει (α' 2—β' 17) προεξαγγέλλεται ἡ κρίσις ἐπὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα (ἐπιδρομὴ ἀκρίδων) καὶ προσκαλεῖται ὁ λαὸς εἰς μετάνοιαν, ἐν δὲ τῷ β' μέρει (β' 18—γ') ἐπαγγέλλεται τὴν παλινόρθωσιν τοῦ βασιλείου, ὅπερ διὰ τῆς μετανοίας του καὶ διὰ τῆς κρίσεως ἐπὶ τὰ ἔθνη θέλει ὁδηγηθῆ εἰς τὸν θρίαμβον. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ προλέγεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ κατὰ τοὺς μεσσιακοὺς χρόνους ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος (β' 28—32 καὶ Πράξ. Ἀποστ. β' 17—21). Καθ' ὅλου εἰπεῖν ὁ Ἰωὴλ θεωρεῖται ὡς προ-

Μιχαὴλ Ἀγγέλου: Ὁ προφήτης Ἰωήλ.

φήτης τῆς κρίσεως. Τὰ κυριώτατα τῶν ὑπομνημάτων εἰς τὸν Ἰωὴλ εἶναι τὰ τῶν A. Scholz (1885), Smith, Ward, Bewer (1912), Smalohr (1922), Duhm (1910), Sellin (1922). Π. Ι. Μ

Ἰωήλλα (Joella) *['Αστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 726. Ἀνεκαλύφθη τὴν 22αν Νοεμβρίου 1911 ὑπὸ τοῦ Metcalf ἐν Winchester. Σ. Π.

ἰώθιον (τὸ) (Jothion) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ διιωδοϋδροξυπροπάνιον, ὑγρὸν ἐλαιώδους καὶ παχυρρύτου συστάσεως, ἀντιδράσεως οὐδετέρας καὶ ἰδιαζούσης ὀσμῆς. Τὸ ἰώθιον ἀπορροφεῖται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ δέρματος, διὸ καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἰωδίου ἐν τῷ ὀργανισμῷ. Ἐφαρμογὴν εὑρίσκει καὶ ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ ἀντὶ τοῦ βάμματος τοῦ ἰωδίου. Κ. Γ. Μ.

Ἰὼλ *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ἰουλίου ἄκρα*.

Ἰωλκαισάρεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν ἀπαντᾷ εἴς τινα ἀρχαῖα χειρόγραφα τοῦ Πτολεμαίου ἡ *Ἰουλίου πόλις*. Σ. Ε. Λ.

Ἰώλκιος. Εἷς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τῶν ὑπογραψάντων τὴν μεταξὺ Νικίου καὶ Πλειστάνακτος συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νικίειος εἰρήνη*, τῇ 12 Ἀπριλίου 421 π. Χ. (*Θουκ.* V, 19). Α. Θ. Σ.

Ἰωλκὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Μαγνησίας, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου καὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Πηλίου κειμένη. Ἐκτίσθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἑπτὰ υἱῶν τοῦ Αἰόλου Κρηθέως, ὅστις καὶ ἐβασίλευσεν αὐτῆς. Μετὰ τοῦτον ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἰωλκοῦ ὁ Πελίας, ὅστις διέταξε τὸν ἥρωα Ἰάσονα, υἱὸν τοῦ Αἴσονος καὶ ἔγγονον τοῦ Κρηθέως, νὰ φέρῃ πρὸς αὐτὸν ἐκ Κολχίδος τὸ χρυσοῦν δέρας. Ἡ Ἰωλκὸς λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πόλις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας ὠργανώθη ἡ πρώτη κατὰ θάλασσαν ἐκστρατεία κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Εἰς ταύτην ἐτελέσθησαν καὶ οἱ ἀρχαιότατοι, ἐκ τῶν μνημονευομένων, ἐπικήδειοι ἀγῶνες «τὰ ἐπὶ Πελίᾳ ἆθλα», ὅτε οὗτος κατεκρεουργήθη ὑπὸ τῶν θυγατέρων του, πλανηθεισῶν ὑπὸ τῆς Μηδείας, ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτὸν μετὰ τὴν κρεούργησίν του νέον. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην, κατὰ τοὺς ἀρχαίους μύθους, κατέφυγεν ὁ Πηλεὺς ἐξ Αἰγίνης καὶ ἐν ταύτῃ ἐκαθάρθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀκάστου διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Φώκου. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονεύεται ὡς μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τοῦ βασιλείου τοῦ Εὐμήλου, υἱοῦ τοῦ Ἀδμήτου καὶ τῆς Ἀλκήστιδος, θυγατρὸς τοῦ Πελίου, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Ε', 93), ὡς πόλις δωρηθεῖσα ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν πρὸς τὸν ἐκδιωχθέντα ἐξ Ἀθηνῶν τύραννον Ἱππίαν (510 π. Χ.). Ἡ Ἰωλκὸς ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 290 π. Χ., ἔτους τῆς κτίσεως τῆς Δημητριάδος, ὅτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς συνῳκίσθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος Ἰωλκὸς ἐκαλεῖτο ὁ συνεχὴς ἀπὸ τοῦ Ἀναύρου ποταμοῦ μέχρι Δημητριάδος αἰγιαλός. Ἐκ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐξαιρετικῶς ἐτιμᾶτο ἐν αὐτῇ ἡ Ἄρτεμις, ἥτις καὶ *Ἰωλκία* ἐκαλεῖτο. Ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας Ἰωλκοῦ, κτίσματος τῶν Μινυῶν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους (ἐντεῦθεν καὶ ἡ παράδοσις τῆς ἐκ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ μινυείου Ὀρχομενοῦ μετοικεσίας τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων της), ἔχει κτισθῆ σήμερον ὁ Βόλος. ΚΑΨ.

—**Ἰωλκοῦ**, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπαρτιζόντων τὴν ἐπαρχίαν Β λου τοῦ νομοῦ Λαρίσης 15 δήμων, ἔχων περιφέρειαν τὴν τῶν ἀποτελουσῶν τὸν *Ἄνω Βόλον* κοινοτήτων *Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίου Ὀνουφρίου, Ἄλλης Μεριᾶς, Ἀνακασιᾶς, Ἄνω Βόλου* καὶ *Μπαξέδων*. Δ. Ε. Μ.

ἰῶμαι (*—άομαι*), ἀόρ. *ἰασάμην*, *—ἰάθην*· θεραπεύω, ἰατρεύω: «ὁ ἰατρὸς ἰᾶται τοὺς ἀσθενεῖς», «ὁ ἀσθενής—, τὸ τραῦμα ἰάθη»· || παροιμ. «ὁ τρώσας καὶ ἰάσατο» ἐπὶ ἀνθρώπου ἐπανορθοῦντος τὸ ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἔπραξεν.

Ἰωμάνης (ὁ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζούμνα*.

Ἴων *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας, ὁ σημαντικώτατος τῶν παραποτάμων τοῦ Πηνειοῦ κατὰ τὸν ἄνω αὐτοῦ ῥοῦν, καλούμενος σήμερον *Μουργάνι*. Πηγάζει ἐκ τῶν Χασίων ὀρέων παρὰ τὸ χωρίον Λογγᾶ καὶ κατὰ τὰ πρὸ τοῦ 1913 ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα καὶ ῥέει κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς Δ, ἔπειτα δὲ στρέφεται ΝΔ καὶ τέλος μέχρι τῆς συμβολῆς ΝΑ, ἀπεχούσης 6 ½ χιλιόμ. ἐκ τῆς Καλαμπάκας. Ι. Σ. Σ.

Ἴων *[Μυθολ.]*. Ὁ μυθικὸς γενάρχης τῶν Ἰώνων, περὶ τῆς γενεαλογίας καὶ τοῦ βίου τοῦ ὁποίου ἦσαν διαδεδομέναι πλεῖσται παραδόσεις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐπεκράτησαν ὅμως αἱ τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἡ ἀττικὴ λογοτεχνία (ἰδίως ὁ Εὐριπίδης διὰ τῆς τραγῳδίας του «Ἴων») ἐκαλλιέργησε τοὺς περὶ αὐτοῦ μύθους. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (I. 7.3) ἦτο υἱὸς τοῦ Ξούθου, υἱοῦ τοῦ Ἕλληνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Δώρου καὶ Αἰόλου, καὶ τῆς Κρεούσης, θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀχαιοῦ. Κατὰ τὸν Εὐριπίδην ὅμως ὁ Ἴων ἦτο υἱὸς τοῦ ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Ἰώνων Ἀπόλλωνος τοῦ Πατρῴου καὶ τῆς νεωτάτης τῶν θυγατέρων τοῦ Ἐρεχθέως Κρεούσης, τὴν ὁποίαν ἠγάπησεν ὁ θεός, ὅτε εἶδεν αὐτὴν νὰ συλλέγῃ ἄνθη ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς ἀκροπόλεως. Γεννηθεὶς ὁ Ἴων ἐξετέθη ὑπὸ τῆς μητρός του εἰς ἓν σπήλαιον, ἐκ τοῦ ὁποίου μετέφερε τοῦτον ὁ Ἑρμῆς εἰς τοὺς Δελφούς, ἔνθα ἀνετράφη ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ πατρός του, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποίου καὶ ἦτο, ὅτε καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν. Ἡ Κρέουσα, μετὰ τὴν ἀπόκρυψιν τοῦ καρποῦ τῶν μετὰ τοῦ θεοῦ ἐρώτων της, ἐδόθη ὡς σύζυγος εἰς τὸν ξανθὸν Ξοῦθον (ὅστις, κατὰ τὸν Preller, ἦτο αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων μεταμορφωθεὶς εἰς ἥρωα), υἱὸν τοῦ Αἰόλου, ὅστις κατελθὼν ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἀττικὴν εἶχε βοηθήσει τὸν Ἐρεχθέα εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἐλευσινίων καὶ Θρᾳκῶν ὑπὸ τὸν Εὔμολπον πόλεμόν του. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ γάμος των ὑπῆρξεν ἄγονος, μετέβησαν οὗτοι (ὁ Ξοῦθος καὶ ἡ Κρέουσα) εἰς τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ συμβουλευθοῦν τὸ μαντεῖον. Ἡ Πυθία ἐρωτηθεῖσα ἀπήντησεν ὅτι υἱὸς τοῦ Ξούθου θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον θὰ συναντήσῃ οὗτος ἐξερχόμενος τοῦ ναοῦ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο ὁ Ἴων, τὸν ὁποῖον ὁ Ξοῦθος, κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ, ἀνεγνώρισεν ὡς υἱόν του. Ἡ Κρέουσα ὅμως ὑπώπτευσεν, ὅτι ὁ Ἴων θὰ ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Ξούθου καὶ ἀπεπειράθη νὰ δηλητηριάσῃ τὸν νεανίαν, ἀλλ' οὗτος ἀντελήφθη τὴν πρόθεσίν της καὶ τὴν κατεδίωξε μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔνθα δι' ἐπεμβάσεως τῆς Πυθίας ἔγινεν ἡ ἀναγνώρισις μητρὸς καὶ υἱοῦ. Τότε ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπεσχέθη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὸν Ξοῦθον, ὅτι θ' ἀποκτήσῃ ἐκ τῆς Κρεούσης δύο ἐνδόξους υἱούς, οἵτινες θὰ γίνουν γενάρχαι δύο μεγάλων φυλῶν (ἦσαν οὗτοι ὁ Δῶρος καὶ ὁ Ἀχαιός) καὶ ὅτι ὁ Ἴων θὰ διαδεχθῇ εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν τὸν πάππον του Ἐρεχθέα καὶ θὰ γίνῃ ὁ ἔνδοξος πρόγονος ἐνδόξων ἀπογόνων, οἵτινες ἀπ' αὐτοῦ θὰ ὀνομασθοῦν Ἴωνες καὶ θὰ κυριαρχήσουν, ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων περὶ Ἴωνος παραδόσεων διαδεδομέναι ἦσαν καὶ πολλαὶ ἄλλαι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄξιαι μνείας ἰδίως εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἐν Ἀχαΐᾳ (*Παυσ.* VII. 1. 2) ἐλέγετο ὅτι ὁ Ξοῦθος ἔφθασεν ἐκεῖ μετὰ τῶν υἱῶν του Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ, ἐκδιωχθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Ἐρεχθειδῶν, ὅτι ὁ Ἴων νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Αἰγιαλοῦ Σελινοῦντος Ἑλίκην, ἔκτισε τὴν ὁμώνυμόν της πόλιν, εἰς τὴν

Digitized by Google

ὁποίαν καὶ ἐβασίλευσεν, ὀνομάσας τοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς χώρας Αἰγιαλεῖς Ἴωνας, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἐκστρατεύσας εἰς Ἀττικὴν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, πολεμουμένων ὑπὸ τῶν Ἐλευσινίων καὶ Θρᾳκῶν, στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Εὐμόλπου, ἀπέθανεν ἐν τῷ δήμῳ Ποταμίων, ἔνθα ἐδεικνύετο καὶ ὁ τάφος του (καὶ δῆμος τῆς Ἀττικῆς Ἰωνίδαι, ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κείμενος, καὶ γένος Ἰωνίδαι ἐν Θορικῷ μνημονεύονται). Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ Ἴων ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πολέμαρχος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ πρῶτος κατανείμας τοὺς κατοίκους τῆς χώρας εἰς τέσσαρας φυλὰς (Αἰγικορεῖς, Ἀργαδεῖς, Ὅπλητας καὶ Γελέοντας) μὲ ἀρχηγὸν ἑκάστης ἕνα φυλοβασιλέα. Εἰς τὸν Ἴωνα δηλαδὴ ἀπεδίδετο ἡ πρώτη μορφὴ τῆς ἐν Ἀττικῇ πολιτείας μετὰ τὸν περιορισμὸν τῆς κληρονομικῆς βασιλείας, ἐπελθόντα ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν βασιλέων εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα. Ὁ μῦθος τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἴωνος ὡς πρώτου πολεμάρχου τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν πόλεμον τούτων ἐναντίον τῶν Ἐλευσινίων καὶ Θρᾳκῶν, ὅτε ἱδρύθη καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Βοηδρομίων, εἰς ἀνάμνησιν τῆς βοῆς μὲ τὴν ὁποίαν δραμόντες οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἴωνα ἐνίκησαν τοὺς ἐχθρούς των, καὶ ὠνομάσθη καὶ ὁ Ἀπόλλων, ὁ πατὴρ τοῦ Ἴωνος, βοηδρόμιος, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ πρώτη ἀλλαγὴ τοῦ πολιτεύματος τῶν παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν κατοικούντων αὐτοχθόνων γενῶν, τῶν λατρευόντων τὸν Ἑρκεῖον Δία, ἐπῆλθε μὲ τὴν κάθοδον καὶ πολιτικὴν ἕνωσιν μετὰ τούτων τῶν ἰωνικῶν γενῶν, τῶν λατρευόντων τὸν Πατρῷον Ἀπόλλωνα, ὁρμηθέντων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς. Τότε φαίνεται ὅτι συνεφωνήθη μεταξὺ τῶν γηγενῶν καὶ τῶν ἐπηλύδων εἰς μὲν τοὺς πρώτους νὰ ἀνήκῃ τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν ἀξίωμα, ἡ βασιλεία, ἥτις ἦτο προνόμιον τοῦ γένους τῶν Μεδοντιδῶν, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους τὸ ἀνώτατον πολεμικὸν ἀξίωμα, ἡ πολεμαρχία, παραμεῖναν ἐπί τινας γενεὰς πατρῷον τῶν Ἰώνων. Ἡ δευτέρα ἀλλαγὴ τῆς πολιτείας εἶναι ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Θησέα, ὅστις συνήγαγεν εἰς Ἀθήνας πάντας τοὺς ἐν Ἀττικῇ εὐπατρίδας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱρετοὶ πλέον ἔγιναν πάντες οἱ ἀνώτατοι ἐν Ἀθήναις ἄρχοντες.

Οἱ μῦθοι τοῦ Ἴωνος ἐπλάσθησαν δι' οὓς λόγους ἐπλάσθησαν καὶ οἱ τῶν συγγενῶν μυθικῶν ἡρῴων (Ἀχαιοῦ, Δώρου, Αἰόλου, Ἕλληνος κλπ.), πρὸς ἑρμηνείαν δηλαδὴ τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ τῆς συγγενείας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐνετοπίσθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν Ἀττικῇ ἐκ πολιτικῶν λόγων, διότι οὗτοι δηλαδὴ ἤθελον νὰ φαίνεται ἡ Ἀττικὴ ὡς ἡ κοιτὶς τῶν Ἰώνων καὶ νὰ δικαιολογῆται οὕτως ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν ἐπ' αὐτῶν. Πλὴν τοῦ εἰρημένου Ἴωνος γίνεται μνεία ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν Ἴωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Γαργηττοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, μετοικήσαντος εἰς τὴν Ἡράκλειαν τῆς Ἠλείας, ὠνομάζοντο Ἰωνίδες καὶ αἱ νύμφαι πηγῆς τινος ἰαματικῆς τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἠλείας Κυθήρου (*Παυσ.* VI. 22. 7). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἴων *ὁ Χῖος*.** Τραγικὸς ποιητής. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ Κίμωνος, ἐν συναναστροφῇ πρὸς αὐτὸν ἐγνώρισε τὸν Αἰσχύλον (*Πλουτ.* β. Κιμ 9.19 Περικλ. 5.18), ἐνταῦθα δ' ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικήν, αἵτινες καὶ ἐπὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ ἐπέδρασαν. Ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς Χίον, ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Σοφοκλέους, ὄντος στρατηγοῦ κατὰ τὸν Σαμιακὸν πόλεμον· ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε προτοῦ νὰ διδαχθῇ ἡ «Εἰρήνη» τοῦ Ἀριστοφάνους (421). Ὁ Ἴων διέπρεψε καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς πεζογράφος, ὅπερ ἦτο σπάνιον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους· ἐποίησε δὲ οὐ μόνον τραγῳδίας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἴδους ποιήματα, ἐλεγείας, ὕμνους, διθυράμβους, ἐπιγράμματα καὶ σκόλια· ἐν πεζῷ δὲ λόγῳ συνέγραψεν «Ἐπιδημίας», ἀπομνημονεύματα δηλαδὴ τῶν ἀποδημιῶν αὐτοῦ, ἱστορικὸν ἔργον, τὴν «Κτίσιν τῆς Χίου», ἔτι δὲ καὶ «Τριαγμούς», βιβλίον φιλοσοφικὴν ὑπόθεσιν ἔχον. Ὡς ποιητὴς τραγῳδιῶν ἐφάνη ἐπὶ τῆς σκηνῆς καθ' ὃ ἔτος ἀπέθανεν ὁ Αἰσχύλος, οὗ τὴν δόξαν ἐζήλωσε καὶ ἐπειρᾶτο μὲν νὰ μιμηθῇ αὐτόν, ἀλλ' ἐστερεῖτο τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μαραθωνομάχου. Ἐποίησε τριάκοντα δράματα, κατ' ἄλλους δὲ τεσσαράκοντα, ὧν τὰς ὑποθέσεις ἐλάμβανε κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ συνέπλεκεν αὐτὰ εἰς τριλογίας κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Αἰσχύλου· ἀλλ' ἐκ τῶν δραμάτων αὐτοῦ περιεσώθησαν ὀλίγα μόνον ἀποσπάσματα, ἐξ ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀκριβῶς περὶ τῆς τριλογικῆς ταύτης συνθέσεως· καθόλου δ' ὅμως κρινόμενος ὁ Ἴων ἦτο μὲν ἀκριβὴς καὶ ἐπιμελὴς περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸν τόνον τῆς φαντασίας, οὐδὲ τὴν μεγαλοφυΐαν, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τοὺς ἐξόχους ποιητὰς (*Λογγιν.* π. ὕψους 33). Τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ ἀποσπάσματα παρὰ Nauck «Fragm. Trag. Graecorum», τῶν ἱστορικῶν παρὰ Müller «Fragm. Historicorum Graecorum» (II, 44—51) καὶ τῶν λυρικῶν παρὰ Bergk, «Poet. Lyr. Graeci» τόμ. Β'. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Ἰωνᾶ, *Κῆτος* — [*Ἀστρον.*]. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Δελφῖνος* (βλ. λ.).

Ἰωνᾶ *στῆλαι* [*Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ τοὺς ναυτικοὺς ὀνομασία («Pillars of Jonas» Medit. Pil. ἔκδ. 1925 τόμ. V, 135,20) μνημείου ἐπιστέφοντος τὸ ἀκρωτήριον Κιζλὰρ Καλὲ τῆς Ἀλεξανδρέττας, ἀποτελοῦν ἀπόληξιν τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους. Ἐπισημαῖνον τὴν διασφάγα τῶν Κιλικίων πυλῶν, ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σακὰλ Τουτάν*, δηλαδὴ «γενειοπιάστης» (βλ. *Ἀμανόν*, *Ἀλεξανδρέττα*, *Ἀμανίδες πύλαι*). Σ. Ε. Λ.

Ἰωναδάβ. —1) Ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Δαυΐδ, ὅστις ἦτο μὲν περίφημος διὰ τὴν σοφίαν του, παρέσυρε δὲ διὰ κακῆς συμβουλῆς τὸν ἐξάδελφόν του Ἀμνὼν εἰς τὴν γνωστὴν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Θάμαρ αἱμομειξίαν (Β' Βασιλ. ιγ' 3 ἑξ.).

—2) Υἱὸς τοῦ Ρηχάβ, ζῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰοὺ καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν λεγομένων *Ρηχαβιτῶν* (*Ἱερεμίου* μβ' 1 ἑξ. καὶ Α' Παραλειπομ. β' 55). Π. Ι. Μ.

Ἰωνάθαν. Ὄνομα πολλῶν Ἰσραηλιτῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ἐξ ὧν οἱ σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

—1) Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Σαούλ, διακρινόμενος διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματά του. Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ φιλία του μετὰ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του Δαυΐδ, οὗ τὴν ζωὴν ἐπανειλημμένως ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ πατρός του Σαούλ. Ἐπίσης ἐπανειλημμένως ὡδήγησεν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐναντίον τῶν Φιλισταίων. Τέλος ἔπεσε μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ δύο ἄλλων ἀδελφῶν του μαχόμενος κατ' αὐτῶν ἐπ' ἐπὶ τοῦ ὄρους Γελβουέ. Τὸν ἡρωικὸν θάνατόν του ἐθρήνησεν ὁ Δαυΐδ ἐν συγκινητικῷ θρήνῳ (Β' Βασιλειῶν α' 19 ἑξ.). Γενόμενος δὲ βασιλεὺς περιέβαλε δι' ἐξαιρετικῆς εὐνοίας τὸν μόνον ὑπολειφθέντα υἱὸν τοῦ Ἰωανάθαν, τὸν Μεμφιβοσθέ, καὶ ἐμερίμνησε περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν ὀστῶν τοῦ πεσόντος φίλου ἐν τῇ γῇ τῆς φυλῆς του καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ πάππου του Κὶς (Β' Βασιλ. θ' 1 ἑξ., κα' 7 ἑξ.).

—2) Ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ ἱερέως Ματαθίου καὶ ἀδελφὸς Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, «ὁ ἐπικαλούμενος Ἀπφοὺς» (161—143). Διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τὸν πεσόντα ἀδελφόν του Ἰούδαν, κατώρθωσε διὰ τῆς δεινῆς διπλωματίας μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων, ἐκμεταλλευόμενος τὰς περὶ τῆς ἀρχῆς ἐμφυλίους διενέξεις ἐν τῷ κράτει τῶν Σελευκιδῶν, ὄχι μόνον τὸν λαόν του καὶ ἰδίᾳ τὴν μερίδα του νὰ ὠφελήσῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν οἶκόν του ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ἀρχιερωσύνην νὰ ἐξασφαλίσῃ. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο περιεβλήθη δι' Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάλα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας τοῦ 153 π.Χ. Ἐντεῦθεν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς τῶν Μακκαβαίων ἢ Ἀσμοναίων ἀρχιερατικῆς δυναστείας, συγχρόνως δὲ καὶ ὡς ὁ ἀνορθωτὴς τοῦ θεοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀρχῆς του καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ λαοῦ του συνῆψε διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Σπάρτης, πρὸς ἃς ἀπέστειλε πρέσβεις (Α' Μακκαβ. ιβ' 1—23, *Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΓ' ε' 8· πρβ. ιβ', δ' 10). Δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος, ἐτάφη μερίμνῃ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου του Σίμωνος ἐν τῇ πατρίδι του Μωδεείν. Π. Ι. Μ.

— **Ἰωνάθαν, *ἀδελφὸς*** — (Brother Jonathan). Παρωνύμιον διδόμενον συνολικῶς εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ εἰς χαρακτηριστικούς τινας τύπους τῶν πολιτῶν της. Ἡ ὀνομασία αὕτη πιστεύεται κοινῶς ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ *Ἰωνάθαν Τρέμπελλ*, διοικητοῦ τοῦ Κοννέκτικωτ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ φίλου τοῦ Οὐάσιγκτων, αἱ πρὸς τὸν ὁποῖον συμβουλαί του ἀπέβησαν σωτήριοι διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Μασσαχουσέττης. Ἐκ τούτου ἡ φράσις «Συμβουλευθῆτε τὸν ἀδελφὸν Ἰωνάθαν» ἀπέβη παροιμιώδης ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Μ. Δ. Β.

Ἰωνάθαν καὶ ***Δαυΐδ*** [*Ἀστρ.*]. Ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Διδύμων· βλ. λ. *Δαυΐδ* καὶ *Ἰωνάθαν*.

Ἰωνάκα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] (περσιστὶ Jaunaka= ἑλληνὶς πόλις). Παράλιος πόλις τῆς Περσίδος παρὰ Πτολεμαίῳ, τοποθετουμένη παρὰ τὸ νῦν Busir. — Π.

Ἰωνᾶς. Εἷς τῶν λεγομένων μικρῶν προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης. Κατήγετο ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἤκμασε κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ δὴ ἐπὶ Ἱεροβοὰμ Β' (783—743), εἰς ὃν εἶχε προείπει τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου εἰς τὰ παλαιά του ὅρια (Δ' Βασιλ. ιδ' 25). Ἦτο τύπος τοπικιστοῦ καὶ σωβινιστοῦ Ἰσραηλίτου. Λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολήν, ὅπως κηρύξῃ μετάνοιαν ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ, τῷ θανασίμῳ ἐχθρῷ τοῦ Ἰσραήλ, δυστροπεῖ καὶ ἐπιβὰς πλοίου ἀντὶ τῆς Νινευῆ κατευθύνεται εἰς Θαρσεὶς (Ταρτησσόν). Συμβάσης ὅμως δεινῆς τρικυμίας καθ' ὁδόν, ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Ἰωνᾶς, διότι ἐπ' αὐτόν, ὡς αἴτιον τοῦ κακοῦ, ἔπεσεν ὁ κλῆρος. Καταβροχθίζεται ὑπὸ μεγάλου κήτους, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ὁποίου παραμένει τριήμερον, προσεύχεται εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔπειτα ἐξεμεῖται εἴς τινα παραλίαν. Ἐκεῖ λαμβάνει νέαν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως μεταβῇ εἰς Νινευῆ, ἵνα κηρύξῃ μετάνοιαν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἐπὶ ἀπειλῇ καταστροφῆς τῆς πόλεως. Οἱ Νινευῖται μετανοοῦσι καὶ σῴζονται. Ὁ Ἰωνᾶς ὅμως δυσαρεστεῖται διὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συγχώρησιν καὶ παραπονεῖται πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ Θεὸς δίδει εἰς αὐτὸν προσφυέστατον μάθημα. Οἱ περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰωνᾶ στρεφόμενοι θρῦλοι εἶναι πολυάριθμοι. Ἡ τριήμερος ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους παραμονὴ καὶ ἐκεῖθεν σωτηρία τοῦ Ἰωνᾶ θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τύπος τῆς τριημέρου ταφῆς καὶ ἐγέρσεως αὐτοῦ (*Ματθ.* ιβ' 40).

Τὸ βιβλίον. Τὸ ὄνομα τοῦ *Ἰωνᾶ* φέρει ἓν τῶν προφητικῶν τῆς Π. Διαθήκης βιβλίων χαριεστάτου καὶ διδακτικωτάτου περιεχομένου. Ἐν πρώτοις διδάσκεται ἐνταῦθα ἡ διπλῆ σπουδαία ἀλήθεια, ὅτι τὸ σωτηριῶδες θεῖον θέλημα φέρει παγκόσμιον χαρακτῆρα καὶ ὅτι ὁ Ἰσραὴλ κέκληται νὰ ἐργασθῇ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος τούτου. Πρὸς τούτοις δὲ ἡ ἐνταῦθα περιεχομένη ἱστορία περιεῖχε διὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τοῦτο τὸ δίδαγμα, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εἶναι πρόθυμος νὰ συγχωρήσῃ τὰς ἀνομίας τῶν Νινευϊτῶν, ἂν ἤθελον μετανοήσει, πολλῷ μᾶλλον τὸν Ἰσραήλ. Τέλος ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωνᾶ εἶχε καὶ μεσσιακὸν χαρακτῆρα, ὡς εἴδομεν. Ἔχει δὲ τοῦτο τὸ ἰδιάζον τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ μεταξὺ τῶν ἄλλων προφητικῶν τῆς Π. Διαθήκης βιβλίων, ὅτι τὸ προφητικὸν κήρυγμα καὶ ἡ διδασκαλία παρέχεται ἐμμέσως καὶ δὴ ὑπὸ μορφὴν ἱστορίας. Καὶ ἠμφισβητήθη μὲν ἡ ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τῶν ἐνταῦθα περιεχομένων διηγήσεων, ἀλλ' ἄνευ ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων. Φυσιολογικῶς ἀδύνατα πράγματα δὲν ἱστοροῦνται, καθ' ὅσον, ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν, δὲν ἐλλείπουσι παραδείγματα ἀνθρώπων καταποθέντων ὑπὸ μεγάλων κητῶν (καρχαρίου ἢ φαλαίνης) ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ παραμεινάντων ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου ψυχολογικὴ ἀλήθεια διακρίνει τὰς διηγήσεις ταύτας. Κατά τινας πρόκειται περὶ ἐλευθέρας διηγήσεως μετὰ ἱστορικοῦ πυρῆνος, κατ' ἄλλους πρόκειται περὶ ἀλληγορίας ἐποικοδομητικῆς (*Κῆτος*=ἡ ἀντίθετος δύναμις, *Ἰωνᾶς*=ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἥτις θὰ θριαμβεύσῃ καὶ θὰ κηρυχθῇ ἐν τοῖς ἔθνεσι κλπ.), κατ' ἄλλους πρόκειται περὶ ὀπτασίας ἢ περὶ ὀνείρου καὶ κατ' ἄλλους περὶ μύθου μετὰ ἢ ἄνευ ἱστορικῆς βάσεως. Ἄλυτον παραμένει εἰσέτι τὸ ζήτημα περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ βιβλίου, τινῶν μὲν ἐρευνητῶν δεχομένων καὶ σήμερον ἔτι ὡς τοιοῦτον αὐτὸν τὸν Ἰωνᾶν (ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον), ἄλλων δὲ ἀποδιδόντων τὸ βιβλίον εἰς μεταιχμαλωσιακὸν συγγραφέα, γράψαντα εἴτε ἐλευθέρως, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει παλαιᾶς γραπτῆς παραδόσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ὑπομνημάτων εἰς τὸ Δωδεκαπρόφητον τῶν *Orelli* (1891), *Wellhausen* (1898), *Marti* (1904), *Van Hoonacker* (1908), *Sellin* (1922) καὶ *Nowack* (γ' ἐκδ. 1922), ὑπάρχουσι καὶ τὰ ε δικὰ ὑπομνήματα τῶν *Kaulen* (1862), *Döller* (1912) κ. ἄ. Π. Ι. Μ.

— [*Τέχνη*]. Πολυάριθμοι εἶναι αἱ ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ ἀπεικονίσεις τοῦ *Ἰωνᾶ* ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους διασώσεώς του. Ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Καλλίστου, τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Ἰανουαρίου (κοιμητήριον Πραιτεξτάτου), τῇ κατακόμβῃ τῆς Δομιτίλλης, ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς Παρθένου (κατακόμβη τῶν ἁγίων Μαρκελλίνου καὶ Πέτρου), ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Πρισκίλλης, εἰς μωσαϊκὰ τῆς Ἀκυλῆίας καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις τῆς παλαιοχριστιανικῆς τέχνης ἀπαντῶσιν ὑπερεξήκοντα ἐν ὅλῳ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωνᾶ, παριστωμένου ἐν τῷ κυριωτάτῳ κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν ἐπεισοδίων τοῦ βίου του. Καὶ ἐν ψηφοθετήμασι δὲ ἀνευρίσκονται σημαντικώταται ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωνᾶ (τμῆμα ψηφοθετήματος φυλασσομένου ἐν τῷ μουσείῳ Alaoui τῆς Τύνιδος, ψηφιδωτὸν Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου, ἐν Ραβέννῃ κλπ.), ἔτι δ' ἐπὶ μικρῶν πλαστικῶν ἔργων καὶ ἀναγλύφων (πρβλ. μικρὸν πλαστικὸν σύμπλεγμα ἀποκείμενον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ Καλλιτεχνικῷ Μουσείῳ τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀνάγλυφα ἐν Salone, ἐξ Ἀθηνῶν ἀποκείμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου (ἐξωτερικαὶ παρειαὶ λεκάνης), ὁμοίως ἐξωτερικαὶ παρειαὶ λε-

Ἄγαλμα τοῦ Ἰωνᾶ.
[Ἔργον τοῦ Λορεντζέττι ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ραφαήλ.]

Digitized by Google

κάνης ἐκ Σμύρνης, ἀνήκουσαι εἰς τὸ ρωσικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον Κωνσταντινουπόλεως, ἕτερον ὅμοιον ἔργον ἐκ Λαοδικίας κλπ). Πολυπληθέσταται εἶναι αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἰωνᾶ καὶ ἐπὶ σαρκοφάγων τοῦ Λατερανοῦ Μουσείου, λυχνιῶν, πυξίδων ἐξ ἐλεφαντοστοῦ κ. ἄ.

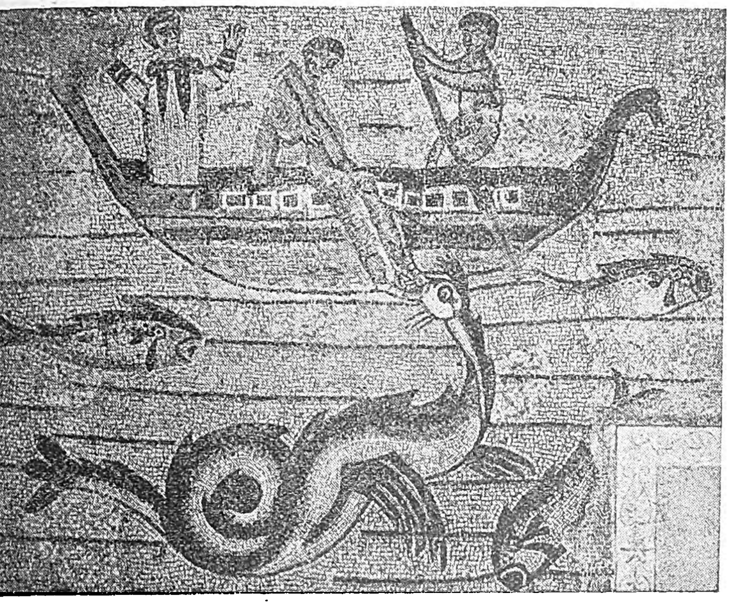

Ἡ σκηνὴ τοῦ Ἰωνᾶ.
[Μωσαϊκὸν ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Ἀκυλήϊας.]

Ἐκ τῶν ἔργων τῆς νεωτέρας τέχνης μνημονεύομεν τὴν θαυμασίαν τοιχογραφίαν τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐν τῷ Σιξτείῳ παρεκκλησίῳ, τὸ ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ραφαὴλ μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς ἐν Ρώμῃ Santa-Maria del Popolo, τοὺς πίνακας τοῦ Πουσσὲν καὶ τοῦ Ρούμπενς, τὴν σύνθεσιν τοῦ Δομινίκου Βολονέζε (Ἅγιος Σιγισμοῦνδος Κρεμώνης) καὶ τὴν τοιχογραφίαν τοῦ Ἱππολύτου Φλαντρὲν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Saint-Germain-des-Près ἐν Παρισίοις. Ι. Μ. Π.

—**Ἰωνᾶς** ***(Ἅγιοι).*** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *προφήτης*, ἑορταζόμενος τὴν 21 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ *Πέρσης*, ὁ ἐπὶ Σαβωρίου τοῦ Β΄ (309—379) μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Βαραχησίου μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 29 Μαρτίου κατὰ τὸ Μηναῖον, περιέχον βραχὺ μαρτυρολόγιον αὐτῶν καὶ ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν μετὰ κανόνος Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου (τὸ μαρτύριον αὐτῶν πλῆρες ἐξέδωκεν ὁ Η Delehaye ἐν τῇ «Patrologia Orientalis» ἐν Παρισίοις τῷ 1905 καὶ ἄλλην ἀκολουθίαν ἐξέδωκεν ὁ ἱερομόναχος Δωρόθεος ἐν Σμύρνῃ τῷ 1891). —3) Ὁ πατὴρ *Θεοδώρου* καὶ *Θεοφάνους* τῶν Γραπτῶν (βλ. λ.), μοναχὸς ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης, ἑορταζόμενος τὴν 21 Σεπτεμβρίου. —4) Ὁ Ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος (1375—1461), ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ «Ρῶσος Μᾶρκος Ἐφέσου» ἐπονομαζόμενος, ἑορτάζεται ἐν Ρωσίᾳ τὴν 31 Μαρτίου. Τὸν βίον αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ἐν Πετρουπόλει τῷ 1897 ὁ ἱεροδιάκονος Θεόφιλος Πασχαλίδης.

Ἐν δὲ τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα ἐρημίτης, διάσημος μαθητὴς τοῦ ἁγίου Παχωμίου, ἑορταζόμενος τὴν 11 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μαθητὴς Διονυσίου τοῦ πολιούχου τῶν Παρισίων, μαρτυρήσας κατὰ τὸν Γ΄ αἰῶνα καὶ ἑορταζόμενος τὴν 22 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωνᾶς** (Jonas), ***Ἰοῦστος.*** Γερμανὸς θεολόγος γεννηθεὶς τῷ 1493 ἐν Nordhausen. Περατώσας τὰς σπουδάς του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Erfurt, ἐγένετο ἔπειτα καθηγητὴς αὐτοῦ, διατελέσας ἐπὶ ἔτη κοσμήτωρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς καὶ τρὶς πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου. Βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ δεξιὸς κῆρυξ τοῦ θείου λόγου, κατεγίνετο μᾶλλον εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν ἔργων καὶ δὴ τοῦ Λουθήρου καὶ Μελάγχθονος ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὸ λατινικὸν καὶ τἀνάπαλιν, δι' ὃ καὶ κατηγορήθη διὰ τὴν παραμέλησιν τῆς ἐν πανεπιστημίῳ διδασκαλίας. Τὰ πλούσια δῶρα, δι' ὧν εἶχε προικίσει αὐτὸν ἡ φύσις, καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ δραστηριότητα μετεχειρίσθη μετὰ ζήλου πρὸς ὑποστήριξιν καὶ διάδοσιν τῆς διαμαρτυρήσεως. Στενῶς συνδεόμενος πρὸς τὸν Λούθηρον, παρηκολούθησεν αὐτὸν κατὰ τὸ τελευταῖον ταξίδιόν του εἰς τὸ Eisleben καὶ παρευρέθη εἰς τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμάς, ἐκφωνήσας καὶ τὸν ἐπικήδειον λόγον εἰς αὐτόν. Τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1555 ἐτελεύτησεν. Ἡ προσωπικότης τοῦ Ἰωνᾶ ἐπεσκοτίσθη ἕνεκα τῆς τῆς ὀξύτητος τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς ὁρμητικότητος εἰς τὰς συζητήσεις, ὡς καὶ τῆς διαρκοῦς καὶ μικρολόγου ἐνίοτε φροντίδος πρὸς αὔξησιν τῶν εἰσοδημάτων του. Παρὰ τὰς ἐλλείψεις ὅμως ταύτας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Αἱ ἐπιστολαί του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ C. Kaweran (ἐν Halle εἰς δύο τόμους 1884—1885) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Briefwachsel des J. Jonas gesammelt und bearbeitet». Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐγένοντο ἔπειτα ὑπὸ ἄλλων προσθῆκαι διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ ἄλλων ἐπιστολῶν αὐτοῦ. Κ. Ι. Δ.

—**Ἰωνᾶς** Ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος Ρεζάνης καὶ εἶτα μητροπολίτης Μόσχας, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1390 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1459. Διετέλει ἐπίσκοπος Ρεζάνης, ὅτε, ἀποθανόντος τοῦ μητροπολίτου Φωτίου, ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Μόσχας Βασίλειος Βασίλειεβιτς, ὁ τυφλός, ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἰωνᾶν, ὅπως προχειρίσῃ αὐτὸν ὁ πατριάρχης μητροπολίτην Μόσχας. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ πατριάρχης ἀνηγόρευσαν μητροπολίτην τὸν Ἕλληνα *Ἰσίδωρον* (βλ. λ.). Μετὰ τὴν δραπέτευσιν τούτου εἰς Ρώμην, ὁ μέγας ἡγεμὼν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐξέλεξε τὸ δεύτερον μητροπολίτην τὸν Ἰωνᾶν· κατὰ δὲ τὸ 1443 ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν εὐπατρίδην Πολύευκτον μετ' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πατριάρχην, ζητῶν ὅπως ἀναγνωρίσωσι τὸν ἐκλεχθέντα μητροπολίτην. Ἀλλ' ὁ Πολύευκτος δὲν ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι, κατὰ τὸν χρονογράφον, ὁ Βασίλειος μαθὼν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεπλανήθη τῆς ἀληθινῆς θρησκείας προσέταξε τοῦτον νὰ ἐπανέλθῃ. Ἔκτοτε ὁ Ἰωνᾶς προΐστατο τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, καίτοι μὴ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἀποβαλοῦσα τὸ σκάνδαλον τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, ἐστηρίχθη κατὰ τὴν ποιμαντορίαν τοῦ μητροπολίτου Ἰωνᾶ ἰσχυρότερον ἐπὶ τῶν δογμάτων τῆς ὀρθοδοξίας. Θ. Β.

— **Ἰωνᾶς,** ἐπίσκοπος ***Δαμαλῶν.*** Ἐγεννήθη εἰς τὰ Καλάβρυτα περὶ τὸ 1765. Δὲν ἐσπούδασε πολύ, ἀλλὰ διεκρίθη διὰ τὴν ἀγχίνοιάν του. Τῷ 1801 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Δαμαλῶν μὲ ἕδραν τὸν Πόρον. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς, εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὴν περιοχήν του νὰ διαδώσῃ τὸ μυστήριον. Πολλοὶ Σοφικῖται καὶ Κρανιδιῶται προσήρχοντο εἰς τὸν Πόρον καὶ κατηχοῦντο παρ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἅμα ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Δαμαλῶν Ἰωνᾶς εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς σοβαροῦ ἀριθμοῦ ἐνόπλων. Τούτους ὡδήγησεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν, διότι ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῶν θησαυρῶν τοῦ προστάτου του Κιαμήλ. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Κεχαγιᾶ-βέη Μουσταφᾶ, ἔφυγε μετὰ τῶν ἄλλων, ἔπεσεν ὅμως ἀπὸ τοῦ ἡμιόνου του, καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ τῆς αἰχμαλωσίας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἐπανῆλθεν εἰς Κόρινθον, ηὐλόγησε τὴν πύλην τοῦ πεσόντος Ἀκροκορίνθου καὶ εἰσῆλθε πρῶτος μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἀλλ' ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων οὐδὲν ἔλαβε. Κατόπιν ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Θρησκείας καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν συνοδικός. Προχειρισθεὶς ὅμως εἰς ἐπίσκοπον Ἠλείας, δὲν ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν νέαν του θέσιν, διότι ἠξίου νὰ προτιμηθῇ αὐτὸς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀργολίδος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκδουλεύσεων τοῦ ἀπένειμε τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτικοῦ Γ΄ τάξεως. Γ. Δ. Κ.

Ἴωνες (οἱ). Μία τῶν τεσσάρων φυλῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς καταγωγῆς καὶ προελεύσεως τῆς ὁποίας, ὡς καὶ τῶν σχέσεών της πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πολλαὶ ἀλληλοσυγκρουόμεναι γνῶμαι ὑπεστηρίχθησαν, διότι οὐδὲ παράδοσις περὶ τῆς προελεύσεως τῶν Ἰώνων καὶ διασπορᾶς αὐτῶν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχε, πλὴν τῆς παρὰ Στράβωνι (C. 383) μόνον, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐξ Ἀττικῆς εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Πελοποννήσου—τὴν Αἰγιάλειαν—μετοικήσαντες Ἴωνες ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων.

Οἱ Ἴωνες κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς καὶ πρωτοϊστορικοὺς χρόνους. Ἴωνες ἐθεωροῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ κατοικοῦντες τὰ παράλια ἑλληνικῶν τινων χωρῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν παρακειμένων εἰς αὐτὰς νήσων, ἀλλὰ πόθεν ἦλθον καὶ πῶς μετέβησαν ἐκεῖ, οὐδὲν ἐλέγετο. Ἡ δημιουργικὴ φαντασία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἡρμήνευσε τὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς καταγωγῆς τῆς φυλῆς διὰ τῆς συνήθους εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνα, γενεαλογικῆς μεθόδου, διὰ τῆς ὁποίας ἐδίδετο καὶ ἡ ἐξήγησις τῆς πρὸς ἀλλήλους συγγενείας τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς τέσσαρας ἑλληνικὰς φυλὰς Ἑλλήνων, ὡς ἀπογόνων μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας (βλ. λ. *Αἰολεῖς, Ἀχαιοί, Δωριεῖς* καὶ *Ἴων).* Ἴωνες λοιπὸν κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἴωνος, τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἕλληνος. Τὸ ὄνομα Ἴωνες, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον γνώμην, ἔλαβον ἐν ἀρχῇ, καὶ εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, οἱ κάτοικοι τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων (ἂν καὶ ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἡ Μ. Ἀσία ἐξιωνίσθη δι' ἀποικισμοῦ ἐξ Ἀττικῆς), αἵτινες κατεῖχον τὸ μέσον τῆς παραλιακῆς λωρίδος αὐτῆς· διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀνατολικοὶ λαοί, οἵτινες πρώτους ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐγνώρισαν τοὺς Ἴωνας (καὶ πρῶτοι, πιθανώτατα, ἐκάλεσαν αὐτοὺς οὕτως), ἀπεκάλουν πάντας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας μὲ τὸ ὄνομα ἐκείνων (οἱ Ἑβραῖοι *Ἰωύαν*, οἱ Ἀσσύριοι *Ἰαβάν*, οἱ Αἰγύπτιοι *Οὐϊνὶμ* καὶ οἱ Πέρσαι *Γιουνᾶ).* Πολὺ βραδύτερον δὲ ἐδόθη τοῦτο καὶ εἰς τοὺς κατοίκους ἑλληνικῶν τινων χωρῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος (ὅτε ἐκλήθησαν γενικῶς Δωριεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρῶν τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἠκολούθει πολιτικῶς τὴν Σπάρτην), πρὸς διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἀπετέλουν τὸν ἀντίθετον τῆς Σπάρτης πολιτικὸν κόσμον. (Καὶ τῷ ὄντι αἱ φυλαὶ δὲν διεκρίνοντο ἀλλήλων διὰ φυσικῶν φυλετικῶν γνωρισμάτων—ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία εἶχεν ἐξαλείψει καὶ τὴν ἐκ τῆς γλώσσης φυλετικὴν διαφορὰν—ἀλλὰ μᾶλλον διὰ γεωγραφικῶν ὁρίων καὶ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ των βίου. Εἰς τὰς ἰωνικὰς ἀποικίας περιελαμβάνοντο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α΄ 146) «Τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ ὀνόματος οὐδὲν») καὶ λαοὶ μὴ θεωρούμενοι Ἴωνες. Καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ διεκρίνοντο τῶν ἄλλων φύλων πολιτικῶς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ γλωσσικῶς ἢ δι' ἄλλων τινῶν γνωρισμάτων). Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ διπλῆ παρ' Ἡροδότῳ περὶ τῶν Ἀθηναίων παράδοσις, ὅτι ἦσαν οὗτοι Ἴωνες ἀλλ' ὅτι ᾐσχύνοντο (διέστελλον οὗτοι ἐξ ἐθνικοῦ ἢ μᾶλλον τοπικοῦ ἐγωϊσμοῦ, εἰς τὰς παραδόσεις των, τὸ ἰθαγενὲς Ἀθηναϊκὸν στοιχεῖον καὶ τὸ ἔπηλυ Ἰωνικὸν) ν' ἀποκαλοῦνται Ἴωνες. Ἦσαν λοιπὸν Ἴωνες οἱ κατοικοῦντες τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν *Ἰωνίαν* (βλ. λ.) τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὰς παρακειμένας εἰς αὐτὴν νήσους, οἱ Ἀσιανοὶ Ἴωνες, καὶ οἱ Ἴωνες τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος (ὁ Ἡρόδοτος, Η΄ 9, καλεῖ αὐτοὺς «τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους»), οἵτινες κατῴκουν τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Ἀττικήν, τὴν Εὔβοιαν, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἐπέκτασις τῆς Ἀττικῆς, καὶ τὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων (καὶ μέρος τῆς Ἰλλυρίας κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἐκαλεῖτο *Ἰάς*). Ἂν ὅμως ἀπεδέχθησαν οἱ πολλοὶ ὅτι πρῶτοι οἱ Ἀσιανοὶ Ἴωνες ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς ἐθνικὸν ὄνομα (ἐτυμολογικῶς ὑπεστηρίχθη ὅτι *Ἴωνες* σημαίνει νέοι (σανσκριτικὸν javanas, λατινικὸν juvenis) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Γραικοί*, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε γέροντες, παλαιοὶ ἢ πολεμισταί, ἐν συναφείᾳ τῶν λ. *ἰάω, ἰάομαι* πρὸς τὸ ἰνδικὸν ju=ἀμύνειν), δὲν συμφωνοῦσι καὶ περὶ τῆς ἀρχικῆς προελεύσεως αὐτῶν. Ἄλλοτε εἶχεν ἐπικρατήσει ἡ γνώμη τοῦ ἱστορικοῦ Ἐρν. Κουρτίου, ὅτι Ἴωνες ἦσαν οἱ ἀνατολικοὶ Ἕλληνες καὶ ὅτι ἐκ τῶν μικρασιατικῶν ἀκτῶν διεπέρασαν οὗτοι διὰ τοῦ Αἰγαίου εἰς τὰ παράλια τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ παλινδρομήσωσι βραδύτερον εἰς αὐτάς. Ὑπεστηρίχθη μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὅτι οἱ ὡς ξένοι φερόμενοι ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν μύθων λαοί, Κᾶρες καὶ Λέλεγες, καὶ ἥρωες ἐκπολιτισταί, ὁ ἐκ Φρυγίας Πέλοψ, ὁ ἐκ Φοινίκης Κάδμος, ὁ ἐξ Αἰγύπτου Δαναὸς καὶ ἄλλοι, ἦσαν Ἴωνες (ἀνατολικοὶ Ἕλληνες), οἵτινες μετέφερον εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα τὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ, ἅτινα οὗτοι εἶχον λάβει παρὰ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπικοινωνίας των. Ἡ γνώμη ὅμως τοῦ Κουρτίου ἔχει ἀπολέσει σήμερον τὸ κῦρός της μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς γνώμης ὅτι κοιτὶς τῶν Ἀρίων λαῶν εἶναι τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰράν, ἥτις ἦτο καὶ τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τῆς γνώμης τοῦ Κουρτίου περὶ προελεύσεως τῶν Ἰώνων. Βέβαιον μόνον εἶναι, ὅτι τὰ ἰωνικὰ φῦλα εἶχον ἐγκατασταθῇ ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων εἰς τὰς ἑκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου ἀκτὰς (ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συνηγορεῖ καὶ ἡ παλαιοτάτη συνήθεια ἁπάντων τῶν Ἰώνων—τῶν τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ μικρασιατικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν τῶν Κυκλάδων—νὰ συνέρχωνται εἰς τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ Δήλῳ ἱερὸν τοῦ πατρῴου καὶ πανιωνίου Ἀπόλλωνος κατ' ἔτος ἢ κατὰ τετραετίαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων, ἵνα λατρεύσωσι τὸν πάτριον θεόν, μετάσχωσι τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τελουμένων γυμνικῶν καὶ μουσικῶν ἀγώνων καὶ χορεύσωσι περὶ τὸν κεράτινον βωμὸν τὸν ἐπιχώριον χορὸν γέρανον—βλ. *Θουκ.* Γ΄ 104 καὶ λ.

Digitized by Google

Δῆλος, τόμ. Θ' 98 γ' κ.ἑξ.—) καὶ ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου ἀρχαῖα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις μὲ τὰ ἀχαϊκὰ φῦλα (πρῶτα ἐκ τῶν ἑλληνικῶν φύλων κατελθόντα ἐκ βορρᾶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον), ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τοὺς μύθους (ὁ Ἴων καὶ ὁ Ἀχαιὸς ἦσαν ἀδελφοὶ) συγγένεια, καὶ ἡ παράδοσις, ὅτι ἡ κυριωτέρα ἀχαϊκὴ δυναστεία, ἡ τοῦ Πέλοπος, εἶχεν ἰωνικὴν ἐκ Φρυγίας τῆς Μ. Ἀσίας) τὴν προέλευσιν. Ἕνεκα μάλιστα τῆς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγκαταστάσεως τῶν Ἰώνων εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς συμμείξεως αὐτῶν μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων αὐτῆς, τῶν Πελασγῶν, ἐθεωροῦντο καὶ οὗτοι ὡς πελασγικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Δωριεῖς, εἶχεν ἐξ ἀρχῆς μόνιμον ἐγκατάστασιν (*Ἡροδ.* Α' 56).

Εἰς ταῦτα ἐν συντομίᾳ περιορίζονται τὰ πιθανώτερα πορίσματα τῆς περὶ τῶν Ἰώνων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐρεύνης. Εἶναι καὶ οἱ Ἴωνες ἀπὸ τὰ πρωτοελληνικὰ φῦλα, ἅτινα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας (ἦσαν ἐκ τῶν 12 ἑλληνικῶν φύλων, ἅτινα μετεῖχον τῆς Δελφικῆς ἀμφικτιονίας) καὶ ἰδίως εἰς τὰς νήσους καὶ τὰς ἑκατέρωθεν ὄχθας τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Κατὰ δὲ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς καὶ ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Ἴωνες ἐδημιούργησαν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ φυλετικὸν τοῦτο ὄνομα μόνον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὰς Κυκλάδας, διότι οἱ Ἴωνες τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος (Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι) φέρουσιν ἄλλα ὀνόματα. Οἱ Ἴωνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐπληθύνθησαν κυρίως δι' ἀποικισμοῦ ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως τῆς Ἀττικῆς, ἥτις ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότατον ὁρμητήριον τῆς μετοικεσίας (παλινδρομήσεως κατὰ Κούρτιον) τῶν Ἰώνων, ἀλλὰ καὶ Ἴωνες ἐξ Εὐβοίας καὶ Βοιωτίας καὶ Μεσσηνίας καὶ Ἐπιδαύρου καὶ Κλεωνῶν καὶ Φλιοῦντος καὶ ἄλλων πόλεων μετῴκησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Μετῴκησαν δὲ οἱ Ἴωνες οὗτοι κατὰ μικράς, συνήθως, ὁμάδας, ἀναμεμειγμένοι μετ' ἄλλων φύλων, Αἰολέων ἰδίως, καὶ ἄνευ γυναικῶν καὶ παίδων, καὶ διεκρίθησαν τῶν εἰς Μ. Ἀσίαν ἀποικησάντων ἄλλων Ἑλλήνων (Αἰολέων καὶ Δωριέων) διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ναυτικὸν βίον καὶ τὴν βιομηχανίαν (πλὴν τῶν ἐν Ἐφέσῳ, οἵτινες, εἴτε διότι εἶχον μετάσχει τῆς ἀποικίας καὶ Ἀρκάδες γεωργοί, εἴτε διότι εἶχεν ἑλκύσει αὐτοὺς ἡ θαυμασία κοιλὰς τοῦ Καΰστρου, εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὴν γεωργίαν), διὰ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσίν των μετὰ τῶν αὐτοχθόνων, μετὰ τῶν ὁποίων ἦλθον καὶ εἰς ἐπιγαμίας, καὶ διὰ τὸν ζῆλον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

Οἱ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἴωνες. Αἱ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἰωνικαὶ ἀποικίαι, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον κτισθῆ αὗται ὠνομάσθη Ἰωνία, εἶχον μὲν πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἐσχημάτιζον σύνδεσμον δώδεκα ἐν ἀρχῇ πόλεων καὶ δέκα τριῶν βραδύτερον, ὅτε προσετέθη εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἡ αἰολικὴ Σμύρνη, αἵτινες εἶχον κοινὸν ἱερὸν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μυκάλην, πλησίον τῆς Πριήνης καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν, τὸ τοῦ Ἑλικωνίου Ποσειδῶνος (τὸ Πανιώνιον), εἰς τὸ ὁποῖον ἐτέλουν ἐτησίας ἑορτὰς καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεών των. Οἱ Ἴωνες τῆς Μ. Ἀσίας διὰ τοῦ ἐμπορίου, ναυτιλίας καὶ βιομηχανίας των ἔφθασαν εἰς μεγίστην οἰκονομικὴν ἀκμήν, ἰδίως κατὰ τὴν Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἦσαν τότε τόσον μεγαλοπρεπεῖς οἱ τελούμενοι ἀπ' ἀρχαιοτάτων, ὡς προελέχθη, ἐν Δήλῳ ποικίλοι ἀθλητικοί, μουσικοὶ καὶ ὀρχηστικοὶ ἀγῶνες καὶ τόση ἡ πολυτέλεια τῶν κοσμημάτων τῶν μετεχουσῶν τῶν ἑορτῶν ὡραίων Ἰωνίδων καὶ τόση ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία τῶν ἑορταζόντων, ὥστε κατὰ τὸν ὁμηρικὸν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνον «Φαίη κ' ἀθανάτους καὶ ἀγήρως ἔμμεναι αἰεὶ — ὃς τότ' ἐπαντιάσει, ὅτ' Ἰάονες ἀθρόοι εἶεν». Ἡ μεγάλη δ' ἐκείνη εὐπορία ἔδωκε τὴν ἄνεσιν εἰς τὸ ἐρευνητικὸν καὶ ὀξὺ πνεῦμά των, τὴν εὐσυγκίνητον ψυχὴν καὶ τὴν φιλέορτον ψυχικήν των διάθεσιν, ὡς καὶ τὴν ἔμφυτον καλαισθησίαν των, νὰ δημιουργήσωσιν ὑπὸ τὸν ὡραῖον τῆς Ἰωνίας οὐρανὸν τὰ ἀθάνατα λογοτεχνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐκεῖνα μνημεῖα, ἅτινα συναποτελοῦσι τὸν λεγόμενον ἰωνικὸν πολιτισμὸν (ποίησιν, φιλοσοφίαν, ἱστοριογραφίαν, ἰατρικήν, τέχνην κλπ.), ὅστις ὑπῆρξεν ἡ φωταυγὴς ἠὼς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (βλ. *ἰωνικὴ* διάλεκτος, *ἰωνικὴ* σχολή, —φιλοσοφία, *ἰωνικὴ* τέχνη, — ρυθμὸς κλπ.). Ἡ εὐτυχία των ὅμως δὲν διήρκεσεν, ἀτυχῶς, μακρὸν χρόνον, διότι αὕτη δὲν ἦτο ἀπόκτημα κοινῆς πολιτικῆς συνεργασίας ἁπασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας, ἀλλ' ἰδιαιτέρας προσπαθείας ἑκάστης αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καί, ἐφόσον μὲν οἱ γείτονες αὐτῶν βάρβαροι ἀπετέλουν μικρὰ ἐθνάρια ἀλληλομαχοῦντα, ἑκάστη ἰωνικὴ πόλις, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν αὐτῆς, ἀνενόχλητος ἐσώρευε τὸν πλοῦτόν της καὶ ἐδημιούργει τὸν πολιτισμόν της· ὅτε ὅμως ἀνεφάνη ὄπισθεν τῆς Ἰωνίας τὸ μέγα καὶ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Λυδῶν, ἑκάστης αὐτῶν ἠπειλήθη καὶ ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἐλευθερία. Καὶ μέχρι μὲν τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος διέφυγον οἱ Ἴωνες τὴν ὑποδούλωσίν των (ὑποστάντες μίαν ἐπιδρομὴν τῶν Κιμμερίων μόνον κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα) εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λυδίας, διότι περισπώμενοι οὗτοι εἰς ἄλλους πολέμους δὲν εἶχον εὐκαιρήσει νὰ ἐπιμείνωσιν εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἰωνικῶν πόλεων· ὅτε ὅμως (559 π. Χ.) ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Λυδίας ὁ πολυθρύλητος διὰ τοὺς θησαυρούς του Κροῖσος, κατέστησαν αὗται, πλὴν τῶν νήσων, φόρου ὑποτελεῖς εἰς αὐτόν, διότι ἀντὶ νὰ συγκροτήσωσι κοινὸν βουλευτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ὑπάγεται ἑκάστη πόλις ὡς δῆμος (ὅπως εἶχε συμβουλεύσει ὁ φιλόσοφος Θαλῆς), εἶχον προτιμήσει νὰ διατηρήσωσι τὴν χαλαρὰν ὁμοσπονδίαν των καὶ οὕτως ἐξετέθησαν μεμονωμέναι καὶ διῃρημέναι εἰς τὰς ἀλληλοδιαδόχους προσβολάς του ἐναντίον ἑκάστης αὐτῶν.

Μετὰ τὸν Κροῖσον ὑπετάγησαν εἰς τὸν καταλύσαντα τὸ βασίλειον τῶν Λυδῶν Κῦρον, παρὰ τὴν γενναίαν κατ' αὐτοῦ ἀντίστασίν των, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔτυχον τῆς ζητηθείσης συνδρομῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Τὴν ὑποδούλωσιν διέφυγε τότε μόνον ἡ νῆσος Σάμος καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Τέω καὶ Φωκαίας, οἵτινες προτιμήσαντες τὸν ἐκπατρισμὸν τῆς δουλείας μετῴκησαν οἱ μὲν πρῶτοι εἰς Θρᾴκην (ἔνθα ἔκτισαν τὰ Ἄβδηρα) καὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον (ἔνθα ἔκτισαν τὴν Φαναγόρειαν), οἱ δὲ δεύτεροι εἰς τὴν Κορσικήν, Ἰταλίαν (ἔνθα ἔκτισαν τὴν Ἐλέαν) καὶ νότιον Γαλατίαν (ἔνθα ἔκτισαν τὴν Μασσαλίαν). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, ὑποταχθείσης ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τῆς νήσου Σάμου, ἡ Ἰωνία ἀπετέλει ἰδίαν σατραπείαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γιουνά*, ἑκάστη δὲ πόλις αὐτῆς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ πιστοῦ εἰς τοὺς Πέρσας Ἕλληνος τυράννου, ὡς ἦσαν ὁ Ἱστιαῖος ἐν Μιλήτῳ, ὁ Αἰάκης ἐν Σάμῳ, ὁ Στράττις ἐν Χίῳ καὶ ἄλλοι, οἵτινες καὶ ἠκολούθησαν τὸν Δαρεῖον εἰς τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του.

Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις. Πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ ἐξηγέρθησαν οἱ Ἴωνες κατὰ τὸ 500—499 π. Χ., τῇ ὑποκινήσει τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου Ἀρισταγόρα, ἐνεργοῦντος κατ' ἐντολὴν τοῦ ὡς συμβούλου κρατουμένου ἐν τῇ περσικῇ αὐλῇ Ἱστιαίου, ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐν Σούσοις ἐντίμου αἰχμαλωσίας του. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐζήτησε τότε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, καὶ ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς Κλεομένην καὶ Δημάρατον, μετέβη εἰς Ἀθήνας, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβεν 20 τριήρεις, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθησαν καὶ 5 τριήρεις τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Ἐρετρίας. Ὅτε κατέπλευσεν ὁ στολίσκος οὗτος εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ Πέρσαι ἐπολιόρκουν τὴν Μίλητον· διὰ τοῦτο πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ὁ Ἀρισταγόρας ἀπέστειλε τοὺς ἐπιβάτας τῶν πλοίων τούτων μετ' ἄλλων Ἰώνων ἐξ Ἐφέσου πρὸς ἅλωσιν τῶν Σάρδεων, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσαν οὗτοι πλὴν τῆς ἀκροπόλεως αὐτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀχυρωθῆ ὁ Ἀρταφέρνης. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τύχης ἐνεπρήσθη ἡ πόλις, τῆς ὁποίας αἱ πλεῖσται οἰκίαι ἦσαν καλάμιναι, οἱ Ἕλληνες ἔκριναν σκόπιμον ν' ἀποχωρήσωσι τῶν Σάρδεων. Κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ὅμως κατετροπώθησαν ὑπὸ τῆς ἀποσταλείσης ἐναντίον των στρατιᾶς τοῦ Ἀρταφέρνους παρὰ τὴν Ἔφεσον. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἔγινεν αἰτία νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἰωνίαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν ἡ ἐπανάστασις ὄχι μόνον δὲν ἔπαυσεν, ἀλλὰ καὶ ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς Κύπρου, μετασχόντων αὐτῆς ὄχι μόνον καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας (τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων), ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐγχωρίων (Καρῶν, Καυνίων καὶ ἄλλων). Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ θάλασσαν μὲν κατίσχυσαν οἱ Ἴωνες, κατατροπώσαντες παρὰ τὴν Κύπρον τὸν φοινικικὸν στόλον, κατὰ ξηρὰν ὅμως κατίσχυσαν οἱ Πέρσαι διὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτῶν στρατιῶν. Ἀντιληφθέντες οἱ συνελθόντες εἰς τὸ Πανιώνιον συνέδριον πρόβουλοι τῶν Ἰώνων, ὅτι πᾶσα κατὰ ξηρὰν ἀντίστασις κατὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες πυκνοὶ ἐπήρχοντο κατὰ τῆς Μιλήτου, θὰ ἦτο ματαιοπονία, ἀπεφάσισαν νὰ προασπίσωσι τὴν πόλιν μόνον ἀπὸ θαλάσσης, ἀφήσαντες πρὸς ἄμυναν τῶν τειχῶν αὐτῆς ἀπὸ ξηρᾶς μόνον τοὺς Μιλησίους. Ἀντιπαρετάχθησαν λοιπὸν πρὸ τῆς Μιλήτου οἱ δύο ἀντίπαλοι στόλοι, ὁ ἰωνικὸς ἐκ 353 πλοίων, (τούτων 70 ἦσαν τῆς αἰολικῆς νήσου Λέσβου), συνηθροισμένος παρὰ τὴν μικρὰν νῆσον Λάδην, καὶ ὁ φοινικικὸς ἐξ 600 πλοίων. Ἡ ἀνδρεία τῶν Ἰώνων ναυτῶν ἀσφαλῶς θὰ ἐξουδετέρωνε τὴν εἰς ἀριθμὸν πλοίων ὑπεροχὴν τῶν ἀντιπάλων των, ἂν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸν στόλον αὐτῶν ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἑνιαία διοίκησις. Ἑκάστη τῶν πόλεων εἶχε καὶ τὸν ναύαρχόν της. Καὶ εὑρέθη μὲν τότε ναύαρχος γενναῖος καὶ δραστήριος, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ ἐπετύγχανεν ὅ,τι ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι, ὁ *Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς* (βλ. λ.), ἐὰν δὲν κατίσχυεν ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις. Ἐπῆλθεν οὕτως ἡ ἀταξία καὶ παραλυσία εἰς τὰ πληρώματα τοῦ στόλου. Εἰς ἐπίμετρον δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ναυμαχίας προσετέθη καὶ ἡ προδοσία τῶν Σαμίων, τοὺς ὁποίους ἠκολούθησαν καὶ οἱ Λέσβιοι καὶ οὕτως ἐπῆλθε πλήρης ἡ καταστροφὴ τοῦ ἰωνικοῦ στόλου παρὰ τὴν γενναιότητα τῶν Χίων καὶ τοῦ Διονυσίου καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν μὴ ἐγκαταλιπόντων τὴν θέσιν των ἕνδεκα πλοίων τῶν Σαμίων. Τὴν ἧτταν τοῦ ἰωνικοῦ στόλου (496 π. Χ.) ἐπηκολούθησεν ἡ ἐξ ἐφόδου ἅλωσις τῆς Μιλήτου καὶ ταύτην ἐντὸς ἔτους ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἰωνίας, τῆς ὁποίας τὰ ἱερὰ ἐπυρπολήθησαν, τὰ τείχη καὶ αἱ οἰκίαι κατηδαφίσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Οἱ Ἴωνες κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν, ὑπὸ ἀρχηγοὺς τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην καὶ ὁδηγὸν τὸν Ἱππίαν, οἱ Ἴωνες, ὡς καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἄκοντες, ἀπετέλουν ἀξιόλογον μέρος τοῦ περσικοῦ στόλου. Κατὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ ὅμως μάχην (479 π. Χ.), μόλις οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οἱ Ἴωνες ἀποστατήσαντες συνεπλήρωσαν τὸν ὄλεθρον τῶν ἕως τότε δεσποτῶν των. Μετὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ (ἐπὶ τῆς Κιμωνείου λεγομένης εἰρήνης, 449 π. Χ.), ἥτις ἐπηκολούθησε τὸν θρίαμβον τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν οἱ Ἴωνες ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ αἱ πόλεις των κατὰ τὴν εἰς φόρους διαίρεσιν τῶν συμμάχων ἀπετέλεσαν τὸν ἰωνικὸν κληθέντα φόρον, ὅστις ἀπέδιδε τὴν μεγίστην πρόσοδον (*Θουκ.* Γ' 31). Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Ἴωνες, καὶ ὡς σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ διότι ἀνεγνώριζον ὡς μητρόπολιν τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰωνίας τὰς Ἀθήνας, ἐτάχθησαν μετ' αὐτῶν, μετὰ τὴν μετάβασιν ὅμως ἐκ Σπάρτης εἰς Ἰωνίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου, οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰώνων (Χῖοι, Ἐρυθραῖοι, Κλαζομένιοι, Τήϊοι, Μιλήσιοι) ἀπεστάτησαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὕτω κατέστησαν τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας τὸ κυριώτερον μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων ἑλληνικῶν στρατῶν (Ἀθηναίων-Λακεδαιμονίων) πεδίον κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην (400 π. Χ.), ὅτε ἠπειλήθη ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους, ἕνεκα τῆς ἐπιδειχθείσης εὐνοίας αὐτῶν πρὸς τὸν Κῦρον, ἐπροστατεύθησαν αὗται, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἑλληνίδες πόλεις, ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν (βλ. λ. *Θίβρων, Δερκυλλίδας, Ἀγησίλαος*)· οὗτοι ὅμως ἦσαν καὶ οἱ ἀναγνωρίσαντες μετὰ ταῦτα τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἰωνίας εἰς τοὺς Πέρσας διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης (387 π. Χ.). Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Ἰωνία εἶχε κοινὴν τὴν τύχην μετὰ τῆς λοιπῆς Μ. Ἀσίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων, ἀμφισβητουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῶν Ἐπιγόνων ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σελευκίδας, οἵτινες κατὰ τὸν δεύτερον συριακὸν πόλεμον (258—248 π. Χ.) ἐδώρησαν εἰς τὰς πόλεις της τὴν ἐλευθερίαν πρὸς ματαίωσιν τῶν προσπαθειῶν τῶν Πτολεμαίων νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἰδικάς των φρουρὰς εἰς αὐτὰς (εἰς Ἔφεσον). Κατὰ τὸ 222 π. Χ. ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των περιελθοῦσαι εἰς τὸν Ἀντίοχον Γ', τὸν Μέγαν, ἀνέκτησαν ὅμως καὶ πάλιν αὐτὴν μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν (190 π. Χ.) τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, διὰ νὰ ὑποδουλωθῶσι βραδύτερον ὑπ' αὐτῶν τῶν πρώην ἐλευθερωτῶν των (129 π. Χ.), οἵτινες προσήρτησαν τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους Ἀσίαν. Οὕτως ἔληξε καὶ ἡ ἱστορία τῶν Ἰώνων διὰ τῆς ὑποταγῆς των, ὡς καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἀπετέλουν ὅμως κοινὸν 13 πόλεων καὶ ἐτέλουν κοινοὺς ἀγῶνας, τὰ Πανιώνια Πύθια, ὅτε καὶ νομίσματα ἔκοπτον χάριν τῆς ἑορτῆς ταύτης.

Συμβολὴ τῶν Ἰώνων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἡ συμβολὴ τῶν Ἰώνων (οἵτινες ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ὀξεῖς τὸν νοῦν καὶ εὔστροφοι, ὡς φιλαπόδημοι καὶ πλάνητες, ὡς εὐπροσάρμοστοι πρὸς ἄλλους λαούς, ὡς φιλήδονοι, ὡς φίλοι τῆς πολυτελείας καὶ μαλθακότητος, καὶ ὡς ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν ποίησιν, τὴν μουσικὴν καὶ τὰς καλὰς ἐν γένει τέχνας) εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, παρὰ τὸν βραχὺν ἑνιαῖον (πολιτικῶς) ἐλεύθερον βίον των, ὑπῆρξε μεγίστη, ὄχι μόνον διότι ὑπῆρξαν οἱ θεμελιωταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων (εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον ἀπεθησαυρίσθη ὅλος ὁ πλοῦτος τοῦ ὁμηρικοῦ καὶ μεθομηρικοῦ ἔπους καὶ τῆς ἐλεγειακῆς καὶ ἰαμβικῆς ποιήσεως, τῶν ὁποίων δημιουργοὶ ἦσαν ἐπίλεκτα τῆς Ἰωνίας τέκνα. Ἴωνες φιλόσοφοι, λογογράφοι καὶ ἱστορικοὶ ὑπῆρξαν οἱ θεμελιωταὶ τοῦ ἕλληνος πεζοῦ λόγου, καὶ Ἴωνες γλύπται, χαλκοπλάσται καὶ ζωγράφοι οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῇ τέχνῃ— ἰδίως τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν αὐτὴν φυλήν—, γενόμενοι οὕτως οἱ ἀληθινοὶ διάδοχοι τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις δημιουργῶν τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους), ἀλλὰ καὶ διότι ὑπῆρξαν οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι, οἵτινες ἐξήπλωσαν τὸν Ἑλληνισμὸν ἀνὰ τὰς

Digitized by Google

ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μετὰ τὴν κατίσχυσίν των εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀντιζήλων των Φοινίκων, Καρχηδονίων καὶ Ἐτρούσκων ἀγῶνά των.

Τύπος τοῦ τολμηροῦ καὶ εὐστρόφου Ἴωνος θεωρεῖται ὁ Ὀδυσσεύς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Κυριώτερα συγγράμματα, οἱ καὶ ὡς πηγαὶ χρησιμεύοντες ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς (ἰδίως ὁ *Ἡρόδοτος*, ὁ *Θουκυδίδης*, ὁ *Ξενοφῶν* καὶ ὁ *Στράβων*).—*E. Curtius*, Die Ionier vor der ionischen Wanterung (1855) καὶ Wie die Athener Ionier geworden sind (ἐν τῷ γερμ. περιοδικῷ Hermes τ 25 σ 141 κ. ἑξ. τοῦ 1890).—*Wilamowitz*, Panionion (1906 .— *Hogarth*, Ionia and the East (1909), αἱ ἱστορίαι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἡμεδαπῶν καὶ ξένων ἱστορικῶν (ἰδίως τοῦ Ἐρ. Κουρτίου) καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐγκυκλοπαιδικοῖς λεξικοῖς σχετικὰ ἄρθρα.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—*[Φιλοσ.]* βλ. *ἰωνικὴ σχολή*.

—**Ἰώνων *διάλεκτος*, — *μέτρα*, — *τέχνη*·** βλ. λ. *Ἰωνικός*.

Ἰωνέσκου (Jonescu), ***Δημήτριος***. Διαπρεπὴς Ρουμᾶνος ἰατρὸς (1876—1929). Μετὰ μακρὰν διαμονὴν εἰς τὰ μεγάλα ἐπιστημονικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης ἐπανέκαμψεν ἐν Ρουμανίᾳ, καταλαβὼν τὴν ἕδραν τῆς φαρμακολογίας κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Ἰασίου καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου, ἔνθα καὶ διωργάνωσε τέλειον ἐργαστήριον πειραματικῶν ἐρευνῶν. Μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν του ὡς ἐπιάτρου ἐν τῷ στρατῷ κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς καὶ διευθυντὴς τῆς 3ης κλινικῆς τοῦ νοσοκομείου τοῦ Βουκουρεστίου «Φιλανθρωπία», διοργανώσας περὶ τὴν κλινικὴν αὐτοῦ ἐργαστήρια φυσιολογίας, βακτηριολογίας, ὀροθεραπείας, βιολογικῆς χημείας, ἀνατομο-παθολογίας καὶ ραδιολογίας.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἀναφέρομεν τὰς διαφόρους πειραματικὰς καὶ κλινικὰς αὐτοῦ ἐρεύνας, τὰς ἀφορώσας τὴν παθογένειαν καὶ χειρουργικὴν θεραπείαν τῆς στηθάγχης, ὡς «Περὶ τῶν αἰσθητικῶν ὁδῶν τῆς καρδίας καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν ἀνακλαστικῶν φαινομένων αὐτῆς», «Περὶ καρδιακῆς ὁρμόνης» κτλ., ὡς καὶ τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ περὶ διαβήτου καὶ τῶν διαφόρων ἐπ' αὐτοῦ ἐπενεργειῶν τῆς ἰνσουλίνης.

Ο. Ρ.

—**Ἰωνέσκου** (Jonescu), ***Θωμᾶς***. Διαπρεπὴς Ρουμᾶνος χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Πλοεστίῳ (1860—1926). Τῷ 1894 διωρίσθη χειρουργὸς τοῦ νοσοκομείου Coltea ἐν Βουκουρεστίῳ· μετὰ δύο ἔτη ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ μετέπειτα τῆς ἐγχειρητικῆς καὶ τοπογραφικῆς ἀνατομικῆς, ἐπανειλημμένως δὲ ἐξελέγη κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἐπὶ μακρὸν διετέλεσε βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής. Δεξιὸς χειρουργὸς καὶ γνώστης τῆς ἀνατομικῆς, ἐπεχείρησε καὶ διεξήγαγε τὰς τολμηροτέρας τῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων δι' ἰδίων μεθόδων, ὧν τινας καὶ ἐπέδειξεν ἐγχειρῶν ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς κέντροις τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, αἱ: «Περὶ ἐνδοπεριτοναϊκῶν κηλῶν», «Περὶ γαστρεκτομίας ἐπὶ καρκίνου τοῦ στομάχου», «Περὶ τῶν συνδέσμων τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως», «Περὶ χειρουργικῆς θεραπείας τοῦ ἐξοφθάλμου ὡς καὶ τοῦ γλαυκώματος δι' ἐκτομῆς τοῦ συμπαθητικοῦ», «Περὶ ἐξαιρέσεως τοῦ συμπαθητικοῦ ὡς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς κατὰ τῆς στηθάγχης», «Περὶ ἀνωτέρας τραχηλικῆς ραχιαναισθησίας» κλπ. Ἐπίσης ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐξέδιδεν ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χειρουργικὴ Ἐπιθεώρησις».

Ο. Ρ.

—**Ἰωνέσκου** (Jonescu), ***Τάκε***. Ρουμᾶνος πολιτικὸς (1858—1922). Μετὰ λαμπρὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου τῷ 1878 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου. Ἐπιστρέψας εἰς Βουκουρέστιον ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ἀναδειχθεὶς ταχέως εἷς τῶν διαπρεπεστέρων νομικῶν τῆς Ρουμανίας. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῆς Κραϊόβας (1884) παρεκάθησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πτέρυγα τῶν φιλελευθέρων, εἶτα δὲ μεταστὰς εἰς τὸ συντηρητικὸν κόμμα ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Κανταρτζίου (1892).

Τάκε Ἰωνέσκου.

Ἡ διέλευσίς του ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἀφῆκεν ἐποχὴν εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ρουμανίας. Συνέταξεν, ὑπὸ πνεῦμα εὐνοϊκὸν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ ρουμανικοῦ κλήρου, οὗτινος τὰ μέλη ἀπέβησαν ὑπάλληλοι τοῦ κράτους. Κατέστησε τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ὑποχρεωτικήν, κατέστρωσε τὸ πρόγραμμα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν πλείστων γυμνασίων καὶ τὴν ἵδρυσιν διαφόρων ἀνωτέρων σχολῶν. Λόγῳ τοῦ κύρους του ἤσκει σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς συντηρητικῆς κυβερνήσεως. Ἐθνικόφρων, ὑπεστήριξε μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις τὸ αὐτονομιστικὸν κίνημα τῆς Τρανσυλβανίας, τῷ δὲ 1905 ἐπέτυχε παρὰ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ν' ἀναγνωρισθῶσιν ἐπισήμως αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ρουμανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ σχολαί. Τῷ 1908 ἵδρυσεν ἴδιον κόμμα, καλέσας αὐτὸ «Συντηρητικὸν-Δημοκρατικόν», μὲ πρόγραμμα πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων. Τῷ 1912 ἐκλήθη εἰς τὴν ἀρχήν, ἐκραγέντος δὲ τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου συνεκράτησε τοὺς συμπατριώτας του ζητοῦντας ἐπιμόνως τὸν κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμον. Κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Πετρουπόλεως (1913) ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν τῆς Σιλιστρίας εἰς τὴν Ρουμανίαν, ὀλίγον δὲ βραδύτερον, κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον, προβὰς εἰς ἐπιστράτευσιν τῆς Ρουμανίας ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας ἐπέτυχεν εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βουκουρεστίου τὴν προσάρτησιν τοῦ ὑπολοίπου τμήματος τῆς Δοβρουτζᾶς. Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἠγωνίσθη πρὸς παρεμπόδισιν τῆς Ρουμανίας ὅπως ταχθῇ μὲ τὸ μέρος τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, εἶτα δὲ ἐπὶ δύο ἔτη διεξήγαγε σφοδρότατον ἀγῶνα ἐν τῇ Βουλῇ, εἰς τὸν τύπον, εἰς δημοσίας συνελεύσεις ὑπὲρ τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς οὐδετερότητος παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, τονίζων, ὅτι οὕτω μόνον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Τρανσυλβανῶν. Συμφιλιωθεὶς μετὰ τοῦ Φιλιππέσκο ἀναδιωργάνωσε τὸ κόμμα του καὶ τὴν 4 Αὐγούστου 1916, ὑπογράψας τὴν μετὰ τῆς Ἀντὰντ συμμαχίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανῶν ἀπέκρουσε πᾶσαν μετὰ τῶν νικητῶν διαπραγμάτευσιν καὶ ἐπρότεινε τὴν μεταφορὰν τῆς κυβερνήσεως, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Σερβίας, εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν πολιτικήν του ταύτην παρῃτήθη καὶ ἠναγκάσθη τὴν 28 Ἰουνίου τοῦ 1918 νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ρουμανίαν, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του ὡς ὁ κύριος αἴτιος τῶν ἐκ τοῦ πολέμου συμφορῶν. Κατὰ τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης ἀντεπροσώπευσε τὴν Ρουμανίαν καὶ εἶδε τὰ ὄνειρά του πραγματοποιούμενα. Ἡ Τρανσυλβανία, ἡ Βουκοβίνα καὶ ἡ Βεσσαραβία συνηνώθησαν μετὰ τῆς πατρίδος του. Τῷ 1920 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Ἀβερέσκο καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Μικρᾶς Ἀντάντ. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1921 ἐγένετο δι' ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρωθυπουργός, διότι μειοψηφήσας ἐν τῇ βουλῇ παρῃτήθη ἀμέσως καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Μ. Ν. Δ.

Ἰώνη *[Μυθ.]*. Βακχὶς ἢ Βασσαρὶς παρὰ Νόννῳ ἀναγραφομένη, γνωστὴ καὶ ὑπὸ ἀναγραμματισμὸν ὡς *Ἰηνώ*.

Ἰώνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις ἐν Παλαιστίνῃ (βλ. λ. *Γάζα*).

Ἰωνία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς χρόνους ἡ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ πρὸς Β, τοῦ Βαργυλικοῦ ἢ Ἰασικοῦ κόλπου πρὸς Ν, Καρίας καὶ Λυδίας πρὸς Α. καὶ Αἰγαίου πελάγους πρὸς Δ. κειμένη παραλιακὴ χώρα (μετὰ τῶν παρακειμένων αὐτῇ μεγαλονήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικροτέρων), ἥτις ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ δώδεκα μεγαλυτέρων καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων πόλεων ἐκαλεῖτο καὶ *Ἰωνικὴ δωδεκάπολις*. Τῆς χώρας ταύτης ὁ μὲν παρὰ γῆν περίπλους ἦτο 680 περίπου χιλιομέτρων (3430 ἀρχαίων σταδίων), τὸ δὲ ἀπ' εὐθείας μῆκος, ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, 63 χιλιομέτρων μόνον (*Στρ.* C. 632). Τὴν Ἰωνίαν διέσχιζον τὰ ὄρη *Γρίον*, ἐν τῇ νοτιωτάτῃ τῶν χερσονήσων αὐτῆς κείμενον, ὁ *Λάτμος* καὶ ἡ ἀπέναντι αὐτοῦ *Μεσσωγίς*, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔκειτο ἡ γονιμωτάτη κοιλὰς τοῦ Μαιάνδρου, ἡ *Μυκάλη*, ὁ *Πακτύης*, ὄρος τῶν Ἐφεσίων, ὅστις ἦτο παραφυὰς τῆς Μεσσωγίδος, ὁ *Κώρυκος* καὶ ὁ *Μίμας* ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ χερσονήσῳ, ὁ *Πάγος*, ὁ *Ὄλυμπος* ἢ *Νυμφαῖον*, ἡ *Μαστουσία* περὶ τὴν Σμύρνην, ὁ *Σίπυλος*, ὅριον αὐτῆς πρὸς τὴν Λυδίαν, τὸ ὄρος *Σάμος* ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ, καὶ τὸ *Πελιναῖον* ἐν τῇ Χίῳ. Τὴν χώραν διέρρεον οἱ ποταμοὶ *Μαίανδρος*, *Κάϋστρος*, *Ἕρμος*, ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τῶν ὁποίων ἐξετείνοντο εὐφορώταται κοιλάδες. Ἀπὸ θαλάσσης ἐκρασπέδουν τὴν χώραν αἱ νῆσοι Σάμος, Ἰκαρία καὶ Χίος μετὰ πληθύος μικροτέρων νήσων, καὶ διέσχιζον αὐτὴν ἀπειράριθμοι βαθεῖς κόλποι, τῶν ὁποίων κυριώτεροι ἦσαν ὁ *Βαργυλικὸς* ἢ *Ἰασικός*, ὁ *Λατμικός*, ὁ *Καΰστριος* ἢ τῆς *Ἐφέσου* καὶ ὁ *Ἑρμαῖος* ἢ τῆς *Σμύρνης*. Οὕτω σχηματιζομένη ἡ χώρα ἦτο γραφικωτάτη τὴν θέαν, λίαν εὐάρεστος τὴν διαμονήν, ἕνεκα τοῦ γλυκυτάτου κλίματός της καὶ τοῦ αἰθρίου οὐρανοῦ της, κατέστη δὲ ταχέως κέντρον μεγάλου ἐμπορίου καὶ ἀκμαίας βιομηχανίας.

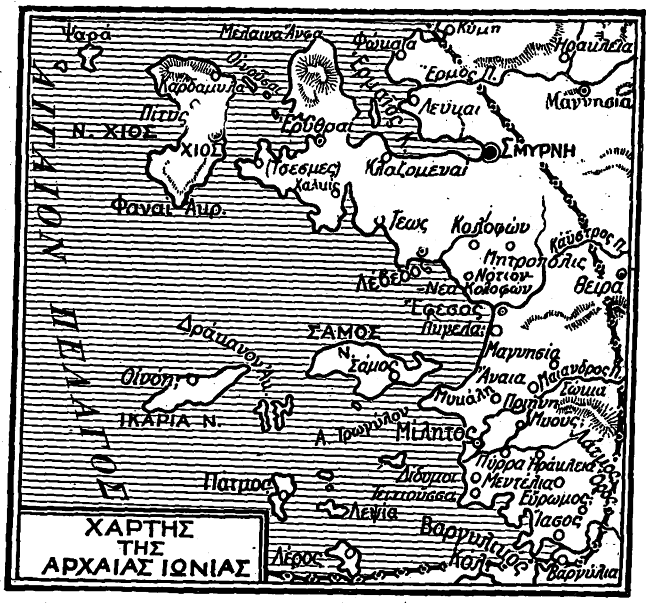

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΩΝΙΑΣ

—*[Ἱστορ.]* Τὴν Ἰωνίαν κατῴκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους οἱ Χετταῖοι καὶ μετ' αὐτοὺς Κᾶρες καὶ Λέλεγες, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξαν εἰς τὴν λοιπὴν Καρίαν, κατὰ τὸν Φερεκύδην, οἱ ἀποικήσαντες εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ τέλος τῆς Β' π.Χ. χιλιετηρίδος Ἴωνες, οἵτινες πιθανώτερον εἶναι μᾶλλον ὅτι ἐπηύξησαν τὸν καὶ πρότερον ἰωνικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Οὗτοι ἔκτισαν πολλὰς ἐν αὐτῇ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι ἀπετέλεσαν τὴν ἰωνικὴν *δωδεκάπολιν* (βλ. λ.). Ἐκ τούτων ὑπερεῖχεν ἐν ἀρχῇ μὲν ἡ *Ἔφεσος*, ἡ καὶ ἕδρα τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Ἀνδρόκλου, βραδύτερον δὲ ἡ *Μίλητος*. Εἰς τὰς 12 αὐτὰς πόλεις, αἵτινες ἀπετέλουν χαλαρὰν ὁμοσπονδίαν, προσετέθη βραδύτερον ὡς 13η ἡ αἰολικὴ ἀποικία *Σμύρνη*. Οἱ Ἴωνες ἔζων, παρὰ τὰς μεταξύ των μικροσυγκρούσεις, εὐτυχεῖς μέχρι τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐπέδραμον εἰς τὴν χώραν των οἱ Κιμμέριοι. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Λυδούς, μετὰ τούτους δὲ πλειστάκις εἰς τοὺς Πέρσας, τῶν ὁποίων ὅμως καὶ πολλάκις ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν (βλ. λ. *Ἴωνες*), καὶ τέλος εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅτε ἔληξεν ἡ ἑνιαία ἱστορία τῆς Ἰωνίας. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἰωνία ἀπ τέλει τὸ θέμα Σάμου, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῶν ἐπιδρομῶν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπηλευθερώθη κατὰ τὸ 1919 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὅμως ἐξεκένωσαν αὐτὴν κατὰ τὸ 1922. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ συμφώνως πρὸς τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν συνθήκην τῆς Λωζάννης (1923).

Νομίσματα. Εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας ἐκόπησαν νομίσματα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τὰ ἀρχαιότατα ἦσαν ἀνεπίγραφα ἐξ ἠλέκτρου ἢ ἀργύρου, ἠκολούθουν δὲ διαφόρους σταθμητικοὺς κανόνας (φοινικικόν, βαβυλωνιακὸν καὶ εὐβοϊκόν). Νομίσματα ἔκοψαν οὐ μόνον αἱ ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων πόλεις τῆς Ἰωνίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι μικρότεραι, ὡς τὸ Γάμβριον, ἡ Ἡράκλεια, ἡ Λάρισα, ἡ Λεύκη ἢ Λεῦκαι, ἡ Μαγνησία ἡ τοῦ Μαιάνδρου, ἡ Μητρόπολις, ἡ Ναύλοχος, ἡ Νεάπολις, τὰ Φύγελα ἢ Πύγελα, ἡ Ἰκαρία καὶ ἡ Οἰνόη τῆς Ἰκαρίας. Ἀρχαιότατα ἦσαν τὰ τῶν πόλεων Ἐφέσου, Ἐρυθρῶν, Κλαζομενῶν, Κολοφῶνος, Μιλήτου (τὸ νομισματοκοπεῖον ταύτης ἦτο ἀπὸ τὰ παλαιότερα τοῦ κόσμου), Φωκαίας, Χίου καὶ Σάμου. Τινὲς τούτων, ἡ Μίλητος καὶ αἱ Κλαζομεναί, εἶχον κόψει καὶ χρυσᾶ, ἄλλαι δέ, ὡς ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Σάμος, πλὴν τῶν ἰδίων, καὶ συμμαχικὰ μετ' ἄλλων πόλεων. Εἶχον κοπῆ ἐν Ἰωνίᾳ, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, καὶ κοινὰ νομίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΟΙΝΟΝ ΙΓ ΠΟΛΕΩΝ, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ Μάρκου Αὐρηλίου, ἅτινα φέρουσι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κλ. Φρόντωνος, ἀσιάρχου καὶ ἀρχιερέως καὶ τῶν 13 πόλεων τῶν ἀποτελουσῶν τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων. Νομίσματα εἶχον κόψει καὶ σατράπαι τῆς Ἰωνίας (ὁ Πυθαγόρας, ὁ Σπιθριδάτης). Διεσώθησαν δὲ καὶ νομίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΙΩΝΩΝ, ἅτινα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας, ἀλλὰ εἰς ἄλλας κατοικουμένας ὑπὸ Ἰώνων.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Ἰωνία** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Ἀττικῆς* (βλ. λ. τ. ΣΤ' 149 γ').

—**Ἰωνία *Νέα, κοιν. Ποδαράδες*** *[Γεωγρ.]*. Προσφυγικὸς συνοικισμός, ἀνεγερθεὶς μετὰ τὴν μικρα-

Digitized by Google

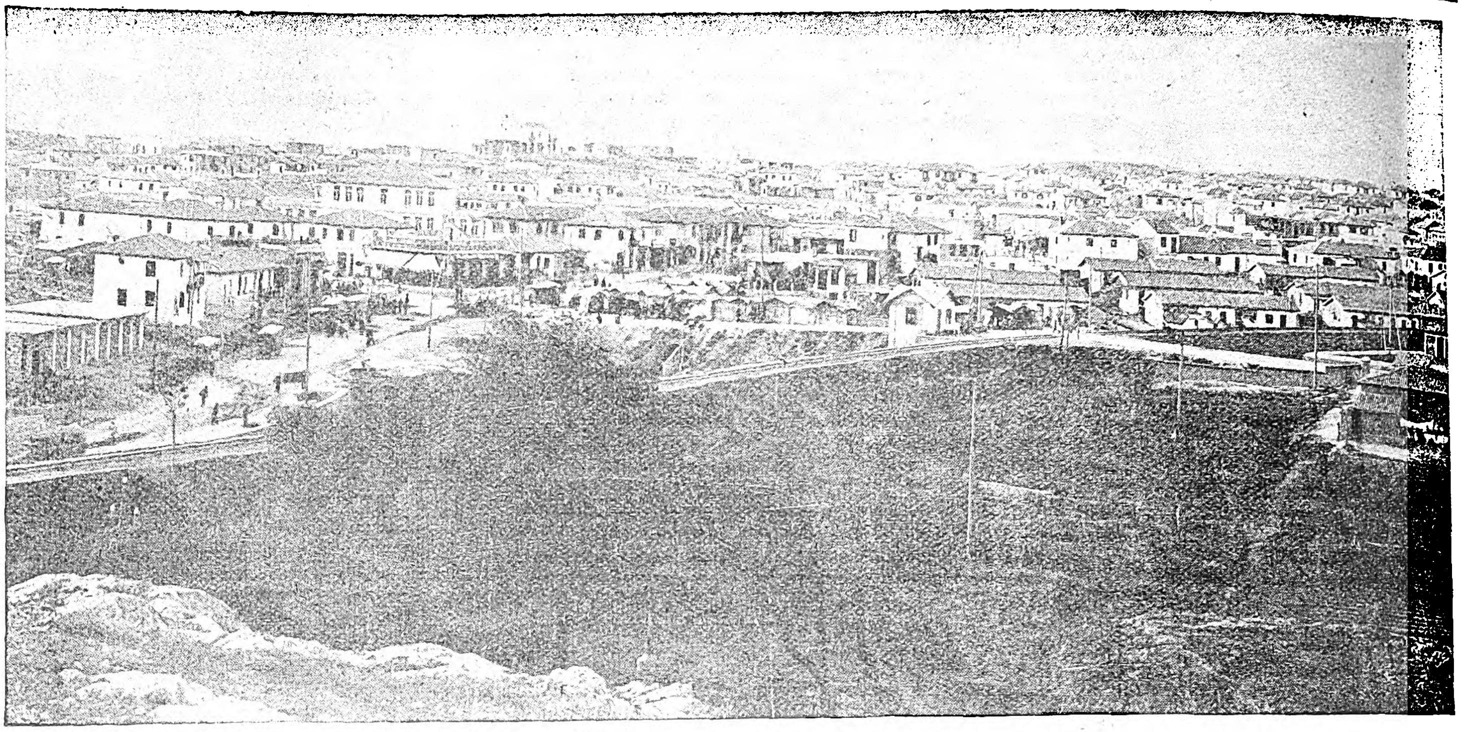

Ἄποψις τῆς Νέας Ἰωνίας.

σιατικὴν καταστροφὴν ὑπὸ τοῦ συσταθέντος Ταμείου Περιθάλψεως Προσφύγων καὶ μεταβιβασθεὶς βραδύτερον εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων. Ὁ συνοικισμὸς ἐκτείνεται ἐπὶ ὑγιεινοτάτης τοποθεσίας παρὰ τὸ Ἡράκλειον Ἀττικῆς καὶ περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ 2.815 κατοικίας. Κάτ. 16.460. Ὁλόκληρος ὁ συνοικισμὸς διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα τμήματα, τὴν *Ἰωνίαν*, τὴν *Ἐλευθερούπολιν* καὶ τὴν *Σαφράμπολιν*, χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κηφισίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ χειμάρρου Περισσοῦ. Τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων εἶναι ἐργάται, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπαγγελματίαι, ὑπάλληλοι καί τινες ἀγρόται. Περὶ τὰ 40 μεγάλα καὶ 150 περίπου μικρὰ ἐργοστάσια ταπήτων, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα ἐργοστάσια, ὑφαντουργίας, μεταξουργίας, χορτοϋφαντουργίας, ἐλαστικῶν εἰδῶν πλεκτικῆς, καλτσῶν, χρωμάτων καὶ ὑποδημάτων συντηροῦν χιλιάδας ἐργατῶν. Ὁ συνοικισμὸς ὑδρεύεται ἀπὸ πλουσιωτάτην πηγὴν ἐντὸς αὐτοῦ κειμένην, τὸ δὲ ἄρτιον δίκτυον ὑδρεύσεως ἐπιτρέπει εἰς τοὺς κατοίκους νὰ παροχετεύουν τὸ ὕδωρ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των καὶ νὰ διατηροῦν ἀπόλυτον καθαριότητα. Χάριν τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων τὸ κράτος συντηρεῖ λαϊκὸν ἰατρεῖον καὶ φαρμακεῖον, εἰς τὰ ὁποῖα παρέχονται δωρεὰν ἰατρικὴ περίθαλψις καὶ φάρμακα, καθὼς καὶ νοσοκομεῖον μὲ 100 κλίνας, καὶ ὁ βρεφοκομικὸς καὶ παιδοκομικὸς σταθμὸς τοῦ Πατριωτικοῦ Ἱδρύματος. Εἰς τὸν συνοικισμὸν λειτουργοῦν 4 δημοτικὰ σχολεῖα, ἓν ἑλληνικόν, μία νυκτερινὴ σχολὴ καὶ δύο ἰδιωτικὰ γυμνάσια, ἡ «Ἀναξαγόρειος» καὶ ὁ «Κάδμος», ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ὑπερβαίνει τὰς 3.600. Ἡ ὅλη περιφέρεια διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐνορίας, τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Παττάρων Μελετίου. Παρὰ τὰς δυσχερεῖς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας διαβιοῦν οἱ κάτοικοι, ἐν τούτοις διακρίνονται διὰ τὰ φιλοπρόοδα αὐτῶν αἰσθήματα. Ὁ ἀθλητισμὸς ἰδίως ἐσημείωσε σημαντικὰς προόδους εἰς τὸν συνοικισμόν. Θ. ΤΣΑΚΙΡΙΔΗΣ

—Ἰωνία, Νέα— *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἐν *Βόλῳ* (βλ. λ. τ. Ζ' σ. 494 β').

«Ἰωνία». Ἐφημερὶς πολιτική, φιλολογική, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνική, ἐκδιδομένη ἐν Σμύρνῃ ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1878 ὑπὸ τοῦ Μιλτ. Σεϊζάνη. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1878) κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, λόγῳ ἄρθρου τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς, ὑποδεικνύοντος εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διακόψασα τὴν ἔκδοσίν της ἐπανεξεδόθη δι' ὀλίγον διάστημα μετὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον. ΑΡ. Θ.

«Ἰωνία». Μέγα ἐπιβατηγὸν τῆς ποτὲ «Πανελληνίου Ἀτμοπλοΐας», μετατραπὲν εἰς πλωτὸν νοσοκομεῖον τοῦ στόλου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Σ. Ε. Λ.

ἰωνιὰ (ἡ)· τόπος ὅπου φυτρώνουν πολλὰ ἴα.

«Ἰωνιά». Μυθολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν πόνημα, οὗτινος συγγραφεὺς ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ἡ Εὐδοκία ἡ Μακρεμπολίτισσα, σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα (1059—1067). Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Villoison (Anecd. Gr. τ. I, ἐν Βενετίᾳ 1781). Ὁ Κ. Σάθας (Μεσ. βιβλ. τ Β', σ. 32, 44) ἀπέδωκε τὸ ἔργον εἰς τὸν Ψελλόν, ὁ δὲ H. Flach, ἐκδόσας ἐκ νέου αὐτὸ (Bibl. Teubn. 1880), ἐπειράθη νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἀμφισβητουμένην γνησιότητα αὐτοῦ. Νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν ἄνευ ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ ἔργον κατηρτίσθη περὶ τὸ 1543 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιοκάππα, συνεραντισθὲν ἐκ κοινοτάτων κατὰ τὸ πλεῖστον πηγῶν (βλ. *Krumbacher*, Ἱστ. βυζ λογ., ἑλλ. μετ. Β' 343 ἑπ.).

—«Ἰωνιά». Ὁ υἱὸς τοῦ Βυζαντινοῦ λογίου Μιχαὴλ *Ἀποστόλη* (βλ. λ.) Ἀριστόβουλος, ὁ μετέπειτα Ἀρσένιος, ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας (1465—1535), ἐπεξεργασθεὶς τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός του καταληφθεῖσαν ὕλην, ἔπεμψε ταύτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰωνιὰ» εἰς τὸν πάπαν Λέοντα Ι' (*E. Legrand*, Bibliogr. hellén I, 169 ἑ.). —Π.

Ἰωνίδες ἢ ***Ἰωνιάδες*** *[Μυθολ.]*. Αἱ τέσσαρες νύμφαι *Καλλιφάεια*, *Συνάλλαξις*, *Πηγαία* καὶ *Ἴασις*, αἱ ὁποῖαι ἐλατρεύοντο ὡς θεραπευτικαὶ θεότητες· ἐκαλοῦντο δὲ διὰ τοῦτο καὶ *Ἰατροί*. Ἦσαν προσωποποίησις τῶν πηγῶν τοῦ Κυθηρίου, παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν Πισάτιδι τῆς Ἤλιδος, εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ὁποίων ἀπεδίδοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεραπευτικαὶ διαφόρων νόσων ἰδιότητες. Ὑπῆρχε δὲ πρὸς τιμὴν αὐτῶν καὶ ἱερὸν παρὰ τὴν Ἡράκλειαν, εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Ὀλυμπίας. Τὸ ἐπώνυμον ἔλαβον ἐκ τοῦ Ἴωνος, υἱοῦ τοῦ Γαργηττοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, ἵδρυσεν ἀποικίαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Ἤλιδα καὶ εἰσήγαγε τὴν λατρείαν των. Ν. Π. Α.

Ἰωνικὴ *Τετράπολις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἰωνικὴ τετράπολις ἢ μᾶλλον μόνον Τετράπολις ἐκαλοῦντο τέσσαρες πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, ὁ Μαραθών, ἡ Οἰνόη, ἡ Προβάλινθος καὶ ἡ Τρικόρινθος, αἵτινες, ὅμοροι καὶ ἰσοδύναμοι οὖσαι, εἶχον συνενωθῆ θρησκευτικῶς. Κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι (C. 383) παράδοσιν, τὴν Τετράπολιν κατῴκησε, κατελθὼν ἐκ Θεσσαλίας, ὁ Ξοῦθος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἴωνος, μετὰ τὸν μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἐρεχθέως Κρεούσης γάμον του. Διὰ τοῦτο καὶ ὡς πατρὶς τοῦ Ἴωνος, τοῦ γενάρχου τῶν Ἰώνων, ἐθεωρεῖτο ἡ ἀνατολικὴ Ἀττική, ἥτις καὶ πρώτη ὠνομάσθη Ἰωνία, βραδύτερον δὲ ἡ Αἰγιάλεια καὶ ἡ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰωνία, ὡς ἡ κοιτὶς τῆς ἰωνικῆς φυλῆς. ΚΑΨ.

ἰωνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὁ τῆς Ἰωνίας: «ἰωνικὴ διάλεκτος, — ἐπανάστασις», «ἰωνικὸν ἀλφάβητον». — Ἐπίρρ. ***ἰωνικῶς*** καὶ ***ἰωνιστί***.

— ἰωνικὰ *μέτρα* *[Μετρ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἐξ ἰωνικῶν ποδῶν συγκείμενα. Εἶναι δὲ ὁ ἰωνικὸς ποὺς ἑξάσημος ἰαμβικός, ἤτοι σύγκειται ἀπὸ ἓξ πρώτους χρόνους, καὶ ἡ τετράσημος θέσις αὐτοῦ ἔχει πρὸς τὴν δίσημον ἄρσιν τὸν λόγον τοῦ διπλασίου, ὡς ἐν τῷ ἰάμβῳ. Καὶ ὅταν μὲν προηγῆται ἡ θέσις, ὁ ποὺς καλεῖται *ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος* (—́—◡◡), ὅταν δὲ προηγῆται ἡ ἄρσις, ὁ ποὺς καλεῖται *ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος* (◡◡—́—). Ἦθος δὲ εἶχον μαλθακὸν μὲν καὶ χαῦνον οἱ ἀπὸ μείζονος, κεκινημένον δὲ καὶ σύντονον διὰ τὴν ἡγουμένην δισύλλαβον ἄρσιν οἱ ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ διὰ τοῦτο τοιούτους πόδας μετεχειρίζοντο εἰς τὰ ἐνθουσιαστικὰ εἰς Διόνυσον καὶ Κυβέλην ποιήματα, εἰς τὰ συμποτικὰ καὶ ἐρωτικὰ ᾄσματα καὶ εἰς τὰ θρηνώδη χορικὰ τῆς τραγῳδίας. Τὰ δὲ κῶλα, ἐξ ὧν συντίθενται τὰ ἰωνικὰ μέτρα, εἶναι διποδίαι (ἀπὸ μείζονος —́—◡◡—́—◡◡ καὶ ἀπ' ἐλάσσονος ◡◡—́—◡◡—́—) καὶ τριποδίαι (ἀπὸ μείζονος —́—◡◡—́—◡◡—́—◡◡ καὶ ἀπ' ἐλάσσονος ◡◡—́—◡◡—́—◡◡—́—), ἤτοι δίμετρα ἰωνικὰ καὶ τρίμετρα ἰωνικά. Καὶ τετράμετρον δὲ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος καταληκτικὸν σχηματίζεται, τὸ καλούμενον *σωτάδειον*, ὅταν συζευχθῶσι δύο ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος δίμετρα, τὸ μὲν ἀκατάληκτον, τὸ δὲ καταληκτικὸν

(—́—◡◡—́—◡◡ | —́—◡◡—́—Λ)

Συχνὴ δὲ εἶναι εἰς τὰ ἰωνικὰ μέτρα ἡ καλουμένη *ἀνάκλασις*, καθ' ἣν τοῖς ἰωνικοῖς ἐπιμείγνυνται καὶ τροχαϊκαὶ διποδίαι, οἷον τὸ δίμετρον καθαρὸν μὲν ὂν ἔχει τὸ σχῆμα ◡◡—́—◡◡—́—, ἀνακλώμενον δὲ τὸ σχῆμα ◡◡—́◡—◡—́—.

Τοιαύτην ἀνάκλασιν ἔχει τετράμετρον καταληκτικὸν ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος, τὸ καλούμενον *γαλλιαμβικόν*. Ἐπίσης καὶ τὸ ἀκατάληκτον τρίμετρον, τὸ καλούμενον *σαπφικόν*, ἐσχηματίζετο ἄλλοτε μὲν καθαρὸν (◡◡—́—◡◡—́—◡◡—́—), ἄλλοτε δὲ ἀνακλώμενον

(——◡—́◡◡—́◡—◡—́—),

ὡς καὶ τὸ ἀκατάληκτον ἰωνικὸν δίμετρον, τὸ καλούμενον *ἀνακρεόντειον* καθαρὸν

(◡◡—́—◡◡—́—)

καὶ ἀνακλώμενον (◡◡—́◡—◡—́◡). Ἐκ καθαρῶν δὲ καὶ ἀνακλωμένων διμέτρων ἐσχηματίζοντο καὶ συστήματα καὶ στροφαί. Ε. Γ. Π.

— ἰωνικὴ *διαλεκτος*. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐλαλεῖτο αὕτη ἔξω τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἤτοι ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ταῖς ἀποικίαις της (ἐν Χαλκιδικῇ, Ν. Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅμως ἰωνικαί τινες ἀποικίαι, ὡς λ. χ. ἡ Ζάγκλη, ἡ Κατάνη, οἱ Λεοντῖνοι κ.λ., βραδύτερον ἐξεδωρίσθησαν), εἰς τὰς Κυκλάδας (ἐξαιρουμένης τῆς Μήλου, Θήρας καὶ Ἀνάφης), εἰς τὴν Θάσον, εἰς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰωνίαν καὶ τὰς παρακειμένας νήσους (Σάμον, Χίον, κ. λ.), ἔτι δὲ εἰς τὰς ἐξ αὐτῶν ἀποσταλείσας ἀποικίας κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἕνεκα τῆς τοιαύτης γεωγραφικῆς κατατμήσεως τῶν Ἰώνων καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν δὲν παρουσιάζεται πανταχοῦ ὁμοιόμορφος, ἀλλὰ ποικίλη κατὰ τόπους καὶ μὲ ἀρκετὰς ἰδιωματικὰς διαφοράς. Ἐκ τούτων ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διάλεκτος διακρίνεται: 1) εἰς τὴν *Α. Ἰωνικήν*, ἤτοι τὴν ὁμιλουμένην εἰς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰωνίαν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἐκπεμφθείσας ἀποικίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς Δ. τῆς Μ. Ἀσίας νήσους Χίον καὶ Σάμον, 2) εἰς τὴν *κεντρικὴν Ἰωνικήν*, ἤτοι τὴν τῶν Κυκλάδων καὶ 3) τὴν *Δ. Ἰωνικήν*, ἤτοι τὴν τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν ἀποικιῶν της. Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὁμιλουμένην Ἰωνικὴν ὁ Ἡρόδοτος (Α, 142) μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν ἦτο πανταχοῦ ἑνιαία, ἀλλ' ὅτι οἱ λαλοῦντες αὐτὴν «γλῶσσαν οὐ τὴν αὐτὴν νενομίκασιν, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Αἱ ἰδιωματικαὶ ὅμως αὗται διαφοραὶ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰάδος

Digitized by Google

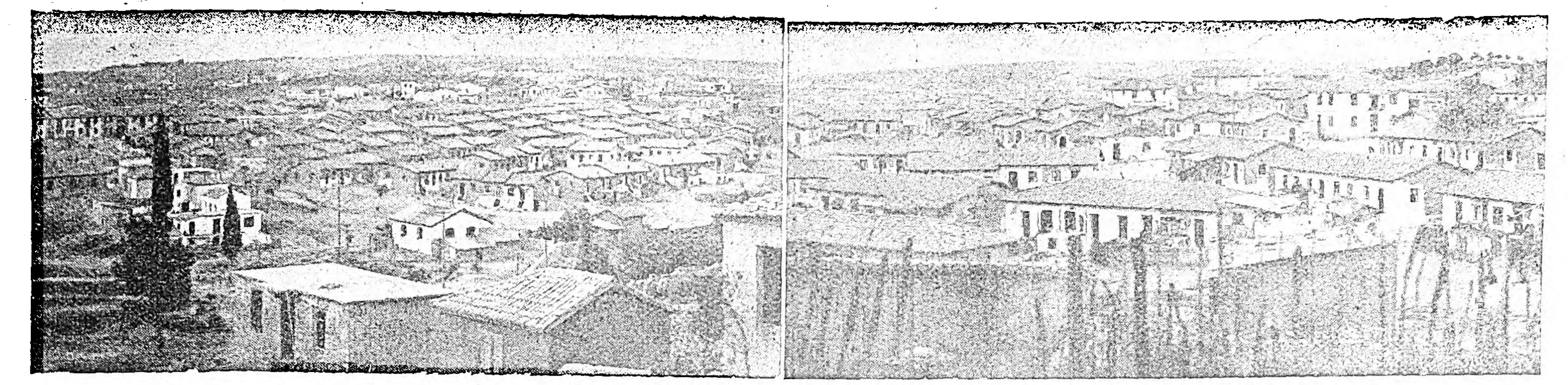

Νέα Ἰωνία: 1) Ἡ Ἐλευθερούπολις. 2) Ἄποψις τῆς Νέας Σαφραμπόλεως.

ἢ οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα παρατηροῦνται εἰς τὰ διασωθέντα φιλολογικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ μνημεῖά της. Τὸ κύριον ἴσως αἴτιον τοῦ φαινομένου εἶναι τὸ ὅτι ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ὅπως συνέβη καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἀνεπτύχθη ἐνωρὶς τοπικὴ Κοινή, εἰς τὴν ὁποίαν συνετάσσοντο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς καὶ τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ αἱ ἐπιγραφαί, καὶ δὴ αἱ ἐπίσημοι καὶ δημοσίου περιεχομένου. Τὸ *Πανιώνιον* ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ τὰ *ξυνοίκια* ἐν τῇ Ἀττικῇ δὲν ἀπειργάσθησαν μόνον τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν γλωσσικὴν ἑνότητα τῶν χωρῶν τούτων. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς μικρασιατικῆς Ἰωνικῆς εἶναι κυρίως τὸ ψιλωτικόν, ἤτοι ἡ πρώϊμος ἐξασθένωσις καὶ ἀπώλεια τοῦ δασέος πνεύματος, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε καὶ ἄλλας (μὴ ἰωνικὰς) διαλέκτους, ὡς λ. χ. τὴν Ἠλειακὴν καὶ Λεσβιακήν, ἔτι δὲ τὸ *κ* ἀντὶ τοῦ *π* διαφόρων ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παραχθέντων ἐπιρρημάτων: *κόσος, ὁκοῖος, κοῦ, κῶς, ὄκως, κόθεν* (=πόσος, ὁποῖος, ποῦ, πῶς, ὅπως, πόθεν κτλ.). Οὐχὶ ἑνιαία ἐμφανίζεται καὶ ἡ κυκλαδικὴ Ἰωνική, ὡς φαίνεται ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι μόνον ἐν Νάξῳ, Κέῳ και Αμοργῷ διεστέλλετο ἐν τῇ προφορᾷ καὶ τῇ γραφῇ τὸ ἀρχικόν, τὸ ἰαπετικὸν μακρὸν *Ε* ἀπὸ τὸ ἐκ τῆς τροπῆς τοῦ μακροῦ ἰαπετικοῦ *Α* προκῦψαν μακρὸν φωνῆεν, δι' ὃ τὸ μὲν πρῶτον παριστάνετο διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ βραχὺ ἐψιλὸν σημείου, ἤτοι διὰ τοῦ *Ε*, τὸ δεύτερον ὅμως διὰ τοῦ *Η*: *ΜΗΤΕΡ*=μήτηρ, *ΚΑΣΙΓΝΕΤΗ*=κασιγνήτη. Ἐν Πάρῳ ὅμως καὶ τῇ ἀποικίᾳ της Θάσῳ τοιαύτη διαστολὴ δὲν παρατηρεῖται, ὅπως οὐδ' ἐν τῇ μικρασιατικῇ καὶ εὐβοϊκῇ Ἰωνικῇ. Τὸ γνωστότερον τῶν ἰωνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Εὐβοίας εἶναι τὸ τῆς Ἐρετρίας, διακρινόμενον κυρίως διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀναπτυχθέντος ρωτακισμοῦ, ἤτοι τῆς τροπῆς τοῦ ἐντὸς λέξεως καὶ μεταξὺ φωνηέντων *Σ* εἰς *Ρ*: *ἔχουριν, ἄρχουριν, παιρὶν* κλ. (=ἔχουσιν, ἄρχουσιν, παισὶν κττ.). Ὁ ἐρετριακὸς ρωτακισμὸς διαφέρει κατὰ ταῦτα τοῦ ἠλειακοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη ἐν τέλει λέξεως, ὡς καὶ ὁ λακωνικός, λ. χ. *τοῖρ Fαλείοιρ*=τοῖς Ἠλείοις, *τᾶρ γᾶρ*=τᾶς γᾶς (τῆς γῆς κλ.). Τὸ κυριώτερον κοινὸν γνώρισμα οὐχὶ μόνον τῶν ἰωνικῶν ἰδιωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ παλαιοῦ ἰαπετικοῦ μακροῦ *Α* εἰς *Η*. Ἡ τροπὴ αὕτη εἶναι εὐρυτέρα εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον, καὶ δὴ καὶ μετὰ τὸ *ι, ε* καὶ *ρ*, ἐνῷ εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον μετὰ τοὺς φθόγγους τούτους διεσώθη τὸ μακρὸν *Α*: ἰων. *αἰτίη, σοφίη, οἰκίη, γενεή, νεηνίης, χώρη, ἡμέρη* κλ. (=ἀττ. αἰτία, σοφία, οἰκία, γενεά, νεανίας, χώρα, ἡμέρα).

Ἡ Ἰωνικὴ πρώτη πιθανῶς ἐξ ὅλων τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διαλέκτων ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἀττικὴν Κοινήν. Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐν Μ Ἀσίᾳ ἰωνικῶν πόλεων ἀπαντοῦν ὄχι ὀλίγοι ἀττικοὶ τύποι, ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Οὗτοι ὁλονὲν πολλαπλασιάζονται, εἰς δὲ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Β' καὶ δὴ τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. τὰ ἰωνικὰ στοιχεῖα περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἡ δὲ γλῶσσά των εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἡ Κοινή. Ἀλλὰ καὶ αὕτη δὲν ἔμεινεν ἄμεικτος καὶ καθαρὰ ἀπὸ διάφορα ἰωνικὰ στοιχεῖα. Τοιαῦτα εἶναι λ. χ. τὰ ὀνόματα εἰς —*ᾶς*, —*οῦς*, ἐν μέρει δὲ καὶ τὰ εἰς —*σία*, τὸ σύμπλεγμα —*ρσ*— ἀντὶ τοῦ —*ρρ*— τῆς Ἀττικῆς *(χέρσος, χερσόνησος, ἀρσενικός)*, ἔτι δὲ διάφοροι ἰωνικαὶ λέξεις, ἀπαντῶσαι εἰς τὴν νέαν κωμῳδίαν καὶ εἰς διαφόρους συγγραφεῖς, τὸν Πολύβιον, Ἰώσηπον κλπ. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τῆς Ἰωνικῆς—ἐπίδρασις φυσικὴ καὶ εὐεξήγητος, ἀφοῦ πολυάριθμοι Ἴωνες περιελαμβάνοντο εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν καὶ μετέσχον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀττικοῦ πολιτισμοῦ—ὑπερετιμήθη ὑπό τινων ἐρευνητῶν, ἡ δὲ Κοινὴ ἐθεωρήθη ὡς δημοδέστερόν τι ἰωνικὸν ἰδίωμα ἤ τι τοιοῦτον. Ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, ἀποδεικνύει αὐτὴ αὕτη ἡ ἀνάλυσις τῶν στοιχείων τῆς ἀττικῆς *Κοινῆς* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰς ἰωνικὰς ἐπιγραφὰς εὑρίσκει τις ἐν I(nscriptionum) G(raecar.), XI fasc. II καὶ IV (ἐπιγραφαὶ τῆς Δήλου). XII, 5, μέρος II (ἐπιγραφαὶ Τήνου). XII, 7 (ἐπιγραφαὶ Ἀμοργοῦ καὶ τῶν παρακειμένων νήσων). XII, 8 (ἐπιγραφαὶ τῶν νήσων τοῦ Θρᾳκικοῦ πελάγους. XII, 9 (ἐπιγραφαὶ Εὐβοίας). Συλλογὴν χιακῶν καὶ ἐρυθραϊκῶν ἐπιγραφῶν βλ. παρὰ *Γ. Ζολώτᾳ*, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. 20ῷ (1908) σελ. 113 κ. ἑξ. Τὰς παρὰ *Collitz* ἰωνικὰς ἐπιγραφὰς εὑρίσκει τις ὑπ' ἀριθ. 5262—5793. Βοηθήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον ἄξια λόγου εἶναι: *W. Erman*, De titulorum ionicorum dialecto (=Curtius' Studien. V, 250 κ. ἑξ.). —*Fuochi*, De titulorum ionicorum dialecto (=Stud. italian. di filol. class. II (1894), 209 κ. ἑξ.).—*H. W. Smyth*, The vowel system of the Ionic dialect (=Trans. of the Americ. philol. Assoc. XX (1889), 5 κ. ἑξ.).—*O. Hoffmann*, Griech. Dialekte, III (Göttingen 1898).— *A. Thumb*, Handbuch der griech. Dialekte (Heidelberg 1909).—*Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα [2]. Α' (Ἀθῆναι 1924).—*Fr. Bechtel*, Die griechischen Dialekte III (Berlin 1924).— *Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Α' (Ἀθῆναι 1924).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἰωνικὴ** ***σχολὴ*** *(Φιλοσ.)*. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν ἄλλοι μὲν ἱστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας συμπεριλαμβάνουν καὶ τὸν Ἡράκλειτον καὶ παραδέχονται τοὺς ἀτομικοὺς φιλοσόφους ὡς νεωτέρους διαδόχους της *(Praechter* παρὰ *Uberneg* [6]), ἄλλοι δὲ *(Zeller, Gomperz)* περιορίζουν τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους Μιλησίους, *Θαλῆν*, *Ἀναξίμανδρον* καὶ *Ἀναξιμένην* (βλ. τὰς λ.). Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς εἶναι οἱ πρῶτοι, οἵτινες, θέσαντες ὡρισμένα προβλήματα, κυρίως κοσμολογικὰ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὀντολογικὰ καὶ μεταφυσικά, ἔδωσαν εἰς αὐτὰ καὶ ὡρισμένας ἀπαντήσεις, ὄχι βεβαίως πλήρεις, οὔτε ἀπηλλαγμένας ἀντιφάσεων, ἀλλ' ἱκανοποιητικὰς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν δὲν ἦτο συνήθης ἡ ἀναδρομὴ μέχρι τῶν βασικῶν γνωσεολογικῶν ἀρχῶν. Τὸ κοινόν των χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι, ὅτι ἅπαντες παραδέχονται μίαν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἐξ ἧς ἐξειλίχθη καὶ ἐξελίσσεται διαρκῶς τὸ σύμπαν, καὶ δεύτερον, ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ ταύτῃ ἐμπεριέχεται αὐτονοήτως ἡ αἰτία καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐξελίξεως ταύτης, χωρὶς ν' ἀποτελῇ ἀκόμη πρόβλημα ὁ χωρισμὸς ἢ ἡ ταυτότης τῆς ὑλικῆς καὶ τῆς δυναμικῆς ἢ κινητικῆς ἀρχῆς. Ἐξ ἄλλου αἱ θεωρίαι των εὑρίσκονται εἰς στενὸν συσχετισμὸν πρὸς τὰς ἐρεύνας των ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ὀφείλουν νὰ ἐξετάζωνται πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀστρονομικάς, μαθηματικὰς καὶ φυσικάς των ἀνακαλύψεις καὶ ὄχι ὡς ἀφηρημένα διανοητικὰ κατασκευάσματα ἢ συστηματικὰ οἰκοδομήματα ἐννοιῶν. Ἡ ἰωνικὴ φιλοσοφία ὀνομάζεται καὶ *ὑλοζωϊσμὸς* καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη εἶναι ὀρθὴ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν θεωρεῖται ὡς χωριστὴ δύναμις, ὡς ἀρχὴ διάφορος τῆς πρώτης ὕλης, ὄχι ὅμως καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι διέκρινον ζωϊκὴν δύναμιν εἰς πάντα τὰ ὑλικὰ στοιχεῖα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνόργανον φύσιν. Διὰ τὸν Θαλῆν παραδίδεται ἀκριβῶς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐθεώρει πάντα ἔμψυχα «τεκμαιρόμενος ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ ἠλέκτρου» καὶ ὅτι ἔλεγε «τὰ πάντα εἶναι πλήρη δαιμόνων». Κατ' αὐτὸν δέ, πρώτη οὐσία ἐξ ἧς τὰ πάντα δημιουργοῦνται, πιθανῶς κατὰ πύκνωσιν καὶ ἀραίωσιν, εἶναι τὸ ὕδωρ.

Ὁ διάδοχός του Ἀναξίμανδρος φαίνεται ὅτι ὡρμήθη μᾶλλον ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ περὶ τῶν ἰδιοτήτων, τὰς ὁποίας θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἡ πρώτη ὕλη ἢ ἐξ ἀμέσου ἐποπτείας συγκεκριμένου τινὸς ὑλικοῦ, διὸ ὡς τοιαύτην ἐθεώρησε τὸ ἄπειρον, ὅπερ εἶναι ἀρχέγονός τις ὕλη χωρὶς ὡρισμένας ἰδιότητας, ἐμπεριέχουσα δυνάμει ὅλας τὰς δυνατὰς ἰδιότητας τῶν πραγμάτων· ἀποτελεῖ οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν τῶν πάντων, ἀλλὰ καὶ τὸ τέρμα πάσης ἐξελίξεως, διότι ὅλα ἐπιστρέφουν εἰς αὐτὸ «κατὰ τίσιν» καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς δικαιοσύνης. Οἱ ἄπειροι κόσμοι, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ, φαίνεται ὅτι δὲν συνυπάρχουν, ἀλλὰ δημιουργοῦνται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸ ἄπειρον κατ' ἀτελεύτητον σειρὰν γεννήσεων καὶ θανάτων. Ὁ Ἀναξιμένης ἀπεδέχθη μὲν διὰ τὴν πρώτην του ὕλην τὸ ποσοτικῶς ἄπειρον καὶ τὸ ἀεικίνητον, ἀλλ' ὡς τοιαύτην παραδέχεται τὸν ἀέρα, ἐκ τοῦ ὁποίου κατ' ἀραίωσιν μὲν σχηματίζεται τὸ πῦρ, κατὰ πύκνωσιν δὲ ὁ ἄνεμος, τὸ ὕδωρ, ἡ γῆ καὶ οἱ λίθοι, πᾶσα δὲ ἄλλη ὕλη εἶναι συνδυασμὸς αὐτῶν. Τὸν Ἀναξιμένη ἀκολουθεῖ ἀποκλειστικῶς ὁ ἐξ Ἱμέρας *Ἰδαῖος*. Ὁ *Ἵππων* ἐπανέρχεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θαλοῦ. Τὸ πῦρ γίνεται ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ὁ κόσμος δημιουργεῖται ἐὰν τὸ πῦρ ὑπερνικήσῃ τὸ ὕδωρ. Παρὰ τὴν ἁπλοϊκότητα τῆς θεωρίας βλέπομεν εἰς τὰς ἐναλλαγὰς αὐτὰς τῶν ἀντιθέσεων, ὅτι μεταξὺ τοῦ Ἵππωνος καὶ τῶν πρώτων Ἰώνων φιλοσόφων ἐμεσολάβησαν ὁ Ἀναξαγόρας, οἱ Ἐλεᾶται καὶ οἱ σοφισταί. Ὁ Ἀριστοτέλης τὸν ὀνομάζει «φορτικώτερον» καὶ τοῦ ἀποδίδει «εὐτέλειαν τῆς διανοίας». Ὁ *Διογένης* ἐξ Ἀπολλωνίας ἀκολουθῶν τὸν Ἀναξιμένη παραδέχεται ὡς πρώτην ὕλην τὸν ἀέρα, τοῦ ἀποδίδει ὅμως καὶ πνευματικὰς ἰδιότητας, ἤτοι λογικὸν καὶ γνῶσιν. Τὴν περιφερικὴν κίνησιν τοῦ σύμπαντος προκαλεῖ ἡ θερμότης, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην κίνησιν. Αἱ ψυχαὶ εἶναι τόσων εἰδῶν ὅσων καὶ τὰ ὄντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Diels*, Vorsokratiker (1922 I[3]).— *P. Tannery*, Pour l'histoire de la science Hellène (1887).— *A. Leclèrc*, La philosophie grecque avant Socrate (1908). —*K. Goebel*, Die vorsokratische Philosophie (1910),—*Ueberneg-Praechter* (1926, I [12]).

Ε. Λ.

— **ἰωνικὴ** ***τέχνη*** *(Ἀρχ. Τέχν.)*. Οὕτω ὀνομάζεται ἡ τέχνη, ἥτις ἤνθησεν εἰς τὰς ἰωνικὰς πόλεις τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς ἔναντι αὐτῶν νήσους, ἰδίως κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν λεγομένην ἐποχὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ ἰωνικὴ τέχνη, μεταδοθεῖσα εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., ἔσχε σπουδαίαν ροπὴν εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τῆς τέχνης καὶ δὴ τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐπὶ πεντήκοντα σχεδὸν ἔτη εἶχεν ἐπηρεάσει ἀποτελεσματικῶς. Στοιχεῖα τῆς ἀναπτύξεως ἰδιοτύπου ἰωνικῆς τέχνης ἀπετέλεσαν αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτειακαὶ ζυμώσεις τῶν μερῶν ἐκείνων, ἰδίως κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ., καθὼς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτων διαμόρφωσις πλουσίας ἀστικῆς τάξεως μὲ ἰδεολογικὸν πλαίσιον φιλελευθερώτερον τοῦ κρατοῦντος τότε ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. Ἡ ἰωνικὴ τέχνη ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ δεχθῇ ἀρκετὰς ἐπιδράσεις στοιχείων τῆς ἀνατολικῆς καὶ αἰγυπτιακῆς τέχνης, ἅτινα ἀφωμοιωμένα μετεμόρφωσεν εἰς τὴν καθόλου ἑλληνικὴν τέχνην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· οὐχ ἧττον ὅμως, ἀναπτύξασα εἰς πλείονας πόλεις καλλιτεχνικὰ κέντρα, διεμόρφωσεν ἀρκετοὺς ἰδίους καλλιτεχνικοὺς τύπους, οἵτινες ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα κατέστησαν, οὕτως εἰπεῖν, πανελλήνιοι. Ἐπὶ πλέον προήγαγε τὴν ἀρχαίαν τέχνην διὰ τῆς προσαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως νέων τεχνικῶν μεθόδων ἀξιολογωτάτων. Ἡ ἰωνικὴ τέχνη, ἀποτυπώσασα εἰς τὰ ἔργα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰωνικῆς φυλῆς, ἐδημιούργησεν ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν θελκτικότητα, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν κομψὴν χάριν των. Ἐφ' ὅσον ὅμως, σὺν τῷ χρόνῳ, ἤδη ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., ἤρχισαν ἀναπτυσσόμενοι κοινοὶ πανελλήνιοι καλλιτεχνικοὶ τύποι καὶ ὑπεχώρουν τὰ ἰδιαίτερα φυλετικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φυλῶν διὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐπικοινωνίας μεταξύ των καὶ τῆς δημιουργίας κοινοῦ μᾶλλον πολιτισμοῦ, ὁλονὲν καὶ δυσκολώτερον δυνάμεθα ὁμιλῶμεν περὶ ἰδιοτύπου ἰωνικῆς τέχνης. Ὁ τοιοῦτος προσδιορισμὸς τῶν καλλιτεχνικῶν ἐργαστηρίων μεταγενεστέρως ἀποβαίνει ἁπλῶς τοπικός, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀξίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν τεχνοτροπίαν.

Πλαστική. Σπουδαῖον καλλιτεχνικὸν κέντρον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ. ἦτο ἡ Σάμος, ἐξ ἧς κατήγοντο δύο ὀνομαστοὶ γλύπται τῆς ἐποχῆς, ὁ Ροῖκος καὶ ὁ Θεόδωρος, διακριθέντες καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Οἱ δύο οὗτοι καλλιτέχναι, πολλαχῶς συνεργασθέντες, ἐγένοντο περιώνυμοι, διότι κυρίως πρῶτοι αὐτοὶ ἐγνώρισαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν χύσιν μεγάλων κοίλων χαλκῶν ἀγαλμάτων, παραλαβόντες ἐξ Αἰγύπτου πιθανῶς τὴν μέθοδον. Ἕως τότε τὰ χάλκινα ἀγάλματα ἦσαν ἢ ἐκ σφυρηλατημένων ἐλασμάτων ἢ χυτὰ μὲν ἀλλὰ πλήρη κατὰ τὸ ἐσωτερικόν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ γίνουν μεγάλα τοιαῦτα. Τὴν τοιαύτην χαλκοπλαστικὴν μέθοδον, διαδοθεῖσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκαλλιέργησαν κατόπιν μεγάλως τὰ πελοποννησιακὰ ἐργαστήρια. Εἰς τὸν Θεόδωρον ἀποδίδεται καὶ ἀργυροῦς κρατὴρ ἀνατεθεὶς ὑπὸ τοῦ Κροίσου εἰς Δελφούς, ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ὁ ἴδιος δὲ ἦτο καὶ σφραγιδογλύφος περιώνυμος, καθόσον εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ὁ μὲ γλυφὴν λύρας σμάραγδος, ὅστις ἐκόσμει τὸν θρυλικὸν δακτύλιον τοῦ Πολυκράτους τῆς Σάμου. Κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἐν Σάμῳ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν καὶ μαρμάρινα πλαστικὰ ἔργα καὶ δὴ τοῦ χαρα-

Digitized by Google

κτηριστικοῦ ἐπιχωριάζοντος τύπου κόρης μὲ ὁλοστρόγγυλον, κυλινδρικόν, κορμὸν καὶ μὲ λεπτὴν πτύχωσιν δηλουμένην διὰ παραλλήλων πυκνῶν χαραγμάτων, ἐνθυμιζόντων τὴν εἰς τὸ μάρμαρον μεταφορὰν χαλκοπλαστικῆς τεχνοτροπίας. Κορμὸς κόρης μὲ παρομοίαν πτύχωσιν, σαμιακοῦ τύπου, εὑρέθη καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Χαρακτηριστικὰ ἔργα ἰωνικῆς τέχνης εὑρέθησαν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Φιλησίου Ἀπόλλωνος ἐν Διδύμοις τῆς Μιλήτου, παρέχοντα τὸν τύπον τοῦ ἐπὶ θρόνου καθημένου ἀνδρός. Εἰς τὴν αὐτὴν τεχνοτροπίαν κατατάσσονται καὶ τὰ γλυπτά, μετόπαι καὶ ζωφόροι τοῦ ναοῦ τῆς Ἄσσου, ἂν καὶ αὐτὸς ἦτο δωρικοῦ ρυθμοῦ. Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἰωνικῶν ἐργαστηρίων ἦτο τὸ τῆς Χίου, ὅπου κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ. ἤκμασε μία ὀνομαστὴ οἰκογένεια γλυπτῶν, ἡ τοῦ Μικκιάδου, τοῦ ὁποίου υἱὸς ἦτο ὁ Ἄρχερμος καὶ τούτου πάλιν υἱοὶ ὁ Βούπαλος καὶ ὁ Ἄθηνις. Εἰς τὸν Ἄρχερμον ἀποδίδει ἡ παράδοσις τὸ τόλμημα, ὅτι πρῶτος ἔπλασε ἄγαλμα Νίκης «πτηνῆς», δηλαδὴ πετώσης. Ἂν καὶ σήμερον γενικῶς πιστεύεται, ὅτι ὁ τύπος οὗτος προϋπῆρχεν εἰς τ' ἀνάγλυφα, ἐν τούτοις εἶναι πάντοτε τόλμημα ἡ μεταφορά του εἰς περίοπτον ἄγαλμα. Ἡ Νίκη κάμπτει τὰ σκέλη καὶ κινεῖ τὰς χεῖρας ὡς εἷς δρομεὺς καὶ ἐπὶ πλέον φέρει τρία ζεύγη πτερύγων, δύο εἰς τοὺς ὤμους καὶ ἓν εἰς τοὺς πόδας. Ἀλλ' ἐπειδή, διὰ νὰ δοθῇ ἡ ἐντύπωσις τῆς πτήσεως, ἔπρεπε πάντως οἱ πόδες νὰ μὴ πατοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐστήριξεν ὁ τεχνίτης τὸ ἔργον ἐπὶ τοῦ βάθρου διὰ τοῦ κάτω τῶν ποδῶν κατερχομένου ἱματίου τῆς Νίκης. Τοιαύτη Νίκη, τοῦ τύπου τοῦ Ἀρχέρμου, ἥτις ἦτο ἀκρωτήριον εἴς τινα ναόν, εὑρέθη ἐν Δήλῳ. Πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἐπιστεύθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχέρμου, ἀλλὰ τοῦτο ἀπεδείχθη ἐσφαλμένον. Πολλὰ ἀγάλματα διὰ τὴν Δῆλον ἐποίησαν καὶ οἱ Βούπαλος καὶ Ἄθηνις, εἰς αὐτοὺς δὲ ἀποδίδουν τὸν περίφημον τύπον τῆς κόρης, ὅστις φαίνεται πάντως ὅτι ἔχει χιακὴν τὴν καταγωγήν. Τὰ καλύτερα καὶ περισσότερα τοιούτου τύπου ἀγάλματα εὑρέθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν Δήλῳ. Ἄλλο ἀξιόλογον ἔργον ἰωνικῆς τέχνης εἶναι ἡ περίφημος ζωφόρος τοῦ θησαυροῦ τῶν Σιφνίων ἐν Δελφοῖς, καθὼς καὶ τὰ ἀνάγλυφα τὰ κοσμοῦντα τὸ μνημεῖον τῶν Ἁρπυιῶν τῆς Λυκίας. Τέλος χαρακτηριστικὰ τῆς ἰωνικῆς τέχνης εἶναι ἐπιτύμβιά τινα ἀνάγλυφα, εἰς τὰ ὁποῖα νῦν διὰ πρώτην φορὰν βλέπομεν νὰ εἰσάγηται ἡ ἀναπαράστασις σκηνῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐν ἐπιτυμβίοις ἐκεῖ, ὅπου πρὶν εἰκονίζετο τυπολατρικὸς σεβισμὸς πρὸς τοὺς ἀφηρωϊσθέντας προγόνους.

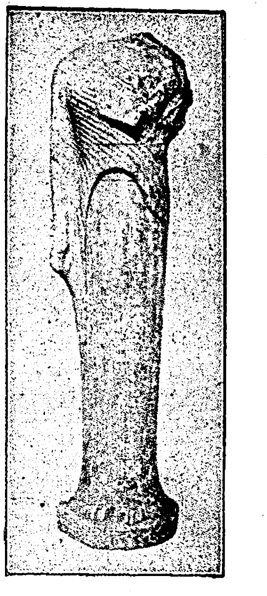

Ἄγαλμα Ἥρας, σαμιακῆς τεχνοτροπίας.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

Τὸ ἐν Δήλῳ εὑρεθὲν ἄγαλμα Νίκης, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ἀρχέρμου.
[Ἐθνικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν.]

Ἀγγειογραφία. Ἡ ἰωνικὴ ἀγγειογραφία μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τὸν πλουτισμὸν τοῦ λεγομένου *ἀσιατίζοντος* ἢ *ἀνατολίζοντος* ρυθμοῦ, ὅστις διεδέχθη τὸν γεωμετρικὸν τοιοῦτον. Ἰδίως μεταξὺ τῶν ἀσιατιζόντων ἰωνικῶν ἀγγείων διακρίνονται τὰ λεγόμενα *μηλιακὰ* (κατά τινας *μιλησιακά*) καὶ τὰ *ροδιακά*, εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζονται κατ' ἀρχὰς ἄγρια ζῷα, μὴ ἀπαντῶντα ἐν Ἑλλάδι, καὶ μυθολογικὰ τέρατα, μεταξὺ δ' αὐτῶν παραπληρωματικὰ κοσμήματα ἐνθυμίζοντα τὴν διακόσμησιν ἀνατολικῶν ταπήτων. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως εἰσάγονται καὶ εἰς τὰ ἰωνικὰ ἀγγεῖα αἱ μυθολογικαὶ παραστάσεις, ὥστε ἡ ὅλη κόσμησις ν' ἀποβαίνῃ διηγηματική, ἐνῷ τεχνοτροπικῶς συντελεῖται ἡ μετάβασις εἰς τὸν *μελανόμορφον* ρυθμόν. Τὰ ἰωνικὰ ἀγγεῖα εἶχον μεγάλην διάδοσιν καὶ ἐγίνοντο εἰς πολλὰ ἀγγειοπλαστικὰ κέντρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν πρὸ αὐτῆς νήσων καὶ τῶν ἰωνικῶν ἀποικιῶν ἐν Αἰγύπτῳ (Ναύκρατις κτλ.). Ἀξιοσημείωτος παραλλαγὴ μεταξὺ τῶν ἰωνικῶν ἀγγείων εἶναι ἡ τῶν σαμιακῶν ἢ ἀγγείων τῆς Φικελλούρας λεγομένων. Ἐκ δὲ τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς Ἰταλίαν, ἀλλ' ἀναμφιβόλως προερχομένων ἐξ ἰωνικῶν κεραμικῶν ἐργαστηρίων, ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ λεγόμεναι *καιρεταναὶ ὑδρίαι*, ἀνήκουσαι εἰς τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., ἐξ ὧν τινες χαρακτηριστικαὶ τόσον διὰ τὴν πολυχρωμίαν των, ὅσον καὶ διὰ τὸ εὐτράπελον τῶν θεμάτων, τόσον προσαρμοζομένων πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἰώνων.

Ἐπιτύμβιον ἰωνικὸν ἀνάγλυφον.
[Βίλλα Ἀλμπάνι.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Von Salis*, Die Kunst der Griechen (1922 b). —*Buschor*, Griechische Vasenmalerei (1925). — *Τσούντα*, Ἱστορ. τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης (1928). —*De Ridder-Deonna*, L'art en Grèce (1921), σελ. 145—163.

Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

—ἰωνικὴ φάλαγξ. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ὅταν ἐλήφθη ἀπόφασις περὶ συγκροτήσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἀποβιβασθέντα τῷ 1825 τακτικὸν αἰγυπτιακὸν στρατόν, μεταξὺ ἄλλων φαλάγγων, ἐσχηματίσθη καὶ ἡ ἰωνική, ἀποτελεσθεῖσα κυρίως ἀπὸ Μικρασιάτας ἀλλὰ καὶ Πελοποννησίους. Ἡ φάλαγξ αὕτη, κληθεῖσα *ἰωνική*, εἶναι διάφορος τῆς *ἰονικῆς*, ἥτις καὶ *ἑπτανησιακὴ* καλεῖται, ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ Κεφαλλῆνας κυρίως καὶ Ζακυνθίους. Ἐτέθη δὲ τῷ 1825, ἅμα τῇ συγκροτήσει της, ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν Σταματελόπουλον καὶ ἐνίσχυσε τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐπολέμησεν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Πελοποννήσου τῷ 1825 καὶ 1826 καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀττικῆς τῷ 1826—1827. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοπέδου Πειραιῶς ἡ ἰωνικὴ φάλαγξ διελύθη. Γ. Δ. Κ.

—ἰωνικὸς πούς· βλ. λ. *ἰωνικὰ μέτρα*.

—ἰωνικὸς ρυθμὸς *[Ἀρχ. Τέχν.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ὁ ἕτερος ἐκ τῶν δύο κυρίων καὶ χαρακτηριστικῶν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὅπως τοῦ δωρικοῦ, οὕτω καὶ τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ τὸ χαρακτηριστικώτερον μέλος εἶναι ὁ κίων κατὰ πρῶτον καὶ ὁ θριγκὸς ἔπειτα, εἰς τὰ δύο δὲ μέλη ταῦτα παρατηροῦνται καὶ αἱ μεγαλύτεραι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο ρυθμῶν, αἱ προσδιορίζουσαι τὴν διάφορον ἐκφραστικότητα ἑκάστου ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως, ἐνῷ μηχανικῶς ἐπιτελεῖται ὑπ' ἀμφοτέρων ὁ αὐτὸς προορισμός.

Κίων. Ὁ ἰωνικὸς κίων πατεῖ ἐπὶ βάσεως, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ στυλοβάτου, ἥτις εἰς παλαιοτάτην μὲν ἐποχὴν ἀπετελεῖτο ἐξ ἁπλοῦ καὶ ἑνιαίου κυλινδρικοῦ σώματος, ὅπως δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς κίονα τῶν Ναξίων (ΣΤ' αἰών), κατόπιν ὅμως ἀπετελέσθη ἀπὸ δύο χαρακτηριστικὰ μέρη, τὴν *σπεῖραν* ἢ *σκοτίαν* καὶ τὸν *τροχίλον*. Καὶ ἡ μὲν σπεῖρα εἶναι στρογγύλον σῶμα, ἔχον ἡμικυκλικῶς κυρτὴν πρὸς τὰ ἔξω τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐνίοτε κεκοσμημένην διὰ πλέγματος πλαστικῆς ἢ δι' ὁριζοντίων ἱμάντων, ὁ δὲ τροχίλος εἶναι κυλινδρικὸν σῶμα ἠρέμα εἰσέχον (κοῖλον) κατὰ τὴν περιφέρειαν. Ἡ βάσις τῶν ἰωνικῶν κιόνων ἐνθυμίζει τὴν βάσιν τῶν ἀσσυριακῶν καὶ περσικῶν, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ χρησιμοποίησις τῶν δύο στοιχείων τῆς βάσεως δὲν ἦτο πάντοτε ἡ αὐτή. Ἰδίως εἰς μνημεῖα τοῦ Δ' αἰῶνος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διπλασιάζεται ὁ τροχίλος ὑπὸ τὴν σπεῖραν, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἑξῆς παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς βάσεως καὶ τοῦ στυλοβάτου τετραγωνικὸς ἄβαξ. Ἐν Ἀττικῇ ὅμως παρήχθη ἡ λεγομένη ἀττικουργὴς σπεῖρα, βάσις, δηλαδή, τοῦ ἰωνικοῦ κίονος ἀποτελουμένη ἀπὸ δύο σπείρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοποθετεῖται ὁ τροχίλος. Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος ἔφερε ραβδώσεις, αἵτινες ὅμως ἦσαν στενότεραι καὶ βαθύτεραι (ἡμικυλινδρικαὶ σχεδὸν) ἢ τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἔφθανον κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν τὰς 44, ἐνῷ κατὰ τὴν καλὴν ἐποχὴν περιωρίσθησαν εἰς 24 μόνον. Ἀρχικῶς καὶ τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ αἱ ραβδώσεις, ὅπως τοῦ δωρικοῦ, ἀπέληγον εἰς ὀξύ, κατόπιν ὅμως ἀπεχωρίζοντο ἀλλήλων διὰ στενῆς ταινίας καὶ τοῦτο ἀπέβη δεύτερον χαρακτηριστικὸν διακρίσεως τῶν δύο ρυθμῶν. Ἦτο δὲ ὁ ἰωνικὸς κίων ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, καθόσον εἶχεν ὕψος 8 ½ κάτω διαμέτρων καὶ ἀργότερον μέχρι 10. Ἐπίσης ὁ ἰωνικὸς κίων εἶχε μικροτέραν μείωσιν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐλαχίστην ἔντασιν εἰς τὸ μέσον περίπου. Κατὰ τὴν καλὴν ἐποχὴν εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κίονος ἀπεχωρίζετο τὸ *ὑποτραχήλιον*, φέρον γλυπτικὴν ἐξ ἀνθεμίων διακόσμησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος ἐνίοτε ἀπεχωρίζετο μία ζώνη, ἥτις ἔφερε γλυπτικὰ κοσμήματα, ἐν δὲ τῷ παλαιοτέρῳ Ἀρτεμισίῳ τῆς Ἐφέσου κοσμοῦνται δι' ἀναγλύφων ἀνθρωπίνων μορφῶν εἰς φυσικὸν σχεδὸν μέγεθος. Ἔχομεν, δηλαδή, ἐδῶ τὰς ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερομένας columnas caelatas. Τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως μέλος εἶναι τὸ *κιονόκρανον*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ χαμηλὸν *ἐχῖνον* φέροντα γλυπτικὴν διακόσμησιν ἰωνικοῦ κυματίου καὶ ἀπὸ ἐν ἐπίθημα ἐπ' αὐτοῦ, ὅπερ καμπτόμενον κατὰ τὰ πλάγια σχηματίζει τὰς *ἕλικας*, αἵτινες περιπτύσσονται πλαγίως τὸν ἐχῖνον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι περίοπτοι, ὅπως ὁ δωρικός. Πλαγίως ὁρώμεναι αἱ ἕλικες ἐξέχουν κατὰ τὰ ἄκρα καὶ κοιλαίνονται κατὰ τὸ μέσον, σχηματίζουσαι τὰ κατὰ Βιτρούβιον *προσκεφάλαια*, περιοριζόμενα δι' ἱμάντων ἢ ἀστραγάλων, ὑπὲρ τὸ ἐπίθημα δὲ ὑπῆρχεν ὁ ἄβαξ, ἐπίσης ἀνάγλυφον ἰωνικὸν κυμάτιον φέρων, ταπεινότερος ὅμως ἢ ὁ τοῦ δωρικοῦ κίονος. Ἐν Ἀττικῇ μεταξὺ ἐχίνου καὶ τοῦ ἐπιθήματος τῶν ἑλίκων προσετέθη καὶ σπεῖρα. Ἕνεκα ὅμως τῶν ἑλίκων, αἵτινες κατερχόμεναι σχηματίζονται κατὰ δύο πλάγια μόνον, τὸ ἰωνικὸν κιονόκρανον σχηματίζει μόνον μίαν κυρίαν ὄψιν, καθ' ἣν εἶναι ὁρατὸν καθ' ὅλην τὴν ἀνάπτυξίν του. Τοῦτο ἦτο ἐλαττωματικόν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ κιονόκρανα τῶν γωνιακῶν κιόνων, ἅτινα ἔπρεπε νὰ βλέπωνται ἀπὸ δύο διαφόρους ὄψεις. Πρὸς τοῦτο ἐπενοήθη σὺν τῷ χρόνῳ ἰδιαίτερον γωνιακὸν ἰωνικὸν κιονόκρανον διὰ τοῦ συμπλησιασμοῦ τῶν δύο μετὰ ἑλίκων ἐπιφανειῶν, ὥστε καὶ εἰς τὰς δύο ἐξωτερικὰς πλευρὰς νὰ ὑπάρχουν ἕλικες, ἐνῷ ἐσωτερικῶς ὁρώμενα τὰ γωνιαῖα αὐτὰ κιονόκρανα παρουσιάζουν μόνον προσκεφάλαια. Κατὰ δὲ τὴν ἐξωτερικὴν γωνίαν,

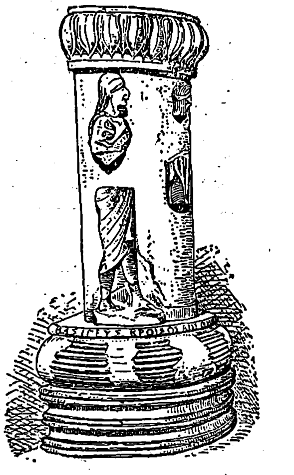

Κίων τοῦ παλαιοῦ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου φέρων ἀναγλύπτους μορφὰς (Columna caelata). Ἡ βάσις ἀποτελεῖται ἐκ δύο τροχίλων καὶ σπείρας.

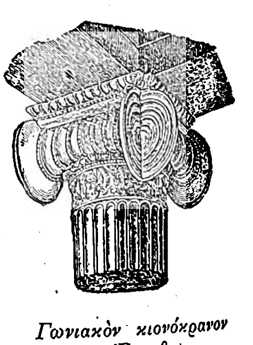

Γωνιακὸν κιονόκρανον τοῦ Ἐρεχθείου.

Digitized by Google

διὰ τοῦ συμπλησιασμοῦ τῶν δύο ἑλίκων, τὸ γωνιαῖον ἰωνικὸν κιονόκρανον δίδει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐσχίσθη εἰς δύο κατὰ τὴν ἀκμὴν ἡ ἕλιξ κανονικοῦ κιονοκράνου καὶ ἠνοίχθη, ὥστε διὰ τοῦ σχηματισμοῦ διπλῆς ἕλικος νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μετάβασις ἀπὸ τῶν κιονοκράνων τῆς μιᾶς πλευρᾶς εἰς τὰ τῆς ἄλλης.

Τοῦτο βεβαίως ἐπετεύχθη κατὰ παραβίασιν τοῦ ἀρχικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς δὲν ἀντιμετώπισε τὴν ἀνάγκην ταύτην, ὡς ἐφαρμοσθὲν εἰς ἁπλοῦς ναοὺς ἐν παραστάσι ἄνευ γωνιαίων κιόνων. Ἐν τούτοις, εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν περιπτύων δωρικῶν καὶ κατόπιν καὶ κορινθιακῶν κιονοκράνων, ἐδημιούργησαν, παρὰ πάντα κανόνα, ἰωνικὸν κιονόκρανον μὲ ἕλικας καὶ ἀπὸ τὰς τέσσαρας πλευράς, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησαν ὄχι μόνον διὰ τοὺς γωνιαίους, ἀλλ' ἀδιακρίτως δι' ὅλους τοὺς κίονας τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Θριγκός. Ἐπὶ τῶν κιόνων ἔβαινεν ὁριζοντίως τὸ *ἐπιστύλιον*, τὸ ὁποῖον διαιρεῖται εἰς τρεῖς ὁριζοντίας ζώνας, ὧν αἱ ἀνώτεραι ἐξέχουν ὀλίγον τῶν κατωτέρων, συνδεόμεναι ἐνίοτε μεταξύ των δι' ἀστραγάλου. Κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ἐπιστυλίου ὑπάρχει πάλιν ἀστράγαλος καὶ κατόπιν κυμάτιον. Ἄνω δὲ τοῦ ἐπιστυλίου βαίνει τὸ *διάζωμα*, τὸ ὁποῖον δὲν χωρίζεται εἰς τριγλύφους καὶ μετόπας, ὅπως εἰς τὸν δωρικὸν ρυθμόν, ἀλλ' εἶναι ἑνιαία ταινία περιβάλλουσα ὅλον τὸν ναόν, φέρουσα ἐνίοτε ἀναγλύφους ἢ γραπτὰς παραστάσεις, ἰδίως μυθολογικὰς ἢ ἱστορικάς, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη *ζωφόρος*. Εἴς τινα μνημεῖα τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ ζωφόρος εἶναι κυρτὴ πρὸς τὰ ἔξω καί, φυσικά, τότε δὲν ἔφερε παραστάσεις. Ἀρχικῶς ὅμως, φαίνεται, δὲν ἦτο ὀργανικὸν μέλος τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' ἀνεπτύχθη ἀργότερον. Ἐνίοτε δὲ καὶ παραλείπεται, ὅπως εἰς τὴν νοτίαν πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθείου, τὴν λεγομένην τῶν Καρυατίδων, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐλαφρυνθῇ τὸ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν κορῶν ἐπικαθήμενον βάρος. Ὁπωσδήποτε ἡ ζωφόρος ἦτο στοιχεῖον τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐδανείσθη ἐνίοτε καὶ ὁ δωρικός, τοποθετήσας ὅμως αὐτήν, ὅπως εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὄχι εἰς τὸ πτερόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ τοίχου τοῦ κυρίως οἰκοδομήματος. Μόνον εἰς τὸν ἀρχαϊκὸν δωρικὸν ναὸν τῆς Ἄσσου ἡ ζωφόρος ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου, ὑπὸ τὰς τριγλύφους καὶ μετόπας, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἦτο αἰσθητικῶς ἀνάρμοστον.

Τὸ δὲ *γεῖσον* τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ εἶναι πολυποίκιλτος πλὰξ λίαν ἐξέχουσα, ταπεινοτέρα ὅμως τοῦ δωρικοῦ, κα ἔβαινε ἐπὶ τῶν *γεισιπόδων*, οἵτινες ὅμως παρελείφθησαν εἰς τὰ ἰωνικὰ μνημεῖα τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ἀμφικλινὴς στέγη τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ἐσχημάτιζε κατὰ τὰς στενὰς πλευράς, ὅπως καὶ τοῦ δωρικοῦ, τὰ τρίγωνα τῶν *ἀετωμάτων*, ἅτινα ὅμως σπανίως ἔφερον γλυπτὰς παραστάσεις. Ὅπως ὁ κίων, οὕτω καὶ ὁ τοῖχος τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ δὲν βαίνει ἀμέσως ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος, ἀλλ' ἔχει ἰδίαν βάσιν καὶ *ἐπικρανίτιδα*, ὅπως καὶ αἱ παραστάδες αὐτοῦ.

Καταγωγὴ τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ συναντᾶται καὶ εἰς τὴν Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἦτο ἐπίσης μικρασιατικὴ ἀποικία. Ἡ πρώτη του ἀρχὴ εἶναι κάπως σκοτεινή, διότι δὲν ἐσώθησαν πολλὰ μνημεῖα ἐκ παλαιοτάτης ἐποχῆς. Πάντως ὅμως ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διεδόθη καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἔλαβε τὴν τελικήν του διαμόρφωσιν, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἐδοκίμασε διάφορα στοιχεῖα καὶ διαφόρους ἀναλογίας καὶ διαμορφώσεις τῶν μελῶν του. Ἔπειτα διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς δωρικὰς χώρας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐκτοπίσῃ καθ' ὅλην τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα τὸν δωρικὸν ρυθμόν. Μόνον κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐπεκράτησεν ὁ ἰωνικὸς ρυθμός, ὁμοῦ μετὰ τοῦ κορινθιακοῦ. Ἀρχαιότατα μνημεῖα τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ εἶναι τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Ἐφέσου καὶ τὸ Ἡραῖον τῆς Σάμου, ἀπὸ τῶν μέσων δὲ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἔχομεν καὶ ἐν Δελφοῖς οὐχὶ ναούς, ἀλλὰ δύο θησαυρούς, τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων, ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

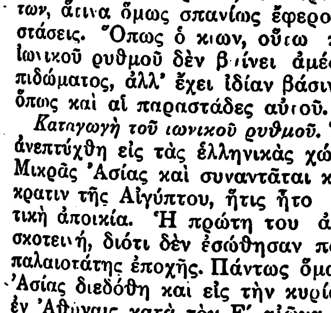

Αἰολοϊωνικὸν κιονόκρανον ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Νεανδρείας.

Καὶ τὴν μὲν ἁπλῆν ἀρχαϊκὴν βάσιν τοῦ ρυθμοῦ τούτου εὑρίσκομεν, καθὼς καὶ τὰς ραβδώσεις, ἤδη εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχήν, εἰς τὸν κίονα τοῦ τάφου τῆς Κλυταιμήστρας λεγομένου, ὅστις ὅμως δὲν σῴζει τὸ ἀνώτατον μέρος αὐτοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κιονόκρανόν του, τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ τελευταία ἐξέλιξις ἑνὸς τύπου κιονοκράνου, ὅπερ εὑρέθη ἐν Νεανδρείᾳ τῆς Τρῳάδος καὶ ὠνομάσθη *αἰολικὸν* καὶ ἐν ἐξελίξει *αἰολοϊωνικόν*. Παρόμοια κιονόκρανα εὑρέθησαν καὶ ἐν Λέσβῳ, γενικῶς δε ὁ τύπος τοῦ ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν Αἴγυπτον τῆς ΙΗ' δυναστείας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀσσυρίαν καὶ Κύπρον. Τὸ κιονόκρανον τοῦτο εἶναι φυτόμορφον, σχηματικὸν βεβαίως, ἀλλ' ἐνθυμίζον δικλαδωτὸν ἠνθισμένον κρίνον ἀνερχόμενον ἐκ τοῦ στελέχους τοῦ κίονος καὶ ἐλευθέρως, διὰ τοῦ ἰδίου του βάρους, συστρεφόμενον πρὸς ἑκάτερον τῶν ἄκρων του, ἄνευ ἐπικαθημένου βάρους. Μεταξὺ τῶν δύο διακλαδώσεων τοῦ ἄνθους οὐδεμία ἄλλη ἐξάρτησις ὑπάρχει, ἢ μόνον ὅτι φύονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ στελέχους, κατ' ἀντίθετον ὅμως φορὰν ἕκαστον. Εἰς τὸ κιονόκρανον τῆς Νεανδρείας ὑπάρχει ὑποτυπώδης ἐχῖνος, ὡς κόμβος, ἐξ οὗ ἐκφύεται διακλαδούμενον τὸ ἄνθος.

Ἀρχαϊκὸν ἰωνικὸν κιονόκρανον τοῦ ἐν Δελφοῖς κίονος τῶν Ναξίων.

Τὴν γένεσιν τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσωμεν, σχηματικῶς βεβαίως, ὡς πίεσιν διὰ τοῦ ἄβακος ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων καλύκων, οἵτινες καμπτόμενοι συσπειροῦνται περὶ τὸν ἐχῖνον, σχηματίζοντες τὰς ἕλικας. Ὅτι δὲ ἀρχικῶς τὸ ἐπίθημα τοῦτο ἦτο ξύλινον, πείθει καὶ τὸ κιονόκρανον τοῦ κίονος τῶν Ναξίων ἐν Δελφοῖς, ὅπου καὶ ἡ ἐκφορὰ τῶν ἑλίκων ἀπὸ τοῦ ἐχίνου εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ τὸ ἐπίθημα οὐδεμίαν καμπυλότητα σχηματίζει εἰς τὸ ἄνω μέρος.

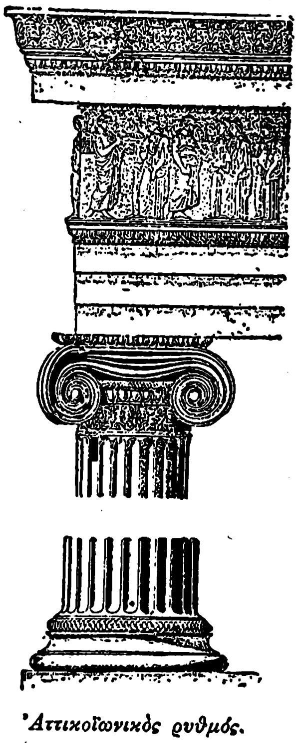

Ἀττικοϊωνικὸς ρυθμός.

Χαρακτὴρ τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Καὶ ὁ ἰωνικὸς ρυθμός, ὅπως καὶ ὁ δωρικός, ἐκφράζει τὴν ἰσορρόπησιν δύο ἀντιρρόπων δυνάμεων, τῆς τοῦ θριγκοῦ, ἥτις πιέζει ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ τῆς ὑπὸ τῶν κιόνων καταβαλλομένης ἐκ τῶν κάτω πρὸς ἄνω. Τὸ αἰσθητικὸν ὅμως ἀποτέλεσμα εἶναι διάφορον ἐν τῷ ἰωνικῷ ρυθμῷ, καθόσον ἡ μὲν ἁπλότης τοῦ δωρικοῦ ἐδῶ ἀντικατεστάθη διὰ πλούτου γλυπτικοῦ καὶ γραφικοῦ κόσμου, αἱ δὲ ἁδραὶ καὶ στιβαραὶ γραμμαὶ ἐκείνου διὰ τῶν ραδινῶν καὶ κομψῶν μελῶν, ἅτινα εἶναι πλήρη χάριτος καὶ ποικιλίας. Ἐπὶ πλέον εἰς τὸν ἰωνικὸν ρυθμὸν δὲν ὑπάρχει ἡ αὐστηρὰ συνοχὴ τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα, ἡ παρατηρουμένη εἰς τὸν δωρικόν. Ἂν καὶ ἐδῶ ἐπίσης τὰ διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη συμβάλλουν πρὸς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἐν τούτοις αἱ βάσεις τῶν κιόνων καὶ τῶν τοίχων, τὰ κυμάτια καὶ τὰ ἀνθέμια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν μετάβασιν ἀπὸ ἑνὸς μέλους εἰς ἄλλο, προσδίδουν μίαν αὐθυπαρξίαν εἰς ἕκαστον μέλος, ὥστε ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐναρμόνισις ἐλευθέρων καὶ ἀτομικῶν στοιχείων. Ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ τῆς κομψότητος, τοῦ πλούτου, τῆς εὐγενείας καὶ τῆς αὐτοτελείας τῶν καθέκαστα μελῶν ἐκφράζει ἐπακριβῶς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰωνικῆς φυλῆς, τὸν τόσον διάφορον ἀπὸ τὸν ἀγέλαστον καὶ ἑνιαίως ὠργανωμένον καὶ πειθαρχημένον χαρακτῆρα τῆς δωρικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Durm*, Die Baukunst der Griechen.— *Bühlmann*, Architektur der klassischen Altertums.—*Bötticher*. Die Tektonik der Hellenen.—*Καββαδία*, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.
Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

— *[Βυζαντ. Μουσ.]* Βλ. λ. *ἐξάσημος.*

Ἰωνικός. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Σάρδεων, ζήσας κατὰ τὴν Δ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, υἱὸς διαπρεποῦς ἰατροῦ, οὗτινος τὸ ὄνομα δὲν περιεσώθη, καὶ μαθητὴς Ζήνωνος τοῦ Κυπρίου. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων Ἀλεξανδρινῶν, λίαν ἔμπειρος οὐ μόνον περὶ τὴν ἀνατομίαν, φαρμακολογίαν καὶ χειρουργικήν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν φιλοσοφίαν, ρητορικὴν καὶ ποίησιν. Ἀπέθανε μικρὸν πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ βίου σοφιστῶν ὑπὸ Εὐναπίου (περίπου 396 μ. Χ. (*Εὐναπίου*, Βίος σοφ. σελ. 106 Boiss.)
ΑΡ. Π. Κ.

Ἰόνιον *πέλαγος [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον γραφὴ (Γ, α, 80, Η, κ, 2 καὶ ιβ, 2) τοῦ *Ἰονίου πελάγους.*
Σ. Ε. Λ.

ἰώνιος (ὁ) *[Ἀρχ. Μουσ.]* βλ. λ. *ἰάστιος.*

Ἰωνόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ Ζεφυρίου ἀκρωτηρίου καὶ Αἰγινήτου, πρὸ τῆς ὁποίας «ὅρμος ναυσὶν οὐκ ἀσφαλής», ἐπιτρέπων ὅμως τὴν ἀγκυροβολίαν «εἰ μὴ μέγας χειμὼν καταλάβοι» (*Ἀρριαν.* Περίπλους Εὐξείνου 20, *Ἀνωνύμ.* ὁμοίως 19). Παλαιότερον ὠνομάζετο (*Ἀνώνυμ.* αὐτόθι) *Ἀβώνου τεῖχος* (*Λουκιαν.* Ἀλέξανδρος ἢ Ψευδομάντις, ἔκδ. Didot κεφ. 58, σελ. 343). Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ὠνομάζετο *Ἰουνόπολις* (*Κωνστ. Πορφυρογ.* Περὶ Θεμάτων Ι, 7. *Ἱεροκλ.* Συνέκδ. Χαλκηδ. Συνοδ. 93). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Ἰνέμπολι* (βλ. λ.) (πλάτ. 41°58' Β, μηκ. 33°45'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Kerempeh to cape Yasûn), ἣ καὶ *Ἰνέπολι* καὶ *Νιόπολι* ὀνομαζομένη, ἡ *Ἰνεμπολοῦ* τῶν Τούρκων.
Σ. Ε. Λ.

ἰωνστρουπίτης (ὁ) (Johnstrupit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτόν, φθοριοῦχον πυριτικὸν καὶ τιτανικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, δημητρίου καὶ νατρίου, περιέχον καὶ ζιρκόνιον, θόριον, λανθάνιον κ. ἄ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους ἐπιμήκεις κατὰ τὸν κατακόρυφον ἄξονα c, ἔχει δὲ σκληρότητα 4, εἰδικὸν βάρος 3,19—3,29, λάμψιν ὑελώδη ἐπὶ περατωτικῆς ἕδρας καὶ στεατώδη ἐπὶ ἐπιφανείας θραύσεως, καὶ χρῶμα φαιοπράσινον ἕως κιτρινωπόν. Ἀπαντᾷ εἰς φλέβας συηνιτικοῦ πηγματίτου τῆς νοτίου Νορβηγίας.
Γ. Β.

ἰώντ *[Ἀποκρυφ.]* βλ. *Ι* [Ἀποκρυφ.].

Ἰωξίδαι (οἱ) *[Ἀρχ.].* Ἀρχαῖος καρικὸς οἶκος ἀναγόμενος εἰς τὸν *Ἴωξον*, καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Θησέα, δι' ὃ καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκράτει ἡ συνήθεια νὰ μὴ καίουν στοιβὰς ἢ ἀκάνθας ἀσφαράγου, τὰς ὁποίας ἐσέβοντο λόγῳ τῆς σχέσεως τῶν φυτῶν τούτων μετὰ τοῦ περὶ Περιγούνης, συζύγου τοῦ Θησέως, μύθου.
Π. Ν. Π.

Ἴωξος *[Μυθολ.].* Υἱὸς τοῦ Μελανίππου καὶ ἔγγονος τοῦ Θησέως, ὅστις μετὰ τοῦ Ἀρκάδος Ὀρνύτου, ἀρνηθέντος νὰ συνεκστρατεύσῃ μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετῴκησεν εἰς Καρίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατήγοντο οἱ *Ἰωξοι*, πιθανῶς φυλή τις ἐν Καρίᾳ (*Πλουτάρχ.* Βίος Θησέως VIII. Πρβλ. *Παυσ.* VIII, 28, 4).
Α. Θ. Σ.

Ἰώπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Μυθικὴ πόλις ἱερὰ τῆς Σελήνης ἐν Ἄργει, ὑπὸ Ἰνάχου κτισθεῖσα. Ταύτης οἱ κάτοικοι («Ἀργεῖοι Ἰωπολῖται») φέρονται κτίσαντες τὴν Ἰώπολιν τῆς Συρίας.
Π. Ν. Π.

— **Ἰώπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βορείου Συρίας, κειμένη παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν τὴν ἐπὶ τὸν Ὀρόντην ποταμὸν (νῦν Nahr-el Asi), μετὰ τῆς ὁποίας εἶναι συνδεδεμένον τὸ ὄνομα τῆς παρθένου *Αἰμάνθης* (βλ. λ.), θυσιασθείσης ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἀμφίωνος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος ἵδρυσιν τῆς Ἀντιοχείας τῷ 301 π. Χ. καὶ τὴν εἰς τὸν Βόττιον Δία ἀφιέρωσιν τοῦ πρώτου ἐν αὐτῇ κτισθέντος ναοῦ.
Α. Θ. Σ.

Ἰωράμ. Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (853—812 π. Χ.), διαδεχθεὶς τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ὀχοζίαν. Μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα Ἰωσαφάτ, συμπρατόντων καὶ τῶν Ἐδωμιτῶν, ἀνέλαβεν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Μωάβ, ἥτις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχαὰβ εἶχεν ἀποσχισθῆ ἀπὸ τοῦ Ἰσραήλ. Κατ' ἀρχὰς ἐνικήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Μωὰβ Μεσά, πολιορκηθεὶς δὲ ἐν Κὶρ-χαρέσετ ἐθυσίασεν ἐπὶ τῶν τειχῶν τὸν πρωτότοκον υἱόν του. Ὑπὸ τούτου ἐνθουσιασθέντες οἱ πολιορκούμενοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν πολιορκούντων καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ φύγουν. Πρὸς ἀνάμνησιν ὁ Μεσὰ ἀνήγειρε στήλην, σωθεῖσαν μέχρις ἡμῶν, ἐφ' ἧς ἀνέγραψε τὴν νίκην του. Ἑτέραν ἐκστρατείαν ἀνέλαβεν ὁ Ἰωρὰμ κατὰ τῆς Ραμὰ ἐν Γιλεάδ. Ἀλλ' ἐνταῦθα πληγωθεὶς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἰεσρεέλ, ἔνθα ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ *Ἰού*.
Β. Μ. Β.

— **Ἰωράμ.** Βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (849—842 π. Χ.) διαδεχθεὶς ἐν τῷ θρόνῳ τὸν πατέρα του Ἰωσαφάτ. Ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἐνυμφεύθη τὴν Ἀθαλίαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαάβ, εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῆς ὁποίας ὑπείκων εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν τὴν λατρείαν τοῦ Βαάλ. Ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον οἱ Ἐδωμῖται, ἐπιλαβόμενοι τῆς εὐκαιρίας τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωσαφάτ, ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς ἐλευθέρους ἀπὸ τοῦ Ἰούδα. Τούτους θέλων πάλιν νὰ καθυποτάξῃ ὁ Ἰωρὰμ ἀνέλαβεν ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν, ἥτις ὅμως ἀπέτυχεν. Ἡ ἀπώλεια τῆς Ἐδὼμ ἦτο διὰ τὸν Ἰούδαν σημαντική, διότι οὕτω διεκόπη ἡ πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐμπορικὴ ὁδός. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἐδὼμ ἐμιμήθη ἡ νοτιοδυτικῶς τῆς Ἰουδαίας κειμένη Λίβνα, ἧς ἡ γεωγραφικὴ θέσις

Digitized by Google

ἦτο σπουδαία. Ἕτεραι πληροφορίαι περὶ ἄλλων στρατιωτικῶν ἀποτυχιῶν τοῦ Ἰωρὰμ εἶναι ἀβέβαιαι. Μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν ἀπέθανε βασιλεύσας 8 ἔτη. Β. Μ. Β.

ἰωρὸς (ὁ) (ἀρχ.). Θυρωρός, φύλαξ τῆς πόλεως καὶ μεταφορικῶς τὸ ἐντὸς τοῦ τείχους μέρος τῆς πόλεως· «ἐκτὸς ἰωροῦ εἶναι τοὺς ἀνδροφόνους», νόμος παρ' Ἀθηναίοις ἐπιβάλλων ἐξορίαν εἰς τοὺς

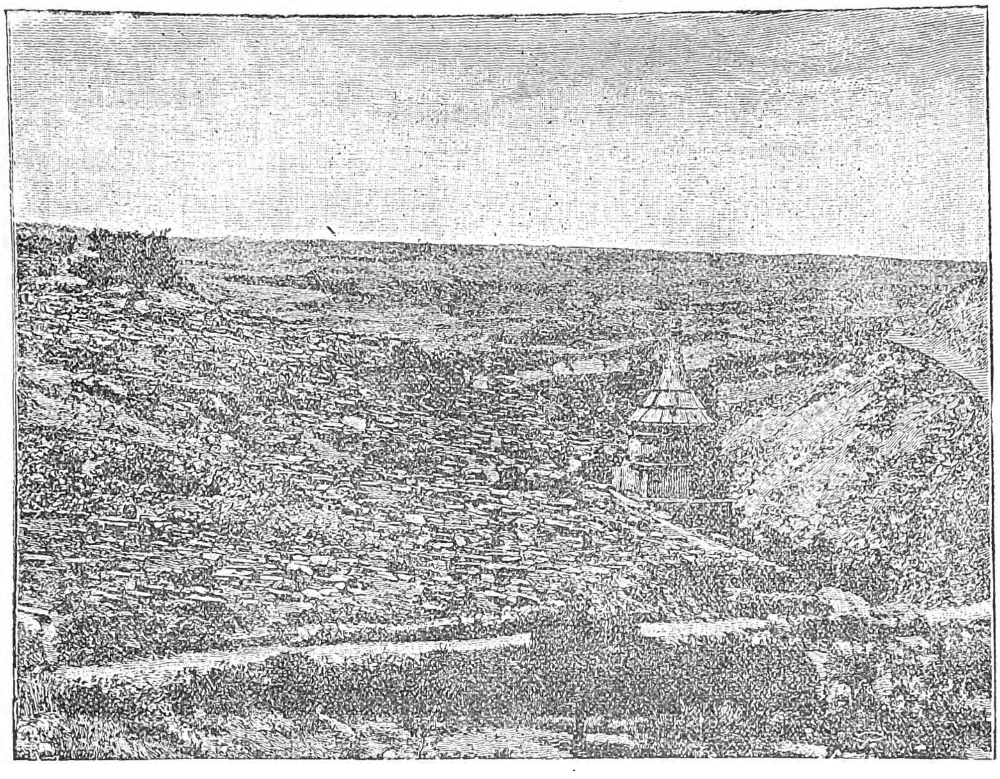

Κοιλὰς Ἰωσαφάτ.

φονεῖς· «οὐδ' ἐντὸς ἰωροῦ» παροιμία διὰ τοὺς ἐν ἐπικινδύνῳ θέσει εὑρισκομένους.

Ἰωσαβεέ. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα Ἰωρὰμ καὶ σύζυγος τοῦ ἀρχιερέως Ἰωδαέ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της Ὀχοζίου, βασιλέως τοῦ Ἰούδα, λαβοῦσα τὸν μικρὸν τότε υἱὸν τούτου Ἰωάς, τὸν μετέπειτα βασιλέα τοῦ Ἰούδα, ἔκρυψεν αὐτὸν ἑπτὰ ἔτη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ, σώσασα οὕτω τὴν ζωήν του ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Ἀθαλίας, ἥτις εἶχε διατάξει νὰ φονευθῇ πᾶς βασιλικὸς γόνος ἐν Ἰούδᾳ. Β. Μ. Β.

Ἰωσαφαῖοι. Μοναχοὶ ἁγιογράφοι, μαθηταὶ καὶ διάδοχοι τοῦ ἁγιογράφου *Ἰωάσαφ* (βλ. λ.). Οὗτοι κατ' ἀρχὰς εἰργάζοντο εἰς τὸ ἐν τῇ σκήτῃ τῶν Καυσοκαλυβίων τοῦ Ἁγ. Ὄρους ἐργαστήριον, τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ. Πρὸ ὀλίγων ὅμως ἐτῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς ἴδιον οἴκημα ἐν Καρυαῖς τοῦ Ἁγ. Ὄρους. Οἱ Ἰωσαφαῖοι ἐν τῇ τέχνῃ αὐτῶν ἐξέφυγον τῆς παλαιᾶς ἁγιογραφικῆς παραδόσεως, ἀπομιμούμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον ρωσικὰς λιθογραφημένας εἰκόνας. Τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει ὅμως τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1926 ἀποσταλέντα καλὰ ἀντίγραφα παλαιῶν εἰκόνων τοῦ Πρωτάτου τῶν Καρυῶν δεικνύουσιν, ὅτι εἶναι ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ παλαιὰ πρότυπα. Α. Ξ.

Ἰωσαφάτ. Βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (874—850 π. Χ.). Ἡ βασιλεία του εἶναι κατὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτος, καθόσον κατ' αὐτὴν αἴρεται διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἑνιαίου Ἰσραηλιτικοῦ κράτους ἡ μεταξὺ τῶν βασιλείων τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραὴλ ὑφισταμένη ἔχθρα. Μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαβ συνῆψε συμμαχίαν, ἣν ἐφρόντισε νὰ κατοχυρώσῃ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. δώσας εἰς τὸν υἱόν του Ἰωρὰμ ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀχαβ Ἀθαλίαν. Ὡς σύμμαχος τοῦ Ἰσραὴλ ἐβοήθησε τὸν Ἀχαβ εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ραμᾶ καὶ βραδύτερον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχαβ *Ἰωρὰμ* (βλ λ.) εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Μωάβ. Τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων του μιμούμενος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βασιλείου του. Εἰς τὸν Ἰωσαφὰτ ἀποδίδουσι τὰ βιβλία τῶν Παραλειπομένων οὐ μόνον διαφόρους νίκας κατὰ διαφόρων ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἄλλα μέσα, ἅτινα μετῆλθε πρὸς διοργάνωσιν τοῦ βασιλείου του. Οὕτως ἐξαπέστειλεν ἀνὰ τὴν χώραν λευΐτας, ἵνα διδάξωσιν εἰς τὸν λαὸν τὸν νόμον, διωργάνωσε δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἱδρύσας δικαστήρια εἰς πᾶσαν πόλιν, ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀνώτατον δικαστήριον, οὗτινος προΐστατο ὁ ἀρχιερεύς. Β. Μ. Β.

Ἰωσαφὰτ *κοιλάς*. Ἀναφέρεται μόνον ἐν Ἰωὴλ (4, 2. 12). Ἐκ τοῦ προφήτου τούτου φαίνεται ὅτι ἡ κοιλὰς αὕτη ἔδει νὰ ἔκειτο πλησίον τῆς *Ἱερουσαλὴμ* (βλ. καὶ λ.). Ἀπὸ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ ἐντεῦθεν συνεταύτιζον τὴν κοιλάδα πρὸς τὴν παρὰ τὸν χείμαρρον τῶν Κέδρων ἐκτεινομένην κοιλάδα, τόσον δὲ πεπεισμένοι περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς συνταυτίσεως ταύτης ἦσαν, ὥστε τὴν κοιλάδα ταύτην ἀπεκάλουν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἰωὴλ θέτων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσαφὰτ τὴν τελικὴν κρίσιν τοῦ κόσμου δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὡρισμένην κοιλάδα, ἀλλὰ φανταστικήν τινα, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα Ἰωσαφάτ, διότι ἐν αὐτῇ μέλλει ὁ Θεὸς νὰ κρίνῃ (ἑβρ. *σαφὰτ*) τὸν κόσμον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ὀνομασία τῆς κοιλάδος ταύτης οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Ἰωσαφάτ, οὐδὲ δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν κοιλάδα «τῆς εὐλογίας», τὴν παρὰ τὴν Θεκοὰ κειμένην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Ἰωσαφὰτ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς του (Β' Παραλ 20). Β. Μ. Β.

«Ἰώσηπον». Ὑπὸ τὸ ὄνομα ταῦτο εἶναι γνωστὸν ἔργον τι ἐν ἑβραϊκῇ γλώσσῃ γεγραμμένον, περιέχον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς ἁλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Τίτου (70 μ. Χ.). Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κειμένου τούτου ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἑβραϊκὸν κείμενον, ἐν τῷ ὁποίῳ πολλὰ ἐλλείπουν, προσέτι μία συντετμημένη ἀραβικὴ μετάφρασις. Ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον τοῦτο βιβλίον περιλαμβάνει γεγονότα μόνον ἐκ τῶν χρόνων τῶν Μακκαβαίων, ἡ δὲ συντετμημένη ἀραβικὴ μετάφρασις καλεῖται «βιβλίον τῶν Μακκαβαίων», εἰ καὶ φθάνει μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἤκασαν ὅτι τὸ ἀρχικὸν ἔργον δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ ἱστορία τῶν μακκαβαϊκῶν χρόνων, τῶν λοιπῶν μερῶν προστεθέντων βραδύτερον. Ὁλόκληρον τὸ ἔργον εἶναι σύνοψις τῆς «Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας» τοῦ Ἰωσήπου καὶ τῆς λατινικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ «Ἰουδαϊκοῦ πολέμου» τοῦ Ἰωσήπου, τῆς φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡγησίππου (βλ. λ. *Ἰώσηπος*). Διὰ τὴν πρὸ τῶν Μακκαβαίων ἐποχὴν ὡς πηγαὶ ἐχρησίμευσαν ἐκτὸς τοῦ Ἰωσήπου τὰ βιβλία τοῦ Δανιήλ, Ἔσδρα καὶ Ἐσθὴρ μετὰ πολλῶν ὅμως προσθηκῶν. Μετὰ τῶν ἱστορικῶν ὅμως γεγονότων συναναμειγνύονται καὶ διάφοροι παραδόσεις, φέρουσαι ἐν πολλοῖς σημείοις μυθικὸν χαρακτῆρα. Τὸ ἔργον καὶ ἡ ἐπεξεργασία αὐτοῦ ἐγένοντο πιθανώτατα ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μ. Χ. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπεδίδετο εἴς τινα Ἰώσηπον, υἱὸν Γορίωνος ἢ Γοριωνίδην καλούμενον, κατὰ σύγχυσιν τούτου πρὸς τὸν Ἰώσηπον Φλάβιον. Β. Μ. Β.

Ἰώσηπος. Ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος *Γιοσέφ*, ἄλλως *Ἰωσήφ*.

— **Ἰώσηπος *Γοριωνίδης*.** Ἑβραῖος ἱστορικός, εἰς ὃν ἀνακριβῶς ἀποδίδεται τὸ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μ. Χ. γενόμενον ἔργον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἰώσηπον*» (βλ. λ.).

— **Ἰώσηπος** ὁ *Μοισιόδαξ*. Ἕλλην λόγιος γεννηθεὶς ἐν Τσερναβόδᾳ τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἄθωνος, ὅπου ἠκροάσατο τοῦ Εὐγεν. Βουλγάρεως. Εἶτα μετέβη εἰς Πατάβιον τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μαθηματικῶν. Τῷ 1765 ἐδίδαξεν ἐν Ἰασίῳ, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του, ἐπειδὴ ἀπήρεσκεν εἰς τοὺς συγχρόνους του ἡ ἁπλῆ καὶ δημώδης γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίει εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Περιῆλθε πολλὰς πόλεις, ἐγένετο δὲ κάτοχος 5 εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ βαθυτάτης μορφώσεως. Συνέγραψε: «Θεωρίαν Γεωγραφίας» (ἐν Βιέννῃ 1781), «Ἀπολογίαν» (ἐν Βιέννῃ (1780) «Παιδαγωγίαν», μετέφρασε δὲ τὴν «Ἠθικὴν φιλοσοφίαν» τοῦ Ἀντωνίου Μουσατωρίου (ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, Ἐνετίῃσι 1761 εἰς 2 τόμ.) καὶ τὰ «Μαθηματικὰ» τοῦ de la Caille. Ν. Λ.

— **Ἰώσηπος *Φλάβιος*, *υἱὸς Ματθία*.** Ἰουδαῖος ἱστορικός, ἀκμάσας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. Τὰ τοῦ βίου του γνωρίζομεν ἐκ τῆς βιογραφίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἔγραψεν. Ἐγεννήθη ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ 1ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καλιγούλα, 37/38 μ. Χ., ἐξ ἱερατικοῦ δὲ γένους καταγόμενος ἔτυχεν ἐπιμελοῦς ραββινικῆς ἀνατροφῆς. Ἤδη τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων ἐπῃνεῖτο «ὑπὸ πάντων διὰ τὸ φιλογράμματον» καὶ προέκοπτε τόσον, ὥστε αὐτοὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως συνεσκέπτοντο μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ νόμου. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς μαθήσεως φλεγόμενος, διῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς σχολὰς τῶν Φαρισαίων, Σαδδουκαίων καὶ Ἐσσαίων, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἔφυγε χωρὶς νὰ κατασβέσῃ τὴν δίψαν τῆς μαθήσεως. Δι' ὃ ἐπορεύθη πρός τινα ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκητικῶς ζῶντα Βάννουν, οὗτινος ἐγένετο ζηλωτής. Μετὰ τριετῆ παρ' αὐτῷ διαμονήν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα δεκαεννεαετὴς ἠσπάσθη ἐπισήμως τὴν αἵρεσιν τῶν Φαρισαίων. Ἐν ἡλικίᾳ 26 ἐτῶν ἐπορεύθη εἰς Ρώμην, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἀθῴωσιν γνωρίμων του ἱερέων, ὅπερ καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς αὐτοκρατείρας Ποππαίας, ἣν ἐγνώρισε διά τινος Ἰουδαίου «μιμολόγου» Ἀλιτύρου, μεθ' ὅ, μεγάλων δωρεῶν παρ' αὐτῆς τυχών, ἐπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Δὲν παρῆλθεν ὅμως μακρὸς χρόνος καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς πόλεμος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἐξερρηγνύετο (66 μ. Χ.). Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου, οὗτος ἀπέτρεψε τοὺς συμπατριώτας του ἀπὸ τοῦ ἐγχειρήματος, φρονῶν ὅτι οὗτοι «τῶν Ρωμαίων οὐ κατ' ἐμπειρίαν μόνον πολεμικήν, ἀλλὰ καὶ κατ' εὐτυχίαν ἡλαττοῦντο». Ὑπὸ τῆς φορᾶς ὅμως τῶν πραγμάτων ἀναγκασθείς, μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀπεστάλη ὡς στρατηγὸς εἰς Γαλιλαίαν. Ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ δρᾶσίς του δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, διότι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ φρουρίου Ἰωτάπατα, τῷ 67 μ. Χ., συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Πρὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἀχθεὶς προεῖπεν εἰς αὐτὸν τὴν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ὅτε δὲ δύο ἔτη βραδύτερον πράγματι ὁ Οὐεσπασιανὸς ἀνηγορεύετο αὐτοκράτωρ, ἀναμνησθεὶς τῆς προρρήσεως τοῦ Ἰωσήπου, ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν. Ἔκτοτε ὁ Ἰώσηπος ἔφερε παρὰ τὸ ἴδιόν του ὄνομα καὶ τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ *Φλάβιος*. Τὸν Οὐεσπασιανὸν πορευόμενον εἰς Ρώμην συνώδευσεν ὁ Ἰώσηπος μέχρις Ἀλεξανδρείας, ἐξ ἧς ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ Τίτου εἰς Παλαιστίνην, ἔνθα καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Τίτου μέχρι τέλους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ πολλάκις τῇ προτροπῇ τοῦ Τίτου ἐπεχείρησε νὰ πείσῃ τοὺς πολιορκουμένους εἰς παράδοσιν, διατρέξας ἕνεκα τούτου ἐπανειλημμένως τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ (70 μ.Χ.) προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ Τίτου νὰ λάβῃ «ἐκ τῆς κατασκαφῆς τῆς πατρίδος» ὅ,τι θέλει, αὐτὸς οὐδὲν ἕτερον ἐζήτησεν ἢ μερικὰ τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν αἰχμαλώτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκετο καὶ ὁ ἀδελφός του. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου μετέβη μετὰ τοῦ Τίτου εἰς Ρώμην, ἔνθα πολλῆς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔτυχε περιποιήσεως, λαβὼν παρ' αὐτοῦ καὶ ἰδίαν κατοικίαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ αὐτοκράτορος, τῷ πρὸ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ Ρωμαίου πολίτου καὶ σύνταξιν χρημάτων καὶ «γῆν οὐκ ὀλίγην ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ». Τὰς καλὰς ταύτας σχέσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα δὲν ἴσχυσε νὰ διαταράξῃ ἡ διαβολὴ Ἰωνάθου τινός, Ἰουδαίου ἐπαναστάτου ἐν Κυρήνῃ, ἰσχυρισθέντος, ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὅπλα καὶ χρήματα. Τὴν αὐτὴν εὔνοιαν πρὸς τὸν Ἰώσηπον ἐπέδειξαν καὶ οἱ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορες Τίτος καὶ Δομετιανός. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου οὐδὲν πλέον γνωρίζομεν περὶ τοῦ Ἰωσήπου, οὔτε τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του. Ἐκ τοῦ βίου του, ὃν ἔγραψε, φαίνεται ὅτι ἔζη ἀκόμη τὴν α' δεκαετηρίδα τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. Ὁ οἰκογενειακός του βίος φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ὁμαλός. Αἰχμάλωτος τῶν Ρωμαίων διατελῶν, ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον Ἰουδαίαν τινὰ αἰχμάλωτον ἐκ Καισαρείας, ἣν ἐγκατέλιπε κατὰ τὴν μετάβασίν του μετὰ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα προσέλαβεν ἑτέραν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν «τριῶν παίδων γενομένην μητέρα» ἀπέπεμψεν ἕνεκα τῶν κακῶν της ἠθῶν. Μετὰ ταῦτα προσ-

Digitized by Google

ἔλαβεν ἑτέραν ἐπιφανῆ Ἰουδαίαν ἐν Κρήτης, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο τέκνα.

Ἐν Ρώμη εὑρισκόμενος ὁ Ἰώσηπος ἠσχολήθη εἰς τὴν συγγραφὴν ἔργων, ὧν διεσώθησαν: 1) «Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου». Τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς 7 βιβλία διαιρούμενον, ἐξιστορεῖ κυρίως τὰ τοῦ πολέμου τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν Ρωμαίων. Τὸ α΄ βιβλίον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ Ἡρώδου (4 π. Χ.), τὸ β΄ συνεχίζει τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ α΄ ἔτους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου (66/67 μ. Χ.), τὸ γ΄ καὶ δ΄ συνεχίζουσι τὴν ἱστορίαν μέχρι τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ε΄ καὶ στ΄ περιλαμβάνουσι τὰ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ζ΄ περιέχει τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔγραψεν ὁ Ἰώσηπος κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὴν ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, μετέφρασε δὲ αὐτὸ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἐν ᾗ καὶ σῴζεται. Πολλαχοῦ ὁ Ἰώσηπος τονίζει τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκρίβειαν τῶν ἐξιστορουμένων, τηρήσας ἐν τῷ ἔργῳ «τὴν τῆς ἀληθείας παράδοσιν» καὶ ποιήσας «ἀληθῆ τὴν ἀναγραφήν». Μάρτυρας δὲ τούτου προσάγει τοὺς Οὐεσπασιανόν, Τίτον, Ἀγρίππαν Β΄ καὶ ἄλλους Ρωμαίους βεβαιώσαντας τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐξιστορουμένων. Ὁ Τίτος μάλιστα «χαράξας τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ τὰ βιβλία δημοσιεῦσαι προσέταξεν», ὁ δὲ Ἀγρίππας Β΄ ἔγραψεν 62 ἐπιστολὰς «τῇ τῆς ἀληθείας παραδόσει μαρτυρῶν». Τὸ ἔργον ὀφείλει νὰ ἐγράφη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐεσπασιανοῦ (69—79 μ. Χ.), διότι εἰς αὐτὸν τὸ παρέδωκεν ὁ Ἰώσηπος. 2) «Ιουδαϊκὴ ἀρχαιολογία» εἰς 20 βιβλία διαιρουμένη, περιέχει τὴν ἱστορίαν τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ρωμαίων (66 μ. Χ.). Τὸ ἔργον τοῦτο ἔγραψεν ὁ Ἰώσηπος δι᾽ Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους ἀναγνώστας, ἵνα ἐξυψώση εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν τοὺς Ἰουδαίους. Πρὸς τὸν ἀπολογητικὸν τοῦτον σκοπὸν πολλὰ τῆς ἰουδαϊκῆς ἱστορίας, ἥκιστα συντείνοντα πρὸς τὸν σκοπόν του, παρέλιπε, πλεῖστα μετέβαλε, πανταχοῦ δὲ ζητεῖ τὰς ἱστορίας ἐπὶ τὸ λαμπρότερον νὰ παραστήση καὶ νὰ κοσμήση. Τὸ ὑλικὸν πρὸς τοῦτο ἤντλει κυρίως ἐκ τῆς στοματικῆς παραδόσεως. Ἐνίοτε πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἐξιστορουμένων ἐπικαλεῖται καὶ ἄλλας ἐκτὸς τῆς Π. Δ. πηγάς. Διὰ μὲν τὴν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν μέχρι τοῦ Νεεμίου ἀποκλειστικὴν σχεδὸν πηγὴν εἶχε τὴν Π. Δ. Τὰς μετὰ ταῦτα ἐποχὰς πραγματεύεται ἄλλας μὲν ἐκτενέστερον, ἄλλας δὲ συντομώτερον, ἀναλόγως τῶν πηγῶν, ὧν μερικὰς ἀναφέρει. Ἐν τῇ «Ἰουδαϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ» ὁ Ἰώσηπος δηλοῖ, ὅτι προτίθεται νὰ γράψῃ «κατὰ τὰς ἡμετέρας δόξας τῶν Ἰουδαίων ἐν τέσσαρσι βιβλίοις περὶ Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν νόμων, διατί κατ᾽ αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστιν ἡμῖν, τὰ δὲ κεκώλυται». Εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου τούτου φαίνεται ὅτι δὲν προέβη. 3) «Βίος». Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Ἰώσηπος δὲν σκοπεῖ νὰ γράψῃ πλήρη αὐτοβιογραφίαν, ἀλλὰ νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ δρᾶσίν του, ὅτε ὡς στρατηγὸς ἐκεῖ ἀπεστάλη. Τῆς κυρίας ταύτης ἐκθέσεως προτάσσει μερικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου του καὶ ἐν τέλει παρενθέτει πάλιν μερικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ βίου του. Ἀφορμὴν πρὸς συγγραφὴν τῆς βιογραφίας ταύτης ἔδωκεν, ὡς ἐξ αὐτῆς φαίνεται, Ἰοῦστος ὁ ἐκ Τιβεριάδος, ὅστις ἐν βιβλίῳ του περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου παρίστα τὸν Ἰώσηπον ὡς τὸν διοργανωτὴν τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐπαναστάσεως. Τὴν κατηγορίαν ταύτην ἥτις ἐξέθετεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ρωμαίων τὸν φίλα νῦν τοῖς Ρωμαίοις φρονοῦντα Ἰώσηπον, ᾐσθάνθη οὗτος τὴν ἀνάγκην ν᾽ ἀποκρούσῃ, διὸ καὶ ἐξέθηκε τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ δρᾶσίν του. Εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα ἡ βιογραφία αὕτη εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὸ τέλος τῆς «Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας», ὁ δὲ Εὐσέβιος ἀναφέρει χωρίον τι ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰωσήπου μὲ τὴν πληροφορίαν ὅτι ἵστατο «ἐπ᾽ αὐτοῦ τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ τέλους». Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔδιδεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ ἐν τέλει τῆς «Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας» ὑπόσχεσις τοῦ Ἰωσήπου νὰ συνεχίσῃ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν «καὶ ἐὰν τὸ θεῖον ἐπιτρέπῃ, κατὰ περιδρομὴν ὑπομνήσω πάλιν τοῦ τε πολέμου καὶ τῶν συμβεβηκότων ἡμῖν μέχρι τῆς νῦν ἐνεστώσης ἡμέρας», ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ πρώτη φράσις τοῦ «Βίου», ἥτις ἄρχεται δι᾽ ἑνὸς μεταβατικοῦ δέ. Ὁ «Βίος» προϋποθέτει τὸν θάνατον τοῦ Ἀγρίππα Β΄. 4) «Κατ᾽ Ἀπίωνος» ἢ «Περὶ ἀρχαιότητος Ἰουδαίων». Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ διαιρεῖται εἰς 2 βιβλία, εἶναι ἀπολογία τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μετὰ πολλῆς τῆς τέχνης κατεσκευασμένη, στρεφομένη γενικῶς πρὸς τοὺς λοιδωροῦντας καὶ διαβάλλοντας τοὺς Ἰουδαίους. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ ζητεῖ ν᾽ ἀποδείξῃ τὴν «ἀρχαιότητα» τοῦ ἰουδαϊκοῦ γένους, ἔγραψε μετὰ τὴν «Ἰουδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν». Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ὁ Φώτιος ἀναφέρει καὶ ἕτερόν τι ἔργον τοῦ Ἰωσήπου «Περὶ τοῦ παντὸς ἢ Περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας ἢ Περὶ τῆς τοῦ παντὸς οὐσίας». Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φωτίου ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὸν Ἰουστῖνον, Εἰρηναῖον καὶ τὸν πρεσβύτερον Γάϊον, δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Ἰωσήπου. Μερικοὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ἰώσηπον καὶ τὸ 4ον βιβλίον τῶν Μακκαβαίων.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωσήπου ἀνεγινώσκοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἄνευ ἀμφιβολίας τινὸς πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἐξιστορουμένων. Ὁ Ἱερώνυμος εἶπε περὶ αὐτοῦ «Josephus Graecus Livius», ἐνωρὶς δ᾽ ἐγένετο καὶ λατινικὴ μετάφρασις πάντων τῶν ἔργων, πλὴν τῆς βιογραφίας του, καὶ λατινική τις ἐπεξεργασία τοῦ «Ἰουδαϊκοῦ πολέμου», ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἡγησίππου (προφανῶς παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος Ἰώσηπος). Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους ἡ κριτικὴ καθώρισε τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὰ ἀξίαν. Τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ ἐκτενὴς ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, γραφεῖσα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, τούτου δὲ ὑστερεῖ ἡ «Ἰουδαϊκὴ ἀρχαιολογία». Πολλαχοῦ ἐν αὐτῇ φωρᾶται ὁ συγγραφεὺς μεταχειριζόμενος τὰς πηγὰς μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀπολογητικοῦ του σκοποῦ, εἰς ἐλάχιστα δὲ μόνον μέρη καταβάλλει προσπάθειαν πρὸς κριτικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν πηγῶν, ἃς εἶχεν ὑπ᾽ ὄψιν.

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἐγένετο ἐν Basel τῷ 1544. Ἐπηκολούθησαν αἱ ἐν Γενεύῃ (1611 και 1634), ἐν Λειψίᾳ (1691 ὑπὸ τοῦ Ittig), ἐν Ἄμστερνταμ (ὑπὸ τοῦ Havercamp τῷ 1726), ἐν Λειψίᾳ (ὑπὸ τοῦ Oberthür τῷ 1782 καὶ τοῦ Richter τῷ 1826), ἐν Παρισίοις (ὑπὸ τοῦ Dindorf τῷ 1845—1847), ἐν Λειψίᾳ (ὑπὸ τοῦ Bekker τῷ 1855). Πασῶν ὅμως ὑπερέχει ἡ ὑπὸ τοῦ Niese γενομένη κριτικὴ ἔκδοσις ἐν Βερολίνῳ (1885—1894). Ἡ λατινικὴ μετάφρασις ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Augsburg τῷ 1470, ἡ δὲ λατινικὴ ἐπεξεργασία τοῦ «Ἰουδαϊκοῦ πολέμου» ἐν Παρισίοις τῷ 1510.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Niese*, Der jüd. Histor. Josephus (1896). — *Unger*, Josephus (1895). — *Poznanski*, Ueber die religions philosophischen Anschauungen des Flavius Josephus (1887). — *Bloch*, Die Quellen des Flavius Josephus (1879). — *Drüner*, Untersuchungen über Josephus (1896). — *Schürer*, Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi (1920 τόμ. I). — *Weber*, Josephus und Vespasian (1921). — *Laqueur*, Der jüdische Historiker Josephus (1920). — *Brune* Flavius Josephus und seine Schriften in ihrem Verhältnis zum Judentum, zur griech.-röm. Welt und zum Christentum (1913).

Β. Μ. ΒΕΛΛΑΣ

Ἰωσῆς. Ἕτερος ἐξηλληνισμένος τύπος τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος *Γιωσὲφ (Ἰωσήφ)*. Οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ 1) εἷς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, υἱὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Ἰωσὴφ «ἐκ προτέρας γυναικὸς συνῳκηκυίας αὐτῷ πρὸ τῆς Μαρίας» (*Ματθ.* ιβ΄ 55)· 2) οὕτως ἐκαλεῖτο πρότερον ὁ ἀπόστολος *Βαρνάβας* (Πράξεων δ΄ 36) (βλ. λ. *Βαρνάβας*).

Π. Ι. Μ.

Ἰωσήφ. Οὕτως ἀπεδόθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα *Γιωσέφ*, σημαῖνον «ἂς αὐξήσῃ» ἢ «ἂς προσθέσῃ» (ἐννοεῖται ὁ Κύριος). Τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀπεδόθη καὶ διὰ τῶν τύπων *Ἰώσηπος* καὶ *Ἰωσῆς*.

— **Ἰωσήφ.** Υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῆς Ραχὴλ ἥτις γεννήσασα αὐτὸν μετὰ μακρὰν στείρωσιν, ἀπεκάλεσεν αὐτὸν Ἰωσὴφ λέγουσα: «προσθέτω μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον» (Γενέσ. λ΄ 24), ἡ ἐπιθυμία δὲ αὐτῆς ἐπληρώθη διὰ τῆς μετά τινα χρόνον ἀποκτήσεως τοῦ Βενιαμίν. Ἐπειδὴ ὁ Ἰακὼβ περιέβαλε δι᾽ ἰδιαζούσης ἀγάπης τὸν Ἰωσὴφ ὡς «υἱὸν τοῦ γήρως αὐτοῦ», οὗτος δὲ εἶδεν ὄνειρα προμηνύοντα τὸ ἔνδοξον μέλλον του, οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ ἐφθόνησαν αὐτὸν καὶ ἐβουλεύθησαν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Ὑπερισχυσάσης ὅμως τῆς ἐπιεικεστέρας γνώμης τοῦ Ρουβήν, ὁ Ἰωσὴφ κατ᾽ ἀρχὰς ἐρρίφθη ἐντὸς λάκκου, ἔπειτα δὲ τῇ προτάσει τοῦ Ἰούδα ἐπωλήθη εἰς Ἰσμαηλίτας ἐμπόρους, οἵτινες μετεπώλησαν αὐτὸν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ εἰς Πετεφρῆν τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ φαραώ. Μετά τινας περιπετείας ὁ Ἰωσὴφ κατώρθωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς ὕπατα ἀξιώματα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ νὰ γίνῃ πρωθυπουργὸς τοῦ Φαραώ, ἀπολαύων μεγάλης εὐνοίας παρ᾽ αὐτῷ. Ἀναγνωρίσας δὲ τοὺς ἐν καιρῷ σιτοδείας ἐλθόντας πρὸς προμήθειαν σίτου ἀδελφούς του ἔστειλε καὶ προσεκάλεσε τὸν πατέρα μεθ᾽ ὅλης τῆς οἰκογενείας του εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ἐπεδαψιλεύθησαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ φαραὼ καὶ τοῦ Ἰωσὴφ μεγάλαι τιμαί. Ὁ Ἰωσὴφ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 110 ἐτῶν, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ βαλσαμωθεὶς ἐτάφη προσωρινῶς ἐν Αἰγύπτῳ, βραδύτερον δὲ μετηνέχθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν περὶ αὐτοῦ χαριεστάτων διηγήσεων τῆς «Γενέσεως», αἵτινες τυγχάνουσιν ἐκ τῶν ὡραιοτάτων μερῶν τῆς Π. Διαθήκης, δὲν πιστοποιεῖται ἀμέσως ὑπό τινος τῶν μέχρι τοῦδε εὑρημένων φιλολογικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν τῆς Αἰγύπτου μνημείων, τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ ἀποχρῶντα λόγον ἀμφισβητήσεως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος, τοσοῦτο μᾶλλον καθ᾽ ὅσον ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας (ἐποχὴ τῶν Ὑξώς) δὲν ἔχει ἐπαρκῶς ἐξερευνηθῆ καὶ οὐδαμῶς ἀποκλείεται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνεύρεσις μνημείων σχετικῶν πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἱστορούμενα. Ἐξ ἄλλου αἱ διηγήσεις αὗται εὑρίσκονται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸ πλαίσιον τῆς παλαιοτάτης αἰγυπτιακῆς ἱστορίας, ὡς γνωρίζομεν αὐτὴν ἐκ τῶν σῳζομένων αἰγυπτιακῶν μνημείων καὶ φέρουσι γνωστὴν αἰγυπτιακὴν χροιάν, ὅπερ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν καὶ δὴ αἰγυπτιολόγων (*Hommel*, *Brugsch*, *Ebers*, *Spiggelberg* κ. ἄ.).

Ὁ Ἰωσὴφ οὗτος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς τύπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ βίος τοῦ ὁποίου ἱκανὰς πρὸς τὸν βίον ἐκείνου ἐμφανίζει ἀναλογίας. Ἐν δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη τοῦ «παγκάλου Ἰωσὴφ» τελεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Δευτέραν.

Π. Ι. Μ.

— /*Τέχνη*/ Ἡ δραματικὴ ἱστορία τοῦ *Ἰωσὴφ* παλαιόθεν ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καλλιτεχνῶν. Ἐν τῇ χριστιανικῇ ἰδίᾳ εἰκονογραφίᾳ λίαν ἐνωρὶς ἐχρησιμοποιήθη ἡ πώλησις τοῦ Ἰωσὴφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του ὡς συμβολισμὸς τῆς προδοσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰούδα. Ἀπολύτως ἔκδηλον εἶναι τοῦτο ἐν ταῖς παραλλήλοις σκηναῖς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, αἵτινες εἰκονίζονται εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ Λατερανῷ καὶ ἐν αἷς ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα φέρεται ἔναντι τῆς πωλήσεως τοῦ Ἰωσήφ. Ἐπεισόδια ἐκ τοῦ περιπετειώδους βίου τοῦ Ἰωσὴφ εἰκονίσθησαν εἰς τοὺς πλείστους τῶν παλαιῶν ναῶν τῆς Ρώμης. Τινὰ τούτων ἐξηφανίσθησαν ἤδη, ὡς τὰ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Μαρίᾳ τῇ Μείζονι. Ἕτερα ὅμως σῴζονται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καλῶς, ὡς τὰ ἐν τῷ ἔξω τῶν τειχῶν Ἁγίῳ Παύλῳ καὶ Ἁγίᾳ Μαρίᾳ τῇ Ἀρχαίᾳ. Σειρὰ συνθέσεων εἰλημμένων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰωσὴφ κοσμεῖ τὸν ἐν Ραβέννῃ θρόνον τοῦ ἀρχιθύτου Μαξιμιανοῦ, τὸν Ἅγιον Μᾶρκον τῆς Βενετίας καὶ τὸ κοπτικὸν ὕφασμα τῆς συλλογῆς Γκολενίσεφ. Ἕτεραι δὲ σειραὶ τοιούτων ἀπεικονίσεων ἀνευρίσκονται εἰς τὰ γνωστότερα καὶ ὡραιότερα τῶν ἱστορημένων μεσαιωνικῶν χειρογράφων (Γένεσις τῆς Βιέννης, Βίβλος τοῦ Cotton, Πεντάτευχος τοῦ Ashburnham, τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 510 ἑλληνικὸν χειρόγραφον τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ ἡ ὑπ᾽ ἀριθ. 746 ἑλληνικὴ Ὀκτάτευχος τοῦ Βατικανοῦ).

Μεταξὺ τῶν σχετικῶν ἔργων τῆς νεωτέρας τέχνης ἐξαίρετον κατέχουσι θέσιν αἱ ὡραιόταται ἐν τῷ Campo Santo τῆς Πίζης συνθέσεις τοῦ Μπενότσο Γκοτσόλι, αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ph. Veit, Cornélius, Overbeck καὶ Schadow ἐν τῇ Villa Bartholdi τῆς Ρώμης, αἱ ἀπεικονίσεις τῶν: Λουκᾶ τοῦ Λέϋντε, Ρέμπραντ, Ραφαὴλ (Loggie τοῦ Βατικανοῦ), Ἀνδρέου ντὲλ Σάρτο (Παλάτιον Πίττι) καὶ Γκουερτσῖνο. Τὸν «Ἰωσὴφ διηγούμενον τὰ ὄνειρά του εἰς τοὺς ἀδελφούς του» ἐξεικόνισαν οἱ Ραφαὴλ καὶ Ρέμπραντ. Τὴν σκηνὴν τῆς προσκομίσεως τοῦ χιτῶνος τοῦ Ἰωσὴφ εἰς τὸν Ἰακὼβ οἱ Ρέμπραντ καὶ Βελάσκουεθ. Τὴν «Πώλησιν τοῦ Ἰωσὴφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του» οἱ Ραφαήλ, Ἱππόλυτος Φλαντρέν, Βὰν ντὲρ Βάϋντεν, Ἀλ. Ντεκάν. Τὴν περιπέτειαν τοῦ «Ἰωσὴφ μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ» οἱ Ραφαήλ, Α. Ἀλλόρι, Σ. Κανταρίνι, Βὰν ντὲρ Βέρφ, Β. Μιέρις. Ἕτερα ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ Ἰωσὴφ ἐξεικόνισαν οἱ: Ρέμπραντ, Ριμπέρα, Στρότσι, Ραφαήλ, Γκουερτσῖνο, Ροῦμπενς, Βὰν ντὲρ Βάϋντεν, Coypel, Coysevox, Jan Victoor, F. Bol κ.λ.π.

Ι. Μ. Π.

Φρ. Ἰ. Ὄβερμπεκ: *Ὁ Ἰωσὴφ πωλούμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του.*
[Μουσεῖον Βερολίνου.]

Digitized by Google

—**Ἰωσὴφ** ὁ λεγόμενος *μνήστωρ* (δηλ. τῆς Θεοτόκου). Ὁ θετος πατὴρ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. Ἦτο ἀπόγονος τοῦ βασιλέως Δαυῒδ καὶ κατήγετο ἐκ τῆς Βηθλεέμ, ἀλλὰ κατῴκει ἐν Ναζαρέτ, ἔνθα ἤσκει τὸ ἔργον τοῦ τέκτονος. (*Ματθ.* ιγ' 55, *Μαρκ.* στ' 3, πρβ καὶ *Ἰουστίν* Διάλογ. πρὸς Τρύφ. 88). Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ χαρακτηρίζεται ὡς ἀνὴρ δίκαιος καὶ τοιαύτη ἐμφανίζεται καὶ ἡ συμπεριφορά του (*Ματθ.* α' 19). Διατελῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν χηρείᾳ, ἐμνηστεύθη μετὰ τῆς Μαρίας, ἣν φαίνεται ὅτι καὶ συνεζεύχθη (ὅθεν καὶ ἐπικαλεῖται «πατὴρ τοῦ Ἰησοῦ»), ἀλλ' ἐσεβάσθη τὴν παρθενίαν αὐτῆς, κατὰ τὴν παναρχαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγένετο δὲ ἡ σύζευξις αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίας, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μετὰ τὴν θαυμαστὴν σύλληψιν αὐτῆς (πρβ. *Ματθ.* α' 18—25). Ὡς σύζυγος τῆς Μαρίας, ἧς κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν ἀνεγνώρισε τὸν ὑπερφυᾶ τόκον (*Ματθ.* α' 20) παρέσχε τὴν προστασίαν του ὄχι μόνον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη δωδεκατὴς που εἰς τὸν ναόν, ὁ Ἰωσὴφ ἔζη εἰσέτι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐξ οὗ μετὰ πάσης πιθανότητος συνάγεται, ὅτι ἐνωρὶς θὰ ἀπέθανε. Οὔτε ἐν τῷ θαύματι τῆς Κανᾶ, οὔτε ἔπειτα δὲν μνημονεύεται. Τὰ κενὰ τῶν κανονικῶν εὐαγγελίων ἀνέλαβε καὶ ἐνταῦθα νὰ πληρώσῃ ἡ γραμματεία τῶν ἀποκρύφων λεγομένων εὐαγγελίων (πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου, εὐαγγέλιον τοῦ Ψευδοματθαίου περὶ τῆς γεννήσεως τῆς Μαρίας, ἱστορία Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος, σωθεῖσα ἀραβιστὶ καὶ κοπτιστὶ κλπ.). Εἶναι δὲ τὰ βιβλία ταῦτα, ἐξ ὧν τινα ἔτυχον εὐρυτάτης διαδόσεως, μεστὰ θρύλων καὶ μύθων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *J. Burassé*, Histoire de S. Joseph (1872). —*E. Thomson*, The Life and Glories of St. Joseph (1891).

Π. Ι. Μ.

—*[Τέχν.]* Τὴν μορφὴν τοῦ *Ἰωσὴφ* συναντῶμεν εἰς τὰς πλείστας ἀπεικονίσεις τῆς «Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», τῆς «Προσκυνήσεως τῶν Μάγων», τῆς «Ἁγίας Οἰκογενείας» καὶ τῆς «Φυγῆς εἰς Αἴγυπτον». Παρὰ ταύτας ὅμως εὑρίσκομεν καὶ ταύτην μεμονωμένως εἰκονιζομένην. Μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων ἀπεικονίσεων τοῦ Ἰωσὴφ σημειοῦμεν ἐνταῦθα τάς: ἐν τοιχογραφίᾳ τοῦ κοιμητηρίου τῆς Πρισκίλλης, ἐν ἀναγλύφῳ ἐξ Ἄρλης, ἐν μωσαϊκῷ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, ἐν ἀναγλύφῳ ἐκ Puy, ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ ἀρχιθύτου Μαξιμιανοῦ (ἐν Ραβέννῃ), ἐν σαρκοφάγῳ τοῦ Sutri, ἐν σαρκοφάγῳ τοῦ μουσείου τοῦ Λατερανοῦ (ἐν Ρώμῃ), ἐν σαρκοφάγῳ τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου τοῦ Μιλάνου, ἐν ἐλεφαντίνῃ πυξίδι τοῦ Werden, ἐν τοιχογραφίᾳ τοῦ Deir-Abou-Henuys (παρὰ τὴν Ἀντινόην τῆς Αἰγύπτου), ἐν τοιχογραφίᾳ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Ἀρχαίας (ἐν Ρώμῃ) καὶ εἰς πλείστας μικρογραφίας χειρογράφων. Ἐκ τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἀπεικονίσεων τοῦ Ἰωσὴφ μνημονεύομεν τὰς ὀφειλομένας εἰς τοὺς καλλιτέχνας: Δ. Θεοτοκόπουλον, Φίλιππον ντὲ Σαμπαὶν (Βρυξέλλαι), Φ. Βοῦτερς (Μπελβεντέρε Βιέννης), Γκουερτσῖνο (Παλάτιον Πίττι), Ἀνδρέαν ντὲλ Σάρτο (Μόναχον), Βάγκνερ φὸν Κούλμπαχ (Μόναχον), Ριμπέρα (Μαδρίτη), Σασσοφερράτο, Λουΐνι (πινακοθήκη Μιλάνου), Λ. Τζιορντάνο (μουσεῖα Μαδρίτης, Μπελβεντέρε), Ἀ. Μπλαῖμερτ (Βερολῖνον), Γ. Χόντχορστ (Μπελβεντέρε), Σ. Βουέ, Βελάσκουεθ, Ὄβερμπεκ κ. λ. π.

Δ. Θεοτοκοπούλου: Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Ἰησοῦς παιδίον.

Ι. Μ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ἀπὸ ***Ἀριμαθαίας***. Μέλος τοῦ μεγάλου συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, ἀνὴρ πλούσιος, εὐσεβὴς καὶ δίκαιος, ὅστις εἶχε μαθητεύσει παρὰ τῷ Ἰησοῦ κρυφίως. Μὴ συγκατανεύσας εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ, ἐτόλμησε νὰ προσέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου εἰς τὸν Πιλᾶτον, ἵνα ζητήσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὅπερ καὶ παραλαβὼν ἔθαψεν «ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ» τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ Νικοδήμου (*Ματθ.* κζ' 57 ἑξ. καὶ παράλληλα). Ἄλλο τι δὲν γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν εὐαγγελίων. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τῇ 31 Αὐγούστου, ἐν δὲ τῇ λατινικῇ τῇ 17 Μαρτίου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1585 ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ. Κατά τινα μυθώδη παράδοσιν, ὁ Ἰωσὴφ ἐπεσκέφθη τὴν Γαλατίαν καὶ ἐκεῖθεν τὴν Ἀγγλίαν. Π. Ι. Μ.

—**Ἰωσὴφ** ***(ἅγιοι)***. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς:—1) Ὁ μνηστὴρ τῆς Θεοτόκου (βλ. λ *Ἰωσὴφ*, ἑορταζόμενος τὴν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ Κυριακήν. —2) *Ἰωσὴφ* ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 31 Αὐγούστου.—3) Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ ἀναχωρητής, μαθητὴς τοῦ Μ. Ἀντωνίου, ἑορταζόμενος τὴν 17 Ἰουνίου.—4) Ὁ μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ναρσῆ (Νιρσᾶ), ἐπισκόπου τῆς πόλεως Jahrgerd ἐν Περσίᾳ, μαρτυρήσας τῷ 343 ἐπὶ Σαπὼρ τοῦ Β' (309—379) καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Νοεμβρίου.—5) Ὁ Πέρσης ἱερεύς, ὅστις τῷ 378 ἐπὶ τοῦ Σαπὼρ τοῦ Β' ἐν Ἀρβήλοις ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον λιθοβοληθεὶς καὶ ἑορτάζεται τὴν 3 Νοεμβρίου.—6) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 14 Ἰουλίου.—7) Ὁ Ὑμνογράφος (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 3 Ἀπριλίου.—8) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Α' (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 30 Ὀκτωβρίου.—9) Ὁ ἐκ τῶν κτιτόρων τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς ἑορταζόμενος τὴν 20 Μαΐου. —10) Ὁ *ἡγιασμένος*, ἐπονομαζόμενος *Σαμάκος*, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ μονάσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐπονομαζομένου Δερματᾶ. Ἑορτάζεται τὴν 29 Αὐγούστου καὶ τὴν 22 Ἰανουαρίου.—11) Ὁ *Χαλεπλῆς*. Νεομάρτυς ἐκ Χαλεπίου τῆς Συρίας. Μὴ δεχθεὶς νὰ ἐκτουρκισθῇ ἐφονεύθη τῷ 1686. Ἑορτάζεται τὴν 4 Φεβρουαρίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς:—1) Ὁ Καπουκῖνος μοναχὸς (1556—1612), διαπρέψας ὡς ἱεραπόστολος ἐν Τουρκίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου ΙΔ' ἐγγραφεὶς ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ (4 Φεβρουαρίου).—2) Ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἄγνωστον πότε μετ' ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας (15 Φεβρουαρίου).—3) Ὁ ἐκ Βαρκελώνης τῆς Ἱσπανίας ἱερεύς, ἀποθανὼν τῷ 1702 καὶ καταταχθεὶς εἰς τοὺς ἁγίους ὑπὸ Πίου τοῦ Ι' τῷ 1909 (23 Μαρτίου).—4) Ὁ ἐξ Asti τῆς Ἰταλίας ἱερεύς, ἱδρυτὴς πολλῶν φιλανθρωπικῶν συλλόγων, ἀποθανὼν τῷ 1842 κατετάχθη εἰς τοὺς ἁγίους τῷ 1917 ὑπὸ Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ' (29 Ἀπριλίου).—5) Ὁ ἐκ Παλαιστίνης τῷ 356 ὑπὸ ἀρειανῶν καὶ Ἰουδαίων δολοφονηθεὶς (22 Ἰουλίου).—6) Ὁ ἐξ Ἀραγωνίας ἱερεύς, διακριθεὶς διὰ τὴν ἰδιαιτέραν συμπάθειάν του πρὸς τὰ πτωχὰ παιδία, ἀποθανὼν ἐν ἡλικίᾳ 92 ἐτῶν τῷ 1648, ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον ὑπὸ Βενεδίκτου τοῦ ΙΔ' (27 Αὐγούστου). —7) Ὁ Δομινικανὸς μοναχός, ὅστις μετὰ Καρόλου Σπινόλα καὶ ἄλλων μοναχῶν ὑπέστη ἐν Ἰαπωνίᾳ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1622 (10 Σεπτεμβρίου). —8) Ὁ ἐκ Cupertino τῆς νοτίου Ἰταλίας μοναχός, ὅστις τῷ 1663 ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 18 Σεπτεμβρίου. —9) Ὁ ἐκ Τογκίνου Ἰωσὴφ Kangh, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον μετ' ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 1861 καὶ ἐγγραφεὶς εἰς τὸ μαρτυρολόγιον ὑπὸ Πίου τοῦ Ι' τῷ 1906 (1 Νοεμβρίου).—10) Ὁ ἐν τῷ δυτικῷ Τογκίνῳ ἱερεύς, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1840 καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ μαρτυρολόγιον ὑπὸ Λέοντος ΙΓ' τῷ 1900 (8 Νοεμβρίου).—11) Ὁ ἐκ Besançon τῆς Γαλλίας ἱεραπόστολος, ὅστις μεταβὰς εἰς Κοχιγκίναν τῷ 1829 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1835 καὶ κατετάχθη εἰς τὸ μαρτυρολόγιον ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1900 (1 Δεκεμβρίου). —12) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακὼβ (βλ. ἀνωτ., 11 Δεκεμβρίου). Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ἐπίσκοπος ***Ἀνδρούσης***. Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων παραγόντων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ περὶ τὸ 1775, ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ περιφήμῳ τῆς γενετείρας του σχολῇ, ὅπου καὶ μεταγενεστέρως ἐδίδαξεν, ὑπηρέτησεν εἰς Σμύρνην ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Γρηγόριον, μετέπειτα πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐχειροτονήθη τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον Ἀνδρούσης τῷ 1806 Διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφράδειαν, τὴν θέρμην τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀληθῶς προφητικὴν ἔξαρσιν καὶ αὐστηρότητα Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς ἀπὸ τοῦ 1819 συνειργάσθη ἐκθύμως εἰς ἐξάπλωσιν τοῦ μυστηρίου καὶ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς Ἐπαναστάσεως, κατὰ δὲ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος, συγκαλέσας κρυφίως τοὺς προκρίτους τῆς περιφερείας του ἐν Νησίῳ, τοὺς ἔπεισε νὰ εἰσφέρουν, δώσας τὸ καλὸν παράδειγμα. Μεταβὰς εἰς Τρίπολιν, τῇ προσκλήσει τοῦ καϊμακάμη Μεχμὲτ-Σαλήχ, ἐφυλακίσθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ προκρίτων. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τριπόλεως, ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, γενόμενος πληρεξούσιος εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ μινίστρος τῆς Θρησκείας τῷ 1822, ὁπότε, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη, ἀπηύθυνε πρὸς «τοὺς εὐλογημένους Χριστιανοὺς τοὺς κατοικοῦντας ἐν Πελοποννήσῳ» ἀπαράμιλλον παραίνεσιν, ἵνα ἐν συμπνοίᾳ ἀντιμετωπίσουν τὸν κατερχόμενον ἐχθρόν. Ὑπηρετήσας μέχρι τοῦ 1825 ὡς ὑπουργὸς τῆς τε Θρησκείας καὶ τῆς Δικαιοσύνης, ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, καὶ δι' ὅλης τῆς ψυχῆς του ἠγωνίσθη ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ τῶν ὀρδῶν του. Τότε ἀπώλεσε καὶ ὅλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του, πολλὰς δ' ὑπέστη κακουχίας καὶ ἐπανειλημμένως ἐτραυματίσθη, διότι ὡς νεανίας ἐμάχετο. Τῷ 1827 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι Συνέλευσιν καὶ μεγάλως ἐβοήθησε τὸν Καποδίστριαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ κυβερνήτου καὶ κατόπιν νὰ μεσολαβήσῃ ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας διὰ νὰ σωθῇ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας ἀπὸ τὸν θάνατον, εἰς ὃν εἶχον καταδικασθῇ. Κληθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, εἰργάσθη ὡς συνοδικὸς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ἀόκνως καὶ ἀνιδιοτελῶς. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐκδουλεύσεων τὸν κατέταξεν εἰς τοὺς στρατηγούς. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν, ὡς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» περὶ τῆς φυλακίσεώς του, ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Νέου, κ. ἄ. Ἀπέθανε τῷ 1842. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωσήφ**, ἔξαρχος ***Βουλγάρων***. Ὁ δεύτερος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐξαρχίας Βούλγαρος ἔξαρχος (1840—1915). Τὸ λαϊκόν του ὄνομα ἦτο *Λάζαρος Γιόφτσεφ*. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1870 διωρίσθη δικαστικὸς ὑπάλληλος καὶ βραδύτερον γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐξαρχίας. Τῷ 1872 ἐγένετο κληρικὸς καὶ ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπί τινα ἔτη εἰς τὴν ἐξαρχίαν, ἐστάλη τῷ 1875 νὰ διευθύνῃ τὴν ἐπαρχίαν Βιδδινίου, τῷ δὲ 1876 ἐξελέγη μητροπολίτης Λόφτσε. Μετὰ ἓν ἔτος ἐγένετο ἔξαρχος, ἀντικαταστήσας τὸν πρῶτον τοιοῦτον Ἄνθιμον, ἐξόριστον τότε εἰς Ἄγκυραν. Ὁ Ἰωσὴφ ἐγκατεστάθη εἰς Φιλιππούπολιν καὶ ἐκεῖθεν διηύθυνε τὴν ἐξαρχίαν, τήν τε ἐν τῇ Τουρκίᾳ καὶ τὴν ἐν τῇ Βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ. Ἀργότερον ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν, προκειμένου περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς διοικήσεως τῆς ἐξαρχίας, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ ἔτους 1913, ὁπότε, μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Σόφιᾳ. Τ. Β.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Θεσσαλονίκης***. Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης καὶ ποιητὴς τοῦ τέλους τοῦ Η' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἀδελφὸς τοῦ *Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου*, Στουδίτης καὶ αὐτός, ἐξωρίσθη συνοδικῇ ἀποφάσει τῷ 809 ὡς φανατικὸς πολέμιος τῶν εἰκονομάχων καὶ ὡς ἀποδοκιμάσας τὸν πατριάρχην Νικηφόρον, μὴ καθαιρέσαντα τὸν οἰκονόμον Ἰωσήφ, ὅστις ηὐλόγησε τὸν παράνομον γάμον τῆς συγγενοῦς τῶν Στουδιτῶν τούτων Θεοδότης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ' (780—797). Ἀνακληθεὶς ὑπὸ Μιχαὴλ Α' τοῦ Ραγγαβὲ τῷ 812 ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐξακολουθῶν ἀμείλικτον τὸν πόλεμον κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἐξωρίσθη τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829—842) εἰς τὴν ἐν Βιθυνίᾳ Ἀπολλωνιάδα καὶ ἐντεῦθεν ἀλλαχοῦ. Ἀπεβίωσε δὲ ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερήσεων. Ὁ Ἰωσὴφ ἔγραψε λόγον εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Τιμίου σταυροῦ, ἕτερον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον τὸν Θεσσαλονικέα καὶ τρίτον εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου. Ἐποίησεν ἰαμβικοὺς στίχους κατὰ τῶν εἰκονομάχων, κανόνας πολλοὺς τοῦ Τριῳδίου, τριῴδια καὶ στιχηρὰ εἰς τὰς πέντε ἡμέρας τῆς Τυροφάγου καὶ τὰς λοιπὰ. τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ τετραῴδια εἰς τὰ τέσσαρα Σάββατα αὐτῆς καί τινα ἄλλα ἀνέκδοτα. Οἱ ἐπ' ὀνόματι δ' αὐτοῦ φερόμενοι πέντε κανόνες τοῦ Πεντηκοσταρίου ὑπό τινων θεωροῦνται ποιήματα τοῦ ἑτέρου Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Θεσσαλονίκης***. Ἐθνομάρτυς κατὰ τὸν Ἀγῶνα (1770—1821) ἐκ Δημητσάνης. Χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', ἦτο συνοδικὸς κατὰ

Digitized by Google

τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας. Τότε, ζητηθέντων παρὰ τῆς Πύλης ὁμήρων, ἐστάλη καὶ ὁ Ἰωσήφ, ἐγκλεισθεὶς εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Μουτζούραγα. Τὴν 4 Ἰουλίου 1821 ἀπηγχονίσθη μετ' ἄλλων ἀρχιερέων, ἀφοῦ ἐμαρτύρησεν εἰς τὴν φυλακήν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωσὴφ** πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***: — 1) Ὁ Α', ὅστι κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος κατέχων τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον διεδέχθη τὸν Ἐφραίμ. Οὐδὲν περὶ αὐτοῦ εἶναι γνωστόν. — 2) Ὁ Β' (980—983), ὅστις ἰατρὸς ὢν διεδέχθη Θωμᾶν τὸν Β', μεταβὸς δὲ χάριν ὑποθέσεων τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων εἰς τὸ Κάϊρον τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἤδρευεν ὁ χαλίφης τῶν φατιμιδῶν Ἀράβων, εἰς οὓς τότε ὑπήγετο ἡ Παλαιστίνη, ἀπέθανεν ἐκεῖ καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

— **Ἰωσὴφ** ὁ Καλοθέτης. Ἐκ Χίου καταγόμενος ἔζη περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Μετασχὼν τῆς ἔριδος τῶν *ἡσυχαστῶν* (βλ λ.), ἦτο φίλος καὶ ὀπαδὸς Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Συνέγραψε τρεῖς πραγματείας κατὰ Ἀκινδύνου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, περὶ θείας οὐσίας καὶ περὶ φύσεως τῆς χάριτος, δύο κατὰ Βαρλαάμ, μίαν κατὰ Γαβρᾶ καὶ μίαν κατὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Καλέκα. Ἔγραψεν ἐπίσης ἐγκώμιον Γρηγορίου τῆς Νικομηδείας καὶ τὸν βίον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀθανασίου τοῦ Α', κατέλιπε δὲ καὶ ἐπιστολὰς πρὸς Σάββαν μοναχὸν Ἁγιορείτην, πρὸς Νικηφόρον Μετοχίτην, πρὸς Ματθαῖον ἱερομόναχον Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς Κυπρίους μοναχοὺς ζητοῦντας παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περὶ τῶν ἡσυχαστῶν. Ἅπαντα δὲ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ Καλοθέτου εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα ἐν χειρογράφῳ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ἐπίσκοπος ***Κοζύλης καὶ Ρογῶν***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀμπελακίοις τῆς Θεσσαλίας τῷ 1776, ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Τσαρίτσανη σχολὴν τοῦ Κωνσταντίνου Κούμα καὶ ἐχειροτονήθη ἀρχιμανδρίτης ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἄρτης Πορφυρίου, προαχθεὶς βραδύτερον εἰς βοηθὸν του ἐπίσκοπον, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Ρογῶν καὶ Κοζύλης. Ἀκολουθήσας τὸν Πορφύριον εἰς Μεσολόγγιον προσήνεγκε κατὰ τὰς πολιορκίας ὑψίστας πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην πόλιν ὑπηρεσίας. Μετὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος συνεδέθη δι' ἰδιαιτέρας φιλίας καὶ ἐκήδευσε τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἀπελθόντος τοῦ μητροπολίτου Πορφυρίου εἰς Ναύπλιον, ὁ Ἰωσὴφ ἀνέλαβε τὰ μητροπολιτικὰ καθήκοντα, εἰς τὴν δεινὴν δ' ἐκείνην τοῦ Μεσολογγίου περίστασιν ἐφάνη ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του. Ἐνίσχυε τοὺς μαχομένους περιτρέχων τοὺς προμαχῶνας καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς διακοπῆς τῶν πυροβολισμῶν καὶ κανονιοβολισμῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῶν γερόντων τιθέμενος ἐπεσκεύαζε τὰ ρήγματα τῶν προμαχώνων καὶ τῶν ἀμυντικῶν γραμμῶν. Προεδρεύσας τοῦ συμβουλίου διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐξόδου, ἀνεχαίτισε τὴν ἰδέαν πολλῶν ἀρχηγῶν, ὅπως τὰ μὴ δυνάμενα νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως γυναικόπαιδα τὰ σφάξωσι, ἵνα μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν ἔξοδον ἠκολούθησε τὸ σῶμα τοῦ Νότη Μπότσαρη, καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγχυσιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν καὶ διὰ πλοιαρίου διεπεραιώθη εἰς τὴν νησῖδα τοῦ Ἀνεμομύλου μὲ ὀλίγους μαχητάς. Ἀμυνθεὶς ἐπὶ μίαν εἰσέτι ἡμέραν ἡρωϊκῶς ἐντὸς τοῦ μύλου ἀνετίναξεν αὐτὸν τὴν πρωΐαν τῆς 12 Ἀπριλίου βαρύτατα τραυματισθεὶς ἐκ τῆς ἐκρήξεως. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐκρέμασαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀνεμομύλου, ἵνα εὑρῇ οὕτω μαρτυρικώτερον θάνατον. Τὸ μνημεῖον αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀναγλύφου προτομῆς του ἀνηγέρθη ἐν τῷ Ἡρώῳ Μεσολογγίου τῷ 1922. Χ. Γ. Ε.

Ὁ Κοζύλης Ἰωσήφ.

— **Ἰωσήφ, πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως***. Δύο οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο: — 1) Ὁ Α', ὅστις ἡγούμενος ὢν τῆς κατὰ τὸ Γαλήσιον ὄρος μεταξὺ Σμύρνης καὶ Ἐφέσου μονῆς, ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ κλήρου πατριάρχης καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὴν 1 Ἰανουαρίου 1267, διαδεχθεὶς Γερμανὸν τὸν Γ'. Βλέπων τὴν Ἐκκλησίαν βιαζομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ δόγμα τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἔπεμψεν ἐγκυκλίους ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξους, ἐντελλόμενος αὐτοῖς νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων των. Ὁ αὐτοκράτωρ, προσκρούων εἰς τὴν ἄκαμπτον ἄρνησιν τοῦ Ἰωσήφ, ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτὸν τῷ 1275 καὶ ἀνεβίβασε τὸν ὁμόφρονα Ἰωάννην Βέκκον. Ὁ διάδοχος τοῦ Μιχαήλ, Ἀνδρόνικος ὁ Β', ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ θρόνου τὸν Βέκκον ἐπανήγαγεν εἰς αὐτὸν τὸν Ἰωσήφ, ὅστις ὅμως καταπεπονημένος ἐκ τοῦ γήρατος μετά τινας μῆνας ἀπέθανε (1283) καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Τοῦ Ἰωσὴφ σῴζεται πόνημα περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπιγραφόμενον «Οἰκειόχειρος ὁμολογία» (ὅπερ τινὲς ἀποδίδουσιν εἰς Ἰωσὴφ τὸν Β'), «Πιττάκιον πρὸς τὸν μετὰ ταῦτα μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἰγνάτιον, δέσμιον ὄντα τηνικαῦτα διὰ τὴν λατινικὴν ὑπόθεσιν» καὶ δύο ἐπιστολαί.

—2) Ὁ Β', ὅστις μητροπολίτης ὢν Ἐφέσου διεδέχθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Εὐθύμιον τὸν Β' τῇ 21 Μαΐου τοῦ 1416 καὶ ἡγηθεὶς τῆς ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μεταβάσεως εἰς Ἰταλίαν τῷ 1438 ἀποστολῆς πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι τῇ 10 Ἰουνίου 1439 ἐν Φλωρεντίᾳ πιστὸς μέχρι τελευταίας πνοῆς εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Μεθώνης***. Ἐπίσκοπος Μεθώνης καὶ συγγραφεὺς τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐκαλεῖτο *Ἰωάννης Πλουσιαδηνὸς* πρὸ τῆς χειροτονίας του καὶ ἔζη ἐν Κρήτῃ, ἐξ ἧς κατήγετο, ὢν ἐκεῖ πρωτόπαπας, κατόπιν δὲ προήχθη εἰς ἐπίσκοπον τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Βησσαρίωνος. Θερμὸς ὀπαδὸς τῆς εὐαρίθμου μερίδος τῶν ἑνωτικῶν ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας συνόδῳ, ἀφιέρωσε τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων του εἰς ὑπεράσπισιν τῆς συνόδου ταύτης καὶ καταπολέμησιν τῶν γνωμῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀνθενωτικῶν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου. Ἐν τῷ ἐκτενεστάτῳ τῶν ἔργων του, τῇ «Ἀπολογίᾳ ὑπὲρ τῆς συνόδου», ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ διὰ ρήσεων παλαιῶν πατέρων τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὅτι ἀρχῆθεν συνεφώνουν αἱ δύο Ἐκκλησίαι εἰς τὰ πέντε ἐπίμαχα ζητήματα καὶ καλεῖ τοὺς ὀρθοδόξους νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἕνωσιν. Ὁ «Λόγος ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου κατὰ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ» ἐγράφη εἰς ἀπάντησιν εἴς τινα ἐγκύκλιον τοῦ Μάρκου κατὰ τῆς συνόδου ταύτης. Καὶ ὁ «Διάλογος» δὲ αὐτοῦ μεταξὺ ἑπτὰ προσώπων περὶ τῶν αὐτῶν διαφορῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνεγράφη. Ὁ δὲ «Κανὼν τῆς ὀγδόης συνόδου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ» ἐξ 9 ᾠδῶν καὶ συναξαρίου, περιέχοντος ἱστορίαν ταύτης, μαρτυρεῖ τὸν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐνθουσιασμὸν αὐτοῦ. [*Migne* 159, 960-1392.] Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσήφ, *Μπάρμπα*—**. Οὕτως ἀπέμεινε γνωστὸς ὁ ἐκ Σάμου ἰατρὸς *Ἰωσὴφ Δούκας*. Σπουδάσας ἐν Παταβίῳ, ἐνήσκει ἀπὸ τοῦ 1810 τὴν ἰατρικὴν εἰς Σμύρνην, ὅπου κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος πολλὰς οἰκογενείας ἔσωσε χάρις εἰς τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διέθετε. Τῷ 1822, μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς Χίου, ἐπιβὰς ἀγγλικοῦ πλοίου κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, μετὰ δύο δὲ ἔτη ἐγκατεστάθη εἰς Σπέτσας, ὅπου πάλιν μετήρχετο τὸν ἰατρόν. Τῷ 1825 κατηγορήθη ὅτι προδίδει τὰς κινήσεις τοῦ στόλου, ἐπειδὴ διετέλει εἰς τακτικὴν ἀλληλογραφίαν πρὸς καθολικὸν ἱερέα τῆς Σύρου, καὶ συνεπείᾳ τῆς βαρείας ταύτης κατηγορίας συνελήφθη καὶ μετεφέρθη εἰς Ναύπλιον, καθ' ὃν χρόνον προήλαυνε πρὸς αὐτὸ ὁ Ἰμπραήμ. Ἐκεῖ ὅμως ἡ διοίκησις ἀπέλυσε τὸν Ἰωσὴφ Δούκαν. Οὗτος ἐπανελθὼν εἰς Σπέτσας ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του μέχρι τοῦ 1826, ὁπότε ἀπεβίωσεν ἐκ λοιμώδους νοσήματος. Τὰ ἔγγραφά του κατεσχέθησαν, οὐδὲν ὅμως τὸ ὕποπτον ἀπεκάλυψαν. Ἐξηκριβώθη τότε ὅτι ἀφορμὴ τῶν κατηγοριῶν ἐναντίον του ἐστάθη μία γοῦνα, τὴν ὁποίαν, πενόμενος, ἐπώλησε πρός τινα Γεώργιον Μαρκόπουλον καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἀντίτιμον μάτην ἐζήτει παρ' αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ὑπῆρξε καὶ ὁ μηνυτής του. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωσὴφ** ἐπίσκοπος ***Οἰτύλου***. Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικός. Ἐγεννήθη τῷ 1765 ἐν Μάνῃ, ἐσπούδασεν εἰς Ναύπλιον καὶ ἐχειροτονήθη τῷ 1817. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας εἰργάσθη ἀόκνως πρὸς διάδοσιν τοῦ μυστηρίου μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Μάνης, κατώρθωσε δὲ νὰ ὑποκινήσῃ τὸν ζῆλον των. Ἰδιαιτέρως ἔδρασε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Αἰγυπτίων εἰς Μάνην, ὁπότε περιερχόμενος τὰ στρατόπεδα ἐνεθουσίαζεν εἰς ἀντίστασιν τοὺς πολεμιστάς, μεγάλως δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Τιμηθεὶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν διὰ τῆς καταστάξεως αὐτοῦ εἰς τοὺς πολιτικοὺς γ' τάξεως, ὁ Ἰωσὴφ ἐξηκολούθησεν ἱερατεύων μέχρι τοῦ 1838. Γ. Δ. Κ.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Ὁρῶν*** (Jauseph Hazzaja). Πέρσης μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καθ' ἣν δύναταί τις ἐν ἐκστάσει εὑρισκόμενος νὰ ἴδῃ τὸν Θεὸν ἰδίοις ὄμμασιν. Ἐγεννήθη ἐν Nemrodh τῆς Περσίας ἐκ πατρὸς μάγου καὶ ἑπταετὴς συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ καταλαβόντος τὴν πατρίδα του καλίφου Ὀμὰρ ἐπωλήθη δοῦλος κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Μωαμεθανόν τινα ἱερέα καὶ ἔπειτα εἰς Χριστιανόν τινα Κυριακόν, ὅστις βαπτίσας ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν. Εἰσελθὼν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἀββᾶ Seliba ἀπεχώρησεν ἔπειτα εἰς ἔρημον καὶ κατόπιν ἐγένετο ἀββᾶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Mar Bassima καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι. Ὁ Ἰωσὴφ ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, εἰς 1900 δὲ ἀριθμοῦνται τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα μεγάλα καὶ μικρὰ ἔργα. Ἐξ αὐτῶν εἶναι γνωστὰ ὁ «Παράδεισος τῶν Ἀνατολιτῶν», περιέχων βιογραφίας διαφόρων ἀσκητῶν, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, σχόλια εἰς Εὐάγριον, ψευδο-Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην καὶ τὴν παλαιοτέραν ἀσκητικὴν φιλολογίαν, ἑρμηνεία τοῦ «Βιβλίου τοῦ Ἐμπόρου» Ἡσαΐου τοῦ τῆς Σκήτης, πραγματεία περὶ τύχης καὶ θείας δίκης, προσευχαὶ πολλαί, διάφοροι πραγματεῖαι περὶ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου κτλ. καὶ πολλαὶ ἐπιστολαὶ ἀσκητικοῦ περιεχομένου. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ *Πέρσης*** γραμματικός. Μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ναρσῆ, τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς τῆς Νισίβεως κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, διεδέχθη τοῦτον καὶ διηύθυνεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του (575). Ἀσχοληθεὶς ἀποκλειστικῶς εἰς γραμματικὰς μελέτας, ἔγραψε τὴν ἀρχαιοτάτην γραμματικὴν τῆς συριακῆς γλώσσης, περὶ λέξεων συνωνύμων καὶ περὶ στίξεως. Διὰ τῶν γραμματικῶν δὲ τούτων ἔργων του ὁ Ἰωσὴφ προσέφερε σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Σύρους, διότι ἐφεῦρε σημεῖα στίξεως ὅμοια πρὸς τὰ τῶν μασσοριτῶν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, δι' ὧν καθίστατο δυνατὴ ἡ διάκρισις λέξεων ἐχουσῶν τὰ αὐτὰ σύμφωνα, ἀλλὰ διάφορα φωνήεντα καὶ διάφορον ἔννοιαν. Εἰς τὸν Ἰωσὴφ δὲ ἀποδίδεται καὶ ἡ συριακὴ μετάφρασις τῆς περιφήμου «Γραμματικῆς Τέχνης» Διονυσίου τοῦ Θρακός. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Πλουσιαδηνός***, βλ. λ. *Ἰωσὴφ* ὁ Μεθώνης.

— **Ἰωσήφ**, ἐπίσκοπος *Ρογῶν*. Ἀγωνιστὴς καὶ ἐθνομάρτυς (βλ. λ. *Ἰωσὴφ* ἐπίσκοπος Κοζύλης καὶ Ρογῶν).

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Σεβαστείας***. Μητροπολίτης τῆς Σεβαστείας κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα. Ἐν Ζακύνθῳ γεννηθείς, ἐκ τῆς παλαιᾶς οἰκογενείας Δόξα, καὶ ἐν αὐτῇ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προήχθη εἰς μητροπολίτην Σεβαστείας, ἔχων καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐξάρχου πάσης Ἀρμενίας. Δι' ἄγνωστον λόγον ἐπανακάμψας εἰς τὴν Ζάκυνθον ἐμόναζεν ἐν τῇ ἐκεῖ μονῇ τῆς Ἀναφωνητρίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε κατὰ τὸ τότε ἔθιμον παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βενετίας (1669). Ἐν τῇ μονῇ δὲ ταύτῃ ἐφησυχάζων συνέγραψε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1695 εἰς φράσιν ἁπλῆν «Κατήχησιν ἱερὰν πρὸς τοὺς μέλλοντας ἀναβῆναι εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμόν». Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ *Σύρος*** πατριάρχης. Ἐν Μεσοποταμίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἐξήσκει καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ. Κατορθώσας νὰ θεραπεύσῃ ἀσθένειάν τινα τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόου τοῦ Α', ἀπέκτησε τὴν εὔνοιάν του καὶ τῷ 552 ἀνυψώθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον διαδεχθεὶς τὸν μέγαν Μαραβᾶν. Τυραννικὸς καὶ βίαιος πρὸς τοὺς ἐπισκόπους του, ἐπὶ διετίαν ἀνέβαλεν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι τὴν σύγκλησιν συνόδου ἐν Σελευκείᾳ, ὅπως κανονικῶς ἔπραττον οἱ προκάτοχοί του ἅμα τῇ ἀνόδῳ των εἰς τὸν θρόνον. Καταδιώξας τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀμβάρης Σίμωνα, ἔκλεισεν αὐτὸν εἰς τὰς δημοσίας φυλακάς, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν, ἄλλους δὲ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς προσκρούοντας εἰς τὰς ἀπολυταρχικὰς του θελήσεις ἐτιμώρει, προσδένων αὐτοὺς εἰς τὰς φάτνας τῶν ἀλόγων τοῦ στάβλου του. Διὰ τὴν τοιαύτην διαγωγήν του σύμπας ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαὸς διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς ἐζήτησαν τὴν παῦσίν του παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ὁ Χοσρόης ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν σύγκλησιν συνόδου, ἥτις τῷ 567 συνελθοῦσα καθῄρεσε τὸν Ἰωσήφ, ὅστις ἀπέθανεν ὡς λαϊκὸς τῷ 575, καταλιπὼν κατάλογον τῶν πρὸ αὐτοῦ πατριαρχευσάντων. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Τορνόβου***. Μητροπολίτης Τορνόβου καὶ ἔξαρχος Βουλγαρίας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐν Ἰωαννίνοις γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἐξεπαιδεύθη ἐκεῖ καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος. Τῷ 1709 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη πατριαρχικὸς ἱεροκῆρυξ καὶ τῷ 1714 προήχθη εἰς μητροπολίτην Τορνόβου. Μετὰ ὀκταετίαν ἀναχωρήσας ἐκ Βουλγαρίας μετέβη τῷ 1722 εἰς Βουκουρέστιον καὶ δύο ἔτη διαμείνας ἐκεῖ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος ἡσύχαζεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1754 ἢ 1755. Ὁ Ἰωσὴφ ὑπῆρξε καὶ γόνιμος συγγραφεὺς καὶ ποιητής, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα, ἐξεδόθησαν δὲ οἱ 293 «Στίχοι θρηνητικοί», δεκαπεντασύλλαβοι ἀνομοιοκατάληκτοι εἰς Νικόλαον Μαυροκορδᾶτον. Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***ὑμνογράφος***. Ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς τοῦ Θ' αἰῶνος, ἐν Σικελίᾳ γεννηθείς, ὅθεν καὶ *Σικελιώτης* ἐπονομάζεται. Δεκαπενταετὴς μεταβὰς εἰς Θεσσαλονίκην εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Λατόμου. Ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου διωρίσθη σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἴσης ἀπολαύων τιμῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου, κατεστάθη

Digitized by Google

ὑπ' αὐτοῦ πνευματικὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κλήρου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 886. Ὁ Ἰωσήφ, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν ἀσχοληθείς, ἐποίησε πλείστους ὕμνους, ὅθεν καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑμνογράφος ἐπωνομάσθη. Ἐποίησε τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ ὑπὲρ τοὺς διακοσίους τοιούτους ἀναγινώσκομεν νῦν ἐν τοῖς δώδεκα Μηναίοις· ὡσαύτως κανόνα ὡραῖον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σεισμοῦ τοῦ 740, τὸν θαυμάσιον εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον «Χριστοῦ βίβλον ἔμψυχον κλπ.», εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος, εἰς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον κ. ἄ. Κατὰ τὸν Κωνσταντῖνον Οἰκονόμον «ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς ἱεροῖς ᾄσμασιν αὐτοῦ θαυμάζει πᾶς τις θεωρῶν τήν τε μελιχρὰν τῆς λέξεως χάριν καὶ τὴν εὐρυθμίαν τοῦ μέλους καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν θείων ἐννοιῶν καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς φράσεως, τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν ἄλλοτε ἄλλως καὶ ἀείποτε καλῶς ἑρμηνευομένων». Βίον τοῦ Ἰωσὴφ ἔγραψαν Θεοφάνης ὁ μοναχὸς καὶ Ἰωάννης ὁ διάκονος ἐγκώμιον δ' εἰς αὐτὸν ὁ Θεόδωρος Πεδιάσιμος. Ἡ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 3 Ἀπριλίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Migne* (105, 925—1426).—*L. Petit*, «Bibliographie des Acolouthies grecques» (Bruxelles 1926, σ. 125) Ε. Γ. Π.

— **Ἰωσὴφ** ὁ ***Φιλάγριος*** (ἢ ***Φιλάγρης***). Κρὴς μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐν τῷ νομῷ Ἡρακλείου γεννηθείς, ἵδρυσεν ἢ ἀνεκαίνισε τὴν μονὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κόφινα τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου. Ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὰς «Κατηγορίας» τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἕτερον εἰς τὸ «Περὶ ἑρμηνείας» τοῦ αὐτοῦ. Ἔργα δ' αὐτοῦ θεολογικὰ εἶναι «Λόγος πρὸς Λατίνους δικανικὸς καὶ ἀποδεικτικὸς πάσας ἔχων αὐτῶν ἀφ' ἡμῶν ἀντιρρήσεις περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος», πραγματεῖαι πολλαί, οἷον περὶ ἀζύμων, περὶ σαββάτων, περὶ ἱερέων, περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, περὶ βαπτίσεως καὶ θείων κανόνων, περὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ. Καὶ ἐπιστολαὶ δὲ αὐτοῦ σῴζονται πρὸς Ἄνθιμον Ἀθηνῶν, Ἰωσὴφ Βρυέννιον καὶ ἄλλους. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ Κρητὸς διδασκάλου εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτα ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, ἐν τῇ Ἀγγελικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ τῇ τῆς Ἁγίας τῆς Ἄνδρου. Ε. Γ. Π.

—**Ἰωσὴφ** ***Φραγκῖσκος*** (Joseph-François, Le Clerc du Tremblay), ὁ ἐπιλεγόμενος *Πατὴρ Ἰωσήφ*. Γάλλος πολιτικὸς καὶ καπουκῖνος (1577—1638), ἔμπιστος καὶ σύμβουλος τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ, ἐκ τῶν αἰνιγματωδῶν φυσιογνωμιῶν τῆς ἱστορίας. Μετὰ λαμπρὰς κλασσικὰς σπουδὰς καὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ξιφασκίας, ἱππασίας καὶ χοροῦ ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν αὐλὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *βαρῶνος ντὲ Μαφφιὲ* καὶ διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμιένης. Τῷ 1599 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουκίνων, ὅπου καὶ διέπρεψεν ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ ὡς ἱεροκήρυξ. Ἵδρυσε διάφορα γυναικεῖα μοναστήρια, ὑπεστήριξε τὴν ἀποστολὴν ἱεραποστόλων εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸν Καναδᾶν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη προπαρεσκεύαζε πρακτικῶς διὰ διαπραγματεύσεων τὴν κατὰ τῶν Τούρκων σταυροφορίαν· ἀλλ' αἱ ἔριδες τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐποχῆς του ἐματαίωσαν τὸ σχέδιόν του. Πεισθείς, ὅτι ἡ φιλοδοξία κυρίως τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας ἠμπόδιζε τὴν ἕνωσιν τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων καὶ συνεπῶς ἐπέφερε τὴν ματαίωσιν τῆς ἑνώσεως αὐτῶν κατὰ τῶν ἀπίστων, ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλῃ κατεύθυνσιν εἰς τὰς ἐνεργείας του καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας, ἀποβὰς ὁ ἔμπιστος συνεργάτης καὶ σύμβουλος τοῦ Ρισελιέ. Ἀπὸ τοῦ 1632, λόγῳ τῆς ἐπισφαλοῦς ὑγείας τοῦ Ρισελιέ, ἡ πολιτικὴ ἐπιρροὴ συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ. Ἡ μεγάλη ὅμως ἐπιρροή του εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας προυκάλεσε τὸν φθόνον πολλῶν. Κατηγορήθη ὡς συνεννοούμενος μεθ' αἱρετικῶν καὶ ὡς μεταχειριζόμενος γλῶσσαν ἄλλοτε μὲν αἰνιγματώδη καὶ ἄλλοτε τραχεῖαν. Οἱ μεταγενέστεροι ὅμως τοῦ ἀνεγνώρισαν ἀγνὸν πατριωτισμόν, εὐρύτητα ἀντιλήψεων καὶ μεγάλην ἀποφασιστικότητα. Ἐπρόκειτο νὰ διαδεχθῇ τὸν Ρισελιέ, ἀλλ' ἀπέθανεν ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον εἶχον λήξει αἱ διαπραγματεύσεις ὅπως γίνῃ καρδινάλιος. Μ. Ν. Δ.

Ἰωσὴφ Φραγκῖσκος.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ

—**Ἰωσὴφ Α'**. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ (1678—1711). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Α', ἐγένετο τῷ 1690 βασιλεὺς τῆς Ρώμης. Ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Βιλελμίνην Ἀμαλίαν τῆς Βρουνσβίκης. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς καὶ ἐμψυχωτὴς τοῦ κατὰ τῆς Γαλλίας πολεμικοῦ κόμματος. Διαδεχθεὶς τῷ 1705 τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐφιλοδόξησεν, ἵνα προσαρτήσῃ τὴν Βαυαρίαν, ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις τῶν Γερμανῶν πριγκίπων ἐματαίωσε τὰ σχέδια αὐτοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον περὶ τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν ἱσπανικὸν θρόνον ἐπολέμησεν ἀδιαλείπτως κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ὑπῆρξε προστάτης τῶν χωρικῶν. Θ. Κ.

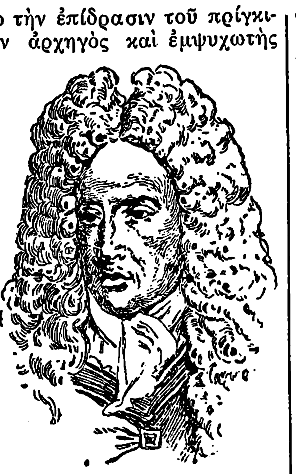

Ἰωσὴφ Α'.

— **Ἰωσὴφ Β'**. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ (1741—1790). Ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Α' καὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ἐξεπαιδεύθη μετ' ἐπιμελείας παρὰ πλείστων παιδαγωγῶν καὶ καθηγητῶν, ἀλλ' ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μαρτίνι, καθηγητοῦ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, οὗτινος καὶ ἀπεδέχθη τὰς θεωρίας. Αἰσθηματίας, ἰδεαλιστής, πνεῦμα ἀνήσυχον, περιηγήθη ἐπὶ μακρόν, ἐκ φιλομαθείας, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *κόμης Φολκεστάϊν*, πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ἐνδιατρίψας ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἐνυμφεύθη εἰς νεαρὰν ἡλικίαν τὴν ὡραίαν πριγκίπισσαν Ἰσαβέλλαν τῆς Πάρμας. Βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων τῷ 1764, συνεβασίλευσε, μετὰ ἓν ἔτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του μετὰ τῆς μητρός του Θηρεσίας, ἥτις ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν διαχείρισιν τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἀναλαβὼν τὴν βασιλείαν τῷ 1780, μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός του, ἠσχολήθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν. Ἐπιδιώξας διὰ μέτρων ἀψυχολογήτων καὶ αὐστηρῶν τὴν ἐφαρμογὴν ἑνιαίου συστήματος, παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἐθνικότητος, τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν, τῶν ἀποτελούντων τὴν μοναρχίαν πολυαρίθμων λαῶν, εἰς οὓς ἐπέβαλεν ὡς ὑποχρεωτικὴν τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνιαίας Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐθνικότητος, διὰ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν ξένων ὑπηκόων λαῶν, ἰδίᾳ τῶν Σλαύων καὶ Οὔγγρων, ὧν τὰς χώρας ἐπεζήτησε νὰ ἀποικίσῃ διὰ γερμανικῶν οἰκογενειῶν, οὐ μόνον ἀπέτυχεν, ἀλλὰ καὶ προεκάλεσεν ἐξεγέρσεις ὑπονομευούσας τὴν δύναμιν τῆς μοναρχίας. Μὲ ἴσην ἀποφασιστικότητα ἐστράφη κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ κατὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ κατὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν κληρικῶν. Ὑπέβαλεν εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, τὰς λογοδοτούσας πρότερον μοναδικῶς εἰς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν, κατήργησε πλεῖστα μοναστήρια καὶ τὰ ποικίλα θρησκευτικὰ τάγματα, ἐκ δὲ τῆς περιουσίας τῶν ἱδρυμάτων ἐσχημάτισεν ἰδιαίτερον ταμεῖον πρὸς περίθαλψιν τῶν μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν μονῶν λαϊκοποιηθέντων μοναχῶν, καὶ πρὸς συντήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἔργων εὐποιίας. Ἐν τῷ ἀνθρωπιστικῷ τούτῳ πεδίῳ εὐηργέτησεν ἀληθῶς τὰς ἀπόρους τάξεις, ἱδρύσας νοσοκομεῖα, ἄσυλα, ὀρφανοτροφεῖα καὶ πλεῖστα σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς, ἀλλὰ πρὸ πάντων καταργήσας ὁλοσχερῶς τὴν δουλοπαροικίαν καὶ ἐφαρμόσας φορολογικὴν πολιτικὴν ἀνακουφίζουσαν τὸν πτωχὸν λαόν. Τῷ 1781 ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἐλευθεροτυπίαν, καταργήσας τὴν λογοκρισίαν. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὁ Ἰωσὴφ δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχής. Ἐν ἀρχῇ, φθονῶν τὴν αὔξουσαν δύναμιν τοῦ Φρειδερίκου Β' τῆς Πρωσσίας, ἐπεδίωξε τὴν προσάρτησιν τῆς Βαυαρίας. Ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις τῶν Γερμανῶν πριγκίπων ἐματαίωσε τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Βραδύτερον συνέλαβε τὸ ὀνειροπόλον σχέδιον νὰ κατασυντρίψῃ τὴν ἐν τῇ Βαλκανικῇ δύναμιν τῆς Τουρκίας, διὰ τῆς ἀνιδρύσεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Πρὸ τούτο δὲ συνεννοήθη μετὰ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', ἣν ἐπεσκέφθη εἰς Χερσῶνα τῷ 1787. Ἀποτέλεσμα τῶν συνεννοήσεων τούτων ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος τοῦ 1788. Οἱ Ρῶσοι, ἁλώσαντες τὸ Βελιγράδιον καὶ καταγαγόντες ἄλλας νίκας, ὠφελήθησαν ἐξ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωσὴφ ἡττήθησαν κατὰ κράτος, ἐντεῦθεν δέ, πλὴν τῆς ἀπωλείας ἐδαφῶν, ἐνεθαρρύνθησαν καὶ ἐπέτυχον αἱ ἐπαναστάσεις τοῦ Βελγίου, κηρυχθέντος ἀνεξαρτήτου τῷ 1789, τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἀνακαλέσῃ πάσας τὰς εἰσαχθείσας πιεστικὰς τῆς οὐγγρικῆς ἐθνικότητος μεταρρυθμίσεις, τοῦ Τυρόλου καὶ τῆς Βοημίας. Αἱ ἀτυχίαι αὗται ἐπετάχυναν τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ, χρονίως καὶ βαρέως ἤδη νοσοῦντος. Οὐχ ἧττον τὸ ἀνθρωπιστικὸν καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα αὐτοῦ, τὸ ἀποκληθὲν Ἰωσηφικὸν πνεῦμα, ἔκρινε τὴν τύχην τῶν αὐστρογερμανικῶν χωρῶν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Θ. Κ.

Ἰωσὴφ Β'.

— **Ἰωσὴφ** ***Αὔγουστος***. Αὐστριακὸς πρίγκιψ καὶ στρατηγός, υἱὸς τοῦ *Ἰωσὴφ-Καρόλου* καὶ τῆς πριγκιπίσσης Κλοτίλδης τοῦ Σαξ-Κοβούργου, γεννηθεὶς τῷ 1872. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διοικῶν τὸ 7ον σῶμα στρατοῦ, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς πάσας τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐν ἀρχῇ ἐν Σερβίᾳ καὶ εἰς τὰ Καρπάθια, ἔπειτα εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Ἰζόντζο, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1916 εἰς τὸ ρωσικὸν μέτωπον καὶ κατὰ τὸ 1918 ἐν Ἰταλίᾳ, εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Πιάβε. Μετὰ τὴν αὐστρογερμανικὴν κατάρρευσιν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Καρόλου εἰς Βουδαπέστην, ὡς βασιλικὸς ἀπεσταλμένος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς διατηρήσεως τῆς δυναστείας ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἀλλ' ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Καρολύϊ, ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος τῆς οὐγγρικῆς ἀνεξαρτησίας. Τῷ 1919, μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὑπὸ τὸν Μπέλα Κοὺν μπολσεβικικοῦ καθεστῶτος, ὁ Ἰωσὴφ ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἀλλὰ τῇ 23 Αὐγούστου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀξιώσει τῶν Συμμάχων. Θ. Κ.

— **Ἰωσὴφ** - ***Κάρολος*** - ***Λουδοβῖκος***. Αὐστριακὸς πρίγκιψ καὶ στρατηγὸς (1833—1905). Υἱὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωσὴφ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Μαρίας Δωροθέας τοῦ Βύττεμβεργ, κατετάχθη εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατὸν τῷ 1848. Διετέλεσε διοικητὴς ταξιαρχίας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1866, ἀρχηγὸς τῆς οὐγγρικῆς πολιτοφυλακῆς τῷ 1867, στρατηγὸς τῷ 1874. Θ. Κ.

— **Ἰωσήφ**, βασιλεὺς τῆς ***Ἱσπανίας*** βλ. λ. *Βοναπάρται* (*Ἰωσὴφ Βοναπάρτης*, τ. Ζ' σ. 532γ).

— **Ἰωσήφ**, δοὺξ τῆς ***Νάξου*** βλ. λ. *Νάξοι*.

— **Ἰωσὴφ Α'**, βασιλεὺς τῆς ***Πορτογαλίας*** (1715—1777). Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ε' καὶ τῆς Μαρίας Ἄννας τῆς Αὐστριακῆς. Ὀκνηρὸς καὶ ἐπιπόλαιος, θεατρόφιλος, μανιώδης κυνηγὸς καὶ φιλήδονος, ἐνεπιστεύθη τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς τὸν μαρκήσιον Πομπάλ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του συνέπεσεν ἡ μεγίστη εὐημερία τῆς Βραζιλίας καὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ πορτογαλικῶν ἐπαρχιῶν. Τῷ 1758 ἐτραυματίσθη ἐκ δολοφονικῆς κατ' αὐτοῦ ἀποπείρας, ἧς ἐπωφελήθη ὁ Πομπάλ, ἵνα καταπιέσῃ, ὡς συνενόχους, τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐκδιώξῃ ἐκ Πορτογαλίας τοὺς ἰησουΐτας. Ὁ Ἰωσὴφ ἔπαθεν ἀποπληξίαν τῷ 1774, ἐξ ἧς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ. Ἀπὸ τοῦ 1776 ἤσκει τὴν ἀντιβασιλείαν ἡ σύζυγός του Μαρία - Βικτωρία, θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Ἱσπανίας. Θ. Κ.

— **Ἰωσήφ**, βασιλεὺς τῶν ***Χαζάρων***. Διεδέχθη τὸν μεταστάντα εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν πατέρα του Μπουλάν. Ὁ Ἰωσὴφ εἶχε συνάψει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Ἑβραίου Χασνταΐ, ὑπουργοῦ τοῦ χαλίφου τῆς Κορδούης Ἄμπντ ἐρ Ραχμὰν Γ', χάρις εἰς τὴν ὁποίαν κατέστη γνωστὴ ἡ ἱστορία τῶν Ἰουδαίων Χαζάρων. Γ. ΕΛ.

Ἰωσήφα (Josefa) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 649. Σ. Π.

Ἰωσηφίνα (Joséphine). ***Μαρία-Ρόζα Τασὲ ντὲ λὰ Παζερί*** (Tascher de la Pagerie). Πρώτη σύζυγος τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ αὐτοκράτειρα τῆς Γαλλίας, γεννηθεῖσα ἐν Τρουὰ-ζ-Ἰλὲ τῆς Μαρτινίκας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1763 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Μαλμαιζὸν (παρὰ τοὺς Παρισίους) τὸν Μάϊον τοῦ 1811. Οἱ γονεῖς της ἀνῆκον εἰς γαλλικὰς οἰκογενείας ἐγκατασταθείσας εἰς τὰς Ἀντίλλας νήσους περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τυχοῦσα ἀτελοῦς ἀνατροφῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Φορντὲ-Φράνς, ἡ νεαρὰ κρεολὴ ὡδηγήθη δεκαεξαέτις μόλις εἰς Γαλλίαν, παρὰ τῇ θείᾳ της κυρίᾳ Ρενωντέν, ὅπως νυμφευθῇ (1779) τὸν ὑποκόμιτα Ἀλέξανδρον ντὲ Μπωαρναί, υἱὸν τοῦ ἄλλοτε διοικητοῦ τῆς Μαρ-

Ἰωσηφίνα.

Digitized by Google

τινίκας. Ἀργότερον ἡ Ἰωσηφίνα ἐνησμενίζετο νὰ διηγῆται ὅτι προτοῦ ἐγκαταλείψῃ τὴν γενέθλιον χώραν της μία γηραιὰ μαύρη τῆς εἶχε προείπει ἐκπληκτικὰ γεγονότα διὰ τὸ μέλλον της: «Θὰ νυμφευθῆτε μετ' ὀλίγον, ἀλλ' ὁ γάμος σας δὲν θὰ εἶναι εὐτυχής. Θὰ καταστῆτε χήρα καὶ. . . .κατόπιν αὐτοκράτειρα τῆς Γαλλίας. Θὰ ζήσετε εὐτυχῆ περίοδον, ἀλλὰ θὰ ἀποθάνετε ἐν μέσῳ μεγάλων ταραχῶν». Πράγματι ἡ μέλλουσα αὐτοκράτειρα τῆς Γαλλίας δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὴς εἰς τὸν πρῶτον γάμον της. Εὔχαρις μέν, κομψὴ καὶ ἀγαθή, ἀλλὰ μὴ προσηρμοσμένη εἰσέτι πρὸς τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀνωτάτης Παρισινῆς ἀριστοκρατίας, τὴν ὁποίαν ἕως τότε μόνον ἐξ ἀκοῆς ἐγνώριζεν, ἐφάνη ἀδεξία εἰς τὸν κομψόν, πνευματώδη, ἀλλ' ἐλαφρὸν εἰκοσαετῆ ἀξιωματικόν, ὅστις τῆς ἐδόθη ὡς σύζυγος. Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ πρώτου τέκνου της, τοῦ κατόπιν πρίγκιπος Εὐγενίου (1780) καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως ἀκόμη τῆς θυγατρός της, τῆς κατόπιν βασιλίσσης Ὀρτενσίας(1783), ὁ ὑποκόμις Μπωαρναὶ ἐγκατέλειψε (1782) τὴν σύζυγόν του διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Μαρτινίκαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν ὄχι ἁπλῶς ἀδιάφορος, ἀλλ' ἐξηρεθισμένος καὶ ἐπιδιώκων ἀφορμὰς κατὰ τῆς συζύγου του χάριν τῶν νέων ἐρώτων του. Ἡ Ἰωσηφίνα ἐν τῷ μεταξύ, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῆς κυρίας Μοντεσσὸν καὶ τῆς περιφήμου κομίσσης *Φαννὺ ντὲ Μπωαρναὶ* (βλ. λ. *Μπωαρναὶ*) εἶχε τελείως προσαρμοσθῆ πρὸς τὸν νέον κύκλον, ὃν συνανεστρέφετο. Ἐπὶ πλέον ἡ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διαγωγή της ἔδιδε λαβὴν εἰς διαφόρους παρεξηγήσεις καὶ κακολογίας, αἵτινες δὲν εἶναι μὲν ἐξηκριβωμένον κατὰ πόσον ἀπήχουν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὁποίων εὗρε τὴν εὐκαιρίαν ὅπως βασισθῇ ὁ Μπωαρναὶ διὰ νὰ ζητήσῃ τὸν ἀπὸ κοίτης χωρισμὸν τῆς συζύγου του. Ἡ ἐπακολουθήσασα διαδικασία διήρκεσεν ἐπὶ ἔτος (1783—1784) καὶ ἐτερματίσθη διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀποφάσεως εἰς βάρος τοῦ συζύγου, ὅστις κατεκρίθη διὰ τὴν στάσιν του καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς οἰκογενείας του. Ἡ Ἰωσηφίνα μετὰ τὸν χωρισμὸν ἐγκατεστάθη εἰς Φονταινεμπλώ, παρὰ τῷ πενθερῷ της, τῷ δὲ 1788 ἐπέστρεψεν εἰς Μαρτινίκαν. Τῷ 1790, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της, ὁ Μπωαρναὶ ἐζήτησε μετ' ἐπιμονῆς νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς τὴν σύζυγόν του ἥτις, συγκατανεύσασα τέλος, ἐνεφανίσθη τῷ 1791 εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου μέγαρόν της, ὅπερ πρὸ τόσου καιροῦ εἶχεν ἐγκαταλείψει.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐκραγῆ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις. Ὁ Μπωαρναί, ὀπαδὸς τῶν νέων ἰδεῶν καὶ μέλος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως, ἤσκει ἐπιρροήν τινα, ἡ δὲ Ἰωσηφίνα ηὔξησε ταύτην διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν δεξιώσεων εἰς τὰς αἰθούσας της, αἵτινες ἀπέκτησαν τάχιστα μεγίστην φήμην, ὡς συγκεντροῦσαι ἐν ταὐτῷ τὴν κομψότητα καὶ χάριν τοῦ πίπτοντος καθεστῶτος καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν νέων ἠθῶν. Αἱ εὐτυχεῖς ἐν τούτοις ἡμέραι τῶν Μπωαρναὶ δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολύ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1794, διαρκούσης τῆς Τρομοκρατίας, ὁ Μπωαρναί, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὸν στρατὸν καὶ διῴκησεν ἐπὶ μικρὸν διάστημα ὡς ἀρχιστράτηγος τὴν στρατιὰν τοῦ Ρήνου, συνελήφθη ὡς ὕποπτος, τὸν Ἀπρίλιον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην καὶ ἡ Ἰωσηφίνα. Ἐγκλεισθεῖσα εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Κάρμ, συνεδέθη διὰ στενοτάτης φιλίας πρὸς τὴν ὡραίαν *Τερέτζια Καμπαρρύς*, ἥτις ἠπείλει, ὅπως καὶ αὐτή, τὸ ἐπαναστατικὸν δικαστήριον, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπέπρωτο νὰ σώσῃ ὁ ἔρως τοῦ Ταλλιὲν διὰ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Ροβεσπιέρρου. Ὁ ἀτυχὴς Μπωαρναὶ ἐκαρατομήθη τὴν 5 Θερμιδώρ, ὀλίγας ἡμέρας προτοῦ ἡ σύζυγός του, χάρις εἰς τὴν μνησθεῖσαν φιλίαν της, ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της.

Μετὰ τὴν ἔξοδόν της ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συζύγου της, ἡ Ἰωσηφίνα διῆλθεν ἐποχὴν σοβαρᾶς ὁπωσδήποτε οἰκονομικῆς κρίσεως. Βασιζομένη εἰς τὴν ἐν Μαρτινίκᾳ περιουσίαν της συνῆψε μεγάλα χρέη, ἠναγκάσθη δὲ νὰ τοποθετήσῃ ὡς οἰκότροφον τὸν υἱόν της Εὐγένιον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, τὴν δὲ Ὀρτενσίαν παρὰ τῇ κυρίᾳ Καμπάν. Ἐν τούτοις ἡ νεαρὰ χήρα Μπωαρναὶ κατώρθωσε νὰ ἀγοράσῃ ἓν μέγαρον ἐν τῇ ὁδῷ Σαντερὲν καὶ τὴν ἔπαυλιν τοῦ Μαλμαιζόν, τὴν καταστᾶσαν περίφημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἰωσηφίνα μετὰ τῆς κυρίας Ταλλιὲν καὶ τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, ἐκυριάρχει εἰς τὰς κοσμικὰς αἰθούσας διὰ τὴν χάριν καὶ τὸ πνεῦμά της, καὶ παρὰ τὴν πρόσφατον χηρείαν, ἄφινεν ἀχαλίνωτον τὴν φυσικήν της ροπὴν πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς διασκεδάσεις. Ὁ Μπαρράς, ὅστις τὴν ἐπεσκέπτετο συχνότατα καὶ τῆς παρεῖχε κρυφίως τὴν προστασίαν του, ἐνήργησεν ὥστε νὰ τῆς ἀποδοθῇ μέρος τῆς δημευθείσης περιουσίας τοῦ συζύγου της. Περὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν τοῦ Μπαρρὰς καὶ τῆς Ἰωσηφίνας πλεῖστα ἐλέχθησαν, λαμβανομένης δ' ὑπ' ὄψιν τῆς μεγάλης ἐλευθεριότητος, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὰ παρισινὰ ἤθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, δὲν φαίνεται ἀπίθανος ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ νεαρὰ χήρα κατέστη ἐρωμένη τοῦ ἰσχυροῦ προστάτου της. Καίτοι ὅμως τοῦτο οὐδέποτε ἀπεδείχθη, ἡ Ἰωσηφίνα δὲν εἶχε τὴν φήμην ἀνεπιλήπτου κυρίας, ὅταν αὐτὸς οὗτος ὁ Μπαρράς, μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, ὤθησε τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς χήρας Μπωαρναί.

Ὁ «Κορσικανὸς μὲ τὰ ἴσια μαλλιὰ» εἶχε μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπιδείξει τὴν ἀδάμαστον δραστηριότητά του διὰ τῆς κεραυνοβόλου καταστολῆς ἐντὸς τῶν Παρισίων τῆς στάσεως τῶν βασιλικῶν. Τὸ ἀνδραγάθημα ἐν τούτοις αὐτὸ δὲν ἦτο ἐπαρκὴς λόγος διὰ νὰ πείσῃ τὴν Ἰωσηφίναν, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ ἀπορρίψῃ τὴν περὶ γάμου πρότασιν. Ἦτο ὅμως πλέον ἡλικίας τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν, οἱ δὲ οἰκεῖοι, οἱ συγγενεῖς, αὐτὰ τέλος τὰ τέκνα της, τὴν ἐβίαζον νὰ δεχθῇ· ἐξ ἄλλου τάχιστα ὑπέστη τὴν «γοητείαν τοῦ ὀξέος βλέμματος» τοῦ Βοναπάρτου καὶ τοῦ φλογεροῦ ἔρωτος, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος τὴν περιέβαλεν. Ὁ γάμος ἐτελέσθη τὴν 9 Μαρτίου 1796, δύο δὲ ἡμέρας ἀργότερον ὁ φίλος τοῦ Μπαρράς, ὀνομασθεὶς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας, ἀνεχώρει διὰ τὴν νέαν θέσιν του. Μετ' ὀλίγον αἱ συνεχεῖς ἀναγγελίαι τῶν ἀλλεπαλλήλων νικῶν ἐπληροφόρουν τὴν Ἰωσηφίναν ποῖος ἦτο «αὐτὸς ὁ τιποτένιος», ὃν μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε συγκατανεύσει νὰ νυμφευθῇ. Ἔσπευσε πλήρης χαρᾶς νὰ συναντήσῃ τὸν νικητὴν εἰς Μιλᾶνον, ἠθέλησε δὲ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ στρατηγεῖόν του. Κατὰ τὰ γεγονότα, ἅτινα προηγήθησαν τῶν νικῶν τοῦ Λονάτο καὶ τοῦ Καστιλιόνε, ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. «Ὁ Βύρμσερ, τῆς εἶπεν ὁ Βοναπάρτης, θὰ μοῦ ἐπλήρωνε πολὺ ἀκριβὰ τὰ δάκρυα, ποὺ θὰ σὲ ἔκανε νὰ χύσῃς». Ἐπέστρεψε κατόπιν κοπιώδους πορείας εἰς Λομβαρδίαν, ὁ δὲ Βοναπάρτης, ὅστις διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τούτου τῆς ἔστελλε τὰς φλογερωτέρας καὶ τρυφερωτέρας τῶν ἐπιστολῶν, ἔσπευσε, μετὰ τὰς ἐν Λέομπεν διαπραγματεύσεις, νὰ τὴν συναντήσῃ εἰς τὸν πύργον τοῦ Μοντεμπέλλο, ἐγγὺς τοῦ Μιλάνου. Ἐκεῖ ἡ Ἰωσηφίνα ἐσχημάτισε μικρὰν αὐλήν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζη ὡς ἀληθὴς βασίλισσα. Ἡ συνθήκη τοῦ Καμποφόρμιο καὶ ἡ εἰς Παρισίους ἐπιστροφὴ ἔθεσαν πρόσκαιρον τέρμα εἰς τοὺς στενοὺς δεσμοὺς τῶν δύο συζύγων. Ὁ κατακτητής, ἀφωσιωμένος τελείως εἰς τὰ φιλόδοξα σχέδιά του, ἠρνήθη νὰ συμπαραλάβῃ τὴν σύζυγόν του εἰς Αἴγυπτον. Ἡ Ἰωσηφίνα, παραμείνασα εἰς Παρισίους, διῆλθε ζωὴν σκανδαλώδη, συναντᾶτο ἐκ νέου μετὰ τοῦ Μπαρρὰς καὶ ἔδωκε λόγῳ τῆς ἐλαφρότητός της λαβὴν εἰς ποικίλας κακολογίας, τὰς ὁποίας οἱ συγγενεῖς τοῦ Βοναπάρτου, δυσμενῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὴν Ἰωσηφίναν διακείμενοι, ἔσπευσαν νὰ μεταδώσουν εἰς τὸν σύζυγόν της. Ὁ Ναπολέων, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν ἀδελφό του Ἰωσήφ, ἐπίστευσεν, ὅτι ἡ σύζυγός του τὸν ἐπρόδιδε, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν του (Ὀκτώβριος 1799) τὴν μετεχειρίσθη μετὰ σκληρότητος καὶ τὴν ἠπείλησε διὰ διαζυγίου. Ἡ Ἰωσηφίνα ὅμως «ἔκλαψε» καὶ ὁ κατακτητὴς «κατεκτήθη ἀπὸ τὸ ἄφθαστον θέλγητρον ποῦ εἶχεν εἰς τὰ δάκρυά της». Τὰ ἐπακολουθήσαντα τέσσαρα ἔτη τῆς ὑπατείας ὑπῆρξαν διὰ τὴν Ἰωσηφίναν ἡ λαμπροτέρα ἴσως καὶ εὐτυχεστέρα περίοδος τῆς ζωῆς της. Κυριαρχοῦσα εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ τὸ Μαλμαιζὸν μὲ τὴν γοητείαν της ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ περιβάλλοντος τοῦ συζύγου της, ἐμεσολάβει συχνάκις μετ' ἐπιτυχίας ὑπὲρ τῶν προγεγραμμένων καὶ καταδικασμένων βασιλικῶν καὶ προσείλκυσεν εἰς τὰ ἀνάκτορά της μέρος τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἀλλὰ καίτοι ὁ πρῶτος ὕπατος διετήρει ἀκόμη τὸ παλαιὸν διὰ τὴν σύζυγόν του αἴσθημα, ἐν τούτοις τὴν παρημέλει σὺν τῷ χρόνῳ χάριν τῶν ἀπειραρίθμων περαστικῶν ἐρώτων του, πολλοὺς τῶν ὁποίων εἶχε τὸν κυνισμὸν νὰ μὴ ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Ἡ Ἰωσηφίνα ὑπέφερεν ἐξ ὅλων τούτων καὶ παρεπονεῖτο πικρῶς, ἐξοργίζουσα πολλάκις ἕνα σύζυγον, μὴ ἀνεχόμενον ἐκ χαρακτῆρος νὰ τῷ ἀντιλέγῃ τις· οὕτω, σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς αὐτοκρατορίας (1804), ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐπὶ πλέον δὲν εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς Ἰωσηφίνας τέκνα, ἤρχισε σκεπτόμενος τὸ διαζύγιον, πρὸς τὸ ὁποῖον τὸν ὤθει καὶ ἡ οἰκογενειά του. Ἐν τούτοις ἡ Ἰωσηφίνα ἐπέτυχε μιαν ἔτι νίκην ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν της, στεφθεῖσα αὐτοκράτειρα (2 Δεκεμβρίου 1804) μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ὁποίου ὑπεχρεώθησαν νὰ κρατῶσι κατὰ τὴν τελετὴν τὴν μακρὰν οὐρὰν τῆς ἐσθῆτός της. Ὀλίγον ἀργότερον ὁ υἱός της Εὐγένιος ὠνομάσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἐνῷ ἡ θυγάτηρ της Ὀρτενσία, ἣν τῷ 1802 εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ νυμφευθῇ ὁ Λουδοβῖκος Βοναπάρτης, ἐγένετο τῷ 1806 βασίλισσα τῆς Ὀλλανδίας. Πρὸς στιγμὴν ἡ θέσις της ὡς αὐτοκρατείρας ἐφάνη στερεουμένη καὶ ἡ Ἰωσηφίνα ἔλαμψε καὶ πάλιν ὅπως ποτὲ ἄλλοτε εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἑορτάς, αἵτινες συνεχῶς ἐδίδοντο εἰς τὰ ἀνάκτορά της. Ἐν τούτοις οἱ Βοναπάρται οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐξερεθίζοντες τὸν Ναπολέοντα ἐναντίον της. Οὗτος ἐσκέπτετο πλέον σοβαρῶς νὰ ἱδρύσῃ νέον οἰκογένειαν, καθ' ὅσον εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν ἰδέαν νὰ ἀφήσῃ ὡς διάδοχόν του ἐν τῷ θρόνῳ ἕνα τῶν ἀδελφῶν του. Τῷ 1809, μετὰ τὴν κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκστρατείαν του, ὁ Ναπολέων ἀνεκοίνωσε τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁριστικὰς ἀποφάσεις του. Αὐτὴν τὴν φορὰν τὰ δάκρυα τῆς αὐτοκρατείρας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θριαμβεύσουν τῆς ἀκάμπτου κρατικῆς λογικῆς καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ στέμματος. Ἡ Ἰωσηφίνα ἐδέησε νὰ ὑποκύψῃ καὶ ἐν τῷ οἰκογενειακῷ συμβουλίῳ τῆς 15 Δεκεμβρίου ὑπέγραψε τὴν δήλωσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέθετε τοὺς λόγους τοῦ ἐπικειμένου διαζυγίου του. Τὴν ἐπομένην ἡ γερουσία ἐδέχθη τὸν χωρισμὸν καὶ ἐψήφισε τὴν ἀπονομὴν τιμῶν αὐτοκρατείρας εἰς τὴν Ἰωσηφίναν καὶ ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ δύο ἑκατομμυρίων. Ἡ τέως αὐτοκράτειρα ἐγκατέλειψε τὸν Κεραμεικὸν καὶ ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Μαλμαιζόν, ὅπου ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ, τὴν ἐπεσκέπτετο συχνά, καὶ ἀργότερον εἰς τὸν ἐν Ναβάρρᾳ πύργον της, πλησίον τοῦ Ἐβρέ. Μετὰ τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς ἀρχιδουκίσσης Μαρίας-Λουΐζης, ἐγκατεστάθη ἐκ νέου εἰς Μαλμαιζόν. Ἐκεῖ τῷ 1812 τὴν ἐπεσκέφθη μίαν ἔτι φορὰν ὁ Ναπολέων, φέρων τὸν υἱόν του, τὸν βασιλέα τῆς Ρώμης, ὃν ἡ Ἰωσηφίνα ἐνηγκαλίσθη κλαίουσα. Ἐκεῖ ἐπίσης ἐπληροφορήθη μὲ πραγματικὴν συγκίνησιν καὶ θλῖψιν τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ αὐτοκράτορος (1813—1814). Ἡ θλῖψίς της ἐν τούτοις δὲν τὴν ἠμπόδισεν εἰς τὸ νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς ξένους ἡγεμόνας, οἵτινες εἶχον καταλαβει τοὺς Παρισίους. Ἐδεξιώθη αὐτοὺς εἰς Μαλμαιζὸν καὶ προσείλκυσεν ἰδιαιτέρως τὴν συμπάθειαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὅστις τῇ παρέσχε τὴν προστασίαν του. Ἐν μέσῳ τῶν ἑορτῶν, ποῦ ἐπηκολούθησαν, προσεβλήθη ὑπὸ σφοδρᾶς κυνάγχης. Τὴν 29 Μαΐου 1814, μετά τινας ἡμέρας ἀγωνίας, ἡ Ἰωσηφίνα ἀπέθανεν ἐν Μαλμαιζὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν τέκνων της, ἀφήσασα τὴν μνήμην γυναικὸς φιλαρέσκου, ἐλαφρᾶς, ζωηρᾶς καὶ ἀσώτου, ἀλλὰ συγχρόνως καλῆς, ἀγαθῆς, φιλευσπλάγχνου καὶ θελκτικῆς, τόσον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εὐτυχίας, ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δυστυχίας της. —Ω.

Ἰωσηφίνα (Josephina) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 303. Ι. Π.

Ἰωσηφῖνοι (οἱ) (Josefinos ἢ Afrancesados). Ὠνομάσθησαν οὕτως οἱ ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλόφιλοι, οἵτινες ἐνεστερνίσθησαν καὶ διέδωκαν τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπεκλήθησαν δὲ *Ἰωσηφῖνοι*, διότι ὤμοσαν πίστιν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἐπιβληθέντα ὡς βασιλέα τῆς Ἱσπανίας ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτην (1808). Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βοναπάρτου (1813), δεκακισχίλιοι ἐκ τῶν Ἰωσηφίνων ἠκολούθησαν αὐτὸν ἐν Γαλλίᾳ, οἱ δὲ λοιποὶ κατεδιώχθησαν ἀδυσωπήτως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Ζ', ἐξορισθέντες ἐξ Ἱσπανίας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, μετὰ προηγουμένην δήμευσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν. Τῷ 1820, μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τῶν κορτές, ἐπετράπη εἰς τοὺς Ἰωσηφίνους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἱσπανίαν, διὰ ψηφίσματος δὲ τῆς Συνελεύσεως, ἐπεστράφη αὐτοῖς, μετά τινα χρόνον, ἡ δημευθεῖσα περιουσία των. Θ. Κ.

ἰωσηφισμὸς (ὁ), ἢ *ἰωσηφινισμός*. Ὅρος εἰσαχθεὶς ὑπὸ τῶν θεολόγων καὶ ἐκφράζων τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας *Ἰωσὴφ Β'* (βλ. λ.) ἐφαρμοσθὲν πολιτικὸν σύστημα ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωριῶν τοῦ Ἰωάννου Χοντάϊν, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἰουστίνου Φεμπρόνιους, κηρύξαντος διὰ τοῦ περιφήμου ἔργου αὐτοῦ «De Statu ecclesiae et legitima potestate pontificis» τὴν καταπολέμησιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὰ θρησκευτικὰ ἱδρύματα καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ὀφείλουν ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ ἐξάρτησιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ προϊσταμένων ἱεραρχῶν καὶ οὐχὶ ἐν ἄλλῳ κράτει ἑδρευόντων, ἰδίᾳ τῆς Ἁγίας ἕδρας. Συναφῶς ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῶν μονῶν μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν, χάριν κοινωφελῶν, καὶ ἰδίᾳ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν (βλ. καὶ *Αὐστρία [Θρησκεία]* τ. ΣΤ' σ. 232 β'). Θ. Κ.

Ἰωσίας. Εἷς τῶν τελευταίων καὶ ἀρίστων βασιλέων τοῦ Ἰούδα (638—608). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀμὼν (κατὰ τοὺς Ο' Ἀμώς), ὃν καὶ διεδέχθη ἐν ἡλικίᾳ ὀκτὼ ἐτῶν. Ἂν καὶ ἦτο υἱὸς διεφθαρμένου πατρός, ἐν τούτοις αὐτὸς «ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου καὶ ἐπορεύθη ἐν πάσῃ ὁδῷ Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐκ ἀπέστη δεξιὰ καὶ ἀριστερά» (Δ' Βασιλ. κβ' 2). Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν, ὡς φαίνεται, ἡ ἐπίδρασις τῶν συγχρόνων αὐτῷ προφητῶν Ἱερεμίου καὶ Σοφονίου. Ἐπεμελήθη ὅσον ἠδύνατο νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν, κατέβαλε τὴν ὑστάτην σοβαρὰν προσπάθειαν πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θεοκρατίας καὶ κατεπολέμησεν ἐκθύμως τὴν εἰδωλολατρείαν, ἀφ' ἧς καὶ ἀπεκάθηρε τὸ κράτος αὐτοῦ. Εἰς τὰς

Digitized by Google

εὐσεβεῖς προσπαθείας του ἐνίσχυσε τὸν Ἰωσίαν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Χελκίας, μάλιστα διὰ τῆς εὑρέσεως παλαιοῦ ἀντιτύπου τοῦ βιβλίου τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ὅπερ καὶ ἐτέθη ὡς βάσις τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ μεταρρύθμισις ὅμως αὐτη δὲν εὗρε βαθεῖαν ἀπήχησιν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἰθυνουσῶν τάξεων καὶ δὲν ἀπέδωκε σπουδαίους καρπούς, ἀλλὰ περιωρίσθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁ Ἰωσίας ἀντιπαραταχθεὶς κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεχαὼ τοῦ Β', ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς Συρίας, ἐν τῇ πεδιάδι Ἰεσράελ, ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ παρὰ τὴν Μαγεδδὼ καὶ οὕτω συμφώνως πρὸς τὴν πρόρρησιν τῆς προφήτιδος Ὅλδας δὲν ἐπέζησεν ἵνα ἴδῃ τὰς μετ' ὀλίγον ἐνσκηψάσας κατὰ τοῦ Ἰούδα συμφορὰς (Δ' Βασιλ. κβ' 1 ἑξ., Β' Παραλειπομ. λδ' 1 ἑξ.). Π. Ι. Μ.

— **Ἰωσίας Φρειδερῖκος**. Δοὺξ τοῦ Σὰξ Κοβούργου Ζάαλφελδ (1737—1815). Ὑπηρετῶν ἀπὸ τοῦ 1759 εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, κατήγαγε τῷ 1773 ὡς ἀντιστράτηγος, διοικητὴς στρατιᾶς, λαμπρὰς κατὰ τῶν Τούρκων νίκας, καταλαβὼν καὶ τὴν Βλαχίαν (1788—1789), ἐφ' ᾧ καὶ προήχθη εἰς στρατάρχην. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐνίκησε τοὺς Γάλλους εἰς Ἄλδενοφεν καὶ Νεερβίνδεν, ἀνακτήσας τὸ πρὸ τετραετίας ἀποσπασθὲν τῆς Αὐστρίας Βέλγιον. Ἡττηθεὶς τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς Φλερός, καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Βέλγιον, ἀπεσύρθη ἐκ τοῦ στρατοῦ. Θ. Κ.

ἰώτ' βλ. *Ι* [Γλωσσολ.].

ἰῶτα (τό)· ἄκλιτον, τὸ ἔνατον στοιχεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου (βλ. *ι*)· || δημοτ. *γιώτα* (ἡ)· φρ.: «ἀπόμεινε γιώτα μοναχό» ἀπώλεσε πάντα τὰ ὑπάρχοντά του, ὁμοίως: «ἔμεινε γιώτα Παναγιώτα».

ἰωτακισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ κατὰ τὴν βυζαντινὴν καὶ νεοελληνικὴν προφορικὴν παράδοσιν ἐκφώνησις τῶν φωνηέντων *η*, *υ* καὶ τῶν διφθόγγων *ει*, *οι*, *υι*, *ῃ* ὡς *ἰῶτα*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *ἠτακιστὰς* (βλ. λ.), ἤτοι τοὺς Ἐρασμιακούς, οἵτινες στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γραπτῶν φιλολογικῶν μνημείων, προέφερον καὶ προφέρουν τὸ *η* ὡς μακρὸν Ε κτλ. (βλ. καὶ λ. *Ἐρασμικὴ προφορά*) Γ. Π. Α.

— *['Ιατρ.]* Μερικὸς τραυλισμός, καθ' ὃν ὁ φθόγγος *ἰ* προφέρεται ὡς τὸ γαλλικὸν *j*.

ἰωτακιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος, ὁ ἀκολουθῶν τὸν *ἰωτακισμὸν* (βλ. λ.).

Ἰωτάπατα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ζοτάπατα*.

Ἰωτάπη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παραλία πόλις τῆς Δ. Τραχείας Κιλικίας, ἐπὶ τῆς Παμφυλικῆς θαλάσσης (νῦν κόλπου τῆς Ἀτταλείας) πρὸς βορρᾶν τῆς Σελινοῦντος, τῆς μετὰ ταῦτα Τραϊανουπόλεως, καὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 64° καὶ ἀνατ. μῆκ. 36° 45' κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V 7, 2). Ὠνομάσθη δὲ φαίνεται ἀπὸ τῆς *Ἰωτάπης* (βλ. λ.). Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς Ἰσαυρίας ὑπὸ ἡγεμόνα (Συνέκδ. 709, 7), ὑπῆρξε δὲ ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σελευκείας. Τῆς Ἰωτάπης σῴζονται νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (117—138 μ. Χ.) μέχρι τοῦ Οὐαλεριανοῦ (252—260). Α. Θ. Σ.

Ἰωτάπη.—1) Βασίλισσα τῆς Κομμαγηνῆς, ἐπικαλουμένη καὶ *Φιλαδέλφη* καθ' ὃ σύζυγος καὶ

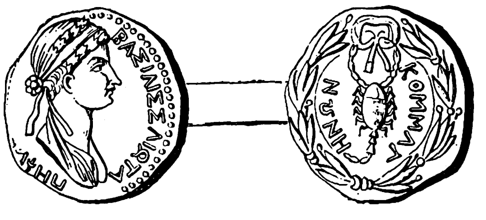

Νομισμα Ἰωτάπης, βασιλίσσης Κομμαγηνῆς.

ἀδελφὴ ὁμοῦ τοῦ Γαΐου Ἰουλίου Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ταύτης φερώνυμος εἶναι ἡ *Ἰωτάπη*, πόλις τῆς Τραχείας Κιλικίας, ἔσχε δὲ ὁμώνυμον θυγατέρα συζευχθεῖσαν μέλος τῆς οἰκογενείας Ἡρῴδου τοῦ Μεγάλου, ὡς ἐκ νομισμάτων φαίνεται. Ταύτης σῴζονται παραστάσεις ἐπὶ ἰδίων αὐτῆς νομισμάτων χαλκῶν τῆς Κομμαγηνῆς (μετὰ ἐπισήματος σκορπίου) καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Λακατανίδος καὶ Σεβαστῆς.—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀρταβάζδου βασιλέως τῆς Μηδίας Ἀτροπατηνῆς. Διὰ πολιτικοὺς λόγους ἐδόθη σύζυγος εἰς τὸν Μ. Ἀντώνιον (34 π. Χ.), ἀπεδόθη δὲ εἰς τὸν πατέρα της μετὰ τριετίαν, ὅτε οὗτος κατέφυγεν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Π. Ν. Π.

Ἰωταπιανὸς (Iotapianus). Συγγενὴς τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν στάσιν τῆς Συρίας ἐναντίον τῆς τυραννίας Πρίσκου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου, θανατωθεὶς ἀμέσως μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως (250 μ. Χ.). Τοῦ Ἰωταπιανοῦ σῴζονται ἀρκετὰ αὐτοκρατορικὰ νομίσματα. Π. Ν. Π.

Ἰωύαν. Υἱὸς τοῦ Ἰάφεθ, κατὰ τὴν Γένεσιν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατήγοντο οἱ *Ἴωνες*. Ἦτο δηλαδὴ οὗτος ὁ αὐτὸς μὲ τὸν μυθικὸν ἥρωα τῶν Ἑλλήνων *Ἴωνα*, τὸν γενάρχην τῶν Ἰώνων. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον (Ι. 6. 1) ὁ γενάρχης τῶν Ἰώνων ἐκαλεῖτο *Ἰωυάνης*.

Υἱοὶ Ἰωύαν λέγονται εἰς τὸν ἐθνολογικὸν πίνακα τῆς Γενέσεως οἱ κατοικοῦντες τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου, οἵτινες ἀπετέλουν κατὰ τοὺς Ἑβραίους λαὸν πολυπληθῆ καὶ πολεμικόν, διῃρημένον εἰς πολλὰς φυλάς. Πιστεύεται ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ὄνομα Ἴωνες. ΚΑΥ.

Ἰωχαβέδ. Ἰσραηλῖτις ἐκ τῆς φυλῆς Λευΐ, σύζυγος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ μήτηρ τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἀαρὼν καὶ τῆς Μαριὰμ (Ἐξόδου στ 20, Ἀριθμῶν ιστ' 58—59), ἥτις κατώρθωσε διὰ τῆς φιλοστοργίας καὶ τῆς ἐπινοητικότητος αὐτῆς νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Μωϋσέως (Ἐξόδου β' 1 ἑξ.). Π. Ι. Μ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ι

Digitized by Google

K

K. Τὸ *κάππα* εἶναι τὸ δέκατον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, προῆλθε δὲ ἐκ τοῦ φοινικικοῦ *κὰφ* —ἑνδεκάτου γράμματος τοῦ οἰκείου ἀλφαβήτου— δηλοῦντος τὸν φοίνικα.

—*[Παλαιογραφ.]* Τὸ μὲν φοινικικὸν *κὰφ* ἐγράφετο ὡς Ⴗ ἢ Ⴗ, τὸ δὲ ἑλληνικὸν κάππα ὡς K ('Ερυθραί, Χίος, Μίλητος κ.λ., Ζ' αἰ. π. Χ. κ.ἑξ.), K, K (Κρήτη, Ζ' αἰ. π. Χ.), K ('Αρκαδία, Ε' αἰ. π. Χ.), K ('Αττική, Αἴγινα, Μέγαρα, Εὔβοια, Θεσσαλία κ λ. κ.λ., Ζ' αἰ. π. Χ. κ.ἑξ.) κ.οὕ.κ. Κατὰ τὴν «ἐπισεσυρμένην», ὡς λέγεται, γραφὴν φέρει πολλὰ καὶ ποικίλα σχήματα, ἐξ ὧν ἀναγράφομεν τὰ ἑξῆς: κ (Α^ον ἥμισυ τοῦ Γ' αἰ. π. Χ.), K, K, K (Β^ον ἥμισυ τοῦ Γ' αἰ. π. Χ.), K, K, K, u, κ (Β' αἰ. π. Χ.). u, κ, u, u κ λ. (Α' αἰ. μ. Χ.), κ (ϛ' αἰ. μ. Χ.), u, u, κ (Ζ' αἰ. μ. Χ.), u (Η' αἰ. μ. Χ) κ.λ. κ.λ.

Παρὰ τὸ Κ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ καὶ τὸ ἐκ τοῦ φοινικικοῦ qoph (γραφόμενον διὰ τοῦ σημείου Φ) προελθὸν *κόππα*: ϙ, τὸ ὁποῖον ἐπροφέρετο καὶ ἐγράφετο πολλαχοῦ (εἰς τὰ ἐπιχώρια λ. χ. ἀλφάβητα τῆς Σάμου, Ρόδου, Θήρας καὶ τῆς ἀποικίας τῆς Κυρήνης, ἔτι δὲ τῆς Πάρου, 'Αττικῆς, Βοιωτίας, Λοκρίδος, Κορίνθου, ὡς καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποικιῶν τῶν 'Αχαιῶν καὶ Λακεδαιμονίων) πρὸ τῶν φωνηέντων *ο* καὶ *υ* (καὶ ὅταν μεταξύ των ὑπῆρχε Η, Λ, Ρ, Ν), λ. χ. *ϙύκνος*, *Λοϙρός*, *ἐπευϙΗόμενος* (=ἐπευχόμενος) κ λ. 'Αλλὰ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου τὸ γράμμα κόππα περιῆλθεν εἰς ἀχρηστίαν, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς φαίνεται, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν φθόγγων κόππα καὶ κάππα δὲν ἦτο καὶ πολὺ σημαντική. 'Εν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ διὰ τοῦ Κ παριστάνετο οὐχὶ μόνον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὸ κάππα, ἀλλὰ —διὰ τὴν πτωχείαν τοῦ παλαιοῦ ἀλφαβήτου τῆς νήσου— καὶ ὁ ἀντίστοιχος δασὺς φθόγγος Χ: *κρέματα* (χρήματα), *κρόνος* (χρόνος), *κέρανς* (χεῖρας) κ.λ, ὅστις εἰς τὰ παλαιότατα ἀλφάβητα τῆς Μήλου καὶ Θήρας παριστάνετο διὰ τοῦ ΚΗ.

'Ο ἀντίστοιχος πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κάππα λατινικὸς φθόγγος ἐγράφετο κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς καὶ ὁ ἑλληνικὸς καὶ οὕτως ἀπαντῶμεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας λατινικὰς ἐπιγραφάς: Sakros, Kalato, kapia, kaput, Kornelius κ.λ. 'Αλλ' ἐπειδὴ διὰ τοῦ χαλκιδικοῦ C (=Γ) παρεστάθη παρὰ τοῖς Λατίνοις οὐχὶ μόνον τὸ ἠχηρὸν G, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀντίστοιχος πρὸς αὐτὸν ἄηχος φθόγγος Κ, διὰ τοῦτο τὸ παριστῶν αὐτὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ κατ' ἀρχάς, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ γράμμα περιῆλθε βαθμηδὸν εἰς ἀχρηστίαν καὶ κατέστη ἁπλῶς ταχυγραφικὸν σημεῖον ὀνομάτων τινῶν λατινικῶν ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ Κ («*notam* magis esse quam *litteram*»). Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ εἰς τὰς ρωμανικὰς ἢ νεολατινικὰς λεγομένας γλώσσας εἶναι ἐν χρήσει τὸ γράμμα C, ἀντιθέτως δὲ εἰς τὴν Γερμανικὴν τὸ Κ, ἡ δὲ χρῆσις τοῦ C περιωρίσθη ἐν αὐτῇ εἰς μόνον τὸ σύμπλεγμα ck καὶ εἰς τὰς ξένας λέξεις, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως τὸ C ἀντικαθίσταται βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Εἰς τὰς σλαυϊκὰς τέλος γλώσσας εἶναι ἐν χρήσει ἀμφότερα τὰ γράμματα, ἤτοι τὸ Κ καὶ τὸ C, ἀλλὰ πρὸς παράστασιν δύο διαφόρων φθόγγων.

Σήμερον τὸ Κ γράφεται, παρ' ἡμῖν μέν:

Κ, κ, *K, u, u*, *K, κ*, *K, K*, *K*

παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις:

K, k, *K. k*, *k*, *K, k*

—*[Γλωσσολογ.]* Διὰ τοῦ γράμματος Κ παριστῶμεν δύο διακεκριμένους φθόγγους, ἤτοι καὶ τὸ *οὐρανικὸν* (δηλ. τὸ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῆς μέσης γλώσσης ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ οὐρανίσκου ἐκφωνούμενον) κάππα καὶ τὸ *ὑπερωϊκὸν* (δηλ. τὸ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῆς ὀπισθίας γλώσσης ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν μέρους τοῦ οὐρανίσκου σχηματιζόμενον). Καὶ οὐρανικὸν μὲν προφέρομεν τὸ Κ πρὸ τῶν λεπτοτέρων φωνηέντων e (=*ε* καὶ *αι*) καὶ i (=ι, η, υ, ει, οι κ.λ.): *κεφάλι, καίω—κινῶ, κῆπος, κοιμοῦμαι* κ.λ., ὑπερωϊκὸν δὲ πρὸ τῶν ἁδροτέρων φωνηέντων *α, ο, ου* (=λατιν. *u*): *καλός, κακός, κόπτω, κουρεύω* κ.οὕ.κ. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον δὲ τῆς ἀρθρώσεώς των ἐξεταζόμενοι οἱ φθόγγοι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς λεγομένους ἐν τῇ Φωνητικῇ ἀήχους, κλειστοὺς καὶ ἀκαριαίους φθόγγους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν καὶ τὰ σύμφωνα *π, τ* κ.λ.

Τὸ ἑλληνικὸν Κ προῆλθε 1) ἐκ τοῦ παλαιοτάτου ἰαπετικοῦ Κ: *ἑ-κατὸν* — λατ. centum — κυμρ. cant κ λ., *κλυτὸς* — λατ. (in')clutus, *δέκα* — λατ. decem, *καρδ-ία* — λατ. cor(d), *κάπρος* — λατ. caper, *καυλὸς* — λατ. caulis, *καλὸς* — ἰνδ. kaljas, *κλαϜις* (κληὶς-κλεὶς) — λατ. clavis κ.λ. κ.λ. 2) ἐκ τοῦ παλαιοτάτου ὑπερωϊκοχειλικοῦ q^u, ἀποβληθέντος τοῦ χειλικοῦ στοιχείου του, ὁσάκις προηγεῖτο ὁ φθόγγος *υ*: (*πόλος, πῶς, τὶς* κ.λ. ἀλλὰ) *εὔ-κολος, οὔ-κως, οὔ-κις* κ λ (ἰαπετ. *luq^uos—λατ. lupus, ἀλλὰ ἑλλην.) *λύκος* (*αἰ-πόλος*, ἀλλὰ) *βου-κόλος* κ.οὕ.κ. Κάππα προέκυψεν ὡσαύτως ἐκ τοῦ ῥηθέντος ἰαπετικοῦ ὑπερωϊκοχειλικοῦ q^u ἐν τῇ ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ὅταν ἑκατέρωθεν τούτου ὑπῆρχον τὰ φωνήεντα *ο* καὶ *ω*: (*πόσος, ποῖος, πῶς, ποῦ*, ἀλλὰ) *ὁκόσος, ὁκοῖος, ὅκως, ὅκου* κ λ 3) ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου δασέος *χ* (=kh) κατ' ἀνομοίωσιν: *τριχ-ός, τρέχ-ω* κ.λ., ἀλλὰ) *θρὶξ* (=θρὶκ-ς)—*θριξί, θρέξομαι* (=θρέκ-σομαι) κ.λ., *κι-χάνω, κέ-χυμαι* κ.λ. ἀντὶ **χι-χάνω*, **χέ-χυμαι* κ.λ. (ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ καὶ μετὰ τὸ *σ*: *σκοινί, σκίζω, σκολειὸ* κ.λ. καὶ μετὰ τὸν φθόγγον *φ*: *εὐχὴ* (=ἐφ-) —*εὐκή*, ἐν δὲ τῇ δημωδεστέρᾳ ὁμιλίᾳ καὶ *εὐκαριστῶ* κ.λ.). 4) ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου ἠχηροῦ *γ* κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς ἑπόμενον ἄηχον: (*λέγ-ω, θέλ-γω*) *λε-κτός, θελκ-τήριον* κ.λ. Καὶ ἀντιστρόφως, ἀρχικὸν Κ τρέπεται εἰς Γ μὲν κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς ἑπόμενον ἠχηρόν: (πλέκ-ω) *πεπλεγ-μένος, πλέγ-δην* (ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ καὶ ἔτι περαιτέρω: *ἐκ-βαίνω—γβαίνω—βγαινω, ἐκ-δύω—γδύνω, ἐκ-δέρω—γδέρνω* κ.οὕ.κ.), εἰς Χ δὲ κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς ἑπόμενον δασύ: (*πλέκ-ω*) *ἐπλέχθ-ην, πλεχ-θήσομαι* κ.λ. (*οὐκ*, ἀλλὰ) *οὐχ* εὗρον, *οὐχ* ὁρῶ, *καχ-εξία* κ.λ. 'Εκ τοῦ Κ ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ ἡμιφώνου i (j) προέκυψαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ *σσ* ἢ *ττ* (κατὰ διαλέκτους): (μαλακ-ὸς) **μαλακjω—μαλάσσω*, (φύλακ-ος) **φυλακ-jω—φυλάσσω* καὶ —*ττω*, (ἧκι-στα) **ἧκ-jων—ἥσσων* καὶ *ἥττων*, (vox, voc-is) **ὄκ-ja—ὄσσα*, (oc-ulus) **ὄκ-jε—ὄσσε* κ.οὕ.κ. Ἄξια ἰδίου λόγου εἶναι διάφορα φωνητικὰ φαινόμενα σχετικὰ πρὸς τὸν φθόγγον κάππα (ἰδίως τὸν οὐρανικὸν) εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς διαλέκτους αὐτῆς. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι 1) ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «τσιτακισμὸς» ἐξέλιξις τοῦ οὐρανικοῦ Κ (δηλ. τοῦ *κ*+*ε, αι, ι, η, υ, ει, οι, υι, η* κ.λ.) εἰς *τσ* ἢ *tch* (κατὰ τόπους καὶ ἰδιώματα): *τσεφάλι* ἢ *tchεφάλι, τσαιρὸς* ἢ *tchαιρός, τσερὶ* ἢ *tcheρί, τσῆπος* ἢ *tchῆπος, τσυνη(γ)ῶ* ἢ *tchυνη(γ)ῶ, κότσινος* ἢ *κότchινος* κ.λ. κ λ. = κεφάλι, καιρός, κερί, κῆπος, κυνηγῶ, κόκκινος κ. οὕ. κ. 'Ο τσιτακισμὸς παρατηρεῖται (καθ' ὅσον δυνάμεθα ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐρεύνης τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων νὰ γνωρίζωμεν) εὐρύτερον μὲν εἰς τὰ νότια νεοελληνικὰ ἰδιώματα (καὶ ἰδίως τὰ τῆς Αἰγίνης, Μεγάρων, Κύμης τῆς Εὐβοίας, διάφορα ἰδιώματα τῆς Πελοποννήσου, τῶν Κυκλάδων, τῆς Δωδεκανήσου, ὅλα σχεδὸν τὰ τῆς συγχρόνου Κύπρου κ.λ.), διάφορα ἰδιώματα τοῦ Πόντου (ὡς λ. χ. τοῦ Ὄφεως) καὶ τῆς Καππαδοκίας, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὰ βορειοελληνικὰ (μνου, τὸ τῆς Σκύρου, Λοκρίδος κ.οὕ.κ.). Εὐρύτε- ἰδιώματα (καὶ δὴ τὰ τῆς Λέσβου, μερικὰ τῆς Λήρον φαίνεται διαδεδομένος ὁ τσιτακισμὸς ὁ ἐν τῷ συμπλέγματι *σκ* (μετὰ *κ* οὐρανικοῦ), ὅστις ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἰδιωμάτων ἀπαντᾷ καὶ εἰς διάφορα ἰδιώματα τῆς 'Ηπείρου, Θεσσαλίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος κ.ἀ. (*στchίζω, στchέφτομαι, στchύφτω, στchυλί, στchοινὶ* κ.λ. κ.λ. = σκίζω, σκέφτομαι, σκύφτω, σκυλί, σκοινὶ κ.λ., τὰ ὁποῖα ἐν Κύπρῳ κ.ἀ. ἐξειλίχθησαν ἔτι περαιτέρω εἰς *σchίζω, σchέφτομαι, σchύφτω* κ.οὕ.κ., ἤτοι εἰς ἔτι παχύτερον καὶ οὐρανικώτερον ch)· 2) δεύτερον σχετικὸν πρὸς τὸ οὐρανικὸν Κ φωνητικὸν φαινόμενον τῆς Ν. Ἑλληνικῆς εἶναι ἡ εἰς πολὺ ὀλίγα ἰδιώματά της παρατηρουμένη ἐξέλιξις τοῦ Τ πρὸ τοῦ φωνήεντος Ι καὶ τοῦ ἡμιφώνου *ι* (j) εἰς τὸν φθόγγον Κ ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*καππακισμὸς*» (Kappazismus). Οὕτω λ. χ. εἰς διάφορα ἰδιώματα τῶν συγχρόνων Λεσβίων (Πλωμαρίου, 'Ερεσοῦ, Τελωνίων, Μανταμάδου κ.λ.) λέγεται *μάκ', σπίκ', πίσκ', μύκ'* (μετὰ Κ οὐρανικοῦ), *σκῦλους, χαρκί, κίπουτα* κ λ.=*μάτι, σπίτι, πίστι, μύτη, στῦλος, χαρτί, τίποτα*, ἐν δὲ τῇ Τσακωνικῇ ἀπαντᾷ ἡ τροπὴ εἰς Κ οὐχὶ μόνον τοῦ Τ+*i, j*, ἀλλὰ καὶ τοῦ *Π*+*i* καὶ *j*: *κιμοῦ*=τιμῶ, *ἐκιοὺ*=*ἐτιοὺ* (μετὰ τῆς παλαιᾶς προφορᾶς τοῦ *υ*, ἐκ τοῦ *ἐ-τὺ*=*σύ*), *κιουρὲ*=τυρὸς κ. λ., *κίνου*=πίνω κ.λ. Πανελλήνιος σχεδὸν εἶναι ὁ καππακισμός, ὅταν πρὸ τοῦ *τ*+*j* προηγῆται *φ*: (*πτυάρι—φτυάρι*) *φκιάρι* (*εὐθειάζω—εὐτειάνω*) *φκιάνω* (διὰ τοῦ *κι* παριστάνομεν ἁπλῶς τὸ οὐρανικὸν Κ, δι' ἔλλειψιν ἰδιαιτέρου γράμματος, διαφόρου ἀπὸ τὸ δηλοῦν τὸ ὑπερωϊκὸν Κ)· 3) ἡ εἴς τινα ἰδιώματα (καὶ δὴ τὰ κυπριακὰ) ἐξέλιξις τοῦ ἡμιφώνου *i (j)* εἰς Κ, προηγουμένων τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων *ντ, βρ, γρ, χρ*, ἢ ἁπλοῦ *ρ* κ.λ.: *δόντια—δόντjα—δόν(τ)κjα, ἀρχοντjὰ—ἀρκοντjὰ—ἀρκον(τ)κjα, αὔριον—αὔρjον—ἄ(β)ρκον, ἄγριος—ἄγρjος—ἄ(γ)ρκος, χρέος—χρjὸς—(χ)ρκὸς* κ.λ. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

'Απεδόθησαν ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχικοῦ Κ γενικῶς τὰ ξένα ὀνόματα τὰ γραφόμενα διὰ λατινικῶν στοιχείων καὶ ἀρχόμενα ἀπὸ C —, K — καὶ Q —, πλὴν τῶν ἑξῆς ἐξαιρέσεων: 1) ἐκ τῆς *'Αγγλικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce —, Ci —, Cy —*, ἅτινα ζητητέα εἰς *Τσ*, τὰ ἀπὸ *Kn* — εἰς *Ν*· 2) ἐκ τῆς *Γαλλικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce —, Ci —, Cy —, Ç* καὶ *Ch* (πλὴν ἐλαχίστων), ἅτινα ζητητέα εἰς *Σ*· 3) ἐκ τῆς *Γερμανικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce —, Ci —, Cy —*, ἅτινα ζητητέα εἰς *Τσ*—, τὰ ἀπὸ *Ch* — εἰς *Χ* — (καὶ τὰ ἀπὸ *Qu* — εἰς *Κβ* —)· 4) ἐκ τῆς *'Ισπανικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce—, Ci*— ζητητέα εἰς *Θ*—, τὰ ἀπὸ *Ch* — εἰς *Τσ* —· 5) ἐκ τῆς *'Ιταλικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce —, Ci —, Cy* — ζητητέα εἰς *Τσ* —· 6) ἐκ τῆς *Οὐγγρικῆς* τὰ ἀπὸ *C*— ζητητέα εἰς *Τσ*—· 7) ἐκ τῆς *Πολωνικῆς* τὰ ἀπὸ *C* — ζητητέα εἰς *Τσ* —, καὶ τὰ ἀπὸ *Ch* — εἰς *Χ* —· 8) ἐκ τῆ *Πορτογαλικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce —, Ci —, Cy* — ζητητέα εἰς *Σ*—· 9) ἐκ τῆς *Ρουμανικῆς* τὰ ἀπὸ *Ce—, Ci— Cy* — ζητητέα εἰς *Τσ*—· 10) ἐκ τῆς *Σουηδικῆς* τὰ ἀπὸ *Ke —, Ki —, Ko —, Ky*, τονιζόμενα εἰς τὰς συλλαβὰς ταύτας, ζητητέα εἰς *Τσ* —· 11) ἐκ τῆς *Τουρκικῆς*, κατὰ τὸ νέον σύστημα τῆς διὰ λατινικῶν χαρακτήρων γραφῆς, τὰ ἀπὸ *C* — ζητητέα εἰ. *Τζ* —, τὰ ἀπὸ *Ç* — εἰς *Τσ* —· 12) ἐκ τῆς *Τσεχικῆς* καὶ *Κροατικῆς* τὰ ἀπὸ *Č* — ζητητέα εἰς *Τσ* —.

Συγκεκριμένως ζητητέα εἰς *Κου* — τὰ ἀπὸ *Qu* — ἀγγλικά, ἰταλικὰ καί τινα γαλλικά· εἰς *Κε —, Κι* — τὰ ἀπὸ *Che —, Chi* — ἰταλικά, τὰ ἀπὸ *Cĕ —, Ci* — ρουμανικὰ καὶ τὰ ἀπὸ *Que —, Qui* — ἱσπανικά· καὶ εἰς *Κια —, Κιο —, Κιου* — τὰ ἀπὸ *Kâ, Kô, Kû* τουρκικά.

Digitized by Google

— *[Βραχυγρ.]* Τὸ *κ (Κ)* χρησιμοποιεῖται βραχυγραφικῶς καὶ συμβολικῶς εἰς ποικίλας περιστάσεις. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ὡς ἀριθμητικὸν τονούμενον ἄνωθεν *(κ')* ἰσοδυνάμει μὲ τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι καὶ τὸ τακτικὸν (εἰκοστός) καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του (εἰκοσάκις), τονούμενον δὲ κάτωθεν *(͵κ)* μὲ τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι χιλιάδες καὶ τὸ τακτικόν του (εἰκοσάκις χιλιοστός) καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του (εἰκοσάκις χιλιάκις). Ἐν τοῖς βιβλίοις τὰ ὁποῖα ἔχουν οἱασδήποτε ὑποδιαιρέσεις σημαίνει τὴν εἰκοστὴν κατὰ σειρὰν (κεφ. Κ' κλπ.), εἰς τὰς ἐκδόσεις ὅμως τῆς «Ἰλιάδος» καὶ «Ὀδυσσείας» τοῦ Ὁμήρου σημαίνει ὄχι τὴν εἰκοστὴν ἀλλὰ τὴν δεκάτην ραψῳδίαν· διότι εἰς τὴν ἀρίθμησίν των ἐλήφθη ἡ σειρὰ ἁπλῶς τοῦ ὁριστικοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἰδικώτερον ἐπεκράτησεν ὅπως διὰ μὲν τοῦ Κ (κεφαλαῖον) σημαίνηται ἡ δεκάτη ραψῳδία τῆς «Ἰλιάδος», διὰ δὲ τοῦ κ (μικρόν), ἡ δεκάτη τῆς «Ὀδυσσείας». Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς λατινικὸν ἀριθμητικὸν τὸ Κ ἴσοῦτο πρὸς 250, μετὰ γραμμῆς δὲ ἄνωθεν $\overline{K}$ πρὸς 250.000. Ὡς ἐπιγραφικὸν σύμβολον ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων τὸ Κ εἶναι ἀρχικὸν τῶν λέξεων *Κόρη, Κοινόν, Καρχηδών*, καὶ ἐτίθετο ἐν ἐπιγραφαῖς ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ C τῶν λέξεων *Καῖσαρ, Κλαύδιος, Κολωνία, Καμπανία, Καλένδαι* κλπ., κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα καὶ τοῦ ὀνόματος *Κάρολος*. Παρ' ἡμῖν τίθεται συνήθως τὸ Κ ὡς ἀρχικὸν ὀνόματος ἀπὸ Κ ἀρχομένου, ὡς *Κωνσταντῖνος*. Πρὸ κυρίου ὀνόματος τὸ *κ* δηλοῖ: κύριος ἢ κυρία, δύο δὲ *κ.κ.* κύριοι ἢ κυρίαι. Ἐπὶ παλαιῶν γαλλικῶν νομισμάτων τὸ Κ δηλοῖ τὸ νομισματοκοπεῖον τοῦ Βορδῶ, ἐπὶ δὲ γερμανικῶν τὸ τοῦ Στρασβούργου. Κατόπιν ἀριθμοῦ τὸ μικρὸν *κ* δηλοῖ γενικῶς χιλιόγραμμα (κιλά). —Ω.

— *[Τοπογρ.]* Διὰ τοῦ *Κ* νοεῖται ὁ σταδιομετρικὸς ἢ σταθερὸς συντελεστὴς τῶν διαστημομετρικῶν ὀργάνων. Ἡ ὁριζοντία ἀπόστασις δύο σημείων παρέχεται ὑπὸ τῶν τύπων: S=(Kl+c) συν²α (διὰ τὰ μὴ ἀνάλλακτα τηλεσκόπια) καὶ S=Klσυν²α (διὰ τὰ ἀνάλλακτα τηλεσκόπια), ἐν οἷς: $K=\frac{f}{v}$, ἔνθα: f=ἑστιακὴ ἀπόστασις ἀντικειμενικοῦ φακοῦ, v=ἀπόστασις τῶν διαστημομετρικῶν νημάτων. Διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ λογισμοῦ, τὰ νεώτερα τηλεσκόπια κατασκευάζονται οὕτως, ὥστε:

$$K=\frac{f}{v}=50 \text{ ἢ } 100 \text{ ἢ } 200$$

συνήθως K=100. Ν. Π.

— *[Ναυτ.]*. Τὸ *Κ* εἰς τὰ παλαιότερα συγγράμματα ναυτιλίας καὶ ναυτικῶν ὑπολογισμῶν, συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν συμβόλων ⊙, ☾, ✱, ἦτο σύμβολον σημαῖνον τὴν *κλίσιν* (ἀπόκλισιν ὡσαύτως λεγομένην) τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης ἢ ἀστέρος, τὸ δὲ *κ* τὸ διάρμα: π. χ. λ=κ συν. υ.

—*[Ἀρχ. Μουσ.]* Ἐν τῇ παρασημαντικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὸ *Κ*, προτασσόμενον ἑτέρου κεφαλαίου, εὑρηται κατὰ τρεῖς τρόπους:

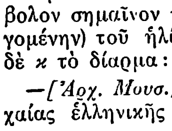

Σχ. 1.

Α') *Κάππα καὶ ἡμίδελτα καθειλκυσμένον.* (Σχ. 1). Ἐδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις:

α'. Τὴν μέσην (κε τῆς μέσης· la₂) ἐν τῷ αἰολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη (διάτονον, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον).

β') Τὴν νήτην συνημμένων (πα τῆς νήτης· re₃) ἐν τῷ ὑποαιολίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος.

γ') Τὸν διεζευγμένων διάτονον (πα τῆς νήτης· re₃) ἐν τῷ ὑποαιολίῳ τρόπῳ.

δ') Τὴν ὑπάτην μέσων (βου τῆς μέσης· mi₂) ἐν τῷ ὑπεραιολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τρία γένη.

ε') Τὴν παραμέσην (ζω τῆς νήτης· si₂) ἐν τῷ ἰαστίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος.

στ') Τὴν νήτην διεζευγμένων (βου τῆς νήτης· mi₃) ἐν τῷ ὑποϊαστίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος.

ζ') Τὸν συνημμένων διάτονον (νη τῆς νήτης· do₃) ἐν τῷ δωρίῳ τρόπῳ.

η') Τὸν μέσων διάτονον (δι τῆς μέσης· sol₂) ἐν τῷ ὑπερδωρίῳ τρόπῳ.

θ') Τὴν χρωματικὴν παρανήτην συνημμένων (νη τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· do₃ ὕφεσις) ἐν τῷ φρυγίῳ τρόπῳ.

ι') Τὴν χρωματικὴν λιχανῶν μέσην (δι τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· sol₂ ὕφεσις) ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τρόπῳ.

ια') Τὴν χρωματικὴν παρανήτην διεζευγμένων (πα τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· re₃ ὕφεσις) ἐν τῷ δωρίῳ τρόπῳ· καὶ

ιβ') Τὴν ἐναρμόνιον παρανήτην συνημμένων (νη τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· do₃ ὕφεσις) ἐν τῷ φρυγίῳ τρόπῳ.

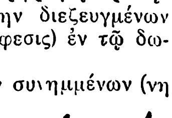

Σχ. 2.

Β') *Κάππα καὶ ἡμίδελτα καθειλκυσμένον ἐπὶ τὴν ὀξύτητα* (Σχ. 2). Ἐδείκνυε τὰς κάτωθι τονιαίας θέσεις:

α') Τὴν νήτην ὑπερβολαίων (κε τῆς νήτης· la₃) ἐν τῷ αἰολίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος.

β') Τὴν νήτην διεζευγμένων (βου τῆς νήτης· mi₃) ἐν τῷ ὑπεραιολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη.

γ') Τὸν ὑπερβολαίων διάτονον (δι τῆς νήτης· sol₃) ἐν τῷ ὑπερδωρίῳ τρόπῳ· καὶ

δ') Τὴν χρωματικὴν παρανήτην ὑπερβολαίων (δι τῆς νήτης ἐν ὑφέσει· sol₃ ὕφεσις) ἔν τε τῷ ὑπερφρυγίῳ καὶ τῷ ὑποδωρίῳ τρόπῳ.

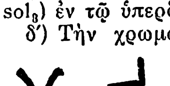

Σχ. 3.

Γ') *Κάππα ἀνεστραμμένον καὶ ἦτα ἐλλιπὲς ἀπεστραμμένον* (Σχ. 3). Ἐδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις:

α') Τὸν χρωματικὸν λιχανὸν ὑπάτων (πα τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· re₂ ὕφεσις) ἔν τε τῷ ὑπολυδίῳ καὶ ὑποαιολίῳ τρόπῳ· καὶ

β') Τὸν ἐναρμόνιον λιχανὸν ὑπάτων (πα τῆς μέσης ἐν ὑφέσει· re₂ ὕφεσις) ἐν τῷ ὑπολυδίῳ τρόπῳ.

Σημειωτέον ὅτι παρ' Ἀλυπίῳ ἐλλείπουσι πλεῖστα σημεῖα τοῦ αἰολίου καὶ ὑποαιολίου τρόπου κατὰ τὸ ἐναρμόνιον γένος, λόγῳ ἀπωλείας φύλλου τινὸς ἐν τῷ ἀρχετύπῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπερφρυγίῳ τοιούτῳ κατὰ τὸ αὐτὸ γένος ἀπὸ τῆς παρυπάτης μέσων καὶ ἐφεξῆς, ἅπαντα δὲ τὰ σημεῖα τῶν ἰαστίου, ὑποϊαστίου, ὑπεριαστίου, δωρίου, ὑποδωρίου καὶ ὑπερδωρίου τρόπων ἐπίσης κατὰ τὸ ἐναρμόνιον γένος. Ι. Χ. Κ. — Ν. Α. Χ.

— *[Βυζαντ. Μουσ.]*. Τὸ *κ*, ἀρκτικὸν στοιχεῖον τοῦ μονοσυλλάβου μουσικοῦ φθόγγου κε τοῦ νῦν ἐν χρήσει γραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, χρησιμεύει ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τῶν μαρτυριῶν τοῦ φθόγγου τούτου (βαρέος τε καὶ ὀξέος), τῶν ἀνηκουσῶν καὶ εἰς τὰ τρία γένη καὶ συστήματα, διατονικὸν καὶ ἐναρμόνιον (σχ. 1), χρωματικὸν (σχ. 3), διαπασῶν, τροχὸς (σχ. 2) καὶ τριφωνία (σχ. 4). Αἱ μαρτυρίαι αὗται

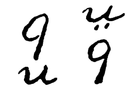

Σχ. 1.

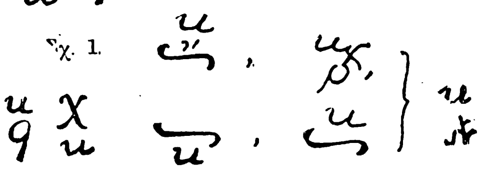

Σχ. 2. Σχ. 3. Σχ. 4.

εἰσὶν αἱ ἐν τῷ πίνακι. Ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ πίνακι μαρτυριῶν τοῦ φθόγγου κε, κατασκευάζονται καὶ πλεῖσται ἄλλαι μαρτυρίαι τοῦ φθόγγου τούτου, χρησιμοποιούμεναι διὰ τὰς καταλήξεις τῶν φθορικῶν, ὡς καὶ τῶν κατὰ παραχορδὴν μελῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἐν ταῖς μαρτυρίαις ταύταις διατηρεῖται μὲν τὸ στοιχεῖον κ, τίθεται ὅμως μαρτυρικὸν σημεῖον σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς φθορᾶς. Ι. Χ. Κ. — Ν. Α. Χ.

— *[Μουσ.]* Διὰ τοῦ τρίτου στοιχείου τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου C οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ παριστοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν φθόγγον *ντο* (do) τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Τὸ C τοῦτο εἶναι λείψανον τῆς ἀλφαβητικῆς σημειογραφίας τοῦ μεσαίωνος καὶ ἀπετέλει τὸν τρίτον κατὰ σειρὰν φθόγγον εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ κλῖμαξ εἶχεν ὡς ἀφετηρίαν τὸ Α (λα), Β (σι), C (ντο), κλπ. Τὸ C εἶναι σήμερον ὁ βασικὸς φθόγγος τῆς μείζονος κλίμακος τοῦ ντο, ἐξ ἧς πηγάζουσιν αἱ λοιπαί. Τὸ γράμμα τοῦτο μετὰ τοῦ F (φα), εἶχεν ἀποτελέσει ἐπίσης τὸν ἕτερον ἐκ τῶν δύο γνωμόνων τῶν ἐν χρήσει περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν ποικίλων μεταμορφώσεων τοῦ C:

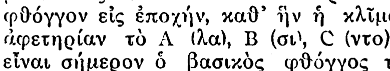

προέκυψεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὁ σήμερον ἐν χρήσει γνώμων τοῦ ντο.

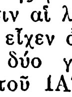

Τὸ C, ἐλαφρῶς παρηλλαγμένον, δεικνύει τεταρτημερὲς μέτρον· ἐὰν φέρῃ κάθετον γραμμὴν εἰς τὸ μέσον, σημαίνει ὅτι τὸ μέτρον εἶναι διμερές.

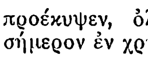 = 4/4, 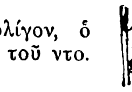 = 2/2

Τὸ C τοῦτο, λείψανον ἐπίσης τῆς παλαιᾶς σημειογραφίας, ἐν τῇ πραγματικότητι θὰ ἔπρεπε νὰ γράφηται ὡς ἡμικύκλιον: C. Εἰς τὰ κεχωρισμένα μέρη τῶν ἀρχαιοτέρων πολυφωνικῶν ἔργων συχνάκις συναντῶμεν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μουσικῆς σελίδος τὸ γράμμα *c*, τὸ ὁποῖον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σημαίνει cantus (μέλος) ἢ discantus (διάψαλμα), δηλαδὴ τὴν φωνὴν τῆς ὑψιφώνου.

Ὡς συντομογραφία τὸ *c* σημαίνει: *c. b.* δηλαδὴ coll basso, (μὲ τὸν βαθύφωνον), ἢ μὲ τὸν βαθύχορδον, κλπ.)· *c. 8va* (μετ' ὀγδόης)· *B. c.* δηλαδὴ συνεχὲς ἢ ἐνάριθμον βάσιμον· *c. f.*=cantus firmus (σταθερὸν μέλος)· *d. c.*=da capo (ἐξ ἀρχῆς), κτλ. Γ. Σ.

—Κ-ύλη, ἢ *C-ύλη [Χημ. Πολ.]*. Γερμανικοὶ στρατιωτικοὶ ὅροι τοῦ μονοχλωριούχου χλωρομυρμηκικοῦ μεθυλεστέρος (βλ. *μυρμηκικὸς* μεθυλεστήρ). Ὡς *Κ-ύλη* εἰς τὰς γομώσεις ὀβίδων καὶ ὡς *C-ύλη* εἰς τὰς γομώσεις ἀεριοτορπιλλῶν.

Κᾶ *[Αἰγυπτ. Θρησκ.]*. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους, τὸ ἀνθρώπινον ὂν συνίστατο ἐκ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, τοῦ φθαρτοῦ καὶ ἐφημέρου, καὶ ἐκ τοῦ *Κᾶ*, ἤτοι τοῦ διπλοῦ του, τὸ ὁποῖον ἦτο ὁμοίωμα τέλειον τοῦ σώματος ἀλλ' ὁρατὸν καὶ ἄϋλον, ἔχρουν ὅμως καὶ μετὰ θάνατον παραμένον ἐν τῷ τάφῳ καὶ μὴ ἐγκαταλεῖπον τὸ σῶμα. Ἐν τῇ ἀποκρυφολογίᾳ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀστρικὸν σῶμα καὶ τὴν «αὖ αν» τῶν ἀλχημιστῶν.

Κααβ μπὲν Ζουχαΐρ Ἄραψ ποιητὴς (βλ. λ. *Καάμπ-μπὲν-Ζουχαΐρ*).

Κάαβα, ἡ *Καάμπα* (τουρκ. *καμπέ*, ἐκ τοῦ ἀραβ. *κααμπᾶ*, ὅπερ ἐκ τοῦ *κα'μπ*=κύβος). Τὸ ἱερὸν προσκύνημα τῶν Μουσουλμάνων ἐν Μέκκᾳ, σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, οὐχὶ ἀκριβῶς κυβικοῦ, καλούμενον ἐπίσης *Μπεΐτ-ούλ-λὰχ* (=οἶκος τοῦ Θεοῦ). Ἀνηγέρθη εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὑρίσκετο μέγας λίθος, πιθανῶς μετεωρίτης, πεσὼν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Κατὰ τὰς ἀραβικὰς παραδόσεις, ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἱερὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου ἀκόμη, διότι ἐκεῖ κατέπεσεν ἢ κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Ἀδὰμ. Κατ' ἄλλον ἀραβικὸν μῦθον, ὁ Ἀβραὰμ (Ἰμπραχὶμ) ἐλθὼν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἀραβίας μετὰ τῆς Ἄγαρ (ἀραβ. *Χάτζαρ*=πέτρα), ἀνήγειρεν ἐπὶ εἰς θέσιν, ὅπου ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ (Δζεμπραΐλ) προσεκόμισεν εἰς αὐτὸν λίθον ἐξ οὐρανοῦ, λευκὸν κατ' ἀρχάς, μαυρίσαντα ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τῶν ἀσπασμῶν τῶν προσκυνητῶν. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ λίθος ἐκεῖνος ἦτο εἴδωλον (φετίχ) τῶν ἀρχαίων Ἀράβων, ὅτε ἦσαν εἰδωλολάτραι (φετιχισταί), εἰς δὲ τὴν θέσιν αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἱερόν, εἰς τὸ ὁποῖον συνέρρεον προσκυνηταὶ πανταχόθεν τῆς Ἀραβίας εἰς τακτὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Οἱ προσκυνηταὶ οὗτοι εἰσήγαγον βαθμιαίως τὰ εἴδωλα ἑκάστης φυλῆς εἰς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν οὕτω σπουδαιότητα παναραβικήν, ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Λέγεται, ὅτι κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους εἶχε τοποθετηθῆ ἐντὸς τῆς Κάαβας καὶ εἰκὼν τῆς Παναγίας μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰδώλων. Τὸ ἱερὸν τῆς Κάαβας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφυλάσσετο ὁ λατρευόμενος λίθος, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἄνευ στέγης. Κατὰ τὴν ἀραβικὴν μυθολογίαν, ὁ πρῶτος στεγάσας αὐτὸ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Χιμιαριτῶν Ταμπᾶ. Βραδύτερον οἱ βασιλεῖς τῆς Ὑεμένης, ὅπως προσελκύσωσιν εἰς τὴν χώραν των τὸ ρεῦμα τῶν προσκυνητῶν, ἔκτισαν μέγα ἱερόν. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεὶς προσήρχετο, ὁ ἡγεμὼν Ἀμπραχὰτ-ούλ-Ἀσρὰμ (Ἀβραάχ, βλ. λ. *Ἀραβία* τ. Ε' σ. 300), διοικητὴς ἀποσταλεὶς ἐξ Αἰθιοπίας καὶ κηρυχθεὶς ἀνεξάρτητος, ἐξεστράτευσε μετὰ πολλῶν ἐλεφάντων κατὰ τῆς Μέκκας, ὅπως καταστρέψῃ τὴν Κάαβαν. Ἡ φυλὴ τῶν Κορεϊσιτῶν, ἥτις εἶχε τὸ προνόμιον τῆς φυλάξεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς Κάαβας, ἔφυγεν εἰς τὰ πέριξ ὄρη, ἀλλ' ὁ τοῦ ἐλέφαντος ἐπιβαίνων Ἀβράχα ἐφονεύθη καὶ ἡ Κάαβα ἐσώθη (570 μ. Χ.). Μετά τινα ἔτη, ὄντος τότε τοῦ Μωάμεθ 35 ἐτῶν, ἡ Κάαβα κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἢ πλημμύρας, ἀλλ' ἐκτίσθη ἐκ νέου χάρις εἰς ξυλείαν, τὴν ὁποίαν ἔφερε πλοῖον βυζαντινόν, ναυαγῆσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Χετζάζης, καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν χριστιανοῦ ἀρχιτέκτονος. Σφοδρὰ ὅμως ἠγέρθη διένεξις περὶ τοῦ ποῖος θὰ τοποθετήσῃ τὸν λατρευόμενον λίθον εἰς τὴν θέσιν του, καταλήξασα ὑπὲρ τοῦ Μωάμεθ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μέκκας ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ, ἡ Κάαβα ὡρίσθη ὡς ἱερὸν προσκύνημα τῆς νέας θρησκείας, πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ στρέφωνται κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς οἱ Μωαμεθανοί.

Τὸ κτίριον τοῦτο τῆς Κάαβας ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἀνακαινίσεις ἐκ βάθρων. Ἡ τελευταία εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Μουρὰτ τοῦ Δ' (1630). Οἱ Τοῦρκοι σουλτᾶνοι ἀπέστελλον κατ' ἔτος διὰ τοῦ λεγομένου ἱεροῦ καραβανίου πλούσια μεταξωτὰ ὑφάσματα πρὸς διακόσμησιν τοῦ ἱεροῦ μετὰ δώρων χρηματικῶν διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦντας σεΐχας, ἐξ Αἰγύπτου δὲ ἀπεστέλλετο κατ' ἔτος ἐν πομπῇ βαρύτιμον κάλυμμα, ὁ λεγόμενος ἱερὸς τάπης.

Ἡ Κάαβα εἶναι κτίριον ἀκαλαίσθητον, ἔχον 21 πήχεων μῆκος, 23 πλάτος καὶ 27 (18 περίπου μέτρων) ὕψος. Ἡ πρὸς Α κυρία πύλη αὐτῆς ἔχει τὸ κατώφλιον εἰς ὕψος ἀναστήματος ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ κτιρίου ὑπάρχει ἰδιαίτερος χῶρος, τὸ *Μακὰμ-Ἰμπραχὶμ* (=τόπος τοῦ Ἀβραάμ), ὅπου φυλάσσεται ἐντετειχισμένος ὁ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν προσκυνούμενος μέγας λίθος. Τὸ λεγόμενον, ὅτι ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Κάαβας εἴσοδος ἀλλοπίστων δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν βάσιμον. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι αἱ περιγραφαὶ αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τῶν εἰσελθόντων εἶναι ἀτελεῖς, διότι μένουσιν ὀλίγα λεπτὰ καὶ μετὰ πολλὰς δυσκολίας. Ν. Μ.

Κάαθ *[Βιβλ.]*. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Λευΐ, ἐξ οὗ κατήγετο καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν (Ἔξοδος στ' 16 ἑξ. πρβ. καὶ Ἀριθμῶν δ' 1 ἑξ.). Π. Ι. Μ.

Digitized by Google

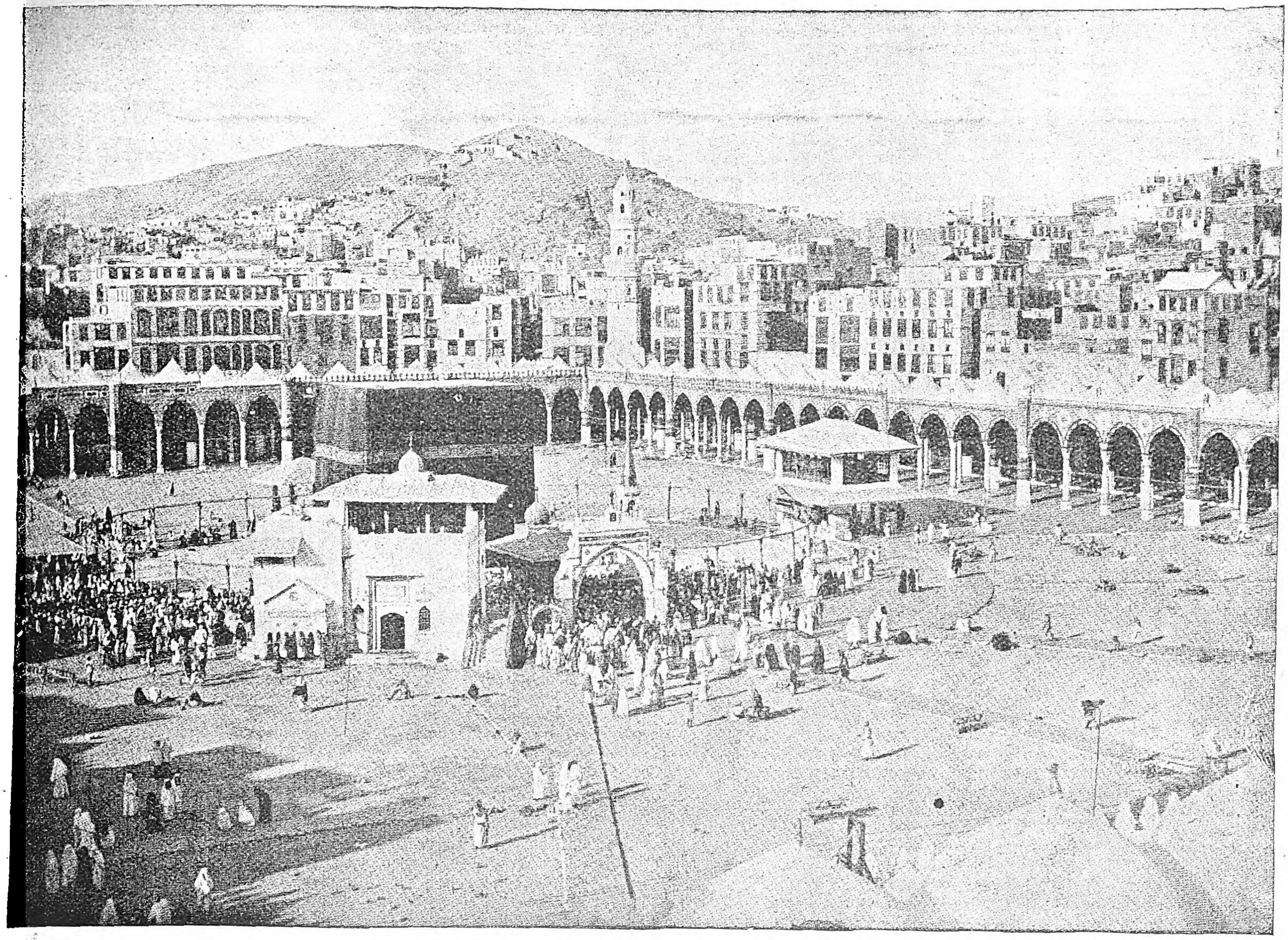

Μέκκα: Ἄποψις τοῦ Χάραμ μετὰ τῆς Καάμπα κεκαλυμμένης διὰ τοῦ μεταξίνου μέλανος ἱεροῦ τάπητος καὶ περιστοιχισμένου ἀπὸ προσκυνητάς.

Καaθαπὰ (Caazapa) /*Γεωγρ.*/. —1) Διαμέρισμα τῆς δημοκρατίας τῆς Παραγουάης, ἐν τῷ μεσημβρινῷ τμήματι ταύτης, διασχιζόμενον ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Κααγκουαρού. Ἔχει ὡραίας πεδιάδας καλῶς ἀρδευομένας ὑπὸ ποταμῶν καὶ εὐρέως καλλιεργουμένας. Παράγει ἄφθονον καπνὸν καὶ ἐξάγει πολύτιμον ξυλείαν. Κάτ. 16.341. —2) Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Παραγουάης, πρωτ. τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κτισθεῖσα τῷ 1607 ὑπὸ ἰησουιτῶν, εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. Ν. τῆς Βίλλα Ρίκα. Εἶναι κέντρον γεωργικόν. Κάτ. 9.000. Μ. Δ. Β.

Καaθῖται (οἱ) /*Βιβλ.*/. Ἀπόγονοι τοῦ Κάαθ διαιρούμενοι εἰς τέσσαρα γένη κατὰ τοὺς τέσσαρας υἱοὺς τοῦ Κάαθ. Ἔργον αὐτῶν ἦτο νὰ αἴρωσιν ἐπὶ τῶν ὤμων κατὰ τὴν πορείαν τῶν Ἰσραηλιτῶν τὰ ἱερώτερα τῶν σκευῶν τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ νὰ ἐπιμελῶνται αὐτῶν.

Κάαλουντ (Kaalund), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος.*** Δανὸς ποιητής. Προφέρεται *Κῶλον* (βλ. λ.).

Καaμπᾶ. Ἡ παρ' ἡμῖν λεγομένη καὶ *Καάβα* (βλ. λ.)· τὸ ἱερὸν προσκύνημα τῶν Μουσουλμάνων ἐν Μέκκᾳ.

Κάανθος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀδελφῆς του Μελίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπαγάγει ὁ Ἀπόλλων, μετὰ πολλὰς δὲ περιπλανήσεις ἐλθὼν εἰς τὰς Θήβας ἐνέπρησε τὸ αὐτόθι Ἰσμήνιον, ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, διὸ καὶ ἐτιμωρήθη διὰ θανάτου ὑπ' αὐτοῦ. Ν. Α.

Καανιὲ (Cahagnet), ***Λουδοβῖκος-Ἀλφόνσος.*** Γάλλος δημοσιογράφος, πνευματιστὴς καὶ ἀποκρυφολόγος (1809—1885). Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα πραγματευόμενα περὶ τῶν σχέσεων τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σύμπαν, περὶ ὑπνοβασίας, περὶ μαγνητισμοῦ κ.τ.λ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μελέται μαγνητικαί, φιλοσοφικαὶ καὶ πνευματικαὶ» (1851), «Ἀποκαλύψεις ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς» (1854—1860), «Μαγνητομαγεία» (1858), «Μελέται ἐπὶ τῆς ψυχῆς» (1880), «Θεραπευτικὴ διὰ τοῦ μαγνητισμοῦ καὶ τοῦ ὑπνωτισμοῦ, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν κοινοτέρων ἀσθενειῶν» (1883) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κάαντεν (Kaaden) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Κάντανι*).

Καάρτα (Kaarta) *Γεώγρ.*/. Χώρα τῆς Γαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῷ Γαλλικῷ Σουδάν, κειμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 15 καὶ 16° Β. πλ. καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ 10° Α. τοῦ Γκρήνουϊτς, πρὸς Β. τοῦ μέσου Σενεγάλη ποταμοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 50.000 τ. χλμ. καὶ 335.000 κατ., πρεσβεύοντας τὸν Μωαμεθανισμὸν καὶ ἀνήκοντας εἰς τὴν φυλὴν Μαντίγκο τῶν Βερβέρων. Διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ταρακόλα, παραποτάμου τοῦ Σενεγάλη καὶ παράγει ἄφθονον ὄρυζαν, ἀραβόσιτον, σίκαλιν καὶ φιστίκια. Τῷ 1855 εἶχε περιληφθῆ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Σαγκόν, τῷ δὲ 1891 κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ τῷ 1892 προσηρτήθη εἰς τὸ Γαλλικὸν Σουδάν. Πρωτ. εἶναι ἡ *Κουνιακάρι*, μὲ 5.000 κατ., πόλις περιτειχισμένη. Ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς χώρας εἶναι τὸ *Νιόρο*, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίσης ὠχυρωμένη. Μ. Δ. Β.

Κάας (Kaas), ***Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς καθολικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τρίρ, τῷ 1881. Ἀπὸ τοῦ 1918 καθηγητὴς ἐν τῇ ἱερατικῇ σχολῇ τῆς πόλεως ταύτης, ἐξελέγη τῷ 1919 πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τῆς Γερμανίας, τῷ δὲ 1921 ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ πάπα τὸν τίτλον τοῦ ἱεράρχου. Ἐκ τῶν κυρίων ἔργων αὐτοῦ: «Ἡ πνευματικὴ δικαιοδοσία τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Πρωσσίᾳ» (τ. 2 1915), «Οἱ ἄφαντοι τοῦ πολέμου καὶ ὁ δεύτερος γάμος (τῆς συζύγου) κατὰ τὸ πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον» (1919). Θ. Κ.

Κaατμπᾶ /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀραβίας, ἐν τῷ σημερινῷ βασιλείῳ τῆς Ὑεμένης, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ ἀγγλικοῦ ἐδάφους τοῦ Ἄδεν, εἰς ἀπόστασιν 180 χιλιομέτρων Β. τῆς πόλεως Ἄδεν, εἰς θέσιν ὀρεινήν. Ἔχει μόλις 600 κατοίκους. Εἶναι ἕδρα ὑποδιοικήσεως. Ν. Μ.

κάβα (ἡ)· λάκκος, ὑπόνομος· ‖ ὑπόγειος ἀποθήκη οἴνων· ‖ κιβωτίδιον περιέχον ποτά· ‖ τὸ ὡς ἀρχικὸν κεφάλαιον κατατιθέμενον ἢ ὁριζόμενον χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὸ πόκερ καὶ ἄλλα παιγνίδια (ἰταλ. cava).

Κάβα (ἡ) (Kawa ἢ Kawa-Kawa) /*Φαρμακογ.*/. Οὕτω καλεῖται ἡ ῥίζα τοῦ φυτοῦ *πέπερι τὸ μεθυστικόν*. Αἱ ῥίζαι τούτου ἐκγειούμεναι, πλύνονται, ξηραίνονται καὶ φέρονται εἰς τεμάχια ἐστρογγυλωμένα ἢ κυλινδρικά, ἀκανόνιστα, τεφροφαίου χρώματος, γεύσεως δριμείας, στυπτικῆς καὶ ἀρωματικῆς. Ἡ ὀσμὴ αὐτῶν εἶναι ἰδιάζουσα, εὐχάριστος καὶ ἀρωματική. Κατὰ τὴν μάσησιν προκαλεῖ σιελόρροιαν καὶ ἐγκαταλείπει εἰς τὴν γλῶσσαν ἀναισθησίαν σχετικῶς μακρᾶς διαρκείας. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι ἡ μεθυστικίνη, καβαΐνη καὶ 5,3 % ῥητινώδεις οὐσίαι, εἰς ἃς ἀποδίδεται ἡ φυσιολογικὴ δρᾶσις αὐτῆς. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεώς της ὡς ἀφέψημα ναρκωτικόν, ἐν Εὐρώπῃ δὲ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν ἐκχυλίσματός τινος συστάσεως σιροπιώδους, ὅπερ μείγνυται μετ' αἰθερίου ἐλαίου σαντάλου καὶ φέρεται ὡς ἀντιβλεννορροιακὸν φάρμακον ὑπὸ τὸ ὄνομα *γονορσάνη*. Περαιτέρω ἡ δρόγη εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ὡς φάρμακον σιαλαγωγὸν καὶ ἱδρωτοποιόν.

Ἐν φαρμακευτικῇ χρήσει εἶναι τὸ *βάμμα τῆς κάβας* καὶ ἰδίᾳ τὸ ῥοῶδες ἐκχύλισμα. Κ. Γ. Μ.

Κάβα, ἢ ***Κάμπα.*** Κοινὸν ὄνομα δοθὲν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ περιωνύμου (Δὸν Ἰλλιὰν) *Ἰουλιανοῦ* (βλ. λ.). Τὸ πραγματικὸν ὄνομα αὐτῆς κατὰ τὸ «Ρομαντσέρο» εἶναι *Φλωρίνδα*. Τὴν Κάβαν ἐνεπιστεύθη ὁ πατήρ της εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τοῦ Τολέδου Ροδρίγου. Τὸ κάλλος της καὶ ἡ εὐφυΐα της κατέπληξαν τὴν αὐλὴν τοῦ Τολέδου, ὁ δὲ βασιλεὺς κατελήφθη ὑπὸ σφοδροῦ πάθους πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τῆς Κάβα, δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν κατακτήσῃ διὰ τῆς βίας. Ἡ Κάβα ἐγνώρισε πάντα ταῦτα εἰς τὸν πατέρα της, ὅστις καταληφθεὶς ἐκ μίσους πρὸς τὸν Ροδρῖγον, ἐζήτησε τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς, μέσῳ δὲ τοῦ Ἄραβος Μουσσᾶ-μπὲν-Νοσεΐρ συνεδέθη μετὰ τοῦ καλίφου τῆς Δαμασκοῦ καὶ συνήργησεν εἰς τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπως ἐκδικηθῇ τὴν ἀπιστίαν τοῦ βασιλέως της. Εἰς τὴν Μαλάγαν δεικνύουν ἀκόμη πύλην τινά, ἀπὸ τῆς ὁποίας διῆλθεν ἡ νεᾶνις ἀπερχομένη εἰς Ἀφρικὴν καὶ ἥτις φέρει τὴν ὀνομασίαν «πύλη τῆς Κάβα». Ἡ παράδοσις αὕτη δὲν εὗρε χάριν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἱστορικῶν, καίτοι αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀναριθμήτων ρομαντικῶν ᾀσμάτων. Ἐν τούτοις ὁ Ἄραψ ἱστορικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Ἀχμὲτ-ἐλ-Μόκρι διηγεῖται τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο μεθ' ὅλων τῶν λεπτομερειῶν του, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὴν πηγὴν αὐτοῦ. Ὁ Ἔμπν-Καουθὴρ περιλαμβάνει εἰς τὴν ἱστορίαν του πλῆθος ἄλλων ρομαντικῶν περιστατικῶν, ὁ δὲ μονα-

Digitized by Google

χὸς Σίλος, ζῶν τετρακόσια ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τῶν Ἀράβων, εἶναι ὁ πρῶτος ὅστις ὁμιλεῖ περὶ τοῦ γεγονότος τῆς καταχτήσεως ταύτης, ἥτις προῆλθεν ἐκ τοῦ μίσους τοῦ Ἰουλιανοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Τολέδου, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης, ἱστορῶν τὰς περιπ-τείας τῆς Κάβα, φαίνεται συμβουλευθεὶς τοὺς Ἄραβ ς ἱστορικούς.

Τὴν Κάβα πλεῖστα ρομαντικὰ ᾄσματα παρουσιάζουσιν ὡς γυναῖκα ἐκπορνευμένην, προφανῶ. ἐκ μίσους κατὰ τοῦ εἰσαγαγόντος τοὺς Ἄραβας εἰς τὴν Ἱσπανίαν πατρός της. Εἰς δὲ συγγραφεὺς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁ Λουκᾶς ντὲ Τούη, ἀναγράφει ἀφελέστατα: «Cava, quam pro concubina utebatur». Εἶναι δύσκολον, λέγει Ἱσπανός τις ἱστορικός, ν' ἀπαριθμήσῃ τις τὰ ᾄσματα καὶ τὰ χρονικὰ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην. Τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον: «La Verdadera Historia del rey don Roodrigo por Abulcacim Tarif-aben-Tarique, traduziada del arabe, par Miguel de Luna». Διὰ τὴν Καβα ἐγράφησαν ἄπειρα ποιήματα καὶ μυθιστορήματα, ὁ δὲ ἐστεμμένος Ἄγγλος ποιητὴς Ροβέρτος Soutey συνέθεσε ποίημα ἐπιγραφόμενον «Ὁ Ροδρῖγος ἢ ὁ Τελευταῖος Γότθος», εἰς ὃ ἡρωῒς εἶναι ἡ Κάβα θ. Β

Κάβα. Ἰταλικὴ πόλις, ἀριθμοῦσα 24.000 κατοίκων. Ἡ πόλις αὕτη συχναζομένη κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ πολυαρίθμων ξένων, χάριν τοῦ κλίματος αὐτῆς, ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της εἰς τὸ μοναστήριον τῆς *Κάβα* (βλ. λ.), περὶ τὸ ὁποῖον ἐγκατεστάθη ὁ πληθυσμός της. Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην πόλιν ἀνεπτύχθη βιομηχανία λινῶν, ἐριούχων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. θ. Β

— **Κάβα** (Cava). Ἰταλικὸν μοναστήριον ἀπέχον ἐννέα χιλιόμετρα ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς Σαλέρνον, ἐπὶ ὀροπεδίου καταφύτου καὶ ὀνομαστοῦ διὰ τὴν θέαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σαλέρνου καὶ τῆς Ἀμάλφης. Ἐγείρεται τοῦτο ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ ὄρους Φενέστρα, ὑπῆρξε δὲ κατ' ἀρχὰς καταφύγιον ἀναχωρητοῦ τινος (τοῦ ἁγίου Ἀλφερίου), ὅστις ἵδρυσε μικρὸν παρεκκλήσιον, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ μεγάλη καὶ ὡραία μονὴ τῶν Βενεδικτίνων. Ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ μοναστηρίου ὑπάρχουν πράξεις ἀνερχόμεναι μέχρι τοῦ 779. Διὰ τὴν ἐν γένει δ' ἱστορίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Λομβαρδίας καὶ τοῦ Σαλέρνου, ἀπὸ τοῦ ἔτους 84) μέχρι τοῦ 1077, ἀποτελεῖ τὸ ἀρχεῖον τοῦτο ἀνεξάντλητον πηγὴν διὰ τοὺς μελετῶντας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἑλληνικοὶ κώδικες τῆς Καλαβρίας, προερχόμενοι ἐκ τῆς μονῆς τῆς Παλούδα. Παρὰ τὸ ἀρχεῖον συνεστήθη πλουσία εἰς χειρόγραφα βιβλιοθήκη, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι οἱ ἀρχαῖοι νόμοι τῆς Λομβαρδίας, κοσμούμενοι διὰ μικρογραφιῶν Παύλου τοῦ διακόνου. Ἡ μονὴ τῆς Κάβα περιελήφθη τῷ 1505 εἰς τὴν μεγάλην ὁμοσπονδίαν τῶν ἰταλικῶν μοναστηρίων, ἥτις ἀπετέλεσεν ἀριστοκρατικὴν δημοκρατίαν καὶ μετεσχηματίσθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου εἰς μοναρχίαν. Εἶτα ἡ μονὴ μετεβλήθη εἰς ἐπισκοπήν. Κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως διελύθη αὕτη, τὰ ὑπάρχοντά της ἐδημεύθησαν καὶ διετηρήθησαν μόνον τὸ ἀρχεῖον καὶ ἡ βιβλιοθήκη, τὴν διεύθυνσιν τῶν ὁποίων ἀνέλαβον τρεῖς ἐκ τῶν μοναχῶν. Τῷ 1815 ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδος ἐγκατέστησε τοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν μονήν των. θ. Β.

Καβάγια *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλβανίας κειμένη εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. ΝΑ τοῦ Δυρραχίου. Κάτ. 70.0 περίπου, τῶν ὁποίων 2000 εἶναι ὀρθόδοξοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι. Εἶναι ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, ἀριθμούσης 3000 κατοίκους. Ἡ πέριξ πεδιὰς εἶναι εὔφορος, παράγουσα δημητριακά. Ν. Μ.

Καβαγιὲ-Κὸλλ (Cavaillé Coll), **Ἀριστείδης**. Διάσημος Γάλλος κατασκευαστὴς ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων 1811—1899), ἐπενεγκὼν σημαντικὰς βελτιώσεις τόσον εἰς τὸν τύπον ὅσον καὶ εἰς τὸν ἦχον αὐτῶν. Ἡ φήμη του ἡδραιώθη κυρίως ἀφ' ἧς ἐβραβεύθη τὸ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὸν Ἅγιον Διονύσιον τῶν Παρισίων κατασκευασθὲν ὄργανον, ἐν ᾧ διὰ πρώτην φορὰν ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἐμπνευστοῦ μοχλοῦ τοῦ Μπάρκερ. Συνέγραψε καὶ ἔργα τινὰ σχετικὰ μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀργάνων, ὡς: «Μελέται περὶ τῶν σωλήνων τοῦ ὀργάνου» (1849), «Περὶ τοῦ ὀργάνου καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του» (1856), «Σχέδιον περὶ μνημειώδους ὀργάνου διὰ τὴν βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ῥώμης» (1875). Γ. Σ.

Καβαγιὸν (Cavaillon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βωκλούζης. Κάτ. 12.000. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐφέρετο ὡς ἀποικία τῶν Φωκαέων τῆς Μασσαλίας. Εὑρέθησαν ἐν αὐτῇ νομίσματα κελτικά, μασσαλιωτικὰ καὶ ῥωμαϊκά, διατηρεῖται δ' ἀκόμη θριαμβευτικὴ ἁψὶς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Μ. Ν. Δ.

Καβάδ. Βασιλεὺς τῆς Περσίας (βλ. *Καβάδης*).

Καβάδας, Ἰωάννης. Ἕλλην μουσικοδιδάσκαλος τοῦ λήξαντος αἰῶνος. Χῖος τὴν καταγωγήν, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀνετράφη ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ Ἁγιοταφικῷ μετοχίῳ, σπουδάσας τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν παρὰ Πέτρῳ Συμεὼν τῷ Ἁγιοταφίτῃ καὶ Χουρμουζίῳ χαρτοφύλακι. Ἀνεδείχθη ὡς ἱεροψάλτης τοῦ ἐν Γαλατᾷ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, ἀκολούθως δὲ τῆς μητροπόλεως Χίου, ἔνθα ἐδίδαξεν εὐδοκίμως μέχρι τοῦ θανάτου του (1899). Κατέλιπε πολλὰ μουσουργήματα, ὧν τινα ἐδημοσιεύθησαν ἐν παραρτήμασι τῆς «Φόρμιγγος» τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῇ μουσικῇ συλλογῇ Γ. Πρωγάκη. Ι. Χ. Κ — Ν. Α. Χ.

Καβαδάτες *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καββαδάτες*.

καβάδης (ὁ) *[Βυζ.]*. Εἶδος μανδύου τῶν Βυζαντινῶν (βλ. λ. *καβάδιον* καὶ *καφτάνι*).

Καβάδης Α'. Βασιλεὺς τῶν Περσῶν (489—531), υἱὸς τοῦ βασιλέως Περόζη, ὅστις πολεμῶν πρὸς τοὺς Οὔννους ἔπεσε μαχόμενος τῷ 484. Οἱ Πέρσαι, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν χώραν των Οὔννων, συνωμολόγησαν ταπεινωτικὴν εἰρήνην, εἰς ἐγγύησιν δὲ παρέδωσαν ὡς ὅμηρον τὸν νεαρὸν Καβάδην καὶ ἀνεβίβασαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Περόζη Βάλας, ἄνδρα ἀνίκανον. Ὁ σατράπης Σουφαραές, ἀποφασίσας νὰ τερματίσῃ τὴν κατάστασιν ταύτην, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Οὔννων καὶ νικήσας αὐτοὺς ἀπηλευθέρωσε τὸν Καβάδην, ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Περσίαν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς (489). Ἡ ἄνοδός του ὅμως εἰς τὸν θρόνον διέψευσε ταχέως τὰς ἐπ' αὐτοῦ στηριχθείσας ἐλπίδας. Ἄδικος ὤν, αὐθαίρετος καὶ ὠμὸς μέχρις ἀπανθρωπίας, κατεδίωξεν ἀγρίως πάντας τοὺς ἄρχοντας, οὓς ὑπώπτευεν ὡς μὴ πιστοὺς εἰς αὐτόν, ἡ ἀγνωμοσύνη του δ' ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ διατάξῃ τὴν θανάτωσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ σατράπου Σουφαραές. Ἐπὶ πλέον, ὑπείκων εἰς τὰς εἰσηγήσεις ψευδοφιλοσόφου τινός, ἀπεπειράθη ν' ἀνατρέψῃ αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν καθεστώς, καταργήσας διὰ νόμου τὸν γάμον καὶ κηρύξας κοινὰς πάσας τὰς γυναῖκας. Ἡ κορυφωθεῖσα, ὡς ἐκ τούτου ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ προεκάλεσεν ἀλλεπαλλήλους στάσεις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς ἐκθρόνισιν αὐτοῦ. Ὁ ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον Ζαμασπάτης, ἀδελφὸς τοῦ Περόζη, ἐφυλάκισε τὸν Καβάδην ἔν τινι φρουρίῳ, ἐξ τοῦ ὁποίου, μετὰ πάροδον χρόνου, ἀπέδρασε τῇ ἐνεργείᾳ τῆς συζύγου του (προσεταιρισθείσης διὰ τῶν θελγήτρων της τὸν δεσμοφύλακα) καὶ κατέφυγε πρὸς τοὺς Οὔννους, τῶν ὁποίων ὁ ἡγεμὼν τῷ ἔδωκε σύζυγον τὴν θυγατέρα του, γεννηθεῖσαν ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καβάδη, ἣν πρὸ ἐτῶν εἶχεν αἰχμαλωτίσει. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Περσία ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ συνετοῦ Ζαμασπάτους. Τῷ 502 ὁ Καβάδης, λαβὼν παρὰ τοῦ πενθεροῦ του 30 χιλιάδας Οὔννων, εἰσέβαλεν εἰς Περσίαν καὶ ἀνέκτησεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸν θρόνον του. Πρώτη πρᾶξις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ τύφλωσις τοῦ Ζαμασπάτους καὶ ἡ ἀμείλικτος καταδίωξις τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἐκθρόνισιν του μεγιστάνων, ὧν πλεῖστοι ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος, μεθ' ὃ ἀνέλαβεν ἐκστρατείας τινὰς κατὰ τῶν γειτόνων λαῶν, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τὰς εἰς Περσίαν ἐπιδρομάς των. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Οὖννοι ἀπῄτουν τὰ ὑποσχεθέντα ἔναντι τῆς παρασχεθείσης αὐτῷ συνδρομῆς χρήματα καὶ ὁ Καβάδης εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ ὡς δάνειον τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυ αντίου Ἀναστασίου Α'. Μὴ λαβὼν δὲ τοῦτο ἐκίνησε πόλεμον ἐναντίον του, εἰσέβαλεν αἰφνιδιαστικῶς εἰς Ἀρμενίαν καὶ εἶτα, κατελθὼν εἰς Μεσοποταμίαν, ἐπολιόρκησε τὴν Ἄμιδαν καὶ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων της, διαρκέσασαν περὶ τοὺς 3 μῆνας, ἐξεπόρθησεν αὐτήν, φονεύσας καὶ αἰχμαλωτίσας ἅπαντας τοὺς κατοίκους, ἀνερχομένους, μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ προσφύγων, εἰς 80 χιλιάδας. Μετὰ τριετῆ ἐχθροπραξίαν συνωμολόγησε μετὰ τῶν Βυζαντινῶν εἰρήνην 5 ἐτῶν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας ἀνασυνεκρότησε τὰς δυνάμεις του, ἐξετέλεσεν ἐκστρατείας τινὰς κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν καὶ ἀνενέωσε τὰς συνθήκας μετὰ τῶν Οὔννων, οἵτινες ἀπετέλουν δὲ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Τέλος δέ, πρὶν ἢ λήξῃ ἡ πενταετὴς εἰρήνη, ἐπανέλαβε τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τοῦ Ἀναστασίου Α', τὰς ὁποίας ἐξηκολούθησε καὶ ἐναντίον τῶν διαδεχθέντων αὐτὸν Ἰουστίνου Α' καὶ Ἰουστινιανοῦ Α'. Κατὰ τοὺς μακροὺς ἐκείνους πολέμους ὁ Καβάδης ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ πολλὰς αὐτῶν πόλεις ἐξεπόρθησεν, ἐν τέλει ὅμως ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου καὶ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, ἣν ὅμως δὲν προέλαβε νὰ συνομολογήσῃ, διότι ἀπέθανε (531). Ν. ΚΛΣ

Νόμισμα τοῦ Καβάδου.

— **Καβάδης Β'**, ἢ *Σιρόης* Βασιλεὺς τῶν Περσῶν (628), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Χοσρόου Β'. Μετὰ τὴν συντριβὴν τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἡρακλείου καὶ τὴν εἰσβολὴν τούτου εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος, οἱ Πέρσαι μεγιστᾶνες, ἀπαυδήσαντες ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου, ἐστασίασαν κατὰ τοῦ Χοσρόου (628) καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Καβάδην ἢ Σιρόην, ὅστις ἐφυλάκισε τὸν πατέρα του καὶ μετὰ 4 ἡμέρας ἐφόνευσεν αὐτόν, συγχρόνως δ' ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἡράκλειον πρέσβεις προτείνων αὐτῷ εἰρήνην, ἣν καὶ ἀμέσως συνωμολόγησε (6 Ἀπριλίου 628). Ἀπέθανε μετὰ ἓξ μῆνας ἐκ πανώλους, καταλιπὼν τὸν θρόνον του εἰς τὸν υἱόν του Ἀρτασίρ. Ν. ΚΛΣ

— **Καβάδης**. Στρατηγὸς Πέρσης ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ, ἔγγονος τοῦ βασιλέως Καβάδη Α'. Καταδιωχθεὶς ἐν Περσίᾳ ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς βυζαντινοὺς μετὰ πλήθους ὁμοεθνῶν του καὶ τιμηθεὶς δι' ὑψηλῶν ἀξιωμάτων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἀπεστάλη μετὰ τῶν ὀπαδῶν του τῷ 553 ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Ναρσῆν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐκεῖ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Γότθων. Ν. ΚΛΣ

Καβαδίας· βλ. λ. *Καββαδίας*.

καβάδιον (τὸ) *[Βυζ.]*. Ὠνομάζετο οὕτω παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εἶδός τι ἐπενδύτου ἢ μανδύου μακροῦ καὶ πλατέος, ὃν παρέλαβον ἐκ τῶν Περσῶν, οἵτινες πάλιν ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους. Ὡσαύτως ἐκαλοῦντο *καβάδια* καὶ οἱ ἐκ «κενδούκλου», δηλαδὴ ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ἢ βαμβακεροῦ ὑφάσματος, θώρακες, οὓς ἔφερον ἐνίοτε οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι στρατιῶται ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ ὁπλῖται ἐλλείψει ἄλλων θωράκων. Ν. ΚΛΣ

καβάθα (ἡ)· ἀντὶ *γαβάθα* (βλ. λ.).

Καβάϊα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλβανίας (βλ. λ. *Καβάγια*).

Καβαινιὰκ (Cavaignac), **Εὐγένιος**. Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Χάβρῃ τῷ 1876. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις ἐν τῷ λυκείῳ Κοντορσὲ καὶ γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς καὶ εἶτα διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Στρασβούργῳ πανεπιστημίου. Τὰ δημοσιευθέντα ἔργα του εἶναι: «Δοκίμιον τῆς γαλλικῆς ἱστορίας», «Ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος» εἰς 3 τόμους, βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Διευθύνει τὴν ἔκδοσιν τῆς «Παγκοσμίου ἱστορίας». θ. Β

— **Καβαινιὰκ** (Cavaignac), **Ἰάκωβος-Μαρία-Εὐγένιος - Γκοντεφροᾶ**. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1853 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1905. Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς τῷ 1870, ἐτιμήθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀβρῶν διὰ τοῦ μεταλλίου τῆς στρατιωτικῆς ἀξίας καὶ εἰσήχθη λήξαντος τοῦ πολέμου εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, ἐξῆλθε δ' ἐκεῖθεν μηχανικός. Τῷ 1881 διωρίσθη εἰσηγητὴς ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη βουλευτής, ταχθεὶς εἰς τὴν μερίδα τῆς δημοκρατικῆς ἑνώσεως. Τῷ 1885 ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐκλεγεὶς δ' ἐκ νέου βουλευτὴς διεκρίθη ὡς φιλελεύθερος ῥήτωρ. Τῷ 1892 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Λουμπέ. Τῷ 1895 ἀντικατέστησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν τὸν στρατηγὸν Μερσιὲ ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Λέοντος Μπουρζουᾶ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἠκολούθησε τὰς ῥιζοσπαστικὰς ἰδέας καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου τούτου κατεπολέμησε τὸ οἰκονομικὸν πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως Μελὶν καὶ τῷ 1898 ἀνέλαβεν αὖθις τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Μωρ σσών. Τῷ 1902 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος τῶν ἐθνικοφρόνων. Ὁ Γκοντεφροᾶ Καβαινιὰκ ἐδημοσίευσε τῷ 1891, τὸ ἔργον «Formation de la Prusse contemporaine». θ. Β.

— **Καβαινιὰκ** (Cavaignac). **Ἰάκωβος-Μαρία**, *ὑποκόμης ντὲ*—. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Κουρντὸν τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1855. Ἀσπασθεὶς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὑπηρέτει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ναβάρρᾳ. Διέπρεψεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ταλιαμέντο, κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μορῶ, εἰς Σπύλγγεν, καὶ Ἀουστερλίτς. Τῷ 1806 ἀπεστάλη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ἰωσὴφ Βοναπάρτην, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐτάχθη εἰς τὴν Μεγάλην Στρατιὰν φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥωσίας διῴκει τὸ ἱππικὸν τοῦ ἑνδεκάτου σώματος, ὅπερ ὑπεστήριξε τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μόσχας καὶ ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς Δάντσιγ μετὰ 1800 ἀνδρῶν καὶ μετάσχῃ τῆς περιφήμου πολιορκίας τῆς πόλεως ταύτης. Παραβιασθείσης ὑπὸ τῶν Ῥώσων τῆς συνθήκης, ὁ Καβαινιὰκ μετεφέρθη αἰχμάλωτος εἰς Κίεβον, μετὰ τὴν παλινόρθωσιν δὲ τῶν Βουρβώνων ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ἡ ἐπάνοδος εἰς

Digitized by Google

Γαλλίαν. Τὸ νέον καθεστὼς ἐπεβράβευσε τὰς ὑπηρεσίας του, ἃς προσέφερε κατὰ τὸν πόλεμον, προβιβάσαν αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου (1830) ἐκάλεσε τὸν Καβαινιὰκ ἐν τῇ γερουσίᾳ, ἡ δὲ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου 1848 ἔθεσεν αὐτὸν εἰς ἀποστρατείαν. θ. β.

—Καβαινιὰκ (Cavaignac), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Γάλλος πολιτικός γεννηθεὶς ἐν Κουρντὼν τῷ 1762 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1829. Δικηγόρος ἐν Τουλούζῃ μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνεστερνίσθη τὰ δόγματα αὐτῆς καὶ ἀνέλαβεν ἀλληλοδιαδόχως ὑπηρεσίας εἰς τὰ δημοτικὰ συμβούλια, τῷ δὲ 1792 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ διαμερίσματος Λὸτ εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀκολουθήσας τὸ κόμμα τῶν τρομοκρατῶν, ἀνεδέχθη διαφόρους ἀποστολὰς εἰς τὰ στρατόπεδα τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Πυρηναίων. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1794, ἐπιστρέψας ὅπως ἐκπληρώσῃ εἰς τὴν συνέλευσιν τὰ καθήκοντα τοῦ ἀντιπροσώπου, ἐτάχθη μὲ τὸ κόμμα τῶν μετριοπαθῶν, ὅπερ προῆλθε μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου. Ὀλίγον βραδύτερον ἀνετέθη εἰς αὐτὸν τρίτη ἀποστολὴ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ρήνου-Μεύσιδος. Ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξερράγη τὸ κίνημα τῆς Πραιριάλ, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς πρωτευούσης καὶ ἀπέκρουσε τὰ ἐπαναστατήσαντα σώματα. Τὴν 13 Βανδιμιαὶρ συνετέλεσεν εἰς τὸν θρίαμβον τῆς συνελεύσεως κατὰ τῶν τμημάτων καὶ διωρίσθη μετ' ὀλίγον μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα. Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος, ὁ Καβαινιάκ, μὴ ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν νέαν βουλήν, ἐδέχθη τὴν θέσιν ἑνὸς τῶν διευθυντῶν τοῦ λαχείου καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῆς Ἀμιένης ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας εἰς Μασκάτην τῆς Ἀραβίας, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα αὐτῆς. Ἐπιστρέψας τῷ 1805 εἰς Γαλλίαν ἀπεστάλη παρὰ τῷ Ἰωσὴφ Βοναπάρτῃ εἰς Νεάπολιν. Ὅταν ὁ Μυρᾶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν, διώρισεν αὐτὸν σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας καὶ τοῦ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Ὁ ἄγριος δημοκράτης τοῦ 1793 μετεβλήθη εἰς μοναρχικόν. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐξ Ἔλβας μετέβη εἰς Παρισίους καὶ διωρίσθη νομάρχης. Ἀλλὰ μετὰ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, συνεπείᾳ τοῦ νόμου τῆς 16 Ἰανουαρίου 1816 ἐναντίον τῶν μελῶν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῶν ψηφισάντων κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἐξωρίσθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Βρυξέλλας δὲν ἐπάτησεν ἔκτοτε τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. θ. β.

— Καβαινιὰκ (Cavaignac), *Λουδοβῖκος - Γκοντεφρουᾶ*. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1801 καὶ ἀποθανὼν τὴν 5 Μαΐου 1845. Ἀνατραφεὶς μὲ δημοκρατικὰς ἰδέας, ἐγένετο ἓν τῶν δραστηριωτέρων μελῶν τῆς ἑταιρείας τῶν Καρβονάρων, ὅπου ὑπερεμάχησε τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν. Θέλων νὰ μετέλθῃ ἐλευθέριον ἐπάγγελμα, ἤρξατο τοῦ σταδίου του ὡς λογογράφος, δημοσιεύσας βιβλίον φέρον τὸν τίτλον «Ὁ καρδινάλιος Ντυμπουᾶ, ἢ δλαι αἱ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Ρώμην» καὶ ἱστορικὰς σκηνὰς ἐπιγραφομένας «Μία σφαγὴ τῶν Κοζάκων καὶ σκηναὶ τῆς εἰσβολῆς». Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα προεκάλεσαν τὴν συμπάθειαν τοῦ κοινοῦ. Μετέσχε τοῦ ἀγῶνος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καρόλου Γ' καὶ ἐνεφανίσθη κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου 1830 μεταξὺ τῶν μαχητῶν τῶν ὀδοφραγμάτων. Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λουδοβίκου - Φιλίππου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων διαμαρτυρηθέντων κατὰ τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Ἡ κατοικία του μετεβλήθη τότε εἰς ἐντευκτήριον τῶν μᾶλλον ἀδιαλλάκτων δημοκρατικῶν καὶ τῶν διαφόρων δημοκρατικῶν συνδέσμων, οἵτινες ὠδήγουν πρὸς νέαν ἐπανάστασιν. Ὅταν ἀνωργανώθη ἡ ἐθνοφυλακή, ὁ Καβαινιὰκ ἐξελέγη λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ σῶμα εἰς ὃ ὑπῆρχον οἱ παραφορώτεροι τῶν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως δημοκρατικῶν. Κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1830, ἐξεδόθησαν ἐντάλματα συλλήψεως ἐναντίον τοῦ Καβαινιὰκ καὶ πολυαρίθμων φίλων του, ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη δὲν ἐνέκρινε τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀκαταδιώκτους. Ἡ δίκη αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς συστάσεως τῆς «Ἑταιρείας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ», εἰς ἣν ἀνεμείχθησαν ποικίλα στοιχεῖα, τῶν ὁποίων σκοπὸς ἦτο νὰ ἐπαναστατήσωσι τὴν χώραν καὶ νὰ μεταβάλωσι τὴν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἕνεκα τῶν ἀγορεύσεων τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν λεσχῶν ἐξεσφενδονίσθησαν νέα ἐντάλματα κατὰ τοῦ Καβαινιὰκ καὶ τινων τῶν φίλων του, μεταξὺ τῶν

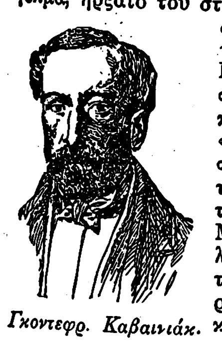

Γκοντεφρ. Καβαινιάκ.

ὁποίων ἦσαν ὁ Γκυνὰρ καὶ ὁ Ρασπάϊγ, ἀλλ' ἡ καταδίωξις ἀνεστάλη καὶ μόλις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἐκλείσθη ἡ αἴθουσα τῆς περιφήμου «Ἑταιρείας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ». Μετὰ τὰς αἱματηρὰς σκηνὰς τοῦ Ἰουνίου 1832, ὁ Καβαινιὰκ καί τινες ἄλλοι ἑταῖροι τῶν φίλων τοῦ λαοῦ ἤχθησαν καὶ πάλιν πρὸ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἀπηλλάγησαν ἐκ νέου, καθ' ὅσον τὸ Σύνταγμα τοῦ 1830 δὲν περιώριζε τὴν ἐλευθερίαν τῶν συλλόγων καὶ τῶν πολιτικῶν ἑταιρειῶν. Ἡ ἑταιρεία δὲν διελύθη εἰμὴ τῇ ἐπεμβάσει τῆς ἀστυνομίας. Οἱ παλαίοντες κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου ἐσχημάτισαν τότε ἄλλην πολυμελῆ «Ἑταιρείαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου», εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ὁποίας ὁ Καβαινιὰκ κατέβαλε πάσας τὰς δυνάμεις του. Αἱ ταραχαὶ τοῦ Ἀπριλίου 1834 ἀπεδόθησαν εἰς τὴν ἑταιρείαν ταύτην, συνελήφθη δὲ ὁ Καβαινιὰκ καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ἑταίρων, οἵτινες ἐν τέλει ἐξωρίσθησαν καὶ πλεῖστοι τούτων κατέφυγον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Βραδύτερον παρεσχέθη εἰς αὐτοὺς ἀμνηστεία, ἀλλ' ὁ Καβαινιὰκ ἦτο ὁ τελευταῖος, ὅστις ἀπεδέχθη τὸ εὐεργέτημα αὐτῆς. Ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους τῷ 1841, ἤρξατο δὲ ἀμέσως συνωμοτῶν κατὰ τοῦ ἰουλιανοῦ καθεστῶτος καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐφημερίδος «Μεταρρύθμισις», συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Φλοκών. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. θ. β.

— Καβαινιὰκ (Cavaignac), *Λουδοβῖκος - Εὐγένιος*. Γάλλος στρατηγός, υἱὸς τοῦ πληρεξουσίου τῆς γαλλικῆς ἐθνοσυνελεύσεως Ἰωάννου - Βαπτιστοῦ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν ἐν Οὔρν τῷ 1857. Σπουδάσας ἐν τῇ σχολῇ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Μέτς, εἰσήχθη εἶτα ὡς λοχαγὸς εἰς ἓν τῶν συνταγμάτων τοῦ μηχανικοῦ καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαιζὼν ἐκστρατείας τῆς Πελοποννήσου, τῆς ἀναλαβούσης ν' ἀπαλλάξῃ ταύτην τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Παρέμεινεν ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1830, ἐργασθεὶς εἰς τὴν κατασκευὴν δημοσίων ὁδῶν, τῶν ὁποίων ἐστερεῖτο ἐντελῶς αὕτη. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐν Παρισίοις ἐπαναστάσεως

Εὐγένιος Καβανιάκ.

τοῦ Ἰουλίου 1830 εὑρίσκετο εἰς τὴν φρουρὰν τοῦ Ἀρρὰς, ὅτε δ' ἐπληροφορήθη ταύτην ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀξιωματικὸς τοῦ συντάγματός του, ὅστις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ ἐναντίον τοῦ βασιλέως Καρόλου Γ' κινήματος. Ἀποσταλεὶς εἰς Ἀφρικήν, ἐτοποθετήθη κατ' ἀρχὰς εἰς ἀσήμαντον ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἡ ἐνεργητικότης καὶ ἡ εὐφυΐα του ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν προϊσταμένων του. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Τλέμσεν παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐπιδείξῃ τὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν θεληματικήν του ὑπομονὴν πρὸς τὰς δυσχερείας ἃς συνήντησεν. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνης, ὁ Καβαινιὰκ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τάγματος τῶν ζουάβων, κατόπιν δέ, τοῦ ἐλαφροῦ τάγματος τοῦ πεζικοῦ. Κατὰ τὰς διαφόρους μάχας διαχριθεὶς διακρινόμενος, ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, καὶ ἐκλήθη ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν στρατηγὸν Λαμορισιὲρ ὡς ἀνώτερος διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Ὀράν, ἔνθα ἐπληροφορήθη τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ταυτοχρόνως δὲ τὴν προαγωγήν του εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀλγερίας. Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος τοῦ διαμερίσματος Λὸτ εἰς τὴν συνταγματικὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἀφίκετο τὴν ἐπαύριον τῆς στάσεως τῆς 15 Μαΐου 1848, καθ' ἣν οἱ στασιασταὶ παρεβίασαν τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, τότε δὲ ὑπεχρεώθη νὰ δεχθῇ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εὑρίσκετο ἐπὶ θύραις, τὴν δὲ 23 Ἰουνίου ἐξερράγη οὗτος τρομερός. Κατὰ τὰς ἑβδομήκοντα δύο ὥρας, καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ πολύνεκρος μάχη, ὁ Καβαινιὰκ ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ ἔσωσε τὴν Γαλλίαν ἐκ τῆς ἀναρχίας. Ἡ Γαλλία, ἔχουσα ἀνάγκην ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ἐκλογῆς προέδρου τῆς δημοκρατίας διὰ γενικῆς ψηφοφορίας. Ὁ Καβαινιὰκ ἐφαίνετο συνενῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πάντων τὰ ψήφους, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πλεῖστοι πολιτικοὶ δὲν εὕρισκον ὅτι παρεῖχεν οὗτος ἱκανὰ ἐγγύησα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως, καθόσον κύριος ὢν τῆς χαώσεως περιεκυκλώθη παρ' ἀνδρῶν οὐδεμίας χαιρόντων δημοτικότητος. Αἱ πολιτικαὶ ῥαδιουργίαι καὶ ἡ διενεργηθεῖσα ὑπὲρ τοῦ Λουδοβίκου-Ναπολέοντος προπαγάνδα ἀνέδειξαν κατὰ τὴν γενικὴν ἐκλογὴν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τοῦτον, λαβόντα 6.000.000 ψήφων, ἤτοι τετραπλασίας τῶν ὅσων ἔλαβεν ὁ Καβαινιάκ. Τὴν 20 Δεκεμβρίου 1848 κατέλιπε τὴν ἀρχήν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀλλήλεγγυον μετὰ τῶν ἡττηθέντων πολιτικῶν καὶ ἀντεπολιτεύετο τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας ὡς ἀνειλικρινῆ δημοκράτην. Οὕτως ἐγένετο ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς συνελεύσεως, ἀπὸ τοῦ 1849 μέχρι τοῦ 1851, πολλάκις ἡ ἠχὼ τῶν ἐξάψεων καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν. Κατὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 2 Δεκεμβρίου 1851, ἐκ λόγων προνοίας, συνελήφθη καὶ ἐτέθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Μαζάς, εἶτα δὲ μετεφέρθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἅμ, ἐκρατήθη δὲ ἐπὶ ἕνα περίπου μῆνα, ὅτε ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ἐζήτησε τὴν ἀποστρατείαν του καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς δικτατορίας τοῦ Λουδοβίκου-Ναπολέοντος, ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἀλλ' ἠρνήθη νὰ ὁρκισθῇ, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε καὶ κατὰ τὰς γενομένας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐπὶ αὐτοκρατορίας τῷ 1857. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τοῦτο ἀπέθανεν ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ. Ὁ Καβαινιὰκ ἐδημοσίευσεν ἀπομνημονεύματα ἐπιγραφόμενα: «De la Régence d'Alger; note sur l'occupation» (Paris, 1839). θ. β.

Κάβαιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐν τῷ Ὠκεανῷ, ἀπὸ τῆς γῆς τῶν Ὠστιμίων καὶ ἐγγὺς τῆς νήσου Οὐξισάμης προέχον, ἀναφερόμενον δὲ ὑπὸ Πυθέου τοῦ Μασσαλιώτου (παρὰ *Στράβωνι*, *Didot* 53, 45). Ὁ Στράβων τὸ θεωρεῖ ὡς ἓν ἀπὸ τὰ τοῦ «Πυθέου πλάσματα». Ὁ Γκωσλὲν ὅμως (Géogr. de Strabon ἔκδ. 1805, I, 64, 3), ὁποκαθιστῶν τὴν φιλαλήθειαν τοῦ Πυθέου, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι τὸ cap Saint Mahé ἢ St. Mathieu (πλάτ. 48° 20' Β., μηχ. 4° 46' δυτ., χαρτ. ἀγγλ. 3345: Chenal du Four) τὸ κατέναντι τῆς νήσου Οὐεσσάν, ἣν ταυτίζει πρὸς τὴν Οὐξισάμην. Σ. Ε. Λ.

Καβάκης *Ράλλης, Δημήτριος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Σπάρτῃ ἐξ εὐγενοῦς οἴκου. Ἐνυμφεύθη τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Μπόχαλη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν *Νικόλαον* καὶ τὸν *Μανίλιον* (βλ. κατ.). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς ἀρχηγὸς σώματος Ἑλλήνων ἱππέων καὶ ὑπηρέτησε διαφόρους Ἰταλοὺς ἡγεμόνας. Πλὴν τῆς στρατιωτικῆς ἱκανότητος, ἐκέκτητο καὶ ἐξαιρετικὴν μόρφωσιν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται 4 ὡραῖα ἐπιγράμματα πρὸς τὴν Ἀβιέραν, ἀδελφὴν τοῦ Λεονάρδου Β' Τόκου, δουκὸς τῆς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ὀφείλεται ἡ διάσωσις τοῦ περιφήμου συγγράμματος τοῦ Γεωργ. Πλήθωνος «Περὶ νόμων», τοῦ ὁποίου τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου χειρόγραφον φέρει ἰδιοχείρους αὐτοῦ σοφὰς σημειώσεις. Ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὸν Φραγκῖσκον Τισσάρδον καὶ διαφόρους ἄλλους ἐν Παταβίῳ καὶ Ρώμῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης. Τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου του χαραχθὲν λατινιστὶ ἐπίγραμμα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Μανιλίου. Ν. Α.

—Καβάκης *Ράλλης, Μανίλιος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Καβάκη. Τὸ κύριον ὄνομά του ἦτο *Ἐμμανουήλ*, ὅπερ ὁ ἴδιος κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν του ἐξελατίνισεν εἰς Μανίλιος. Ἠσχολήθη μὲ τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς φιλολογίας, χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ Γιράλδου, Ἰοβίου καὶ Πολιτιανοῦ ὡς εἷς τῶν καλυτέρων λατινιστῶν τῆς ἐποχῆς του. Συνέγραψε πολλὰ ὡραῖα ἐπιγράμματα εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἐν οἷς καὶ τὸ χαραχθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός του. Ἐπὶ πάπα Λέοντος Γ' προεχειρίσθη εἰς καθολικὸν ἀρχιεπίσκοπον Μονεμβασίας καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο διετήρησε μέχρι τοῦ 1517, ὁπότε ἀπέθανε. Ἦτο κάτοχος ἑλληνικῶν κωδίκων ἀποκειμένων νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ, τῶν ὁποίων ὁ εἷς περιέχει ποιήματα τοῦ Ἰ. Τζέτζη. Ν. Α.

— Καβάκης *Ράλλης, Νικόλαος*. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Δημητρίου Καβάκη καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μανιλίου. Ἠσχολήθη μὲ τὰ στρατιωτικά, φυγὼν δὲ μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὴν Ἰταλίαν, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπηρέτησε διαφόρους ἡγεμόνας ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλληνοαλβανῶν μισθοφόρων. Υἱὸς αὐτοῦ θεωρεῖται ὁ ἐν τῷ ἑλληνικῷ γυμνασίῳ τῆς Ρώμης σπουδάσας *Κωνσταντῖνος Ράλλης*. Ν. Α

καβάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Σύνηθες λαϊκόν, δημῶδες ὄνομα *λεύκης τῆς πυραμιδοειδοῦς* (Populus nigra pyramidalis, φυομένης πλησίον ποταμῶν, ρυακίων καὶ ὑδραυλάκων. Τὸ ὄνομα ἐλήφθη ἐκ τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Κ. ΠΑΠ.

Καβάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ, ἤδη καλούμενον *Λευκούδα* (βλ. λ.).

Καβάκια *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τοῦ Ἄνω Βοσπόρου (Κωνσταντινουπόλεως), τὸ ἓν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τὸ ἄλλο ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης, ὡς ἐκ τούτου δὲ διακρινόμενα εἰς *Ρουμελῆ-Καβὰκ* καὶ *Ἀνατολ Καβάκ*. Ἀμφότερα κατοικοῦνται ὑπὸ Τούρκων, ἐπέχουσι δὲ τὸν τόπον τῶν λεγομένων *Ἱερῶν*, ἐξ ὧν τὸ μὲν τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας ὠνομάζετο *Εὐρώπης Ἱερὸν Βυζαντίων*, τὸ δὲ τῆς Ἀσίας καλεῖται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος *Ἱερὸν τῶν Χαλκηδονίων*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχει φυσικὸν

Digitized by Google

λιμένα, ἐνῷ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης κατεσκεύασαν οἱ Βυζαντινοὶ τοιοῦτον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχε καὶ τὸ τελωνεῖον τῶν ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου προερχομένων ἐμπορευμάτων.

Παρὰ τὰ δύο χωρία ὑπῆρχον σπουδαῖα ὀχυρώματα, ἀνεγερθέντα κατ' ἀρχὰς ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Δ'. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὄντα ὡπλισμένα δι' ἰσχυρῶν τηλεβόλων, ἀφωπλίσθησαν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ν. Μ.

Καβὰκ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 Ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 120 κατοίκους γεωργούς (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καβακλῆ *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικωτάτη κωμόπολις τῆς Νοτίου Βουλγαρίας (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία), παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σακὰρ καὶ τοῦ Γιαβοὺζ-Δερέ, ἀπέχουσα 8 ὥρας ΒΔ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Μέχρι τοῦ 1906 ὁ πληθυσμός της ἀνήρχετο εἰς 9.000 κατοίκους, ἅπαντας ἀνεξαιρέτως Ἕλληνας τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα, πλὴν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν καὶ κηπουρικήν, πλὴν ὀλίγων ἀσχολουμένων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας. Ἐλλείψει ὅμως καλῆς καὶ ἐπαρκοῦς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἀμελείας τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἥτις οὐδὲν ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ κωμόπολις δὲν ηὐδοκίμησεν ὅσον ἔπρεπε. Μάλιστα κατὰ τὸ 1900 καὶ ἡ ἕδρα τῆς ἐπαρχίας, ἀνέκαθεν ἑδρεύουσα ἐν Καβακλῇ, μετετέθη εἰς τὴν τέσσαρας ὥρας ἀπέχουσαν βουλγαρικὴν πολίχνην Κιζὶλ-Ἀγάτς, μόλις ἀριθμοῦσαν 2.000 κατοίκους. Παρ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς καὶ καταπιέσεις τῶν Βουλγάρων, ἐλειτούργει ἐν Καβακλῇ μέχρι τοῦ 1900 ἑπτατάξιος ἀστικὴ σχολή, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτων περὶ τοὺς 700 Ἑλληνόπαιδες. Περὶ τὸ Καβακλῆ ὑπῆρχον ἐπίσης ἑπτὰ ἑλληνικώτατα χωρία: αἱ Καρυαὶ (4.000 κάτ.), τὸ Σιναπλῆ (1 800 κάτ.), τὸ Μέγα Μοναστήριον (1.600 κάτ.), τὸ Μικρὸν Μοναστήριον (1.200 κάτ.), τὸ Δογάνογλου (800 κάτ.), τὸ Τσικοὺρ-κιοΐ (200 κάτ.). ἡ Δράμα 100 κάτ.). Ἀλλ' ἡ ἐμμονὴ τῶν Καβαλιωτῶν εἰς τὰ πάτρια δὲν ἄφινεν ἡσύχους τοὺς Βουλγάρους σωβινιστάς, οἱ ὁποῖοι ἔθεντο, μεταξὺ καὶ ἄλλων, ὡς σκοπὸν τοῦ προγράμματός των τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Δι' ὃ ἀρξαμένων κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1905 τῶν βουλγαρικῶν βιαιοπραγιῶν, τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα ἤρχισαν νὰ ἐξεγείρωσι τὰ γειτονικὰ βουλγαρικὰ χωρία, ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ Καβακλῆ. Ἀλλ' ἡ ἔνοπλος ἀντίστασις τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἔντονος διαμαρτυρία αὐτῶν ἀπεσόβησαν τὸν ἐκ τῆς διαρπαγῆς καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ κίνδυνον. Ἐκακοποιήθησαν μόνον οἱ μακρὰν τῆς πατρίδος των εὑρισκόμενοι Καβακλιῶται, ὑποστάντες σημαντικὰς ζημίας. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος δὲν ἐξέλιπεν. Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, προβᾶσα βαθμιαίως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν καταθλιπτικῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων μέσων, ἰδίως δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμου, καθ' ὃν ἀδύνατος καθίστατο ἡ λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ἐξηνάγκασε τοὺς Καβακλιώτας νὰ ἐκπατρίζωνται καθ' ὁμάδας, καταλείποντας τὰς περιουσίας αὐτῶν, ἑκατομμυρίων ἀξίας, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀπηνῶν διωκτῶν των. Οἱ ἐκ τῆς περιφερείας Καβακλῆ μεταναστεύσαντες ἀνήρχοντο εἰς 8.000 περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων 4 500 ἐκ τοῦ Καβακλῆ. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ ἤρχισαν νὰ ἐμποδίζωσι τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν, οὗτοι ἤρχισαν νὰ φεύγωσι κρυφίως κατὰ τὴν νύκτα διὰ τῶν συνόρων. Τοῦτο ὅμως ἐξηρέθισεν ἀκόμη περισσότερον τοὺς Βουλγάρους, καὶ ἐπῆλθεν ἡ φρικτὴ τραγῳδία τῶν νυκτῶν τῆς 19 καὶ 20 Μαΐου 1906, καθ' ἣν ἐπὶ τῆς τουρκοβουλγαρικῆς μεθορίου κατεσφάγησαν οἱ φεύγοντες Καβακλιῶται σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Οἱ Βούλγαροι, διαστρεβλώνοντες τὴν ἀλήθειαν, ἔσπευσαν νὰ ἀρνηθῶσι τὰ γεγονότα, ἐπιρρίπτοντες τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς Καβακλιώτας, οἵτινες ἀπεπειράθησαν δῆθεν νὰ διέλθωσι τὰ σύνορα ἄνευ τακτικοῦ διαβατηρίου, καὶ ὅτι τὸ λυπηρὸν ἐκεῖνο γεγονὸς προέκυψεν ἐκ παρεξηγήσεως τῶν στρατιωτῶν, ἐκλαβόντων αὐτοὺς ὡς λῃστὰς καὶ ὕποπτα πρόσωπα. Α. Θ. Σ.

— **Καβακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Ἀθανάσιος*. Κάτ. (1928) 2.158. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Γέφυρα* (τέως Τοψίν, κάτ. 1821).

— **Καβακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νικηφόρου (πρώην Νουσρατλῆ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 257. Ἤδη καλεῖται *Αἴγειρος*.

— **Καβακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενον *Πέρινθος* (βλ. λ.).

— **Καβακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν, ἤδη καλούμενον *Λευκῶνας* (βλ. λ.).

— **Καβακλῆ-Γιουρτ.** Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον περὶ τοὺς 400 κατοίκους. Σήμερον κατέχεται ὑπὸ Τούρκων.

Καβακλῆς. —1) *Θεοδόσιος*. Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Σέκκερη τῷ 1820 καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς Βουλγαρίαν, ὅπου εἶχε πολλοὺς συγγενεῖς. Τῷ 1821 ἐστρατολόγησε πλείστους νέους ἐκ Ρουχτσουκίου, Βάρνης καὶ Φιλιππουπόλεως, τοὺς ὁποίους ἔστειλε νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον. Ἐπεδίωξε νὰ ἐξεγείρῃ τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' οὐδὲν κατορθώσας κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα. ἀφοῦ ἐπολέμησεν εἰς Κασσάνδραν τὰς παραμονὰς τῆς καταστροφῆς. Ἀντιπροσωπεύσας τοὺς Μαυροθαλασσίτας εἰς τὴν Συνέλευσιν τῆς Ἑρμιόνης, ἀπεκαρδιώθη ἐκ τῶν ἐρίδων πρὸς τὴν ἄλλην Συνέλευσιν τῆς Αἰγίνης, καὶ δὲν ἔστεξε νὰ μετάσχῃ τῆς ἐν Τροιζῆνι συγκροτηθείσης κοινῆς Συνελεύσεως. Ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὸν Ἀγῶνα εἰς Φιλιππούπολιν, ὑπηρέτησεν ὡς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1847.

—2) *Σωτήριος*. Ἀγωνιστής. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν Ἀγῶνα. Κυρίως ἐπολέμησεν εἰς τὸν Εὐβοϊκόν, εἰς τὴν Σκίαθον καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου ἐπέβαινε τοῦ πλοίου «Λεωνίδας» τοῦ Γκίκα Μπόταση. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον καὶ γαίας ἐν Πελοποννήσῳ. Γ. Δ. Κ.

Καβάκλιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικὸν μετὰ 170 κατοίκων (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καβακλιώτης, *Γεράσιμος*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Φωκᾶν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητά του εἰς τὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς τουρκοκρατουμένης Ἀκροπόλεως. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Ψαρῶν τῷ 1824, καθ' ἣν καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, μόλις διαφυγὼν τὸν κίνδυνον τῆς ζωγρήσεως. Εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ ἠκολούθει μετὰ τοῦ Γ. Ἀθανασιάδου τὸν Νικηταρᾶν Τουρκοφάγον (Σταματελόπουλον) καὶ μετ' αὐτοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Τῷ 1828 ἐστάλη εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, εἰς ἣν ἐφονεύθη παρὰ τὴν Βόνιτσαν. Γ. Δ. Κ.

Καβάκος. —1) *Δημήτριος Κωνσταντινίδης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Κυριάκου Κουμπάρη. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ναυτικὸν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς οἰκονομίας καὶ μετέσχε διαφόρων ναυμαχιῶν. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς πειρατείας ἐχρησιμοποιήθη ὡς διερμηνεύς, διότι ἐγνώριζεν ἄριστα τὴν ἀγγλικήν, γαλλικὴν καὶ ρωσικήν. Τῷ 1827 προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Σκώτου Τομᾶς, κυβερνήτου τοῦ βρικίου «Σωτήρ», καὶ ὑπηρετῶν ὡς ἀξιωματικὸς πολλάκις ἠνδραγάθησεν. Εἰς αὐτὸν ὁ λόρδος Κόχραν ἐνεπιστεύθη τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους, ζωγρηθέντας ἐπὶ ἐχθρικῆς κορβέττας καταστραφείσης παρὰ τὸ Ναυαρῖνον. Διεκρίθη ἐπίσης εἰς τὴν καταδίωξιν πολλῶν τουρκικῶν πλοίων εἰς τὸ Αἰγαῖον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἀπεβίωσε δὲ συνταξιοῦχος τῷ 1850. —2) *Νικόλαος*. Ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ προηγουμένου. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατῆλθεν εἰς Μάνην, ὁπόθεν κατήγετο ἡ πατρικὴ του οἰκογένεια, καὶ προσληφθεὶς ἀπὸ τὸν Τσαλαφατῖνον ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας, πολλάκις πληγωθείς. Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τῶν Τρικόρφων τῷ 1825.— 3) *Πολυξένη*. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Μάνην. Ἐπολέμησε κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ διεκρίθη μάλιστα εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Τῷ 1827, τραυματισθεῖσα εἴς τινα συμπλοκὴν παρὰ τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια, ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς γιάτρισσα εἰς Ναυαρῖνον, κατὰ τὸν ἐνσκήψαντα λοιμόν. Μεταφερθεῖσα εἰς Αἴγυπτον, ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη μέχρι τοῦ 1832, ὁπότε ἀπέθανεν εἰς Κάιρον. Ἄφηκε δύο υἱούς, γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰωαννίδη*, οἵτινες καὶ ἐμπορεύοντο ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Γ. Δ. Κ.

— **Καβάκος,** *μισὲρ Μικές*. Πλούσιος καὶ περιφανὴς Χῖος ἄρχων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις ἐδώρησε τῷ 1622 τὰ δύο ἐν Χίῳ χωρία Πυργίον καὶ Βολισσὸν μετὰ τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν ὑποκειμένων χωριδίων: Σιδηροῦντος, Μάρκου, Φυτῶν καὶ Πυραμᾶ, ἵνα νέμηται καὶ καρπῶται δι' ἐπιτρόπου αὐτοῦ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν καὶ δικαιώματα. Τὴν δωρεὰν ταύτην ἐβεβαίωσε καὶ ὁ τὸ ἑπόμενον ἔτος πατριαρχεύσας Ἄνθιμος ὁ Β'. Δ. Π. Π.

Καβακοὺμ, κόλπος *[Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀντικρύζων τὸ νότιον ἥμισυ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Λέσβου, μεταξὺ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ καὶ τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου, καὶ δὴ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Τοὺζ-Μπουρνοῦ καὶ Μὰλ τεπέ. Περιλαμβάνει τοὺς ὅρμους *Ἁγιάσματα*, *Ἀγιανὸς* (ἢ *Ἀζάνο)* καὶ *Δεκιλῆ*, βρέχων πρὸς τὸν μυχόν του τὰς ἀκτὰς τοῦ ἀρχαίου Ἀτταρνέως. Σ.Ε.Λ.

Καβακτζῆς, *Μηνᾶς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ οἰκογένειά του ἐσφάγη κατὰ Μάϊον 1821, αὐτὸς δὲ διεσώθη εἰς οἰκίαν Τούρκου. Τῷ 1822 ἔφθασεν εἰς τὰ Ψαρά, καὶ ἐπιβὰς τοῦ πλοίου «Ἀριστείδης» ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τῷ 1825 ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς μικρᾶς μοίρας πειρατικῶν πλοίων, σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ καταστροφὴ τῶν ἐμπορικῶν, τὰ ὁποῖα ὑπὸ διαφόρους σημαίας, καὶ δὴ ὑπὸ αὐστριακὴν καὶ γαλλικήν, μετέφερον τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἰμπραήμ. Συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀκκούρτη, ἐτιμωρήθη σκληρῶς διὰ ραβδισμῶν εἰς τὸ πέλμα τῶν ποδῶν. Ἐκδικούμενος, προέβη εἰς νέαν καταδρομὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826 εἰς τὸ παρὰ τὴν Φώκαιαν τσιφλίκι τοῦ Χασὰν ἀγᾶ, ἐκεῖ δὲ κατέσφαξε περὶ τὰ δέκα πρόσωπα καὶ ἐνέπρησε τὰ κτίρια καὶ τοὺς σιτοβολῶνας. Ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπηρέτησε τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ἐπὶ τῆς φρεγάτας «Ἑλλάς», καὶ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Μιαούλη, τραυματισθεὶς τυχαίως, ἔπαθε γάγγραιναν καὶ ἀπέθανεν ἐν Πόρῳ. Γ. Δ. Κ.

καβαλ—. Τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως ταύτης σύνθετα βλ. εἰς *καβαλλ—* ἢ *καββαλ—*.

Καβάλα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Μυστικὴ ἰουδαϊκὴ αἵρεσις (βλ. λ. *Καββάλα*).

Καβαλαρᾶς *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς νήσου Κρήτης (ὑψ. 910 μ.) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου, παρὰ τὴν πολίχνην Νεάπολιν. Τὰ ὑψώματα τούτου ὡς καὶ τοῦ παρακειμένου *Ἀφέντη Σταυροῦ* (840 μ.) κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι τῇ 7 Αὐγούστου τοῦ 1867, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐπελθόντες ἐκ Λασιθίου ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι ταῦτα, ὡς καὶ τὴν Νεάπολιν, ἣν κατεῖχον. Ι. Σ. Σ.

καβαλάρης (ὁ)· βλ. λ. *καβαλλάρης*.

Καβαλαριανὰ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Καντάνου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Ε. Γ.

Καβαλαριώτης, *Τριαντάφυλλος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην Ταλιᾶνον, ἐπληγώθη εἰς Τρίπολιν τῷ 1825 καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βοιωτίας τῷ 1828. Γ. Δ. Κ.

«Καβὰλ-Σὲ-Μάρκ». Πλοῖον τοῦ Ἀγῶνος, τοῦ πειρατικοῦ στόλου. Κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Μπούκο ρα, μετέσχε τῶν ναυμαχιῶν τῆς Σούδας (1822) καὶ τῆς Σάμου (Ἰούλιος καὶ Αὔγουστος 1824). Σ. Ε. Λ.

Καβαλερόπουλος, *Κωνσταντῖνος*. Εὔπορος ὁμογενής, ἐμπορευόμενος ἐν Κιέβῳ τῆς Ρωσίας. Τῷ 1820 ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Ξάνθου εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ προσήνεγκε πολλὰ πρὸς διοργάνωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κινήματος εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα του δεκάδα ὀρφανῶν Ἑλληνοπαίδων, ἅτινα ἰδίαις δαπάναις ἀνέθρεψεν, ἀποκαταστήσας αὐτὰ ἐντίμως. Ἀπεβίωσεν ἐν Κιέβῳ τῷ 1852. Γ. Δ. Κ.

Καβαλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος τῆς Λυκίας χώρα, ἐκτεινομένη ἔνδον καὶ εἰς τὰ νότια τῆς Φρυγίας καὶ τὰ δυτικὰ τῆς Πισιδίας, δηλαδὴ ἡ σύγχρονος ἐνδοχώρα τοῦ Β. τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας (*Πτολεμ.* Ε' γ', 8). Ἀπετέλουν δὲ οἱ Καβαλιεῖς μετὰ τῶν Μυσῶν, τῶν Λυδῶν, τῶν Λασσονίων καὶ τῶν Ὑγεννέων τὴν δευτέραν τοῦ περσικοῦ κράτους σατραπείαν, καταβάλλουσαν ἐτησίως πεντακόσια τάλαντα εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ μεγάλου βασιλέως (*Ἡρόδ.* Γ' 90). Ὁ Στράβων (ΙΓ, δ, 14) ὀνομάζει τὴν χώραν *Καβαλίδα*, τοὺς δὲ κατοίκους της *Καβαλεῖς*, οὓς θεωρεῖ καταγομένους ἀπὸ τοὺς Σολύμους. Αἱ πόλεις αὐτῶν, τῶν ὁποίων κυριωτέρα ἦσαν τὰ *Κίβυρα*, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, ἀπετέλουν μίαν τετράπολιν διοικουμένην ὑπὸ ἀνεξαρτήτων βασιλέων. Καταληφθεῖσα ἡ Καβαλία ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 84 π. Χ., κατενεμήθη εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Λυκίαν. Σ. Ε. Λ.—Α. Θ. Σ.

Καβαλιανὴ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 10' 55" Β., μῆκ. 24° 06' 05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali gulf) καταμεσῆς τῆς στενώσεως τῆς ἑνούσης τὸν Νότιον Εὐβοϊκὸν πρὸς τὸν κόλπον τῶν Πεταλιῶν. Ἐπ' αὐτῆς ὁ φάρος *Βερδούγι* (1884 ἐρυθροῦ σταθεροῦ (ὑψόμ. 71 μέτ., φωτοβολ. 10 μιλ.). Εἶναι ἡ *Γλαυκόνησος* τῶν ἀρχαίων. Σ.Ε.Λ.

Καβαλιὲ (Cavalier), *Ἰωάννης*. Περίφημος ἀρχηγὸς (1680—1740) τῶν διαμαρτυρομένων Γάλλων χωρικῶν τῶν κληθέντων *Καμιζὰρ* (βλ. λ.). Υἱὸς χωρικοῦ διαμαρτυρομένου διετέλεσε καὶ ἀρχὰς βοσκὸς καὶ ἀκόλουθος μαθητευόμενος ἀρτοποιοῦ. Ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκπατρισθῇ λόγῳ τοῦ διωγμοῦ, ὃν ὑφίστατο ἐκ μέρους τῶν καθολικῶν, κατέφυγε τῷ 1701 εἰς Γενεύην, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειραν, ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν ὁμοθρήσκων του (1702). Περιτοιχισμένος ἐκ φ-

Digitized by Google

σεως μὲ ἔκτακτον στρατιωτικὴν ἰδιοφυΐαν, ἀνιδιοτελὴς καὶ εὔγλωττος, ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συντρόφων του, οἵτινες ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς «τέκνα τοῦ Θεοῦ». Τολμηρὸς καὶ ἐνθουσιώδης, εὑρίσκετο εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν κατὰ τὸν μακροχρόνιον ἀγῶνα τῶν Καμιζὰρ ἐναντίον τῶν στρατευμάτων Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, ἐκ συμφώνου δὲ μετὰ τοῦ Ρολάν, ἑτέρου ἀρχηγοῦ τῶν Καμιζάρ, εἰσῆλθεν εἰς πλείστας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῶν καθολικῶν καίων τὰς ἐκκλησίας των καὶ ἐκδιώκων τὰ βασιλικὰ στρατεύματα. Πᾶν κατόρθωμα τοῦ Καβαλιὲ ἐξῆπτε τὸν φανατισμὸν τῶν διαμαρτυρομένων Γάλλων, οἵτινες ἐχαιρέτων ἐν τῷ προσώπῳ του τὸν ἐλευθερωτήν των. Τὸν χειμῶνα τοῦ 1702 εἰσέδυσεν εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Σώβ, συνέλεξε τὰ ἐν αὐτῇ ὅπλα καὶ μετέβη πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὁμοφρόνων του εἰς Βιβαραί. Καθ' ὁδὸν συνηντήθη μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ συνῆψεν αἱματηροτάτην μάχην. Ἐνῷ οἱ καθολικοὶ ἔσχον 500 νεκροὺς καὶ τραυματίας, ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καβαλιὲ εἷς μόνον ἐφονεύθη. Προχωρήσας ὅμως εὑρέθη αἰφνιδίως πρὸ ἰσχυρῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἡττήθη, ὁ ἴδιος δὲ μόλις κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν σύλληψιν. Κατόπιν τῆς ἥττης ταύτης ἐθεωρήθη ὡς ὁριστικῶς κατασυντριβείς, ἀλλ' ὁ Καβαλιὲ ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ νέας δυνάμεις, ἐλεηλάτησε τὰ κατὰ μῆκος τοῦ Ροδανοῦ χωρία, καὶ μετὰ πορείαν κοπιώδη διὰ μέσου τῶν ὀρέων κατεσκήνωσε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἴς τι ποιμνιοστάσιον μεταξὺ τῆς Alais καὶ τῆς Anduze διὰ νὰ διανυκτερεύσῃ. Προδοθέντες περιεκυκλώθησαν καὶ ἐπειδὴ ἠρνοῦντο νὰ παραδοθῶσιν ἐκάησαν ἅπαντες πλὴν τοῦ Καβαλιέ, ὅστις μετὰ πολλοῦ κόπου κατώρθωσε νὰ διασωθῇ καὶ πάλιν. Οἱ Γάλλοι στρατηγοὶ Μοντρεβὲλ καὶ Μπαβιλλ κατηγανακτισμένοι διὰ τὴν μακρὰν ἀντίστασιν τῶν Καμιζὰρ ἤλλαξαν τακτικὴν καὶ ἤρχισαν λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες καὶ ἐρημοῦντες τὰ χωρία τῶν διαμαρτυρομένων. Ὁ Καβαλιὲ πρὸς ἀντεκδίκησιν μετήρχετο τὴν ἰδίαν τακτικήν. Ἄπειρα χωρία ἐπυρπολήθησαν, ἡ δὲ μανία ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁλονὲν καθίστατο μεγαλυτέρα. Ὁ Καβαλιὲ τέλος ἀπεφάσισε νὰ συλλάβῃ τὸν στρατάρχην Μοντρεβὲλ καὶ τὸ 1704 συνῆψε μετ' αὐτοῦ μίαν τῶν αἱματηροτέρων μαχῶν, καθ' ἣν οἱ Καμιζὰρ κατασυνετρίβησαν ὑπὸ τῶν πενταπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Ὁ Καβαλιὲ δὲν ἐβράδυνε νὰ συγκεντρώσῃ νέας δυνάμεις. Ὁ στρατάρχης Βιλλάρ, σταλεὶς εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως, προέβη εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν ὁ Καβαλιὲ διωρίζετο συνταγματάρχης, ὁ πατήρ του, οἱ οἰκεῖοί του καὶ πλεῖστοι ὀπαδοί του, οἵτινες ἐκρατοῦντο εἰς τὰς φυλακάς, ἀπηλευθεροῦντο, τῷ ἐχορηγεῖτο δὲ καὶ σύνταξις 1200 λιρῶν. Ἐπειδὴ διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης δὲν καθωρίζετο ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ὁ Καβαλιὲ κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Ρολὰν καὶ τῶν τέως συμπολεμιστῶν του ὡς προδότης καὶ ὡς δειλός. Ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων του, ὑποβλεπόμενος ὑπὸ τῆς αὐλῆς, κατησχυμένος καὶ συντετριμμένος, ἐγκατέλειψε τὴν Γαλλίαν καὶ μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ βασίλισσα Ἄννα τὸν ἐδέχθη εὐμενῶς καὶ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ σχηματίσῃ ἓν σῶμα ἐκ προσφύγων Γάλλων, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχηγίαν ἀνέθεσεν εἰς αὐτόν. Λέγεται ὅτι κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀλμαζάνας, ἐν Ἱσπανίᾳ, τὸ σῶμα τοῦτο εὑρέθη ἀντιμέτωπον πρὸς γαλλικὸν σύνταγμα. Τοιαύτη ἦτο ἡ λύσσα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὥστε ὥρμησαν οἱ μὲν κατὰ τῶν δέ, χωρὶς νὰ πυροβολήσουν, καὶ ἀλληλοεσπαράχθησαν. Ὁ Καβαλιὲ διωρίσθη ἀκολούθως κυβερνήτης τῆς νήσου Ἰερσέης. Μ. Ν. Δ.

Καβαλιεράτοι· βλ. λ. *Καβαλλιεράτοι.*

Καβαλιέρι (Cavalieri), ***Αἰμίλιος ντὲλ—.*** Ρωμαῖος εὐγενὴς καὶ μουσικὸς (1550—1602). Ζήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Μεδίκων τῆς Φλωρεντίας, συνεδέθη μετὰ τοῦ Τζιοβάννι Μπάρδι, ἀποτελέσας μέλος τῆς ὁμάδος, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας τοῦ παραστατικοῦ μελοδράματος, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ τύπος τῆς συγχρόνου λυρικῆς τραγῳδίας. Τὸ ὀρατόριον τοῦ Καβαλιέρι «Rappresentazione di anima e di corpo» (1600), ἐκ τῶν πρώτων τοῦ εἴδους του, περιελάμβανε καὶ μέρος ἐναρίθμου βασίμου (basso continuato). Διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτης μαδριγαλίων, μολονότι οὐδὲν ἐκ τούτων ἔχει περιέλθει μέχρις ἡμῶν. Σχηνικά τινα ἔργα, ὡς ὁ «Satiro» (1590), «Giuoco della cieca» (1595) ἐμφανίζουσι τὸν Καβαλιέρι ὡς ἕνα τῶν πρώτων συλλαβόντων τὴν ἰδέαν συνθέσεως μελοδράματος βασιζομένου ἐπὶ τῆς μουσικῆς ἀπαγγελίας. Τρία πολυφωνικὰ τεμάχια τοῦ Καβαλιέρι περιελήφθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Μαλβέτσι γραφέντα ἰντερμέδια ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων Φερδινάνδου τῶν Μεδίκων μετὰ τῆς Χρηστίνης τῆς Λωρραίνης (1588). Γ. Σ.

— **Καβαλιέρι** (Cavalieri), ***Λίνα.*** Ἰταλὶς ἀοιδὸς καὶ χορεύτρια, γεννηθεῖσα ἐν Ρώμῃ τῷ 1871. Ἤρχισε τὸ στάδιόν της ὡς χορεύτρια καὶ ἔσχε θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ Folies-Bergères τῶν Παρισίων, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ὡραιότητός της, τῆς θαυμασίας εὐκινησίας της καὶ τῆς γλυκείας φωνῆς της.

Λίνα Καβαλιέρι.

Ἐπιδοθεῖσα κατόπιν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ᾄσματος, ἐνεφανίσθη ὡς ἀοιδὸς μελοδράματος κατ' ἀρχὰς τῷ 1900 ἐν Λισαβῶνι, ὡς Νέδδα εἰς τοὺς «Παλιάτσους», καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Νεάπολιν, τὴν Ρώμην, τὴν Ραβένναν, τὸ Παλέρμον καὶ τὴν Πετρούπολιν, διακριθεῖσα εἰς τοὺς «Μποέμ», τὸν «Ριγολέττον» καὶ τὴν «Τραβιάτα». Τῷ 1905 ἐνεφανίσθη εἰς τὸ θέατρον «Σάρα Μπερνὰρ» τῶν Παρισίων ὡς Μανόν. Μετὰ τὸν γάμον της μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ ζωγράφου Ροβέρτου Τσάνιερ ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς νοσοκόμος εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ὅπου ἵδρυσεν ἰνστιτοῦτον καλλονῆς. Μ. Δ. Β.

— **Καβαλιέρι** (Cavalieri), ***Φραγκῖσκος Μποναβεντοῦρα.*** Ἰταλὸς γεωμέτρης (1598—1647), σύγχρονος τοῦ Γαλιλαίου καὶ φίλος αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1629 ἦτο καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Βολωνίᾳ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μαθηματικῶν τῆς ἐποχῆς του, ἡ δὲ φήμη του στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς *ἀρχῆς τῶν ἀδιαιρέτων* (principe des indivisibles). Τὴν ἐφήρμοζεν, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συγχρόνων του, εἰς διάφορα προβλήματα τετραγωνισμοῦ καμπύλων καὶ ἐπιφανειῶν, εἰς προσδιορισμοὺς ὄγκων, κέντρων βάρους κλπ. Οὕτως ἡ μέθοδος αὕτη εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν μέθοδον τῆς *ἀποσβέσεως* (exhaustion) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀντικατεστάθη ὅμως καὶ αὐτὴ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀπὸ τὸν ὁλοκληρωτικὸν λογισμόν. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀδιαιρέτων εἶχε χρησιμοποιηθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Κεπλέρου τῷ 1604 ἕως τὸ 1615. Ἐτελειοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Καβαλιέρι τῷ 1629, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ ἐξαγόμενα αὐτοῦ δὲν ἐδημοσιεύθησαν πρὸ τῷ 1635· σύντομον ἔκθεσιν τῆς μεθόδου του ἐξέδωκε τῷ 1625. Εἰς αὐτὴν παρεδέχετο ὅτι μία γραμμὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἄπειρα σημεῖα (σχήματα ἄνευ οὐδεμιᾶς διαστάσεως), μία ἐπιφάνεια ἀπὸ ἀπείρους γραμμὰς (σχήματα μὲ μόνην τὴν διάστασιν τοῦ μήκους) καὶ εἷς ὄγκος ἀπὸ ἀπείρους ἐπιφανείας (σχήματα μὲ μόνον μῆκος καὶ πλάτος). Κατόπιν ὅμως τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Guldin καὶ ἄλλων ἡ ἔκδοσις αὕτη διωρθώθη καὶ ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν αὐτῆς μορφήν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Προσετέθη δὲ καὶ ἓν κεφάλαιον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς θεωρίας. Τὰ ἔργα τοῦ Καβαλιέρι μὲ τὰς τελευταίας διορθώσεις του ἐπανεξεδόθησαν τῷ 1653.

Ἡ μέθοδος τῶν ἀδιαιρέτων στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν πᾶν μέγεθος εἶναι διαιρετὸν εἰς ἄπειρα μικρὰ μεγέθη, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ληφθοῦν, οὕτως ὥστε νὰ συνδέωνται δι' οἱασδήποτε σχέσεως μεταξύ των (μὴ ἐξαιρουμένης καὶ τῆς ἰσότητος). Οὕτως ἐπετεύχθη διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ. Ὡς παράδειγμα τῆς μεθόδου τῶν ἀδιαιρέτων ἀναφέρομεν τὴν εὕρεσιν τοῦ ἐμβαδοῦ ἑνὸς ὀρθογωνίου τριγώνου ΑΒΓ.

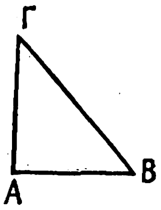

Ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ βάσις ΑΒ τοῦ τριγώνου ἀποτελεῖται ἀπὸ Κ σημεῖα (ἢ ἀδιαίρετα) καὶ τὴν ἄλλην πλευρὰν ΑΓ ὡς ἔχουσαν Κα σημεῖα. Τότε τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ὑποτεινούσης ΒΓ, τὰ ἔχοντα ὡς τετμημένας τὰ σημεῖα τῆς ΑΒ θὰ ἔχουν ἀντιστοίχους τεταγμένας ἀποτελουμένας διαδοχικῶς ἀπὸ α, 2α, 3α, ... Κα σημεῖα. Ἑπομένως ὁ ἀριθμὸς τῶν σημείων τῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τοῦ τριγώνου ΑΒΓ θ' ἀποτελοῦν τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ Ε καὶ θὰ εἶναι:

$$\mathrm{E} = \alpha + 2\alpha + 3\alpha + \ldots + \mathrm{K}\alpha =$$

$$= \mathrm{K}.\ \frac{\alpha + \mathrm{K}\alpha}{2} = \frac{\mathrm{K}\alpha}{2} + \frac{\mathrm{K}^2\alpha}{2}$$

καὶ ἐπειδὴ τὸ Κ εἶναι πολὺ μέγα, δύναται νὰ παραλειφθῇ τὸ $\frac{\mathrm{K}\alpha}{2}$ καὶ ἑπομένως

$\mathrm{E} = \frac{\mathrm{K}^2\alpha}{2} = \frac{1}{2}(\mathrm{K}\alpha).\ \mathrm{K} = \frac{1}{2}(\mathrm{AB}).\ (\mathrm{A\Gamma})$. Ἐπίσης ὁ Καβαλιέρι ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ὅριον τῆς παραστάσεως:

$$\frac{1^{\mathrm{K}} + 2^{\mathrm{K}} + 3^{\mathrm{K}} + \ldots + \nu^{\mathrm{K}}}{\nu^{\mathrm{K}+1}}$$

ὅταν τὸ Κ εἶναι ἀκέραιος, τὸ δὲ ν τείνει εἰς τὸ ἄπειρον, εἶναι τὸ $\frac{1}{\mathrm{K}+1}$, δηλαδὴ εὗρε τὸ ὁλοκλήρωμα τοῦ $\mathrm{X}^{\mathrm{K}+1}$ ἀπὸ 0 ἕως 1. Σ. ΜΥΛΛΕΡ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

καβαλιερία (ἡ) (Caballeria). Παλαιὰ ἱσπανικὴ μονὰς μετρήσεως ἐπιφανείας, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται εἰσέτι ἐν Ἀνδαλουσίᾳ καὶ εἴς τινας ἀμερικανικὰς δημοκρατίας, διάφορος κατὰ τὸ μέγεθος εἰς τὰ διάφορα κράτη. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 386 στρέμματα, ἐν Κούβᾳ πρὸς 134, ἐν Ρόρτο-Ρίκο πρὸς 385, ἐν Μεξικῷ πρὸς 427,95, ἐν Χιλῇ πρὸς 134, ἐν Βενεζουέλᾳ πρὸς 386, ἐν Κεντρικῇ Ἀμερικῇ πρὸς 447 κτλ. Σημαίνει κατὰ λέξιν ἱπποτικὸν κτῆμα καὶ προῆλθεν ἐκ τῆς ἐκτάσεως γῆς ἥτις παρεχωρεῖτο πρὸς τοὺς ἱππότας, οἵτινες συνέβαλλον εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν διαφόρων χωρῶν. Μ. Δ. Β.

Καβαλιέρο (Caballero). Ὄνομα διαφόρων Ἱσπανῶν· βλ. *Καμπαλιέρο.*

καβαλιέρος (ὁ) (ἱσπ. caballero, ἰταλ. cavalliere)· ὁ ἱππότης, ὁ ἱππεύς ‖ ὁ συνοδὸς κυρίας, ἰδίᾳ ὁ συγχορευτής.

— *[Ἐθιμ.]* Καλεῖται *καβαλιέρος* ὁ συνοδὸς κυρίας ἢ δεσποινίδος, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἰδίαν μὲ αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν. Ἄλλως εἶναι ἁπλῶς συνοδὸς ἢ ἀκόλουθος. Ὁ καβαλιέρος πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἔδιδε τὸν βραχίονα καθ' ὁδὸν εἰς τὴν συνοδευομένην παρ' αὐτοῦ κυρίαν, σήμερον ὅμως δὲν τὸν δίδει οὔτε εἰς τὰς αἰθούσας, εἰμὴ ὅλως κατ' ἐξαίρεσιν. Τὸ ἀντίθετον ὅμως δὲν ἀποτελεῖ παρατυπίαν. Ὡσαύτως ἔχει καταργηθῆ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ δίδῃ τὸν βραχίονα ὁ συνοδεύων κυρίαν ἀπὸ τῆς αἰθούσης εἰς τὴν τραπεζαρίαν. Ὁ καβαλιέρος προβάλλει τὸν βραχίονα πρὸς τὴν συνοδευομένην διὰ νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτοῦ κατερχομένη τοῦ ὀχήματος, δὲν εἶναι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ κρατῇ τὰ μικροδέματα, τὰ ὁποῖα τυχὸν φέρει αὐτή. Παλαιότερον προεπορεύετο ἀνερχόμενος μετ' αὐτῆς κλίμακα, σήμερον ὅμως ἡ προβάδισις αὕτη δὲν ἐπιβάλλεται. Ὁ καβαλιέρος ἀκολουθεῖ πανταχοῦ ὅπου ὁ στενὸς χῶρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ βαδίζῃ παραπλεύρως τῆς κυρίας, πλὴν ἐὰν πρόκειται νὰ διανοίξῃ δίοδον ἤ, εἰ. δημόσιον κέντρον, ν' ἀνεύρῃ κατάλληλον θέσιν. Ὁ καβαλιέρος δὲν στηρίζει τοὺς πόδας του ἐπὶ καθίσματος κατεχομένου ὑπὸ κυρίας. Ἐὰν ὑπάρχῃ συγγένεια ἢ στενοτάτη οἰκειότης μεταξὺ τῆς κυρίας καὶ τοῦ καβαλιέρου, δύναται οὗτος μᾶλλον νὰ περάσῃ τὸν βραχίονά του ὑπὸ τὸν βραχίονά της. *Καβαλιέρος* ἐπίσης καλεῖται ὁ συγχορευτὴς κυρίας ἢ δεσποινίδος. Ἄλλοτε κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν χορῶν ἡ χορεύτρια ἀνεπαύετο στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ καβαλιέρου της, σήμερον ὄχι. Εἰς τοὺς τετραχόρους ὁ καβαλιέρος κρατεῖ τὴν χορεύτριαν ἀπὸ τῆς χειρός. Εἰς τοὺς γυριστοὺς χοροὺς ἡ ἀριστερά του χεὶρ κρατεῖ τὴν δεξιὰν τῆς συγχορευτρίας, ἡ δεξιὰ του περιβάλλει τὴν ὀσφύν της. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ δεξιὰ τοῦ καβαλιέρου ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν ὠμοπλάτην τῆς χορευτρίας, ἀλλὰ τελευταίως κατέρχεται πάλιν εἰς τὴν ὀσφύν. Καμμιὰ παρεξήγησις δὲν ἐπέρχεται, ὡς ἄλλοτε, ἂν δι' ὅλης τῆς ἑσπέρας καβαλιέρος μιᾶς κυρίας εἰς τὸν χορὸν εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. Τ. Δ.

— *[Ἱστορ.]* *Καβαλιὲρ* καὶ *καβαλιέρος* ἐτιτλοφορεῖτο ἐπὶ ἑνετοκρατίας εἰς τὴν Ἑπτάνησον ὁ ὑπηρετήσας τὴν ἀριστοκρατίαν στρατιωτικῶς καὶ μὴ τυχὼν ἐγγραφῆς εἰς τὴν «Χρυσῆν Βίβλον». Κατ' ἐπέκτασιν, ἐτιτλοφοροῦντο *καβαλιέροι* οἱ ὑπηρετήσαντες εἰς τὰ ἐν Ἑπτανήσῳ συγκροτηθέντα γαλλικὰ καὶ μάλιστα ἀγγλικὰ τάγματα, Μανιᾶται ἰδίως καὶ Ἠπειρῶται πολεμισταί, ἀλλὰ καὶ λοιποὶ Ἕλληνες. Ἦσαν δὲ κατώτεροι κατὰ βαθμὸν τῶν *μαγγιόρων.* Γ. Δ. Κ.

Καβαλιέρος, ***Κωνσταντῖνος*** ἢ *Ἀλτζερῖνος,* ἐπιλεγόμενος οὕτω διότι τῷ 1810 εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ Ἀλγερίνων πειρατῶν. Κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Γρηγοριάνων τῆς Μάνης καὶ ἦτο γενναιότατος. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν λεγομένων Φελουριάνων, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔσπευσεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μονεμβασίας, καθ' ἣν ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος. Γ. Δ. Κ.

καβαλίκευμα (τό)· βλ. *καβαλλίκεμα.*

καβαλίκι (τὸ)· βλ. λ. *ἐπανωβελονιά.*

Καβάλιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας, κατοικῶν τὴν *Καβαλίαν* (βλ. λ.) ἢ *Καβαλίδα* χώραν, ὅστις, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (ΙΙΙ, 90), κατέβαλλεν εἰς τὸν Δαρεῖον μετὰ τῶν Μυσῶν, Λυδῶν καὶ Λασονίων φόρον 500 ταλάντων. Ἀλλαχοῦ τοῦ ἰδίου συγγραφέως (VII, 77) καλοῦνται *Καβηλέες,* ὑπὸ δὲ τοῦ Στράβωνος (ΧΙΙΙ, 630) *Καβαλεῖς.* Α. Θ. Σ.

Καβαλίς (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. λ. *Καβαλία*).

Καβαλίων *[Γεωγρ.]*. Ἀκτὴ τῆς Β. Ἠπείρου, ἔνθα ἀπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του τῷ 1097 ὁ συμμετασχὼν εἰς τὴν Α' σταυροφορίαν Νορμανδὸς ἡγεμὼν τῆς Κάτω Ἰταλίας Βοημοῦνδος. Περὶ τῆς θέσεως Καβαλίωνος ἡ Ἄννα Κομνηνὴ λέγει ἐν τῇ Ἀλεξιάδι αὐτῆς ὅτι ἔκειτο «ἀντικρὺ

Digitized by Google

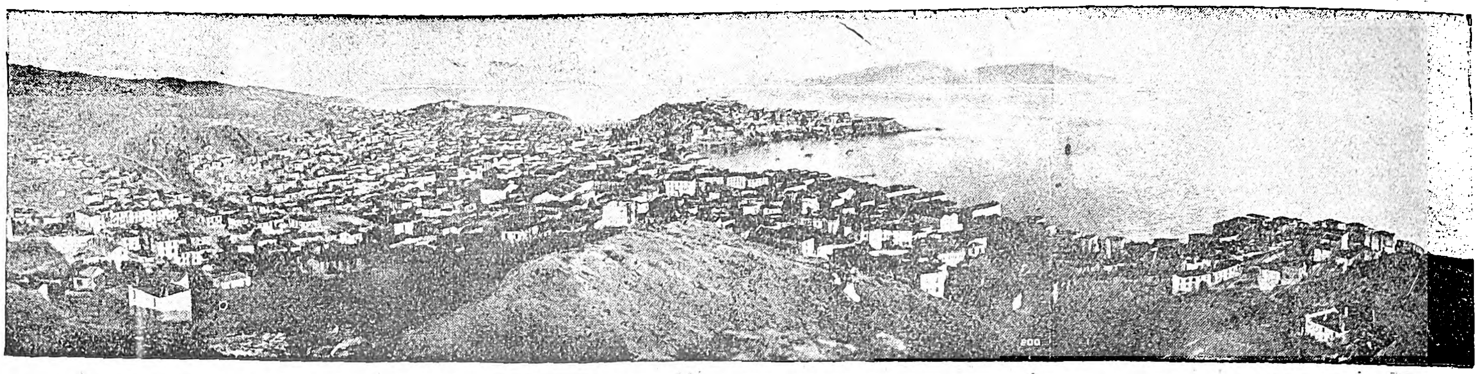

Γενικὴ ἄποψις τῆς Καβάλλας.

τοῦ Ἄσωνος», δηλαδὴ τῆς νῦν καλουμένης νησῖδος Σάσωνος, περαιτέρω δὲ γράφει «τόπος δὲ οὗτος ἐγγὺς τῆς Βοούσης», δηλαδὴ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Βοϊοῦσα ἢ Ἀῴου, συνεπῶς ἔκειτο 7 περίπου χιλιόμετρα νοτίως τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ν. ΚΛΣ

Καβάλκα (Cavalca), ***Δομένικος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς τῷ 1342. Καταταχθεὶς νεώτατος εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν, συνέθεσεν εἰς τὸ πεζὸν πάμπολλα ἐγχειρίδια ἀσκητισμοῦ, ὡς «Τὸ κάτοπτρον τῶν ἁμαρτιῶν», «Τὸ κάτοπτρον τοῦ σταυροῦ», τὴν «Ἰατρικὴν τῆς καρδίας» κ. ἄ, δημοσιευθέντα τὸν ΙΕ′ αἰῶνα. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἰταλικὴν τὴν περίφημον λατινικὴν συλλογὴν οἱ «Βίοι τῶν Πατέρων» καὶ συνέθεσε 42 σονέττα. Τὰ ἔργα τοῦ Καβάλκα θεωροῦνται πρότυπα γλώσσης. Μ. Ν. Δ.

Καβαλκαζέλλε (Cavalcaselle), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ τεχνοκρίτης (1820—1897). Ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βενετίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν. Καταταχθεὶς ἐθελοντὴς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐν Κρεμόνᾳ καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλὰ διέφυγεν εἰς Λονδῖνον. Βαθὺς μελετητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, συνέγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἄγγλου Ἰ. Α. Κρόου (Crowe) πολλὰ σπουδαῖα ἔργα, ἐξ ὧν μνημονευτέα: «Οἱ ἀρχαῖοι Φλαμανδοὶ ζωγράφοι» (1865), «Ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς ἐν Ἰταλίᾳ» (1870). Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Τισιανοῦ (1877), οἱ δύο συγγραφεῖς ἐξέδωκαν δύο πανηγυρικοὺς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Τισιανός, ἡ ζωή του καὶ ἡ ἐποχή του, μετὰ σημειώσεων περὶ τῆς οἰκογενείας του», καὶ εἰς οὓς ἐκτίθεται συγχρόνως ἡ ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς ἐν τῇ Β. Ἰταλίᾳ. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1859 ὁ Καβαλκαζέλλε ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καὶ διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἔγραψεν: «Ἡ ζωὴ τοῦ Ραφαήλ», «Περὶ τῆς αὐθεντικωτέρας προσωπογραφίας τοῦ Δάντη» κλπ. Θ. Κ.

Καβαλκάντι (Cavanlcanti), ***Βαρθολομαῖος.*** Ἰταλὸς φιλόλογος (1503—1562). Ἔγραψε: «Ρητορικήν», κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ «Περὶ τῶν ἀρίστων θεσμῶν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων δημοκρατιῶν». Θ. Κ.

— **Καβαλκάντι** (Cavalcanti), ***Γκουΐντο.*** Μέγας Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ φιλόσοφος (1259—1300). Φίλος καὶ συμπολίτης τοῦ Δάντη, ἐξετοπίσθη, τῷ 1300, εἰς Σαρτσάναν, ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν Γιβελίνων, ὑπὸ ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν συμμετεῖχε καὶ ὁ Δάντης. Προσβληθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Τὸ ποίημα, ὅπερ κατέστησεν αὐτὸν περίφημον ὡς ποιητὴν καὶ φιλόσοφον, εἶναι τὸ ἀρχόμενον διὰ τῶν λέξεων «Donna mi prega», εἶδος ἐρωτικοῦ σοννέτου. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐσχολιάσθη 8 φοράς, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὑπὸ διασήμων σχολιαστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ περίφημος ἰατροφιλόσοφος Ντίνο ντὲλ Γκάρμπο. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ M. P. Ercole, ὑπὸ τὸν τίτλον «G. C. et le sue rime». Θ. Κ.

— **Καβαλκάντι** (Cavalcanti), ***Ἰωάννης.*** Ἱστορικός, ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα. Ἔγραψε χρονικά, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον τῷ 1821, καὶ «Ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας» ἐκδοθεῖσαν εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν «Documanti di Storia Italiana» (1835). Θ. Κ.

Κάβαλλα, ἡ ***Κάμβαλα*** (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀρμενίας Ὑσπιρίτιδος ἢ Συσπιρίτιδος (ἀσσυρ. Σουπρού, νῦν Σπέρ), ὀνομαστὴ κατὰ τὸν Δ′ π. Χ. αἰῶνα διὰ τὰ χρυσωρυχεῖα αὐτῆς, κειμένη μεταξὺ Κονδησοῦ καὶ Μισίου. Εἰς Κάβαλλα ἔπεμψε στράτευμα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀποβλέπων εἰς τὸν αὐτόθι χρυσόν, ἀλλ᾽ οἱ ἐγχώριοι ἐφόνευσαν τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Μένωνα. —Π.

καβάλλα (ἡ)· ἱππασία, ἱππηλασία· || καθόλου τὸ ἐποχεῖσθαι ὑποζυγίου: «ἄλογα τῆς καβάλλας», «ἔμαθες καβάλλα;», «παίζομε τὶς καβάλλες;»· || συνοδεία ἔφιππος, ἱππικόν: «πεζούρα καὶ καβάλλα»· || συνήθ. «τὸν πῆρε καβάλλα 'ς τὸν ὦμο»· ἐπίρρ. «πῆγε καβάλλα κι' ἦρθε πεζῇ», ᾆσμ. «καβάλλα πάν' 'ς τὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. *cavallo*= ἵππος).

Καβάλλα *[Γεωγρ.].* Ἐμπορικωτάτη παράλιος πόλις, ἐπίνειον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἕδρα τοῦ δήμου καὶ τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας βραχώδους παραφυάδος τοῦ ὄρους Συμβόλου, ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ Καβάλλα ἀποτελεῖ ἰδίαν δημοτικὴν περιφέρειαν. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα δὲ ἰδίας ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ἔχει κλῖμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑγιεινόν. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ἐνδημεῖ συνήθως ἡ ἑλονοσία, ἥτις καταπολεμουμένη βαίνει διαρκῶς πρὸς ὕφεσιν. Ἐν Καβάλλᾳ ἑδρεύει πρωτοδικεῖον, εἰσαγγελία, πλημμελειοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον καὶ ὑποθηκοφυλακεῖον, ὑπαγόμενα εἰς τὸ ἐφετεῖον Θρᾴκης. Εἶναι ἕδρα τῆς διοικήσεως χωροφυλακῆς Καβάλλας, ἔχει δ᾽ ἐπίσης λιμεναρχεῖον, ὑγειονομεῖον καὶ πλοηγικὸν σταθμόν, ἐφορείαν, ταμεῖον, δημόσιον καπνοκοπτήριον, δασαρχεῖον, γραφεῖα νομομηχανικοῦ, νομιάτρου, νομοκτηνιάτρου, ἐπιθεωρητοῦ δημοτ. σχολείων. Ἔχει παράρτημα τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου, γραφεῖα ἐποικισμοῦ, ἐπιθεώρησιν ΤΤΤ, ἀποθήκην μονοπωλίου.

Ἡ Καβάλλα ἀριθμεῖ (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928) κατοίκους 49.980 (ἄρρ. 25.468, θήλ. 24.512)· ἐκ τούτων οἱ 25.702 (ἄρρ. 12.196, θήλ. 13.506) εἶναι πρόσφυγες ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν. Τῷ 1913 ἡ Καβάλλα ἠρίθμει 23.378 κατοίκους καὶ τῷ 1920 22.939.

Ἡ Καβάλλα εἶναι ἕδρα ἰδίου δήμου, εἰς ὃν ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Βασιλάκι Τσιφλὶκ* (κάτ. 59), *Καλαμίτσα* (κάτ. 13) καὶ *Καρὰ-Ὀρμὰν* (κάτ. 800), ἤτοι ὁ δῆμος Καβάλλας ἀριθμεῖ ἐν συνόλῳ (ἀπογραφὴ 1928) 50.852 κατοίκους (ἄρρενες 26.168, θήλεις 24.684). Ἐκ τῶν ἄνω τῶν 10 ἐτῶν κατοίκων, ἀνερχομένων εἰς 41.031 τὰ 7 % ἀσχολοῦνται ἐν γένει εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συναφεῖς μὲ τοῦτο ἐργασίας, τὰ 35 % εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ βιοτεχνίαν, ἰδίως δὲ μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καπνοῦ, καὶ οἱ λοιποὶ εἶναι εἰσοδηματίαι, συνταξιοῦχοι, μαθηταί, ἄνευ ἐπαγγέλματος, κυρίως δὲ γυναῖκες (περιλαμβάνονται καὶ οἱ μὴ δηλώσαντες ἐπάγγελμα), ὡς καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἐν γένει, ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἐργασίας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν Καβάλλᾳ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν, τῶν κληρικῶν καὶ διδασκάλων καὶ τῶν ἐν ἰδιωτικαῖς ἐργασίαις ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα ἐμφαίνοντα κατὰ κατηγορίας ἐπαγγέλματος τὸν πραγματικὸν ἄνω τῶν 10 ἐτῶν πληθυσμὸν τῆς Καβάλλας κατὰ φῦλον (ἀπογραφὴ 1928).

Κατηγορία ἐπαγγέλματος	*Ἄρρεν.*	*Θήλεις*	*Ἀμφοτ. τῶν φύλων*
Γεωργία	691	94	785
Κτηνοτροφία καὶ θήρα	115	3	118
Ἁλιεία	95	—	95
Μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα	87	—	87
Βιομηχανία	10.337	4.528	14 865
Μεταφοραὶ καὶ συγκοινωνία	1.483	7	1.490
Πίστις, ἀνταλλαγή, μεσολάβησ.	313	25	338
Ἐμπόριον	2.809	66	2,875
Προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι	261	394	655
Ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα	454	147	601
Δημόσιαι ὑπηρεσίαι	349	26	375
Ἄνευ ἐπαγγέλματος	2.487	13.078	15.565
Μὴ δηλώσαντες ἐπάγγελμα	1.587	1.595	3.182
Σύνολον	21.068	19.963	41,031

Ἡ Καβάλλα εἶναι ἕδρα μητροπολίτου φέροντος τὸν τίτλον *Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Νέστου,* διαιρεῖται δὲ εἰς 10 ἐνορίας, τάς: τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου, Ἁγίου Παύλου, Ἁγίας Βαρβάρας, Παναγίας, Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγίου Ἀθανασίου, Ἁγίου Γεωργίου, Προφήτου Ἠλιοῦ, Ἁγίων Θεοδώρων* καὶ *Ἁγίου Νικολάου.* Ἐκ τῶν ναῶν τούτων ὁ τῆς Παναγίας εἶναι ὁ παλαιότερος πάντων, ὅστις κέκτηται εἰκόνας ἀναγομένας εἰς ἐποχὴν τῶν πρώτων μ.Χ. αἰώνων. Εὑρίσκεται ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἀποτελέσας τὴν γνωστὴν ἐντὸς καὶ περὶ τὸ παλαιὸν ἐνετικὸν φρούριον συνοικίαν τῆς *Παναγίας.*

Αἱ λοιπαὶ συνοικίαι τῆς πόλεως εἶναι πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἡ τῆς *Ἁγίας Βαρβάρας,* ἣν συνεχίζει ὁ προσφυγικὸς συνοικισμὸς τῶν *Πεντακοσίων,* πρὸς τὰ ΒΑ ἡ συνοικία *Σούγιολου,* πρὸς Β ἡ τῶν *Γυφτίκων* (Ἁγ. Γεωργίου), ΒΑ αἱ τοῦ *Προφήτου Ἠλιοῦ* καὶ *Ποταμουδίων,* καὶ πρὸς Δ ἡ τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου,* ἣν συνεχίζουσιν οἱ προσφυγικοὶ συνοικισμοὶ *Δεξαμενῆς, Χιλίων* καὶ *Ἁγίας Παρασκευῆς.*

Τὸ φρούριον.

Ὁδοί, ὕδρευσις κλπ. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶναι κατεσκευασμέναι τὸ πλεῖστον ἀπὸ γρανιτῶδες μόνιμον ὁδόστρωμα διὰ κυβολίθων, ἤρχισε δὲ ἐφαρμοζομένη καὶ ῥυμοτομία, ἧς τὸ σχέδιον εἶναι ἐγκεκριμένον ἀπὸ τοῦ 1923. Πλατείας ἔχει ὀλίγας, ἐν αἷς σημειοῦμεν τὴν τοῦ *Ἡρῴου τῶν πεσόντων,* εὑρισκομένην μέσῳ πλουσίου ἐξ ἀνθήσεως καὶ δενδροφυτείας περιβάλλοντος (δημοτικοῦ κήπου), τὴν τῆς *Δόξης* (τελωνεῖον), τῆς *Νεαπόλεως* (Ποταμουδίων) καὶ τὸ *Πάρκον τοῦ Φαλήρου.*

Ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως ἐνεργεῖται ἀπὸ τὰ ἐν τῇ θέσει Τεκὴ Μπουνάρ, παρὰ τὴν πρὸς τὸ Πράβιον ὁδόν, κατασκευασθέντα 6 ἀρτεσιανὰ φρέατα. Εἰς τὰ τῆς ὑδρεύσεως ἐπελήφθη τὸ ἀπὸ τοῦ 1924 συσταθὲν Ἑλδικὸν ταμεῖον ὑδρεύσεως καὶ ἐξυγιάνσεως Καβάλλας, ὅπερ κατεσκεύασε καὶ συντηρεῖ τόσον τὸ ἐξωτερικὸν διοχετευτικὸν σύστημα, ὅσον καὶ τὸ ἐν τῇ πόλει ὑδρονομικὸν δίκτυον. Πλὴν τούτου ἐπιλαμβάνεται καὶ τῆς κατασκευῆς δικτύου ὑπονόμων. Ἡ Καβάλλα φωτίζεται δι᾽ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος παραγομένου ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ δήμου συντηρουμένου ἐργοστασίου.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ Καβάλλα ἔχει σχολεῖα ὅλου τοῦ κύκλου τῆς μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἀριθμεῖ ἐν ἑξατάξιον γυμνάσιον (μαθ. 522), 11 μικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα (μαθ. 3.856) καὶ

Digitized by Google

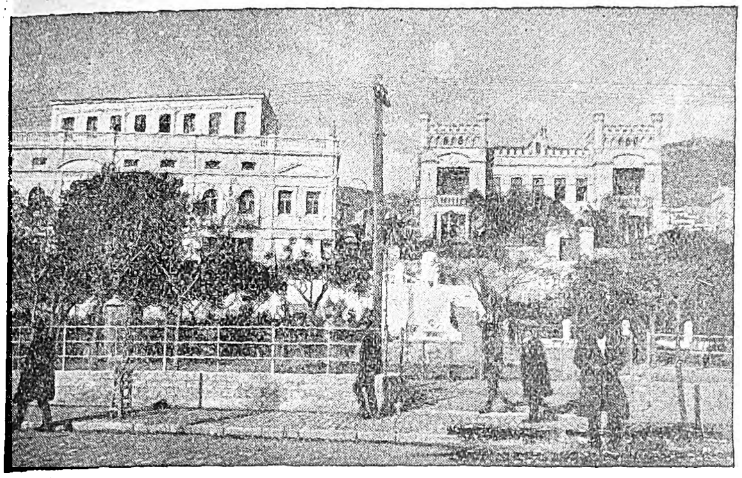

Ὁ δημοτικὸς κῆπος.

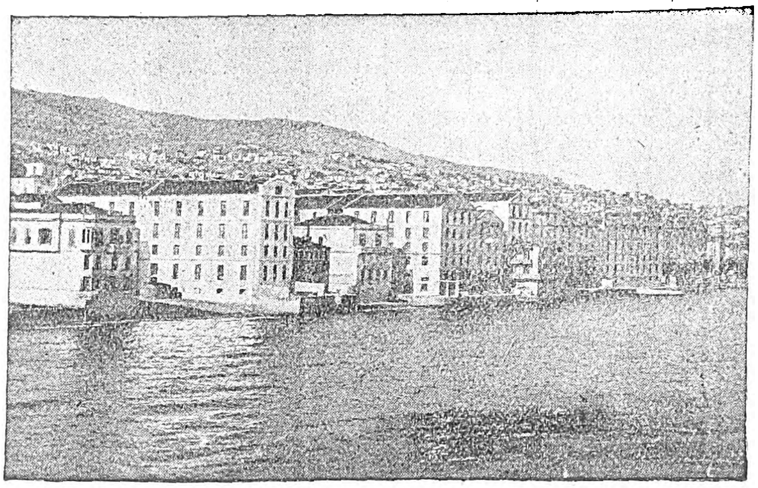

Αἱ καπναποθῆκαι.

μίαν ἀστικὴν σχολὴν θηλέων (μαθ. 228). Ἐκ τῶν ξενογλώσσων σχολείων σημειοῦμεν δύο ἀρμενικά, ἓν δημοτικὸν (μαθ. 69) καὶ ἓν νηπιαγωγεῖον (μαθ. 65) καὶ δύο ἰσραηλιτικά, ἓν δημοτικὸν (μαθ. 159) καὶ ἓν νηπιαγωγεῖον (μαθ. 50). Ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ μιᾶς τετραταξίου δημοσίας ἐμπορικῆς σχολῆς (μαθ. 97).

Δημοσία ἀντίληψις. Ἐκ τῶν ἐν Καβάλλᾳ ἀγαθοεργῶν ἱδρυμάτων τὸ ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον ὁ «Εὐαγγελισμός», ἔχον τελείας ἐγκαταστάσεις καὶ διαθέτον 100 κλίνας. Πλὴν τούτου λειτουργοῦσι νοσοκομεῖα λοιμωδῶν νόσων, ἀφροδισίων νοσημάτων, συντηρούμενα ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ φθισιατρεῖον, συντηρούμενον ὑπὸ τῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας.

Πνευματικὴ κίνησις, ἀθλητισμός. Τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως τῆς Καβάλλας ἡγοῦνται αἱ ἐν αὐτῇ Μεγάλη λέσχη καὶ ἡ Λέσχη Κωνσταντινοπουλιτῶν. Ἡ τελευταία κυρίως κατ' ἔτος ὀργανώνει σειρὰς διαλέξεων, συναυλίας κλπ. Θεατρικὰς παραστάσεις ὀργανώνει ὁ ἐρασιτεχνικὸς σύλλογος «Αἰσχύλος». Ἐνταῦθα ἐκδίδονται 5 ἐφημερίδες, αἱ: «Σημαία», «Κήρυξ», «Χρόνος», «Πρόοδος» καὶ «Φωνή», ἔτι δὲ καὶ τὸ παρὰ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως περιοδικὸν «Ἀπόστολος Παῦλος». Παρὰ τοῦ μαθητικοῦ κόσμου τῆς πόλεως ἱδρύθη τὸ «Σπίτι τοῦ μαθητοῦ», ἔνθα δίδονται διαλέξεις μεταξὺ τῶν μελῶν του. Οἱ ἐμποροϋπάλληλοι δ' ἔχουσιν ἰδίαν λέσχην, ὡς καὶ οἱ στρατιωτικοί

Ὁ ἀθλητισμὸς ἐν Καβάλλα ἔχει ἀρκετὰ προοδεύσει. Τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσι τὸ ἱδρυθὲν τῷ 1906 σωματεῖον τῶν «Φιλίππων» καὶ ἡ «Ἀθλητικὴ Ἕνωσις Κωνσταντινουπολιτῶν». Οἱ «Φίλιπποι» ἀνεκηρύχθησαν τῷ 1930 πρωταθλήτρια ὁμὰς Ἀνατολ. Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, ἔχουσι δὲ μεταξὺ τῶν μελῶν των τοὺς διαπρεπεῖς ἀνὰ τὸ πανελλήνιον ἀθλητὰς *Χ. Φέσσαν* καὶ *Λ. Πασῆν*. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀθλητικὰ σωματεῖα, ὡς ὁ «Αἰσχύλος», ὁ «Ἡρακλῆς», ὡς καὶ ὁμάδες προσκόπων καὶ θαλασσοπόρων. Ὑπὸ κατασκευὴν εὑρίσκεται εὐρύχωρον δημοτικὸν γυμναστήριον.

Πλουτοπαραγωγικαὶ ὀργανώσεις. Εἰς τὴν Καβάλλαν ὑπάρχουσιν ἀξιόλογοι ὀργανώσεις πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πλουτοπαραγωγῆς. Ἐν πρώτοις αὐτὴ κέκτηται ἴδιον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἐπιμελητήριον, ἔχον περιφέρειαν τοὺς τρεῖς νομοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, Καβάλλας, Δράμας καὶ Σερρῶν. Ἐκδίδει τακτικῶς οἰκονομικὸν καὶ στατιστικὸν δελτίον. Ἐπίσης ἡ Καβάλλα ἔχει Καπνεμπορικὸν Σύλλογον καὶ Γραφεῖον Προστασίας καπνοῦ, ὅπερ παρέχει σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν καπνοπαραγωγὴν καὶ τὸ καπνεμπόριον. Πλὴν τούτων ἡ Καβάλλα εἶναι ἕδρα γεωργικοῦ ἐπιμελητηρίου ὡς καὶ ἑνώσεως γεωργικῶν συνεταιρισμῶν Ἀνατολ. Μακεδονίας.

Ἐπαγγελματικὴ καὶ ἐργατικὴ κίνησις. Ἡ Καβάλλα παρουσιάζει ἀρκετὰ σοβαρὰν ἐπαγγελματικὴν κίνησιν. Οἱ ἐν αὐτῇ ἐπαγγελματίαι καὶ βιοτέχναι ὑπερβαίνουν τοὺς 2.500 ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐμπόρων. Ἡ ἐργατικὴ δὲ κίνησις εἶναι ἐκτάκτως ζωηρά, λόγω τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ, ἥτις ἀπασχολεῖ ὑπὲρ τοὺς 12.000 καπνεργάτας. Οὗτοι ἄλλωστε εἶναι καὶ οἱ δίδοντες τὴν πραγματικὴν ἐντύπωσιν ἐργατουπόλεως εἰς τὴν Καβάλλαν. Αἱ κυριώτεραι ὀργανώσεις τούτων εἶναι ἡ «Καπνεργατικὴ Ἕνωσις» καὶ τὸ συντηρητικὸν σωματεῖον «Πρόοδος».

Ἐμπόριον. Ἡ Καβάλλα κατέχει μίαν τῶν πρώτων θέσεων μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν κέντρων τῆς χώρας. Μεταξὺ δὲ τῶν τοιούτων τῆς Μακεδονίας ἔρχεται εἰς ἴσην σχεδὸν μοῖραν μὲ τὴν Θεσσαλονίκην, τῆς ὁποίας ὡς πρὸς μὲν τὴν εἰσαγωγικὴν κίνησιν κατὰ πολὺ ὑστερεῖ, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν τὰ μάλα ὑπερέχει. Οὖσα ἐπίνειον τῆς καπνοπαραγωγοῦ Ἀνατολ. Μακεδονίας, ὀφείλει τὸ ἅπαντον σχεδὸν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς της εἰς τὸ ἀκμάζον ἐν αὐτῇ καπνεμπόριον.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀξίας εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη:

Ἔτη	*Εἰσαγωγὴ (Δρχ.).*	*Ἐξαγωγὴ (Δρχ.).*
1922	21.591.000	985.455.000
1923	53.015.000	552.491.000
1924	94.970.000	777.499.000
1925	169.728.000	1.053.208.000
1926	249.578.000	1.336.236.000
1927	252.143.000	1.531.235.000
1928	205.440.050	1.286.148.000
1929	161.152.000	1.865.701.000

Τὴν ἀξίαν τῶν ἀποτελούντων τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Καβάλλας ἐμπορευμάτων δεικνύει κατὰ γενικὰς κατηγορίας ὁ κάτωθι πίναξ, περιλαμβάνων ἀριθμοὺς τῆς τελευταίας τριετίας:

Κατηγορίαι ἐμπορευμάτων	*1927*	*1928*	*1929*
Ζῳοκομίας καὶ ἁλιευτικῆς προϊόντα	70.315.000	46.874.000	31.805.000
Γεωργικὰ προϊόντα	95.177.000	76.257.000	52.769.000
Κηπουρικῆς » , ἀποικιακὰ	7 112.000	6.372.000	6.440.000
Ἐλαιώδη σπέρματα καὶ ἔλαια	3.380.000	1.517.000	176.000
Πνευματώδη ποτὰ	59.000	102.000	66.000
Σάκχαρις καὶ προϊόντα σακχαροπλαστικῆς	22.111.000	20.156.000	16.648.000
Δέρματα καὶ εἴδη δερμάτινα	442.000	338.000	175.000
Δασικὰ προϊόντα, εἴδη ξύλινα	16.045.000	17.107.000	23.376.000
Ὀρυκτὰ	8.905.000	3.400.000	1.934.000
Μέταλλα καὶ εἴδη ἐκ μετάλλων	4.545.000	8.746.000	4.278.000
Ἐπιστημονικὰ καὶ μουσικὰ ὄργανα, ὡρολόγια	915.000	1.157.000	605.000
Κεραμευτικῆς καὶ ὑαλουργίας προϊόντα	570.000	723.000	544.000
Χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ προϊόντα	813.000	970.000	1.031.000
Ἀποστάγματα, ἀρώματα, σάπωνες	226.000	387.000	281.000
Χρώματα κλπ.	443.000	675.000	540.000
Χάρτης καὶ εἴδη γραφικῶν τεχνῶν	1.420.000	1.158.000	427.000
Καουτσούκ, γουταπέρκα, κηρωτὰ	437.000	2.008.000	468.000
Κλωστικαὶ ἶνες, ὑφάσματα κλπ.	15.197.000	10.602.000	9.393.000
Παίγνια, ἀθύρματα καὶ εἴδη ἀθλητισμοῦ	3.000	37.000	12.000
Πιλοποιίας εἴδη	553.000	85.000	122.000
Μεταφορικὰ ὄργανα	3.302.000	6.497.000	9.880.000
Ὅπλα καὶ ἐκρηκτικαὶ ὗλαι	53.000	103.000	122.000
Διάφορα	120.000	89.000	60.000
Σύνολον	252.143.000	205.440.000	161.152.000

Αἱ τελωνιακαὶ δὲ εἰσπράξεις ἀνέρχονται τὰ (1929) 3.421.000 δραχμῶν.

Τὸ μόνον σχεδὸν ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Καβάλλας προϊὸν εἶναι ὁ καπνός. Ἐκ τῆς ἀξίας τῆς ὅλης ἐκ δραχμῶν 1 286 148.000 ἐξαγωγῆς τοῦ 1928 αἱ 1.172.236.617 δραχμαὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἀξίαν τῶν ἐξαχθεισῶν 9.879.021 ὀκ. καπνοῦ. Τὰς ποσότητας καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ τῷ 1928 ἐξαχθέντος εἰς διαφόρους χώρας καπνοῦ δεικνύουν οἱ κάτωθι ἀριθμοί:

Γερμανία	ὀκ.	4.744.380	ἀξίας	δρχ.	441.204.022
Ἀμερικὴ	»	2.443.721	»	»	436.677.702
Ἰταλία	»	933.858	»	»	103.235.932
Ὁλλανδία	»	486.594	»	»	44.752.414
Αὐστρία	»	294.399	»	»	25.201.479
Τσεχοσλοβακία	»	239.437	»	»	37.368.720
Λοιπαὶ Χῶραι	»	736.132	»	»	83.776.348
		9.879.021			1.172.236.617

Ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Καβάλλας σημειοῖ σημαντικὴν πρόοδον, διότι ἐκ τῆς ἀγορᾶς αὐτῆς τροφοδοτεῖται σημαντικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐν Καβάλλᾳ ἔχουσιν ὑποκαταστήματα αἱ: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Ἐθνικὴ Τράπεζα, Ἀθηνῶν, Ἰονική, Ἀνατολῆς, Θεσσαλονίκης, Ἐμπορική, Ὀθωμανικὴ καὶ Ἰταλοελληνική, αἱ λοιπαὶ δ' ἔχουσι πρακτορεῖα καὶ ἀνταποκριτάς. Ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐργαζόμεναι ξέναι ἔχουσι πρακτορεῖα ἐν Καβάλλᾳ. Ἐπίσης ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ ἀποθῆκαι τῆς Προνομιούχου Ἑταιρείας Γενικῶν Ἀποθηκῶν.

Βιομηχανία. Ἀξίας λόγου βιομηχανίας ἡ Καβάλα στερεῖται, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὰς πολλαπλᾶς ἐγκαταστάσεις ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσιν ὀλιγάριθμά τινα ἐργοστάσια ἀλευροποιίας, ξυλουργικῆς, χαρτοσακκουλοποιίας, σιδηρουργικῆς, μακαρονοποιίας, σαπωνοποιίας, καρφοβελονῶν κλπ., ὧν τὰ προϊόντα διατίθενται ἐπιτοπίως. Ἐπίσης ἐσχάτως ἱδρύθη ἄξιόν πως λόγου παγοποιεῖον μετὰ ψυκτικῶν θαλάμων. Πρὸ τοῦ 1929 ἐλειτούργει σοβαρὰ καπνοβιομηχανικὴ ἐπιχείρησις ἀπασχολοῦσα ἑκατοντάδας ἐργατῶν, διακόψασα τὰς ἐργασίας της.

Ὁ λιμὴν τῆς Καβάλλας. Ἡ Καβάλλα οὐδὲν σχεδὸν προστατευτικὸν λιμενικὸν ἔργον κέκτηται, ἐξαιρέσει ἑνὸς μικροῦ λιμενίσκου μὴ ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς ὁλονὲν αὐξανούσας ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου της. Ζήτημα κατασκευῆς ἐν αὐτῇ λιμένος ἐγεννήθη ἀπὸ τουρκοκρατίας, ἀντιδρώντων τῶν ἐν τῇ πόλει Τούρκων κατοίκων. Μόλις τῷ 1912 ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, κατόπιν ἐπανειλημμένων παρακλήσεων τῶν ἐμπόρων τῆς Καβάλλας, διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ γαλλικοῦ ὁμίλου Κουβρὲ καὶ συνῆψε μετ' αὐτοῦ σχετικὴν σύμβασιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένων ἔργων. Ὁ ἐπακολουθήσας Βαλκανικὸς πόλεμος ἀνέκοψε πᾶσαν κίνησιν, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον καὶ ὁ ἐπικυρῶν τὴν συναφθεῖσαν σύμβασιν τουρκικὸς ἰραδὲς δὲν ἐξεδόθη. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Καβάλλας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱδρύθη ἐν αὐτῇ εἰδικὸν λιμενικὸν ταμεῖον, ὅπερ ἐπελήφθη τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν. Τῷ 1922 ἐγένετο ἡ πρώτη μελέτη μὲ προϋπολογισμὸν 83.000.000, ἥτις καὶ δὲν ἐνεκρίθη παρὰ τοῦ συμβουλίου τῶν δημοσίων ἔργων. Τῷ 1923 ἀνασυνετάχθη ἡ μελέτη αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Γκίνη. Ὁ προϋπολογισμὸς δὲ τοῦ ἔργου ἀνῆλθε τὰ 70.000.000 δρχ. Βάσει τῆς μελέτης ταύτης τῷ 1924 προεκηρύχθη διεθνὴς μειοδοσία, μετέπειτα ματαιωθεῖσα, καθότι ὁ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀναλαβὼν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ὅμιλος Κουβρὲ ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λιμένος. Μετ' ἀναθεώρησιν τῆς μελέτης, καθ' ἣν ὁ προϋπολογισμὸς ἀνῆλθε τὰ 100.000.000 δρχ. προεκηρύχθη διὰ τὸ 1926 νέα μειοδοσία, ἣν ἐπηκολούθησεν ἑτέρα τῷ 1928, καθ' ἣν τὰ ἔργα κατεκυρώθησαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀνων. Ἐργοληπτικῆς Ἑταιρείας Θαλασσίων καὶ Ὑδραυλικῶν Ἔργων, μὲ κατὰ 3% ἐλάττωσιν τῶν τιμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μόλις ὅμως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1929 κατέστη ἐφικτὴ ἡ ἔγκρισις τῶν πρακτικῶν, καθότι ὁ ὅμιλος Κουβρὲ ἐπανῆλθεν ἐπὶ τῶν ἀξιώσεών του μὲ ὑπὲρ αὐτοῦ γνωμάτευσιν. Τούτου ἕνεκα ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη νὰ συμβιβασθῇ μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς καταβολῆς ἀποζημιώσεως ἐξ 7.000.000 δρχ., ἔναντι τῆς ὁποίας παρῃτήθη πάσης ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀξιώσεως αὐτοῦ. Ἡ κατασκευὴ τῶν ἔρ-

Digitized by Google

γων ἤρξατο κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1929 μετὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια παρουσίᾳ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως. Τὰ ἔργα δὲ ταῦτα συνίστανται εἰς τὴν κατασκευὴν προσηνέμου μώλου μήκους 651 μέτρων, κατασκευὴν τμήματος μήκους 260 μ. τοῦ πρὸ τῆς Παναγίας κρηπιδοτοίχου, μερικὴν ἐκσκαφὴν καὶ λιθορριπὴν εἰς διάφορα σημεῖα.

Ναυτιλία. Ἀνάλογος πρὸς τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ ἐξαγωγικὴν κίνησιν εἶναι καὶ ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις τοῦ λιμένος τῆς Καβάλλας, εἰς τὸν ὁποῖον προσεγγίζουσι καὶ ἀτμόπλοια ἐνεργοῦντα πλόας ἀπ' εὐθείας μετὰ λιμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς διευθύνσεως ἐμπορικῆς ναυτιλίας, τῷ 1929 κατέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας 758 ἀτμόπλοια ὁλικῆς χωρητικότητος 483.390 τόννων. Πλὴν τῶν ἀτμοπλοίων πάσης ἐθνικότητος κατέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα Καβάλλας κατὰ τὸ 1929 καὶ οὐκ ὀλίγα ἱστιοφόρα.

Ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις τοῦ 1929 κατ' ἐθνικότητας καταπλευσάντων ἀτμοπλοίων ἐμφαίνεται εἰς τὸν κάτωθι πίνακα:

Ἐθνικότης	*Ἀριθ.*	*Τόν.*
Ἑλληνικὴ	590	196978
Ἰταλικὴ	68	114167
Ἀγγλικὴ	15	33795
Γερμανικη	25	33072
Γαλλικὴ	1	812
Γιουγκοσλαυϊκὴ	4	2785
Ὁλλανδικὴ	14	21179
Ἀμερικανικὴ	12	44106
Νορβηγικὴ	6	11009
Σουηδικὴ	5	6890
Βουλγαρικὴ	14	15151
Τουρκικὴ	2	1890
Λοιπῶν κρατῶν	2	1556
Σύνολον	758	483390

Συγκοινωνίαι. Ἡ Καβάλλα μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος συγκοινωγεῖ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Διὰ ξηρᾶς συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν τόσον μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ κέντρου τῆς Μακεδονίας, τῆς Δράμας (χμτρ. 36), ὅσον καὶ τοῦ τῆς Θρᾴκης, τῆς Ξάνθης (χμτρ. 64). Ὑπὸ κατασκευὴν εὑρίσκεται ἡ ἐθνικὴ ὁδὸς Θεσσαλονίκης—Καβάλλας—Ξάνθης, ἥτις διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως.

Ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία τῆς Καβάλλας εἶναι τακτική. Πολλάκις τῆς ἑβδομάδος προσεγγίζουσιν ἀτμόπλοια ἐκτελοῦντα εἴτε τοπικὰ μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Ἁγίου Ὄρους δρομολόγια, εἴτε τὰ λεγόμενα τῆς περιφερικῆς γραμμῆς, ἅτινα μὲ ἀφετηρίαν καὶ τέρμα τὸν Πειραιᾶ ἐκτελοῦσι πλόας διὰ τῶν νήσων Αἰγαίου—Ἀλεξανδρουπόλεως—Καβάλλας—Θεσσαλονίκης καὶ Βόλου καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ Καβάλλα ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπέχει 154 ναυτ. μίλλια καὶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως 70 τοιαῦτα.

Ἐν Καβάλλᾳ λειτουργεῖ ταχυδρ. τηλεγρ. γραφεῖον Α' τάξεως. Ἡ κατὰ τὸ 1928 κίνησις ἀλληλογραφίας ἀνῆλθε τὰ 2.458.937 ἀποσταλέντα καὶ ἀφιχθέντα ἀντικείμενα ἐν γένει ἀλληλογραφίας, ἐσωτερικοῦ τε καὶ ἐξωτερικοῦ, καὶ τὰ 22.759 δέματα. Αἱ κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἐκδοθεῖσαι καὶ πληρωθεῖσαι ἐν γένει ἐπιταγαὶ ἀνῆλθον τὰς 19.971 διὰ ποσὸν δραχμῶν 12.266.281, τὸ ταχυδρομικὸν δὲ ταμιευτήριον αὐτοῦ εἶχε κίνησιν καταθέσεων 4 262.200 δρχ. καὶ ἀποδόσεων 3.243.099. Ἡ κίνησις τοῦ τηλεγραφείου ἀνῆλθεν εἰς 194.914 τηλεγραφήματα (ἀποσταλέντα, ἀφιχθέντα καὶ διαβατικὰ ἐν γένει, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ). Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὰς εἰσπράξεις, σημειοῦμεν ὅτι αἱ ἐκ πωλήσεως ταχυδρομ. ἐνσήμων ἐν γένει ἀνῆλθον τὰ 1.762.920 δρχ. καὶ ἐκ τηλεγραφημάτων τὰ 2.331.663 δρχ. Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— /*Ἱστορ.*/ Ἡ *Καβάλλα* ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως, ἐπινείου τῶν Φιλίππων, τῆς μετέπειτα *Χριστουπόλεως* τῶν Βυζαντινῶν. Τὸ σημερινὸν ὄνομά της ὀφείλει κατ' ἄλλους μὲν εἰς πρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἐγκαταστάντας ἐνταῦθα Γενουάτας, οἵτινες ὠνόμασαν τὴν πόλιν Καβάλλαν (ἐκ τοῦ cavallo=ἵππος), λόγῳ τοῦ σχήματος τῆς πόλεως, κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, εἰς τοὺς ἐνταῦθα μετοικήσαντας κατοίκους τῆς πλησίον ἀρχαίας πόλεως *Σκαβάλλας* (ἐν τῇ θέσει τῆς νῦν *Παλαιᾶς Καβάλλας*, ἐπὶ τουρκοκρατίας καλουμένης *Ἐσκῆ Καβάλλα*).

Ἡ Καβάλλα περιῆλθεν ὑπὸ τοὺς Τούρκους τῷ 1380 ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α'. Ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως περιωρίζετο τότε εἰς τὸ νῦν περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἠρειπωμένων τειχῶν τμῆμα αὐτῆς, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς, μόλις ἀνερχόμενος εἰς ἑκατοντάδα οἰκογενειῶν, διαρκῶς ἐμειοῦτο, λόγῳ τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν πρὸς ἐξισλαμισμὸν τῶν κατοίκων τουρκικῶν πιέσεων. Μ' ὅλα ταῦτα οἱ ὀλίγοι ἐν αὐτῇ Ἕλληνες διετήρησαν τὸν ἐθνισμόν των. Αἱ βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι τῆς Καβάλλας μετετράπησαν, ἐξαιρέσει τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας, εἰς τζαμία.

Ἀπὸ τοῦ 1840 ἡ Καβάλλα ἤρχισεν ἀκμάζουσα χάρις εἰς τὸ ἐν αὐτῇ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ὡς ἐκ τούτου δὲ παρίστατο ἀνάγκη ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς τοῦ παλαιοῦ φρουρίου. Κατὰ τῆς προσταθείας ὅμως ταύτης ἀντετάσσοντο οἱ Τοῦρκοι, φοβούμενοι τὴν οἰκονομικὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων, μόλις δὲ τῷ 1864, ἐπεμβάσει τοῦ Πατριαρχείου, ἐξεδόθη τὸ σχετικὸν σουλτανικὸν φιρμάνιον. Κατόπιν σουλτανικῆς ἐπίσης ἀδείας ἐπετράπη ἡ ἀνέγερσις καὶ δευτέρας χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἔξωθι τοῦ φρουρίου, τῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατοχῆς τῆς Καβάλλας σημαίνοντα ῥόλον διὰ τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ἔπαιξεν ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ κοινότης, ἥτις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἦλθε συνεπίκουρος καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Ξάνθης καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωφελῆ διὰ τὴν πόλιν δρᾶσιν. Εἰς τὸν κώδικα τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως ὑπάρχουσι πλεῖστα δείγματα τῆς δράσεως τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος, ἰδίᾳ τῆς ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ μετέπειτα περιόδου.

Οἱ κάτοικοι τῆς Καβάλλας κατὰ τὴν κήρυξιν τῷ 1877 τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου διέτρεξαν τὸν κίνδυνον τῶν σφαγῶν. Εὐτυχῶς ὅμως, χάρις εἰς τὰ διαβήματα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας Πέτρου Βουλγαρίδου καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Παπαλέξη, τὸ τοιοῦτον ἀπετράπη, συνεπικουροῦντος καὶ τοῦ φιλέλληνος Τούρκου προκρίτου Χατζῆ Ἐσσάτ. Μεγάλους ἐπίσης κινδύνους ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ τουρκικοῦ Συντάγματος.

Ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος ὁ πληθυσμὸς τῆς Καβάλλας ὑπερέβη τοὺς 10.000 κατοίκους, διετηροῦντο δ' ὑπὸ τῆς κοινότητος ἡμιγυμνάσιον, ἀστικὴ σχολή, παρθεναγωγεῖον, γυμναστήριον κλπ. Κατὰ τοὺς μετὰ τὸ 1903 Μακεδονικοὺς ἀγῶνας οἱ Καβαλλιῶται συνέβαλον καὶ ὀλίγον εἰς τὴν ἀντικομιτατζιδικὴν δρᾶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονίας. Τῷ 1912 ἡ Καβάλλα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τῷ δὲ 1913 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὑφ' οὓς παρέμεινε, ἀποτελέσασα ἔκτοτε τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Ἡ Καβάλλα ὑπῆρξε πατρὶς πολλῶν διακριθέντων Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ τοῦ μετέπειτα πρυτάνεως τῆς ἐν Μοσχοπόλει ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας *Θεοδώρου Καβαλλιώτου*, τοῦ ἐπονομασθέντος *Μοσχοπολίτου*. Ἐπίσης ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς δυναστείας *Μωχάμμετ Ἄλη πασᾶ*, ὅστις ἐπέδειξε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γενέτειράν του. Τῷ 1812 ἵδρυσε τὸ καὶ σήμερον σῳζόμενον ἵδρυμα *Ἰμαρέτ*, ὅπερ κατ' ἀρχὰς μέχρι τοῦ 1902 ἐλειτούργησεν ὡς ἱερατικὴ σχολή, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1923 ὡς φιλανθρωπικὸν συσσίτιον. Ἐπίσης συνετέλεσε διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως, ἐπισκευάσας τῷ 1816 τὸ καὶ σήμερον σῳζόμενον θολωτὸν ὑδραγωγεῖον. Τῷ 1814 ἐξηγόρασε τὴν νῆσον Θάσον, ἐκ τῶν φόρων δέ, οὓς ἐκ ταύτης εἰσέπραττε, συνετήρει τὴν ἱερατικὴν σχολὴν Καβάλλας καὶ ἐπλήρωνε τοὺς πρὸς τοὺς Τούρκους φόρους ὑποτελείας τῶν Θασίων καὶ Καβαλλιωτῶν. Ὁ ἀπόγονός του δ' ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου *Ἀμπᾶς Χιλμῆ* ὁ Β' ἠγόρασε μετέπειτα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τὸ φρούριον τῆς Καβάλλας, διὰ νὰ ἱδρύσῃ ἐν αὐτῷ βιομηχανικὴν καὶ βιοτεχνικὴν σχολήν, ἤρχιζε δὲ νὰ ἐγείρῃ καὶ ἀνάκτορον ἐν Καβάλλᾳ. Ἡ κατὰ τὸ 1912 βουλγαρικὴ εἰσβολὴ καὶ ἡ κατὰ τὴν μετέπειτα πολεμικὴν περίοδον τύχη τῆς Καβάλλας δὲν ἐπέτρεψαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Σκαλτσᾶ*, Ἱστορία τῆς Καβάλλας (Καβάλλα 1930).

Δ. Ε. Μ.

— [*Στρατ. - Ναυτ. Ἱστορ.*] Κατὰ τὸν ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, οἱ Βούλγαροι φοβούμενοι ἀπόβασιν εἰς Καβάλλαν ἢ ἄλλο ἐγγὺς σημεῖον τῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, εἶχον ἐγκαταστήσει τὴν XI μεραρχίαν (στρατηγὸς Ντελῶφ) καθ' ὅλην τὴν ἀκτὴν ἀπὸ τοῦ Νέστου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς νοτίας ἄκρας τῆς λίμνης Ἀχινοῦ, ἐνῷ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἀντιναύαρχος Π. Κουντουριώτης ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ πολέμου ἐκήρυξεν ἐν ἀποκλεισμῷ τὰς θρακομακεδονικὰς ἀκτὰς τὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένας μέχρι πέντε μιλλίων ἀπὸ τῆς παραλίας. Αἱ συνεχεῖς περιπολίαι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν ὡς ἄνω ἀκτῶν καὶ ἡ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θωρηκτοῦ «Ὕδρα» ἐνεργηθεῖσα ἀπόπειρα πλαστῆς ἀποβάσεως πρὸ τῆς Καλαμωτῆς, ἀνατολικῶς τῆς Καβάλλας, καθήλωσε τὴν ὡς ἄνω XI βουλγαρικὴν μεραρχίαν μέχρι τῆς 25 Ἰουνίου 1913. Τὴν 26 Ἰουνίου, τοῦ στόλου εὑρισκομένου ἐν Θάσῳ (πλὴν τῶν περιπολούντων), κατέπλευσε λέμβος ἐκ Καβάλλας ἀγγέλλουσα, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐγκατέλειψεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μεσονυκτίου τὴν πόλιν· ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἀπέστειλε τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Δόξα», ὅπερ τὴν 16ην ὥραν κατέπλευσεν εἰς Καβάλλαν καὶ ὑπὸ τὸν ἔξαλλον ἐνθουσιασμὸν τῶν κατοίκων ἀπεβίβασεν ἄγημα πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως, τοῦ κυβερνήτου τῆς «Δόξης» πλωτάρχου Ἀντ. Κριεζῆ ὁρισθέντος διοικητοῦ τῆς πόλεως. Μετά τινας ὥρας κατέπλευσε καὶ ὁ λοιπὸς ἐν Θάσῳ ὁρμῶν στόλος. Ἐζητήθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου ἡ ἀποστολὴ εἰς Καβάλλαν ἑνὸς τάγματος τοῦ συσταθέντος ὑπὸ τὸν ἀντιπλοίαρχον Κ. Τυπάλδον ναυτικοῦ ἀποβατικοῦ συντάγματος καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ὄντως ἔφθασεν ἓν τάγμα τοῦ ἀγήματος, ὅπερ καὶ ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν τῆς πόλεως. Γ. Ν. Ν.

Τῷ 1916 ἐν Καβάλλᾳ διεδραματίσθη, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ πρᾶξις τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ Δ' σώματος στρατοῦ εἰς Γερμανίαν, ὅπου τοῦτο παρέμεινε μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1919. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπῆρξε κυρίως ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Καβάλλας ἀπὸ θαλάσσης μὲν ὑπὸ τῶν ἡνωμένων στόλων τῶν Συμμάχων, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, οἱ ὁποῖοι, εἰσβαλόντες εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν τὴν 4ην Αὐγούστου τοῦ 1916 διὰ τῶν διόδων τῶν ὀχυρῶν ἀπὸ βορρᾶ μὲν τοῦ Ζυρνόβου, ἀπὸ ἀνατολῶν δὲ τοῦ Ἰντζὲς ἐπὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Ὀκτσιλάρ, μετ' ἀσθενῆ ἀντίστασιν τῶν ἑλληνικῶν φρουρῶν, προέβησαν εἰς τὴν διὰ βαθμιαίων ὁδεύσεων περίσχεσιν τῶν ὀχυρῶν Καβάλλας καὶ τῆς πόλεως Δράμας διὰ τῆ 10ης βουλγαρικῆς μεραρχίας περὶ τὴν 15 Αὐγούστου 1916. Τὸ Δ' σῶμα στρατοῦ, οὗ ἕδρα ἦτο ἡ Καββάλα, συνέκειτο ἐκ τῶν 5ης, 6ης καὶ 7ης μεραρχιῶν, τῶν ὁποίων ἡ μὲν 5 ἔμενεν ἐν Δράμᾳ, ἡ 6η ἐν Σέρραις, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ Ῥοΐπελ εἶχε συμπτυχθῆ εἰς Καβάλλαν, καὶ ἡ 7η ἐν Καβάλλᾳ. Τὸ Δ' σῶμα στρατοῦ, ἐξαντλῆσαν τὰ ἄλευρα καὶ τὰς τροφάς του, ἀπεπειράθη νὰ διαφύγῃ εἰς παλαιὰν Ἑλλάδα, ἀπέτυχεν ὅμως, ἐκτὸς ἄλλων λόγων, καὶ διότι τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποσταλέντα πλοῖα διὰ τὴν τροφοδότησιν καὶ μεταφορὰν τοῦ σώματος κατεκρατοῦντο εἰς τὴν Θάσον. Διὰ τὴν εἰς Γερμανιαν μεταφοράν, τὸ Δ' σῶμα στρατοῦ συνεκεντρώθη εἰς Δράμαν, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τμηματικῶν μεταφορῶν σιδηροδρομικῶς μετεφέρθη εἰς *Γκαῖρλιτς* (βλ. λ.). Ἡ Καβάλλα ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν 28ην Αὐγούστου 1916. Γ. Ε. Κ.

— /*Φιλοτελ.*/ Ἐφ' ὅσον ἡ Καβάλλα ἀνῆκεν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος, ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν αὐτῇ τὰ τουρκικὰ γραμματόσημα. Ἐλειτούργει ὅμως ἐν αὐτῇ καὶ αὐστριακὸν ταχυδρομεῖον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίει τὰ αὐτὰ εἰδικὰ γραμματόσημα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ (Λεβὰν) ἐγκατεστημένων αὐστριακῶν ταχυδρομικῶν γραφείων. Τῷ 1893 ἱδρύθη ἐν Καβάλλᾳ καὶ γαλλικὸν ταχυδρομεῖον, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐχρησιμοποίησε γαλλικὰ γραμματόσημα τοῦ 1886—1900, φέροντα ἐπισήμασμα τὴν λέξιν «CAVALLE». Ἡ πρώτη αὕτη σειρὰ τοῦ γαλλικοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου Καβάλλας ἀπετελεῖτο ἀπὸ 7 ἀξίας, τῶν 5 σαντὶμ μέχρι τῶν 8 γροσίων, ἔχει δὲ σήμερον ἐμπορικὴν τιμὴν σημαντικήν, διότι ζητεῖται τόσον ἀπὸ τοὺς συλλέκτας γραμματοσήμων τῶν βαλκανικῶν κρατῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς Γάλλους τοιούτους, οἵτινες κατὰ κανόνα συλλέγουσι καὶ ὅλα τὰ γραμματόσημα τῶν ταχυδρομικῶν γραφείων τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς πατρίδος των.

Κατὰ τὸ 1902 τὸ γαλλικὸν ταχυδρομεῖον Καβάλλας ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν νέαν σειρὰν ἀπὸ ἑπτὰ ἐπίσης ἀξίας, τὰς ἰδίας μὲ τῆς προηγουμένης σειρᾶς. Τὰ γραμματόσημα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς δὲν ἔφερον ἐπισήμασμα, ἦσαν δὲ τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὰ ἐν Γαλλίᾳ τότε κυκλοφοροῦντα, ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς «REPUBLIQUE FRANÇAISE-POSTES» ἔφερον «POSTE FRANÇAISE-CAVALLE». Τούτων ἡ ἐμπορικὴ τιμὴ δὲν εἶναι μεγάλη, λόγῳ τῆς ἐπὶ μακρὸν κυκλοφορίας των. Ὅταν τὴν 26 Ἰουνίου 1913, κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον κατελήφθη ἡ Καβάλλα ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Δόξα», ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ πλωτάρχης Ἀ. Κριεζῆς συνέστησε τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐκ διοικητικῶν ὑπαλλήλων, διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, τῆς ὁποίας εἶχον ἄμεσον ἀνάγκην οἱ κάτοικοι, ἀποκεκλεισμένοι ἐπὶ τόσον χρόνον καθὼς ἦσαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ ταχυδρομικὴ τότε ὑπηρεσία διεξήχθη μέσῳ Θάσου, ὅπου ἐναυλόχει ὁ ἑλληνικὸς στόλος, δι' ἀντιτορπιλλικοῦ κομίζοντος ἐκ Καβάλλας τοὺς ταχυδρομικοὺς σάκκους ἐκεῖ. Ἑλληνικὰ γραμματόσημα δὲν εἶχον ἀκόμη ἀποσταλῆ, καὶ αἱ ἀρχαὶ ἔσπευσαν νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὰς τραπέζας καὶ ἀπὸ ἕνα καπνοπώλην διάφορα γραμματόσημα βουλγαρικὰ τοῦ ἔτους 1911, τὰ ὁποῖα ἐπεσήμαναν εἰς τὸ ἐκεῖ τυπογραφεῖον «Ἑρμῆς» τοῦ Μ. Τόκκου. Τὸ ἐπισήμασμα ἦτο ἐρυθρὸν εἰς δύο σειρὰς «Ἑλληνικὴ Διοίκησις» καὶ ἡ ἀξία εἰς λεπτὰ καὶ δραχμάς, ἐξετυπώθησαν δ' ἐν ὅλῳ καὶ ἐκυκλοφόρησαν 2881 τεμάχια εἰς δύο ἐκτυπώσεις, γενομένας τὴν 28 καὶ 30 Ἰουνίου 1913. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα δὲν ἦσαν εἰς κόλλας ὁλοκλήρους, ἐξετυπώθησαν ἀνὰ δύο καὶ τὴν 1 Ἰουλίου 1913 ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν γενόμενα ἀνάρπαστα. Λόγῳ δὲ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τῆς συντόμου ἐξαντλήσεώς των (ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεστάλησαν ἐκ Θεσσαλονίκης τὰ τότε ἑλληνικὰ γραμματόσημα μὲ τὸ ἐπισήμασμα «Ἑλλην. Διοίκησις»), ἡ ἐμπορική των ἀξία εἶναι τεραστία, δι' ὃ καὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πολλαὶ παραποιήσεώς των. Ἡ σειρὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 11

Digitized by Google

γραμματόσημα, ἀξίας συνολικῆς 4.45 δραχμῶν, ἤτοι ἀπὸ 5λεπτον, 10λεπτον (ἐπὶ βουλγαρικῶν 10, 15 καὶ 25 στοκίνσκι), 15λεπτον, 20λεπτον, 25λεπτον, 50λεπτον καὶ δίδραχμον (ἐπὶ Βουλγ. 15, 30, καὶ 50 στοκίνσκι). Ἡ σειρὰ αὕτη τιμᾶται ὁλόκληρος περὶ τὰς δέκα χιλιάδας δραχμῶν. (Ε. Φ. Ε.)

—**Καβάλλας ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν τεσσάρων ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Καβάλλας (βλ. λ. *Καβάλλα* [πόλις] καὶ *Καβάλλας νομός*).

—**Καβάλλας κόλπος** *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Θρακικοῦ πελάγους, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Βρασίδες* (ΝΔ κέρας) καὶ *Κεραμωτή* (Ν. ΝΑ κέρας). Ἀναπεπταμένος πρὸς νότον καὶ ἀτενίζων τὴν Θάσον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμά του καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθωνος κατὰ τὸ δυτικόν, ἔχει ἄνοιγμα 15 μιλ. μεταξὺ τῶν κεράτων μετρούμενον καὶ εἴσδυσιν 9 ½ μιλ. ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἀνοίγματός του ἕως τοῦ ὅρμου, ὅστις ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Τσεμπέντ*, βορείου τοῦ κόλπου μυχοῦ. Ἐν τῷ κόλπῳ, ὁ ὑπὸ κατασκευὴν ἄριστος τεχνητὸς τῆς Καβάλλας λιμὴν κατὰ τὸν ΒΔ μυχόν, νοτιοδυτικώτερον δὲ ὁ ὅρμος *Κιζὶλ* καὶ ὁ ἄριστος τῶν *Ἐλευθερῶν* φυσικὸς λιμήν. Ἐπικοινωνεῖ δὲ ὁ κόλπος, πρὸς μὲν τὸν ΝΔ αὐτοῦ κόλπον τοῦ *Ὀρφανοῦ* ἀμέσως, πρὸς δὲ τὸν τοῦ Πόρτο Λάγο, τὸν καὶ ὡς κόλπον τοῦ Καραγάτς παρὰ τοῖς ναυτικοῖς γνωστόν, διὰ τῆς κατὰ *Θάσον θαλάσσης*. Δεδομένης τῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σημασίας τοῦ κόλπου ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ καὶ τὰς εἰς αὐτὸν προσγειώσεις, φωτισθέντων: τοῦ ἀκρωτηρίου *Καρὰ Ὀμὰν* (πλ. 40°55'10'' Β, μηκ. 24°25'00'' Ἀν., Χάρτ. Ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) δι' ὡραίου φάρου (διὰ φωτὸς Νταλέν: λευκὸν σταθερὸν καὶ ζεῦγος ἐκλάμψεων 23 μιλ.) τοῦ ἀκρωτηρίου *Κοὰν* τῆς Κεραμωτῆς, τῆς *Θασοπούλας* καὶ τῆς *Παναγίας* τῆς Θάσου. Πάντες οὗτοι ἐτοποθετήθησαν ἀπὸ τοῦ 1929, θὰ πραγματοποιηθῇ δὲ ἐντὸς τοῦ 1930 καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ λιμένος Ἐλευθερῶν. Σ. Ε. Λ.

— **Καβάλλας νομὸς** *[Γεωγρ.]*. Ὁ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν νομός, ἀποσπασθεὶς ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας καὶ ἐκτεινόμενος κατὰ μῆκος τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μέχρι τοῦ κάτω ροῦ καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου. Ἔχει μέγιστον μῆκος 85 χιλιομ., περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν ἀπέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου νῆσον *Θάσον* (βλ. λ.) μετὰ τῆς μικρᾶς *Θασοπούλας* (ἐπιφ. 2223 τετρ. χιλ., πληθ. 119.140 κατ., πυκν. πληθυσμοῦ 53.6 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.). Μεσογείως ὁρίζεται διὰ τοῦ ὄρους Παγγαίου (ὕψ. 1956 μ.) ἀπὸ τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἀκολούθως διὰ πεδινῆς ἐν μέρει γραμμῆς ἀπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας, ὁ δὲ ποταμὸς Νέστος ὁρίζει τὸν νομὸν ἐξ Ἀνατ. ἀπὸ τοῦ νομοῦ τῆς Θράκης Ροδόπης. Τὰ παράλια διαγράφονται δυτικῶς μὲν διὰ τοῦ παρακτίου ὄρους Συμβόλου, ὅπερ χερσονησίζει μεταξὺ τῶν κόλπων Στρυμονικοῦ καὶ Καβάλλας, ἐνῷ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ τελευταίου κόλπου σχηματίζεται διὰ τοῦ ποταμοχώστου καὶ πλήρους παραλίων λιμνοθαλασσῶν δέλτα τοῦ Νέστου. Κατὰ τὰ ΒΑ. τοῦ Παγγαίου μέγα πεδινὸν τμῆμα εἶναι πλῆρες ἑλῶν, ἅτινα καλοῦνται *τέλματα τῶν Φιλίππων*, ἐξ ὀνόματος παρακειμένης ἀρχαίας πόλεως, τῆς ὁποίας ἐρείπια διακρίνονται. Οὕτω μέρος τοῦ νομοῦ βλέπει πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἕτερον δὲ πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἐδάφους εἶναι εὔφορον παράγον κατ' ἐξοχὴν καπνὸν καὶ δημητριακοὺς καρπούς, ὡς καὶ οἶνον, ἔλαιον, ὄσπρια καὶ κηπαῖα. Προϊόντα προσέτι εἶναι κτηνοτροφικά, δασικὰ καὶ ἁλιευτικά. Ὁ κύριος λιμὴν τοῦ νομοῦ εἶναι ὁ τῆς πρωτευούσης πόλεως *Καβάλλας*, ἀξιόλογος δ' ἕτερος ὅρμος εἶναι ὁ τοῦ *Ἐλευθεροχωρίου (Νέας Περάμου)* ΝΔ., ὅστις ὅμως δὲν συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Καβάλλας δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ.

Ὁ νομὸς Καβάλλας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: τὴν τῆς *Καβάλλας*, τὴν τοῦ *Παγγαίου (Πραβίου)* μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Πράβιον*, τὴν τοῦ *Νέστου* μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Χρυσούπολιν* καὶ τὴν τῆς *Θάσου* μὲ πρωτεύουσαν τὸν *Λιμένα*. Τὸ *Πράβιον* (ἢ *Ἐλευθερόπολις*) συγκοινωνεῖ μετά τε τῆς Καβάλλας καὶ τῆς Δράμας δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ ἡ Καβάλλα μετὰ τῆς Δράμας, ἡ δὲ νῆσος Θάσος μετὰ τῆς Καβάλλας θαλασσίως δι' ἀτμοπλοίων.

Ὁ νομὸς ἐν συνόλῳ ἀποτελεῖται ἐκ 58 κοινοτήτων καὶ 148 συνοικισμῶν. Πλὴν τῆς πόλεως Καβάλλας (50 χιλ. κάτ.), ἔνθα διαμένει ὁ ἀστικὸς πληθυσμός, οἱ λοιποὶ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς γεωργικὰ ἔργα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν καπνοφυτείαν. Οἱ μεγαλύτεροι τῶν συνοικισμῶν τούτων, πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Πραβίου καὶ Χρυσουπόλεως, εἶναι ἡ *Νικήσιανη* (2331 κ.), τὸ *Παλαιοχώρι* (1892 κ.), τὰ χωρία τοῦ Παγγαίου *Μουσθένη*, *Μεσορόπη* καὶ *Ποδοχώρι* καὶ τὰ παρὰ τὸν Νέστον *Κεχρόκαμπος*, *Λεκάνη (Μούντζινος)* καὶ *Πέρνη*. Μητροπόλεις ἐν τῷ νομῷ εἶναι ἡ τῆς *Καβάλλας* καὶ *Νέστου* (ἕδρα *Καβάλλα*) καὶ *Ἐλευθεροπόλεως* (ἕδρα *Πράβιον*). Ι. Σ. Σ.

—**Καβάλλα** *[Γεωγρ.]*. Κώμη οὐ μακρὰν καὶ πρὸς ΒΔ. τοῦ Ἰκονίου. Πλησίον αὐτῆς ὁ βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς (1143—1180) κατετρόπωσε τὰ στρατεύματα τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Ν. ΚΛΣ

— **Καβάλλα Παλαιὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 379. Κεῖται ΒΑ τῆς πόλεως Καβάλλας ἐπὶ τοῦ ὄρους *Συμβόλου*, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Ἐσκὴ Καβάλλα*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κόκκαλα* (κάτ. 146). Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος ἔχει καλλιεργησίμους ἐκτάσεις 1400 στρεμ. μὲ ἀπόδοσιν 6 000 ὀκ. καπνοῦ καὶ ὀλίγων δημητριακῶν. Ἐκτρέφονται 2500 αἰγοπρόβατα. Μετὰ τῆς πόλεως Καβάλλας συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χμτρ. 16). Δ. Ε. Μ.

Καβαλλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ, ἤδη καλούμενον *Καβαλλάρι(ον)* (βλ. λ.).

Καβαλλαρᾶς (ὁ), καὶ **Καβαλλαρὰ** (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου (910 μ.). Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1867 ἡττήθησαν οἱ Τοῦρκοι ἐν Καβαλλαρᾷ καὶ ἠναγκάσθη ὁ Ὀμὲρ πασᾶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ἐν Νεαπόλει στρατηγεῖόν του. Ε. Γ.

καβαλλάρης (ὁ), πληθ. *καβαλλάρηδες* καὶ *καβαλλαραῖοι* ἱππεύς, ἔφιππος, καθόλου, ὁ ἐποχούμενος ὑποζυγίου: «καλὸς καβαλλάρης» ‖ μεταφ. τὸ δι' οὗ ὑψοῦνται εἰς τὰ ἔγχορδα ὄργανα αἱ χορδαὶ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἄλλως *μαγὰς* ‖ ἡ ὁριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφὴν τῆς στέγης (ἀπὸ τοῦ βυζαντ. *καβαλλάριος*, καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ μεταγν. λατ. caballarius).

— *[Μουσ.]* Καλεῖται *καβαλλάρης* μικρὰ ἐκ σκληροῦ ξύλου πλὰξ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων, λεπτῶς ἐπεξειργασμένη καὶ διάτρητος εἰς ὡρισμένα σημεῖα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτείνονται αἱ χορδαί. Ἡ πλὰξ αὕτη τοποθετεῖται ὀρθία ἐπὶ τῆς ἄνωθεν πλευρᾶς τοῦ ἠχείου καὶ ὀλίγον τι χαμηλότερον τοῦ μέσου· ἐκ τῶν ποδῶν αὐτῆς ὁ εἷς στηρίζεται ἰσχυρότερον ἀκριβῶς ἄνωθεν τῆς ψυχῆς τοῦ ὀργάνου. Εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον ὁ ὅρος οὗτος παριστᾷ ὁμοίως ὡρισμένον τμῆμα τοῦ ὀργάνου, ἐφ' οὗ ἐκτείνονται αἱ χορδαί. Σ. Γ.

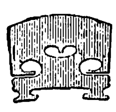

Καβαλλάρης βιολίου.

Καβαλλάρης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μουριῶν (τέως *Ἀκίντζαλι*) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 208. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀατλῆ*.

— **Καβαλλάρης** *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πτελέας (πρῴην *Μπερνίτσης*) τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 19. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπεσατλῆ*.

— **Καβαλλάρης** *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Φολεγάνδρου (πλάτ. 36° 38' ¼ Β, μηκ. 24° 51' ⅕ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polycandro, Sikinos, and Nios), ΒΑ. ἄκρα τοῦ νοτίου τμήματος τῆς νήσου. Σ. Ε. Λ.

Καβαλλάρης. Παλαιὰ ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια ἐμπόρων, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἰς τὰ γράμματα διέπρεψαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ *Ἰωάννης* καὶ κατόπιν ὁ *Θεοφάνης*, ὅστις ὑπῆρξε διδάσκαλος. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἡ οἰκογένεια Καβαλλάρη ἔδραξε τὰ ὅπλα καὶ τρεῖς ἀδελφοί, *Ἀντώνιος*, *Δημήτριος* καὶ *Σωτήριος*, ἐπολέμησαν γενναιότατα. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς γ' πύλης τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Δημήτριος παρέμεινεν εἰς τὸ τακτικόν, ὅπου ἐνεγράφη καὶ ἀπεστρατεύθη τῷ 1845 λαβὼν καὶ τὸ σιδηροῦν νομισματόσημον. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως ὁ Σωτήριος ἐπεχείρησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον, κομίζων γράμμα πρὸς τὸν Φαβιέρον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, καταδιωχθεὶς δὲ ὑπὸ Τουρκαλβανῶν φρουρούντων τὸ Σέγκιο (λόφον τοῦ Φιλοπάππου) μόλις ἐσώθη, ἀφοῦ ἐφόνευσε τρεῖς ἐξ αὐτῶν. Γ. Δ. Κ.

—**Καβαλλάρης, Ἀθανάσιος**. Ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαυίας. Ἐνεγράφη εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ ἔπεσε μαχόμενος ἐν Δραγατσανίῳ τῇ 8 Ἰουνίου 1821. Γ. Δ. Κ.

Καβαλλάρι (Cavallari), **Φραγκῖσκος - Ξαβέριος** Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος (1809—1896). Τῷ 1837 συνειργάσθη εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σούλτς περὶ τῶν ἀνεκδότων μνημείων τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν συνέταξε τὸν χάρτην τῆς Αἴτνας. Τῷ 1843 συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς Γοτίγγην, ὅπου καὶ ἐδημοσίευσε τὴν «Τοπογραφίαν τῶν ἀρχαίων Συρακουσῶν» καὶ τὴν «Ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν τεχνῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Ρώμης». Ἀλληλοδιαδόχως εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας, καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Μιλάνου καὶ Παλέρμου, διευθυντὴς τῶν Καλῶν τεχνῶν ἐν Μεξικῷ (1856), διευθυντὴς τῶν σικελικῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἰταλίᾳ (1864) κτλ. Ἔγραψε: «Καλαὶ Τέχναι καὶ πολιτισμός», «Μεξικανικαὶ προσωπογραφίαι» καὶ πλείστας μονογραφίας. Θ. Κ.

καβαλ(λ)αρία (ἡ), καὶ **καβαλ(λ)ερία**· τὸ ἱππικόν, ἔφιππος συνοδία· ‖ ἐπίρρημ. κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *πεζῇ*: «ἐπήγαμε καβαλλαρία 'ς τὴν Πεντέλη», «πῆγαν ἄλλοι πεζῇ κι' ἄλλοι καβαλλαρία»· ἄλλως *καβάλλα* (βλ. λ.) (ἐνετ. cavalaria καὶ ἰταλ. cavalleria).

καβαλλαριὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *γαλίου τῆς ἀπαρίνης* (Galium aparine) καὶ *βίκου τοῦ δασυκάρπου* (Vicia dasycarpa). Κ. ΠΑΠ.

καβαλλαρικὸς (ὁ)· βλ. *ἀκρίτης*.

Καβαλλάρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Ζαγορίου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, κείμενον εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μιτσικέλι. Κάτ. (1920) 134, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Εἶναι ἕδρα κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸ νοτιώτερον κείμενον χωρίον *Καρυὲς* (πρῴην *Μουγγλιοί*). Χ. Ι. Σ.

— **Καβαλλάρι(ον)** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 647. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καβαλλάρ*. Κεῖται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Λαγκαδᾶ παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἔχει κλῖμα ἑλῶδες καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται οἱ συνοικισμοὶ *Στάνοβον* (κάτ. 77) καὶ *Τοῦμπα* (κάτ. 38). Μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Λαγκαδᾶ συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Διὰ τοῦ Καβαλλαρίου διέρχεται καὶ ἡ στενὴ σιδηροδρομικὴ τοπικὴ γραμμὴ Σαρακλῆ-Σταυροῦ. Δ. Ε. Μ.

καβαλλάριος, (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ Βυζαντινοῖς ὁ *καβαλλάρης* (βλ. λ.).

Καβαλλάριος, Ἀλέξιος. Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ «δομέστικος τῆς τραπέζης» τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1259—1282). Ἐφονεύθη μαχόμενος γενναίως κατὰ τοῦ δεσπότου Ν. Πατρῶν Ἰωάννου Ἀγγέλου Δούκα. Ν. ΚΛΣ

— **Καβαλλάριος, Μιχαήλ**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου (1261—1282). Ἐκστρατεύσας ἐκ Θεσσαλονίκης κατὰ τοῦ ἡγεμόνος Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης) Ἰωάννου καὶ πορευόμενος διὰ Θεσσαλίας, ἐνέπεσε πλησίον τῶν Φαρσάλων εἰς ἐχθρικὴν ἐνέδραν, καθ' ἣν ὁ στρατός του ὑπέστη σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ διεσκορπίσθη. Ὁ Καβαλλάριος κατώρθωσε μὲν νὰ διαφύγῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φυγῇ αὐτοῦ, προσκρούσας ἐπὶ δένδρου, ἐτραυματίσθη καιρίως εἰς τὸ στῆθος καὶ διεκομίσθη εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ν. ΚΛΣ

καβαλλαρότος (ὁ) (cavallaroto). Ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐδίδετο εἰς τοὺς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἐφίππους χωροφύλακας τῆς Ἑπτανήσου.

καβαλλάω, καὶ **καβαλλῶ**· δημοτ. ἀναβαίνω ἐπὶ τοῦ ἱπποζυγίου, ἱππεύω, ἄλλ' ὡς *καβαλλικεύω* (βλ. λ.): «δὲν καβαλλάει καλά», «καβάλλα 'ς τ' ἄλογο καὶ πήγαινε», «καβάλλησε κ' ἔφυγε» ‖ μεταφ. ἐπιβάλλομαι, ἀφαιρῶ τὴν αὐτενέργειάν τινος: «τὸν καβάλλησαν τὰ παιδιά του».

«Καβαλλερία ρουστικάνα» (Cavalleria rusticana). Λυρικὴ τραγῳδία εἰς πρᾶξιν τοῦ *Πέτρου Μασκάνι*, ἐπὶ λιμπρέττου τῶν Ταρτζιόνι-Τοτσέττι (Targioni-Tozzetti) καὶ Μενάσι, παιχθεῖσα διὰ πρώτην φορὰν τὴν 18 Μαΐου 1890 εἰς τὸ θέατρον Κοστάντσι τῆς Ρώμης. Ἡ σκηνὴ λαμβάνει χώραν ἐν Σικελίᾳ. Ὁ Τουρρίντου, ἀπολυθεὶς τοῦ στρατοῦ, ἐπανέρχεται εἰς τὸ χωρίον του, ὅπου εὑρίσκει τὴν Λόλαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ καιροῦ ἠγάπα, ὑπανδρευμένην μὲ τὸν καρραγωγέα Ἄλφιο. Μνηστευθεὶς καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον μὲ τὴν Σαντούτσαν δὲν ἠμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ τὴν φιλάρεσκον Λόλαν, ἥτις ἀρέσκεται νὰ ἐρωτοτροπῇ ἀκόμη μαζί του. Ἡ Σαντούτσα, πληροφορηθεῖσα τὰ συμβαίνοντα, προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν Λόλαν. Ὁ Τουρρίντου ἐν τούτοις βαναυσότατα τὴν ἀποδιώκει. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της ἡ Σαντούτσα προδίδει εἰς τὸν Ἄλφιο τὰς σχέσεις τῆς συζύγου του μὲ τὸν μνηστῆρά της. Εἶναι ἡμέρα τοῦ Πάσχα· οἱ χωρικοὶ διασκεδάζουν καὶ πίνουν μὲ τὸν Τουρρίντου μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ Ἄλφιο, ὅστις, χύνων κατὰ γῆς τὸ κρασί, τὸ ὁποῖον τοῦ προσφέρει ὁ ἀντίζηλός του, δεικνύει τὴν ἐνόχλησιν ὅτι γνωρίζει τὰ πάντα καὶ τὸν προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν μέχρι θανάτου. Οἱ δύο ἀντίπαλοι, συμφώνως μὲ τὸ ἔθιμον, δαγκάνουν ὁ εἷς τὸ αὐτὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐξέρχονται τοῦ καπηλείου. Μετ' ὀλίγον φοβεραὶ κραυγαὶ τοῦ πλήθους ἀναγγέλλουν ὅτι ὁ Ἄλφιο ἐφόνευσε μὲ τὸ μαχαίρι του τὸν Τουρρίντου.

Τὸ βραχὺ καὶ ἄγριον αὐτὸ λιμπρέττο ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία τῆς καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου. Ἡ μουσική, βραβευθεῖσα εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ οἴκου Σοντσόνιο (Sonzogno) τοῦ Μιλάνου, ἀκολουθεῖ τὰς τάσεις τῆς βεριστικῆς σχολῆς. Χυδαίας μᾶλλον ἐμπνεύσεως, ἔχει τὸ προσὸν τοῦ ν' ἀποδίδῃ τὴν δραματικότητα τοῦ λιμπρέττου χωρὶς ν' ἀνακόπτῃ τὴν δρᾶσιν. Ἡ «Καβαλλερία

Digitized by Google

ρουστικάνα» ὑπῆρξεν ἡ μεγαλυτέρα ἐπιτυχία τοῦ Μασκάνι. Γ. Σ.

Καβαλλερῖνο (Cavallerino), ***Νικόλαος.*** Ἰταλὸς γλύπτης καὶ νομισματοκόπτης (1494—1559). Καίτοι ἀπέκτησεν ἱκανὴν φήμην, ἐν τούτοις ἐλάχισται ὑπάρχουν πληροφορίαι περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἔκοψε μέγα νομισματόσημον, παριστάνον τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Ε', καὶ τέσσαρα ἄλλα παριστάνοντα τὸν ἀστρονόμον Ρανιόνι. Θ. Β.

καβαλλεροῦ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *στεφανίσκου τοῦ ποικίλου* (Coronilla varia), φυτοῦ ποώδους, πολυετοῦς καὶ κοσμητικοῦ. Κ. ΠΑΠ.

καβαλλέτο (τό)· βλ. λ. *ὀκρίβας*.

Καβάλλης, ***Μαρῖνος ντὲ—.*** Προβλεπτὴς τῆς Ἑνετίας ἐν Κρήτῃ. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1570 ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν ὑπὸ τὸν Καντανολέον διεκρίθη διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀόπλων πληθυσμῶν πρὸς τρομοκράτησιν τῶν ἐπαναστατῶν. Αἱ σφαγαί, οἱ ἀπαγχονισμοί, οἱ ἐμπρησμοὶ καὶ τὰ βασανιστήρια αὐτοῦ ἐκτίθενται εἰς τὰς πρὸς τὴν ἑνετικὴν κυβέρνησιν ὑποβληθείσας ἀναφοράς του, εἰς τὰς ὁποίας, μεταξὺ ἄλλων, ἀναφέρει, ὅτι συλλαβὼν εἰς τὰ πέριξ τῶν Χανίων τὰς συζύγους τεσσάρων ὁπλαρχηγῶν, ἐγκύους οὔσας, διέταξε νὰ ἀνοιχθῶσι διὰ μαχαίρας αἱ γαστέρες αὐτῶν καὶ νὰ ἐξαχθῶσι τὰ ἔμβρυα. Ἐν τέλει, ἵνα ἐπιτύχῃ πλήρη εἰρήνευσιν τῆς νήσου, παρεχώρησε γενικὴν ἀμνηστείαν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τοῖς παρέδωκεν ὁμήρους ληφθέντας ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀρχόντων τῆς νήσου. Ἅμα τῇ καταστολῇ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἑνετικὴ κυβέρνησις ἔκρινε σκόπιμον τὴν ἐκ Κρήτης ἀνάκλησίν του. Ν. ΚΛΣ

Καβάλλι (Cavalli), ***Ἀντώνιος.*** Ἰταλὸς καλλιτέχνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Οἱ παλαιότεροι τεχνοκρίται συνέχεον τοῦτον μετὰ τοῦ ἐκ Τρέντο Ἀντωνίου (Antonio de Trento). Διεκρίθη ὡς ζωγράφος καὶ ὡς χαράκτης μεταλλίνων πλακῶν. Ι. Μ. Π.

— **Καβάλλι** (Cavalli), ***Ἰωάννης.*** Ἰταλὸς στρατηγὸς (1809—1879). Ἀπόφοιτος τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Τουρίνου, ὅπου εἶχεν ὡς συμμαθητὴν καὶ τὸν Καβούρ, διέπρεψε ταχέως κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἰταλῶν πατριωτῶν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Θεωρεῖται ὁ ἐφευρέτης τῶν ὀπισθογεμῶν ῥαβδωτῶν τηλεβόλων. Διετέλεσε πολλάκις βουλευτὴς καὶ τῷ 1876 γερουσιαστής. Συνέγραψε πλεῖστα στρατιωτικὰ συγγράμματα, ὧν τὰ κυριώτερα μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικήν. Μ. Ν. Δ.

— **Καβάλλι** (Cavalli), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1599—1676), οὗτινος τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο *Πέτρος-Φραγκῖσκος Καλέττι-Μπρoῦνι* (Caletti-Bruni). Διεκρίθη κυρίως ὡς συνθέτης μελοδραμάτων. Ἀντάξιος συνεχιστὴς τῆς τέχνης τοῦ Μοντεβέρδι, ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην διὰ τῶν 42 λυρικῶν ἔργων, ἅτινα ἀνεβίβασεν ἐν Βενετίᾳ. Τῷ 1660, κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' μετὰ τῆς Μαρίας-Θηρεσίας, μετεκλήθη εἰδικῶς εἰς Παρισίους, ὅπου μετὰ τῆς μεγαλυτέρας μεγαλοπρεπείας ἀνεβίβασεν ἐν Λούβρῳ τὸν «Ξέρξην», τῷ δὲ 1662 τὸν «Ἡρακλῆν ἐρῶντα».

Μεταξὺ τῶν λυρικῶν ἔργων τοῦ Καβάλλι τρία κυρίως κατέχουσιν ἐξέχουσαν θέσιν: τὰ μελοδράματα «Ἰάσων», «Διδὼ» (1641), «Αἴγισθος» (1642), «Οἱ Γάμοι τῆς Θέτιδος» κ.τ.λ. Ὁ Καβάλλι εἶναι μέγας διδάσκαλος τοῦ ᾄσματος καὶ ἀπαράμιλλος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν φωνῶν ἐν ταῖς χορῳδίαις καὶ τοῖς φωνητικοῖς συνόλοις. Ἐκ τῶν μὴ θεατρικῶν ἔργων του διακρίνονται: τὸ «Ρέκβιεμ», γραφὲν ὑπ' αὐτοῦ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ ἐκτελεσθὲν κατὰ τὴν κηδείαν του, αἱ «Musiche sacre» κ. ἄ. Γ. Σ.

Καβαλλιανὴ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Γλαυκόνησος*.

— **Καβαλλιανῆς** ***μπουγάζι*** *[Γεωγρ.]* Τὸ μεταξὺ φάρου Βερδούγι καὶ Βοιωτικῆς ἀκτῆς στενόν, τὸ ἄλλως στενὸν τοῦ *Ραμνοῦντος*. Σ. Ε. Λ.

Καβαλλιεράκης, ***Ραβούλιας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης. Μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως τῷ 1821 καὶ τοῦ Ναυπλίου, ἔξωθι τοῦ ὁποίου ἔπεσε μαχόμενος εἰς Κιόσκι τὴν 20 Αὐγούστου 1822. Γ. Δ. Κ.

Καβαλλιερᾶκος. —1) ***Θεόδωρος*** ἢ ***Γιωργίβαλος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καρυουπόλεως τῆς Μάνης, μετέσχε τῶν πολιορκιῶν Μονεμβασίας, Τριπόλεως, Ναυπλίου καὶ Κορίνθου. Ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραὴμ ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δηροῦ, κλεισμένος μετὰ πέντε ἀνδρῶν του εἴς τινα οἰκίσκον, ἐπὶ ὥρας πολλὰς ἀντέκρουσε πολὺ πλῆθος Αἰγυπτίων, ὁ δὲ ἡρωϊσμός του ἐξυμνήθη ἀπὸ τὴν δημοτικὴν μοῦσαν.

—2) ***Φωκᾶς-Δημήτριος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καρυουπόλεως τῆς Μάνης. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους πολιορκίας καὶ μετέσχε πολλῶν μαχῶν. Τῷ 1824 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς διοικήσεως νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν «ἀνταρτῶν», ἔλαβε δ' ἐπὶ τούτῳ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου. Τῷ 1829 ἀντεπροσώπευσε τὴν Μάνην εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἄργους. Ὑπηρέτησε τὴν χώραν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἀνεμείχθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Παπουλάκη καὶ ἀπέθανε τῷ 1865.

— ***Χρῖστος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης. Εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὰ ἑλληνικὰ τάγματα τῆς Ἑπτανήσου, καὶ ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ «τενέντη» (ὑπασπιστοῦ). Ἐπολέμησεν εἰς διαφόρους μάχας, διεκρίθη διὰ τὴν ἀγριότητά του εἰς τὸ Ἀϊνόρι, ἔπεσε δὲ μαχόμενος εἰς τὴν προέλασιν τοῦ Ἰμπραὴμ πρὸς τὴν Κυνουρίαν τῷ 1826. Γ. Δ. Γ.

Καβαλλιερᾶτοι. Κλάδος τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν *Ἀννίνων* (βλ. λ.). Ὁ *Ἀναστάσιος Ἄννινος*, ἡγούμενος 500 Κεφαλλήνων, ἐβοήθησε πολὺ τὴν Ἑνετίαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατεχομένης Λευκάδος (1684). Ὁ τούτου υἱὸς *Χριστόδουλος* ἡγούμενος ἐπίσης πολλῶν Κεφαλλήνων, συνέδραμε τοὺς Ἑνετοὺς εἰς τὰς πολιορκίας τῆς Ναυπάκτου, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιτίμου συνταγματάρχου. Ἡ Ἑνετία θέλουσα νὰ ἀμείψῃ τὸν *Ἀνδρέαν Ἄννινον*, ἔγγονον τοῦ Ἀναστασίου, υἱὸν δὲ τοῦ *Χριστοδούλου*, τόσον διὰ τὰς παρὰ τῶν προγόνων παρασχεθείσας ὑπηρεσίας, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἀτομικὰς αὐτοῦ πρὸς τὴν γαληνοτάτην δημοκρατίαν, ὠνόμασε τοῦτον (διὰ δουκικῆς τοῦ Silvestro Valerio, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Μαρτίου 1695) ἱππότην τοῦ Ἁγίου Μάρκου (cavaliere di San Marco). Ἔκτοτε οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀνδρέου Ἀννίνου προσέλαβον τὸ παρωνύμιον *Καβαλλιερᾶτοι*.

Ἐκ τοῦ κλάδου τῶν Ἀννίνων Καβαλλιεράτων πλεῖστοι διεκρίθησαν, καταλαβόντες ἐπίσημα ἀξιώματα, εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὁ *Μιλτιάδης Ἄννινος Καβαλλιερᾶτος*, συγγραφεὺς καὶ βουλευτής, καὶ ἄλλοι διάφοροι. Γ. Ε. Τ.

Καβαλλιέρο (Caballero). Τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο Ἱσπανοὺς βλ. εἰς λ. *Καμπαλιέρο*.

καβαλλίκευμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καβαλλικεύειν*, τὸ νὰ κάθηταί τις ἐπὶ ὑποζυγίου.

καβαλλικευτά· ἐπιρρ. καθ' ὃν τρόπον καβαλλικεύει τις, ἱππαστί.

καβαλλικεύω· ἀναβαίνω ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου, ἱππεύω: «καβαλλικεύει τ' ἄλογο,—τὸ μουλάρι», «εἶναι πολὺ ἄγριο καὶ δὲν καβαλλικεύεται» || ἀμεταβ. ἠξεύρω νὰ καβαλλικεύω, εἶμαι ἔμπειρος τῆς ἱππασίας: «καβαλλικεύει ἐξαίρετα» || μεταφ. ἐπιβάλλομαι, ἀφαιρῶ τὴν αὐτενέργειάν τινος: «τὸν καβαλλίκεψε ἡ γυναῖκά του, δὲν κάμνει τίποτα χωρὶς νὰ τὴν ρωτήσῃ» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cavallico, πβλ. *ἀπλικεύω*—applico).

καβαλλίνα (ἡ)· ἡ κόπρος τοῦ ἵππου (ἰταλ. cavalina, λατ. stercus caballinum) || συνεκδ. καὶ ἡ κόπρος τοῦ ὄνου καὶ τῆς ἡμιόνου διὰ τὴν ὁμοιότητα.

Καβαλλίνι (Cavallini), ***Πέτρος.*** Ζωγράφος καὶ γλύπτης Ἰταλός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ (1259—1344). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν παλαιοτέρων διδασκάλων τῆς ρωμαϊκῆς σχολῆς, ἐμαθήτευσε δὲ παρὰ τῷ Τζιόττο. Εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ἐν Ρώμῃ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἐξετέλεσε τὰς ἀπεράντους τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ Ara-Coeli ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰργάσθη ἐν Νεαπόλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως Ροβέρτου. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του κατεστράφησαν. Μεταξὺ τῶν σῳζομένων λίαν ἀξιομνημόνευτα εἶναι: ἓν μωσαϊκὸν ἐν Ἁγίῳ Χρυσογόνῳ τῆς Ρώμης, δύο ἄλλα μωσαϊκὰ ἐν Ἁγίῳ Παύλῳ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ μωσαϊκὰ τῆς S. Maria in Trastevere τῆς Ρώμης. Ι. Μ. Π.

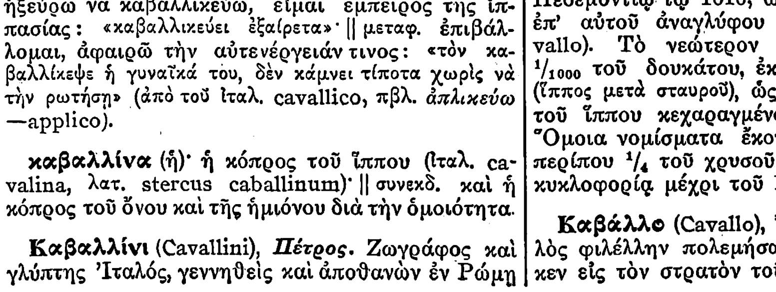

Π. Καβαλλίνι: Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.
[Μωσαϊκὸν τῆς Santa Maria in Trastevere. Ρώμη.]

Καβάλλινον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καβυλλῖνον*.

Καβαλλίων ἢ ***Καβελλιὼν κολωνία*** (Cabellio in Cavaribus) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας Ναρβωνησίας ἐν Καουαρίᾳ, ἡ σημερινὴ *Καβαγιὸν* (Cavaillon). Ἐθεωρεῖτο ἀποικία τῶν Μασσαλιωτῶν Φωκαέων, ἐσώθησαν δὲ αὐτῆς κελτικὰ νομίσματα.

Καβαλλιώτης.—1) ***Θεόδωρος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καβάλλας. Ἐμπορεύετο ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου καὶ ἐφυλακίσθη τῷ 1821 ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκηθέντων ἐν αὐτῷ. Σωθεὶς τὸν Δεκέμβριον 1821 κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ὑπὸ τοῦ Βαλέστα, προσεκολλήθη εἰς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, εἶτα εἰς τὸν υἱόν του Πᾶνον καὶ τέλος εἰς τὸ ἀρχοντόπουλον τῆς Κορίνθου Ἰωάννην Νοταρᾶν. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἠνδραγάθησε μάλιστα εἰς τὰ Δερβενάκια, εἰς τὸ Νεόκαστρον, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Τζοῦρτζ καὶ τὸν Τζαβέλλαν. Ἠμείφθη διὰ τοῦ χαλκοῦ νομισματοσήμου καὶ γαιῶν εἰς Ἀργολίδα.

—2) ***Νικόλαος.*** Μακεδὼν ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ὀρτᾶν τῶν γενιτσάρων, ἔσωσε πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν, χάρις εἰς τὴν ἔναντι ἀποζημιώσεως προστασίαν τοῦ ὀρτᾶ. Καταδιωχθεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς μποσταντζῆδες τοῦ σαραγίου τὸν Μάϊον τοῦ 1821, συνελήφθη μετὰ τῶν κρυπτομένων ἐν τῇ οἰκίᾳ του καὶ συρθεὶς εἰς τὸ Ἂτ-Μεϊντὰν ἀπηγχονίσθη μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ. Γ. Δ. Κ.

κάβαλλο (τό)· ἀποπάτημα, ἰδίᾳ τοῦ μυός, καὶ σύνθ. *ποντικοκάβαλο* (βλ. λ.).

καβάλλο (cavallo). Ἀρχαῖον ἰταλικὸν νόμισμα ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ, τὸ ἐλάχιστον νομισματικὸν κλάσμα, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ $^1/_{1200}$ τοῦ δουκάτου, νομισματικῆς μονάδος. Ἐκόπη κατὰ πρῶτον ἐν Πεδεμοντίῳ τῷ 1616, ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀναγλύφου εἰκόνος ἵππου (ἰταλ. cavallo). Τὸ νεώτερον *καβάλλο*, ἀντιπροσωπεῦον $^1/_{1000}$ τοῦ δουκάτου, ἐκαλεῖτο cavallo da croce (ἵππος μετὰ σταυροῦ), ὡς ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου κεχαραγμένου σημείου τοῦ σταυροῦ. Ὅμοια νομίσματα ἔκοψε καὶ ἡ Νεάπολις, ἀξίας περίπου $^1/_4$ τοῦ χρυσοῦ λεπτοῦ, παραμείναντα ἐν κυκλοφορίᾳ μέχρι τοῦ 1862. Θ. Κ.

Καβάλλο (Cavallo), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Ἰταλὸς φιλέλλην πολεμήσας κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἀνῆκεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πεδεμοντίου, ἀλλὰ παρῃτήθη διὰ νὰ μετάσχῃ τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τῆς πατρίδος του κατὰ τὸ 1821. Ἀποτυχούσης τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης μετέβη εἰς Ἱσπανίαν, ἐκεῖ δὲ γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Φαβιέρου, τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ τακτικοῦ. Προαχθεὶς εἰς διοικητὴν τοῦ Β' τάγματος, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Καρύστου καὶ τοῦ Χαϊδαρίου, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν ἀκολουθησάντων τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου εἰσήγαγον σάκκους πυρίτιδος. Μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας τῆς Χίου, ἐφάνη πολὺ χρήσιμος εἰς τὸν Φαβιέρον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐξεγερθῆ διὰ πολλοστὴν φορὰν ἡ δημοσία γνώμη, καὶ τὸν ἔσωσεν ἀπὸ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Παρέμεινεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ συνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις τοῦ τάγματός του, διακριθέντος διὰ τὸ παράστημα, τὴν πειθαρχίαν καὶ ἐν γένει τὴν καλὴν συντήρησιν. Παθὼν ὅμως ἐκ τοῦ λυμαινομένου τὸ Ναύπλιον τύφου, ἀπεβίωσε τῷ 1830. Γ. Δ. Κ.

Digitized by Google

—**Καβάλλο** (Cavallo), ***Τιβέριος***. Ἰταλὸς φυσικὸς (1749—1809). Ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1771 εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἀφιερώθη εἰς πειράματα ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τῆς φυσικῆς. Ἀνεκάλυψε τὸ μικρόμετρον καὶ τὸ ἠλεκτρόμετρον καὶ ἐγένετο μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Συνέγραψεν: «Ἐγχειρίδιον Ἠλεκτρισμοῦ» (1777), «Δοκίμιον ἰατρικῆς ἠλεκτρολογίας» (1780), «Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀέρος» (1781) κλπ. ΑΝ. Δ.

Καβάλλοι *[Γεώγρ.]*. Τρία μικρὰ βραχώδη νησύδρια ἐν τῇ ΝΑ παραλίᾳ τῆς Κρήτης, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Σητείας Ἄμπελον. Δι' αὐτῶν σχηματίζεται ὁ λιμενίσκος *Ἀμάτου*. Ε. Γ.

καβάλλος (ὁ), καὶ ***κάβαλλος*** (ὁ). Τὸ κάτω μέρος τῆς ῥαφῆς τῆς ἑνούσης τὰ δύο σκέλη τῆς περισκελίδος. Εἰς τὰς περισκελίδας τῶν ἱππέων ἐπιρράπτεται καὶ ἰδιαίτερον τεμάχιον ἐξ ὑφάσματος ἢ δέρματος.

Κάβαλλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μάνης (βλ. *Κάβαλος*).

—**Κάβαλλος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κρήτης, σχηματίζον μετὰ τῶν τριῶν νησίδων *Καβάλλοι* (βλ. λ.) τὸν ὅρμον *Κάβαλλος* (πλάτ. 35°02′ Β., μῆκ. 26°15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia Western portion). Ὀνομάζεται καὶ *Στρογγυλός*. Σ. Ε. Λ.

Κάβαλλος (Cávallos), ***Πέτρος***. Ἱσπανὸς πολιτικός, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Διετέλεσε πρῶτος ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μπουένος - Ἄϋρες τῆς Ἀργεντινῆς. Κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς κυβερνήσεώς του ἐπέδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα, διηύθυνε τῷ 1777 τὰς κατὰ τῶν Πορτογάλων τῆς Βραζιλίας ἐπιχειρήσεις καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς συνεχεῖς ἔριδας μεταξὺ τῶν κρεολῶν καὶ τῶν ἱεραποστολῶν. Μ. Ν. Δ.

Καβάλ(λ)ος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γεωργιουπόλεως τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 19. Γ. Ε.

—**Καβάλ(λ)ου, στοῦ** —*[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς συνοικισμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, κατοικούμενος ἄλλοτε ὑπὸ Τούρκων, ἔρημος ἤδη. Φαίνεται ὅτι ἄλλοτε θὰ ἦτο πολυάνθρωπος συνοικισμός, ἀφοῦ ὁ Χουρμούζης (Κρητικὰ σ. 35) ἀναγράφει παρ' αὐτὸν ἐρείπια πέντε ἐκκλησιῶν. Ε. Γ.

Καβαλλότι (Cavalloti), ***Φῆλιξ-Κάρολος-Ἐμμανουήλ***. Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων συγχρόνων πολιτικῶν, ἀλλὰ καὶ θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἰταλίας, γεννηθεὶς ἐν Μιλάνῳ τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1898, συνεπείᾳ μονομαχίας μετὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του κόμιτος Μακόλα. Δημοκράτης ἀκραιφνὴς καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας, ἠγωνίσθη δι' αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς λύρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς σπάθης, συμπολεμήσας μετὰ τοῦ Γαριβάλδη. Αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Prati καὶ τοῦ Manzoni ᾠδαί του, ἡ «Marcia di Leonida» καὶ ἡ «Lucerna de Parini» εἶναι τεκμήρια τοῦ ποιητικοῦ του ταλάντου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ ὑπῆρξε λυρικώτατος. Ὁλόκληρα τεμάχια ἐξ αὐτῶν, ὅπως ὁ ὕμνος τῶν «Ζητιάνων» του καὶ ἡ πρὸς τὴν Μαρίαν προσευχή, ἀπαγγέλλονται μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἠθοποιῶν καὶ περιλαμβάνονται εἰς τὰς ἑκάστοτε ἐκδιδομένας ἰταλικὰς ἀνθολογίας. Ἔγραψε τοὺς «Ζητιάνους», οὓς καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ βασιλικῷ θεάτρῳ τοῦ Μιλάνου, «Τὴν σύζυγον τοῦ Μενεκλέους», τὸν περίφημον «Ἀλκιβιάδην», δι' οὗ κατέστη δημοτικώτατος καὶ τὴν «Κόρην τοῦ Ἰεφθάε». Τὰ δύο τελευταῖα ἔργα του, μεταφρασθέντα ἑλληνιστί, ἐπαίχθησαν κατὰ διαφόρους περιόδους, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ θιάσου τῶν ἀδελφῶν Ταβουλάρη, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τῶν μυστῶν τῆς Νέας Σκηνῆς. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου κατ' ἐπανάληψιν ἐπαίχθη «Ὁ πτωχὸς Πέτρος». Ἄλλα ἔργα του ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὸ «Ἆσμα ᾀσμάτων», μεταφρασθὲν καὶ αὐτὸ ἐμμέτρως ἑλληνιστί, ὁ «Ἀγαθοδαίμων» καὶ οἱ «Μεσσήνιοι». Δύο τῶν ἔργων του, ὁ «Ἀλκιβιάδης» καὶ ὁ «Ἀγαθοδαίμων», ἔτυχον τοῦ πρώτου βραβείου κατὰ τοὺς τελεσθέντας ἐν Φλωρεντίᾳ 1874) καὶ Ῥώμῃ (1889) δραματικοὺς διαγωνισμούς. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Λυρικοῦ θεάτρου τοῦ Μιλάνου, ὅτε καὶ ἐπαίχθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ μελόδραμα τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ Σπ. Σαμάρα «Ἡ Μάρτυς», ὁ Καβαλλότι ὡμίλησε διὰ μακρῶν πρὸ τῆς παραστάσεως. Διὰ δὲ τὰ φιλελληνικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπὸ σκηνῆς καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς πλέον ἢ ἅπαξ ἐξωτερίκευσεν, ἡ μὲν ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος, ὁ δὲ δῆμος Ἀθηναίων ὠνόμασε διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Καβαλλότι μίαν τῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης κατὰ τὴν συνοικίαν Φιλοπάππου. Ν. Ι. Λ.

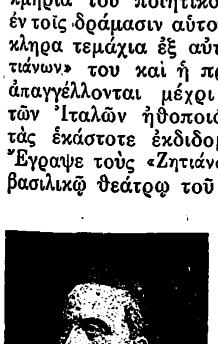

Φῆλιξ Καβαλλότι.

καβαλλουρίκι (τό)· ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὴν *ἐπιρραφὴν* καὶ τὰ *ἐπιρράμματα* ἱστίου. Σ. Ε. Λ.

Καβαλλούριος, *Κωνσταντῖνος*. Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ ναύαρχος ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Θ′ τοῦ Μονομάχου (1042—1054). Συμμετέσχεν, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τοῦ θέματος Κιβυρραιωτῶν, εἰς τὴν ἐν τῷ Βοσπόρῳ καταναυμάχησιν τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ὃν ὁ Γιαροσλὰβ ἔπεμψε τῷ 1043 ὑπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βλαδίμιρον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην καὶ τὴν τελείαν συντριβὴν τοῦ ἀποβιβασθέντος ῥωσικοῦ στρατοῦ, ὁ Καβαλλούριος διετάχθη νὰ καταδιώξῃ μετὰ 24 πλοίων τὸν φεύγοντα ἐχθρικὸν στόλον, ὃν καὶ ἀνεκάλυψε μετ' ὀλίγον ἀναπαυόμενον ἔν τινι ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου θρᾳκικῷ λιμένι καὶ ἀμέσως ἐπῆλθεν ἐναντίον του. Ὁ βυζαντινὸς στόλος, εὑρεθεὶς πρὸ δεκαπλασίων ἐχθρικῶν πλοίων, ἔκλινε πρὸς φυγήν, ἀλλ' οἱ Ῥῶσοι εἶχον ἀποκλείσει τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὥστε ἡ ἔξοδος πρὸς τὸ πέλαγος καθίστατο ἀδύνατος. Τότε ὁ γενναῖος Καβαλλούριος ἀντιπαρετάχθη κατὰ τῶν πολεμίων μετὰ τῶν ἀπομεινάντων αὐτῷ δέκα πλοίων «καὶ εὐρώστως μαχόμενος κατεκόπη», τὰ δὲ πλοῖά του ἅπαντα κατεστράφησαν, φονευθέντων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιβαινόντων πλὴν ὀλίγων, οἵτινες κολυμβῶντες διεσώθησαν εἰς τὰς ἐκεῖ ἀκτάς. Ν. ΚΛΣ

καβαλλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κερκύρᾳ *(καβαλλόχορτο τὸ μαλλιαρὸ)* τοῦ *λωτοῦ τοῦ κερατιοφόρου*. Κ. ΠΑΠ.

Καβαλλοῦτσι (Cavalluci), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1752—1795). Ἐμιμήθη τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Raphaël Mengs καὶ τοῦ Pompeo Battoni. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἁγία Μπόννα ἀσπαζομένη τὸν μοναστικὸν βίον» (ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Πίζης) καὶ ὁ «Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Πώλας» (ἐν Notre-Dame de Lorette). Ι. Μ. Π.

Καβάλλυ (Cavally) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, χρησιμεύων ὡς σύνορον μεταξὺ τῆς δημοκρατίας τῆς Λιβερίας καὶ τῆς γαλλικῆς ἀποικίας τοῦ Μάρφιλ, ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ Ἐλεφαντόδοντος. Πηγάζει ἐκ τοῦ Φούτα Τζαλλὸν καὶ διασχίζων μέρος τοῦ γαλλικοῦ Σουδὰν καὶ τῆς Γουϊνέας χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας, σχηματίζων πρὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ τρεῖς μικρὰς νήσους. Εἶναι πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 140 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, αἱ δὲ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ χῶραι εἶναι πυκνῶς κατῳκημέναι καὶ εὔφοροι.

—2) Πόλις τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Λιβερίας, κειμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ ἔχει 11.000 κατ. Μ. Δ. Β.

καβαλλῶ (*—άω*)· ἀντὶ *καβαλλάω* (βλ. λ.).

καβαλὸ (cavalot καὶ ἰταλιστὶ cavalotto). Ἀργυροῦν νόμισμα κοπὲν ἐν Ἄστι τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ′, κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως κεχαραγμένης εἰκόνος τοῦ ἁγ. Σεκούνδου, ἐφίππου. Ὅμοιον νόμισμα ἔκοψε βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε′ μετὰ τοῦ ἐμβλήματος καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, διαφέρον προσέτι τοῦ προηγουμένου ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ ἅγιος κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ σημαίαν, ἀντὶ ἐκκλησίας, ὡς εἰς τὸ παλαιὸν νόμισμα. Τῷ 1551 ἐκόπησαν νέα *καβαλὸ* ὑπὸ τοῦ Ἐμ. Φιλιμπέρτου τῆς Σαβοΐας, ἐν οἷς ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου ἀντικατεστάθη διὰ τῆς εἰκόνος ἵππου τρέχοντος. Θ. Κ.

— **Κάβαλος** (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 230. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Χειμάρρα* (κάτ. 237).

Καβάλος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἐν Κρήτῃ (βλ. *Καβάλ(λ)ος*).

Καβαλούρης. Βυζαντινὴ οἰκογένεια, ἧς τὸ ἐπώνυμον ἐξέλιπεν ἤδη ἐν Ἄνδρῳ, σῴζεται ὅμως ἐν αὐτῇ ὡς τοπωνυμικόν. Μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀναφέρονται.

—1) ***Ἀντώνιος***. Διετέλει τῷ 1581 γοβερναδόρος καὶ ἐμίνης (ἤτοι κυβερνήτης καὶ τοποτηρητὴς) τῆς νήσου Ἄνδρου, ἀντιπροσωπεύων ἐν αὐτῇ τὸν τσαούσην Σουλεϊμὰν μπέην, ὅστις οἰκειοποιούμενος τὸν τίτλον τοῦ ἀποθανόντος δουκὸς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Ἰωσὴφ Νάζη διῴκει τὰς νήσους Ἄνδρον, Νάξον, Πάρον, Σαντορίνην, Μῆλον καὶ Σύρον, ἀπὸ τοῦ 1579 μέχρι τοῦ 1582, ὡς ἐκμισθωτὴς τῶν προσόδων αὐτῶν, ἑδρεύων ἐν Νάξῳ.

—2) ***Κωνσταντῖνος***. Νοτάριος ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1604. Δ. Π. Π.

Καβαλούρι, ἢ ***Καβαλλούρι*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 478.

Κάβαλσις (Cabalsis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βερενίκης-Κοπτοῦ. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Χοφεϊράτ*. Α. Θ. Σ.

Κάβαν (Cavan) *[Γεωγρ.]*. —1) Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τοῦ Ὥλστερ, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἐλεύθερον κράτος τῆς Ἰρλανδίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 19422 χλμ. καὶ 82452 κατ. Ὁ μεγαλύτερος αὐτῆς ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἔρν*, ἐκ δὲ τῶν λιμνῶν κυριώτεραι εἶναι ἡ *Ὄουτερ*, ἡ *Σήλιν* καὶ ἡ *Ράμορ*. Παράγει γεώμηλα, λίνον, βρόμην καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἔχει ἐπίσης καὶ ὀρυχεῖα σιδήρου, μολύβδου, χαλκοῦ καὶ ἄνθρακος. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶναι καθολικοί. Ἀποστέλλει δύο βουλευτὰς εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Ἰρλανδίας. —2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας τῆς Ἰρλανδίας, 128 χλμ. πρὸς ΝΔ τῆς Μπέλφαστ. Κάτ. 3060. Ἔχει ἐργοστάσια λίνου. Τῷ 1690 ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Οὐόλσλεϋ ἐνίκησε παρ' αὐτὴν τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως Ἰακώβου τοῦ Β′. Μ. Δ. Β.

Κάβανα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὅρμος τῆς Ἀσίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀραβίων, κατοικούντων πρὸς Δ τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (*Ἀρριαν*. Ἰνδικὴ ΚΓ, 2). Ὁ Πτολεμαῖος ὀνομάζει τὸν ὅρμον *Κοΐαμβα* (ΣΤ, κα′, 2). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος Hurcana, ὁ πρὸς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Aghor. Α. Θ. Σ.— Σ. Ε. Λ.

Καβανὰ *[Καβαλ.]* Καλεῖται ἡ νοερὰ ἀνάγνωσις ὡρισμένων ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ, ἢ ἡ ἀνάπόλησις καββαλιστικῶν δογμάτων κατὰ τὴν διάρκειαν ἰουδαϊκῶν τινων προσευχῶν. Ἡ διανοητικὴ αὐτὴ πρᾶξις δύναται νὰ ἐπιδράσῃ, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν καββαλιστῶν, ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς ἀπορροῆς (βλ. λ. *Καββάλα*). Γ. Ε.

Καβανίλλιες (Cavanilles), ***Ἰωσήφ***. Ἱσπανὸς βοτανικὸς (1745—1804). Συνέγραψε πλεῖστα ὅσα ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Εἰκόνες καὶ περιγραφαὶ τῶν φυτῶν τῆς Ἱσπανίας» (6 τόμ. 1791—1801), «Χρονικὰ Φυσικῆς Ἱστορίας» (1800), «Ἱστορικαί, φυσικαί, γεωγραφικαὶ καὶ γεωργικαὶ παρατηρήσεις τῶν καρπῶν τῆς περιφερείας Βαλεντίας» (1795—1797) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

καβανιλλεσία (ἡ) (Cavanillesia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στυλοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλαχωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *καβανιλλεσίαν τὴν πλατανόφυλλον* (Cavanillesia platanifolia), ἰθαγενὲς φυτὸν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετὲς καὶ χρήσιμον εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ὁ φλοιός του πολτοποιούμενος χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν πολυτελοῦς χάρτου.

Ἡ καβανιλλεσία ἀπαντᾷ καὶ ὡς συνώνυμον τοῦ γένους *πουρρετίας* (Purretia), διὸ καὶ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν γενῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρομελειωδῶν* (Bromeliaceae). Κ. ΠΑΠ.

καβανιόλα (ἡ) (Cavagnola). Ὄνομα παιγνίου, ὅπερ ἐκ Γενούης μετεδόθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Εἶναι εἶδος λαχείου, ἀποτελεῖται δ' ἐκ μεγάλου πίνακος, περιλαμβάνοντος πλείστας μικρὰς πινακίδας ἐκ πέντε τετραγώνων ἐν ἑκάστῃ σειρᾷ, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν εἰκόνες ἱστορικῶν προσώπων ἢ ζῴων καὶ ἀριθμοί. Τὸ παίγνιον τοῦτο κατηργήθη ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, διότι ἐχρησιμοποιήθη πρὸς διακωμῴδησιν ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων. Θ. Β.

καβαντζάρω· ἀντὶ *καβατζάρω* (βλ. λ.).

Καβαντορίτης (ὁ). Ὁ κάτοικος τῆς νοτίου Καρυστίας, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀκρωτηρίου *Καφηρέως* ἢ *Καβοντόρο*. *Καβαντορῖται* ἐν τούτοις καλοῦνται ἐνίοτε γενικώτερον καὶ οἱ κάτοικοι ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας, ὅπως καλοῦνται γενικῶς καὶ *Στουραῖται* ἐκ τῶν Στύρων, καὶ *Κουμιῶται* ἐκ τῆς Κύμης. Κ. Φ.

Καβαντοῦ (Caventou), ***Ἰωσὴφ - Μπιεναιμέ***. Γάλλος φαρμακοποιὸς (1795—1877), ὅστις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Pelletier ἀνεκάλυψε τῷ 1820 τὴν κινίνην. Ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῆς τοξικολογίας εἰς τὴν ἀνωτέραν φαρμακευτικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, μεταξὺ δὲ τῶν διαφόρων ἄλλων ὑπομνημάτων του καταλέγονται καὶ τά: «Νέα χημικὴ ὀνοματολογία» (1816), «Στοιχειῶδες ἐγχειρίδιον τῆς θεωρητικῆς φαρμακευτικῆς κλπ.» (1819), «Ἔρευνα ἐπὶ τῆς δράσεως ἣν ἀσκεῖ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ ἐπὶ τῆς μαργαρώδους φύσεως τῶν χολολίθων» (1817). Ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Pelletier: «Χημικαὶ ἔρευναι ἐπί τινων ζῳϊκῶν οὐσιῶν ὑγιῶν καὶ νοσηματωδῶν» (1843). Κ. Γ. Μ.

— **Καβαντοῦ** (Caventou), ***Εὐγένιος***. Χημικός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1824—1912). Τῷ 1870 ἐγένετο μέλος τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Κ. Γ. Μ.

Digitized by Google

καβάρισμα (τὸ) *['Εγκυκλοπ.]*. Ἡ ἐγχάραξις αὔλακος εἰς τὰ ἄκρα ἑκάστης δούγας βαρελίου, ὥστε κατὰ τὴν συναρμολόγησίν των νὰ σχηματισθῇ τέλειος ἐγκοπευτικὸς κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνσφηνοῦνται τὰ ἐπικαλύμματα (κοιν. φούντια) τοῦ βαρελίου. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐκτελεῖται δι' εἰδικοῦ ἐργαλείου, τοῦ τζινιαδούρου ἢ γκινόσου.

Καβάρνα *[Παρ. Γεωγρ.]*. Αἰγιαλὸς τῆς ἀκτῆς τῆς Δοβρουτσᾶς, σχήματος κυκλικοῦ τόξου ἐκτεινομένου ἐπὶ 12 μίλ. Δ τοῦ ἀκρωτηρίου Καλιάκρα καὶ στρέφοντος τὰ κοῖλα πρὸς νότον, ἀποτελῶν δὲ πανταχοῦ του σωστικὸν ἀγκυροβόλιον εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιφορῶν χειμαζόμενα πλοῖα, κατὰ τὸν παράπλουν τῶν δυτικῶν τοῦ Εὐξείνου ἀκτῶν. Καὶ λιμὴν φερώνυμος (πλάτ. 43° 24' 2/3 Β., μῆκ. 28° 23' 1/3 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to cape Kaliakra) συνδεόμενος σιδηροδρομικῶς πρὸς τὴν Κωνστάντζαν, ἀπέχων δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς Βάρνης 23 χιμ. ΒΑ καὶ ἀπὸ τοῦ τοῦ Μπαλτζὶκ (ἀρχ. Διονυσοπόλεως) 9 μίλ. ἀνατολικῶς.

Ἡ ἀρχαία τῆς Καβάρνας ὀνομασία εἶναι ὅλως διάφορος: «Βίζος τόπος ἔρημος» παρ' 'Αρριανῷ (Εὐξείν. περίπλ. 35), «Βιζώνη πολίχνιον ἔχον. Τοῦτο τὸ πολίχνιον φασὶ τινὲς βαρβάρων, τινὲς δὲ ἄποικον γεγονέναι Μεσημβρίας» παρ' 'Ανωνύμῳ (Εὐξείν. περιπλ. 75—76), Σκύμνου τοῦ Χίου ὁμοίαν ποιουμένου μνείαν ἐν τῇ ἐμμέτρῳ περιηγήσεί του (στίχ. 757). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ «πολίχνιον» νὰ ἀνηγέρθη εἰς τὸν «ἔρημον τόπον» τὸν ἀπὸ τῆς καταπόσεως τῆς ἀρχαιοτέρας ἔτι Βιζώνης ἐν σεισμικῷ χάσματι, ἀφοῦ τοῦτο ἐπισυνέβη ποτέ, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (ἔκδ. Teubner A, 54,10). Πάντως ἐξειλίχθη κατόπιν εἰς «πόλιν Ποντικήν», ὡς ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζάντιος, τονίζων, ὅτι «τὸ ἐθνικὸν ἠδύνατο Βιζωναῖος ἢ Βιζωνίτης, ἔστι δὲ Βιζώνιος». Οἱ Λατῖνοι διετήρουν τὸ αὐτὸ τοπωνυμικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παρηλλαγμένον: Bizonem ὁ Πομπ. Μέλας καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Πευτιγγεριανοῦ χάρτου, καὶ ὁ Πλίνιος (4,18), τοῦ Γεωγράφου Ραβέννης ὀνομάζοντος αὐτὴν (4,6) Bizoi, ἀλλαχοῦ δὲ Bicoris (5,11).

Αἱ ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων διαπραχθεῖσαι ἐν *Καβάρνᾳ* σφαγαὶ (1876), προκαλέσασαι τὴν ἔνοπλον τῆς Ρωσίας ἐπέμβασιν, ὑπῆρξαν αἰτία τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ ἀπολήξαντος εἰς τὴν συνθήκην τοῦ 'Αγίου Στεφάνου (1878).

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Καβαρνὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου *Πάρου*, πιθανῶς ἐπειδὴ ὠνομάζετο καὶ *Δημητριάς*, τῆς δὲ Δήμητρος οἱ ἱερεῖς *Κάβαρνοι* (βλ. *V. Berard*, Les Phéniciens et l' Odyssée, ἔκδ. 1903 I, 590).

Σ. Ε. Λ.

Κάβαροι ἢ ***Κάβαρες*** (οἱ) *['Αρχ.]*. Γαλατικὸς λαὸς κατοικῶν τὴν Ναρβωνικὴν Γαλατίαν, μεταξὺ τῶν Βοσκοντίων πρὸς Β, τῆς Μεσογείου θαλάσσης πρὸς Ν καὶ τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ πρὸς Δ (*Πτολεμ.* II, 10, 8., πρβλ. *Στράβ.* IV, 185, 186), ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τοὺς νῦν νομοὺς Βωκλὺζ καὶ τῶν στομίων τοῦ Ροδανοῦ. Κυριώτεραι αὐτῶν πόλεις ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἡ *Καβελλιὼν* (νῦν Cavaillon), ἡ *'Αβενιὼν* (Avignon), ἡ *'Αραυσιὼν* (Orange) καὶ ἡ *'Ακουσιὼν* (Montélimar).

Α. Θ. Σ.

Κάβας, Νικόλαος. Πελοποννήσιος ἰατρός. Μυηθεὶς ἀπὸ τοῦ 1819 εἰς τὴν Φιλικὴν 'Εταιρείαν εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς καὶ μεγάλως συνετέλεσε διὰ τῆς ἐπιρροῆς του παρὰ τῷ 'Ιμπραὴμ πασᾶ τοῦ Μορέως κατὰ τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ἔτος νὰ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχήν του ἀπὸ τῶν ἀναφανδὸν τελουμένων παρασκευῶν τοῦ 'Αγῶνος. 'Απέθανεν ἐν Ναυπλίῳ ἐκ τύφου τῷ 1824.

Γ. Δ. Κ.

Κάβασα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου, πρωτεύουσα τοῦ φερωνύμου νομοῦ (*Πτολεμ.* Didot, Δ, ε, 20, πρβλ. *Πλιν.* 5, 48). Ἡ ὀνομασία, παραφθορὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ *Κά-ἔμπς* (= ταῦρος περιβεβλημένος, Müller σχόλια εἰς τόμ. II, σελ. 706. *Πτολ.* Did.). Παρὰ Συνεκδήμῳ 'Ιεροκλέους (724) *Κάβασσα* καὶ *Καύασσα*. Εἶναι τὸ σύγχρονον χωρίον *Καμπάς*, ὅπου ἐρείπια.

Σ. Ε. Λ.

Καβασὰν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αραβικὴ ὀνομασία τῆς ἀσιατικῆς πόλεως *Κάπισα* (βλ. λ.).

Καβάσελο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Επισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας 'Ημαθίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 190.

καβάσης (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀραβ. *καβάς*), ὑπηρέτης, κλητὴρ τῆς 'Υψηλῆς Πύλης, τῶν ὑπουργείων καὶ ἄλλων δημοσίων ὑπηρεσιῶν τῆς προκεμαλικῆς Τουρκίας, ὑπηρέτης πρεσβειῶν (ἐν Κωνσταντινουπόλει) μὲ εἰδικὴν στολήν. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν διομολογήσεων ὑπὸ τῆς νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως τῷ 1914, ἀπηγορεύθη εἰς τὰς πρεσβείας νὰ χρησιμοποιῶσιν ὑπηρέτας μὲ τὸν τίτλον καβάσης.

Ν. Μ.

Καβάσιλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας 'Ηλείας τοῦ νομοῦ 'Αχαϊοηλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1123. Κεῖται παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ καὶ παράγει κυρίως σταφίδα. Εὑρίσκεται εἰς τὸ 65ον χιλιομ. τῆς ἀπὸ Πατρῶν εἰς Καλάμας γραμμῆς τῶν ΣΠΑΠ, ἐνταῦθα δὲ διακλαδίζεται ἡ πρὸς Κυλλήνην γραμμή.

Δ. Ε. Μ.

—Καβάσιλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πανάκτου τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ 'Αττικοβοιωτίας. Κάτ. (1928) 227.

— Καβάσιλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ 'Ιωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 122.

Καβάσιλας. Ὄνομα οἰκογενείας ἐξ 'Ηπείρου, ἤ, κατ' ἄλλους, ἐξ 'Ακαρνανίας, ὁπόθεν μετηνάστευσε, μεσούσης τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, εἰς Κέρκυραν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δεσπότου τῆς 'Ηπείρου 'Ιωάννου Β' 'Αγγέλου Κομνηνοῦ (1335), ἡ χήρα τούτου Ἄννα ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς 'Ανδρόνικον τὸν Παλαιολόγον προτείνουσα τὴν κατάπαυσιν τῶν μεταξὺ τοῦ δεσποτάτου καὶ τῆς αὐτοκρατορίας ὑφισταμένων ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ πρώτου πρὸς τὴν δευτέραν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως χρόνου τινός, ὁ υἱὸς τῆς Ἄννης Νικηφόρος Β', ἐπιθυμῶν νὰ ἀνακτήσῃ τὰς πατρικὰς κτήσεις, κατέφυγε βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν προυχόντων 'Ηπειρωτῶν ***'Αλεξίου Καβάσιλα*** εἰς Πάτρας παρὰ τῇ πριγκιπίσσῃ τοῦ Μορέως Αἰκατερίνῃ, χήρᾳ τοῦ ἡγεμόνος 'Αχαΐας Φιλίππου τοῦ Ταραντινοῦ, ἐπιζητῶν τὴν ὑποστήριξίν της. 'Εν τῷ μεταξὺ ἐπαναστάτησαν καὶ οἱ 'Ακαρνᾶνες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νικολάου Βασιλίτση καὶ τοῦ προαναφερθέντος 'Αλεξίου Καβάσιλα καὶ κυριεύσαντες τοὺς Ρογοὺς καὶ ἄλλα παραθαλάσσια μέρη συνετέλεσαν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν 'Ανδηγαυῶν κατάληψιν ἠπειρωτικῶν τινων κτήσεων καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Κερκύρας.

Διὰ τὰς ὑπηρεσίας ταύτας τοῦ 'Αλεξίου Καβάσιλα ὁ υἱὸς αὐτοῦ *'Ιωάννης* ἠμείφθη ἁδρῶς ὑπὸ τῶν 'Ανδηγαυῶν. Φίλιππος ὁ Ταραντινὸς διὰ διατάγματος αὐτοῦ τὸν ὠνόμασε «Κόμιτα τοῦ 'Αητοῦ» (παράλιον ἔναντι τῆς Κερκύρας), ἱππότην καὶ βαρῶνον τῆς πόλεως καὶ νήσου Κερκύρας, μαρεσκάλκον τῆς δεσποτείας τῆς Ρωμανίας μὲ διάφορα ἐν Κερκύρᾳ τιμάρια. Πρὸς τούτοις ὁ αὐτὸς Φίλιππος καὶ ὁ ἀδελφός του Ροβέρτος ὁ Ταραντινὸς παρεχώρησαν εἰς τὴν μητέρα τοῦ 'Ιωάννου διάφορα ἐν Κερκύρᾳ τιμάρια, ὁ δὲ Κάρολος Γ' παρεχώρησεν εἰς τὸν 'Ιωάννην καὶ ἄλλα τιμάρια, διότι ὁ Καβάσιλας, ἀντιθέτως ἄλλων ὑπὸ τοῦ Καρόλου εὐεργετηθέντων τιμαριούχων, οἵτινες εἶχον ἐγκαταλείψει αὐτόν, τὸν εἶχε βοηθήσει εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας.

Μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου Γ' (1386), ὁ 'Ιωάννης Καβάσιλας ἦτο μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἀντιπροσώπων τῆς νήσου, οἵτινες ἐξελέγησαν ὅπως διαπραγματευθῶσι μετὰ τῆς Βενετίας τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεως τῆς Κερκύρας εἰς τὴν βασίλισσαν τοῦ 'Αδρία. Οἱ Καβάσιλα ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὴν «Χρυσῆν Βίβλον» τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοῦ 1490, τὰ τιμάριά των ὅμως δὲν ἀναγράφονται εἰς τὸν κατάλογον τῶν τιμαρίων Κερκύρας, ὅστις συνετάγη τὸ ἔτος 1616.

Γ. Ε. Τ.

— Καβάσιλας, *Γεώργιος*. Λόγιος, συγγενὴς ἴσως τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Νικολάου (ΙΔ' αἰών). Εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος ποιήματος ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ ἀρχομένου οὕτω: «Στίχοι τοῦ Καβάσιλα κυροῦ Γεωργίου —Ἄκουε λαμπρὰ καὶ σοφὴ γερουσία». 'Εν τῷ ποιήματι τούτῳ ὁ ποιητὴς ὁμιλεῖ περὶ τῶν λόγων τοῦ ἁγ. 'Αθανασίου, τοὺς ὁποίους παρομοιάζει πρὸς τὴν ἐν 'Αμάστρει θαυμασίαν πηγήν.

Ν. Α.

— Καβάσιλας, *Νεῖλος*. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. 'Εγένετο διάδοχος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης περὶ τὸ 1360, ἅμα δὲ καὶ ὀπαδὸς αὐτοῦ ἐν τῇ κατὰ τῶν 'Ησυχαστῶν ἐκκλησιαστικῇ ἔριδι. Εἶναι ἰδίως ἐπίσημος διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Λατίνων, συγγράψας τὸ περὶ «'Αρχῆς τοῦ πάπα» σύγγραμμα, ἐν ᾧ μετὰ ὀξυνοίας ἀποδεικνύει ὅτι οὗτος οὐδὲν δικαίωμα πρωτείου καὶ δικαιοδοσίας ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν κέκτηται, ἀλλὰ μόνον πρῶτος τῇ τάξει εἶναι, οὐδὲ δικαιοῦται νὰ συγκαλῇ συνόδους, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν ὁποίων ὑπόκειται. 'Εν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἔγραψε καὶ περὶ τῶν αἰτίων τῆς διαιρέσεως τῶν δύο 'Εκκλησιῶν, καθὼς καὶ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς καὶ ἐκπορεύσεως τοῦ 'Αγίου Πνεύματος ἐν 5 βιβλίοις, ἐν οἷς παρέχει τὴν λύσιν 49 προτάσεων τῶν Λατίνων.

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— Καβάσιλας, *Νικόδημος* (πρότερον *Νικόλαος*). Ἕλλην λόγιος γεννηθεὶς ἐν 'Αμφίσσῃ τῷ 1595 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαρνακόβῃ τῷ 1652. 'Ενωρὶς εἰσελθὼν εἰς τὴν μονὴν τῆς Βαρνακόβης ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Καλλινίκου. 'Επιστρέψας κατόπιν εἰς Ἄμφισσαν, ἵδρυσε σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε δωρεάν. Τῷ 1642 προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Σαλώνων, ἐτήρησε δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο χωρὶς νὰ παύσῃ διδάσκων εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ. Τῷ 1648 μετέβη εἰς τὴν μονὴν τῆς Βαρνακόβης, ἵνα ἐπισκεφθῇ τὸν ἑτοιμοθάνατον διδάσκαλόν του Καλλίνικον, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς τῆς Βαρνακόβης καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγεται Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός, Κωνστάντιος ὁ 'Αγιορείτης, ὁ Φίλιππος Κάρμας, ὁ Νικόλαος Λογοθέτης κ.ἄ. Συνέγραψε: «Συλλογὴν ἀπορημάτων παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων», «'Ακολουθίαν τοῦ 'Αγ. 'Αρσενίου τοῦ ἐκ Καρυῶν», βίους τῶν διδασκάλων του Χριστοφόρου καὶ Καλλινίκου, ἐκκλησιαστικοὺς λόγους καὶ ἐπιστολάς.

Ν. Α.

— Καβάσιλας, *Νικόλαος*. 'Ανεψιὸς τοῦ Νείλου καὶ διάδοχος ἐν τῷ θρόνῳ Θεσσαλονίκης, ἀποθανὼν ὡς τοιοῦτος τῷ 1371. Περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν ὅτι εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ σακελλαρίου καὶ ὅτι ἀνεμείχθη εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ 'Ιωάννου τοῦ Παλαιολόγου Ε' ἔριδα, συνταχθεὶς τῷ πρώτῳ, ὅτε τῷ 1347 εἰσῆλθε νικητὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ οὗτος ἀνεμείχθη εἰς τὴν κατὰ τῶν 'Ησυχαστῶν ἔριδα κατὰ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ 'Ακινδύνου καὶ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ, κυρίως ὅμως διεκρίθη διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ μυστικὴν τάσιν, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων μυστικῶν θεολόγων τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας. Τὴν τάσιν ταύτην ἀνέπτυξεν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς» ἐν 7 βιβλίοις, ἐν οἷς ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅτι αὕτη συνίσταται ἐν τῇ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἑνώσει καὶ διενεργεῖται διὰ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ χρίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας. Μυστικοῦ καὶ συμβολικοῦ χαρακτῆρος εἶναι καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ: «'Ερμηνεία τῆς θείας λειτουργίας». Κατὰ τῶν Λατίνων ἔγραψεν ὁ Νικόλαος «Ἔλεγχον» καὶ περὶ «'Εκπορεύσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος», ἔτι δὲ καὶ διαφόρους ἐπιστολάς, ὁμιλίας καὶ ἐγκώμια, διακρινόμενα διὰ τὸ ρητορικὸν καὶ φιλοσοφικὸν αὐτοῦ πνεῦμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δημητρακοπούλου*, «'Ορθόδοξος 'Ελλάς» (Λειψία 1872).—*Χρυσοστόμου*, «Περὶ τῶν 'Ησυχαστῶν τῆς ΙΔ' ἑκατ.» (Λειψία 1905).—*Migne*, «'Ελλ. Πατρολογ.» (Τόμ. 150).

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— Καβάσιλας, *Συμεών*. Σοφὸς διδάσκαλος καὶ διάκονος ἐξ 'Ακαρνανίας, ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου καὶ εἶτα σπουδάσας μαθηματικὰ εἰς Πατάβιον. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν τῇ πατριαρχικῇ 'Ακαδημίᾳ τῆς ὁποίας ἐδίδαξε περὶ τὰ ἔτη 1577—1588, βοηθῶν, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, τοὺς ἐν τοῖς πατριαρχείοις γραμματεῖς. Τῷ 1588 ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν 'Αγίῳ Ὄρει μονὴν τῶν 'Ιβήρων, ὅπου ἔζη μέχρι τοῦ 1605 ἐνασχολούμενος εἰς τὰ κατὰ Γαληνὸν ἀνατομικὰ καὶ τὰ κατὰ 'Αριστοτέλην μετεωρολογικά. Μετέφρασεν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν τοὺς Αἰσωπείους μύθους, λόγους τοῦ 'Ισοκράτους, συνέταξε πολλὰ ἐπιγράμματα, ἐν οἷς δύο εἰς Δαμασκηνὸν τὸν Ναυπάκτου καὶ Γεώργιον Πηγᾶν, μετέφρασε δὲ τὸ εἰς 'Ιωάννην Νίγρον ἐπιθαλάμιον τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Turcograecia μετὰ τεσσάρων ἐπιστολῶν του, ὧν ἡ μία ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα διὰ τὰς ἐν αὐτῇ πληροφορίας περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῶν 'Αθηνῶν καὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος. 'Επίσης δύο ἐκ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον τοῦ 1582 ἐξεδόθησαν ὑπὸ Λαμίου.

Μ. Ι. Γ.—Ν. Α.

Καβάσιλας *[Γεωγρ.]*. Στενὸς καὶ χθαμαλὸς ἰσθμὸς (πλάτ. 36° 57' Β, μῆκ. 27° 04' 2/3 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalimno, Kappari and Kos channels) συνδέων τὴν κυρίως νῆσον Κάλυμνον πρὸς τὴν νησίζουσαν προβολὴν τὴν τερματίζουσαν τὴν νῆσον πρὸς Εὖρον.

Σ. Ε. Λ.

Καβασίλας. 'Επιφανὴς Κρής. Συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν 'Ενετῶν ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν τὴν ἐκραγεῖσαν τῷ 1282 ὑπὸ τὸν 'Αλέξιον Καλέργην καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ στρατηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν, παραμείνας πιστὸς εἰς τὸν ἀγῶνα μέχρι τέλους τῆς αἱματηροτάτης ἐκείνης ἐπαναστάσεως, ἤτοι μέχρι τοῦ 1299.

Ν. ΚΛΕ

— Καβασίλας, *'Αλέξανδρος*. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ βασιλείας 'Αλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118), συμμετέσχε τῷ 1081, ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἐκ Θεσσαλίας στρατευμάτων, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 'Αλεξίου κατὰ τῶν εἰς 'Αλβανίαν ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν τῆς Κάτω 'Ιταλίας ὑπὸ τὸν Ροβέρτον Γισκάρδον καὶ τὴν πρὸ τοῦ Δυρραχίου δοθεῖσαν τότε ἀτυχῆ διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς μάχην. Κυρίως διεκρίθη εἶτα εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Μ. 'Ασίαν ἐκστρατείας τοῦ 'Αλεξίου κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τέλος εἰς τὴν κατὰ τῶν εἰς 'Αλβανίαν ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν (1107—1108) ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ροβέρτου Βοημοῦνδον.

Ν. ΚΛΕ

— Καβασίλας, *'Αλέξιος*. 'Ηπειρώτης ἄρχων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Προσεχώρησε τῷ Νικηφόρῳ Β' ὅταν οὗτος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς ἐπικυριάρχου τῆς Πελοποννήσου Αἰκατερίνης Κουρτεναὶ Βαλοᾶ, ἐπιχειρήσας τῷ 1339 νὰ ἀνακτήσῃ τὸν πατρικὸν θρόνον τοῦ δεσποτάτου, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν 'Ιωάννην Καντακουζηνὸν εἶχον κυριεύσει τὰ 'Ιωάννινα, τὴν Ἄρταν καὶ τὴν Αἰτωλο-'Ακαρνανίαν.

Ν. ΚΛΕ

Digitized by Google

— Καβασίλας, ***Κωνσταντῖνος***. Πατρίκιος Βυζαντινὸς καὶ στρατηγὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ζωῆς (1041—1050). Διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς «Δομέστικος τῆς Δύσεως», δηλαδὴ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων. Ν. ΚΛΣ

— Καβασίλας, ***Νικηφόρος***. Στρατηγὸς διοικητὴς τοῦ θέματος Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025). Ἐκστρατεύσας μετὰ τοῦ στόλου τοῦ θέματος Κιβυρραιωτῶν καὶ τοῦ τῆς Σάμου κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος τῷ 1024 ρωσικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Χρυσόχειρα καὶ προσβαλὼν αὐτὸν πλησίον τῆς Λήμνου, ὁλοσχερῶς κατέστρεψεν. Ν. ΚΛΣ

Καβασιλιώτης, ***Κυριαζῆς***. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον προσελήφθη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου. Γ. Δ. Κ.

Καβασῖται (οἱ). Μεγάλη οἰκογένεια τῆς Τραπεζοῦντος, ἀκμάσασα κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν. Τὰ μέλη αὐτῆς οὐ μόνον ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ συμμετεῖχον εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς προσέφερον εἰς αὐτὸ πολλὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης προῆλθον πολλοὶ γενναῖοι στρατηγοί, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ἀρκετὰς γενεὰς ἐκυβέρνησαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῆς περιφερείας Τραπεζοῦντος κειμένην ἐπαρχίαν Χαλδίας. Οἱ Καβασῖται ἦσαν οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ κράτους, διότι διὰ τῆς Χαλδίας εὕρισκον πάντοτε τὴν φυσικωτέραν ὁδὸν οἱ ἐρχόμενοι ἐναντίον τῆς πρωτευούσης πολέμιοι. Οἱ διασημότεροι ἐκ τῶν Καβασιτῶν ὑπῆρξαν ὁ *Ἰωάννης* ἐπὶ Ἀλεξίου Γ', ὁ *Λέων* ἐπὶ Μανουὴλ Γ' καὶ ὁ *Ἀλέξανδρος* ἐπὶ Μανουὴλ Δ'. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος (1461), ἡ οἰκογένεια τῶν Καβασιτῶν, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ μεγάλαι οἰκογένειαι, ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωάμεθ καὶ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀκολουθοῦσα τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα Δαυὶδ Κομνηνόν, ἐκεῖθεν δὲ ἐγκατεστάθη περὶ τὰς Σέρρας εἰς κτήματα παραχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Κάβασος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου καὶ μητρόπολις τοῦ Καβασίτου νομοῦ, ἄλλως *Κάβασα* (βλ. λ.).

Καβασσὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν Καππαδοκίᾳ ἢ Λυκίᾳ (βλ. λ. *Καβησσός*).

Καβάτας, ἢ ***Καββάτας*** [*Μυθολ.*]· βλ. λ. *Καταιβάτης*.

Καβᾶ-τεπὲ [*Γεωγρ.*]. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τοπωνύμια βλ. λ. *Καμπᾶ-τεπέ*.

καβατζάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *καβατζάρω*, ἡ κάμψις τοῦ κάβου, τοῦ ἀκρωτηρίου.

καβατζάρω· γυρίζω τὸν κάβο, κάμπτω τὸ ἀκρωτήριον· || φέρω σχοινίον ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς πρὸς τὴν ἑτέραν.

Καβατζὶκ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου ἤδη καλούμενον *Λευκάδι* (βλ. λ.).

Καβατζίκι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Ἄλλοτε ἦτο ἑλληνικὸν μετὰ 450 κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν, οἵτινες μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

καβατίνα (ἡ) (cavatina). Τεμάχιον μικρᾶς διαρκείας, διὰ τοῦ ὁποίου, ἐν τῷ παλαιοτέρῳ μελοδράματι, ἐτελείωνε συνήθως ἓν ρετσιτατίβο. Ἡ καβατίνα, πολὺ μικροτέρα τῆς ἄριας, λόγῳ τῆς μεγάλης της ἁπλότητος πλησιάζει πρὸς τὸ *λὶντ* (Lied), ἀποφεύγει δὲ τὰς ἐπαναλήψεις τῶν μουσικῶν φράσεων καὶ τῶν λέξεων. Ἡ σύγχρονος καβατίνα ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτοτελὲς ἀπόσπασμα τοῦ μελοδράματος, ἄνευ ρετσιτατίβου. Σ. Γ.

Καβατσέλος, ***Μπανούσης***. Τουρκαλβανὸς τοπάρχης ἐκ Λιαπουριᾶς, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κληθεὶς μετ' ἄλλων πολλῶν Ἀλβανῶν διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ἔφθασε μετὰ διακοσίων Λιάπηδων τῆς Χιμάρας, καὶ ἐγκατασταθεὶς παρὰ τὴν Κορώνην ἐδῄου ἐπὶ ἔτη πολλὰ τὴν Μεσσηνίαν. Καταδιωχθεὶς καὶ οὗτος ἐπὶ Χασὰν πασᾶ Μουστάκα, ἐπολέμησε γενναιότατα, ἔπεσε δὲ ἀγωνιζόμενος νὰ διαβῇ ἀπὸ τὰ μεσσηνιακὰ ὅρια εἰς Ἀρκαδίαν. Γ. Δ. Κ.

Καβατσόλα (Cavazzola), ***Παῦλος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Moronda (1486—1522). Διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Βερώνῃ, ἔνθα σῴζονται καί τινα ἔργα του (3 πίνακες ἐν τῷ ἄμβωνι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου καὶ μία Θεοτόκος εἰς τὸ μουσεῖον). Εἰργάσθη κυρίως ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Ι. Μ. Π.

Καβαφάκης, ***Ἀνδρέας***. Ἕλλην δημοσιογράφος (1870—1922). Ἐγεννήθη ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του καὶ κατόπιν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολήν, βραδύτερον δὲ ἐν Παρισίοις. Ἀρχὴν τοῦ δημοσιογραφικοῦ του σταδίου ἔκαμεν ἐν Καΐρῳ, ὅπου εἰργάσθη εἰς τὰς ἐκεῖ ἐκδιδομένας ἑλληνικὰς ἐφημερίδας «Φῶς» καὶ «Κάϊρον». Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ τουρκικοῦ Συντάγματος μετέβη τῷ 1909 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατ' ἀρχὰς συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Θάρρος» καὶ κατόπιν εἰς τὸν «Ἀμερόληπτον», διακριθεὶς διὰ τὸ ζωηρὸν ὕφος τῆς ἀρθρογραφίας του καὶ διὰ τὴν σφοδρὰν πολεμικήν του κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν Νεοτούρκων. Καταδιωχθεὶς ἕνεκα τούτου κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου προσελήφθη ὡς ἀρθογράφος εἰς διαφόρους ἐφημερίδας. Τὸν Αὔγουστον τῷ 1916 ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα φιλελευθέρων ἀρχῶν «Ἐλεύθερον Τύπον» (βλ. λ.), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνέπτυξεν εὐρύτερον τὴν δημοσιογραφικήν του ἰδιοφυΐαν καὶ ὀργανωτικήν του ἱκανότητα, πρὸς δὲ τὰ ἐξαίρετα προσόντα του ὡς ἀρθρογράφου, χειριζομένου τὴν καθαρεύουσαν μὲ κομψοέπειαν καὶ γλαφυρότητα, ὕφος διηνθισμένον καὶ περίτεχνον, εἰκόνας καὶ λυρικὰς ἐξάρσεις ἀήθεις μέχρι τῆς ἐποχῆς διὰ τὸ πολιτικὸν ἄρθρον. Φύσις ἀνήσυχος καὶ συνείδησις πατριωτική, διεκρίθη διὰ τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν εὐγενῆ πολεμικήν του. Ἀπέδωκεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν εἰδησεολογίαν, τὴν εἰκονογραφημένην δημοσιογραφικὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἀνταπόκρισιν, ἐτόνωσε τὴν φιλολογικὴν ὕλην καὶ ἐφρόντισε τὴν τυπογραφικὴν καλλιμορφίαν τῆς ἐφημερίδος, φρονῶν, γενικώτερον, ὅτι ἡ σύγχρονος ἐφημερὶς διὰ νὰ σταδιοδρομήσῃ ἀσφαλῶς πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ ἑδραίων οἰκονομικῶν βάσεων.

Ἀνδρέας Καβαφάκης.

Κατὰ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης μετέβη εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τοῦ Τύπου τῆς Διευθύνσεως τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς προσωρινῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὰ ἔτη 1919 καὶ 1920 εἶχε μεταβῆ εἰς Παρισίους, ὅπου παρηκολούθησε τὰς διασκέψεις τῆς εἰρήνης. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1922 ἐδολοφονήθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἀνισορρόπου. Μ. Δ. Β

καβάφης (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀραβ. *χαφάφ*, ὅπερ οἱ Τοῦρκοι μετέτρεψαν εἰς *καβάφ*)· ὁ πωλῶν ὑποδήματα μεταχειρισμένα ἢ ἕτοιμα, συνήθως κακῆς ποιότητος· || μεταφορ. ἄνθρωπος μὴ τέλειος εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ὁ ἄλλως καὶ *ἐσκιτζῆς*. Ν. Μ.

Καβάφης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1868, καταγόμενος δ' ἐκ Κωνσταντινουπολιτῶν, οἵτινες τῷ 1840 μετῴκησαν εἰς Αἴγυπτον. Υἱὸς μεγαλεμπόρου, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀγγλίᾳ, διέμεινεν ἐπὶ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τέλος ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὡς δημόσιος ὑπάλληλος κατ' ἀρχάς. Ἐσπούδασεν ἀγγλικὴν λογοτεχνίαν καὶ κατέγινεν εἰς τὴν ἱστορίαν, πρὸ πάντων τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἡ ἐσωτερικὴ μορφὴ τοῦ ἔργου του παρουσιάζει ἰδιορρυθμίαν ἰσχυρῶς προσωπικήν. Τὸ ὕφος του, ἀπηλλαγμένον λεξιθηρίας, καὶ ὁτὲ μὲν περίτεχνον καὶ κομψόν, ὁτὲ δὲ πλῆρες ζέσεως καὶ δυνάμεως, ἀλλὰ πάντοτε μακρὰν τοῦ πομπώδους, προσεγγίζει περισσότερον πρὸς τὸν πεζὸν καὶ ὀλιγώτερον πρὸς τὸν ἐκ παραδόσεως ποιητικὸν λόγον, τοῦ ποιητοῦ προσέχοντος μᾶλλον εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀλήθειαν ἢ εἰς τὴν γλωσσικὴν καλλιέπειαν. Οὕτως εἰς τὰ καθαρῶς ἱστορικά του ποιήματα τὸ λεκτικόν του ἀρχαΐζει μέχρι δυσδιακρίτου παραθέσεως αὐτουσίων ἀποσπασμάτων Ἑλλήνων ἱστορικῶν· εἰς ἄλλα, ἰδίως ἐπιθανάτια, ἐπιτάφια καὶ ἐπιμνημόσυνα, προσλαμβάνει ἁβρὸν καὶ λιτὴν ἔκφρασιν πένθους· τέλος, εἰς ἐγκώμια καὶ ἐκδηλώσεις παθητικωτέρας, καθίσταται μέχρις ὑπερβολῆς ὀρθόδοξον δημοτικόν. Συνήθως ὅμως ὁ ποιητὴς συναναμειγνύει καθαρεύοντας μετὰ δημοτικῶν τύπους, οὐδένα θεωρῶν ὁλοσχερῶς ἀποβλητέον. Ὁμολογουμένως δὲ ἡ τοιαύτη του ἔκφρασις προσαρμόζεται πρὸς τὸ ποιητικόν του εἶδος.

Ἡ μετρική του περιορίζεται κυρίως εἰς τὸν ἴαμβον, ἐλευθεριάζοντά πως, ἐνίοτε δ' ἐναλλασσόμενον μετὰ δεκαπεντασυλλάβου, σπανιώτερον δὲ εἰς ἰδιόρρυθμον ἀναπαιστικὸν δωδεκασύλλαβον διχοτομημένον. Ὁμοιοκαταληξία, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ἐλλείπει, ὅπου δ' ἀπαντᾷ χρησιμοποιεῖται ἁπλῶς ὡσεὶ ἀπήχησις ἢ συνήχησις. Συνήθως εἰς τὸ ἔργον τοῦ Καβάφη διακρίνουν τὰ λυρικὰ ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων του, μολονότι παρ' αὐτῷ ἡ ἀπεικόνισις φυσιογνωμιῶν ἢ γεγονότων, τείνουσα πρὸς τὴν ἐναίσθησιν αὐτῶν, συμμείγνυται οὐσιαστικῶς πρὸς ἅπαν τὸ ἔργον του. Πλειστάκις ἄλλωστε ἐπανέρχεται ἐπὶ τὰ αὐτά, εἴτε διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ, ὑπὸ ἄλλο θέμα, ἰδέαν γενικωτέραν, εἴτε διὰ νὰ ἀναπτύξῃ ἢ συμπληρώσῃ νόημα ἄλλως ἄλλοτε ἐκφρασθέν. Ἡ τοιαύτη αὐθεντική, οὕτως εἰπεῖν, ἀνάλυσις ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἰδίου του ἔργου παρουσιάζεται ἐνίοτε ὡς ὑπὲρ τὸ δέον ἐπεξηγηματικὴ καὶ διάφορος τῆς ἄλλης του ποιήσεως, αὐστηρῶς ἐπιγραμματικῆς. Ἐν τούτοις προσεκτικωτέρα παρατήρησις πείθει περὶ τῆς ἀδιασείστου ἑνότητος τοῦ ἔργου, διεπομένου ὑπὸ ἰδεῶν σταθερῶν, μὲ αὐστηρὰν ἀλληλουχίαν καὶ συνέπειαν μεταξύ των, προϊουσῶν δὲ εἰς ὁλοκλήρωσιν. Τὰ ποιήματά του, ἰδίως τὰ νεώτερα, ἀποπνέουν ἀπαισιοδοξίαν κεκραμένην μὲ ἐπικουρισμὸν τῆς παρακμῆς, θηρεύοντα τὴν «ἄμεσον καὶ παραυτίκα ἡδονήν», χωρὶς τοῦτο νὰ ἄγῃ εἰς ταπεινὴν φιληδονίαν ἢ διαστροφήν. Ἐκπρόσωπος, ὡς ἐλέχθη, ἐποχῆς «ὑπερπολιτισμοῦ», ὁ ποιητὴς ἀντιτάσσει κατὰ τῆς πεισιθανάτου ἀντιμετωπίσεως τῆς ζωῆς τὸν ἀνακρεόντειον ἐνθουσιασμὸν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς νεότητος καὶ τῶν αἰσθήσεων τὴν μέθην. Τραγικὸς κατὰ βάθος καὶ μέχρι πάθους διανοητικός, ἐπιζητεῖ τὸ πηγαῖον σφρῖγος. Ὁ διονυσιασμὸς οὗτος ἐγγίζει που τὰ ὅρια μυστικοπαθείας, ἀλλ' ὄχι θεολήπτου καὶ πολὺ ἀπεχούσης τῶν ὁρίων τῆς πίστεως.

Αἱ ἐκδόσεις τοῦ Καβάφη εἶναι προσωρινοῦ τύπου. Ἐκτυπῶν ἕκαστον ποίημα εἰς φύλλον χάρτου συνάπτει κατὰ καιροὺς ταῦτα, εἴτε ἐκλογὴν αὐτῶν, εἰς βιβλίον, ὡς δὶς ἢ τρὶς μέχρι τοῦδε, παρέχων τοῦτο δωρεὰν εἰς τοὺς φίλους του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γρ. Ξενοπούλου*, ἄρθρον περὶ Κ. Π. Καβάφη («Παναθήναια» 1901).—*Τέλλου Ἄγρα*, «Ὁ ποιητὴς Καβάφης», («Δελτίο Ἐκπαιδ. Ὁμίλου τοῦ 1910»).—*Ἄλκη Θρύλου*, «Κ. Καβάφης» (Κριτικὲς Μελέτες III 1925).—Πανηγυρικὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Τέχνη» (1925) καὶ τῆς «Semaine Égyptienne» (1929) (γαλλιστί). Τ. Α.

καβάφικος, *—η*, *—ο*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καβάφην, || μεταφ., ὁ τοῦ καβάφη· κατωτέρας ποιότητος: «καβάφικη δουλειά»· || *καβάφικα* (τά)· ὁ τόπος ὅπου εἶναι ἱδρυμένα τὰ ὑποδηματοποιεῖα: «ἐπέρασα ἀπὸ τὰ καβάφικα».

Καββαδᾶτες [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 535. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ βουνοπεδίου *Λουλούδι* χωρίον *Ἀφιόνας* (κάτ. 191). Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος παράγει οἶνον, ἔλαιον, δημητριακά, ὄσπρια καὶ γεώμηλα. Ἔχει μικρὰν κτηνοτροφίαν. Οἱ καββαδᾶτες συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς πόλεως Κερκύρας δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χλμ. 37). Δ. Ε. Μ.

Καββαδία *(τοῦ—)* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ΝΔ ἐσχατιᾶς τῆς νήσου Καλάμου τῆς Ἀκαρνανιακῆς (πλάτ. 38°35'10" Β, μῆκ. 20°53'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to Cape Kamilafca), 3/4 μιλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι. Σ. Ε. Λ.

Καββαδίας. Οἰκογένεια ἐξ Ἀγράφων, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ὁπότε ἀναφέρονται πολλὰ μέλη της εἰς ἁρματολικὰ σώματα. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἁρματολὸς Ἀγράφων διετέλεσεν ἐπὶ διετίαν ὁ *Σύρμας Καμπατζᾶς*, ὡς ἐκαλεῖτο τότε ἡ οἰκογένεια. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἀνάληψιν τῆς δερβεναγαζιρείας τῆς Ρούμελης, καὶ οἱ Καμπατζᾶδες ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσουν, καταφυγόντες τὸ πρῶτον εἰς τὴν νησῖδα Κάλαμον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἰθάκην, Λευκάδα καὶ Κεφαλληνίαν, ὅπου καὶ ἐγκατασταθέντες ἐξηλλήνισαν τὸ παλαιὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα. Κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις, γενάρχης τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ἱερεύς τις ἐξ Ἰταλίας.

— **Καββαδίας**. Ἐπώνυμον πολλῶν Ἀγωνιστῶν ὧν κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἀθανάσιος***. Κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τὸ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ ἐπολέμησεν εἰς Λευκάδα. Ἀποστρατευθεὶς κατὰ τὴν διάλυσιν τῶν ταγμάτων, παρέμεινεν εἰς Κεφαλληνίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1830.

—2) ***Κώστας***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγράφων. Ἀνῆκεν εἰς τὰ ρουμελιωτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐστρατολογήθησαν ὑπὸ τοῦ Κωλέττου διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν «ἀνταρτῶν». Ἔλαβε τὸν βαθμὸν χιλιάρχου. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἠλείαν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μύλων.

—3) ***Λάμπρος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγράφων, ἀποκαλούμενος καὶ *Χαμουτζᾶς* (ἀνεψιός). Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Ζωγρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρυστινλῆ Ὀμὲρ πασᾶ εἰς τὴν δευτέραν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, ἐθανατώθη μαρτυρήσας.

—4) ***Μαλάμμος***. Ἀνεψιὸς τοῦ *Ἀθανασίου*, ὅστις ὑπηρετῶν μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του *Νικολάου* εἰς τὰ ἀγγλικὰ τάγματα ἠκολούθησε τὸν Ριχάρδον Τζοὺρτζ εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἔπεσε μαχόμενος ὑπὲρ τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας.

—5) ***Μῆτρος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγράφων. Ἦτο τρομερὸς τὴν ὄψιν καὶ ἀγριώτατος τὴν ψυχήν.

Digitized by Google

Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, καὶ κατῆλθε τῷ 1824 ὡς ὑποχιλίαρχος εἰς Πελοπόννησον κατὰ τὸν ἐμφύλιον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, καὶ ἀνερριχήθη ἐπὶ τοῦ τείχους, θὰ κατώρθωνε δὲ νὰ εἰσπηδήσῃ, ἐὰν δὲν ἐγκατελείπετο ἀπὸ τοὺς Κορωναίους. Τραυματισθεὶς εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἐθεραπεύθη ὑπὸ τοῦ Μάγερ, τοῦ ὁποίου καὶ ἐγένετο ἀκόλουθος. Μετὰ τὴν Ἔξοδον ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου προσελήφθη εἰς τὰς χιλιαρχίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸ σῶμα τῆς ὀροφυλακῆς, ἐφονεύθη δὲ εἴς τινα συμπλοκὴν τῷ 1842.

—6) ***Νικόλαος.*** Στρατολογημένος εἰς τὰ ἀγγλικὰ τάγματα, ἠκολούθησε τὸν διοικητήν του Ριχάρδον Τζοὺρτζ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ταγμάτων τούτων, ἐπιστρέψας εἰς Ἑπτάνησον καὶ ἐργαζόμενος ὡς ζωέμπορος, ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἐχρησιμοποιήθη ὡς γραμματεὺς ἀπὸ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ τὸν ἠκολούθησε κατελθόντα εἰς Πελοπόννησον. Ἐπολέμησε δὲ μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως, τιμηθεὶς μὲ τὸν βαθμὸν ἀξιωματικοῦ τῆς φάλαγγος καὶ μὲ τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1860.

—7) ***Παναγιώτης,*** ὁ καὶ *Ἀναγνώστης.* Ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐν Κεφαλληνίᾳ κλάδον τῆς οἰκογενείας Καββαδία. Ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐσχημάτισε μικρὸν σῶμα Κεφαλλήνων, μὲ τοὺς ὁποίους ἠγωνίσθη εἰς τὸ Λάλα καὶ τὴν Τρίπολιν. Κατόπιν ἀκολουθήσας τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον, τοῦ ὁποίου ἐγένετο σημαιοφόρος, ἐπολέμησεν εἰς τὸ Πέτα καὶ ἀλλαχοῦ. Ὑπέστη τὰς δύο πρώτας πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Κρεμμυδίου, τοῦ Ναυαρίνου καὶ τοῦ Δηροῦ.

—8) ***Στέλιος.*** Ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ *Λάμπρου.* Ἐζωγρήθη καὶ οὗτος τὴν 8 Αὐγούστου 1826 εἰς τὸ Χαϊδάρι καὶ ἀπηγχονίσθη μαρτυρήσας.

—9) ***Χαράλαμπος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλληνίας. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Φωκᾶν, τὸν Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Χ. Ἰγγλέσην, πεσὼν μετ' ἐκείνου εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀναλάτου, παρὰ τὰς Ἀθήνας, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827. Γ.Δ.Κ.

—**Καββαδίας, *Γεώργιος.*** Νομικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ 1842 διωρίσθη δικαστὴς ὑπὸ τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως. Συνέταξε «Λεξικὸν ἰταλοελληνικόν», ἔγραψε διαφόρους ποιήσεις καὶ ἐδημοσίευσε συλλογὴν παροιμιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ πρακτικὸς λόγος». Λ. Χ. Ζ.

—**Καββαδίας, *Ἱερεμίας.*** Κληρικὸς πεπαιδευμένος, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1693. Ἐσπούδασεν ἐν Παταυΐῳ, εἶτα δὲ συνέστησεν ἐν Κερκύρᾳ φροντιστήριον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Συλλογὴν ᾠδῶν γραφεισῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τῷ 1762, ὡς καὶ λόγον του εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου ἔχομεν εἰς τὸ φυλλάδιον «Ἄνθη νεοθαλῆ καὶ νεόδρεπτα ἐκ τοῦ λειμῶνος τοῦ κατὰ Κέρκυραν κοινοῦ φροντιστηρίου», ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766. Μ. Ι. Γ.

—**Καββαδίας, *Μακάριος.*** Κληρικὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀργοστολίῳ, μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει (1795—1798), εἶτα δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου, ὅπου προσελήφθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος παρὰ τῷ πρίγκιπι Ὑψηλάντῃ. Τοῦ Μακαρίου ἐξεδόθη τῷ 1802 ἐν Βενετίᾳ «Λόγος κατὰ Βολταίρου», παρασυνημμένους ἔχων ὕμνους τινὰς ἱεροὺς εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἴς τινας ἁγίους. Μ. Ι. Γ.

—**Καββαδίας, *Παναγῆς.*** Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κοθρεῷ τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὸ 1850 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1928. Ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένος μετὰ τῆς προαγωγῆς τῆς τε ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι. Γενόμενος τῷ 1885 γενικὸς ἔφορος ἀρχαιοτήτων, τῷ δὲ 1895 καὶ γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ φιλοπονίας καὶ ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος νὰ ἐγκαταστήσῃ πρεπόντως τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, συντελέσας εἰς τὴν ἀνέγερσιν νέου οἰκοδομήματος καὶ ἐγκαταστήσας καὶ διατάξας ἐν αὐτῷ τὰς ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Εταιρείας· νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἐπεκτείνῃ τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν παγκοσμίου σημασίας μουσεῖον, πληρώσας τοῦτο διὰ τῶν εὑρημάτων τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως σπουδαιοτάτης ἀνασκαφῆς· νὰ ἱδρύσῃ τὸ ἀξιολογώτατον μουσεῖον τῆς ἱερᾶς Ἐπιδαύρου, ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ὁποίας ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν κυριωδεστάτων σκοπῶν τοῦ βίου αὐτοῦ· νὰ ἱδρύσῃ τὸ ἐν Ἀργοστολίῳ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον διὰ τῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας διενήργησεν οὗτος ἐν Κεφαλλησίᾳ τῇ γενναίᾳ ἀρωγῇ τοῦ Ὁλλανδοῦ μεγαπλούτου καὶ φιλομήρου Goekoop· ἐπὶ πλέον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ τὸν πλουτισμόν, τῇ πολυτίμῳ ἐπιστημονικῇ συνεργασίᾳ τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων Δημ. Φιλίου Βαλερίου Στάη, Ἀνδρέου Σκιᾶ κ. ἄ., τῶν μουσείων τῆς Τεγέας, τῆς Σπάρτης, τοῦ Θέρμου, τῆς Λυκοσούρας, τῆς Μυκόνου, τῆς Δήλου καὶ πολλῶν ἄλλων δευτερευούσης σημασίας. Ὡς γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ μουσείων τοῦ κράτους, ὁ Καββαδίας ἵδρυσεν ἐπίσης τὸ «Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον», τὸ ὁποῖον, ἐπί τινα σειρὰν ἐτῶν ἐκδοθέν, ἀπετέλεσεν ὠφελιμώτατον συμπλήρωμα τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος», ὡς περιοδικὸν ἀποβλέπον εἰς τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τῶν νέων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων καὶ προσκτημάτων ἀνασκαφῶν καὶ μουσείων. Διορισθεὶς τῷ 1904 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1922, ὅτε ἀπεχώρησε, καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁρίου τῆς ἡλικίας. Κυριώτερα αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐν Λούβρῳ Σαμοθρᾳκία Νίκη» (1879), «Ὁ Παιώνιος καὶ τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἔργα αὐτοῦ» (1879), «Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου» (1881), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας» (1884), «Κατάλογος τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου» (1887), «Γλυπτὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Κατάλογος περιγραφικὸς» (1892), «Fouilles d'Epidaure» (1893), «Les Musées d'Athènes» (1894), «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν» (1900), «Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς τῷ 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900», «Die Ausgrabung der Akropolis» (ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γ. Καβεράου) (1907), «Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία» (1909). «Marbres des Musées de Grèce. Catalogue de la collection de moulages exposés à l'Exposition internationale de Rome μετὰ 148 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ» (1911), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς τέχνης».

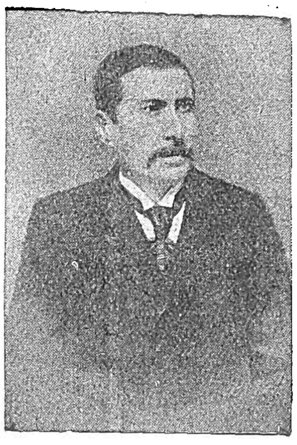

Παναγῆς Καββαδίας.

[*Γ. Οἰκονόμου,* Ἔκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1928 ὑπὸ τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» πεπραγμένων.] Β. Δ. Θ.

καββάδιον (τὸ) */Βυζαντ./.* Ὁ ἐκ πιλήματος (κετσὲ) *θώραξ* (βλ. λ.) τῶν Βυζαντινῶν.

Καββαθᾶς *Νικόλαος,* ὁ καὶ *Γαβαθᾶς.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Καστρίου (Δελφῶν). Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1826, ὁπότε τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀράχωβας ἀπέθανε συνεπείᾳ τοῦ τραύματός του. Γ.Δ.Κ.

Καββᾶκος, *Ἐμμανουήλ.* Ἕλλην γλύπτης ἐργασθεὶς ἐν Ἀμερικῇ. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τῆς Βαλτιμόρης καὶ εἰς Παρισίους. Ἔργα του: «Πόθος», «Ὀρχηστρίδες» κλπ. Ι. Μ. Π.

καββάλα ἢ καὶ ***κάββαλα*** (ἑβρ. *καμπαλὰ*=παράδοσις, ἐκ τοῦ ῥήματος κιμπὲλ=δέχομαί τι ἐκ παραδόσεως). Καλεῖται οὕτως ὡρισμένον θεοσοφικὸν σύστημα, παρ' Ἰουδαίοις, τοῦ ὁποίου ἡ μυστικὴ γνῶσις μετεδόθη, ὡς δοξάζουν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Ραζιὴλ εἰς τὸν Ἀδάμ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου μετεδόθη εἰς τοὺς πατριάρχας καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς προφήτας, οἵτινες ἐδίδαξαν ταύτην εἰς τοὺς Ταναΐτας διδασκάλους καὶ δή εἰς τοὺς περὶ τὸν Β' αἰῶνα ἀκμάσαντας Ἀκιμπᾶ καὶ Συμεὼν μπὰρ Γιοχαΐ. Ὑπὸ τῶν τελευταίων ἡ καββαλιστικὴ σοφία μετεδόθη εἰς ὡρισμένους μύστας, Ἰουδαίους καὶ μή, τῶν μέσων καὶ νεωτέρων χρόνων. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς καββαλιστικῆς διδασκαλίας δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς βαβυλωνείου αἰχμαλωσίας· τὸ ὅλον ὅμως σύστημα ἐμορφώθη πολὺ βραδύτερον, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰουδαϊκῶν σχολῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ μεταγενέστεροι καββαλισταὶ διακρίνουν δύο ἀπόψεις ἐν τῷ συστήματι αὐτῶν: τὴν *θεωρητικὴν καββάλαν (καμπαλὰ ἰγιουνεὶθ)* καὶ τὴν *πρακτικὴν καββάλαν (καμπαλὰ μαασεὶθ).* Κύριον μέλημα τῆς πρώτης εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ *ἀπορροῆς,* ἥτις ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς καββαλιστικῆς φιλοσοφίας. Αὕτη πραγματεύεται ὡσαύτως περὶ τῶν διαφόρων ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως πάντων τούτων ἐπὶ τοῦ ὑποσεληνίου κόσμου· ἐπίσης διδάσκει ὡρισμένην μέθοδον μυστικῆς ἐξηγητικῆς, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἐν τῷ βιβλικῷ κειμένῳ τὴν καββαλιστικὴν ἀλήθειαν. Τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς καββάλας περιλαμβάνει εἶδός τι μυστικῆς σοφίας, δι' ἧς ὁ μεμυημένος προκαλεῖ τὴν ἐνέργειαν, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, τῶν ἀνωτέρων δυνάμεων ἐπὶ τοῦ κατωτέρου κόσμου, κατορθώνων οὕτω νὰ παράγῃ ὑπερφυσικὰ ἀποτελέσματα καὶ θαύματα. Τοῦτο κατορθοῦται ἢ διὰ τῆς προφορᾶς ἐνίων λέξεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (αἵτινες ὑποτίθεται ὅτι ὑποκρύπτουν σχετικοὺς ὑπαινιγμοὺς ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ θέλομεν νὰ ἐπιφέρωμεν) ἢ διὰ τῆς ἐπιφυλακτῶν γραφῆς τῶν ἐν λόγῳ λέξεων κλ. Καταφανῆ ἴχνη τῆς καββαλιστικῆς ταύτης μαγείας περιέχουν πολλὰ βιβλία τῆς ἀποκρύφου καλουμένης φιλολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ καλυτέρα ἀνάλυσις τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς καββάλας εἶναι ἡ τοῦ Munk, ὅστις διαιρεῖ τοῦτο: εἰς *συμβολικήν, δογματικὴν* ἢ *θετικὴν* καὶ *μεταφυσικὴν* ἢ *θεωρητικὴν* καββάλαν.

Ἡ συμβολικὴ καββάλα, εἰς ἣν δύναται νὰ ὑπαχθῇ καὶ ἡ καββαλιστικὴ ἑρμηνευτική, διδάσκει τὸν τρόπον, δι' οὗ ἀνευρίσκεται ἐν τῷ ἱερῷ κειμένῳ ἡ ἐσωτερικὴ ἢ μυστικὴ ἔννοια τοῦ γράμματος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κυριολεξίαν αὐτοῦ. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ διαφόρων συνδυασμῶν καὶ συμμείξεων γραμμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τριῶν μεθόδων: τῆς *τεμουρά,* τῆς *γκεματριὰ* καὶ τοῦ *νοταρικοῦ.* Ἡ τεμουρὰ (ἐκ τῆς ἑβρ. ρίζης *μοὺρ*=μεταβάλλω, ἀντικαθιστῶ) συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου κανόνος μετάθεσιν ἢ ἀντικατάστασιν τῶν γραμμάτων μιᾶς λέξεως δι' ἄλλων ψηφίων τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματισθῇ λέξις διάφορος τῆς τοῦ κειμένου. Ἐκ τῶν ποικίλων μεθόδων τῆς τεμουρά, λαμβάνομεν π. χ. τὴν καλουμένην A-th-b^a-sch. Δι' αὐτῆς ἀντικαθίσταται τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου aleph διὰ τοῦ τελευταίου thaw, τὸ δεύτερον beth διὰ τοῦ προτελευταίου schin καὶ οὕτω καθεξῆς. Χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τοιαύτης τεμουρὰ εὕρηται, κατὰ τοὺς καββαλιστάς, παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ (κε' 26), ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ πικροῦ ποτηρίου, δι' οὗ ὁ προφήτης ποτίζει πάντας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου καὶ τὰ ἀντίπαλα ἔθνη «καὶ ὁ βασιλεὺς Σησὰχ θέλει πίει μετ' αὐτῶν». Ἡ λέξις *Σησὰχ* (ἑβρ. sch^{e}sch^{a}ch) τυγχάνει ἀγνώστου σημασίας. Διὰ τῆς μεθόδου ὅμως A-th-b^{a}sch δημιουργεῖται ἡ λέξις Babel (Βαβυλών), ἥτις ἁρμόζει θαυμασίως εἰς τὴν ἔννοιαν ἀμφοτέρων τῶν χωρίων.

Ἕτερον δεῖγμα τεμουρᾶς ἀπαντᾷ ἐν αὐτῷ τῷ Ἱερεμίᾳ (Μασωρικὸν κείμενον να', 1), εἰς τὴν ἑξῆς παράγραφον: «Οὕτω λέγει Κύριος, Ἰδοὺ ἐγὼ ἐγείρω ἄνεμον φθοροποιὸν ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐπὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς *τοὺς ὑψώσαντας τὴν καρδίαν αὐτῶν κατ' ἐμοῦ...».* Ἡ διὰ κυρτῶν γραμμάτων τελευταία αὕτη φράσις διατυποῦται ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ διὰ τῶν λέξεων l^{e}b k^{a}m^{a}j, τὰ ψηφία δὲ ταῦτα, ἀντικαθιστάμενα διὰ τῆς μεθόδου τῆς τεμουρᾶς ἀποτελοῦν τὴν λέξιν Kasdim=Χαλδαῖοι. Πράγματι δὲ ἀντὶ τῆς ἀνωτέρω φράσεως τό τε ἀραμαϊκὸν καὶ τὸ ἀλεξανδρινὸν ἑλληνικὸν κείμενον φέρουσι τὴν λέξιν Χαλδαῖοι.

Ἡ γκεματριὰ (ἐκ τοῦ ἑλλην. *γεωμετρία*) ἐξετάζει τὰ ψηφία τῶν λέξεων ἀπὸ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἀντικαθιστῶσα ἢ σχετίζουσα ταῦτα πρὸς ἄλλας λέξεις ἴσης ἀριθμητικῆς ἀξίας. Οὕτως ἡ ἀριθμητικὴ ἀξία τῶν τριῶν πρώτων ἑβραϊκῶν λέξεων τῆς γενέσεως b^{e}reschith b^{a}ra el^{o}him (=ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς) εἶναι 1116. Τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν ἀξίαν κέκτηνται καὶ αἱ ἑβραϊκαὶ λέξεις b^{e}rosch h^{a}sch^{a}n^{a}h n^{i}bra (=κατὰ τὸ νέον ἔτος ἐπλάσθη, δηλαδὴ ὁ κόσμος). Ἐκ τούτου τεκμαίρεται, ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ σύμπαντος ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἡ μέθοδος τῆς γκεματριὰ ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωστικοῖς.

Τὸ νοταρικὸν (ἐκ τοῦ λατιν. nota=δεῖγμα, σημείωσις) ἀναζητεῖ εἰς τὸν φθόγγον ἑκάστης λέξεως τὸ ἀρχικὸν γράμμα μιᾶς ἄλλης. Οὕτω λόγου χάριν ἡ πρώτη λέξις τῆς Γενέσεως b^{e}reschyth ἐκλαμβάνεται ὡς ὁ πυρὴν τῶν ἀκολούθων λέξεων: b^e=bara (ἐποίησε), r=rakia (στερέωμα), e=erez (γῆν), sch=schamaïm (οὐρανόν), y=yam (θάλασσαν), th=théhom (ἄβυσσον). Πᾶσαι αἱ λέξεις αὗται δύνανται κάλλιστα νὰ ἀποτελέσουν αὐτοτελῆ ἑβραϊκὴν πρότασιν.

Τὰ τρία γράμματα τῆς λέξεως ad^{a}m δύνανται ν' ἀποτελέσουν τὰ ἀρχικὰ τῶν λέξεων adam, david καὶ maschiach (μεσσίας), ἐξ οὗ εἰκάζεται ἡ γενεαλογικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων προσώπων. Ἡ μέθοδος τοῦ νοταρικοῦ ἀφίνει, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἐπὶ τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, εὐρύτατον πεδίον δράσεως εἰς τὴν φαντασίαν τῶν καββαλιστῶν.

Ὑπὸ τῶν ὅρον θετικὴν ἢ δογματικὴν καββάλαν δυνάμεθα νὰ πιριλάβωμεν ὅλας τὰς πίστεις καὶ τὰς μυστικὰς δοξασίας τῶν καββαλιστῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν φέρουν στοχαστικὸν χαρακτῆρα. Ἡ δογματικὴ καββάλα ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς δαίμονας, τὰς ταξιαρχικὰς αὐτῶν διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως, τὰς μετεμψυχώσεις κτλ. Τὸ μυθολογικὸν τοῦτο μέρος τῆς καββάλας φέρει ἰσχυροτάτας τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἀρχαίων περσικῶν καὶ χαλδαϊκῶν δεισιδαιμονιῶν. Ἐν τούτοις οἱ καββαλισταὶ δὲν παρέλειψαν νὰ εὐρύνουν διὰ τῆς φαντασίας των τὸ περιεχόμενον τῶν ξενικῶν τούτων μύθων. Οὕτως ἀνεπτύχθη ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ὁραμάτων τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ, ἣν οἱ καββαλισταὶ ὀνομάζουν *χοχμὰθ μερκαβὰ* (= σοφία τοῦ ἅρματος). Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐν λόγῳ προφήτου, ὁ Θεὸς καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου του περιβάλλεται ὑπὸ ποικιλομόρφων πτερωτῶν θηρίων. Αἱ

Digitized by Google

μορφαὶ αὐταὶ παρουσιάζουν μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀναπαραστάσεις τῶν ἐρειπίων τῆς Περσεπόλεως. Ἀμφότεραι δὲ ἀποτελοῦν συμβολικὰ πρόσωπα σχετιζόμενα μὲ τὰς τοπικὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ καββαλισταὶ διαβλέπουν ἐν τοῖς ὁραματισμοῖς τοῦ Ἰεζεκιὴλ πιστὴν καὶ λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ θείου θρόνου, παρὰ τὸν ὁποῖον τοποθετοῦν καὶ αὐτοὶ τὰς ἰδικάς των ταξιαρχίας ἀγγέλων καὶ δαιμόνων. Οὕτως ἐπανεμφανίζονται τρόπον τινὰ τὰ πνεύματα τοῦ περσικοῦ Ὁρμοὺζντ καὶ Ἀχριμάν. Τὰ οὐράνια σώματα, τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος, αἱ ἀρεταὶ καὶ κακίαι του, πᾶν ὅ,τι ὑλικὸν καὶ πνευματικὸν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, διατελεῖ ὑπὸ τὸ κράτος ἀγαθοποιῶν καὶ κακοποιῶν πνευμάτων. Αὐτὸς οὗτος ὁ κατώτερος κόσμος πληροῦται ὑπὸ ὑλικῶν πνευμάτων ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, ἅτινα καλοῦνται schidin (= δαιμόνια) ἢ kelipoth (= κελύφη). Οἱ καλοὶ ἄγγελοι διατελοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ *Μετατρὸν* (ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ μετὰ θρόνου) ἢ τοῦ *Σὰρ χὰ' Πανεὶμ* (ἄρχοντος τοῦ θείου προσώπου), ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος ἀξιωματικὸς τῆς θείας βασιλικῆς αὐλῆς. Τὰ φθοροποιὰ πνεύματα *(μαζικεὶν)* διοικοῦνται ὑπὸ τοῦ *Σαμαέλ*, ὅστις εἶναι ὁ σατανᾶς ἅμα καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου. Εἰς τὴν δογματικὴν καββάλαν δέον νὰ ὑπαχθῇ καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν μετεμψύχωσιν (torath ha' gilgul), ἣν παραδέχονται οἱ πλεῖστοι τῶν καββαλιστῶν καὶ ἀποκρούουν μετ' ἐπιμονῆς τινὲς ἐξ αὐτῶν. Κατὰ τοὺς πρώτους, ἡ μετεμψύχωσις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς εἰσδύσεως ταύτης εἰς ἄλλα σώματα ἀνθρώπων, ζῴων ἢ καὶ φυτῶν. Παρὰ τὴν κοινὴν ταύτην δόξαν περὶ μετεμψυχώσεως οἱ καββαλισταὶ παραδέχονται καὶ τὴν καλουμένην *κυοφορίαν* (ἑβρ. *ἰμπούρ*). Πρόκειται περὶ τῆς ἑνώσεως δύο ψυχῶν ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, ὅταν εἰς τὴν μίαν κεχωρισμένως λείπῃ ἡ δύναμις πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θείων καθηκόντων καὶ ἔχει ἀνάγκην ἑτέρας βοηθοῦ. Χάρις εἰς τὴν ποιητικὴν φαντασίαν ὡρισμένων καββαλιστῶν τὸ δογματικὸν ἢ μυθολογικὸν τοῦτο μέρος τῆς καββάλας ἀνεπτύχθη ποικιλοτρόπως. Οὕτως ἔχουν δημιουργηθῆ ὡραιόταται περιγραφαὶ τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως. Ἡ μεταφυσικὴ ἢ θεωρητικὴ καββάλα, κατὰ πολὺ ὑπερέχουσα τοῦ τε συμβολικοῦ καὶ δογματικοῦ μέρους αὐτῆς, περιέχει φιλοσοφικόν τι σύστημα, ὅπερ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπείρου μετὰ τοῦ πεπερασμένου καὶ νὰ έναρμονίσῃ τὸ δόγμα τῆς δημιουργίας μετὰ τοῦ ἀρχαίου φιλοσοφικοῦ ῥητοῦ «ex nihilo nihil fit».

Οὐδεμία οὐσία, δοξάζουν οἱ καββαλισταί, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἀπολύτου μηδενός. Πᾶν ὂν ἕλκει τὴν καταγωγήν του ἔκ τινος αἰωνίας φωτοπηγῆς, ἤγουν τοῦ Θεοῦ. Ὁ μὴ ἐκδηλούμενος Θεὸς ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἀφῃρημένην ἔννοιαν. Ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶναι ἀΐδιος ἢ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν καβαλλιστῶν: ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν (*Ἀτὶκ γιομεῖν*), ὁ κεκαλυμμένος τῶν κεκαλυμμένων *(Τεμὶρ μικὸλ τεμιρεῖν)*. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης καλεῖται καὶ *Ἄγιν* (μηδέν, μὴ ὤν). Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς τὸ σύμπαν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἢ τοῦ μὴ ὄντος. Τὸ μὴ ὂν αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀδιαίρετον καὶ ἄπειρον ἑνότητα, διὸ καὶ καλεῖται *Ἔν-Σὸφ* (=Ἄπειρος), Ὑπ' οὐδενὸς δύναται νὰ προσδιορισθῇ ὁ Ἔν-Σόφ, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι τὸ πᾶν καὶ οὐδὲν ὑφίσταται ἐκτὸς αὐτοῦ. Μόνον ἐκδηλοῦται ἐλευθέρως διὰ τῆς σοφίας του καὶ τότε καλεῖται πρώτη αἰτία ἢ αἰτία τῶν αἰτιῶν *(Ἰλὰθ χὰ' Ἰλαώθ)*. Ἡ ἀρχέγονος φωτοβολία τοῦ Θεοῦ ἐπλήρου τὸ διάστημα, ἀποτελοῦσα αὐτὸ τοῦτο τὸ διάστημα· τὸ πᾶν ἐνυπῆρχεν ἐκεῖ αὐτοδυνάμως. Διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ὅμως ἡ ἀρχικὴ λάμψις, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ, δηλαδὴ νὰ ἀναπτυχθῇ διὰ τῆς *ἀπορροῆς*. Συνεπτύχθη λοιπὸν ἐν ἑαυτῇ καὶ ἐσχημάτισεν ἓν κενόν, τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε κατόπιν βαθμηδὸν ὑπὸ μετριασμένου φωτός, καθισταμένου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀτελεστέρου. Ἡ σύμπτυξις αὕτη τῆς φωτοβολίας τοῦ Ἔν Σὸφ καλεῖται ὑπὸ τῶν καβαλλιστῶν *Τσιμτσούμ*. Μετὰ τὴν σύμπτυξιν ταύτην ὁ Ἔν-Σὸφ ἐξεδηλώθη διὰ μιᾶς πρώτης ἀρχῆς, δι' ἑνὸς προτύπου τῆς δημιουργίας ἢ μακροκόσμου, τὸ ὁποῖον καλεῖται *Μπὰρ Ἰλαὰ* (=Υἱὸς Θεοῦ) ἢ *Ἀδὰμ Καδμὸν* (=ἀρχέγονος ἄνθρωπος). Ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέουσιν ἐν τῇ δημιουργίᾳ τέσσαρες διαβαθμίσεις, ἃς οἱ καβαλλισταὶ καλοῦν κόσμους: *Ἀτσιλά, Μπεριά, Γετσιρὰ* καὶ *Ἀσιγιά*. Ὁ κόσμος τῆς Ἀτσιλὰ (=Ἀπόρροια) ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐνεργητικὰς ἰδιότητας τοῦ Ἀδὰμ Καδμόν, δηλαδὴ ὡρισμένας αὐτογενεῖς δυνάμεις καὶ διανοίας. Αὗται ἀποτελοῦν οὐσιώδεις ἰδιότητας τοῦ Ἀδὰμ Καδμὸν καὶ συνάμα μέσα ἐνεργείας καὶ δημιουργίας. Αἱ ἰδιότητες αὗται, δέκα τὸν ἀριθμόν, ἀποτελοῦν τὴν ἱερὰν δεκάδα τῶν *σεφιρώθ*, ἥτις σύγκειται ἐκ δύο ἱερῶν ἀριθμῶν, τοῦ τρία καὶ τοῦ ἑπτά. Αἱ τρεῖς πρῶται σεφιρὼθ εἶναι οὐσιαστικαὶ διάνοιαι, ἐνῷ αἱ ἑπτὰ ἕτεραι ἀποτελοῦν ἁπλᾶ κατηγορήματα. Αἱ σεφιρὼθ ἀπορρέουν ἡ μία ἐκ τῆς ἄλλης κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐξελικτικὴν σειράν: 1) *Κέθερ* (κορωνίς), 2) *Χοχμὰ* (σοφία), 3) *Μπινὰ* (νοῦς, διάνοια), 4) *Χέσεδ* (χάρις, εὔνοια), 5) *Γκεδουλὰ* (μεγαλεῖον), 6) *Γκεβουρὰ* (δύναμις, ἰσχύς), 7) *Τιφέρεθ* (ὡραιότης), 8) *Χὼδ* (δόξα, μεγαλοπρέπεια), 9) *Γεσὼδ* (βάσις), 10) *Μαλχοὺθ* (βασιλεία).

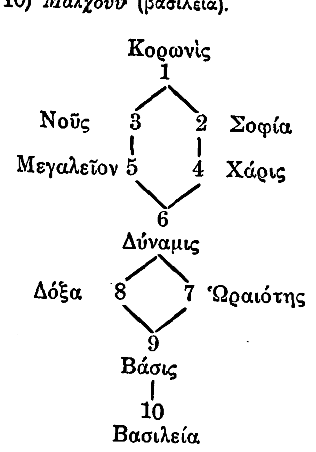

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου κόσμου τῆς ἀπορροῆς (Ἀτσιλὰ) ἐξεπορεύθησαν διαδοχικῶς οἱ τρεῖς ἄλλοι κόσμοι, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος, δηλαδὴ ὁ κόσμος τῆς Ἀσιγιά, ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν ὑποστάθμην τῆς δημιουργίας, ἔνθα ἑδρεύει τὸ πονηρόν. Οἱ διάφοροι αὐτοὶ κόσμοι παρουσιάζουν ἑνιαίαν ὁμοιομορφίαν.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του συμμετέχει τῶν τριῶν πραγματικῶς δημιουργηθέντων κόσμων, δι' ὃ καὶ καλεῖται *μικρόκοσμος (Ὀλὰμ Κατάν)*. Πᾶν ὅ,τι ὁ μακρόκοσμος περιέχει αὐτοδυνάμως, ὁ μικρόκοσμος τὸ περιέχει πραγματικῶς. Διὰ τῆς ψυχῆς, ὡς ζωϊκῆς ἀρχῆς, οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἀσιγιά, διὰ τοῦ λελογικευμένου πνεύματος ἢ νοός, ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς Γετσιρὰ καὶ διὰ τῆς νοούσης ψυχῆς ἢ διανοίας ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς Μπεριά, ὅστις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Θεοῦ καί, συνεπῶς, προϋπῆρχε τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς τρισυποστάτου ταύτης ἀρχῆς, οἱ καββαλισταὶ μεταχειρίζονται τοὺς τρεῖς ἑβραϊκοὺς ὅρους, δι' ὧν ἐκφράζεται ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς, ἤγουν: *νέφες* (=πνοή), *ρουάχ* (=πνεῦμα) καὶ *νεσαμὰ* (=ψυχή). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκάζεται, ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχουσι δύο πνεύματα, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ πονηρόν. Ἐξ αὐτοῦ δ' ἐξαρτᾶται ἡ νίκη τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ μετὰ θάνατον ἡ ἀμοιβὴ ἢ ἡ τιμωρία ἀναμένει τὴν νεσαμά, οὖσαν ἀθάνατον. Τὸ σύνολον τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τῆς καββάλας, ὡς διεμορφώθησαν μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, διατυποῦται ἐν τῷ κλασσικῷ καββαλιστικῷ ἔργῳ *Ζόχαρ* (βλ. λ.). Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τῆς μεταφυσικῆς καββάλας δὲν σταματᾷ εἰς αὐτό. Ὁ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀκμάσας μέγας καββαλιστὴς *Ἰσαὰκ Λουριὰ* (1533—1572) ἔδωκε νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν καββαλιστικὴν σκέψιν, συστηματοποιήσας καὶ στηρίξας ἐπὶ θεωρητικῶν βάσεων τὴν διδασκαλίαν περὶ κυοφορίας καὶ περὶ συμπτύξεως τῆς ἀπορροῆς. Ὡσαύτως νέαν ἀναζωπύρωσιν ἐπήνεγκεν ἐπί τε θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς καββάλας ἡ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἀνάπτυξις τῆς μυστικιστικῆς σχολῆς τῶν *χασσιδεὶμ*.

Ἐπίδρασις τῆς καββάλας. Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα ἡ καββαλιστικὴ θεοσοφία ἐπέδρασε τεραστίως ἐπὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐλθοῦσα συχνάκις εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς ὀρθολογιστικὰς τάσεις τὰς ἀναπτυχθείσας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἑβραϊσμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Μαϊμωνίδου καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐμμενόντων εἰς τὴν παράδοσιν (τραντισιοναλιστῶν) ῥαββίνων τοῦ μεσαίωνος, οἵτινες κατεπολέμησαν λυσσωδῶς τὸν ἀριστοτελισμὸν τοῦ Μαϊμωνίδου καὶ τῶν διαδόχων του, ὑπῆρξαν ταυτοχρόνως ὀπαδοὶ τοῦ ταλμουδισμοῦ καὶ τῆς καββάλας. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἠθικὴν τῆς καββάλας, ἥτις προσδίδουσα εἰς τὴν προσευχήν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν βουλήσεως πρωτεύουσαν ἰσχὺν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ σύμπαντος, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τοῦ νὰ συγκινήσῃ τον κατὰ παράδοσιν Ἰουδαϊσμόν, οὗτινος οἱ ταλμουδισταὶ οὗτοι ἦσαν διαπρύσιοι κήρυκες. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἠθικήν, ἡ μεταφυσικὴ τῆς καββάλας ἐπέδρασεν ἰσχυρότατα ἐπὶ τῆς σκέψεως πολλῶν Χριστιανῶν λογίων, ὡς εἶναι ὁ Raymond Lulle (1125;—1315), Pic de la Mirandole (1463—1495), Reuhlin (1455—1522), Paracelse (1493—1541), Cardan (1501—1576), Van Helmont (1577—1674), Jacob Boehme (1575—1624) καὶ ἄλλοι. Αὐτὸς ὁ Μελάγχθων καὶ ὁ Λούθηρος ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασίν των, ἡ δὲ διδασκαλία τοῦ Σπινόζα περὶ γενικοῦ σχεδίου τοῦ σύμπαντος καὶ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως ὑπενθυμίζει καταπληκτικῶς τὴν καββαλιστικὴν μεταφυσικήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Knorr von Rosenroth*, Kabbala denudata (Sulzbach-Frankfurt 1677—1684). —*C. D. Ginsburg*, The Kabbalah (London 1865). —*Ad. Franck*, La Cabbale ou la philosophie religieuse des Hébreux (1912[2] Paris). —*Philipp Bloch*, Die jüdische Mystik und Kabbalah (Frier 1896). —*Ernst Müller*, Der Sohar und seine Lehre (Wien 1923[3]). —*Erich Bischoff*, Die Elemente der Kabbala (Berlin 1910). —*Brock*, Geschichte der Entwicklung der Kabbala (1894). —*J. Papus*, Die Cabbala (1910). —*Graetz*, Gnostizismus und Judentum. —*Schole n*, Bibliographia Kabbalistica (Leipzig 1927). —*Paul Vulliaud*, La Kabbale juive, histoire et doctrine (Paris 1924).

Γ. ΕΛΙΓΙΑ

Καββάλας *ὑπουργεῖον* (Cabal Cabinet). Ἐκλήθη οὕτω τὸ ὑπουργεῖον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου τοῦ Β', ἀποτελούμενον ἐκ τῶν πέντε ὑπουργῶν του Κλίφφορντ, Ἄρλινγκτον, Βούκινγκαμ, Ἄσλεϋ καὶ Λάουντερνταλ. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωσαν τὰ ἀρχικὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ὑπουργῶν τούτων, ἀπαρτίζοντα τὴν λέξιν Cabal (=*καββάλα* (βλ. λ.), ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν περὶ αὐτῶν φήμην ὡς ἀνθρώπων βυσσοδομούντων ἐν κρυπτῷ ὑπὲρ τῶν ἰδίων καὶ ἐναντίον τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπετίθετο ὅτι ἀντεπροσώπευον. Μ.Δ.Β.

καββαλισμὸς (ὁ)· βλ. *καββάλα*.

καββαλιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς *καββάλας* (βλ. λ.), ὁ μεμυημένος εἰς τὴν μυστικὴν γνῶσιν τῆς καββάλας.

καββαλιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καββάλαν ἢ τοὺς καββαλιστάς: «*καββαλιστικὴ θεωρία*», «*βιβλία καββαλιστικά*» || μεταφ. μυστηριώδης, ἀκατανόητος.—Ἐπίρρ. *καββαλιστικῶς*.

Κάββαλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Καββάλου τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Ὁ Κάββαλος ἀπέχει περὶ τὰ 10 χλμ. ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Λευκάδος καὶ εἶναι πεδινὸν μᾶλλον χωρίον. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 556 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀμπελουργίαν, τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ δημητριακῶν καρπῶν. Π. Τ. Π.

καβγᾶς (ὁ)· βλ. *καυγᾶς*.

Κάβδας (ἢ *Γκάβδας*), *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀσλάναγα τῆς Μεσσηνίας. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὡς μπουλουκτζῆς, ὑπὸ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ ἄλλους ἀρχηγούς. Ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως δὲν ἐκρίθη ἄξιος νὰ καταλάβῃ θέσιν ἀξιωματικοῦ τῆς φάλαγγος, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ὑπογεγραμμένα πιστοποιητικά του κατὰ τὸ 1832 βεβαιοῦν τὸν πατριωτικόν του ζῆλον καὶ τὰς γενναίας πράξεις του. Γ. Δ. Κ.

Κάββας, *Μιχαήλ*. Διακεκριμένος ἰατρὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος, ἐσπούδασε δὲ ἐν Μάνῃ καὶ Παταβίῳ τὴν ἰατροχειρουργικήν. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Τριπόλει, εἶχε τὸν τίτλον τοῦ ἐπισήμου ἰατροῦ τῶν Μόρα-βαλεσήδων. Ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν τῷ 1819 ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου του *Νικολάου Κάββα*, ἰατροῦ ἐπίσης, καὶ ὅταν ἐκλήθησαν οἱ προεστῶτες καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀπὸ τὸν καϊμακάμην Μεχμὲτ Σαλήχ, νὰ κρατηθοῦν ὡς ρεχέμια (ὅμηροι) τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἀσφαλείας τῶν Τούρκων, ἐκρατήθη καὶ οὗτος μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπόλεως. Κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του δὲν ὑπέφερε, διότι ἐχρησίμευεν ὡς ἰατρὸς εἰς τοὺς Τούρκους. Κατόπιν ἐσχημάτισε μικρὸν σῶμα καὶ ἐπολέμησεν εἰς Κόρινθον καὶ Ναύπλιον. Τῷ 1823 ἐστάλη ὡς παραστάτης, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μετέπειτα συνελεύσεις ὡς πληρεξούσιος καὶ ἀποκατασταθεὶς μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθωνος εἰς Τρίπολιν, ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1840. Γ. Δ. Κ.

Καβὲ (Cavé), *Φραγκῖσκος*. Γάλλος κατασκευαστὴς μηχανῶν (1794—1875). Υἱὸς πτωχοῦ ἐργάτου, μετήρχετο τὸν ξυλουργόν, ἐνῷ ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν σχεδιογραφίαν καὶ εἰς τὴν μηχανουργίαν. Διὰ τῆς ἐκτάκτου εὐφυΐας του ἐγένετο ἀρχιμηχανουργὸς εἴς τι ἐργοστάσιον ἐριουργίας καὶ παρηκολούθησε τὸ σύστημα τῶν ἐν χρήσει τότε μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα εὑρὼν ἀτελέστατα ἠθέλησε νὰ μεταβάλῃ. Ὁ Καβὲ ἐσκέφθη νὰ εἰσαγάγῃ τὸν ἀτμὸν ὡς κινητήριον δύναμιν, ἐκμισθώσας δὲ τὰ ἐργαστήρια τοῦ Ἰντελάγκ, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἐφευρεθείσας παρ' αὐτοῦ μηχανάς, αἵτινες ἐβελτίωσαν μεγάλως τὴν ποιότητα τῶν ὑφασμάτων καὶ ἠλάττωσαν σημαντικῶς τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς. Μετὰ παρέλευσιν δέκα ἐτῶν ὁ Καβὲ ἐγένετο ὁ διασημότερος κατασκευαστὴς μηχανημάτων, τῷ δὲ 1830 τὰ εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον ἐργοστάσιά του ἀπησχόλουν πλείονας τῶν χιλίων ἐργατῶν. Ἐκ τῶν κλωστηρίων ἐπεξέτεινεν ὁ Καβὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς βιομηχανίας. Κυρίως κατεσκεύαζε μηχανὰς δι' ἐμπορικὰ σκάφη, τῷ δὲ 1844 εἶχε δημιουργήσει ἤδη ναυπηγεῖα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐξῆλθον αἱ πρῶται ἀτμοκίνητοι φρεγάται τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ, εἰκοσαετίαν δὲ τὰ μεγάλα ἐργοστάσιά του κατεῖχον τὸ μονοπώλιον τῶν ποικίλων μηχανημάτων τῆς ἐφευρέσεώς του ἐν Γαλλίᾳ. Θ. Β

Καβεζὸν (Cabezon), *δὸν Φέλιξ-Ἀντώνιος ντὲ—*. Ἱσπανὸς μουσικὸς (βλ. λ. *Καμπεθόν*).

Καβέζος, *Φώτιος*. Ἀγωνιστής, ὅστις διεκρίθη εἰς πλείστας ἐπιθέσεις πυρπολικῶν διὰ τὸ θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖον προεκινδύνευεν, ἀπομένων ὁ

Digitized by Google

ὕστατος διὰ τὴν καλὴν ἐπικόλλησιν τῶν πυρπολικῶν. Ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη διὰ τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου, προήχθη δὲ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου. Γ. Δ. Κ.

Κάβειρα (τὰ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τοῦ Πόντου, μίαν ὥραν πρὸς βορρᾶν τῆς Νεοκαισαρείας, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ σημερινοῦ Καρᾶ-ντάγ. Ἡ σπουδαιότης τῆς πόλεως ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὠφείλετο εἰς τὴν φύσει ὀχυρὰν θέσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀκμάζουσαν ἐν αὐτῇ μεταλλουργίαν. Ἐνταῦθα εἶχεν ἀνάκτορα καὶ ὁ Μιθραδάτης μετὰ πολλῶν θησαυρῶν. Καταλαβὼν τὴν πόλιν ὁ Πομπήιος μετωνόμασεν αὐτὴν *Διόσπολιν*, ἔπειτα δὲ ἡ Πυθοδωρὶς κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους της, μετονομάσασα *Αὐγούστην* ἢ *Σεβαστήν*. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε ἱερὸν τοῦ Μηνὸς Φαρνάκου καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἀπελάμβανε μεγάλων τιμῶν καὶ εἶχε πολλοὺς ἱεροδούλους καὶ ἱερὰν χώραν πολλήν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ πόλις ἐπολιορκήθη μετὰ πείσματος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μελὶκ τοῦ Ἰκονίου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, λέγεται δὲ ὅτι ὁ Μελὶκ καταληφθεὶς ὑπὸ μανιώδους ὀργῆς διὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ ἀσθενήσας ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Νεοκαισαρείᾳ. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν κατῳκοῦντο τὰ Κάβειρα μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων, εἰς ἑκατὸν περίπου οἰκογενείας συμποσουμένων, οἱ ὁποῖοι εἶχον μέχρι τινὸς τὸ προνόμιον τῆς ἀσυδοσίας· διότι παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, μετὰ πολυχρόνιον ἀντίστασιν, διὰ συνθήκης. Α. Α. Π.

Καβ(ε)ιραία. Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης ἐν Θήβαις (βλ. *Καβ(ε)ιρία*).

Καβείρη [*Μυθ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς *Καβειροῦς* (βλ. λ.).

Καβείρια (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῶν Καβείρων ἀγομένη ἐν Περγάμῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ, ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων (βλ καὶ λ. *καβειριάρχης*).

Καβ(ε)ιρία, ἢ ***Καβ(ε)ιραία.*** Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος, λατρευομένης ὁμοῦ μετὰ τῆς Κόρης ἐν Θήβαις. Ταύτης ἄλσος καὶ ἐν αὐτῷ ἱερὸν ὑπῆρχε κείμενον μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ τῶν Καβείρων καὶ τοῦ Ἡρακλέους Ρινοκολούστου, ἀπέχον ἑπτὰ στάδια ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ εἴκοσι πέντε ἀπὸ τοῦ δευτέρου. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίκλησιν ἐλατρεύετο καὶ ἐν Ἀνθηδῶνι. —Π.

καβ(ε)ιριάρχης (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Τίτλος τῶν ἱερατικῶν ἀρχόντων τῶν ἐπιμελουμένων τὰ τῆς τελετῆς τῶν μυστηρίων (μυσταγωγοί, παραγωγεῖς) τῶν Καβείρων ἐν Θήβαις. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν τέσσαρες, μετέπειτα τρεῖς, τέλος δὲ εἷς μόνος. Ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῶν, διάφορα γεγονότα ἐχρονολογοῦντο ἀπ' αὐτῶν («καβειριαρχόντων....»). Π. Ν. Π.

Καβειρίδες (αἱ) [*Ἀρχ.*]. Νύμφαι καλούμεναι οὕτω ἀπὸ *Καβειροῦς* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Καβείριον ***Θηβῶν*** [*Ἀρχ.*]. Ἀνεκαλύφθη τυχαίως τῷ 1887 καὶ ἀνεσκάφη ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Μνημονεύεται ἐκτενῶς ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν τοῖς Βοιωτικοῖς (IX 25, 5 κ.ἑ.). Εἰς ἀπόστασιν 25 σταδίων ἀπὸ τῶν Νηϊστῶν πυλῶν τῶν Θηβῶν καὶ βορείως αὐτῶν ἔκειτο τὸ «ἄλσος Δήμητρος Καβειραίας καὶ Κόρης», τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀκόμη ἀνασκαφῆ, ἀλλ' ὑποτίθεται βασίμως ὅτι εὑρίσκεται ἔν τινι μικρᾷ κοιλάδι τοῦ Τηνερίου πεδίου ὑπὸ μικρὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἑπτὰ σταδίους βορειότερον τούτου καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Θεσπίου (τοῦ σημερινοῦ Κανάβαρη) εὑρίσκεται τὸ κυρίως Καβείριον, παρὰ τὰς ὄχθας ἑνὸς ξηροποτάμου. Ἀνεσκάφη κυρίως ὁ ναός, ὁ ὁποῖος δεικνύει διαφόρους οἰκοδομικὰς περιόδους. Εἰς τὸν ἀρχαιότατον ἀνήκει, πιθανώτατα, λείψανον ἡμικυκλικοῦ πολυγωνικοῦ τοίχου, ἀναγόμενον εἰς τὸν Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶνα, ὁπόθεν ἔχομεν καὶ ἄλλα παραδείγματα τοιούτων ἡμικυκλικῶν ναῶν· ὁ ναὸς οὗτος ἐβλάβη ἢ καὶ κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν τοῦ Μαρδονίου (*Παυσανίας*). Κατὰ τὸν Δ' πιθανῶς αἰῶνα ἐκτίσθη δεύτερος ναὸς ὀρθογώνιος πρόστυλος, μετὰ 4 κιόνων ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἀποτελούμενος ἐκ προνάου, μικροῦ τινος δωματίου καὶ τοῦ κυρίως σηκοῦ· ἀργότερον προσετέθη καὶ ἄλλο ὀπίσθιον δωμάτιον, περιέχον διπλοῦν βόθρον διὰ τὰς θυσίας καὶ τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἦτο ἄστεγον· ὁ εἷς τῶν δύο βόθρων εὑρέθη πλήρης ὀστῶν ἐκ τῶν θυσιαζομένων ζῴων, ὁ ἕτερος δὲ ἦτο ἴσως προωρισμένος ἵνα δέχηται τὸ αἷμα. Ἀργότερον, κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς πάντως χρόνους, ὁ ναὸς οὗτος ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἄλλου, τῶν αὐτῶν διαστάσεων, ἀλλὰ διαφόρου σχεδίου· ἀποτελεῖται δηλαδὴ ἁπλῶς ἐκ προνάου, σηκοῦ καὶ ὀπισθοδόμου, διατηρεῖ δὲ ἀκόμη ἐν τῷ σηκῷ καὶ τὴν ἐπιμήκη βάσιν ἐφ' ἧς ἵσταντο τὰ λατρευτικὰ ἀγάλματα· ἐκ τοῦ ἀσυνήθους μήκους τῆς βάσεως συμπεραίνεται, ὅτι ὁ θεὸς Κάβειρος παρίστατο κατακεκλιμένος καὶ παρ' αὐτὸν ἵστατο ὁ «παῖς» (βλ. εἰκ.). Ἀνατολικῶς δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ εὑρέθησαν τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου βωμοῦ.

Τὰ εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν ἦσαν ἐπιγραφαί, πήλινα καὶ χάλκινα ἀναθηματικὰ εἰδώλια καὶ πλεῖστα ἀγγεῖα, καταφαίνεται δὲ ἐκ τούτων ὅτι οἱ ἀγρόται καὶ χωρικοὶ τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἐλάτρευον τοὺς Καβείρους ὑπὸ τὴν μορφὴν ἑνὸς ἡλικιωμένου καὶ ἑνὸς νεανικοῦ θεοῦ (Κάβιρος καὶ Παῖς τῶν ἐπιγραφῶν), διότι ἡ πρὸς τὰς γυναικείας σχετικὰς θεότητας λατρεία ἐτελεῖτο ἐν τῷ ἄλσει τῆς Δήμητρος Καβειραίας. Τὰ ἀγγεῖα, ὀνο-

Καβειριακὸν ἀγγεῖον.

[Μουσεῖον Ἀθηνῶν.]

μαζόμενα συνήθως *καβειριακὰ* ἐκ τοῦ τόπου ὅπου κυρίως εὑρέθησαν (ἀλλ' εὑρέθησαν κατόπιν ὅμοια καὶ εἰς τάφους γειτονικῶν μερῶν, τῶν Θεσπιῶν κλπ.), ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν τάξιν τῆς ἐγχωρίου ἀγγειοπλαστικῆς· ἂν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ., διατηροῦν ἀκόμη τὴν μελανόμορφον τεχνοτροπίαν διὰ θρησκευτικούς, φαίνεται, λόγους καὶ ἔχουν, πλὴν τῶν συνήθων φυτικῶν διακοσμήσεων (φύλλων κισσοῦ κλπ.), παραστάσεις διονυσιακὰς ἢ γελοιογραφικὰς μύθων, π. χ. παρῳδίας τοῦ μύθου τῆς Χιμαίρας κλπ. Ἐπὶ ἄλλου ἀγγείου (βλ. εἰκ.) εἰκονίζεται κατακεκλιμένος ὁ Κάβειρος κρατῶν κάνθαρον καὶ πρὸ αὐτοῦ ὄρθιος ὁ Παῖς ἀντλῶν δι' οἰνοχόης ἐκ κρατῆρος καὶ περαιτέρω γελοιογραφικῶς εἷς παῖ. (Πρατόλαος) καὶ μία γυνὴ (Κράτεια) καὶ εἷς πωγωνοφόρος ἀνὴρ (Μίτος) ἐν ἐρωτικῷ συμπλέγματι: συμβολίζεται πιθανώτατα διὰ τούτου ἡ ἕνωσις τοῦ σπέρματος (προσωποποιουμένου διὰ τοῦ Μίτου) καὶ τῆς γυναικείας δυνάμεως (τῆς Κρατείας), ἐξ ἧς προέρχεται τὸ πρῶτον ἀνθρώπινον ὂν (ὁ Πρατόλαος). Ἀλλὰ περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐν τῷ ἱερῷ τελουμένης λατρείας οὐδεμίαν ἀσφαλῆ εἰκασίαν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν, ὁ δὲ Παυσανίας ρητῶς ἀποφεύγει νὰ εἴπῃ τι περὶ αὐτῆς. Εἰς Θήβας ἡ λατρεία μετεφέρθη πιθανῶς ἐκ τῆς παραλιακῆς βοιωτικῆς πόλεως Ἀνθηδόνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἔχουν δημοσιευθῆ μόνον πρόχειροι ἀνακοινώσεις εἰς τὸ περιοδικὸν Athenische Mitteilungen τοῦ 1888 (ὑπὸ τῶν *Judeich*, *Dörpfeld*, *Winnefeld*) καὶ τοῦ 1890 (*Wolters*, *Graef*, *Szanto*). Ἡ ὁριστικὴ δημοσίευσις, ἐπιμελείᾳ τοῦ *P. Wolters*, εὑρίσκεται ὑπὸ τύπωσιν.

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Κάβειροι (οἱ) [*Ἀρχ. Θρ.*]. Τρεῖς θεότητες ἀνατολικῆς προελεύσεως, εἰσαχθεῖσαι ἐνωρίτατα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ λατρεία αὐτῶν ἦτο γνωστὴ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐν Φοινίκῃ, ὁπόθεν διεδόθη καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ὡς δεικνύει τὸ σημιτικόν των ὄνομα *Καβέρ*, τὸ ὁποῖον σημαίνει Μέγας καὶ τὸ ὁποῖον ἑλληνιστὶ ἀπεδίδετο διὰ τοῦ ὀνόματος «Μεγάλοι Θεοί». Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευον 8 καβειρικοὺς θεοὺς (ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἐσμοὺν*»

Θάνατος τοῦ νεωτέρου Καβείρου ὑπὸ τῶν δύο ἀδελφῶν του.

[Παράστασις ἐπὶ κατόπτρου.]

(βλ. λ.), τοῦ τελευταίου τῶν Καβείρων) ὡς ἐφευρέτας καὶ προστάτας τῆς ναυτιλίας, παρίστων δὲ αὐτοὺς ὑπὸ τὴν μορφὴν παχυσάρκων καὶ ἰσχυρῶν νάνων κρατούντων εἰς τὰς χεῖρας σφῦραν. Ἐν Μέμφιδι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἐλατρεύοντο ὡς κακοποιοὶ δυνάμεις τῆς φύσεως, ὑπῆρχε δὲ ναὸς πρὸς τιμήν των, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδεὶς πλὴν τοῦ ἱερέως ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ. Τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ὡμοίαζον πρὸς τὰ τοῦ Ἡφαίστου. Πότε εἰσήχθη ἡ λατρεία των εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἄδηλον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι, ὅτι ἤδη κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα ἐλατρεύοντο ἐν Βοιωτίᾳ, ἡ δὲ πρώτη μνεία τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εὑρίσκεται παρὰ Πινδάρῳ. Κέντρον τῆς λατρείας τῶν Καβείρων ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἡ νῆσος Λῆμνος, ὅπου ἐτιμῶντο μετὰ τοῦ Ἡφαίστου, θεοῦ τοῦ ὑποχθονίου πυρός, ὡς ὑπηρέται αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Λῆμνος, λόγῳ τοῦ ἡφαιστειογενοῦς ἐδάφους της, ἦτο πρόσφορος εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν δημητριακῶν, ἐξειλίχθησαν εἰς προστάτας τῆς ἀμπέλου καὶ τῶν λοιπῶν καρπῶν τῆς γῆς. Ὅταν βραδύτερον ὁ Ἥφαιστος ἐξειλίχθη εἰς θεὸν τῆς καλλιτεχνίας, ἡ ἰδιότης αὕτη μετεβιβάσθη καὶ εἰς τοὺς Καβείρους καὶ ἐθεωρήθησαν βοηθοί του εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ συγχρόνως προστάται τῶν ναυτιλλομένων. Ἡ λατρεία των ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην μορφὴν διεδόθη πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀρκαδίᾳ δὲ καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐταυτίσθη πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ ἰθυφαλλικοῦ Ἑρμοῦ, θεοῦ τῆς γονιμότητος. Ὁ μυστικισμὸς εἰσεχώρησεν ἐνωρὶς εἰς τὴν λατρείαν των διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μυστηρίων. Περὶ τῶν ἐν Λήμνῳ μυστηρίων γνωρίζομεν ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ «Φιλοκτήτου», τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Ἀκτίου, ὅτι ἐτελοῦντο ἐν καιρῷ νυκτός, ἐντὸς ἄλσους κειμένου πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου, ἐξ ἑτέρας δὲ περιγραφῆς τοῦ Φιλοστράτου, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν ἐσβέννυτο ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας πᾶν πῦρ ἀνὰ τὴν νῆσον, ἀπεστέλλετο δὲ πλοῖον εἰς τὴν Δῆλον, ἵνα μεταφέρῃ νέον πῦρ. Ὁ λαὸς κατήρχετο εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου μὲ ἐπικλήσεις πρὸς τὰς καβειρικὰς θεότητας ἀνέ-

Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Κάβειροι.

[Ἐτρουσκικὴ ἀγγειογραφία.]

μενε τὴν ἄφιξιν τοῦ πλοίου, ὁπότε ἠνάπτοντο πάλιν ἐκ τοῦ νέου πυρὸς αἱ ἑστίαι τῆς νήσου, συμβολίζουσαι οὕτω τὴν ἔναρξιν νέας ζωῆς. Ὁ Αἰσχύλος πρῶτος ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς καβειρικῆς λατρείας ἐν τῷ ἀπολεσθέντι σατυρικῷ δράματι «Κάβειροι», τοῦ ὁποίου ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο ἐκ Καβείρων.

Πλὴν τῆς Λήμνου, ἄλλοι τόποι εἰς τοὺς ὁποίους μαρτυρεῖται ἡ ὕπαρξις καβειρικῆς λατρείας κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἦσαν ἡ Βοιωτία, ὅπου ὁ Παυσανίας μνημονεύει καὶ ἱερὸν ἄλσος κείμενον εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν Θηβῶν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Καβειραίας Δήμητρος καὶ Κόρης. Οἱ Θηβαῖοι ἐπίστευον ὅτι τὴν καβειρικὴν λατρείαν ἐδίδαξεν αὐτὴ ἡ Δημήτηρ εἰς τὸν Προμηθέα καὶ τὸν υἱόν του Αἰτναῖον, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν προγόνων τῶν Θηβαίων. Κατὰ τὴν κάθοδον τῶν ἐπιγόνων καὶ τὴν κατάληψιν τῶν Θηβῶν ὑπὸ τῶν Ἀργείων, ἡ λατρεία παρημελήθη, ἐπανίδρυσε δὲ αὐτὴν ἡ Πελάργη μετὰ τοῦ συζύγου της Ἰσθμιάδου. Διηγοῦντο δὲ προσέτι, ὅτι οἱ Ναυπάκτιοι, ἐπιχειρήσαντές ποτε νὰ μιμηθῶσι τὴν λατρείαν τῶν Καβείρων, ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς ὑπὸ τῶν θεῶν τούτων καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου Πέρσαι τινὲς στρατιῶται, τολμήσαντες νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν ναόν των, κατελήφθησαν ὑπὸ μανίας, βραδύτερον δέ, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατάληψιν καὶ πυρπόλησιν τῶν Θηβῶν, Μακεδόνες τινὲς εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν ἐβλήθησαν διὰ κεραυνοῦ.

Κυριώτερος ὅμως τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ λατρεία τῶν Καβείρων ἔλαβε μεγίστην ἀνάπτυξιν καὶ ὅπου διεμορφώθη ἡ περὶ τῆς ταυτότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν μυθολογία, εἶναι ἡ νῆσος Σαμοθρᾴκη. Αἱ λατρευόμεναι ἐνταῦθα καβειρικαὶ θεότητες ἦσαν τέσσαρες: δύο θήλεις: ἡ Ἀξίερος καὶ ἡ Ἀξιόκερσα, καὶ δύο ἄρρενες: ὁ Ἀξιόκερσος καὶ ὁ Κασμίλος. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, τῶν ὁποίων μόνον τὸ πρῶτον συνθετικὸν κατέστη δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῇ (ἄξιος=ἅγιος), θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μυθολόγων ὡς ὑποδηλοῦντα τὰ μὲν δύο

Digitized by Google

πρῶτα τὴν Δήμητραν καὶ Περσεφόνην, τὰ δὲ δεύτερα τὸν Ἄδην καὶ τὸν ἰθύφαλλον Ἑρμῆν. Οἱ Κάβειροι ἐθεωροῦντο κατ' ἄλλους μὲν υἱοὶ τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Καβειροῦς, κατ' ἄλλους δὲ ἔγγονοι αὐτῶν καὶ υἱοὶ τοῦ Κασμίλου. Εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν προσετίθεντο ἐνίοτε καὶ τρεῖς Καβειρίδες νύμφαι, ὡς ἀδελφαί των, ὑπό τινων δὲ μυθογράφων συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν θηλέων Καβείρων καὶ ἡ Ῥέα, ἡ Κυβέλη, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρρένων τηρεῖται ὑπὸ πάντων ὁ ἴδιος. Τὰ ὀνόματα δὲν ἐπετρέπετο νὰ προφέρωνται ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἐκαλοῦντο δὲ ὅλοι ὁμοῦ «Ἄνακες» ἢ «Ἄνακτες» καὶ «Μεγάλοι Θεοί». Ἡ λατρεία αὐτῶν ἐλαμπρύνετο διὰ τῆς τελέσεως μυστικῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐν Ἐλευσῖνι τελουμένας καὶ εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μυστήρια τῶν Καβείρων». Τὰ μυστήρια ταῦτα, ἅτινα ἐτελοῦντο ὑπὸ ἱερέων κληρονομικῶν, διατελούντων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἑνὸς ἀρχιερέως, ἀπέκτησαν κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους μεγίστην φήμην, συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὰ μύσται ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ βραδύτερον τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐτελοῦντο, καὶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν σημασία, ὅπως συμβαίνει καὶ περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐλευσῖνος, παραμένουν σκοτεινά. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν τελετὴν τῆς μυήσεως, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο θρονισμός, οἱ μυούμενοι εἰς τὰ μυστήρια, κατόπιν δεινῆς δοκιμασίας, φέροντες πορφυρᾶν ζώνην περὶ τοὺς νεφροὺς καὶ στέφανον ἐξ ἐλαίας καὶ πέπλον εἰς τὴν κεφαλήν, ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ θρόνου ἐνώπιον πυρός, οἱ δὲ ἱερεῖς ὠρχοῦντο πέριξ αὐτῶν.

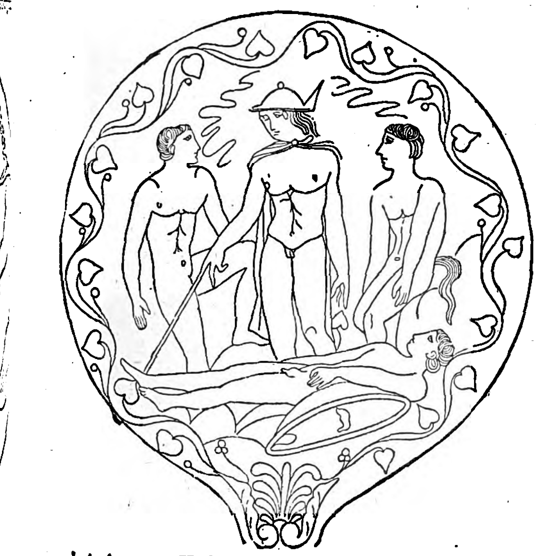

Ἀνάστασις Καβείρου ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ἐγγίζοντος αὐτὸν διὰ τῆς μαγικῆς ῥάβδου.
[Ἐτρουσκικὴ ἀγγειογραφία.]

Σκοπὸς τῆς μυήσεως ταύτης, κατὰ τὸν Διόδωρον, ἦτο ἡ διὰ λόγων καὶ συμβόλων ἠθικὴ ἐξύψωσις τῶν μυστῶν, ὥστε νὰ καταστῶσι δικαιότεροι καὶ εὐσεβέστεροι, καὶ ἡ ἐμφύτευσις εἰς αὐτοὺς τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μέλλουσαν ζωήν. Μεταξὺ τῶν μυηθέντων εἰς τὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Κάδμος, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὁ Φίλιππος μετὰ τῆς Ὀλυμπιάδος κ. ἄ. Ἀναφέρεται δέ, ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεύς, κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἀγῶνάς του, ἐπεσκέφθη τὴν Σαμοθράκην, ἵνα ζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν τῶν Μεγάλων θεῶν της.

Ἡ λατρεία τῶν Καβείρων εἰσήχθη ἐκ τῆς Σαμοθράκης καὶ εἰς τὴν γείτονα αὐτῆς Ἴμβρον καὶ εἰς ἄλλας νήσους, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ὑπέστη πολλὰς ἀλλοιώσεις, μέχρι τῆς τελικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁπότε ἐξέλιπεν ἐντελῶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Pettazzoni*, Le Origini dei Kabiri nelle isole del mar thracio (1908). —*J. Hayry*, Über die Herkunst der Kabiren u. über die Einwanderlungen aus Südpalästina nach Boiotia (Munchen 1903). —*Roscher*, Lex. Mythol. (ἐν ἄρθρῳ Megaloi Theoi, στ. 2522 κ. ἑ.). Ν. Λ.

—[ΑΠΟΚΡΥΦ.] Κατὰ τὰς μυστηριακὰς παραδόσεις οἱ *Κάβειροι* ἐκπροσωποῦσι τὰς δυνάμεις, αἵτινες ἐξασφαλίζουν τὴν ρυθμικὴν λειτουργίαν τῶν κόσμων, εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ὁποίων συνήργησαν. Κατὰ τὰς μυστικὰς τελετουργίας τῆς Σαμοθράκης, ὁ μυούμενος εἰς τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων διεδραμάτιζε τὸ πρόσωπον τοῦ ἑνὸς τῶν Καβείρων, φέροντος τὸ λειτουργικὸν ὄνομα *Καδμῖλος* ἢ *Κασμῖλος*, τὸν ὁποῖον φονευθέντα ὑπὸ τῶν δύο ἑτέρων ἀδελφῶν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ζωὴν ὁ Ἑρμῆς τῇ συνδρομῇ τῶν φονέων. Ὁ φόνος οὗτος καὶ ἡ ἀνάστασις δέον νὰ συσχετισθῇ πρὸς τὸν φόνον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ὀσίριδος τῶν αἰγυπτιακῶν μυστηρίων, τοῦ Διονύσου Ζαγρέως τῶν Ὀρφικῶν καὶ τοῦ διδασκάλου **Χιρὰμ Ἀβὶ** τῆς τεκτονικῆς παραδόσεως. Η. Π. Γ.

Καβειρὼ (ἡ), καὶ *Καβείρη [Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Πρωτέως καὶ τῆς Ἀγχινόης. Κατά τινα μυθικὴν παράδοσιν ἐγένετο σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τοὺς τρεῖς *Καβείρους* καὶ τὰς τρεῖς *Καβειρίδας* νύμφας, κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν ὑπῆρξε μήτηρ τοῦ Καδμίλου καὶ μάμμη τῶν Καβείρων καὶ Καβειρίδων. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὡς Θρᾶσσα μήτηρ τῶν Καβείρων Ἄλκωνος καὶ Εὐρυμέδοντος καὶ ὡς Λημνία. Ἐκ τούτων, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ὅτι περὶ τὴν Αἴτναν ἐκαλεῖτο *Αἰθάλεια*, καταφαίνεται ἡ στενὴ αὐτῆς σχέσις πρὸς τὸ πῦρ. Ν. Λ.

Κάβελ (Cavell), ***Ἔδιθ-Λουΐζα***. Ἀγγλὶς ἀρχινοσοκόμος (1865—1915). Κόρη Ἄγγλου κληρικοῦ, εἰσῆλθεν εἰς νοσοκομεῖον τοῦ Λονδίνου τῷ 1895 ὡς δόκιμος, ἀφοῦ δὲ ἐσπούδασεν ἰατρικὰ μαθήματα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Βελγίῳ, διωρίσθη τῷ 1907 διευθύντρια τῆς ἐν Βρυξέλλαις σχολῆς γυναικῶν νοσοκόμων, ἥτις μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μετεβλήθη εἰς νοσοκομεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Βέλγιον παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν της, ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὴν νοσηλείαν τῶν στρατιωτῶν.

Ἔδιθ Κάβελ.

Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1914 μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1915, διηυκόλυνεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Φιλίππου Μπὼκ καί τινων ἄλλων, τὴν εἰς Ὀλλανδίαν διαφυγὴν Ἄγγλων καὶ Γάλλων τραυματιῶν ἢ δραπετευσάντων αἰχμαλώτων. Συλληφθεῖσα ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν ὡμολόγησεν ἀφόβως ὅτι εἶχεν ἀποκρύψει καὶ φυγαδεύσει 200 Ἄγγλους, Γάλλους καὶ Βέλγους στρατιώτας. Ἡ Κάβελ καὶ ὁ Μπὼκ παραπεμφθέντες εἰς δίκην κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ἀποβάσης δὲ ματαίας τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἐν Βρυξέλλαις πρεσβευτοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Μπράντ Χουΐτλόκ, πρὸς ἀναστολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, ἐτυφεκίσθησαν τὴν 12ην Ὀκτωβρίου. Ὑμνήθη εἰς τὰς συμμάχους χώρας ὡς μάρτυς καὶ ἡρωΐς. Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἀνεκομίσθησαν τὰ λείψανα αὐτῆς εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Νόργουϊτς. Εἰς μνήμην αὐτῆς ἱδρύθησαν μνημεῖα ἐν Λονδίνῳ ἔναντι τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, ἐν Παρισίοις εἰς τὸν Κεραμεικόν, ἐν Καναδᾷ καὶ ἀλλαχοῦ. Θ. Κ.

Καβελάρης *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς (βλ. *Βούλγαρης* Δημήτριος).

Καβελιὲ (Canelier), ***Πέτρος-Ἰούλιος***. Γάλλος γλύπτης (1814—1894). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Δαβὶδ ντ' Ἀνζέ. Τῷ 1842 ἔτυχε τοῦ μεγάλου βραβείου Ρώμης. Τῷ 1865 ὠνομάσθη μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἐξεπόνησε πολυάριθμα ἀγάλματα καί τινας διακοσμητικὰς συνθέσεις. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης του εἶναι τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐκφράσεως, ἡ κομψότης τῶν μορφῶν, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ διαύγεια τῆς ἐξεργασίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Πηνελόπη κοιμωμένη» (βραβευθὲν τῷ 1849 εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλόν), «Ἑλληνὶς κοιμωμένη», «Ἡ ἀλήθεια», «Ἕλλην ἔφηβος φέρων τὸ ἔπαθλον τοῦ δρόμου», «Κορνηλία», «Βακχίς», «Ἀβελάρδος», «Βλάσιος Πασκάλ», «Ναπολέων Α'», «Ὁράτιος Βερνέ», «Ἰσαὰκ Περέϊρα», «Ὁ Σηκουάνας καὶ ὁ Ρῆνος», «Ἡ Ποίησις καὶ ἡ Ἱστορία» κλπ. Ι. Μ. Π.

Καβέλιν, *Κωνσταντῖνος Δημήτριεβιτς*. Ρῶσος ἱστορικὸς καὶ νομικὸς (1818—1885). Ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1848 διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης, εἶτα δὲ ἐδίδαξε τὸ αὐτὸ μάθημα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως, πρὸς δὲ διετέλεσε νομικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Τὸ πρῶτον ἔργον του ἐδημοσιεύθη τῷ 1843 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τῆς ὀργανώσεως τῶν ρωσικῶν δικαστηρίων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα». Τῷ 1847 ἐξέδωκε τὴν «Ἱστορίαν τῆς δικαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἐπὶ Μεγάλου Πέτρου». Τὸ ἔργον τοῦτο περιεποίησε μεγίστην φήμην εἰς τὸν συγγραφέα, ἐχρησίμευσε δὲ μεγάλως εἰς τὴν σύνταξιν τῆς νομοθεσίας τοῦ 1861 περὶ χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐδημοσίευσε πλείστας ἱστορικὰς καὶ νομικὰς πραγματείας περὶ τῆς ἐν Ρωσίᾳ δουλοπαροικίας, ἐνισχύσασας τὰς ἰδέας τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. Παραιτηθεὶς τῆς καθηγητικῆς ἕδρας ἀπεστάλη εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς μελέτην τῶν ὀργανισμῶν τῶν γερμανικῶν καὶ γαλλικῶν πανεπιστημίων. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς του ταύτης ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ κοινοῦ διὰ μακρᾶς σειρᾶς πραγματειῶν περὶ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, αἱ ὁποῖαι μετεφράσθησαν γαλλιστὶ καὶ γερμανιστί, προεκάλεσαν δὲ μεγίστην ἐντύπωσιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Μετὰ δύο ἔτη ἐδημοσίευσε τὰ περίφημα «Ψυχολογικὰ προβλήματα», ἅτινα προεκάλεσαν σφοδρὰν πολεμικὴν τῶν καθηγητῶν Σετσάνωφ καὶ Σαμάριν. Ὡς συνέχειαν τοῦ ἔργου τούτου ἐδημοσίευσε τὴν «Ψυχολογίαν τῆς Τεχνης». Τὰ ἱστορικά, αἰσθητικὰ καὶ νομικὰ ἔργα τοῦ Καβάλιν εἶναι πολυάριθμα, μέρος δὲ αὐτῶν ἐδημοσιεύθησαν εἰς ὀκτὼ τόμους ἐν Μόσχᾳ, πλὴν τῶν ἰδιαιτέρως δημοσιευθέντων καὶ τῶν κατεσπαρμένων εἰς εἰδικὰ ρωσικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικά. Θ. Β.

Καβελλάρης ἢ ***Καβελλαρόπουλος, Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Στεμνίτσης τῆς Πελοποννήσου. Ἦτο υἱὸς ἐμπόρου ἐν Μολδαυΐᾳ, ἐνθουσιώδης δὲ νέος, ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Καραβιᾶ. Μετασχὼν τῆς μάχης τοῦ Γαλαζίου, ἠκολούθησε κατόπιν ὡς ὑπασπιστὴς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, μετὰ τοῦ ὁποίου διαβὰς τὰ σύνορα συνελήφθη εἰς Αὐστρίαν καὶ παρέμεινε φυλακισμένος εἰς τὸ Μογκάτς, μέχρι τοῦ 1826, ὅτε καὶ ἀπελύθη μετὰ τῶν ἄλλων ἐγκαθείρκτων διὰ πολιτικοὺς λόγους, τῇ μεσολαβήσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου. Ἐλευθερωθεὶς μετέβη εἰς Κίεβον, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη μέχρι τοῦ 1850. Τότε κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀνεμείχθη εἰς τὰ κοινὰ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ὄθωνος κίνησιν καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1867. Γ. Δ. Κ.

Καβελλιῶν *κολωνια [Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καβαλλίων*.

Κάβεναχ (Kavanagh), *Ἰουλία*. Διάσημος Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1824—1877). Τυχοῦσα λαμπρᾶς ἐκπαιδεύσεως ἐν Παρισίοις, ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς οἰκογενείας της ἐν Λονδίνῳ τῷ 1844 καὶ ἤρχισε δημοσιεύουσα εἰς περιοδικὰ καὶ ἰδιαιτέρας ἐκδόσεις διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ βιογραφικὰ καὶ φιλολογικὰ σημειώματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν «Μαγδαληνήν». Τὰ ἔργα, ἅτινα ἀνέδειξαν τὸ ἰσχυρὸν συγγραφικὸν τάλαντον αὐτῆς, καὶ τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς ἐκ τῶν ἀρίστων δημιουργημάτων τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας, ὑπῆρξαν: «Αἱ γυναῖκες ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα» (1850) καὶ «Ναθαλία» (1851). Ἀπὸ τοῦ 1853 ἕως 1861 ἔγραψε πλεῖστα ἄλλα ἔργα, ὡς τά: «Νταΐζυ Μπάρνς», «Γκρέϊν Λή», «Ἀδέλα», «Ἕνα χειμῶνα καὶ ἕνα καλοκαίρι εἰς τὰς δύο Σικελίας», «Αἱ λόγιαι Γαλλίδες», «Ἡ βασίλισσα Μπέλ», «Βεατρίκη» κλπ. Ὅ,τι ἰδίως ἀγαπᾶται εἰς τὰ ἔργα της εἶναι ἡ φυσικότης του ὕφους, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ χάρις τῶν εἰκόνων. Θ. Κ.

Κάβεντις (Cavendish). Ὄνομα παλαιᾶς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἐξ ἧς προῆλθον οἱ κόμητες καὶ οἱ δοῦκες τοῦ Ντέβονσάϊρ. Τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου τοῦ Σούφφολκ, ὅπου ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς ἡ ἐν λόγῳ οἰκογένεια, κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τὰ κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι:

—1) ***Γεώργιος***. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1500—1562), πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς οἰκογενείας *Γουλιέλμου*. Ἐλέγετο κυρίως γνωστὸς ὡς βιογράφος τοῦ καρδιναλίου Γουόλσεϋ, λέγεται δὲ ὅτι τὴν βιογραφίαν του ταύτην ἐχρησιμοποίησε καὶ ὁ Σαίξπηρ εἰς τὸ δρᾶμά του «Βασιλεὺς Ἐρρῖκος Η'».

—2) ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος πολιτικός, ὁ ἱδρυτὴς τῆς οἰκογενείας (1505—1557). Ἦτο ἔγγονος τοῦ δικαστοῦ Ἰωάννου Κάβεντις, φονευθέντος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν χωρικῶν τοῦ 1381. Τῷ 1530 διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν μοναστηρίων ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Η', τῷ δὲ 1546 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος καὶ διωρίσθη μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου καὶ ταμίας τοῦ βασιλέως. Ἀπέκτησε μεγίστην κτηματικὴν περιουσίαν ἐκ τῆς διαλύσεως πολλῶν μοναστηρίων.

—3) ***Ἐρρῖκος***. Διάσημος φυσικοχημικὸς (1731—1810). Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ λόρδου *Καρόλου Κάβεντις*, δουκὸς τοῦ Ντέβονσάϊρ, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐκληρονόμησεν εἰμὴ ἐλάχιστον μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας. Παρὰ τὰς ἐντεῦθεν οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναδειχθῇ διὰ τῶν σπουδαίων ἐργασιῶν του. Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἄκαμπτος ἐπιμονή, μεθ' ἧς ἐξετέλει τὰ πειράματά του, ἤγαγον αὐτὸν εἰς σημαντικὰς ἀνακαλύψεις, αἵτινες εἶχον διαφύγει τὴν προσοχὴν τῶν προγενεστέρων του σοφῶν, ὡς ὁ Scheele καὶ ὁ Priestley. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν του ἀναφέρονται: τὰ πειράματά του ἐπὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, οὗτινος ἔδωκε πρῶτος ἀκριβῆ ἀνάλυσιν, ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ ἀέρι παρουσίας τοῦ ἀζωτικοῦ ὀξέος, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ στοιχείου ὑδρογόνου καὶ ἡ μελέτη τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κροτοῦντος ἀερίου, αἱ γενικαὶ ἔννοιαι τῶν χημικῶν ἰσοδυνάμων, ἡ παρατήρησις ὅτι μό-

Digitized by Google

νον τὰ ὀργανικὰ σώματα καιόμενα παρέχουν ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἡ μελέτη τῶν ὀξειδίων τοῦ ἀζώτου καὶ ἡ παρατήρησις, ὅτι κατὰ τὴν ῥῆξιν ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἐν τῷ ἀέρι παράγεται νιτρικὸν ὀξὺ κλπ. Ὁ Κάβεντις ὑπῆρξεν ὅμως, παρ' ὅλον τὸ ῥηξικέλευθον τῶν ἐργασιῶν του, ὀπαδὸς τῆς φλογιστικῆς θεωρίας (βλ. λ. *χημία*). Τῷ 1798 προσδιώρισε τὴν μέσην πυκνότητα τῆς γῆς διὰ τοῦ περιωνύμου καταστάντος πειράματος, τοῦ χαρακτηριζομένου διὰ τοῦ ὀνόματός του.

Ἀποθανόντος τοῦ ἐν Ἰνδίαις ἐγκατεστημένου θείου του, ὅστις εἶχε ἀποκτήσει ἐκεῖ σημαντικὴν περιουσίαν, ὁ Ἐρρῖκος, ὡς μόνος κληρονόμος, ἐγένετο κύριος ὅλων τῶν μέσων πρὸς συνέχισιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν του, τὰς ὁποίας ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μεταβάλῃ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὴν ἁπλότητα τῶν παλαιῶν του συνηθειῶν. Ὁ Κάβεντις ἐχρημάτισε μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου ἀπὸ τοῦ 1760 καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων ἀπὸ τοῦ 1802, αἱ πλεῖσται δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν του πραγματειῶν ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ δελτίον τῶν Philosophical Transactions
Σ. Π.—ΑΝ. Δ.

— **Κάβεντις** (Cavendish), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος θαλασσοπόρος γεννηθεὶς περὶ τὸ 1555. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Γκρενβὶλ ἀποστολῆς εἰς Βιργινίαν τῷ 1585. Τὴν 21 Ἰουλίου 1586 ἀποπλεύσας ἐκ Πλυμοὺθ ἐπὶ κεφαλῆς τριῶν πλοίων ἐπεχείρησε τὸν περίπλουν τῆς Γῆς, ὃν ἐξετέλεσεν εἰς διάστημα 26 περίπου μηνῶν, ἐπαναπλεύσας τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1588, ἀφοῦ ᾐχμαλώτισε πλεῖστα ἱσπανικὰ πλοῖα. Ὀργανώσας δευτέραν ἀποστολὴν καὶ ἔχων ὑπαρχηγὸν τὸν Ἰωάννην Ντέβις, ἀπέπλευσε περὶ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1591, ὅπως ἐπιχειρήσῃ ἐκ νέου τὸν περίπλουν τῆς Γῆς, ἀλλὰ διαπλέων τὸν Μαγελάνειον πορθμὸν ἐπνίγη μετὰ τοῦ πλοίου του, ἐκραγείσης σφοδρᾶς καταιγίδος. Γ. Ν. Ν.

Καβεντόνε (Cavendone), *Ἰάκωβος*. Ἰταλὸς ζωγράφος (1577—1660). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Καρράτσι, τοῦ ὁποίου τὴν τεχνοτροπίαν ἐμιμήθη, καὶ τῷ Γκουίντι. Γοητευθεὶς ἐκ τοῦ λαμπροῦ χρωματισμοῦ τῶν πινάκων τοῦ Τισιανοῦ, ἐπειράθη νὰ μεταφέρῃ τοῦτον καὶ εἰς τὸ ἰδικόν του ἔργον. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του περιέστη εἰς φρικώδη πενίαν καὶ ἀπέθανεν ἐντὸς σταύλου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ Ἅγιος Στέφανος» (ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ τῆς Ἰμόλας), «Τὰ Ἐπιφάνια» καὶ «Ἡ φάτνη» (ἐν Ἁγίῳ Παύλῳ τῆς Βολωνίας) καὶ «Ἡ ἁγία Κακιλία». Ι. Μ. Π.

Καβεράου (Cawerau), *Γουσταῦος*. Γερμανὸς θεολόγος (1847—1918). Σπουδάσας ἐν Βερολίνῳ θεολογίαν, ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ ὡς ἐφημέριος εἰς πλείστας πόλεις τῆς Γερμανίας, διακριθεὶς διὰ τὰ κηρύγματα αὐτοῦ, τέλος δὲ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1897 ἐξέδωκε τὰ κηρύγματα αὐτοῦ. Ὁ Καβεράου ἐφρόνει ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος δὲν πρέπει νὰ εἶναι θεολογικόν, ἀλλὰ θρησκευτικόν, καὶ ὅτι ὁ ἱεροκήρυξ πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ κερδίσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ διὰ τῆς βαθύτητος καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ θείου λόγου καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Κ. Ι. Δ.

— **Καβεράου** (Kawerau), *Σειγφρεῖγος*. Σύγχρονος Γερμανὸς παιδαγωγὸς καὶ ἀνώτερος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων ἱδρυτῶν τοῦ συνδέσμου πρὸς ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔγραψε: «Ραββὶ Ἰησοῦς ἐκ Ναζαρὲτ» (1912), «Κοινωνιολογικὴ παιδαγωγικὴ» (1921), «Συνοπτικοὶ ἱστορικοὶ πίνακες», «Παλαιὰ καὶ νέα διδασκαλία τῆς ἱστορίας» (1924). Θ. Κ.

Καβέρε (Cavere). Ἰνδιανικὴ φυλὴ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν φυλῶν Ἀρουὰκ καὶ κατοικοῦσα παρὰ τὸν Ζάμαν καὶ τὸν Ὀρενόκον. Ἦτο ἄλλοτε ἰσχυρὰ καὶ πολεμικὴ φυλή, ἡ ὁποία διεξεδίκησεν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τοὺς Καραΐβας τὴν κυριαρχίαν τοῦ κάτω Ὀρενόκου. Σήμερον ἐλάχιστα μόνον ὑπολείμματα αὐτῆς σῴζονται. Ἡ φυλὴ αὐτὴ ἔχει καὶ ἰδιαιτέραν ὁμόνυμον διάλεκτον. Μ. Δ. Β.

Καβέρι, ἢ *Κώβερυ* (Kaveri, Kaweri ἢ Cauvery) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν, εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου, ἐν Μαδρᾷ. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Δυτικῶν Γκὰτς καὶ ῥέει διὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Μάϋσουρ, χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Βεγγάλης, διὰ δύο κυρίως στομίων, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς τὸ διαμέρισμα Τάντζουρ. Ἔχει μῆκος 760 χλμ.

Ἐν τῷ κράτει τοῦ Μάϋσουρ ὁ Καβέρι ἔχει πολλαχοῦ πλάτος 400 μ., σχηματίζει δὲ δύο νήσους, τὴν *Σεριγκαπατὰμ* καὶ τὴν *Σιβασαμουντράμ*, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἱεραὶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Πέριξ τῆς δευτέρας σχηματίζονται περίφημοι καταρράκται. Ἀπὸ τῆς Τριχινουπόλεως ὁ ποταμὸς διασχίζεται εἰς δύο βραχίονας, σχηματίζοντας εὐφορώτατον δέλτα, ὅπερ καλεῖται «ὁ κῆπος τῶν νοτίων Ἰνδιῶν». Ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ ὁ ἀρχαιότερος σῳζόμενος ὑδροφράκτης, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ χρησιμεύσας ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς Ἄγγλους μηχανικούς. Ὁ Καβέρι καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ *Γάγγης τοῦ Νότου*, θεωρεῖται δὲ ἱερὸς ποταμὸς καὶ πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ γεννηθεῖσα θυγάτηρ τοῦ Βράχμα *Βισνουμάϋα*, ἥτις μετεβλήθη εἰς ποταμόν. Μ. Δ. Β.

Καβέριν, *Βενιαμὶν Ἀλεξάντροβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1902. Ἐξέδωκε: «Μαστόροι καὶ καλφάδες», συλλογὴ διηγημάτων (Μόσχα, 1923), «Διηγήματα» (1925), «Τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ Πεπρωμένου», μυθιστόρημα (1925) κ. ἄ. Ε. Ι. Χ.

καβεροῦ (τὸ) (Caberu) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυνιδῶν*, περιλαμβάνον ἀγρίους κύνας ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *καβεροῦ τὸ σινικὸν* (Canis sinensis), ὅπερ ἔχει ἀνάστημα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ποιμενικοῦ κυνός, τρίχωμα μετρίου μήκους, πυρρόξανθον, ὦτα μέτρια καὶ ἠνωρθωμένα, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μᾶλλον βραχεῖς καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ πλατυτάτην. Δ. Ν. Π.

Κάβες ἢ *Γκάμβες* (Kabes) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Τύνιδος κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Σύρτεως, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ὀάσει. Κάτ. 10.000. Ἀποτελεῖ, λόγῳ τῆς γειτνιάσεώς της πρὸς τὴν θάλασσαν, σπουδαιότατον κέντρον συγκοινωνιῶν διὰ τὴν Τύνιδα καὶ τὴν Σαχάραν. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Τακάπης*. Μ.Ν.Δ.

Κάβζα [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τοῦ Πόντου πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀμισοῦ. Κάτ. 4.000, ἐκ τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 500 Ἕλληνες καὶ 150 Ἀρμένιοι, ἐξοντωθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ Κάβζα εἶναι ὀνομαστὴ καθ' ὅλον τὸν Πόντον διὰ τὰ θειοῦχα λουτρά της. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Φαζημών*, σῴζει δὲ ἐλάχιστα λείψανα κιόνων καὶ κιονοκράνων καὶ μερικὰς ἐπιγραφὰς δυσαναγνώστους. Α. Α. Π.

Καβηλεῖς [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας, κατοικῶν τὴν *Καβαλίαν* χώραν. Α. Θ. Σ.

Καβήλιας, —1) *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Κανάρην καὶ τὸν Ἀποστόλην. Ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν.

—2) *Δημήτριος*. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Ἦτο πλοίαρχος ἰδιοκτήτου γολέττας, ἥτις ἐβυθίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀγῶνος. Κατόπιν ἐπλοιάρχευεν εἰς διάφορα πλοῖα. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, καὶ ἀπέθανε συνταξιοῦχος.

—3) *Παντελῆς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χίου. Ἐπολέμησε κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν μέχρι τοῦ 1824, ὁπότε ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ ἐκ τοῦ λοιμοῦ.

—4) *Πέτρος*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διδάσκαλος κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἡ οἰκογένειά του ὁλόκληρος ᾐχμαλωτίσθη, πλὴν τῶν γερόντων, οἵτινες ἐσφάγησαν. Κατόπιν ὁ Καβήλιας κατώρθωσε καὶ ἀνεῦρε τρεῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν του, τοὺς ὁποίους καὶ ἠλευθέρωσε διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Κοδριγκτῶνος. Μία μόνον ἀδελφὴ αὐτοῦ, ἡ *Γιαννοῦλα*, ἐξισλαμισθεῖσα εἰς Αἴγυπτον, δὲν ἔστερξε νὰ ἐλευθερωθῇ, ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη τέκνα καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὰ ἐγκαταλείψῃ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ὁ Καβήλιας ἤνοιξε σχολεῖον καὶ ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν καὶ παρὰ πάντων τιμώμενος τῷ 1870. Γ.Δ.Κ.

κάβηρα (ἡ) (Cabera) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καβηριδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει ἔντομα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κωνικόν, κεφαλὴν μικροτάτην, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ ἀπεστρογγυλωμένας, χρώματος λευκοῦ, μὲ παραλλήλους φαιὰς ῥαβδώσεις. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν 6 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ, γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κάβηρα ἡ πεποικιλμένη* (Cabera arnata), ἥτις ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

καβηρέα (ἡ) (Caberea) [*Ζῳολ.*]. Γένος βρυοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σχιστοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κελλουλαριδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς σχηματίζοντας ἀποικίας πολυκλαδώδεις. Ἕκαστον ζῴδιον τῆς ἀποικίας φέρει μεγάλας κινητικὰς βλεφαρίδας εἰς δύο ἐπιμήκεις σειρὰς τοποθετημένας καὶ χρησιμευούσας κυρίως ὡς συλληπτήρια ὄργανα. Γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *καβηρέα ἡ ἐλλίσσιος* (Caberea ellissei), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῶν βορείων χωρῶν. Δ. Ν. Π.

καβηριίδαι (οἱ) (Caberiidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γεωμετρῶν*, περιλαμβάνουσα ὡραίας ψυχὰς μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ λαμπροὺς χρωματισμούς, ἀσθενῆ πτῆσιν καὶ ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων ἐνδιαιτωμένας. Αἱ κάμβαι τῶν καβηριδῶν μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἐντὸς βομβυκίου, ὅπερ κατασκευάζουσι. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *κάβηρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Καβησσὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλιάδ. Ν. 363), ἐκ τῆς ὁποίας («Καβησόθεν») ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ὁ Ὀθρυονεύς, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰδομενέως. Κατά τινας ἔκειτο ἐν Θρᾴκῃ, παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Λυκίᾳ ἢ Καππαδοκίᾳ. Φέρεται καὶ *Κάβησος* ἢ *Κάβησα* καὶ *Καβασσός*. Α. Θ. Σ.

— **Καβησσὸς** *Μικρὰ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος *Φερῶν (Βήρας)*, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 532. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο *Μικρὸ Οὐκούφ*. Ὀλίγον βορειότερον αὐτοῦ κεῖται ἡ *Μεγάλη Καβησὸς (Μεγάλο Οὐκούφ)*, ἀκατοίκητος σήμερον. Α. Θ. Σ.

Κάβι. Ἀρχαία γλῶσσα τῆς Ἰάβας (βλ. *Ἰαβικὴ γλῶσσα*).

καβία (ἡ) (Cabia) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡμιοπλιδῶν*. Ἡ καβία ἀνευρέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Brisson κατὰ τὸ 1756 εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ ὁμοιάζει ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτῆς διαμόρφωσιν πρὸς τὸ *ἰνδικὸν χοιρίδιον*, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ μέγεθος εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὸ πρόβατον· εἶναι δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον τῶν νῦν ζώντων τρωκτικῶν. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν ζῴων τοῦ γένους τούτου εἶναι: κεφαλὴ ἀρκετὰ ὀγκώδης, ὦτα εὐρέα καὶ βραχέα, ὀφθαλμοὶ ἀρκοῦντως μεγάλοι, τρίχωμα σκληρόν, σῶμα εὔρωστον, πόδες παχεῖς καὶ ἰσχυροὶ μὲ πέντε προσθίους δακτύλους καὶ τρεῖς ὀπισθίους, τελευτῶντας πάντας εἰς εὐρεῖς καὶ ἀπεστρογγυλωμένους ἐν εἴδει ὁπλῆς ὄνυχας. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν καὶ ὅταν καταδιώκωνται πίπτουσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ νήχονται εὐχερέστατα. Ζῶσι κατὰ μικρὰς ὁμάδας ἀποτελουμένας ἐξ ἑνὸς ἄρρενος, δύο ἢ τριῶν θηλέων καὶ τινων νεαρῶν. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ὑδροχαρῶν φυτῶν καὶ συχνὰ ἐπιπίπτουσι καὶ κατὰ τῶν καλλιεργημένων ἐκτάσεων. Ἡ θήλεια ἔχει δώδεκα μαστοὺς καὶ γεννᾷ 3—4 μικρά, ἅτινα ἐξημεροῦνται εὐκόλως. Τὸ κρέας των εἶναι κατάλληλον πρὸς βρῶσιν. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶδος εἶναι *καβία τὸ ὑδροχοιρίδιον* (Cabia hydrochoerus), ὅπερ ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα φαιοέρυθρον, σκοτεινότερον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὴν κοιλίαν· ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὴν Παραγουάην, τὸ Περοὺ καὶ τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

Καβία τὸ ὑδροχοιρίδιον.

Καβιᾶς [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Κέω, 3 1/8 μίλ. Β τοῦ φάρου Ταμέλου (πλάτ. 36°34'40" Β, μήκ. 24°17'15" Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Σ. Ε. Λ.

καβιβετόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὁ εἰς τὴν θέσιν 4 μεθυλαιθὴρ τῆς *ἀλλυλοπυροκατεχίνης*. Βράζει εἰς 254° καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ξηρῶν φύλλων πεπέρεως τοῦ βετελίου. Σ. Γ.

Καβιὲ (Cavhiers), *Ρογῆρος*. Γάλλος φιλέλλην, ἐκ τῶν ἀποταχθέντων τῷ 1815 ἀξιωματικῶν τῆς Ναπολεοντείου στρατιᾶς. Κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1821. Παρέστη εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως, ἐξηγόρασε δεκάδα Μουσουλμανίδων διὰ νὰ τὰς διασώσῃ τῆς σφαγῆς, καί, διαπιστευθεὶς αὐτὰς εἰς τὸν ἐν Ἄργει νοσηλευόμενον φιλέλληνα ἀξιωματικὸν Βαλέσταν, ἀνεχώρησε διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν εἰς τὴν Γαλλίαν ἀποστολήν των. Ἔκτοτε ὁ Καβιὲ δὲν ἐπανῆλθε. Γενομένης δὲ ἐν Ἄργει στάσεως ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἐφονεύθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν, ὀλίγαι δ' ἐσώθησαν διὰ τῆς προσωπικῆς παρεμβάσεως τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου. Γ. Δ. Κ.

καβικόλη (ἡ), ἢ π-*ἀλλυλοφαινόλη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$CH_2 : CH . CH_2 . C_6H_4 . OH$$

Digitized by Google

ἀπαντῶσα εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν φύλλων πεπέρεως τοῦ βετελίου. Ἄχρουν ὑγρὸν βράζον εἰς 237°. Σ. Γ.

καβίλια (ἡ) *[Ναυτ.]*. 1) Ὄρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης (ἐκ τοῦ ἰταλ. caviglia), σημαίνων τοὺς ξυλίνους γόμφους, τοὺς χρησιμοποιουμένους ἐν τῇ ναυπηγικῇ, ἰδίως πρὸς σύνδεσιν τῶν τεμαχίων τῆς τρόπιδος ἢ τῶν μανδαλίων πρὸς τὰς σταμῖνας. 2) Ἐργαλεῖον σιδηροῦν ἢ χαλύβδινον, ἐλαφρῶς κυρτὸν καὶ ἀπολῆγον εἰς αἰχμήν, χρησιμεῦον ὅπως διανοίγῃ τὰ *ἔμβολα* τῶν σχοινίων πρὸς κατασκευὴν *ἀγκυλῶν* ἢ *ἁμματίσεων κεστρωτῶν*. 3) Πρωρατικὸν ἔργον συνιστάμενον εἰς κατασκευὴν *μυούρου* εἰς τὴν ἄκραν σχοινίου πρὸς λέπτυνσιν αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

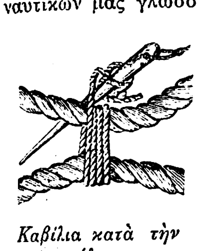

Καβίλια κατὰ τὴν στραγγάλισιν παχέος σχοινίου.

Καβίλιν, *Ἀλέξανδρος - Βασιλίεβιτς Σανχόβ*. Ρῶσος δραματικὸς συγγραφεὺς (1830—1899). Ἔγραψε τρία ἐν ὅλῳ δράματα: «Τὸν γάμον τοῦ Κρετσίνσκι», «Τὴν δικαστικὴν ὑπόθεσιν» καὶ «Τὸν θάνατον τοῦ Ταρέλκιν». Ἐκ τούτων μόνον τὸ πρῶτον ἀνεβιβάσθη εἰς τὰ θέατρα τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως, ἔσχε δὲ καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Θ. Β.

Καβίλλονον (Cabillonum, Cavillonum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας (βλ. *Καβυλλῖνον*).

Καβῖνο (Cavino), ***Ἰωάννης***, ὁ ἐπιλεγόμενος καὶ ***Παντοβάνο***. Ἰταλὸς χαράκτης καὶ νομισματοκόπτης (1500—1570). Συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Μασσιάνο* ἀπεμιμεῖτο θαυμασίως ἀρχαῖα νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἐπώλει ὡς γνήσια. Τοιαῦτα διεσώθησαν 122, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Θ. Β.

Καβισιγιὲ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἀσιατικῆς πόλεως *Κάπισα* (βλ. λ.).

Καβίτη (Cavite) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς νήσου Λουσὸν τῶν Φιλιππίνων, συγκειμένη ἐκ 19 δήμων. Ἔχει ἔκτασιν 1112 τ. χλμ. καὶ 135.000 κατοίκους. Μ. Ν. Δ.

— **Καβίτη** (Cavite) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς νήσου Λουσὸν τῶν Φιλιππίνων, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν Φιλιππίνων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατέστη ὑπ' αὐτῶν ναυτικὸς καὶ ἀνθρακευτικὸς σταθμός. Ἔχει νεώρια, ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ μεγάλας γαιανθρακαποθήκας. Ἐπίσης ἔχει ἀξιόλογα δημόσια κτίρια καὶ βιομηχανίαν πούρων. Κάτ. 5.500. Κατὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον τοῦ 1898, εἰς τὸν λιμένα τῆς Καβίτης κατεστράφη ὁ ἰσπανικὸς στόλος. Μ. Ν. Δ.

Καβιῶται (οἱ) (ἐκ τοῦ λατιν. cavea=κοίλωμα, κρύπτη). Οὕτως ὀνομάζονται ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει οἱ μοναχοί, οἵτινες εἰς οὐδεμίαν μονήν, σκήτην κτλ. εἶναι ἐγγεγραμμένοι καὶ ἀπὸ μονῆς εἰς μονὴν περιφερόμενοι ζῶσι βίον ἀλήτου καὶ κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐκδιώκονται ἐξ αὐτοῦ. Συνήθως οἱ τοιοῦτοι περιφέρονται περὶ τὰς Καρυὰς καὶ ἐπιδίδονται εἰς ἀχθοφορικὰς ἐργασίας καὶ μικροεμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, εἶναι δὲ τὴν σήμερον ἐλάχιστοι, 30—40. Ε. Γ. Π.

κάβο—. Πρῶτον συνθετικὸν ὀνομάτων ἀκρωτηρίων. Ὅσα τοιαῦτα δὲν ἀναφέρονται κατωτέρω, δέον ν' ἀναζητηθῶσιν εἰς τὸ δεύτερον συνθετικόν.

Κάβο *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰταλίας (967μ.) τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Λατίου, 18 χλμ. ΝΑ τῆς Ρώμης, ἡφαιστειογενοῦς συστάσεως. Ὀνομαζόμενον πληρέστερον Monte-Cavo εἶναι τὸ *Ἀλβανὸν* ὄρος (Albanus mons) τῶν Λατίνων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἴχνη τοῦ ναοῦ τοῦ Λατίου Διός. Σ. Ε. Λ.

Κάβο-Ἄγκιστρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 32' 50" Β, μηκ. 29°04' 10" χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu, ΝΑ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Μάκρης (ἀρχ. *Γλαύκου*). Εἶναι αἱ ἀρχαῖαι *Κισσίδες*. Σ. Ε. Λ.

Κάβο-Ἄσπρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (πλάτ. 38° 16'40" Β, μηκ. 26°15'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and Gulf of Smyrna) ἀντικρύζον τὴν Χίον. Capo Bianco ἐπίσης ὑπὸ τῶν ξένων ὀνομαζόμενον, διὰ τοὺς λευκοὺς ἀπορρῶγας του, εἶναι τὸ *Ἄργεννον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κάβο Βέρντε (Cabo Verde) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δ. Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Πράσινον ἀκρωτήριον*).

— **Κάβο Βέρντε νῆσοι** (Ilhas do Cabo Verde) *[Γεωγρ.]* Πορτογαλικαὶ νῆσοι παρὰ τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον (βλ. λ. *Πρασίνου ἀκρωτηρίου νῆσοι*).

Κάβο-Βιλιάνο (Cabo-Villano) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, ἡ ΒΔ ἐσχατιὰ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου (πλάτ. 43°10' Β, μηκ. 9°15' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1755: San Ciprian bay to cape Finisterre), 37 μίλ. ΔΝΔ τοῦ λιμένος τῆς Κορούνια. Ἐντατικώτατος φάρος. Σ. Ε. Λ.

Κάβο-Γκραῖκο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας ὀνομασία τῆς Α τῆς Κύπρου ἐσχατιᾶς, ἅμα δὲ καὶ τοῦ ΝΑ κέρατος τοῦ κόλπου τῆς Φαμαγούστας. Παλαιότερον ἐκαλεῖτο *Κάβος τῆς Γριᾶς*, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑνετῶν καὶ Capo Della Greca. Ἔχει φάρον (πλάτ. 34' 56' 30" Β, μηκ. 34°05'40", χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island) λευκῶν ἀναλαμπῶν. Ἡ ταυτότης του ἀμφισβητεῖται μεταξὺ τῶν *Θρόνων* τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ *Πηδαλίου* τοῦ Στράβωνος, ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωτηρίων τούτων ὄντων ἐγγύτατα. Σ. Ε. Λ.

Κάβο-Γκρόσσο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν καὶ κρημνῶδες ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μάνης, τερματισμὸς τοῦ Ταϋγέτου, ΒΔ τοῦ Ταινάρου (βλ. λ. *Θυρίδες* καὶ *Γκρόσσο*). Σ.Ε.Λ.

Καβοδόρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Καφηρεύς*, κατὰ τὸ ξενικὸν Capo d' Oro ἢ Doro, τὸ ὑποκαταστῆσαν τὴν προηγηθεῖσαν *Ξυλοφάγος* διὰ τὰ ἐκεῖ ναυάγια ἱστιοφόρων. Σ. Ε. Λ.

Καβοκόκκαλος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δ ἀκτῆς τῆς Σίφνου (πλάτ. 36°59' Β, μηκ. 24°39' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Siphano island), ΝΔ κέρας τοῦ κολπίσκου τῶν *Καμαρῶν*. Σ. Ε. Λ.

Καβοκολῶνες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας ὀνομασία τῶν ἀκρωτηρίων: —1) *Σουνίου*, ἀπὸ τῶν ἐπιστεφόντων αὐτὸ κιόνων τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. —2) Τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος, τοῦ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν *Κάπο Νάον* ὀνομαζομένου, τοῦ *Λακινίου* ἢ *Ἡραίου* τῶν ἀρχαίων, ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ κιόνων τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας. Σ. Ε. Λ.

καβολάργανο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων σύσκευον, δι' οὗ ἤρετο ὁ κάλως τῆς ἀγκύρας τῶν παλαιῶν μεγάλων πλοίων. Σ. Ε. Λ.

καβολινία (ἡ) (Cavolinia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *καβολινιιδῶν*, περιλαμβάνον ζῴδια μὲ σῶμα βραχύτατον καὶ κοχλῶδες, μὲ κοιλίαν κεκυρτωμένην καὶ χρῶμα ἐρυθρωπόν. Γνωστὰ περὶ τὰ 30 εἴδη, ὧν τὰ περισσότερα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς τῆς γῆς θαλάσσας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καβολινία ἡ τρίδοντος* (Cavolinia Tridentanta), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

καβολινιΐδαι (οἱ) (Cavoliniidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτεροπόδων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μὲ μικράν, ἀσβεστολιθικὴς συστάσεως, κόγχην, εὐμεγέθεις νηκτικοὺς λοβοὺς καὶ ἀνοικτοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερα εἶναι τά: *καβολινία, κλεοδώρα, κολεοπρίων* καὶ *πλευρόπους* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

Καβολῖται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, κατοικῶν τὴν Παροπαμισίδα χώραν, ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ σημερινὸν Ἀφγανιστὰν (*Πτολεμ.* Γεωγρ. ΣΤ', 17). Πόλις αὐτῶν ἀναφέρεται ἡ *Κάρουρα*, ἡ μετὰ ταῦτα *Ὀρτάπανα* ἢ *Ὀρτόσπανα*, παρὰ τὴν νῦν *Κανδαχάρ*. Α. Θ. Σ.

κάβολο ἢ ***κάβολε*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ *λαχάνου τῆς ἀνθοκράμβης* (Brassica oleracea Botrytis) κοινῶς καλουμένου *κουνουπίδι*. Κ. ΠΑΠ.

Καβομαλιᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Μαλέας* (ἄκρας) τοῦ Πελοποννησιακοῦ, ὑποκαταστήσασα ἀπό τινων δεκαετηρίδων τὴν προηγηθεῖσαν ξενικὴν *Κάβο Σαντάντζελο*, ἀπὸ ἐκκλησιδίου, ὅπερ εὑρίσκετο παρὰ τὴν θέσιν τοῦ συγχρόνου φάρου. Σ. Ε. Λ.

καβόμβα (ἡ) (Cabomba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καβομβωδῶν* ἢ *νυμφαιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ἑλωδῶν λιμνωδῶν περιφερειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κ. ΠΑΠ.

καβομβώδη (τὰ) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων (βλ. λ. *νυμφαιώδη*). Κ. ΠΑΠ.

Κάβο-Νοριὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία (*Νοριὰ*=οὐρὰ) ἀκρωτηρίων: —1) Τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σύμης (πλάτ. 36°36' Β, μηκ. 28°00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi) ὀνομαζόμενον καὶ *Βολπέ*. —2) Ἡ νοτία τῆς νήσου *Πρώτης* (πλάτ. 37°02'00" Β, μηκ. 21°33'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Castro Tornese to Venetico) τῆς Μεσσηνιακῆς ἐσχατιᾶς. —3) Ἡ ΒΒΑ τῆς Χίου (πλάτ. 38°55'50" Β, μηκ. 36°04'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: The island of Khios and Gulf of Smyrna) ἄκρα, ΒΔ κέρας τοῦ κόλπου τῶν Καρδαμύλων. Σ. Ε. Λ.

Καβο-Ντελγκάντο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς (Cabo-Delgado) διαχωρίζον τὰς ἀκτὰς τῆς Μοζαμβίκης καὶ τῆς Ζανζιβάρης. Σ. Ε. Λ.

Καβόρκιν. Ἓν τῶν μονίμων «ἀπλήκτων» (στρατοπέδων) τῶν Βυζαντινῶν, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως—Δορυλαίου—Καισαρείας κλπ. Τὸ Καβόρκιν ἔκειτο 35 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς σημερινῆς κώμης Σεϊντῆ-γαζῆ. Τοιαῦτα «ἄπληκτα» μόνιμα, ἐφωδιασμένα δι' ἀφθόνου ὕδατος, τροφῶν, νομῆς κτλ. ἐφοδίων, ὑπῆρχον ἐφ' ἁπασῶν τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν ὁδῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἵνα διευκολύνωσιν ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως τὴν συγκέντρωσιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὴν κίνησιν τῶν φαλάγγων ἐν γένει πρὸς ἅπαντα τὰ ἀπειλούμενα μέτωπα. Ν. ΚΛΣ

κάβο; (ὁ). Πᾶν ἀκρωτήριον, ἰδίως ὅμως τὰ ὑψηλὰ καὶ προέχοντα, ἐν διαστολῇ ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν (*πούντα*): «γύρισε τὸν κάβο» ἔκαμψε τὸ ἀκρωτήριον, «κάβο-Μαλιᾶς», «κάβο-Ματαπᾶς», «κάβο-Ντόρος» || σχοινίον τῶν πλοίων || φρ. «σέρνω τὸν κάβο» ἐξάρχω τοῦ χοροῦ, ἐπὶ τῶν κυκλικῶν ἑλληνικῶν χορῶν || μεταφρ. «πέρνω κάβο» ἐννοῶ, ἀντιλαμβάνομαι: «δὲν πῆρε κάβο τί τοῦ φτειάσανε», ἄλλως «παίρνω χαμπάρι» (ἀπὸ τοῦ Γενοατικοῦ *cavo*, ἰταλ. *capo*).

Κάβος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκίμμης τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 195.

— **Κάβος** *[Παραλ. γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Σκάντζουρα (πλάτ. 39°04' ²/₈ Β, μηκ. 24°05' ¹/₂ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων. Σ. Ε. Λ.

— **Κάβος τοῦ Νεροῦ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ, τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σερίφου (πλάτ. 37°09'¹/₈ Β, μηκ. 24°32' ²/₈ Ἀν., χάρτ. 1817: Seripho island) 1 ¹/₂ μίλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄμυνο ἢ Διακόφτης καὶ ἀτενίζον πρὸς Ἀν. τὴν νῆσον Βόδι. Σ. Ε. Λ.

Κάβος (Cavos), ***Καττερίνο***. Ἰταλὸς συνθέτης (1776—1840), μαθητὴς τοῦ Μπιάνκι. Διέτριψε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του ἐν Ρωσίᾳ, ἔνθα ἐγένετο ὀνομαστὸς διὰ σειρᾶς κωμικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μελοδραμάτων. Διευθυντὴς τῆς ὄπερας καὶ τῆς ὀρχήστρας τῆς αὐτοκρατορικῆς ρωσικῆς αὐλῆς, ἐγνώρισε τὴν ἐπιτυχίαν κατ' ἀρχὰς μὲ τὰ κωμικὰ ἔργα: «Οἱ τρεῖς καμπούρηδες» καὶ «Οἱ τρεῖς σουλτᾶνες», κατόπιν δὲ μὲ τὸ 3ον καὶ 4ον μέρος τῆς «Ρουσάλκας», (συνεχείας τῆς «Donauweibchen» τοῦ Κάουερ). Ἐκ τῶν λοιπῶν του ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ὁ ἐπιπόλαιος μνηστήρ», «Οἱ χωριάτες», «Τὰ ἐρείπια τῆς Βαβυλῶνος», «Ντομπρύνια Νικίτις», «Σβετλάνα», «Βίρβαρ», «Μιροσλάβα» κλπ. Εἰς πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω μελοδραμάτων καὶ ἰδίως εἰς τὸν «Ἰβὰν Σουσσανίν» καὶ τὸν «Ἥρωα Ἠλίαν» μετεχειρίζετο τραγούδια τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Ὁ Κάβος ἔγραψε καὶ τὰ μπαλλέττα: «Ζέφυρος καὶ Φλώρα», «Ἔρως καὶ Ψυχή», «Ὁ ἔρως πρὸς τὴν πατρίδα», «Ἄκις καὶ Γαλάτεια», «Ρολάνδος καὶ Μοργκάνα», «Φαίδρα», «Σατάν», τὴν ὀπερέτταν «Ὁ ποιητὴς καὶ ὁ κοζάκος», μουσικὴν διὰ δράματα, κωμῳδίας, κλπ. Γ. Σ.

κάβος. Ἑβραϊκὸν μέτρον σιτικὸν βάρους ἴσου τῷ ¹/₆ τοῦ γομὸρ καὶ τῷ ¹/₁₈ τοῦ ἐφά. Ἡ λέξις μνημονεύεται ἐν τῇ Βίβλῳ (Βασιλ. Δ' στ' 25) καὶ ἐν τῷ Ταλμούδ. Γ. Ε.

Κάβο-Σακρατὶφ (Cabo-Sacratif) *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. Ἱσπανίας (πλάτ. 36°42' Β, μηκ. 3°28' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 773: Gibraltar to Adra) ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Γρανάδας, 46 μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Μάλαγκα. Σ. Ε. Λ.

Καβοσιανοὶ (οἱ)· βλ. λ. *Καμπός*.

Καβοσίδερος *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Κερκύρας (πλάτ. 39° 37' 09" Β, μηκ. 19° 56' 37", χάρτ. ἀγγλ. 203: Channels of Corfu), ἐφ' οὗ ἡ Ἀκρόπολις Κερκύρας καὶ φάρος Νταλέν. —2) Ἡ ΒΑ. τῆς Κρήτης ἐσχατιὰ (πλάτ. 35°18'58" Β, μηκ. 26°19'46" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern portion), Ἐπ' αὐτοῦ φάρος περιστροφικὸς ἱδρυθεὶς (1880) ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν Ὀθωμανικῶν φάρων καὶ παραληφθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν Μάϊον 1915, ἐκλέμπων δὲ ἀναλαμπὰς λευκάς. Πιστεύεται ὅτι εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Σαμώνιον*. Σ. Ε. Λ.

Κάβος-Κράκαρη *[Γεωγρ.]*. Ἡ μικρὰ τριγωνικὴ χερσόνησος, ἣν βλέπει τις πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ, μετὰ τὸν κολπίσκον τῆς «Κρεμμυδαροῦς», ὁ ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς ἐξελθών. Λέγεται καὶ *Ἄκρα Θεμιστοκλέους*. Παρ' αὐτὴν εὑρέθησαν λείψανα μεγάλης κυκλοτεροῦς βάσεως, τμήματα τοῦ περιβλήματος αὐτῆς καὶ δύο σπόνδυλοι κίονος. Παρόμοια ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς (Πειραϊκῆς χερσονήσου). Α. Σ. Χ.

καβοσοῦλτος (ὁ) *[Ναυτ.]* ὁ *ἀκροσύρτης* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Κάβο-Σπάθα */Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ βορεία ἐσχατιὰ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης μεγαλονήσου, ἀπόληξις τῆς χερσονήσου τῆς διαχωριζούσης τοὺς κόλπους Κισσάμου καὶ Χανίων (βλ. λ. *Σπάθα*). Σ. Ε. Λ

Καβοστεργιόπουλος, *Γεώργιος*. Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικὸς ἐξ Ἀγράφων. Ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ εἶδε πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του συρθέντα εἰς Τρίκκαλα καὶ μαρτυρήσαντα κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνος, κατὰ τὸ 1823. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, κυρίως οἰκονομικάς, ἀπέθανε δὲ τῷ 1860. Γ. Δ. Κ.

καβοσύρτης (ὁ) */Ναυτ./* ὁ *ἀκροσύρτης* (βλ. λ.).

Κάβο-Τζωρτζῆς */Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σάμου, μετονομασθὲν ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἰς *Κάβο-Φονιᾶ* (βλ. λ.).

Καβοτούμβα *[Βυζαντ.].* Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θράκης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Αἱμιμόντου, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

καβοῦζι, ἢ ***καβοῦτζι,*** καὶ ***καβοῦτσι*** (τὸ) *[Βοτ.].* Λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ γνωστοῦ λαχανικοῦ *καρώτου* (βλ. *δαῦκος*). Κ. ΠΑΠ.

καβούκι (τὸ) (τουρκ. *καβούκ* ἢ *καούκ*)· κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον ἐφόρουν ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι καὶ μάλιστα οἱ δερβίσαι: παροιμ. «κατὰ τὸν ἀγᾶ καὶ τὸ καβούκι του»· ‖ τὸ ὄστρακον τῆς χελώνης, τοῦ ἀστακοῦ, τοῦ κοχλίου κτπ.· ‖ φρ. «μπῆκε, τραβήχτηκε 'ς τὸ καβούκι του» ἐπὶ τοῦ διὰ φόβον ἢ ἧτταν ἀποσυρομένου ἐνεργείας τινός· ‖ τὸ περίβλημα τοῦ καστάνου, τοῦ καρύου. Μεγεθ. *καβούκα* (ἡ)· κάλυμμα τῆς κεφαλῆς: «ἡ καβούκα τοῦ δερβίση».

Καβοὺλ (Kabul ἢ Cabul) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τοῦ Ἀφγανιστάν, ὁ σπουδαιότερος αὐτοῦ. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ἰνδουκούς, διέρχεται παρὰ τὴν πόλιν Καβούλην, δέχεται πολλοὺς παραποτάμους καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 483 χλμ. εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, παρὰ τὴν πόλιν Ἄττοκ. Μ. Δ. Β.

Καβουλᾶκος, *Μιχαήλ*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Καρυουπόλεως τῆς Μάνης. Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὴν θέσιν Κιόσκι, κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Γ. Δ. Κ.

Καβούλη (Cabul ἢ Kabul) *[Γεωγρ.].* Πρωτεύουσα τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κεῖται παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν καὶ παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν παραπόταμόν του Λόγκαρ, εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα ὀροπεδίου, εἰς ὕψος 1917 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατ. 140.000. Ἔχει περιφέρειαν 5 χλμ. καὶ περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν μετὰ ἑπτὰ θυρῶν, ὧν σῴζονται δύο, ἡ τῆς Λαχώρης καὶ τοῦ Σιρδάρ. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς ἓξ συνοικίας, χωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων διὰ μικροτέρων τειχῶν, μετὰ θυρῶν, αἵτινες κλείουν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐμφυλίων ταραχῶν. Εἰς τοὺς πέριξ λόφους ὑπάρχουν πολυάριθμα ὀχυρωματικὰ ἔργα. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει μία μόνον γέφυρα. Αἱ ὁδοὶ εἶναι στενόταται, αἱ δὲ οἰκίαι πλινθόκτιστοι καὶ ξύλιναι, μονώροφοι ἢ τὸ πολὺ διώροφοι. Δημόσια κτίρια ἄξια λόγου ἡ πόλις δὲν ἔχει. Ἔξω αὐτῆς εὑρίσκεται τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Τιμοὺρ Χάν. Πρὸς τὰ ΝΑ ἐγείρεται τὸ φρούριον Μπάλα Χισάρ, ἑξαγωνικοῦ σχήματος, ὅπου εὑρίσκεται τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἐμίρου, μετὰ τριῶν ἐπιχρύσων πύργων, καὶ ὅπερ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸ οἰκοδομῶν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον συνοικισμὸν ὑπερχιλίων οἰκιῶν. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως εὑρίσκεται ἐπίσης καὶ τὸ προάστειον Τσάντολ, κατοικούμενον ὑπὸ 12.000 Τούρκων καὶ Περσῶν, μεταφερθέντων ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ναντὶρ Χάν. Λόγῳ τῆς κεντρικῆς αὐτῆς θέσεως μεταξὺ Τουρκεστὰν καὶ Ἰνδιῶν, ἡ Καβούλη ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων σπουδαία ἐμπορικὴ ἀγορὰ καὶ διεξῆγεν ἐμπόριον μετὰ τοῦ Κορασάν, τῆς Τουρκίας, τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Κίνας. Τὸ ἐξαγωγικὸν αὐτῆς ἐμπόριον συνίσταται εἰς ὀπώρας, ἰδίως σταφυλὰς καὶ πέπονας, εἰς σιτηρά, ἵππους κτλ., τὸ δὲ εἰσαγωγικὸν εἰς βάμβακα, ἰνδικόν, σάκχαριν, μέταξαν, χάρτην κτλ.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ Καβούλη ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 6000 π. Χ., ἡ πρώτη δὲ ἱστορικὴ μαρτυρία περὶ αὐτῆς εὑρίσκεται εἰς τοὺς ἱστοριογράφους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρουν αὐτὴν ὡς *Ὀρθόσπανα* (Ortospanum ἢ Ortospana), πιθανῶς κατὰ παραφθορὰν τῆς τοπικῆς λέξεως Urddhasthana, ἥτις σημαίνει «ὑψηλὴ χώρα». Ἡ σημερινὴ ὀνομασία προέρχεται πιθανῶς ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Καβουλιτῶν, οἵτινες κατῴκουν ἐκεῖ, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἢ ἐν τῇ πόλει *Κάρουρα* ἢ *Κάβουρα*, ἥτις θεωρεῖται ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Ὀρθόσπανα. Οἱ Ἄραβες κατέκτησαν αὐτὴν κατὰ τὸ ἔτος 35 Ἐγίρας, κατὰ τὰ πρῶτα δὲ ἔτη τῆς ἀραβικῆς κατοχῆς οἱ Ἄραβες χρονογράφοι ἀναφέρουν αὐτὴν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ζαμποὺλ* καὶ *Καβούλ*. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Μαχμοὺτ Γκαζνί, τῷ δὲ 1504 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μπαμπέρ, ὁ ὁποῖος κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσάν του καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ 15 ἔτη, μέχρι τῆς εἰσβολῆς του εἰς τὰς Ἰνδίας. Κατόπιν ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δελχῆ, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Ναντὶρ Χὰν προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν Περσίαν. Τῷ 1786 ὁ Τιμοὺρ Χὰν μετέβαλεν αὐτὴν εἰς πρωτεύουσάν του, ἔκτοτε δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πρωτεύουσα τοῦ Ἀφγανιστάν, καὶ ὑπὸ τὰς διαδόχους δυναστείας. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων στρατηγῶν Κὴν τῷ 1839, Πόλλοκ τῷ 1842 καὶ Ρόμπερτς τῷ 1879. Τῷ 1874 ὑπέστη μεγάλας ζημίας ἐξ σεισμοῦ (βλ. καὶ λ. *Ἀφγανιστάν*). Μ. Δ. Β.

— **Καβούλης *ἐπαρχία*** */Γεωγρ./.* Ἐπαρχία τοῦ Ἀφγανιστὰν ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ποταμοῦ Καβοὺλ καὶ ὁριζομένη πρὸς Β ὑπὸ τοῦ ὄρους Ἰνδουκούς, ὅπερ χωρίζει ταύτην ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Μπανταχκὰν καὶ τοῦ ἀφγανικοῦ Τουρκεστάν, πρὸς Α ὑπὸ τῆς ἰνδικῆς ἐπαρχίας τῶν Βορειοδυτικῶν Συνόρων, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κανδαχὰρ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῶν ὀρέων Χαζάρα ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας τῆς Χερὰτ καὶ τοῦ ἀφγανικοῦ Τουρκεστάν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 160900 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν νομαδικὸν ἀκαθόριστον. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρα διαμερίσματα. Παράγει κυρίως σταφυλάς, πέπονας, σιτηρὰ καὶ ὀπώρας, ἰδίως εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Κὸ - Νταμὰν πρὸς Β τῆς Καβούλης, τῆς Τσαρντὲ καὶ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Λογκὰρ ποταμοῦ. Ἡ ἐπαρχία αὕτη καλεῖται ὑπό τινων καὶ *Καβουλιστάν*. Μ. Δ. Β.

Καβούλια *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ δυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Θετταλομαγνησίας, ἡ δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν Παγασιτικὸν ἄκρα τῆς χερσονησιζούσης τῶν Τρικκέρων προβολῆς. Ἐπὶ ταύτης ὑπῆρχεν ὁ μόνος τουρκικὸς φάρος, ὃν παρελάβομεν κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλ., ἀντικατασταθεὶς (1918) διὰ περιστροφικοῦ (πλάτ. 39° 05' 55'' Β, μῆκ. 23° 04' 13'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556 : Gulf of Volo, Oreos and Talanta channels) λευκῆς ἐκλάμψεως, ἐναλλασσούσης πρὸς ζεῦγος πρασίνων ἐκλάμψεων 15 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

Καβούλινον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καβυλλῖνον*.

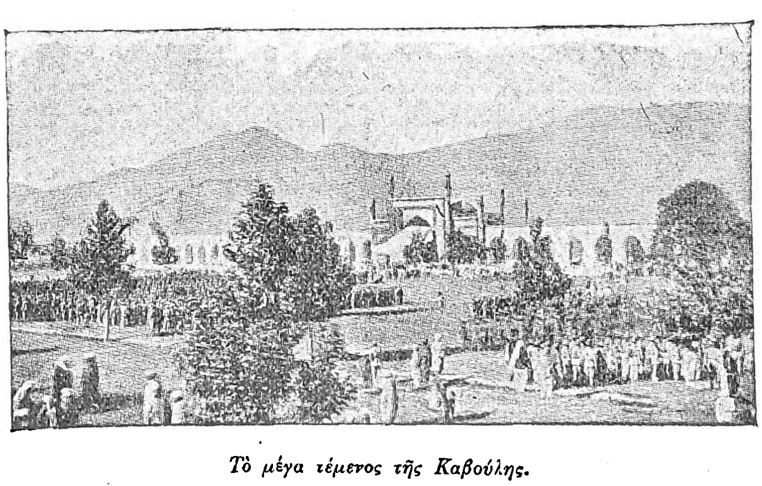

Τὸ μέγα τέμενος τῆς Καβούλης.

Καβουλιστὰν (Kabulistan) */Γεωγρ.].* Παλαιὰ ὀνομασία τῆς ἐπαρχίας τῆς Καβοὺλ (βλ. λ. *Ἀφγανιστάν*).

Καβοὺρ (Cavour), ***Κάμιλλος-Μπένσο,*** *κόμις*—. Ὁ διασημότερος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Τουρίνῳ (1810—1861). Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκογένειαν Benso, εὐπατριδῶν τοῦ Πεδεμοντίου, ἥτις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἔλαβε τὸ ὄνομα *Καβούρ*, ἐκ τῆς παραχωρηθείσης αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γ' ὁμωνύμου κομιτείας. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Καβοὺρ καὶ τῆς ἐκ Γενούης εὐγενοῦς Ἀδελαΐδος ντὲ Σελλόν, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τῆς πριγκιπίσσης Παυλίνας Βοναπάρτου καὶ τοῦ πρίγκιπος Καμίλλου Μποργκέζε, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου διετέλει ὁ πατήρ του. Εἰσελθὼν τῷ 1820 εἰς τὴν βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Τουρίνου, ἐξῆλθεν αὐτῆς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἐν Τουρίνῳ διεύθυνσιν μηχανικοῦ, ὁπόθεν τῷ 1830 μετετέθη εἰς Γένουαν. Διάθερμος πατριώτης καὶ φιλελεύθερος, ἀλλὰ καὶ διάνοια πολιτική, διεκήρυξε δημοσίᾳ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουλίου, ὅτι τὸ ἰταλικὸν ἔθνος «περισφιγγόμενον ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν λογχῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν παπικῶν ἐπιτιμίων», δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ διὰ μόνων τῶν ἰδίων δυνάμεων. Τὸ ἐλευθερόστομον τοῦτο κήρυγμα, θίγον τὴν ἐθνικὴν φιλαυτίαν καὶ ἀντιτιθέμενον εἰς τὸ περίφημον δόγμα τοῦ βασιλέως Καρόλου - Ἀλβέρτου «L' Italia farà da sè» (=ἡ Ἰταλία θὰ κατισχύσῃ δι' ἑαυτῆς), ἤγειρε γενικὴν κατὰ τοῦ Καβοὺρ ἀγανάκτησιν καὶ προὐκάλεσεν, ὑπὸ πνεῦμα δυσμενείας, τὴν μετάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀσήμαντον φρουρὰν τοῦ Μπάρ. Ἐκ τῆς ἐξορίας ταύτης ἀπήλλαξεν ἑαυτὸν ὁ Καβοὺρ τὸ ἑπόμενον ἔτος, παραιτηθεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ. Τὸ στρατιωτικὸν ἄλλωστε στάδιον ἦτο ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ψυχικήν του ἰδιοσυγκρασίαν καὶ μικρὸν ἔναντι τῶν φιλοδοξιῶν αὐτοῦ. Ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐκτεταμένα οἰκογενειακὰ κτήματα ἐν Γκριτζάνο καὶ ἐπεδόθη μετὰ ζέσεως εἰς γεωργικὰ ἔργα, βραδύτερον δὲ διορισθεὶς δήμαρχος τῆς πόλεως ταύτης, ἐνεργείαις τοῦ πατρός του, ἠσχολήθη ὡς φιλόπολις ἄρχων εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς εὐημερίας τοῦ δήμου του, ἀποβλέψας ἰδιαιτέρως εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐξύψωσιν τῶν πτωχῶν τάξεων, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἔργων εὐποιΐας καὶ τῆς ἱδρύσεως σχολείων στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Συχνάκις μετέβαινεν εἰς Τουρῖνον, εἰς τὰς κοσμικὰς συγκεντρώσεις τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν ἐκπλήσσων, ἀλλὰ καὶ γοητεύων διὰ τῶν νεωτεριστικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν, ὅλως ἀντιθέτων πρὸς τὴν συντηρητικὴν νοοτροπίαν τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὰς συγκεντρώσεις ταύτας συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ βαρώνου Μπαρὰντ καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ κόμιτος ντ' Ὠσονβίλ, ὄχι μόνον διότι ἐθέλγετο ἐκ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τῶν συνομιλητῶν του, ἐμφορουμένων ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ κυρίως, διότι διέβλεπεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ πραγματοποίησις τῶν ἰταλικῶν πόθων ἄνευ τῆς ἀποφασιστικῆς βοηθείας μιᾶς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐπίστευε δὲ βαθέως ὅτι καὶ λόγῳ τῆς ἱστορικῆς συγγενείας ἐκ τῆς κοινῆς λατινικῆς καταγωγῆς, καὶ ὡς ἐκ τῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας ἀντιζηλίας, μόνη ἡ Γαλλία ἠδύνατο νὰ γίνῃ παραστάτις εἰς τοὺς ἰταλικοὺς ἀγῶνας.

Κάμιλλος Καβούρ.

Πρὸς πλουτισμὸν τῶν γνώσεων αὐτοῦ, καὶ ἰδίως πρὸς μελέτην τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν συστημάτων, περιηγήθη τὰς κυριωτέρας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐνδιατρίψας ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου, ἐνισχυθεὶς εἰς τὰς φιλελευθέρους αὐτοῦ ἀρχάς, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν, ἣν πάντοτε κατόπιν ἀπροκαλύπτως διεκήρυξεν, ὅτι «ὁ θρίαμβος τῆς δημοκρατίας ἦτο τὸ ἀναπόφευκτον μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος», καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐθαύμασε τὴν γνησιότητα τοῦ φιλελευθέρου πολιτεύματος, καὶ τὴν ἐμπορικήν, γεωργικὴν καὶ βιομηχανικὴν ὀργάνωσιν. Ἐπανελθὼν εἰς Πεδεμόντιον ἀφωσιώθη εἰς τὰς γεωργικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις, ἐφαρμόζων εἰς αὐτὰς τὰς μεθόδους, ἃς ἐδιδάχθη ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀλλὰ δὲν παρημέλησε καὶ τὰς πολιτικοοικονομικὰς αὐτοῦ μελέτας καὶ ἐπιδιώξεις, αἵτινες ἀπετέλουν τὸν κύριον προορισμὸν τῆς ζωῆς του. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν κόμις Πραλόρμο, ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, προέτεινε τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ εἰς ἀνώτερόν τι δημόσιον λειτούργημα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἠναντιώθη, χαρακτηρίσας αὐτὸν ὡς «αὐθάδη καρβονάρον». Τὸ μόνον ἐλάττωμα ὅπερ εἶχεν ὁ Καβούρ, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν χαρτοπαικτίαν, τῷ ἐπέτρεψε τὴν ἵδρυσιν λέσχης, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑταιρία τοῦ Οὐΐστ», ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθη εἰς πολιτικὸν κέντρον, σκοποῦν τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος. Πρὸς ὅμοιον σκοπὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῷ 1842 τῆς «Ἀγροτικῆς ἑταιρείας» (Associazione Agraria), ἥτις κυρίαν ἀποστολὴν εἶχε τὴν εἰσαγωγὴν ἐν Ἰταλίᾳ τῶν νέων καλλιεργητικῶν μεθόδων. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ μέλη τῆς ἑταιρίας διῃρέθησαν εἰς δημοκρατικοὺς ὑπὸ τὸν Λορέντζο Βαλέριο, καὶ εἰς ἀριστοκρατικούς, χαρακτηριζομένους ὡς *καβουρικοὺς* ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐπέμενε νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ υἱὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποστῇ τῶν ἀριστοκρατικῶν παραδόσεων τῶν προγόνων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Καβοὺρ μισούμενος ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς αὐλῆς καὶ ἀποκρουόμενος ὑπὸ τῶν λαϊκῶν τάξεων, φοβουμένων συνάμα ὅτι ἡ οἰκονομικὴ αὐτοῦ πολιτικὴ ἔτεινεν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ μονοπωλίου, εὑρέθη κυριολεκτικῶς ἀπομεμονωμένος ἐν μέσῳ τῆς ζωηρᾶς πολιτικῆς ζυμώσεως. Ἀπροσδοκήτως ὁ βασιλεύς, παρασυρθεὶς ἐκ τοῦ κινήματος, ὅπερ προεκάλεσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα Πίου Θ', ἀπεφάσισε τὴν εἰσαγωγὴν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Ὁ Καβοὺρ θεωρήσας εὔθετον τὸν χρόνον πρὸς γενναίους ἀγῶνας, ἐπανῆλθεν εἰς Τουρῖνον καὶ ἐν συμπράξει

Digitized by Google

μετὰ τοῦ Καίσαρος Μπάλμπο καὶ ἄλλων μεταρρυθμιστῶν ἵδρυσε τὴν φιλελευθέραν ἐφημερίδα «Ἡ Ἀνάστασις» (Il Risorgimento) ἧς ἐγένετο διευθυντής, ἀρχισυντάκτης καὶ διαχειριστής. Τῷ 1848, συγκληθείσης συνελεύσεως τῶν δημοσιογράφων καὶ ἄλλων φιλελευθέρων προσωπικοτήτων, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αἰτήσεως τῆς πόλεως Γενούης διὰ τὸν σχηματισμὸν πολιτοφυλακῆς καὶ ἔξωσιν τῶν Ἰησουϊτῶν, ὁ Καβοὺρ ρίπτων τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον διεκήρυξεν, ὅτι ἀποβαίνουν μάταιαι οἱαιδήποτε συγκαταβάσεις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἄνευ τῆς παραχωρήσεως φιλελευθέρου Συντάγματος, συμφώνου πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ἡ πρότασις αὕτη, παραδόξως, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τόσῳ μᾶλλον ὑπόπτους, ὅσῳ ριζικώτεραι ἦσαν, τὰς φιλελευθέρους γνώμας τὰς προερχομένας ἐξ ἐκείνου, ὃν ἀπεκάλουν «Μιλόρδον Risorgimento». Ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν Μπροφφέριο ἐκηρύχθη σθεναρῶς ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὁ βασιλεύς, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ δημιουργηθέντος ἰσχυροῦ ρεύματος, παρεχώρησε τὸ Σύνταγμα τὴν 4 Μαρτίου 1848. Ἡ πρώτη συνταγματικὴ κυβέρνησις ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μπάλμπο, ὅτε δὲ μετὰ δύο ἡμέρας ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Μιλάνου, ὁ Καβοὺρ δι' ἀρθρογραφίας ὑψηλῆς πατριωτικῆς ἐξάρσεως ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου, ἐπιγραμματίσας ἐν τέλει τὴν ἐπιχειρηματολογίαν του διὰ τῆς ἱστορικῆς φράσεως: «Εὑρισκόμεθα ὑπὸ συνθήκας, καθ' ἃς τὸ μᾶλλον παράφορον θάρρος ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ σύνεσιν». Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος ἀντεπροσώπευε μόνον τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας, συνηθέστερον Πεδεμόντιον καλούμενον.

Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Νοβάρρας καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Β' (23 Μαρτίου 1849) ἡ βουλὴ διελύθη, κατὰ τὰς νέας δ' ἐκλογὰς ὁ Καβοὺρ ἐξελέγη διὰ μεγίστης πλειοψηφίας βουλευτὴς τοῦ Τουρίνου, ὅπερ ἔκτοτε ἀντεπροσώπευσε συνεχῶς ἐν τῇ βουλῇ μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐπιβληθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν βουλήν, οὐχὶ δι' εὐφραδείας, ἧς ἐστερεῖτο, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἰδιορρύθμου ρητορικῆς του, συνισταμένης εἰς ἁπλῆν καὶ καθαρὰν σαφήνειαν, διανθιζομένην διὰ χαριτολόγου καὶ λεπτῆς εἰρωνείας, προσελήφθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀζέλιο προεδρευομένην κυβέρνησιν ὡς ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Γεωργίας. Συνωμολόγησεν ἐμπορικὰς συνθήκας μετὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου καὶ ἐπεζήτησε παντοιοτρόπως νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν πρὸς αὔξησιν τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ κάλυψιν τῶν ἐκ τῶν προηγηθέντων πολέμων ἐλλειμμάτων. Τὸ ἔργον τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως συνεπλήρωσεν, ἀναλαβὼν βραδύτερον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ συνάψεως δανείου ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐπιβολῆς νέων φόρων, δικαίως κατανεμηθέντων. Ἡ γόνιμος αὕτη προσπάθεια διεκόπη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀντιδραστικῶν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ὁποίων ὁ πρωθυπουργὸς Ἀζέλιο, μετὰ τυπικὴν παραίτησιν, ἀνεσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν ἄνευ τοῦ Καβούρ. Ἀλλὰ τὸ νέον ὑπουργεῖον, σφοδρῶς καταπολεμούμενον ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῇ βουλῇ, ὁ δὲ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουήλ, ἔχων ἐπίγνωσιν τῆς σοβαρότητος τῶν περιστάσεων, προῆλθεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἀνταποκρινομένην καὶ εἰς τὰ προσωπικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὴν ἀξίωσιν τοῦ ἔθνους, ὅπως ἀναθέσῃ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως εἰς τὸν Καβοὺρ (1852). Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον αἱ αὐστριακαὶ ἀρχαί, μετὰ τὴν ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ Βενετίᾳ καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς προκληθείσης ὑπὸ τῆς μαντζινείου «Ἑταιρείας τῆς ἰταλικῆς νεότητος», προέβησαν εἰς δήμευσιν τῆς περιουσίας τῶν καταφυγόντων εἰς τὸ Πεδεμόντιον ἐπαναστατῶν. Ὁ Καβοὺρ ἐπωφελήθη τῆς περιπετείας ταύτης καὶ ἀπηύθυνε διαμαρτυρίαν πρὸς τὰς Δυνάμεις διὰ τὸν «βάρβαρον» τοῦτον διωγμόν, ἵνα κινήσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑπὲρ τοῦ δυναστευομένου ἔθνους. Συγχρόνως, ἵνα ἐπιρρώσῃ τὴν ἐπὶ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν ἠθικὴν ἐπιβολὴν τοῦ Πεδεμοντίου, παρέσχε δαψιλῆ κρατικὴν ἀρωγὴν εἰς τὰ θύματα τῆς αὐστριακῆς τυραννίας. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, παρατεινομένης ἔτι τῆς πολιορκίας τῆς Σεβαστουπόλεως, προέτεινεν εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ρωσίας ἐκστρατείαν ἰταλικοῦ σώματος ἐκ 15.000 ἀνδρῶν. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ προὐκάλεσε σφοδρὰν ἀντίδρασιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἣν ἠδυνήθη νὰ κατανικήσῃ ὁ Καβούρ. Παρέμεινε δὲ ἱστορικὴ ἡ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του καρτερικὴ ἀποστροφή: «Συνέλθετε, κύριοι. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Ρώμην ἄγει διὰ τῆς Σεβαστουπόλεως». Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἰσχυρὰν εἰς χεῖρας αὐτοῦ συγκέντρωσιν πασῶν τῶν ἐξουσιῶν δὲν εἶχε δαμασθῆ ὁριστικῶς ἡ σοβοῦσα ἐναντίον του ἐχθρότης. Ἀφ' ἧς ἰδίᾳ διὰ σειρᾶς μέτρων, περιώρισε τὰ προνόμια τοῦ κλήρου, διέθεσεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως μέρος τῶν εἰσοδημάτων τῶν μονῶν καὶ ἐν γένει ὑπέβαλεν εἰς τὴν πειθαρχίαν τοῦ νόμου τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, ἐξεδηλώθη καὶ διεξήγετο λυσσώδης κατ' αὐτοῦ ἀγὼν ἐκ μέρους τοῦ κλήρου, ἐν στενῇ συμμαχίᾳ μετὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν. Συζητουμένου δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νομοσχεδίου περιορίζοντος ἔτι μᾶλλον τὰ δικαιώματα τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, οἱ ἐν τῇ αὐλῇ ἰδιαίτεροι ἱερεῖς καὶ πνευματικοὶ τοῦ βασιλέως ἔπεισαν αὐτόν, εὐπαθῆ εἰς θρησκοληψίαν, ὡς ἐκ τῆς ψυχικῆς συντριβῆς προσφάτων βαρέων πενθῶν, ὅτι τὰ πλήγματα ταῦτα δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ φανερὰν ἐκδήλωσιν τῆς θείας ὀργῆς διὰ τὸν ἀπηνῆ διωγμὸν τῆς θρησκείας καὶ προειδοποίησιν δεινοτέρων συμφορῶν. Ὁ Καβούρ, ἀντὶ ν' ἀποσύρῃ τὸ νομοσχέδιον, ὡς ἠξίωσεν ὁ βασιλεύς, ἀνέβαλε τὴν ἐπ' αὐτοῦ συζήτησιν, καὶ τὴν ἑπομένην ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως. Τοιαύτη τροπή, καθ' ὃν χρόνον ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμον ἀνεπτέρωνε τοὺς πόθους τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος, προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ὑπὸ τὴν πίεσιν δὲ ταύτης ὁ βασιλεὺς ἀπέκρουσε τὴν παραίτησιν. Αἱ μετ' ὀλίγον ληφθεῖσαι εἰδήσεις περὶ τῆς λαμπρᾶς συμβολῆς τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λὰ Μάρμορα ἰταλικοῦ σώματος εἰς τὴν νίκην τῆς Τσερνάγια, καὶ μετέπειτα ἡ ἀποδοχὴ ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς αἰτήσεως τοῦ Πεδεμοντίου, ὅπως ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὸ ἐν Παρισίοις συγκληθὲν τῷ 1856 διεθνὲς συνέδριον πρὸς καθορισμὸν τῶν ὅρων τῆς μετὰ τῆς Ρωσίας εἰρήνης, ἐνίσχυσαν τεραστίως τὸ κῦρος καὶ τὸ γόητρον τοῦ μεγαλουργοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁ Καβούρ, ἀνακινήσας ἐπισήμως τὸ ἰταλικὸν ζήτημα, κατήγαγεν ἀναμφισβήτητον ἠθικὴν νίκην, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας τῶν δικαίων τοῦ ἰταλικοῦ Ἔθνους.

Κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς Τουρῖνον ἀπεθεώθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Δὲν ἦτο πλέον ὁ «Μιλόρδος» Καβούρ, ἀλλ' ὁ «Πατὴρ» Καβούρ, «Πατὴρ τῆς Πατρίδος». Ἀντιληφθεὶς ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις συνομιλιῶν, ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν ἡ ὥρα τῆς ἀπολυτρώσεως, ἐπεδόθη μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ταχίστην ἐνίσχυσιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῶν πρὸς τὴν Αὐστρίαν συνόρων. Τῷ 1858, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Γ' εἰς μυστικὴν μετ' αὐτοῦ συνάντησιν ἐν Πλομπιέρ, συνωμολόγησε συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῶν Γάλλων, καθ' ἣν ἀνεγνωρίζετο ἡ προσάρτησις εἰς τὴν Ἰταλίαν τῶν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατεχομένων ἐπαρχιῶν Λομβαρδίας καὶ Βενετίας, ἐπ' ἀνταλλάγματι παραχωρήσεως εἰς τὴν Γαλλίας τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Νικαίας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1859 ὁ «λόγος τοῦ θρόνου», ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Τουρίνου, ἐνεθάρρυνε τὴν Ἰταλίαν ὅτι «ἠκούσθη ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου της». Μετά τινας ἡμέρας ὑπεγράφη ἡ γαλλοσαρδικὴ συμμαχία, ταυτοχρόνως δὲ σχεδὸν ἀνηγγέλλετο ἡ μνηστεία τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ' πρίγκιπος Ναπολέοντος ἢ Ἱερωνύμου Βοναπάρτου μετὰ τῆς Κλοτίλδης, θυγατρὸς τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ. Ἵνα προλάβῃ τὰ γεγονότα ἡ Αὐστρία διέταξε γενικὴν κινητοποίησιν καί, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς εἰρηνικῆς μεσολαβήσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἠξίωσε διὰ τελεσιγράφου τὸν ἀφοπλισμὸν τῆς Σαρδηνίας, ὃν ἀπέκρουσεν ὁ Καβούρ. Γαλλικὰ στρατεύματα διέβησαν τὰ σύνορα καὶ ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη. Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἥττας τῶν Αὐστριακῶν ἐν Μαγέντᾳ καὶ Σολφερῖνο ὁ Ναπολέων, φοβούμενος ὅτι παρεσύρθη εἰς ὑπέρμετρον ὑποστήριξιν τῆς Ἰταλίας, συνωμολόγησεν αὐτοβούλως μετὰ τῆς Αὐστρίας τὴν εἰρήνην τῆς Βιλλαφράνκας (1859).

Κατάπληκτος ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης ὁ Καβοὺρ παρῃτήθη, ἐσχηματίσθη δὲ τὸ νέον ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λὰ Μάρμορα. Κληθεὶς ἐκ νέου εἰς τὴν κυβέρνησιν, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1861, ἀπηύθυνε διακοίνωσιν πρὸς τὰς ξένας πρεσβείας, δηλῶν, ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων καὶ ἐκήρυξε τὴν προσάρτησιν τῶν ἐπαρχιῶν Αἰμιλίας καὶ Τοσκάνης. Συγχρόνως ὑπεστήριξε μυστικῶς τὸν Γαριβάλδην, ὅστις ἀποβιβασθεὶς εἰς Σικελίαν κατέλυε διὰ νικηφόρων ἀγώνων τὸ βασίλειον τῶν Δύο Σικελιῶν. Ἀλλ' ὅτε οὗτος ἠθέλησε νὰ προελάσῃ εἰς Ρώμην, παρὰ τὴν ἐν τῇ πόλει παρουσίαν γαλλικῶν στρατευμάτων, ὁ Καβούρ, ἵνα ἀποφύγῃ ἐπικινδύνους περιπλοκάς, κατέλαβε διὰ τακτικοῦ στρατοῦ τὰς παπικὰς ἐπαρχίας τὰς χωριζούσας τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἀπὸ τὴν νότιον, ἧς ἐκυριάρχει ὁ Γαριβάλδης, ἐνῷ συγχρόνως ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ἐπὶ κεφαλῆς ἑτέρων στρατευμάτων εἰσήρχετο θριαμβευτικῶς εἰς Νεάπολιν. Ἡ ἰταλικὴ ἑνότης κατὰ τὸ πλεῖστον συνετελέσθη, τὸν Φεβρουάριον δὲ τοῦ 1861 οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἰταλικῶν ἐπαρχιῶν, πλὴν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας, συνελθόντες ἐν Τουρίνῳ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουήλ. Ὁ Καβοὺρ καταβληθεὶς ἐκ τῶν συγκινήσεων καὶ τῆς ἀκαταπαύστου ἐργασίας, ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1861, εὐτυχής, ὅτι ἐπραγματοποίησε τοὺς πόθους τοῦ ἔθνους. Ὡς εἶπεν ὁ Ροβέρτος Πὴλ εἰς ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, ὁ Καβοὺρ ὑπῆρξεν «ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ὡδήγησάν ποτε ἓν ἔθνος εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐλευθερίας». Ἁγνὸς φιλελεύθερος, ἐπίστευεν εἰλικρινῶς εἰς τὸν κοινοβουλευτισμόν, διὸ καὶ τὴν τεραστίαν ἐξουσίαν, ἣν συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἤσκησε πάντοτε στηριζόμενος εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐξέλθῃ τῆς νομιμότητος. Τὴν κοινοβουλευτικὴν αὐτοῦ πίστιν χαρακτηρίζει θαυμασίως ἡ ἐπιστολή, ἣν ἔγραψε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1860 πρὸς τὴν κόμισσαν Circourt: «Πιστεύω ὅτι δύνανται νὰ πραγματοποιηθοῦν διὰ τῆς Βουλῆς πλεῖστα, ἅτινα θὰ ἦσαν ἀκατόρθωτα διὰ τῆς ἀπολυταρχίας. Πεῖρα 13 ἐτῶν μὲ ἔπεισεν, ὅτι κυβέρνησις τιμία καὶ ἐνεργητική, ἥτις δὲν φοβεῖται τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ βήματος καὶ δὲν πτοεῖται ἐκ τῶν βιαιοτήτων τῶν ἄκρων κομμάτων, δύναται τὰ πάντα νὰ κερδίσῃ εἰς τοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἀγῶνας. Οὐδέποτε ᾐσθάνθην ἐμαυτὸν μᾶλλον ἀσθενῆ πολιτικῶς, ὅσον κατὰ τὴν ἀργίαν τῆς Βουλῆς. Ἄλλως δὲν ἠδυνάμην νὰ προδώσω τὴν καταγωγήν μου, νὰ ἀπαρνηθῶ τὰς ἀρχὰς ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς μου. Εἶμαι τέκνον τῆς ἐλευθερίας, καὶ εἰς αὐτὴν ὀφείλω πᾶν ὅ,τι εἶμαι».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Roggero Bonghi*, C. Cavour (1861).—*G. Massari*, Il conte di Cavour (1873).— *Zanichelli*, Cavour (1905).—*Thayer*, Cavour (ἀγγλ., 2 τ. 1911). Θ. Κ.

Καβοὺρ /*Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἢ ὀρθότερον *Κχαβοὺρ* (Khabour), φέρονται δύο ποταμοὶ τῆς Μεσοποταμίας. —1) Ὁ *Χαβώρας* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 17, 3), εἷς τῶν μεγαλυτέρων παραποτάμων τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Μασίου ὄρους ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ κτισθεῖσαν πόλιν Κιρκήσιον. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρ. Ἀνάβ. Α, 4, 19) καλεῖται *Ἀράξης*, παρὰ τὸν ὁποῖον φθάσας Κῦρος ὁ νεώτερος διέτριψεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸς ἐπισιτισμὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν περὶ αὐτὸν κωμῶν, πλουσίων εἰς σῖτον καὶ οἶνον. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΣΤ' 747) καλεῖται *Ἀβόρρας*, ὑπὸ δὲ Ἰσιδώρου τοῦ Χαρακηνοῦ (Σταθ. Παρθ. Α', 5) *Ἀβούρας*. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπετέλει τὴν μεθόριον γραμμὴν τῆς ρωμαϊκῆς Μεσοποταμίας. —2) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Καρδουχίων ὀρέων, πρὸς Ν τῆς λίμνης τοῦ Βάν, καὶ διευθυνόμενος ΝΔ, ἐκβάλλει ΒΔ τῆς Μοσούλης, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Feichabour. Α. Θ. Σ.

— **Καβοὺρ** ***διῶρυξ*** (Canale di Cavour) /*Γεωγρ.*/. Διῶρυξ ἀρδεύσεως ἐν Ἄνω Ἰταλίᾳ, τροφοδοτουμένη ὑπὸ τοῦ Πάδου, ἀφ' οὗ ἄρχεται πλησίον τοῦ Κιβάσσα, καὶ ἐκχυνομένη, μετὰ διαδρομὴν 82 χιλιομέτρων, εἰς τὸν ποταμὸν Τιτσίνο. Ἡ κατασκευὴ αὐτῆς, ἀρξαμένη τῷ 1862, ἐπερατώθη τῷ 1867. Ἡ διῶρυξ τροφοδοτεῖ ἐπίσης τὰς παλαιὰς ἐν Πεδεμοντίῳ διώρυγας Ρόττο, Καλοῦζο, Τσιλιάνο, Τσέζια, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ὅλον σύστημα ἀρδεύει ἔκτασιν περίπου 3.000 τ. χλμ. Θ. Κ.

Κάβουρα (τὰ) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἀφγανιστάν, ἄλλως *Κάρουρα* (βλ. λ. *Καβούλ*).

καβούρα (ἡ)· δημοτ. ὁ ἀστακός: «καβοῦρες σκυριανές».

καβουράκι (τό)· ὑποκοριστικὸν τοῦ κάβουρας, μικρὸς κάβουρας· || μεταφ. εἰρωνικὴ προσωνυμία τῆς ρεμπούμπλικας.

Καβουράκι /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λευκοχώματος (τέως Καράσπαης) τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 49.

κάβουρας (ὁ)· εἶδος μαλακοστράκων, ὁ *καρκίνος* (βλ. λ.): φρ. «πάει σὰν τὸν κάβουρα» ἐπὶ μὴ προκόπτοντος: «πῶς πάνε οἱ δουλειές; —σὰν τὸν κάβουρα»· || παροιμ. «τί 'ν' ὁ κάβουρας, τί 'ν' τὸ ζουμί του» ἐπὶ ὀλίγου τινὸς καὶ ἀνεπαρκοῦς· || «χάρι σοῦ 'χω κάβουρα | νὰ πηδᾷς τὰ κάρβουνα» ἐπὶ δυσκόλου ἐργασίας (ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. ἄγνωστος· κατά τινας ἐκ τοῦ *κάμμαρος*=εἶδος γαρίδων, κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ *κάραβος*=εἶδος καρκίνων, κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ *κάβειρα*, ὅπερ παρ' Ἡσυχίῳ ἐξηγεῖται *καρκίνος*).

Κάβουρας /*Γεωγρ.*/. Ἡ βορεία τῶν τριῶν χερσονησίδων τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τοῦ *Ζωστῆρος* (βλ. λ.) τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Σαρωνικοῦ ἀκτῆς. Εἰς 300 μέτρα νοτίως αὐτῆς ἡ στρογγύλη βραχονησὶς (πλάτ. 37°48′40″ Β, μῆκ. 23°45′35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), τὸ *Καβουρονήσι*. Σ. Ε. Λ.

— **Κάβουρας** /*Γεωγρ.*/. Νησίον τῆς Ἀντιπάρου (πλάτ. 37° 03′ 30″ Β, μῆκ. 25° 05′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos islands), τὸ βορειότερον τῆς νήσου ἀπόσπασμα. Σ. Ε. Λ.

— **Κάβουρας** ***Μικρὸς*** /*Γεωγρ.*/. Τὸ ΝΑ τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τοῦ *Ζωστῆρος* (βλ. λ.) τοῦ Σαρωνικοῦ, ΝΑ κέρας (πλάτ. 37°47′20″, μῆκ. 23°47′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) τοῦ ὅρμου τῆς Βουλιαγμένης. Λέγεται καὶ *Καβούρι*. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Κάβουρας. —1) ***Ἀναγνώστης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεονταρίου, ὅπου ἐγεννήθη περὶ τὸ 1780. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ὑπῆρξε κλέφτης καὶ τῷ 1804 ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ φεύγων τὴν δίωξιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἀφορισμούς. Κατετάχθη εἰς τὰ ἑπτανησιακὰ τάγματα, ἔδειξεν ἀπαράμιλλον διαγωγὴν εἰς τὴν Λευκάδα τῷ 1807, κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὁπόθεν ἐδραπέτευσεν ἀπειλούμενος μὲ θάνατον ἐξ ἀφορμῆς παρεκτροπῆς τινος, καὶ ἐσώθη εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Νεάπολιν καὶ ὑπηρέτησε τὸν βασιλέα Φερδινάνδον ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Τζοὐρτζ, καὶ τέλος τῷ 1819 ἐπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον παρὰ τῷ Θεοδώρῳ Κολοκοτρώνῃ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ἔσπευσεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ παλαιοῦ ἀρχηγοῦ του. Τῷ 1824 ἔλαβε μὲν ἀπὸ τὴν διοίκησιν τὸν βαθμὸν τοῦ χιλιάρχου, ἀλλὰ δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν της νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀντάρτας καὶ ἡνώθη μετ' αὐτῶν. Συνώδευε τὸν Πᾶνον Κολοκοτρώνην, ὅταν ἐφονεύθη οὗτος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἰμπραὴμ ἔδειξε πολλὴν γενναιότητα καὶ μεγάλην πρωτοβουλίαν, φονεύσας πολλοὺς Αἰγυπτίους. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν μετάλλιον καὶ ἀπέθανε εἰς τὸ Ναύπλιον τῷ 1845

—2) ***Ἀναγνώστης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Γορτυνίας. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὑπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην εἰς τὴν Στερεάν, καὶ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν Χίον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Ε′ τάξεως, ὡς ὑπολοχαγὸς δὲ προσελήφθη εἰς τὴν 12ην τετραρχίαν τῆς βασιλικῆς φάλαγγος τῷ 1836.

—3) ***Ἀντώνιος.*** Ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ προηγουμένου, ὃν ἠκολούθησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἀποκατέστη εἰς τὸ Αἰτωλικόν. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος τοῦ Ζέρβα καὶ λοιπῶν Δυτικοελλαδιτῶν τῷ 1836, προσῆλθεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ἐθνοφυλακήν, πολεμήσας δὲ τοὺς στασιαστὰς ἔπεσε μαχόμενος ἔξωθι τοῦ Αἰτωλικοῦ. Ἡ οἰκογένειά του ἐπροστατεύθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος, ὁ δὲ υἱός του ***Κωνσταντῖνος,*** σπουδάσας διὰ βασιλικῆς χορηγίας, διεκρίθη εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν.

—4) ***Βασίλειος Γεωργίου.*** Ὑδραῖος πλοίαρχος τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1803 πλέων μὲ τὴν πολάκαν «Ἅγιος Σπυρίδων», φορτωμένην σῖτον, εἰς Λισαβῶνα, κατὰ τὰ δηλωτικά του, πράγματι ὅμως εἰς Γαλλίαν, ἀποκεκλεισμένην τότε ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, κατεδιώχθη ὑπὸ δύο μικρῶν ἀγγλικῶν πλοίων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀντιπαρετάχθη, συγκροτήσας ἀληθῆ ναυμαχίαν. Προσβληθεὶς ὅμως ὑπὸ σπευσάσης ἀγγλικῆς φρεγάτας, ὑπέστη σφοδρὰν ἐπίθεσιν, καθ' ἣν ἐφονεύθη μετὰ τοῦ ὑποπλοιάρχου του Νικολάου Γκιώνη καὶ ἄλλων τεσσάρων ἀνδρῶν. Ἡ πολάκα κατεσχέθη καὶ ἐσύρθη εἰς Μάλταν, ὅπου ἀπέθανον τρεῖς ἄλλοι ἐκ τῶν πέντε πληγωμένων ναυτῶν της. Τὸ δικαστήριον τῶν λειῶν ἐνέκρινε τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας, παρὰ δὲ τὴν παρέμβασιν τοῦ Καπουδὰν-πασᾶ Κουτσοὺκ Χουσσεΐν, δι' ἰδιογράφου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ναύαρχον Νέλσωνα, οὔτε τὸ πλοῖον ἀπεδόθη, οὔτε ἐστάλη ἀποζημίωσις τῶν Ὑδραίων σιτεμπόρων διὰ τὸ κατασχεθὲν φορτίον.

—5) ***Νικόλαος.*** Κατήγετο ἐκ Λεπενοῦς καὶ ἦτο μπουλουκτζῆς εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀνδρέα Ἴσκου, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ζωηρὸς καὶ ριψοκίνδυνος, πολλάκις διεκρίθη εἰς τὴν ἁρματολικήν του ζωήν. Ὑπὸ τὸν παλαιόν του ἀρχηγόν, ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην καὶ τὸν Τζαβέλλαν ἐπολέμησεν εἰς τὸ Πέτα, τὸ Κομπότι, τὸ Μακρυνόρος, Ἄρταν, Βουλγαρέλλι, Πλάκαν καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὰ ρουμελιωτικὰ σώματα. Εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου ἐτραυματίσθη καὶ κατὰ τὴν πολυαρχίαν τοῦ 1832 ἐφονεύθη παρὰ τὰ Μέγαρα.

—6) ***Πέτρος.*** Χῖος τὴν καταγωγήν, ἔμπορος δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος. Μόλις κατορθώσας νὰ σωθῇ, κατέφυγε μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ὅμως ἐβλήθη εἰς φυλακήν, συνεπείᾳ καταγγελίας ἑνὸς πιστωτοῦ του ὀνόματι Ρίζου, παρὰ δὲ τὰς ἐπανειλημμένας ἀναφοράς του, εἰς τὰς ὁποίας ἐξήγει τὴν περίπτωσίν των, ὡς καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ βουλευτικοῦ νὰ ἐνεργηθῇ τακτικὴ ἀνάκρισις, ὁ Κάβουρας παρέμεινεν εἰς τὰς ἐν Τριπόλει φυλακάς, ἐκεῖ δὲ ἀπεβίωσεν ἐκ λοιμοῦ τὸν Φεβρουάριον 1823, χωρὶς νὰ δικασθῇ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀποκαλυφθέν, προεκάλεσε ζωηρὰς διαμαρτυρίας καὶ σφοδρὰν πολεμικὴν ἐναντίον τῶν Φαναριωτῶν, εἰς οὓς ἀπεδόθη ἡ παράνομος ἐνέργεια διὰ λόγους προσωπικῆς ἐκδικήσεως. Γ. Δ. Κ.

καβουρδίζω, καὶ ***καβουρντίζω***· δημοτ. φρύγω, φρυγανίζω, ξηραίνω, περικαίω: «καβουρδίζω καφέ, —κουκιά,—κριθάρι,—ἀμύγδαλα», «ἐκαβούρδισα τὸ σιμιγδάλι γιὰ νὰ κάμω χαλβά»· || «καβουρδίζω τὸ κρεμμύδι,—τὸ κρέας»· ἄλλως *τσιγαρίζω*· || συνεκδ. «μᾶς ἐκαβούρδισε, μᾶς ἔψησε ὁ ἥλιος».

καβούρδισμα (τό), καὶ ***καβούρντισμα***· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καβουρδίζω,* φρυγάνισμα: «τί καβούρδισμα εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔκαμες», «ὁ καφὲς θέλει ἀκόμη καβούρδισμα»· || τσιγάρισμα, ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου μαγειρεύεται κρέας, χόρτον ἢ ἄλλο εἶδος τροφῆς εἰς τὸ τηγάνι μὲ βούτυρον, λίπος ἢ ἔλαιον.

—*/Μαγειρ./* Τὰ *καβουρδισμένα* ἢ *τσιγαρισμένα* φαγητὰ βράζουν ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν ἐντὸς ὀλίγου ὕδατος, τὸ ὁποῖον προσθέτομεν μετὰ τὸ τσιγάρισμα. Διὰ τοῦ τσιγαρίσματος λαμβάνουν τὰ φαγητὰ ἐντελῶς ἄλλην γεῦσιν παρὰ ἂν βράσουν μόνον μὲ ὕδωρ Τσιγαριστὰ φαγητὰ εἶναι συνήθως ὅλαι αἱ ἐντράδες (κρέας μὲ χόρτα), καθὼς καὶ πολλὰ γιαχνιστὰ φαγητά, ὅπως π. χ. πατάτες, κολοκυθάκια, μπάμιες γιαχνὶ κλπ. Α. ΣΤ.

καβουρδιστήρι (τό). Σκεῦος οἰκιακόν, λειτουργοῦν μὲ ἁπλῆν συσκευὴν φυγοκέντρου δυνάμεως, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καβουρδίζομεν τὸν καφὲν προτοῦ τὸν ἀλέσωμεν. Τὸ καβουρδιστήρι ἔχει συνήθως σχῆμα κατσαρόλας μὲ ἕνα εἶδος πτύου εἰς τὸ κέντρον, τὸ ὁποῖον γυρίζομεν δι' εἰδικῆς λαβῆς, ὥστε ὁ καφὲς διαρκῶς ν' ἀναστρέφεται κατὰ τὸ καβούρδισμα. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχουν εἰδικὰ καφεκοπτεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα λειτουργοῦν καβουρδιστήρια κινούμενα δι' ἠλεκτρισμοῦ. Α. ΣΤ.

Ἠλεκτροκίνητον καβουρδιστήρι.

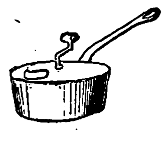

Καβουρδιστήρι εἰς σχῆμα κατσαρόλας.

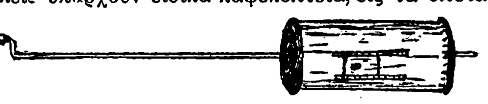

Καβουρδιστήρι περιστροφικὸν μεθ' ὁριζοντίου ἄξονος.

καβούρι (τό)· κάβουρας, καρκίνος θαλάσσιος: «ἐψάρευε καβούρια».

—**καβούρι** (τό), πληθ. *καβουρια*· ἰδιωματ., τὰ πολὺ καβουρδισμένα σίσιρα, τὰ ἀπομένοντα μετὰ τὴν τῆξιν τοῦ χοιρείου λίπους, ἄλλως *τσιγαρίδες*· || εἶδος σύκων, τὰ ὁποῖα τελικῶς παρασκευάζονται διὰ φουρνίσματος (ἀπὸ τοῦ *καπυρός*)· || ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης σημαίνων τὴν ὀνυχάρθωτον *ἄγκυραν* (βλ. λ.), ἰδίως τοῦ τύπου Μαρτὲν καὶ τῶν παραλλαγῶν του. Σ. Ε. Λ.

Καβούρι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37°34′ Β, μῆκ. 26°19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island), 1½ μιλ. ΝΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Αὐλάκι. Σ. Ε. Λ.

— **Καβούρι** */Γεωγρ./.* Ἄλλη ὀνομασία τοῦ κέρατος *Κάβουρας* Μικρὸς (βλ. λ.).

καβουρμᾶς (ὁ) (τουρκ. ἐκ τοῦ *καβουρμὰκ*=τσιγαρίζειν)· κρέας ὀλίγον τηγανισμένον καὶ διατηρούμενον ἐντὸς τοῦ λίπους του.

Καβουρολίμνη (ἡ) */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ναυπακτίας (βλ. λ. *Γαβρολίμνη*).

καβουρομάνα (ἡ)· ὁ μεγάλων διαστάσεων *κάβουρας.*

Καβουρονήσι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Νησίον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μυκόνου (πλάτ. 37°26′40″ Β, μῆκ. 25°18′33″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea and Delos), δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον *Τοῦρλο* ἢ *Κόρφος,* Δ.ΒΔ τῆς νησῖδος Ἅγ. Γεώργιος. Σ. Ε. Λ.

Καβουρόπουλος, *Δημήτριος.* Φαρμακοποιὸς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, καὶ ἐγκατεστημένος αὐτόθι. Τῷ 1819 ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν ὑπὸ τοῦ Ν. Καλύβα καὶ ἀμέσως ἤρχισεν ἐργαζόμενος μετ' ἀπαραμίλλου ζήλου εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Ἀγῶνος. Ἐχρησίμευσε πολὺ εἰς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ εἰς τὸν Γεώργιον Ἀθανασιάδην. Φιλονικήσας τῷ 1821, μετὰ τὰ ἐπεισόδια τοῦ Λαγανᾶ, πρὸς Ἄγγλον ἀστυνομικόν, ἐφυλακίσθη καὶ ἡ ὑπόθεσίς του προεκάλεσε μικρὰν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ καταστείλῃ ἐνόπλως ὁ σὲρ Φρειδερῖκος Ἄδαμ, ἐπὶ τούτῳ σταλεὶς ἐκ Κερκύρας. Ὅταν δὲ ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ ἁρμοστὴς λόρδος Μαῖτλανδ, αἱ ἀρχαὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀπελευθερώσουν τὸν Καβουρόπουλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἀποκατέστησαν. Τῷ 1824 ἀνεμίχθη ζωηρῶς εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀναγνωρίσεως Ἀγγλικῆς Προστασίας ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, μετὰ δὲ τὴν ἐνεργὸν ἀνάμειξιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὸν κόμιτα Διονύσιον δὲ Ρώμα, ὁ Καβουρόπουλος ἔπαιξε σημαντικὸν πρόσωπον εἰς τὰς διαπραγματεύσεις. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἐλπίζων καλυτέραν τύχην, ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον καὶ ἐκεῖ ἐζήτησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δυτικὴν ὀργάνωσιν τῆς «Σπετζαρίας». Ἐμπλακεὶς ὅμως εἰς τὰς διαφόρους πολιτικὰς διαμάχας καὶ ἐκτεθεὶς ὡς ὑπεράγαν ἀγγλόφρων κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ρωσοφρόνων, ὑπέστη πολλὰς ἐπιθέσεις συνεπείᾳ τοῦ φόνου τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ πένης εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ἀφῆκε πλεῖστα ὑπομνήματα ἄξια λόγου διὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας παρέχουν, παρὰ τὰς ἐμφανεῖς ὑπερβολάς, αἵτινες μειώνουν τὴν ἱστορικήν των ἀξίαν. Γ. Δ. Κ.

καβουροσύρτης (ὁ) *[Ἁλιευτ.].* Ἐργαλεῖον ἁλιευτικόν, σιδηροῦς ὀβελὸς ἀπολήγων εἰς αἰχμὴν ὡς ἡ τοῦ βέλους, πρὸς ἄγραν καρκίνων, εἰς ὧν τὴν φωλεὰν ἐμπήγνυται. Παρὰ Δωδεκανησίοις *καρκινάγρα*

καβουσανὰ (ἡ) */Βοτ./.* Δημώδης ὀνομασία ἐν Κρήτῃ ποικιλίας τινὸς τῆς *συκῆς* (βλ λ.). Κ. ΠΑΠ.

Καβοῦσι */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἱεραπέτρας τοῦ νομοῦ Λασιθίου (Κρήτης). Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει πληθυσμὸν 870 κατοίκων. Πλησίον τοῦ χωρίου τούτου καὶ εἰς θέσιν «Πλάϊ τοῦ κάστρου» ἀνεκαλύφθη τυχαίως περὶ τὸ 1885 τάφος θολωτὸς γεωμετρικῆς ἐποχῆς, περιέχων ὑπὲρ τὰ 100 πήλινα ἀγγεῖα καί τινα σιδηρᾶ ἐργαλεῖα. Ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων ὁδηγουμένη ἡ Ἀμερικανὶς ἀρχαιολόγος Miss Harriet A. Boyd - Hawes ἀνεκάλυψε τῷ 1900 ἄλλους τάφους καί τινα οἰκοδομήματα, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀγγεῖα πήλινα καί τινα μικρὰ κτερίσματα. Ν. ΚΛΣ

—**Καβοῦσι** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Κυριάννας τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ (Κρήτης), ἔχον 100 κατοίκους. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 οἱ ἐπαναστάται καταλαβόντες τὸ χωρίον τοῦτο καὶ τὸ παρακείμενον Χάρκεια, καθὼς καὶ τὸν πύργον τῶν Σκουλαφιῶν, ἀνεχαίτισαν τὴν προέλασιν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῆς ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν στρατιᾶς (Νοέμβριος 1866) καὶ εἶτα ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀρκαδίου (βλ. λ. *Ἀρκάδι*). Ν. ΚΛΣ

Καβουτζῆ - ***Κιοπροῦ*** *[Γεωγρ.].* Γέφυρα ἐν τῇ Γαλατίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου, δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Σιβρὶ-Χισὰρ—Ἀγκύρας. Εἶναι πολύτοξος ἀρχαία λιθίνη. Παρ' αὐτὴν εἶχεν ἐγκατασταθῇ προκεχωρημένον κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὸ τρίτον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου 1921, ὁπότε ἡ στρατιὰ αὕτη προελάσασα ἀπώθησε τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου ἐπὶ τῆς γραμμῆς Καλὲ-Γκρότο-Μπάϊμπουρτ - Πολατλῆ—Μπασρίκιοϊ. Παρὰ τῇ γεφύρᾳ ταύτῃ ὁμοίως, κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου 1921, μετηνέχθη ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς στρατιᾶς ταύτης, ὁπόθεν διετάχθη ἡ ἐπαναστροφὴ τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων στρατοῦ (Α′, Β′ καὶ Γ′) εἰς τὰς ἀρχικὰς θέσεις ἐξορμήσεως αὐτῶν ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ. Διὰ τῆς γεφύρας ταύτης διῆλθον ὑποχωροῦσαι πρὸς δυσμὰς (τὴν νύκτα τῆς 30—31 Αὐγούστου 1921) μονάδες τῶν Α′ καὶ Β′ σωμάτων στρατοῦ, ἐνῷ τὸ Γ′ σῶμα καλύψαν, ὡς ὀπισθοφυλακὴ τῆς στρατιᾶς, τὸν τοιοῦτον τῶν ἄλλων δύο σωμάτων ἑλιγμόν, διῆλθε τελευταῖον (τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 31 Αὐγούστου 1921), τὸν Σαγγάριον ἐπὶ γεφυρῶν, ἃς αὐτὸ εἶχε πήξει βορειότερον, δυτικῶς τοῦ Τσαναχτζὶκ καὶ τοῦ Καρὰ Ἐλιάς, ὡς καὶ διὰ τοῦ Μπεηλὶκ Κιοπροῦ. Ν. Κ. Σ.

Καβοφονιᾶς *[Γεωγρ.].* —1) Ἀκρωτήριον τῆς Λαυρεωτικῆς (πλάτ. 37°40′55″ Β, μῆκ. 24°04′56″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) ΒΑ. τοῦ Σουνίου καὶ ἐν τῷ στενῷ τῆς Μακρονήσου. Ἔχει φάρον (1889) ἐρυθροῦ σταθεροῦ 7 μιλλίων. Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται καὶ *Κάβος τοῦ πασᾶ* ἢ *Κάβος τοῦ Φοντριέ,* ὑπὸ δὲ τῶν ξένων ναυτικῶν cape Cave. —2) Ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 38°15′¼ Β, μῆκ. 24°07′⅜ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petali Gulf). Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου νησίον *Φονιᾶς* ἐπίσης. Σ. Ε. Λ.

— **Καβοφονιᾶς** */Γεωγρ./.* Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Σάμου κατέναντι τῆς Μυκάλης, ἐφ' οὗ διοπτρικὸς φανὸς (πλάτ. 37° 41′ 24″, μῆκ. 26°58′43″). Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καλούμενον πρότερον *Κάβο-Τζωρτζῆς,* ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὴν φονικὴν μάχην, ἥτις συνήφθη αὐτόθι τὴν

Digitized by Google

5 Ἰουλίου 1821, ὁπότε καὶ ἀπέτυχεν ἡ τελευταία προσπάθεια τοῦ Ὀθωμανοῦ στολάρχου Καρᾶ-Ἀλῆ, ὅπως κυριεύσῃ τὴν Σάμον. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποβιβαστικῆς ἀποπείρας τῆς 3 Ἰουλίου, ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἐπλήρωσε τεσσαράκοντα λέμβους μὲ γενιτσάρους καὶ ἀζάπηδες καὶ τοὺς κατηύθυνε πρὸς τὸ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Τζωρτζῆ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, παρασκευάζων οὕτως ἀληθῆ κυκλωτικὴν ἐπίθεσιν. Ἐννοηθέντος ὅμως τοῦ σχεδίου, ὁ καπετὰν Σταμάτης Γεωργιάδης, χιλίαρχος ὑπὸ τὸν Λυκοῦργον Λογοθέτην, παραλαβὼν εἴκοσι τέσσαρας Σφακιανοὺς ὑπὸ τὸν Χατζηγιώργην Μουριανὸν καὶ πεντήκοντα περίπου Σαμίους, ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀξιωματικὸν Ἐμμανουὴλ τῆς Μελαχροινῆ-λεγόμενον, ἐπέπεσεν ἐναντίον τῶν προσπαθούντων ν' ἀποβιβασθῶσι μετὰ τόσης λύσσης καὶ ἐπιτυχίας, ὥστε ἐντὸς ὀλίγης ὥρας ἀπωλέσθησαν περὶ τοὺς ἑπτακόσιοι ἄνδρες, ὅσοι εἶχον ἀποπειραθῆ τὴν ἀπόβασιν.

Ὁ ὄλεθρος οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν λέμβων ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτας των, ζητήσαντας νὰ σωθῶσι καὶ ἀγνοοῦντας νὰ κολυμβοῦν. Οἱ ἀποπειραθέντες νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἀκτὴν ἐφονεύοντο. Ἐπίσης ἐθυσιάσθησαν καὶ δώδεκα γενίτσαροι, οἵτινες προλαβόντες ἐκρύβησαν εἴς τι σπήλαιον, ὅπου ματαίως ἠμύνθησαν ἐπὶ ὥρας πολλάς. Ἡ ἧττα αὐτή, ἥτις εὐεργετικώτατα ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν Σαμίων, ἀπεκαρδίωσε τὸν Καρᾶ-Ἀλῆν πρὶν ἀκόμη καταπλεύσῃ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὅστις τόσον ἐνδόξως ἐπρόκειτο νὰ τερματίσῃ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Σάμου. Ἔκτοτε, λόγῳ τοῦ πολλοῦ καὶ καταπληκτικοῦ φόνου, τὸ ἀκρωτήριον Τζωρτζῆ ἢ τῆς *Ἁγίας Παρασκευῆς* μετωνομάσθη *Καβοφονιάς*. Γ. Δ. Κ.

Κάβο-Φούης *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κυκλαδικῆς Γυάρου (πλάτ. 37° 36'$^1/_4$ Β, μῆκ. 24° 40'$^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817 : Jura or Gyaros island), ἡ δυτικὴ τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ

καβραλεΐα (ἡ) (Cabralea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μελιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, πολύτιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν τόσον τῆς ἐπιπλοποιίας ὅσον καὶ τῆς χαρτοποιίας. Κυριώτερα εἴδη αὐτῶν *καβραλεΐα ἡ βραχύσταχυς* (Cabralea brachystachya) καὶ *καβραλεΐα ἡ καγχερανή* (Cabralea Canjerana), ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς Ἀργεντινῆς καὶ τῆς Βραζιλίας. Ὁ φλοιὸς τούτων εἶναι δεψικός, χρήσιμος δὲ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἀντιπυρετικὸς κτλ. Κ. ΠΑΠ.

Κάβρας. —1) ***Εὐθύμιος***. Προύχων τῆς Ἀργολίδος κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 καὶ ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν καταστροφήν, νὰ ἀποδημήσῃ πρὸς συγγενεῖς του ἐν Βενετίᾳ. Χάρις ὅμως εἰς παλαιάν του φιλίαν πρὸς τὸν πλούσιον γαιοκτήμονα τῆς Κορίνθου Χουσεΐν βέην, ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ περισώσῃ τὴν μεγάλην του περιουσίαν ἀπὸ σπεῖραν Τουρκαλβανῶν Γκέγκηδων, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὰ κτήματά του ὑπὸ τὸν Χοῦσο-Δεβόλη. Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς ἀπὸ τοῦ 1819, διέθεσεν ἀρκετὸν ποσὸν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ, ἀπέθανεν ὅμως πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

—2) ***Μερκούριος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἀγωνιστής. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἐμπορεύετο πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας καὶ μάλιστα εἰς τὸν Ἅγιον Σώστην καὶ τῷ 1826 εἰς τὸ Χαϊδάρι καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1832 ἔπεσε θῦμα τῶν ἐμφυλίων συρράξεων.

—3) ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἀλαμάναν, τὴν Γραβιάν, τὰ Βασιλικὰ καὶ τὰ Βρυσάκια, ὅπου ἐφονεύθη καταδιώκων Τοῦρκον ἱππέα.

—4) ***Χαράλαμπος***. Φιλικὸς ἐξ Ἰθάκης. Ἐμπορεύετο εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαυίας. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Νικολάου Γαλάτη καὶ εἷς τῶν συμπρακτόρων του εἰς τὴν ἀνευλαβῆ ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ μητροπολίτου Μολδαυίας. Πολεμήσας εἰς Δραγατσάνι καὶ τὸ Σκουλένι, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη, ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς ἔριδα πρὸς τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ Ναβρόφσκην, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ ἀσύλου καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ γαγγραίνης. Κατὰ βεβαιώσεις συναδέλφων του, ὑπῆρξε γενναιότατος κατὰ τὴν τραγῳδίαν τοῦ Σκουλενίου, πολλοὺς δ' ἔσωσεν ἐκ τῶν ἡμετέρων, καίτοι τραυματίας. Γ. Δ. Κ.

—**Κάβρας** *Ζήσης*, ἢ **Κάβουρας**. Ἕλλην λόγιος ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀμπελακίοις τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γραμματικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, βραδύτερον δὲ ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἶτα μετέβη εἰς τὴν Ἰέναν τῆς Γερμανίας, ὅπου ἐσπούδασεν ἰατρικήν. Κατὰ τὴν αὐτόθι διαμονήν του συνέγραψε «Στοιχεῖα ἀριθμητικῆς καὶ ἀλγέβρας» καὶ μετέφρασε μετὰ τοῦ φίλου του Γρηγορίου Κωσταντᾶ τὰ «Στοιχεῖα τῆς γενικῆς ἱστορίας» τοῦ ἀββᾶ Μιλλιότ, ἐκδοθέντα τῷ 1800 ἐν Βενετίᾳ. Ν. Α.

— **Κάβρας.** —1) ***Σταμάτιος***. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Λαρίσῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πατάβιον καὶ εἰς Βιέννην, ἐγκατασταθεὶς δ' εἰς τὴν γενέτειραν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Θεσσαλίας Βελῆ πασᾶ, καὶ ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ χρονίου νοσήματος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατετυραννεῖτο. Μετοικήσας εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1815, ἐγένετο ἔμπιστος τοῦ εὐνοουμένου τοῦ σουλτάνου Χοσρὲφ-Μεχμὲτ πασᾶ, τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ 1820, ὁπότε ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Ἐστάλη μὲ εἰδικὴν ἐντολὴν εἰς Ρωσίαν, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος. Μὴ δυνηθεὶς νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπροστατεύθη μὲν ἀπὸ τὸν Χοσρέφ, ἀλλὰ τῷ 1822, ἐξορισθεὶς εἰς Κασταμονήν, ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν κακουχιῶν.

—2) ***Χριστόδουλος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω. Ἀκολουθήσας τὸν πατέρα του εἰς Κασταμονήν, διεσώθη, καὶ κατορθώσας νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος εἰς τὰς τελευταίας ἐν Βοιωτίᾳ μάχας. Ἐφονεύθη δὲ τῷ 1832 εἴς τινα συμπλοκὴν κατὰ τὰ Μέγαρα, ὅπου ὑπηρέτει ὑπὸ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην. Γ. Δ. Κ.

καβρερίτης (ὁ) (Cabrerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀρσενικὸν ἅλας τοῦ νικελίου ἐν μέρει μετὰ κοβαλτίου καὶ μαγνησίου, τοῦ τύπου

$$(Ni, Co, Mg) [As O]_4 . 8H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Sierra Cabrera τῆς Ἱσπανίας καὶ τὸ Λαύριον, εἰς τὸ τελευταῖον ὑπὸ μορφὴν πετάλων χρώματος σμαραγδοπρασίνου, τὰ ὁποῖα εἶναι συνηνωμένα συνήθως εἰς συστάδας ἀστεροειδεῖς καὶ συνοδεύονται ἀπὸ ἀδαμίνην καὶ χαλαζίαν, ἐπὶ σμισθωνίτου ἢ μαγνησιούχου ἀσβεστολίθου. Γ. Β

Καβρίκας, Νικόλαος. Ἕλλην λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Γαλαξιδίῳ, ἐδίδαξεν ἐν Τεργέστῃ καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Σμύρνῃ μέχρι τοῦ 1813, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ν. Α.

— **Καβρίκας,** ***Σπυρίδων***. Ἕλλην λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Γαλαξιδίῳ, ἐσπούδασε δὲ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης καὶ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν, ὁπαδῶν τῶν γλωσσικῶν ἀρχῶν τοῦ Κοραῆ, οἱ ὁποῖοι ὑπέγραψαν ἀποδοκιμασίαν κατὰ τοῦ Κοδρικᾶ, θιασώτου τῆς ἀρχαϊζούσης. Ν. Α.

Καβρός, Ἀναγνώστης. Ἐκ Μουρίου τῶν Σφακίων, ἐξελέγη ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως (1866—1869) ὑπαρχηγὸς τοῦ δυτικοῦ τμήματος Σφακίων καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ στρατιωτικὴν ἱκανότητα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς 26 Αὐγούστου 1866 κατὰ τοῦ εἰς τὰς Βρύσες αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Σαχὶν πασᾶν, τὰς περὶ τοὺς Λάκκους (Κυδωνίας) μάχας κατὰ Μουσταφᾶ-πασᾶ (Νοέμβρ. 1866), τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τῶν Σφακίων τοῦ Ὀμὲρ-πασᾶ (Ἀπρίλ. 1867), κατὰ τὰς ἐναντίον τοῦ Μεχμὲτ-πασᾶ ἐν Ἀποκορώνῳ (Μάϊος 1867), τὰς ἐναντίον τοῦ Ὀμὲρ-πασᾶ εἰς Σφακία (Ἰούλιος 1867) κλ. μέχρι τέλους τοῦ σκληροῦ ἐκείνου ἀγῶνος. Ν. ΚΛΣ

— **Καβρός,** ***Ἰωάννης***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Μουρίου τῶν Σφακίων (Κρήτης). Ἔπεσε τὴν 13 Μαΐου τοῦ 1821 ἐν Γαλαξίῳ τῆς Ρουμανίας, γενναίως μαχόμενος μετὰ τῶν εὑρεθέντων ἐκεῖ 600 Κρητῶν, ναυτικῶν καὶ μή, ἐναντίον τῶν ἐπιτεθέντων κατὰ τῆς πόλεως Τούρκων, κατόπιν τῆς εἰς Ρουμανίαν εἰσβολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ν. ΚΛΣ

Καβροχώρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Τυλίσσου, τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 125.

Καβύλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Θρᾴκης, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Αἵμου, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 11, 7) εἰς βόρ. πλάτ. 54° 50' καὶ ἀνατ. μῆκ. 43° 15'. Ὁ Δημοσθένης, ἀναφέρων αὐτὴν μετὰ τοῦ Δρογγίλου καὶ τῆς Μάστειρας, χωρίων θρᾳκικῶν, ἀποκαλεῖ αὐτὰς τρώγλας (Περὶ τῶν ἐν Χερρον. 44. Κατὰ Φιλίππ. IV, 15). Φαίνεται ὅμως ὅτι, διὰ νὰ ἐποφθαλμιᾷ αὐτὰς Φίλιππος ὁ Μακεδών, θὰ εἶχον στρατηγικήν τινα σημασίαν. Καταλαβὼν ταύτην ὁ Φίλιππος ἐγκατέστησε Μακεδόνας ἀποίκους (*Στράβ.* VII, 320). Ἀργότερον, ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Λούκουλλος. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Δημοσθένους ἡ Καβύλη, τὸ Δρογγίλον καὶ ἡ Μάστειρα, ἦσαν «χωρία θρᾳκικὰ εὐτελῆ παρὰ τὸν Στρυμόνα καὶ Ἀμφίπολιν». Ὁ δὲ Μελέτιος (Γεωγρ. τόμ. ΙΙΙ, σελ. 103) τοποθετεῖ αὐτὴν εἰς τὸ νῦν *Βαβᾶ-Ἐσκῆ*, τὴν ἀρχαίαν Βουρτουδιζόν, τὴν κατόπιν Βουλγαρόφυγον, ἀπέχουσαν 18 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, μετὰ τῆς ὁποίας συμφωνοῦσι πάντες οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοί, ἡ Καβύλη ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Γόντζου ποταμοῦ, ΒΑ τοῦ χωρίου Iznor ἐν Βουλγαρίᾳ τῆς περιφερείας Διαμπόλεως, ὅπου οἱ ἀγροὶ Ταουσὰν-τεπέ. Α. Θ. Σ.

Καβυληνός, —ή· ὁ κάτοικος τῆς ἐν Θρᾴκῃ πόλεως Καβύλης, ὁ ἐκ Καβύλης καταγόμενος.

Καβυλία, *Μεγάλη*, ἢ — ***τοῦ Ντζουρντζούρα*** *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Ἀλγερίας, κειμένη πρὸς τὰ Α. τῆς χώρας, μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀλγερίου καὶ Κωνσταντίνης, καὶ ὁριζομένη πρὸς Β ὑπὸ τῆς θαλάσσης, πρὸς Α. καὶ Ν. ὑπὸ τῶν ὑδάτων (oned) τοῦ Σαχὲλ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰσσέρ, ῥεόντων μεταξὺ τοῦ κυρίου Καβυλικοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου καὶ τῶν αὐχένων τοῦ Παλέστρο.

Ἡ κυρίως καβυλικὴ ὀροσειρά, ἐκτεινομένη Ν. τοῦ *Ντζουρντζούρα*, ἔχει μέσον ὕψος 800 μ., διατέμνεται δὲ ὑπὸ πολλῶν στενῶν καὶ βαθυτάτων κοιλάδων, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται ὡς ὅρια μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν τῶν Καβύλων, ὧν τὰ χωρία εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν κορυφῶν. Ἡ Μεγάλη Καβυλία ἀρδεύεται κυρίως ὑπὸ τοῦ *Σεμπαού*, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ *Ἀΐσσί*, ηὐξημένος ὑπὸ τῶν ρευμάτων τῶν παραποτάμων του *Ντζεμαᾶ* καὶ *Μπού-Γκντούρα*. Ἐκτὸς τούτου ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ πολυαρίθμων χειμάρρων δεχομένων τὰ ὕδατα τῶν ἀφθόνων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τέλους Μαΐου βροχῶν (βλ καὶ *Ἀλγερία*).

—**Καβυλία,** ***Μικρά***, ἢ —***τῶν Μπαμπὸρ*** *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ καὶ δασώδης περιοχὴ τῆς Ἀλγερίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κωνσταντίνης, ἐκτεινομένη Α τῆς Μεγάλης Καβυλίας. Τῆς χώρας δεσπόζουσι τὰ ὄρη *Μπαμπὸρ* (ὕψ. 1970 μ.) (βλ. καὶ *Ἀλγερία*). —Ω.

Καβύλιας, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ὕδρας. Ἦτο ναυπηγὸς καὶ εἰργάσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰς κατασκευὴν καὶ ἐπισκευὴν μικρῶν πλοίων, διακριθεὶς εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον καὶ μάλιστα εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς παρὰ τὴν Σάμον, τὸν Καφηρέα καὶ τὸν Πάπαν ναυμαχίας. Ἔλαβε τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον καὶ προήχθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Γ. Δ. Κ.

Καβυλλῖνον, ἢ ***Καβαλλῖνον, Καβίλ(λο)νον, Καβούλινον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας Λουγδουνησίας ἐπὶ τοῦ Ἄραρος ποταμοῦ, κατοικουμένη ὑπὸ Αἰδούων καὶ ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν γαλλικὴν πόλιν *Σαλὸν-σὺρ-Σαὸν* (Chalon-sur-Saône). Ταύτης ἐσώθησαν ἀρκετὰ νομίσματα.

Καβύλοι (οἱ). Βερβερικὸς λαὸς κατοικῶν τὴν *Καβυλίαν* (βλ. λ. *Ἀλγερία* καὶ *Βέρβεροι*).

Καβυνιάδαι (οἱ). Δυναστεία τῆς Βακτριανῆς, ἧς πρῶτος ἀναφέρεται ἐν τῇ Ζὲνδ-Ἀβέστᾳ ὁ *Καβὶ-Βιστάσπα* καὶ ἡ ὁποία ἤδη εἶχεν ἐκλείψει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κύρου (Πρβλ. τὰ ἐν λ. *Βακτρία* τ. ΣΤ' σ. 501 β'). —Π.

Καβὼ (Caveau). Ὄνομα πλείστων φιλολογικῶν ἑταιρειῶν τῶν Παρισίων, οἵτινες συνεστήθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι ἱδρυταὶ ὑπῆρξαν ὁ Πιρών, ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς Κρεμπιγιών, ὁ Κολλὲ καὶ ὁ Γκαλλέ. Οὗτοι συνήρχοντο εἰς τὸ ἑστιατόριον «Καβώ», ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ἑταιρείας, εἰς φιλικὰς φιλολογικὰς συγκεντρώσεις εἰς ἃς βραδύτερον προσεκλήθησαν καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Μπερνάρ, ὁ Μονερίφ, ὁ Ἑλβέτιους, οἱ ζωγράφοι Μπουσὲ καὶ Ραμώ, πλεῖστοι ἀοιδοί, ὡς καὶ ἄνδρες κατέχοντες μεγάλας δημοσίας θέσεις, ὁ διάσημος σοφὸς Ἐρεφέ, ὁ ὑπουργὸς Μωρεπᾶ καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς αὐλῆς τῶν Βερσαλλιῶν, κατ' αὐτὰς δὲ ὑπεβάλλοντο μουσικὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα εἰς τὴν κρίσιν τῶν συνεορταζομένων. Ἡ προσέγγισις τοσούτων διαπρεπῶν ἀνδρῶν μετέβαλε τὰς φιλικὰς ταύτας συγκεντρώσεις εἰς φιλολογικὴν ἑταιρείαν, καταστᾶσαν περιώνυμον εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Πάντες οἱ ἀφικνούμενοι εἰς Παρισίους διάσημοι ξένοι ἐφιλοδόξουν νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὰ γαστρονομικοφιλολογικὰ ἐκεῖνα δεῖπνα. Ἡ ἑταιρεία αὕτη, ἱδρυθεῖσα τῷ 1729, παρέτεινε τὸν βίον της μέχρι τοῦ 1739, ὅτε ἕνεκα τῆς παρεισδύσεως διαφόρων μεγιστάνων ἀπώλεσε τὸν ἀρχικὸν χαρακτῆρά της καὶ διελύθη.

Τῷ 1759 ἐσχηματίσθη τὸ δεύτερον Καβὼ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πελλετιέ, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου κατὰ πᾶσαν Τετάρτην συνήρχοντο εἰς ἑστιάσεις διάσημοι καλλιτέχναι καὶ συγγραφεῖς. Τὸ Καβὼ τοῦτο διελύθη μετὰ τὸν γάμον τοῦ Πελλετιὲ μετά τινος τυχοδιωκτρίας, ἥτις παρουσιάζετο ὡς θυγάτηρ τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' καὶ ἡ ὁποία ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ οἴκου του πάντα τὰ μέλη τοῦ Καβώ. Τῷ 1796, ὅτε εἶχε πέσει ὁ Ροβεσπιέρρος, οἱ συγγραφεῖς τῶν κωμειδυλλίων ἵδρυσαν τὴν νέαν ἑταιρείαν «Τῶν Δείπνων τοῦ Βωντεβὶλ», ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον τὰ ὡραιότερα τῶν γαλλικῶν ᾀσμάτων,

Digitized by Google

ὅπως «Ἡ καλύβα» τοῦ Σεγκύρ, «Τὸ ταξίδι τοῦ Ἔρωτος καὶ τοῦ Χρόνου» κτλ. Οἱ ἑταῖροι ἔψαλλον ἐν χορῷ τὰ μεγάλα γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ ὁ Βοναπάρτης εἰς τὸ νέον αὐτὸ Καβὼ εὗρε τοὺς Τυρταίους, οἵτινες διεφήμισαν τὰς νίκας του. Τὰ ᾀδόμενα ἐκεῖ ᾄσματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἐννέα τόμους. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑταιρεία αὕτη διελύθη, μετά τινα δὲ ἔτη ἀνεφάνη ἕτερον Καβώ, τοῦ ὁποίου ἱδρυταὶ ὑπῆρξαν ὁ Γκριὸ ντὲ λὰ Ρενιέρ, ὁ συγγραφεὺς τοῦ διασήμου «Almanach des Gourmands» καὶ ὁ ἰατρὸς Σαὶν-Ὑρσέν. Τὸ Καβὼ τοῦτο κατέστη περιώνυμον. Εἰς αὐτὸ ὀφείλουν τὴν δόξαν των πλεῖστοι καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς, ἐκεῖ δὲ ἐψάλη κατὰ πρῶτον «Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰβετὸ» τοῦ Βερανζέρου καὶ ἐκεῖθεν ἐκυκλοφόρησε καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ δώδεκα ἔτη οἱ ἑταῖροι τοῦ Καβὼ συνέπινον καὶ συνέψαλλον, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ διεσκόρπισεν αὐτούς. Κατόπιν ἱδρύθησαν πλεῖσται παρόμοιαι φιλολογικαὶ ἑταιρεῖαι ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἐκ τῶν ὁποίων διασημότεραι ὑπῆρξαν: «Τὰ κανάλια τοῦ Βορρᾶ» καὶ «Τὰ κανάλια τῆς Μεσημβρίας», «Τὰ παιδιὰ τῆς δόξης» κτλ. Αἱ ἑταιρεῖαι αὗται ἐξέδωκαν πλείστας συλλογὰς ἐπιγραμμάτων, προπόσεων καὶ ᾀσμάτων. Θ. Β.

καβὼ (τὸ) (caveau)· ὑπόγειος ἀποθήκη· || μεταφ. τὰ ὑπόγεια κέντρα διασκεδάσεως.

Καγγὰλ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου δήμου, ἐν τῷ νομῷ Σιβὰζ (Σεβαστείας), ὑπαγομένου εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σιβάζ. Κεῖται ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Βαγδάτην μεγάλης ὁδοῦ, εἰς θέσιν ὑψηλήν. Ὁ δῆμος ἔχει 23 χωρία. Ν. Μ.

Κάγγαρι /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ ἀρχαία *Γάγγρα* (βλ. λ.).

Κάγγας, ***Λεωνίδας***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ἐπολέμησεν εἰς διάφορα πολεμικὰ πλοῖα τῆς πατρίδος του καὶ ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ Τσαγγλί, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως. Τραυματισθεὶς εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γέροντα, ἠναγκάσθη νὰ θυσιάσῃ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν του, τὸν ὁποῖον ἀπέκοψε Τοῦρκος αἰχμάλωτος ἰατροχειρουργός, ὃν μετὰ τὴν ἴασίν του ἐφυγάδευσεν εἰς τὸ Κουσάντασι (Νέαν Ἔφεσον). Χωλὸς ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, τυχὼν τοῦ χαλκοῦ νομισματοσήμου καὶ ἀμειφθεὶς δι' ἐπιστασίας, ἔζη εἰς Ναύπλιον. Ἐρίσας ὅμως πρὸς Βαυαρὸν ἀξιωματικὸν μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τῶν Βαυαρῶν εἰς Μάνην, ἔπεσε θῦμα ἐξαγριωθέντων στρατιωτῶν. Γ. Δ. Κ.

Καγγέλια (τὰ) /*Γεωγρ.*/. —1) Ὀρεινὴ θέσις ἐν Εὐρυτανίᾳ, ἀπέχουσα δύο περίπου ὥρας ἀπὸ τὸ Καρπενήσιον. Τὸν Ἰούνιον 1821, πολιορκουμένων τῶν ἐν Καρπενησίῳ Τούρκων, ὁ σερασκέρης Χουρσὴτ πασᾶς, εἰδοποιηθεὶς παρ' αὐτῶν, ἔστειλε δύναμιν ὑπὸ τὸν Τουρκαλβανὸν Βελῆ βὲην Πρεμέτην, ἥτις ὅμως ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ ἑκατοντάδος Ἑλλήνων, διοικουμένων ἀπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Κατσικογιάννην, καταλαβόντα τὰ Καγγέλια. Ὁ Βελῆ βὲης ἐπολιόρκησε τοὺς ἐπαναστάτας, διότι εἶχε μεγαλυτέραν δύναμιν, καὶ μετὰ πολύωρον μάχην τοὺς ἐνίκησε, φονεύσας πολλούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Κατσικογιάννην. Οἱ ὑπολειφθέντες ἔσπευσαν εἰς Καρπενήσιον καὶ ἐπρόλαβον νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς διοικοῦντας τὴν πολιορκίαν Γιολδασαίους, οἵτινες καὶ ἔλυσαν αὐτὴν διὰ ν' ἀποσυρθοῦν εἰς τὰ γύρω ὄρη. Ἀλλ' ὅταν ὁ Βελῆ βὲης ἐζήτησε νὰ προσβάλῃ καὶ τούτους, ἐνισχυθέντας ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἀπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Ἰωάννην Βράσκαν, ἡττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν μάλιστα, προσβληθὲν τὸ σῶμά του παρὰ τὰ Καγγέλια, διεσκορπίσθη, καταληφθὲν ὑπὸ πανικοῦ. Οὕτω τὰ Καγγέλια ἠλευθερώθησαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν ἐν Καρπενησίῳ ἀπομεινάντων ἀπροστατεύτων πλέον Τούρκων. Ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ ἰδέα νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ διαφύγουν ἀτυφεκίστους, ὥστε νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ τόπος χωρὶς αἱματοχυσίαν, καὶ ἐν περιπτώσει τελικῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος νὰ δυνηθοῦν νὰ συμβιώσουν μετὰ τῶν Τούρκων, μοιραίως μελλόντων νὰ ἐπιστρέψουν. Τοῦτο καὶ διεμηνύθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ ἐπωφεληθέντες τῆς εὐκαιρίας παρέλαβον τὴν κινητὴν των περιουσίαν καὶ διὰ τῶν Ἀγράφων κατῆλθον εἰς Τρίκκαλα καὶ ἐκεῖθεν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἤπειρον. Εἰς τὰ Καγγέλια τῷ 1823 συνέβη νέα σύγκρουσις τῶν Ἐπαναστατῶν πρὸς ἀποσπάσματα τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ Σκόδρας, καὶ ἡ θέσις ἡ ὀχυρὰ παρέσχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταβάλουν πολλαπλασίους ἐχθρούς.

—2) *Καγγέλια* ἐπίσης καλοῦνται θέσεις ὀρειναὶ εἰς Λαγκαδὰν τῆς Μακεδονίας. Γ. Δ. Κ.

καγγελλαρία (ἡ) ἢ καὶ *καγγελλάριος* (ὁ)· βλ. *καγκελλαρία* καὶ *καγκελλάριος*.

καγγίλλα (ἡ) (Cangilla) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κτενιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ἀτρακτοειδῆ, διωγκωμένην κατὰ τὸ μέσον της καὶ μὲ συσπειρώσεις μετρίως αἰχμηράς. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι μέτριον, μὲ ἁπλᾶ ἐξωτερικὰ ἄκρα καὶ ἐλαφρῶς διηυλακωμένα ἐσωτερικῶς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καγγίλλα ἡ γραμμωτὴ* (Cangilla striata), ἥτις διακρίνεται διὰ τὴν κομψὴν κόγχην, μετρίου μεγέθους, μὲ χρῶμα λευκοϋποκίτρινον καὶ μὲ ἐλαφρὰς φαιοϊώδεις γραμμώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὠκεανίας. Δ. Ν. Π.

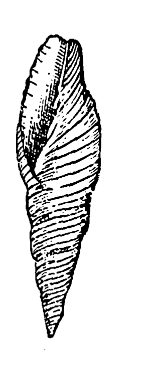

Καγγίλλα ἡ γραμμωτή.

Κάγγος, ***Ἀπόστολος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἄρτης. Ἐπολέμει ὑπὸ τὸν Γεώργιον Κίτσου, τὸν ἀδελφὸν τῆς περιωνύμου Κυρᾶ-Βασιλικῆς. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἦτο σημαιοφόρος αὐτοῦ, κατά τινα δὲ ἀντεπίθεσιν, καθ' ἣν ὁ Κίτσου, κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ, ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ ἐμπράκτως καὶ διὰ τῆς ὁρμητικότητός του τὸ ψευδὲς τῆς καταγγελίας, ὁ Κάγγος ἐξετέθη πολὺ εἰς τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, ἐτραυματίσθη, παθὼν δὲ γάγγραιναν ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς του. Κατὰ τὴν αὐτὴν πολιορκίαν ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ υἱός του *Ἀθανάσιος*. Γ. Δ. Κ.

καγγουρὼ (τὸ) /*Ζωολ.*/· βλ. *καγκουρώ*.

Καγγουρὼ /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς Αὐστραλίας εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Βικεντίου (βλ. λ. *Κανγκαρού*).

Καγὲ (Caillet), ***Βικέντιος-Μαρία***. Γάλλος μαθηματικὸς (1811—1887). Νεώτατος, 22 μόλις ἐτῶν, διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς ναυσιπλοΐας. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Πραγματείαν περὶ τῆς ναυσιπλοΐας πρὸς χρῆσιν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ», πραγματείαν «Περὶ ἀστρονομικῶν λαθῶν» καὶ «Περὶ λογαρίθμων». Μ. Ν. Δ.

— **Καγὲ** (Caillet), ***Γουλιέλμος***. Γάλλος χωρικός, ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῶν ἐπαναστατησάντων τῷ 1358 χωρικῶν κατὰ τῶν εὐγενῶν. Ἀπέθανε τῷ 1359 ἐν Μιέ, προσονομασθεὶς εἰρωνικῶς ὑπὸ τῶν εὐγενῶν *Ἰάκωβος ὁ Ἀγαθὸς* (Jacques Bonhomme). Οἱ χωρικοί, ἀφοῦ κατέσφαξαν μέγαν ἀριθμὸν εὐγενῶν, ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τοὺς πύργους αὐτῶν, τέλος ἐνικήθησαν καὶ κατασυνετρίβησαν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας Κάρολον τὸν Κακόν, ὅστις ἔσφαξε πλέον τῶν 3 χιλ. χωρικῶν. Ὁ Γουλιέλμος Καγέ, μεταβὰς μόνος του παρὰ τῷ Καρόλῳ, ὅπως ἐκλιπαρήσῃ τὴν εἰρήνην, συνελήφθη καὶ ἐκρεμάσθη. Ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πρᾶξις τῆς αἱματηρᾶς ταύτης ἐπαναστάσεως, γνωστῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ ὄνομα *Ζακερὶ* (βλ. λ.). Μ. Ν. Δ.

— **Καγὲ** (Caillet), ***Μπενέν***. Γάλλος ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς (1644—1714). Συνέγραψε τὴν χριστιανικὴν τραγῳδίαν οἱ «Ἅγιοι ἐρασταὶ ἢ τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας Ἰουστίνης καὶ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ», τὸν «Γάμον τοῦ Βάκχου», μελόδραμα εἰς 5 πράξεις, «Στίχους λυρικοὺς» πρὸς τιμὴν τοῦ Μποσσυέ, στίχους ἐλεγειακοὺς κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **Καγὲ** (Caillet), ***Παῦλος***. Γάλλος συγγραφεὺς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τοῦ ὁποίου εἶναι περιζήτητον ὑπὸ τῶν βιβλιοφίλων τὸ ἔργον του: «Tableau du mariage représenté au naturel, enrichi de rares curiosités, figures, emblèmes, et illustré de fleurs poétiques et oratoires». Μ. Ν. Δ.

— **Καγὲ** (Caillé ἢ Caillie), ***Ρενέ***. Γάλλος ταξιδιώτης (1799—1838). Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ «Ροβινσῶνος Κρούσου» κατελήφθη ὑπὸ τοιούτου πάθους πρὸς τὰ ταξίδια, ὥστε δεκαεξαετὴς μόλις μετέβη εἰς τὴν Σενεγάλην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γουαδελούπαν καὶ τὸ Τομπουκτού. Μετῆλθε τὸν ἔμπορον καὶ συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μετὰ πλείστων φυλάρχων. Ἐπεσκέφθη τὴν Σαχάραν καὶ τὸ Μαρόκκον καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1828 ἀφίχθη εἰς Ταγγέρην ὅπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1829 τῷ ἀπενεμήθη τὸ ἐκ 10.000 φράγκων μέγα βραβεῖον τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας, διότι αὐτὸς πρῶτος ἐπεσκέφθη τὸ Τομπουκτού. Αἱ σημειώσεις καὶ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς 3 τόμους τῷ 1830 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡμερολόγιον ταξιδίου εἰς Τομπουκτοὺ καὶ Δζεννὲ ἐν τῇ Κεντρῴᾳ Ἀφρικῇ». Μ. Ν. Δ.

Καγεμὲρ (Caillemer), ***Ἐξουπέρ***. Γάλλος νομοδιδάσκαλος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Σαὶν-Λὸ (1837—1913). Ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς ἀστικὸν δίκαιον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γρενόβλης καὶ τῷ 1875 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λυῶνος, ὅπου καὶ διέπρεψε. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα μεγάλου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐν οἷς «Μελέτας περὶ τῶν δικανικῶν θεσμῶν τῶν Ἀθηνῶν», ἔργον βραβευθὲν τῷ 1880 ὑπὸ τῆς ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Καγεμὲρ ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐν τῷ «Λεξικῷ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ρώμης» τοῦ Νταραμπὲρ καὶ Σάλιο ἄρθρα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μ. Ν. Δ.

Καγενίτσα (ἡ) /*Γεωγρ.*/. Ὁ νότιος τῶν δύο μικρῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι κατερχόμενοι τῆς Οἴτης διατρέχουσι κατὰ ΝΑ διεύθυνσιν τὴν ἀρχαίαν Δωρίδα (ὁ βόρειος καλεῖται *Ἀποστολιᾶς*) καὶ συμβάλλουσι μετὰ τοῦ Φωκικοῦ (ἢ Βοιωτικοῦ) Κηφισοῦ. Ἡ Καγενίτσα ῥέει παρὰ τὴν σημερινὴν Γραβιὰν καὶ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κυτίνιον, ἐκαλεῖτο δὲ πάλαι *Πίνδος*. Ι. Σ. Σ.

καγεπούτιον ***ἔλαιον*** (λατ. Oleum Cajeputi) /*Χημ.*/. Εἶναι λεπτόρρευστον αἰθέριον ἔλαιον, βαπτόμενον διὰ χαλκοῦ πράσινον ἕως πρασινοκυανοῦν, ἰσχυρᾶς ὀσμῆς ὡς ἀπὸ καφουρᾶς καὶ ῥοσμαρινελαίου. Γεῦσιν κατ' ἀρχὰς ἔχει καυστικὴν καὶ ἀκολούθως δροσιστικήν. Λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῶν φύλλων καὶ βλαστῶν τῆς εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας εὐδοκιμούσης *μελαλεύκης τῆς λευκοδένδρου*, ὡς καὶ ἄλλων εἰδῶν τῆς μελαλεύκης. Χρησιμοποιεῖται διὰ θεραπευτικοὺς σκοπούς, ἀφοῦ προηγουμένως διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως καθαρισθῇ καὶ καταστῇ ἄχρουν. Καθαρὸν καγεπούτιον ἔλαιον ἀποτελεῖται χημικῶς κυρίως ἐκ *κινεόλης* καὶ *τερπινεόλης*. Ἔχει εἰδ. βάρος 0,919—0,930 καὶ στρέφει ἀσθενῶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ μέχρι —3° 40'. Διαλύεται πλήρως εἰς ἴσον ὄγκον ἀλκοόλης 80 %. Χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς δι' ἐντριβὰς ὡς ἀντινευραλγικόν, ἐπὶ βάμβακος δὲ διαποτιζόμενον κατὰ τῶν πόνων τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ὤτων. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται καὶ δι' ἄλλας ἰατρικὰς χρήσεις. Σ. Γ.

Καγέρα (Kagera) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, θεωρούμενος ὑπὸ τοῦ Speke (ὅστις καὶ τὸν ὀνομάζει *Κιταγκουλέ*, τῆς λέξεως *Καγέρα* σημαινούσης ἁπλῶς ποταμὸν) ὡς ἡ πλέον ἀπομεμακρυσμένη πηγὴ τοῦ Νείλου ποταμοῦ. Πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Κιβοῦ λοφοσειρᾶς καὶ μετὰ ῥοῦν 400 μιλλίων χύνεται εἰς τὴν λίμνην Βικτώρια-Νυάνζα. Εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 70 μιλλίων ἀπὸ τοῦ στομίου του.

Ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὅστις τὸν ἐπεσκέφθη, εἶναι ὁ Ἄγγλος J. H. Speke τῷ 1858 κατὰ τὸ ταξίδιόν του πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. Περὶ τῆς ἐξερευνήσεως τοῦ Καγέρα κατέγιναν πλεῖστοι Γερμανοὶ ἐξερευνηταί. Μ. Ν. Δ.

Καγὲτ (Caillette) /*Γεωγρ.*/. Δάσος τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μόζα, πλησίον τοῦ Βερντέν, παρὰ τὴν Α ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μόζα, μεταξὺ τοῦ Ντουωμὸν καὶ τοῦ Βώ. Ἔπαιξε σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὰς μάχας τοῦ Βερντέν, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καταστραφὲν σχεδὸν τελείως. Μ. Δ. Β.

Καγετάνο (Cajetano), ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς καρδινάλιος (1550—1599). Ὑπῆρξεν ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Ε' εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Πολωνίαν, ὅπου προσεπάθησε νὰ συμπήξῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας κατὰ τῶν Τούρκων. Μ. Δ. Β.

— **Καγετάνο** (Cajetano), ***Θωμᾶς ντὲ Βίο***. Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ δομινικανὸς (1470—1534). Ἐσπούδασεν ἐν Παδούῃ, ὅπου ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν πρώτων θεολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Παλέρμου καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύνοδον τῆς Πίζης (1511) καὶ εἰς τὴν Δίαιταν τοῦ Ἀμβούργου (1518), ὅπου εἶχεν ἐντολὴν ἐκ μέρους τοῦ πάπα νὰ μεταπείσῃ διὰ παντὸς τρόπου τὸν Λούθηρον. Συνεπείᾳ ὅμως τοῦ ἀποτόμου χαρακτῆρός του καὶ τῆς σχολαστικότητός του, ἀπέτυχε τελείως. Ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ ΣΤ'. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Λυὼν τῷ 1639 εἰς 5 τόμους. Μ. Δ. Β.

Καγζιὰν /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀρμενίας, ἀνήκουσα μέχρι τοῦ 1878 εἰς τὴν Τουρκίαν, παραχωρηθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου εἰς τὴν Ρωσίαν. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν Ἀρμενικὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἐριβάν.

Καγιὰ-*Ἀρασὶ* /*Γεωγρ.*/. Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας μετὰ 110 κατοίκων. Μετὰ τὸ 1923 κατέχεται ὑπὸ Τούρκων.

— **Καγιὰ-*Κιουνὲγκ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρις τοῦ 1923, ἔχον 150 κατοίκους (βλ. *Ἀμάσεια*).

—**Καγιὰ-*Μπουνὰρ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου, ἤδη καλούμενον *Δουκάλιον* (βλ. λ.).

Καγιαβὲ (Caillavet), ***Γάστων-Ἀρμάνδος ντὲ***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος

Digitized by Google

φος (1869—1915). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μὲ τὸ ἔμμετρον μονόπρακτον, ἡ «Κολομπίνα» καὶ ὀλίγον βραδύτερον ἀνεβίβασε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν σκιῶν» καὶ τὸ μονόπρακτον «Ὁ μικρὸς Δουλοῦ». Ἡ σπουδαιοτέρα παραγωγὴ τοῦ Καγιαβὲ χρονολογεῖται ἀφ' ἧς ἤρχισε συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ φίλου του Ροβέρτου ντὲ Φλέρ. Τῷ 1902 ἀνεβίβασαν ὁμοῦ τὸ μονόπρακτον «Ἡ Σιονσέττ», μὲ μουσικὴν τοῦ Κλὼδ Τερρὰς καὶ κατόπιν «Τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους» καὶ τὸν «Κύριον Ντὲ-Λὰ-Παλλίς», μελοποιηθέντα ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Κλὼδ Τερρὰς. Ἐπηκολούθησεν ἡ κωμῳδία «Αἱ ἄτραποι τῆς ἀρετῆς», «Ὁ Ἄγγελος τῆς ἑστίας», «Ἡ τύχη τοῦ συζύγου» κ. ἄ. Ὁ Καγιαβέ, ὡς δημοσιογράφος, συνειργάσθη εἰς τὸ «Φιγκαρώ», ὅπου τακτικῶς ἐδημοσίευεν εὐθυμογραφήματα καὶ φανταστικὰ χρονικά. Μ. Ν. Δ.

καγιάκ, ἡ *καζὰκ* (Kayak ἢ Kazak). Ἁλιευτικὸν πλοιάριον τῶν Ἐσκιμώων ἐν κοινῇ χρήσει ἐν Γροιλανδίᾳ καὶ πέραν αὐτῆς μέχρι τῆς χερσονήσου Ἀλάσκας. Τὰ πλοιάρια ταῦτα συνήθως μήκους 5.40 μ. καὶ πλάτους 0.60, κατασκευάζονται ἐκ ξυλίνου σκελετοῦ ἐπενδεδυμένου διὰ δέρματος φώκης, χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ ἕνα μόνον λεμβοῦχον καὶ δύνανται νὰ φέρωσι φορτίον μέχρις 70 χιλιογράμμων βάρους,μὴ ὑπολογιζομένου τοῦ βάρους τοῦ λεμβούχου. Μ. Ν. Δ.

Καγιάκ.

Καγιαλὰρ /*Γεωγρ.*/ βλ. λ. *Ἐρείκη*.

Καγιαλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Βραχιὰ* (βλ. λ.).

— **Καγιαλῆ** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας, ἤδη καλούμενον *Λιθότοπος* (βλ. λ.).

Καγιὰμ *Ὀμάρ*. Πέρσης ποιητὴς καὶ μαθηματικὸς (βλ. λ. *Ὀμὰρ Χαγιάμ*).

Καγιάμπε (Cayambe) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, παρὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ἡφαιστείου. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν γεωργίαν. Κάτ. 10.000. Μ. Δ. Β.

— **Καγιάμπε,** ἢ *Θέρρο Μπλάνκο* (Cayambe ἢ Cerro Blanco) /*Γεωγρ.*/. Ἡφαίστειον τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἐπὶ τῶν Ἄνδεων, ἔχον ὕψος 5840 μ. Διατηρεῖται ἐσβεσμένον ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, ὁ δὲ κρατὴρ αὐτοῦ ἐξηρευνήθη διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ Βύμπερ. Μ. Δ. Β.

Καγιαμπῆς, *Χατζῆ—*. Κρὴς ἐξ Ἀβδοῦ Πεδιάδος, εἷς τῶν πλέον διακεκριμένων ἀγωνιστῶν τῶν Κρητικῶν ἐπαναστάσεων. Ἐπολέμησεν ἐν Κρήτῃ καὶ ὕστερον εἰς Πελοπόννησον κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ὅπου καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Ιμπραὴμ πασᾶ. Κατόπιν ἀπελευθερωθεὶς ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὰ Γραμβουσανά.

Καγιάνιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 521.

Καγιαννέϊκα *Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διακοφτοῦ τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 83

καγιάνος (ὁ) (Cajanus) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον μόνον τὸ εἶδος *καγιάνος ὁ ἰνδικὸς* (Cajanus indicus), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι μικρὸς φρυγανώδης θάμνος, πολυετής, ἀναπτυσσόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς σπορᾶς του καὶ φθάνων πολλάκις εἰς ὕψος 2 μέτρων. Ὁ καρπὸς του χρησιμοποιεῖται ὡς ὄσπριον ἐκλεκτόν. Κ. ΠΑΠ.

—[*Ἐμπορευμ.*] Βλ. λ. *λάκκειον* κόμμι.

Καγιάνους (Kajanus), ***Ροβέρτος***. Φινλανδὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1856. Μαθητὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Λειψίας, ἐξεδήλωσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τάσεις ἐθνικιστικάς, ὡς δεικνύουν αἱ 2 ῥαψῳδίαι του, τὰ συμφωνικὰ ποιήματα «Ἄϊνο» καὶ «Κουλλερβο», ἡ σουΐτα διʼ ὀρχήστραν «Ἀναμνήσεις τοῦ θέρους», αἱ καντάται κτλ., αἵτινες εἶναι ἔργα βγαλμένα ἀπὸ τὴν φινλανδικὴν ψυχήν. Ὁ Καγιάνους ὠργάνωσε τὴν συμφωνικὴν ὀρχήστραν τοῦ Ἑλσιγκφορς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1897 ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου. Γ. Σ.

Καγιαπᾶ [*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, μετονομασθὲν ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς *Βραχοπόδιον* (βλ. λ.).

Καγιάτζαλι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Τριάδι* (βλ. λ.).

Καγιατζὶκ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς, ἤδη καλούμενον *Παλαιόκαστρον* (βλ. λ.).

Καγιάφας, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Κατήγετο ἐκ Καϊάφα τῆς Ἤλιδος. Ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς συγχωρίων του καὶ ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους τοῦ Πύργου, πολιορκηθέντας εἰς τὸ Χλουμούτσι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821. Κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν τελευταίων ὑπὸ τῶν προσδραμόντων Λαλιωτῶν, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς ὀπισθοφυλακῆς καὶ ἐπήνεγκε σοβαρωτάτας ζημίας, φονεύσας πολλοὺς καὶ διαρπάσας πολλὰ κατάφορτα ὑποζύγια. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμπραὴμ ἐχάθη, πνιγεὶς εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν. Γ. Δ. Κ.

Καγιαχόγκα-*Φὼλλς* (Cuyahoga-Falls)/*Γεωγρ.*/. Βιομηχανικὴ πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀχάϊο κειμένη βορείως τοῦ Ἄκρου μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 10.200 (1920).

Καγιὲ *Πάλμα* (Cayet Palma), ***Πέτρος - Βίκτωρ***. Γάλλος ἱστορικὸς (1525—1610). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ναβάρρας καὶ συνέγραψεν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ναβάρρας ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἑπταήμερον τῆς Ναβαρρίδος» καὶ «Ἱστορίαν τοῦ δόκτορος Φάουστ». Μ. Ν. Δ.

Καγιεμπὸτ (Caillebotte), ***Γουσταῦος***. Γάλλος ζωγράφος (1848—1894). Ὡς καλλιτέχνης ὑπῆρξε μέτριος. Εἰργάσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δογμάτων τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς, τὸ δὲ χαρακτηριστικώτερον τῶν ἔργων του ὑπῆρξαν οἱ «Râcleurs de parquet». Ἡ φήμη του ἰδίᾳ ὀφείλεται εἰς ὑπʼ αὐτοῦ γενομένην δωρεὰν πινάκων εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου. Οἱ πίνακες οὗτοι, προερχόμενοι ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας του συλλογῆς, ἀντιπροσωπεύουν τὰς τολμηροτέρας τῶν συγχρόνων τεχνοτροπιῶν καὶ ὠφείλοντο εἰς καλλιτέχνας, οἷοι οἱ Σεζάν, Μανέ, Μονέ, Ρενουάρ, Πισσαρρό, Σίσλεϋ καὶ Ντεγκά. Ι. Μ. Π.

Καγιετὲ (Cailletet), ***Παῦλος-Λουδοβῖκος***. Γάλλος φυσικὸς καὶ βιομήχανος (1832—1913). Ἠσχολήθη μὲ τὴν μεταλλουργίαν, ἐμελέτησε διάφορα ζητήματα σχετικὰ μὲ τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τοῦ σιδήρου, ἀνεκάλυψε τὴν ρευστοποίησιν τῶν ἀερίων, ὀξυγόνου, ἀζώτου καὶ ἄλλων, ἠσχολήθη μὲ τὴν φυσικὴν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ προέβη εἰς μεγίστου ἐνδιαφέροντος βαρομετρικὰ πειράματα. Τῷ 1900 ἐπρότεινε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑγρῶν ἀερίων διὰ τὴν ἀεροστατικήν. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, διατελέσας καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς ἀεροναυτικῆς ὁμοσπονδίας. Μ. Ν. Δ.

Κάγιο [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς νοτιωτάτης ἐσχατιᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου ἢ τῆς Μάνης (πλάτ. 36°25'½ Β, μηκ. 22°28'½ Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia, καὶ 3342: Porto Kaio) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνδέοντος τὴν κυρίως χερσόνησον πρὸς τὴν νησίζουσαν προβολὴν τοῦ Ταινάρου. Ὢν ἀμφίπυργος τοῦ ὅρμου *Μαρμάρι*, ἀποτελεῖ ἄριστον ἀγκυροβόλιον ἰδίως τῶν ἱστιοφόρων ἅτινα ἐλλοχεύουν νὰ καταπαύσῃ ἡ σφοδρότης τοῦ δυτικοῦ ἀνέμου ὅπως πλεύσωσι πρὸς δυσμάς. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Ἀχίλλειον*. Σ. Ε. Λ.

Καγιούγκα (Cayuga) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ν. Ὑόρκης. Ἔχει ἐπιφάνειαν 64 τ. χλμ. καὶ πλάτος ἀπὸ 2 μέχρις 6 χλμ. Περιβάλλεται ὑπὸ καταφύτων λόφων, ἐξικνουμένων μέχρι 200 μ. ὕψους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἔχει ἀφθόνους ἰχθῦς, ἀτμήρη συγκοινωνίαν καὶ χρησιμεύει ὡς τόπος ἀναψυχῆς καὶ λουτρῶν. Ἐξ αὐτῆς πηγάζει ὁ ποταμὸς *Σένεκα*. Μ. Δ. Β.

Καγιὼ (Caillaux), ***Ἰωσὴφ-Μαρία-Αὔγουστος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ὁ πατήρ του *Εὐγένιος Καγιὼ* ἦτο μηχανικὸς καὶ ἐχρημάτισεν ἀντιπρόσωπος τοῦ νομοῦ τῆς Σὰρτ κατʼ ἀρχὰς ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει καὶ κατόπιν ἐν τῇ Γερουσίᾳ, γενόμενος ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1875 ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων ἔργων καὶ τῷ 1877 ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1888, μετὰ λαμπρὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς,ὁ Ἰωσὴφ Καγιὼ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μετά τινα καιρὸν διωρίσθη ὑφηγητὴς εἰς τὴν σχολὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις. Τῷ 1898, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τῶν δημοκρατικῶν ὑποψηφίων τοῦ νομοῦ τῆς Σάρτ, ἐδέχθη νὰ ἐκθέσῃ ὑποψηφιότητα καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Μαμέρ, κατορθώσας χάρις εἰς τὴν εὐγλωττίαν του νὰ κατανικήσῃ τὸν ἰσχυρὸν ἀντίπαλόν του βασιλόφρονα δοῦκα τῆς Ροσφουκὼ-Ντουντωβίλλ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξηκολούθησε νὰ ἀντιπροσωπεύῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν Μαμὲρ ἀνελλιπῶς μέχρι τῷ 1917 καὶ κατόπιν ἀπὸ τοῦ 1925 μέχρι σήμερον. Ὁ Καγιὼ ἤρχισε νὰ ἀναδεικνύεται ὡς πολιτικὸς περιωπῆς ἀπὸ τοῦ 1899, ὅτε ὁ Βαλδὲκ-Ρουσσὼ προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Παρέμεινεν ὑπουργὸς μέχρι τοῦ 1902, κατὰ δὲ τὰ τρία ἔτη τῆς πρώτης ταύτης ὑπουργίας του ὁ Καγιὼ ἐπέδειξε μεγάλα οἰκονομολογικὰ καὶ διοικητικὰ χαρίσματα καὶ ἱκανότητας. Εἰσήγαγε τὴν μεταρρύθμισιν τῶν μεθόδων τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος, τὴν αὔξησιν τῆς κλίμακος τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κληρονομιῶν κτλ., βαδίζων πάντοτε τὰς μεταρρυθμίσεις του ταύτας ἐπὶ τοῦ προοδευτικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀπετέλεσε τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς μελλούσης του ἐργασίας. Μετὰ τέσσαρα ἔτη γενόμενος καὶ πάλιν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Κλεμανσώ, εἰσήγαγε τὴν φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν πρώτην σοβαρὰν προσπάθειαν πρὸς δικαίαν κατανομὴν τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἀγαδίρ, τῷ 1911, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Καγιὼ νὰ ἀναδειχθῇ καὶ ὡς δεξιὸς διπλωμάτης. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Μονὶς παρῃτήθη, ὁ δὲ σχηματισμὸς τοῦ νέου ὑπουργείου ἀνετέθη εἰς τὸν Καγιώ, ὁ ὁποῖος διεξήγαγε τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τόσης δεξιότητος, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἀποσοβήσῃ τὴν διεθνῆ ῥῆξιν. Τῷ 1912 ὅμως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, συνεπείᾳ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε παραπεμφθῆ ἡ γαλλογερμανικὴ συμφωνία τοῦ Ἀγαδίρ. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1913, ὁ Ντουμέργκ, σχηματίσας κυβέρνησιν, προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐνῷ ὅμως ἡ κοινὴ γνώμη γενικῶς εἶχε δεχθῆ εὐνοϊκῶς τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχήν, ἤρχισε σφοδρὰ ἐναντίον του πολεμικὴ διὰ τοῦ τύπου, καὶ ἰδίως εἰς τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος «Φιγκαρώ», ὅπου ὄχι μόνον ἡ ὑποχωρητικὴ πολιτικὴ αὐτοῦ κατὰ τὸ 1911 ἔναντι τῆς Γερμανίας κατεκρίνετο βιαιότατα, ἀλλʼ ἐγίνετο ἐπίθεσις καὶ κατὰ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς του. Ὁ «Φιγκαρὼ» ἐδημοσίευσε τότε καὶ ἐπιστολὰς τοῦ Καγιὼ καὶ τῆς συζύγου του, γραφείσας ὑπʼ αὐτῶν πρὸ τοῦ γάμου των. Ἡ κυρία Καγιὼ κρίνουσα ὅτι ἐθίγετο ἡ τιμή της ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐπιστολῶν της, μετέβη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος καὶ ἐφόνευσε τὸν διευθυντὴν αὐτῆς *Γάστονα Καλμέτ*. Συνεπείᾳ τοῦ ἐγερθέντος θορύβου ὁ Καγιὼ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν δὲ δίκην τῆς συζύγου του ὑπερήσπισε ταύτην μετὰ πλείστης δυνάμεως καὶ εὐγλωττίας, ἥτις συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀθώωσίν της.

Ἰωσὴφ Καγιώ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Καγιὼ διωρίσθη γενικὸς ἐπιμελητὴς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, καὶ μετʼ ὀλίγους μῆνας ἀνεχώρησεν ἐπὶ οἰκονομικῇ ἀποστολῇ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του κατηγορήθη ὡς ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς συνάψεως προώρου εἰρήνης καὶ ὡς βυσσοδομῶν κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν τῷ 1915 κατέθεσε τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν καὶ ἤρχισε σφοδρὰν πολεμικὴν κατὰ τῆς τότε κυβερνήσεως Ριμπώ. Κατὰ τῆς κυβερνήσεως ταύτης, καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Μαλβύ, εἶχεν ἀρχίσει σφοδρὰν ἐπίσης πολεμικὴν καὶ ὁ Κλεμανσώ, ὅστις, τῷ 1917, ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, μὲ σκοπὸν νὰ φέρῃ εἰς νικηφόρον πέρας τὸν πόλεμον πάσῃ θυσίᾳ, καταρρίπτων πᾶν ἐμπόδιον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μόνος σοβαρὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ Καγιώ, ὁ Κλεμανσώ, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1917, ἐζήτησε παρὰ τῆς βουλῆς, θέσας ζήτημα ἐμπιστοσύνης, τὴν ἄρσιν τῆς βουλευτικῆς ἀσυλίας καὶ τὴν ποινικὴν δίωξιν τοῦ Καγιώ, κατηγορούμενου ὅτι εἰργάζετο ὑπὲρ τῆς συνάψεως ἐπιζημίου εἰρήνης. Ὁ Καγιὼ ἠμύνθη εἰς τὴν βουλὴν διὰ μακροῦ καὶ πειστικοῦ λόγου, δὲν ἀπέκρουσεν ὅμως τὴν ἄρσιν τῆς βουλευτικῆς ἀσυλίας. Συλληφθεὶς τὴν 4ην Ἰανουαρίου 1918, παρεπέμφθη εἰς δίκην, ἀπαγγελθείσης ἐναντίον του κατηγορίας ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, βασιζομένης ἐπὶ πληροφοριῶν, ὅτι ἡ Γερμανία ὑπελόγιζεν ἐπʼ αὐτοῦ διὰ τὴν σύναψιν εὐνοϊκῆς εἰρήνης καὶ ἐπὶ διαφόρων στασιαστικῶν κινημάτων, τὰ ὁποῖα συνεδυάσθησαν πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Καγιώ. Ὁ Καγιὼ παρέμεινεν εἰς τὰς φυλακὰς ὑπόδικος ἐπὶ τρία ἔτη, καὶ μόλις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1921 ἤχθη πρὸ τῆς Γερουσίας, συγκροτηθείσης εἰς Ἀνώτατον Δικαστήριον. Μετὰ μακρὰν διαδικα-

Digitized by Google

σίαν, διεξαχθεῖσαν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος καὶ πάθους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τὸ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως Λεσκουβὲ συνοψισθὲν κατηγορητήριον «ἐπὶ συνωμοσίᾳ μετὰ ξένων κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους» ἀπερρίφθη διὰ ψήφων 213 κατὰ 28. Εἰς ἄλλην ὅμως ψηφοφορίαν ἐπὶ τῆς κατηγορίας περὶ ἐνεργειῶν πρὸς σύναψιν προώρου εἰρήνης, ἡ Γερουσία δὲν ἀπήλλαξε τοῦτον τελείως καὶ ὁ Καγιὼ κατεδικάσθη εἰς τριῶν ἐτῶν φυλάκισιν, εἰς στέρησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων ἐπὶ δέκα ἔτη, εἰς πενταετῆ περιορισμὸν ἐντὸς ζώνης, προσδιοριζομένης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, ἀνερχόμενα εἰς 53,000 φράγκα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Καγιὼ εἶχεν ἤδη διανύσει τρία ἔτη ἐν τῇ φυλακῇ, ἀφέθη ἐλεύθερος τὴν ἐπομένην πρωΐαν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν εἰς αὐτὸν περιοχὴν διαμονῆς, ἐν Μαμέρ, ὅπου κατέγινεν εἰς τὴν συγγραφὴν δύο βιβλίων: «Αἱ φυλακαί μου» (1921) καὶ «Ποῦ βαδίζει ἡ Γαλλία; Ποῦ βαδίζει ἡ Εὐρώπη;» (1922). Τὰ βιβλία ταῦτα, μεταφρασθέντα καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας γλώσσας, ηὔξησαν τὴν δημοτικότητά του καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἡ δὲ δοθεῖσα τῷ 1924 ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐθνοσυνελεύσεως γενικὴ ἀμνηστεία ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ πολιτικὰ καὶ ἀστικὰ του δικαιώματα.

Κατὰ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν πτῶσιν τοῦ γαλλικοῦ φράγκου τῷ 1925, ὁ σχηματίσας τότε κυβέρνησιν Παινλεβὲ ἐκάλεσεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τὸν Καγιώ, ὡς τὸν μόνον δυνάμενον νὰ διευθετήσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας. Ὁ Καγιὼ προσεπάθησε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ δύσκολον ἔργον διὰ μεγάλων οἰκονομιῶν καὶ διὰ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν συμμαχικῶν χρεῶν, μεταβὰς πρὸς τοῦτο εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τὴν Βασιγκτῶνα. Ἐπειδὴ ὅμως κατόπιν κατηγορήθη, ὅτι προσεχώρησεν εἰς τοὺς ριζοσπάστας-σοσιαλιστάς, οἵτινες ἐζήτουν τὴν ἐπιβολὴν εἰσφορᾶς τοῦ κεφαλαίου πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως, ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ σφοδρὰ πολεμική, ἥτις παρέσυρε τὴν κυβέρνησιν Παινλεβὲ εἰς παραίτησιν. Ὁ Παινλεβὲ ἀνεσχημάτισε κατόπιν τὴν κυβέρνησίν του ἄνευ τοῦ Καγιώ. Ἐν τῷ μεταξὺ οὗτος ἐξελέγη γερουσιαστὴς καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ νομοῦ τοῦ Σάρτ. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1926, κατόπιν νέας κυβερνητικῆς κρίσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως συνασπισμοῦ ὑπὸ τὸν Μπριάν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ὁ Καγιὼ προσελήφθη ἐκ νέου ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ κρίσις τοῦ γαλλικοῦ φράγκου εἶχε λάβει ὀξυτάτην μορφήν, ὁ δὲ Καγιὼ πρὸς ἀντιμετώπισιν ταύτης ἐζήτησε παρὰ τῆς Βουλῆς ἐξουσιοδότησιν ἐν λευκῷ πρὸς λῆψιν τῶν καταλλήλων μέτρων. Οἱ σοσιαλισταὶ ὅμως κατηγόρησαν τότε τὸν Καγιώ, ὅτι ἐπιδιώκει τὴν ἐγκατάστασιν δικτατορίας καὶ ἀνέτρεψαν τὴν κυβέρνησιν τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους. Μ. Δ. Β.

Κάγκα (Kaga) *[Γεωγρ.].* Ἐπαρχία τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Νιππόν, περιβρεχομένη πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 455 χιλ. κατοίκων. Νοτιοανατολικῶς δεσπόζεται ὑπὸ τοῦ ἡφαιστείου *Χακοὺ-Σὰν* ἢ *Σίρο-Γιαμὰ* (=Λευκὸν ὄρος), ὕψους 2.700 μέτρ., ὁπόθεν κατέρχεται καὶ ὁ κυριώτερος ποταμὸς τῆς ἐπαρχίας, ὁ *Τετόρι-Γκάβα*. Τὸ ὑπέδαφος τῆς ἐπαρχίας περικλείει χαλκὸν καὶ χρυσόν. Αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ *Καναζάβα*, ἡ *Κοματσοῦ* καὶ ἡ *Καναϊκί*, ὅπου ἀκμάζει ἡ βιομηχανία εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης καὶ μετάξης. Μ. Ν. Δ.

Καγκάβα (Kagava) *[Γεωγρ.].* Ἐπαρχία τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Σικόκ, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 1751 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 638.850 κατ. Μ. Ν. Δ.

Καγκάβα (Kagava), *Τογιοχίκο*. Ἰάπων ἡγέτης ἐργατῶν, ὀπαδὸς τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1888. Συνέγραψε διάφορα διηγήματα, ὡς τὸ «Πέραν τοῦ θανάτου» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

καγκάγια (ἡ)· χλευαστικὴ προσωνυμία γυναικὸς ἀσχήμου, ἰδίᾳ μαύρης, ἰσχνῆς, κακορίζικης: «εἶναι μιὰ καγκάγια, ποὺ σιχαίνεσαι νὰ τὴν βλέπῃς».

Καγκαγιὰν (Kagayan) *[Γεωγρ.].* Ἐπαρχία τῶν Φιλιππίνων ἐν τῇ νήσῳ Λουσόν, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 8.552 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 156.239 κατ., κυρίως Ἰνδῶν. Διῃρημένη εἰς 30 δήμους, ἔχει κλῖμα ἀνθυγιεινόν, μαστιζόμενον κυρίως ὑπὸ πυρετῶν. Παράγει δημητριακά, ὄρυζαν, καπνὸν καὶ ἰχθῦς. Ὁ ὀρυκτολογικὸς πλοῦτος τῆς ἐπαρχίας μένει ἀνεκμετάλλευτος. Μ. Ν. Δ.

— **Καγκαγιὰν** (Cagayan) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς νήσου Λουσόν, ἐν ταῖς Φιλιππίναις, ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν καλούμενος *Τάζο*, πηγάζων ἐκ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καραμπάλλο. Εἰς αὐτὸν χύνονται πλεῖστοι παραπόταμοι, πλωτοὶ ἐν μέρει διὰ μικρᾶς χωρητικότητος πλοῖα. Μετὰ ῥοῦν 300 περίπου χλμ. χύνεται εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ Λινάου ἀπόστασιν. Μ. Ν. Δ.

— **Καγκαγιὰν** (Cagayan) *[Γεωγρ.].* Συστὰς νήσων εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος τῶν Φιλιππίνων, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Ζολό. Αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ *Κιναπουτάν*, *Ταβοτάβο*, *Μπανκοράν*, *Μάνκα*, *Πολεμικάν*, ἡ βόρειος καὶ νότιος *Μουλίγκι*, καὶ περὶ τὰς 15 νησῖδες καὶ βράχοι ἄνευ ὀνομασίας. Μ. Ν. Δ.

Καγκαδαῖοι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Στύρων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 114.

Καγκάδης. —1) *Ἰάκωβος*. Προὔχων τῆς Καρυστίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐξετέλει χρέη τραπεζίτου (σαράφη) τῶν πασάδων τοῦ Εὐρίπου, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀπεριόριστον τὴν ἐκτίμησιν. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς, δὲν ἐνησμενίσθη τὸ κίνημα καὶ ἠγωνίσθη νὰ τὸ ἀποτρέψῃ, θεωρῶν ἀβέβαιον τὸ ἀποτέλεσμα τόσον ἀνίσου ἀγῶνος. Πρὸς τοῦτο εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Λεβαδείᾳ Φιλικῶν, τοὺς ὁποίους ἐζήτει ν' ἀποτρέψῃ, ὑποδεικνύων τοὺς μεγίστους κινδύνους διὰ τὸν πτωχὸν λαόν. Ἐγκλεισθεὶς μετὰ τοῦ ἐπίσης προὔχοντος Ἀποστολίδου εἰς Χαλκίδα ὑπὸ τοῦ καϊμακάμη, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐφυλακίσθη κατ' ἐντολὴν τοῦ Καρυστινλῆ Ὁμὲρ βέη, καί, κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὁμὲρ πασᾶ Βρυώνη, ἐμαρτύρησε πασσαλωθείς. —2) ***Νικήτας***, υἱὸς αὐτοῦ, ἐπολέμησεν εἰς Εὔβοιαν, Ἀττικὴν καὶ Μεσολόγγιον, ἐφονεύθη δὲ εἰς Βοιωτίαν κατὰ τὰς τελευταίας μάχας τοῦ 1829. Γ. Δ. Κ.

Καγκάδι(ον) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 398. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μαυροβουνίου, ἀπέχον περὶ τὴν ὥραν ἀπὸ τῆς Μανωλάδος.

Καγκάλνικ (Kagalnik) *[Γεωγρ.].* Παράλιος πόλις τῆς Ρωσίας ἐπὶ τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Αἰκατερινοσλάβ, ΝΑ τοῦ Ροστοβίου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Τῷ 1636 ἐγένετο ἐν αὐτῇ αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων, οἵτινες κατεῖχον τότε τὴν περιοχὴν τοῦ Καγκάλνικ. Κάτ. 9 000, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν. Μ. Ν. Δ.

καγκαμινέτσου (Kagaminetsu) *[Ἰατρ.].* Ἐνδημικὴ νόσος, περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Togoschi εἰς τὴν ἑταιρεῖαν τῆς ἐξωτικῆς παθολογίας τὴν 12 Νοεμβρίου 1925. Μεταδίδεται εἰς τὸν πίθηκον, εἰς τὸ ἰνδικὸν χοιρίδιον καὶ ἀπαντᾷ ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ἡ νόσος εἶναι γενικὴ λυμφαδενῖτις, ἣν θεραπεύει ἡ ἀρσενοβενζόλη. Ι. Κ.

Καγκάτικα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νήσου Παξῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Λογγοῦ καὶ ἀριθμοῦν περὶ τοὺς 100 κατοίκους. Οἱ κάτοικοι φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὄνομα *Κάγκας*. Θ. Β.

καγκελαρία (ἡ)· βλ. λ. *καγκελλαρία*.

καγκελλαρία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα τοῦ καγκελλαρίου· || τὸ κατάστημα καὶ τὸ ἀρχεῖον τοῦ καγκελλαρίου.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *καγκελλάριος*.

— *[Ἱστορ.]* Ἐκλήθησαν *καγκελλαρίαι* διοικητικαί, οὕτως εἰπεῖν, γραμματεῖαι, ἐπικρατήσασαι εἰς τὰς νήσους τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς φραγκοκρατίας. Τοιαῦται καγκελλαρίαι ἀπαντῶσιν ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπὸ τῶν Σταυροφοριῶν καὶ ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμεναι ἐπὶ τουρκοκρατίας, εἰς Χίον, Λέσβον κ. ἄ. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Ὕδρας καὶ τῶν Σπετσῶν συνεστήθησαν τοιαῦται καγκελλαρίαι, σκοπὸν ἔχουσαι τὴν σύναξιν τῶν φόρων, τὴν στρατολογίαν τῶν «μαλάχηδων» (τῶν ναυτικῶν πληρωμάτων) διὰ τὸν τουρκικὸν στόλον, καὶ τὴν διακανόνισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν πλοιοκτητῶν, πλοιάρχων, ἐμπόρων καὶ προξένων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν κίνησιν αὐτῶν. Βραδύτερον ὁ θεσμὸς ἐξετάθη εἰς τὰ Ψαρά, τὴν Κάσον, τὴν Τῆνον, τὴν Νάξον, τὴν Σαντορίνην καὶ ἄλλας νήσους. Εἰς τὰς καγκελλαρίας ἐτηροῦντο τακτικὰ πρωτόκολλα, ἀποτελέσαντα τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐν λόγῳ νήσων, ἅτινα καὶ μερικῶς ἢ γενικῶς ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε. Κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἄνω καγκελλαριῶν, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἀγῶνος, συνεστήθησαν τοιαῦτα διοικητικὰ γραφεῖα εἰς τὴν Λεβάδειαν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς Ἄργος. Καὶ ἡ μὲν καγκελλαρία τῆς Λεβαδείας, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως καὶ τὰς συνεχεῖς περιπετείας τῶν κονσόλων, διελύθη μετὰ τινας μῆνας. Ἡ δὲ τοῦ Ἄργους, συσταθεῖσα ἀπὸ τὸν Χαράλαμπον Περοῦκαν, τὸν Σταματέλον Ἀντωνόπουλον καὶ τὸν Βλάσην, διαλυθεῖσα πρὸς καιρὸν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Κεχαγιᾶ-Μουσταφᾶ βέη, ἀνασυνεκροτήθη μετ' ὀλίγον, καὶ μεριμνῶσα διὰ τὴν πολεμικὴν παρασκευὴν τῆς περιφερείας, ἔτι δὲ μᾶλλον διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, διετηρήθη καὶ πέραν τῆς ἁλώσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως, τῆς διαλυσάσης τὰς κατὰ τόπους γερουσίας, Ἄρειον Πάγον καὶ λοιπὰς ἐπιτοπίους ἐξουσίας. Ἡ καγκελλαρία τοῦ Ἄργους δὲν διελύθη πραγματικῶς, ἀχρηστευθεῖσα ὅμως ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς. Γ. Δ. Κ.

— **Καγκελλαρία.** Ὑπὸ τὸν τύπον «Καγκελλαρία», ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱστορικὸν σημείωμα «Θέατρα καὶ Διδασκαλεῖα τῶν Ἀθηνῶν» (βλ. λ. *Ἀθῆναι*), μνημεῖον, ὅπερ ἐκ μὲν τῆς τοποθετήσεώς του φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ Ἐρέχθειον, ἐκ δὲ τῆς περιγραφῆς του, τὰ Προπύλαια. Ἐκ τούτου δῆλον γίνεται, ὅτι, ἐπὶ φραγκοκρατίας, ὁπότε ὁ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν διέμενε τὸ πλεῖστον ἐν Θήβαις, ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν, *καγκελλαρία* καλουμένη, ἐστεγάζετο εἰς τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων μνημείων, πιθανώτατα δὲ εἰς τὰ Προπύλαια. Κατά τινα ἰσχυρισμόν, ἀναπόδεικτον ὅμως, *καγκελλαρία* ἐκαλεῖτο ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Γ. Δ. Κ.

καγκελλαρία (ἡ) (Cangellaria) *[Ζῳολ.].* Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κτενιδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λαμὰρκ τῷ 1799 καὶ φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνω-

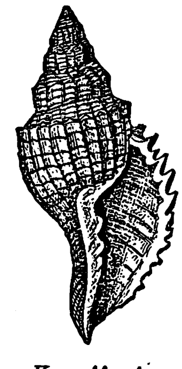

Καγκελλαρία ἡ μητρόσχημος.

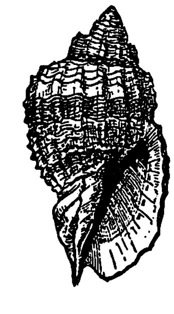

Καγκελλαρία ἡ καγγελοειδής.

ρίσματα: Κόγχην ᾠοειδῆ ἢ ἀπεστρογγυλωμένην, ἄνοιγμα κόγχης τελευτῶν εἰς σωληνοειδῆ ἀπόφυσιν, ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένην ἢ ἐλαφρῶς ἐσχισμένην κατὰ τὴν βάσιν ἢ καὶ πολλαπλῶς ἀναδιπλουμένην. Τὸ ζῷον καλύπτεται ὑπὸ μακρῶν φυματίων, οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μικροὶ καὶ ἐπὶ βραχέων ποδίσκων τοποθετημένοι. Ὁ ποὺς εἶναι εὐρύς, κεκολοβωμένος κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ αἰχμηρὸς κατὰ τὴν βάσιν του. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερα τὰ ἑξῆς: *Καγκελλαρία ἡ μητρόσχημος* (Cangellaria mitraeformis) ἥτις ἔχει κόγχην ᾠοειδῆ, ἐπιμήκη, ἐπιμηκὲς ἄνοιγμα μὲ βαθείας ὀδοντώσεις καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον. *Καγκελλαρία ἡ καγκελλοειδὴς* (Cangellaria cancellata), ἥτις ἔχει κόγχην διωγκωμένην, βραχεῖαν, ἄνοιγμα πλατὺ καὶ ἐλαφρῶς ὀδοντωτὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς. *Καγκελλαρία ἡ σκληρὰ* (Cangellaria solida), ἥτις φέρει λείαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κόγχην καὶ πεπλατυσμένον ἄνοιγμα κόγχης, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Ἀντιλλῶν. *Καγκελλαρία ἡ μικρὰ* (Cangellaria minuta), ἥτις φέρει μικροτάτην κόγχην τελείως λείαν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κίνας. Δ. Ν. Π.

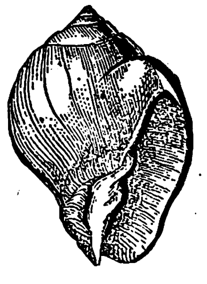

Καγκελλαρία ἡ σκληρά.

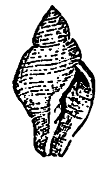

Καγκελλαρία ἡ μικρά.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα τοῦ γένους τούτου εὑρίσκονται ἀφθονώτατα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

καγκελλάριος (ὁ) (μεσ. ἀγγλ. καὶ ἀγγλ. γαλλ. canceler, chanceler, γαλλ. chancelier, γερμ. Kanzler, λατ. cancellarius). Ἐπίσημος τίτλος χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τῶν περισσοτέρων λαῶν, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς παρήχθη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς χώρας ἀπεδίδετο καὶ εἰς διάφορα ἀξιώματα. Οἱ ἀρχικοὶ καγκελλάριοι ἦσαν οἱ cancellarii τῶν ρωμαϊκῶν δικαστηρίων, κλητῆρες καθήμενοι ἐπὶ τῶν cancelli ἢ κιγκλίδων «βασιλικῆς» ἢ δικαστηρίου, τῶν χωριζουσῶν τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἀκροατηρίου. Βραδύτερον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ ὑπηρεσία τοῦ καγκελλαρίου περιελάμβανε συμβολαιογραφικὰ καθήκοντα. Τὰ βαρβαρικὰ βασίλεια τὰ προκύψαντα ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῇ Δύσει ἀντέγραψαν τὸ ρωμαϊκὸν πρότυπον εἰς τὴν δικαστικὴν καὶ οἰκονομικὴν διοίκησίν των. Ὑπὸ τοὺς Φράγκους βασιλεῖς τῆς Μεροβιγγιανῆς δυναστείας οἱ καγκελλάριοι ἦσαν ὑποδεέστεροι τοῦ referendarius, προδρόμου τοῦ νεωτέρου καγκελλαρίου. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ καγκελλαρίου ἐσταθεροποιήθη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ *ἀρχικαγκελλαρίου* (βλ. λ.). Ἐπὶ βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο διωρίζετο

Digitized by Google

ἐπίσκοπος. Κατὰ φυσικὴν ἐξέλιξιν ἀπέβη ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, ἀξίωμα ὅπερ τὸν περιέβαλλεν οὐ μόνον μὲ διοικητικὰς ἀλλὰ καὶ μὲ δικαστικὰς ἁρμοδιότητας. Τὸ πρότυπον τῆς Καρολιγγιανῆς αὐλῆς ἠκολουθήθη κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Πᾶσαι αἱ αἰτήσεις αἱ ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὸν βασιλέα διήρχοντο διὰ τῶν χειρῶν τοῦ καγκελλαρίου. Ὁ τίτλος ἐν Ἀγγλίᾳ ἐφηρμόζετο εἰς διάφορα ἀξιώματα. Ὅταν παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη κατανομῆς τῆς ὑπηρεσίας, ὁ καγκελλάριος ἀπηλλάγη τῶν διοικητικῶν καθηκόντων, προωρισθεὶς εἰς τὰ δικαστικὰ μόνον.

Σήμερον ὁ Chancellor of the Exchequer εἶναι ὁ ὑπουργὸς τοῦ Θησαυροφυλακείου. Ὁ *καγκελλάριος πανεπιστημίου* εἶναι σήμερον τιμητικὸς τίτλος, ἀπονεμόμενος εἰς εὐγενεῖς ἢ πολιτευομένους, τῶν ὁποίων ἡ κυριωτέρα ὑπηρεσία εἶναι ἡ περιφρούρησις τῶν συμφερόντων τοῦ πανεπιστημίου. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὁ διευθύνων ὡρισμένα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα φέρει τὸν τίτλον καγκελλαρίου. Ἐν Σκωτίᾳ ὁ προϊστάμενος ἐνόρκων ὀνομάζεται ἐπίσης καγκελλάριος. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις οἱ καγκελλάριοι εἶναι δικασταὶ τῶν ἀνωτέρων δικαστηρίων τῶν πολιτειῶν, ὡς τῶν Ντελαγουέαρ καὶ Νέας Ἰερσέης.

Ἐν τῇ διπλωματίᾳ ὁ *καγκελλάριος πρεσβείας* ἐκτελεῖ τὰ χρέη γραμματέως, ἀρχειοφύλακος, συμβολαιογράφου κλπ. Ἐν Ἱσπανίᾳ οἱ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Τολέδου φέρουν τὸν τίτλον Canciller mayor de Castilla. Εἰς τὰ διάφορα ὁμοσπονδιακὰ γερμανικὰ κράτη ὁ πρωθυπουργὸς ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ καγκελλαρίου. Δ. Σ. Δ.

—*[Δημ. Δίκ.]* Ἐν τῇ βυζαντινῇ, ὅπως καὶ ἐν ταῖς γερμανικαῖς αὐλαῖς, *καγκελλάριος* ἐλέγετο ὁ ἀνώτατος κοσμικὸς ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος ἐκράτει τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τῆς αὐλῆς. Ἐν Γαλλίᾳ καγκελλάριος (chancelier) ἦτο ὁ ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν φύλαξιν τῆς μεγάλης σφραγῖδος τοῦ κράτους ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ μέγας ἢ λόρδος καγκελλάριος (Lord high chancellor) ἦτο ὁ ἀνώτατος κρατικὸς ὑπάλληλος, ὢν συγχρόνως πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων, ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ πρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Γερμανίᾳ, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1871 καὶ ἐντεῦθεν, ἡ λέξις καγκελλάριος χρησιμοποιεῖται πρὸς δήλωσιν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς γερμανικῆς Ἐπικρατείας (Reichskanzler), ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν συνηθίζεται σήμερον γενικῶς ἡ λέξις αὕτη. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1871 ὁ καγκελλάριος ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Πρωσσίας εἰς τὸ Bundesaat, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μόνος ὑπεύθυνος ὑπουργὸς ἀπέναντι τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ διωρίζετο ἄνευ ἰδιαιτέρων διατυπώσεων. Διηύθυνε τὴν ὅλην κρατικὴν διοίκησιν καὶ προΐστατο ὅλων τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπικρατείας, ἔχων παρ' αὐτῷ ὡς βοηθοὺς τοὺς γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας (Staatssecretäre), οἱ ὁποῖοι ἐξετέλουν χρέη σημερινοῦ ὑπουργοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας αὐτοῦ, ὑποχρεωμένοι ἑκάστοτε ν' ἀκολουθοῦν τὴν παρὰ τοῦ καγκελλαρίου διδομένην κατεύθυνσιν. Κατὰ τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1919, ὁ καγκελλάριος μετὰ τῶν ὑπουργῶν ἀποτελεῖ τὴν κυβέρνησιν τῆς Γερμανίας (ἄρθρ. 52 Συν/τος). Τόσον αὐτός, ὅσον καὶ οἱ ὑπουργοί, οὗτοι ὅμως τῇ προτάσει του, διορίζονται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας (ἄρθρ. 53), ἵνα ὅμως διατηρήσουν τὴν θέσιν των χρήζουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλῆς (ἄρθρ. 54). Ὁ καγκελλάριος προΐσταται τῆς κυβερνήσεως, κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀντικαθιστᾷ κωλυόμενον τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας εἰς τὰ καθήκοντά του (ἄρθρ. 55, 51). Καὶ ἐν Αὐστρίᾳ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1920 ὁ πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως ὀνομάζεται καγκελλάριος (Bundeskanzler), ἀποτελῶν μετὰ τοῦ ὑποκαγκελλαρίου καὶ τῶν ὑπουργῶν τὴν ὁμοσπονδιακὴν κυβέρνησιν (ἄρθρ. 69). Χ. Γ. Σ.

Καγκελλάριος, ***Ἀλέξανδρος***. Ἰατρός, Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖʹ αἰῶνος. Διαμείνας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μακρὰν, ἐν Βενετίᾳ, προέβη εἰς διόρθωσιν πολλῶν λειτουργικῶν βιβλίων, ἐκδοθέντων τύποις Ἀντωνίου Βόρτολη, ὡς καὶ τῶν τοῦ Κορυδαλλέως «Εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνημάτων καὶ ζητημάτων» (1729, παρὰ Νικ. Γλυκεῖ), μετέφρασεν ἐκ τῆς ἰταλικῆς τὸν «Βίον Πέτρου τοῦ Μεγάλου» (1737), ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν «Παλαιὰν Ἱστορίαν, κατὰ Ρολλαὶν» εἰς 16 τόμους (παρὰ Βόρτολῃ, 1750) κ. ἄ. Ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον τῶν ἔργων τοῦ Καγκελλαρίου πρέπει νὰ θεωρῆται τὸ δίτομον «Εὐχολόγιον» (1729). Μ. Ι. Γ.

— **Καγκελλάριος**, ***Παρθένιος ἱερομόναχος***. Ἁγιογράφος, καταγόμενος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗʹ αἰῶνα. Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου τούτου παριστῶσα τὸν ἅγιον Διονύσιον Ἀρεοπαγίτην καὶ γενομένη ἐν ἔτει 1729, δαπάναις τοῦ Διονυσίου Ταρωνίτου, εὑρίσκεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Βενετίας. Α. Ξ.

καγκελλοφρύδης (ὁ), θηλ. *καγκελλοφρύδα*· χαρακτηριστικὸν ἀνδρὸς καὶ μάλιστα γυναικὸς ἐχούσης λεπτὰ καὶ καμαρωτὰ φρύδια, ἄλλως *καμαροφρύδα*: ᾆσμ. «νά 'ναι ψηλή, νά 'ναι λιγνή, νά 'ναι καγκελλοφρύδα» (ἡ λ. ἀπὸ τοῦ *καμαροφρύδο* κατὰ σύμφυρσιν πρὸς τὸ *κάγκελλο*).

καγκελοθυρίς,— *ίδος* (ἡ)· θυρὶς κιγκλιδωτή, καγκελλωτὴ πόρτα.

κάγκελον (τό), πληθυντ. *κάγκελα*· κιγκλίδες, δρύφακτα, φράγμα δι' ἀραιοῦ πλέγματος ξύλων, κιγκλίδωμα: «εἶναι χωρισμένο μὲ κάγκελα», «κάγκελα σιδερένια, — ξυλένια» (ἀπὸ τοῦ λατ. cancellus, ἀλλ' ἤδη ὑπὸ τῶν μεταγεν. συγγραφέων γράφεται ἑλληνιστὶ δι' ἑνὸς λ.).

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *δρύφακτον* καὶ *κιγκλίς*.

— *[Ἐκκλ. Τέχνη]* Καλοῦνται *κάγκελα* τὰ πρὸς διαχωρισμὸν τοῦ ἁγίου Βήματος ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ διαφράγματα τῶν παλαιῶν κυρίως βασιλικῶν ναῶν. Ταῦτα ἀπετελοῦντο ἀπὸ σειρὰν δικτυωτῶν γεγλυμμένων εἴτε καὶ ἀναγλύφων πλακῶν, αἵτινες συνεπλήρουν τὰ κενὰ τοῦ εἰκονοστασίου.

καγκελώνω· διαχωρίζω ἢ περιβάλλω μὲ κάγκελα, φράττω διὰ κιγκλιδώματος.

καγκελωτός, *—ή, —ό*· ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ κάγκελα, κιγκλιδωτός: «καγκελωτὴ πόρτα».

Καγκέρα (Kaghera, Kaguera, Kagera) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐντολῇ Ταγκανύκα, ἄλλως καλούμενος *Καγέρα* (βλ. λ.).

Καγκοσίμα (Kagocima) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς νήσου Κιού-Σίου καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Λόγῳ τῆς θέσεώς της εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον ἐξαγωγῆς γεωμήλων, καπνοῦ, σακχαροκαλάμου κτλ. Ἐπὶ πλέον ἔχει ὑφαντουργίαν μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ἐργοστάσια φαγεντιανῶν ἀγγείων. Τῷ 1914 κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ, ἀλλὰ ταχέως ἀνῳκοδομήθη. Κάτ. 124.734. Μ. Ν. Δ.

Καγκότοι (οἱ) (Cagots). Ὀνομασία τάξεως ἀνθρώπων διεσπαρμένων εἰς ὡρισμένας περιφερείας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας, ἰδίως εἰς τὴν Βρετάνην, τὴν Γασκώνην καὶ τὰ δυτικὰ Πυρηναῖα. Οἱ Καγκότοι καλοῦνται καὶ *Κακοῦ, Καπότοι* καὶ *Ἀγκότοι*. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἔζων μακρὰν τοῦ ἄλλου πληθυσμοῦ, ἐντὸς ἰδιαιτέρου περικεχαρακωμένου προαστείου, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ λεπροί, ὁπόθεν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσιν, εἰμὴ φέροντες ἐπὶ τοῦ ἐνδύματός των διακριτικὸν σημεῖον ἐν σχήματι χηνείου ποδὸς πρὸς ἀναγνώρισιν. Δὲν τοῖς ἐπετρέπετο νὰ ἔχωσι κτήνη καὶ νὰ εἶναι γεωργοὶ καὶ ἐθεωροῦντο ὡς φορεῖς τῆς λέπρας. Δὲν ἠδύναντο ἐπίσης νὰ συνεκκλησιάζωνται μετ' ἄλλων προσώπων. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐξισώθησαν πρὸς τοὺς λοιποὺς πολίτας. Ἐν τούτοις ὁ λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς αἱρετικοὺς καὶ λεπρούς. Ἡ παράδοσις, ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Γότθων, ἀπεδείχθη ἀβάσιμος. Τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐγένοντο πλεῖσται ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι περὶ τοῦ φυσικοῦ χαρακτῆρος τῶν Καγκότσι, ἀλλ' οὐδεμία διαφορὰ εὑρέθη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν κατοίκων, οὔτε κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, ἀλλ' οὔτε καὶ κατὰ τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν. Μ. Ν. Δ.

Καγκούας (Caguas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Πόρτο Ρίκο, ἐν ταῖς Ἀντίλλαις, εἰς ἀπόστασιν 36 χλμ. πρὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου. Κάτ. 12 000. Ἔχει μεγάλας φυτείας καπνῶν, καφὲ καὶ σακχαροκαλάμου καὶ 12 καπνεργοστάσια. Μ. Δ. Β.

Κάγκουλ, ἢ ***Φορμόζα*** (Cagul ἢ Formosa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Βεσσαραβίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Ἰσμαηλίου, πρὸς Β. τοῦ Γαλατσίου. ἐπὶ τοῦ Προύθου ποταμοῦ. Κάτ 8.500. Μ. Δ. Β.

— **Κάγκουλ** (Kagul) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ρουμανίας ἐν Βεσσαραβίᾳ, μεταξὺ Γαλατσίου καὶ Ἰσμαηλίου, σχηματισθεῖσα διὰ προσχώσεων τοῦ Δουνάβεως. Μ. Δ. Β.

καγκούρα (Kagoura). Λέξις χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ ἰαπωνικῇ λογοτεχνίᾳ καὶ σημαίνουσα ὄρχησιν παντομιμικήν· ἐξ αὐτῆς ἐπήγασε τὸ ἰαπωνικὸν δρᾶμα. Καὶ σήμερον ἐν Ἰαπωνίᾳ, κατὰ τὰς ἑορτάς, ἐκτελεῖται ἡ ὄρχησις αὐτὴ τῇ συνοδείᾳ αὐλοῦ καὶ τυμπάνου. Μ. Ν. Δ.

καγκουρῶ (ἡ). Γένος *μαρσιποφόρων* (βλ. λ.) θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πηδητιδῶν*.

Καγκουρῶ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Αὐστραλίας (βλ. λ *Κανγκαρού*).

καγκρινίτης (ὁ) (Cancrinit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν δευτερογενές. Σχηματίζεται ἐκ τῆς μετουσιώσεως τοῦ ἐλαιολίθου διὰ προσλήψεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ὕδατος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τοῦ σοδαδίθου. Διὰ τοῦτο ἡ χημικὴ σύνθεσις αὐτοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ ἐλαιολίθου ($Na\ Al\ Si\ O_4$), ἀπὸ τῆς ὁποίας διαφέρει μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιεκτικότητα εἰς CO_2 καὶ H_2O. Ὁ καγκρινίτης εἶναι ἐν τούτοις αὐτοτελὲς ὀρυκτόν, ἀπαντᾷ δὲ ὅπου καὶ ὁ ἐλαιόλιθος, ἤτοι εἰς ἐλαιολιθικοὺς συηνίτας τῆς Νορβηγίας ἢ τοῦ Καναδᾶ, ἄλλοτε μὲν εἰς ἰδιόμορφα κρυσταλλικὰ ἄτομα, ἄλλοτε δὲ εἰς φυλλοειδῆ ἢ στηλοειδῆ συσσωματώματα ἐρυθροῦ ἢ κιτρίνου χρώματος. Αἱ ἀνοικτοκίτρινοι ἕως πορτοκαλλιόχροοι παραλλαγαὶ τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου χρησιμοποιοῦνται ὡς πολύτιμοι λίθοι, ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικήν. Γ. Β.

καγκρινιτικὸς συηνίτης (Cancrinitsyenit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνειον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἐλαιολιθικῶν καὶ λευκιτικῶν συηνιτῶν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ὁ ἐλαιολιθικὸς συηνίτης, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἐλαιόλιθος ἀντικαθίσταται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ πρωτογενῆ καγκρινίτην εἰς ἰδιόμορφα ἄτομα. Ὁ καγκρινιτικὸς συηνίτης παρετηρήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Törnebohn ἐντὸς χαλαζιακοῦ κερατοφόρου καὶ ψαμμιτῶν ἐν Dalekarlien. Ἐμφανίζεται ἐνταῦθα μὲ χρῶμα ὑπόλευκον, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ ὀλίγον περθιτικὸν ὀρθόκλαστον, πολὺν ἀλβίτην καὶ καγκρινίτην, περιέχει δὲ συγχρόνως ἐν μέρει αὐγιρίτην καὶ τιτανίτην. Εἶναι πέτρωμα σπάνιον. Γ. Β.

Καγὺ (Cailly), ***Ἰάκωβος***, *ἱππότης ντὲ*—. Γάλλος ποιητὴς (1604—1673). Νεώτατος διεκρίθη διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους του, οἱ δὲ στίχοι του, δημοσιευθέντες τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Diverses petites poésies» ἀνωνύμως, προεκάλεσαν ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Κάρολος Νουτιὲ ἀνεδημοσίευσε τοὺς στίχους τοῦ Καγὺ μετὰ βιογραφίας εἰς τὴν συλλογὴν τῶν «Petits Classiques Français». Εἰς τὸν μικρὸν αὐτὸν τόμον διαφαίνεται ἡ λεπτότης τῆς γλώσσης, ὁ ἁβρὸς ἀττικισμὸς καὶ τὸ ἁγνὸν αἴσθημα τοῦ καλοῦ, τοῦ ὁποίου—λέγει ὁ Νουτιὲ—ἀπωλέσθη μετ' αὐτοῦ τὸ μυστικόν. Πλεῖστα τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Καγὺ ἐγένοντο παροιμιώδη καὶ φέρονται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἔκτοτε. Θ. Β.

καγχάζω, *ἀόρ. ἐκάγχασα*· ἀθρόως γελῶ, γελῶ θορυβωδῶς ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης ἢ πρὸς ἀποδοκιμασίαν καὶ περιφρόνησιν, δημοτ. *χαχανίζω*: «μὴ καγχάζετε ὡς ἀνόητα παιδία».

καγχασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καγχάζειν*, γέλωτες ἀθρόοι, θορυβώδεις, κοιν. *χάχανα*· || γέλως ἐμφαίνων περιφρόνησιν ἢ σαρκασμόν.

καγχαστικός, *—ή, —όν*· ὁ εὐεπίφορος εἰς τὸ καγχάζειν.

καγχρυδίας (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος σίτου, παρὰ Θεοφράστῳ, διακρινόμενος διὰ τὸ χονδρὸν ἄλευρον τὸ ὁποῖον δίδει, παραπλήσιος πρὸς τὸν *σεμιδαλίτην*. Ἐξ αὐτοῦ πιθανὸν ὠνομάζετο *κά(γ)χρυς* ἡ χονδροαλεσμένη καὶ ἐνίοτε πεφρυγμένη κριθὴ καὶ *κα(γ)χρυδίας* ὁ ἐξ αὐτῆς ἄρτος. —Π.

καδαβερίνη (ἡ), ἡ 1,5 - *διαμινοπεντάνιον* ἢ *πενταμεθυλενοδιαμίνη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Διαμίνη τοῦ τύπου $NH_2 \cdot [CH_2]_5 \cdot NH_2$. Σχηματίζεται κατὰ τὰς πέψεις τῶν λευκωμάτων διὰ διασπάσεως τῆς *λυσίνης*. Παχύρρυτον ὑγρὸν ὀσμῆς πιπεριδίνης καὶ σπέρματος. Βράζει εἰς 178°, μετὰ δύο δὲ μορίων ὕδατος παρέχει ἐλαιώδους συστάσεως ὑδρίτην. Εἶναι δηλητηριώδης ἕνωσις, κατατασσομένη εἰς τὴν τάξιν τῶν πτωμαϊνῶν. Σχηματίζει ἅλατα μετὰ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, διχλωριοϋδραργύρου, χλωριολευκοχρύσου κλπ. καλῶς κρυσταλλούμενα. Σ. Γ.

Κάδαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς χώρας τῶν Ἀτταίων, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ. Ἀπαντᾷ καὶ ἡ γραφὴ *Κάραδα* (*Πτολ.* ΣΤ, ζʹ, 15). Εἶναι ἡ σύγχρονος Qatar ἢ Ras al Katr (πλάτ. 25° 11′ Β, μῆκ. 51° 36′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2837 b : Persian Gulf, western sheet). Σ. Ε. Λ.

Καδαρῖται (οἱ). Αἵρεσις μουσουλμανικὴ ἀναφανεῖσα κατὰ τὸν Ηʹ μ. Χ. αἰῶνα ἐν Δαμασκῷ ἐπὶ χαλίφου Ἰσάμ. Ἦσαν οἱ λεγόμενοι ὀπαδοὶ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως. Ν. Μ.

«**Καδασείμ**». Πραγματεία τῆς Μισνᾶς καὶ τοῦ βαβυλωνείου Ταλμούδ, περιέχουσα σχετικὰ θεσπίσματα καὶ διατάξεις περὶ θυσιῶν καὶ περὶ τῆς καθόλου τελετουργίας τοῦ Ναοῦ. Γ. ΕΛ.

Καδασμάν. Ὄνομα διαφόρων βασιλέων τῆς Βαβυλῶνος :—1) ***Καδασμὰν Ἐλλὶλ Αʹ***, ἔγγονος τοῦ περιωνύμου Καραϊνδὰς Αʹ. Ὁ Ἐλλὶλ διετήρει ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῆς αὐλῆς τῶν Θηβῶν, μία δὲ τῶν ἀδελφῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Φαραώ. —2) ***Καδασμὰν Τουργοῦ*** (1308—1292). Τούτου εὑρέθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἐν Νιππούρ. Ἦτο υἱὸς

Digitized by Google

τοῦ Ναζὶ Μαρουτάς, ἡττηθέντος ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἐν Κὰρ Ἰσχτὰρ καὶ ὑποστάντος ἐδαφικὰς ἀπωλείας εἰς τὴν μεθόριον. —3 **Καδασμὰν Ἐλλὶλ Β΄** (1291—1286). Ἐκ σχεδίου ἐπιστολῆς κεχαραγμένης ἐπὶ πινακίδος ἀργυρᾶς, εὑρεθείσης εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Χάττης, διαφωτιζόμεθα περὶ τῶν σχέσεων τοῦ βασιλέως τῶν Χεττιτῶν Χατουσὶλ καὶ τοῦ Ἐλλὶλ Β΄. Καραβάνιον Βαβυλωνίων ἐμπόρων μεταβαινόντων εἰς Ἀμουρροῦ καὶ τὴν φοινικικὴν Οὐγαρὶτ ἐσφάγη ὑπὸ Ἀμορραίων. Ὁ Ἐλλὶλ ζητεῖ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων. Ἔπειτα πρίγκιψ Ἀμορραῖος κατηγορεῖται ὅτι ὀργανώνει ταραχὰς ἐν τῇ Βαβυλῶνι. Ὁ Χατουσὶλ ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Ἐλλὶλ δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν δίκην δι' ἀντιπροσώπου του καὶ ὅτι ὁ ἔνοχος θὰ ἀπολογηθῇ ἐνόρκως ἐνώπιον τῶν θεῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων ἀπεσταλμένων. Προσθέτει ὅτι ἐπιθυμεῖ μετ' αὐτοῦ ἀγαθὰς πάντοτε τὰς σχέσεις καὶ τὸν παροτρύνει νὰ συνεργασθοῦν εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν ὀνομάζει. Ἡ φήμη τῆς βαβυλωνιακῆς ἐπιστήμης ἠνάγκαζε τοὺς ξένους ἡγεμόνας νὰ ζητοῦν ἐκ Βαβυλῶνος ἰατρούς, ἐξορκιστὰς καὶ γραφεῖς. Οὕτως ὁ ἀδελφὸς καὶ προκάτοχος τοῦ Χατουσὶλ, ὁ Μουταλλοῦ, εἶχε ζητήσει ἕνα ἰατρὸν καὶ ἕνα ἐξορκιστήν, οἵτινες ὅμως ἔκτοτε δὲν ἐπέστρεψαν. Ὁ Ἐλλὶλ ζητεῖ καὶ τοὺς δύο. Ὁ Χατουσὶλ τοῦ ἀπαντᾷ ὅτι ὁ μὲν ἐξορκιστὴς ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἰατρὸς διετάχθη νὰ παλινοστήσῃ. —4) **Καδασμὰν Χαρβὲ Β΄** (1250). Ἐβασίλευσεν ἀσήμως μετὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῆς Βαβυλῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου Τουκουλτὶ Ἰούρτα Α΄. Γ. Λ. Α

Κάδδι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάδι.*

καδδιλίκια (τά). Ἐκαλοῦντο οὕτω κυρίως αἱ περιφέρειαι τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ ἱεροδικαστοῦ (καδδῆ). Κατ' ἐπέκτασιν ἐκαλοῦντο ἐπίσης καὶ οἱ νομοὶ τῶν τουρκοκρατουμένων παραδουναβίων ἐπαρχιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Γ. Δ. Κ.

καδένα (ἡ)· δημοτ. ἅλυσις: «καδένα χρυσή,—ἀργυρᾶ», «ἡ καδένα τῆς ἄγκουρας» (ἀπὸ τοῦ βεν. cadena, λατ. catena).

Καδεσία *[Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Μεσοποταμίας, ὅπου συνεκροτήθη τῷ 637 μ. Χ., ἐπὶ χαλίφου Ὀμάρ, μεγάλη μάχη μεταξὺ τῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σάαδ - μπὲν Ἀμποῦ - Οὐακὰς καὶ τῶν Περσῶν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ρουστέμ. Οἱ Πέρσαι ἐνίκων κατ' ἀρχάς, ἀναλαβόντες μὲ πολλὴν ὁρμὴν νυκτερινὸν αἰφνιδιασμόν· πεσόντος ὅμως τοῦ Ρουστέμ, κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν, διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐκυρίευσαν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὴν θρυλικὴν σημαίαν τοῦ μυθικοῦ ἥρωος Φεριδούν. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Ἄραβες κατέλαβον τὴν Κτησιφῶντα, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς Ἰσδιγέρτης ἔφυγεν εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας τοῦ κράτους του. Οἱ Ἄραβες ἀπεκόμισαν ἐκ Κτησιφῶντος εἰς Μεδίναν ἀμύθητον πλοῦτον λαφύρων. Ν. Μ.

κάδη (ἡ)· ἰδιωματ., μέγα ξύλινον δοχεῖον, ὅμοιον πρὸς βαρέλλιον ὀρθόν, κατασκευαζόμενον καθὸ τοῦτο καὶ χρησιμεῦον πρὸς πάτησιν τῶν σταφυλῶν ἐπὶ πατώματος ἐγγὺς τῆς κορυφῆς· ἔχει ὕψος συνήθως 2,5 περίπου μέτρων καὶ διάμετρον ποικίλλουσαν ἀπὸ 1,5 ἕως 2 μέτρων περίπου· ‖ ξύλινον δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὸ γάλα πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ βουτύρου· ‖ βαρέλλιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται προσωρινῶς ὁ νέος τυρός.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *βουτυρομηχανή.*

Καδῆ *Ἀγιάζ.* Ἄραψ θεολόγος καὶ ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ἐν Κορδούῃ. Εἶναι συγγραφεὺς πολλῶν θεολογικῶν, κυρίως ἑρμηνευτικῶν, ἔργων. Ἀπέθανε τῷ 1145 ἐν Μαρόκκῳ.

— **Καδῆ-**ζ**αδέ.** Ἀρχιδικαστὴς τῆς Ρούμελης καὶ κατόπιν σεϊχουλισλάμης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Γ΄ (1574), πολεμήσας τὸν μέγαν βεζύρην Μεχμὲτ Σοκόλοβιτς. Διεκρίθη κυρίως ὡς ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν, ἐμπνεύσας εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸ σχέδιον τῆς μετατροπῆς ὅλων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησιῶν εἰς τζαμία. Τὸ σχέδιον ἐματαιώθη χάρις εἰς ἁδρὰ χρηματικὰ φιλοδωρήματα καὶ εἰς ἐνεργείας ξένων τινῶν πρεσβευτῶν. Ν. Μ.

— **Καδῆ-ζαδὲ** *Κασίμ.* Τοῦρκος ἱερονομολόγος τῆς ἐποχῆς Μωάμεθ τοῦ Β΄ τοῦ Πορθητοῦ. Ἐγεννήθη ἐν Κασταμονῇ, διετέλεσε δὲ δικαστὴς Προύσης, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1484. Εἶχε σπουδάσει ἐν Σαμαρκάνδῃ, ὅπου καὶ ἐπωνομάσθη *Ρουμῆ* (Ρωμιός), ὡς ἐλθὼν ἐκ τῶν τέως βυζαντινῶν χωρῶν. Ν. Μ.

Καδῆ-*Καρατζᾶ* *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρατζᾶ* Καδῆ.

Καδήκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πλείστων χωρίων, ἅτινα ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶχον ἐκχωρηθῆ εἰς τοὺς καδῆδες πρὸς συντήρησιν αὐτῶν.

— **Καδήκιοϊ** (Cadikeuy) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἀρχαία *Χαλκηδὼν* (βλ. λ.) ἢ Καλχηδών, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐκ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐκ τοῦ νομοῦ Ἰσταμπὸλ ἐξαρτωμένην διοίκησιν Σκουτάρεως. Ἄλλοτε μικρὸν κωμύδριον, σήμερον ἀριθμεῖ πολλὰς πολυανθρώπους συνοικίας, κατοικουμένας κυρίως ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξηρέθησαν τῆς ἀνταλλαγῆς, ὡς περιληφθέντες εἰς τὴν μὴ ἀνταλλάξιμον ζώνην τῆς τέως τουρκικῆς πρωτευούσης, ὡς καὶ ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ Εὐρωπαίων. Ὁρίζεται πρὸς τὰ ΒΑ ὑπὸ τοῦ προαστείου Χαϊδὰρ-πασᾶ καὶ πρὸς τὰ ΝΔ ὑπὸ τῶν συνοικιῶν Μουχουρδὰρ καὶ Μόδα, ὄπισθεν δὲ ἐκ τῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν δύο ὑψωμάτων τῆς Τσάμλιτζας (Μεγάλης καὶ Μικρᾶς) μέχρι τῆς παραλίας ἐκτεινομένων θέσεων Κυζὺλ-Τοπράκ, Ἀτζῆ-Μπαδέ, Ἐρένκιοϊ καὶ ἄλλων. Ἔχει 35.000 περίπου κατοίκους. Αἱ ὁδοὶ εἶναι κανονικαί, αἱ δὲ οἰκίαι λίθινοι νεωτέρου συστήματος. Αἱ μετὰ τῆς ἀπέναντι Κωνσταντινουπόλεως συγκοινωνίαι διεξάγονται διὰ μεγάλων κομψῶν καὶ ταχυπλόων ἀτμοπλοίων, ἀποπλεόντων ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν καὶ ἐφωδιασμένων δι' ὅλων τῶν ἀνέσεων, ἀκόμη καὶ διὰ ραδιοφώνου.

Τὸ Καδήκιοϊ εἶναι ἕδρα τοῦ Ὀρθοδόξου μητροπολίτου Χαλκηδόνος. Ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχει ὁ μητροπολιτικὸς ναός, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Ἐκτίσθη εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας βασιλικῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας συνεκροτήθησαν δύο Σύνοδοι, ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ (451) καὶ ἡ τοῦ 507. Ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τούτου ἀρμενικὸς (Γρηγοριανῶν) ναὸς τῆς Παναγίας, ἐκκλησία τῶν Ἀρμενοκαθολικῶν, μὲ σχολὴν τῶν Μεχιταριστῶν, εἷς ναὸς καὶ τρία παρεκκλήσια τῶν καθολικῶν, ἀγγλικανικὸς ναὸς ἐν Μόδᾳ καὶ συναγωγὴ τῶν Ἑβραίων. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης διατηρεῖ ἀρίστας σχολάς, ὧν μία ἦτο ἄλλοτε ἡμιγυμνάσιον. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης σχολαὶ τῶν Ἀρμενίων, ὡς καὶ λύκειον τῶν Ἀσομσιονιστῶν (Ἁγίου Ἰωσήφ), τελείως κατηρτισμένον καὶ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον τῶν ἀδελφῶν τῆς Notre Dame de Sion καὶ ἄλλα σχολεῖα.

Εἰς τοὺς περὶ τὸ Καδήκιοϊ ἀμπελῶνας καλλιεργεῖται συστηματικῶς ἡ ἄμπελος καὶ παράγονται ἄριστοι οἶνοι καὶ σταφυλαί, κυρίως ὑπὸ Εὐρωπαίων. Ν. Μ.

—*[Ἱστορ.]* Βλ. λ. *Χαλκηδών.*

—**Καδήκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Δενιζλῆ, μεταξὺ τῶν πόλεων Δενιζλῆ καὶ Σαράϊκιοϊ, ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ Μαιάνδρου. Ἔχει 4.000 περίπου κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν ὑφαντουργικὴν (ἀλατζάδων). Ν. Μ.

— **Καδήκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς Ἀν. Θράκης, ὑπαγόμενον ἄλλοτε πολιτικῶς εἰς τὰς Μέτρας καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Σηλυβρίας. Εἶχε δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποίου ἐγίνετο πανήγυρις. Οἱ Καδηκιῶται, ἀνερχόμενοι εἰς 850, ὑπήχθησαν εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν καὶ συνῳκίσθησαν εἰς τὸ Γιαλετζίκ, 3 ὥρας μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης. ΝΔ. τοῦ χωρίου ὑπῆρχεν ἁγίασμα καὶ περὶ αὐτὸ ἐρείπια ἐκκλησίας τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων. Εἰς αὐτὰ εὑρέθησαν πολλὰ ἀνάγλυφα τοῦ Θρᾳκὸς ἥρωος, πλάκαι ἐπιτύμβιοι, τεμάχια μαρμαρίνων στηλῶν, μαρτυροῦντα ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος θρᾳκικὸς συνοικισμὸς (*Ἀ. Κεραμεύς*, Ἑλλην. Φιλολ. Σύλ. τόμ. ΙΖ΄ σελ. 66). Ε. Σ. Σ.

—**Καδήκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἤδη καλούμενον *Δίκαια* (βλ. λ.).

Καδηλασκέρι *[Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ θέσις παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Πύλου, χρησιμεύσασα ὡς στρατόπεδον κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἅλωσιν τῆς πόλεως τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα. Ἐκεῖ εἶχε στήσει τὸ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του ὁ ἀνώτατος στρατιωτικὸς δικαστὴς τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ἀπὸ τοῦ τίτλου δὲ *Καδῆ-οὐλ-Ἀσκὲρ* ἀπεκλήθη καὶ ὁ τόπος. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διεξήχθη σφοδρὰ καὶ αἱματηροτάτη μάχη τῷ 1770 μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ Τουρκαλβανῶν ὑπὸ τὸν Μέτζο-Χοῦσο. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ, τῷ 1825, ἡ θέσις κατελήφθη ὑπὸ τῶν ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἐγκατελείφθη σχεδὸν ἀμέσως, λόγῳ τῆς ἐπικειμένης προελάσεως μεγάλων δυνάμεων τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, καὶ διότι οἱ Ρουμελιῶται, ἀξιοῦντες καθυστερουμένους μισθούς, ἐδήλωσαν, ὅτι τὴν ἄμυναν τοῦ τόπου ἔπρεπε ν' ἀναλάβουν πελοποννησιακὰ στρατεύματα. Προσεπάθησεν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ εἶτα ὁ Χατζῆ-Χρῆστος νὰ τὸ κρατήσουν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Τὸ Καδηλασκέρι μετὰ τῆς Γιάλοβας κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, ἐκ τούτου δὲ δυσκολύνθη ἡ κατάληψις τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ τοῦ Νεοκάστρου εἰς τὴν Πύλον. Γ. Δ. Κ.

Καδῆ-Μπογάζ *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματος, τοῦ καλουμένου *Μπαμπὶν-Νὰς* (ρὶς γραίας) τοῦ Δυτικοῦ Αἵμου.

Καδήρ. Εἰκοστὸς ἕκτος Ἀββασίδης χαλίφης, ἔγγονος τοῦ χαλίφου Μουταδίρ, γεννηθεὶς τῷ 948 καὶ ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 971 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλ-Καδὴρ-ἰ-μπιλλὰχ (= ὁ ἐκ θεοῦ ἰσχυρός). Βασιλεύσας 43 ἔτη, ἀπέθανε τῷ 1014. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἤρχισεν ἡ πρόοδος τῆς τουρκικῆς δυναστείας τῶν Γεζνεβιδῶν, ἥτις κατέκτησε μέγα μέρος τῆς Περσίας μέχρι Μεσοποταμίας, ἐπαγαγοῦσα οὕτω σημαντικὴν ἐξασθένησιν τοῦ κράτους τῶν χαλιφῶν. Ὁ Καδὴρ εἶναι καὶ συγγραφεὺς θεολογικῶν τινων συγγραμμάτων. Ν. Μ.

— **Καδήρ,** *Ἀμπτούλ.* Ὀθωμανὸς μεγιστάν, ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τῶν Καδιρὶ - δερβίς. Ἐγεννήθη ἐν Πόντῳ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, καί, διὰ τῆς εὐνοίας διαφόρων σουλτάνων τοὺς ὁποίους ὑπηρέτησεν ὡς μποσταντζῆς, προήχθη καὶ κατέλαβεν ὕπατα ἀξιώματα. Ὡς καπουτὰν - βέης, τῷ 1799, συνειργάσθη ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει μετὰ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Οὐτσακὼφ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς πρώτης αὐτονόμου Ἰονικῆς Πολιτείας, ὑπὸ τὴν ρωσοτουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν. Μικροῦ δεῖν ἔπιπτε θῦμα τῶν σκευωριῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, αἵτινες ἔτεινον εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Πάργας. Ὑπηρετήσας πιστῶς τὸν τότε καπουτὰν πασᾶν Κουτσοὺκ Χουσεῖν πασᾶν, τὸν διεδέχθη θανόντα τῷ 1803. ἔχων δὲ ὡς διερμηνέα τοῦ στόλου τὸν Μπεϊζαντὲν Παναγιωτάκην Μουρούζην, συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ὑδραϊκοῦ καὶ σπετσιωτικοῦ ἐμπορίου. Ἀντικατασταθεὶς κατόπιν ἀπὸ τὸν Σεγιδῆ Ἀλῆν, ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο ρωσόφιλος καὶ ἡ Τουρκία ἐτέλει ἐν ἐχθρότητι πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἐστάλη διοικητὴς τῆς Κρήτης, τοὺς κατοίκους τῆς ὁποίας παντοειδῶς ἐβασάνισε. Βαθύγηρως, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μετὰ τὴν πρώτην ἀποτυχίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐζήτησε ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἀρμάδας, ἀλλ' ἐξετοπίσθη ἀπὸ τὸν εὐνοούμενον τοῦ σουλτάνου Χοσρὲφ Μεχμὲτ πασᾶν, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσεν εἰς τὸ ἐν Βοσπόρῳ παλάτιόν του. Γ. Δ. Κ.

Κάδης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Περιώνυμος πόλις, ἣν θέτουσιν ἐπὶ τοῦ λόφου Τὲλ Νέμπι Μινδάο, πλησίον τῆς Ν ἄκρας τῆς λίμνης Χὸμς ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ. Συχνότατα ἀναφερομένη εἰς τὰς αἰγυπτιακὰς ἐπιγραφὰς ὡς *Κοδσοῦ*, ἢ *Λαοδίκεια ἡ ἐπὶ Λίβανον* ἐπὶ τῶν Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων, ἦτο φρούριον τῶν Χετταίων. Ἐνωρὶς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Χαναναίων.

Ἡ τελευταία μνεία αὐτῆς πρὸ τοῦ Ἡροδότου γίνεται ἐν τῷ Γραφῇ (Β΄ Βασ. ιε΄ 29). Λίαν ὀχυρὰ ἐχρησίμευεν ὡς δεύτερον ὀχύρωμα τῶν κατὰ τοῦ Θουθμώσεως Γ΄ ἀμυνομένων λαῶν τῆς Συρίας, ὅπου ὅμως ἡττήθησαν, καθὼς καὶ κατὰ πασῶν τῶν εἰς Ἀσίαν αἰγυπτιακῶν ἐκστρατειῶν Σέτη Α΄, Ραμσῆ Β΄, Ραμσῆ Γ΄ καὶ Νεχῶ Β΄. Ἀλλὰ καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ εἰς Συρίαν ἐκστρατεῖαι τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου κατακτητῶν προσέκρουσαν κατὰ τῆς ὀχυρότητος αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος π. Χ ἐξαφανίζεται

—2) Ἡ καὶ *Κεδὲς* λεγομένη, πόλις τῆς Γαλιλαίας ἐν τῇ φυλῇ Νεφθαλί. Ἦτο πατρὶς τοῦ Βαράκ. Οἱ κάτοικοί της αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τοῦ Τιγλατφαλασὰρ μετεκομίσθησαν εἰς Ἀσσυρίαν. Βραδύτερον ἐδεικνύοντο εἰς αὐτὴν οἱ τάφοι τοῦ Βαράκ, τῆς Δεβόρας καὶ ἄλλων ἑβραϊκῶν προσωπικοτήτων. Γ. Λ. Α.

καδῆς (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀραβ. cadi, ὅπερ προφέρεται καὶ *καζῆ*, σημαίνει δὲ κυρίως ὁ ἐκτελῶν). Ἱεροδίκης, πρόεδρος τοῦ μουσουλμανικοῦ ἱεροδικείου, τὸ ὁποῖον δικάζει ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου (*σερὶ* ἢ *σεριάτ*, cheriat). Κατὰ τὸ σαφιιτικὸν δόγμα τῆς ἰσλαμικῆς θρησκείας ὁ καδῆς δέον νὰ εἶναι ἀνὴρ ἐλεύθερος, Μουσουλμᾶνος, ἐνήλικος, εὐφυής, ἀμέμπτου χαρακτῆρος, ἱκανὸς νὰ βλέπῃ. νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ γράφῃ, νὰ κατέχῃ τὸ Κοράνιον, τὴν παράδοσιν (σουννᾶ), τὴν ἀραβικὴν γραμματικὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν του Κορανίου Συνεδριάζει ἀρχικῶς εἰς τόπον ἀνοικτὸν καὶ εὐπρόσιτον τοῖς πᾶσι, οὐδέποτε δὲ ἐντὸς τοῦ τζαμίου, πλὴν τῆς περιπτώσεως μεγάλης ἀνάγκης. Εἰς τοὺς κατόπιν ὅμως χρόνους ἐδίκαζε καὶ ἐν κλειστῷ χώρῳ. Ὁ καδῆς πρέπει νὰ τηρῇ ἀπόλυτον ἀμεροληψίαν, νὰ μὴ δέχεται δῶρα προσφερόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων τῆς δικαστικῆς του περιφερείας. Τὰς ἀποφάσεις του (ἰλὰμ) δέον νὰ ἐκδίδῃ ἐν ἀπολύτως ὁμαλῇ πνευματικῇ καὶ φυσιολογικῇ καταστάσει. Δὲν πρέπει ν' ἀσχολῆται μὲ ἐμπορικὰς ἐργασίας. Μεταβαίνει εἰς τὸν τόπον τοῦ δικαστηρίου ἔφιππος καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας χαιρετᾷ τὸν λαὸν δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Πρέπει νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐκ ταξιδίου ἐπιστρέφοντας, νὰ παρίσταται δὲ καὶ εἰς τὰς κηδείας.

Ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῶν καδήδων ἦσαν οἱ *καζασκέραι* (στρατοδίκαι) Ἀνατολῆς καὶ Ρούμελης. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἡ ἀνεξαρτησία τῶν καδήδων ἦτο ἐξησφαλισμένη ἐν Τουρκίᾳ, διότι δὲν ἐμισθοδοτοῦντο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ἀλλ' εἶχον ἰδιαίτερον εἰσόδημα, ἐκχωρουμένων εἰς αὐτοὺς τῶν προσόδων εἰδικῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τούτου ἐκαλοῦντο *Καδῆ-κιοϊ*. Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ὕπαρξιν τόσον πολλῶν Καδῆ-κιοϊ ἐν Τουρκίᾳ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τοὺς καδῆδες διώριζεν ὁ Σεΐχ - οὐλ - ἰσλάμης, τοὺς δὲ μισθοὺς αὐτῶν ἐπλήρωνε τὸ Σεϊχουλισλαμᾶτον.

Ὁ καδῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο πρόσωπον ἔχον μεγάλην ἰσχύν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐπιτλοφο-

Digitized by Google

ρεῖτο *Ἰσταμπὸλ-ἐφέντησι* (=ὁ κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Ν. Μ.

καδήσιος, —α, —ο· συνήθ. «τυρὶ καδήσιο» τὸ τυρὶ τῆς κάδης, ἄλλως *βαρελήσιο*.

Κάδι, ἡ *Κάδδι [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 490. Κεῖται ΝΔ. τῶν Καλημεριάνων. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Γιάννηδες* (κάτ. 132). Δ. Ε. Μ.

καδὶ (τό)· δημοτ., κάδος, ξύλινον δοχεῖον πρὸς διατήρησιν τυροῦ, ἄλλως *βαρέλλι*· «τυρὶ τοῦ καδιοῦ» ἢ «—τῆς κάδης».

Κάδιθ (Kadiz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ νομὸς τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Κάδιξ*). Μ. Ν. Δ.

καδίνα (ἡ)· κυρία ἀνωτάτης τάξεως παρ' Ὀθωμανοῖς· βλ. *καντίνα*.

καδινάτσο (τό). Σιδηροῦς μοχλὸς χρησιμοποιούμενος ἰδίᾳ ἐν Ἑπτανήσῳ διὰ τὸ κλείσιμον τῶν θυρῶν. Κινεῖται μεταξὺ κυκλικῶν δακτυλίων τοποθετημένων ἐπὶ τῶν δύο φύλλων τῆς θύρας. Ὁσάκις χρησιμοποιεῖται εἰς ἐξωθύρας, ἀκινητεῖται διὰ κλείθρου (λουκέτου). Συνήθως χρησιμοποιεῖται εἰς μεγάλας ἐξωθύρας παλαιῶν οἰκιῶν ἢ ἐξωτερικὰς θύρας κήπων.

καδινένιον (τὸ) *['Ὀργ. Χημ.]*. Δικυκλικὸν σεσκιτερπένιον τοῦ τύπου $C_{15}H_{24}$. Ἀπαντᾷ εὐρύτατα διαδεδομένον ἐν τῇ φύσει ὑπὸ δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς, τὴν d καὶ τὴν l. Ἡ l- μορφὴ ἀνευρέθη εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τῆς ὀξυκέδρου, τοῦ σαντάλου, ἀγκοστύρας τῆς ἀληθοῦς, κυπαρίσσου, πεπέρεως τοῦ μυρτιδάνου κλπ. Ἔχει εἰδ. βάρος 0,918 (20°), βράζει εἰς 274°, δείκτην διαθλάσεως 1,50647 καὶ εἰδικὴν στροφὴν—98°,6. Ἡ d-μορφὴ ἀπαντᾷ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον κέδρου τῆς ἀτλαντικῆς. Σ. Γ.

Καδίνοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν, ἤδη καλούμενον *Γαλατάδες* (βλ. λ.).

Κάδιξ (Cadiz ἢ Cadix) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Εἶναι ἕδρα στρατιωτικοῦ διοικητοῦ, ἐπισκοπῆς, ἐφετείου καὶ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου. Κεῖται εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον ἐπιμήκους καὶ στενῆς χερσονήσου εἰσχωρούσης ἐντὸς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ προφυλάσσεται ὑπὸ περιφερειακοῦ τείχους καὶ ὑπὸ ἰσχυροτάτων φρουρίων. Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ἡ τοποθεσία αὐτῆς θεωρεῖται ὡς πρωτεύουσα, δι' ὃ καὶ οἱ Ἱσπανοὶ ἵδρυσαν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου σπουδαίας στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις: ναύσταθμον, χυτήριον, ἀστεροσκοπεῖον, τὴν ναυτικὴν σχολὴν τοῦ Ἁγίου Φερνάνδου, στρατῶνας εἰς τὸν Ἅγιον Σεβαστιανὸν καὶ τὴν Σάντα Καταλίναν κλπ.

Ἡ πόλις, περιβρεχομένη σχεδὸν πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ὠκεανοῦ, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ γλυκύτατον. Ἡ θερμοκρασία κατὰ τὸ θέρος δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 26° ἢ 27° βαθμοὺς καὶ δὲν κατέρχεται, εἰμὴ σπανιώτατα, βαθμούς τινας ὑπὸ τὸ μηδέν. Τὸ πέριξ τῆς πόλεως τεῖχος ἔχει πέντε πύλας, ἐπὶ τῆς μετόπης δ' αὐτῶν εἰκονίζεται ὁ Ἡρακλῆς (ὁ μυθολογικὸς κτίτωρ τῆς πόλεως) δαμάζων δύο λέοντας. Ὁποθενδήποτε καὶ ἂν ὁραθῇ ἡ πόλις, παρουσιάζει θέαμα ἐκτάκτως γοητευτικόν. Ἐμποιεῖ ἰδίως αἴσθησιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Ἀνδαλουσίας ἡ ἄκρα αὐτῆς καθαριότης. Αἱ οἰκίαι της, τριώροφοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι καλοκτισμέναι καὶ κομψαί. Ἔχει πολλὰς ὡραίας πλατείας, ὡς ἡ πλατεῖα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, καὶ θαυμασίαν λεωφόρον διὰ περίπατον, τὴν Alameda de Apodaca. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων αὐτῆς ἀξιοσημείωτα εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τὸ μοναστήριον τῆς Σάντα Καταλίνας, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκονται πλεῖστοι πίνακες τοῦ Μουρίλλο, τὸ δημαρχεῖον, τὰ δύο θέατρά της, τὸ καπνεργοστάσιόν της καὶ ἡ πλατεῖα τῶν ταυρομαχιῶν. Ἐπὶ πλέον ἔχει πινακοθήκην, βιβλιοθήκην καὶ διάφορα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, μουσικοὺς καὶ φιλολογικοὺς συλλόγους, ἰατρικὴν σχολὴν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σεβίλλης κ. ἄ.

Τὸ *Κάδιξ*, τὰ ἀρχαῖα *Γάδειρα*, τὸ *Γεζιρὰτ Καδὶς* (βλ. λ.) τῶν Ἀράβων, φέρεται ὡς ἀποικία τῶν Φοινίκων. Κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπεκλήθη ὑπ' αὐτῶν Cades καὶ Julia Gaditana. Ἀπετέλεσε μέρος τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Βησιγότθων τῆς Ἱσπανίας καὶ βραδύτερον τοῦ καλιφάτου τῆς Κορδούης, ἀλλὰ τῷ 1262 ἀπηλευθερώθη ὑπὸ Ἀλφόνσου Ι' τοῦ Σοφοῦ τῆς Καστίλλης καὶ ἔκτοτε ἀνήκει εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Τῷ 1596 ἐκυριεύθη, ἐλεηλατήθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἀλλὰ ταχέως ἀνῳκοδομήθη καὶ πάλιν. Τῷ 1702, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Γαλλοϊσπανικῆς συμμαχίας, οἱ Ἄγγλοι πλειστάκις ἀπεπειράθησαν νὰ γίνωσι κύριοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέτυχον. Τῷ 1800 ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος. Ἐκ τοῦ λιμένος αὐτῆς ἐξέπλευσε τῷ 1805 ὁ Γαλλοϊσπανικὸς στόλος καταναυμαχηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐν Τραφαλγκάρ. Τῷ 1808 διετέλεσε τὸ κέντρον τῆς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐξεγέρσεως τῶν Ἱσπανῶν. Ἡ πόλις πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀντέστη ἐπὶ μακρόν, μέχρις οὗ ὁ Οὐέλλιγκτων ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ἀνδαλουσίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1811 συνῆλθον ἐν Κάδιξ οἱ Κορτὲς (βουλαὶ) καὶ ἐκήρυξαν τὸ Σύνταγμα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1812 Τῷ 1823 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες παρέμειναν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1828. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐκηρύχθη ἐπίσης καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1868, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐκθρόνισις τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας καὶ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Δὸν Ἀλφόνσου.

Τὸ Κάδιξ ἀπέχει 95 χλμ. ΒΔ. τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ 585 χιλ. ΝΔ. τῆς Μαδρίτης, συνδέεται δὲ σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Σεβίλλης. Χάρις εἰς τὴν εὐνοϊκὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὸν λαμπρὸν λιμένα της ὑπῆρξε μέγα ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν κέντρον, ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου Σήμερον ἀπώλεσε τὴν σπουδαιότητα τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ἡ δὲ παρακμὴ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς κινήσεως τοῦ λιμένος ἤρχισεν ἀφ' ἧς ἐποχῆς πλεῖσται ἀποικίαι τῆς Ἱσπανίας ἀπεσχίσθησαν, ἰδίως ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ πολέμου τοῦ 1898, ὁπότε ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε τὴν Κούβαν.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1922 οἱ κάτοικοι τοῦ Κάδιξ ἀνήρχοντο εἰς 78 περίπου χιλιάδας.

— **Κάδιξ** (Cadiz ἢ Cadix) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὀκτὼ ἐπαρχιῶν τῆς Ἱσπανίας, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν περιοχὴν τῆς Ἀνδαλουσίας, καὶ μία ἐκ τῶν τριῶν, εἰς ἃς διῃρεῖτο ἄλλοτε τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τῆς Σεβίλλης. Κεῖται μεταξὺ τῶν 36° καὶ 37° Β. πλάτ. καὶ τῶν 5°5' καὶ 6°26' Δ. μήκ. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Χουέλβα καὶ Σεβίλλης, Α. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας τῆς Μαλάγας, ΝΑ. ὑπὸ τῆς Μεσογείου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Γουαδαλκιβίρ, ὅστις χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Χουέλβα. Ἔχει ἔκτασιν 7.323 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 523.246 (ἀπογρ. 1920). Εἶναι πεδινὴ καὶ τελματώδης ἐν τῷ Δ. τμήματι. ὀρεινὴ δὲ ἐν τῷ Α., μὲ κυριώτερα ὄρη τὴν *Σιέρρα Οὐμπρὶκ* καὶ τὴν *Σιέρρα Ρόνδα*. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γκουανταλέτε, Βαλαμιδίνα καὶ Γκουαδαῖρο καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ πλουσιωτέρα ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ οἶνοι, αἱ ἐλαῖαι καὶ οἱ καρποί της, τὰ δὲ μεταλλεῖά της περιέχουν θεῖον, γαιάνθρακας καὶ ἄργυρον. Οἱ κάτοικοί της θεωροῦνται ἐργατικώτατοι. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων εἶναι ἡ ὁμώνυμος αὐτῆς πρωτεύουσα, ἡ *Ἄρκος ντὲ λὰ Φροντέρα*, ἡ *Θερὲζ ντὲ λὰ Φροντέρα*, ἡ *Ἀλγεθίρα*, ἡ *Μεδινα Σιδονια*, ἡ *Γκραθαλένα* κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

κάδιον (τὸ) καὶ *καδίον*· ὑποκορ. τοῦ *κάδος*, μικρὸς κάδος.

Καδιρί. Μουσουλμανικὸν δερβισικὸν τάγμα, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ διασήμου σεΐχου καὶ θεολόγου Ἀβδοὺλ-Καδὶρ Γκιλανί, ὅστις ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα ἀραβιστὶ καὶ ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ν. Μ.

καδίσκος (ὁ)· ὑποκορ. τοῦ *κάδος*, μικρὸς κάδος· || ἀρχ. (βλ. κατωτ.).

—*['Ἀρχ. Δίκ.]* *Κάδος* ἢ *καδίσκος* ἐκαλεῖτο τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ ἐρρίπτοντο αἱ ψῆφοι κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν τὰς ποινικὰς δίκας ψηφοφορίαν. Βραδύτερον ὡρίσθησαν δύο καδίσκοι, ὧν ὁ εἷς, ὁ ἀθωωτικός, ἐκαλεῖτο *ἀπολύων*, ὁ δὲ ἕτερος καταδικαστικὸς ἐκαλεῖτο *ἀπολλύς*. Ὁ δικαστὴς λαμβάνων μίαν ψῆφον ἔρριπτεν αὐτὴν εἰς ἕνα τῶν καδίσκων τούτων. Ι. Δ. Ζ.

Κάδιστον *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Μεραμβέλλου, βορειοανατολικὴ συνέχεια τοῦ ὄγκου τῶν *Δικταίων* ὀρέων, ἀπολῆγον εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Ἰωάννης Ἀφωρεσμένος*, τὸ ὁποῖον φέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους. Πρὸς Ν τούτου ἀνοίγεται ὁ κόλπος Μεραμβέλλου μὲ δύο ἀσφαλεῖς λιμένας, τῆς Σπιναλόγγας καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ε. Γ.

Καδμεία *['Ἀρχ.]*. Ἡ ἀκρόπολις τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ἡ εὑρισκομένη ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ σημερινὴ πόλις τῶν Θηβῶν. Καδμεία ὅμως ἐλέγετο, κατ' ἀρχάς, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου, τοῦ οἰκιστοῦ τῶν ἀρχαίων Θηβῶν. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια, κατὰ τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ λόφου, ἦτο, κατὰ τὸν Α. Κεραμόπουλον, ὠχυρωμένον δι' ἐξωτερικῶν ἰσχυρῶν τοίχων, τῶν πολιτῶν περιοικούντων ἢ διεσπαρμένων κατὰ κώμας καὶ εἰς τὰ ἀγροτικὰ αὐτῶν ἐπαύλια. Τὴν τοιαύτην πόλιν ἐκυρίευσαν ἀργότερον ὁ Ζῆθος καὶ ὁ Ἀμφίων, τότε δὲ ἐκτίσθη περὶ τὸν ὅλον λόφον τὸ ἑπτάπυλον τεῖχος, σχηματισθείσης οὕτω τῆς πόλεως Θήβης ἢ Θηβῶν. Ὁ Willamowitz, ἑρμηνεύων τὸ ὄνομα τῶν Ὁμολωΐδων πυλῶν τῶν τειχῶν τούτων, συμπεραίνει, ὅτι τὰ τείχη ταῦτα ἐκτίσθησαν οὐχὶ πρὸ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος. Τὸ ὄνομα ὅμως τῆς Καδμείας δὲν ἐξετοπίσθη· ἀλλ' ὅσον ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ηὐξάνετο, κατερχομένη καὶ πρὸς τὰς κλιτῦς τοῦ λόφου καὶ κάτω αὐτοῦ, τόσον τοῦτο ἐνετοπίζετο εἰς τὸν ὀχυρὸν λόφον ὡς ἀκρόπολιν, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς λοιπῆς πόλεως τῶν *Θηβῶν* (βλ. λ.). Β. Δ. Θ.

καδμεία *νίκη*. Παροιμιώδης φράσις, δι' ἧς ἐδηλοῦτο πᾶσα ἐπιζήμιος διὰ τὸν κατορθώσαντα ταύτην ἐπιτυχία, ἀπὸ τῆς κατὰ τοῦ Πολυνείκους νίκης τοῦ Ἐτεοκλέους προελθοῦσα.

καδμεία (ἡ) *['Ὀρυκτολ.]*· βλ λ. *ἡμιμορφίτης*

Καδμεῖοι (οἱ), καὶ ***Καδμείωνες*** *['Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο εἷς τῶν παναρχαίων λαῶν τῆς Βοιωτίας, ὅστις εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν Θήβαις καὶ ἐδέσποζε τῆς πεδιάδος τῆς πόλεως ταύτης (Ἀονίου πεδίου), ὡς οἱ Μινύαι ἐδέσποζον τῆς πεδιάδος τοῦ Ὀρχομενοῦ (Κωπαΐδος). Ἀμφότεροι οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπετάγησαν βραδύτερον (ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις) εἰς τοὺς ἀπὸ Θεσσαλίας κατελθόντας καὶ κατακτήσαντες τὰς χώρας τούτων Βοιωτούς, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ ὠνομάσθη Βοιωτία ὁλόκληρος ἡ χώρα. Εἰς τοὺς Καδμείους τούτους, ἀπογόνους τοῦ Κάδμου (κατά τινα τῶν παραδόσεων), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ὠνομάσθησαν οὕτως, ἀναφέρονται οἱ ἡρωϊκοὶ πόλεμοι τῶν «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ τῶν «Ἐπιγόνων», οἵτινες καὶ ἐξέβαλον τοὺς Καδμείους τῆς χώρας των ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λαοδάμαντος, ἀναγκασθέντας νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰλλυριῶν, εἰς τοὺς Ἐγχελέας. Εἰς τὴν χώραν ταύτην εἶχε μετοικήσει καὶ ὁ πρόγονός των Κάδμος, ἀφήσας βασιλέα ἐν Θήβαις τὸν υἱόν του Πολύδωρον, πρόπαππον τοῦ Οἰδίποδος. Κατὰ τῶν Καδμείων εἶχον πολεμήσει, κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπίσης, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀναγκάσαντες αὐτοὺς νὰ δώσωσι πρὸς ταφὴν τοὺς πεσόντας κατὰ τὸν πόλεμον «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» Ἀργείους. Κλάδος τῶν Καδμείων ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἐλθόντες καὶ οὗτοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν ὑπὸ τὸν Κάδμον καὶ ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Ταναγραϊκὴν χώραν, μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν μετοικεσίαν τῶν Καδμείων Μνεία Καδμείων ἐγίνετο κατ' ἄλλους μύθους καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔνθα ἐλέγετο ὅτι εἶχον κατοικήσει, ἐκδιώξαντες τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δώρου, καὶ ἐν Εὐβοίᾳ. ΚΑΨ.

Καδμεῖος *['Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου ἐν Ἑρμιόνῃ, ἰδίως δὲ ἐν Θήβαις, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ χρησιμοποιούμενος καὶ ὡς ἄσυλον, ἔτι δὲ ξόανον πεσὸν ἐξ οὐρανοῦ, ἐπικοσμηθὲν διὰ χαλκοῦ ὑπὸ Πολυδώρου, καὶ βαρὺ χάλκινον ἄγαλμα αὐτοῦ, ἔργον τοῦ Ὀνασιμήδους. —Π.

Κάδμη *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πόλεως *Πριήνης* (βλ. λ.). —Π.

καδμικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κάδμον, ὁ τοῦ Κάδμου, ἄλλως *Καδμεῖος* (βλ. λ. *Καδμεῖοι*).

Καδμῖλος, ἢ ***Κάδμηλος*** *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Καβειροῦς καὶ πατὴρ τῶν τριῶν Καβείρων καὶ τῶν τριῶν Καβειρίδων νυμφῶν. Ἐν τῇ καβειρικῇ λατρείᾳ τῆς Σαμοθρᾴκης συγκατελέγετο ὡς τέταρτος μετὰ τῶν ἄλλων τριῶν Καβείρων καὶ ὑπεδήλου τὸν Ἑρμῆν, καθὼς καὶ ἐν Τυρρηνίᾳ, ὅπου Καδμῖλος ἦτο ἁπλῶς ἐπώνυμον τοῦ Ἑρμοῦ. Ἐπίσης Καδμῖλοι ἢ Κάδμηλοι καὶ *Κάδουλοι* ὠνομάζοντο ἐν Σαμοθρᾴκῃ οἱ ἱερεῖς οἱ τελοῦντες τὰς καβειρικὰς τελετάς, παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις Camilli ἢ Casmili οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Ν. Α.

καδμιοδιμεθύλιον $Cd(CH_3)_2$ (τὸ) *['Ὀργ. Χημ.]*. Μία τῶν σπουδαιοτέρων ὀργανικῶν ἑνώσεων τοῦ *καδμίου* (βλ. λ.). Τὸ καδμιοδιμεθύλιον δὲν ἀπεμονώθη ἐν τελείως καθαρᾷ καταστάσει. Εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 105°, δυσαρέστου ὀσμῆς, διασπᾶται ἤδη ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ εἰς τὸν ἀέρα ὀξειδοῦται πρὸς μεθυλικὸν κάδμιον $Cd(OCH_3)_2$. Σ. Γ.

κάδμιον (τὸ) (Cadmium, Cd) *[Μεταλλ.]*. Μέταλλον ἀτομικοῦ βάρους 112,41, ἀργυρόλευκον, σκληρόν, προσομοιάζον τὸν ψευδάργυρον, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ὀρυκτὰ σχεδὸν πάντοτε συνυπάρχει. Εἰς τὸν ἀέρα ἀφιέμενον καλύπτεται ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος ἐξ ὀξειδίου· εἶναι ἐλατόν, ὅλκιμον καὶ κόπτεται διὰ μαχαιριδίου. Τὸ εἰδικόν του βάρος εἶναι 8,6, τήκεται εἰς 320° καὶ ζέει εἰς 778°. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ νιτρικὸν ὀξύ, δυσκολώτερον εἰς τὸ ἀραιὸν ὑδροχλωρικὸν καὶ εἰς τὸ θειικὸν ὀξύ Οἱ ἀτμοὶ τοῦ μετάλλου ἔχουσι χρῶμα κίτρινον· δι' ἰσχυρᾶς δὲ θερμάνσεως εἰς τὸν ἀέρα καίεται τὸ κάδμιον μὲ ἐρυθρὰν φλόγα, σχηματιζομένου κεραμοχρόου ὀξειδίου. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ Hermann ἐντὸς διαφόρων ὀρυκτῶν τοῦ ψευδαργύρου, ἀπεμονώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Stromeyer. Ὀρυκτὰ καδμίου εἶναι γνωστὰ κυρίως δύο, ὁ *γρηνοκίτης*

Digitized by Google

(θειοῦχον κάδμιον) καὶ ὁ *σταβίτης* (ἀνθρακικὸν κάδμιον), ἀμφότερα σπάνια καὶ εἰς μικρὰ ποσὰ εὑρισκόμενα. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως παρουσιάζουσιν ἐνδιαφέρον μόνον τὰ διάφορα ὀρυκτὰ τοῦ ψευδαργύρου, εἰς τὰ ὁποῖα σχεδὸν πάντοτε περιέχεται εἰς μικρὸν ποσὸν τὸ κάδμιον.

Τὴν κυρίαν πρώτην ὕλην ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ τοῦ καδμίου ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος *καπνὸς τοῦ ψευδαργύρου*, ἡ καστανόχρους κόνις ἡ ἀποσταζομένη πρώτη κατὰ τὴν κατεργασίαν τῶν καδμιούχων ὀρυκτῶν τοῦ ψευδαργύρου, ἡ ὁποία περιέχει μέχρι 30 % ὀξειδίου τοῦ καδμίου. Δι' ἀναγωγῆς ταύτης μετ' ἄνθρακος καὶ κλασματικῆς ἀποστάξεως λαμβάνεται τὸ κάδμιον, τὸ ὁποῖον εἶναι πτητικὸν εἰς πολὺ ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν ἀπὸ τὸν ψευδάργυρον· δι' ἐπανειλημμένης δὲ ἀποστάξεως λαμβάνεται τὸ μέταλλον καθαρόν. Τελείως καθαρὸν κάδμιον λαμβάνεται ἁπλούστερον δι' ὑγρᾶς ὁδοῦ, κατεργαζομένου τοῦ κράματος ψευδαργύρου καὶ καδμίου μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, ὁπότε διαλύεται πρῶτον ὁ ψευδάργυρος μόνον, ἐνῷ τὸ κάδμιον, ὡς ἠλεκτροθετικώτερον μέταλλον, ἀποβάλλεται ἐκ τοῦ διαλύματος. Κατὰ νεωτέραν μέθοδον λαμβάνεται καθαρὸν κάδμιον, ἀπηλλαγμένον ψευδαργύρου δι' ἐρυθροπυρώσεως καδμιούχων μεταλλευμάτων ψευδαργύρου μετὰ ἀνθρακικοῦ σιδήρου, ἀνθρακικοῦ μαγγανίου ἢ πίσσης· τὰ σώματα ταῦτα ἀνάγουσι τὸ ὀξείδιον τοῦ καδμίου πρὸς μέταλλον, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ὀξειδίου τοῦ ψευδαργύρου οὐδεμίαν ἀσκοῦσιν ἐπίδρασιν, καὶ οὕτως ἀποστάζει καθαρὸν κάδμιον. Ὑγροχημικῶς λαμβάνεται τὸ κάδμιον ἐκ τῶν διαλυμάτων τῶν ἁλάτων του δι' ἐμβαπτίσεως ψευδαργύρου ἢ καὶ ἀργυλλίου παρουσίᾳ ἰχνῶν νιτρικοῦ χρωμίου.

Τὸ κάδμιον χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παρασκευὴν *εὐτήκτων κραμάτων*, ἅτινα, ἀποτελούμενα ἐκ μολύβδου, κασσιτέρου, βισμουθίου καὶ καδμίου, χρησιμεύουσιν ὡς συγκολλητικὰ καὶ ὡς αὐτόματα κλεῖστρα πυροσβεστικῶν συσκευῶν. Ἐπίσης ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ χρησιμεύει πρὸς ἔμφραξιν τῶν ὀδόντων ἀμάλγαμα καδμίου, ἀποτελούμενον ἐξ 25% καδμίου καὶ 75% ὑδραργύρου, τὸ ὁποῖον ἅμα τῇ παρασκευῇ του εἶναι πλαστικόν, μετὰ βραχὺ ὅμως χρονικὸν διάστημα ἀποκτᾷ μεγάλην σκληρότητα. Χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς κατασκευὴν τῶν κανονικῶν στοιχείων τοῦ Weston διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως.

Καδμίου ἑνώσεις. Τὰ ἅλατα τοῦ καδμίου εἶναι ἄχροα ἢ λευκά, εὐδιάλυτα εἰς ὕδωρ, τὰ δὲ διαλύματά των ὑδρολυόμενα ἐρυθραίνουσι τὸν κυανοῦν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου. Ψευδάργυρος τιθέμενος ἐντὸς διαλύματος ἅλατος καδμίου ἐκδιώκει αὐτὸ καὶ ἀποβάλλεται οὕτω τὸ κάδμιον ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφὴν δενδριτῶν. Ὡς πρὸς τὰς φυσιολογικὰς ἰδιότητας αἱ ἑνώσεις τοῦ καδμίου ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τοῦ ψευδαργύρου καὶ τοῦ ὑδραργύρου. Ἐπιφέρουσι κυρίως παράλυσιν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἐπιδρῶσι κατόπιν ἐπὶ τοῦ μυϊκοῦ συστήματος.

Ἀνθρακικὸν κάδμιον ($CdCO_3$). Λαμβάνεται ὡς λευκὸν ἵζημα ἐκ διαλύματος θειικοῦ καδμίου τῇ ἐπιδράσει ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων. Πλυνόμενον καὶ ξηραινόμενον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν χρώματος κιτρίνου τοῦ καδμίου σκοτεινοῦ τόνου.

Βρωμιοῦχον κάδμιον ($CdBr_2$). Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως βρωμίου ἐπὶ καδμίου, ἐν ἐρυθροπυρώσει, ἢ διὰ κατεργασίας αἰωρήματος κόνεως καδμίου ἐν ὕδατι μετὰ βρωμίου, ἐξατμίσεως τοῦ μείγματος καὶ κρυσταλλώσεως. Τὸ ἄνυδρον ἅλας τήκεται εἰς 580° καὶ ἐξαχνοῦται θερμαινόμενον πρὸς λευκὰ φυλλίδια μαργαριτώδους λάμψεως. Διαλύεται εἰς ὀξόνην εἰς τὸ ὕδωρ διαλύεται καὶ δι' ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος καταλείπει κρυστάλλους μετὰ κρυσταλλικοῦ ὕδατος $CdBr_2.4H_2O$, οἵτινες θερμαινόμενοι ἐν 100° χάνουσι τὰ δύο μόρια τοῦ ὕδατος καὶ ἐν 200° τὸ ὑπόλοιπον. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτογραφίᾳ.

Θειικὸν κάδμιον ($CdSO_4$). Κρυσταλλοῦται εἰς ὀρθορομβικὰ πρίσματα εὐσταθῆ εἰς τὸν ἀέρα καὶ μὴ ἀλλοιούμενα δι' ἐρυθροπυρώσεως. Παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως καδμίου εἰς θειικὸν ὀξύ, εὐκολώτερον τῇ προσθήκῃ καὶ ὀλίγου νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος, ὁπότε σχηματίζει ἀχρόους κρυστάλλους τῆς συστάσεως $3CdSO_4.8H_2O$ καὶ $CdSO_4.4H_2O$, εὐδιαλύτους ἐν ὕδατι. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τοῦ κιτρίνου τοῦ καδμίου, καὶ εἰς ἀραιὰ διαλύματα ἐφαρμόζεται ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅπως καὶ ὁ θειικὸς ψευδάργυρος.

Θειοῦχον κάδμιον (CdS). Κιτρίνη κόνις σχηματιζομένη τῇ ἐπιδράσει ὑδροθείου ἐπὶ ὀξίνου ἢ οὐδετέρου διαλύματος ἅλατος καδμίου. Διαλύεται εἰς τὸ ἀραιὸν νιτρικὸν ὀξὺ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς χρῶμα ἐν τῇ ζωγραφικῇ.

Ἰωδιοῦχον κάδμιον (CdJ_2). Παρασκευάζεται τῇ ἐπιδράσει ἰωδίου ἐπὶ καδμίου παρουσίᾳ ὕδατος, κρυσταλλοῦται εἰς στιλπνὰ ἑξαγωνικὰ πινακίδια τηκόμενα εἰς 404° καὶ εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτογραφίᾳ καὶ μεμειγμένον μετὰ διαλύματος ἀμύλου ὡς ἀντιδραστήριον νιτρώδους ὀξέος, ἠλεκτρικοῦ χλωρίου καὶ βρωμίου.

Νιτρικὸν κάδμιον $Cd(NO_3)_2.4H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς βελονοειδεῖς κρυστάλλους συσσωματωμένους ἀκτινοειδῶς καὶ διαρρέοντας ἐν τῷ ἀέρι. Τήκεται εἰς 59,5° καὶ εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὀξείδιον καδμίου (CdO). Καστανόχρους κόνις, ἡ ὁποία θερμαινομένη εἰς 700° ἄρχεται ἐξατμιζομένη χωρὶς νὰ τακῇ, εἰς τοὺς 1000° δὲ εἶναι τελείως πτητική. Ἀνάγεται εὐκόλως θερμαινόμενον μετ' ἄνθρακος εἰς 300—400°. Παρασκευάζεται διὰ καύσεως τοῦ μετάλλου εἰς τὸν ἀέρα ἢ διὰ πυρώσεως τοῦ νιτρικοῦ ἢ ἀνθρακικοῦ ἅλατος ἢ τοῦ ὑδροξειδίου. Πυρούμενον εἰς ρεῦμα ὀξυγόνου σχηματίζει σκοτεινῶς ἐρυθροὺς κυβικοὺς κρυστάλλους.

Ὀξεικὸν κάδμιον $Cd(CH_3COO)_2H_2O_3$. Λαμβάνεται διὰ διαλύσεως ὀξειδίου τοῦ καδμίου ἐν ὀξεικῷ ὀξεῖ καὶ ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος μέχρι κρυσταλλώσεως. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἀναλύσει καὶ πρὸς παρασκευὴν ἰριδιζόντων χρωμάτων κεραμευτικῆς.

Χλωριοῦχον κάδμιον $CdCl_2 2H_2O$. Λαμβάνεται δι' ἐξατμίσεως ὑδροχλωρικοῦ διαλύματος καδμίου εἰς εὐκόλως ἀποσαθρούμενα πρίσματα. Ὡς ἄνυδρον ἀποτελεῖ διαφανῆ μᾶζαν μεταλλικῆς λάμψεως, τηκομένην εἰς 570° καὶ λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὑδροξείδιον καδμίου $Cd(OH)_2$. Λευκὴ ἄμορφος κόνις, διαλυομένη εὐκόλως εἰς ὀξέα καὶ εἰς ἀμμωνίαν (βλ. κατ. *ἀντιδράσεις κατιόντων καδμίου*). Παρασκευάζεται διὰ κατεργασίας ὀξειδίου τοῦ καδμίου μετὰ ἀραιοῦ διαλύματος καυστικοῦ κάλεως, ἢ διὰ προσθήκης καυστικῶν ἀλκαλίων εἰς διάλυμα ἅλατος καδμίου.

Ἀντιδράσεις κατιόντων καδμίου. Τὰ διαλύματα τῶν ἁλάτων τοῦ καδμίου, τῇ ἐπιδράσει καυστικῶν ἀλκαλίων, σχηματίζουσι λευκὸν ἵζημα ἐξ ὑδροξειδίου τοῦ καδμίου, ἀδιάλυτον ἐν περισσείᾳ ἀντιδραστηρίου. Ἡ ἀμμωνία σχηματίζει ἐπίσης λευκὸν ἵζημα ἐκ $Cd(OH)_2$, διαλυτὸν ὅμως ἐν περισσείᾳ ἀμμωνίας, ὅτε σχηματίζεται τὸ περίπλοκον ἅλας $[Cd(NH_3)_4]^{\cdot\cdot}(OH)'_2$. Τὸ ὑδρόθειον σχηματίζει κίτρινον ἵζημα ἐκ θειούχου καδμίου (CdS). Κυανιοῦχον κάλιον σχηματίζει λευκὸν ἵζημα ἐκ $Cd(CN)_2$, διαλυτὸν ἐν περισσείᾳ ἀντιδραστηρίου, ὅτε σχηματίζεται τὸ ἅλας $K_2^{\cdot\cdot}Cd^{\cdot\cdot}(CN)''''_4$, τὸ ὁποῖον ὡς περιέχον κατιόντα καδμίου παρέχει καὶ τὰς ἀντιδράσεις αὐτῶν· οὕτως, ἂν διοχετευθῇ δι' αὐτοῦ ὑδρόθειον σχηματίζεται τὸ κίτρινον θειοῦχον κάδμιον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν χαλκόν, οὗτινος τὸ ἀντίστοιχον περίπλοκον ἅλας δὲν περιέχει κατιόντα χαλκοῦ.

Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς καδμίου. Σταθμικῶς προσδιορίζεται: 1) Ὡς θειικὸν κάδμιον ($CdSO_4$). Καταβυθίζεται δι' ὑδροθείου ὡς θειοῦχον ἐκ διαλύματος ἐνέχοντος θειικὸν ὀξύ. Τὸ ἵζημα διαλύεται εἰς θερμὸν ὑδροχλώριον, ἐξατμίζεται ἐν χωνευτηρίῳ μετὰ θειικοῦ ὀξέος, πυροῦται ἠπίως καὶ ζυγίζεται ὡς $CdSO_4$. 2) Ὡς ὀξείδιον (CdO). Καταβυθίζεται δι' ἀνθρακικοῦ καλίου ἐν βρασμῷ καὶ πλύνεται διὰ θερμοῦ ὕδατος· μετὰ τὴν ξήρανσιν χωρίζεται τὸ ἵζημα ἀπὸ τοῦ ἠθμοῦ, τὰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἴχνη τοῦ ἰζήματος διαλύονται εἰς νιτρικὸν ὀξύ, ἐξατμίζεται τὸ διήθημα ἐν χωνευτηρίῳ, προστίθεται τὸ ἵζημα καὶ πυροῦται. Οὕτως ἀποφεύγεται ἡ καῦσις τοῦ ἠθμοῦ, διότι τὸ ὀξείδιον τοῦ καδμίου ἀνάγεται εὐκόλως πρὸς μεταλλικὸν κάδμιον, τὸ ὁποῖον εἶναι πτητικόν.

Καδμίου κράματα. Ταῦτα διακρίνονται διὰ τὸ εὔτηκτον αὐτῶν. Τὰ σπουδαιότερα τούτων εἶναι: 1) Τὸ κρᾶμα τοῦ Wood, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἓν μέρος καδμίου, 2 μ. μολύβδου, 4 μ. κασσιτέρου καὶ 4 μ. βισμουθίου. Λίαν στιλπνόν, σχεδὸν ἀργυρόλευκον, τηκόμενον ὀλίγον ἄνω τῶν 60° χρησιμεύει πρὸς συγκόλλησιν μετάλλων ἐν ταπεινῇ θερμοκρασίᾳ. 2) Τὸ κρᾶμα τοῦ Lippowitz, ἀποτελούμενον ἀπὸ 3 μέρη καδμίου, 8 μ. μολύβδου, 8 μ. κασσιτέρου καὶ 15 μ. βισμουθίου, τὸ ὁποῖον τήκεται εἰς 70°. 3) Τὸ συγκολλητικὸν κρᾶμα, ἀποτελούμενον ἐκ 2 μερῶν καδμίου, 2 μ. μολύβδου καὶ 4 μ. κασσιτέρου, τὸ ὁποῖον τήκεται εἰς 149°. 4) Τὸ ἀργιλλιοκάδμιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ 90,5 μέρη ἀργιλλίου, 3,5 μ. καδμίου καὶ 6 μ. χαλκοῦ, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν χυτῶν ἀντικειμένων καὶ δύναται νὰ ὑποβληθῇ εὐκόλως εἰς μηχανικὴν ἐπεξεργασίαν.

Καδμίου χρώματα. Ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ καδμίου ἡ μόνη χρησιμοποιουμένη ὡς χρῶμα εἶναι τὸ θειοῦχον κάδμιον, τὸ *κίτρινον τοῦ καδμίου* λεγόμενον (jaune brillant, Kadmium-gelb). Ὡραῖον κίτρινον χρῶμα, οὐδόλως ἀλλοιούμενον ὑπὸ τοῦ φωτὸς καὶ ἔχον μεγάλην χρωστικὴν ἱκανότητα. Χρησιμοποιεῖται μεγάλως ἐν τῇ ζωγραφικῇ, καίτοι ἡ τιμή του εἶναι σχετικῶς ὑψηλή. Παρασκευάζεται καταβυθιζόμενον ἐκ τῶν διαλυμάτων ἁλάτων καδμίου ὑπὸ ὑδροθείου ἢ θειούχου νατρίου. Ἐξ οὐδετέρων ἢ ἀσθενῶς ὀξίνων διαλυμάτων λαμβάνεται ζωηρῶς κίτρινον χρῶμα (λεμονοκίτρινον), ἐξ ὀξίνων δὲ διαλυμάτων χρῶμα μέχρι πορτοκαλλιοχρόου. Παρασκευάζεται καὶ δι' ἠλεκτρολύσεως διαλύματος χλωριούχου νατρίου μεταξὺ ἠλεκτροδίων ἐκ καδμίου ὑπὸ σύγχρονον διοχέτευσιν ὑδροθείου. Τὰ σκοτεινότερα εἴδη παρασκευάζονται γενικῶς διὰ ξηρᾶς ὁδοῦ, καὶ δὴ διὰ πυρώσεως ἐντὸς χωνευτηρίου Ἔσσης μείγματος ἀνθρακικοῦ καδμίου μετὰ τοῦ ἡμίσεος βάρους του ἀνθέων θείου· τὸ προϊὸν μετὰ τὴν ψῦξιν κονιοποιεῖται.

Ι. ΧΟΡΕ

—καδμίου ἅλατα *[Φαρμ.]*. Ἐκ τῶν ἁλάτων τοῦ *καδμίου* (βλ. λ.) ἐν τῇ θεραπευτικῇ εὗρον ἐφαρμογήν: τὸ *ἰωδιοῦχον κάδμιον* ἐπὶ χοιραδικῶν διογκώσεων τῶν ἀδένων, δερμοπαθειῶν καὶ ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ, τὸ *θειικὸν κάδμιον* ὡς κολλύριον ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ καὶ τὸ *βαλεριανικὸν κάδμιον* ὡς ἀντισπασμωδικὸν φάρμακον.

Κ. Γ. Μ.

Κάδμος *[Μυθολ.]*. Ἐθνικὸς ἥρως τῶν Θηβαίων, ἐκ τοῦ ὁποίου οὗτοι ἔφερον ἤδη κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν τὸ ἐπώνυμον *Καδμεῖοι* (βλ. λ.). Αἱ περὶ τῆς γενεαλογίας αὐτοῦ μυθικαὶ παραδόσεις εἶναι ποικίλαι. Κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας, ἀπαντώσας ἐν τῇ «Θεογονίᾳ» τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἐν τῇ «Θηβαΐδι», ὁ Κάδμος ἐπανήγαγεν εἰς τὴν πατρίδα της, τὰς Θήβας, τὴν Ἁρμονίαν, θυγατέρα τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ νυμφευθεὶς αὐτὴν ἀπέκτησε πέντε τέκνα: *Πολύδωρον*, *Ἰνώ*, *Σεμέλην*, *Ἀγαύην* καὶ *Αὐτονόην*. Πληρέστεραι εἶναι αἱ παραδόσεις τῶν τραγικῶν καὶ τῶν μεταγενεστέρων μυθογράφων. Κατ' αὐτὰς ὁ Κάδμος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φοινίκης Ἀγήνορος καὶ τῆς Τηλεφάσσης, ἔγγονος δὲ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Λιβύης. Ὅτε ὁ Ζεὺς ἐρασθεὶς τῆς ἀδελφῆς του Εὐρώπης ἀπήγαγεν αὐτήν, ὁ Κάδμος μετὰ τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν του, Φοίνικος καὶ Κίλικος, ἀνεχώρησε πρὸς ἀναζήτησίν της. Λαβόντες ἕκαστος διάφορον κατεύθυνσιν, περιεπλανήθησαν ἐπὶ μα-

Ἡ μάχη τοῦ Κάδμου κατὰ τοῦ δράκοντος.
[Τμῆμα Ἐτρουσκικῆς ἀγγειογραφίας.]

κρόν, καὶ ὁ μὲν Φοῖνιξ καταλήξας εἰς τὴν Φοινίκην ἐγκατεστάθη εἰς αὐτήν, ὁ Κίλιξ ἐπίσης ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὁ δὲ Κάδμος, ἀφοῦ περιῆλθε τὴν Κρήτην, Ρόδον, Θάσον, Θήραν καὶ Θράκην, κατέληξεν εἰς Δελφούς, ἵνα συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκεῖ ἔλαβε τὸν χρησμὸν νὰ παύσῃ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς του καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ ὅπου θὰ τὸν ὡδήγει μία δάμαλις, τὴν ὁποίαν θὰ συνήντα καθ' ὁδόν, ἱδρύων πόλιν εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἡ δάμαλις θὰ κατέπιπτε κατάκοπος ἐκ τῆς ὁδοιπορίας. Ὁ Κάδμος ἀναχωρήσας ἐκ Δελφῶν συνήντησεν ἐν Φωκίδι τὴν δάμαλιν τοῦ χρησμοῦ καὶ τὴν ἠκολούθησε, μέχρις ὅτου αὕτη, διασχίσασα ἱκανὸν μέρος τῆς Βοιωτικῆς πεδιάδος, κατέπεσεν εἰς τὴν θέσιν τῶν Θηβῶν. Ὁ Κάδμος ἐθυσίασεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν Ὄγκαν καὶ ἀπέστειλε τοὺς συντρόφους του νὰ λάβωσιν ὕδωρ διὰ τὴν θυσίαν ἔκ τινος γειτονικῆς πηγῆς, ἀφιερωμένης εἰς τὸν Ἄρη. Τὴν πηγὴν ὅμως ταύτην ἐφύλαττε δράκων, ὁ ὁποῖος κατέφαγε τοὺς ἀποσταλέντας. Ὁ Κάδμος τότε βοηθούμενος ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐφόνευσε τὸν δράκοντα καὶ κατὰ συμβουλὴν αὐτῆς ἔσπειρε τοὺς ὀδόντας του. Ἐκ τούτων ἀνεφύησαν ἐκ τῆς γῆς ἥρωες, οἱ *Σπαρτοί*, πάνοπλοι, ῥίψαντος δὲ τοῦ Κάδμου μεταξὺ αὐτῶν λίθον περιῆλθον εἰς φονικὴν ῥῆξιν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλληλοεσφάγησαν πλὴν πέντε. Οὗτοι ἦσαν κατὰ τοὺς ποιητάς: *Ἐχίων*, *Οὐδαῖος*, *Χθόνιος*, *Πέλωρ*, *Ὑπερήνωρ* καὶ οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο γενάρχαι τῶν ἀριστοκρατικῶν οἴκων τῶν Θηβῶν. Καταδικασθεὶς διὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος εἰς ὀκταετῆ δουλείαν παρὰ τῷ Ἄρει, μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του ἔλαβε παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν ἐξουσίαν τῶν Θηβῶν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἁρμονίαν, θυγατέρα τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπως δὲ εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, παρευρέθησαν εἰς τὴν τελετὴν τῶν γάμων πάντες οἱ θεοί, φέροντες ἕκαστος πολύτιμόν τι δῶρον. Ὁ Κάδμος ἔζησεν εὐτυχὴς τὸν μετέπειτα χρόνον μέχρι βαθυτάτου γήρατος, ἀποθανὼν δὲ μετηνέχθη ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία. Κατά τινα ὅμως ἄλλην παράδοσιν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Θήβας

Digitized by Google

καὶ ἔφυγε μετὰ τῆς συζύγου του πρὸς βορρᾶν, εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, λαβοῦσαν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ τελευταίου υἱοῦ του Ἰλλυριοῦ, τὸν ὁποῖον ἐγέννησε καθ' ὁδὸν ἡ σύζυγός του.

Ὁ μῦθος οὗτος ἐθεωρήθη κατ' ἀρχὰς ὡς μαρτυρῶν περὶ τῆς φοινικικῆς καταγωγῆς τοῦ ἱδρυτοῦ τῶν Θηβῶν, δι' ὃ καὶ τὸ ὄνομά του ἡρμηνεύθη ἐκ τοῦ φοινικικοῦ «gadmon», σημαίνοντος «ἀνατολικός». Οἱ νεώτεροι ὅμως, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἑλληνικότητος ὅλων τῶν ἄλλων ὀνομάτων τῶν προσώπων τοῦ μύθου, θεωροῦν τὸν Κάδμον ἰθαγενῆ Βοιωτὸν ἱδρυτὴν τῶν Θηβῶν καὶ γενάρχην τῶν Καδμείων.

Οἱ γάμοι τοῦ Κάδμου μετὰ τῆς Ἁρμονίας ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θέμα προσφιλὲς εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας, καθὼς καὶ ἡ παράδοσις τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ πρὸς τὸν δράκοντα. Ἐκ τῶν περισωθεισῶν ἐπὶ ἀγγείων παραστάσεων ἀξία λόγου εἶναι ἡ εἰκονιζομένη ἐνταῦθα, καὶ ἑτέρα, ἐν ᾗ ὁ Κάδμος παρίσταται νέος φέρων γένειον, μὲ ἔνδυμα πολυτελὲς καὶ σπάθην εἰς τὴν χεῖρα. Πρὸ αὐτοῦ ἵσταται ὁ δράκων καὶ κάτωθεν ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὴν μορφὴν μεγαλοπρεποῦς γυναικός, εἰς τοὺς πόδας τῆς ὁποίας ὁ Ἔρως καταθέτει στέφανον. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Νίκη στέφουσιν αὐτὸν διὰ στεφάνων δάφνης. Ὄπισθέν του κάθηται ἡ σύζυγός του Ἁρμονία καὶ μετ' αὐτὴν ὁ Ποσειδῶν, ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Κόρη. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ παράδοσις, τὴν ὁποίαν διέσωσεν ὁ Ἡρόδοτος, καθ' ἣν ὁ Κάδμος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε πρῶτος εἰς τὰς Θήβας τὴν φοινικικὴν γραφήν, τῆς ὁποίας τὰ γράμματα, τροποποιηθέντα συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκλήθησαν ἀπ' αὐτοῦ *καδμήια*. Πρὸς ταῦτα δέον νὰ σχετισθῇ καὶ ἡ παράδοσις ὅτι ὁ Κάδμος πρῶτος εἰσήγαγε τὴν μεταλλωρυχίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ὅτι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Θηβαίων ὁ κατ' ἐξοχὴν γενάρχης καὶ ἐκπολιτιστὴς αὐτῶν. Ν. Α.

—**Κάδμος** *[Ἀρμ. Μυθολ.]*. Εἷς τῶν τεσσάρων μυθικῶν υἱῶν τοῦ Χαϊκ γενάρχου τῶν Ἀρμενίων.

—**Κάδμος**. Υἱὸς τοῦ Σκύθου, βασιλέως τῆς νήσου Κῶ, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον περὶ τὸ 500 π. Χ. Μετ' οὐ πολὺ παραιτηθεὶς ἑκουσίως τῶν βασιλικῶν του δικαιωμάτων καὶ συναθροίσας ἀποίκους Σαμίους ἔπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἵδρυσε τὴν πόλιν *Ζάγκλην*, τὴν ὕστερον μετονομασθεῖσαν Μεσσήνην. Περὶ τὸ 481 π. Χ. ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ φίλου του Γέλωνος, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ κεφαλῆς τριῶν πλοίων πεντηκοντόρων καὶ πολλῶν δώρων, ἵνα προσφέρῃ αὐτὰ εἰς τὸν τότε ἐκστρατεύοντα κατὰ τῆς Ἑλλάδος Ξέρξην, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐνίκα τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν δὲ νικηθῇ ὑπ' αὐτῶν νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὰ εἰς τὰς Συρακούσας. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ξέρξου ὁ Κάδμος ἀπέδωκε τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ θησαυροῦ εἰς τὸν Γέλωνα. Ὁ Müller, κρίνων τὴν ἀνωτέρω ἱστορικὴν παράδοσιν, εἰκάζει ὅτι ὁ Κάδμος ἦτο ἰθαγενὴς τύραννος τῆς Ζάγκλης, ἐκβληθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμίων τῷ 497 π. Χ. καὶ καταφυγὼν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς νήσου Κῶ, ἀπὸ ταύτης δὲ παραιτηθεὶς ἐπανῆλθε τῷ 484 εἰς τὴν πατρίδα του Ζάγκλην συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ποιητὴν Ἐπίχαρμον. Ν. Α.

—**Κάδμος ὁ Μιλήσιος**. Ὁ ἀρχαιότερος τῶν λογογράφων, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ. Ἐγεννήθη ἐν Μιλήτῳ ἐκ πατρὸς Πανδίονος. Τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ ἀπωλέσθη, ἐπεγράφετο «Κτίσις Μιλήτου καὶ ὅλης τῆς Ἰωνίας», ἐκ 4 βιβλίων ἀποτελούμενον· ἐν αὐτῷ ἐξήταζε τὴν ἱστορίαν ἀρχαίας καὶ σκοτεινῆς ἐποχῆς, ἐξ ἧς ὀλίγαι μόνον παραδόσεις προφορικαὶ διεσῴζοντο, καὶ αὗται μετὰ μύθων ἀναμεμειγμέναι. Γ. Γ.

Κάδμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Ποταμὸς τῆς Καμπανίας, κατά τινας μὲν ὁ νῦν δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Θυάμιδος Λογγοβίτσα, κατ' ἄλλους δὲ ταυτιζόμενος πρὸς τὸν παραπόταμον τοῦ Θυάμιδος *Καστρινὸν* ἢ *Γλυκύν*, καὶ κατ' ἄλλους πρὸς τὴν *Μολίτσαν*, πηγάζοντα Δ τῆς Δωδώνης, εἰς ὀλίγην ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν.—2) Ποταμὸς ῥέων παρὰ τὴν Λαοδίκειαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπογείως («τὸ πλέον ὑπὸ γῆς ῥυείς»), ταυτιζόμενος πρὸς τὸν σημερινὸν *Τσουκούρ-σού*. —3) Ὀροσειρὰ τῆς Καρίας κατὰ τὰ πρὸς Λυδίαν καὶ Φρυγίαν σύνορα, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Χωνᾶς*. —Π.

Κάδοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῇ Ἐπικτήτῳ Φρυγίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ (*Στράβ.* Ι, 576). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 668, 10) ὡς μία τῶν 39 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς ὑπὸ κονσουλάριον. Τῶν Κάδων σῴζονται νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Κλαυδίου μέχρι τοῦ Γαλλιηνοῦ, μετὰ ἢ ἄνευ τῶν προτομῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΑΔΟΗΝΩΝ. Σήμερον ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται *Γκεντίζ*. Α. Θ. Σ.

καδοποιεῖον (τό)· ὁ τόπος, τὸ κατάστημα ὅπου κατασκευάζονται κάδοι.

καδοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς κάδων.

κάδος (ὁ)· ἀγγεῖον εὐρύστομον πρὸς μετακόμισιν οἴνου, γάλακτος ἢ ἄλλων ὑγρῶν, ἰδίᾳ δὲ ὕδατος, κοιν. *κουβᾶς*· ‖ δοχεῖον ξύλινον πρὸς εἰσδοχὴν ὕδατος διὰ ποικίλας χρήσεις, κοιν. *μαστέλλο*· ‖ ἀντλητήριον ἐκ μετάλλου, δέρματος καὶ ἰδίᾳ ἐκ ξύλου· ‖ ἰδιωματ., μονὰς χωρητικότητος 30 ὀκάδων: «*ἕναν κάδο σιτάρι*» ‖ μέγα δοχεῖον ἐκ σανίδων (ἀπὸ δούγες), χρησιμοποιούμενον διὰ ποικίλας χρήσεις, οἷον πρὸς ἐναπόθεσιν σταφυλῶν κατὰ τὸν τρυγητόν, οἴνου, ὕδατος, χρωμάτων εἰς τὰ βαφεῖα κττ.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Κάδος* καλεῖται τὸ δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ζύμωσις τοῦ γλεύκους καὶ δὴ τοῦ ἐξ ἐρυθρῶν σταφυλῶν προερχομένου. Κατασκευάζεται ἢ ἐκ ξύλου (δρυός), ἢ διὰ τοιχοποιίας ἢ ἐκ σιδηροκονιάματος ἢ καὶ ἐκ μετάλλου. Οἱ ξύλινοι κάδοι δίδουν τὸν καλυτέρας ποιότητος οἶνον, δύνανται ὅμως νὰ ἐφαρμοσθοῦν μόνον εἰς μικρὰν οἰνοποιίαν. Διὰ τὴν μεγάλην κατασκευάζονται κάδοι κτιστοὶ οἱουδήποτε μεγέθους. Εἰς τὰ θερμὰ κλίματα δὲν πρέπει ἡ χωρητικότης των νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 200 ἑκατόλιτρα, ἵνα οὕτω γίνεται ἡ ἐναλλαγὴ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ζυμουμένου γλεύκους κατὰ τὸ δυνατὸν καλυτέρα. Οἱ ἐκ τοιχοποιίας ἢ ἐκ σιδηροκονίας κατασκευαζόμενοι κάδοι χρίονται ἐσωτερικῶς διὰ τσιμέντου, τοῦ ὁποίου παρατηροῦμεν δύο μειονεκτήματα ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασίν του ἐπὶ τοῦ ζυμουμένου οἴνου. Πρῶτον ὅτι ὁ σίδηρος τοῦ τσιμέντου προδιαθέτει τὸν οἶνον διὰ τὴν νόσον casse ferrique, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται χημικὴ ἐπιλογὴ τοῦ χρησιμοποιηθησομένου τσιμέντου. Δεύτερον ἡ ἄσβεστος τοῦ τσιμέντου ἐξουδετεροῖ τὴν ὀξύτητά του, καὶ διὰ τοῦτο, πρὸ τῆς χρήσεώς των, οἱ κάδοι οὗτοι πληροῦνται ὕδατος καὶ ἀφίενται οὕτω δύο ἕως τρεῖς ἡμέρας καὶ μετὰ ταῦτα κενοῦνται καὶ ἐπαλείφονται μὲ διάλυσιν τρυγικοῦ ὀξέος 20% δίς· ἡ δευτέρα ἐπάλειψις γίνεται μετὰ τὴν ξήρανσιν τῆς πρώτης. Οὕτω σχηματίζεται οὐδέτερον τρυγικὸν ἀσβέστιον, μὴ ἔχον καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς συστάσεως τοῦ οἴνου. Πλὴν τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος γίνεται χρῆσις καὶ ἄλλων οὐσιῶν πρὸς ἐπάλειψιν, ὡς εἶναι τὸ πυριτικὸν κάλιον (ὑδρύαλος), αἵτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν οὐδετεροποίησιν τῶν τοιχωμάτων τῶν κάδων.

Εἴδη κάδων.
[1=Ἐκ μετάλλου. 2 καὶ 3=Ἐκ ξύλου. 4=Ἐκ πανίου.]

Τὸ σχῆμα τῶν κάδων δύναται νὰ εἶναι κόλουρος πυραμίς, κυλινδρικὸν ἢ καὶ ὀρθογώνιον. Οἱ κάδοι φέρουν εἰς τὸ κάτω μέρος των ἄνοιγμα διὰ τὸν καθαρισμὸν καὶ κρουνόν. Εἶναι ἄλλοτε μὲν ἀνοικτοὶ ἄνωθεν, ἄλλοτε δὲ κλειστοί, μὲ ἓν μεγάλο μόνον ἄνοιγμα εἰς τὸν θόλον πρὸς ἐκφυγὴν τοῦ κατὰ τὴν ζύμωσιν παραγομένου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Μ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

— *[Τεκτον.]* *Κάδοι* καλοῦνται τὰ διάφορα δοχεῖα, φιάλαι κλπ., τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις εἰς τὰ ἐπίσημα τεκτονικὰ γεύματα, τὰς ἀγάπας. Κ. Κ. Κ.

Καδοσία, ἡ *Κοδοσία [Μεσ. Γεωγρ.]*. Ἐπισκοπὴ τῆς Βιθυνίας, ἀγνώστου ἐπακριβοῦς θέσεως καὶ ἐποχῆς, ἀναφερομένη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Γάλλου, κειμένη ἴσως παρ' αὐτήν. —Π.

Καδούλης *Τσίγκανος*. Παργινὸς ἱστορικός, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνέγραψε πραγματείας περὶ Ἠπείρου ὡς καὶ ἐπίκρισιν τῆς ἱστορίας τοῦ Περραιβοῦ περὶ Σουλίου καὶ Πάργας. Γ. Δ. Κ.

κάδουλος (ὁ) (Cadulus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀδοντιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῴαρια μὲ κόγχην βραχεῖαν, διωγκωμένην περὶ τὸ μέσον, δεξιοστρόφον, ἐλαφρῶς τοξοειδῆ, ἠνεῳγμένην εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα καὶ στιλπνοῦ λευκοῦ χρώματος. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερον ὁ *κάδουλος ὁ μεσογειακὸς* (Cadulus mediterraneus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ εἰς μικρὸν βάθος. Δ. Ν. Π.

Καδοῦρκοι (οἱ) (Cadurci). Λαὸς τῆς Γαλατίας, ἐν Ἀκουϊτανίᾳ, γειτνιάζων πρὸς τοὺς Νιτιόβριγας καὶ Ρουτηνοὺς κατοικῶν τὰς πόλεις Διβόναν, τὴν μετέπειτα Καδοῦρκον (Cadurca, Cadurci ἢ Cadurcus) καὶ Ὀξελόδουνον (Uxelodunum). Ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἐριουργίαν καὶ πλεκτικήν, εἶδος δὲ ἐφαπλώματος φέρει τὸ ὄνομα αὐτῶν (καδοῦρκον: cadurcum). Διεσώθησαν νομίσματα αὐτῶν τῆς μεροβηγκιανῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτῶν ὠνομάσθη ἡ νῦν γαλλικὴ περιοχὴ Quercy. Π. Ν. Π.

Καδούσιοι *[Ἀρχ.]*. Ἔθνος τῆς ἀρκτῴας Μηδίας, ἐπὶ τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Κασπίας, μνημονευόμενον διὰ τὴν ἀνδρειότητα αὐτοῦ. Πρὸς αὐτοὺς ἐπολέμησαν ὁ Ἀστυάγης καὶ Ἀρταξέρξης ὁ Β'. Ὑπό τινων ἐσφαλμένως ἐταυτίσθησαν πρὸς τοὺς Γήλας ἢ Γηλούς. —Π.

Καδρῆ· ὀνομασία τάγματος δερβισῶν· βλ. λ. *δερβίσης* καὶ *καδιρί*.

Καδρῆ-βέης· βλ. *Καδὴρ* Ἀμπτουλλάχ.

— **Καδρῆ** *πασᾶς Δζεναν-ζαδέ*. Πρωθυπουργὸς τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β'. Ἐγεννήθη τῷ 1833 ἐν Ἀϊντὰπ τοῦ Κουρδιστάν. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε διαφόρους θέσεις, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ τὴν τοῦ καπου κεχαγιᾶ (ἀντιπροσώπου) Κρήτης καὶ νομάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1879 διωρίσθη μέγας βεζύρης, ἀμέσως δὲ κατόπιν βαλῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1883.

καδρίλλια (ἡ) (γαλλ. quadrille)· ὁ τετράχορος, χορὸς χορευόμενος ὑπὸ ἀρτίου ἀριθμοῦ ζευγῶν, τοποθετουμένων ἔναντι ἀλλήλων, καὶ ἡ εἰδικὴ διὰ τὸν χορὸν τοῦτον μουσικὴ σύνθεσις· ‖ εἶδος παλαιοῦ χαρτοπαιγνίου παιζομένου διὰ 40 παιγνιοχάρτων, πρόδρομος τοῦ σήμερον παιζομένου *ουΐστ*.

Ἡ λέξις *quadrille*, ἀρσενικοῦ μὲν γένους σημαίνει τὸν χορόν, θηλυκοῦ δὲ ἐσήμαινε κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους μικρὰν ὁμάδα ἐφίππων ἀνδρῶν, κατ' ἀρχὰς τεσσάρων τὸν ἀριθμόν, λαμπρὰς στολὰς φερόντων καὶ ἐπὶ λαμπρῶν ἐπιβαινόντων ἵππων, οἵτινες ἐξετέλουν ἱππικὰ ἀγωνίσματα κατά τινας ἑορτὰς καὶ τελετὰς καὶ διεφιλονίκουν βραβεῖα. Ὅταν αἱ *καδρίλλιαι* ἦσαν περισσότεραι, διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τοῦ σχήματος τῶν στολῶν καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν χρωμάτων.

— *[Ὀρχηστ.]* Ἡ *καδρίλλια* ἢ *τετράχορος*, χορὸς τῆς Δύσεως τῶν νεωτέρων χρόνων, εἰσαχθεὶς εἰς Ἑλλάδα μετὰ τῶν λοιπῶν χορῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἐκτελεῖται ὑπὸ ζυγοῦ ἀριθμοῦ χορευτικῶν ζευγῶν, ἀποτελούντων τετράγωνον ἢ παρατασσομένων εἰς δύο ἀντιθέτους στοίχους. Ἀπαραίτητος χορὸς εἰς τὰς παλαιοτέρας χοροεσπερίδας, ἐναλλασσόμενος μὲ τοὺς γυριστοὺς χορούς, ἔχει σχεδὸν τελείως ἐγκαταλειφθῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Εἰς τὴν καδρίλλιαν ὁ χορευτὴς κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὴν ἀριστερὰν τῆς χορευτρίας, ἀμφότεροι δὲ ἐκτελοῦν ὡρισμένους χορευτικοὺς συνδυασμοὺς μὲ τὸ ἀπέναντι ζεῦγος (vis-à-vis). Ὁ χορευτής, ὡς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς χορούς, λέγεται ὅτι εἶναι engagé μὲ τὴν συγχορευτρίαν του, ὡς καὶ αὐτὴ μὲ ἐκεῖνον, κακῶς δ' ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν τὸ engagé νὰ σημαίνῃ τὴν στάσιν συγχορευτῶν, καθ' ἣν ἡ χορεύτρια ἔχει λάβει τὸν βραχίονα τοῦ χορευτοῦ καὶ στηρίζεται ἐπ' αὐτοῦ.

Ἡ καδρίλλια ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε *φιγούρας* ἢ *μέρη*, ὧν τὰ τέσσαρα εἶναι εἰς τὸν κόσμον τῶν αἰθουσῶν περίπου στερεότυπα καὶ τὸ πέμπτον ποικίλλει, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τοῦ διευθυντοῦ τοῦ χοροῦ, ἐκτελεῖται δὲ μὲ ἁπλοῦν πλὴν γοργὸν βάδισμα καὶ ὑποκλίσεις (μᾶλλον ἁπλοῦς χαιρετισμούς), ἄνευ ἰδιαιτέρου χορευτικοῦ βήματος. Εἰς τὴν καδρίλλιαν προηγεῖται ἡ πλευρὰ τοῦ τετραγώνου ἡ περιλαμβάνουσα μέλη βασιλικῆς οἰκογενείας ἢ τὴν οἰκοδέσποιναν. *Πρώτη φιγούρα* (Λὲ Πανταλόν, Le Pantalon). Τ' ἀπέναντι ζεύγη ἀνταλλάσσουν θέσεις μεταξύ των· αἱ χορεύτριαι προηγοῦνται, ἀριστερὸς ὦμος πρὸς ἀριστερόν, καὶ οἱ χορευταὶ ἀκολουθοῦντες αὐτάς, διασταυροῦνται, ὦμος δεξιὸς πρὸς ὦμον δεξιόν (Demi-chaîne anglaise). Ἐπανέρχονται καθ' ὅμοιον τρόπον εἰς τὰς ἀρχικὰς θέσεις των. Ἐπακολουθεῖ balancé καὶ tour des mains, ἤτοι ὁ χορευτὴς ἀντιμέτωπος τῆς χορευτρίας του ἐκτελεῖ τέσσαρα μικρὰ βήματα δεξιὰ καὶ 4 ὅμοια ἀριστερά, τοῦτ' αὐτὸ πράττει καὶ ἡ χορεύτρια, μεθ' ὃ πιάνονται μὲ τὰ δύο χέρια καὶ ἐκτελοῦν ὁλόκληρον γῦρον. Ἔπειτα (Chaîne des dames): Αἱ δύο ἀπέναντι χορεύτριαι, προχωροῦσαι πρὸς ἀλλήλας, πιάνονται μὲ τὸ δεξὶ χέρι καὶ προχωροῦσαι δίδουν τὸ ἀριστερὸν χέρι εἰς τὸ ἀριστερὸν χέρι τῶν ἀπέναντι χορευτῶν. Διακοπτομένης τῆς χειραψίας μεταξὺ τῶν χορευτριῶν, οἱ χορευταὶ γυρίζουν ταύτας περὶ ἑαυτοὺς μὲ τὸ ἀριστερὸν πάντοτε χέρι. Τὰς φέρουν οὕτω πρὸς τὸ κέντρον, ὅπου αὗται πιανόμεναι μὲ τὸ δεξὶ χέρι, ἐπιστρέφουν πρὸς τοὺς ἀρχικοὺς συγχορευτάς των, μεθ' ὧν μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι ἐκτελοῦν γῦρον καὶ πάλιν. Γίνεται demi-promenade (ἤτοι τὰ ζεύγη ἀνταλλάσσουν καὶ πάλιν θέσεις, τῶν χορευτῶν κρατούντων ἀπὸ τὸ χέρι τὴν χορεύτριαν) καὶ τέλος ἐπαναλαμβάνεται ἡ demi-chaîne anglaise, διὰ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ χορευταὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Δευτέρα φιγούρα (Λ' Ἐτέ, L'été). Διὰ τοῦ παραγγέλματος «En avant deux», ὁ χορευτὴς καὶ ἡ ἀπέναντι χορεύτρια προχωροῦν τέσσαρα βήματα

Digitized by Google

καὶ ὑποκλίνονται ἢ μᾶλλον χαιρετῶσιν ἁπλῶς, μεθ' ὃ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς θέσεις των ὑποχωρητικῶς (τὸ τοιοῦτον ἄλλοτε ἐπανελαμβάνετο δίς, τώρα ὄχι). Ἐπακολουθεῖ τὸ Traversé, ἤτοι ο αὐτοὶ ἀνταλλάσσουν τὰς θέσεις των, καὶ εἶτα τὸ En avant deux καὶ πάλιν, μεθ' ὃ ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἀρχικὰς θέσεις των. Μπαλανσὲ καὶ τοὺρ ντὲ μαὶν ἀπολήγον εἰς χαιρετισμὸν (διὰ τὰ ὁποῖα βλ. πρώτην φιγούραν). Ἡ 2α φιγούρα ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς συγχορευτὰς τῶν ἄνω δύο, μὴ χορεύσαντας ἀκόμη.

Τρίτη φιγούρα (Λὰ πούλ, La Poule). Ἐκτελεῖται τὸ Traversé. Ὁ χορευτὴς καὶ ἡ ἀπέναντι χορεύτρια ἀνταλλάσσουν θέσεις καὶ ἐπανερχόμενοι πρὸς τὰς ἀρχικὰς των θέσεις πιάνονται μὲ τὸ ἀριστερὸν χέρι. Χωρὶς ν' ἀφεθοῦν, πιάνουν μὲ τὸ δεξὶ χέρι τὸ δεξὶ χέρι τῶν ἀρχικῶν συγχορευτῶν. Balancé: Οἱ τέσσαρες μαζὶ πλαγιοβαδίζοντες ἐκτελοῦν τέσσαρα βήματα πρὸς μίαν διεύθυνσιν καὶ τέσσαρα βήματα κατ' ἀντίθετον. Ἔπειτα ἡ τετρὰς χωρίζεται εἰς τὰ δύο ἀρχικὰ ζεύγη, τὰ ὁποῖα ἀνταλλάσσουν τὰς θέσεις των. Ἀκολουθεῖ τὸ En avant deux ἅπαξ τοῦ χορευτοῦ καὶ τῆς χορευτρίας, οἱ ὁποῖοι ἐξετέλεσαν τὸ traversé. En avant-quatre: Τὰ δύο ἀπέναντι ζεύγη ἐκτελοῦν 4 βήματα ἐμπρὸς καὶ 4 βήματα ὀπίσω. Ἐκτελοῦν Demi-chaîne anglaise διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς θέσεις των, ὡς εἰς τὴν πρώτην φιγούραν. Ἡ τρίτη φιγούρα ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς συγχορευτὰς τῶν ἄνω δύο.

Τετάρτη φιγούρα (Λὰ παστουρέλ, La Pastourelle). En avant deux: Τὸ ἓν ζεῦγος προχωρεῖ καὶ πάλιν 4 βήματα, διὰ ν' ἀφεθῇ ἡ χορεύτρια εἰς τὸν ἀπέναντι χορευτήν. Avant-trois: Οὗτος μὲ τὰς δύο χορευτρίας προχωρεῖ 4 βήματα, ὀπισθοχωρεῖ 4, προχωρεῖ καὶ πάλιν, διὰ ν' ἀφήσῃ καὶ τὰς δύο χορευτρίας εἰς τὸν ἀπέναντι. Αὐτός, μετὰ τῶν χορευτριῶν, ἐκτελεῖ τ' αὐτὰ βήματα ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, μεθ' ὃ μετὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος χορευτοῦ σχηματίζεται κύκλος. Demi rond: Ἐκτελεῖται μισὸς γῦρος πρὸς τ' ἀριστερά, καὶ ἔπειτα demi-chaîne anglaise, διὰ νὰ ἐπανέλθουν τὰ ζεύγη εἰς τὰς ἀρχικάς των θέσεις. Ἡ 4η φιγούρα ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀπέναντι ζεύγους.

Πέμπτη φιγούρα (Λὰ Φινάλ, La finale). Grand rond: Ὅλα τὰ ζεύγη ἀποτελοῦν κύκλον. Πιασμένα ἀπὸ τὸ χέρι, πότε πλαγιοβαδίζουν δεξιὰ καὶ ἔπειτα ἀριστερά, πότε προχωροῦν ὅλα συγχρόνως μὲ ἁπαλὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ κέντρον καὶ ἔπειτα πάλιν ὀπισθοχωροῦν. Εἰς τοὺς ἐπισήμους χοροὺς ἐπαναλαμβάνεται ἁπλῶς ἡ 2 φιγούρα μὲ παρεμβολὴν ἑκάστοτε τοῦ Grand rond. Εἰς τοὺς λοιποὺς χορούς, ἐφόσον οὗτοι εἶναι περισσότερον ἀνεπίσημοι, ἐκτελοῦνται ποικιλώτατοι χορευτικοὶ συνδυασμοί, οἱ ὁποῖοι ἀπολήγουν εἰς γενικὸν galop ἢ εἰς farandole, ἤτοι εἰς ἅλυσιν μακρὰν τῶν χορευτῶν καὶ χορευτριῶν, τούτων ἐχουσῶν τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης, ὅταν οἱ χορευταὶ τὰ στρέφουν πρὸς τὸ μέσον αὐτῆς καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ ἅλυσις αὕτη ἐκτελεῖ ποικιλωτάτους ἑλιγμούς. Τ. Δ.

κάδρο (τό)· πλαίσιον καθόλου καὶ ἰδίᾳ εἰκόνος· ‖ πίναξ, εἰκὼν ἐν πλαισίῳ (λατ. figura quadrata) «θὰ τὴν κάνω κάδρο τὴ φωτογραφία μου» θὰ τὴν πλαισιώσω (ἑνετ. καὶ ἰταλ. quadro ἀπὸ τοῦ λατ. quadrum=τετράγωνον).

καδρόνι (τό)· μικρὰ δοκὸς τετράγωνος.

καδρονιάζω· καταρτίζω, στρώνω μὲ καδρόνια.

καδρόνιασμα (τό). Ἡ κατάλληλος τοποθέτησις τῶν καδρονιῶν εἰς τὸ ὑπὸ κατασκευὴν ἔργον.

Κάδρος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κακοδικίου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 123.

Καδροῦσοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἱδρυθεῖσα ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς μακεδονικῆς κατακτήσεως εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ ἰνδικοῦ Καυκάσου. Ὁ Cunningham τοποθετεῖ τὴν πόλιν ταύτην εἰς ἀπόστασιν ἓξ μιλλίων ΒΑ. τῆς Bergâm, παρὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Παγγίρ, ὅπου ἀνευρέθησαν ἐρείπια ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, καθὼς καὶ νομίσματα καὶ κτερίσματα τάφων τῆς αὐτῆς περιόδου. Ν. Α.

Καδύανδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Λυκίας, Δ. τοῦ Ὑζυμλύ, ἐπὶ ὀροπεδίου ὕψους 1000 μ., οὐδόλως ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Διεσώθησαν ἐρείπια αὐτῆς ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐν οἷς περίβολος τείχους, θέατρον, στάδιον κ. ἄ., ἔτι δὲ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΔΥ. Ἐπὶ ἐπιγραφῶν μνημονεύονται φυλαὶ τῶν κατοίκων ἡ *Ἀπολλωνιάς, Ἡλιάς, Ἱεραοίς*. Π. Ν. Π.

Καδυὶη κώμη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη παρὰ Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ. Ἐν αὐτῇ ἐλατρεύοντο οἱ Κάβειροι. — Π.

Κάδυς. Λυδὸς βασιλεύς, υἱὸς τοῦ Ἀδυάττου, ὅστις συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ διδύμου του ἀδελφοῦ Ἄρδυος, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐποτίσθη δηλητήριον ὑπὸ τῆς συζύγου του Δαμμονοῦς ἀπατώσης αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Σπέρου, ὁ δὲ θάνατός του ἐπισυνέβη ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του ἐκ τῆς δηλητηριάσεως.

Κάδυτις, ἡ *Κάνυτις [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ δὲν ἐταυτίσθη ἀκόμη ἐπιτυχῶς. Κατά τινας πρόκειται περὶ τῆς *Κεδὲς* τῆς Γαλιλαίας, κατ' ἄλλους περὶ τῇ *Ἱερουσαλήμ*, τὴν ὁποίαν οἱ Ἄραβες ὀνομάζουν Ἐλ Κούδς, καὶ ἀρχαιότερον Ἐλ Καδισᾶ, ἤτοι ἡ Ἱερά (βλ. *Ἱερουσαλήμ*).

Κάειρα (ἡ)· τὸ θηλ. τοῦ Κάρ: «Κάειρα γυνή» «κάειρα ἐσθής».

Κάειρα *[Μυθ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Κεραμέως, συνδεομένη ὑπὸ τοῦ μύθου μετὰ τῆς κτίσεως τῆς Μιλήτου.

Καὲμ *Μπὶ-ἐμρ-ἰλλάχ* Δεύτερος ἡγεμὼν τῆς ἐν Μαρόκκῳ ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Φατιμιδῶν. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 913. Ἐκυρίευσε προσωρινῶς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐπεδόθη εἰς λεηλασίας ἀνὰ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς Σαρδηνίαν. Ἀπέθανε τῷ 925. Ν. Μ.

—**Καὲμ** *Μπὶ-ἐμρ-ἰλλάχ*. Εἰκοστὸς ἕκτος Ἀββασίδης χαλίφης, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1031, εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1065 ἐν Βαγδάτῃ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ὁ Φατιμίδης χαλίφης τῆς Αἰγύπτου Μοστανσὶρ ἐκυρίευσε τὴν Βαγδάτην καὶ ὁλόκληρον τὴν Μεσοποταμίαν. Ὁ Καὲμ, τραπεὶς εἰς φυγήν, ἀνέκτησε τὴν πρωτεύουσάν του μόλις μετὰ ἓν ἔτος τῇ βοηθείᾳ τοῦ Σελτζουκίδου σουλτάνου Τογρούλ βέη, ἀλλ' ἔκτοτε διετέλει ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν Σελτζουκιδῶν. Ν. Μ.

Καὲν (Caen, ἀρχ. Cadonum) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καλβαντὸ καὶ ὁμωνύμου περιφερείας, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ὀντὸν καὶ Ὅρν, εἰς ἀπόστασιν 239 χλμ. σιδηροδρομικῶς ἀπὸ Παρισίων (κάτ. 53.740). Ἔχει εὐρύχωρον λιμένα συνδεόμενον μετὰ τῆς Μάγχης διὰ διώρυγος (1478 μ.), ναυπηγεῖα, χυτήρια, βιομηχανίαν χάρτου, δαντελλῶν κ.λ.π. Εἰσάγει ξυλείαν, ἄλευρα, ἔλαιον, μέταλλα κ. ἄ., ἐξάγει δὲ γρανίτην, μηχανήματα, φά, ὀπώρας, βούτυρον κ. ἄ. Ἔχει ἀξιόλογον μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας καὶ πινακοθήκην, εἶναι δὲ ἕδρα Ἀκαδημίας καὶ ὑδρογραφικῆς σχολῆς. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ἀνάγεται εἰς παλαιὰν ἐποχήν. Τὸν Γ' καὶ Δ' μ. Χ. αἰῶνα κατεστράφη ὑπὸ τῶν Σαξώνων, ἐπανιδρύθη μετέπειτα, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς πολέμους, τῷ 1346 κατεστράφη ὑπὸ Ἐδουάρδου τοῦ Γ', τῷ δὲ 1417 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μέχρι τοῦ 1450. Ὑπῆρξεν ὁρμητήριον τῶν διαμαρτυρομένων ἐπὶ δύο ἔτη (1562—1563), καὶ τῶν γιρονδίνων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Ἐξ αὐτῆς κατάγονται ὁ Μαλέρμπ κ. ἄ. Ἐν αὐτῇ παλαιὸν φρούριον Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ καὶ ἐκκλησίαι: τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὑπὸ τοῦ ἰδίου Γουλιέλμου κτισθεῖσα (1064), Ἁγίας Τριάδος (1066) κ. ἄ., παρῳχημένων ἐποχῶν.

Ἡ περιφέρεια τοῦ Καὲν ἔχει 9 καντόνια, 188 κοινότητας καὶ 114 870 κατοίκους.

Καὲν (Cahen), *Ἀλβέρτος*. Γάλλος συνθέτης καὶ μαθητὴς τοῦ Φρὰνκ (1846—1903), γενόμενος γνωστὸς διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Τὸ δάσος» (1880), «Ὁ Βενετὸς» (1890), «Ἡ σύζυγος τοῦ Κλαυδίου» (1896), διὰ τοῦ βιβλικοῦ ποιήματος «Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος», ὡς καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων ἔργων, μελωδιῶν, μπαλλέττων κλπ.

—**Καὲν**, *Ἐρνέστος*. Γάλλος συνθέτης διαφόρων ἐλαφρῶν ἔργων καὶ ὀπερεττῶν (1828—1893). Γ. Σ.

Κὰζ (Case), *Ἰούλιος-Ριχάρδος*. Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς τῷ 1856. Συνέγραψεν ἀριθμόν τινα μυθιστορημάτων, εκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἡ μικρὰ Ζέττ» (1884), «Ἡ κόρη τοῦ Μπλανσάρ» (1886), «Ἡ θέλησις τῆς Εὐτυχίας» (1895), «Ὁ κόκκινος σκοῦφος» (1887), «Ὑποσχέσεις» (1892), «Ὁ ξένος» (1894), κ.ἄ. Ἐκ τῶν δραμάτων του διακρίνονται ἡ «Στέλλα» (1892) καὶ ἡ «Ὑποτελὴς» (1897). Μ. Ν. Δ.

Κάζα (Casa) *Ἰωάννης ντελλά*—. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1503—1556). Ἐσπούδασεν ἐν Βολωνίᾳ, Φλωρεντίᾳ καὶ Ρώμῃ καὶ γενόμενος τῷ 1538 κληρικός, κατέλαβε διάφορα ἀξιώματα. Ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Βενεβέντου, διετέλεσεν ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα ἐν Βενετίᾳ, θὰ ἐγίνετο δὲ καὶ καρδινάλιος, ἐὰν δὲν ἀπετέλει ἀνυπέρβλητον πρὸς τοῦτο κώλυμα ἡ ἀνάμνησις τῶν νεανικῶν λίαν ἐλευθεριαζόντων ποιημάτων του. Θεωρεῖται εἷς τῶν γλαφυρωτέρων συγγραφέων τῆς Ἰταλίας, τὸ καλύτερον δὲ ἔργον αὐτοῦ εἰς πεζὸν εἶναι «Γκαλατέα, ἢ περὶ ἠθῶν». Ἔγραψεν εἰς λατινικὴν γλῶσσαν ἐπιγράμματα, βιογραφίας, ποιήματα καὶ μετέφρασεν ἔργα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς δὲ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν χαριέστατα λυρικὰ ποιήματα. Μεταξὺ τῶν λίαν ἐλευθεριαζόντων ποιημάτων του τὸ ὀνομαστότερον εἶναι τὸ «Καπίτολο ντὲλ Φόρνο». Μ. Δ. Β.

Καζαβέρνης. Διάσημος καπετᾶνος, γεννηθεὶς εἰς τὰ Χάσια ὄρη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ διακριθεὶς εἰς πλείστας περιστάσεις, καθ' ἃς συνειργάζετο μὲ τὸν Λάζον, τὸν Νικοτσάραν καὶ λοιπούς. Ἔλαβε μέρος ἐνεργότατον εἰς τὸ κίνημα τῶν Ὀλυμπιτῶν τῷ 1807 καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα ἐναντίον τῶν ὀρδῶν τοῦ Ἰσοὺφ Ἀράπη, τοῦ Βελῆ-Γκέγκα καὶ τοῦ Βελῆ-Κογιάτσα. Μετὰ τὴν καταστροφήν, κατῆλθε καὶ οὗτος εἰς τὴν Σκόπελον, μετέσχε τῆς κατὰ θάλασσαν ἐπιδρομῆς τῶν Μαύρων Καραβιῶν καὶ κατόπιν ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν ἐφονεύθη εἰς ἐνέδραν, τῷ 1811. Γ. Δ. Κ.

Καζαβήτι(ον) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Θάσου (πλάτ. 40° 45' Β, μῆκ. 24° 36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos islands), οὗ ἡ ἀκτὴ ὑποκάτωθεν τῶν δύο χωρίων *Μεγάλο Καζαβήτι* καὶ *Μικρὸ Καζαβήτι*. Σ. Ε. Λ.

— **Καζαβήτιον** *Μέγα [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 747. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ παράλιος συνοικισμὸς *Ἐπίνειον* (κοιν. *Σκάλα*) συνδεόμενος δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χμτρ. 7). Δ. Ε. Μ.

— **Καζαβήτιον** *Μικρὸν [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 309.

— **Καζαβητίου** *Ἐπίνειον [Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Μεγάλου Καζαβητίου* τῆς νήσου Θάσου, κοινῶς *Σκάλα* καλούμενος. Κάτ. (1928) 85.

— **Καζαβητίου** *Σκάλα [Παραλ. Γεωγρ.]* (βλ. *Καζαβητίου* Ἐπίνειον). Σ. Ε. Λ.

καζάβι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρίανθος*.

καζαβὶ (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *γαζεβὶ* ἢ *καζαβί*) σπυρίς, ζεμπίλι. Λέγεται διὰ τὰ ζεμπίλια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀποστέλλεται ἡ αἰγυπτιακὴ ὄρυζα: «ἕνα καζαβὶ ρύζι».

Κάζαγλης, *Ἰωάννης*. Χῖος Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστής. Ἦτο εὔπορος ἔμπορος, ὅστις ἐζήτησε τὴν ἐξέγερσιν τῆς νήσου μετὰ τοῦ Μαξίμου καὶ ἄλλων προκρίτων. Σφαγείσης τῆς οἰκογενείας του ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατοντάδος Ρουμελιωτῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Κατετάχθη τῷ 1825 εἰς τὸ τακτικὸν τοῦ Φαβιέρου, ἀκολουθήσας δὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Χίου ἔπεσε μαχόμενος ἐναντίον τῶν κατεχόντων τὸ Κάστρον νιζάμηδων. Γ. Δ. Κ.

— **Κάζαγλης**, *Νικήτας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης, ὅστις ἐπολέμησεν εἰς πλείστας μάχας, ὡς εἰς τὴν Καρύταιναν, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Λάλα, Τριπόλεως μέχρι τῆς πτώσεώς της, Π. Πατρῶν, εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, εἰς Δερβενάκια, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραήμ, εἰς Δραμπάλαν, Ἴσαρη, Καυκαριά, Βέργα, Μπασαρᾶ. Σχεδὸν δὲν ἔλειψεν ἀπὸ καμμίαν πολιορκίαν καὶ μάχην, εἰς τὰς ὁποίας ἐπολέμησε γενναίως, ἐπιδείξας πατριωτισμὸν καὶ ἔντιμον διαγωγήν. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τοῦ Πλαπούταν καὶ τὸν Σταϊκόπουλον. Ν. Κ. Σ.

— **Κάζαγλης**, *Πανάγος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης (1784—1878). Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν εἰς Λάλα, Τρίπολιν, Π. Πάτρας, ἐπὶ Ἰμπραὴμ καὶ Δράμαλη καὶ ὑπὸ τὸν Σταϊκόπουλον εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Ν. Κ. Σ.

Καζὰζ *Ἀρτίν*. Ἀρμένιος ἀρχιτέκτων, εὐνοούμενος τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β', κτίσας κατὰ τὴν τρίτην δεκαετίαν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὰ ἀρμενικὰ νοσοκομεῖα Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἀρμενικὸν πατριαρχεῖον τοῦ Κούμκαπου καὶ ἄλλα ἐθνικὰ ἀρμενικὰ κτίρια. Θεωρεῖται ἐθνικὸς εὐεργέτης τῶν Ἀρμενίων. Ν. Μ.

καζάζης (τουρκιστὶ *καζάζ*)· ὁ μεταξουργός.

Καζάζης, *Νεοκλῆς*. Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Γεννηθεὶς τῷ 1849 ἐν Πέτρᾳ Μηθύμνης τῆς Λέσβου, ἐνεγράφη τῷ 1865 εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολήν, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος μετεγγράφεὶς εἰς τὴν νομικὴν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1870. Διατρίψας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπὶ ἑπταετίαν (1871—1877) πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του, ὠνομάσθη ἐπανελθὼν ὑφηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου. Τῷ 1882 διωρίσθη τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τῷ 1887 δὲ ἀνέλαβε τὴν τότε συστᾶσαν Γενικὴν Διεύθυνσιν τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων, διδάσκων ἅμα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, ὡς ἐπίτιμος καθηγητής, Φυσικὸν Δίκαιον καὶ Πολιτικὴν Οἰκονομίαν. Τῷ 1894 διωρίσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου, διδάσκων προσθέτως καὶ τὸ μάθημα

Digitized by Google

τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Πρύτανις 1902—1903. Παρῃτήθη τῷ 1910 ἵνα πολιτευθῇ καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Α' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ κύρια: «Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτείας» (1891—1892 τ. 3), «Ἐγκυκλοπαιδεία καὶ Μεθοδολογία τοῦ Δικαίου» (1893), «Γενικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας» (1894), «Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας» καὶ «Αἰσιοδοξία καὶ ἀπαισιοδοξία ἐν τῇ Ἱστορίᾳ» (1928), ἀποσπάσματα ἀμφότερα τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματός του «Περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας», «Μελέται περὶ τῆς ἀρχαίας δημαγωγίας» (1926). Ἔγραψεν ἐπίσης πληθὺν ἐπιστημονικῶν καὶ πολιτικῶν μονογραφιῶν, ὡς «Φυσικὸν Δίκαιον καὶ Πολιτικὴ Ἐπιστήμη» (1881), ἡ «Ρητορικὴ τέχνη τοῦ Χ. Τρικούπη», «Αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» (1887), «Τὸ Συνταγματικὸν Πολίτευμα παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις» (1887), «Ψυχολογία τῶν Βουλγάρων» (1925), «Ἱστορία καὶ ἱστοριογραφία» (1928). Πρόεδρος τῆς ἐθνικῆς «Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ», ἀπὸ τοῦ 1894, ἔτους τῆς ἱδρύσεώς της, μέχρι σήμερον, εἰργάσθη ἀδιαλείπτως καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν, διὰ δημοσιεύσεων εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν ὁμώνυμον περιοδικὸν τῆς ἑταιρείας, μετὰ γαλλικῆς, ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐν Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Λειψίᾳ, καὶ διὰ διαλέξεων ἐν Εὐρώπῃ. Θ. Κ.

— **Καζάζης**, ***Συμεών***. Ἀθηναῖος καλόγηρος τῆς μονῆς Πεντέλης, μετασχὼν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος καὶ πεσὼν κατά τινα μάχην ἐν Ἀθήναις. Γ. Δ. Κ.

Καζάζογλου, ***Κωνσταντῖνος***, ὁ καὶ Αἰνίτης καλούμενος, διότι ἐγεννήθη εἰς τὸν Αἶνον. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Κατῆλθεν εἰς τὰ Ψαρὰ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μὲ τὸ ἰδιόκτητόν του πλοῖον κατ' ἀρχάς, κατόπιν δὲ ὡς ὑποπλοίαρχος καὶ πλοίαρχος ψαριανῶν μιστίκων, ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας καὶ ἀποκλεισμούς, διακριθεὶς ἰδίως ὑπὸ τὸν Κ. Μεθενίτην εἰς τὰς ναυτικὰς περιπετείας τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ. Συνδεθεὶς διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Νικολάου Κριεζώτου, τὸν ἠκολούθησεν ὡς μπουλουκτσῆς, ἐπολέμησεν εἰς τὴν Εὔβοιαν, μετέβη εἰς τὴν Συρίαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, ὑπέστη τὴν τελικὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν κατετάχθη εἰς τὰς χιλιαρχίας. Ὑπηρέτησε τὸ κράτος ὡς δημόσιος ὑπάλληλος. Ἠμείφθη μὲ τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον. Γ. Δ. Κ.

καζάκα (ἡ)· τὸ ἐξωτερικὸν μάλλινον ἀνδρικὸν ἢ γυναικεῖον ἔνδυμα, ὡς λέγεται τοῦτο εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὅρος εἶναι ἢ γενικός, χαρακτηρίζων πᾶν ἐξωτερικὸν χονδρὸν ἔνδυμα, ὁπότε πρέπει νὰ θεωρηθῇ ταυτόσημος τῶν ὅρων *σακκάκι, ζακέτα, καπότα*, ἢ εἰδικώτερος κατὰ τόπους, ὁπότε χαρακτηρίζει ὡρισμένον ἐξωτερικὸν ἔνδυμα. Ταυτόσημοι εἶναι ἐπίσης καὶ οἱ ὀλιγώτερον ἐν χρήσει ὅροι, *κουγιοῦκα, κογιόκα, κοῦζουκα* κ. λ. π.

Καζάκα εἰδικώτερον καλεῖται βραχὺ ἔνδυμα γυναικεῖον, εἶδος μπλούζας ἐπάνω ἀπὸ τὴν φοῦσταν, ὅπερ φθάνει μέχρι τῶν ἰσχίων. Εἰς τὴν μέσην περισφίγγεται μὲ ζώνην συνήθως δερματίνην. Δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν ἐξ οἱουδήποτε ὑφάσματος, ἀλλὰ συνήθως εἶναι μάλλιναι πλεκταί. Αἱ καζάκαι ἔτυχον εὐρείας χρήσεως κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας. Κ. Φ.

Καζακαλέννττα (Casacalenda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Καμπομπάσσο, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 40 χλμ. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καμπομπάσσο - Λαρίνο - Τέρμολι. Ἔχει ἀξιόλογον ἐκκλησίαν τοσκανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Παράγει μέταξαν, ὀπώρας καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. Κάτ. 6200. Μ. Δ. Β.

καζακὶ (τό). Βραχύ, ἄνευ χειρίδων, συνήθως, χωρικόν, ἐξωτερικὸν ἔνδυμα, μετὰ περιρραμμάτων, ὁμοιάζον μὲ γιλέκον. Τὰ καζακιὰ ἦσαν κυρίως ἐν χρήσει παρὰ τοῖς νησιώταις τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Σήμερον ἡ χρῆσίς των ἔχει κατὰ πολὺ περιορισθῆ. Κ. Φ.

Καζακλὰρ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, μετονομασθεῖσα εἰς *Ἀμπελῶνα*. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος καὶ ἀπέχει περὶ τὰ 7 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Τυρνάβου καὶ 15 ἀπὸ τῆς Λαρίσης, συνδεομένη μετ' ἀμφοτέρων τῶν πόλεων δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Κάτοικοι 3156 (1928).

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν μάχην τῶν Δελερίων τῆς 11ης Ἀπριλίου 1897, διετάχθησαν τὰ ὀλίγα ἀπομείναντα συγκεκροτημένα τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ νὰ ὑποχωρήσωσι περὶ ὥραν 18ην τῆς ἡμέρας ταύτης πρὸς Καζακλὰρ (βλ. λ. *Δελέρια*). Πρόχειρος τις συγκέντρωσις τῶν ὑποχωρησάντων στρατευμάτων ἐπετεύχθη τότε ἐντὸς τοῦ πρὸ τοῦ χωρίου Καζακλὰρ (βορείως) δάσους Τσαϊρλὴ Μπαμπᾶ, μεθ' ὃ τὸ μὲν πεζικὸν στράτευμα διετάχθη νὰ καταυλισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ἡ δὲ μοναδικὴ πυροβολαρχία ὄπισθεν τοῦ χωρίου (νοτίως), ἐντὸς δὲ τοῦ δάσους καὶ πρὸ αὐτοῦ (βορείως) ἐσχηματίσθησαν προφυλακαί. Ἅμα δμως, περὶ τὴν 20ὴν ὥραν, διεδόθη ὅτι τουρκικὸν ἱππικὸν προχωρεῖ ἐν καλπασμῷ ἐκ Δελερίων πρὸς Καζακλάρ, αἱ προφυλακαὶ διελύθησαν, οἱ δ' ἄνδρες αὐτῶν ἔφυγον πρὸς τὸ χωρίον, ἐνσπείραντες κατὰ τὴν διάβασίν των τὸν πανικόν. Ἐκ τοῦ πανικοῦ τούτου προσεβλήθη καὶ ἡ πυροβολαρχία, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν πυρῆνα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἐν Καζακλὰρ ἀμύνης, ὁπότε οἱ ἐλάται αὐτῆς ἀρχικῶς μὲν ἔφυγον μετὰ τῶν ὀχημάτων των, ἐπιφέροντες ἔτι μείζονα πανικὸν καὶ διαταραχήν, κατόπιν δ' ἀπέζευξαν τὰ ὀχήματα καὶ ἐγκατέλειψαν ταῦτα. Ἐπηκολούθησε, κατὰ τὴν νύκτα 11—12 Ἀπριλίου, γενικὴ διάλυσις τοῦ ἐν Καζακλὰρ στρατεύματος καὶ φυγὴ τῶν ἀνδρῶν μεμονωμένως πρὸς Λάρισαν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Καζακλῆς, ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεσολογγίου. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος μέχρι τέλους αὐτοῦ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπηρέτησεν ὡς ὁροφύλαξ, ἠναγκάσθη ὅμως ν' ἀποσυρθῇ ὡς παθὼν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Ζέρβα καὶ λοιπῶν Δυτικοελλαδιτῶν, τῷ 1836, προσδιορισθεὶς ὡς ὁδηγὸς τῶν στρατολογηθέντων ἐθνοφυλάκων, ἐπεδόθη εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν, ἐφονεύθη δὲ τὴν 18 Ἰανουαρίου 1836, κατά τινα συμπλοκὴν ἔξωθι τοῦ Αἰτωλικοῦ. Γ. Δ. Κ.

Καζάκος, ***Ἀναγνώστης***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κυδωνιῶν, συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869. Ν. ΚΛΣ

— **Καζάκος**, ***Ἀντώνης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπάρτης. Μετέσχε τῆς Ἐπαναστάσεως ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τοὺς Γιατρακαίους. Τῷ 1824, κατὰ τὸν ἐμφύλιον, προήχθη εἰς ταξίαρχον. Τῷ 1826 διεκρίθη εἰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, ἐπιστρεφόντων ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον. Ἔπεσε μαχόμενος τῷ 1827 εἰς Μεσσηνίαν.

— **Καζάκος**, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δημητσάνης. Ἀναφέρεται ὡς μετασχὼν τῆς ἐν Βαλτετσίῳ μάχης καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς. Γ. Δ. Κ.

— **Καζάκος**, ***Ἰωάννης*** ἢ ***Χαραλαμπάκης***. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἀκρωτηρίου (Κρήτης), διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869. Ν. ΚΛΣ.

Καζακστὰν (τό), ἢ ***Καϊκαζιστὰν*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κοζάκων Δημοκρατία*.

καζάλε, ἡ **καζάλ** (Casale). Ἰταλικὴ λέξις σημαίνουσα οἰκίαν ἢ ἀγροικίαν καὶ προτασσομένη πολλῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων τῆς Ἰταλίας, ἵνα ὑποδηλώσῃ ἀγροτικὸν συνοικισμόν, προάστειον, χωρίον ἢ καὶ πόλιν: *Καζάλε Μπαντία, Καζάλε Μονφερρᾶτο* κτλ.

Καζάλε ***Μονφερρᾶτο*** (Casale Monferrato) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Πάδου, εἰς ἀπόστασιν 31 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ 70 χλμ πρὸς Α τοῦ Τουρίνου. Κάτ. 25.113. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἔχουσα πολυάριθμα μεταξουργεῖα καὶ ἐργοστάσια τσιμέντων καὶ διεξάγουσα ἐμπόριον οἴνων καὶ μετάξης. Ἔχει ἀξιόλογα παλαιὰ κτίρια, ὧν κυριώτερα εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, λομβαρδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κτισθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουϊτπράνδου, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ ἀνάκτορον ντέλλα Βάλλε, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουν νωπογραφίαι τοῦ Ἰουλίου Ρομάνο, τὸ δημαρχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ὡραία ἔξωθυρα ἀποδίδεται εἰς τὸν Μπραμάντε, τὸ ἀνάκτορον Σὰν-Τζιόρτζιο, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, ἱδρυθεῖσα τῷ 1469 ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων κτλ. Ἡ πόλις ἔχει εὐρείας ὁδοὺς καὶ ὡραίους περιπάτους ἐπὶ τῶν παλαιῶν τειχῶν.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ κτίσις τῆς *Καζάλε Μονφερρᾶτο* ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ πολὺ ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχε κτισθῆ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως Bodincomagus, βραδύτερον ὅμως ἐξηκριβώθη ὅτι εἶναι ἡ Sedula τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς ἀνευρέθησαν πολλαὶ ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ περίφημος πίναξ Tabula Isiaca. Ἡ σημερινὴ πόλις ἐκτίσθη τῷ 730 ὑπὸ τοῦ Λομβαρδοῦ βασιλέως Λουϊτπράνδου. Ὁ αὐτοκράτων Ὄθων ὁ Β' κατέστησεν αὐτὴν κατόπιν ἕδραν μαρκιωνίας. Τῷ 1474 ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ οἱ κόμητες τοῦ Μονφερρᾶτο, οἵτινες τὴν κατέστησαν πρωτεύουσαν τοῦ ὁμωνύμου δουκάτου. Βραδύτερον ἡ Καζάλε μετὰ τοῦ Μονφερρᾶτο περιῆλθεν εἰς τοὺς μαρκησίους τῆς Μαντούης. Λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς σημασίας της οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἐπεχείρησαν ματαίως νὰ καταλάβουν αὐτὴν τῷ 1629, τῷ 1630 καὶ τῷ 1640. Τῷ 1652 κατώρθωσαν νὰ τὴν κυριεύσουν, ἀλλὰ τὴν ἀπέδωσαν κατόπιν εἰς τὴν Σαβοΐαν. Τῷ 1681 ἡ πόλις ἠγοράσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, τῷ δὲ 1695 καὶ τῷ 1706 περιῆλθεν εἰς τὴν Σαβοΐαν. Τῷ 1802 ἡνώθη μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ νομοῦ τοῦ Μαρέγκο. Τῷ 1849 ἐπολιορκήθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἀνεπιτυχῶς, τῷ δὲ 1852 ὠχυρώθη καὶ πάλιν. Λόγῳ τῆς σημαντικῆς της στρατηγικῆς θέσεως, ἡ Καζάλε ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν σπουδαῖον στρατιωτικὸν κέντρον καὶ ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ἓν τῶν σημαντικωτέρων φρουρίων τῆς Εὐρώπης. Καὶ σήμερον ἔτι εἶναι πόλις ὠχυρωμένη καὶ ἕδρα στρατιωτικῶν μονάδων. Μ. Δ. Β.

— **Καζάλε** ***ντὶ Πρίντσιπε*** (Casale di Principe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 6.700.

Καζαλὲς (Kazalès), ***Ἰάκωβος-Ἀντώνιος***. Γάλλος πολιτικὸς (1758—1805). Κατήγετο ἐξ εὐγενῶν καὶ εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν στρατὸν ἀπὸ ἡλικίας 15 ἐτῶν. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἴλαρχος. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν τάξεων, ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν βασιλοφρόνων. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαστίλλης, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς συντακτικῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ὅπου ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον. Διεξήγαγε διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Μιραμπὼ πρὸς ἵδρυσιν συντηρητικοῦ κόμματος μετὰ φιλελευθέρων ἀρχῶν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν δὲ τούτων ἐπανέλαβε τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῶν δημοκρατικῶν μετὰ μεγάλης σφοδρότητος καὶ πολλῆς εὐφραδείας. Μετὰ τὴν φυγὴν καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' κατέφυγεν εἰς τὴν Κόμπλεντς καὶ τῷ 1792 ἐπολέμησεν εἰς τὸν στρατὸν τῶν πριγκίπων κατὰ τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας. Τῷ 1792 ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ παραστῇ ὡς συνήγορος τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἰσηκούσθη ἡ αἴτησίς του αὐτή, συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον προὐτίθετο νὰ ἐκφωνήσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως. Τῷ 1803 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἠρνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν Βοναπάρτην. Οἱ λόγοι του ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1821. Μ. Δ. Β.

Καζαλὶ (Cazalis), ***Ἐρρῖκος***. Γάλλος ποιητὴς (1840-1909). Τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον διὰ δύο τόμων δημοσιευθέντων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Jean Caselli: «Τὰ λαϊκὰ τραγούδια τῆς Ἰταλίας» (1865) καὶ «Θλιμμένη ζωὴ» (1865). Ἀκολούθως ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομά του, τὴν «Μελαγχολίαν» (1868), ἔμμετρον, καὶ τὸ «Βιβλίον τοῦ μηδενὸς» (1872) εἰς πεζὸν λόγον. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἰωάννης Λαόρ*, μὲ τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι γνωστὸς ὡς ποιητής, ἐδημοσίευσε συλλογὴν ποιημάτων «Illusion» (1875), τὸ «Ἆσμα ἀσμάτων» εἰς ἔμμετρον μετάφρασιν (1885), «Ἱστορίαν τῆς ἰνδικῆς φιλοσοφίας», «Πλήρη ποιήματα», ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας κ. ἄ. Ὁ Καζαλὶ ἐνδιεφέρετο μεγάλως διὰ τὰ ζητήματα τῆς τέχνης, ἰδίως διὰ τὴν διακοσμητικήν, τὴν ὁποίαν ἐμελέτησε παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, καὶ τὴν διάδοσιν τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως παρὰ τῷ λαῷ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνέγραψε τὰ ἔργα: «Γουλιέλμος Μόρρις καὶ ἡ νέα κίνησις τῆς διακοσμητικῆς» (1897) καὶ «Αἱ εὐθῆναι κατοικίαι» (1905). Ὁ Καζαλὶ ὢν καὶ διαπρεπὴς ἰατρός, συνέγραψε πλείστας μελέτας ἰατρικάς: «Περὶ τῶν ρευματισμῶν» (1884), «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ γάμος», ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας (1900), «Ἁπλᾶ τινα προστατευτικὰ μέτρα τῆς ὑγείας τῆς φυλῆς» (1904) κ. ἄ.

Ἐρρῖκος Καζαλί.

Ὁ Ἰωάννης Λαόρ, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς παρνασσιακῆς σχολῆς, ἐπέμενε μεγάλως εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ στίχου, τὸν ὁποῖον ἐπεξειργάζετο εὐσυνειδήτως καὶ μετὰ τέχνης ἀπαραμίλλου. Εἶχεν ἐμβαθύνει εἰς τὴν ἰνδικὴν φιλοσοφίαν, τὸν πανθεϊσμὸν τῶν Ἰνδῶν, τὸν ἀσκητισμόν των, ἀφοῦ δὲ περιέγραψε τὰς πλάνας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐξύμνησε τὴν ἐκμηδένισιν. Ἀλλ' ὡς ἰατρὸς διεκήρυττεν ἓν εἶδος ἡρωικῆς θελήσεως, καταδικάζων τὴν ἀποθάρρυνσιν. Τὰ ποιήματα τοῦ Λαὸρ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Αὐταπάτη». Μ. Ν. Δ.

καζάλια (τά)· βλ. λ. *καζάλε*.

Καζαλματζιόρε (Casalmaggiore) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Κρεμόνας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 13 000. Ἔχει μεγάλα ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα καὶ γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μήκους 1085 μ. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορική· ἔχει ἐργοστάσια φαγεντιανῶν, κεραμουργεῖα, ὑελουργεῖα, ἀτμομύλους καὶ διεξάγει ἐμπόριον ὀνομαστοῦ τυροῦ, οἴνου, σιτηρῶν καὶ καννάβεως. Μ. Δ. Β.

Καζαλμπίτζι (Casalbigi), ***Ρενιέρος***. Ἰταλὸς ποιητὴς ἐκ Λιβόρνου (1715—1795). Ἔγραψε πολυάριθμα λιμπρέττα μελοδραμάτων. Εἶναι γνωστὸς

Digitized by Google

ἰδίως διὰ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ μουσουργοῦ Γκλούκ. Μ. Δ. Β.

Καζαλμπουττάνο ἐντ Οὐνίτι (Casalbuttano ed Uniti) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Κρεμόνας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 14 χλμ. πρὸς Β. Κάτ. 5.100. Παράγει δημητριακά, ἔχει κλωστήρια νημάτων καὶ κτηνοτροφίαν. Μ. Δ. Β.

Καζαλπουστερλένγκο (Casalpusterlengo). *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου. Κάτοικοι 5 500. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ὀνομαστοῦ τυροῦ, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παρμεζάνα*. Κατὰ τὸ 1796 οἱ Γάλλοι ἐξεδίωξαν ἐξ αὐτῆς τοὺς Αὐστριακούς, ἀπωθήσαντες αὐτοὺς μέχρι τοῦ Λόντι. Μ. Δ. Β.

Καζάλς (Casals), ***Παῦλος***. Διάσημος Ἱσπανὸς βιολοντσελιστής γεννηθεὶς τῷ 1876. Μαθητὴς τοῦ Γκάρτσια καὶ τοῦ Θωμᾶ Μπρετόν, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἤρχισε τὰ καλλιτεχνικά του ταξίδια ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν δι' ὧν ἑδραίωσε τὴν φήμην του. Εἶχεν ἀποτελέσει ἐπίσης, μετὰ τοῦ Κορτὸ καὶ τοῦ Τιμπό, μέλος τοῦ περιφήμου «Τρίο». Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἵδρυσεν ἐν Βαρκελώνῃ τὴν συμφωνικὴν ὀρχήστραν τῆς πόλεως ταύτης, ἣν καὶ διευθύνει. Ὡς συνθέτης ὁ Καζάλς ἐγένετο γνωστὸς κυρίως διὰ σειρᾶς τεμαχίων διὰ βιολοντσέλλον, διὰ τινων συμφωνικῶν ἔργων κ.τ.λ. Γ. Σ.

Καζαμὰνς (Casamance) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σενεγαμβίας, τοῦ ὁποίου αἱ πηγαὶ δὲν ἐξηρευνήθησαν εἰσέτι. Ἡ ὀνομασία του χρονολογεῖται ἀπὸ τὰς ἐξερευνήσεις τοῦ Κά-ντὰ-Μόστο τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ σημαίνει «Μέγας ἀρχηγὸς» (mansa) τῶν Κάσσα. Οἱ Κάσσα, κλάδος τῆς φυλῆς τῶν Μπάγνουμ, ἦσαν τότε πανίσχυροι, ἐβασίλευε δ' αὐτῶν ὁ Μάνσα.

Ὁ Καζαμάνς, τοῦ ὁποίου ὁ ρους δὲν ὑπερβαίνει τὰ 320 χλμ., χωρίζει τὴν ἀγγλικὴν Γαμβίαν ἀπὸ τῆς πορτογαλικῆς Γουϊνέας. Μ. Ν. Δ.

— **Καζαμὰνς** (Casamance) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Σενεγαμβίας, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, κατοικουμένη ὑπὸ διαφόρων φυλῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ *Μπαγκνούν*, οἱ *Μαντίγκοι*, οἱ *Φελοὺ* καὶ οἱ *Μπαλάντας*. Οἱ πρῶτοι ἐγκατασταθέντες ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἦσαν οἱ Πορτογάλοι τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, βραδύτερον οἱ Ἄγγλοι καὶ τέλος οἱ Γάλλοι, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1860—1864 ἐγένοντο κύριοι ὁλοκλήρου τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Καζαμάνς, ἱδρύσαντες καὶ τὴν πόλιν *Σεδιού*, τὸν κυριώτερον στρατιωτικὸν καὶ ἐμπορικὸν σταθμὸν τῆς ἀποικίας μὲ ἀπεράντους ἀποθήκας καὶ κέντρον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀραχίδων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀποικίας δὲν ὑπερβαίνει τὰς 150 χιλ. κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

Καζαμάσσιμα (Casamassima) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 225 μ. Κάτ. 8700. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους καὶ ἀμύγδαλα. Μ. Δ. Β.

«Καζαμίας» *[Ἐγκυκλ.]*. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον εἶναι γνωστὰ παρ' ἡμῖν λαϊκὰ ὀλιγοσέλιδα ἡμερολόγια, τὸ ἐξώφυλλον τῶν ὁποίων κοσμεῖ φανταστικὴ εἰκὼν ἀστρολόγου, φέροντος ποδήρες ράσον καὶ ὑψηλὸν κωνικὸν πῖλον, παρατηροῦντος δὲ διὰ τηλεσκοπίου τὰ οὐράνια σώματα. Τὰ βιβλία ταῦτα περιλαμβάνουν ἑορτολόγιον καὶ μηνολόγιον· ἐν ἀρχῇ ἑκάστου μηνὸς σημειώνονται, προφητεῖαι πολιτικῶν ἢ ἄλλων σοβαρῶν κοινωνικῶν γεγονότων, προγνώσεις τοῦ καιροῦ, προβλέψεις περὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, περὶ γεωλογικῶν ἀνωμαλιῶν, καθιζήσεων, σεισμῶν, ἐμφανίσεως κομήτου, συγκρούσεως ἀστέρων κ. τ. ὅ. καὶ περιγράφεται ὁ χαρακτήρ, καὶ τὰ σωματικὰ γνωρίσματα, ἅτινα ἔχουν οἱ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον γεννώμενοι. Ἡ ἔκδοσις συμπληροῦται διὰ τῆς ἀναγραφῆς διαφόρων λαϊκῶν ἀνεκδότων, παροιμιῶν, καὶ συμβουλῶν γεωργικῶν ἢ ἰατρικῶν. Ὁ παρ' ἡμῖν «Καζαμίας» ὁμοιάζει μὲ τὰς ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὑπὸ διαφόρων τυπογράφων καὶ βιβλιεκδοτῶν γενομένας ἐκδόσεις τῶν καλουμένων «Προγνωστικῶν» ἢ «Προφητικῶν» αἵτινες ἀπετέλουν ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Ραβεντίᾳ τῆς Ἰταλίας ἐν ἔτει 1763 ἐκδοθέντος ὑπὸ τὸν τίτλον «Casamia» βιβλίου.

Καζαμίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ καλεῖται παροιμιωδῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ φαντασιόπληκτος καὶ πολλὰ προφητεύων περὶ τοῦ καιροῦ ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἐν γένει πραγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ φέρων ἀπηρχαιωμένα καὶ γελοῖα ὁπωσδήποτε ἐνδύματα ὑπενθυμίζοντα τὴν ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ εἰκόνα τοῦ «Καζαμία». Μ. Ι. — Κ. Μ. Κ.

Καζαμίτσιολα (Casamicciola) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐπὶ τῆς νήσου Ἴσκια, παρὰ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως. Ἔχει πολυαρίθμους θερμοπηγὰς (55°—65°), καταλλήλους διὰ ρευματικάς, ἀρθριτικάς, μετατραυματικάς, νευραλγικάς, νεφριτικὰς καὶ γαστροεντερικὰς παθήσεις. Παράγει ἐπίσης καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. Ἡ πόλις κατεστράφη τῷ 1883 ὁλοσχερῶς ὑπὸ σεισμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐφονεύθησαν 1723 ἄτομα. Ἀνῳκοδομήθη δὲ ἐκ νέου ἐπὶ νέου σχεδίου μὲ ἀντισεισμικὰς οἰκίας. Κάτ. 3690. Μ. Δ. Β.

Καζαμπιάνκα (Casabianca), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ναυτικὸς καὶ πολιτικὸς (1752—1798). Τῷ 1790 προήχθη εἰς πλοίαρχον καὶ κατόπιν ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῆς πατρίδος του Κορσικῆς εἰς τὴν Συμβατικὴν ἐθνοσυνέλευσιν καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ ναυτικὸν διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ «Ἀνατολή», ὅπερ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀβουκὶρ ἐχρησίμευσεν ὡς ναυαρχὶς τοῦ ναυάρχου Μπρυΐ. Φονευθέντος τοῦ ναυάρχου τούτου ὑπὸ ὀβίδος, ὁ Καζαμπιάνκα τὸν ἀντικατέστησεν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου. Τραυματισθεὶς ὅμως καὶ οὗτος μετ' ὀλίγον καὶ βλέπων τὸ πλοῖόν του νὰ γίνεται παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἐπροτίμησεν, ἀντὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν, νὰ ἀνατινάξῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα, ἀφοῦ πρῶτον ἐξησφάλισε τὴν σωτηρίαν τοῦ πληρώματος. Ὁ δεκαετὴς υἱός του *Ἰάκωβος*, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ πλοίου κατὰ τὴν ναυμαχίαν, ἠρνήθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πατέρα του καὶ ἀνετινάχθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. Τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην πρᾶξιν ἔψαλον οἱ Γάλλοι ποιηταὶ Ἀνδρέας Σενιὲ καὶ Ἐδ. Λεμπρέν, ἡ δὲ Ἀγγλὶς ποιήτρια Χέμανς ἀφιέρωσεν ἐπίσης εἰς τοὺς δύο ἥρωας ἓν τῶν ποιημάτων της. Μ. Δ. Β.

Καζαμπλάνκα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μαρόκκου (βλ. λ. *Κασαμπλάνκα*).

Καζὰν (Kazan) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Κηουώτιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Τσέστερφιλντ. Ἔχει μῆκος 830 χλμ.

— **Καζὰν** (Kazan) *[Γεωγρ.]*. — 1) Τμῆμα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Τατάρων, ὅπερ μέχρι τοῦ 1920 ἀπετέλει κυβερνεῖον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωσίας. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν περιοχῶν τῆς Βιάτκα πρὸς Β, τῆς Οὔφα πρὸς Α, τῆς Σαμάρα καὶ Σίμπιρσκ πρὸς Ν καὶ τῆς Νιγίγκοροδ πρὸς Δ καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 63.716 τ. χλμ. μετὰ 2.800.000 κατοίκων. Εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Βόλγα, Κάμα, Καζάνκα, Σβιάγκα, Σούρα κτλ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ καλύπτεται κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ δασῶν, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, καλλιεργούμενον ἐντατικῶς, παράγει σιτηρὰ καὶ λίνον. Κατοικεῖται ὑπὸ Ρώσων, Τατάρων καὶ ἄλλων φυλῶν. —2) Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Τατάρων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καζάνκα, παραποτάμου τοῦ Βόλγα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει περὶ τὰ 5 χλμ. Κάτοικοι 174.732. Τὸ κυριώτερον τμῆμα τῆς πόλεως εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ λόφου, ὁ ὁποῖος δεσπόζει τοῦ Βόλγα. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, ἄλλοτε δέ, πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Πετρόφσκ-Βλαδικαυκάσου, ἦτο τὸ κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, τῆς Σιβηρίας καὶ τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Κασπίας, ὅπερ διενηργεῖτο κυρίως διὰ τοῦ Βόλγα. Τὸ Καζὰν ἔχει πολυάριθμα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια: βυρσοδεψεῖα, σαπωνοποιεῖα, βαφεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ὑαλουργεῖα, ὁπλουργεῖα, ὑφαντουργεῖα κτλ. Ἱδρύθη τῷ 1257 ὑπὸ τοῦ Σαυάν, υἱοῦ τοῦ Μπατύ, χάνου τοῦ Καπτσάκ, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. πρὸ τὰ ΒΑ τῆς θέσεως τῆς σημερινῆς πόλεως. Τῷ 1391 κατεστράφη ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ρωσίας Βασίλι Δημητρίεβιτς, ἀνῳκοδομήθη δὲ τῷ 1437 ὡς πρωτεύουσα τοῦ χανάτου τῆς Χρυσῆς Ὀρδῆς. Τῷ 1552 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1842 μέχρι τοῦ 1859 ὑπέστη πολλὰς ζημίας ἐκ πυρκαϊῶν. Σήμερον ἡ πόλις ἔχει πανεπιστήμιον μετὰ βιβλιοθήκης ἐκ 371.000 τόμων, ἱερατικὴν σχολήν, νοσοκομεῖα, θέατρα κτλ. Ἔχει ἐπίσης πλείστους ναούς, ὁ κυριώτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, κτισθεὶς τῷ 1562, καὶ τὴν μονὴν τοῦ Βογκοροντίτσκι, κτισθεῖσαν τῷ 1579, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐφυλάσσετο ἄλλοτε περίφημος θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μεταφερθεῖσα τῷ 1612 εἰς Μόσχαν καὶ τῷ 1710 εἰς Πετρούπολιν. Μ. Δ. Β.

Καζανέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεσάριστας τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 80.

Καζάνης. —1) ***Γεώργιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Στύρων τῆς Εὐβοίας. Ἐπολέμησε γενναιότατα τῷ 1822 ὅπως περισώσῃ τὸν Ἠλίαν Μαυρομιχάλην, ἀλλ' ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν αὐτὸν Μύλον.

—2) ***Δημήτριος***. Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς, συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καρύστου Νεοφύτου διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Εὔβοιαν. Μετὰ τὴν ἐνεργὸν παρέμβασιν τοῦ Καρυστινοῦ Ὀμὲρ βέη, ὁ Καζάνης ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Στύρα, συλληφθεὶς δὲ αὐτόθι τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1821, ἀνεσκολοπίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη. Τὸν αὐτὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπέστησαν καὶ οἱ υἱοί του *Ἰωάννης, Κωνσταντῖνος* καὶ *Λάμπρος*, ὡς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου *Πετροφῖνος*.

—3) ***Θεόδωρος***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου, ὅστις μετὰ τὸν φόνον τοῦ θείου του Γεωργίου ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Στουραϊτῶν Ἀγωνιστῶν καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς Εὔβοιαν, Ἀττικὴν καὶ Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον, ἀπέθανε δὲ τῷ 1840. Γ. Δ. Κ.

—**Καζάνης, *Θεόδωρος***. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1145—1203). Μεῖραξ ἔτι προεχειρίσθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπεστάλη μετὰ σώματός τινος κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπολιόρκουν τὴν ἐν Παφλαγονίᾳ (Πόντου) ὀχυρὰν πόλιν Δάδυβραν. Οἱ Τοῦρκοι στήσαντες ἐνέδραν ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς ἀνυπόπτως πορευομένης φάλαγγος τοῦ ἀπείρου στρατηγοῦ Καζάνη, διεσκόρπισαν αὐτήν, ἄλλους φονεύσαντες καὶ ἄλλους αἰχμαλωτίσαντες, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγόν, ὃν δέσαντες περιήγαγον κάτωθεν τῶν τειχῶν τῆς Δάδυβρας εἰς θέαν τῶν ἀμυνομένων, οἵτινες ἐν τέλει μετὰ τρίμηνον γενναίαν ἄμυναν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἀπέλθωσι μετὰ πάντων τῶν κατοίκων της. Ν. ΚΛΣ

—**Καζάνης, *Βασίλειος***. Ἀδελφὸς τῶν *Γεωργίου* καὶ *Ἐμμανουήλ*, ἐξελέγη μετὰ τοῦ τελευταίου ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Λασηθίου συμμετασχὼν εἰς τὸν Ἀγῶνα μέχρι τέλους τῆς ἐπαναστάσεως (1821—1830).

—**Καζάνης, *Γεώργιος***. Ἀδελφὸς τοῦ *Ἐμμανουὴλ* καὶ *Βασιλείου* συμμετέσχε ὡς ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Λασηθίου εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του, τῷ δὲ 1824 μεταβὰς μετ' ἄλλων Κρητῶν εἰς Πελοπόννησον ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀγῶνας. Κατὰ τὰς μάχας τῆς Πύλου ἀπολέσας τὸν δεξιὸν βραχίονα δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ μετάσχῃ τοῦ περαιτέρω Ἀγῶνος.

— **Καζάνης, *Γεώργιος*** (ἢ *Βασιλακογιώργης*). Υἱὸς τοῦ *Βασιλείου*, συμμετέσχε νεώτατος εἰς τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 καὶ τῷ 1828 ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τέλους τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως (1830), ὅτε μετέβη εἰς Ἑλλάδα καὶ καταταχθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ὀργανωθεῖσαν βασιλικὴν φάλαγγα προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Τῷ 1841 κατῆλθεν εἰς Κρήτην ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς νήσου, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῆς βραχείας ἐκείνης ἐπαναστάσεως ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1854, ὅτε σχηματίσας ἰσχυρὸν σῶμα Κρητῶν συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Θεσσαλίας καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τῆς Καλαμπάκας. Ν. ΚΛΣ

—**Καζάνης *Ἐμμανουήλ***. Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Μαρμακέτω τῆς ἐπαρχίας Λασηθίου (Κρήτη) τῷ 1796. Πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 περιεφέρετο ἔνοπλος ἀνὰ τὰ ὄρη τρομοκρατῶν τοὺς Τούρκους καὶ περιστέλλων τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν πιέσεις των. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης μεταβαίνων παρὰ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Λασήθιον ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐπαρχιώτας του καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ αὐτῶν κατὰ τὸ θέρος 1821 ὅτε ἐκλεγεὶς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ μέχρι τέλους τοῦ ἐν Κρήτῃ Ἀγῶνος (1830), ὅτε μετέβη εἰς Νάξον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν στερήσεων τῷ 1846. Ν. ΚΛΣ

καζάνι (τό)· λέβης οἱοσδήποτε: «τὸ καζάνι τοῦ βαποριοῦ,—τῆς μηχανῆς» ὁ ἀτμολέβης· || «καζάνι τοῦ ρακιοῦ» λέβης ἀποστακτικός· || παροιμ. «ὅλοι 'ς ἕνα καζάνι βράζομε» ἐπὶ ὁμοιοπαθούντων.

Καζάνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°27' 35'' Β, μῆκ. 24° 53' 50'' Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβέλη*: Νῆσος Σύρος), Β ἄκρα τῆς χερσονησῖδος *Τράχηλος*. Σ. Ε. Λ.

καζανιὰ (ἡ)· ὅσον περιλαμβάνει ἕνα καζάνι, ὅσον δύναταί τις ἐφάπαξ νὰ βράσῃ διὰ τοῦ λέβητος: «μιὰ καζανιὰ τσίπουρα,—μοῦστο κττ.».

καζανιάζω· θέτω εἰς τὸ καζάνι, εἰς τὸν λέβητα, ἰδίωμα. λέγεται ἐπὶ τῶν στεμφύλων ἢ καὶ οἴνου, ὅταν εἰσάγωνται εἰς τὸν ἀποστακτικὸν λέβητα.

Καζάνιν, *Ἰβὰν Νικήτιτς*. Ρῶσος ἀξιωματικὸς ὑπηρετῶν ἐν Βασσαραβίᾳ, ὅστις πολὺ συνέδραμε τοὺς ἡττηθέντας εἰς τὸ Σκουλένι ἵνα διαβῶσι τὸν Προῦθον, πολεμήσας αὐτοπροσώπως ἐναντίον τῶν τουρκικῶν ὀρδῶν. Προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828, ἐφονεύθη ἔξωθι τῆς Ἀδριανουπόλεως εἴς τινα ἐνέδραν. Γ. Δ. Κ.

Καζανλὶκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (κάτ. 9.854) τοῦ νομοῦ Στάρα-Ζαγορᾶς. Κεῖται ἐπὶ τῆς γραφικωτάτης κοιλάδος Ρόζοβα ντολίνα, μεταξὺ τῶν ὀρέων Στάρα-Πλανίνα καὶ Στρέντνα-γγόρα, παρὰ τὸν ποταμὸν Τούντζα, 33 χλμ. ΒΔ

Digitized by Google

τῆς Στύρα-Ζαγορᾶς καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τυρνόβου—Στάρα-Ζαγορᾶς. Περιβάλλεται ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ κήπων ῥόδων καὶ εἶναι κατάφυτος ὀπωροφόρων δένδρων: καστανεῶν, καρυῶν καὶ ἀμυγδαλῶν. Κυριώτερον προϊὸν αὐτῆς εἶναι τὸ ῥοδέλαιον, τὸ ὁποῖον ἔχει καταστήσει αὐτὴν γνωστὴν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἔχει ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον καὶ ὡραίαν βιβλιοθήκην. Τ. Β.

Καζανόβα (Casanova), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος*** di Seingalt. Διάσημος Ἰταλὸς τυχοδιώκτης, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1725 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ντοὺξ τῆς Βοημίας τῷ 1798 ἢ τῷ 1803, μετὰ λίαν περιπετειώδη ζωήν. Οἱ γονεῖς του, καταγόμενοι ἐξ Ἱσπανίας, εἶχον δοκιμάσει καὶ αὐτοὶ περιεργοτάτας ἐναλλαγὰς τῆς τύχης. Ὁ πατήρ του μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐγένετο ἠθοποιὸς καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα ὑποδηματοποιοῦ. Ὁ Ἰωάννης Καζανόβα μετῆλθεν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, ἔζησεν ὑφ' ὅλας τὰς οἰκονομικὰς καταστάσεις, ἀνέπτυξε πολλάκις ἰδιότητας πνεύματος ἀληθῶς ἀνωτέρου, διὰ νὰ μεταπέσῃ κατόπιν εἰς τὰς σκοτεινοτέρας τῶν μηχανορραφιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπροτίμα νὰ ἐξαντλῇ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν δραστηριότητά του. Διῆλθε τὰ πρῶτά του ἔτη ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Παδούῃ, ὅπου ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς νομικῆς εἰς ἡλικίαν δεκαὲξ ἐτῶν. Οἱ γονεῖς του προώριζον αὐτὸν διὰ κληρικὸν καὶ τὸν εἰσήγαγον εἰς ἱερατικὴν σχολήν, ὁπόθεν ὅμως ἐξεδιώχθη ἕνεκα τῶν ἐρωτικῶν σκανδάλων τῶν ὁποίων ἐγένετο ἥρως ἐν Βενετίᾳ καὶ Ῥώμῃ. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὸν στρατόν, ἐξεδιώχθη καὶ ἐκεῖθεν δι' ἀνάρμοστον διαγωγήν. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν χαρτοπαιξίαν καὶ καταστραφεὶς οἰκονομικῶς, ἠναγκάσθη νὰ παίζῃ βιολίον εἰς τὸ θέατρον Σὰν Σαμουὲλ τῆς Βενετίας καὶ κατόπιν ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ πλουσίου Βενετοῦ γερουσιαστοῦ Μπραγαντίνο, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὁ ὁποῖος ἐθεώρει αὐτὸν ὡς μάγον καὶ θαυματοποιόν. Δὲν παρέμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Ἀπειληθεὶς διὰ φυλακίσεως, συνεπείᾳ νέων σκανδάλων καὶ καταγγελίας ἐπὶ μαγείᾳ, ἀνεχώρησεν ἐκ Βενετίας καὶ περιῆλθεν ὅλας τὰς μεγαλουπόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν τὴν Κέρκυραν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνώδευσε τὸν πρεσβευτὴν Βενιέρο καὶ ὅπου ἔσχε προτάσεις ἀλλαξοπιστίας, ἵνα νυμφευθῇ πλουσίαν μουσουλμανίδα, καὶ τῷ 1750 τὴν Γαλλίαν, ἐμφανιζόμενος ἀλληλοδιαδόχως ὡς δημοσιογράφος, ὡς ἀββᾶς, ὡς ἱεροκήρυξ καὶ ὡς διπλωμάτης, χωρὶς νὰ παύσῃ τὴν γυναικοθηρίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν συνεδέθη μὲ ὅλας τὰς ὀνομαστοτέρας προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς, εἰς δὲ τὴν ἐν Παρισίοις οἰκίαν τῆς δουκίσσης τῆς Σάρτρης ἐξέπληξε τοὺς προσκεκλημένους μὲ τὰ καββαλιστικὰ καὶ μαγικὰ πειράματά του. Τῷ 1755 διῆλθεν ἐκ Δρέσδης, ὅπου συνήντησε τὴν μητέρα του ἠθοποιόν, καὶ τέλος ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν. Ἐνταῦθα ἐπανέλαβε τὸν ἐλευθέριον καὶ πλήρη δολοπλοκιῶν καὶ περιπετειῶν βίον του ἕως ὅπου συνελήφθη καὶ καταδικασθεὶς εἰς πενταετῆ φυλάκισιν ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Δουκικοῦ παλατίου. Ἡ φυλάκισις αὕτη ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἐπεισόδιον τῆς ζωῆς του. Κατόπιν πολλῶν βασάνων, προσπαθειῶν, ἀποτυχουσῶν ἀποπειρῶν καὶ μυθιστορηματικῶν περιπετειῶν, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ δραπετεύσῃ. Τὰ τῆς δραπετεύσεως ταύτης διηγεῖται διεξοδικῶς εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του. Τὸ τολμηρὸν τοῦτο κατόρθωμα ἐξέπληξε τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον καὶ κατέστησε τὸ ὄνομά του γνωστότατον εἰς πάντας. Ὁ Καζανόβα ἐξεμεταλλεύθη λίαν ἐντέχνως τὴν φήμην ταύτην καὶ κατέστη ταχέως ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας, περιζήτητος εἰς πάντας τοὺς κύκλους. Οὕτω ἐγνώρισε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸν Ῥουσσώ, τὸν Βολταῖρον, τὸν Λουδοβῖκον ΙΕ', τὴν κυρίαν Πουμπαδούρ, τὸν Σουβάρωφ, τὸν Φρειδερῖκον τὸν Μέγαν, τὴν Αἰκατερίνην τὴν Β' κλπ. Εἰς Παρισίους ὁ μαρκήσιος ντὲ Μπερνίς, γνωστός του ἀπὸ προηγούμενα ταξίδια, κατώρθωσε νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ὡς μέγαν οἰκονομολόγον. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέστρωσε τὸ σχέδιον δημοσίου λαχείου ἐν Παρισίοις, τοῦ ὁποίου ἐγένετο διευθυντής, καὶ κατόπιν ἀπεστάλη εἰς τὴν Ὁλλανδίαν πρὸς διαπραγμάτευσιν δανείου διὰ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν. Ἀναμιχθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς ἀποτυχοῦσαν ἐπιχείρησιν ὑφαντουργείου καὶ περιπλακεὶς εἰς σκανδαλώδεις δίκας, φυλακισθεὶς ἐπί τινα καιρὸν εἰς τὸ Φὸρ λ' Ἐβὲκ καὶ ἀπειλούμενος νὰ φυλακισθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, ἐγκατέλειψε τοὺς Παρισίους καὶ μετέβη τῷ 1759 εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἑλβετίαν. Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν, δημιουργῶν πανταχοῦ σκάνδαλα. Ἓν ἀπὸ τὰ ἀφελέστερα θύματά του ἦτο καὶ ἡ μαρκησία ντ' Οὐρφέ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέσπα διαρκῶς χρήματα ὑποσχόμενος νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν νεότητα. Εἰς τὴν Πολωνίαν κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως Πονιατόφσκι, ἀλλ' ἐξεδιώχθη, συνεπείᾳ μονομαχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπλήγωσε τὸν αὐλάρχην Μπρανίτσκι. Καταφυγὼν εἰς Βιέννην ἐξεδιώχθη καὶ ἐκεῖθεν, ἀναγκασθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς Μαδρίτην τῷ 1767, ὁπόθεν μετέβη εἰς τὴν Βαρκελώνην, ὅπου ἐφυλακίσθη. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του, τῷ 1769, κατέφυγεν εἰς τὸ Μομπελλιὲ καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Αἴξ, ὅπου ἐσχετίσθη μὲ τὸν Καλιόστρο. Ἐπιστρέψας καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ἀρκετὸν καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κατασκοπείας τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1782. Ἐκδιωχθεὶς καὶ πάλιν ἐκ Βενετίας, συνεπείᾳ σατίρας, τὴν ὁποίαν ἔγραψε κατὰ τοῦ εὐεργέτου πατρικίου Γκριμάνι, προσελήφθη μετὰ τρία ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόμιτος Βαλντστάϊν ἐν Ντοὺξ τῆς Βοημίας ὡς βιβλιοθηκάριος. Ἐκεῖ ἔγραψε τὰ περίφημα «Ἀπομνημονεύματά» του, τὰ ὁποῖα φθάνουν μέχρι τοῦ ἔτους 1774. Ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ντοὺξ παρέμεινε δώδεκα περίπου ἔτη καὶ ἀπέθανε τῷ 1798, λέγων πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν: «Ἔζησα ὡς φιλόσοφος καὶ ἀποθνήσκω ὡς Χριστιανός». Ὁ Καζανόβα ἔγραψε κατὰ καιρούς, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τρικυμιώδους ζωῆς του, καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀνασκευὴ τῆς ἱστορίας τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἀμελὸ ντὲ λὰ Οὐσαὶ» (1769), «Ἱστορία τῶν ταραχῶν τῆς Πολωνίας» (1762—1774), «Ἡ Ἰλιὰς τοῦ Ὁμήρου» μετάφρασις εἰς ὀκτασυλλάβους (1778), «Εἰκοσαήμερον» (1788), «Λύσις τοῦ δηλίου προβλήματος» (1790), «Ἱστορία τῆς ἀποδράσεώς μου ἐκ τῶν φυλακῶν τῆς Βενετίας» (1788). Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, συντεταγμένα γαλλιστί, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1838 ὑπὸ τοῦ οἴκου Μπροκχάους τῆς Λειψίας, μετὰ πολλῶν ὅμως διορθώσεων, ὀφειλομένων εἰς τὸν Ἰωάννην Λαφόργκ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλάβει τὴν τακτοποίησιν τῶν χειρογράφων καὶ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκδόσεως. Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα ἐθεωρήθησαν κατ' ἀρχὰς ὡς περιέχοντα ψευδεῖς διηγήσεις καὶ φανταστικὰ ἐπεισόδια. Κατόπιν ὅμως τῶν ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ καθηγητὴς ντ' Ἀνκόνα ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Ἀρμὰν Μπασσὲ καὶ ὁ Κάρολος Ἀνρὺ ἐν Γαλλίᾳ, ἀπεδείχθη ὅτι ταῦτα ἦσαν γνήσια. Τὰ ἐν αὐτοῖς ἀπαντώμενα σφάλματα ἰδίως περὶ τὰς χρονολογίας καί τινες ἀλλοιώσεις γεγονότων ὀφείλονται εἰς τὴν ἀδεξιότητα τοῦ Λαφόργκ. Ὁ Καζανόβα ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἰδιαίτερος καὶ ἀνώτερος τύπος Δὸν Ζουάν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν βιογράφον του Ἰούλιον Ζανὲν «οὐδενὸς ἐφείσθη καὶ οὐδὲν ἐσεβάσθη· οὔτε τὴν νεότητα, οὔτε τὸ γῆρας, οὔτε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, οὔτε τὴν κυρίαν, οὔτε τὴν ὑπηρέτριαν, οὔτε τὴν μοναχήν, οὔτε τὴν ἠθοποιόν.... Ἠγάπα τὸ χρῆμα ὅσον καὶ τὸν ἔρωτα καὶ ἦτο τόσον ἐπιδέξιος νὰ ἀποκτᾷ τὸ χρῆμα διὰ τοῦ ἔρωτος, ὅσον καὶ τὸν ἔρωτα διὰ τοῦ χρήματος». Ὁ δὲ πρίγκιψ Ντὲ Λίνι ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ὅτι «τὸ πνεῦμά του δὲν εἶχεν ἄλλο ἐφάμιλλον, ἑκάστη δὲ λέξις του ἦτο εὐφυολόγημα καὶ ἑκάστη σκέψις του ὁλόκληρον βιβλίον».

Ἰωάννης Καζανόβα

—2) ***Φραγκῖσκος*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1770—1805). Ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ· τῷ 1751 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν εἰς Γερμανίαν. Διεκρίθη κυρίως ὡς ζωγράφος μαχῶν τοῦ ἱππικοῦ, κυνηγετικῶν σκηνῶν καὶ τοπίων. Ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα κατὰ παραγγελίαν τοῦ πρίγκιπος τοῦ Κοντὲ καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β', τὰ ὁποῖα ἐπληρώνετο ἁδρότατα. Εἰς τὸ Λοῦβρον ὑπάρχουν τέσσαρες μεγάλοι πίνακες αὐτοῦ, ἐξ ὧν ὁ εἷς παριστάνει τὰς νίκας τοῦ Κοντὲ κατὰ τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν Ἱσπανῶν, ὁ δὲ ἕτερος «Τοπία μετὰ ζῴων».

— 3) ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ κριτικὸς (1732—1795). Ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν προσωπογραφίαν καὶ τοὺς ἱστορικοὺς πίνακας. Ὡς ζωγράφος ἦτο μέτριος, διορισθεὶς ὅμως διευθυντὴς καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Δρέσδῃ συνέβαλε, διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῶν βιβλίων του, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος ἐν Γερμανίᾳ. Μ. Δ. Β.

Καζανόβας. Ὄνομα εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Γενούης, ἐκ τῶν κομίτων *Φιέσκη Κανέτου*, ἐγκατασταθείσης ἐν Χίῳ τῷ 1346. Μέλη ταύτης μετέσχον ὑπὸ τὸν Ἰουστινιάνην τῆς ἀμύνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔκτοτε ἔδρασαν ἐθνικῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Χίῳ.

— **Καζανόβας *Ζώρζης***. Εἷς ἐκ τῶν 40 Χίων ὁμήρων, οἵτινες μετὰ τοῦ μητροπολίτου Πλάτωνος ἐκρεμάσθησαν καὶ ἀνεσκολοπίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ Χίου, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς νήσου τῷ 1822. Τὰ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, πολλὰ δ' ἐξ αὐτῶν ἐξεβράσθησαν εἰς τὰς Οἰνούσας, ἔνθα νῦν εὑρίσκονται οἱ τάφοι των.

— **Καζανόβας, *Φραγκούλης***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω καταλαβὼν τὴν Κάλυμνον κατ' ἐντολὴν τοῦ Καποδίστρια. Τούτου ἔγγονος ὑπῆρξεν ὁ *Γεώργιος Καζανόβας* καὶ δισέγγονος ὁ *Σόλων Καζανόβας*, μεγάλως δράσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁμοίως δισέγγονοι τούτου εἶναι οἱ ἐν Πειραιεῖ πολιτευταί.

Καζάνοβον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαφειοχωρίου (πρῴην Δραγομὶρ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτοικοι (1928) 42. Μετωνομάσθη *Κοτύλη*. Π. Τ. Π.

καζανσκίτης (ὁ) (Kasanskit) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα τῆς οἰκογενείας τῶν περιδοτιτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ δουνίτου, χαρακτηρίζεται δὲ ἐκ τῆς παρουσίας ὀλίγης κεροστίλβης, ἀνορθίτου καὶ χρωμιούχου σπινελλίου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Οὐραλίων (Nicolai-Pawda) ὑπὸ μορφὴν φλεβὸς ἐντὸς μάγματος βασικοῦ (γαββρικοῦ). Γ. Β.

Καζαντζάκης, *Νικόλαος*. Λογοτέχνης γεννηθεὶς εἰς Ἡράκλειον Κρήτης τῷ 1882. Ἀποφοιτήσας τῆς νομικῆς σχολῆς (1906) τῶν Ἀθηνῶν, μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας εἰργάσθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν», ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ μελέτας καὶ λογοτεχνήματα, καὶ μετέφρασεν ἔργα τοῦ Δαρβίνου, τοῦ Νίτσε, τοῦ Ῥιμπὼ κ. ἄ. εἰς τὴν βιβλιοθήκην Φέξη. Διετέλεσεν ἀνώτερος ὑπάλληλος καὶ ὑφηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς. Ἐταξίδευσεν εἰς Ἅγιον Ὄρος (1915), Ἑλβετίαν (1917), Βιέννην (1921), Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν (1923), Ἱσπανίαν (1925), ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 εἰς Ῥωσίαν ἐπανειλημμένως, εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, τὴν Μαντζουρίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν κ. ἄ.

Φοιτητὴς ὢν ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Ὄφις καὶ κρίνο» (1906), μετὰ τετραετίαν δὲ τὴν τραγῳδίαν «Ὁ πρωτομάστορας» τὴν ὁποίαν ὁ Μ. Καλομοίρης ἔκαμε μελόδραμα. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως: «Salvatores dei» (1928), ὅπου ἀναπτύσσει «μετακομμουνιστικὴν» θεωρίαν, «Χριστὸς» (1928), «Νικηφόρος Φωκᾶς» (1928), τραγῳδίαν, «Ὀδυσσέας» (β' ἔκδ. 1928), «Τί εἶδα στὴ Ῥουσία» (2 τομ. 1928) βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε καὶ τὰς ταξιδιωτικάς του ἀναμνήσεις, καὶ «Ταξιδεύοντας» (1928). Ν. Β. Τ.

— **Καζαντζάκη, *Γαλάτεια***. Λογοτέχνις, κόρη τοῦ λογίου ἐκδότου Στυλιανοῦ Ἀλεξίου, γεννηθεῖσα εἰς Ἡράκλειον Κρήτης τῷ 1886. Σύζυγος τοῦ *Ν. Καζαντζάκη* ἀπὸ τοῦ 1910. Ἔγραψε καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πετροῦλα Ψηλορείτη*. Τὰ ἔργα της εἶναι διηγήματα εἰς περιοδικὰ καὶ τόμους, ποιήματα, σχολικὰ καὶ παιδικὰ βιβλία, καὶ θεατρικὰ ἔργα. Τὰ τελευταῖα ἐπαίχθησαν μὲ ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν, ἐξεδόθησαν δὲ εἰς τόμον «Ἡ νύχτα τ' Ἅη Γιάννη κι' ἄλλα δράματα». Ὡσαύτως ἐξέδωκε τόμον διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «11 π. μ. ἕως 2 μ.μ.» (1930). Ν. Β. Τ.

Καζαντζῆ *Μαχαλᾶ*, /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας, ἤδη καλούμενον *Στάγειρα* (βλ. λ.).

καζαντζῆς (ὁ)· λεβητοποιός, χαλκωματᾶς, χαλκουργός.

Καζαντζῆς. Ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐμπορικὴν τάξιν ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἀθηναίων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἔλαβε τὰ ὅπλα. Ἔπεσαν δὲ μαχόμενοι ἐν μὲν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἀκροπόλεως ὁ ***Δημήτριος*** καὶ ὁ ***Ἰωάννης***, ἔξω δὲ αὐτῆς κατά τινα ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν ***Λάμπρος***. Ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑπῆρξεν ὁ ***Νικόλαος***, ὅστις μετέσχε πολλῶν μαχῶν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἐπολέμει δὲ κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Γ' Σεπτεμβρίου 1843, δι' ὃ ἔλαβε τὸ σιδηροῦν νομισματόσημον. Γ. Δ. Κ.

— **Καζαντζῆς, *Ἀλέξανδρος***. Μουσικὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1881, διευθυντὴς τοῦ κρατικοῦ ᾠδείου Θεσσαλονίκης. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον Ἀθηνῶν. Ἐγγραφεὶς εἰς τὸ πανεπιστήμιον μετὰ διετίαν διέκοπτε τὰς σπουδὰς τῆς νομικῆς, διότι ἐν τῷ μεταξὺ τυχὼν διπλώματος τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν μετὰ α' βραβείου, εἰς τὸ βιολίον, ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς τὴν Ἑσπερίαν δι' εὐρυτέρας σπουδάς, δαπάναις τοῦ κληροδοτήματος Βώζου, κατόπιν διαγωνισμοῦ. Μεταβὰς παρὰ τῷ καθηγητῇ τοῦ ᾠδείου τῶν Βρυξελλῶν Καίσαρι Τόμσον, ἔτυχε τοῦ α' βραβείου τοῦ ᾠδείου τούτου μετὰ διακρίσεως εἰς τὸ βιολίον, τοῦ α' βραβείου τῆς ἁρμονίας καὶ τέλος τοῦ διπλώματος τῆς ἱκανότητος (capacité), μετὰ τῆς ἀνωτάτης διακρίσεως (avec la plus grande distinction). Διωρίσθη βοηθὸς τοῦ καθηγητοῦ του καὶ ἐν ἔτει 1913 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς τάξεως τῆς ἐκ «πρώτης ὄψεως» ἀναγνώσεως καὶ μεταφορᾶς (transposition), διὰ τὰ ἔγχορδα ὄργανα. Ἡ ἐξέλιξίς του ὡς δεξιοτέχνου τοῦ βιολίου ὑπῆρξε ταχεῖα, ἔπαιξε δὲ εἰς διαφόρους συναυλίας ἐν Βελγίῳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ὁλλανδίᾳ κτλ. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὀλίγον βραδύτερον διωρίζετο διευθυντὴς τοῦ «Ὠδείου

Digitized by Google

Θεσσαλονίκης», ὅπου ἐδημιούργησε συμφωνικὴν ὀρχήστραν καὶ κουαρτέττο ἐγχόρδων. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1918 κατὰ τὸν πόλεμον λοχαγὸς καὶ κατόπιν μέχρι τοῦ 1929 ταγματάρχης ἐπιθεωρητὴς τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν Μακεδονίας-Θράκης, ὁπόθεν παρητήθη. Γ. Σ.

— **Καζαντζῆς**, ***Κωνσταντῖνος*** Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1864 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1927. Ἀποπερατώσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν Ζωσιμαίαν, ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μεταβὰς εἶτα εἰς Μόναχον καὶ Βερολῖνον, ὅπου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα ἐξελέγη δημογέρων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1914 ἀσχολούμενος εἰς ἐπιχειρήσεις ἐμπορικὰς καὶ εἰς μελέτας φιλολογικάς, ἐκλεγεὶς καὶ δικαστὴς τμήματός τινος τῆς Νέας Ὑόρκης. Τῷ 1914 ἐστάλη ὡς πρόεδρος ἐκτάκτου ἀποστολῆς ἐξ ὀνόματος τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἠπειρωτῶν εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ὅπως ὑπερμαχήσῃ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐπὶ τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν καὶ τῷ 1915 ἐξελέγη βουλευτής, ἀνεξάρτητος, κατόπιν δὲ προσεχώρησεν εἰς τὸ λαϊκὸν κόμμα. Ἐπίσης τῷ 1916 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτής. Τῷ 1920 ἐγένετο γενικὸς διοικητὴς τῆς Δυτ. Μακεδονίας καὶ ἀργότερον τῆς Σάμου, τῷ δὲ 1921 ἀπεστάλη ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Γενεύην. Ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, γράφων τακτικὰ εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν», τὴν «Ἤπειρον» καὶ ἄλλας ἐφημερίδας. Πολλὰ τῶν ἄρθρων του, πολιτικοῦ κυρίως περιεχομένου, ἀνεδημοσίευσεν εἰς βιβλίον ἰδιαίτερον ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ «Ἀντίχριστος». Ἐπίσης μετ' ἐπιτυχίας ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν, δημοσιεύων διηγήματα καὶ ἄλλας μελέτας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ἐνίοτε *Γούσιας Πατοκαζανίας*. Διηγήματά τινα ἀνεφερόμενα εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐδημοσίευσεν εἰς βιβλίον. Ἀποθανὼν τῷ 1927 ἐν Κερκύρᾳ κατέλιπεν ἑτοίμην πρὸς ἔκδοσιν μετάφρασιν τῶν «Θεμελίων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» τοῦ Τσάμπερλαιν. Ἐπίσης ἀδημοσίευτος μένει μελέτη του λεξικογραφικὴ ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Ἰωαννίνων, βραβευθεῖσα εἰς διαγωνισμὸν τῶν «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν». Χ. Ι. Σ.

καζάντι (τὸ) (τουρκ.)· κέρδος.

καζαντίζω (ἐκ τοῦ τουρκ. *καζανμάκ*)· κερδίζω.

Καζαντίπ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Ἀζοφικῆς (πλάτ. 45°28' Β, μήκ. 35°53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2234: Sea of Arov), ΝΑ κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Ἀραμπάτ, καὶ δυτικὸν τοῦ κόλπου Τασλιάρ. Σ. Ε. Λ.

Κάζαπα (Caazapá) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παραγουάης (βλ. λ. *Κaασαπά*).

Καζαράνο (Casarano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Λέτσε. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λέτσε—Γκαλατόνε καὶ ἀπέχει 42 χιλμ. ἀπὸ τοῦ Λέτσε καὶ 18 ἀπὸ τῆς Καλλιπόλεως. Κάτ. 8950. Παράγει ἔλαιον καὶ οἴνους. Μ. Δ. Β.

Καζαρέτζις (Casaregis), ***Ἰωσὴφ - Λαυρέντιος-Μαρία***. Ἰταλὸς νομομαθὴς (1670—1737). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης, ὅπου ἐδίδαξε κατόπιν εἰς ἡλικίαν 20 περίπου ἐτῶν. Βραδύτερον ἐχρημάτισε δικαστὴς ἐν Σιέννῃ καὶ Φλωρεντίᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο αὐθεντία. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι αἱ «Νομικαὶ συζητήσεις περὶ ἐμπορίου». Οἱ σύγχρονοί του ἱστορικοὶ χαρακτηρίζουν αὐτὸν ὡς τὸν σπουδαιότερον συγγραφέα τῆς ἐποχῆς του ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πραγμάτων. Μ. Δ. Β

καζάρμα (ἡ)· στρατὼν (ἑνετ. καὶ ἰταλ. caserma).

καζᾶς (ὁ)· ἡ ἀπόφασις τοῦ καδῆ (ὅπερ προφέρεται ἀραβιστὶ εἴς τινα συνθετικὰ καὶ *καζῆ*)· ‖ τὸ στάδιον τοῦ καδῆ· ‖ ἡ περιφέρεια τῆς δικαιοδοσίας ἑνὸς καδῆ καὶ ἡ πρὸς τὴν ὑποδιοίκησιν ἀντιστοιχοῦσα διοικητικὴ ὑποδιαίρεσις τῶν νομῶν· ‖ ἡ ἐκτέλεσις τῶν προδιαγεγραμμένων βουλῶν τοῦ Ὑψίστου, δυστύχημα, ἀτύχημα. (ἐκ τοῦ ἀραβ. *καζᾶ*). Ν. Μ.

καζασκέρης (ὁ)· Λέξις τουρκικὴ (*καζασκέρ* ἐκ τοῦ ἀραβ. *καντῆ-ἀσκέρ*, στρατιωτικὸς ἱεροδίκης) σημαίνουσα τὸν δικαστὴν τοῦ στρατοῦ, τὸν στρατοδίκην (οὐχὶ ὅμως τὸν τῶν νεωτέρων στρατοδικείων). Οἱ καζασκέραι ἦσαν ἀνώτεροι θρησκευτικοὶ λειτουργοί. Τοιοῦτοι ὑπῆρχον ἀρχικῶς δύο, ὁ τῆς Ρούμελης καὶ ὁ τῆς Ἀνατολῆς. Ν. Μ.

Καζάσωφ, ***Δῆμος***. Βούλγαρος πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Τριάβνᾳ τῷ 1886. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰς ἐπιστήμας, διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ «Ναρόντ», ὀργάνου τοῦ σοσιαλ-δημοκρατικοῦ κόμματος, καὶ τῷ 1923 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τσαγκώφ, ἐγκατέλειψε τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἀπεσύρθη. Τ. Ε.

Καζατζῆς· Ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια (βλ. *Καζαντζῆς*)

Καζάτι (Casati). —1) ***Γαετᾶνος ντὶ Μόντσα***. Ἰταλὸς ἐξερευνητὴς (1838—1902). Ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπεστάλη τῷ 1879 εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπὸ τῆς ἑταιρείας τῶν ἐμπορικῶν ἐξερευνήσεων τοῦ Μιλάνου. Ἐξηρεύνησε τὸν Ἄνω Νεῖλον καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Γερμανοῦ ἐξερευνητοῦ Γιούνκερ τῷ 1881. Κατόπιν συνηντήθη ἐν Λάντο μετὰ τοῦ γνωστοῦ ὡς Ἐμὶν πασᾶ Γερμανοῦ ἐξερευνητοῦ Ἐδουάρδου Σνίτσερ, τὸν ὁποῖον ἐβοήθησε κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μαγδῆ. Συνταυτίσας τὴν τύχην του μετὰ τοῦ Ἐμὶν πασᾶ παρέμεινε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ διετίαν εἰσέτι περὶ τὸν Ἰσημερινὸν καὶ εἶτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Δέκα ἔτη ἐν τῷ Ἰσημερινῷ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐπάνοδος μετὰ τοῦ Ἐμὶν πασᾶ» (1891).

—2) ***Γκάμπριο κόμις***—. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1798—1873). Ἐξελέγη δήμαρχος τοῦ Μιλάνου τῷ 1837 καὶ διετέλει τοιοῦτος κατὰ τὸ ἱστορικὸν πενθήμερον τοῦ Μαρτίου τοῦ 1848, καθ' ὃ ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ἐκλεγεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πρόεδρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Λομβαρδίας, ἐγένετο κατόπιν πρωθυπουργὸς τοῦ Πεδεμοντίου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μιλάνου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν παρῃτήθη καὶ τῷ 1853 διωρίσθη γερουσιαστής. Τῷ 18 9 διωρίσθη ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, συντάξας τὸν θεμελιώδη νόμον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη κατόπιν εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Καζάτι διετέλεσε κατόπιν ἐπὶ τετραετίαν πρόεδρος τῆς ἰταλικῆς γερουσίας. Μ. Δ. Β

— **Καζάτι** (Casati), ***Γάσπαρος***. Ἰταλὸς θρησκευτικὸς συνθέτης ζήσας περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1643. Ἐκ τῶν περισωθέντων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι τά: «Sacri concerti», διὰ μίαν μέχρι τεσσάρων φωνῶν μετὰ ἐναρίθμου βασίμου, «Messa e salmi concertati», «Μοτέττα» κλπ. Γ. Σ.

Καζάτιν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Οὐκρανίας καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κιέβου—Ὀδησσοῦ. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ξυλείας. Κάτ. 14.135 (1923). Μ. Ν. Δ.

Καζατσένκο, ***Νικόλαος - Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος μουσουργὸς γεννηθεὶς τῷ 1853. Διακεκριμένος διευθυντὴς ὀρχήστρας, ἐγένετο κυρίως γνωστὸς ὡς συνθέτης μελοδραμάτων («Πρίγκιψ Σερεμπριάννι», καὶ «Πὰν Σότκιν»)· ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα εἶναι: «Ρουσσάλκα» (καντάτα), δύο «Ἀνατολικαὶ σουίται», μία φαντασία διὰ βιόλαν καὶ ὀρχήστραν, κλπ. Γ. Σ.

Καζβίν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἰρὰκ-ἀτζεμί, εἰς ἀπόστασιν 150 χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς Τεχεράνης, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἐλμπούργξ, εἰς ὕψος 1400 περίπου μέτρων, πλησίον τῶν πηγῶν ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν ποταμὸν Ἐμπχὲρ-ρούδ, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν πόλιν Ταμπρὶζ ὁδοῦ, ὑπὸ 36° 15' 2" Β. πλατ. καὶ 47° 42' 18' Α. μηκ. Ἔχει 50.000 κατοίκους περίπου. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ βασιλέως τῆς Περσίας Σαπὼρ τοῦ Β' (309—379), ὑπό τινων ὅμως πιστεύεται ὅτι εἶναι πολὺ ἀρχαιοτέρα, ὑπάρξασα καὶ πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀκόμη. Τὸ κυρίως περσικὸν της ὄνομα εἶναι *Κεζαβίν*. Ἔχει δύο ὡραῖα τζαμιά, ὧν τὸ πρῶτον ἐκτίσθη, ὡς λέγεται, ὑπὸ Ἀρούν - ελ - Ρεσίτ καὶ ἐρείπια παλαιοῦ ἀνακτόρου τῶν Σαφαβιτῶν. Ἡ Καζβὶν ἔγεινε πρωτεύουσα τῆς Περσίας ἐπὶ τοῦ σάχου Ταχμὰσπ τοῦ Α' (1524—1576), παραμείνασα τοιαύτη μέχρι τοῦ σάχου Ἀββᾶς τοῦ Α' (1587—1629), ὅστις μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Ἰσπαχάν. Ἔκτοτε ἡ πόλις φέρει τὸ ὄνομα *Δὰρ-ἐσ-Σαλτανὰ* (=ἕδρα τῆς αὐτοκρατορίας). Ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχουσι μεγάλαι ἀποθῆκαι ὕδατος. Ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς εἰς τὴν διασταύρωσιν ὁδῶν πρὸς τὴν Τεχεράνην, πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ πρὸς τὴν Κασπίαν, ἡ πόλις εἶναι σπουδαῖον κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Ἔχει καὶ βιομηχανίαν μεταξωτῶν. Ν. Μ.

Καζβῖνος, ***Ζαχαρίας μπὲν-Μωχάμμετ***. Ἄραψ φυσιοδίφης γεννηθεὶς ἐν Καζβὶν τῆς Περσίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1283. Συνέγραψε πλεῖστα ἐπιστημονικὰ ἔργα, ὧν περιφημότερον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον: «Θαυμάσια τῆς φύσεως καὶ παραδοξότητες τῶν πλασμάτων». Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ Ἰντέλερ ἐξήγαγε τὰς «Ἐρεύνας περὶ τῆς πηγῆς καὶ τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων ἀστερισμῶν», δημοσιευθείσας ἐν Βερολίνῳ τῷ 1809. Ἕτερον ἔργον αὐτοῦ φέρον τὸν τίτλον «Περιγραφὴ τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως» μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Chezy. Θ. Β.

καζεΐνη (ἡ) ἢ ***τυρίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὸ σημαντικώτερον εἶδος λευκώματος ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὸ γάλα τῶν θηλαστικῶν. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ γάλακτος περιέχουσι κατὰ μέσον ὅρον τὴν ἑξῆς ποσότητα καζεΐνης: γάλα γυναικὸς 0,8%, ἀγελάδος 2,88% (ὅρια διακυμάνσεως 2,0—4,5%), προβάτου 4,17%, αἰγὸς 2,87%, βουβάλου 1,30%, ὄνου 0,79% κ.λ.π. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ γίνεται ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ἀγελάδος· ἀφοῦ τοῦτο προηγουμένως ὑποστῇ πλήρη ἀποβουτύρωσιν καὶ ἰσχυρὰν ἀραίωσιν, ἀναμειγνύεται μετ' ἀραιοῦ ὀξικοῦ ὀξέος, τὸ προκῦπτον ἵζημα διηθεῖται, πλύνεται δι' ὕδατος, διαλύεται εἰς ἀμμωνίαν ἢ σόδαν, καθιζάνεται ἐκ νέου δι' ὀξικοῦ ὀξέος καὶ μετὰ ἐπανάληψιν τῆς πράξεως αὐτῆς ἀπελευθεροῦται τελείως τοῦ λίπους διὰ κατεργασίας μετ' ἀλκοόλης καὶ αἰθέρος καὶ ξηραίνεται ἐν κενῷ. Ἡ καταβύθισις τῆς καζεΐνης δύναται νὰ ἐπέλθῃ διὰ χρησιμοποιήσεως ἀντὶ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ἄλλων ὀξέων, ὡς καὶ διὰ τοῦ φυράματος τῆς πυτίας (χυμοζίνης). Ἡ ὡς ἀνωτέρω παραλαβὴ τῆς καζεΐνης, καίτοι εἶναι λίαν ἁπλῆ πρᾶξις, ἐν τούτοις ἀπαιτεῖ μεγίστην καθαριότητα καὶ προσοχήν. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται εἴτε ὡς λευκὴ ἐν ὕδατι σχεδὸν ἀδιάλυτος κόνις, εἴτε ὡς κερατοειδὴς τελείως διαφανὴς μᾶζα. Ἡ ἐνίοτε ἐμφανιζομένη θόλωσις ὀφείλεται εἰς συμπαρασυρθεῖσαν μικρὰν ποσότητα λίπους. Κέκτηται εἰδικὸν βάρος 1,259 καὶ ὑπὸ τοῦ ὕδατος διογκοῦται ἰσχυρῶς χωρὶς νὰ διαλύεται. Περιέχει 15% περίπου ἄζωτον καὶ δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας, ἀλκαλίων ἢ ἀσβέστου μετατρέπεται εἰς διαλυτὰ ἅλατα. Κέκτηται ἐπαμφοτερίζοντα χαρακτῆρα, ἤτοι ὄξινον καὶ βασικὸν συγχρόνως, ὑπερισχύοντος ὅμως τοῦ ὀξίνου.

Διὰ τοῦ ἐνζύμου τῆς πυτίας μετατρέπεται ἡ καζεΐνη εἰς τὴν καλουμένην *παρακαζεΐνην*, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίσης εὐδιάλυτος εἰς τὰ ἀλκάλια, τὸ ἅλας ὅμως αὐτῆς μετ' ἀσβεστίου εἶνε ἀδιάλυτον. Ἡ παρακαζεΐνη αὕτη ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ τυροπήγματος καὶ ἑπομένως τοῦ τυροῦ. Ἡ καζεΐνη ἑνοῦται εὐκολώτατα μετὰ πολλῶν ἄλλων ὑλῶν, ὡς λ. χ. μυρμηκικῆς ἀλδεΰδης κ.λ.π. Ἔχει εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν τροφίμων καὶ εἰς τὴν τέχνην. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἐσχάτως κυκλοφορούντων διαιτητικῶν προϊόντων διὰ τόνωσιν καὶ διατροφὴν ἀσθενῶν τὰ πλεῖστα προέρχονται ἐκ καζεΐνης, ὡς λ. χ. τὸ *σανατογόνον*, ὅπερ εἶναι καζεΐνη διαλυτοποιημένη διὰ γλυκερινοφωσφορικοῦ ὀξέος, ἡ *νουτρόζη*, διαλυτὸν καζεϊνικὸν νάτριον, ἡ *εὐκαζίνη*, διαλυτὸν καζεϊνικὸν ἀμμώνιον, *πλασμόνη* κ.λ.π. Ἡ καζεΐνη χρησιμοποιεῖται περαιτέρω πρὸς παρασκευὴν πλαστικῶν μαζῶν καὶ ἀναπληρωμάτων ἐλεφαντοστοῦ, κέρατος κλπ. ὡς λ. χ. ὁ *γαλάλιθος* ἢ *γαλακτόλιθος*. Δι' ἑνώσεως μετ' ἀμμωνίας καὶ ἀσβέστου παρασκευάζονται κολλητικαὶ ὕλαι *(καζεϊνόκολλαι)*, αἵτινες ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ ἀλλοιοῦνται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν εἰδικῶν εἰδῶν χάρτου, φωτογραφικοῦ χάρτου, πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἀφρισμοῦ εἰδικῶν σαπώνων, πρὸς διαύγασιν τοῦ οἴνου, πρὸς παρασκευὴν εἰδικῶν χρωμάτων ζωγραφικῆς *(καζεϊνοχρώματα)* κ.λ.π. Τέλος χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βαφικῇ διὰ τὴν καλουμένην *ζωϊκοποίησιν*· δι' αὐτῆς ὁ βάμβαξ καὶ τὸ λίνον ἀποκτῶσι τὴν ἰδιότητα νὰ συμπεριφέρωνται ἔναντι τῶν χρωστικῶν ὑλῶν ὡς αἱ ζωϊκαὶ ἶνες ἔριον καὶ μέταξα καὶ οὕτω κατορθοῦται ἡ χρησιμοποίησις χρωστικῶν ὑλῶν τῶν ζωϊκῶν ἰνῶν καὶ πρὸς βαφὴν τῶν φυτικῶν ἰνῶν. Σ. Γ.

— **καζεΐνη ταννικὴ** (Kaseinum tannicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Τὸ σκεύασμα τοῦτο, καλούμενον καὶ *ταννοκάση*, λαμβάνεται ἐκ *καζεΐνης* διαλυθείσης εἰς ἀνθρακικὸν νάτριον, εἰς ἣν προστίθεται ταννίνη καὶ φορμαλδεΰδη. Τὸ μεῖγμα ἀκολούθως κορέννυται δι' ὑδροχλωρίου καὶ τὸ καθιζάνον σῶμα πιέζεται καὶ ξηραίνεται. Κόνις ἀνοικτῶς φαιοῦ χρώματος, ἥτις εὗρεν ἐφαρμογὴν ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου. Κ. Γ. Μ.

καζεϊνόκολλα (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *καζεΐνη*.

καζεϊνοϋδράργυρος (ὁ) *[Φαρμ. Χημ.]*. Λαμβάνεται διὰ καθιζήσεως καζεϊνικοῦ καλίου διὰ διχλωριούχου ὑδραργύρου. Τὸ σκεύασμα τοῦτο εἶναι διαλυτὸν εἰς ἀλκάλια, εὗρε δὲ ἐφαρμογὴν ὡς ἀναπλήρωμα ἄλλων σκευασμάτων τοῦ ὑδραργύρου. Κ. Γ. Μ.

καζεϊνοχρώματα (τὰ) *[Χημ.]*· βλ. *καζεΐνη*.

Καζέλλα (Casella), ***Ἀλφρέδος***. Σύγχρονος Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1883. Διακεκριμένος ἐκτελεστὴς εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, ὅπερ ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Ντιεμὲρ ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων, ἔδωκε δείγματα μεγάλου ταλάντου καὶ ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας. Ὡς συνθέτης δεικνύει τάσεις ὑπερνεωτεριστικάς· ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ντεμπουσί, τοῦ Στραβίνσκυ καὶ τοῦ Σαίμπεργκ γίνεται φανερὰ εἰς τὰ ἔργα του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι τὰ «Μοναστήρι στὸ νερό», «Πολεμικαὶ σελίδες», τὸ «Κοντσέρτο Ρομάνο» κλπ. Ὁ Καζέλλα ἐκτὸς τούτων ἔχει γράψει 2 συμφωνίας, 2 σουίτας καὶ μίαν ῥαψῳδίαν, μίαν σονάταν διὰ πιάνο καὶ

Digitized by Google

βιολοντσέλλον, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ πλαγίαυλον, μελῳδίας κλπ. Ἐνωρχήστρωσεν ἐπίσης τὴν «Ἰσλαμὲ» τοῦ Μπαλακίρεφ καὶ ἵδρυσεν ἀπὸ τοῦ 1917 πλείστας μουσικὰς ἑταιρείας. Γ. Σ.

— **Καζέλλα**, *Πέτρος*. Ὁ ἀρχαιότερος συνθέτης μαδριγαλίων, οὗτινος τὸ ὄνομα ἐγένετο γνωστὸν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χάρις εἰς τὸν Δάντην, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ἐν ἐκτάσει εἰς τὸ «Καθαρτήριόν» του. Γ. Σ.

— **Καζέλλα**, *Πέτρος* (1769—1843). Ἰταλὸς μουσουργός, ὅστις ἀρχίσας τὸ στάδιόν του ὡς συνθέτης μελοδραμάτων, ἐπεδόθη ἀργότερον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, παραγαγὼν μέγαν ἀριθμὸν λειτουργιῶν, ψαλμῶν, μοτέτων κλπ. Γ. Σ.

Καζέλλας, *Ἀδαμάντιος*. Χῖος Φιλικός, ὅστις ἐμπορευόμενος εἰς Σμύρνην πολλὰ προσέφερεν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Ἐσφάγη κατὰ τὴν στάσιν τῶν γενιτσάρων κατὰ Μάϊον 1821. Γ. Δ. Κ.

Καζέλλι (Caselli), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς φυσικὸς (1815—1891). Ἐσπούδασεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τῷ 1836 ἐγένετο κληρικός. Τῷ 1841 προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ κόμιτος τῆς Πάρμας, ψηφίσας ὅμως τῷ 1849 τὴν ἕνωσιν τῆς Πάρμας πρὸς τὸ κράτος τῆς Σαρδηνίας, κατεδιώχθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἀφωσιώθη τελείως εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἵδρυσε τῷ 1854 τὸ περιοδικὸν «Ἀναψυχή». Τὸ σημαντικώτερον ἔργον αὐτοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην φήμην, ὑπῆρξεν ἡ ἐφεύρεσις τοῦ «παντηλεγράφου», ὀργάνου εὐφυοῦς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐβελτιοῦτο ἡ μεταβίβασις τῶν διὰ σημάτων τηλεγραφημάτων. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιτυχῶν πειραμάτων μεταξὺ Παρισίων καὶ Ἀμιένης καὶ Παρισίων καὶ Μασσαλίας, τῷ 1863, ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐτέθη εἰς κοινὴν χρῆσιν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐγκατελείφθη. Ὁ Καζέλλι ἐφεῦρεν ἐπίσης καὶ ἓν εἶδος αὐτομάτου πηδαλίου καὶ τὸν «κινημογράφον», ὄργανον πρὸς μέτρησιν τῆς ταχύτητος τῶν μηχανῶν, καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων ἔργων «Ἐγκώμιον εἰς Λεοπόλδον Νόμπιλι» (1837). Μ. Δ. Β.

Καζελλίνα-ἐ-Τόρρι (Casellina e Torri) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, ἐν τῷ νομῷ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Φλωρεντίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 10 χλμ. Κάτοικοι 11.234. Ἔχει ἐργοστάσια μακαρονίων καὶ ψαθίνων πίλων καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον οἴνων. Μ. Δ. Β.

Καζεμπὲ (Cazembé) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε ἰθαγενὲς βασίλειον τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως κειμένης μεταξὺ τῆς περιοχῆς Λούνδα πρὸς Α καὶ τοῦ βασιλείου Μουάτα-Ζάμβο, βορειοδυτικῶς τῆς λίμνης Μπανγκουέλο. Κατὰ καιροὺς πλεῖστα τμήματα αὐτοῦ περιῆλθον εἰς ἄλλους φυλάρχους, σήμερον δὲ ἡ χώρα αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀγγλικὸν προτεκτοράτον καὶ τὸ βελγικὸν Κογκό. Εἰς τὴν περιοχὴν Καζεμπὲ εὑρίσκονται σπουδαῖα μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καλλιεργοῦνται εὐδοκίμως ἐν αὐτῇ οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἰδίᾳ ὁ ἀραβόσιτος, καὶ ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ ἀγγειοπλαστικῆς. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς θεωροῦνται ἐργατικώτατοι καὶ διεξάγουν ἐπὶ πλέον ἐμπόριον ἐλεφαντόδοντος καὶ χαλκοῦ. Τὸ Καζεμπὲ ἐξηρευνήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου ἐμπόρου Περέρα, τοῦ δόκτορος Λασέρντα τῷ 1798 καὶ ὑπὸ τοῦ Λίβιγκστον τῷ 1868. Μ. Ν. Δ.

Καζὲν (Cazin), *Ἰάκωβος-Κάρολος*. Γάλλος ζωγράφος (1841—1901). Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν Διακοσμητικῶν τεχνῶν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ διευθυντὴς τῶν μουσείων ἐν Τούρ. Τῷ 1871 ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰργάσθη εἰς τὸ μουσεῖον South-Kensington, μετὰ ταῦτα δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ὁλλανδίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους παρουσίασε τῷ 1879 δύο ἄκρως ἐκτιμηθείσας συνθέσεις, τὴν «Τέχνην» καὶ τὴν «Ἀναχώρησιν». Τῷ 1880 ἐξέθηκε τὸν «Ἰσμαὴλ καὶ τὴν Ἄγαρ». Τὸ ἔργον τοῦτο ἠγόρασε τὸ κράτος διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου. Εἰς τὸ Σαλὸν τοῦ 1881 ἐξέθηκε τὴν «Ἀνάμνησιν τῆς ἑορτῆς», ἣν ἠγόρασεν ὁ δῆμος τῶν Παρισίων, τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος ὠργάνωσε συνολικὴν ἔκθεσιν τοῦ ἔργου του, εἰς τὴν ὁποίαν περιέλαβε πίνακας, γλυπτικὰς συνθέσεις καὶ κεραμουργήματα. Ἄλλα τινά, πλὴν τῶν προμνημονευθέντων, σημαντικὰ ἔργα τοῦ Καζὲν εἶναι: «Ὁ ταρσανᾶς», «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον», «Τὸ ταξίδιον τοῦ Τωβίου», «Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Τωβίου» (μουσεῖον Λίλλης), «Ἡ Γῆ» καὶ «Ὁ νεκρικὸς θάλαμος τοῦ Γαμβέττα». Ὁ Ἰάκωβος Καζὲν θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν δοκίμων Γάλλων καλλιτεχνῶν τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. ἀληθὴς διδάσκαλος εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ σεληνόφωτος, ὅπερ διέχυσεν ἀφθόνως εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του. Ἡ γοητεία τῶν ἀνυπάρκτων φωτεινῶν νυκτῶν, τὰς ὁποίας περιγράφει, ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν του δόξαν. Ὑπῆρξεν εἷς συνδετικὸς κρίκος μεταξὺ τοῦ Κορὸ καὶ τῶν διαδόχων τοῦ ἐμπρεσσιονισμοῦ. Ι. Μ. Π.

Καζέν: Ἡ Ἄγαρ καὶ ὁ Ἰσμαήλ.

— **Καζὲν** (Cazin), *Οὐμβέρτος-Μαρτῖνος*. Γάλλος βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης (1724—1795). Ἔνθερμος ὀπαδὸς τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, ἐξέδιδε κυρίως ἔργα ἀπαγορευόμενα ὑπὸ τῆς λογοκρισίας, διὸ καὶ πλειστάκις ἐφυλακίσθη εἰς τὴν Βαστίλλην. Μ. Ν. Δ.

Καζενὰβ (Casenave), *Ἀντώνιος*. Γάλλος πολιτικὸς (1763—1818). Διετέλεσε μέλος τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς φυλακίσεως τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ κατόπιν ὑπῆρξε μέλος τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν νομοθετικοῦ σώματος. Μ. Ν. Δ

Καζεντῖνο (Casentino) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Ἰταλίας, ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Ἀρέτσο. Σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἄρνου καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ὄρους Φαλτερόνα (1649 μ.) τῶν ἐτρουσκικῶν Ἀπεννίνων, μέχρι τῆς ὀροσειρᾶς Κατενάϊα, πρὸς Β. τοῦ Σουμπιάκο. Ἡ κοιλὰς αὕτη εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Ἰταλίας καὶ περιλαμβάνει πλείστας τοποθεσίας παραθερισμοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Στία, τὸ Πορτοβέκκιο, ἡ Πόππι καὶ ἡ Μπιμπιένα. Ἄλλοτε ἦτο φέουδον τῶν κομίτων Γκουΐντι, κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα ὑπέστη πολλὰς εἰσβολὰς καὶ δῃώσεις. Διασχίζεται ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀρέτσο—Στία καὶ ἔχει ἐξυμνηθῆ ὑπὸ τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Μίλτωνος. Μ. Δ. Β.

καζεποὺτ *ἔλαιον [Χημ.]*· βλ. *καγεπούτιον* ἔλαιον.

Καζὲρ (Cazères) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὤτ-Γκαρόν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γαρούνα ποταμοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τουλούζης-Μπαγιόννης. Ἐκ τῶν εὑρισκομένων συχνάκις ἐν Καζὲρ ρωμαϊκῶν νομισμάτων ὑποτίθεται, ὅτι ἡ χώρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κατῳκεῖτο. Ἡ βιομηχανία ἐν αὐτῇ ἀκμάζει. Ἔχει ἀξιοπερίεργον ἐκκλησίαν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Μ. Ν. Δ

Καζέρτα (Caserta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Καμπανίᾳ, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, καὶ νῦν πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Νεαπόλεως. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 24 χλμ. ΒΑ τῆς Νεαπόλεως καὶ εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος τῶν γραμμῶν Ρώμης—Νεαπόλεως καὶ Ρώμης—Βρινδησίου. Κάτ. 33.519. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα: εἰς τὴν Νέαν Καζέρταν καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Καζέρταν, ἡ ὁποία ἱδρύθη κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Τιμάτι καὶ ἀποτελεῖ σήμερον εἶδος προαστείου τῆς νέας πόλεως. Ἡ Νέα Καζέρτα εἶναι πόλις μετ' εὐθειῶν ὁδῶν καὶ δενδροφύτων πλατειῶν καὶ ὡραίων κτιρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ μητρόπολις, τὸ ἀνάκτορον τῶν κομίτων τῆς Καζέρτας, ἡ νομαρχία καὶ τὸ θέατρον. Τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, κείμενον παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ καλούμενον ὑπὸ πολλῶν «αἱ Βερσαλλίαι τῆς Νεαπόλεως», θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Εὐρώπης. Ἐκτίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Γ' τῷ 1752 ἐπὶ σχεδίων τοῦ Βανβιτέλλι, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι πολυτελέστατα διακεκοσμημένον διὰ χρωματιστῶν μαρμάρων, μωσαϊκῶν, ἀγαλμάτων καὶ ἔργων ζωγραφικῆς μεγάλων καλλιτεχνῶν τῆς πόλεως. Οἱ κῆποι τοῦ ἀνακτόρου εἶναι θαυμάσιοι, μὲ ὡραιοτάτους τεχνητοὺς καταρράκτας καὶ λίμνας κεκοσμημένας διὰ πλήθους ἀγαλματίνων συμπλεγμάτων. Ἐν Καζέρτᾳ ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μέγα ὑδραγωγεῖον, μήκους 41 χλμ., κατασκευασθὲν καὶ τοῦτο κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Γ' ὑπὸ τοῦ Βανβιτέλλι, ἀπὸ τοῦ 1753 μέχρι τοῦ 1768, καὶ θεωρούμενον ἐκ τῶν μεγαλειωδεστέρων ἔργων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἡ σημερινὴ πόλις ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων καὶ βιομηχανίαν μεταξωτῶν καὶ λινῶν ὑφασμάτων. Ἡ ἱστορία τῆς Νέας Καζέρτας ταυτίζεται πρὸς τὴν τῆς παλαιᾶς, ἥτις ἀπετέλεσε κατ' ἀρχὰς φέουδον διαφόρων οἰκογενειῶν, μέχρις ὅτου περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀκουαβίβα, ὧν ὁ πρωτότοκος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Καζέρτας. Κατόπιν ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Γκαετάνι ντὶ Σερμονέττα, ὁ ὁποῖος ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν Γ' τῶν Βουρβώνων. Ἡ νέα πόλις ἤρχισε κτιζομένη τῷ 1752, κατὰ δὲ τὸ 1860, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Καπύης, ὁ Γαριβάλδης κατέστησεν αὐτὴν κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεών του. Μ. Δ. Β.

Κάζες (Cases). Ἰουδαϊκὴ οἰκογένεια ἐξ Ἰταλίας, ἧς κυριώτερα μέλη εἶναι:

Σαμουήλ. Υἱὸς τοῦ Μωϋσέως, ἀκμάσας περὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἐκδότης τοῦ «Μεκὼρ Χαγεὶμ» (=πηγὴ ζωῆς) τοῦ Σαμουὴλ Τσαρτσά. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀζαρία ντεῒ Ρόσσι.

Δουλιᾶνος Σαλώμ. Ἰατρός, συγγραφεὺς τοῦ «Γτέρεχ-Γισαγιὰ» (=δρόμος τοῦ Ἠσαΐα, Μάντουα 1626).

Μεναχέμ. Υἱὸς τοῦ Ἐλχανάν, ραββῆς ἐν Μοδένᾳ καὶ Φερράρᾳ, θανὼν τῷ 1664. Συνέγραψεν: «Εἰρήνη καὶ εὐλογία», ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς «Νομοθεσίας τοῦ οἴκου» τοῦ Σαλομὼν Ἀντέρετ, ὡς καὶ προσθήκας εἰς τὴν ταλμουδικὴν πραγματείαν Σαμπάθ.

Χαΐμ. Υἱὸς τοῦ Μεναχέμ, ἰατρὸς καὶ ραββῖνος ἐν Φλωρεντίᾳ. Συνέγραψε: «Ζῆλος ὑπὲρ συγγραφέων», «Ἐπιστολὴν πρὸς Ναχμὰν μπὰρ Βαρούχ» (Βενετία 1715), «Νόμος παρὰ τῷ Ἰσραὴλ» (Λιβόρνον 1740) καὶ ἄλλα.

Μέλη τῆς οἰκογενείας Κάζες ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν:

Βενιαμίν. Ραββῖνος ἐν Σαφέδ, συγγράψας ὑπομνήματα εἰς τὸν «Ὁδηγὸν τῶν πεπλανημένων» τοῦ Μαϊμωνίδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεγιλὰθ Σέφερ» (Κων/πολις 1750).

Ἰσραὴλ Γκεδαλιγιά. Υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ Βαρούχ, ἰατρὸς καὶ ἀρχιραββῖνος τῆς Μάντουας, θανὼν τῷ 1793. Συνέθεσε σχετικὰς προσευχὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν νικῶν Ἰωσὴφ Β', μεταφρασθείσας ἰταλιστὶ (Μάντουα 1788).

Φαίνεται ὅτι ἐκ τῆς οἰκογενείας Κάζες μετηνάστευσαν καὶ ἐν Πολωνίᾳ, ὅπου εὑρίσκομεν τὸν ταλμουδιστὴν *Ἰωσὴφ Κάζες* (ΙΕ' αἰὼν) καὶ ἄλλους. Γ. ΕΛ.

Καζὴλ Ἀντὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μάκρης (ἀρχ. Γλαῦκος), ἔχουσα φάρον (πλάτ. 36° 39' Β, μήκ. 29° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1886: Karagatch to Makri). Εἶναι ἡ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Τελμησσοῦ τῆς Καρίας νῆσος *Λάγουσα* τῶν ἀρχαίων (Σταδ. Μεγ. θαλ. 254), ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων (Müller εἰς Graec. Geogr. Min. Διδότου Ι, 494) πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Σ. Ε. Λ.

Καζῆς, *Γιαννακὸς Μιχ.* Δημητσανίτης ἀγωνιστής. Μετέσχεν ὑπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην τῶν πολιορκιῶν Τριπόλεως, Ναυπλίου, Κορίνθου καὶ Πατρῶν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων, ἐπολέμησε κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον. Γ. Δ. Κ.

καζίκι (τό) (τουρκ. *καζίκ*)· πάσσαλος· || μεταφ. ξεγέλασμα, ἀπάτη (ἐπὶ πωλήσεως ἐμπορευμάτων), «ἔφαγε καζίκι».

Καζικιάρι (Casiquiare) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (βλ. *Κασικιάρε*).

Καζίμηρος (πολων. Kazimierz). Προστάτης ἅγιος τῆς Πολωνίας (1458—1484). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Καζιμήρου Δ' καὶ τῆς Ἐλισάβετ, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἀλβέρτου Β', καὶ μαθητὴς τοῦ Πολωνοῦ ἱστορικοῦ Ντλούγκος, παρ' οὗ ἔλαβεν ἀνατροφὴν βαθείας εὐσεβείας. Τῷ 1473, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς στρατιᾶς, ἀξιώσει τοῦ πατρός του, ἐξεστράτευσεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς διεκδίκησιν τοῦ οὐγγρικοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἐκάλεσεν αὐτὸν μερὶς τοῦ οὐγγρικοῦ λαοῦ, ἀποκρούουσα τὸν μνηστῆρα Ματθαῖον Κορβῖνον. Ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Πολωνίαν ἀπεσύρθη ἐκ τῶν ἐγκοσμίων καὶ διῆγεν ἐν αὐστηρᾷ ἀσκητείᾳ, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παρηγορίαν τῶν πασχόντων. Συνέθεσεν ὕμνον εἰς τὴν Παρθένον, καταστάντα δημοφιλῆ. Ἡ παράδοσις ἀπέδωκεν αὐτῷ πολλὰ θαύματα. Εἰς τοῦτον βαρέως ἀσθενοῦντα τῷ 1483 συνεβούλευσαν οἱ ἰατροὶ τὸν γάμον, ὡς ἀσφαλὲς θεραπευτικὸν μέσον. Ἐδήλωσεν ὅτι προτιμᾷ τὴν ἁγνείαν τῆς ζωῆς καὶ ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς νόσου, ταφεὶς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Βίλνας. Ἡ κα-

Digitized by Google

θολικὴ Ἐκκλησία, ἐπὶ πάπα Λέοντος Ι′, ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἅγιον (1521), ὁρίσασα τὴν 4 Μαρτίου ὡς ἑορτὴν τῆς μνήμης του. Λέγεται ὅτι, ὅτε τῷ 1604 ἠνοίχθη ὁ τάφος αὐτοῦ, εὑρέθησαν τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐνδύματα ἀναλλοίωτα. θ. κ.

— **Καζίμηρος** (Kazimierz). Ὄνομα διαφόρων βασιλέων καὶ πριγκίπων τῆς Πολωνίας, τὸ συνηθέστερον κύριον ὄνομα ἐν τῇ χώρᾳ.

—1) ***Καζίμηρος Α′***, *ὁ Ἀναστηλωτὴς* ἢ *Εἰρηνοποιός*. Ἡγεμὼν τῆς Πολωνίας (1015—1058), υἱὸς τοῦ Μιτσισλάβου Β′ καὶ τῆς Ρύξας, θυγατρὸς τοῦ κυριάρχου τοῦ Ρήνου. Τῷ 1034, γενομένης ἐπαναστάσεως, κατέφυγε μετὰ τῆς ἀσκούσης τὴν ἀντιβασιλείαν μητρός του εἰς Γερμανίαν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἐπικρατήσαντες οἱ εἰδωλολάτραι, σχεδὸν κατέλυσαν τὸν Χριστιανισμόν, λεηλατήσαντες τὰς ἐκκλησίας. Ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου Γ′, ἐπανῆλθεν εἰς Πολωνίαν τῷ 1840 καὶ ἀναλαβὼν τὴν βασιλείαν κατεπολέμησε τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀνεστήλωσε τὸν Χριστιανισμόν. Διὰ νικηφόρων πολέμων προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Μαζοβίαν καὶ τὴν Σιλεσίαν, μετὰ τῆς πόλεως Μπρεσλάου. Ἐνυμφεύθη τὴν Ρωσίδα πριγκίπισσαν Μαρίαν Δομπρονιέβαν, θυγατέρα τοῦ Βλαδιμήρου τοῦ Μεγάλου.

—2) ***Καζίμηρος Β′***, *ὁ Δίκαιος* (1131—1194). Ἡγεμὼν τῆς Κρακοβίας, πέμπτος υἱὸς τοῦ Βολεσλάου Γ′, ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν ζωήν του κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιτσισλάβου Γ′, βασιλέως τῆς Πολωνίας, παρ' οὗ ἐκυρίευσε τὴν Κρακοβίαν καὶ ἄλλας τινὰς ἐπαρχίας. Ἐκδιωχθέντος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς διαίτης τῆς Κρακοβίας, συνελθούσης ἐν Λέντσυκᾳ, βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας τῶν Πιάστς (1177). Ἐπροστάτευσε τὸν λαόν, καταργήσας τοὺς ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν φόρους.

— 3) ***Καζίμηρος Γ′***, *ὁ Μέγας*. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1310—1370). Υἱὸς τοῦ Βλαδισλάου Λόκιετεκ, ἅμα διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον (1333), ἠγωνίσθη ἀπεγνωσμένως πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας του, ἀπειλουμένης ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν τευτονικῶν ἱπποτῶν, ἐκεῖθεν δὲ ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Βοημίας, διεκδικούντων τὸν πολωνικὸν θρόνον. Συνωμολόγησεν ὡς τάχιστα, μετ' ὀδυνηρῶν θυσιῶν, συνθήκας μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Λουξεμβούργου, ὃν ἀνεγνώρισεν ἐπικυρίαρχον τῆς Σιλεσίας, καὶ μετὰ τῶν Τευτόνων, εἰς οὓς παρεχώρησε τὴν Πομερανίαν, ἀντὶ μικρῶν ἐδαφικῶν ἀνταλλαγμάτων. Οὐχ ἧττον, εἰς ἀντιστάθμισμα, ἐπέτυχε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν Ρώσων τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἐρυθρᾶς Ρωσίας. Ἀφοῦ δὲ ἠσφάλισε καὶ τὴν φιλίαν τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐπαγίωσεν οὕτω τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην, ἀνέπτυξε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως καὶ ἀνύψωσιν τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ του, χρησιμοποιήσας θαυμασίως τὰ διδάγματα, ἅτινα ἔλαβε, διαμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ συγγενοῦς του βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυοῦ καὶ εὑρεθεὶς ἐν ἐπαφῇ πρὸς πολιτισμὸν ἀνώτερον τοῦ πολωνικοῦ. Ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν, προστατεύσας πατρικῶς τοὺς γεωργούς, δι' ὃ καὶ ἀπεκλήθη «Βασιλεὺς τῶν χωρικῶν», διέδωσεν εὐρύτατα τὴν παιδείαν διὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τοῦ κλήρου, ἵδρυσε, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τῆς Μοδένης, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας (1364), ὅπερ ὑπῆρξε μετὰ τὸ τῆς Πράγας τὸ ἀρχαιότερον ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ ὠργάνωσεν ἐπὶ νέων βάσεων τὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας, ἐβελτίωσε τὴν δικαιοσύνην, ἱδρύσας καὶ ἀνώτατον δικαστήριον, καὶ συγχρόνως κατήρτισεν ἰσχυρὸν στρατόν, ὑποβαλὼν εἰς ὑποχρεωτικὴν στρατολογίαν τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἄλλας τάξεις. Διὰ τῆς μεγαλουργοῦ ταύτης πολιτικῆς ἀνήγαγε τὴν Πολωνίαν εἰς τὴν περιωπὴν ἰσχυρᾶς δυνάμεως καὶ προπαρεσκεύασεν οὕτω τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας, ἃς κατήγαγε τὸ πολωνικὸν ἔθνος κατὰ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα. Ἐνυμφεύθη τρίς, ἀλλ' ἀπέθανεν ἄτεκνος, μετ' αὐτοῦ δὲ ἐσβέσθη ἡ δυναστεία τῶν Πιάστς.

— 4) ***Καζίμηρος Δ′***, *ὁ Ἀνδρέας*. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (1427—1492), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Βλαδισλάου Β′ Γιαγκελλόν. Ἤδη ζῶντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ βασιλέως Βλαδισλάου Γ′, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ δουκάτου τῆς Λιθουανίας, θανόντος δὲ τούτου ἐστέφθη βασιλεὺς τῷ 1447. Ἀπέκρουσε νικηφόρως τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σιλεσίων καὶ τῶν Τατάρων, τῷ δὲ 1454, κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, θυγατρὸς τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, ἤρχισε τὸν κατὰ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν πόλεμον, παραταθέντα ἐπὶ δώδεκα ἔτη καὶ λήξαντα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τόρν, ἥτις ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν τὴν Πομερανίαν, τμῆμα τῆς Πρωσσίας καὶ διέξοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα. Ἐπέβαλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Βλαδίσλαον* ὡς βασιλέα τῆς Βοημίας.

— ***Καζίμηρος Ε′***. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας (βλ. *Ἰωάννης Β′* βασιλεὺς τῆς Πολωνίας). θ. κ.

Καζιμιγιὲ *(Νὰχρ-ἐλ-)*. Ὁ τρίτος εἰς μέγεθος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νὰχρ Λιτανὺ* ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Μπααλμπέκ, διαρρέων ἐπὶ 60 μίλ. πρὸς Ν. τὰς πλουσίας πεδιάδας Μπουκὰ ὡς καὶ ἀγρίας κοιλάδας τοῦ Λιβάνου, μεθ' ὃ παραρρέων τὴν Κουλὰτ-ἐς-Σεκὶφ (τὸ Μπελφὸρ τῶν σταυροφόρων) στρέφεται πρὸς δυσμὰς καὶ ὀνομαζόμενος ἐφεξῆς *Νὰχρ-ἐλ-Καζιμιγιέ*, ἐκβάλλει, μετὰ ροῦν 15 μιλ., $6\frac{1}{2}$ μίλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Σουραφὲντ (πλάτ. 33°26′ Β. μῆκ. 35°15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras-en-Nakura). Πελωρία μονότοξος γέφυρα λιθόδμητος, ὑπὲρ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ ἀπὸ Σιδῶνος πρὸς Τύρον ὁδός, εἰς 1 μίλ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Σ. Ε. Λ.

Καζιμίρ. Σύνηθες ὄνομα ἐν Πολωνίᾳ (βλ. *Καζίμηρος*).

—**Καζιμίρ-*Περιὲ*** (Casimir - Perier), ***Ἰωάννης-Παῦλος-Πέτρος***. Γάλλος πολιτικὸς (1847—1907). Ἀποφοιτήσας τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Γαλλο-γερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1871, διακριθεὶς καὶ παρασημοφορηθεὶς διὰ τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Τῷ 1876 ἐξελέγη βουλευτής. Μελετηρὸς εἰς τὸ ἔπακρον, ἐνδιεφέρθη κυρίως διὰ τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα, διατελέσας καὶ ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀπὸ τοῦ 1877—1879. Τῷ 1893 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς γαλλικῆς βουλῆς, μετ' ὀλίγον πρόεδρος αὐτῆς καὶ τὸ ἴδιον ἔτος πρωθυπουργός. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Καρνὼ ἐξελέγη πρόεδρος, ἀλλὰ μετὰ πεντάμηνον παρῃτήθη καὶ ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Μ. Ν. Δ.

Καζιμίρσκι *ντὲ Μπιμπερστάϊν* (Kazimirski de Biberstein). Πολωνὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1808. Ἐδημοσίευσε: «Λεξικὸν γαλλοπολωνικὸν» (1839), «Λεξικὸν ἀραβογαλλικὸν» (1855) καὶ μεταφράσεις εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκ τοῦ Κορανίου καὶ ἄλλων ἔργων τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας. θ. κ.

Καζίμοφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. *Κασίμοφ*).

Κάζιν, *Βασίλειος Βασίλιγιεβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1898. Ἐδημοσίευσεν: «Ὁ ἐργατικὸς Μάης» (1922), «Στίχοι» (1913) κ. ἄ., ὡς καὶ πλεῖστα ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικά. Ε. Ι. Χ.

Καζίνι (Casini). Ἰταλὸς συνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης ἐν Φλωρεντίᾳ (περὶ τὸ 1670—1714). Μαθητὴς τῶν Σιμονέλλι καὶ Πασκουΐνι, ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης λάτρης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ὀπαδὸς τῶν οὐμανιστῶν. Εἰς πολλὰ τῶν ἔργων του, ἅτινα φέρουσι τοὺς τίτλους «Canzonette spirituali», «Moduli», «Pensieri» κλπ., διαφαίνεται ἡ προσπάθεια πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ μεσαιωνικῶν τρόπων. Γ. Σ.

καζίνο (Casino). Λέξις ἰταλική, σημαίνουσα οἰκίσκον, ἐξοχικὸν οἶκον, κέντρον ἀναψυχῆς ἢ λέσχην. Χρησιμοποιεῖται διεθνῶς πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ οἰκήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ παίζονται τὰ κατ' ἐξοχὴν τυχηρὰ παίγνια. Τοιαῦτα καζίνα ὑπάρχουν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ μεγάλα κέντρα ἀναψυχῆς καὶ παραθερισμοῦ, εἰς τοὺς κλιματολογικοὺς σταθμοὺς καὶ τὰς λουτροπόλεις, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς μεγαλοπόλεις, ὅπου συνήθως εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασίν τινα, διὰ νόμου καθοριζομένης, ἀπὸ τῆς πόλεως. Τὰ καζίνα εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡραιότατα καὶ πολυτελέστατα κτίρια, περιλαμβάνοντα, πλὴν τῶν αἰθουσῶν τῶν διαφόρων παιγνίων, καὶ αἰθούσας ἀναγνωστηρίων, χορῶν, συναυλιῶν, θέατρον, ἑστιατόριον κλπ. Τὰ καζίνα ταῦτα ἀνήκουν ἢ εἰς ἑταιρείας, ἢ εἰς τοὺς δήμους, οἵτινες τὰ ἐκμεταλλεύονται ἀπ' εὐθείας, εἴτε δι' ἐνοικιάσεως εἰς ἐπιχειρηματίας, ἢ εἰς τὸ κράτος, ὅπερ ἐκθέτει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἰς πλειστηριασμόν. Τὰ ὀνομαστότερα τῶν καζίνων εἶναι τοῦ Μόντε Κάρλο, τὰ δύο τῆς Νικαίας, τοῦ Βισύ, τοῦ Μπράϊτον, τοῦ Σὰν Σεμπαστιάνο, τοῦ Μπιαρρίτς, τοῦ Βιαρέτζιο, τοῦ Ραπάλλο, τοῦ Σὰν Ρέμο κλπ. Ἐν Ἑλλάδι ἐλειτούργησαν κατὰ καιροὺς τοιαῦτα εἰς τὰς ἐξοχὰς τῶν Ἀθηνῶν Διόνυσον καὶ Ἅγιον Ἀνδρέαν, εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καὶ ἤδη ἐν Λουτρακίῳ. Μ. Δ. Β.

Κάζιντσυ (Kazincy), ***Φραγκῖσκος***. Οὔγγρος γραμματικὸς καὶ λόγιος (1759—1831). Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὰς πρώτας μεταφράσεις ἔργων τοῦ Γκέλλερτ, ἐκ τῆς γερμανικῆς. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν καὶ ἤσκησεν ἐπί τινα ἔτη τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, μεθ' ὃ διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐθνικῆς σχολῆς ἐν Κασάου. Τὸ ἔργον, ὅπερ κατέστησεν αὐτὸν διάσημον, ὑπῆρξεν ἡ ριζικὴ ἀναμόρφωσις τῆς οὐγγρικῆς γλώσσης, διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς μορφολογίας, δι' ὃ καὶ ἀπεκλήθη ὁ «γλύπτης τῆς γλώσσης». Τῷ 1878 ἐξέδωκεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Στσάμπο καὶ Μπακσανίυ, τὴν πρώτην δημοσιευθεῖσαν εἰς οὐγγρικὴν γλῶσσαν φιλολογικὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Madgyar Museum», μόνος δὲ τῷ 1790 ἑτέραν συλλογὴν «Orpheus». Κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἀναμείξει εἰς ἀντικαθεστωτικὰς ἐνεργείας, κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, μετατραπεῖσαν εἰς εἱρκτήν, ἔτυχε χάριτος τῷ 1801, μετὰ ὀκταετῆ φυλάκισιν. Τῷ 1830 ἐξελέγη μεταξὺ τῶν πρώτων μέλος τῆς ἱδρυθείσης Οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας. Θεωρεῖται ὁ δημιουργὸς τῆς οὐγγρικῆς πεζογραφίας καὶ ποιητικῆς γλώσσης. Τῷ 1859 ἑωρτάσθη πανηγυρικῶς ἡ ἑκατονταετηρίς του καθ' ἅπασαν τὴν Οὐγγαρίαν. θ. κ.

Καζιόνα *πάρτια*. Πολιτικὴ ὁμὰς ἐν τῇ Νοτίῳ Βουλγαρίᾳ (Ἀνατολ. Ρωμυλίᾳ), δράσασα κατὰ τὴν πενταετίαν ἀπὸ τοῦ 1879—1884, καθ' ἣν γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀ. Ρωμυλίας ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Βογορίδης ἢ Ἀλέκο πασᾶς. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν τῇ ἀπέδιδον οἱ ἀντίπαλοι αὐτῆς τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος, οἱ κατόπιν «ἑνωτικοὶ» κληθέντες, ὅτι ἀντεπολιτεύετο τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀ. Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ λόγους ἔχοντας σχέσιν μὲ τὸ δημόσιον ταμεῖον. Σκοπὸς τῆς ὁμάδος ταύτης ἦτο ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς παντοδυνάμου τότε ρωσοφίλου πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἀντεπολιτεύετο καὶ αὐτὸς ὁ γενικὸς διοικητής, θέλων νὰ διοικῇ ἄνευ τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς. Δημοσιογραφικὸν αὐτῆς ὄργανον ὑπῆρξεν ἡ «Νότιος Βουλγαρία». Τ. Β.

Καζμπὲκ (Kazbek) *[Γεωγρ.]*. Ἓν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου ἐν Ρωσίᾳ, ἐπὶ τῆς μεθορίου τῆς Κιρκασίας, καὶ τῆς Γεωργίας, 1115 χλμ. Β.Δ. τῆς Τιφλίδος, ἔχον ὕψος 4.755 μέτρ. Ὑπὸ τῶν κατοίκων καλεῖται καὶ «ὄρος τοῦ Χριστοῦ» ἢ «Λευκὴ ὁδὸς» λόγῳ τῶν καλυπτόντων αὐτὸ πάγων. Μ. Ν. Δ.

Καζνατσέγνεφ, *Ἀλέξανδρος*. Ρῶσος διοικητικὸς ὑπάλληλος, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, διατελέσας ἐπὶ μακρὸν διοικητὴς τῆς Θεοδοσίας. Ὁ Καζνατσέγνεφ ἐγένετο γνωστὸς ὡς ἀνακαλύψας καὶ συνδραμὼν τὸν μέγαν Ρῶσον ζωγράφον Ἀϊβαζόφσκη. Μ. Ν. Δ.

Καζνέζης. — Ὄνομα Χιμαριωτικῆς οἰκογενείας, διακριθείσης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος διὰ τοὺς πολέμους της ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἐπιφανέστερα τῶν μελῶν αὐτῆς ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς:

—1) ***Θωμᾶς***. Υἱὸς τοῦ Νικολάου. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν Σουλιωτῶν. Τῷ 1825 ἀνεδείχθη ταξίαρχος, τῷ δὲ 1826 χιλίαρχος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκδουλεύσεων, ἀναγνωρίζουσα τὰς ὑπηρεσίας του, τὸν ἔταξεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς Δ′ τάξεως τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος.

—2) ***Ζάχος***. Ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Θεσσαλίας τῷ 1807, κατόπιν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βουνὰ Κλέφτης. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἠκολούθησε τοὺς συγγενεῖς του καὶ ὑπηρέτησεν ὡς μπουλουκτσῆς.

— 3) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀδελφὸς τοῦ *Θωμᾶ*, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην. Τῷ 1825 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου ἐναντίον τῆς ἀποβάσεως τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, μετασχὼν δὲ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ἔπεσεν εἰς τὰς ἐπάλξεις αὐτοῦ ἡρωϊκῶς μαχόμενος.

—4 ***Κωνσταντῖνος***, υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου*. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Πλάκαν.

—5) ***Κωνσταντῖνος***, υἱὸς τοῦ *Ἀλεξάνδρου*. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς Ἄρταν τῷ 1821.

—6) ***Σπῦρος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χιμάρας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε καὶ μπαϊρακτάρης, κατόπιν δὲ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ Ἀνδρέαν Λόντον εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Κατετάχθη εἰς τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα τῷ 1828 ἠγωνίσθησαν ὑπὸ τὸν Ριχάρδον Τζοὺρτζ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γενναιοτάτων πολεμιστῶν, καὶ τὸ ὄνομά του κατετάχθη μεταξὺ τῶν 143 γενναιοτάτων Ἀγωνιστῶν.

Ἕτερα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κασνέτση* (βλ. λ.). Γ. Δ. Κ.

Καζνεσέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δραγάνου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 113.

Κὰζ-ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ παρὰ τὴν Τρωάδα τῆς Μ. Ἀσίας ὄρους *Ἴδη* (βλ. λ.), σημαίνουσα «ὄρος τῶν χηνῶν». Ἡ ὑψηλοτέρα του κορυφὴ (νῦν *Σαρῆ Κίζ*=Ξανθὴ κόρη) ἔχει ὕψος 1670 μ.

κάζο (τὸ) (Caso). Λέξις ἰταλικὴ χρησιμοποιουμένη καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ πρὸς ὑποδήλωσιν ἀπροόπτου, συνήθως δὲ σπουδαίου, γεγονότος, συμβάντος, περιστατικοῦ.

Καζόνι (Casoni), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς χαράκτης καὶ νομισματοκόπτης τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, ἀποθανὼν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1634. Ἐχάραξε καὶ ἔκοψε διάφορα μετάλλια τοῦ καρδιναλίου Ἀλντομπραντίνι καὶ ἄλλων. Ὑπέγραφε λατινιστὶ *Antonius Casonius F.*

Καζόρια (Casoria) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, πρωτ.

Digitized by Google

τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 14.633. Ἔχει καλὴν ρυμοτομίαν καὶ κομψὰ οἰκήματα. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεαπόλεως-Φότζια καὶ συνδέεται μετὰ τῆς Νεαπόλεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 10 χλμ., καὶ δι' ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου. Ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν μετάξης καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἔχει ἔκτασιν 2632 τ. χλμ. καὶ 132.000 κατ. Μ. Δ. Θ.

Καζὸτ (Cazotte), *Ἰάκωβος*. Γάλλος λόγιος καὶ διηγηματογράφος (1720—1792). Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τῶν ἰησουϊτῶν καὶ διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος εἰς τὴν νῆσον Μαρτινίκαν, ὅπου καὶ συνέγραψε τὸ ἡρωϊκοκωμικὸν ποίημα «Αἱ ἀνδραγαθίαι τοῦ Ὀλιβιέ», ὅπερ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Πασισίους ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ὁ ἐρωτευμένος Διάβολος», «Χίλιαι καὶ μία μωρολογίαι», «Ὁ πόλεμος τοῦ μελοδράματος», «Τὸ πόδι τῆς γάττας», «Ἀραβικὰ διηγήματα», «Τὸ πῦρ τῆς Βαγδάτης» «Ραχήλ», «Ἡ μελαχροινὴ Ἀγγλίς», καὶ ἄλλα χαριτωμένα διηγήματα, διακρινόμενα διὰ τὸν πλοῦτον τῆς φαντασίας καὶ τὴν πρωτοτυπίαν των. Ὁ Καζὸτ διεκρίνετο ἐπίσης διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς συνθέσεως. Εἰς μίαν καὶ μόνην νύκτα ἠδυνήθη νὰ στιχουργήσῃ ἓν ἕβδομον ᾆσμα ὡς συνέχειαν τοῦ ποιήματος τοῦ Βολταίρου «Ὁ πόλεμος τῆς Γενεύης» τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε ὅλοι ἐνόμισαν ὅτι ἦτο τοῦ Βολταίρου. Συλληφθεὶς τῷ 1792 ὡς ἐχθρὸς τῆς ἐπαναστάσεως κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Μ. Ν. Δ.

καζουαρίνα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *κασουαρίνα*.

Καζουάριοι (Chasuarii, Attuarii· (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Γερμανίας (βλ. λ. *Ἀττουάριοι*).

καζουϊστικὴ (ἡ) *[Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ μέθοδος ἐκείνη, ἥτις ἐπιδιώκει τὴν πρόσκτησιν ὁδηγιῶν χρησίμων εἰς τὸν ἠθικὸν βίον καὶ διέπουσῶν τὴν ὀρθὴν ἠθικὴν πρᾶξιν κατὰ τὰς συγκεκριμένας καθ' ἕκαστον περιπτώσεις (casus), καὶ δή, ὡς εἶναι προφανές, ἄνευ ἐσωτερικῆς συσχετίσεως τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς πρὸς τὸ ἠθικὸν φρόνημα καὶ τὸν χαρακτῆρα καθόλου. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἐγεννήθη ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα ἡ αὐθεντία ἀπῄτει ἄνεκαθεν, ὅπως ὁ πιστὸς ὑποτάσσῃ τὴν ἰδίαν ἠθικὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ὑπὸ τὰς ἀπαιτήσεις καὶ ὁδηγίας αὐτῆς. Περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ τῆς ὠφελιμότητος τοῦ τρόπου τούτου οὐδ' αὐτὸς ὁ Αὐγουστῖνος ἀμφέβαλλε, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἡ μετ' αὐτὸν θεολογία, ἂν καὶ ἡ ἠθικὴ διαλύεται οὕτως εἰς ἐντολάς, αἵτινες δέον πάλιν νὰ προσαρμόζωνται κατὰ διάφορον ἑκάστοτε τρόπον εἰς διαφόρους περιπτώσεις καὶ καταστάσεις τοῦ βίου. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις, ἐπὶ μακρὸν ἐφαρμοζομένη, ὡδήγησεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς καζουϊστικῆς, ἥτις κατέστη οὕτω τμῆμα τῆς ἠθικῆς, πραγματευομένη ἐπιστημονικῶς καὶ συστηματικῶς τὸ ἐν τῇ πράξει ἀπὸ μακροῦ τελούμενον. Ἡ θεωρία αὕτη κατάγεται ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς σχολαστικῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας, γνωσταὶ δὲ εἶναι αἱ Summae casuum conscientiae, εἶδος ἐγχειριδίων καζουϊστικῆς ἠθικῆς. Ἡ καζουϊστικὴ ἠθικὴ προβάλλει πρὸς δικαιολογίαν ἑαυτῆς παιδαγωγικοὺς λόγους, ἰσχυριζομένη ὅτι ἀποβλέπει εἰς τοὺς ἠθικῶς ἀώρους, οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ἀρωγῆς αὐτῆς. Ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ὁμολογεῖ ἤδη, ὅτι μόνον ὡς μεταβατικόν τι στάδιον, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ὑπερνικήσῃ ὁ πρὸς τὴν τελείαν ἠθικὴν ὁρμῶν, θὰ ἦτο ἀνεκτή. Ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἠθικῇ οὐδεμίαν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃ θέσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lehmkuhl*, Compendium theologiae moralis (δ' ἔκδ. 1899). — *Mausbach*, Die katholische moral (β' ἔκδ. 1902). Ν. Λ.

καζουϊστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν *καζουϊστικὴν* (βλ. λ.).

Καζυάπα, ἢ **Κασσάπα** *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἰνδικὸν ὄνομα πολλῶν προσώπων, ὧν τινα μυθικά.

—1) Υἱὸς τοῦ Μαριτσχί, πρῶτος τῶν Πραντζαπάτι (κυρίων τῶν ὄντων), θεωρούμενος ὡς δημιουργὸς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν των δαιμόνων. Ἔσχεν ὡς συζύγους δεκατρεῖς τῶν θυγατέρων τοῦ Ντάκχα καὶ δύο θυγατέρας τοῦ Βραχμᾶ, τὴν Βινατᾶ, τὴν ὁποίαν κατέστησε μητέρα τοῦ Ἀρούνα (ἡνιόχου τοῦ Ἡλίου) καὶ τοῦ Γκαρούντα (βασιλέως τῶν πτηνῶν), καὶ τὴν Καντρού, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθησαν χίλιοι ὄφεις, ἐχθροὶ τοῦ Γκαρούντα.

—2) *Βούδδας*. Ὁ δέκατος τρίτος τοῦ Βάντρα-Χάλπα, διάδοχος τοῦ Καναχαμουνὶ καὶ πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ Βούδδα Σακυαμουνί. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς ἦτο εἴκοσι χιλιάδες ἔτη, διέμενε συνήθως εἰς Μπεναρὲς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως Κρίκι (φανταστικοῦ ὡς αὐτός). Ἡ λατρεία του διήρκεσεν 70.000 ἔτη.

—3) *Μαχᾶ*, ὁ *Μέγας*. Βραχμᾶνος γενόμενος ὀπαδὸς τοῦ Σακυαμουνί, ὅστις τὸν ὥρισε διάδοχόν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀδελφότητος καὶ προήδρευσε τῆς πρώτης βουδδικῆς συνόδου. Εἰργάσθη διὰ τὴν παγίωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Σακυαμουνὶ καὶ συνέστησεν εἰς τὸν βασιλέα Ἀζατασατρὸμ νὰ λάβῃ τὴν χρονολογίαν τοῦ θανάτου τοῦ Βούδδα (νιρβάναν) ὡς ἀρχὴν νέας χρονολογίας. Μετὰ τεσσαρακονταπενταετῆ ἀρχηγίαν ἀπέθανεν εἰς τὸ ἐρημητήριόν του, παρὰ τὴν Ρατζαγκρίχα. Ἡ σχολὴ τῶν Μαχαζανγίχας τὸν ἐθεώρησε πάτρωνά της, ὀνομασθεῖσα *Καζυαπίγια* ἐκ τοῦ ὀνόματός του.

—4) Εἷς τῶν ἀποστόλων, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὁ Ἀσόκα, διὰ νὰ κατηχήσουν τὰς γειτονικὰς τῶν Ἰνδιῶν χώρας.

—5) *Πουράνα ὁ τέλειος*. Εἷς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Βούδδα, ἀναφερόμενος πάντοτε ὡς πρῶτος τῶν Τιρθίκας, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν τὸν Γκαουτάμα. Οὗτος τὸν κατηγόρει ὡς ἀρνούμενον τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κάθαρσιν τῶν ὄντων. Ἐπνίγη εἰς τὸν Γάγγην, ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσε νὰ κάμῃ θαύματα ὡς ὁ Βούδδας.

Καζὼ (Cazau ἢ Cazaux) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἑλώδης τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Λάνδ. Ἔχει μῆκος 12 χλμ., μέσον πλάτος 5 καὶ περιφέρειαν 40. Ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς λίμνης τῆς Μπισκαρόσσης, μέρος δὲ τῶν ὑδάτων της χύνεται, μέσῳ φυσικῆς διώρυγος, εἰς τὴν λεκάνην τῆς Ἀρκασόν. Μ. Ν. Δ.

Καζωμπὸν (Casaubon), *Ἰσαάκ*. Γάλλος φιλόλογος (1559—1614). Τῷ 1582 διεδέχθη τὸν Φραγκίσκον Πόρτον ὡς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Γενεύῃ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1596, ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν διασημοτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Εἶτα διετέλεσε (1596-1600) καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς Μομπελλιέ. Τῷ 1600 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου, ἂν καὶ διαμαρτυρόμενος, διωρίσθη ἀναγνώστης τοῦ βασιλέως. Τῷ 1604 ἀντικατέστησε τὸν Γκοσελὲν ὡς βιβλιοθηκάριος τοῦ βασιλέως, ὀρνηθεὶς ὅμως νὰ ἀλλάξῃ δόγμα ἀπώλεσε προσφερθεῖσαν καθηγεσίαν. Τῷ 1610 μετηνάστευσεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἀπέκτησεν ἀμέσως τὴν εὔνοιαν τοῦ Ἰακώβου Α'. Ἔγραψε θεολογικὴν διατριβὴν κατὰ τοῦ Βαρωνίου (1614) καὶ ἡμερολόγιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐφημερίδες». Ἡ Εἰσαγωγή του εἰς τὸν Πολύβιον (1609) εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων συμβολῶν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας.

Ἰσαὰκ Καζωμπόν.

[*M. Pattison*, Life of Isaac Casaubon, 1892.]

—Καζωμπὸν (Casaubon), *Φλωρέντιος-Στέφανος-Μήρικος*. Ἄγγλος φιλόλογος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1599—1671). Νέος ὢν συνώδευσε τὸν πατέρα του εἰς Ἀγγλίαν καὶ συνέχισε τὰς σπουδάς του εἰς Ἤτον καὶ Ὀξφόρδην. Διὰ τοῦ ἔργου του «Pietas contra maledicos patrii Nominis et Religionis Hostes» (1621), ἐν ᾧ ὑπερασπίζεται τὸν πατέρα του ἐναντίον τῶν κατηγοριῶν καθολικῶν τινων, προσείλκυσε τὴν εὔνοιαν Ἰακώβου τοῦ Α', ὅστις τὸν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν μητρόπολιν Καντερβουρίας. Ὑπερήσπισεν ἐπίσης τὸν πατέρα του ἐπὶ φιλολογικῶν ζητημάτων. Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν νομιμότητα τοῦ Κρόμβελ, ὅστις ὅμως τοῦ ἀνέθεσε τὴν συγγραφὴν ἀμεροληπτου ἱστορίας τῶν γεγονότων. Παρὰ τὴν δυσμένειαν, εἰς ἣν εἶχε περιπέσει, ἠρνήθη τὴν θέσιν τοῦ ἐπόπτου τῶν σουηδικῶν πανεπιστημίων, ἣν τοῦ προσέφερεν ἡ βασίλισσα Χριστίνα. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἀπεσύρθη τῆς δημοσίας ζωῆς καὶ κατέγινεν εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας μέχρι τοῦ θανάτου του. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «De Quatuor Linguis Commentario» (1650), «Περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταρρυθμίσεως» (1664), «Περὶ πίστεως καὶ ἀπιστίας ἐπὶ φυσικῶν, πολιτικῶν καὶ θείων ζητημάτων» (1668). Ἰδιαιτέρας ὅμως σημασίας εἶναι ἡ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου.

καήλα (ἡ)· τὸ ἐκ τῆς καύσεως προερχόμενον συναίσθημα, ἄλλως *κάψιμο*· ‖ ἡ ὑπερβολικὴ ἀτμοσφαιρικὴ θερμότης, ὁ καύσων: «τί καήλα ἦτανε σήμερα;» ‖ ἰδιωματ., ὁ πυρετός, ἡ εἰσβολὴ πυρετοῦ «ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ρῖγος: «τὸ παιδὶ ἔχει καήλα» ‖ μεταφ. ἰσχυρὸν λυπηρὸν συναίσθημα: «μὰ τὴν καήλα ποῦ δοκίμασα» (ἀπὸ τοῦ ἀορίστου *ἐκάην-κάηκα* καὶ τῆς καταλήξεως *—λα*).

—καήλα (ἡ)· ἰδιωματ., ἡ κνίδα, ἄλλως *τσουκνίδα* (διὰ τὴν καῦσιν, διὰ τὸν κνησμὸν τὸν ὁποῖον προξενεῖ).

καηλώνω· κάμνω τινὰ νὰ αἰσθανθῇ *καήλα* (βλ. λ.), νὰ λυπηθῇ ἰσχυρῶς, καίω, κατακαίω ψυχικῶς· ‖ νύσσω τινὰ μὲ τὸ φυτὸν καήλα, μὲ τὴν κνίδην (ἀρχ. *κνιδῶ*).

Καημένη, Νέα —, καὶ **Παλαιὰ —** *[Γεωγρ.-Γεωλογ.]* βλ. λ. *Σαντορίνη*.

καημένος, *—η, —ο*, καὶ *καμένος*· δημοτ. παραχ. παθ. μετχ. τοῦ *καίω*· ὁ παθὼν καῦσιν, καῦμα, ὁ *κεκαυμένος*: «καημένο ξύλο, — χαρτί, —πανὶ κττ.», «ροῦχο καημένο ἀπὸ τὴ μπογιά» ‖ μεταφ., ὁ ὑποστὰς βαρὺ ἀτύχημα καὶ ἰδίᾳ θάνατον, δυστυχής, κακόμοιρος: «εἶναι καημένος ἀπὸ τὸ χάρο» καὶ *χαροκαημένος*· ‖ σχετλιαστικὴ προσηγορία: «κάθεται ὁ καημένος καὶ κλαίει», «καημένε, καημένε! καὶ νὰ 'ξερες τί σὲ περιμένει!» ‖ θωπευτικὴ προσηγορία: «τὸ καημένο τὸ παιδὶ ντράπηκε» (ἀπὸ τοῦ ἀορ. *ἐκάην — κάηκα* κατὰ τὰς κανονικῶς ἐχούσας παθ. μετοχάς).

καημὸς (ὁ)· ἰσχυρὸν λυπηρὸν συναίσθημα, ἰδίᾳ ἕνεκα θανάτου: «τὴν ἔφαγε ὁ καημὸς τοῦ παιδιοῦ της», «τέτοιος καημὸς δὲν ὑποφέρεται» ‖ μεταφ., ζωηρὰ ἐπιθυμία, πόθος ἀσυγκράτητος: «τί λὲς ἐκεῖ; μ' ἔφαγε ὁ καημὸς γιὰ δαύτονε», «καημὸ τὸν εἴχαμε», «καημὸ τό 'χω νὰ κάμω ἕνα καλὸ φόρεμα».

κάθα (ἡ) (Catha) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φραγκουλοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κηλαστρωδῶν*, περιλαμβάνον τὸ εἶδος *κάθα ἡ ἐδώδιμος* (Catha edulis), ἰθαγενὲς τῆς Ἀβησσυνίας καὶ Ἀραβίας. Εἶναι θάμνος πολυετής, χρησιμώτατος ποικιλοτρόπως. Τὰ φύλλα του ἐν Ἀραβίᾳ (ἀγγλ. arabian tea, παρ' ἡμῖν *κάφτα*) χρησιμεύουσιν ὡς μέσον διεγερτικὸν καὶ τονωτικόν. Κ. ΠΑΠ.

καθά· ἀντὶ τοῦ κατὰ διάστασιν *καθ' ἅ*· κατ' ἐκεῖνα ἅ, συμφώνως πρὸς ὅσα, ὡς, ὅπως: «ἐπράξαμεν καθὰ εἴπομεν» ‖ μετὰ τοῦ *πέρ: καθάπερ*· καθὼς ἀκριβῶς: «καθάπερ ἀνωτέρω εἴπομεν».

καθαγιάζω, καὶ *καθαγίζω*· καθιστῶ τι ἅγιον, ἱερόν, καθιερῶ: «τύπος καθηγιασμένος δι' ἀνθρωπίνου αἵματος».

καθαγίασις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθαγιάζειν: «καθαγίασι; τόπου,—ἡμέρας».

— *[Λειτουργ.] Καθαγίασις* ἢ *ἁγιασμὸς* τῶν τιμίων Δώρων ὀνομάζεται τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς λειτουργίας, κατὰ τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ ἱερουργοῦντος, μεταβάλλονται εἰς Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ ὁ προσκομισθεὶς ἄρτος καὶ οἶνος. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ διάκονος ἀναφωνεῖ: «Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου κλπ.», διότι πρόκειται νὰ τελεσθῇ τὸ σπουδαιότατον μέρος τῆς λειτουργίας. Ὁ χορὸς ἀπαντᾷ: «Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως». Ἀφοῦ δὲ ὁ ἱερεὺς εὐλογήσῃ τὸν λαὸν καὶ συστήσῃ εἰς αὐτὸν νὰ στρέψῃ τὴν καρδίαν πρὸς τὰ ἄνω (πρὸς τὰ οὐράνια), εἰσέρχεται εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα καὶ ἀρχίζει ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εὐχαριστηρίου εὐχῆς, ἡ ὁποία περιέχει καὶ τοὺς λόγους: «Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ», διὰ τῶν ὁποίων συντελεῖται ὁ ἁγιασμὸς τῶν τιμίων Δώρων. Δ. Ν. Μ.

καθαγιασμὸς (ὁ), καὶ *καθαγισμός*· ἄλλως *καθαγίασις* (βλ. λ.).

καθαγίζω· ἄλλος τύπος τοῦ *καθαγιάζω* (βλ. λ.).

καθαγνίζω, ἀόρ. *καθήγνισα*, παρακ. παθ. μετχ. *καθηγνισμένος*· καθιστῶ τι ἁγνόν, καθαρόν, ἐξαγνίζω· ‖ καθαγιάζω, καθιερῶ.

Κάθαια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας (βλ. λ. *Καθαῖοι*), ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν σημερινὴν Πενταποταμίαν (Πεντζὰμπ). Ἦτο πλουσιωτάτη εἰς ὀρυκτὸν ἅλας, ἐξαρκοῦν διὰ τὰς ἀνάγκας ὅλης τῆς Ἰνδικῆς, καὶ εἶχε μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ ὁποῖα οἱ κάτοικοι δὲν ἐγνώριζον νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν. Ἐπισημοτέρα πόλις ἦσαν τὰ *Σάγγαλα*, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ἀρκεσίνου (Tschanab ἢ Djelam), ἑνὸς τῶν 4 μεγάλων παραποτάμων τοῦ Ἰνδοῦ, ἥτις καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (*Ἀρρ.* Ε', 24, 8) ἀνέλαβεν ἀργότερον, ὀνομασθεῖσα κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ζ', 1) *Εὐθυδήμεια*, ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βακτριανῆς Εὐθυδήμου τοῦ Α' (228—187 π. Χ.). Ταύτης ἐρείπια σῴζονται παρὰ τὴν νῦν Sanglavala - Tiba. Α. Θ. Σ.

καθαιμάσσω, ἀόρ. *καθήμαξα*, παθ. μετχ. *καθημαγμένος* μολύνω, κηλιδῶ τι δι' αἵματος, γεμίζω, λερώνω μὲ αἷμα, καταματώνω: «μὲ τὰς χεῖρας καθημαγμένας».

Καθαῖοι (οἱ) *[Ἀρχ.]* Πολεμικώτατος λαὸς τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ἰνδικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὴν *Κάθαιαν* (βλ. λ.), ὅστις ἀντισταθεὶς κατὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καθυπετάχθη τέλος ὑπ' αὐτοῦ (*Στράβ.* ΙΕ' 669). Οἱ Καθαῖοι ἔβαπτον τὸν πώγωνα, τὴν κόμην καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν. Ἐπίσης εἶχον τὸ ἔθιμον, ὅταν ἀπέθνησκεν ὁ σύζυγος, νὰ συγκατακαίωνται μετ' αὐτοῦ καὶ αἱ σύζυγοί του. Α. Θ. Σ.

καθαίρεσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθαιρεῖν, κατακρήμνισις, κατεδάφισις: «καθαίρεσις τῶν τειχῶν, — τοῦ φρουρίου» ‖ μεταφ., καταβίβασις, κατάρριψις: «καθαίρεσις βασιλέως, —πατριάρχου κ.τ.τ.» ἐνν. «ἀπὸ τοῦ θρόνου» ‖ καθόλου, ἀφαίρεσις ἀξιώματος, ἀρχῆς ‖ «στρατιωτικὴ κα-

Digitized by Google

θαίρεσις» ἀπώλεια στρατιωτικοῦ ἀξιώματος, παντελὴς ἀποβολὴ ἀπὸ τοῦ στρατοῦ.

— [ΣΤΡΑΤ.] Ἡ στρατιωτικὴ *καθαίρεσις* εἶναι ποινὴ ἐγκληματική, ἐπιβαλλομένη εἴς τε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ὁπλίτας τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, εἴτε ὡς κυρία, εἴτε ὡς παρεπομένη ποινή, πάντοτε δὲ ὡς παρεπομένη, ἐὰν ὁ στρατιωτικὸς κατεδικάσθη εἰς θάνατον δυνάμει διατάξεως τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου. Εἰς τὴν καθαίρεσιν, ἐπιβαλλομένην ὡς κυρίαν ποινὴν (εἰς τὰ ἀδικήματα τῶν ἄρθρων 215 καὶ 249 τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων), προστίθεται πάντοτε καὶ φυλάκισις, τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια δὲν ὑπερβαίνει τὰ πέντε ἔτη, οὐδὲ εἶναι βραχυτέρα τῶν δύο μηνῶν. Ὡς παρεπομένη ποινὴ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ βαρύτατα ἀδικήματα, ὡς προδοσίας, κατασκοπείας, στάσεως, βιαιοπραγίας κατ' ἀνωτέρων, αὐτομολίας ἢ λιποταξίας ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ κλπ. (ἄρθρα 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 210, 228, 240 καὶ 241). Εἴς τινα ἀδικήματα, ἂν καὶ καταγιγνώσκεται θάνατος, δὲν συνεπιβάλλεται καθαίρεσις (ἄρθρα 200, 202, 206, 209, 211, 212, 216, 217, 231, 232). Ὡς ἀτιμωτικὴ ποινὴ συνεπιφέρει ἰσοβίως: α') Τὴν στέρησιν τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ φέρειν τὰ διακριτικὰ σημεῖα καὶ τὴν στολήν. β') Τὴν παντελῆ ἀνικανότητα τοῦ ὑπηρετεῖν εἰς τὸν στρατόν, ὑφ' οἱανδήποτε ἰδιότητα, καὶ τὰς λοιπὰς ὑπὸ τῶν ἄρθρων 21 καὶ 23 τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου ὁριζομένας ἀνικανότητας. γ') Τὴν στέρησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ φέρειν οἱονδήποτε παράσημον, καὶ παντὸς δικαιώματος εἰς σύνταξιν ἢ ἀμοιβὴν διὰ προτέρας ὑπηρεσίας. Προηγεῖται ὑποχρεωτικῶς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτελέσεως τῶν ποινῶν, αἵτινες συνεπάγονται ταύτην, καὶ ἐκτελεῖται προσαγομένου τοῦ καταδίκου ἐν στολῇ, ἐνώπιον στρατοῦ ὑπὸ τὰ ὅπλα, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ὑπὸ καθαίρεσιν καὶ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει σωμάτων. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ὁ διοικητὴς τῶν παρατεταγμένων στρατευμάτων προχωρεῖ πρὸς τὸν κατάδικον καὶ ἐκφωνεῖ μετὰ τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τὰ ἑξῆς: «Εἶσαι ἀνάξιος νὰ φέρῃς τὰ ὅπλα· ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας σὲ καθαιρῶ». Μετὰ τοῦτο ἀφαιροῦνται ἀπ' αὐτοῦ ὅλα τὰ στρατιωτικὰ σημεῖα καὶ παράσημα. Ἐὰν ὁ κατάδικος εἶναι ἀξιωματικός, συντρίβεται τὸ ξίφος αὐτοῦ καὶ ῥίπτεται χαμαί, ἐνώπιόν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ι. Δ. Παπαδιαμαντοπούλου*, Στρ. Ποιν. Νομ. (1903).—*Ε. Κ. Οἰκονομίδου*, Στρατ. Ποιν. Νομ. (1925).

Θ. Κ.

—[ΚΑΝΟΝ. ΔΙΚ.] Ι. *Καθαίρεσις* καλεῖται ἡ ποινή, δι' ἧς οἱ κληρικοὶ ἐκπίπτουσι τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν βαθμοῦ.

II. Ἡ ἔκπτωσις αὕτη ἐπάγεται:

1) Στέρησιν τοῦ δικαιώματος: Α) Τοῦ τελεῖν ἱερατικὰς πράξεις. Οὕτω κατὰ τὸν κανόνα α' τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου οἱ ἐπιθύσαντες μὲν εἰδώλοις, εἶτα δ' ἀναπαλαίσαντες ἱερεῖς, δύνανται μὲν νὰ μετέχωσι τῆς τιμῆς τῆς ἐν ταῖς καθέδραις, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ διδάσκωσι, νὰ προσφέρωσι καὶ νὰ πράττωσί τι τῶν λοιπῶν ἱερατειῶν. Καὶ κατὰ τὸν κανόνα κζ' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τὸν ὑπὸ τοῦ κανόνος κστ' Τρούλλου ἐπαναληφθέντα, οἱ ἄθεσμον γάμον συνάψαντες ἱερεῖς συγκαθέζονται τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ εὐλογῶσιν οὐδὲ νὰ μεταδίδωσιν ἑτέροις τῶν ἁγίων δώρων, μηδὲ νὰ τελῶσιν ἄλλο τι ἱερατικόν. Ἡ καθαίρεσις ἐπάγεται τὴν στέρησιν πάντων τῶν ἱερατικῶν δικαίων, οὐχὶ δέ τινων μόνον. Ἐν ταῖς καθαιρούσαις πρεσβυτέρους ἀποφάσεσι μνημονεύεται μὲν ἐνίοτε μόνον ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ προσφέρειν τὴν θυσίαν, ἀλλὰ τὰ θέματα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν, διότι ἀντὶ εἰδικῆς ἀπαριθμήσεως πασῶν τῶν ἱερατικῶν πράξεων ποιοῦνται μνείαν μόνον τῆς σπουδαιοτάτης ταύτων. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ κανόνος θ' τῆς συνόδου Νεοκαισαρείας, ἔτους 314, ὁρίζοντος περὶ καθαιρεθέντος πρεσβυτέρου «μὴ προσφερέτω, μένων δ' ἐν τοῖς λοιποῖς διὰ τὴν ἄλλην σπονδήν». Καὶ ὄντως ἂν κατὰ τὸ τότε δίκαιον ἡ στέρησις τοῦ δικαιώματος τοῦ προσφέρειν τὴν θυσίαν δὲν ἐπέδρα ἐπὶ τὰς λοιπὰς ἱερατικὰς πράξεις, δυναμένας νὰ ἐνεργηθῶσιν ὑπὸ τοῦ καθαιρεθέντος μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ προσφέρειν, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη ῥητῆς τοῦ κανόνος προσθήκης, ὅτι τὰ λοιπὰ ἱερατικὰ δίκαια παραμένουσιν ἀκέραια, διότι τοῦτο θὰ ἐνοεῖτο ἀφ' ἑαυτοῦ. Οἱ καθῃρημένοι κληρικοί, οἱ οὐδὲν ἧττον τελοῦντες ἱερατικὰς πράξεις, ἀποκλείονται τῆς Ἐκκλησίας, στερούμενοι οὕτω καὶ αὐτῆς τῆς λαϊκῆς κοινωνίας. Οὕτω περὶ τῶν καθῃρημένων κληρικῶν, οἵτινες θὰ ἐτόλμων νὰ ἐνεργήσωσί τι ἱερατικόν, ὁρίζει ὁ κη' ἀποστολικὸς κανὼν καὶ ὁ κανὼν δ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὅτι ἀποβάλλονται τῆς Ἐκκλησίας. Β') Τοῦ ἀπολαύειν τῶν μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν βαθμοῦ συνδεομένων τίτλων καὶ τιμητικῶν δικαίων. Ἀπαγορεύεται δὲ τοῖς κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς ἐπὶ ποινῇ τὸ νὰ ἀπονέμωσιν αὐτοῖς τὴν τιμὴν τοῦ οὗ εἶχον πρότερον ἀξιώματος, νὰ ἀσπάζωνται τὴν δεξιὰν αὐτῶν κλπ. Οὕτως ὁρίζει ὁ κανὼν α' Ἀντιοχείας, ὅτι οἱ παραβάται τούτου κληρικοὶ καθαιροῦνται, στερούμενοι καὶ τῆς ἔξωθεν τοῦ βήματος προσηκούσης αὐτοῖς τιμῆς, οὔτε καθέδρας, οὔτε κλήσεως, οὔτε ἑτέρου προνομίου ἱερατικοῦ ἀξιούμενοι. Πόσον δ' ἡ Ἐκκλησία ὑπελάμβανεν ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς καθαιρέσεως τὴν ἀπώλειαν τῶν τιμητικῶν δικαίων, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ κανόνος κα' τῆς ἐν Τρούλλῳ πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθ' ὃν οἱ καθαιρούμενοι καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἐπιμένοντες τρέφουσι τὴν κόμην, καθάπερ οἱ λαϊκοί. Καὶ ἐπετράπη μὲν ἐνίοτε κατ' ἐπιείκειαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῖς καθαιρουμένοις κληρικοῖς ἡ διατήρησίς τινων τῶν τιμητικῶν δικαίων, ὡς ὑπὸ τῆς α' Οἰκουμενικῆς συνόδου τῷ καθαιρεθέντι ἐπισκόπῳ Μελετίῳ ἡ διατήρησις τοῦ ψιλοῦ ὀνόματος τῆς τιμῆς καὶ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καθαιρεθέντι πρεσβυτέρῳ ἡ διατήρησις τοῦ τιμητικοῦ δικαίου τῆς καθέδρας, ἀλλ' ἄνευ τῆς τοιαύτης ῥητῆς ἐπιφυλάξεως τὰ τιμητικὰ δίκαια διὰ τῆς καθαιρέσεως ἀναιροῦνται. Γ') Τοῦ εἰσπράττειν τὰς χρηματικὰς προσόδους τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος. Ὅτι ἤδη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχαιότητι ἡ καθαίρεσις ἐπήγετο στέρησιν τῶν τοῦ ἀξιώματος προσόδων, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, καθ' ὃ ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἀρνηθεὶς νὰ καταλίπῃ τὴν μέρος τῆς ἐπισκοπικῆς προσόδου ἀποτελοῦσαν ἐπισκοπικὴν κατοικίαν, μετὰ τὴν τῷ 269 γενομένην καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἐξεβλήθη ταύτης, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος ε' τῆς ἐν Δούνῃ Ἀρμενικῆς συνόδου τοῦ 527, ῥητῶς ὁρίζοντος ὅτι οἱ δίγαμοι ἐκκλησιαστικοὶ ὑπηρέται καθαιροῦνται, στερούμενοι τοῦ δικαιώματος τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας προσόδων, καὶ ἐκ τοῦ κανόνος ια' τῆς γ' συνόδου Αὐρηλίας, ἔτ. 538, καθ' ὃν οἱ καθαιρούμενοι κληρικοὶ οὐδεμίαν λαμβάνουσι πρόσοδον ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας. Ἡ ἀπὸ Ἀπριλίου 1765 συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ, περὶ καθαιρέσεως τοῦ πρῶτον Ἀχριδῶν, εἶτα δὲ Κορυτζᾶς Διονυσίου, ἀπειλεῖ κατ' ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐτόλμων νὰ δώσωσιν αὐτῷ ἐκκλησιαστικὴν πρόσοδον, ἀργίαν καὶ ἀφορισμόν. Ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος παρείχετο κατ' ἐξαίρεσιν ἐκ φιλανθρωπίας καθαιρεθεῖσιν ἐπισκόποις ἐτησία περίθαλψις. Οὕτως, ὑπὸ τῆς δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ὡρίσθη ἡ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας ἀπονομὴ συντάξεως τῷ πρώην Ἀντιοχείας Δόμνῳ, ἧς τὸ ποσὸν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπαφείθη τῇ κρίσει τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μαξίμου, εἶτα δ' ὡρίσθη εἰς διακόσια πεντήκοντα χρυσᾶ νομίσματα ἐτησίως. Ἡ αὐτὴ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ καθαιρέσασα τοὺς περὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἐφέσου ἐρίζοντας ἐπισκόπους Βασσιανὸν καὶ Στέφανον, ὥρισεν, ἵνα σὺν τῷ ἐπισκοπικῷ τίτλῳ ἐξακολουθῶσι νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τῆς τῶν Ἐφεσίων Ἐκκλησίας ἐτησίαν σύνταξιν διακοσίων χρυσῶν νομισμάτων. Ἡ αὐτὴ Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐξετάσασα τὴν περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Πέρρας ἔριδα τοῦ Σαβωνιανοῦ καὶ Ἀθανασίου ἀπεφήνατο, ἵνα ἐκεῖνος ἐξακολουθῇ ἔχων τὴν ἐπισκοπὴν μέχρις οὗ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας Μάξιμος ποιήσηται ἀνακρίσεις, μεθ' ἅς, ἀποδεικνυμένων μὲν ἀληθῶν τῶν κατ' Ἀθανασίου κατηγοριῶν, οὗτος νὰ καθαιρεθῇ, τοὐναντίον δ' ἀποδεικνυμένων ψευδῶν νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέρρας ὑπὸ τοῦ Μαξίμου· ὁ δὲ Σαβωνιανὸς διατηρῶν τὴν ἐπισκοπικὴν ἀξίαν νὰ λαμβάνῃ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας ἐτησίαν σύνταξιν ὑπὸ τοῦ Μαξίμου ὁριστέαν, ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῆς κατὰ Πέρραν Ἐκκλησίας.

2) Ἡ τοιαύτη ἔκπτωσις εἶναι ὁριστικὴ καὶ κατὰ κανόνα ἀμετάκλητος. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅτι: Α') Τὸ ἀξίωμα χηρεῦσαν δίδοται ἑτέρῳ. Οὕτω δύο τῶν ἐπισκόπων τῶν ἀντικανονικῶς χειροτονησάντων ἐπίσκοπον Ῥώμης τὸν πρεσβύτερον Νοουατιανὸν καθῃρέθησαν, ἀποσταλέντων εἰς τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν διαδόχων. Βραδύτερον δ' ἡ καθαιρέσασα τὸν Νεστόριον γ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐνετείλατο τοῖς οἰκονόμοις τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἐπιληφθῶσι τῆς διοικήσεως τῆς οὐσίας ταύτης, λογοδοτήσωσι δὲ πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Νεστορίου. Ἐξ ἐπιστολῶν Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου μανθάνομεν, ὅτι βραχὺ μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Lipari Ἀγάθωνος κατεστάθη διάδοχος τούτου. Καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς συνόδου Θιονβίλλης (835) καθαίρεσιν τοῦ ἐπισκόπου Ῥήμων (Rheims) Ἔββωνος, ἐπετράπη ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῆς ἐπισκοπῆς τῷ πρεσβυτέρῳ Φούλκωνι, μετά τινα δὲ χρόνον κατεστάθη ἐπίσκοπος ταύτης ὁ Ἵγκμαρος, ἀναγνωρισθεὶς κανονικὸς τοιοῦτος. Καὶ ὁ πρεσβύτερόν τινα καθαιρέσας ἐπίσκοπος τῶν Συεσσώνων (Soissons) Ροθάδιος κατέστησε παραχρῆμα διάδοχον τούτου· καὶ ὅτι Β') Ὁ καθαιρεθεὶς δὲν ἀνακτᾶται τὴν ἱερωσύνην, ἧς ἐξέπεσεν, ἐσαεὶ ἀποκλειόμενος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας. Οὕτω κατὰ τὸν ξβ' ἀποστολικὸν κανόνα οἱ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ ἀπαρνησάμενοι καθαιροῦνται, μετανοοῦντες δὲ γίνονται δεκτοὶ μόνον ὡς λαϊκοί· καὶ κατὰ τὸν κανόνα γ' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου τῷ καθαιρεθέντι διακόνῳ δὲν ἀποδίδεται ἡ διακονία, διηνεκῆ ἔχοντι τὴν τῆς καθαιρέσεως δίκην. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει τοῦτο οὕτως εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ Ἀρελάτης (Arles) Καισαρίου, ἀποφηναμένου πρὸς τοὺς ἐπιδιώκοντα: τὴν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ἀποκατάστασιν τοῦ καθαιρεθέντος ἐπισκόπου τοῦ Riez Κοντουμελιόζου ὅλως ἀδύνατον ταύτην. Αἱ σύνοδοι τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἀναγράφουσι ῥητῶς τὴν ὑπὸ τῶν καθαιρεθέντων μὴ ἀνάκτησιν τῆς ἱερωσύνης, ὑπολαμβάνουσαι τοῦτο οἴκοθεν νοούμενον. Τοὐναντίον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ σύνοδοι τῆς Δύσεως ἐποιοῦντο ῥητὴν μνείαν τῆς ὑπὸ τοῦ καθαιρεθέντος μὴ ἀνακτήσεως τῆς ἱερωσύνης. Τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν οἱ καθαιρεθέντες δὲν ἀναλαμβάνουσι τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν ἀξιώματα, ὧν ἐσαεὶ ἐξέπεσαν, λαϊκοὶ καθιστάμενοι, ἐποιήσατο ἡ Ἐκκλησία ἐξαίρεσιν, ὁσάκις μάλιστα κληρικοὶ μεταγνόντες ἐπανήρχοντο ἀπὸ τῆς αἱρέσεως ἢ τοῦ σχίσματος εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἡγούμενοι πολλῶν, οἵτινες τὴν εἰς αὐτοὺς πρόσοδον αὐτῶν ἐξήρτων ἐκ τῆς εὐμενοῦς παραδοχῆς, ἧς θὰ ἐτύγχανον οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν· τότε δ' ἡ Ἐκκλησία ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερατικοῦ αὐτῶν βαθμοῦ, ἀποκαθιστῶσα αὐτοὺς εἰς ἃ πρότερον ἐκέκτηντο ἀξιώματα, ἵνα οὕτω, διευκολύνουσα τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, κατορθώσῃ τὴν τῶν ἀποσχισθέντων σωτηρίαν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος. Οὕτως ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος Κορνήλιος τὸν ἐκ τοῦ Νοουατιανοῦ σχίσματος προσελθόντα αὖθις εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας πρεσβύτερον Μάξιμον ἐδέξατο, ἐπιτρέψας αὐτῷ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ὀπαδοὶ τοῦ σχίσματος τὴν εὐμενῆ ὑποδοχὴν τῶν τέως ἀρχηγῶν αὐτῶν μανθάνοντες θὰ προσήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ Α' Οἰκουμενικὴ σύνοδος, διὰ τὴν ἑνότητα καὶ εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, καθάπερ δῆλον γίνεται ἐκ τῆς πρὸς τοὺς τῆς Αἰγύπτου ἐπισκόπους συνοδικῆς ἐπιστολῆς, ὥρισεν, ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ μελετιανοῦ σχίσματος προσερχόμενοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας κληρικοὶ θὰ διατηρήσωσι τὴν ἑαυτῶν τιμὴν καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ θὰ δύνανται τελευτῶντός τινος τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξάνδρου καθεσταμένων κληρικῶν, οἷς θὰ ἕπωνται, νὰ προσαναβαίνωσιν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ τελευτήσαντος ὑπὸ τοὺς ἐν αὐτῇ ὅρους. Καὶ διὰ τοῦ κανόνος η' τῆς αὐτῆς συνόδου ὡρίσθη, ὅτι οἱ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχόμενοι Νοουατιανοὶ καὶ ὑπισχνούμενοι τὴν τήρησιν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, μὴ ὑπάρχοντος μὲν καθολικοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ τῆς πόλεως ἐκείνης Ἐκκλησίᾳ, χειροθετούμενοι μένουσιν ἐν τῷ κλήρῳ, ὑπάρχοντος δὲ τοιούτου, οὗτος θὰ ἐξακολουθῇ ἔχων τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου· ὁ δὲ παρὰ τοῖς Νοουατιανοῖς κεκλημένος ἐπίσκοπος, ἵνα συγκαταλέγηται τῷ κλήρῳ καὶ μὴ τούτου ἐκπέσῃ, θὰ ἔχῃ τιμὴν χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου, ἂν μὴ ὁ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ἀναγνωρίσῃ αὐτῷ τιμὴν καὶ ὄνομα ἐπισκόπου, ὅτε ὅμως δὲν θὰ δύναται νὰ τελῇ τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα μὴ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει δύο ὦσιν ἐπίσκοποι. Καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου συγκροτηθείσῃ τῷ 362 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνόδῳ, δεκτὴ ἐγένετο οὐχὶ ἡ γνώμη τῶν ὑποστηριξάντων τὸν καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστροφὴν ἐσαεὶ ἀπὸ τοῦ κλήρου ἀποκλεισμὸν πάντων τῶν μετὰ τῶν Ἀρειανῶν ὁπωσδήποτε συνδεομένων, ἀλλ' ἡ τῶν πλειόνων γνώμη, καθ' ἣν ἡ αὐστηρότης αὕτη ἐνεδείκνυτο μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἀρχηγούς, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς κληρικούς, τοὺς βίᾳ δεξαμένους τὸν ἀρειανισμόν, οἵτινες προσερχόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔδει νὰ διατηρῶσι τὰ ἑαυτῶν ἀξιώματα. Ὡσαύτως ὁ κανὼν β' τῆς ΣΤ' συνόδου Καρχηδόνος τῷ 401, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀφρικῆς, ὥρισεν, ὅτι Δονατισταὶ κληρικοί, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, διατηροῦσι τὰ ἑαυτῶν ἀξιώματα, κρίνοντος τοῦτο εὔλογον τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου. Ἀλλ' ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν θεμάτων, ἐφ' ὧν τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπέβαλλε τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παρέκκλισιν, ἐτηρεῖτο αὕτη, τοῦ καθαιρεθέντος μὴ ἀναλαμβάνοντος τὸ πρότερον ἀξίωμα καὶ ἀποκλειομένου πάσης ἱερατικῆς ἐνεργείας.

3) Λογίζονται εἰς τὸ ἑξῆς λαϊκοί, ὅπερ ἐνίοτε καὶ ῥητῶς ὁρίζεται ἐν ταῖς τὴν καθαίρεσιν ἀπαγγελλούσαις ἀποφάσεσιν. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅτι: Α) Ὡς λαϊκοὶ κοινωνοῦσι. Τοῦτο ὥρισαν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες ιε' ὡς πρὸς τὸν καταλιπόντα τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν κληρικὸν καὶ εἰς ἑτέραν ἀπελθόντα, ἐπιμένοντα δὲ τῇ ἀταξίᾳ καὶ μὴ ὑπακούοντα τῇ πρὸς ἐπάνοδον προσκλήσει τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ξβ' ὡς πρὸς τοὺς κληρικούς, τοὺς τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ ἀπαρνησαμένους μέν, μετανοήσαντας δέ· ὁ κανὼν ιθ' τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ὡς πρὸς τὸν Μουσαῖον καὶ Εὐτυχιανόν, μὴ δυναμένους πλέον νὰ ἀξιῶσιν ἐπισκόπου δίκαια ἢ ὄνομα· ὁ κανὼν γ' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου ὡς πρὸς τοὺς πορνεύσαντας διακόνους, ὁ κανὼν λβ' τοῦ αὐτοῦ ὡς πρὸς τοὺς πρὸς θάνατον ἡμαρτηκότας κληρικούς. Β') Ἀναλαμβάνουσι τὸ βαπτιστικὸν αὐτῶν ὄνομα. Τοῦτο ὁρίζεται ἐνίοτε

Digitized by Google

ρητῶς ἐν τῇ ἀπαγγελλούσῃ τὴν καθαίρεσιν ἀποφάσει, ὡς ἐγένετο παρ' ἡμῖν διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς συνόδου περὶ καθαιρέσεως τοῦ ἐπισκόπου Ζαρνάτης Γαβριὴλ καὶ τοῦ Ἀνδρουβίστης Προκοπίου, κελευσάσης ἵνα ἐφεξῆς ὀνομάζωνται διὰ τῶν βαπτιστικῶν αὐτῶν ὀνομάτων Γεωργίου καὶ Πέτρου. Γ') Ἐπὶ δικαστηρίου ὁρκίζονται ὡς λαϊκοί, μὴ δυνάμενοι νὰ ποιήσωνται διαβεβαίωσιν ἐπὶ τῇ ἧς ἐστερήθησαν ἱερωσύνῃ. Δ') Δύνανται νὰ ἀναλάβωσι δημόσια κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ ὑπηρεσίας. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι τῆς λαϊκῆς κοινωνίας μετέχει ὁ καθαιρεθείς, ἂν μὴ διέπραξεν ἁμάρτημα, ὅπερ καὶ τὸν λαϊκὸν θ' ἀπεκώλυε ταύτης. Ἡ γνώμη τῶν δεχομένων ὅτι ἤδη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχαιότητι οἱ καθαιρούμενοι παρέμενον potentialiter κληρικοί, ἀνεξιτήλου ὄντος τοῦ ἐκ τῆς χειροτονίας προσδιδομένου χαρακτῆρος, οὐδόλως ἀποδείκνυται ὑπὸ τῶν χωρίων, ἅτινα ἐπικαλοῦνται.

III. Τὸ πρὸς καθαίρεσιν δικαίωμα εἶχον οἱ ἐπίσκοποι ἔκπαλαι. Ἤδη τῷ 231 καθήρεσεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Δημήτριος τὸν Ὠριγένην. Αἱ ἀποστολικαὶ διατάξεις ρητῶς λέγουσιν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικὸν ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως.

IV. Καθαιρέσει ὑποβάλλονται οἱ κληρικοὶ πάντων τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν. Καὶ οἱ μὲν ἐπίσκοποι καθαιροῦνται ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων. Ὁ Κ. Οἰκονόμου ὁ ἐξ Οἰκονόμων τὴν διάταξιν ταύτην ἐπικαλεσάμενος ἤλεγξε τὴν ἀπόφασιν τῆς παρ' ἡμῖν Ἱερᾶς συνόδου, τὴν καθαιρέσασαν τοὺς ἐπισκόπους Ζαρνάτης Γαβριὴλ καὶ Ἀνδρουβίστης Προκόπιον, ὡς γενομένην μόνον ὑπὸ τῶν πέντε μελῶν αὐτῆς. Καὶ ὁ ὑπὸ τῆς συνόδου κληθεὶς εἰς δίκην Ἀκαρνανίας Ἱερόθεος διὰ τῆς ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1847 ἀποκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν κλῆσιν τῆς συνόδου ᾐτήσατο ἵνα δικασθῇ ὑπὸ δώδεκα ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἡ σύνοδος ἀπορρίψασα τὴν αἴτησιν ταύτην ἐξέδωκεν ἀπόφασιν καθαιρέσεως αὐτοῦ. Οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καθῃροῦντο ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπισκόπου. Ἐν τούτοις ᾐτεῖτο οὗτος κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ τούτου τὴν γνώμην τοῦ πρεσβυτερίου, ἤτοι τῶν ἑαυτοῦ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, οἵτινες ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν «σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου... συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς Ἐκκλησίας» καλοῦνται. Οὕτως ὁ καθαιρέσας τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, πρὶν ἢ πέμψῃ ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ἐπισκόπους περὶ τοῦ ἀρειανισμοῦ, μεταπεμψάμενος αὐθορμήτως τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τῆς πόλεως, ὡς καὶ τοὺς ἀπὸ Μαρεώτου, ἐπεδείξατο αὐτοῖς τὴν ἐπιστολὴν καὶ ᾐτήσατο τὴν συναίνεσιν αὐτῶν ὡς πρός τε ταύτην καὶ τὴν καθαίρεσιν. Τοῦ ἐπὶ αἱρέσει κατηγορουμένου Νοίτου (ἐκ Σμύρνης) διέταξεν ὁ ἐπίσκοπος, κατὰ τὴν τοῦ Ἐπιφανίου μαρτυρίαν, τὴν προσαγωγὴν πρὸ τοῦ πρεσβυτερίου, ἐν ᾧ συνεδριάζοντι ἀπηγγέλθη ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις. Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καθαίρεσις ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ πρεσβυτέρου, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς, ὅτι, ἐνῷ ἀρχαιότερον ἡ σύγκλησις τούτου ἀπέκειτο τῷ ἐπισκόπῳ, βραδύτερον ὑπεχρεοῦτο οὗτος εἰς τὴν τούτου σύγκλησιν. Ἐν τῇ ἱσπανικῇ ἐκκλησίᾳ ὁ ἐπίσκοπος ὤφειλε νὰ παραπέμψῃ τὰ διὰ τῆς καθαιρέσεως τιμωρούμενα παραπτώματα τοῦ ἑαυτοῦ κλήρου τῇ ἐπαρχιακῇ συνόδῳ, ἥτις ἀπήγγελλε τὴν καθαίρεσιν. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ δεκτὴ ἐγένετο ἡ πρακτικὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς, καθ' ἣν οἱ πρεσβύτεροι καθῃροῦντο ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν ἐπισκόπου μετ' ἄλλων ἓξ ἐπισκόπων, οἱ δὲ διάκονοι ὑπ' αὐτοῦ μετ' ἄλλων τριῶν. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἐτηρήθη ἀείποτ' ἐν τῇ πράξει. Οὕτω κατὰ τὴν οστ' ἀπόκρισιν Δημητρίου τοῦ Χωματιανοῦ, οἱ ἱερεῖς καθαιροῦνται ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου καὶ ἑτέρων πέντε ὁμόρων ἐπισκόπων· ὑπὸ πέντε μόνον ἐπισκόπων, ἤτοι τοῦ πατριάρχου καὶ τεσσάρων ἑτέρων ἀρχιερέων, κατ' Ἰούλιον τοῦ 1365, καθῃρέθη πρεσβύτερός τις, κατὰ δὲ Νοέμβριον τοῦ 1370 ὁ ἱερομόναχος Ἀρσένιος. Παρ' ἡμῖν τανῦν οἱ κληρικοὶ παντὸς βαθμοῦ καθαιροῦνται ὑπὸ ἑπτὰ ἐπισκόπων, διότι ὑπὸ τοσούτων συγκροτεῖται ἡ Ἱερὰ σύνοδος, ἡ δικάζουσα τὰ καθαίρεσιν ἐπαγόμενα παραπτώματα.

V. Ἡ καθαίρεσις ἀπαγγέλλεται διὰ τῆς ψήφου τῶν πλειόνων, μὴ ἀπαιτουμένης παμψηφίας. Κατὰ τὸν κανόνα ιε' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ἂν ὁ ἐπίσκοπος δικασθῇ καὶ καταδικασθῇ εἰς καθαίρεσιν ὑπὸ πάντων τῶν τῆς συνόδου ἐπισκόπων, μίαν κατ' αὐτοῦ ἐξενεγκόντων ψῆφον, ἡ ἀπόφασις αὕτη παραμένει ἀπρόσβλητος. Ἂν δὲ τοὐναντίον ἡ περὶ καθαιρέσεως καταδικαστικὴ ἀπόφασις ἐξενεχθῇ διὰ τῆς ψήφου τῶν πλειόνων, δύναται ὁ καταδικασθεὶς ἐπίσκοπος νὰ προσβάλῃ αὐτήν.

VI. Ἡ καθαίρεσις ἐκτελεῖται διὰ τῆς διαγραφῆς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ὃν πᾶσα Ἐκκλησία εἶχε καὶ ἐν ᾧ κατεγράφοντο τὰ ὀνόματα τῶν παρ' αὐτῇ καθεσταμένων κληρικῶν, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν διακριτικῶν τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ σημείων, τῆς ἐπιφωνήσεως τοῦ ἀνάξιος καὶ τῆς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνώσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Οὕτως ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐν Γάζῃ τῆς Παλαιστίνης συνόδου τῷ 541 καθαιρεθέντος πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Παύλου ἀφῃρέθη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τὸ πάλλιον. Ὁ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ 861 συνόδου καθαιρεθεὶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνάτιος, ἀφαιρεθέντος τοῦ μοναχικοῦ ἐνδύματος, ὅπερ ἔφερεν, ἐνεδύθη ρακώδη καὶ ρυπαρὰν ἱερατικὴν στολήν, ἥτις αὖθις ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπεφώνησε δ' ὁ ὑποδιάκονος Προκόπιος τὸ εἰθισμένον ἀνάξιος, συνεπιφωνησάντων τοῦτο καὶ τῶν παπικῶν ἀπεσταλμένων Ζαχαρίου καὶ Ροδοάλδου. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐξετελεῖτο ἡ καθαίρεσις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἐν τῇ Δύσει. Οὕτω τοῦ ὑπό τινος συνόδου τοῦ 685 καθαιρεθέντος ἐπισκόπου τοῦ Autun Λεοδεγάρδου ἐσχίσθη καὶ ἀφῃρέθη τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα, τῶν καθαιρεθέντων Σέλβα καὶ Ἑρμεμίρου ἐσχίσθησαν τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα, ἐθραύσθησαν αἱ ἐπισκοπικαὶ βακτηρίαι, ἃς ᾠκειοποιήθησαν, καὶ ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν δακτύλων ἐφυβρίστως οἱ δακτύλιοι. Ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου τοῦ 964 καθαιρεθέντος ἐπισκόπου Ρώμης Βενεδίκτου τοῦ Ε' ἀφῃρέθη τὸ πάλλιον μετὰ τῆς ράβδου, ἣν ὁ ἐπίσκοπος Λέων θραύσας ἐπεδείξατο τῷ λαῷ, ἐκέλευσε δὲ τὸν Βενέδικτον χαμαὶ νὰ καθεσθῇ καὶ ἀφήσεσεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν στολήν, ἐπειπών: στεροῦμεν τὸν σφετεριστὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου Βενέδικτον τῆς ἐπισκοπικῆς καὶ ἱερατικῆς ἀξίας, ἀφίεμεν δ' αὐτῷ, τῇ παρακλήσει τοῦ αὐτοκράτορος στοιχοῦντες, μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ διακόνου.

VII. Διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς περὶ καθαιρέσεως ἀποφάσεως ἀναιροῦνται τὰ ἀποτελέσματα ταύτης. Τούτου γίνεται ἐνίοτε ρητὴ μνεία ἐν τῇ ἀποφάσει τῇ ἀνακαλούσῃ τὴν καθαίρεσιν. Οὕτω διὰ τῆς ἀπὸ Ἰανουαρίου 1612 συνοδικῆς πράξεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Τιμοθέου τοῦ Β', δι' ἧς ἀνεκλήθη ἡ καθαίρεσις τοῦ ἐπισκόπου Ἄνδρου Βενιαμίν, ὡς παρὰ κανόνας γενομένη, ὡρίσθη, ὅτι οὗτος μὲν θὰ ἔχῃ, ὡς καὶ πρότερον, τὸ ὄνομα, τὰ δικαιώματα καὶ τὸν θρόνον τοῦ ἐπισκόπου Ἄνδρου, οἱ δ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ θ' ἀναγνωρίζωσιν αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον, ὑποτασσόμενοι αὐτῷ ὡς τοιούτῳ καὶ παρέχοντες τὰς ἐκκλησιαστικὰς προσόδους. Καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 1781 συνοδικῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ τοῦ Δ' ἀποφάσεως, τῆς ἀνακαλεσάσης τὴν προτέραν περὶ καθαιρέσεως τοῦ ἱερομονάχου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἀπόφασιν, ὡρίσθη, ἵνα οὗτος τελῇ ἀκωλύτως τὰ τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ἀμφιέννυται τὴν ἱερατικὴν στολήν, συλλειτουργῇ μετ' ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, ἀξιοῦται ἀσπασμοῦ χειρὸς καὶ τῆς προσηκούσης αὐτῷ ὡς λειτουργῷ τοῦ Ὑψίστου τιμῆς, ἀπαραμειώτως καρπῶται καὶ νέμηται τὰς προσηκούσας αὐτῷ ἐκκλησιαστικὰς προσόδους καὶ δικαιώματα.

—[Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1907 σελ. 1—32).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου (τεῦχ. Α' 1927 σελ. 103—106).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—[ΙΑΤΡ.] *Καθαίρεσις* καλεῖται ἡ ἐπιπολαία καὶ ἐλαφρὰ διὰ θερμοκαυτῆρος ἢ νιτρικοῦ ἀργύρου κτλ. καυτηρίασις ἐνίων ἑλκῶν, τραυμάτων ἢ καὶ ὀγκιδίων τοῦ δέρματος (λ. χ. ἀκροχορδόνων), πρὸς καταστροφὴν τῆς ὑπερμέτρως ἢ πλαδαρῶς σαρκοφυούσης ἐπιφανείας αὐτῶν. Σ. Γ. Σ.

—[ΝΑΥΤ.] Καλεῖται *καθαίρεσις* ἡ καταβίβασις κεραίας ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ θέσεώς της εἰς τὸ κατάστρωμα, ὑπαγορευομένη ἀπὸ διαφόρους ἀνάγκας, ἰδίως ἐν κακοκαιρίᾳ· κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ἡ καθαίρεσις φωσώνων ἐγίνετο ἐν χειμῶνι πάντοτε, ἔστω καὶ ἐν ἀπνοίᾳ, σὺν τῇ ὑποστολῇ σημαίας (κέλευμα: «Εἰς ὑποστολὴν σημαίας καὶ καθαίρεσιν φωσώνων». «Προσοχή»! «Ἄγε δή!»). Ὡσαύτως καὶ ἐπιστηλίου, ὁπότε λέγεται καὶ *καταγωγή*, ὡς καὶ ἱστίου ἐκλυθέντος ἀπὸ τῆς κεραίας του. *Καθαίρεσις* δὲ λέμβου τινὸς (κέλευμα «Εἰς καθαίρεσιν ἐπιτελίδος!» «Προσοχή!» «Χάλα!»), ἡ καταβίβασις λέμβου, ἀπὸ τῶν ἐπωτίδων, ἐφ' ὧν εἶναι ἀνακρεμασμένη εἰς τὴν θάλασσαν. Σ. Ε. Λ.

καθαιρετικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καθαίρεσιν, καταστρεπτικός, φονικός· || «καθαιρετικὰ φάρμακα» (βλ. λ. κατωτ.). —Ἐπίρρ. ***καθαιρετικῶς.***

—*[Φαρμ.] Καθαιρετικὰ* (Kathaeretika) καλοῦνται τὰ ἧττον ἐντόνως δρῶντα καυστικὰ ἢ διαβρωτικὰ φάρμακα. Ὁ ὅρος οὗτος ἐχρησιμοποιεῖτο ἤδη ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ. Τὰ καυστικὰ ταῦτα φάρμακα δρῶσι κατ' ἐπιπολὴν μόνον καὶ ἐνδείκνυνται πρὸς καταστροφὴν ὑπερσαρκώσεων, πρὸς διέγερσιν τῆς σαρκοφυΐας, πρὸς πρόκλησιν συμφυτικῆς φλεγμονῆς ἐντὸς τῶν κύστεων κλπ. Μεταξὺ τῶν καυστικῶν ἠπίας δράσεως εἶναι ὁ νιτρικὸς ἄργυρος, τὸ θειικὸν ὀξὺ καὶ ἄλλα ἀνόργανα ὀξέα κλπ. Κ. Γ. Μ.

καθαίρομαι· παθ. τοῦ *καθαίρω* (βλ. λ.).

καθαίρω, *ἀόρ. ἐκάθηρα καὶ ἐκάθαρα, ἐκαθάρθην,* παθ. μετχ. *κεκαθαρμένος·* κάμνω τι καθαρόν, ἀποκαθαίρω, καθαρίζω· || μεταφ. κάμνω καθαρμόν, ἐξαγνίζω.

καθαιρῶ (*—έω*), ἀόρ. *καθήρεσα — καθῃρέθην,* παθ. μετχ. *καθῃρημένος·* καταρρίπτω εἰς τὸ ἔδαφος, κατεδαφίζω, κατακρημνίζω: «καθῃρέθη τὸ τεῖχος,—τὸ φρούριον»· || καταβιβάζω, καταρρίπτω, κάμνω τινὰ νὰ ἐκπέσῃ: «ὁ λαὸς καθήρεσε τὸν βασιλέα,—τὸν πατριάρχην», «καθῃρέθη ἀπὸ τοῦ θρόνου», «καθῃρημένος ἐπίσκοπος»· || ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, ἀφαιρῶ τὰ διάσημα τοῦ στρατιώτου ἢ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἀποβάλλω ἀπὸ τοῦ στρατοῦ: «καθῃρέθη ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ του διὰ βαρὺ ἔγκλημα».

καθαλάτωσις (ἡ), *—εως.* Ἐναπόθεσις ἐν εἴδει σκληροῦ φλοιοῦ (κρούστας) στερεῶν οὐσιῶν (ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἀνθρακικοῦ μαγνησίου, ἀνθρακικοῦ μαγγανίου κλπ.) ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων δοχείων, ἐντὸς τῶν ὁποίων βράζει σκληρὸν ὕδωρ, ἰδιαιτέρως ἐντὸς τῶν ἀτμολεβήτων. Αἱ καθαλατώσεις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὑποβιβάζουν τὸν βαθμὸν ἀποδόσεως τοῦ λέβητος, δύνανται νὰ ἐπιφέρουν καὶ ἔκρηξιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀφαίρεσις τῶν καθαλατώσεων ἐκ τοῦ λέβητος εἶναι λίαν δυσχερὴς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπενοήθησαν πλεῖστοι ὅσοι τρόποι παρεμποδίσεως τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν, μηχανικοὶ καὶ χημικοί. Ἀποτελεσματικώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ ἐμποδίζοντες ὄχι μόνον τὴν ἐπικόλλησιν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν σχηματισμὸν τῶν σχετικῶν οὐσιῶν. Εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἀνήκει ἡ προπαρασκευὴ τοῦ τροφοδοτικοῦ ὕδατος μεγάλων ἐγκαταστάσεων ἀτμολεβήτων, ἥτις ἀποτελεῖ σχεδὸν ἴδιον ἐπιστημονικὸν κλάδον καὶ ἀπασχολεῖ ζωηρότατα τοὺς ἐντεταλμένους τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ συντήρησιν τοιούτων ἐγκαταστάσεων.

Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἠλεκτρική τις μέθοδος πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐναποθέσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν συνδέεται ὁ ἀρνητικὸς πόλος μικρᾶς γεννητρίας συνεχοῦς ρεύματος μετὰ τῶν τοιχωμάτων τοῦ λέβητος, τοῦ κυκλώματος κλειομένου δι' ἑνὸς βολταμέτρου (μέθοδος Stromlos=ἄνευ ρεύματος). Γ. Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

Καθάλια - *ντὲ - λὰ - Σιέρρα* (Cazalla de la Sierra) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Σεβίλλης, ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Σιέρρα Μορένα. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βιὰρ καὶ κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μερίδα—Σεβίλλη. Εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἀπέραντοι ἐκτάσεις ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων. Ἔχει ὀρυχεῖα χαλκοῦ, θείου, μολύβδου καὶ λατομεῖα μαρμάρων. Κάτοικοι 9086. Μ. Ν. Δ.

καθαμαξεύω, παθ. μετχ. *καθημαξευμένος·* φθείρω τι διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως, καταστῶ τι κοινὸν καὶ τετριμμένον· || «ὁδὸς καθημαξευμένη» τετριμμένη, ὅλως κοινή· || μεταφ. «καθημαξευμένη λέξις» μόνον ὑπὸ τοῦ χύδην ὄχλου χρησιμοποιουμένη, «καθημαξευμένα σκώμματα» τὰ χυδαῖα, τὰ στερούμενα χάριτος ἢ πνεύματος.

κάθαμμα (τό)· τὸ σημεῖον τῆς δέσεως, ὁ δεσμός, ὁ κόμβος, ἄλλως *ἅμμα.*

—*[Ναυτ.]* Καλεῖται *κάθαμμα* (κοιν. *ράμμα*) ἐπίδεσμος χρησιμεύων εἰς σύνδεσιν δύο αγκυλῶν πρὸς ἀλλήλας, ἢ τροχίλου τινὸς πρὸς κεραίαν ἢ πρὸς μύομμα ἐπὶ τοῦ λώματος ἱστίου, ὅστις καλεῖται τότε *καθαπτὸς τρόχιλος.* Κατασκευαζόμενον ἐκ δετηρίας ἢ σχοινίου, οὗ τὸ πάχος καθορίζει ἡ ἀνάγκη, διακρίνεται εἰς *ἁπλοῦν* καὶ εἰς *χιαστὸν* ἢ *ψαλλιδωτόν.* Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συντελεῖται διὰ διέρσεων τῆς ἄκρας σχοινίου μεταξὺ τῶν δύο ἀγκυλῶν· τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ἐπαλλήλων χιαστῶν στροφῶν τοῦ σχοινίου ἐν εἴδει ψαλιδοδέσμου κοινοῦ. Σ. Ε. Λ.

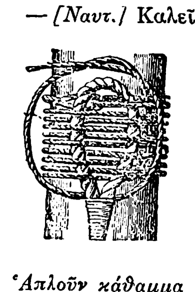

Ἁπλοῦν κάθαμμα ἀγκύλης πρὸς σφηκίσκον.

καθάπερ· βλ. *καθά.*

καθαπτικός, *—ή, —όν·* ὁ καθαπτόμενος, ὁ ἐγγίζων, ἐγγικτικός, προσβλητικός: «λόγοι καθαπτικοὶ τῆς ὑπολήψεως».— Ἐπίρρ. ***καθαπτικῶς.***

καθάπτομαι, ἀόρ. *καθηψάμην·* ἐγγίζω τινὰ ἠθικῶς, προσβάλλω, κάμνω τινὰ νὰ μειωθῇ ἠθικῶς: «οἱ λόγοι σου καθάπτονται τῆς ὑπολήψεώς μου»· || ἐπιπλήττω σφοδρῶς, μέμφομαι, ὀνειδίζω, ψέγω.

καθάπτω· προσδένω τι, ἐξαρτῶ, προσάπτω, περιάπτω.

καθαρά· ἐπίρρ. μὲ τρόπον καθαρόν, καθαρίως: «ἐνδύεται —, τρώγει καθαρά»· || εὐκρινῶς, σαφῶς: «γράφει —, ὁμιλεῖ —, ἀκούει —, βλέπει καθαρά»· || μεταφ. «τὰ εἶπε καθαρὰ καὶ ξάστερα», «τὰ ὡμολόγησεν ὅλα καθαρὰ» ἀπεριφράστως.

Digitized by Google

Καθάρες *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ρεγγινίου τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος. Κάτοικοι (1928) 112.

καθάρειος· βλ. *καθάριος.*

καθαρειότης, *—ητος* (ἡ)· βλ. *καθαριότης.*

καθαρεύουσα (ἡ) *[Γλωσσολογ.].* Οὕτως ἐκλήθη ἡ ἀρχαϊκωτέρα, ἡ ἐπὶ τῆς λογίας παραδόσεως στηριζομένη μορφὴ τῆς νεοελληνικῆς γραφομένης, ὡς καθαρὰ καὶ ἀπηλλαγμένη στοιχείων ξένων καὶ διαλεκτικῶν, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν δημωδεστέραν νεοελληνικὴν γραφομένην: τὴν *δημοτικὴν* ἢ *δημώδη,* ἥτις εἶναι ἀνάμεικτος καὶ πρὸς διάφορα στοιχεῖα ξένα καὶ διαλεκτικά. Ἡ καθαρεύουσα διακρίνεται: 1) εἰς τὴν *αὐστηράν,* ἤτοι τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς στηριζομένην νεοελληνικὴν γραπτὴν (Κλ. Ραγκαβῆς), 2) εἰς τὴν *ἀνειμένην* καθαρεύουσαν, ἤτοι τὴν ἀποκλείουσαν ἢ περιορίζουσαν κατὰ πολὺ διάφορα ἀρχαϊκώτερα στοιχεῖα, περιπεσόντα πρὸ πολλοῦ εἰς ἀχρηστίαν εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ αὐτῶν τῶν μορφωμένων (Κ. Παπαρρηγόπουλος) καὶ 3) εἰς τὴν *δημωδεστέραν* καθαρεύουσαν, ὡς χαρακτηρίζει ὁ Γ. Χατζιδάκις τὴν γλῶσσαν τῶν πεζογραφημάτων τοῦ Γ. Δροσίνη (*Γ. Χατζιδάκι,* Γλωσσολ. μελετῶν Α', 293 κ. ἑξ.), τὴν παραλαμβάνουσαν πολλὰ καὶ διάφορα στοιχεῖα ἐκ τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης (καὶ εἰς τὴν φωνητικὴν καὶ εἰς τὴν κλίσιν, τὴν σύνταξιν, τὸ λεξιλόγιον κ. οὕ. κ.). Ἡ καθαρεύουσα ὡς γραφομένη εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης, τῆς διοικήσεως, τῆς νομοθεσίας, κατὰ μέγα μέρος τῆς δημοσιογραφίας (ἰδίως τῆς πολιτικῆς ἀρθρογραφίας καὶ τῆς ειδησιογραφίας, πλὴν τοῦ χρονογραφήματος καὶ τῆς μυθιστορηματικῆς ὕλης, ἡ ὁποία ἤδη γράφεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοτικήν), τῆς ἐκκλησίας κλ., ὡς ὁμιλουμένη δὲ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ σχολεῖα (τῆς μέσης καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως), εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὴν βουλὴν καὶ γερουσίαν, εἰς τὸ κήρυγμα κ. οὕ. κ. Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπλάσθη καὶ ἐδημιουργήθη ἡ καθαρεύουσα, δὲν συμφωνοῦν αἱ γνῶμαι τῶν πραγματευθέντων περὶ αὐτῆς. Κατὰ τὸν Γ. Χατζιδάκιν αὕτη διεμορφώθη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος («Ἀθηνᾶς» ΛΑ' 25), κατὰ δὲ τὸν Ἀ. Σκιᾶν ἀκόμη ἐνωρίτερον. Γ. Π. Α.

καθαρευουσιάνος (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς καθαρευούσης γλώσσης, ὁ πρεσβεύων ὅτι ἡ καθαρεύουσα μορφὴ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς προέκυψε κατὰ φυσικὴν ἐξέλιξιν καὶ ὅτι ἑπομένως καλῶς ἔχει οὐδὲ χρῄζει βιαίας τινὸς μεταβολῆς, ἀντίθ. *δημοτικιστής.* (Ἡ λέξις ἐπλάσθη ὑπὸ δημοτικιστῶν ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον.)

καθαρεύω· εἶμαι καθαρός, ἁγνός, ἄσπιλος, ἁγνεύω: «δυσφημίας καθαρεύειν», «ἀκρασίας ἁπάσης καθαρεύοντες»· || λαλῶ ἢ γράφω γλῶσσαν καθαράν, ἀμειγῆ ξενισμῶν, χυδαϊσμῶν κττ.· || γραμματ.: «τὰ εἰς *—ρος* καθαρεύοντα» τὰ ἔχοντα πρὸ τοῦ *—ρος* φωνῆεν· «τὸ οἶδμα οὐ καθαρεύει» δὲν ἔχει πρὸ τοῦ *—α* φωνῆεν ἢ *ρ*· || μετχ. *καθαρεύων,* πληθ. *καθαρεύοντες* οἱ ὀπαδοὶ τῆς καθαρευούσης γλώσσης, ἀντίθ. *δημοτικισταί* || «καθαρεύοντες τύποι», ἀντίθ. «δημοτικοὶ τύποι», οἷοι: *αἱ ἡμέραι* καθαρεύων τύπος, *οἱ μέρες* δημοτικὸς τύπος.

καθαρίζω, ἀόρ. *ἐκαθάρισα—ἐκαθαρίσθην,* παθ. μετχ. *καθαρισμένος*· κάμνω τι καθαρόν, ἀπαλλάσσω τι τοῦ ῥύπου, τῶν κηλίδων κττ.: «καθαρίζω διὰ τῆς πλύσεως,—διὰ τοῦ βρασμοῦ,—διὰ τοῦ ἀτμοῦ κτλ.», «καθαρίζω τὴν οἰκίαν, —τὰ ἐνδύματα, —τὰ ὑποδήματα,—τὰ τζάμια κτλ.», «τὰ μέταλλα καθαρίζονται διὰ τοῦ πυρός»· || ἀπαλλάσσω τῶν ξένων ἢ ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν: «καθαρίζω τὰ χόρτα, — τὰ λάχανα»· || «καθαρίζω τὸ ἀμπέλι, — τὰ δένδρα, — τὰς ἐλαίας κττ.» ἀποβάλλω, ἀποκόπτω τοὺς ἐπιβλαβεῖς βλαστοὺς ἢ κλάδους· || ἐκλεπίζω, ξεφλουδίζω: «καθαρίζω τὸ μῆλο,—τὸ ἀχλάδι», «ἀβγὸ καθαρισμένο»· || ἀποκαθαίρω, καθιστῶ τι αὐτὸ καθ' αὐτό, ἄμεικτον: «καθαρίζω τὸ σιτάρι, —τὴ φακῆ, —τὴ σταφίδα κττ.»· || καθόλου ἀπαλλάττω τι παντὸς ξένου, ἐπεισάκτου, ἐπιπροσθοῦντος: «καθαρίζω τὸν λιμένα, — τὸ φρέαρ, — τὴν ὁδόν», «καθαρίζω τὴν χώραν ἀπὸ τῶν λῃστῶν, — ἀπὸ τῶν θηρίων»· || ἀμετβ. γίνομαι καθαρός, καθίσταμαι διαυγής, λευκὸς κττ.: «καθάρισαν τὰ ροῦχα», «καθάρισε ὁ οὐρανός,—τὸ νερό,—τὸ λάδι, —τὸ κρασὶ κττ.»· || μεταφ. διασαφῶ, διευκρινῶ κοιν. *ξεκαθαρίζω*: «καθάρισέ μου τὸ λογαριασμό», «δὲν τὰ καθαρίζει ἀκόμη τὰ λόγια του, μιλεῖ ψευδά» || ξεκάμνω, φονεύω: «τοὺς ἐκαθάρισαν τοὺς λῃστάς».

καθάριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), καὶ *καθάρειος*· ὁ καθαρὸς τὸ σῶμα, τὰ ἐνδύματα κττ.· κοιν. *παστρικός.* —Ἐπίρρ. *καθαρίως.*

καθαριότης, *—ητος* (ἡ), καὶ *καθαρειότης*· τὸ γνώρισμα τοῦ καθαρίου, τὸ νὰ εἶναί τις ἀπηλλαγμένος ῥύπων κττ., κοιν. *πάστρα*: «ἡ καθαριότης τῆς οἰκίας, — τῶν ἐνδυμάτων, — τοῦ σώματος».

καθάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθαρίζειν: «τὸ καθάρισμα τῶν ἐνδυμάτων, — τῆς οἰκίας, — τῶν ὁδῶν, — τοῦ ἀβγοῦ κττ.».

—[Οἰκοκυρ.] Τὸ *καθάρισμα* εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἀσχολίας τῆς οἰκοκυρᾶς, καὶ ἀφορᾷ τὴν κατοικίαν, τὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, τὰ ἀσπρόρρουχα καὶ τὰ ἐνδύματα. Τὸ καθάρισμα τῆς κατοικίας πρέπει νὰ γίνεται καθ' ἑκάστην, τοὐλάχιστον τὸ σκούπισμα, τὸ ξεσκόνισμα καὶ στρώσιμο κρεββατιῶν. Ἕνα ἑβδομαδιαῖον καθάρισμα τελειότερον ἐπιβάλλεται ἀπολύτως. Τοῦτο συνίσταται εἰς γυάλισμα τῶν παρκέττων, τίναγμα τῶν χαλιῶν, σφουγγάρισμα τῶν πλακῶν, τρίψιμον τῶν μπρούνζων καὶ τῶν μεταλλίνων σκευῶν, πλύσιμον τῶν καθρεπτῶν καὶ ὑελοπινάκων. Ἅπαξ τοῦ μηνὸς τοὐλάχιστον πρέπει νὰ ἀπομακρύνεται ἡ σκόνη, ἡ ὁποία συσσωρεύεται κάτωθεν καὶ ὄπισθεν τῶν μεγάλων ἐπίπλων. Τὸ καθάρισμα τοῦ τέλους τῆς ἐποχῆς εἶναι πολὺ διεξοδικώτερον. Ἐὰν μὲν ἀρχίζῃ τὸ θέρος, τότε φυλάσσονται οἱ τάπητες καὶ τὰ βαρειὰ παραπετάσματα, καθὼς καὶ τὰ πολλὰ μικρὰ κομψοτεχνήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων συσσωρεύεται ἡ σκόνη. Τὸ καθάρισμα τοῦ τέλους ἐποχῆς γίνεται πολὺ τελειότερον, φθάνει δὲ καὶ μέχρι τῶν ἀποθηκῶν. Ὅταν ἀρχίζῃ ὁ χειμών, τότε ἐπαναλαμβάνεται τὸ γενικὸν καθάρισμα καὶ ἐξάγονται καὶ πάλιν οἱ τάπητες καὶ τὰ παραπετάσματα ἐκ τῆς ναφθαλίνης. Κατὰ τὸ καθάρισμα τῆς ἀνοίξεως πρέπει νὰ γίνεται ἐπίσης καὶ καθάρισμα γενικὸν τῆς θερμάστρας. Ἡ καπνιά, ἡ ὁποία ἔχει συσσωρευθῆ ἐντὸς αὐτῆς, εἶναι ὑγροσκοπικὴ καὶ ἐὰν μείνῃ ἐπὶ πολὺν καιρὸν σκουριάζει καὶ καταστρέφει τοὺς σωλῆνας καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς θερμάστρας. Τὸ καθάρισμα διευκολύνεται πολὺ διὰ τῶν νέων μηχανικῶν ἐφευρέσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν ἐν Ἀμερικῇ. Οὕτω χρησιμοποιοῦνται ἡ ἠλεκτρικὴ σκοῦπα, ἡ ἠλεκτρικὴ μηχανὴ διὰ γυάλισμα τῶν παρκέττων, ἡ μηχανὴ διὰ τὸ πλύσιμον τῶν πιάτων κλπ. (βλ. καὶ λ. *πλύσις*).

καθαρισμὸς (ὁ)· καθάρισμα: «ὁ καθαρισμὸς τῶν ἐνδυμάτων, — τῶν σκευῶν κττ.»· || καθαρμός: «αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ», «καθαρισμὸς τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν» ἀπόλυσις ἀπὸ τῶν ποινῶν, ἄφεσις ἁμαρτιῶν.

καθαριστήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου γίνεται ὁ καθαρισμός, οἷον μετάλλων, ἐνδυμάτων κττ.

καθαριστὴς (ὁ), θηλ. *καθαρίστρια*· ὁ καθαρίζων, ὁ ἐπιμελούμενος τοῦ καθαρισμοῦ οἰκίας, γραφείου, καταστήματος κλπ.

κάθαρμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθαίρειν, τὸ διὰ τῆς καθάρσεως ἀπορριπτόμενον, ἀκαθαρσία, ἀπόρριμμα, σκύβαλον κλπ.· || μεταφ. χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου φαύλου, μηδαμινοῦ, ἀχρήστου, ἀχρείου.

—['Αρχ.] Κάθαρμα ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις τὸ ὑπὲρ καθάρσεως τῆς πόλεως χρησιμοποιούμενον ἔμψυχον. Διὰ τὴν κάθαρσιν ταύτην, ἡ ὁποία ἐγίνετο κατὰ τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἀγόμενα Θαργήλια, ἐχρησιμοποιοῦντο ἐγκληματίαι ἴσως ἢ καὶ ἁπλῶς εὐτελεῖς καὶ ἄχρηστοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνελάμβανον τὸ ἄγος τῆς πόλεως καὶ ἢ ἐφονεύοντο ἢ παρέμενον ἐναγεῖς καθ' ὅλον τὸν βίον των. Τὰ ἐξιλαστήρια ταῦτα θύματα ἐκαλοῦντο καὶ *φαρμακοί, περιψήματα, περικαθάρματα* κλπ. Ὡς καθάρματα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ζῷα (βλ. καὶ λ. *Θαργήλια*).

καθαρμόζω· ἁρμόζω, προσαρμόζω, ταιριάζω.

καθαρμοὶ *[Λαογρ.].* Διάφοροι πράξεις *καθαρμοῦ* συνηθίζονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ μιασμάτων, ἀσθενειῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς δοξασίας αὐτοῦ πρὸς τὸ μίασμα συνημμένων δαιμονικῶν ὄντων. Κυρίαν θέσιν ἐν τοῖς καθαρμοῖς κατέχει τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ. Παγκόσμιαι εἶναι αἱ συνήθειαι τῆς δι' ὕδατος καθάρσεως ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ νεκροῦ, ὡς πιστεύεται, μιάσματος, διὰ πλύσεως τῶν πλησιασάντων τὸν νεκρὸν ἀνθρώπων καὶ ῥαντισμοῦ τῆς οἰκίας, ἀπορριπτομένων εἶτα τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμευσάντων ἀντικειμένων, τῶν καθαρμάτων. Ἐπίσης ἀπὸ πολλῶν ἀσθενειῶν θεραπεύονται διὰ πλύσεως καὶ μάλιστα ἐν ῥέοντι ὕδατι, τὸ ὁποῖον παρασύρει τὸν ῥύπον τῆς ἀσθενείας, ἔτι δὲ καὶ διὰ πόσεως αὐτοῦ. Κυρίως ὅμως τὸ πῦρ εἶναι τὸ τὰ πάντα καθαῖρον, κατὰ τὰς δοξασίας ὅλων τῶν λαῶν, διὸ καὶ ἐν μεγάλῃ χρήσει ἦτο ἐν τοῖς καθαρμοῖς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις. Διὰ πυρὸς γίνεται κατὰ τὸ δωδεκαήμερον ὁ καθαρμὸς ἀπὸ τῶν *καλλικαντζάρων* ὅλου τοῦ χωρίου καὶ τῶν οἰκιῶν, εἰς δὲ τὰς τόσον διαδεδομένας πυρὰς τοῦ θερινοῦ *ἡλιοστασίου* (βλ. λ.) κατάδηλος εἶναι καὶ ἡ σημασία τοῦ καθαρμοῦ. Καὶ εἰς ἄλλας δὲ συνηθείας, ὡς τῆς διόδου δι' ὀπῆς ἐν ἀσθενείαις, ἐπιδημίαις καὶ ἐπιζωοτίαις, ἀποδίδεται ἡ ἔννοια τοῦ καθαρμοῦ. Μ. Ι.

καθαρμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθαίρειν, καθαρισμὸς ἀπὸ ἁμαρτημάτων, ἐξαγνισμός, ἐξιλασμός· || καθόλου, καθαρισμός, κάθαρσις, πάστρεμα.

— ['Εγκυκλ.] Βλ. *κάθαρσις.*

καθαρόαιμος, *—η, —ο*· ὁ ἔχων αἷμα καθαρόν, ἄμεικτον μετ' ἀλλοίου γένους, γνήσιος: «ἵππος ἀγγλικὸς καθαρόαιμος», ἐκ γονέων γνησίων ἀραβικῶν.

καθαρογλώσσημα (τό)· λέξις ἢ φράσις δυσκόλως ἀπαγγελλομένη διὰ τὴν πολυσυλλαβίαν καὶ τὴν ἐπανάληψιν ὁμοίων φθόγγων, ἄλλως *καθαρογλωσσίδι, γλωσσοδέτης,* π.χ. «ἐκκλησιὰ μολυβωτὴ μολυβοκαγκελλοπελεκητή», «κταπόδι ἑπταοκτωπλοκαμοκτάποδο».

—[Λαογρ.] Βλ. *γλωσσοδέτης.*

καθαρογλωσσία (ἡ)· ἡ καθαρά, ἡ εὐδιάκριτος ὁμιλία, ἡ εὔκολος ἄρθρωσις τῶν λέξεων.

καθαρογλωσσίδι (τό)· ἰδιωμ. *καθαρογλώσσημα* (βλ. λ.).

καθαρόγλωσσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καθαρὰν ἀπαγγελίαν τῶν λέξεων, ὁ δι' εὐκόλου ἀρθρώσεως ὁμιλῶν.

καθαρογράφησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καθαρογραφεῖν, μεταγραφὴ εἰς καθαρὰν καὶ εὐανάγνωστον γραφήν: «τὸ νομοσχέδιον ἐδόθη πρὸς καθαρογράφησιν».

καθαρογραφῶ *(—έω)*· γράφω καθαρά, εὐαναγνώστως· || μεταγράφω εἰς καθαρὰν καὶ εὐανάγνωστον γραφήν.

Καθαροὶ (οἱ) *['Εκκλ. 'Ιστορ.].* Ἀπὸ τοῦ Γ' μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο διάφορα συμπλέγματα σχισματικῶν καὶ αἱρετικῶν, πολλαχῶς ταράξαντα αὐτὴν καὶ φέροντα τὰ ὀνόματα τῶν *Νοβατιανῶν,* τῶν *Ἀθιγγάνων,* τῶν *Καθαρῶν* καὶ τῶν *Ἀλβιγίων.*

Οἱ *Νοβατιανοὶ* ἀνεφάνησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 251 ἕνεκα τῆς διαφόρου πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μετανοοῦντας καὶ παραπεπτωκότας, καθ' ἣν ἄλλοι μὲν ἐπιεικέστερον φρονοῦντες συνεχώρουν εὐκόλως τοὺς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἁμαρτήσαντας, ἄλλοι δέ, εἰς τὴν αὐστηροτέραν μερίδα ἀνήκοντες, ἠρνοῦντο τοῦτο ἀπολύτως. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπεκράτει πολλαχοῦ καὶ δὴ καὶ ἐν Καρχηδόνι καὶ Ρώμῃ, ὅπου διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐπισκόπων Κυπριανοῦ καὶ Κορνηλίου ἐν διαφόροις συνόδοις κατεσιγάσθη αὕτη, κρατησάσης τῆς ἐπιεικοῦς πράξεως. Ἐν Ρώμῃ ὅμως ἡ αὐστηρὰ μερίς, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς Νοβάτον τινὰ ἢ Νοβατιανὸν ἐκ Φρυγίας (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 43 καὶ *Ἐπιφ.,* Ἐκκλ. Ἱστ. 4, 28), ἐκηρύχθη αὖθις ὑπὲρ τῆς αὐστηροτέρας πράξεως ἐναντίον τοῦ Ρώμης Κορνηλίου, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἕτερός τις, Νοβάτος ἐπίσης καλούμενος, ἐκ Καρχηδόνος, ὅστις καίτοι ἐκεῖ ἀνῆκε τοῖς ἐπιεικεστέροις, εἰς Ρώμην ἐλθὼν ἡνώθη μετὰ τῶν αὐστηρῶν. Ὁ Νοβάτος οὗτος ἔπεισε τὸν ἐν Ρώμῃ Νοβάτον καὶ τὴν μερίδα αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Κορνηλίου πόλεμον καὶ ἐναντίον τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἐπίσκοπον διὰ τριῶν ἀγροίκων Ἰταλῶν ἐπισκόπων. Οὕτως ἡ Ρώμη εἶχεν ἤδη δύο ἐπισκόπους, καίτοι δὲ ὁ Κορνήλιος κατεδίκασεν ἐν συνόδῳ τὸν Νοβάτον, οὗτος ὅμως κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ πολλαχοῦ, ἐν Καρχηδόνι, Ἀλεξανδρείᾳ, Κωνσταντινουπόλει, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Συρίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ ὀπαδούς, οἵτινες ἐμόρφωσαν διαφόρους σχισματικὰς κοινότητας ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *Νοβατιανῶν.* Οὗτοι ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς *Καθαρούς,* διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ βίου αὐτῶν, ἀπέκλειον τῆς μετ' αὐτῶν κοινωνίας οὐ μόνον τοὺς ἐν τοῖς διωγμοῖς παραπεπτωκότας, ἀλλὰ καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς θανασίμως ἁμαρτήσαντας, διισχυριζόμενοι ὅτι ἡ Ἐκκλησία οὔτε δύναται οὔτε ἱκανὴ εἶναι νὰ παρέχῃ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ δέον νὰ παραπέμπῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ἐντεῦθεν καὶ ἀνεβάπτιζον τοὺς εἰς τὸ σχίσμα αὐτῶν προσερχομένους. Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος, σπουδάζουσα τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἕνωσιν αὐτῶν, ἀνεγνώρισεν ὑπό τινας ὅρους τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν (καν. 8), ὁμοίως δὲ καί τινες τῶν αὐτοκρατόρων ἐδείχθησαν ἐπιεικεῖς πρὸς αὐτούς, ἐνῷ ἕτεροι τοὺς κατεδίωξαν· καὶ ὅμως μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀναφέρονται κοινότητες τῶν Νοβατιανῶν (*Κυπριαν.* Ἐπιστ. 41—52. *Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 43. 7, 8. *Σωκράτ.* Ἐκκλ. Ἱστ. 1,7. 4 28 κλπ.). Εἰς τοὺς Καθαροὺς δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ αἵρεσίν τινα ἰουδαΐζουσαν, ἥτις ἀναφανεῖσα κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα φέρει τὸ ὄνομα τῶν *Ἀθιγγάνων* (βλ. λ.) καὶ ἕδραν εἶχε τὸ Ἀμόριον τῆς ἄνω Φρυγίας.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *Καθαρῶν* ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος παρουσιάζεται ἐν τῇ Δύσει μέγα σύμπλεγμα αἱρετικῶν, οἵτινες, ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν, ἀφορμώμενοι καὶ τρεφόμενοι ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν *Παυλικιανῶν* καὶ *Βογομίλων,* ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος τῶν Καθαρῶν, ὀνομάζονται καὶ *Βούλγαροι* ἢ *Βοῦγροι,* ὡς ἐκ Βουλγαρίας ἔχοντες τὴν καταγωγήν, *Γάζαροι,* πιθανῶς *Χάζαροι,* ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τῶν Χαζάρων τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, *Πουπλικάνοι,* πιθανῶς κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ *Παυλικιανοί, Παταρῖνοι,* δηλαδὴ ἀγύρται ἢ ἐκ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ Παταρίας,

Digitized by Google

Καλοὶ ἄνθρωποι (Boni Homines) καὶ *Ὑφανταὶ* (Tesserantes). Οἱ Καθαροὶ παρεδέχοντο τὸν δυασμὸν ἀπόλυτον ἢ σχετικόν, καθ' ὃν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ τῆς Κ. Διαθήκης ὑφίσταται ὁ πονηρὸς τῆς Παλαιᾶς, ὅστις ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου ἥρπασε μέρος τῶν οὐρανίων ψυχῶν καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὰς ἐν γηΐνοις σώμασι, πρὸς σωτηρίαν δ' αὐτῶν ἐστάλη ἄνωθεν ὁ οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ Ἰησοῦς, ἐν σώματι κατὰ δόκησιν. Ἀπορρίπτοντες τὴν Π. Διαθήκην ἀπέβαλλον τὸν γάμον, ὡς κώλυμα χριστιανικῆς τελειότητος, περιεφρόνουν τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἠρνοῦντο τὴν θείαν λατρείαν καὶ δὴ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς νηστείας καὶ προσευχάς. Ἡ κοινότης αὐτῶν συνέκειτο ἐξ ἐκλεκτῶν καὶ κατηχουμένων, ἡ μετάβασις εἰς τὴν τάξιν τῶν τελείων ἐγίνετο διὰ βαπτίσματος πνευματικοῦ, δηλαδὴ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν πρεσβυτέρων ἢ ἐκλεκτῶν καὶ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου, οἱ οὕτω δὲ καθιερούμενοι ἀπεῖχον τοῦ γάμου, τοῦ κρέατος καὶ τῆς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων κοινωνίας. Ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν οἱ Καθαροὶ εἶχον ἕνα πάπαν ἑδρεύοντα ἐν Βουλγαρίᾳ, 12 ἀποστόλους καὶ 72 ἐπισκόπους· ὁ βίος αὐτῶν κατά τινας ἦν ἠθικός, ἐνῷ κατ' ἄλλους διεφθαρμένος, θαυμαστὸς ὅμως ἦτο ὁ ἡρωισμός, μεθ' οὗ ἀνέβαινον τὰς πυράς, εἰς ἃς κατεδικάζοντο. Οἱ Καθαροὶ μεγάλως ὑποστηρίζοντο ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἦσαν δὲ διαδεδομένοι ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ, Κάτω Χώραις, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Τῷ 1167 ἀπέκτησαν τοσαύτην δύναμιν, ὥστε συνεκρότησαν μεγάλην σύνοδον ἐν Τολώσῃ καὶ ἀφώρισαν τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ διὰ τῶν παπῶν Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' καὶ Γρηγορίου τοῦ Θ' ἐξήγειρε σφοδρὸν καὶ ἄγριον κατ' αὐτῶν πόλεμον. Εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Καθαρῶν ἀνάγονται καὶ οἱ *Ἀλβίγιοι*, οἵτινες ἀποτελοῦντες ὄνομα συλλεκτικὸν τῶν αἱρετικῶν τῆς Δύσεως κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὠνομάσθησαν οὕτω ἐκ τῆς πόλεως Albi, τοῦ διαμερίσματος Albigeois τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας. Καθὼς οἱ Καθαροί, οὕτω καὶ οἱ Ἀλβίγιοι κοινὴν εἶχον τὴν περὶ δυασμοῦ διδασκαλίαν τῶν πρώτων, ἦσαν ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας, χαρακτηρίζοντες αὐτὴν ὡς τὴν Βαβυλῶνα τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀπέρριπτον τὰ μυστήρια καὶ τὴν λατρείαν, περὶ Χριστοῦ ἐδίδασκον δοκητικῶς, ἐθεώρουν τοὺς ναοὺς περιττοὺς καὶ τοὺς κώδωνας ὠνόμαζον σάλπιγγας τοῦ διαβόλου. Σφοδρῶς καὶ τούτους ἐπολέμησεν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Γ' καὶ μάλιστα Ἰννοκέντιος ὁ Γ', κινήσας κατ' αὐτῶν πραγματικὴν σταυροφορίαν, τῷ 1209, καθ' ἣν ἐπὶ 20 ὅλα ἔτη μετὰ φανατισμοῦ καὶ μανίας ἐχύθη πολὺ αἷμα ἐνόχων καὶ ἀθώων καὶ μάλιστα ἐν τῇ πόλει Beziers, ἁλωθείσῃ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, καὶ ἄλλα αὐστηρὰ μέτρα ἔλαβεν ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία κατὰ τῶν Ἀλβιγίων, ὑποβαλοῦσα εἰς αὐστηρὰς ποινὰς τοὺς ἡγεμόνας, φεουδάρχας καὶ πάντας τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν ἐφηρμόζοντο πανταχοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος, Γρηγόριος ὁ Θ' τῷ 1232 τὰ περὶ Ἀλβιγίων ἀνέθηκεν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν. *Καθαροὶ* (Puritani) ὀνομάζονται καὶ οἱ πρεσβυτεριανοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, διότι δοξάζουσιν ὅτι διατηροῦσι τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ εὐαγγελικῇ αὐτῆς καθαρότητι. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

καθαρολόγος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ λίαν ἐπιμελούμενος τοῦ λόγου, ὁ πέραν τοῦ δέοντος καθαρεύων ἐν τῇ λαλιᾷ.

Καθαρὸν *ἄκρον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ ὠκεανοῦ (*Πτολεμ.* Λιβύης ἐντὸς θέσις, Δ, στ, 7, ἐκδ. *Nobbe*) «μετὰ τὸ πρὸς τῇ Τιγγιτανῇ Μαυριτανίᾳ πέρας» μεταξὺ τοῦ Περιφωσίου λιμένος (τοῦ ταvῦν λιμένος τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Νία (νῦν Rio Grande). Εἶναι τὸ σύγχρονον Cape Roxo (πλάτ. 12°20' Β, μήκ. 16°46'½ Δ, χάρτ. ἀγγλ. 1147: Cape Verde to Cape St Anna) τῆς Πορτογαλικῆς Γουϊνέας, 150 μίλ. Ν.ΝΑ τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου. Σ. Ε. Λ.

κάθαρος (ὁ)· ἰδιωμ. τὸ καθάρισμα τῆς ἀμπέλου, τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ μάλιστα τῶν ἐλαιῶν: «δὲν ἀδιάζομε, ἔχομε κάθαρο»· || ἐνιαχοῦ, ὁ ὑπὸ τὰς ἐλαίας καθαρισμὸς τοῦ ἐδάφους.

— *[Βοτ.]* Γενικῶς ἐν τῇ φυτολογίᾳ, *κάθαρος*, *καθαρισμὸς* ἢ *καθάρισμα* λέγεται ἡ πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας ἀφαιροῦνται ξηρὰ ἢ καὶ χλωρὰ μέρη φυτοῦ ἢ καὶ ὁλόκληρα ἀκόμη φυτὰ πρὸς διευκόλυνσιν καὶ ἔντασιν τῆς περαιτέρω ζωῆς τῶν ἐναπομενόντων φυτῶν. Οὕτως, ἐν τῇ δενδροκομίᾳ ἰδικῶς, κάθαρος καλεῖται ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων τῶν ξηρῶν, βεβλαμμένων ἢ καὶ ὑπερπλεοναζόντων κλάδων· ἐν δὲ τῇ ἀμπελουργικῇ, *κάθαρον* ἢ *μονοβέργισμα* ὀνομάζουσι τὴν πρὸ τοῦ κλαδεύματος καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν φύλλων γινομένην ἀφαίρεσιν ἀχρήστων κληματίδων. Ὁ κάθαρος τοῦ ἐδάφους, ὑπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα κυρίως, συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν χόρτων καὶ λίθων καὶ ἰσοπέδωσιν, ἵνα ἐν καιρῷ περισυλλογῆς τοῦ καρποῦ οὗτος μὴ ἀπολεσθῇ ἢ λερωθῇ. Κ. ΠΑΠ.

καθαρός, —ά, —όν· *καθαρὴ* (ἡ)· ἁγνός, ἀμόλυντος, ἠθικῶς ἀκηλίδωτος: «δίαιτα καθαρὰ καὶ ἀμιγὴς αἰσχροῖς», «καθαρὸς καὶ εἰλικρινής», «καθαρὸς ἀδικίας τε καὶ ἀνοσίων ἔργων» (*Πλάτ.*), «καθαρὸς τὰς χεῖρας» ὁ ἀναίτιος φόνου· καὶ τὸ νεώτερον «ἔχει καθαρὰ χέρια» ὁ ἀναίτιος κλοπῆς· || «καθαρὰ καρδία» εἰλικρινής, ἀπόνηρος· || ἀκηλίδωτος, ἄχραντος, ἀπηλλαγμένος ῥύπων, κοιν. *ἀλέρωτος, παστρικός*, ἀντίθ. *ῥυπαρός*: «καθαρὰ ἐνδύματα», «καθαρὰ οἰκία», «καθαρὸν βιβλίον»· || «καθαρὸν ὕδωρ, —ἔλαιον», «καθαρὸς οἶνος» διαυγής· || «καθαρὸν βούτυρον, —γάλα» ἁγνόν, ἄμεικτον μετὰ ξένων οὐσιῶν· ὁμοίως: «καθαρὸς καφές», «καθαρὸς χρυσὸς» ὁ ἄπεφθος· || «καθαρὸς οὐρανὸς» ἀνέφελος, αἴθριος· παροιμ. «καθαρὸς οὐρανὸς ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται» ὅτι ὁ ἠθικὸς καὶ ἔντιμος ἄνθρωπος δὲν φοβεῖται τὰς διαβολάς· || μεταφ. σαφής, εὐκρινής: «καθαρὲς κουβέντες», «ἡ ὁμολογία του ἦτο καθαρά»· || «αὐτὸ ποῦ ἔκαμες ἦτο καθαρὰ ἀνοησία,», «θὰ σοῦ πῶ τὴν καθαρὰ ἀλήθεια»· || ὁ ἀγαπῶν τὴν καθαριότητα: «καθαρὸς ἄνθρωπος», «ὑπηρέτρια καθαρή», «ἡ γάτα εἶναι καθαρὸ ζωντανό»· || «καθαρὰ ἐξήγησις» τετράδιον εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀντεγράφετο καθαρὰ ἡ ἐξήγησις τοῦ ἀρχαίου ἢ ἀλλογλώσσου κειμένου ἀπὸ τῆς λεγομένης *παλαιᾶς* ἢ *ῥυπαρᾶς ἐξηγήσεως*· || «ἀντιγράφω εἰς τὸ καθαρὸν» ἄλλως *καθαρογραφῶ* (βλ. λ.)· || «καθαρὰ ἑβδομάς, —Δευτέρα, —Τρίτη κτλ.» διὰ τὴν χρῆσιν καθαρᾶς τροφῆς, ἀπηλλαγμένης αἵματος καὶ λίπους. —Ἐπίρρ. **καθαρῶς** καὶ **καθαρά**.

— *[Φιλοσ.]* Ὁ ὅρος *καθαρός*, ἐν χρήσει τόσον ἐν τῇ θρησκειολογίᾳ (βλ. *κάθαρσις*), ὅσον καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καθόλου καὶ τῇ ἠθικῇ ἰδιαιτέρως, γενικῶς μὲν χρησιμοποιεῖται πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀμειγοῦς, τοῦ μὴ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ τι τὸ ξένον πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ ὀθνεῖον, ὡς λ. χ. καθαρὸς πολιτισμός, ὑγρὸν καθαρὸν χημικῶς, εἶτα δὲ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἀμείκτου πρὸς λύπην ἡδονῆς («ἡδοναὶ καθαραί», παρὰ Πλάτωνι), καθὼς καὶ πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἐπιστήμης θεωρουμένης ἄνευ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰς ἐφαρμογὰς αὐτῆς (mathematicae purae λ. χ. παρὰ Βάκωνι, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς mathematicas mixtas). Ἀπὸ τοῦ Καντίου ἡ λέξις *καθαρός*, ἧς ἡ χρῆσις ἀποβαίνει συχνοτέρα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, προσλαμβάνει ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν, περιοριζομένη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς χαρακτηρισμὸν παντὸς ὅ,τι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας. Πᾶσα γνῶσις, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι συγκεκραμένη πρὸς στοιχεῖα ξένα αὐτῇ, εἶναι καθαρὰ γνῶσις· ἰδίᾳ δὲ χαρακτηρίζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς τοιαύτη ἡ γνῶσις ἐκείνη, ἥτις εἶναι ἀνεξάρτητος πάσης ἐμπειρίας, οὖσα διὰ τοῦτο ἐκ τῶν προτέρων δυνατή. Εἰδικώτερον, καθαρὰ μὲν ἐποπτεία εἶναι ἡ τοῦ χρόνου καὶ ἡ τοῦ χώρου, ὡς μορφαὶ ἐκ τῶν προτέρων καθιστῶσαι δυνατὴν τὴν τακτοποίησιν τῶν ἔξωθεν ἐντυπώσεων κλ., καθαραὶ δὲ ἔννοιαι εἶναι αἱ κατηγορίαι, δι' ὧν ἐπιφέρομεν τάξιν εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. Καθαρὸς τέλος λόγος εἶναι ἡ γινώσκουσα συνείδησις μετὰ τῶν ἰδίων αὐτῇ νόμων, ἥτις ὡς τοιαύτη εἶναι καὶ αὐτὴ ἐκ τῶν προτέρων δεδομένη. Τοῦ ὅρου καθαρὸς γίνεται χρῆσις καὶ ἐπὶ ἀρχῶν τινων τῆς γνώσεως γενικωτέρων (καθαραὶ ἀρχαί), αἵτινες ἔχουσι μὲν σχέσιν πρὸς τὸ διὰ τῆς ἐμπειρίας δεδομένον, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ βεβαιότης δὲν στηρίζεται ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰσῆχθη συχνὴ χρῆσις καὶ τοῦ ὅρου *καθαρὰ ἐμπειρία* (Avenarius) πρὸς δήλωσιν τῶν ἀπὸ πάσης προσθήκης ἐκ μέρους τοῦ νοῦ ἀπηλλαγμένων ἐμπειρικῶν δεδομένων. Ἡ καθαρὰ αὐτὴ ἐμπειρία ὑπάρχει πραγματικῶς καθ' ἑαυτὴν τόσον ὀλίγον, ὅσον καὶ ἡ καθαρὰ νόησις, τουτέστιν ἡ πάσης ἐμπειρίας ἀπηλλαγμένη νοητικὴ ἐνέργεια. Τέλος ἐν τῇ ἠθικῇ μεταχειρίζονται τὸν ὅρον πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ ἠθικῶς ἀκαθάρτου καὶ πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ φρονήματος ἢ τῆς ἠθικῆς πράξεως, ἅπερ οὐδὲν περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸ δυνάμενον νὰ μολύνῃ τὴν καθαρότητα αὐτῶν καὶ διαφθείρῃ οὕτω τὴν φύσιν. Ν. Λ.

—Καθαρὰ *Δευτέρα [Λαογρ.]*· βλ. λ. *κούλουμα* καὶ *Δευτέρα* Καθαρά —.

— **καθαρὰ** *πρόσοδος*· βλ. *πρόσοδος*.

— **καθαρὸν** *μέτρον [Μετρ.]*. Ἐν τῇ παλαιᾷ μετρικῇ καλεῖται *καθαρὸν* ἢ *μονοειδὲς* μέτρον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου πάντες οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μετρικὸν εἶδος, εἶναι δηλαδὴ πάντες ἢ τροχαῖοι ἢ ἴαμβοι ἢ δάκτυλοι ἢ ἀνάπαιστοι κλπ. Ἀντίθετα τῶν καθαρῶν μέτρων εἶναι τὰ *ἐπισύνθετα* καὶ τὰ *μεικτά*. Ε. Γ. Π.

Καθαρὸς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Λαζικῆς, πηγάζων ἐκ τῶν Καυκασίων ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ποταμοῦ τούτου ὄχθης ἔστησε τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ὁ βυζαντινὸς στρατός, ὡς βάσιν ἔχων αὐτό, καθ' ὃν χρόνον (τῷ 560) ἐπολιόρκει τὴν πέραν τῆς δεξιᾶς ὄχθης κειμένην πόλιν Ὀνόγουριν, ἣν ὑπερησπίζοντο οἱ Πέρσαι. Οἱ πολιορκοῦντες τὴν Ὀνόγουριν καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ, ἐκ τυχαίας τινὸς ἀφορμῆς καὶ φεύγοντες πρὸς τὸ στρατόπεδόν των, ὑπέστησαν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ δεινὰς ἀπωλείας, θὰ κατεστρέφοντο δὲ ἅπαντες, ἐὰν δὲν κατελάμβανε τὴν ἐπ' αὐτοῦ γέφυραν ὁ στρατηγὸς Βούζης, ὅστις διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ ἀνεχαίτισε τοὺς πολεμίους καὶ διηυκόλυνε τὴν φυγὴν τῶν ἐν ἀποσυνθέσει ὑποχωρούντων στρατευμάτων. Ν. ΚΛΣ

Καθαρός, *Μιχαήλ*. Νόθος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου (δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου), καὶ τῆς Καθαρᾶς, θεραπαινίδος τῆς συζύγου του. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀποστρεφόμενος τὸν νόθον υἱόν του, οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἴδῃ αὐτόν, ἀλλ' ὁ πατήρ του βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, περισυλλέξας αὐτόν, κατέταξε μεταξὺ τῶν παιδοπούλων τῆς αὐλῆς του καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠγάπησεν αὐτόν, ὥστε προεκάλεσε τὴν σφοδρὰν ζηλοτυπίαν τῶν λοιπῶν ἐγγόνων του, τέλος δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του καὶ συμβασιλέως Μιχαὴλ (1320) καὶ τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐκδότου ἐγγόνου του Ἀνδρονίκου, ἀπεφάσισε νὰ καταλίπῃ τὸν θρόνον του εἰς τὸν Καθαρὸν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπήτησε παρὰ τῶν ἀρχόντων νὰ ὁρκισθῶσιν, ὅτι ἤθελον ἀναγνωρίσει ὡς βασιλέα των ἐκεῖνον ὃν ἤθελεν ὁρίσει ὡς διάδοχόν του. Ἡ ἀξίωσις αὕτη προεκάλεσε ζωηρὰς ἀνησυχίας πάντων καὶ ἰδίως τοῦ νομίμου διαδόχου Ἀνδρονίκου, ὅστις, ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ μερίδος αὐλικῶν καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ στενοῦ του φίλου στρατηγοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἐστασίασε (1321) καὶ ἐματαίωσε τὰ περὶ τοῦ Καθαροῦ σχέδια τοῦ γέροντος βασιλέως καὶ πάππου του Ἀνδρονίκου. Ν. ΚΛΣ

καθαρότης, —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καθαροῦ, ἁγνότης: «ψυχῆς καθαρότης»· || τὸ ἄμεικτον, τὸ αὐτούσιον: «καθαρότης χρυσοῦ, —ἀργύρου, —χαλκοῦ κττ.», «βαθμὸς καθαρότητος».

— *[Ρητορ.]* Ἡ *καθαρότης* εἶναι μία τῶν ἀρετῶν τοῦ *λεκτικοῦ* (βλ. λ.), συνισταμένη εἰς τὴν χρῆσιν λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες ἰδιάζουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν μεταχειριζόμεθα, δηλαδὴ καθιερωμένων ὑπὸ τῆς συνηθείας· ἐν ἄλλαις λέξεσι, νὰ δίδωμεν αὐταῖς τὴν παραδεδεγμένην σημασίαν καὶ νὰ τηρῶμεν τοὺς γραμματικοὺς των κανόνας, ἀποφεύγοντες ξένας ἢ ἀπηρχαιωμένας ἢ νέας ἄνευ ἀνάγκης ἢ τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις δὲν ἔχει τὸ προσῆκον κῦρος. Ἄλλως παραμελοῦντες τὰς ὑποδείξεις ταύτας, κινδυνεύομεν νὰ διαπράξωμεν ἁμάρτημα περὶ τὸν τύπον τῆς λέξεως (*βαρβαρισμός*) ἢ περὶ τὴν σύνταξιν αὐτῆς (*σολοικισμός*). Ἀλλ' ἐὰν ὁ περὶ τὴν γλῶσσαν νεωτερισμὸς (*νεολογισμὸς*) εἶναι ἐπικίνδυνος, ἐξ ἴσου ἐπιβλαβὴς εἶναι καὶ ὁ *ὑπερκαθαρισμός*, ὅστις διὰ τῆς ὑπερβολικῆς του αὐστηρότητος ἐμποδίζει πᾶσαν πρόοδον ἐν τῇ γλώσσῃ. Ὀρθῶς δ' ἐλέχθη περὶ τῶν προσηλωμένων τυφλῶς εἰς αὐτόν, ὅτι τὰ γραφόμενά των εἶναι φυσαλὶς καθαροῦ ὕδατος, ἤτοι ἄνευ ἀκαθαρσίας ἀλλὰ καὶ ἄνευ οὐσίας. Ι. Φ. Δ.

καθάρσιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ τῆς καθάρσεως, ὁ ποιῶν κάθαρσιν, καθαρτικός, ἐξαγνιστικός: «φόνου καθάρσιος»· || *καθάρσιον* (τό)· θυσία πρὸς καθαρμόν· || τὸ καθαρκτικὸν τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος φάρμακον (βλ. *καθαρτικά*).

κάθαρσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καθαίρειν*, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ἀλλοτρίων, βλαβερῶν ἢ περιττῶν ὑλῶν, καθαρισμός: «κάθαρσις χάλυβος, —χρυσοῦ, —σακχάρεως κ.τ.τ.»· || ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδος ἀπορριψίμων οὐσιῶν: «κάθαρσις τῆς κοιλίας», «ἡ ἔμμηνος κάθαρσις τῶν γυναικῶν»· || ἡ ἀπομόνωσις πλοίων, ἀτόμων ἢ ἐμπορευμάτων ἐπὶ ὡρισμένας ἡμέρας πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν ἀπὸ μολυσματικῆς τινος νόσου, κοιν. *καραντίνα*: «εἶναι ὑπὸ κάθαρσιν», «ἐπεβλήθη κάθαρσις τριήμερος»· || μεταφρ. κάθαρσις τῆς ψυχῆς, ἐξαγνισμός: «κάθαρσις ἀπὸ τοῦ Κυλωνείου ἄγους»· || «κάθαρσις τοῦ δράματος» (βλ. κατ.).

— *[Ὑγιειν.]* *Κάθαρσιν* λέγοντες ἐν τῇ ὑγιεινῇ, νοοῦμεν τὴν ἀπομόνωσιν, εἴτε ἐντὸς πλοίου, εἴτε ἐντὸς λοιμοκαθαρτηρίου, τῶν ἐπιβατῶν τῶν προερχομένων ἐκ χώρας, εἰς ἣν ὑπάρχει ἐπιδημικὴ ἀσθένεια (πανώλης, χολέρα, ἐξανθηματικὸς τύφος, κίτρινος πυρετὸς κλπ.). Οἱ Βυζαντινοὶ ἐφήρμοσαν αὐτὴν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἀλλ' οἱ πρῶτοι συστηματοποιήσαντες τὰ τῆς καθάρσεως ἦσαν οἱ Βενετοί, οἵτινες κατὰ τὸ 1103 ἵδρυσαν τὸ πρῶτον λοιμοκαθαρτήριον. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, τὰ λαμβανόμενα μέτρα ὑπὸ τῶν κρατῶν κατὰ τῶν ἔξωθεν ἐπερχομένων μολυσματικῶν νόσων ἦσαν ἐκτάκτως αὐστηρά. Οὕτω παρεκωλύετο ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον, αἱ δ' ἐπερχόμεναι ζημίαι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἦσαν σημαντικαί. Ἡ διάρκεια π. χ. τῆς καθάρσεως ἦτο τεσσαρακονθήμερος, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς *καραντίνα* (ἐκ τοῦ ἰταλ. quarantina=τεσσαρακοντάς). Σήμερον ὅμως οἱ μεγάλοι περιορισμοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἠρθησαν, περιορισθέντες εἰς τὰ ὑπὸ τῆς μικρο-

Digitized by Google

βιολογίας καὶ ἐπιδημιολογίας ἐνδεικνυόμενα μέτρα. Τὰ ὑγειονομικὰ ταῦτα μέτρα κανονίζονται διὰ νομοθετικῶν διαταγμάτων ὑφ' ἑκάστου κράτους. Ἵνα δὲ καταστῇ εὔκολος ἡ συνεννόησις καὶ ἡ ταχεῖα ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν, ἱδρύθησαν διεθνεῖς ὑγειονομικοὶ ὀργανισμοί, καὶ συνεκροτήθησαν διεθνεῖς ὑγειονομικαὶ διασκέψεις. Τελευταία τοιαύτη συνῆλθεν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1926, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη, ὅτι ὀφείλει ἕκαστον τῶν συμβληθέντων κρατῶν νὰ εἰδοποιῇ τὰ ἄλλα εὐθὺς ὡς ἐνεφανίσθη εἰς περιφέρειάν τινα αὐτοῦ λοιμώδης νόσος, ὁπότε ἡ περιφέρεια αὕτη θεωρεῖται μεμολυσμένη. Τότε δὲ μόνον παύει θεωρουμένη τοιαύτη, ὅταν παρέλθῃ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τελευταίου κρούσματος (διάστημα ἰσούμενον μὲ τὸν χρόνον τῆς ἐπωάσεως τῆς ἐμφανισθείσης νόσου). Οἱ ἐκ μεμολυσμένων μερῶν ἐρχόμενοι, διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, ὑποβάλλονται εἰς τὰς ἀνολόγους καθάρσεις.

Κάθαρσις κατὰ ξηράν. Παλαιότερον ἐφηρμόζοντο αὐστηρότατα μέτρα πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰσόδου ἐπιβατῶν ἐκ μεμολυσμένων χωρῶν. Πρὸς τοῦτο ἐκλείοντο τὰ σύνορα δι' ὑγειονομικῶν φρουρῶν, ἀπαγορευομένης τῆς εἰσόδου ὄχι μόνον τῶν ἐπιβατῶν ἀλλὰ καὶ παντὸς εἴδους τροφίμου ἢ μὴ ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Σήμερον, ἐὰν μὲν εὑρεθῇ μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν πάσχων τις ἐκ λοιμώδους νόσου, ἀπομονοῦται εἰς λοιμοκαθαρτήριον τῆς μεθορίου, ἀπολυμαίνονται ἀμέσως αἱ συσκευαὶ αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὸ ὄχημα δι' οὗ ἐταξίδευσεν, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς συνταξιδιώτας του ἐπιτρέπεται μὲν ἡ ἐλευθεροκοινωνία, ὑποβάλλονται ὅμως εἰς ὑγειονομικὴν ἐπίβλεψιν, συνισταμένην εἰς τὴν συχνὴν ἐπίσκεψιν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς των ὑπὸ τοῦ ὑγειονομικοῦ ἰατροῦ εἰς τὸν τόπον τῆς ὁριστικῆς διαμονῆς των. Αὐστηρὰ ἐπιτήρησις, πρὸς τούτοις, ὑπάρχει παρὰ τὴν μεθόριον πρὸς τὸ μέρος τῆς μεμολυσμένης χώρας, ἐπὶ τῶν ἐργατῶν, κτηνοτρόφων, ἐμπόρων κ. τ. λ., τῶν διερχομένων πεζῇ ἢ διὰ ζῴων διὰ τῶν ὡρισμένων πρὸς τοῦτο διόδων.

Κάθαρσις κατὰ θάλασσαν. Τὰ ἐκ μεμολυσμένων λιμένων προερχόμενα πλοῖα ἅμα τῷ κατάπλῳ ὑψώνουσι κιτρίνην σημαίαν, ἥτις διατηρεῖται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς καθάρσεώς των, καταβιβαζομένην μόνον ὅταν ὁ ὑγειονομικὸς ἰατρὸς τοῦ λιμένος ἐπιτρέψῃ τὴν ἐλευθεροκοινωνίαν τῶν ἐπιβατῶν καὶ τοῦ πληρώματος. Ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία παρ' ἡμῖν διαιρεῖ εἰς τρεῖς κατηγορίας τὰ ἐκ μεμολυσμένων χωρῶν προερχόμενα πλοῖα.

α') *Ὑγειονομικῶς καθαρά.* Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ἐκεῖνα, εἰς ἃ οὐδὲν κροῦσμα παρετηρήθη πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τοῦ μεμολυσμένου λιμένος, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου καὶ κατὰ τὸν κατάπλουν. Εἰς ταῦτα ἐπιτρέπεται μὲν ἡ ἐλευθεροκοινωνία, ἀλλ' ὑποβάλλονται εἰς τὰς ἑξῆς διατάξεις: 1) Ἐὰν εὑρεθοῦν πανωλιῶντες ἐπίμυες, τότε ἐφαρμόζεται μυοκτονία, διὰ τοῦ μηχανήματος τοῦ Clayton, παρακωλύεται ἡ κυκλοφορία τῶν ἐπιμύων μεταξὺ πλοίων καὶ ξηρᾶς, δι' εἰδικῶν χοανῶν ἐφαρμοζομένων εἰς τὰ πρυμνήσια σχοινία τοῦ πλοίου, καὶ ἀπολυμαίνονται τὰ μέρη τοῦ πλοίου, ἅτινα ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία θεωρεῖ ὡς μεμολυσμένα. 2) Ἐὰν πρόκειται περὶ χολέρας, ἐπιβάλλεται ἀπολύμανσις καὶ ἀντικατάστασις πάσης παρακαταθήκης ὕδατος τοῦ πλοίου ὑπὸ καθαροῦ τοιούτου. 3) Ἐὰν πρόκειται περὶ ἐξανθηματικοῦ, ἐπιβάλλεται φθειροκτονία. 4) Ἐπὶ εὐλογίας εἶναι ὑποχρεωτικὸς ὁ δαμαλισμός. Εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ἡ ὑγειονομικὴ παρακολούθησις τῶν ἐπιβατῶν καὶ τοῦ πληρώματος, διαρκείας ἀναλόγου πρὸς τὴν περὶ ἧς πρόκειται ἀσθένειαν.

β') *Ὕποπτα.* Τοιαῦτα θεωροῦνται ἐκεῖνα, εἰς ἃ ὑπῆρξε μὲν κροῦσμα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου, χωρὶς ὅμως νὰ σημειωθῇ ἄλλο κατὰ τὰς ἑπτὰ τελευταίας ἡμέρας τοῦ ταξιδίου του. Πρὸς τοῦτο γίνεται λεπτομερὴς ἰατρικὴ καὶ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις καὶ ἐφαρμόζονται τὰ τῆς προηγουμένης περιπτώσεως, μετὰ προσεκτικῆς ἀπολυμάνσεως τῶν διαμερισμάτων, εἰς ἃ ἔμενον οἱ προσβληθέντες.

γ') *Μεμολυσμένα.* Ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται ἐκεῖνα, εἰς ἃ παρουσιάσθη κροῦσμα ἐντὸς τῶν τελευταίων ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ ταξιδίου. Οἱ ἀσθενεῖς ἀποβιβάζονται καὶ ἀπομονοῦνται ἐντὸς λοιμοκαθαρτηρίου, ἐπίσης καὶ τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία θεωρεῖ ὡς ὕποπτα· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζεται ἐπάγρυπνος ὑγειονομικὴ ἐπιτήρησις. Ἡ διάρκεια τῆς καθάρσεως δὲν ὑπερβαίνει ἐπὶ μὲν ἐξανθηματικοῦ τύφου τὰς 14 ἡμέρας, ἐπὶ δὲ τῆς χολέρας καὶ τῆς πανώλους τὰς πέντε. Ἐπίσης γίνεται ἀπολύμανσις τῶν ὑπὸ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας θεωρουμένων ὡς μεμολυσμένων μερῶν τοῦ πλοίου.

Οἱ ὑποβαλλόμενοι εἰς κάθαρσιν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ ἄτομα εὑρισκόμενα ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς καθάρσεως. Πρὸς τοῦτο τὰ λοιμοκαθαρτήρια κτίζονται ἐπὶ νησιδίων. Παρ' ἡμῖν ὑφίστανται τρία λοιμοκαθαρτήρια ἐπὶ τριῶν νησιδίων. Ἓν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον παρὰ τὴν Σαλαμῖνα, τὸ δεύτερον ἔναντι τῆς Κερκύρας καὶ τὸ τρίτον παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Κ. Α. Τ.

—*[Θρησκειολ.] Κάθαρσις* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ ἀπὸ ἀκαθάρτων στοιχείων καὶ πνευμάτων ἀπαλλαγὴ κυρίως μὲν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἀψύχων ἀντικειμένων καὶ ζῴων χρησίμων εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ τοιαύτη ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴν ἀρνητικὴν πλευρὰν τῆς καθαγιάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἥτις ἐμφανίζεται ὡς κοινωνικὴ ἀνάγκη ἐν πάσῃ θρησκευτικῇ κοινότητι καὶ τῆς ὁποίας τὴν θετικὴν πλευρὰν ἀποτελεῖ ὁ σύνδεσμος πρὸς τὰ ἀγαθὰ πνεύματα καὶ ὁ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐφοδιασμὸς τοῦ ἀνθρώπου διὰ νέων καὶ ἀνωτέρων δυνάμεων. Τὰ ξένα ἐκεῖνα στοιχεῖα καὶ πνεύματα νοοῦνται ὡς εἰσχωροῦντα ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὑποτάσσοντα αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐξουσίαν ἢ βαρύνοντα αὐτὸν δι' ἐνοχῆς καὶ ἁμαρτίας. Ἡ κάθαρσις δύναται νὰ νοηθῇ, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, ὡς ἀπορρέουσα ἐκ τῶν περὶ *ταμποὺ* (βλ. λ.) παραστάσεων τῶν πρωτογόνων λαῶν, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθησαν ἔθιμα καὶ τελεταὶ ἀποσκοποῦσαι τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπομάκρυνσιν δυνάμεως, τῆς ὁποίας ἐξ ἀβλεψίας καὶ ἀναρμοδίως κατέστη κοινωνός, ἢ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ ἐπιβλαβῶν καθόλου δυνάμεων. Βραδύτερον θεωρεῖται ἡ κάθαρσις, καὶ ἰδίᾳ ἡ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἐξορκισμοῦ γνωστὴ αὐτῆς μορφή, ὡς ἐπιφέρουσα τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ προσωπικῶν πνευμάτων καὶ δαιμόνων, οἵτινες ἔλαβον κατοχὴν αὐτοῦ καὶ προξενοῦσι δι' αὐτοῦ δυστυχήματα εἰς τὸ σύνολον τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος. Εἰδικὴ περίπτωσις ἐνταῦθα εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἰάσεως παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς, ὅστις συνίσταται εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς ἐκδίωξιν τῶν πονηρῶν πνευμάτων, αἰτίων τῆς ἀσθενείας. Ἡ προσοχὴ ὅμως στρέφεται ἐντατικώτερον πρὸς τὴν ἄρσιν τῆς μολύνσεως τῶν ζώντων ἐν ταῖς περιπτώσεσι θανάτου, ὅστις παρίσταται ὡς δαίμων, ἀπειλῶν τοὺς πάντας διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος προσέχουσι καὶ εἰς τὰ διάφορα στάδια τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐν αὐτῷ γεγονότα, τὴν γέννησιν, τὴν εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν εἴσοδον, τὸν γάμον κλ. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ καὶ παρά τισι λαοῖς, ὡς λ. χ. παρὰ τοῖς Πέρσαις, ἡ ἀρχὴ ἐκείνη τῆς μολύνσεως προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἠθικόν. Τὰ μέσα, δι' ὧν συντελεῖται ἡ κάθαρσις, εἶναι τὸ μὲν ὑλικαὶ οὐσίαι, τὸ δὲ καὶ ἐνέργειαί τινες. Ὑλικαὶ οὐσίαι εἶναι τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα, τὰ οὖρα, τὸ ἔλαιον, ὁ οἶνος, ἡ τέφρα, ὁ καπνός, δηλαδὴ τὸ μὲν στοιχεῖα τῆς ζωῆς (ὕδωρ, οἶνος), τὸ δὲ ὡς μεταδίδοντα ὀργανικὴν δύναμιν (οὖρον), τὸ δὲ ὡς περιέχοντα φυτικὴν δύναμιν (οἶνος, ἔλαιον). τὸ δὲ τέλος ὡς ἐγκλείοντα ἐν ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν τῆς ἑστίας καὶ τοῦ βωμοῦ (τέφρα). Ὡς τοιαῦτα εἶχον ἀνέκαθεν θρησκευτικὴν σημασίαν καὶ ἦσαν ἐν χρήσει θρησκευτικῇ. Εἶναι ὅμως φανερόν, ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν μέσων τούτων τὴν καθαρτικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἣν πιστεύονται κεκτημένα, ὀφείλουσι καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐχρησίμευον συγχρόνως εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ῥύπου ἀπαλλαγὴν τοῦ σώματος, ὡς τὸ ὕδωρ. Ἐκ τῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς κάθαρσιν, μνημονεύομεν τὰς κυριωτέρας. Τοιαῦται εἶναι ἐντριβαί, κρούσεις, πλήγματα, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ μαστίγωμα, τὸ ὁποῖον ἦτο λίαν σύνηθες παρὰ Πέρσαις πρὸς ἀποδίωξιν τῶν δαιμόνων. Εἰς ταῦτα προσθετέον διαφόρους μορφὰς τῆς ἀσκήσεως, ὡς καὶ ποικίλα πρὸς τὸ πῦρ συνδεόμενα ἔθιμα. Τέλος χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ δύναμις τοῦ λόγου, διὰ τῆς ὁποίας καθαίρεται ὁ ἄνθρωπος, ἐκδιωκομένου τοῦ πονηροῦ. Ἡ κάθαρσις προσλαμβάνει, ὡς ὑπεδηλώσαμεν, ἠθικὸν περιεχόμενον σὺν τῷ χρόνῳ, ἐπιδιωκομένης δι' αὐτῆς τῆς ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καθόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας ἰδίᾳ ἀπαλλαγῆς, εἰ καὶ αὕτη δὲν νοεῖται πάντοτε ὑπὸ τὴν αὐστηρῶς ἠθικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ τοιαύτη ἀπολυτρωτικὴ κάθαρσις προϋποθέτει παράπτωμα ἔχον ὁπωσδήποτε σχέσιν πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Σαφῶς καταφαίνεται τοῦτο ἐν τῇ καθάρσει τῇ ἀποσκοπούσῃ τὸν ἐξιλασμὸν τοῦ φόνου. Αὕτη ἀπέβλεπε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς μολύνσεως τῆς ἐπιφερομένης διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ νεκροῦ, βραδύτερον ὅμως σκοπὸν ἔχει τὴν ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καὶ τοῦ βάρους τοῦ ἐγκλήματος ἀπαλλαγήν Τὴν τοιαύτην ἀπολυτρωτικὴν κάθαρσιν ἀπαντῶμεν συχνὰ παρ' Ἕλλησι, δὲν ἐλλείπει δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ ἐν πολλῇ χρήσει πρὸς κάθαρσιν εἶναι τὸ ὕδωρ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν ἀρχῇ ὅπως ἐκπλύνεται δι' αὐτοῦ ὁ ὡς ὑλικὸς νοούμενος ῥύπος τῆς ἐνοχῆς, θεωρεῖται βραδύτερον ὡς σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τοιοῦτον δὲ εἶναι ἐν πολλῇ χρήσει ἐν ταῖς μυστηριακαῖς θρησκείαις καὶ βραδύτερον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ, ὅστις διατηρεῖ καὶ πολλαπλασιάζει τοὺς ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ παραληφθέντας δι' ὕδατος καθαρμούς. Τὸ ὕδωρ μεταχειρίζεται καὶ ὁ Χριστιανισμός, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ βάπτισμα, καὶ δὴ ἐστερημένον πάσης μαγικῆς παραστάσεως. Οὕτω διακρίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν διὰ τῆς ἐλλείψεως πάσης μαγικῆς πίστεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένου Ἰσλαμισμοῦ διὰ τῆς ἀπὸ τῶν συχνῶν τελετουργικῶν λούσεων ἀπαλλαγῆς. Παραδείγματά τινα ἐκ τῶν κυριωτέρων θρησκειῶν εἶναι ἀρκετά, ὅπως καταστήσωσι σαφεστέρας τὰς ἀνωτέρω γενικωτέρας παρατηρήσεις περὶ τῆς καθάρσεως. Ἐν ταῖς σημιτικαῖς θρησκείαις οἱ καθαρμοὶ ἀποτελοῦσι μέρος τῶν σπουδαιοτέρων ἐξιλαστικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἱερέως. Τὰ πρόσωπα, ἅπερ δέον νὰ καθαρθῶσι, ῥαντίζονται δι' ὕδατος ἢ καὶ πλύνονται δι' αὐτοῦ. Ἐπίσης χρίονται δι' ἐλαίου, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἁγιαστικὴν δύναμιν. Ἡγιασμένον ὕδωρ ἐκ τοῦ Τίγρητος ἢ τοῦ Εὐφράτου καὶ καθαρὸν ἔλαιον ἀποπλύνουσι τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀκάθαρτον, τὸ ὁποῖον μεταφέρεται ἐπ' αὐτά. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν ποικίλων μέσων τοῦ ἐξορκισμοῦ ἐκδιώκεται τὸ ἀκάθαρτον εἰς τὴν ἔρημον, τὸν «καθαρὸν» τόπον, ὅπου διατρίβουσιν οἱ δαίμονες. Οἱ ἱερεῖς τῆς Βαβυλῶνος ἔφερον τὸ ὄνομα *καθαροί*, ὅπερ ἀπαντῶμεν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὡς χαρακτηρισμὸν ὡρισμένης τάξεως ἱερέων, ἂν καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐν αὐστηροτέρᾳ ἐννοίᾳ κάθαρσις περιωρίζετο εἰς τὸν νεκρόν. Λίαν διαδεδομένον ἦτο τὸ ἔθιμον τῆς καθάρσεως ἐν Περσίᾳ, ἔνθα ὁ βίος ἐθεωρεῖτο ὡς διαρκής τις ἀγὼν ἐναντίον τοῦ ἀκαθάρτου, ὅπερ ἦτο στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸν θάνατον, τοὺς δαίμονας καὶ τὴν ἀρχὴν καθόλου τοῦ πονηροῦ, τὸν Ἀρειμάν. Ὑλικὸν μέσον καθάρσεως ἦτο ἐν χρήσει πρὸ πάντων ἡ λοῦσις, καὶ δὴ πρῶτον μὲν διὰ τῶν οὔρων βοός, μετὰ δὲ τοῦτο δι' ὕδατος, ὅπερ κέκτηται ἁγιαστικὴν καθόλου δύναμιν. Πλὴν ὅμως τοῦ καθαρτικοῦ τούτου μέσου ἐχρησιμοποίουν οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλα, καὶ τὸ μαστίγωμα, κατέχομεν δὲ περιγραφὰς τοῦ τρόπου καὶ τῶν ὁδῶν τὰς ὁποίας ἀκολουθεῖ ὁ δαίμων, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος. Καὶ ἡ καταστροφὴ ζῴων ἀνηκόντων εἰς τὴν παράταξιν τοῦ Ἀρειμάν, ὡς λ. χ. ὄφεων καὶ σκορπίων, συντελεῖ εἰς τὴν κάθαρσιν τοῦ θανατοῦντος αὐτά. Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν κοσμοθεωρίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ θρησκεία τοῦ Ζωροάστρου, ἡ κάθαρσις προσλαμβάνει τέλος καὶ ἠθικὸν χαρακτῆρα, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς πονηρᾶς ἀρχῆς ἀπαλλαγήν, ἵνα ἀναπτυχθῶσιν ἀκωλύτως αἱ ἀρεταὶ τῆς φιλαληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἁγνότητος, τῆς ἀγαθοεργίας κ. λ. Ἡ ἰνδικὴ θρησκεία γνωρίζει ἐπίσης διάφορα μέσα καθάρσεως, τὸ μὲν ἀπὸ ἀκαθάρτων οὐσιῶν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ ἢ τῆς ἁμαρτίας· τοιαῦτα εἶναι τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, ὁ καπνός, τὸ βέλος, ἡ ῥάβδος καὶ στηρίζονται ἐπὶ συμβολισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως σύμβολον καὶ συμβολιζόμενον συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα κατὰ μυστικόν τινα τρόπον. Ὅπως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις θρησκείαις, τὰ μέσα ταῦτα συνδέονται στενῶς πρὸς τὴν μαγείαν, ἐξ ἧς καὶ κατάγονται. Ἡ ἰαπωνικὴ θρησκεία σχετίζει μεγάλως πρὸς ἀλλήλας τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀκαθάρτου καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κακοῦ, ὡς βλέπομεν ἤδη ἐκ τῆς μυθολογίας τῆς χώρας ταύτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμφανίζεται μάλιστα καὶ θεὸς τῆς ἀκαθαρσίας καὶ τοῦ κακοῦ, ἐξουδετερούμενος ὑπὸ ἀντιστοίχου θεότητος τῆς καθαρότητος, αἰρούσης τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸ κακόν. Κυριώτατον μέσον καθάρσεως εἶναι καὶ ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ. Ὅταν ὁ Izanagi ἐμολύνθη διὰ τῆς εἰς Ἅδου καταβάσεως αὐτοῦ, σπεύδει μετὰ τὴν ἄνοδον νὰ καθαρθῇ, ὡς ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄλκηστις, διὰ θαλασσίου λουτροῦ. Μεγάλην σημασίαν ἐκέκτητο ἡ κάθαρσις καὶ διὰ τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες λατρεύουσι τὸν Ἀπόλλωνα ὡς τὸν θεὸν τῶν καθαρμῶν καὶ τοῦ δι' αὐτῶν συντελουμένου ἐξιλασμοῦ. Παλαιόταται τελεταὶ καθάρσεως καὶ ἐξιλασμοῦ ἀποβαίνουσι σὺν τῷ χρόνῳ ἑορταὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ παράδειγμα πρὸς καθαρμὸν δίδει αὐτὸς ὁ θεός, ὅστις μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πύθωνος ὑποβάλλει ἑαυτὸν εἰς μακρὰν κάθαρσιν. Καθόλου δὲ ὁ δελφικὸς θεὸς εἶναι ὁ φρουρὸς καὶ ὁ ἐπόπτης τῶν τελετουργιῶν καθαρότητος καὶ ὁ νομοθέτης τῶν διαφόρων τρόπων τῆς καθάρσεως. Ἡ κάθαρσις αὕτη στερεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ἠθικοῦ χαρακτῆρος καὶ μόνον κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους σχετίζεται πρὸς τὸ καθαρῶς ἠθικὸν φρόνημα. Περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὰς καθάρσεις καὶ οἱ ὀρφικοί, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀμυήτους ἐνόμιζον ἀκαθάρτους, «ἐν βορβόρῳ κειμένους», καὶ μετὰ θάνατον. Γνωστὴ εἶναι τέλος ἡ περὶ Ἐπιμενίδου διήγησις, ὅστις ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας, ἵνα δι' ἁγνισμῶν καθάρῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἄγους. Ἐκ τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ἐξέχουσαν κατέχει θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἐν αὐτῇ σημασίαν τῆς καθάρσεως ἡ θρησκεία τοῦ Μίθρα, τῆς ὁποίας οἱ μύσται ἀπηλλάσσοντο τοῦ ῥύπου ῥαντιζόμενοι δι' αἵματος ταύρου, συμβόλου τοῦ ἡλίου. Καὶ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν δὲν εἶναι ἄγνωστος ἡ κάθαρσις. Ἐν αὐτῇ ἐγίνετο χρῆσις εἴδους τινὸς βαπτίσματος. Ὁ Ἰωάννης βαπτίζει ἐν ὕδατι, συχνὸς δὲ γίνεται λόγος περὶ καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ

Digitized by Google

ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ἐξ ἀφορμῆς τῶν φαρισαϊκῶν ἐθίμων. Ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία τέλος προσέδωκεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν κάθαρσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλαπλασιάσασα τοὺς δι' ὕδ τος ἁγιασμούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ προβαλοῦσα ὁδηγίας, καθ' ἃς δέον νὰ τελῶνται αἱ λούσεις τῶν πιστῶν. Οὕτως ἐκ τῶν περὶ ταμποὺ παραστάσεων καὶ ἐκ τῆς πράξεως τῶν πρωτογόνων λαῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδίωκον τὴν ἀποτροπὴν τῆς «Μανά», τῆς ἐπικινδύνου δυνάμεως, καὶ τὴν ἄμυναν κατὰ τῶν πνευμάτων, ἐγεννήθη βαθμηδὸν ἡ διάκρισις μεταξὺ καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου, ἰδίᾳ ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ πρωτόγονοι ἐκεῖναι παραστάσεις συνεδέθησαν μετὰ τῆς πίστεως εἰς θεούς. Ἡ ἀπαίτησις πρὸς καθαρότητα θεωρεῖται ὡς ἔκφρασις τῆς βουλήσεως τῶν θεῶν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ πληροῦται, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, ὑπὸ ἠθικοῦ περιεχομένου, ἀποβάλλουσα τὸν μονομερῶς τελετουργικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Ἡ μεταβολὴ αὕτη καταφαίνεται σαφέστατα ἐν τῇ καθάρσει ἀπὸ τοῦ ῥύπου τοῦ φόνου, ἥτις καθίσταται κάθαρσις ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος καὶ προσκτᾶται ἐξιλαστικὴν δύναμιν ἐν ἠθικῇ σημασίᾳ

[Πρβλ. Ἱστορίας θρησκευμάτων: *Thiele-Söderblom, von Orelli, Chantepie de la Saussaye* ἔκδ. 4 ὑπὸ *Bertholet*. καὶ *Lehmann* καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἀναφερομένας εἰδικὰς πραγματείας].

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— *[Ἀρχ. Θέατρ.] Κάθαρσις* ἐκαλεῖτο ὁ ἐξαγνισμὸς τῶν ψυχῶν τῶν θεατῶν, ὅστις ἐπέρχεται διὰ τοῦ ἐλέου καὶ φόβου, προκαλουμένων ἐκ τῶν πράξεων ἢ τῆς τύχης τῶν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δρώντων προσώπων. Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπελάμβανε τὴν κάθαρσιν ὡς τὸν κυριώτατον σκοπὸν τῆς *τραγῳδίας* (βλ. λ.).

Ν. Ι. Λ.

— **καθάρσεως** ***σῆμα*** *[Ναυτ.]*. Τὸ σῆμα Q (κοιν. *καραντίνα*) τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων, ἀποτελούμενον ἐκ τετραγώνου σημείου κιτρίνου. Ἡ ἔπαρσίς του σημαίνει «ζητῶ ἐλευθέραν κοινωνίαν», ἀπαγορευομένην ἐφόσον τὸ σῆμα μένει ἐπηρμένον καὶ ἐπιτρεπομένην ἅμα τῇ ὑποστολῇ του, λαμβανούσῃ χώραν μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἰατροῦ τοῦ ὑγειονομείου καὶ τῇ ἐγκρίσει του.

Σ. Ε. Λ.

καθαρτήριον (τὸ) (λατιν. purgatorium)· τὸ μέρος τοῦ μετὰ θάνατον κόσμου, ἔνθα κατὰ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν καθαίρονται, ἐξαγνίζονται αἱ ψυχαί.

— *[Δογμ.]* Ἡ περὶ τοῦ *καθαρτηρίου* πυρὸς διδασκαλία τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς προϋποθέσεων, ἃς πρέπει τις νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει πρὸς κατανόησιν τῆς διδασκαλίας ταύτης: 1) Κατὰ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν (Συνοδ. Τριδ. 14, 8) πρὸς τελείαν ἐξάλειψιν τῶν προαιρετικῶν ἁμαρτιῶν πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἐξ αὐτῶν προερχομένη ἐνοχὴ καὶ ποινή. Καὶ ἡ μὲν ἐνοχὴ ἐξαλείφεται διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας, ἡ δὲ ποινή, ἥτις εἶναι ἀναγκαία πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς διὰ τῆς ἁμαρτίας προσβληθείσης δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἢ τῶν ποινῶν τοῦ ἐξομολογηθέντος. 2) Τὰς πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης ποινὰς δύναται ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ δὴ ὁ πάπας νὰ ἀντικαταστήσῃ δι' ἀξιομισθιῶν, λαμβανομένων ἐκ τοῦ *θησαυροῦ* τῶν ἀξιομισθιῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων, καὶ οὕτω διὰ τῶν *ἀφέσεων* νὰ παράσχῃ πλήρη ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων στηριζομένη ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία διακρίνει μετὰ θάνατον τριῶν εἰδῶν ψυχάς, τὰς τῶν ἀγαθῶν, αἵτινες μεταβαίνουσιν εἰς τὸν οὐρανόν, τὰς τῶν κακῶν καὶ τῶν μὴ ἐξομολογηθέντων, αἵτινες μεταβαίνουσιν εἰς τὴν κόλασιν, καὶ τὰς τῶν ἐξομολογηθέντων μέν, μὴ ἀποτισάντων ὅμως τὰς ποινὰς ἐπὶ τῆς γῆς, αἵτινες μεταβαίνουσιν εἰς μέσον τινὰ τόπον, ὅπως ἀποτίσωσι τὰς ποινὰς αὐτῶν διὰ πυρός, καὶ οὕτω καθαριζόμεναι ἔρχονται εἰς τὸν Παράδεισον. Τὸν μέσον τοῦτον τόπον, ἔνθα γίνεται ὁ καθαρμὸς τῶν ψυχῶν διὰ *καθαρτηρίου πυρὸς* (ignis purgatorius) καλεῖ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία *πουργατόριον* (purgatorium). Αἱ εὐχαὶ τῶν ζώντων, αἱ λειτουργίαι καὶ ἰδίᾳ αἱ ἀφέσεις ἐπιταχύνουσι τὸν καθαρμὸν τοῦτον ἐν τῷ πουργατορίῳ.

Κ. Ι. Δ.

— *[Λογοτεχν.]* Ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ἡ λέξις *καθαρτήριον* (purgatorio) ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Δάντου καὶ ἀπετέλεσε τὸν τίτλον τοῦ δευτέρου μέρους τῆς τριλογίας τῆς «Θείας Κωμῳδίας» (βλ. λ. *Δάντης*, τόμ. Η' σελ. 879, β').

καθαρτήριος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ φέρων κάθαρσιν, καθαρμὸν ἀπὸ μιάσματος, ἀπὸ ἀνομήματος || *καθαρτήρια* (τά)· κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἱερά*· αἱ πρὸς καθαρμὸν τελούμεναι θυσίαι· || ***καθαρτήριον*** (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

καθαρτικός, *—ή,—όν*· ὁ φέρων κάθαρσιν· || *καθαρτικὸν* (τό)· τὸ φάρμακον, ἄλλως *καθάρσιον*.

— **καθαρτικὰ** (τὰ) (Cathartica) *[Φαρμακολ.]*. Ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τοῦ ὅρου τούτου περιλαμβάνονται φάρμακα προκαλοῦντα τὴν ἀποβολὴν τῶν ἐν τῷ ἐντέρῳ ἢ ἐν τῷ σώματι γενικῶς ἀθροιζομένων ἀκαθαρσιῶν. Οὕτω μεταξὺ τῶν καθαρτικῶν περιλαμβάνονται: τὰ κυρίως καθαρτικὰ (cathartica, purgantia), ἅτινα προκαλοῦν τὴν ἐκκένωσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐντέρου, τὰ ἐμετικά, τὰ ἱδρωτοποιὰ καὶ τὰ διουρητικά. Τὰ κυρίως καθαρτικὰ διαιροῦνται ἀναλόγως τοῦ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς δράσεως αὐτῶν ἀπαιτουμένου ποσοῦ, εἰς τὰς ἀκολούθους ὑποδιαιρέσεις: Εἰς τὰ *ἐκκοπρωτικὰ* ἢ *ὑπακτικὰ* ἢ καὶ *ἤπια καθαρτικὰ* (eccoprotica, Lenitiva, Laxantia), ἅτινα εἶναι οὐσίαι, αἵτινες χορηγούμεναι εἰς δεκάγραμμά τινα προκαλοῦν ταχείας καὶ ὀλίγον ῥευστὰς κενώσεις. Τοιαῦτα εἶναι τὸ μέλι, τὸ ἁπλοῦν σιρόπιον, τὸ θεῖον, ἡ μαγνησία, τὰ κικέλαια καὶ τὰ διάφορα λιπαρὰ ἔλαια. Τὰ ὑπακτικὰ ἔχουν ταχεῖαν, ἀσφαλῆ καὶ ἄνευ ἐρεθισμοῦ, τανυσμῶν ἢ κολικῶν δρᾶσιν. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ νεωτέρα φαρμακολογία περιλαμβάνει καὶ ἄλλας οὐσίας, αἵτινες εἶναι προϊόντα κυρίως τῆς φαρμακευτικῆς χημικῆς βιομηχανίας. Τοιαῦτα εἶναι ἡ ἀπεριτόλη, ἡ ἰστιζίνη, ἡ περιστολτίνη, ἡ ῥεγουλίνη, ἡ ὁρμονάλη κλπ. Ἀντίθεσιν τῶν ἠπίων καθαρτικῶν ἀποτελοῦν τὰ *δραστικὰ* (Drastica), ἅτινα εἰς δόσιν δεκάτων τινῶν τοῦ γραμμαρίου προκαλοῦν ἰσχυρὰς διαρρεούσας, ὑδατώδεις κενώσεις. Τοιαῦτα εἶναι ὁ καλομέλας, ἡ ἰαλάπη, ἡ σκαμμωνία, ἡ γρατιόλη, αἱ κολοκυνθίδαι, ἡ βρυωνία, τὸ χρύσωπον κλπ. Ἕτερα δραστικὰ ἐνεργοῦσι χορηγούμενα καὶ εἰς ἑκατοστὰ τοῦ γραμμαρίου (ἔλαιον κρότωνος) καὶ ἄλλα πάλιν καὶ εἰς χιλιοστά. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω δύο κατηγοριῶν εὑρίσκονται τὰ *ἁπλᾶ* καθαρτικὰ (purgantia simplicia) ὡς εἶναι τὸ ῥῆον, ἡ σέννη, ἡ ἱερὰ κασκάρα, ἡ ἀλόη κλπ., ὡς καὶ τὰ *ἁλατώδη* καθαρτικά. Τοιαῦτα εἶναι τὸ θειικὸν νάτριον, τὸ θειικὸν μαγνήσιον, τὸ οὐδέτερον καὶ τὸ ὄξινον τρυγικὸν κάλιον, τὸ τρυγικὸν καλιονάτριον, ἡ μαγνησία, τὰ διάφορα μεταλλικὰ ὕδατα (Janos, Carabana, Sedlitz, Carlsbad, Balaruc, Rubinat). Σαφὴς διάκρισις μεταξὺ ἁπλῶν καθαρτικῶν, ἠπίων καθαρτικῶν καὶ δραστικῶν τοιούτων δὲν δύναται νὰ γίνῃ. Ἡ δρᾶσις τῶν πλείστων καθαρτικῶν ἐπέρχεται μόνον ὅταν εἰσαχθῶσι ταῦτα διὰ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Τὰ ἁλατώδη καθαρτικὰ εἰσαγόμενα ὑπὸ τὸ δέρμα ἢ εἰς τὸ αἷμα προκαλοῦν δυσκοιλιότητα, μόνον δὲ δραστικά τινα διατηροῦν τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν καὶ ὑποδορίως ἐνιέμενα. Κυρία δρᾶσις τῶν καθαρτικῶν εἶναι ἡ διέγερσις τῆς περισταλτικῆς κινήσεως τοῦ ἐντέρου ἢ καὶ τῆς κινήσεως τοῦ παχέος ἐντέρου, δι' ἧς προκαλεῖται ῥευστοποίησις τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ἕτερα καθαρτικὰ δρῶσι μηχανικῶς, ὡς εἶναι τὰ ἐλαιώδη κλπ. Τὰ καθαρτικὰ ἐνδείκνυνται πρὸς ἀποβολὴν τῶν ἀθροισθέντων κοπράνων ἢ ἐπὶ βλαβῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς εἶναι π. χ. ὅταν παραμείνωσιν ἄπεπτοι τροφαί, ἢ πρὸς ἐκδίωξιν σκωλήκων βιούντων ἐν τῷ ἐντέρῳ, πρὸς ἀποβολὴν δηλητηρίων ἐπὶ δηλητηριάσεων κλπ. Χορηγοῦνται ἐπὶ τῆς καθ' ἕξιν δυσκοιλιότητος, πρὸς ἐπίτευξιν ἐναλλαγῶν τῆς ὕλης, ἐπὶ παχυσαρκίας καὶ ἀρθριτισμοῦ κ.τ.λ. Τινὰ τῶν καθαρτικῶν δρῶσιν ἐπὶ τῆς ἐκκρίσεως τῆς χολῆς, διὸ καλοῦνται καὶ *χολαγωγὰ* (ἀλόη, ῥῆον, καλομέλας, ποδόφυλλον), ἕτερα δὲ καλοῦνται καὶ *ὑδραγωγὰ* καθαρτικά, ὡς ἔχοντα ἰδιαιτέραν δρᾶσιν ἐπὶ τῆς λειτουργικότητος τῶν νεφρῶν καὶ δρῶντα θεραπευτικῶς ἐπὶ ὕδρωπος, πλευριτικῶν ἐξιδρωμάτων κλπ. Τὰ δραστικὰ καθαρτικὰ πρέπει νὰ λαμβάνωνται μετὰ περισκέψεως, καθότι δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἰσχυρὰς φλογώσεις τοῦ ἐντέρου, νὰ ἐπακολουθήσωσι δὲ καὶ βλάβαι ἄλλων γειτόνων ὀργάνων καὶ ἰδίᾳ τῆς μήτρας. Οὕτω χορηγούμενα ἐπὶ ἐγκυμονουσῶν δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἔκτρωσιν καὶ θάνατον ἀκόμη. Τὰ καθαρτικὰ ἀντεδείκνυνται ἐπὶ ἐξησθενημένων ὀργανισμῶν, ἐπὶ ἀτόμων λίαν προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν, διότι δύνανται νὰ προκαλέσωσι κατάρριψιν τῆς καρδιακῆς λειτουργίας, ἐπὶ ἀποφράξεων τοῦ ἐντέρου, ἐπὶ ἐντοπίσεως πόνου εἰς τὸν δεξιὸν εἰλεακὸν βόθρον, ἐπὶ ὀξείας περιτονίτιδος, ἐπὶ γαστρικῶν ἢ ἐντερικῶν ἑλκώσεων, χολέρας, κοιλιακῶν πόνων, αἱμορραγίας τοῦ ἐντέρου κλπ. Ὁ χρόνος τῆς ἐπενεργείας τῶν καθαρτικῶν ἐξαρτᾶται ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τούτων, ποικίλλει δὲ ἀπὸ 1—10 ὡρῶν.

Κ. Γ. Μ.

καθαρτόκαρπος (ὁ) (Cathartocarpus)· βλ. *κασσίας καρπός*.

Καθαρῶν *μονὴ [Γεωγρ.]*. Μονὴ κειμένη ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οὐ μακρὰν τῶν ἐν Βιθυνίᾳ Πυλῶν. Ἐκτίσθη ὑπὸ Ναρσῆ, θαλαμηπόλου καὶ σπαθαρίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α'. Γνωστοτάτη ἐγένετο κατὰ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα διὰ τὰ παθήματα τοῦ ἐν ἁγίοις ἡγουμένου αὐτῆς Ἰωάννου, ἀγωνισαμένου ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Μ. Ι. Γ.

—**Καθαρῶν** ***μονὴ*** *[Γεωγρ.]*. Μονὴ κειμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τῆς νήσου Ἰθάκης Νηρίτου (807 μ.). Τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου) καὶ ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Ἀνωγῆς. Συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ δρόμου πρός τε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ χωρία τῆς νήσου. Ἡ δὲ ἀπὸ τῆς μονῆς θέα πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Ἠλείαν εἶναι θαυμασία. Ἐν αὐτῇ σῴζεται βυζαντινὴ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἐγκατεστάθη ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν διὰ θαύματος.

Ε. Γ.

Ἡ Μονὴ τῶν Καθαρῶν.

[Φωτογρ. Γ. Π. Μπαρούνου.]

καθαρῶς· ἐπίρρ. ἀντὶ *καθαρὰ* (βλ. λ.).

καθαυτό· ἐπίρρ. ἀναμφισβητήτως, ἀναντιρρήτως: «αὐτὸ ποῦ ἔκαμες εἶναι καθαυτὸ τρέλλα», «—καθαυτὸ ἀνοησία» «—καθαυτὸ κακεντρέχεια»· || καθαρῶς, γνησίως, ἀμίκτως: «καθαυτὸ πράσινο χρῶμα», «εἶναι καθαυτὸ παιδί της, — καθαυτὸ ἀδελφός της», «δὲν εἶναι καθαυτὸ πατέρας του, εἶναι πατρυιός», ἄλλως *καθεαυτοῦ* (βλ. λ.), ἀπὸ τοῦ *αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ* (βλ. *ἑαυτοῦ*).

κάθε· ἀντων. ἄκλιτος ἑν. ἀριθμοῦ· ἕκαστος—ἑκάστη—ἕκαστον· μετ' ὀνομαστικῆς: «κάθε ἄνθρωπος, —κάθε γυναῖκα,—κάθε παιδί», «κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸν πόνο του, κάθε κλαδὶ τὸν ἴσκιο του», παροιμ. «κάθε τόπος καὶ ζακόνι, κάθε μαχαλᾶς κι' ἀντέτι», ᾆσμ. «κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς, κάθε παπᾶς καὶ διᾶκος», «τὸ κάθε τι θέλει τὴν τέχνη του»· || καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου: «ὁ κάθε ἄνθρωπος», «τὸ κάθε παιδί»· || μετ' αἰτιατικῆς: «κάθε πρωΐ, — βράδυ, — μέρα,—μῆνα,—χρόνο κτλ.»· || καὶ μετ' ἄρθρου: «τὴν κάθε φορὰ ποῦ τὸν βλέπω», «τὸ κάθε παιδὶ ποῦ θὰ συναντήσῃ»· || μετὰ παντὸς ἀριθμητικοῦ, ὁπότε ἀκολουθεῖ πληθυντικὸς ἀριθμός: «κάθε πέντε χρόνια», «κάθε δύο σκαλοπάτια», «κάθε τρία δένδρα»· || μετὰ τοῦ *ποῦ* κατὰ παράλειψιν τοῦ *φορά*: «κάθε ποῦ τὸν βλέπω» ἀντὶ «κάθε φορὰ ποῦ τὸν βλέπω» (ἀπὸ τοῦ *καθ' ἕν, καθ' ἕνα*, πβλ. *πᾶσα μέρα—πᾶσα χρόνο*).

καθεαυτοῦ, καὶ *καθαυτοῦ*· ἐπίρρ. ἀναμφισβητήτως, ἀναντιρρήτως, γνησίως, ἀμίκτως: «καθαυτοῦ κόκκινο χρῶμα», «Μανιάτης καθεαυτοῦ», «καθεαυτοῦ μετάξι,—μαλλὶ» (βλ. καὶ *ἑαυτοῦ*).

καθέδρα (ἡ)· τὸ ἐφ' οὗ τις κάθηται, ἕδρα, κάθισμα, ἑδώλιον· || ἰδίᾳ, ἡ ἕδρα τοῦ διδάσκοντος: φρ. «ἀπὸ καθέδρας» ὡς διδάσκαλος, δογματικῶς, αὐθεντικῶς· || ἡ διαμονή, ὁ τόπος ὅπου τις διαμένει, ἕδρα: «καθέδρα ἐπισκόπου».

Ἀπὸ καθέδρας σοσιαλισταὶ ἐκλήθησαν εἰρωνικῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι στερούμενοι πρακτικοῦ πνεύματος ἀρκοῦνται εἰς τὰς περὶ σοσιαλισμοῦ θεωρίας, χωρὶς οὐδὲν νὰ διακινδυνεύουν χάριν τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν.

καθεδρικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν καθέδραν: «καθεδρικὸς ναὸς» ἄλλως *μητροπολιτικός*.

— **καθεδρικοὶ** ***ναοὶ*** *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. λ. *ναοί*.

καθέζομαι, ἀόρ. *ἐκαθέσθην*· κάθημαι.

καθειργνύω, ἀόρ *καθεῖρξα—καθείρχθην*, παθ. μετχ. *καθειργμένος*· κλείω τινὰ ἐντός, ἐμποδίζω τὴν ἔξοδον, ἐγκλείω εἰς εἱρκτήν, εἰς φυλακήν, φυλακίζω.

καθείργω· κακῶς ἀντὶ *καθειργνύω*.

κάθειρξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καθειργνύειν*, ἔγκλεισις ἐν χώρῳ, φυλάκισις· || καθόλου, ἀπαγόρευσις ἐξόδου.

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚ.] Βλ. *εἱρκτή*.

— [ΚΑΝΟΝ. ΔΙΚ.] Ἡ *ποινὴ τῆς καθείρξεως* κληρικῶν οὔτε διὰ ποινικά, οὔτε δι' ἐκκλησιαστικὰ πειθαρχικὰ παραπτώματα ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐκ-

Digitized by Google

κλησιαστικῇ ἀρχαιότητι· οὐδεμία τῶν ἀρχαίων συνόδων ποιεῖται μνείαν ταύτης. Ἐν τῇ συνόδῳ Τύρου (335), ὁ Ἀθανάσιος κατηγορήθη ὡς δεσμεύσας καθῃρημένους ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς καὶ προκαλέσας τὴν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς κάθειρξιν τούτων· ὡσαύτως ὁ Ἀλεξανδρείας Διόσκουρος ἐν τῇ λῃστρικῇ συνόδῳ Ἐφέσου, τῷ 449, ἵνα ἐκβιάσῃ τὴν ὑπογραφήν, καθεῖρξεν ἐπισκόπους καὶ ἄλλους κληρικούς. Ἀλλ' αἱ πράξεις αὗται ἐκρίθησαν ὡς ὑπερβασίαι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως ἀπεδοκίμαζεν ἡ Ἐκκλησία ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, κρίνουσα ταύτην ἀπᾴδουσαν τῇ χριστιανικῇ ἀγάπῃ. Τοῦτο δῆλον γίνεται μάλιστα ἐκ τῆς πρὸς τὸν ὕπατον Λεόντιον ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Γρηγορίου τοῦ Γ', μεμφομένου αὐτὸν ὡς ἐπιβαλόντα Χριστιανοῖς τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως, τὴν ἀτιμάζουσαν τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον καὶ ἀπᾴδουσαν τῇ ἀξιοπρεπείᾳ Χριστιανοῦ ἡγεμόνος, ὀφείλοντος νὰ ἄρχῃ ἐλευθέρων ἀνθρώπων, οὐχὶ δέ, ὡς οἱ ἐθνικοὶ ἡγεμόνες, δούλων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Γερμανός, ὁ Τουρώνων Μαρτῖνος καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι τῶν χρόνων ἐκείνων παρεμβαίνοντες ἀπήλλασσον τῶν κοσμικῶν δεσμωτηρίων τοὺς διαπραξαμένους κακουργήματα, ἐπιβάλλοντες αὐτοῖς ἀντὶ τῶν κοσμικῶν ποινῶν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ Ἀμβροσίου, χάριτας ὁμολογοῦντος καὶ ἐπαινοῦντος τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον διὰ τὴν ὑπὸ τούτου ἀπαλλαγὴν πολλῶν ἐκ τῶν δεσμωτηρίων τῇ παρακλήσει αὐτοῦ. Ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπέβαλλε τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως κληρικοῖς καὶ ὅτι αὕτη ἀπετίνετο ἐν ἰδίοις πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικοῖς δεσμωτηρίοις, τοῖς δεκανικοῖς, τυγχάνει ἐσφαλμένη, καθ' ὅσον τὸ ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ νεαρᾷ (οθ', κεφάλ. γ', ἔτ. 589) χωρίον, καθ' ὃ οἱ πράκτορες (τ. ἔ. οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὑπηρέται), οἱ πρὸ τῶν κοσμικῶν δικαστηρίων καλοῦντες τοὺς μοναχούς, ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων «καθειργέτωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς ποινὰς τὰς προσηκούσας ὑφέξοντες», δὲν δηλοῖ ὅτι τὰ δεκανικὰ ἦσαν ἀληθῆ ἐκκλησιαστικὰ δεσμωτήρια, διότι καθειργνύειν ἐδήλου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περὶ μετανοίας διδασκαλίᾳ οὐχὶ τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβληθέντων ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων μακρὰν τῶν λοιπῶν πιστῶν ἀπομόνωσιν τῶν μετανοούντων, βιούντων οὕτως ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου, ὅστις βεβαιούμενος περὶ τῆς ἐπελθούσης μετανοίας προὐκάλει τὴν παροχὴν συγγνώμης ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη δ ἀπομόνωσις, ἑκουσία καὶ αὐτοπροαίρετος οὖσα, ἐστερεῖτο πάντων τῶν γνωρισμάτων τῆς ἀληθοῦς ποινῆς τῆς καθείρξεως. Αἱ δὲ λέξεις «ποινὰς τὰς προσηκούσας ὑφέξοντες» οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι οἱ πράκτορες θὰ ἐπιτελῶσι τὰ ἐπιβληθέντα αὐτοῖς ἐπιτίμια ἐν τοῖς δεκανικοῖς. Ἡ μεσοῦντος δὲ τοῦ Θ' αἰῶνος ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τοῦ διακόνου Βενεδίκτου Λεβίτα ἐν τῇ ἑαυτοῦ συλλογῇ τῶν νόμων ἀπόδοσις τῆς λέξεως «δεκανικὰ» διὰ τοῦ ὅρου catenae ecclesiarum ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ὑπῆρχον ἤδη ἀληθῆ ἐκκλησιαστικὰ δεσμωτήρια. Προσαρμόσας δ' ὁ Βενέδικτος Λεβίτας ἀρχαίαν διάταξιν πρὸς τὴν περὶ μετανοίας διδασκαλίαν τῶν ἑαυτοῦ χρόνων, ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὅρου δι' οὗ τότε ἐδηλοῦντο τὰ ἐκκλησιαστικὰ δεσμωτήρια. Κατὰ ταῦτα μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος οὔτ' ἐκκλησιαστικὰ δεσμωτήρια ὑπῆρχον, οὔτε ποινὴ καθείρξεως. Μαρτυρίαι ὑπάρχουσι μόνον προσκαίρου κρατήσεως κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ἀστυνομικὸν ἐχούσης χαρακτῆρα, ὡς καὶ ἐγκαθείρξεως τῶν ἐν μετανοίᾳ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβληθέντων αὐτοῖς ἐπιτιμίων ἐν τοῖς δεκανικοῖς, γινομένης ὅμως χρήσεως πρὸς τοῦτο καὶ μοναστηρίων ὡς καὶ ἰδιωτικῶν οἴκων.

Ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀπαντᾷ ἡ ποινὴ τῆς καθείρξεως μάλιστα ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ ἐν μονῇ περιορισμοῦ κληρικῶν καὶ μοναχῶν. Ἡ μοναστηριακὴ εἱρκτὴ ἦτο ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ. Οὕτω, καθ' ἅπερ ἱστορεῖ ὁ τῷ 525 γεννηθεὶς Ἰωάννης, ὁ συγγραφεὺς τῆς Κλίμακος, ὁ εἰς κάθειρξιν καταδικασθεὶς μοναχὸς ἐξέτινε τὴν ποινὴν αὐτοῦ ἐν τῇ χίλια βήματα τοῦ μοναστηρίου ἀπεχούσῃ εἱρκτῇ, τῇ κειμένῃ ἐν τόπῳ ξηρῷ καὶ πάσης χάριτος ἐστερημένῳ, ἐν ᾗ οἱ καθειργνύμενοι δὲν ἐδύναντο νὰ κινήσωσι τὸν πόδα. Εἴς τινας μονὰς ἐδόθη τὸ προνόμιον τοῦ νὰ μὴ ἀποστέλλωνται εἰς αὐτὰς ἐξόριστοι κληρικοί. Οὕτως ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παΐσιος ὁ Β', διὰ τοῦ ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1727 πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῆς Λαύρας, ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ σταλῇ ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐξόριστος εἰς τὴν μονὴν ταύτην πρὸς περιορισμόν, δεκτῆς γενομένης οὕτω τῆς τοιαύτης αἰτήσεως τῆς μοναστηριακῆς κοινότητος.

Κατὰ τὴν παρ' *ἡμῖν* ἀρχαιοτέραν νομοθεσίαν καὶ δὴ κατὰ τὸ ἄρθρον θ' τοῦ περὶ ἐπισκόπων Σ' νόμου, τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον, ὡς καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον ιδ' τοῦ ΣΑ' καταστατικοῦ νόμου, ἡ Ἱερὰ σύνοδος, εἴτε ὡς πρώτου βαθμοῦ δικαστήριον δικάζουσα εἴτε κατ' ἔφεσιν, δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ τοῖς κληρικοῖς (καὶ τοῖς ἐγγάμοις ἄρα) τὴν ποινὴν τῆς καθείρξεως (σωματικοῦ περιορισμοῦ). Κατὰ τὸ ἤδη ὅμως ἰσχῦον δίκαιον δύνανται νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν ποινὴν ταύτην μόνον ἱερομονάχοις καὶ μοναχοῖς τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον καὶ ἡ Ἱερὰ σύνοδος (ἄρθρ. 45 καὶ 52 τοῦ ἀπὸ 1923 καταστατικοῦ τῆς Ἱερᾶς συνόδου καὶ ἄρθρ. 5 τοῦ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1925 νομοθ. διατ.).

Κατὰ τὸ *Κρητικὸν καταστατικὸν* δύναται νὰ ἐπιβληθῇ κληρικοῖς ἡ ποινὴ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου (ἄρθρ. 11), ὡς καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου δικαζούσης εἴτε ἐν α' εἴτε ἐν β' βαθμῷ (ἄρθρ. 47). Ἡ ποινὴ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐκτίνεται: 1) Ἐν ἐπισκοπικαῖς εἱρκταῖς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 134 τοῦ Κρητικοῦ καταστατικοῦ, οἱ εἰς τὰς πόλεις ἀπερχόμενοι δι' ἰδίας ἢ μοναστηριακὰς ἐργασίας, μὴ ἐμφανιζόμενοι δὲ πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ μὴ δηλοῦντες αὐτῇ τήν τε αἰτίαν τῆς ἀφίξεως καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ πόλει διαμονῆς καὶ τὸν τόπον τῆς ἐν τῇ πόλει διανυκτερεύσεως αὐτῶν, τιμωροῦνται διὰ περιορισμοῦ ἐν τῷ φυλακείῳ τῆς ἐπισκοπῆς. 2) Ἐν ταῖς σωφρονιστηρίοις τῶν κληρικῶν. Τοιαῦτα δὲν ἱδρύθησαν ἔτι παρ' ἡμῖν· ἐν τοιούτοις σωφρονιστηρίοις ἐκτίνεται ἡ τοῖς κληρικοῖς ἐπιβληθεῖσα ποινὴ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ καὶ κατὰ τὰ ἄρθρα 11 καὶ 47 τοῦ Κρητικοῦ καταστατικοῦ. 3) Ἐν τῷ μοναστηρίῳ, εἴτε μετ' ἄλλων εἴτε ἐν ἀπομονώσει καὶ δή: α) ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ἢ καλύβῃ τοῦ πταίσαντος μοναχοῦ· β) ἐν ἑτέρῳ κελλίῳ· γ) ἐν τῷ μοναστηριακῷ ἐργαστηρίῳ· δ) ἐν μετανοίαις, τουτέστιν διαμερίσμασι γυναικείων μοναστηρίων, ἐν οἷς διῃτῶντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱ μοιχευθεῖσαι γυναῖκες, αἱ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ἰουστινιανείου νεαρᾶς ρλδ' εἰς μονὰς πεμπόμεναι. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα ἵδρυσαν τοιαύτην μετάνοιαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑτέραν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, τῷ 841, καὶ τρίτης τοιαύτης μνημονεύει ὁ Θεοφάνης· ε) ἐν ἀφορίστραις. Παρ' ἡμῖν κατά τε τὴν ἀρχαιοτέραν νομοθεσίαν τοῦ 1852 (ἄρθρ θ' τοῦ περὶ ἐπισκόπων Σ' νόμου καὶ κατὰ τὸ ιδ' τοῦ Καταστατικοῦ νόμου) καὶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 45 τοῦ τανῦν ἰσχύοντος καταστατικοῦ, ἡ ποινὴ τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ ἐκτίνεται ἐν διατηρουμένῳ μοναστηρίῳ ἢ ἄλλῳ εἰδικῷ διὰ τοὺς κληρικοὺς σωφρονιστικῷ καταστήματι. Ἐν δὲ τῷ *Ἁγίῳ Ὄρει* εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ ἢ ἐξαρτήμασιν αὐτῆς, εἴτε ἐν ἑτέρᾳ μονῇ, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους (ἄρθρ. 71). Ἡ διάρκεια τῆς προσκαίρου καθείρξεως ὁρίζεται εἴτε ὑπὸ τοῦ ἐπιβάλλοντος ταύτην ἐκκλησιαστικοῦ δικαστοῦ, ἐπὶ μοναχῶν δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, εἴτε ὑπὸ τῶν συνοδικῶν κανόνων καὶ μοναστηριακῶν τυπικῶν, εἴτε ἀπαγγέλλεται ἐπὶ χρόνον ἀόριστον καὶ δὴ μέχρι διορθώσεως.

Παρ' ἡμῖν τὰ ἀπειλοῦντα τὴν ποινὴν τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ κατὰ κληρικῶν ἄρθρα τῆς ἀρχαιοτέρας νομοθεσίας τοῦ ἔτους 1852, ἤτοι τὸ θ' τοῦ περὶ ἐπισκόπων Σ' νόμου καὶ τὸ ιδ' τοῦ Καταστατικοῦ νόμου τῆς Ἱερᾶς συνόδου, δὲν ὥριζον τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς διαρκείας τῆς ποινῆς. Ὡσαύτως τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Κρητικοῦ καταστατικοῦ δὲν ὁρίζει τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς διαρκείας τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιβαλλομένης ποινῆς τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ· ὡσαύτως δὲν ὁρίζει τὴν διάρκειαν ταύτης τὸ ἄρθρον 135 κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως μοναχῶν· τοὐναντίον τὸ ἄρθρον 47 ὁρίζει ὅτι ἡ σύνοδος, εἴτε ὡς πρώτου βαθμοῦ δικαστήριον δικάζουσα εἴτε κατ' ἔφεσιν, ἐπιβάλλει ποινὴν σωματικοῦ περιορισμοῦ μέχρις ἑνὸς ἔτους· κατὰ τὸ ἄρθρον 134 οἱ παραβάται τῆς διατάξεως αὐτοῦ μοναχοὶ τιμωροῦνται διὰ περιορισμοῦ ἐν τῷ φυλακείῳ τῆς ἐπισκοπῆς οὐχὶ πλέον τῶν ὀκτὼ ἡμερῶν, οἱ δὲ παραβάται τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 100 μοναχοὶ τιμωροῦνται διὰ σωματικοῦ περιορισμοῦ ὡσαύτως μέχρις ὀκτὼ ἡμερῶν, ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς μονῆς ἐπιβαλλομένου. Κατὰ τὸ τανῦν παρ' ἡμῖν ἰσχῦον δίκαιον ἡ διάρκεια τῆς ποινῆς τοῦ σωματικοῦ περιορισμοῦ, ὑπὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου ἐπιβαλλομένη, δὲν δύναται νὰ ᾖ μείζων τῶν τριῶν ἐτῶν· τοὐναντίον δὲ ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς συνόδου ἐπιβαλλόμενον δὲν ὁρίζεται χρονικὴ διάρκεια (Καταστατικοῦ Ἱερᾶς συνόδου 31 Δεκεμβρίου 1923 ἄρθρ. 45 ε' καὶ 52 γ' καὶ Νομοθ. Διατ. 26 Σεπτεμβρίου 1925 ἄρθρ. 5).

Κατὰ τὸ Κρητικὸν καταστατικὸν τὸ συμβούλιον τῆς μονῆς ἐπιβάλλει τοῖς ἀπειθοῦσι μοναχοῖς ὡς πειθαρχικὴν ποινὴν τὴν στέρησιν τοῦ σιτηρεσίου ἢ καὶ προσωπικὸν περιορισμὸν μέχρις ὀκτὼ ἡμερῶν· τοὺς δ' ἀνεπιδέκτους βελτιώσεως ἢ τοὺς περιπίπτοντας εἰς βαρύτερα παραπτώματα καταγγέλλει εἰς τὸν ἐπίσκοπον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 100· ἀπειλεῖται ἡ ποινὴ αὕτη ἔτι τοῖς δανείζουσιν ἰδιώταις χρήματα ἢ ἄλλα πράγματα μοναχοῖς κατὰ τὸ ἄρθρ. 136, τοῖς εἰς τὰς πόλεις μεταβαίνουσι δι' ἰδίας ἢ μοναστηριακὰς ἐργασίας καὶ μὴ προσερχομένοις τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ πρὸς δήλωσιν τῆς αἰτίας καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐν τῇ πόλει διαμονῆς καὶ τοῦ τόπου τῆς ἐν τῇ πόλει διανυκτερεύσεως αὐτῶν κατὰ τὸ ἄρθρ. 134, τοῖς ἀναλαμβάνουσι κοσμικὰς φροντίδας (ἤτοι ἐπιτροπείαν, κηδεμονίαν, μίσθωσιν κτημάτων, ἐγγύησιν, υἱοθεσίαν, ἀναδοχὴν παίδων κατὰ τὸ βάπτισμα, παράστασιν ἐν γάμοις ὡς παρανύμφων) κατὰ τὸ ἄρθρ. 135. Ὁ μετ' ἐπανειλημμένας πρὸς διόρθωσιν τιμωρίας ἐν τῇ μονῇ μὴ διορθούμενος μοναχὸς ἀφορίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, ἤτοι ἀποπέμπεται τῆς μονῆς καὶ περιορίζεται ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ τῶν κληρικῶν· ἐν ὑποτροπῇ δὲ ἐπιβάλλεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως χρονιώτερος ἀφορισμὸς κατὰ τὸ ἄρθρ. 128. Τῆς ποινῆς τῆς καθείρξεως ἐδύνατο νὰ γένηται ἐπίτασις: 1) Διὰ ξηροφαγίας. Οὕτως ἐν τῇ ὑπὸ Ἰωάννου τῆς Κλίμακος μνημονευομένῃ μοναστηριακῇ εἱρκτῇ οὐδεὶς ποτε εἶδε καπνὸν ἐκ τοῦ μαγειρείου ἀποθρώσκοντα, οὔτε οἶνός ποτ' ἐδόθη, οὔτ' ἔλαιον εἰς τὰ ἐδέσματα ἐτέθη, οὔτε ἕτερον ἐκομίζετο εἰς τὴν τράπεζαν πλὴν ἄρτου καὶ ὀλίγων λαχάνων. Ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸν κανόνα α' τῆς συνόδου Ταρραγῶνος, ἔτους 516, οἱ παραβάται τῆς διατάξεως τούτου μοναχοὶ καθειργνύμενοι ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν ἐλάμβανον μόνον ἄρτον καὶ ὕδωρ. Κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν καταστάσεως τῆς λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, οἱ ἐν ταῖς ἀφορίστραις καθειργνύμενοι ἀπειθεῖς μοναχοὶ ξηροφαγοῦσιν 2) Διὰ καταναγκαστικῶν ἔργων. Οὕτως ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν κανόνα μ' τῆς ἐν Ἀκυϊσγράνῳ συνόδου (817), οἱ εἰς τὸ ergastulum πεμπόμενοι διὰ παῖσμα μοναχοὶ ἐξετέλουν τὰ ἐπιβληθέντα αὐτοῖς καταναγκαστικὰ ἔργα. Τῆς ποινῆς τῆς καθείρξεως προηγεῖται ἔστιν ὅτε δευτέρα καὶ τρίτη νουθεσία μάτην ἀποβαίνουσα, ἡ μαστίγωσις. Τῆς καθείρξεως μὴ ἐπενεγκούσης τὴν διόρθωσιν τῶν μοναχῶν ἀκολουθεῖ ἐνίοτε ἡ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀποβολή.

[Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1907 σελ. 97—118).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου (τεῦχ. Α' 1927, σελ. 113 ἐπ.).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

καθεὶς (ὁ), οὐδ. *καθέν,—ενὸς* καὶ *καθένας—καθεμία—καθένα*· ἕκαστος, ἕκαστος χωριστά: «καθένας μὲ τὴ σειρά του», «καθένας τὴ δουλειά του θέλει νὰ κάμῃ», «καθεμία ἔχει τὶς χάρες της»· || καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου: «ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δυό»· || οἱοσδήποτε, ὁστισδήποτε: «δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος εἰς τὸν καθένα», «δὲν εἶναι δουλειὰ τοῦ καθενός», «συναναστρέφεται μὲ τὸν καθένανε» (ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς *καθ' ἕνα* καὶ *καθ' ἓν* νομισθείσης ὡς μιᾶς λέξεως ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομαστικὴ *καθείς*).

καθέκαστα (τά)· μόνον κατ' ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικήν· λεπτομέρειαι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κεφαλαιώδη: «δὲν ἐμάθαμε ἀκόμη καθέκαστα», «τὰ καθέκαστα θὰ σᾶς τὰ πῶ ἐγὼ» (ἀπὸ τῆς κατὰ διάστασιν ἐκφορᾶς *καθ' ἕκαστα*, ἄλλως *καθ ἕκαστον*).

καθέκλα (ἡ), κοιν. *καρέκλα*· ἕδρα ἁπλῆ μὲ ἐρεισίνωτον.

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *καρέκλα*.

Καθεκλᾶς, *Μιχαήλ*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς γεννηθεὶς περὶ τὸ 1790 ἐν τῷ χωρίῳ Κούνενι τῶν Ἐννέα-Χωρίων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου (Κρήτης). Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐπαναστάσεως τῷ 1821 καὶ διακριθεὶς μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του ἐξελέγη ἀρχηγὸς τῶν Ἐννέα-Χωρίων, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔδρασε καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ ἐκεῖ Ἀγῶνος, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποίου κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασιν τοῦ 1841 ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Ν. ΚΛΕ

καθεκλοποιεῖον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου κατασκευάζονται καθέκλαι, ἐργοστάσιον καθεκλῶν, κοιν. *καρεκλάδικο*.

καθεκλοποιία (ἡ)· ἡ κατασκευὴ καθεκλῶν ὡς βιομηχανία.

καθεκλοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς καθεκλῶν· κοιν. *καρεκλᾶς*.

καθέκτης (ὁ)· εἶδος καταπακτῆς θύρας, κλαβανή, θύρα ἐπίπεδος, ἀποκλείουσα τὴν κατάβασιν, καπάκι.

—*[Ναυτ.]* Οἱ *καθέκται* (κοιν. *καπάκια*) εἶναι ξύλινα ἐκ παχειῶν δοκίδων κατασκευάσματα, προσαρμόζοντα, ἀπὸ πλευρᾶς εἰς πλευράν, ἐσωτερικῶς τῶν βαλβίδων, ἐπὶ τῶν ἀνοιγμάτων τῶν καθόδων καὶ πρὸς ἀπόφραξιν αὐτῶν. Κατασκευάζονται δὲ τοιοῦτοι δίφυλλοι ἢ τετράφυλλοι γιγγλυμωτοί, ἢ καὶ δύνανται ν' ἀπαρτίζωνται ἐξ ἀσυνδέτων δοκίδων (αἵτινες φέρουσι τότε ἀριθμοὺς καὶ παρατίθενται κατὰ τὴν σειρὰν αὐτῶν), ὅταν οἱ καθέκται δέον νὰ ἀφαιρῶνται ταχέως καὶ εὐχερῶς, οἷοι οἱ καθέκται τῶν στομίων τῶν κυτῶν, οἵτινες ἐν πλῷ

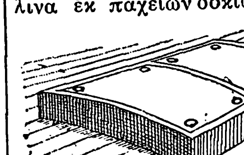

Κάθοδος κύτους ἀποφραγμένη διὰ δύο καθεκτῶν.

Digitized by Google

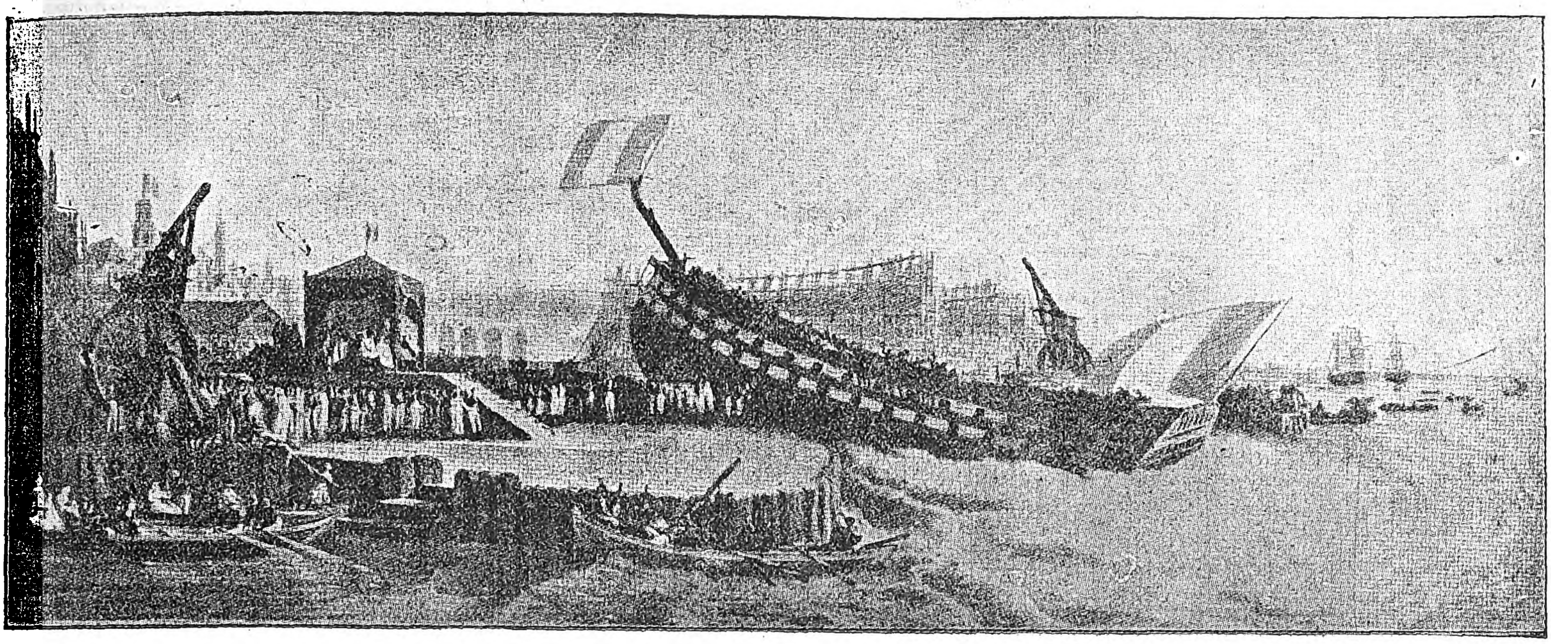

Ἡ καθέλκυσις τοῦ γαλλικοῦ δικρότου «Friedland» τὴν 2αν Μαΐου 1810.

(Ἐλαιογραφία J. van Brée. Μουσεῖον Βερολίνου.)

ἐπικαλύπτονται καὶ δι' εἰδικῶν ἐξ ὀθόνης ἐπικαλυμμάτων. Αἱ κάθοδοι ὅμως τῆς συγκοινωνίας φέρουσιν, ἀντὶ καθεκτῶν, *κανθήλια* μετὰ διφύλλων θυρῶν (κοιν. *ταμπούκια*) κλειομένων ἐν κλύδωνι, καὶ μετὰ στέγης ἐχούσης ὀλισθαῖνον παρέκταμα, εἴτε θολοειδῆ σιδηροσκελετόν, ἐφ' οὗ τοποθετεῖται ὀθόνινον κατασκεύασμα πρὸς προφύλαξιν τῶν ὑποφραγμάτων ἀπὸ τῆς βροχῆς, *οὐρανὸς* καλούμενον. Οἱ καθέκται μάχης εἶναι μετ' ἐπικαλύμματος μεταλλικοῦ καὶ στερεοῦνται δι' ὑποστηρίξεως (ποντελλάρονται). Οἱ καθέκται ἀερισμοῦ εἶναι συνήθως δικτυωτοί, οἱ δὲ πρὸς ἀερισμὸν καὶ φωτισμὸν τῆς μηχανῆς ἢ τῶν μεσοδόμων (καρρὲ τῶν ἀξιωματικῶν) εἶναι εἰς σχῆμα στέγης οἰκίας μετὰ κρυσταλλοπινάκων προφυλασσομένων ὑπὸ ὀρειχαλκίνων προφυλακτηρίων ἐσχαρῶν. Σ. Ε. Λ.

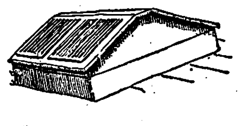

Καθέκτης ἀναφωτίδος μεσοδόμου (καρρὲ) ἔχων ὀρειχαλκίνας ἐσχάρας προφυλακτηρίους τῶν κρυσταλλοπινάκων τοῦ φεγγίτου.

καθελκτήρ, —*ῆρος* (ὁ)· ὁ καθέλκων.

— **καθελκτῆρες** *μύες (Ἀνατομ.)*. Οὕτω καλοῦνται οἱ μύες, οἵτινες διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν κατασπῶσι, καταβιβάζουσιν ὄργανόν τι ἐπὶ τὰ κάτω πρὸς τὸ σημεῖον τῆς προσφύσεως αὐτῶν. Τοιοῦτοι π. χ. εἶναι ὁ καθελκτὴρ τοῦ ῥινικοῦ διαφράγματος, ὁ τρίγωνος τοῦ κάτω χείλους τοῦ στόματος, ὁ στερνοϋοειδής, ὁ θυρεοϋοειδής, ὁ ὠμοϋοειδής, ὁ γενειοϋοειδής, ὁ γναθοϋοειδής, ὁ διγάστωρ κλπ. Ι. Π.

καθέλκυσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καθέλκειν, τὸ τράβηγμα πρὸς τὰ κάτω: «καθέλκυσις πλοίου» ἡ ἀπὸ τῶν ἐσχαρῶν τοῦ ναυπηγείου καταβίβασις νεοτεύκτου πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν.

— *(Ναυτ.)* Συνήθης ναυτικὸς ὅρος ἀντὶ τοῦ ἐπισήμου *καθολκὴ* (κοιν. *ῥίξιμο τοῦ καραβιοῦ στὸ γιαλό*, γαλλ. le lancement, ἀγγλ. the launching of the ship). Ἡ ἐργασία ἥτις γίνεται, ὅπως νεότευκτον, ἢ ἐπὶ ναυπηγικῆς κλίνης ἐπισκευασθέν, σκάφος ἀφεθῇ ἐλεύθερον νὰ ὀλισθήσῃ ὑπὸ τὸ βάρος του ἐπὶ τῆς κεκλιμένης κοιτίδος τῆς ναυπηγικῆς κλίνης, ἢ ἐπὶ τῶν ὁλκῶν τῆς καθολκῆς, ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων, καὶ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ καθέλκυσις ἐπιτελεῖται ἅμα ὡς τὸ σκάφος καταστῇ ἱκανὸν ὅπως ἐπιπλεύσῃ (γαλλ. montage ἢ construction sur cale), τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ πλοίου συντελεσθησομένης μετὰ τὴν καθέλκυσιν, ἐπιπλέοντος τοῦ σκάφους του (γαλλ. achèvement à flot). Καθέλκεται δὲ τὸ σκάφος πάντοτε μὲ τὴν πρύμναν πρὸς τὴν θάλασσαν εἴτε ὀλισθαῖνον ἐπὶ τῆς κοιτίδος του, παραμενούσης ἀκινήτου, εἴτε παρασῦρον ταύτην ὀλισθαίνουσαν ἐπὶ τῶν ὁλκῶν καθολκῆς. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τοσαύτη εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ σκάφους, καίτοι ἀπηλλαγμένου παντὸς βάρους, ἀναπτυσσομένη τριβή, ὥστε ἡ ἀπὸ ταύτης θερμότης παράγει καπνὸν καὶ δυσοσμίαν ἀπότοκον τῆς τήξεως τῶν στεάτων, δι' ὧν προαλείφονται οἵ τε ὁλκοὶ καὶ ἡ κοιτὶς πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὀλισθήσεως.

Καθέλκυσις ὡσαύτως ὀνομάζεται καὶ ἡ μεθ' ἁγιασμοῦ τελετή, ἥτις προηγεῖται τῆς καθολκῆς τοῦ σκάφους καὶ καθ' ἣν δίδεται εἰς τὸ πλοῖον τὸ ὄνομά του, εἴτε κατὰ τὰ ἰδικά μας ἔθιμα, εἴτε κατὰ τὰ εἰς τὰς ἐπισήμους καθελκύσεις ἀκολουθούμενα εὐρωπαϊκὰ τοιαῦτα, θραυομένης καὶ φιάλης καμπανίτου ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου, συνήθως γυναικός, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, ἀμέσως

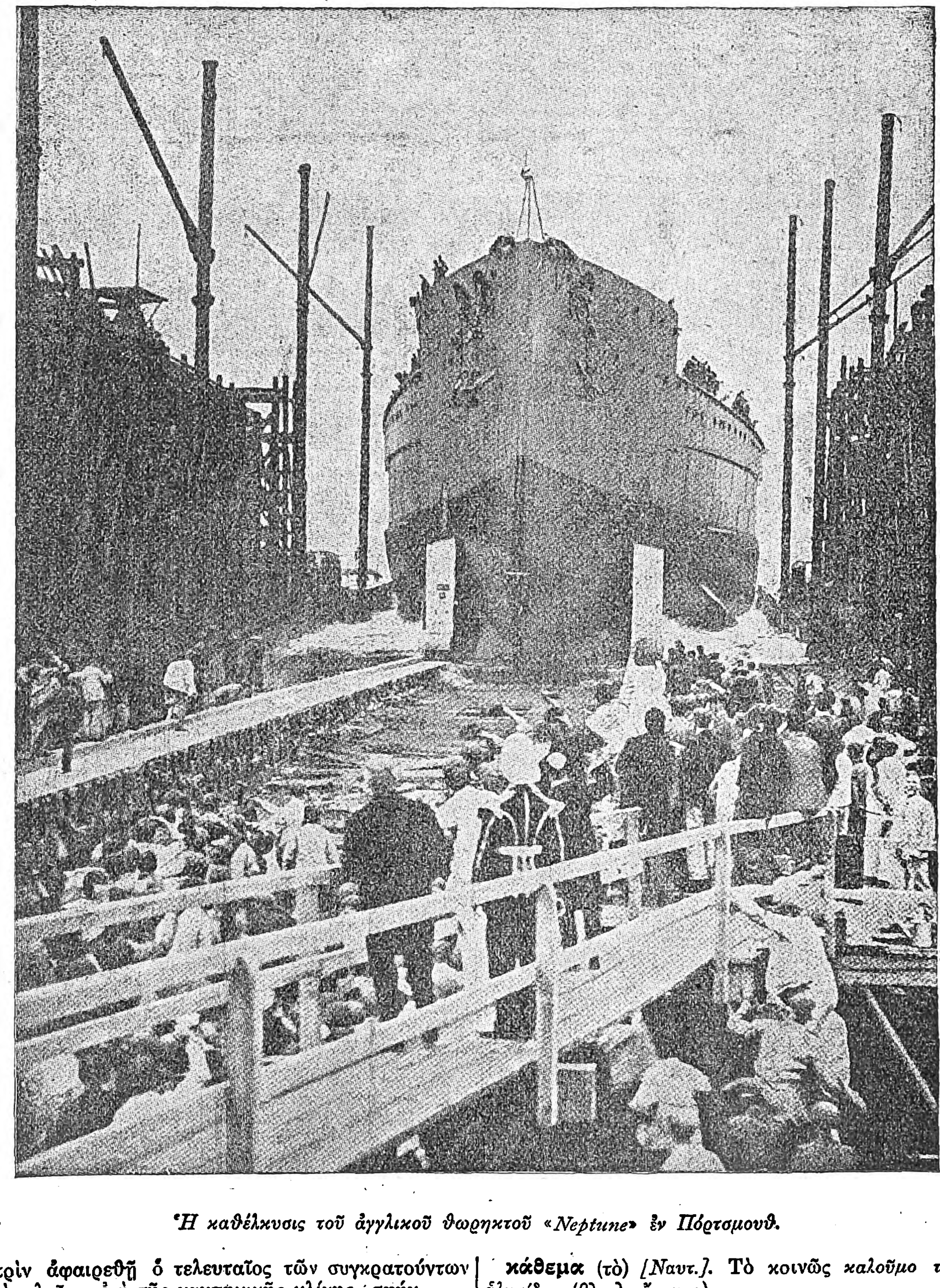

Ἡ καθέλκυσις τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Neptune» ἐν Πόρτσμουθ.

πρὶν ἀφαιρεθῇ ὁ τελευταῖος τῶν συγκρατούντων τὸ πλοῖον, ἐπὶ τῆς ναυπηγικῆς κλίνης, σφήν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καθελκυστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· ὁ καθελκύων, τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου καθελκύεταί τι.

καθελκύω, καὶ *καθέλκω*, ἀόρ. *καθείλκυσα*—*καθειλκύσθην*, παθ. μετ. *καθειλκυσμένος*· ἑλκύω πρὸς τὰ κάτω, καταβιβάζω· ‖ ἐπὶ τῶν πλοίων, καταβιβάζω εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς ἐσχάρας τῶν ναυπηγείων.

κάθεμα (τὸ) *(Ναυτ.)*. Τὸ κοινῶς *καλοῦμο* τῆς *ἁλυσίδας* (βλ. λ. *ἔκταμα*).

καθένας, *καθεμία* καὶ *καθεμιά*, *καθένα*· ἀντὶ *καθεὶς* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Καθενοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928 819). Κεῖται ἐπὶ μικροῦ λόφου ΒΑ τῆς Χαλκίδος, ἀφ' ἧς ἀπέχει 25 χμτρ. περίπου. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Καλλιεργοῦνται ἐν αὐτῷ 4 000 στρέμ. μὲ δημητριακά, ἐκτρέφονται δὲ 1200 αἰγοπρόβατα. Τὸ χωρίον παράγει ἐκλεκτὰς σταφυλὰς (100.000 ὀκ.) καὶ οἶνον ὀνομαστὸν. (200.000 ὀκ.). Χάρις εἰς τὸν τῷ 1926 ἱδρυθέντα «Φιλοπροοδευτικὸν Σύλλογον» ἐκτελοῦνται ἄξια λόγου ἐξωραϊστικὰ ἔργα ἐν τῇ κοινότητι. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Καθενῶν διατηροῦνται παλαιὰ χριστιανικὰ κτίσματα: 1) Ἡ δυτικῶς τοῦ χωρίου ἐκκλησία τῆς *Ὑπαπαντῆς*, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Παναγία στὰ Ἔρια» (ἧς ἡ κτίσις ἀνάγεται πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος), ἔχουσα ἀξιολόγους τοιχογραφίας. Παρὰ τῶν κατοίκων ἀποδίδεται θαυματουργὸς ἰδιότης εἰς τὴν ἐν αὐτῇ εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. 2) Τὸ νοτίως τοῦ χωρίου ἐκκλησίδιον τῆς *Ἁγίας Τρίτης* μὲ παλαιὰς τοιχογραφίας καὶ 3) Τὸ ἐντὸς τοῦ χωρίου ἐκκλησίδιον τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου* μὲ σῳζομένας παλαιὰς τοιχογραφίας. Δ. Ε. Μ.

καθεξῆς, ἐπίρρ., ἑξῆς, ἐφεξῆς: «καὶ οὕτω καθεξῆς», «καὶ καθεξῆς» καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

κάθεξις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κατέχειν, τοῦ κρατεῖν: «κάθεξις τοῦ πνεύματος» κράτημα τῆς ἀναπνοῆς.

Κάθερες (Caceres) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ἀπόστασιν 220 χλμ. ἀπὸ τῆς Μαδρίτης, ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Παρὰ Ρωμαίοις ἐκαλεῖτο Cœcilia Castra, ὡς κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καικιλίου Μετέλλου τῷ 142 π. Χ. Ἡ Κάθερες διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα: Τὴν ἄνω πόλιν, περιλαμβάνουσαν τὰς παλαιὰς συνοικίας καὶ προφυλασσομένην ἄλλοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑπὸ πενταπύλου τείχους, καὶ τὴν νέαν πόλιν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπουδαιοτέρα, ὡς ἔχουσα εὐρείας ὁδοὺς καὶ ἀξιόλογα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων πολυαρίθμων ἀρχαιοτήτων ἐμφαίνεται ἡ σπουδαιότης αὐτῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατελήφθη δίς, ἀλλ' ἀπηλευθερώθη ὁριστικῶς τῷ 1184 ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Β'. Μ. Ν. Δ.

—**Κάθερες** (Caceres) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας, ἄλλοτε μία ἐκ τῶν δύο ἐπαρχιῶν τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τῆς Ἐστρεμαντούρας, κειμένη μεταξὺ τῆς 39°8' καὶ 40°28' Β. πλάτους καὶ τῆς 4°55' Δ. μήκους τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουιτς. Ὁρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Πορτογαλίας, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας τῆς Σαλαμάγκας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀβίλας καὶ τοῦ Τολέδου. Ἡ ἐπαρχία αὕτη, διῃρημένη εἰς 13 διαμερίσματα μὲ 240 κοινότητας, ἔχουσα πληθυσμὸν 390.164 κατ. καὶ ἐπιφάνειαν 19.863 τ. χλμ., διασχίζεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τάγου καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Τιετάρ, Ἀλαγκών, Λίγκα, Μόντε Σαλὸρ καὶ Σεβέρ. Κυριώτερα ὄρη αὐτῆς εἶναι ἡ Σιέρρα Μπενίτο, Γουαδελούπας, Σὰν Μαμὲδ καὶ Γκρέδος. Κυριώτερα προϊόντα της Κάθερες εἶναι τὰ δημητριακὰ καὶ ἡ κτηνοτροφία. Μ. Ν. Δ.

Κάθερες (Caceres), **Ἀνδρέας - Ἀβελῖνος**. Περουβιανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1833. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεταξὺ Χιλῆς καὶ Περοῦ πολέμου, ἠδυνήθη, παρὰ τοὺς ἐλαχίστους πόρους τῆς χώρας του, ν' ἀποσοβήσῃ τὴν ἧτταν. Μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ προέδρου Ἰγκλέσιας καὶ τὸν ἀντικατέστησεν εἰς τὴν προεδρίαν (1886—1890). Ἐπέφερε πλείστας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν διοίκησιν καὶ ἐξυγίανε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Περοῦ, ἐξυψώσας τὴν ἐθνικὴν πίστιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προέδρου Βερμουδὲζ ἀνεκηρύχθη δικτάτωρ καὶ μετ' ὀλίγον πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλ' ἀνετράπη τῷ 1895 ὑπὸ τοῦ Πιερόλα. Μ. Ν. Δ.

καθεστικός, —ή, —όν ἀντὶ *καθιστικός* (βλ. λ.).

καθεστώς, —ῶτος, —ῶσα, —ώς, καὶ *καθεστηκώς*, *—ότος, καθεστηκυῖα, καθεστηκός* μετχ. τοῦ παρακ. *καθέστηκα* (βλ. *καθίστημι*) ὁ ἐγκατεστημένος, ὁ καθιδρυμένος, ὁ ἐν ἰσχύι, ἐν ἐνεργείᾳ: «οἱ καθεστῶτες νόμοι», «ἡ καθεστηκυῖα τάξις πραγμάτων» || συνήθως τὸ οὐδ. **καθεστώς**, —ῶτος ὡς οὐσ. αστ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *πολίτευμα* τὸ ἰσχῦον, τὸ ἐν ἐνεργείᾳ πολίτευμα: «ἔγκλημα κατὰ τοῦ καθεστῶτος».

καθεστωτικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ καθεστὼς πολίτευμα: «καθεστωτικοὶ ἀγῶνες,—συζητήσεις,—διαμάχαι».

καθετήρ, —ῆρος (ὁ)· καθιέμενος, ὁ ἐμβάλλων ἐντός, ὁ εἰσαγόμενος εἰς τὴν οὐρόδοχον κύστιν πρὸς κένωσιν τῶν οὔρων.

—*[Ἰατρ.] Καθετὴρ* καλεῖται ἰατρικὸν ἐργαλεῖον ἐν εἴδει σωλῆνος, ὅπερ εἰσαγόμενον εἰς φυσιολογικὰς κοιλότητας ἢ φυσιολογικοὺς πόρους τοῦ σώματος χρησιμεύει εἴτε πρὸς ἐξέτασιν τούτων εἴτε πρὸς κένωσιν τοῦ ἐν αὐταῖς συσσωρευμένου ὑγροῦ. Ἰδιαιτέρως δὲ καθετῆρες καλοῦνται οἱ πρὸς κένωσιν τῆς οὐροδόχου κύστεως χρησιμοποιούμενοι σωλῆνες. Οἱ καθετῆρες κατασκευάζονται εἴτε ἐκ μετάλλου, εἴτε ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως *(μαλακοὶ καθετῆρες)* εἴτε ἐξ ἐσκληρυμένου τοιούτου *(ὑπόσκληροι)*. Οἱ μεταλλικοί, ὅταν εἶναι πλήρεις, χρησιμεύουσι πρὸς ἐξέτασιν· οἱ πρὸς κένωσιν τῆς οὐροδόχου κύστεως χρησιμοποιούμενοι εἶναι κενοὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν καὶ καταλήγουσι κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον εἰς στρογγύλον ῥάμφος, φέρον κατὰ τὰ πλάγια ἓν ἢ δύο τρήματα. Οἱ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως μαλακοὶ ἢ ὑπόσκληροι καθετῆρες εἶναι διαφόρου πάχους καὶ καταλήγουσιν εἰς ῥάμφος στρογγύλον, εὐθὺ ἢ κεκαμμένον, μὲ ἓν ἢ δύο τρήματα εἰς τὰ πλάγια. Ἐνίοτε τὸ ῥάμφος τοῦ καθετῆρος ἔχει σχῆμα κωνοειδές, καταλῆγον εἰς μικρὸν ἔπαρμα δίκην ἐλαίας. Προκειμένου περὶ συνεχοῦς παροχετεύσεως τῶν οὔρων τῆς οὐροδόχου κύστεως εἴτε διὰ ὑπερηβικῆς κυστεοστομίας, εἴτε διὰ τῆς οὐρήθρας (ἐπὶ γυναικῶν), χρησιμοποιοῦνται εἰδικοὶ πρὸς τοῦτο καθετῆρες (Pezzer, Malécot). Ὅταν οἱ μαλακοὶ καθετῆρες εἶναι πλήρεις, καλοῦνται *κηρία*. Πρὸς ἐξέτασιν τῆς οὐρήθρας καὶ καθορισμὸν τῆς ἕδρας τῶν στενωμάτων, ὑπάρχουσι κηρία μὲ κωνοειδὲς ἄκρον, ὅμοια δὲ πρὸς ταῦτα εἶναι οἱ πρὸς ἐνστάλαξιν χρησιμοποιούμενοι καθετῆρες. Πρὸς κένωσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ στομάχου χρησιμοποιοῦνται ἐλαστικοὶ καθετῆρες μήκους πλέον τῶν 45 ἑκ. καὶ παχύτεροι· οὗτοι καλοῦνται *οἰσοφάγειοι καθετῆρες* (βλ. λ. *γαστραντλία*). Ἀνάλογα πρὸς τοὺς καθετῆρας τοῦ οἰσοφάγου εἶναι τὰ κηρία τοῦ οἰσοφάγου, χρησιμεύοντα πρὸς διαστολὴν τῶν στενωμάτων αὐτοῦ. Τὰ κηρία τοῦ Hegar ἐκ μετάλλου διαφόρου πάχους χρησιμεύουσι πρὸς βαθμιαίαν διαστολὴν τοῦ στομίου τῆς μήτρας· οἱ δὲ μετάλλινοι καθετῆρες ἢ κηρία τοῦ Beniqué πρὸς προϊοῦσαν διαστολὴν τῆς οὐρήθρας. Καθετὴρ *δίαυλος* καλεῖται καθετὴρ μετάλλινος κενός, ὅστις καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς δύο παραλληλους αὐλούς, ὧν ἑκάτερος κατὰ τὸ ῥάμφος ἐκβάλλει εἰς ἰδιαίτερον τρῆμα. Ὁ δίαυλος καθετὴρ χρησιμεύει πρὸς πλύσεις τῆς οὐροδόχου κύστεως, καθόσον ἐγχεόμενον ὑγρὸν ἐν τῇ κύστει δι' ἑνὸς τῶν αὐλῶν ἐξέρχεται διὰ τοῦ ἑτέρου. Ι. Κ. Κ.

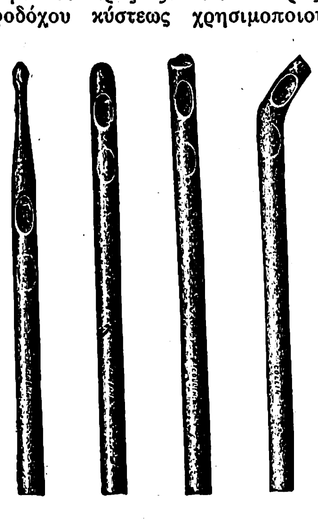

Σχ. 1. *Καθετῆρες μαλακοί.*

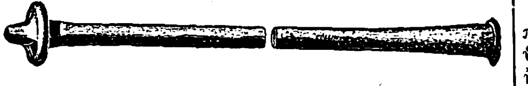

Σχ. 2. *Καθετὴρ μόνιμος Pezzer.*

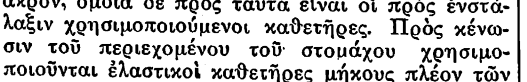

Σχ. 3. *Καθετὴρ μόνιμος Malecot.*

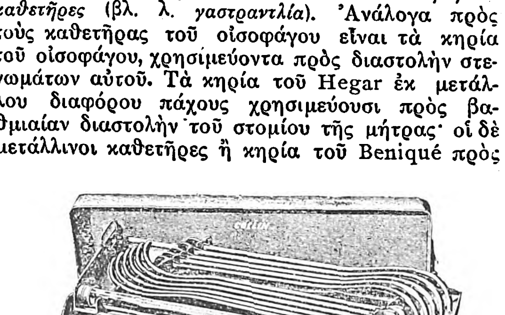

Σχ. 4. *Μεταλλικὸς καθετὴρ Beniqué.*

καθετηριάζω, καὶ *καθετηρίζω*· ἐμβάλλω, εἰσάγω τὸν καθετῆρα εἰς τὴν οὐρόδοχον κύστιν· || μεταφ. τρυπῶ τὸ ἔδαφος διὰ καταλλήλου τρυπάνου πρὸς ἐξέτασιν τῶν στρωμάτων αὐτοῦ.

καθετηρισμός, —οῦ (ὁ), καὶ **καθετηρίασις** (ἡ)· ἡ διὰ τοῦ καθετῆρος ἐξέτασις τῆς κύστεως· || ἡ διὰ καταλλήλου τρυπάνου ἐξέτασις τῶν στρωμάτων τοῦ ἐδάφους.

—*[Ἰατρ.] Καθετηρισμὸς* καλεῖται ἡ εἰσαγωγὴ καθετῆρος εἰς φυσικόν τινα πόρον ἢ κοιλότητα τοῦ σώματος. Ὑπάρχουσι πολλῶν εἰδῶν καθετηρισμοί, ἀναλόγως τῶν ὀργάνων ἅτινα καθετηρίζομεν.

α') *Καθετηρισμὸς τῆς κύστεως*. Ἀλείφομεν διὰ βαζελίνης ἀπεστειρωμένης τὸ ἄκρον τοῦ καθετῆρος καὶ εἰσάγομεν αὐτὸν εἰς τὴν οὐρήθραν δι' ἠπίας ἐπὶ τὰ ἔσω ὠθήσεως. Μετ' οὐ πολὺ θέλομεν αἰσθανθῆ ἐλαφρὰν ἀντίστασιν, ὀφειλομένην εἰς τὸν μεταξὺ τῆς προσθίας καὶ ὀπισθίας οὐρήθρας σφιγκτῆρα τοῦ σωλῆνος, ἀλλὰ καὶ εἰς σπασμὸν πολλάκις τῆς οὐρήθρας.

Ὁ καθετὴρ εὐκόλως κατανικᾷ τὴν ἀντίστασιν τοῦ σφιγκτῆρος, ἡ δὲ διέλευσις αὐτοῦ διευκολύνεται, ἐὰν ὁ ἐξεταζόμενος διενεργῇ βαθείας ἀναπνοὰς καὶ ἐκτελῇ προσπαθείας ὡσεὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ οὐρήσῃ.

Ὁ κενωτικὸς καθετηρισμὸς ἐφαρμόζεται πρὸς κένωσιν τῆς κύστεως ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ περιεχομένου οὔρου. Ἐὰν ἡ οὐρήθρα εἶναι ὑγιής, πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς τοῦτο, ἐπί τε τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὁ μαλθακὸς καθετὴρ τοῦ Nélaton, ἔχων τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν τραυματίζει τὴν οὐρήθραν.

β') *Καθετηρισμὸς τοῦ στομάχου*. Ὁ καθετὴρ εἰσάγεται εἰς τὸν φάρυγγα καὶ ὠθεῖται ἠρέμως κατὰ μῆκος τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος αὐτοῦ εἰς τὸν οἰσοφάγον· ὁ ἀσθενὴς δέον νὰ ἐκτελῇ βαθείας εἰσπνοὰς καὶ κινήσεις καταπόσεως. Εὐθὺς ὡς εἰσέλθῃ ὁ καθετὴρ εἰς τὸν οἰσοφάγον, χωρεῖ εὐκόλως εἶτα πρὸς τὸν στόμαχον.

γ') *Καθετηρισμὸς τοῦ δωδεκαδακτύλου*. Τελεῖται δι' εἰδικοῦ καθετῆρος μακροῦ μετ' ἐλαιομόρφου διατρήτου ἄκρου, ἀπαιτεῖ δὲ ὑπομονὴν καὶ ἱκανὴν πεῖραν (βλ. *δωδεκαδάκτυλον*).

δ') *Καθετηρισμὸς τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος*. Τελεῖται ἀπὸ τῆς ρινικῆς κοιλότητος πρὸς ἄρσιν τῆς τυχὸν ἐμφράξεως αὐτῆς.

ε') *Καθετηρισμὸς τῶν δακρυϊκῶν πόρων*. Ἀπαιτεῖ προσοχὴν καὶ πεῖραν, ὁσάκις μάλιστα ὁ ὑπὸ καθετηρισμὸν πόρος τοῦ σώματος φέρει συγγενεῖς ἢ ἐπικτήτους βλάβας· εἰδικῶς δὲ ὁ διὰ μεταλλικοῦ καθετῆρος καθετηρισμὸς τῆς οὐρήθρας ἀπαιτεῖ ὅλως ἰδιαιτέραν προσοχήν, ἵνα μὴ ἐξ ἀδεξίου χειρισμοῦ διανοιχθῇ τεχνητὴ ὁδὸς διὰ ῥήξεως τοῦ τοιχώματος τῆς οὐρήθρας, ἕνεκα βιαιοτέρας ἐπεμβάσεως. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

καθέτιον (τὸ) (λατ. perpendiculum) *['Αρχ.]*. Τὸ ἀπὸ νήματος ἐκκρεμὲς βάρος, τὸ χρησιμεῦον πρὸς ἀκριβῆ τοποθέτησιν διαφόρων ὀργάνων καθέτως πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἡ σήμερον καλουμένη *στάθμη* (κοιν. *ἀλφάδι*). Π.

καθετόμετρον (τό). Συσκευὴ χρησιμεύουσα διὰ τὴν μέτρησιν μήκους, ὡς καὶ διὰ τὴν μέτρησιν τῆς κατακορύφου ἀποστάσεως δύο σημείων. Ἀποτελεῖται ἐκ κατακορύφου ῥάβδου φερούσης κλίμακα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας δύναται νὰ κινῆται διόπτρα, ἧς ὁ ἄξων εἶναι ὁριζόντιος. Ὅπως μετρήσωμεν τὴν κατακόρυφον ἀπόστασιν μεταξὺ δύο σημείων, π. χ. μεταξὺ δύο διαιρέσεων κατακορύφου κλίμακος, ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς: Ἐν ἀρχῇ σκοπεύομεν διὰ τῆς διόπτρας τὴν πρώτην διαίρεσιν τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν κλίμακος καὶ ἄγοντες τὸ σταυρόνημα τῆς διόπτρας εἰς σύμπτωσιν πρὸς τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐκτελοῦμεν τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν ἐπὶ τῆς κλίμακος τοῦ καθετομέτρου. Ἀκολούθως μετακινοῦντες τὴν διόπτραν κατακορύφως, φέρομεν τὸ σταυρόνημα αὐτῆς εἰς σύμπτωσιν πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν διαιρέσεων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν κλίμακος καὶ ἐκτελοῦμεν δευτέραν ἀνάγνωσιν. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο ἀναγνώσεων παρέχει τὴν κατακόρυφον ἀπόστασιν τῶν δύο διαιρέσεων. Τὰ καθετόμετρα ἀκριβείας χρησιμεύουσιν ὡς παραβολεῖς (Komparatoren) πρὸς ἔλεγχον μετρικῶν κλιμάκων. Κ. Π.

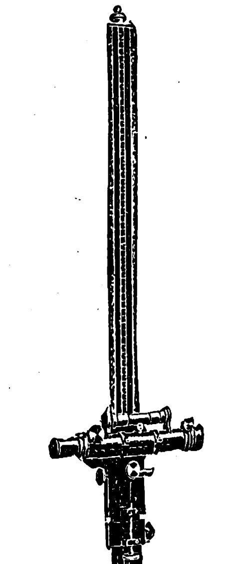

Καθετόμετρον.

Digitized by Google

κάθετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καθειμένος, ὁ ἀπὸ σημείου τινὸς ὡς κορυφῆς πρὸς τὰ κάτω ἀφειμένος: «κάθετος γραμμή», «κάθετον ἐπίπεδον», «ἡ Α ὁδὸς εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν Β».—Ἐπίρρ. ***καθέτως***.

—[Μαθημ.] Δύο εὐθεῖαι λέγονται *κάθετοι* μεταξύ των, ὅταν ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν, τὰς ὁποίας αὗται σχηματίζουν, δύο ἐφεξῆς εἶναι ἴσαι μεταξύ των. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ αἱ τέσσαρες γωνίαι, ἃς αὗται μεταξύ των σχηματίζουσιν, εἶναι ἴσαι πρὸς ἀλλήλας. Διὰ τὰς καθέτους εὐθείας ἰσχύει τὸ ἑξῆς θεμελιῶδες θεώρημα: Ἐπὶ δοθέντος ἐπιπέδου διὰ σημείου κειμένου ἐπὶ μιᾶς εὐθείας δυνάμεθα νὰ φέρωμεν εἰς τὴν εὐθεῖαν ταύτην μίαν καὶ μόνην κάθετον. Λέγομεν ὅτι εὐθεῖα εἶναι κάθετος ἐπὶ ἐπίπεδον, ὅταν εἶναι κάθετος ἐφ' ὅλας τὰς εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου, τὰς διερχομένας διὰ τοῦ ποδὸς αὐτῆς. Μία εὐθεῖα κάθετος ἐπὶ ἐπίπεδον εἶναι κάθετος ἐπὶ πᾶσαν εὐθεῖαν παράλληλον πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο. Ἀντιστρόφως δέ, ἐὰν μία εὐθεῖα εἶναι κάθετος εἰς ὅλας τὰς εὐθείας ἑνὸς ἐπιπέδου, δὲν εἶναι παράλληλος πρὸς αὐτό· ἐπομένως τὸ τέμνει καὶ εἶναι κάθετος πρὸς αὐτό. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς καθετότητος εὐθείας καὶ ἐπιπέδου ἐξάγομεν τὰ ἑξῆς: 1) Ἐπίπεδον (Ε) κάθετον ἐπὶ εὐθεῖαν εἶναι κάθετον καὶ ἐπὶ πᾶσαν εὐθεῖαν παράλληλον πρὸς τὴν πρώτην. 2) Εὐθεῖα (ε) κάθετος ἐπὶ ἐπιπέδου (Ε) εἶναι κάθετος καὶ ἐπὶ πᾶν ἐπίπεδον παράλληλον πρὸς τὸ πρῶτον. Ἡ δυνατότης τῆς εὑρέσεως εὐθείας καὶ ἐπιπέδου καθέτων μεταξύ των ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἑξῆς θεωρήματος: Ὁ τόπος τῶν σημείων τοῦ χώρου τῶν ἐξ ἴσου ἀπεχόντων ἐκ δύο δοθέντων σημείων Β καὶ Β′ εἶναι ἓν ἐπίπεδον κάθετον εἰς τὸ μέσον τοῦ τμήματος ΒΒ′. Διὰ νὰ διακρίνωμεν πότε μία εὐθεῖα εἶναι κάθετος ἐπὶ δοθὲν ἐπίπεδον, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν τὰς γωνίας τὰς ὁποίας σχηματίζει μὲ ὅλας τὰς εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου, τὰς διερχομένας διὰ τοῦ ποδὸς αὐτῆς· ἀρκεῖ νὰ εἶναι κάθετος ἐπὶ δύο μόνον εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου διερχομένας διὰ τοῦ ποδός της. Ἐπίσης ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐπιπέδων τῶν ἀγομένων ἐξ ἑνὸς σημείου τοῦ χώρου καθέτων ἐπὶ δοθεῖσαν εὐθεῖαν ἔχομεν τὸ ἑξῆς θεώρημα: Ἐξ ἑνὸς σημείου Κ τοῦ χώρου δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἓν καὶ μόνον ἐπίπεδον κάθετον ἐπὶ δοθεῖσαν εὐθεῖαν. Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο εἶναι ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῶν εὐθειῶν τῶν καθέτων ἐπὶ τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν, τῶν ἀγομένων ἐκ τοῦ δοθέντος σημείου Ἐξ αὐτοῦ ἕπεται ὅτι, ὅταν ἡ εὐθεῖα εἶναι εἰς τὸν χῶρον, ἀπὸ δοθὲν σημεῖον αὐτοῦ δὲν ἄγεται πλέον μία καὶ μόνη κάθετος ἐπ' αὐτήν, ἀλλ' ἄπειροι.

Δύο ἐπίπεδα λέγομεν ὅτι εἶναι κάθετα πρὸς ἄλληλα, ὅταν σχηματίζουν δύο ἐφεξῆς διέδρους γωνίας ἴσας. Διὰ κάθετα ἐπίπεδα ἰσχύουν τὰ ἑξῆς θεωρήματα: 1) Ὅταν δύο ἐπίπεδα εἶναι κάθετα πρὸς ἄλληλα, πᾶσα εὐθεῖα ἀγομένη ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν κάθετος ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν τῆς τομῆς των, εἶναι κάθετος καὶ ἐπὶ τὸ ἄλλο ἐπίπεδον. Δηλαδὴ ἓν ἐπίπεδον εἶναι κάθετον ἐπὶ ἄλλο, ὅταν περιέχῃ μίαν κάθετον εὐθεῖαν τοῦ ἄλλου ἐπιπέδου. 2) Ἐκ μιᾶς εὐθείας μὴ καθέτου ἐπὶ δοθὲν ἐπίπεδον (Ε) ἄγεται ἓν καὶ μόνον ἐπίπεδον κάθετον ἐπ' αὐτό. Εἶναι δὲ τοῦτο ὁ τόπος τῶν καθέτων εὐθειῶν τῶν ἀγομένων ἐκ τῶν σημείων τῆς εὐθείας ἐπὶ τὸ δοθὲν ἐπίπεδον. Ὅταν δοθῇ ἡ ἐξίσωσις μιᾶς εὐθείας (ε) εἰς ὀρθογωνίους, καρτεσιανὰς συντεταγμένας, ἡ ἐξίσωσις τῆς καθέτου ἐπ' αὐτὴν εὐθείας τῆς ἀγομένης ἐκ δοθέντος σημείου (x′, y′) τοῦ ἐπιπέδου x,y εὑρίσκεται καὶ εἶναι

$$y - y' = -\frac{1}{k} x - x')$$

ἂν τῆς ἀρχικῆς δοθείσης εἶναι $y = kx + \lambda$. Κάθετος ἐπίσης λέγεται καὶ τὸ τμῆμα τῆς καθέτου τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ σημείου (x′ y′) καὶ τῆς δοθείσης εὐθείας (ε), δηλαδὴ τὸ τμῆμα Μ′ Π. Τὸ μῆκος αὐτὸ τῆς καθέτου δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$(M'\Pi) = \frac{y' - kx' - \lambda}{\sqrt{1 + k^2}}$$

Δύο καμπύλαι εἶναι κάθετοι μεταξύ των εἰς ἓν κοινὸν σημεῖον αὐτῶν, ὅταν αἱ ἐφαπτόμεναι εὐθεῖαι εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον εἶναι κάθετοι μεταξύ των. Καμπύλη καὶ ἐπιφάνεια εἶναι κάθετοι εἰς κοινὸν σημεῖον αὐτῶν, ὅταν ἡ ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης εἰς τὸ κοινὸν σημεῖον εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Σ. Μ.-Ο

— **κάθετος κύκλος** *[Ναυτ.]*. Ὁ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ καὶ τοῦ παρατηρουμένου ἀστέρος διερχόμενος νοητὸς μέγιστος κύκλος τῆς οὐρανίας σφαίρας. Ὀνομάζεται οὕτω, ἅτε ὢν κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὁρίζοντος, τῶν ἀστρονόμων ὀνομαζόντων αὐτὸν *κατακόρυφον* ὡς περιλαμβάνοντα τό τε Ζενὶθ καὶ τὸ Ναδὶρ τοῦ στίγματος τῆς παρατηρήσεως. Πάντως κατὰ τὸν κάθετον κύκλον δέον νὰ διατίθεται τὸ ἐπίπεδον τῆς ἴτυος τοῦ ἑξᾶντος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς λήψεως τοῦ ὕψους. *Πρῶτον κάθετον* δὲ ὀνομάζουν οἱ ναυτικοὶ τὸν ἐκ τῶν καθέτων κύκλων κάθετον καὶ ἐπὶ τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου, τὸν ἀποτέμνοντα δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὁρίζοντος τὴν κάθετον γραμμὴν Ἀπηλιώτου-Ζεφύρου ἐπὶ τὴν μεσημβρινὴν γραμμὴν τοῦ Βορρᾶ-Νότου. Τὸν πρῶτον κάθετον οἱ ἀστρονόμοι ὀνομάζουσι *πρῶτον κατακόρυφον* κύκλον. Σ. Ε. Λ.

— **κάθετος** ***μηχανή***. Μηχανὴ τῆς ὁποίας ὁ ἄξων εἶναι κατακόρυφος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *ὁριζοντίους* μηχανάς, ἐχούσας ὁριζόντιον ἄξονα. Οὕτω π.χ. διακρίνομεν καθέτους ἐμβολοφόρους ἀτμομηχανάς, προτιμωμένας συνήθως εἰς τὰ πλοῖα, λόγῳ ἐλλείψεως χώρου εἰς τὰς ὁριζοντίας διατομάς, καθέτους ἀτμοστροβίλους, καθέτους μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως, καθέτους ὑδροστροβίλους, καθέτους ἠλεκτρικὰς μηχανὰς κτλ. Γ. Θ. Κ.

καθέτως· ἐπιρρ. τοῦ ἐπιθ. *κάθετος*, κατὰ τρόπον κάθετον, κατακορύφως: «ἡ ὁδὸς Α τέμνει τὴν ὁδὸν Β καθέτως» οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωνται τέσσαρες ὀρθαὶ γωνίαι.

καθεύδω· κοιμῶμαι· || μεταφ. δὲν λαμβάνω γνῶσιν τῶν περὶ ἐμέ, εὑρίσκομαι ἐν ἀγνοίᾳ.

καθηγεμών, *—όνος* (ὁ, ἡ)· ὁ καθηγούμενος, ὁ διευθύνων, ποδηγέτης, χειραγωγός: «οἱ καθηγεμόνες τοῦ λαοῦ».

Καθηγεμὼν (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διονύσου καὶ Ἑρμοῦ ἀνάλογος πρὸς τὰς ἐπικλήσεις *ἀρχηγέτης, ἡγεμόνιος, προκαθηγεμών*. Ὁ Διόνυσος καθηγεμὼν ἐλατρεύετο ἰδιαζόντως ἐν Περγάμῳ, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ παρὰ τὸ θέατρον τῆς πόλεως, ἐπισκευασθεὶς κατὰ τὸν Β′ π. Χ. αἰῶνα· ἡ λατρεία του εἶχε χαρακτῆρα μυστικόν, τὰ σύμβολα δὲ αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς νομισματικὰ ἐπισήματα ἐπὶ Ἀτταλιδῶν. Ὑπῆρχεν ἴδιος θίασος διὰ τὴν λατρείαν του, οὗτινος τὰ μέλη ἐκαλοῦντο *βουκόλοι*, τινὲς δὲ *σειληνοὶ* καὶ *ὑμνοδιδάσκαλοι*, ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν *ἀρχιβουκόλος*. Ἐλατρεύετο ἐπίσης ἐν Τέῳ, ἔνθα ἀναφέρεται «κοινὸν» θιασωτῶν αὐτοῦ, ἐν Δήλῳ, ἐν Ἰασῷ, Ἐλαίᾳ, Φιλαδελφείᾳ, ὅπου ἀναφέρονται *μύσται καὶ ἱεροφάνται* αὐτοῦ, ἐν Θυατείροις καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Φρυγίας. Ὁ Ἑρμῆς καθηγεμὼν ἐλατρεύετο ἐν Δελφοῖς (Β′ π. Χ. αἰὼν) ὡς «σύνναος Φοίβου», ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Πισιδίᾳ. —Π.

καθηγεσία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις καθηγητής, τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ: «ἡ καθηγεσία του ὑπῆρξε καρποφόρος», «ἐπὶ καθηγεσίας τοῦ τάδε».

καθηγητὴς (ὁ), θηλ. *καθηγήτρια*· ὁ καθηγούμενος, ὁ δεικνύων τὸν δρόμον, ὁ ὁδηγός· || ὁ καθηγούμενος ἐν τῷ σχολείῳ, ὁ διδάσκων, ὁ διδάσκαλος· || ἰδίᾳ ὁ διδάσκαλος ἀνωτέρων σχολείων καὶ μάλιστα τοῦ πανεπιστημίου.

καθηγητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς καθηγητήν, ὁ τοῦ καθηγητοῦ: «καθηγητικὴ ἕδρα».

καθηγοῦμαι (***—έομαι***)· ἡγοῦμαι, ὁδηγῶ, δεικνύω τὴν ὁδόν· || καθόλου, ὁδηγῶ, καθηγετῶ, χειραγωγῶ, κατευθύνω, ἰθύνω

καθηγούμενος (ὁ)· μετ. τοῦ *καθηγοῦμαι*, ὁ ἡγούμενος, ὁ προϊστάμενος μοναστηρίου.

—[Ἐγκυκλ.] Βλ. *ἡγούμενος*.

καθηδύνω· καθιστῶ τι λίαν ἡδύ, λίαν νόστιμον, τέρπω, εὐφραίνω.

καθήκι (τό)· βλ. *καθοίκι*.

καθῆκον, *—οντος* (τό)· μετχ. τοῦ ῥήμ. *καθήκει*, ὡς οὐσ., ὅ,τι ἐπιβάλλεται εἴς τινα νὰ πράξῃ, νὰ ἐκτελέσῃ, ὑποχρέωσις: «καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, — πρὸς τὸν πλησίον, —πρὸς ἑαυτόν», «γνωρίζω τὸ καθῆκόν μου», «ἰδικόν μου καθῆκον», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *δικαίωμα*.

—['Ηθικ.] Καλεῖται *καθῆκον* συναίσθησις τοῦ ὅ,τι εἶναί τις ὑποχρεωμένος νὰ πράττῃ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἠθικῆς τινος βουλήσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ ἰδική του βούλησις προσαρμόζεται, καταπνίγουσα τὰς ἐναντίας πρὸς αὐτὴν ἐγωϊστικάς του ῥοπάς. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἄρα τοῦ *καθήκοντος* ἐνυπάρχει καὶ δυσαρέσκειά τις ἐκ τῆς πάλης κατὰ τῶν ἀντιθέτων πρὸς αὐτὸ ὁρμῶν καὶ ἐσωτερικὴ ἱκανοποίησις διὰ τὴν ὑπερνίκησιν αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται καὶ ἡ ἔννοια καὶ ἡ λέξις, *καθῆκον* εἶναι ἡ ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀξίωσις τοῦ πράττειν συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον. Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς καθῆκον εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας προβαλλομένη ἀξίωσις τοῦ πράττειν συμφώνως πρὸς τὰς θείας ἐντολάς. Κατὰ δὲ τὴν φιλοσοφικὴν ἠθικὴν καθῆκον εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη ἐπιταγή, ἥτις ὑποχρεοῖ τὸν πεπολιτισμένον ἄνθρωπον ν' ἀποφασίζῃ καὶ νὰ πράττῃ παρὰ τὰς ἐμφύτους ἐγωϊστικὰς αὐτοῦ ῥοπὰς καὶ παρὰ τὴν φυσικήν του θέλησιν. Προέρχεται δὲ ἡ ἐπιταγὴ αὕτη ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἕκαστον ἄτομον αἰσθάνεται ἑαυτὸ ἐξηρτημένον, ὡς ἀναπόσπαστον μέλος. Ἡ συναίσθησις τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης ἀναγκάζει τὸ ἄτομον νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ συνόλου καὶ νὰ πράττῃ συμφώνως πρὸς αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέλησις τοῦ συνόλου ἐκδηλοῦται κυρίως εἰς τὰ κρατοῦντα ἑκάστοτε ἤθη καὶ τὸ ἰσχῦον δίκαιον, αἰσθάνεται τὸ ἄτομον ἑαυτὸ ὑποχρεωμένον νὰ συμμορφώνεται πρὸς τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους τὰ ἤθη καὶ τὸ δίκαιον ὑπαγορεύουν εἰς πάντας. Ἡ συναίσθησις λοιπὸν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης εἶναι τὸ καθῆκον.

Ἡ ὀνομασία *καθῆκον* μετεβιβάσθη καὶ εἰς τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους τὰ ἤθη καὶ τὸ δίκαιον ὑπαγορεύουν, καὶ εἰς τὰς πράξεις, τὰς ὁποίας ὁ ἠθικὸς καὶ θρησκευτικὸς νόμος ἐπιβάλλουν ὡς καλάς. Οὕτω τὸ καθῆκον ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δικαίωμα. Καθῆκον π. χ. εἶναι τὸ ὑπηρετεῖν τὴν πατρίδα καὶ ὑφίστασθαι θυσίας ὑπὲρ αὐτῆς, τὸ ἐργάζεσθαι πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας, τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον κ.τ.τ. Ὡσαύτως ὀνομάζομεν *θρησκευτικά, κοινωνικά, οἰκογενειακὰ* καθήκοντα ὅλας ἐκείνας τὰς πράξεις, τὰς ὁποίας αἱ σχέσεις μας πρὸς τὴν θρησκείαν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν μᾶς ἐπιβάλλουν.

Καθῆκον ἐν στενοτέρᾳ σημασίᾳ εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πράττειν ἢ ἀποφεύγειν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἄλλος τις ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀξιώσῃ παρ' ἡμῶν νὰ πράξωμεν ἢ νὰ ἀποφύγωμεν. Τοιαῦτα καθήκοντα π. χ. εἶναι τὸ νὰ πληρώνῃ τις τὰ ὀφειλόμενα, νὰ τηρῇ τὰ συμπεφωνημένα, νὰ μὴ κλέπτῃ, νὰ μὴ ἀπατᾷ κ.τ.τ. Τοὐναντίον δὲν εἶναι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην καθῆκον τὸ νὰ κάμῃ τις μίαν χάριν εἴς τινα ἢ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐν τῇ ἀνάγκῃ του, διότι τοῦτο ἐπαφίεται εἰς τὴν καλήν του θέλησιν. Ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ *καθῆκον* εἶναι τὸ νὰ ζῇ τις καὶ νὰ πράττῃ συμφώνως πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Οὕτω π. χ. παράβασις καθήκοντος ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν εἶναι τὸ νὰ μὴ ὁδηγήσωμεν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἕνα, ὁ ὁποῖος ἐπλανήθη, ἢ νὰ μὴ βοηθήσωμεν ἕνα ἀσθενῆ ἢ πτωχόν. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

—[Συνταγμ. Δίκ.] Βλ. λ. *ὑποχρεώσεις ἀτομικαί*.

— **καθηκόντων** ***σύγκρουσις***. Ὅταν ἡ ἐκτέλεσις ἑνὸς καθήκοντος συνεπάγεται τὴν παράβασιν ἄλλου, συμβαίνει σύγκρουσις καθηκόντων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γίνεται πάλη ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει μεταξὺ τῶν δύο καθηκόντων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔρχονται εἰς ἐπικουρίαν ἑκατέρου ἐξ αὐτῶν διάφοροι κρίσεις καὶ συλλογισμοὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου. Ἡ πάλη αὕτη εἶναι τόσῳ σφοδροτέρα ὅσῳ περισσότερον ἰσόπαλα εἶναι ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ἐπιβολῆς τὰ παλαίοντα ἐν τῇ συνειδήσει καθήκοντα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι κατὰ τὴν σύγκρουσιν καθηκόντων πρόκειται κυρίως περὶ συγκρούσεως ἠθικῶν ἀξιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀξιοῦν τρόπον τινὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων μόνον ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ. Εἰς τοιαύτας συγκρούσεις συμφωνοτέρα πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον λύσις εἶναι νὰ δώσῃ τις τὴν νίκην εἰς ἐκείνην τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἠθικῶς ἀνωτέραν. Γενικῶς εἰπεῖν ἠθικῶς πράττει ὅστις προάγεται εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἀξίας ἀπόφασιν ὄχι ἐξ ἐγωϊστικῶν, ἀλλ' ἐξ ἀλτρουϊστικῶν λόγων. Χ. Σ.

«Καθῆκον». Ἐφημερὶς ἑβδομαδιαία ἐκδοθεῖσα ἐν Καλάμαις ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1876.

καθηκοντολογία (ἡ) (Pflichtenlehre) *['Ηθικ.]*. Εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἠθικῆς, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὡς μέρος μὲν τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς ἡ καθηκοντολογία ἐξετάζει: α′) τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτὸν ἢ τὰς λεγομένας ἀτομικὰς ἀρετάς: τὰς τεινούσας πρὸς κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ὁρμῶν, πρὸς συντήρησιν τῆς σωματικῆς ὑγείας, πρὸς κτῆσιν οἰκονομικῆς εὐπραγίας, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, πρὸς κτῆσιν κοινωνικῆς ὑπολήψεως· β′) τὰ καθήκοντα πρὸς τοὺς ἄλλους ἢ τὰς κοινωνικὰς λεγομένας ἀρετάς: τὴν συμπάθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν φιλαλληλίαν, τὴν φιλαλήθειαν. Ὡς μέρος δὲ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς πραγματεύεται τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐξετάζει αὐτὰ ὡς ὑπὸ τῆς θείας θελήσεως ἐπιβαλλόμενα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἄλλη διαίρεσις τῶν καθηκόντων ὑπὸ τῆς καθηκοντολογίας εἶναι ἡ εἰς γενικὰ καὶ εἰδικά. Καὶ γενικὰ μὲν εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλονται πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς τὸ νὰ τηρῇ τὴν δοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, εἰδικὰ δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μόνον εἴς τινας ἀνθρώπους καὶ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας ἐπιβάλλονται ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν σχέσεων, εἰς τὰς ὁποίας οὗτοι εὑρίσκονται πρὸς ἄλλα ἄτομα ἢ πρὸς τὸ σύνολον. Οὕτω π. χ. εἰδικὸν καθῆκον εἶναι τὸ νὰ τηρῇ τις τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ ἑταιρείας, εἰς ἣν ὡς μέλος ἀνήκει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Κυριακοῦ*, Χριστιανικὴ ἠθική.—*Χ. Ἀνδρούτσου*, Σύστημα ἠθικῆς.—*Fr. Paulsen* System der Ethik. —*Aug. Messer*, Ethik. — *Aug. Messer*, Sittenlehre. Χ. Σ.

Digitized by Google

Καθήκουρης. Οἰκογένεια πλοιοκτητῶν ἐξ Ὕδρας, ἀκμάζουσα ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετέσχε τῆς φιλορρωσικῆς κινήσεως τοῦ 1807. Καταδιωχθεῖσα κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, ὁπόθεν πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὕδραν μετὰ τὸ 1812. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα, πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Καθήκουρη διεκρίθησαν ὡς πυρποληταὶ καὶ Ἀγωνισταί. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται:

—1) *Ἀντώνιος*. Ἐπολέμησεν εἰς τὸν Καφηρέα, τὴν Ἄνδρον, τὴν Λέσβον καὶ τὸν Ἀμβρακικόν. Μετέσχε τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ βρικίου, ὅπερ ἐκάη εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ λόρδου Κόχραν τῷ 1827.

—3) *Βασίλειος*. Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτει ὑπὸ τὸν Δημ. Κριεζῆν, κατόπιν δὲ ἐπολέμησεν εἰς τὸ πυρπολικὸν «Μέγαιρα». Μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν λόρδον Κόχραν ἐκστρατείας εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ τῆς πυρπολήσεως τοῦ τουρκικοῦ βρικίου ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς.

— 3) *Εὐάγγελος*. Ὑπηρέτησεν ὡς πυρπολητὴς ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1830, κατόπιν δὲ παρέμεινεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν.

—4 *Μιχαήλ*. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ τῶν πολεμικῶν «Κίμων» καὶ «Θεμιστοκλῆς» τοῦ Τομπάζη. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρώτην ἐναντίον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐτραυματίσθη δὲ εἰς τὸ Μεσολόγγιον τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

καθήκω· φθάνω, ἐξικνοῦμαι: «καθήκει μέχρι τοῦ ποταμοῦ» || ἁρμόζω, πρέπω: «ὁ καθήκων χρόνος», «ἐν τῇ καθηκούσῃ ὥρᾳ».

καθηλῶ (—*όω*), ἀόρ. *καθήλωσα* — *καθηλώθην*, παθ. μετχ. *καθηλωμένος*· στερεώνω δι' ἥλων, καρφώνω· || κάμνω τινὰ νὰ σταματήσῃ, νὰ μείνῃ ἀκίνητος: «καθήλωσε τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων του».

καθήλωμα [*Ναυτ.*] (γαλλ. maillotage). Προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῆς προσκολλήσεως ἐπὶ τῆς γάστρας ἐγχυματικῶν ζωϋφίων, φθειρόντων τὴν ἐπένδυσιν αὐτῆς, καὶ ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΣΤ', συνιστάμενον εἰς τὴν καθήλωσιν, πυκνῶς καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑφάλων, ἥλων μετὰ μεγάλης κεφαλῆς. Ἡ ἀπόδοσίς του ἦτο μετριωτάτη, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀντίστασίς του εἰς τὸ ὕδωρ ἐμείου αἰσθητῶς τὴν ταχύτητα. Ἀγγλικὰ ᾐχμαλωτισμένα πλοῖα, ἀχθέντα εἰς Βρέστην τῷ 1778, ἀπεκάλυψαν εἰς τοὺς Γάλλους ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀντὶ *καθηλώματος* μετεχειρίζοντο *ἐπιχάλκωσιν*. Ἡ ἐπιτυχία τῶν δοκιμῶν τῆς φρεγάτας «Iphigénie», ἐφ' ἧς ἐφηρμόσθη τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ νεωτερισμὸς οὗτος, ἐξετόπισε διὰ παντὸς τὸ καθήλωμα, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1779 ἤρξαντο ἀντικαθιστῶντα πάντα τὰ γαλλικὰ πολεμικά, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ μὴ ἀγγλικὰ ἐμπορικά, διὰ τῆς ἐπιχαλκώσεως. Σ. Ε. Λ.

καθήλωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθηλοῦν, στερέωσις δι' ἥλων, κάρφωμα.

— [*Τακτ.*] *Καθήλωσις* καλεῖται ἡ κατάστασις ἐπιτιθεμένης πεζικῆς τινος μονάδος, ἀδυνατούσης νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν περαιτέρω προχώρησίν της, ἅτε βαλλομένης δραστικῶς ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἀντιπάλου (πεζικοῦ, πυροβολικοῦ, ἀεροπλοίας) καὶ ἐξαναγκαζομένης νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ χώρου, ἐφ' οὗ ἀνεκόπη ἡ προχώρησίς της. Ἡ καθήλωσις ἐπέρχεται συνήθως εἰς τὰς μικρὰς ἀποστάσεις, σπανίως δ' εἰς τὰς μεσαίας. Πεζική τις μονάς, περιπεσοῦσα εἰς καθήλωσιν, ὀφείλει νὰ προσπαθήσῃ ὅπως τὸ ταχύτερον ἀποκαθηλωθῇ· ὡς μόνα δ' ἐνδεικνύμενα μέσα εἶναι ἡ *ἀντικατάστασις* ἢ ἡ *ἐνίσχυσις* (βλ. λ.), ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποκτηθῇ ὑπεροχὴ πυρὸς ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου, καὶ συγχρόνως ἡ ἐκτέλεσις καταλλήλου ἑλιγμοῦ (πλευρικῆς συνήθως ἀντεπιθέσεως). Ἐάν, μετὰ τὴν καθήλωσιν, δὲν ἐπιτευχθῇ ταχέως ἀποκαθήλωσις, τότε θὰ ἐπακολουθήσῃ μοιραίως καὶ *ἀγκίστρωσις* (βλ. λ.), ἐξ ἧς, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ τὸ πεζικὸν τοῦτο, πρέπει νὰ ἐκτελέσῃ *ἀποκαθήλωσιν*, συνώνυμον τότε τοῦ ὅρου *ἀπαγκίστρωσις* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

καθημαγμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *καθαιμάσσω*, πλήρης αἵματος, καταματωμένος.

κάθημαι, παρατ. *ἐκαθήμην*, ἀόρ. *ἐκάθισα* (τοῦ *καθίζω*, βλ. λ.)· εἶμαι καθισμένος, κοιν. *κάθομαι*: «κάθημαι ἐπὶ ἕδρας,—ἐπὶ ἑδράνου,—ἐπὶ θρόνου,—ἐπὶ λίθου», ἀντίθ. *ἵσταμαι ὀρθός, ἐγείρομαι, ἀνίσταμαι*· || διάγω, διατελῶ: «ἐκαθήμην σιωπῶν,—ἀκούων,—γράφων»· || ἀρχ. ἐπὶ στρατοῦ, στρατοπεδεύω· || ἐπὶ δικαστῶν, δικάζω, συνεδριάζω καὶ ἄλλως, βλ. *κάθομαι* καὶ *καθίζω*.

καθημαξευμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *καθαμαξεύω* (βλ. λ.).

καθημέραν· ἐπίρρ. ἀντὶ *καθ' ἡμέραν*, καθ' ἑκάστην, καθημερινῶς.

«Καθημερινά». Ἐφημερὶς ἑλληνική, ἐκδοθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1886.

καθημερινὴ (ἡ)· βλ. *καθημερινός*.

«Καθημερινή». Ἐφημερὶς πολιτική, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ 1888 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μιχ. Π. Λάμπρου.

—**«Καθημερινή»**. Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Καλάμαις κατὰ τὸ ἔτος 1899.

—**«Καθημερινή»**. Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1919 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ *Γ. Ἀ. Βλάχου*, μὲ ἐπανειλημμένας βιαίας διακοπὰς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ. Ἀνεξάρτητον ὄργανον ἀντιβενιζελικῆς ἀδιαλλαξίας καὶ συντηρητικότητος ἐν παντί, ἔσχεν εὐρεῖαν διάδοσιν καὶ ἤσκησε σημαντικὸν ἐπηρεασμόν. Διακρίνεται διὰ τὴν σφοδρὰν μαχητικότητά της, τὴν ἐντυπωτικὴν ἀρθρογραφίαν, τὸ καλαίσθητον ὕφος, τὴν παικτικὴν καὶ σατιρικὴν διάθεσιν, τὴν αἴσθησιν καὶ ἔξαρσιν τοῦ «ζητήματος τῆς ἡμέρας». Τὰς πολιτικάς, κοινωνικὰς καὶ φιλολογικὰς γνώμας της καθορίζει γενικῶς στερρὰ ἐμμονὴ εἰς τὴν παράδοσιν, χαρακτηριζομένη ἀπὸ τὴν ἕλξιν πρὸς ἓν ἐξιδανικευμένον παρελθὸν τάξεως, εὐπρεπείας καὶ αἰσθήματος, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ παρεισάγωνται τόνοι λυρικοὶ εἰς τὴν πλέον ὀξεῖαν πολεμικήν της.

—**«Καθημερινή»**. Ἑλληνικὴ ἐφημερὶς «ἀνεξαρτήτων ἀρχῶν» ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1921 ἐν Σικάγῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Σ. Κοτάκη καὶ Ν. Δημοπούλου.

καθημερινός, —*ή*, —*όν*, καὶ δημοτ. *καθημερνός*· ὁ καθ' ἡμέραν, καθ' ἑκάστην γινόμενος, ὁ ἑκάστης ἡμέρας: «καθημερινὴ τροφή,—ζωή,—δίαιτα,—ἐργασία», «ὁ καθημερινὸς ἄρτος»· || «καθημερινὴ ἐνδυμασία», «τὰ καθημερινά μου ροῦχα,—φορέματα», ἀντίθ. «γιορτινὰ ροῦχα»· || **καθημερινὸ** (τό), καὶ **καθημερνό**· ὡς οὐσιαστ. ἡ καθ' ἡμέραν τροφὴ καὶ αἱ ἄλλαι ἀνάγκαι: «ἔχω—, βγάζω—, κερδίζω τὸ καθημερνό μου»· || *καθημερινὴ* (ἡ) καὶ δημοτ. *καθημερνὴ* καὶ *καθεμερνή*· ἡ ἐργάσιμος ἡμέρα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς ἄλλας ἑορτάς: «ἐν ταῖς καθημεριναῖς ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς δεξιῷ μέρει τοῦ θρόνου καθέζεται, ἐν δὲ ταῖς Κυριακαῖς ἐν τῷ ἀριστερῷ», κοιν. «δουλεύει γιορτὴ - καθημερνή» ἢ «—καθημερινὴ καὶ σχόλη».—Ἐπίρρ. **καθημερινῶς**· καθ' ἡμέραν, καθ' ἑκάστην: «καταβαίνει εἰς Φάληρον καθημερινῶς».

καθημερινῶς· ἐπίρρ. τοῦ *καθημερινός*, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κάθε ἡμέρα, διαρκῶς, ἀδιακόπως: «καθημερινῶς τιμωρεῖται».

καθησιὰ (ἡ), **καθησιὸ** (τό)· ἀντὶ *καθισιά, καθισιό* (βλ. λ.).

καθησιὸ (τό)· ὀρθότερον *καθισιό* (βλ. λ.).

καθησυχάζω, ἀόρ. *καθησύχασα*· μετβ. κάμνω τινὰ νὰ ἡσυχάσῃ, κατευνάζω, καταπραΰνω: «μὲ καθησύχασεν ἡ ἐμφάνισίς του»· || ἐνθαρρύνω, κάμνω τινὰ νὰ ἐλπίζῃ: «ἡ εἴδησις αὐτὴ μᾶς καθησύχασε»· || ἐνίοτε ἀμετβ. ἡσυχάζω, λαμβάνω θάρρος: «μὲ τὴν εἴδησιν αὐτὴν καθησύχασα».

καθησύχασις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθησυχάζειν, κατευνασμός, καταπράϋνσις, ἀνάληψις θάρρους.

καθησυχαστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἁρμόδιος ἢ κατάλληλος ὅπως καθησυχάσῃ τινά. ἀντίθ. *ἀνησυχητικός*: «καθησυχαστικὴ εἴδησις», «λόγοι καθησυχαστικοί».—Ἐπίρρ. **καθησυχαστικῶς**.

Καθιάβαρ, καὶ **Κατιάβαρ** [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Κατιαουάρ*.

Καθιανὰ [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς συνοικισμὸς (83 κάτ., 1928) ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Ἀρωνίου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἐπὶ τοῦ ἰστορικοῦ παρὰ τὰ Χανιὰ πρὸς Α. Ἀκρωτηρίου Κυάμου (Κάβο-Μελέχα). Ε. Γ.

κάθιδρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πλήρης ἱδρῶτος, κοιν. *βουτημένος 'ς τὸν ἱδρῶτα* ἢ *μουσκεμένος ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα*: «ἐκάθισε εἰς τὸ ρεῦμα κάθιδρος»· || μεταγν. *καθίδρως*, —*ωτος* (ὁ, ἡ).

καθίδρυμα (τό)· ἵδρυμα ὑλικὸν ἢ ἠθικόν: «καθίδρυμα ἐθνικῆς γενναιοδωρίας».

καθίδρυσις, —*εως* (ἡ)· ἵδρυσις, τὸ νὰ λάβῃ τι ὕπαρξιν, σύστασις, ἐγκατάστασις.

καθιδρυτὴς (ὁ)· ἱδρυτής, ὁ δι' ὃν τι ἔλαβεν ὕπαρξιν.

καθιδρύω· ἱδρύω, κάμνω τι νὰ λάβῃ ὕπαρξιν, συνιστῶ, ἐγκαθιστῶ, ἐγκαθιδρύω.

καθιερῶ (—*όω*), ἀόρ. *καθιέρωσα* — *καθιερώθην*, παθ. μετχ. *καθιερωμένος*· καθιστῶ τι ἱερὸν κάμνω τι νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν Θεόν: «καθιέρωσε τὴν οὐσίαν τῷ Θεῷ»· || καθιστῶ τι νόμιμον, παραδεδεγμένον κοινῶς: «τὰ πρωτοτόκια καθιερώθησαν ὑπὸ τῆς παραδόσεως, ὑπὸ τῆς χρήσεως»· || **καθιερωμένα** (τά)· ὡς οὐσιαστ. τὰ ὡς νόμιμα ἢ ὡς ἔθη ἰσχύοντα, ἄλλως *νενομισμένα*.

καθιερωμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετχ. τοῦ *καθιερῶ*, ὡς ἐπίθ., ὁ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καταστὰς μόνιμος, παραδεδεγμένος, ὁ οἱονεὶ κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν τελούμενος: «καθιερωμένον δῶρον,—ἐπίδομα».

καθιέρωσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καθιεροῦν*, καθαγίασις: «ἡ καθιέρωσις τοῦ τόπου»· || ἡ ἀποδοχὴ ὡς νομίμου συνηθείας τινός: «ἡ καθιέρωσις τῶν πρωτοτοκίων».

—[*Λειτουργ.*] Βλ. *ἐγκαίνια*.

καθιερωτικός, —*ή*, —*όν*· ἀναφερόμενος εἰς τὴν καθιέρωσιν: «καθιερωτικὸς λόγος».

καθιζάνω· κατακάθημαι, κατέρχομαι εἰς τὸν πυθμένα ὡς ἴζημα· || ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πάσχω καθίζησιν, κατολισθάνω.

καθίζημα, (τό)· τὸ καθιζάνον, τὸ εἰς τὸν πυθμένα καταπῖπτον, κατακάθι, ἄλλως *ἴζημα* (βλ. λ.).

καθίζησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καθιζάνειν*, κάθισμα, κατολίσθησις τοῦ ἐδάφους, τοῦ οἰκοδομήματος: «ὁ τοῖχος ἔπαθε ρῆγμα ἕνεκα καθιζήσεως».

— [*Γεωλογ.*] Γεωλογικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον τέμαχός τι πετρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καταβυθίζεται καὶ φέρεται εἰς χαμηλοτέραν θέσιν. Τὰ αἴτια τῶν καθιζήσεων εἶναι ποικίλα. Ἐλάττωσις τοῦ ὄγκου ἢ ἀπομάκρυνσις ὑπογείων στρωμάτων, συνεπείᾳ μηχανικῶν ἢ χημικῶν ἐπιδράσεων, προκαλεῖ πολλάκις τὴν καθίζησιν (βούλιαγμα) τῶν ὑπερκειμένων. Αἱ κατολισθήσεις ἐπίσης συνοδεύονται κατὰ τὴν περιοχὴν ἀποσπάσεώς των ἀπὸ καθιζήσεις ἐδαφῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ καθιζήσεις γιγάντειοι, ἐγκατακρημνίσεις δηλαδὴ ἐκτεταμένων περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι γενικώτερα γεωτεκτονικὰ φαινόμενα. Προειδοποιητικὰ σημεῖα ἐπαπειλουμένων καθιζήσεων εἶναι ρωγμαὶ τοῦ ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται εἴτε μεμονωμέναι, εἴτε εἰς μέγαν ἀριθμὸν εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ καθιζήσῃ περιοχὴν ὡς καὶ περὶ αὐτήν. Κατὰ τὴν καθίζησιν ἀκούονται ἐνίοτε καὶ τριγμοὶ ἢ καὶ ἀσθενὴς βοή, ἂν δ' ἡ καθιζάνουσα μᾶζα εἶναι μεγάλη, προκαλοῦνται καὶ ἀσθενεῖς δονήσεις τοῦ πέριξ ἐδάφους. Καθιζήσεις ἐδαφῶν προκαλοῦνται καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν περιοχῶν, εἰς τὰς ὁποίας διεξάγονται ὑπογείως μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι, ὅταν ἡ ὑποστήριξις τῶν ὑπογείων στοῶν κλπ. εἶναι πλημμελής. Γ. Κ. Γ.

—**καθίζησις** *διὰ θερμοῦ* [*Ἰατρ.*]. Μέθοδος πρὸς βεβαίωσιν τοῦ σπληνάνθρακος, τοῦ παρατύφου, τῶν δηλητηριάσεων διὰ κρέατος, τοῦ μελιταίου πυρετοῦ καὶ τῆς μάλεως καὶ πρὸς ἀνίχνευσιν θερμοσταθῶν μικροβιακῶν ἀντιγόνων ἐπὶ σπλάγχνων σεσηπότων, ὁπότε καθίσταται ἀδύνατος ἡ μικροσκοπικὴ καὶ μικροβιολογικὴ ἔρευνα πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτῶν.

καθίζω, ἀόρ. *ἐκάθισα*, παθ. μετχ. *καθισμένος*· μεταβ. βάλλω τινὰ νὰ καθίσῃ: «ἐκάθισαν αὐτὸν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον», «τὸν ἐκάθισε 'ς τὸ κρεββάτι,—'ς τὸν καναπέ»· || φράσις: «τὸν ἐκάθισε 'ς τὸ σκαμνί»· ἐνν. *τοῦ κατηγορουμένου*, τὸν ἔκαμε νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς κατηγορούμενος· || «τὸ ἐκάθισε τὸ πλοῖο,—τὸ βαπόρι» τὸ προσήραξε, τὸ ἔρριψεν εἰς ἀβαθῆ ὕδατα· || καὶ ἀμεταβ. «κάθισε τὸ πλοῖον» προσήραξεν· || ἀμεταβ. κάθημαι, λαμβάνω θέσιν: «καθίζω πάντοτε πλησίον τοῦ πατρός μου», «ἐκάθισε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ ἐπρόσεχε».

καθίημι, ἀόρ. *καθῆκα* παθ. μετχ. *καθειμένος*· ἀφίνω τι νὰ κατέλθῃ, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ βάθος.

καθικετεύω· ἱκετεύω πολύ, παρακαλῶ θερμῶς.

καθίκι (τό)· βλ. *καθοίκι*.

καθιμῶ [*Ναυτ.*]· συνώνυμον τοῦ *καθαιρῶ ἐφόλκιον* καὶ τοῦ κοινοῦ ὅρου *μαϊνάρω βάρκα*.

καθισιὰ (ἡ)· τὸ διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον κάθηταί τις ἵνα λάβῃ τὸ γεῦμά του: «τρώει ἕνα ἀρνὶ 'ς τὴν καθισιά του», «μιὰ ὀκᾶ κρασὶ θέλει 'ς τὴν καθισιά του».

καθισιὸ (τό), καὶ ***καθίσι***· τὸ νὰ κάθηταί τις, τὸ νὰ μὴ ἐργάζεται, ἀνάπαυσις, ἀργία: «τό 'ριξε 'ς τὸ καθισιό», «ὅλη μέρα καθίσι».

κάθισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθίζειν, ἡ ἐπὶ ἕδρας τοποθέτησις τοῦ ἀνθρώπου: «δὲν μ' ἀρέσει τὸ κάθισμά σου, κάθισε καλύτερα»· || μεταφ. καθίζησις: «τὸ κάθισμα τοῦ ἐδάφους, — τοῦ τοίχου, — τοῦ σπιτιοῦ»· || «κάθισμα τοῦ πλοίου» ἡ προσάραξις ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἀβαθῶν ὑδάτων· || τὸ ἐφ' οὗ καθήμεθα, ἕδρα, ἕδρανον, θρόνος, σκαμνὶ κττ· || τὸ μικρὸν δωμάτιον τοῦ μοναχοῦ· μικρὸν κελλίον· || *καθίσματα* (τά)· ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, ψαλλόμενοι καθημένων τῶν πιστῶν.

Digitized by Google

— *[Βυζαντ.]* *Κάθισμα* ἐκαλεῖτο τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ *ἱπποδρόμου* (βλ. λ.), ὅταν μετέφερε (τῷ 330) τὴν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐχρησίμευε διὰ τὴν παραμονὴν τοῦ βασιλέως κατὰ τοὺς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἀγῶνας καὶ λοιπὰς τελετάς. Συνεκοινώνει μετὰ τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης (ὡς ἐκαλεῖτο μία τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν παλατίων κειμένων πολυτελῶν οἰκοδομῶν), δι' ἑλικοειδοῦς κλίμακος, ἥτις ἐκαλεῖτο *κοχλίας*, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρας θύρας κάτωθεν τοῦ καθίσματος κειμένης. Πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἱπποδρόμου τὸ κάθισμα εἶχεν ἐξώστην, ὅστις ἐκαλεῖτο *προκυπτικὸν κλουβίον* ἢ ἁπλῶς *πρόκυψις* ἢ *πρόκυμμα*, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ *σέντζον*, δηλαδὴ ὁ θρόνος, ἐφ' οὗ, καθήμενος ὁ βασιλεύς, παρηκολούθει τὰς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τελουμένας ἑορτάς. Ν. ΚΛΣ

— *[Ὑμνολ.]* Καλοῦνται *καθίσματα* τὰ ἐν τῷ Ὄρθρῳ μετὰ τὰ ἀπολυτίκια ψαλλόμενα τροπάρια, ἅτινα ἐκλήθησαν οὕτω, διότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ψαλλομένων τούτων ἐπετρέπετο νὰ κάθηνται οἵ τε ψάλται καὶ οἱ πιστοὶ πρὸς ἄνεσιν μικρὰν ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναγνώσεως ὡρισμένων καθισμάτων τοῦ Ψαλτηρίου. Τὰ καθίσματα ψάλλονται κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς εἰς σύντομον εἱρμολογικὸν μέλος, κατὰ δὲ τοὺς Ὄρθρους τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος εἰς ἀργὸν τοιοῦτον. Τὰς καθημερινὰς τὰ καθίσματα ἀναγινώσκονται χῦμα.

Ἐπίσης οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ (Ψαλτήριον) διαιροῦνται εἰς εἴκοσι καθίσματα, ἀναγινωσκόμενα κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν καὶ τὸν Ὄρθρον καὶ κληθέντα οὕτω, διότι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν δύνανται οἱ πιστοὶ νὰ κάθηνται. Ἡ εἰς εἴκοσι καθίσματα διαίρεσις τοῦ Ψαλτηρίου ἐθεσπίσθη διὰ τοῦ ιζ' κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

καθισταὶ *[Βυζ. Μουσ.]*. Δύο τῶν ἐκφωνητικῶν σημείων, ἅτινα ἐτίθεντο ἄνωθι ἢ κάτωθι τῶν λέξεων τοῦ κειμένου ἐν Εὐαγγελισταρίοις καὶ Πραξαποστόλοις τοῦ Η'—ΙΒ' αἰῶνος. Τὰ σημεῖα ταῦτα, γραφόμενα πάντοτε διὰ κοκκίνης μελάνης, ὑπεδήλουν μελικὴν ἀνάγνωσιν τῶν περικοπῶν τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἀποστόλων. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

καθίσταμαι· παθ. τοῦ *καθίστημι* (βλ. λ.).

καθιστάνω· βλ. *καθιστῶ*.

καθίστημι· παθ. *καθίσταμαι·* βλ. *καθιστῶ*.

καθιστικός, —ή, —όν· ὁ κατὰ τρόπον καθιστόν, ἑδραῖος: «καθιστικὴ ζωή» ὁ βίος τὸν ὁποῖον διάγει τις ἐργαζόμενος καθήμενος, «ἡ ζωὴ τοῦ τεχνίτου εἶναι καθιστική».

καθιστορῶ (—έω)· ἱστορῶ, ἐκθέτω λεπτομερῶς, διηγοῦμαι.

καθιστός, —ή, —όν· δημοτ., καθισμένος, καθήμενος, οὐχὶ ὀρθός: «δουλεύει καθιστός», «καθιστὴ ἡ ἀλόρθη ἤσουνα 's τὴν ἐκκλησία;».—Ἐπίρρ. *καθιστά:* «δὲν κυνηγοῦν καθιστά».

καθιστῶ (—άω), ἀόρ. *κατέστησα—κατέστην* καὶ σπαν. *κατεστάθην*, παθ. μετχ. *κατεστημένος* (ἀντὶ τῆς *καθεστηκὼς* καὶ *καθεστώς*), παθ. *καθίσταμαι* καὶ σπαν. *καθιστῶμαι·* κάμνω τι νὰ λάβῃ θέσιν τινά, ὑπόστασιν, ὕπαρξιν, τοποθετῶ, διορίζω: «κατέστησε κληρονόμους τοὺς ἀνεψιούς του» ‖ κάμνω τινὰ νὰ γίνῃ τι, νὰ ἀποβῇ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος: «ἡ φιλοπονία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ», «ἡ τύχη τὸν κατέστησε πλούσιον», «ἕνεκα τῆς πλεονεξίας του κατέστη μισητὸς εἰς τὴν κοινωνίαν», «κατέστη δυνατόν, — εὔκολον, — δύσκολον».

Κάθκαρτ (Cathcart). —1) ***Γουλιέλμος Σῶ, κόμις***—. Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης (1755—1843). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἤτον καὶ εἰς τὰ πανεπιστήμια Δρέσδης καὶ Γλασκώβης. Διώκησεν ἀγγλικὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Ἀμερικανικὸν πόλεμον, ἐπολέμησε δ' ἐπίσης εἰς Φλάνδραν καὶ Γερμανίαν κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους καὶ ἡγεῖτο τῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα τῷ 1807 κατέλαβον τὴν Κοπεγχάγην. Τῷ 1812 ἐτοποθετήθη πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Ρωσίᾳ καὶ στρατιωτικὸς ἀντιπρόσωπος παρὰ τῷ ρωσικῷ στρατῷ. Τῷ 1814 διὰ τὰς διπλωματικάς του ἐπιτυχίας τοῦ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος.

—2) ***Κάρολος - Μώρραιη.*** Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ φυσικὸς (1783—1859), υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω καὶ ἐπὶ μακρὸν γνωστὸς ὡς ὑποκόμις *Γρῆνοκ*. Μετέσχεν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν καὶ τῶν Ναπολεοντείων πολέμων παρευρεθεὶς εἰς τὰς μάχας τῆς Βαρόσσας, Σαλαμάγκας καὶ τοῦ Βατερλῶ. Κατόπιν ἠσχολήθη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας καὶ ἀνεκάλυψεν ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε γρηνοκίτην. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν Βρεττανικὴν Βόρειον Ἀμερικήν.

3) ***Σὲρ Γεώργιος.*** Ἄγγλος στρατιωτικὸς (1794—1854). Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, εἰσελθὼν εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1810 καὶ γενόμενος τῷ 1813 ὑπασπιστὴς τοῦ πατρός του, πρεσβευτοῦ τότε ἐν Ρωσίᾳ, καὶ τῷ 1815 ὑπασπιστὴς τοῦ Οὐέλλιγκτων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλῶ. Ὡς ἀρχιστράτηγος εἰς τὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐκέρδισε πολλὰς νίκας καὶ ἀπέθανε φονευθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἴνκερμαν, τὴν 5 Νοεμβρίου 1854. Ἐδημοσίευσε «Σημειώσεις ἐπὶ τοῦ πολέμου ἐν Ρωσίᾳ καὶ Γερμανίᾳ τῷ 1812—1813» (1850).

Κάθκιν - Πὴκ (Cathkin Peak) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς ἐν Ν. Ἀφρικῇ ὀροσειρᾶς *Ντράκενσμπεργκ* (βλ. λ.).

καθὸ· ἀντὶ *καθ' ὅ*, ἐπειδή, καθόσον (ἄνευ ῥήματος), ὡς: «ἀπελύθη καθὸ ἀνίκανος», «ὑπεστηρίχθησαν καθὸ φίλοι,—συγγενεῖς».

καθοδήγησις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθοδηγεῖν, ὁδηγία, ποδηγέτησις.

καθοδηγία (ἡ)· ὁδηγία, καθοδήγησις.

καθοδηγῶ (—έω)· ὁδηγῶ, δεικνύω τὴν ὁδόν· ‖ καθόλου, συμβουλεύω, χειραγωγῶ: «τὸν καθωδήγησεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, — εἰς τὴν τέχνην».

καθοδικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κάθοδον, ὁ χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τῆς καθόδου: «καθοδικαὶ ἀκτῖνες».

— **καθοδικαὶ ἀκτῖνες** *[Φυσ.]·* βλ. *ἀκτῖνες καθοδικαί*.

κάθοδος (ἡ)· τὸ κατέρχεσθαι, ἡ πρὸς τὰ κάτω πορεία, κατάβασις, ἀντίθ. *ἄνοδος:* «κάθοδος εἰς τὸν Ἅδην», «κάθοδος πρὸς τὴν θάλασσαν» ‖ ἐπάνοδος, ἐπιστροφή: «ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν», «ἐπετράπη ἡ κάθοδος τῶν ἐξορίστων».

— *[Φυσ.]* Ἐν τῇ φυσικῇ καλοῦμεν *κάθοδον* τὸν ἀρνητικὸν πόλον πηγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὡς καὶ πᾶν ἠλεκτρόδιον συγκοινωνοῦν πρὸς ἀρνητικὸν πόλον πηγῆς ἠλεκτρισμοῦ. Κ. Π.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται *κάθοδοι* (κοιν. *κουβούσια*) τὰ ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων ἢ τῶν ὑποστρωμάτων τῶν πλοίων τετράγωνα ἀνοίγματα, κατασκευαζόμενα κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον των, διὰ τὸν ἀερισμὸν τῶν ὑποφραγμάτων ἢ τοῦ κύτους, διὰ τὴν συγκοινωνίαν ἐν τῷ πλοίῳ

Κάθοδος μετὰ τῆς πλαισιούσης αὐτὴν βαλβῖδος στερεουμένης καὶ δι' ἐγκαρσίας διάπηγος.

καὶ διὰ τὴν ἔνθεσιν ἢ ἐξαγωγὴν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων. Ἑκάστη κάθοδος πλαισιοῦται γύρωθεν διὰ τῆς *βαλβῖδός* της (κοιν. *κάσσα τοῦ κουβουσιοῦ*), ὑπερεχούσης τοῦ καταστρώματος κατὰ ἕνα περίπου πόδα, πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰσροῆς εἰς τὰ ὑποφράγματα τῶν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ὑδάτων. Αἱ κάθοδοι κλείονται διὰ τῶν *καθεκτῶν* των (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

— *[Βυζ. Μουσ.]* Βλ. *κατάβασις*.

— **κάθοδος ἀτέρμων** (descente infinie) *[Μαθ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν περιωνύμου Γάλλου μαθηματικοῦ Fermat ἐπινοηθεῖσα μέθοδος, καθ' ἣν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἀδυνάτου μιᾶς οἱασδήποτε προτάσεως ἀφορώσης φυσικοὺς ἀριθμοὺς ἀποδεικνύομεν, ὅτι, ἂν ἀκέραιοι α, β, γ,... ἐπλήρουν (ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν) τὴν ἐν λόγῳ πρότασιν, τότε καὶ ἄλλοι ἀριθμοὶ α', β', γ',... ἀντιστοίχως μικρότεροι τῶν α, β, γ,..., θὰ ἐπλήρουν τὴν αὐτὴν πρότασιν. Ἡ ἀπόδειξις τοιούτου γεγονότος μᾶς ἄγει ὄντως εἰς τὸ νὰ πεισθῶμεν, ὅτι ἦτο ἄτοπος ἡ παραδοχὴ ἡμῶν, καθ' ἣν ὑπάρχουν ἀριθμοὶ φυσικοὶ α, β, γ,... πληροῦντες τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θεωρηθείσης προτάσεως· καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀποδεικτικὴ μέθοδος, καθ' ἣν κατωρθώσαμεν νὰ δείξωμεν, ὅτι, ἂν ἀριθμοὶ ἀκέραιοι α, β, γ,... ὑπόκεινται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θεωρηθείσης προτάσεως, ὑπάρχουν τότε ἀριθμοὶ φυσικοὶ α', β', γ',... ἀντιστοίχως μικρότεροι τῶν πρώτων, ὡσαύτως ὑποκείμενοι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς αὐτῆς προτάσεως, ἀποτελεῖ συλλογισμὸν δυνάμενον νὰ ἐπαναλαμβάνηται ἐπ' ἄπειρον, οὕτως ὥστε ἀφοῦ ἐκ τοῦ συστήματος α, β, γ,... κατήλθομεν εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀντιστοίχως μικροτέρων α', β', γ',..., ἐκ τοῦ συστήματος τούτου πάλιν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἰδίου ἀκριβῶς συλλογισμοῦ θὰ κατέλθωμεν εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀριθμῶν α'', β'', γ'',... ἀντιστοίχως πάλιν μικροτέρων τῶν α', β', γ',.. καὶ οὕτω καθεξῆς· δυνάμεθα δηλαδὴ δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ νὰ κατερχώμεθα ἐπ' ἄπειρον ἀπὸ συστήματος φυσικῶν ἀριθμῶν εἰς ἄλλο σύστημα ἀντιστοίχως μικροτέρων καὶ οὐδεὶς λόγος θὰ παρεμποδίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἐπ' ἄπειρον ἐπανάληψιν τοῦ ἰδίου πάντοτε συλλογισμοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπιτρέπει ἀπὸ τοῦ συστήματος α, β, γ,... νὰ κατέλθωμεν εἰς τὸ σύστημα τῶν α', β', γ',..

Ἔχομεν δηλαδὴ μίαν ἀτέρμονα κάθοδον. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν ὁσονδήποτε μεγάλοι καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν οἱ α, β, γ,... διὰ τῆς ὁλονὲν μεταβάσεως εἰς ἄλλους μικροτέρους θὰ ἔπρεπεν, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀνωτέρω δυνατότητα τῆς ἀτέρμονος καθόδου, νὰ εὕρωμεν εἰς τοὺς κατερχομένους ἀναποφεύκτως ἀριθμοὺς τὴν μονάδα. Ἡ ἀντίφασις αὕτη μᾶς ἄγει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἦτο ἄτοπος ἡ ἐν ἀρχῇ γενομένη παραδοχή, καθ' ἣν ἡ θεωρηθεῖσα πρότασις πληροῦται ἀπὸ σύστημα α, β, γ,... φυσικῶν ἀριθμῶν. Τῆς μεθόδου ταύτης ἔκαμε χρῆσιν εἰς πλεῖστα προβλήματα τῆς ἀριθμητικῆς ὁ Fermat, ὅπως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ διὰ τὴν πολυθρύλητον καὶ ἀπολεσθεῖσαν γενικὴν ἀπόδειξιν τοῦ θεωρήματος, καθ' ὃ ἡ ἐξίσωσις $x^v + y^v = z^v$ δὲν ἔχει ἀκεραίας ὡς πρὸς x, y, z λύσεις, τοῦ ν ὄντος θετικοῦ καὶ μεγαλυτέρου τοῦ 2. Ἐπίσης καὶ ὁ Euler εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀνωτέρω θεωρήματος διὰ ν=4 μετεχειρίσθη τὴν αὐτὴν μέθοδον. Α. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

— **κάθοδος** ***τῶν μυρίων***. Οὕτως ὠνομάσθη ἡ μετὰ τὴν παρὰ τὰ *Κούναξα* (βλ. λ.) μάχην (401 π. Χ.) κατάβασις τῶν *μυρίων* ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ξενοφῶντος, οἵτινες κατόπιν πολλῶν ταλαιπωριῶν καὶ ἀγώνων κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ἡ τόλμη δὲ καὶ ἡ μετὰ δεξιότητος κατόρθωσις τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου, πρὸς ὃ παρέβαλον τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Μορῶ διὰ τῶν στενῶν παρόδων τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, τῷ 1796, ἀποτελοῦσι τὸ μᾶλλον ἐπαγωγὸν μέρος τῆς «*Κύρου* Ἀναβάσεως» (βλ. λ.) τοῦ Ξενοφῶντος. —Π.

—**καθόδου** ***βαλβὶς*** *[Ναυτ.]·* βλ. λ. *βαλβὶς* τῆς καθόδου.

καθοίκι (τό), πληθ. *καθοίκια*, μεσαιων. *κάθοικα·* τὰ οἰκιακὰ σκεύη, ἰδίᾳ ἀγγεῖα οἱαδήποτε· ‖ τὸ νυκτερινὸν ἀγγεῖον, τὸ λάσανον, τὸ οὐροδοχεῖον· ‖ μεταφ. ὑβριστικὸς χαρακτηρισμὸς ὑπὸ τῶν χυδαιοτέρων. (Ἡ λ. ἀπὸ τοῦ *κατοίκια*, ὅπερ ἤδη ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, σημαίνοντος τὰ ἐν τῷ οἴκῳ πράγματα πλὴν τῶν ἐνδυμάτων· διὰ τὴν τροπὴν τοῦ *τ* εἰς *θ* πβλ. τὸ μετγ. *καθ' ἰδίαν* ἀντὶ *κατ' ἰδίαν*.)

καθολικὰ (τὰ) (universalia) *[Φιλοσ.]*. Ὅρος τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἀναφερόμενος εἰς τὰς ἐννοίας. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διεκρίνοντο πέντε εἰδῶν καθολικά: τὸ γένος, τὸ εἶδος, ἡ διαφορά, τὸ ἴδιον καὶ τὸ συμβεβηκός. Ἡ ταξινόμησις αὕτη τῶν καθολικῶν στηρίζεται ἐπὶ ἐξακριβώσεως τῆς λογικῆς αὐτῶν σημασίας, δηλαδὴ τοῦ ρόλου αὐτῶν ἐν τῇ διανοήσει. Δὲν ἀποβλέπει ὅμως εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς οὐσίας καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῶν. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐκίνησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλοσόφων. Ὁ Πλάτων ἀπέδιδεν εἰς τὰ καθολικὰ (τὰς *ἰδέας*) ὑπόστασιν κεχωρισμένην καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ νοοῦντος αὐτὰ νοῦ. Τὴν αὐτὴν στάσιν ἐνώπιον τοῦ ζητήματος ἐτήρησαν καὶ οἱ ἔμμεσοι ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἱ νεοπλατωνικοὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς. Ἀπ' ἐναντίας ὁ Στίλπων καὶ ἄλλοι μεγαρικοί, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ στωικοί, ἐθεώρουν τὰς ἐννοίας (τὰ καθολικὰ) μᾶλλον ὡς προϊόντα νοητικῆς ἀφαιρέσεως, ἐστερημένα πάσης ἀνεξαρτήτου ὑποστάσεως.

Ἐν τῇ σχολαστικῇ φιλοσοφίᾳ ἐπεκράτησε τὸ πρῶτον ἡ πραγματοκρατικὴ ἀντίληψις ἀφ' ὅτου ὁ Ροσκελῖνος ὑπεστήριξε τὴν ἀντίθετον θεωρίαν, καθ' ἣν τὰ καθολικὰ εἶναι ἁπλᾶ ὀνόματα προσδιορίζοντα νοητικὰς ἀφαιρέσεις, ἐνῷ πραγματικὴν ὕπαρξιν ἔχουν μόνον τὰ καθ' ἕκαστον (universalia post rem). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν πραγματοκρατικὴν λύσιν ἔδιδον εἰς τὸ πρόβλημα τῶν καθολικῶν ὁ Γουλιέλμος ἐκ Champeaux καὶ ὁ Ἀνσέλμος τῆς Καντερβουρίας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὰ καθολικὰ εἶναι πάντα κεχωρισμένα τῶν αἰσθητῶν, προϋπάρχοντα αὐτῶν (universalia ante rem), ἐνῷ ὁ Ἀβαιλάρδος προέτεινε λύσιν συγχωνεύουσαν τρόπον τινὰ τὰς δύο ἀντιθέτους θεωρίας, ἀποδεχόμενος ὅτι τὰ καθολικὰ ἔχουν μὲν ὕπαρξιν πραγματικήν, ἀλλ' ἐν τῷ νῷ καὶ μόνον (conceptualismus). Ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτος ἀποδέχεται τὴν ὕπαρξιν τῶν καθολικῶν πρὸ τῶν καθ' ἕκαστα πραγμάτων (ante rem) ἐν τῇ θείᾳ διανοίᾳ, καὶ μετὰ τὰ πράγματα (post rem) ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ πρόβλημα τῶν καθολικῶν ἐννοιῶν ἔλαβε διαφόρους λύσεις, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὅμως διακρίνονται πάντοτε αἱ αὐταὶ τάσεις, αἱ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη σχηματισμέναι: ἡ ὀνοματοκρατικὴ καὶ ἡ πραγματοκρατική. Αἱ περὶ ἰδεῶν ἢ ἐννοιῶν ἐξηγήσεις τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Λεϊβνιτίου ἀναφέρονται εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο. Ἡ ὀνοματοκρατικὴ τάσις ἐπεκράτησε πρὸ παντὸς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐμπειριοκρατίας καὶ μετ' αὐτὴν παρὰ τοῖς μεγάλοις φιλοσόφοις τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, Locke, Hume καὶ λοιποῖς. Δὲν εἶναι δὲ ξένη πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῶν πρώτων ἐμπειριοκρατικῶν συστημάτων. Αἱ δὲ πραγματοκρατικαὶ θεωρίαι, ὅσῳ μᾶλλον ἐπιβάλλεται εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ παντὸς εἴδους μεταφυσικῆς, τόσῳ ὀλιγωτέρους ἔχουν ὀπαδούς.

ΜΑΞΙΜΙΑΝΗ ΠΟΡΤΑΣΗ

Digitized by Google

καθολίκευσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθολικεύειν, γενίκευσις.

καθολικευτικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἁρμόδιος, ὁ κατάλληλος πρὸς τὴν καθολίκευσιν, ὁ ἐπιφέρων καθολίκευσιν.

καθολικεύω· καθιστῶ τι καθολικόν, γενικεύω.

καθολικίζω· μιμοῦμαι, ἀσπάζομαι τὰ τῶν καθολικῶν.

Καθολικισμός. Τὸ κυριώτατον γνώρισμα αὐτοῦ εἶναι ἡ αὐθεντία καὶ ἡ ἑνότης, ἐκδηλουμένη οὐ μόνον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διοικήσει καὶ τῇ γλώσσῃ, ἀκόμη δὲ καὶ ἐν τῇ αὐστηρᾷ συνοχῇ καὶ συνεπείᾳ, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὰς ἰδέας καὶ τὰς πράξεις τῆς καθολικῆς ἱεραρχίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Ὅπως ὅλα τὰ ἱστορικῶς γεννηθέντα φαινόμενα, οὕτω καὶ ὁ Καθολικισμὸς ἐμφανίζει δύο ὄψεις, τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικήν, αἵτινες συνδέονται στενῶς πρὸς ἀλλήλας, ὡς τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχήν. Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις εἶναι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διήκει δι' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἐν τῇ δογματικῇ καὶ τῇ ἠθικῇ διδασκαλίᾳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· τὴν δὲ ἐξωτερικὴν ὄψιν ἀποτελεῖ ἡ διοίκησις μετὰ τῆς ἱεραρχίας καθόλου καὶ ἡ λατρεία. Βάσις τῶν περὶ σωτηρίας ἰδεῶν τοῦ Καθολικισμοῦ εἶναι ἡ πίστις, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς initium humanae salutis, fundamentum et radix omnis justificationis· ὑπὸ ταύτην δὲ νοεῖται φυσικὰ ὄχι πᾶσα χριστιανικὴ πίστις καθόλου, ἀλλ' ἡ «καθολικὴ πίστις, ἥτις μόνη καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον μακάριον». Ἡ πίστις αὕτη εἶναι κυρίως ὑπακοὴ καὶ ὑποταγὴ ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ ἀναγνώρισις τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πιστευομένου. Τὰ δόγματα εἶναι τρόπον τινὰ νόμοι, οἵτινες ἀπαιτοῦσιν ὑπακοήν· τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι ὁ Καθολικισμὸς ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν σχέσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ δόγμα. Ἐν τούτοις δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν πίστιν ὡς πρᾶξιν ὑποταγῆς, πᾶσα δὲ δογματικὴ καὶ πᾶσα προσωπικὴ εὐσέβεια μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην εἶναι διὰ τὸν Καθολικισμὸν δυνατή. Πρῶτον ἡ πίστις, ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μόνη παρέχει τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς δογματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῆς διδασκαλίας καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῆς. Τοῦτο στηρίζεται βεβαίως ἐπὶ τῆς ὀρθῆς ἀρχῆς credo ut intelligam καὶ δικαίως ὁ Καθολικισμὸς ἀπέρριψε πάντοτε τὰς προσπαθείας τῶν θεολόγων ἐκείνων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν ἀντίθετον ἀρχὴν τοῦ intelligo ut credam. Ἡ πίστις εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας, αὕτη δὲ συντελεῖται τὸ μὲν διὰ τῆς χάριτος, τὸ δὲ διὰ τῶν ἔργων, ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται πρὸς κατόρθωσιν τῆς σωτηρίας ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς χάριτος. Πρὸς τὴν τοιαύτην περὶ σωτηρίας ἀντίληψιν ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία. Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ μὲν ὁ πλήρης ἀγάπης πατήρ, ὁ περέχων δαψιλῶς τὴν χάριν αὐτοῦ, τὸ δὲ ὁ δίκαιος κριτής, ὁ κρίνων ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς περὶ τὴν σωτηρίαν θείας οἰκονομίας ὡς lex gratiae, ὡς νόμος, ὅστις ὡς τοιοῦτος ἀπαιτεῖ, καὶ ὡς χάρις, ἥτις ὡς τοιαύτη παρέχεται. Ἀμφότερα εἶναι ἐξ ἴσου ἀναγκαῖα· ἀλλ' ἄνευ τῆς χάριτος οὐδέν ἐστι γενέσθαι. Διότι ὑπάρχει μὲν φυσική τις ἀποκάλυψις καὶ ἠθική, ἀλλ' αὗται δὲν ἐξαρκοῦσι πρὸς σωτηρίαν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἀνθρώπινος λόγος καὶ ἀποκάλυψις τελοῦσιν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα. Τὴν χάριν παρέχει ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν πιστὸν διὰ τῶν μυστηρίων, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμποδίζει ὁ ἴδιος τὴν παροχὴν ταύτην διὰ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη μεταξὺ φύσεως καὶ χάριτος ὑπῆρχεν ἤδη καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἀθῳότητος καὶ τῆς ἁγνότητος (status integritatis) τελοῦντα ἄνθρωπον δύο τινά: τὰ dona naturae καὶ τὰ dona gratiae, τὴν ἀθανασίαν, τὸν νοῦν καὶ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν σῴζουσαν χάριν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου. Διὰ τῆς πτώσεως ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσε τὴν χάριν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθά, ἡ δὲ φύσις αὐτοῦ διεφθάρη, ἐπειδὴ ἐκυριάρχησεν αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία ὡς fomes peccati, ὡς ἑστία τῆς ἁμαρτίας. Ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἐκπηγάζουσιν αἱ καθ' ἕκαστον ἁμαρτίαι, τὰ peccata actualia, αἱ ὁποῖαι διαιροῦνται εἰς ἁμαρτήματα τῆς καρδίας, τοῦ στόματος καὶ τῆς πράξεως (peccata cordis, oris, operis). Διὰ τούτων αὐξάνεται ἡ δύναμις τοῦ πονηροῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ γεννᾶται ἡ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καθόλου ῥοπή, ἥτις ὅμως οὐδέποτε ὁδηγεῖ εἰς πλήρη διαφθοράν. Τὰ ἁμαρτήματα ὑποδιαιροῦνται περαιτέρω εἰς *καίρια* ἢ *θανάσιμα* (peccata principalia ἢ capitalia), ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, καὶ εἰς *ἐπουσιώδη* (peccata venialia). Ἐκ τῆς ἁμαρτίας δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς χάριτος· ἀλλὰ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῆς ὀφείλει νὰ προπαρασκευασθῇ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων. Ἀμφότερα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν προϋπόθεσιν τῆς δικαιώσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς τὸ μὲν παρέχει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, τὸ δὲ ἀνακαινίζει συγχρόνως τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἡ δικαίωσις δὲν ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς θείας περὶ τὴν σωτηρίαν οἰκονομίας· εἰσάγει μόνον, παρασκευαζομένη διὰ τῆς συνεργίας τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸν ἁγιασμόν, ἡ πρὸς τὸν ὁποῖον προσπάθεια διαρκεῖ καθ' ὅλον τὸν βίον, συνεχίζεται μετὰ θάνατον καὶ τερματίζεται ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἀνάλογος πρὸς τὴν περὶ χάριτος, δικαιώσεως καὶ ἁγιασμοῦ διδασκαλίαν τοῦ Καθολικισμοῦ εἶναι ἡ διάκρισις διαφόρων εἰδῶν ἐν τῇ μιᾷ χάριτι. Οὕτως ἔχομεν χάριν δημιουργοῦσαν τὴν σωτηρίαν, δηλαδὴ τὴν πρώτην, τὴν καλοῦσαν χάριν (gratia gratum faciens)· χάριν συμβάλλουσαν εἰς τὴν δικαίωσιν, βοηθοῦσαν τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ πρὸς δικαίωσιν προσπαθείᾳ αὐτοῦ (gratia actualis)· τέλος χάριν συνοδεύουσαν τὴν δικαίωσιν (gratia habitualis). Ἐννοεῖται, ὅτι καθ' ὅλα ταῦτα τὰ στάδια πρὸς ἐπίτευξιν τῆς σωτηρίας, τῆς δικαιώσεως καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ συνεργεῖ μετὰ τῆς χάριτος ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἡ χάρις. Ἡ χάρις δὲ αὕτη παρέχεται εἰς τὸν συνεργοῦντα κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἄνθρωπον διὰ τῶν μυστηρίων καὶ ἄλλων τινῶν μυστηριακῶν τελετῶν. Τὰ μυστήρια εἶναι, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν. Ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, ἐνεργοῦσι δὲ ex opere operato, δηλαδὴ διὰ μόνης τῆς τελέσεως αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἀναγκαίαν πίστιν. Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία διακρίνει ἐν τοῖς μυστηρίοις μορφὴν (forma), δηλαδὴ τὸν τύπον, τὸν λόγον καὶ ὕλην (materia sacramenti), ἤτοι τὰ ὁρατὰ σημεῖα. Ἡ πηγὴ τῆς χάριτος δὲν ἐξαντλεῖται διὰ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων, τῶν ὁποίων τὰ τρία, βάπτισμα, χρίσμα καὶ ἱερωσύνη, φέρουσιν ἀνεξάλειπτον χαρακτῆρα καὶ δὲν δύνανται διὰ τοῦτο νὰ ἐπαναληφθῶσι. Παρ' αὐτὰ ὑπάρχουσι τὰ sacramentalia, τελεταί τινες μυστηριακοῦ χαρακτῆρος, αἵτινες εἶναι δημιουργία οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας ὡς οἰκονόμου τοῦ θησαυροῦ τῆς χάριτος. Ταῦτα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μυστήρια, ἐνεργοῦσι ex opere operantis, δηλαδὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἱερέως, δὲν εἶναι δὲ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν. Τοιαῦτα εἶναι ἐξορκισμοί, εὐλογίαι, εὐχαί, ἐγκαινιασμοὶ κλ. Εἰς τὰ μέσα τῆς χάριτος δυνάμεθα, ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως, νὰ συγκαταριθμήσωμεν καὶ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὅμως φέρουσι χαρακτῆρα μηχανικὸν παρὰ τῷ λαῷ, ἂν καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐξαίρει θεωρητικῶς τὴν σημασίαν τοῦ φρονήματος καὶ τῆς προθέσεως, τὴν intentionem. Ἀλλ' εἶναι φυσικὸν ὅτι ὁ λαὸς προσέχει περισσότερον εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἔργων, ὡς τοῦτο καταφαίνεται πρὸ πάντων ἐν τῇ προσευχῇ. Διὰ πάντων ὅμως τούτων τῶν μέσων ἡ σωτηρία συντελεῖται ὁριστικῶς μόνον ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ. Τὰ ἐνταῦθα μὴ ἐξαγνισθέντα ἁμαρτήματα ἐξαγνίζονται ἐν τῷ καθαρτηρίῳ· ἐν αὐτῷ ὅμως δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ ἡ ἄμεσος πρόσκτησις τῆς χάριτος, ἀλλὰ μόνον ἡ ἔμμεσος διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν δεήσεων τῶν ζώντων. Ἡ μετὰ θάνατον κρίσις εἶναι διττή· ἐν πρώτοις λαμβάνει χώραν ἀμέσως μετ' αὐτὸν κρίσις τοῦ θανόντος, διὰ τῆς ὁποίας ἀποφασίζεται κατ' ἀρχὴν ἡ τύχη αὐτοῦ. Θανάσιμα ἁμαρτήματα ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν κόλασιν· τὰ ὑπόλοιπα εἰς τὸ καθαρτήριον, ἐνῷ αἱ ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς τιμωρίας ἐντελῶς ἐλεύθεροι ψυχαὶ ἀνέρχονται εἰς τὸν οὐρανόν. Εἰς αὐτὸν ἀπαντῶσι καὶ αἱ ἐν τῷ καθαρτηρίῳ διατρίβουσι ψυχαὶ μετὰ τὸν καθαρμόν, τελοῦσαι, ὡς αἱ τῶν ἁγίων, ἐν διαρκεῖ κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεωροῦσαι ἐν μακαριότητι τὸν Θεὸν (visio ac fruitio Dei). Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν μέλλει νὰ ἐπακολουθήσῃ γενικὴ κρίσις, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐμφανισθῶσι πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ πᾶσαι αἱ ψυχαί· εἰς τὴν μακαριότητα ἢ τὴν καταδίκην μετέχουσι καὶ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα μέλλουσι νὰ ἀναστῶσιν. Ἡ ἑνότης αὕτη τῆς διδασκαλίας ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὴν διοίκησιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ Καθολικισμὸς ὡς τὸ μεγαλοπρεπέστατον καὶ μάλιστα συνεκτικὸν σύστημα, ὅπερ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία. Ἡ αὐθεντία, ἡ ὁποία διακρίνει τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ συμβάλλει εἰς τὴν ἑνότητα ἐκείνης, ἐνσαρκοῦται ἐν τῇ καθολικῇ ἱεραρχίᾳ, ἥτις πάλιν κορυφοῦται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πάπα. Ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ τὸ κῦρος, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1870, εἶναι τηλικαῦτα, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁλόκληρος ὁ χαρακτὴρ τοῦ Καθολικισμοῦ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτοῦ καθορίζεται. Ὁ μοναρχικὸς οὗτος ὀργανισμός, χωρὶς νὰ βλάπτῃ τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὴν πρὸς ἐξέλιξιν καὶ προσαρμογὴν ἱκανότητα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀξίαν θαυμασμοῦ ἑνότητα ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία οὕτω δὲν εἶναι μόνον πνευματική τις κοινωνία τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἀλλὰ καὶ ὁρατὴ ἑνότης, ὀργανισμὸς ἀναγκαῖος πρὸς σωτηρίαν. Πᾶς ὅστις δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸ μοναρχικὸν τοῦτο σύστημα ἀποκλείεται καὶ ἀποκόπτεται, διότι καὶ ἐνταῦθα ἰσχύει τὸ extra ecclesiam (catholicam) nulla salus. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος ζωογονεῖται ὑπὸ τῶν δύο πηγῶν τῆς πίστεως, ὑπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἥτις δὲν ἔχει ἀποτελεσθῇ ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' εὑρίσκεται ἐν ῥοῇ. Τὴν ἑνότητα ἐν τῇ λατρείᾳ ἐκφράζει ἡ ἐν πάσαις ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις χρῆσις τῆς λατινικῆς γλώσσης. Ὅ τι ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν ἐν τῇ λατρείᾳ ταύτῃ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ λειτουργικοῦ καὶ τοῦ τελετουργικοῦ· ἄλλαις λέξεσι, παρὰ τὰς διατάξεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, ἡ λατρεία κορυφοῦται οὐχὶ εἰς τὸ κήρυγμα, ἀλλ' εἰς τὴν λειτουργίαν, ὅπερ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι παραμελεῖται τὸ κήρυγμα ἢ ὅτι ὑπολείπεται τοῦ κηρύγματος, ὅπερ γίνεται εἰς τὰς λοιπὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Θὰ ἠδίκει ὅμως τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖνος, ὅστις στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ πιστοὶ δὲν μετέχουσιν ἐνεργῶς κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ κυριώτατον πρόσωπον διαδραματίζει μονομερῶς ὁ ἱερεύς, ἤθελεν ἀποφανθῇ ὅτι ἡ λατρεία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ εἶναι μηχανικὴ ἢ ἐξωτερική. Ὁ καθολικὸς βιοῖ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαίρεται θρησκευτικῶς διὰ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως συντελουμένων ἱεροτελεστιῶν, πληρούμενος συνήθως μυστικοπαθείας, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον πάσης ἀληθοῦς θρησκευτικότητος. Χαρακτηριστικὸν τῆς λατρείας ἐν τῷ Καθολικισμῷ εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ πρὸς τοὺς ἁγίους καθόλου καὶ τὴν Θεομήτορα ἰδιαιτέρως. Καὶ ἀπαγορεύεται μὲν ἡ ἐν αὐστηροτέρᾳ ἐννοίᾳ λατρεία τῶν ἁγίων, ὁ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὡς ὁ μοναδικὸς λυτρωτὴς καὶ σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἡ πρᾶξις δὲν συμφωνεῖ πάντοτε πρὸς τὴν θεωρίαν. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει μετὰ τῆς λατρείας ταύτης τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων, καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῆς λατρείας τῆς ἀσπίλου παρθένου Μαρίας, συνδέονται οὐχὶ σπανίως βαθέα συναισθήματα εὐσεβείας καὶ θρησκευτικότητος, ὡς δεικνύει, πλὴν ἄλλων, ἡ τέχνη καὶ ἰδίᾳ ἡ καθολικὴ λογοτεχνία. Ἄλλωστε οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὸ ἠθικὸν πρότυπον, ὅπερ ἐμφανίζουσιν οἱ ἅγιοι, ἐπιδρᾷ ἠθικοποιοῦν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν πιστῶν, καὶ δὴ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ὁ ἅγιος ὑπῆρξεν ἄνθρωπος καὶ ἦτο ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς τῆς ζωῆς. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη προσοχὴ εἰς τὸν βίον τῶν ἁγίων, ἡ ὁποία κρατεῖται ἀδιάπτωτος διὰ κολοσσιαίου πλήθους ἐποικοδομητικῶν ἁγιογραφικῶν δημοσιευμάτων, προωρισμένων διὰ τὸν λαόν, παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸ ἠθικὸν ἰδανικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον τείνει ὁ Καθολικισμός. Τὸ ἰδανικὸν τοῦτο εἶναι ποιά τις ἄσκησις· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι αὕτη εἰς πάντας δυνατή, ἐμφανίζεται ἐν αὐτῇ ἡ διπλῆ ἐκείνη ἠθική, ἀνωτέρα διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, τὸν κλῆρον, τοὺς μοναχοὺς καὶ ἧττον αὐστηρὰ διὰ τὸν λοιπὸν κόσμον. Τὸ μέγα πλῆθος τῶν μοναχικῶν ταγμάτων καὶ ὁ βαθὺς σεβασμός, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται πρὸς αὐτὰ ὁ καθολικὸς κόσμος, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ λαὸς ἀναγνωρίζει καὶ ἐννοεῖ τὸ ἰδανικὸν τῆς Ἐκκλησίας του. Παρὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ νομίσῃ τις, ὅτι ὁ ἐν τῷ κόσμῳ βίος καὶ ὁ πολιτισμὸς περιφρονεῖται διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὑπὸ τοῦ Καθολικισμοῦ. Εἶναι γνωστὴ ἡ μεγάλη ἀξία, τὴν ὁποίαν κέκτηται διὰ τὸν Καθολικισμὸν τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἡ προαγωγὴ αὐτοῦ. Εἶναι γνωστὴ ἐπίσης ἡ συμβολὴ εἰς τὸν καθόλου πολιτισμόν, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν τόσον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καθόλου, ὅσον καὶ εἰς τὰς μεγάλας καθολικὰς προσωπικότητας κατά τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρόν. Ἐν τούτοις αὐτονομία τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ κράτους, τῆς κοινωνίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐπιστήμης εἶναί τι ἀπαράδεκτον ὑπὸ τοῦ Καθολικισμοῦ, ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὴν θεωρίαν. Διότι συμφώνως πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ πνεῦμα ἐν γένει, ὅπερ διέπει τὸν Καθολικισμόν, ὁ πολιτισμὸς ἐπιτρέπεται καὶ ἀναπτύσσεται μόνον ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τεθειμένων ὁρίων. Τὸ πνεῦμα τοῦ Καθολικισμοῦ διαφυλάττει καὶ πραγματοποιεῖ ἡ λεγομένη καθολικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς ὑφ' ἑαυτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἡ μόνη ἄφθαρτος, αἰωνία καὶ ἀλάθητος, ἀφ' ἑτέρου δέ, κατ' ἀκολουθίαν τούτου, ἔργον ἔχει τὴν διάδοσιν τῆς ὀρθῆς πίστεως εἰς σύμπαντα τὸν κόσμον. Ἱστορικαὶ συνθῆκαι ὁμοῦ μετὰ τῆς πεποιθήσεως ταύτης συνετέλεσαν, ὥστε ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία νὰ εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς ἐκτάσεως καὶ ἀριθμοῦ μελῶν ἡ μεγίστη πασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκ τοῦ διπλοῦ δὲ ἐκείνου χαρακτῆρος αὐτῆς ἐξηγεῖται, τὸ μὲν τὸ διέπον αὐτὴν δίκαιον καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ κράτος καὶ τὸ σχολεῖον, τὸ δὲ ἡ ἱεραποστολικὴ αὐτῆς δρᾶσις, τῆς ὁποίας τὸ σύστημα ἀποτελεῖ πραγματικὸν ἀριστούργημα ἁπλότητος, σαφηνείας καὶ ἐσωτερικῆς συνεπείας. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιμένει νὰ θεωρῇ τοὺς ὀρθοδόξους σχισματικοὺς καὶ νὰ καλῇ αὐτούς, ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς, ἀφ' ὧν ἀπεσχίσθησαν. Αἱ προσκλήσεις αὗται συνδέονται καὶ πρὸς διαφόρους προσπαθείας πρὸς ἕνωσιν, αἵτινες λαμβάνουσι καὶ τὴν μορφὴν προσηλυτισμοῦ. Τὸ

Digitized by Google

χάσμα ὅμως, ὅπερ χωρίζει τὰς δύο Ἐκκλησίας, δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς λόγους δογματικούς, ὅσον εἰς ἱστορικούς. Δυστυχῶς ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τείνει διὰ τῶν ἑκάστοτε ἐνεργειῶν αὐτῆς νὰ διατηρῇ ἀμείωτον αὐτό, ἂν καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες καθολικοὶ οὔτε αἰσθάνονται οὔτε σκέπτονται πλέον ὡς οἱ ἑλληνικῆς καταγωγῆς καθολικοὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, οἵτινες γενικῶς εἰπεῖν ἦσαν ἐντελῶς ἐπηρεασμένοι ὑπὸ τῶν περὶ Βυζαντίου προκαταλήψεων τῆς Ἐκκλησίας των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ehrhard*, Der Katholizismus und das zwaurigste Jahrhundert (ιβ' ἔκδ. 1902).— *Simar*, Dogmatik (δ' ἔκδ. 1899). —*Pohle* Lehrbuch der Dogmatik (β' ἔκδ. 1909). — *Mausbach*, Die katholische Moral (β' ἔκδ. 1902).—*Meyenberg*, Brennende Fragen (1905).—*Kattenbusch*, Die Kirchen und Senten des Christentums in der Gegenwart (1904). — *Sawicki*, Die Wahrheit des Christentums (δ' ἔκδ. 1920).

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

καθολικὸν (τό)· ὁ ναός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκκλησιάζονται κατὰ πᾶσαν ἑορτήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς συνοικιακοὺς ναούς, εἰς τοὺς ὁποίους μόνον κατὰ Κυριακὴν τελεῖται λειτουργία· || ἐμπορικὸν βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον καταγράφονται πᾶσαι αἱ λογιστικαὶ μερίδες (βλ. κατ.).

—*[Λειτουργ.]* Καλεῖται συνήθως *καθολικὸν* ὁ μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ Βήματος καὶ τοῦ νάρθηκος χῶρος τοῦ ναοῦ, ὅστις ἄλλως λέγεται καὶ κυρίως ναός. Οὗτος ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τετράγωνον σχῆμα, ἄλλοτε δὲ ἐπίμηκες καὶ διαιρεῖται συνήθως εἰς τρία μέρη, τὰ *κλίτη* ἢ *κύτη*. Ὁ κυρίως ναὸς εἰς μερικὰς ἀρχαίας μεγάλας ἐκκλησίας περιεῖχε πέντε ἢ καὶ ἑπτὰ κλίτη, ἀλλὰ κυρίως τὸ μέσον ἦτο τὸ εὐρυχωρότερον καὶ κατελάμβανε πολλάκις τὸ μέγιστον μέρος τοῦ καθολικοῦ. Ἐνταῦθα, ἐν τῷ κυρίως ναῷ, συνέρχονται οἱ πιστοί· εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, καὶ σήμερον ἀκόμη, συνήθως οἱ ἄνδρες στέκονται χωριστὰ ἀπὸ τὰς γυναῖκας (Ἀποστ. Διαταγαὶ Β' 57). Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρυσοστόμου αἱ δι' ἕκαστον φῦλον ὡρισμέναι θέσεις ἦσαν χωρισμέναι διὰ παραπετασμάτων ἢ δικτυωτῶν (*Χρυσοστ.* Ὁμιλία ξδ' εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον). Εἰς μερικὰς ὅμως ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς αἱ γυναῖκες ἔμενον ὄχι εἰς τὸν ναὸν κάτω, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπερῷα ἄνω, τὰ ὁποῖα, ἐπὶ τῆς βορείου καὶ μεσημβρινῆς σειρᾶς τῶν κιόνων οἰκοδομούμενα, καλοῦνται *γυναικωνῖται* (ἢ καὶ *κατηχουμενεῖα*, κατὰ τὴν 73 νεαρὰν τοῦ Λέοντος). Εἰς τὸ καθολικὸν περιέχονται τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ *σολέα* ἢ *σολεῖον* μετὰ τῆς ἐπισκοπικῆς ἕδρας. 2) Ὁ *ἄμβων* ἀριστερὰ καὶ 3) Τὰ *στασίδια* ἢ *καθίσματα*.

Δ. Ν. Μ.

—*[Λογιστ.]* *Καθολικὸν* λέγεται τὸ λογιστικὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς καθόλου οἰκονομικὰς πράξεις δοθείσης ἐπιχειρήσεως ταξινομημένας κατὰ λογαριασμούς. Διακρίνομεν δύο εἴδη Καθολικῶν, τὸ *συνθετικὸν* (ἢ *γενικὸν*) καὶ τὰ *ἀναλυτικὰ* (ἢ *εἰδικὰ*) Καθολικά. Καὶ συνθετικὸν μὲν Καθολικὸν λέγεται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει ὅλους τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως· *ἀναλυτικὰ* δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχουσι μόνον ὡρισμένης κατηγορίας λογαριασμούς, ἀντιπροσωπευομένους ἐν τῷ συνθετικῷ Καθολικῷ ὑπὸ περιληπτικῶν λογαριασμῶν. Ἔχομεν π. χ. ἀναλυτικὰ Καθολικὰ χρεωστῶν, πιστωτῶν, ἐμπορευμάτων, χρεογράφων, ὑποκαταστημάτων, ἐξόδων, κ.λ.π. Ἄνευ τῶν περιληπτικῶν λογαριασμῶν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμπεριληφθῶσιν ὅλοι οἱ λογαριασμοὶ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἐν τῷ συνθετικῷ Καθολικῷ. Ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν λογαριασμῶν τοῦ μὲν συνθετικοῦ γίνεται διὰ τῶν γενικῶν ἰσοζυγίων (συνθετικοῦ Καθολικοῦ), ἐνῷ τῶν ἀναλυτικῶν καὶ τῶν ἀντιστοίχων περιληπτικῶν λογαριασμῶν διὰ τῶν εἰδικῶν ἰσοζυγίων ἑνὸς ἑκάστου ἀναλυτικοῦ Καθολικοῦ. Τὰ Καθολικὰ συντάσσονται εἴτε εἰς βιβλία μετὰ φύλλων ἐρραμμένων καὶ ἠριθμημένων, εἴτε εἰς βιβλία μετὰ κινητῶν φύλλων, τὰ ὁποῖα προστίθενται ἢ ἀφαιροῦνται κατὰ βούλησιν, συγκεντροῦνται δὲ διὰ κλειδός. Τὰ βιβλία μετὰ κινητῶν φύλλων παρουσιάζουσι πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ εἶναι πολὺ ἐν χρήσει. Καὶ ταῦτα ὅμως ἀντικαθίστανται διὰ τῶν δελτίων λογαριασμῶν, τὰ ὁποῖα ταξινομοῦνται εἴτε κατ' ἀλφαβητικήν, εἴτε κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν καὶ ἐξυπηρετοῦσι πλήρως τοὺς σκοποὺς τῶν σημερινῶν ὀργανώσεων. Τὰ δελτία ταῦτα ταξινομοῦνται καθέτως καὶ φυλάσσονται εἰς εἰδικὰς θήκας, αἵτινες κατὰ προτίμησιν εἶναι ἐκ μετάλλου μὴ προσβαλλομένου ὑπὸ τοῦ πυρός.

Τὸ Καθολικὸν εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀπαραίτητον βιβλίον τῆς λογιστικῆς, ὁ ἐμπορικὸς ὅμως νόμος (τοῦ 1807) τὸ ἀγνοεῖ. Τοῦτο δύναται νὰ συντάσσηται ἀπ' εὐθείας ἄνευ τοῦ Ἡμερολογίου. Οἱ λογοριασμοὶ τοῦ Καθολικοῦ δύνανται νὰ περιλαμβάνωσιν εἴτε δύο σελίδας ἀνοικτάς, εἴτε μίαν σελίδα μὲ διαγράμμισιν λογαριασμοῦ. Οἱ λογαριασμοὶ τοῦ συνθετικοῦ Καθολικοῦ πρέπει νὰ εἶναι ταξινομημένοι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λογιστικοῦ σχεδίου τῆς ἐπιχειρήσεως.

[Βλ. *Κ. Παναγιωτοπούλου*, Σύστημα Μαθημάτων Λογιστικῆς, σειρὰ Α' καὶ Β'.]

Κ. Π.

Καθολικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 255.

—**Καθολικὸν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Α ἀκτῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°51'15" Β, μῆκ. 24°35' 35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), 3³/₄ μιλ. Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Πουριά.

Σ. Ε. Λ.

καθολικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὅλον γενικός: «καθολικὴ ἱστορία», «καθολικὴ ψηφοφορία»· || «καθολικὴ Ἐκκλησία» ἢ ἄλλως «δυτικὴ Ἐκκλησία»· || ὁ ἀνήκων εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλως *δυτικός*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *ὀρθόδοξον*, τὸν *διαμαρτυρόμενον* κ.λ.π.: «καθολικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ζῶσιν ἐν ὁμονοίᾳ».—Ἐπίρρ. ***καθολικῶς***· γενικῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *καθέκαστα* ἢ *ἐπὶ μέρους*.

—*[Ἀρχ. Διοικ.]* Τίτλος τοῦ ἀνωτάτου ἐν Αἰγύπτῳ οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου κατὰ τοὺς κατωτάτους ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν. Καθῆκον αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐπὶ τῶν κρατικῶν γαιῶν διοίκησις καὶ ἐποπτεία, ἐν τοῖς ἐπισήμοις δὲ ἐγγράφοις ἐπεκαλεῖτο «διασημότατος» (perfectissimus), «λαμπρότατος» (clarissimus), «κόμις» (comes) «κράτιστος», «ἐπίτροπος Σεβαστῶν» (procurator Augustorum) «ἐπίτροπος τῶν δεσποτικῶν κτήσεων» καὶ «ὁ ἐπὶ τῶν καθ' ὅλου λόγων». Κατὰ πρῶτον οἱ καθολικοὶ ἐμφανίζονται τῷ 202/3 μ. Χ. Ἐκ παπύρων καὶ λατινικῶν ἢ ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν εἶναι γνωστὴ σειρὰ 14 τοιούτων, ὁ τελευταῖος δὲ ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ΣΤ' ἢ Ζ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Π. Ν. Π.

—**καθολικαὶ** ***ἔννοιαι*** *[Φιλοσ.]*· βλ. λ. *καθολικά*.

— **καθολικαὶ** ***ἐπιστολαὶ*** *[Κ. Διαθ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ὁμὰς ἐκείνων τῶν ἐπιστολῶν τῆς Κ. Διαθήκης, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, αἵτινες φέρουσιν ἐγκύκλιον, γενικόν, καθολικὸν χαρακτῆρα. Κατ' ἄλλας, ἧττον πιθανάς, γνώμας, ἡ παλαιοτάτη αὕτη ὀνομασία εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ *ἐκκλησιαστικαὶ* καὶ *κανονικαί*, ὅπερ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι ἔνιαι τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐνιαχοῦ τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας δὲν ἀπέλαυον ἐπί τινα χρόνον κανονικοῦ κύρους. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ὄχι μόνον ἀπευθύνονται πρὸς εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι γενικωτέρας φύσεως. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀπετέλεσαν μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ κανόνος τῆς Κ. Δ., ἡ ἐν τῷ ὁποίῳ θέσις αὐτῶν ποικίλλει, ποῦ μὲν ἐμφανιζομένων τούτων εὐθὺς μετὰ τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, ποῦ δὲ μετὰ τὰς παυλείους ἐπιστολάς. Ἡ συνήθης ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῆς Κ. Δ. σειρὰ αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς: 1) Ἰακώβου· 2) δύο τοῦ Πέτρου· 3) τρεῖς τοῦ Ἰωάννου· 4) Ἰούδα, τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου ἀκολουθούσης μετὰ τὰς παυλείους. Τὰ σπουδαιότερα τῶν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπαρχόντων ὑπομνημάτων εἶναι τὰ τῶν Calmes (1905), Camelynck (ε' ἔκδ. 1909) καὶ Windisch (1911).

Π. Ι. Μ.

— **Καθολικὴ** ***ἐκκλησία***· βλ. *Καθολικισμός*.

— **Καθολικὴ** ***Μεγαλειότης*** (Majesté Catholique). Τίτλος τὸν ὁποῖον ἀπένεμον εἰς ἑαυτοὺς βασιλεῖς τινὲς τῆς Ἱσπανίας, ἰδίως μετὰ τὴν ἐν Τολέδῳ συγκροτηθεῖσαν τῷ 589 σύνοδον. Ὁ τίτλος ὅμως οὗτος ἀπεδόθη ὁριστικῶς εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ', εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἀράβων ἐκ τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου Β' τῆς Ἀραγῶνος.

Μ. Ν. Δ.

— **καθολικὴ** ***ψηφοφορία***· βλ. *ψηφοφορία*.

—**καθολικὸς** (ἀρμεν. *κατογικός*). Ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἀρμενίων, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἡμέτερον πατριάρχην, ἐνῷ παρ' Ἀρμενίοις ὁ πατριάρχης (Κωνσταντινουπόλεως, Ἱεροσολύμων) ἐξαρτᾶται θρησκευτικῶς ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ, μόνου ἔχοντος τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν ἐπισκόπους. Ὁ καθολικὸς τῶν Γρηγοριανῶν Ἀρμενίων ἑδρεύει ἐν *Ἐτσμιατζὶν* τῆς ἀρμενικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἐριβάν. Τὸ καθολικᾶτον τοῦ Ἐτσμιατζὶν ἱδρύθη τῷ 302 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ κηρύξαντος τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Ἀρμενίᾳ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ (Λουϊσαβορίτς), τοῦ καὶ πρώτου καθολικοῦ. Ὁ κατάλογος τῶν καθολικῶν τοῦ Ἐτσμιατζὶν ἀριθμεῖ 159 τοιούτους μέχρι σήμερον.

Ἐκτὸς τοῦ καθολικάτου τούτου ὑπῆρχον καὶ δευτερεύοντα, ὡς τὸ τοῦ *Ἀχταμάρ*, ἱδρυθὲν τῷ 1113 καὶ ἑδρεῦον ἐν μονῇ ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησῖδος τῆς λίμνης τοῦ Βάν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἶχε περιορισθῆ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ ὅλον αὐτοῦ κλῖμα. Ἀπὸ τοῦ 1895 δὲν διωρίσθη καθολικὸς τοῦ Ἀχταμάρ. Τρίτον καθολικᾶτον ἦτο τὸ τοῦ *Σίς*, ἐν Κιλικίᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1446. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τελευταίου καθολικοῦ Σαχὰκ τοῦ Β' (1902), ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τοῦ σουλτάνου Χαμὶτ ἐφάνη δατεθειμένη νὰ περιβάλῃ τὸν Ἀρμένιον καθολικὸν Κιλικίας μὲ περισσότερον κῦρος, ὅπως ἀποσπάσῃ τοὺς Ἀρμενίους τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ καθολικοῦ τοῦ Ἐτσμιατζὶν ἐξαρτήσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἀρμενικὰς σφαγὰς τοῦ 1909 καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ καθολικᾶτον τοῦτο κατηργήθη.

Ν. Μ.

καθολικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καθολικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι καθολικόν, γενικότης.

Καθολικοῦ *μονὴ [Γεωγρ.]*· βλ. *Γουβερνέτο*.

καθολικῶς· ἐπίρρ. τοῦ ἐπιθ. *καθολικός*, καθόλου, ἐν γένει, γενικῶς.

καθολκὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *καθέλκειν*, καθέλκυσις, τράβηγμα πρὸς τὰ κάτω, καταβίβασις πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν.

καθόλου· ἐπίρρ. ἀντὶ *καθ' ὅλου*, ἐν γένει, γενικῶς, ἀντιθ. *καθ' ἕκαστα, κατὰ μέρος*: «καθόλου εἰπεῖν», ἄλλως «γενικῶς εἰπεῖν»· || δημοτ. συνήθως μετ' ἀρνητικῆς προτάσεως, διόλου, ἐντελῶς, καθ' ὁλοκληρίαν: «δὲν σ' ἀγαπῶ καθόλου», «δὲν εἶμαι καθόλου εὐχαριστημένος», «δὲν τὰ πείραξε καθόλου»· || ἐπὶ ἐρωτήσεως, κάπως, ὀλίγον τι: «τὸν ἀγαπᾷς καθόλου;».

κάθομαι, καὶ ***κάθουμαι***. ἀόρ. *ἐκάθισα* καὶ *ἔκατσα*, παθητ. μετχ. *καθισμένος*· δημοτ. κάθημαι, εἶμαι καθισμένος: «κάθομαι 'ς τὰ μαλακά, — 'ς τὴν καρέκλα, — 'ς τὸν καναπέ», «εἶναι καθισμένος χάμω, — 'ς τὸ χῶμα, — 'ς τὴν πλάκα»· || μεταφρ. «κάθομαι 'ς τ' ἀγκάθια» ἀνησυχῶ, βιάζομαι νὰ φύγω· || «ἡ κόττα κάθεται 'ς τ' ἀβγά» ἐπῳάζει, «κάθου κόττα μου 'ς τ' ἀβγά σου, γιὰ νὰ βγάλῃς τὰ πουλλιά σου»· || μένω, διαμένω, κατοικῶ: «κάθομαι 'ς τὴν Ἀθήνα, —'ς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, —'ς τὸ ξενοδοχεῖον,—'ς τοῦ ἐξαδέλφου κ τ λ.»· || μένω ἀργός, δὲν εὑρίσκω ἐργασίαν, ἢ δὲν θέλω νὰ ἐργασθῶ: «κάθεται τώρα μιὰ βδομάδα» ἢ «κάθεται χωρὶς δουλειά»· || καθόλου, διάγω, διατελῶ, χρονοτριβῶ: «κάθεται καὶ βλέπει», «τί κάθεσαι καὶ δὲν πιάνεις δουλειά, — καὶ δὲν τρώς;» «κάθεται καὶ χαζεύει», «κάθισε —» ἢ «κάτσε φρόνιμα»· || «κάθεται καὶ λογαριάζει», «ἐκάθισα καὶ διάβασα», «τί κάθεσαι καὶ λές;», «κάθου γύρευε» ἄλλως «τρέχα γύρευε».

καθομιλῶ *(—έω)*· καθιστῶ τι κοινόν, δημῶδες, οἱονεὶ τοῦ ὁμίλου, τῶν πολλῶν κτῆμα· || παθ. *καθομιλοῦμαι*, γίνομαι κοινός, δημώδης· || «καθωμιλημένη γλῶσσα» ἢ ἁπλῶς *καθωμιλημένη*· ἡ κοινὴ καὶ δημώδης, ἡ τετριμμένη γλῶσσα, ἡ ὁμιλουμένη· || *καθομιλουμένη* (ἡ)· ἡ ὁμιλουμένη, ἡ λαλουμένη γλῶσσα (ὀρθότερον τὸ *καθωμιλημένη*).

καθομολόγησις, *—εως* (ἡ)· ὁμολογία, ἀποδοχή· || «καθομολόγησις πίστεως» ὑπόσχεσις πίστεως, ὅτι θὰ εἶναι πιστός,

— **καθομολόγησις** ***ἰατροῦ***. Ὁ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ διδόμενος ὅρκος, ἡ ὁμολογία πίστεως αὐτοῦ καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἱπποκρατικὴν δεοντολογίαν (βλ. καὶ *δεοντολογία* ἰατρική).

Σ. Γ. Σ.

καθομολογῶ *(—έω)*· ὁμολογῶ, ἀποδέχομαι, ἀναγνωρίζω· || ὑπόσχομαι.

καθορίζω· ὁρίζω ἀκριβῶς, προσδιορίζω: «καθωρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς».

καθορισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθορίζειν, ἀκριβὴς ὁρισμός: «ὁ καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς,—τοῦ μισθοῦ κτ.τ.».

καθοριστικός, *—ή, —όν*· ὁ καθορίζων, ὁ προσδιοριστικός.

Καθόρλα (Cazorla) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, κειμένη εἰς τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ζαέν, καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Θερεθουέλο, παραποτάμου τοῦ Γουαλδακιβίρ, ἐπὶ θαυμασιωτάτης τοποθεσίας περιβαλλομένης ὑπὸ κήπων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Καστοῦλο*, διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος ἐπυρπολήθη τρὶς ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὰ κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι δημητριακά, οἶνοι καὶ ὀπῶραι. Κάτοικοι 13.000.

Μ. Ν. Δ.

καθορμίζω, καὶ ***καθορμίζομαι*** (κοιν. *ἀράζω*, *ναυτ. ὀνομ.* 930). Ἀγκυροβολῶ πρὸς μακρὰν σχετικῶς παραμονήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *προσορμίζομαι* (ἀράζω περαστικά). Τὸ ἀντίθετον *ἐξορμίζω*, *ἐξορμίζομαι*.

Σ. Ε. Λ.

καθορῶ *(—άω)*, *ἀόρ. κατεῖδον*· βλέπω καλῶς, ἐννοῶ, ἀντιλαμβάνομαι σαφῶς: «κατεῖδε τὴν πλάνην του».

καθοσιῶ *(—όω)*· καθιστῶ τι ὅσιον, ἱερόν, καθιερῶ.

καθοσίωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καθοσιοῦν, καθιέρωσις καθαγίασις· || «ἔγκλημα καθοσιώσεως» ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, καὶ μετφ. πρὸς δήλωσιν σπουδαίου παραπτώματος: «δὲν ἦτο δὰ ἔγκλημα καθοσιώσεως».

— **καθοσιώσεως** ***ἔγκλημα*** *[Νομ.]*. Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας οὐδεμία ἀπαντᾷ ἐκκλησιαστικὴ ποινικὴ διάταξις κατὰ τῆς ἐξυβρίσεως τοῦ βασιλέως. Τοῦτο δέ, διότι οὐδεμίαν ἀφορμὴν πρὸς τοιαύτην νομοθεσίαν εἶχε τότε ἡ

Digitized by Google

Ἐκκλησία Οἱ Χριστιανοί, καίπερ ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ἀρχόντων διωκόμενοι ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ἀμύνῃ αὐτῶν, ἀπείχοντο αὐθαιρεσιῶν καὶ στάσεων. Καὶ ἐπεδείκνυον μὲν οὐχὶ σπανίως οἱ διὰ θανάτου ἀπειλούμενοι μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ παρρησίαν πρὸς τοὺς ἐκτελεστὰς τοῦ νόμου, ἀπείχοντο ὅμως ὕβρεων κατ' αὐτῶν καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Τῇ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένῃ μομφῇ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν καταφρονηταὶ τῶν νόμων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἅτε ἀρνούμενοι τὴν ἀπόδοσιν τῆς τούτοις τε καὶ τοῖς θεοῖς προσηκούσης τιμῆς, ἀπεκρίνοντο οἱ ἀπολογηταί, ὅτι οἱ τοῦ νέου θρησκεύματος ὀπαδοὶ ἦσαν οἱ εὐπειθέστατοι τῶν ὑπηκόων, τιμῶντες τὸν βασιλέα ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ κανόν. ξζ' τῆς Δ' συνόδου Καρχηδόνος (398), ὅτι οἱ μετασχόντες στάσεως δὲν ἐδύναντο νὰ ἱερωθῶσι. Τὴν διάταξιν ταύτην ἐπανέλαβεν ἐν τῇ Δύσει ὁ κανὼν ξθ' τῆς συνόδου Ἀγάθης (Agde) τοῦ 506. Ὁ ἀποστολικὸς κανὼν πδ' ἠπείλησε κατὰ τῶν ὑβριζόντων τὸν βασιλέα ἢ ἄρχοντα, κληρικῶν μὲ ὄντων καθαίρεσιν, λαϊκῶν δ' ἀφορισμόν. Ἐν τῇ Δύσει ὁ κανὼν με' τῆς Δ' συνόδου Τολήτου (Toledo) τοῦ 663 ὥρισεν, ὅτι οἱ ἔνοχοι τοῦ τοιούτου πλημμελήματος κληρικοὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτῶν καθείργνυνται ἐν μοναστηρίῳ πρὸς μετάνοιαν. Ἡ κατ' Ἰούλιον τοῦ 1026 παρὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, συμπράξαντος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου τοῦ Στουδίτου καὶ τῆς συνόδου, διάταξις ἠπείλησε, κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἀπόστασιν κατὰ βασιλέως ὡς καὶ κατὰ τῶν τούτων συνεργῶν καὶ ἠθικῶν αὐτουργῶν ἀνάθεμα. Ὡσαύτως κατ' αἴτησιν τοῦ βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ Γ' τοῦ Ἀγχιάλου συνοδικὸς τόμος ἀναθεματίζων τοὺς σκευωρήσοντας κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου ἐπιβουλήν. Ὡσαύτως κατ' αἴτησιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Ἰωσὴφ τοῦ Α' τόμος κατ' ἐκείνων, οἵτινες θὰ προέβαινον εἰς σκευωρίαν καὶ στάσιν κατὰ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἀνδρονίκου.

Τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἠπείλει τοῖς ἐνόχοις τῆς καθοσιώσεως τὰς βαρυτάτας τῶν ποινῶν. Κατὰ τὴν ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου 397 διάταξιν τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Ὁνωρίου πρὸς τὸν ὕπαρχον τῆς αὐλῆς Εὐτυχιανὸν (τὴν περιληφθεῖσαν ἐν τῷ νόμῳ 5 τοῦ Ἰουστινιανείου Κώδικος 9. 8), ἠπειλήθη κατὰ τῶν ἐνόχων καθοσιώσεως θάνατος καὶ δήμευσις πάσης τῆς οὐσίας. Κατὰ τὴν ἀπὸ 8 Αὐγούστου 393 διάταξιν τῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου, Ἀρκαδίου καὶ Ὁνωρίου πρὸς τὸν ὕπαρχον τῆς αὐλῆς Ρουφῖνον (τὴν περιληφθεῖσαν ἐν 9.7 τοῦ Ἰουστινιανείου Κώδικος), ὁ τὸν βασιλέα ὑβρίζων δὲν τιμωρεῖται (δηλαδὴ διὰ τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν ποινῶν) οὔτε τὸ σκληρὸν ἢ τραχὺ ὑπομένει· διότι, ἂν μὲν ἐκ κουφότητος ἀπετόλμησε τὴν ὕβριν, περιφρονεῖται· ἂν δ' ἐξ ἀγνοίας, ἐλεεῖται· ἂν δ' ὡς ἀδικηθείς, συγγνώμης τυγχάνει. Ἀνάγκη δ' ἵνα ἑκάστοτε ἐκτίθενται τὰ γεγονότα τῷ βασιλεῖ, ἵνα οὗτος ἐκ τούτων καὶ τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου κρίνῃ ἂν ὁ ὑβριστὴς ᾖ συγγνωστέος ἢ τιμωρητέος καὶ κατὰ τίνα τρόπον. Κατὰ τὴν Ἐκλογήν, ἡ γνώμη τοῦ αὐτοκρατορος περὶ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως ζητεῖται πρὸ τῆς ἐπιβολῆς αὐτῆς. Οὕτω κατὰ τὴν διάταξιν ταύτης ὁ κατὰ τοῦ βασιλέως ἢ τοῦ χριστιανικοῦ κράτους συνωμοτῶν ἔδει παραχρῆμα νὰ θανατωθῇ ὡς ἐπιδιώκων τὴν καταστροφὴν τοῦ παντός. Ἀλλ' ἵνα οἱ δικασταὶ μὴ καταδικάζωσί τινα δι' ἔχθραν ἀδίκως εἰς θάνατον, προβάλλωσι δ' εἶτα ὡς δικαιολόγημα τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἀποφάσεως τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως ὕβριν αὐτοῦ, προσῆκον εἶναι ἵνα συλλαμβάνηται μὲν ὁ κατηγορούμενος, γνωστὰ δὲ γίνονται τῷ βασιλεῖ τὰ γεγονότα, ἵνα κρίνῃ οὗτος περὶ τοῦ πρακτέου.

Τὰς διατάξεις ταύτας κατήργησεν αὖθις τὸ μεταγενέστερον βυζαντιακὸν δίκαιον. Οὕτω κατὰ τὸ Πρόχειρον καὶ τὴν Ἐπαναγωγὴν ὁ συνωμοτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τιμωρεῖται διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου καὶ τῆς δημεύσεως τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Τὰ Βασιλικὰ ἐπαναλαμβάνουσι μόνον τὰς διατάξεις τοῦ Ἰουστινιανείου δικαίου. Ὡσαύτως αἱ νεώτεραι βυζαντιναὶ νομικαὶ συλλογαὶ δὲν περιέλαβον τὸ χωρίον τῆς Ἐκλογῆς. Λέων ὁ Σοφὸς διὰ τῶν νεαρῶν αὐτοῦ ξβ', ξγ' καὶ ξς' εἰσήγαγεν ἐπί τινων θεμάτων τοῦ ἐγκλήματος τῆς καθοσιώσεως ἠπιωτέρας ποινάς. Ἐκ τῶν νεαρῶν τούτων οἱ μεταγενέστεροι ἐθεώρουν πάντως ἰσχύουσαν τὴν ξζ'. Τὸ ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως ἤδη ἐν τῇ ἀπὸ 449 διατάξει τῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' ὁρίζεται ὡς αἰτία λύσεως τοῦ γάμου· τοῦτο δέ, διότι (ὡς ἐπαναλαμβάνει ἡ νεαρὰ κβ' κεφ. ιε' τοῦ Ἰουστινιανοῦ) εἶναι τὸ χαλεπώτατον πάντων ἁμαρτημάτων. Διὸ καὶ ἡ νεαρὰ ριζ' κεφ. κ' § 1 καὶ κεφ. θ' § 1 αὐτοῦ ἐν ταῖς αἰτίαις τῆς διαζεύξεως μνημονεύει τούτου πρώτου. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἔγκλημα τοῦτο αἰτίαν λύσεως τοῦ γάμου οὐ μόνον διαπραχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ συζύγου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τρίτου, ὃν ὁ σύζυγος ἠμέλησε νὰ καταγγείλῃ τῷ βασιλεῖ ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' οἱουδήποτε προσώπου. Τὸ ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως ἀποτελεῖ κατὰ τὸ Βυζαντιακὸν δίκαιον ὡσαύτως αἰτίαν λύσεως τῆς μνηστείας.

[Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, «Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1907 σελ. 307—313).]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

καθόσον· ἀντὶ *καθ' ὅσον*· ὡς πρὸς ταῦτα ὅσα: «καθόσον γνωρίζω, τίποτε δὲν συνέβη», «καθόσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, νὰ εἶσαι βέβαιος»· || διότι: «δὲν ἦλθον, καθόσον ἤμην ἀπησχολημένος» (ἡ χρῆσις αὕτη φευκτέα).

καθότι· λέγεται ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *διότι*: «δὲν ἦλθον, καθότι ἤμην ἀπησχολημένος» (ἡ χρῆσις αὕτη φευκτέα).

καθούμενος, *—η, —ο*· μετχ. τοῦ *κάθομαι*· καθήμενος, καθισμένος. ἀντίθ. *δλόρθος*· «ἐσὺ θὰ πὰς 'ς τὸν παράδεισο δλόρθος κι' ἐγὼ θὰ πάω καθούμενος», «ἔγραφε καθούμενος σταυροπόδι».— Ἐπίρρ. ***καθούμενα***: «καθούμενα δὲν πιάνεις ψάρια», «δὲ βγαίνει τὸ καρβέλλι καθούμενα· πρέπει νὰ τρέξῃς»· || φρ. «'ς τὰ καλὰ καθούμενα» καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἄνευ ἀφορμῆς: «ἦρθε καὶ μᾶς φορτώθηκε 'ς τὰ καλὰ καθούμενα».

καθρεπτάκι. Μικροσκοπικὸς καθρέπτης, τὸν ὁποῖον φέρουν συνήθως αἱ κυρίαι εἰς τὴν τσάνταν των, ὅταν ἐξέρχωνται τῆς οἰκίας, διὰ νὰ ἐξελέγχουν τὸ κτένισμά των ἢ τὸ πρόσωπόν των. Τὰ καθρεπτάκια εἶναι συχνότατα στερεωμένα εἰς μικρὰν θήκην πούδρας, τὴν ὁποίαν φέρουν αἱ κυρίαι εἰς τὴν τσάνταν των.

καθρέπτης (ὁ), ἢ ***καθρέφτης***· τὸ δι' οὗ βλέπομεν τὸ εἴδωλόν μας, κάτοπτρον: «κοιτάζομαι 'ς τὸν καθρέφτη»· || μεταφ. «ἡ θάλασσα εἶναι καθρέπτης» ὅλως ἀτάραχος, γαληνιαία, ἄλλως *γυαλὶ* (ἀπὸ τοῦ *κάτοπτρον—κάτροπτον—κατρέπτης—καθρέφτης*).

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *κάτοπτρον*.

— *[Κυνηγ.] Καθρέπτης* καλεῖται θηρευτικὸν ὄργανον, χρησιμεῦον πρὸς προσέλκυσιν καὶ ὕπερθεν αὐτοῦ συγκράτησιν ἐν πτήσει ἢ αἰωρήσει τῶν ἀγροδιαίτων κορυδαλλῶν (σιταρηθρῶν) χάριν ἀνέτου, εὐκόλου καὶ ἀφθόνου θήρας αὐτῶν ὑπὸ τῶν κυνηγῶν διὰ τοῦ πυροβόλου ὅπλου. Εἶναι συνήθως δύο εἰδῶν: ὁ περιστρεφόμενος μηχανικῶς διὰ χορδισμοῦ καὶ ὁ περιστρεφόμενος διὰ σχοινίου ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ κυνηγοῦ, ἐνεδρεύοντος εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων ἀπὸ τοῦ καθρέπτου. Ὁ τοῦ πρώτου εἴδους ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ τῆς βάσεως, φερούσης τὸν χορδιστικὸν μηχανισμὸν καὶ τοποθετουμένης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἐκ τοῦ ξυλίνου πτερυγίου, φέροντος ὕπερθεν καὶ εἰς τὰς πλευράς του, ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπ' ἀλλήλων, κατοπτρίδια ἐπικεκολλημένα, τοποθετουμένου ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς βάσεως ὑπάρχοντος βελονοειδοῦς στηρίγματος, τοῦ ἄξονος, δι' οὗ τὸ πτερύγιον τίθεται εἰς περιστροφήν· ὁ τοῦ δευτέρου εἴδους ἀποτελεῖται ἐκ δύο πάλιν μερῶν, ἐκ τοῦ πασσάλου, τοῦ ἐν τῇ γῇ ἐμπηγνυομένου, καὶ ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ προσαρμοζομένου ὁμοίου πτερυγίου μὲ βραχυχρόνιον αὐτόματον περιστροφήν, ἀλλὰ κυρίως περιστρεφομένου διὰ τῆς τάσεως καὶ χαλαρώσεως τοῦ ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ κυνηγοῦ κρατουμένου ἄκρου τοῦ σχοινίου, τοῦ προσηρμοσμένου εἰς τὸν καθρέπτην. Ἐκ τῶν δύο αὐτῶν εἰδῶν καταλληλότερον εἶναι τὸ δεύτερον. Ὁ καθρέπτης καθίσταται ἀποτελεσματικὸς μόνον ὅταν ἀκωλύτως ὁ ἥλιος ρίπτῃ τὰς ἀκτῖνάς του. Οἱ κορυδαλλοὶ διερχόμενοι ἄνωθεν τοῦ καθρέπτου ἢ βραδύτατα ἵπτανται ἢ αἰωροῦνται σχεδὸν ἐν ἀκινησίᾳ, ὅτε ὁ κυνηγὸς ἀποτελεσματικῶς σκοπεύει.

Χρῆσις τοῦ καθρέπτου γίνεται κατ' Ὀκτώβριον ἢ Νοέμβριον, ὅταν πρωτοεμφανίζωνται τὰ πτηνὰ ταῦτα· βραδύτερον, ὅταν ἀρχίζωσι ν' ἀποτελῶσιν ἀγέλας καὶ προετοιμάζωνται δι' ἀποδημίαν, οὐδεμίαν ἐπήρειαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῶν ὁ καθρέπτης.

Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

— *[Ναυτ.] Καθρέπτης* ἢ *ἄβαξ* (κοιν. *καθρέφτης*) καλεῖται τὸ ἄνω μέρος τῆς *ἀψῖδος*, τὸ καὶ ὀλιγώτερον ἐγκεκλιμένον πρὸς τὸν ὁρίζοντα. Ἀποτελεῖ μετὰ τῆς οὐρᾶς καὶ τῆς *ἀψῖδος* τὴν κυρίως πρύμναν. Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρύμναι τῶν μικροτέρων τῶν φρεγατῶν πολεμικῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

— **«Καθρέπτης *γυναικῶν*»**. Ἐπιγράφεται οὕτω φλήναφον στιχούργημα τοῦ μοναχοῦ Καισαρίου Δαπόντε, πληροῦν δύο τόμους ἐκδοθέντας ἐν Λειψίᾳ, τῷ 176... Εἰς δεκαπέντε σχεδὸν χιλιάδας στίχων ἐξυμνεῖ ἢ κατακρίνει ἀρετὰς ἢ κακίας καλῶν τε καὶ κακῶν γυναικῶν, τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, παρενείρει δ' ὅμως καὶ ἄλλας ἱστορίας καὶ μύθους εἰδωλολατρικούς. Ἡ ἐν αὐτῷ ἐξιστόρησις πράξεων ἀσέμνων καὶ κακοήθων γίνεται κατὰ τρόπον ἀκάλυπτον καὶ σκανδαλώδη. Ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις γράφει σχετικῶς πρὸς φίλον του: «Ἐὰν ἤμην πατὴρ καὶ εἶχον θυγατέρας, οὐδέποτε εἰς αὐτὰς θὰ ἐπέτρεπον νὰ κατοπτρισθῶσιν εἰς τοιοῦτον καθρέπτην». Μ. Ι. Γ.

καθρεφτάδικο (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου κατασκευάζονται καθρέφτες, ἐργαστήριον κατόπτρων.

καθρεφτᾶς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς κατόπτρων, κατοπτροποιός· || ὁ ἔμπορος κατόπτρων.

καθρέφτης (ὁ)· Βλ. *καθρέπτης*.

καθρεφτίζω· παριστῶ ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν εἰκόνα τινός, ἀπεικονίζω, κατοπτρίζω: «ἡ θάλασσα καθρεφτίζει τὰ σύννεφα»· || *καθρεφτίζομαι*· ἀπεικονίζομαι ἐν κατόπτρῳ, κοιτάζομαι 'ς τὸν καθρέφτη, κατοπτρίζομαι.

καθυβρίζω· ὑβρίζω σφοδρῶς, ἀπευθύνω πρός τινα ὕβρεις πολλάς: «καθύβρισε τὴν πατρίδα».

καθυγραίνω· καθιστῶ τι ἐντελῶς ὑγρόν, μουσκεύω, νοτίζω.

κάθυγρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐντελῶς ὑγρός, μουσκευμένος, ἀδιάβροχος.

καθύπερθεν· ἐπίρρ. ὕπερθεν, ὑπεράνωθεν, ἀπὸ τῆς κορυφῆς.

καθυποβάλλω, ἀόρ. *καθυπέβαλον*· ὑποβάλλω: «καθυποβάλλω ὑμῖν τὰ σέβη μου», «μὲ καθυπέβαλεν εἰς κόπον».

καθυποδουλῶ (*—όω*)· καθιστῶ τινα ἐντελῶς ὑπόδουλον, ὑποδουλῶ τελείως.

καθυποδούλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καθυποδουλοῦν, παντελὴς ὑποδούλωσις.

καθυπόταξις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καθυποτάσσειν, ἐντελὴς ὑπόταξις, ὑποταγή.

καθυποτάσσω· ὑποτάσσω ἐντελῶς.

καθυποχρεῶ (*—όω*, καὶ ***καθυποχρεώνω***· ὑποχρεώνω τινὰ πολύ, κάμνω τινὰ νὰ εἶναι πολὺ ὑποχρεωμένος εἰς ἐμέ, κοιν. *καταϋποχρεώνω*: «ἡ εὐγένειά σου μᾶς καθυποχρέωσε».

καθυστερημένα *παιδία [Παιδαγ.]*. Κάθε σχολεῖον καὶ κάθε τάξις ἔχουν συνήθως καὶ παιδία, τὰ ὁποῖα, πνευματικῶς ἀσθενέστερα τῶν ἄλλων ὄντα, δὲν δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὴν σχολικὴν ἐργασίαν καὶ οὕτως ἀποβαίνουν (καὶ ἓν ἢ δύο μόνον ἂν εἶναι) σημαντικὸν κώλυμα καὶ τῆς προόδου τῶν εὐφυεστέρων καὶ τῆς ἰδικῆς των· διότι ὁ διδάσκαλος ἀναγκάζεται πολλάκις μὲν νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἐργασίαν συμφώνως μὲ τὴν ἱκανότητα τῶν εὐφυεστέρων, πολλάκις δὲ συμφώνως μὲ τὴν τῶν ἀφυεστέρων. Διὰ τοῦτο κατὰ πρῶτον ἐν Δρέσδῃ τῆς Σαξωνίας τῷ 1867 ἀπεχώρισαν τοὺς ἀφυεστέρους τῶν λοιπῶν εὐφυῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἥνωσαν αὐτοὺς εἰς τὰς καλουμένας «βοηθητικὰς τάξεις» ἢ «βοηθητικὰ σχολεῖα», ἔνθα ἡ μὲν προαγωγὴ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν γίνεται ὁμαλῶς, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα σχολεῖα, ὅπου φοιτοῦν οἱ εὐφυεῖς μαθηταί, ἀλλ' ἡ ἐν ἑκάστῃ τάξει τῶν ἀφυῶν ἐπιδιωκομένη μόρφωσις ὑπολείπεται τῆς ἐπιδιωκομένης ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ τάξει τῶν εὐφυεστέρων. Τοιαῦτα βοηθητικὰ σχολεῖα ἱδρύθησαν ἔκτοτε εἰς ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Γερμανίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔνθα διακρίνεται τῶν λοιπῶν ὁμοίων ἱδρυμάτων κατὰ πολὺ τὸ μέγα ἐκπαιδευτήριον ἀφυῶν μαθητῶν «Training School», ἐν Vineland ἐν Νέᾳ Ἰερσέῃ, τὸ ὁποῖον ἔχει σπουδαῖον ἐργαστήριον ψυχολογικῶν ἐρευνῶν, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ψυχολόγου H. H. Goddard.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ νόμος 4397 τῆς 24 Αὐγούστου 1929 «Περὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως», ἐν ἄρθρ. 11 ἐπιτάσσει ἰδίαν διδασκαλίαν διὰ τοὺς πνευματικῶς ἀνωμάλους παῖδας δημοτικοῦ τινος σχολείου ἢ τὴν κατάρτισιν ἰδίας τάξεως ἢ καὶ ἰδίου σχολείου, ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τοιούτων. Τὴν παιδαγωγικὴν ταύτην ἀρχὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν ἀφυεστέρων ηὔρυνεν ἐπιτυχῶς ἡ γερμανικὴ πόλις Mannheim καὶ ἀντιθέτως, ἑνώσασα δηλονότι τοὺς ἐξαιρετικὰ εὐφυεῖς μαθητὰς τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἰς ἰδιαιτέρας τάξεις, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται «γλωσσικαὶ τάξεις», ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς διδάσκεται καὶ ἡ γαλλικὴ τέσσαρας ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο σύστημα ἐμιμήθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι γερμανικαὶ πόλεις.

Πλὴν τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων ὑπάρχουν καὶ ἠθικῶς πλημμελῆ παιδία. Διὰ τοῦτο εἰς πολὺ μεγάλας πόλεις, ὅπου τὰ παιδία ταῦτα εἶναι πολυαριθμότερα καὶ ὅπου ὁ κίνδυνος ἠθικῆς βλάβης καὶ τῶν φύσει ἠθικῶς καλῶς ἐχόντων εἶναι μέγας, ἐὰν τὸ ἐγγὺς περιβάλλον δὲν εἶναι ἠθικῶς ἄμεμπτον, διὰ νόμου ἐπιτάσσεται «προνοητικὴ ἀγωγὴ» ἢ εἰς ἰδιαίτερα ἱδρύματα ἢ εἰς καταλλήλους οἰκογενείας. Τοιαύτην πρόνοιαν περὶ τῶν ἠθικῶς καθυστερημένων καὶ περὶ τῶν διατρεχόντων κινδύνους ἠθικοὺς λαμβάνουν σήμερον πολλαὶ χῶραι πεπολιτισμέναι.

Πρὸς εὕρεσιν τῶν ἀφυεστέρων καὶ ἀποχωρισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῶν εὐφυεστέρων καὶ ἐν γένει πρὸς ἐπιτυχῆ ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς διαφορήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, πλὴν τῆς κρίσεως τῶν

Digitized by Google

διδασκάλων, γίνεται χρῆσις ἐπωφελὴς καὶ τῶν ψυχολογικῶν μεθόδων τῆς ἐρεύνης βαθμοῦ τῆς εὐφυΐας, τὰς ὁποίας ἐξεπόνησαν καὶ ἀνέπτυξαν ἰδίᾳ οἱ A. Binet, Th Limon, W. Stern, E. Meumann, O. Robertag, H. Pohmann κ. ἄ. Σ. Μ. Κ.

καθυ:τέρησις, —εως (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ καθυστερεῖν, τὸ νὰ ὑστερῇ τις, ἀναβολή, ἀργοπορία: «καθυστέρησις πληρωμῶν, — τόκων»· || «καθυστέρησις ἀτμοπλοίου, — σιδηροδρόμου» ἡ μὴ ἔγκαιρος ἄφιξις· || ὁ χρόνος καθ' ὃν καθυστερεῖ τις: «ἔχομεν καθυστέρησιν δέκα λεπτῶν».

— **καθυστέρησις ἀστέρος** *[Ναυτ. Ἀστρον.]*· βλ. λ. *προχώρησις*.

καθυστερούμενος (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰ: ὀλίγον παλαιοτέρας ἐποχὰς ὁ μὴ προσερχόμενος ἐγκαίρως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν στρατολογικῶν του ὑποχρεώσεων· σήμερον ὁ τοιοῦτος καλεῖται *ἀνυπότακτος*. —Ω.

καθυστερῶ (—*έω*), *ἀόρ. καθυστέρησα, παθ. μετχ. καθυστερημένος*· ὑστερῶ, μένω ὀπίσω, δὲν παρακολουθῶ, ὑστερῶ τινος· || ἔρχομαι ἀργά: «τὸ ἀτμόπλοιον —, ὁ σιδηρόδρομος καθυστέρησε»· || δὲν ἐκτελῶ τι ἐγκαίρως, δὲν ἐκπληρῶ ὡρισμένην ὑποχρέωσιν: «μοῦ καθυστερεῖ τόκους, — τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐδάνεισα»· || ***καθυστερούμενα*** (τά)· ὡς οὐσιαστ. τὰ μὴ ἐγκαίρως πληρωθέντα ἢ ἀποδοθέντα: «εἴσπραξις τῶν καθυστερουμένων»· || *καθυστερημένος, —η, —ον*· ὁ μὴ παρακολουθῶν τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἢ καὶ ἐπιστήμης τινὸς ἢ τέχνης, ἀντίθ. *προοδευτικός*.

καθωμιλημένη (ἡ)· ἡ λαλουμένη, ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα.

—*[Γλωσσολ.]* Καλεῖται *καθωμιλημένη* ἡ «κοινὴ καὶ συνήθης γλῶσσα», ἡ ἐν κοινῇ χρήσει οὖσα, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν «πρώτην, τὴν μητροδίδακτον, τὴν ἐπὶ τὸ καταχρηστικώτερον καὶ φυσικὴν καλουμένην» *(Χατζιδάκις)*, ἥτις εἶναι κατὰ τόπους ποικίλη. πλήρης διαλεκτικῶν καὶ ἰδιωματικῶν στοιχείων. Ἀντὶ τῆς λέξεως ταύτης τινὲς μετεχειρίσθησαν τὸν ὅρον «καθομιλουμένη». Τὸ ἐσφαλμένον τούτου ἐπέκριναν ὁ Κ. Κόντος (ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σελ 1—3), ὁ Θ. Λιβαδᾶς (ἐν «Κλειοῖ» ἀριθ. 1140), ὁ Γ. Χατζιδάκις (ἐν Γλωσσολ. Μελέτ. σελ. 286 κ. ἑξ., ἴδ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ Πρόβλημα τῆς γραφομένης Νεοελληνικῆς. Ἀθῆναι (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ) 1905 σελ. 339 κ. ἑξ.) καὶ ἄλλοι. Τὴν λέξιν «καθωμιλημένη» ἐπὶ τῆς γλώσσης μετεχειρίσθη ἤδη Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητο: (ἴδ. Ἔκθεσ. Βασιλ. τάξεως 5: «καθωμιλημένη φράσις»), Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης («διὸ καὶ ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα ὁρμισίας τὰς τοῦ λιμένος προσγείους λέγει κατατομὰς κλπ.», «ὅτε ἀποτελοῦνται τὰ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν καθωμιλημένην γλῶτταν λεγόμενα κυνοκαύματα» κλπ.) καὶ ἄλλοι. Γ. Π Α

καθώς· ἐπίρρ. καθά, καθ' ὃν τρόπον, ὅπως, ὡς: «θὰ γίνῃ καθὼς εἴπαμε», «καθὼς μοῦ κανοναρχᾷς σοῦ ψάλλω», «τὸν ἐδέχτηκα ἔτσι καθὼς ἤμουνα»· || φρ. «καθὼς πρέπει» προσδιορίζει ὀνόματα πρὸς δήλωσιν ἀρτιότητος, τελειότητος, εὐπρεπείας, ἀποδοχῆς: «ἄνθρωπος καθὼς πρέπει» εὖ ἠγμένος, ἀποδοχῆς ἄξιος, «σπίτι—, ροῦχα—, παπούτσια καθὼς πρέπει»· || *καθὼς καί*· δεικτικῶς, ὁμοίως, ἐπίσης: «ἐπλήρωσεν ὅλους τοὺς ὀφειλέτας του καθὼς καὶ ἐμέ». || χρονικῶς, ὡς, εὐθὺς ὡς: «καθὼς μὲ εἶδε, ρίχτηκε 'ς τὴν ἀγκαλιά μου», «καθὼς μοῦ εἶπαν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἔπαυσα νὰ τὸν χαιρετῶ»· || ὅτε, καθ' ὃν χρόνον: «καθὼς ἔπινα τὸν καφέ μου, τὸν βλέπω καὶ ἔρχεται»· || «δεξιὰ καθὼς μπαίνεις», «καθὼς στρίβομε τὸ δρόμο, ἡ πρώτη πόρτα» (πρβλ. ἀρχ. «ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι»).

καί· σύνδεσμος συμπλεκτικός, συνδέων ἔννοιαν μετ' ἄλλης ἐννοίας ἢ διανόημα μετ' ἄλλου διανοήματος: «θὰ ταξιδεύσωμεν ἐγὼ καὶ σύ», «ὁρκίζομαι ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων»· || ὅταν τὰ συμπλεκόμενα εἶναι πλείονα τῶν δύο, ὁ σύνδεσμος *καὶ* τίθεται εἴτε μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων, εἴτε πρὸ ἑνὸς ἑκάστου τῶν συμπλεκομένων: «ὁ βασιλεὺς ἦτο γενναῖος, δίκαιος καὶ συγγνωμονικὸς» ἢ «ὁ βασιλεὺς ἦτο καὶ γενναῖος καὶ δίκαιος καὶ συγνωμονικός»· || πρὸς δήλωσιν ἀκολουθίας ἀμέσου δύο διανοημάτων, οὐδενὸς σχεδὸν χρόνου παρεμπεσόντος, ἡ σύνδεσις γίνεται διὰ τοῦ *μόλις. . . καί*: «μόλις ἔφθανεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἐκυλίετο πάλιν κάτω», «μόλις ἔρχεται καὶ κοιμᾶται» (ἡ χρῆσις αὕτη ἤδη ἀρχαΐζει, διότι τὸ *μόλις* ἀπέβαλε τὴν ἐπιρρηματικὴν αὐτοῦ σημασίαν καὶ κατέστη σύνδεσμος χρονικός, ὅθεν λέγεται: «μόλις ἔρχεται, κοιμᾶται»)· ἡ αὐτὴ ἀκολουθία ἐκφέρεται καὶ ἄλλως: «δὲν εἶχα καθίσει ἀκόμη καὶ μὲ προσκαλεῖ ὀπίσω» (πρβλ. ἀρχ. «οὐκ ἔφθασαν πυθόμενοι καὶ ἧκον»)· || μετὰ λέξεις σημαινούσας ταυτότητα καὶ ὁμοιότητα ἀκολουθεῖ ὁ *καὶ* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ὡς καὶ* ἢ τοῦ *ὡς*: «ὁ υἱὸς ἔπραξε τὰ αὐτὰ καὶ ὁ πατήρ του».... ὡς καὶ ὁ πατήρ του· || ἐπὶ τῆς ἀκολουθίας δεικτικῶν καὶ ἀναφορικῶν λόγων τίθεται ὁ *καὶ* εἰς τὸν δεύτερον κατὰ σειρὰν λόγον: «καθὼς ὑπεσχέθην, οὕτω καὶ ἔπραξα», «ἐνήργησα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ πρότερον»· || μετὰ διαζευκτικῆς ἐννοίας ἀντὶ τοῦ *ἤ*: «κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον» ἀντὶ τοῦ «κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον», «πᾶρε καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, ὅποιο θέλεις» ἀντὶ «εἴτε τοῦτο εἴτε ἐκεῖνο», «καὶ νὰ 'ρθῇς καὶ νὰ μὴν ἔρθῃς τὸ ἴδιο μοῦ κάμνει»· || ὅταν εἶναι προσθετικὸς δύναται τὸ πρῶτον μέρος νὰ παραλείπεται ὡς εὐκόλως ἐννοούμενον καὶ μάλιστα ἐν εὐχαῖς: «κι' ἀπὸ χρόνου», «καὶ 'ς τὰ στέφανα», «καὶ 'ς τῶν παιδιῶν σου»· || συνδέονται δύο ὅμοιαι ἔννοιαι εἴτε πρὸς ἔξαρσιν τῆς καθόλου ἐννοίας εἴτε πρὸς ἀκριβεστέραν ἐμφάνισιν αὐτῆς, ὁπότε τὸ δεύτερον ὄνομα φαίνεται ἐπεξηγηματικὸν τοῦ πρώτου: «εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε», «κακὰ καὶ μαῦρα»· || δύναται τὸ δεύτερον μέλος νὰ προσδιορίζῃ τὸ πρῶτον: «εἷς καὶ μόνος», «εἷς καὶ ὁ αὐτός»· || ἀντὶ αἰτιολογικοῦ συνδέσμου: «ξύπνα κι' ἔφεξε», «ἔννοια σου καὶ ξέρω τί θὰ κάμω»· || ἀντὶ ἀντιθετικοῦ συνδέσμου: «ἄλλοι χαίρονται τὸ παιδί μου κι' ἐγὼ βασανίζομαι», παροιμ. «ἀλλὶ ποὺ τὸν δέρνουν ἑκατό, καὶ δὲν τὸν δέρνει ὁ νοῦς του»· || ἐπιδοτικὸς εἴτε ἐπὶ μεῖζον καὶ ἐπισημότερον εἴτε ἐπὶ ἔλαττον καὶ ἀσημότερον (ἐλαττωτικός): «μπορῶ νὰ κάμω —, νὰ πῶ καὶ τίποτα;», «καὶ νὰ τὸν συλλογίζωμαι στενοχωροῦμαι», «εὐχαριστιέσαι καὶ νὰ τὸ βλέπῃς»· || ἐκ τῆς ἐπιδοτικῆς σημασίας προκύπτει ἡ ἐναντιωματική: «θὰ τὸν πάρω καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ», μολονότι δὲν θέλει, «δουλεύει καὶ ἄρρωστος ἀκόμη». Ἡ χρῆσις τοῦ *καὶ* ἐν τῇ δημοτικῇ εἶναι ποικιλωτάτη· συνδέει προτάσεις κυρίας μετὰ οἱασδήποτε σχεδὸν δευτερευούσης προτάσεως, ἐμφαίνει βραχυλογίαν κ. ἄ.: «μὲ ἔκαμε κι' ἔκλαψα, — κι' ἀρρώστησα», «τὸν βλέπω κι' ἔρχεται», «ὁποιος μ' ἀκούσῃ καὶ μιλῶ», «τὸν ἄκουσα καὶ φώναζε»· || «ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς» ἢ «ἀπὸ δῶ καὶ πέρα», ἄλλως «ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς», ἐντεῦθεν· || «ἀπὸ δῶ καὶ δυὸ μῆνες» μετὰ δύο μῆνας· || «μὴν τοῦ πῇς τίποτα καὶ βρῶ τὸν μπελᾶ μου» ἔνθα τὸ *καὶ* ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ *καὶ ἕνεκα τούτου*· || «νὰ μεγαλώσω καὶ νὰ ἰδῇς»...καὶ τότε θὰ ἰδῇς· || φρ. «καὶ κακὸ» πρὸς δήλωσιν τοῦ πολλοῦ, τοῦ μεγάλου: «χειμῶνας —, βροχὲς καὶ κακό», «κόσμος καὶ κακὸ» πολὺς κόσμος· || φρ. «λὲς καὶ» νομίζεις, νομίζει τις: «λὲς καὶ χάλασε ὁ κόσμος», ὁμοίως καὶ «θαρρεῖς καί»: «θαρρεῖς κι' εἶναι χειμῶνας»· || διὰ διπλοῦ *καὶ* συνδέονται δύο ἔννοιαι ἢ διανοήματα εἴτε διὰ τὴν ἄμεσον πρὸς ἄλληλα σχέσιν εἴτε χάριν ἐμφάσεως: «ἐπολιόρκει τὴν πόλιν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν»· ὁ διπλοῦς οὗτος *καὶ* ἀποδίδεται διὰ τοῦ *τόσον — ὅσον*· || ἡ διὰ τοῦ *τὲ — καὶ* σύνδεσις παριστάνει τὰ συνδεόμενα ὡς ἓν ὅλον ἀχώριστον: «πατρός τε καὶ μητρός», «ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες»· || διὰ τοῦ *καὶ δὴ καὶ* συνάπτεται μετὰ ἀσημοτέρου τινὸς καὶ μικροῦ ἐπιφανέστερόν τι καὶ ἀξιολογώτερον: «ἦλθον εἰς Σάρδεις καὶ ἄλλοι ἐξ Ἑλλάδος σοφοὶ καὶ δὴ καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος»· || μετὰ τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου *ἂν* ἐπὶ ἐναντιωματικῆς ἐννοίας (βλ. *ἄν*).

Ὁ σύνδεσμος *καὶ* κατὰ συναλοιφὴν ἐκφερόμενος ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γράφεται *κι'* πρὸ οἱουδήποτε φωνήεντος: *κι'* ἐμεῖς, *κι'* ἄλλοι· ἡ ἀπόστροφος δύναται καὶ νὰ παραλειφθῇ: *κι* ἐμεῖς, *κι* ἄλλοι, ἀλλ' ἐπεκράτησεν ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου. Β.Φ.

Κάϊ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ραιδεστοῦ, μετονομασθὲν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς *Γλύστρα*. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921 ἠρίθμει 116 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

—**Κάϊ** (Kei ἢ Kai καὶ Great Kei) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Στόρμπιργ, εἰς ὕψος 2000 περίπου μέτρων. Οἱ σχηματίζοντες αὐτὸν κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Μέλας* καὶ ὁ *Λευκὸς Κάϊ*, ὁ *Ἴντβε* καὶ ὁ *Τσόμα*. Μετὰ ροῦν 200 χλμ. ὁ Κάϊ χύνεται εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Μόργκαν. Μ. Ν. Δ

— **Κάϊ**, ἢ ***Ἔβαμπ*** (Kei ἢ Ewab), ***νῆσοι*** *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Μαλαισίας, περιλαμβάνουσα: τὴν *Μεγάλην Κάϊ*, τὴν *Μικρὰν Κάϊ*, τὴν *Κάϊ Ντουλάν*, τὴν *Ντουλὰν Λαόντ*, τὰς τέσσαρας νήσους *Κάϊ Τένιμπιρ* καὶ εἰκοσάδα νησίδων ἄλλων. Ἐν συνόλῳ αἱ νῆσοι αὗται ἔχουσιν ἐμβαδὸν 1211 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 30,000 κατ. Μαλαίων, Ἀλφούρων καὶ Παπούων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἡμίσεις καὶ πλέον κατοικοῦσι τὴν Μεγάλην Κάϊ καὶ εἶναι Μωαμεθανοί. Αἱ νῆσοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, οἱ δὲ κάτοικοι εἶναι ἔξοχοι ναυτικοὶ καὶ κατασκευασταὶ λέμβων. Μ. Ν. Δ.

Καὶ (Les Cayes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Ἁϊτῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Νότου. Κάτ. 15.000. Ἐκτίσθη τῷ 1726 καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀκμαιοτέρων τῆς νήσου. Μ. Δ. Β.

Καὶ ***ντ' Ὀρσαὶ*** (Quai d' Orsay). Ὄνομα διὰ τοῦ ὁποίου ὑποδηλοῦται καὶ εἶναι διεθνῶς γνωστὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διεθνῆ συνήθειαν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς λεωφόρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται τὸ μέγα κτίριον τοῦ ὑπουργείου ἐν Παρισίοις. Ἡ λεωφόρος αὕτη ἔχει μῆκος τριῶν περίπου χλμ. καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως μέχρι τῆς Βασιλικῆς γεφύρας, κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα. Μ. Δ. Β.

Καιαγγανῶν ***ἄκρον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καιάγγορον ἄκρον*.

Καιάγγορον ***ἄκρον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς (Caengorum Promontorium: Corp. inscr. Latin. VII 1204—1206) γραφὴ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἀκρωτηρίου *Γαγγανῶν ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου (Β', γ', 3, ἔκδ. Nobbe), ἥτις εἰς ἄλλα χειρόγραφα ἀπαντᾷ ὡς *Καιαγγανῶν ἄκρον*. Εἶναι τὸ ΝΔ. τῆς νήσου Mona ἀκρωτήριον Braich-y-Pwll (πλάτ. 52° 47'½ Β., μῆκ. 4° 46' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1411: New Quay to Holyhead), τὸ χωρίζον τοὺς κόλπους Carnavon καὶ Cardigan τῆς ΝΔ. Οὐαλλίας. Σ. Ε. Λ.

καιάδας (ὁ). Λέξις ἰδιάζουσα παρ' ἀρχαίοις Λάκωσι, δι' ἧς ἐδηλοῦντο αἱ ρωγμαὶ αἱ ὑπὸ τῶν σεισμῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προκαλούμεναι, κατ' ἐπέκτασιν δὲ πᾶν φυσικὸν κοίλωμα, φάραγξ, σπήλαιον, χάσμα κλπ.

Καιάδας *[Ἀρχ.]*. Τόπος βαραθρώδης ἐν Λακωνίᾳ, ὅπου ἐρρίπτοντο οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου. Περὶ τοῦ Καιάδα ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Κατὰ τὸν Στράβωνα, οὕτως ἐκαλεῖτο «τὸ δεσμωτήριον τὸ παρὰ Λακεδαιμονίοις, σπήλαιόν τι». Ὁ Παυσανίας περιγράφων τὴν ἐκ τοῦ Καιάδα ἀπόδρασιν τοῦ Ἀριστομένους, εἰκονίζει τοῦτον ὡς ἀπότομον καὶ βαθεῖαν φάραγγα, ἀνάλογον πρὸς τὸ παρ' Ἀθηναίοις βάραθρον, ἐξ ἧς ἀδύνατος ἦτο ἡ ἔξοδος πλὴν μιᾶς ὀπῆς εὐρείας ὅσον τὸ μέγεθος ἀλώπεκος. Ἐκεῖ ἐρρίπτοντο «οἱ ἐπὶ μεγίστοις τιμωρούμενοι» καὶ οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου. Καὶ διὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν μοναδικὸν παράδειγμα ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ κατακρήμνισις τοῦ Παυσανίου, νεκροῦ ὅμως, διὰ δὲ τὴν δευτέραν ἡ κατακρήμνισις 50 αἰχμαλώτων Μεσσηνίων μετὰ τοῦ Ἀριστομένους. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Καιάδα, ἄλλοι μὲν (Bollaye, Vischer, Curtius) τοποθετοῦν αὐτὸν παρὰ τὸ Παρῶρι καὶ τὸν Μιστρᾶν, ἄλλοι δὲ εἴς τινα τῶν πολυπληθῶν ἀπορρώγων τοῦ Ταϋγέτου, σχετίζοντες τὸν Καιάδαν μὲ τοὺς «Ἀποθέτας», ὅπου ἐρρίπτοντο τὰ ἄχρηστα βρέφη. Π. Ν. Π.

Καιάτας, ἢ ***Καιήτης*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ κόλπος τῆς ἀκτῆς τοῦ Λατίου, ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Τὸ ἀκρωτήριον ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον Capo Gaeta (πλάτ. 43° 13' Β, μῆκ. 13° 35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 160: Gaeta bay) Κατὰ τὸν Στράβωνα (ἔκδ. *Didot* 194,36) ὁ κόλπος «ἔχει μῆκος σταδίων ἑκατὸν ἀπὸ ἄκρας Τερραχίνης μέχρι ἄκρας τῆς ὁμωνύμου» «καὶ τὸν μεταξὺ δὲ κόλπον ἐκεῖνοι (οἱ Λάκωνες ἄποικοι) Καιάταν ὠνόμασαν, τὰ γὰρ κοῖλα πάντα καιάτας οἱ Λάκωνες προσαγορεύουσι». Ὁ V. Berard ὅμως ἀπέδειξε (Les Phoeniciens et l'Odyssée, ἔκδ. 1903 II, 297), ὅτι ἡ προέλευσις τῆς ὀνομασίας εἶναι παραφθορὰ τῆς φοινικικῆς *Καιάτ*, σημαινούσης ἀετόν, ὡς ἄλλωστε ὑποδεικνύεται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (Δ, 56) «Αἰήτην τὸν νῦν Καιήτην προσαγορευόμενον». Ὁ Στράβων ὅμως ἐσφάλη εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ κόλπου, οὖσαν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Terracina καὶ Capo Gaeta τὸ ἡμιόλιον τῆς παρ' αὐτοῦ ἀναφερομένης. Σ. Ε. Λ.

Καιατία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καμπανίας δεξιὰ τοῦ Οὐολτούρνου, παρὰ τὰ ὅρια τῆς Σαμνίτιδος, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ νῦν Καγιάτσο (Caiazzo). Κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον ἐπολέμησεν ἐναντίον τῆς Ρώμης, διὸ καὶ ὑποταγεῖσα ὑπὸ τοῦ Σύλλα προσηρτήθη εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Καπούης. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἦτο «ἰσοπολῖτις πόλις» (municipium). Νομίσματα αὐτῆς ἐσώθησαν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς CAITANO. Π. Ν. Π.

Καϊάφα *[Γεωγρ.]*. Βουνόν, λουτρὰ καὶ λιμνοθάλασσα κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου (ἐπαρχ. Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας). Τὸ βουνὸν ἐκαλεῖτο πάλαι *Μάκιστος* (ὕψ. 744 μ.), ἐπὶ βορειοδυτικῆς δὲ προεκτάσεως τούτου εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Μακίστου* ἢ *Σαμικοῦ* (ἐν τῇ νῦν θέσει Κλειδί). ΝΔ. τὸ ὄρος καταπίπτει ἀποτόμως εἰς λιμνοθάλασσαν μήκους 4 σχεδὸν χλμ., χρησιμεύουσαν ὡς ἰχθυοτροφεῖον. Παρὰ ταύτην καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ὑπάρχει μέγα σπήλαιον (τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γνωστὸν ἄντρον τῶν *Ἀνιγρίδων* νυμφῶν), ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναβλύζουσιν ὑδροθειοῦχοι πηγαί. Ὁ ξενὼν καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν λουομένων εὑρίσκονται κατὰ τὸν ζωστῆρα τῆς λιμνοθαλάσσης, καθ' ὃν ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πύργου—Κυπαρισσίας. Ι. Σ. Σ.

Αἱ μεταλλικαὶ πηγαί. Αὗται εἶναι δύο τὸν ἀριθμόν, ἡ πηγὴ τοῦ σπηλαίου Ἀνιγρίδων νυμφῶν καὶ ἡ πηγὴ Γερανίου, ἀναβλύζουσαι ἐκ δύο σπηλαίων εὑρισκομένων ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λιμνοθαλάσσης. Τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς τοῦ σπηλαίου Ἀνιγρίδων νυμφῶν ἔχουν θερμοκρασίαν 34,6—35,6°, εἶναι πλουσιώτερα εἰς ἐλεύθερον ὑδρόθειον, ὄχι μόνον τῶν λοιπῶν ὑδροθειοπηγῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῶν γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν τοιούτων, περιέχοντα ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος 0,0498 γρμ. ἐλευθέρου ὑδροθείου. Ἐξαιρετικὴν

Digitized by Google

σημασίαν παρουσιάζει καὶ ὁ κλειστὸς χῶρος τοῦ σπηλαίου τῆς πηγῆς, ὅστις ἀποτελεῖ θαυμάσιον φυσικὸν ἀναπνευστήριον. Ἡ πηγὴ Γερανίου ἔχει θερμοκρασίαν 27,4°, τάσσεται δὲ καὶ αὐτὴ εἰς τὰς ὑδροθειοχλωριονατριούχους. Περιέχει ἀνὰ χγρ. ὕδατος ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων συστατικῶν 3,8684 γραμμ. χλωριούχου νατρίου, 0,1281 χλωριούχου καλίου, 0,00318 νιτρικοῦ καλίου, 0,1849 χλωριούχου ἀσβεστίου, 0,6824 θειικοῦ ἀσβεστίου, 0,4149 θειικοῦ μαγνησίου, 0,1827 ὑδροανθρακικοῦ μαγνησίου, 0,0677 ἐλευθέρου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ 0,00688 ἐλευθέρου ὑδροθείου. Τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Ἀνιγρίδων νυμφῶν ἐνδείκνυνται ὅπου καὶ τὰ ὑδροθειοχλωριονατριοῦχα πρὸς λουτροθεραπείαν, τὰ δὲ τῆς πηγῆς Γερανίου ἐνδείκνυνται καὶ πρὸς ποσιθεραπείαν, ὠφελοῦντα, ὡς πιστεύεται, ἐπὶ χολολιθιάσεως.

[*Μ. Περτέση*, Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα Καϊάφα, 1924.] Κ. Γ. Μ.

— *[Ἱστορ.] Ἀγ.* Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821 εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καϊάφα ὠχυρώθησαν περὶ τοὺς 80 Ἀρκαδινοὶ (Κυπαρισσιῶται) πολεμισταὶ καὶ ἐπέτυχον ν' ἀνακόψουν τὴν ἐκστρατείαν τῶν Λαλιωτῶν Τουρκαλβανῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων. Οἱ Λαλιῶται εἶχον ἐπιτεθῆ ἐναντίον τῆς Ἀγουλινίτσης, κατεταράχθησαν δ' ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἐν Καϊάφα. Παθόντες λοιπὸν πανικὸν διεσκορπίσθησαν καὶ τοιουτοτρόπως ἐματαιώθη ἡ περαιτέρω προέλασις τῶν ἕως τότε τρομερῶν Λαλιωτῶν. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Αἰγυπτίων ἐναντίον τῆς Ἀγουλινίτσης, συνήφθη εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καϊάφα σφοδροτάτη καὶ ἀπεγνωσμένη μάχη, κατ' αὐτὴν δὲ ἐτραυματίσθη ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Μπεζονκούρ, ὅστις διώκει Αἰγυπτίους ἱππεῖς. Γ. Δ. Κ.

Καϊάφα *τάφος [Γεωγρ.]*. Πρὸς νότον τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης, παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ, ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1882 κτίσμα τι παλαιὸν ἐπὶ χθαμαλοῦ γηλόφου, σχήματος ὀρθογωνίου, μήκους 4,20 μ., πλάτους 3 καὶ ὕψους 2,50. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ἦτο 10 τετραγωνικῶν ποδῶν, οἱ δὲ τοῖχοι, 6 ποδῶν πάχους, ἦσαν κεκαλυμμένοι δι' ὀπτῶν πλίνθων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Κατά τινα παράδοσιν, μέχρι τῆς σήμερον σῳζομένην ἐν Κρήτῃ, τὸ κτίσμα τοῦτο ἦτο τάφος τοῦ Ἰουδαίου ἀρχιερέως Καϊάφα, ὅστις μετεῖχε τοῦ συνεδρίου τοῦ καταδικάσαντος εἰς θάνατον τὸν Χριστόν. Τέσσαρα δηλαδὴ ἔτη μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ὁ Πιλάτος καὶ ὁ Καϊάφας, ἀφοῦ ἐστερήθησαν τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Συρίας Βιτελλίου, προσεκλήθησαν εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ Τιβερίου νὰ δώσωσιν εὐθύνας τῶν πράξεων αὐτῶν. Πλέοντες ἔφθασαν εἰς Κρήτην, ὅπου νοσήσας ὁ Καϊάφας ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. Ἡ γῆ μὴ δεχομένη ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸ μιαρὸν σῶμα ἐξέρριψεν αὐτό· τὸν ἔθαψαν καὶ δευτέραν φορὰν καὶ τρίτην καὶ ἑβδόμην, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὕρισκον τὸ πτῶμα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐκβεβλημένον. Τελευταῖον ἔκτισαν τὸ βαρὺ τοῦτο κτίσμα ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐκωλύθη ἡ ἐκ νέου ἀνάρριψις τοῦ πτώματος. Ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι πολὺ παλαιά, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀναφέρεται ἐν ἀποκρύφῳ εὐαγγελίῳ τοῦ Γ' πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος, χωρίον δὲ πλησίον τῆς Κνωσοῦ καλούμενον Καϊάφα ὑπῆρχεν ἤδη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ κατόπιν μέχρι τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε κατεστράφη· ἐσῴζετο δὲ μόνον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κτίσμα, τὸ «μνῆμα τοῦ Καϊάφα». Ἐκ τῶν περιηγητῶν ὁ Ἄγγλος Pashley, ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον (1834), ἀναφέρει τὴν περὶ τοῦ μνήματος τοῦ Καϊάφα παράδοσιν καὶ μνημονεύει καὶ τὰ σχετικὰ χωρία τῶν πρὸ αὐτοῦ περιηγητῶν. Καὶ ὅτι μὲν τὸ κτίσμα ἦτο ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐλέγχει ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας, ὅτι δ' ὅμως ἦτο τάφος τοῦ Καϊάφα, τοῦτο οὐδαμόθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται παρὰ μόνον ἐκ τοῦ προρρηθέντος ἀποκρύφου εὐαγγελίου, οὐδεμία δ' ἱστορικὴ πηγὴ ἀναφέρει ταξίδιον τοῦ Καϊάφα εἰς Ρώμην καὶ θάνατον αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ.

[*Στ. Ξανθουδίδου*, «Ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα ἐν Κρήτῃ», ἐν «Ἀθηνᾷ» ΙΓ' 305.] Ε. Γ. Π.

Καϊάφας. Ἰουδαῖος ἀρχιερεύς, πρόεδρος τοῦ Μ. Συνεδρίου, ὅπερ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν Ἰ. Χριστόν. Τὸ κύριόν του ὄνομα ἦτο *Ἰωσήφ*, τὸ δὲ Καϊάφας ἦτο παρωνύμιον σημαῖνον κατά τινας τὸν καταθλίβοντα, κατ' ἄλλους τὸν βράχον κλπ. (ἀραβιστὶ δὲ *Καΐφ*=μάντις). Ὁ Καϊάφας ἦτο γαμβρὸς τοῦ ἐπιφανοῦς καὶ ἰσχυροτάτου ἀρχιερέως Ἄννα καὶ ἐγκαθιδρύθη εἰς τὴν ἀρχιερατείαν ὑπὸ τοῦ Οὐαλερίου Γράτου τῷ 18 μ. Χ., ἐξεβλήθη δὲ αὐτῆς τῷ 36 ὑπὸ τοῦ λεγάτου τῆς Συρίας Βιτελλίου, θέλοντος νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν Ἰώσηπον (Ἀρχαιολογ. ΙΗ' δ' 3). Ὁ Καϊάφας δὲν εἰργάσθη μόνον διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐμφανίζεται καὶ ὡς διώκτης τῶν ἀποστόλων (Πράξ. Ἀποστ. δ' 6 ἑξῆς). Περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ οὐδὲν γινώσκομεν. Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ συνέχυσαν συγγραφεῖς τινες αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰώσηπον ἢ παρεδέχθησαν, ὅτι ἐγένετο Χριστιανός. Περὶ δὲ τοῦ τόπου ἔνθα ἔκειτο ἡ οἰκία τοῦ Καϊάφα, ἤδη τὸ ὁδοιπορικὸν τῶν Βουρδηγάλων (333) πληροφορεῖ, ὅτι ἐδεικνύετο ἔξωθεν τῆς πόλεως, ὡς καὶ σήμερον. Περὶ δὲ τὸ 570 ὁ ἀρχιδιάκονος Θεοδόσιος λέγει, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ (πλησίον «τῆς ἁγίας Σιών») ὑπῆρχε τότε ναὸς τοῦ Ἀγ. Πέτρου. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ οἰκία αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς σημερινῆς Σιὼν καὶ δὴ ἐν τῷ τόπῳ, ὅστις δεικνύεται καὶ σήμερον, δηλαδὴ ἐκεῖ ἔνθα ὑπάρχει ὁ εἰς τοὺς Ἀρμενίους ἀνήκων ναὸς τοῦ Σωτῆρος, ἐγγύτατα τῆς ἐκκλησίας «τῆς ἁγίας Σιών».

[Βλ. *P. Urb. Coppers*, Le palais de Caïphe (Paris 1904).] Π. Ι. Μ.

— *[Λαογρ.]* Τὸ ὄνομα τοῦ Ἑβραίου ἀρχιερέως κατήντησε παροιμιῶδες παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὅστις οὕτως ὀνομάζει συχνὰ ὑποκριτὰς καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους.

Ἐν Κρήτῃ φέρεται παλαιοτάτη παράδοσις, καθ' ἣν ὁ *Καϊάφας* κληθεὶς εἰς Ρώμην ἵνα ἀπολογηθῇ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ ναυαγήσας ἔξω τῆς Κρήτης ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν νῆσον, ὅπου ἀσθενήσας ἀπέθανεν. Ἀλλὰ ἂν καὶ ἑπτὰ φορὰς τὸν ἔθαψαν, ὅμως «ἡ γῆς τὸν ἀνεξέρνα ἄλυωστο καὶ μαῦρο σὰν τὸν Κάη, γιὰ τὸ μεγάλο κακὸ πῶκαμε, ποῦ καταδίκασε τὸ Χριστό». Τότε συναθροισθεὶς ὁ λαὸς κατέχωσεν ἐν ἀραῖς αὐτὸν διὰ λίθων καὶ τοιουτοτρόπως ἔγινε «τοῦ Καγιάφα τὸ μνῆμα», ὡς ὀνομάζουσιν ἀρχαῖον μνημεῖον εὑρισκόμενον ἐν χωρίῳ τῆς Κρήτης παρὰ τὸ Ἡράκλειον, πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ καὶ ἐπίσης «Καϊάφας» ὀνομαζομένῳ. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι παλαιοτάτη, ἀναφέρεται ὑπὸ πολλῶν περιηγητῶν, τὰ δὲ στοιχεῖά της εὑρίσκονται ἐν τῷ ἀποκρύφῳ βιβλίῳ «Τὰ πεπραγμένα τῷ Πιλάτῳ» (βλ. *Πολίτου*, Παραδόσεις Β' σ. 792—793 σημ. εἰς ἀρ. 189). Μ. Ι.

Καὶβ (Cave), ***Γεώργιος**, κόμις*—. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1856—1928). Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ καὶ Ὀξφόρδῃ καὶ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς δικηγόρος, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην, ὡς βαθὺς νομομαθής. Ἀναμειχθεὶς κατόπιν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη κατὰ πρῶτον βουλευτὴς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος τῷ 1906, ἀποβὰς ταχέως εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων αὐτοῦ. Τῷ 1916 προσελήφθη εἰς τὴν κυβέρνησιν συνασπισμοῦ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1918, ὁπότε ὠνομάσθη λόρδος καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Μπόναρ Λῶ, τῷ 1922, ἐγένετο λόρδος καγκελλάριος. Παραιτηθεὶς μετὰ τῆς κυβερνήσεως συνεπείᾳ τῆς ἀποτυχίας τῶν συντηρητικῶν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1923, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν του ταύτην τῷ 1924 ἐπὶ κυβερνήσεως Μπάλντουϊν. Τῷ 1925 ἐξελέγη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. Τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Μ. Δ. Β.

Καϊβάνο (Caivano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 13.300. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑέλου καὶ ἐξάγουσα οἴνους. Μ.Δ.Β.

Καϊβελ, Ἔδιθ· βλ. *Κάβελ*, Ἔδιθ.

Καῖγι (Kaegi), ***Ἀδόλφος.*** Ἑλβετὸς ἀνατολιστὴς καὶ φιλόλογος (1849—1923). Ἐσπούδασεν ἐν Ζυρίχῃ, Λειψίᾳ καὶ Θουριγγίᾳ καὶ ἐγένετο τῷ 1883 ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου ἐν Ζυρίχῃ καὶ τῷ 1893 καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1896 διηύθυνε τὴν 10ην ἔκδοσιν τοῦ ἑλληνογερμανικοῦ λεξικοῦ τοῦ Μπένσελερ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μετάφρασις ᾀσμάτων τῆς Ρὶγκ Βέντα» (Θουριγγία 1875 καὶ Λειψία 1881), «Κριτικὴ ἱστορία τῆς Σπαρτιατικῆς πολιτείας» (1873), «Ἑλληνικὴ γραμματικὴ διὰ σχολεῖα» (1884), «Ἐπίτομος γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» (1893), κτλ. Τὰ δύο τελευταῖα του ἔργα εἰσήχθησαν σχεδὸν εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τῆς Γερμανίας, ἀριθμήσαντα πλείστας ἐκδόσεις. Μ. Δ. Β.

Καϊγιό, ἢ *Καϊζαὶνγκ [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κορέας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ζαίουλ—Μούκδεν. Κάτοικοι 40.000, ὧν 1350 Ἰάπωνες. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Κορέας ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κόλι (918—1393) καὶ ὀφείλει τὴν σημερινὴν ἀκμήν της εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ πάνακος (τζίν-σέγκ). Σῴζονται ἀρχαῖα μνημεῖα.

καιγκαϊκὸν *ὀξὺ [Χημ.]·* βλ. *καιγκίνη*.

Καῖγκε (Köge ἢ Kjoge) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Κοπεγχάγης, ἐπὶ τῆς νήσου Ζηλάνδης παρὰ τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Κάτ. 5.600. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κοπεγχάγης—Γκέντσερ (ἐπὶ τῆς νήσου Λααλάνδης). Ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ ὁ στόλος τῆς Δανίας κατενίκησε τὸν σουηδικὸν στόλον κατὰ τὸν πόλεμον Γαλλίας καὶ Σουηδίας, τῷ 1677, ἐπὶ Χριστιανοῦ τοῦ Ε'. Μ. Δ. Β.

καιγκετίνη (ἡ) *[Χημ.]·* βλ. *καιγκίνη*.

καιγκίνη (ἡ), ἢ *καιγκαϊκὸν ὀξὺ [Χημ.]* Σαπωνίνη τοῦ τύπου $C_{32}H_{36}O_{10}$. Ἀπαντᾷ εἰς ρίζαν διαφόρων εἰδῶν τοῦ χιονοκόκκου. Εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν καὶ ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ *καιγκετίνην* $C_{22}H_{34}O_3$. Κέκτηται ἰδιότητας διουρητικάς, ἐμετικὰς καὶ καθαρτικάς. Σ. Γ.

Καίδμων (Caedmon). Ἄγγλος ποιητὴς (βλ. λ. *Καίντμον*).

Καῖδρις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας, ἐκβάλλων μεταξὺ *Σουλπικίου λιμένος* (ταν. Porto di Tortoli) καὶ *Φηρονίας πόλεως* (ταν. Posada) (*Πτολ.* Σαρδοῦς νήσου θέσις Γ, γ, 4, ἔκδ. Nobbe). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Φιοῦμε Ὀροζέϊ* (Fiume Orosei), ἐκβάλλων 11 μίλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Κομίνο (Comino: πλάτ. 40° 32' Β., μῆκ. 9° 51' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 b: Sardinia northern portion). Σ. Ε. Λ.

Κάϊζαινγκ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς κινεζικῆς ἐπαρχίας Χουάν, κειμένη περίπου 15 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Χουάνγκο καὶ ἔχουσα σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Ὑπῆρξε βασιλικὴ διαμονὴ ἐπὶ τῆς δυναστείας Ζοὺγκ (960—1125). Ἡ πόλις ἔχει τὴν μόνην ἑβραϊκὴν κοινότητα τῆς Κίνας ἀπὸ τοῦ 1183. Κάτοικοι 223.000, ὧν 24.000 Μωαμεθανοί.

Καῖζεν (Koesen) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ λουτρόπολις ἐν τῇ πρωσσικῇ ἐπαρχίᾳ Μέρσεμπουργ, κειμένη εἰς ὕψος 136 μ., ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζάαλε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπέμπρα—Βάϊσσενφελς. Κάτοικοι 3.265 (1919). Ἔχει ἁλατούχους πηγάς, θεραπευτικὰς χοιράδων, ρευματισμῶν, ἀρθριτισμοῦ, δερματικῶν νοσημάτων. Τὰ γερμανικὰ φοιτητικὰ σωματεῖα τελοῦν τὰς ἐτησίας αὐτῶν συνελεύσεις ἐν Καῖζεν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς. Θ. Κ.

κάϊζερ (ὁ) (Kaïser). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου (ἐκ τοῦ λατιν. caesar) οἱ Γερμανοὶ δηλοῦσι τὴν ὑπερτάτην πολιτικὴν ἐξουσίαν, κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐξουσίας τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ τῆς ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας Ἰουλίου Καίσαρος. Δι' ὃ καὶ ἀρχικῶς ὁ τίτλος οὗτος δὲν ἀπενέμετο εἰμὴ μόνον εἰς τοὺς ἐν Ρώμῃ στεφομένους μονάρχας· ἀλλὰ βραδύτερον ἐγένετο ταυτόσημος πρὸς τὸν ὅρον imperator (=αὐτοκράτωρ), δηλωτικὸς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Ἐν Γερμανίᾳ ἔλαβε πρῶτος τὸν τίτλον τοῦτον ὁ Ὄθων Α' (962), ὡς Ρωμαῖος κάϊζερ καὶ Γερμανὸς βασιλεύς.

Κάϊζερ ***Βίλχελμ Λὰντ*** (Kaiser Wilhelms-Land) *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Γουλιέλμου*, Γῆ τοῦ αὐτοκράτορος—.

— **Κάϊζερ** ***Βίλχελμ Β' Λὰντ*** (Kaiser Wilhelms II Land) *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Γουλιέλμου*, Γῆ τοῦ αὐτοκράτορος—.

— **Κάϊζερ** ***Γουλιέλμου, διῶρυξ—.*** βλ. λ. *Κιέλου* διῶρυξ.

— **Κάϊζερ - *Ἔμπερσντορφ*** *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Ἔμπερσντορφ*.

Κάϊζερ (Kaiser). —1) ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μαγδεμβούργῳ τῷ 1878. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν δραματικήν των τέχνην καὶ βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ μηχανιστικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, τινὰ τῶν ὁποίων παρεστάθησαν ἐν μεταφράσει καὶ ἐν Ἑλλάδι, εἶναι: «Οἱ πολῖται τοῦ Καλαί», ἡ «Σορίνα», ἡ «Εὐρώπη», «Ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσονυκτίου», «Ζουάνα», «Ζὶλλ καὶ Ἰωάννα», «Μή μου ἅπτου», «Κωνσταντῖνος Στρόμπελ», «Δύο φορὰς Ὄλιβερ», κ. τ. λ.

— 2) ***Ἰσαβέλλα.*** Ἑλβετὶς μυθιστοριογράφος καὶ ποιήτρια (1866—1925). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης. Τὰ πρῶτά της ποιήματα, δημοσιευθέντα τῷ 1888 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐδῶ κάτω», προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν κριτικῶν διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἐμπνεύσεως. Αἱ ἐπακολουθήσασαι συλλογαὶ «Κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα» (1890) καὶ «Φτεροῦγες» (1897) ἐστερέωσαν τὴν φήμην της ὡς δοκιμωτάτης ποιητρίας. Μεταξὺ τῶν διηγημάτων της διακρίνονται τά: «Καρδία γυναικός», «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (1899) καὶ τὰ γραφέντα γερμανιστί: «Ὅταν ὁ ἥλιος δύνῃ» καὶ «Αἱ νύκτες τῆς Βασιλίσσης». Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ «Μαρσιὲν ντὲ Φλοῦ» (1910), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μ. Δ. Β.

— **Κάϊζερ** (Keiser), ***Ράϊνχαρντ.*** Γερμανὸς συνθέτης (1674—1739). Μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Ἰω. Κοῦσσερ ἐν Βρουνσβίκῃ, ἠκολούθησε τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐν Ἀμβούργῳ, ἔνθα καὶ ἀνέπτυξεν ὅλην του τὴν δραστηριότητα ὡς συνθέτης λυρικῶν ἔργων. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κοῦσσερ ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ μελοδράματος (1695), ἀναλαβὼν ὁ Κάϊζερ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐγνώρισε τὴν ἀληθῆ δόξαν, ἀλλὰ καὶ πλείστας πικρίας, ἐπανειλημμένως εὑρεθεὶς εἰς τὰ πρόθυρα τῆς χρεοκοπίας. Πάντως ἡ περίοδος αὐτὴ θεωρεῖται ὡς ἡ λαμπροτέρα, ἣν ἐγνώρισε τὸ ἐθνικὸν γερμανικὸν μελόδραμα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ'

Digitized by Google

αἰῶνος. Ὁ Κάϊζερ ἔγραψεν 116 μελοδράματα, εἰς ὅλα τὰ εἴδη, σοβαρὰ ἢ κωμικά, μυθολογικὰ ἢ ἱστορικά. Τὸ ὕφος του ἐν πολλοῖς προδίδει τὴν ἰταλικὴν ἐπίδρασιν· ἡ μελῳδική του γραμμὴ εἶναι μεστὴ δροσερότητος καὶ χάριτος· ἡ ἔμπνευσίς του αὐθόρμητος καὶ φυσική· ἡ τεχνική του, τόσον εἰς τὴν ἐνορχήστρωσιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν φωνῶν, δεικνύει μουσικὸν ἀρκούμενον εἰς τὸ εὔκολον καὶ ἐπιζητοῦντα νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ κοινοῦ δι' ἁπλῶν μέσων. Ὁ Κάϊζερ ὠργάνωσε τῷ 1700 καὶ σειρὰν συναυλιῶν ὀρχήστρας, αἵτινες ἀφῆκαν ἐποχήν, μετὰ δὲ τὰς ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ μελοδράματος, κατόπιν πλάνητος βίου, ἐγκατεστάθη τέλος τῷ 1723 ἐν Κοπεγχάγῃ ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ὁ Κάϊζερ ἔγραψε καὶ ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν (πάθη, μοτέττα, ψαλμούς), ὀρατόρια, καντάτας κλπ. Πολλὰ ἐκ τῶν μελοδραμάτων του ἔχουσιν ἀνατυπωθῆ τῇ φροντίδι τῆς «Gesellschaft fur Musikforschung». Μεταξὺ αὐτῶν τὸ ἔργον: «Der lächerliche Prinz Jodelet»· ἐκ τῶν λοιπῶν κυριώτερα εἶναι: «La fedeltà coronata», «Die leipziger Messe», «Hamburger Jahrmarkt», «Mahmud II'», «Pomona», «Octavia», «Massaniello», «Arsinoe» κλπ. Γ. Σ.

—Κάϊζερ (Kaiser), *Ριχάρδος*. Σύγχρονος Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μαγδεμβούργῳ τῷ 1868. Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Κόνερ καὶ Μπράχτ καὶ εἰδικεύθη εἰς τὴν τοπιογραφίαν. Ἡ τέχνη του ἔχει ζωηρὸν διακοσμητικὸν χαρακτῆρα καὶ ἔντονον παθητικότητα. Πίνακές του ἀπόκεινται ἐν Βερολίνῳ (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη), Μονάχῳ, Χάλλῃ, Μαγδεμβούργῳ, Πράγᾳ κλπ. Ι. Μ. Π.

Κάϊζεριν-Ἀουγκούστα-φλοὺς (Kaïzerin-Augusta-Fluss) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Παπούας ἐν τῇ Κ. Ἀφρικῇ, ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς πρὸ τοῦ πολέμου γερμανικῆς ἀποικίας τῆς Νέας Γουϊνέας, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χώρα τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου», πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων *Βίκτωρ Ἐμμανουήλ*, πλησίον τῆς πρώην ἀγγλογερμανικῆς μεθορίου. Ὁ ποταμὸς οὗτος, μήκους 400 περίπου χλμ., εἶναι πλωτὸς διὰ μικρὰ πλοῖα ἐκτοπίσματος ἕως 10 ποδῶν μέχρι σχεδὸν τῶν προπόδων τῆς ὀροσειρᾶς, δι' ἀτμόπλοια δὲ μέχρις 180 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν. Μ. Ν. Δ.

καϊζερλὶκ (Kaïserlick). Περιληπτικὸν ὄνομα, δι' οὗ ἐδηλοῦντο ὑπὸ τῶν Γάλλων τῆς Α' αὐτοκρατορίας οἱ Αὐστριακοὶ στρατιῶται. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ ὄνομα ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς Γερμανοὺς στρατιώτας. Θ. Κ.

Κάϊζερλινγκ (Keyserling)· βλ. λ. *Κάϋζερλινγκ*.

Καϊζερμπέργ (Kaiserberg), *Λουδοβῖκος*. Βαυαρὸς φιλέλλην κατελθὼν μετὰ τοῦ Νόρμαν. Ἐστάλη ἀμέσως ὡς ὑπολοχαγὸς τῆς φάλαγγος τῶν Φιλελλήνων εἰς τὴν Δυτικὴν Χέρσον Ἑλλάδα, ἐφονεύθη δὲ ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὸ Πέτα τὴν 4 Ἰουλίου 1822. Γ. Δ. Κ.

Κάϊζερσλάουτερν (Kaiserslautern) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῷ Παλατινάτῳ τῆς Βαυαρίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λουντβιγκσχάφεν—Σάαρμπρούκκεν—Σάρρεμπρουκ καὶ τοῦ ποταμοῦ Λάουτερ. Κάτ. 60.000. Εἶναι πόλις βιομηχανικωτάτη μετὰ πολλῶν ἐργοστασίων χημικῶν λιπασμάτων, σιγαρέττων, νημάτων, ἐπίπλων, μηχανῶν, ραπτομηχανῶν, ποδηλάτων κ.τ.λ., διεξάγει δ' ἐπίσης ἀκμαῖον ἐμπόριον ξυλείας καὶ ὀπωρῶν. Ἔχει πολλοὺς ναούς, συναγωγήν, επαγγελματικὸν καὶ φυσικοϊστορικὸν μουσεῖον καὶ διδασκαλεῖον. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1793 ἐπιχειρήσεις εἰς Παλατινᾶτον (βλ. *Γαλλικῆς* ἐπαναστάσεως πόλεμοι), ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Hoche στρατιὰ τοῦ Μοζέλλα προσεπέρασε τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Sarre, ὁπότε ὁ ὑπὸ τὸν Βρούνσβικ πρωσσικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε πρὸς τὸ Κάϊζερσλάουτερν, ἔνθα καὶ ἐτάχθη ἐν ἀμυντικῇ τοποθεσίᾳ. Τὴν 17ην Νοεμβρίου ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Hoche ἐπετέθη κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ τούτου στρατοῦ, ὅστις, ἀφοῦ ἀντέσχε σθεναρῶς εἰς τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν ταύτην, ὑπεχώρησεν ἐν τέλει μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ στρατηγικὴν ἐνέργειαν τοῦ Hoche, δι' ἧς ὑπερεκεράσθη τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ νοτιώτερον ἐνεργοῦντος αὐστριακοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

Καϊζερσμπέργ (Kaisersberg ἢ Kaysersberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. *Κάϋζερσμπεργκ*). Μ. Δ. Β.

Κάϊζμεντ (Casement), *Ρογῆρος Δαυΐδ*. Ἰρλανδὸς πολιτικὸς καὶ πατριώτης (1864—1916). Νεώτατος εἰσῆλθεν εἰς τὴν προξενικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀγγλίας, διατελέσας πρόξενος εἰς τὸ Λορένζο Μαρκὲς (1895), ἐν Λοάνδᾳ (1898), εἰς τὸ ἐν Ἀφρικῇ ἐλεύθερον κράτος τοῦ Κογκό, εἰς τὸ Σάντος (1906) καὶ τῷ 1908 γενικὸς πρόξενος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βραζιλίας Ρίον Ἰανεί-ρον. Τῷ 1910 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως νὰ προβῇ εἰς ἐρεύνας καὶ ἀνακρίσεις περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πρακτόρων τῆς Ἀγγλο-Περουβιανῆς ἑταιρείας ἀπέναντι τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς ἑταιρείας διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ καουτσοὺκ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ποταμοῦ Πουτουμάγιο, παραποτάμου τοῦ Ἄνω Ἀμαζόνος. Ὁ Κάϊζμεντ ἐξεπλήρωσεν εὐσυνειδήτως τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐντολήν, διεκτραγῳδήσας ἐν τῇ ἐκθέσει του τὰς ὠμότητας τῶν πρακτόρων τῆς ἑταιρείας ἔναντι τῶν ἰθαγενῶν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη τοῦ Κάϊζμεντ, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τῷ 1912 ὡς «Κυανῆ βίβλος», προὐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς κοινῆς γνώμης· διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του δὲ ταύτην τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ εὐγενοῦς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπιστρέψας εἰς Ἰρλανδίαν ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῆς πατρίδος του, γενόμενος εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ κόμματος τῶν Σὶν Φάϊνερς. Προβλέπων ὡς προσεχῆ τὸν μετὰ τῆς Γερμανίας πόλεμον, ἐπροπαγάνδιζε μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν του διά τε τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος, ὅτι συμφέρον τῆς Ἰρλανδίας καὶ τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ εἶναι νὰ παραμείνῃ οὗτος ἀμέτοχος, ἀγωνιζόμενος μόνον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας του.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Κάϊζμεντ ἐπέδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἰρλανδίας. Μετέβη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὁπόθεν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914 παρεκίνει τοὺς Ἰρλανδοὺς νὰ παραμείνωσιν ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ νὰ ἀπόσχουν τοῦ κατὰ τῆς Γερμανίας πολέμου. Τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπου, κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν Ἄγγλων, διαβεβαίωσε τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν, ὅτι, ἐν περιπτώσει ἐπιτυχοῦς ἀποβάσεως τῶν Γερμανῶν εἰς Ἀγγλίαν, οἱ Ἰρλανδοὶ θὰ τοὺς ὑπεβοήθουν. Μετ' ὀλίγον ἐδημοσιεύθη καὶ ἐκυκλοφόρησεν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ κατὰ τῆς Ἰρλανδίας ἔγκλημα», ἀποδιδόμενον εἰς αὐτόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεστήριζε τὴν σύναψιν συμμαχίας μεταξὺ Ἀμερικῆς, Γερμανίας καὶ Ἰρλανδίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ ἀνοικτὴν ἐπιστολήν, κατηγορῶν τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὡς ἐπιβουλευομένην τὴν ζωήν του. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὰ ἐν Γερμανίᾳ στρατόπεδα τῶν Ἰρλανδῶν αἰχμαλώτων, συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ σχηματίσουν ἰδιαιτέραν ἀνεξάρτητον ταξιαρχίαν καὶ νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ τῆς Ἰρλανδίας ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Παραλλήλως ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν ἄκρως ἐπαναστατικῶν στοιχείων τῆς Ἰρλανδίας καὶ κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς ἐξεγέρσεως. Τὴν 12 Ἀπριλίου τοῦ 1916, ἐπιβαίνων γερμανικοῦ ὑποβρυχίου, συνοδεύοντος τὸ ὑπὸ νορβηγικὴν σημαίαν πλοῖον «Auk» μὲ φορτίον ὅπλων καὶ πυρομαχικῶν, κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὰς ἀκτὰς τοῦ Κέρρυ. Καὶ τὸ μὲν νορβηγικὸν συνελήφθη ὑπὸ περιπολοῦντος ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ, ὁ δὲ Κάϊζμεντ μετὰ δύο συντρόφων του ἠδυνήθη ν' ἀποβιβασθῇ εἰς Μπάννα καὶ νὰ καταφύγῃ ἐντὸς ἠρειπωμένου φρουρίου, ὅπου καὶ συνελήφθη τὴν 24 ἰδίου μηνός. Ἔκτοτε τὸ μέρος τῆς συλλήψεώς του ἀπέβη τόπος προσκυνήματος διὰ τοὺς Σὶν-Φάϊνερς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάϊζμεντ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἐν Δουβλίνῳ φίλους του τὴν σύλληψιν τοῦ «Auk» καὶ συνεβούλευσε τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος. Ὁδηγηθεὶς εἰς Λονδῖνον παρεπέμφθη εἰς δίκην ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Τὴν 29 Ἰουνίου ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ λόρδου ἀρχιδικαστοῦ ἡ ἀπόφασις τῆς εἰς θάνατον καταδίκης του, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη τὴν 3 Αὐγούστου εἰς τὰς παρὰ τὸ Λονδῖνον φυλακὰς τοῦ Πεντονβίλ. Μ. Ν. Δ.

Καίηβελ, Ἔθιθ· βλ. *Κάβελ*, Ἔδιθ.

Καίηπταουν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Καίηπταουν*).

Καΐηρυ (Carey)· βλ. *Καίρυ*.

Καιήτη ἄκρα (Caietae portus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καϊάτα*.

Καΐθνες (Caithness) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἐν Σκωτίᾳ, εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς νήσου. Ἔχει ἔκτασιν 1.776 τ. χλμ. καὶ 32.010 κατ. Εἶναι χώρα ὀρεινὴ καὶ ἔχει κλίμα ψυχρὸν καὶ ὑγρόν. Ἡ κυριωτέρα πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς χώρας εἶναι ἡ ἁλιεία, τὰ δὲ ἰχθυοτροφεῖα αὐτῆς φημίζονται ὡς ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς Σκωτίας. Ἔχει ἐργοστάσιον ἔρευνας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πρωτ. εἶναι ἡ *Γουΐκ*. Μ. Δ. Β.

Καΐλεϋ (Cayley), *Ἀρθοῦρος*. Εἷς τῶν μεγαλυτέρων Ἄγγλων μαθηματικῶν (1821—1895). Ἐφοίτησε τὸ πρῶτον εἰς ἓν τῶν κολλεγίων τοῦ Cambridge, κατόπιν ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικήν, ἀλλὰ ταχέως ἐτράπη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν. Τῷ 1863 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Cambridge, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Τὰ ἔργα τοῦ Cayley ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὰ καθαρὰ μαθηματικά. Αἱ τελευταῖαι του ἐργασίαι ἐπὶ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μετασχηματισμῶν καὶ εἰς τὴν συνάρτησιν τοῦ μέτρου (fonction modulaire). Αἱ καλύτεραι ὅμως ἐργασίαι αὐτοῦ, εἰς ἃς ὀφείλει καὶ τὴν φήμην του, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀναλυτικὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀνωτέραν ἄλγεβραν, κυρίως δὲ εἰς τὰς μετρικὰς ἰδιότητας τῶν σχημάτων, τὰς ὁποίας ἐθεώρησεν ὡς ἰδιότητας οὐχὶ αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα σχήματα. Ἑπομένως αἱ μετρικαὶ ἰδιότητες δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὰς περιγραφικὰς μεθόδους. Ἐπίσης συνέβαλε πολὺ εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν τῶν καμπύλων καὶ τῶν ἐπιφανειῶν. Ἡ ἐργασία του ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὑπάρχει στενὴ σχέσις μεταξὺ τῶν ἀλγεβρικῶν καὶ τῶν γεωμετρικῶν πράξεων. Εἰς τὴν ἀνωτέραν ἄλγεβραν ὀφείλομεν εἰς τὸν Cayley τὴν θεωρίαν τῶν ἀναλλοιώτων καὶ πλείστας ἄλλας ἐργασίας.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Cayley ἀπετέλεσαν σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Σ. Μ.-Θ.

καΐκα (ἡ) (Caïca) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, περιλαμβάνον ψιττακοὺς μικροῦ μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καΐκα* ἡ *μελανοκέφαλος* (caïca melanocephala), ἥτις ἔχει μῆκος σώματος περὶ τὰ 30 ἑκατοστόμετρα, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, οὐρὰν μᾶλλον βραχεῖαν, ἀπολήγουσαν εἰς τετραγωνικὸν ἄκρον καὶ πόδας ἰσχυρούς, κεκαλυμμένους ὑπὸ λεπίδων μετὰ γαμψῶν ἀνθεκτικῶν ὀνύχων. Ὁ χρωματισμὸς κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς κεφαλῆς εἶναι στιλπνός, κατὰ τὰς πτέρυγας καὶ τὴν οὐρὰν κυανομελανὸς καὶ κατὰ τὰς παρειὰς καὶ τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος ὑπολευκοκίτρινος μὲ μελανὰ στίγματα. Ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ. Δ. Ν. Π.

Καΐκα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου τοῦ Πόρου (πλάτ. 37° 30' 15'' Β, μήκ. 23° 26' 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Poros island καὶ 1525: Hydra, Spetzai and Dhokos islands), ΒΔ. κέρας τοῦ ἐν τῷ κολπίσκῳ λιμένι τοῦ *Πώγωνος* λιμένος τοῦ ποτὲ Ναυστάθμου. Σ.Ε.Λ.

Καϊκαζιστὰν *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κοζάκων* δημοκρατία.

Καίκας (Caecas) *[Μυθολ.]*. Σύντροφος τοῦ Αἰνείου, θεωρούμενος, κατά τινα Ρωμαϊκὴν παράδοσιν, γενάρχης τῶν *Καικιλίων* (βλ. λ.).

καικέλλα (ἡ) (Caecella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κτενιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ κόγχην φοειδῆ, ἐλάχιστα παχεῖαν καὶ σκοτεινοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρώματος. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καικέλα ἡ γραμμωτὴ* (Caecella striata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα φαιοϋπόλευκον μετὰ ὑπομελανῶν ῥαβδώσεων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς Φιλιππίνας. Δ. Ν. Π.

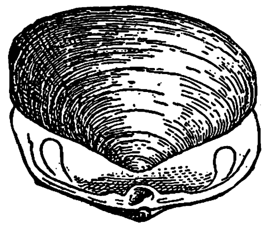

Καικέλλα ἡ γραμμωτή.

καΐκι (τό)· γενικὸς σήμερον χαρακτηρισμὸς παντὸς ἱστιοφόρου μικρᾶς χωρητικότητος, ἐξυπηρετοῦντος τὴν μικροακτοπλοΐαν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ καΐκι ἦτο ὀξύπρυμνον καὶ ὀξύπρωρον ἀσιατικὸν πορθμεῖον, ὑπομιμνῆσκον κατὰ τὸ σχῆμα τὸν *φάσηλον*, χρησιμεῦσαν δὲ ὡς ὑπόδειγμα κατασκευῆς τῆς μικροτέρας τῶν δύο ἐφολκίδων πάσης γαλέρας, ἥτις δὲν ἐρρυμούλκει αὐτὰς ἀλλὰ τὰς ἐνέθετεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματός της. *Καΐκια* ἐκλήθησαν ἐπίσης ἐλαφρὰ σκάφη, ὧν ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ Κοζάκοι πειραταὶ τῆς Μαύρης θαλάσσης, οἵτινες ἐπιβαίνοντες στολίσκου ἐκ τοιούτων σκαφῶν (ἀνὰ 30 ἢ 40 ἐφ' ἑκάστου) ἔκαμνον ἐπιδρομὰς μέχρι τριῶν λευγῶν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ταῦτα περιεκάλυπτον διὰ δέρματος βοὸς προστατευτικοῦ κατὰ τῆς διαρροῆς. *Καΐκια* (caïc ἢ caïque) ὠνομάσθησαν καὶ τὰ σκάφη τὰ ὁποῖα εἰς τὴν Μεσόγειον, τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐξετέλουν ἀκτοπλοΐαν πρὸς μεταφορὰν ἐπιβατῶν καὶ φορτίων μικροῦ βάρους. Τὰ σκάφη ταῦτα ἐκινοῦντο εἰς τὴν Μεσόγειον διὰ τριγωνικῶν ἱστίων, ὡμοίαζον δὲ πρὸς τὰς ἱσπανικὰς *σαλοῦπας* ἢ τὰς *τρινκαντοῦρες*. Κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ Ναπολέων Α' παρεσκεύαζεν ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐναυπηγήθησαν πολυάριθμα μικρὰ σκάφη ὀνομαζόμενα «caïques», τὰ

Digitized by Google

ὁποῖα ὡπλίσθησαν δι' ἑνὸς πυροβόλου καὶ ἐστάθμευον εἰς τὸν λιμένα τῆς Βουλώνης. Ματαιωθείσης ὅμως τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ καΐκια ταῦτα, στοιχίσαντα πολλὰ ἑκατομμύρια, ἐγκατελείφθησαν σηπόμενα, καὶ τὸ ὄνομά των παρέμεινεν εἰς τὸ στόμα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ὡς χαρακτηριστικὸν ἀνωφελῶν πολεμικῶν δαπανῶν.

Εἰς τὸν Βόσπορον κυκλοφοροῦσι κομψαί, ταχύπλοοι, στενόμακροι λέμβοι, ὀξύπρυμνοι καὶ ὀξύπρωροι μετὰ ἢ ἄνευ πηδαλίου, ἃς οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι *καΐκ* (ἐκ τοῦ *καγιμὰκ* =ὀλισθαίνω) καὶ μεταχειρίζονται διὰ θαλασσίους περιπάτους ἢ ὡς ἁλιευτικάς.

Τὸ αὐτὸ σχῆμα πρώρας ἔχουσι καὶ λέμβοι, μετὰ καθρεπτωτῆς ὅμως πρύμνης ναυαγοσωστικῶν ἰδίᾳ πλοίων, ἐλαυνόμεναι καὶ δι' οὐραδίου, ὀνομαζόμεναι δὲ caic ἢ caique, ἅτε ὁμοιάζουσαι πρὸς τὰς εἰς τὸν Βόσπορον καὶ τοὺς τουρκικοὺς λιμένας χρησιμοποιουμένας.

Καικίαι *νῆσοι [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία ὀνομασία τῆς ΒΑ. τοῦ λιμένος τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Β. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχῆλι εὑρισκομένης συστάδος *Πεντανήσια* ἢ *Διαπόρια,* διὰ τὸ εἶναι ταύτην πρὸς *καικίαν* (ΒΑ) τοῦ λιμένος τῆς Ἐπιδαύρου. Σ. Ε. Λ.

καικίας (λατ. caecus, caecias) *[Ἀρχ.].* Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἀπὸ τοῦ *Καΐκου* ποταμοῦ τῆς Μυσίας, ὁ ΒΑ. ἄνεμος, ὁ κατὰ τὸ θέρος πνέων (ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ πλάτους 38° πρὸς δυσμὰς εἰς πλάτος 30°), ἄλλως καλούμενος *αἰολεύς, θιβάνας, καυνίας, εὐρακύλων* (euroaquilo), *κίρκιος* καὶ παρὰ Ρωμαίοις volturnus, eurus, euroborus. Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους χαρακτηρίζεται ὡς ἄστατος διὰ τὴν Ἀττικὴν ἄνεμος, ἐπιφέρων κακοκαιρίαν, εἰκονίζεται δὲ ὑπὸ μορφὴν γέροντος ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὡρολογίου Ἀνδρονίκου Κυρρήστου, ὅπου ἐκ κυκλικῆς ἀσπίδος ρίπτει χάλαζαν. Π. Ν. Π.

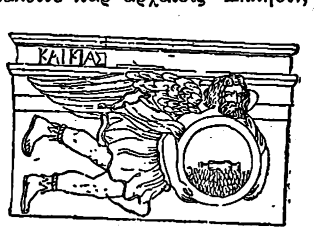

Καικία.

[Ἐξ ἀναγλύφου παραστάσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Πύργου τῶν Ἀνέμων (Ὡρολόγιον Ἀνδρονίκου).]

καικίδαι (οἱ) (Caecidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ μικρὰν κυλινδρικὴν κόγχην, στοματικὸν ἄνοιγμα κυκλικὸν καὶ ὀδοντωτὸν ποδίσκον. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *καῖκος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

καικίλη (ἡ) (Cakile) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραλίων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ μονοετῆ, ποώδη, μὲ σαρκώδη φύλλα καὶ λευκὰ ἢ ἐρυθρωπὰ ἄνθη, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Μᾶλλον διαδεδομένον εἶδος εἶναι *καικίλη ἡ παράλιος* (Cakile maritima), φυτὸν χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΠ.

Καικιλία (Caecilia), ***Ἁγία***. Ἐν Ρώμῃ γεννηθεῖσα κατὰ τὸν Β' αἰῶνα ἐξ οἰκογενείας πατρικίων, ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν κρύφα τῶν ἐθνικῶν γονέων της. Ἀναγκασθεῖσα ὑπ' αὐτῶν νὰ μνηστευθῇ τὸν ἐθνικὸν *Βαλεριανόν*, εἵλκυσεν αὐτὸν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὡς καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Τιβούρτιον* καὶ ἀξιωματικόν τινα φίλον αὐτῶν, *Μάξιμον* καλούμενον. Καὶ οἱ τέσσαρες ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον κατά τινας μὲν ἐπὶ Κομμόδου (180—192), κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου (193—211). Ἡ Καικιλία εἶναι ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς Ρώμης μαρτύρων. Τὸ μὲν κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Καλλίστου, ὅπου ἐτάφη, μετωνομάσθη τῆς ἁγίας Καικιλίας, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῆς περιελήφθη ἐν τῷ κανόνι τῆς Ρωμαϊκῆς λειτουργίας. Τὸ λείψανον αὐτῆς ἐπὶ πάπα Πασχαλίου τοῦ Α' τῷ 841 μετεκομίσθη εἰς τὸν μεγαλοπρεπέστατον ναὸν τῆς Ἁγίας Καικιλίας, ὅστις ἔκτοτε διατελεῖ ὑπὸ μόνιμον προστασίαν ἰδίου καρδιναλίου. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται τὴν 22 Νοεμβρίου, ἡ δὲ μετακομιδὴ τοῦ λειψάνου της τὴν 28 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

—*[Τεχν.]* Πολλάκις ἀπεικονίσθη ἡ τόσον ἐν τῇ Δύσει δημοφιλὴς *ἁγία Καικιλία* ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν. Παρεστάθη δ' αὕτη συνήθως παίζουσα ὄργανόν τι (ἁρμόνιον, ἅρπαν κλπ.) καὶ ὑμνοῦσα τὸν Κύριον, ἐνῷ ἄγγελοι συνοδεύουσι μετὰ κατανύξεως τὸ γαλήνιον ᾆσμά της. Ἐκ τῶν παλαιοτέρων σῳζομένων ἔργων ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ ἐπεισόδια τοῦ βίου της τὰ ἐγγεγλυμμένα εἰς τὰ φατνώματα τοῦ ἐν Ρώμῃ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Οὐρβανοῦ. Ἐν τῷ φερωνύμῳ ταύτης ἐν Φλωρεντίᾳ ναῷ ἐξειργάσθη ἐξαίρετον ἀπεικόνισίν της ὁ Τσιμάμπουε, μεταφερθεῖσαν βραδύτερον εἰς τὸν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ὁ Ντομινῖκο ἐξεικόνισε τὰ σημαντικώτερα ἐπεισόδια τοῦ βίου της εἰς τὸν Ἅγιον Λουδοβῖκον τῶν Γάλλων, ἐν Ρώμῃ. Ὁμοίως ὁ Ραφαὴλ εἰς τοιχογραφίας κοσμούσας τὸ ἐν Ρώμῃ μοναστήριον τῶν μοναχῶν τῆς Ἁγίας Καικιλίας τοῦ Τραστέβερε καὶ εἰς ἴδιον πίνακα. Διάφοροι καλλιτέχναι ἀπεικόνισαν διαφόρους σκηνὰς τοῦ βίου της ἐν τῷ φερωνύμῳ ἐν Βολωνίᾳ

Ραφαήλ: Ἡ Ἁγία Καικιλία.

[Πινακοθήκη Βολωνίας.]

ναῷ ταύτης. Ὁ δὲ Ἰούλιος Ρωμαῖος ἀπέδωκε τὴν μορφὴν ταύτης μετὰ λεπτότητος καὶ εὐγενείας εἰς πίνακα χαραχθέντα ὑπὸ τοῦ Dien. Ἐξαιρέτως εἰκονίζει ταύτην θνῄσκουσαν καὶ μία χαλκογραφία τοῦ J. Wierx. Ἕτεραι ἀξιομνημόνευτοι ἀπεικονίσεις τῆς ἁγίας Καικιλίας εἶναι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τούς: Οὔμβερτον βὰν Ἄϋκ (Μουσεῖον Βερολίνου), Γκουερτσῖνο καὶ Ἰάκωβον Καβεντόνε (Μουσεῖον Λούβρου), Σίμωνα Κανταρίνι (Μουσεῖον Πάρμας), Ροῦμπενς (Μουσεῖον Βερολίνου), Βερονέζε (Μουσεῖον Βιέννης), Κάρολον Ντόλτσι (Μουσεῖον Δρέσδης), Μπαρτολομμέο Σιντόνε, Μπερναρτῖνο Καβαλλῖνο, Ἀντώνιον Μποζέλλι (Μουσεῖον Λούβρου), Ὁράτιον Ριμινάλντι (Παλάτιον Πίττι), Παῦλον Ντελαρὸς κλπ. Ὡραῖα ἀγάλματα τῆς ἁγίας Καικιλίας ἐξειργάσθησαν οἱ γλύπται Στέφανος Μαντέρνα (ναὸς Ἁγ. Καικιλίας ἐν Ρώμῃ) καὶ Λουδοβῖκος Ὠβραὶ (ναὸς Ἁγίου Νικολάου ἐν Βαλανσιέν). Ὁ δὲ Τ. Γκὸλλ ἐξεπόνησεν ὡραιοτάτην χαλκογραφίαν ἐπὶ σχεδίων τοῦ Δ. Τενίρς. Ι.Μ.Π.

—**Καικιλίας** ***Ἁγίας Ὠδεῖον*** (Conservatorio di Santa Caecilia). Ἐπίσημον ᾠδεῖον τῆς Ρώμης, ἱδρυθὲν περὶ τὸ 1570 ὑπὸ τοῦ Παλεστρίνα. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ἐτύγχανε πολλῶν προνομίων παρεχομένων ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε παπῶν, μέχρις οὗ ἀπὸ τοῦ 1847 διῃρέθη εἰς τὴν *Ἀκαδημίαν*, τὴν ἀσχολουμένην μὲ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης (συναυλίας, χορῳδίας κλ.), καὶ εἰς τὸ *Λύκειον*, τὸ ἀποτελοῦν τὸ πραγματικὸν ᾠδεῖον καὶ ἐπιχορηγούμενον ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἐκ τῶν διδαξάντων ἐν τῷ ἱδρύματι τούτῳ ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι κυρίως ὁ *Σγκαμπάτι*, ὅστις ἐθεμελίωσεν ἀληθῆ σχολὴν κλειδοκυμβάλου ἐν αὐτῷ, ὁ *Πινέλλι*, διευθυντὴς τῶν τάξεων συνόλου καὶ τῆς σχολικῆς ὀρχήστρας, ὁ *Φάλκι*, διευθυντὴς τοῦ Λυκείου ἐπὶ μακρόν, κ. ἄ. Γ. Σ.

—**Καικιλίας** ***Μετέλλης μνημεῖον.*** Ὁ τάφος τῆς Καικιλίας Μετέλλης, νύμφης τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας Κράσσου. Τὸ μνημεῖον τοῦτο, ἔργον τοῦ τελευταίου ἡμίσεος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, εὑρίσκεται, σχεδὸν σῶον, ἐπὶ τῆς παρὰ τὴν Ρώμην Ἀππίας ὁδοῦ (ἥτις ὡρίζετο ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ μεγαλοπρεπῶν τάφων), τέσσαρα χιλιόμετρα πρὸ τῆς πύλης τῆς Capena, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ὁ οἰκογενειακὸς τάφος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Καικιλίων Μετέλλων. Ὁ τάφος οὗτος ἔχει τὸν κυλινδρικὸν τύπον τῶν ἐν σχήματι πύργου μαυσωλείων, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς. Τὸ κτίσμα τοῦτο σύγκειται ἐκ τετραγώνου ὑποβάθρου ἑπτὰ μέτρων ὕψους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου τούτου ἐγείρεται στρογγύλον οἰκοδόμημα ὕψους 11.8 μέτρων καὶ διαμέτρου 29.50. Τὸ οἰκοδόμημα εἶναι ἐπενδεδυμένον μὲ μεγάλους πελεκητοὺς λίθους καὶ κεκοσμημένον κατὰ τὸ ἀνώτατον αὐτοῦ μέρος μὲ διάζωμα πλουσίως ἀνάγλυπτον δι' ἐναλλασσομένων βουκράνων καὶ ταινιῶν. Δὲν εἶναι ὅμως γνωστὸν ὁποῖον ἦτο τὸ σχῆμα τῆς στέγης τῆς οἰκοδομῆς ταύτης. Ὁ Canina παραδέχεται ὅτι τὸ κτίσμα ἀπέληγεν εἰς χαμηλὸν κῶνον φέροντα ἀνθέμιον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτίσματος ὑπῆρχε νεκρικὸς θάλαμος. Τὸ μνημεῖον φέρει μαρμαρίνην πλάκα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς:

Caecilia 2. Cretici Filiae Metellae Crassi.

Τὸ μνημεῖον τῆς Καικιλίας Μετέλλης ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς πύργος, ἐξ οὗ καὶ ἡ προσθήκη τῶν ὀδοντωτῶν ἐπάλξεων. Β. Δ. Θ

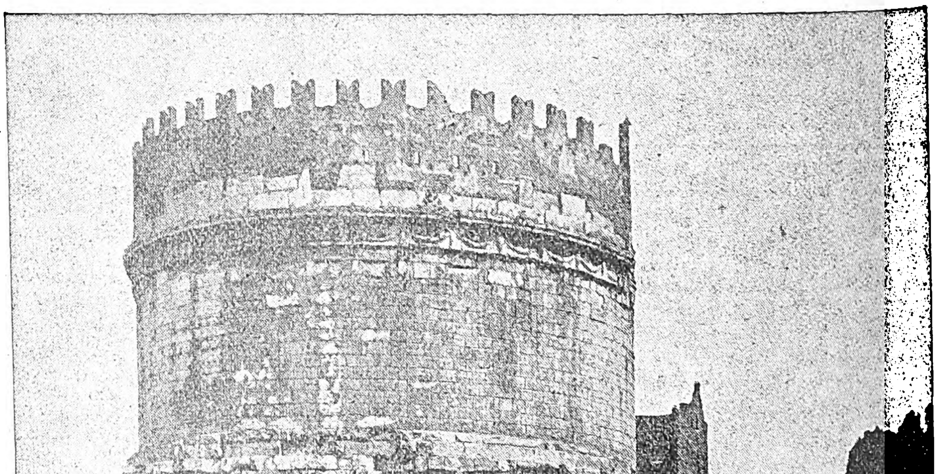

Τὸ μνημεῖον τῆς Καικιλίας Μετέλλης.

Καικιλία-Γεμέλλινον, ἢ *Μετέλλινον [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Λουσιτανίας, ἀποικία Μυτιληναίων κατὰ τὸν Πλίνιον (4, 117). Εἶναι ἡ σύγχρονος ἱσπανικὴ πόλις Medellin τοῦ νομοῦ Ἐστρεμαδούρας ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ Γουαδιάνα. Σ. Ε. Λ.

καικιλιανέλλα (ἡ) (Caecilianella) */Ζῳολ./.* Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν μαλακίων τοῦ γένους τούτου εἶναι: κόγχη ἐπιμήκης, μικρά, διαφανής, λεία, λευκοαργυρώδους χρώματος, μὲ ἄνοιγμα ᾠοειδές, μᾶλλον στενόν, ἐνίοτε ὀδοντωτόν, μὲ περιστόμιον ἁπλοῦν καὶ αἰχμηρὸν καὶ κορυφὴν κεκολοβωμένην

Digitized by Google

Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης βιοῦν ζῷον εἶναι τυφλὸν καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματός του φέρει διωγκωμένας προσακτρίδας. Ζῶσιν ὑπὸ τὴν γῆν εἰς ὑγροὺς τόπους καὶ τρέφονται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *καικιλιανέλλα ἡ ἀργυρόχρους* (Caecilianella argentata). Δ. Ν. Π.

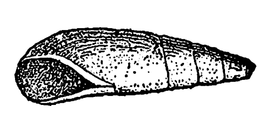

Καικιλιανέλλα ἡ ἀργυρόχρους.

Καικιλιανὸς (Caecilianus), ἐπίσκοπος ***Καρχηδόνος.*** Διάκονος ὢν τοῦ ἐπισκόπου Μενσουρίου, διεδέχθη αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 311. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε κατακρίνει ὡς ἀντιχριστιανικὴν τὴν αὐθόρμητον καὶ ἄσκοπον προσέλευσιν Χριστιανῶν τινων εἰς τὸ μαρτύριον κατὰ τοὺς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμοὺς καὶ εἶχε διαδοθῆ ὅτι ἀντὶ τῶν Ἁγίων Γραφῶν προσέφερεν εἰς τοὺς πιστοὺς πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία αἱρετικῶν, πολλοὶ Καρχηδόνιοι εἶχον ἐξεγερθῆ κατ' αὐτοῦ. Τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ ἐκμεταλλευόμενοι οἱ ἀντίπαλοί του (βλ. λ. *Δονατισταί*) κατώρθωσαν νὰ συγκληθῆ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος ἐξ 70 ἐπισκόπων τῆς Νουμιδίας, ἥτις καθαιρέσασα τὸν Καικιλιανὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον ἀναγνώστην τινὰ Μαγιορῖνον καλούμενον καὶ μετ' αὐτὸν τὸν Δονᾶτον, ἐπίσκοπον τῶν Μελαινῶν καλυβῶν (Casae nigrae). Καὶ ἐδικαιώθη μὲν ὁ Καικιλιανὸς καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ (313) καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀρελάτῃ (314) συνόδου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἕδραν του. Ἀλλὰ τὸ σχίσμα τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον συνετάραξε τὴν Δύσιν καὶ πολλὰ πράγματα παρέσχε καὶ εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

—**Καικιλιανός.** Ρωμαῖος πολιτικός, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 397 ἐχρημάτισε διοικητὴς τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους (praefectus annonae), τῷ 409 ἀπεστάλη διὰ δευτέραν φορὰν πρὸς τὸν Ἀλάριχον πρὸς σύναψιν εἰρήνης καὶ τῷ 414 ὡς ἔκτακτος δικαστὴς εἰς Ἀφρικήν. Εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν ἦτο κατηχούμενος Χριστιανός, πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπευθύνονται αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Συμμάχου (Η' 14 καὶ Θ' 50,58) καὶ τοῦ Αὐγουστίνου (86 καὶ 151). —Π.

Καικίλιοι (Caecilii). Γένος Ρωμαίων πληβείων, τῶν ὁποίων πλεῖστα μέλη διεκρίθησαν ὡς πολιτικοὶ καὶ διανοούμενοι. Ἀνῆγον τὴν καταγωγήν αὐτῶν εἰς τὸν Καίκαν, σύντροφον τοῦ Αἰνείου, ἢ τὸν Καίκουλον, ἱδρυτήν, κατὰ τοὺς μύθους, τῆς πόλεως Πραινέστου. Τοῦ οἴκου τούτου σπουδαιότερος κλάδος ἦτο ὁ τῶν Μετέλλων, οὕτινος πρῶτον γνωστὸν μέλος εἶναι ὁ κατὰ τὸ 470 ὕπατος *Λ. Καικίλιος Μέτελλος Δέντερ* (L. Caecilius Metellus Denter).

Σέξτιος Καικίλιος ***Ἀφρικανὸς*** (Sextius C. Africanus). Ρωμαῖος νομομαθὴς ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, θεωρούμενος μαθητὴς τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἔγραψε «Ζητήματα» (Questiones) εἰς 9 βιβλία, χρησιμοποιηθέντα εὐρύτατα ὑπὸ τοῦ Παπιανοῦ, Παύλου, Οὐλπιανοῦ καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων. Ἐκ τινος ἀρχαίου σχολίου προκύπτει, ὅτι ἔγραψεν «Ἐπιστολάς» (Epistolae), τοὐλάχιστον εἰς 20 βιβλία. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ἀποδίδεται σύγγραμμα «Περὶ μοιχῶν» (De adulteris).

Στάτιος Καικίλιος (Statius Caecilius). Διάσημος Ρωμαῖος κωμῳδιογράφος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο γαλατικῆς καταγωγῆς, υἱὸς δούλων, γεννηθεὶς ἐν Μεδιολάνῳ καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 69 μ.Χ. Γενόμενος ἀπελεύθερος, ἀπέκτησε τὴν φιλίαν τοῦ Τερεντίου καὶ ἀρκετὴν ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε περὶ τὰς 40 κωμῳδίας, ἐξ αὐτῶν ὅμως μόνον ἀποσπάσματά τινα διεσώθησαν, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἐρρίκου Στεφάνου (1564). Τὸ ἔργον τοῦ Στατίου γνωρίζομεν ἰδίως ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ κρίσεων τῶν μεταγενεστέρων. Ὁ Οὐολκάτιος ἐν τῷ κανόνι αὐτοῦ τοποθετεῖ πρῶτον κατὰ σειρὰν τὸν Στάτιον, πρῶτον δὲ μεταξὺ τῶν συγχρόνων καὶ προγενεστέρων αὐτοῦ τὸν θεωροῦν ἐπίσης ὁ Οὐάρρων καὶ ὁ Ὁράτιος, μόνον δὲ ὁ Κικέρων τοποθετεῖ τὸν Στάτιον μετὰ τὸν Τερέντιον.

Καικίλιος ***Ἰουκοῦνδος*** (L. Caecilius Jucundus). Μέγας τραπεζίτης τῆς Πομπηΐας. Τούτου ἡ οἰκία ἀνευρέθη ἐν Πομπηΐᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ψηφιδωτὰ καὶ ἄλλοι πίνακες, ἐφ' ὧν ἀναγράφονται οἱ λογαριασμοί του καὶ ἡ περιουσία του κατὰ τὰ ἔτη 52—62 μ. Χ. —Π.

καικίλιος (ὁ) (Caecilius) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψωκιδῶν* περιλαμβάνον ψώκους μικροῦ μεγέθους. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καικίλιος ὁ πρασινίζων* (Caecilius viridus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτᾶται καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Δ. Ν. Π.

Καικίλιος. Ρωμαϊκὸν ὄνομα, ὑφ' ὃ ἦτο γνωστὸς ὁ Ἕλλην ῥήτωρ ***Ἀρχάγαθος*** ὁ Καλακτίτης (βλ. λ.).

Καικίνας (λατ. Caecina, ἐτρουσκ. Ceicna). Ἐπιφανέστατον τοσκανικὸν γένος, τοῦ ὁποίου διάφορα μέλη ἔσχον ὑψηλὰ ἀξιώματα ἐν τῇ ρωμαϊκῇ πολιτείᾳ. Τούτου οἰκογενειακὸς τάφος πλήρης ὑδριῶν φερουσῶν ἀξιολόγους λατινικὰς καὶ ἐτρουσκικὰς ἐπιγραφὰς ἀνευρέθη τῷ 1739.

Καικίνας Ποῖτος (Caecina Poetus). Οὗτος μετὰ τοῦ Καμίλλου Σκριβωνιανοῦ τῷ 42 μ. Χ. συνωμότησε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου. Ἀπειλούμενος ὑπὸ ἀτιμωτικοῦ θανάτου, ηὐτοκτόνησεν ὀλίγον μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τῆς συζύγου του Ἀρρίας.

Αὖλος Καικίνας Σεβῆρος (A. Caecina Severus). Ρωμαῖος ὕπατος πρὸ τοῦ 6 μ. Χ. Τῷ 6 μ. Χ. ἐγένετο διοικητὴς τῆς Μοισίας, πολεμήσας ἐπιτυχῶς πρὸς τοὺς Πανονίους καὶ Δαλματούς. Τῷ 14 μ. Χ. ἐγένετο λεγᾶτος ἐν Γερμανίᾳ Κατωτέρᾳ ὑπὸ τὸν Γερμανικόν, ἔνθα τῷ 15 μ. Χ. ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Χερούσκων καὶ τοῦ Ἀρμινίου. Ἔσχε πλεῖστα ἄλλα ἀξιώματα, διεξοδικῶς ἀναφερόμενα ἐν τοῖς «Χρονικοῖς» τοῦ Τακίτου. Π. Ν. Π.

καικινέλλα (ἡ) (Caecinella) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γυμνοβραγχιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, γυμνὸν κόγχης, μὲ κεφαλὴν εὐμεγέθη, μέτωπον εὐρύ, ράχιν κεκαλυμμένην ὑπὸ σειρᾶς σκληρῶν φυματίων καὶ πόδα ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἀνανάπτυκτον. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς τελματώδεις ἐκτάσεις τῶν Φιλιππίνων νήσων. Δ. Ν. Π.

Καϊκομπὰντ ***Ἀλαδδίν.*** Δύο Σελτζουκίδαι σουλτᾶνοι τοῦ Ἰκονίου (βλ. λ. *Ἀλαδδὶν Κικομπάτ*).

Κάϊκος, ἡ ***Ἄδουρος,*** καὶ ***Ἀστραῖος*** (τουρκ. *Μπακὶρ τσάϊ*) /*Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστορ.*/. Ποταμὸς τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μυσίας. Πηγάζων ἀπὸ τοῦ Μαντζιλὶ δὰγ (Τήμνου), βορείως τοῦ Γκελεμπέ, διευθύνεται πρὸς δυσμὰς καὶ μετὰ ροῦν 114 χλμ. περίπου ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον τοῦ Αἰγαίου, μεταξὺ τῶν ἀρχαίων πόλεων Τιτάνης (νῦν χωρίου Τσανταρλῆ) πρὸς Δ., καὶ Ἐλαίας (παρὰ τὴν νῦν Σκάλαν) πρὸς Α. Διαρρέει τὸ Καΐκου πεδίον (τοῦ Κίρκαγατς, τοῦ Σόμα καὶ τῆς Περγάμου-Δικελί, ἀρχ. Λυσιμαχείας). Διὰ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Καΐκου διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σμύρνης—Μαγνησίας—Πανόρμου, ἐνῷ τὴν ὅλην κοιλάδα ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς διατρέχει ἁμαξιτὸς (ἀπὸ Δικελὶ διὰ Περγάμου—Σόμα—Κίρκαγατς εἰς Ἀξάριον). Συνδέεται ὁμοίως δι' ἁμαξιτῶν ἡ κοιλὰς μετὰ τῶν Κυδωνιῶν, μετὰ τοῦ Μπαλούκεσερ καὶ μετὰ τῆς Σμύρνης, καὶ ἀπολήγει πρὸς δυσμὰς εἰς λίαν κολπώδη παραλίαν, παρουσιάζουσαν πολλὰ κατάλληλα πρὸς προσέγγισιν πλοίων καὶ ἀπόβασιν σημεῖα (Δικελί, Τσανταρλῆ, Σκάλα, Ἀλῆ Ἀγᾶ).

Ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Καΐκου (ἀπὸ Περγάμου) ἐξώρμησε τῇ 8 Ἰουνίου 1920 ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ (μεραρχία Ἀρχιπελάγους) τοῦ ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Δ. Ἰωάννου ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης, πρὸς Σόμα καὶ πρὸς Ἀξάριον, καὶ συνῆψε τὰς μάχας παρὰ τὴν δίοδον τῆς Χάρτας (μεταξὺ Κίρκαγατς—Ἀξάριον) καὶ τὴν στενωπὸν τοῦ Καρᾶ Χισάρ (νοτιοδυτικῶς τῆς Κερασοῦντος ἢ Κιρασίν), ἡττηθέντων τῶν Τούρκων καὶ ὑποχωρησάντων πρὸς τὸ ὑψίπεδον τοῦ Μπαλούκεσερ. Ὁμοίως κατ' Αὔγουστον 1922, ὑπεχώρησεν ἀπὸ Σεΐντὴ Γαζῆ—Κιουταχίας—Σιμάβ, μέσῳ τῆς κοιλάδος Καΐκου—Δικελί, ἡ ἀνεξάρτητος ἑλληνικὴ μεραρχία (συνταγματάρχης πεζικοῦ Δ. Θεοτόκης) διαπεραιωθεῖσα εἰς Μυτιλήνην. Ὁ Κάϊκος κατέστη περίφημος διὰ τῆς νίκης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τοῦ βασιλέως Ἀττάλου κατὰ τῶν Γαλατῶν. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἀπεικονίζετο ὡς ποτάμιος θεὸς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ νομισμάτων τῆς Περγάμου, τῆς Στρατονικείας (Ἀδριανουπόλεως) καὶ τῆς Ἀκράσου, πιθανῶς δὲ καὶ τῆς Ἀτταίας.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Κάϊκος** (Caicos), ***νῆσοι*** /*Γεωγρ.*/. Μικρὰ συστὰς νήσων τῶν Βαχαμῶν, κειμένη 180 χλμ. περίπου βορείως τῆς Ἀϊτῆς, ἀνήκουσα διοικητικῶς εἰς τὴν Ἰαμαϊκὴν καὶ ἔχουσα ἔκτασιν 550 τ. χλμ. Αἱ Κάϊκος, κείμεναι βορείως τῶν Τώρκς νήσων, περιλαμβάνουν τὴν Βορείαν, τὴν Νοτίαν, τὴν Μεγάλην Κάϊκος καὶ τριάκοντα ἄλλας μικροτέρας νησῖδας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Μεγάλη Τώρκ. Κυριώτερα προϊόντα ἐξαγωγῆς εἶναι σπόγγοι καὶ ἅλας. Κάτοικοι 5.612.

καῖκος (ὁ) (Caecus) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μικροῦ μεγέθους μὲ μικρὰν σωληνοειδῆ κόγχην τοξοειδῆ καὶ κεκολοβωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Κίναν, τὰς Φιλιππίνας, τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Εὐρώπης, τὴν Ὠκεανίαν, τὸν Παναμὰν καὶ τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

Καϊκοσθένης. Ἀρχαῖος γλύπτης, Θριάσιος τὴν καταγωγήν, υἱὸς τοῦ Ἀπολλωνίδου. Ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ., ἐθεωρήθη δὲ ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονευομένου Χαλκοσθένους. Ι. Μ. Π.

Καίκουλος (Caeculus). Μυθικὸν πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ρωμαϊκοὶ μῦθοι ἀπέδιδον τὴν ἵδρυσιν τῆς Πραινέστου (Praeneste). Ἐθεωρεῖτο γενάρχης τοῦ γένους τῶν *Καικιλίων* (βλ. λ.).

καίκουλος (ὁ) (Caeculus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὁπλοπιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ σῶμα βραχὺ ἐκ πέντε ἀρθρώσεων ἀποτελούμενον, σιαγόνας ἰσχυρὰς ἐκ μιᾶς ἀρθρώσεως ἀποτελουμένας καὶ τελευτώσας εἰς ὀνυχοειδῆ ἀπόφυσιν, καὶ δέρμα σκληρὸν καὶ σκυτῶδες. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *καίκουλος ὁ ἐχινόπους* (Caeculus echinipes), ὅστις ἔχει μέγεθος δύο περίπου χιλιοστομέτρων, χρῶμα κατὰ τὸ σῶμα φαιὸν μὲ πόδας μελανοὺς καὶ κινήσεις βραδυτάτας. Ἀπαντᾷ ἐν Ἱσπανίᾳ, Ἀλγερίᾳ καὶ Τύνιδι καὶ ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ τὰ βρύα. Δ. Ν. Π.

καὶκ - οὐὼκ (cake - walk). Ἀγγλικὴ ὀνομασία χοροῦ μαύρων τῆς Β. Ἀμερικῆς (ἐκ τῶν ἀγγ. λ. cake, εἶδος γλυκίσματος προσφερομένου εἰς τὸν χορευτὴν καὶ walk=βηματισμός). Ὁ χορὸς οὗτος εἰσήχθη τροποποιημένος εἰς Ν. Ὑόρκην καὶ ἐκεῖθεν, τῷ 1900, εἰς Εὐρώπην. Θ. Τ.

καϊκχανᾶς (ὁ)· νεώσοικος, ὑπόστεγον μέρος, ὅπου σύρουσι τὰ καΐκια πρὸς προστασίαν ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῆς κακοκαιρίας.

Κάϊλ (Keil), ***Βροῦνος.*** Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1859 — 1916). Καθηγητὴς ἐν Στρασβούργῳ καὶ εἶτα ἐν Λειψίᾳ, ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐξέδωκε τοὺς λόγους τοῦ σοφιστοῦ Αἰλίου Ἀριστείδου τοῦ ἐκ Βιθυνίας (2 τόμοι 1898) καὶ ἀπό τινος παπύρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Στρασβούργου τὸν «Anonymus Argentinensis» (1902). Ἔγραψεν ἐπίσης «Τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους» (1892), ὡς καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα.

καΐλα (ἡ)· ἀντὶ *καήλα* (βλ. λ.).

Καιλὰ (Cayla), ***Ζωὴ Ταλόν,*** *κόμισσα τοῦ—.* Φίλη τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' (1784—1850). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ δικηγόρου Ταλὸν καὶ ἐφημίζετο διὰ τὴν ὡραιότητά της. Νυμφευθεῖσα τὸν κόμιτα Καιλὰ εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων καὶ κατώρθωσε νὰ σαγηνεύσῃ τὸν βασιλέα διὰ τῶν θελγήτρων της καὶ τῆς εὐφυΐας της, ἐπιτυγχάνουσα χάριτας, εὐνοίας καὶ διορισμοὺς εἰς ἀνωτάτας θέσεις. Ἀπέκτησε πολλὰ πλούτη καὶ κατηγορήθη, οὐχὶ ἀβασίμως, ὅτι ἐχρημάτιζετο. Κατόπιν μακρᾶς δίκης ἔζησε χωρισμένη ἀπὸ τὸν σύζυγόν της εἰς τὸν ὡραῖον πύργον τοῦ Σαιντ-Ουέν, ὃν εἶχε χαρίσει εἰς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου κατέγινεν εἰς γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις. Μ. Δ. Β.

Καϊλάρια /*Γεωγρ.*/. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Εορδαίας τοῦ νομοῦ Κοζάνης, μετονομασθεῖσα εἰς *Πτολεμαΐδα* (βλ. λ.).

— /*Στρατ. Ἱστορ.*/. Κατὰ τὴν κατ' Ὀκτώβριον 1912 προέλασιν ἐκ Κοζάνης τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι τῶν Καϊλαρίων, τυχόντες προηγουμένης ὀργανώσεως καὶ ὁπλίσεως, ἠθέλησαν ν' ἀντιταχθῶσι τὴν 15ην Ὀκτωβρίου κατὰ τῆς ἑλληνικῆς προελάσεως, ἀλλὰ ταχύτατα ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσι, καὶ τότε κατελήφθησαν ἀμέσως τὰ Καϊλάρια ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας. Κατὰ τὴν ἐκ Σόροβιτς ὑποχώρησιν τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1912, οἱ καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀντιταχθέντες Τοῦρκοι, ἐνισχυθέντες ἤδη καὶ ὑπὸ διαφόρων Τούρκων στρατιωτῶν φυγάδων καταφυγόντων εἰς τὰ χωρία τῆς περιφερείας Καϊλαρίων, ὄχι μόνον ἐπέφερον ἀρκετὰς βλάβας διὰ πυρῶν εἰς τὸ ὑποχωροῦν ἑλληνικὸν στράτευμα, ἀλλὰ καὶ ἐπέτεινον ἔτι μᾶλλον τὴν διάλυσιν αὐτοῦ. Ν. Θ. Κ.

— **Καϊλαρίων** ***ἐπαρχία*** /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Ἐορδαίας ἐπαρχία.*

Καϊλὰς (Kailasa καὶ θιβετιστὶ *Γκανγκρίνποτσε*) /*Γεωγρ.*/. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (ὕψους 6650 μ.) τῆς ἐν τῷ Δ. Θιβὲτ ὁμωνύμου ὀροσειρᾶς, βορείως τῆς λίμνης Μανασαροβάρ. Εἶναι τὸ ἱερὸν ὄρος, ὁ Ὄλυμπος τῆς βουδδικῆς θρησκείας, κέντρον τοῦ σύμπαντος καὶ ἕδρα τοῦ Μαχαντέο ἢ τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καὶ τῶν ἄλλων μικροτέρων θεοτήτων. Οἱ βουδδισταὶ ἀτενίζοντες μακρόθεν τὴν ἱερὰν κορυφὴν προσκυνοῦσιν ἑπτάκις καὶ ἑπτάκις ὑψοῦν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῆς ἐκτίσθη τὸν Β' π.Χ. αἰῶνα ἡ πρώτη βουδδικὴ μονὴ ἐν τῷ ὀροπεδίῳ (Ντιρίπου Γκόμπα), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ἀναπαυτήριον τῶν προσκυνητῶν καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὑψηλότερον κατῳκημένον μέρος τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὴν ἰνδικὴν μυθολογίαν, εἰς τὴν βάσιν τῆς κορυφῆς ὑπῆρχον τὰ μυστηριώδη σπήλαια, ἐξ ὧν ἐξήρχοντο τὰ τέσσαρα ἱερὰ ζῷα, ὁ ἐλέφας, ὁ λέων, ἡ ἀγελὰς καὶ ὁ ἵππος, σύμβολα

Digitized by Google

τῶν τεσσάρων μεγάλων ποταμῶν Σαλτετζῆ, Ἰνδοῦ, Γάγγου καὶ Βραμαπούτρα. Χιλιάδες προσκυνητῶν κατ' ἔτος περιτρέχουν αὐτήν, ἐξ εὐσεβείας, ὁδοιποροῦντες ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν. θ. κ.

Καΐλερ (Koehler), ***Οὐλρῖχος.*** Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1838 - 1903). Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἰένας καὶ Γοτίγγης. Τῷ 1864 ἐτοποθετήθη εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον, τῷ δὲ 1865 ἐγένετο γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις πρωσσικῆς πρεσβείας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (1869) ἐπέτυχε νὰ ἀνεύρῃ τὸ σπουδαιότερον ἀπόσπασμα τοῦ καταλόγου τῶν εἰσφορῶν τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἡ ἐπιτυχία δὲ αὕτη, ἀνακοινωθεῖσα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου καὶ ἀναδείξασα αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν γραμμήν, συνετέλεσεν ὥστε νὰ διορισθῇ τῷ 1872 καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου. Ἀπὸ τοῦ 1875 ἐχρημάτισε διευθύνων γραμματεὺς τοῦ γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, μέχρι τοῦ 1886, ὅτε διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Μέλος τῆς γερμανικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Ἀνακοινώσεις» τοῦ γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, ἐδημοσίευσε δὲ εἰς τοὺς 10 πρώτους τόμους αὐτοῦ πληθὺν μελετῶν καὶ μονογραφιῶν ἱστορικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν, ὡς καὶ περισπούδαστον πραγματείαν περὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων. Ἐξέδωκε τὰ 3 μέρη καὶ τὸ συμπλήρωμα τοῦ Β' τόμου τοῦ «Corpus Inscriptionum Atticarum». Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του παρεσκεύαζε τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Μακεδονίας τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Διαδόχων, τμήματα δὲ ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ δελτίον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Ἀλλ' ὁ θάνατος ἠμπόδισε τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου. θ. κ.

καιλερία (ἡ) (Koeleria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστοειδῶν*. Εἶναι φυτὰ ποώδη, μονοετῆ, διετῆ καὶ πολυετῆ, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα ἐκ τῶν διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *Καιλερία ἡ γλαυκή* (Koeleria glauca), πολυετής, μὲ στενὰ φύλλα, λεῖα, γυμνά, φέροντα ἐπὶ τῆς κάτωθι ἐπιφανείας μικρὰς τρίχας· ὅλον τὸ φυτὸν ἔχει χρῶμα φαιοπράσινον. *Καιλερία ἡ δασεῖα* (Koeleria hirsuta), πολυετής, ἀπαντῶσα ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ παρ' ἡμῖν. Φέρει φύλλα στενά, τελείως γυμνά, χρώματος θαλασσοπρασίνου, συνήθως περιτετυλιγμένα, *καιλερία ἡ βαλλεσιάνειος* (Koeleria vallesiana) πολυετής, στακτοπράσινος, κυλινδρική, ἰσχυρά. *Καιλερία ἡ πυραμιδοειδής* (Koeleria pyramidata), *καιλερία ἡ ἀλπιγενής* (Koeleria alpigena), *καιλερία ἡ γενέβειος* (Koeleria Genevensis), *καιλερία ἡ ἐριόσταχυς* (Koeleria eriostachya), *καιλερία ἡ χαριέσσα* (Koeleria gracilis), *καιλερία ἡ φλεοειδής* (Koeleria phleoides), *καιλερία ἡ λοφοφόρος* (Koeleria cristata) καὶ ἄλλα. κ. παπ.

Καιλεστιανοί (οἱ)· βλ. *Βενεδικτῖνοι*.

Καιλεστῖνος. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον πέντε πάπαι.

—1) Ὁ Α' (422—432). Ἐκ Ρώμης καταγόμενος καὶ ὡς πρεσβύτερος ἐν αὐτῇ ὑπηρετῶν, διεδέχθη Βονιφάτιον τὸν Α' καὶ ἐπὶ δεκαετίαν διῴκησε μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἄκρας συνέσεως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως. Συνεργαζόμενος μετὰ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, κατεπολέμησε τὸν αἱρετικὸν Νεστόριον καὶ ὑπερεμάχησε τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου κατηγορουμένου διὰ τὴν περὶ θείας χάριτος διδασκαλίαν του. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς ἁγίου τὴν 6 Ἀπριλίου.

—2) Ὁ Β' (1143—1144). Μαθητὴς τοῦ Ἀβελάρδου καὶ καρδινάλιος τοῦ Ἁγίου Μάρκου (Gui Castello), κατήγετο ἐκ Τοσκάνης. Διαδεχθεὶς Ἰννοκέντιον τὸν Β' ἐπί τινας μόνον μῆνας ἐκυβέρνησε τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐκτὸς τῆς ἄρσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἐκδοθέντος ἀναθέματος κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Η' καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξε κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ἀρχῆς του.

—3) Ὁ Γ' (1191—1198). *Ὑάκυνθος* de Bovis καλούμενος, διεδέχθη Κλήμεντα τὸν Γ' ἐν ἡλικίᾳ 85 ἐτῶν καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄξιον λόγου ἠδυνήθη νὰ πράξῃ κατὰ τὴν ἑπταετίαν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ.

4) Ὁ Δ'. Καρδινάλιος ὢν (Geoffrey Castigliani), ἐκλεγεὶς τῇ 25 Ὀκτωβρίου τοῦ 1241 ὡς διάδοχος Γρηγορίου τοῦ Θ', ἀπέθανε 15 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογήν του, τῇ 10 Νοεμβρίου ἰδίου ἔτους.

—5) Ὁ Ε'. Μοναχὸς ὢν τοῦ τάγματος τῶν Βενεδεκτίνων καὶ *Πέτρος* καλούμενος, ἐξελέγη ὑπὸ τῶν ἐν Περουσίᾳ συνηθροισμένων καρδιναλίων ὡς διάδοχος Νικολάου τοῦ Δ' τῇ 24 Αὐγούστου 1294 ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν. Ἀλλὰ τῇ 13 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐν Νεαπόλει, ὅπου εἶχεν ὁδηγήσει αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Β', συγκαλέσας τοὺς καρδιναλίους ὡμολόγησεν ἐνώπιον αὐτῶν, ὅτι διὰ τὴν ἡλικίαν του δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς διοικήσεως τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ παραιτηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μοναχικὸν κελλίον του. Ὁ πάπας Κλήμης ὁ Ε' (1305—1314) κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῆς 19 Μαΐου. ε. γ. π.

— **Καιλεστῖνος,** ***ἀντίπαπας.*** Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Καλλίστου τοῦ Β' (13 Δεκεμβρίου 1124), διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη Ὁνώριος ὁ Β', ἐπίσκοπος Ὀστίας ὤν. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ συνελθόντες ἐξέλεξαν καὶ αὐτοὶ τὸν καρδινάλιον *Θεόβαλδον* ὡς Καιλεστῖνον Β', ὅστις ὅμως ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογήν του ἀπέθανε. ε. γ. π.

Καιλέστιος (Caelestius). Διάσημος αἱρετικὸς τοῦ Ε' αἰῶνος. Εὐφυὴς καὶ δραστήριος δικηγόρος ὢν ἐν Ρώμῃ, ἐγνώρισεν ἐκεῖ τῷ 409 τὸν αἱρετικὸν Πελάγιον καὶ ἠσπάσθη τὰς δόξας αὐτοῦ. Μεταβὰς κατόπιν εἰς τὴν Καρχηδόνα ἐκήρυττε τὰ δόγματα τοῦ διδασκάλου του, ἀλλ' ἐπαρχιακὴ σύνοδος ἐν Καρχηδόνι τῷ 412 συνελθοῦσα, κατεδίκασε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Παλαιστίνῃ, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Πελάγιος, οὐδαμῶς ἐπείθοντο περὶ τῶν αἱρετικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ἀφοῦ μάλιστα οὗτος ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ὑπογράψῃ τὸ κατὰ τοῦ Καιλεστίου ἀνάθεμα τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου, ὁ μὲν Αὐγουστῖνος ἔγραψε τότε τὸ σύγγραμμά του «De gestis Pelagii», ἀποδεικνύων ὅτι ἠπατήθησαν οἱ ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τοῦ Πελαγίου, δύο δὲ σύνοδοι συνελθοῦσαι ἐν Μιλεύῃ καὶ Καρχηδόνι (416) κατεδίκασαν ἐκ νέου τὸν Καιλέστιον καὶ τὸν Πελάγιον καὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Α'. Ὁ Καιλέστιος τότε σπεύσας εἰς Ρώμην ἔπεισε τὸν διάδοχον τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθανόντος Ἰννοκεντίου πάπαν Ζώσιμον, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Πελαγίου δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὕτως ὁ πάπας ἐκήρυξε μὲν ὡς ὀρθοδόξους τὸν Πελάγιον καὶ τὸν Καιλέστιον, ἤλεγξε δὲ τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους. Ἀλλ' οἱ Ἀφρικανοί, εἰς νέαν σύνοδον τῷ 417 συνελθόντες, ἐπεκύρωσαν τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου τοῦ 412. Ὅτε δ' ὁ αὐτοκράτωρ Ὁνώριος ἐξέδωκε τῷ 418 διάταγμα, δι' οὗ ἐξωρίζοντο ἐκ τῆς Ρώμης οἱ πελαγιανοί, οἱ Ἀφρικανοὶ γενικὴν συγκροτήσαντες σύνοδον κατεδίκασαν καὶ αὐτοὶ αὐτοὺς καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ δέ, πεισθέντες τέλος ὅτι τὰ φρονήματα τοῦ Πελαγίου δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, κατεδίκασαν καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικῇ συνόδῳ (431) τόν τε Πελάγιον καὶ τὸν Καιλέστιον. ε. γ. π.

Καίλιος, ***Αὐρηλιανός*** (Caelius Aurelianus). Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων Λατίνων ἰατρῶν, ἀπὸ τὴν ὀνομαστὴν πόλιν τῆς Νουμιδίας, ἐν Ἀφρικῇ, Sicca, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα, σύγχρονος Κασσίου τοῦ Εὐτυχοῦς (Cassius Felix). Εἶναι σήμερον ὁ γνωστότατος ἐκ τῶν μεταφραστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖοι μετέφρασαν Ἕλληνας ἰατρούς, μνημονευόμενος ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἅπαξ ὑπὸ τοῦ Κασσιοδώρου, ὡς συγγραφεὺς περὶ ἰατρικῆς. Ὁ Καίλιος Αὐρηλιανὸς μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν—αὐτὴ ἦτο ἡ συγγραφική του δρᾶσις—ὅλα τὰ ἰατρικὰ συγγράμματα τοῦ ὀνομαστοῦ ἐξ Ἐφέσου Ἕλληνος ἰατροῦ Σωρανοῦ τοῦ ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ ἐν Ρώμῃ ζήσαντος, τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα, σχεδὸν πλήρη, ὡς φαίνεται, ἐσῴζοντο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐρηλιανοῦ. Ἐκ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ σῴζονται μόνον ἡ «Tres libri celerum sive acutarum passionum», τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει πρός τινα Bellicus, χαρακτηριζόμενον ὡς ὕπατον τῶν μαθητῶν του, ἡ «Quinque libri tardarum sive chronicarum passionum» καὶ τινα ἀποσπάσματα ἄλλων. Αἱ σῳζόμεναι μεταφράσεις τοῦ Αὐρηλιανοῦ εἶναι τῆς συγγραφῆς τοῦ Σωρανοῦ «Περὶ ὀξέων καὶ χρονίων παθῶν». Αὗται αἱ μεταφράσεις, μαζὶ μὲ τὴν σῳζομένην πρωτότυπον συγγραφὴν τοῦ Σωρανοῦ «Περὶ γυναικείων παθῶν», εἶναι αἱ κυριώταται πηγαὶ τῶν εἰδήσεων, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ τοῦ Σωρανοῦ καὶ τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ σχολῆς. Ἰδιαιτέραν ἀξίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς ἔχει τὸ πλούσιον δοξογραφικὸν ὑλικόν, τὸ ὁποῖον ὁ Σωρανὸς ἐνύφαινε μέσα εἰς τὴν συγγραφήν του. Ἐκτίθενται δὲ εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς διὰ μακρῶν αἱ θεραπευτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Διοκλέους, Πραξαγόρα, Ἡροφίλου, Ἐρασιστράτου, Ἡρακλείδου τοῦ ἐκ Τάραντος, Ἀσκληπιάδου καὶ Θεμίσωνος. Εἰς τὴν μετάφρασίν του ὁ Αὐρηλιανὸς ἀπέδιδε καθόλου πιστῶς τὸ πρωτότυπον. [Πρβλ. *Friedel*, De scriptis Caelii Aureliani methodici, Siccensis (Bonn, 1893).—*M. Schanz*, Geschichte d. röm. Litteratur, 4,2, σελ. 285 κ. ἑξ.] † θ. α. κακριδης

Καίλιος ***λόφος*** (λατ. Coelius ἢ Caelius mons, ἰταλ. Monte Celio) /*Γεωγρ.*/. Εἷς τῶν ἑπτὰ λόφων τῆς Ρώμης, κείμενος πρὸς Β τοῦ Παλατίνου, πρὸς Ν τοῦ Ἐσκυλίνου, πρὸς Α τοῦ Ἀβεντίνου καὶ πρὸς Δ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ. Ἔχει μέγιστον ὕψος 50 μ. καὶ εἶναι σήμερον κατὰ τὸ ἥμισυ ἀκατοίκητος, περιλαμβάνον πολλὰς ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ τὴν ὡραίαν ἔπαυλιν Ματέϊ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἐκτίσθη νέα ἐργατικὴ συνοικία, συνδεθεῖσα μετὰ τοῦ κέντρου τῆς Ρώμης διὰ τροχιοδρόμου. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Ἐτροῦσκοι ὑπὸ τὸν Καίλιον, ἐξ οὗ ἔλαβεν ὁ λόφος τὸ ὄνομα. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἄλβας Λόγκας ὁ Τύλλιος Ὀστίλιος μετέφερε τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Καιλίου, ὃν περιέλαβεν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης. Ἔκτοτε, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων, δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ ἔκειντο τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν Κάρνης, Ἀθηνᾶς καὶ Ἀρτέμιδος. Τῷ 27 μ. Χ., ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου, κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Κατόπιν ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτοῦ διάφορα κτίρια, στρατῶνες, τὸ ὁπλοστάσιον, ἡ οἰκία τοῦ Ἀννίου Βέρου, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, τὸ περίφημον ἀνάκτορον τῆς οἰκογενείας Πλαυτίων Λατερανῶν, ὁ ναὸς τοῦ Κλαυδίου κτλ. Βραδύτερον ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτοῦ διάφοροι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια. μ. δ. β.

Καΐλλικερ (Koelliker), ***Ροδόλφος - Ἀλβέρτος.*** Διάσημος Ἑλβετὸς φυσιολόγος καὶ ἀνατόμος (1817—1897). Τῷ 1841 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ζυρίχῃ καὶ μετὰ ἓν ἔτος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Τῷ 1845 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομίας ἐν Ζυρίχῃ καὶ μετὰ δύο ἔτη κατέλαβε τὴν ἕδραν τῶν ἰδίων κλάδων ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Βυρτσβούργης. Τὸ δίτομον αὐτοῦ σύγγραμμα τῆς «Ἱστολογίας», ἑξάκις ἐκδοθὲν (1852 — 1889), ἀπετέλεσε τὴν δόξαν τῆς γερμανικῆς ἰατρικῆς φιλολογίας καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικήν, ἀγγλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν. Αἱ ἱστολογικαὶ καὶ ἐμβρυολογικαὶ αὐτοῦ ἔρευναι ἐπὶ τῶν κυττάρων, ὡς καὶ αἱ μελέται του ἐπὶ τῶν πυρήνων αὐτῶν, νέον διαχύσασαι φῶς, κατέστησαν αὐτὸν ἱδρυτήν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φυσιολογίας τῶν κυττάρων. Ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐργασιῶν ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: «Ἐμβρυολογία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνωτέρων ζῴων» (1861), «Ἐμβρυολογία τῶν κεφαλοπόδων» (Ζυρίχη 1844), «Ἀνάπτυξις ὀφθαλμῶν καὶ ὀσφρητικῶν ὀργάνων παρὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐμβρύῳ» (1883) κλπ. Ὑπῆρξεν ἐπίτιμον μέλος πολυπληθῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν καὶ ἱδρυτὴς καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς φυσικοϊατρικῆς ἑταιρείας τῆς Βυρτσβούργης.

— **Καΐλλικερ** (Koelliker), ***Χάνς - Θεόδωρος - Ἀλφόνσος.*** Ἑλβετὸς ἰατρός, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1851 ἐν Βυρτσβούργῃ. Εἰδικεύθη εἰς τὴν δερματολογίαν καὶ εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ χειρουργικήν, διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ συνέγραψε: «Περὶ μεσοθωρακικῶν ἀδένων» (1879), «Περὶ μεσογναθιαίου ὀστοῦ καὶ τοῦ λαγωχείλους» (1882), ὡς καὶ «Περὶ τραυμάτων καὶ χειρουργικῶν νόσων τῶν περιφερικῶν νεύρων» (1891). ο. ρ.

καιλρευτερία (ἡ) (Koelreuteria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπινδωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος *καιλρευτερίαν τὴν θυσανώδη* (Koelreuteria paniculata), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας. Εἶναι μικρὸν φυλλοβόλον δένδρον, κοσμητικόν, ἀπαντῶν καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Πολλαπλασιάζεται εὐκόλως διὰ σπορᾶς καὶ εὐδοκιμεῖ ἰδιαιτέρως εἰς ὑφαλμύρους γαίας. κ. παπ.

Καιλρόϋτερ (Koelreuter), ***Ἰωσὴφ Γκόλλμαν.*** Γερμανὸς βοτανικὸς γεννηθεὶς τῷ 1733. Θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος βιολόγος ὁ παραγαγὼν νόθα φυτὰ καὶ ὁ πρῶτος ἀνακαλύψας καὶ ἐπεξηγήσας τὴν σχέσιν τοῦ νέκταρος τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐντόμων ὡς πρὸς τὴν ἐπικονίασιν. Ὁ Καιλρόϋτερ ἠσχολήθη κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βίου του μὲ τὸ πρόβλημα τῆς γενετησίου λειτουργίας τῶν ἀνωτέρων φυτῶν. Ἀπέθανε τῷ 1806. κ. παπ.

Καιλύς (Caylus).—1) ***Μαρία - Μαργαρίτα ντὲ Βιλέτ,*** *μαρκησία*—. Γαλλὶς λογία (1673—1729). Ἀνετράφη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ὑπὸ τῆς θείας της κυρίας ντὲ Μαιντενὸν καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου της ἔγραψε τὰ «Ἀπομνημονεύματά» της, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν τῷ 1770 μετὰ προλόγου τοῦ Βολταίρου. Ἐδημοσιεύθη καὶ ἡ ἀλληλογραφία της μετὰ τῆς κυρίας ντὲ Μαιντενόν.

— 2) ***Κλαύδιος - Φίλιππος.*** Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ χαράκτης (1692—1765). Ἐπεσκέφθη δι' ἀρχαιολογικὰς μελέτας τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔκαμεν ἐρεύνας πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Τροίας καὶ συνεβλήθη μὲ τοὺς ληστάς, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐρευνήσῃ ἀνενόχλητος τὴν Ἔφεσον καὶ τὴν Κολοφῶνα. Ἐκ τοῦ ταξιδίου του τούτου ἀπεκόμισε πλούσιον ὑλικόν. Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὴν χαρακτικήν, ἀναπαριστῶν ἔργα τοῦ Ρούμπενς, τοῦ Βὰν Ντάϊκ καὶ τοῦ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι. Ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τοῦ Βίνκελμαν εἰς τὰς νεωτέρας ἐρεύνας. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι: «Συλλογὴ ἀρχαιοτήτων αἰγυπτιακῶν, ἐτρουσκικῶν, ἑλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ γαλατικῶν» (1752—1767). Ἔγραψεν ἐπίσης βιογραφίας καὶ ἄλλα λογοτεχνικὰ ἔργα. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1787. μ. δ. β.

καϊλχαουΐτης (Keilhauit) /*Ορυκτ.*/. Συνώνυμον τοῦ ὀρυκτοῦ *ὑττροτιτανίτου* (βλ. λ.). γ. κ. γ.

Digitized by Google

καϊμακάμης (ἐκ τῶν ἀραβικῶν λέξεων *καΐμ*=ὁ ἱστάμενος καὶ *μακὰμ*=θέσις)· τίτλος ἐν Τουρκίᾳ, σημαίνων: ὁ ἱστάμενος εἰς τὴν θέσιν (ἄλλου), ὁ τόπον ἐπέχων, τοποτηρητής, ὑποδιοικητὴς (ἔπαρχος), ἀντισυνταγματάρχης (ὁ ἐπέχων τόπον συνταγματάρχου). Οἱ καϊμακάμαι, ὡς προϊστάμενοι ἐν τῇ διοικητικῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν καζάδων (ὑποδιοικήσεων), ἀντικατέστησαν ἐν Τουρκίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τοὺς παλαιοὺς *βοεβόδας* καὶ *μουτεσελίμηδες*. Ν. Μ.

καϊμάκι (τό)· ἀνθόγαλα, πῖαρ, ἀφρόγαλα.
—*[Χημ. Τρυφ.]* Βλ. *ἀνθόγαλα*.

καϊμάκι (τὸ) (Anona) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνονωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑξήκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀσίας, Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι θάμνοι καὶ δένδρα μικρά, ἀειθαλῆ, πολλαπλασιαζόμενα διὰ σπορᾶς εὐκόλως, δυνάμενα δὲ νὰ εὐδοκιμήσωσι καὶ παρ᾽ ἡμῖν. Κυριώτερα τῶν καλλιεργουμένων εἰδῶν θεωροῦνται: *καϊμάκι ἡ χεριμολία* (Anona cherimolia), *καϊμάκι τὸ δικτυωτὸν* (Anona reticulata), *καϊμάκι τὸ φολιδωτὸν* (Anona scuamosa) καὶ *καϊμάκι ἡ τρίλοβος* (Anona triloba). Τὴν ὡς ἄνω ὀνομασίαν ἔλαβε τὸ φυτὸν κατὰ μετάφρασιν τῆς ἀραβικῆς λέξεως ghista, λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῆς συστάσεως τοῦ ἐδωδίμου καρποῦ του πρὸς τὸ καϊμάκι. Κ. ΠΑΠ.

Καϊμὰκ-Τσαλὰν *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μακεδονίας ἀποτελοῦν τὸ νότιον τμῆμα τῆς Βόρας, κλάδου τοῦ Βερμίου ὄρους. Διὰ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς *Νίτσε* (2525 μ.) διέρχεται ἡ ἑλληνοσερβικὴ μεθόριος. Θ. Τ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ γαλλοσερβικοῦ στρατοῦ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1916 ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, διεξήχθησαν σφοδραὶ μάχαι ἐπὶ τοῦ ὄρους *Καϊμὰκ-Τσαλάν*. Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου ἀπώθησαν οἱ Σέρβοι τὰ στρατεύματα τῆς 1ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου καὶ κατέλαβον ταύτην τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου.

Κατὰ τὴν ἀντεπίθεσιν τοῦ Σεπτεμβρίου 1918 ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, ἐκ τοῦ Καϊμὰκ-Τσαλὰν ἐξώρμησεν ὁ ἀντάντικος στρατὸς διὰ τὴν κατὰ τοῦ Ντομπροπολιὲ ἐπίθεσιν, σχοῦσαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διάρρηξιν τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ μετώπου. Ν. Θ. Κ.

καϊμαν (ὁ) (Caïman) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροσαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κροκοδειλιδῶν*, περιλαμβάνον ἑρπετὰ μὲ σῶμα εὐμέγεθες, κεφαλὴν ἀρκετὰ εὐρεῖαν, ὀδόντας ἀνισομεγέθεις, ὧν οἱ τῆς κάτω σιαγόνος εἰσχωροῦ-

Κάϊμαν ὁ τοῦ Μισσισιπῆ.

σιν εἰς τὰ κενὰ διαστήματα τῆς ὀδοντοστοιχίας τῆς ἄνω σιαγόνος. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερα: *Κάϊμαν ὁ τοῦ Μισσισσιπῆ* (Caïman Mississipiensis). Ἔχει κεφαλὴν λίαν πεπιεσμένην, ῥύγχος εὐρύ, πεπλατυσμένον καὶ χρῶμα κατὰ τὴν ῥάχιν πρασινόφαιον ἢ πρασινοελαιῶδες καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν ὑποφαιοκίτρινον. Ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ δυσκολίας κινεῖται, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐν τῷ ὕδατι κινεῖται εὐχερῶς καὶ κολυμβᾷ ἄριστα. Ἐνίοτε ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

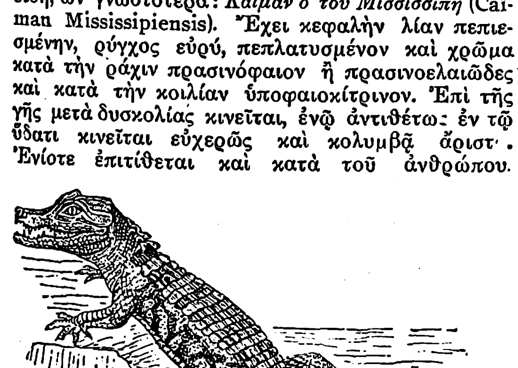

Κάϊμαν ὁ διοπτροφόρος.

Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως εἰς τὸν Μισσισσιπῆν, καὶ τὰ τέλματα καὶ τὰς λίμνας τῆς Γεωργίας. *Κάϊμαν ὁ διοπτροφόρος* (Caïman clerops). Εἶναι παραπλήσιος πρὸς τὸν προηγούμενον. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 3 μέτρα καὶ τὸ χρῶμά του γενικῶς εἶναι μελανόν, ποικιλλόμενον ὑπὸ εὐρείων καθέτων λωρίδων κατὰ τὴν ῥάχιν. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ λίμνας τοῦ Περοῦ, τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γουαδελούπης. Τὸ δέρμα τῶν ἑρπετῶν τούτων καταλλήλως διεργαζόμενον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν χαρτοφυλακίων, σιγαροθηκῶν, χειροκτίων κ. τ. λ. Δ. Ν. Π.

Καϊμάν, ἡ *Καϋμὰν νῆσοι* (Caimans ἢ Cayman Islands) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς νήσων τῶν βρεττανικῶν Ἀντιλλῶν, εἰς ἀπόστασιν 300 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Ζαμάϊκα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται. Ἀποτελεῖ εἶδος ὑποθαλασσίας προεκτάσεως τῆς Σιέρρα Μαέστρα τῆς Κούβας. Ἔχουν ἐπιφάνειαν 584 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰς 5.000 κατ. Τὴν ὁμάδα ταύτην ἀπαρτίζουν τρεῖς νῆσοι: ἡ *Μικρὰ Κάϊμαν*, ἡ *Κάϊμαν Μπρὰκ* καὶ ἡ *Μεγάλη Κάϊμαν*. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι ἡ μόνη κατῳκημένη, ἔχει μῆκος 31 χλμ. καὶ πλάτος 7—13. Διεξάγουν κυρίως ἐμπόριον ἐξαγωγῆς χελωνῶν καὶ κοκοφοινίκων. Μ. Δ. Β.

καϊμένος· ἀντὶ *καημένος* (βλ. λ.).

Καϊμερον (Cameron), ***Βέρνεϋ Λόβετ***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς (1844—1894). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν τῷ 1857, ὑπηρέτησεν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀβησσυνίας ἐκστρατείαν τοῦ 1860, ἐπὶ πολὺ δὲ ἠσχολήθη μὲ τὴν καταστολὴν τοῦ δουλεμπορίου ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς τῆς ὀργανωθείσης ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τῷ 1873, ἥτις μετέβη πρὸς βοήθειαν τοῦ Λίβιγκστον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του φθάσας εἰς Ουτζίτζι ἐπὶ τῆς λίμνης Ταγκαννίκα (Φεβρουάριον 1874). Ὁ Καϊμερον ἐξηρεύνησε τὴν λίμνην καὶ ἔλυσε τὸ ζήτημα τῆς διεξόδου της διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ποταμοῦ Λουκούγκα. Ἐξηρεύνησε τὸν Κόγγο-Ζαμπέζη, ἔφθασεν εἰς Μπίχε καὶ τέλος εἰς τὴν ἀκτὴν τὸν Νοέμβριον 1875, πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν Εὐρωπαίων διασχίσας τὴν ἰσημερινὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Τὰ ταξίδιά του περιγράφει εἰς τὸ ἔργον του «*Ἀνὰ τὴν Ἀφρικήν*», δημοσιευθὲν τῷ 1877. Τῷ 1879 ἐπεσκέφθη τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐφράτου, τῷ δὲ 1882 συνώδευσε τὸν σὲρ Ριχάρδον Μπέρτον εἰς τὴν περιήγησίν του ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν, συνεργασθεὶς μετ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον «To the Gold Coast for Gold» (1883). Ἐφονεύθη καταπεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του, ἐνῷ ἐπέστρεφεν ἐκ κυνηγετικῆς ἐκδρομῆς. Ὁ Καϊμερον εἶναι γνωστὸς καὶ ὡς συγγραφεὺς περιπετειῶν καὶ διηγημάτων διὰ τοὺς νέους. Δ. Σ. Δ.

— Καϊμερον (Cameron), ***Δαυὶδ - Γιάγκ***. Σύγχρονος Ἄγγλος ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1865 ἐν Ἐδιμβούργῳ. Διεκρίθη ἐνωρὶς εἰς ὑδατογραφίας καὶ χαλκογραφίας ἀπεικονιζούσας κατὰ προτίμησιν τοπία καὶ ἀρχιτεκτονήματα. Ι.Μ.Π.

— Καϊμερον (Kameron), ***Σίμων***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1799—1889). Πρώην δημοσιογράφος καὶ εἶτα ἐπιχειρηματίας, ἐξελέγη τῷ 1845 γερουσιαστὴς τῆς Πενσυλβανίας, τῷ δὲ 1854 ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τοῦ «Λαϊκοῦ Κόμματος», ὅπως ἐκαλεῖτο τότε τὸ κόμμα τῶν Ρεπουμπλικάνων. Ἐπανεξελέγη γερουσιαστὴς τῷ 1857, τῷ δὲ 1860 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ προέδρου Ἀβραὰμ Λίνκολν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπουργίας του κατηγορήθη ἐπανειλημμένως διὰ παρανόμους συμβάσεις, τῇ συστάσει δὲ τοῦ Λίνκολν ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του τῷ 1862, σταλεὶς ὡς πρεσβευτὴς ἐν Ρωσίᾳ. Τῷ 1872 ἐξελέγη πάλιν γερουσιαστής. Δ. Σ. Δ

καϊμὲς (ὁ) (ἐν τῇ τουρκ. *καϊμέ*)· τὸ χαρτονόμισμα (ἐπέχον τόπον μεταλλικοῦ νομίσματος), τὸ ὁποῖον ἐξεδίδετο ἐν Τουρκίᾳ, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐκδοθὲν κατὰ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877—1878, ἐξακολουθήσασαν δὲ καὶ κατόπιν, οὗτινος ἡ ἀξία βαθμιαίως ἐξεμηδενίσθη.

Καϊμμελ (Kaemmel), ***Ὄθων***. Γερμανὸς ἱστοριογράφος (1843—1917). Ἀπὸ τοῦ 1910 ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς ἱστορικὰς μελέτας, γράψας: «Αἱ ἀρχαὶ τῆς γερμανικῆς ζωῆς ἐν Αὐστρίᾳ» (1879), «Γερμανικὴ Ἱστορία» (1889), «Ἡ σταδιοδρομία τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ» (2 τ. 1898).

καιμμερερίτης (ὁ) (Kämmererit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν. Εἶναι δευτερογενὲς ὀρυκτόν, ἀναπτύσσεται δὲ εἰς πινακοειδῆ ἢ φυλλοειδῆ συσσωματώματα ὡς προϊὸν μετουσιώσεως χρωμιούχων ὀλιβινικῶν πετρωμάτων. Ἡ χημικὴ σύνθεσις αὐτοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ πεννίνου ($H_{20}Mg_{13}Al_4Si_8O_{45}$) μὲ περιεκτικότητα εἰς τριοξείδιον τοῦ χρωμίου 5%, ἤτοι ὁ καιμμερερίτης εἶναι χρωμιοῦχος πεννίνης χρώματος αἱματερύθρου. Ἀπαντᾷ ἐπὶ χρωμιτῶν μετὰ ὑδραροβίτου εἰς τὴν περιοχὴν Bisserk τῆς Jekaterinburg, εἰς τὰς νήσους Shetland, τὸ Kraubat ἐν Steinmark κ. ἀ. Γ. Β.

καϊμὸς (ὁ)· ἀντὶ *καημὸς* (βλ. λ.).

Καϊμπάρα, ***Γέκκεν***. Ἰάπων φιλόσοφος (1630—1714). Εἰς τὸ μεγαλύτερον ἔργον του «Ταϊγκιρόκου» (=ἡ μεγάλη ἀμφιβολία) διατυπώνει ἴδιον φιλοσοφικὸν σύστημά του. Τὸ *ρὶ* (πνευματικὴ ἀρχὴ) καὶ τὸ *κὶ* (τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον τοῦ κόσμου) εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ὅ,τι ἐθεωρεῖτο ὡς αὐτοτελὲς ρὶ εἶναι ἁπλῶς ἰδιότης καὶ κατηγόρημα τοῦ κί. Εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνωτάτη ἀρχὴ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ μεταξὺ τῶν πλασμάτων τον ἰδιαιτέρως τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Γέκκεν ἐνεωτέρισε καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν σπουδήν, ἣν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν παιδείαν καὶ δὴ καὶ τῶν γυναικῶν. Ε. Λ.

Καϊμπαριὲν (Caibarién) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάντα Κλάρα, κειμένη παρὰ τὴν λίμνην Ἐσκομπάρ. Ἱδρύθη τῷ 1838. Κάτοικοι 8.333, ἐν οἷς πολλοὶ μαῦροι.

Κάϊμπελ (Kaibel), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἑλληνιστὴς (1849—1901). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου, Στρασβούργῳ καὶ Γοτίγγῃ. Ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἐδημοσίευσε συλλογὴν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀποσπάσματα ἀρχαίων κωμῳδιῶν μετὰ μεταφράσεως. Θ. Κ.

Καιμπερλὲ (Koeberlé), ***Εὐγένιος***. Ἀλσατὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1828. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Στρασβούργου καὶ συνέγραψεν: «Ἐγχειρήσεις τῶν κύστεων τῆς ᾠοθήκης» (1864), «Ἐγχείρησις ἰνωδῶν ὄγκων τῆς μήτρας διὰ τῆς ὑπερηβικῆς τομῆς» (Παρίσιοι 1865) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Καϊμπνερ (Köbner), ***Ἑρρῖκος***. Γερμανὸς δερματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1838. Ἐδημοσίευσε πληθὺν ἐργασιῶν περὶ συκώσεως, συφίλιδος, λέπρας, φυματιάσεως, ψωριάσεως, ἐκζέματος κτλ. Τῷ 1872 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς νεοϊδρυθείσης ἕδρας τῆς δερματολογίας καὶ συφιλιδολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μπρεσλάου. Ο. Ρ.

Καίμπριτζ (Cambridge) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας (τὸ ρωμαϊκὸν Camboritum), πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, 90 χλμ. ΒΑ τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Γκρὴτ Ἤστερν. Κεῖται ἐπὶ πεδιάδος κατὰ τὰ νότια ὅρια τῆς παλαιᾶς κομιτείας Φὲν εἰς ὕψος 9 μέχρι 15 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς πόλεως κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς (δεξιᾶς) ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κάμ, παραποτάμου τοῦ Οὐζ, ἀλλ᾽ ἐκτείνεται καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ. Εἶναι ἕδρα τοῦ περιφήμου πανεπιστημίου (βλ. κατωτ.). Κάτοικοι 59.200 (1922). Περὶ τῆς ἀρχαιότερας ἱστορίας τῆς πόλεως ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Ἡ πόλις ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν ἀφ᾽ ὅτου τῷ 1068 ὁ Γουλιέλμος ὁ Κατακτητὴς ἔκτισεν ἐκεῖ πύργον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὰ κυριώτερα ὑλικὰ ἀφηρέθησαν κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν κολλεγίων (βλ. κατ. *Καίμπριτζ, πανεπιστήμιον* τοῦ —).

— 2) Ἀνατολικὴ κομιτεία, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς κομιτείας Λίνκολν, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν κομιτειῶν Νόρφολκ καὶ Σοῦφφολκ, πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν κομιτειῶν Ἔσσεξ καὶ Νόρθαμπτον. Ἔχει ἔκτασιν 2.223 τ. χλμ. καὶ ἔδαφος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίπεδον καὶ γονιμώτατον. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Οὐζ μετὰ τῶν παραποτάμων του πρὸς νότον καὶ τὸ κέντρον καὶ ὁ Νὴν πρὸς βορρᾶν, τὰ ὕδατα ὅμως αὐτῶν κυκλοφοροῦν καὶ διὰ τεχνητῶν διωρύγων, δι᾽ ὧν ἀπεξηράνθη κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλῶδες. Παράγει ὄσπρια καὶ δημητριακά. Κάτοικοι 129.594 (1921). Πρωτεύουσα τῆς κομιτείας εἶναι ἡ πόλις *Καίμπριτζ*.

— 3) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Μαίρυλαντ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ντόρστερ (Dorchester). Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσόπτανκ, παρὰ τὸν κόλπον Τσέζαπκα, 95 χλμ. ΝΑ. τῆς Βαλτιμόρης. Ἔχει πυκνοτάτην σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν καὶ εἶναι κέντρον μεγάλης γεωργικῆς περιφερείας, ἐξάγει δ᾽ ἐκ τῶν παραλίων της ἰχθῦς καὶ ὀστρακόδερμα. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1684 ἔλαβε τὸ σημερινόν της ὄνομα τῷ 1686. Κάτοικοι 7.467 (1920).

— 4) Πόλις τῆς πολιτείας Μασσαχουσέττης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Μίντλεσεξ. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσάρλς πλησίον τῆς Βοστώνης, μετὰ τῆς ὁποίας οὐσιαστικῶς ἀποτελεῖ μίαν πόλιν. Διαιρεῖται εἰς Παλαιόν, Βόρειον, Ἀνατολικὸν Καίμπριτζ καὶ εἰς τὸν λιμένα (Καίμπριτζ πόρτ). Τὸ Παλαιὸν Καίμπριτζ εἶναι ἕδρα τοῦ περιφήμου πανεπιστημίου Χάρβαρντ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνωτέρων σχολῶν, ἰδίως θεολογικῶν, ἀπετέλεσε δὲ πάντοτε ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐκπαιδευτικῶν κέντρων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ πόλις ὑπῆρξεν ἕδρα τοῦ πρώτου ἀμερικανικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἀνεξαρτησίας, πλεῖστα δὲ ἄλλα γεγονότα τοῦ πολέμου συνδέονται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως. Συνδέεται μετὰ τῆς Βοστώνης διὰ μεγάλης γεφύρας, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἐδαπανήθησαν 2.250.000 δολλάρια. Ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν. Κάτοικοι 115.000 (1920).

— 5) Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀχάϊο τῶν Ἡνω-

Digitized by Google

μένων Πολιτειῶν, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Γκέρνσεϋ. Κεῖται 120 χλμ. Β. τοῦ Κολούμπους, ἐπὶ λόφου εἰς ὕψος 240 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει πυκνοτάτην σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Εἰς τὴν περιοχήν της ἐξάγεται σίδηρος καὶ ἄνθραξ. Ἡ πόλις ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν. Κάτοικοι 13.104 (1920).

— **Καίμπριτζ, *Πανεπιστήμιον τοῦ—*** (Cambridge University). Ἓν τῶν δύο ἀρχαιοτέρων καὶ ἐπιφανεστέρων ἀγγλικῶν πανεπιστημίων, μὲ ἕδραν τὴν πόλιν Καίμπριτζ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἵδρυσίς του πολλάκις ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὅμως μικραὶ ἀρχαὶ ἐγένοντο κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπό τινος μοναστικοῦ καθιδρύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ τοὺς μοναχούς. Ἡ ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένη ἵδρυσις τοῦ πανεπιστημίου σχετίζεται μὲ μίαν φοιτητικὴν ἀπεργίαν τοῦ μεσαίωνος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ φοιτηταί, ὁσάκις τὰ προνόμιά των παρεβιάζοντο, εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς cessatio, τῆς διακοπῆς δηλαδὴ τῆς φοιτήσεώς των καὶ τῆς μεταναστεύσεώς των εἰς ἄλλο κέντρον. Μία τοιαύτη ἀπεργία τῶν φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (1229 μ. Χ.) ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἑτέρα δὲ τῶν τῆς Ὀξφόρδης (1240) ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἵδρυσιν τοῦ πανεπιστημίου Καίμπριτζ. Τὸ νέον ἐκπαιδευτήριον ἔλαβε τὴν παπικὴν ἀναγνώρισιν ὡς Studium Generale τῷ 1318.

Τινὲς τῶν πρώτων φοιτητῶν του ἔζων μετὰ τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σχέσεις των δὲν διετηροῦντο πάντοτε φιλικαί, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ely, Hugh Balsham, ἵδρυσε τῷ 1284 τὸν οἶκον τοῦ Ἁγίου Πέτρου (Peterhouse) παρὰ τὴν ὁμώνυμον ἐκκλησίαν, ἐξελιχθέντα βραδύτερον εἰς τὸ πρῶτον, κατὰ σειρὰν ἱδρύσεως, κολλέγιον τοῦ πανεπιστημίου. Παρόμοιόν τι ἀνέλαβον ἐξ ἰδίων καὶ ἄλλοι φοιτηταὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐξαναγκαζόμενοι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος τροφῆς καὶ στέγης. Διωργάνωνον οἰκείᾳ βουλήσει συλλόγους καὶ ἵδρυον φοιτητικὰ οἰκοτροφεῖα. Αἱ εὐγενεῖς ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀπεγνωσμέναι αὗται προσπάθειαί των προσείλκυον τὴν προσοχὴν εὐγενῶν καὶ τιτλούχων, οἵτινες διὰ γενναίων δωρεῶν ἤρχοντο ἐπίκουροι καὶ ἀρωγοὶ τῶν φοιτητῶν. Διὰ τοιούτων δωρεῶν κατέστη δυνατὴ ἡ κατὰ τοὺς ἑπομένους τρεῖς αἰῶνας ἵδρυσις 15 ἄλλων κολλεγίων. Πολλάκις τὰ κολλέγια ταῦτα ἀπετελοῦντο ἀπὸ διάφορα ἤδη λειτουργοῦντα μικροοικοτροφεῖα, εἰς τὸν πλουτισμὸν δὲ αὐτῶν οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους κατάσχεσις τῆς μοναστικῆς περιουσίας, ἧς μέρος ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἤδη τὸ πανεπιστήμιον ἀριθμεῖ 18 κολλέγια.

Κατ' ἀρχὰς ἐδιδάσκοντο τὰ συνήθη μαθήματα τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, γραμματική, ρητορική, λογικὴ (Trivium), ἀριθμητική, γεωμετρία, ἀστρονομία, μουσικὴ (Quadrivium), θεολογία, ὡς καὶ τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον καὶ ἰατρική. Ἡ Ἀναγέννησις ταχέως ἐπέφερε τὰ ἀποτελέσματά της, ἐξοστρακίσασα τὸν σχολαστικισμόν. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον κατηργήθη, εἰσήχθησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς, ἡ δὲ μελέτη τῆς Γραφῆς ἐγίνετο ἐφεξῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων γνώσεων. Εἷς τῶν ἐπισημοτέρων καθηγητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξεν ὁ Ἔρασμος, διδάξας ἑλληνικὰ ἀπὸ τοῦ 1510 μέχρι τοῦ 1514 καὶ κατὰ μέγα μέρος προετοιμάσας τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔκδοσίν του τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἄλλοι δὲ πρόδρομοι καὶ ἐργάται τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς οἱ William Tyndale, Hugh Latimer, ἀρχιεπίσκοπος Cranmer καὶ ἄλλοι ἐσπούδασαν καὶ ἐδίδαξαν ἐκεῖ.

Αἱ θρησκευτικαὶ διενέξεις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος παρέλυσαν σχεδὸν τὸ πανεπιστήμιον. Ὁ ὅρκος πίστεως εἰς τὸν βασιλέα ὡς τὸν ἀνώτατον θρησκευτικὸν ἀρχηγόν, ἐπιβληθεὶς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγγλικανικοῦ κινήματος, ἀπέκλεισε πολλοὺς διδάσκοντας καὶ διδασκομένους. Τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἔσχε καὶ ὁ αὐστηρότατος νόμος τοῦ 1662, δι' οὗ ἐπεβάλλετο εἰς πάντας ἡ παραδοχὴ τοῦ ἀγγλικανικοῦ εὐχολογίου. Μόλις τῷ 1871 ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι τοῦ πανεπιστημίου εἰς πάντας γενικῶς, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν δοξασιῶν. Ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς ἤρξατο ψυχραινόμενος κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνεπτύχθη ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἃς λαμπρῶς ἐκαλλιέργησεν ἐν αὐτῷ ὁ πολὺς Νεύτων, διδάξας ἀπὸ τοῦ 1669 μέχρι τοῦ 1702. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ πανεπιστήμιον Καίμπριτζ διατηρεῖ τὰ σκῆπτρα εἰς τὰ φυσικομαθηματικά.

Ὁ ΙΘ' αἰὼν ἐπέφερε ριζικὰς μεταρρυθμίσεις τόσον εἰς τὸν καταστατικὸν χάρτην ὅσον καὶ εἰς τὰ διδασκόμενα μαθήματα. Ἱδρύθησαν ἕδραι νομικῆς, ἱστορίας, φιλοσοφίας, οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ἀνατολικῶν, μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων γλωσσῶν κ. ἄ., ἐπετράπη ἡ φοίτησις, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἀπόκτησις πτυχίων, εἰς γυναῖκας καὶ ἤρθησαν οἱ θρησκευτικοὶ περιορισμοί. Τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ Καίμπριτζ (ὡς καὶ τοῦ τῆς Ὀξφόρδης) εἶναι τὸ σύστημα τῶν κολλεγίων. Τὰ κολλέγια εἶναι μὲν ἀνεξάρτητοι ὀργανισμοί, ἀλλὰ ταυτοχρόνως συνδέονται στενότατα, ὡς ἀλληλένδετα μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος καὶ ὡς ἀποτελούμενα καὶ διοικούμενα ἀπὸ τὰ αὐτὰ πρόσωπα.

Τὸ πανεπιστήμιον ἐξετάζει τοὺς φοιτητὰς κατὰ τὴν ἐγγραφήν των, καθ' ὡρισμένα διαστήματα καὶ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῶν σπουδῶν των, ἀπονέμει τὰ διπλώματα καὶ τοὺς τίτλους, καθορίζει τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσὸν τῶν μαθημάτων, ἐπιβάλλει τὴν πειθαρχίαν, ὀργανώνει διαλέξεις καὶ παρέχει τὰς βιβλιοθήκας, μουσεῖα, ἐργαστήρια, ἀστεροσκοπεῖον, νοσοκομεῖον κλπ. πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν. Τὰ κολλέγια ἀφ' ἑτέρου φροντίζουν διὰ τὴν τροφήν, στέγην, ὑγείαν, κοινωνικὰς σχέσεις, ἀθλητικὰ κλπ. τῶν φοιτητῶν, καὶ διὰ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ των καταρτίζουν καὶ προετοιμάζουν τοὺς φοιτητὰς διὰ τὰς ἑκάστοτε ἐξετάσεις τοῦ πανεπιστημίου. Ἕκαστον κολλέγιον διοικεῖται ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ του (Master) καὶ τῶν ἑταίρων (Fellows), ἐκ τῶν ὁποίων ἐκλέγονται οἱ διδάσκοντες καὶ λοιποὶ ἀξιωματοῦχοι. Ἐκ τούτων πάλιν ἀποτελεῖται ἡ ἀνωτάτη τοῦ πανεπιστημίου ἀρχή, ἡ σύγκλητος, διέπουσα τὰ τῶν κολλεγίων καὶ τοῦ πανεπιστημίου. Τῆς συγκλήτου προΐσταται ὁ ἀντικαγκελλάριος, ἐκλεγόμενος ὑπ' αὐτῆς ἐκ τῶν διευθυντῶν τῶν κολλεγίων ἐπὶ ἓν ἔτος. Τὸ ἀξίωμα τοῦ καγκελλαρίου εἶναι τιμητικὸν καὶ δίδεται συνήθως εἰς ἕνα τῶν ἀνωτάτων κυβερνητικῶν λειτουργῶν ἢ βαθμούχων.

Τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τριῶν περιόδων, τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ (Michaelmas) ἢ φθινοπωρινῆς, τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τοῦ Πάσχα. Θεωρητικῶς συμπεριλαμβάνονται εἰς αὐτὰ ἐν ὅλῳ 227 ἐργάσιμοι ἡμέραι, ἡ ὑποχρεωτικὴ ὅμως φοίτησις περιορίζεται ἐν τῇ πραγματικότητι εἰς 24 ἑβδομάδας, τοῦ ὑπολοίπου χρόνου ἀφιερωμένου εἰς μελέτην. Ἕκαστος φοιτητὴς διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν ἑνὸς καθηγητοῦ, μεθ' οὗ εὑρίσκεται εἰς τακτικωτάτην ἐπαφὴν καὶ παρ' οὗ λαμβάνει ὁδηγίας, συμβουλὰς καὶ ἐνθαρρύνσεις διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν σπουδῶν του. Μετὰ συμπλήρωσιν φοιτήσεως 9 περιόδων καὶ ἐπιτυχῶν ἐξετάσεων ἐπιδίδεται ὁ τίτλος τοῦ Bachelor of Arts (B. A.=Προλύτου τῶν Τεχνῶν) καὶ μετὰ 4 ἔτη, ἀφιερωθέντα οὐχὶ εἰς παρακολούθησιν μαθημάτων, ἀλλ' εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, ὁ τίτλος τοῦ Master of Arts (M. A.). Ἐκτὸς τούτων δίδονται καὶ ἀνώτεροι (διδακτορικοὶ) τίτλοι εἰς κατόχους B. A. παρακολουθήσαντας περαιτέρω σπουδὰς νομικῶν, θεολογίας, ἰατρικῆς, φυσικομαθηματικῶν κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1604 τὸ πανεπιστήμιον Καίμπριτζ ἀποστέλλει δύο βουλευτὰς εἰς τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον. Ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ὑπερβαίνει τοὺς 3.000. Γ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

— **Καίμπριτζ, *πλατωνικοὶ τοῦ—*.** Φιλοσοφικοθρησκευτικὴ σχολή, ἀκμάσασα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἡ σχολὴ ἀντεπροσώπευε τὴν φιλελευθέραν σκέψιν ἐνώπιον τριῶν τάσεων τῆς ἀγγλικῆς σκέψεως: τῆς ἱεροκρατίας τοῦ Λάουντ, τῶν σκοταδιστικῶν (obscurantist) αἱρέσεων καί, κυρίως, τὴν πολεμικὴν κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Χόμπς, ἐπεδίωκε δὲ τὴν συνδιαλλαγὴν λογικῆς καὶ θρησκείας. Κυριώτεραι πηγαὶ τῆς σχολῆς ἦσαν ὁ Πλάτων καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Νεοπλατωνικῶν, ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ φιλοσόφων οἱ Καρτέσιος, Μαλεμπρὰνς καὶ Μπαίμ. Προχωροῦντες περαιτέρω ἐπεδίωξαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς θεολογίας ἐκ τῶν σφαλμάτων τοῦ σχολαστικισμοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ τὴν ὠθοῦν πρὸς τοὺς νέους κινδύνους τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Θ. Ν. Τ.

Καίμπριτζ (Cambridge), ***κόμιτες** καὶ **δοῦκες** τοῦ—*. Ἀγγλικὸς τίτλος χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ 1706. Ἐπὶ βασιλείας Ἐδουάρδου Γ' ὑπῆρξε κόμις τοῦ Καίμπριτζ, ἀλλὰ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ριχάρδου Γ', τῷ 1485, ὁ τίτλος κατείχετο ὑπὸ τῶν δουκῶν τῆς Ὑόρκης. Ἀπὸ τοῦ 1619 μέχρι τοῦ 1651 κατείχετο ὑπὸ τῶν μαρκησίων καὶ τῶν δουκῶν τοῦ Χάμιλτον καὶ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Α'. Τῷ 1706 ὁ Γεώργιος, ἐκλέκτωρ τοῦ Ἀννοβέρου καὶ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος Β', διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἀγγλικὸν τίτλον ἐγένετο δοὺξ τοῦ Καίμπριτζ καὶ τῷ 1801 ὁ τίτλος ἐδόθη εἰς τὸν Ἀδόλφον Φρειδερῖκον, ἕβδομον υἱὸν τοῦ Γεωργίου Γ'. Τῷ 1904 διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου δουκός, ὁ τίτλος ἐξέλιπε.

Κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν: —1) *Ἀδόλφος Φρειδερῖκος, Α' δοὺξ τοῦ—*. Ἕβδομος υἱὸς τοῦ Γεωργίου Γ' τῆς Ἀγγλίας (1774—1850). Εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀννοβέρου τῷ 1793 καὶ τῷ 1813 ἐγένετο στρατάρχης τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1801 ἐγένετο δοὺξ καὶ τῷ 1802 ἰδιαίτερος σύμβουλος τοῦ βασιλέως. Ὑπῆρξεν ἀντιβασιλεὺς τοῦ Ἀννοβέρου ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1837.— 2) *Γεώργιος Γουλιέλμος, Β' δοὺξ τοῦ—*. Ἄγγλος στρατιωτικός. Ἔγγονος τοῦ Γεωργίου Γ' καὶ πρῶτος ἐξάδελφος τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας (1819—1904). Ἐγεννήθη εἰς Ἀννόβερον καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1830, τῷ δὲ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατόν. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Κριμαίαν καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἴνκερμαν, τῷ 1854. Τῷ 1856 διεδέχθη τὸν λόρδον Χάρντιγκ εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Παρὰ τὸν νόμον περὶ βασιλικῶν γάμων ἐνυμφεύθη ἀστὴν καὶ τὰ τέκνα του ἀπώλεσαν τὸν τίτλον. —3) *Ἀδόλφος, μαρκήσιος τοῦ—*. Ἄγγλος πρίγκιψ, υἱὸς τοῦ δουκὸς τοῦ Τέκ, Φραγκίσκου, γεννηθεὶς τῷ 1868. Τῷ 1888 εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Τῷ 1900 διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς δοὺξ τοῦ Τέκ, τῷ δὲ 1917, μεταβληθέντων τῶν ὀνομάτων τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐγένετο μαρκήσιος τοῦ Καίμπριτζ.

Καίμπφ (Kaempf), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς πολιτικὸς (1843—1918). Ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν προοδευτικῶν καὶ ἐχρημάτισε βουλευτής, ἀντιπρόεδρος καὶ πρόεδρος τῆς γερμανικῆς βουλῆς.

καιμπφερία (ἡ) (Kaempferia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιταμινωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ἀρωματικὰ κ.τ.λ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καιμπφερία ἡ γραπτὴ* (Kaempferia ornata), *καιμπφερία ἡ γιλβέρτειος* (Kaempferia gilbertii), *καιμπφερία ἡ ρόσκειος* (Kaempferia roscoena) καὶ *καιμπφερία ἡ γαλάγκη* (Kaempferia galanga). Κ. ΠΑΠ.

καιμπφερίδη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ κρυσταλλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{16}H_{12}O_6$, ἀνευρεθεῖσα εἰς τὰ ριζώματα ἀλπινίας τῆς φαρμακευτικῆς (γαλάγκης). Διαλύεται εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Σ. Γ.

καιμπφερόλη (ἡ) [*Χημ.*]. Παράγωγον τῆς *φλαβόνης* τοῦ τύπου $C_{15}H_{10}O_6$. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς 3, 5, 7, 4'- τετραοξυφλαβόνη ἢ 5, 7, 4'- τριοξυφλαβονόλη. Ἀπαντᾷ ἐλευθέρα ἢ ὑπὸ μορφὴν γλυκοζίτου (ροβινίνη, καιμπφεριτρίνη) εἰς προύμνην τὴν ἀκανθώδη (ἀγριοκορομηλιά), ραβινίαν τὴν ψευδακακίαν, τὰ φύλλα τῆς σέννης, ράμνον τὴν καθαρτικήν, τὸ δελφίνιον κλπ. Τήκεται εἰς 274°. Σ. Γ.

Καίμτς (Kaemtz), ***Λουδοβῖκος-Φρειδερῖκος***. Ρῶσος φυσικὸς καὶ μετεωρολόγος (1801—1867). Καθηγητὴς ἐν Χάλλῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1841, διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1865 τοῦ κεντρικοῦ μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ Πετρουπόλεως, ἔγραψε «Μετεωρολογίαν» καὶ «Ὡρολόγιον μετεωρολογίας» (1864).

Κάϊν. Ὁ πρωτότοκος τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας υἱός, περὶ οὗ μανθάνομεν ἀπὸ τῆς Γενέσεως (κεφ. δ'). Κατὰ τὴν βίβλον ταύτην, ὁ Κάϊν ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ὁποίας προσήνεγκέ ποτε θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅστις προετίμησεν ἀντ' αὐτῆς τὴν θυσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄβελ. Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης προτιμήσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἄλλων βιβλίων τῆς ἁγίας Γραφῆς (*Ματθ.* κγ' 35, Ἑβρ. ια' 4, Α' Ἰωάννου γ' 12, Ἰούδα 11) καὶ ὡς ὑποδηλοῦται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γενέσει (δ' 4: «ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων.... καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν», πρβ. καὶ στίχ. 7) ἦτο ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐκτίμησις τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀγαθότητος τῶν ἐλατηρίων τοῦ Ἄβελ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κάϊν. Ἡ κακία δὲ τοῦ Κάϊν ἐξεδηλώθη καὶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἄβελ φθόνῳ καὶ φόνῳ αὐτοῦ, παρὰ τὰς πρὸς αὐτὸν παρατηρήσεις τοῦ Θεοῦ (στίχ. 7). Ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι τούτῳ ὁ Κάϊν ἐδέχθη φοβερὰς ἀρὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ (στίχ. 11 ἑξ.). Μετὰ ταῦτα ὁ Κάϊν «ᾤκησεν ἐν γῇ Ναῒδ κατέναντι Ἐδέμ», ἀπέκτησεν υἱὸν ὃν ὠνόμασεν Ἐνὼχ καὶ ᾠκοδόμησε πόλιν, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ Ἐνώχ. Οὕτως ἀπέβη ὁ Κάϊν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεξενωμένης μερίδος τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν λεγομένων *Καϊνιτῶν*, περὶ ὧν μανθάνομεν ἐπίσης ἀπὸ τῆς Γενέσεως (δ' 18—22), τῆς ἀγαθῆς μερίδος ἐκπροσωπουμένης ὑπὸ τῶν λεγομένων *Σηθιτῶν*· τοὺς Καϊνίτας δὲ φαίνεται ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ Γένεσις, ὁμιλοῦσα περὶ συζεύξεως τῶν «υἱῶν τοῦ Θεοῦ» (δηλαδὴ τῶν Σηθιτῶν) μετὰ «τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων» (κεφ. ΣΤ' 2) καὶ χαρακτηρίζουσα τοὺς Καϊνίτας τούτους ὡς «ἀνθρώπους», δηλαδὴ σαρκικοὺς καὶ κοσμικούς. Ὁ Ἰουδαῖος ἑλληνιστὴς φιλόσοφος Φίλων ἔγραψε πραγματείαν «Περὶ ὧν ἱερουργοῦσιν Ἄβελ τε καὶ Κάϊν» καὶ «Περὶ τῶν τοῦ δοκησισόφου Κάϊν ἐγγόνων καὶ ὡς μετανάστης γίνεται». Π. Ι. Μ.

— [*Τέχνη*] Ἐν τῇ καθόλου χριστιανικῇ εἰκονογραφίᾳ ἀξιόλογον κατέχει θέσιν ἡ ἐξεικόνισις τοῦ φόνου τοῦ Ἄβελ, ἑνὸς τῶν δραματικωτάτων ἐπεισοδίων τῆς Γενέσεως, ἐν ᾧ πρωτεύοντα παίζει ρόλον ἡ φυσιογνωμία τοῦ *Κάϊν*. Κατὰ τὴν «Ἑρμηνείαν ζωγράφων» τοῦ Διονυσίου πέντε εἶναι ἐν συνόλῳ τὰ εἰκονογραφικὰ θέματα, ἐν οἷς εἰκονίζεται ὁ Κάϊν: «Ἡ γέννησις τοῦ Κάϊν», «Ἡ γέννησις τοῦ Ἄβελ», «Ὁ Κάϊν ἐργαζόμενος τὴν γῆν», «Ἡ θυσία τοῦ Κάϊν καὶ Ἄβελ», «Ὁ Κάϊν φονεύων τὸν Ἄβελ». Ἐκ τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ ἀπεικονι-

Digitized by Google

νέσεων τοῦ Κάϊν σημαντικώταται εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Κάϊν καὶ ἡ γενεά του ὑπὸ τὴν κατάραν τοῦ Θεοῦ», μαρμάρινον σύμπλεγμα τοῦ Ἐτέξ, ἀποκείμενον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Λυών, καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀναπαράστασις τῆς «ἀποδημίας τοῦ Κάϊν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ» τοῦ Κορμὸν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐξαιρέτως ἀξιομνημόνευτος εἶναι καὶ ὁ «Κάϊν» τοῦ Ἕλληνος γλύπτου Λουκᾶ Δούκα. Ι. Μ. Π.

—[Λαογρ.] Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ *Κάϊν* εὑρίσκεται εἰς τὴν σελήνην, ὅπου τιμωρεῖται διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄβελ. Κατὰ πελοποννησιακὴν παράδοσιν, ὁ Κάϊν προσπαθεῖ νὰ κόψῃ τὸ ἐν τῇ σελήνῃ δένδρον, αἱ σκιαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι αἱ κηλῖδες αὐτῆς, ἀλλὰ μόλις ἐγγίζει τὸ τέλος καὶ κάθηται οὗτος ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον, τότε τὸ δένδρον πάλιν ἀνακορμοῦται καὶ ἀναγκάζεται νὰ ἐπαναρχίσῃ τὸ βαρὺ ἔργον του. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι παραλλαγὴ τῆς κοινῆς παραδόσεως περὶ τῆς πελεκήσεως τοῦ τὴν γῆν ὑποβαστάζοντος δένδρου ὑπὸ τῶν *καλλικαντζάρων* (βλ. λ.), οἵτινες ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος «Κάηδες» ὀνομάζονται (Σύμη). Κατ' ἀθηναϊκὴν παράδοσιν, ὁ Κάϊν εἶναι καταδεδικασμένος ἐν τῇ σελήνῃ νὰ ἐμβάλλῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τετρημένον κάλαθον (ξέκωλο καλάθι), οὗτινος πληρωθέντος θὰ λάβωσι τέλος τὰ δεινά του. Ἐν Κρήτῃ φέρεται ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ ἦσαν υἱοὶ βασιλέως, ὅστις εἰς μὲν τὸν Ἄβελ ἐκληροδότησε τὰς νήσους, τὰς δὲ ἐν τῇ ξηρᾷ χώρας εἰς τὸν Κάϊν, οὗτος δὲ φθονῶν τὸν ἀδελφόν του τὸν ἐφόνευσεν· ὁ δὲ Θεὸς ὀργισθεὶς διέταξε τὸ μέρος ἔνθα ἔγινεν ὁ φόνος νὰ κοπῇ καὶ νὰ γυρίζῃ στὸν οὐρανό, καὶ ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι τὸ φεγγάρι, ὅπου τιμωρεῖται ὁ Κάϊν. Κατὰ δὲ βιθυνιακὴν παράδοσιν, εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς σελήνης ὁμοῦ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀδιαλείπτως ἐρίζοντες. Ἐν τῇ σελήνῃ τοποθετοῦσι τὸν Κάϊν καὶ ἄλλων λαῶν παραδόσεις, ὀνομάζουσι δὲ «Κάϊν» τὸ ἐν τῇ σελήνῃ πρόσωπον. Οἱ τοιοῦτοι μῦθοι περὶ τοῦ Κάϊν θεωρεῖται ὅτι βασίζονται ἐπὶ τῆς δοξασίας περὶ τῆς σελήνης ὡς ἐνδιαιτήματος ψυχῶν καὶ μάλιστα τῶν κολαζομένων. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς παροιμιωδῶς ἀποκαλεῖ *Κάϊν (Κάης, Κάηδες)* τὸν αἱμοβόρον καὶ κακὸν ἐν γένει ἄνθρωπον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πολίτου*, Ἡ σελήνη κατὰ τὰς δοξασίας καὶ τοὺς μύθους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (Λαογρ. Σύμμεικτα Β' σ. 163—165).—*O. Dähnhardt*, Natursagen (I, σ. 248—257) Μ. Ι.

—[Ἀποκρυφολ.] Κατὰ τὴν μυστικὴν ἑβραϊκὴν παράδοσιν, ὁ *Κάϊν*, φερόμενος ἐν τῇ Γενέσει ὡς ὁ πρωτότοκος υἱὸς τῶν πρωτοπλάστων, ὑπῆρξε τέκνον τῆς Εὔας οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὁ Ἄβελ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑνώσεώς της μετὰ τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Φωτὸς Ἐβλίς, ὅστις ἐμύησε τὴν Εὔαν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς. Οὕτως ὁ Κάϊν ὑπῆρξεν ὁ γενάρχης τῶν «ἀνθρώπων τοῦ φωτός», μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ὁ *Τουμπαλκάϊν*, ὅστις ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρεται ὡς πρῶτος κατεργασθεὶς τὰ ὠφέλιμα μέταλλα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὸν ἄνθρωπον κύριον τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, ἐνῷ ἡ γενεὰ τοῦ Ἄβελ, πρώτου γόνου τοῦ Ἀδὰμ μετὰ τῆς Εὔας, ὑπῆρξεν ἡ «τῶν ἀνθρώπων τῆς ἰλύος». Ἐκπροσωπεῖ ὅθεν ὁ Κάϊν, ὡς τέκνον τοῦ οὐρανίου φωτός, τὸν πρῶτον διαφωτισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὴν πρώτην τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος χειραφέτησιν, τρεπομένης μὲ ἐλευθέραν τὴν σκέψιν εἰς τὴν ἀνερεύνησιν τῶν μυστικῶν τῆς ὑπάρξεως καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς γνώσεως, ἐξ ἧς ἄγεται εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ τοῦ δένδρου τῆς ἀληθοῦς ζωῆς. Η. Π. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

— «Κάϊν». Μυστηριακὸν δρᾶμα εἰς τρεῖς πράξεις, συγγραφὲν ὑπὸ τοῦ λόρδου Βύρωνος. Εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο, ὅπου θίγονται βαθύτατα μυσταγωγικαὶ ἔννοιαι, περιεχόμεναι εἰς τὴν Πεντάτευχον, ὁ Βύρων ἀριστοτεχνικῶς ἐδραματοποίησε τὴν πρώτην ἐπὶ τῆς γῆς χειραφέτησιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, παρουσιάζων τὸν *Κάϊν* ὡς ἕτερον Προμηθέα, ἐπαναστατοῦντα κατὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Διός, μόνον αὐτὸν ἐξανιστάμενον κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ *(Ἀδωνάϊ)* διὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἔκλεισεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου. Κατατρυχόμενος ἀπὸ διαρκῆ σκέψιν, ἡ ὁποία τοῦ φαίνεται ὅτι δύναται νὰ τὸν καταστήσῃ κύριον τῶν πάντων, καθίσταται ἄξιος νὰ ἀτενίσῃ ἐν ἐκστάσει ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἑωφόρου, ἀγγέλου τοῦ πνευματικοῦ φωτός, ὠθοῦντος αὐτὸν πρὸς τὴν γνῶσιν, τὰ μυστήρια τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς αἰωνιότητος, ὡς ἀληθὴς μύστης διεισδύσας εἰς τὰ βαθύτερα μυστικὰ τῶν Κόσμων καὶ τοῦ Ὑπερπέραν.

Μόλις ἐξεδόθη (1821) ἤγειρε θύελλαν διαμαρτυριῶν ἐκ μέρους τῶν κληρικοφρόνων, θεολόγων καὶ ἠθικολόγων, καὶ τοῦ τύπου, ἀπόφασις δὲ τοῦ δικαστηρίου, δι' ἧς ἀπεφαίνετο ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ ἦτο φύσεως τοιαύτης, ὥστε δὲν ἠξιοῦτο προστασίας ἐκ μέρους τοῦ νόμου, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀνάρπαστον. Ἐν τῷ ἔργῳ θαυμάζεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἡ διαγραφὴ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κάϊν, μεγαλειώδους συλλήψεως. Δ. Σ. Δ.

Καΐν [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Περσίας, εἰς τὰ νότια τῆς ἐπαρχίας Χορασάν, εἰς ὕψος 900 μ. Ἄλλοτε σπουδαία, σήμερον ἔχει 5000 περίπου κατοίκους.

Καιν (Kane) [Γεώγρ.]. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Πενσυλβανίας. Κάτ. 8.000. Εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ ἔχει ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν, μετὰ πολλῶν ἐργοστασίων ὑελίνων εἰδῶν καὶ ἐπισκευῆς σιδηροδρόμων. Μ. Δ. Β

Καιν (Kain), ***Ἀδόλφος***. Λωρραινὸς ἰατρὸς τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Κατοχῆς, (1828—1833), παρασχὼν πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἕλληνας τῶν πόλεων τῆς Μεσσηνίας, ὅπου ὑπηρέτει. Γ. Δ. Κ.

— **Καιν** (Cain), ***Αὔγουστος***. Γάλλος γλύπτης (1822—1894). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Rude καὶ ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ζῴων, ἰδίᾳ δ' ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα ἀναπαρέστησε μετ' ἀσυνήθους ἐκφραστικότητος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἀετὸς διώκων γῦπα» (1857), «Λέαινα τῆς Σαχάρας», «Λέων κατὰ στρουθοκαμήλου» (Κῆπος Λουξεμβούργου), «Ἀναπαυόμεναι λέαιναι», «Τίγρις ἀποπνίγουσα κροκόδειλον» (Κῆπος Κεραμεικοῦ, ἐν Παρισίοις), «Τὸ βώδι» (Τροκαντερό), «Πάλη τίγρεων» (νῦν ἐν Ἀγγλίᾳ), «Λέων καὶ λέαινα διαμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἀγριόχοιρον», «Κύνες ἰχνηλασίας» (εἰς τὸν πύργον τοῦ Σαντιγύ) κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Καιν** (Cain), ***Γεώργιος-Ἰούλιος-Αὔγουστος***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ζωγράφος (1853—1919). Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις, τῶν ὁποίων τὴν ζωὴν κατὰ τὸ πλεῖστον περιέγραψεν εἰς τὰ βιβλία του καὶ ἐξεικόνισεν εἰς τὰ συνθέσεις του. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του μνημονευτέα τά: «Παρισινοὶ περίπατοι» (1906), «Παλαιὰ θέατρα τῶν Παρισίων» (1906). Διὰ μέσου τῶν Παρισίων» (1909), «Τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων» (1912—1913) κλπ. Ὡς ζωγράφος ἐξετέλεσε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων: «Ἐν ὁδόφραγμα κατὰ τὸ 1830», «Συμπλοκὴ ἐντὸς τοῦ καφενείου τῆς Ροτόντας», «Θάνατος τῶν τελευταίων Ὀρεινῶν», «Μία ἐπανάληψις τῆς Κυρίας δὲν μὲ μέλει» κλπ. Ι. Μ. Π.

—**Καιν** (Cain), ***Ἐρρῖκος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ δραματουργός, ἀδελφὸς τοῦ *Γεωργίου Καίν*, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1859. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Laurens καὶ τῷ Détaille, ἐξετέλεσε δὲ ρωπογραφίας καὶ προσωπογραφίας, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ συνθέτου Λεονκαβάλλο. Ὡς θεατρικὸς συγγραφεὺς συνέγραψεν, ἐν συνεργασίᾳ συνήθως μετ' ἄλλων, τὰ λιμπρέττα πλείστων ὀπερεττῶν καὶ κωμικῶν μελοδραμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἐμελοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Μασσενὲ («Ἡ κάπηλος», «Ἡ Ναβαρρέζα», «Ἡ Σταχτοπούτα», «Ὁ Πολωνὸς Ἑβραῖος», «Ἡ Καμπρέρα», «Οἱ ἁλιεῖς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου», «Μία περιπέτεια τοῦ Γκιμάρ», «Ὁ τζίτζικας» «Quo Vadis ?», «Ὁ δὸν Κιχώτης», «Καρμοζίνα» κλπ.). Ἐπὶ πλέον ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον τὸ δρᾶμα «Ἰάκωβος Καλλὸ» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Adenis, καὶ τὴν «Σαπφώ», κατὰ διασκευὴν τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἀλφόνσου Ντωντέ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Bernède. Ὁ Ἐρρῖκος Καὶν διεκρίθη καὶ ὡς δόκιμος ἐπιφυλλιδογράφος. Ι. Μ. Π.

—**Καιν** (Caine), ***Θωμᾶς-Χένρυ - Χώλλ***. Ἄγγλος μυθιστοριογράφος καὶ δραματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐσπούδασεν ἀρχιτεκτονικήν, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν κατέστη ὁ κυριώτερος ἀρθρογράφος τῆς ἐφημερίδος τῆς Λίβερπουλ «Ἑρμῆς». Τῇ συστάσει τοῦ ποιητοῦ καὶ στενοῦ φίλου του Δάντον Ροσσέττι, ἦλθεν εἰς Λονδῖνον, βραδύτερον δὲ (1882) ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Ἀναμνήσεις τοῦ Ροσσέττι». Τὸ στάδιόν του ὡς μυθιστοριογράφου ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1885 μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ μυθιστορήματος «Ἡ σκιὰ ἑνὸς ἐγκλήματος». Ἠκολούθησαν πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «The Deemster» (1890), «The Manxman» (1894), μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν, «The Christian» (1901), «The Eternal City» (1901), «The Prodigal Son (1904) κλπ. Διάφορα τῶν μυθιστορημάτων του, δραματοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐδιδάχθησαν μετ' ἐπιτυχίας εἰς διάφορα ἀγγλικὰ θέατρα. Τὸ «Eternal City», ὡς δρᾶμα, ἀνεβιβάσθη (1902 καὶ 1905) μὲ ἐξαιρετικὸν πλοῦτον καὶ πολυτέλειαν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου σκηνοθέτου Μπήαρμπομ Τρῆ. Τὰ ἔργα τοῦ Καίν, μεταφρασθέντα εἰς πλείστας γλώσσας, ἀριθμοῦν πολυαρίθμους ἐκδόσεις, ὀφείλοντα κυρίως τὴν ἐπιτυχίαν καὶ λαϊκότητά των εἰς τὴν μελοδραματικὴν μορφήν των. Δ. Σ. Δ.

Καΐνα (ἡ) [Γεωγρ.]. Περιφέρεια τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τῆς πρώτης γεφύρας τῆς ὁδοῦ Τουρλίδος μέχρι τῆς τετάρτης καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς νησῖδος Κλεισόβης. Βάθος 0,5—0,7. Χ. Γ. Ε.

—**Καΐνα** [Γεωγρ.]. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (479 κάτ., 1928) τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἥτις περιλαμβάνει καὶ τὰ μετόχια *Γιανίτσαρι* (κ. 29) καὶ *Μπαμπαλῆ* (κ. 91). Ἐνταῦθα εἶχον ἐγκατασταθῆ γιανίτσαροι καὶ εἶχον κτίσει καὶ στρατῶνα (κισλᾶν). Τὸν ἀρχηγὸν τούτων Μεχμὲτ Γιανίτσαρον καὶ 400 ὀπαδούς του ἀπηγχόνισε τῷ 1812 ὁ Ὀσμὰν πασᾶς, μεταχειρισθεὶς καὶ Ἕλληνας Χριστιανοὺς ὑπὸ τὸν Μουτσογιάννην, τότε πρῶτον προσληφθέντων καὶ Χριστιανῶν εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Κατὰ τὴν τριετῆ ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἡ Καΐνα ὑπῆρξε θέατρον πολλῶν πρὸς τοὺς Τούρκους συγκρούσεων *(Ψιλάκι*, Ἱστ. Κρήτης τ. Γ' σ. 192 σημ.). Ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος ἐν τῷ ὀνόματι τοποθετοῦσί τινες ἐνταῦθα τὴν ἀρχαίαν *Καινώ*. Ε. Γ.

Καιναὶ [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας ἐπὶ τῆς Δ. ὄχθης τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας *Ἀσσοὺρ* καὶ τῆς σημερινῆς Kal Cah Sergat. Ὁ Ξενοφῶν ὀνομάζει αὐτὴν ἐκτεταμένην καὶ πολυάνθρωπον. Νεώτεροι δὲ φιλόλογοι ταυτίζουν αὐτὴν πρὸς τὰς παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ *Κάνας*, καὶ τὴν παρὰ Ἰεζεκιὴλ *Καννού*. Π.Ν.Π.

Καϊνάνι [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς Βλαχίας, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον τῶν αὐστριακῶν συνόρων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου *Ὑψηλάντου* (βλ. λ.), ὅπου οὗτος κατέφθασε τὴν 13 Ἰουνίου 1821, ἵνα διαπραγματευθῇ τοὺς ὅρους τῆς διαβάσεώς του ἐκ τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους. Γ. Δ. Κ.

Καϊναρτζᾶ, ἢ ***Καϊναρτζίκ*** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς Βουλγαρίας γνωστότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζίκ*, κείμενον 70 χιλιόμετρα Ν τῆς Σιλιστρίας. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, διότι ἐκεῖ ὑπεγράφη ἡ διάσημος συνθήκη τοῦ 1774 μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας (βλ. *Κιουτσοὺκ*-Καϊναρτζὶκ συνθήκη). Ν. Μ.

Καϊναρτζὲς [Γεωγρ.]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πρίνου τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 68

Καινεὺς [Μυθολ.]. Λαπίθης ἐκ Γυρτῶνος τῆς Θεσσαλίας, υἱὸς τοῦ Ἐλάτου καὶ τῆς Ἰαπείας, σύντροφος τοῦ Πειρίθου καὶ Μελεάγρου καὶ πατὴρ τοῦ Κορώνου, ὅστις ἐπεκαλεῖτο Καινεΐδης, ἤ, κατ' ἄλλην παράδοσιν, Ἀργοναύτης υἱὸς τοῦ Κορώνου. Ἐθεωρεῖτο τοπικὸς ἥρως ἐν Περραιβίᾳ, ἀνδραγαθήσας ἐπὶ τῆς Ὄθρυος καὶ τοῦ Πηλίου, ὁ δὲ κατ' αὐτὸν μῦθος ἔχει ὡς ἑξῆς. Κατ' ἀρχὰς ἦτο κόρη, Καινὶς ὀνομαζομένη, περίφημος διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς καὶ περιζήτητος ὡς σύζυγος, ἀποστέργουσα τοὺς πολυπληθεῖς μνηστῆρας. Ταύτην διεκόρευσεν ὁ Ποσειδῶν, ὅτε δὲ ὁ θεὸς ἠρώτησεν αὐτὴν κλαίουσαν τί ἐπιθυμεῖ, ἐζήτησεν αὕτη νὰ μεταμορφωθῇ εἰς ἄνδρα ἵνα κρύψῃ τὸ αἶσχος. Ἐγένετο ἰσχυρότατος ἥρως, «ἄτρωτος σιδήρῳ», κατὰ τὴν μάχην τῶν Κενταύρων πρὸς τοὺς Λαπίθας, πολλοὺς ἐκ τῶν πρώτων φονεύσας. Ὁ Κένταυρος Μόνυχος πρὸ τῆς πανωλεθρίας τῶν συντρόφων του, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς ὑπολειφθέντας Κενταύρους, μὴ χρησιμοποιοῦντας τὰ ἄχρηστα ἀποδειχθέντα ὅπλα, ἀλλὰ χλωροὺς κλάδους ἐλάτης. Τότε, κατά τινα παράδοσιν, τυπτόμενος καὶ καταπλακωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ συσσωρευθέντων δένδρων τῆς Ὄθρυος, ἔσχισε τὴν γῆν καὶ ἐβυθίσθη ὄρθιος εἰς τὰ Τάρταρα, κατ' ἄλλον δὲ μῦθον μετεβλήθη εἰς ἐξαιρέτου κάλλους πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἐπέταξε πρὸ τοῦ Μελεάγρου καὶ ἐχάθη εἰς τὸν ὁρίζοντα. Τὴν λέξιν *Καινεὺς* ἑρμηνεύουσι σημαίνουσαν τὸν φονέα, ἀπὸ δὲ τῆς καταπληκτικῆς ἰσχύος τοῦ ἥρωος προῆλθον αἱ παροιμιώδεις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα φράσεις «ἄτρωτος ὡς ὁ Καινεύς», «Καινέως δόρυ», κ. ἄ. Ὁ περὶ τὸν Καινέα μῦθος ἐγένετο θέμα τοῦ Η' τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου, καὶ κωμῳδίας ἀπολεσθείσης τοῦ Ἀντιφάνους (Meineke, Fragmenta I 325). Εἰκονίζεται ἐπὶ πλείστων ἀγγείων παριστώντων κενταυρομαχίας, ὑπῆρχε δὲ παράστασις αὐτοῦ, ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους, ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἀετώματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός, ἐν ᾗ ὁ Καινεὺς ἐβοήθει τὸν Πειρίθουν κατὰ τοῦ Εὐρυτίωνος ἁρπάζοντος τὴν θυγατέρα τοῦ Πειρίθου. Π. Ν. Π.

— **Καινεύς**. Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεύς, προγενέστερος Διογένους τοῦ Λαερτίου, ὃν ὁ τελευταῖος ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ βίου τοῦ Σπευσίππου. —Π.

Καινὴ [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ὅρμος τῆς ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου. Ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ ὅρμου ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (Γ', κε', 9) ἐπιτρέπει νὰ τὸν ταυτίσωμεν πρὸς τὸν ὅρμον *Κυπάρισσος* (πλατ. 36°27'00'' Β, μῆκ. 22°26'35'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 3372: Gulf of Lakonikos), τὸν εὑρισκόμενον εἰς $4\,^2/_3$ μίλλια, ὅσον ὁρίζει ὁ Παυσανίας, ΒΒΔ. τοῦ Ταινάρου, μεταξὺ τῶν ὅρμων Μαρμάρι καὶ Γερολιμένας ἐγγύτερον δὲ πρὸς τοῦτον, καὶ χρησιμεύοντα ὡς ἐπίνειον καὶ τοῦ χωρίου Ἄλυκα, ἀπέχοντος 10 λεπτὰ ΒΔ. Σ. Ε. Λ.

— **Καινή**, ἢ ***Καινήπολις*** [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Μία τῶν δεκαοκτὼ ἀπομεινασῶν «ἀπὸ τεσσάρων ποτὲ καὶ εἴκοσι πόλεων» τῶν Ἐλευθερολακώνων (*Παυσαν.*

Digitized by Google

Λακων. Γ', κα', 7). Ὁ Πτολεμαῖος τοποθετεῖ αὐτὴν μεταξὺ τῶν πόλεων Ταιναρίου καὶ Τευθρώνης. Τὴν θέσιν της ἐπέχει τὸ σύγχρονον χωρίον *Κυπάρισσος.* Σ. Ε. Λ.

Καινητῶν *νῆσος [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Νῆσος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ («καὶ οἱ τῶν Καινητῶν κατὰ τὴν λεγομένην Χερσόνησον, καθ' οὓς τόπους εἰσὶ πειραταί», *Ἀνων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. 53). Καὶ ἡ μὲν νῆσος εἶναι ἡ σύγχρονος τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* (ἢ τῶν Πορτογάλων Ilhas di San Jorge, πλάτ. 15°23' Β, μῆκ. 73°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 492: Aguada to St Georges islands), ἡ δὲ χερσόνησος εἶναι ἡ σύγχρονος Marmagar, διασῴζουσα τὸ ὄνομα ὅπερ καὶ ἐπὶ Πτολεμαίου εἶχεν «Ἀρμάγαρα ἀνδρῶν πειρατῶν» (Ζ', α', 7). Σ. Ε. Λ.

Καίνιγκ (König)· βλ. *Καίνιχ.*

Καίνιγκινχοφ (Königinhof) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βοημίας, ἄλλως *Ντβοὺρ* Κράλοβε (βλ. λ.).

Καίνιγκραιτς (Koeniggraetz) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (τσεχιστὶ *Χράδεκ Κράλοβε*), παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἄντλερ εἰς τὸν Ἔλβαν. Κάτ. 13.115 (1921). Ἔχει λαμπρὸν καθεδρικὸν ναόν, κτισθέντα τῷ 1312, καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν μουσικῶν ὀργάνων καὶ γλυπτῆς ὑαλουργίας. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἔλαβε χώραν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1866 ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστὴ μάχη τῆς *Σάδοβας* (βλ. λ.), καθ' ἣν ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τῶν Πρώσσων. Θ. Κ.

Καῖνιγκς (Königs), ***Παῦλος - Ξαβιὲ - Γαβριήλ.*** Γάλλος μαθηματικὸς γεννηθεὶς τῷ 1858 Ἐχρημάτισεν ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Besançon (1883), τῆς Toulouse (1885), εἶτα (1886) τῆς μηχανικῆς καὶ ἀστρονομίας ἐν τῇ École Normale Supérieure καὶ τῆς κινητικῆς ἐν τῷ Collège de France. Ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων τῷ ἀπένειμεν ἐν ἔτει 1890 τὸ βραβεῖον Ponti, ἐν ἔτει 1892 τὸ βραβεῖον Bordin διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ «Sur les lignes géodésiques» (Savants étrangers t. XXXI) καὶ κατὰ τὸ 1893 τὸ βραβεῖον Poncelet.

Ἐδημοσίευσε πλείστας πρωτοτύπους ἐργασίας εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἐξ ὧν ἐξέχουσαν κατέχουσι θέσιν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν θεωρητικὴν μηχανικήν. Ἀπὸ τοῦ 1918 διατελεῖ καθηγητὴς ἐν Σορβόννῃ καὶ εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν.

Καινιγκσβίντερ (Koenigswinter) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἑπταλόφου ὄρους (Siebengebirge). Κάτ. 4.402. Εἶναι σταθμὸς ἀτμοπλοίων, ἔχει ἐκλεκτὴν οἰνοπαραγωγὴν καὶ διεξάγει ἐμπόριον οἴνων. Εἶναι πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Βέλφγκαγκ Μύλλερ φὸν Λέσσιγκ, οὗτινος ἀνδριὰς κοσμεῖ τὴν πόλιν. Θ. Κ.

Καίνιγκσβουστερχάουζεν (Koenigswusterhausen) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ παρὰ τὴν διώρυγα Τσύλωβ. Κάτ. 5.056 Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου, ἱδρυθέντα τῷ 1914, ἐκ τῶν μεγίστων τῆς Γερμανίας, μετὰ 22 πομπῶν καὶ 18 κεραιῶν ἐπὶ 14 ἱστῶν ὕψους 100 μέχρι 243 μέτρων. Θ. Κ.

Καίνιγκσζε (Koenigssee = Βασιλικὴ Λίμνη) *[Γεωγρ.].* Ἡ ὡραιοτέρα λίμνη τῆς Γερμανίας, ἄλλως *λίμνη τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου* καλουμένη. Κεῖται εἰς τὸν Ἄνω Βαυαρίαν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Βάτσμαν, εἰς ὕψος 601 χλμ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Τὰ διαρκῶς ἐξ αὐτῆς ἀναβλύζοντα ὕδατα ἐκχύνονται εἰς τὸν ποταμὸν Ζάλτσμπαχ. Θ. Κ.

Καίνιγκσλοῦττερ (Koenigslutter) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Βρουνσβίκῃ. Κάτ. 5718. Ἔχει βιομηχανίαν ἀμυλοκόλλας καὶ χάρτου. Τῷ 1100 ἱδρύθη ἐν αὐτῇ εἰς μνήμην τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λοτὰρ Γ' μονὴ τῶν Βενεδικτίνων, μετὰ παρεκκλησίου, ὅπερ εἶναι ἡ ὡραιοτέρα βασιλικὴ τῆς βορείου Γερμανίας. Θ. Κ.

Καίνιγκσμαρκ (Koenigsmark), ***Ἰωάννης - Χριστόφορος,*** *κόμης*—. Στρατάρχης τῆς Σουηδίας (1606—1663), ὑπηρέτησεν ἐπί τινα ἔτη εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν, μεθ' ὃ ταχθεὶς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου, κατήγαγεν, ὡς στρατηγὸς αὐτοῦ, σημαντικὰς νίκας κατὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Γερμανῶν. Τῷ 1660 ἡ βασίλισσα Χριστίνα ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου καὶ κόμητος.

— **Καίνιγκσμαρκ** (Koenigsmark), ***Μαρία - Αὐγή,*** *κόμισσα* — Ἀδελφὴ τοῦ Φιλίππου Καίνιγκσμαρκ (1668—1738), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου μετέβη εἰς Δρέσδην, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν εὐμένειαν τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου-Αὐγούστου, τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου Β', πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀδελφικῆς κληρονομίας, καρατουμένης ὑπὸ τῶν τραπεζῶν. Ὁ ἐκλέκτωρ σαγηνευθεὶς ἐκ τῆς γοητευτικῆς καλλονῆς καὶ τοῦ λεπτοῦ πνεύματός της ἐκράτησεν αὐτὴν εἰς τὴν αὐλὴν ὡς εὐνοουμένην του. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης ἐγεννήθη ὁ περίφημος στρατάρχης Μαυρίκιος τῆς Σαξωνίας. Τῷ 1700 ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν Κβέντλεμπουργ, ὡς ἡγουμένη. Τῷ 1702, παρακλήσει τοῦ βασιλέως Αὐγούστου, μετέβη εἰς Σουηδίαν, ὅπως διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην. Ἐπανῆλθεν ὅμως ἄπρακτος, διότι, ὡς λέγεται, ὁ Κάρολος ΙΒ' ἀπέφυγε νὰ συναντήσῃ αὐτήν, φοβούμενος τὴν σαγήνην τῶν ὡραίων ὀφθαλμῶν της.

— **Καίνιγκσμαρκ** (Koenigsmark), ***Ὄθων - Γουλιέλμος,*** *κόμης τοῦ*—. Σουηδὸς διπλωμάτης καὶ στρατηγὸς (1639—1688), υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου Καίνιγκσμαρκ.* Μετά τινων ἐτῶν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, κατετάχθη τῷ 1668 εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, διακριθεὶς δὲ εἰς τοὺς πολέμους ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' στρατάρχης. Ἀνακληθεὶς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου ΙΒ', ἐπολέμησε νικηφόρως κατὰ τῶν Γερμανῶν ὡς διοικητὴς στρατιᾶς, καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Πομερανίας. Τῷ 1686, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ὡς ἀρχιστράτηγος, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Τούρκων, οὓς ἐνίκησεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Δαρδανελλίοις, καὶ παρ' ὧν ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας (1687), μετὰ μακρὰν πολιορκίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας κατεστράφη ὁ Παρθενὼν ἐξ ὀβίδος, ἥτις ἀνέφλεξε τὴν ἐν αὐτῷ πυριτιδαποθήκην τῶν Τούρκων. Ἀπέθανε κατά τινα ἐκστρατείαν εἰς Εὔβοιαν, ἐκ νόσου. Λόγιος ὢν ἐδημοσίευσε συλλογὴν ἀξιολόγων ποιημάτων (1682) καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις.

— **Καίνιγκσμαρκ** (Koenigsmark), ***Φίλιππος-Χριστόφορος,*** *κόμης τοῦ*—. Σουηδὸς στρατιωτικὸς (1665—1694), κληθεὶς εἰς Ἀννόβερον ὡς διοικητὴς τῆς δουκικῆς φρουρᾶς. Ὡραῖος τὴν μορφὴν καὶ ἱπποτικὸς τὸν χαρακτῆρα, διετήρησε τὴν συμπάθειαν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας Δωροθέας, μεθ' ἧς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀνεστρέφετο, καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Ἀννοβέρου πρίγκιπος Γεωργίου, τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Α'. Παγιδευθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῆς ἐγκαταλειφθείσης ἐρωμένης του κομίσσης ντὲ Πλάττεν, ἥτις ὑπὸ τὸ πρόσχημα προσκλήσεως τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα νύκτωρ, συνελήφθη καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο ἐκ τοῦ πριγκιπικοῦ κοιτῶνος καὶ ἐφονεύθη ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἀδυσωπήτου καταδοτρίας. Ἡ δημοσιευθεῖσα ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τῆς Σοφίας Δωροθέας (ἔκδ. Palmblad, 1847) ἐθεωρήθη ἐπὶ μακρὸν ὡς πλαστή, ἀλλ' ἀπεδείχθη βραδύτερον γνησία. Θ. Κ.

Καίνιγκσμπεργ, ἡ *Καινιξβέργη* (Koenigsberg) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὴ πόλις, πρωτεύουσα τῆς ἀνατολικῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι 279.880 (1925). Κεῖται ἑκατέρωθεν τῶν δύο βραχιόνων τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Πρέγκελ, εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς τεραστίας λιμνοθαλάσσης Φρίς, εἰς ἣν ἐκβάλλει οὗτος. Ἀρχικῶς ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1724 ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας, περιλαβοῦσα καὶ τὴν Νέαν πόλιν (Neustadt), ὡς καὶ ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν δύο βραχιόνων τοῦ Πρέγκελ σχηματιζομένης νησῖδος Κνάϊπχοφ. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος προσετέθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ προαστειακαὶ συνοικίαι, ἐξ ὧν κύριαι αἱ *Κόσσε, Ράτσοφ, Ἀμαλιενάου, Μιττελῦφεν.* Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς πόλεως, ὑπὲρ τὸν ποταμόν, ἐκτελεῖται δι' ἐννέα μικρῶν καὶ μεγάλων γεφυρῶν, διηκολύνθη δὲ μετὰ τὸ 1910 διὰ τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐσωτερικῶν ὀχυρώσεων.

Ἡ Καινιξβέργη, ἀποτελοῦσα τὸ μᾶλλον προκεχωρημένον φρούριον τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα, εἶχεν ὀχυρωθῇ διὰ σειρᾶς ἰσχυροτάτων περιφερικῶν φρουρίων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων τηροῦνται εἰσέτι ἐνεργά. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, ὡς ἐπίσης διὰ τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα, ἀποτελοῦσης πρὸ τοῦ πολέμου τὸ σημαντικώτερον κέντρον ἀνταλλαγῆς προϊόντων μετὰ τῆς Ρωσίας, ἐγένετο κύριον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν τῆς βορειοανατολικῆς Γερμανίας, καταληγουσῶν εἰς αὐτὴν ἐκ τῶν δι' αὐτῆς τῶν γραμμῶν Πιλλάου, Νοϋκοῦρεν, Κράντς, Λαμπιάου, Τιλσίτ, Ἴνστεμπουργ, Ἀλτενστάϊν, Ἔλμπιγκ κλπ. Μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς λεγομένης διώρυγος τῆς Καινιξβέργης, ἡ συγκοινωνία ἐκτελεῖται ἐπίσης ἀπὸ θαλάσσης, διὰ τοῦ ποταμοῦ, μέχρι τῶν ἐκσκαφέντων τεσσάρων λιμένων τῆς πόλεως, τοῦ πολεμικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ, τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1924 δημιουργηθέντος εὐρέος ἐλευθέρου λιμένος. Κατὰ τὸ 1926 διῆλθον τὴν διώρυγα 3.010 πλοῖα, ὁλικοῦ ἐκτοπίσματος 1.500.000 τόννων, ἡ ἐντὸς δὲ τοῦ ποταμοῦ ναυσιπλοΐα ὑπερέβη τὰς 500.000 τόννων. Κύρια προϊόντα τῆς Καινιξβέργης, διεξαγούσης καὶ ἐμπόριον ἐξαγωγῆς κτηνῶν, εἶναι: σιτηρά, ξυλεία, λίνον, κάνναβι, χημικὰ καὶ ὑφαντουργικά. Ἡ βιομηχανία εἶναι λίαν σημαντική, ἰδίᾳ εἰς ναυπηγικὰς κατασκευάς, μηχανουργίαν, ἀσφαλτώδη χάρτην, χημικὰ προϊόντα, πυρεῖα, ζυθοποιίαν καὶ εἴδη ἐξ ἠλέκτρου. Ἐκ τῶν 64 μεγάλων ἐργοστασίων τῶν λειτουργούντων κατὰ τὸ 1922, τὰ 14, ἀπασχολοῦντα 3.000 ἐργάτας περίπου, ἀνῆκον εἰς τὸν κλάδον τῆς μηχανουργίας καὶ μεταλλουργίας.

Ἡ Καινιξβέργη ἔχει τρεῖς μεγάλους κήπους (τὸν Βασιλικόν, τὸν Λαϊκὸν καὶ τὸν τῆς Βασιλίσσης Λουΐζης μετὰ μνημείου αὐτῆς), ζῳολογικὸν κῆπον, πολλὰς πλατείας, ἐξ ὧν μνημονευτέαι ἡ τῶν στρατιωτικῶν παρελάσεων, μετὰ μνημείων τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Καντίου, καὶ ἡ τοῦ Γουλιέλμου, ἐφ' ἧς ἄγαλμα τοῦ Βίσμαρκ. Ναοὺς ἔχει τὸν μητροπολιτικόν, μετὰ μνημείου τοῦ Καντίου, τὸν βασιλικὸν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, καὶ τὸν τῆς Λουΐζης, ἀξιόλογα δὲ οἰκοδομήματα τὸ ἀνάκτορον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν τευτονικῶν ταγμάτων (ΙΓ'—ΙΗ' αἰών), χρησιμοποιούμενον ἀπὸ τοῦ 1525 ὡς ἕδραν τῶν δουκῶν τῆς Πρωσσίας, τὸ δημαρχεῖον, τὸ διοικητήριον, τὸ χρηματιστήριον, τὸ δικαστικὸν μέγαρον, τὸ δημοτικὸν θέατρον, τὸ πανεπιστήμιον, εἰς ὃ ἐδίδαξεν ὁ Κάντιος (1926, φοιτηταὶ 2008), καὶ τὴν Ἀλβερτίνην παλαίστραν, κατασκευασθεῖσαν τῷ 1659, εἶδος σταδίου πρὸς ἀθλητικὰς ἀσκήσεις, χρησιμοποιουμένου ἤδη ὡς ἀκαδημαϊκοῦ γυμναστηρίου. Ἐκπαιδευτικά, ἐπιστημονικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πόλει, πλὴν πολλῶν ἀνωτέρων τεχνικῶν, ἐμπορικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, τὸ ἰνστιτοῦτον διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς Ἀνατολ. Πρωσσίας, ἡ ἀκαδημία τῶν τεχνῶν, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, βοτανικὸς καὶ ζῳολογικὸς κῆπος, ᾠδεῖον, ναυτικὴ σχολή, σχολὴ τυφλῶν, βιβλιοθήκη ἐθνικὴ (394.000 τ.) καὶ δημοτικὴ (90.000 τ.), μουσεῖα, πινακοθήκη, νοσοκομεῖα, 3 ὀρφανοτροφεῖα, ἄσυλον κωφαλάλων καὶ οἶκος τυφλῶν.

Ἡ Καινιξβέργη συνῳκίσθη τῷ 1255 πλησίον τῶν ὀχυρώσεων τοῦ λιμένος τῶν κατασκευασθεισῶν πρὸς ἄμυναν τῶν τευτονικῶν ταγμάτων κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ὁμόρων λαῶν. Καταστραφεῖσα τῷ 1258, ἀνῳκοδομήθη τῷ 1286, τῷ 1724 δὲ ἡνώθη μὲ τὰς πόλεις Νοϋστάτ, Λέμπενιχτ καὶ Κνάϊπχοφ, αἵτινες ἀπετέλουν ἀνεξάρτητα ὠχυρωμένα φρούρια Τῷ 1457 ἦτο ἕδρα τῶν ἀρχηγῶν τῶν τευτονικῶν ταγμάτων, τῷ 1525—1618 τῶν δουκῶν τοῦ Βρανδεμβούργου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1701 ἐστέφοντο ἐν αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1758 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, τῷ δὲ 1806 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα τὸ ὅλον συγκρότημα περιεβλήθη διὰ 13 φρουριακῶν ὀχυρώσεων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ κατάληψις τῆς Καινιξβέργης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς ρωσικῆς ἐπιθέσεως, ἀλλὰ δὲν ἐπετεύχθη χάρις εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Γερμανῶν πρὸ τῶν περιφήμων Μαζουριανῶν ἑλῶν. Θ. Κ.

— **Καίνιγκσμπεργ, *συνθήκη*** —. Οὕτω τυγχάνει γνωστὴ ἡ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1656 συνομολογηθεῖσα μεταξὺ Σουηδίας καὶ Βρανδεμβούργου συνθήκη Διὰ ταύτης τὸ τελευταῖον ἀπεδέχθη χάριν τῆς Πρωσσίας ν' ἀναγνωρίσῃ, ἀντὶ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κρατούσης ἐπ' αὐτοῦ τιμαριωτικῆς ἐπικυριαρχίας τῆς Πολωνίας, τὴν τῆς Σουηδίας, ἔλαβε δὲ ταυτοχρόνως τὴν Ermeland ὑπὸ τὴν δεσποτίαν του ὡς τιμαριωτικὸν δικαίωμα Η. Γ. Κ.

— **Καίνιγκσμπεργ** (Koenigsberg) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὴ πόλις ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1240, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στεττίνου-Κιουστρίν. Κάτοικοι 5967 (1925). Περίφημος εἶναι ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς γοτθικοῦ ρυθμοῦ, κτισθεὶς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 100 μ. Τὸ δημαρχεῖον τῆς πόλεως ἀνηγέρθη τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

— **Καίνιγκσμπεργ** (Koenigsberg) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὸν χωρίον ἐν Βαυαρίᾳ, ἀνῆκον μέχρι τοῦ 1920 εἰς τὸ δουκᾶτον τοῦ Σὰξ Κοβούργου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χασφοὺρτ-Χοφάϊμ. Κάτοικοι 997 (1925). Θ. Κ.

Καινιγκσόφεν (Koenigshofen) *[Γεωγρ.].* Προάστειον τοῦ Στρασβούργου τῆς Ἀλσατίας, ἄλλοτε αὐτοτελὴς κώμη. Ἐν αὐτῷ ὑπεγράφη τῷ 1870 ἡ συνθήκη τῆς παραδόσεως τοῦ Στρασβούργου εἰς τοὺς Γερμανούς.

Καίνιγκσστουλ (Königsstuhl). Ἱστορικὴ τοποθεσία ἐν Γερμανίᾳ, κειμένη παρὰ τὴν πόλιν Ρὲνς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ τοποθεσία αὕτη εἶχεν ἀποβῆ ὁ τόπος τῆς συγκεντρώσεως τῶν Γερμανῶν ἐκλεκτόρων. Τῷ 1308 ἐν αὐτῇ ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Γερμανίας ὁ Ἐρρῖκος τοῦ Λουξεμβούργου (Ἐρρῖκος ὁ Ζ'). Ἐπίσης ἐν αὐτῇ ἔλαβον χώραν καὶ ἄλλαι ἐκλογαὶ βασιλέων καὶ ὑπογραφαὶ συνθηκῶν εἰρήνης. Τῷ 1376 ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Δ' κατεσκεύασεν αὐτόθι ὀκτάγωνον οἴκημα, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ τοποθεσία, καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ τὰς συγκεντρώσεις τῶν ἐκλεκτόρων. Τὸ οἴκημα τοῦτο κατεστράφη τῷ 1794 ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἀνῳκοδομήθη τῷ 1843, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ σχεδίου. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Καινιγκστάϊν (Koenigstein) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Μπιέλα εἰς τὴν Ἔλβαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δρέσδης—Μπόντενμπαχ, σταθμὸς ποταμοπλοίων. Κάτ. 3740 (1925). Ὑπὲρ τὴν πόλιν, εἰς ὕψος 361 μ. ἐγείρεται τὸ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα κατασκευασθὲν φρούριον τῆς Καίνιγκστάϊν μὲ φρέαρ βάθους 153 μ. Ἐν Καίνιγκστάϊν ὁ Boettger ἐφεῦρε τὴν πορσελλάνην.

Καίνιγκσχύττε (Koenigshuette) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Σιλεσίας, ἀνήκουσα πρὶν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1922 εἰς τὴν Πολωνίαν. Κάτ. 74811 (1925) (Βλ. *Κρούλεφσκα* Χούτα). Θ. Κ.

Καινική *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα τῆς ΝΑ. Θράκης, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ἐργίνου ποταμοῦ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκαλοῦντο *Καινοὶ* ἢ *Καινικοὶ* (*Στραβ.* XIII, 624). Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θράκης (*Πτολεμ.*, Γεωγρ. III, 16,6). Α. Θ. Σ.

Καίνιξ— (Königs—). Τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως ταύτης σύνθετα γερμανικὰ ὀνόματα βλ. ἐν *Καίνιγκσ—*.

Καινὶς *[Μυθ.]*. Θεσσαλὴ ἡρωὶς βιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ὑπ' αὐτοῦ μεταμορφωθεῖσα εἰς ἄνδρα (βλ. *Καινεύς*).

καινὶς (ἡ) (Caenis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐφημεριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἐφήμερα, εὐμεγέθη, μὲ μεγάλας ριπιδοειδεῖς πτέρυγας. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσιν ἐξωτερικὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα, ἅτινα καλύπτονται ὑπὸ μεμβρανωδῶν ἐπιπτυγμάτων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καινὶς ἡ μακρόουρος* (Caenis macrura), ἥτις ἔχει μικρὸν μέγεθος, χρῶμα ὑπόφεφρον καὶ ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

Καϊνῖται (οἱ). Ὁ Εἰρηναῖος πρῶτος μνημονεύει τοὺς αἱρετικοὺς Καϊνίτας (Adv. haer. I. 31), συνδέων αὐτοὺς πρὸς τοὺς *Ὀφίτας* (βλ. λ.). Τὸ ἰδιάζον τῶν Καϊνιτῶν ἐνέκειτο εἰς τὸ ὅτι ἐτίμων τὸν Κάϊν, ὡς ὄργανον τῆς Σοφίας καὶ ἐχθρὸν τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην, ὡς γνόντα μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Κάϊν ἐγεννήθη ἐξ ὑψηλοτέρας δυνάμεως ἢ ὁ Ἄβελ, ὁ δὲ Ἰούδας εἶναι ὁ εὐεργέτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι διὰ τῆς προδοσίας ἐματαίωσε τὸν σκοπὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ διαφθείρῃ τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Καϊνῖται ἑώρταζον τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, εἶχον δὲ ὡς ἁγίαν Γραφὴν ἴδιον εὐαγγέλιον, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰούδα, περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὁποίου οὐδὲν γνωρίζομεν. Ἐκτὸς τοῦ Εἰρηναίου ἀναφέρουσιν αὐτοὺς ὁ Ψευδοτερτυλλιανὸς (De haer. 7), ὁ Ἐπιφάνιος (Αἱρ. 38) καὶ ὁ Φιλάστριος (De haer. 2). Καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ ἀναφερομένη αἵρεσις τοῦ *Καϊανᾶ* (Praes. haer. 33) εἶναι πιθανώτατα ἡ τῶν Καϊνιτῶν. Κ. Ι. Δ.

καϊνίτης (ὁ) (Kainit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἔνυδρον ἅλας τοῦ χλωριούχου καλίου καὶ θειικοῦ μαγνησίου τοῦ τύπου $KCl.\ MgSO_4.\ 3H_2O$. Ὁ καϊνίτης κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος, σπανίως ὑπὸ μορφὴν πινακοειδικήν, συνήθως εἰς κοκκώδη συσσωματώματα, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 2, εἰδικὸν βάρος 2,13 καὶ χρῶμα λευκόν, ἰδίως ὅμως κιτρινωπόν, τεφρὸν ἢ καὶ ἐρυθρόν. Ἀπαντᾷ κατὰ μεγάλα ποσὰ ἐντὸς τῶν ἁλατοκοιτασμάτων τοῦ Περμίου εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν, δευτερογενῶς προέρχεται ἐκ τοῦ καρναλλίτου, μετὰ τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ μαγειρικοῦ ἅλατος, παρουσιάζει σύμφυσιν, εὑρίσκεται δὲ καὶ εἰς τὰς ἀποθέσεις ἅλατος τριτογενοῦς ἡλικίας εἰς τὸ Kalusz τῆς Γαλικίας. Γ. Β.

— **καϊνίτης** (ὁ) *[Γεωπ.]*. Εἶδος χημικοῦ λιπάσματος φυτῶν μὲ βάσιν τὸ *κάλιον* (Βλ. λ. *λιπάσματα*). Κ. ΠΑΠ.

Καίνιχ (Känig), **Ἐδουάρδος**. Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ράϊχενβαχ τῷ 1846. Τῷ 1879 ἐγένετο ὑφηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1885 ἐξελέγη ἔκτακτος καθηγητής, τῷ δὲ 1888 ἐκλήθη ὡς τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ροστώκ, ὁπόθεν μετεκλήθη τῷ 1900 εἰς Βόννην. Ἐκτὸς πολλῶν μικρῶν ἐργασιῶν εἰς διάφορα περιοδικὰ ἔγραψε: «Hebräische Rhythmik» (1914), «Theologie des A. T.s» (1922), «Die messianische Weissagung» (1923), «Das Buch Jesaja» (1926), «Die Psalmen» (1927), «Der doppelte Wellhausenianismus» (1927), «Hiob» (1929). Β. Μ. Β.

— **Καίνιχ** (König), **Ἰωάννης - Σαμουήλ**. Γερμανὸς μαθηματικὸς (1712—1757). Τῷ 1744 ἐξωρίσθη ἐξ Ἑλβετίας διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ μετέβη εἰς Ὁλλανδίαν, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Τῷ 1749 ἐδημοσίευσεν ἐργασίαν του διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν ἑνὸς τύπου τῆς τριτοβαθμίου ἐξισώσεως $x^3 \pm bx - v = 0$ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν αὕτη εἶναι ἀνάγωγος. Σ. Μ.-Ο.

—**Καίνιχ** (König), **Κάρολος - Ροδόλφος**. Γερμανὸς φυσικὸς γεννηθεὶς εἰς Καινιγκσβέργην τῷ 1832. Τῷ 1852 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ περιφήμῳ κατασκευαστῇ βιολίων Βιγιώμ. Ἐγένετο διάσημος ὡς κατασκευαστὴς διαπασῶν. Ἐκ τῆς ἐργασίας του αὐτῆς ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν, ἣν ἐδαπάνησεν ἀσχολούμενος εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἀκουστικῆς. Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Λονδίνου τοῦ 1862 ἔλαβε χρυσοῦν μετάλλιον καὶ εἰς τὴν τῆς Φιλαδελφείας (1876) ἐξεφράσθησαν μετὰ θαυμασμοῦ διὰ τὸ ἰδικῆς του ἐμπνεύσεως φωνομετρικὸν μηχάνημα, ἀποτελούμενον ἀπὸ 670 διαπασῶν καὶ παράγον ἤχους ἀπὸ 128 μέχρι 4096 παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον. Νεώτερον μηχάνημα ἤρχισε παράγον ἤχους 12 παλμῶν καὶ ἔφθανε μέχρις ἤχου τόσον ὀξέος, ὥστε νὰ εἶναι ἀσύλληπτος ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου ὠτός. Εἰς τὸν Καίνιγκ ὀφείλονται πολλαὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις. Ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τῷ 1801. Θ. Τ.

—**Καίνιχ** (Koenig), **Φραγκῖσκος**. Διαπρεπὴς Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Ροτεμβούργῳ τῷ 1832. Τῷ 1875 ἐκλήθη ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν ἕδραν τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ πανεπιστημίου Γοτίγγης, διδάξας αὐτόθι ἐπὶ εἰκοσαετίαν. Ἐξέδωκε τὴν τρίτομον εἰδικὴν χειρουργικὴν αὐτοῦ, ἐδημοσίευσε δὲ πλείστας ἐργασίας μόνος καὶ μετὰ τῶν μαθητῶν του, ἰδίως ἐπὶ τῆς φυματιάσεως καὶ δὴ τῶν ἀρθρώσεων. Ἔλαβε λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς γερμανικῆς ἑταιρείας τῆς χειρουργικῆς καὶ τῷ 1893 ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς. Τῷ 1895 διεδέχθη τὸν Bardeleben εἰς τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν τοῦ νοσοκομείου τοῦ Βερολίνου Charité. Ο. Ρ.

— **Καίνιχ** (Koenig), **Φρειδερῖκος**. Γερμανὸς τυπογράφος, ἐφευρέτης τοῦ ταχυπιεστηρίου (1774—1833). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ γυμνάσιον Λειψίας, ἐργαζόμενος συγχρόνως ὡς στοιχειοθέτης καὶ πιεστής, καὶ μετέπειτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον μαθηματικὰ καὶ μηχανικήν. Τῷ 1809 ἐπενόησεν, ἀντὶ τοῦ χειροπιεστηρίου, ἀτμοκίνητον καὶ μετὰ χρωμάτων ἐπίπεδον πιεστήριον, μετὰ δύο δὲ ἔτη τὸ κυλινδρικὸν ταχυπιεστήριον, δι' ὃ καὶ ἔλαβε προνόμιον εὑρεσιτεχνίας. Μεταβὰς εἰς Λονδῖνον συνεβλήθη μετὰ τοῦ Μπένσλεϋ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεώς του, τὰ δύο δὲ πρῶτα κατασκευασθέντα κυλινδρικὰ πιεστήρια ἐπώλησεν εἰς τοὺς «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, οἵτινες καὶ ἐξετυπώθησαν εἰς αὐτὰ τὴν 29 Νοεμβρίου 1814. Διαφωνήσας μὲ τὸν Μπένσλεϋ, συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἀ. Μπάουερ, καὶ μετ' αὐτοῦ, ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν, ἵδρυσε τῷ 1818 εἰς τὸ Ὄμπερτσελ παρὰ τὴν Βυρτσβούργην, ἐργοστάσιον πιεστηρίων, ὅπερ, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων του ἐξειλίχθη εἰς μεγίστην περιωπήν. Τελευταῖον συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ μηχανουργείου Σ. Καΐζερ, ἐν Βιέννῃ, εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν. Θ. Κ.

καινογένεια, ἢ *καινογενετικὴ ἐνέργεια* *[Ἐμβρυολ.]*. Ἐκλήθη οὕτως ὑπὸ τοῦ Χαῖκελ ἡ ἐνέργεια, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἔμβρυον κλάσεώς τινος τοῦ ζωικοῦ βασιλείου ἀπέκτησε κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζωικοῦ κόσμου ἰδιότητας, τὰς ὁποίας δὲν παρουσίαζον τὰ ἔμβρυα τῶν κατωτέρων κλάσεων αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἄποψιν ταύτην ὁ Χαῖκελ κατέληξεν ὅλως θεωρητικῶς, θέλων νὰ ἐξηγήσῃ τὰς διαδοχικὰς μεταβολὰς τοῦ ἐμβρύου. Αὗται δηλαδὴ προέρχονται, κατ' αὐτόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς φυλετικῆς ἢ παλιγγενετικῆς ἐνεργείας, ἕνεκα τῆς ὁποίας τὸ ἔμβρυον ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὴν διάπλασίν του, λόγῳ τῆς κληρονομικότητος, τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως τῶν προγόνων του (*βιογενετικὸς νόμος* τοῦ Χαῖκελ), ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς καινογενείας. Αἰτία δὲ τῆς τελευταίας ταύτης εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἐρεθισμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, εἰς τὰ ὁποῖα προσαρμόζεται τὸ ἔμβρυον. Ὡς καινογενετικὰ στάδια θεωροῦνται λ. χ. τὸ ἄμνιον εἰς τὰ ἔμβρυα τῶν ἑρπετῶν, πτηνῶν καὶ θηλαστικῶν, ἡ χρυσαλλὶς τῶν ἐντόμων κλπ. Θ. ΒΛΗΣΙΔΗΣ

καινογέννησις (ἡ) *[Βιολογ.]*. Ἡ παραγωγὴ νέων χαρακτήρων εἰς ἄτομα εἴδους τινός. Ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ τούτου ὅρου χρησιμοποιεῖται σήμερον ὁ ὅρος *ποικιλία* καὶ *ποικιλότης*. Ὁ ὅρος οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν *καινογένειαν* (βλ. λ.) Θ. Β.

καινοζωικός, **—ή**, **—όν** ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καινὴν ζωήν, εἰς τὸν τελευταῖον γεωλογικὸν αἰῶνα (ὅρος γεωλογικός).

—**καινοζωικὸν** ***ἄθροισμα στρωμάτων*** (Känozoikum) *[Γεωλογ.]*. Τὸ τελευταῖον καὶ νεώτερον ἄθροισμα στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη κατὰ τὸν *καινοζωικὸν* (βλ. λ.) αἰῶνα τῆς γῆς. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο περιλαμβάνει δύο διαπλάσεις, τὴν *τριτογενῆ* καὶ τὴν *τεταρτογενῆ*, καὶ παρουσιάζει πολὺ διάφορον πετρογραφικὴν διαμόρφωσιν. Μεταξὺ τῶν στρωμάτων του ἐλλείπουν σχεδὸν τελείως ἀποθέματα μεγάλων θαλασσίων βαθῶν (*ἀβυσσικὰ*) καὶ ἀνοικτῶν θαλασσῶν (*πελάγια*). Τοιαῦτα παρουσιάζονται μόνον ἐντελῶς μεμονωμένως, ἀνάλογα πρὸς τὰς ἰλῦς τῶν σημερινῶν βαθειῶν θαλασσῶν. Ἐπικρατοῦν κατὰ πολὺ ἀποθέματα ἀβαθῶν θαλασσῶν (*νηριτικὰ*) καὶ *παράκτια*. Ἐπίσης εὐρέως ἐξηπλωμένα παρουσιάζονται τὰ ἀποθέματα τῶν λιμνοθαλασσῶν, τῶν ὑφαλμύρων καὶ τῶν πολὺ ἁλατούχων ὑδάτων. Τὰ χερσαῖα ἀποθέματα (*λιμναῖα, ποτάμια, παράκτια* καὶ *αἰολικὰ*) αὐξάνουν πολύ.

Τὰ ἰζηματογενῆ πετρώματα τοῦ αἰῶνος τούτου διακρίνονται κατὰ κανόνα ἀπὸ τὰ τῶν παλαιοτέρων αἰώνων, διότι ἔχουν ὑφὴν ὀλιγώτερον στερεάν, εἶναι δηλαδὴ περισσότερον χαλαρά. Μόνον εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας σειρὰς στρωμάτων εὑρίσκονται εἰς πολλὰς περιοχὰς σκληροὶ ἀσβεστόλιθοι, ὅμοιοι πρὸς ἀσβεστολίθους παλαιοτέρων διαπλάσεων, ὡς καὶ χαλαζιτικὰ πετρώματα καὶ σχιστόλιθοι. Εἰς τὰς νεωτέρας σειρὰς τὰ ἐπικρατοῦντα καινοζωικὰ πετρώματα εἶναι ψαθυροὶ ἀβεστόλιθοι, μάργαι, ἄργιλλοι, ψαμμῖται καὶ κροκαλοπαγῆ. Ἐπικρατεῖ μεγάλη πετρογραφικὴ καὶ πανιστικὴ ποικιλία, μία ἐναλλαγὴ ὄψεων—συχνότατα τοπικὴ καὶ χρονικὴ—ἐκ θαλασσίων, ὑφαλμύρων καὶ χερσαίων ἰζημάτων, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι αἱ περιοχαὶ ἀποθέσεως πετρωμάτων εἶχον μικρὸν βάθος καὶ ἦσαν παράκτιοι, ἐγίνοντο ἐπίσης καὶ μικραὶ κινήσεις ἐδαφῶν καὶ μετακινήσεις παραλίων, αἱ ὁποῖαι ἐπέφερον μεγάλας ἀλλοιώσεις εἰς τὴν διανομὴν χέρσου καὶ θαλάσσης. Τούτων ἕνεκα συχνὰ παρουσιάζονται τοπικοὶ σχηματισμοὶ ἰζημάτων μικροῦ πάχους, συχνὰ 2 μόνον μέτρων μετὰ τῶν πανίδων των. Μόνον ἐκ τῶν στρωμάτων τῆς ἀρχαιοτάτης τριτογενοῦς διαπλάσεως εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς τότε Τηθύος θαλάσσης ὀφικὰς ἑνιαῖα ἀποθέματα μεγάλου πάχους καὶ ἐκτεταμένης ἐξαπλώσεως. Τὰ στρώματα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλιγώτερον διαταραγμένα ἢ τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων διαπλάσεων καὶ εὑρίσκονται σχεδὸν ἀδιατάρακτα ὑπὲρ εὐρέα τμήματα τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, ἐξαιρέσει τῶν νέων πτυχωσιγενῶν ὀρέων. Τούτου ἕνεκα δὲν παρουσιάζονται ἐντατικὰ τὰ φαινόμενα δυναμομεταμορφώσεως τῶν ἀποθεμάτων, καὶ ταῦτα προδίδουν εὐκόλως—ἰδίᾳ εἰς τὰ νεώτερα στρώματα—τὸν τρόπον τῆς γενέσεώς των.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πετρωμάτων, ἐντὸς τοῦ καινοζωικοῦ ἀθροίσματος ἀπαντῶνται καὶ ἄφθονα νεοηφαιστειογενῆ πετρώματα. Εἰς τὰς σχηματισθείσας—συνεπείᾳ τῶν τεκτονικῶν διαταράξεων—μεγάλας γραμμὰς ρηγμάτων, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ σχηματισθέντα πεδία καταβυθίσεων, ἐλειτούργησαν δι' ἀνεξόδου μαγμάτων διάφορα ἡφαίστεια κέντρα. Ἐκ τῶν ἡφαιστείων αὐτῶν ἀνεξεβλήθησαν τεράστιαι μᾶζαι ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων, λάβαι δηλαδὴ καὶ τόφφοι ρυολίθων τραχειτῶν, ἀνδεσιτῶν, δακιτῶν καὶ βασαλτῶν, ὡς π. χ. εἰς τὰ Καρπάθια, εἰς τὴν ὀπισθόχωραν τῶν Ἄλπεων ἀπὸ τοῦ Αἴφελ μέχρι τῆς Βοημίας καὶ Σιλεσίας, εἰς τὴν Ἰταλίαν, περιοχὴν Αἰγαίου πελάγους, Ἀρμενίαν καὶ Ἀβησσυνίαν, Καύκασον, Σκωτίαν, Ἰσλανδίαν, νήσους Faröer, Γροιλανδίαν, εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ.Κ.Γ.

— **καινοζωικὸς** ***αἰὼν*** (Känozoisches Zeitalter) *[Γεωλογ.]*. Ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν ἓξ γεωλογικῶν αἰώνων τῆς ἱστορίας τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος ἐπηκολούθησε μετὰ τὸν μεσοζωικὸν αἰῶνα καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον, περιλαμβάνει δὲ τὰς νεωτέρας καὶ νεωτάτας περιόδους καὶ ἐποχὰς τῆς ἱστορίας τῆς γῆς. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, ὁ ὁποῖος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο περιόδους, τὴν *τριτογενῆ* καὶ τὴν *τεταρτογενῆ*, ἐσχηματίσθησαν τὰ στρώματα καὶ πετρώματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ *καινοζωικὸν* (βλ. λ.) *ἄθροισμα στρωμάτων*. Κατὰ τὰ ὅρια μεταξὺ τοῦ μεσοζωικοῦ καὶ καινοζωικοῦ αἰῶνος ἐπῆλθε τοιαύτη ἀπότομος μεταβολὴ εἰς τὰς φυσιογραφικὰς συνθήκας καὶ εἰς τὰς συνθήκας συνθέσεως, ὑπάρξεως καὶ διαβιώσεως τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίδος, ὥστε τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον τῆς προϊστορίας τῆς γῆς νὰ σημειώνῃ ἀποτομωτάτην καμπὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ζῶντος ὀργανικοῦ κόσμου. Οὕτω, μετὰ τὴν ἐπίκλυσιν τῶν θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἀνωτέραν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ προηγουμένου μεσοζωικοῦ αἰῶνος ἐξηπλοῦντο καὶ κατελάμβανον ὅλην σχεδὸν τὴν γῆν, ἤρχισεν ἀντιθέτως, πρὶν μάλιστα τελειώσῃ ἀκόμη ἡ κρητιδικὴ περίοδος, ἀποχώρησις τῶν θαλασσῶν. Ἡ ἀποχώρησις αὕτη ἐξηκολούθησε μὲ πολλὰς διακυμάνσεις καθ' ὅλην τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος. Συγχρόνως, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐξεδηλώθησαν, μὲ ἔντασιν μεγάλην, αἱ ὀρεογόνοι πτυχώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἤδη ἀρχίσει κατὰ τὴν μέσην κρητιδικὴν περίοδον. Αἱ πτυχώσεις αὗται εἶναι γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀλπικαὶ πτυχώσεις τῆς γῆς*. Συνεπείᾳ τούτων ἀνεδύθησαν ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐσχηματίσθησαν μεγάλαι πτυχωσιγενεῖς (ἢ στολιδωσιγενεῖς) ὀροσειραί, ὡς π.χ. αἱ Ἄλπεις, τὰ Πυρηναῖα, τὰ Καρπάθια, τὰ Ἀπέννινα, αἱ Δειναρίδες, αἱ Ἑλληνίδες καὶ αἱ Ταυρίδες ὀροσειραὶ (τὸ Δειναροταυρικὸν τόξον τοῦ Suess), ὁ Καύκασος, τὰ Ἰρανικὰ ὄρη, τὰ Ἱμαλάϊα, τὸ Τιὲν-Σάν, αἱ ἀλύσεις τῆς Ἰνδοκίνας, αἱ Κορδιλλιέραι αἱ Ἄνδεις καὶ ἄλλαι ὑψηλαὶ ὀροσειραί. Ἐπίσης κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον αἱ μεγάλαι λεκάναι τῶν βαθειῶν θαλασσῶν διεμορφώθησαν ὅπως εἶναι

Digitized by Google

σήμερον. Εἰς τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον τὰ γεωσύγκλινα τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος, ἐγεννήθησαν, κατόπιν τῆς πληρώσεως τούτων μὲ ἰζηματογενῆ πετρώματα καὶ διὰ τῆς γενομένης ἀναδύσεως τῶν πτυχωσιγενῶν ὀροσειρῶν, ἀβαθεῖς παράκτιοι καὶ μεσόγειοι θάλασσαι. Ἐπίσης ἐπὶ τῶν χέρσων ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ συναγωγαὶ γλυκέων ὑδάτων, αἱ ὁποῖαι πληρωθεῖσαι βαθμηδὸν μὲ ἰζήματα καὶ κατόπιν ἀποξηρανθεῖσαι ἐσχημάτισαν τὰ διάφορα βαθύπεδα. Ἐπὶ τῶν οὕτω πως διαμορφωθεισῶν χέρσων ἐπενήργουν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ ἐπιδράσεις, ἡ διάβρωσις τῶν ῥεόντων ὑδάτων, καὶ ἡ κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν διάβρωσις ὑπὸ τῶν παγετώνων. Οὕτως αἱ μορφαὶ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τῶν χέρσων ἐδημιουργήθησαν κατὰ μέγιστον μέρος κατὰ τὸν καινοζωικὸν αἰῶνα. Κατὰ τὸν αἰῶνα ὅμως τοῦτον ἐγένοντο ἐπίσης καὶ ἄλλαι μεγάλαι μεταβολαὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν χέρσων καὶ τῶν θαλασσῶν, ἡ ὁποία βαθμηδὸν καθίστατο ὁμοία πρὸς τὴν σημερινήν. Οὕτως ἡ ἀπὸ τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος ὑπάρχουσα Τηθὺς θάλασσα ἐχωρίσθη εἰς μεμονωμένας λεκάνας. Ἡ Εὐρώπη συνείχετο τότε ἐπὶ καιρὸν—προσκαίρως πιθανὸν μόνον διὰ σειρᾶς νήσων—μετὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (ἡ Ἰσλανδία καὶ αἱ νῆσοι Faröer εἶναι τὰ λείψανα τῆς καταβυθισθείσης ταύτης συνδετικῆς ξηρᾶς), ὑπὲρ τὸν Βερίγγειον πορθμὸν ἐγένετο ἕνωσις διὰ χέρσου, ἡ Βόρειος καὶ ἡ Νότιος Ἀμερικὴ ἦσαν ἐπὶ μακρὸν χωρισμέναι καὶ εἰς τὴν Ἀνταρκτίδα ἀποκατέστη πιθανῶς σύνδεσμος ἀρχιπελάγους μεταξὺ Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς.

Συνεπείᾳ τῶν μεγάλων μετακινήσεων καὶ διαταράξεων ἐσχηματίσθησαν μεγάλαι διαρρήξεις καὶ μεγάλα ἐγκατακρημνισιγενῆ πεδία. Κατὰ τὰς μεγάλας ταύτας γραμμὰς διαρρήξεων καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐγκατακρημνισιγενεῖς περιοχάς, τὸ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς μάγμα, εὑρὸν εὐκόλως ὁδοὺς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως, ἀνεξῆλθε καὶ ἔδωκε γένεσιν εἰς πολλὰ διάφορα ἡφαίστεια. Ταῦτα ἀνεξέβαλον ἄφθονα ἡφαιστειογενῆ πετρώματα καὶ ἄλλα ὑλικά. Κατὰ τὸν καινοζωικὸν αἰῶνα αἱ κλιματολογικαὶ διαφοραὶ κατέστησαν σαφέστεραι καὶ ἐντονώτεραι, οὕτω πως δὲ διεμορφώθησαν βαθμηδὸν σαφέστερον αἱ κλιματολογικαὶ ζῶναι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις συνεξηρτᾶτο πιθανῶς καὶ μὲ τὴν πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας, ἡ ὁποία διαρκεῖ μὲ διακυμάνσεις μέχρι τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, τῆς θερμοκρασίας κατελθούσης ἐπανειλημμένως κατὰ τὸ νεώτατον γεωλογικὸν παρελθόν, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τῶν παγετώνων, πολὺ κάτω τῆς σημερινῆς.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῆς τριτογενοῦς περιόδου φαίνονται ἐκδηλούμεναι σαφέστερον αἱ ὧραι τοῦ ἔτους. Ἐκυριάρχει τότε εἰς τὴν ἀρκτικὴν περιοχὴν μέση ἐτησία θερμοκρασία κατὰ 20 βαθμοὺς ἀνωτέρα τῆς σημερινῆς καὶ εἰς τὴν Σπιτσβέργην καὶ Γροιλανδίαν ἐφύετο χλωρὶς τῶν θερμῶν εὐκράτων ζωνῶν. Τέλος τὸ κλῖμα κατέστη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ τέλος τῆς τριτογενοῦς περιόδου ὅμοιον μὲ τὸ σημερινόν.

Ἀπὸ παλαιοντολογικῆς ἀπόψεως ἐκδηλοῦνται ἐπίσης αἱ μέγισται—ἐξ ὅλων τῶν γνωστῶν—διαφοραὶ μεταξὺ τῆς κρητιδικῆς ἐποχῆς τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος καὶ τοῦ καινοζωικοῦ. Αἰφνιδίως ἐξαφανίζονται ὅλαι αἱ χαρακτηριστικαὶ ζωικαὶ μορφαί, αἱ κυρίαρχοι τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν τότε ἠπείρων, τὰ μεγάλα θαλάσσια σαυροειδῆ, ὡς ὁ *μοσάσαυρος* καὶ ὁ *ἰχθύσαυρος*, οἱ γίγαντες τῆς χέρσου, οἱ *δεινόσαυροι* καὶ τὰ *πτεροσαυροειδῆ*. Ἐκ πολλῶν ἄλλων ζωικῶν μορφῶν διεσώθησαν σποραδικὰ μόνον λείψανα εἰς τὰ στρώματα τῆς κατωτάτης τριτογενοῦς διαπλάσεως. Ἐξέλιπον αἱ χαρακτηριστικώταται μορφαὶ τῶν κατωτέρων ζῴων· οἱ λεγεῶνες τῶν *ἀμμωνιτῶν* καὶ οἱ *βελεμνῖται*, οἱ *ρουδισταί*, αἱ *νηρινέαι*, οἱ *ἰνοκέραμοι*, αἱ *ἀκταιονέλλαι* καὶ τὰ *βραγχιόποδα* ὑποχωροῦν πολύ. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γεγονὸς τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος εἶναι ἡ σχεδὸν αἰφνίδιος καὶ μάζας ἐμφάνισις τῶν μετὰ πλακοῦντος θηλαστικῶν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. Ταῦτα ἐμφανίζονται εἰς τοιοῦτον ἀριθμὸν ἀτόμων καὶ εἰδῶν, ὥστε εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι μετηνάστευσαν ἐξ ἀγνώστου τινὸς πατρίδος. Ἐμφανίζονται πραγματικὰ ἄνευ ὀδόντων *πτηνά*, πολυάριθμοι *σαῦροι*, *χελῶναι* καὶ *ὄφεις* — ἐκ τῶν μεγάλων ἑρπετῶν διετηρήθησαν μόνον οἱ *κροκόδειλοι*—*ὀστεάκανθοι ἰχθύες*, *βραχύουρα δεκάποδα*, πλῆθος *κοχλιῶν* καὶ *διθύρων ἐλασματοβραγχίων*. Κατὰ τὴν κατωτέραν τριτογενῆ ὑποπερίοδον τὰ μεγάλα *τρηματόκογχα πρωτόζῳα*, οἱ *νουμμουλῖται*, αἱ *ἀλβεολῖναι* καὶ αἱ *ὀρθοφραγμῖναι*, εἶναι λίαν χαρακτηριστικὰ ζῷα, συχνὰ ἀποτελοῦντα ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα διὰ τῶν κελυφῶν των. Συνεπείᾳ τῆς μεγάλης ἐπαυξήσεως τῆς χέρσου καθίστανται συχνὰ τὰ *ἔντομα*, τὰ *κογχύλια* τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν γλυκέων ὑδάτων, ὡς καὶ αἱ *χλωρίδες* τῆς χέρσου, αἱ ὁποῖαι συνίστανται ἐπικρατούντως ἐξ *ἀγγειοσπέρμων δικοτύλων* καὶ *μονοκοτύλων φυτῶν*. Τὰ φυτὰ ταῦτα μετὰ τῶν ἀειπρασίνων φυλλοβόλων φυτῶν φθάνουν κατὰ τὴν μέσην τριτογενῆ ὑποπερίοδον τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐξελίξεώς των.

Ὁ φυτικὸς κόσμος τοῦ καινοζωικοῦ αἰῶνος παρουσιάζεται γενικῶς περισσότερον συγγενὴς μὲ τὸν σημερινὸν ἢ μὲ τὸν τῆς κρητιδικῆς περιόδου. Ἐκ πολλῶν δὲ γεγονότων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀπὸ τῆς μειοκαίνου καὶ τῆς πλειοκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ φυτικὸς κόσμος ὀλίγον μετεβλήθη ἢ καὶ παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Καὶ ὅπως ἡ εἰκὼν τοῦ φυτικοῦ κόσμου ἦτο ὀλίγον διάφορος τῆς σημερινῆς, οὕτω ἐπίσης καὶ ἡ διανομὴ τῶν φυτῶν ὀλίγον μετεβλήθη ἔκτοτε. Τὰ αἴτια τῆς μεγάλης ταύτης ἀλλαγῆς τῆς πανίδος δὲν εἶναι ἀκόμη σαφῶς ἐξηγημένα. Δὲν δύνανται νὰ ὀφείλωνται μόνον εἰς τὸ κλῖμα. Βεβαίως εἰς μίαν χειροτέρευσιν τοῦ κλίματος, τὰ ὑψηλότερον ὀργανισμένα θερμόαιμα θηλαστικὰ ὑπερενίκησαν, ἐνῷ τὰ γιγάντεια ἑρπετά, ἔχοντα ἀνάγκην πολλῆς τροφῆς καὶ ἐφωδιασμένα μὲ ὀλιγωτέραν νοημοσύνην, δυσκόλως ἠδυνήθησαν νὰ προσαρμοσθῶσιν εἰς τὰς νέας συνθήκας. Περισσότερον καθίσταται αἰσθητὴ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίδος ἡ ἐπαύξησις τῶν χέρσων. Οὕτω συνετελέσθη ἐντὸς τοῦ βραχέος χρονικοῦ διαστήματος τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἡ ἐκτάκτως ταχεῖα ἐξελικτικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἀνωτέρων θηλαστικῶν ζῴων. Κατὰ τὸ τέλος τῆς τριτογενοῦς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη καὶ ὁ *ἄνθρωπος*, ἂν καὶ ἀσφαλῆ εὑρήματα τῆς ὑπάρξεώς του μόνον ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τεταρτογενοῦς ὑποπεριόδου εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε. Γ. Κ. Γ.

καινοθήρας, —*α* (ὁ)· ὁ τὰ καινὰ θηρεύων, ἐπιδιώκων νὰ μανθάνῃ νέα καὶ οἱονεὶ περὶ τοῦτο ἀσχολούμενος· || δημοσιογράφος εἰδικὸς εἰς τὴν συλλογὴν τῶν νέων τῆς ἡμέρας (ὅρος μὴ ἐπικρατήσας), κοιν. *ρεπόρτερ*· || ὁ ἀκρίτως ἀποδεχόμενος πᾶν ὅ,τι ἐμφανίζεται ὡς νέον, ὁ περιφρονῶν τὴν παράδοσιν.

καινοθηρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις καινοθήρας, ἡ θήρα, ἡ ἐπιδίωξις τοῦ καινοῦ, νέων εἰδήσεων, ἡ ἀναζήτησις τῶν νέων τῆς ἡμέρας· || ἡ ἄκριτος ἀποδοχὴ παντὸς ὅ,τι ἐμφανίζεται ὡς νέον, ἡ περιφρόνησις τῆς παραδόσεως.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἐκλήθη *καινοθηρία* (modernismus) ἡ ἰδιάζουσα τάσις πρὸς τὰ νέα πράγματα μετὰ καταφρονήσεως τῶν παλαιῶν, πρὸ πάντων εἰς τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν φιλολογίαν. Ἐν τῇ ἠθικῇ καινοθηρία εἶναι ἡ καταφρόνησις τῶν πατροπαραδότων ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ μετ' ἐπιπολαιότητος παραδοχὴ παντὸς νέου, ἁπλῶς καὶ μόνον διότι εἶναι νέον. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ καθολικῇ ἰδίως, καινοθηρία εἶναι ἡ τάσις καθολικῶν τινων διανοουμένων, ὅπως συμβιβάσωσι τὴν καθολικὴν πίστιν πρὸς τὸ νεώτερον πνεῦμα τῆς ἐλευθέρας ἐρεύνης. Ἡ τάσις αὕτη ἐπεξετάθη εἰς πάσας τὰς ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὴν θρησκείαν ἐπιστήμας, τὴν φιλοσοφίαν τῶν θρησκευμάτων, τὴν θεολογίαν, τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν, τὴν κριτικὴν τῶν Γραφῶν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον. Ἡ καινοθηρία αὕτη παρουσιάσθη σχεδὸν ταυτοχρόνως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐν Γαλλίᾳ (κύριοι ἀντιπρόσωποι αὐτῆς οἱ Loisy, Houtin, Laberthonnière κ. ἄ.), ἐν Ἀγγλίᾳ (Tyrell), ἐν Ἰταλίᾳ (Buonajuti, Fogazzaro, Minocchi, Semeria, Murri), ἐν Γερμανίᾳ (Schell, Ehrhard, Kiefl, Merkle). Ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ' ἀφώρισε τὴν καινοθηρίαν τῷ 1899. Ὁ Πῖος ὁ Ι' διὰ τῆς κατὰ τὸ 1910 διαταγῆς του ἀπῄτησεν, ὅπως ἀπαρνηθῶσι μεθ' ὅρκου τὰς καινοθηρικὰς τάσεις πάντες οἱ κατέχοντες ὑπευθύνους ἐκκλησιαστικὰς θέσεις. Ἐν τούτοις ἡ ἐλευθέρα ἔρευνα συνεχίζεται σήμερον μετὰ ζήλου ἐν πάσαις ταῖς ἀνωτέρω ἐπιστήμαις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Holl*, Der Modernismus (1908).—*P. Sabatier*, Les modernistes.—*J. Kübel*, Geschichte des Katholischen Modernismus.—*J. Mausbach*, Der Eid wider den Modernismus.—*S. Weber*, Theologie als freie Wissenschaft (1912). Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

καινοθηριίδαι (οἱ) (Caenotheriidae) *[Παλαιοζ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *σεληνοδόντια ἀρτιοδάκτυλα ὁπληφόρα θηλαστικά*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὀδοντοστοιχίαν σχεδὸν τελείως κεκλεισμένην, τῆς ὁποίας κατὰ κανόνα ὁ ὀδοντικὸς τύπος ἦτο $\frac{3.\ 1.\ 4.\ 3}{3.\ 1.\ 4.\ 3}$. Τὰ ἄκρα των ἦσαν τετραδάκτυλα, οἱ δὲ πλευρικοὶ δάκτυλοι βραχύτεροι καὶ λεπτότεροι τῶν μεσαίων.

Τὰ λείψανα τῶν ζῴων τούτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κομψά, ἔζων κατ' ἀγέλας καὶ εἶχον τὸ μέγεθος τοῦ λαγωοῦ, εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως μέχρι τῆς κατωτέρας μειοκαίνου τοῦ καινοζωικοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς φωσφορίτας τοῦ Quercy, εἰς τὴν Ὠβέρνην καὶ τὴν λεκάνην Mainz. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *ὀξάκρον*, τὸ *καινοθήριον*, ὁ *πλησιομέριξ*. Γ. Κ. Γ.

καινοθήριον (τὸ) (Caenotherium Bravard) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καινοθηριιδῶν σεληνοδοντίων, ἀρτιοδακτύλων, ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Ἡ κάτω σιαγὼν καὶ τὰ ἄκρα τῶν ζῴων τούτων ἦσαν σχετικῶς χονδρά. Λείψανά των εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ τῆς κατωτέρας μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

καινοθηρῶ (—*άω*)· εἶμαι καινοθήρας, θηρεύω, ἐπιδιώκω καινά, νέα· || ἀποδέχομαι πᾶν τὸ καινοφανές, περιφρονῶ τὴν παράδοσιν.

Καινοὶ (οἱ), ἢ ***Καινικοί***. Ἀρχαῖος Θρᾳκικὸς λαός, κατοικῶν τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν *Καινικήν*, ἐκτεινομένην ἀριστερὰ τοῦ Ἐργίνου ποταμοῦ. Βασιλεὺς αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ περιβόητος ἐπὶ θηριωδίᾳ καὶ ἀπανθρωπίᾳ Διήγυλις, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐξεστράτευσεν ὁ Εὐμένης Α', βασιλεὺς τῆς Περγάμου (263—241 π. Χ.), καθυποτάξας αὐτὸν (*Στράβ.* XIII, 624). Α. Θ. Σ.

Καινὸν *φρούριον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ζουετίνα*.

—**Καινὸν *χωρίον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὀχυρὰ θέσις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νεοκαισαρείας.

καινοποιῶ (—*έω*)· ποιῶ καινά, παρὰ προσδοκίαν, θαυματουργῶ: «ἡ τύχη καινοποιεῖ» *(Πολύβ.)*.

Καινόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου εἰς τὸ 608 χλμ. ἀπὸ Καΐρου. Σήμερον λέγεται *Κένα* καὶ εἶναι πρωτεύουσα μουδηρίας (νομοῦ) ἐχούσης 1686 τ. χλμ. καὶ 800 χιλ. κατοίκων περίπου. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου καὶ ἀπέχει ταύτης 20'. Ἡ πόλις, ἀριθμοῦσα 22 χιλιάδας κατοίκων, εἶναι ὀνομαστὴ πρῶτον διὰ τὴν ἐκεῖ κατασκευὴν τῶν πορωδῶν πηλίνων δοχείων πρὸς ψῦξιν τοῦ ὕδατος, τὰ ὁποῖα καθ' ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐξάγονται διὰ τῆς ποταμίας ὁδοῦ εἰς ὅλην τὴν χώραν, ἔπειτα δὲ διότι εἶναι τὸ ὁρμητήριον τῶν πρὸς τὴν Ἀραβικὴν ἔρημον ἐκδρομῶν, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ προσκυνήματος εἰς Μέκκαν τὸ ἐντευκτήριον χιλιάδων προσκυνητῶν.

—2) Τὸ Β. τμῆμα τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας, θέλων νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ἔντειχον πόλιν τὸ πρὸς Β. ἐκχειλίσαν τμῆμα τῆς πόλεως, ἔκτισε τρίτον τεῖχος πρὸς Β., περικλείσας εἰς τὴν πόλιν τὸν λόφον Βεζεθᾶ, κείμενον ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ Μωρία λόφου, ἐφ' οὗ ὁ ναὸς τῶν Ἑβραίων. Ὁ οὕτως ἐγκλεισθεὶς συνοικισμὸς ὠνομάσθη *Καινόπολις* καὶ διεκρίνετο εἰς *Ἄνω Καινόπολιν* πρὸς Ἀν., τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου ἔρπον μέρος, καὶ *Κάτω Καινόπολιν*, τὸ πρὸς Δ. ταπεινότερον. Γ. Λ. Α.

καινοπρεπὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἔχων ἐμφάνισιν καινήν, νέαν, ἀήθη: «καινοπρεπὴς τὴν περιβολήν,—τοὺς λόγους» (μᾶλλον ἐπὶ ψόγου)—Ἐπίρρ. ***καινοπρεπῶς***· κατὰ τρόπον ἀήθη.

καινός, —*ή*, —*όν*· νέος, καινούργιος, ὁ τὸ πρῶτον λαμβάνων ὕπαρξιν, ἀντίθ. *παλαιός*, παροιμ. φράσ. «οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον» δηλαδὴ οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ θεωρεῖται νέον, «Καινὴ Διαθήκη» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «Παλαιὰν Διαθήκην», «τί καινά;» τί νέα, τί καινούργια· || «καινὰ δαιμόνια» νέα πράγματα, νέαι δοξασίαι ἀνατρεπτικαὶ τῶν παλαιῶν· || «τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» τὰ ἀπρόοπτα, τὰ ἀνέλπιστα, τὰ ἀνυπονόητα, τὰ παρὰ λόγον καὶ παρὰ προσδοκίαν συμβαίνοντα κατὰ τὸν πόλεμον. —Ἐπίρρ. ***καινῶς***.

—**Καινὴ *Διαθήκη***· βλ. λ. *Ἁγία* Γραφὴ καὶ *Διαθήκη*.

Καινὸς *λιμὴν* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἀγγλίας, φερόμενος ὑπὸ Πτολεμαίου (Ἀλουΐωνος νήσου Βρεττανικῆς θέσις Β, γ, 3' ἔκδ. Didot) νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Καντίου (South Foreland). Καίτοι ἡ ταυτότης του εἶναι ἀμφίβολος, ταυτίζεται πιθανώτερον (*C. Müller*, αὐτόθ.) πρὸς τὸν ὅρμον Μπράϊτον (Brighton: πλάτ. 50° 49' Β, μῆκ. 0° 09' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1652: Owers to Beachy Head). Σ. Ε. Λ.

καινόσπουδος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περὶ τὰ καινὰ σπουδάζων, ὁ ἐπιδιώκων, ὁ ἀσπαζόμενος τὰ καινοφανῆ, τὰ νεωτεριστικά, καινοθήρας.

καινότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καινοῦ, νέα κατάστασις πράγματός τινος, νέα μορφή.

καινοτομία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καινοτομεῖν, μεταβολή, μεταρρύθμισις ἐπὶ τὸ νεώτερον, νεωτερισμός: «καινοτομία εἰς τὴν διοίκησιν,—εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, — εἰς τὸν στρατὸν κτλ.».

καινοτόμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ καινοτομῶν, ὁ μεταβάλλων, ὁ μεταρρυθμίζων τι ἐπὶ τὸ νεώτερον, νεωτεριστής.

καινοτομῶ (—*έω*)· καινὴν ὁδὸν τέμνω, εἰσηγοῦμαι, εἰσάγω τι νέον, νεωτερίζω: «καινοτομῶ πέραν τῶν ἐπιτρεπομένων ὁρίων».

καινότροπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ καινοὺς τρόπους, ὁ ἔχων νέους, ἀσυνήθεις, παραδόξους τρόπους. —Ἐπίρρ. ***καινοτρόπως***.

Digitized by Google

καινουργὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ νεωστὶ εἰργασμένος, κατεσκευασμένος, καινός, ἀμεταχείριστος, κοιν. *καινούργιος* : «καινουργῆ ἐνδύματα,—ὑποδήματα».

καινουργῆς· εἰς τὴν φράσ. «ἀπὸ καινουργῆς» ἐκ νέου, ἐξ ἀρχῆς: «θὰ χτίσωμε τον τοῖχο ἀπὸ καινουργῆς» ἐκ θεμελίων, «θὰ ξαναφτιάσω τὸ σπίτι ἀπὸ καινουργῆς».

Καινούργια *χώρα* [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 71.

Καινούργιο *χωριό*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνωπόλεως τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 247.

—**Καινούργιο** *χωριὸ* [*Γεωγρ.*]. Παλαιὰ ὀνομασία ἐπὶ τουρκοκρατίας τῆς σημερινῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ Λασιθίου *Νεαπόλεως*. Ε. Γ.

—**Καινούργιο** *χωριὸ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Πυλίας (βλ. λ. *Καινουργιοχώρι*).

Καινούργιον. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου Α΄ τοῦ Μακεδόνος (867—886) γενομένη προσθήκη εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια. Ἀπετελεῖτο αὕτη ἐξ ἑνὸς τρικλίνου (αἰθούσης) καὶ ἑνὸς κοιτῶνος. Ὁ τρίκλινος εἶχε σχῆμα βασιλικῆς μετὰ 16 κιόνων, ὧν οἱ ἡμίσεις ἦσαν ἐκ πρασίνου μαρμάρου, οἱ δ' ἕτεροι ἐξ ὀνυχίτου. Οἱ ὕπερθεν τῶν κιόνων τοῖχοι καὶ ἡ κόγχη μέχρι τῆς ὀροφῆς ἀπήστραπτον ἐκ καταχρύσων μωσαϊκῶν, παριστώντων τὸν Βασίλειον «ὑπὸ τῶν συναγωνιστῶν ὑποστρατήγων δορυφορούμενον, ὡς δῶρα προσαγόντων αὐτῷ τὰς ὑπ' αὐτῶν ἑαλωκυίας πόλεις». Τὸ δάπεδον τοῦ κοιτῶνος ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ θαυμασίων μωσαϊκῶν καὶ ἐγχρώμων μαρμάρων. Οἱ τοῖχοι ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν ὑαλίνων ποικίλων χρωμάτων, ὕπερθεν δ' αὐτῶν διὰ καταχρύσων μωσαϊκῶν παριστώντων τὸν Βασίλειον Α΄ καὶ τὴν βασίλισσαν Εὐδοκίαν «στολαῖς κεκοσμημένους βασιλικαῖς καὶ τεταινιωμένους τοῖς στέμμασι», πέριξ δὲ αὐτῶν ὡς ἀστέρες λαμπροὶ εἰκονίζοντο οἱ παῖδες αὐτῶν. Ἡ ὀροφὴ ἀπήστραπτεν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον σταυρὸν ἐκ πρασίνης ὑάλου, πέριξ δὲ μωσαϊκά. Ν. ΚΛΣ

καινούργιος, *—α, —ο*· δημοτ. νέος, νεωστὶ κατεσκευασμένος, ἀμεταχείριστος, καινουργής: «καινούργιο κοσκινάκι μου καὶ ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω»· || νέος, νεοφανής: «καινούργια μόδα»· || «τί καινούργια ;» τὶ νεώτερα.

Καινούργιος, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος εἰς διαφόρους μάχας, ἔπεσε δὲ μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πολιορκουμένης ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν Ἀκροπόλεως. Γ. Δ. Κ.

—**Καινούργιος**, ***Κίτσος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἀκαρνανίας. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν περιελήφθη εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα. Κατὰ τὸ 1835 ἠκολούθησε τὴν στάσιν τοῦ Ζέρβα καὶ κηρυχθεὶς ἀποστάτης διεγράφη τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ καὶ ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον κατεδιώχθη ὡς ληστής. Γ. Δ. Κ.

Καινουργιοχώρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος *Δάρα* τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 187.

καινουργὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ καινὰ ἐργαζόμενος, ποιῶν, ὁ ἐμφανίζων παράδοξα, ἀπροσδόκητα: «καινουργὸς ὁ πόλεμος».

καινουργῶ (*—έω*)· ποιῶ καινουργές τι, κάμνω τι νέον, καινοτομῶ.

Καινούριον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 705. Κεῖται ἀνατολικῶς τοῦ Ἀγρινίου καὶ βορείως τῆς Τριχωνίδος λίμνης. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βλοχὸς* (κάτ. 700), *Ἄνω Βλοχὸς* (κάτ. 79), *Καρρέϊκα* (κάτ. 70) καὶ *Τσιφέϊκα* (κάτοικοι 76). Δ. Ε. Μ.

—**Καινούριον**, ἢ ***Καινούργιον*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 500. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Θρόνιον* (κάτ. 8). Τὸ Καινούριον μετὰ τῆς Ἀταλάντης συγκοινωνεῖ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ (χλμ. 50). Δ. Ε. Μ.

Καινουρίου *ἐπαρχία* [*Γεωγρ.*]. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κτισθέντος «καινούριου καστελλίου» (Castel nuovo), 4 περίπου χλμ πρὸς Δ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται (1928) εἰς 15.796 κατοίκους μετὰ τῶν ἑξῆς κοινοτήτων: *Ἁγίων Δέκα, Ἀμπελούζου, Ἀντισκαρίου, Βασιλικῆς, Βασιλικῶν Ἀνωγείων, Βοριζίων, Γαλλιᾶς, Γέργερης, Γκαγκάλων, Ζαροῦ, Καστελλίου, Κουσέ, Μιαμοῦς, Μοιρῶν, Μουλίων, Νιβρίτου, Πανασοῦ, Πετροκεφαλίου, Πηγαϊδακίων, Πλατάνου, Πλώρας, Πόμπιας, Σκουρβούλων, Χουστουλιανῶν*. Ἡ περιφέρεια παράγει σιτηρά, ἔλαιον, λίνον, βάμβακα, σῦκα καὶ ἔχει ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν.

— [*Ἱστορ.*] Κατὰ τὴν ἑνετοκρατίαν οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης συμμετέσχον εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς νήσου, ἐξεδίωξαν κατ' ἐπανάληψιν τοὺς κατέχοντας αὐτὴν Ἑνετοὺς ἢ ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθῶσι τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ νὰ ἐξελληνισθῶσι. Κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν διεκρίθησαν ὡς ἄριστοι πολεμισταί, οἱ δὲ τῶν πεδινῶν χωρίων καὶ ὡς ἔφιπποι τοιοῦτοι. Ν. ΚΛΣ

καινοφανὴς (ὁ, ἡ),—ές (τό)· ὁ καινὸς φαινόμενος, ὁ νεωστὶ ἐμφανισθείς, ἀσυνήθης, νέος, πρωτοφανής: «καινοφανὴς περιβολή,—κόμμωσις»· || ***καινοφανὲς*** (τό)· ὡς οὐσ.: «διὰ τὸ καινοφανὲς τοῦ πράγματος».—Ἐπίρρ. ***καινοφανῶς***.

καινοφωνία (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καινοφωνεῖν. ὁμιλία κατὰ τρόπον καινόν, νέον, χρῆσις λέξεων καινοφανῶν.

καινοφωνῶ (*—έω*)· ὁμιλῶ κατὰ τρόπον καινόν, νέον, μεταχειρίζομαι λέξεις καινάς, καινοφανεῖς.

καΐντ. Τίτλος ἀραβικῆς προελεύσεως, ἀποδιδόμενος παρὰ μὲν τῶν Βερβέρων τῆς βορείου Ἀφρικῆς εἰς τοὺς φυλάρχους, ἐν Ἀλγερίῳ δὲ καὶ Μαρόκκῳ εἰς τὸν διοικητὴν πόλεως ἢ περιφερείας.

Καΐντανόβερ, ***Ἀαρὼν-Σαμουήλ***. Ραββῖνος καὶ θρησκευτικὸς συγγραφεὺς (1614—1676). Ἐκλεγεὶς πρόεδρος τοῦ κριτηρίου τῆς Κρακοβίας (ἀβ-μπὲθντίν), διετήρησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τελευτῆς. Συνέγραψεν: «Εὐλογία θυσιῶν» (νομικαὶ περιπτωσιολογίαι ἐπί τινων πραγματειῶν τοῦ Ταλμούδ), «Εὐλογία Σαμουήλ» (θρησκευτικὰ κηρύγματα ἐπὶ τῆς Βίβλου μὲ καββαλιστικὰς τάσεις) κ.ἄ. Γ. ΕΛ.

—**Καΐντανόβερ**, ***Τσεβῆ-Χίρς***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Μίλνᾳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε (1712). Ἐγκατασταθεὶς εἶτα ἐν Φραγκφούρτῃ ἐπελήφθη τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ πατρός του. Συνέγραψε τὸ λαοφιλὲς θρησκευτικὸν ἀνάγνωσμα «Γραμμὴ εὐθύτητος». Γ. ΕΛ.

Κάϊ-Ντζίν, ***Μποὺν-Ντάο-Πούνγκ-Χόα***. Ὁ πέμπτος κατὰ σειρὰν ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Νκοῦγκεν αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀννὰμ (1885—1925). Συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῶν ὑπηκόων του διὰ τῆς προστασίας τῆς γεωργίας καὶ τῆς μεταρρυθμίσως τοῦ πολιτεύματος. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις συμβουλευτικοῦ σώματος (1920). Τῷ 1922 ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους. Διάδοχόν του ὥρισε τὸν υἱόν του Βαὸ-Ντζάϊ. Μ. Ν. Δ.

Καΐντλερ (Kaendler), ***Ἰωάννης-Ἰωακείμ***. Γερμανὸς καλλιτέχνης (1706—1775). Διευθυντὴς τοῦ πλαστικοῦ τμήματος τοῦ ἐργοστασίου πορσελλάνης Μάϊσσεν, ἀνήγαγε τὴν βιομηχανίαν ταύτην εἰς ὑψίστην ἀκμήν. Τὰ καλύτερα δημιουργήματα τῆς πορσελλανοπλαστικῆς αὐτοῦ εἶναι τὰ πρὸς διακόσμησιν τοῦ ἰαπωνικοῦ ἀνακτόρου ζῷα καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Αὐγούστου Γ΄.

Καΐντμον (Caedmon), ***ἅγιος***. Ἤκμασε κατὰ τὸν Ζ΄ μ. Χ. αἰῶνα. Ἦτο κατ' ἀρχὰς ποιμὴν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Χίλδας ἐν Χουΐτμπυ, ὅπου ἐν ὁράματι ἤκουσε φωνὴν προστάζουσαν αὐτὸν νὰ ὑμνήσῃ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου εἰς στίχους. Ἔκτοτε δὲ ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἤρχισε νὰ συνθέτῃ ποιήματα εἰς τὴν νορθουμβερλανδικὴν διάλεκτον, τὰ ὁποῖα ὁ Βέδας μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1655 ἀνευρέθησαν ὑπὸ τοῦ Φράνσις Τζούνιους, φίλου τοῦ Μίλτωνος, μετρικαὶ παραφράσεις τῆς Παλαιᾶς διαθήκης, γεγραμμέναι εἰς ἀγγλοσαξωνικὴν γλῶσσαν, αἵτινες μετεφράσθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα τοῦ Καΐντμον» τῷ 1832 ὑπὸ τοῦ Θώρπ καὶ τῷ 1916 ὑπὸ τοῦ Κέννεντυ. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Καΐντμον εἶναι πρόσωπον φανταστικόν, καθότι τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν ποιήματα ἐξηκριβώθη ὅτι ἀνάγονται εἰς τὸν Θ΄ αἰῶνα. Ἡ ἀγγλικὴ Ἐκκλησία κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἁγίων. Ὁ Καΐντμον θεωρεῖται συνάμα ὡς ὁ ἀρχαιότερος ἐκ τῶν γνωστῶν Ἄγγλων ποιητῶν. Μ. Δ. Β.

Κάϊντς (Kainz), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς ἠθοποιὸς (1858—1910). Ἔπαιξεν εἰς διάφορα γερμανικὰ καὶ αὐστριακὰ θέατρα, ὡς καὶ ἐν Ἀμερικῇ, διαπρέψας κυρίως εἰς τοὺς δραματικοὺς ρόλους. Π. Χ. Χ

Καΐνυς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τοῦ Βρουττίου (τῆς νῦν Καλαβρίας), ἀνατολικὸν κέρας τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης, «νεῦον πρὸς τὴν ἑσπέραν» καὶ ἀντικρύζον «τὴν ἐκ τῆς Σικελίας ἄκραν Πελωριάδα», capo Peloro). Ἀπὸ δὲ τῆς Καίνυος μέχρι τοῦ Ποσειδωνίου, ὅπου κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ *Ῥηγίνων στυλίς*, ὁ πορθμὸς ἐξακολουθεῖ τὴν στενότητά του, μὴ ἐπιτρέπουσαν εὖρος πλεῖον τῶν ἓξ σταδίων (*Στράβ.* 220,45). Πιθανωτέρα ταυτότης εἶναι τῆς μὲν Καίνυος πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Πέτζο*) (Punta Pezzo: πλάτ. 38°14′ Β, μῆκ. 15°38′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 177 : (The Faro or Strait of Messina), τῆς δὲ Ῥηγίνων στυλίδος πρὸς τὸν πύργον Torre de la Catona (Mediterranean Pilot ἔκδ. 1925, τομ. II σελ. 330, 27). Σ. Ε. Λ.

Καινὼ [*Γεωγρ.*]. Τοποθεσία ἐν Κρήτῃ κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (Ε΄ 76), παρὰ τὴν πόλιν Ἔλυρον. Ὑπ' ἄλλων τοποθετεῖται εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τῆς Σαμαριᾶς Σφακίων καὶ ὑπ' ἄλλων παρὰ τὴν *Κάϊναν* Ἀποκορώνου διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὀνόματος. Φέρεται δὲ τὸ ὄνομα καὶ *Κάνος-Καῖνος-Καινοί*. Ε. Γ.

Καϊόβα (οἱ), ἡ ***Καϋόβα***. Ἰνδικὴ φυλὴ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀποτελουμένη σήμερον ἐξ 1100 ἀτόμων ἐγκατεστημένων ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀκλαχόμα. Ρωμαλέοι τὴν σωματικὴν διάπλασιν, ὑπῆρξαν ἄλλοτε αἱμοβόροι καὶ ἐνήργησαν ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ Τέξας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Θ. Τ.

καιοφόρος (ἡ) (Cajophora) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοαζωδῶν* (Loasaceae), περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακρόκλαδα, λεπτόκορμα καὶ ὑψηλά, μέχρι 10 μέτρων ὕψους, κοσμητικά. Φέρουσιν μεγάλα δακτυλιοειδῆ φύλλα, ἀκρογωνιαῖα λευκόφαια ἄνθη καὶ καρποὺς κάψαν στρογγύλην. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται *καιοφόρος ἡ πλατύφυλλος* (Cajophora lateritia), ἰθανενὲς τῆς Ἀργεντινῆς, *καιοφόρος ἡ Κουκιτένειος* (Cajophora Chuquitensis), *καιοφόρος ἡ στεφανωματικὴ* (Cajophora Coronata) καὶ *καιοφόρος ἡ καναριοειδὴς* (Cajophora canarinoides). Κ. ΠΑΠ.

Καὶπ (Koep), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Μύνστερ (1896), τῆς Φραγκφούρτης (1916—1924) καὶ ἤδη τῆς Γοττίγγης. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Περὶ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (1892), «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» (1899), «Οἱ Ρωμαῖοι ἐν Γερμανίᾳ» (3η ἔκδ. 1926), «Ἀρχαιολογία» (2α ἔκδ. 1919). Ἐξέδωκε προσέτι (1917 — 1924) τὸ περιοδικὸν «Γερμανία», ὄργανον διαδόσεως τῶν γερμανορρωμαϊκῶν μελετῶν. Π. Χ. Χ.

καὶπ (Cape). Ἀγγλικὴ λέξις σημαίνουσα *ἀκρωτήριον* καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς πρῶτον συνθετικὸν εἰς διάφορα γεωγραφικὰ τοπωνύμια.

—**Καὶπ** (Cape) [*Γεωγρ.*]. Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγγλικὴ ἀποικία τῆς *Νοτίου Ἀφρικῆς*, ἧς ἡ ἐπίσημος σημερινὴ ὀνομασία εἶναι «Ἕνωσις Νοτίου Ἀφρικῆς» (ἀγγλ. The Uniou of South Africa).

—**Καὶπ-*Κὸντ*** (Cape Cod) [*Γεωγρ.*]. Ἀμμώδης χερσόνησος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Μασσαχουσέττῃ. Ἔχει μῆκος 105 χλμ. καὶ πλάτος μέχρι 17, ἐξυπηρετεῖται δὲ ὑπὸ σιδηροδρόμου καὶ καλῶν λιμένων. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς χερσονήσου εὑρίσκεται σταθμὸς ἀσυρμάτου καὶ φάρος (42° 3′ 40″ Β. πλ. καὶ 70° 14′ 48″ Δ. μήκους).

—**Καὶπ-*Κὸντ-Μπαὶ*** (Cape-Cod Bay) [*Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσέττης, σχηματιζόμενος ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου. Εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτήν του κεῖται ἡ *Πλυμούθη*.

—**Καὶπ-*Κῶστ*** (Cape Coast) [*Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν. Ἐξάγει φοινικέλαιον, χρυσὸν καὶ ἐλεφαντοστοῦν. Κάτ. 11.500, ὧν τὸ πλεῖστον μαῦροι.

—**Καὶπ-*Μαιΰ*** (Cape May) [*Γεωγρ.*]. Λουτρόπολις ἐν τῇ κομιτείᾳ Καὶπ Μαιΰ, τῆς πολιτείας Νέας Ἰερσέης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἰς ἀπόστασιν 130 χλμ. ἀπὸ τῆς Φιλαδελφείας. Κάτοικοι 2471. Θ. Τ.

—**Καὶπ-*Μπρέτον*** (Cape-Breton) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Καναδᾶ, παρὰ τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς Νέας Σκωτίας καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἔχει ἐπιφάνειαν 8080 τ.χλμ. καὶ 85.000 κατ. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀκτῆς διὰ τοῦ στενοῦ Γκὲτ ὀφ Κάνσο. Ἔχει ἀκτὰς πολυσχιδεῖς μετὰ πολλῶν κόλπων, οἵτινες σχηματίζουν καλοὺς λιμένας, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ τοῦ Ἄσπεϋ, τῆς Ἁγίας Ἄννης, τοῦ Σίδνεϋ, τοῦ Λουΐσμπουργκ, τοῦ Γκάμπαρους καὶ τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἡ μεγάλη λίμνη Μπρὰ ντ' Ὄρ, ἡ ὁποία συγκοινωνεῖ ἐκ δύο ἄκρων μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ διωρύγων, χωρίζει τὴν νῆσον εἰς δύο μικροτέρας. Ἔχει ἔδαφος κυματοειδὲς καὶ κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ γλυκὺ καὶ ἕνεκα τούτου προσελκύει πολλοὺς περιηγητάς. Ἔχει ἄφθονα μεταλλεῖα, ἰδίως γαιανθράκων καὶ σιδήρου, καὶ λατομεῖα μαρμάρων. Ἡ ἁλιεία εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη. Ἡ νῆσος αὕτη εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς Γαλλίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Σαὶν Ζερμαὶν τῷ 1632, τῷ δὲ 1763 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Νέαν Σκωτίαν τῷ 1820. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

— **Καίπ-Τάουν** (Cape Town) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Ἀφρικῆς, πρωτεύουσα τῆς ἑνώσεως τῶν κρατῶν τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἀπέχει περὶ τὰ 11 χλμ. πρὸς Β τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Τραπέζης καὶ ἐπὶ πεδιάδος, τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ὁποίας κλείουν ἀμφιθεατρικῶς τὰ ὄρη Σίνιαλ, Λίον καὶ Ντέβιλ. Κάτ. 223.556, ἐξ ὧν 129.749 λευκοί. Εἶναι πόλις νέα, μὲ καλὴν ρυμοτομίαν, καὶ ἔχει ἱκανὰ ἐνδιαφέροντα κτίρια. Μεταξὺ τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ ἀγγλικὸς καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κτισθεὶς τῷ 1830, ἡ ὀλλανδικὴ ἐκκλησία (1727), ἡ μεγαλοπρεπὴς λουθηρανὴ (1780), ὁ καθολικὸς ναὸς (1851), ἡ βουλὴ (1806), τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον (1740), τὸ ἱστορικοφυσικὸν μουσεῖον, ἡ πινακοθήκη τῆς νοτιοαφρικανικῆς τέχνης, τὸ δημαρχεῖον, ἡ βιβλιοθήκη, ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ. Ἔχει ἐπίσης ζῳολογικὸν καὶ βοτανικὸν κῆπον, μελοδραματικὸν θέατρον, πανεπιστήμιον, μουσεῖα κ.τ.λ. Τὸ ἀστεροσκοπεῖον καὶ ὁ σταθμὸς τῶν μαγνητικῶν παρατηρήσεων εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τοῦ κόσμου. Εἶναι πόλις κυρίως ἐμπορική, εἰσάγουσα εἴδη πολυτελείας, βαμβακερὰ καὶ μεταξωτὰ ὑφάσματα, μεταλλουργικὰ εἴδη, γαιάνθρακας κτλ. καὶ ἐξάγουσα ἔρια, πτερὰ στρουθοκαμήλου, δέρματα καὶ ἀδάμαντας. Ἡ βιομηχανία εἶναι μετρίως ἀνεπτυγμένη, ἀντιπροσωπευομένη δι' ἐργοστασίων μηχανημάτων, κονσερβῶν κτλ. Ἔχει καλὸν λιμένα, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν ἐν τῇ ὁμοσπονδίᾳ. Ἡ Καίπ-Τάουν εἶναι πόλις ὠχυρωμένη καὶ συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ παρ' αὐτὴν κειμένου ναυστάθμου τοῦ Σίμονσμπεϋ. Εἶναι τέρμα τοῦ μεγάλου κεντρικοῦ ἀφρικανικοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἔχει τακτικὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας

Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1652, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ κατόπιν εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἐλλείψει λιμένος. Μετὰ τὴν κατασκευὴν τοιούτου ἡ πόλις ἀνεπτύχθη ταχέως. Τῷ 1806 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ἄγγλοι. Ἡ πρώτη βουλὴ συνῆλθε τῷ 1854. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀδαμαντωρυχείων τῷ 1867 ἡ πόλις προσέλαβε μεγίστην σημασίαν καὶ ἐπέκτασιν. Τῷ 1909 συνῆλθεν ἐν αὐτῇ ἡ ἐθνοσυνέλευσις, ἥτις ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τῆς ἑνώσεως τῆς μεσημβρινῆς ἀγγλικῆς Ἀφρικῆς. м. Δ. в.

— **Καίπ-Τζιραρντὼ** (Cape Girardeau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ὁμωνύμου κομιτείας τῆς πολιτείας Μισσουρὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐν αὐτῇ λειτουργεῖ τὸ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Βικεντίου. Κάτοικοι 10.252.

— **Καίπ-Φήαρ** (Cape Fear) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σμὶθ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βορείου Καρολίνας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

— **Καίπ-Φήαρ** (Cape Fear River) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς βορείου Καρολίνας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Χόου καὶ Ντηπ Ρίβερ. Εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς Φάγιετβιλ, εἰς μῆκος 192 χλμ. Ὁ συνολικὸς του ροῦς ἔχει μῆκος 360 χλμ. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Οὐΐλμιγκτον ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ.

— **Καίπ-Χένρυ** (Cape Henry) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς πολιτείας Βιργινίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ 37° Β πλάτους καὶ 76° Δ. μήκους.

— **Καίπ-Χένρυ** (Cape Henry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀϊτῆς (βλ. *Κάπ-Ἀϊτιέν*).

Καίπενικ (Köpenick) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον προσηρτημένον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Βερολίνου, ἀποτελοῦν τὸ 16ον τμῆμα αὐτοῦ. Κεῖται ἐπὶ νησῖδος, σχηματιζομένης διὰ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σπρέα καὶ Ντάμε. Κάτ. 35.000. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, χοιρομηρίων, βαφεῖα, μεταλλουργεῖα κτλ. Τῷ 1157 ὑπῆρξεν ἕδρα τοῦ Σλαύου πρίγκηπος Ἰάτσο. Τῷ 1238 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Μάϊσσεν καὶ τῷ 1239 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τοῦ μαργράβου τοῦ Βρανδεμβούργου. Ἀπετέλει ἄλλοτε αὐτοτελῆ πόλιν. м. Δ. в.

καίπερ· ἀντὶ καὶ *πέρ*· σύνδ. ἐναντιωματικός, συντάσσεται μόνον μετὰ μετοχῆς: «καίπερ χειμῶνος ὄντος, ἀπέπλευσε» μολονότι ἦτο χειμών, ἀπέπλευσεν.

Κάϊ-πίνγκ (Kai-Ping) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πὲ-τσὶ-λῆ, ΝΑ τῆς ὑποδιοικήσεως Φουγ-ζοέν. Πρὸ τινων ἐτῶν ἦτο μικρὸν χωρίον, ἀλλ' ἐξελίχθη ταχέως ἕνεκα τῶν παρ' αὐτὸ πλουσίων γαιανθρακοφόρων στρωμάτων. Πρὸς ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν συνεδέθη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Τιὲν-Τσὶν (1888). Ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐν Κίνᾳ. м. ν. Δ.

Καιπίων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Βαίτιος (Γουαδαλκιβὶρ), ἐγγὺς τοῦ λιμένος Μενεσθέως: «ἐνταῦθα δέ που καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Μενεσθέως ἐστὶ καὶ ὁ τοῦ Καιπίωνος ἵδρυται πύργος ἐπὶ πέτρας ἀμφικλύστου, θαυμασίως κατεσκευασμένος ὥσπερ ὁ Φάρος, τῆς τῶν πλοϊζομένων σωτηρίας χάριν» (*Στράβ.* Γ', β', 9). Ὁ περίφημος οὗτος φάρος, ἐγγὺς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε «τὸ τῆς Φωσφόρου Ἱερόν, ἣν καλοῦσι Λοῦκεμ δουβίαν», ἦτο ρωμαϊκός. «Ἡ Καιπίωνος ἀμφίκλυστος πέτρα» ταυτίζεται πρὸς τὴν παρὰ τὴν σύγχρονον Θιπιῶνα (Cipiona, πλάτ. 36°45' Β, μῆκ. 6°26' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2341: Entrance to Guadalkivir river) ἀμφίκλυστον πέτραν Sal-medina. Σ. Ε. Λ.

Καιπίων (Caepio). Ρωμαϊκὸς οἶκος πατρικίων, ἐξ Ἄλβας καταγόμενος, κλάδος τοῦ γένους τῶν Σερβιλίων.

— **Καιπίων *Κόϊντος-Σερβίλιος*** (Q. Servilius Caepio). Ἐπιφανὴς Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός. Τῷ 110 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ, θριαμβεύσας κατὰ τῶν Λουζιτανῶν, τῷ δὲ 106 π. Χ. ἀνελθὼν εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα συνήργησεν ὅπως τὰ καθήκοντα τοῦ δικαστοῦ περιέλθουν εἰς τὴν Σύγκλητον. Ἐγένετο ἔπαρχος τῆς Γαλατίας Ναρβωνησίας, συλήσας τοὺς περιφήμους θησαυροὺς τῆς Τολούζης, ἐγένετο δὲ αἴτιος μετὰ τοῦ ὑπάτου Μαλλίου τῆς πρωτοφανοῦς καταστροφῆς τῆς Ὀράγγης, καθ' ἣν ἐξ 120,000 ἀνδρῶν 10 μόνον ἐπέστρεψαν, ἐν οἷς ὁ ἀνθύπατος. —π.

Καίππεν, *Βλαδίμιρος*. Σύγχρονος μετεωρολόγος, ἀδελφὸς τοῦ Φρειδερίκου Καίππεν, γεννηθεὶς τῷ 1846 ἐν Ρωσίᾳ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰς τὰ πανεπιστήμια Πετρουπόλεως, Ἀϊδελβέργης καὶ Λειψίας, ἐχρημάτισε βοηθὸς εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς Πετρουπόλεως (1872—1873), ἀπὸ δὲ τοῦ 1875 διευθυντὴς τοῦ μετεωρολογικοῦ τμήματος τοῦ Κεντρικοῦ Ναυτικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γερμανίας. Αἱ πολυάριθμοι ἐργασίαι του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Julius Hann ἐκδιδόμενα παρ' αὐτοῦ: «Μετεωρολογικὸν περιοδικόν», «Χρονικὰ ὑδρογραφίας καὶ θαλασσίας μετεωρολογίας» καὶ «Ἀρχεῖον τοῦ θαλασσογραφικοῦ Σταθμοῦ», εἰς ἃ ἐπραγματεύθη περὶ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῶν βροχερῶν καὶ νεφελωδῶν ἡμερῶν, περὶ τῆς ἑνδεκαετοῦς περιόδου τῆς θερμοκρασίας, περὶ τῆς μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος κλπ. Συνέγραψε μόνος «Στοιχεῖα τῆς θαλασσίας μετεωρολογίας» (1889) καὶ «Τὰ Κλίματα τῆς Γῆς» (1923). Θ. Κ.

—Καίππεν, *Πέτρος*. Ρῶσος γεωγράφος, ἐθνογράφος καὶ ἀρχαιοδίφης (1793—1864). Κατέλαβε διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν Ρωσίᾳ, μέχρι τοῦ 1860 Ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως. Ἐξηρεύνησε γεωγραφικῶς, ἐθνογραφικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς μέγα μέρος τῆς Ρωσίας, τὰ δὲ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του ἐξέθεσεν εἰς πολυαρίθμους δημοσιεύσεις κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν, ὧν κυριώτεραι: «Περὶ τῶν πηγῶν τῆς φιλολογικῆς ἱστορίας τῆς Ρωσίας» (1818), «Ἡ βόρειος παραλία τοῦ Πόντου» (1822), «Βιβλιογραφικὰ φύλλα περὶ τοῦ ρωσικοῦ πολιτισμοῦ», «Ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τῆς Κριμαίας», «Ἀναλογίαι ἐμβαδοῦ καὶ πληθυσμοῦ τῆς Ρωσίας» (1859), «Αἱ γραφικώτεραι λίμναι καὶ ἐκβολαὶ ποταμῶν». Ἐξέδωκεν ἐπίσης χάρτην ἐθνογραφικὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἰς 4 φύλλα.

— **Καίππεν. *Φρειδερῖκος-Θεόδωρος*.** Ρῶσος φυσιοδίφης, υἱὸς τοῦ Πέτρου Καίππεν (1834—1907). Βιβλιοθηκάριος τῆς δημοσίας αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης Πετρουπόλεως, ἐπεδόθη ἔπειτα καὶ διεκρίθη εἰς μελέτας ἐντομολογίας καὶ δενδρολογίας. Ἔγραψε: «Τὰ βλαβερὰ ἔντομα τῆς Ρωσίας», «Γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν ξυλωδῶν δένδρων τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Καυκάσου» (1889, 2 τόμ.). Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τῆς «Ζῳολογικῆς Ρωσικῆς βιβλιοθήκης», περιεχούσης βιβλιογραφίαν τῶν ἔργων περὶ τῆς πανίσκης τῆς Ρωσίας.

Καὶπς (Capes), ***Βερνάρδος-Ἐδουάρδος*.** Ἄγγλος συγγραφεύς, γράψας περιπετειώδη ρωμαντικὰ διηγήματα. Ἡ «Λίμνη τοῦ Οἴνου» (1895) τὸν κατέστησε δημοφιλέστατον συγγραφέα. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Ἡ κυρία τοῦ Σκότους» (1899), «Τὸ Μυστικὸν τοῦ Λόφου» (1903), «Ἀπὸ πόρταν εἰς πόρταν» (1900), «Τὸ κορίτσι τῆς Ἰταλίας» (1905), «Ἱστορικαὶ σελίδες» (1910), «Τὸ σπίτι μὲ τὰς πολλὰς φωνάς» (1911), «Ἡ ἱστορία τῆς Φιφίνας» (1914). Ἀπέθανεν εἰς Οὐΐντσεστερ τῷ 1918

Καὶρ (Cœur), ***Ἰάκωβος*.** Γάλλος οἰκονομολόγος καὶ ἔμπορος, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Χίῳ τῷ 1456. Διετέλεσε ταμίας καὶ δανειστὴς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Ζ'. Ὡς ἔμπορος ἀνταγωνίσθη τοὺς Βενετοὺς ἐν Ἀνατολῇ, ἱδρύσας ὑπὲρ τὰ 300 πρακτορεῖα εἰς διαφόρους πόλεις καὶ νήσους αὐτῆς. Τὰ πλοῖα του διέσχιζον τὴν Μεσόγειον, ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του. Πλειστάκις ἀνέλαβε ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Κάρολον εἰς ἰδιαιτέρας ἀποστολάς. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν φθονούντων αὐτὸν πολυαρίθμων ἐχθρῶν του ὡς δολοφόνος τῆς Ἀ. Σορέλ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐσώθη μὲν τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πάπα, ἀλλ' ἡ περιουσία του ἐδημεύθη. Καταφυγὼν εἰς Ρώμην διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου Ε' ἀρχιναύαρχος τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐστάλη τῷ 1456 ἐπὶ κεφαλῆς στόλου πρὸς βοήθειαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κατὰ τῶν Τούρκων. Μ. Ν. Δ.

Καῒρ *Μπουρούν* *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς προέχον (πλάτ. 40°11'50" Β, μῆκ. 26°28'50", χάρτ. ἀγγλ. 204: Sea of Marmara), 3 μίλ. Ἀν. τοῦ φάρου τοῦ Ναγαρᾶ Καλεσσὶ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀβύδου. Πρὸ αὐτοῦ τὸ ἀβαθὲς ὑφαλοπλαίσιον *Ἁϊγιάννη*. Σ. Ε. Λ.

Κάϊρα *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια καὶ πόλις τῶν Ἰνδιῶν τῆς διοικήσεως τῆς Βομβάης. Ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα τῆς ἐκτάσεως τῆς περιφερείας καλλιεργοῦνται, παραγομένων κυρίως κέγχρου καὶ ὀρύζης. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ἐξάγει καπνὸν καὶ σιτηρά. Ἔχει ἔκτασιν 1.596 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 691.700 κατοίκων. Ἡ ὁμώνυμος πόλις ἔχει 7.400 κατοίκους.

Καϊρὰν *μαχαλὲ* *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δαφνοῦσα* (βλ. λ.).

Καίρατος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς *Κνωσοῦ* ἐκ τοῦ φοινικικοῦ Kart, διότι, φαίνεται, ὑπὸ Φοινίκων τὸ πρῶτον ᾠκίσθη. Ἐδόθη δὲ τὸ ὄνομα πρῶτον εἰς τὸν παρὰ τὴν Κνωσὸν ρέοντα ποταμίσκον *Καίρατον* (*Κατσαμπᾶν* σήμερον) καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν πόλιν (*Στράβ.* Χ, 476, 8). Κατά τινας ἐκ τοῦ Kart δι' ἀναγραμματισμοῦ ὠνομάσθη ἡ *Κρήτη*, διότι ἡ πόλις Καίρατος ὑπῆρξε διάσημος ἐπὶ πλούτῳ καὶ ἀκμῇ, δι' ὃ καὶ ἐπεβλήθη τὸ ὄνομά της εἰς ὅλην τὴν νῆσον (βλ. *Κνωσός*). Ε. Γ.

Καῖρε, ἢ ***Καιρέα, Καιρή, Καίρητα*** (λατ. Coere, Cares, Caereta ἐτρουσκ. Cisra) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σπουδαιοτάτη ἑλληνικὴ πόλις τῆς Ἐτρουρίας, πρότερον ὀνομαζομένη *Ἀγύλλα*, παρὰ τὴν πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος ἀκτὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Vaccina. Ἡ κτίσις της ἀνάγεται εἰς τοὺς Πελασγούς, ἐμυθολογεῖτο δὲ πόλεμος τῶν Ἀγυλλαίων πρὸς τοὺς συντρόφους τοῦ Αἰνείου Ὁ Ἡρόδοτος μνημονεύει σχέσεις τῆς Ἀγύλλης μετὰ τῶν Δελφῶν, μετ' οὐ πολὺ ὅμως κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων, περιελθοῦσα εἰς τὴν Ἐτρουσκικὴν δωδεκάπολιν καὶ μετονομασθεῖσα. Διεδραμάτισεν ἡ Καιρέα σπουδαῖον ρόλον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ρωμαίων βασιλέων, ἦτο δὲ καταφύγιον τῶν ἐκ Ρώμης ἐκβληθέντων Ταρκυνίων. Ἐν Καιρέᾳ τῷ 390 π. Χ., κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν εἰς Ἰταλίαν, μετεφέρθησαν αἱ Ἑστιάδες καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ρώμης, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους συνήφθη συνθήκη φιλίας τῶν δύο πόλεων. Ἀπὸ τοῦ 353 π. Χ. βοηθήσασα τοὺς Ταρκυνιακοὺς κατὰ τῆς Ρώμης, περιέπεσεν εἰς παρακμὴν καὶ ἐγένετο δευτερεύουσα κωμόπολις. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀννίβα παρέσχε βοηθείας εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στόλον, ἀνιδρύθη δὲ ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου. Κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα εἶναι ἕδρα ἐπισκοπῆς (episcopus Cerrensis), μετασχοῦσα τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου (499), κατὰ δὲ τὸν ΙΓ' αἰῶνα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἔκτισεν ἔναντι τῆς παλαιᾶς πόλεως (νῦν *Τσερβέτερι*=παλαιὰ Καιρέα), τὸ *Τσέρε νόβουμ* (νῦν *Τσέρι*) παρὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Φόσσο Σανγκουινάρια. Ἐκ τῶν αὐτόθι γενομένων ἀνασκαφῶν (1836, 1864, 1874, 1877) προέκυψεν ὀκτάπυλος περίβολος, θέατρον, νεκρόπολις ἐπὶ τοῦ λόφου Λὰ Μπαντιτάτσια, οἱ οἰκογενειακοὶ τάφοι τῶν Ταρκυνίων καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἐτρουσκικῶν οἴκων κ. ἄ. εὑρήματα, ἀποκείμενα ἐν τῷ Γρηγοριανῷ Μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ. [Πρβλ. *Dennis*, Cities and cemetries of Etruria, Β' ἐκδ. 226—284.] Π. Ν. Π.

καιρετανός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἐκ τῆς πόλεως *Καιρέας* (βλ. λ.) προερχόμενος: «καιρετανὰ ἀγγεῖα».

— **καιρεταναὶ *ὑδρίαι*.** Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα (ὑδρίαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀμφορεῖς καὶ κρατῆρες), τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν, τὸ πρῶτον, εἰς τὸ Cerveteri τῆς Ἰταλίας (τὴν ἀρχαίαν *Καιρέαν*). Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ἀποτελοῦσι δὲ κατηγορίαν, κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ὁποίας εἶναι τὸ ὥριμον τῶν σχημάτων καὶ ἰδίως ἡ πολυχρωμία καὶ ἡ ζωηρὰ παράστασις τῆς ἀγγειογραφίας. Ὁ Καιρετανὸς ἀγγειογράφος μεταχειρίζεται ἀφθόνως τὰ χρώματα, χρωματίζων τὰ ἀνδρικὰ σώματα πότε μέλανα, πότε βαθέως ἐρυθρά, πότε ἀνοικτοκίτρινα, πότε λευκά, καὶ ποικίλλων ἀναλόγως τὴν κόμην καὶ τὰ ἐνδύματα, ἀρέσκεται δὲ ἰδιαζόντως νὰ ζωγραφίζῃ χιουμουριστικὰ θέματα, ἰδίως ἐκ τῆς ζωῆς τῶν Σατύρων, τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους, καὶ τοῦ μεθύσου καὶ χωλοῦ Ἡφαίστου. Ἀξιοσημείωτα παραδείγματα πρὸς τοῦτο παρέχουσιν ἡμῖν ἡ καιρετανὴ ὑδρία τοῦ Βουσίριδος ἐν τῷ βιοτεχνικῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης καὶ ἡ καιρετανὴ ὑδρία τοῦ Εὐρυσθέως ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Ἡ ἐντελὴς μελανόμορφος τεχνικὴ τῶν ἀγγείων τούτων, ἡ πολυχρωμία καὶ τὰ θέματα, ἰδιάζοντα γνωρίσματα τῆς Ἰωνικῆς ἀγγειογραφίας, ἔτι δὲ καὶ

Digitized by Google

ἡ διακοσμητικὴ τῶν λαιμῶν καὶ τῶν βάσεων τῶν καιρετανῶν ὑδριῶν μὲ φύλλα λωτοῦ, μὲ ρόδακας, μὲ σπειροειδεῖς σταυρούς, μὲ κλάδους μυρσίνης καὶ μὲ τὸν κόσμον τῶν θηρίων (ἐλάφων, λεόντων,

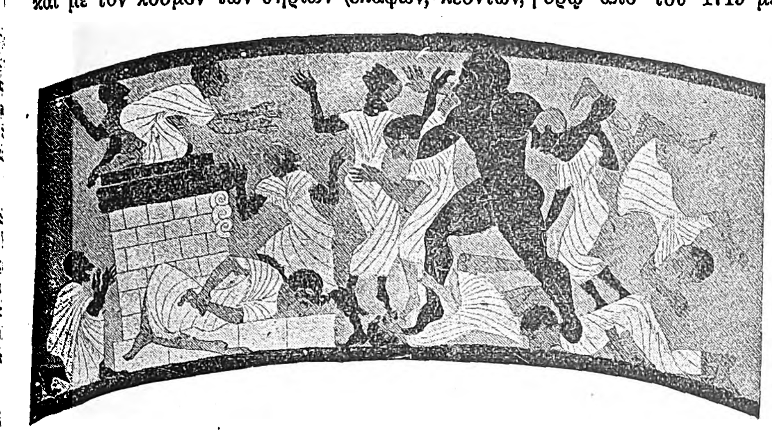

Ὁ Ἡρακλῆς φονεύων τὸν Βούσιριν καὶ τοὺς ἀκολούθους του.
[Μουσεῖον Βιέννης.]

γρυπῶν, πτερωτῶν ἵππων καὶ πτερωτῶν ταύρων), μὲ τὰ ὁποῖα ἀρέσκεται ἡ ἰωνικὴ ἀγγειογραφία νὰ ἐξαίρῃ τὰ προϊόντά της, πάντα ταῦτα δὲν ἀποκλείουν τὴν πιθανότητα ὅτι ταῦτα μετεδόθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν παρ' Ἰώνων, οἵτινες, συνεπείᾳ τῆς περσικῆς κατακτήσεως τῆς Ἰωνίας, κατὸ

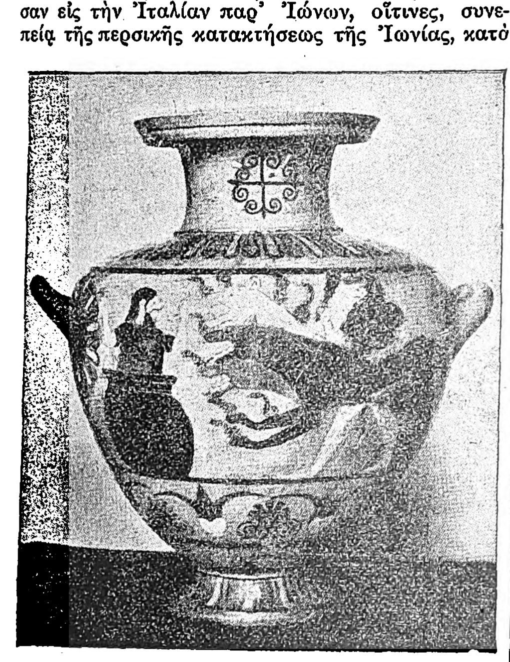

Ὁ Ἡρακλῆς φέρει εἰς τὸν Εὐρυσθέα τὸν Κέρβερον.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

τὸ 545 π. Χ., εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν Μικρασίαν, καί, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Φωκαέων, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀκτάς. Β. Δ. Θ.

καΐρης (ὁ)· ἰδιωμ. ὁ φιλάργυρος, ὁ τσιγκούνης.

Καΐρης. Ὄνομα ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῆς νήσου Ἄνδρου, ἧς πολλὰ μέλη διεκρίθησαν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀνεδείχθησαν ἓξ ἀρχιερεῖς, οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἄνδρου *Διονύσιος Καΐρης ὁ Α'* (1719—1748) καὶ *Διονύσιος Καΐρης ὁ Β'* (1775—1799), ὁ μητροπολίτης Δράμας *Ἀθανάσιος Καΐρης* (1800—1830), ὁ μητροπολίτης Προύσης *Νικόδημος Καΐρης* († 1837), ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τήνου *Νεῖλος Καΐρης* (1790—1798) καὶ ὁ ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως *Παγκράτιος Ἰω. Καΐρης* († 1857), εἷς βοεβόδας, ὁ *Μιχαὴλ Λεονάρδου Καΐρης*, αὐτοκαλούμενος *Πανάρχης*, ἓξ κοτζαμπάσηδες, οἱ *Λορέντζος Μιχ. Καΐρης*, ὅστις ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν κοτζάμπασης Ἄνδρου, συνεχῶς δὲ ὑπῆρξε τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1791, *Βασίλειος Μιχαὴλ Καΐρης* (1808), *Μιχαὴλ Νικ. Καΐρης* (1809), *Μιχαὴλ Δ. Καΐρης Ὀρφανός*, ὅστις ἐξελέγη μὲν ἀλλὰ δὲν ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, *Μιχαὴλ Βασιλείου Καΐρης* (1819 καὶ 1820) καὶ *Μιχαὴλ Λορέντζου Καΐρης*, ὅστις δὲν παρέμεινε κοτζάμπασης παρὰ ἐπί τινας μόνον μῆνας, ἐπελθούσης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐπίσης ἐκ τῆς οἰκογενείας Καΐρη ἐξελέγησαν κατὰ διαφόρους περιόδους πληρεξούσιοι καὶ βουλευταὶ Ἄνδρου οἱ: *Θεόφιλος Καΐρης, Μιχαὴλ Λ. Καΐρης, Γεώργιος Ν. Καΐρης, Νικόλαος Π. Καΐρης, Λορέντζος Μ. Καΐρης, Μιχαὴλ Δ. Καΐρης Ὀρφανὸς* καὶ *Δημοσθένης Ν. Καΐρης*. Δήμαρχοι δὲ οἱ: *Μιχαὴλ Π. Καΐρης, Μιχαὴλ Λ. Καΐρης, Μιχαὴλ Δ. Καΐρης Δημητριάδης, Λορέντζος Μ. Καΐρης, Δημήτριος Μ. Καΐρης Δημητριάδης, Γεώργιος Ν. Καΐρης, Νικόλαος Π. Καΐρης, Θεόδωρος Π. Καΐρης* καὶ *Περικλῆς Γ. Καΐρης*. Ὁ οἶκος Καΐρη προϊόντος τοῦ χρόνου ἀπεσχίσθη εἰς πολλοὺς κλάδους, ξένους σήμερον πρὸς ἀλλήλους.
Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Καΐρης**, ***Διονύσιος Μ. ὁ Α'***. Ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου. Τελευταῖος υἱὸς τοῦ βοεβόδα Ἄνδρου Μιχαὴλ Λεονάρδου Καΐρη, ἀρχιεράτευσεν ἐν Ἄνδρῳ ἀπὸ τοῦ 1719 μέχρι τοῦ 1748. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ τελεία παρακμὴ τῆς ἐν Ἄνδρῳ λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν προσχώρησις πάντων σχεδὸν τῶν ἐν Ἄνδρῳ Δυτικῶν. [Πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Διονύσιος Καΐρης ὁ Α', ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου (1719—1748) (Ἀθῆναι 1924) καὶ ἐν περιοδ. «Θεολογίᾳ», τ. Β', σ. 65—88.] Δ. Π. Π.

— **Καΐρης**, ***Διονύσιος Λορέντζου ὁ Β'***. Ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου. Ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἄνδρου Διονυσίου Μιχαὴλ Καΐρη τοῦ Α', ἦτο κληρικὸς λόγιος, σπουδάσας ἐν τῇ περιωνύμῳ σχολῇ τῆς Πάτμου, συντελέσας δὲ κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας ἐν Ἄνδρῳ. Αὐτὸς ἀνήγειρε τὸ ἐν Μεσαρίᾳ τῆς Ἄνδρου παλαιὸν σχολεῖον, σῳζόμενον μέχρι τοῦ νῦν, καὶ ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν αὐτῷ. Ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου τῷ 1775, ἀπέθανε δὲ τῷ 1799.

— **Καΐρη**, ***Εὐανθία***. Μία τῶν διαπρεπεστέρων γυναικείων μορφῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Θυγάτηρ τοῦ Νικολάου Καΐρη καὶ τῆς Ἀσημίνας Καμπανάκη, ἐγεννήθη ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1799. Ἐκπαιδευθεῖσα ἐν Κυδωνίαις ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της Θεοφίλου, ἔτυχεν ἀρτίας μορφώσεως, τελείως γινώσκουσα τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ ἀνώτερα μαθηματικά. Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς διετήρει μετ' αὐτῆς συχνὴν ἀλληλογραφίαν, ὁ δ' ἐν ἔτει 1817 ἐπισκεφθεὶς τὰς Κυδωνίας καὶ προσωπικῶς γνωρίσας τὴν Εὐανθίαν Ἀμβρόσιος Φιρμῖνος Διδότος διὰ μακρῶν πλέκει τὸ ἐγκώμιον αὐτῆς καὶ ἐξαίρει τὴν ὑπέροχον μόρφωσίν της. Ἓν ἔτος πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἐπελθούσης καταστροφῆς τῶν Κυδωνιῶν, ἡ Εὐανθία Καΐρη μετέφρασε κατὰ προτροπὴν τοῦ Κοραῆ τὸ σύγγραμμα τοῦ Βουΐλλου «Συμβουλαὶ πρὸς τὴν θυγατέρα μου» καὶ ἐξετύπωσεν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῆς σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν τῷ 1820, μετὰ μακρῶν προλεγομένων, ἐν οἷς προτρέπει τὰς Ἑλληνίδας πρὸς παιδείαν καὶ ἀρετήν. Ἐπίσης μετέφρασε καὶ τὸ περὶ ἀνατροφῆς τῶν νεανίδων ἔργον τοῦ Φενελῶνος, ὅπερ ὅμως δὲν ἐξεδόθη παρὰ τὰς πρὸς δημοσίευσιν αὐτοῦ παροτρύνσεις τοῦ Κοραῆ. Μετεγλώττισεν ὡσαύτως καὶ τὸ «Ἐγκώμιον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου», ἔργον τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ διασήμου ρήτορος Ἀ. Λ. Τομᾶ, καὶ πρὸς τούτοις ἐφιλοπόνησε πολλοῦ λόγου ἄξιον συγγραμμάτιον, ἐπιγραφόμενον «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», συνιστάμενον δὲ εἰς βιογραφίας ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων αἱ προτομαί, καλλιτεχνικῶς χαλκογραφημέναι, ἐφέροντο ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστης βιογραφίας. Τὸ ὕφος τοῦ πονήματος τούτου εἶναι λίαν νευρῶδες, γλαφυρὸν καὶ εὔληπτον. Συνέταξε δὲ ἡ Καΐρη ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ καὶ τὴν περίφημον καὶ μεγίστην αἴσθησιν ἐμποιήσασαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1825, ἀπευθυνομένην ἐκ μέρους τῶν Ἑλληνίδων πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ φιλελληνίδας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς Εὐανθίας Καΐρη εἶναι τὸ τρίπρακτον δρᾶμά της «Νικήρατος», ὅπερ ἔγραψε τῷ 1826, εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὑπόθεσιν ἀκριβῶς ἔχον τὴν πτῶσιν τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως. Τὸ δρᾶμα τοῦτο μετέφρασε τῷ 1841 εἰς λαμπροὺς ἰταλικοὺς στίχους ὁ ἐξ Ἀγκῶνος Ἰταλὸς λόγιος Σεβηριανὸς Φογάτσης. Ἀνεβιβάσθη δ' ὁ «Νικήρατος» κατ' ἐπανάληψιν καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸ τότε ἀκμάζον θέατρον τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἀπέθανεν ἡ Εὐανθία Καΐρη ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1866.
[Πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Εὐανθία Καΐρη (1799—1866), (Ἀθῆναι 1929).] Δ. Π. Π.

— **Καΐρης**, ***Θεόφιλος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἄνδρῳ τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1784 ἐξ οἰκογενείας ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων τῆς νήσου. *Θωμᾶς* (Τωμάζος) ἦτο τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τοῦ Θεοφίλου, σχόντος τρεῖς ἄλλους πρεσβυτέρους ἀδελφούς, τὸν Εὐγένιον, τὸν Ἰωάσαφ καὶ τὸν Δημήτριον, καὶ ἰσαρίθμους ἀδελφάς, τὴν Μαρίαν, τὴν Λασκαρὼ καὶ τὴν Εὐανθίαν. Ὁ πατήρ του Νικόλαος διεκρίνετο διὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν, τὸν ἀπαραποίητον χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐθυκρισίαν, ἡ δὲ μήτηρ του Ἀσημίνα Καμπανάκη, τύπος ἀληθοῦς ἀριστοκράτιδος, ἐθαυμάζετο διὰ τὸ ἀνεπιτήδευτον κάλλος, τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους καὶ τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς. Κηδεμὼν καὶ προστάτης τοῦ Καΐρη ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἅτε ἐνωρὶς ἀπορφανισθέντος ἐκ πατρὸς καὶ ἀνάδοχος ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπῆρξεν ὁ ἀδελφὸς τῆς μητρός του ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος Καμπανάκης, ὅστις ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐχρημάτισεν ἔξαρχος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Καΐρης ἐδιδάχθη ἐν Ἄνδρῳ, ἀλλὰ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του μετέβη πρὸς περαιτέρω ἐκπαίδευσιν εἰς Κυδωνίας παρὰ τῷ θείῳ του Σωφρονίῳ. Ἐν Κυδωνίαις ἐδιδάχθη ὑπὸ μὲν τὸν Γρηγόριον Σαράφην φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ὑπὸ δὲ Βενιαμὶν τὸν Λέσβιον μαθηματικὰ καὶ στοιχεῖα φυσικῶν ἐπιστημῶν. Μετέβη δὲ κατόπιν εἰς Πάτμον καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐκεῖ τότε ἀκμάζουσαν ὑπὸ Δανιὴλ τὸν Κεραμέα σχολήν. Ἐκ Πάτμου δὲν ὤκνησε νὰ μεταβῇ καὶ εἰς Χίον, ἀκροασθεὶς ἐκεῖ τῆς διδασκαλίας Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ Δωροθέου τοῦ Πρωΐου. Γενόμενος μοναχὸς τῷ 1801, μόλις δεκαοκταετής, μετωνομάσθη *Θεόφιλος*. Ἀναλώμασι τοῦ θείου του Σωφρονίου καὶ τῇ συναρωγῇ τῶν Κυδωνιέων μετέβη εἰς Εὐρώπην, φοιτήσας μέχρι τοῦ 1807 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης καὶ ἐγκύψας κυρίως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Ἐκ Πίζης μετέβη εἰς Παρισίους, παραμείνας αὐτόθι ἐπὶ τετραετίαν περίπου, μέχρι τοῦ 1810, ἐν μέσῳ τῆς ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως παραχθείσης πνευματικῆς κινήσεως. Ἐν Παρισίοις ὁ Καΐρης ἐνέκυψεν ἰδίως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ συνεδέθη πρὸς τοῖς ἄλλοις στενῶς καὶ μὲ τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν. Ἐν Παρισίοις εὑρισκόμενος ὁ Καΐρης ᾐσθάνθη πιθανώτατα τὸν πρῶτον εἰς τὰς χριστιανικὰς πεποιθήσεις του κλονισμόν. Ἀλλ' ὅ,τι κυρίως ἐχαρακτήριζεν αὐτὸν τότε, ἐπανακάμπτοντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἦτο ὁ ἔνθερμος ζῆλος ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ὁ Καΐρης τὸ πρῶτον μὲν ἐδίδαξεν ἐν Σμύρνῃ, ἀνατεθείσης εἰς αὐτὸν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1811 τῆς διευθύνσεως τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐξετέλει δὲ συγχρόνως καὶ καθήκοντα ἱεροκήρυκος. Ἀλλ' ἐν Σμύρνῃ δὲν ἐδίδαξεν ἢ ἓν περίπου ἔτος. Μεθ' ὃ μεταβὰς εἰς Κυδωνίας, μετὰ ἐπιμόνους προσκλήσεις τῶν Κυδωνιέων, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1812 διδάσκων τακτικῶς εἰς τὴν περιώνυμον τῶν Κυδωνιῶν σχολήν, τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν. Ἡ φυσικὴ εὐγλωττία του, ὁ ἀφελὴς καὶ πειστικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἐδίδασκεν, ἡ πληθὺς τῶν ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας παραδειγμάτων, ἅτινα παρενέβαλλεν εἰς τὴν διδασκαλίαν του, ὁ αὐστηρός, ἀνυπόκριτος καὶ ἀνεπίδεικτος βίος του, ὁ ἔνθερμος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ζῆλός του προσέδωκαν ἀμέσως εἰς τὴν σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν νέαν αἴγλην καὶ κατέστησαν αὐτὴν τῶν φώτων ἑστίαν, εἰς ἣν συνέρρεον πολλαχόθεν τῆς Ἀνατολῆς πληθὺς μαθητῶν καὶ θαυμαστῶν. Συγχρόνως ὁ Καΐρης δὲν ἠμέλει νὰ διατηρῇ ἀλληλογραφίαν καὶ μετὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει σοφῶν, τῶν δυναμένων εἴτε νὰ φωτίσωσι τὴν Εὐρώπην περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἑλλάδος, εἴτε νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς, εἴτε τέλος νὰ δώσωσι συμβουλὰς περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς καὶ τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ της. Εἰς τοὺς Ἕλληνας φίλους θαυμαστὰς τοῦ Καΐρη προσετίθεντο ἤδη καὶ ξένοι, ἑλκυόμενοι εἰς Κυδωνίας ὑπὸ τῆς φήμης τοῦ ὀνόματός του. Μεταξὺ τούτων ὑπῆρξε καὶ ὁ γνωστὸς φιλέλλην Ἀμβρόσιος Φιρμῖνος Διδότος, ὁ μεταφραστὴς τῶν «Ὠδῶν» τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ συγγραφεὺς σπουδαίων ἔργων, ὅστις κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1817 μετέβη εἰς Κυδωνίας καὶ κατετάχθη μαθητὴς εἰς τὴν σχολήν της, ὅπως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διατρίβων ἐκμάθῃ τελειότερον τὴν Ἑλληνικήν, ἣν καὶ πρότερον ἐγίνωσκε. Κατὰ τὸ 1818 ὁ Καΐρης μετέβη ἐκ Κυδωνιῶν εἰς Ἅγιον Ὄρος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐκεῖ ἐν ἐξορίᾳ διατελοῦντος οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ἀλλὰ τὸ γραφὲν ὅτι ὁ Καΐρης ἐχειροτονήθη τότε ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Ε' ἱερεὺς δὲν εἶναι ἀκριβές. Ὁ Καΐρης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς πολὺ βραδύτερον, ἐν Σύρῳ, ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μυρρίνης καὶ ὕστερον Ἄνδρου Σωφρονίου. Ἐπανακάμψας ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐξηκολούθησε διδάσκων ἐν Κυδωνίαις καὶ δι' εὐρυτάτης ἀλληλογραφίας ἐπικοινωνῶν πρὸς πάντα τὰ ἑλληνικὰ κέντρα καὶ πρὸς πάντας τοὺς κορυφαίους λογίους, Ἕλληνάς τε καὶ ξένους. Ἡ πρὸς τὸν Κοραῆν μάλιστα ἀλληλογραφία του προσελάμβανε καὶ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, διότι ἐπελύοντο δι' αὐτῆς καὶ διάφορα ἀρχαιολογικὰ ζητήματα. Μεμυημένος εἰς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τοῦ 1819 καὶ γινώσκων τὴν ἐπικειμένην ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφερεν ἐκ Κυδωνιῶν εἰς Ἄνδρον τὴν γηραιὰν μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφήν του Εὐανθίαν. Διερχόμενος ἐκ Ψαρῶν ἐξεφώνησεν ἐνθουσιώδη λόγον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀναφλέξαντα τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ψαριανῶν. Ἅμα τῇ ἐκ Ψαρῶν ἀφίξει του ὕψωσε πρῶτος ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του Ἄνδρῳ τὴν 10 Μαΐου 1821 τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ἐπεσκέφθη δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καί τινας ἄλλας νήσους. Μεθ' ὃ δραμὼν εἰς τὰ ἐν Πελοποννήσῳ στρατόπεδα καὶ πολλὰς ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπιβολῆς κατασιγάσας διαιρέσεις καὶ ἀλληλομαχίας,

Digitized by Google

ἔλαβε σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν εἰς Ὄλυμπον ὑπὸ τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Ὑψηλάντου Σάλαν ἐκστρατείαν, καθ' ἣν ἐξόχως διεκρίθη ὁ προορατικὸς καὶ διοικητικὸς ἅμα νοῦς τοῦ Καΐρη, ἀναπληροῦντος τὸν γενναῖον μέν, ἀλλ' ἄκριτον καὶ ἀνίκανον ἀρχηγόν· καιρίως δ' ὁ Καΐρης ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὡς ἐκ θαύματος διασωθείς. Ἅμα ἐπουλωθέντων τῶν τραυμάτων του καὶ πρὶν ἢ τελείως ἀποθεραπευθῇ, ἀνέλαβε τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι προσφυγόντων Κυδωνιέων, μεθ' ὃ συνεχῶς καὶ ἐν ἀπουσίᾳ του ἐκλεγόμενος πληρεξούσιος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Ἄνδρου ἀντεπροσώπευσε ταύτην ἑξάκις εἰς τὰς κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐθνικὰς συνελεύσεις καὶ βουλάς, σπουδαίας προσενεγκὼν ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔθνος καὶ γενόμενος ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Ἄστρους. Κατὰ τὴν ἐνσκήψασαν τῷ 1824 ἐν Ναυπλίῳ τρομερὰν ἐπιδημίαν τοῦ τύφου, ἀπέσπασε τὸν γενικὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν μοναδικὴν αὐταπάρνησιν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἐγκαταλειπομένων πασχόντων ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τῆς ζωῆς του. Ξένος διατελέσας πρὸς τὰς πολιτικὰς διαμάχας, ἐν μέσῳ τῶν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως προκυψασῶν ἀναποφεύκτων ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, ὁ Καΐρης ἠξιοῦτο τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ τῆς συμπαθείας πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Ὁρισθεὶς καθ' ὁμόφωνον ὑπόδειξιν νὰ χαιρετήσῃ διὰ λόγου τὸν ἀφιχθέντα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰ. Α. Καποδίστριαν, κατέπληξε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀκροατὰς διὰ τῆς εὐφραδείας καὶ τῆς παρρησίας του. Μέχρις ὕψους προφητείας ἀνέρχεται εἰς τὸν αὐτοσχέδιον τοῦτον λόγον τοῦ Καΐρη τὸ ἀδιάπλαστον κάλλος τῶν εὐγλώττων καὶ ἐν ταὐτῷ σοφῶν παραινέσεων. Τῷ 1828 κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰωνᾶ Κἰγγ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας, ὅπως διδάξῃ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυόμενον δι' ἀμερικανικῶν χρημάτων κολλέγιον, ἠρνήθη, καίτοι προσεφέρετο εἰς αὐτὸν σημαντικὸς μισθός. Ἐπρόβαλε δ' ὡς λόγον τῆς ἀρνήσεώς του ὅτι ἐσκόπευε νὰ συστήσῃ ἐν Ἄνδρῳ σχολεῖον διὰ τὰ ὀρφανά. Καὶ πράγματι ἀπὸ τοῦ 1826 εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἐν Ἄνδρῳ ὀρφανοτροφείου χάριν τῶν τέκνων τῶν πεσόντων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνα. Πρὸς πληρεστέραν δ' ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του, ὑπὲρ οὗ ὅ τε κυβερνήτης Καποδίστριας καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνστάντιος Α' ὁ ἀπὸ Σιναίου ἐπέδειξαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, ὁ Καΐρης περιῆλθε πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Αὐστρίαν, Ρωσίαν, Μολδοβλαχίαν καὶ Τουρκίαν, συλλέγων ἐράνους, βιβλία καὶ ὄργανα διδακτικὰ καὶ ἐκδίδων ἐντύπους καταλόγους τῶν συνεισφορῶν διά τε τῆς ἐπισήμου «Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος» καὶ δι' ἰδιαιτέρων φυλλαδίων.

Ὁ βασιλεὺς Ὄθων θέλων νὰ τὸν τιμήσῃ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τῷ 1835 τὸν σπανίως τότε απονεμόμενον χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, ἐνῷ εἰς τοὺς ἄλλους τοῦ ἔθνους σοφούς, τὸν Νεόφυτον Δούκαν, τὸν Γεώργιον Γεννάδιον καὶ τὸν Γρηγόριον Κωνσταντᾶν εἶχεν ἀπονεμηθῆ μόνον ὁ ἀργυροῦς. Ἀλλ' ὁ Καΐρης διὰ χαρακτηριστικῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολῆς του ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸ παράσημον, ὅπως ἠρνήθη καὶ τὸν γενόμενον τῷ 1837 διορισμόν του ὡς καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον. Ἐκ τῶν ἀρνήσεων δὲ τούτων τοῦ Καΐρη ἐσημείωσεν ὁ παλαιὸς φίλος του καὶ κατόπιν ἀμείλικτος πολέμιος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὅτι ὁ Καΐρης «ἐφαίνετο σφόδρα δημοκρατικός», προσθέτων, ὅτι «τ' ἄλλα πάντα ἦν οὗτος κήρυξ τῆς εὐσεβείας καὶ τὰ ἤθη χρηστὸς καὶ φιλάδελφος καὶ τὸν βίον ἀμίμητος καὶ ἀσκητικός». Ὁμολογεῖ δὲ πρὸς τούτοις ὁ Οἰκονόμος, παρὰ τὴν πρὸς τὸν Καΐρην ἐχθρότητα, ὅτι οὗτος «καὶ τοῦ ἀγῶνος μετέσχε, καὶ τῶν βουλῶν, καὶ τῶν συνελεύσεων τῶν ἐθνικῶν, καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἐδίδασκε, καὶ τοῖς στρατευομένοις ἐνίοτε παρηκολούθει· ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας «τηλεπόρους ἀνέτλη πόνους», παρεισδύων καὶ εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς πολεμούσης Ἑλλάδος γείτονας χώρας καὶ ὑποκινῶν πρὸς ἐπανάστασιν κἀκείνους τοὺς λαούς, ἀόπλους ἤδη ὄντας καὶ ὑπὸ τῶν διερχομένων τουρκικῶν στρατιῶν συντετριμμένους».

Ἡ λειτουργία τῆς ἐν Ἄνδρῳ Καϊρείου σχολῆς ἤρχισε τακτικῶς ἀπὸ τῆς 9 Φεβρουαρίου 1836 καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1839 συμπεριλαμβανομένου. Εἶχε δ' ἐγκαταστήσει εἰς τὴν σχολὴν ὁ ἱδρυτής της καὶ πλῆρες τυπογραφεῖον, ἀποσταλὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐν Λονδίνῳ Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα συμβεβηκότα δὲν ἐπρόφθασε νὰ λειτουργήσῃ. Δὲν συνέρρεον δ' εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Καΐρη μόνον ὀρφανοὶ παῖδες, ἀλλὰ καὶ πλούσιοι ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν κατὰ ἑκατοντάδας, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ὄχι μόνον μικροὶ παῖδες, ἀλλὰ καὶ ἐνήλικες, λαϊκοί τε καὶ κληρικοί. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι, περὶ τοὺς ἑξακοσίους, κατὰ ὁμίλους ἐνοικίαζον δωμάτια ἢ καὶ μικρὰς τινας οἰκίας εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἄνδρου, παρασκευάζοντος ἐναλλὰξ ἑκάστου ἐξ αὐτῶν τὸ ἅπαξ τῆς ἡμέρας λαμβανόμενον συσσίτιον· τοὺς ἀπορωτέρους ὅμως διέτρεφε δωρεὰν φιλοστόργως ὁ Καΐρης ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ του. Ὄχι δὲ μόνον ἄρρενες μαθηταί, ἀλλὰ καὶ μαθήτριαι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος συνέτρεχον εἰς Ἄνδρον διὰ νὰ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς τὴν σχολήν, ἀναδειχθεῖσαν ὑπερτέραν τῆς πρό τινων ἐτῶν διὰ τοῦ ζήλου καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἰδίου Καΐρη ἀκμασάσης σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν. Ἐν μέσῳ τῆς διαμάχης περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾗ μετὰ πολλῆς πικρίας ἀντηγωνίζοντο οἱ παλαιοὶ τοῦ Καΐρη φίλοι Οἰκονόμος καὶ Φαρμακίδης, ἡ Καΐρειος σχολὴ τῆς Ἄνδρου ἀπετέλει παρήγορον καὶ φωτεινὴν ἑστίαν πνευματικῆς κινήσεως. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἔσπευδον εἰς Ἄνδρον παμπληθεῖς σπουδασταί, διψῶντες νὰ ἐνωτισθῶσι τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ.

Τὸ ἐκπαιδευτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν ἵδρυμα τοῦ Καΐρη προεκάλει μεγάλην τὴν προσοχὴν καὶ ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συμπάθειαν ὄχι μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ξένου διανοουμένου κόσμου. Ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς Ἐρνέστος Κούρτιος ἐλθὼν εἰς Ἄν-

Θεόφιλος Καΐρης.

δρον τῷ 1838, ἐπίτηδες ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν Καΐρειον σχολήν, ἐξαίρει ταύτην δι' ἐκφράσεων τιμητικωτάτων. Ὁ δὲ Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Βόννῃ πανεπιστημίου Χριστιανὸς Αὔγουστος Βράνδις, ὅστις εἶχε κληθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως διευθύνῃ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ νεοπαγοῦς βασιλείου, ἀποσταλεὶς εἰς Ἄνδρον ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Καΐρη, ἀπέμεινεν ἐνεὸς ἐκ τῆς κατακηλούσης τὰς ἀκοὰς καὶ σαγηνευούσης τὰς καρδίας εὐγλωττίας τοῦ Καΐρη. Ὁ Καΐρης, λέγει ὁ Βράνδις, θεωρούμενος ὁ ἐναρετώτερος τῶν Ἑλλήνων, ὠνομάζετο κοινῶς νέος Σωκράτης, ὁ δὲ λησμονηθεὶς ἔρως πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν παιδείαν ἐδικαιολόγει πλήρως τὴν παρομοίωσιν ταύτην πρὸς τὸν ἀρχαῖον σοφόν. Περὶ δὲ τῆς Καϊρείου σχολῆς γράφει ὁ Βράνδις, ὅτι αὕτη ἤσκει μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν διέγερσιν τοῦ πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὰς ἐπιστήμας ζήλου. Εἶναι ἐν τούτοις βέβαιον, ὅτι, μεθ' ὅλα ταῦτα, ὁ Βράνδις ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας εἶπεν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι, ἐὰν ἐπὶ μίαν ἀκόμη τριετίαν διδάξῃ ὁ Καΐρης, ὁ βασιλεὺς Ὄθων θὰ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸν συντηρητικὸν Γερμανὸν σοφὸν τὸ φιλελεύθερον καὶ νεωτεριστικὸν πνεῦμα τοῦ Καΐρη.

Ἡ σχολὴ περιελάμβανε τριετεῖς σπουδάς, πάντα δὲ τὰ μαθήματα, φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, μεταφυσικήν, ἠθικήν, ρητορικήν, ποιητικήν, ἀνώτερα μαθηματικά, πειραματικὴν φυσικήν, ἀστρονομίαν κλπ. ἐδίδασκε μόνος ὁ Καΐρης, μὴ χρησιμοποιῶν ἄλλους εἰς τὴν διδασκαλίαν βοηθοὺς ἢ μόνον παλαιοτέρους τινὰς μαθητὰς ὡς προγυμναστὰς τῶν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις φοιτώντων. Εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῆς σχολῆς, μεταξὺ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἐδίδασκε καὶ θρησκειολογίαν, ἐν ᾗ ἀνέπτυσσε τὰς βάσεις πάσης ἀνεξαιρέτως θρησκείας. χωρὶς νὰ ἐκφέρῃ οὐδεμίαν ἐπ' αὐτῶν κρίσιν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ φῆμαι διεσπάρησαν, ὅτι ὁ Καΐρης ἤρχισε νὰ μυῇ τοὺς μᾶλλον προηγμένους ἐκ τῶν μαθητῶν του εἰς νέαν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε *θεοσέβειαν*, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέτρεπεν ἄρδην τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ θεόπνευστον τῶν Ἁγίων Γραφῶν, τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τὰς εἰκόνας καὶ τὰς νηστείας, καὶ ἐν γένει ὅτι εἰσήγαγε καινοφανῆ ἔθιμα καὶ διατάξεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει.

Τοιαῦται καινοτομίαι ἐκρίθησαν σὺν ἄλλοις καὶ ἡ εἰσαγωγὴ ἀντὶ τοῦ χριστιανικοῦ νέου ὅλως διαφόρου ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις των. Καθιέρου δὲ ἀντὶ τῶν χριστιανικῶν λειτουργιῶν τελετὰς συνισταμένας ἐξ ὕμνων καὶ προσευχῶν πρὸς ἕνα καὶ μόνον Θεόν, πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Καΐρης εἶχε συντάξει καὶ πλῆρες ἀσματολόγιον καὶ εὐχολόγιον ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ. Μεταξὺ ἄλλων καθώριζε καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ ἀνεγείρωνται οἱ ναοὶ τῶν θεοσεβῶν, οἱ ὁποῖοι ἐσωτερικῶς, ἔχοντες διάφορον διαίρεσιν τῶν χριστιανικῶν, ἔδει νὰ φέρωσιν ἀντὶ πάσης ἄλλης εἰκόνος ἀναγεγραμμένα ρητὰ καὶ ἀξιώματα, τὰ τῶν θεοσεβῶν καθήκοντα διαγράφοντα, πρὸς θεωρίαν τῶν εἰσερχομένων καὶ μίμησιν. Συνίστα δὲ ὅπως πέριξ τῶν θεοσεβικῶν ναῶν ὑπάρχωσιν ἄλση, ἔνθα οἱ θεοσεβεῖς ἔπρεπε νὰ ἀνεγείρωσι τὰ φιλανθρωπικὰ αὐτῶν καταστήματα καὶ τὰ ἐκπαιδευτήριά των, ἔνθα ἐκ παίδων νὰ διδάσκωνται τὴν κατὰ Θεὸν σοφίαν καὶ ἀρετὴν καὶ τὸ κατὰ θεοσέβειαν πολιτεύεσθαι· δὲν ἀπηγόρευεν ὅμως τὴν ἀνέγερσιν αὐτῶν καὶ ἐν ἄλλοις καταλλήλοις τόποις. Ταῦτα πάντα ὅμως διεδίδοντο μέν, ἀλλὰ δὲν εἶχον εἰσέτι βεβαιωθῆ, παρ' ἄλλων δὲ καὶ διεψεύδοντο.

Ἡ σύνοδος, ζητήσασα ἐπισήμως παρὰ τοῦ Καΐρη ρητὴν ὁμολογίαν τῆς χριστιανικῆς αὐτοῦ πίστεως, εἰς ἣν οὗτος δὲν ἔστερξεν, ἵνα μή, ὡς εἶπε, προσκρούσῃ εἰς τὴν συνείδησίν του, συνέλαβε καὶ μετέφερεν αὐτὸν βίᾳ εἰς Ἀθήνας διὰ πολεμικοῦ σταλέντος πρὸς τοῦτο εἰς Ἄνδρον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κανάρην τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1839 καὶ ἐν τέλει ἀφοῦ καθήρεσεν αὐτόν, ὡς ἀρνητὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ἀρχηγὸν γενόμενον νέας ἄλλης θρησκείας, τῆς θεοσεβείας, ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς μονήν τινα τῆς Σκιάθου, ἔνθα ὁ Καΐρης ὑπέστη ἀνηκούστους κακουχίας ἀπὸ τὴν ἀγροικίαν, τὴν ἀμάθειαν καὶ τὸν φανατισμὸν τῶν καλογήρων, εἶτα δ' εἰς τὴν ἐν Θήρᾳ μονὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιού. Οὐδ' ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ συγκινητικαὶ ἀναφοραὶ ἀθρόων τῶν κατοίκων τῆς Ἄνδρου καὶ τῶν ἁπανταχοῦ θαυμαστῶν καὶ θιασωτῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐντόνως διεμαρτύροντο διὰ τὰ κατὰ τοῦ γηραιοῦ καὶ δεινῶς τὴν ὑγείαν πάσχοντος φιλοσόφου τελούμενα. Ὁ Καΐρης, καὶ εἰς τοιαύτας ἀφαντάστους δυστυχίας εὑρισκόμενος, δὲν παύει γράφων ἐπιστολὰς εἰς τοὺς οἰκείους του, ἀποπνεούσας ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ τρυφερότητα. Ἡ εἰς τὰς ἐπιστολάς του ταύτας ἁπλότης καὶ τὸ ἀπέριττον ὕφος του παρέχει τὴν εὐκαιρίαν ὅπως θαυμάσωμεν τὴν φιλοσοφικὴν ἠρεμίαν καὶ γαλήνην, μεθ' ὧν ὑφίστατο ὁ γηραιὸς φιλόσοφος τόσα μαρτύρια καὶ τόσας βασάνους. Ἐν τέλει ὁ Καΐρης ἠδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος, μεταβὰς τὸ πρῶτον εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς δεξιώσεως ὄχι μόνον παρὰ τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ὡς μάρτυς δ' ἐτιμήθη τότε ὁ Καΐρης ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγένετο πανταχοῦ περιάκουστον. Ἐν Λονδίνῳ διαμένων ἤρχισε διδάσκων φιλοσοφικὰ μαθήματα δὶς τῆς ἑβδομάδος καθ' ἑσπέραν ἐν πληθούσῃ συρροῇ ἀκροατῶν. Ὠνόμασε δὲ τὴν διδασκαλίαν του ταύτην «Δευτέραν περίοδον τοῦ κηρύγματος τῆς ἀληθείας».

Ψηφισθέντος τῷ 1844 τοῦ Συντάγματος ἐν Ἑλλάδι, δι' οὗ καθιερώθη ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ὁ Καΐρης ἠδυνήθη νὰ ἐπανακάμψῃ μεσοῦντος τοῦ Ἰουλίου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅμως ἐπικινδύνου δῆθεν ἐπεκτάσεως τοῦ θεοσεβισμοῦ, ἀρξαμένης νέας μετ' οὐ πολὺ κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῶν παλαιῶν κατηγόρων του, παρεπέμφθη εἰς δίκην τῷ 1852, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τινὲς τῶν μαθητῶν του ἐφωράθησαν ἐνεργοῦντες προσηλυτισμόν, καίτοι ἐκ τῆς διεξαχθείσης ἀνακρίσεως οὐδὲν πράγματι ἀπεδείχθη, τοῦ ἄλλως ἀσθενικοῦ πάντοτε Καΐρη νοσοῦντος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βαρέως λόγῳ διπλῆς πνευμονίας, ὑφ' ἧς προσβληθεὶς εἶχε θεωρηθῆ ἐπιθάνατος. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν δὲ περιβάλλοντος ἐμπεποτισμένου μὲ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν φανατισμόν, ἐγένετο ἡ περίπυστος δίκη καὶ καταδίκη τοῦ Καΐρη, καταδικασθέντος εἰς φυλάκισιν δύο ἐτῶν καὶ δέκα ἡμερῶν καὶ εἰς ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν ἑπτὰ ἐτῶν. Καθειρχθείς, παρὰ τὸ γεγηρακὸς τῆς ἡλικίας του καὶ τὴν δεινῶς πάσχουσαν ὑγείαν του, ἐν ὑγρῷ καὶ δυσώδει θαλάμῳ τῶν φυλακῶν Σύρου, ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κάθειρξίν του, τὴν 9 Ἰανουαρίου 1853, καὶ ἐτάφη ἀμέσως παρὰ τὸ Λαζαρέτον τῆς Σύρου, χωρὶς νὰ ἐπιτραπῇ οὐδ' εἰς τὸν ἀδελφόν του ν' ἀποχαιρετήσῃ αὐτὸν νεκρόν. Τὴν ὑστεραίαν ἀπὸ τῆς ταφῆς του ἡμέραν αἱ ἀρχαὶ τῆς Σύρου, ἀνασκάψασαι τὸν τάφον, διήνοιξαν τὴν κοιλίαν τοῦ νεκροῦ καὶ ἐνέπλησαν αὐτὴν ἀσβέστου, ἐμπρήσασαι οὕτω τὸ θνητὸν αὐτοῦ σκήνωμα, ἐκ φόβου μὴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τελέσωσιν ἡμέραν τινὰ εὐλαβῶς τὰ ἀπαγορευθέντα κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπικήδεια καθήκοντα.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου του οἱ συγγενεῖς τοῦ Καΐρη ἐξεκάλεσαν τὴν κατ' αὐτοῦ

Digitized by Google

ἀπόφασιν τῶν ἐν Σύρῳ πλημμελειοδικῶν ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις καὶ ἀνήρεσεν αὐτὴν τὴν 19 Ἰανουαρίου 1853, ἤτοι δέκα ἡμέρας κατόπιν τοῦ θανάτου του, ἀποκατασταθείσης οὕτω καὶ δικαστικῶς τῆς μνήμης τοῦ ἀοιδίμου σοφοῦ. Ἡμισειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τοῦ θανάτου του, οἱ Ἄνδριοι ἀποφασίσαντες, ὡς ἔλεγον ἐν τῇ ἐκκλήσει των, «νὰ ἀρθῶσιν εἰς σφαίρας μᾶλλον ἰδανικὰς καὶ μᾶλλον πνευματικὰς καὶ νὰ ἀνυψώσωσι τὸ γόητρον τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος των», ἀνήγειραν δι' ἐράνων τῶν ἁπανταχοῦ Ἀνδρίων τὸ μαρμάρινον τοῦ μεγάλου συμπολίτου των, ὁμοίωμα, ἔργον τοῦ καλλιτέχνου γλύπτου Μπονάνου. Πλὴν τῆς προτομῆς καὶ πολλαὶ εἰκόνες ἐφιλοτεχνήθησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Καΐρη, λαμπραὶ μὲν χαλκογραφίαι ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λονδίνῳ χαραχθεῖσαι, ἐλαιογραφίαι δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλων μὲν καλλιτεχνῶν, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Wates. Πλεῖστ' ὅσα εἶναι τὰ φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Καΐρη, ἀλλ' ἐλάχιστα ἐκ τούτων ἐδημοσιεύθησαν, τῶν λοιπῶν σῳζομένων ἀνεκδότων παρὰ τοῖς οἰκείοις του καὶ τοῖς ἀπογόνοις τῶν μαθητῶν του, καθὼς καὶ παρά τισι τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν. Τὰ ἐκδοθέντα ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Γνωστική» (Ἀθῆναι 1849), «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (Ἀθῆναι 1851), «Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικά» (Πάτραι 1875). Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη ἐπιμελέστερον τὸ δεύτερον ἐν Ἀθήναις τῷ 1910 ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ καὶ κοινωνιολογικῇ βιβλιοθήκῃ Φέξη. «Θεοσοφία», ἐξεδόθη ἀνωνύμως ἐν Λονδίνῳ εἰς δύο τεύχη, ἐξ ὧν τὸ μὲν φέρει τίτλον «Θεοσεβῶν προσευχαὶ καὶ ἱερὰ ᾄσματα», μεθ' ἃ ἕπονται «Θεοσεβικαὶ γνῶμαι καὶ ὑποθῆκαι ἢ θεοσεβικὰ ἀναγνώσματα», τὸ δὲ δεύτερον τεῦχος ἐπιγράφεται «Διαγωγὴ θεοσεβοῦς». Ἀμφότερα φέρουσι χρονολογίαν νβ' (= + 1852), ἥτις εἶναι ἡ θεοσεβικὴ χρονολογία, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους 1800. «Σύντομος ἔκθεσις τῶν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κυριωτέρων ἐπιχειρημάτων», «Λύσις τοῦ πλατωνικοῦ προβλήματος τοῦ ἐν τῷ ὀγδόῳ διαλόγῳ τῶν πολιτικῶν, ἔστι δὴ θείῳ μὲν γεννητῷ περίοδος» κλπ. «Κοσμοσοφία ἢ τὸ καθολικὸν ἀλληλέγγυον» (Βρυξέλλαι 1855). Λόγος ἀπαγγελθεὶς ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ι. Α. Καποδίστρια. «Ἱερὰ καὶ ἀσφαλὴς ὁδοσοφία». Ἀμφίβολον ἐὰν τὸ ἔργον τοῦτο, ἐκδοθὲν τῷ 1832, ἀνήκῃ εἰς τὸν Καΐρην. Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα ὑπὸ Θεοφίλου Καΐρη ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ Ἄνδρου κατὰ τὸ τέλος τῆς σειρᾶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων μαθημάτων (Ἑρμούπολις 1839). Ἀνέκδοτα δὲ σῴζονται τὰ ἑξῆς: «Ποσοτική», «Τῆς ποσοτικῆς ἐπί τινων τῆς μηχανικῆς θεωρημάτων καὶ προβλημάτων ἐφαρμογή», «Τὸ μηχανικὸν μέρος τῆς φυσικῆς», «Ἀναλυτικὴ γεωμετρία», «Ἀστρονομία», «Λογική», «Ἠθική», «Ῥητορική», «Μεταφυσική», καί τινα ἄλλα. Πάμπολλαι δ' εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Καΐρη καθὼς καὶ αἱ πρὸς αὐτὸν πεμπόμεναι τοιαῦται, οἱ ὁποῖαι κατὰ μέγα μέρος εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι, καίτοι μεγίστου ἐνδιαφέροντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Δ. Π. Πασχάλη, Θεόφιλος Καΐρης, Ἱστορικὴ καὶ φιλοσοφικὴ μελέτη (Ἀθῆναι 1928). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— Καΐρης, *Μιχαὴλ Δ.* Ὁ τελευταῖος κοτζάμπασης Ἄνδρου, διατελέσας βραδύτερον μέλος τοῦ Πανελληνίου, δικαστὴς τοῦ ἀνωτάτου ἀνεκκλήτου δικαστηρίου, δήμαρχος, βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής. Ἐγεννήθη τῷ 1790, ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1880. Δ.Π.Π.

—Καΐρης, *Μιχαὴλ Νικ.* Ἰατρός, ἕλκων τὸ γένος ἐκ τῆς οἰκογενείας Καΐρη τῆς Ἄνδρου, ἔνθα καὶ ἐγεννήθη τῷ 1869. Τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς διήνυσεν ἐν Ἀθήναις, ἐγγραφεὶς ἀκολούθως εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου, ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1890. Ἀμέσως εἶτα μετέβη εἰς Γαλλίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1894, ἐγκύψας εἰδικῶς εἰς τὸν κλάδον τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας εἰς τὰς σχολὰς τῆς Νανσῦ καὶ τῶν Παρισίων. Ἔκτοτε ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος. Τῷ 1910 ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τοῦ Ἀθήνησι πανεπιστημίου. Ἐνωρὶς ἐπεδόθη εἰς τὸ συγγραφικὸν ἔργον, δημοσιεύσας πλείστας ὅσας μονογραφίας ἐπιστημονικὰς εἰς ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ περιοδικά, ὡς καὶ αὐτοτελεῖς ἐργασίας, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Περὶ τῶν αἱμορραγιῶν τῆς μήτρας», «Περὶ τῶν λαθραίων προπτώσεων τοῦ ὀμφαλίου λώρου», «Les troubles de la ménopause», «Περὶ τῆς φυματιώσεως ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Ἑλλάδος», «Ἡ Εὐγονία» καὶ τὸ ὅλως νεώτατον σύγγραμμα αὐτοῦ «Θεραπευτικὸς ὁδηγὸς μαιευτικῆς καὶ γυναικείων νόσων». Ἐπὶ μακρὸν σειρὰν ἐτῶν διετέλεσε συνεργάτης καὶ διευθυντὴς τῆς συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ «Ἰατρικὴ Πρόοδος». Ἐξεπόνησε προσέτι πλείστας ὅσας μεταφράσεις ἐπιστημονικῶν ἔργων καὶ ἄλλων. Ὡς ἰατρὸς εἰργάσθη εἰς τὴν Πολυκλινικὴν Ἀθηνῶν, εἰς τὸ θεραπευτήριον «Εὐαγγελισμός», εἰς τὰς κεντρικὰς γυναικείας φυλακὰς ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην καὶ εἰς τὸ δημοτικὸν μαιευτήριον Ἀθηνῶν ὡς ἰατρὸς ὑποδιευθυντὴς αὐτοῦ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Σ. Γ. Σ.

—Καΐρης, *Νεῖλος.* Ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Τήνου ἐν ἔτει 1790, παρέμεινε δ' ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1798 ἀφιερώσας εἰς τὰς μονὰς τῆς Ἄνδρου πολλοῦ λόγου ἄξια ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια. Δ. Π. Π.

—Καΐρης, *Νικόδημος.* Ἐγεννήθη ἐν Μεσαριᾷ τῆς Ἄνδρου, ἐχειροτονήθη δὲ τὸ πρῶτον μητροπολίτης Δράμας, ὅθεν προήχθη τῷ 1824 εἰς τὴν μητρόπολιν Προύσης. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀνεγερθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐν Προύσῃ ἑλληνικῆς σχολῆς διαβληθεὶς ἐξωρίσθη τῷ 1833 ὑπὸ τῆς Πύλης εἰς Πρίγκηπον. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐν Ἄνδρῳ μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῷ 1837. Δ. Π. Π.

—Καΐρης, *Παγκράτιος Ἰω.* Ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως, διατελέσας μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Γεννηθεὶς εἰς Πέρα Ἀηδόνια τοῦ Κορθίου, ἀπέθανε σχεδὸν ἑκατοντούτης εἰς Καρυὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους τῷ 1857. Δ. Π. Π.

καιρικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καιρόν, εἰς τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν, ὁ τοῦ καιροῦ: «καιρικαὶ μεταβολαί,—ἀνωμαλίαι».

καιρίνα (ἡ) (Cairina) *[Ζωολ.].* Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρράμφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησσιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἔχοντα μέγεθος 60 περίπου ἑκατοστομέτρων, πλάγια τῆς κεφαλῆς γυμνὰ πτερῶν, ῥάμφος εὐθύ, μακρόν, παχύτατον κατὰ τὴν βάσιν του, ῥωθωνικὰ ὀπὰς ᾠοειδεῖς, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν εὐρεῖαν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας βραχεῖς καὶ χρῶμα στιλπνὸν μελανὸν μετὰ κυανῶν πρασίνων καὶ πυρρῶν ἀποχρώσεων κατὰ τὴν ῥάχιν, μελανόφαιον κατὰ τὴν κοιλίαν, ἐρυθρὸν κατὰ τὸ ῥάμφος καὶ κιτρινέρυθρον κατὰ τοὺς πόδας.

Αἱ νῆσσαι τοῦ γένους τούτου ἐνδιαιτῶνται μᾶλλον ἐν τῇ ξηρᾷ ἢ ἐν τῷ ὕδατι. Φωλεοποιοῦσιν ἐπὶ τῶν δένδρων, ὅπως προφυλάσσωσι τὰ ᾠὰ καὶ τοὺς νεοσσούς των ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν διαφόρων ζῴων. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3—4 φορὰς κατ' ἔτος καὶ ἑκάστοτε 10—15 καὶ ἐνίοτε 18 ᾠά. Τὸ κρέας των εἶναι τρυφερὸν καὶ νόστιμον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καιρίνα ἡ ἰνδική* (Cairina indica), ἥτις καὶ μετεφέρθη καὶ ἐνεκλιματίσθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, καθ' ἣν μετεφέρθη καὶ ἡ ἰνδόρνις, ἤτοι κατὰ τὸ 1550. Ἔκτοτε οἱ πτηνοτρόφοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ εἴδους τούτου ἐντατικῶς καὶ κατώρθωσαν νὰ παραγάγωσι πλείστας ὅσας ποικιλίας, αἵτινες διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρωματισμόν. Δ. Ν. Π.

Καιρίνα ἡ ἰνδική.

καΐρίνη (Kairinum) *[Φαρμ. Χημ.].* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὰ παράγωγα τῆς ὀξυκινολίνης, παρουσιάζοντα τὴν σημασίαν ὅτι εἶναι τὰ πρῶτα ὡς ἀναπληρώματα τῆς κινίνης συνθετικῶς ληφθέντα ἀντιπυρετικά. Δύο σώματα ἐφέροντο ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτό: ἡ *αἰθυλοκαϊρίνη*, ἥτις χαρακτηρίζεται ὡς *καϊρίνη Α*: $C_9H_9(OH)(C_2H_5)ON$ καὶ ἡ *μεθυλοκαϊρίνη* $C_9H_{10}(CH_3ON)$, ἥτις χαρακτηρίζεται ὡς *καϊρίνη Μ.* Ἀμφότερα τὰ σώματα ταῦτα ὑποκατέστησαν τὰ νεώτερα ἀντιπυρετικά. Κ. Γ. Μ.

καίριος, *—α, —ον·* ὁ τοῦ καιροῦ, τῆς καταλλήλου περιστάσεως, ἁρμόδιος, κατάλληλος, προσήκων: «σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν τὰ καίρια» *(Αἰσχ.)*, «εἶπε τὰ καίρια», «ἡ ἄφιξις—,ἡ ἐνέργεια ἦτο καιρία» ‖ «καίριον τραῦμα» σπουδαῖον, σοβαρόν, ἐπικίνδυνον' ‖ «τὰ καίρια τοῦ σώματος» ἢ ἄλλως «τὰ καίρια» τὸ μέρος τοῦ σώματος, ὅπου τραῦμα ἢ πλῆγμα ἀποβαίνει θανατηφόρον ἢ ἐπικίνδυνον.—Ἐπίρρ. ***καιρίως.***

Καίρνγκορμ (Cairngorm) *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Σκωτίας ἐπὶ τῶν συνόρων τῶν κομιτειῶν Ἴνβερνες καὶ Μπάνφσκαϊρ, ὑψ. 1225,2 μ. Ἐκ μιᾶς τῶν κορυφῶν τοῦ Καίρνγκορμ, τῆς μᾶλλον χιονοσκεποῦς τῆς Σκωτίας, ἐξάγονται τοπάζια καὶ ἄλλοι λίθοι καρτσιανῆς προελεύσεως, κληθέντες ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους. Σκοτεινόχρωμοι κατ' ἀρχάς, καθίστανται διαφανέστεροι βραζόμενοι ἐντὸς ἐλαίου καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κοσμηματοποιίαν. Ὅμοιοι λίθοι ἀνευρέθησαν καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ εἰς Κολοράδον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Καΐρνερ (Körner), ***Κάρολος-Θεόδωρος.*** Γερμανὸς δραματικὸς καὶ λυρικὸς ποιητής, υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ Καΐρνερ, γεννηθεὶς ἐν Δρέσδῃ τῷ 1791. Ἐσπούδαζε κατ' ἀρχὰς ὀρυκτολογίαν, εἶτα ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικήν, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ κατόπιν μονομαχίας τῷ 1811. Τῷ 1810 εἶχεν ἐκδώσει τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν «Μπουμπούκια». Τὸν ἀνέδειξαν τὰ δραματικά του ἔργα καὶ τὰ πολεμικὰ του θούρια. Μεταξὺ τῶν πρώτων διακρίνονται μὲ καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σύλλερ «Τὸ πράσινο ντόμινο», «Ἡ νύμφη» καὶ Ὁ νυκτοφύλαξ», τὰ ὁποῖα παρεστάθησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς διαφόρων θεάτρων τῆς Βιέννης. Ἐπίσης ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἔργων του κατέχουν αἱ δύο τραγῳδίαι του «Ζρίνυ» καὶ «Ροζαμούνδη», αἱ ὁποῖαι ἐξῆψαν τὸ πνεύματα τῶν καταπιεζομένων Γερμανῶν μὲ τὸ πάθος καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν των. Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἐναντίον τῆς ναπολεοντείου τυραννίας, ὁ Καΐρνερ ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ καταταγῇ εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως προσέφερεν εἰς τὸν γερμανικὸν λαὸν τὰ περίφημα πολεμικὰ καὶ πατριωτικὰ ᾄσματά του «Λύρα καὶ ξίφος», τὰ ὁποῖα εἶχον καταστῇ δημοφιλέστατα διὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Βέμπερ. Τὰ ᾄσματα αὐτά, τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ ποιητοῦ, συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων πολεμικῶν καὶ πατριωτικῶν ᾀσμάτων τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Καΐρνερ ἐπολέμησε γενναιότατα, ἐπληγώθη ἐπανειλημμένως καὶ τέλος ἐφονεύθη εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βαιμπελιν. Τῷ 1875 ἱδρύθη ἐν Δρέσδῃ, εἰς τὴν γενέθλιον οἰκίαν του, μουσεῖον τοῦ Καΐρνερ, περιλαμβάνον πολύτιμον συλλογὴν ἱστορικῶν, φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, σχέδια, εἰκόνας, μετάλλια, χειρόγραφα, ἀντίγραφα κλπ., ἅπαντα σχετικὰ μὲ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος καὶ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ. Π. Χ. Χ.

— Καΐρνερ (Körner), ***Χριστιανὸς-Γκότφριντ.*** Γερμανὸς λόγιος, πατὴρ τοῦ *Θεοδώρου Καΐρνερ*, γεννηθεὶς ἐν Λειψίᾳ (1756—1831). Ἐσπούδασε νομικά, εὐρυτάτης δὲ μορφώσεως ὢν κατώρθωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὕπατα δικαστικὰ καὶ διοικητικὰ ἀξιώματα, νὰ γίνῃ δὲ ἀργότερον καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Διετήρει ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Γκαῖτε, ὑπῆρξε δὲ στενότατος φίλος τοῦ Σίλλερ, τοῦ ὁποίου ἐξέδωκε τὴν βιογραφίαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Καρολίνας φὸν Βολτσόγκεν καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῶν ἔργων του (1812—1815). Ἐπίσης τῷ 1815 ἐξέδωκε τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ υἱοῦ του μετὰ βιογραφίας. Ἡ οἰκία τοῦ Καΐρνερ ὑπῆρξε κατὰ καιροὺς τὸ ἐντευκτήριον τῶν πλέον διακεκριμένων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Τὸ μοναδικὸν ἔργον του ὑπῆρξαν αἱ «Αἰσθητικαὶ γνῶμαι» (1808). Π. Χ. Χ.

Καίρνς (Cairns) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ λιμὴν τῆς κομιτείας Ναίρς ἐν Κουηνσλάνδῃ τῆς Αὐστραλίας, 1430 χλμ. Β.ΒΔ. τῆς Μπρίσμπαιν. Κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Τριάδος, ἔχει λαμπρὸν λιμένα καὶ ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν τῶν προϊόντων τῶν ὀρυχείων τῆς Τσίλλαγο. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων μεταλλευμάτων ἐξάγει σάκχαριν, ἐκ τῶν παρ' αὐτὴν ἐκτεταμένων φυτειῶν σακχαροκαλάμου, καπνόν, καφὲν καὶ ὀπώρας. Κάτοικοι 5.193. Θ. Τ.

Καίρνς (Cairnes), ***Ἰωάννης-Ἔλλιοτ.*** Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1823—1875). Διηγορήσας ἐπ' ὀλίγον ἐν Δουβλίνῳ, ἀφωσιώθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Τῷ 1856 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν Δουβλίνῳ, τῷ 1859 εἰς τὸ Κουὴνς Κόλλετζ τοῦ Γκωλουαίη καὶ τῷ 1866 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου. Τὰ ἔργα του, ὧν κυριώτερον εἶναι «Μερικαὶ Ἀρχαὶ Πολιτικῆς Οἰκονομίας» (1874), διακρίνονται διὰ τὴν πλήρη ἔκθεσιν τῶν ἀντιλήψεων τῆς παλαιᾶς ὀρθοδόξου οἰκονομικῆς σχολῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης «Λογικὴν μέθοδον», «Δοκίμια» κλπ.

—Καίρνς (Cairns), ***Οὖγος Μὰκ-Κάλμοντ, κόμης—.*** Ἰρλανδὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1819—1895). Ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1866 ἐξελέγετο βουλευτής. Ἐγένετο νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους (solicitor-general) τῷ 1858, γενικὸς εἰσαγγελεὺς (attorney-general) τῷ 1866 καὶ λόρδος εἰσαγγελεὺς τοῦ ἀνωτέρου ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου τῷ 1867. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βαρώνου τῷ 1867 καὶ ὠνομάσθη λόρδος καγκελλάριος ἐπὶ κυβερνήσεως Δισδραέλι (1868 καὶ 1874 — 1880). Τῷ 1878 προήχθη εἰς κόμητα. Θ. Τ.

Καίρντ (Caird), ***Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος φιλόσοφος τῆς ἰδεαλιστικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1908. Ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Γλασκώβῃ, ἀπὸ τοῦ 1893 δὲ μέχρι τοῦ θανάτου του ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ «Balliol College» ἐν Ὀξφόρδῃ. Τὰ περὶ τοῦ Κὰντ ἔργα του ἀναλύουν καὶ κρίνουν καλύτερον ἐξ ὅλων τῶν ἀγγλιστὶ γραφέντων τὰς καντιανὰς θεωρίας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Μολονότι ὡς ἀφετηρίαν λαμβάνει τὸν Κάντ, ἡ ἐξελικτικὴ ἀντίληψις τῆς ἐγελιανῆς σχολῆς τὸν βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ συμφιλιώσῃ τὴν αἰωνιότητα τῆς ἀπολύτου ἰδέας πρὸς τὰ γεγονότα τῆς ἀενάως μεταβαλλομένης ἐμπειρίας. Ὁ θρησκευτι-

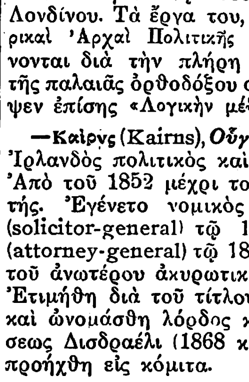

Ἐδουάρδος Καίρντ.

Digitized by Google

κὸς παράγων εἶναι κατ' αὐτὸν ἀναπόσπαστον στοιχεῖον πάσης ἐμπειρίας, ὡς καὶ τῶν ἁπλουστάτων συνειδητῶν φαινομένων. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου καθίσταται ἀκατανόητος ἄνευ τῆς συνειδήσεως τῆς ἑνότητος, ἥτις ἀποτελεῖ τρίτον ἀνώτερον παράγοντα, ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τῆς σχέσεως, τῆς διαφορᾶς, ἄρα καὶ τῆς χωριστῆς ὑπάρξεως τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ ἑνότης αὕτη καὶ ὑπὸ τὴν στοιχειωδεστέραν μορφήν της εἶναι θρησκευτικὴ συνείδησις. Πᾶν ὂν λογικὸν εἶναι ἕνεκα τούτου καὶ θρησκευτικόν· αἱ διάφοροι ἱστορικαὶ θρησκεῖαι βασίζονται ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς. Τὸ ἄπειρον δὲν εἶναι ἔννοια κενή, ἁπλῆ ἄρνησις τοῦ πεπερασμένου ἢ ἀκαθόριστον βάθος αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ θετικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται τὸ πεπερασμένον, ἀρχὴ αὐτοκαθοριζομένη καὶ ἐκδηλουμένη εἰς πάσας τὰς μορφὰς αὐτοῦ. Ἡ τριμερὴς πορεία τῆς διαλεκτικῆς ἐξελίξεως παρὰ τῷ Ἑγέλῳ μεταφέρεται εἰς τὴν θρησκειολογίαν, ἀλλ' ἀγνοοῦνται κατ' ἀνάγκην πλεῖσται τῶν μεγίστων θρησκειῶν τοῦ κόσμου, ὡς ἡ αἰγυπτιακή, ὁ βουδισμός, ὁ μωαμεθανισμὸς κλπ. Ἀντικειμενικὴ θρησκεία εἶναι ἡ πρώτη βαθμίς: ἡ θεότης εἶναι πράγματα ἢ γεγονότα τῆς φύσεως· τύπος της ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὴν δευτέραν βαθμῖδα ἐκπροσωπεῖ ὁ ἰουδαϊσμός, ὡς ὑποκειμενικὴ θρησκεία, ὅπου ἡ θεότης εἶναι ἠθικὸς κυρίαρχος καὶ ἔρχεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν συνείδησιν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν αἴρονται τέλος αἱ μονομέρειαι τῶν δύο προηγουμένων βαθμίδων, τὸ πνεῦμα εἶναι καὶ ἐντὸς καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, και ἡ φύσις καθίσταται τέλος μέσον ἀναπτύξεως τοῦ ὑψηλοτέρου ψυχικοῦ βίου. Ἔργα: «A critical account of the philosophy of Kant» (1877), «The philosophy of Kant explained and examined with an historical introduction» (1876), «The critical philosophy of Kant» (1889), «The social philosophy and religion of Comte» (1885), «Hegel» (ἐν τῇ σειρᾷ «Philosophical Classics for English readers») (1883), «Essays on literature and philosophy» (Glascow 1892) (ὅπου περιέχονται πλεῖστα ἐκτενῆ ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς τὴν Βρεττανικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (9η ἔκδ. 1883) ὡς τὸ περὶ μεταφυσικῆς, καρτεσιανισμοῦ καὶ ἄλλα, ὡς τὸ περὶ I. I. Ρουσσώ), «The evolution of religion» (Gifford lectures 1890—1892), «Idealism and the theory of knoledge» (Proceedings of British Academy) (1903), «Evolution of religion» (τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του), «The evolution of theology in the Greek philosophers» (Gifford lectures 1900—1902), «The influence of Kant on modern thought» (Quarterly Review, 1904) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. S. Mackenzie*, E. C., as a philosophy teacher (Mind New Series XVIII 1909).—*John Watson*, E. C. as teacher and thinker (Queens Quarterly XVI 1908).—*Τοῦ αὐτοῦ*, The idealism of E. C. (Philosophical Review XVIII, 1909).—*H. Jones*, καὶ *J. H. Muirhead*, The life and philosophy of E. C. (Glascow 1921). Ε. Λ

— **Καίρντ** (Caird), ***Ἰωάννης***. Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1820—1893), ἐπὶ ἔτη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης. Ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ἑγελιανὴν σχολὴν καὶ ὡς ὁ ἀδελφός του ἐνδιεφέρθη ἰδιαιτέρως διὰ τὴν θρησκειολογίαν, ἀντικρούσας τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἐμπειρισμοῦ καὶ σκεπτικισμοῦ καὶ ἀναλύσας διαυγῶς τὰς θεμελιώδεις ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας τοῦ Ἑγέλου. Ἔργα: «Introduction to the philosophy of religion» (1880, «Sermons» (1858), «Brahmanism and Buddhism» (1882), «Mind and Matter» (1888), «University Addresses» (1898), «University Sermons» (1898), «The fundamental Ideas of Christianity» (μὲ ἄρθρον ἐπιμνημόσυνον τοῦ E. Caird) (1899), «Spinoza» (ἐν τῇ σειρᾷ «Philosophical classics» (1888) Ε. Λ.

Καΐρο (Cairo, προφ. Κάϊρον) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ποτάμιος λιμὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ἀλεξάντερ. Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μισσισσιπῆ καὶ τοῦ Ὀχάϊο, 200 χλμ. ΝΑ τοῦ Σαὶν Λουΐς, καὶ ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου Ἰλλινόϊς Τσέντραλ. Ἔχει λαμπρὰ δημόσια κτίρια καὶ δημοσίαν βιβλιοθήκην. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον δημητριακῶν καὶ ὀρυκτελαίων Οἰκισθεῖσα τῷ 1837, ἐγένετο πόλις τῷ 1857. Κάτοικοι 15.203 (1920).

Καϊρόλι (Cairoli), ***Βενέδικτος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1826—1889). Κατήγετο ἐξ ὀνομαστῆς διὰ τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας ἰταλικῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παβίᾳ, φοιτητὴς δ' ἔτι ὢν κατετάχθη ἐθελοντὴς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῷ 1848. Μετέσχε πλείστων ἐκστρατειῶν καὶ μαχῶν, καθ' ἃς ἐπληγώθη. Τῷ 1860 ἐξελέγη βουλευτής, τῷ δὲ 1878 πρόεδρος τῆς βουλῆς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου Ντεπρέτις-Κρίσπι ἐγένετο πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Λόγῳ ἐνδοκομματικῶν διαφωνιῶν παραιτηθεὶς ἀνεσχημάτισε τὸ ὑπουργεῖόν του μετὰ τοῦ Ντεπρέτις. Ἡ γαλλικὴ ἐπέμβασις εἰς τὴν Τύνιδα, καθ' ἣν κατηγορήθη ὡς ἀδεξίως πολιτευθείς, καὶ αἱ ἐπαυξηθεῖσαι διαφωνίαι του μετὰ τοῦ Ντεπρέτις, τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῇ. Βραδύτερον ὁ Καϊρόλι ἀπετέλεσε μέλος τῆς κληθείσης πενταρχίας, ἥτις ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὸν Κρίσπι, τὸν Νικότερα, τὸν Τσαναρδέλλι καὶ τὸν Μπακκαρίνι. Μ. Δ. Β.

Βενέδικτος Καϊρόλι.

καϊρολίνη (ἡ) (Kairolin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τεχνικῶς παρασκευασθὲν ἀλκαλοειδές, ὅπερ ἔχει ἀνάλογον πρὸς τὴν *καϊρίνην* ἰδιότητα νὰ ὑποβιβάζῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος. Ἡ καϊρολίνη διακρίνεται: εἰς *καϊρολίνην A*, ἥτις εἶναι τὸ μετὰ θειικοῦ ὀξέος ἅλας τῆς αἰθυλοτετραϋδροκινολίνης $C_9H_{10}(C_2H_5)N.H_2SO_4$, καὶ εἰς *καϊρολίνην M*, ἥτις εἶναι τὸ θειικὸν ἅλας τῆς μεθυλοτετραϋδροκινολίνης: $C_9H_{10}(CH_3)N.H_2SO_4$. Κ. Γ. Μ.

Κάϊρον. Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου (πλ. βόρ. 30°4′ καὶ μῆκ. ἀνατ. Γκρήνουϊτς 31°17′) εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. νοτίως τῆς κορυφῆς τοῦ Δέλτα, ὅπου ὁ Νεῖλος χωρίζεται εἰς τοὺς δύο μεγάλους του βραχίονας. Πρὸς Α ὑψοῦται κιτρινέρυθρον καὶ γυμνὸν τὸ ὄρος Μοκάτταμ, πρὸς Δ δὲ παρέρχεται τεράστιος ὁ Νεῖλος, πέραν τοῦ ὁποίου ἐξετάθη σήμερον ἡ πόλις ἐπὶ πολύ. Εἶναι ἡ μεγίστη πόλις τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὸ σημαντικώτερον πολιτικὸν καὶ πολιτιστικὸν κέντρον τοῦ Ἰσλάμ. Κάτ. (1928) 1.064.567, ὧν 851.700 μουσουλμᾶνοι, 34.103 Ἰσραηλῖται, 20 115 Ἕλληνες, 18,575 Ἰταλοί, 11.221 Βρεττανοί, 7.549 Γάλλοι, 3.877 Τοῦρκοι, 3,111 Σῦροι καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλων ἐθνικοτήτων.

— *[Γεωγρ.]* Τὸ Κάϊρον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, εἰς σημεῖον ὅπου ὁ ποταμὸς πλατύνεται καὶ σχηματίζει δύο νησῖδας, ὧν ἡ βορειοτέρα λέγεται *Γκεζίρα* (=νῆσος) καὶ πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, ἡ δὲ νοτιωτέρα *Ρόδα* καὶ πλησιάζει πολὺ τὴν δεξιάν. Ἡ ἀριστερὰ ὄχθη ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν (μουδηρίαν) Γκίζης. Αἱ δύο ὄχθαι καὶ αἱ νησῖδες συνδέονται διὰ λαμπρῶν γεφυρῶν. Βορειοτάτη εἶναι ἡ μεγάλη σιδηρᾶ γέφυρα τῆς *Ἐμπάμπας*, μήκους 280 μ. καὶ πλάτους 13, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Καΐρου εἰς Ἄνω Αἴγυπτον καὶ Σουδάν. Μετ' αὐτὴν ἡ γέφυρα τοῦ *Βουλάκου*, μήκους 274 μ. καὶ πλάτους 20, συνδέουσα τὴν δεξιὰν ὄχθην μετὰ τοῦ βορείου ἄκρου τῆς Γκεζίρας. Εἰς τὴν προέκτασιν αὐτῆς ἑνοῦται ἡ ἑτέρα ὄχθη τῆς Γκεζίρας μὲ τὴν Γκίζαν διὰ τῆς πετρίνης γεφύρας *Ζαμαλέκ*, μήκους 125 μ. καὶ πλάτους 16,50. Νοτιώτερον ἀκόμη εἶναι ἡ σιδηρᾶ γέφυρα τοῦ *Κὰσρ ἐν Νίλ*, ἡ τῶν Λεόντων, συνδέουσα τὸ Κάϊρον μετὰ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Γκεζίρας, μήκους 402 μ. καὶ πλάτους 10,50. Παρὰ τὴν βάσιν της εἰς τὸ Κάϊρον εἶναι ὁ μέγας στρατών, κατεχόμενος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Εἰς τὴν προέκτασίν της εἶναι ἡ λιθίνη γέφυρα τῶν *Ἄγγλων*, μήκους 127 μ. καὶ πλάτους 17. Πρὸς νότον εἶναι ἡ λιθίνη γέφυρα *Ἀμπᾶς Β′*, μήκους 535 μ. καὶ πλάτους 20, τῆς ὁποίας τμῆμα εἶναι στρεπτὸν καὶ ἠλεκτροκίνητον διὰ τὸν διάπλουν τῶν ποταμοπλοίων. Συνδέει τὴν Γκίζαν μετὰ τῆς νησῖδος Ρόδας. Εἰς τὴν προέκτασίν της εἶναι ἡ γέφυρα *Μελὲκ ἐς Σάλεχ*, μήκους 83 μ. καὶ πλάτους 15, συνδέουσα τὴν νῆσον μετὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἤτοι τοῦ παλαιοῦ Καΐρου. Διὰ τῶν δύο τούτων γεφυρῶν διπλῆ γραμμὴ τρὰμ φέρει ἀπὸ Καΐρου εἰς τὰς Πυραμίδας. Ἡ βορεία ἄκρα τῆς Ρόδας συνδέεται μετὰ τῆς ἐγγὺς ὄχθης τοῦ παλαιοῦ Καΐρου καὶ δι' ἄλλης γεφύρας, τῆς τοῦ *Μωχάμμετ Ἀλῆ*, μήκους 67 μ. καὶ πλάτους 15. Μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διέσχιζον τὴν πόλιν δύο διώρυγες, ἡ τοῦ *Φοὺμ ἐλ Χαλὶγκ* καὶ ἡ *Ἰσμαηλία*. Τὸ Χαλὶγκ ἐξέφευγε κατέναντι τοῦ μέσου τῆς Ρόδας, διηυθύνετο ΒΑ καὶ ἐχάνετο εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σουέζ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ἐπεχωματώθη. Ἡ Ἰσμαηλία ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ Βουλᾶκον καὶ διηυθύνετο πρὸς τὰ ΒΑ, φέρουσα τὸ γλυκὺ ὕδωρ εἰς τὸ Σουέζ. Καὶ αὕτη ἐπεχωματώθη καὶ τὸ ὕδωρ ἔκτοτε διοχετεύεται δι' ὑπογείων σωλήνων. Ἡ σημερινὴ πόλις διαιρεῖται εἰς τμήματα μεγάλα, διαδοχικῶς ἀναπτυχθέντα ἀπὸ Ν πρὸς Β. Ἀπὸ τοῦ 1900 μετεπήδησεν ἡ πόλις καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης μέχρι τῆς γεφύρας Ἀμπᾶς, ἐκεῖθεν δὲ ἡ ἐπέκτασις ἀκολουθεῖ τὴν λεωφόρον τῶν Πυραμίδων. Τὰ τμήματα ἀπὸ Β πρὸς Ν εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ *Ἀββασία*, ἱδρυθεῖσα τῷ 1849 ὑπὸ Ἀμπᾶς Α′. Ἤδη τείνει ν' ἀπορροφήσῃ τὰ πρὸς Β προάστεια. Πρὸς Α. ἔχει τὴν ἔρημον, πρὸς Δ ὁρίζεται ἀπὸ τὴν λεωφόρον Ἀμπᾶς καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ματαρίας. Εἰς τὸ μέσον της ἔχει πλατεῖαν, κατεχομένην ἀπὸ μέγα τετράγωνον τεῖχος, λείψανον τοῦ τζαμίου ἐλ Ζαχίρ, κτίσματος τοῦ σουλτάνου Βιβὰρς Α′ (1267). Δυτικῶς τούτου εὑρίσκεται τὸ μετόχιον τῆς μονῆς Σινᾶ. 2) *Φαγκάλα*, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν δύο μεγάλαι σχολαί, τῶν Φρὲρ καὶ τῶν Ἰησουιτῶν. Ἀμφότεραι αἱ συνοικίαι κατοικοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ Σύρων. 3) Νοτιώτερον ἡ μεγάλη κεντρικὴ *Ἐσβεκία*, ὅπου ἡ μεγάλη πλατεῖα τῶν κεντρικῶν σιδηροδρόμων. 4) Ἀνατολικῶς ταύτης τὸ τμῆμα *Ροζέττη*. Κυρίως εἶναι ἑβραϊκὴ συνοικία. 5) Ἑτέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τὰ δυτικὰ τμήματα *Γκεζίρεπ Βεντρὰν* πρὸς Β. καὶ *Βουλὰκ* πρὸς Ν. Ἦτο ὁ βόρειος λιμὴν τοῦ Καΐρου διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Δέλτα ἀναπλέοντας τὸν Νεῖλον καὶ τὰ ἐμπορεύματα. Ὁ Βοναπάρτης εὗρε τὸ τμῆμα ἰσχυρῶς τετειχισμένον, τὸ ἐξεπόρθησε καὶ τὸ ἐνέπρησεν. Ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ. 6) Πρὸς Ν. τῆς Ἐσβεκίας τὸ τμῆμα *Ἀβδίν*, ὅπου τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον καὶ μεγάλη πλατεῖα πρὸ αὐτοῦ. 7) Δυτικῶς τῆς Ἐσβεκίας καὶ νοτίως τοῦ Βουλάκου τὸ παρόχθιον τμῆμα τοῦ *Κὰσρ ἐν Νίλ*, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ μεγάλου στρατῶνος. Παρὰ τούτον κεῖται τὸ αἰγυπτιακὸν μουσεῖον τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ ἡ ὁμώνυμος γέφυρα. 8) Νοτίως τούτου τὸ παρόχθιον τμῆμα *Κὰσρ ἐλ Δουμπάρρα*, ὅπου κατοικεῖ ἡ ἀριστοκρατία τοῦ πλούτου καὶ τῆς δι-

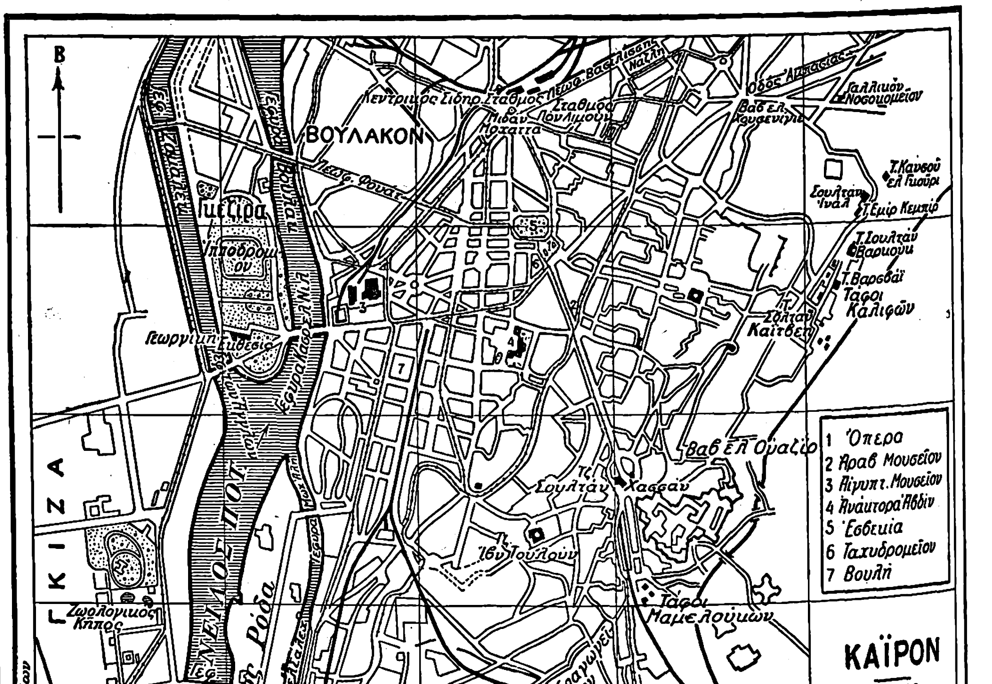

πλωματίας. 9) Νοτίως τούτου τὸ *Κάσρ ἐλ Ἀΐνι*, ὅπου τὸ κυβερνητικὸν νοσοκομεῖον καὶ ἡ ἰατρικὴ σχολή. 10) Δυτικῶς τοῦ Ἀβδὶν τὸ τμῆμα *Χιλμίε*. 11) Νοτίως τοῦ Ἀβδὶν καὶ Χιλμίε ἡ συνοικία *Σαΐδα Ζέναμπ*, ὅπου τὸ περιώνυμον τέμενος τῆς Σίττη Ζέναμπ. 13) Δυτικῶς τούτου ἡ πλατεῖα *Σαλαδίνου* καὶ ἡ ἀκρόπολις. Παρὰ τὴν πλατεῖαν εὑρίσκονται τὰ ὀνομαστότερα τζαμία. 13) Δυτικῶς τῆς Σαΐδα Ζέναμπ τὸ μέγα τμῆμα τῆς *Νασριέ*, ὅπου τὰ ὑπουργεῖα καὶ τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἱδρύματα. 14) Ἀπὸ τούτου πρὸς Ν. ἄρχεται τὸ *Παλαιὸν Κάϊρον*, ὅπου τὸ ρωμαϊκὸν φρούριον, παλαιαὶ κοπτικαὶ ἐκκλησίαι, τὰ νεκροταφεῖα τῶν χριστιανικῶν παροικιῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἡ πόλις ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὄχι μόνον λαμπρὰν ρυμοτομίαν εἰς τὰς νεωτέρας της ἐπεκτάσεις, Ἀμπασίαν, Κάσρ ἐλ Δουμπάρα, Γκεζίρα, Γκίζαν, ἀλλὰ καὶ ὀργάνωσιν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, φωτισμοῦ, τηλεφώνων, ταχυδρομείων, ὑδρονομῆς, ὑπονόμων, κλπ., ἀξίαν πλείστης προσοχῆς, καὶ ἱδρύματα ἐπιστημονικὰ καὶ ἀνθρωπιστικά. Ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα:

Τὸ *Αἰγυπτιακὸν μουσεῖον* (Ἀντικχανᾶ). Τεράστιον οἰκοδόμημα παρὰ τὸν Νεῖλον καὶ τὸ Κάσρ ἐν Νίλ, τὸ πλουσιώτερον τοῦ κόσμου εἰς αἰγυπτιακὰς ἀρχαιότητας. Τὴν συλλογὴν ἤρχισε ὁ Μαριὲτ πασᾶ. τῷ 1857, ὅστις ἐγκατέστησεν αὐτὴν εἰς Βουλάκ, ἔκαμεν ἀνασκαφὰς καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ιῶν ἀρχαιοτήτων. Ἔκτοτε τὸ ἐπλούτισαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν διευθυντῶν Grébaut, Morgan, Loret καὶ ἰδίως τοῦ Maspéro. Κατόπιν ἐγκατέστη εἰς ἓν τῶν λαμπρῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἰσμαὴλ ἐν Γκίζῃ, ἕως οὗ ἐκτίσθη τὸ νέον ἀνάκτορον. Καλύπτει ἐπιφάνειαν 12.000 τετρ. μ. καὶ ἐπερατώθη τῷ 1902 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Dourguon, στοιχίσαν 5 ἑκτμ. φρ. χρ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου τῆς εἰσόδου ἵσταται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μαριὲτ πασᾶ, χαλκοῦς, ἔργον τοῦ Denys Pouech (1904), ἐνώπιον τῆς σαρκοφάγου τοῦ διασήμου αἰγυπτιολόγου. Εἰς τὴν πρόσοψιν ἡ κεντρικὴ εἴσοδος ἔχει δύο μεγάλας παραστάδας, ἐφ᾽ ὧν παρίστανται ἐν ἀναγλύφῳ δεξιὰ ἡ Ἄνω καὶ ἀριστερὰ ἡ Κάτω Αἴγυπτος. Εἰς τὸ ἰσόγαιον εἶναι τοποθετημένα τὰ βαρέα ἀντικείμενα καὶ εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τὰ ἐλαφρά. Παρὰ τὴν εἴσοδον εἶναι ἡ λαμπρὰ αἰγυπτιακὴ βιβλιοθήκη καὶ τὸ γραφεῖον πωλήσεως ἀρχαιοτήτων αὐθεντικῶν.

Τὸ *Ἀραβικὸν μουσεῖον*, εἰς τὴν λεωφόρον Μωχάμμετ Ἀλῆ, κατέχει τὸ ἰσόγαιον μεγάλης οἰκοδομῆς ἀραβικοῦ ρυθμοῦ, ἔχον τὴν εἴσοδον πρὸς τὸ ὄπισθεν κυβερνεῖον. Τὴν συλλογὴν ἤρχισεν ὁ ἀρχιτέκτων Frantz πασᾶς, διευθυντὴς τῶν τεχνικῶν ἔργων τῶν Βάκφ. Ἀπὸ τὸ τζαμίον ἐλ Χακίμ, ὅπου ἔμενεν ἡ συλλογή, ἐγκατεστάθη εἰς τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1903. Ὁ πρῶτός του διευθυντὴς Βαραγκὰτ βέης τὰ κατέταξε καὶ ἐξέδωκε τὸν κατάλογον αὐτῶν. Τὰ ὡραιότερα τῶν εὑρημάτων εἶναι αἱ λυχνίαι καὶ αἱ πορσελλάναι, ἅπαντα δὲ τὰ ξυλογλυφήματα.

Ἡ *Βασιλικὴ* (πρῴην Κεδιβικὴ) *βιβλιοθήκη* κατέχει τὸν ἄνω ὄροφον τοῦ ἰδίου ἀκινήτου (Κουτούπηχανέ). Ἱδρύθη τῷ 1869 ὑπὸ τοῦ κεδίβου Ἰσμαήλ, συγκεντρώσαντος τὰ βιβλία πολλῶν τζαμίων καὶ κρατικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἔκτοτε διαρκῶς πλουτίζεται. Περιέχει 110 χιλιάδας τόμων καὶ 25 χιλ. χειρογράφων. Αἱ 35 χιλ. τῶν τόμων εἶναι ἀραβικοί, τουρκικοί, περσικοί, συριακοί, κοπτικοί, ἀμχαρικοί. 2.677 χειρόγραφα Κοράνια, τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι πολυτιμότατα διὰ τὴν τέχνην τῆς γραφῆς καὶ τὴν κόσμησιν ἰδίως τῶν μετωπίδων. Περιέχει ἀκόμη 5.000 νομίσματα μουσουλμανικά. Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐφημερίδων ὑπάρχει πλήρης σειρὰ τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος «Βεκάϊ μισριέτ», ἤτοι «Αἰγυπτιακὰ συμβάντα», ἀπὸ τοῦ 1829, καὶ ὁ «Moniteur Égyptien» ἀραβιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τοῦ 1848. Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων εἶναι τὸ «Κάϊρον» καὶ ὁ «Ταχυδρόμος».

Τὸ *Ἐθνογραφικὸν μουσεῖον* περιέχεται εἰς τὴν Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν ἑταιρείαν. Ἔχει τὰς εἰκόνας τῶν ἐξερευνητῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ αὐτόγραφα αὐτῶν, συλλογὴν χαρτῶν παλαιῶν καὶ νέων τῆς Αἰγύπτου, βιοτεχνήματα τῶν ἀφρικανικῶν φυλῶν, ὅπλα αὐτῶν καὶ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα τῆς διαίτης καὶ τέχνης των. Τὸ *Ζῳολογικὸν μουσεῖον* περιέχει πτηνὰ καὶ ζῷα ταριχευμένα τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Σουδὰν καὶ τῶν κεντρικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ *Γεωλογικὸν μουσεῖον* περιέχει ἀπολιθώματα καὶ δείγματα τοῦ ὀρυκτοῦ καὶ μεταλλικοῦ πλούτου Σινᾶ, Αἰγύπτου καὶ Κεντρῴας Ἀφρικῆς, ὡς καὶ μετεωρίτας πεσόντας εἰς τὴν χώραν, ὅπως ὁ μέγας μετεωρίτης ὁ πεσὼν τῷ 1911 εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ *Ἐθνικὸν τυπογραφεῖον* ἐν Βουλάκ. Ἓν τῶν τελειοτέρων τοῦ κόσμου εἰς μηχανήματα, ποικιλίαν στοιχείων καὶ ὠργάνωσιν. Ἐκ τῶν πρώτων ἱδρυμάτων τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ (1829), ἀπασχολεῖ 500 ἐργάτας. Τὸ *Ἀστεροσκοπεῖον* ἐν Χελουάν, ἀπὸ τοῦ 1902 μεταφερθὲν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς Ἀμπασίας, ὅπου ἐλειτούργει ἐντὸς πύργου τοῦ παλαιοῦ τείχους τῆς πόλεως. Κυρίως ἐκτελεῖ φωτογραφήσεις διὰ κατοπτρικοῦ τηλεσκοπείου, ἐκτιμήσεις τῆς ἡλιακῆς ἀκτινώσεως, μετεωρολογικὰς καὶ μαγνητικὰς παρατηρήσεις, συγκεντρῶνον τὰς κατὰ μῆκος τοῦ Νείλου ὁλοκλήρου παρατηρήσεις καὶ ἀκόμη τὴν ἐκτίμησιν τοῦ χρόνου καὶ μετάδοσιν τῆς ὥρας εἰς ὅλην τὴν χώραν.

Ἡ *Βασιλικὴ γεωγραφικὴ ἑταιρεία* ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ κεδίβου Ἰσμαὴλ τῷ 1875 καὶ προέστη πασῶν τῶν μεγάλων ἐξερευνήσεων τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ σημερινὸν λαμπρόν της μέγαρον ἔκτισεν ὁ νῦν βασιλεὺς Φουὰτ Α΄, ἐγκαινιάσας αὐτὸ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῷ 1925 διὰ διεθνοῦς συνεδρίου γεωγραφίας. Ἔχει σπουδαίαν βιβλιοθήκην, ἐξαισίους ἀναγλύφους χάρτας τῆς Αἰγύπτου καὶ μικρογραφίας θαυμασίας ὅλων τῶν μεγάλων δημοσίων ἔργων ἀρδεύσεως καὶ συγκοινωνίας τῆς χώρας. Ἐκδίδει δελτίον καὶ ὑπομνήματα.

Τὸ *Γαλλικὸν ἰνστιτοῦτον ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας* ἔχει ἰδιόκτητον μέγαρον μετὰ λαμπρᾶς βιβλιοθήκης καὶ ἐξαιρέτου τυπογραφείου. Οἱ ἑταῖροι τῆς σχολῆς ταύτης ἐκδίδουν δελτίον, περιλαμβάνον τὰ πορίσματα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐρευνῶν των. Ἱδρύθη τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ Maspéro. Ἡ *Ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία Καΐρου* ἱδρύθη τῷ 1898, εἶναι ἐγκατεστημένη ἐντὸς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς καὶ ἐκδίδει τὴν «The Cairo scientific journal». Ἡ *Ἐντομολογικὴ ἑταιρεία* ἱδρύθη τῷ 1902. Συνεδριάζει εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον καὶ ἐκδίδει δελτίον καὶ ὑπομνήματα. Ἔχει καὶ περιεργότατον μουσεῖον. Ἡ *Ἑταιρεία πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ στατιστικῆς* ἱδρύθη τῷ 1909, ἐκδίδουσα τὴν «L' Égypte nouvelle». Πλὴν τῶν ἱδρυμάτων τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀμιγῶς ἀραβικά, ὅπως: ἡ *Ἀραβικὴ ἀκαδημία*, ἑδρεύουσα εἰς τὸ τζαμίον ἐλ Γκοῦρι. Ἡ *Χαρτογραφικὴ ὑπηρεσία*. Ἑδρεύει εἰς τὴν Γκίζαν καὶ εἶναι μία τῶν ἀρίστων τοῦ κόσμου. Οἱ χωροσταθμικοί, κτηματικοί, γεωλογικοὶ κλπ. χάρται, τοὺς ὁποίους ἐξεπόνησεν, εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ἰδίαν αἴθουσαν ἐν Καΐρῳ. Τὸ *Μελοδραματικὸν θέατρον* ἵδρυσεν ὁ Ἰσμαὴλ τῷ 1869 ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ ἐντὸς 5 μηνῶν διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀβοσκάνη. Ἔχει σπουδαίαν βιβλιοθήκην μουσικὴν καὶ ἀρχεῖα ἱστορικῆς ἀξίας.

Πολλαὶ ἀραβιστὶ ἐφημερίδες ἐκδίδονται, ἄλλαι μὲν ὑπὸ Αἰγυπτίων, ἄλλαι δὲ ὑπὸ Σύρων ἢ Κοπτῶν. Ἔπειτα γαλλικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ καὶ περιοδικὰ εἰς ὅλας τὰς ἐν χρήσει ἐν Αἰγύπτῳ γλώσσας. Πᾶσαι αἱ ξέναι παροικίαι ἔχουν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα, ὑπάρχουν δὲ καὶ διεθνοῦς συστάσεως σύλλογοι τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἀθλητισμοῦ.

Τὸ κυβερνητικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Κάσρ ἐλ Ἀΐν εἶναι ἵδρυμα τοῦ Κλὸτ βέη ἐπὶ Μωχάμμετ Ἀλῆ. Τὸ νοσοκομεῖον τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων εἰς τὴν Ἀμπασίαν ἔχει 900 κλίνας. Τὸ φρενοκομεῖον εἶναι παλαιὸν ἵδρυμα. Οἱ πλεῖστοι τῶν τροφίμων του εἶναι θύματα τοῦ χασὶς καὶ τῶν ἄλλων ναρκωτικῶν. Εἰς τὰ 1924 εἶχε 1453 ἀσθενεῖς, εἰς δὲ τὸ τῆς Χάγκας ὑπῆρχον 1008. Ἡ κτηνιατρικὴ σχολὴ ἱδρύθη τῷ 1901. Λειτουργοῦν καὶ δύο λυσσιατρεῖα. Ἀξιόλογα ὠργανωμέναι εἶναι καὶ αἱ κυβερνητικαὶ σχολαί, γεωργίας, ἀστυνομίας, τῶν καλῶν τεχνῶν, ἡ ἰατρική, ἡ τῶν μηχανικῶν, ἡ νομική, ἡ ἐπαγγελματική, ἡ ἐμπορική, ἡ τῆς αἰγυπτιακῆς ἐπιπλοποιίας (ρυθμοῦ φαραωνικοῦ καὶ ἀραβικοῦ). Ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Χουσεῒν Κάμελ, ἀδελφοῦ τοῦ νῦν βασιλέως Φουάτ, ἐδόθη μεγάλη ἔκτασις εἰς τὴν παίδευσιν τῶν κορασίων.

Ὡς οἰκοδομήματα νεώτερα ἄξια μνείας εἶναι τὰ δύο ἀνάκτορα Ἀβδὶν καὶ Κούμπας, τὸ μέγαρον τῆς βουλῆς, οὗτινος ἡ κόσμησις εἶναι ἀξιόλογος, ἡ γαλλικὴ πρεσβεία, ἀριστούργημα ἀραβικοῦ ρυθμοῦ, ἡ Ἐθνικὴ τράπεζα, ἔργον τοῦ Φαβρικίου πασᾶ, τὸ Αἰγυπτιακὸν μουσεῖον, ἡ Βασιλικὴ βιβλιοθήκη, τὰ ἰθαγενῆ δικαστήρια, ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τῶν σιδηροδρόμων, ἔργον τοῦ Batigelli, ξενοδοχεῖά τινα καὶ ἐργοστάσια. Εἰς τὰς παλαιὰς συνοικίας τοῦ Καΐρου λαμβάνει τις ἰδέαν τῶν ὅρων τοῦ βίου, ὅταν ἡ ζωὴ ἐκεῖ ἦτο ἀμειγὴς παντὸς εὐρωπαϊσμοῦ. Αἱ ὁδοὶ στεναί, συχνὰ ἄνευ πεζοδρομίων, ἀποτελοῦν ἀληθῆ λαβύρινθον στενωπῶν καὶ ἀδιεξόδων, ποτιζόμεναι ὑπὸ σακκάδων ἀχθοφόρων φερόντων ἐπ᾽ ὤμων ἀσκοὺς πλήρεις ὕδατος θολοῦ. Ὅταν ἡ πόλις ἦτο τειχισμένη, τότε αἱ ὁδοὶ κατέληγον εἰς τὰς πύλας, ὧν τὰς κλεῖδας ἐκράτουν οἱ σεῒχ ἐλ χάρατ (συνοικιάρχαι) οἵτινες καὶ τώρα ὑφίστανται. Ἡ πόλις εἶχε πρὸς ὕδρευσιν 31 φρέατα, ἅτινα ἐπληροῦντο ἀπὸ τὸν Νεῖλον διὰ καμήλων. Ἐπὶ ἑκάστου φρέατος ἦτο κρήνη (σεμπίλ), συχνὰ ἀριστούργημα ἀραβικῆς τέχνης, καὶ πάντοτε σχολεῖον παρ᾽ αὐτό. Δύο σεμπὶλ ὑπάρχουν ἀκόμη ἀξιόλογα: ἓν εἰς τὴν ὁδὸν Νουβὰρ πασᾶ καὶ ἕτερον εἰς τὴν Ἀμπασίαν. Αἱ παλαιαὶ ὁδοὶ πολλαχοῦ εἶναι ἐστεγασμέναι ἐκ τῆς προεκτάσεως τῶν ἑκατέρωθεν στεγῶν. Οὕτως αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ οἰκίαι ἦσαν δροσεραί, ἀλλ᾽ ἡ μετάδοσις τῶν πυρκαϊῶν καὶ αἱ ἐπιδημίαι εὕρισκον ἑστίας εὐνοϊκάς. Εἰς τὰς συνοικίας ταύτας, ἰδίως εἰς τὸ Α. καὶ τὸ Ν. τῆς πόλεως, ἀπαντᾷ κανεὶς θύρας ἀραβικοῦ ρυθμοῦ μὲ πλατὺ περιθώριον ἀραβουργημένον καὶ φύλλα ἐκ στερεοῦ ξύλου σκεπασμένου διὰ χαλκίνων πλακῶν. Τὰ στενὰ καὶ μικρὰ παράθυρα φράττονται ἀπὸ κλωβοὺς ἐκ ξύλου ἐκλεκτοῦ λεπτότατα ἐξειργασμένου (μουσαραμπίε). Αἱ οἰκίαι εἶχον ὄψιν φρουρίου ἔξωθεν μετ᾽ οἰκοδομίας ἐκ μεγάλων λίθων καλῶς ἐξεσμένων, ἐντὸς δὲ ὑπῆρχεν αὐλή, πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ πέριξ πλευραὶ τῆς οἰκίας εἶχον ἐστραμμένην τὴν πρόσοψιν μὲ ἐξώστας, μεγάλα παράθυρα, γάστρας, ἀναρριχητικὰ φυτά, πίδακα καὶ πτηνὰ κατοικίδια. Εἰς τὸ βάθος δύο θύραι ἔφερον εἰς τὰ χαμμάμ, ἕνα τῶν ἀνδρῶν καὶ ἕνα τῶν γυναικῶν. Τὸ ἰσόγαιον ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἀνδρῶνα, ὁ δὲ πρῶτος ὄροφος εἰς τὸν γυναικῶνα.

Ἡ *Γκεζίρα*, νησὶς χαριεστάτη, πλησιεστάτη δὲ πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Νείλου, συνδέεται, μετὰ τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν διὰ τεσσάρων λαμπρῶν γεφυρῶν. Πρὸς τὸ Β. αὐτῆς ἐσχηματίσθη συνοικισμὸς πολυτελῶν ἐπαύλεων, περιτρέχεται δὲ ὅλη διὰ ᾠοειδοῦς λεωφόρου ὑπὸ παχύτατα καὶ μεγάλα δένδρα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἀγαπημένον περίπατον τῶν Καϊρινῶν. Πρὸς τὸ ΒΑ αὐτῆς εὑρίσκεται μέγα ἀνάκτορον τοῦ Ἰσμαήλ, χρησιμεῦον ὡς ξενοδοχεῖον. Πρὸς δὲ τὸ ΒΔ. εἶναι τεχνητὸν σπήλαιον μετὰ ὡραίου ἰχθυοτροφείου νειλωτικοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τὸ ἱπποδρόμιον, κατὰ δὲ τὸ ΝΔ. ὁ μέγας κῆπος καὶ τὸ μέγαρον τῆς γεωργικῆς ἑταιρείας, ὅπου γίνονται αἱ ἐκθέσεις τῶν ἀνθέων καὶ τῆς γεωργικῆς ἐπιδόσεως τῆς χώρας. Τὸ Ν. ἄκρον κατέχει μέγας δημόσιος κῆπος. Ἐπὶ τῆς νησῖδος εὑρίσκεται καὶ ἡ γερμανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ πρεσβεία. Περὶ τὰς ὄχθας της, φυτευμένας μὲ ὡραῖα φοινικόδενδρα, σταθμεύουν θαλαμηγοὶ πολυτελεῖς, δι᾽ ὧν γίνονται αἱ ἐκδρομαὶ εἰς τὸν Νεῖλον καί τινες χρησιμεύουν ὡς θεριναὶ διαμοναί. Εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, τὴν δυτικήν, ἀνήκουσαν εἰς τὴν μουδηρίαν τῆς Γκίζης, ἀπαντῶμεν πρὸς Β. τῆς Γκεζίρας τὸ χωρίον Ἐμπάμπε, παρ᾽ ὃ ἡ μεγάλη σιδηρᾶ γέφυρα τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Ἄνω Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν. Εἰς τὴν πρὸ αὐτῆς πεδιάδα συνήφθη ἡ «μάχη τῶν Πυραμίδων» (21 Ἰουλίου 1798). Νοτιώτερον ἐκτείνεται ἀπέραντος καὶ θαυμάσιος ὁ ζῳολογικὸς κῆπος, εἷς τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου. Λίμναι μὲ λωτούς, ἄλση φοινικοδένδρων, τεχνητὰ σπήλαια, ἀπειρία ποικίλων πτηνῶν καὶ σπανίων ζῴων, ἰδίως ἀφρικανικῶν. Τὸ νοτιώτερον κείμενον χωρίον τῆς Γκίζης ἔχει 17 χιλ. κατοίκους. Ἡ ἀπὸ τῆς Γκεζίρας μέχρι τῶν Πυραμίδων θαυμασία ὁδός, ὁλόκληρος ὑπὸ θόλον δένδρων μεγάλων, διασχίζεται ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς τρὰμ καὶ ἔχει ἑκατέρωθεν μέγαρα καὶ ἐπαύλεις καὶ ἐργοστάσια.

Τὰ πρὸς Β. προάστεια τοῦ Καΐρου κεῖνται πάντα ἐπὶ μικρᾶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀρχομένης ἀπὸ τὴν πλατεῖαν Βὰβ ἐλ Χασήδ, πλησίον τοῦ κεντρικοῦ σταθμοῦ τῶν σιδηροδρόμων, καὶ φθανούσης μέχρι τοῦ χωρίου Μάργκ, ὅπου δάσος φοινίκων καὶ λίμνη μικρὰ μεστὴ νησσῶν. Εἶναι δὲ ταῦτα: Τὸ *Δεμερντάς*, ἡ *Κούμπα*, ὅπου βασιλικὸν ἀνάκτορον μετὰ μεγάλου καὶ ὡραίου κήπου, τὸ *Ζεϊτούν*, ἀρχαῖος φαραωνικὸς ἐλαιών, τὸ ὁποῖον ὁ Θούθμωσις Γ΄ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡλιουπόλεως «διὰ νὰ ἔχουν αἱ κανδῆλαι τοῦ θεοῦ ἔλαιον ἐξ ἐλαίας». Ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἡ *Ματαρία*, ὅπου ἡ ἀρχαία *Ἡλιούπολις* (βλ. λ.). Πλὴν τῶν πρὸς Β. τούτων προαστείων ὑπάρχουν ΝΑ καὶ Ν τοῦ Καΐρου ἀξιοσημείωτα προάστεια: τὸ *Χελουάν*, τὸ *Μεάδι*, κατάφυτον, μὲ ὡραίας ἐπαύλεις καὶ σιδηροδρομικὸν σταθμόν.

Ἑλληνικὴ παροικία. Κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν οἱ ἐν Καΐρῳ Ἕλληνες ἀνέρχονται εἰς 20.115. Ἀλλὰ δέον νὰ λεχθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων, ὧν τινες εἶναι Ἑβραῖοι ἢ Ἀρμένιοι, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑτέρου ὑπάρχουν πολλοὶ Ἕλληνες ξένης ὑπηκοότητος, ἰδίως ἐκ Δωδεκανήσων, Κύπρου καὶ Τουρκίας. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης εἶναι νομικὸν πρόσωπον ἀνεγνωρισμένον διὰ Β. διατάγματος ἑλληνικοῦ καὶ ἀπολαύει τῶν διομολογήσεων. Πρὸ τοῦ 1902 ἐλέγετο «Ὀρθόδοξος», προηδρεύετο ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἦτο μεικτὴ μετὰ τῶν Σύρων. Γενομένη ἀμειγῶς ἑλληνικὴ προήχθη ραγδαίως χάρις εἰς τὴν φιλογένειαν τῶν ὁμογενῶν μας. Ὁ σκοπός της εἶναι ἐκπαιδευτικὸς καὶ φιλανθρωπικός. Ἔχει ἰδιόκτητον νοσοκομεῖον ἐν Ἀμπασίᾳ, ἱδρυθὲν δαπάναις Εὐαγγέλου Ἀχιλλοπούλου καὶ τῆς κοινότητος. Ὁ κοινοτικὸς ναὸς τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, κείμενος εἰς Βουλακίαν, ἐγκαινιάσθη τὴν 31 Μαΐου 1914, ἐκτίσθη δὲ ἐπὶ οἰκοπέδου τῆς κοινότητος δαπάναις Νέστορος Τσανακλῆ. Ἐν συνόλῳ ἐστοίχισε περὶ τὰ 50 χιλ. λιρῶν. Τὸ παρθεναγωγεῖον περιλαμβάνει τὸ Ἀχιλλοπούλειον εἰς ἰδιόκτητον μέγαρον, στοιχίσαν 48 χιλ. λιρῶν αἰγυπτιακῶν. Αἱ μαθήτριαι ἀνέρχονται εἰς 1088, αἱ διδασκάλισσαι εἰς 23, ἡ δὲ ἐτησία δαπάνη εἰς 4500 λίρας αἰγυπτιακάς. Ἡ ἀστικὴ σχολὴ εἰς ἰδιόκτητον μέγαρον ἐν Τεουφικίᾳ ἔχει μαθητὰς 406, διδασκάλους 11 καὶ ἀπορροφεῖ ἐτησίως 2500 λίρας. Τὸ σχολικὸν συσσίτιον ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον ὀργανισμὸν διοικούμενον ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ κοινότης δαπανᾷ ἐτησίως καὶ περὶ τὰς 2500 λίρας εἰς βοηθήματα καὶ ἐλέους. Κέκτηται ἀκίνητά τινα ἐν Καΐρῳ καὶ κεφάλαια ἐκ κληροδοτημάτων. Ἐκτὸς τῶν κοινοτικῶν ἱδρυμάτων, ἡ Φιλόπτωχος τῶν Ἑλληνίδων κυριῶν διατηρεῖ ὀρφανοτροφεῖον μετὰ 40 ὀρφανῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ πατριαρχεῖον διατηρεῖ ἐν Ἡλιουπόλει τὴν Μελαγχροί-

Digitized by Google

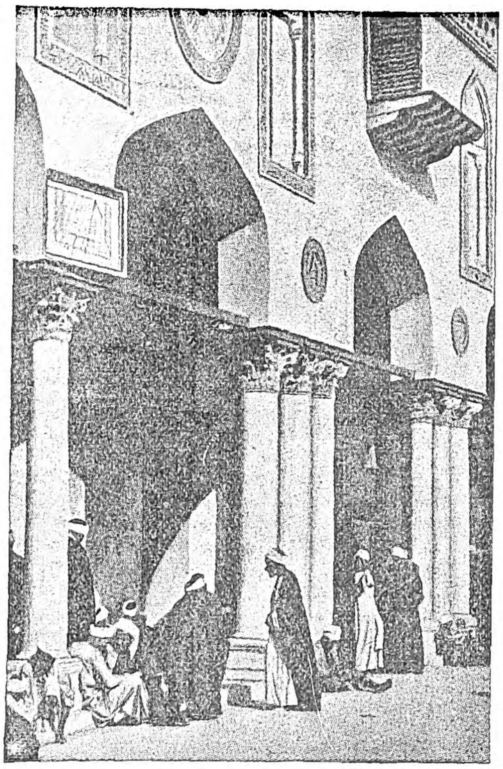

Αὐλὴ εἰς τὸ Ἐλ-Ἄζχαρ.

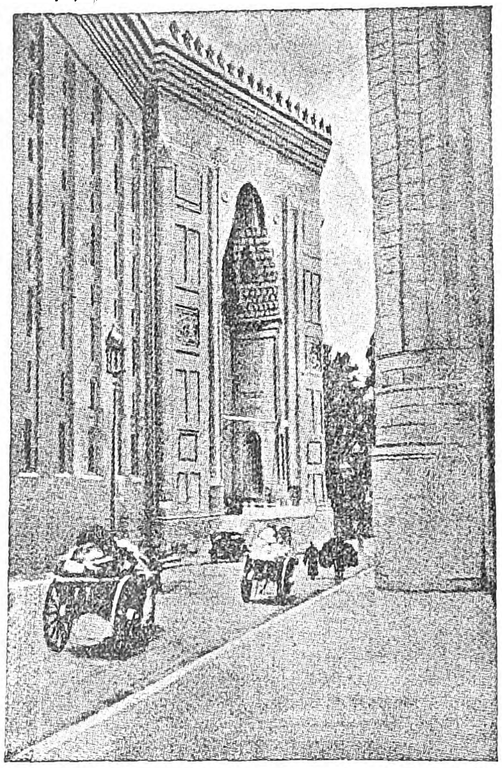

Ἡ πύλη τοῦ τζαμίου σουλτὰν Χασσάν.

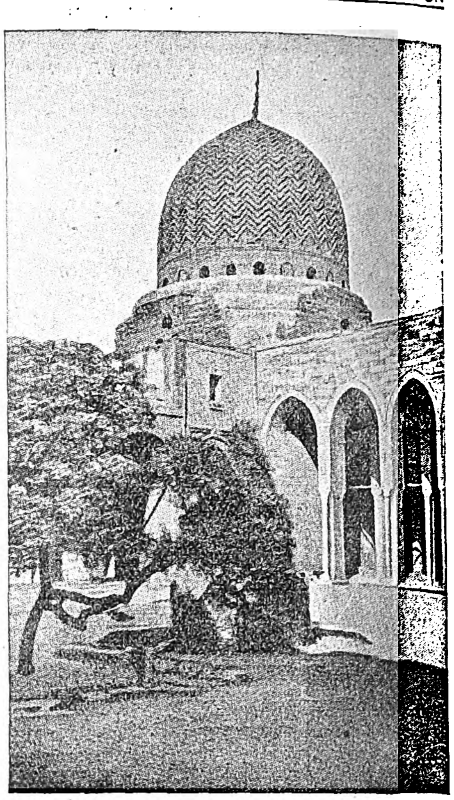

Ὁ τάφος τοῦ σουλτάνου Βαρκούκ.

νειον σχολήν, μεικτὴν ἑξατάξιον μετὰ νηπιαγωγείου. Ἐπίσης εἰς τὰ προάστεια Χελουὰν καὶ Ζεϊτοὺν λειτουργοῦν κοινότητες, διατηροῦσαι ναὸν καὶ σχολεῖον, ἐν δὲ Καΐρῳ εὐδοκιμοῦν ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἰδιωτικὰ λύκεια. Τὴν γυμνασιακὴν παίδευσιν τῶν ἀρρένων ἑλληνοπαίδων τοῦ Καΐρου διεξάγει ἀπὸ τοῦ 1850 ἡ Ἀμπέτειος. Τὸ Ἑλληνικὸν κέντρον ἱδρυθὲν πρὸ 30ετίας εἶναι νομικὸν πρόσωπον καὶ προΐσταται πάσης ἐθνικῆς καὶ γενικωτέρας ἐνεργείας τῆς παροικίας. Ἑλληνικαὶ τράπεζαι ὑφίστανται εἰς ἰδιόκτητα μέγαρα ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἑλληνικὴ πρεσβεία εἶναι ἐγκατεστημένη εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς Γκεζίρας, τὸ δὲ γενικὸν προξενεῖον εἰς τὸ μέγαρον τῆς τραπέζης Ἀθηνῶν. Ναοὶ καὶ μοναὶ ἐν Καΐρῳ εἶναι: ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν ὁδὸν Χαμζάουϊ, ἕδρα τοῦ πατριαρχικοῦ ἐπιτρόπου. Ἡ μικρὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μάρκου εἰς τὴν παλαιὰν συνοικίαν Χὰρτ ἐρ Ρούμ, ἄλλοτε πατριαρχική, σήμερον δὲ ἐγκαταλελειμμένη. Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Παλαιῷ Καΐρῳ. Ὁ μὲν ναός, στρογγύλος, εἶναι ἐκτισμένος ἐπί τινος τῶν πύργων τοῦ ρωμαϊκοῦ φρουρίου, τὸ δὲ νεκροταφεῖον παραπλεύρως αὐτῆς, ἔχον τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ ναΐδιον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἰς τὴν Ἡλιούπολιν ὁ ναὸς τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς, εἰς τὸ Ζεϊτοὺν ὁ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ εἰς Χελουὰν ὁ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Μνημεῖα. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον περιλαμβάνομεν πάντα τὰ ἀρχαῖα καὶ νέα ἀξιομνημόνευτα ἱδρύματα, μουσουλμανικὰ καὶ μή. Τῶν ἀρχαίων προέχουν βεβαίως τὰ τζαμία, διότι εἰς αὐτὰ ἔχομεν τὴν γένεσιν καὶ τὴν κορύφωσιν τῆς ἀραβικῆς τέχνης. Αὕτη ἐκπροσωπεῖται ἐν Καΐρῳ κατὰ χρονικὰς περιόδους ὡς ἑξῆς: Τὰ ἐρείπια τῆς Φοστάτ, ἥτις ὑπῆρξε πρωτεύουσα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 645—870, εὑρίσκονται μεταξὺ τοῦ Κάφρ ἐς Σιὰμ καὶ τῆς σημερινῆς πόλεως. Τὸ μόνον μνημεῖον εἶναι τὸ τέμενος τοῦ Ἄμρ. Ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν οἰκοδόμημα, κτισθὲν πιθανῶς μὲ πλίνθους ὠμούς, οὐδὲν ἀπομένει λόγῳ τῶν συχνῶν καταστροφῶν τῶν πλημμυρῶν, τῶν ἐμπρησμῶν καὶ τῶν σεισμῶν. Πλειστάκις ἀνακτισθὲν διετήρησε μόνον τὸ ἀρχικόν του σχέδιον. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι μεγάλη τετράγωνος αὐλή, περιβαλλομένη ἀπὸ τοξικὰ ὑπόστεγα, τῶν ὁποίων ἀπέμειναν αἱ βάσεις τῶν κιόνων εἴς τινα μέρη. Εἶχε 366 κίονας ρωμαϊκοὺς καὶ βυζαντινούς, ἀφαιρεθέντας ἀπὸ ἄλλα ἱδρύματα. Ἡ κεντρικὴ αὐλὴ (σάχν) εἶναι δενδροφυτευμένη. Εἰς τὸ μέσον ἡ κρήνη διὰ τὰς πλύσεις τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ συγκοινωνεῖ μὲ πηγὴν τῆς Μέκκας. Τὸ ΝΑ *Λίουαν*, ἤτοι ἱερόν, περιέχει ἐμπρὸς εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ἐντὸς σιδηροῦ κιγκλιδώματος μαρμάρινον κίονα τεφρόχρουν μετὰ ποικίλων φλεβῶν, ὅπου οἱ πιστοὶ διακρίνουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ, τὸ τοῦ Προφήτου καὶ τὸ τοῦ σουλτάνου Σουλιμάν, καθὼς καὶ τὸ μαστίγιον τοῦ προφήτου. Κατὰ τὴν παράδοσιν, τὴν μετέφερεν ἐδῶ ἐκ Μέκκας διὰ θαύματος ὁ καλίφης Ὀμάρ. Εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν εἶναι μία κόγχη μὲ δύο κίονας χαμηλούς. Αἱ ἐπ' αὐτῶν κηλῖδες τοῦ αἵματος προέρχονται ἀπὸ πάσχοντας πιστούς, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ἐδῶ καὶ τρίβουν τὴν γλῶσσαν των μέχρις ὅτου ματώσῃ. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν ὁ τάφος τοῦ σεΐχ Ἀβδάλλα, υἱοῦ τοῦ κατακτητοῦ Ἄμρ. Τὸ τζαμίον αὐτὸ δὲν συχνάζεται. Μόνον τὴν τελευταίαν Παρασκευὴν τοῦ ραμαζανίου γίνεται πάνδημος προσευχή, εἰς ἣν προσέρχεται καὶ ὁ βασιλεύς. Εἰς τὰ 1808 ἐγένετο τὸ θέατρον περιέργου σκηνῆς: οἱ ἱερεῖς ὅλων τῶν θρησκευμάτων, χριστιανικῶν, ἑβραϊκῶν, μουσουλμανικῶν κλπ. ἐτέλεσαν κοινὴν προσευχὴν ὑπὲρ κανονικῆς ὑψώσεως τοῦ Νείλου.

Τῷ 870 ὁ Ἀχμὲτ ἴμπν Τουλοὺν ἐπεξέτεινε τὴν πόλιν πρὸς Β. Ἐκ τῶν πολλῶν οἰκοδομημάτων του σῴζεται μόνον τὸ τζαμίον, τὸ κυριώτερον μνημεῖον τῆς ἀρχαϊκῆς ἰσλαμικῆς τέχνης, ἱδρυθὲν τῷ 879. Εὑρίσκεται εἰς τὴν συνοικίαν Καλὰτ ἐλ Κὰμπς ἐπὶ τοῦ βραχώδους ὀροπεδίου Δζέμπελ Γεσκούρ, καλύπτοντος 25 700 τετρ. μ., ὧν 17 χιλ. κατέχονται ὑπὸ τοῦ τζαμίου. Τὸ σχέδιον ἐχάραξεν Ἕλλην, ἀναλαβὼν νὰ κτίσῃ αὐτὸ ὅμοιον πρὸς τὴν Κάαμπαν καὶ ἐξ ὑλικοῦ μὴ χρησιμοποιηθέντος. Ἡ κόσμησις εἶναι ποικίλη. Ἡ ζωοφόρος ἐκ ξύλου γλυπτοῦ φέρει ρητὰ τοῦ Κορανίου. Ἡ κόγχη τῆς προσευχῆς ἔχει κιονόκρανα βυζαντινά, λεπτότατα ἐξειργασμένα, σῴζει δὲ καὶ ἴχνη μωσαϊκοῦ χρυσοῦ. Τὸν ἄμβωνα ἐδώρησε τῷ 1298 ὁ σουλτᾶνος ἐλ Μανσούρ, ἀλλ' ἔκτοτε ἀφῃρέθησαν τὰ ἐξ ἐλεφαντόδοντος καὶ νάκρου ἐνσφηνώματα. Εὑρίσκονται νῦν εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ South Kensington Museum. Ὁ μιναρὲς μεταγενέστερος εἶναι ἐκ πέτρας, ἐνῷ τὸ τζαμίον εἶναι ἐκ πλίνθων. Εἶναι μίμησις τοῦ ἐν Σαμαρᾷ ἐπὶ τοῦ Τίγρητος μιναρέ. Ἡ βάσις του εἶναι κυβική, ἡ δὲ πύλη του κοσμεῖται διὰ τόξων ἐν σχήματι πετάλου. Κατὰ τὴν περίοδον 904—1171 ἔχομεν τὰ ἑξῆς μνημεῖα. Ὁ Φατιμίτης καλίφης ἐλ Μοὲζ ἔκτισε τὸ Κάϊρον (ἐλ Καχίρα) μήκους 1300 μ. καὶ πλάτους 1000. Ἐκ τῶν πυλῶν σῴζονται τρεῖς: Βὰβ ἐλ Νάσρ, Βὰρ ἐλ Φουτοὺχ καὶ Βὰβ ἐλ Ζέϊλα. Ἐκ τῶν ἀνακτόρων του οὐδὲν διεσώθη, μόνον δὲ τὰ τζαμία *ἐλ Ἀζχάρ, ἐλ Ἄχμαρ, ἐλ Χακὶμ* καὶ *ἐλ Σάλεχ Τελάγε*. Τὸ ἐλ Ἄζχαρ (=ἡ κατηνθισμένη) εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον μνημεῖον τῶν Φατιμιτῶν καὶ μέχρι σήμερον τὸ ἀνώτατον θρησκευτικὸν παιδευτήριον τοῦ Ἰσλάμ. Ἐπερατώθη τῷ 970 ὑπὸ τοῦ Γκοχάρ, βεζύρου τοῦ ἐλ Μοέζ, ἀλλ' ἔκτοτε τὸ ἵδρυμα ὑπέστη πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ διαρρυθμίσεις. Σήμερον σπουδάζουν εἰς αὐτὸ 80.000 σπουδαστῶν ὑπὸ 600 σεΐχ (διδασκάλους). Εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις διδάσκονται: σύνταξις (ναχοῦ), γραμματικὴ (σάρφ), ρητορικὴ (μπαλάγκα), λογικὴ (μαντίκ), μετρικὴ (ἀρούδ), ἄλγεβρα (ζίμπε), ἀριθμητικὴ (χισάμπ), τεχνικὴ τῶν παραδόσεων (μουσταλὰχ ἐλ χαδίθ). Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις: δογματικὴ (καλάμ), δικονομία (φίκχ), ἑρμηνεία τοῦ Κορανίου (ταφσίρ) καὶ διδασκαλία τῆς παραδόσεως (χαδίθ), ἡ δὲ ἱστορία, γεωγραφία καὶ ἀριθμητικὴ εἶναι προαιρετικαί. Οἱ διδάσκαλοι καθήμενοι ὀκλαδὸν ἐπὶ ψάθας ἀναγινώσκουν τὸ κείμενον καὶ ἑρμηνεύουν αὐτό. Αἱ σπουδαὶ διαρκοῦν 17 ἔτη, μεθ' ὃ οἱ ἐπιτυχόντες εἰς τὰς ἐξετάσεις λαμβάνουν τὸ δίπλωμα σεχαντὲ ἐλ ἀλιμίγιε, ἐπιτρέπον εἰς αὐτοὺς νὰ διδάσκουν εἰς ἄλλα τζαμία. Πρύτανις ἰσόβιος εἶναι ὁ Σεΐχ ἐλ Γκάμ, διοικῶν μὲ συμβούλιον πενταμελές. Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τῆς σχολῆς, ἀπὸ ἀφιερωμάτων εἶναι 28.900 αἰγυπτιακαὶ λίραι καὶ 25 000 ἄρτοι ἡμερησίως, ἀξίας κατ' ἔτος 18.200 λιρῶν. Ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ ἀπεράντου τζαμίου ἄγει εἰς αὐλὴν τεραστίαν 3.000 τετρ. μ. ἔχουσαν περίστοα μετὰ 140 κιόνων μαρμαρίνων (Σὰχν ἐλ Γκάμ), βασταζόντων τόξα περσικά. Τὸ ἐλ Ἄχμαρ ἱδρύθη ἀνατολικῶς τῆς Ἀμπασίας τῷ 1125 ὑπὸ τοῦ ἐλ Μααμούν, βεζύρου τοῦ ἐλ Ἀμίρ. Εἶναι ἀξιόλογον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, διότι ἡ πρόσοψίς του εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ἐξ ὅλων τῶν ἀραβικῶν μνημείων ἐν Καΐρῳ. Τὸ Γκὰμ ἐλ Χακὶμ ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ 990 μέχρι τοῦ 1012. Σήμερον εἶναι ἠρειπωμένον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐγένετο ὁ τειχισμὸς τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φατιμίτου βεζύρου Βὲσρ Γκαμαλί. Σῴζεται τμῆμα τῆς πρὸς Β. πλευρᾶς τοῦ τείχους ἐκείνου καὶ τρεῖς πύλαι ὠχυρωμέναι ἰσχυρῶς, ἐκ τῶν 60, τὰς ὁποίας εἶχε τὸ τεῖχος. Ἡ *Βὰβ Ζουειλέ*, παρὰ τὸ τζαμίον Μουαϊγιάτ, ἐκ μεγάλων λαξευμένων πετρῶν ἄνευ πλίνθων, ἔργον Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων ἐκ Ἐδέσσης. Δύο πελώριοι πύργοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται οἱ κομψοὶ μιναρέδες τοῦ τζαμίου, κατέχουν τὸ Ν μέρος. Τὴν 15 Ἀπριλίου 1517 ὁ Τοῦρκος κατακτητὴς Σελὴμ Α' ἐκρέμασε τὸν τελευταῖον Τσερκέζον σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου Τουμὰν βέην εἰς τὸν δυτικὸν πύργον. Αἱ ἄλλαι δύο πύλαι *Βὰβ ἐλ Φοντοὺχ* (πύλη τῆς κατακτήσεως) καὶ *Βὰβ ἐλ Νάσρ* (πύλη τῆς νίκης) ἑνοῦνται μὲ τὴν προηγουμένην διὰ τείχους, τὸ ὁποῖον σῴζεται. Ἀμφότεραι ἀποτέλουν τὴν κλεῖδα τῆς πρὸ. ΒΑ ὀχυρώσεως. Κατὰ τὴν γαλλικὴν κατάκτησιν (1799), αἱ πύλαι μὲ τὸ τζαμίον ἐλ Χακίμ, κείμενον μεταξύ των, ἀπετέλεσαν ἰσχυρὸν ὀχύρωμα διὰ τὰ στρατεύματα τοῦ Βοναπάρτου..

Ἡ ἀκρόπολις *(ἐλ Καλαὰ)* ἐκτίσθη τῷ 1179, ἐχρησιμοποίησε δὲ διὰ τὸ τεῖχός της ὁ σουλτᾶνος Σαλὰχ ἐδ Δὶν τὰς πέτρας τῶν μικρῶν πυραμίδων τῆς Γκίζας. Ἐκ τῶν ἱδρυμάτων τοῦ Σαλὰχ ἐδ Δὶν ἀπέμεινε τμῆμα τοῦ τείχους πρὸς Α. καί τινες πύργοι εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως μνημείων προέχει τὸ τζαμίον τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ, ἐν ᾧ ὁ τάφος τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς παρούσης δυναστείας. Ἐξ ἀλαβάστρου κτισμένον, διακρίνεται μακρόθεν καὶ πανταχόθεν μὲ τοὺς ὑψηλοὺς μιναρέδες του, ὥστε ν' ἀποτελῇ τὸ διακριτικὸν σῆμα τῆς πόλεως. Ἤρχισε νὰ τὸ κτίζῃ ὁ ἴδιος ἐπὶ παλαιοῦ ἀνακτόρου κρημνισθέντος τῷ 1824 ἐξ ἐκρήξεως πυριτιδαποθήκης καὶ ἐπερατώθη ὑπὸ τοῦ Σαΐτ πασᾶ ἐγγόνου του, τῷ 1857. Ὁ Ἕλλην ἀρχιτέκτων του Ἰωσὴφ Βόχνας ἐμιμήθη τὸ Νουρὶ Ὀσμανιὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐχρησιμοποίησεν Ἕλληνας ἐπιστάτας. Τὸ εἰς τὸν πύργον ὡρολόγιον εἶναι δῶρον τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἡ μεγάλη αἴθουσα μὲ τὸν τεράστιον θόλον της καὶ τὸν λαμπρὸν φωτισμόν της προκαλοῦν κατάπληξιν. Ἡ ἀκρόπολις κατέχεται σήμερον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Εἰς τὴν ἐποχὴν 1250—1382 ἀνάγεται ἡ γέφυρα τοῦ Ἀμποῦ Μενάγια ἐν Γκαλιουμπὶε πρὸς Β. τοῦ Καΐρου. Καθωρισμένη αἰγυπτιακὴ τέχνη διακρινομένη ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἰσλαμικῶν χωρῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Καλαούν. Ἡ ἐξέλιξις αὐτῆς συνεχίζεται καὶ μέχρι τοῦ 1517, ἐποχὴν τῶν Κιρκασίων Μαμελούκων, ὁπότε ἐσημειώθη ἐν Αἰγύπτῳ ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τῆς ἀραβικῆς τέχνης. Τὸ

Digitized by Google

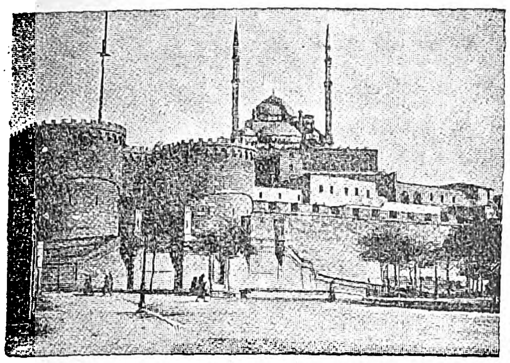

Ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ τζαμίον τοῦ Μωχαμμὲτ Ἀλῆ.

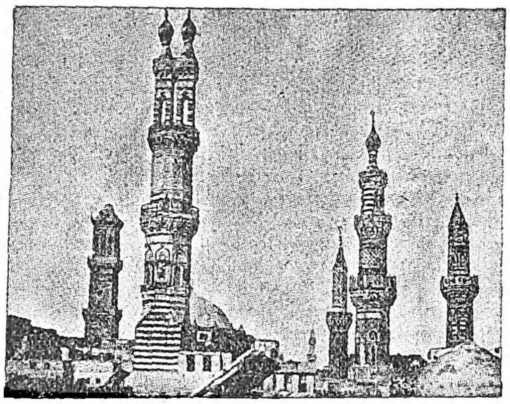

Μιναρέδες τοῦ ἐλ-Ἄζχαρ.

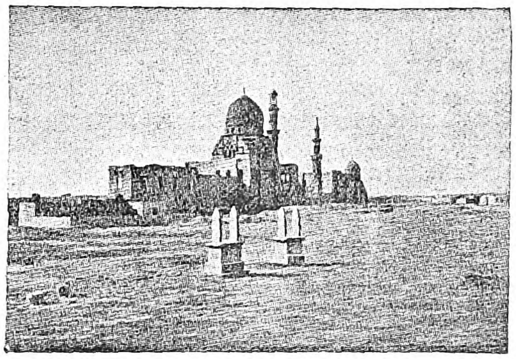

Οἱ τάφοι τῶν καλιφῶν.

Μουριστὰν Καλαούν, ἓν τῶν τριῶν μεγάλων κτισμάτων τοῦ σουλτάνου Μανσοὺρ ἐλ Καλαούν, τὰ ὁποῖα ἤρχισεν εἰς τὰ 1285 καὶ ἐπεράτωσεν ὁ υἱός του ἐλ Ναζὶρ τῷ 1293, εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῆς ἐποχῆς ταύτης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, διότι τότε εἰσήχθησαν διὰ τῶν Σταυροφόρων αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ τοῦ Βορρᾶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐπηρέασαν τὴν αἰγυπτιακὴν τέχνην. Τὸ Μουριστὰν ἦτο ἄλλοτε μέγα νοσοκομεῖον, ἀλλὰ σήμερον ἠρειπωμένον φιλοξενεῖ χαλκεῖς καὶ ἄλλους χειρώνακτας. Ἡ τεραστία πύλη εἶναι ἐκ μαρμάρων ἐναλλὰξ λευκῶν καὶ μαύρων. Τὰ πετάσματά της φέρουν ἀκόμη ἴχνη χαλκίνης ἐπιστρώσεως. Τὸ ἵδρυμα ὀφείλεται εἰς τάξιμον τοῦ Καλαούν, ὅταν νέος ἀκόμη εἶχεν ἀσθενήσει βαρέως. Εἰς τὴν κλινικὴν κατ' ἀρχὰς ἐγίνοντο δεκτοὶ πάσης τάξεως ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἑκάστη νόσος εἶχε τὴν αἴθουσάν της. Ἀριστερὰ τοῦ νοσοκομείου εἶναι τὸ τζαμίον καὶ δεξιὰ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ ἱδρυτοῦ, ἀριστούργημα ἀραβικῆς τέχνης. Σύγκειται ἀπὸ τὸ προαύλιον καὶ τὸ κυρίως μαυσωλεῖον. Τέσσαρες τεράστιοι κίονες ἐκ γρανίτου καὶ τέσσαρα τετράγωνα ὑποστυλώματα βαστάζοντα τὸν μέγαν θόλον κινοῦν τὸν θαυμασμόν. Αἱ λαμπραὶ κοσμήσεις τῶν ὀροφῶν ἐκ ξύλου γλυπτοῦ καὶ χρωματιστοῦ, ἡ πλουσιωτάτη κόσμησις τῆς κόγχης μὲ τοὺς ἐξ ἐρυθρῶν μαρμάρων κιονίσκους της, αἱ σειραὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων μικρῶν τόξων, τὰ λαμπρὰ μωσαϊκὰ τῶν τοίχων ἐκ μαρμάρων καὶ νάκρου ἀποτελοῦν χάρμα ὀφθαλμῶν. Εἰς τὸ μέσον ὑψοῦται ἡ νεκρικὴ θήκη τοῦ σουλτάνου, ἔξωθεν δὲ ἡ κόσμησις εἶναι ἐκ γυψίνων διατρήτων σταλακτιτῶν.

. Συνεχὴς πρὸς τὸ Μουριστὰν εἶναι ὁ μεδρεσὲς τοῦ ἐλ Νάσερ, ἠρειπωμένον ἵδρυμα τοῦ 1300. Ἔχει τὴν πύλην γοτθικήν, διότι ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐλ Νάσερ τὴν ἔφερεν ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα τῆς Συρίας, ὅταν κατέκτησε τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Σταυροφόρων, τῷ 1291. Τὸ τρίτον μέγα ἵδρυμα εἶναι ἡ Βαρκουκίγε, μεδρεσὲς τοῦ σουλτάνου Βαρκοὺκ κτισθεὶς τῷ 1384, μὲ ὡραίαν εἴσοδον ἐκ μαρμάρων καὶ πύλην χαλκοστρωμένην. Τὰ ἐπιχρυσώματα καὶ οἱ χρωματισμοὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μαυσωλείου τῆς θυγατρός του εἶναι πολὺ ζωηροί.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πλατείας Σαλαδίνου, δεξιὰ πρὸς τὸν μεταβαίνοντα διὰ τῆς γεφύρας Μωχάμμετ Ἀλῆ, ὑψοῦται τὸ τζαμίον τοῦ σουλτὰν Χάσαν, τὸ λαμπρότερον καὶ πλέον μεγαλειῶδες ἔργον τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐκτίσθη τῷ 1356 Στηριγμένον ἐπὶ βράχου κομμένου, τὸ κτίσμα τοῦτο μὲ τὰς τεραστίας του διαστάσεις καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν γραμμῶν του ἐμποιεῖ βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Ἐξωτερικῶς ὑπενθυμίζει τὰς μεγάλας ἐπιφανείας τῶν φαραωνικῶν ἱδρυμάτων. Μέγα καὶ ἐπιβλητικὸν γεῖσον περιτρέχει πάσας τὰς πλευράς. προέχει ἰσχυρῶς καὶ ἐκπλήττει μὲ τὰς πέντε σειρὰς τῶν σταλακτικῶν του. Κόγχαι ἀβαθεῖς μὲ παράθυρα δίλοβα διακόπτουν εὐστόχως τὴν μονοτονίαν τῶν ἐπιφανειῶν. Ὕπερθεν τοῦ μαυσωλείου, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾶται ἀπὸ τῆς ΝΑ πλευρᾶς, ὑψοῦται εἰς 55 μ. ὁ θόλος του, ὅστις ἀρχικῶς ἦτο ᾠοειδοῦς σχήματος, ἀλλ' ἐπεσκευάσθη τῷ 1616 κατὰ ρυθμὸν τουρκοαραβικόν. Ἡ τεραστία κυρία εἴσοδος ἔχει ὕψος 26 μ., καίτοι δὲ ἡ κόσμησίς της δὲν ἐπερατώθη, ὅμως ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς πλεῖστα ἄλλα τεμένη. Ὁ νότιος μιναρὲς ἔχει ὕψος 82 μ., ὢν ὁ ὑψηλότερος τοῦ Καΐρου. Τὸ σχέδιον ἀκανόνιστον πεντάγωνον καλύπτει 7900 τετρ. μ., εἰς τοῦτο δὲ εἶναι ἐγγεγραμμένος ὁ σταυρός, τὸν ὁποῖον ἐσχημάτιζον ἀρχικῶς οἱ μετρεσέ. Ἡ ἐσωτερικὴ κόσμησις εἶναι λίαν σοβαρὰ καὶ ἐπιβάλλουσα· μακραὶ ἐπιγραφαὶ κυκλικαὶ ἐπὶ δαντέλλας ἀραβουργημάτων διατρέχουν τὰς ἐσωτερικὰς πλευράς. Ἡ πύλη τοῦ μαυσωλείου χαλκίνη καὶ ἐπίχρυσος μένει πάντοτε κλειστή. Πλησίον τοῦ τζαμίου τούτου εἶναι τὸ *Γκὰμ Ριφαΐγιέ*, περατωθὲν τῷ 1912 καὶ περιέχον τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τοῦ κεδίβου Ἰσμαήλ. Ἀπομίμησις τοῦ τζαμίου ἐλ Χάσαν εἶναι ὁ μετρεσὲς τοῦ Σαργκουτμὰς (1359) ἐπὶ Μαμελούκων. Ἡ κόσμησίς του καὶ ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν του εἶναι ἀξιόλογος.

Τὸ Γκὰμ ἐλ Μιναΐγιὰτ ἐπερατώθη τῷ 1422. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀρχιτεκτονικὴ οἰκονομία καὶ ἡ πλουσία καὶ καλλιτεχνικωτάτη κόσμησίς του καθιστοῦν τὸ τζαμίον τοῦτο ἀριστούργημα. Ὁ μετρεσὲς τοῦ Καΐτ βέη ἱδρύθη τῷ 1475 Ὁ μιναρές του θεωρεῖται ὁ κομψότερος τῆς Αἰγύπτου. Τὸ τζαμίον Ἀβοῦ Βὲκ Μαζχὰρ ἐλ Ἀνσάρι, ἱδρυθὲν τῷ 1480, ἔχει τὸν ρυθμὸν τῆς β' ἐποχῆς τῶν Μαμελούκων. Παντοῦ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν ὀροφῶν βλέπομεν τὰς προσφιλεῖς κοσμήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πολυχρώμους καὶ ὑπερβολικὰ λεπτουργημένας: κομψαὶ θύραι, ἄμβων γεγλυμμένος, κόγχη προσευχῆς πολυμάρμαρος καὶ πολύχρωμα παράθυρα. Τὸ διπλοῦν μνημεῖον τοῦ ἐλ Γκοῦρι ἀπαθανατισθὲν ἀπὸ τοὺς διασημοτέρους καλλιτέχνας τοῦ χρωστῆρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν μετρεσὲν καὶ ἀπὸ τὸ μαυσωλεῖον. Εἰς τὸν μετρεσὲν εἶναι ἤδη ἐγκατεστημένη ἡ μεγάλη ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀχμὲτ πασᾶ Ζεκῆ. Τῆς περιόδου 1517—1792, ἀξιολογώτερον μνημεῖον διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τῶν μεγιστάνων Μουσουλμάνων εἶναι τὸ μέγαρον τοῦ Γκαμὰλ ἐδ Δὶν ἐλ Ζαχαβί. Ὁ ἱδρυτὴς ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἐμπόρων τοῦ Καΐρου περὶ τὸ 1637. Ἀπὸ τῆς πύλης τεθλασμένος διάδρομος (δίρκε), διὰ νὰ μὴ βλέπουν οἱ παροδῖται τὰ ἐν τῷ οἴκῳ γινόμενα, φέρει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σελαμλὶκ (ἀνδρῶνος), τοῦ ὁποίου διατηροῦνται δύο ὄψεις κοσμημέναι. Εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν κλῖμαξ φέρει εἰς τὸ μακὰδ (ἐξώστην). Παρ' αὐτὸν διάδρομος κλειόμενος διὰ μουσαραμπίας ἐπέτρεπεν εἰς τὰς γυναῖκας νὰ βλέπουν τὰ ἐν τῇ αὐλῇ γινόμενα χωρὶς νὰ φαίνωνται. Δι' αὐτοῦ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἑορτῶν τοῦ χαρεμίου, ὡραιοτάτην καὶ κοσμημένην μὲ θαυμάσια μωσαϊκά. Τὸ Γκὰμ ἐς Σέϊνετ Ζένυμπ (=τζαμίον τῆς κυρίας Ζηνοβίας), περατωθὲν τῷ 1803 καὶ εὐρυνθὲν τῷ 1884, ἀποκλείεται εἰς τοὺς ἀπίστους. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι τὸ πλούσιον μαυσωλεῖον τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰμὰμ Ἀλῆ, ἐγγόνης τοῦ Προφήτου.

Τάφοι καλιφῶν καὶ Μαμελούκων. Ἡ νεκρόπολις αὕτη εὑρίσκεται πρὸς Α. τοῦ Καΐρου εἰς πεδιάδα ἀμμώδη καὶ ἔρημον μ' ἐγκατεσπαρμένους λοφίσκους ἐρειπίων. Κακῶς λέγονται οἱ τάφοι οὗτοι τῶν καλιφῶν, διότι οὐδεὶς καλίφης εἶναι ἐκεῖ θαμμένος. Οἱ πλεῖστοι ἀνήκουν εἰς Μαμελούκους τῆς Β' δυναστείας (ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰών). Ἐκ τῶν 20 καὶ πλέον μνημείων 5 ἀνήκουν εἰς σουλτάνους καὶ 9 εἶναι τζαμία. Ἕκαστος τῶν τάφων κατέχει εὐρεῖαν περιοχήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκονται οἰκίαι. Εἰς ταύτας ἔρχονται κατὰ τὰ ἐτήσια μνημόσυνα οἱ συγγενεῖς καὶ ἐγκαθίστανται διὰ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας. Οἱ τάφοι τῶν Μαμελούκων εὑρίσκονται πρὸς Ν. τοῦ Μοκάτταμ, ἐκτείνεται δὲ ἡ νεκρόπολις ἀπὸ τῶν κρασπέδων τῆς πόλεως μέχρι τοῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναρριχῶνται τὰ πλευρά. Πολλοὶ ἀνεκτίσθησαν, ἄλλοι ἐδέχθησαν βραδύτερον ξένους νεκροὺς καὶ ἐν τέλει κατεστράφησαν. Σῴζονται μόνον οἱ μιναρέδες, αἱ δὲ ἐπιγραφαί των εἶναι πᾶσαι κορανικὰ ρητά. Ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ ἐπιτάφιον τζαμίον τοῦ ἰμὰμ Σάφικ, διακρινόμενον ἀπὸ τὸν φαιοκύανον θόλον του. Ὁ ἰμάμης οὗτος ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς μιᾶς τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων ὁμολογιῶν τοῦ ἰσλάμ. Τὸ μαυσωλεῖον κτισθὲν τῷ 1211 ὑπὸ τῆς Μελικὲ Σεμσέ, μητρὸς τοῦ Ἀγιουβίτου σουλτάνου Κιαμίλ, εἶναι προσκύνημα λαοφιλέστατον· ἡ εἴσοδος ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς ἀπίστους. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου παραθύρου βλέπει τις τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μαυσωλείου μὲ τὰς βυζαντινάς του γλυφάς, τὴν ὀρθομαρμάρωσιν τῶν τοίχων, τὰ ξυλογλυφήματα τοῦ κενοταφίου τοῦ ἰμάμου καὶ τοῦ τάφου τῆς ἱδρυτρίας. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι καὶ ὁ τάφος τῆς οἰκογενείας τοῦ Μωχάμμετ Ἀλῆ. Ἐξ αὐτῶν τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ καὶ τοῦ Ἀμπᾶς Α' ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὀφείλονται εἰς γλύπτας Ἕλληνας καὶ Ἀρμενίους.

Τὸ Χὰν Χαλήλ. Ἡ ὁδὸς Μουσνίου, ἡ ὁποία παραμένει πάντοτε ἡ κυριωτέρα ἐμπορικὴ ἀρτηρία, φέρει εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀνάκτορον τῶν Φατιμιτῶν σουλτάνων, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου τῷ 1400 ἔκτισεν ὁ σταυλάρχης τοῦ σουλτάνου Βαρκούκ, Γαρκὰς ἐλ Χαλήλη, μεγάλην κλειστὴν ἀγοράν. Εἰς αὐτὴν διατηρεῖται γνήσιος καὶ ζωηρὸς ὁ τύπος τοῦ ἀρχαίου ἀραβικοῦ βίου, ἰδίως τῶν ἐμπόρων. Πάντα τὰ ἰθαγενῆ προϊόντα πωλοῦνται ὑπὸ ἰθαγενῶν, ὧν τὰ καταστήματα καὶ ὁ τρόπος τῆς διευθετήσεως καὶ πωλήσεως μᾶς μεταφέρουν εἰς τοὺς παλαιοὺς αἰῶνας τῆς ἀραβικῆς ἐμπορικῆς διαίτης. Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ τὸ τζαμίον τοῦ ἐλ-Χασανεΐν (680 μ. Χ.), ὅστις ἀπολαύει ἰδίας λατρείας ἐκ μέρους τῶν Σιιτῶν, κυρίως ἐν Περσίᾳ. Ἀρχιτεκτονικῶς δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ μαυσωλεῖον, ὅπου κατετέθη ἡ κεφαλὴ τοῦ Χασανεΐν, μεταφερθεῖσα εἰς Κάϊρον ἐντὸς μεταξωτοῦ μανδηλίου, εἶναι καὶ ἀρχαῖον καὶ ἀξιόλογον.

Ἄλλα ἀρχαῖα, σχετικῶς, μνημεῖα καὶ ἀξιόλογοι τόποι ἐν Καΐρῳ εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς νησῖδος Ρόδας νειλόμετρον, ἡ κατέναντι αὐτῆς ἐπὶ τῆς Α ὄχθης πλατεῖα τοῦ Χαλὶγκ καὶ αἱ ἐν τῷ Παλαιῷ Καΐρῳ ἐκκλησίαι.

—*[Ἱστορ.]* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχε πόλις κατέναντι τῶν Πυραμίδων, προάστειον τῆς Ἡλιουπόλεως, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, ὀνομαζομένη *Κέρε ὄχε*, ἤτοι πεδίον μάχης, ὅπου διεξήχθη μία τῶν κατὰ τοῦ Σὲτ μαχῶν τοῦ Ὥρου. Οἱ Ἕλληνες τὴν ὠνόμασαν *Βαβυλῶνα*. Τὸ φρούριον αὐτῆς ἐνισχυθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατείχετο ἐπὶ Αὐγούστου ὑφ' ἑνὸς τῶν τριῶν ἐν Αἰγύπτῳ ρωμαϊκῶν λεγεώνων. Εἰς ἕνα τῶν πύργων του εἶναι σήμερον ἐκτισμένη ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Παλαιοῦ Καΐρου). Χιλιόμετρά τινα πρὸς Β ὑπῆρχε χωρίον χριστιανικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι σήμερον ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Κλὸτ βέη, ὅπου ἀκριβῶς εὑρίσκεται τὸ Κοπτικὸν πατριαρχεῖον. Τὴν Βαβυλῶνα κατέλαβε τῷ 641 μ. Χ. ὁ στρατηγὸς Ἄμρ ἐλ Ἄας τοῦ καλίφου Ὀμὰρ καὶ ἔκτισε πρὸς Β τοῦ φρουρίου μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Δζέμπελ Γεσκοὺρ τὴν νέαν πρωτεύουσάν του *Ἐλ Φοστάτ*.

Οἱ Ἄραβες ἐκάλεσαν αὐτὴν *Μίσρ* ἢ *Μάσρ ἐλ Φουστάτ*. Βραδύτερον, ὅταν ἐξετάθη πολὺ πρὸς Β. ἡ πόλις, τὸ μέρος τοῦτο ὠνομάσθη *Μάσρ ἐλ Ἀτίκα* (=Παλαιὸν Κάϊρον) ἢ *Μάσρ ἐλ Καδιμέ*. Ὁ Ἄμρ ἔκτισεν αὐτόθι καὶ τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ τζαμίον. Ὅταν τῷ 750, κατὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ὀμεϊαδῶν, ἡ Φοστὰτ ἐκάη ἐντελῶς πλὴν τοῦ τζαμίου, οἱ Ἀββασίδαι ἔκτισαν πρὸς Β. ἄλλην ἕδραν, πέριξ τῆς ὁποίας ἐσχηματίσθη ἀμέσως νέα πόλις, ἡ *Ἐλ Ἀσκέρ*, διότι κυρίως ἦτο ἡ συνοικία τῶν στρατιωτικῶν κτισμάτων καὶ οἰκημάτων. Ἐπὶ Ἀχμὲτ ἴμπν Τουζούν, ὅστις μετέφερε τὴν ἕδραν του ἐπὶ τοῦ Δζέμπελ Γεσκοὺρ καὶ ἵδρυσε τὴν συνοικίαν *ἐλ Κατάϊ* (νῦν *Καταΐγέ*), ἡ πόλις ἀνεπτύχθη πρὸς τὰ ΒΑ μέχρι τῶν προπόδων τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ υἱός του Χουμαραουέ, ὅστις ἠγάπα τὴν ἐπίδειξιν, ἐκόσμησε τὴν νέαν συνοικίαν μὲ πολυτέλειαν μυθώδη. Τὸ σημερινὸν Κάϊρον ὀφείλεται εἰς τὸν Γκοχάρ, στρατηγὸν τοῦ φατιμίτου Μουΐζ, ὅστις κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον τῷ 969 καὶ ἐγκατέστησε τὴν ἕδραν τοῦ καλίφου καὶ τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ στρατοῦ πρὸς Β. τοῦ Κατάϊ. Καθ' ἣν ὥραν ἔθετον τὸν θεμέλιον λίθον, ὁ πλανήτης Ἄρης, τὸν ὁποῖον οἱ Ἄραβες λέγουν *Καχὶρ* (=νικηφόρος), διήρχετο τὸν μεσημβρινὸν καὶ ἐντεῦθεν ἡ πόλις ὠνομάσθη *ἐλ Καχίρα*. Τὰ σύνορα αὐτῆς εὑρίσκονται εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν, σημειούμενα ἀπὸ τὰς πύλας Βὰβ ἐλ Φουτοὺχ καὶ Βὰβ Ζουειλέ. Μὲ τοὺς Ἀγιουβίδας ἄρχεται νέα περίοδος τοῦ Καΐρου. Ὁ Σαλαδῖνος ἐζήτησε νὰ ἑνώσῃ εἰς μίαν τὰς ἕως τότε χωρισμένας ἀκόμη πόλεις Φοστὰτ καὶ Καΐρου, περικλείων ἀμφοτέρας εἰς κοινὸν τεῖχος, τὸ ὁποῖον ὅμως οὐδέποτε ἐπερατώθη, καὶ ἵδρυσε τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ προβούνου βραχώδους τοῦ Μοκάτταμ (1179). Ἐπὶ τῶν κατόπιν σουλτάνων, πολὺ ἀγαπώντων τὸ μεγαλεῖον, τὸ Κάϊρον προσέλαβεν ὄψιν λαμπρὰν καὶ ἔφθασε τὸ ἀπόγαιον τῆς λαμ-

Digitized by Google

πρότητός του κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Συχνάκις ὅμως ὑπέστη τὴν μάστιγα τῆς πανώλους (1065, 1295, 1492, ὅτε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπέθανον 12 χιλ ἀνθρώπων). Ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης ἐπὶ τῶν σουλτάνων καὶ τῶν Μαμελούκων οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐπαναστάσεις, λεηλασίαι, σφαγαί, ἐμπρησμοί. Πάντες σχεδὸν οἱ Μαμελοῦκοι ἀνῆλθον τὸν θρόνον δι' αἱματοχυσίας καὶ ἀπέθανον δολοφονημένοι. Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐσημειώθησαν οὐχὶ ἅπαξ, ἰδίως ἐπὶ τοῦ τρίτου σουλτανάτου τοῦ ἐν Ναζίρ, ὅστις δὶς ἐκθρονισθεὶς ἀνέλαβε τὸ σκῆπτρον. Αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι αἱ ὁποῖαι ἱδρύθησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀραβικῆς κατοχῆς ἐκλείσθησαν ἢ ἐκάησαν, ἐπὶ δὲ Σαλὲχ (1351—1354) ὁ διωγμὸς ἦτο τόσον ἄγριος, ὥστε πολλοὶ Κόπται ἐξισλαμίσθησαν. Ἔκτοτε ἐπεβλήθη εἰς τοὺς ἱερεῖς των τὸ φέσιον καὶ τὸ σαρίκιον. Τῷ 1366 καὶ 1367, ἐπὶ σουλτάνου Σααμπάν, αἱ κομματικαὶ ἔριδες τῶν Μαμελούκων αἱματοκύλισαν τὸ Κάϊρον καὶ αὐτὸς ὁ Σααμπὰν ἐστραγγαλίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῷ 1377. Φρικωδέστεραι σκηναὶ συνέβησαν κατὰ τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ Βαρβοὺκ (1389), ὅτε ἡ ἀναρχία εἶχε κορυφωθῆ. Οἱ ἐγκληματίαι βιάσαντες τὰς θύρας τῶν φυλακῶν ἡνώθησαν μὲ τὸν ὄχλον καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ παλάτια τῶν ἐμιρῶν καὶ τὰ καταστήματα. Πρὶν ὅμως συμπληρωθῆ ἔτος, νέα στάσις ἐπανέφερε τὸν Βαρβοὺκ εἰς τὸν θρόνον. Μόλις ἀπέθανε τῷ 1399 καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Φαράγκ, ἐξερράγη νέα αἱμοστηρὰ ἐπανάστασις τῶν Μαμελούκων, ἀπολήξασα εἰς λεηλασίαν τῆς πόλεως. Αἱ ἴδιαι σκηναὶ ἐχαρακτήρισαν πάσας σχεδὸν τὰς μεταβασιλείας.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἡλιουπόλεως ὁ σουλτᾶνος Σελὴμ Α' εἰσῆλθεν εἰς τὸ Κάϊρον (1517). Ἀφαιρέσας τὰ ὡραιότερα μάρμαρα καὶ τοὺς ὡραιοτέρους κίονας τῆς ἀκροπόλεως, ἔστειλεν αὐτὰ εἰς τὴν Σταμπούλ. Τῷ 1798 ὁ Βοναπάρτης κατήγαγε τὴν νίκην τῶν Πυραμίδων καὶ τὴν 22 Ἰουλίου ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖόν του ἐν τῇ πόλει. Ὅταν οὗτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὁ ἀντικαταστάτης του Κλεμπὲρ ἐδολοφονήθη ἐν Καΐρῳ τὴν 14 Ἰουνίου 1800. Ἡ γαλλικὴ φρουρὰ τῆς πόλεως ὑπὸ τὸν Belliard ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου τῷ 1801. Τὴν 3 Αὐγούστου 1805 ὁ Μωχάμμετ Ἀλῆς, ἀναγνωρισθεὶς διοικητὴς τῆς χώρας, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν καὶ ὠργάνωσε τὴν σφαγὴν τῶν Μαμελούκων. Ἐπὶ κεδίβου Ἰσμαὴλ ἐξωραΐσθη καὶ ἀνεπτύχθη πολὺ τὸ Κάϊρον. Ἔγιναν ὁ κῆπος τῆς Ἐσβεκίας, ἡ γέφυρα τοῦ Κάσρ ἐν Νίλ, ἡ ὁδὸς καὶ δενδροστοιχία τῶν Πυραμίδων, αἱ μεγάλαι λεωφόροι Κλὸτ βέη καὶ Μωχάμμετ Ἀλῆ, τὸ μελόδραμα, ἀνάκτορα μυθώδους πολυτελείας, τὸ μουσεῖον κλπ. Ἔκτοτε μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐλάχιστα ἔργα ἐξωραϊστικὰ ἐγένοντο. Οἱ Ἄγγλοι ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τὴν ἐκτέλεσιν ἀρδευτικῶν ἔργων τεραστίων κλπ., ὅτε δὲ ταῦτα ἐγένοντο, τότε ὁ πλοῦτος τῶν πολιτῶν καὶ ἡ εὐημερία τοῦ δημοσίου ἐξωράϊσαν τὴν πόλιν, ἐπεκταθεῖσαν ἑτέρωθεν τοῦ Νείλου, ἐπὶ τῆς Γκεζίρας καὶ πρὸς Β.

Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

«Κάϊρον». Ἑβδομαδιαία καὶ κατόπιν ἡμερησία ἐφημερὶς ἐν Καΐρῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1873.

καιρὸς (ὁ)· ὁ προσήκων χρόνος, ἡ κατάλληλος περίστασις, εὐκαιρία: «καιρὸς νὰ φύγωμεν, — νὰ ταξιδεύσωμεν, —νὰ κοιμηθῶμεν», «καιρὸς γιὰ δουλειά, — γιὰ ὕπνο, — γιὰ φαΐ», «δὲν εἶναι ἀκόμη καιρός»· || παροιμ. «καιρὸς ἐν παντὶ πράγματι» καιρὸς γιὰ κάθε πρᾶγμα· || «ἐν καιρῷ τῷ δέοντι» ἢ ἁπλῶς «ἐν καιρῷ» ὅταν εἶναι καιρός, εἰς κατάλληλον περίστασιν: «θὰ σᾶς ὁμιλήσω ἐν καιρῷ»· || ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς, τῆς ὡριμότητος: «τὰ πορτοκάλλια δὲν εἶναι ἀκόμη 'ς τὸν καιρό τους», «μιὰ κόρη 'ς τὸν καιρό της» εἰς ὥραν γάμου· «παροιμ. «κάθε πρᾶγμα 'ς τὸν καιρό του κι' ὁ κολιὸς τὸν Αὔγουστο»· || περίστασις, χρονικόν τι διάστημα, ἐποχή: «μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρό», «θ' ἀνταμώσωμε κάναν καιρό», «εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀποκλεισμοῦ,—τῆς πείνας»· παραβ ἀρχ. «τῷ καιρῷ ἐκείνῳ», «ἔχει ὁ καιρὸς γυρίσματα» μεταβάλλονται αἱ περιστάσεις· «'ς τὸν καιρό μου» ὅτε ἐγὼ ἤμην νέος, ὅτε ἤκμαζον, ἄλλως «'ς τὴν ἐποχή μου»: «εἰς τὸν καιρό μου αὐτὰ δὲν τὰ ξέραμε»· || καθόλου, χρόνος: «δῶσ' μου καιρὸ νὰ ἑτοιμασθῶ», «δὲν ἔχω καιρὸν διαθέσιμον»· || «ἔχει καιρὸ ποῦ ἔφυγε» ἔφυγε πρὸ πολλοῦ, «ἔχω καιρὸ νὰ τὸν ἰδῶ» παρῆλθε πολὺς χρόνος ἀφ' ὅτου τὸν εἶδα, «εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε», «ὁ καιρὸς περνᾷ»· || «μὲ τὸν καιρό», σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου: «μὲ τὸν καιρὸν θὰ διορθωθῇ»· || ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις «καλὸς —, κακὸς —, ὡραῖος καιρός», «χάλασε ὁ καιρός», «ὅταν φειάση ὁ καιρὸς θὰ ταξιδεύσω»· || ὁ πνέων ἄνεμος: «νὰ ἰδοῦμε τί καιρὸς μᾶς παίρνει», ᾆσμα «τὸ μονοδένδρι 'ς τὸ βουνὸ οὗλ' οἱ καιροὶ τὸ δέρνουν», «τὸ δέρνει ὁ βοριᾶς»· || κατάρα: «τὸν κακό σου τὸν καιρὸ» ἢ «κακὸν καιρὸ νά 'χῃς» ἄλλως «τὸν κακό σου χρόνο», «κακὸ χρόνο νά 'χῃς»· || *καιροὶ* (οἱ)· αἱ περιστάσεις: «χαλεποὶ οἱ καιροί», «δύσκολοι καιροί». || «Εἰς τὸν καιρόν», παράγγελμα στρατιωτικόν, χρησιμοποιούμενον κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, πρὸς ἀκύρωσιν δοθέντος παραγγέλματος, κατὰ τὰς ἐν γένει ἀσκήσεις πυκνῆς τάξεως.

—[ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ.] Ἡ διὰ τῆς μορφῆς τοῦ *Καιροῦ* προσωποποίησις τῆς ἐννοίας τῆς εὐκαιρίας εἶναι σχετικῶς νέα, παρουσιαζομένη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ὁπότε ὁ ἐκ Χίου τραγῳδὸς Ἴων ἐποίησεν ὕμνον εἰς αὐτόν· ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ ὑπῆρχε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (V 14, 9), βωμὸς τοῦ Καιροῦ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Ἐν τῇ τέχνῃ ἡ μορφὴ τοῦ Καιροῦ παρουσιάζεται ἐπίσης ἀργά. Ἐπιστεύετο ἄλλοτε ὅτι ἤδη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὁ Πολύκλειτος εἶχε κάμει ἄγαλμα τοῦ Καιροῦ (ὑποκρυπτόμενον ἐν ἀσαφεῖ τινι πληροφορίᾳ τοῦ Πλινίου: fecit nudum talo incessentem), τὸ ὁποῖον ἐδέχοντο ὅτι ἵστατο ἐπὶ βάσεως εὑρεθείσης κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας, ἐχούσης σχῆμα ἀστραγάλου καὶ ἡ ὁποία ἄλλοτε ἔφερε χάλκινον ἄγαλμα· ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη εἶναι ἀστήρικτος καὶ ἀπίθανος.

Πρώτη ἀσφαλὴς παράστασις τοῦ Καιροῦ ἐν τῇ τέχνῃ εἶναι ἓν περίφημον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Λυσίππου ἐν Σικυῶνι, τὸ ὁποῖον δὲν ἐσώθη μέν, ἀλλὰ τὸ γνωρίζομεν ἐκ περιγραφῶν (τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ Ποσειδίππου Ἀνθολογ. Παλατ. XVI 275, τῆς 6ης ἐκφράσεως τοῦ Καλλιστράτου κ. ἄ.) καὶ ὑστερωτέρων ἀντιγράφων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πιστῶν. Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον τοῦ Λυσίππου εἶχε περίπου ὡς ἑξῆς: Παριστάνετο νέος τρέχων, ἁπτόμενος τοῦ ἐδάφους μόνον διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων καὶ φέρων πτερὰ εἰς τοὺς ταρσοὺς (σύμβολα ταῦτα τοῦ πόσον ταχέως περνᾷ ἡ εὐκαιρία)· ἐκράτει πιθανώτατα ξυράφιον εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, ὡς δεῖγμα τοῦ πόσον λεπτὴ καὶ ὀξεῖα εἶναι ἡ κατάλληλος στιγμή. Περιεργοτάτη ὅμως ἦτο ἡ διάταξις τῆς κόμης του, ἡ ὁποία ἐμπρὸς ἦτο μακρὰ καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὄπισθεν ὅμως ἦτο βραχυτάτη καὶ ἐφαίνετο σχεδὸν φαλακρὰ ἡ κεφαλὴ (διὰ τούτου ἐσυμβολίζετο ἡ ἰδέα, ὅτι πρέπει νὰ εἶναί τις πάντοτε ἕτοιμος διὰ νὰ δράξῃ τὴν εὐκαιρίαν, καθ' ὃν χρόνον ἔρχεται, ἐκ τῆς κόμης, διότι ἐὰν παρέλθῃ δὲν δύναται πλέον νὰ τὴν συλλάβῃ, μὴ ὑπαρχουσῶν τριχῶν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κεφαλῆς). Οἱ ὑστερώτεροι καλλιτέχναι, μεταποιοῦντες τὸν ἀρχικὸν τύπον τοῦ Λυσίππου, ἔδωσαν εἰς τὸν Καιρὸν καὶ ἄλλα σύμβολα, ζυγὸν εἰς τὴν χεῖρα, πτερὰ εἰς τοὺς ὤμους, σφαῖραν ἐφ' ἧς πατεῖ κλπ, διετηρήθη δὲ ὁ τύπος οὗτος, εἰ καὶ μεταλλάσσων ἑκάστοτε ἔννοιαν, καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μεσαιωνικὴν τέχνην.

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

—[ΜΕΤΕΩΡΟΛ.] *Καιρὸς* ἔν τινι τόπῳ κατὰ μίαν χρονικὴν στιγμὴν ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἡμέρας, καλεῖται ὁ συνδυασμὸς τῶν ἐπικρατούντων διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων ἐν συνόλῳ λαμβανομένων, μετὰ τῆς ἀλληλοεπιδράσεως αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα διαφέρει ἀπὸ τὸ *κλῖμα* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπέβλεψε καὶ ἠσχολήθη ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὸ δυνατὸν τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν πρόγνωσιν ταύτην ἐχρησίμευον φαινόμενα ἐπιδρῶντα ἐπὶ ὀργανικοῦ ἀντικειμένου, ὡς φυτῶν καὶ ζωϊκῶν οὐσιῶν (π. χ. τριχῶν, ἐντέρων, φυτικῶν ἰνῶν κτλ.), καὶ σημεῖα ἅτινα παρουσιάζοντο ἐπὶ ἀνοργάνων ἀντικειμένων (π. χ. ἐφίδρωσις τῶν λίθων κ. ἄ). Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω προσετίθεντο καὶ τὰ αἰσθήματα, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατελαμβάνετο αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τοῦ καιροῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σώματος (ὅπως π.χ. νευραλγικοὶ πόνοι, νευρικαὶ καταστάσεις κτλ.), ὡς ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ζῴων, ὃν ἐθεώρουν ὡς ἄριστον σημεῖον διὰ τὴν πρόβλεψιν τοῦ καιροῦ. Ἐντελῶς διαφορετικῶς παρουσιάσθησαν τὰ πράγματα εὐθὺς ὡς οἱ ἄνθρωποι προσεπάθησαν, τῇ βοηθείᾳ παρατηρήσεων καὶ ἀκριβοῦς παρακολουθήσεως τῆς πορείας τοῦ καιροῦ, νὰ λάβωσιν ἰδέων περὶ τῶν γεγονότων τῆς φύσεως καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων καὶ ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ καιροῦ νὰ συναγάγωσι συμπεράσματα περὶ τῆς μελλούσης μεταβολῆς αὐτοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς καιρικῆς προβλέψεως ἐπετυγχάνετο τῇ βοηθείᾳ μονίμως ἐν ἑνὶ τόπῳ ἐγκατεστημένων παρατηρητῶν, οἵτινες λόγῳ τῆς πείρας των καὶ τῆς μακρᾶς διαμονῆς ἐν τῷ τόπῳ τῶν παρατηρήσεων εἶχον μορφώσει τοὺς τοπικοὺς προγνωστικοὺς κανόνας, ἦσαν δὲ οἱ προγνῶσται οὗτοι ἢ χωρικοὶ ἢ γεωργοὶ ἢ διδάσκαλοι, εἴτε καὶ ἱερεῖς. Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης ἀπέδειξεν, ὅτι μερικοὶ ἐκ τῶν κανόνων εἶχον τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἐξήγησιν, συνδεόμενοι στενῶς μάλιστα πρὸς τὰ φαινόμεναι τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸν ἐλευσόμενον καιρόν. Οὕτω πολλάκις ἡ παρατήρησις τοῦ οὐρανοῦ, τῆς νεφώσεως, τῆς κινήσεως τῶν νεφῶν προσέφερε καὶ προσφέρει πολλάκις ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ καιροῦ, ἐκ τούτων δὲ καὶ οἱ «προφῆται» οὗτοι «τοῦ καιροῦ» προεμάντευον μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ ἐγγύτερον μέλλον. Πολλοὶ ἐκ τῶν δημιουργηθέντων κανόνων προγνώσεως τοῦ καιροῦ ἐγένοντο κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ καὶ εἶχον σχέσιν ἰδίᾳ πρὸς τοπικὰ φαινόμενα, ἅτινα ὁσάκις παρατηροῦνται δίδουσιν ἐνδείξεις περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τοῦ καλοῦ καιροῦ ἢ τῆς κακοκαιρίας, ἐὰν θὰ ἐκραγῇ ἢ μὴ καταιγὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, οὕτω δὲ προέκυψαν ὡρισμένα προγνωστικὰ εἰς τόπους τινὰς (ὅπως π.χ. μετὰ βροχερὸν καιρὸν ἐὰν ἀρχίσῃ πνέων ὡρισμένος ἄνεμος θὰ ἐπέλθῃ καλοκαιρία, ἢ ἐὰν νέφη ἀναφανῶσιν ἐπὶ τῶν κορυφῶν ὄρους θὰ χειροτερεύσῃ ὁ καιρὸς) καὶ ἐσχηματίσθησαν κανόνες βασισθέντες ἐπὶ τῶν ἀνέμων, τῶν ὀρέων, τῶν κοιλάδων, τῆς ἐρυθρᾶς δύσεως ἢ ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ ἄλλα.

Πρὸς τὴν ἀνωτέρω προσπάθειαν ἀνεπτύχθησαν βαθμιαίως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ καιρικοὶ κανόνες, δυνάμενοι νὰ ἐξασφαλίσουν διαρκεστέραν πρόγνωσιν (τῶν ἐλευσομένων π. χ. ἐποχῶν τοῦ ἔτους). Ὁ ἄνθρωπος κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ οἱ παλαιότεροι μᾶς ἐκληροδότησαν οὕτω πολλοὺς καλοὺς τοιούτους κανόνας. Σπουδαῖον ὅμως σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ *βαρομέτρου* (βλ. λ.). Ὁ πρῶτος ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὸ βαρόμετρον ὡς «κάτοπτρον τοῦ καιροῦ» εἶναι ὁ δήμαρχος τοῦ Μαγδεβούργου Otto v. Guerike, ὅστις καὶ ἐξηκρίβωσε τὴν καιρικὴν κλίμακα αὐτοῦ, ἥτις ἀκόμη μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ λίαν διαδεδομένα μεταλλικὰ βαρόμετρα. Ὁ κανών, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπαρχούσης ὑψηλῆς πιέσεως ὁ καιρὸς εἶναι καλός, χαμηλῆς δὲ ἐπικρατοῦσι βροχαί, θύελλαι καὶ ἐν γένει κακοκαιρία, ἀνερχομένου δὲ τοῦ βαρομέτρου προβλέπεται καιρὸς ὡραῖος καὶ κατερχομένου κακοκαιρία, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ βαρομέτρου· ἐν τούτοις αἱ ἐνδείξεις αὗται τοῦ μεταλλικοῦ βαρομέτρου οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν σημασίαν κέκτηνται, πολὺ δὲ ταχέως ἐκλονίσθη ἡ πρὸς αὐτὰς πεποίθησις, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης ἐβοήθησε τὴν ἐπινόησιν καὶ κατασκευὴν καὶ ἄλλων ὀργάνων, τὰς ἐνδείξεις τῶν ὁποίων συνεβουλεύοντο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τοῦ βαρομέτρου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ὑγρόμετρον ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον. Φυσικὰ ὁ καιρὸς εὑρίσκεται εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν καὶ τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ὁ πραγματικὸς προορισμὸς τοῦ βαρομέτρου καὶ ὑγρομέτρου δὲν εἶναι νὰ προλέγωσι τὸν ἐλευσόμενον καιρόν, ἀλλὰ νὰ ἀποδεικνύωσι τὰς ἑκάστοτε ἐπικρατούσας ἀτμοσφαιρικὰς καταστάσεις ἀπὸ ἀπόψεως ὑγρασίας καὶ πιέσεως.

Ὅταν τὸ βαρόμετρον πίπτῃ, τὸ δὲ ὑγρόμετρον ἵσταται ὑψηλά, τοῦτο σημαίνει μόνον ὅτι ἡ πίεσις τοῦ ἀέρος καθίσταται μικροτέρα καὶ ἡ ὑγρασία αὐτοῦ εἶναι μεγάλη, αὗται δὲ μόναι αἱ ἐνδείξεις ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ κακοκαιρία εὑρίσκεται ἐγγύς· ἀλλ' ὅπως δὲν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τις βέβαια συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ ἐλευσομένου καιροῦ ἐκ μόνης τῆς γνώσεως τῆς πτώσεως τοῦ ἀέρος ἑνὸς τόπου, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπίσης δὲν εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς ἐκ τῶν ἐνδείξεων μόνον τῆς ὑγρασίας. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ ἀπέδειξεν, ὅτι ὄχι μόνον ἡ πτῶσις τοῦ ἀέρος εὑρίσκεται εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὸν καιρόν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ μετεωρολογικὰ στοιχεῖα, ἡ θερμοκρασία, ἡ ὑγρασία, ὁ ἄνεμος κτλ. ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνακαλυφθῇ ὁ βαθμὸς τῆς τοιαύτης σχέσεως αὐτῶν. Ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ ἐλευσόμενος καιρὸς ἔν τινι ὡρισμένῳ τόπῳ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μοναδικὸν φαινόμενον, συνέπεια τοῦ αὐτόθι ἐπικρατοῦντος καιροῦ, καὶ ὅτι μόνον ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἑνὸς τόπου ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀντιληπτός, ἐπεκράτει ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἄνευ περαιτέρω σημαντικῆς προόδου, μόνον δὲ ὅταν ἔπαυσεν ὁ τρόπος οὗτος τῆς στατιστικῆς μεθόδου (τῆς παρατηρήσεως τῆς διαδοχῆς δηλαδὴ τῶν γεγονότων ἐν ἑνὶ τόπῳ) καὶ ὅταν ἐπεξετάθη ὁ σύγχρονος παραλληλισμὸς καὶ μελέτη τῶν φαινομένων ἐπὶ μεγάλων ἐκτάσεων τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, τότε ἔθετο πλέον ἡ ἐπιστήμη τοῦ καιροῦ τὰς στερεὰς βάσεις τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, καὶ τότε τὸ πρῶτον ἐγένετο λόγος περὶ ἀσφαλοῦς βεβαιότητος, ὅτι οὕτω θὰ φθάσῃ βαθμιαίως εἰς τὸν ἐπιθυμητὸν σκοπὸν τῆς καιρικῆς προγνώσεως. Τὸ σπουδαιότερον βῆμα ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ καιρὸς ἐν πρώτοις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διανομῆς τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων ἐπὶ μιᾶς μεγάλης περιοχῆς τῆς γηΐνης ἐπιφανείας καὶ ὅτι π. χ. ὄχι μόνη ἡ πίεσις τοῦ ἀέρος εἰς τὸν τόπον τῆς παρατηρήσεως εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἐπικράτησιν καιροῦ τινος, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον αἱ σχετικαὶ καταστάσεις τοῦ βαρομέτρου ἐντὸς τοῦ ἐκτενοῦς συστήματος τῶν βαρομετρικῶν παρατηρήσεων. Οὕτω διὰ τὴν πορείαν τῆς καιρικότητος ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ δέον νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ βαρομετρικαὶ καταστάσεις ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Εἶναι προφανές, ὅτι διανομαὶ πιέσεως ἀέρος ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι καὶ ἑκάστη σχεδὸν διανομὴ περιέχει ἐν ἑαυτῇ νέον τι· αἱ προγενέστεραι διανομαὶ οὐδέποτε ἐπιστρέφουσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν ἐκτάκτως μεγάλην ποικιλίαν τῶν μορφῶν διανομῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος, πολλαὶ ἐξ αὐτῶν περιέχουσι πολλὰ τὰ

Digitized by Google

κοινὰ γνωρίσματα καὶ πλησιάζουν ἀλλήλας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ταξινόμησις τῶν διαφόρων θέσεων τοῦ καιροῦ. Ὁ τρόπος τῆς ἀνωτέρω μελέτης τῶν καιρικῶν καταστάσεων εἶναι κοινὸς εἰς ἅπαντα τὰ μετεωροσκοπεῖα τοῦ κόσμου. Ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γηΐνης ἐπιφανείας ἔχουσιν ἱδρυθῆ μετεωρολογικοὶ σταθμοί, ὧν τὸ κύριον ἔργον εἶναι ἡ παρακολούθησις τοῦ καιροῦ καὶ ἡ ἐκτέλεσις παρατηρήσεων εἴτε δι' ὀργάνων εἴτε μὴ εἰς τὸν τόπον ἔνθα ὁ σταθμός. Αἱ παρατηρήσεις αὗται τῇ βοηθείᾳ τῶν μετεωρολογικῶν τηλεγραφημάτων, συντασσομένων ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῶν μετεωρολογικῶν κωδίκων, ἀποστέλλονται ὑπὸ τῶν παρατηρητῶν εἰς ἕνα κεντρικὸν σταθμὸν ἢ εἰς τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους· οὕτω π. χ. τῶν ἐπαρχιακῶν σταθμῶν τῆς Ἑλλάδος αἱ παρατηρήσεις συγκεντροῦνται εἰς τὸ μετεωρολογικὸν τμῆμα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν· ἐκεῖ τὰ μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα, ἀφοῦ ὑποστῶσι τὸν σχετικὸν ἔλεγχον, εἴτε τροποποιοῦνται εἴτε ὡς ἔχουσιν ἀποστέλλονται πρὸς πάντα ἐνδιαφερόμενον (ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων εἶναι διεθνῶς καθωρισμένος) ὑπὸ μορφὴν γενικοῦ τηλεγραφήματος εἰς ὥραν καθωρισμένην, ὡς ἐπίσημος ἐκπομπὴ τοῦ κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τὴν ἑρμήνευσιν των ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας καταγράφονται συμβολικῶς αἱ εἰς αὐτὰ (τῶν τε σταθμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ) περιεχόμεναι παρατηρήσεις εἰς χάρτην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένης περιοχῆς. Τὰ μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα παρέχουσι δι' ἕκαστον τόπον τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, τὴν θερμοκρασίαν ἀέρος, τὴν ὑγρασίαν, τὸν ἐπικρατοῦντα καιρὸν καὶ πλεῖστα ἄλλα βοηθητικὰ στοιχεῖα, ἡ συμβολικὴ καταγραφὴ τῶν ὁποίων ἐπὶ χάρτου ἀποτελεῖ τοὺς λεγομένους *χάρτας καιροῦ*, οἵτινες δύνανται νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὰς παρατηρήσεις μιᾶς χρονικῆς στιγμῆς, συντασσομένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ γενικοῦ χάρτου καιροῦ τῆς πρωΐας (τῆς 8 π. μ. ἐν Ἑλλάδι) καὶ τοῦ ἀπογεύματος (2 μ. μ. ἐν Ἑλλάδι), εἰς πλεῖστα δὲ μετεωροσκοπεῖα καὶ τῶν χαρτῶν τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τῆς ἑσπέρας καὶ τῆς νυκτός. Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γενικοῦ χάρτου καιροῦ παραπλεύρως ἑκάστου τόπου ἀναγράφονται αἱ ἀριθμητικαὶ τιμαὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ θερμοκρασίας ἀέρος, καὶ συμβολικῶς τῶν λοιπῶν στοιχείων, χρησιμοποιουμένων χάριν εὐκολίας διαφόρων ἀποχρώσεων μελάνης. Ὁ παραπλεύρως πίναξ παριστᾷ τὴν ἐπεξήγησιν τῶν συμβόλων καὶ τῶν χρωμάτων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν μετεωρολογικῶν χαρτῶν τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν. Οἱ χάρται καιροῦ δύνανται, χάριν πληρεστέρας μελέτης τῆς καιρικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἀκριβεστέρας προγνώσεως, νὰ διαιρεθῶσιν εἰς πλείστους ὅσους· οὕτως ἐὰν ἐπ' αὐτῶν ἀναγράφεται μόνον ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις καὶ ἔχουσιν ἑνωθῆ οἱ τόποι τῆς αὐτῆς τιμῆς πιέσεως, τότε καλοῦνται χάρται τῶν *ἰσοβαρῶν* (βλ. λ.), ἐὰν ἀναφέρωνται εἰς τὴν θερμοκρασίαν καλοῦνται χάρται τῶν *ἰσοθέρμων* (βλ. λ.) καὶ ο. κ. ἑ. τῶν *ἰσαλλοβαρῶν*, τῶν *ἰσαλλοθέρμων*, τῶν *ἰσοβρόχων*, τῶν *ἰσονεφῶν* κλπ., ἐφ' ὧν ἔχουσι χαραχθῆ καμπύλαι διερχόμεναι διὰ τῶν τόπων των ἐχόντων τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν τιμὴν τοῦ αὐτοῦ μετεωρολογικοῦ στοιχείου (βροχῆς, νεφώσεως κλπ.).

Οἱ *χάρται καιροῦ*, οἱ καὶ *σύγχρονοι* ἢ *συνοπτικοὶ χάρται* καλούμενοι, ἐγένοντο πληρέστεροι κυρίως μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν μετεωρολογίαν τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας, ἐπ' αὐτοῦ δὲ στηρίζεται ἡ ταυτόχρονος μελέτη τοῦ καιροῦ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ καιρικὴ πρόγνωσις. Ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τούτων κατέχουσιν οἱ χάρται τῶν *ἰσοβαρῶν* (βλ. λ. καὶ λ. *ἰσοβαρεῖς*). Ἡ συνοπτικὴ μέθοδος ἀναπαραστάσεως μετεωρολογικῶν στοιχείων διὰ τῶν *χαρτῶν καιροῦ* χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Brandes, εἶχε δὲ σκοπὸν κατ' ἀρχὰς νὰ ἀνεύρῃ τῇ βοηθείᾳ ταύτης κυρίως τὴν σχέσιν μεταξὺ ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ ἀνέμου. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐφήρμοσε βραδύτερον πρὸς μελέτην τῆς κατὰ τὴν 6 Μαρτίου 1783 παρατηρηθείσης ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ καταστρεπτικῆς θυέλλης ὡς καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων βαρομετρικῶν ὑφέσεων τῆς 24 καὶ 26 Δεκεμβρίου 1821, καταδείξας διὰ τῶν σχετικῶν του μελετῶν τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς μεθόδου, διὰ τὴν μελέτην καὶ πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, τῆς ἐρεύνης διὰ τῶν ταυτοχρόνων καιρικῶν παρατηρήσεων. Τὸ πρόβλημα τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συνοπτικῶν χαρτῶν καιροῦ διαιρεῖται εἰς δύο βασικὰ προβλήματα· τὸ πρῶτον τούτων ἀναφέρεται εἰς τὸ «Ποῖοι εἶναι οἱ παράγοντες οἵτινες καθορίζουσι τὸν καιρόν», τὸ δὲ δεύτερον περιλαμβάνει τὸ πραγματικὸν προγνωστικὸν πρόβλημα, ἤτοι «Πῶς δύνανται νὰ προσδιορισθῶσιν οἱ παράγοντες οὗτοι ἐν τῇ ἐπιδράσει αὐτῶν, ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ἐπὶ τοῦ ἐλευσομένου καιροῦ;». Μόνον ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ δύο ταῦτα ζητήματα, ἅτινα ἀκολουθοῦσιν ἄλληλα ἀνεξαρτήτως, παρέχει τὴν κλεῖδα διὰ τὸ πρόβλημα τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Τὸ πρῶτον ζήτημα εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει τόσον σπουδαῖον ὅσον καὶ τὸ δεύτε ον, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον σημεῖον τῆς μελέτης. Τὸ ζήτημα, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, τῆς ἀναμενομένης διανομῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως τῆς ἑπομένης, ἦτο μέχρι πρὸ τινων ἐτῶν τὸ σπουδαιότερον σημεῖον, τὸ ἅπαντον οὕτως εἰπεῖν τῆς καιρικῆς προγνώσεως, ἀλλὰ σήμερον, παραλλήλως πρὸς τὴν διανομὴν τῆς ἀτμο-

Μέλαν : *Καμπύλαι ἰσοβαρεῖς, ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις, βαρομετρικὴ τάσις, εἶδος νεφῶν, ὕψος βάσεως, κατωτέρων νεφῶν ἀπὸ ἐδάφους, ὁρατότης, ἄνεμος :* (τὴν διεύθυνσιν παριστοῦν τὰ βέλη, τὴν δύναμιν τὰ πτερύγια).

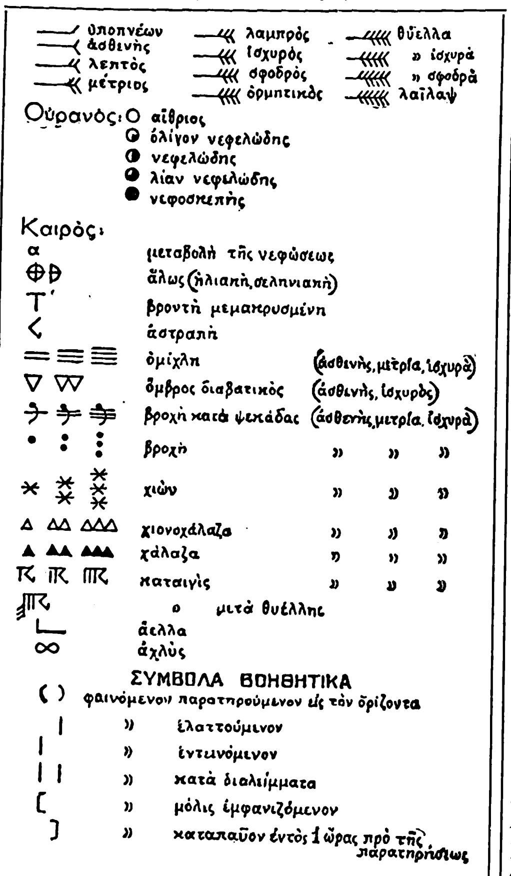

Πράσινον : *Καιρὸς ἀπὸ προηγουμένης παρατηρήσεως* (παρίσταται διὰ τῶν ἀνωτέρω συμβόλων) *ὕψος βροχῆς εἰς χμ., ὥρα ἐνάρξεως βροχῆς* (III=3ω πρὸ τῆς παρατηρήσεως), *καμπύλαι occlusion.*

Ἐρυθρόν : *Θερμοκρασία ἀέρος, σχετικὴ ὑγρασία* (VII=70—79 %), *καμπύλαι θερμοῦ μετώπου.*

Κυανοῦν : *Καμπύλαι ψυχροῦ μετώπου.*

σφαιρικῆς πιέσεως, ἀναζητοῦμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου καιροῦ πρὸ παντὸς τὰ πεδία ρευμάτων καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀμβλύτητος ἢ ὀξύτητος αὐτῶν καὶ ἀνευρίσκομεν κυρίως τοὺς φορεῖς τοῦ καιροῦ, οἵτινες εἶναι αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ ἀσυνέχειαι (Diskontinuitäten), ἃς δέον νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῶν. Περὶ τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων μεθόδων προγνώσεως βλ. λ. *πρόγνωσις, ἰσαλλοβαρεῖς, ἰσαλλόθερμοι, ἰσαλλοβαρικὴ* μέθοδος, *ὑφέσεις, κυκλών, ἀντικυκλὼν* κ.τ.λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Defant* Wetter und Wettervorhersage. Θ. Θ. Φ.

— [ΥΓΙΕΙΝ.]. Εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τοὺς διαφόρους λοιμώδεις νοσογόνους παράγοντας συντελεῖ τὰ μέγιστα ἡ ἐπίδρασις τῶν διαφόρων καταστάσεων τοῦ *καιροῦ*. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἔτι τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι γνωστὴ ἡ ἐπίδρασις τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους. Σήμερον ἐκ τῶν στατιστικῶν τῆς νοσηρότητος καὶ τῶν θανάτων ἐξάγεται, ὅτι ἡ θνησιμότης δὲν εἶναι σταθερὰ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Οὕτω παρατηροῦμεν μεγάλην θνησιμότητα κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ θέρους καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν, ἐκ διαφόρων ἐντεριτίδων, προερχομένων ἐκ κακῶς διατηρουμένου γάλακτος ἢ καὶ ἄλλων τροφῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ὑψηλῆς θερμοκρασίας. Ἡ ἑλονοσία παρ' ἡμῖν προσλαμβάνει μορφὴν ἐκτεταμένων ἐπιδημιῶν κατὰ τὴν θερινοφθινοπωρινὴν περίοδον, ὁπότε παρατηρεῖται καὶ μεγαλυτέρα ἀνάπτυξις τῶν κωνώπων. Ἐπίσης κατὰ τὸ μέσον τοῦ χειμῶνος παρατηρεῖται αὔξησις τῶν λοιμωδῶν νόσων καὶ μάλιστα τῶν ὀξειῶν ἐξανθηματικῶν τοιούτων (ἱλαρᾶς, εὐλογίας, ὀστρακιᾶς, ἐξανθηματικοῦ τύφου). Εἰς τοῦτο συντείνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἕνεκα τοῦ ψύχους κακὴ διατήρησις τῆς καθαριότητος τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μακρὰ παραμονὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς κλειστοὺς χώρους. Ἐπίσης κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος παρατηρεῖται μεγάλη νοσηρότης καὶ θνησιμότης ἐκ θωρακικῶν παθήσεων. Ἡ καλὴ διατήρησις τῶν τροφίμων, ἡ καλὴ διατήρησις τῆς καθαριότητος καὶ ἡ κατάλληλος προφύλαξις ἀπὸ τὰς ἀποτόμους μεταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας θὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν ἐλάττωσιν εἰς τὸ ἐλάχιστον τῆς νοσηρότητος ἐκ τῶν καιρικῶν ἐπιδράσεων. Κ. Α. Τ.

—**«Καιροί»**. Οὕτως ἐμνημονεύετο ἄλλοτε ἡ μεγάλη λονδινεία ἐφημερὶς «*Τάϊμς*» (βλ. λ.).

—**«Καιροί»** Ἀθηναϊκὴ ἡμερησία ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα τὴν 17ην Μαρτίου 1872 ὑπὸ *Πέτρου Κανελλίδου*. Τάχιστα κατέστη ἓν τῶν λαϊκωτέρων ὀργάνων τῆς ἐποχῆς, σπουδαίως ἐπηρεάζον τὴν κοινὴν γνώμην, ἰδίως κατὰ τὸν μεταξὺ Χαριλάου Τρικούπη καὶ κυβερνήσεως Βούλγαρη ἀγῶνα. Δημοσιεύσασα ἄρθρον τοῦ Τρικούπη (29 Ἰανουαρίου 1874) ὑπὸ τὸν τίτλον «Τίς πταίει», προεκάλεσε προσωρινὴν διακοπὴν τοῦ φύλλου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν φυλάκισιν τοῦ Κανελλίδου, ἐπιστρέφοντος τότε ἐκ Ζακύνθου, ἀργότερον δὲ (Ἰούλιος 1874) καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Τρικούπη. Ἡ ἔκδοσις τῶν «Καιρῶν» ἐσυνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ των (1911) ὑπὸ τῶν θυγατέρων, καὶ δὴ τῆς Νέλλης Π. Κανελλίδου, μέχρι τοῦ 1923.

—**καιροῦ** *τύπος [Μετεωρολ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ διάφοροι χαρακτηριστικαὶ μορφαὶ τοῦ καιροῦ, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς ὡρισμένους *ἰσοβαρικοὺς τύπους* (βλ. λ. *ἰσοβαρεῖς* καὶ εἰκ. 2, τ. ΙΓ' σ. 228). Αὗται διαφέρουσιν ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Διὰ τῆς μελέτης τῶν τύπων τούτων καὶ τῆς εὑρέσεως τῶν νόμων, οἵτινες καθορίζουσι τὴν ἐμφάνισίν των καὶ τοὺς μετασχηματισμούς των, προήχθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι φυσικὰ δυνατὴ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, ἔνθα λειτουργεῖ δίκτυον μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων· οὕτω κυρίως εἶναι γνωστοὶ οἱ τύποι καιροῦ τῶν εὐκράτων περιοχῶν, ὅπως εἶναι ἡ Εὐρώπη καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, αἵτινες φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ τμήματα τῆς ὑδρογείου, ἔνθα ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Teisserenc de Bort ἔθεσε τὰς βάσεις τοιούτων μελετῶν, ἀναλύσας μέγαν ἀριθμὸν χαρτῶν καιροῦ ταξινομημένων εἰς τύπους. Τοῦτον ἠκολούθησαν ὁ Van Bebber ἐν Γερμανίᾳ, εἰς ὃν ὀφείλομεν τὸν καθορισμὸν τῶν γνωστῶν κυρίων τροχιῶν τῶν ὑφέσεων ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὁ Moore διὰ τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς μελέτης ἐπεξετάθη εἰς τὰς Ἰνδίας ὑπὸ τοῦ Eliot, ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Doberck, καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ ὑπὸ τοῦ Hunt. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ ἔρευναι τῶν στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπέτρεψαν μεγάλας προόδους τοῦ ζητήματος τούτου. Ὁ μηχανισμὸς τῆς μετακινήσεως τῶν κυκλώνων καὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ ἐξηγήθη πληρέστερον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θεωρίας τοῦ Bjerknes. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

καιροσκοπία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις καιροσκόπος, ἐπιδίωξις καὶ ἐκμετάλλευσις τῆς τυχὸν καταλλήλου εὐκαιρίας, ἢ συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις ἐνέργεια.

καιροσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καιροσκοπίαν: «καιροσκοπικὴ πολιτική».—Ἐπίρρ. **καιροσκοπικῶς**.

καιροσκοπισμὸς (opportunismus) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλοῦσιν οὕτω τὴν τακτικὴν ἐκείνην, τῶν πολιτικῶν κομμάτων κυρίως, καθ' ἣν ἐν τῇ πράξει γίνεται ὑπὲρ τὸ δέον προσαρμογὴ τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν εἰς τὰς περιστάσεις καὶ εἰς βάρος πάντοτε τῶν ἀρχῶν. Ὁ ὅρος ἔχει κακὴν σημασίαν καὶ δὲν περιλαμβάνει τὴν λελογισμένην καὶ ἀπαραίτητον προσαρμογὴν εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα καὶ τὴν εὐνοϊκὴν ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν ἐκμετάλλευσίν της, ἀλλὰ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν διὰ τὸν στρατηγικὸν σκοπὸν τοῦ κόμματος παραγκώνισιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν.

καιροσκόπος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐπιτηρῶν τὸν καιρόν, ὁ ἐπιδιώκων καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὰς τυχὸν εὐκαιρίας, ὁ ἐφευρίσκων εὐκαιρίας καὶ ὠφελούμενος ἐξ αὐτῶν.

καιροσκοπῶ *(—έω)*· ἐπιτηρῶ τὸν καιρόν, ἐπιδιώκω εὐκαιρίας πρὸς ἐκμετάλλευσιν, καιροφυλακτῶ.

καίροστρις (ἡ) (Caerostris) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπειριδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μεγάλου μεγέθους, ἰδίως τὰ θήλεα, μὲ πόδας ἰσχυροτάτους καὶ λίαν πεπιεσμένους καὶ κεφαλὴν ὑψηλὴν καὶ φέρουσαν κατὰ τὴν κορυφὴν σειρὰν φυματίων. Ὑφαίνουσι λεπτότατον ἱστόν. Αἱ κινήσεις των εἶναι βραδεῖαι καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῶν κορμῶν διαφόρων δένδρων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *καίροστρις ἡ παράδοξος* (Caerostris paradoxa), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Ἰνδοκίνᾳ καὶ Μαλαισίᾳ, καὶ *καίροστρις ἡ λοφιοφόρος* (Caerostris cristata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς κεντρικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Καίρου, ἢ *Καιροῦ* (Carew), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος αὐλικὸς καὶ λυρικὸς ποιητὴς (1595—1645). Ἐσπούδασεν

Digitized by Google

εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης, ἀλλὰ μὴ αἰσθανόμενος κλίσιν πρὸς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἠκολούθησεν ὡς γραμματεὺς τὸν σὲρ Ντώντλεϋ Κάρλτον εἰς Ἰταλίαν καὶ κατόπιν εἰς Χάγην (1616) καὶ τὸν λόρδον Ἑρβέρτον τοῦ Τσέρμπωρυ εἰς Γαλλίαν τῷ 1619 μέχρι τοῦ 1624. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὴν αὐλὴν προσείλκυσε τὴν γενικὴν συμπάθειαν διὰ τῆς εὐστροφίας τοῦ πνεύματός του καὶ ἐγένετο εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἔγραψε τὰ ποιήματά του, ἀπευθυνόμενα πρὸς *Τσελίαν* τινὰ καὶ τῶν ὁποίων καλύτερον θεωρεῖται τὸ «Μὴ μὲ ρωτᾷς ἄλλα». Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τῶν ποιημάτων του εἶναι ἡ ἐκδοθεῖσα τῷ 1899 ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἀ. Βίντσεντ. Θ. Τ.

Καϊρουὰν (Kaïruan, Caïrouan, Keruan ἢ Kirwan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τύνιδος, ἐν τῇ Β Ἀφρικῇ, εἰς ἀπόστασιν 133 χλμ. πρὸς Ν τῆς Τύνιδος καὶ 38 χλμ. Δ τῆς πόλεως Σούσσης, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Κεῖται ἐν εὐρείᾳ πεδιάδι καλυπτομένῃ ὑπὸ τεναγῶν (τῆς ἀρχαίας λίμνης τῶν *Τριτώνων*) καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ὕψους 10μ., μετὰ πύργων καὶ πέντε θυρῶν. Κάτ. 19.401. Ἔχει ὑπὲρ τὰ 80 τζαμία καὶ μοναστήρια, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι τοῦ Ὄκμπα, κτισθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως καὶ

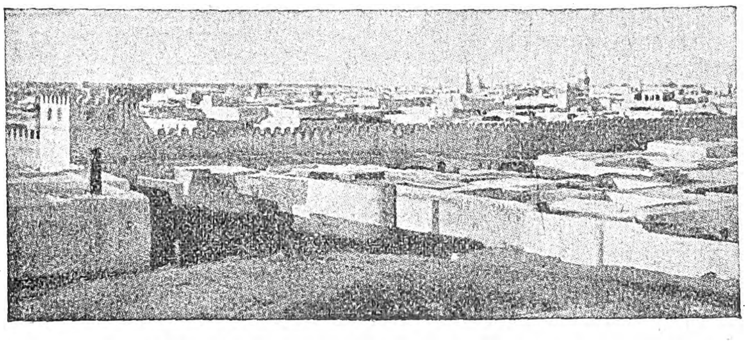

Ἄποψις τῆς Καϊρουάν.

ἀνακαινισθὲν εἰς τὴν σημερινὴν αὐτοῦ μορφὴν τῷ 827, μετὰ 420 κομψῶν κιόνων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν ταπήτων καὶ χαλκίνων καὶ δερματίνων εἰδῶν. Ἐκτισθὴ τῷ 670 ὑπὸ τοῦ Ὄκμπ-μπὲν-Νάφι, θεωρεῖται δὲ παρὰ τῷ μουσουλμανικῷ κόσμῳ ὡς πόλις ἱερὰ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ μία τῶν τεσσάρων θυρῶν, αἵτινες ὁδηγοῦν εἰς τὴν παράδεισον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κατεστράφη σχεδὸν τελείως ὑπὸ τῶν Βεδουΐνων, ἐκδιωχθέντων ὑπὸ τῶν Φατιμιδῶν τῆς Αἰγύπτου, ἐξηκολούθησεν ὅμως καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν νὰ ἀποτελῇ σπουδαῖον θεολογικὸν κέντρον τῶν Μουσουλμάνων. Ἡ ἐν αὐτῇ εἴσοδος ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1881, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Μ.Δ.Β.

— *[Τέχν.]* Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν μουσουλμανικῶν μνημείων τοῦ Καϊρουὰν ὅλως ἰδιάζουσαν κατέχει θέσιν τὸ τζαμίον τοῦ *Σίντι Ὄκμπα*, ἓν τῶν ἐγκαλλωπισμάτων τῆς καθόλου μουσουλμανικῆς τέχνης. Ἡ οἰκοδόμησις τούτου ἐπερατώθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων Ἀγλαβιτῶν ἡγεμόνων, ὑποτελῶν τῶν μεγάλων Φατιμιτῶν τοῦ Καΐρου. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν του διάγραμμα ὑπενθυμίζει τὰ μεγάλα τεμένη τοῦ Καΐρου καὶ τῆς Δαμασκοῦ. Μεγαλοπρεπέστατοι εἶναι οἱ πολυπληθέστατοι κίονές του, τοὺς ὁποίους κοσμοῦν κιονόκρανα μετ' ἄκρας καλαισθησίας ἐξειργασμένα. Ἡ δ' εὐρεῖα χρῆσις τοῦ ἐλαφρῶς ὑπερβεβλημένου κεκαμμένου τόξου προσδίδει εἰς αὐτὸ εὐρύτητα, ἐλαφρότητα καὶ κομψότητα. Ὡραιοτάτη εἶναι καὶ ἡ δι' ἀραβουργημάτων, φαγεντιανῶν πλακῶν, πολυτίμων λίθων καὶ ἐξόχων μαρμάρων διακόσμησίς του. Εἰς τὴν κατασκευήν του ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ τὰ κατάλοιπα παλαιοτέρων ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν κτισμάτων.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν μνημείων τοῦ Καϊρουάν, ὅπερ διατηρεῖ ἐν γένει ἀρχαϊκόν, αὐστηρὸν καὶ εὐγενῆ χαρακτῆρα, διακρίνονται: α) ἡ ζαουΐα τοῦ Σίντι Σαχάμπ, ἥτις ἄλλως ὀνομάζεται καὶ «τζαμίον τοῦ Κουρέως», ἐξ ἀφορμῆς τοῦ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συμβάντος θανάτου τοῦ κουρέως τοῦ Μωάμεθ, οὗ τὰ λείψανα φυλάσσονται ἐν τῷ ἱδρύματι τούτῳ· β) τὸ παλαιὸν τζαμίον τῶν «Τριῶν θυρῶν»· γ) τὸ κοιμητήριον τοῦ *Μπὰμπ ἐς Σέλμ*· δ) αἱ μεγάλαι δεξαμεναί, ἃς ἵδρυσε βορείως τῆς πόλεως κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁ Ἀγλαβίτης Ἰμβραὴμ· ε) ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀγορά, ἣν ᾠκοδόμησε κατὰ τὸν Α' αἰῶνα ὁ Ὄκμπα-Μπὲν-Νάφι κλπ.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἱστορικὰς πληροφορίας, τὰς παραδόσεις ἢ τὰ διασωθέντα κατάλοιπα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Καϊρουὰν ὁ προμνημονευθεὶς Ἀγλαβίτης Ἰμβραὴμ εἶχεν ἱδρύσει κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα κομψότατα ἀνάκτορα, τῶν ὁποίων μόνον αἱ ὀνομασίαι ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν (*Ἀμπάσια, Ρακκάντα, Σάμπρα, Μανσουρία* κλπ.). Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ πόλει ὁ ὁμοίως προμνημονευθεὶς Ὄκμπα-Μπὲν-Νάφι εἶχεν οἰκοδομήσει ὀνομαστὸν νομισματοκοπεῖον.

[*H. Saladin:* Tunis et Kairouan, Paris, 1908.—*Τοῦ ἰδίου:* La mosquée de Sidi Okba à Kairouan, Paris, 1899.] Ι. Μ. Π.

καιρουλεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνθετικὸν ἐλαιοπράσινον χρῶμα τῶν βαμβακερῶν. Ἔχει τὸν τύπον $C_{20}H_{10}O_6$ καὶ περιέχει ἀνθρακινονικὸν καὶ φλουρανικὸν πυρῆνα. Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως τῆς *γαλλεΐνης* μετὰ θειικοῦ ὀξέος εἰς 200° καὶ ἀποχωρισμοῦ τοῦ προϊόντος δι' ὕδατος. Σ. Γ.

καιρουλιγνόνη (ἡ), ἢ *κεδριρίτη*; *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ *τετραμεθοξυ-π,π'-διφαινοκινόνη* καὶ ἔχει τὸν τύπον

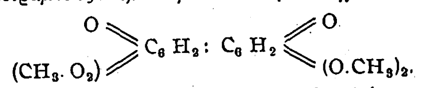

Παράγεται διὰ συμπυκνώσεως καὶ ὀξειδώσεως τοῦ διμεθυλαιθέρος τῆς πυρογαλλόλης, δι' ὃ καὶ σχηματίζεται κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ξυλόξους διὰ διχρωμικοῦ καλίου. Στερεὸν κρυσταλλικὸν βαθυκυανοῦν σῶμα, ἀδιάλυτον εἰς συνήθη διαλυτικὰ ὑγρά, διαλυτὸν εἰς πυκνὸν θειικὸν ὀξὺ μετὰ ζωηρᾶς κυανῆς χροιᾶς. Σ. Γ.

καιροφυλακῶ (—έω)· φυλάττω τὸν καιρόν, ἐπιτηρῶ πρὸς εὕρεσιν εὐκαιρίας: «καιροφυλακήσας συνέλαβεν αὐτὸν καθ' ὁδόν».

Καιροφύλας, *Κώστας*. Δημοσιογράφος γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1881. Ἀφοῦ ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικήν, μετέβη εἰς Εὐρώπην, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν δημοσιογραφῶν καὶ ἀσχολούμενος εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἀναδιφήσεις τῶν ἀρχείων Ρώμης, Βενετίας, Μιλάνου, Λιβόρνου, Παρισίων, Λονδίνου, ἐξ ὧν ἠρύσθη ἱστορικὸν ὑλικὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν διαφόρων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, ἐγκατεσπαρμένων εἰς ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἑξῆς: «Amedeo di Savoia nell' Impero Bizantino» (Ρώμη 1926), «Le Vatican contre la Turquie» (Παρίσιοι 1925), «La Grecia e l' Italia nel Risorgimento Italiano» (Φλωρεντία 1919)». «Φώσκολος καὶ Καποδίστριας» (Ἀθῆναι 1928), «Ὁ ἄγνωστος Σολωμός» (Ἀθῆναι 1911), «Une page d' histoire Crétoise-La famille Vlasto» (Παρίσιοι 1930) «Ἱστορικαὶ σελίδες Τήνου» (Ἀθῆναι 1930) «Σολωμοῦ ἀνέκδοτα ἔργα» (Ἀθῆναι 1927), «Δάντου Θεία κωμῳδία» (Ἀθῆναι 1928), «Τὸ μυθιστόρημα τοῦ καπετὰν Κεφάλα» (Ἀθῆναι 1929, «Στεκέττη: Τραγούδια» (Ἀθῆναι 1899), «D' Annunzio: Ροδοδάφνη» (Ἀθῆναι 1902 κ. ἄ. Τῷ 1928 διωρίσθη νομάρχης Κυκλάδων.

καιρσουτίτης (ὁ) (Kaersutit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν *ἀμφιβόλων*. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν βασαλτικὴν κεροστίλβην, ἀπὸ τῆς ὁποίας διακρίνεται διὰ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς ὀξείδιον τοῦ τιτανίου (TiO_2 κατὰ 7 % περίπου). Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον Γροιλανδίαν. Γ. Β.

Καΐρτε (Körte), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς ἑλληνιστής, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1866. Ἐταξίδευσε κατὰ τὰ ἔτη 1892 μέχρι 1895 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τῷ 1899 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ Γκράϊφσβαλτ, κατόπιν δὲ εἰς τὰ πανεπιστήμια, τῆς Βασιλείας, τοῦ Γκέϊσεν, τοῦ Φράϊμπουργ καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 τῆς Λειψίας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Αἱ ἐν Γορδίῳ ἀνασκαφαί» (1904), «Ἡ ἑλληνικὴ κωμῳδία» (1914) καὶ «Ἡ ἑλληνιστικὴ ποίησις» (1925). Ἐξέδωκε τοὺς εὑρεθέντας παπύρους τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Μενάνδρου (1910 καὶ 1912), ὡς καὶ μετάφρασιν τῆς κωμῳδίας τοῦ αὐτοῦ «Οἱ ἐπιτρέποντες» (1921), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ φὸν Ὄπελν-Μπρονικόβσκυ. Π. Χ. Χ.

— **Καΐρτε** (Körte), ***Βέρνερος***. Γερμανὸς διαπρεπὴς χειροῦργος, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1853. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1875. Διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1890 χειρουργικοῦ τμήματος τοῦ St. Kr.-H. Urban, ἐδημοσίευσε πραγματείας ἐπιστημονικὰς περὶ «νόσων καὶ τραυμάτων τοῦ παγκρέατος», «χειρουργικῆς θεραπείας τῶν πυωδῶν περιτονιτίδων, τοῦ ἥπατος καὶ χοληδόχου κύστεως, τῶν ὄγκων τῆς εἰλεοτυφλικῆς χώρας κλπ.». Ο. Ρ.

Καΐρτιγκ (Körting), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Δρέσδῃ (1845—1913). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν ἐν Λειψίᾳ (1863—1867) καὶ κατόπιν ἐφοίτησεν εἰς διάφορα ἀνώτερα γερμανικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τῷ 1876 ἀνηγορεύθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ρωμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μύνστερ καὶ ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ θανάτου του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κιέλου. Ὑπῆρξε βαθὺς γνώστης τῶν ἀγγλο-σαξωνικῶν καὶ ἑλληνο-λατινικῶν γλωσσῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἠσχολήθη εἰς τὰ πολυάριθμα συγγράμματά του. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι «Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως» (1878—1884), «Ἐγκυκλοπαιδεία καὶ μεθοδολογία τῆς ρωμανικῆς φιλολογίας» (1884—1886), ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας (1888) κλπ. Συνέγραψε πλείστας ὅσας μονογραφίας καὶ ἐξέδιδε κατὰ καιροὺς διάφορα περιοδικὰ φιλολογικῶν ἐρευνῶν. Π. Χ. Χ.

Καίρυ (Cary). —***1) Ἀλίκη***. Ἀμερικανὶς συγγραφεὺς καὶ ποιήτρια (1820—1871). Ἤρχισε νὰ γράφῃ στίχους εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ἐγκατασταθεῖσα δὲ εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Φοίβης, ἀπέκτησε ταχέως φιλολογικὴν φήμην ἐξέχουσαν, διὰ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων, πεζῶν καὶ ποιητικῶν, εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ εἰς τόμους. Ἡ οἰκία τῶν δύο ἀδελφῶν ἐπὶ πολὺ εἶχεν ἀποβῆ τὸ κέντρον τῆς φιλολογικῆς κινήσεως τῆς Ν. Ὑόρκης συνήρχοντο δὲ ἐν αὐτῇ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος οἱ ἐξοχώτεροι ἐκ τῶν διανοουμένων τῆς πόλεως. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων της εἶναι: «Κλόβερνουκ», συλλογὴ διηγημάτων καὶ αὐτοβιογραφιῶν (1853), «Λύρα καὶ ἄλλα ποιήματα» (1855, «Εἰκόνες ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν» (1859), «Λυρικὰ καὶ ὕμνοι» (1866), «Ὁ υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου» (1867) κτλ. — ***2) Φοίβη***. Ἀμερικανὶς ποιήτρια (1824-1871), ἀδελφὴ τῆς προηγουμένης. Διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν βαθύτητα τοῦ αἰσθήματος. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ποιήματα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης» (1869). Τὰ ἅπαντα τῶν δύο ἀδελφῶν ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βοστῶνι, τῷ 1882, τῷ δὲ 1887 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ «Τὰ τελευταῖα ποιήματά» των. Μ. Δ. Β.

— **Καίρυ** (Carey) ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱεραπόστολος καὶ ἀνατολιστὴς (1761—1834). Τῷ 1783 κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν Βαπτιστῶν μοναχῶν καὶ τῷ 1787 ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρωτουργῶν τῆς ἱδρύσεως τῆς ἑταιρείας τῶν Βαπτιστῶν ἱεραποστόλων, τῷ δὲ 1793 ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἰνδίας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρώτης ἀμερικανικῆς ἱεραποστολῆς. Κατορθώσας νὰ ἐκμάθῃ πολλὰς γλώσσας, μετέφρασε καὶ διέδωσε τὴν Βίβλον εἰς 40 διαφόρους διαλέκτους καὶ ἐξέδωκε γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῶν διαλέκτων τῆς Βεγγάλης, τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης κτλ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Καλκούττᾳ. Μ. Δ. Β.

— **Καίρυ** (Carey), ***Ἐρρῖκος-Κάρολος***. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος (1793—1879). Κατ' ἀρχὰς διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὰς ἐκδοτικάς του ἐργασίας, ἀλλὰ τῷ 1833 ἀπεσύρθη, ἵνα ἀφοσιωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς οἰκονομικὰς μελέτας. Τὸ πρῶτον σημαντικὸν ἔργον του ὑπῆρξαν τὰ «Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας» (1837—1840), τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν ἐθεωροῦντο μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ εἴδους του. Τὰ «Στοιχεῖα κοινωνικῆς ἐπιστήμης (1858—1859), ἐκδοθέντα εἰς τρεῖς τόμους, ὑπῆρξαν ἡ συνέχεια τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχίσει διὰ τοῦ προηγουμένου ἔργου του καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἀντέκρουσε τὰς θεωρίας τοῦ Μάλθου ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ Ρικάρντο ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Τὸ πιστωτικὸν σύστημα» (1838) καὶ ἡ «Ἑνότης τῶν νόμων» (1873). Μ. Δ. Β.

Καιρφίλλυ (Caerphilly) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Γκλάμοργκανσηαρ τῆς Οὐαλλίας. Ἀπέχει 12 χιλμ. Β. τοῦ Κάρδιφ. Ἔχει ἐρείπια ἀρχαίου πύργου, ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηρουργεῖα, ὑφαντουργεῖα. Κάτοικοι 36.896 (1921). Ἐκ τῆς πόλεως ὀνομάζεται καὶ ἡ κομιτεία, ἀποστέλλουσα ἕνα ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων.

καίρωμα (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Λεπτὰ σχοινία, πρὸς τὰ ἀντία τῶν ἐργαλειῶν συνδεόμενα, χρησιμεύοντα ὅπως διαχωρίζωνται αἱ κλωσταὶ τοῦ στήμονος («τὸ διάπλεγμα ὃ οὐκ ἐᾷ τοὺς στήμονας συγχέεσθαι») τὰ παρ' ἡμῖν, δύο ἢ τέσσαρα τὸν ἀριθμόν, καλούμενα «μιτάρια τοῦ στημονιοῦ». Ἀπὸ τοῦ καιρώματος, *καίρωσις* ὠνομάσθη ἡ σύνδεσις τῶν στημόνων καὶ *καιρωστ(ρ)ὶς* ἡ ὑφάντρια Π. Ν. Π.

Κάϊς (Caix), ***Ναπολέων***. Ἰταλὸς φιλόλογος (1845—1882). Ἐσπούδασεν ἐν Πίζᾳ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Πάρμας. Τῷ 1873 κατέλαβεν εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Φλωρεντίᾳ τὴν ἕδραν τῆς διαλεκτολογίας, ἥτις ἱδρύθη δι' αὐτόν, καὶ ἥτις ηὐρύνθη κατόπιν πρὸς μελέτην τῆς συγκριτικῆς γραμματικῆς τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν. Διεκρίθη διὰ τὰς ἐτυμολογικάς του μελέτας καὶ θεωρεῖται εἷς τῶν σπουδαιοτέρων γλωσσολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Γενικαὶ μεταβολαὶ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης» (1875), «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς φωνητικῆς» (1875), «Μελέται ἰταλικῆς καὶ ρωμανικῆς

Digitized by Google

ἐτυμολογίας» (1878), «Ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς ἐτυμολογίας» (1879) καὶ «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰταλικῆς ποιητικῆς γλώσσης» (1880), ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του. Μ. Δ. Β.

Καὶς (Kayes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη, πλωτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν μέχρις αὐτῆς. Ἕδρα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τοῦ Γαλλικοῦ Σουδάν, συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν λιμένων Δάγκαρ καὶ Ἁγίου Λουδοβίκου καὶ μετὰ τῆς πόλεως Κουλίκορο ἐπὶ τοῦ Νίγηρος. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Borguis - Desbordes τῷ 1881 καὶ ἔχει πληθυσμὸν 9.000 κατ. Μ. Ν. Δ.

— **Κάϊς** - *δὰγ* (Kaïch - dagh) *[Γεωγρ.]*. Βουνὸν τῶν περιχώρων τοῦ Καδήκιοϊ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, μεταξὺ Μποσταντζῆ - μπασῆ καὶ Μαλτεπέ, παρὰ τὸ χωρίον Μπασῆ - Μπουγιουκλοῦ. Ἔχει ὕψος 436 μέτρων καὶ εἶναι γνωστὸν κοινῶς ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτοῦ πηγῆς, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ εἶναι διαυγέστατον καὶ γλυκύτατον *(νερὸ τοῦ Κάϊς - δάγ)*. Ν. Μ.

Καίσαινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Καίσηνα*.

καισαλπινία (ἡ) (Caesalpinia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον 45 εἴδη ἰθαγενῆ σχεδὸν ὅλων τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς ὑφηλίου. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποώδη, πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, ἀρκετὰ αὐτῶν χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ ἄλλως. Ἐκ τῶν γνωστότερον θεραπευομένων εἰδῶν εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: *Καισαλπινία ἡ βαφικὴ* (Caesalpinia ἢ Coulteria tinctoria), ἰθαγενὲς τῆς Χιλῆς. Χρήσιμον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων ὡς ἐκ τοῦ βαφικοῦ φλοιοῦ του. *Καισαλπινία ἡ βραχύφυλλος* (Caesalpinia ἢ Balsamocarpon brevifolium). Θάμνος ἰθαγενὴς καὶ αὐτὸς τῆς Χιλῆς. Χρήσιμος ὡς ἐκ τοῦ δεψικοῦ καὶ βαφικοῦ καρποῦ του, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *δίβι-δίβι* Χιλῆς. *Καισαλπινία ἡ δεψικὴ* (Caesalpinia coriaria), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς, πλουσιώτατον εἰς δεψικὸν ὀξύ. *Καισαλπινία ἡ δίγυνος* (Caesalpinia digyna), δένδρον τῶν Ἰνδιῶν μὲ καρποὺς ὡς ἄνω. *Καισαλπινία ἡ ἐχινοειδὴς* (Caesalpinia echinata), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα bois de bresil. *Καισαλπινία ἡ σαπάνη* (Caesalpinia Sapan) ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Ἀσίας, ἐξαγόμενον εὐρέως εἰς Εὐρώπην. *Καισαλπινία ἡ φραγμόφιλος* (Caesalpinia sepiaria), ἰθαγενὲς τῆς Ἀσίας καὶ Ἰαπωνίας, δένδρον χρήσιμον εἰς τὸν σχηματισμὸν φραγμῶν καὶ δενδροστοιχιῶν. *Καισαλπινία ἡ φυσώδης* (Caesalpinia vesicaria ἢ bijuga), ἰθαγενὲς τῶν νήσων Ἀντιλλῶν, χρήσιμον δένδρον εἰς τὴν λεπτοξυλουργικὴν ἐν γένει, καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

— **καισαλπινίας** *σπέρματα* (Semen bonducellae) *[Φαρμ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν τούτων εἶναι ἡ *Caesalpinia bonducella*, δένδρον ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν. Τὰ σπέρματα τούτου εἶναι μικρὰ ᾠοειδῆ σώματα, ἐλαφρῶς συμπεπιεσμένα πλευρικῶς, διαμέτρου 12—15 χστμ., ἄοσμα, ἐλαφρῶς πικρᾶς γεύσεως. Δραστικὸν συστατικὸν τῶν σπερμάτων εἶναι ἡ βονδουκίνη· περαιτέρω περιέχουν ταῦτα 23% μὴ πτητικοῦ ἐλαίου, ἄμυλον, ρητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Εἰς τοὺς τόπους ἔνθα τὸ φυτὸν εἶναι ἰθαγενές, τὰ σπέρματα τούτου χρησιμεύουν ὡς ἀντιπυρετικὸν φάρμακον καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν. Κ. Γ. Μ.

Καισαλπῖνο (Cesalpino), *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς ἰατρός, φιλόσοφος, χημικὸς καὶ βοτανικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀρέτζο (Τοσκάνης) τῷ 1519 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1603. Σπουδάσας φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικὴν ἐν Πίσῃ, ἐγένετο τῷ 1555 καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς, ταυτοχρόνως δὲ διευθυντὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου ἐν Πίζῃ. Τῷ 1592, μεταβὰς εἰς Ρώμην, διωρίσθη ἰατρὸς τοῦ πάπα Κλημεντίνου τοῦ Η΄. Ὁ Καισαλπῖνο ἤνοιξε νέας κατευθύνσεις τόσον εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν, πρῶτος περιγράψας τὴν μικρὰν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος τῆς καρδίας καὶ ὑποδείξας τὴν μεγάλην, ὅσον καὶ εἰς τὴν βοτανικήν. Τὸ ἔργον του «Τὰ φυτὰ» (8 τόμοι, Φλωρεντία 1583) ἄφησεν ἐποχὴν ὄχι τόσον διὰ τὰς περὶ σεξουαλισμοῦ ἰδέας του (ἀνεκάλυψε πρῶτος τὰ γένη τῶν φυτῶν) ὅσον διὰ τὴν μέθοδον ταξινομήσεως αὐτῶν. Ἐπεχείρησε ταυτοχρόνως καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν κρυστάλλων, ὄχι ὅμως μετὰ τῆς ἰδίας ἐπιτυχίας. Ἔγραψε πλεῖστα ὅσα ἔργα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περιπατητικαὶ ἐρωτήσεις» (5 τόμοι, Βενετία 1571), «Ἰατρικαὶ ἐρωτήσεις» (2 τόμοι, Βενετία 1593), «Περὶ μετάλλων» (3 τόμοι, Ρώμη 1596), «Πρακτικὴ Ἰατρικὴ» (Τρεβισία 1606) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

καισαλπινώδη (τὰ) (Cesalpinoïdae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*. Φέρουσιν ἀκανόνιστα ἄνθη, τῶν ὁποίων οἱ κάλυκες μόλις συγκολλῶνται παρὰ τὴν βάσιν, τὸ ἄνωθεν πέταλον ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν ἐσωτερικόν, τοὺς στήμονας συνήθως ἐλευθέρους καὶ τὸ ἔμβρυον εὐθύ. Κ. ΠΑΠ.

καῖσαρ (ὁ) (caesar). Τίτλος συνώνυμος τοῦ *βασιλέως*, καθιερωθεὶς ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ Α΄ π.Χ. αἰῶνος, ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ ἔκτοτε διατηρηθεὶς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὡς πρόσθετος τίτλος ἐνίων βασιλέων. Μετὰ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα οἱ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καθὼς καὶ οἱ τῶν ἄλλων δυναστειῶν, αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἐπωνομάζοντο *καίσαρες*. Ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (117 — 138 μ. Χ.) ὁ τίτλος οὗτος ἔλαβε δευτερεύουσαν σειράν, μετὰ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἀπενέμετο εἰς τοὺς βοηθοὺς τῶν αὐτοκρατόρων ἢ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν, μεταγενεστέρως δέ, ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ (284—305 μ. Χ.), εἰς τοὺς μετὰ τὸν αὐτοκράτορα (αὔγουστον) ἄρχοντας, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετίθετο ἡ διοίκησις μεγάλου τινὸς τμήματος τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ τίτλος οὗτος διετηρήθη καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, παρ' οἷς ἀπενέμετο εἰς τὸν βοηθὸν τοῦ βασιλέως ἢ καὶ ἁπλῶς τιμῆς ἕνεκεν ἄνευ διαχειρίσεως ἐξουσίας τινός. Ὁ Ἀλέξιος Α΄ Κομνηνός, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (τῷ 1081), διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Μελισσηνόν, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ καίσαρος, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδημιούργησε νέον τίτλον ἀνώτερον, τὸν τοῦ *σεβαστοκράτορος*, ὃν ἀπένειμεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Κωνσταντῖνον. Ἔκτοτε ὁ τίτλος τοῦ καίσαρος ἔλαβε δευτερεύουσαν θέσιν ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱεραρχίᾳ, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει ἀνέκτησεν ἀπὸ τοῦ Η΄ αἰῶνος τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀξίαν διὰ τῆς προσλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὅταν ἐστέφθη τῷ 799 ὡς Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ. Τῷ 962 προσέλαβε τὸν τίτλον τοῦτον καὶ ὁ Ὄθων Α΄ τῆς Γερμανίας, ἔκτοτε δὲ οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες ἀποκαλοῦνται *κάϊζερ*.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους διάφοροι ἡγεμόνες εἰς τοὺς τίτλους αὐτῶν προσέθεσαν καὶ τὸν τοῦ καίσαρος, ὡς ὁ τῆς Ρωσίας (*τσὰρ*) ἀπὸ τοῦ 1721, ὁ τῆς Αὐστρίας ἀπὸ τοῦ 1804, ὁ Μέγας Ναπολέων (1804—1814), ὁ τῆς Βραζιλίας ἀπὸ τοῦ 1822, ὁ Ναπολέων Γ΄ τῆς Γαλλίας (1852—1870), ὁ τῆς Πρωσσίας ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ὁ τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ 1876, τέλος δὲ ὁ τῆς Βουλγαρίας. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι σουλτᾶνοι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) προσέλαβον τὸν τίτλον τοῦ καίσαρος. Ν. ΚΛΣ

Καῖσαρ (Caesar). Οἰκογενειακὸν ὄνομα ἑνὸς κλάδου τοῦ ἀρχαιοτέρου καὶ ἀριστοκρατικωτέρου ρωμαϊκοῦ γένους (gens Julia), ὅπερ ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ ἥρωος Αἰνείου καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ Μέγας Καῖσαρ (Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ). Περὶ τῆς προελεύσεως (παραγωγῆς) τοῦ οἰκογενειακοῦ τούτου ὀνόματος ἐξηνέχθησαν πολλαὶ γνῶμαι, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: α΄) Ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἐσήμαινεν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Μαύρων ἐλέφαντα καὶ ὅτι ἐδόθη εἰς ἓν τῶν μελῶν τῆς Ἰουλίας γενεᾶς, τὸ ὁποῖον εἶχε φονεύσει ἐλέφαντα. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Καίσαρος εἶχεν ὡς ἔμβλημά της τὸν ἐλέφαντα, ὡς μαρτυρεῖται ἔκ τινων νομισμάτων κοπέντων ὑπ' αὐτοῦ. β΄) Ὅτι ἐδόθη εἰς ἓν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐξαχθὲν ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρός του μετὰ τὸν θάνατόν της δι' ἐντομῆς (caesus-caedo). γ΄) Ὅτι ἐδόθη εἰς ἓν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας γεννηθὲν μετὰ μεγάλης κόμης (caesaries). δ΄) Ὅτι κατὰ πρῶτον ἐδόθη τὸ ὄνομα εἰς ἓν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, τοῦ ὁποίου οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν γαλανοῦ χρώματος (caesii),. Ἐκ τῶν εἰρημένων γνωμῶν μεγαλυτέραν μὲν διάδοσιν εἶχεν ἡ δευτέρα, πιθανωτέρα δὲ ἐθεωρεῖτο ἡ τρίτη.

Τοῦ κλάδου τούτου ὀνομαστότερα μέλη ἐν Ρώμῃ ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς: —1) *Σέξτος (Σῆξτος) Ἰούλιος Καῖσαρ*, πραίτωρ κατὰ τὸ 268 π. Χ. καὶ διοικητὴς τῆς Σικελίας κατὰ τὸ ἀκόλουθον. Εἶναι ὁ πρῶτος γνωστὸς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο ὄνομα.—2) *Λεύκιος Ἰούλιος Καῖσαρ*, ὕπατος κατὰ τὸ 90 π. Χ., ὅτε οἱ ἀποστατήσαντες ἐκ νέου ἐκ τῶν Ἰταλῶν συμμάχων τῶν Ρωμαίων ἐζήτησαν ἰσοπολιτείαν. Ἔχων ὡς ὕπαρχον τὸν Σύλλαν ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας Αἰσερνίας, ἥτις μετὰ τῶν ἄλλων ἀποικιῶν περιέβαλλον δίκην φρουρίων καὶ ἠσφάλιζον τὴν Ρώμην, ἀλλὰ δὲν προέλαβε τὴν ἐκπολιόρκησιν αὐτῆς, ἡττηθεὶς παρὰ τὰ τείχη της. Τὴν ἧτταν του ὅμως ἐπηνώρθωσε διὰ τῆς παρὰ τὰς Ἀχέρρας νίκης του, ὅτε οἱ στρατιῶταί του ἀγαλλόμενοι ἐπευφήμησαν αὐτὸν αὐτοκράτορα (imperatorem). Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ συγκλητικοὶ ἀπεδύθησαν, εἰς ἔνδειξιν ἀσφαλείας, τὴν πολεμικὴν χλαμύδα (sagum), τὴν ὁποίαν εἶχον περιβληθῆ ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου. Διὰ τοῦ προταθέντος ὑπὸ τούτου Ἰουλίου νόμου ἐδόθη ἰσοπολιτεία πρὸς ἅπαντας τοὺς μὴ ἀποστατήσαντας Λατίνους καὶ Ἰταλοὺς ἐν γένει συμμάχους, πρὸς πρόληψιν ἀποστασίας αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι. —3) *Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ Στράβων*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ρητόρων καὶ ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Τοῦτον παρεμβάλλει ὁ Κικέρων διαλεγόμενον περὶ ρητορικῆς εἰς τὸ σύγγραμμά του «De oratore» καὶ τούτου τὸν λόγον, διὰ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ 103 π. Χ. κατεδικάσθη ὁ πραίτωρ Τ. Ἀλβούκιος ἐπὶ δωροδοκίᾳ, ἀπεμιμήθη ὁ μέγας Καῖσαρ κατηγορήσας τὸν Δολαβέλλαν. Ἡ ὑποψηφιότης τούτου ὡς ὑπάτου κατὰ τὸ 88 π. Χ. ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον προεγράφη (ἀποθανὼν κατὰ τῷ 87 π.Χ.) καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφός του Λεύκιος ὑπὸ τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Κίννα. — 4) *Λεύκιος Ἰούλιος Καῖσαρ*, υἱὸς τοῦ Λευκίου Ἰουλίου Καίσαρος καὶ θεῖος τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου τοῦ τριάρχου. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ μεγάλου Καίσαρος ἐτήρησεν οὐδετερότητα μεταξὺ τῶν δολοφόνων καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ἦτο μετριοπαθὴς καὶ ὡς ὕπατος προσεπάθησε νὰ προλάβῃ τὴν μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν ρῆξιν. Παρασυρθεὶς ὅμως νὰ ψηφίσῃ πρῶτος τὸ προβούλευμα (senatus consultum), διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσετο ἐχθρὸς τῆς πατρίδος ὁ Ἀντώνιος, προεγράφη καὶ θὰ ἐφονεύετο, ἐὰν δὲν ἐσῴζετο ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του Ἰουλίας, μητρὸς τοῦ Ἀντωνίου. Ἦτο μετρίας ἀξίας ἄνθρωπος καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν του ὤφειλεν εἰς τὴν καταγωγήν του καὶ τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις του. —5) *Λεύκιος Ἰούλιος Καῖσαρ*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ πολλάκις συγχέεται. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Πομπηίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς κομιστὴς προτάσεων συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν ἀντίπαλόν του Καίσαρα, καὶ τοῦ Κάτωνος. —6) *Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ*, πάππος τοῦ μεγάλου Καίσαρος, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος. Οὗτος νυμφευθεὶς τὴν Μαρκίαν, ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἔγγονόν του νὰ καυχᾶται, ὅτι ἦτο ἀπόγονος καὶ τοῦ βασιλέως Ἄγκου Μαρκίου. —7) *Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ πατὴρ τοῦ μεγάλου δικτάτωρος. Ἐχρημάτισε πραίτωρ καὶ ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἐν Πίσῃ κατὰ τὸ 84 π. Χ., ἀφήσας δεκαεξαετῆ τὸν υἱόν του. —8) *Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ*, ὁ μέγας δικτάτωρ (βλ. κατωτ.).—9) *Σέξτος Ἰούλιος Καῖσαρ*, υἱὸς ἐξαδέλφου τοῦ μεγάλου Καίσαρος. Οὗτος διεπραγματεύθη τὴν μετὰ τοῦ Τερεντίου Οὐάρρωνος, διοικητοῦ τῆς Ἔξω Ἰβηρίας (Ἱσπανίας), συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Ἐφονεύθη ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν στασιασάντων στρατιωτῶν του. —10) *Γάϊος Καῖσαρ*, υἱὸς τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Ἰουλίας, θυγατρὸς τοῦ Αὐγούστου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ εἶχεν υἱοθετηθῆ. Ἀνηγορεύθη ὕπατος ἐν ἡλικίᾳ 15 ἐτῶν καὶ διοικητὴς τῆς Ἀσίας ἐν ἡλικίᾳ 19 ἐτῶν. Ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν (4 μ. Χ.) τραυματισθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀρταγείρων τῆς Ἀρμενίας. —11) *Λεύκιος Καῖσαρ*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Εἶχε καὶ οὗτος υἱοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ὡς ὁ ἀδελφός του ἀρτίως. Ἀπέθανεν ἐν Μασσαλίᾳ εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν. ΚΑΨ.

Καῖσαρ (Caesar), *Γάϊος Ἰούλιος*. Ὁ μεγαλοφυέστερος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀνὴρ τῆς ἀρχαίας Ρώμης καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ρητόρων καὶ ἱστορικῶν συγγραφέων αὐτῆς. Ἐγεννήθη κατὰ τὴν 13ην Ἰουλίου τοῦ 100 π. Χ. (ἢ 102), καὶ ἀπέθανε κατὰ τὴν 15ην Μαρτίου τοῦ 44 π. Χ., ἦτο δὲ κατὰ ἓξ περίπου ἔτη νεώτερος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου καὶ τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν Ρωμαίων ρητόρων Κικέρωνος. Ἀπὸ πατρὸς μὲν καὶ πάππου ὁ Καῖσαρ ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἰουλίαν γενεὰν (gens Julia), ἥτις ἀνῆγε τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος Αἰνείου Ἴουλον (Ἶλον) ἢ Ἀσκάνιον, ἀπὸ μάμμης δὲ ἐθεωρεῖτο ἀπόγονος τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης Ἄγκου Μαρκίου, γενάρχου τοῦ γένους ταύτης. Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ εἶχεν ἰσχυρισθῆ εἰς τὸν ἐπικήδειόν του πρὸς τὴν θείαν του Ἰουλίαν, χήραν τοῦ Μαρίου, ὅτι ἡ οἰκογένειά του, καταγομένη ἐκ τοῦ βασιλέως Ἄγκου Μαρκίου καὶ τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, μητρὸς τοῦ Αἰνείου, εἶχε καὶ τὴν ὁσιότητα (sanctitatem) τῶν βασιλέων καὶ τὴν ἁγιότητα (caerimoniam) τῶν θεῶν (*Suetonius*, Caesar 5.). Παρὰ τὴν εὐγένειαν ὅμως τῆς καταγωγῆς του ἐνωρὶς εἶχε συνδεθῆ ὁ Καῖσαρ πρὸς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ὡς ἀνεψιὸς τοῦ Μαρίου, ὁ ὁποῖος εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός του Ἰουλίαν. Ἕνεκα τῶν συγγενικῶν αὐτῶν δεσμῶν του πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς δημοτικῆς φατρίας, εἰς ἡλικίαν δέκα ἑπτὰ ἐτῶν ἀκόμη (ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, 84 π. Χ.) εἶχεν ὀνομασθῆ ἱερεὺς τοῦ Διὸς (flamen dialis). Πρὸς τὴν δημοτικὴν φατρίαν συνεδέθη καὶ διὰ τοῦ γάμου του (83 π. Χ.) μετὰ τῆς Κορνηλίας, θυγατρὸς τοῦ Λ. Κορνηλίου Κίννα, ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων πληροφοριῶν περὶ τῶν χρόνων τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας του, οὐδεμία ἄλλη ἀξία λόγου πληροφορία παρεδόθη περὶ αὐτοῦ κατά τε τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν του. Λέγεται μόνον ὅτι εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ σύμμετρον, ὅτι ἦτο λευκὸς καὶ ὀλίγον ὠχρὸς τὸ πρόσωπον, ὅτι εἶχεν ὀφθαλμοὺς μέλανας καὶ διαπεραστικοὺς καὶ ὅτι ἦτο ἐκτάκτου ἐν γένει κάλλους κατὰ τὴν νεότητά του, κάλλους ὅμως ἐκτεθηλυμένου. Ὅτε ἔγινε δικτάτωρ ὁ Σύλλας, θέλων οὗτος νὰ προσεταιρισθῆ τὸν Καίσαρα, προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ διαζευχθῆ τὴν Κορνηλίαν καὶ νὰ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα του, ἀλλ' ὁ Καῖσαρ δὲν

Digitized by Google

ὑπήκουσεν εἰς τὸν δικτάτωρα καὶ διὰ τοῦτο προεγράφη ὑπὸ τούτου. Ἐσώθη δὲ τότε κρυβεὶς εἰς τὴν ἑλώδη χώραν τῶν Σαβίνων. Βραδύτερον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν τοῦ Σύλλα, ἀλλ' ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσίν του καταβαλὼν ὡς λύτρα δύο τάλαντα. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἔφυγε διὰ πλοίου ἐσπευσμένως πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Νικομήδη τὸν Γ', εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον. Διὰ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ ταύτῃ διαγωγήν του ἐπερρίφθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ κατηγορίαι τινές, αἵτινες ἠκούσθησαν μάλιστα καὶ ὅτε ὡς νικητὴς στρατηγὸς ἐτέλει τὸν θρίαμβόν του. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς του, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἑνωθῇ καὶ αἱ Ἑστιάδες (ἐπειδὴ ἦτο flamen dialis), εἶχον ἐπιτύχει παρὰ τοῦ Σύλλα τὴν συγχώρησίν του, ὅστις παρεχώρησε ταύτην μετὰ πολλοῦ δισταγμοῦ εἰπών: «Caesari multos Marios inesse», διότι ἐπίστευε (καὶ ἡ προφητεία ἐπηλήθευσεν), ὅτι θὰ εἶναι ὁ ἐξολοθρευτὴς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας. Ὁ Καῖσαρ ὅμως καὶ παρὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ δικτάτωρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προσφέρει πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, μετασχὼν κατὰ τὸ 80 π. Χ. μὲν τῆς ἁλώσεως τῆς Μυτιλήνης (ὅτε καὶ ἔλαβε στέφανον δρυὸς ὑπὸ τοῦ πραίτωρος Μινουκίου Θέρμου), κατὰ τὸ 78 δὲ τῶν ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τὸν Π. Σουλπίκιον πολέμων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην, κατὰ μὲν τὸ 77 π. Χ. κατηγόρησε τὸν ἀνθύπατον τῆς Μακεδονίας Δολαβέλλαν ἐπὶ δωροδοκίᾳ, κατὰ δὲ τὸ 76 π. Χ., κατ' αἴτησιν τῶν Ἑλλήνων, τὸν Κ. Ἀντώνιον Ὑβρίδαν, ὅστις εἶχε διοικήσει τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν ἐπέτυχε μὲν ὁ Καῖσαρ τὴν καταδίκην τῶν κατηγορηθέντων, κατώρθωσεν ὅμως διὰ τῶν δύο αὐτῶν δικῶν καὶ τὴν ρητορικήν του δεινότητα νὰ ἐπιδείξῃ καὶ δημοφιλέστερος νὰ γίνῃ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς δευτέρας δίκης ἀπῆλθε πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ρητορικῶν σπουδῶν του εἰς Ρόδον πρὸς τὸν διαπρεπῆ ρήτορα καὶ ρητοροδιδάσκαλον Ἀπολλώνιον Μόλωνα, παρὰ τῷ ὁποίῳ καὶ ὁ Κικέρων εἶχε μαθητεύσει. Κατὰ τὸν ἐξ Ἰταλίας εἰς Μ. Ἀσίαν διάπλουν ᾐχμαλωτίσθη παρὰ τὴν νῆσον Φαρμακοῦσσαν ὑπὸ πειρατῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἀπηλευθερώθη μετὰ 40 ἡμέρας, ἀφοῦ κατέβαλεν ὡς λύτρα 50 τάλαντα, ἅτινα εἶχον συλλέξει οἱ φίλοι του. Μόλις ὅμως ἀπεβιβάσθη, μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του, εἰς Μίλητον, ὁπλίσας πλοῖά τινα, κατεδίωξε τοὺς πειρατάς, συνέλαβεν αὐτοὺς καὶ ἀπαγαγὼν εἰς Πέργαμον ἐσταύρωσεν, ὡς κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του εἶχεν ἀπειλήσει αὐτούς, ἀστειευόμενος δῆθεν. Ἐν Ρόδῳ δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολύ, διότι κηρυχθέντος κατὰ τὸ 74 π. Χ. τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου ἐστρατολόγησεν ἐσπευσμένως ὀλίγους ἄνδρας καὶ μετ' αὐτῶν ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Μιθριδάτου, ὅστις ἐλυμαίνετο τὰς χώρας τῶν συμμάχων τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, κατετρόπωσεν αὐτόν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην, ἔνθα κατὰ τὴν ἀπουσίαν του εἶχεν ἐκλεγῆ μέλος τοῦ κολλεγίου τῶν ποντιφήκων. Ἀπὸ τότε ἤρχισε, διὰ σπατάλου γενναιοδωρίας πρὸς τὸν λαὸν καὶ διὰ δεξιῶν θωπειῶν καὶ κολακειῶν τῶν ἀδυναμιῶν του, νὰ ἐπιδιώκῃ ν' ἀποκτήσῃ μεγάλην ἐπιρροὴν παρ' αὐτῷ. Εἶχε δὲ ἔξοχα προσόντα ὁ Καῖσαρ διὰ νὰ γίνῃ δημοφιλής, διότι ἦτο τολμηρός, εὔγλωττος, προσηνὴς πρὸς πάντας καὶ φιλόφρων, καὶ ἔζη βίον μεγαλοπρεπῆ. Ὁ πολυδάπανος ὅμως αὐτὸς βίος του εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατασπατάλησιν τῆς πατρικῆς περιουσίας του καὶ τὴν σύναψιν χρεῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόνον δι' ἐμφυλίου πολέμου ἢ ἐπαναστάσεώς τινος θὰ ἠδύνατο νὰ λυτρωθῇ. Ἕνεκα τοῦ βίου του αὐτοῦ εἶχε καταστῇ εἰς πολλούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Κικέρων, ὕποπτος, ὅτι ἀπέβλεπε νὰ καταστῇ δικτάτωρ. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν εἰς τὴν Ρώμην ἐπάνοδόν του ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸν δεῖγμα τῶν συμπαθειῶν τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ 70 π. Χ., ἔτος τῆς ὑπατείας τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Κράσσου, συνειργάσθη τὸ πρῶτον μετὰ τοῦ Πομπηίου καὶ ὑπεστήριξε προτάσεις τινὰς αὐτοῦ, δημοκρατικάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπανῆλθον εἰς Ρώμην οἱ φυγάδες δημοκρατικοί, καὶ ὁ πενθερὸς τοῦ Καίσαρος Λ. Κίννας. Τὰς προτάσεις ταύτας ὑπεστήριξε καὶ ἐκ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἐπεδίωξε δηλαδὴ νὰ μειώσῃ τὰς πρὸς τὸν Πομπήιον συμπαθείας τῶν ἀριστοκρατικῶν. Κατὰ τὸ 68 π. Χ. ἔγινε ταμίας (quaestor), ὅτε ἐξεφώνησε καὶ τὸν πρὸς τὴν θείαν του ἐπικήδειον καὶ ἕτερον πρὸς τὴν σύζυγόν του Κορνηλίαν, ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Κατὰ τὴν κηδείαν τῆς θείας του ὁ Καῖσαρ ἐκράτει καὶ τὰς εἰκόνας τοῦ Μαρίου, αἵτινες ἦσαν ἕως τότε κεκρυμμέναι. Καὶ ἐθορύβησαν μὲν τότε οἱ ἀριστοκρατικοί, ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ σιγήσωσι πρὸ τῶν ζωηροτάτων ἐπιδοκιμασιῶν καὶ ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους πρὸς τὸν Καίσαρα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μετέβη εἰς Ἱσπανίαν ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ πραίτωρος Ἀντιστίου Βέτου, τὸν ὁποῖον ἐξετίμα πολὺ καθ' ὅλον τὸν βίον του. Τότε εἶδε τὸ πρῶτον ἐν Γαδείροις, ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς πόλεως, τὸν ἀνδριάντα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἀνεφώνησεν: «Εἰς τὴν ἡλικίαν μου—ἦτο τότε ὁ Καῖσαρ 32 ἐτῶν—ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο κοσμοκράτωρ, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἔτι ἄξιον μνείας ἔπραξα». Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, 67 π. Χ., ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην ἐνυμφεύθη τὴν Πομπηΐαν, θυγατέρα τοῦ Πομπηΐου Ρούφου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Σύλλα Κορνηλίας, συνδεθεὶς οὕτω καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Γναίου Πομπηίου, πρὸς τὸν ὁποῖον συνετέλεσε νὰ δοθῇ ἀπόλυτος ἐξουσία, πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειαν τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας (διότι ὁ Πομπήιος εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀποκλίνῃ πρὸς τὴν δημοκρατικὴν φατρίαν), καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν πειρατῶν (67 π. Χ.) καὶ κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Μιθριδάτου (66 π. Χ.). Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τοῦ Πομπηίου περιεποιήθη πολὺ τὸν ρωμαϊκὸν λαόν, καὶ ἰδίως κατὰ τὸ 65 π. Χ., ὅτε καὶ ἐξελέγη μετὰ τοῦ Μάρκου Βιβούλου ἀγορανόμος (aedilis). Τότε διεκόσμησε δι' ἀγαλμάτων τὸ Καπιτώλιον, τὰς Βασιλικάς, τὴν Ἀγορὰν (Forum) καὶ ἰδίως τὸν χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον συνήρχετο ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία (Comitium). Τότε ἐτέλεσε λαμπροὺς ἀγῶνας καὶ θηριομαχίας, εἰς τὴν θέαν τῶν ὁποίων ἠρέσκετο ὁ ρωμαϊκὸς λαός, ἐπαυξήσας οὕτω τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Τότε δὲ καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐπανίδρυσεν εἰς τὸ Καπιτώλιον τὸν ἀνδριάντα τοῦ Μαρίου καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ τῶν Κίμβρων τρόπαια αὐτοῦ, ἅτινα εἶχε καθαιρέσει ὁ Σύλλας.

Ἰούλιος Καῖσαρ.

[Μετάλλιον νομισματικοῦ μουσείου Παρισίων.]

Καὶ κατηγορήθη μὲν διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην εἰς τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον, ἀλλ' ἀπολογηθεὶς ἠθῳώθη. Κατὰ τὸ 64 ὡς πρόεδρος δικαστηρίου (judex quaestionis de sicariis) κατεδίκασε πολλοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Σύλλα, ἐνεχομένους εἰς φόνους τῶν πολιτῶν, κατὰ τὰς προγραφὰς τοῦ δικτάτωρος γενομένους, καὶ κατὰ τὸ 63 (6 Μαρτίου) ἐξελέγη διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας μέγιστος ποντίφηξ (pontifex maximus), ὅτε ἀνεκαλύφθη καὶ ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα. Ὁ Καῖσαρ καὶ διότι κατὰ τὴν 5ην Δεκεμβρίου τοῦ 63 π.Χ. ὑπεστήριξεν ἐν τῇ συγκλήτῳ διὰ λόγου, ὅστις ἐθεωρήθη ἀριστούργημα εὐγλωττίας καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας, νὰ μὴ καταδικασθῶσιν εἰς θάνατον ὁ Κατιλίνας καὶ οἱ συνένοχοι αὐτοῦ, καὶ διότι ἦτο κατάχρεως καὶ εἶχε σχέσεις μετὰ τῶν περισσοτέρων ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας, ἐθεωρήθη συνένοχος ὑπὸ πολλῶν τότε, καὶ ἐξερχόμενος τοῦ βουλευτηρίου ἠπειλήθη ὑπὸ πολλῶν Ρωμαίων ἱππέων, σωματοφυλάκων τοῦ Κικέρωνος, ἀναγκασθεὶς ν' ἀπέχῃ τοῦ λοιποῦ τῶν συνεδριῶν τῆς συγκλήτου. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, 62 π.Χ., ἔγινε πραίτωρ (praetor urbanus=ἀστυδίκης), ὅτε ὑπέστη καὶ τὸν λυσσωδέστερον τῶν διωγμῶν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπέτυχον τὴν παρὰ τῆς συγκλήτου παῦσίν του ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ πραίτωρος, διότι εἶχε συνηγορήσει ὑπὲρ τῆς κατὰ τοῦ Κικέρωνος κατηγορίας τοῦ δημάρχου Κ. Μετέλλου Νέπωτος, κατηγορήσαντος δημοσίᾳ τὸν ρήτορα ὅτι ἄνευ δικαστικῶν ἀποδείξεων εἶχε φονεύσει Ρωμαίους πολίτας ὡς συνενόχους τοῦ Κατιλίνα, βραδύτερον δέ, ὅτε ἡ σύγκλητος, πιεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ θορυβήσαντος λαοῦ, ἀπέστειλε διὰ πρεσβείας χάριν πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ ἄδειαν ἐπαναλήψεως τῶν καθηκόντων του, ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποχωρήσει ἄνευ ἀντιστάσεως (ἂν καὶ ἐξώθει εἰς ταύτην τοῦτον ὁ λαὸς) πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀπειλουμένης αἱματοχυσίας, προσέβαλον αὐτὸν καὶ ἐν τῇ οἰκογενειακῇ του ἑστίᾳ, ἐκμεταλλευθέντες τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον: Κατὰ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Καίσαρος τελετὴν τῶν μυστηρίων τῆς Ἀγαθῆς Θεᾶς (Bona Dea), κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων δὲν ἐπετρέπετο ἡ εἴσοδος εἰς τὴν οἰκίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτελοῦντο ταῦτα οὐδενὸς ἀνδρός, ὁ εὐπατρίδης Πόπλιος Κλώδιος Πούλχερ, νεανίας φαῦλος καὶ θρασύς, ἐνδυθεὶς γυναικεῖα ἐνδύματα, λάθρᾳ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καίσαρος, ὁπόθεν ἐξεδιώχθη εὐθὺς ὡς ἀνεκαλύφθη. Τὸ ἐπεισόδιον ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ δημιουργήσωσι σκάνδαλον οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Καίσαρος εἰς βάρος τῆς ὑπολήψεώς του, διαδώσαντες ὅτι ὁ Κλαύδιος διετέλει εἰς ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Καίσαρος Πομπηΐας, καὶ ἀναγκάσαντες οὕτως αὐτὸν ν' ἀποπέμψῃ τὴν σύζυγόν του. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς πραιτωρίας του (61 π. Χ.) ἀνέλαβεν ὁ Καῖσαρ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκτὸς Ἰβηρίας (Ἱσπανίας), εἰς τὴν ὁποίαν μετέβη εὐθὺς ὡς ὁ πλουσιώτατος τῶν Ρωμαίων πολιτῶν Λικίνιος Κράσσος ἠγγυήθη διὰ τὸ ὀφειλόμενον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὑπέρογκον χρηματικὸν ποσὸν τῶν 830 ταλάντων πρὸς τοὺς δανειστάς του, οἵτινες ἠπείλουν νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Καίσαρα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Τότε διερχόμενος διὰ πτωχοῦ τινος χωρίου τῶν Ἄλπεων λέγεται ὅτι εἶπε πρὸς τοὺς συντρόφους του, ὅτι προετίμα νὰ εἶναι πρῶτος ἐν χωρίῳ ἢ δεύτερος ἐν Ρώμῃ, ρῆσιν ἀποκαλύπτουσαν τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὴν φύσιν τῆς φιλοδοξίας του. Ἐκ τῆς Ἰβηρίας (Ἱσπανίας), ἔνθα κατεδείχθησαν καὶ αἱ μεγάλαι στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων κυρίως κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ παράλια τῆς Ἰβηρίας ἀνδρείους Λυσιτανοὺς καὶ τοὺς Καλαϊκούς, καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν πλουτησάντων στρατιωτῶν του αὐτοκράτωρ στρατηγὸς (imperator), καὶ ὁ ὀργανωτικὸς πολιτικὸς νοῦς αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐκείνῃ ἐπαρχίᾳ διαφορὰς μεταξὺ δανειστῶν καὶ ὀφειλετῶν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην πλήρης δόξης καὶ μὲ παχὺ τὸ βαλάντιον, κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν ὑπάτων.

Ἡ πρώτη τριαρχία. Ὁ Καῖσαρ εὑρισκόμενος ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης, ἠξίωσε νὰ τελέσῃ θρίαμβον διὰ τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ νίκας του καὶ νὰ ἐκθέσῃ ὑποψηφιότητα ὑπάτου, ἐπειδὴ ὅμως διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπατείαν (περιβληθῇ τὴν λευκὴν τήβεννον τοῦ ὑποψηφίου), ὤφειλε νὰ εἶναι ἐντὸς τῆς Ρώμης, ὅπερ ἀπηγορεύετο ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ τελέσωσι θρίαμβον στρατηγούς, ὁ Καῖσαρ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀξιώσεώς του νὰ τελέσῃ θρίαμβον. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκλογῆς του ἐπέτυχε, διὰ τῆς ἱκανότητός του νὰ διαγινώσκῃ τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐκμεταλλεύεται ταύτας, νὰ συνενώσῃ τὸν Πομπήιον καὶ τὸν Κράσσον καὶ νὰ λάβῃ οὕτως ἀμφοτέρων τὰς ψήφους. Κατὰ τὴν μεταξύ των συμφωνίαν, ἥτις εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς πρώτη *τριανδρία* ἢ *τριαρχία* (triumviratus), ὁ μὲν Κράσσος μὲ τὸν ἀμύθητον πλοῦτόν του καὶ ὁ Πομπήιος μὲ τοὺς πολυαρίθμους φίλους του ἀνέλαβον νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Καίσαρα νὰ ἐκλεγῇ ὕπατος καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὑπατείας του ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (τῆς νῦν Ἄνω Ἰταλίας), τὴν ὁποίαν διενοεῖτο ὁ Καῖσαρ ἀπὸ τότε νὰ καταστήσῃ ὁρμητήριόν του κατὰ τῆς Ρώμης, ὁ δὲ Καῖσαρ ὡς ὕπατος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ πεπραγμένων τοῦ Πομπηίου καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, καὶ ἀμφότεροι (Καῖσαρ καὶ Πομπήιος) ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀνάθεσιν τοῦ κατὰ τῶν Πάρθων πολέμου εἰς τὸν Κράσσον, φιλοδοξοῦντα ν' ἀποκτήσῃ πολεμικὴν δόξαν. Ἡ συνένωσις τῶν τριῶν τούτων ἰσχυρῶν ἀνδρῶν ἐμείωσε μὲν τὴν ἰσχὺν τῶν ἀντιπάλων των Κικέρωνος, Κατούλλου καὶ Κάτωνος, ἐγγόνου τοῦ γνωστοῦ τιμητοῦ Κάτωνος τῶν μέσων τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, δὲν ἐξεμηδένισεν ὅμως αὐτήν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μάρκου Καλπουρνίου Βιβούλου ὡς συνυπάτου τοῦ Καίσαρος. Ὡς ὕπατος ὁ Καῖσαρ καθιέρωσε τὴν ἀρχὴν τῆς τηρήσεως καὶ δημοσιεύσεως τῶν ἡμερησίων πρακτικῶν (diurna acta) τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, καὶ ἐπέτυχε τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπικύρωσιν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ πολιτικῶν πράξεων τοῦ Πομπηίου καὶ τὴν ψήφισιν τῶν δύο Ἰουλίων κληθέντων νόμων, τοῦ περὶ διανομῆς γαιῶν εἰς τοὺς παλαιμάχους στρατιώτας καὶ πένητας Ρωμαίους (τοὺς ἔχοντας ἰδίως τρία ἢ περισσότερα τέκνα), διὰ τοῦ ὁποίου ἐθεράπευσε τὴν ἐν Ρώμῃ ἀνεργίαν, αἰτίαν τῶν ἑκάστοτε ταραχῶν, καὶ ἐπανίδρυσε, κατὰ τὸ παλαιὸν σχέδιον τῶν Γράκχων, τὴν ἐκλιποῦσαν ἕνεκα τῶν κατακτητικῶν πολέμων μέσην τάξιν, καὶ τὸν περὶ παρανόμου ἀργυρολογίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπήλλαξε τοὺς πληθυσμοὺς τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἀφορήτων καταπιέσεων. Κατὰ τοῦ πρώτου ἰδίως νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἀπὸ καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα μετετράπη εἰς ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα, ἀντέδρασαν οἱ συγκλητικοί, ὄχι μόνον ὅτε τὸ πρῶτον εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύγκλητον, ἀλλ' ὅτε καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν μετερρυθμισμένον, οὕτως ὥστε καὶ ἡ προκαλοῦσα τὴν ἀναρχίαν νόσος τῆς ἀνεργίας ἐθεραπεύετο καὶ ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ἀπαλλοτριουμένων κτημάτων ἐγίνετο διὰ τῶν ἐκ τῶν λαφύρων τῶν πολέμων ἀποταμιευμάτων. Τῆς ἀντιδράσεως ἡγεῖτο ὁ Κάτων, ὅστις, ἐνῷ οἱ ἄλλοι

Digitized by Google

συγκλητικοὶ ἠρκέσθησαν νὰ ζητήσωσιν ἀναβολὴν τῆς ψηφίσεως τῆς προτάσεως, ἀντὶ νὰ θίξῃ τὸ ζήτημα, ἐψήφισεν ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς δημοκρατίας. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς προσβολὴν ὁ Καῖσαρ καὶ μὴ συγκρατηθεὶς διέταξε τὴν φυλάκισιν τοῦ Κάτωνος, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε καὶ ὁ συγκλητικὸς Μᾶρκος Πετρήιος, εἰπὼν ὅτι προτιμᾷ μετὰ τοῦ Κάτωνος νὰ εἶναι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἢ μετὰ τοῦ Καίσαρος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Τὴν διαταγήν του ὅμως ταύτην ἀνεκάλεσεν εὐθὺς ὁ Καῖσαρ. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἠνάγκασε τὸν Καίσαρα καὶ τὴν πρότασίν του ταύτην καὶ πάσας τὰς ἐφεξῆς προτάσεις του νὰ φέρῃ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν φυλετικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Καίσαρος, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε συμφώνους καὶ τὸν Πομπήιον καὶ τὸν Κράσσον, ἠνάγκασε τὸν συνύπατόν του Βίβουλον ν' ἀπόσχῃ τοῦ λοιποῦ (ἐπὶ 8 ὅλους μῆνας) τῶν ὑπατικῶν καθηκόντων του. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἰρωνικῶς ἔλεγον «ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ Καίσαρος», ὑπονοοῦντες ὅτι ὁ Καῖσαρ ἦτο ἀπόλυτος κύριος. Καὶ δὲν ἔλειπον μὲν αἱ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἀντιδράσεις τῶν ἀντιπάλων του, ἰδίως τοῦ Κικέρωνος, ὅστις καὶ εἰς ὕβρεις ἐναντίον του ἐξετρέπετο, πάσας ὅμως ἐξουδετέρωνεν οὗτος διὰ τῆς περισκέψεως καὶ μετριοπαθείας του, ἔχων τὴν ἱκανότητα νὰ συγκρατῇ τὴν ὀργήν του καὶ νὰ πλήττῃ τοὺς ἀντιπάλους του εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ἡ τιμωρία των δὲν ὀφείλεται εἰς λόγους ἐκδικήσεως, ἀλλ' ὅτι ἐπεβάλλετο ἐκ συμφέροντος τῆς πολιτείας. Κατὰ τὸ ἔτος τῆς ὑπατείας του συνεζεύχθη καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Καλπουρνίου Πίσωνος Καλπουρνίαν, καὶ ἔδωκε σύζυγον εἰς τὸν Πομπήιον τὴν θυγατέρα του Ἰουλίαν. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὑπατείας του, ἀνέλαβεν ὁ Καῖσαρ, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μὲ τὸν Πομπήιον καὶ Κράσσον, τὴν διοίκησιν τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας καὶ τῆς Ἰλλυρίας ὡς ἀνθύπατος ἐπὶ πέντε ἔτη, διὰ νόμου προταθέντος ὑπὸ τοῦ φίλου του δημάρχου Ποπλίου Βατινίου. Ὡς ἀνθύπατος δὲ τῶν εἰρημένων χωρῶν θὰ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τρεῖς λεγεῶνας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας προσετέθη διὰ ψηφίσματος τῆς συγκλήτου (ἐπιδειξάσης, κατ' ἀνάγκην, γενναιοφροσύνην), τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου, καὶ ἡ πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατία (Ναρβωνῖτις) καὶ εἷς ἔτι λεγεών. Ἐνῷ ὅμως ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἐπεδίωξε τὴν αὐτοεξορίαν ἐκείνην διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὸ μέλλον του, ὑπεχρεοῦτο ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας του τὸν Ἰανουάριον, ἀνέμενε μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης μέχρι τοῦ Μαρτίου, ὅτε ἐπείσθη περὶ τῶν καλῶν πρὸς αὐτὸν διαθέσεων τῶν νέων ὑπάτων Λευκίου Καλπουρνίου Πίσωνος, πενθεροῦ του, καὶ Αὔλου Γαβινίου, καὶ εἶχεν ἐπιτύχει τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ Ρώμης τοῦ Κικέρωνος, ἐξορισθέντος εἰς Μακεδονίαν διὰ ραδιουργιῶν τοῦ Κλωδίου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποφύγει νὰ κατηγορήσῃ ὡς μοιχὸν ὁ Καῖσαρ καὶ τότε εἶχε σύμμαχόν του, καὶ τοῦ Κάτωνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἀρχηγία τοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἀλεξάνδρου, προστάτου τῶν πειρατῶν, πολέμου.

Οἱ γαλατικοὶ πόλεμοι. Μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν εἰρημένων ὑποθέσεων ὁ Καῖσαρ ἔσπευσεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, μαθὼν ὅτι διὰ ταύτης ἐμελέτων νὰ διέλθωσιν οἱ Ἑλβετοί, διὰ νὰ ἐπιδράμωσιν εἰς τὰ πέραν τοῦ Ροδανοῦ εὔφορα πεδία τῆς Γαλατίας. Ἐκ τῶν πρὸς αὐτοὺς συναφθεισῶν μαχῶν τοῦ Καίσαρος ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ ἐν Βιβράκτοις (Autun) τῆς Κελτικῆς (βραδύτερον Λουγδουνικῆς μετονομασθείσης) Γαλατίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν αὐτῆς Ἄραρ (νῦν Saône) καὶ Λίγειρος (νῦν Loire), κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν 368 χιλιάδων ἀνδρῶν διεσώθησαν μόλις 110 χιλιάδες, οἵτινες καὶ ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν χώραν των. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐδέχθη ὁ Καῖσαρ πρεσβείας τῶν πολυαρίθμων γαλατικῶν φύλων, αἵτινες ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των καὶ ἱκέτευσαν αὐτὸν νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας των καὶ τοὺς Γερμανούς, οἵτινες ἐλθόντες εἰς τὴν Γαλατίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Ἀριόβιστον, ὡς σύμμαχοι τῶν Γαλατῶν Σηκουανῶν, πολεμούντων πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Αἰδούους, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν των καὶ κατατυραννοῦσι καὶ αὐτοὺς καὶ πάντα τὰ γαλατικὰ φῦλα. Ὁ Καῖσαρ, συγκινηθεὶς ἀπὸ τὸν θερμὸν λόγον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Αἰδούων Διβιτιακοῦ καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἄλλων πρέσβεων, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Ἀριοβίστου, πρὸς τὸν ὁποῖον, μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ ἐπιδιωχθέντος ἔν τινι συνεντεύξει του, τὴν ὁποίαν περιγράφει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, συμβιβασμοῦ, συνῆψε σφοδρὰν μάχην παρὰ τὴν σημερινὴν πόλιν τῆς Ἀλσατίας Μυλχάουζεν, κατὰ τὴν ὁποίαν κατίσχυσεν ἡ τακτικὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ καὶ οἱ Γερμανοὶ ἡττηθέντες κατὰ κράτος κατεδιώχθησαν μέχρι τοῦ Ρήνου ποταμοῦ, πέραν τοῦ ὁποίου διεσώθη ὁ Ἀριόβιστος διαβὰς αὐτὸν ἐπὶ σχεδίας.

Οἱ Γαλάται ἀπαλλαγέντες τοῦ ζυγοῦ τῶν Γερμανῶν ἐδείχθησαν ἀχάριστοι πρὸς τὸν Καίσαρα, ἀναγκάσαντες αὐτὸν διὰ τῆς διαγωγῆς των νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς δι' ἀλληλοδιαδόχων ἐκστρατειῶν κατὰ τῶν ἑκάστοτε ἀποστατούντων. Μετὰ δὲ τὴν ἧτταν καὶ τῶν βορειοτέρων γαλατικῶν φυλῶν, τῶν Βέλγων, Βελλοβάκων καὶ Νερβίων, κατὰ τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν ἐναντίον των ἐκστρατείαν δι' ὀκτὼ λεγεώνων κατὰ τὸ 57 π. Χ., ὁ Καῖσαρ ἔγινε κύριος ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Γαλατίας (Ἀκουϊτανίας, Κελτικῆς καὶ Βελγικῆς) ἀπὸ τῆς Προβηγκίας μέχρι τοῦ Βελγίου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Ρήνου. Ἐνῷ ὅμως ὁ Καῖσαρ ἐθριάμβευεν ἐν Γαλατίᾳ, ἐν Ρώμῃ, ἕνεκα τῆς ἀδεξιότητος κυρίως τῶν δύο ἑτέρων μελῶν τῆς τριανδρίας, Πομπηίου καὶ Κράσσου, τὰ πνεύματα εἶχον μεταστραφῆ ὑπὲρ τῆς συγκλήτου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Κικέρωνος ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἡ θριαμβευτικὴ αὐτοῦ πορεία ἀπὸ Βρινδησίου μέχρι Ρώμης. Πρὸς ματαίωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεταστροφῆς ταύτης τῆς κοινῆς γνώμης ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἐμάνθανε διὰ τῶν φίλων του τὰ ἐν Ρώμῃ γινόμενα, προσεκάλεσε τὴν συνέντευξιν τῶν τριάρχων ἐν Λούκᾳ (56 π. Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν συνεφωνήθη ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος νὰ ἐπιδιώξωσι κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος τὴν ὑπατείαν, μετὰ τὴν λῆξιν δὲ ταύτης ν' ἀναλάβωσιν ἐπὶ μίαν πενταετίαν, ὁ μὲν πρῶτος τὴν διοίκησιν τῶν δύο Ἰβηριῶν (Ἱσπανιῶν), ὁ δὲ δεύτερος τῆς Συρίας, καὶ ὁ Καῖσαρ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μίαν ἔτι πενταετίαν νὰ ἔχῃ τὴν διοίκησιν τῶν δύο Γαλατιῶν. Μετὰ τὴν ἐν Λούκᾳ συνέντευξιν ὁ Καῖσαρ, ἐπειδὴ οἱ Γαλάται ἐνισχυόμενοι ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῶν πέραν τοῦ Ρήνου Γερμανῶν, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῶν πέραν τοῦ πορθμοῦ τῆς Μάγχης ἐν Βρεττανίᾳ ὁμοφύλων των, δὲν ἔπαυον τὰς ἀποστασίας των, ἠναγκάσθη δὶς μὲν (56 καὶ 53 π. Χ.), νὰ διαβῇ τὸν Ρῆνον, ζεύξας αὐτὸν διὰ γεφύρας, καὶ νὰ καταβάλῃ τὰ ἰσχυρὰ γερμανικὰ φῦλα τῶν Σουήβων καὶ Οὐβίων, τῶν ὁποίων τὰ ἤθη, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν Γαλατῶν, ἀριστοτεχνικώτατα περιέγραψεν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, δὶς δὲ (55 καὶ 54 π. Χ.) τὴν Μάγχην καὶ νὰ δαμάσῃ τοὺς Βρεττανούς, προχωρήσας καὶ πέραν τοῦ Ταμέσεως ποταμοῦ. Μετὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἠσχολήθη εἰς τὴν ὁλοσχερῆ καθυπόταξιν τῆς Γαλατίας, τῆς ὁποίας σύμπαντα σχεδὸν τὰ φῦλα εἶχον συνενωθῆ ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον καὶ σώφρονα ἥρωα Βερκιγγετόριγα, παραδοθέντα κατόπιν πολιορκίας ἐν Ἀλεσίᾳ τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, καὶ τὴν πολιτικὴν ταύτης ὀργάνωσιν. Οὕτως εἰς διάστημα ὀκτὼ περίπου ἐτῶν (58—50 π. Χ.), διαρκῶς σχεδὸν μαχόμενος, κατώρθωσεν ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ἐν Γαλατίᾳ ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας νὰ καθυποτάξῃ τὴν ἀπ' αὐτῆς μέχρι τῶν αἰγιαλῶν τῆς Ὀλλανδίας ἀπέραντον χώραν, ἐπὶ κεφαλῆς πάντοτε τῶν ἀηττήτων λεγεώνων του, τῶν στρατιωτῶν τῶν ὁποίων συνεμερίζετο τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους, συμπορευόμενος μετ' αὐτῶν ὑπὸ βροχήν, διακολυμβῶν ποταμούς, ἀνοίγων δρόμους μὲ τὸν πέλεκυν εἰς τὰς χεῖρας, ὑπερβαίνων τὸν Ἰούραν, βυθιζόμενος εἰς τὰ ἕλη τοῦ Μῶσα καὶ τῆς Φλάνδρας, διασχίζων τὰ παρθένα δάση καὶ τὰς τελματώδεις πεδιάδας τοῦ Σηκουάνα, συντρίβων κατὰ τὴν διάβασίν του ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ ὑπαγορεύων κατὰ τὰς πορείας του τὰς διαταγάς του εἰς τέσσαρας γραμματεῖς του συγχρόνως. Μὲ τὰ ὑπερφυσικὰ ταῦτα ἔργα του, μὲ τὴν ἀκάθεκτον ταύτην ὁρμήν του, μὲ τὴν ἀσύγκριτον στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν του, μετεφύτευσε τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀετοὺς καὶ πέραν τῆς τρικυμιώδους θαλάσσης τῆς Μάγχης καὶ πέραν τῶν ὀχθῶν τοῦ βαθέος Ρήνου. Ἀποτέλεσμα τῶν θριάμβων του τούτων ὑπῆρξε ν' ἀποκτήσῃ δόξαν μεγάλην, στρατὸν ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν καὶ πλοῦτη ἀμύθητα. Ἡ δόξα του ἐπλημμύρησε τὴν Ρώμην, ὁ πλοῦτός του ἐξηγόρασεν ὅλας τὰς ὠνητὰς ἐν ταύτῃ συνειδήσεις, ἀρχόντων, συγκλητικῶν καὶ λαοῦ, ἡ εἰς αὐτὸν ἀφοσίωσις τοῦ ἐμπειροπολέμου στρατοῦ του ἐτρομοκράτησε τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ οὕτως, ἐνῷ ἦτο ἀπὼν ἐκ Ρώμης, ἦτο παντοδύναμος ἐν αὐτῇ. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν τελευταίων θριάμβων του ἐστερήθη ὁ Καῖσαρ τῆς μητρός του καὶ τῆς θυγατρός του Ἰουλίας, συζύγου τοῦ Πομπηίου, τῆς ὁποίας ὁ θάνατος ἀπέβη ἐπιζημιώτατος εἰς τὴν ἐν συμπνοίᾳ σύμπραξιν τῶν δύο ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους περιῆλθε πᾶσα ἡ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει ἰσχὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κράσσου (53 π. Χ.), σφαγέντος ἐν Συρίᾳ μετὰ τὴν ἧτταν του ὑπὸ τῶν Πάρθων.

Ἐμφύλιος πόλεμος. Καῖσαρ καὶ Πομπήιος. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ δευτέρου καλουμένου ἐμφυλίου πολέμου (49—45 π. Χ.) ἔδωκεν ἡ ἀναρχία, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο δημαγωγῶν συναρχόντων Π. Κλωδίου καὶ Τ. Ἀννίου Μίλωνος, πρὸς καταστολὴν τῆς ὁποίας ἡ σύγκλητος διώρισεν ὕπατον ἄνευ συνάρχοντος τὸν Πομπήιον, ὅστις ἔμενεν ἐν Ρώμῃ διοικῶν τὰς Ἰβηρίας (Ἔξω καὶ Ἔσω) διὰ λεγάτων (ὑπάρχων, ἐπιτρόπων του) καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ προσεγγίζῃ πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικούς. Ὁ Καῖσαρ μανθάνων πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἐν Ρώμῃ φίλων του, τῶν ὁποίων προΐστατο ὁ δήμαρχος Γ. Κουρίων, ἀνὴρ πνευματώδης, τολμηρὸς καὶ εὔγλωττος, ἂν καὶ οὐχὶ εὐυπόληπτος, ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος διὰ τοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ 2 ἑκατομμυρίων, ὡς ἐλέγετο, ἐζήτησεν ὅπως διατηρῶν τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας μέχρι τῆς λήξεως τῆς δευτέρας πενταετίας, τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ 48, ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκθέσῃ ὑποψηφιότητα ὑπάτου διὰ τὸ ἔτος 48 π. Χ. Οἱ ἀντίπαλοί του ὅμως (Πομπήιος, σύγκλητος, ἀριστοκρατικοὶ ἐν γένει) ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ ἐν Γαλατίᾳ ἀρχή του ἔληγε κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου τοῦ 49 καὶ ὑπεστήριξαν ὅτι ἀπὼν ἐκ Ρώμης δὲν ἠδύνατο κατὰ τὸν νόμον νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπατείαν. Τὰς διαφωνίας ταύτας ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποστολὴ μετριοπαθῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καίσαρος καὶ ἡ πρότασις τοῦ Κουρίωνος, κατ' ἐντολὴν τοῦ Καίσαρος, κατὰ τὸ 50 π. Χ, νὰ παραιτηθῶσιν ἀμφότεροι, Καῖσαρ καὶ Πομπήιος, τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν των καὶ νὰ διαλύσωσι τοὺς στρατούς των. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρότασις αὕτη, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη προταθεῖσα συμβιβαστικὴ λύσις, ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς πασχούσης καισαροφοβίαν συγκλήτου καὶ κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 49 ἐξέδωκεν αὕτη δόγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Καῖσαρ ὤφειλε πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου τοῦ 49 νὰ διαλύσῃ τὸν στρατόν του, ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο ἐχθρὸς τῆς πατρίδος. Διὰ τοῦ αὐτοῦ συγκλητικοῦ δόγματος ἀνετίθετο εἰς τοὺς ὑπάτους τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας νὰ μεριμνήσωσιν, ὅπως μὴ πάθῃ κακόν τι ἡ πολιτεία (caveant consules...) καὶ διωρίζετο καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας, ὁ Δομίτιος Ἀηνόβαρβος. Μὴ ἐπελθόντος συμβιβασμοῦ τινος ἐν τῷ μεταξύ, ἡ μὲν σύγκλητος ἀνέθεσε κατὰ τὴν 7ην Ἰανουαρίου τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατευμάτων εἰς τὸν Πομπήιον, ὁ δὲ Καῖσαρ, ὅστις μετὰ ὥριμον σκέψιν ἦτο ταχύτατος εἰς τὰς ἐνεργείας του, ἐβάδισε κατὰ τῆς Ρώμης ἐκ Ραβέννης μὲ 6 χιλ. ἄνδρας μόνον, χωρὶς ν' ἀναμείνῃ τὴν ἄφιξιν πασῶν τῶν λεγεώνων του, διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ, ὡς εἶπε, τοὺς δημάρχους εἰς τὸ ἀξίωμά των (εἶχον καταφύγει οὗτοι πρὸς αὐτὸν) καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν πιεζόμενον λαὸν τὴν ἐλευθερίαν του. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν Ρουβίκωνα ποταμόν, ὅριον τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας καὶ τῆς ἰδίως Ἰταλίας, ὥρμησεν ἔφιππος εἰς τὰ ρεῖθρα αὐτοῦ μετὰ θυμοῦ (*Πλουτ., Καῖσαρ* 32), εἰπὼν τὴν περίφημον καταστᾶσαν φράσιν «alea jacta est ἢ esto» (ὁ κύβος ἐρρίφθη), καὶ ἀκάθεκτος ὥρμησε πρὸς κατάληψιν τῶν μέχρι Ρώμης πόλεων, αἵτινες ἄνευ ἀντιστάσεως, πλὴν τοῦ Κορφινίου, παρεδόθησαν εἰς αὐτόν. Ἐντὸς 60 περίπου ἡμερῶν διὰ ραγδαίας πορείας ἔφθασεν εἰς Βρινδήσιον (ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ὕπαρχοί του Κουρίων καὶ Βαλέριος εἶχον καταλάβει τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὴν Σικελίαν), ἔνθα ἀνεκόπη πρὸς στιγμὴν ἡ νικηφόρος προέλασις του ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Πομπηίου μέχρι τῆς ἐπιβιβάσεως αὐτῶν καὶ τῶν πανικοβλήτων συγκλητικῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει τὸν Πομπήιον, ἐπὶ τοῦ στόλου, ὅστις ἔφερε τούτους εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἥτις κατέστη ἕδρα τῆς συγκλήτου. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐθαυμάσθη ἡ γενναιοφροσύνη καὶ ἡ ἀνεξικακία τοῦ Καίσαρος κατὰ τῶν αἰχμαλωτισθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐχθρῶν του, τοὺς ὁποίους ἀφῆκεν ἐλευθέρους. Ἐκ Βρινδησίου ὁ Καῖσαρ, μὴ ἔχων στόλον διὰ νὰ καταδιώξῃ τὸν Πομπήιον, ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην, ἐκ ταύτης δὲ κύριος ὢν τοῦ ἱεροῦ ταμείου, ἀφοῦ ἀφῆκεν ὡς ἔπαρχον (praefectum Urbis) τὸν πραίτωρα Λέπιδον, ἔσπευσεν εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα ἐξηνάγκασεν εἰς συνθηκολόγησιν μὲν τοὺς δύο λεγάτους τοῦ Πομπηίου, Ἀφράνιον καὶ Πετρήιον, ἡγουμένους ἑπτὰ λεγεώνων, εἰς προσχώρησιν δὲ τὸν λεγάτον τῆς πέραν Ἰβηρίας (Ἱσπανίας) Μ. Τερέντιον Οὐάρρωνα καὶ τὴν οὐδετέραν μείνασαν πόλιν τῆς Γαλατίας Μασσαλίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνηγορεύθη δικτάτωρ, ἀλλὰ παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματος μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐκλεγεὶς ὕπατος μετὰ τοῦ Ποπλίου Σερβιλίου.

Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 48 διεπεραιώθη μετὰ στρατοῦ 25 χιλ. ἀνδρῶν (5 λεγεώνων) εἰς Δυρράχιον τῆς Ἰλλυρίας, ὅπου κατέφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ φίλος του Μᾶρκος Ἀντώνιος μετὰ 4 λεγεώνων. Εἰς τὰς γενομένας ἐκεῖ ἀψιμαχίας ἡττήθησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Καίσαρος, διότι προσεπάθει οὗτος ν' ἀποφύγῃ τὴν αἱματοχυσίαν, ὡς καὶ τὰ ἐν Ἀφρικῇ, ἔνθα ἔπεσε μαχόμενος ὁ λεγάτος του Γ. Κουρίων. Κατήγαγεν ὅμως μετ' ὀλίγον (Αὔγουστον τοῦ 48) τὴν περιφανῆ ἐν Φαρσάλῳ τῆς Θεσσαλίας νίκην, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ φυγὴ τοῦ Πομπηίου εἰς Λάρισαν, Ἀμφίπολιν, Μ. Ἀσίαν καὶ τέλος τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα ἐφονεύθη. (Κατὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην ὁ Καῖσαρ προεκάλεσε τὴν φυγὴν τῶν 7 χιλ. ἱππέων τοῦ Πομπηίου, οἵτινες ἦσαν τὸ ἄνθος τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας, διατάξας τοὺς στρατιώτας του νὰ πλήττωσι διὰ τῶν λογχῶν τούτους εἰς τὸ πρόσωπον, διὰ νὰ τοὺς καταστήσωσι δυσμόρφους.) Ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου μετέβη ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μάχην καὶ ἐτιμώρησε διὰ θανάτου τοὺς ἐλπίσαντας παρ' αὐτοῦ ἀμοιβὴν φονεῖς τοῦ Πομπηίου, διέτρεξε σοβαρώτατον κίνδυνον, πολιορκηθεὶς ἐπὶ 6 περίπου μῆνας εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ κηρυχθέντος ἐναντίον του λαοῦ τῆς πόλεως, διότι ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς Κλεο-

Digitized by Google

πάτρας, ἐριζούσης περὶ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν ἀδελφόν της Πτολεμαῖον Διόνυσον. Τῆς δυσχεροῦς ἐκείνης θέσεως ἐξῆλθε πυρπολήσας τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον εἰς τὰ νεώριά του, ὅτε ἐκάη καὶ ἡ μεγίστη τῶν τριῶν βιβλιοθηκῶν τῆς πόλεως, καὶ νικήσας τὸν στασιάσαντα λαὸν διὰ τῶν ἀποσταλεισῶν πρὸς αὐτὸν ἐκ Μ. Ἀσίας ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Μιθριδάτην ἐπικουριῶν. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ἐγκατέστησεν ὡς βασίλισσαν τὴν Κλεοπάτραν, τὴν ὁποίαν κατέστησε καὶ σύζυγόν του, ἀποκτήσας ἐξ αὐτῆς καὶ υἱόν, τὸν Καισαρίωνα. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετέβη εἰς Μ. Ἀσίαν, ἔνθα ὁ υἱὸς τοῦ Μιθριδάτου Φαρνάκης ὁ βασιλεὺς τοῦ Βοσπόρου, ἐπωφελούμενος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, εἶχεν ἐπανιδρύσει τὸ πατρικὸν κράτος. Μετὰ τοσαύτης ταχύτητος ἐνήργησεν ὁ Καῖσαρ, ὥστε εἰς πέντε μόνον ἡμέρας διεσκόρπισε τὸν στρατὸν τοῦ Φαρνάκου, νικήσας αὐτὸν κατὰ κράτος ἐν Ζήλᾳ (κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 47). Τὴν νίκην του ἀνήγγειλε πρὸς τὸν ἐν Ρώμῃ φίλον του Ἀμάντιον διὰ τῶν τριῶν ἐκείνων λέξεων «veni, vidi, vici» (ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα), αἵτινες κατέστησαν ἔκτοτε περιλάλητοι, διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν πιστὴν ἀπόδοσιν τῆς κεραυνοβόλου ἐνεργείας τοῦ Καίσαρος. Ἐκ Μ. Ἀσίας, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ἐν αὐτῇ (τὸ βασίλειον τοῦ Βοσπόρου ἔδωκεν εἰς τὸν Μιθριδάτην τῆς Περγάμου, ἀφῆκε δὲ εἰς τὰ βασίλειά των τὸν Δηϊόταρον καὶ Ἀριοβαρζάνην), μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ἐκ ταύτης ἔσπευσεν εἰς Ἀφρικήν, ἔνθα εἶχον συγκεντρώσει μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις οἱ ἀντίπαλοί του, Μέτελλος Σκιπίων, Πετρήιος, ὁ ἀποστάτης λεγᾶτός του Τ. Λαβιηνός, Μ. Πόρκιος Κάτων, βασιλεὺς Ἰόβας καὶ ἄλλοι. Ἡ κατὰ τούτων νικηφόρος μάχη συνήφθη ἐν Θάψῳ, ὄχι μακρὰν τῆς ἀκτῆς, κατὰ τῷ 46 π. Χ. Οἱ περισσότεροι τῶν εἰρημένων ἀρχηγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τοῦ ξίφους του μετὰ ἀνάγνωσιν τοῦ «Φαίδωνος» τοῦ Πλάτωνος Κάτων, ὅτε εἶδεν ἐκλιποῦσαν πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας τῆς δημοκρατίας, ηὐτοκτόνησαν μετὰ τὴν ἧττάν των.

Ἡ δικτατωρία τοῦ Καίσαρος. Ἀληθινὴ ἀποθέωσις ἦσαν αἱ ἀπονεμηθεῖσαι εἰς τὸν Καίσαρα ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ἁμιλλωμένων μεταξύ των εἰς κολακείαν αὐτοῦ, τιμαὶ μετὰ τὴν ἐξ Ἀφρικῆς ἐπιστροφήν του. Οὕτως ἡ μὲν σύγκλητος ἐψήφισε θυσίαν τεσσαρακονθήμερον διὰ τὴν ἐν Θάψῳ νίκην του καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν νικητὴν τὸ προνόμιον νὰ παρίσταται ἐν τῷ συνεδρίῳ καθήμενος ἐπὶ ἐλεφαντίνου δίφρου μεταξὺ τῶν δύο ὑπάτων καὶ ν' ἀποφαίνηται πρῶτος πάντοτε γνώμην, ὅπερ ἐσήμαινεν ἐπιβολὴν τῆς θελήσεώς του ἐπὶ τῶν συγκλητικῶν. Ὁ δὲ δῆμος ἀνέδειξε τὸν Καίσαρα δικτάτωρα ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ τιμητὴν (ἐπόπτην τῶν ἠθῶν) ἄνευ συνάρχοντος ἐπὶ τρία, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ διορίζῃ τούς τε τακτικοὺς καὶ ἐκτάκτους ἄρχοντας καὶ ἐξέδωκε ψήφισμα περὶ ἀναθέσεως εἰς τὸ Καπιτώλιον χαλκοῦ ἀνδριάντος του, παριστάνοντος αὐτὸν ἔχοντα ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν γηίνην σφαῖραν. Μετὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν εἰρημένων τιμῶν ἐτέλεσεν ὁ Καῖσαρ 4 θριάμβους διὰ τὰς νίκας του, τὸν γαλατικόν, τὸν αἰγυπτιακόν, τὸν ποντικὸν καὶ τὸν λιβυκόν, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπεδείχθησαν θησαυροὶ ἀξίας 65 χιλιάδων ταλάντων καὶ διεπομπεύθησαν μόνον ξένοι ἐπίσημοι αἰχμάλωτοι, ὡς ὁ Βερκιγγέτοριξ, ἡ ἀδελφὴ τῆς Κλεοπάτρας Ἀρσινόη καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰόβα. Τοὺς θριάμβους ἐπηκολούθησαν ἑορταὶ καὶ δωρεαὶ εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν δῆμον. Οὕτως ἔγινεν ἑστίασις τοῦ δήμου εἰς 22 χιλ. τρίκλινα, ἐτελέσθησαν πενθήμεροι θηριομαχίαι, ἀγῶνες μονομάχων καὶ πλασταὶ πεζομαχίαι, ἱππομαχίαι καὶ ναυμαχίαι ἐν τεχνητῇ λίμνῃ, ἐδωρήθησαν 5 χιλ. δρχ. εἰς ἕκαστον ὁπλίτην, 10 χιλ. εἰς ἕκαστον λοχαγόν, 20 χιλ. εἰς ἕκαστον χιλίαρχον καὶ ἵππαρχον καὶ 100 δρχ. μὲ ἱκανὴν ποσότητα σίτου καὶ ἐλαίου εἰς ἕκαστον ἄπορον πολίτην. Μετὰ ταῦτα, μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἐγκαινίων τῆς Ἰουλίας ἀγορᾶς καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Γενετείρας Ἀφροδίτης, τὸν μὲν στρατὸν κατένειμε κατὰ μικρὰ ἀποσπάσματα εἰς τὰς ἰσοπολίτιδας καὶ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποικίας, δώσας τὰς ἐπηγγελμένας γαίας, ἐκ δὲ τῶν ἀποζώντων δαπάναις τῆς πολιτείας 320 χιλ. ἀπόρων πολιτῶν διεμοίρασε τοὺς πλείστους εἰς τὰς καταχτηθείσας νέας χώρας, καταστήσας τὰς εἰς ταύτας ἐγκαταστάσεις των ἑστίας ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Τότε δὲ ὡς μέγας ἀρχιερεὺς μετερρύθμισε καὶ τὸ ρωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, ὅπερ πρὸς τιμήν του ὠνομάσθη *Ἰουλιανόν*, ὡς ὠνομάσθη *Ἰούλιος* καὶ ὁ μὴν τῆς γεννήσεώς του (ὁ πέμπτος—quintilis), ἀναθέσας τὴν ἐντολὴν ταύτην εἰς τὸν σοφὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἕλληνα ἀστρονόμον Σωσιγένην. Τὰς εἰρηνικὰς ταύτας ἀσχολίας τοῦ Καίσαρος διέκοψεν ἡ συγκέντρωσις στρατοῦ ἐν Ἰβηρίᾳ ὑπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Πομπηίου Γναῖον καὶ Σέξτον, τὸν ὁποῖον ἐπελθὼν διεσκόρπισε μετὰ λυσσώδη μάχην παρὰ τὴν Μοῦνδαν, πλησίον τῆς σημερινῆς πόλεως Μαλάγας, κατὰ τὴν 17ην Μαρτίου τοῦ 45 π. Χ. Ἡ νέα αὕτη νίκη, μὲ τὴν ὁποίαν ἔληξε καὶ ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος (49—45 π. Χ.) ἐδόθη ἀφορμὴ ἀπονομῆς νέων τιμῶν πρὸς τὸν Καίσαρα, τῶν ὁποίων κυριώτεραι ἦσαν, νὰ φορῇ διαρκῶς τὸν πορφυροῦν μανδύαν τῶν θριαμβευτῶν, τὸν ἐκ δάφνης στέφανον καὶ τὰ ὑψηλὰ ἐρυθρὰ πέδιλα τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Ἄλβας Λόγγας. Διὰ τῶν τιμῶν τούτων καὶ τῆς ἱδρύσεως δημοσίων ἐτησίων ἀγώνων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Μούνδᾳ νίκης του κατὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου, ἡμέραν ἑορτῆς τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης, ὁ Καῖσαρ ἐτιμήθη ὅσον καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ρώμης Ρωμύλος, ἀποθεωθεὶς ὡς ἐκεῖνος, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ ἐπιγραφὴ «Deo invicto», τὴν ὁποίαν ἔφερεν ὁ ἀφιερωθεὶς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίνου ἀνδριάς του. Τότε ἐκηρύχθη δικτάτωρ διὰ βίου, ὠνομάσθη «liberator» (ἐλευθερωτὴς) καὶ ἔλαβεν ὡς προσωνυμίαν κληρονομικὴν τὸν τίτλον «Imperator» καὶ ἐπεκλήθη «pater patriae». Τότε παρεσκευάσθη καὶ ἡ πολυθρύλητος κωμῳδία τῆς προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ἀντωνίου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Λυκαίων (15 Φεβουαρ. 44) τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος, ὅπερ ἀπέκρουσεν ὁ Καῖσαρ, ἀντιληφθεὶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσφορᾶς τὴν σιωπηλὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ. Ἀπόλυτον ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ καὶ κύριος ὢν τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐμελέτησε τότε ὁ Καῖσαρ, ἔχων ἀφωσιωμένην εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν σύγκλητον, τὴν ὁποίαν εἶχε συμπληρώσει δι' ἐννεακοσίων μελῶν τῆς ἐκλογῆς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Ἱσπανοὶ καὶ Γαλάται, καὶ εἶχε καταστήσει νομοπαρασκευαστικὸν συμβούλιον τοῦ μονάρχου καὶ φυτώριον διὰ τὰς παντὸς εἴδους ἀνωτέρας θέσεις, τὴν κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατείαν, ἀποσκοπῶν ἴσως εἰς τὴν διὰ τῆς νέας νίκης του μονιμοποίησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς μοναρχίας του. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ ὑπάτου Ἀντωνίου, ἥτις κατέστησε προδήλους τοὺς σκοποὺς τοῦ Καίσαρος, ἐξήγειρε τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς δημοκρατίας Ρωμαίους, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοί, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐπιεικείας καὶ πραότητος τοῦ Καίσαρος, ἀρετῶν του ἀναγνωριζομένων καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του (*Κικ.* Ad familiares VI. 6), εἶχον συρρεύσει εἰς Ρώμην καὶ ἐμελέτησαν οὗτοι, ἐν συνεννοήσει καὶ πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικούς, τὴν δολοφονίαν τοῦ μονάρχου, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τὸν Μᾶρκον Ἰούνιον Βροῦτον, ἐνθουσιώδη ἰδεολόγον, καυχώμενον ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας Βρούτου, καὶ τὸν Γάϊον Κάσσιον Λογγῖνον. Ἡ δολοφονία ἔγινε κατὰ τὰς εἰδοὺς (15ην) τοῦ Μαρτίου τοῦ 44 π. Χ., ἐντὸς τοῦ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως βουλευτηρίου τοῦ Πομπηίου, ὑπὸ τῶν περιστοιχισάντων αὐτόν, ὅπως ζητήσωσι δῆθεν χάριν τινά, συνωμοτῶν, Ἰ. Βρούτου, Κασσίου, Κάσκα, Κίμβρου, Δεκίμου Βρούτου καὶ ἄλλων καὶ παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πομπηίου. Λέγεται ὅτι, ὅτε ὁ Καῖσαρ εἶδε μεταξὺ τῶν φονέων του καὶ τὸν Βροῦτον, ἀνεφώνησεν ἑλληνιστὶ «Καὶ σὺ τέκνον;» (ὑπῆρξεν ἐραστὴς τῆς μητρός του Σερβιλίας) καὶ ἔπειτα ἀνασύρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν τήβενον, ὅπως προφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς λυσσώδους ἐπιθέσεως, κατέπεσε νεκρὸς κατόπιν 23, ἢ 30 κατ' ἄλλους, θανατηφόρων τραυμάτων. Οὕτως ἐπέρανε τὸν βίον ἐν ἡλικίᾳ 56 ἐτῶν ὁ μεγαλοφυέστερος τῶν Ρωμαίων. Ὁ τραγικὸς θάνατός του δὲν διέσωσεν, ὡς ἤλπισαν οἱ ἰδεολόγοι συνωμόται, τοὺς φιλελευθέρους θεσμοὺς τῆς Ρώμης, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑπῆρξε τὸ προοίμιον ἐμφυλίων πολέμων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεπήδησεν ἡ αὐτοκρατορία.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Καίσαρος. Ὁ Καῖσαρ ὑπῆρξε πολυμερὴς ἀνθρωπίνη διάνοια, κοσμηθεῖσα μὲ τὰ πλουσιώτερα καὶ ποικιλώτερα φυσικὰ δῶρα. Ἦτο πολιτικός, στρατιωτικός, νομοθέτης, νομοδιδάσκαλος, ρήτωρ, ποιητής, ἱστορικός, ἀρχιτέκτων, ἀστρονόμος καὶ μαθηματικός. Εἶχε γράψει ποιήματα (δοκίμια τῆς νεότητός του), τραγῳδίας (τὸν «Οἰδίποδα», καὶ «Ἄθλους Ἡρακλέους»), ἐπιγράμματα, βιβλίον περὶ ἀστέρων (κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων), τὸ ποίημα «Iter» (πορεία), ἀποφθέγματα, τὸν «Ἀντικάτωνα» (δηκτικὴν περὶ Κάτωνος σάτιραν εἰς 2 βιβλία, ὡς ἀπάντησιν εἰς τὸν ἐγκωμιαστικὸν περὶ Κάτωνος λόγον τοῦ Κικέρωνος), γραμματικὰς μελέτας («De analogia seu de ratione latine loquendi»), ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα. Πάντων ὅμως ὑπερεῖχον τὰ καὶ μόνα διασωθέντα ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ περὶ τοῦ γαλατικοῦ καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου («Commentarii, de bello gallico—de bello civili), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πρῶτα διὰ τὴν καθαρότητα καὶ λιτότητα τοῦ ὕφους, τὴν σαφήνειαν καὶ τὸ βραχὺ τῆς ἐκφράσεως εἶχον καταστῆ κλασσικὰ εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, σήμερον δὲ θεωροῦνται καὶ ὡς ἐθνικὸν διὰ τοὺς Γάλλους μνημεῖον. Ὁ Κικέρων ἔθετε τὸν Καίσαρα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὡς ρήτορα καὶ ἱστορικόν. Ἡ μεγαλοφυΐα του ὅμως διέλαμψεν ἰδίως ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ στρατιωτικῇ σταδιοδρομίᾳ του. Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑποταχθείσης βαρβάρου Γαλατίας, εἰς τὰ διάφορα φῦλα τῆς ὁποίας ἐπέτρεψεν ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῆς ἰδίας θρησκείας καὶ τῶν ἰδίων νόμων, ὑπῆρξε τοιούτη, ὥστε ὄχι μόνον διετέλεσεν αὕτη ἥσυχος καθ' ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ἐσωτερικῆς ἐν Ρώμῃ διαπάλης, ἀλλὰ σταθερῶς ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἤρχισε μεταπλασσομένη καὶ εἰς χώραν πεπολιτισμένην. Πολὺ περισσότερον ὅμως ἐξέλαμψαν τὰ ὑπέροχα πολιτικὰ προσόντα του εἰς τοὺς σοφοὺς νόμους του καὶ τὰς βαθυστοχάστους πολιτικὰς ἀποφάσεις του ἐν Ρώμῃ, μαρτυρούσας τὸ δημιουργικὸν πνεῦμά του, τὸ ὁποῖον μετὰ ὀξυδερκείας καὶ διαυγείας ἐθεώρει τὰ πάντα, καὶ μετὰ γοργότητος καὶ δυνάμεως ἐφήρμοζεν ὅ,τι ἐξεύρισκεν ὀρθὸν καὶ σκόπιμον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ὁ ἀγροτικὸς νόμος καὶ ὁ πρὸς περιστολὴν τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀργυρολογίας, ἡ κατανομὴ τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἰσοπολίτιδας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπανίδρυσε τὴν μέσην κοινωνικὴν τάξιν, ἡ διασπορὰ τοῦ ἀκτήμονος τῆς Ρώμης λαοῦ εἰς τὰς νέας κατακτηθείσας χώρας, ἡ ἀπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσα πραγματικὴ ἐπίβλεψις καὶ εὐθύνη τῶν ὑπαλλήλων, ἡ ἵδρυσις τακτικῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, ἀνεξαρτήτου τῶν διακυμάνσεων τῆς πολιτικῆς, ἡ σύστασις τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφετῶν, ἡ εἰσαγωγὴ Γαλατῶν καὶ ἄλλων ξένων εἰς τὴν σύγκλητον, ἡ ἐπέκτασις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ Ρωμαίου πολίτου καὶ εἰς τοὺς κατοίκους ἄλλων πόλεων καὶ τὰ μελετηθέντα ὑπ' αὐτοῦ μεγαλουργὰ σχέδια τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Καρχηδόνος, τῆς κοπῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, τῆς ἀποξηράνσεως ἑλῶν, τῆς στρώσεως διαφόρων ὁδῶν, τῆς ἱδρύσεως μεγάλης βιβλιοθήκης τῆς συλλογῆς καὶ ἀναθεωρήσεως τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, ὅπερ ἔγινε μετὰ 500 ὅλα ἔτη, πάντα ταῦτα, πραχθέντα καὶ μελετηθέντα εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν αἱ πολεμικαὶ ἀσχολίαι του καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐξάψεως τῶν πολιτικῶν παθῶν, εἶναι τεκμήρια τῆς πολιτικῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Καίσαρος, ὅστις ἦτο ὁ πρῶτος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς του, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔδιδε τὴν κατεύθυνσιν. Ἐνάμιλλος πρὸς τὴν πολιτικὴν μεγαλοφυΐαν του ἦτο καὶ ἡ στρατιωτικὴ μεγαλοφυΐα του, τῆς ὁποίας μνημεῖα ἀθάνατα εἶναι τὰ κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του στηθέντα τρόπαια τῶν νικῶν του ἐν Γαλατίᾳ, Ἑλλάδι, Μ. Ἀσίᾳ, Αἰγύπτῳ, Ἀφρικῇ καὶ Ἱσπανίᾳ. Τὰς ὑπερόχους πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρετάς του συνώδευεν ἡ κοινῶς ἀνωμολογημένη μετριοπάθεια τοῦ Καίσαρος, ὅστις ὡς κυβερνήτης δὲν ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς φατρίας, ἀλλ' εἶχε σκοπὸν τοῦ βίου του τὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, πρὸς προαγωγὴν δι' αὐτῶν τῆς εὐημερίας τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ὑπὸ τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχεν ἐπανιδρύσει τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Σύλλα καὶ τοῦ ἀντιπάλου του Πομπηίου, ὡς ἀνδρῶν τιμησάντων τὴν πατρίδα, καὶ εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν εἰς Ρώμην ἐπάνοδον πάντων τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων.

Εἰκόνες καὶ παροιμιώδεις φράσεις τοῦ Καίσαρος. Πολυάριθμοι εἶναι αἱ προτομαὶ καὶ οἱ ἀνδριάντες οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν Καίσαρα (περὶ τοὺς 60), ὡς πολυάριθμα εἶναι καὶ τὰ μετάλλια ἐπὶ τῶν ὁποίων διετηρήθησαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μεγάλου δικτάτωρος. Μεταξὺ ὅμως τῶν γλυπτῶν ἐπὶ λίθου καὶ τῶν χαλκῶν εἰκόνων τοῦ Καίσαρος, ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ βεβαιότητος ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν ὁ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου ἐκ μαρμάρου ἀνδριάς, ὁ ἐν τῷ Λούβρῳ ἐκ Παρίου μαρμάρου καὶ ὁ ἐν Βερολίνῳ, ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως Φαρνεσία καλουμένη προτομὴ καὶ ἡ ἐν Βερολίνῳ, καὶ τῶν μεταλλίων ὑπάρχει μεγάλη ἀνομοιότης. Αἱ πρῶται εἶναι ζωντανότεραι, πραγματικώτεραι, ἐνῷ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μορφῶν τῶν μεταλλίων εἶναι χαρακτηριστικὰ ἡρωϊκῆς καὶ μεγαλειώδους μορφῆς. Εἰς τὰς γλυπτὰς εἰκόνας του ἀπεικονίζεται μὲ κεφαλὴν μικράν, ἰσχνήν, ηὐλακωμένην μὲ βαθείας ρυτίδας, προϊόντα μεγάλης διανοητικῆς ἐντάσεως ἢ ἐκδεδιῃτημένου βίου, ἐλαττώματος τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον οὐδὲ ὁ Καῖσαρ ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ, μέτωπον φαλακρὸν καὶ στόμα εὐρύ.

Νομίσματα τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος.

Ἐκ τῶν ἐκστομισθεισῶν κατὰ διαφόρους περιστάσεις χαρακτηριστικῶν τῆς φύσεως αὐτοῦ ἢ ἐπικαίρων φράσεών του, τινὲς μεταγλωττισθεῖσαι

Digitized by Google

καὶ εἰς ξένας γλώσσας ἀπέμειναν παροιμιώδεις, ὡς αἱ προρρηθεῖσαι «θὰ προετίμων νὰ εἶμαι πρῶτος ἐν τῷ χωρίῳ ἢ δεύτερος ἐν Ρώμῃ», λεγομένη ἐπὶ τῶν φιλάρχων καὶ φιλοπρώτων, «καὶ σὺ Βροῦτε;», λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀποκαλυπτόντων φίλον τών τινα δόλιον, «ἐρρίφθη ὁ κύβος», λεγομένη ὑπὸ τῶν τολμώντων ἐπικίνδυνόν τινα ἐπιχείρησιν, «φέρεις τὸν Καίσαρα καὶ τὴν τύχην τοῦ Καίσαρος» (ρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ὅτε ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου φοβηθεὶς ἐκ τῆς τρικυμίας ἤθελε νὰ προσεγγίσῃ εἴς τινα ὅρμον), λεγομένη ἐπὶ τῶν ἐχόντων πεποίθησιν εἰς τὴν τύχην των, εἰς τὸν ἀστερισμόν των, «πλῆττε εἰς τὸ πρόσωπον» (ρηθεῖσα ἐν Φαρσάλῳ), «ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα», λεγομένη ἐπὶ τῶν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος ἐνεργούντων καὶ φερόντων εἰς αἴσιον πέρας ἐπιχείρησίν τινα.

Νομίσματα τοῦ Καίσαρος. Τὰ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κοπέντα κατὰ διαφόρους περιστάσεις νομίσματα εἶναι χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ δηνάρια, εἷς ἀργυροῦς σηστέρτιος, καὶ χαλκᾶ τινα νομίσματα. Ἐκ δὲ τῶν ἐπ' αὐτῶν παραστάσεων κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: ἐλέφας (ἔμβλημα οἰκογενειακὸν) συντρίβων ὑπὸ τοὺς πόδας του δράκοντα (ἔμβλημα Γερμανικὸν) μὲ τὴν ὑπογραφὴν Caesar ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως (ἐκόπη εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τοῦ Ἀριοβίστου κατὰ τὸ 58 π. Χ. νίκης) καὶ ἱερατικὰ ἐμβλήματα ἐπὶ τῆς ἄλλης— κεφαλὴ Ἀφροδίτης (τῆς Γενετείρας) ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως, καὶ Αἰνείας φέρων τὸν Ἀγχίσην ἐπὶ τῆς ἄλλης κ. ἄ.

Ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ νεωτέρᾳ λογοτεχνίᾳ καὶ καλλιτεχνίᾳ. Ὁ βίος καὶ αἱ μεγαλουργίαι τοῦ Καίσαρος ἀπησχόλησαν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ὄχι μόνον τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας ἀπειράριθμα εἶναι τὰ ἔργα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν βίον, τὰς πράξεις καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν νεωτέραν λογοτεχνίαν καὶ καλλιτεχνίαν. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἐκ μὲν τῆς λογοτεχνίας ἡ τραγῳδία τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἡ τραγῳδία τοῦ Βολταίρου, αἵτινες ἔχουσιν ὡς ὑπόθεσιν τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου δικτάτωρος, ἐκ δὲ τῆς καλλιτεχνίας οἱ πίνακες τοῦ Ch. Piloty, τοῦ Gérôme καὶ τοῦ Court, οἵτινες ἔχουσιν ὡς θέμα τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος, ὁ πίναξ τοῦ Giorgione μὲ θέμα τὴν παράδοσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Πομπηίου εἰς τὸν Καίσαρα, ὁ πίναξ τοῦ Andrea Mantegna μὲ θέμα τὸν θρίαμβον τοῦ Καίσαρος καὶ ὁ πίναξ τοῦ G. Boulanger μὲ θέμα τὸν Καίσαρα πρὸ τοῦ Ρουβίκωνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Αἱ ρωμαϊκαὶ ἱστορίαι τοῦ *Duruy*, τοῦ *Drumann*, τοῦ *Mommsen*, τοῦ *Michelet* κ. ἄ. — *Napoléon III*, Hist. de Jul. César.— *Stoffel*, Hist. de J. César καὶ Guerre civile καὶ Guer. de C. et d' Arioviste. — *Strachan-Davidson*, C. and the fall of the Republic.—*Seitz*, L' oeuvre politique de César.— *Veith*, Gesch. der Feldzüge des G. J. C. — *E. Mayer*, Caesars Monarchie und der principat des Pompejus. — *M. Gelzer*, Caesar. — *F. Gundolf*, Caesar, Gesch seines Ruhmes —*Bernoul*. Römische Ikonographie. —*Scott*, Portraitures of J. Caesar. Πλεῖσται εἶναι καὶ αἱ ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Καίσαρος, ἐκδοθέντων τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1469 καὶ δεύτερον ὑπὸ *Σκαλιγέρου* (Scaliger) κατὰ τὸ 1606 κ. ἰ πλειστάκις μετὰ ταῦτα. Τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων ἄξιαι μνείας εἶναι τοῦ *Nipperdey* (τοῦ 1881 ἡ νεωτέρα), τοῦ *Dübner*, τοῦ *Hoffmann*, του *Kübler*, τοῦ *Holder*, τοῦ *Meusel*, τοῦ *L. A. Constans*, τοῦ *H. D. Edwards* καὶ τοῦ *A. G. Peskett*.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—*[Στρατ.]* Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ θεωρεῖται ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ, ὡς ὁ εἷς ἐκ τῶν τριῶν μεγίστων στρατηλατῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου (Μέγας Ἀλέξανδρος, Ἀννίβας, Ἰούλιος Καῖσαρ). Ὁ Καῖσαρ ὀφείλει τὰς νίκας του κυρίως εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον στρατιωτικὴν δραστηριότητα, ἥτις συνεχῶς συνώδευε τὴν στρατηγικήν του ἰδιοφυΐαν. Τακτικῶς ἐπεζήτει τὴν ἐπιτυχίαν διὰ τῆς κατὰ βάθος παρατάξεως καὶ τῶν ἐπανειλημμένων, κατὰ τὸν ἀγῶνα, διαδοχικῶν ἐφόδων τῶν κατὰ βάθος τεταγμένων γραμμῶν, τῆς σκοπίμου ὀχυρωτικῆς καὶ τῆς ταχείας ἐνεργείας. Τὰ στρατεύματα τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος περιεφράσσοντο διὰ τάφρων καὶ ἰσχυρῶν προπετασμάτων. Κατὰ τὰς πολιορκίας, ἀνώρυσσον μεγίστου μήκους τάφρους καὶ κατεσκεύαζον ὑψηλὰ ἐπιχώματα, πασσαλώματα, βόθρους, δενδροτομίας καὶ ἐν γένει ἐχρῶντο τῶν ποικίλων ἀμυντικῶν ἐπιβοηθημάτων, ὧν καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον μέγαν πόλεμον ἐγένετο χρῆσις. Περὶ τῆς μεγίστης σημασίας ἣν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ὀχυρωτικὴν ὁ Καῖσαρ, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι οὗτος εἰς τὴν Γαλατίαν ἤγειρεν ὀχύρωμα μήκους 16 χιλιομέτρων, ἀπὸ τῆς λίμνης Λεμὰν μέχρι τοῦ ὄρους Jura, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν δίοδον τῶν Ἑλβετῶν. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Καίσαρος ἐξάγομεν: α) τὴν ἀξίαν τῶν ἀμυντικῶν γραμμῶν καὶ τῆς ὀχυρωτικῆς ἐν τῷ ἀγῶνι, εἰς ὡρισμένας περιστάσεις, ἵνα, ἀφοῦ καταπονήσωμεν καὶ ἐξαντλήσωμεν τὸν ἐχθρόν, ἀναλάβωμεν εἶτα ἐρρωμένως τὴν ἐπίθεσιν πρὸς τελείαν αὐτοῦ ἐκμηδένισιν· καὶ β) τὴν ἀπολαμβανομένην ὠφέλειαν ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς συλλήψεως τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ταχύτητος τῆς ἐνεργείας ἐν τῇ ἐκτελέσει. Τ. Ι. Κ.

Καῖσαρ (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Μὴν παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, εἰσαχθεὶς πρὸς τιμὴν τοῦ Καίσαρος εἰς τὰ μηνολόγια πλείστων πόλεων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς μικρασιατικὰς πόλεις, εἰσαχθεὶς τῷ 9 π. Χ. δι' ἀποφάσεως, ἤρχιζε δὲ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου («πρὸ 9 καλανδῶν Ὀκτωβρίων»). Ἐν Λαγίνῃ τῆς Καρίας εἶναι πρῶτος τοῦ ἔτους μήν, ἡ δὲ πρώτη αὐτοῦ ἡμέρα καλεῖται «Πρώτη Σεβαστή». Ἐν Γόρδῳ τῆς Λυδίας ἀπαντᾷ εἰς μνημεῖα τοῦ 33 μ. Χ., ἐν Ἀφροδισιάδι καλεῖται καὶ *Κεσαρεών*, ἐν Περγάμῳ *Καισάριος*, ἐν δὲ τῇ Καλύμνῳ ἀπαντᾷ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τιβερίου. —Π.

Καῖσαρ (Cesar), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς φιλέλλην κατελθών, ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος συμπατριωτῶν του, εἰς Κρήτην κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866. Ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν περὶ τὴν Τύλισσον (Ἡρακλείου) μάχην τῇ 7 Μαΐου 1867. Ν. ΚΛΣ

Καισαργιά, ἡ ***Καισαρειὰ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 414. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ἁλιάκμονα, ἔχει κλῖμα ὑγρὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Κῆπος* (τέως *Μπαξέ*, κάτ. 94). Καλλιεργοῦνται 2000 στρέμ. διὰ δημητριακῶν. Ἐκτρέφονται 1500 αἰγοπρόβατα. Δ. Ε. Μ.

Καισάρεια. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Καππαδοκίᾳ, ἕδρα τοῦ τέως μὲν εἰς τὸν νομὸν Ἀγκύρας ὑπαγομένου ὁμωνύμου σαντζακίου, ἤδη δὲ νομοῦ, τουρκιστὶ καλουμένη *Καϊσεριέ*, κατὰ δὲ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους *Εὐσέβεια ἡ πρὸς Ἀργαίῳ* καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Μάζακα*.

Κεῖται εἰς ὕψος 1095 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ ἐσβεσμένου ἡφαιστείου Ἀργαίου, τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς Μ. Ἀσίας, ὑπὸ 38° 43′ 52″ Β. πλάτ καὶ 33° 2′ 36″ ἀνατ. μήκ., εἰς ἀπόστασιν 256 χιλιομέτρων ΝΑ τῆς Ἀγκύρας, ἐπὶ μικροῦ ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν Καρασοῦ, παραπόταμον τοῦ Ἅλυος, ἐπὶ ἐκτάσεως ξηρᾶς καὶ μᾶλλον ἀκαλλιεργήτου, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὅμως ὑπάρχουσι καί τινες ἀμπελῶνες. Ἡ σημερινὴ πόλις, πολὺ ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις, δὲν κατέχει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια εὑρίσκονται εἰς μικρὰν πρὸς τὰ ΝΑ ἀπόστασιν, εἰς θέσιν καλουμένην *Ἐσκὶ-Καϊσεριὲ (Παλαιὰ Καισάρεια)* ἢ *Ἐσκὶσεχὶρ* (παλαιὰ πόλις). Ἐν ταύτῃ σῴζονται ἐλάχιστα ἐρείπια παλαιοῦ ἱπποδρόμου (κίρκου) μετ' ἀμφιθεάτρου, ὡς καὶ τοῖχοί τινες βυζαντινοῦ φρουρίου. Ἐν τῇ σημερινῇ πόλει ὑπῆρχον τρεῖς ἀρχαῖοι χριστιανικοὶ ναοί, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὴ ἡ θέσις. Ὁ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου (ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ὀνομαζόμενος Σοὺρπ - Βασὶλ) φαίνεται ὅτι ἦτο προγενέστερος τῆς ἐγκαταστάσεως Ἀρμενίων ἐποίκων ἐν Καισαρείᾳ. Ὁ δεύτερος, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια ἀπεκαλύφθησαν τῷ 1887, ὑποτίθεται ὅτι ἦτο ὁ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, κτισθεὶς ἀρχικῶς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Οἱ δύο οὗτοι ναοὶ εἶχον ἁψῖδα κυκλικήν, ἐνῷ ὁ τρίτος, θεωρούμενος ὡς ὁ τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐκήρυξε Βασίλειος ὁ Μέγας, εἶχε πολυγωνικὴν τοιαύτην. Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει μέγας μαῦρος λίθος ἐκ λάβας, ἐπι τοῦ ὁποίου ἀπετίθεντο μέχρις ἐσχάτων οἱ νεκροὶ πρὸ τῆς ταφῆς. Τὸν λίθον τοῦτον διεξεδίκουν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ἀνενεχθέντες ἀμφότεροι εἰς τὸ τουρκικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἐδυσκολεύετο νὰ λύσῃ τὴν διαφοράν, ὅτε αἴφνης ὁ λίθος εὑρέθη χωρισμένος εἰς δύο. Τοῦτο ἐπέτρεψε νὰ ἐπιδικασθῇ τὸ ἥμισυ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου ἀνατολικῶς τῆς πόλεως σῴζονται ἴχνη τῆς ἀρχαίας μονῆς τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου, ὅπου ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅστις ἦτο Καισαρεύς, ἔσχεν, ὡς λέγεται, τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουλιανοῦ. Πρὸς Ν τῆς πόλεως φαίνεται τεῖχος μὲ ἓν παράθυρον γοτθικοῦ ρυθμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τοὺς Γενουηνσίους· ὡς τοιούτους ὅμως ἡ κοινὴ φήμη ὑπολαμβάνει τοὺς Σταυροφόρους. Ἐκεῖ που πλησίον ὑπάρχει μικρὸν σπήλαιον, παρὰ τὸ ὁποῖον διακρίνονται γεγλυμμένοι ἐντὸς τοῦ βράχου περὶ τοὺς 60 σταυροί. Ἡ θέσις αὕτη ὀνομάζεται τουρκιστὶ «Κιρκλὰρ» (=οἱ Τεσσαράκοντα), ἴσως διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν σταυρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρίθμησις εἶναι δύσκολος, εἶναι δὲ τόπος προσκυνήσεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων. Ἴσως νὰ εὑρίσκετο ἐκεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κτισθὲν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους τούτους ἀφιερωθὲν μοναστήριον.

Ἐπὶ τῶν πέριξ λόφων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐσκὶ-Σεχίρ*, ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1886 τὰ θεμέλια παλαιοῦ κτιρίου μὲ ὑποχθονίους κρύπτας, ἀρχαίους ἴσως τάφους, ἐπὶ τῶν ὁποίων διατηροῦνται ἑλληνικά τινα ἐπιγράμματα, ἐπίσης δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἀρχαῖα. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν λόφων σῴζονται ἴχνη τείχους καὶ δύο πύργων. Πρόκειται πιθανῶς περὶ ἀρχαίου συστήματος ἀμύνης ἐπὶ πέντε λόφων, οἱ ὁποῖοι καὶ σήμερον ἀκόμη ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Μπὲσ-Τεπέ*, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑποτίθεται, ὅτι εὑρίσκετο ἡ ἀκρόπολις τῆς παλαιᾶς Κασαρείας.

Καὶ εἰς τὴν σημερινὴν Καισάρειαν διακρίνονται ἴχνη φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται ὑπό τινων εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀλλ' οἱ ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου λέοντες προδίδουσι τὴν σελτζουκικὴν τῶν ὀχυρωματικῶν τούτων ἔργων προέλευσιν. Περὶ τὸ φρούριον τοῦτο ὑπῆρχε κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τάφρος, πληρωθεῖσα κατόπιν καὶ μετατραπεῖσα εἰς λαχανοκήπους. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν ἀρχαίων ὀχυρωμάτων ὑπάρχει σήμερον ἡ ἀγορά, τὸ διοικητήριον, ὁ στρατὼν καὶ ἄλλα κυβερνητικὰ καταστήματα, τὸ μέγα τζαμίον καὶ τὰ παλαιότερα χάνια. Δὲν ἀπαντῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ ἴχνη τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐνῷ τοὐναντίον ὑπάρχουσιν ἴχνη μαυσωλείων ἅτινα φαίνονται σύγχρονα τοῦ φρουρίου. Καὶ τοῦτο φαίνεται συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Τούρκων Σελτζουκιδῶν σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου καὶ οὐχὶ εἰς τὴν βυζαντινήν. Τούτου γινομένου δεκτοῦ δέον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ Καισάρεια διῆλθε διὰ τριῶν σταθμῶν ἐξελίξεως: Πρῶτος εἶναι ὁ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἐκτισμένης ἐπὶ τῶν παρακειμένων πέντε λόφων μέχρι τοῦ 260 μ. Χ. ὅτε κατεστράφη ὑπὸ τοῦ βασιλεως τῆς Περσίας Σαπώρ, ὅστις νικήσας τὸν Βαλεριανὸν καὶ κυριεύσας τὴν Καισάρειαν κατέσφαξε τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καυχώμενος ὅτι θὰ ἐγέμιζε τὰ μεταξὺ τῶν λόφων κενὰ διὰ πτωμάτων, ὅπως ἰσοπεδώσῃ τὸ ἔδαφος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Καισάρεια εἶχεν ὡς λέγεται, 400.000 κατοίκους. Δεύτερος εἶναι ὁ πρὸ τῆς μουλσουμανικῆς κατακτήσεως. Ἡ πόλις αὕτη, κτισθεῖσα παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν πέντε λόφων, εἶναι ἡ *Καισάρεια* τοῦ Βασιλείου. Καὶ τρίτος ὁ τῆς σημερινῆς Καισαρείας, κτισθείσης μετὰ τὴν μουσουλμανικὴν κατάκτησιν καὶ ἀναπτυχθείσης πρὸς Ν καὶ Δ.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι πρῶτον, ὅτι τὰ ἐρείπια τῶν ἑλληνικῶν χριστιανικῶν ναῶν εὑρίσκονται ἔξω τῆς περιοχῆς τῶν ὀχυρωμάτων καὶ εἰς ἀρκετὴν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ θέσις τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ δεύτερον ὅτι οὐδεμία ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ φρουρίου, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ τείχους ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀραβοπερσικῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ παλαιότερον τῶν σῳζομένων μουλσουμανικῶν μνημείων εἶναι τὸ μέγα τζαμίον τὸ ἀνεγερθὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Χουέν, συντρόφου τοῦ Χατζῆ Μπαϊράμ. Τὸ τζαμίον τοῦτο εἶναι ρυθμοῦ μᾶλλον ἀραβικοῦ, ὑπενθυμίζοντος τὰ ἀραβικὰ τεμένη τῆς Κορδούης.

Ἡ Καισάρεια ἔχει σήμερον 39.444 κατοίκους (κατὰ τὴν τουρκικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1927). Προηγουμένως ὁ μὲν Cuinet καὶ αἱ ἐπίσημοι τουρκικαὶ στατιστικαὶ ἔδιδον εἰς αὐτὴν πληθυσμὸν 72.000, ἐνῷ ὁ Ἄγγλος σὲρ Οὐίλσων μόνον 50.000 καὶ ἄλλοι 60.000. Αἱ τουρκικαὶ στατιστικαὶ ἀνεβίβαζον τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους εἰς 14.400, τοὺς Γρηγοριανοὺς Ἀρμενίους εἰς 9.000, τοὺς Ἀρμενοκαθολικοὺς εἰς 800 καὶ τοὺς διαμαρτυρομένους ἐν γένει εἰς 1.200. Ὁ Β. Μυστακίδης, ὅστις διέτριψεν ἐν Καισαρείᾳ, ἀναβιβάζει τοὺς Ἕλληνας Καισαρείας εἰς μόνον 4000, ὁ ἀριθμὸς δὲ οὗτος ἀντεγράφη καὶ ὑπ' ἄλλων. Ἅπας ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς Καισαρείας προσέφυγε μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης (1923) εἰς Ἑλλάδα, ἐνῷ οἱ Ἀρμένιοι ἐξωρίσθησαν, ἐσφάγησαν ἢ διεσκορπίσθησαν. Οἱ Ἕλληνες διετήρουν ἐν Καισαρείᾳ δύο ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἑλληνικὴν καὶ δημοτικὴν σχολὴν ἀρρένων καὶ παρθεναγωγεῖον, ἐργασθέντα ἀνενδότως πρὸς διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τούτων, οἵτινες ἦσαν τουρκόφωνοι.

Ἡ Καισάρεια ἦτο ἕδρα Ἕλληνος ὀρθοδόξου μητροπολίτου, τοῦ πρώτου ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει τοῦ Οἰκομενικοῦ πατριαρχείου, πρὸς δὲ καὶ Γρηγοριανοῦ Ἀρμενίου ὡς καὶ Ἀρμενοκαθολικοῦ ἐπισκόπου. Εἰς ἀπόστασιν 18 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς σημερινῆς πόλεως ὑπάρχει τὸ ἀρμενικὸν μοναστήριον τοῦ Σοὺρπ-Γκαραμπὲτ (Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ), παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ὀροσειρᾶς, ἡ ὁποία χωρίζει τὰ ὕδατα τοῦ Ἅλυος ἀπὸ τὰ τοῦ Τοκμὰκ-σοῦ. Τὴν ἵδρυσιν τοῦ μοναστηρίου τούτου ἀνάγουσιν οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸν Λεόντιον ἐπίσκοπον Καισαρείας (Γ' αἰών). Εἰς μικρὰν ἐκεῖθεν ἀπόστασιν ἐγείρεται τὸ ἀρμενικὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Δανιὴλ (Σοὺρπ-Τανιέλ), τοῦ ὁποίου ὁ ἡγούμενος ἦτο ἐπίσκοπος. Ἐντὸς τῆς μονῆς ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Ἀχίν, βασιλέως τῆς ἐν Κιλικίᾳ Μικρᾶς Ἀρμενίας (1308—1320).

—*[Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Ἰώσηπον, ἡ Καισάρεια ἱδρύθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Μεσέχ, υἱοῦ τοῦ Ἰάφεθ, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα Μάζακα. Ἀλλ' ὁ Ἀρμένιος ἱστορικὸς Μωυσῆς ὁ Χωρηνός, τοῦ ὁποίου τὸ ἀξιόπιστον τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ, ἀνάγει τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς εἰς ἕνα τῶν βασιλέων τῆς Ἀρμενίας. Βραδύτερον ἡ πόλις, γενομένη ἕδρα τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας, ἔλαβε τὸ ὄνομα *Εὐσέβεια ἡ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ*, οὕτω κληθεῖσα πιθανῶς ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀριαράθους τοῦ Εὐσεβοῦς. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ὁ Τιβέριος, προσαρτήσας τὴν Καππαδοκίαν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα *Καισάρεια*, ὅπερ παρέλαβον καὶ οἱ Τοῦρκοι. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς

Digitized by Google

ἐν μέσῳ ἀγόνου πεδιάδος, δὲν ἦτο κατάλληλος. Τοῦτο παρατηρεῖ καὶ ὁ Στράβων λέγων, ὅτι «τὸ τῶν Μαζακηνῶν χωρίον εἶναι ἀφυὲς πρὸς κατοικίαν». Βραδύτερον ἡ Καισάρεια ἐγένετο διάσημος ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ ὡς ἕδρα Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ὡς καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις περιέβαλεν αὐτὴν διὰ τείχους. Τῷ 1064 ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Σελτζουκίδης σουλτᾶνος Ἄλπ-Ἀρσλὰν καὶ τῷ 1243 οἱ Μογγόλοι, ἐπὶ τέλους δὲ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων. Τῇ 30 Νοεμβρίου 1895 διεδραματίσθησαν ἐν Καισαρείᾳ ἀρμενικαὶ σφαγαί.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Καισαρείας ἐπὶ τῆς ἐκ Σάρδεων εἰς Σοῦσα καὶ κατόπιν ἐξ Ἐφέσου εἰς Περσίαν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς ταύτην διασταυρουμένης ὁδοῦ Σινώπης πρὸς τὸν Εὐφράτην, εἶχε προσδώσει εἰς αὐτὴν μεγάλην ἐμπορικὴν καὶ στρατηγικὴν σπουδαιότητα. Ἡ πόλις ἐξῆγεν ἐντόπια ὑφάσματα, τάπητας, δέρματα, τάριχον (παστουρμᾶ) καὶ ξηροὺς καρπούς. Καὶ ἡ μὲν ἐμπορικὴ σπουδαιότης κατέπεσε βαθμιαίως, ἤδη ὅμως καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς ἀνόρθωσιν αὐτῆς χάρις εἰς τὴν κατασκευὴν σιδηρομικῆς γραμμῆς, ἥτις πρόκειται νὰ συνδέσῃ αὐτὴν μετὰ τῆς Ἀγκύρας. Ἡ στρατηγικὴ ὅμως σπουδαιότης παραμένει τοιαύτη, ὥστε ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς φὸν δὲρ Γκὸλτς καὶ Τοῦρκοι στρατιωτικοὶ εἶχον ρίψει τὴν ἰδέαν τῆς μεταφορᾶς τῆς τουρκικῆς πρωτευούσης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Καισάρειαν. Ν. Μ.

— **Καισαρείας** ***νομός***. Ἦτο τέως διοίκησις (σαντζάκιον), προβιβασθεῖσα εἰς νομὸν ἀπὸ τοῦ 1923. Ἔχει ἐπιφάνειαν 13.910 τετρ. χιλιομέτρων καὶ 250.490 κατοίκους (1927), περιλαμβάνει δὲ τὰς ὑποδιοικήσεις *Κάϊσερι*, *Ἀζιζιέ*, *Μπουννάν*, *Δεβελῆ* καὶ *Ἰντζὲ-σοῦ*. Ἡ ὑποδιοίκησις Καισαρείας ἔχει ἐπιφάνειαν 2.860 τετρ. χιλιομ. καὶ 100.000 κατοίκους (1927). Ν. Μ.

— **Καισαρείας** ***σύνοδοι*** *['Εκκλ. Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Σύνοδοι*.

— **Καισάρεια** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βιθυνίας, ἄλλως καλουμένη καὶ *Σμυράλεια*, *Σμυρδιανή*, *Γερμανικούπολις*. Εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ μετέπειτα χρόνων, ἔκειτο δὲ ΒΔ τῆς Προύσης, τοποθετουμένη ὑπὸ Ράμσαιη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μεταξὺ Ἀπαμείας καὶ Δασκυλίου. Ἐσώθησαν νομίσματα αὐτῆς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Καισάρεια Γερμανική». —Π.

— **Καισάρεια** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαυριτανίας ἐν τῇ Βορείῳ Ἀφρικῇ, περίπου ἑκατὸν χλμ. πρὸς δυσμὰς τοῦ σημερινοῦ Ἀλγερίου, ἔνθα τὸ σημερινὸν χωρίον *Τσερτσέλ*, ὅπου σῴζονται τὸ ἀρχαῖον θέατρον, θέρμαι, ἱππόδρομος καὶ ἀνάκτορα, πλῆθος ἀρχαίων στηλῶν, ἐπιγραφῶν, γλυφῶν καὶ τειχῶν. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ὑπῆρξεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰόλ*, πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Μαυριτανίας. Καταληφθεῖσα ἐπὶ Αὐγούστου ὠνομάσθη *Ἰουλία Καισάρεια* καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Μαυριτανίας, ἱδρυθέντος ὑπὲρ τοῦ Ἰόβα Β', ὅστις τὴν ἐκόσμησε καὶ τὴν ἐλάμπρυνεν, ὡς καὶ ὁ διάδοχός του Πτολεμαῖος. Τῷ 40 μ. Χ. ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Καισαριανῆς Μαυριτανίας καὶ ἕδρα φροντιστοῦ (procurator). Ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βανδάλων. Ἐπὶ τῶν Ἀράβων ἔλαβε τὸ σημερινόν της ὄνομα *Τσερτσέλ*, ἀλλ' εἶχε πλέον καταντήσει χωρίον. Τῷ 1532 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ντόρια, ὅστις ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν κρατήσῃ ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῷ 1832 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες ἐνήργησαν ἀνασκαφὰς καὶ ἔφεραν εἰς φῶς πολλὰς ἀρχαιότητας. Θ. Τ.

— *Τέχνη]* Ἐν Καισαρείᾳ σημαντικώτερα κατὰ πολὺ εἶναι τὰ ἐν τῷ μουσείῳ αὐτῆς καλλιτεχνήματα ἢ τὰ κατὰ χώραν διατηρηθέντα μέχρις ἡμῶν λείψανα τοῦ ἀρχαίου βίου τῆς πόλεως. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ πόλις αὕτη οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ κατοικῆται πυκνῶς, αἱ δὲ μεταγενεστέρως ἐγερθεῖσαι οἰκοδομαὶ οὐ μόνον ἀπέκρυψαν πολλὰ τμήματα τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ περιέλαβον ἐν ἑαυταῖς οἰκοδομικὰ ὑλικὰ ἀνήκοντα εἰς παλαιότερα κτίσματα.

Κατάλοιπα τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς Καισαρείας διασῴζονται ἐνιαχοῦ εἰσέτι· ἦτο δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο πλάτους δύο μέτρων καὶ διεκόπτετο ὑπὸ στρογγύλων ἢ τετραγώνων πύργων καὶ τεσσάρων πυλῶν. Τῆς μεγάλης δημοσίας πλατείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, τοῦ *Φόρου* δηλαδή, μόνον ἡ θέσις δύναται σήμερον νὰ προσδιορισθῇ· τίθεται δ' αὕτη πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, εἰς τὸ κέντρον τῆς συγχρόνου πόλεως. Παρὰ τὴν θέσιν, ἔνθα ἐγείρεται σήμερον τὸ μουσεῖον, τίθεται μετὰ πάσης πιθανότητος μέγας ἀρχαῖος ναὸς καὶ ἕτερα ἀπροσδιόριστα λεπτομερῶς ἱδρύματα, ἐξ ὧν προῆλθον ἱκανὰ καὶ ἱκανῶς ἀξιοσημείωτα δείγματα τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ δὴ αἱ μεγαλόσωμοι καὶ καλαισθήτως ἐνδεδυμέναι γυναῖκες τῆς σχολῆς τοῦ Φειδίου, ὡς ἡ Κανηφόρος, ἥτις κοσμεῖ σήμερον τὸ μουσεῖον τῆς Καισαρείας. Ἑτέρου ναοῦ, ἐγειρομένου ἐν τῷ μέσῳ εὐρυτάτης ὀρθογωνίου αὐλῆς περιβαλλομένης ὑπὸ στοῶν, ἀνεγνωρίσθησαν μόνον μερικὰ εὐτελῆ ἐρείπια.

Ὁμοίως οὐχὶ λίαν σημαντικὰ εἶναι τὰ διασωθέντα ἐρείπια τοῦ εἰδωλολατρικοῦ καὶ παλαιοχριστιανικοῦ κοιμητηρίου τῆς πόλεως καὶ τὰ λείψανα ἰδιωτικῶν τινων κατοικιῶν. Προῆλθον ὅμως ἐκ τούτων εἰς φῶς μωσαϊκά, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, σαρκοφάγοι κλπ. ἀξιοσημειώτου, ἂν μὴ ἐξαιρέτου, πολλάκις καλαισθησίας. Δύο σημαντικώτατα μωσαϊκὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς διαφυλάσσονται νῦν ἐντὸς τοῦ καθολικοῦ ναοῦ. Ταῦτα φαίνεται ὅτι ἀνῆκον εἰς εὐρεῖαν βασιλικὴν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, ἣν ἐνδείξεις τινὲς τοποθετοῦσι παρὰ τὴν πύλην, ἐξ ἧς ἄρχεται ἡ εἰς Ἐλ-Καντάραν ὁδός. Καλυτέρα ἢ τῶν πλείστων ἄλλων μνημείων εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, μολονότι καὶ ἐκ τούτου πλεῖστοι ἐλήφθησαν λίθοι, βαθμῖδες καὶ μέλη ἀρχιτεκτονικὰ ποικίλα, πρὸς οἰκοδόμησιν νεωτέρων κτιρίων καὶ δὴ τῶν πλησίον κειμένων στρατώνων, οἵτινες καὶ ἀπέκρυψαν ἓν τμῆμα τοῦ σπουδαίου τούτου ἐρειπιῶνος. Κίονες ποικιλόχρου μαρμάρου καὶ κιονόκρανα κορινθιακὰ λευκότατα, ἔτι δὲ κολοσσιαῖα ἀγάλματα, ὡς τὰ δύο ἀνευρεθέντα τῶν Μουσῶν, διεκόσμουν τὸ θέατρον τοῦτο, ὅπερ βραδύτερον μετεβλήθη εἰς στενὸν ἀμφιθέατρον, ἔνθα ἀντὶ τῶν καλαισθήτων παραστάσεων τῶν παλαιοτέρων χρόνων ἐλάμβανον χώραν θεάματα βάναυσα καὶ χονδροειδῆ. Νοτιοανατολικῶς τοῦ θεάτρου τούτου διακρίνεται ἡμικύκλιον διαμέτρου 15 περίπου μετρ.· τοῦτο ἀπετέλει δεξαμενήν, ἧς τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ἐν ᾗ εὐρεῖα κόγχη περιελάμβανεν ἄγαλμα, κατά τινα γνώμην τὸν καθήμενον Ἀσκληπιὸν τοῦ μουσείου τῆς Καισαρείας. Εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκονται οἱ σημερινοὶ στρατῶνες τῆς πόλεως κατεσκευάσθησαν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἕτεραι 6 εὐρύταται, θολωταί, παράλληλοι δεξαμεναί, αἵτινες τυχοῦσαι τῆς δεούσης ἐπισκευῆς ἐξυπηρετοῦν καὶ σήμερον ἔτι τὴν Καισάρειαν. Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι καὶ αἱ θέρμαι τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς πόλεως, διὰ τὸ ἁρμονικὸν καὶ κανονικὸν ἀρχιτεκτονικόν των σχέδιον, τὴν ποικιλίαν τῆς διακοσμήσεώς των διὰ πολυχρώμων μαρμάρων καὶ ψηφοθετημάτων καὶ τὸ πλῆθος τῶν γλυπτικῶν καὶ πλαστικῶν ἔργων, ἅτινα διεκόσμουν ταύτας καὶ τὰς ἀνεδείκνυον οὐχὶ ἁπλῶς ἱδρύματα κοινῆς ὠφελείας, ἀλλὰ τόπους εὐαρέστων καὶ ἐπιχαρίτων κοσμικῶν συγκεντρώσεων, ὁποῖοι πράγματι κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἦσαν. Σήμερον μέγα μέρος τῶν θερμῶν τούτων κατελήφθη ὑπὸ τοῦ κτιρίου τῆς ἐπιμελητείας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀστικῶν φυλακῶν. Ἕτερα ἀξιόλογα δείγματα τοῦ ἀρχαίου βίου τῆς Καισαρείας εἶναι τὰ κατάλοιπα τοῦ λιμένος τῆς ἀρχαίας πόλεως, αἱ θέρμαι τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος ταύτης καὶ τὸ ᾠοειδὲς ἀμφιθέατρον (μήκους 120 μ. καὶ πλάτους 70 μ.), ἐν ᾧ ὀνομασταὶ θηριομαχίαι καὶ περιλάλητοι ἀγῶνες μονομάχων ἔλαβον χώραν. Τοῦτο καθηγιάσθη καὶ διὰ τοῦ αἵματος Χριστιανῆς μάρτυρος, τῆς Μαρκιανῆς. Τοσοῦτον πλούσιος ἱστορικὸς βίος καὶ τοιαύτη πληθὺς οἰκοδομημάτων εἶναι λίαν φυσικόν, ὅτι ἐπλήρωσαν διὰ λαμπρῶν ἔργων τέχνης τὸ Μουσεῖον τῆς Καισαρείας, ὅπερ ἱδρύθη τῷ 1908. Τὸ μουσεῖον τοῦτο, ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ πλουσιώτερον τῶν μουσείων τῆς Ἀλγερίας, περιλαμβάνει τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Καισαρείᾳ εὑρεθέντων ἔργων τέχνης· τινά, ὡς ἡ ἐκφραστικὴ κεφαλὴ τοῦ βασιλέως Ἰόβα Β', μετεφέρθησαν εἰς τὸ Λοῦβρον, ἕτερα δὲ ἀλλαχοῦ. Τὰ πλεῖστα τούτων ἀνήκουν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰόβα τούτου (52 π. Χ.—18 μ. Χ.), εἶναι δ' ἐξειργασμένα ἐπὶ λευκοῦ ἑλληνικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον μαρμάρου, ἀλλὰ στεροῦνται πρωτοτυπίας. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ τέχνη δὲν ἐκαινοτόμει, οἱ δὲ καλλιτέχναι ἠρκοῦντο ν' ἀπομιμῶνται τὰ ἀριστουργήματα τῶν μεγάλων Ἑλλήνων διδασκάλων. Πρωτοτυπώτερα εἶναι τὰ ψηφοθετήματα τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, μολονότι καὶ ταῦτα δὲν ἀφίστανται πολὺ τῶν παραδεδομένων ἑλληνιστικῶν προτύπων. Ἐμνημονεύθη ἤδη ἓν φειδιακὸν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ἄγαλμα τοῦ μουσείου τῆς Καισαρείας. Δέον νὰ μνημονευθοῦν ἐπὶ πλέον: εἷς κολοσσικὸς Ἀπόλλων, ἀντίγλυφον ἔργου τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Καλάμιδος, θαυμασίως κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος· μία Ἀθηνᾶ, ἀκέφαλος, ἀνευρεθεῖσα καὶ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Ἀλκαμένην· μία πιθανολογουμένη Δημήτηρ, πεπλοφόρος, ἀνήκουσα εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Φειδίου· εἷς νεαρὸς Σάτυρος παίζων μετὰ πάνθηρος· κολοσσικαὶ κεφαλαὶ ἰσχυρῶς ἐκφραστικαί· εἷς νεαρὸς αὐλῶν Σάτυρος, ἐνδεδυμένος διὰ δέρματος πάνθηρος καὶ θεωρούμενος ὡς μέτριον ἀντίγλυφον διασήμου πρωτοτύπου, ἴσως ἔργου τινὸς τοῦ Πραξιτέλους ἢ μαθητοῦ τινος αὐτοῦ· τὸ προμνημονευθὲν ἄγαλμα τοῦ καθημένου Ἀσκληπιοῦ· εἷς κολοσσικὸς Ἡρακλῆς, οὗ τὸ πρωτότυπον ἀποδίδεται ὑπό τινων εἰς τὸν ἐξ Ἐλευθερῶν Μύρωνα· εἷς κολοσσικὸς Βάκχος, οὗ τὸ πρωτότυπον ἀποδίδεται εἰς Ἀθηναῖον καλλιτέχνην τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ὀλίγῳ προγενέστερον τοῦ Πραξιτέλους· καὶ ἓν μέγα ἄγαλμα τοῦ Αὐγούστου γέροντος, θεωρούμενον ὡς οὐχὶ προγενέστερον τοῦ ἔτους 2 π. Χ. [Βλ. *S. Gsell*: Promenades archéologiques aux environs d' Alger (Paris, 1926).—*Durry*: Musée de Cherchel (Supplément, Paris, 1924).] Ι. Μ. Π.

— **Καισάρεια** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὸ Ἀντων. Ὁδοιπορικὸν ὀνομασία τῆς ἐν τῷ Βρεττανικῷ ὠκεανῷ νήσου, τῆς τανῦν *Ἱερσέη* ὀνομαζομένης. Σ. Ε. Λ.

—**Καισάρεια** *ἡ* ***Πάραλος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μεταξὺ Ἰόππης πρὸς Ν καὶ Κάϊφας πρὸς Β, προελθοῦσα ἐξ ἐπεκτάσεως τοῦ φοινικικοῦ χωρίου *Στράτωνος Πύργος*. Τὸ κτίσμα τοῦτο ἐπεχείρησε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας ἐντὸς δωδεκαετίας ὁ Μ. Ἡρώδης, κατὰ τὸν Ἰώσηπον, θέλων νὰ προικίσῃ τὸ βασίλειόν του διὰ λιμένος ἀσφαλοῦς. Ταύτην καὶ μετωνόμασεν ὁ Ἡρώδης εἰς *Καισάρειαν* πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου (25 π. Χ.). Πλὴν τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος εἶχε σχῆμα ἡμισελήνου καὶ προησπίζετο ἀπὸ δύο κυκλωπείους κυματοθραύστας, εἰς βάθος 25 μ., μετὰ φρουρίων καὶ ἄλλων ἰσχυροτάτων ἔργων, ἔκτισε μέγαν ναὸν μετὰ μεγάλου ἀγάλματος τοῦ Αὐγούστου, ὡραῖον θέατρον, ἄλλο ἀμφιθέατρον, ἱππόδρομον καὶ λαμπρὸν ἀνάκτορον. Διωχέτευσεν εἰς τὴν πόλιν τὰ ὕδατα τοῦ γείτονος ποταμοῦ Ζέρκα καὶ ἐξετέλεσε δίκτυον ὑπονόμων πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ὅλη πόλις περιετειχίσθη ἰσχυρῶς, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκτίσθη ἀπόρθητον φρούριον.

Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται ὅτι πρῶτος ἐκχριστιανισθεὶς ἐθνικὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐν Καισαρείᾳ Κορνήλιος, ἑκατόνταρχος, ὅστις ἐκάλεσε τὸν Πέτρον ἐκ Ἰόππης. Ἐνωρὶς λοιπὸν εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ δὴ εἰς τοὺς ἐθνικούς. Ὁ Κορνήλιος ἔγινε κατόπιν ἐπίσκοπος τῆς Καισαρείας, διαδεχθεὶς τὸν Ζαχαρίαν. Τὸ ὡραῖον κλῖμα τῆς πόλεως, ἡ ἐμπορική της κίνησις καὶ τὰ μέσα τῆς ἐν αὐτῇ εὐμαροῦς διαίτης εἵλκυσαν ἰδίως ὡς θερινὴ διαμονὴ πολὺν κόσμον. Ἐκεῖ ἥδρευεν ὁ Ρωμαῖος ἔπαρχος, ὅπου καὶ ὑπῆρχε τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τῷ 43 μ. Χ. ἀπέθανεν ἐκεῖ ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀνηγορεύετο θεός. Μετὰ 14 ἔτη ἔγιναν αἱματηραὶ ταραχαὶ μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων καὶ τῶν Σύρων, ὁπότε ὁ διοικητὴς Φλῶρος ἀπολύσας τὴν φρουρὰν κατ' αὐτῶν ἔσφαξε χιλιάδας τινὰς Ἑβραίων καὶ ἐλεηλάτησε τὴν συνοικίαν των. Τῷ 55 μ. Χ. ὁ Παῦλος ἐπιστρέφων ἐκ Μ. Ἀσίας ἔμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐν Καισαρείᾳ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Φιλίππῳ, βραδύτερον δὲ ἐστάλη ἐκεῖ ἐξ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου, καὶ παρέμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη φυλακισμένος μέχρι τῆς ἀποστολῆς του εἰς Ρώμην, σωθεὶς οὕτω ἀπὸ τῶν ἐναντίον του ἐπιθέσεων τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἐν Καισαρείᾳ ὁ στρατὸς τῆς Συρίας ἀνηγόρευσε τῷ 69 αὐτοκράτορα τὸν Βεσπασιανόν, ὁ δὲ υἱὸς τούτου Τῖτος, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπανηγύρισεν ἐν Καισαρείᾳ τὰ γενέθλια τοῦ ἀδελφοῦ του Δομιτιανοῦ, δι' ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους χιλιάδες αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ἠναγκάσθησαν νὰ παλαίσουν πρὸς θηρία ἢ μεταξύ των ὡς μονομάχοι, πλεῖστοι δὲ ἐκάησαν ζῶντες. Περὶ τὰς $2^1/_2$ χιλ. Ἰουδαίων ἐχάθησαν οὕτω, τοῦτο δὲ ὠνομάζετο τότε «λαμπρὰ ἑορτή». Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Καισαρείας προήχθησαν εἰς μητροπολίτας, ἀφ' ὧν ἐξηρτῶντο πάντες οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι τῆς Παλαιστίνης καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς Αἰλίας (Ἱερουσαλήμ), μέχρι τοῦ 451. Ἡ ἐν Καισαρείᾳ σύνοδος τοῦ 195 ὥρισε νὰ ἑορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν Κυριακήν. Βραδύτερον, κατὰ τοὺς διωγμούς, πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν εἰς αὐτήν. Ὁ Ὠριγένης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν Καισαρείᾳ τῷ 250 ὑπὸ τοῦ Θεοκτίστου καὶ τοῦ Ἁγ. Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ μαθητής του Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Καισαρείας ἀπὸ τοῦ 316 μέχρι τοῦ θανάτου του (338). Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (548) Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται συμμαχήσαντες κατέσφαξαν πλείστους Χριστιανούς, ἐνέπρησαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὰς ἐκκλησίας των καὶ ἐθανάτωσαν τὸν διοικητήν. Τότε ἐστάλη ὁ Ἀμάντιος, ὅστις ἐτιμώρησε σκληρῶς τοὺς ἐνόχους. Βραδύτερον ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ στρατὸς ἐδεκατίσθη ὑπὸ ἐπιδημιῶν, λιποταξιῶν καὶ ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων, ἐγκατέλειψε τὴν Καισάρειαν, ἡ ὁποία κατελήφθη ἀπὸ τὸν Γεζὶδ καὶ τὸν Μοαβίαν, γενομένη μουσουλμανικὴ κτῆσις. Τῷ 1102 κατελήφθη μετὰ βραχεῖαν πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Βαλδουίνου Α'. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἤκμασεν ὡς ἀσφαλὴς λιμὴν μεταξὺ Πτολεμαΐδος (Ἄκρης) καὶ Ἰόππης, καὶ ὡς στρατηγικὸν σημεῖον. Ὁ Βαλδουῖνος διώρισεν ἐπίσκοπον Λατῖνον καὶ ἔθηκεν ἰσχυρὰν φρουράν. Τότε, λέγουν, ὁ Βαλδουῖνος εὗρεν ἐκεῖ ὑάλινον ἑξαγωνικὸν δοχεῖον, τὸ ὁποῖον ἐνομίσθη ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν γάμον τῆς Κανᾶ καὶ κατέστη περίφημον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ποίησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα Saint Graal. Τῷ 1187 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σαλὰχ ἐδ Δίν. Ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1191, περιέπεσεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῷ 1217 ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Γκωτιὲ Δ' Ἀβέσν, ὅστις καὶ τὴν ἀνωχύρωσε. Μετὰ ἓν ἔτος τὴν ἀνέκτησεν ὁ Κουραδῖνος καὶ κατέστρεψε τὰ ὀχυρώματά της, τὰ ὁποῖα

Digitized by Google

ἀνήγειρε τῷ 1251 ὁ ἅγ. Λουδοβῖκος. Τῷ 1265, περιελθοῦσα εἰς χεῖρας τοῦ Βιβὰρς Βὲν Δοκδὰρ κατεσκάφη, τὴν δὲ καταστροφὴν συνεπλήρωσεν ὁ σουλτᾶνος Χαλήλ, ὁ ἐπιλεγόμενος Μαλὲκ ελ Ἄσραφ καὶ ἔκτοτε ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔμεινεν ἔρημος. Τῷ 1884 ὁ σουλτᾶνος Χαμὴτ ἐπέτρεψεν εἰς Βοσνίους Μουσουλμάνους πρόσφυγας νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καισαρείας, ἐκλέγοντες τόπον οἰκήσεως καὶ γαίας πρὸς γεωργίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κτίσουν εὐπρεπεῖς οἰκίας. Οὕτως ἐγκατεστάθησαν 50 οἰκογένειαι, τῶν ὁποίων ἔργον κυρίως ὑπῆρξεν ἡ πώλησις εἰς τὰς γείτονας πόλεις πετρῶν λαξευμένων ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἡρωδιανῆς καὶ τῆς φραγκικῆς πόλεως. Παρὰ τὴν ἀδιάλειπτον ἐξαγωγὴν τῶν πετρῶν της, διατηρεῖ ἀκόμη ἴχνη τῶν λιμενικῶν καὶ τῶν ἄλλων κατασκευῶν τοῦ Ἡρώδου καὶ τῶν Φράγκων. Ἡ μεσαιωνικὴ πόλις κατεῖχε μόλις τετράγωνον 550 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ 230 ἀπὸ Δ. πρὸς Α. Τὰ τείχη της, πάχνος 2 μ. 70, προησπίζοντο ὑπὸ λιθοστρώτου τάφρου 12 μ. πλάτους. Κατὰ διαστήματα 15 καὶ 27 μ. προμαχῶνες πλάτους 10 ἕως 16 μ. προεῖχον κατὰ 7—9 μ. τῶν ἐπάλξεων. Σῴζονται 9 ἀκόμη εἰς τὴν Ἀν. πλευράν. Εἰς τὴν Β. καὶ τὴν Ἀν. πλευρὰν κατὰ μέσον ὑπῆρχε πύργος ὠχυρωμένος. Δύο πύλαι, μία εἰς τὴν Ἀν. καὶ μία εἰς τὴν Ν. πλευράν, ἐχρησίμευον διὰ τὰς εἰσόδους, σῴζεται δὲ ἡ πρὸς Ν. Ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ Ν. σῴζονται ἴχνη λατινικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὸ Β. μέρος ἰσχυρὰ θεμέλια ἀπεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Guerin εἰς τὸν ναὸν τοῦ Αὐγούστου. Πλησίον τοῦ πρὸς Β λιμενοβραχίονος, κατεσκευασμένου ἐκ παλαιῶν κιόνων καὶ παντοίων ὀγκολίθων, σῴζονται τὰ ἐρείπια ἄλλης μικρᾶς ἐκκλησίας. Πρὸς τὰ ΝΔ. ὕφαλος βράχος μεγεθυνθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου προχωρεῖ 400 μ. εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπ' αὐτοῦ ὑψοῦται ὁ ὀχυρὸς πύργος *Δροῦσος*. Εἰς τὴν θάλασσαν φαίνονται ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη ὀγκόλιθοι ἐκ γρανίτου. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βράχου θὰ ὑψοῦτο ὁ πύργος τοῦ Στράτωνος. Τὴν θέσιν του κατέχει μεσαιωνικὸς πύργος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τώρα τὸ διοικητήριον.

Ἡ ρωμαϊκὴ πόλις ἐκάλυπτεν 150 στρέμματα. Εἰς τὸ Ν. ἄκρον της σῴζεται τὸ ἀμφιθέατρον, τὸ ὁποῖον δι' ὑπογείων ὑδραγωγῶν μετεβάλλετο εἰς λίμνην διὰ θεαματικὰς ναυμαχίας. Πρὸς τὰ ΝΑ ὁ εὐρύτατος ἱππόδρομος μὲ ἕνα ὀβελίσκον, δυνάμενος νὰ περιλάβῃ 20 χιλ. θεατῶν. Ἡ πόλις ὑδρεύετο διὰ δύο ὑδραγωγείων κομιζόντων τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Μαμᾶς (ἀρχ. Μιναμᾶς, τὴν Κροκοδειλόπολιν τοῦ Στράβωνος) καὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Νάχρ ἐς Ζέρκα. Γ. Λ. Α.

—**Καισάρεια** ἡ *Φιλίππου [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἡ σημερινὴ *Μπανιάς*, ἥτις εἶναι μᾶλλον γνωστὴ ὡς *Καισάρεια Πανεὰς* ἢ *Πανιάς*. Τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο ὄνομα, δι' οὗ ὠνομάζετο ἥ τε πόλις καὶ ἡ ἐπαρχία, προέρχεται ἐκ τοῦ σπηλαίου «Πάνειον», ἀφιερωμένου εἰς τὸν Πᾶνα καὶ ὑπερκειμένου τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ Ἡρώδης ἔκτισεν ἐκεῖ ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου, ὁ δὲ υἱός του Φίλιππος ἀνῳκοδόμησε ταύτην, τὴν ἐξωράϊσε καὶ τὴν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Τιβέριον Καίσαρα, ἀπὸ τούτου δὲ ἔλαβε καὶ τὸ νέον της ὄνομα. Ὁ Ἀγρίππας Β' ἐμεγέθυνεν αὐτὴν καὶ τὴν μετωνόμασε *Νερωνιάδα* πρὸς τιμὴν τοῦ Νέρωνος, ὄνομα ὅπερ δὲν ἐπεκράτησεν. Ἐκ τῆς ἀρχαίας Καισαρείας οὐδὲν σχεδὸν ἀπέμεινεν εἰμὴ τὸ σπήλαιον τοῦ Πανός, ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου φρουρίου καὶ πλῆθος κιόνων καὶ γεισῶν. Σήμερον ἡ Καισάρεια εἶναι μικρὸν χωρίον ἐκ πεντήκοντα οἰκιῶν, συνῳκισμένων πέριξ τοῦ ἀρχαίου φρουρίου. Κεῖται εἰς ὕψος 329 μ. καὶ 175 μ. ἀπὸ τῆς Τὲλλ ἐλ Καδῆ, ἐπὶ τοῦ Ἑρμῶνος, μεταξὺ τῶν κοιλάδων Οὐάδι-Κασαμπὲ πρὸς Β καὶ Οὐάδι ἐλ Σάαρ πρὸς Ν. Τὴν Καισάρειαν ἐπεσκέφθη ὁ Ἰησοῦς (*Ματθ.* ΙΕ' 13 καὶ *Μάρκ.* Η' 27), παλαιὰ δὲ παράδοσις θέτει ἐνταῦθα τὴν ἴασιν τῆς αἱμορροούσης τοῦ Εὐαγγελίου (*Ματθ.* Θ' 20). Ὁ Τίτος ἐπανηγύρισεν εἰς αὐτὴν τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ἔγινεν ἐπισκοπὴ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας. Ἐπὶ τῶν σταυροφόρων παρεδόθη κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Φράγκους μετὰ τοῦ φρουρίου ἐς Συμπέϊμπε τῷ 1129. Τῷ 1132 ἀνεκτήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Δαμασκοῦ Τὰδζ ἐλ Μουλοὺκ Μπούρκ, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων. Ἡ τότε ἱδρυθεῖσα λατινικὴ ἐπισκοπὴ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν μητροπολίτην τῆς Τύρου. Ὁ Νουρεδδὶν τὴν κατέλαβεν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, τῷ 1157, ἐλευθερωθεῖσαν δὲ ὑπὸ τοῦ Βαλδουΐνου Γ' τὴν ἀνέκτησε τῷ 1165. Ὁ σουλτᾶνος τέλος ἐλ Μοκοττὰμ κατηδάφισε τὰ τείχη της. Γ. Λ. Α.

—**Καισάρεια, Νέα**—*[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἰωαννίνων τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 220.

Καισάρειον *[Ἀρχ.]*. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ ἀνατολικοῦ λιμένος τῆς Πτολεμαϊκῆς Ἀλεξανδρείας ὑψοῦντο ὡραῖα οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων τὸ λαμπρότερον ἦτο τὸ Καισάρειον, εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ λιμενικοῦ τόξου. Ὁ Φίλων λέγει περὶ τούτου: «Οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι τέμενος; οἷον τὸ Σεβάστειον, ἐπιβατηρίου Καίσαρος νεώς, ἀντικρὺ τῶν εὐορμοτάτων λιμένων, μετέωρος ἵδρυται, μέγιστος καὶ ἐπιφανέστατος καὶ οἷος οὐχ ἑτέρωθι, καταπλέως ἀναθημάτων ἐν γραφαῖς καὶ ἀνδριᾶσι καὶ ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ περιβεβλημένος ἐν κύκλῳ, τέμενος εὐρύτατον, στοαῖς, βιβλιοθήκαις, ἀνδρῶσιν, ἄλσεσιν, προπυλαίοις, εὐρυχωρίαις ὑπαίθροις, ἅπασι τοῖς εἰς πολυτελέστατον κόσμον ἠσκημένοις ἐλπὶς καὶ ἀναγομένοις καὶ καταπλέουσι σωτήριος». Περὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Καισαρείου πάντες συμφωνοῦσιν, ὅτι ἐθεμελιώθη ὑπὸ τῆς τελευταίας Κλεοπάτρας. Ὁ Max de Zogheb νομίζει ὅτι προωρίζετο διὰ τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' ὅτι περατωθὲν ὑπό τινος Ρωμαίου ἐπάρχου ἀφιερώθη εἰς τὸν Αὔγουστον. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην συμφωνοῦσι καὶ οἱ ἀνασκάψαντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ D. G. Hogarth καὶ E. F. Benson, ὡς καὶ ὁ Νερουτσος. Κατὰ τὸν Γ. Ἀρβανιτάκην ὁ ναὸς ἱδρύθη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅτε δὲ κατόπιν ἀπεθεώθη ὁ Αὔγουστος, μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκλήθη *Σεβάστειον*. Ὁ Φίλων ἔγραψε 30 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου καὶ τὸ ὀνομάζει Σεβάστειον, ὁ Στράβων ὅμως ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν ἐπὶ Αὐγούστου, 6 δὲ ἔτη μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του, τὸ ὀνομάζει Καισάρειον, καὶ οὕτως ἀποκαλεῖται μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος. Τὸ χωρίον τοῦ Δίωνος «τῶν δὲ δὶς παίδων αὐτῶν (Κλεοπάτρας καὶ Ἀντωνίου) Ἄντυλλος καίτοι τὴν τοῦ Καίσαρος (Αὐγούστου) ἐγγεγυημένος θυγατέρα καὶ εἰς τὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἡρῷον καταφυγὼν εὐθὺς ἐσφάγη» ἀνεγνώσθη πλημμελῶς ὑπὸ τοῦ Νερούτσου, εἰς ὃν ἐνεπιστεύθησαν οἱ ξένοι, διότι ἀποτελεῖ αὐθεντίαν εἰς τὰ πτολεμαϊκὰ ζητήματα. Τὸ αὐτοῦ ἔχει ψιλήν, διότι εἶναι ἑτεροπροσωπεία, ἀναφέρεται δηλαδὴ εἰς τὸν Αὔγουστον καὶ ὄχι τὸν Ἄντυλλον. Ὁ Δίων δηλαδὴ παρατηρεῖ ὅτι δύο πράγματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσουν τὸν Αὔγουστον νὰ σφάξῃ τὸν Ἄντυλλον, ἐν τούτοις δὲν τὸν ἐμπόδισαν: τὸ πρῶτον ἦτο ὅτι ὁ Ἄντυλλος ἦτο μεμνηστευμένος μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Αὐγούστου, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι κατέφυγεν ὡς εἰς ἄσυλον εἰς τὸ ἡρῷον τοῦ πατρὸς τοῦ Αὐγούστου. Ὁ Αὔγουστος δὲν ἐφείσθη οὔτε τοῦ ἰδίου του γαμβροῦ, οὔτε τοῦ ἱκέτου τοῦ ἱεροῦ τοῦ θετοῦ του πατρός. Πράγματι ὁ Αὔγουστος φέρεται καὶ εἰς νομίσματα καὶ εἰς ἐπιγραφὰς καὶ εἰς χωρία συγγραφέων θετὸς υἱὸς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος «Θεοῦ υἱός». Καὶ αὐτὸς ὁ Δίων περιγράφων τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Αὐγούστου παρὰ τῇ Κλεοπάτρᾳ λέγει, ὅτι αὕτη ἐτοποθέτησεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς δεξιώσεως εἰκόνας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ δεικνύουσα ταύτας εἰς τὸν Αὔγουστον ἐπανειλημμένως τὸν ὀνομάζει «υἱὸν» ἐκείνου. Μεταξὺ λοιπὸν τοῦ βασιλικοῦ λιμένος ὠρυγμένου εἰς τὴν ῥίζαν τῆς Λοχιάδος Ἄκρας πρὸς Δ. καὶ τοῦ Ἐμπορίου ὑπῆρχε προβλὴς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ποσειδῶνα, τὸ *Ποσίδειον*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθυσε τὰ εὔπλοια ἀναχωρῶν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Ἡ Κλεοπάτρα ἔγγυος οὖσα ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸν Καισαρίωνα ἔκτισεν ἐκεῖ «ἐπιβατήριον Καίσαρος νεὼν» τὸ ὁποῖον ὠνόμασε *Καισάρειον*. Κατόπιν ὁ ἔπαρχος Αἰγύπτου Βάρβαρος ἐκόσμησε τὴν εἴσοδον τοῦ λαμπροῦ ἱδρύματος διὰ ζεύγους ὀβελίσκων, τοὺς ὁποίους ἔφερεν ἐξ Ἡλιουπόλεως. Ὁ εἷς τούτων κατέκειτο κατὰ γῆς, ὁ δ' ἕτερος ὄρθιος ἔμενε μέχρι τοῦ 1877. Τὸν κατακείμενον ἀπήγαγεν ὁ Dixon εἰς Λονδῖνον, τὸν δὲ ὄρθιον κατόπιν (1879) ὁ Ἀμερικανὸς μηχανικὸς Corringe εἰς Ν. Ὑόρκην. Ἵστατο ἐπὶ βάθρου ἔχων τὴν κάτω βάσιν κυρτὴν καὶ στηριζομένην ἐπὶ τεσσάρων χαλκίνων καρκίνων ἐπιχρυσωμένων, ὅτε ἐφαίνετο μετέωρος.

Τῷ 1894 ὁ J. Botti ἀνέσκαψε τὸν χῶρον τοῦ Καισαρείου καὶ ἀνεῦρεν ἀρκετὰ εὑρήματα, ἐν οἷς ἐνεπίγραφον βάθρον ἀγάλματος τοῦ Καρακάλλα εὑρεθέντος τῷ 1768, θραῦσμα ὡραίου ἀγάλματος τῆς Νίκης καὶ δύο ἀγάλματα μαρμάρινα τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τὸ ἄγαλμα φέρει ἐπὶ τῆς κοιλίας του σταυρὸν προχείρως χαραχθέντα ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, διὰ νὰ τὸ σώσουν ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν Χριστιανῶν. Κατὰ τὴν πρώτην του πατριαρχείαν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἤρχισε μετατρέπων τὸ Καισάρειον εἰς ἐκκλησίαν. Τῷ 356 πολὺ πρὶν τὴν ἐγκαινιάσῃ, ἠναγκάσθη νὰ τελέσῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ὅτε ὁ κόμις Ἡράκλειος, διοικητὴς ἐπὶ Κώνσταντος Β', ἐπετέθη κατὰ τὴν τελετὴν καὶ ἔβλαψε τὸ ἵδρυμα. Ἀλλ' ἐντολῇ καὶ δαπάναις τοῦ Κώνσταντος ἤρχισεν ἡ μετατροπὴ τοῦ Καισαρείου εἰς ναὸν ὀνομασθέντα *Κυριακόν*, διότι εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν Κύριον. Τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου ἐπὶ ἐπάρχου Τραϊανοῦ. Ἔκτοτε ἦτο ἕδρα τῶν πατριαρχῶν καὶ καθεδρικὸς ναός.

Τῷ 362 ἐπυρπόλησαν τὴν ἐκκλησίαν οἱ στρατιῶται τοῦ Βαλεντιανοῦ, τῷ δὲ 368 τὴν ἀνῳκοδόμησεν ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐπὶ Βαλεντίου. Τῷ 416 μ. Χ. ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ Καισαρείου ἡ ὑπὸ φανατικῶν Χριστιανῶν ἀνηλεῶς κατακρεουργηθεῖσα φιλόσοφος Ὑπατία. Ἅμα τῇ ἁλώσει τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τὸ Καισάρειον παρεδόθη εἰς τοὺς Κόπτας, ἀλλὰ τῷ 718 ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ κατέλαβον πάλιν οἱ Κόπται καὶ τῷ ἀπέδωκαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐν τῷ 727, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου Ἐντατὰχ ἴμπν Σαφουὰν ἐπὶ πατριάρχου Κοσμᾶ Α'. Κατόπιν ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Κοπτῶν. Εἰς τὰ 874 ὁ Κόπτης πατριάρχης Μιχαὴλ ἐχρησιμοποίησε τὸ ἐκεῖ ἀναβλύζον ὕδωρ ὡς ἁγίασμα, διὰ νὰ κτίσῃ ἐπ' αὐτοῦ παρεκκλήσιον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐπυρπολήθη τῷ 912 ἐπὶ τοῦ Κόπτου πατριάρχου Γαβριὴλ Α'. Ἔκτοτε τεράστιοι σεισμοὶ ἠλλοίωσαν τὴν γραμμὴν τῆς ἀκτῆς καὶ τὸ Καισάρειον κατεπόθη. Τὰ συντρίμματά του, μεγαλειώδη καὶ ὡραίας τέχνης, εἶδον, ὑπὸ τὸ γαληνιῶν ὕδωρ τῆς παραλίας, ὁ St Genis, ὁ ἐλ Φαλάκη, ὁ Νερουτσος, ὁ Οἰκονομόπουλος, ὁ Vaujany, ὁ Γ. Ἀρβανιτάκης. Ἡ κατασκευὴ τῶν προκυμαιῶν τὰ περιέλαβεν εἰς τὴν γενομένην δι' αὐτὰς ἐκτεταμένην πρόσχωσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Τ. Neroutsos bey*, «L'Ancienne Alexandrie».—*H. de Vaujany*, «Recherches sur les monuments du grand Port d'Alexandrie» (1888).—*Δ. Οἰκονομοπούλου*, «Ἀλεξανδρεινὸς Διάκοσμος» (Ἀλεξάνδρεια 1885).—*Mahmoud bey el Phalaki*, «L'antiqne Alexandrie» (Copenhague 1872).—*Rev. James King*, «Cleopatra 's Needle, a history of the London obelisk with an exposition of the hieroglyphics» (1893).—*Γ. Ἀρβανιτάκη*, «Τὸ Καισάρειον», τοπογραφικὴ ἀνιχνευτικὴ μελέτη (Κάϊρον 1901). Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

καισάρειος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καίσαρα, ὁ τοῦ καίσαρος, καισαρικός.

Καισαρεύς,—*έως*. Ὁ ἐκ Καισαρείας ὁρμώμενος, ἐν Καισαρείᾳ γεννηθείς, ὁ τουρκ. *Καϊσερλής*.

Καισαρεὺς *Χατζῆ-Χρῆστος*. Ἀγωνιστὴς καταγόμενος ἐκ Καισαρείας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του. Ἔσωσε πολλοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Σμύρνης, διότι ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν 39ον ὀρτᾶν τῶν γενιτσάρων καὶ κατώρθωνε διὰ τῆς ἐπιρροῆς του ν' ἀπολυτρώνῃ τοὺς συλλαμβανομένους καὶ ἀγομένους εἰν τὴν οφαγήν. Τῷ 1822 ἠδυνήθη νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὰ Δερβενάκια. Κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Μεγάλως δὲ ἔδρασε κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομῶν τῶν Αἰγυπτίων, πολλοὺς τῶν ὁποίων παρέσυρεν εἰς ἐνέδρας χάρις εἰς τὰς μεταμφιέσεις του καὶ τὴν γνῶσιν τῆς τε τουρκικῆς καὶ ἀραβικῆς γλώσσης. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδουλεύσεων εἰς τὴν Ε' τάξιν τῶν ἀξιωματικῶν, τῷ δὲ 1836 εἰς τὴν 8ην τετραρχίαν τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανεν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1856. Γ. Δ. Κ.

Καισάρης, *Ἰωσήφ*. Ἕλλην μουσικοσυνθέτης (1846—1922), γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ. Τῷ 1887 κατετάχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν μουσικήν, διανύσας δὲ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας προήχθη τῷ 1905 εἰς ἐπιθεωρητὴν τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν. Συνέθεσε πλείστας συμφωνίας θούρια, βαλς κλ. Ἐκ τούτων τὸ συμφωνικὸν ἔργον «Ἡ μάχη τῶν Δερβενίων», σταλὲν τῷ 1888 εἰς Παρισίους ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ζαππείου, ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον ὑπὸ τῆς ἑλλανοδίκου ἐπιτροπῆς, ἧς προήδρευεν ὁ μουσικοσυνθέτης Λέων Ντελίμπ. Γ. Σ.

— **Καισάρης**, *Σπυρίδων*. Ἕλλην μουσικοσυνθέτης, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1859. Ἐσπούδασε μουσικὴν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, γενόμενος καὶ μαθητὴς τοῦ Μαντζάρου. Τῷ 1888 ὠνομάσθη ἀρχιμουσικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, τῷ δὲ 1892 καθηγητὴς τῆς ἐνοργανώσεως, ἔφορος καὶ καθηγητὴς τῶν πνευστῶν ὀργάνων ἐν τῷ Ὠδείῳ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διηύθυνε στρατιωτικὰς ὀρχήστρας καὶ φιλαρμονικάς. Τῷ 1908 προήχθη εἰς ἐπιθεωρητὴν τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, τῷ δὲ 1910 ἐστάλη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Γαλλίαν, ἵνα μελετήσῃ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν κατὰ τὸ γαλλικὸν πρότυπον. Ὁ Σπ. Καισάρης ὠργάνωσεν ἐπίσης καὶ τὰς φιλαρμονικάς: Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Σύρου καὶ Ζακύνθου. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922. Ἔγραψε ποικίλας συνθέσεις δι' ὀρχήστραν, πνευστὰ ὄργανα, τετραφωνίας καὶ θούρια ἐν οἷς καὶ τὸ λαϊκὸν ἐμβατήριον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου «Τοῦ ἀητοῦ ὁ γυιός». Τοῦ Σπ. Καισάρη εἶναι καὶ τὸ μελοδραμάτιον «Ὀλονυχτία τῆς Κρήτης», ἐξ οὗ εἶναι εἰλημμένον τὸ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς μεγαλονήσου (1896—1897) ψαλλόμενον εἰς τὰς μάχας θούριον: «Ἀπὸ φλόγες ἡ Κρήτη ζωσμένη» κλ. Γ. Σ.

Καίσαρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 734.

Καισαρία, *ἁγία*. Δύο ἅγιαι φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα ἀναγράφονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ: —1) Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Καισαρίου ἐπισκόπου Ἀρελάτης, ἥτις ἐν Châlon-sur-Saône τῷ 475 γεννηθεῖσα, εἰσῆλθεν εἴς τινα μονὴν παρὰ τὴν Μασσαλίαν, ὅτε ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ἵδρυσεν ἐν Ἀρελάτῃ γυναικείαν μονήν, εἰς τὴν ἀδελφήν του ταύτην ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς. Ἀποθανοῦσα περὶ τὸ 530 ἑορτάζεται τὴν 12 Ἰανουαρίου.—2) Ἡ ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας παρθένος, ἥτις πρὸς διάσωσιν τῆς τιμῆς αὐτῆς καταφυγοῦσα εἰς τὸ σπήλαιον παρὰ τὸ Ὀτράντον, διήνυσεν ἐν αὐτῷ τὸν βίον ἐν προσευχαῖς καὶ ἑορτάζεται τὴν 15 Μαΐου. Β. Γ. Π.

Digitized by Google

Καισαριανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἐδέσσης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 113. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κατούγερη*.

Καισαριανὴ *[Γεωγρ.]*. Προσφυγικὸς συνοικισμὸς τῆς ἐκτὸς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν περιοχῆς, συνεχόμενος μετὰ τῆς συνοικίας τοῦ

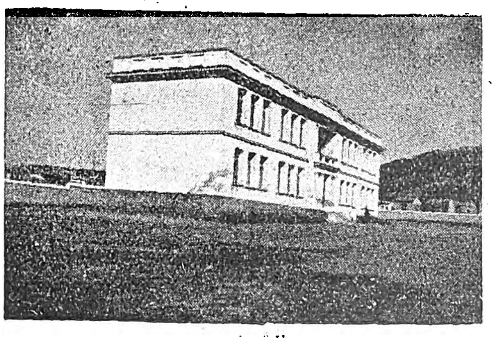

Τὸ ἐκπαιδευτήριον τῆς Καισαριανῆς.

Παγκρατίου. Ἤρχισεν ἱδρυόμενος ἀπὸ τοῦ 1923, κατ' ἀρχὰς διὰ σκηνῶν καὶ ξυλίνων παραπηγμάτων, ἀκολούθως δὲ διὰ καλῶν οἰκοδομῶν μετὰ κανονικωτάτης ρυμοτομίας. Ὠνομάσθη δ' οὕτως ὡς ἐκτεινόμενος ἀμφοτέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τῆς Καισαριανῆς. Κατέχει ἤδη ἔκτασιν 1½ χλμ. καὶ ἀριθμεῖ 15.357 κατοίκους (1928). Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, τρία ἐργοστάσια ταπητουργίας, κεντρικὴν πλατεῖαν καὶ δύο ναούς, τῆς Παναγίας (Κοίμησις Θεοτόκου) καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Στόλισμα τοῦ συνοικισμοῦ εἶναι τὰ ἐκ δωρεᾶς τῆς Ἕλενας Ἐλ. Βενιζέλου διδακτήρια. Φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός, ὑδρεύεται δὲ κυρίως διὰ φρεάτων. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶναι ἐργατικοί, τακτικὴ δ' εἶναι ἡ συγκοινωνία δι' αὐτοκινήτων μετὰ τῶν Ἀθηνῶν. Πέραν τοῦ συνοικισμοῦ ὑψοῦται ἐπὶ λόφου ὁ ναὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, μετόχιον ἄλλοτε τῆς μονῆς Καισαριανῆς.

Ι. Σ. Σ.

—Καισαριανῆς, μονή—. Σπουδαιοτάτη ἀρχαία μονὴ τῆς Ἀττικῆς, κειμένη κατὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ εἰς ὕψος 350 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 6½ χιλ. ἐξ Ἀθηνῶν (4,8 χ. ἐκ τῆς πλατείας Παγκρατίου). Συνδέεται μετὰ τῆς πόλεως δι' ὁδοῦ, οὐχὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἁμαξιτῆς, οὕτως ὥστε μετὰ δυσκολίας ἀνέρχονται μικρὰ μόνον αὐτοκίνητα. Ἡ ἐν μέσῳ κοιλώματος τοῦ ὄρους περίφημος αὕτη μονὴ ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ἐκ μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου συνισταμένου ἐνταῦθα ἐδάφους. Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἦτο περίφημον τὸ ὕδωρ τῆς κυριωτέρας πηγῆς, ἀναφερόμενον ὑπὸ συγγραφέων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυλλοῦ πήρα, ὅπου αἱ στεῖραι ἢ ἔγγυοι γυναῖκες ἤρχοντο διὰ νὰ πίουν, καὶ παρ' ἣν ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ ὡραία σκηνογραφία τοῦ τοπίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐστόλιζον τὰ δένδρα καὶ ἡ ποικίλη καὶ ἄφθονος βλάστησις, περιγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου. Τὸ ὄνομα Καισαριανὴ προέρχεται πιθανῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ ἢ μοναχοῦ τινος Καισαρίου. Εἶναι δ' ἡ μονὴ τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν χρόνων, χρησιμεύσασα καὶ ὡς διδασκαλεῖον μὲ πολύτιμον βιβλιοθήκην ἐξαφανισθεῖσαν. Ἐνταῦθα ἐδίδαξεν ὁ Γεώργιος Γεμιστός, ὁ Θεοφάνης Καβαλλάρης καὶ σειρὰ λογίων καλογήρων ἢ ἡγουμένων. Ἡ μονὴ διελύθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ τὰ κτήματα αὐτῆς περιῆλθον εἰς τὸ κράτος. Σήμερον εὑρίσκεται τὸ πλεῖστον ἠρειπωμένη, τὸ δὲ θαυμάσιον αὐτῆς ὕδωρ δὲν ρέει ἐκ τῆς μαρμαρίνης κεφαλῆς τοῦ κριοῦ, ὅπως ἄλλοτε, ἀλλ' ἐκ παρακειμένου σωλῆνος. Τὴν κατεστραμμένην αὐτῆς ἔκτασιν ἀνέλαβεν ἤδη τὸ κράτος ν' ἀναδασώσῃ δι' ἱδρύσεως φυτωρίου. Ὁ διασῳζόμενος ναὸς (ΙΑ' αἰῶνος) τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἀλλ' ὁ μᾶλλον λατρευόμενος ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἦτο ὁ ἄνωθεν (νοτίως) 200 μ. ἀπέχων μικρὸς ναὸς τῆς Ἀναλήψεως, ὅπου τὸ ἁγίασμα (πηγὴ ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ παρακειμένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Πλαγιᾶς). Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως ἤρχοντο ἐνταῦθα ὡς προσκυνηταὶ κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἀτικῆς. Ἑτέρα πηγή, 1 χιλιόμ. ΒΑ, φέρει τὸ ὄνομα Γαλοπούλα (ἐν χειρογράφῳ Καλλοπούλλα), ὅπερ θεωρεῖται ὡς προερχόμενον ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου Κυλλοῦ πήρα.

Ι. Σ. Σ.

—*[Χριστ. Ἀρχ.]* Ἡ μονὴ τῆς Καισαριανῆς ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου τινὸς ἱεροῦ, ὡς δεικνύουσιν ἀρχαῖα μάρμαρα καὶ ἐπιγραφαὶ ἐκεῖ εὑρισκόμεναι. Χριστιανικά τινα ἀνάγλυφα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐντετοιχισμένα εἰς τὸ μέχρις ἡμῶν διασωθὲν μνημεῖον διδάσκουσιν, ὅτι ἡ πρώτη ἐκεῖ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐκτίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Ἡ νῦν ὑπάρχουσα ἐκκλησία εἶναι βυζαντινὸς ναὸς μετὰ τρούλλου, ἀναγόμενος εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα καὶ παρουσιάζων ἐξωτερικῶς, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ἐξόχως ἐπιμεμελημένην τοιχοδομίαν ἐκ πωρίνων λίθων περιβαλλομένων ὑπὸ πλίνθων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἐκκλησίας διασῴζει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς διὰ τοιχογραφιῶν διακοσμήσεως αὐτοῦ, ἀναγομένης εἰς τὸν ΙΣΤ' πιθανῶς αἰῶνα. Εἰς τὸν τροῦλλον διασῴζεται ὁ Παντοκράτωρ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ἡ Θεοτόκος, ὁ Πρόδρομος καὶ ἄγγελοι. Εἰς τὸ τύμπανον τοῦ τρούλλου μεταξὺ τῶν παραθύρων εἰκονίζονται προφῆται καὶ κάτω οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί. Εἰς τὴν ἀψῖδα τοῦ ἱεροῦ, ὡς συνήθως, ἡ Θεοτόκος Πλατυτέρα μεταξὺ δύο

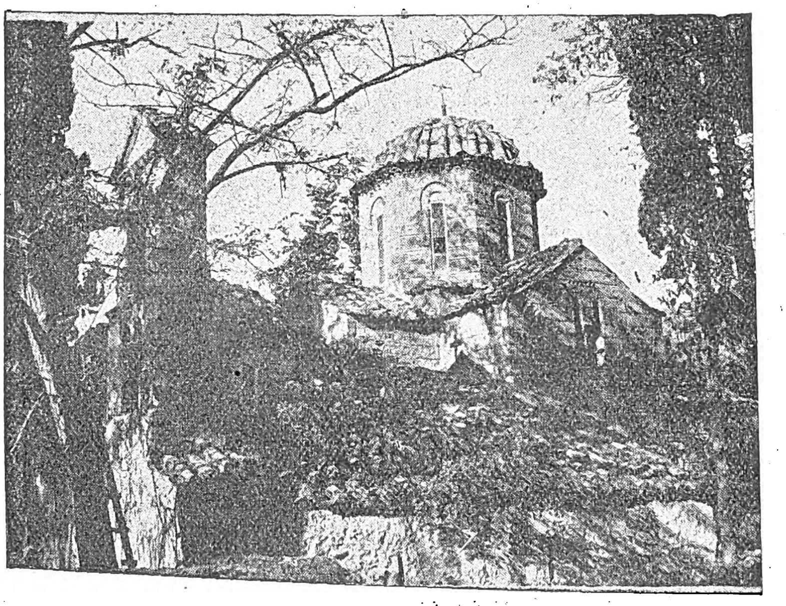

Ἡ ἐκκλησία τῆς Καισαριανῆς.

[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

ἀγγέλων, κάτωθεν δὲ αὐτῆς ἡ Θεία λειτουργία, ἡ Μετάληψις τῶν Ἀποστόλων «Λάβετε φάγετε κλπ.» ὡς καὶ ἱεράρχαι συλλειτουργοῦντες. Εἰς τὰς τέσσαρας τέλος καμάρας εἰκονίζονται σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, Γέννησις, Βάπτισις, Ὑπαπαντὴ κλπ.

Κατὰ τὸν ΙΖ' πιθανῶς αἰῶνα ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ νάρθηξ μετὰ χαμηλοῦ τρούλλου, κοσμηθεὶς διὰ τοιχογραφιῶν ἐν ἔτει 1682 ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Ἰωάννου Ὑπάτου τοῦ Πελοποννησίου, δαπάναις τῆς οἰκογενείας Μπενιζέλου, ὡς διδάσκει ἡ διασωθεῖσα ἐπιγραφή.

Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἰκονίζουσι σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου, ἑωθινά τινα εὐαγγέλια, παραβολὰς ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, προφήτας, μελῳδοὺς τῆς Ἐκκλησίας κ.λ.π.

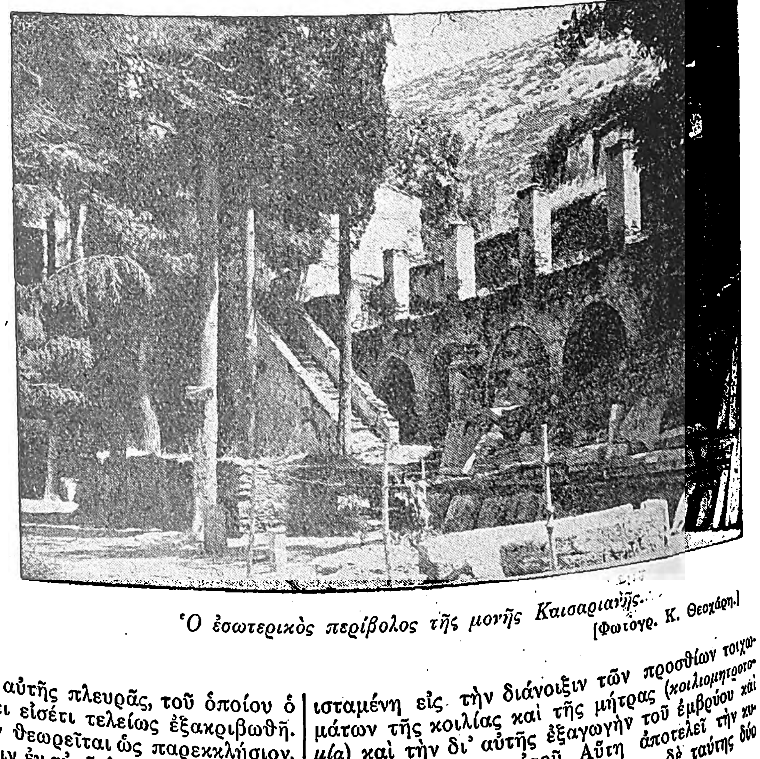

Ὁ ἐσωτερικὸς περίβολος τῆς μονῆς Καισαριανῆς.

[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

Ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, εἰς βυζαντινοὺς χρόνους ἀνάγεται καὶ μικρὸν οἰκοδόμημα, εὑρισκόμενον ἀπέναντι τῆς νοτίας αὐτῆς πλευρᾶς, τοῦ ὁποίου ὁ προορισμὸς δὲν ἔχει εἰσέτι τελείως ἐξακριβωθῆ. Τοῦτο ὑπ' ἄλλων μὲν θεωρεῖται ὡς παρεκκλήσιον, ἄλλοι δὲ διαβλέπουσιν ἐν αὐτῷ λουτρόν. Τὰ λοιπὰ οἰκοδομήματα τῆς μονῆς ἀνάγονται πάντα εἰς τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Ἡ ἀπέναντι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τράπεζα μετὰ τοῦ παρ' αὐτὴν μαγειρείου ἀνηγέρθη κατὰ τὸν ΙΣΤ' ἢ ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἑστιατόριον τῶν μοναχῶν μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν, καθ' ἃ ἡ μονὴ εὑρίσκετο ἐν ἐνεργείᾳ. Ἑτέρα, παλαιοτέρα ἴσως, τράπεζα διακρίνεται ἐκτὸς τοῦ συμπλέγματος τῶν οἰκοδομημάτων τῶν κειμένων νοτίως τοῦ ναοῦ.

Πλησίον τῆς μονῆς ἐπὶ λόφου, ὅπου ἡ σημερινὴ νεωτάτων χρόνων ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, διασώζονται τὰ ἐρείπια παλαιοτέρου ναοῦ, φερομένου ὡς Ἁγίου Μάρκου, ἀναγομένου δὲ εἰς βυζαντινοὺς χρόνους. Νοτίως τέλος τῆς μονῆς ὑπάρχει μικρὸν παρεκκλήσιον (ἁγίασμα) τῆς Ἀναλήψεως, ὅπου ἐκ τοῦ βράχου ἀναβλύζει ὕδωρ. Ἡ μονὴ Καισαριανῆς, ἀκμάζουσα κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς τουρκοκρατίας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐστερήθη τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων παραχωρηθέντων εἰς αὐτὴν προνομίων, ὁ δὲ ΙΗ' αἰὼν εὑρίσκει αὐτὴν ἐν πλήρει παρακμῇ καὶ καταπτώσει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Strzygowski*, Καισαριανή, μετάφρ. *Λάμπρου* ἐν «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι» (1902) σ. 51 κ. ἑξ.—*A. Hamilton.* The Church of Kaisariani in Attica Aberdeen (1916). —*Καμπούρογλου*, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τόμ. Β' 191 κ. ἑξ.

Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

καισαριασταὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λατρευτικὸς θίασος τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θεοποιήσεως τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ἀνάλογος πρὸς τοὺς τραϊανησίους, ἀτταλιαστὰς καὶ ἄλλας πολυπληθεῖς λατρευτικὰς ὀργανώσεις τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς.

—Π.

Καισαριγιὲ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον τῆς ἀκτῆς τῆς Παλαιστίνης, ἐγγὺς τῆς θέσεως (πλάτ. 32°30' Β., μῆκ. 34°53' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras En Nakura to El Arish), ἣν ποτε κατεῖχεν ἡ Καισάρεια, ὁ πρώτιστος λιμὴν τῆς Παλαιστίνης. Ὁ ἀρχαῖος ὅμως οὗτος λιμὴν ἔχει καταχωσθῆ καὶ οἱ πελώριοι κυματοθραῦσται, οὓς εἶχε κατασκευάσει ὁ Ἡρώδης, δὲν ὑφίστανται πλέον καὶ οὐδὲν ὑποδεικνύει ποῦ οὗτοι περιελάμβανον, ὡς ὁ Ἰώσηπος περιγράφει, ἐπιφάνειαν ἴσην περίπου πρὸς τὴν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς. Ἴσως τὰ ἐκεῖ διασῳζόμενα ἐρείπια φρουρίου νὰ ἀποτελοῦν ἔνδειξιν τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἡ ρίζα τοῦ ἑτέρου τῶν κυματοθραυστῶν τούτων.

Σ. Ε. Λ.

καισαρίκιον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ὁ ὑπὸ τῶν καισάρων φερόμενος στέφανος, ὅστις δὲν εἶχεν οὔτε ἐπίσφαίρωμα οὔτε σταυρόν, ὅπως ὁ τῶν βασιλέων. Γενικῶς διὰ τῆς λέξεως καισαρίκια ἐδηλοῦτο «ἡ τε χλαμὺς μετὰ φιβλῶν καὶ ὁ στέφανος», διὰ τῶν ὁποίων περιέβαλλεν ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας τὸν καίσαρα, ἀφοῦ προηγουμένως ηὐλογοῦντο ταῦτα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου.

Ν. ΚΛΕ

καισαρικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καίσαρα, ὁ τοῦ καίσαρος || «καισαρικὴ τομή» εἶδος χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἐν τῇ μαιευτικῇ (βλ. κατ.). — Ἐπίρρ. *καισαρικῶς*.

— ***καισαρικὴ τομὴ*** *[Γεωγρ.]*. Αὕτη σκοπεῖ τὴν δι' ἐγχειρητικῆς τομῆς ταχίστην ἐκτέλεσιν τοῦ τοκετοῦ. Δύο πρὸς τοῦτο ἄγουσιν ὁδοί, ἀναλόγως δὲ τούτων διακρίνονται αἱ ἑξῆς μέθοδοι τῆς καισαρικῆς τομῆς. Α'. *Ἡ διὰ τῆς κοιλιακῆς ὁδοῦ*, συνισταμένη εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν προσθίων τοιχωμάτων τῆς κοιλίας καὶ τῆς μήτρας (*κοιλιομητροτομία*) καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐξαγωγὴν τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κυρίως καισαρικὴν τομήν· ὑπάρχουσι δὲ ταύτης δύο

Digitized by Google

μέθοδοι: 1) ἡ *κλασσικὴ καισαρικὴ τομή*, καθ' ἣν ἡ διάνοιξις τῶν τοιχωμάτων τῆς μήτρας γίνεται κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σώματος αὐτῆς, καὶ 2) ἡ *ὑπερηβικὴ ἢ τραχηλικὴ καισαρικὴ τομή*, καθ' ἣν ἡ διάνοιξις τῆς μήτρας ἐνεργεῖται ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ κατωτέρου τμήματος αὐτῆς, ἐγγὺς τοῦ τραχήλου· ταύτης δὲ διακρίνουσι τὴν *ἐνδοπεριτοναϊκὴν* ὑπερηβικὴν καισαρικὴν τομὴν καὶ τὴν *ἐξωπεριτοναϊκὴν* τοιαύτην, ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὴν διανοίγεται ἢ μὴ καὶ τὸ περιτόναιον. Β'. Ἡ *διὰ τοῦ κολεοῦ φυσικὴ ὁδός*, δι' ἧς ἐνεργεῖται ἡ καλουμένη *προσθία κολπικὴ καισαρικὴ τομὴ* ἢ *κολπικὴ ὑστεροτομία*, καθ' ἥν, διὰ τῆς κατὰ τὸ πρόσθιον χεῖλος τοῦ ἐν τῷ κολεῷ προβάλλοντος στομίου τοῦ τραχήλου ἐνεργουμένης τομῆς, ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχίστη τεχνητὴ διεύρυνσις τοῦ μητρικοῦ στομίου καὶ ἡ διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ ἀποπεράτωσις τοῦ τοκετοῦ. Αἱ ἀνωτέρω μέθοδοι σκοποῦσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μόνον τοῦ τοκετοῦ, τὴν διατήρησιν δὲ τῆς μήτρας (συντηρητικὴ ἢ σωσιμελὴς καισαρικὴ τομή). Ὑπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς πρὸς τῇ ἐξαγωγῇ τοῦ ἐμβρύου ἐνεργεῖται καὶ ὁλικὴ ἢ μερικὴ κοιλιακὴ ἢ κολπικὴ ἐξαίρεσις τῆς μήτρας (ἀκρωτηριαστικὴ καισαρικὴ τομή). Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν *κατὰ Porro ἐγχείρησιν καισαρικῆς τομῆς*.

Ὁ ὅρος. Ὁ ἀρχικὸς ὅρος εἶναι ὁ λατινικὸς sectio caesarea, ὅστις ἐπλάσθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ταὐτὸ σημαινουσῶν λέξεων καὶ προερχομένων ἐκ τῶν ῥημάτων secare καὶ caedere, ἀμφοτέρων σημαινόντων τέμνειν. Ἐκ τῆς λέξεως caesar, ἥτις σημαίνει τὸν διὰ τομῆς εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον, προέρχεται ἡ γερμανικὴ λέξις Kaiser· οὕτως ὁ ὅρος sectio caesarea μετεφράσθη γερμανιστὶ κακῶς κατὰ πλεονασμὸν Kaiserschuitt καὶ ἐξ αὐτοῦ προέκυψεν ὁ ὅρος opération césarienne, καισαρικὴ τομή.

Ἡ καισαρικὴ τομὴ κατὰ τὴν μυθολογικὴν ἐποχήν. Ἡ ἰδέα τῆς ὅσον οἷόν τε τάχιστα ἐξαγωγῆς κινδυνεύοντος ἐμβρύου διὰ διανοίξεως τῆς ἐγκύου γυναικὸς εἶναι ἀναμφιβόλως τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Τὸ κατὰ τὴν παλαιοτάτην δ' ἐποχὴν πιστοποιηθὲν γεγονός, ὅτι ἐπὶ τῶν πρὸς θυσίαν σφαζομένων ζῴων παρετηρήθη ὅτι διὰ τῆς διανοίξεως τῆς κοιλίας οὐχὶ σπανίως εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἐπετυγχάνετο ἡ ἐξαγωγὴ ζώντων ἐμβρύων, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὸ παρατηρηθὲν γεγονός, ὅτι κατὰ φόνους ἐγκύων γυναικῶν ἐν πολέμοις ἢ συνεπείᾳ δυστυχήματος τὸ ἔμβρυον ἐπιζῇ προσκαίρως μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός, ἀπετέλεσαν τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν τῆς διὰ διανοίξεως τῆς κοιλίας τῆς γυναικὸς ἐξαγωγῆς κινδυνεύοντος ἐμβρύου. Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα τῆς καισαρικῆς τομῆς ἀνάγεται εἰς αὐτὴν τὴν μυθολογικὴν ἐποχήν· δι' ὃ καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι ἡ ἐγχείρησις τῆς καισαρικῆς τομῆς ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας μαιευτικὰς ἐπεμβάσεις. Ὅτι δὲ ἡ ἰδέα τῆς καισαρικῆς τομῆς εἶναι πρωτόγονος, ἀποδεικνύεται ἐπὶ πλέον καὶ ἐκ τοῦ παρὰ περιηγητῶν καὶ ἐρευνητῶν ἀνεξερευνήτων εἰσέτι τόπων πιστοποιουμένου γεγονότος, ὅτι καὶ σήμερον παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἐκείνοις λαοῖς, οἵτινες οὐδέποτε ἐγνώρισαν πολιτισμὸν οὐδὲ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοιούτου ποτὲ ἔζησαν, οὐδὲν ἧττον ἐκτελεῖται παρ' αὐτῶν κατ' ἀρχέγονον τρόπον ἡ καισαρικὴ τομὴ ἐπὶ δυστοκουσῶν γυναικῶν αὐτῶν.

Ἤδη ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ δύο περιπτώσεις καισαρικῆς τομῆς ἀναφέρονται, καὶ δή: α) Ἡ γέννησις τοῦ Διονύσου ἢ Βάκχου. Οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης. Κατὰ τὸν Λουκιανόν, μυθολογεῖται, ὅτι ὅτε ἡ Σεμέλη ἦν ἔγκυος, τὸν 7 μῆνα τῆς κυήσεως διατρέχουσα, προτροπῇ τῆς ἀντιζήλου αὐτῇ Ἥρας, ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ Ζεὺς φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς κεραυνούς· ἐκ τούτου ὅμως ἐπυρπολήθη ἡ οἰκία ἐν ᾗ διέμενεν ἡ Σεμέλη· τότε, τῇ διαταγῇ τοῦ Διός, ἔσπευσεν ὁ Ἑρμῆς, ἤνοιξε τὴν κοιλίαν τῆς ὑπὸ τῶν φλογῶν κατακαιομένης Σεμέλης καὶ ἐξήγαγε ζῶν τὸ ἑπτάμηνον ἔμβρυον, τὸν Διόνυσον. 2) Ἡ γέννησις τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κορωνίδος. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον, Πίνδαρον καὶ Ἀλκαῖον μυθολογεῖται, ὅτι ἡ Κορωνὶς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ ζηλοτυπίας εἰς τὰ βέλη τῆς ἀντιζήλου Ἀρτέμιδος, ἥτις διὰ πυρᾶς ἐφόνευσε τὴν Κορωνίδα. Προλαβὼν ὅμως ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων διήνοιξε τὴν κοιλίαν τῆς φλεγομένης Κορωνίδος καὶ ἔσωσε τὸν παῖδα, τὸν Ἀσκληπιόν. Ὡς τρίτη, ἀλληγορικὴ αὕτη, περίπτωσις καισαρικῆς τομῆς κατὰ τὴν μυθολογίαν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ γέννησις τῆς Ἀθηνᾶς.

Πάντως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ καισαρικὴ τομὴ δὲν ἦτο ἄγνωστος, ἐκτελουμένη ἐπὶ νεκρῶν μόνον γυναικῶν. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἦτο οὐ μόνον γνωστή, ἀλλ' ἀναμφιβόλως καὶ ἐξετελεῖτο· ὑπάρχει μάλιστα καὶ παραστατικὴ εἰκών, ἐν ᾗ ἐμφαίνεται ὅτι ἐκ τῆς διανοιχθείσης κοιλίας γυναικὸς ἐξέρχεται ἔμβρυον ζῶν (Rosenbaum). Παρὰ δὲ τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τοῖς Ἰνδοῖς ὡσαύτως ἦτο αὕτη γνωστή, ἐκτελουμένη παρὰ τοῖς πρώτοις οὐ μόνον ἐπὶ νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ζωσῶν γυναικῶν· ἐπειδὴ δὲ οἱ ταλμουδισταὶ ἐθεώρουν τὸν σίδηρον ὡς ἐρεθιστικὸν καὶ βλαβερόν, μετεχειρίζοντο κατὰ τὴν ἐγχείρησιν ταύτην μόνον ὀστέϊνα ἐργαλεῖα.

Περίοδος γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς κλασσικῆς καισαρικῆς τομῆς. Εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ἐπετράπη τὸ πρῶτον ἐπὶ Νουμᾶ Πομπιλίου (715—672 π.Χ.), βασιλέως τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ θανούσης, post mortem, περὶ τὸ τέρμα τῆς κυήσεως ἢ κατὰ τὸν τοκετὸν γυναικός, πρὸς διάσωσιν τοῦ παιδίου, διότι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις δὲν ἐπετρέπετο ὁ ἐνταφιασμὸς κυοφορούσης, καθ' ὅσον ὁ νόμος ἀνεγνώριζεν εἰς τὸ ἔμβρυον μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν συνήθειαν ταύτην ἠσπάσθη καὶ ὁ Χριστιανισμὸς τῶν πρώτων χρόνων, ὅτε, προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ βάπτισμα τοῦ βρέφους, ἐπεβάλλετο ἡ διάνοιξις τῆς κοιλίας καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς κυήσεως, μάλιστα δὲ καὶ 20 ἡμέρας μετὰ τὴν σύλληψιν. Ἐθεωροῦντο δὲ οἱ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διὰ καισαρικῆς τομῆς ἐπὶ θανουσῶν μητέρων γεννώμενοι ὡς τυχηροὶ ἄνθρωποι. Τοιοῦτοι δ' ἀναφέρονται ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ ὁ Μανίλιος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἀναφέρονται μεγάλαι προσωπικότητες διὰ καισαρικῆς τομῆς μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτῶν γεννηθεῖσαι.

Πρῶτος ὁ Ἕλλην ἰατρὸς Παῦλος ὁ Μεριδηνός, καταφυγὼν ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἐξετέλεσε (530—560 μ. Χ.) καισαρικὴν τομὴν ἐπὶ ζώσης ἐγκύου γυναικός· οὐδὲν ἧττον κατ' ἄλλους ἐξετέλεσεν οὗτος ἁπλῶς κοιλιοτομίαν ἕνεκεν ἐξωμητρίου κυήσεως. Ἔκτοτε κατὰ τὴν διάρκειαν πλέον μιᾶς χιλιετίας οὐδὲν περὶ καισαρικῆς τομῆς μνημονεύεται. Πάντως ὅμως λίαν πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐγχειρήσεως ταύτης ἐπὶ ζώσης ἐγκύου ἢ ἐπιτόκου χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1500 μ. Χ., ὅτε ὁ ἐξ Ἑλβετίας περίφημος καταστὰς ὀρχεοτόμος (εὐνουχιστὴς) χοίρων Jacob Nufer ἐξετέλεσε ταύτην λίαν ἐπιτυχῶς ἐπὶ παρουσίᾳ μαιῶν ἐπὶ τῆς δεινῶς δυστοκούσης πρωτεγκύου συζύγου αὐτοῦ Elisabeth Aleshach.

Ἡ πρώτη ἀναμφισβήτητος ἐπὶ ζώσης γυναικὸς καισαρικὴ τομὴ ἐξετελέσθη ἐν Ἰταλίᾳ ἐν ἔτει 1540 ὑπὸ τοῦ χειρουργοῦ Christophe Bain, περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Marcellus Donatus. Ὡς πράγματι ἀναμφισβήτητος πρώτη περίπτωσις καισαρικῆς τομῆς ἐπὶ ζώσης γυναικὸς θεωρεῖται ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐκτελεσθεῖσα ἐν Βυρτεμβέργῃ τῇ 21 Ἀπριλίου 1610 ὑπὸ τοῦ χειρουργοῦ Jeremias Trauffmann, βοηθοῦντος τοῦ Christoph Seest. Ἐκεῖνος ὅμως, ὅστις πρῶτος ἐπεξειργάσθη τὸ θέμα τῆς καισαρικῆς τομῆς ἐπὶ ζώσης γυναικός, εἶναι ὁ Γάλλος Françoit Rousset (1535—1590). Ἔκτοτε ἡ καισαρικὴ τομὴ διεδόθη ἐν Γαλλίᾳ, εὐκολώτερον ἐν Γερμανίᾳ, δυσκόλως ἐν Ἀγγλίᾳ, λίαν δ' εὐμενοῦς ἔτυχεν αὕτη ὑποδοχῆς ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἦσαν εὐνοϊκώτερα ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Οὕτω κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ καισαρικὴ τομὴ βαθμηδὸν διεδόθη ἀνὰ ὅλον τὸν κόσμον· παρὰ δὲ τὴν ἐν ἀρχῇ δυσπιστίαν τινῶν πρὸς αὐτήν, ἕνεκα τῶν κακῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων, αὕτη ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, διὰ τῶν προσπαθειῶν πολλῶν χειρουργῶν, Γάλλων, Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν, πρὸς βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῶν ἐνδείξεων αὐτῆς, κατ' ἐξοχὴν διεδόθη καὶ ἐπεβλήθη. Πρῶτος τῷ 1840 ὁ ἐκ Κοπεγχάγης Kayser ἐδημοσίευσε μεγάλην στατιστικὴν ἐκ 338 περιπτώσεων κατὰ τὰ ἔτη 1750—1839 ἐνεργηθεισῶν καισαρικῶν τομῶν, ἐφ' ὧν παρετηρήθη θνητότης 62 % διὰ τὴν μητέρα καὶ 30 % διὰ τὸ ἔμβρυον, καὶ δὴ τετράκις μείζων ἐν τοῖς νοσοκομείοις, ἐν οἷς παρετηροῦντο μεγάλαι ἐπιδημίαι λοιμώξεων, ἢ κατ' οἶκον. Αἴτια τῆς μεγάλης θνησιμότητος τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παλαιᾶς καισαρικῆς τομῆς ἦσαν: α') αἱ αἱμορραγίαι ἐκ τοῦ τοιχώματος τῆς μήτρας κατά τε τὴν ἐγχείρησιν καὶ ὑστερογενῶς, ἐπειδὴ τὸ τραῦμα τῆς μήτρας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐδόλως ἢ ἐλλιπῶς διὰ ῥαφῆς ἐκλείετο, β') ἡ σηπτικὴ περιτονῖτις, προερχομένη ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς μήτρας τοῦ ἐκκρίνοντος τὰ λόχια, ἀλλὰ καὶ κατόπιν τοῦ συχνάκις ἐπερχομένου ἀνοίγματος τῆς κοιλίας ἕνεκεν ἀκαταλλήλου ῥαφῆς αὐτοῦ. Ἕνεκα ὅλων τούτων τῶν κωλυμάτων καὶ δυσχερειῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐπερχομένων δυσμενῶν ἀποτελεσμάτων, ἡ παλαιὰ καισαρικὴ τομὴ ἤρχισε νὰ χάνῃ τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην καὶ μᾶλλον νὰ θεωρῆται δικαίως ὡς λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν μητέρα ἐγχείρησις. Εἰς ἀντικατάστασιν δὲ ταύτης προὐτάθησαν τότε δύο ἄλλαι μέθοδοι, ἡ *συμφυσιοτομία* ἀφ' ἑνός, προταθεῖσα ἐν ἔτει 1768 ὑπὸ τοῦ Sigault, καὶ ὁ *τεχνητὸς πρόωρος τοκετὸς* ἀφ' ἑτέρου, ὅστις εἶναι τέκνον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀλλ' ἀμφότεραι αὗται αἱ μέθοδοι δὲν παρέσχον ἀποτελέσματα πολὺ καλύτερα διὰ τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον ἢ ἡ καισαρικὴ τομή. Οὕτω μέχρι τοῦ 1876 ἥ τε καισαρικὴ τομὴ καὶ ἡ συμφυσιοτομία καὶ ὁ τεχνητὸς πρόωρος τοκετὸς διετέλουν ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας. Ἔκτοτε ὅμως συνδρομὴ ἐξαιρετικῶν πνευμάτων καὶ εὐνοϊκῶν περιστάσεων συνετέλεσεν εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς καισαρικῆς τομῆς καὶ ἔδωκε τό γε νῦν ἔχον τὴν νίκην εἰς τὴν καισαρικὴν τομήν.

***Περίοδος καισαρικῆς τομῆς κατὰ τὴν μέθοδον** Porro* Ἐν ἔτει 1876 ὁ ἐκ Pavia τῆς Ἰταλίας Edoardo Porro, ἵνα ἀποφύγῃ τοὺς ἐκ τοῦ τραύματος τῆς μήτρας κινδύνους αἱμορραγίας καὶ λοιμώξεως, προέτεινεν, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς καισαρικῆς τομῆς, ὅπως μετὰ τὴν διὰ κοιλιοτομίας ἐξαγωγὴν τοῦ ἐμβρύου ἐκτελῆται ἐν ταὐτῷ ἡ συνεξαίρεσις τῆς μήτρας καὶ δὴ ὁ ὑπερκολεϊκὸς ἀκρωτηριασμὸς τῆς μήτρας μετὰ τῶν ᾠοθηκῶν *(ἀκρωτηριαστικὴ καισαρικὴ τομή)*. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐτροποποίησεν ἐν ἔτει 1879 ὁ Bischoff, προτείνας τὴν *κοιλιακὴν ὁλικὴν ὑστερεκτομίαν*. Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ Porro, ἀποσοβοῦσα τοὺς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σοβαρωτάτους κινδύνους τῆς παλαιᾶς καισαρικῆς τομῆς, προὐκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμόν· ἡ ἐπιτυχία δ' αὐτῆς ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πρὸς καιρὸν ἐγκατάλειψιν τῆς κλασσικῆς συντηρητικῆς καισαρικῆς τομῆς καὶ τὴν προσφυγὴν εἰς τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀκρωτηριαστικῆς καισαρικῆς τομῆς. Οὕτως ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ Porro συνετέλεσεν ἵνα ἡ καισαρικὴ τομὴ ἀνακτήσῃ πάλιν εὐνοϊκὸν ἔδαφος καὶ βελτιουμένη νὰ εὐρύνῃ τὰς ἐνδείξεις αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψε τὴν μετὰ ταῦτα περαιτέρω λαμπρὰν ἐξέλιξιν αὐτῆς.

Νεωτέρα σύγχρονος περίοδος τῆς καισαρικῆς τομῆς. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὴν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν λαμπρὰν ἐξέλιξιν τῆς γυναικολογίας, εἰς ἣν συνετέλεσαν αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις τῆς ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας, τῆς ναρκώσεως καὶ τῆς αἱμοστασίας. Ὁ μέγας ὑπὲρ τῆς ἐγχειρήσεως Porro ἐνθουσιασμὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ μειωθῇ καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται ἡ κατ' αὐτῆς ἀντίδρασις, ἥτις ἰδίως ἐστράφη κατὰ τῆς θυσίας τῆς μήτρας καὶ τῶν ᾠοθηκῶν, πολυτίμων ὀργάνων διὰ τὴν ζωὴν τῆς γυναικός, ἐπιδιώκουσα ἐν ταὐτῷ ὄχι πλέον τὴν κατάργησιν καὶ ἐγκατάλειψιν τῆς καισαρικῆς τομῆς, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ νέων βάσεων βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς αὐτῆς μετὰ διατηρήσεως τῆς τε μήτρας καὶ τῶν ᾠοθηκῶν. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μόρφωσιν διαφόρων νεωτέρων μεθόδων καισαρικῆς τομῆς.

1) *Ἡ κλασσικὴ καισαρικὴ τομὴ τελειοποιηθεῖσα.* Ἐν ἔτει 1882 ὁ Saenger καὶ ὁ Kehrer, πρὸς διατήρησιν τῆς τε μήτρας καὶ τῶν ᾠοθηκῶν, προέτειναν τὴν ἐν ἐνεργείᾳ ἐπαναφορὰν τῆς παλαιᾶς συντηρητικῆς καισαρικῆς τομῆς διὰ διανοίξεως τῆς μήτρας καὶ αὖθις κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ τὸν πυθμένα, οὐδὲν ἧττον νῦν ἐπὶ πλέον μετὰ τελειοποιήσεως τῆς ῥαφῆς τῆς τομῆς τῆς μήτρας κατὰ στρώματα τῶν τοιχωμάτων αὐτῆς, μετ' ἐπικαλύψεως τοῦ ὅλου τραύματος διὰ τῆς ὕπερθεν αὐτοῦ ῥαφῆς ὀρογόνου τῆς μήτρας πρὸς ὀρογόνον αὐτῆς ὡς ἐπὶ ἐντερορραφίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης τροποποιήσεως ὑπῆρξαν καταπληκτικὰ καὶ οὕτως ἡ κλασσικὴ αὕτη καισαρικὴ τομὴ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐγχείρησιν τοῦ Porro. Οὕτως, ἐνῷ ὁ Porro εἶναι ὁ ἐμψυχωτὴς τῆς ἰδέας τῆς καισαρικῆς τομῆς, ὁ Saenger καὶ ὁ Kehrer ἀποτελοῦσι τοὺς ἀναμορφωτὰς τῆς κλασσικῆς καισαρικῆς τομῆς. Τροποποιήσεις τῆς μεθόδου ταύτης προέτειναν ὁ Müller, ὁ Cohnstein καὶ ἐσχάτως ὁ Portes (1924).

2) *Ἡ ὑπερηβικὴ ἢ τραχηλικὴ ἐνδοπεριτοναϊκὴ καισαρικὴ τομή.* Ἐν ἔτει 1907 ὁ Frank, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως εὐκολώτερον ἀποκλείσῃ τὴν περιτοναϊκὴν κοιλότητα ἀπὸ τῆς τομῆς τῆς μήτρας, προέτεινε τὴν ὑπερηβικὴν καισαρικὴν τομήν, καθ' ἣν ἡ διάνοιξις τῆς μήτρας, ἀντὶ νὰ γίνηται κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα ἢ τὸν πυθμένα αὐτῆς, ἐνεργεῖται αὕτη ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς μήτρας, ἐγγὺς τοῦ τραχήλου αὐτῆς. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐβελτίωσαν ὁ Veit, ὁ Sellheim, καὶ ὁ Krönig. Τροποποιήσεις δὲ τῆς μεθόδου ταύτης προέτειναν ὁ Sellheim καὶ ὁ Polano.

3) *Ἡ ὑπερηβικὴ ἢ τραχηλικὴ ἐξωπεριτοναϊκὴ καισαρικὴ τομή.* Ἐν ἔτει 1909, πρώτιστα ὑπὸ τοῦ Latzko, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Bumm, Döderlein καὶ Küstner, ταυτοχρόνως καὶ ἀνεξαρτήτως ἐξ ἑκάστου, προετάθη ἡ ὑπερηβικὴ ἐξωπεριτοναϊκὴ καισαρικὴ τομή, ἥτις εἶναι τροποποίησις τῆς τοῦ Frank, καθ' ἣν ἄνευ διανοίξεως τοῦ περιτοναίου, τελείως ἐξωπεριτοναϊκῶς, διανοίγεται τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς μήτρας.

4) *Ἡ ὑπερηβικὴ ἐξωπεριτοναϊκὴ κοιλιοτραχηλοτομία.* Ἐν ἔτει 1923 ὁ Brandt, τροποποιῶν τὴν ὑπερηβικὴν ἐξωπεριτοναϊκὴν καισαρικὴν τομήν, προεχώρησε περαιτέρω, προτείνας ὅπως κατ' αὐτὴν ἀντὶ τῆς τομῆς τοῦ κατωτέρου τμήματος τῆς μήτρας ἐνεργῆται τοιαύτη ἀπὸ τῆς κοιλίας ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας. Τὴν μέθοδον ταύτην εἶχε προτείνει τὸ πρῶτον ὁ Jorg ἐν ἔτει 1806, εἶχε δὲ τροποποιήσει ὁ Ritgen ἐν ἔτει 1822.

5) *Ἡ κολπικὴ καισαρικὴ τομή.* Ἐνῷ πᾶσαι αἱ

Digitized by Google

μνημονευθεῖσαι μέθοδοι καισαρικῆς τομῆς ἐνεργοῦνται διὰ τῆς κοιλιακῆς ὁδοῦ, ἐν ἔτει 1894 ὁ Dührssen προέτεινε τὴν διὰ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ, ἥτις εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ τοκετοῦ ὁδός, καισαρικὴν τομήν, ἐνεργήσας τὴν ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *κολπικὴν καισαρικὴν τομήν*, καθ' ἣν διὰ τῆς κατὰ τὸ ἐν τῷ κολεῷ προβάλλον στόμιον τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας τομῆς ἐπιτυγχάνεται ἡ ταχεῖα τεχνητὴ διεύρυνσις τοῦ μητρικοῦ στομίου καὶ ἡ ἄμεσος ἐξαγωγὴ τοῦ ἐμβρύου. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐν ἔτει 1902 ἐτροποποίησεν ὁ Bumm, προτείνας τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Hofmeier κληθεῖσαν *κολπικὴν ὑστεροτομίαν*. 'Εν ἔτει δὲ 1896 ὁ Acconci ἐξετέλεσε τὴν κολπικὴν καισαρικὴν τομὴν μεθ' ὁλικῆς ἐξαιρέσεως τῆς μήτρας, προέτεινε δηλαδὴ οὗτος μέθοδον ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ Porro, ἀλλὰ διὰ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ ἐκτελουμένην.

6) *Λαπαροκολποϋστεροτομία.* 'Εν ἔτει 1908 ὁ Solms, βοηθὸς τοῦ Dührssen, προέτεινε μεικτὴν μέθοδον, συνισταμένην ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς κολπικῆς καισαρικῆς τομῆς καὶ τῆς κοιλιακῆς ἐξωπεριτοναϊκῆς τοιαύτης.

7) *Μικρὰ καισαρικὴ τομή.* 'Αλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνωτέρω μεθόδων καισαρικῆς τομῆς, αἵτινες ἐκτελοῦνται συνήθως κατὰ τὸ τέρμα τῆς κυήσεως, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιπλοκῶν τῆς τεχνητῆς διακοπῆς τῆς κυήσεως, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὸν 3ον τῆς κυήσεως μῆνα, προετάθη ἡ κληθεῖσα *μικρὰ καισαρικὴ τομή*. Καὶ δὴ ὁ μὲν Sellheim (1913) καὶ ὁ Dörfler (1923) προέτειναν τὴν *κοιλιακὴν μικρὰν καισαρικὴν τομήν*, ὁ δὲ V. Off (1925) τὴν ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *μικρὰν ἐξωπεριτοναϊκὴν κολπικὴν καισαρικὴν τομήν*.

'Η σημερινὴ θέσις τῆς καισαρικῆς τομῆς. Αἱ μεγάλαι πρόοδοι τῆς γυναικολογίας καὶ ἡ ἐν ταὐτῷ ἕνωσις τῆς μαιευτικῆς μετὰ τῆς γυναικολογίας ἐπέτρεψαν εἰς τὴν μαιευτικὴν νὰ στραφῇ αὕτη καὶ πρὸς τὴν μεγάλην χειρουργικήν, ἐν ᾗ αὕτη ἀνεπτύχθη καὶ ἐπέτυχε λαμπρὰν καὶ γόνιμον εἰς ἐξαίρετα ἀποτελέσματα ἐξέλιξιν. 'Αποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι ἡ παλαιὰ μαιευτικὴ ἤρχισεν ἤδη νὰ διακρίνηται εἰς τὴν μαιευτικὴν ἐν κλινικαῖς, εἰς ἃς δέον νὰ παραπέμπωνται αἱ βαρεῖαι περιπτώσεις κυήσεως καὶ τοκετοῦ, καὶ εἰς τὴν μαιευτικὴν κατ' οἶκον, ἥτις περιλαμβάνει τὰς ἐλαφρὰς περιπτώσεις τῶν φυσιολογικῶν τοκετῶν, τὸ πλεῖστον τουτέστι τῶν τοκετῶν, οἵτινες δύνανται νὰ διεξάγωνται καὶ κατ' οἶκον ὁμαλῶς. 'Η καισαρικὴ τομὴ ἀνήκει κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς μαιευτικῆς ἐν κλινικαῖς, ἀπαιτοῦσα πρὸς ἐκτέλεσιν τὴν συνύπαρξιν καλῶς ὠργανωμένης κλινικῆς καὶ λίαν ἐμπείρου εἰδικοῦ ἰατροῦ. Ἄριστοι ὅροι πρὸς ἐκτέλεσιν καισαρικῆς τομῆς θεωροῦνται ἡ ἔλλειψις ἀνυψώσεως θερμοκρασίας τῆς μητρὸς καὶ ἡ διατήρησις τοῦ θυλακίου τῶν ὑμένων ἀκεραία. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἐνδείξεων πρὸς ἐνέργειαν καισαρικῆς τομῆς, ἐνῷ αὗται πρότερον ἐστρέφοντο κυρίως μόνον πρὸς τὴν στένωσιν τῆς πυέλου, κατὰ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις ὁ κύκλος τῶν ἐνδείξεων ταύτης δὲν περιορίζεται πλέον ἐπὶ στενώσεως μόνον τῆς πυέλου, ἀλλ' ηὐρύνθη κατὰ πολὺ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων περιπτώσεων, οἷον ἐκλαμψίας, προδρόμου πλακοῦντος, μεγάλου ἐμβρύου κλπ. Σήμερον δὲ καὶ ἐκεῖ ὅπου πρότερον ἐξετελεῖτο ἡ βιαία διεύρυνσις τοῦ τραχήλου προτιμᾶται ἡ καισαρικὴ τομή, καὶ δὴ ἐν ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσιν ἡ κολπικὴ καισαρικὴ τομή. Ὄντως δὲ ἡ καισαρικὴ τομὴ εἶναι πολὺ προτιμοτέρα ἢ οἱοσδήποτε ἐργώδης τοκετὸς καὶ δὴ ὁ τοιοῦτος μετὰ βιαίας διαστολῆς τοῦ τραχήλου ἢ τῆς οὕτω δὴ καλουμένης ὑψηλῆς ἐμβρυουλκίας. 'Εκ τῶν διαφόρων μεθόδων καισαρικῆς τομῆς ἡ συνηθέστερον σήμερον ἐκτελουμένη εἶναι ἡ ὑπερηβικὴ ἐξωπεριτοναϊκὴ τοιαύτη, ἥτις καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρίστη πασῶν. Τῷ ὄντι δὲ ἡ μεταφορὰ τῆς τομῆς ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς μήτρας εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα αὐτῆς, οὕτως ὥστε τὸ σῶμα τῆς μήτρας νὰ παραμένῃ ἀκέραιον διὰ μελλούσας κυήσεις, ἡ δὲ ῥαφὴ τοῦ τοιχώματος νὰ μὴ ἐπηρεάζηται μεγάλως ἐκ τῆς συσπάσεως καὶ χαλάσεως τοῦ σώματος τῆς μήτρας· ἡ ἐν τῷ κατωτέρῳ τμήματι τῆς μήτρας ἐνέργεια τομῆς μικρᾶς καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐν ἀνάγκῃ δι' ἐμβρυοολκίας ἐξαγωγὴ τοῦ ἐμβρύου· ἡ τελειοποίησις τῆς ῥαφῆς τῆς τομῆς τῆς μήτρας κατὰ στρώματα μετὰ τῆς τοιαύτης ὀρογόνου πρὸς ὀρογόνον καὶ ἡ μετὰ τὴν πλήρη ῥαφὴν τῆς μήτρας συγκάλυψις τῆς ῥαφῆς καὶ διὰ τοῦ περιτοναίου τῆς ὑδροδόχου κύστεως· ταῦτα πάντα ἀπετέλεσαν σπουδαιότατα στοιχεῖα μεγίστης βελτιώσεως τῆς καισαρικῆς τομῆς. Κατὰ στατιστικὰς δὲ τῶν μεγάλων κλινικῶν τῆς Γερμανίας, ἡ κατὰ τὴν ὑπερηβικὴν ἐνδοπεριτοναϊκὴν καισαρικὴν τομὴν θνητότης τῆς μὲν μητρὸς κατῆλθεν εἰς 0% –3,2%, τοῦ δ' ἐμβρύου εἰς 0%—1,6%. 'Η εὐκολία, μεθ' ἧς ἡ καισαρικὴ τομὴ ἐνεργεῖται, τὰ ἀγαθὰ ἐκ ταύτης σήμερον ἀποτελέσματα καὶ ὁ πόθος τῶν γυναικῶν ν' ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐνοχλημάτων τῶν ὠδίνων τῆς διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ διεξαγωγῆς τοῦ τοκετοῦ, ὅταν μάλιστα οὗτος ἐργώδης προβλέπεται, εὐρύνουσι καθ' ἡμέραν τὸν κύκλον τῶν ἐνδείξεων τῆς καισαρικῆς τομῆς, ὥστε σήμερον αὕτη ἐν ταῖς μεγάλαις κλινικαῖς εἶναι λίαν συνήθης, καταστᾶσα ἐγχείρησις τῆς ἐποχῆς. 'Ιδέαν τινὰ τῆς συχνότητος ταύτης λαμβάνει τις ἔκ τινος στατιστικῆς τοῦ Wollner ἐκ τῆς πανεπιστημιακῆς κλινικῆς τῆς Βουδαπέστης. 'Εν ταύτῃ ἀπὸ τοῦ 1889—1920 ἐξετελέσθη καισαρικὴ τομὴ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα 16 ἔτη τῆς ἐποχῆς ταύτης 31 φοράς, ἤτοι 0,24% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τοκετῶν, κατὰ δὲ τὰ ἕτερα 16 τελευταῖα ἔτη 165 φοράς, ἤτοι 0,78% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τοκετῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἕτεραι κλινικαί, ἐν αἷς ἡ συχνότης τῆς καισαρικῆς τομῆς εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα. Χαρακτηριστικὸν τῆς συχνότητος τῆς καισαρικῆς τομῆς ἀποτελεῖ ὡσαύτως ἡ συχνότης τῆς κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐνεργουμένης καισαρικῆς τομῆς· οὕτως ἀναφέρονται πολλαὶ περιπτώσεις τοιαύτης ἐπανειλημμένης καισαρικῆς τομῆς καὶ δὴ μέχρις ἑπτάκις ἐπὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς μετ' εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων. Λίαν ὡσαύτως χαρακτηριστικὸν τῆς πρὸς τὴν καισαρικὴν τομὴν ἐμπιστοσύνης πλέον τῶν γυναικῶν ἀποτελεῖ ἡ ἑπομένη μοναδικὴ καὶ παράδοξος ὑπὸ τοῦ Loeffler ἀναφερομένη περίπτωσις καισαρικῆς τομῆς, ἐκτελεσθείσης ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐγκύου, ἡλικίας 42 ἐτῶν ἐν τέρματι τῆς κυήσεως. Διαλογιζομένη αὕτη ὅτι θὰ ἀπέθνησκε πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ὁ τοκετός, προέβη μόνη εἰς τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλίας καὶ τῆς μήτρας διὰ μαχαιρίου αἰχμηροῦ, ἡμιλιπόθυμος δ' ἐξήγαγε διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν τὸ ἔμβρυον καὶ τὸν πλακοῦντα. 'Η παρευρισκομένη νεαρὰ κόρη αὐτῆς, τῇ ὁδηγίᾳ αὐτῆς, συνέρραψε τὸ τραῦμα τῆς κοιλίας διὰ μεγάλης βελόνης καὶ παχέος νήματος. 'Η γυνὴ ἐσώθη, τοῦ τραύματος ἐπουλωθέντος κατὰ πρῶτον σκοπόν. 'Εὰν ἡ σύγχρονος μαιευτικὴ δύναται νὰ καυχηθῇ σήμερον διὰ σοβαράν τινα πρόοδον, τὸ ὕψιστον θετικὸν ἀποτέλεσμα πραγματικῆς προόδου ἐν αὐτῇ εἶναι ἡ πραγματοποίησις τῆς καισαρικῆς τομῆς, ἥτις ἔπαυσε πλέον νὰ ἀποτελῇ τὸ φόβητρον τῶν γυναικῶν. Διὰ τῆς εὐρείας διαδόσεως τῆς καισαρικῆς τομῆς ὑπάρχει ἐλπὶς λίαν ταχέως νὰ παύσῃ πλέον τὸ θλιβερὸν στίγμα τῆς μαιευτικῆς, τοῦ νὰ εὑρίσκηται δηλαδὴ ὁ ἰατρὸς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προβαίνῃ ὡς δήμιος εἰς τὴν κρανιοτομίαν καὶ τὸν θάνατον ζῶντος ἐμβρύου. 'Εν τῇ σημερινῇ ἐλαττώσει τῶν περιπτώσεων κυήσεως οὐδὲν πλέον ἔμβρυον πρέπει νὰ ἐξάγηται νεκρόν, πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐδὲν ἔμβρυον δέον νὰ κρανιοτομῆται ἢ ἐμβρυοτομῆται ζῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς αὐτομάτως μετὰ καισαρικὴν τομὴν ἐπερχομένης στειρώσεως, δὲν ὑπάρχει εἰσέτι καθωρισμένη τις γνώμη, ἄλλα δ' ὑπ' ἄλλων ὑποστηρίζονται. Πολλαὶ δ' ὡσαύτως ἐγένοντο συζητήσεις, ἅτε τῶν γνωμῶν μὴ ταυτιζομένων, καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς τεχνητῆς μετὰ καισαρικὴν τομὴν στειρώσεως.

'Η καισαρικὴ τομὴ ἐπὶ θνῃσκούσης ἢ μόλις θανούσης γυναικός. 'Ενδιαφέρον παρέχει ἡ ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιπτώσει ἐκτέλεσις τῆς καισαρικῆς τομῆς, τοῦθ' ὅπερ ἔδωκε καὶ τὴν πρώτην ὤθησιν κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν πρὸς μόρφωσιν τῆς ἰδέας τῆς καισαρικῆς τομῆς. Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος δέον νὰ ἐξετασθῶσι τὰ ἑξῆς: α') Τὸ ἔμβρυον δύναται νὰ ἐπιζήσῃ καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός; β') Δύναται νὰ ἐπέλθῃ αὐτόματος τοκετὸς μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός; γ') Πότε πρέπει νὰ ἐκτελῆται ἐπὶ θνῃσκούσης ἢ μόλις θανούσης γυναικὸς ἡ καισαρικὴ τομή, ἵνα ζῶν τὸ ἔμβρυον ἐξαχθῇ;. Ὅτι τὸ ἔμβρυον δύναται νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός, εἶναι ἤδη γνωστὸν ἐκ παρατηρήσεων τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ περὶ τούτου ὅμως δοξασίαι τῶν παλαιοτέρων ὑπῆρξαν λίαν ὑπερβολικαί, ἅτε κατ' αὐτὰς τοῦ ἐμβρύου δυναμένου νὰ ἐπιζήσῃ ἐπὶ πολλὰς ὥρας, μάλιστα δὲ καὶ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός. Νεώτεραι ὅμως παρατηρήσεις ἐπὶ ἀνθρώπων ἔχουσιν ἀποδείξει, ὅτι τὸ μέγιστον τοῦ χρόνου, καθ' ὃν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς δύναται τὸ ἔμβρυον νὰ ἐξαχθῇ διὰ καισαρικῆς τομῆς ζῶν εἶναι 20—25 λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἡ ζωὴ τοῦ ἐμβρύου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς παρερχομένου χρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ αἰτίου τοῦ θανάτου τῆς μητρός, ὡς καὶ ἐκ τοῦ χρόνου τῆς κυήσεως καὶ τῆς ὡριμότητος τοῦ ἐμβρύου. Ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς δύναται νὰ ἐπέλθῃ αὐτόματος τοκετός, ἀποτελεῖ τοῦτο γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, κατόπιν ἰδίᾳ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Reimann (1877), ὑποστηρίζοντος ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι πολὺ συνηθέστερον παρ' ὅσον νομίζεται. Ὅτι διὰ καισαρικῆς τομῆς θανούσης μητρὸς δύναται νὰ ἐξαχθῇ ζῶν ἔμβρυον, εἶναι ὡσαύτως γνωστόν, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων ἡ καισαρικὴ τομὴ ἐξετελεῖτο. Οὐδὲν ἧττον, ἵνα ἐπὶ θανούσης γυναικὸς ἐπιτευχθῇ διὰ καισαρικῆς τομῆς ἡ ἐξαγωγὴ ζῶντος ἐμβρύου ἐπιβάλλεται ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γυνὴ ἔχῃ ἤδη συμπληρώσει τὴν 28 ἑβδομάδα τῆς κυήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὴ ἔχωσι παρέλθει ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς πλέον τῶν 20' τῆς ὥρας. Τότε δὲ καὶ δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ καισαρικὴ τομή, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ταχεῖα ἐκτέλεσις τοῦ τοκετοῦ δι' ἁπλῆς ἐπεμβάσεως, ὅταν δηλαδὴ ἡ γυνὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ τοκετοῦ ἢ ὅταν ἕνεκεν ἄλλου λόγου δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ταχεῖα καὶ εὔκολος ἐξαγωγὴ τοῦ ἐμβρύου διὰ φυσικῆς ὁδοῦ. Πρὸς μείζονα ἐξασφάλισιν ἐπιτυχίας ἐξαγωγῆς ζῶντος ἐμβρύου προετάθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1840 ὑπὸ τοῦ Röser ἡ ἐκτέλεσις τῆς καισαρικῆς τομῆς ἐπὶ γυναικὸς ἐν ἐπιθανατίῳ ἀγωνίᾳ διατελούσης. 'Αλλ' ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιπτώσει ἀπαιτοῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ παρὰ πλειόνων ἰατρῶν συμφωνούντων ὁμοφώνως ἀπαραίτητος γνώμη, ὅτι ὁ θάνατος τῆς γυναικὸς ἐπίκειται ἀσφαλῶς μετ' ὀλίγον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ παρὰ πλειόνων ἰατρῶν ἀπαραίτητος πιστοποίησις ὅτι τὸ ἔμβρυον ζῇ εἰσέτι, εἶναι δὲ καὶ βιώσιμον ἐξωμητρίως, τέλος δὲ ἡ ἀποδοχὴ τῆς γνώμης ὅτι ἡ καισαρικὴ τομὴ ἀποτελεῖ τὴν ταχίστην ἀλλὰ καὶ ἀκίνδυνον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἐμβρύου ἐπέμβασιν πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτοῦ.

Τ. Κ. ΑΝΔΡΙΑΝΑΚΟΣ

— *[Ποιν. Δίκ.]* 'Εὰν ἐκ τῆς καισαρικῆς τομῆς ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς ἡ τίκτουσα μήτηρ, ὁ χειρουργὸς πράττει προφανῶς ἀνθρωποκτονίαν, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει σωματικὴν βλάβην. 'Αλλ' ἡ ἀνθρωποκτονία ἢ σωματικὴ βλάβη αὕτη δὲν κολάζεται, ὡς μὴ ἄδικος, ὅταν καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὁρισμῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου περὶ καταστάσεως ἀνάγκης, ὅταν δηλαδὴ ὁ χειρουργὸς μαιευτὴρ ἐπιχειρῇ τὴν κοιλιομητροτομίαν, ἵνα ἀποτρέψῃ παρόντα, κατεπείγοντα καὶ ἄλλως ἀναπότρεπτον κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ τικτομένου ἐμβρύου. Ὅταν δὲ ὁ ἰατρὸς εὑρίσκεται πρὸ τοῦ διλήμματος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ ἐμβρυοτομίαν, συνεπαγομένην καταστροφὴν τῆς ζωῆς τοῦ τικτομένου ἐμβρύου, πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς τῆς μητρός, ἢ κοιλιομητροτομίαν πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς τοῦ ἐμβρύου, οὐδενὶ ἑτέρῳ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούσῃ ἢ τῇ φωνῇ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως, ἐξαγγελλομένῃ διὰ τῶν ἐπιταγῶν τῆς ἐπιστήμης. Οὕτως ὁ ἐπιστήμων χειρουργὸς μαιευτήρ, σταθμίζων τὰς ἑκατέρωθεν πιθανότητας τῆς σωτηρίας καὶ κατευθύνων τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἑτέραν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, ἀνιλεῖ τὸ δικαίωμα αὐτοῦ ἐκ τῶν ὁρισμῶν τοῦ ποινικοῦ νόμου περὶ καταστάσεως ἀνάγκης. 'Ο ἰσχύων ἡμῶν ποινικὸς νόμος τὸν καλύπτει. Οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ἄρθρον 93 τοῦ συνταχθέντος σχεδίου ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος, πλὴν τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ἰατρὸς θὰ ἦτο συγγενὴς τῆς τικτούσης.

Χ. Ν. Τ.

Καισάριος (*ἅγιοι*). 'Εν τῷ 'Αγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) 'Ο μετὰ 'Ιουλιανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Κλαυδίου τοῦ Β' (268—270) μαρτυρήσας διάκονος καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 7 'Οκτωβρίου (βλ. *'Ιουλιανὸς μάρτυς*). —2) 'Ο μετὰ Χριστοφόρου, Θεωνᾶ καὶ 'Αντωνίνου ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 20 'Απριλίου. —3) 'Ο ἀδελφὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἑορταζόμενος τὴν 9 Μαρτίου. —4) 'Ο μετὰ Δασίου καὶ 5 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1 Νοεμβρίου. 'Εν δὲ τῷ ῥωμαϊκῷ 'Αγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς.—5) 'Ο ἀρχιδιάκονος Αὐσωνίου, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς ἐν Γαλλίᾳ Angoulême (Charente), ἑορταζόμενος τὴν 29 'Ιανουαρίου.—6) 'Ο πατὴρ τοῦ ἀρειανοῦ Εὐδοξίου, ὑποστὰς ἐν 'Αρμενίᾳ τῷ 309 μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 28 Δεκεμβρίου.—7) 'Ο μετὰ Γερμανοῦ, Θεοφίλου καὶ Βιταλίου ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ἐπὶ Δεκίου τῷ 250 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Νοεμβρίου.—8) 'Ο ἐπίσκοπος 'Αρελάτης (βλ. *Καισάριος ὁ 'Αρελάτης*), ἑορταζόμενος τὴν 27 Αὐγούστου. — 9) 'Ο κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Clermont, ἑορταζόμενος τὴν 1 Νοεμβρίου.

Ε. Γ. Π.

— **Καισάριος.** 'Αδελφὸς νεώτερος Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. 'Εν 'Αριανζῷ τῆς Καππαδοκίας γεννηθεὶς περὶ τὸ 329, ἀπῆλθεν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εἰς 'Αλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖ διδαχθεὶς φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικὴν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη αὐλικὸς ἰατρὸς καὶ συγκλητικός. 'Ελεγχόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Γρηγορίου, ὅτι ὑπηρέτει ἐν τῇ αὐλῇ ἀσεβεστάτου βασιλέως, τοῦ 'Ιουλιανοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διαμείνας ἐν αὐτῇ δύο ἔτη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Ιουλιανοῦ ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος διωρίσθη «ἐπιμελητὴς θησαυρῶν καὶ ταμίας τῶν δημοσίων χρημάτων» ἐν Βιθυνίᾳ. Διασωθεὶς κατὰ τὸν καταστρεπτικὸν σεισμὸν τῆς Νικαίας τοῦ 368, ἀπέθανεν ἐκ νόσου κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, καταλιπὼν τὴν ἑξῆς διαθήκην: «Τὰ ἐμὰ πάντα βούλομαι γίνεσθαι τῶν πτωχῶν». Λόγον ἐπιτάφιον εἰς τὸν Καισάριον ἔγραψεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος. Τὸ ἐν τῇ Πατρολογίᾳ Migne (38, 852—1189) φερόμενον σύγγραμμα τοῦ Καισαρίου «Διάλογοι τέσσαρες εἰς πεύσεις καὶ ἀποκρίσεις», ἐν τῷ ὁποίῳ γί-

Digitized by Google

νεται λόγος περὶ φυσιολογικῶν ἰδίᾳ ζητημάτων, ἀμφισβητεῖται ὑπό τινων ἂν εἶναι ἔργον αὐτοῦ. [*Δ. Μπαλάνου* «Πατρολογία» ἐν Ἀθήναις 1930, 306.]

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Καισάριος.** Πατριαρχικὸς πρωτοσύγκελλος, ζήσας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Πελοποννήσιος ὤν, εἶχε φήμην καὶ θεολόγου καὶ φιλοσόφου καὶ μαθηματικοῦ, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἐγκρατὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ τάξεως, ὡς ὁ Προκοπίου μαρτυρεῖ, καὶ μετ᾽ αὐτὸν Γεώργιος ὁ Βεντότης (Ἐκκλησ. Ἱστ. Μελετίου Προσθήκη (τ. Δ΄) σ. 70). Μ. Ι. Γ.

— **Καισάριος** ὁ ***Ἀρελάτης.*** Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Ἀρελάτης (Arles) κατὰ τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος. Τῷ 470 γεννηθεὶς ἐν Chalon-sur-Saône, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον τῷ 484, ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ διασήμου ῥητοροδιδασκάλου καὶ πρεσβυτέρου ἐξ Ἀφρικῆς Ἰουλιανοῦ Πομερίου, καὶ τῷ 503 προήχθη εἰς τὸν κενὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ἀρελάτης. Ἱδρύσας ἐν τῇ περιφερείᾳ του μονὴν καλογραιῶν, κατέστησεν ἡγουμένην αὐτῆς τὴν ἰδίαν ἀδελφήν. Εἰς τὴν καταδικάσασαν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ αἱρετικοῦ Πελαγίου σύνοδον τῆς Ὀράγγης (Orléans), τῷ 529, παμψηφεὶ ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Καισάριος. Εὐσεβὴς καὶ ἀρχικός, δραστήριος καὶ φιλάνθρωπος, διεκρίθη μάλιστα ὡς ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ. Ἀπέθανε τῷ 543. Ἔργα τοῦ Καισαρίου εἶναι: «Regula ad monachos», «Regula ad virgines» «Testamentum», «Epistulae» «Sermones» περὶ τοὺς 150, ὧν τινες νοθεύονται. Τὰ ἔργα τοῦ Καισαρίου περιλαμβάνονται ἐν τῇ λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (67, 1001 κ. ἑξ. καὶ ἐν 39, 1735 κ. ἑξ. ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα) καὶ ἐν τῇ Revue Bénédictine τῶν ἐτῶν 1896, 1899, 1904 καὶ 1906. Τὸν βίον τοῦ Καισαρίου ἔγραψεν ὁ μαθητής του Κυπριανὸς (*Migne* 97, 1001). [*Δ. Μπαλάνου,* «Πατρολογία» ἐν Ἀθήναις 1930, 573 κἑξ.] Ε. Γ. Π.

— **Καισάριος,** ***μοναχός.*** Ἕλλην λόγιος καὶ στιχουργὸς (βλ. λ. *Δαπόντες* Κωνσταντῖνος).

— **Καισάριος** *ὁ* ***Ριμνικίου.*** Ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Βλαχίᾳ Ριμνικίου κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Μαθητὴς γενόμενος Ἀλεξάνδρου τοῦ Τυρναβίτου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ὑπηρέτησεν ὡς πρωτοσύγκελλος παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Φιλαρέτῳ τῷ Ζακυνθίῳ, ἔπειτα δὲ προήχθη εἰς ἐπίσκοπον τοῦ παρὰ τὴν Κραϊόβαν τῆς Βλαχίας Ριμνικίου. Γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς καὶ ῥωσικῆς γλώσσης, ἔγραψεν ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων πολέμου, ἥτις μετηνέχθη εἰς τὴν ἁπλῆν ὑπὸ Ἀμβροσίου Παμπέρεως, μετέφρασε δ᾽ εἰς τὴν βλαχικὴν τὰ Μηναῖα τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Καισάριον Δαπόντεν, ὁ Καισάριος κατέστη ἐπισημότατος ὄχι τόσον διὰ τὴν μάθησιν, ὅσον διὰ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ μεγαλοδωρίαν του. (*Κ. Σάθα,* «Νεοελληνικὴ φιλολογία» 611 καὶ «Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη» Γ΄, 103.) Ε. Γ. Π.

καισαρισμὸς (ὁ). Οὕτως ἀπεκλήθη ἐν Γαλλίᾳ ἡ πολιτικὴ ἰδεολογία τοῦ κόμματος τῶν *Βοναπαρτιστῶν* (βλ. λ.) ἀπὸ τῶν Ρωμαίων καισάρων, ἀπολύτως ἀρχόντων ἐν δημοκρατικῷ πολιτεύματι, κατὰ τύπους ὑπάρχοντι μόνον.

Καισαρίων. Υἱὸς τῆς Κλεοπάτρας, ὃν αὕτη ἰσχυρίζετο ὅτι ἔτεκεν ἀπὸ τοῦ Καίσαρος, ὅστις φεύγων ἐξ Αἰγύπτου κατέλιπεν αὐτὴν ἔγγυον. Ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐγένετο συμβασιλεὺς μετὰ τῆς μητρός του, λαβὼν τὸν τίτλον «βασιλεὺς βασιλέων»· κατὰ τὸν Πλούταρχον ἦρχε μετὰ τῆς μητρός του ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, Λιβύης, Κύπρου καὶ Κοίλης Συρίας, κατὰ δὲ τὸν Δίωνα Κάσσιον, ἀναφέροντα διακεκριμένας τὰς ἐπικρατείας μητρὸς καὶ υἱοῦ, εἶχεν οὗτος ὑπὸ τὴν διοίκησίν του «τὴν Συρίαν καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου μέχρις Ἑλλησπόντου πάντα». Ἐπὶ Αὐγούστου ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς μητρός του εἰς Ἰνδικὴν δι᾽ Αἰθιοπίας, ἔπεισεν ὅμως αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς Ρόδων νὰ ἐπανέλθῃ, ὁπότε ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος (30 π. Χ.)· κατ᾽ ἄλλους ἐφονεύθη φεύγων εἰς Αἰθιοπίαν. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Καισαρίωνος ἦτο *Πτολεμαῖος,* εἶχεν ὅμως αὐτὸ λησμονηθῆ. Π. Ν. Π.

καισαροβασιλεὺς (ὁ). Ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ γερμανικοῦ τίτλου Kaiser-Koenig (=καῖσαρβασιλεύς), ἀπονεμομένου εἰς τοὺς ἐν Ρώμῃ στεφομένους, ὡς κοσμοκράτορας, Αὐστρογερμανοὺς αὐτοκράτορας. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς ἡγεμόνας τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας, ὡς αὐτοκράτορας τῆς Αὐστρίας καὶ βασιλεῖς τῆς Οὐγγαρίας (βλ. καὶ *κάϊζερ*). Θ. Κ.

Καισαρόδουνον (Caesarodunum) [*Ἀρχ. Γεωγραφ.*]. Πρωτεύουσα τῶν Τουρόνων ἐν Γαλατίᾳ Λουγδονησίᾳ, ἐπὶ τῆς Λίγειρος ποταμοῦ. Ἀργότερον ὠνομάσθη *Τουρρόνη,* εἶναι δὲ τὸ σημερινὸν Tours τῆς Γαλλίας. Ἡ λέξις σημαίνει «Καίσαρος τόξον». Π. Ν. Π.

καισαρολατρεία (ἡ)· ἡ λατρεία τοῦ καίσαρος, ἡ πρὸς τὸν καίσαρα ἀφοσίωσις.

Καισαρόμαγος (Caesaromagus) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λέξις σημαίνουσα «*Καίσαρος στρατόπεδον*», δι᾽ ἧς ὠνομάζοντο:—1) Πόλις τῶν Βελλοάκων ἢ Βελλουακῶν (Bellovaci) τῆς Βελγικῆς Γαλατίας δευτέρας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Μπωβαὶ* (Beauvais).—2) Πόλις τῶν Τρινοβάντων τῆς Βρεττανίας ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Λονδίνου εἰς Καμουλόδουνον (Camulodunum), ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Τσέλμσφορντ* (Chelmsford) τῆς κομιτείας Ἔσσεξ. Π. Ν. Π.

καισαροπαπισμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ κατὰ τὸν ΙΔ΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνα μορφὴ τοῦ πολιτειοκρατικοῦ συστήματος, καθ᾽ ἣν ἐν τῇ Δύσει κατὰ τῆς παπικῆς παντοδυναμίας ἀντετάχθη ἡ αὐτοτέλεια τῆς πολιτείας, ἧς ὁ ἡγεμὼν εἶναι ἅμα καὶ πάπας. Καὶ ἐνῷ τῆς ἐπιστημονικῆς διατυπώσεως τοῦ ἱεροκρατικοῦ συστήματος προηγήθησαν αἱ νομοθετικαὶ πράξεις τῶν μεγάλων παπῶν, τοὐναντίον τῆς καισαροπαπιστικῆς διαμορφώσεως τοῦ πολιτειοκρατικοῦ συστήματος προηγήθη τῆς νομοθεσίας καὶ πράξεως ἡ τῶν ἐπιχειρησάντων τὴν διασάλευσιν αὐτῶν τῶν βάσεων τοῦ ἱεροκρατικοῦ συστήματος πολεμικὴ τῶν συγγραφέων, ὧν ἐπιφανέστεροι ὑπῆρξαν κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὁ Δάντης διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ περὶ μοναρχίας καὶ ὁ Παδούης Μαρσίλιος διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ Defensor pacis ἢ De re imperatoria et pontificia. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τοῦ Μαρσιλίου ἀπαντῶσι διδασκαλίαι πολλῷ βραδύτερον ὑπό τε τῶν ἡγετῶν τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ὑπὸ τοῦ νεωτέρου δημοσίου δικαίου (ὡς περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἁρμοδιότητος) διατυπωθεῖσαι, ὡς καὶ καθαρῶς καισαροπαπιστικαί, πᾶσαν αὐτοτέλειαν τῆς Ἐκκλησίας ἀρνούμεναι. Ἡ κατὰ τοῦ ἱεροκρατικοῦ συστήματος ἐπίδρασις τῆς τοιαύτης πολεμικῆς καταδείκνυται κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ἐκ τοῦ νικηφόρου ἀγῶνος Λουδοβίκου τοῦ Βαυαροῦ πρὸς τὸν πάπαν Ἰωάννην τὸν ΚΒ΄ τῷ 1327, ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἐν Reuse συνδέσμου τῶν ἐκλεκτόρων τῷ 1338, καθ᾽ ἃς δὲν δύναται ὁ πάπας νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ὑπὸ τῶν ἐκλεκτόρων ἐκλεγέντα ἡγεμόνα, ἅτε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀντλοῦντα τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς χρυσῆς βούλλας τῷ 1356, δι᾽ ἧς ὡρίσθη ἡ αὐτοτέλεια τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς παπικῆς. Κατὰ δὲ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα καταδείκνυται ἡ μνημονευθεῖσα ἐπίδρασις ἐκ τοῦ ὅτι ὑπὸ τῆς κραταιωθείσης δυνάμεως τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων περιωρίσθη ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰ καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἐκ τοῦ ὅτι κατηργήθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία, ἐκ τοῦ ὅτι ἐμειώθη ἡ κληρικὴ ἀσυδοσία, ἔτι δὲ διὰ τοῦ placet ἢ placetum regium καὶ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κτήσεως οὐσίας (leges de non admortizando), ἤτοι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν πολιτειῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ἐκδόσεως νόμων περιοριζόντων εἰς τὰς ἐκκλησίας τὰς νέας κτήσεις. Τοὺς νόμους τούτους προεκάλεσεν ἡ διὰ τὴν τήρησιν τῶν περὶ ἀναπαλλοτριώτου ἀρχῶν ὑπεράγαν αὔξησις τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὑπέλαβον αἱ πολιτεῖαι ὡς ὅλως ἀσύμφορον εἰς τὰ γενικὰ αὐτῶν συμφέροντα. Ἡ Ἐκκλησία ἐκλήθη κατὰ τὸν μεσαίωνα manus mortua, ὡς ἰδιοκτήτρια, παρ᾽ ἧς δὲν ἐδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ ἀπόδοσιν τοῦ ἅπαξ ὑπ᾽ αὐτῆς κατεχομένου, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ τεθνεῶτος. Συμπληροῦσα δ᾽ ἡ μεσαιωνικὴ λατινικὴ γλῶσσα τὴν εἰκόνα ταύτην, ἐκάλεσε τὴν εἰς τὴν manus mortua περιέλευσιν κτημάτων «admortizare», αὐτὴν δὲ τὴν πρᾶξιν τῆς εἰς αὐτὴν μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας «admortizatio». Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὑπεδηλοῦτο, ὅτι ἡ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παραχώρησις κτημάτων ἐσήμαινεν οἱονεὶ θάνατον αὐτῶν· ἐντεῦθεν ἐκλήθη καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τοιαύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν παραχωρήσεως «Lex de non admortizando». Κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα διὰ τῶν ἑκατὸν gravamina τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους (1522—1523), ἡ κοσμικὴ ἀντιπροσωπεία ἐδήλωσεν, ὅτι αὐτὴ θὰ ἐπελαμβάνετο τῆς ὑπὸ τοῦ πάπα ἀμεληθείσης διορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Βυζαντίῳ πολὺ ἀρχαιότερον ἢ ἐν τῇ Δύσει ἀνεπτύχθη εἶδός τι καισαροπαπισμοῦ. Οὕτως οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, οἱ τὴν «μεγίστην φροντίδα περὶ τὰ ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ δόγματα» κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νεαρὰν στ΄ ἔχοντες, νομοθετικῶς ἐρρύθμιζον τὰ τῆς διοικήσεως, διαχειρίσεως καὶ ἀπαλλοτριώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας, παρεῖχον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πλεῖστα προνόμια, ἀπήλλασσον τὸν κλῆρον ἀπὸ παντὸς εἴδους δημοσίων βαρῶν· μὴ περιοριζόμενοι δ᾽ εἰς ταῦτα, ἐποιοῦντο νομοθετικὴν ῥύθμισιν καὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ὡς τῶν χειροτονιῶν, τοῦ μοναχικοῦ βίου, τῶν τῆς τάξεως τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπισκοπῶν, τῶν τῆς ἱδρύσεως ναῶν καὶ εὐκτηρίων, ἤσκουν δ᾽ ἐνίοτε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ κλήρου ποινικὴν καὶ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ ὥριζον τίνες ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις δέον νὰ ἰσχύωσιν ὡς νόμοι. Ταῦτα δὲ πάντα, διότι κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νεαρὰν ζ΄ ἐν κεφαλαίῳ β΄ «οὐδὲ πολλῷ διεστᾶσιν ἀλλήλων ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία».

[Βλ. λ. *Κράτος* καὶ *Ἐκκλησία.—Κ. Μ. Ράλλη,* Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου (τεῦχ. α΄, 1927, σελ. 2 καὶ σελ. 8—9).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Καίσηνα, ἡ ***Καίσαινα*** (Kaesena, Kesena) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάπιδος (νῦν Savio) καὶ τῆς Αἰμιλίας ὁδοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς ἰταλικῆς πόλεως Τσέζενα (Cesena). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο μία τῶν ἰσοπολιτίδων πόλεων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας, περίφημος διὰ τοὺς οἴνους της. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἶχεν ὀχυρὸν φρούριον (castrum Cesinate), χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Ναρσῆ καὶ Βελισσαρίου εἰς τὸν κατὰ τῶν Γότθων πόλεμον ὡς ὁρμητήριον. Π. Ν. Π.

καΐσι (τὸ) (τουρκ. *kaïs*)· τὸ δερμάτινον λωρίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ κουρεῖς ἀκονίζουσι τὸ ξυράφιον· || γενικῶς λωρίον, ἱμὰς ἐκ δέρματος.

καΐσι (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ καρποῦ τῆς *βερυκοκκέας* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

καϊσιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῆς *βερυκοκκέας* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Καισίας *αἰγιαλὸς* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἔλμπο*

καίσιον (τὸ) (Caesium, Cs) [*Μεταλλ.*]. Μέταλλον ἀργυρόλευκον, λίαν μαλακόν, ὀξειδούμενον αὐτοστιγμεὶ εἰς τὸν ἀέρα. Εὑρίσκεται ἐν τῇ φύσει εἰς ἴχνη, παρακολουθοῦν τὰς ἑνώσεις τῶν ἀλκαλίων, εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὁποίων ὑπάγεται· εἰς ἴχνη εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν ὑδάτων πολλῶν ἰαματικῶν πηγῶν καὶ εἰς τὰ ἁλατωρυχεῖα τῆς Στασσφούρτης. Τὸ μόνον ὀρυκτὸν τὸ περιέχον σημαντικὴν ποσότητα καισίου εἶναι ὁ *πολυδευκίτης,* σπανιώτατον ὀρυκτὸν εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἔλβᾳ, πυριτικὴ ἕνωσις ἀργιλλίου καὶ καισίου (32% Cs).

Εἶναι τὸ πρῶτον μέταλλον τὸ ἀνακαλυφθὲν φασματοσκοπικῶς ὑπὸ τοῦ Bunsen, καὶ ὠνομάσθη οὕτως ὑπ᾽ αὐτοῦ λόγῳ τῶν δύο χαρακτηριστικῶν κυανῶν γραμμῶν τοῦ φάσματός του. Διὰ νὰ ληφθῶσιν αἱ ἑνώσεις τοῦ καισίου καὶ νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τὰ ἅλατα τῶν ἄλλων μετάλλων τῶν ἀλκαλίων, χρησιμοποιεῖται ἡ ἰδιότης τοῦ χλωριούχου καισίου νὰ σχηματίζῃ δυσδιάλυτα διπλᾶ ἅλατα μετὰ χλωριούχου ἀντιμονίου καὶ μετὰ χλωριούχου κασσιτέρου. Πρὸς ἀποχωρισμόν του δὲ ἀπὸ τοῦ ῥουβιδίου (μετάλλου ἀναλόγου πρὸς αὐτὸ καὶ παρακολουθοῦντος αὐτὸ) χρησιμοποιεῖται ἡ εὐδιαλυτότης ἐν οἰνοπνεύματι τοῦ ἀνθρακικοῦ καισίου, ἐν ᾧ τὸ ἀνθρακικὸν ῥουβίδιον εἶναι δυσδιάλυτον.

Τὸ μέταλλον λαμβάνεται δι᾽ ἠλεκτρολύσεως τετηγμένου μείγματος κυανιούχου καισίου καὶ κυανιούχου βαρίου, ἢ δι᾽ ἀναγωγῆς ὑδροξειδίου ἢ ἀνθρακικοῦ καισίου ὑπὸ μαγνησίου ἐν ῥεύματι ὑδρογόνου· τὸ παραγόμενον τότε μέταλλον ἀποστάζει, συλλεγόμενον ἐντὸς ὑποδοχέως πλήρους ὑγρᾶς παραφφίνης. Τὸ καίσιον εἶναι τὸ μαλακότερον τῶν μετάλλων, ἔχει ἀτομικὸν βάρος 132,81, τήκεται εἰς 26,5° καὶ βράζει εἰς 670°. Ἔχει μεγίστην τάσιν πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου καὶ εἶναι τὸ ἠλεκτροθετικώτερον ὅλων τῶν στοιχείων· ἐν ἐπαφῇ μετὰ τελείως ξηροῦ ὀξυγόνου αὐταναφλέγεται καὶ ἀποσυνθέτει ζωηρότατα τὸ ὕδωρ, καιόμενον μετὰ ἐρυθροϊώδους φλογός.

Ἑνώσεις καισίου. Εἰς τὰς ἑνώσεις του περιέχεται ὡς μονοδύναμον καὶ σχηματίζει ἅλατα λίαν εὐδιάλυτα καὶ ἰσχυρῶς ἰονιζόμενα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἑνώσεις τοῦ καλίου αἱ τοῦ καισίου εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ τὴν θρέψιν τῶν φυτῶν καὶ δρῶσι δηλητηριωδῶς ἐπ᾽ αὐτῶν.

Ἀνθρακικὸν καίσιον ($Cs_2 CO_3$) Ἀμμώδης μᾶζα λίαν ὑγροσκοπική, παραγομένη διὰ πυρώσεως νιτρικοῦ καισίου μετὰ ὀξαλικοῦ ὀξέος. Διαλύεται ἀφθονώτατα εἰς τὸ ὕδωρ ὑπὸ ἰσχυρὰν ἔκλυσιν θερμότητος· ἐπίσης διαλύεται εἰς τὸ οἰνόπνευμα.

Βρωμιοῦχον καίσιον ($Cs Br$). Λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει βρωμιούχου βαρίου ἐπὶ θειικοῦ καισίου καὶ ἀποτελεῖ κυβικοὺς κρυστάλλους.

Θειικὸν καίσιον (Cs_2SO_4). Σχηματίζει ῥομβικοὺς κρυστάλλους σκληρούς, εὐσταθεῖς εἰς τὸν ἀέρα, τηκομένους εἰς 1019°. Εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ σχηματίζει στυπτηρίας μετὰ ἀργιλλίου καὶ μετὰ σιδήρου καὶ διπλᾶ θειικὰ ἅλατα μετὰ διδυνάμων μετάλλων λίαν εὐκρυστάλλωτα.

Ἰωδιοῦχον καίσιον (CsJ). Λαμβάνεται κατ᾽ ἀνάλογον τρόπον, ὅπως τὸ βρωμιοῦχον ἅλας, καὶ σχηματίζει λευκοὺς κυβικοὺς κρυστάλλους τηκομένους εἰς 621°.

Νιτρικὸν καίσιον ($CsNO_3$). Κρυσταλλοῦται εἰς ἑξαγωνικὰ πρίσματα τηκόμενα εἰς 414° 100 μέρη ὕδατος εἰς 100° διαλύουσιν 197 μ. ἅλατος, εἰς 0° διαλύουσιν 9,33 μέρη. Εἰς τὸ οἰνόπνευμα εἶναι δυσδιάλυτον.

Ὀξείδιον καισίου (Cs_2O). Πορτοκαλλέρυθροι κρύσταλλοι, οἵτινες θερμαινόμενοι εἰς 250° καθίστανται σχεδὸν μέλανες. Τῇ ἐπιδράσει ὕδατος διαλύεται διὰ ζωηροτάτης ἀντιδράσεως πρός:

Ὑδροξείδιον καισίου ($CsOH$). Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν

Digitized by Google

ἰσχυροτάτην τῶν βάσεων καὶ λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου ἐπὶ θειικοῦ καισίου. Διαλύεται ἀφθονώτατα εἰς τὸ ὕδωρ, ὑπὸ ἰσχυρὰν ἀνάπτυξιν θερμότητος, ἐπίσης δὲ διαλύεται εἰς τὸ οἰνόπνευμα πρὸς σιροπιῶδες ὑγρόν.

Χλωριοῦχον καίσιον ($CsCl$). Σχηματίζει μικροὺς κυβικοὺς κρυστάλλους τηκομένους 631°, ὑγροσκοπικοὺς καὶ λίαν εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶναι ἕνωσις δηλητηριώδης. Σ. Χ.

— *[Φαρμ.]* Ἐκ τῶν ἁλάτων τοῦ *καισίου* ἐν τῇ θεραπευτικῇ εὗρον ἐφαρμογήν: τὸ *βρωμιοῦχον καίσιον* κατὰ τῶν νευρικῶν παλμῶν τῆς καρδίας, τὸ *ἰωδιοῦχον καίσιον*, ὅπερ ἀνεγράφη ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδιούχου καλίου, καθότι δὲν παρουσιάζει τὰς δευτερευούσας δράσεις αὐτοῦ, τὸ *θειικὸν καίσιον*, ὅπερ εὐχρηστεῖ εἰς τὴν παρασκευὴν τεχνητῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Τὸ *βρωμιοῦχον καισιο-αμμώνιον* ἀνεγράφη ὡς καταπραϋντικὸν τῶν νεύρων ἐπὶ ἐπιληψίας. Κ. Γ. Μ.

καίσιος (ὁ) (Caesio) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν βλεφαρωτῶν λεπίων, στομαιικὸν ἄνοιγμα εὐμέγεθες καὶ λοξόν, χείλη ἰσομεγέθη, ἐλάχιστα συσταλτά, ὀδόντας πολυπληθεῖς, οὐρανίσκον συνήθως λεῖον, ῥαχιαῖον πτερύγιον λίαν ὑψηλὸν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα, μὲ 9—13 ἀκτῖνας. Τὸ γένος περιλαμβάνει εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸν Ἰνδικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανόν, ὧν γνωστότερον *καίσιος ὁ κυανοῦς* (Caesio azureus). Δ. Ν. Π.

Καίσιος (Caesius). Ῥωμαϊκὴ γενεά, ἧς ἀξιολογώτερα μέλη ὑπῆρξαν:—1) ***Γ. Καίσιος***, δημαρχιακὸς ἀξιωματοῦχος ἐν Πραινήστῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος.—2) ***Μ. Καίσιος***, ἀστικὸς πραίτωρ (praetor urbanus) κατὰ τὸ 75 π. Χ.— 3) ***Κόρδος Καίσιος*** (C. Cordus), ἀνθύπατος Κρήτης καὶ Κυρρήνης κατὰ τὸ 21 μ. Χ.—4) ***Καίσιος Βάσσος*** (C. Bassus), ποιητὴς καὶ μετρικὸς τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος (54—68 π.Χ.). Ἔγραψε «Βιβλίον περὶ μέτρων» (liber de metris), ἐν ᾧ παρεδέχετο ὡς βασικὰ μέτρα τὸν δακτυλικὸν ἑξάμετρον καὶ τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, τὰ δὲ λοιπὰ παρεδέχετο ὡς παράγωγα τῶν πρώτων διὰ μηχανικῆς μετακινήσεως τῶν συλλαβῶν. Ἦτο ἴσως μαθητὴς τοῦ Κοΐντου Ῥεμμίου Παλαίμωνος, οὗτινος ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ μετρικὰ δόγματα, γράψας λυρικὰ ποιήματα· προεκάλεσεν ὅμως τὰ σκώμματα τοῦ Κατούλλου. —5) ***Λ. Καίσιος Μαρτιάλις*** (L. C. Martialis), ὕπατος τῷ 57 μ. Χ. —6) ***Καίσιος Νάσικα*** (C. Nasica), λεγᾶτος ἐν Βρεττανίᾳ ὑπὸ τὸν Α. Δίδιον Γάλλον (52—58 μ. Χ.). —Π.

Καϊσλάρ, ἢ ***Μπαϊσλὰρ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης, ἤδη καλούμενον *Τεριψιθέα* (βλ. λ.).

Καίσλιν (Köslin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Πομμερανίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 28.500. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, διεξάγουσα ἀκμάζον ἐμπόριον καπνιστῶν κρεάτων, ἰχθύων καὶ κονσερβῶν καὶ ἔχει ἐργοστάσια κατεργασίας σιδήρου, χαρτοποιεῖα, ἀτμομύλους, τυροποιεῖα, κεραμοποιεῖα κλπ. Μ.Δ.Β.

Καῖστερ (Köster), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1883—1930). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς δημοσιογράφος καὶ ἐπιφυλλιδογράφος. Τῷ 1920 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας, εἶτα ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1921—1923), πρεσβευτὴς εἰς Ῥίγαν καὶ τέλος εἰς Βελιγράδιον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Συνέγραψε φιλολογικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ὁ νεαρὸς Κάντ» (1914), «Ἡ φοβερὰ νὺξ» (1913), μυθιστόρημα, πολλοὺς τόμους διηγημάτων κ. ἄ. Π. Χ. Χ.

—**Καῖστερ** (Köster), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ἱστορικὸς (1862—1924). Τὰ σπουδαιότερα συγγράμματά του εἶναι: «Ὁ Σίλλερ ὡς δραματουργὸς» (1891), «Ὁ Γκόττφριτ Κέλλερ» (1900), «Ὁ Κλόπστοκ καὶ ἡ Ἑλβετία» (1923), «Ἡ γερμανικὴ φιλολογία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως» (1925), «Τὸ θέατρον τῶν ἀρχιτραγουδιστῶν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα» (1920), «Προλεγόμενα εἰς μίαν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Θεοδ. Στόρμ» (1918) κ. ἄ. Π. Χ. Χ.

— **Καῖστερ** (Köster), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς ἱστορικός, ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Κατέγινεν εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐγένετο ἐπιμελητὴς τῶν κρατικῶν μουσείων τοῦ Βερολίνου. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Τὸ Ἀθηναϊκὸν στάδιον» (1906), «Τὸ Πελαργικὸν» (1909), «Τὸ ναυτικὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1914), «Ναυσιπλοΐα καὶ ἐμπόριον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου κατὰ τὴν Γ' καὶ Β' π. Χ. χιλιετηρίδα» (1924), «Πλόες τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων» (1926), «Ὑποδείγματα ἀρχαίων ἱστιοφόρων» (1926), «Τὰ ἑλληνικὰ πήλινα εἰδώλια» (1926). Θ. Τ.

— **Καῖστερ** (Koester), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1843. Διωρίσθη τῷ 1872 καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς ἀνατομικῆς ἐν Giessen καὶ τῷ 1874 ἐν Βόννῃ. Ἔγραψε: «Νόσοι ἀρτηριῶν καὶ ἀνάπτυξις ἀνευρυσμάτων», «Ἐνδοκαρδίτιδες, ὑπερτροφία καρδίας καὶ νεφρῶν, μυοκαρδῖτις» (Βόννη, 1888). Ο. Ρ.

— **Καῖστερ** (Koester), ***Χάνς***. Γερμανὸς ἀρχιναύαρχος (1844—1927). Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ πρωσσικὸν ναυτικόν, εἰς τὸ ὁποῖον διεκρίθη ταχέως. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ ἐπιτελείου (1889—1892), ἀρχηγὸς τῆς ναυτικῆς βάσεως τῆς Βαλτικῆς, ἀρχηγὸς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Γερμανίας (1903—1906). Τῷ 1905 ὠνομάσθη ἀρχιναύαρχος. Ἐχρημάτισε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ ναυτικοῦ μέχρι τοῦ 1908, ὁπότε καὶ ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα. Ὁ Καῖστερ εἰσήγαγε πλείστας καινοτομίας εἰς τὸ ναυτικόν, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καίτοι δὲν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτὸν λόγῳ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ἡλικίας του, προσήνεγκεν ἐν τούτοις σημαντικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπιτελεῖον. Π. Χ. Χ.

Καῖστλιν (Köstlin), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς θεολόγος καὶ μουσικοκριτικὸς (1846—1907). Διδάξας θεολογικὰ μαθήματα εἰς Μάουλμπρουν, Στουτγάρτην, Δαρμστάτην, διωρίσθη τέλος καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μάρμπουργ. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς μουσικῆς», μεταφρασθεῖσαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Ἀν. Μάλτου (Βιβλ. Μαρασλῆ), «Ἡ μουσικὴ ὡς χριστιανικὴ λαϊκὴ δύναμις», «Ἡ μουσική, εἰσαγωγὴ εἰς τὴν αἰσθητικὴν αὐτῆς», «Ὁ Λούθηρος ὡς πατὴρ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ᾄσματος» (1882), «Ἱστορία τῆς χριστιανικῆς λατρείας» (1886) κ. ἄ. Σ. Γ.

—**Καῖστλιν** (Köstlin), ***Κάρολος-Ραϊνχόλδος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1819. Ἀφοῦ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, καὶ θεολογίαν ἐν Τυβίγγῃ καὶ Βερολίνῳ, ἔκαμεν ἔναρξιν τῷ 1841 σειρᾶς δημοσίων μαθημάτων ἐν Τυβίγγῃ, ὅπου καὶ διωρίσθη ἔκτακτος μὲν καθηγητὴς τῷ 1857, τακτικὸς δὲ τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ 1863. Ἡ φιλοσοφική του ἐξέλιξις τὸν ἀπομακρύνει βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς θεολογίας, κατὰ συμβουλὴν δὲ τοῦ Vischer ἐπιδίδεται κυρίως εἰς τὴν αἰσθητικήν, ὅπου ὑποστηρίζει ἀναλόγους πρὸς τὰς τοῦ Ἑρβάρτου θεωρίας. Ἡ «Αἰσθητική» του εἶναι τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του. Εἰς τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἠθικῆς», ἧς ἐξεδόθη μόνον τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ α' τόμου, διαγράφει τὴν ἠθικὴν κατὰ τρόπον ἀντιτιθέμενον πρὸς τὰς ἐπικρατούσας τότε ἑγελιανὰς θεωρίας· ἡ ἠθικὴ εἶναι, κατ' αὐτόν, νοητική, ἀλλὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς πραγματικῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς νοήσεως περὶ τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀντικειμενικῶς θεμελιωμένων ἰδιοτήτων τῆς βουλήσεως καὶ πράξεως. Ἄλλα ἔργα τοῦ Καῖστλιν εἶναι: «Der Lehrbegriff des Evangeliums und der Briefe Johannis» (1843), «Die erste Quelle der synoptischen Evangelien» (1853), «Goethe's Faust, seine Kritiker u. Ausleger» (1863—1869), «Hegel in philosophischer, politischer u. religiösen Bedeutung» (1870), «Über den Schönheitsbegrift» (1878), «Prolegomena zur Aesthetik-Wagners' Tondrama: das Ring der Nibelungen» κ.ἄ. Πλεῖσται ἐπίσης διατριβαί του ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Zeller ἐκδιδόμενα «Χρονικὰ τῆς φιλοσοφίας». Ε.Λ.

Καῖστνερ (Kästner), ***Ἀβραὰμ - Γκόττελφ***. Γερμανὸς μαθηματικὸς (1719—1800). Τῷ 1739 διωρίσθη ὑφηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, τῷ δὲ 1753 προσεκλήθη εἰς Γοττίγγην, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἡ πρώτη του ἐργασία: «Theoria radicum in aequationibus» (1739), κατέδειξε τὴν βαθεῖαν σπουδήν του τῶν Ἄγγλων μαθηματικῶν. Ἄλλαι ἐργασίαι του εἶναι: «Aequationum speciosarum resolutio Newtoniana per series» (1743), ἐν ᾗ ἠσχολεῖτο μὲ τὸ παραλληλόγραμμον τοῦ Νεύτωνος, «Analysis endlicher grössen» (1759), «Demonstratio Theorematis Harrioti» (1745), ἐν ᾗ ἠσχολεῖτο μὲ τὸν μέγιστον δυνατὸν ἀριθμὸν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ῥιζῶν μιᾶς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως. Σ. Μ.-Ο.

Καϊστορίου ***ἐπισκοπή***. Μία τῶν πέντε ἐπισκοπῶν τῆς Βοιωτίας, αἵτινες εἶχον ὑπαχθῆ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Θηβῶν, προαχθέντα εἰς μητροπολίτην κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ε. Γ. Π.

Καΐτ, σουλτᾶνος ***Αἰγύπτου***. Ἐμίρης ὢν καὶ ὀνομαζόμενος *Καΐτ βέης*, ἀνηγορεύθη τῷ 1467 ἐν Καΐρῳ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Μαμελούκων σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου, προσλαβὼν τὸν τίτλον *Μελὲκ ἐλ Ἄσραφ*. Ἦτο γενναῖος καὶ ἱκανός, κατορθώσας νὰ ὑπερασπίσῃ ἐνεργῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Αἰγύπτου ἔναντι τῶν κατακτητικῶν διαθέσεων τῶν Τούρκων. Πρὸς τοῦτο, πρὶν ἢ ὁ σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας Βαγιαζὴτ Β' συμπληρώσῃ τὰς προετοιμασίας του ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου, ὁ Καΐτ προυτίμησε νὰ ἀρχίσῃ αὐτὸς τὰς ἐχθροπραξίας· κατέσχε τὰ τουρκικὰ καραβάνια τὰ διευθυνόμενα εἰς τὴν Μέκκαν, συνέλαβε τοὺς πρέσβεις τῶν Ἰνδιῶν τοὺς στελλομένους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατέσχε τὰ δῶρά των καὶ δι' αἰφνιδιασμοῦ ἔγινε κύριος τῶν ὀχυρῶν θέσεων Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς τοὺς Τούρκους. Ἠναγκάσθη τότε ὁ Βαγιαζὴτ νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Αἰγυπτίου σουλτάνου. Κατόπιν αἱματηροτάτων μαχῶν τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα κατεδίωξαν τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους κατέσφαξαν ἀγρίως. Ὁ Βαγιαζὴτ ἀπέστειλε νέα στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1488). Οἱ ἀντίπαλοι συνεκρούσθησαν παρὰ τὴν Ταρσόν, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τὸν ἐμίρην Ἐζβέκη κατήγαγον πλήρη θρίαμβον. Ὁ Καΐτ ἐπωφελούμενος τῆς νίκης ἔκαμε προτάσεις εἰρήνης. Κατ' ἀρχὰς ἀπεκρούσθησαν, ἀλλὰ κατόπιν τὰς ἐδέχθη ὁ Βαγιαζήτ, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τῷ ἐπιστραφοῦν ἡ Ταρσὸς καὶ τὰ Ἄδανα, ἄλλως ἠπείλει ὅτι θὰ ἐστρατολόγει ὅλους τοὺς ἄνδρας τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ὁ ἴδιος. Ὁ Καΐτ ἐδέχθη καὶ ἡ εἰρήνη συνήφθη τῷ 1491. Μετά τινα ἔτη (1496) ἀπέθανε θρηνούμενος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ μετρεσὲς τοῦ Καΐτ βὲη καὶ τὸ ἐπιτάφιον τζαμίον του ἐν Καΐρῳ εἶναι ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων προϊόντων τῆς ἀραβικῆς τέχνης. Γ. Λ. Α.

Καΐταλ (Kaithal) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ περιφερείᾳ Κάρναλ τοῦ Παντζὰμπ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, κειμένη 65 χλμ. δυτικῶς τοῦ Κάρναλ καὶ ἔχει ἀρχαῖον φρούριον κτισθὲν ἐπὶ Ἀκμπάρ. Κάτοικοι 12.900. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἔκτασιν 1273 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 250.000 κατοίκων, ὧν τὰ 76 ἑκατοστὰ Ἰνδοί.

Καϊτάλαπα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 720 κατοίκους γεωργούς.

Καῖτεν (Köthen ἢ Cöthen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Ἄνχαλτ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 26.850. Κεῖται ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Μαγδεμβούργου—Χάλλης—Λειψίας, Βυρτεμβέργης—Καῖτεν, Καῖτεν—Ἄκεν κτλ. καὶ εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, ζαχάρεως, μηχανῶν, σιγάρων, διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν καὶ ἰδίως ἵππων κτλ. Ἔχει ἐπίσης πολλὰς παλαιὰς καὶ νέας ἐκκλησίας, πάνθεον τῶν πριγκίπων μετὰ 40 τάφων, ἀνάκτορον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ πολλὰ ἐκπαιδευτήρια, μοναστήρια καὶ νοσοκομεῖα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα γαιανθράκων. Μ. Δ. Β.

Καίτερχαμ (Caterham) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 12 χιλμ. σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ Κρόϋντον. Ἐν αὐτῇ ἵδρυται τὸ μέγα μητροπολιτικὸν ἄσυλον ἐπιληπτικῶν. Κάτοικοι 10 841.

Καιτιβὺ ***Ὀλιβιὲ*** (Cœtivy-Olivier). Γάλλος εὐγενὴς καὶ στρατιωτικός, λαβὼν μέρος εἰς πλείστας ἐκστρατείας, ἰδίως ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ ἀδελφοῦ του ναυάρχου Καιτιβύ. Διετέλεσε σύμβουλος καὶ αὐλάρχης τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΑ'. Τῷ 1458, συνεζεύχθη τὴν Μαρίαν ντὲ Βαλουά, φυσικὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Ζ' καὶ τῆς Ἁγνῆς Σορέλ. Μ. Ν. Δ.

Καιτόβριξ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς δυτικῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου (Λουσιτανίας), 160 σταδίους ΝΑ τοῦ Βαρβαρίου (ταν. cape Espichel) ἄκρου (*Μαρκιαν.* Περίπλ. Ἐξ. θαλάσ. § 13. *Πτολεμ.* Λουσιτ. θέσ. Β, 2, 3). Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀντων. Ὁδοιπορικοῦ καὶ τοῦ Γεωγράφου Ῥαβέννης, ὡς Caetobriga. Ἀρχαῖα ἐρείπια, ἐν οἷς ἀνεγνωρίσθησαν τὰ τῆς ἐπαύλεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερομένου ἱστορικοῦ Κορνηλ. Βόκχου (Corp. Ins. Lat. II, 8 καὶ 803). Εἶναι ὁ εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου *Σετουμπὰλ* φερώνυμος λιμὴν (Setubal, πλάτ. 38° 32' Β, μῆκ. 8° 58' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 87: Cape Finisterre to Cape San Vincent) καὶ πόλις ἐκτισμένη εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Σάδο (Sado), 15 μίλ. ΝΑ τῆς Λισσαβῶνος. Σ. Ε. Λ.

καίτοι· καὶ βεβαίως, καὶ ἀληθῶς· || ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος, μολονότι, ἂν καί· συντάσσεται κανονικῶς μὲν (παρὰ μεταγ.) μετὰ μετοχῆς, καθὰ τὸ *καίπερ*, καταχρηστικῶς δὲ καὶ μετὰ ὁριστικῆς καθὰ τὸ *ἂν καί*: «καίτοι πάσχων ἐπολέμησε» καὶ «καίτοι ἔπασχεν, ἐπολέμησεν».

Καΐτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης, ἤδη καλούμενον *Μακρυρράχη* (βλ. λ.).

Καίτσενμπροντα (Kötzschenbroda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξωνίᾳ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Δρέσδης—Ῥίζα. Κάτ. 17.500 Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ καὶ ἔχει λιμένα ποταμοπλοίων. Ἐξάγει οἶνον, ὀπώρας, ἐδώδιμα καὶ ἔχει βιομηχανίαν μεταλλίνων εἰδῶν, μηχανημάτων καὶ εἰδῶν ναυτιλίας. Μ. Δ. Β.

Καίτσμπυ (Catesby), ***Ροβέρτος***. Ἄγγλος καθολικὸς κληρικὸς καὶ ἐπαναστάτης (1537—1605), υἱὸς τοῦ *σὲρ Οὐΐλλιαμ Καίτσμπυ*, προέδρου τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων τῷ 1484, θανατωθέντος ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Ζ' μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μπόσουωρθ. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἔσσεξ τῷ 1601, συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς. Μετασχὼν εἰς πολλὰ κινήματα διὰ τὴν ἀποκατάστα-

Digitized by Google

σιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πολλὰ ὑποστάς, ἐγένετο ὁ ὑποκινητὴς τῆς συνωμοσίας Γκωνπάουντερ διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μελῶν τοῦ κοινοβουλίου. Ἀποκαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας ἔφυγε μετὰ τῶν φίλων του εἰς Στραφφορντσήαρ, ἀνακαλυφθεὶς ὅμως ἐφονεύθη.

καίττσορφερ (Köttsorfer) ***ἀριθμός***, ἢ *ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως*. Εἶναι σταθερὰ τῶν λιπῶν καὶ ἐλαίων καὶ παρέχει τὰ χιλιοστόγραμμα τοῦ καυστικοῦ καλίου, ἅτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν πλήρη σαπωνοποίησιν ἑνὸς γραμμαρίου λίπους ἢ ἐλαίου. Χρησιμοποιεῖται κυρίως κατὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἁγνότητος τοῦ βουτύρου. Σ. Γ.

καίττυ (ἀγγλ. Catty). Μονὰς βάρους ἐν χρήσει εἰς πλείστας ἀσιατικὰς χώρας. Ἐν Κίνᾳ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 604,8 γραμμάρια, ἐν Ἰαπωνίᾳ πρὸς 592,59 γραμμ., ἐν Ἰνδίαις πρὸς 615,21 γραμμ., εἰς τὰς Φιλιππίνας πρὸς 632,68 γραμμ. Εἰς τὴν Σιγκαπούρην καὶ τὴν Μαλαισίαν τὸ καίττυ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὰ $^{15}/_{16}$ τοῦ κινεζικοῦ καίττυ. Μ. Ν. Δ.

Καίϋλυ (Cayley), ***Ἀρθοῦρος***. Ἄγγλος μαθηματικὸς (1821—1895). Τῷ 1845 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς μαθηματικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ. Τῷ 1846 ἠκολούθησε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ ἐδικηγόρησε μέχρι τοῦ 1863, ὅτε ἐκλήθη ἐκ νέου καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ, ἣν ἕδραν καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργων του καὶ ὑπομνημάτων του ὑπερβαίνει τὰ ὀκτακόσια, δημοσιευθέντα εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του συγκεντρωθέντα εἰς δεκατρεῖς ὀγκώδεις τόμους. Ἔγραψε περὶ θεωρητικῆς δυναμικῆς καὶ περὶ σφαιρικῆς καὶ φυσικῆς ἀστρονομίας. Μεταξὺ τῶν μᾶλλον σημαντικῶν ἔργων του καταλέγονται δέκα ὑπομνήματα ἐπὶ τῶν ποσοτήτων, ἡ ἵδρυσις τῆς θεωρίας τῶν τύπων, αἱ ἔρευναί του ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ὁμάδων, ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν γεωμετρίαν τοῦ «ἀπολύτου» κ.λ.π. Θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων μαθηματικῶν, τινὲς δὲ τὸν συγκρίνουν πρὸς τὸν Λεονάρδον Οὔλερ διὰ τὴν ἀναλυτικήν του ἱκανότητα καὶ τὴν εἰσαγωγὴν νέων καὶ σοφῶν θεωριῶν. Ὑπῆρξεν ἐπίτιμος διδάκτωρ τῶν πανεπιστημίων Ὀξφόρδης, Δουβλίνου, Ἐδιμβούργου, Γοττίγγης, Ἀϊδελβέργης, Λάϊντεν καὶ Βολωνίας καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν Ἀκαδημιῶν Βερολίνου, Γοττίγγης, Πετρουπόλεως, Μιλάνου, Ρώμης, Λάϊντεν καὶ Οὑγγαρίας. Κατὰ καιροὺς ἐχρημάτισε πρόεδρος τῆς φιλοσοφικῆς ἑταιρείας τοῦ Καίμπριτς, τῆς μαθηματικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Βασιλικῆς μαθηματικῆς ἑταιρείας καὶ ἀπέκτησε πλεῖστα τιμητικὰ μετάλλια. Θ. Τ.

Κάϊ-Φόνγκ, ἢ ***Κάϊ-Φούνγκ***, ἢ ***Κάϊ-Φένγκ-Φοῦ*** *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Κίνας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Χὸ-Νάν, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 720 χλμ. ΝΑ τοῦ Πεκίνου. Κάτ. 223.000, ἐξ ὧν 24.000 Μωαμεθανοί. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πὲν-Λιὰνγκ* ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Κίνας ἀπὸ τοῦ 960 μέχρι τοῦ 1129. Κατέχει μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἔχει πολλοὺς ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ παγόδαν 13 ὀρόφων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν τὰ ὑπολείμματα ἀνθούσης ἄλλοτε ἰουδαϊκῆς παροικίας, ἡ ὁποία εἶχε μετοικήσει εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δυναστείας τῶν Χάν. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ἰησουίτου Ματθαίου Ρίτσι, τῷ δὲ 1850 ἐπεσκέφθη ταύτην ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἱεραποστολή, πρὸς μελέτην ἰουδαϊκῶν ἱστορικῶν πινάκων εὑρισκομένων ἐν αὐτῇ. Εἶναι σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον βάμβακος καὶ σιτηρῶν. Ἡ πόλις κατεστράφη δεκατέσσαρας φορὰς ὑπὸ πλημμύρας, ἐννέα ὑπὸ σεισμοῦ, ἓξ ὑπὸ πυρκαϊᾶς καὶ ὑπέστη ἕνδεκα δῃώσεις ἐπιδρομέων πολιορκητῶν. Ἡ πλήμμυρα τοῦ 1642, ἣν τεχνητῶς προεκάλεσαν οἱ κάτοικοι, ὅπως σώσουν τὴν πολιορκουμένην ὑπὸ 100.000 ἐπαναστατῶν πόλιν, ἐστοίχισε τὸν πνιγμὸν 300.000 ἐκ τῶν κατοίκων της. Μ. Δ. Β.

Καίχλυ (Koechly), ***Ἕρμαν-Αὔγουστος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ ἑλληνιστὴς (1815—1876), σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ προστάτην καὶ καθηγητὴν τὸν Ἕρμαν. Καθηγητὴς ἐν Δρέσδῃ ἀπὸ τοῦ 1840, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς παιδείας ἐν Γερμανίᾳ. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Δρέσδης (1848), κατεδιώχθη καὶ κατέφυγεν εἰς Βρυξέλλας καὶ ἔπειτα εἰς Ζυρίχην, ὅπου ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας (1850). Ἐπανῆλθε τῷ 1864 εἰς Γερμανίαν, ὡς καθηγητὴς ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἐξελέγη δὲ μέλος τῆς βουλῆς τῆς Σαξωνίας (1871—1873). Ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων φιλολόγων καὶ βαθυτέρων ἑλληνιστῶν, ἐδημοσίευσε κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἡσιόδου (1870), τοῦ Κουΐντου Σμυρναίου (1850 2 τ.), τοῦ Ἀράτου, Μαξίμου, Ὀνησάνδρου, τοῦ Μανέθωνος, τοῦ Νόννου, τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ἀρριανοῦ, τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταυρίδι καὶ τῆς Μηδείας τοῦ Εὐριπίδου, μονογραφίας περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας (1862—1863), περὶ διαφόρων τμημάτων τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου, τὰ Opuscula philologica, Opuscula epica, καὶ Opuscula Academica, προσέτι ἀκαδημαϊκὰς διαλέξεις καὶ βιογραφίαν τοῦ Γ. Ἕρμαν. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐκεῖνο, ὅπερ ἰδίως ἀνέδειξεν αὐτὸν καὶ κλασικὸν ἐκρίθη, ὑπῆρξεν ἡ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ W. Ruestow συγγραφεῖσα «Ἱστορία τοῦ πολεμικοῦ συστήματος τῶν Ἑλλήνων» (1852), συμπληρωθεῖσα διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων πολεμικῶν συγγραφέων, μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως καὶ ἐπεξηγήσεων (1853—1855 τόμοι 2). Θ. Κ.

καίω, *ἀόρ. ἔκαυσα—ἐκάην, κοιν. ἔκαψα—ἐ)κάηκα, παθ. μετχ. κεκαυμένος· κοιν. καμένος καὶ καημένος·* διὰ τοῦ πυρὸς ἀναλίσκω, φθείρω, ἀποτεφρῶ τι: «καίω ξύλα, —κάρβουνα», «οἱ ἀρχαῖοι ἔκαιον τοὺς νεκρούς», «ἐκάησαν τὰ δάση ὑπὸ τῶν πυρκαϊῶν»· || φθείρω τι ὡσεὶ διὰ καύσεως: «μοῦ 'καψε ἡ μπογιὰ τὸ φόρεμα», «τὸ φανικὸν ὀξὺ τοῦ 'καψε τὸ πρόσωπον»· || θέτω πῦρ, ἀνάπτω πυρὰν ἔν τινι τόπῳ: «καίω τὸ φοῦρνο,—τὸ καμίνι,—τὴ σόμπα». || προξενῶ ἔγκαυμα: «μ' ἔκαψε μιὰ σπίθα» παροιμ. «κάηκ' ἡ γριὰ ἀπ' τὸ κουρκοῦτι καὶ φυσάει τὸ γιαούρτι»· || ἀμεταβ. εἶμαι καυστικός: «μὴ πιάνῃς τὸ σίδερο γιατὶ καίει», «ὁ ἥλιος σήμερο καίει», «ἔκαψε τὸ νερό», «βάλε τὸ λάδι ς τὴ φωτιὰ καὶ ἄφησέ το ὅσο νὰ κάψῃ»· || «καίει τὸ παιδί», «τὸ πιάνω καὶ καίει» ἔχει πυρετόν, «καίει ὁ τόπος ἀπὸ τὴ ζέστη» ἐπὶ καύσωνος· || εἶμαι ἀναμμένος, φλέγομαι: «καίει ὁ φοῦρνος,—ἡ σόμπα,—ἡ παραστιά,—ἡ λάμπα,—τὸ καντήλι»· || προξενῶ καυστικὴν γεῦσιν: «τὸ πιπέρι—, ἡ σκορδαλιὰ καίει», «αὐτὸ τὸ κρασὶ καίει λίγο»· || μεταφ. κάμνω τινὰ νὰ λυπηθῇ ἰσχυρῶς, προξενῶ ψυχικὸν ἄλγος: «μὲ καίουν τὰ λόγια σου», «τὴν ἔκαψε ὁ χάρος», «τὸν θυμοῦμαι καὶ καίομαι», «μὴ μου καίῃς τὴν καρδιά»· || φρ. «καρφὶ δὲν τοῦ καίεται» ἀδιαφορεῖ τελείως· || ψύχω, καταψύχω, μαραίνω: «τὸ ξεστεροπάγωμα ἔκαψε τὰ φυτά, —τὶς πορτοκαλλιές»· || ἐπὶ παιγνιδίου, κάμνω τινὰ νὰ ὑπερβῇ τὸ τεταγμένον ὅριον: «θὰ σὲ κάψω», «πρόσεξε μὴν καῇς», «κάηκα».

κακὰ (τά)· ὡς ἀπὸ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ *κακόν*· τὰ ἀποχωρήματα, ἡ κόπρος· καὶ *κάκα* κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν νηπίων· ὀρθότερον *κακκὰ* (βλ. λ.).

Κάκαβα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γλυκορίζου (πρῴην Μουρτάτου) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 77.

— **Κάκαβα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Νῆσος τῶν ἀκτῶν τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36°10′ Β, μῆκ. 29°56′ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Karaburnu) στενὴ καὶ 4 1/2 μίλ. μακρά, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀρχαία ὀνομασία της *Δολιχίστη*, σχηματίζουσα βορείως αὐτῆς τὸν εὐρὺν ὅρμον *Κάκαβα* καὶ προστατεύουσα ὡς κυματοθραύστης πελώριος τοὺς λιμένας Γυαλί, Τρίστομος καὶ Πόλεμος.—2) Ὑφαλόγλωσσα προεκτείνουσα τὴν ΝΑ ἐσχατιὰν τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μοῦντα τῆς περιοχῆς Σκάλες. Ἐπὶ 1 1/4 μιλ. ἀποβαίνει κινδυνωδεστάτη, τῆς ὑφαλοκεφαλῆς της παρουσιαζούσης 2 1/4 ὀργ., ὀλιγώτερον δὲ ἀλλὰ μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα ἐπὶ 1 ἔτι μίλ. πρὸς νότον (4 ὀργ.), πέραν δὲ 11 ὀργ. Ἀπὸ ἁλιέων ὑπάρχει ἡ φήμη ὅτι ἐν λιπαρᾷ γαλήνῃ δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ἐν τῷ βυθῷ ἐρείπια πόλεως (πλάτ. 38°03′15″ Β, μῆκ. 20°49′05″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia). Σ. Ε. Λ.

Κακαβάκης.—1) ***Ἀντώνιος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Αἰγίνης. Ἐπολέμησεν εἰς Ἀθήνας, κατόπιν εἰς τὰ Στῦρα τῆς Εὐβοίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Στυλίδος, ὅπου καὶ ἔπεσε μαχόμενος.

—2) ***Μηνᾶς***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Σήφακαν καὶ ἐφονεύθη εἴς τινα μάχην παρὰ τὸ Σέλινον.

— 3) ***Χαράλαμπος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βυτρινίτσης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Γκούραν εἰς τὴν Ὑπάτην, τὰ Βασιλικά, τὴν Ἄμπλιανην καὶ τὸν Μαραθῶνα, ὅπου καὶ ἐφονεύθη τῷ 1824. Γ. Δ. Κ.

Κακαβάκι *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανιᾶς τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτοικοι (1928) 19.

Κακαβέλας.—1) ***Γεράσιμος***. Λόγιος Κρὴς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Ρεθύμνῃ, σπουδάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διακριθεὶς ὡς ἱεροκῆρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ διερμηνέως τῆς πρεσβείας τῶν Ἑνετῶν Ἰσαὰκ Ράλλη τοῦ Χαλεπλῆ, ἐστάλη εἰς Ἑνετίαν, ὅπου ἐξέδωκε τὴν ἱερὰν ἀπολογίαν τοῦ προστάτου του πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Δ΄, ἐπιλεγομένου Μουσελίμη-Κομνηνοῦ, διὰ τὴν καταδρομήν, ἣν ὑπέστη ἐκ μέρους τῶν ἰσχυόντων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς φιλονικίας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκδικητικὴν σύζυγον τοῦ μεγάλου διερμηνέως Παναγιωτάκη Νικουσίου. Τὴν αὐτὴν καταδρομὴν ὑπέστη καὶ ὁ Κακαβέλας, ἀποθανὼν ἐν Ἑνετίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος.

— 2) ***Ἱερεμίας***. Συγγενὴς τοῦ προηγουμένου. Ἐπαιδεύθη ἐν Ρεθύμνῃ, ὅπου ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον. Ἀποδημήσας περὶ τὸ 1669 λόγῳ τοῦ κρητικοῦ πολέμου, μετέβη εἰς Σμύρνην, ὁπόθεν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Λειψίαν καὶ Βιέννην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, γενόμενος δεκτὸς παρὰ τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ Ἰωάννῃ τῷ Ὀλεαρίῳ, τῷ δεινῷ ἑλληνιστῇ τῆς Λειψίας, μεθ' οὗ διετήρει ἀλληλογραφίαν, σωθεῖσαν καὶ τυπωθεῖσαν. Μετὰ τὸ 1670 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαυίας συσταθείσης Αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀναφέρεται τῷ 1698. Ἦτο πολυμαθής, ἐγνώριζε τὴν Ἑλληνικήν, Λατινικήν, Ἑβραϊκὴν καὶ Ἰταλικήν, καὶ διεκρίθη ὡς δοκιμώτατος κῆρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου.

— 3) ***Μιχαήλ***. Συγγενὴς τῶν ἀνωτέρω. Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν λόγῳ τοῦ κρητικοῦ πολέμου καὶ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευομένων εἰς τὸ Πατάβιον Κρητῶν. Γ. Δ. Κ.

κακάβη (ἡ)· βλ *κακκάβη*.

Κακαβιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δρόπολης τῆς Βορείου Ἠπείρου τῆς Ἀλβανίας. Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς νοτίως τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Ἀργυροκάστρου, καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 70 περίπου οἰκογενειῶν ἑλληνικῶν. Διὰ τῆς Κακαβιᾶς γίνεται ἡ εἴσοδος εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἰδίως τὴν περιφέρειαν Ἀργυροκάστρου, Δελβίνου καὶ Ἁγίων Σαράντα. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν κάτωθεν τοῦ χωρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ φυλάκια ὡς καὶ τὸ ἀλβανικὸν τελωνεῖον. Τὸ ἑλληνικὸν τελωνεῖον κεῖται εἰς τὸ χωρίον Ἀρίνιστα (νῦν Κτίσματα). Πλησίον τῆς Κακαβιᾶς ἐπὶ δασώδους ἐκτάσεως, ὑπαγομένης εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀρίνιτσας, ἐγένετο ἡ δολοφονία ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «τὸ ἔγκλημα τῆς Κακαβιᾶς», τὴν 27 Αὐγούστου 1923 τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τελίνι ἰταλικῆς ἀποστολῆς ἐπὶ τῆς διαχαράξεως τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλία κατέλαβε τὴν 31 Αὐγούστου 1923 τὴν Κέρκυραν (βλ. λ. *Κερκύρας* ζήτημα). Χ. Ι. Σ.

Κακαβίλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Σαλαμῖνος, νοτίως τῶν Σεληνίων, καὶ φερώνυμον ἀκρωτήριον (πλάτ. 57°54′40″ Β, μῆκ. 23°32′20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Λέγαι καὶ *Κακὴ βίγλα*. Σ. Ε. Λ.

Κακάβολο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Ἴου (πλάτ. 36°42′ 1/4 Β., μῆκ. 25°18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykantro, Sikinos and Nio), ΝΔ κέρας τοῦ ὅρμου Μυλωκοτός. Σ. Ε. Λ.

Κάκαβος, ἢ ***Κάκκαβος*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σπαθαρίου τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 66.

— **Κάκαβος** ἢ ***Κάκκαβος*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διμηνίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 89.

— **Κακάβου** ***πηγή***. Ἁλιπηγὴ εὑρισκομένη παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν παραλίαν τῆς νήσου Κύθνου (βλ. λ. *Κύθνος*). Κ. Γ. Μ.

Κακαβούλια. Οὕτω παρονομάζονται οἱ πολεμικώτατοι Μανιᾶται, οἱ κατοικοῦντες τὰ χωρία τοῦ τέως δήμου Μέσσης καὶ ἰδίως τῆς περιοχῆς τῆς Κίττης, ἥτις ἐκαλεῖτο Νικλιάνικο, μοναδικοὶ ἀπὸ αἰώνων διὰ τὴν μεγίστην ἔνδειαν, εἰς ἣν τὸ ἄφορον τῆς γῆς αὐτῶν τοὺς ἔχει καταδικάσει. Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1769 καὶ τοῦ 1821 τὰ Κακαβούλια ἐσχημάτιζον σπείρας πολεμιστῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὴν λαφυραγωγίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐπὶ ἔτη μακρὰ ἔζων. Δεινοὶ λαφυραγωγοί, κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὅστις στηριχθεὶς κατ' ἀρχὰς ἐπί τινων ἐξ αὐτῶν, κατόπιν ἠγανάκτησε καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐζήτει νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῶν στρατοπέδων. Εἰς αὐτοὺς ἐν τούτοις πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀποτυχία τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ καὶ μεταγενεστέρως τῶν Βαυαρῶν τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Γ. Δ. Κ.

κακάγγελος (ὁ, ἡ)· ἄγγελος κακῶν, κομιστὴς κακῆς ἀγγελίας.

κακαγρίμι (τό)· τὸ κακὸν ἄγριον θηρίον· || μεταφ. ἀτίθασος, δύστροπος ἄνθρωπος.

κάκαδο (τό)· βλ. *κάρκαδο*.

Κακαλέτρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Κακαλετρίου τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κεῖται πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς Νέδας, ἔχει 294 κατοίκους (1928) καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωρίον αὐτὸ ἔκειτο τὸ γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων φρούριον τῆς Εἴρας, ὅπου ὁ Ἀριστομένης μετὰ τῶν Μεσσηνίων (κατὰ τὸν β΄ μεσσηνιακὸν πόλεμον) ἀντέταξεν ἄμυναν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Π. Τ. Π.

κακαλία (ἡ) (Cacalia ἢ Adenostyles ἢ Senecio) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων* ἢ *συνανθήρων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 400 εἴδη, τῶν μεσημβρινῶν ἰδίᾳ κλιμάτων καὶ τῶν ὀρεινῶν

Digitized by Google

περιφερειῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, ἀρκετὰ αὐτῶν κοσμητικά, μὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κίτρινα ἄνθη καὶ σπανιώτερον ἐρυθρὰ ἢ λευκά. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι καὶ τά: *Κακαλία ἡ εὔοσμος* (Cacalia suaveolens), ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς, ἰσχυρῶς εὐωδιάζον φυτόν, *κακαλία ἡ κονδυλόρριζος* (Cacalia tuberosa), ἰθαγενὲς τῆς βορείου Ἀμερικῆς, *κακαλία ἡ κοινὴ* (Cacalia vulgaris), τὸ πλέον διαδεδομένον εἶδος, *κακαλία ἡ ἰακωβαία* (Cacalia jacobaea), τὸ ὡραιότατον ἄνθος μὲ ταξανθίας χυσοκιτρίνους καὶ λαμπεράς, *κακαλία ἡ σιλβατικὴ* (Cacalia silvaticus ἢ viscosus ἢ nemorensis), φυτὸν ἀπαντῶν συχνότατα εἰς τὰ δάση, *κακαλία ἡ κομψὴ* (Cacalia elegans), ἰθαγενὲς τῆς Ἀφρικῆς, δυνάμενον ἁπανταχοῦ νὰ εὐδοκιμήσῃ, μονοετὲς κοσμητικὸν φυτὸν μὲ ἐρυθρωπὰ ἢ πορφυρᾶ ἄνθη, καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

κακάλλι (τό)· Ἰδιωμ., ὁ σαρκώδης λόφος τοῦ ἀλεκτρυόνος καὶ τῶν ὀρνίθων, ἔτι δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τὸν πώγωνα σαρκώδης ἀπόφυσις, ἄλλως *λειρί*· ἀρχ. *κάλλαιον*.

Κακάνης. —1) *Ἀναγνώστης* τοῦ *Σακελλαρίου*. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δρεπανοχώρι τοῦ Ναυπλίου κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, καὶ ἐσπούδαζε διὰ νὰ γίνῃ κληρικός, ὅτε προσβληθεὶς ὑπὸ Τούρκου ἀγᾶ ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἐτράπη εἰς τὰ ὄρη. Ἐξοντωθείσης τῆς οἰκογενείας του, λόγῳ ἀντεκδικήσεων, ἐφάνη πάντοτε ἀμείλικτος πρὸς τοὺς παρ' αὐτοῦ συλλαμβανομένους σπαχῆδες (φορολόγους), πολλοὺς τῶν ὁποίων ἐφόνευσεν ἀπὸ τὸ 1814—1820. Τῷ 1821 κατῆλθεν εἰς τὸν Ἀγῶνα, μὲ μικρὸν ἀλλ' ἴδιον σῶμα, ὅπερ συνετήρει δι' τῶν λαφύρων. Τῷ 1822 ἔλαβε δίπλωμα ὑποχιλιαρχίας, προήχθη εἰς χιλίαρχον, κατὰ τὸν διωγμὸν τῶν ἀνταρτῶν, καὶ τῷ 1825, ἐπικειμένης τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραήμ, προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, γενόμενος μάλιστα ἀμείλικτος διώκτης τῶν κατὰ τὸ 1827 προσκυνησάντων Πελοποννησίων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἐκείνου κακουχηθεὶς εἰς τὰ ὄρη ἠσθένησε καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν, τὴν ὁποίαν ἐζήτησε νὰ ἐπανίδῃ, ἀπέθανεν αὐτόθι. Ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδουλεύσεων ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε΄ τάξεως.

—2) *Κωνσταντῖνος*. Ὁπλαρχηγὸς τῆς Ἀργολίδος. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Ἐσχημάτισε σῶμα εἰκοσιπέντε ἀλβανοφώνων ἀνδρῶν, μὲ τοὺς ὁποίους μετέσχεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀϊνορίου, κατὰ τὴν περίστασιν τῶν Δερβενακίων, ἀνδραγαθήσας παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Νικήτα Παπαφλέσσα. Τῷ 1823 ἔλαβε δίπλωμα χιλιαρχίας, ἐπικειμένης δὲ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραὴμ ἐγινεν ἀντιστράτηγος. Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὸ Μανιάκι, παρὰ τὸν Γρηγόριον Δικαῖον Παπαφλέσσαν, τὸ δὲ ὄνομά του, τιμῆς ἕνεκεν, ἐτάχθη εἰς τοὺς 143 ἀνδρειοτάτους. Γ. Δ. Κ.

κακανθρωπίσματα (τὰ) *[Λαογρ.]*. Ὀνομασία παρὰ Σαμίοις τῶν *καλλικαντζάρων* (βλ. λ.), παραγομένη ἐκ τοῦ ἀχρήστου ρήματος κακανθρωπίζω καὶ σημαίνουσα: προξενῶ κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ν. Ι. Ζ.

κα' κάννυ, ἢ **κο' κάννυ** (ca' canny) *[Ἐγκυκλ.]*. Διεθνὴς ὅρος, καθ' ὃν εἶναι γνωστὴ μία ἐκ τῶν μορφῶν τῆς ἀπεργίας, προερχόμενος ἐκ τῆς σκωτικῆς ἐκφράσεως «κα' κάννυ», ἥτις σημαίνει «πρόβαινε μετὰ προσοχῆς». Κατὰ τὴν μορφὴν ταύτην τῆς ἀπεργίας, οἱ ἐργάται χωρὶς ν' ἀπέχωσι τῆς ἐργασίας περιορίζονται εἰς τὸ νὰ χρονοτριβῶσι, λεπτολογοῦντες περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας εἰς τρόπον, ὥστε, διὰ καταναλώσεως μεγαλυτέρου τοῦ συνήθους χρόνου διὰ τὴν παραγωγήν, νὰ ἐπέρχεται ὕψωσις τοῦ κόστους τοῦ προϊόντος καὶ ἀνάλογος ἐλάττωσις τοῦ κέρδους τοῦ ἐργοδότου.

κακάον (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*. Τὸ κακάον τοῦ ἐμπορίου προέρχεται ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ κακαοδένδρου (Theobroma Cacao L.) (βλ. *θεόβρωμα*) ὡς καὶ τινων συγγενῶν αὐτοῦ εἰδῶν μικροτέρας σημασίας. Τὰ σπέρματα τοῦ κακάου ἔχουσι σχῆμα ᾠοειδὲς πεπλατυσμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λόγῳ τοῦ τρόπου τῆς τοποθετήσεως τῶν ὅλων σπερμάτων ἐν τῷ καρπῷ. Τὸ μέγεθος αὐτῶν κυμαίνεται κατὰ τὸ μῆκος μεταξὺ 1, 5 — 2, 7 ἑ. μ., κατὰ τὸ πάχος μεταξὺ 4 καὶ 7 χστμ., ἐνῷ τὸ πλάτος εἶναι μᾶλλον ὁμοιοειδές, ἐλαφρῶς κυμαινόμενον περὶ τὸ 1,5 ἑ. μ. Ὁ φλοιὸς τῶν σπερμάτων ἐν προσφάτῳ καταστάσει εἶναι λευκός, μαλακὸς καὶ εὔκαμπτος, μετὰ τὴν ξήρανσιν δὲ προσλαμβάνει χρῶμα ἐρυθρόφαιον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σκοτεινόν, καὶ καθίσταται λευκὸς ὡς ὁ χάρτης καὶ εὔθρυπτος. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι μᾶλλον λεία μετ' ἐλαφρῶν κατὰ μῆκος πτυχώσεων. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς θραύσεως τοῦ σπέρματος τοῦ κακάου, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτοῦ, παρουσιάζει διάφορον χρῶμα, κυμαινόμενον ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοφαίου (Puerto—Cabello), διὰ τοῦ τεφροφαίου (Guayaquill-Machalla) πρὸς τὸ ἐρυθρόφαιον (Para) μέχρι τοῦ ἰώδους (Bahia). Τὸ περιεχόμενον τῶν κυττάρων τοῦ σπέρματος ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ λίπους, ἀμύλου, λευκώματος καὶ πλάσματος, ὅπερ ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλαφρὰν ἐρυθρόφαιον χροιάν. Ἡ ἐρυθρόφαιος αὕτη χρωστικὴ δὲν εἶναι πλήρως ἐξηκριβωμένον ἂν ὑπάρχῃ ἀρχικῶς εἰς τὰ πρόσφατα σπέρματα, ἢ ἂν σχηματίζεται τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ζύμωσιν αὐτῶν. Οἱ ἀπὸ τοῦ κακαοδένδρου συλλεγέντες καρποὶ ἀφίνονται ὅπως παραμείνωσι κατακείμενοι ἐπὶ 3—4 ἡμέρας πρὸς μεθωρίμανσιν καὶ εἶτα ἀνοίγονται. Τὰ ἐξαγόμενα σπέρματα ἀπελευθεροῦνται διὰ τριβῆς ἐκ τῆς τυχὸν συγκρατουμένης μικρᾶς ποσότητος τοῦ καρπικοῦ σαρκώματος, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπορρίπτεται, ἂν καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιεκτικότητος εἰς σάκχαριν θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἐπωφελῆς τινα χρησιμοποίησιν. Ἡ παραγωγὴ ἑκάστου δένδρου εἶναι λίαν διάφορος, κυμαινομένη μεταξὺ 500 γραμ. καὶ πλειόνων χιλιογράμμων.

Ὁ Κολόμβος, ἐνῷ ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς εὗρε τὰ σπέρματα τοῦ κακάου χρησιμοποιούμενα ὡς νομίσματα, ἐν τούτοις οὐδεμίαν μνείαν ποιεῖται περὶ χρησιμοποιήσεως αὐτῶν πρὸς παρασκευὴν ποτοῦ. Ὁ Cortez, ἀπ' ἐναντίας, κατὰ τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ πρὸς κατάκτησιν τοῦ Μεξικοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1519—1521, παρετήρησεν ὅτι τὰ σπέρματα τοῦ κακάου ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν οὐχὶ μόνον ὡς νομίσματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς παρασκευὴν ποτοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1520 ἔφθασε τὸ πρῶτον ἕτοιμη σοκολάτα καὶ μετ' οὐ πολὺ σπέρματα ἐπίσης κακάου εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου καὶ ἤρχισεν ἀμέσως παρασκευαζομένη σοκολάτα κατὰ τὸ ἀμερικανικὸν ὑπόδειγμα, ἐκεῖθεν δὲ διεδόθη καὶ εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Τὰ σπέρματα, ἢ ἄλλως κύαμοι καλούμενοι, τοῦ κακάου εἶναι βοτανικῶς τὰ πραγματικὰ σπέρματα τοῦ κακαοδένδρου. Τὰ σπέρματα ταῦτα, ἀφοῦ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῶν καρπῶν καὶ προτοῦ ἔλθωσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑποβάλλονται εἰς ξήρανσιν καὶ ζύμωσιν. Ἡ ζύμωσις εἶναι λίαν ἀπαραίτητος, διότι τὰ σπέρματα τοῦ κακάου περιέχουσιν εἰς σχετικῶς μεγάλην ποσότητα ἰδιάζον τι δεψικὸν ὀξύ, ὅπερ παρέχει εἰς αὐτὰ ἀποκρουστικὴν πικρὰν γεῦσιν καὶ καθιστᾷ αὐτὰ ἀκατάλληλα πρὸς ἀπ' εὐθείας χρῆσιν. Διὰ τῆς ζυμώσεως τὸ κακαοδεψικὸν τοῦτο ὀξὺ διασπᾶται, ἐξαφανιζομένης οὕτω τῆς δυσαρέστου αὐτοῦ γεύσεως. Ἐν τῇ πράξει ἡ ζύμωσις αὕτη ἐπιτελεῖται ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ σπέρματα προξηραίνονται εἰς τὸν ἥλιον, εἶτα δὲ τίθενται εἰς ξυλίνας σκάφας ἢ βαρέλια ἢ πήλινα δοχεῖα, καλύπτονται διὰ φύλλων μπανανέας καὶ ἀφίνονται οὕτως ἐπὶ 24—48 ὥρας. Ἀκολούθως φέρονται ἐκ νέου ἐπὶ 3 — 5 ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον καὶ μετὰ τοῦτο συγκεντροῦνται ἐντὸς κεκαλυμμένων χώρων εἰς σωροὺς ἢ φέρονται εἰς ἀνοικτὰ ἄνωθεν βαρέλλια, ἅτινα εἶναι κεχωσμένα ἐν τῇ γῇ. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ὑπὸ ηὐξημένην πως θερμοκρασίαν ἐπιτελεῖται ἡ κυρίως ζύμωσις, διαρκοῦσα ἡμέρας τινάς. Εἶτα τέλος ἐξάγονται καὶ ξηραίνονται τελικῶς εἰς τὸν ἥλιον, ἀποτελοῦντα οὕτω τὸ προϊὸν τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὕλην τῆς σπουδαιοτάτης βιομηχανίας τοῦ κακάου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ προϊόντων.

Μέχρις ὅτου τὰ σπέρματα τοῦ κακάου φθάσωσιν εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς σοκολάτα ἢ κακάον, πρέπει νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς σειρὰν κατεργασιῶν, αἵτινες εἰς ὅλα τὰ ἐργοστάσια εἶναι αἱ αὐταί, διαφέρουσι δὲ μόνον αἱ σχετικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῶν κατεργαζομένων σπερμάτων.

Κατὰ τὰς πρώτας ἐκ τῶν κατεργασιῶν τούτων εἶναι ἀδιάφορον ἂν θὰ παρασκευασθῇ σοκολάτα ἢ κόνις κακάου. Αἱ πρῶται τῶν κατεργασιῶν αὐτῶν εἶναι καθαρισμὸς καὶ διαλογὴ τῶν σπερμάτων. Ὁ καθορισμὸς γίνεται διὰ συστήματος ψηκτρῶν, αἵτινες ἀποχωρίζουν τὰς προσκεκολλημένας προσμείξεις, ἡ ἀπομάκρυνσις δὲ τούτων γίνεται διὰ προσφυσήσεως ἰσχυροῦ ρεύματος ἀέρος. Ὅλον τὸ ὑπόλοιπον ρίπτεται εἶτα ἐπὶ κοσκίνων, δι' ὧν αἱ μεγαλύτεραι ἀκαθαρσίαι, ὡς μικρὰ λιθάρια, τεμαχίδια ξύλων, δέματα σάκκων κλπ., ὡς καὶ θραυσθέντα σπέρματα ἀποχωρίζονται καὶ τὰ καθαρὰ σπέρματα χωρίζονται εἰς δύο, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Τέλος τὰ σπέρματα πίπτουσιν ἐπὶ μεταφορικῆς ταινίας, ἐφ' ἧς εἶναι δυνατὴ διὰ τῆς χειρὸς ἡ διαλογὴ καὶ ἀπομάκρυνσις τῶν σκωληκοβρώτων ἢ ἄλλως πως ἠλλοιωμένων σπερμάτων. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν σπερμάτων ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπακολουθούσης φρύξεως, διότι μόνον ὅταν τὰ σπέρματα εἶναι ἰσομεγέθη λαμβάνει ὁμοιογενῶς φρυχθὲν προϊόν. Ἀφοῦ τὰ σπέρματα διαχωρισθῶσι καλῶς καὶ ἀπαλλαγῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν ὅλων τῶν ξένων προσμείξεων, ὑποβάλλονται εἰς φρῦξιν. Ὁ σκοπὸς τῆς φρύξεως εἶναι πολλαπλοῦς, ἤτοι δι' αὐτῆς πρῶτον πρέπει νὰ αὐξηθῇ τὸ ἄρωμα, δεύτερον πρέπει νὰ διασπασθῶσι τὰ πικρᾶς καὶ στυφούσης γεύσεως συστατικὰ τῶν σπερμάτων κατὰ τὸ δυνατὸν πληρέστερον καὶ τρίτον πρέπει ὁ φλοιὸς νὰ κατασταθῇ εὔθραυστος, ἵνα εἶναι εὔκολος ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτοῦ. Ἡ ἐργασία τῆς φρύξεως εἶναι μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων φάσεων ὅλης τῆς βιομηχανίας τῶν προϊόντων τοῦ κακάου, διότι σφάλμα ἐπιτελούμενον κατ' αὐτὴν προκαλεῖ καταστροφὴν τῆς εὐχαρίστου γεύσεως τῶν σπερμάτων, μὴ δυνάμενον δι' οὐδενὸς μέσου νὰ διορθωθῇ καὶ δι' οὐδεμιᾶς προσθήκης γευστικῶν ἢ ἀρωματικῶν ὑλῶν νὰ βελτιωθῇ.

Ἡ φρῦξις ἐπιτελεῖται ἐντὸς κλιβάνων διαφόρων τύπων, εἰς θερμοκρασίαν 130—140° καὶ ὑπὸ συνεχῆ ἀνακίνησιν τῶν σπερμάτων. Τὰ σπέρματα ἀποβάλλουσι κατὰ τὴν φρῦξιν ἐκ τοῦ βάρους αὐτῶν 4,61—7,05%, ἐπειδὴ δὲ οἱ φλοιοὶ αὐτῶν εἶναι μετὰ τὴν φρῦξιν λίαν ὑγροσκοπικοί, πρέπει μετὰ τὴν φρῦξιν νὰ ψυχθῶσι ταχέως καὶ νὰ κατεργασθῶσιν ἀμέσως περαιτέρω. Μετὰ τὴν φρῦξιν τῶν σπερμάτων ἐπακολουθεῖ ἡ θραῦσις, ἡ ἀποφλοίωσις καὶ ὁ καθαρισμὸς αὐτῶν, πρώτιστος δὲ σκοπὸς τῶν πράξεων τούτων εἶναι ἡ πλήρης ἀπομάκρυνσις τῶν φλοιῶν καὶ τῶν φύτρων. Αἱ πράξεις αὗται ἐπιτελοῦνται διὰ καταλλήλως συνδυασμένων μηχανικῶν μέσων. Μετὰ τὸν καθαρισμὸν καὶ πρὸ τῆς περαιτέρω λειοτριβήσεως πρέπει τὰ διάφορα εἴδη τῶν σπερμάτων νὰ ἀναμειχθῶσι καλῶς, καθόσον μόνον εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς ἓν εἶδος σπερμάτων διὰ τὴν παρασκευὴν κακάου ἢ σοκολάτας. Τὰ ἀναμειχθέντα ταῦτα, ἀπηλλαγμένα φλοιῶν, σπέρματα πρέπει εἶτα νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἄλεσιν. Διὰ τὴν ἄλεσιν χρησιμοποιοῦνται διαφόρων τύπων μύλοι, τὸ δὲ μετ' αὐτὴν λαμβανόμενον προϊὸν καλεῖται *μᾶζα κακάου* καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὕλην τόσῳ διὰ τὴν σοκολάταν ὅσῳ καὶ διὰ τὸ κακάον, αὕτη δὲ στερεοποιεῖται κατὰ τὴν ψῦξιν εἰς φαιὰν σοκολατοειδῆ μᾶζαν. Εἰς τὴν μᾶζαν κακάου δὲν πρέπει τίποτε νὰ προστίθεται οὔτε νὰ ἀφαιρῆται, εἶναι δὲ ἐνδιάμεσον προϊὸν μὴ φερόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κατανάλωσιν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τῆς βιομηχανίας πρέπει νὰ γίνηται διάκρισις ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν προορίζεται ἡ μᾶζα τοῦ κακάου. Πρὸς παρασκευὴν τῆς σοκολάτας χρησιμοποιεῖται αὕτη ἀπ' εὐθείας, ἐνῷ διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς κόνεως τοῦ κακάου πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ μέρος τοῦ λίπους (βλ. καὶ λ. *σοκολάτα*).

Πλὴν τῆς σοκολάτας, ἡ χρῆσις καθαροῦ κακάου, ἄνευ σακχάρεως καὶ λοιπῶν προσθηκῶν, λαμβάνει συνεχῶς μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν. Ἡ μεγάλη περιεκτικότης εἰς λίπος (50—55%) τοῦ φυσικοῦ κακάου εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας χρησιμοποίησιν τούτου ὡς εὐφραντικοῦ. Μέγα μέρος τοῦ κοινοῦ εὑρίσκει τοῦτο ὡς δύσπεπτον ἐν φυσικῇ καταστάσει, ἐπίσης δὲ τὸ τοιοῦτον προϊὸν δυσκόλως μείγνυται μετὰ θερμοῦ ὕδατος ἢ γάλακτος πρὸς παροχὴν εὐχαρίστου ποτοῦ. Ἀλλὰ τὸ κακάον περιέχει τόσας σημαντικὰς ποσότητας θρεπτικῶν ὑλῶν, ὥστε ἀπὸ μακροῦ ἐπεδιώχθη νὰ κατασταθῇ εὔληπτον καὶ εὔπεπτον διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐθεωρήθη ὡς τὸ σκοπιμώτερον νὰ μετατραπῇ ἡ μᾶζα τοῦ κακάου εἰς κόνιν. Πρὸς τοῦτο ὅμως προαπαιτεῖται μερικὴ ἀπολίπανσις, διότι τὸ πλούσιον εἰς λίπος κακάον δὲν δύναται νὰ κονιοποιηθῇ. Ἡ ἀπολίπανσις γίνεται δι' ὑδραυλικῶν συνήθως πιεστηρίων, ἀφαιρεῖται δὲ περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ περιεχομένου λίπους (βουτύρου κακάου). Συνήθως πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἀπολίπανσιν ἐπιτελεῖται ἡ καλουμένη διαλυτοποίησις τοῦ κακάου, ἤτοι κατεργασία αὐτοῦ διὰ χημικῶν ἀντιδραστηρίων, ἵνα αἱ εἰς αὐτὸ θρεπτικαὶ ὗλαι κατασταθῶσιν εὔληπτοι καὶ τὸ ὅλον μᾶλλον ἀναμείξιμον μετὰ τοῦ ὕδατος, ἤτοι καλυτέρα κατανομὴ καὶ ἱκανότης πρὸς αἰώρησιν τῆς κόνεως τοῦ κακάου εἰς ὑγρὰ μέσα. Ἡ διαλυτοποίησις ἐπιτελεῖται συνήθως διὰ κατεργασίας μετ' ἀλκαλίων ἢ ὑδρατμῶν.

Τὸ μερικῶς ὡς ἀνωτέρω ἀπολιπανθὲν καὶ διαλυτοποιηθὲν κακάον λειοτριβεῖται ἀκολούθως καλῶς καὶ κοσκινίζεται διὰ συστήματος κοσκίνων, ἀποτελοῦν οὕτω τὸ ἕτοιμον προϊὸν τοῦ ἐμπορίου. Ἡ κόνις κακάου καλῆς ποιότητος πρέπει νὰ εἶναι ξηρὰ καὶ ἐκτάκτως λεπτῶς λειοτριβηθεῖσα δὲν πρέπει νὰ συσφαιροῦται εἰς βώλους, κατὰ τὴν πίεσιν δὲ μεταξὺ τῶν δακτύλων πρέπει νὰ παρέχῃ ἁφὴν ἐρίου. Τὸ χρῶμα πρέπει νὰ εἶναι ἀνοικτόφαιον καὶ οὐχὶ τεφρόν, τὸ δὲ ἄρωμα νὰ συγκρατῆται πλήρως καὶ δὴ ὡς καθαρὸν ἄρωμα κακάου. Ἐπίσης ἡ γεῦσις πρέπει νὰ εἶναι κανονικὴ καὶ εὐχάριστος καὶ ἀπηλλαγμένη ἀλκαλικότητος.

Νοθεῖαι τοῦ κακάου καὶ τῶν προϊόντων αὐτοῦ. Ὡς νοθεῖαι τοῦ κακάου καὶ τῆς σοκολάτας θεωροῦνται: Ἡ πρόσμειξις μετ' ἀλεύρου ἢ ἀμύλου οἱασδήποτε φύσεως, ἡ ὑπερβολικὴ προσθήκη σακχάρεως, ἡ ἀντικατάστασις τῆς βανίλλιας ἢ βανιλλίνης διὰ βαλσάμου τοῦ Περοὺ ἢ βαλσάμου τοῦ Τολοῦ ἢ στύρακος ἢ βενζόης, ἡ ἀντικατάστασις τοῦ λίπους τοῦ κακάου δι' εὐωνοτέρων λιπῶν φυτικῆς ἢ ζωικῆς προελεύσεως, ἡ ὑπερβολικὴ ἀπομάκρυνσις λίπους, ἡ πρόσμειξις μετὰ φλοιῶν ἢ καὶ φύτρων κακάου, ἡ πρόσμειξις μετ' ἀνοργάνων συστατικῶν, ἡ προσθήκη διαφόρων χρωστικῶν ὑλῶν, ἡ προσθήκη ζελατίνης, τραγάνθης, δεξτρίνης κλπ., πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξοικονομήσεως τοῦ λίπους καὶ πρὸς συγκράτησιν μεγαλυτέρων ποσοτήτων ὕδατος. Αἱ ἀνωτέρω νοθεῖαι ἐλέγχονται διὰ χημικῆς καὶ μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως τῶν προϊόντων τούτων.

Digitized by Google

Χημικὴ σύστασις τοῦ κακάου. Ὡς χημικὰ συστατικὰ εὑρίσκονται ἐν τῷ σπέρματι τοῦ κακάου τὰ ἑξῆς: ὕδωρ, ἄμυλον, λεύκωμα, ἐρυθρὸν τοῦ κακάου, θεοβρωμίνη, λίπος, μικραὶ ποσότητες καλαμοσακχάρου καὶ σταφυλοσακχάρου, κυτταρίνη καὶ ἀνόργανα συστατικά. Ἡ δὲ περιεκτικότης τῶν σπερμάτων εἰς τὰ συστατικὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς κατεργασίας αὐτῶν εἶναι η ἀκόλουθος κατὰ König:

Συστατικὰ	*Πρόσφατα μὴ ἀποφλοιωθέντα σπέρματα*	*Πεφρυγμένα μὴ ἀποφλοιωθέντα σπέρματα*	*Πεφρυγμένα καὶ ἀποφλοιωθέντα σπέρματα*
Ὕδωρ	7.93 %	6.79 %	5 58 %
Ἀζωτοῦχοι ὕλαι ...	14 19 %	14.13 %	14.13 %
Θεοβρωμίνη.........	1.49 %	1.58 %	1.55 %
Λίπος.............	45.37 %	46.19 %	50 09 %
Ἄμυλον	5.85 %	6.06 %	8.77 %
Ἐλεύθ. Ν ἐκ . ὕλαι.	17.07 %	18.04 %	13.91 %
Ἀκατέργαστοι ἶνες.	4.78 %	4.63 %	5.93 %
Τέφρα	4.61 %	4.16 %	3.59 %

Βούτυρον τοῦ κακάου. Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ πολυτιμοτέρων συστατικῶν τοῦ σπέρματος τοῦ κακάου εἶναι τὸ λίπος, τὸ ὁποῖον φέρει γενικῶς τὸ ὄνομα βούτυρον τοῦ κακάου, ἀποτελεῖ δὲ ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν σπερμάτων κρυσταλλικοὺς θυσάνους ἢ συσφαιρωθείσας μάζας. Ἡ περιεκτικότης τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν σπερμάτων εἰς λίπος κυμαίνεται μεταξὺ εὐρέων σχετικῶς ὁρίων, ἤτοι μεταξὺ 41—48 % ἐπὶ νωπῶν μὴ ἀποφλοιωθέντων σπερμάτων καὶ μεταξὺ 48—55 % ἐπὶ ἀποφλοιωθέντων καὶ φρυχθέντων τοιούτων. Πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ λίπους φρύγονται τὰ σπέρματα, ἀλέθονται καὶ εἶτα ὑποβάλλονται εἰς ἔκθλιψιν δι' ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου ἐν θερμῷ. Πρὸ τῆς πληρώσεως τῶν πιεστηρίων διὰ τοῦ τεμαχισθέντος ὑλικοῦ προστίθεται εἰς αὐτὰ ὀλίγον ἀνθρακικὸν ἀλκάλι, πρὸς δέσμευσιν τῶν ἐν τῷ λίπει πάντοτε ὑπαρχόντων ἐλευθέρων ὀξέων, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐν μεγάλῳ παρασκευαζόμενον λίπος τοῦ κακάου εἶναι σχεδὸν ἐλεύθερον ὀξέων· ἀντιθέτως δὲ εὑρηνται ἐν αὐτῷ πάντοτε μικραὶ ποσότητες σάπωνος προερχομένου ἐκ τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ἐλευθέρων ὀξέων. Τὸ βούτυρον τοῦ κακάου ἔχει κιτρινόλευκον χρῶμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παραμονὴν καθίσταται λευκόν. Προσφάτως ἐκπιεσθὲν βούτυρον τοῦ κακάου ἔχει συχνάκις χροιὰν πρὸς τὸ φαιὸν κλίνουσαν, ἥτις μετὰ βραχὺ ὅμως ἐξαφανίζεται, καθισταμένη ἀνοικτοκιτρίνη. Τὸ βούτυρον τοῦ κακάου ἔχει εὐχάριστον γεῦσιν καὶ ὀσμήν, ὡς ἀπὸ σοκολάτας, εἰς συνήθη δὲ θερμοκρασίαν εἶναι στερεὸν καὶ εὔθραυστον, χημικῶς δὲ συνίσταται κυρίως ἐκ τῶν γλυκεριδίων τοῦ στεατικοῦ, παλμιτικοῦ, ἀραχικοῦ καὶ λαουρικοῦ ὀξέος. Παρ' αὐτὰ δὲ εὑρίσκεται ἀκόμη καὶ μικρὰ ποσότης ἐλαϊκοῦ ὀξέος. Τὸ λίπος τοῦ κακάου λόγῳ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ τιμῆς συνηθέστατα νοθεύεται δι' ἄλλων λιπῶν ἢ ἐλαίων. Φυσικαὶ καὶ χημικαὶ σταθεραὶ τοῦ λίπους τοῦ κακάου εἶναι αἱ ἑξῆς:

Εἰδικὸν βάρος εἰς 15⁰	0,950—0,976
Σημεῖον πήξεως	23⁰—27⁰,3
Σημεῖον τήξεως	28⁰—34⁰
Ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως	192—202
Ἀριθμὸς ἰωδίου	32,8—41,7
Ἀριθμὸς Reichert-Meissl	0.2—08
Ἀριθμὸς Hehner	94,59
Βαθμὸς βουτυροδιαθλασιμέτρου	46—47,8

Τὸ βούτυρον τοῦ κακάου χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν διὰ παρασκευὴν ἀλοιφῶν, κοσμητικῶν μέσων κλπ.

Ἀζωτοῦχοι ἑνώσεις. Ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ὗλαι, τὰς ὁποίας ὡς εὐφραντικὰς θεωροῦμεν, ὡς ὁ καφές, τὸ τέϊον, ἡ σοκολάτα κ.λ.π., ὀφείλουν τὸ ὄνομα τοῦτο κυρίως εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ἐπὶ τῶν νεύρων ἐνέργειαν, ἥτις ἀκριβῶς προκαλεῖ τὴν εὐφρανσιν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη προκαλεῖται πάντοτε ὑπὸ ἀζωτούχων ὑλῶν, αἵτινες μόνον εἰς ἐλάχιστα ποσὰ ἀπαντῶσιν εἰς τὰ σπέρματα ἢ τὰ φύλλα ἢ γενικῶς εἰς τὰ σχετικὰ φυτά. Τὸ φυσιολογικὸν ἐνεργὸν σῶμα τοῦ κακάου, ἤτοι ἡ *θεοβρωμίνη*, ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν βάσεων τῆς ξανθίνης ἢ πουρίνης. Ὡς περιεκτικότης τῶν σπερμάτων τοῦ κακάου εἰς θεοβρωμίνην παρέχονται λίαν διάφοροι ἀριθμοί, κυμαινόμενοι ἀπὸ 0,3 μέχρι καὶ πλέον τοῦ 3,0 %. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐλαττωματικότητα τῶν μεθόδων προσδιορισμοῦ, αἵτινες βραδέως ἐβελτιώθησαν. Αἱ λοιπαὶ ἀζωτοῦχοι ἑνώσεις τῶν σπερμάτων τοῦ κακάου, εἰδικῶς τὰ λευκώματα, ὀλίγον μόνον ἔχουσιν ἐρευνηθῆ, πέπτονται δὲ ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ μόνον μερικῶς (40—60 %). Τὰ ἄλλα συστατικὰ τοῦ κακάου, ἤτοι τὸ ἄμυλον, ἡ κυτταρίνη (ἀκατέργαστοι ἶνες), ἀνόργανα συστατικά, ἐρυθρὸν τοῦ κακάου κ.λ.π., δὲν ἔχουσιν ἰδιάζουσάν τινα σημασίαν.

Θρεπτικὴ ἀξία τοῦ κακάου. Τὸ κακάον λόγῳ τῆς συστάσεως αὐτοῦ κατέχει ἰδιάζουσαν μεταξὺ τῶν ἄλλων εὐφραντικῶν θέσιν καὶ θὰ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ θεωρηθῇ ὡς τρόφιμον. Τὸ κακάον, ὡς ἐκ τοῦ πίνακος τῆς συστάσεως αὐτοῦ καταφαίνεται, περιέχει ὅλας ἐκείνας τὰς ὕλας, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὰ τρόφιμα, ἤτοι λίπος, λεύκωμα καὶ ὑδατάνθρακας. Κατὰ τὸν König εἰς τὴν κόνιν τοῦ κακάου εὑρίσκονται κατὰ μέσον ὅρον:

Λεύκωμα	20,33 %
Λίπος	28,35 %
Ὑδατάνθρακες	34,17 %

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ συνήθη ζωϊκὰ καὶ φυτικὰ τρόφιμα, ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὴν περιεκτικότητα εἰς λεύκωμα πλησιάζει πρὸς τὸ ἰσχνὸν κρέας, ὡς πρὸς τὴν περιεκτικότητα δὲ εἰς λίπος τὸ ὑπερτερεῖ, ἐνῷ ὡς πρὸς τὴν περιεκτικότητα εἰς ὑδατάνθρακας ὀλίγον ὑπολείπεται τῶν ὀσπρίων. Ἐκ τῶν θρεπτικῶν τούτων ὑλῶν αἱ μὲν ἀζωτοῦχοι ἀφομοιοῦνται κατὰ 50%, τὸ δὲ λίπος καὶ οἱ ὑδατάνθρακες σχεδὸν πλήρως, ἤτοι τὸ κακάον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συμπεριφέρεται ὡς τὰ ἄλλα φυτικὰ τρόφιμα. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ μεγάλας ποσότητας κακάου, τότε ἀσφαλῶς θὰ κατετάσσετο τοῦτο εἰς τὰ τρόφιμα, εἶναι ὅμως γεγονὸς ὅτι λόγῳ τῆς περιεχομένης θεοβρωμίνης μόνον μικρὰς ποσότητας δύναται νὰ λαμβάνῃ ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα ἄνευ βλάβης τῆς γενικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Σ. Γ.

—*['Εμπορευμ.]* Τὸ εἰς σπέρματα ἀκατέργαστον κακάον τοῦ ἐμπορίου ἔχει μορφὴν καὶ μέγεθος ἀνάλογα πρὸς τὰ τοῦ ἀμυγδάλου καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς τεθαμμένον καὶ μὴ τεθαμμένον. Τοῦ τεθαμμένου κακάου τὰ σπέρματα ἔχουσιν ὑποστῆ χημικὴν ζύμωσιν διὰ ταφῆς ἐντὸς ἄμμου πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἀρώματος καὶ ἐλάττωσιν τῆς δριμείας καὶ πικρᾶς γεύσεως αὐτῶν. Τὸ περίβλημα τοῦ κακάου τούτου ἀποσπᾶται εὐκόλως μετὰ ἐλαφρὰν φρύξιν. Τοῦ μὴ τεθαμμένου κακάου τὰ σπέρματα δὲν ὑπέστησαν τὴν ἀνωτέρω ζύμωσιν καὶ ἀπηλλάγησαν τοῦ σαρκώδους μόνον περιβλήματος αὐτῶν δι' ἐλαφρᾶς φρύξεως, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν περίβλημα των παραμένει σταθερῶς μετ' αὐτῶν προσκεκολλημένον. Τὸ σπέρμα τοῦ καλῶς ζυμωθέντος κακάου κοπτόμενον εἰς δύο δέον νὰ παρουσιάζῃ χρῶμα φαιὸν καὶ νὰ θραύηται εὐκόλως. Ἐὰν δὲ ἀντιθέτως παρουσιάζῃ χρῶμα ἰῶδες καὶ εἶναι σκληρὸν καὶ τυρῶδες, τοῦτο εἶναι ἔνδειξις ἀτελοῦς ζυμώσεως.

Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον κακάον διακρίνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν παράγεται ἢ τοῦ κυριωτέρου λιμένος αὐτῆς· τοιουτοτρόπως ἔχομεν: α') Κακάον Καρακᾶς: Πουέρτο Καπέλλο, Βαρινάς, Μαρακαΐμπο, Γουατεμάλας, Τριάδος (Trinité) κλπ. β) Κακάον Βραζιλίας: Πάρα, Μαρανιάν, Βαχίας, Σουρινάμ, Μπερμπία, Καϊένης κλπ. γ) Κακάον τῶν νήσων: Μαρτινίκης, Γουαδελούπης, Ζαμάϊκας, Ἑνώσεως κλπ. δ) Κακάον τῶν Ἀφρικανικῶν ἀκτῶν: Ἀκτῆς τοῦ χρυσοῦ, Λομέ, Ἀκτῆς τοῦ Ἐλεφαντοστοῦ, Δαχομέης, Γαμπὸν κλπ. Ἑκάστη τῶν ποικιλιῶν τούτων τοῦ κακάου χαρακτηρίζεται καὶ μὲ διαφόρους ὀνομασίας τύπων, ὡς common, fair, fine καὶ superior.

Τὸ κακάον χρησιμεύει κυρίως πρὸς παρασκευὴν σοκολάτας, κόνεως κακάου καὶ βουτύρου τοῦ κακάου· καὶ λόγῳ μὲν τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης θεοβρωμίνης εἶναι διεγερτικόν, λόγῳ δὲ τῶν λιπαρῶν, ἀμυλούχων καὶ ἀζωτούχων συστατικῶν αὐτοῦ, ἀποτελεῖ πλήρη τροφήν. Ὅταν τὰ σπέρματα τοῦ κακάου προέρχωνται ἐξ ἀώρων καρπῶν, εἶναι πικρὰ καὶ στεροῦνται ἀρώματος. Ἡ ὑγρασία καὶ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ προσδίδουσιν εἰς τὰ σπέσματα δυσάρεστον γεῦσιν καὶ προκαλοῦσιν ἐπ' αὐτῶν κηλῖδας. Τὰ διάφορα ὀσμηρὰ ἀντικείμενα ἐπηρεάζουσι τὸ ἄρωμα τῶν σπερμάτων καὶ προσδίδουσιν εἰς αὐτὰ τὴν ἰδικήν των ὀσμήν. Διὰ τοῦ πολυκαιρισμοῦ τὰ σπέρματα ταγγίζουν καὶ μουχλιάζουν ἢ ἀποκτοῦν γεῦσιν δυσάρεστον. Ἐὰν μετὰ τὴν ζύμωσιν τὸ σπέρμα δὲν ἔχῃ τελείως ἀποξηρανθῆ, ὑπόκειται εἰς ἀπώλειαν βάρους καὶ φθειρίασιν, ἐὰν παραμείνῃ ἐπὶ μακρόν.

Τὰ σπέρματα τοῦ κακάου συσκευάζονται εἰς κοφίνους ἢ καὶ σάκκους διαφόρων βαρῶν. Κατὰ τὴν διὰ θαλάσσης μεταφορὰν των δέον νὰ λαμβάνηται πρόνοια ἀποκλείουσα τὴν διαβροχὴν των ὑπὸ θαλασσίου ὕδατος. Αἱ μεγαλύτεραι παραγωγικαὶ χῶραι τοῦ κακάου (1925) εἶναι κατὰ σειρὰν ἡ Ἀκτὴ τοῦ Χρυσοῦ, ἡ Βραζιλία, ἡ Νιγηρία, ὁ Ἰσημερινός, ἡ Βενεζουέλα, ὁ Ἅγιος Δομῖγκος, αἱ νῆσοι τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ καὶ Πρίγκιπος καὶ αἱ νῆσοι τῆς Τριάδος καὶ Τομπάκο. Αἱ μεγαλύτεραι εἰσαγωγικαὶ χῶραι τοῦ κακάου εἶναι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γερμανία, αἵτινες ἔχουσι καὶ τὴν μεγαλυτέραν σοκολατοποιΐαν. Αἱ μεγαλύτεραι ἀγοραὶ τοῦ κακάου εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἡ Ν. Ὑόρκη διὰ τὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ Λονδῖνον διὰ τὰ τῆς Ἀφρικῆς, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον εἶναι ἡ Λίβερπουλ, ἡ Ἀμβέρσα, τὸ Ἄμστερδαμ, ἡ Χάβρη καὶ τὸ Ἀμβοῦργον. Ἡ παγκόσμιος παραγωγή, τῷ 1925, ἀνῆλθεν εἰς 225.000 τόνων περίπου. Ἡ κόνις κακάου λαμβάνεται ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ κακάου καὶ αἱ ποικιλίαι της ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ποιότητος τῶν σπερμάτων, τῆς ἀναλογίας ἀποβουτυρώσεως τούτων, τῆς κατεργασίας καὶ τοῦ τρόπου τῆς συσκευῆς (κόνις, ταμπλέτες, μετὰ σακχάρεως ἢ μὴ κ.ο.κ.). Βραζομένη μεθ' ὕδατος ἢ γάλακτος ἡ κόνις ἀποτελεῖ θρεπτικὴν καὶ τονωτικὴν τροφήν.

Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

Κάκαρα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν, ἤδη καλούμενον *Μεσοκώμη* (βλ. λ.).

κακαράντζα (ἡ)· τὸ ἀποπάτημα τῶν αἰγῶν, τῶν προβάτων, τῶν μυῶν κττ., σπυράς.

Κακαράσκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Πεπονιᾶς (πρῴην *Γενῆ Μαχαλᾶ*) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἤδη καλούμενον *Ἁγία Ἑλένη*. (Κάτ. (1928) 371.

Κακὰ-Ράφια *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37°32'½ Β, μῆκ. 26°06'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1867: Nikaria island). Φερώνυμος ὕφορμος ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον. Σ. Ε. Λ.

Κακαρδίτσα (ἡ) *[Γεωγρ.].* Κοινὸν ὄνομα τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῶν Ἀθαμανικῶν ὀρέων, ἔχουσα ὕψος 2.427 μ. Ι. Σ. Σ.

κακαρέντζα (ἡ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τῆς *βαλονίας*.

κακαρίζω, κακάρισμα· βλ. λ. *κακκαρίζω, κακκάρισμα*.

Κακαρούκα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαζαρακίου τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἤδη καλουμένη *Ἀπιδούλα*. Κάτ. (1918) 107.

κακάρωμα, κακαρώνω· βλ. λ. *κακκάρωμα, κακκαρώνω*.

κακατούα (ἡ) (Cacatua) *[Ζωολ.].* Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*. Τὰ πτηνὰ τοῦ γένους τούτου ἔχουσι μέγα ἢ μέτριον μέγεθος, σῶμα εὔρωστον, οὐρὰν μᾶλλον βραχεῖαν, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας, ῥάμφος ἰσχυρόν, κεφαλὴν κεκοσμημένην ὑπὸ λοφίου καὶ πτέρωμα λαμπρῶς καὶ ποικίλως κεχρωματισμένον. Συνηθέστερος χρωματισμὸς εἶναι ὁ λευκὸς μὲ ἐρυθρὰς ἢ ἐλαφρῶς κιτρίνας ἀποχρώσεις, ὁ ἐρυθρὸς μὲ ὑποπρασίνους καὶ ἰώδεις καὶ ὁ φαιὸς μὲ κυανοπυρράς. Οἱ ψιττακοὶ οὗτοι ἀπαντῶσιν ἐν Αὐστραλίᾳ, Φιλιππίναις νήσοις, Νέᾳ Γουϊνέᾳ καὶ Τασμανίᾳ. Αἱ κακατοῦαι ἐνδιαιτῶνται κατὰ προτίμησιν ἐντὸς πυκνῶν δασῶν καὶ παρὰ τὰς ὑπωρείας καὶ τὰς κλιτῦς τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει διατελοῦσαι ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ πολλάκις οὔτε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φωλεοποιΐας των δὲν χωρίζονται κατὰ ζεύγη, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ περισσότερα τῶν πτηνῶν. Κατὰ τὴν νύκτα ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν δένδρων, ὅπως ἀναπαυθῶσι, καὶ τὴν πρωΐαν, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, κινοῦνται πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, ἐκβάλλουσαι ὀξείας χαρακτηριστικὰς φωνάς. Συχνάκις ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν καλλιεργημένων ἀγρῶν καὶ ἐπιφέρουσι μεγάλας καταστροφάς, ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο γίνεται κατ' ἔτος ἐξοντωτικὸν κατ' αὐτῶν κυνήγιον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων. Εἴδη τινὰ ἐναποθέτουσι τὰ ᾠὰ των ἐντὸς ἐντέχνων φωλεῶν, ἃς κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων, ἕτερα πάλιν ἐναποθέτουσι ταῦτα ἐπὶ τῶν ῥωγμῶν τῶν βράχων ἢ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν. Τὰ ᾠά, 3—5 κατὰ τοκετόν, ἔχουσι λευκὸν χρῶμα καὶ εἶναι στιλπνά. Τὰ ἐκκολαπτόμενα μικρὰ ἔχουσι τὸ σῶμα των κεκαλυμμένον ὑπὸ λευκῶν πτίλων, ἀλλὰ ταχέως καλύπτονται ὑπὸ πτερώματος προσομοίου πρὸς τὸ τῶν γεννητόρων των.

Κακατούα ἡ λοφιοφόρος.

Ἡ πτῆσίς των εἶναι ἀρκετῆς διαρκείας, ἡ ἀναρρίχησίς των ἐπιδεξιωτάτη, ἀλλὰ τὸ βάδισμά των ἀσταθές. Πολλαὶ χιλιάδες τῶν πτηνῶν τούτων ἀποστέλλονται ζῶντα ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου εἶναι περιζήτητα διὰ τὸ λαμπρὸν πτέρωμά των καὶ διότι διατηροῦνται ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ μανθάνουσιν εὐκόλως νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰς λέξεις, ἃς ἀκούουσι, καὶ νὰ μιμῶνται τὰς φωνὰς τῶν διαφόρων κατοικιδίων ζῴων καὶ πτηνῶν. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ τρέφονται ἐκ διαφόρων κόκκων, ἐβρασμένης ὀρύζης καὶ ὀπωρῶν. Τοῦ γένους τούτου ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα εἴδη, ὧν γνωστότερα τὰ ἑξῆς: *κακατούα ἡ δικρόφιος* (Cacatua Dicropsii), *κακατούα ἡ κιτρινόλοφος* (Cacatua citrinocristata),

Digitized by Google

κακατούα ὁ τρίτων (Cacatua triton), *κακατούα ἡ τῶν Μολούκων* (Cacatua moluccensis), *κακατούα ἡ λοφιοφόρος* (Cacatua cristata), κτλ. Τὰ ἀνωτέρω εἴδη διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος, τοῦ χρώματος τοῦ πτερώματος καὶ τοῦ σχήματο. καὶ χρώματος τοῦ λοφίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Guld*, Birds of Australia.—*Sain-Hilaire*, Histoire naturelle des perroquets.—*Finsch*, Die Papageien. Δ. Ν. Π.

κακατσίθρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *κρηπῖδος τῆς διοσκοριδείου*. Κ. ΠΑΠ.

κακατσομηλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *κελτίδος τῆς νοτίου* ἢ *αὐστραλιανῆς* (βλ. *κελτίς*). Κ. ΠΑΠ.

Κάκεθα (Câqueza) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Ὀριέντε ἐν τῇ πολιτείᾳ Κουντιναμάρκα. Κεῖται ἐπὶ ὀροπεδίου, εἰς ὕψος 1683 μ., παρὰ τὸν ὁμώνυμον αὐτῆς ποταμόν. Κάτ. 8.300. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον μεταξὺ τῆς παραλίας τοῦ Μπογκοτὰ καὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Μέτα. Μ. Δ. Β.

κακέκτυπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακῶς ἐκτυπωθείς, ὁ ἔχων σφάλματα τυπωτικά, ἐπὶ εἰκόνων, χαρτονομισμάτων, χαρτοσήμων κτλ.

— *[Φιλοτ.]* Ὡς *κακέκτυπα* χαρακτηρίζονται τὰ γραμματόσημα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ἐλαττωματικὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐν γένει αἰσθητὰς παραλλαγάς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ κανονικά, ὀφειλομένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τυχαίας αἰτίας ἢ ἀπροσεξίας κατὰ τὴν ἐκτύπωσίν των, π. χ. εἰκόνα συγκεχυμένην συνεπείᾳ μετατοπίσεως τοῦ χάρτου ὡς πρὸς τὴν πλάκα, κηλῖδας ἐπ' αὐτῆς ὀφειλομένας εἰς περίσσειαν μελάνης ἢ εἰς ὑπέρμετρον πίεσιν κ. τ. λ. Κατὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐκτυπουμένων γραμματοσήμων, τὸν ἐνεργούμενον ὑπὸ τῶν ἐπιστατούντων ἀντιπροσώπων τοῦ ἐκδίδοντος ταῦτα κράτους, τὰ ἐμφανῶς κακέκτυπα καταστρέφονται. Ἐνίοτε ὅμως φύλλα τινὰ γραμματοσήμων, περιέχοντα μὴ ἐμφανῶς ἀντιληπτὰ ἐλαττώματα—διότι ταῦτα εἶναι συνήθως ὁρατὰ μόνον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν εἰδικευμένων συλλεκτῶν—τίθενται εἰς κυκλοφορίαν εἰς τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα, γινόμενα ἀνάρπαστα εὐθὺς ὡς ἀνακαλυφθῶσιν. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν κακεκτύπων ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχόντων ὁμοίων ἀντιτύπων καὶ τῆς σημαντικότητος τῶν διαφορῶν, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν ταῦτα ἐν συγκρίσει μὲ τὰ κανονικὰ ἀντίτυπα. Τὰ μᾶλλον περιζήτητα μεταξὺ τῶν συλλεκτῶν εἴδη κακεκτύπων εἶναι τὰ μετ' ἀνεστραμμένου κέντρου καὶ τὰ μετ' ἐσφαλμένου χρωματισμοῦ, πολλὰ δὲ τοιαῦτα γραμματόσημα σημειοῦνται εἰς τοὺς εἰδικοὺς καταλόγους μὲ λίαν ὑψηλὰς τιμάς. (Ε. Φ. Ε.)

κακέμονο. Ἰαπωνικὴ ὀνομασία, δι' ἧς δηλοῦνται εἰκόνες ἐπὶ χάρτου ἢ μετάξης, χρησιμοποιούμεναι πρὸς διακόσμησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἰκιῶν καὶ ἀναρτώμεναι εἰς τοὺς τοίχους, ὡς παρ' ἡμῖν οἱ χάρται. Πρὸς τὰ *κακέμονο* ἀντιτίθενται τὰ *μακίμονο*. Ι. Μ. Π.

κακέμφατον (τό) *[Ρητορ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σχῆμα, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ ῥήτορος, εἴτε ἑκουσίως, εἴτε ἀκουσίως, λέξεων ἢ συλλαβῶν, ἐκ τῶν ὁποίων παράγεται αἰσχρά, ἄτοπος ἢ διφορουμένη ἔννοια (*Quint.* Instit., Rhet. 8,3,41. Σχολ. εἰς *Λουκ.* Λεξιφ. 21). —Π.

κακέμφατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν ἔμφασιν, κακήν, χυδαίαν σημασίαν, αἰσχρός, ἄσεμνος, ἀπρεπής· || *κακέμφατον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

κακεντρέχεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακεντρεχοῦς, κακία μετὰ πονηρίας, μετὰ δολιότητος, μοχθηρία.

κακεντρεχὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ κακὸς καὶ ἐντρεχής, ὁ κακὸς καὶ πονηρός, δόλιος, μοχθηρός. —Ἐπίρρ. ***κακεντρεχῶς***.

Κακὲς-Πλευρὲς *[Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ ὀρεινὴ θέσις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀπὸ Ἀλυκιανοῦ τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας Κρήτης ἀγούσης εἰς Σέλινον διὰ τοῦ χωρίου Χωστῆς Κυδωνίας. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης καὶ τῆς μεταξὺ τοῦ χωρίου Λάκκων καὶ τοῦ ὀροπεδίου Ὁμαλοῦ θέσεως *Φῶκες* ἐτοποθέτουν οἱ ἐπαναστάται τὰς προφυλακάς των κατὰ τῶν ἐξ Ἀλυκιανοῦ ἐξορμώντων Τούρκων. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1867 ἀπέκρουσαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν θέσεων τούτων τὸν Ριζᾶ πασᾶν μὲ πολλὴν φθορὰν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Πολλάκις δὲ ἐγένοντο συμπλοκαὶ περὶ τὰς θέσεις ταύτας. Ε. Γ.

Κακετὰ (Caquetâ) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κολομβίας πηγάζων ἐκ τῶν Κολομβιανῶν Ἄνδεων, εἰς ὕψος 4.500 μ. Ὁ ποταμὸς οὗτος κατερχόμενος εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κολομβίας λαμβάνει τὸ ὄνομα *Γιαπουρὰ* ἢ *Ὑαπουρὰ* καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀμαζόνιον. Ἔχει ὑπὲρ τοὺς 100 παραποτάμους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν πλημμυρίζει ἀπεράντους ἐκτάσεις δασῶν, μεταβάλλων μέγα μέρος τοῦ λεκανοπεδίου του εἰς ἀδιάβατα τενάγη.

— **Κακετὰ** (Caquetâ), ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας, ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 52.72 τ. χλμ. καὶ 70.000 κατοίκους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἡμιάγριοι. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι πεδινὸν καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνοτάτων παρθένων δασῶν, καταλαμβανόντων 50.000 τ. χλμ. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, ἀνθυγιεινὸν καὶ βροχερόν. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ῥοῦς, εἰς ἔκτασιν 2.000 χλμ. ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς Κολομβίας, εἶναι πλωτός. Ἐξηρευνήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ἐρρίκου, Νέστορος καὶ Ραφαὴλ Ρέϋες. Εἶναι χώρα εὐφορωτάτη, παράγουσα κακάον, ἰνδικόν, ξυλείαν, ῥητίνην, φαρμακευτικὰ φυτά, κίναν, σαλσαπαρίλιαν, καουτσούκ. Ἔχει ἐπίσης μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Μ. Δ. Β.

Κακὴ-ἁλυκὴ *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης προβάλλον εἰς τὴν ΝΑ ἄκραν αὐτῆς. Τρία ναυτικὰ μίλλια νοτίως αὐτοῦ κεῖται ἡ βραχώδης νησὶς *Κουφονήσι*, περιβαλλομένη ὑπὸ πλείστων ἐπίσης βραχωδῶνσκοπέλων καὶ ὑφάλων. Ν. ΚΛΣ

— **Κακὴ *Βίγλα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σαλαμῖνι κοινότητος Αἰαντείου τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας. Κάτ. (1928) 109.

—**Κακὴ *θάλασσα*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Θάλασσα* Κακιά.

— **Κακὴ *Κεφαλὴ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Β. Εὐβοϊκοῦ, ἐγγύτατα καὶ ἀνατολ. τῆς Χαλκίδος, δεξιὸν τῷ εἰσπλέοντι τὸν κολπίζοντα ὅρμον τοῦ Βατῶντα κέρας. Ἐπ' αὐτοῦ φάρος (πλάτ. 38° 28' 18" Β, μῆκ. 23° 36' 44" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1554: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channel) ἀπὸ τοῦ 1887 σταθεροῦ ἐρυθροῦ 10 μιλλ. διὰ τὴν ἀπὸ Β προσγείωσιν τῷ Εὐρίπῳ. Λέγεται καὶ *Κακοκεφαλή*. Σ. Ε. Λ.

—**Κακὴ *Σκάλα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀπορρὼξ ἀκτή, εἰς ἣν ἀπολήγει ἡ Γεράνεια, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Ἁγίων Θεοδώρων. Ὁ Ἀδριανὸς διέταμεν ἐπ' αὐτῆς ἁμαξιτὴν ὁδόν, ἑνώσασαν τά, ἃ διέκοπτον αἱ ἀπορρῶγες, τμήματα τῆς ἀπὸ Κορίνθου πρὸς Μέγαρα ὁδοῦ. Τὴν αὐτὴν διατομὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ σύγχρονος ὁδός, ὡς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ΣΠΑΠ, δι' ἣν ἐξετελέσθησαν σοβαρὰ ἔργα, ἐν οἷς καὶ γέφυρα, ἄνωθεν τοῦ αἰγιαλοῦ (πλάτ. 37° 58' 30" Β, μῆκ. 23° 17' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Παρ' ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο *Σκειρωνίδες πέτραι*, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Θησέως φονευθέντος λῃστοῦ Σκείρωνος.

— 2) Ἀπορρὼξ ἄκρα τῆς Β.ΒΔ ἀκτῆς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 36° 46' 50" Β, μῆκ. 22° 34' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) δυτικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρώτα, μεταξὺ Τρινησιῶν καὶ Γυθείου. Σ. Ε. Λ.

— 3) Στενὸν μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ὄρους *Κλόκοβας (ἀρχ. Ταφιασσοῦ)*, κατὰ τὴν μεταξὺ Ναυπάκτου καὶ Τουρλίδος Αἰτωλικὴν ἀκτὴν (πλάτ 38° 21' 05" Β, μῆκ. 21° 40' 35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 427: Entrance to the gulf of Corinth) 4 1/3 μίλ. Δ.ΒΔ τοῦ Ἀντιρρίου. Οἱ ναυτικοὶ ἀποκαλοῦν *Κακὴ Σκάλα* καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόκρημνον ὄρος (3.300 ποδ.), ἀποτελοῦν ἄριστον γνώρισμα διὰ τὴν προσγείωσιν εἰς τὸν πορθμόν. Σ. Ε. Λ.

κακηγορία (ἡ)· κακολογία, λοιδορία, δυσφήμησις, ἐξύβρισις: «δίκη κακηγορίας».

—*[Ἀρχ. Δικ.]* Ἡ *κακηγορίας δίκη* περιελάμβανε, πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως δ' ἐν Ἀθήναις, τὸ ἔγκλημα τῆς διὰ λόγων ἐξυβρίσεως. Διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὅμως ἡ ῥηματικὴ ἐξύβρισις ὡς ἔγκλημα, ἀπῃτεῖτο ἡ ὕπαρξις εἰδικῶν ὅρων καθοριζομένων: α) ὑπὸ τῆς προσωπικότητος εἴτε τοῦ προσβάλλοντος, εἴτε τοῦ προσβαλλομένου (π. χ. ὕβρις προσγινομένη ὑπὸ σκλάβου κατ' ἐλευθέρου· ὕβρις κατὰ τεθνεώτων, κατὰ τῶν ἐν τέλει κλπ.)· καὶ β) ὑπὸ ἰδιαιτέρων περιστατικῶν ἢ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὕβρεως (π. χ. ὕβρις ἀπευθυνομένη ἐντὸς τῶν ναῶν κατὰ τὰς ἱεροτελεστείας· εἰς τόπους ὅπου ἤδρευον αἱ δημόσιαι ἀρχαί).

Ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, ἵνα ὕβρις κατασταθῇ διώξιμος, ἔδει νὰ περιλαμβάνεται εἰς τὰς ῥητῶς ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένας ὡς ἀπόρρητα. Ἐξύβρισις κατὰ ταῦτα ὑφίστατο, ἐὰν ἀπεκάλει τις ἄλλον «ἀνδροφόνον», «πατραλοίαν», «μητραλοίαν», «ῥίψασπιν». Κατὰ τὸν Δ' ὅμως αἰῶνα ἡ δίκη κακηγορίας ἔλαβε μεγαλυτέραν ἔκτασιν· ἐξύβρισις ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ ἐκ μέρους οἱουδήποτε γελοιοποίησις πολίτου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀσκούμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπάγγελμα. Ἡ κακηγορίας δίκη ἐδικάζετο κατ' ἔγκλησιν τοῦ παθόντος, ἤ, προκειμένου περὶ τεθνεώτων, τοῦ πλησιεστέρου συγγενοῦς αὐτοῦ, ἐν περιπτώσει δὲ καταδίκης, ὁ καθ' οὗ ἡ δίκη κατέβαλλεν (ἀμφίβολον ἂν ὡς ποινὴν ἢ ἀποζημίωσιν) δραχμὰς πεντακοσίας, κατεδικάζετο δὲ καὶ εἰς ἀτιμίαν ἐπὶ πλέον, ἐὰν ἡ ὕβρις ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἐν τέλει. Α. Ν Φ.

κακὶ (τό) *[Βοτ.]*· εἶδος δένδρων, *διόσπυρος ὁ σινικός*.

κάκια (ἡ)· δημοτ. ἀντὶ *κακία* (βλ. λ.): «τοῦ 'χω—, τοῦ βαστῶ κάκια».

κακία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοῦ, τὸ νὰ εἶναί τις κακός, ἔνδεια, ἔλλειψις τῆς ἀναγκαίας εἰς ἕκαστον ἀρετῆς, ἐλαττωματικότης, μειονεκτικότης, ἐλάττωμα, μειονέκτημα, ἀντίθ. *ἀρετή*: «κακία ἐνδύματος, —ὑποδήματος —οἰκίας,—βιβλίου,—ἁμάξης κτλ.», «συγγραφικὴ—, λογοτεχνικὴ—, οἰκοδομικὴ κακία»· || τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐλάττωμα τοῦ ἀνθρώπου, μοχθηρία, μῖσος, ἔχθρα, ἀντίθ. *ἀγάπη*: «ἀπὸ κακία τὰ λέει αὐτά», «ἡ κακία του δὲ λέγεται, κανένα δὲν ἀγαπᾷ»· || φρ. «τοῦ 'χω κακία» τὸν μισῶ, τὸν ἐχθρεύομαι· || «μοῦ βαστάει κακία» δὲν θέλει νὰ συμφιλιωθῶμεν.

— *['Ηθικ.]* Ἡ *κακία* εἶναι τὸ ἀντίθετον τῆς ἀρετῆς, χαρακτηρίζεται δὲ διὰ τοῦ ὅρου τούτου τὸ μὲν ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις, ἐφ' ὅσον ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἠθικὴν βούλησιν καὶ τοὺς ἠθικοὺς κανόνας, τὸ δὲ ἡ σταθερότης τῆς ἐξ ἐκείνης τῆς διαθέσεως πηγαζούσης βουλήσεως πρὸς κακὴν δρᾶσιν. Τὸ ἕτερον τούτων δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄνευ τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἀμφότερα ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ ὅ,τι χαρακτηρίζομεν ὡς κακίαν. Διὰ τοῦτο δέον νὰ θεωρῶνται ὡς μονομερῆ τὰ φιλοσοφικὰ ἐκεῖνα συστήματα, ὅσα διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπεχείρησαν νὰ ὁρίσωσι τὴν κακίαν ἀπὸ προϋποθέσεων μόνον βουλησιαρχικῶν ἢ μόνον νοησιαρχικῶν. Ἡ κακία συνδέεται πρὸς τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ τὴν ἀγνοοῦσαν ὅρια φιλαυτίαν, ἀντίκειται δὲ οὐ μόνον πρὸς τὴν ἠθικὴν βούλησιν καὶ τοὺς ἠθικοὺς κανόνας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδανικὴν βούλησιν καθόλου, τὴν ἀπαιτοῦσαν ὅπως προκρίνωμεν τῶν ἰδίων σκοπῶν τοὺς κοινοὺς σκοποὺς τοῦ συνόλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Jahn*, Ethik (δ' ἐκδ. 1925).—*Häberlin*, Pas gute (1926). Ν. Λ.

κακίζω, *ἀόρ. ἐκάκισα—ἐκακίσθην*· λέγω τινὰ κακόν, ἐπιπλήττω. ψέγω, μέμφομαι, κατηγορῶ: «ἐκακίσθη διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην».

Κακίκιος. Υἱὸς τοῦ ἄρχοντος τοῦ Ἀνίου καὶ διοικητοῦ τῆς Μεγ. Ἀρμενίας Ἰωβανεσίκη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (περὶ τὸ 1042) ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042—1054). Καὶ ἔσπευσε μὲν νὰ δηλώσῃ ὑποταγὴν καὶ πιστὴν συμμαχίαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο ἔπεμψεν ἐναντίον του τοὺς στρατηγοὺς Μιχαὴλ Ἰασίτην καὶ Νικόλαον καὶ συγχρόνως προέτρεψε τὸν Τοῦρκον ἄρχοντα τοῦ Τιβίου Ἀβοὺλ-σεβὰρ (τὸν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων Απλησφάρην καλούμενον) νὰ εἰσβάλῃ ὡσαύτως εἰς τὰς κτήσεις του. Ὁ Κακίκιος ἀντέστη μὲν γενναίως, ἀλλά, πιεζόμενος πανταχόθεν, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καταλιπὼν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μαγίστρου καὶ συγχρόνως ἔλαβε πρὸς συντήρησίν του «χωρία πολυπρόσοδα κατά τε Καππαδοκίαν καὶ τὸ Χαρσιανὸν καὶ Λικανδὸν» καὶ ἔκτοτε ἔζησεν εἰρηνικὸν βίον. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Κωνσταντίνου Θ' ἔναντι τοῦ Κακικίου συνετέλεσεν εἰς τὴν ταπείνωσιν τῶν Ἀρμενίων καὶ τὴν πρόοδον τῶν τότε ἀναφαινομένων εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἄκρα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Τούρκων. Ν. ΚΛΣ

κάκικος (ὁ) (Cacicus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κάκικον τὸν δίχρουν* (Cacicus bicolor), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀμερικὴν καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, στενούμενον κατὰ τὸν θώρακα, εὐρὺ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἀπολῆγον εἰς δισχιδῆ ἀπόφυσιν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ὀγκώδης, αἱ κεραῖαι μέτριαι καὶ πολυαρθρωταί, οἱ πόδες ἰσχυροὶ καὶ ἐπιμήκεις καὶ ὁ χρωματισμὸς φαιομελανὸς μετὰ λευκῶν κηλίδων κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ θώρακος καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

κακίλη *[Βοτ.]*· βλ. λ. *καικίλη*.

κακισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κακίζειν, αἰτίασις, μομφή, κατηγορία.

κακιστοκρατία (ἡ). Οὕτως ἀπεκλήθη τὸ παρ' ἀρχαίοις ὑπερβαλλόντως δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἄλλως ὀνομαζόμενον «ὀχλοκρατία» «ὁμολογουμένη ἄνοια», κτλ.

κακίστρα (ἡ)· γυνὴ κακή, μοχθηρά, δύσκολος, ζηλιάρα: «αὐτὴ εἶναι μιὰ κακίστρα ποὺ δὲ λέγεται».

κάκιωμα (τό)· ἡ διάθεσις τοῦ *κακιώνω*, θυμὸς κατά τινος, δυσαρέστησις, ἡ ἐκ φιλονικίας προερχομένη ψυχρότης.

κακιώνω, *ἀόρ. ἐκάκιωσα, παθ. μετ. κακιωμένος*· ἔχω κακίαν κατά τινος, θυμώνω, δυσαρεστοῦμαι: «μοῦ κάκιωσε γιατὶ δὲν τοῦ 'δωσα χρήματα».

κακκὰ (τά)· τὰ ἀποχωρήματα, ἡ κόπρος, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν νηπίων· || καὶ ῥῆμα ἀρχ. *κακκάω*· κάμνω κακκά: «κακκᾶν δ' ἂν οὐκ ἔφθης φράσαι, κἀγὼ λαβὼν θύραζε ἐξέφερον ἂν καὶ προὐσχόμην σε», δὲν ἐπρόφθανες νὰ εἴπῃς θέλω νὰ κάμω κακκὰ καὶ

Digitized by Google

σὲ ἔπαιρνα ἔξω καὶ σὲ κρατοῦσα νὰ τὰ κάμῃς (*Ἀριστοφ.* Νεφέλαι 1383, 1390).

Κάκκαβα *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῶν ἀκτῶν τῆς Καραμανίας, ἀνατολικῶς τοῦ Καστελλορίζου, ἄλλως *Κάκαβα* (βλ. λ.).

Κακκάβα (ἡ), ἢ *πανηγύρι τῆς Κακκάβας* (Kakkava). Ὀνομάζεται οὕτως, ἤτοι «ἑορτὴ τῆς χύτρας», ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀτσιγγάνων τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον καὶ ἡ ὁποία διαρκεῖ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην οἱ Ἀτσίγγανοι σφάζουν ἀμνοὺς καὶ κοσμοῦντες τὴν τράπεζάν των δι' ἀνθέων καὶ χόρτων καλοῦν ὡς συνδαιτημόνας πάντας τοὺς διαβάτας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν τούτων ἀπαγορεύεται πᾶσα ρῆξις ἢ δίκη μεταξὺ Ἀτσιγγάνων, τὰ δὲ ᾄσματα καὶ οἱ χοροὶ εἶναι ἡ μόνη ἀπασχόλησις αὐτῶν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ τριημέρου οἱ Ἀτσίγγανοι πληρώνουν τὸν ἐτήσιον φόρον εἰς τὸν «τσερίμπαση», κανονίζουν τὰς μεταξύ των διαφοράς, περισυλλέγουν τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ἐπαναρχίζουν τὴν περιπλάνησίν των. Μ. Δ. Β.

κακκάβη (ἡ)· ἀρχ., εἶδος χύτρας ἢ λέβητος, ἄλλως *κάκκαβος* (βλ. λ.)· ‖ ἡ πέρδιξ, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς φωνῆς.

κακκάβι (τό)· δημοτ. λέβης μέγας χαλκοῦς, ἄλλως *λεβέτι, καζάνι*· ‖ εἶδος χύτρας χαλκῆς.

κακκαβιά (ἡ)· ὅσον χωρεῖ ἕνα κακκάβι, ἄλλως *καζανιά*: «μιὰ κακκαβιὰ μοῦστο, — λάδι, — νερό».

— **κακκαβιά** (ἡ)· εἶδος σούπας παρασκευαζομένης ὑπὸ τῶν ἁλιέων ἐξ ἰχθύων συνήθως μικρῶν.

κακκαβίζω· φωνάζω ὡς ἡ πέρδιξ: «ἡ πέρδιξ κακκαβίζει».

κακκαβοπυρφόρον *πλοῖον.* Πολεμικὸν σκάφος τῶν Βυζαντινῶν, ἐφωδιασμένον διὰ κακκαβῶν (χυτρῶν) σφενδονιζομένων πλήρων ὑγροῦ πυρὸς ἀπὸ τῶν θωρακίων κατὰ τοῦ καταστρώματος τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου πρὸς πρόκλησιν πυρκαϊᾶς. Γ. Ν. Ν.

κάκκαβος (ὁ, ἡ), ἡ *κακκάβη*, ἡ *κακκαβίς* *[Ἀρχ.].* Μαγειρικὸν ἀγγεῖον ἐν σχήματι χύτρας, κατὰ τὸν Ἀθήναιον καὶ Φώτιον, ἐν σχήματι τηγάνου μετὰ τριῶν ποδῶν κατ' Ἀντιφάνη παρ' Ἀθηναίῳ, ἢ καὶ ἐν σχήματι λέβητος, κατὰ τὰ σχόλια. Φαίνεται ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἐχρησιμεύε διὰ πᾶσαν μαγειρικὴν ἀνάγκην, διὰ τοῦτο δὲ ἐκαλεῖτο καὶ *πανθέψης.* Ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ὅρου κάκκαβος προέρχεται καὶ τὸ ἀνάλογον λατινικὸν Caccabus. Τὰ ἀγγεῖα

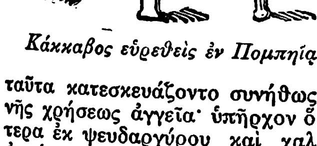

Κάκκαβος εὑρεθεὶς ἐν Πομπηίᾳ.

ταῦτα κατεσκευάζοντο συνήθως ἐκ πηλοῦ ὡς κοινῆς χρήσεως ἀγγεῖα· ὑπῆρχον ὅμως καὶ πολυτιμότερα ἐκ ψευδαργύρου καὶ χαλκοῦ, εἶτι δὲ καὶ ἐξ ἀργύρου. Ἐν Πομπηΐᾳ εὑρέθη χάλκινος κάκκαβος τοποθετημένος ἐπὶ τρίποδος, διὰ νὰ κρατῆται, προφανῶς, ἄνωθεν τῆς πυρᾶς. Ὁ ἰσοτράπεζος, ἤτοι ὁ εὐρὺς κάκκαβος, ἐθεωρεῖτο προϊὸν τῆς Καρύστου. Β. Δ. Θ.

κακκαδιάζω· ἐπὶ τῶν τραυμάτων, ἑλκῶν κ.τ.τ., σχηματίζω ἐσχάραν: «τὸ σπυρὶ ἐκακκάδιασε».

κάκκαδο (τό)· ἰδιωματ., ἡ ἐσχάρα ἡ σχηματιζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τραυμάτων ἢ ἑλκῶν· ‖ ἡ ἀπεξηραμένη λέμφος.

Κάκκαμο (Caccamo) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμου. Κάτ. 12.330. Εἶναι πόλις γεωργική, ἐξάγουσα κυρίως ἀμύγδαλα καὶ οἴνους. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα θείου καὶ πηγαὶ πετρελαίου. Ἱδρύθη τῷ 400 π. Χ. ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάκκαβον*, περιῆλθε δὲ κατόπιν εἰς χεῖρας τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες ὠνόμασαν αὐτὴν *Κάρτσες*. Μ. Δ. Β.

κάκκανα (τά)· ἄλλως *χάχανα* (βλ. λ.).

κακκανίζω· ἄλλως *χαχανίζω* (βλ. λ.).

κακκαρίζω· ἐπὶ τῆς φωνῆς τῶν ὀρνίθων, φωνάζω κάκκα κάκκα: «οἱ κόττες κακκαρίζουν».

κακκάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κακκαρίζω*, ἡ φωνὴ τῆς ὄρνιθος συνήθως μετὰ τὸν τοκετόν: παροιμ. «ἄλλου τὰ κακκαρίσματα κι' ἄλλου γεννοῦν οἱ κόττες».

κακκάρωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κακκαρώνω*, θάνατος (λ. πεπαισμένη).

κακκαρώνω, ἀόρ. *ἐκακκάρωσα*· ἀποθνήσκω, συνήθως εἰς τὴν φρ. «τὰ κακκάρωσε».

Κακλαμὰν *πασᾶς.* Ἀπεκλήθη οὕτω περιφρονητικῶς ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων ὁ κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1822 ὁδηγήσας εἰς τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν ὑπὲρ τὰς ἐξ χιλιάδας ἀσιατικῶν στρατευμάτων, *Κακλαμάνων* καλουμένων, Τοῦρκος στρατηγὸς *Ἰτζὲτ Μεχμὲτ πασᾶς*, εἷς ἐκ τῶν ἀνδρειοτάτων καὶ μαχιμωτάτων τῆς αὐτοκρατορίας. Περίεργον εἶναι, ὅτι τόση σύγχυσις ἐπεκράτει κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, ὥστε ἄλλοι μὲν ἱστορικοὶ τὸν τίτλον Κακλαμὰν πασᾶ ἀπέδωκαν εἰς τὸν Κιοσὲ Μεχμὲτ πασᾶν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν Χασὰν πασᾶν Κασάμπαλην, ἐνῷ ἀμφότεροι εὑρίσκοντο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ ἐκεῖ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τὸν Χουρσὴτ πασᾶν. Γ. Δ. Κ.

Κακλαμᾶνοι (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτω περιφρονητικῶς οἱ Ἀσιανοὶ στρατιῶται τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν Ἀγῶνα, λόγῳ τῆς βράκας αὐτῶν, *κακλαμάνας* καλουμένης. Ἐλέγοντο δὲ ἐπίσης *Κονιάροι*, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἰκονίου προερχόμενοι, ἢ *Περσιάνοι*, ἀπὸ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Περσίας, *Χαλικοῦται* ὡς ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν, καὶ *χαλντούπηδες* λόγῳ τῆς προφορᾶς των. Γ. Δ. Κ.

Κακλαμᾶνος, *Δημήτριος.* Ἕλλην διπλωμάτης καὶ δημοσιογράφος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1872 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἤρχισε τὸ δημοσιογραφικόν του στάδιον ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας, ἐργασθεὶς ὡς συντάκτης καὶ ἀρχισυντάκτης εἰς τὰς κυριωτέρας ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1901 ὑπῆρξε διευθυντὴς τοῦ «Ἄστεως», ἀπὸ δὲ τοῦ 1901 μέχρις τοῦ 1907 ἐξέδωκε τὸ «Νέον Ἄστυ». Τῷ 1907 εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς κατὰ πρῶτον πρόξενος ἐν Ὀδησσῷ καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ γραφείου τοῦ τύπου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1912 διετέλεσε πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας· ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1914 ἐπιτετραμμένος ἐν Ῥώμῃ· ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1915 διευθυντὴς τοῦ Α' πολιτικοῦ γραφείου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν· ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1916 ἐπιτετραμμένος ἐν Πετρουπόλει· τῷ 1916 σύμβουλος τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας καὶ κατόπιν πρεσβευτὴς ἐν Βασιγκτῶνι. Παραιτηθεὶς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, μετέβη τῷ 1917 εἰς Πετρούπολιν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς προσωρινῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης· τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917 ἐγκατεστάθη ἐν Πετρουπόλει ὡς πρεσβευτὴς τῆς κυβερνήσεως Ἀθηνῶν, διαπεπιστευμένος ἐπίσης καὶ ἐν Στοκχόλμῃ ὡς τοιοῦτος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ. Κατὰ τὸ 1919 καὶ 1920 ἐχρημάτισε σύμβουλος τῆς ἑλληνικῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς διασκέψεις τῆς εἰρήνης ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ, καὶ κατόπιν διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1929· δεύτερος Ἕλλην ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν Γενεύῃ τῷ 1920· δεύτερος Ἕλλην ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ διασκέψει τῆς εἰρήνης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐν Λωζάννῃ τῷ 1922—1923· πρῶτος Ἕλλην ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ συνελεύσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν Γενεύῃ τῷ 1926. Πλὴν τῶν ἄρθρων, μελετῶν καὶ τῆς καθαρᾶς δημοσιογραφικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐργασίας του εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐν οἷς ἡ «Ἑστία» καὶ ἡ «Μελέτη», ἐξέδωκε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Νικόλαος Γύζης» (1900), «Ὁ Βύρων ἐν Ἑλλάδι» (1908), «Ἰωάννης Μωρεάς» (1908), «Ἡ ζωγραφική» (1910), «Χειμωνιάτικο παραμύθι» (1910), μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τοῦ Σαίξπηρ, «Ῥοῦπερτ Μπρούκ» (1925)· μετέφρασε δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ διάφορα ἀγγλικὰ ποιήματα. Μ. Δ. Β.

— **Κακλαμᾶνος,** *Παναγιώτης.* —1) Ὁ καὶ *Χρυσανθόπουλος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Βυτίνης. Πρὸ τοῦ Ἀγῶνος ἐμπορεύετο εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας (ὅπόθεν καὶ τὸ παρεπώνυμόν του λόγῳ τῆς ἀσιανῆς του ἐνδυμασίας) καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διωχθείς, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην. Ἐπολέμησε μετὰ πολλῆς ἀνδρείας τὸν Δράμαλην καὶ κατόπιν εἰς τὴν Αἰγιάλειαν, τὰς Πάτρας καὶ τὴν Στερεάν. Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Δράμαλη ἔδειξε παραδειγματικὴν ἀνδρείαν καὶ αὐταπάρνησιν, μεταξὺ δὲ ἄλλων ἀνέλαβε νὰ φονεύσῃ καὶ τὸν Ἰμπραήμ, εἰς ὃν ἔμελλε νὰ φέρῃ ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, ἀλλ' ἀπέτυχε, διότι ἀφωπλίσθη ὅταν ἐκομίσθη ἐνώπιον τοῦ Αἰγυπτίου ἡγεμονίδου. Πολεμήσας κατόπιν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, ἀπώλεσε τὸν ἕτερον τῶν βραχιόνων ἐκ βολῆς τηλεβόλου. Ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδουλεύσεων ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς Ε' τάξεως.

—2) Ἕτερος Ἀγωνιστὴς ἐκ Τριπόλεως, περὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν ἐνθουσιώδη πιστοποιητικά. Γ. Δ. Κ.

κακό (τό)· βλ. *κακόν.*

Κακὸ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Δήλου (πλάτ. 37°24'35" Β. μῆκ. 25°17'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykonos Rhenea, Delos) ἢ Β. ΒΔ. τῆς ἐσχατιᾶ. Σ. Ε. Λ.

—**Κακὸ-Μουρὶ** *(Κακομούρη, Κακιὰ-Μούρη, Μαῦρο-μουρί).* Μικρὸν ἀκρωτήριον τῆς νοτίου παραλίας τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ῥεθύμνης, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν μικρὰ ἀγκυροβόλια, γνωστὰ εἰς τοὺς ἀκτοπλοοῦντας, πρὸς Α. τὸ *Δαμνόνι*, ἡ *Ἁγία-Φωτιὰ* καὶ ἡ *Λίμνη*, πρὸς Δ. δὲ ὁ *Πλακεᾶς*. Ε. Γ.

— **Κακὸ-Χωριὸ** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος *Τεφελίου* τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1.928) 182. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατῳκεῖτο μόνον ὑπὸ Τούρκων. Εἰς μικρὰν πρὸς Ν. ἀπόστασιν σῴζονται ἐρείπια τεσσάρων ἐκκλησιῶν. Ε. Γ.

κακο—· ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ἀπὸ τοῦ *κακός* συνθέτων· τοιαῦτα σύνθετα εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἶναι πολλά: *κακόγαμος* (ὁ ἀτυχήσας εἰς τὸν γάμον του), *κακογενής* (δυσγενής), *κακόγηρως* (ὁ ἔχων κακὸν γῆρας), *κακογνώμων* (ἀσύνετος), *κακόζωος* (δυστυχής) κ. ἄ. Εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν δύναται νὰ προτεθῇ παντὸς ῥήματος: *κακοβλέπω, κακογράφω, κακοδουλεύω, κακοζυμώνω, κακοζῶ, κακοκοιτάζω, κακομαθαίνω, κακομεταχειρίζομαι, κακοντύνω, κακοπαθαίνω, κακοπερνῶ, κακοπέφτω, κακοπλένω, κακορράβω* κτλ.· ‖ ὡς πρῶτον συνθετικὸν μετὰ κυρίων ὀνομάτων, οἷον *κακο-Γιάννης, κακο-Δημήτρης, κακο-Βασίλης* κττ. σημαίνει τὸν ἀποβαλόντα τὸν ἱερατικὸν σχῆμα, ἤτοι τὸ *κακο-Γιάννης* λέγεται ἀντὶ τοῦ *παπα-Γιάννης* ἢ *διακο-Γιάννης*.

κακοαναθρεμμένος, *—η, —ον*· ὁ κακῶς ἀναθεθραμμένος, ὁ μὴ τυχὼν τῆς προσηκούσης ἀνατροφῆς, ἀνάγωγος, χυδαῖος.

κακοβάζω, *ἀόρ. κακόβαλα, παθ. μετχ. κακοβαλμένος*· βάζω, τοποθετῶ τι εἰς κακὴν θέσιν: «κακοβαλμένα πράγματα, —βιβλία, —ἔπιπλα»· ‖ βάζω μὲ τὸ νοῦ μου, ὑποθέτω, ὑποπτεύω κακόν τι: «ὅταν τὸν εἶδα στενοχωρημένο ἀμέσως κακόβαλα».

Κακόβατος. Τοποθεσία τῆς Τριφυλίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου χιλιομέτρου ΒΑ. τοῦ ὁμωνύμου χωρίου. Ἐκεῖ ἐπὶ χαμηλοῦ λόφου ἀνεκαλύφθη τῷ 1907 προϊστορικὴ ἀκρόπολις καὶ τρεῖς θολωτοὶ μυκηναϊκοὶ τάφοι ὑπὸ τοῦ Δαίρπφελδ, ὁ ὁποῖος ἐνετόπισεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸν *Τριφυλιακὸν καὶ Λεπρεατικὸν Πύλον* τοῦ Στράβωνος καὶ ἐταύτισε πρὸς τὴν *Πύλον* τοῦ Ὁμήρου, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Νέστωρ. Εἰς τοὺς τάφους τούτους, καίτοι ἐντελῶς κατεστραμμένους καὶ σεσυλημένους ἤδη, εὑρέθησαν πλεῖστα

Ὁ δακτύλιος τοῦ Νέστορος.

λείψανα χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ ψηφίδων ἐξ ἠλέκτρου καὶ ἀμεθύστου καὶ κυάνου, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ τάφοι ἦσαν τάφοι βασιλικοί. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εὕρημα τῶν θολωτῶν τάφων τοῦ Κακοβάτου ἐγένετο ἀπὸ χωρικούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ καθωδηγήθη ὁ Δαίρπφελδ εἰς τὴν ἀνακάλυψίν του, συναντήσας αὐτοὺς σκάπτοντας εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅταν περιήρχετο τὴν Τριφυλίαν εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἀρχαίας Πύλου τοῦ Νέστορος. Ἦτο δὲ τοῦτο χρυσοῦς δακτύλιος τοῦ τύπου τῶν ἐν Μυκήναις καὶ Τίρυνθι εὑρεθέντων τοιούτων, ὁ μεγαλύτερος καὶ ἰδίως σημαντικώτερος ὅλων διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἔγγλυφον ἐξ ὑπερδεκαπέντε μορφῶν ἀποτελουμένην παράστασιν ἢ μᾶλλον παραστάσεις χθονίων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χαρακτῆρος, ὁ περιώνυμος λεγόμενος δακτύλιος τοῦ Νέστορος, ὁ δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ Evans καὶ τοῦ ὁποίου τὸ πεδίον διαιρεῖται σταυροειδῶς εἰς τέσσαρα μέρη ἀπὸ τὸ ὑποτιθέμενον δένδρον τῆς ζωῆς. Κ. Γ.

— **Κακόβατος** *[Γεωγρ.].* Παράλιον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 659. Κεῖται ἐν τῇ ὁδῷ Πύργου—Κυπαρισσίας. Τῷ 1885 κατεστράφη ἐκ σεισμοῦ, μετέπειτα ἀνοικοδομηθέν.

κακόβιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακόν, ἄθλιον βίον διάγων, πτωχός, ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων.

κακοβολιά (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακόβολος, δυσχέρεια, δυστροπία.

κακόβολος, *—η, —ο*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει βολή, δύσχρηστος, δυσοικονόμητος, ἄλλως *ἄβολος*, ἀντίθ. *βολικός*: «κακόβολο σπίτι, —ἔπιπλο»· ‖ ἐπὶ ἀνθρώπου, δυσοικονόμητος, δυσχερής, δύσκολος, δύστροπος, κακόγνωμος, ἀντίθ. *καλόβολος, βολικός*: «κακόβολος ἄνθρωπος, ὅ,τι κι' ἂν τοῦ κάμῃς δὲν τοῦ ἀρέσκει». — Ἐπίρρ. **κακόβολα.**

κακοβουλία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοβούλου, κακὴ βούλησις, ἀσύνετος σκέψις, ἀσυνεσία, ἀντίθ. *εὐβουλία.*

Digitized by Google

κακόβουλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακῶς βουλευόμενος, ὁ ἀσυνέτως σκεπτόμενος, ἄφρων, ἀσύνετος, ἀντίθ. *εὔβουλος*.— Ἐπίρρ. ***κακοβούλως***.

Κακοβούνι(α) (πρ. *Κακοβούλια*) *[Γεωγρ.]*. Ἡ νοτία προέκτασις τοῦ Ταϋγέτου, ἥτις σχηματίζει τὴν ὁμώνυμον χερσόνησον καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ 1217 μ. Ι. Σ. Σ.

κακόβραστος, *—η*, *—ο*· δημοτ., ὁ κακῶς βραζόμενος, ὁ μὴ εὔτηκτος, ὁ μὴ βραστερός, ἄλλως *κακόψητος*, *ἀνάψανος*: «κακόβραστα φασόλια, — ρεβίθια κλπ.».

— **κακόβραστα** ***ὄσπρια***. Τὰ δυσκόλως βράζοντα ὄσπρια. Τοῦτο ὀφείλεται, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς χρησιμοποιήσεως σκληροῦ ὕδατος, ἤτοι πλουσίου εἰς ἅλατα ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου, κυρίως εἰς τὴν παλαίωσιν ἢ τὰς ἐδαφολογικὰς συνθήκας ἢ τέλος τὴν καλλιεργουμένην ποικιλίαν τοῦ σχετικοῦ ὀσπρίου. Σ. Γ.

κακογαμίου ***γραφὴ*** *[Ἀρχ. Δίκ.]*. Ἡ γραφὴ αὕτη ἀπαντᾷ ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα ἡ νομοθεσία περιώριζε τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν συζύγου, τιμωροῦσα τὸν συνάψαντα ἀνάρμοστον γάμον. Τὰ περὶ τῆς κακογαμίου γραφῆς παραδοθέντα ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους καὶ τοῦ Πλουτάρχου τυγχάνουν λίαν ἀόριστα. Πάντως ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος νόμος, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς πάντα Ἡρακλείδην νὰ νυμφεύεται ξένην· διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀφῃρέθη ἡ ἀρχὴ τῷ 242 ἀπὸ τὸν Λεωνίδαν Β΄· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον, διότι ἔλαβε μικρόσωμον γυναῖκα μὲ κίνδυνον νὰ δώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην ἀντὶ βασιλέων βασιλίσκους. Ἡ λυκούργειος νομοθεσία ἀπηγόρευε τὰς ἑνώσεις, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ὑποσκάψουν εἴτε τὴν φυσικὴν ῥώμην τοῦ λαοῦ, εἴτε τὴν καθαρότητα τοῦ ἀριστοκρατικοῦ γένους. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι οὐχὶ πᾶς Λακεδαιμόνιος ὑπέκειτο εἰς τὴν κακογαμίου γραφήν, ἧς αἱ συνέπειαι ἦσαν βαρύτεραι τῶν ἐκ τῆς ἀγαμίου γραφῆς. Α. Ν. Φ.

κακογενεσία (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Ὅρος ἀναφερομένος εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἢ τὴν ἐκστροφὴν τῆς ὀργανικῆς διαπλάσεως ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ κανονικοῦ τύπου, ἤτοι αὐτὴ αὕτη ἡ *τερατοίγα* ἢ *τερατοπλαστία*. Μ. Ν. Κ.

κακογεννήτρα (ἡ)· ἡ κακῶς, δυσκόλως γεννῶσα γυνή, δύστοκος.

κακογεννῶ (*—άω*)· γεννῶ κακῶς, δυσκόλως· δυστοκῶ.

κακογεράζω, καὶ ***κακογερνῶ***· ἔχω κακὰ γερά, ματα, διάγω κακὸν γῆρας· || γηράσκω προώρως: «κακογήρασε ἀπὸ τὶς στενοχώριες».

Κακογκιώνι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαρμαρίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 57.

Κακογκρέμι *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Ἄνδρου, ἐσφαλμένως σημειούμενον εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας ὡς *Γκορέμι* (βλ. λ.).

κακογλωσσεύω· κακολογῶ, διαβάλλω, ἄλλως *γλωσσεύω*.

κακογλωσσία (ἡ), κοιν.· *κακογλωσσά*· καταλαλιά, κακολογία, ἄλλως *κοτσομπολιό*: «ἡ κακογλωσσά του δὲ λέγεται, ὅλον τὸν κόσμο τὸν γλωσσεύει».

κακόγλωσσος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ κακὴν γλῶσσαν ἔχων, ὁ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κακολογίαν, κοιν. *κοτσομπόλης*.

κακογνωμιὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακόγνωμου, δυστροπία, παραξενιά: «μ' ἔφαγε ἡ κακογνωμιά του».

κακόγνωμος, *—η*, *—ο*· δημοτ., ὁ ἔχων κακὴν γνώμην, δύσκολος, δύστροπος, ἄλλως *κακόβολος*, ἀντίθ. *καλόγνωμος*.

κακόγουλος,*—η*,*—ο*· ἰδιωματ., αὐτὸς ποὺ ἔχει κακὴ γούλα, ὁ τρεφόμενος μὲ ἐκλεκτὰ ἐδέσματα, ὁ τρυφῶν, ἄλλως *καλοπαθητής*.

κακογραφία (ἡ)· τὸ νὰ γράφῃ τις κακῶς, κακὴ γραφή, ἄσχημος, δυσανάγνωστος, ἀντίθ. *καλλιγραφία*.

— *[Ἐθιμοτ.]* Οὐδεὶς ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι καλλιγράφος, ἀλλ' ὅμως ὑποχρεούμεθα νὰ εἴμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον κακογράφοι. Ἡ γραφή μας ἐπιτρέπεται μὲν νὰ εἶναι καλλιτεχνική, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ μὴ εἶναι εὐκρινὴς καὶ εὐανάγνωστος. Ἰδίως εὐανάγνωστος δι' εὐεξηγήτους λόγους πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὑπογραφή μας, τόσον εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀλληλογραφίαν, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιστάσεις. Ἐὰν ἐκ συνηθείας ὑπογράφωμεν δυσδιακρίτως καὶ δυσαναγνώστως, δέον ἀπαραιτήτως νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν τὸ ἐπώνυμόν μας ἐντὸς παρενθέσεως ὅσῳ τὸ δυνατὸν εὐαναγνωστότερα. Ἀφ' ἑτέρου, ὅσῳ καὶ ἂν εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλέον εὐανάγνωστος ἡ διὰ γραφομηχανῆς γραφή, εἰς ἐπιστολὰς πρὸς ἐπίσημα πρόσωπα πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὴν διὰ τῆς χειρὸς τοιαύτην, ἀδιάφορον ἂν ἰδίας ἢ ἀλλοτρίας. Τ. Δ.

κακογράφος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ γράφων κακῶς, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ γραφὴ εἶναι ἄσχημος ἢ δυσανάγνωστος, ἀντίθ. *καλλιγράφος*.

κακογράφω, ἀόρ. *ἐκακόγραψα*, παρακ. παθητ. μετχ. *κακογραμμένος*· συντεθειμένον νεωτερικῶς ἀντὶ *κακογραφῶ* (βλ. λ.).

κακογραφῶ (*—έω*), ἀόρ. *ἐκακογράφησα*, παρακ. παθ. μετχ. *κακογραφημένος*· εἶμαι κακογράφος, γράφω κακήν, ἄσχημον, δυσανάγνωστον γραφήν. ἀντίθ. *καλλιγραφῶ*.

κακοδαιμονία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακοδαίμων, στυίτης, ἀντίθ. *εὐδαμονία*.

κακοδαιμονῶ (*—έω*)· εἶμαι κακοδαίμων, δυστυχής, δυστυχῶ, ἀντίθ. *εὐδαιμονῶ*.

κακοδαίμων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὸν δαίμονα, κακὴν τύχην, δυστυχής, ἄθλιος, ἀντίθ. *εὐδαίμων*.

κακόδεχτος, *—η*, *—ο*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δέχεταί τις κακῶς, δυσμενῶς, ἀντίθ. *καλόδεχτος*.

κακοδιαθεσία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακοδιάθετος, δυσάρεστος, ὀλίγον τι ἀνώμαλος ὑγιεινὴ κατάστασις, ἀδιαθεσία: «δὲν ἐξῆλθον ἕνεκα μικρᾶς κακοδιαθεσίας».

κακοδιάθετος (ὁ, ἡ) καὶ *—η*, *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν ὑγιεινὴν διάθεσιν, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις εἶναι ὀλίγον ἀνώμαλος, ἀδιάθετος: «δὲν θὰ ἐξέλθω, διότι εἶμαι ὀλίγον κακοδιάθετος».

κακοδιαθετῶ (*—έω*)· εἶμαι κακοδιάθετος, ἡ ὑγιεινή μου κατάστασις εἶναι ὀλίγον τι ἀνώμαλος, ἀδιαθετῶ: «ἐπειδὴ κακοδιαθετῶ, δὲν θὰ ἐξέλθω».

κακοδιδασκαλία (ἡ)· διδασκαλία ἐσφαλμένου πράγματος: «βιβλίον πλῆρες κακοδιδασκαλιῶν».

Κακοδίκι *[Γεωγρ.]*. Ἄθροισμα συνοικισμῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, συγκροτοῦν τὴν κοινότητα Κακοδικίου μὲ 849 κατοίκους (1928). Ἐπισημότεροι εἶναι τὸ κυρίως *Κακοδίκι* (συν. *Σαπουνιανά*, *Ἁρμί*, *Παππαδιανά*, *Λουπασιανά*, *Μενιανά*, *Κανισκᾶδος*, *Μουσκλιανά*, *Λίμνη*, *Ἀστράτηγος — Μπεϊλίτικο — Μαρουδιανά*, *Λυχνιανά*, *Μποτονιανά*, *Βλαχιανά*, *Τζιναλιανά*, *Κοῦρτες*, *Παρδαλιανά*, *Ἀμπτουλιανά*, κάτ. 566), *Μαχιὰ* (συν. *Ξενιανά*, *Παλληκαριανά*, *Λιτσαρθιανά*, *Γαλιανά*, *Κουλουρίδα*, κάτ. 160), *Σφακὸς* καὶ *Κάδρος* (συν. *Πεþριανά*, *Μπιτσιανά*, *Καουριανά*, *Ἅϊ-Γιάννης*, *Βορεινό*, *Βαγιωνιά*, *Νεραντζιά*, *Καμπιανά*, κάτ. 123). Τὸ Κακοδίκι ἔχει μονοτάξιον καὶ διτάξιον μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Οἱ συνοικισμοὶ ὕψους ἀπὸ 290 μέχρι 550 μ. εἶναι ἐσκορπισμένοι εἰς τὰ πλάγια κοιλάδος καταρρύτου ἐκ πηγαίων ὑδάτων, καταφύτου, διαρρεομένης ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καθιστῶντος αὐτὴν εὐφορωτάτην. Παράγει ἔλαιον (350.0000 ὀκ.), οἶνον (50.000), χαρούπια (100.000), ἀμύγδαλα (30 000), ἀπίδια (100.000), κεράσια, δαμάσκηνα, βερύκοκκα, ἑσπεριδοειδῆ, μέταξαν, τυρὸν κ.λ.π. Τὸ Κακοδίκι ἔχει πολλοὺς ναοὺς βυζαντινοὺς εἰς ἐρείπια, ἐν οἷς σῴζονται ἐπιγραφαὶ ἀπὸ τοῦ 1382 καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ 1556 (Χριστ. Ἐπιγρ. *Ξανθουδίδου* «Ἀθηνᾶς» τ. ΙΕ΄ σ. 111, 113), καὶ σήμερον 14, ρυθμοῦ βυζαντινοῦ. Παρὰ τὸ χωρίον Κάδρος τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία Κάντανος. Τῷ 1822 ἔσφαξαν ἐνταῦθα οἱ Τοῦρκοι 70 Χριστιανούς. Ε. Γ.

—**Κακοδίκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ τῆς Ἀλβανίας. Κεῖται ΒΑ τοῦ Δελβίνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους καὶ ἀπέχει αὐτοῦ περὶ τὴν ὥραν. Οἱ κάτοικοί του ἅπαντες Ἕλληνες, συμποσούμενοι περὶ τὰς 100 οἰκογενείας, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἰδίως τὴν ἀμπελουργίαν. Οἱ περισσότεροι ὅμως ζοῦν μετερχόμενοι διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ ἐμπόριον εἰς τὸ παρακείμενον Δέλβινον. Ἐγγὺς αὐτοῦ κεῖται σταυροπηγιακὴ μονὴ τῆς *Καμένης*. Χ. Ι. Σ.

κακοδικία (ἡ)· δίκη κακή, δικαστικὴ ἀπόφασις παρὰ τὸ δίκαιον.

— *[Πολ.-Ποιν. Δικον.]* Ἡ ἀνεξαρτησία καὶ αὐτοτέλεια τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐπάγεται τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην τῶν ἀσκούντων ἐν γένει δικαστικὴν ἐξουσίαν προσώπων πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας τῆς ἐξ ὑπαιτιότητός των ἐπενεχθείσης εἰς τὸν διάδικον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των, χορηγουμένης πρὸς τοῦτο εἰς τὸν ζημιωθέντα εἰδικῆς ἀγωγῆς, ἥτις καλεῖται *ἀγωγὴ κακοδικίας* ἢ *κακοδικίου*, καθιερουμένης ὅμως συγχρόνως καὶ εἰδικῆς πρὸς ἐκδίκασιν αὐτῆς διαδικασίας, ἥτις διασφαλίζει τοὺς διὰ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐνακτέους ἀπὸ καταδιώξεις δι' ἀμφιβόλους καὶ προπετεῖς ἀξιώσεις. Ἡ ἀγωγὴ κακοδικίας εἶναι καὶ τὸ μόνον μέσον ἱκανοποιήσεως τοῦ ζημιωθέντος ὑπὸ δικαστικοῦ λειτουργοῦ, μὴ ὑπέχοντος οὐδεμίαν ἀπολύτως εὐθύνην τοῦ δημοσίου διὰ τὰ παραπτώματα τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν. Τὰ τῆς κακοδικίας, ἀρχὴν ἔχοντα ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ νομοθεσίᾳ ἀπὸ τῆς δωδεκαδέλτου ἤδη, αὐτοτελῶς διεμορφώθησαν καὶ ἐσυστηματοποιήθησαν ἐν ταῖς νεωτέραις νομοθεσίαις ὡς δικονομικὸς θεσμὸς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ γαλλικῇ νομοθεσίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας καθωρίσθη παρ' ἡμῖν ἡ ἀγωγὴ κακοδικίας οὐσιαστικῶς καὶ διαδικαστικῶς διὰ τῶν σχετικῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 56—59 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, 65—67 τῆς ποινικῆς δικονομίας τοῦ νόμου τῆς 8 Ἰουλίου 1838 περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας, ὡς καὶ τοῦ νόμου 407 τοῦ 1914 περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 103 τοῦ Συντάγματος εἰδικοῦ δικαστηρίου πρὸς ἐκδίκασιν ἀγωγῆς κακοδικίας.

Τὰ πρόσωπα, ἅτινα δύνανται νὰ ἐναχθῶσι διὰ τῆς ἀγωγῆς κακοδικίας, ὁρίζονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 56 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, 65 τῆς ποινικῆς δικονομίας καὶ 10 τοῦ 407 νόμου. Ἡ ἀγωγὴ ἀπευθύνεται εἴτε κατὰ τοῦ μεμονωμένως ἐνεργήσαντος δικαστικοῦ λειτουργοῦ, εἴτε καθ' ὁλοκλήρου τοῦ δικαστηρίου, ἐὰν ἡ ζημία ἐπῆλθε δι' ἀποφάσεως πολυμελοῦς δικαστηρίου, ὁπότε ὅμως ὁ μὴ ὑπαίτιος π. χ. μειονοψηφήσας δικαστὴς δύναται ν' ἀποδείξῃ τοῦτο καὶ ἀπαλλαγῇ τῆς εὐθύνης ἀπέναντι τοῦ ζημιωθέντος, μεταβιβάζεται δὲ ἡ ἀγωγὴ αὕτη καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὑπαιτίου καὶ ἐνασκεῖται καὶ ὑπὸ τῶν κληρονόμων ἢ εἰδικῶν διαδόχων τοῦ ζημιωθέντος, τηρουμένης ὅμως πάντοτε τῆς αὐτῆς διαδικασίας. Λόγοι ἐφ' ὧν δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ τῆς κακοδικίας ἀγωγὴ εἶναι: α΄) ἡ ἀρνησιδικία, ἥτις ὑφίσταται ὅταν ὁ ἁρμόδιος λειτουργὸς ἀρνεῖται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκόν του ἢ ὑπερμέτρως ἀναβάλῃ πρᾶξίν τινα τῶν καθηκόντων· β΄) ὁ δόλος, συνιστάμενος εἰς τὴν ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως ἀδικίαν, ἐξ ἧς ἐπῆλθεν ἡ ζημία εἰς τὸν ἐνάγοντα, ὅστις ὅμως ὀφείλει νὰ προτείνῃ καὶ ἀποδείξῃ τὴν δολίαν ἐνέργειαν ἢ παράλειψιν τοῦ δικαστικοῦ λειτουργοῦ· καὶ γ΄) ἡ ἀσύγγνωστος ἀμέλεια ἢ παραδρομή, ὧν ἡ ὕπαρξις ἐν ἑκάστῃ συγκεκριμένῃ περιπτώσει εἶναι ζήτημα πραγματικόν.

Τὰ τῆς ἐκδικάσεως τῆς ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ συμβούλων τῆς ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἐφετῶν, πρωτοδικῶν καὶ εἰσαγγελέων, παρέδρων καὶ ἀντεισαγγελέων καὶ μελῶν τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, ὡς καὶ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ δικαστηρίου, συμβουλίου ἐπικρατείας καὶ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς τηρητέας διαδικασίας καθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου 407, δυνάμει τοῦ ὁποίου καταρτίζεται καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιμελείᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης τὸ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 103 τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος θεσπισθὲν εἰδικὸν πενταμελὲς δικαστήριον, συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως ἑνὸς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, τῶν ἐκ τῶν δικηγόρων μελῶν τοῦ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου καὶ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου.

Ὁ ὑπολαμβάνων ἑαυτὸν ἀδικούμενον παρά τινος τῶν ἀνωτέρω προσώπων ἀπευθύνεται πρῶτον δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸ ὡς ἄνω καταρτιζόμενον δικαστήριον, ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς μεμπτέας πράξεως ἢ παραλείψεως ἢ τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεως, ἐν ᾗ ἀναφορᾷ δέον νὰ περιέχωνται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος λεπτομερῶς καὶ ὡρισμένως οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν θὰ στηριχθῇ ἡ τῆς κακοδικίας ἀγωγὴ καὶ ν' ἀναγράφωνται ἀκριβῶς τὰ προσκομισθησόμενα ἀποδεικτικὰ μέσα, καθοριζόμενα καθ' ὅλα τὰ νόμιμα καὶ πραγματικὰ στοιχεῖα. Ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης διεξάγεται δημοσία συζήτησις, εἰς ἣν δικαιοῦται νὰ παρασταθῇ καὶ ὁ αἰτήσας. Ἐὰν τὸ δικαστήριον εὕρῃ τοὺς λόγους νομίμους καὶ τὰ ἀποδεικτικὰ μέσα ἱκανὰ κατὰ νόμον πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων τῆς ἀναφορᾶς, διατάσσει τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀγωγῆς καὶ ὁρίζει συγχρόνως ἀνατρεπτικὴν προθεσμίαν τῆς ἐγέρσεως αὐτῆς, ἄλλως ἀπορρίπτει τὴν ἀναφοράν, μὴ ἐπιτρεπομένης πλέον τῆς ἐγέρσεως ἄλλης διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν καὶ μὴ ἐπιτρεπομένης προσφυγῆς τινος κατὰ τῆς ἀποφάσεως. Ἡ ἀγωγὴ κατὰ τοὺς σχετικοὺς δικονομικοὺς περὶ ἀγωγῆς κανόνας συντασσομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἀναφορᾷ μόνον λόγων στηριζομένη συζητεῖται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει προφορικῶς, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐρημοδικίας καὶ ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν ἰσχυόντων διὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ β΄ τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου διαδικασίαν κανόνων. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου δὲν χωρεῖ ἔνδικον μέσον. Ἡ δεχθεῖσα τὴν ἀγωγὴν ἀπόφασις ἐκτελεῖται ἀναγκαστικῶς κατὰ τοῦ καταδικασθέντος κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις τῆς πολιτικῆς δικονομίας. Ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 56 τῆς πολιτικῆς καὶ 66 τῆς ποινικῆς δικονομίας καὶ ὁ νόμος τῆς 8ης Ἰουλίου 1838 περὶ ἀγωγῆς κακοδικίου, ὡς ἐτροποποιήθησαν διὰ τῆς καταργήσεως

Digitized by Google

τῆς αἰτήσεως θεραπείας, καθ' ἃς ἁρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῆς κατ' αὐτῶν ἀγωγῆς κακοδικίας εἶναι τὸ πρωτοδικεῖον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ ζημιωθέντος ἀναφορά, ἐφ' ἧς ἀποφαίνεται τοῦτο ἐν συμβουλίῳ, ἀκουσθέντος καὶ τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ ἢ κηρύσσει τὴν ἀναφορὰν ἀπαράδεκτον, ὁπότε χωρεῖ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ἔφεσις, ἢ γίνεται δεκτὴ καὶ δίδεται ἄδεια ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς, ἣν ὁ ἐνάγων ὀφείλει νὰ κάμῃ ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιδόσεως τῆς ἀποφάσεως, καὶ ἢ ἀπορρίπτεται ἢ γίνεται δεκτή, καταδικαζομένου τοῦ ἐναγομένου εἰς ἀποζημίωσιν πρὸς τὸν ζημιωθέντα, παραμενούσης πάντοτε ἰσχυρᾶς τῆς ἐπιζημίου πράξεως. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης χωρεῖ ἔφεσις. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

Κακοδικιανός. Οὕτω φέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ ἐκ Κακοδικίου Κρήτης ***Νικόλαος Σειστάκις*** ἢ ***Σειστονικολῆς***, ἁρματολὸς ἀγωνισθεὶς ἐν Κρήτῃ καὶ Ἑλλάδι (Μεσολογγίῳ, Χίῳ ὑπὸ τὸν Κανάρην καὶ Φαλήρῳ). Ἐπιδὼν πεσόντας ὑπὲρ πατρίδος ἀδελφὸν *Γεώργιον* ἐν Φαλήρῳ τῷ 1827 καὶ υἱὸν *Ἐμμανουὴλ* ἐν Κανδάνῳ τῷ 1897, ἀπέθανεν ὑπερεκατοντούτης ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ ἐν Κακοδικίῳ τῷ 1897. Ε. Γ.

κακοδιοίκησις,—εως (ἡ)· διοίκησις κακή, διακυβέρνησις χώρας παρὰ τοὺς νόμους, παρὰ τὸ ὀρθόν· || καθόλου, κακὴ διοίκησις οἴκου, ἐπιχειρήσεως, ἑταιρείας κττ.

κακοδοξία (ἡ)· κακὴ δόξα, κακὴ φήμη, κακὸν ὄνομα· || κακὴ ἐκδοχή, σφαλερὰ θρησκευτικὴ δοξασία, ἀντίθ. *ὀρθοδοξία*.

κακόδοξος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἔχων κακὴν δόξαν, κακὸν ὄνομα· || ὁ ἔχων ἐσφαλμένην δοξασίαν θρησκευτικήν, ἀντίθ. *ὀρθόδοξος*.

κακοδοξῶ (—έω)· ἔχω κακὴν δόξαν, κακὸν ὄνομα, ἀντίθ. *εὐδοξῶ*· || ἔχω ἐσφαλμένην θρησκευτικὴν δοξασίαν, ἀντίθ. *ὀρθοδοξῶ*.

κακοδυλικὸν *νάτριον* (Natrium Cacodylicum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ κακοδυλικοῦ ὀξέος:

$(CH_3)_2$ As . O . ONa+3H_2O.

Ἕνωσις περιέχουσα 46, 87 % ἀρσενικόν, ἀποτελοῦσα λευκὴν κρυσταλλικὴν κόνιν, ἄοσμον καὶ ἄγευστον, εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι. Τὸ ἅλας τοῦτο χρησιμεύει συχνότατα ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἀντὶ τῶν ἀρσενικικῶν ἀλκαλίων, λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ κακοδυλικὰ ἅλατα εἶναι ἧττον τοξικά. Τὸ σκεύασμα ἐνδείκνυται κατὰ τῆς ἀναιμίας καὶ χλωριάσεως, κατὰ τῆς φυματιάσεως, τῆς ἐξ ἑλονοσίας καχεξίας, τῆς λευχαιμίας, τοῦ διαβήτου, τῆς νόσου Basedow κατὰ δερματικῶν παθήσεων κλπ. Μεγίστη δόσις τοῦ σκευάσματος εἶναι, ἡμερησίως 0,15 γρ. καὶ ἐφ' ἅπαξ 0,05. Ἡ ἐν τῷ ὀργανισμῷ εἰσαγωγὴ τοῦ σκευάσματος γίνεται δι' ὑποδορίων ἐνέσεων. Κ.Γ.Μ.

— κακοδυλικὸν *ὀξὺ* (acidum cacodylicum) [*Φαρ. Χημ.*]. Τοῦ σώματος τούτου χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ θεραπευτικῇ τὰ ἅλατα καὶ ἰδίᾳ τὸ μετὰ νατρίου ἅλας. Τόσον τὸ ὀξὺ ὡς καὶ τὰ ἅλατα αὐτοῦ ἐθεωροῦντο παλαιότερον ὅτι ἦσαν ἐστερημένα τοξικότητος, βραδύτερον ὅμως κατεδείχθη ὅτι τὰ σώματα ταῦτα προκαλοῦν φαινόμενα δηλητηριάσεως (γαστρικὰς διαταραχάς, συσπάσεις τοῦ στομάχου κλπ.). Ἡ ἐν τῷ ὀργανισμῷ προκαλουμένη ὑπ' αὐτῶν θεραπευτικὴ ἐνέργεια βασίζεται εἰς τὴν ὀξύδωσιν μέρους τοῦ κακοδυλικοῦ ὀξέος καὶ τὸν σχηματισμὸν ἀρσενικώδους καὶ ἀρσενικικοῦ ὀξέος, ἅτινα καὶ δύνανται νὰ ἀνιχνευθῶσιν εἰς τὰ οὖρα. Αὐτούσιον τὸ κακοδυλικὸν ὀξὺ ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τῆς ψευδολευχαιμίας ὑποδορίως. Κ. Γ. Μ.

— κακοδυλικὸς *σίδηρος* (Ferrum cacodylicum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι τὸ σιδηριάλας τοῦ κακοδυλικοῦ ὀξέος: $[(CH_3)_2 ASO_2]_3$ Fe. Κιτρίνη κόνις διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Τὸ σκεύασμα χρησιμεύει κατὰ τῆς ἀναιμίας, χλωρώσεως καὶ τῶν διαφόρων τύπων τῆς λυμφαδενίτιδος καὶ λευχαιμίας, καθ' ἃς ἐνδείκνυται δι' ἀρσενικοῦ θεραπεία. Κ. Γ. Μ.

κακοενδεδυμένος, —η, —ον· ἐξελλήνισις τοῦ *κακοντυμένος*· ὁ κακῶς, εὐτελῶς ἢ ἀκόμψως ἐνδεδυμένος.

κακοζηλία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοζήλου, διάστροφος ζῆλος, μίμησίς τινος, ἐπιτήδευσις πέραν τοῦ δέοντος ἢ παρὰ τὴν φύσιν, οἷον ὅταν λέγῃ τις: «ἀλιεύω ἀδάμαντας».

κακόζηλος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ διαστρόφως ζηλῶν ἢ μιμούμενός τι, ὁ ἐπιτηδεύων τὸ ὕφος του πομπωδῶς καὶ ἀκαλαισθήτως, ἵνα δῆθεν οὕτως ἐπιτύχῃ κομψότητα, οἷον ὁ λέγων «εὐανθὴς λειμὼν» ἀντὶ «εὐθαλὴς λειμὼν» ἢ «εὐανθὴς κῆπος». Ἐπίρρ. *κακοζήλως*.

— κακόζηλον *σχῆμα* [*Ρητορ.*]. Καλεῖται οὕτως, ἰδίως ἐπὶ τοῦ ὕφους, ἡ κακὴ καὶ διεστραμμένη μίμησις, ἡ συσσώρευσις περιττῶν λέξεων, ἀορίστων ἐκφράσεων, κοσμητικῶν ἐπιθέτων «ὑπερβαινόντων τὸ μέτρον τῆς μιμήσεως καὶ πέρα τοῦ δέοντος ἐπιτεινόντων» (*Λουκ.* Περὶ Ὀρχ. 82). Ἡ δὲ κακὴ μίμησις συνίσταται εἰς τὴν κακὴν κρίσιν καὶ ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ, δηλαδὴ εἰς τὸ μιμεῖσθαι οὐτιδανὰ καὶ ἀχρεῖα παραδείγματα ἢ κακὰς ἰδιότητας εἰς παραδείγματα καλά. Εἰς τὴν παρεκτοπὴν ταύτην ἄγει ἡ ἀκαλαισθησία τοῦ ῥήτορος («κακόζηλος ῥήτωρ», *Διογ. Λαερτ.* I, 38), ὅταν δηλαδὴ οὗτος, στερούμενος μέτρου καὶ τοῦ πρέποντος, δημιουργῇ ἀνούσιον καὶ πομπῶδες ὕφος καὶ περιπίπτει εἰς ἀσάφειαν, ἐκεῖ ὅπου ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ βραχυλογία καὶ ἡ σαφήνεια. Γενικῶς οἱ συγγραφεῖς «ὀλισθαίνουσιν εἰς τοῦτο ὀρεγόμενοι μὲν τοῦ περιττοῦ καὶ πεποιημένου καὶ μάλιστα τοῦ ἡδέος, ἐποκέλλοντες δὲ εἰς τὸ ῥωπικὸν καὶ κακόζηλον» (*Λογγ.* 4). Ι. Φ. Δ.

κακοζῶ —ῇς, —ῇ κτλ· ζῶ κακῶς, διάγω ζωὴν κακήν, ἀθλίαν, ἐνδεῆ τῶν ἀναγκαίων.

κακοζωγραφίζω· ζωγραφῶ κακῶς.

κακοζώητος, —η, —ον· ὁ κακὴν ζωὴν διαγαγών, ὁ ἐν πενίᾳ καὶ ἀθλιότητι ζήσας.

κακοζωϊσμένος —η, —ον· παθ. μετχ. ἄνευ ῥήματος· ὁ κακὴν ζωὴν διαγαγών, ὁ ἐν πενίᾳ καὶ ἐν στερήσει διελθὼν ἢ διερχόμενος τὸν βίον.

κακοήθεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοήθους, ἦθος κακόν, ἡ πρὸς πᾶσαν αἰσχρότητα καὶ ἀδικίαν προθυμία, τὸ εὐεπίφορον πρὸς ἀνηθήκους πράξεις· || καθόλου, δολιότης, αἰσχρότης, ἀνηθικότης· || κακοήθης πρᾶξις: «αὐτὸ ποὺ ἔκαμες εἶναι κακοήθεια».

κακοήθης (ὁ, ἡ)—ες (τό)· ὁ ἔχων κακὸν ἦθος, ὁ πρὸς πᾶσαν αἰσχρότητα καὶ ἀδικίαν πρόθυμος, ὁ εὐεπίφορος πρὸς ἀνηθίκους πράξεις: «ἄνθρωπος κακοήθης»· || καθόλου, δόλιος, διεφθαρμένος, ἀνήθικος: «κακοήθης πρᾶξις»· || ἐπὶ νοσημάτων, ὁ κινδυνώδης, ὁ δυσθεράπευτος: «κακοήθης πυρετός», «ὄγκος κακοήθης». Ἐπίρρ. *κακοήθως*.

— κακόηθες *οἴδημα* [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *ἐμφύσημα*.

— κακοήθης *μορφὴ* (forme maligne, malignus) [*Ἰατρ.*]. Ὁ ὅρος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὰς νόσους ἐκείνας, αἵτινες ἐμφανίζουσι χαρακτῆρα βαρὺν καὶ ὕπουλον καὶ τῶν ὁποίων ἡ περὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτῶν πρόγνωσις εἶναι σοβαρά· λέγεται δὲ καὶ περὶ τῶν ὄγκων (καρκίνου ἰδίως, σαρκώματος κλπ.), οἵτινες τείνουσι νὰ γενικευθῶσιν ἐν τῷ ὀργανισμῷ, διὰ μεταστάσεων πολλάκις, καὶ νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον τοῦ ἀρρώστου. Τὸ κακόηθες τῶν νοσηρῶν ἐκδηλώσεων δὲν ὀφείλεται εἰς τυχαίαν τινὰ περίστασιν, ὡς τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀρρώστου ἢ τὴν προηγουμένην αὐτοῦ κατάστασιν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς νόσου πολλάκις, ὡς λ. χ. ὁ κακοήθης διαλείπων πυρετός, ἡ κακοήθης ἀναιμία, τὸ κακόηθες χοριοεπιθηλίωμα κλπ. Μ. Ν. Κ.

— κακοήθης *ὄγκος* [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *ὄγκος*.

— κακοήθης *τριταῖος πυρετὸς* [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *ἑλονοσία*.

κακόηχος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων κακὸν ἦχον, ὁ κακῶς, δυσαρέστως ἠχῶν: «κακόηχον ὄνομα».— Ἐπίρρ. *κακοήχως*.

κακοθάλασσον (τό)· τὸ πλοῖον ὅπερ εὐκόλως καὶ πολὺ διατοιχεῖται.

κακοθανασία (ἡ)· τὸ κακῶς ἢ ἐν ἀθλιότητι θνήσκειν, μετὰ πόνων καὶ βασάνων κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου, κακός, ὀδυνηρὸς θάνατος, ἀντίθ. *εὐθανασία*.

κακοθανάτισμα (τό)· κακός, ὀδυνηρός, ἄθλιος θάνατος, ἄλλως *κακοθανασία*.

κακοθάνατος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ κακοῦ θανάτου τυχών, ὁ κακῶς, ὀδυνηρῶς ἀποθανών· || ὁ κακὸν θάνατον φέρων: «κακοθάνατος νόσος».

κακοθελητὴς (ὁ)· ὁ θέλων τὸ κακὸν τοῦ ἄλλου, φθονερός, πρβλ. *καλοθελητής*.

κακοθυμία (ἡ)· ἀνώμαλος κατάστασις τοῦ θυμικοῦ, δυσθυμία, ἀντίθ. *εὐθυμία*· || κακὴ διάθεσις πρός τινα, ἀποστροφὴ (*ἀρχ.*).

κακοκαιρία (ἡ)· κακὸς καιρός, κακὴ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις, οἷον χειμών, θύελλα, τρικυμία κλπ.

Κακοκάλας, Γεώργιος, καὶ ***Κακοκοκκάλας***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεσολογγίου, ἀνήκων εἰς τὴν οἰκογένειαν Κόκκαλη. Ἔδειξε πάντοτε πολλὴν γενναιότητα καὶ ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Δημητρίου Μακρῆ, ὅταν, πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, ἦτο ὁπλαρχηγὸς τοῦ Ζυγοῦ, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Διετέλεσε ταυτοχρόνως καὶ γραμματεὺς τοῦ Μακρῆ, διότι ἦτο ἐγγράμματος, φιλαναγνώστης καὶ καλλιγράφος. Κατὰ τὴν Ἔξοδον, ἔλαβε τρεῖς πληγάς. Μετὰ ταῦτα ὑπηρέτησεν εἰς Ἀττικήν, ὅπου ἐκ νέου ἐτραυματίσθη, μὲ τὸν Τζαβέλλαν δὲ ἐπολέμησεν εἰς τὴν μετὰ τὸ 1828 ἐκστρατείαν τῆς Ρούμελης, διακριθεὶς εἰς Ναύπακτον, Μεσολόγγιον καὶ Βόνιτσαν. Ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε' τάξεως, ἠμείφθη μὲ τὸ χαλκοῦν νομισματόσημον καὶ ἐπὶ Ὄθωνος ἐχρησιμοποιήθη εἰς διαφόρους ἐμπιστευτικὸς ὑπηρεσίας. Διεκρίθη δὲ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν δίωξιν λῃστῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, πολλάκις κινδυνεύσας χάριν τῆς τάξεως, χωρὶς νὰ λάβῃ ἰδιαιτέραν ἀμοιβὴν ἢ προαγωγὴν εἰς τὴν φάλαγγα. Ἀπέθανε πένης ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1870. Γ. Δ. Κ.

κακοκαμωμένος, —η, —ον· παθ. μετχ. ἄνευ ῥήματος· ὁ καμωμένος κακά, ἄσχημα, κακοφτειασμένος, ἀντίθ. *καλοκαμωμένος*: «κακοκαμωμένο φόρεμα, —καπέλλο», «ἄνθρωπος κακοκαμωμένος».

κακοκαρδίζω, ἀόρ. ἐ)κακοκάρδισα, παθ. μετχ. *κακοκαρδισμένος*· κάμνω τινὰ νὰ κάμῃ κακὴ καρδιά, λυπῶ, στενοχωρῶ, δυσαρεστῶ: «μὴ μὲ κακοκαρδίζῃς»· || ἀμετβ. κάμνω κακὴ καρδιά, λυποῦμαι, στενοχωροῦμαι, δυσαρεστοῦμαι: «μὴν κακοκαρδίζῃς γιατὶ θ' ἀρρωστήσῃς», «σὲ βλέπω κακοκαρδισμένο».

κακοκάρδισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κακοκαρδίζω, στενοχωρία, λύπη, δυσθυμία.

κακοκεφαλιὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοκεφάλου, ἰσχυρογνωμοσύνη, πεῖσμα, ἀνοησία: «ἀπὸ τὴν κακοκεφαλιά του τὰ παθαίνει».

κακοκέφαλος, —η, —ον· ὁ ἔχων κακὴν κεφαλήν, ἰσχυρογνώμων, πεισματάρης, ἀνόητος: «κακοκέφαλος ἄνθρωπος, κανένα δὲν ἀκούει».

κακόκνημος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων κακάς, ἰσχνὰς κνήμας.

Κακόλακκος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 168 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν Κεῖται εἰς τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρους Νεμέρτσικα καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

κακολογία (ἡ)· κακός, προσβλητικός, διαβλητικὸς λόγος, κατηγορία, διαβολή, ἄλλως *κακογλωσσιά*.

— [*Κοιν. Ἐθιμοτ.*]. Κακολογίαν ἀποτελοῦσι λόγοι περὶ πραγματικῶν σφαλμάτων ἢ ἐλαττωμάτων, ἐκφερόμενοι ἐπὶ ζημίᾳ ἄλλου ἢ ἄλλων ἀπὸ κουφότητα, ἀπερισκεψίαν, κακοβουλίαν ἢ κακεντρέχειαν. Οἱ λόγοι αὐτοί, ὅταν ἀφορῶσιν εἰς ψευδῆ ἢ πλαστὰ γεγονότα ἐπινοούμενα πρὸς ἀμαύρωσιν τῆς ἀλλοτρίας ὑπολήψεως, ἀποτελοῦσι συκοφαντίαν. Ἡ κακολογία ἀσκεῖται ἀπροκαλύπτως ἢ μόνον δι' ὑπαινιγμοῦ κατὰ προσώπων παρόντων ἢ ἀπόντων καὶ εἶναι γέννημα ὁτὲ μὲν ἀνοησίας, ὁτὲ δὲ τῆς τάσεως πρὸς εὐφυολογίαν ἢ πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν καὶ ἄλλοτε τοῦ φθόνου, τοῦ μίσους ἢ τῆς ἐκδικήσεως. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶναι πλέον ἀπεχθὴς ἢ ὅταν ἀπορρέῃ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ δειχθῇ τις σπινθηροβόλος ὁμιλητής. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θυσιάζει πράγματι ὁ κακολογῶν εἰς αἴσθημα οἰκτρᾶς ματαιοδοξίας τὴν ὑπόληψιν, τὴν τιμήν, τὰ συμφέροντα ἀλλοτρίου προσώπου καὶ δὲν ἔχει κἂν τὴν δικαιολογίαν τοῦ πάθους· πρόκειται περὶ ἠθικῆς δολοφονίας διαπραττομένης ψυχραίμως καὶ εὐθύμως. Τὴν κακολογίαν πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν καὶ ὅταν ἀκόμη εἰς κοινωνικὸν κύκλον πρόκειται νὰ κατηγορήσωμεν δικαίως· διατρέχομεν πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ δυσαρεστήσωμεν ἢ καὶ βαθέως νὰ λυπήσωμεν ἕνα τῶν παρόντων, ἴσως τοὺς φιλοξενοῦντας ἡμᾶς οἰκοδεσπότας, στενῶς τυχὸν συνδεομένους μετὰ τοῦ κακολογουμένου. Τ. Δ.

— κακολογίας *δίκη* [*Ἀρχ. Δίκ.*]· βλ. λ. *κακηγορίας δίκη*.

κακολογικός,—ή,—όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κακολογίαν, ὁ τῆς κακολογίας.

κακολόγος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ λέγων λόγους κακούς, διαβλητικούς, προσβλητικούς, φιλοκατήγορος, ἄλλως *κακόγλωσσος*.

κακολογῶ (—έω)· λέγω λόγους κακούς, διαβλητικούς, διαβάλλω, κατηγορῶ, κοιν. *γλωσσεύω*: «ζητεῖ νὰ ἀνέλθῃ κακολογῶν τοὺς πάντας».

Κακολύρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας, ἤδη καλούμενον *Ταξιάρχαι* (βλ. λ.).

κακομαθαίνω, ἀόρ. ἐ)κακόμαθα, παθ. μετχ. *κακομαθημένος*· ἀποκτῶ κακὴν συνήθειαν, κακὴν ἕξιν, εἶμαι δυσαπόσπαστος ἀπὸ συνηθείας τινός: «ἐκακόμαθα καὶ σηκώνομαι ἀργά»· || μεταβ. κάμνω τινὰ νὰ ἀποκτήσῃ κακὴν συνήθειαν: «μὴν τὸ κακομαθαίνῃς τὸ παιδί»· || *κακομαθημένος*, —η, —ον· ὁ ἀποκτήσας κακὰς συνηθείας: «κακομαθημένο παιδί», τὸ ἕνεκα ὑπερβολικῆς στοργῆς μὴ τυχὸν τῆς καταλλήλου ἀγωγῆς.

κακομαθὴς (ὁ, ἡ),—ὲς (τό)· ἀντὶ δυσμαθής, ὁ δυσκόλως μανθάνων.

Digitized by Google

Κακομάλλης *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ τῆς Κύπρου ὕψους 3295 ποδῶν, ἐν τῇ ὀροσειρᾷ Τροόδους καὶ εἰς τὸ δάσος Λεμεσοῦ. Κεῖται μεταξὺ τῶν χωρίων Ἀψιοῦ καὶ Λουβαρὰ καὶ ἀπέχει 14 ἀγγλικὰ μίλια ἀπὸ τῆς πόλεως Λεμεσοῦ. Σήμερον καλύπτεται ὑπὸ πεύκων, ἀρχικῶς ὅμως ἦτο κεκαλυμμένον μὲ ἀμπελῶνας. Ἡ ὀνομασία του ὀφείλεται πιθανῶς ἢ εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὸ εἶναι δύσκολος ἐκ τοῦ «κακὴ μάλη» (πλευρὰ) ἢ ἐκ τοῦ πτωχοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἀγόνων κτημάτων («κακὰ μάλια» ἐκ τοῦ τουρκικοῦ μὰλ=κτῆμα). Α. Κ. ΑΙ.

κακόμαντις, *—εως* (ὁ, ἡ)· μάντις κακῶν, ὁ μαντευόμενος κακά, ὁ προλέγων συμφοράς.

Κακομανώλης, *Ἠλίας Ἰωάν.* Κάσσιος ἀγωνιστής. Εὑρεθεὶς τῷ 1820 ἐν Ἰσμαηλίῳ, ὅπου εἶχε κατηχηθῆ, ἐσχετίσθη μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Κασσίων, Καρπαθίων καὶ Καλυμνίων ναυτικῶν. Λαβὼν δὲ τ' ἀναγκαιοῦντα κατῆλθε τῷ 1821 εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς τὴν γενέτειράν του, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπανεστάτησε. Πολεμήσας εἰς Κρήτην κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἀγῶνος, μετασχὼν δὲ καὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνος, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Κάσσον κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τὴν γενομένην ἐναντίον της τῷ 1824 ὑπὸ τοῦ Χουσεῒν βέη καὶ τοῦ στολάρχου Ἰσμαὴλ Γιβράλταρ. Γ. Δ. Κ.

κακομελετῶ (*—άω*)· μελετῶ, διανοοῦμαι, ὑποπτεύω κακόν τι, προοιωνίζομαι συμφοράν, ἀντίθ. *καλομελετῶ*: «δὲν κάμνει νὰ κακομελετᾷς».

κακομεταχειρίζομαι· μεταχειρίζομαί τι κακῶς, φέρομαι σκληρῶς, βαναύσως: «κακομεταχειρίζεται τὰ παιδιά του,—τὴν ὑπηρέτριάν του»· || «κακομεταχειρίζεται τὴν ἀλήθειαν» ἀσεβεῖ εἰς τὴν ἀλήθειαν, διαστρέφει τὰ πράγματα πρὸς τὸ συμφέρον του.

κακομεταχείρισις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κακομεταχειρίζεσθαι*, σκληρός, βάναυσος τρόπος, κακὴ συμπεριφορά· || «κακομεταχείρισις τῆς ἀληθείας» ἀσέβεια πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διαστροφὴ τῶν πραγμάτων.

κακομέτρημα (τό)· μέτρημα κακόν, ἐσφαλμένον.

κακομετρῶ, καὶ *—άω*· μετρῶ κακῶς, ἐσφαλμένως.

κακομίλημα (τό)· ἡ κακή, ἡ βάναυσος πρός τινα ὁμιλία, τραχὺς λόγος πρός τινα.

κακομιλῶ, *—έω*, καὶ *—άω*· ὁμιλῶ πρός τινα κακῶς, βαναύσως, ἀπευθύνω τραχεῖς λόγους: «μὴ κακομιλῇς τοῦ παιδιοῦ»· || ὁμιλῶ κακῶς, ἀτελῶς: «τὰ κακομιλεῖ τὰ γαλλικά».

κακομοίρης, καὶ ***κακόμοιρος*** (ὁ), θηλ. *κακομοίρα*, οὐδ. *κακομοίρικο*· ὁ ἔχων κακὴν μοῖραν, κακὴν τύχην, δυστυχής, ἄθλιος, ἄλλως *κακότυχος*: «τοῦ κακομοίρη τὸ κερὶ ἀνάβει καὶ δὲ σβήνει»· || σχετλιαστικῶς, ὁ ἄξιος οἴκτου: «ὁ κακομοίρης τί ἔπαθε», «βρὲ κακομοίρη, δὲν προσέχεις λίγο;», «ἕνας κακομοίρης»· || ἐπὶ ἀποθανόντος ἀώρως ἀντὶ τοῦ *μακαρίτης, μακαρίτισσα*: «ὁ κακομοίρης ὁ Κώστας», «ἡ κακομοίρα ἡ Μαρία» ἡ ἀώρως, ἡ νέα ἔτι ἀποθανοῦσα.

κακομοιριὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακομοίρη, ἀθλιότης, δυστυχία.

κακομοιριασμένος, *—η —ο*· παθ. μετχ. ἄνευ ῥήματος· ὁ ἔχων κακὴν μοῖραν, κακοπεσμένος, δυστυχισμένος.

κακόμοιρος (ὁ)· βλ. *κακομοίρης*.

κακαμοιρούλης (ὁ)· ὑποκορ. τοῦ *κακομοίρης*.

κακομορφία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι κακόμορφον, δυσμορφία, ἀσχημία.

κακόμορφος (ὁ, ἡ)—*ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν μορφήν, δύσμορφος, ἄσχημος.—Ἐπίρρ. ***κακομόρφως***.

κακομουσία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακόμουσος, ἄμουσος, ἔλλειψις καλῆς μουσικῆς, ἀκαλαισθησία, ἀμουσία.

κακόμουσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐλλιπὴς εἰς τὴν μουσικήν, ὁ μὴ αἰσθανόμενος τὸ καλόν, τὸ ὡραῖον, ἀκαλαίσθητος, ἄμουσος.—Ἐπίρρ. ***κακομούσως***.

κακομούτρης (ὁ), *θηλ.* *—τρα*· αὐτὸς ποὺ ἔχει κακό, ἄσχημο μοῦτρο, ἀσχημομούτρης, ἀσχημοπρόσωπος.

κακὸν (τό), δημοτ. *κακό*· οὐδ. τοῦ ἐπιθέτου *κακὸς* ὡς οὐσ.· πρᾶξις κακή, ἀνήθικος, μὴ ἐπιτρεπομένη, ἀντίθ. *καλόν, ἀγαθόν*: «δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ»· || συμφορά, δυστυχία, φθορά: «τὸν ηὗρε μεγάλο κακό», «τί κακὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς βρῆκε;», «κακὸ ποὺ πάθαμε», «κακὸ πολύ! τί εἶν' αὐτὰ ποὺ κάμνετε;», «μὴ θέλῃς τὸ κακό μου»· || καθόλου, βλάβη, ζημία: «μᾶς βγῆκε σὲ κακό», «πάρ' το καὶ δὲ θὰ σοῦ κάμῃ κακό»· || «ἀναρχίας μεῖζον οὐκ ἔστι κακὸν» *(Σοφ.)*, «ἀμήχανον κακὸν» *(Εὐριπ.)*· || «ἔσκασε ἀπ' τὸ κακό του»... ἀπὸ τὴν στενοχώρια, ἀπὸ τὴν κακία του· || «τό 'χω σὲ κακό»· θεωρῶ κακόν, ἀποφεύγω τι ὡς κακόν, ὡς δυσοιώνιστον: «τό 'χω σὲ κακὸ νὰ τὸν ἰδῶ πρωὶ-πρωί»· || φρ. «καὶ κακό»· ἐπιτάσσεται οὐσιαστικοῦ πρὸς δήλωσιν πλήθους ἢ μεγέθους: «σταφύλια καὶ κακό», «ψάρια καὶ κακό», «ἀνήφορος καὶ κακό», «φουρτούνα καὶ κακό»· || *κακοῦ* (τοῦ) καὶ συνήθ. *τοῦ κάκου*· ματαίως, ἀνωφελῶς, ἀσκόπως: «τοῦ κάκου φωνάζεις κανεὶς δὲ σ' ἀκούει», «μὴν κλαίῃς τοῦ κάκου, τίποτε δὲν κερδίζεις», «τοῦ κάκου ζητεῖς, κανεὶς δὲν σοῦ δίδει»· || *κακὰ* (τά)· βλ. *κακκά*.

—*[Δογμ.]* Τὸ *κακὸν* δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς φυσικὸν καὶ ἠθικόν. Ἠθικὸν κακὸν εἶναι πᾶσα πρᾶξις προερχομένη ἐξ ἐλευθέρας βουλήσεως καὶ ἀντικειμένη εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον. Ὅταν ὁ ἠθικὸς νόμος θεωρῆται ἐκ χριστιανικῆς ἀπόψεως, ὡς θεῖος δηλαδὴ νόμος, τὸ ἠθικὸν κακὸν καλεῖται *ἁμαρτία*. Συνήθως δὲ ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ ἁμαρτία καλεῖται τὸ ἠθικὸν κακὸν οὐχὶ ὡς μερική τις πρᾶξις, ἀλλ' ὡς μόνιμος κατάστασις (Ρωμ. 6,1—14. 7, 9. 8, 3).

Ἡ ἁγία Γραφή, ἥ τε Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, προϋποθέτει τὴν καθολικότητα τῆς ἁμαρτίας, τονίζουσα, ὅτι «ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητός αὐτοῦ» καὶ «οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς». Ἡ καθολικότης αὕτη τῆς ἁμαρτίας μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἑκάστου, ὑπὸ τῆς καθ' ἡμέραν πείρας καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν τε ἀτόμων καὶ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτως ἐγείρεται τὸ ζήτημα πόθεν τὸ κακὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔκπαλαι ἀπησχόλησε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ διαφόρους εὗρε λύσεις. Οἱ ὑλισταὶ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες πανθεϊστικὰς θεωρίας καὶ ἔτι θεϊστικὰς δοξασίας νομίζουσι τό τε φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κακὸν ὡς ἀπ' ἀρχῆς σύμφυτον τῷ κόσμῳ (Ἡράκλειτος, στωικοί, Πλάτων, Νεοπλατωνικοί, πλατωνίζοντες γνωστικοί, Ζωροάστρης, Μανιχαῖος). Κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον πᾶς ἄνθρωπος ἔχει ῥοπήν τινα πρὸς τὸ κακὸν (Ρωμ. 5. 6 καὶ 7), ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς σαρκὸς ἢ τῆς αἰσθητικότητος, τὰς κλήσεις τῆς ὁποίας καλεῖ ὁ Παῦλος νόμον ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐν τῇ συνειδήσει ἐξαγγελλόμενον θεῖον νόμον, τὸν νόμον τοῦ νοός (Ρωμ. 7, 23). Ἡ ὑπερίσχυσις τῆς αἰσθητικῆς φύσεως ἐν τῷ Ἀδὰμ ἐπὶ τοῦ πνεύματος, οὖσα ἀποτέλεσμα τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, μετεδόθη κληρονομικῶς εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος (Ρωμ. 5, 12 ἑ.), ὅπερ ὅμως διατηρεῖ καὶ συνείδησίν τινα τῆς ἑαυτοῦ πνευματικῆς ἀξίας καὶ πόθον νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ φύσιν ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν αἰσθητικότητα. Διὰ διανεκοῦς ἀγῶνος τῆς πνευματικῆς φύσεως κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῇ συνεργείᾳ τῆς θείας χάριτος δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑπερίσχυσιν τῆς πνευματικῆς φύσεως ἐπὶ τῆς αἰσθητικότητος. Ἡ ὑπερίσχυσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι μόνιμος καὶ σταθερά, οὕτως ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἐν οἱᾳδήποτε βαθμῖδι τελειοποιήσεως εὑρισκόμενος ὀφείλει νὰ ἀγωνίζεται κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικούσης ῥοπῆς πρὸς τὸ κακόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲν δέχεται, ὅτι ἡ σὰρξ ἢ ἡ αἰσθητικότης καθ' ἑαυτὴν εἶναι κακὴ (Ρωμ. 13. 14. Α' Τιμ. 4, 3). Κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον «φύσει ἀναμάρτητον καὶ θελήσει αὐτεξούσιον. Ἀναμάρτητον δέ φημι οὐχ ὡς μὴ ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν· μόνον γὰρ τὸ θεῖον ἀνεπίδεκτον ἁμαρτίας ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῇ φύσει τὸ ἁμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δὲ μᾶλλον, ἤτοι ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῇ θείᾳ συνεργούμενον χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος, διὰ τὸ αὐτεξούσιον». Κατὰ ταῦτα αἰτία τῆς ἁμαρτίας δὲν εἶναι τὸ σῶμα, ὅπερ ἐπλάσθη ἀγαθόν, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος (De civ. Dei 14, 3), ἀλλ' ἡ διάστροφος τάσις τοῦ αὐτεξουσίου, ἥτις ἐπηρέασε καὶ τὴν κατὰ σάρκα αἰσθητικὴν ζωήν. Οὕτω κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν δὲν δύναται τὸ κακὸν νὰ ἀναχθῇ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸν Θεόν, οὐδὲ ἡ νῦν παρατηρουμένη ῥοπὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ κακὸν εἰς τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ δημιουργηθέντος ὑπὸ τοῦ παναγάθου, πανσόφου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ. Κ. Ι. Δ.

—*[Φιλοσοφ.]* Τὸ *κακὸν* εἶναι ὅρος ἐκφράζων ἀξιολογικὴν ἔννοιαν, διὰ τῆς ὁποίας σημαίνεται πᾶν ὅπερ ἡ κατὰ κανόνας καὶ σκοποὺς κρίνουσα βούλησις θεωρεῖ ὡς μὴ δέον, ὡς μὴ ὀφεῖλον νὰ ὑπάρχῃ ἢ νὰ γίνεται. Τὸ κακὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχον ὑπόστασιν καὶ αἰτίαν μεταφυσικήν, ὅτε ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ κακοῦ *μεταφυσικῶς*, κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφάνισιν αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς *ἠθικὸν* καὶ εἰς *φυσικὸν* κακόν. Καὶ τὸ μὲν μεταφυσικὸν κακὸν συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐξατομικεύσεως, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται κατ' ἀνάγκην ὁ περιορισμὸς καὶ ἡ ἀτέλεια· τὸ δὲ ἠθικὸν κακὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν· καὶ τὸ φυσικὸν τέλος εἰς τὸν πόνον. Ἀνέκαθεν ἀπησχόλησε τήν τε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, τουτέστιν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ αἴτιον αὐτοῦ, ἡ σημασία αὐτοῦ καὶ ὁ σκοπός· τὸ πρόβλημα δὲ τοῦτο ἦτο φυσικὸν νὰ γεννηθῇ ἐνωρὶς ἕνεκα τοῦ ἀσυμβιβάστου, ὅπερ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ γεγονότος τῆς ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἰδέας τῆς τελειότητος καὶ ὑψίστης ἀγαθότητος, ἅπερ ἀποτελοῦσι γνωρίσματα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Αἱ λύσεις τοῦ προβλήματος τούτου ἀποτελοῦσιν ὅ,τι καλοῦμεν *θεοδικίαν* (βλ. λ.), τὸ δὲ πρόβλημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ὑποκείμενον ἐρεύνης τόσον τῆς δογματικῆς ὅσον καὶ τῆς φιλοσοφίας, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα. Ὁ Χριστιανισμὸς λύει τὸ πρόβλημα τοῦτο διδάσκων, ὅτι μετὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου συνυπάρχει καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ κακοῦ, διότι ἄλλως οὔτε ἡ ἐλευθερία αὕτη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθῇ, οὔτε ἡ ἀρετὴ θὰ εἶχέ τινα ἀξίαν, ἀφοῦ θὰ ἠσκεῖτο κατ' ἀνάγκην. Οὕτω τὴν ἀρχὴν τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ μεταφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἶναι κατὰ ταῦτα ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ. Τοῦ ἠθικοῦ δὲ τούτου κακοῦ, τῆς ἁμαρτίας δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου, προϊὸν εἶναι τὸ φυσικὸν κακόν· διότι κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἡ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου ἐπήνεγκε ταραχὴν καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Ὁ Θεὸς ὅμως χρῆται καὶ τῷ κακῷ πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἄλλαις λέξεσι μεταχειρίζεται αὐτὸ πρὸς παιδαγωγικοὺς σκοπούς. Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον προσκτᾶται τὸ φυσικὸν κακὸν νόημα. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου τὸ κακὸν τοῦτο μέλλει ποτὲ νὰ ἀρθῇ ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ, κατὰ τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων, ὅτε θὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Οὕτω τὸ κακὸν καθόλου κηρύσσεται ὥς τι παροδικὸν καὶ πρόσκαιρον, ἐστερημένον διαρκοῦς καὶ αἰωνίας δυνάμεως, ἡ ὁποία θὰ ἦτο πράγματι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τελειότητα, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἀπαντῶμεν ποικίλας λύσεις τοῦ προβλήματος, ἀναλόγους πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προϋποθέσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀφορμῶνται τὰ διάφορα φιλοσοφήματα, καὶ πρὸς τὸν καθόλου αὐτῶν χαρακτῆρα. Ἡ ἀπάντησις τῶν ἰδεοκρατικῶν συστημάτων εἶναι φυσικῷ τῷ λόγῳ διάφορος τῆς τῶν ὑλιστικῶν καὶ τῷ μηχανισμῷ στοιχούντων, ὡς διαφέρει ἐπίσης ἡ ἀπάντησις τῶν θεϊστικῶν ἀπὸ τῆς τῶν πανθειζόντων καὶ ἡ τῶν αἰσιοδόξων ἀπὸ τῆς τῶν ἀπαισιοδόξων. Ὁ πανθεϊσμὸς λ. χ. τὸ κακὸν δέχεται ὥς τι ἀναγκαῖον, δεδομένον κατ' ἀνάγκην μετὰ τῆς πεπερασμένης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς ἀπαραίτητον μοχλὸν ἐν τῇ ἐξελίξει, ἥτις χωρεῖ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀντιθέσεων. Οἱ πλατωνικοὶ ἀντιθέτως πιστεύουσι τὸ κακὸν ἐγγενὲς τῇ ὕλῃ, ἐν ᾗ τελοῦσι δέσμιαι αἱ ψυχαί. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ περὶ σκοποῦ καὶ σημασίας τοῦ κακοῦ θεωρίαι ἐξαρτῶνται μεγάλως ἐκ τῆς περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ γνώμης τῶν περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀσχολουμένων. Ἐκ τῶν ποιητῶν ἐξαίρουσι τὴν σημασίαν τοῦ κακοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄλλοι καὶ ὁ Γκαῖτε, ἰδίᾳ ἐν τῷ «Φάουστ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bourdeau*, Cause et origine du mal (Revue philosoph. 1900).—*Conti*, Dio e il male (1865).—*Naville*, Le problème du mal (1868).—*Willareth*, Die Lehre vom Uebel bei Leibniz (1898). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Lehre vom Uebel in den grossen Systemen der nachkantischen philosophie und Theologie (1903).—*Mehlis*, Das problem des Bösen in Sittlichkeit und Religion (1926). Ν. Λ.

— κακὸν γεροντικὸν *[Ἰατρ.]*. Λέγεται οὕτως ἡ χρονία ξηρὰ παραμορφωτικὴ ἀρθρῖτις, ἥτις κλινικῶς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονοαρθρικὴ καὶ προσβάλλει κυρίως τὸν ὦμον, τὸ γόνυ ἢ τὸ ἰσχίον. Συναντᾶται συνήθως μετὰ τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, σπανιώτερον δὲ κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν, δηλαδὴ πρὸ τοῦ 30οῦ ἔτους, καθὼς ἀκόμη καὶ εἰς παιδία (Leri). Ἡ πάθησις αὕτη προτιμᾷ περισσότερον τοὺς ἄνδρας ἀπὸ τὰς γυναῖκας, καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προσβάλλῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἓν μόνον ἰσχίον. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παθογονίαν τῆς χρονίας ξηρᾶς ἀρθρίτιδος δὲν γνωρίζομεν πολλὰ πράγματα, καθόσον δὲν ἀνευρέθη εἰσέτι ἴδιον παθογόνον αἴτιον ταύτης. Σήμερον ἰσχύουσι δύο ὑποθέσεις: ἡ *ῥευματικὴ* καὶ ἡ *νευρογενής*, ἔχουσαι ἀμφότεραι ἱκανοὺς θιασώτας. Ἀλλ' οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἀρκοῦσι διὰ τὴν ἑρμηνείαν ὅλων τῶν περιπτώσεων. Κατὰ τοὺς Verhoogen καὶ Hastings εἰς τὴν νόσον ταύτην ὑποκρύπτεται λοίμωξις, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ παθογόνον αἴτιον. Διὰ τοὺς Billings, Coleman καὶ Hibbs τὸ παθογόνον αἴτιον ἴσως ἀνήκει εἰς μὴ αἱμολυτικοὺς καὶ ἧττον τοξικοὺς στρεπτοκόκκους, ἢ εἰς μὴ πυογόνους γονοκόκκους, ἢ ἀκόμη εἰς ἄλλα βακτηρίδια ἥσσονος ὅμως τοξικότητος. Ἐξ ἄλλου οἱ Teissier καὶ ὁ Mayet ὑποστηρίζουσιν, ὅτι εἰς τὴν πάθησιν ταύτην ὑπόκειται λανθάνουσα ἢ ἐξησθενημένη λοίμωξις, ἴσως φυματιώδης (παραφυματίωσις), ἐκδηλουμένη κατ' ἴδιον τρόπον καὶ προκαλουμένη κυρίως ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ ψύχους. Τῆς ξηρᾶς ἀρθρίτιδος ἔχομεν δύο τύπους: τὴν *τραυματικήν*, ἥτις ἀναπτύσσεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν νέων, ἐξ οὗ καὶ *νεανικὴ* κα-

Digitized by Google

λεῖται, καὶ τὴν *ἰδιοπαθῆ*, ἥτις κυρίως μὲν ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν γερόντων, ἀλλὰ παρατηρεῖται ἐνίοτε καὶ εἰς ἐνήλικας καὶ παιδία ἀκόμη.

Ἡ χρονία ξηρὰ ἀρθρῖτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄρχεται ὑπούλως καὶ ἐγκαθίσταται ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον μετὰ κριγμῶν καὶ πόνων, οἱ ὁποῖοι ἐνίοτε ἐλλείπουν. Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ ἔναρξις εἶναι θορυβωδεστέρα, ὁπότε ἡ ἄρθρωσις διογκοῦται ἐλαφρῶς, εἶναι ἐπώδυνος καὶ πότε παρουσιάζει καὶ ὀλίγον ὑγρόν. Μετά τινας ὅμως ἑβδομάδας τὰ φαινόμενα ταῦτα παρέρχονται, ἀλλὰ παραμένει ἐλαφρὸν βάρος κατὰ τὴν ἄρθρωσιν, κριγμοὶ καὶ λειτουργικὴ δυσχέρεια κατὰ τὰς κινήσεις. Μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται ἡ περίοδος τῆς ἀκμῆς. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς ἡ πάθησις ἐκδηλοῦται διὰ χαρακτηριστικῶν συμπτωμάτων, ἅτινα εἶναι οἱ πόνοι, οἱ κριγμοί, ὁ περιορισμὸς τῶν κινήσεων τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως καὶ αἱ παραμορφώσεις.

Ἡ ἀρχικὴ ἀλλοίωσις τῆς παθήσεως ταύτης συνίσταται εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ ἀρθρικοῦ χόνδρου, ὅστις νεκροῦται, ἢ παρουσιάζει αὐλακώσεις ἐνίοτε βαθυτάτας, αἵτινες εἰς μὲν τοὺς γιγγλύμους εἶναι κάθετος πρὸς τὸν ἄξονα τῶν κινήσεων, εἰς δὲ τὰς ἀναρθρώσεις φέρονται πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ἢ τέλος διαβιβρώσκεται ἰδίως εἰς ἃ σημεῖα ὑφίσταται μεγαλυτέραν πίεσιν, ἐνῷ κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ, ἔνθα ἡ πίεσις εἶναι ἐλαχίστη ἢ καὶ ἐλλείπει τελείως, παχύνεται καὶ σχηματίζει ἀνώμαλα χείλη, ἐν εἴδει σταγόνων κηροῦ, ὡς ἐὰν ἐπιέζετο ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς ἀρθρώσεως πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτῆς. Μετὰ τὴν διάβρωσιν τοῦ ἀρθρικοῦ χόνδρου τὸ ὑποκείμενον ὀστοῦν, στερούμενον πλέον τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ καλύμματος, καταστρέφεται καὶ αἱ ἀρθρικαὶ ἐπιφάνειαι ἐφάπτονται ἀλλήλων δι᾽ ὀστῶν καὶ οὐχὶ διὰ χόνδρου. Τὸ ὀστοῦν τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πιέσεως καὶ τῆς τριβῆς γίνεται πυκνότερον καὶ σκληρότερον.

Κατὰ τὴν ἀρχικὴν περίοδον τῆς παθήσεως ἡ ἀκτινογραφία δεικνύει σχετικὴν αὔξησιν τῆς περιφερείας τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν, βραδύτερον δὲ ὑπερόστωσιν τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν κατὰ τὰ χείλη αὐτῶν, στένωσιν τοῦ διαρθρίου διαστήματος, ὕπαρξιν πολλάκις ἐνδοαρθρικῶν ξένων σωματίων καὶ τέλος ἀνώμαλον παραμόρφωσιν τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν, ὧν ἡ τελεία ἀγκύλωσις εἶναι σπανία. Ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε βαρεῖα, ἐφ᾽ ὅσον δὲν εὑρίσκεται ἡ αἰτία τῆς παθήσεως. Τοὐναντίον ἡ ἀνακάλυψις ὡς αἰτίου τῆς παθήσεως μιᾶς πυογόνου ἑστίας ἢ γαστροεντερικῶν διαταραχῶν ἢ ἑνὸς τραυματισμοῦ δύναται οὐσιωδῶς νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν πρόγνωσιν, διότι ἡ θεραπεία τῆς πυογόνου ἑστίας, ἢ τῶν γαστροεντερικῶν διαταραχῶν, ἢ τῶν τραυματικῶν ὑπολειμμάτων δύναται νὰ ἔχῃ εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς πορείας τῆς χρονίας ξηρᾶς ἀρθρίτιδος. Ἐπίσης παρετηρήθη ὅτι ἡ χρονία ξηρὰ παραμορφωτικὴ ἀρθρῖτις εἶναι βαρυτέρα εἰς τοὺς νέους, ὅπου συχνότερον εἶναι πολυαρθρική, ἢ εἰς τοὺς ἐνήλικας καὶ γέροντας. Ἀλλὰ καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως τῆς παθήσεως ἔχει σημασίαν. Οὕτω τῆς παθήσεως διαγιγνωσκομένης εἰς τὴν ἀρχὴν της, δυνάμεθα πολλάκις διὰ καταλλήλου θεραπείας νὰ σταματήσωμεν τὴν πορείαν αὐτῆς. Πάντως ἡ πρόγνωσις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως, δὲν εἶναι καλὴ εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, καθ᾽ ἃς ἡ ἀκτινογραφία δεικνύει βλάβας ἀρθριτικάς, ὁπωσδήποτε, προηγμένας. Εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις, καθ᾽ ἃς ὑπάρχει τελεία κατάργησις τῶν κινήσεων τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως, ἡ πρόγνωσις θὰ εἶναι εὐνοϊκὴ ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἄρθρωσις εἶναι ἀνώδυνος, διότι μία ἄρθρωσις καὶ μετὰ τὴν τελείαν ἀγκύλωσίν της δύναται νὰ εἶναι ἄνευ παθολογικῶν συμπτωμάτων, καίτοι στερεῖται τῶν κινήσεών της.

Εἰδικὴ θεραπεία τῆς χρονίας ξηρᾶς παραμορφωτικῆς ἀρθρίτιδος δὲν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο σήμερον ἡ θεραπεία εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις θὰ ἔχῃ τριπλοῦν ἀντικειμενικὸν σκοπόν: ἤτοι α᾽) τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀρθρικῆς διαθέσεως, β᾽) τὴν καταπολέμησιν τοῦ ὑποτιθεμένου λοιμογόνου ἢ τοξικοῦ αἰτίου, καὶ γ᾽) τὴν καταπολέμησιν τῶν τοπικῶν ἐκδηλώσεων.

Θεραπευομένης τῆς ἀρθρικῆς διαθέσεως δὲν παράγεται ἡ ξηρὰ παραμορφωτικὴ ἀρθρῖτις, ἢ ἐὰν παραχθῇ ἀποφεύγεται ἡ ἐπιδείνωσις ἢ ἡ ὑποτροπή. Ὁ Rathéry συμβουλεύει τὰ ἑξῆς κατὰ τοῦ ἀρθριτισμοῦ: ἀποφυγὴν τῆς καθεστηκυίας ζωῆς, ἀποφυγὴν τῆς ὑπερβολικῆς διανοητικῆς ἐργασίας, ἀκολούθησιν ὡρισμένης διαίτης, διαμονὴ εἰς ὑγιεινὴν κατοικίαν καὶ οὐχὶ ὑγρὰν καὶ ψυχράν. Ἡ θεραπεία κατὰ τῆς λοιμογόνου ἢ τοξικῆς αἰτίας συνίσταται εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς κυρίας ἑστίας, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ λοιμογόνος ἢ ἡ τοξικὴ αἰτία, εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ τοπικὴ θεραπεία ἔχει ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπόν: α᾽) τὴν κατάπαυσιν τῶν πόνων καὶ β᾽) τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐξελίξεως τῆς παθήσεως διὰ θερμοηλεκτρολούτρων, θερμῶν ποδολούτρων ἢ θερμῶν ἀμμολούτρων, διαθερμιῶν ἐν συνδυασμῷ μετὰ μαλάξεων, καὶ τῆς βαθμιαίας κινητοποιήσεως (ἐνεργητικῶς ἢ παθητικῶς) τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως.

Ἐπειδὴ τὰ ἀνωτέρω θεραπευτικὰ μέσα ἀποδεικνύονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνεπαρκῆ ἢ βραδύνουσι νὰ δώσωσι τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, οἱ χειρουργοὶ ἐσκέφθησαν νὰ ἐπέμβωσι χειρουργικῶς πρὸς θεραπείαν τῆς παθήσεως ταύτης: α᾽) διὰ ὑπὸ ἀναισθησίαν κινητοποιήσεως πρὸς ῥῆξιν τῆς συμφύσεως, ἐπὶ ἡμιαγκυλώσεως τῆς ἀρθρώσεως, β᾽) διὰ χειλοτομίας ἢ χειρουργικῆς ἐξαιρέσεως τῶν ὑπεροστώσεων, γ᾽) διὰ νεοσχηματισμοῦ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ (ἐγχείρησις Robert-Jones), δ᾽) δι᾽ ἐξωαρθρικῆς ὑποτροχαντηρίου ψευδαρθρώσεως, ε᾽) δι᾽ ἀναπλαστικῆς ἐξαιρέσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ (ἐγχείρησις Whitman), στ᾽) δι᾽ ἐξωαρθρικῆς ἀρθροδέσεως τοῦ ἰσχίου, δι᾽ ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ χειρουργικὴ ἀγκύλωσις τοῦ ἰσχίου, ἥτις ὡς καταργοῦσα τὰς κινήσεις τῆς ἀρθρώσεως καταπαύει τοὺς πόνους. Ἡ πεῖρα δὲν ἀπεφάνθη εἰσέτι ὁριστικῶς δι᾽ οὐδεμίαν τῶν ἄνω ἐγχειρήσεων, αἵτινες πᾶσαι ἐλάχιστα εἶναι διαδεδομέναι.

Α. Κ.

—**κακὸν τοῦ Πὸττ** *('Ιατρ.)*· βλ.λ. *πόττειον κακόν.*

—**Κακὸν Ὄρος** *(Γεωγρ.)*. Βραχῶδες βουνὸν (404 περίπου μ.) τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης Κρήτης, ἐκ τῶν βορεινῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Κρυονερίτη (1027 μ.) σχηματιζόμενον καὶ διῆκον εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος διὰ τῆς ἄκρας *Κόρακα*. Ε. Γ.

Κακόνγκο (Cacongo, Kakongo ἢ Malembe ἢ Mallemba) *(Γεωγρ.)*. —1) Χώρα τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι αὐτῆς, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Κόγγου. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ βασιλείου τοῦ Κόγγου. Τῷ 1885, κατόπιν συμβάσεως, διῃρέθη εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μεγαλύτερον περιῆλθεν εἰς τὴν πορτογαλικὴν ἀποικίαν τῆς Ἀγγόλας, τὸ δὲ μικρότερον εἰς τὸ βελγικὸν Κόγγον. Τὸ *πορτογαλικὸν Κακόνγκο* ὁρίζεται πρὸς Β. καὶ Α. ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ Κόγγου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Καμπίντα καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἔχει δὲ πρωτεύουσαν τὴν *Λανντάνα*. Εἶναι χώρα εὐφορωτάτη.

—2) Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Μαλὲμπ (Καμπίννται). Ἀποτελεῖ τὸ ἀκρότατον ὅριον τῶν πορτογαλικῶν κτήσεων τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἀφρικῆς καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν.

—3) Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ Β. Ἀγγόλᾳ. Κατοικεῖται ὑπὸ ἐλαχίστων ἰθαγενῶν καὶ Εὐρωπαίων, χρησιμεύει δὲ κυρίως ὡς τελωνειακὸς σταθμὸς διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Μ. Δ. Β.

Κακόνγκο. Φυλὴ τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς κατοικοῦσα ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν τύπον τῶν νεγροειδῶν Μπαντού. Ὁμιλεῖ διάλεκτον ἀνήκουσαν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Μπαντοὺ καὶ συγγενῆ πρὸς τὰς διαλέκτους τοῦ Λοάνγκο καὶ τῆς ἀκτῆς Σέτε Κάμα. Μ. Δ. Β.

Κακονιοχώρι *(Γεωγρ.)*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἤδη καλούμενον *Πάνακτος* (βλ. λ.). Π. Τ. Π.

κακονόητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυσκόλως νοούμενος, δυσνόητος.

κακόνοια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακόνους, δυσμένεια, ἐχθρότης, ἀντίθ. *εὔνοια.*

κακονομία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακόνομος, ἔλλειψις ἀγαθῶν νόμων, κακοδιοικησία, ἀνομία, ἀντίθ. *εὐνομία.*

κακόνομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἀγαθοὺς νόμους, ὁ κακῶς διοικούμενος, ἄνομος: «ἡ Σπάρτη πρὸ τοῦ Λυκούργου ἦτο χώρα κακονομωτάτη».

κακονομοῦμαι *(—έομαι)*· κυβερνῶμαι κακῶς, δὲν ἔχω ἀγαθοὺς νόμους, ἀντίθ. *εὐνομοῦμαι.*

κακόνους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ κακῶς διακείμενος πρός τινα, δυσμενής, ἐχθρός, ἀντίθ. *εὔνους.*

κακονυχτάω, καὶ ***κακονυχτίζω***· διέρχομαι κακῶς τὴν νύχτα, περνῶ κακὴ νύχτα: «εἶχα πυρετὸ καὶ κακονύχτισα».

κακονύχτισμα (τό)· τὸ νὰ περάσῃ τις κακὴ νύχτα.

κακόξενον (τὸ) *('Ορυκτ.)*. Ὀρυκτὸν τοῦ σιδήρου φωσφορικόν, εἰς κρυστάλλους βελονοειδεῖς κιτρίνους ($Fe^2(PO^4)^2 + Fe^2(OH)^6 + 9H^2O$), ἔνυδρος παραλλαγὴ τοῦ δυφρενίτου. Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, διότι ἡ παρουσία του εἰς τὰ σιδηρομεταλλεύματα ἦτο ἐπιβλαβὴς λόγῳ τοῦ ἐμπεριεχομένου φωσφόρου εἰς τὰς ἄλλοτε ἐν χρήσει μεθόδους ἀναγωγῆς αὐτῶν. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

κακοξοδεύω· ἐξοδεύω ἀσκόπως, ἀσωτεύω, σπαταλῶ.

κακοπαθαίνω, *ἀόρ. ἐ)κακόπαθα*, παθ. μετχ. *κακοπαθημένος*· πάσχω κακόν, κακοπαθῶ, ὑποφέρω κακά || *κακοπαθημένος, —η, —ο*· ταλαιπωρημένος, ὁ πολλὰ ἀτυχήματα παθών.

κακοπάθεια (ἡ)· τὸ νὰ κακοπαθῇ τις, ταλαιπωρία, δυστυχία.

κακοπαθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ κακὰ παθών, ταλαίπωρος, δυστυχής.

κακοπαθῶ *(—έω)*, *ἀόρ. ἐκακοπάθησα*, παθ. μετχ. *κακοπαθημένος*· πάσχω κακά, ταλαιπωροῦμαι, δυστυχῶ: «ἐκακοπάθησε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν».

κακόπαιδο (τό)· κακὸν παιδίον, συνήθ. θωπευτικῶς: «κακόπαιδο, δὲ μ᾽ ἀκούς», «εἶσαι ἕνα κακόπαιδο».

κακοπαίρνω, *ἀόρ. ἐ)κακοπῆρα*· παίρνω, ἐκλαμβάνω τι ὡς κακόν, παρεξηγῶ, ἄλλως *κακοπιάνω*: «ἐσύ, ὅ,τι κι᾽ ἂν σοῦ εἰποῦνε τὸ κακοπαίρνεις» || παίρνω μὲ τὸ κακό, συμπεριφέρομαι τραχέως, σκαιῶς: «μὴν τὸ κακοπαίρνῃς τὸ παιδί» || παίρνω, δέχομαι δυσκόλως, ἐπὶ μαθητοῦ καθόλου: «τὰ κακοπαίρνει τὰ γράμματα», «τὴν κακοπαίρνει τὴν τέχνη».

κακοπέραση (ἡ)· τὸ νὰ περνᾷ τὴν ζωήν του κακῶς, κακὴ δίαιτα, κακός, ἐνδεὴς βίος, ἀντίθ. *καλοπέραση*: «ἀρρώστησε ἀπὸ τὴν κακοπέραση».

Κακοπέρατο *(Γεωγρ.)*. Δυσδιάβατος δίοδος τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης, μεταξὺ ἑλῶν καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ κόλπου τῆς Περιβόλας (πλάτ. 37° 42′ 20″ Β, μῆκ. 23° 28′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana). Ἐκεῖ λατομεῖται τραχίτης ἄριστος. Σ. Ε. Λ.

Κακοπέρατος *(Γεωγρ.)*. Ὁρμητικὸς χείμαρρος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου Κρήτης, σχηματιζόμενος ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ὁμωνύμου κοιλάδος, χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον Κισάμου (Μυρτίλου) παρὰ τὸ Καστέλλι, λίαν ἐπικίνδυνος τὸν χειμῶνα. Ε. Γ.

κακοπερνῶ, καὶ ***—νάω***, *ἀορ. ἐ)κακοπέρασα*, παθ. μετχ. *κακοπερασμένος*· περνῶ κακά, ζῶ ἐνδεῶς, στεροῦμαι τῶν ἀναγκαίων, καθόλου, ζῶ βίον δύσκολον, ταλαιπωροῦμαι, ἀντίθ. *καλοπερνῶ*: «ἔλα μαζί μου καὶ δὲ θὰ κακοπεράσῃς», «κακοπέρασα 'ς τὰ νιᾶτά μου γιὰ νὰ καλοπεράσω 'ς τὰ γεράματά μου» || *κακοπερασμένος, —η, —ο*· ταλαιπωρημένος ἐν τῷ βίῳ.

Κακοπετριὰ *(Γεωγρ.)*. Ὀρεινὴ κώμη ἐν Κύπρῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας, εἰς τὴν περιοχὴν «Σολέα» ἐκ τῶν ἀρχαίων Σόλων. Ἔχει ἀμιγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀνερχόμενον (1921) εἰς 337 κατοίκους, καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς θέρετρον. Ἐν Κακοπετριᾷ εὑρίσκεται θειοῦχος πηγή, ἥτις ὅμως δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, ἰδίως ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τοῦ *Καλοπαναγιώτη*, τοῦ ὁποίου αἱ πηγαὶ εἶναι πλουσιώτεραι εἰς θεῖον. Α. Κ. Α.

Κακόπετρος *(Γεωγρ.)*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ζυμπραγοῦ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἔχον 252 κατοίκους (1928) καὶ μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Κεῖται ἐπὶ ἐφόρου εἰς ἔλαιον, οἶνον καὶ σιτηρὰ γῆς, τρέφει δὲ ἱκανὰ αἰγοπρόβατα καὶ ἄλλα κτήνη. Τῇ 27 Αὐγούστου 1867 καὶ τῇ 12 Φεβρουαρίου 1868 συνεκροτήθησαν ἐνταῦθα αἱματηραὶ μάχαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Διὰ Κακοπέτρου διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδός, ἡ ἑνώνουσα τὴν Κίσαμον πρὸς τὸ Σέλινον. Ε. Γ.

κακοπέφτω, *ἀόρ. ἐ)κακόπεσα*, παθ. μετχ. *κακοπεσμένος*· πέφτω κακά, ἄσχημα, περιπίπτω εἰς χεῖρας κακάς, ἐπὶ ὑπηρέτου, ὑπαλλήλου κ.τ.τ. «κακόπεσε τὸ παιδί μου, ψωμὶ δὲ χορταίνει» || ἐπὶ γάμου, κακοπαντρεύομαι: «κακόπεσε καὶ πῆρε ἕνα χαρτοπαίκτη», «κακοπεσμένη ἡ κακομοίρα».

κακοπιάνω· πιάνω, ἐκλαμβάνω τι ὡς κακόν, παρεξηγῶ, ἄλλως *κακοπαίρνω*: «μὴν τὰ κακοπιάνῃς τὰ πράγματα» || πιάνω τι ἄσχημα, ἀνεπιτηδείως || πιάνω μὲ τὸ κακό, συμπεριφέρομαι τραχέως, ἀγριεύω, ἀντίθ. *καλοπιάνω*: «μὴν τὸ κακοπιάνῃς τὸ παιδί».

κακόπιοτος, *—η, —ο*· ὁ κακῶς, δυσκόλως, δυσαρέστως πινόμενος: «κακόπιοτο γιατρικό», «τὸ κρασὶ εἶναι κακόπιοτο».

κακοπιστία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοπίστου, κακὴ πίστις, ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης: «κακοπιστία ἐπιστήμονος, ἐμπόρου κττ.» || κακόπιστος πρᾶξις: «αὐτὸ ποῦ ἔκαμες ἦτο μία κακοπιστία».

— *(Νομ.)* Βλ. *πίστις.*

κακόπιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ παρέχων πίστιν, ὁ μὴ ἐμπνέων ἐμπιστοσύνην, δόλιος || ὁ ἔχων κακήν, ἐσφαλμένην θρησκευτικὴν πίστιν.— Ἐπίρρ. ***κακοπίστως.***

Κακόπλακα *(Παραλ. Γεωγρ.)*. Ὅρμος τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36° 08′ 50″ Β, μῆκ. 23° 02′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) εἰς 2 μιλ. παράπλου Β τοῦ ἀκρωτηρίου Καπέλλα. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

κακοπλασία (ἡ)· κακή, διάστροφος, ἐλαττωματική πλάσις: «κακοπλασία τοῦ προσώπου».

κακοπλαστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν κακοπλασίαν, ὁ κακῶς πεπλασμένος.—Ἐπίρρ. *κακοπλαστικῶς*.

Κακοπλεύρι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Κακοπλευρίου τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Τὸ Κακοπλεύρι, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ἀπὸ τὴν Καλαμπάκαν, εἶναι ὀρεινὸν χωρίον, μὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 674 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Π. Τ. Π.

κακοπληρώνω· πληρώνω κακῶς, δυσκόλως, δυστροπῶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ὀφειλομένων.

κακοπληρωτὴς (ὁ)· ὁ κακῶς, ὁ μετὰ δυσκολίας πληρώνων τὰ ὀφειλόμενα, ὁ δυστροπῶν ὀφειλέτης.

κακοπλίτης (ὁ)· [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία *ἀνθυλλίδος τῆς ἑρμαννείου* (Anthyllis Hermanniae). Κ. ΠΑΠ.

κακοπόδαρος (ὁ), —η· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὸ ποδαρικὸ εἶναι κακό, κοιν. *γουρσούζης*, ἀντίθ. *καλοπόδαρος*.

κακοποίησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κακοποιεῖν, κακομεταχείρισις, βλάβη.

κακοποιία (ἡ)· Τὸ γνώρισμα τοῦ κακοποιοῦ, βλάβη, φθορά.

κακοποιὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ ποιῶν τὸ κακόν, ὁ βλαβερός, ὀλέθριος· ‖ *κακοποιός* (ὁ) ὡς οὐσ., κακοῦργος: «ἑστία κακοποιῶν», «συνελήφθησαν κακοποιοί τινες».

κακοποιῶ (—*έω*)· κάμνω κακόν βλάπτω, φθείρω, ἄλλως *κακουργῶ*: «κακοποιεῖ τοὺς ἀδυνάτους».

κακοπραγμοσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοπράγμονος, ἡ περὶ τὰ κακὰ ἐνασχόλησις, κακεντρέχεια, μοχθηρία.

κακοπράγμων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ εἰς τὰ κακὰ ἀσχολούμενος, κακοποιός, κακεντρεχής.

κακοπρόφερτος, —*η*, —*ο*· ὁ κακῶς, δυσκόλως προφερόμενος, δυσαπάγγελτος.

Κὰ-Κορὰ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐπὶ τῆς Α ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Σύρτεως (πλάτ. 31° 28′ Β, μῆκ. 20° 00′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna), 41 περίπου μίλλια νοτίως τῆς Βεγγάζης. Ἔχον πρὸ αὐτοῦ μύρμηκας, σχηματίζει ὡραῖον ἀγκυροβόλιον, ὅπερ ἐσυχνάζετο πολὺ ἀπὸ Μελιταῖα πλοῖα, φορτώνοντα ἅλας ἀλυκῶν, καὶ ἀπὸ τὰ σπογγαλιευτικά μας. Ἡ ταυτότης του προσαρμόζει πρὸς τὸ τοῦ Ἡρακλείου (Σταδ. Μεγ. Θαλ. Σύρτις Κυρήνης § 66) *Δρέπανον* (*Πτολεμ.* Κυρήν. θέσις Δ, δ, 3). Δ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

κακόρεχτος, —*η*, —*ο*· αὐτὸς ποῦ εἶναι χωρὶς ὄρεξι, ὁ μὴ αἰσθανόμενος ἐπιθυμίαν φαγητοῦ· ‖ *καθόλου*, δύσθυμος, ἀδιάθετος.

Κακορίζικος, *Γεώργιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς ἠκρωτηριάσθη συνεπείᾳ τραύματος. Ἔπεσε μαχόμενος ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τῷ 1836. Γ. Δ. Κ.

Κακόριζος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς καὶ κουβικουλάριος ἐπὶ τῆς βασιλείας Κώνσταντος Β′ (642—668). Ἀπεστάλη τῷ 648 μετὰ ἰσχυροῦ στόλου κατὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες, ἐπιδραμόντες μετὰ 1700 πλοίων ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῆς Συρίας στρατηγὸν Μωαβιᾶ, κατέλαβον τὴν Κύπρον. Ἀφοῦ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ἔπλευσε κατὰ τῆς Ἀνταράδου καὶ προσέβαλεν αὐτήν, ἐπελθόντος ὅμως τοῦ χειμῶνος ἀνέστειλε τὴν προσβολὴν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Δαμασκόν. Ν. ΚΛΣ

Κακόρρευμα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Μαθίας (Λυκοδήμου), ἔχει κλῖμα μᾶλλον ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βίγλα* (κάτ. 95) καὶ *Καφοῦ* (κάτ. 148). Ἡ κοινότης παράγει κυρίως σταφίδα καὶ οἶνον. Τὸ Κακόρρευμα μετὰ τῆς Πύλου συγκοινωνεῖ διὰ βατῆς ὁδοῦ (ὥρ. 5). Δ. Ε. Μ.

κακορριζικιὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακορρίζικου, κακοτυχία, ἀτυχία, κακομοιριά: «ὅλο καὶ κακορριζικιὲς μᾶς βρίσκουν»· ‖ δυστροπία, δυσκολία, κακία»: «δὲν ἀφίνει τὶς κακορριζικιές του», «τὸν ἔφαγε ἡ κακορριζικιά του».

κακορρίζικος, —*η*, —*ο*· αὐτὸς ποῦ ἔχει κακὸ ριζικό, κακὴν τύχην, κακότυχος: παροιμ. «'ς τὸν κακορρίζικο τὸν τόπο ὁ Θεὸς τὸ Μάϊ μῆνα βρέχει», «κακορρίζικο σπίτι»· ‖ δύστροπος, δύσκολος, μοχθηρός: «κακορρίζικος ἄνθρωπος», «κακορρίζικη γυναῖκα»· ‖ καθόλου, κακός, δυσμενής, ἀνάποδος: «κακορρίζικη τύχη», «ὅλα του κακορρίζικα εἶναι, καὶ οἱ κουβέντες του καὶ οἱ δουλειές του».

κακορρυθμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι κακόρρυθμον, ἔλλειψις ῥυθμοῦ, ἀρρυθμία.

κακόρρυθμος, (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὸν ῥυθμόν, ὁ μὴ ἔχων ῥυθμόν, ἄρρυθμος.

κακορτοκίτης (ὁ) (Kakortokit) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνειον τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλαιολιθικῶν καὶ λευκιτικῶν συηνιτῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀλκαλιούχους ἀστρίους, νεφελίνην, εὐδιαλύτην, ἀρφβεδσωνίτην καὶ αἰγιρίνην, περιέχει δὲ ἐπιπροσθέτως αἰνιγματίτην, βιοτίτην, ῥινκίτην, φθορίτην καὶ ἐν μέρει σοδάλιθον. Ὁ κακορτοκίτης ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὑψίπεδον τοῦ Kringlerne εἰς τὸ Kangesdluarsuk-Fjord ὑπὸ μορφὴν πλακώδη, αἱ δὲ συνιστῶσαι αὐτὸν τράπεζαι ὁριζοντίως διατεθειμέναι παρουσιάζουν ἐναλλαγὴν χρωμάτων καὶ δίδουν ἐξ ἀποστάσεως τὴν ἐντύπωσιν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων. Γ. Β.

Κάκος (Cacus) /*Μυθ.*/. Θεότης τῆς ῥωμαϊκῆς μυθολογίας, στενότατα συνδεδεμένη μετὰ τοῦ Ἡρακλέους, κατά τινας δὲ ἑλληνικὴν ἔχουσα τὴν προέλευσιν, γνωστὴ ἰδίως ἐκ τῆς φιλολογίας τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου (Βιργίλιος, Ὀβίδιος, Λίβιος, Προπέρτιος κ. ἄ.). Υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου, κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος, ἐκπνέων φλόγας καὶ καπνούς, ὁ Κάκος ἐθεωρεῖτο παλαιότατος βασιλεὺς τῆς περὶ τὸν Παλατῖνον χώρας ἢ ἐδρεύων ἐν βαθεῖ σπηλαίῳ τοῦ Ἀβεντίνου. Ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἐπιστρέφων εἰς Ἑλλάδα μὲ τὰς βοῦς τοῦ Γηρυόνου, ἐφιλοξενήθη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως ὑπὸ τοῦ Εὐάνδρου, ὁ Κάκος ἐπωφεληθεὶς τοῦ ὕπνου τοῦ Ἡρακλέους, ἔκλεψε τὰς βοῦς, ὁδηγήσας αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον. Ὁ Ἡρακλῆς ἀπελπισθεὶς μετὰ μακρὰν ἀναζήτησιν, ἡτοιμάζετο πρὸς ἀναχώρησιν, ὅτε οἱ μυκηθμοὶ τῶν ζῴων ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐπηκολούθησε μάχη καθ' ἣν ὁ Κάκος ἐφονεύθη. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ὁ Κάκος μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Κάκας ἦτο ὑπηρέτης τοῦ Εὐάνδρου καὶ ἔκλεψε τὰς βοῦς, ἀλλ' ἐπροδόθη ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του, ἥτις συνεπάθησε τὸν Ἡρακλέα. Τρίτη παράδοσις φέρει αὐτὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Φρυγὸς Μαρσύου εἰς Ἐτρουρίαν· ἐκεῖ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ Τυρρηνοῦ βασιλέως Τάρκωνος, ἀποδράσας δέ, ὡδήγησεν ἐξ Ἀσίας στράτευμα, ἀπεβιβάσθη εἰς Καμπανίαν καὶ περιήρχετο τὴν χερσόνησον δῃῶν αὐτήν· τότε ἐνεφανίσθη ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Ἐλατρεύετο ἐν Ῥώμῃ ὁ Κάκος κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν βοῶν (forum boaricum), τὰ τῆς λατρείας του δὲ εἶχον κληρονομικῶς οἱ εὐγενεῖς οἶκοι τῶν Ποτιτίων καὶ Πιναρίων. Ἐνίοτε ἐλατρεύετο μετὰ τῆς Κάκας ὡς θεῖον ζεῦγος. [Πρβλ. *M. Bréal*, Hércule et Cacus. Παρίσιοι 1863.] Π. Ν. Π.

κακός, —*ή*, —*όν* (θηλ. ἰδιωμ. *κακιά*)· ὁ μὴ τυγχάνων ἀποδοχῆς, ἀπόβλητος, ἀπορρίψιμος, ἐλαττωματικός, ἄλλως *ἄσχημος*, *λωβός*, ἀντίθ. *καλός*: «κακὸς λόγος», «ὁ καλὸς τεχνίτης κακὴ δουλειὰ δὲν κάμνει», «κακὴ ἕξις, — συνήθεια», «κακὴ τροφή, — δίαιτα»· ‖ «κακὸς δρόμος» δύσβατος, καὶ μεταφ. ἀπρεπής, ἀνήθικος βίος: «πῆρε κακὸ δρόμον» ἀντίθ. «ἴσος δρόμος»· ‖ «κακὸ σημάδι» κακὸς οἰωνός, κακὸν προμήνυμα· ‖ «κακὸς καιρὸς» καὶ «κακὴ μέρα» χειμέριος, ἀντίθ. *εὔδιος*: «κακὸς καιρὸς διὰ τοὺς ταξιδεύοντας»· ‖ μεταφ. δυσοιώνιστος, δυστυχής: «τὸν κακό σου τὸν καιρό», «κακή σου μέρα καὶ μαύρη»· ‖ «κακὸς χρόνος» καὶ «κακὴ χρονιὰ» δυστυχὲς ἔτος εἴτε δι' ἀφορίαν εἴτε διὰ νόσον κ.τ.τ.· ‖ ἐπὶ κατάρας: «κακὸ χρόνο νά 'χῃς»· «κακὴ χρονιὰ νὰ σοῦ 'ρθῃ»· ‖ «κακὴ ὥρα» ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐπιδρᾷ κακὸς δαίμων, βάσκανος ὥρα: «φυλάξου ἀπὸ τὴν κακὴ ὥρα νὰ ζήσῃς χίλια χρόνια», «κακὴ ἦταν ἡ ὥρα ποῦ τὸν ἀντάμωσα»· ‖ «κακὴ μοῖρα, — τύχη» δυσμενής, ἀποτροπαία· ‖ «κακὴ γλῶσσα» ἡ κακολογοῦσα: «ἀπὸ τὴν κακή του γλῶσσα τὰ παθαίνει»· ‖ «κακὴ ἀρρώστια» ἐπικίνδυνος, θανατηφόρος, «κακὸ σπυρὶ» κακόηθες φῦμα· ‖ «κακὸ μάτι» βάσκανος ὀφθαλμός: «τῆς σμιχτοφρύδας τὸ μάτι εἶναι κακό»· ‖ καθόλου, ὁ ἀπηλλοτριωμένος τῆς προσηκούσης ἀρετῆς: «κακὸς φίλος, —ἄνθρωπος,—μαθητής,—διδάσκαλος, —γιατρὸς κττ.»· ‖ «κακὴ γυναῖκα» σκληρά, ἄδικος, καὶ μεταφ. ἡ παρεκτραπεῖσα τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἡ πόρνη· ‖ «κακὸ σκυλλὶ» ὁ ἄγριος, ὁ ἀγαπῶν νὰ δάκνῃ κύων· ‖ «κακὸ πιπέρι, — ξίδι» τὸ ἰσχυρόν, τὸ δριμύ: «τὸ κακὸ ξίδι τ' ἀγγειό του χαλάει»· ‖ «κακὸς φαγᾶς,—μπεκρῆς,—μπελᾶς» μεγάλος, φοβερός· ‖ «κακὸς περίδρομος» βλ. *περίδρομος*· ‖ *κακὸν* (τὸ) ὡς οὐσ., βλ. λ. —Ἐπίρρ. **κακά**, καὶ **κακῶς**: «καλὰ κακὰ» ἢ «καλῶς κακῶς ἔτσι εἶναι», «κακὰ τὴν ἔχομε» εἰς κακὴν θέσιν εὑρισκόμεθα, «κακὰ περνᾷ», «κακῶς ἔπραξε» ἄλλως: «κακὰ ἔκαμε». Παραθ. *κακίων* καὶ *χείρων*, δημοτ. *χειρότερος*—*κάκιστος* καὶ *χείριστος* (βλ. τὰς λ.).

—**κακὴ** *πίστις* [*Ρωμ. Δίκ.*]· βλ. λ. *πίστις*.

Κακὸς Ποταμὸς /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς νήσου Γύουρα ἢ Γύαρος τῆς Κυκλαδικῆς (πλάτ. 37°36′½ Β, μῆκ. 24°42′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Jyra or Gyaros island) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κάβο-Φόνης καὶ Πετρίτης. Σ. Ε. Λ.

Κακός, ***Σεναχηρείμ***. Πρωτασικρήτης τοῦ Μιχαὴλ Η′ Παλαιολόγου, ἐπιτροπεύοντος τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Ἰωάννην Δ′ Λάσκαριν. Εὑρισκόμενος ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 1261, ὅτε ἀφίκετο ἐκεῖ ἡ εἴδησις ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος κατέλαβε τὴν νύκτα τῆς 24—25 Ἰουλίου τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκδιώξας τοὺς κατέχοντας αὐτὴν Λατίνους, οὐ μόνον δὲν συμμετέσχε τῆς γενικῆς χαρᾶς ἐπὶ τῷ κατορθώματι, ἀλλὰ καὶ ἐθεώρησε τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς σφόδρα ἀσύμφορον καὶ ἐπιζήμιον εἰς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Νικαίας, καθ' ὅσον προέβλεπε σοβαρὰν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἣν ἐφρόνει ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ Νίκαια. Ν. ΚΛΣ

Κακοσάλεσι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀττικῆς (βλ. λ *Αὐλών*).

— [*Ἱστορ. Ἀγ.*] Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1825 ἑκατὸν πεντήκοντα Τοῦρκοι τῆς Χαλκίδος ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν ἐν τῷ χωρίῳ *Κακοσάλεσι* γυναικοπαίδων, τὰ ὁποῖα προήσπιζον μόνον ἑπτὰ ἄνδρες. Συνήφθη πολύωρος μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ἐπολέμουν διὰ λίθων καὶ ξύλων ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὰς στέγας. Τοὺς πυροβολισμοὺς ἤκουσε κατερχόμενος ἀπὸ τὰ Σκοῦρτα ὁ Ἀθανάσιος Σκουρτανιώτης, σπεύσας δὲ μὲ τὸ σῶμά του, καὶ πυροβολῶν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἀρμενῆς, τοὺς ἠνάγκασε νὰ φύγουν. Καταδιωχθέντες δὲ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀσωποῦ, ἐνεπλάκησαν εἰς τενάγη, ἐκεῖ δὲ πολλοὶ τούτων εὗρον οἰκτρὸν θάνατον, φονευθέντες μαρτυρικῶς ἀπὸ τοὺς γειτονεύοντας χωρικούς. Γ. Δ. Κ.

κακόσαρκος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν σάρκα, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ σὰρξ εὐκόλως πυοῦται, κακόχυμος.

Κακόσι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν, ἤδη καλούμενον *Θίσβη* (βλ. λ.).

κακοσιτία (ἡ), ἡ κακὴ σίτησις, κακὴ δίαιτα· ‖ δυστροπία πρὸς τὰ φαγητά, ἐκλεκτικότης, ἀνορεξία.

κακόσιτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ κακῶς σιτούμενος, ὁ ἀνεπαρκῶς διαιτώμενος· ‖ ὁ δύσκολος εἰς τὴν τροφήν, ὁ ἐκλεκτικὸς περὶ τὰ φαγητά, κακόρεχτος.

Κακοσκάλι, ἡ ***Σκαλωτὴ*** /*Γεωγρ.*/. Τοποθεσία μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Σφακίων καὶ Ἁγίου Βασιλείου, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν ὑπὸ τῶν Κρητῶν τῷ 1828. Ν. ΚΛΣ

Κακοσκαλιοῦ /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νησὶς παρὰ τὴν Δ.ΝΔ. ἀκτὴν (πλάτ. 35°04′00″ Β., μῆκ. 32°20′50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus) τοῦ κόλπου τοῦ Χρυσοχοῦ τῆς Κύπρου. Σ. Ε. Λ.

κακοσκελὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἔχων κακά, λεπτὰ σκέλη, ὁ ἔχων ἰσχνοὺς πόδας.

κακοσμία (ἡ). Ἡ κακὴ καὶ δυσάρεστος ὀσμή, ἡ δυσοσμία, ἡ δυσώδης ἀπόπνοια. Δυσάρεστον συναίσθημα, γεννώμενον συνήθως ἐκ τῆς εἰσπνοῆς δυσωδῶν ἀερίων καὶ ἀναθυμιάσεων (λ. χ. ὑδροθείου κλπ.), παραγομένων ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἡ κακοσμία τοῦ στόματος ὀφείλεται εἰς τὴν σῆψιν τροφῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων ἢ εἰς ἀποσύνθεσιν τοῦ πολφοῦ τερηδονισθέντος ὀδόντος, εἰς ὀδοντοφατνιακὴν πυόρροιαν ἢ εἰς φλεγμονὴν τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος· δύναται ὅμως νὰ ὀφείληται καὶ εἰς ῥινικὴν πάθησιν (ὄζαιναν) ἢ καὶ εἰς ἀνωμάλους τοῦ στομάχου λειτουργίας. Δέον νὰ μὴ συγχέηται ἡ κακοσμία τῆς ἀποπνοίας πρὸς τὴν τῆς ἀποχρέμψεως. Πτύελα κάκοσμα ἐμφανίζονται ἐπὶ νεκρώσεως τοῦ πνευμονικοῦ ἱστοῦ ἢ τοῦ ὑπεζωκότος, μετὰ τὴν διάρρηξιν γαγγραινώδους πλευρίτιδος εἰς τὸν πνεύμονα· ὡσαύτως ἐπὶ βρογχεκτασίας, ἧς ἡ κακοσμία διαρκεῖ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Καὶ τὰ ἐμέσματα δύνανται νὰ εἶναι κάκοσμα, φέροντα ὀσμὴν κοπρανώδη μὲν ἐπὶ ἐντερικῆς ἀποφράξεως καὶ περιεσφιγμένης κήλης, γαγγραινώδη δὲ ἐπὶ νεοπλασμάτων τοῦ στομάχου. Ὡς πρὸς τὰ κόπρανα, κοπρανώδη ἁπλῶς κακοσμίαν ἔχουν ταῦτα ἐπὶ γαστρεντερίτιδος, γαγγραινώδη δ' ἐπὶ νεκρώσεων καὶ νεοπλασμάτων τοῦ ἐντέρου. Καὶ τὸ ἐν τῷ ὑπεζωκότι ἀναπτυχθὲν ἐξίδρωμα δύναται νὰ εἶναι ἐντόνως κάκοσμον, ὁσάκις εἶναι πυώδες, ὀφειλόμενον εἰς γαγγραινώδη πλευρίτιδα. Κακοσμίαν ἀναδίδουν καὶ ἄλλα παθολογικὰ ὑγρὰ φυσιολογικῶν ἢ παθολογικῶν κοιλοτήτων (βλ. καὶ λ. *δυσοσμία*). Σ. Γ. Σ.

κάκοσμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀναδίδων κακὴν ὀσμήν, δυσώδης.

κακόσνικ. Διακόσμησις κομμώσεως τῶν Ῥωσίδων γυναικῶν, τὴν ὁποίαν ἔφερον ἄλλοτε ἐκ παλαιοτάτων χρόνων πᾶσαι αἱ παρθένοι κατὰ τὰς

Digitized by Google

εορτάς, και την οποίαν ή αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β' καθιέρωσεν ως διακόσμησιν της κομμώσεως των γυναικών των επισήμων τελετών της αυλής. Ομοιάζει αύτη προς στέφανον. Κατά γενομένας ανασκαφάς παρά το Κέρτς της Κριμαίας ανεκαλύφθησαν αγαλμάτια γυναικών φέροντα τον λεγόμενον στέφανον της Ήρας, όστις ομοιάζει καταπληκτικώς προς το ρωσικόν *κακόσνικ* κατά τε το σχήμα και την διακόσμησιν. Εκ τούτου πιστεύεται ότι παρέμεινεν εν Ρωσία από τους χρόνους της ακμής των ελληνικών αποικιών του Ευξείνου, όπόθεν οι καλλιτέχναι εισήγον εις την Σκυθίαν όχι μόνον τας διακοσμήσεις των αμφιέσεων, αλλά και τα εν τη οικιακή χρήσει αντικείμενα. Τω όντι ή διακόσμησις της κομμώσεως των γυναικείων αγαλματίων του Κέρτς παρέχει την πεποίθησιν, ότι το κακόσνικ είναι ο στέφανος της Ήρας, τον όποιον αι γυναίκες των Σκυθών έφερον και όστις διετηρήθη κατά την διάρρευσιν τοσούτων αιώνων αμετάβλητος. Θ. Β.

Κακοσοῦλι, και *Καρασοῦλι [Γεωγρ.]*. Εκαλείτο ούτω το *Σούλι* ως ανυπότακτον εις τας αποφάσεις του οθωμανικού κράτους, και μάλιστα της σατραπείας των Ιωαννίνων, εις ην υπήγετο διοικητικώς. Γ. Δ. Κ.

— **Κακοσοῦλι** */Γεωγρ./*. Μικροσυνοικισμός της κοινότητος Αποικίων της νήσου Άνδρου. Κάτ. (1928) 16.

κακόσουρος, —*η*, —*ο*· δυστυχής, ταλαίπωρος.

κακοσπογγία (ή) (Cacospongia) */Ζωολ./*. Γένος σπόγγων του αθροίσματος των *κερατοσπόγγων* της οικογενείας των *σπογγιδιδῶν*, περιλαμβάνον σπόγγους ευμεγέθεις με σώμα εξωγκωμένον, λαιμόν παχύν και βραχύν και πεπλατυσμένην βάσιν. Γνωστότερον είδος είναι ή *κακοσπογγία ή δενδρώδης* (Cacospongia arboreus), ήτις απαντά πανταχού της Μεσογείου θαλάσσης. Δ. Ν. Π.

κακοστομαχία (ή)· διαταραχή του στομάχου, δυσπεψία και ή εκ ταύτης προερχομένη διάθεσις του ανθρώπου.

κακοστομαχιάζω· κάμνω κακό στομάχι, πάσχω δυσπεψίαν: «όταν φάγω πρωί, κακοστομαχιάζω», «έφαγα πολύ και κακοστομάχιασα».

κακοστομάχιασμα (τό)· το αποτέλεσμα του κακοστομαχιάζω, κακοστομαχιά.

κακοστόμαχος (ό, ή), —*ον* (τό)· αυτός πού κάμνει κακό στομάχι, ο προκαλών δυσπεψίαν, *αντιθ. καλοστόμαχος*.

κακοστομία (ή)· το να είναι τις κακόστομος, κακολόγος, ή κακολογία.

—*[Ιατρ.]* Διά του όρου *κακοστομία* (cacostomie έκσημαίνεται ή δυσάρεστος οσμή του στόματος ανεξαρτήτως του προκαλούντος ταύτην αιτίου, είτε περί τερηδόνος των οδόντων πρόκειται, είτε περί αμυγδαλίτιδος, είτε περί βρογχίτιδος, είτε περί πεπτικών διαταραχών κλπ. (βλ. και *κακοσμία*). Μ. Ν. Κ.

κακόστομος (ό, ή), —*ον* (τό)· ο έχων κακόν στόμα, κακήν γλώσσαν, υβριστικός.

κακοστρατιά (ή)· κακή στράτα, κακός, δύσβατος δρόμος: «πλήγιασαν τα πόδια μας από την κακοστρατιά».

κακοσύνη (ή)· αντί *κακωσύνη* (βλ. λ.).

κακοσυνηθίζω, *αόρ. ἐ)κακοσυνήθισα, παρακ. παθ. μετχ. κακοσυνηθισμένος*· συνηθίζω εις κακόν τι, αποκτώ κακάς συνηθείας, κακάς έξεις, κακομαθαίνω· || μεταβ. κάμνω τινά να αποκτήση κακάς συνηθείας.

κακοσυνήθισμα (τό)· κακή συνήθεια, απόκτησις κακής έξεως.

κακοσύνθετον (τό) *[Ρητορ.]*. Καλείται ούτως εν τη τέχνη του λόγου το σχήμα το συντεθειμένον παρά τους καθιερωμένους κανόνας ή κατά κακήν αντίληψιν αυτών («έπη άμετρα και κακοσύνθετα» *Λουκ. π. Διαβολ.* 14). — Π.

κακοσύνθετος (ό, ή),—*ον* (τό)· ο κακώς συντεθειμένος· || ***κακοσύνθετον*** (τό) ως ουσ. βλ. λ. —Επίρρ. ***κακοσυνθέτως***.

κακοσύντακτος (ό, ή),—*ον* (τό)· ο κακώς συντεταγμένος, ο παρά τους κανόνας, ο άκομψως συνταχθείς: «κακοσύντακτος επιστολή, —λόγος». — Επίρρ. ***κακοσυντάκτως***.

κακοσυνταξία (ή)· το γνώρισμα του κακοσυντάκτου, ή κακή σύνταξις των λέξεων ή των φράσεων: «ακατανόητος επιστολή ένεκα της κακοσυνταξίας».

κακοσυσταίνω, *αόρ. ἐ)κακοσύστησα, παρακ. παθ. μετχ. κακοσυστημένος*· δημοτ., κάμνω κακήν σύστασιν διά τινα, χαρακτηρίζω τινά ως κακόν: «τα λόγια σου σε κακοσυσταίνουν», «κακοσυστημένος υπάλληλος,—υπηρέτης».

κακοσφυγμία, ή *κακοσφυξία* (ή) *['Ιατρ.]*. Η κατάστασις του έχοντος άτακτον και ανώμαλον, μη φυσιολογικόν, σφυγμόν. Σ. Γ. Σ.

κακόσχημος (ό, ή), —*ον* (τό)· ο έχων κακόν, άκομψον σχήμα, δύσμορφος, άσχημος.

κακοσώρι (τό)· ιδιωμ., σωρός οστών και σαρκών· επί κατάρας: «κακοσώρι να γίνη».

κακοτάξιδος, —*η*, —*ο*· δημοτ. επί πλοίου, το ευκόλως επηρεαζόμενον υπό της τρικυμίας, *αντιθ. καλοτάξιδος*: «κακοτάξιδο καράβι,—βαπόρι».

Κακοτάρι */Γεωγρ./*. Χωρίον του νομού Ηλείας αποτελούν ιδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 371. Κείται εις τας υπωρείας του Ερυμάνθου, ΝΔ της Δίβρης.

κακοτεκνία (ή)· το να έχη τις κακά τέκνα, ο δυστυχής εις τα τέκνα του, *αντιθ. ευτεκνία*.

κακοτέχνημα (τό)· κακόν τέχνημα, τέχνασμα, πανουργία· || έργον κακής τέχνης, *αντιθ. καλλιτέχνημα*.

κακοτεχνία (ή)· κακή τέχνη, τέχνασμα, δολιότης, πανουργία: «ουδεμιάς κακοτεχνίας απέχεται προς επιτυχίαν του σκοπού του»· || κακή τέχνη, κακή εκτέλεσις, άτεχνος απεργασία, ατεχνία.

—*[Ρητορ.]* Καλείται *κακοτεχνία* το επιτηδεύειν τι υπέρ το δέον, ή υπερβολική λεπτολογία, ο υπέρ το μέτρον καλλωπισμός, ώστε να κινή την αηδίαν. το αχρείως, κατά πολλά ή καθ' υπερβολήν επιτετηδευμένον («κακοτεχνότατον»=κακώς επεξειργασμένον). Γενικώς εν τη λογοτεχνία ή αχρεία τέχνη, ή κατάπτωσις της τέχνης (*Δημ. Φαλ.* (§ 27): «το παρά τοις όχλοις ευδοκιμείν σημείον κακοτεχνίας» (*Αθήν.* 631 F). —Π.

κακοτεχνιών *δίκη [Αρχ. Δίκ.]*. Εάν εναντίον του εναγομένου εις τινα δίκην εξεδίδετο καταδικαστική απόφασις, στηριχθείσα όμως εις ψευδείς μαρτυρικάς καταθέσεις, τότε ο καταδικασθείς ηδύνατο, στρεφόμενος πρώτον κατά των ψευδώς καταθεσάντων διά της *ψευδομαρτυριών* δίκης (βλ. λ.), να στραφή είτα και κατά του ενάγοντος διά της κακοτεχνιών δίκης, ως μεταχειρισθέντος τοιούτους μάρτυρας. Τοιαύτη δίκη ηδύνατο να εγερθή και κατά του προσαγαγόντος ψευδείς κλητήρας, δι' ών ο ενάγων και επέτυχε την καταδίκην του εναγομένου. Επίσης και κατά του προτείναντος νομικώς ανικάνους μάρτυρας. Η κακοτεχνιών δίκη ήτο τιμητή. Κατά τινας ως αποτέλεσμα είχε την ακύρωσιν της επί ψευδών μαρτυριών στηριχθείσης αποφάσεως· κατ' άλλους επέφερε συν τη ακυρώσει και πρόστιμον· κατά τρίτην γνώμην ή κακοτεχνιών δίκη είχεν ως συνέπειαν την καταδίκην του εναγομένου εις αποκατάστασιν της ζημίας. Α. Ν. Φ.

κακότεχνος (ό, ή), —*ον* (τό)· ο κακώς, ο άνευ τέχνης κατασκευασθείς, άτεχνος: «κακότεχνον έπιπλον».—Επίρρ. ***κακοτέχνως***.

κακότης, —*ητος* (ή)· το γνώρισμα του κακού, ελαττωματικότης, μειονεκτικότης, έλλειψις της προσηκούσης αρετής.

κακοτοπιά (ή)· δημοτ., κακός, δύσβατος τόπος: «από την κακοτοπιά δε μπορούμε να περπατήσωμε» || μεταφ. δυσχέρεια, δύσκολος περίστασις: «φυλάγεται από τις κακοτοπιές».

κακοτροπία (ή)· το γνώρισμα του κακοτρόπου, κακός τρόπος, κακός χαρακτήρ, βαναυσότης.

κακότροπος (ό, ή), —*ον* (τό)· ο έχων κακούς τρόπους, βάναυσος, κακός.— Επίρρ. ***κακοτρόπως***.

κακοτροπώ (—*έω*)· είμαι κακότροπος, φέρομαι βαναύσως.

κακοτροφία (ή)· κακή διατροφή, ελαττωματική θρέψις, δυστροφία.

κακοτρόχαλος, —*η*, —*ο*· δημοτ., τόπος γεμάτος από τρόχαλα, από μικρές πέτρες: «τόπος—, δρόμος κακοτρόχαλος».

κακοτρώγης (ό) */Βοτ./*. Δημώδης ονομασία ποικιλίας αμπέλου της Κερκύρας. Λέγεται και *κοζιανίτης, κοκκινοβοστίτσα, κοκκινοκοζιανίτης* κτλ. Κ. ΠΑΠ

κακοτυχής (ό, ή), —*ές* (τό)· ο έχων κακήν τύχην, δυστυχής, κακότυχος.

κακοτυχία (ή)· κακή τύχη, ατυχία, δυστυχία.

κακοτυχίζω· λέγω τινά ή νομίζω τινά κακότυχον, οικτίρω, ελεεινολογώ, *αντιθ. καλοτυχίζω*· || κάμνω τινά να κακοτυχήση, να δυστυχήση.

κακότυχος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ο έχων κακήν τύχην, δυστυχής, ατυχής, *αντιθ. καλότυχος*.

κακοτυχώ (—*έω*)· είμαι κακότυχος, περιέρχομαι εις δυσχερείας· || επί βρεφών και παιδίων: διάγω βίον νοσηρόν, δεν απολαύω πλήρους υγείας: «κακοτύχησε και δεν μπορεί να πάρη απάνω του».

κακουλές (ό) *[Βοτ.]*. Δημώδης ονομασία του αρωματικού φυτού *καρδάμωμον το κοινόν*. Κ. ΠΑΠ.

κακουλία (ή) *['Ιατρ.]*. Η κατάστασις, καθ' ην εν τη δυσπεψία υποτίθεται, ότι εν τω στομάχω παράγονται βλεννώδεις ουσίαι. Σ. Γ. Σ.

Κακούλιας, *Λάμπρος*. Αγωνιστής εκ Παρνασίδος. Εχρημάτισε σημαιοφόρος του Γκούρα, τον οποίον ηκολούθησεν εις Πελοπόννησον κατά τον διωγμόν των ανταρτών τω 1824 και κατόπιν μετέσχε της εκστρατείας του εναντίον του Οδυσσέως Ανδρούτσου. Ακολουθήσας τον Κριεζώτην εις την τυχοδιωκτικήν εκστρατείαν του Λιβάνου, εξετράπη εις βιαιοπραγίας εναντίον των Δρούσων και εκτεθείς μετ' άλλων συμμαχητών του παρεσύρθη εις ενέδραν και εφονεύθη μετ' αυτών. Γ.Δ.Κ.

Κακουλίδης, *Γεώργιος [Ναυτ.]*. Αντιναύαρχος εν αποστρατεία. Γεννηθείς εις Αθήνας (1871), εισήχθη εις την ναυτικήν σχολήν των Δοκίμων (1886), εκ της οποίας εξελθών (1890) προήχθη διαδοχικώς μέχρι του βαθμού του υποναυάρχου (1919), αποστρατευθείς τη αιτήσει του (1921) με τον βαθμόν του αντιναυάρχου. Από του 1894—1901 εξεπαιδεύθη εν τω γαλλικώ και ρωσικώ ναυτικώ, τω 1904 ετέθη τη αιτήσει του εις διαθεσιμότητα διά να μετάσχη του Μακεδονικού αγώνος, επανελθών δε εις τας τάξεις του ναυτικού μετέσχε των Βαλκανικών πολέμων ως ύπαρχος της «Ύδρας». Εχρημάτισε κατόπιν αρχηγός του όλου ελαφρού στόλου (1917) και είτα αντιπρόσωπος της Ελλάδος παρά τη «διαρκεί συμβουλευτική επιτροπή των ναυτικών ζητημάτων». Μετά την αποστρατείαν του εξελέγη βουλευτής Κοζάνης, ήδη δε (1930) τυγχάνει γενικός διοικητής Θράκης με βαθμόν υπουργού. Σ. Ε. Λ.

— **Κακουλίδης**, *Ιωάννης*. Φιλικός καταγόμενος εκ Σμύρνης και εμπορευόμενος εν Βασσαραβία. Μυηθείς υπό του Αριστείδου Πώπ, παρέσχε μεγάλας ωφελείας εις την προσπάθειαν της Φιλικής, και υλικώς υποστηρίξας τα μέλη αυτής και ηθικώς ενισχύσας αυτά, μετά τον κλονισμόν τον οποίον επήνεγκον αι διάφοροι διαδόσεις διά τον φόνον του Κυριάκου Καμαρηνού. Κατελθών εις Ελλάδα μετά την αποκατάστασιν, εχρησιμοποιήθη εις τινας αποστολάς προς τους εν Μικρά Ασία Έλληνας, απέθανε δε τω 1865 εν Θεσσαλονίκη. Γ. Δ. Κ.

— **Κακουλίδου ὕφαλος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Επικίνδυνος ύφαλος (βόλισμα υπέρ αυτήν $1^3/_4$ οργ.) του Σαρωνικού, ήτις καίτοι εγγύτατα του Πειραιώς—καταμεσής του όρμου Γλυφάδας— ούσα, είχε διαφύγει των υδρογράφων τας έρευνας. Ή θέσις αύτη ονομασία της («Cacoulidis bank»: πλάτ. 37° 49' 28" Β, μήκ. 23° 45' 30" Ἀν., χάρτ. αγγλ. 1657: Gulf of Athens) οφείλεται εις τον από του «Ιέρακος» αναλύψαντα την ύπαρξίν της (1918) αρχηγόν του ελαφρού στόλου Γεώργ. *Κακουλίδην* (βλ. λ.). Η ακριβής θέσις της είναι εις 1000 μέτρα προς 151° από της ανατολικής άκρας της νησίδος *Πράσο*. Σ. Ε. Λ.

Κακουλίμα (Kakulima) *[Γεωγρ.]*. Όρος της Αφρικής, εν τη γαλλική αποικία της γαλλικής Δυτικής Αφρικής, προς Δ του Κοναχρύ. Έχει ύψος 1065 μ. Μ. Δ. Β.

κακουλώδης (ό, ή), —*ες* (τό) (saburral). Ο προς την κακουλίαν σχετιζόμενος: «γλώσσα κακουλώδης», επίχριστος, μαρτυρούσα συνήθως περί πεπτικής διαταραχής. Σ. Γ. Σ.

κακούμι (τό) *[Ζωολ.]*. Δημώδης ονομασία της *ερμελίνης* ή *ικτίδος της ερμελινείου*. Κ. ΠΑΠ.

Κακουραίοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον της επαρχίας Γορτυνίας του νομού Αρκαδίας, έδρα ομωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 425. Εις την κοινότητα υπάγεται και ο συνοικισμός *Αγριλίδι* (πρώην *Τσιρίμπασι*, κάτ. 31).

κακούργημα (τό)· το αποτέλεσμα του κακουργείν, πράξις κακή, εγκληματική· || ιδία, βαρύ έγκλημα τιμωρούμενον διά των μεγαλυτέρων ποινών· || καθόλου, χαρακτηρισμός παντός σοβαρού εγκλήματος: «αυτό που έκαμες είναι κακούργημα».

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚ.] *Ι. Κακούργημα* λέγεται ή αξιόποινος πράξις, την οποίαν ο ποινικός νόμος τιμωρεί με ποινήν εγκληματικήν, ήτοι θάνατον, δεσμά ισόβια ή πρόσκαιρα και είρκτην (άρθρα 2 και 4 Ποιν. Ν.). Το κακούργημα όθεν είναι ή αξιόποινος εκείνη πράξις, ην ο νομοθέτης, την κοινήν περί δικαίου ερμηνεύων συνείδησιν, εχαρακτήρισεν ως σοβαρωτέραν διά της επιβολής μιας των ανωτέρω βαρυτέρων εκ των εν τω ποινικώ νόμω καθιερωμένων *ποινών* (βλ. λ.), και ήτις κατέχει την ανωτάτην βαθμίδα της τριμερούς διαιρέσεως των αδικημάτων εις κακουργήματα, πλημμελήματα και πταίσματα. Ή τοιαύτη

Digitized by Google

διαίρεσις, τὴν ἀρχὴν ἕλκουσα ἐκ τοῦ Καρόλου ΣΤ' (1380—1422) καὶ διατυπωθεῖσα ὁριστικῶς ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν της ἐν τῷ γαλλικῷ ποινικῷ κώδικι τοῦ 1810, ἐκεῖθεν δὲ μεταφυτευθεῖσα ἐν τῷ βαυαρικῷ τοῦ 1813 καὶ τοῦ 1861, τῷ ἡμετέρῳ, τῷ πρωσσικῷ, τῷ βελγικῷ, τῷ αὐστριακῷ καὶ τῷ γερμανικῷ, γενομένη δ' ἀποδεκτὴ καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος, εἶναι ὄντως ἡ ὀρθοτέρα ἀπό τε θεωρητικῆς ἀπόψεως, ἀφοῦ ὁ νομοθέτης ἀποδίδει τῷ ἀδικήματι τὴν κατὰ τὴν κοινὴν συνείδησιν ἁρμόζουσαν βαρύτητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρακτικῆς, διότι εἶναι χρήσιμος πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἁρμοδιότητος τῶν ποινικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς τηρητέας διαδικασίας.

II. 'Ενίοτε ὅμως ὁ νόμος δὲν ὁρίζει ἀποκλειστικῶς ποινὴν ἐγκληματικὴν ἐπί τινων κακουργημάτων, ἀλλὰ δεχόμενος περιστάσεις μειούσας τὴν ποινήν, ἀφίνει εἰς τὸν δικαστὴν τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν νὰ κρίνῃ, ἂν δέον ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν ἐγκληματικὴν ἢ ἐπανορθωτικήν, ὡς π. χ. ἐπὶ τῆς ἀποπείρας, τῆς συνεργίας, τῆς μετρίας συγχύσεως, ὁσάκις ἡ κυρία πρᾶξις τιμωρεῖται δι' εἱρκτῆς, ὅτε δύναται νὰ ἐπιβληθῇ φυλάκισις ἢ εἱρκτή. 'Εν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐκ τίνος ποινῆς κριθήσεται ἂν ἡ πρᾶξις εἶναι κακούργημα ἢ πλημμέλημα, ἐκ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἀπειλουμένης ἢ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπιβληθησομένης. Περὶ τούτου μεγάλη κρατεῖ διχογνωμία· ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη, ἣν ἀπὸ ἐτῶν σταθερῶς ἀκολουθεῖ καὶ ἡ παρ' ἡμῖν νομολογία (Α. Π. 45 τοῦ 1887, 18 τοῦ 1894, 116 τοῦ 1911, 148 τοῦ 1912, 94 τοῦ 1919, 179 τοῦ 1920 κλπ. Contra Α. Π. 134 τοῦ 1894 καὶ 70 τοῦ 1911), καθιεροῖ δὲ ρητῶς καὶ τὸ σχέδιον ἑλλ. ποιν. κώδικος (ἄρθρ. 10 § 2), καὶ καθ' ἣν ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπιβληθεῖσα ποινὴ χαρακτηρίζει τὴν φύσιν τοῦ ἀδικήματος, διότι πρὸς διάγνωσιν τῆς βαρύτητος αὐτοῦ δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ συνοδεύουσαι τὴν ἐκτέλεσιν περιστάσεις καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἐνεργείας τοῦ δράστου (σύμφωνοι *Frank, Olshausen, Binding, Oppenhoff-Delius, Vidal*· καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων *Κωστῆς*. ἐν μέρει ἐπὶ τῆς παραγραφῆς, *Ν. Ι. Σαρίπολος*· Contra *'Ηλιόπουλος, Liszt, Meyer-Allfeld, Garraud*). Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

κακουργία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακοῦργος, ἡ πρᾶξις τοῦ κακούργου, κακούργημα.

κακουργιοδικεῖον (τό)· τὸ δικαστήριον τὸ ἀποστολὴν ἔχον τὴν ἐκδίκασιν τῶν κακουργημάτων.

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚΟΝ.] Τὸ *κακουργιοδικεῖον* εἶναι ποινικὸν δικαστήριον, δικάζον τὰ βαρύτερα τῶν ἀδικημάτων, τὰ *κακουργήματα* (βλ. λ.). Συγκροτεῖται δ' ἐν τῇ περιφερείᾳ ἑκάστου ἐφετείου (ἐν ἕδρᾳ πάντως πρωτοδικείου) κατὰ μῆνα, (πλὴν τῶν μηνῶν 'Ιουλίου, Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου), ἓν τοὐλάχιστον κακουργιοδικεῖον, οὗτινος αἱ συνεδριάσεις δὲν δύνανται νὰ παραταθῶσι πλέον τῶν 20 ἡμερῶν. 'Εντὸς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου ὁρίζονται διὰ διατάγματος, δημοσιευομένου διὰ τῆς 'Εφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἕδρα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος συγκροτηθησομένων κακουργιοδικείων καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων αὐτῶν (ἄρθ. 1 καὶ 2 νόμ. ΒΚΗ' τοῦ 1892 «Περὶ δικαστηρίου κακουργιοδικῶν»). Κακουργιοδικεῖον συγκροτεῖται καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους, ἐν 'Αλεξανδρείᾳ, δυνάμει τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὑφισταμένων *διομολογήσεων* (βλ. λ.), πρὸς ἐκδίκασιν τῶν παρ' 'Ελλήνων ὑπηκόων πραττομένων ἐν Αἰγύπτῳ κακουργημάτων. Τὸ κακουργιοδικεῖον τοῦτο θεωρεῖται συγκροτούμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἐφετείου 'Αθηνῶν, τὰ τῆς συνθέσεως δ' αὐτοῦ διέπονται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ νόμου ΒΡΛΕ' τῆς 23 'Ιανουαρίου 1893 «Περὶ συστάσεως δικαστηρίου κακουργιοδικῶν ἐν τῇ 'Ηγεμονίᾳ τῆς Αἰγύπτου». Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου, ἐν 'Αλεξανδρείᾳ συγκροτεῖται κακουργιοδικεῖον δὶς μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Δεκέμβριον, ἑκάστη δ' ἐκ τῶν δύο τούτων συνόδων δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπέκεινα τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν· ἂν ὅμως δίκη τις εἰσαχθεῖσα ἔν τινι συνόδῳ ἤθελεν ἀναβληθῇ εἰς δικάσιμον τῆς αὐτῆς συνόδου, τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων δύναται δι' ἀποφάσεώς του νὰ παρατείνῃ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου ἐπὶ πέντε ἔτι τὸ πολὺ ἡμέρας.

Σύνθεσις. Τὰ τῆς συνθέσεως τοῦ κακουργιοδικίου ρυθμίζει ὁ ἀνωτέρω νόμος ΒΚΗ', ἡ παράβασις τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ λόγον ἀναιρέσεως τῆς ἀποφάσεως (βλ. λ. *ἔνδικα μέσα*). Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, τὸ κακουργιοδικεῖον σύγκειται ἐκ τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων καὶ ἐκ δωδεκαμελοῦς δικαστηρίου ἐνόρκων. Πῶς συντίθεται τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων, βλ. ἐν λ. *ἔνορκος*. Τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων συντίθεται ἐξ ἑνὸς προέδρου, δύο δικαστῶν, *συνέδρων* καλουμένων, τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ γραμματέως. 'Ο πρόεδρος, οἱ σύνεδροι καὶ ὁ γραμματεὺς διορίζονται παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ δεκαπέντε τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου διὰ πράξεώς του δημοσιευομένης ἐν τῇ 'Εφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως. Πρόεδρος, ἐν μὲν τοῖς κακουργιοδικείοις τοῖς ἑδρεύουσιν ὅπου καὶ τὸ ἐφετεῖον, διορίζεται πάντοτε εἷς τῶν ἐφετῶν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἐφέτης ἢ ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τῶν πλημμελειοδικῶν, εἰς οὗ τὴν ἕδραν συνεδριάζει τὸ κακουργιοδικεῖον. Τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ἐν μὲν τῷ κακουργιοδικείῳ τῆς ἕδρας τοῦ ἐφετείου ἕτερος ἐφέτης, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν ἐφετῶν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς, ἐὰν ὡς πρόεδρος εἶναι διωρισμένος ἐφέτης καὶ συγχρόνως ὡς σύνεδροι ἐφέται, ὁ ἀρχαιότερος αὐτῶν, ἄλλως ὁ πρόεδρος τῶν πλημμελειοδικῶν, καὶ τούτου κωλυομένου ὁ ἀρχαιότερος τῶν πλημμελειοδικῶν. 'Ο πρόεδρος ὅμως τῶν ἐφετῶν δύναται νὰ προεδρεύῃ, ὁσάκις θεωρήσῃ τοῦτο ἀναγκαῖον, παντὸς δικαστηρίου συνέδρων συγκροτουμένου ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἐφετείου οὗ προεδρεύει (ἄρθ. 6 καὶ 8 νόμου ΒΚΗ'). 'Ως *σύνεδροι* διορίζονται ἐκ τῶν δικαστῶν τοῦ πλημμελειοδικείου τῆς ἕδρας τοῦ κακουργιοδικείου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου αὐτῶν, ἢ καὶ ἐκ τῶν ἐφετῶν, ἂν δὲν διορισθῇ κατὰ τ' ἀνωτέρω πρόεδρος τῶν συνέδρων ὁ πρόεδρος τῶν πλημμελειοδικῶν· ὁ ἕτερος τῶν συνέδρων δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ἐκ τῶν παρέδρων τοῦ πρωτοδικείου ἢ ἐκ τῶν παρὰ τῷ ἐφετείῳ ἢ τῷ πρωτοδικείῳ δικηγόρων, τῶν ἐχόντων πενταετῆ δικηγορικὴν ὑπηρεσίαν. Ἂν προβλέπηται μακρὰ ἡ διάρκεια δίκης τινός, δύνανται νὰ διορισθῶσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ δύο ἔτι ἀναπληρωματικοὶ σύνεδροι, οἵτινες παρακολουθοῦσιν ἀδιαλείπτως τὴν δίκην, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κωλυθησομένων τυχὸν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τακτικῶν συνέδρων, ἂν δὲ κωλυθῇ ὁ πρόεδρος, ἀναπληροῖ τοῦτον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος, ἤ, ἐπὶ ἰσοβάθμων, ὁ ἀρχαιότερος τῶν συνέδρων (ἄρθρ. 5, 9 καὶ 10 νόμου ΒΚΗ', ὡς τὸ πρῶτον ἐτροποποιήθη δι' ἄρθρ. 7 νόμου 2483 τοῦ 1920). Εἰς τὸ συγκροτηθησόμενον κατὰ τ' ἀνωτέρω δικαστήριον συνέδρων ἀπαγορεύεται, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς διαδικασίας, νὰ μετάσχῃ ὡς πρόεδρος ἢ σύνεδρος ὁ ἐπὶ τῆς δικασθησομένης ὑποθέσεως καὶ κατὰ τὸ ἀνακριτικὸν στάδιον αὐτῆς (οὐχὶ συνεπῶς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ παραπεμπτικοῦ βουλεύματος, δι' οὗ περατοῦται ἡ ἀνάκρισις) ἐκτελέσας ὁπωσδήποτε ἔργα ἀνακριτικὰ ἢ εἰσαγγελικὰ (ἄρθρ. 11 νόμου ΒΚΗ', ὡς ἐτροποποιήθη διὰ νόμου ΓΦΜΗ' τοῦ 1910), ἵνα πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὸ δικαστήριον σύνεδροι ὦσιν ἀπηλλαγμένοι οἱασδήποτε τυχὸν προκαταλήψεως, εἰς ἣν ἐνδεχόμενον νὰ παρεσύρθη ἀνεπιγνώστως ὁ ἀνακρίνας ἢ εἰσαγγελεύσας κατὰ τὴν ἀνάκρισιν τῆς ὑποθέσεως. 'Ως *εἰσαγγελεὺς* μετέχει ὁ παρ' ἐφέταις τοιοῦτος ἢ ὁ ἀντεισαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν ἢ ὁ παρὰ τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν ὑποκατασταθεὶς εἰσαγγελεὺς πλημμελειοδικείου τινὸς τῆς περιφερείας τοῦ ἐφετείου· ἀναπληροῦται δ' ὁ εἰσαγγελεὺς συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ὀργανισμοῦ δικαστηρίων, καθ' ἃς ἀναπληρωταὶ τοῦ εἰσαγγελέως εἶναι κατὰ σειρὰν ὁ ἀντεισαγγελεύς, ὁ νεώτερος δικαστής, ὁ πάρεδρος, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ πταισματοδίκης, ὁ δικηγόρος (ἄρθρ. 12 νόμου ΒΚΗ')

Γραμματεὺς τῶν συνέδρων διορίζεται εἰδικὸς κατὰ μῆνα ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐκ τῶν ἐχόντων προσόντα γραμματέως πολυμελοῦς δικαστηρίου, ἄλλως μετέχει τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων ὁ γραμματεὺς τῶν ἐφετῶν ἐν τῷ κακουργιοδικείῳ τῆς ἕδρας τοῦ ἐφετείου, ἄλλως ὁ γραμματεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν, ἐν κωλύματι δ' αὐτῶν οἱ ὑπογραμματεῖς (ἄρθρ. 13 νόμου ΒΚΗ').

Τοῦ *κακουργιοδικείου 'Αλεξανδρείας* ὁ πρόεδρος, οἱ σύνεδροι καὶ ὁ γραμματεὺς διορίζονται δι' ἑκάστην τῶν δύο συνόδων τοῦ ἔτους 15 τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς διὰ διατάγματος προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν 'Εξωτερικῶν ὑπουργοῦ, προηγουμένης δ', ὁσάκις ὁ πρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς λαμβάνονται ἐκτὸς τῆς προξενικῆς ὑπηρεσίας, καὶ τῆς συναινέσεως τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ (ἄρθρ. 8 νόμου ΒΡΛΕ'). 'Ως πρόεδρος διορίζεται εἷς τῶν ἐν 'Αθήναις ἐφετῶν ἢ ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν 'Αλεξανδρείᾳ προξενικοῦ δικαστηρίου ἤ τις τῶν παρ' αὐτῷ ἐμμίσθων παρέδρων· κωλυόμενον τὸν πρόεδρον ἀναπληροῖ ὁ σύνεδρος, ὁ κατὰ τάξιν προηγούμενος ἐν τῇ τοῦ διορισμοῦ ἀποφάσει (ἄρθρ. 6 νόμου ΒΡΛΕ'). Σύνεδροι διορίζονται ἐκ τῶν παρὰ τῷ προξενικῷ δικαστηρίῳ ἐμμίσθων παρέδρων δικαστῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῷ δικηγόρων 'Ελλήνων πολιτῶν, πλὴν δὲ τῶν τακτικῶν συνέδρων διορίζονται καὶ τέσσαρες ἀναπληρωματικοί, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν τυχὸν κωλυομένων τακτικῶν, ἐκ τῶν παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ δικηγόρων 'Ελλήνων πολιτῶν ἢ ἐκ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐγκριτωτέρων 'Ελλήνων ἐγγεγραμμένων καὶ ἐχόντων δίπλωμα νομικῆς, οἵτινες πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων δίδουσι τὸν ὅρκον τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ἐνώπιον τοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου δημοσίᾳ συνεδριάζοντος. 'Ως γραμματεὺς τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων διορίζεται εἷς ἐκ τῶν ἐν τῷ γενικῷ προξενείῳ 'Αλεξανδρείας ἐμμίσθων γραφέων εἴτε ἐκ τῶν ὑπογραμματέων τῶν ἐν 'Αθήναις ἐφετῶν, ἀναπληροῦται δ' ἐν κωλύματι ὑπὸ ἄλλου γραφέως τοῦ προξενείου (ἄρθρ. 7 νόμ. ΒΡΛΕ'). 'Ως εἰσαγγελεὺς παρίσταται ὁ ἐν 'Αθήναις εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν ἢ ἀντεισαγγελεύς, ἢ ὁ παρὰ τοῦ εἰσαγγελέως ὑποκατασταθεὶς εἰσαγγελεὺς πλημμελειοδικῶν, κατόπιν ὅμως ἐγκρίσεως τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ, ἄλλως ὁ γενικὸς πρόξενος ἢ ὁ νόμιμος αὐτοῦ ἀναπληρωτὴς (ἄρθρ 9 νόμ. ΒΡΛΕ'). 'Η ἀνωτέρω διὰ τὰ ἐν τῷ κράτει δικαστήρια συνέδρων ἀπαγόρευσις τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἐκτελέσαντος ἀνακριτικὰ ἢ εἰσαγγελικὰ καθήκοντα ἰσχύει διὰ τὸ ἐν 'Αλεξανδρείᾳ μόνον ὡς πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν συνέδρων (ἄρθρ. 10 νόμου ΒΡΛΕ').

'Αρμοδιότης. Τὰ κακουργιοδικεῖα δικάζουσι: α') Τὰ κακουργήματα. β') Τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα. γ') Τὰ διὰ τοῦ τύπου πραττόμενα ἀδικήματα, ὁσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον (ἂν ἀφορῶσι συγχρόνως τὸν ἰδιωτικὸν καὶ τὸν δημόσιον βίον, ὑπάγονται εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον· Α. Π. 41 τοῦ 1862), ἐκτὸς τῶν στρεφομένων κατὰ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ ἄνω, ἀδικημάτων τοῦ τύπου, ἅτινα δικάζονται πάντοτε, εἴτε τὸν δημόσιον εἴτε τὸν ἰδιωτικὸν ἀφορῶσι βίον, ὑπὸ τῶν κακουργιοδικείων (ἄρθρ. 100 Συντάγματος 3 'Ιουνίου 1927 καὶ ἄρθρ. 419 Ποιν. Δικον.). δ') Τὰς κατὰ τὰς συζητήσεις ἢ ἀποφάσεις δικηγορικοῦ συλλόγου ἢ τοῦ συμβουλίου αὐτοῦ ἢ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τούτων πραχθείσας ὑπὸ δικηγόρου ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῶν γνωμῶν αὐτοῦ κολασίμους πράξεις, τὰς ἀπευθυνομένας καθ' οἱασδήποτε δικαστικῆς ἀρχῆς ἢ δικαστικοῦ ὑπαλλήλου (ἄρθρ. 59 § 1 ν. δ. τῆς 5 Μαΐου 1926 «Περὶ δικηγόρων» καὶ ἄρθρ. 100 Συντάγματος)· καὶ ε') Τὰ *συναφῆ* (βλ. λ.) πρὸς τὰς ἀνωτέρω, α—δ', ἀξιοποίνους πράξεις πλημμελήματα καὶ πταίσματα (ἄρθρ. 33 Ποιν. Δικον.). Κατ' ἐξαίρεσιν ὅμως, κυρωθεῖσαν διὰ τοῦ ἄρθρ. 100 § β' καὶ γ' τοῦ Συντάγματος τῆς 3 'Ιουνίου 1927, διαφεύγουσι τὴν ἁρμοδιότητα τῶν κακουργιοδικείων: α') Τὰ κακουργήματα, ἅτινα δι' εἰδικῶν νόμων ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν *ἐφετείων* (βλ. λ.). καὶ β') Τὰ *στρατιωτικὰ* κακουργήματα, ὑπαγόμενα εἰς τὰ στρατοδικεῖα καὶ τὸ ναυτοδικεῖον. Τὸ δὲ δικαστήριον τῶν συνέδρων μόνον, ἄνευ δηλαδὴ συμπράξεως τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων, δικάζει: α') Τὰ κακουργήματα, ὁσάκις οἱ κατηγορούμενοι εἶναι ἀπόντες, ἀγνώστου διαμονῆς καὶ φυγόδικοι (ἄρθρ. 464 Ποιν. Δικον.· βλ. καὶ λ. *ἐρήμην* δίκη) καὶ β') Τὰ πλημμελήματα τῆς φυγοδικίας, ὁπλοφορίας καὶ ὁπλοχρησίας, ὁσάκις συνδέονται μετὰ κακουργημάτων, πάντοτε δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων (ἄρθρ. 4 νόμ. Γ϶ΜΔ' τοῦ 1911 «Περὶ φυγοδικίας», καὶ ἄρθρ. 22 νόμου 286 τοῦ 1914 «Περὶ ὁπλοφορίας»). Βλ. καὶ λ. *ἁρμοδιότης*.

Διαδικασία. ***Α'***. *Τὰ πρὸ τῆς κυρίας διαδικασίας.* 'Η εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ κακουργιοδικείου ὑπαγομένη ὑπόθεσις εἰσάγεται εἰς τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ πρὸς ἐκδίκασιν, κατὰ κανόνα, μετὰ βούλευμα παραπεμπτικόν, καταστὰν τελεσίδικον διὰ τῆς μὴ ἀσκήσεως κατ' αὐτοῦ τῶν εἰδικῶν μέσων τῆς ἀνακοπῆς καὶ ἀναιρέσεως εἴτε διὰ τῆς ἀπορρίψεως αὐτῶν (βλ. λ. *ἔνδικα μέσα*). Κατ' ἐξαίρεσιν, τὰ κακουργήματα ληστείας, ἐκβιάσεως, ἁρπαγῆς, ζῳοκλοπῆς καὶ ζῳοκτονίας δύναται ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν νὰ εἰσαγάγῃ ἐν παντὶ σταδίῳ τῆς ἀνακρίσεως δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ κακουργιοδικείου πρὸς ἐκδίκασιν, ἐὰν προέκυψαν κατὰ τὴν κρίσιν του ἀποχρῶσαι ἐνδείξεις κατὰ τῶν κατηγορουμένων, συμφωνήσῃ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ὁ πρόεδρος τῶν ἐφετῶν (ἄρθρ. 12 ν. δ. 11 Σεπτεμβρίου 1928 «Περὶ διαδικασίας πρὸς δίωξιν τῶν ἀδικημάτων ληστείας κλπ.»). 'Επίσης τὰ εἰς τὸ κακουργοδικεῖον ὑπαγόμενα πλημμελήματα δύνανται νὰ εἰσαχθῶσι πρὸς ἐκδίκασιν, μετὰ προηγηθεῖσαν προανάκρισιν, δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως (ἄρθρ. 1 νόμ. ΥΞΔ' τοῦ 1858 «Περὶ τῆς τῶν πολιτικῶν πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ τύπου διαδικασίας»). 'Ο εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν, ἢ ὁ παρ' αὐτοῦ ὑποκατασταθεὶς εἰσαγγελεὺς πλημμελειοδικῶν, κοινοποιεῖ πρῶτον εἰς τὸν κατηγορούμενον τὸ παραπέμπον αὐτὸν εἰς δίκην βούλευμα, ἀφοῦ δὲ τοῦτο καταστῇ, ὡς προεξετέθη, τελεσίδικον, καλεῖ τὸν κατηγορούμενον, ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ κακουργιοδικείου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ὁριζομένην δικάσιμον ἡμέραν, ὅπως δικασθῇ, δι' ἐγγράφου, ὅπερ καλεῖται *κλῆσις* καὶ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ καλουμένου, τὸ δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καλεῖται οὗτος νὰ ἐμφανισθῇ, τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς δικασίμου, καὶ συνοπτικῶς τὴν πρᾶξιν, δι' ἣν θὰ δικασθῇ, φέρει δ' ἐν τέλει τὴν ὑπογραφὴν καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ καλοῦντος εἰσαγγελέως. Συγχρόνως κλητεύει οὗτος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοὺς μάρτυρας. Αἱ κλήσεις πρέπει νὰ ἐπιδοθῶσι (βλ. λ. *ἐπίδοσις*), πρὸς μὲν τὸν κατηγορούμενον ὀκτὼ τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου, πρὸς δὲ τοὺς μάρτυρας τρεῖς· εἰς τὴν προθεσμίαν ταύτην προστίθενται, ὀκτὼ μὲν ἡμέραι ἂν ὁ καλούμενος (κατηγορούμενος ἢ μάρτυς) κατοικῇ ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ δικάσοντος κακουργιοδικείου, ἀλλ' ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ εἰς ὑ-

Digitized by Google

ὑπάγεται τοῦτο ἐφετείου, δεκαπέντε δ' ἡμέρας ἂν κατοικῇ ἐκτὸς τῆς περιφερείας τοῦ ἐφετείου (*ἄρθρον* 275 *καὶ* 163 Ποιν. Δικον.). Ἂν ἡ πρᾶξις, δι' ἣν καλεῖται νὰ δικασθῇ ὁ κατηγορούμενος, εἶναι πλημμέλημα πολιτικὸν ἢ πραχθὲν διὰ τοῦ τύπου (βλ ἀνωτέρω, *Ἁρμοδιότης*), κοινοποιεῖται ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας εἰς τὸν κατηγορούμενον καὶ *ἐγκλητήριον* (βλ. λ.). Κοινοποιεῖται ἐπίσης εἰς αὐτὸν πάντοτε καὶ ὁ κατάλογος τῶν κλητευθέντων μαρτύρων τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς δικασίμου· ἡ προθεσμία αὕτη δὲν παρεκτείνεται λόγῳ ἀποστάσεως· ἐντὸς δ' αὐτῆς πρέπει νὰ ἐγχειρισθῇ εἰς τὸν πρόεδρον τῶν συνέδρων ὁ κατάλογος οὗτος, ἐν ᾧ νὰ σημειῶται τὸ δι' ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαρτύρων ἀποδειχθησόμενον, ἂν οὗτοι δὲν ἐξητάσθησαν ἐν τῇ ἀνακρίσει (*ἄρθρ.* 413 καὶ 414 Ποιν. Δικ.). Αἱ περὶ τὴν κλήτευσιν ἀνωτέρω διατυπώσεις καὶ προθεσμίαι ἐτέθησαν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κατηγορουμένου· δύναται συνεπῶς οὗτος νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν, εἴτε ῥητῶς εἴτε σιωπηρῶς, μὴ προβάλλων ἀντίρρησιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς δίκης (*ἄρθρ* 458 § 2 Ποιν. Δικον., ὡς ἐτροπ. διὰ νόμου 3255 τοῦ 1925). Ἄλλως, ἂν ἀντείπῃ ὁ κατηγορούμενος, προχωρήσῃ δ' ἐν τούτοις ἡ δίκη, ἐπέρχεται *ἀκυρότης* (βλ. λ.) τῆς διαδικασίας, ἀποτελοῦσα λόγον πρὸς ἀναίρεσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Β'. Τὰ κατὰ τὴν κυρίαν διαδικασίαν. —1) Τὸ κακουργιοδικεῖον ἔχει ἐξουσίαν νὰ δικάσῃ μόνον τὴν κατηγορίαν, ἥτις περιέχεται ἐν τῷ περὶ παραπομπῆς τοῦ κατηγορουμένου εἰς δίκην βουλεύματι, οὐχὶ δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην προκύψασαν τυχὸν ἐκ τῆς συζητήσεως, διαφέρουσαν ὅμως τῆς ἐν τῷ βουλεύματι ἐκτιθεμένης κατὰ τὰ συνιστῶντα αὐτὴν πραγματικὰ περιστατικά, διότι ἄλλως *μεταβολὴ κατηγορίας* ὑπάρχει, ἀποτελοῦσα λόγον πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἀποφάσεως· ὅταν ὅμως ἐκ τῆς συζητήσεως ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἐν τῷ βουλεύματι κατηγορία δὲν φέρει χαρακτῆρα κακουργήματος. ἀλλὰ πλημμελήματος ἢ πταίσματος, δικάζει καὶ τότε ταύτην τὸ κακουργιοδικεῖον (*ἄρθρ.* 421 Ποιν. Δικον.). —2) Εἴρηται ἤδη (ἀνωτέρω, *Σύνθεσις*), ὅτι τὸ κακουργιοδικεῖον εἶναι δικαστήριον διμερές, διότι σύγκειται ἐκ τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων καὶ ἐκ δωδεκαμελοῦς δικαστηρίου ἐνόρκων. Ἑκατέρου τούτων ὥρισεν ὁ νόμος (*ἄρθρ.* 420 Ποιν. Δικον.) τὴν ἐξουσίαν, κελεύων ὅτι τὸ μὲν δικαστήριον τῶν ἐνόρκων ἀποφασίζει περὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς κατηγορίας, τὸ δὲ τῶν συνέδρων περὶ τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρίσεως τῶν ἐνόρκων ἐφαρμογῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὡς καὶ περὶ ὅλων τῶν κατὰ τὴν συζήτησιν προκυπτόντων δισταγμῶν καὶ παρεμπιπτόντων ζητημάτων (βλ. λ. *ζητήματα ἐνόρκοις*). Συναποφασίζουσιν ὅμως οἱ ἔνορκοι μετὰ τῶν συνέδρων περὶ τῆς ἀναβολῆς τῆς δίκης χάριν κρεισσόνων ἀποδείξεων, ὁσάκις ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναβολῆς ἀνακύπτει μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας (*ἄρθρ.* 425 Ποιν δικον., ὡς ἐτροπ. διὰ τοῦ νόμου 2236 τοῦ 1920). —3) Ἡ δ' ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ διαδικασία διεξάγεται ὡς ἑξῆς: Μετὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ δωδεκαμελοῦς δικαστηρίου τῶν *ἐνόρκων* (βλ. λ.) καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κατηγορουμένου μετὰ τοῦ συνηγόρου του (βλ λ. *διαδικασία*), ὁ κατήγορος εἰσαγγελεὺς ἀπαγγέλλει τὴν κατηγορίαν καὶ παραδίδει τὸν κατάλογον τῶν μαρτύρων εἰς τὸν πρόεδρον τῶν συνέδρων, ὁ δὲ συνήγορος τῶν τῆς ὑπερασπίσεως, μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος ἐκφωνεῖ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων, εὑρεθέντων δὲ τούτων παρόντων, ὁ γραμματεύς, ἐντολῇ τοῦ προέδρου, ἀναγινώσκει τὸ περὶ παραπομπῆς τοῦ κατηγορουμένου εἰς δίκην βούλευμα. Εἶτα ὁ πρόεδρος διασαφηνίζει πρὸς τοῦτον μὲ συνοπτικὴν ἀκρίβειαν τὴν κατηγορίαν καὶ διατάσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συζητήσεως. ἥτις εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἐνώπιον τοῦ *πλημμελειοδικείου* (βλ.λ.). Τὰ εἰς τοὺς δικαστὰς παρεχόμενα κατ' αὐτὴν ὑπὸ τοῦ νόμου δικαιώματα ἔχουσιν ἐνταῦθα οἱ σύνεδροι καὶ οἱ ἔνορκοι. Ἂν ὁ παθὼν παρίσταται ὡς πολιτικῶς *ἐνάγων* (βλ. λ.) πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν περὶ ἀποζημιώσεως ἀπαιτήσεών του, δέον νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ μετὰ τοῦ πληρεξουσίου του δικηγόρου τὸ βραδύτερον πρὸ τῆς ἐνάρξεως, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τῆς συζητήσεως, ἄλλως ἀποβάλλεται ἡ ἀγωγή του καὶ ἡ κατόπιν παράστασίς του ἐν τῇ ποινικῇ δίκῃ εἶναι ἀπαράδεκτος (*ἄρθρ.* 425, 404, καὶ 342 Ποιν. Δικον.). Ἂν δὲν ἐνεφανίσθη μάρτυς τις, καίπερ νομίμως κλητευθείς, οὗτινος ἡ μαρτυρία εἶναι οὐσιωδῶς ἀναγκαία εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας, τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων δύναται, κατὰ πρότασιν τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ τοῦ κατηγορουμένου, ἢ τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος, ἐνόσῳ δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι ὁ πρῶτος μάρτυς, ν' ἀναβάλῃ τὴν συζήτησιν εἰς ἄλλην συνεδρίασιν, ἀποφασίσαν δὲ τὴν ἀναβολὴν καταδικάζει τὸν μὴ ἐμφανισθέντα μάρτυρα εἰς φυλάκισιν μέχρι τριῶν μηνῶν, καὶ ἐν ὑποτροπῇ μέχρις ἑνὸς ἔτους, καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν ὅλων τῶν ἐκ τῆς μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ προξενηθέντων ἐξόδων, διατάσσει δὲ συγχρόνως καὶ τὴν διὰ βίας προσαγωγήν του κατὰ τὴν νέαν συνεδρίασιν (*ἄρθρ.* 1 *καὶ* 2 *νόμου* ΣΗ' *τοῦ* 1867 «Περὶ λιπομαρτύρων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν κακουργιοδικῶν»). Περὶ τοῦ δικαιώματος πρὸς ἀνακοπὴν τοῦ καταδικασθέντος μάρτυρος βλ. λ. *ἔνδικα μέσα, ἀνακοπή*. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὅμως τοῦ πρώτου μάρτυρος, τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων δὲν δύναται, ὡς προείρηται, νὰ διατάξῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης ἄνευ συμφώνου γνώμης τῶν ἐνόρκων, ἥτις προκαλεῖται, ὅπως καὶ ἡ ἐτυμηγορία, τιθεμένου εἰς αὐτοὺς σχετικοῦ ζητήματος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀναβολῆς, τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν προσωρινὴν τοῦ κατηγορουμένου *ἀπόλυσιν ἐπ' ἐγγυήσει*. Κατ' εἰδικὴν διὰ τὸ κακουργιοδικεῖον Ἀλεξανδρείας διάταξιν (*ἄρθρ.* 23 *νόμου* ΒΡΛΕ' *τοῦ* 1893), τὸ δικαστήριον τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέδρων δύναται μέχρι πέρατος τῆς συζητήσεως νὰ διατάξῃ τὴν ἄμεσον ἐπ' ἀκροατηρίου προσαγωγὴν παντὸς νέου ἐγγράφου, ἢ πειστηρίου, ὅπερ ἤθελε θεωρηθῇ ἀναγκαῖον πρὸς διαφώτισιν, ὡς καὶ νὰ ἐξετάσῃ νέους μάρτυρας, μὴ κληθέντας καὶ μὴ γνωστοποιηθέντας εἰς τὸν κατηγορούμενον, διατάσσον ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως βιαίαν προσαγωγήν των· οἱ τοιοῦτοι ὅμως μάρτυρες ἐξετάζονται ἀνωμοτί· κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδόλως διαφέρει ἡ ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου Ἀλεξανδρείας διαδικασία. —4) Περατωθείσης τῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας, ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὸ πέρας τῆς συζητήσεως καὶ τίθησιν εἰς ἐνόρκους τὰ *ζητήματα* (βλ. λ.), ἀναπτύσσων συγχρόνως τὴν νομικὴν ἔννοιαν ἑκάστου αὐτῶν. Τὰ ζητήματα ἐκτίθενται ἐγγράφως, ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν συνέδρων καὶ παραδίδονται εἰς τὸν προϊστάμενον τῶν ἐνόρκων μεθ' ὅλων τῶν ἐγγράφων, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν τῇ ἀνακρίσει γενομένων ἀνωμότων ἐξετάσεων μαρτύρων. Μετὰ τοῦτο ἀποχωρεῖ ὁ κατηγορούμενος ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου, δὲν δύναται δὲ πλέον τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων ν' ἀποφασίσῃ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης. Οἱ ἔνορκοι ἀπέρχονται εἰς τὸ πρὸς διάσκεψιν δωμάτιον, ἐξ οὗ δὲν δύνανται ν' ἀπέλθωσι πρὸ τοῦ πέρατος τῆς διασκέψεων ἢ νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικοινωνίαν μετά τινος, οὐδὲ ν' ἀνακοινώσωσί τι εἰς τρίτον, ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ 10—200 δραχμῶν. Διασκέπτονται δὲ πρῶτον περὶ τοῦ κυρίου ζητήματος καὶ εἶτα περὶ τῶν παρεπομένων τυχὸν ζητημάτων, ὁδηγὸν πρὸς μόρφωσιν τῆς πεποιθήσεώς των ἔχοντες μόνον τὴν φωνὴν τῆς ἰδίας των συνειδήσεως καὶ τὴν ἐκ τῶν συζητήσεων παραχθεῖσαν γνώμην των καὶ μὴ λησμονοῦντες ὅτι ἡ συνδιάσκεψίς των ἀφορᾷ μόνον τὴν κατηγορίαν, δηλαδὴ ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἔνοχος ἢ οὔ, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπαντήσεώς των ἐπιβληθησομένας ποινὰς (*ἄρθρ.* 435 Ποιν. Δικον.). Ὁ προϊστάμενος τῶν ἐνόρκων συλλέγει περὶ ἑκάστου τῶν ζητημάτων τὰς ψήφους, καθ' ἣν ἐτάχθησαν παρὰ τοῦ προέδρου σειράν, ἐρωτῶν τοὺς ἐνόρκους, οἵτινες ἀποφαίνονται δι' ἑνὸς ναὶ ἢ ὄχι, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαντήσεις των καταρτίζει ἐγγράφως τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐνόρκων, *ἐτυμηγορίαν* καλουμένην, καὶ ὑπογράφει ταύτην. Ἐὰν δι' αὐτῆς κηρύσσηται ἔνοχος ὁ κατηγορούμενος, πρέπει νὰ βεβαιώνῃ ὅτι ὑπάρχει ἡ νόμιμος πλειοψηφία (ἑπτὰ τοὐλάχιστον ψῆφοι, ἐν ἰσοψηφίᾳ γίνεται ἐτυμηγορία ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου· *ἄρθρ.* 439 Ποιν. Δικον.), χωρὶς ὅμως νὰ φανερώνῃ ποτὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὲρ ἢ κατὰ ψηφοφορησάντων. Οὕτως, ἡ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου ἐτυμηγορία πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ὡς ἑξῆς: «Τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως λέγω ὅτι ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων, καταρτισθεῖσα διὰ τῆς νομίμου πλειοψηφίας, εἶναι αὕτη: *Ναί*, εἶναι ἔνοχος ὁ Α... κλπ.». Καταρτισθείσης τῆς ἐτυμηγορίας ἐπανέρχονται οἱ ἔνορκοι εἰς τὸ ἀκροατήριον καὶ καταλαμβάνουσι τὰς θέσεις των, ὁ δὲ προϊστάμενος αὐτῶν, κατὰ παραγγελίαν τοῦ προέδρου, ἐγειρόμενος ἀναγινώσκει τὴν ἐτυμηγορίαν. Ἂν ἡ ἐτυμηγορία εἶναι ἀτελής, ὁ πρόεδρος τῶν συνέδρων παραπέμπει τοὺς ἐνόρκους εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεών των πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς. Ἂν ὅμως εἶναι ἀντιφατικὴ ἢ ἀσαφής, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναχθῇ ἐξ αὐτῆς συμπέρασμα καὶ νὰ στηριχθῇ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τῶν συνέδρων, τότε τοῦτο δι' ἀποφάσεώς του, αὐτεπαγγέλτως ἢ τῇ αἰτήσει τινὸς τῶν διαδίκων, διατάσσει τὴν εἰς τὸ δωμάτιον τῶν διασκέψεων ἐπάνοδον τῶν ἐνόρκων πρὸς σύνταξιν νέας ἐτυμηγορίας. Ἀναγνωσθεῖσα ἡ ἐτυμηγορία παραδίδεται εἰς τὸν πρόεδρον τῶν συνέδρων, συντασσομένης ἐπ' αὐτῆς ἐκθέσεως ἐγχειρίσεως, ἣν ὑπογράφει ὁ πρόεδρος καὶ ὁ γραμματεύς. Μεθ' ὃ καλεῖται ὁ κατηγορούμενος εἰς τὸ ἀκροατήριον καὶ ἀναγινώσκει εἰς αὐτὸν τὴν ἐτυμηγορίαν ὁ γραμματεύς· καὶ ἂν μὲν δι' αὐτῆς κηρύσσηται ἀθῷος ὁ κατηγορούμενος, ὁ πρόεδρος ἀποφαίνεται τὴν ἐκ τῆς κατηγορίας ἀθώωσίν του καὶ διατάσσει, ἂν ἐκρατεῖτο ἐν ταῖς φυλακαῖς, τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπόλυσίν του, ἐὰν δὲν πρέπῃ νὰ κρατηθῇ δι' ἄλλην αἰτίαν· ἐὰν δὲ κηρύσσηται ἔνοχος, τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν ἐκδίδει τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων, ἀφοῦ προηγουμένως ἀκούσῃ τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ συνηγόρου του περὶ τοῦ μέτρου τῆς ποινῆς, τοῦ δὲ πολιτικῶς ἐνάγοντος περὶ τῶν ἀπαιτήσεών του. Τὴν ἀπόφασιν ἀπαγγέλλει ὁ πρόεδρος, ἀφοῦ ἀναφέρῃ προηγουμένως τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων καὶ ἀναγνώσῃ κατὰ λέξιν τὰς ἐφαρμοστέας ποινικὰς διατάξεις, μεθ' ὃ ὑπομιμνήσκει τῷ καταδικασθέντι ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἐντὸς τῆς νομίμου προθεσμίας τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἀποφάσεως (*ἄρθρ.* 455 Ποιν. Δικον.), ὅπερ μόνον ἐκ τῶν ἐνδίκων μέσων δίδεται κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συνέδρων. Ἂν τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων νομίζῃ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπειλουμένη καὶ ἀπαγγελθεῖσα διὰ τῆς ἀποφάσεως ποινὴ εἶναι πολὺ αὐστηρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰς περιστάσεις τῆς ἐφ' ᾗ ἐκηρύχθη ἔνοχος ὁ κατηγορούμενος πράξεως, ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κάμῃ αὐτεπαγγέλτως πρότασιν περὶ μετριάσεως τῆς ποινῆς ἢ καὶ περὶ παντελοῦς χάριτος. Ἂν δ' οἱ σύνεδροι εἶναι πεπεισμένοι ὁμοφώνως ὅτι ἐπλανήθησαν οἱ ἔνορκοι κηρύξαντες ἔνοχον τὸν κατηγορούμενον, ἔχει δικαίωμα τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων οἴκοθεν νὰ κηρύξῃ τὴν ἐτυμηγορίαν πεπλανημένην καὶ ν' ἀναβάλῃ τὴν δίκην εἰς τὴν προσεχῆ σύνοδον τοῦ κακουργιοδικείου· εἰς τὴν νέαν συζήτησιν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μετάσχῃ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων οὐδεὶς ἐκ τῶν δικασάντων τὸ πρῶτον, ἂν δ' ἐκδοθῇ καὶ πάλιν ἐτυμηγορία κηρύττουσα ἔνοχον τὸν κατηγορούμενον, δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νέα ἀναβολή, ἀλλ' ἀπαγγέλλεται ἡ ἀπόφασις, ὡς ἄνω ἐξετέθη. Ἀθωωτικὴν ἐτυμηγορίαν ἢ ἀποκλείουσαν τὴν ἐφαρμογὴν ποινῆς κατὰ τοῦ κατηγορουμένου (π. χ. λόγῳ ἀμύνης, πλήρους συγχύσεως κλπ.) οὐδέποτε δύναται τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων νὰ κηρύξῃ πεπλανημένην. —5) Διαφέρει πως ὁ τρόπος τῆς ἐκδικάσεως τῶν εἰς τὰ κακουργιοδικεῖα ὑπαγομένων πολιτικῶν καὶ τῶν τοῦ τύπου πλημμελημάτων. Κατὰ τὸν νόμον ΥΞΔ' τοῦ 1858 «Περὶ τῆς τῶν πολιτικῶν πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ τύπου διαδικασίας», ἡ μὲν προδικασία γίνεται ὡς ἀνωτέρω, § 1, ἀνεπτύχθη, ἡ δ' ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ κατ' ἀντιμολίαν διαδικασία διεξάγεται ὅπως καὶ ἐπὶ κακουργημάτων· κατ' ἀντιμολίαν δὲ θεωρεῖται δικαζόμενος ὁ κατηγορούμενος καὶ ὅταν, ἐμφανισθείς, ἀποχωρήσῃ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κληρώσεως τῶν ἐνόρκων. Ἐὰν ἐκ τῆς συζητήσεως ἀναφανῇ ὅτι ἡ ὡς πλημμέλημα εἰσαχθεῖσα πρᾶξις φέρῃ χαρακτῆρα κακουργήματος, τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων διατάσσει τὴν προφυλάκισιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἀναβάλλει τὴν δίκην, ἵνα τηρηθῇ ἡ ἐπὶ κακουργημάτων προδικασία, ἤτοι κοινοποιηθῇ νέα κλῆσις καὶ κατάλογος μαρτύρων εἰς τὸν κατηγορούμενον ἐμπροθέσμως, ἐκτὸς ἐὰν οὗτος ζητήσῃ τὴν πρόοδον τῆς δίκης, ὅτε τὸ δικαστήριον ὀφείλει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν συζήτησιν τῆς ὑποθέσεως. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἀκολουθεῖται ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα διαδικασία.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθέντα προϋπόθεσιν ἔχουσι τὴν παρουσίαν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὴν κατ' ἀντιμολίαν αὐτοῦ διεξαγωγὴν τῆς ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου διαδικασίας. Περὶ τῆς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ κατηγορουμένου τοιαύτης βλ. λ. *ἐρήμην δίκη*.

Α. Ν. ΜΠΟΡΟΠΟΥΛΟΣ

κακουργιοδίκης (ὁ)· δικαστὴς κακουργιῶν, ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς κακουργήματα.

κακοῦργος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακὰ ἐργαζόμενος, κακοποιός, ἐγκληματικός, κακός: «κακοῦργος ἀνήρ, —γυνή», «κακοῦργος πρᾶξις,— ἐνέργεια»· || *κακοῦργος* (ὁ) θηλ. *κακούργα*· ὡς οὐσ. ἐγκληματίας: «κακοῦργε, τί εἶν' αὐτὰ ποῦ κάμνεις;», «ἡ κακούργα σκότωσε τὸ παιδί της».—Ἐπίρρ. ***κακούργως***.

κακουργῶ (*—έω*)· εἶμαι κακοῦργος, ποιῶ κακόν, κακοποιῶ: «κακουργεῖ ἐν λόγοις» σοφιστεύεται· || διαπράττω ἔγκλημα βαρύ, κάμνω κακούργημα.

Κακούρης. Ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια, ἀκμάζουσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Πολλὰ μέλη αὐτῆς ἐπολέμησαν κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Μεταξὺ αὐτῶν διεκρίθησαν ὁ ἀρχηγὸς *Δημήτριος*, ὅστις ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ζαχαρίτσα καὶ πολεμήσας μέχρι τοῦ 1827, ἔπεσε μαχόμενος εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μάχας τοῦ Φαλήρου.

—**Κακούρης,** ***Ἰάκωβος.*** Πρόκριτος Κερκυραῖος, ἀκμάσας τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐστάλη ἀντιπρόσωπος τῆς κοινότητος Κερκύρας εἰς Ἑνετίαν καὶ ἐπέτυχε διάφορα ὑπὲρ αὐτῆς προνόμια.

—**Κακούρης,** ***Ἰωάννης.*** Ἐγεννήθη τῷ 1790 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε διδάσκαλος. Ἐμυήθη ἐν Λεβαδείᾳ τὰ τῆς Φιλικῆς καὶ εἰργάσθη εἰς διάδοσίν της. Αὐτὸς ἐμύησε τὸν Φίλωνα. Ἐπολέμησεν εἰς Λεβάδειαν, Βασιλικά, Ἀθήνας καὶ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος τῷ 1824 τραυματισθείς, ἀπεβίωσε μετά τινα χρόνον ἐκ τῆς πληγῆς του.

—**Κακούρης,** ***Νικόλαος.*** Κατελέγετο μεταξὺ τῶν εὐπόρων τῆς δευτέρας τάξεως τῶν Ἀθηναίων. Διέθεσε πολλὰ χρήματα εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ τὰς κατηχήσεις του, εὑρεθεὶς ἐνώπιον ἀντιδράσεως, ἥτις κατέστη ἐπικίνδυνος. Ἐφονεύθη εἰς τὸ παρὰ τὸ Χαλάνδρι

Digitized by Google

κτῆμά του ἀπὸ ἱππεῖς τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1821. Γ. Δ. Κ.

— **Κακούρης, *Πέτρος*.** Ἀδελφὸς τοῦ *Δημητρίου* νεώτερος. Διεκρίθη εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς τουρκοκρατουμένης Ἀκροπόλεως, ἐφονεύθη δὲ τὰς παραμονὰς τῆς συνθηκολογίας, τῷ 1822.

— **Κακούρης, *Σπυρίδων*.** Θεῖος ἐκ πατρὸς τῶν *Δημητρίου* καὶ *Πέτρου*. Ἐπολέμησεν εἰς Κόρινθον, Ἀθήνας, Ὠρωπόν, Ἄμφισσαν, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἐπὶ Κιουταχῆ, καὶ εἰς τὸν Σερπεντζέν, ὅπου τραυματισθεὶς βαρέως ἐξηκολούθησε πυρέσσων νὰ πολεμᾷ ἐπί τινας ἡμέρας καὶ κατόπιν ἀπεβίωσεν ἐκ γαγγραίνης.

— **Κακούρης, *Σταμούλης*,** υἱὸς τοῦ *Σπυρίδωνος*. Ἐπολέμησεν εἰς Ἀθήνας, διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας, ἠκολούθησε τὸν Μακρυγιάννην κατὰ τὰ πελοποννησιακά, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς καὶ παρασημοφορηθεὶς μὲ τὸν ἀργυροῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος, ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ὀγδόην τετραρχίαν τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπεβίωσεν ἀπόστρατος ταγματάρχης τῷ 1867. Γ. Δ. Κ.

Κακούρι(ον) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1110. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀρτεμισίου, ἔχει κλῖμα ἑλῶδες καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος ἔχει δάση ἐκ πρίνων, καλλιεργησίμους ἐκτάσεις ἀποδιδούσας δημητριακὰ καὶ καπνόν. Ἐπίσης ἔχει ἐκτεταμένας ἀμπελοφυτείας. Ἐκτρέφονται 4 000 αἰγοπρόβατα. Μετὰ τῆς Τριπόλεως συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χμτρ. 19). Δ. Ε. Μ

κακουχία (ἡ)· τὸ κακῶς ἔχειν, κάκωσις || συνήθ. πληθ. *κακουχίαι*· αἱ βιοτικαὶ ταλαιπωρίαι, στερήσεις, θλίψεις, δεινοπαθήματα, κακοπάθειαι: «κασεβλήθη ἕνεκα τῶν κακουχιῶν», «δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποφερῃ τὰς τελευταίας κακουχίας».

κακουχοῦμαι (*—έομαι*), ἀόρ. *ἐκακουχήθην*· ὑποφέρω κακουχίας, ὑπόκειμαι εἰς στερήσεις, εἰς θλίψεις: «ἐκακουχήθη πολὺ κατὰ τὸν πόλεμον».

κακοφαγία (ἡ)· δημοτ., ἡ βρῶσις κακῶν φαγητῶν, κακὴ διατροφή: «ἔπαθε τὸ στομάχι του ἀπὸ τὴν κακοφαγία».

κακοφαίνεται, *ἀόρ. ἐ)κακοφάνη(κε)*· δημοτ. ἀπρόσωπ. μετὰ προσδιορισμοῦ τοῦ προσώπου: *μοῦ —, σοῦ —, τοῦ —, μᾶς —, σᾶς —, τῶν* ἢ *τοὺς —του* κτλ.· μοῦ φαίνεται κακόν, δὲν μοῦ ἀρέσκει, ἀποδοκιμάζω τι, δυσαρεστοῦμαι: «τοῦ κακοφαίνεται ὅταν τοῦ λένε τὴν ἀλήθεια», «μὴ σᾶς κακοφαίνεται, τὰ ἴδια κάμνετε καὶ σεῖς», «εἰπέ μου τὴν γνώμην σου καὶ δὲν θὰ μοῦ κακοφανῇ».

κακοφανισμὸς (ὁ)· ἡ διάθεσις τοῦ *κακοφαίνεται*, δυσαρέσκεια: «μὴ πρὸς κακοφανισμόν σου».

κακοφημία (ἡ)· κακὴ φήμη, ἡ περί τινος κακὴ ὑπόληψις.

κακοφημίζω· διασπείρω περί τινος λόγους κακούς, δυσφημῶ.

κακόφημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακῆς φήμης πρόξενος.

κακοφορεμένος, *—η, —ο*· δημοτ. παθ. μετχ. ἄνευ ῥήματος· ὁ κακῶς, ἄσχημα φορεμένος, κακοβαλμένος.

κακοφορμίζω· δημοτ., ἐπὶ δοθιῆνος, τραύματος κττ., φλεγμαίνω, ἐρεθίζομαι, φλογίζομαι: «κακοφόρμισε τὸ σπυρί του».

κακοφυὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν φυήν, κακοκαμωμένος, κακοφτειασμένος.

κακοφυΐα (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις κακοφυής, κακὴ διάπλασις.

κακοφωνία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κακοφώνου, ἡ δυσχέρεια περὶ τὴν ἐκφώνησιν, χασμωδία || κακοηχία.

κακόφωνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κακῶς, δυσχερῶς ἐκφωνούμενος || κακόηχος.

κακοχαλίνη (ἡ) (Cacochaline) [*Ζωολ.*]. Γένος σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁλιχόνδρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλινιδῶν*, περιλαμβάνον σπόγγους μετρίου μεγέθους, ὧν τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν πυριτικῆς συστάσεως σωματίων καὶ κερατοειδῶν σωληνίσκων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

Κακὸ-Χαράκι [*Γεωγρ.*]. Θέσις πρὸς Δ τῆς Ἱεραπέτρας, ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν προπόδων τοῦ ὄρους Δίκτης (Κρήτης). Ἀρχομένου τοῦ Δεκεμβρίου 1867 ὁ Ἀρὶφ πασᾶς βαδίζων μετὰ ἰσχυροῦ σώματος ἐκ Καστελλίου τῆς Πεδιάδος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Τούρκων τῆς Ἱεραπέτρας καὶ τῆς Σητείας, προσεβλήθη εἰς τὴν ἀνωτέρω θέσιν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν Ἐμμ. Λακέρδα καὶ Ν. Βολίρη, καὶ μετὰ αἱματηρὸν ἀγῶνα κατεδιώχθη μέχρι τοῦ φρουρίου τῆς Ἱεραπέτρας, καταλιπὼν ἐπὶ τοῦ πεδίου πολλοὺς νεκροὺς καὶ τὰς πλείστας τῶν ἀποσκευῶν του εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Ν. ΚΛΣ

κακόχλωρος (ὁ) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν τῆς τάξεως τῶν ὀξειδίων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ψιλομέλανος περιέχουσαν ἐκτὸς τοῦ ὀξειδίου τοῦ μαγγανίου (MnO_2) καὶ τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, προσέτι δὲ καὶ μικροτέρας ποσότητας ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου, ὀξειδίου τοῦ κοβαλτίου καὶ τοῦ χαλκοῦ, τέλος δὲ ὀξείδιον τοῦ καλίου καὶ τοῦ πυριτίου. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Rengersdorf παρὰ τὸ Auörlitz. Γ. Β

κακοχρονίζω· λέγω εἴς τινα κακὸ χρόνο νἄχῃ, καταρῶμαι κακὸν τὸ ἔτος.

κακοχρόνισμα (τό), καὶ *κακοχρόνιασμα*· ἡ ἔκφρασις τῆς κατάρας: «κακὸ χρόνο νά 'χῃ».

κακόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων κακὴν χροιάν.

κακοχυλία (ἡ)· οὕτω καλεῖται ἡ δυσχέρεια περὶ τὴν διαμόρφωσιν, τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν ἔκκρισιν τῶν χυλῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

κακοχυμία (cacochymie) (ἡ)· ὅρος δι' οὗ ἐκσημαίνεται γενικῶς ἡ βαθεῖα διαταραχὴ πασῶν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ἀλλοίωσις τῶν χυμῶν αὐτοῦ ἐν γένει Μ. Ν. Κ

κακόχυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κακοὺς καὶ δυσαρέστους χυμοὺς ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ. Μ.Ν.Κ.

κακοχώνευτος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ κακῶς, δυσκόλως χωνευόμενος, δύσπεπτος.

κακοχωνεύω· χωνεύω κακῶς, δυσκόλως, δυσκολοχωνεύω.

Κακοχώρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ὅπερ μετονομασθὲν καλεῖται σήμερον *Δάφναι*. Αἱ Δάφναι μόναι ἀποτελοῦν τὴν κοινότητα τῶν Δαφνῶν τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, κεῖνται δὲ εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπὸ τὸ Αἴγιον. Τὸ χωρίον εἶναι πεδινὸν καὶ γόνιμον καὶ παράγει σταφίδας, ἐλαίας, οἶνον, σιτηρὰ καὶ ἑσπεριδοειδῆ, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 484 κατοίκους (1928). Π. Τ. Π.

κακόψητος, *—η, —ο*· δημοτ., συνήθως ἐπὶ τῶν ὀσπρίων, ὁ κακῶς ψηνόμενος, ὁ δυσκόλως διὰ τοῦ βρασμοῦ τηκόμενος, ἄλλως *κακόβραστος*, ἀντίθ. *καλόψητος*: «κακόψητα φασόλια, —κουκκιά».

κακοψύχι (τό)· τὸ νὰ καταρᾶταί τις: «κακὴ ψυχὴ νὰ παραδώσῃς» κττ. || λιγομάρα, τάσις πρὸς ἔμετον, ἡ ναυτία τῶν ἐγκύων || ἡ παράδοξος ἐπιθυμία τῶν ἐγκύων, ἡ ἐπιθυμία ἀλλοκότων ἐδεσμάτων (ἀρχ. *κίσσα*).

Κακριδῆς, *Θεοφάνης Α.* Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐγεννήθη εἰς Τρίκκαλα τῆς Κορινθίας τῷ 1869, ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1886—1891), εἰδικευθεὶς κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ (Göttingen. Βερολῖνον) εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἐδίδαξεν ὡς ὑφηγητὴς (1905—1911) καὶ ὡς τακτικὸς καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ θανάτου του (Αὔγουστος 1929). Ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι: «Barbara Plautina» (1904, διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ), «Κικέρωνος ὁ ὑπὲρ Μίλωνος λόγος» (1912), «Πλαύτου Μέναιχμοι» (1916), «Κικέρωνος Pro Murena» (1925). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε περὶ τὰς τριάκοντα μελέτας καὶ διατριβὰς εἰς ξένα κυρίως ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ («Hermes», «Philologische Wochenschrift», «Glotta» «Wiener Studien», «Revue de Philologie», «The classical Review», «Rheinisches Museum», «Ἀθηνᾶ», «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς» κ.τ.λ.) ἀναφερομένας εἰς τὸν Πλαῦτον, τὸν Τίβουλλον, τὸν Κικέρωνα, τὸν Κάτουλλον, τὸν Τερέντιον, τὸν Ὁράτιον, τὸν Βιργίλιον κ. ἄ. Σχολικαὶ ἐκδόσεις: Ἐξέδωκε διὰ τὰ σχολεῖα τὰ ἑξῆς βιβλία: Lhomond, «Κικέρωνος λόγοι καὶ ἐπιστολαί», «Ὀβιδίου μεταμορφώσεις», «Λατινικὴ γραμματική». Ἐπίσης συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1926 «Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» διὰ τὰ σχολεῖα.

Κακσκάρωφ (ἢ *Κοκσκέρωφ*), ***Νικόλαος Δημήτριεβιτς.*** Διάσημος Ρῶσος ὀρυκτολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τόμσκ τῆς Σιβηρίας τῷ 1818 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1889 ἐν Πετρουπόλει. Ζήσας τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του ἐν τοῖς μηχανουργείοις τῆς Αἰκατερινομπούργ, ἐξεπαιδεύθη βραδύτερον εἰς τὴν ὀρυκτολογικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, τῆς ὁποίας ἐγένετο διευθυντής. Περιηγηθεὶς τὰ Οὐράλια καὶ ἐξετάσας αὐτὰ ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως, ἐδημοσίευσε τὸ πολύτομον σύγγραμμά του «Ρωσικὴ γεωλογία», ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐξελέγη μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Πετρουπόλεως, Παρισίων καὶ Μονάχου. Ὡς πρόεδρος τῆς ὀρυκτολογικῆς ἑταιρείας παρουσίασε πλεῖστα νεοφανῆ μέταλλα, συμβαλὼν μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς κρυσταλλογραφίας. Θ. Β.

κακτίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀλκαλοειδὲς ἀνακαλυφθὲν τῷ 1891 ὑπὸ τοῦ Bonnet ἐντὸς τοῦ φυτοῦ *κηρέως τοῦ μεγανθοῦς* τῆς οἰκογενείας τοῦ κάκτου. Κέκτηται καρδιοτονωτικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

κάκτος (ἡ) (Cactus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν περιλαμβάνον ἅπαντα τὰ *κακτώδη* (Cactaceae) (βλ. λ.), τὰ ὁποῖα σήμερον διαιροῦνται εἰς διάφορα ἄλλα γένη περικλείοντα πληθὺν ὁλόκληρον εἰδῶν γνωστῶν ἐν Εὐρώπῃ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *κάκτος*. Κ. ΠΑΠ.

— ***κάκτου φύλλον*** (folium cacti) [*Φαρμ.*]. Παραγωγὸν φυτὸν τούτων εἶναι *κάκτος ὁ μεγανθὴς* (Cactus Grandiflorum, L.), ὅστις εἶναι φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου ἐκθλιβόμενα δίδουσιν ὀπὸν περιέχοντα ἀνχαλίνην. Ὁ ὀπὸς οὗτος ὡς καὶ τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ, ἅτινα περιέχουν τοῦτον, ἀναγράφονται ὡς καρδιοτονωτικὸν φάρμακον ἀντὶ τῶν φύλλων τῆς δακτυλίτιδος. Κ. Γ. Μ.

κακτώδη (τὰ) (Cactaceae) [*Βοτ.*]. Μέγα ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνον ἄνω τῶν 1500 εἰδῶν, λίαν πολυτελῶν, ἀκανθωδῶν, ποωδῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σαρκωδῶν, θαμνωδῶν ἢ δενδρωδῶν, μὲ ἁπλοῦν ἢ διακλαδούμενον ὑγρὸν κορμόν, συνήθω. ἄφυλλον, σφαιρικόν, γωνιώδη, αὐλακωτόν, σωληνοειδῆ, κυλινδρικόν, τριγωνικόν, πεπλατυσμένον ἢ θηλοφόρον. Τὰ ἐλάχιστα, σπάνια, ἀτροφικὰ φύλλα των πίπτουν, καὶ τὰ μεγάλα ἐπιδεικτικὰ ἄνθη των εἶναι ἐπίσης ἐφήμερα. Ἅπαντα λίαν κοσμητικὰ ὡς ἐκ τῆς ἰδιορρύθμου ἐμφανίσεώς των, πολλὰ καρποφόρα καὶ ἐδώδιμα, ἄλλα ἄλλως πως χρήσιμα.

Τὰ κακτώδη διαιροῦνται εἰς τρεῖς ὑποοικογενείας: α') τὰ *κηρινοειδῆ* (Cereoideae) μὲ φύλλα τὰ ὁποῖα μόνον ὡς λεπίδες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν. Αἱ ἄκανθαι ἐλλείπουν. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι τρεῖς ὑποδιαιρέσεις: τῶν *ἐχινοκακτωδῶν* (Echinocactae), τῶν *μαμιλλαρωδῶν* (Mamillariae) καὶ τῶν *ῥιψαλιδῶν* (Rhipsalidae). β') Τὰ *ὀπουντιοειδῆ* (Opuntioideae) μὲ φυλλοκλάδια, τῶν ὁποίων τὰ μέλη εἶναι φυλλοειδῶς κυλινδρικὰ ἢ ἐλλιπῆ. Κατὰ τὴν νεαράν των ἡλικίαν φέρουσι πάντοτε φύλλα· καὶ γ') Τὰ *περεσκιοειδῆ* (Peireskioideae) μὲ πλατέα, ἐπιμήκη φύλλα καὶ κλάδους ἄνευ χυμοῦ. Τὰ κακτώδη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς αὐτῶν καλλιεργεῖται σήμερον ἐπιτυχῶς ἐν Μεξικῷ. Κ. ΠΑΠ.

Κακύπαρις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς ΝΑ Σικελίας (*Θουκ.* Ζ, 79) νοτίως τῶν Συρακουσῶν ἐκβάλλων. Εἶναι ὁ σύγχρονος *Κασσίμπιλε* (Cassibile), ἐκβάλλων 5 μίλλ. Β τοῦ ἀκρωτηρίου Μπερνάρντα Bernarda: πλάτ. 36°52' Β, μῆκ. 15°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 187: Palma to Catania—Medit. Pilot I, 561, ἔκδ. 1913). Σ. Ε. Λ.

κακῶ (*—όω*), ἀόρ. *ἐκάκωσα — ἐκακώθην*, παθ. μετχ. *κεκακωμένος*· κάμνω εἴς τινα κακόν, κακομεταχειρίζομαί τινα, ἐπιφέρω κακόν.

κακωδυλικός, *—ή, —όν* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ περιέχων *κακωδύλιον* (βλ. λ.) ἢ προερχόμενος ἐκ κακωδυλίου ἢ ὁπωσδήποτε σχετιζόμενος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς αὐτό. Σ. Γ.

— ***κακωδυλικαὶ ἑνώσεις*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἐκλήθησαν οὕτως ὑπὸ τοῦ Berzelius αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι τὴν μονοσθενῆ ῥίζαν $(CH_3)_2As$—, ἥτις ἐκλήθη *κακωδύλιον* (βλ. λ.) λόγῳ τῆς δυσαρέστου αὐτῆς ὀσμῆς. Αἱ ἑνώσεις αὗται σπουδαιότατα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας τῶν ῥιζῶν, ἡ ὁποία μεγίστην συμβολὴν παρέσχεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανικῆς χημείας. Ἡ ῥίζα $(CH_3)_2As$— παρίστατο καὶ δι' ἰδίου συμβόλου, τοῦ Kd. Σ. Γ.

— ***κακωδυλικὸν νάτριον*** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *κακωδυλικὸν* ὀξύ.

— ***κακωδυλικὸν ὀξύ,*** ἢ ***διμεθυλαρσινικὸν ὀξὺ*** [*Οργαν. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$(CH_3)_2\ AsO(OH) \text{ ἢ } KdO(OH).$$

Παράγεται κατὰ τὴν βραδεῖαν ὀξείδωσιν ἐν τῷ ἀέρι τοῦ *κακωδυλοξειδίου* ὡς καὶ γενικῶς δι' ὀξειδώσεως διαφόρων κακωδυλικῶν ἑνώσεων. Στερεὰ κρυσταλλικὴ μᾶζα διαρρέουσα ἐν τῷ ἀέρι. Εἶναι ἄοσμον, λίαν σταθερὸν σῶμα διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ μετ' ὀξίνης ἀντιδράσεως. Τὰ ἅλατα αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ὡς λ. χ. τὸ *κακωδυλικὸν νάτριον* $(CH_3)_2AsO.ONa$. Ὡς πρὸς τὰ ἰσχυρὰ ὀξέα τὸ κακωδυλικὸν ὀξὺ συμπεριφέρεται ὡς βάσις, σχηματίζον ἅλατα μετ' αὐτῶν. Σ. Γ.

κακωδύλιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω κυρίως τὸ μονοσθενὲς σύμπλεγμα $(CH_3)_2As$—, ὅπερ καὶ ἴδιον σύμβολον ἔλαβε, τὸ Kd, διότι εἶχε συμπεριφορὰν ἀνάλογον πρὸς στοιχεῖον καὶ δὴ μέταλλον. Οὕτω σχηματίζει ὀξείδιον, τὸ *κακωδυλοξείδιον*, ἁλογονίδια, ὡς τὸ *κακωδυλοχλωρίδιον* κλπ. Ἀνευρέθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ *ὑγρὸν τοῦ Καδὲ* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προϊόντα. Ὡς μονοσθενὴς ῥίζα δὲν

Digitized by Google

ἀπαντᾷ ἐλεύθερον ἀλλὰ μόνον ὑπὸ διμοριακὴν μορφήν, ἤτοι δύο τοιαῦται ρίζαι ἡνωμέναι πρὸς ἓν μόριον $[(CH_3)_2As]_2$. Παρασκευάζεται δι᾽ ἐπιδράσεως ψευδαργύρου ἐπὶ κακωδυλοχλωριδίου

$$2(CH_3)_2AsCl + Zn = ZnCl_2 + [(CH_3)_2As]_2$$

Ἄχρουν λεπτόρρευστον ὑγρὸν ἀφορήτως ἀηδοῦς ὀσμῆς. Βράζει εἰς 170°, εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, ἰσχυρῶς φωτοθλαστικὸν καὶ αὐταναφλέγεται εἰς τὸν ἀέρα. Ἑνοῦται ἀπ᾽ εὐθείας μετὰ χλωρίου, ὀξυγόνου, θείου κ.λ.π. σ. γ.

κακωδυλοξείδιον (τό), ἢ ***διμεθυλαρσινοξείδιον***, ἢ ***ἀλκαρσίνη*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Κακωδυλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου Kd-O-Kd ἢ $(CH_3)_2$ As-O-As $(CH_3)_2$. Ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ ὑγροῦ τοῦ Cadet, λαμβανόμενον δι᾽ ἀποστάξεως ἀρσενικώδους ὀξέος μετ᾽ ἀνύδρου ὀξικοῦ καλίου. Εἶναι ἄχρουν ὑγρὸν ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, βράζον ἄνευ ἀποσυνθέσεως εἰς 150°. Ἔχει ἀφορήτως δυσάρεστον ὀσμὴν καὶ ἡ εἰσπνοὴ τῶν ἀτμῶν αὐτοῦ προκαλεῖ ἰσχυρὰν ἀδιαθεσίαν καὶ ἔντονον ἐρεθισμὸν τοῦ βλεννογόνου ὑμένος τῆς ρινός. Εἰς τὸν ἀέρα δὲν ἀτμίζει οὐδ᾽ αὐταναφλέγεται, ἐν ἐπαφῇ ὅμως μετὰ καθαροῦ ὀξυγόνου αὐταναφλέγεται. Ἀνάγει τὰ ὀξείδια τοῦ ἀργύρου καὶ ὑδραργύρου, ἀντιδρᾷ οὐδετέρως, σχηματίζει ὅμως καὶ μετ᾽ ὀξέων ἅλατα. σ. γ.

κακωδυλοτριχλωρίδιον (τό), ἢ ***διμεθυλαρσινοτριχλωρίδιον*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Κακωδυλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(CH_3)_2$ As Cl_3 ἢ Kd Cl_3. Στερεὸν κρυσταλλικὸν σῶμα παραγόμενον δι᾽ ἐπιδράσεως πενταχλωριοφωσφόρου ἐπὶ κακωδυλικοῦ ὀξέος ἢ δι᾽ ἀμέσου προσθήκης χλωρίου εἰς τὸ κακωδυλοχλωρίδιον. Εἰς θερμοκρασίαν 50° περίπου διασπᾶται εἰς μεθυλοχλωρίδιον καὶ μεθυλαρσινοδιχλωρίδιον. σ. γ.

κακωδυλοχλωρίδιον (τό), ἢ ***διμεθυλαρσινοχλωρίδιον*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Κακωδυλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $(CH_3)_2$ As Cl ἢ Kd Cl. Ἄχρουν ὑγρὸν δυσαρέστου ὀσμῆς, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀποστάζει εἰς 100°. σ. γ.

Κακὼλ (Cacault), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Νάντῃ τῷ 1742 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κλισσὸν τῷ 1805. Διωρίσθη τῷ 1764 καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, ἀλλὰ τῷ 1769 ἐξεπατρίσθη ἕνεκα μονομαχίας, καὶ περιοδεύσας τὴν Ἰταλίαν ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ. Ὅταν ἐπανέκαμψε μετὰ ἑξαετίαν εἰς Γαλλίαν, ἐγένετο ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ στρατάρχου Ὠμπετέρ, μεθ᾽ οὗ μετέβη εἰς Ἰταλίαν. Ἐπεδόθη τότε εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ μετέφρασε τὰς ποιήσεις τοῦ Ράμπλερ καὶ τὴν «Δραματουργίαν» τοῦ Λέσσιγγ. Τῷ 1785 ἐγένετο γραμματεὺς τῆς πρεσβείας τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὸν βαρῶνον Ταλλεϋράν, τὸν ὁποῖον παραιτηθέντα, ἕνεκα τῆς συλλήψεως τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', εἰς Βαρεννές, ἀντικατέστησεν ὡς ἐπιτετραμμένος ὁ Κακώλ. Ἀλλ᾽ ἡ αὐλὴ τῆς Νεαπόλεως ἠρνήθη κατ᾽ ἀρχὰς ν᾽ ἀναγνωρίσῃ αὐτόν, ὑπέστη δὲ πλείστας προσβολάς, ἀλλ᾽ ἀντεπροσώπευσε μετὰ πολλῆς φρονήσεως τὴν κυβέρνησίν του. Ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ ντὲ Μακώ, ἐτοποθετήθη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην, ἀλλ᾽ ὁ πάπας ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τὴν εἴσοδον εἰς τὸ κράτος του καὶ παρέμεινεν εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα ὁ μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης ἐκράτει αὐτὸν ὡς ὅμηρον, μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ πρεσβευτοῦ του ἐκ Παρισίων. Τὴν 8 Ὀκτωβρίου 1793 διεκόπησαν αἱ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τοσκάνης διπλωματικαὶ σχέσεις, ἀλλ᾽ ὁ μέγας δοὺξ μετεχειρίσθη τὸν Κακὼλ ὡς ὄργανον μυστικῶν συνεννοήσεων μετὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, παρεσκεύασε δὲ οὗτος τὴν μετὰ τῆς Τοσκάνης συνθήκην. Ἀκολουθήσας εἶτα τὸν Βοναπάρτην εἰς Ἰταλίαν, ὑπέγραψε τὴν μετὰ τοῦ πάπα συνθήκην τοῦ Τολεντῖνο, τὴν 16 Φεβρουαρίου 1797. Διορισθεὶς μετὰ τοῦτο πρεσβευτὴς εἰς Φλωρεντίαν, ἀνεκλήθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐγένετο ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ βουλῇ τῶν Ἑκατὸν πεντήκοντα, κατόπιν διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπιστρέψας τῷ 1803 εἰς Παρισίους ἐγένετο γερουσιαστής. θ. β.

κακώνυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων κακὸν ὄνομα, δυσώνυμος.—Ἐπίρ. ***κακωνύμως***.

κακῶς· ἐπίρρ. τοῦ *κακὸς* (βλ. λ.).

κάκωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κακοῦν*, βιαιοπραγία, κακοποίησις, βλάβη, φθορά· || κακουχία, ταλαιπωρία.

— **κακώσεως** ***γραφὴ*** (ἢ ***εἰσαγγελία***) [*Ἀρχ. Δίκ.*]. Κατὰ τὸ αττικὸν δίκαιον, κάκωσις ἐσήμαινε τὴν μὴ τήρησιν ὡρισμένων καθηκόντων ὀφειλομένων εἰς ὡρισμένας κατηγορίας προσώπων, ἅτινα λόγῳ πραγματικῆς ἢ νομικῆς ἀνικανότητος περιεβάλλοντο ὑπὸ εἰδικῆς προστασίας. Τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ νόμος ἐξέτεινε τὴν κηδεμονίαν τῆς πολιτείας καὶ ἐχορήγησε τὴν κακώσεως γραφήν, ἦσαν: 1) οἱ ἀνιόντες γενικῶς καὶ εἰδικώτερον οἱ γονεῖς γέροντες ἢ ἐνδεεῖς· 2) ἀνήλικα ὀρφανά· 3) αἱ ἐπίκληροι.

Κάκωσις γονέων ἢ τοκέων ἐπρόκειτο, ὅταν ἔργῳ ἢ λόγῳ προσέβαλλέ τις (κατιών, υἱὸς) τὸ πρόσωπον ἢ τὴν τιμὴν τοῦ ἀνιόντος· ὅταν ἠρνεῖτο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς τὰ τροφεῖα ἢ οἴκησιν ὅταν δὲν ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς τὰς μετὰ θάνατον τιμὰς ἢ δὲν ἐνεταφίαζεν αὐτούς. Δισχυρισμὸς ὅτι ὁ γονεὺς συμπεριεφέρθη κακῶς πρὸς τὸ τέκνον δὲν ἴσχυεν, ὅπως περιορίσῃ τὸ δικαίωμα πρὸς ἔγερσιν τῆς κακώσεως γονέων γραφῆς. Τὸ τέκνον δὲν ὑπεχρεοῦτο εἰς διατροφὴν τῶν γονέων, μόνον ὅταν δὲν ἔτυχε παρ᾽ αὐτῶν ἀναλόγου πρὸς τὴν περιουσιακήν των κατάστασιν παιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς ἢ ἐξεδόθη εἰς πορνείαν. Πλὴν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὤφειλε τὸ τέκνον ν᾽ ἀπονείμῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ἐπικηδείους τιμάς.

Ἡ κακώσεως ὀρφανῶν γραφὴ ἠγείρετο ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἀνηλίκων ὀρφανῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς τρίτου (συντρέχουσα μετὰ τῆς ὕβρεως γραφῆς καὶ δίκης ἐξούλης) καὶ δή, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐπίτροπον, διὰ παραμέλησιν τῆς συντηρήσεως καὶ ἀνατροφῆς τοῦ ἐπιτροπευομένου· δι᾽ ἐπιβουλὴν κατ᾽ αὐτοῦ (γραφὴ ἑταιρήσεως)· διὰ δολίαν ἐνέργειαν ἐν γένει, πρὸ πάντων ὅμως διὰ βαρεῖαν ἀμέλειαν ἢ ἀπιστίαν κατὰ τὴν διαχείρισιν. (Τῆς κακώσεως ὀρφανῶν δέον νὰ διακριθῇ ἡ οἴκου ὀρφανικοῦ κάκωσις ἢ φάσις μισθώσεως οἴκου, ἐγειρόμεναι ἐπὶ ὅλως εἰδικῶν θεμάτων, καὶ ἡ δίκη ἐπιτροπῆς καὶ δίκη βλάβης ἐπιχειρούμεναι ὑπὸ τοῦ ἐπιτροπευομένου μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του.)

Ἡ κάκωσις ἐπικλήρων ἐστρέφετο κατὰ παντὸς ὅστις ἐπήνεγκε βλάβην ἐν τῷ προσώπῳ, τῇ τιμῇ ἢ τῇ περιουσίᾳ τῆς ἐπικλήρου. Εἰδικώτερον ἐχώρει, ἀνηλίκου οὔσης τῆς ἐπικλήρου, κατὰ τῶν ἐπιτρόπων καὶ συνοικούντων· ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς της κατὰ τῶν ὑποχρέων ὅπως τὴν νυμφευθῶσι κατιόντων συγγενῶν· μετὰ τὸν γάμον της ἐναντίον τοῦ συζύγου της. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ περίπτωσις, καθ᾽ ἣν ἡ γυνή, καίτοι μὴ ἐπίκληρος, ἐδικαιοῦτο προστασίας, δυναμένη νὰ ἐγείρῃ τὴν εἰσαγγελίαν κακώσεως· ἡ περίπτωσις αὕτη ἦτο τῆς χήρας, ὅταν ἐδήλου ἑαυτὴν ἔγκυον καὶ ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ τέκνου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της.

Ἐπὶ κακώσεως ἡ διαδικασία διέφερε κατὰ τὸ προσβαλλόμενον πρόσωπον, ἐὰν δηλαδὴ τοῦτο ἦτο ἀνιὼν ἤ τι ἐκ τῶν κακουμένων τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. Ὁ κατήγορος οὔτε εἰς πρυτανεῖα οὔτε εἰς παράστασιν ὑπεχρεοῦτο· οὔτε παρακαταβολήν, οὔτε πρόστιμον μετ᾽ ἀτιμίας ἐκινδύνευεν, ἐὰν ἡττᾶτο. Ἡ προδικασία ἦτο ἁπλῆ καὶ ἐτερματίζετο ἐντὸς πέντε ἡμερῶν, κατὰ τὴν ἐπὶ δικαστηρίου δὲ συζήτησιν ἡ δίκη ἐξειλίσσετο ἄνευ ὕδατος. Ἡ ποινὴ ἐπὶ κακώσεως δὲν ἦτο μὲν ὡρισμένη, πάντως ὅμως ἦτο αὐστηρά. Ἡ κάκωσις γονέων συνεπήγετο ἀποκοπὴν τῆς τυψάσης τὸν γονέα υἱικῆς χειρὸς ἢ ἀτιμίαν, συνισταμένην ὅμως εἰς τὴν στέρησιν μόνον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. οὐχὶ δὲ καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας. Ἐὰν ἠγείρετο δι᾽ ἄρνησιν παροχῆς τῶν τροφίμων ἢ οἰκήσεως, ὁ υἱὸς κατεδικάζετο εἰς τὴν παροχὴν ταύτην. Τὴν καταδίκην εἰς ἀτιμίαν ἠδύνατο καὶ πᾶς τρίτος ἔχων συμφέρον νὰ ἐπιτύχῃ καὶ παρεμπιπτόντως κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν *δοκιμασίας* (βλ. λ. *δοκιμασία*).

Ἡ εἰσαγγελία κακώσεως ὀρφανῶν καὶ ἐπικλήρων ἦτο τιμητή. Εἰς ὡρισμένας δὲ περιπτώσεις ὁ ἐναγόμενος ἐὰν εἶχε δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἐπικλήρου κατεδικάζετο νὰ τὴν νυμφευθῇ· ἐὰν ἦτο σύζυγος αὐτῆς νὰ τὴν διαζευχθῇ. Α. Ν. Φ.

κακωσύνη (ἡ)· δημοτ., κακία, κακότης, ἀντίθ. *καλωσύνη*.

κακωτὴς (ὁ)· ὁ κακῶν, ὁ κακοποιῶν, ὁ ἐπιφέρων κάκωσιν.

κακωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιφέρων κάκωσιν, βλάβην, βλαπτικός.

κάλ. Οὕτω καλεῖται ἡ πρώτη συζυγία τῶν ἑβραϊκῶν ρημάτων, ἥτις ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν· ἐκέκτητο καὶ παθητικὴν φωνὴν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σημιτικῇ, διασωθεῖσαν ἐν τῇ Ἀραβικῇ. Γ. ΕΛ.

Κὰλ (Cahl), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1849. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βιέννης (1898) καὶ τοῦ Βερολίνου (1895—1922). Πολιτευθεὶς τῷ 1918, ἐξελέγη βουλευτὴς ἀνήκων εἰς τὸ γερμανικὸν λαϊκὸν κόμμα (1920). Ἔγραψε: «Σύστημα ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου καὶ ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς» (1894), «Ἡ θρησκεία τῶν ἀπὸ μεικτῶν γάμων τέκνων» (1895), «Ὅρκου δέσμευσις καὶ διδασκαλίας ἐλευθερία» (1897), «Θρησκευτικὰ ἁμαρτήματα» (1906), «Δημοσιότης καὶ μυστικότης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς ποινικῆς δικονομίας» (1908), «Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον» (1906). Ἀπὸ τοῦ 1908 συνεκδότης τῆς «Γερμανικῆς Νομικῆς Ἐφημερίδος» («Deutsche Juristen Zeitung»). Θ. Κ.

— **Κὰλ** (Karl), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλέλλην, μετασχὼν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀποθανὼν ἐν Ναυπλίῳ.

Κάλα (Kahla) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Θουριγγίᾳ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Σαξωνίας - Ἄλτενμπουργ, παρὰ τὸν ποταμὸν Σάαλε καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκροσσερίνγκεν - Σάαλφελντ. Κάτ. 8.200. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν μετὰ ἐργοστασίων πορσελλάνης, μεταλλικῶν εἰδῶν, κλειδοκυμβάλων, παιγνιδίων καὶ σιδηροχυτηρίων. Παρ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ἀρχαῖον φρούριον Λέχτεμπεργ ἐπὶ ὑψώματος 436 μ., μεταβληθὲν ἄλλοτε εἰς φυλακὰς καὶ σήμερον εἰς κέντρον ἀναψυχῆς. Μ. Δ. Β

καλὰ· ἐπίρρ. τοῦ *καλός*· δημοτ., *καλῶς, εὖ*: «εἶμαι καλὰ» εὖ ἔχω, «καλὰ ἔκαμες κι᾽ ἦρθες» εὖ ἐποιήσας ἐλθών, «καλὰ σοῦ ᾽καμε καὶ σὲ γέλασε», «παίζει—, χορεύει καλά», «τρώμε—, κοιμώμεθα—, περνοῦμε καλά», «δὲν πὰς καλά, ἄλλαξε δρόμο»· || «πηγαίνω καλά», προκόπτω, προοδεύω· || «γίνομαι καλὰ» ἀποκαθίσταμαι εἰς τὴν ὑγείαν μου, θεραπεύομαι· || φρ «καλὰ ποῦ» ἢ «καλὰ καὶ» ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «εὐτυχῶς ὅτι»: «καλὰ ποῦ ἦρθες» ἢ «καλὰ κι᾽ ἦρθες», «καλὰ ποῦ μοῦ τὸ θύμησες, γιατὶ τό ᾽χα λησμονήσει»· || φρ. «καλὰ νὰ πάθῃς»· ἢ «καλὰ νὰ τὰ πάθῃς» ἀξίως τὰ ἔπαθες· || «καλὰ τὸν ἔχω», ἢ «καλὰ τὸν κρατῶ», ἰσχυρῶς, ἀσφαλῶς· || καλὰ τὸν ἔκαμες» ἢ «καλὰ τὸν διώρθωσες» δεόντως πρεπόντως προσηνέχθης· || «τὸν κάμνω καλὰ» ἄλλως «εἶναι τοῦ χεριοῦ μου» ἐπιβάλλομαι, τὸν κυβερνῶ εὐκόλως: «μεγάλωσαν τὰ παιδιά μου καὶ δὲν τὰ κάμνω καλά»· || «τὰ ᾽χω καλὰ» διάκειμαι φιλικῶς, ἀντίθ. «τά ᾽χω χαλασμένα», «εἶναι καιρὸς ποῦ δὲν τά ᾽χομε καλά»· || ἀρτίως, τελείως, ἐντελῶς: «ἔφαγε κι᾽ ἤπιε καλά», «πληρώνει καλά», «δὲν τό ᾽ραψε καλὰ τὸ φόρεμα», «βλέπει—, ἀκούει καλά»· || «τὸν ἐχτύπησε—, τὸν ἐπλήγωσε ᾽ς τὰ καλὰ» ἢ «—γιὰ καλὰ» καιρίως, ἐπικινδύνως, «εἶναι γιὰ καλὰ ἄρρωστος»· || «σώνει καὶ καλὰ νὰ φύγωμε» ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς σταθερᾶς, τῆς ἀδιαπτώτου ἐπιμονῆς· || «δὲν εἶναι στὰ καλά του» δὲν εὑρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν εἴτε διανοητικὴν εἴτε ἠθικήν: «μ᾽ αὐτὰ ποῦ λές, καημένε, μοῦ φαίνεται πῶς δὲν εἶσαι ᾽ς τὰ καλά σου»· || φρ. «κάμνω καλὰ» διευθετῶ τὸ πρᾶγμα, ἀναλαμβάνω τὴν εὐθύνην: «ὅσο γι᾽ αὐτὸ τὸ ζήτημα, κάμνομε καλὰ ἀργότερα» τὸ διευθετοῦμεν βραδύτερον· || ἀναδιπλοῦται χάριν μετριωτέρας ἐκφράσεως τῆς ἐννοίας: «δὲν τὸν γνωρίσαμε καλὰ - καλὰ κι᾽ ἄρχισε νὰ μᾶς ζητάῃ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο»· || διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως ἐπιτείνεται ἡ ἐκφραζομένη ἔννοια: «τὸν ἔδειρε καλὰ καλά»· || ἰδιωματικῶς πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ὑπερθετικοῦ: «εἶναι καλὰ καλὰ δυνατός, —πλούσιος, —ἔμορφος κτλ.»· || συγκρ. *καλύτερα, κάλλιο*, καὶ *κάλλια*· μετὰ τοῦ ἔχω σημ. προτιμῶ: «κάλλιό ᾽χω νέο καὶ φτωχὸ πάρα γέρο πλούσιο»· || ὁ ὑπερθετ. βαθμὸς ἐκφέρεται ποικίλως: διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως *καλὰ καλά*, διὰ τοῦ *κατάκαλα* κ. ἄ.

Καλὰ ***Δένδρα*** [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς κοινότητος Σκοτούσης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 981. Παράγει σιτηρά, καπνὰ καὶ κηπουρικὰ προϊόντα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καλένδρα*.

—**Καλὰ** ***Νερὰ*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Γραφικώτατος ὕφορμος κατὰ τὸν Β.ΒΑ. τοῦ Παγασιτικοῦ μυχὸν (πλάτ. 39°18′20″ Β., μῆκ. 23°08′45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels εἰς 9½ μίλ. εὐθύπλου Α.ΝΑ. τοῦ λιμένος Βόλου. Ἐπίνειον τῶν χωρίων Ἅγιος Γεώργιος, Βυζίτσα, Πινακάτες καὶ Μηλιές, λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῶν παρὰ τὴν ἐν τῷ ὅρμῳ ἐκβολὴν τοῦ χειμάρρου Ζερβόχια ἀναβλυζόντων ἰαματικῶν ὑδάτων. Ἡ ἀρχαία του ὀνομασία ἀμφίβολος. Σ. Ε. Λ.

—**Καλὰ** ***Νησιὰ*** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Συστὰς ἐν τῷ στομίῳ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης τεσσάρων νησίδων, *Δασκαλιὸ* πρὸς Β., *Ζωοδόχος Πηγὴ* πρὸς Α. (ὑψόμ. 150 μ., πλάτ. 38°07′00″ Β. μῆκ. 23°00′00″ Ἀν., χάρτ. ἑλλην. 19: Κόλπος Ἀλκυονίδων), *Γλαρονήσι* πρὸς Ν. καὶ *Πρασονήσι* πρὸς Δ., κορυφῶν ὑφαλονήσου, ἧς τὸ ὑφαλοπλαίσιον τῶν 100 μέτρων ἔχει μέσην διάμετρον 1½ μιλλίου καὶ ἀναδύεται ἀπὸ βυθοῦ 160 μέτρ. Σ. Ε. Λ.

κᾶλα (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Τὰ ξύλα (πληθ. τοῦ *κᾶλον*) καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν τὰ πλοῖα, ὅπως καὶ εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν (*Ξυλοφάγος*: ὄνομα ἀκρωτηρίων, ὡς ὁ Καφηρεὺς καὶ ἄλλα, περιλάλητα διὰ τὰ εἰς αὐτὰ ναυάγια πλοίων). Ἡ λέξις γνωστὴ κυρίως ἐκ τῆς περιφήμου λακωνικῆς ἐκθέσεως «Ἔρρει τὰ κᾶλα· Μίνδαρος δ᾽ ἀπεσσούα» κτλ. (*Ξενοφ.* Ἑλλην. Α', α, 23) ἀναγγελλούσης τὴν ἐν Κυζίκῳ ἧτταν τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Σ. Ε. Λ.

καλὰ-ἀζὰρ [*Ἰατρ.*]· βλ. *λεϊσμανίασις*.

καλ(α)άτ. Λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα φρούριον, πύργον καὶ χρησιμεύουσα ἐν συνθέσει ὡς τοπωνύμιον πολλαχοῦ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης, ὡς Καλ᾽ὰτ ἐλ Ἄκαμπα, Καλ᾽ὰτ ἐλ Μπάγειρας, Καλ᾽ὰτ ἐλ Μουδὶκ κλπ.

Καλαβάντια, ἢ ***Καλαβαντία*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς Λυκίας (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 251) μεταξὺ Ἱερᾶς ἄκρας καὶ Περδικίας. Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Σιμπαλοῦ* (πλάτ. 36°30′30″ Β, μῆκ. 29°12′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu) τῆς Καραμανίας. Σ. Ε. Λ

Digitized by Google

Καλαβάρδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος καὶ χωρίον τῆς Β ἀκτῆς τῆς Ρόδου (πλάτ. 36°20' 1/2 Β, μῆκ. 27°57' 3/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1667 : Rhodos island, θέρετρον τῶν Ροδίων τῆς πόλεως. Σ. Ε. Λ.

Καλαβασὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ διαμέρισμα τῆς Λάρνακος. Κάτοικοι 960, ἐξ ὧν οἱ 165 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

καλαβερίτης (ὁ) (Calaverit) *['Ορυκτολ.]*. Τελλουριοῦχος χρυσός, κρυσταλλούμενος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα, παρουσιάζων ὅμως συνεπείᾳ διδύμου κατασκευῆς ψευδομονοκλινῆ συμμετρίαν. Περιέχει ἐνίοτε καὶ ἄργυρον μέχρι 4 % καὶ συνεπῶς ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι (Au, Ag) Te_2. Σπανίως εὑρίσκεται εἰς κρυστάλλους ἐπιμήκεις στηλοειδεῖς, συνήθως εἶναι στιφρὸν σῶμα μὲ θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 2 1/2, εἰδικὸν βάρος 9 καὶ χρῶμα βρονζοκίτρινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Καλιφορνίαν καὶ εἶναι τὸ σπουδαιότερον μετάλλευμα χρυσοῦ τῆς Cripple Creek - District ἐν Κολοράδῳ. Γ. Β.

καλαβοίδια (τὰ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρὰ Λάκωσι κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ «ἐν τῷ τῆς Δερεάτιδος ἱερῷ Ἀρτέμιδος ᾀδόμενοι ὕμνοι». —Π.

Καλαβρὴ (τουρκ. *Γκελέβρη*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀ. Θράκης περὶ τὰ 10 χλμ. ΒΔ. τῆς Σηλυβρίας. Κατοικεῖται ὑπὸ 100 περίπου οἰκογενειῶν Μουσουλμάνων ἐγκατασταθεισῶν αὐτόθι μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878 Πρὸ τοῦ 1922 ἦσαν ἐγκατεστημέναι καὶ ὀλίγαι ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι ὑπήγοντο εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἡρακλείας. Εἶχον ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἀναφέρει, ὅτι ἐκεῖ ἐγένετο μάχη μεταξὺ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ Νικηφόρου Βρυεννίου καὶ γράφει αὐτὴν *Καλαυρήν*. Εἰς ἄλλους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς ὀνομάζεται *Καλαβρύη* καὶ *Καλαβρύη*. Ε. Σ. Σ.

Καλαβρία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὠνομάζετο *Καλαβρία* ἡ νοτιοανατολικωτέρα χερσόνησος τῆς Κάτω Ἰταλίας, μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καλουμένη σήμερον *Χερσόνησος τῆς Ἀπουλίας* ἢ τοῦ *Λέτσε*. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης *Ἰαπυγία* καὶ *Μεσσαπία* καὶ κατῳκεῖτο ὑπὸ λαῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν φυλὴν τῶν Ὄσκων, καθὼς καὶ ὑπὸ ἰλλυρικῶν φυλῶν (Μεσσαπίων, Ἰαπύγων, Καλαβρίων) καὶ Ἑλλήνων ἀποίκων. Ἡ ἀρχαία Καλαβρία ἀπετέλει τμῆμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, αἱ κυριώτεραι δὲ πόλεις αὐτῆς καὶ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἦσαν τὸ *Βρουνδούσιον*, ὁ *Ὑδροῦς*, ὁ *Τάοας*, ἡ *Καλλίπολις*, ἡ *Οὐρία* καὶ ἡ *Λουπία*. Περιελθοῦσα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, κατεκτήθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν Βελισσαρίου καὶ Ναρσῆ καὶ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὁπότε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου. Καὶ ἐπὶ τῆς χερσονήσου ταύτης ὑπάρχουν πολλὰ χωρία, ὅπου ὁμιλεῖται διάλεκτος ἀνάμεικτος μετὰ ἑλληνικῶν, ἰταλικῶν καὶ ἀλβανικῶν στοιχείων καὶ ὅπου οἱ κάτοικοι διατηροῦν πολλὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Μ. Δ. Β.

— **Καλαβρία** (Calabria) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς κάτω Ἰταλίας, ἡ νοτιοδυτικωτέρα αὐτῆς ἄκρα, μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ τῆς Σικελίας. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 37°56' καὶ 40°7' Β. πλ. καὶ τῶν μεσημβρινῶν 15°35' καὶ 17°10' Α. μήκους ἀπὸ Γκρήνουιτς. Ἔχει ἐπιφάνειαν 15,074,55 τ. χλμ. καὶ 1.512,318 κατ. Ἡ Καλαβρία ἀποτελεῖ σήμερον μίαν τῶν ἐξ μεγάλων περιοχῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ Κάτω Ἰταλία, καὶ μίαν τῶν 19 τῆς ὅλης Ἰταλικῆς χερσονήσου.

Τὸ ἔδαφος τῆς Καλαβρίας εἶναι ὀρεινόν, περιλαμβάνον τὰς τελευταίας πρὸς Ν διακλαδώσεις τῶν Ἀπεννίνων, αἵτινες πολλαχοῦ εἶναι ὑψηλόταται καὶ καλύπτονται ὑπὸ χιόνων ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τέλους τοῦ Μαρτίου. Τὸ ὄρος *Πολλίνο*, ὕψους 2248 μ., ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ Βασιλικάτας καὶ Καλαβρίας, εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν νοτίων Ἀπεννίνων. Πρὸς Ν αὐτοῦ, εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς Καλαβρίας, ὑψοῦται τὸ ὄρος *Σίλα*, ὕψος 1930 μ., γυμνὸν καὶ ἄγριον. Εἰς τὴν νοτιωτάτην ἄκραν τῆς χερσονήσου ἐγείρεται ἡ ὀροσειρὰ τοῦ *Ἀσπρομόντε*, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ Μοντάλτο φθάνει τὰ 1958 μ. Πάντα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ πυκνῶν δασῶν καὶ ἀφθόνων λειμώνων, δὲν κατέρχονται ὅμως μέχρι τῶν ἀκτῶν, αἵτινες εἶναι πλήρεις ἑλῶν καὶ ἀνθυγιειναί. Ἡ παραλία στερεῖται καλῶν καὶ βαθέων λιμένων, σχηματίζουσα πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος τοὺς κόλπους τοῦ *Σάντα Εὐφεμία* καὶ τῆς *Τζιόγια*, πρὸς νότον αὐτῶν τὸν πορθμὸν τῆς *Μεσσήνης* καὶ τὰ ἀκρωτήρια *Ἄρμι* καὶ *Σπαρτιβέντο*· εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, σχηματίζεται ὁ κόλπος *Σκιλλάτσε* καὶ ὁ τοῦ *Κρότι*, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνεται ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ *Τάραντος*. Ὑπάρχουν πολλοὶ ποταμοί, οἵτινες ὅμως εἶναι βραχεῖς, ἄνευ κανονικῆς κοίτης, οἱ περισσότεροι δὲ ἀποτελοῦν ὁρμητικοὺς χειμάρρους. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ *Λάο*, ὁ *Σαβοῦτο* καὶ ὁ *Μεζίμα*, χυνόμενοι εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ὁ *Νέτο* (ὁ *Νέαιθος* τῶν ἀρχαίων) εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ὁ *Κράτι* (ὁ ἀρχαῖος *Κρᾶθις*) εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Τὸ κλῖμα τῆς Καλαβρίας εἶναι λίαν θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ λίαν ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, βροχερώτατον δὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἐν τῇ χώρᾳ. Γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς Καλαβρίας εἶναι ἄγονον καὶ ἐλάχιστα καλλιεργημένον, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀποδόσεως. Παράγει ἐν τούτοις σιτηρά, ὀνομαστὸν οἶνον καὶ ἔλαιον, βάμβακα, λίνον, κάνναβιν κλπ.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη, πλὴν δὲ τῶν ἀφθόνων βουβάλων, βοῶν, ἡμιόνων καὶ προβάτων ὑπάρχει ἐν Καλαβρίᾳ καὶ ὀνομαστὸν εἶδος ἵππων. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν ἁλιείαν, ἐξ ἧς ἀποζῶσιν. ἐξάγοντες ἀφθόνους ἐγχέλεις, θύννους, πίννας, ὄστρεα καὶ κοράλλια. Τὸ ἔδαφος περιέχει κοιτάσματα ἀργύρου, μολύβδου, χαλκοῦ, σιδήρου, ψευδαργύρου. Ὑπάρχουν ἐπίσης λατομεῖα μαρμάρων, γύψου, ἀλαβάστρου, κιμωλίας κ.τ.λ. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη, περιοριζομένη κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν δικτύων, σχοινίων, ὑφασμάτων ἐξ ἐρίου πίννας, ψιάθων καὶ καλάθων. Ἡ Καλαβρία ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν, ἐκτελουμένην διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διηκούσης κατὰ μῆκος τῶν παραλίων της, ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς Σικελίαν καὶ Τάραντα, μετὰ διακλαδώσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Κράτι εἰς Κοζένσαν καὶ ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σκιλλάτσε εἰς τὸν κόλπον τῆς Σάντα Εὐφεμία, διὰ τοῦ Κατατσάρο.

Διοικητικῶς ἡ Καλαβρία διαιρεῖται εἰς τρεῖς νομούς, τοῦ Κατατσάρο, τῆς Κοζέντσας καὶ τοῦ Ρέτζιο Καλάβρια, δώδεκα ἐπαρχίας (Κατατσάρο, Κοτρόνε, Μοντελεόνε, Νικάστρο, Καστροβιλλάρι, Κοζέντσα, Πάολα, Ροσσάνο, Τζεράτσε Μαρίνα, Πάλμι, Ρέτζιο Καλαβρίας) καὶ 417 κοινότητας.

Τὸ ὄνομα Καλαβρία ἐδόθη εἰς τὴν χώραν κατὰ τὸν ΣΤ' μ Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν Βυζαντινῶν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπετέλει τμῆμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα *Βρεττία* (βλ. λ. καὶ *Βρέττιοι*). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ πολυάριθμοι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ *Σύβαρις* καὶ οἱ *Θούριοι* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κράθιος, ὁ *Κρότων*, οἱ *Ἐπιζεφύριοι Λοκροί*, τὸ *Ρήγιον* κ.τ.λ. Συνεπείᾳ τῶν πολέμων κατὰ τῶν Σαμνιτῶν καὶ τοῦ Πύρρου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Λουκανίας τὴν τρίτην ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὀργανωθεισῶν ἐπαρχιῶν. Κατόπιν περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βησιγότθων (Ε' αἰὼν μ. Χ.), τοῦ Βυζαντίου (ΣΤ' αἰών), τῶν Σαρακηνῶν (Θ' αἰών) καὶ τῶν Νορμανδῶν (ΙΑ' αἰών), ἔκτοτε δὲ ἠκολούθησε τὰς τύχας τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως.

Οἱ κάτοικοι τῆς Καλαβρίας εἶναι μετρίου ἀναστήματος, ἔχουν χρῶμα ἀποκλῖνον πρὸς τὸ μελαψὸν καὶ ἔχουν πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τοὺς Ἰσπανούς. Εἶναι μᾶλλον ἄμορφωτοι, δεισιδαίμονες, ἐκδικητικοί, ἀλλὰ λίαν φιλόξενοι. Λόγῳ τῆς μεγάλης πτωχείας τῶν κατοίκων ἡ Καλαβρία, πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου, ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ἑστία διαβοήτων λῃστῶν.

Ἐν Καλαβρίᾳ ὑπάρχουν περὶ τὰ τεσσαράκοντα χωρία, ὅπου κατοικοῦν Ἕλληνες, καταγόμενοι ἀπὸ ἀρχαίους Ἕλληνας ἀποίκους, ὁμιλοῦντες διάλεκτον ἀνάμεικτον μετὰ ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν στοιχείων καὶ διατηροῦντες πολλὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Μ. Δ. Β.

Καλαβρικὰ ὄρη, ἢ *Καλαβρικὰ Ἀπέννινα* (Monti Calabrese ἢ Apennino Calabrese) *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ νοτιοδυτικωτέρα ἐσχάτη διακλάδωσις τῶν Ἀπεννίνων, ἡ ἀπολήγουσα ἐν Καλαβρίᾳ τῆς Ἰταλίας καὶ περιλαμβάνουσα τὰ ὄρη *Πολλίνο*, *Σίλα* καὶ *Ἀσπρομόντε* (βλ λ. *Καλαβρία*). Μ. Δ. Β.

καλάβριος βαθμὶς (Calabrien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ ἐκ θαλασσογενῶν πετρωμάτων ἀποτελουμένη βαθμίς, ἡ ὁποία εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν *βιλλαφράγκιον* βαθμίδα τῆς παλαιοτεταρτογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Ἡ καλάβριος βαθμὶς ἀποτελεῖ τοὺς θαλασσίους σχηματισμούς, τοὺς ἀντιστοίχους στρωματογραφικῶς πρὸς τὰ χερσαῖα ἀποθέματα τῆς βιλλαφραγκίου βαθμίδος. Ἐμελετήθη ἐν Καλαβρίᾳ (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά της) καὶ ἐν Σικελίᾳ, ὅπου τὰ στρώματά της ἀναπαύονται μεν ἐπὶ τῶν στρωμάτων τῶν δύο προηγουμένων βαθμίδων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἀστίου καὶ τῆς πλακεντίου, καλύπτονται δ' ἀσυμφώνως ὑπὸ τῶν στρωμάτων τῆς ἀμέσως νεωτέρας σικελίου βαθμίδος τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως. Κατὰ τὴν ἀντίστοιχον *καλάβριον ἡλικίαν* μαλάκια βορείου καταγωγῆς ἐμφανίζονται καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἡ ταυτόχρονος δὲ εἴσοδος στοιχείων ζωικῶν ψυχρῶν κλιμάτων εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς Νοτίου Εὐρώπης συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς, ὅτι ἔλαβε τότε χώραν ἀπότομος κατάπτωσις τῆς θερμοκρασίας, ἥτις φαίνεται συμπίπτουσα πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐξάπλωσιν τῶν παγετώνων.

Ὁ Γάλλος γεωλόγος Ch. Depéret εἰς τὴν βαθμῖδα ταύτην (τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς τὸ ἀνώτατον τμῆμα τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως) κατατάσσει τὰ παχύτατα (800 μ. πάχους) στρώματα κροκαλοπαγῶν, τὰ ὁποῖα ὑπέρκεινται τῶν πλειοκαινικῶν μαργῶν τῆς Πελοποννήσου. Γ. Κ. Γ.

καλαβρισμὸς (ὁ) *['Αρχ.]*. Θρᾳκικὸς χορὸς (βλ λ. *κολαβρισμός*).

Καλαβρὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ (ὑψόμ. 323 πόδ.), προσάρτημα τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37° 01' 55" Β, μῆκ. 26° 57' 20", χάρτ. ἀγγλ. 1666 : Lero and Kalimno) ἐν τῷ στομίῳ τοῦ κόλπου Ἄργανο καὶ μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κεφάλα καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μιλιανός. Σ. Ε. Λ.

Καλαβροῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μέσα Μουλιανῶν τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 40.

Καλαβροῦζα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 426.

Καλάβρυτα (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κεῖται παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ (Καλαβρυτινὸ ποτάμι) κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς ἄνω αὐτοῦ κοιλάδος πρὸς τὴν καλουμένην πεδιάδα τῶν Καλαβρύτων, εἰς ὕψος 750 μ. καὶ ἑκατέρωθεν χειμάρρου, ὅστις σπανίως φέρει ὕδωρ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ ὄνομα τῆς πολίχνης, εἰς τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἀναγόμενον, προέρχεται ἀπὸ τὰς δροσερὰς πηγὰς τῆς κοιλάδος (Καλαὶ βρύσεις). Ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερομένη θαυμασία πηγὴ Ἄλυσσος δείκνυται 600 μ. ΝΔ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, ἔνθα ὑπὸ βράχον καὶ κάτωθεν καρυδέας πηγάζει ἡ νῦν καλουμένη Καλαβρυτινή. Πρὸς Ν. ὑψοῦται ἡ παραφυὰς τῶν Ἀροανίων Βελιά.

Λόγῳ τοῦ ὕψους ἔχει κλῖμα ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸν τὸ θέρος. Τὸ ἄλλοτε νοσῶδες κατὰ τὸ θέρος κλῖμα, ἐξυγιανθείσης τῆς πέριξ χώρας διὰ τεχνητῶν ἔργων, μετεβλήθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ πολίχνη κατέστη ἐσχάτως εὐάρεστος θερινὴ διαμονή, συγκεντροῦσα πολλοὺς παραθεριστὰς ἐκ διαφόρων μερῶν. Ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ συνέχειαν καὶ τέρμα τῆς ὀδοντωτῆς γραμμῆς Διακοφτοῦ—Καλαβρύτων, μοναδικῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ μαγευτικωτάτης λόγῳ τῶν φυσικῶν καλλονῶν, φθάνει τις ἀμέσως εἰς ὡραίαν πλατεῖαν μετὰ μνημείου τῶν πεσόντων κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 καὶ δύο ναῶν σκιαζομένων ὑπὸ πολλῶν πλατάνων. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ ὁ ἕτερος τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Ἄλλοι ναοὶ εἶναι: ὁ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Ἁγίας Βαρβάρας καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων, ἔνθα καὶ τὸ κοιμητήριον τῆς πόλεως. Ἔχει ἑπτὰ ξενοδοχεῖα, γυμνάσιον μετὰ σχολικῶν λουτρῶν καὶ κατώτερα σχολεῖα, τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ὡραῖον κτίριον τοῦ δημοσίου, πρωτοδικεῖον, εἰσαγγελίαν πρωτοδικῶν, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον, μετεωρολογικὸν σταθμὸν Γ' τάξεως, δασονομεῖον, ταμεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν καὶ στρατιωτικὰς φυλακάς. Εἶναι ἔτι θερινὴ ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας, ὡς καὶ ἕδρα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας. Προσέτι ἔχει ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν, τῆς Ἐμπορικῆς καὶ ἄλλων τραπεζῶν. Ὑδρεύεται ἐκ πηγαίου ὕδατος μεταφερομένου εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἀποστάσεως 45 λεπτῶν τῆς ὥρας διὰ κτιστοῦ ὑδραγωγείου μέχρι τῆς εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως ὑπαρχούσης δεξαμενῆς, ἐξ ἧς διοχετεύεται διὰ σωλήνων εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰς οἰκίας. Ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινα φρέατα καὶ ἄφθονον ὕδωρ πρὸς ἄρδευσιν τῶν ἀγρῶν καὶ κίνησιν ὑδρομύλων. Μετὰ τῶν Πατρῶν συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ὡς καὶ μετὰ τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ Κερτέζης, ὑπὸ κατασκευὴν δὲ εἶναι νέαι ἁμαξιτοί, δι' ὧν θὰ συνδεθοῦν τὰ Καλάβρυτα ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Τριπόλεως μέσῳ Κ. Κλειτορίας καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τοῦ Πύργου μέσῳ Δίβρης.

Οἱ κάτοικοι, ἀνερχόμενοι εἰς 1790 (τῷ 1928), ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς μικρὰν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀπό τινων ἐτῶν καλλιεργεῖται συστηματικῶς καὶ ὁ καπνός, τοῦ ὁποίου ἡ ποιότης εἶναι ἐκλεκτή. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπεξεργασία γίνεται ἐπιτοπίως, διὰ τοῦτο ὑπάρχει καὶ τοπικὸν παράρτημα τοῦ Τ. Α. Κ. Ἡ κωμόπολις εἶναι ἠλεκτροφώτιστος, συντηρεῖ φιλαρμονικὴν καὶ ἔχει τοὺς ἑξῆς συλλόγους: ἐμπορικόν, δικηγορικόν, ἰατρικόν, προσκοπικόν, ἀθλητικόν, ὁδοιπορικόν, μουσικοδραματικόν, σωματεῖα δὲ τῶν «Ἁγίων Πάντων», τοῦ «Ἁγίου Κωνσταντίνου», τοῦ «Καλοῦ Σαμαρείτου» (φιλανθρωπικὸν σωματεῖον

Digitized by Google

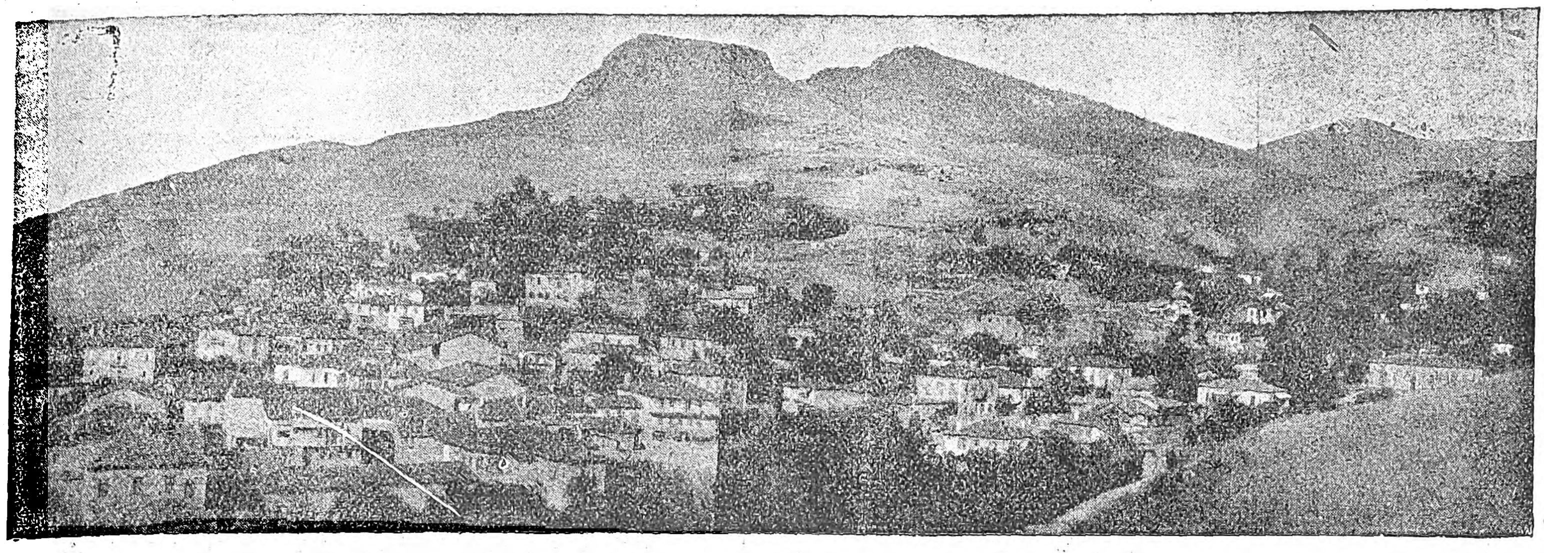

Γενικὴ ἄποψις τῶν Καλαβρύτων.

τῶν κυριῶν), ἀλληλοβοηθείας ὁ «Ἅγιος Ἀθανάσιος», καὶ φιλοδασικὴν ἕνωσιν.

Ἡ κοινότης Καλαβρύτων ἀποτελεῖται πλὴν τῆς ἕδρας αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν συνοικισμῶν *Αὐλές*, *Βραχνί*, *Κραστικοί*, *Σούβαρδον* καὶ τῆς ἱστορικῆς μονῆς τῆς *Ἁγίας Λαύρας* (κάτοικοι ἐν ὅλῳ 2087. Πλησίον τῶν Καλαβρύτων ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἀρκαδικὴ πόλις *Κύναιθα*. Ι. Σ. Σ.

—*[Ἱστορ.]* Βλ. *Καλαβρύτων* ἐπαρχία.

— Καλαβρύτων **ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Ἀχαΐας, εἶναι λίαν ὀρεινή, τὰ δὲ σπουδαιότερα ὄρη της εἶναι τὰ *Ἀροάνια* (νῦν *Χελμός*, ὕψ. 2355 μ.) μὲ προεκτάσεις τούτων τὸν *Κρᾶθιν* (1875 μ.), τὴν *Τουρτοβάναν* (2112 μ.) καὶ τὸν *Σαΐτᾶν* (1813 μ.), ὁ *Ἐρύμανθος* (νῦν *Ὠλενὸς* 2224 μ.), οἱ *Καλλίφωνοι* (1998 μ., παραφυὰς τοῦ προηγουμένου), ἡ *Κερύνεια* (1780 μ.) καὶ ἄλλα μικρότερα. Ἐκ τῶν ὀρέων τῆς ἐπαρχίας πηγάζουν οἱ ἑξῆς ποταμοί: *Λάδων*, συγκοινωνῶν ὑπογείως μετὰ τῆς λίμνης Φενεοῦ, *Ἀροάνιος*, *Μαλσίτας* (πηγάζων ἐκ Γόρτυνος), *Ἐρύμανθος*, *Σελινοῦς* (Ἁγιοβλασίτικο ποτάμι), *Κερυνίτης* (Μπουφούσκια), *Ἐρασῖνος* (Βουραϊκός), *Κρᾶθις* καί τινες μικρότεροι.

Τὸ ἔδαφος τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων γενικῶς δὲν εἶναι πολὺ γόνιμον, πεδιάδες τινὲς ὅμως αὐτῆς παραποτάμιοι εἶναι εὐφορώταται. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Περιφέρειαί τινες τῆς ἐπαρχίας παράγουσιν ἄφθονα σιτηρά, ὄσπρια, γεώμηλα καὶ οἶνον, ὧν γίνεται μικρὰ ἐξαγωγή. Ἡ παραγομένη ποιότης τοῦ καπνοῦ εἶναι ἐκ τῶν καλυτέρων. Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς (100.000 στρμ. περίπου ἐτησίως) δὲν ἀποφέρει ἱκανοποιητικοὺς καρποὺς (χρῆσις λιπασμάτων μόλις ἤδη ἤρχισε νὰ γίνεται ὑπό τινων). Δι' ἔλλειψιν ὅθεν ἀρκετῶν πόρων συντηρήσεως, ἱκανὸν μέρος τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, καὶ χωρία ὁλόκληρα ἀκόμη, ἔχουν ἐγκατασταθῆ ὁριστικῶς εἰς τὰ παράλια μέρη ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Πύργου. Τινὲς τούτων διατηροῦντες καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων κτήματά των καλλιεργοῦν καὶ ταῦτα. Πλὴν ὅμως ταύτης τῆς μετοικήσεως τῶν γεωργῶν ἔχουν ἐγκατασταθῆ εἰς Ἀθήνας, Πάτρας καὶ ἄλλα κέντρα πλεῖστοι ὅσοι Καλαβρυτινοί, οἵτινες καὶ ὡς ἔμποροι καὶ ὡς βιομήχανοι καὶ ὡς ἐπιστήμονες ἔχουν εὐδοκιμήσει. Ἐπίσης καὶ τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ παρελθὸν παρέσυρε μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, τινὲς τῶν ὁποίων ὡς ἐπιχειρηματίαι κατέχουν πρωτεύουσαν θέσιν.

Ὑπὸ ἔποψιν δασῶν ἡ ἐπαρχία εἶναι πλουσιωτάτη, τὸ ἐπικρατοῦν δὲ δένδρον εἰς αὐτὰ εἶναι ἡ ἐλάτη. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πλουσία, πλὴν ὅμως ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας καθιστᾷ τοῦτον ἀνεκμετάλλευτον. Πλὴν τοῦ παρὰ τὰ Καλάβρυτα λιγνιτωρυχείου, τὸ ὁποῖον τροφοδοτεῖ τὰ Καλάβρυτα, ἔχουν εὑρεθῆ μεγάλα κοιτάσματα λιγνίτου καὶ ἐν τῷ δήμῳ Λαπαθῶν. Πλὴν τοῦ λιγνίτου, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μέταλλα, ἰδίᾳ δὲ μαγγάνιον καὶ ὀξείδια σιδήρου (ὄχρες). Διὰ τὴν ἐξαγωγωγὴν μαγγανίου ἤρχισεν ἤδη τὰς ἐργασίας της ἑταιρεία τις παρὰ τὴν Ἄνω Βλασίαν. Ἀνεκμετάλλευτος ἐπίσης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων εἶναι καὶ ὁ λευκὸς ἄνθραξ, διότι δὲν χρησιμοποιοῦνται τὰ ἄφθονα ὕδατα αὐτῆς διὰ παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως. Ἐπίσης καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἀρδευτικὴν καὶ ὑδραυλικὴν δὲν χρησιμοποιοῦνται καταλλήλως τὰ τῆς ἐπαρχίας ὕδατα. Ταῦτα εἶναι πρόξενα ἑλῶν εἴς τινας περιφερείας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συγκοινωνίαν, ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων μέχρι τοῦδε ἦτο τελείως παρημελημένη, διότι πλὴν τοῦ ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου, τοῦ κατασκευασθέντος τῷ 1891, τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν Πατρῶν—Καλαβρύτων, Κερτέζης—Καλαβρύτων καὶ Λαύρας—Καλαβρύτων, αἱ λοιπαὶ συγκοινωνίαι διεξάγονται ἀτελῶς δι' ὁδῶν βατῶν καὶ ἀτραποειδῶν. Ἤδη εἶναι ὑπὸ κατασκευὴν αἱ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ Καλαβρύτων—Κάτω-Κλειτορίας καὶ Καλαβρύτων—Πύργου, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι τινὲς μικρότεραι, δι' ὧν τὰ διάφορα χωρία θὰ συνδεθῶσι μετὰ τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν τοῦ ὅλου συγκοινωνιακοῦ δικτύου τῆς ἐπαρχίας. Πλὴν τούτων ὅμως ἔχει ἀποφασισθῆ ἡ κατασκευὴ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Πατρῶν—Τριπόλεως, ἥτις διέρχεται καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, ὡς καὶ ἡ Καλαβρύτων—Κερπινῆς καὶ Κάτω Κλειτορίας—Λουσῶν. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τελοῦνται αἱ ἑξῆς ἐμπορικαὶ πανηγύρεις: ἐν Καλαβρύτοις τῇ 21 Σεπτεμβρίου, ἐν Κάτω Κλειτορίᾳ τῇ 28 Σεπτεμβρίου καὶ 21 Μαΐου, ἐν Κερτέζῃ τῇ 27 Ἰουνίου, ἐν Δάφνῃ τῇ 8 Σεπτεμβρίου, ἐν Τριποτάμοις τῇ 5 Σεπτεμβρίου καὶ ἐν Κάτω Βλασίᾳ τῇ 15 Σεπτεμβρίου. Διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, πλὴν τοῦ πρωτοδικείου, καὶ τὰ εἰρηνοδικεῖα Καλαβρύτων, Κλειτορίας, Ἀροανίας καὶ Νωνάκριδος, ὡς καὶ τὸ εἰδικὸν πταισματοδικεῖον Καλαβρύτων. Ἐφορίας, ταμεῖα καὶ γυμνάσια ἔχει ἡ ἐπαρχία δύο, ἐν Καλαβρύτοις καὶ Κάτω Κλειτορίᾳ, ἡμιγυμνάσια δὲ εἰς Δάφνην, Μάνεσι, Ἅγιον Παῦλον καὶ Λειβάρτζιον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λειτουργούντων καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν μεικτῶν δημοτικῶν σχολείων ἀνέρχεται εἰς 93. Ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας. Ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων ἔχει ἰδίαν μητρόπολιν μετὰ τῆς Αἰγιαλείας, αἱ δὲ μοναὶ ταύτης εἶναι: Μεγάλου Σπηλαίου, Ἁγίας Λαύρας, Ἁγίων Θεοδώρων, Ἁγίου Νικολάου, Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ Μακελλαριᾶς.

Ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς διαιρέσεως εἰς δήμους ἀπετελεῖτο ἐκ 13 τοιούτων, ἀπὸ τοῦ 1923 ὅμως ἀπεσπάσθησαν ἀπ' αὐτῆς αἱ περιφέρειαι τῶν τριῶν ἀνατολικῶν δήμων Νωνάκριδος, Φελλόης καὶ Κραθῖδος καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν Αἰγιάλειαν, μόνον δὲ δικαστικῶς ὑπήγοντο εἰς τὰ Καλάβρυτα. Ἀπὸ τοῦ 1930 ὅμως αἱ περιφέρειαι αὗται προσηρτήθησαν πάλιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων. Αἱ κοινότητες τῆς ἐπαρχίας, πλὴν τῶν περιφερειῶν τῶν ἀνατολικῶν δήμων, ἀνέρχονται εἰς 67, μὲ 117 ἐν ὅλῳ συνοικισμούς.

Αἱ κοινότητες εἶναι: *Ἁγίου Νικολάου*, *Ἁγίου Παύλου (πρώην Σοπωτοῦ)*, *Ἀγριδίου*, *Ἀλεσταίνων*, *Ἀναστασόβης*, *Ἄνω Βλασίας*, *Ἄνω Γουμενίτσης*, *Ἄνω Κλειτορίας (Καρνεσίου)*, *Ἄνω Λουσῶν (Σουδενὰ-Θεοτόκος)*, *Ἄρμπουνα*, *Ἀσανίου*, *Βάλτης (Βάλτσας)*, *Βιλιβίνης*, *Βεσινίου*, *Βρεσθαίνης*, *Δάφνης (Στρεζόβης)*, *Δεμεστίχων*, *Δεσινοῦ*, *Δεχουνίου*, *Δουμενῶν*, *Ζαχλωροῦς*, *Καλαβρύτων*, *Καλλιφωνίου (Σαββανῶν)*, *Καμενιάνων*, *Κανδάλου*, *Καστελλίου*, *Καστριῶν*, *Κάτω Βλασίας*, *Κάτω Γουμενίτσης*, *Κάτω Κλειτορίας (Μαζεΐκων)*, *Κάτω Λουσῶν (Σουδενὰ-Ἅγιος Βασίλειος)*, *Κερπινῆς*, *Κερτέζης*, *Κλείτορος*, *Κορφῶν (Κυριτσόβης)*, *Κουτέλης*, *Κρινοφύτων*, *Λαγωβουνίου*, *Λαπαναγῶν*, *Λειβαρτζίου*, *Λευκασίου (Τσορωτᾶ)*, *Λεχουρίου*, *Λυκουρίας*, *Μανεσίου*, *Μικροῦ Μποντιᾶ*, *Μοστιτσίου*, *Νάσια*, *Παγκρατίου*, *Πάου (Σκουπίου)*, *Πετσάκων*, *Πλάκας (Μοροχώβης)*, *Πλανιτέρου*, *Πλατανιωτίσσης (Κλαπατσούνας)*, *Πριολίθου (Συρμπανίου)*, *Προφήτου Ἠλία (Γκέρμπεσι)*, *Ρωγῶν*, *Σειρῶν (Βερσιτσίου)*, *Σιγουνίου*, *Σκεπαστοῦ (Βυσσωκᾶς)*, *Σκοτάνης (Κοκκόβης)*, *Τουρλάδος*, *Τρεκλίστρας*, *Τσαρουχλίου*, *Φιλίων*, *Φλαμπούρων*, *Χοβόλης* καὶ *Ψωφῖδος (Χοζόβης-Τριποτάμων)*.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ νῦν ἐπαρχία Καλαβρύτων μετὰ τῆς ἐν Γορτυνίᾳ Θελπουσίας καὶ τῆς ἐν Κορινθίᾳ Φενεάτιδος καὶ Στυμφαλίας ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἀρκαδίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀζανὶς* ἢ *Ἀζανία*. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς ὠνομάζοντο Ἀρκάδες Ἀζᾶνες «βαλανηφάγοι» καὶ «σεληνῖται» ἢ «προσεληναῖοι», ἤτοι ὑπάρχοντες πρὸ τῆς σελήνης, δι' οὗ ὀνόματος ἤθελον νὰ δηλώσουν, ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες. Οἱ Ἀζᾶνες ἀνῆκον εἰς τὴν αἰολικὴν φυλήν. Πόλεις καὶ κῶμαι τῆς Ἀζανίδος ἀναφέρονται αἱ ἑξῆς: *Κύναιθα*, *Κλείτωρ*, *Ψωφίς*, *Καφυαί*, *Λουσοί*, *Πάος*, *Πεντέλειον*, *Λυκουρία*, *Νᾶσοι*, *Ἀργεάθαι*, *Λυκοῦντες*, *Σκοτάνη*, *Θαλιάδαι*, *Σεῖραι*, *Ὄρυξ*, *Ἀλοῦς*, *Νώνακρις*, *Μεσόβοα*, *Λευκάσιον*. Ἐπὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας αἱ Ἀζανικαὶ πόλεις μετεῖχον αὐτῆς, ἔκοπτον δὲ καὶ ἴδια νομίσματα ὁ Κλείτωρ, ἡ Ψωφὶς καὶ ἡ Κύναιθα, ἐξ ὧν εὑρέθησαν ἱκανά. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον οἱ Αἰτωλοὶ ἐπέδραμον κατὰ τῆς Ἀζανίας καὶ πλὴν ἄλλων λεηλασιῶν ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας καὶ κατέστρεψαν τὴν Κύναιθαν τῷ 220 π. Χ. Τῷ δὲ 218 π. Χ. ὁ Φίλιππος ὁ Ε' τῆς Μακεδονίας, σύμμαχος τῶν Ἀχαιῶν, ἐκυρίευσε τὴν Ψωφῖδα, σύμμαχον τῶν Ἠλείων καὶ Αἰτωλῶν, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως αἱ τρεῖς πρωτεύουσαι τῆς Ἀζανίδος πόλεις ἀπελάμβανον ἐλευθερίας τινός, ἔκοπτον δὲ καὶ ἴδια νομίσματα, φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν προτομὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ χώρα τῶν Ἀζάνων ἐλεηλατήθη καὶ ὑπὸ τῶν Γότθων καὶ Σλαύων. Λείψανα ἀρχαίων πόλεων σῴζονται τοῦ Κλείτορος, τῆς Ψωφῖδος, τῆς Πάου, τῶν Λουσῶν καὶ ἐλάχιστα ἄλ-

Digitized by Google

λων τινῶν κωμῶν· ἐπίσης εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Κλείτορα καὶ τοὺς Λουσοὺς ὡς καὶ διάφορα νομίσματα.

Τὸ ὄνομα *Καλάβρυτα* ἀνεφάνη ἐπὶ φραγκοκρατίας. Τῷ 1205 μ. Χ. ἐσχηματίσθη ἡ βαρωνία Καλαβρύτων μὲ 12 ἱπποτικὰ φέουδα καὶ ἕδραν τὸ ἄνωθεν τῶν Καλαβρύτων ἰσχυρότατον φρούριον. Τοῦτο ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1208 καὶ σῴζονται ἤδη ἱκανὰ ἐρείπια, ὀνομάζεται δὲ νῦν *Κάστρο* Πρῶτος βαρῶνος Καλαβρύτων ὡρίσθη ὁ Ὄθων ντὲ Τουρνάη (Otho de Tournay) ὃν διεδέχθη ὁ υἱός του Γοδοφρεΐδος. Οὗτος ἀνετράπη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῷ 1263, ἔγγραφόν τι δὲ τοῦ 1278 ποιεῖται μνείαν Ἕλληνος φρουράρχου καὶ Βενετῶν αἰχμαλώτων τηκομένων εἰς τὰς εἱρκτὰς τοῦ φρουρίου. Ὁ Γοδοφρεΐδος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ Μορέως βαρώνων καὶ περιελήφθη ὑπὸ Καρόλου τῆς Ἀνδηγαυΐας μεταξὺ τῶν 100 γενναίων ἱπποτῶν κατὰ τὴν ἐν Βορδιγάλοις μονομαχίαν μετὰ Πέτρου τῆς Ἀραγωνίας. Βραδύτερον ἡ βαρωνία περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ντὲ λὰ Τρεμουΐου. Τὸ ὄνομα τοῦ οἴκου τούτου σῴζεται ἤδη εἰς τὸ ΝΑ τοῦ κάστρου κείμενον βουνὸν Τρεμουλλᾶς, ἔνθα καὶ ἴχνη μικροῦ φρουρίου. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν σῴζονται ἐν ἐρειπίοις καὶ ἄλλα μικρότερα φραγκικὰ φρούρια. Ὁ Βιλλεαρδουΐνος πλὴν τῆς βαρωνίας Καλαβρύτων ἵδρυσεν ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἀνεξάρτητά τινα φέουδα, δωρηθέντα εἰς ἐμπίστους του ἱππότας. Τὰ Καλάβρυτα ἀπέσεισαν τὸν φραγκὸν ζυγὸν ὁριστικῶς περὶ τὸ 1330 διὰ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν τοῦ Μιστρᾶ, ἔκτοτε δὲ ὑπερηφάνως ἐκυμάτιζεν ὁ δικέφαλος ἀετὸς ἐπὶ τῆς ἀπόπτου θέσεως τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως. Ἐκ τῶν Παλαιολόγων δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου πρῶτος ἦρξε τῶν Καλαβρύτων ὁ Θεόδωρος, ὅστις ὅμως πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπώλησε ταῦτα εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρόδου τῷ 1400· οὗτοι ὅμως μόνον ἐπὶ τετραετίαν διετήρησαν τὰ Καλάβρυτα, περιελθόντα βραδύτερον εἰς τὸν Θωμᾶν Παλαιολόγον, εἶτα τὸν Κωνσταντῖνον, καὶ τέλος εἰς τὸν Θωμᾶν καὶ τὸν Δημήτριον. Ἐν ἔτει 1460 τὸ φρούριον Καλαβρύτων ἥλωθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως τοῦ φρουράρχου Δόξα ἢ Δοξῆ, ὅστις ἐξελείφθη ζῶν, κατὰ Φρατζῆν, κατόπιν διαταγῆς Μωάμεθ τοῦ Β', τῶν στρατιωτῶν δὲ αὐτοῦ ἄλλοι μὲν ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς, ἄλλοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν. Τὰ Καλάβρυτα βραδύτερον περιῆλθον ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς (1687—1715), εἶτα δὲ πάλιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἀπελευθερώσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἐνετοκρατίας ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων ἠρίθμει 16 561 κατοίκους, 118 κώμας, 10 μονὰς καὶ 2.211.760 στρέμματα εἰς ἔκτασιν.

Ἡ ἵδρυσις τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐνωρίς, ἐκκλησιαστικῶς δὲ αὕτη ἀπετέλει τότε τὴν ἐπισκοπὴν Κερνίτσης (κώμης τινὸς μεσαιωνικῆς παρὰ τὸ Ἄνω Διακοφτὸ) καὶ εἶτα Κερνίτσης καὶ Καλαβρύτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Τοῦρκοι ἐπέτρεπον τὴν λειτουργίαν σχολείων εἰς Καλάβρυτα, Ἅγιον Παῦλον, Δάφνην, Κέρτεζην καὶ Κερπινήν. Κατὰ τὴν ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων τῷ 1769, τὰ Καλάβρυτα συμμετέσχον ταύτης ἐνεργῶς τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Κερνίτσης καὶ Καλαβρύτων Δανιήλ, τοῦ Π Ζαΐμη, τοῦ μεγάλου οἰκονόμου Καλαβρύτων Παναγιώτου καὶ τῶν Πετμεζαίων. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων διεδραμάτισε πρωτεῦον μέρος. Κατόπιν τῆς συγκεντρώσεως τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας εἰς Ἁγίαν Λαύραν κατὰ τὴν 10 Μαρτίου (μετὰ τὸ γνωστὸν τέχνασμα τούτων, ὅπως ἀποφύγουν τὴν εἰς Τρίπολιν μετάβασίν των), ἀφοῦ ἀπεφασίσθη ἡ ἔναρξις τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἤρχισε μυστικὴ στρατολογία, τὸ πρῶτον κατὰ τῶν κατακτητῶν ὅπλον ἔπεσεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων τῇ 16—18 Μαρτίου, ὅτε οἱ περὶ τὸν Ν. Σουλιώτην ἐφόνευσαν Τούρκους τινὰς εἰς θέσιν Πόρτες τοῦ ἐν Νωνάκριδι Ἀγριδίου, οἱ δὲ Χονδρογιανναῖοι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ σπαχῆ Λαλιώτου καὶ τοῦ Ταμπακοπούλου εἰς Χελωνοσπηλιὰν τῆς Κατσάνας, τῇ ἐπινεύσει τοῦ προεστῶτος Ἀσημάκη Ζαΐμη, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς ἐπαρχίας Τοῦρκοί τινες.

Ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν συγκέντρωσιν εἰς Λαύραν, τῇ 21 Μαρτίου, τῶν προκρίτων καὶ ὁπλαρχηγῶν ἐκηρύχθη ἐπισήμως ἡ ἔναρξις τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τῆς ὑψώσεως ἀντὶ σημαίας τῆς ἐκ τῆς ὡραίας πύλης ληφθείσης εἰκόνος τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁ μὲν Γερμανός, Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ Προκόπιος, ἐπίσκοπος Καλαβρύτων, κατηυθύνθησαν εἰς Πάτρας, οἱ δὲ λοιποὶ Β. καὶ Ν. Πετμεζαῖοι, Σ. Χαραλάμπης, Π. Φωτήλας, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Σολιώτης καὶ Ἰω. Παπαδόπουλος, μετὰ τῶν σὺν αὐτοῖς ὁπλοφόρων, 500 περίπου, ὥρμησαν κατὰ τῶν Τούρκων τῶν Καλαβρύτων ἡγουμένου τοῦ λαβάρου. Μετὰ πολιορκίαν πενθήμερον εἰς τοὺς τρεῖς τουρκικοὺς πύργους, ὧν σῴζονται τὰ ἐρείπια, ὁ καϊμακάμης τῶν Καλαβρύτων Ἀρναούτογλους ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, ἐκρατεῖτο δὲ ἔκτοτε αἰχμάλωτος ἐν Λεχουρίῳ. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ἔλαβον μέρος διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος εἰς πλείστας μάχας, ὡς ἐν Λεβιδίῳ, ἔνθα ἐφονεύθη ὁ Ἀντ. Στριφτόμπολας, ἐν Βαλτετσίῳ, ἐν Τριπόλει, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Πάτραις κατὰ τὴν πολιορκίαν τούτων, ἐν Μεσολογγίῳ, ἐν Ἀκράτᾳ κατὰ τῶν λειψάνων τοῦ Δράμαλη, ἐν Λάλᾳ, ἐν Καρνεσίῳ, ἐν Ἁγίῳ Βλασίῳ, ἐν Καφικαριᾷ τῶν Λαπαναγῶν, ἐν Φαλήρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Ἰμπραὴμ διῆλθεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας δίς, τὸν Μάϊον τοῦ 1826 καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1827, ἔκαυσε τὰ Καλάβρυτα, τὴν Ἁγίαν Λαύραν καὶ πλεῖστα χωρία, προὐξένησε δὲ εἰς τὴν χώραν μεγίστας καταστροφάς. Τοὺς καταφυγόντας εἰς Χελμὸν κατὰ τὴν πρώτην διαδρομὴν ὁπλοφόρους καὶ γυναικόπαιδα κατώρθωσε νὰ διασκορπίσῃ εἰς θέσιν Καστράκι, ἀφοῦ ἐφόνευσε καὶ ἠχμαλώτισε πολλούς. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπιθέσεως διὰ τμημάτων στρατοῦ, ἐκ Τριπόλεως ὁρμηθέντων, ἠρήμωσε τὰ νότια μέρη τῆς ἐπαρχίας παρὰ τὰ Τριπόταμα. Κατ' ἀμφοτέρας ὅμως τὰς ἐπιδρομὰς ἀπέτυχε νὰ κυριεύσῃ τὸ Μέγα Σπήλαιον, ὑπερασπιζόμενον γενναίως ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ὑπὸ τοὺς Πετμεζαίους ὁπλοφόρων (ἐν ὅλῳ 600 κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίθεσιν). Ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων ἀνέδειξε πολλοὺς διαπρεπεῖς ἄνδρας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες προσέφερον μεγάλας εἰς τὸ κράτος ὑπηρεσίας. Ἐν ἔτει 1834 τὸ εἰρηνοδικεῖον καὶ ἡ ἐπισκοπὴ ὀνομάζονται *Κυναίθης*, καὶ ἡ ὅλη δὲ ἐπαρχία, ὡς ἐπίσημα ἔγγραφα δηλοῦσι, ὠνομάζετο τότε ἐπαρχία Κυναίθης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1840 περίπου ὠνομάσθη αὕτη πάλιν ἐπαρχία *Καλαβρύτων*.

— *[Ἀρχαιολ.]*. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀζανίᾳ ἐγένοντο ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι: α') εἰς Λουσοὺς (παρὰ τὸ χωρίον Χαμάκον) ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις αὐστριακῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῷ 1898 καὶ 1899, ἔνθα εὑρέθησαν ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ βουλευτήριον καὶ ἄλλα εὑρήματα οὐχὶ ἀσήμαντα· β) εἰς Κάτω Γουμένιτσαν ὑπὸ τοῦ Ν. Κυπαρίσση, ἔνθα εὑρέθησαν μυκηναϊκοὶ τάφοι, ἐξ ὧν τινες ἀσύλητοι· γ') παρὰ τὴν Βάχλιαν τῆς Γορτυνίας ὑπὸ τοῦ Β. Λεονάρδου, ὅπου τινὲς θέτουσι τὰς Θαλιάδας. Ἐκεῖ εὑρέθησαν τὰ ἐρείπια δύο ναῶν μετὰ βάθρων ἀγαλμάτων. Πλὴν τούτων παρὰ τὸν ἀρχαῖον Κλείτορα εὑρέθη τυχαίως καὶ νεκρικὸν μαρμάρινον ἀνάγλυφον, παριστῶν πολεμιστήν. Τοῦτο εὑρίσκεται ἤδη ἐν Κάτω Κλειτορίᾳ. Α. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

—**Καλαβρύτων** *λιμενοβραχίων [Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ δεύτερος ἀπὸ νότου προβλὴς τοῦ τεχνητοῦ λιμένος Πατρῶν (πλάτ. 38°14'35'' Β, μηκ. 21°43'55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1225: Patras road and harbour), προέχων μεταξὺ τῶν προβλήτων Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ Ἁγίου Νικολάου. Ἐπὶ τοῦ ἀκροχειλίου του ναυτικὸς φανὸς (1896) πρασίνου σταθεροῦ φωτός. Σ. Ε. Λ.

Καλαβρυτινόπουλος, ***Χρῆστος Νικολάου***. Πελοποννήσιος ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μυηθεὶς ὑπὸ τοῦ Πεντεδέκα τῷ 1818, προσέφερε σημαντικὰ ποσά. Κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἀπριλίου 1821 ἐθυσιάσθη μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του. Γ. Δ. Κ.

Καλαβρυτινός, —**ή**· ὁ κάτοικος τῶν Καλαβρύτων, ὁ ἐκ Καλαβρύτων καταγόμενος || καὶ ὡς ἐπίθετον μὲ οὐδ. *καλαβρυτινόν*: «καλαβρυτινὰ μοσχάρια».

Καλαβρυτινὸς (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ *Βουραϊκοῦ* ποταμοῦ εἰς τὸ τμῆμα τὸ περιλαμβανόμενον ἐντὸς τοῦ ὀροπεδίου τῶν Καλαβρύτων.

Καλαγάνης, ***Γρηγόριος***. Λόγιος μουσικοδιδάσκαλος τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, γεννηθεὶς ἐν Μυτιλήνῃ. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶτα δὲ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς μετέβη εἰς Βιέννην καὶ ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν ἐν τῇ μουσικῇ σχολῇ τῆς πόλεως ταύτης. Κατελθὼν ἔπειτα εἰς Ἑλλάδα προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ. Ἀπέθανε τῷ 1872. Ε. Γ. Π.

Καλαγγᾶς, ***Διαμαντῆς***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης. Ἐπολέμησε μὲ θαυμαστὴν ἀνδρείαν εἰς τὸ Νεόκαστρον. Πεσὼν ἐνδόξως εἴς τινα κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ μάχην, ἐνεγράφη εἰς τὰ 143 ὀνόματα τῶν ἀνδρειοτάτων τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

καλάγγουρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *καρλινίας τῆς κομμεοφόρου*, τῆς καὶ ἄλλως *καλάγκαθο*, *κωλλιὰ* ἢ *κολλιὰ* καὶ *κόλλες* λεγομένης. Κ. ΠΑΠ.

καλαγένιος (ὁ), καὶ ***καλάϊνος***· κασσιτέρινος.

καλάγκαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *καρλινίας τῆς κομμεοφόρου* (Carlina gummifera) καὶ *κνίκου τῆς ἱερακάνθης* (Cnicus benedictus) τῆς καὶ *καρδοσάντο* προσέτι λεγομένης. Κ. ΠΑΠ.

καλαγκίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀξυπαράγωγον τῆς *φλαβόνης* τοῦ τύπου $C_{15}H_{10}O_6$, ἀπαντῶν εἰς τὰς ῥίζας τῆς καλάγκας. Τήκεται εἰς 217°. Σ. Γ.

καλάδιον (τὸ) (Caladium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρωδῶν*, περιλαμβάνον 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, ἐδώδιμα μερικά, κονδυλόρριζα, κοσμητικά, μὲ μεγάλα σαρκώδη φύλλα καὶ λευκὰ ἄνθη ἐπὶ ὑψηλῶν καυλῶν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *καλάδιον τὸ στικτὸν* (Caladium Picturatum), *καλάδιον τὸ δίχρουν* (Caladium bicolor), *καλάδιον τὸ μαργαρῶδες* (Caladium marmoraea). Γ. ΠΑΠ

Καλάδιον.

Καλαηλὴ ἢ ***Καλαητζὴ Ἀχμὲτ πασᾶς***. Μέγας βεζίρης (1704) ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ Γ'. Ἐπὶ τῆς τριμήνου βεζιρικῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ διέταξεν ἵνα φορῶσιν οἱ Χριστιανοὶ μαῦρα φορέματα καὶ εἰς τὸν βραχίονα δεδεμένον μικρὸν κωδωνίσκον. Ἀπέθανε τῷ 1714, ἐν Τραπεζοῦντι, ἧς ἦτο διοικητής. Μ. Ι. Γ.

καλάθα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο καλάθι: «μιὰ καλάθα σῦκα».

Καλαθᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μπεζαΐτι τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 350.

Καλαθᾶ ***μονὴ*** *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, κειμένη ὄπισθεν τῆς μονῆς Διονυσίου, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοδωρήτου, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, συνηνώθη τῇ μονῇ ταύτῃ.

Καλαθάκης. —1) ***Ἀνδρέας***. Ὁπλαρχηγὸς τῆς Κρήτης κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἔδρασεν εἰς τὴν Κυδωνίαν καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Σέλινον τῷ 1822.

— 2) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἠχμαλωτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐκ Σελίνου, ὅπου ἐφυλάσσετο καὶ ἀνεδείχθη τρομερὸς πολέμιος τῶν παλαιῶν δεσμοφυλάκων του, πολλοὺς τῶν ὁποίων ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ καὶ κατὰ τρόπον ἄγριον.

— 3) ***Παναγιώτα***. Θυγάτηρ τοῦ *Ἀνδρέα*. Ἀναφέρεται ὡς αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ ἀπελευθέρωσίς της ἠπειλήσεν ἐπεισόδιον τῷ 1828, διότι ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει τρία τέκνα ἔχοντα μουσουλμανικὴν συνείδησιν, ὁ δὲ Γάλλος πρόξενος Δροβέτης ἐπέμενε νὰ παραμείνῃ εἰς Αἴγυπτον. Χωρισθεῖσα τῶν τέκνων της καὶ ὁδηγηθεῖσα εἰς Ναύπλιον πλησίον τῆς αὐτόθι καταφυγούσης οἰκογενείας της, ἀπέθανεν ἐκ μαρασμοῦ τῷ 1830. Γ. Δ. Κ.

καλαθᾶς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς καλαθίων, καλαθοποιός· || καὶ ὁ πωλητὴς καλαθίων κττ., καλαθοπώλης.

Καλαθενες *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928 350. Παράγει σιτηρά, ἔλαιον, οἶνον ἐξαίρετον, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ξυλείαν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1867 *συνεκροτήθη μάχη* εἰς τὰ περὶ τὸ χωρίον ὑψώματα, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ἕλληνες. Ε. Γ.

Καλάθη *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Β. Ἀφρικῆς, νῦν καλουμένη *Γκαλίτα* (βλ. λ.).

καλαθιὰ (ἡ)· ὅσον δύναται νὰ χωρέσῃ ἕνας κάλαθος: «μιὰ καλαθιὰ σταφύλια».

καλαθιάζω, ἀόρ. *ἐκαλάθιασα*, παθ. μετχ. *καλαθιασμένος*· τοποθετῶ ἐντὸς καλαθίων πρὸς μεταφοράν: «καλαθιάζω σταφύλια, — σῦκα, — πορτοκάλια κ. τ. τ.».

Καλαθιανὰ *[Γεωγρ.]*. Ἀγροικία τῆς κοινότητος Ζαροῦ τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (Κρήτης). Κάτ. 7. Ν. ΚΛΣ

καλαθίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Χίῳ τοῦ φυτοῦ *μηδικῆς* (βλ. λ.) *τῆς ἀσπιδοειδοῦς*. Κ. ΠΑΠ.

καλάθιον (τό), καὶ δημοτ. *καλάθι*· μικρὸς κάλαθος καὶ καθόλου κάλαθος: «ἕνα καλάθι σταφύλια».

Καλάθιον ***ὄρος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Γερηνίας κατὰ τὴν μεταξὺ Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας χώραν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου ἱερὸν τῆς Κλαίας καὶ παρ' αὐτὸ σπήλαιον ἔχον στενὴν εἴσοδον. Πρὸς τὸ Καλάθιον ὄρος ταυτίζεται βουνὸς τῆς ΒΔ. Λακωνίας, καταλήγων εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κεφάλι, παρέχων ἀπότομον σειρὰν βράχων πρὸς τὸν μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ ὑπερκείμενος πρὸς Β τοῦ μικροῦ ὅρμου Κιτριές. Π. Ν. Π.

καλαθὶς (ἡ) (Calathea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιταμινωδῶν*, περιλαμβάνον 100 εἴδη, ἰθαγενῆ τὰ πλεῖστα τῶν τροπικῶν

Digitized by Google

χωρῶν τῆς 'Αμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, λίαν κοσμητικά. Γνωστότερα ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι τά: *καλαθὶς ἡ ἱερογλυφικὴ* (Calathea hieroglyphica), *καλαθὶς ἡ φαεινὴ* (Calathea illustris), *καλαθὶς ἡ λινδένειος* (Calathea lindeniana) καὶ *καλαθὶς ἡ ὠρυγγόχρους* (Calathea febrina). κ. παπ.

καλαθίσκος (ὁ)· μικρὸς κάλαθος, καλαθάκι· || (ἀρχ.) κόσμημα τοῦ ἱεροῦ *καλάθου* (βλ. λ.)· εἶδος ὀρχήσεως ἀπὸ τοῦ καλύμματος τῶν χορευτριῶν (βλ. κατωτ.), ἄλλως καλούμενον καὶ *κάλαθος* ἢ *καλαθισμός*.

—*['Αρχ.]* Ὁ *καλαθίσκος* ἦτο ζωηρὸς χορός, χορευόμενος ὑπὸ γυναικῶν, ἴσως ὀνομασθεὶς οὕτως ἀπὸ τοῦ στεφάνου φύλλων ἢ ἀκανθῶν (καλάθου), ὃν ἔφερον αἱ χορεύτριαι. 'Από τῶν συγγραφέων ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ, σαφεῖς ὅμως παραστάσεις διευκρινίζουν τὰ κατ' αὐτόν. Αἱ χορεύτριαι ἔφερον ἐλαφρόν, βραχὺν χιτῶνα μέχρι τῶν γονάτων, μετ' ἐπιπτύγματος κατὰ τὸν ποδόγυρον, ἀνοικτὸν δὲ κατὰ τὸ στῆθος. Λεπτὰ καὶ ζωηρὰ βήματα ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ τοῦ ἡμίσεος τὸ πολὺ πέλματος, μετὰ γοργῶν στροφῶν, ἦσαν ἰδιάζοντα τοῦ καλαθίσκου χαρακτηριστικά. Αἱ χεῖρες περιεστρέφοντο διαρκῶς ἢ ἐφέροντο ἡ μία κατὰ τὴν κάτω σιαγόνα καὶ ἡ ἄλλη ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸν κάλαθον, ἐκρούοντο δὲ δι' αὐτῶν ἐνίοτε κρόταλα ἢ τύμπανον. Ὁ χορὸς οὗτος, ὁμοιάζων κατὰ πολὺ πρὸς τὸν τῶν Βακχῶν καὶ Μαινάδων, ἰδιαζόντως εἰκονίζετο εἰς δελφικὰ ἀνάγλυφα, ὁ δὲ θρησκευτικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ εἶναι καταφανής. —π.

Χορεύτρια χορεύουσα τὸν καλαθίσκον καὶ φέρουσα κάλαθον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

καλαθισμὸς (ὁ) *['Αρχ.]*. Εἶδος ὀρχήσεως παρ' 'Αθηναίοις, ταυτιζόμενον ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὸν *καλαθίσκον* (βλ. λ.)

καλαθοπλεκτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ πλέκειν καλάθους, καλαθοποιία.

καλαθοπλόκος (ὁ, ἡ)· ὁ πλέκων καλάθους, καλαθοποιός.

καλαθοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν καλάθους κ. τ. τ., καλαθοπλεκτική.

—*['Εγκυκλ.]* Εἰς τὴν καλαθοποιίαν χρησιμοποιοῦνται: 1) ἐτήσιοι ἢ διετεῖς εὔκαμπτοι κλάδοι, ἔμφλοιοι ἢ ἄφλοιοι, πλήρεις ἢ ἐσχισμένοι, διαφόρων εἰδῶν ἰτέας (ἐξ οὗ καὶ *ἰτεοπλοκία*, vannerie). Οὗτοι ἀποκόπτονται τὴν ἄνοιξιν ἢ τὸ φθινόπωρον, ξηραίνονται τεχνικῶς, ἵνα μὴ ἀλλοιωθῇ τὸ χρῶμά των, πρὸ δὲ τῆς χρησιμοποιήσεώς των βρέχονται ἐπὶ μίαν ὥραν· 2) ἐτήσιοι κλάδοι λυγαριᾶς (ἄγνου, λύγου, οἴσου τῶν ἀρχαίων)· 3) κάλαμοι (arundo)· οὗτοι σχίζονται εἰς λωρίδας ἀναλόγου πλάτους καὶ χρησιμοποιοῦνται, ἐνχλωρᾷ μᾶλλον καταστάσει, εἴτε μόνοι εἴτε ἐν συνδυασμῷ μὲ λυγαριάν· 4) ἀλλαχοῦ χρησιμοποιεῖται ἡ μακροχλόη ἡ ἰσχυροτάτη κλπ.· 5) διὰ καλάθους πολυτελείας χρησιμοποιοῦνται καὶ λεπτότατα σχισμένα ξύλα, διαφόρων εἰδῶν, βίβλος διαφόρων φυτῶν (ἰδίᾳ ἐν Ἰαπωνίᾳ) κλπ. Α. Ε. Κ.

Δημήτηρ φέρουσα κάλαθον μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων.

[Κεφαλὴ εὑρεθεῖσα ἐν 'Ελευσῖνι παρὰ τὸ Καλλίχορον φρέαρ (Βιβλιοθήκη τοῦ Καίμπριτζ).]

κάλαθος (ὁ)· ἀγγεῖον πλεκτὸν (βλ. *καλαθοποιία*), ἄλλως *κόφινος* ἢ *κοφίνι*· || τὸ εἰς κάλαθον ἀπεικαζόμενον μέρος τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, τὸ ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν καλυπτόμενον.

—*['Αρχ. Βίος]* *Κάλαθος* ἐκαλεῖτο ἀρχικῶς παρ' Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις πᾶν σκεῦος ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ σημερινοῦ περίπου καλάθου, ταυτόσημοι δὲ ὅροι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἦσαν αἱ λέξεις *τάλαρος*, *μόδιος*, cista, corbis, fiscus, quasilus κ.ἄ. Ἡ χρῆσις τοῦ καλάθου ἐξετείνετο εἰς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ οἰκιακοῦ βίου, ὡς ἡ ἐναπόθεσις ἐρίων, ἀνθέων, καρπῶν κ. ἄ. στερεῶν ἀντικειμένων, ἡ πῆξις τυροῦ, ἔτι δὲ καὶ ἡ ψῦξις ὕδατος, ἡ χώνευσις μετάλλων καὶ ἡ ἐναπόθεσις διαφόρων ὑγρῶν. 'Ανάλογος πρὸς τὴν ἑκάστοτε χρῆσίν του ἦτο καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ὁ κάλαθος κατεσκευάζετο· συνήθως ἐπλέκετο ἐκ σχοίνου, βούρλων, λυγαριᾶς, καλάμων καὶ μεταλλίνων λεπτῶν ἐλασμάτων, κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἢ μετάλλου ἐν εἴδει ἀγγείου· ὁ Ὅμηρος μνημονεύει ἀργυροῦν κάλαθον ἐν τοῖς ἀνακτόροις πρὸς ἐναπόθεσιν ἐρίων, κλωστῶν, κ. ἄ. Ὁ κάλαθος ἦτο ἔμβλημα τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν καὶ ἐδωρίζετο εἰς τὰς νεονύμφους ἢ εἰκονίζετο ἐπὶ τῶν τύμβων χρηστῶν γυναικῶν. 'Εν τῇ θρησκείᾳ κατέστη σύμβολον τῆς ἀφθονίας, φέρεται δὲ ὡς κάλυμμα πλείστων θεοτήτων ἢ τῶν ἱερειῶν αὐτῶν (βλ. κατωτ.). 'Εν τῇ τέχνῃ (βλ. κατωτ.) ἐχρησιμοποιήθη ὡς μοτίβον, ἐν δὲ τῇ ὀρχηστικῇ *κάλαθος, καλαθίσκος* (βλ. λ.) ἢ *καλαθισμὸς* ἀπεκαλεῖτο εἶδος ὀρχήσεως. —π.

—*['Αρχ. Θρησκ.]* 'Εν τῇ ἀρχαίᾳ θρησκείᾳ ὁ *κάλαθος* ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔμβλημα τῶν χθονίων κ. ἄ. προστατριῶν τῆς βλαστήσεως καὶ ἀφθονίας θεοτήτων, ἔφερον δὲ αὐτὸν ἐν εἴδει καλύμματος ἡ Δημήτηρ, ἡ Γῆ, ἡ Ρέα, ἡ Ἑκάτη, ὁ Σέραπις, αἱ Ὧραι καὶ ἡ Τύχη, ἔτι δὲ καὶ ἡ 'Αθηνᾶ ὡς προστάτις τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας καὶ ἡ 'Εφεσία Ἄρτεμις. Τὸν κάλαθον τῆς Δήμητρος ὕμνησεν ὁ Καλλίμαχος ἐν τῷ ποιήματί του «Κάλαθος Δήμητρος», ἐφέρετο δὲ οὗτος κατὰ τὰς ἐλευσινιακὰς πομπὰς ἐπὶ τεθρίππου, συρομένου ὑπὸ λευκῶν ἵππων. Ἔφερον ἐπίσης κάλαθον ἐνίοτε αἱ ἱέρειαι τῆς Δήμητρος, 'Αρτέμιδος, 'Αφροδίτης κ. ἄ., ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς δὲ τῆς Κριμαίας εὑρέθη χρυσοῦς κάλαθος ἱερείας ἐκ πλακῶν συνδεδεμένων διὰ χρυσῶν ἐπίσης ἥλων, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται λαμπρῶς μάχη τῶν Σκυθῶν καὶ 'Αριμασπῶν πρὸς γρῦπας. 'Επὶ τῶν καλάθων τούτων, ὡς κόσμημα, ἐτίθετο ἐπίθημά τι καλούμενον *καλαθίσκος*. —π.

Σέραπις καλαθοφόρος.

[Παράστασις ἐν τῷ Μουσείῳ Φλωρεντίας.]

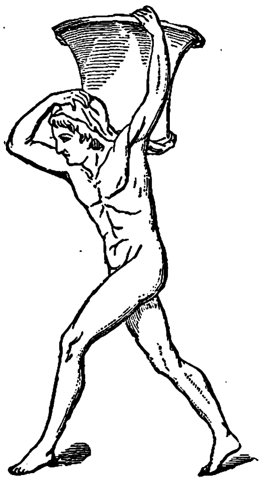

Κάλαθος οἴνου.

[Τοιχογραφία Πομπηΐας.]

—*['Αρχ. Τέχνη]* Τὸ σχῆμα καὶ αἱ γραμμαὶ τοῦ πλεκτοῦ *καλάθου*, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐγέννησε τὴν ἰδέαν κιονοκράνου ἐκ φύλλων ἀκάνθης ἀποτελουμένου, παρομοίου πρὸς τὸ κορινθιακόν. 'Εκαλεῖτο τοῦτο «κάλαθος», αἱ ἄκανθαι δὲ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνωτέρω μέρος αὐτῶν ἀπεμακρύνοντο κατά τι ἀπ' ἀλλήλων. Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ ἀπομίμησις τοῦ καλάθου ἐν τοῖς γλυπτοῖς φατνώμασι τῶν ὀροφῶν τοσοῦτον ἐξετάθη, ὥστε ἀπεκαλεῖτο «κάλαθος» σχεδὸν γενικῶς πᾶν φάτνωμα ὀροφῆς, ὅθεν καὶ οἱ ὅροι «καλάθωμα» καὶ «καλάθωσις» ἀντὶ «φάτνωσις». —π.

Ρέα φέρουσα κάλαθον.

[Ἐκ παραστάσεως τοῦ «καπιτωλίου βωμοῦ» (ara capitolina).]

Ἡ πομπὴ τοῦ ἐλευσινιακοῦ καλάθου.

['Επὶ νομίσματος τοῦ Τραϊανοῦ.]

—*[Μεταλλ.]* *Κάλαθος* ἢ *κάδος* (γαλλ. benne, γερμ. Korb) εἶναι δοχεῖον ἐκ πλεκτῶν κλάδων, ἐκ ξύλου ἢ σιδηρῶν ἐλασμάτων (ἰδίως ἐπὶ μεγάλων διαστάσεων), σχήματος ἡμιβαρελλίου στρογγύλου, ἐλλειψοειδοῦς, ὀρθογωνίου κτλ., χρησιμοποιούμενον εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας διὰ τὴν ἀνέλκυσιν καὶ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐξορύξεως, ἀπορριμμάτων ἢ καὶ ὑδάτων. 'Αναλόγως τῆς χρήσεως αὐτοῦ φέρει ἄνωθεν λαβὰς διὰ τὴν ἐξάρτησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ καλωδίου τοῦ βαρούλκου, πολλάκις δὲ ἑτέρας λαβὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τοὺς ὁδηγοὺς τοῦ φρέατος, οἵτινες κατευθύνουσι τὴν κίνησιν αὐτοῦ, πέδιλα ὀλισθήσεως ἢ τροχοὺς διὰ τὴν ὁριζοντίαν ἢ κεκλιμένην μεταφορὰν ἐν εἴδει βαγοννέτου, οὗτινος ἀποτελεῖ εἶδος (κοιν. *κουβᾶς*). 'Ενίοτε ἡ τροχοφόρος βάσις φέρει δύο στροφεῖς διὰ τὴν ὁριζοντίαν περιστροφὴν τοῦ κυρίως κάδου καὶ τὴν ἐκκένωσιν αὐτοῦ διὰ στομίου πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν. Ὁ διὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν ὑδάτων χρησιμοποιούμενος μέγας σιδηροῦς κάδος, ὅστις ἀντικαθιστᾷ πρὸς τοῦτο τὸν κλωβὸν φρέατος, φέρει συνήθως βαλβῖδα εἰς τὸν πυθμένα αὐτοῦ διὰ τὴν εὐκολωτέραν πλήρωσιν καὶ ἐκκένωσιν. θ. χ.

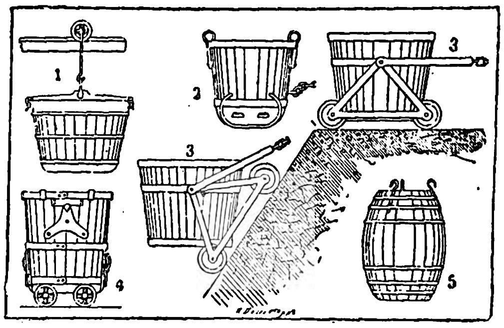

Μεταλλευτικοὶ κάλαθοι.

[1=ἀνηρτημένος ἀπὸ τροχαλίας μετακινουμένης ὁριζοντίως· 2=ἐπὶ πεδίλων ὀλισθήσεως· 3=ἰσορροπημένος ἐπὶ στροφέων· 4=ἐπὶ τροχῶν· 5=ἐξορύξεως φρεάτων.]

—*[Πυροβολ.]* *Κάλαθος* καλεῖται ἐν τῷ γερμανικῷ πυροβολικῷ μικρὸν μεταλλικὸν πλέγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐντίθενται τὰ βλήματα κατὰ τὴν ἐντὸς τῶν κιστῶν τῶν ὀχημάτων ἐναπόθεσίν των. Ν.Θ.Κ.

—*[Τέχν.]* Οἱ *κάλαθοι* γενικῶς διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας: εἰς *καλάθους* μερικώτερον, εἰς *κόφες* καὶ εἰς *πανέρια*. 'Εκ τούτων οἱ κάλαθοι διαιροῦνται εἰς τοὺς κοινοὺς (καλαμίνους ἢ ἐκ λυγαριᾶς) καὶ τοὺς πολυτελεῖς ἐκ κλάδων ἰτέας. Αἱ κόφες περιλαμβάνουν: α') τὰ κανισέλια, κατάλληλα διὰ μεταφορὰν φρούτων, εἰς τρία μεγέθη (διακρινόμενα ἐκ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἴσης αὐτῷ διαμέτρου τῶν χειλέων), τὰ τρίτα 0,40 μ., τὰ δεύτερα τῶν σταφυλῶν 0,45 μ. καὶ τὰ πρῶτα τῆς τομάτας 0,50 μ. καὶ ἄνω· β') τὰ κοφίνια τῶν σταφυλιῶν, 0,75 μ.· γ') τῆς μπουγάδας, ἀπὸ 0,50—1 μ.· δ') τὰ κοφίνια τῶν χαλικιῶν, βέργινα, τριῶν μεγεθῶν ἐξ 0,20, 0,30 καὶ 0,35 μ.· ε') τὰ ἀσβεστοκόφινα, 0,65 μ.· στ') τὰ μελισσοκόφινα, μὲ σφαιροειδῆ βάσιν κτλ. Τὰ δὲ πανέρια μὲ βάσιν ἀπὸ 0,20—0,80 μ. χωρίζονται εἰς πανέρια τῆς μπουγάδας, ψαράδικα, μανάβικα κτλ.

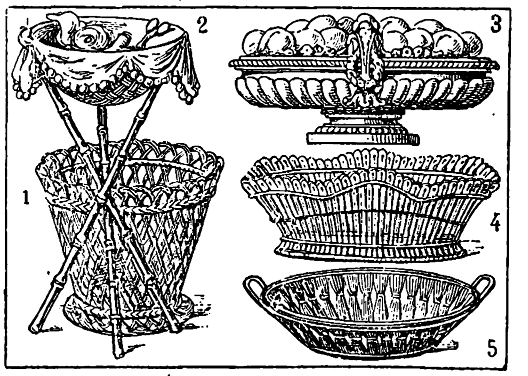

Κάλαθοι.

[1=κάλαθος ἀχρήστων· 2=ἐργοχείρων· 3=φρούτων· 4 καὶ 5=ἄρτου.]

Τὸ πλέξιμον ἁπασῶν τῶν ἄνω κατηγοριῶν, πλὴν τῶν πολυτελῶν, καλάθων εἶναι τὸ αὐτό. Πρῶτον σχηματίζεται ἡ *βάσις* (πάτος) ἀπὸ ἑπτὰ βέργας χωρισμένας εἰς δύο δέσμας ἐκ τεσσάρων ἡ μία καὶ τριῶν ἡ ἄλλη. Αἱ βέργαι τῆς δευτέρας διαπερῶνται εἰς τὰς τῆς πρώτης, ἀνοιγομένης πρὸς τοῦτο εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν διαμήκη ἄξονα καταλλήλου σχισμῆς, ὥστε νὰ σχηματισθῇ σταυρός· μὲ τέσσαρας ἄλλας βέργας ἀρχίζει τὸ δέσιμον τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ πλέξιμον κυκλικῶς. Αἱ πρῶται ἑπτὰ βέργαι μεθ' ἑτέρων ἑπτὰ παρεντιθεμένων ἐνδιαμέσως κατὰ τὸ πλέξιμον, ἀποτελοῦν τὰ στημόνια ἢ τὰς κολώνας τῆς κόφας ἢ τοῦ καλάθου, ὅταν δὲ ἡ βάσις λάβῃ τὰς προκαθορισθείσας διαστάσεις, οἱ στήμονες κάμπτονται πρὸς τὰ ἄνω καὶ δένονται, τὸ δὲ πλέξιμον συνεχίζεται μὲ τρεῖς μόνον βέργας· οὕτω σχηματίζεται ἡ στεφάνη, ἥτις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο διπλᾶς σειρᾶς λύγου ἢ τρεῖς μονὰς καὶ ἡ ὁποία κτυπᾶται μὲ τὸν κόπανον εἰς τὰ ἐνδιάμεσα τῶν στημόνων, ἵνα διὰ τοῦ τρόπου τούτου γίνεται τὸ πλέξιμον σφικτόν, ὅπερ καὶ συνεχίζεται κατόπιν ἕως τὰ χείλη ἢ διὰ λύγου ἐπίσης ἢ διὰ καλάμου· εἰς τὴν δευτέραν ὅμως περίπτωσιν παρεντίθενται πάντοτε βέργαι ἐκ λύγου. Ὅταν ἀρχίσῃ τὸ πλέξιμο τῶν καλάμων, λύον-

Digitized by Google

ται οἱ στήμονες. Μόλις ὁ κάλαθος φθάσῃ εἰς ὕψος 0,02 μ. κάτω τοῦ προκαθωρισμένου, ἀρχίζει τὸ δέσιμο, δηλαδὴ ἡ κατασκευὴ τῶν χειλέων καὶ τῶν λαβῶν (χεριῶν) ὡς ἑξῆς: ἐκλέγονται τέσσαρες στήμονες ἀνὰ δύο ἔναντι ἀλλήλων κατὰ διάμετρον, ἐπ' αὐτῶν τίθενται ἄλλοι τέσσαρες καὶ κατόπιν λαμβάνεται ἡ πρώτη ἐξ ἀριστερῶν δέσμη στημόνων, παρεντίθεται τεμάχιον χονδρὸν λύγου μήκους 0,20 μ. περίπου, συστρέφονται περὶ αὐτὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αἱ βέργαι, μεθ' ὃ τὸ ὅλον σῶμα κάμπτεται πρὸς τὰ δεξιά· ἡ δεξιὰ δέσμη τυλίσσεται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάμπτεται ἀριστερά, σχηματιζομένης οὕτω τῆς λαβῆς εἰς σχῆμα ἡμικυκλικὸν (μισοφέγγαρο), ἀκτῖνος τεσσάρων δακτύλων· καὶ αἱ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ κατευθυνόμεναι βέργαι πλέκονται μεταξὺ τῶν στημόνων, αἱ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ δύο ἀκόμη πλέκονται κανονικῶς (τὶς παίρνει ἡ δέση), σχηματιζομένου οὕτω τοῦ δεσίματος. Ἡ ἰδία ἐργασία ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι στημόνων καὶ ὁ κάλαθος εἶναι ἕτοιμος.

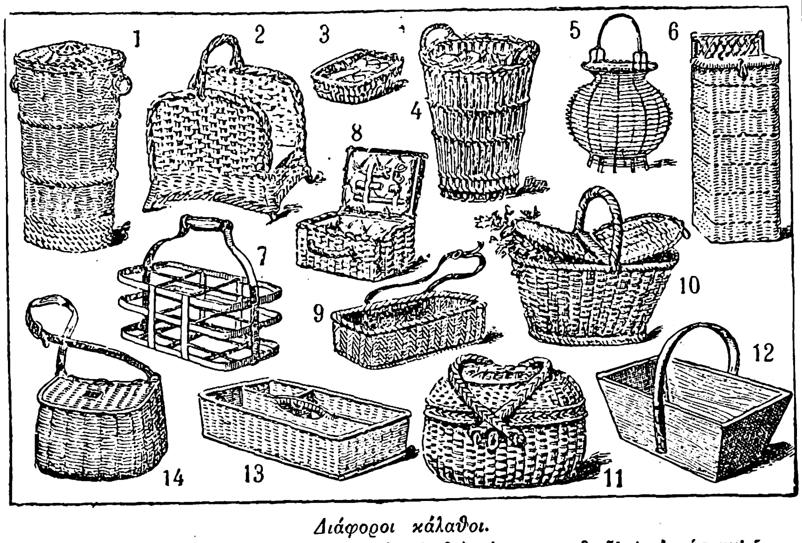

Διάφοροι κάλαθοι.

[1=ἀπλύτων· 2=διὰ ξύλα θερμάστρας κ.τ.λ.· 3=διὰ φίσες παιγνιδιοῦ· 4=ἀχρήστων· 5=ᾠῶν κ.τ.λ.· 6=ἄρτου· 7=φιαλῶν· 8=ἐργοχείρων· 9=ἀνθοπώλιδος κ.τ.λ.· 10 καὶ 11=ὀψωνίων· 12=σταφυλῶν κ.τ.λ.· 13=διὰ μαχαιροπήρουνα· 14=ἁλιέως.]

Οἱ πρὸς κατασκευὴν καλάθων χρησιμοποιούμενοι λύγοι ἢ εἶναι ἀκέραιοι ἢ χωρισμένοι κατὰ μῆκος εἰς δύο ἢ τρεῖς λωρίδας· οἱ κάλαμοι κατὰ κανόνα χωρίζονται εἰς τέσσαρας ταινίας. Ἐργαλεῖα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν ὅλην ἐργασίαν εἶναι: τὸ κλαδευτήρι, ὁ σβανᾶς, τὸ σουβλί, ὁ κόπανος καὶ τὸ σχ στήρι.

κάλαθος (ὁ) (Calathus) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, μὲ χρῶμα φαιὸν ἢ μελανόν. Ἐνδιαιτᾶται εἰς ὑγρὰ μέρη ὑπὸ τὰς πέτρας, ἀποσυντεθειμένα φυτὰ καὶ κατὰ τὴν βάσιν τῶν δένδρων. Τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες ἢ ᾠοειδές, πεπιεσμένον κατὰ τὴν ῥάχιν, ὁ προθώραξ τραπεζοειδὴς ἢ τετραγωνικὸς καὶ ἡ κοιλία ἀνεπτυγμένη. Γνωστὰ περὶ τὰ 60 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας, τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν κοινοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *κάλαθος ὁ μελανοκέφαλος* (Calathus melanocephalus), ὅστις ἔχει μῆκος 7 περίπου χιλιοστομ., χρῶμα σώματος φαιοϋπέρυθρον καὶ κεφαλὴν μελανήν, ἐνδιαιτᾶται εἰς ξηροὺς τόπους καὶ ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα. Δ. Ν. Π.

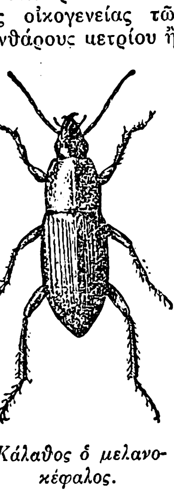

Κάλαθος ὁ μελανοκέφαλος.

Κάλαθος */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ῥόδου (πλάτ. 36°06'1/3 Β., μῆκ 28°06'1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnu), Ν.ΔΝ μυχὸς τοῦ ὅρμου Βελίκα (Viglika bay κατὰ τὸν ἀγγλ. χάρτ.). Χωρίον φερώνυμον καὶ βουνὸς (1210 ποδ.). Σ. Ε. Λ.

καλαθοσφαίρισις (ἡ), ἢ ***σφαίρισις πρὸς κάλαθον*** (baskett ball, προφ. *μπάσκετ μπώλ*). Σφαιριστικὴ ὁμαδικὴ παιδιά, κοινοτάτη εἰς ὑπαιθρίους χώρους καὶ γυμναστήρια σχολείων. Κανονικῶς ὁ χῶρος, ἐν ᾧ διεξάγεται ἡ παιδιά, δέον νὰ ἔχῃ μῆκος 18—28 μέτρων, πλάτος δὲ 11—16. Κατὸ τὰς δύο ὀπισθίας γραμμὰς τοῦ πεδίου τούτου ὑπάρχουν τὰ τέρματα, φέροντα εἰς ὕψος τι ἀνὰ ἕνα κάλαθον, προωρισμένον νὰ δέχηται τὴν ὑπὸ τῶν παικτῶν ἐκσφενδονιζομένην σφαῖραν. Οἱ παῖκται, 10 τὸν ἀριθμόν, χωρίζονται εἰς δύο ἀντιπάλους ὁμάδας, ὧν ἑκάστη ἀποβλέπει νὰ ῥίψῃ εἰς τὸν κάλαθον τῆς ἀντιθέτου τὴν σφαῖραν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειόνας φοράς. Ὡς σφαῖρα χρησιμοποιεῖται ἡ συνήθης εὐμεγέθης σφαῖρα τῆς ποδοσφαιρίσεως. Ἡ παιδιὰ διαρκεῖ 50 λεπτὰ τῆς ὥρας· ἀλλὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα χωρίζεται εἰς δύο ἡμιχρόνια, ἀνὰ 20 λεπτὰ ἕκαστον, καὶ εἰς μίαν ἡμίπαυσιν, ἤτοι διάλειμμα, 10 λεπτῶν. Δύναται ὅμως ἐπὶ μικρῶν παιδίων νὰ χωρισθῇ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα καὶ εἰς μικρότερα μέρη, πρὸς ἀποφυγὴν καταπονήσεως. Νικήτρια ὁμὰς λογίζεται ἡ σημειώνουσα πλείονα τέρματα ἐντὸς τοῦ τακτοῦ χρόνου. Ἡ καλαθοσφαίρισις ἐπενοήθη ὑπὸ τῶν γυμναστῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος τῶν Νέων, πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλων μεγάλων ὑπαιθρίων παιδιῶν κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Καλαθοσφαίρισις

[Ἡ ἐκσφενδόνησις τῆς σφαίρας εἰς εἰς τὸν κάλαθον.]

καλαθοῦνα (ἡ)· ἰδιωματ., κάλαθος, κόφινος.

καλαθοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ βαστάζων κάλαθον ἢ καλάθους.

καλάθρωπος (ὁ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία *πρασίου τοῦ κοινοῦ* (Marrubium vulgare), τοῦ καὶ ἄλλως *σκουλόχορτο, σκυλόχορτο, μαρμαράκια, βρωμοζάκι, ἀσπροπρασιά, ἀγριοφλουτουριά, πικροπάνι* κλπ. λεγομένου. Κ. ΠΑΠ.

καλάθωμα (τό). Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ φάτνωσις (βλ. λ. *κάλαθος [Ἀρχ. Τεχν.]*).

Καλαθῶν *μονή*. Ἀναφέρεται σῳζομένη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, κειμένη δὲ ἐν τῷ τμήματι Μαγνησίας τῆς πρὸς Μαιάνδρῳ. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐμόνασε διετίαν (979—981) ὁ ὅσιος Λάζαρος ὁ Γαλησιώτης (βλ. Γνώσεις ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῶν μονῶν τοῦ Γαλησίου ὄρους· ἐκδόσ. Μ. Ἰ. Γεδεὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1898, σ. 11). Μ. Ι. Γ.

καλάθωσις, *—εως* (ἡ). Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ φάτνωσις (βλ. *κάλαθος [Ἀρχ. Τέχν.]*).

καλάϊ (τό)· δημοτ., κασσίτερος.

Καλαὶ (Calais) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Πὰ-ντὲ-Καλαὶ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βουλώνης. Κεῖται παρὰ τὸν ὁμώνυμον πορθμὸν ἐν τῇ Μάγχῃ, εἰς τὸ στενότερον σχεδὸν σημεῖον αὐτοῦ καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἔναντι αὐτοῦ ἀγγλικῆς ἀκτῆς περὶ τὰ 28 χλμ., ἀπὸ δὲ τῶν Παρισίων 297 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. Κάτ. 73.000. Εἶναι λιμὴν ὀχυρὸς καὶ φρούριον πρώτης τάξεως, περιστοιχούμενον πρὸς Β καὶ Δ ὑπὸ ὀκτὼ ἀμυντικῶν συγκροτημάτων. Εἶναι σπουδαῖος σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς γραμμῆς Παρισίων-Βουλώνης-Καλαί, Καλαὶ-Δουγκέρκης, Καλαὶ-Λίλλης κ.τ.λ. Ὁ λιμὴν τοῦ Καλαὶ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πλησιέστερος πρὸς τὸν ἔναντι αὐτοῦ ἀγγλικὸν λιμένα τοῦ Ντόβερ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει περὶ τὰ 34 χλμ., ἕνεκα δὲ τούτου ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριώτερον λιμένα τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἐκ τοῦ παραθαλασσίου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ Καλαὶ ἀναχωροῦν οἱ διεθνεῖς σιδηροδρομικοὶ συρμοί, οἱ παραλαμβάνοντες ἐξ Ἀγγλίας ἐπιβάτας διὰ Βρυξέλλας, Ἱσπανίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν (Βεντιμίλλια, Βρινδήσιον) καὶ ἐκεῖθεν διὰ τὴν Βαλκανικὴν καὶ Ἀνατολήν. Διὰ τοῦ Καλαὶ ἐπίσης διέρχονται καὶ αἱ ταχυδρομικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ὁ λιμὴν αὐτοῦ, συμπληρωθεὶς ἐπανειλημμένως κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν διὰ σπουδαίων ἔργων, ἔχει διαρκῶς μεγίστην κίνησιν, ἐκτεταμένας ἀποβάθρας, μεγάλας ἀποθήκας καὶ πολλὰς δεξαμενάς. Πλὴν τῆς μεγάλης ναυτικῆς κινήσεως τὸ Καλαὶ ἔχει καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν, ἰδίως ὀνομαστῶν διαφανῶν ὑφασμάτων (τουλίων), ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῶν ὁποίων ἀπασχολοῦνται ὑπὲρ τὰς 30.000 ἐργατῶν, ἐργοστάσια πιπῶν, ναυτιλιακῶν εἰδῶν, μηχανημάτων καὶ ναυπηγεῖα. Τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως συνίσταται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν γαιανθράκων, σιδήρου, ἐρίου, μετάξης, ξυλείας, λίνου, σιτηρῶν καὶ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν ἵππων, οἴνων, οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὀπωρῶν, λαχανικῶν, ᾠῶν, πιπῶν, καλάθων καὶ τουλίων. Ἔχει πολυτεχνεῖον, λαϊκὴν καὶ δημαρχιακὴν βιβλιοθήκην καὶ ὑδρογραφικὴν Ἀκαδημίαν. Τὸ Καλαὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: εἰς τὴν παλαιὰν πόλιν καὶ εἰς τὴν ὄπισθεν αὐτῆς ἐκτεταμένην νέαν συνοικίαν τοῦ *Ἁγίου Πέτρου*, ἥτις ἀποτελεῖ τὰ δύο τρίτα τῆς ὅλης πόλεως. Ἡ παλαιὰ πόλις εὑρίσκεται παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ νησῖδος τὴν ὁποίαν σχηματίζουν αἱ πέριξ αὐτῆς διώρυγες καὶ ὁ λιμὴν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἀρχαίου τείχους. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα καὶ κτίρια τῆς πόλεως καὶ ἡ ἀκρόπολις. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ παλαιὸν δημαρχεῖον (νῦν μουσεῖον), ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας (τοῦ ΙΕ' αἰῶνος) καὶ τὸ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Ῥισελιὲ περίφημον μνημεῖον τῶν «πολιτῶν τοῦ Καλαὶ» τοῦ Ροντέν. Ἡ συνοικία τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἀποτελεῖ τὸ βιομηχανικὸν κέντρον τῆς πόλεως. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα ἀπετέλουν δύο χωριστὰς κοινότητας μέχρι τοῦ 1885, ὁπότε καὶ ἡνώθησαν περιβληθέντα διὰ νέου κοινοῦ τείχους. Μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων νεωτέρων κτιρίων τὰ κυριώτερα εἶναι οἱ δύο σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ καὶ τὰ πολυάριθμα ἐργοστάσια.

Τὸ Καλαὶ εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη. Ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ὑφίστατο ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πετρέσσα*. Τὸ ὄνομα Καλαὶ ἐμφανίζεται κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφερε τὸ ὄνομα *Σκάλους* καὶ ὑπήγετο εἰς τοὺς κόμιτας τῆς Βουλώνης. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τὸ Καλαὶ ἀπέβη τὸ κυριώτερον σημεῖον ἐπικοινωνίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐξ αὐτοῦ δὲ τῷ 1217 ὁ Λουδοβῖκος τῆς Γαλλίας ἀνεχώρησεν, ὅπως διεκδικήσῃ τὸν θρόνον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Καλαὶ ἦτο πόλις ἀκμάζουσα. Τῷ 1346 ἐπολιόρκησεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος ὁ Γ' ἐπὶ ἕνδεκα μῆνας, κατορθώσας νὰ τὴν κυριεύσῃ διὰ τῆς πείνης. Ἡ πόλις παρέμεινεν ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους ἐπὶ δύο αἰῶνας, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν Γάλλων ὅπως ἀνακαταλάβουν αὐτὴν τῷ 1348 καὶ τῷ 1436, καὶ ἀνεκτήθη, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Β', ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Γκύζης τῷ 1558. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ περιοχὴ τοῦ Καλαὶ ὠνομάσθη «Ἀνακτηθεῖσα χώρα» καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Πικαρδίας. Τῷ 1588 εἰς τὰ παράλια τοῦ Καλαὶ διεσκορπίσθη ἡ περίφημος «Ἀήττητος Ἀρμάδα» τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1596 τὸ Καλαὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἱσπανούς, οἱ ὁποῖοι ὅμως παρεχώρησαν αὐτὸ κατόπιν εἰς τοὺς Γάλλους διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερβέν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μετεβλήθη εἰς βάσιν τῶν συμμαχικῶν πολεμικῶν καὶ τῶν μεταφορῶν ἀπὸ Ἀγγλίας εἰς Γαλλίαν καὶ ὑπέστη πολλοὺς ἐναερίους βομβαρδισμοὺς ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Μ. Δ. Β.

—**Καλαὶ** (Calais) */Γεωγρ./*. Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μαίην τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Κάλις*).

Καλαὶ (Calais, Carilefus) ***ἅγιος***. Γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος ἐν Auvergne τῆς Γαλλίας, ἀνετράφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ménat, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀβίτου. Ἀμφότεροι μεταβάντες εἰς Micy παρὰ τὸ Orléans ἐχειροτονήθησαν πρεσβύτεροι. Ἀναχωρήσας ὁ Καλαὶ μετὰ δύο μαθητῶν ἐκ Micy μετέβη εἰς Maine, ἔνθα ἔζη βίον ἀναχωρητοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως προσῆλθον πλεῖστοι εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του, ἠναγκάσθη ὁ Καλαὶ νὰ ἱδρύσῃ μονήν, ἥτις ἐγένετο ὁ πυρὴν τῆς κατόπιν πόλεως Saint Calais (Sarthe). Ἐν ταύτῃ δ' ἀποθανὼν τῷ 536 ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

καλαϊδίζω, καὶ *καλαΐζω*· ἰδιωματ., κασσιτερώνω, κοιν. *γανώνω*.

καλάϊνος ἀντὶ *καλλάϊνος* (βλ. λ.).

Καλαίου *νῆσοι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἀριστερὰ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸ στόμα τοῦ Περσικοῦ κόλπου «ἐπὶ σταδίους δισχιλίους παρατεταμέναι τῇ χώρᾳ» (*Ἀνωνύμ.* Περίπλ. Ἐρυθρ. § 34), ἣν παραθέουσι τὰ ὄρη τῶν *Ἀσαβῶν* (βλ. λ.). Ἡ ταυτότης τῶν νήσων τούτων ἀμφισβητεῖται. Σ. Ε. Λ.

—**Καλαίου *ὄρος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζων βουνός, ἀριστερὰ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν Περσικὸν κόλπον, ἀποτελῶν καὶ αὐτὸς ἀκρώρειαν τῶν ὀρέων τῶν *Ἀσαβῶν*, καὶ ἀτενίζων «τὸ ἐκ τῶν δεξιῶν ἄντικρυς ἀφορώμενον ἄλλο στρογγύλον ὑψηλόν, τὸ Σεμιράμεως λεγόμενον». Ὀνομαζόμενον καὶ *Καλὸν Ὄρος* καὶ προέχον «περὶ τὴν ἐσχάτην κεφαλὴν τῶν Καλαίου νήσων» εἶχεν αἰγιαλὸν βρίθοντα μαρ-

Digitized by Google

γαριτοφόρων ὀστρέων, δι' ὃ «καὶ πλεῖται κολυμβήσεις εἰσὶ τοῦ πιννικοῦ κόγχου» (*Ἀνων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. θαλ. § 35). Δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἐξηκριβωμένον ποῖον τῶν ἀκρωτηρίων τῶν ὑποτυπωμένων ἐπὶ τοῦ ἀγγλ. χάρτου 753 (Entrance to the Persian gulf) ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀκρωτηριάζοντος ἐκείνου ὄρους. Σ. Ε. Λ.

κάλαϊς, *—ιδος* (ἡ) [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. *κάλλαϊς*.

Καλαϊσάκης, Γεώργιος Ἰακώβου. Κρὴς λόγιος καὶ λαογράφος, γεννηθεὶς ἐν Χανίοις τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1912. Μετὰ τὰς σχολικὰς σπουδάς του διωρίσθη γραφεὺς τῆς γενικῆς διοικήσεως Κρήτης καὶ προαγόμενος ἔφθασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιγραμματέως τοῦ γενικοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου Κρήτης (1885—1897). Μετὰ τὴν αὐτονομίαν τῆς νήσου διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἀνωτέρας διευθύνσεως τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κρητικῆς πολιτείας. Ἀπέθανε κατέχων τὴν θέσιν τοῦ λογιστοῦ ἐν τῷ κεντρικῷ λογιστηρίῳ τῆς Κρήτης. Κατέγινεν εἰς μελέτας περὶ τὴν ἱστορίαν, ἀρχαιολογίαν καὶ λαογραφίαν. Ἐδημοσίευσε δὲ πλῆθος τοιούτων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς Κρήτης («Κρητικὸν Ἀστέρα», «Πρόοδον», «Σπινθῆρα», «Φῶς», «Ἡράκλειον» κλπ.) καὶ εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενα «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας», «Παρνασσόν», «Ἑβδομάδα», παράρτημα τῆς ἐφημερίδος «Ἀθῆναι» (ἔνθα ἐκτενὴς μελέτη του περὶ βράκας) καὶ ἄλλα. Αὐτοτελὲς βιβλίον ἐξέδωκε τὸν «Θησαυρὸν τῶν ἐλαιώνων τῆς Κρήτης» (ἐν Χανίοις 1912). Κατέλιπε πλεῖστα ἀνέκδοτα (πλείονα ἐν «Λαογραφίας» τόμῳ Δ' (1912-3) σ. 317 καὶ ἑξ. καὶ τόμ. Α' σ. 158—160). Ι. Ε. Κ.

καλαισθησία (ἡ)· ἡ αἴσθησις τοῦ καλοῦ, ἡ ἐκτίμησις, ἡ διάκρισις τοῦ ὡραίου: «δὲν ἔχει καλαισθησία», «ἐστόλισε τὸ σπίτι του μὲ καλαισθησία».

καλαισθητική (ἡ)· ἕτερος ὅρος, δι' οὗ δηλοῦται ἡ ἐπιστήμη τοῦ καλοῦ (ὡραίου) καὶ τῆς τέχνης, ἡ *αἰσθητική* (βλ. λ.).

καλαισθητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλαισθησίαν: «ἐξητάσθη ἀπὸ καλαισθητικῆς ἀπόψεως» || μετὰ καλαισθησίας· ἀντίθ. *ἀκαλαίσθητος*: «καλαισθητικὴ ἐκτύπωσις,—ἐμφάνισις,—διακόσμησις».—Ἐπίρρ. *καλαισθητικῶς*.

— **καλαισθητικὰ** *συναισθήματα* (sentiments esthétiques) [*Ψυχολ.*]. Ἡ εὐάρεστος ψυχικὴ κατάστασις, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς ἡ θέα τοῦ καλοῦ (τοῦ ὡραίου), καὶ ἡ δυσάρεστος, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ θέα τοῦ αἰσχροῦ (ἀσχήμου). Οὕτω π. χ. καλαισθητικὸν συναίσθημα εἶναι ἡ εὐαρέσκεια, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, ὅταν βλέπωμεν ἄγαλμά τι ἢ εἰκόνα, καὶ ἡ δυσαρέσκεια ἐπὶ τῇ θέᾳ δυσειδοῦς τινος μορφῆς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αἰσθανόμεθα ἐκ τῆς θέας τοῦ καλοῦ, τὸ ἀναφέρομεν συνήθως εἰς αὐτὸ τὸ προκαλοῦν ἀντικείμενον καὶ τὸ ὀνομάζομεν ὡραῖον, ἐνῷ ἡ πηγὴ τῶν καλαισθητικῶν συναισθημάτων εὑρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν. Ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζωηρᾶς ψυχικῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ συνήθως ἡ θέα καὶ ἐν γένει ἡ ἀπόλαυσις τῶν προϊόντων τῶν καλῶν τεχνῶν. Εἶναι δὲ τὰ συναισθήματα ταῦτα: α') *Στοιχειώδη*, προκαλούμενα ἁπλῶς ἐκ τῆς θέας ἁπλοῦ τινος ἀντικειμένου, χωρὶς νὰ διεγείρωνται παραστάσεις καὶ κρίσεις ἐξ αὐτῶν· τοιαῦτα π. χ. εἶναι τὰ ἐκ τῆς ἁρμονίας τόνων καὶ χρωμάτων καὶ τὰ ἐκ τῆς συμμετρίας καὶ τοῦ ρυθμοῦ (μουσικοῦ καὶ μετρικοῦ) προερχόμενα. β') *Ἀνώτερα*, προκαλούμενα ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ζωηρᾶς ψυχικῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν διεγείρουν τὰ προϊόντα τῶν καλῶν τεχνῶν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπολαύοντος αὐτῶν προσώπου, ἐκ τῶν παραστάσεων δηλαδὴ καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν κρίσεων, τὰς ὁποίας τὰ καλλιτεχνήματα διεγείρουν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ. Ὅσῳ μεγαλυτέρα δὲ καὶ ζωηροτέρα εἶναι ἡ διεγειρομένη ὑπὸ τῶν καλλιτεχνημάτων διανοητικὴ ἐνέργεια, τόσῳ ἰσχυρότερα εἶναι καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συναισθήματα. Ἀπαραίτητος παράγων πρὸς διέγερσιν καλαισθητικῶν συναισθημάτων εἶναι ἡ καλαισθητικὴ μόρφωσις καὶ πεῖρα τοῦ συναισθανομένου προσώπου. Χ. Σ.

—**καλαισθητικὴ** *συμπάθεια* (καὶ *ἐναίσθησις, ἐνδοσυμπάθεια, ἐνδοπάθεια*) (ästhetische Einfühlung) [*Ψυχολ.*]. Ἐν τῶν εἰδῶν τῆς συνήθους *συμπαθείας*. Κατὰ τὴν καλαισθητικὴν συμπάθειαν τὰ ἐκ τῆς θέας καλλιτεχνήματός τινος γεννώμενα ἐν ἡμῖν συναισθήματα μετὰ τῶν πρὸς αὐτὰ συνδεδεμένων παραστάσεων προβάλλομεν ἀκουσίως εἰς αὐτὸ τὸ καλλιτέχνημα καὶ τὰ ἀφομοιοῦμεν μετ' αὐτοῦ. Ἵνα προκληθῇ καλαισθητικὴ συμπάθεια, ἀπαιτεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ συναισθανόμενον ὑποκείμενον νὰ ἔχῃ καλαισθητικὴν πεῖραν, ὥστε νὰ εἶναι εὐεπίφορον εἰς καλαισθητικὰ συναισθήματα — ὁ ἀκαλαίσθητος οὐδεμίαν καλαισθητικὴν συμπάθειαν αἰσθάνεται καὶ πρὸ τοῦ περιφανεστέρου καλλιτεχνήματος—, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρέπει τὸ καλλιτέχνημα νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ προκαλῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἧττον ζωηρὰν πνευματικὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συναισθανομένου προσώπου (βλ. λ. *αἰσθητική*). Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

καλαίσθητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μετὰ καλαισθησία ὑφιστάμενος, καλαισθητικός: «καλαίσθητο στόλισμα» || ὁ ἔχων αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, ὁ διακρίνων καὶ ἐπιτυγχάνων τὸ καλόν, τὸ ὡραῖον: «καλαίσθητος ἄνθρωπος, — ράπτης, — ζωγράφος κττ.». —Ἐπίρρ. *καλαισθήτως*.

Καλαϊτζάκις, Παναγιώτης, ἢ **Πανανός**· βλ. *Ἰωάννου* Παναγιώτης. Ε. Γ.

Καλαϊτζῆ *Ὀβᾶ* [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἐν τῷ νομῷ Ἕβρου (βλ. λ. *Τρεῖς* Μύλοι).

καλαϊτζῆς (ὁ)· γανωτής, γανωματᾶς.

Καλαϊτζῆς. Ὄνομα πλουσίας ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγῶνος, καταγομένης ἀπὸ τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας. Κατηγορηθεῖσα ὅτι ἦτο ἀναμεμειγμένη εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς Μολδαυΐας καὶ Βλαχίας, συνελήφθη ἀδιακρίτως φύλου καὶ ἡλικίας καὶ διεπεραιώθη μετ' ἄλλων ἐξορίστων εἰς τὴν Κασταμονήν, ὅπου ἐφονεύθησαν ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς, πλὴν τοῦ Νικολάου, ὅστις διασωθεὶς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν κατώρθωσε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς αὐτήν. Ἐτραυματίσθη δίς, εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ εἰς τὸ Καματερόν. Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνίδων, ὅσας κατεκράτουν ἐν Πελοποννήσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ Καλαϊτζῆς ἐχρησιμευσεν ὡς διερμηνεύς, πολλὰς δὲ προσέφερεν ἐκ τούτου ὑπηρεσίας. Διωρίσθη κατόπιν εἰς τὴν προξενικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τοῦ 1845, ὁπότε ἀπέθανεν ἐν τῇ γενετείρᾳ Καισαρείᾳ. Γ. Δ. Κ.

— **Καλαϊτζῆς, Ἰωάννης.** Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Σερρῶν, γεννηθεὶς τῷ 1891. Διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1914), διετέλεσε βοηθὸς τῆς χειρουργικῆς παθολογίας τοῦ πανεπιστημίου (1914—1915), τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» (1915—1920), καὶ ἐπιμελητὴς τῆς αὐτῆς κλινικῆς ἐπὶ τριετίαν. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας δεκαετίας ὡς ἀνθυπίατρος καὶ ὑπίατρος. Μετὰ εὐρυτέρας ἐπὶ διετίαν εἰδικὰς σπουδὰς ἐν Βιέννῃ, ἐγκατέστη ἐν Ἀθήναις ὡς χειρουργός, ἀσχολούμενος ἰδίᾳ καὶ μὲ τὰς νόσους τοῦ αἵματος. Ἔγραψε: «Περιπτώσεις τινὲς ἀμέσου μεταγγίσεως τοῦ αἵματος» (1828), «Ἡ μετάγγισις τοῦ αἵματος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως» (1929). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

καλακάνθι (τό) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία *κενταυρίου τοῦ ἀστρωτοῦ*. Κ. ΠΑΠ.

Καλακάουα (Kalakaua), **Δαυΐδ**. Βασιλεὺς τῶν νήσων τῆς Χαβάι, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1874. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1887, ἐξαναγκάσασα αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ Σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου περιωρίζετο μεγάλως ἡ βασιλικὴ ἐξουσία. Ἀπέθανεν ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῷ 1891. Εἰς τὸν θρόνον τὸν διεδέχθη ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ *Λιλιουοκαλάνι*. Μ. Ν. Δ.

Καλακέϊκα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μυρτιᾶς τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κατ. (1928) 105.

καλακούω· δημοτ., ἀκούω καλῶς, ἀκριβῶς· λέγεται σχεδὸν πάντοτε ἀρνητικῶς: «δὲν καλακούω», «δὲν καλάκουσα τί μοῦ 'πες», «γήρασα καὶ δὲν καλακούω» ἔγινα βαρήκοος.

Καλάκτα, καὶ **Καλάκτη** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Παξιμάδι* τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας. —2) Πόλις ἐπιθαλασσία τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Σικελίας (*Πτολεμ* Γ, δ, 4). Ὁ Ἡρόδοτος (Ζ', 22) ὀνομάζει αὐτὴν *Καλὴν Ἀκτήν*, ὡς καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΒ', η, 2) ὅστις ὅμως ἀλλαχοῦ (ΙΒ, κθ, 1) ὀνομάζει τοὺς κατοίκους της *Καλακτίνους*. Ὅλος δὲ διαφόρως ἱστοροῦσιν οὗτοι τὴν κτίσιν της. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Ἡρόδοτον, οἱ Ζαγκλαῖοι «βουλόμενοι αὐτόθι πόλιν κτίσαι Ἰώνων» ἔστειλαν πρεσβείαν πρὸς τοὺς Ἴωνας ἐπὶ τούτῳ, ἀποδεχθέντων τὴν πρόσκλησιν μόνον τῶν Σαμίων καί τινων φυγάδων Μιλησίων. Ὁ Διόδωρος ἀφ' ἑτέρου τονίζει, ὅτι ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ Δουκετίου, τέως δυνάστου τῶν Σικελῶν, ἀπελαθέντα εἰς Κόρινθον ὑπὸ τῶν Συρακοσίων μετὰ τὴν κατὰ Ἀκραγαντίνων νίκην των: «Οὗτος δὲ ὀλίγον χρόνον μείνας ἐν τῇ Κορίνθῳ, τὰς ὁμολογίας ἔλυσε καὶ προσποιησάμενος χρησμὸν ὑπὸ τῶν θεῶν αὐτῷ δεδόσθαι κτίσαι τὴν Καλὴν Ἀκτὴν ἐν Σικελίᾳ, κατέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον μετὰ πολλῶν οἰκητόρων· συνεπελάβοντο δὲ καὶ τῶν Σικελῶν τινες, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀρχωνίδης, ὁ τῶν Ἐρβιταίων δυναστεύων». Κατεσυλήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διοικητικῶν ὑπαλλήλων της. Εἶναι τὸ σύγχρονον πολίχνιον Marina di Caronia, 16 χιλ. παράλιον δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κάπο Ὀρλάνδο (Capo Orlando, πλάτ. 38°10' Β, μηκ. 14°45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 188: Catania to Cefalù), ἐπιστεφόμενον ὑπὸ φρουρίου ἐξ ἀνασκαφῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ προέκυψαν πολλὰ νομίσματα μὲ προτομὰς ἑλληνικῶν θεῶν. Σ. Ε. Λ.

Καλακτίτης. Ἕλλην ρήτωρ, ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος (βλ. λ. *Ἀρχάγαθος*).

Κάλαμ (Kalam) [*Γεωγρ.*]. Περιοχὴ τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ Κεντρικῷ Σουδάν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μπενινὲ καὶ Γκόνγκολα, κατοικουμένη ὑπὸ διαφόρων αἰθιοπικῶν φυλῶν. Εἶναι φόρου ὑποτελὴς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σοκοτό. Κυριωτέρα αὐτῆς πόλις εἶναι ἡ Χάνια. Κάτ. 20.000 Μ. Ν. Δ.

Καλὰμ (Calame), **Ἀλέξανδρος.** Ἑλβετὸς χαράκτης καὶ ζωγράφος (1810—1864), τασσόμενος εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν Ἑλβετῶν τοπιογράφων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Καθ' ὅλον του τὸν βίον ἐμελέτησε μετ' ἀκαμάτου φροντίδος τὴν φύσιν τῆς πατρίδος του, ἧς κατέστη εἷς τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπευτικῶν καλλιτεχνῶν. Ἀπέδωκε τὴν γοητείαν τῶν ὑψηλῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων, τῶν γαληνιαίων λιμνῶν, τῶν ἀποκρήμνων φαράγγων καὶ τῶν καταπρασίνων κοιλάδων τῆς Ἑλβετίας μετ' ἐπιτυχίας, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχήν του προὐκάλεσεν ἀπεριόριστον ἐνθουσιασμόν. Σήμερον, ὁπότε νέοι καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν δυναμικώτερον ἀπὸ τὰς ἑλβετικὰς καλλονάς, τὸ ἔργον τοῦ Καλὰμ θεωρεῖται κάπως μονότονον, συμβατικὸν καὶ ὑπεράγαν πιστὸν εἰς τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν· κρίνεται, ὅτι στερεῖται τῆς βαθυτέρας ἐκείνης ἐξάρσεως, ἥτις δημιουργεῖ ἐξ ἑνὸς ἁπλοῦ τοπίου ἕνα ζῶντα, παλλόμενον ὀργανισμόν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν πινάκων του ἐξακολουθοῦν νὰ προκαλοῦν, δικαίως ἄλλωστε, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλοτέχνων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ λευκὸν ὄρος», «Ἡ Γιουγκφράου», «Ἡ λίμνη τῆς Μπριένζ», «Ἡ χιονοσκεπὴς ἄλυσις τοῦ Μὸν Ροὺζ καὶ τοῦ Μὸν Σερβέν», «Τὸ βερναῖον Ὄμπερλαντ», «Ἡ λίμνη τῶν τεσσάρων καντονίων». Ἐπὶ πλέον ὁ Ἀλέξ. Καλὰμ παρήγαγε ἐνδιαφερούσας λιθογραφίας καὶ χαλκογραφίας, ἐν αἷς ἀξιομνημόνευτοι εἶναι: «Αἱ ἀπόψεις τοῦ Λαύτερμπρουννεν καὶ τοῦ Μαϊρίγκεν» (1842) καὶ «Τὰ τοπία τῶν Ἄλπεων» (1845). Ι. Μ. Π.

Καλάμα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Μία τῶν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Γεδρωσίας ἀφετηριῶν τοῦ Νεάρχου, ἴσως ἡ σημερινὴ θέσις *Κουλμούτ*. —2) Πόλις τῆς Νουμιδίας (Calama) παρὰ τὴν σημερινὴν *Γκουέλμα*. Ἀναφέρεται ἤδη ἀπὸ τοῦ 110 π. Χ.· ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἦτο «ἰσοπολῖτις», ἀργότερον δὲ «ἀποικία». Ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπήγετο εἰς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἀφρικῆς, περὶ τὸν Γ' δὲ μ. Χ αἰῶνα οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς Νουμιδίας καὶ ἡ πόλις διοικεῖται ὑπὸ τῶν λεγάτων τῆς Νουμιδίας. —3) Τέρμα μεγάλης συγκοινωνιακῆς ὁδοῦ τῆς Μαυριτανίας (Calama), ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἀκρωτάτης Δ ἐνδοχώρας τῆς Καισαρικῆς Μαυριτανίας. —Π.

Καλαμᾶ *ἄβαθῆ* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὰ ἀβαθῆ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, τὰ μεταξὺ τῶν λιμένων *Σαγιάδας* καὶ *Λιβιτάτζας*, ἅτινα διαρκῶς προσεπιχώνει ἡ ὑπὸ τοῦ Θυάμεως κυλινδουμένη ἰλὺς (πλάτ. 29°34' Β, μηκ. 20°07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Οἱ ξένοι τὰ ὀνομάζουν «Bacchante flats» (=ἀβαθῆ τῆς «Βακχίδος») ἀπὸ φερωνύμου βρεττανικοῦ ὑδρογραφικοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

καλαμάγρα (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία *σόργου τοῦ χαλεπίου* (Sorghum halepense). Κ. ΠΑΠ.

καλαμάγρωστις (ἡ) (Calamagrostis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 140 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ψυχρῶν κλιμάτων καὶ τῶν ὀροσειρῶν τῶν τροπικῶν. Εἶναι φυτὰ θυσανοειδῆ, ποώδη, πολυετῆ, τινὰ κτηνοτροφικά, ὀλίγα κοσμητικὰ κλπ., ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν εἶναι: *καλαμάγρωστις ἡ καναδική* (Calamagrostis canadensis), ἰθαγενὲς τῆς Β Ἀμερικῆς· τὸ χόρτον του θεωρεῖται ἐκλεκτὴ κτηνοτροφικὴ οὐσία· *καλαμάγρωστις ἡ ὀρεινή* (Calamagrostis montana ἢ varia)· *καλαμάγρωστις ἡ ἐπίγειος* (Calamagrostis epigeios)· *καλαμάγρωστις ἡ ἀμμόφιλος* (Calamagrostis arenaria, amophila ἢ baltica) κλπ. Ἡ τοῦ Διοσκορίδου καλαμάγρωστις ἀναφέρεται εἰς εἶδος *σόργου τοῦ χαλεπίου* (Sorghum halepense). Κ. ΠΑΠ.

Καλαμαζοὺ (Kalamazoo) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίσιγκαν καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομητείας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμαζοῦ, 80 χλμ. νοτίως τοῦ Γκράντ Ράπιντς καὶ ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρόμων. Ἔχει βιομηχανίαν χάρτου καὶ ὑφασμάτων, εἰς τὴν περιοχήν της δὲ καλλιεργοῦνται δημητριακὰ καὶ μέντα. Τὸ Καλαμαζοῦ ἱδρύθεν τῷ 1829 ἐγένετο πόλις τῷ 1884. Κάτοικοι 52.300. Θ. Τ.

Καλάμαι, ἢ **Καλαμάτα** [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Πελοποννήσου, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας καὶ τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν καὶ ἕδρα ὁμωνύμου δήμου. Κάτ. (1928) 28.961 Κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἔχει πρὸς Ν τὴν θάλασσαν, πρὸς Α τὸ βουνὸν Καλάθι ἢ Σέλτσα, ἀπὸ δὲ τὰ ΒΑ. πρὸς τὰ Β ἐκτείνονται τὰ ὑψώματα τῆς Ἀλαγωνίας καὶ τοῦ δήμου Καλαμῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως

Digitized by Google

εἶναι ὁμαλόν, γόνιμον καὶ ἐπίπεδον, ἐλαφρῶς μόνον κατωφερὲς πρὸς τὴν θάλασσαν. Κάτωθεν τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως διέρχεται ὁ χείμαρρος Νέδων, ὅστις τέμνει αὐτὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, χυνόμενος εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν δυτικῶς τοῦ λιμένος. Τοῦτον ζευγνύουσι τέσσαρες μεγάλαι γέφυραι, ἐξ ὧν ἡ μία σιδηροδρομική.

Ὄψις τῆς πόλεως. Ἡ σημερινὴ πόλις ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παλαιᾶς, ἐκτισμένης πέριξ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φρούριον («τὸ κάστρο τῆς Καλαμάτας»), εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν παλαιάν, ἥτις παρουσιάζει ὄψιν τουρκοπόλεως, ἡ νεωτέρα βαίνει κατὰ συγχρονισμένον σχέδιον ρυμοτομίας· εὐρεῖαι λεωφόροι, τινὲς τῶν ὁποίων ἐστρωμέναι δι᾽ ἀσφάλτου, ἠνοίχθησαν καὶ ἀνοίγονται, διήκουσαι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πόλεως μέχρι τῆς παραλίας. Ναοὺς ἔχει ἡ πόλις: τὸν μητροπολιτικὸν τῆς *Ὑπαπαντῆς*, τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου*, τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*, τῶν *Ταξιαρχῶν*, τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου*, τοῦ *Ἁγίου Δημητρίου*, τῆς *Ἀναλήψεως* καὶ τῶν *Ἁγίων Ἀποστόλων*. Ἱδρύματα ἔχει τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον καὶ διδακτήριον τοῦ Α΄ Γυμνασίου (πάντα ἐκ δωρεᾶς τοῦ ἐκ Μάνης Σπύρου Ἀλεξανδράκη), τὴν λαϊκὴν σχολὴν καὶ λαϊκὴν βιβλιοθήκην (ἐκ δωρεᾶς καὶ αὐτὰ τῆς Ρεγγίνας Πανταζοπούλου), τὸ μέγαρον τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου, τὰ τῶν τραπεζῶν Ἑλλάδος, Ἀθηναϊκῆς, Ἰονικῆς καὶ Ἐκδοτικῆς κλπ. Ἔχει ἐργοστάσια μετάξης, ποτοποιίας, οἴνων, βιομηχανίας γεωργικῶν προϊόντων, σύκων βρωσίμων, τσιμεντολίθων, ἠλεκτρικὸν ἐργοστάσιον ὡς καὶ δύο κυλινδρομύλους. Αἱ Καλάμαι ἔχουν δύο γυμνάσια, πρακτικὸν λύκειον καὶ ἐμπορικὴν σχολήν, εἶναι δὲ ἕδρα μητροπολίτου, γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως, νομομηχανικοῦ, συντάγματος πεζικοῦ, διοικήσεως χωροφυλακῆς, ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων, ταχυδρομείου, οἰκον. ἐφορείας, ταμείου, καὶ δασονομείου.

Τοῦ λιμένος τῆς πόλεως, κατασκευασθέντος πρὸ τεσσαρακονταετίας, ὑπάρχει ἕτοιμον σχέδιον μεγεθύνσεως, δι᾽ ἐπεκτάσεως μὲν τοῦ βραχίονός του, διὰ κατασκευῆς δ᾽ ἑτέρων δύο ἀντιβραχιόνων. Περὶ τὸν λιμένα ἔχουσιν ἱδρυθῆ δύο ἀξιόλογοι προσφυγικοὶ συνοικισμοί.

Εἰς ἀπόστασιν ποικίλλουσαν ἀπὸ 30΄ μέχρι 2 ὥρ. 30΄ ὑπάρχουσι τρία μοναστήρια: τοῦ *Προφήτου Ἠλία*, τῆς *Βελανιδιᾶς* καὶ τῆς *Δίμιοβας*, εἰς ὡραίας θέσεις ἐκτισμένα. Ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ παραθαλασσία θέσις «Ἁλμυρὸς» (λόγῳ τοῦ ὑφαλμύρου ἐν αὐτῷ ὕδατος), ὅστις εἶναι μικρὸς συνοικισμὸς καὶ θερινὴ διαμονή, ἀπέχων τῶν Καλαμῶν μίαν ὥραν. Ἡ πόλις τῶν Καλαμῶν ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων.

Πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησις. Αἱ Καλάμαι παραλλήλως πρὸς τὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν παρουσιάζουν καὶ ἐφάμιλλον προσπάθειαν πρὸς καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς καλλιτεχνίας. Ἐκδίδονται 3 ἡμερήσιαι πολιτικαὶ ἐφημερίδες: τὸ «Θάρρος», ἡ «Σημαία» καὶ ἡ «Μεσσηνία», κατὰ καιροὺς δὲ ἐξεδόθησαν καὶ περιοδικὰ καλλιτεχνικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου. Αἱ Καλάμαι διατηροῦν δύο κινηματοθέατρα, ἤδη δὲ ἐγείρεται δαπάναις πλουσίου ἰδιώτου καὶ μεγαλοπρεπὲς θέατρον. Ἡ δρᾶσις ἀφ᾽ ἑτέρου τῆς φιλαρμονικῆς ἑταιρείας εἶναι λίαν ἀξιόλογος. Ἐν Καλάμαις λειτουργοῦσιν ἐπίσης τρεῖς ἄριστοι ἀθλητικοὶ Σύλλογοι: ὁ «Μεσσηνιακός», ὁ «Ἀπόλλων» καὶ ἡ «Ἕνωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ἐπίσης σπουδαία ἐκδήλωσις τῆς προόδου τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ὀργάνωσις τῶν πολιτῶν εἰς συλλόγους καὶ σωματεῖα. Οἱ κάτοικοι τῶν Καλαμῶν διακρίνονται διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐργατικότητα αὐτῶν, αἵτινες ἐπλούτισαν τὴν πόλιν μὲ ὡραίας καὶ λαμπρὰς οἰκοδομάς, ἔδωσαν δὲ ἀκμὴν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν τοιαύτην, ὥστε ὄχι μόνον πλουτήσαντες χωρικοί, ἀλλὰ καὶ Μεσσήνιοι καὶ Λάκωνες μετανάσται («μπρούκληδες» ὡς ἀποκαλοῦνται) νὰ προτιμῶσι τὰς Καλάμας ὡς τόπον ἐγκαταστάσεώς των καὶ δημιουργίας ἐπιχειρήσεων. Αἱ Καλάμαι ἐπροίκισαν ἐπίσης τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην μὲ σπουδαίους ἐπιστήμονας· τέκνα τῶν Καλαμῶν εἶναι οἱ καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου Ν. Πολίτης, Α. Σκιᾶς καὶ Ν. Καλλικούνης.

Συγκοινωνίαι: Ἡ ἐσωτερικὴ συγκοινωνία τῆς πόλεως ἐνεργεῖται δι᾽ ἠλεκτρικῶν τράμ, διὰ μεγάλων ἐπιβατικῶν καὶ δι᾽ ἀγοραίων αὐτοκινήτων· μὲ τὴν ἐνδοχώραν διὰ τοπικῶν σιδηροδρόμων καὶ δι᾽ ἐπιβατικῶν αὐτοκινήτων· μὲ τὰ παράλια τῆς Πυλίας καὶ Λακωνίας διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων καὶ βενζινοπλοιαρίων, μετὰ τῶν ἄλλων δὲ μερῶν ὡς ἑξῆς: Ὡς ἀποτελοῦσα τέρμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ΣΠΑΠ καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πατρῶν, ἔχει ἀπὸ ξηρᾶς καθημερινὴν συγκοινωνίαν μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Πάτρας. Ἐπίσης ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μὲ τὸν Πειραιᾶ τετράκις τῆς ἑβδομάδος, δὶς δὲ τῆς ἑβδομάδος πρὸς τὸν ΒΔ αἰγιαλὸν τῆς Πελοποννήσου. Συγκοινωνεῖ διὰ δημοσίων ὁδῶν μὲ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, διὰ τῆς συντελουμένης δὲ ὁδοποιίας θὰ ἐπικοινωνήσῃ ἐντὸς διετίας δι᾽ ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τοῦ Μιστρᾶ, Σπάρτης καὶ τῆς ἐν Μάνῃ Ἀρεοπόλεως. Μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἔχει συγκοινωνίαν ἀπ᾽ εὐθείας δι᾽ ἀτμοπλοίων.

Γεωργία, κτηνοτροφία κλπ. Αἱ Καλάμαι ἔχουν ἀξιόλογον γεωργίαν. Διὰ τὰς καλλιεργείας γεωμήλων, λαχανικῶν καὶ ἑσπεριδοειδῶν παρατηρεῖται ἀπὸ τοῦ 1929 ποιά τις ἔντασις, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς πᾶσα προσπάθεια αὐξήσεως ἢ βελτιώσεως ἐξητμίσθη χάρις εἰς τὸ πλέον προσοδοφόρον τῆς καλλιεργείας ἀραχίδος, σόργου Σουδάν, μηδικῆς, κτηνοτροφικοῦ ἀραβοσίτου, τεύτλων κλπ.

Ὁ κατωτέρω πίναξ παρουσιάζει εἰς ὀκάδας τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τὰ παραγόμενα εἰς τὴν πόλιν τῶν Καλαμῶν καὶ τὰ ἐκτρεφόμενα κτήνη κλπ. κατὰ κεφαλάς:

Σῖτος		δκ. 10.000	
Κριθὴ		5.000	
Σμιγὸς		18.000	
Ἀραβόσιτος		45.000	
Βρόμη		—	
Φασίολοι		2.500	
Κύαμοι		7.000	
Γεώμηλα		800 000	
Λαχανικὰ διάφορα		200.000	
Ἄμπελοι		60.000	γλεῦκος
Ἔλαιον		80 000	
Ἐλαῖαι		30.000	
Ἑσπεριδοειδῆ		12.000.000	κομμάτια
Ὀπῶραι		δκ. 60.000	
Σῦκα		300.000	
Γάλα		250.000	
Τυρὸς		8 000	
Βούτυρον		2.000	
Μέταξα	κουκούλι νωπὸ	12.000	
Πρόβατα		κεφ. 2.000	
Αἶγες		300	
Χοῖροι		800	
Πτηνὰ		12.000	
Κουνέλια		800	
Ἀγελάδες		200	
Βόες		170	
Ἵπποι		300	
Ἡμίονοι		20	
Ὄνοι		100	

Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐμπόριον. Βιομηχανία. Κατὰ πληροφορίας τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ ἐπιμελητηρίου Καλαμῶν, κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον τὸ ἐμπόριον τῶν Καλαμῶν ηὔρυνε τὸν κύκλον τῆς δράσεως αὐτοῦ, ἐξεῦρε νέας ἀγορὰς καὶ κατώρθωσε νὰ συνδεθῇ ἀπ᾽ εὐθείας μετὰ τῆς καταναλώσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἐμπορικῶν γραφείων διαμετακομιστικῶν λιμένων. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς μεσσηνιακῆς πεδιάδος: σῦκα, σταφίς, ἐλαῖαι, κουκούλια, καὶ τῆς βιομηχανίας Καλαμῶν: οἶνοι καὶ ἔλαια, ἐξάγονται σήμερον εἰς ὅλα τὰ κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κυρίως ἀπὸ τοῦ 1924 παρατηρεῖται σημαντικὴ αὔξησις τοῦ ἐξαγωγικοῦ καὶ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου Καλαμῶν. Τῷ 1926 ἡ ἐξαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 36 ἑκατ. χιλιογρ. καὶ 12 περίπου ἑκατ. ἑν. λιτρῶν, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ εἰς δρχ. 154.393.407. Τῷ 1927 ηὔξησεν ἐπίσης ἡ ἐξαγωγὴ κατὰ 12 ἑκατ. χιλιογρ. καὶ ἡ εἰσαγωγὴ κατὰ 90 % ἐπὶ πλέον τοῦ προηγουμένου ἔτους. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη αὔξησις τῆς εἰσαγωγῆς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῶν κυλινδρομύλων Μεσσηνίας, τῶν ὁποίων ἡ κατανάλωσις ἐξαπλοῦται ὄχι μόνον εἰς τοὺς πλησιοχώρους νομούς, ἀλλ᾽ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, τὴν Κρήτην, τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους κ. ἄ. Τῷ 1928 ἐμειώθη κατὰ 5% ἡ ἐξαγωγὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ηὐξήθη δὲ ἡ εἰσαγωγὴ ἀνεπαισθήτως. Κατὰ ἱκανοποιητικὴν ἀναλογίαν ηὔξησε καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου Καλαμῶν μετὰ τῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1924 ἱδρύθησαν ἐπίσης 4 νέα ἐργοστάσια: οἱ κυλινδρόμυλοι Μεσσηνίας, ἡ ποτοποιία Καλαμῶν, ἡ ἐριουργία Καλαμῶν καὶ τὰ ἐργοστάσια τσιμεντολίθων καὶ οἰκοδομικῶν ὑλῶν. Ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς πόλεως τῶν Καλαμῶν ἠκολούθησε καὶ ἀκολουθεῖ ἤρεμον καὶ κανονικὸν ρυθμόν. Σημαντικὴ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ κίνησις τοῦ λιμένος Καλαμῶν. Τῷ 1929 κατέπλευσαν ἀτμόπλοια 774 χωρητικότητος τόννων 562.048, καὶ ἱστιοφόρα 272 χωρητικότητος 18.119.

— [ΙΣΤΟΡΙΑ] Ἡ πόλις, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως *Φαραὶ* ἢ *Φηραί*. Τὰς Φηρὰς ταύτας ὁ Παυσανίας (Μεσσηνιακὰ XXX, 2) ἀναφέρει ὡς πόλιν ἀρχαιοτάτην, ἀφοῦ οἰκιστὴς τούτων λέγεται ὁ Φᾶρις, ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Φιλοδαμείας, θυγατρὸς τοῦ Δαναοῦ. Πολλαχοῦ δὲ περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς πόλις πολυάνθρωπος καὶ ἀκμάζουσα· ὁ Ἀγαμέμνων προσφέρει τὰς Φηρὰς μαζὶ μὲ τὰς πόλεις Καρδαμύλην, Ἐνόπην, Ἱρήν, Ἄνθειαν, Αἴπειαν καὶ Πήδασον εἰς τὸν Ἀχιλλέα ὡς προῖκα τῆς κόρης του (Ἰλιάδος Ι 150)· ἐπίσης ἀναφέρει ὁ ἴδιος, ὅτι ὁ Τηλέμαχος, ταξιδεύων ποτὲ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός του, ἔφθασεν εἰς τὴν Πύλον (ὅπου σήμερον εἶναι ὁ *Κακόβατος* τῆς Ὀλυμπίας), ἀπὸ ταύτης δὲ ἀναχωρήσας κατὰ τὴν πρωίαν, ἔφθασε κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας διὰ τοῦ δίφρου του εἰς τὰς Φηράς, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην πρὸς τὸν Μενέλαον.

Ἔκτοτε ἡ πόλις διέρχεται τὴν ζωήν της ἐν ἀφανείᾳ μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὅτε μνημονεύεται ὡς ἐν παρόδῳ ὑπὸ συγχρόνων συγγραφέων· ὁ δὲ Παυσανίας ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Αὔγουστος (52 π. Χ.—14 μ. Χ.) ἐπεξῆλθεν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, διότι συνεμάχησαν μὲ τὸν ἀντίπαλόν του Ἀντώνιον· τοὺς δὲ ἐν Φαραῖς Μεσσηνίους διέταξε νὰ συντελῶσιν εἰς τὸ Λακωνικόν, «ὅτι Λακεδαιμόνιοι ἐφρόνουν τὰ Αὐγούστου». Τέλος καὶ ὁ ἱστορικογεωγράφος Ἱεροκλῆς (6ος μ. Χ. αἰὼν) ἀναφέρει μαζὶ μὲ ἄλλας πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰς Φαράς, ὡς πόλιν ἀξιόλογον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς Δ΄ Σταυροφορίας τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν (1204 μ. Χ.) εἰς τὴν θέσιν τῶν ὁμηρικῶν Φηρῶν ἐμφανίζεται ἡ *Καλαμάτα*, ὡς πόλις προϋπάρχουσα τῆς Σταυροφορίας ταύτης, ἀξιόλογος, ἔχουσα ἀκρόπολιν καὶ φρούριον· παραμένει δὲ ἄνευ μαρτυρίας τὸ γεγονός, ἂν ἡ πόλις Φαραὶ κατεστράφη, ἢ συνεταυτίσθη μὲ τὴν Καλαμάταν, μετονομασθεῖσα οὕτω, ὡς εἶναι τὸ πιθανώτερον. Τὸ ὄνομα Καλαμάτα δὲν εἶναι οὔτε φραγκικόν, οὔτε ἐκ τῶν ἐκεῖ καλαμώνων προέκυψε. Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου Νικόλαον Γ. Πολίτην, τὸ ὄνομα Καλαμάτα προῆλθεν ἐκ μεγάλου ἐκεῖ μοναστηρίου, ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τῆς Παναγίας τῆς «καλομάτας», αὕτη δὲ ἔδωκε τὸ ὄνομά της σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἔφερεν ὄνομα εἰδωλολατρικόν, Φαραί.

Πόλιν *Καλάμας* ὁ Παυσανίας ἀναφέρει πλησίον τῆς Θουρίας· ἡ πόλις αὕτη, μᾶλλον χωρίον, δὲν ἔχει καμμίαν ἱστορίαν· κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅμως ἐκ τῶν Τούρκων τὸ ὄνομα τοῦτο Καλάμαι ἀπεδόθη ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τὴν Καλαμάταν ὡς ἑλληνικώτερον, καὶ οὕτως ἡ πόλις ἔκτοτε φέρεται καὶ μὲ τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα, *Καλαμάτα-Καλάμαι*.

Μεσαιωνικοὶ χρόνοι. α΄) *Ἀρχὴ Φράγκων.* Ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς πόλεως ἀρχίζει μὲ τὴν Δ΄ Σταυροφορίαν τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν κατὰ τὸ 1204 μ. Χ. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Γοδοφρεῖδος Βιλλαρδουῖνος εἶχε μεταβῆ εἰς τοὺς Ἁγίους τόπους ὡς σταυροφόρος καὶ προσκυνητής· ὅτε ὅμως ἔμαθε τὰ κατορθώματα τῶν συμπατριωτῶν του, ἔσπευσεν ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ συμμετάσχῃ εἰς τὰ κέρδη τῶν ἐπιτυχῶν ἐπιχειρήσεων· ἕνεκα ὅμως μεγάλης τρικυμίας προσωρμίσθη καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μεθώνην· ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενος, εὗρεν εἰς τὸ Ναύπλιον τὸν φίλον του καὶ συμπατριώτην του Γουλιέλμον Σαμπλίττην (βλ. καὶ λ. *Βιλλαρδουῖνοι*, τ. Ζ΄ σ. 291 κ.ἑξ.). Ὁ Σαμπλίττης οὗτος μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Βονιφατίου καὶ τῇ συνδρομῇ τοῦ Γοδοφρείδου Βιλλαρδουΐνου ἔγινε τῷ 1205 αὐθέντης τοῦ Μορέως, τὸν ὁποῖον καὶ ὠργάνωσεν εἰς 12 βαρωνίας καὶ εἰς 94 φέουδα μικρά. Εἰς τὸν Γοδοφρεῖδον Βιλλαρδουῖνον ἐδώρησε τὴν Κορώνην καὶ τὴν Ἀρκαδίαν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ Κορώνη τότε παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βενετούς, ἀντ᾽ αὐτῆς τοῦ ἐδώρησε τὴν βαρωνίαν τῆς Καλαμάτας. Ὁ Γοδοφρεῖδος διετήρησε τὴν Καλαμάταν ὡς ἰδίαν αὐτοῦ κτῆσιν, ἂν καὶ ἤδρευεν ἐν Ἀνδραβίδᾳ· ἀποθανὼν δὲ (1218) ἐν Καλαμάτᾳ, ἐτάφη ἐν τῇ μητροπόλει, ἔνθα νῦν εἶναι ἐκτισμένος ὁ ναὸς τοῦ νεκροταφείου Καλαμῶν· τὰ ὀστᾶ του μετεκομίσθησαν εἰς τὸν ἐν Ἀνδραβίδᾳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἔνθα ἀργότερον ἐτάφησαν οἱ υἱοὶ καὶ διάδοχοι αὐτοῦ, ὁ Γοδοφρεῖδος Β΄ καὶ ὁ Γουλιέλμος ἢ Γουλιάμος, ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου δὲ τούτου, ἡγεμονεύσαντος ἐν Μορέᾳ ἀπὸ τοῦ 1245—1278, ἐκτίσθη τὸ φραγκικὸν φρούριον τῆς Καλαμάτας.

Ἡ Καλαμάτα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Βιλλαρδουΐνων (1209—1278) διῆλθεν ἡμέρας εὐτυχεῖς, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Πελοπόννησος· τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν συνετὴν πολιτικὴν τῶν Φράγκων τούτων· διότι οὗτοι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατακτήσεως ἔδειξαν, ὅτι ἐφιλοδόξουν νὰ ἱδρύσουν ἁπλῶς ἴδιον κράτος. Ἐσεβάσθησαν τὴν ἰδιοκτησίαν, θρησκείαν, ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ὅλα τὰ νόμιμα τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας. Διεκδικοῦντες δὲ τὰ δικαιώματα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἠρκοῦντο νὰ καταλαμβάνουν τὰ αὐτοκρατορικὰ καὶ ἀδέσποτα κτήματα. Μένοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ κάστρα των, δὲν ἐστενοχώρουν οὐδένα εἰς τὰς πόλεις· ὅλαι δὲ αἱ προσπάθειαι τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ τότε ἐγκατασταθέντος λατινικοῦ κλήρου, ὅπως ἐκλατινίσουν τοὺς κατοίκους, δὲν ἔδωσαν καρποὺς διὰ τὴν ἀμερόληπτον καὶ δικαίαν διοίκησιν· τόσον δὲ καὶ εἰς τὴν Καλαμάταν εἶχεν ἐξαπλωθῆ ἡ εὐημερία καὶ ὁ πολιτισμός, ὥστε συνέρρεον εἰς αὐτὴν Γάλλοι μεγιστᾶνες καὶ δέσποιναι Γαλλίδες· εἰς τὰς οἰκίας δὲ ὡμιλεῖτο καὶ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ τρίτου Βιλλαρδουΐνου συνέβη ἡ ἀναγκαστικὴ παραχώρησις ὑπὸ τούτου εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος τοῦ Μιστρᾶ, εἰς ὃ ἀργότερον περιῆλθε καὶ ἡ Καλαμάτα καὶ ὅλος ὁ Μορέας.

Ὅτε ἡγεμόνευσεν ἐν Μορέᾳ ὁ Φλωρέντιος ὁ Ἀνδηγαυϊκός, ὡς σύζυγος τῆς Ἰσαβέλλας (1289—1297), καὶ ἐν τῇ Καλαμάτᾳ συνέβη τότε γεγονός, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ, ὅτι ἐξέλιπεν ἡ διοικητικὴ σταθερότης τῶν Φράγκων καὶ ἡ προγενεστέρα εὐημερία ἐν Μορέᾳ. Δύο πλούσιοι Σλαῦοι τῆς Γιανίτσης σλαυϊκοῦ χωρίου, ὅπερ εἶχε σχηματισθῆ κατὰ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ εἰσβολὴν τῶν Σλαύων

Digitized by Google

Ἄποψις τῆς νέας πόλεως καὶ τοῦ Νέδοντος.

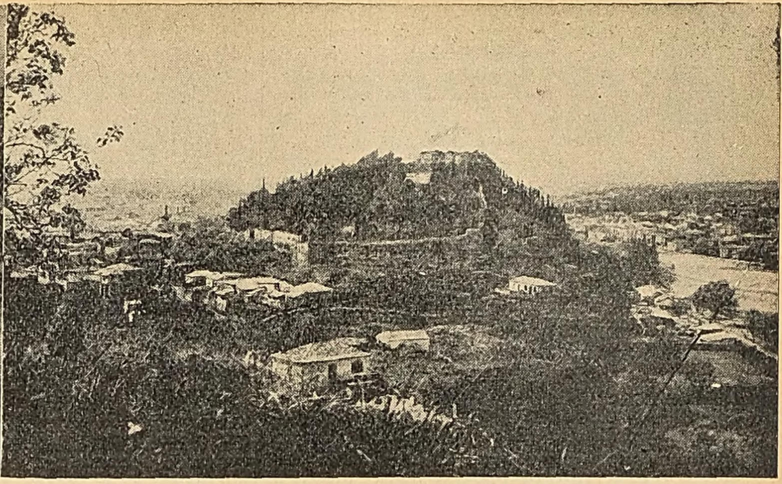

Ἄποψις τοῦ Κάστρου.

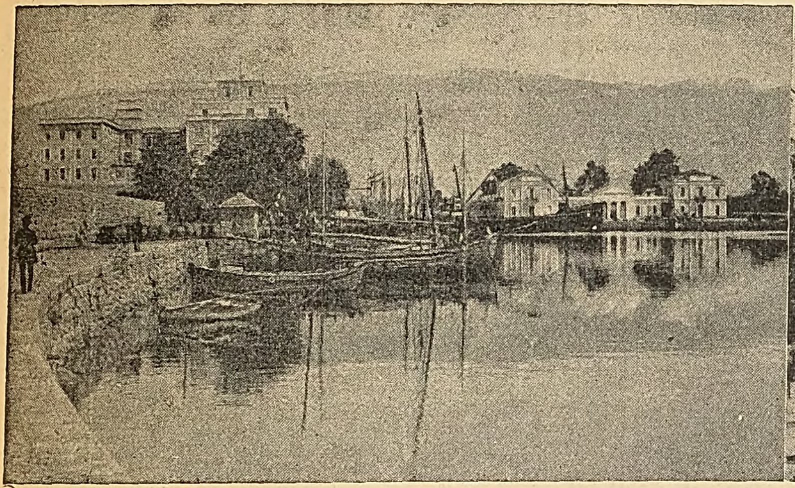

Ἡ παραλία.

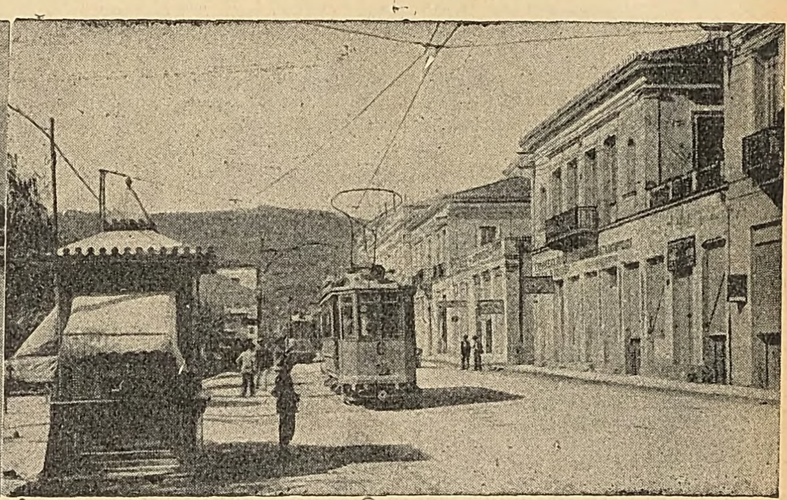

Ἡ ὁδὸς Ἀριστομένους.

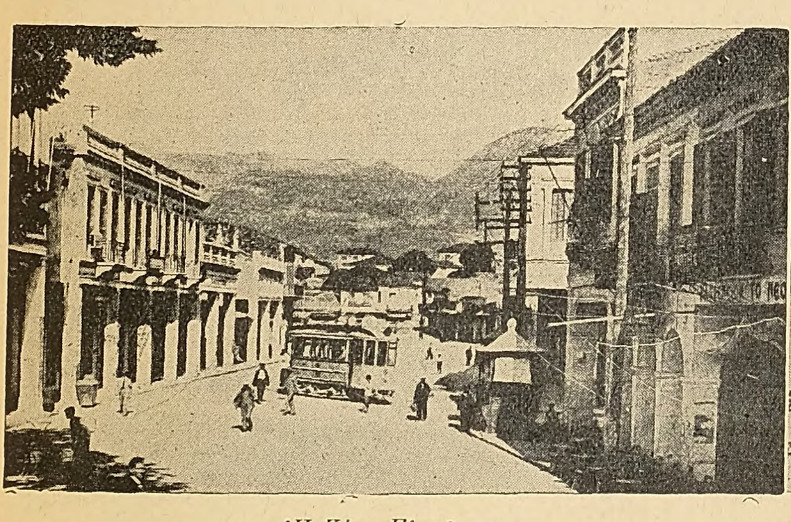

Ἡ Κάτω Πλατεῖα.

Ἡ Μεγάλη Πηγάδα.

Ἡ Μητρόπολις.

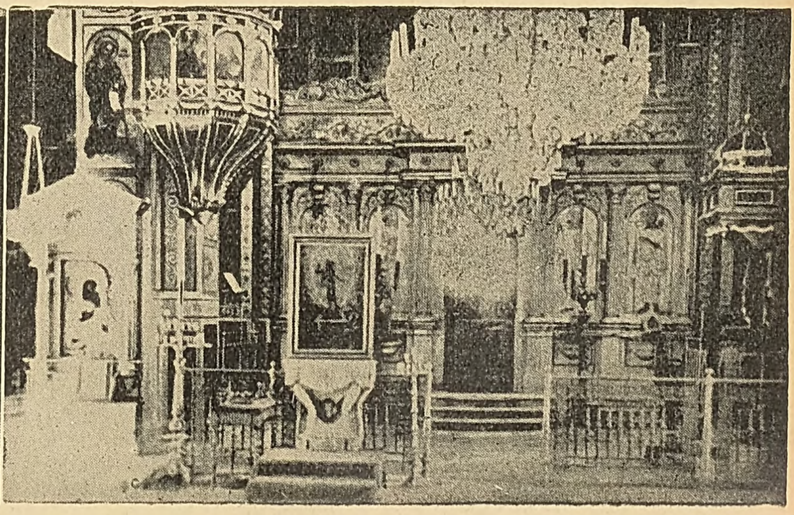

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μητροπόλεως.

Digitized by Google

εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Καλαμῶν, ἔχοντες ἀξιόλογα κτήματα πλησίον τῆς Καλαμάτας, παρετήρησαν, ὅτι τὸ φρούριον τῆς πόλεως ταύτης δὲν ἐφυλάσσετο ἀσφαλῶς ὅθεν μετὰ 50 μόνον ἀνδρῶν ἐγένοντο κύριοι αὐτοῦ μετ' ὀλίγον δὲ ἐπῆλθον ἄλλοι 600 Σλαῦοι ὡπλισμένοι ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν εἰς φυγήν, διότι οἱ εἰσβαλόντες ἐκήρυξαν τὴν ἀρχὴν τῶν Παλαιολόγων. Ὁ Φλωρέντιος ἐπεχείρησε μὲν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Καλαμάτας, ἀλλά, μὴ δυνηθεὶς νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρόνικον Β', ζητῶν τὴν ἀπόδοσιν τῆς πόλεως, ὡς καταληφθείσης παρὰ τὰς συνθήκας καὶ ἐν εἰρήνῃ. Ὁ Ἀνδρόνικος ὑπεσχέθη μὲν τὴν ἀπόδοσιν, ἀλλὰ δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσιν· ὁ πρωτοστράτωρ ὅμως τούτου ἐν Πελοποννήσῳ Γεώργιος Σγουρομαλλαῖος ἐκ μητρὸς Φράγκος, ἀπατήσας τοὺς Σλαύους τῆς Καλαμάτας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ φρούριον μετὰ βυζαντινῆς δυνάμεως, ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τοὺς Φράγκους. Ὁ Σγουρομαλλαῖος καθῃρέθη διὰ τοῦτο κατόπιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐξωρίσθη. Ὅτε δὲ κατόπιν, τῷ 1297, ἡ Ἰσαβέλλα ἐχήρευσε καὶ διηύθυνε μόνη, ἔκτισεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Καλαμάτας καὶ νέον κάστρον· τῷ δὲ 1301, παραχωρήσασα τὴν διοίκησιν εἰς ἐπίτροπον, ἀπεσύρθη ἡσυχάζουσα ἐν τῷ Νησίῳ τῆς Καλαμάτας.

Ἡ Ἰσαβέλλα τῷ 1300 ὑπάνδρευσε τὴν κόρην της Ματθίλδην μὲ τὸν Γουΐδωνα Β' Δελαρός, δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς ἔδωκε προῖκα τὴν Καλαμάταν, ἣν πολλάκις ἐπεσκέφθη ὁ Γουΐδων, ταυτοχρόνως δὲ ὑπανδρεύθη καὶ ἡ ἰδία διὰ τρίτην φορὰν μὲ τὸν Φίλιππον τὸν Σαβαυδικόν, ὅστις οὕτως ἡγεμόνευσεν ἐν Πελοποννήσῳ ἀπὸ τοῦ 1301-1307. Ἦτο ὅμως ἡ ἀρχὴ τούτου βαρεῖα· ἐφρόντιζε περισσότερον διὰ τὸν πλουτισμὸν παρὰ διὰ τὴν καλὴν διακυβέρνησιν· ὅθεν κατὰ τὸ 1306 προεκλήθη ἐξέγερσις τῶν κατοίκων, καὶ ἡ Καλαμάτα τότε ἔγινε θέατρον ἐμφυλίου ἔριδος τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, δι' ὃ καὶ ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἐξέπεσαν τῆς ἡγεμονίας καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ἰσαβέλλα ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου της, τῷ 1311, συνέταξε διαθήκην, δι ἧς ἄφινεν ὅλην τὴν Ἀχαΐαν (Μορέαν) ὡς κληρονομίαν εἰς τὴν κόρην της Ματθίλδην· αὕτη ὅμως, ἀτυχοῦσα διαρκῶς, οὔτε τὴν Καλαμάταν, οὔτε ἄλλο τι ἐκ τοῦ Μορέως ἠδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ. Τέλος τὴν Καλαμάταν κατέλαβον κατόπιν, προσωρινῶς ὅμως, καὶ οἱ Ναβαρραῖοι· οὗτοι ἐπέδραμον κατὰ τὸ 1381 εἰς τὸν Μορέαν καὶ ἐπὶ 50 ἔτη ἐλυμαίνοντο τοῦτον. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν Μορέᾳ φραγκοκρατία, ἧς λείψανα ἐν Καλάμαις διασῴζονται ἐλάχιστα: 1) Τὸ φρούριον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως (ἀλλὰ καὶ τοῦτο σήμερον δὲν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου τὸ φραγκικόν· διότι κατὰ τὸ 1689 κατηδαφίσθη ἐν μέρει ὑπὸ τῶν Βενετῶν, κατασκευασάντων ἴδιον, ἤδη δὲ μόλις διακρίνονται ἀποθῆκαί τινες, προμαχῶνες καὶ ἐπάλξεις). 2) Λείψανα ναῶν, ἰδίᾳ τῆς μητροπόλεως, ἐν τῷ νῦν νεκροταφείῳ τῶν Καλαμῶν. 3) Ἡ Φραγκόλιμνα· οὕτως ὀνομάζεται νῦν ἡ ΒΑ. συνοικία τῆς πόλεως καὶ μικρὰ αὐτῆς πλατεῖα. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1858 παμμέγιστον βάραθρον-λίμνη, ὅπερ ἐδημιούργησαν οἱ Φράγκοι, ἀποσύραντές ποτε χώματα ἐκεῖθεν πρὸς κατασκευὴν προχωμάτων τῶν τειχῶν των. Τὸ βάραθρον τοῦτο τῷ 1858 ἐπεχωμάτωσε καὶ ἰσοπέδωσεν ὁ φρούραρχος τῶν Καλαμῶν Ἀλέξανδρος Κουμουνδουράκης. 4) Ὀνόματα ἀτομικὰ καὶ οἰκογενειακά, ὡς καὶ τοπωνυμίαι.

β') Βυζαντινὴ κατάκτησις. Τῷ 1428 ἡ Καλαμάτα περιῆλθεν εἰς τὸ δεσποτᾶτον τοῦ Μιστρᾶ, ὅπως καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου· τὸ δεσποτᾶτον τοῦτο διηύθυνον οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντῖνος, Θεόδωρος καὶ Θωμᾶς Παλαιολόγοι, ἀδελφοὶ τοῦ τότε αὐτοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰωάννου Παλαιολόγου. Κατὰ τὸ 1449 ὁ Κωνσταντῖνος μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ στέμμα τῆς αὐτοκρατορίας, δι' ἣν τῷ 1453 ἔπεσε καὶ ἔγινε θρυλικός. Ὅταν ἔφυγεν ἄφησε τὸν Μιστρᾶν φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτᾶνον, κυβερνῶντας δὲ τοὺς δύο του ἀδελφοὺς Θωμᾶν καὶ Δημήτριον, καὶ τούτους ἐρίζοντας μεταξύ των.

γ') Τουρκικὴ κατάκτησις. Κατὰ τὸ 1459 οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Πελοποννήσου παρώρμησαν τὸν Θωμᾶν, «ἵνα φάγῃ σὰν λάχανα τὰς συνθήκας τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ». Ὁ σουλτᾶνος ἔστειλε τὸν ἐξωμότην Ἀλβανὸν Χαμουζᾶν Ζενεβίσην, τὸν ἐπονομαζόμενον ἱερακοφόρον, μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν ὑπέταξεν ὅλην, ἐπομένως καὶ τὴν Καλαμάταν, πλὴν τῶν ἐνετικῶν κτήσεων. Ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς Καλαμάτας πλέκεται περὶ τὰς συγκρούσεις Βενετῶν-Τούρκων. Κατὰ τὸν Ἑνετοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1463—1479 οἱ Ἑνετοί, ἀτυχήσαντες ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Πατρῶν καὶ ὑποχωρήσαντες ἐν Μεσσηνίᾳ ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς των Βαρβαρίγον καὶ Καπέλλο ὑποκάτω τῶν τειχῶν τῆς Καλαμάτας. Ἐπίσης κατὰ τὸν πόλεμον τῶν ἰδίων τοῦ 1645—1669, ὅστις ἐξερράγη χάριν τῆς Κρήτης, ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑνετῶν Φραγκῖσκος Μοροζίνης μετεχειρίσθη καταλλήλως τὸ μῖσος τῶν Μανιατῶν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ὅπως κυριεύσῃ τὴν Καλαμάταν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου, ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὸ 1659 κατέπλευσεν εἰς τὴν Σίφνον καὶ παρέλαβε τὸν ἐκεῖ μονάζοντα καὶ τρὶς ἐκπεσόντα τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἰωαννίκιον Β'. Μετὰ τούτου κατέπλευσεν ὁ Μοροζίνης εἰς τὶς Κιτριὲς τῆς Μάνης, ἡγούμενος στολίσκου 10 γαλερῶν· ἐκεῖ δέ, προειδοποιημένοι προσηκόντως, τοὺς ὑπεδέχθησαν 300 Ἕλληνες μὲ τοὺς προκρίτους καὶ κληρικούς των, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Μανιάται, ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐλαβείας· τότε ὁ Μοροζίνης μετὰ τούτων προσέβαλε τὴν Καλαμάταν. Οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Τοῦρκοι ἀθρόοι ἐξῆλθον πρὸς ἀπόκρουσιν, ἀλλ' ἡττηθέντες ὑπεχώρησαν· μετὰ τοῦτο ἅπας ὁ χριστιανικὸς καὶ τουρκικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως, καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ, ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν εἰσβολέων· οἱ δὲ Μανιάται, εἰσβαλόντες εἰς αὐτήν, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, πυρπολήσαντες κατόπιν καὶ τὴν πόλιν. Ὁ Μοροζίνης ὅμως ἐπειγόμενος νὰ μεταβῇ εἰς Κρήτην μετὰ τοῦ Ἰωαννικίου, κατέλιπε τὴν Καλαμάταν καὶ τοὺς φίλους του Μανιάτας, ὑποσχεθεὶς σύντομον ἐπάνοδον, ὅπερ ἐπηλήθευσε, καὶ σύμπραξιν.

δ') Βενετικὴ κατάκτησις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μοροζίνης, κυριεύσας τὴν Κορώνην καὶ τὴν Ζαρνάταν τῆς Μάνης, ἀπεβίβασεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καλαμάτας 8.000 ἰδικῶν του στρατιωτῶν καὶ 1500 Μανιάτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν Δεγγενφέλδ. Ὁ τουρκικὸς στρατός, συγκείμενος ἐκ 10 000 πεζῶν καὶ 2 000 ἱππέων, κατεῖχε τὸν λόφον «Τοῦρλες», ἐν συνοχῇ δὲ τὸ ὀλίγον ἀπέχον φρούριον, καὶ ἐκεῖθεν δυτικῶς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέδοντος. Ὁ Δεγγενφέλδ, συσσωματώσας τὰ ἀποβιβασθέντα στρατεύματα καὶ θέσας ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν τοὺς Μανιάτας, κατώρθωσε μὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πλοίων νὰ κατατροπώσῃ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἐπιφέρῃ δεινὴν φθορὰν εἰς αὐτούς. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαυσαν τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ πολεμεφόδια, ἐκάρφωσαν τὰ πυροβόλα των καὶ φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν φλογῶν καὶ τῶν εἰσελθόντων νικητῶν. Ὁ ἀρχιστράτηγος Μοροζίνης, εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1685, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Καλαμάτας ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν πυροβόλων καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τῆς χαρᾶς. Μετὰ ταῦτα διέταξε τὴν κατεδάφισιν τοῦ φρουρίου, ὅπερ καὶ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου λόφου Τοῦρλες εὐκόλως προσεβάλλετο καὶ ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς μεγάλως εἶχε βλαβῆ. Ἡ εἰρήνη τοῦ Κάρλοβιτς (7 Φεβρουαρίου 1699) ἄφησεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον εἰς τοὺς Βενετούς, ἐπομένως καὶ τὴν Καλαμάταν· ἡ Βενετικὴ ὅμως αὕτη κυριαρχία διήρκεσε μόλις 25 ἔτη.

Αἱ Καλάμαι ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν νέον πόλεμον Βενετῶν-Τούρκων, ὅστις ἤρχισε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1714, ὁ γενικὸς «προβλεπτὴς» τῶν Βενετῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἱερώνυμος Δολφῖνος διέταξε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Καλαμάτας, ἐκ λόγων γενικῆς συμπτύξεως, ἣν ἔλαβεν ὡς μέτρον εὐκολωτέρας ἀμύνης, ἀλλ' οὐδὲν μέτρον ἔσωσε τὴν κατάστασιν· οἱ Βενετοί, ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων καὶ μισούμενοι τὴν φορὰν αὐτὴν καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἔχασαν τὰ πάντα. Μέχρι τῆς 20 Δεκεμβρίου 1715 καὶ ἐν διαστήματι 101 ἡμερῶν ὁ Τοῦρκος πασᾶς Δαμὰδ Ἀλῆς συνεπλήρωσε τὴν ἀνάκτησιν ὅλης τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῆς Καλαμάτας. Ἡ πόλις διετήρησε τὴν θέσιν πρωτευούσης ἐπαρχίας, ἣν εἶχε καὶ πρότερον, φαίνεται δέ, ὅτι καὶ μὲ τοὺς νέους των κυριάρχους οἱ κάτοικοι διῆγον καλῶς, σύμφωνα, ἄλλωστε, καὶ πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τῶν Τούρκων, τὰς ὁποίας οὗτοι παρέσχον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅταν ἐκηρύχθη ὁ τελευταῖος Βενετοτουρκικὸς πόλεμος.

Ἡ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπανάστασις. Τέλος οἱ πόθοι τῆς Καλαμάτας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀνεπτερώθησαν τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ρωσίας, ὅτε ἐκηρύχθη ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1768—1774. Κατὰ τὸ 1769 κατῆλθεν ὡς μυστικὸς πράκτωρ τῆς Αἰκατερίνης ὁ Παπάζωλης, ὅπως ἐξεγείρῃ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασιν· ὁ Παπάζωλης οὗτος ἐπεσκέφθη καὶ τὰς Καλάμας, ἔνθα ἐσχετίσθη μὲ τὸν προὔχοντα Παναγιώτην Μπενάκην· ἐκεῖ δὲ μυστικὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπενάκη συνήρχοντο ἀρκετοὶ προὔχοντες καὶ κληρικοὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ διωργάνουν τὸ κίνημα. Ὁ Παναγ. Μπενάκης διὰ τῆς εὐφυΐας, τῆς εὐπροσηγορίας καὶ τῶν γενναιοδωριῶν του εἶχε προσελκύσει σταθερὰν τὴν εὔνοιαν τῶν κατὰ καιροὺς πασάδων, ἡ δὲ εὔνοιά του αὕτη ἦτο διὰ πάντας τοὺς Ἕλληνας ἀσφαλὴς προστασία· ὁ ἀνὴρ οὗτος τοιαύτην φήμην ἔχαιρε, ὥστε ἐπιστεύετο, ὅτι εἷς μόνος λόγος του ἤρκει νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν Μανιάτας καὶ Μεσσηνίους καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ τοὺς ἡσυχάσῃ ἐπαναστατοῦντας. Οἱ Τοῦρκοι φοβούμενοι πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ διαταράξῃ τὴν εὐμάρειάν των, ἐκολάκευον τὸν Μπενάκην, πιστεύοντες ὅτι εἰς αὐτὸν ὠφείλετο ἡ ἐπικρατοῦσα ἡσυχία. Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ Θεόδωρος Ὀρλὼφ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τὸ κίνημα· ὁ Μπενάκης, διατρίβων τότε ἐν Τριπολιτσᾷ παρὰ τῷ πασᾷ τῆς Πελοποννήσου καὶ προφασισθεὶς ἀσθένειαν, ἦλθεν εἰς τὴν Καλαμάταν, ἀλλ' ἐπεφυλάχθη νὰ ἀναπετάσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως μέχρις ἀφίξεως τοῦ Ἀλεξίου Ὀρλὼφ μὲ τοὺς ἐξαγγελλομένους ρωσικοὺς στόλους καὶ στρατούς. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Καλαμάταν ἡ «Δυτικὴ λεγεὼν» τῆς Σπάρτης, κατασκεύασμα τοῦ Θεοδώρου Ὀρλώφ, συγκειμένη ἐκ 200 Μανιατῶν καὶ 12 Ρώσων στρατιωτικῶν. Ὁ Μπενάκης, προσποιηθεὶς ὅτι ὑπείκει εἰς τὴν βίαν, ὡρκίσθη πίστιν εἰς τὴν Αἰκατερίνην καὶ παρέμεινε διοικῶν τὴν πόλιν. Καὶ ἦλθον μὲν ὁ ἀναμενόμενος Ἀλέξιος Ὀρλὼφ καὶ οἱ ρωσικοὶ στόλοι, ἀλλ' ὅταν ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ τουρκοαλβανικοὶ στρατοί, ἐγκατέλειψαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμόν της. Μάτην ὁ Μπενάκης καὶ ὁ Παπάζωλης προσεπάθουν νὰ πείσουν τὸν Ὀρλὼφ νὰ μείνῃ καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν ἐχάθη. Ὁ Ὀρλὼφ ἔκαμε μόνον τὴν χάριν καὶ ἐπεβίβασεν εἰς τὰ πλοῖά του τὸν Μπενάκην μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ πολλοὺς ἄλλους προκρίτους καὶ κληρικοὺς τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ Καλάμαι κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Τέλος κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν πρῶτοι οἱ Μανιάται, πληροφορηθέντες τὸ κίνημα, ἐξεχύθησαν τὴν 23 Μαρτίου 1821 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη εἰς Καλαμάταν. Οἱ ἐν αὐτῇ Τοῦρκοι, ἰδόντες τὰ ἔνοπλα ταῦτα στίφη καὶ μαθόντες τὸν σκοπόν, παρέδωκαν τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματά των, παρεδόθησαν δὲ καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς των καὶ τῆς τιμῆς των. Τούτων δὲ γενομένων ἐψάλη πάνδημος δοξολογία παρὰ τὸν παραρρέοντα Νέδοντα. Ἀμέσως δὲ τότε ἐν Καλαμάτᾳ ἔγινε καὶ τοπικὴ διοίκησις, ἡ γερουσία, ἧς ἡ πρώτη συνεδρίασις ἔγινε μετὰ 5 ἡμέρας, ἤτοι τὴν 28 Μαρτίου, ἔν τινι παρὰ τὸ κάστρον οἰκίσκῳ, οὗτινος ἡ θέσις ἀκόμη δείκνυται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Ἡ γερουσία ἐκείνη ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς προκήρυξιν: «Πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ἐκ μέρους τοῦ φιλογενοῦς ἀρχιστρατήγου τῶν σπαρτιατικῶν στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη καὶ τῆς Μεσσηνιακῆς γερουσίας τῆς ἐν Καλαμάτᾳ. Ὁ ἀνυπόφορος ζυγὸς τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας εἰς τὸ διάστημα ἑνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος κατήντησεν εἰς μίαν ἀκμήν, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ ἄλλο εἰς τοὺς δυστυχεῖς Πελοποννησίους Ἕλληνας, εἰ μὴ μόνον πνοή, καὶ αὐτὴ διὰ νὰ ὠθῇ κυρίως τοὺς ἐγκαρδίους ἀναστεναγμούς των....» Καὶ ἡ προκήρυξις προχωρεῖ οὕτω διεκτραγῳδοῦσα τὰ βάσανα τῆς δουλείας, ἀναγγέλλει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθῶσι καὶ παρακαλεῖ ἐν τέλει τὴν συνδρομὴν τῶν Εὐρωπαίων· ὑπογράφεται δέ: «Ἐν τῷ σπαρτιατικῷ στρατοπέδῳ τῆς Καλαμάτας τῇ 25 Μαρτίου, 1821. Πέτρος Μαυρομιχάλης, ἡγεμὼν καὶ ἀρχιστράτηγος, καὶ ἡ μεσσηνιακὴ γερουσία ἡ ἐν Καλαμάτῃ» (τῇ 1 Αὐγούστου 1821 ἐξεδόθη ἐν Καλαμάτᾳ ἡ ἐφημερὶς «Σάλπιγξ»). Οὕτως ἡ Καλαμάτα ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ προσέφερεν ὅλον τὸν ἄρρενα πληθυσμόν της εἰς τὸν Ἀγῶνα. Πολλοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἀφανεῖς καὶ φανεροὶ ἥρωες αὐτῆς, ὧν προεξέχει ὁ ἐνθουσιώδης κληρικὸς Γρηγόριος Παπαφλέσσας. Οἱ βασιλεῖς Ὄθων καὶ Γεώργιος ἐπεσκέφθησαν ἐπανειλημμένως τὴν πόλιν τῶν Καλαμῶν.

Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **Καλαμῶν** *ἐπαρχία* */Γεωγρ./.* Μία ἐκ τῶν 5 ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, καταλαμβάνουσα τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα αὐτοῦ καὶ κειμένη μεταξὺ τοῦ Ταϋγέτου καὶ τῶν βορειοανατολικῶν παραλίων τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Τὸ πλεῖστον τῆς ἐπαρχίας καλύπτεται ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῶν Καλαμῶν, διασχιζομένης ὑπὸ τοῦ Νέδοντος, ἡ ὁποία εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἀμπελῶνας, ἑσπεριδοειδῆ, καπνοφυτείας καὶ συκέας· πέριξ δὲ τῆς πεδιάδος, ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν βουνῶν, ὑπάρχουν μεγάλοι ἐλαιῶνες. Ἡ συγκοινωνία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, ἐξυπηρετουμένη ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ λιμένος τῶν Καλαμῶν, διὰ ξηρᾶς δὲ ὑπὸ τοῦ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἡ ἐπαρχία ἠρίθμει κατοίκους 50.663 (ἄρρεν. 24.838, θήλεις 25.825), κατοικοῦντας τὴν πόλιν τῶν Καλαμῶν καὶ 42 χωρία καὶ συνοικισμούς. Διαιρεῖται δὲ ἡ ἐπαρχία εἰς 1 δῆμον, τὸν τῶν *Καλαμῶν*, καὶ 31 κοινότητας, τάς: Ἁγίου Φλώρου, Ἀγριλου, Αἰθαίας, Ἀλαγωνίας (Σιτσόβης), Ἀλωνίων (Γκορτσογλίου), Ἄμμου (Μπαλιάγας), Ἀμφείας (Γαρδικίου), Ἀνεμομύλου (Γλιάτων), Ἀνθείας, Ἀντικαλάμου, Ἀριοχωρίου, Ἀρτεμισίας (Τσερνίτσης), Ἀρφαρῶν, Ἀσπροχώματος, Βελανιδιᾶς, Βρωμόβρυσης, Γιαννιτσακίων, Γιαννίτσης, Θουρίας, Καρβελίου, Λαδᾶ, Λεΐκων, Μεσοποταμιᾶς (Ἀσλάναγα), Μικρομάνης, Νεδούσης (Μεγάλης Ἀναστάσοβας), Πηγῶν (Μικρᾶς Ἀναστάσοβας), Πηδήματος, Πλατέος (Μπάστας), Πολιανῆς, Σπερχογείας καὶ Σταματινοῦ. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι αἱ *Καλάμαι* (βλ. λ.).

Digitized by Google

καλαμαία (ἡ). Εἶδος ἀκρίδος παρ' ἀρχαίοις, ἀπὸ τῆς ἰδιαζούσης ἐπὶ τῶν καλαμῶν τοῦ σίτου διαμονῆς της, καλουμένη καὶ *μάντις*.

Καλαμαῖα (τὰ) *['Αρχ.]*. 'Αγροτικὴ ἑορτὴ τῶν γυναικῶν παρ' ἀρχαίοις πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, ἐν 'Ελευσῖνι καὶ Πειραιεῖ, ὡς προστατίδων τῶν σιτηρῶν. 'Εν 'Ελευσῖνι ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Μουνυχιῶνα μῆνα ('Απρίλιον—Μάϊον), ὅτε ἀνεπτύσσοντο τὰ σιτηρά. Κατ' αὐτὴν ἐγίνετο θυσία καὶ πομπή, ὀργανούμεναι ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ἱεροφαντῶν καὶ ἱερειῶν. 'Εκ τῶν ἐπιγραφῶν προκύπτει, ὅτι ἦτο παλαιοτάτη ἑορτή, ἀναγομένη εἰς τοὺς πρὸ τῶν ἰωνικῶν. ἀποικιῶν χρόνους, τινὲς δὲ στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀντιστοιχίας τοῦ Καλαμαιῶνος μηνὸς πρὸς τὸν Μουνυχιῶνα, ὑποθέτουν ὅτι ἀνάλογος ἑορτὴ ὑπῆρχε καὶ ἐν 'Ολβίᾳ καὶ Μιλήτῳ, ὅπου ἀπαντᾷ ὁ μὴν οὗτος. 'Εν Πειραιεῖ ἡ ἑορτή, τοῦ αὐτοῦ περίπου χαρακτῆρος, ἐγίνετο ἐν τῷ Θεσμοφορίῳ. —Π.

καλαμαῖον (τό). Εἶδος μικροῦ τέττιγος παρ' ἀρχαίοις.

Καλαμαίου *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου «ἔχον σκόπελον, ἐκ δεξιῶν δὲ αὐτοῦ ὕφορμον» (Σταδ. Μεγ. Θαλάσ. § 17) μεταξὺ *Λαδαμαντίας* καὶ *Γραίας-Γόνατος*. Φερόμενον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, 3, Didot) ὡς *Καλλίου ἄκρον*, εἶναι τὰ σύγχρονα ὅρμος καὶ ἄκρα *Μαχαδὰ* (πλάτ. 31°11' Β, μήκ. 27°41' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria). Σ. Ε. Λ.

Καλαμάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Αττικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *'Αργυρούπολις*, *'Ελληνικὸ* καὶ *Κομηνά* (Χασάνι). Κεῖται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ἐπὶ τῆς πρὸς Γλυφάδαν ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Κατὰ τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν πόλεμον ἔτη ἀνεπτύχθη ταχέως ἔχει δὲ ὡραίας θερινὰς ἐπαύλεις. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν 'Αθηνῶν ὡς θερινὴ διαμονή, καὶ κέντρον λουτρῶν, ἔχει δὲ πυκνὴν μετὰ τῶν 'Αθηνῶν συγκοινωνίαν δι' αὐτοκινήτων λεωφορείων. Τὸ χωρίον ἔχει 681 κατ., ἡ δὲ κοινότης 1631 (1928).

— **Καλαμάκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Ισθμίας, τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 149. Κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1928 ὑπέστη καταστροφήν.

— **Καλαμάκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λιμιοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας. Κάτ. (1928) 226. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βέδοβα* ἢ *Βίδοβα*.

— **Καλαμάκι**, ἢ ***Καλαμάνη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κυβερίου τῆς ἐπαρχίας *Αργους τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 117.

— **Καλαμάκι**, ἢ ***Λοῦρος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 406.

— **Καλαμάκι**, ἢ ***Πρινιὰ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Αμυγδαλιᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 68.

— **Καλαμάκι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Σκιάθου (πλάτ. 39°06'55'' Β, μήκ. 23°28'20'' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Skopelos Group), ἡ Ν. τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

— **Καλαμάκι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς Καραμανίας, ἐν τῷ σαντζακίῳ Μεῒς. 'Η ἀρχαία τοῦ ἀκρωτηρίου (πλάτ. 36° 13' Β, μήκ. 29° 25' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu) ὀνομασία δὲν εἶναι γνωστή· πάντως ὅμως ἔκειτο τῶν Πατάρων (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 247) ἐγγύτατα. 'Ο ὅρμος, ὃν ἀσφαλίζουσιν ἀπὸ νότου αἱ νῆσοι *Οχεντρα καὶ Βόλος (ἀρχ. *Ξεναγόρου νῆσος*) φέρεται εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν *Φοινικοῦς*. *Εχει ἰσχυρὸν ῥαδιοτηλεγραφικὸν σταθμόν. Σ. Ε. Λ.

Καλαμάνδη (Calamande), *ἁγία*. Μία τῶν μετὰ τῆς ἁγίας Οὐρσούλης μαρτυρικὸν θάνατον δεχθεισῶν περὶ τὸ 453 παρὰ τὴν Κολωνίαν καὶ ἑορταζομένων τὴν 5 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

καλάμανθος (ὁ) (Calamanthus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυδαλλιδῶν*, περιλαμβάνον κορυδαλλοὺς μικροῦ μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῆς Τασμανίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. 'Εκ τῶν πέντε γνωστῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ὁ *καλάμανθος ὁ στικτὸς* (Calamanthus punctatus), ὅστις ἔχει μῆκος σπίζης (σπίνου), ῥάμφος κωνικόν, λεπτὸν καὶ βραχύ, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, σῶμα μᾶλλον εὔρωστον καὶ βραχύ, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μακρὰν καὶ πόδας λεπτούς, βραχεῖς μετ' ἀνεπτυγμένων ὀνύχων. 'Ο χρωματισμός του εἶναι φαιοτεφρὸς μετὰ λευκῶν καὶ μελανῶν κηλίδων. Δ. Ν. Π.

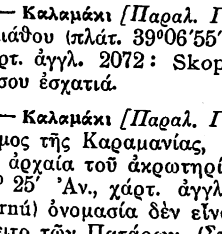

Καλάμανθος ὁ στικτός.

Καλαμᾶνος, ***Κωνσταντῖνος***. Βυζαντινὸς στρατηγός, υἱὸς τοῦ Οὔγγρου ἡγεμονόπαιδος Βόριδος Κολομὰν καὶ τινος Κομνηνῆς, ἀνεψιᾶς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου 'Ιωάννου Κομνηνοῦ (1118—1143). Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου, ἀνεδείχθη νεώτατος στρατηγὸς ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ. Τῷ 1163 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Κομνηνοῦ εἰς Συρίαν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἵνα συνδράμῃ τοὺς ἐκεῖ Φράγκους ἡγεμόνας πολεμουμένους ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ *Αραβος ἡγεμόνος τῆς Συρίας Νουρεδδίν· καὶ ἐνίκησε μὲν ἐν ἀρχῇ αὐτόν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Χαρὶμ ἧτταν (Αὔγουστον τοῦ 1164) τῶν Φράγκων καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πρίγκιπος τῆς 'Αντιοχείας Βοημούνδου Γ' καὶ τοῦ κόμιτος τῆς Τριπόλεως Ῥαϋμούνδου, ὁ Καλαμᾶνος, θαρρῶν ἐπὶ ταῖς μέχρι τοῦδε νίκαις του, ἐπετέθη ἀκάθεκτος κατὰ τῶν πολεμίων, χωρὶς νὰ συντάξῃ ὡς ἔδει τὰ στρατεύματά του, ὥστε ἡττήθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν 'Αράβων. 'Εξαγορασθεὶς ἀντὶ βαρέων λύτρων ὑπὸ τοῦ Μανουήλ, ἀπεστάλη περὶ τὸ 1168 εἰς Κιλικίαν, ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν διοικητὴν αὐτῆς στρατηγὸν 'Ανδρόνικον Κομνηνόν, ὅστις, ἐμπλακεὶς εἰς τοὺς ἔρωτας τῆς ὡραίας Φιλίππας τῆς 'Αντιοχείας, γυναικαδέλφης τοῦ Μανουήλ, παρημέλησεν ἐντελῶς τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, ἥτις ὑφίστατο τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ 'Αρμενίου ἡγεμόνος Τερόζ. Πλὴν τῆς κυρίως στρατιωτικῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ὁ Καλαμᾶνος ἔλαβε καὶ τὴν διαταγὴν νὰ μεταβῇ εἰς 'Αντιόχειαν καὶ ἀποπειραθῇ νὰ ἑλκύσῃ τὸν ἔρωτα τῆς Φιλίππας, ἵνα αὕτη ἀποπέμψῃ τὸν 'Ανδρόνικον (ὄντα ἐξάδελφον τοῦ Μανουήλ). 'Εν τῇ ἐπιθυμίᾳ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἐν ταὐτῷ νὰ κερδίσῃ τὸν ἔρωτα νεαρᾶς καὶ περικαλλεστάτης ἡγεμονίδος, μετέβη εἰς 'Αντιόχειαν καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως προσελκύσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἡ Φιλίππα, ἥτις ἠγάπα περιπαθῶς τὸν 'Ανδρόνικον, οὐδὲ βλέμματος ἠξίωσεν αὐτόν, ὠνείδιζε δὲ καὶ τὸν Μανουήλ, ὅστις τὸν ἀπέστειλεν εἰς 'Αντιόχειαν, ὥστε ὁ Καλαμᾶνος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ταρσῷ ἕδραν του. Συμπλακεὶς ἐκεῖ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν 'Αρμενίων Μελίαν, ἀδελφὸν τοῦ ἀποθανόντος Τερόζ, ᾐχμαλωτίσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ δέσμιος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. 'Ο Μανουὴλ ἐξηγόρασε πάλιν αὐτόν, ἀλλ' ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ τοῦ γενναίου ἀλλ' ἀτυχοῦς Καλαμάνου. Ν. ΚΛΕ

Καλαμάρας ***Βρουφλιανίτης***, ***Δημήτριος***. 'Αγωνιστὴς ἐκ Βρούφλιανης. 'Επολέμησε καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας, ἐπανειλημμένως ἐτραυματίσθη καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν κατετάχθη εἰς τὸ τακτικὸν πεζικόν, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ. Διεκρίθη εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς λῃστείας ἀπὸ τοῦ 1835 ἕως τὸ 1842, ὁπότε ἐφονεύθη παρὰ τὰ σύνορα. Γ. Δ. Κ.

καλαμαρᾶς (ὁ)· χλευαστικὸν ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων: «ἀπὸ σᾶς τοὺς καλαμαρᾶδες θὰ χαθῇ ὁ κόσμος»· κυρίως, ὁ φέρων, ὁ ἔχων μαζί του καλαμάριον, ἤτοι θήκην κονδυλοφόρων μετὰ μελανοδοχείου, ἥτις ἐφέρετο εἰς τὴν ζώνην.

— *['Εγκυκλ.]* Μὲ τὴν προσηγορίαν *καλαμαρᾶς*, κατ' ἀρχὰς μὲν τιμητικήν, κατόπιν δὲ εἰρωνικήν, ἐγνωρίζοντο ἀπὸ τῆς ἀναζωογονήσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν μέσων χρόνων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἱ ἐν γένει ἐγγράμματοι, οἱ ἀποζῶντες ἐκ τοῦ καλάμου ἢ καλύτερον ἐκ τοῦ κρεμαμένου εἰς τὴν ζώνην των καλαμαρίου, ἐν ἀντιθέσει τόσον πρὸς τοὺς ἀγραμμάτους, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τῆς σπάθης ἀποζῶντας. Οἱ καλαμαρᾶδες ἦσαν συνήθως οἱ γραμματεῖς τῶν κοτζαμπασήδων, οἱ ἀντικαθιστῶντες τοὺς νοταρίους καὶ ἐν γένει τοὺς συντάσσοντας ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ συμβόλαια ἀγράμματοι. 'Επὶ τῶν χρόνων τῆς 'Επαναστάσεως, οἱ καλαμαρᾶδες εἶχον σπουδαίαν ἀποστολήν, τὴν σύνταξιν τῶν πολυαρίθμων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἀντήλλασσον καὶ διὰ τὴν παραμικροτέραν ἀφορμήν, ὄχι μόνον οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί, ἀλλὰ καὶ οἱ παραμικρότεροι ἀποσπασματάρχαι. Διότι, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἄλλος τρόπος σιτίσεως τῶν ἐγγραμμάτων δὲν ὑπῆρχεν, εἰμὴ ἡ προσκόλλησίς των εἰς τοὺς στρατιωτικούς, μόνους νεμομένους τὰ ὑπάρχοντα ἢ εὑρισκόμενα τρόφιμα. 'Εντεῦθεν καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς καλαμαρᾶδες ὑπηρέτουν τοὺς πάσης φύσεως καὶ κατηγορίας καπεταναίους, εἰς τοῦτο δὲ καὶ μόνον δέονν' ἀποδοθῇ ἡ καταπληκτικὴ πληθώρα ἀρχείων καὶ ἐπιστολῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν 'Ελληνικὴν ἐπανάστασιν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, καὶ ὅταν ἐπῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν χρησίμων, οἱ καλαμαρᾶδες συνεσπειρώθησαν μεταξύ των, ὅπως οἱ Φαναριῶται καὶ οἱ ἄλλοι οἱ δυνάμενοι νὰ συνδέσουν τὰ συμφέροντά των. Πολεμούμενοι δὲ ἀπὸ τοὺς ἐπιμένοντας εἰς τὸν φουστανελλοφόρον αὐτοχθονισμόν, κατήντησαν ν' ἀποτελέσουν τὸ ὑπὸ τὸν 'Αλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον κόμμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τοῦ 'Ιωάννου Κωλέττου. *Ησαν οἱ ἄνθρωποι τῆς πέννας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς πάλας. 'Ανεξαρτήτως ὅμως τοῦ συνασπισμοῦ των, οἱ καλαμαρᾶδες, πραγματικοὶ διάδοχοι τῶν πάλαι ποτὲ νοταρίων καὶ τῶν Τούρκων κιατίπηδων, ἐξηκολούθουν προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας των πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ν' ἀλληλογραφήσωσιν ἢ νὰ συμβληθῶσι, πρὸς τοῦτο δ' ἐξέλεγον θέσεις ἔξω τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς τὰς πλατείας καὶ ἐν γένει εἰς τὰ διαβατικὰ καὶ πολυσύχναστα μέρη, ὅπου ἐκάθηντο σιωπηλοὶ καὶ ἀξιοπρεπεῖς ἐν ἀναμονῇ τῆς πελατείας. Πολλοὶ τούτων, κατὰ τὸ σύστημα τὸ μεσαιωνικόν, τὸ διατηρούμενον εἰσέτι ἐν Τουρκίᾳ, εἶχον ἑτοίμους ἐπιστολὰς πάσης φύσεως, ἐξ οὗ καὶ ἡ μονομορφία ὡρισμένων ἐπιστολικῶν τύπων, εἰς τοὺς ὁποίους μόνον τὰ ὀνόματα καὶ αἱ χρονολογίαι μετεβάλλοντο. Οἱ καλαμαρᾶδες ἐσατυρίσθησαν διὰ τοῦ τύπου τοῦ λογιωτάτου εἰς τὴν «Βαβυλωνίαν» τοῦ Βυζαντίου. Γ. Δ. Κ.

Καλαμαρᾶς, ***Γεώργιος***. 'Εγεννήθη περὶ τὸ 1765 ἐν 'Αγίῳ Θωμᾷ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου (Κρήτης). Νεώτατος ἀπεστάλη πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Σμύρνην, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῶν ἐκεῖ σπουδῶν του μετέβη εἰς Ῥωσίαν καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετρουπόλεως φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ναυτικά, μεθ' ὃ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ῥωσικὸν ναυτικὸν καὶ διακριθεὶς ἐν αὐτῷ εἰς τινας ναυμαχίας, προήχθη τάχιστα εἰς ἀντιπλοίαρχον. Μὲ τὸν βαθμὸν τοῦτον ὑπηρέτει τῷ 1805 ἐν τῷ ῥωσικῷ στόλῳ τῆς 'Επτανήσου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Λέλην, προελθὼν ὅμως εἰς σοβαρὰς προστριβὰς πρὸς τοῦτον κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ ναυτοδικείου εἰς καθαίρεσιν καὶ ἐξορίαν, καὶ τέλος περὶ τὸ 1816 ἐγκατεστάθη ἐν 'Ιασίῳ τῆς Ῥουμανίας ὡς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς. Τῷ 1821 δέ, ἅμα τῇ εἰσβολῇ τοῦ 'Αλεξάνδρου 'Υψηλάντου εἰς Ῥουμανίαν, ἐτάχθη ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ (9 'Απριλίου) μέλος τοῦ ἐννεαμελοῦς γενικοῦ βουλευτικοῦ, τοῦ ἐπιπεφορτισμένου τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων τῆς 'Επαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ κινήματος ἐκείνου, κατῆλθεν εἰς 'Ελλάδα καὶ ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐχρησιμοποιήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀνωτάτας πολιτικὰς θέσεις (ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας κλ.), μεθ' ὃ κατῆλθεν εἰς Κρήτην (τὸν 'Οκτώβριον 1822), ὁπόθεν μετὰ ἕνα μῆνα ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν Κρητῶν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ 'Εμμ. 'Αντωνιάδη καὶ ἄλλων χάριν τῆς ῥυθμίσεως τοῦ ζητήματος τῆς διοικήσεως τῆς Κρήτης μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Μιχ. 'Αφεντούλη. 'Επανελθὼν εἰς Κρήτην συμμετέσχεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν γνώσεών του συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ φρουρίου Κισάμου (23 Μαΐου 1823). 'Απελθὼν εἰς *Υδραν μετά τινας μῆνας προσεβλήθη ἐκ πλευρίτιδος, ἐξ ἧς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσε (1823). Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

—**Καλαμαρᾶς**, ***Γεώργιος***. 'Εκ Μυλοποτάμου (Κρήτης) καταγόμενος, ἔλαβε τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας, ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τῶν συνεπαρχιωτῶν του. Τῷ 1824, κατὰ τὴν προσωρινὴν καταστολὴν τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν στρατιῶν τῆς Αἰγύπτου, μετέβη μετὰ πολυαρίθμων Κρητῶν εἰς Πελοπόννησον καὶ συμμετέσχεν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη εἰς τὰς ἐκεῖ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Τῷ 1825 ᾐχμαλωτίσθη ἐν Νεοκάστρῳ ὑπὸ τοῦ 'Ιμπραὴμ πασᾶ, ἀλλὰ κατορθώσας μετ' οὐ πολὺ ν' ἀποδράσῃ ἐσυνέχισε τοὺς ἀγῶνάς του, λαβὼν μέρος ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὰς ἀνὰ τὴν 'Ανατολικὴν 'Ελλάδα (1826) πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις (μάχη Σαλώνων κλ.). Τῷ 1827, ὑπηρετῶν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Δημ. Καλλέργην σῶμα τῶν Κρητῶν, συμμετέσχεν εἰς τὰς ἐν 'Αττικῇ ἐπιχειρήσεις τοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, καὶ τέλος ἔπεσε μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν πρὸ τῆς 'Ακροπόλεως μάχην τοῦ 'Αναλάτου τὴν νύκτα τῆς 23—24 'Απριλίου 1827. Ν. ΚΛΕ

καλαμάρι (τό) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία γένους κεφαλοπόδων μαλακίων (βλ. *τευθίς*).

Καλαμάρια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς νήσου Μήλου (πλάτ. 36°44'05'' Β, μήκ. 23°24'05''). Σ. Ε. Λ.

Καλαμαριὰ *[Γεωγρ.]*. 'Ονομασία ἐκτεταμένης πεδιάδος γονιμωτάτης εἰς παραγωγὴν καπνοῦ, σιτηρῶν, ἐλαίου καὶ οἴνου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θεσσαλονίκης. Κεῖται πρὸς νότον τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκτεινομένη μέχρι τῆς Χαλκιδικῆς, μεταξὺ τῶν ὀρέων Χορτιάτου καὶ Χολομῶντος καὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Διασχίζεται ὑπὸ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Χαλκιδικῆς. Κ. Μ. Κ.

καλαμαρία (ἡ) (Calamaria) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καλαμαριδῶν*, περιλαμβάνον ὀφίδια μὲ σῶμα ἐπίμηκες, μᾶλλον λεπτόν, κεκαλυμμένον ὑπὸ σκληρῶν, λείων λεπίδων. Αἱ καλαμαρίαι γενικῶς εἶναι ὄφεις ἀβλαβεῖς καὶ ἀκίν-

Digitized by Google

δυιοι μὲ βραδυτάτας κινήσεις ἰθαγενεῖς τῆς Βόρνεο καὶ τῆς Ἰάβας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλαμαρία ἡ στικτή* (Calamaria maculata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ

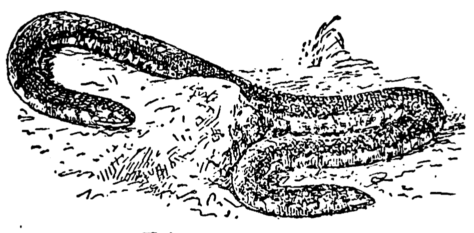

Καλαμαρία ἡ στικτή.

γένους καὶ χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρόν, μὲ κεφαλὴν ἐρυθροϋπομελανήν, ποικιλλομένην μὲ κυανᾶ στίγματα, ράχιν καὶ πλευρὰς διαγραφομένας ὑπὸ ἐπιμήκων ὑπομελανῶν γραμμώσεων καὶ κοιλίαν φέρουσαν τετραγωνικὰς μελανὰς κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

καλαμαριὰ (ἡ)· σκεῦος ἐπιτραπέζιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ δίσκον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι συνήθως τοποθετημένα δύο μελανοδοχεῖα. Τὰ μελανοδοχεῖα δύναιται νὰ εἶναι κινητὰ ἢ προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ δίσκου. Εἰς τὴν καλαμαριὰν ὑπάρχει καὶ θέσις διὰ τὴν τοποθέτησιν κονδυλοφόρων καὶ μολυβδοκονδύλων. Ἡ καλαμαριὰ δύναται νὰ εἶναι κατεσκευασμένη ἐξ ὑέλου, λίθου ἢ πολυτίμων μετάλλων. Τὰ μετάλλινα μελανοδοχεῖα ἔχουν ἐσωτερικὸν δοχεῖον ἐξ ὑέλου, ὅπου τοποθετεῖται ἡ μελάνη.

καλαμαρίδαι (οἱ) (Calamaridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μεγέθους ὄφεις μὲ σῶμα κυλινδρικὸν καλυπτόμενον ὑπὸ σκληροτάτου δέρματος καὶ μὲ μικροτάτην κεφαλὴν καὶ οὐράν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *καλαμαρία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

καλαμαριέρα (ἡ)· τὸ μελανοδοχεῖον, ἄλλως *καλαμαριά*.

—*[Ἁλιευτ.]* Ἁλιευτικὸν ὄργανον διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν καλαμαριῶν. Ὀνομάζεται καὶ *πραγκαρόλι*. Οἱ Συριανοὶ ἁλιεῖς τὸ ὀνομάζουν *καυτερό*. Σ. Ε. Λ.

καλαμαρικὰ (τὰ) (Calamariales) *[Παλαιοφυτολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων φυτῶν, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἀρθρωτὰ ἐκουϊσετοειδῆ* ἢ *ἱππουριδοειδῆ* πτεριδόφυτα. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶχον γιγάντεια μεγέθη. Οἱ βλαστοί των ηὐξάνοντο κατὰ πάχος διὰ μεσοδεσμίου καμβίου. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην διακρίνουν δύο οἰκογενείας: τὰ *καλαμαριοειδῆ* ἢ *καλαμαρώδη* (Calamariaceae) καὶ τὰ *πρωτοκαλαμαριοειδῆ* (Protocalamariaceae). Εἰς τὴν πρώτην οἰκογένειαν ἀνήκουν τὰ γένη *καλαμίτης*, *καλαμόδενδρον*, *ἀρθρόδενδρον* ἢ *καλαμοπίτυς*, ὁ *στυλοκαλαμίτης*, ὁ *εὐκαλαμίτης*, ὁ *καλαμοφυλλίτης*, ἡ *ἀννουλαρία*, ὁ *ἀστεροφυλλίτης*, ὁ *καλαμοστάχυς*, κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν ἀνήκουν ὁ *ἀστεροκαλαμίτης*, ὁ *αὐτοφυλλίτης*, ὁ *σφηναστεροφυλλίτης*, κλπ. Λείψανα τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ δὴ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως. Γ. Κ. Γ

καλαμαριοειδῆ (τά), ἢ ***καλαμαρώδη*** (Calamariaceae) *[Παλαιοφυτ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *καλαμαρικῶν* (βλ. λ.) πτεριδοφύτων. Γ. Κ. Γ.

καλαμάριον (τό), κοιν. *καλαμάρι*· μελανοδοχεῖον μετὰ τῆς γραφίδος: «χαρτὶ καὶ καλαμάρι» ἀπὸ τοῦ λατ. calamaria theca = θήκη εἰς τὴν ὁποίαν φυλάσσονται οἱ γραφικοὶ κάλαμοι· ‖ τὸ μελανοδοχεῖον μόνον· ‖ ἡ τευθὶς (διὰ τὸ παρεμφερὲς σχῆμα πρὸς τὴν θήκην τῶν γραφικῶν καλάμων).

Καλαμαριώτης, *Δημήτριος* Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικὸς ἐκ Νησίου τῆς Μεσσηνίας. Εἶχε μεγάλην τοπικὴν δύναμιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας, λόγῳ τῶν σχέσεών του πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Τριπόλεως, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ σαράφης. Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς ἀπὸ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν, ὑπεστήριξε τὴν μετάκλησιν τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ διαβιούντων παλαιῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἑλληνικῶν ταγμάτων, καὶ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ σώματος καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, μεγάλως κινδυνεύσας κατ' αὐτήν. Κατόπιν μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως καὶ ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος κατὰ τὴν ἅλωσίν της. Ἐκλεγεὶς μετὰ ταῦτα γερουσιαστής, κατέλιπε τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος εἰς τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον καὶ ἔκτοτε ἠσχολήθη μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, πολεμήσας διὰ παντὸς τρόπου τοὺς Τούρκους. Ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ, προσβληθεὶς ἐκ τοῦ μαστίζοντος τὴν πόλιν λοιμοῦ. Γ. Δ. Κ

— **Καλαμαριώτης, *Κωνσταντῖνος***. Ἀδελφὸς τοῦ *Δημητρίου*. Ἀγωνιστὴς καὶ σωματάρχης, ἐπολέμησεν εἰς Κορώνην, Τρίπολιν, Ναύπλιον καὶ Δερβενάκια. Τῷ 1825 ἐπολέμησεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ τῷ 1826 εἰς τὴν Ἀττικήν. Διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀράχωβας καὶ κατόπιν τοῦ Φαλήρου. Τῷ 1828 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀπέθανε δὲ μαχόμενος εἰς τὰ Ἄγραφα, ὅπου παρεσύρθη τῷ 1829 εἰς ἐνέδραν ὑπὸ Ἀσπροποταμιτῶν προσκυνησάντων.

— **Καλαμαριώτης, *Πολυχρόνης***. Ἀγωνιστής. Υἱὸς τοῦ *Δημητρίου* καὶ ἀνεψιὸς τοῦ *Κωνσταντίνου*, ὃν ἠκολούθει καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ μικροῦ μεσσηνιακοῦ σώματός του. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε΄ τάξεως τῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καλαμᾶς (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἠπείρῳ ποταμοῦ *Θυάμιδος* (βλ. λ.).

—**Καλαμᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χουμερίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης μὲ 73 κατοίκους (1928).

Καλαμᾶς, *Ἄγγελος*. Ἀρχιμουσικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1917. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος συστήσας καὶ ὀργανώσας τὴν μουσικὴν τοῦ ναυτικοῦ (1881). Ὑπηρέτησεν ἐπὶ 9 περίπου ἔτη Σ. Ε. Λ.

— **Καλαμᾶς, *Μήτσης***. Ψευδώνυμον τοῦ *Δ. Εὐαγγελίδου* (βλ. λ.).

Καλαμάτα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν *Καλαμῶν* (βλ. λ.).

Καλαμάτας, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀκαρνανίας. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος καὶ διεκρίθη εἴς τε τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς φάλαγγος. Ἀποστατήσας ὅμως τῷ 1835 μετὰ τοῦ Δήμου Τσέλιου καὶ Νικολάου Ζέρβα, διεγράφη τῆς φάλαγγος καὶ ἐκηρύχθη λῃστής. Συνῆψε διαφόρους ἀψιμαχίας πρὸς τὴν ἐθνοφυλακὴν καὶ τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα. Ἐφονεύθη εἰς ἐνέδραν τῷ 1838. Γ. Δ. Κ.

Καλαματιανός, —*ή*· ὁ κάτοικος τῆς Καλαμάτας, τῶν Καλαμῶν, ὁ ἐκ Καλαμῶν προερχόμενος· ‖ ὡς ἐπίθ.: «καλαματιανὰ μαντήλια, —πορτοκάλλια»· ‖ *καλαματιανός* (ὁ)· ὡς προσηγορ., εἶδος ἑλληνικοῦ χοροῦ.

—*['Ορχηστ.]* Χορὸς νεοελληνικός, ὁ ἄλλως *ἴσος* ἐπικαλούμενος. Οἱ χορευταὶ καὶ χορεύτριαι ἀποτελοῦσιν ἅλυσιν χορευτικήν, ὁ δ' ἐπὶ κεφαλῆς σύρει αὐτήν, καθὼς εἰς τὸν συρτόν. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τοῦ καλαματιανοῦ εἶναι ὅτι χορευταὶ καὶ χορεύτριαι πιάνονται ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς καὶ ὄχι χέρι μὲ χέρι. Ὡς ἐκ τούτου ὁ καλαματιανὸς φαίνεται ἔχων καταγωγὴν ἀρχαιοτάτην, ὢν αὐτὸς οὗτος ὁ «ἐπὶ καρπῷ» χορὸς τῶν ἀρχαίων ἢ τοὐλάχιστον ἐξ αὐτοῦ πάντως προερχόμενος. Τ. Δ.

Καλαματιανός, *Δημήτριος Ἰβάνοβιτς*. Ἕλλην ναυτικὸς ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἐμπορευόμενος εἰς τὸ Ἰσμαήλιον τῆς Βεσσαραβίας. Τῷ 1814 προσελήφθη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, εἰς ὃν προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Τῷ 1818 ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Δικαίου. Κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὸ Ἰσμαήλιον, ἀπεφάσισε νὰ σχηματίσῃ στολίσκον ἀπὸ σλέπια τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ συναδέλφου του ἐν τῷ ρωσικῷ στρατῷ Γεωργίου Παπαδοπούλου Κορφινοῦ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως τουρκικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὰ δρακόντεια ὅμως μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ Ρωσία, ὁ Καλαματιανὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ καταστρωθὲν σχέδιον ἐνεργείας, παραμείνας δ' ἐν ἐπισήμῳ οὐδετερότητι παρέσχε μόνον ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς καταφυγόντας εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος Ἕλληνας. Μετέσχε τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τῷ 1828 καὶ ἔλαβε διοίκησιν ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀπέθανεν ἐν Ἰσμαηλίῳ τῷ 1847. Γ. Δ. Κ.

— **Καλαματιανός**. —1) ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἄργους. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Δράμαλη. Ἐτραυματίσθη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἰμπραήμ. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀττικῆς καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς στ΄ τάξεως.

—2) ***Νικόλαος***. Ἕτερος Ἀγωνιστὴς ἐκ Καλαμάτας. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ διεκρίθη εἰς τὸ Βαλτέτσι, τὴν Γράναν, τὰ Δερβενάκια. Ἐτραυματίσθη πολλάκις καὶ ἐπικινδύνως. Καταταχθεὶς εἰς τὸ τακτικὸν τοῦ Φαβιέρου, τὸν ἠκολούθησεν ὡς ὑπαξιωματικὸς εἰς Κάρυστον καὶ εἰς τὸ Χαϊδάρι, εἰσῆλθε δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν φορτωμένος πυρίτιδα. Ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν νομισματόσημον. Ἀπέθανε τῷ 1854 ἐκ χολέρας. Γ. Δ. Κ.

Καλαμάττα (Calamatta), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς χαράκτης (1802—1869). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ριτσιάνι, Μαρκέττι, Τζιαντζιάκομο καὶ τοῦ Γάλλου ζωγράφου Ἔνγκρ. Εἰργάσθη ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Χάγῃ, ἡ δὲ βελγικὴ κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τῆς σχολῆς τῆς χαρακτικῆς. Τῷ 1855 ἐχάραξε τὸ δίπλωμα τιμῆς τῆς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων. Ἀναπαρέστησε διὰ τῆς χαρτογραφίας ἔργα τοῦ Μποτιτσέλλι, τοῦ ντὰ Βίντσι καὶ τοῦ Ἔνγκρ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ «Τζοκόνδα», ἡ «Πηγὴ» κ. ἄ. Μ.Δ.Β.

Καλαμαύκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἱεραπέτρας τοῦ νομοῦ Λασιθίου ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Παράγει ἔλαιον, οἶνον, σιτηρά. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 776 κατοίκους (1928).

Καλαμαύκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κανένε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτοικοι 29 (1928).

καλαμένιος, —*α*, —*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ καλάμι, καλάμινος: «κοφίνι καλαμένιο».

καλάμη (ἡ)· τὸ ὑπολειπόμενον στέλεχος τῶν σιτωδῶν μετὰ τὸν θερισμόν, κοιν. *καλαμιά*.

καλαμήθρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *ἡδυόσμου τοῦ μακροφύλλου* (Mentha lonfigolia). Κ. Π-Π.

καλαμήθρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Πρωτογενὴς ναυτικὴ πυξὶς (βλ. λ. *καλαμῖτις*).

Καλαμήτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γρεβενῶν τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης μὲ 146 κατοίκους (1928).

καλάμι (τό)· δημοτ., κάλαμος, δόναξ: «ἥμερο—, ἄγριο καλάμι», κατάρα: «καλάμια νὰ σὲ κόψουνε»· ‖ τὸ στέλεχος τοῦ πτεροῦ: «τὸ πουλὶ ἔβγαλε καλάμι», «ἄνοιξε ὅλο τὸ καλάμι»· ‖ μικρὸν τεμάχιον καλάμου χρησιμεῦον ὡς πηνίον νήματος: «ἐγέμισα τὰ καλάμια μου»· ‖ ἡ καλαμιά, τὸ κατὰ τὸν θερισμὸν ὑπολειπόμενον μέρος τοῦ στελέχους τῶν σιτωδῶν· ‖ τὸ πρόσθιον ὀστοῦν τῆς κνήμης, τὸ ἀντικνήμιον.

—*[Βοτ.]* Δημώδης ὀνομασία *καλάμου τοῦ κοινοῦ* ἢ *δόνακος* (Arundo Donax). Κ. ΠΑΠ.

Καλάμι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος *Δελιανῶν* (βλ. λ.).

— **Καλάμι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων τῆς Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Παράγει ἔλαιον καὶ οἶνον. Κάτοικοι 449 (1928). Εἰς τὴν κοινότητα περιλαμβάνονται καὶ τὰ χωρία *Μεγάλα χωράφια* καὶ *Παλαιόκαστρον* ἢ *Ἄπτερα*.

— **Καλάμι** *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Παράγει ἔλαιον, οἶνον, σιτηρὰ καὶ κάστανα. Κάτοικοι 449 (1928).

— **Καλάμι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκλαβοχωρίου τοῦ πρώην δήμου Σπάρτης τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι (1928) 125.

— **Καλάμι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσπροχώματος τοῦ πρώην δήμου Καλαμῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Ἀπὸ τῆς πόλεως Καλαμῶν ἀπέχει περὶ τὰ 5 χιλιόμ. Κάτοικοι (1928) 26.

—**Καλάμι** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς Κερκύρας (πλάτ. 39°44'10" Β, μῆκ. 19°57'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) ἀμέσως πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου Καραγόλι ἢ Κουλοῦρα. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. ΣΕΛ

—**Καλάμι**, ἢ ***Ἰτζεντὶν μπουρούν*** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον κρημνῶδες, καθ' ὃ ἀπολήγει ὁ βουνὸς Βερέκυνθος τοῦ Ἀποκορώνου (πλάτ. 35°28' $^1/_2$ Β, μῆκ. 24° 09' $^1/_2$, χάρτ. ἀγγλ. 1658: Suda bay and Khania). Τὸ ΝΑ καὶ ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τοῦ ἐσωτερικοῦ κολπίζοντος τῆς Σούδας λιμένος. Ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1645 οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν μετὰ πολεμιστῶν καὶ τῶν συναρωγούντων καὶ τῶν Ἑνετῶν τῆς νήσου, πρὸς λύσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τῶν Χανίων.

— **Καλάμι**, ἢ ***Ῥάχη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 99.

καλαμιὰ (ἡ)· τὸ μετὰ τὸν θερισμὸν τῶν σιτηρῶν ἀπομένον τμῆμα τοῦ στάχυος, ἡ *καλάμη*.

—*[Λαογρ.]* Συνήθης εἶναι εἰς τὸν λαὸν ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀπορφανισθέντος καὶ ἐγκαταλελειμμένου ἀνθρώπου πρὸς τὴν καλάμην τοῦ σίτου, δηλαδὴ τὸ μετὰ τὸν θερισμὸν ἀπομένον μέρος αὐτοῦ. Κοινὴ εἶναι ἡ παροιμία: «ἀπόμεινε σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο» ἐπὶ τοῦ ἐρήμου λεγομένη. Μ. Ι.

Καλαμιάναι (Calamianes) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα νησίδων ἀνῆκον εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Κεῖνται νοτιοδυτικῶς τῆς Μιντόρο καὶ Παράγκουα μεταξὺ τῶν 11°35' Β. πλά-

Digitized by Google

τους καὶ 119°55′ Α. μήκους. Κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι: ἡ *Μπουζουάνγκα*, ἔχουσα ἔκτασιν 1374 τ. χλμ., ἡ *Καλαμιὰ ὁ Κουλιόν*, ἔχουσα ἔκτασιν 472 τ. χλμ. καὶ αἱ *Πενιὸν ντὲ Κορόν*, *Μπουλαλάκαο*, *Ταμπόν*, *Καμπιλαλάν*, *Οὐζόν*, *Τάρα*, *Μαριλύ*, *Γκαλόκ*, *Νικαπάϊτο ὑ Τσινιονάν*. Αἱ νῆσοι εἶναι εὐφορώταται καὶ παράγουν ὄρυζαν, καφέν, σακχαροκάλαμον, ἰνδικόν, ἰνδικὰ κάρυα, εἰς δὲ τὰς ἀκτάς των ἀλιεύονται μαργαριτοφόρα ὄστρακα. Κάτοικοι 20.000, Ταγκάλαι, Μαλαῖοι καὶ Κινέζοι.

Καλαμιάρης *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα τῆς κοινότητος Παναγιούδας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, μὲ 119 κατ. (1928).

Καλαμιᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Ποταμιᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κεῖται πρὸς Β τῆς Κάτω Ποταμιᾶς καὶ ἀριστερὰ τοῦ Κράθιδος. Κάτοικοι 509 (1928), ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, σταφιδοπαραγωγὴν καὶ ἐλαιοπαραγωγήν.

Καλαμίδας, *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μιτζέλης. Ἦτο πρόκριτος εἰς τὴν Μιτζέλαν καὶ ἐκ τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων, ἔχαιρε δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἐπετρόπευε τὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θεσσαλίᾳ τσιφλίκια. Κατὰ τὸ 1807 ὑπῆρξε διώκτης τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνήργουν διὰ λογαριασμὸν τῆς Ρωσίας ἐν Θεσσαλίᾳ, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, τοὺς ὁποίους διῴκει αὐτός, ἔλαβον μέρος εἰς τὰ διωκτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Βελῆ Γκέγκα, τοῦ Ἰσοὺφ Ἀράπη καὶ τοῦ Μπεκὴρ Τζογαδόρου, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦ 1812 ἐνέσπειραν τὸν ὄλεθρον εἰς τὰς θεσσαλικὰς πεδιάδας. Μυηθεὶς κατόπιν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ μετέβαλεν ἀμέσως σύστημα καὶ ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς περιφερείας, εἰς ἣν εἶχε δύναμιν, διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐντεῦθεν καὶ περὶ μῆνα Ἀπρίλιον 1821 ἠδυνήθη νὰ ἐγείρῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μιτζέλης. Δὲν ἐδόθη ὅμως προσοχὴ ὑπὸ τῶν ἐπειγομένων νὰ κατέλθουν εἰς Πελοπόννησον Ὀμὲρ Βρυώνη καὶ Κιοσσὲ Μεχμέτ, οὕτω δὲ κατώρθωσε νὰ μὴ προκαλέσῃ ἀντίδρασιν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ πασᾶς τῆς Λαρίσης Δράμαλης-Μαχμοὺτ πασᾶς ἐπετέθη ἐναντίον τῆς ἐπαναστατικῆς ἑστίας, ἥτις εἶχε σχηματισθῇ παρὰ τὸν Ἁλμυρὸν καὶ τὴν Μιτζέλαν, ὁ δὲ Καλαμίδας μετὰ πεισματώδη ἄμυναν, τὴν ὁποίαν ἀντέταξε βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς υἱούς του Ἀλέξιον, Ἀπόστολον, Γεώργιον καὶ Στέφανον, ὡς καὶ διακοσίους Μιτζελιώτας, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ὁπόθεν μετὰ τῶν ὑπολοίπων ἀνδρῶν του διεπεραιώθη εἰς Εὔβοιαν. Μετὰ ἓν ἔτος, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀψιμαχίας, μετέσχε τῆς μάχης εἰς τὰ Βρυσάκια, δείξας δὲ πολλὴν τόλμην καὶ αὐτοθυσίαν, ἔσωσε πολλούς. Κατόπιν ἡνώθη μετὰ τῶν σωμάτων τοῦ Γάτζου καὶ τοῦ Γέρο-Καρατάσσου, καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Τρίκκερι καὶ εἰς τὴν Σκίαθον, ὅπου σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιθέσεων τοῦ ὑπὸ τὸν Τοπὰλ-Χοσρὲφ-Μεχμὲτ πασᾶν στόλου. Σταλεὶς μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀλυμπιτῶν εἰς Ὕδραν, ὅπως τὴν προασπίσῃ ἐναντίον ἐνδεχομένης ἀποβάσεως τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἐξετέλεσε πιστῶς τὸ καθῆκόν του, ὑποστηρίξας τὴν τάξιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἔλαβε μέρος ὡς ἀντιστράτηγος, εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀνταρτῶν διωγμόν, εἶτα δὲ εἰς τὴν ἄμυναν τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Ἐκεῖ, ἀποκαρδιωμένος διὰ τὴν καθυστέρησιν τῶν μισθῶν ἥτις παρέλυε τὸ σῶμά του, καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Νεοκάστρῳ αἰχμαλωσίαν τοῦ υἱοῦ του Γεωργίου, ἀπεχώρησε, μόνον δὲ ὅταν προσελήφθη ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κωλέττην, τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύετο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐδέχθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν προτέραν ὑπηρεσίαν του. Μετέβη λοιπὸν εἰς Ἀθήνας, καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀταλάντης, κατ' αὐτὴν δὲ ὡς ὀπισθοφυλακὴ προήσπισε τοὺς ὑποχωροῦντας μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς του, ἐπειδὴ ἔπεσε μαχόμενος. Ὁ Μουστᾶ βέης Κιαφαζέζης, ὅστις ἡγεῖτο τῶν τουρκικῶν δυνάμεων, μόλις ἀντίκρυσε τὸ πτῶμα παλαιοῦ συνεργάτου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ, διέταξε καὶ τὸ διεμέλισαν καὶ τὸ ἐσκόρπισαν, ἵνα μείνῃ ἄταφον, ὡς σῶμα παρασπόνδου ἀνδρός. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὁρμητικωτάτων ἐπιδρομέων τῶν θεσσαλικῶν παραλίων ἀπὸ τῆς Σκιάθου, ὅπου ἐπὶ τριετίαν εἶχε κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸ ὁρμητήριόν του. Τούτου υἱοὶ ἦσαν: ὁ *Ἀλέξιος*, ὅστις συμμετέσχεν εἰς τὰς περιπετείας τοῦ πατρός του, ταχθεὶς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς στ′ τάξεως, ὁ *Ἀπόστολος*, ὅστις διεκρίθη ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς καταδρομὰς καὶ ἠμείφθη διὰ τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου, ὁ *Γεώργιος*, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς ἐν Νεοκάστρῳ ἐδραπέτευσε καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ *Στέφανος*, ὅστις ἐπίσης ἐπὶ Καποδιστρίου προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ κράτος. Γ. Δ. Κ

καλαμίδι *[Ἁλιευτ.]*. Ἁλιευτικὸν ὄργανον, ἀποτελούμενον ἐκ μακρᾶς καλαμίνης συνήθως ῥάβδου, ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ φέρουσα τὰ ἄγκιστρα *ὁρμιά*. Μεταξὺ τῆς ὁρμιᾶς καὶ τῶν ἀγκίστρων μεσολαβεῖ ἡ *τρίχα*, συνήθως ἐκ δύο σκελῶν ἀποτελουμένη, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει ἓν ἄγκιστρον. Ἐκτὸς τῶν σταθεροῦ μήκους καλαμιδιῶν ὑπάρχουσι τοιαῦτα καὶ μεταβλητοῦ μήκους, ἀποτελούμενα ἐκ διαφόρου διαμέτρου στρογγύλων τεμαχίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἰσέρχεται εἰς τὸ ἕτερον ἢ καὶ προσαρμόζεται κατὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ. Ἡ ῥάβδος δύναται νὰ εἶναι ἐξ ἄλλης ὕλης, πάντως ὅμως συγγενοῦς τῷ καλάμῳ, στερεᾶς, ἐλαφρᾶς καὶ ἐλαστικῆς (π. χ. βαμβοῦ κλ.).

— *[Ὑφαντ.]* Τὸ *καλαμίδι* εἶναι σωλὴν ἐκ καλάμου, τοποθετούμενος ἐπὶ ὁριζοντίου ἄξονος τῆς χειροκινήτου μηχανῆς *μαγκάνι*. Περιστρεφόμενος ταχέως ἐκ μεταδόσεως τῆς κινήσεως διὰ τοῦ τροχοῦ τοῦ μαγκανίου περιτυλίσσει κλωστὰς εἰς στρώματα. Χρησιμεύει διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν κλωστῶν τοῦ στήμονος, τὰ δὲ μικροτέρου μεγέθους διὰ τὴν περισυλλογὴν τῆς κλωστῆς τῆς κρόκης καὶ τοποθέτησιν ταύτης εἰς τὴν κερκίδα.

Καλαμιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαλκιάδων τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης τῶν Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτοικοι (1928) 493. Πρώην ἐκαλεῖτο *Κανεσοί*.

— **Καλαμιὲς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κερκίνης (Μπουτκόβου) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) ἐν Μακεδονίᾳ. Κάτοικοι (1928) 61. Πρώην ἐκαλεῖτο *Τσαΐρ-Μαχαλέ*.

καλαμίζω· τυλίσσω τὸ νῆμα εἰς τὰ καλάμια, εἰς τὰ μασούρια, ἀναπηνίζω, ἄλλως *μασουρίζω*· ‖ ἀρχ., φυσῶ τὸν κάλαμον, παίζω τὸν αὐλόν.

καλαμίθι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρίανθος*.

καλαμίθρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *καλαμίνθης τῆς νεπέτης* (Calamintha nepeta). Κ. ΠΑΠ.

Καλαμίκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κέω (πλάτ. 36°36′55″ Β., μῆκ. 24°16′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), 5 ½ μίλ. Β τοῦ φάρου Ταμέλου. Σ.Ε.Λ.

καλαμίνα *[Μεταλλουργ.]*. Ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ ὀνομάζονται *καλαμῖναι* τὰ μὴ θειοῦχα μεταλλεύματα τοῦ ψευδαργύρου, καὶ κυρίως ὁ ἀνθρακικὸς ψευδάργυρος καὶ ὁ πυριτικὸς ψευδάργυρος. Τὰ ἀποτελοῦντα τὸ μετάλλευμα ὀρυκτὰ ἐν καθαρᾷ καταστάσει εἶναι ὁ *σμιθσωνίτης* ($ZnCO_3$) καὶ ὁ *ἡμιμορφίτης* ($H_2Zn_2SiO_5$), ἅτινα ἀμφότερα ἀπαντῶνται παρ' ἡμῖν εἰς τὸ Λαύριον. Ὁ ἡμιμορφίτης (ἢ κυρίως καλαμίνα) ἔχει σκληρότητα 5, κρυσταλλοῦται κατὰ τὸ ῥομβικὸν σύστημα καὶ ἐμφανίζεται ὡς λευκός, κίτρινος, τεφρόχρους, καστανόχρους, ἢ πράσινος. Καθαρὰ τεμάχια πρασίνου ἢ κυανοπρασίνου χρώματος χρησιμοποιοῦνται κατεργαζόμενα ὡς κοσμητικοὶ λίθοι, περιωρισμένης ὅμως ἐφαρμογῆς λόγῳ τῆς μικρᾶς σκληρότητός των. Ὁ δὲ σμιθσωνίτης ἔχει σκληρότητα ἐπίσης 5, σχηματίζων ἑξαγωνικοὺς κρυστάλλους, ἢ ἐμφανιζόμενος εἰς μεγάλας μάζας ὡς γαιῶδες ὀρυκτὸν λευκόν, κιτρινωπὸν ἢ καστανόχρουν. Πολλάκις σχηματίζει σφαιροειδεῖς μάζας ἢ τεφροειδεῖς ἐπιφανείας χρυσοκιτρίνου, πρασίνου, κυανοῦ ἢ ἰώδους χρώματος καὶ μεταξώδους λάμψεως. Ἐξαιρετικῶς ὡραίου χρώματος τεμάχια ἀπαντῶνται κυρίως ἐν Λαυρίῳ. Σ. Χ.

καλαμίνθη (ἡ) (Calamintha ἢ Satureja) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον 130 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων τῆς γῆς, κατὰ προτίμησιν ὅμως τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῶν Ἄνδεων. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, διετῆ καὶ πολυετῆ, ἀρωματώδεις ἡμίθαμνοι μὲ ὀδοντωτὰ φύλλα καὶ ταξιανθίας φερομένας εἰς τὴν κορυφήν. Ἐκ τῶν γνωστότερον θεραπευομένων εἰδῶν εἶναι: *καλαμίνθη ἡ νεπέτη* (Calamintha ἢ Satureja Nepeta), ἡ κοινῶς ἐν Ἑλλάδι ὀνομαζομένη *καλαμίθρα*· *καλαμίνθη ἡ ἄλπειος* (Calamintha ἢ Satureja Alpina), χρησιμοποιουμένη εἰς τὰς στηθικὰς παθήσεις· *καλαμίνθη ἡ κηπαία* (Calamintha ἢ Satureja hortensis), φυτὸν διετὲς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν παραμεσογείων χωρῶν, ὕψους 0,30, μὲ στιγματικὸς παραφυάδας φύλλα καὶ κυανόλευκα ἄνθη· *καλαμίνθη ἡ πολιὰ* (Calamintha ἢ Satureja incana), ὁ κοινὸς παρ' ἡμῖν *ἄγριος βασιλικὸς* ἢ *ἀγριοβάλσαμος*, *καλαμίνθη ἡ φαρμακευτικὴ* (Calamintha ἢ Satureja officinalis), ἀπαντῶσα εὐρέως ἐν Γαλλίᾳ· *καλαμίνθη ἡ σατουρία* (Calamintha Satureja), ὑψηλὸς θάμνος, πολυκλαδὴς μὲ ἐπισκλήρους τρίχας καὶ πορφυρᾶ ἄνθη, χρησιμώτατος εἰς τὴν μαγειρικήν, καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

— **καλαμίνθης *ἔλαιον*** (Oleum Calaminthae) *[Φαρμ.]*. Αἰθέριον ἔλαιον, εὑρισκόμενον εἰς τὸ φυτὸν Calamintha melissa. Τὰ ἐναέρια μέρη τοῦ φυτοῦ τούτου ἀποσταζόμενα μεθ' ὑδρατμῶν δίδουν ἔλαιον κίτρινον ἢ κιτρινοπράσινον, ὀσμῆς λίαν εὐαρέστου, ὑπομιμνησκούσης τὴν τῆς μελίσσης, εἰδικοῦ βάρους 0,875, ἀριστεροστρόφον, διαλυτὸν ἐν αἰθέρι, πετρελαϊκῷ αἰθέρι καὶ χλωροφορμίῳ. Τὸ ἔλαιον τῆς καλαμίνθης χρησιμεύει πρὸς νοθείαν τοῦ ἐλαίου τῆς μελίσσης. Κ. Γ. Μ.

καλαμινθίτης *οἶνος*. Οἶνος παρ' ἀρχαίοις παρασκευαζόμενος μετὰ καλαμίνθου ἢ καλαμίνθης «πόας ὁμοίας ἡδυόσμῳ». —Π.

καλάμινος, *—η*, *—ον*· ὁ ἐκ καλάμου, καλαμένιος: «καλάμινος σωλήν, —αὐλός».

καλάμιον (τό), κοιν. *καλάμι*· κάλαμος, δόναξ: «ἥμερο, —ἄγριο καλάμι»· ‖ μικρὸν τεμάχιον καλάμου χρησιμεῦον ὡς πηνίον εἰς τὴν ταλασιουργίαν, ἄλλως *μασοῦρι*· ‖ ὡς ἁδρομερὲς μέτρον μήκους: «ὁ ἥλιος εἶναι ἕνα καλάμι ψηλὰ» δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος εἴτε ἀπ' ἀνατολῶν εἴτε ἀπὸ δυσμῶν· ‖ τὸ ἀντικνήμιον, τὸ πρόσθιον ὀστοῦν τῆς κνήμης: «μὲ χτύπησε 'ς τὸ καλάμι», «μοῦ 'σπασε τὸ καλάμι».

Κάλαμις. Μέγας γλύπτης τῆς ἐποχῆς τῶν περσικῶν πολέμων. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως συγγραφεῖς οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, ἀρκούμενοι μόνον νὰ περιγράφωσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ χαρακτηρίζωσι τὰ ἔργα του. Οὕτως, ὁ Παυσανίας λέγει ὅτι ὀνομαστὰ ἔργα τοῦ Καλάμιδος ἦσαν: 1) Δύο χάλκινοι ἵπποι, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἱστάμενοι ἀνὰ εἷς ἑκατέρωθεν ἅρματος μετ' ἀναβάτου ἀνδρός, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Ὀνάτας κατὰ παραγγελίαν τοῦ Δεινομένους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Ἱέρωνος, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ὀλυμπιακῶν νικῶν τοῦ τυράννου ἐκείνου τῶν Συρακουσῶν. 2) Τὸ ἐν Κεραμεικῷ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ἐπικληθέντος ἀργότερον *Ἀλεξικάκου*, εἰς ἐκδήλωσιν τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῇ καταπαύσει, κατὰ μάντευμα ἐκ Δελφῶν, τοῦ λοιμοῦ, ὅστις ἐνέσκηψεν ἐν Ἀθήναις διαρκοῦντος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. 3) Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἄμμωνος Διὸς ἐν Θήβαις, κατὰ παραγγελίαν τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου. 4) Τὸ ἄγαλμα τοῦ Κριοφόρου Ἑρμοῦ ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας, ὅστις ἔφερε κριὸν ἐπὶ τῶν ὤμων, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ θεὸς ἀπέτρεψε νόσον λοιμώδη, περιενεγκὼν κριὸν περὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως. 5) Τὸ ἐκ παρίου μαρμάρου ἄγαλμα τοῦ Διονύσου, ἐπίσης ἐν Τανάγρᾳ. 6) Τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Κορίνθῳ. Ὁ θεὸς παρίστατο ἀγένειος καὶ ἐκράτει ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τὸ σκῆπτρον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ καρπὸν πίτυος. 7) Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀνάθημα τοῦ Καλλίου, τοῦ μεγαπλούτου γαμβροῦ τοῦ Κίμωνος, τοῦ ἐπικαλουμένου Λακκοπλούτου, ὡς εὑρόντος τὸν θησαυρόν του ἐντὸς λάκκου, ἔνθα τὸν εἶχε κρύψει Πέρσης τις μετὰ τὴν ναυμαχίαν παρὰ τὴν Σαλαμῖνα. 8) Ἡ ἄπτερος Νίκη ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀνάθημα τῶν Μαντινείων, τὴν ὁποίαν ὁ Κάλαμις ἔκαμεν ἀπομιμηθεὶς τὸ ἐν Ἀθήναις ξόανον τῆς θεᾶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀπτέρου νίκης. 9) Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἑρμιόνης, τῆς θυγατρός, δηλαδή, τοῦ Μενελάου καὶ συζύγου τοῦ Νεοπτολέμου, ὡς καὶ ἀργότερον τοῦ Ὀρέστου, ἀνάθημα τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Δελφοῖς. 10) Τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς Ἄλτεως ἱδρυμένον ἀνάθημα τῶν Ἀκραγαντίνων ἐπὶ τῇ νίκῃ των ἐναντίον τῶν βαρβάρων τῆς Μοτύης. Τὸ χάλκινον τοῦτο μνημεῖον παρίστα παῖδας προτείνοντας τὰς δεξιάς, ὡσεὶ προσευχομένους τῷ θεῷ.

Πλὴν τῶν ἔργων τούτων ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὡς ἔργα τοῦ Καλάμιδος καὶ δεύτερον Ἀπόλλωνα ἀπαχθέντα εἰς Ρώμην καὶ εὑρισκόμενον εἰς τοὺς σερβιλιανοὺς λεγομένους κήπους· καὶ τρίτον Ἀπόλλωνα ἐν Ἀπολλωνίᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἐπί τινος νησῖδος παρὰ τὴν πόλιν ἱδρυμένον, τὸν ὁποῖον ὅμως μετέφερεν ἐξ Ἀπολλωνίας ὁ Μ. Λούκουλλος καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο κολοσσικόν, ὕψους 30 πήχεων (13 μ. περίπου) καὶ ἀξίας, κατὰ Στράβωνα, 500 ταλάντων· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀλκμήνης, τὸ ὁποῖον θαυμάζει ὁ Λατῖνος συγγραφεὺς διὰ τὸ ὑπέροχον τῆς μορφῆς. Ὁ Λουκιανὸς ἐπίσης ἀναφέρει ὡς ἔργον τῆς Καλάμιδος τὴν Σωσάνδραν, ἐξυμνῶν αὐτῆς τὴν χάριν καὶ τὴν λεπτότητα. Τέλος, κατὰ πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὁ Κάλαμις ἐθαυμάζετο πρὸ πάντων ὡς πλάστης τεθρίππων καὶ ἁρμάτων μετὰ ὡραίων καὶ ἀπαραμίλλων τῇ τέχνῃ ἵππων. Κατὰ τὸν Πλίνιον μάλιστα, τόση ἦτο ἡ φήμη αὐτη, ὥστε λέγεται ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἐπέθηκεν ἐπὶ ἑνὸς τῶν τεθρίππων τοῦ Καλάμιδος ἡνίοχον, ἵνα μὴ ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ ὑστερῆται τῆς τῶν ζῴων.

Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἀρχαίων πληροφοριῶν στηριζόμενοι πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ἐπεχείρησαν νὰ καθορίσωσι τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὴν τέχνην τοῦ Καλάμιδος. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν πατρίδα, ὁ Studniczka καὶ ἡ Bieber παραδέχονται, ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἦτο Βοιωτός, διότι εἶχεν ἐκτελέσει παραγγελίαν τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ Καλάμιδος, εἶχεν ἀπασχολήσει μόνον τοὺς συμπατριώτας του Βοιωτοὺς Ἀριστόδημον καὶ Σωκράτην, καὶ διότι εἶχεν ἐπίσης ἐκτελέσει δύο παραγγελίας διὰ τὴν βοιωτικὴν Τανάγραν.

Digitized by Google

Κατὰ τὸν Brunn ὅμως καὶ τὴν Richter καὶ ἄλλους, ὁ περίφημος τεχνίτης θεωρεῖται ἴσως Ἀθηναῖος, διότι εἶχεν ὡς μαθητήν του τὸν Ἀθηναῖον Πραξίαν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν χρόνον, οἱ πλεῖστοι ἐγκύψαντες εἰς τὸ ζήτημα παραδέχονται, ὅτι ὁ Κάλαμις ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Ε' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος, τὴν γνώμην των δὲ ταύτην βασίζουσι κυρίως ἐπὶ δύο ἔργων τοῦ γλύπτου: α') ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Ἱέρωνος, διότι αἱ δύο νῖκαι τοῦ τυράννου συνέπεσον κατὰ τὰ ἔτη 476 καὶ 472 π. Χ., ὁ δὲ θάνατός του ἐπῆλθε κατὰ τὸ 466, καὶ β') ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἄμμωνος Διός, τοῦ ἀναθήματος τοῦ Πινδάρου, διότι ὁ ποιητὴς πρέπει βεβαίως νὰ εἶχεν ἀναθέσει τὸ ἄγαλμα τοῦτο μετὰ τὴν διαμονήν του ἐν Κυρήνῃ παρὰ τῷ Ἀρκεσίλᾳ τῷ Δ', τοῦ ὁποίου ὁ Πίνδαρος εἶχε ψάλει τὴν νίκην τῆς πυθιακῆς ἁρματοδρομίας κατὰ τὸ 462 π. Χ. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Κοϊντιλιανός, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Κανὼν γλυπτῶν», θέτει αὐτὸν μεταξὺ τοῦ Ἡγησίου καὶ τοῦ Μύρωνος, εἶναι δὲ γνωστὸν διὰ τοῦ Παυσανίου ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Καλάμιδος Πραξίας εἰργάσθη εἰς τὸ ἀέτωμα τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὸ τέλος τῆς 80ῆς ὀλυμπιάδος, ἤτοι περὶ τὰ 458—456 π. Χ. Πολυτιμότεραι, ἂν καὶ κάπως γενικαί, εἶναι αἱ πληροφορίαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐν σχέσει πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Καλάμιδος. Κατὰ τὸν Κοϊντιλιανὸν καὶ τὸν Κικέρωνα, τὰ ἀγάλματα τοῦ Καλάμιδος ἦσαν ἧττον σκληρὰ καὶ τραχέα τῶν τοῦ Κάλωνος, Ἡγησίου καὶ Κανάχου, οὐχὶ ὅμως καὶ τόσον εὔκαμπτα ὅσον τὰ τοῦ Μύρωνος. Φαίνεται δηλαδή, ὅτι ὁ Κάλαμις δὲν ἀπεμακρύνθη τελείως τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἀλλ' ὅτι ἡ τέχνη του, ἀπηλλαγμένη πολλοῦ ἀρχαϊσμοῦ, προσήγγιζε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν συνθέσεων τοῦ Μύρωνος. Τοῦτο ἀφίνει νὰ συμπεράνωμεν καὶ ὁ Λουκιανός, ὅστις, περιγράφων τὴν Πανθέαν, τὸ ἰδεῶδες ἄγαλμα τοῦ γυναικείου κάλλους, ἀναφέρει, σὺν ἄλλοις, καὶ τὴν Σωσάνδραν τοῦ Καλάμιδος, ἧς ἐξαίρει «τὸ μειδίαμα τὸ σεμνὸν καὶ λεληθὸς καὶ τὸ εὐσταλὲς καὶ κόσμιον τῆς ἀναβολῆς». Τοῦτο ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὅστις συγκρίνει τὴν ῥητορικὴν τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Πολυκλείτου καὶ τοῦ Φειδίου διὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ ὕψος καὶ τὴν τοῦ Λυσίου πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Καλάμιδος καὶ Καλλιμάχου διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν. Φαίνεται ἄρα ὅτι ὁ Κάλαμις, τελειοποιήσας ἐν μέρει τὴν κατὰ φυσικὴν ἀλήθειαν παράστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, προσέθηκε τέλος ἐν τῇ τέχνῃ τὴν λεπτότητα ἐν τῇ ἐκτελέσει καὶ τὴν χάριν, ἤτοι τὸ αἴσθημα ἐν τῇ ἐκφράσει. Ἀτυχῶς οὐδὲν τῶν ἔργων τοῦ Καλάμιδος διεσώθη μέχρι ἡμῶν, ὥστε νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἰδέαν τῆς τέχνης τοῦ ἐνδόξου τούτου καλλιτέχνου. Ἡ εἰς περίγραμμα παράστασις τοῦ Κριοφόρου Ἑρμοῦ ἐπὶ χαλκίνων καὶ δὴ ἐφθαρμένων νομισμάτων τῆς Τανάγρας κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, ὡς καὶ εἰδώλιά τινα τῆς Τανάγρας καὶ Θηβῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου, δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἀλάνθαστον βάσιν ἐκτιμήσεως· αἱ δὲ γνῶμαι ἐνίων ἀρχαιολόγων, ὅτι ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀπόλλων τοῦ Ὀμφαλοῦ εἶναι ἀντίγραφον τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀλεξικάκου ἢ ὅτι τὸ ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ ἀνάγλυφον τοῦ Κριοφόρου Ἑρμοῦ παριστᾷ τὸν Κριοφόρον τοῦ Καλάμιδος δὲν στηρίζονται ἐπὶ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων. Κατὰ ταῦτα, ὁ Κάλαμις ὑπῆρξε περίφημος γλύπτης τῆς μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς εἰς τὴν κλασσικὴν ἐποχήν, διακριθεὶς μᾶλλον διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν παρὰ διὰ τὴν πρωτοτυπίαν, ἱκανὸς ὅμως πλάστης κλασσικῶν ἔργων ἐκ χαλκοῦ, μαρμάρου καὶ ἐλεφαντοστοῦ καὶ ἰδίως μέγας γλύπτης ἵππων. Σήμερον πολλοὶ ἀρχαιολόγοι θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν φορέα τοῦ ἰωνικοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

καλαμίς, —*ίδος* (ἡ)· ὁ ἰξευτικὸς κάλαμος, κοιν. *ξόβεργο* ‖ ὀδοντογλυφὶς ἐκ καλάμου ‖ κοῖλον σιδήριον πρὸς βοστρυχισμὸν τῆς κόμης ‖ ὁ ἁλιευτικὸς κάλαμος, κοιν. *καλαμίδι* ‖ θήκη τῶν γραφικῶν καλάμων, καλαμάριον.

Καλαμίσια *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Χαλκηδόνος. Κυρίως ὀνομάζεται οὕτως ὁ λιμὴν ὁ σχηματιζόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Φενὲρ-μπουρνοῦ ἢ Ἡραίου καὶ Μαντᾶ-μπουρνοῦ, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀρχαιότερον *τοῦ Εὐτροπίου*, κατόπιν δὲ *Καλαμώδης* ἢ *Καλαμωτός*. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ναὸς τοῦ Χρυσοστόμου τοῦ «Καλαμιώτου», κτισθεὶς εἰς ἀνάμνησιν θαύματος, καθ' ὃ δῆθεν ἡ βασιλικὴ τριήρης ἡ κομίζουσα τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἀπέκοψεν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἄμπελον πτωχῆς χήρας, ἁρπαγεῖσαν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας, συζύγου τοῦ Ἀρκαδίου. Ν. Μ.

— **Καλαμίσια** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς *Αζόλιμος* τῆς Σύρου (πλάτ. 37°25' 15'' Β, μῆκ. 24°58'10'' Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη: Νῆσος Σύρος*), μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κοντογιάννης καὶ Κρεμαστὴ καὶ ἀντικρύζον πρὸς Μ. Α. τὸν φάρον τῆς νήσου Γάϊδαρος. Σ. Ε. Λ.

καλάμισμα (τό)· ἡ περιτύλιξις τῶν κλωστῶν στήμονος ἢ κρόκης εἰς σωλῆνας ἐκ καλάμου.

καλαμίστρον (τὸ) (λατ. calamistrum) *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω μετάλλινον ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς βοστρύχωσιν τῆς κόμης. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς κατεσκευάζετο ἐκ καλάμου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς κοίλου ἡμικυλίνδρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφηρμόζετο ἕτερος πλήρης κύλινδρος, μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἐπιέζοντο αἱ τρίχες βοστρυχούμεναι. Ἡ χρῆσις τοῦ καλαμίστρου ἰδιαζόντως διαδεδομένη ἦτο εἰς Ῥώμην, ὁπόθεν εἰσήχθη εἰς Ἐτρουρίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κικέρωνος, ἡ χρῆσις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν νέων (pueri calamistrati) ἐθεωρεῖτο δεῖγμα θηλυπρεπείας. Ὡς βοστρυχωταὶ ἐχρησιμοποιοῦντο γυναῖκες ἢ δοῦλοι, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ καλαμίστρον προηγουμένως ἐθερμαίνετο ἐντὸς τέφρας, δι' ὃ οἱ βοστρυχωταὶ ἐκαλοῦντο cinifli, cinerarii. —Π.

Καλαμίτα *κόλπος [Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κριμαίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Εὐπατόρια καὶ Λουκοὺλ (χάρτ. ἀγγλ. γενικὸς 2214: The Black Sea). Ἔχων εὖρος 23 μιλ. καὶ εἴσδυσιν 8 μιλ., εἶναι ἐλάσσων κόλπος τῆς μεγάλης κολπώσεως τῆς διανοιγομένης μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ταρχὰν καὶ Χερσονές, τῆς ὁποίας καὶ καταλαμβάνει τὸν μυχόν. Σ. Ε. Λ.

Καλαμίτζα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Σκύρου, ἔχων εἴσδυσιν 4 μιλλίων, Β, Ν καὶ Α ἀκτὰς τὰς τῆς νήσου, δυτικὴν δὲ τὴν Α τῆς νήσου Βαλάξα. Ἀνοικτὸς πρὸς Λ, ἔχει κέρατα τὸ ἀκρωτήριον Λατομειὸ Δ (ἔχον φάρον Ἄγκα) καὶ νησῖδα Ἔξω Διαβατὴ Ἀν. Ἡ ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς τοῦ ἄκρα Ψαρίνα σχηματίζει δύο ἀμφιδύμους ἐλάσσονας ὅρμους Ἀραξὸ πρὸς Α καὶ Λιναριὰ πρὸς Δ, ἔχοντα ναυτικὸν φανόν, δυτικῶς δὲ αὐτοῦ τὸν ὕφορμον Διαπόρι. Ἡ εὐθυγράμμισις φάρων Λατομειοῦ καὶ Πρασσούδα ὁδηγεῖ πρὸς ἀσφαλῆ ἔκπλουν, ἡ δὲ τῶν Λατομειοῦ καὶ Λιναριᾶς πρὸς ἀσφαλῆ εἴσπλουν. Ὡς καὶ ὁ πρὸς νότον τοῦ λιμὴν Τρεῖς-Μπούκες, χρησιμοποιεῖται ὡς ὁρμητήριον ξένων στόλων γυμνασίων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κατὰ τὴν εὐθὺς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1897 ἐποχήν. Σ. Ε. Λ.

καλαμίτης (ὁ) *[Παλαιοφυτ.]*. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καλαμαριοειδῶν* ἢ *καλαμαρωδῶν καλαμαρικῶν* πτεριδοφύτων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα (ἰδίᾳ βλαστοί) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ, συντελέσαντα μετὰ τῶν λειψάνων καὶ ἄλλων φυτῶν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κοιτῶν τῶν λιθανθράκων.

— *[Ὀρυκτολ.]* Ὀρυκτόν, παραλλαγὴ τοῦ *ἀκτινολίθου*, συνώνυμον τοῦ *τρεμολίθου*. Γ. Κ. Γ.

καλαμῖτις (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἐξελληνισμένη ὀνομασία ναυτικοῦ ὀργάνου, ὅπερ πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ *ἀνεμολογίου* ὑπὸ Φλαβίου Τζόγια, πρόδρομος τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τοῦ μεσαίωνος, πρὸς προσεγγίζοντα προσδιορισμὸν τῆς γωνίας τῆς πλεύσεως. Ἀπετελεῖτο δὲ ἡ τοιαύτη πρωτογενὴς ναυτικὴ πυξὶς ἐκ τεμαχίου καλαμίσκου μικρᾶς διαμέτρου καὶ μικροῦ σχετικῶς μήκους, ὅπερ πεπληρωμένον μαγνητικοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου (Fe_2O_4, ὀφεῖλον τὴν ὀνομασίαν του calamite εἰς τὸν ὁ ἐπλήρου καλαμίσκον) ἀφίνετο νὰ ἐπιπλέῃ ὕδατος ἐν λεκάνῃ. Τοῦ ὀξειδίου τούτου ἔχοντος τὴν ἰδιότητα νὰ τηρῇται σταθερῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ γηΐνου πόλου, ἐφ' ὅσον ἀφίεται ἐλεύθερον, ὁ ἐπιπλέων πλήρης τοιούτου καλαμίσκος ἐδείκνυε σταθερῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, μὴ παρακολουθῶν τὸ πλοῖον ἐν ᾧ ἡ λεκάνη, κατὰ τὰς ἀλλαγὰς τῆς διευθύνσεως τῆς τρόπιδος του ὡς πρὸς τὴν τῆς γραμμῆς Βορρᾶ—Νότου. Παρείχετο οὕτω τρόπος εἰς τοὺς ναυτικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἐκτιμῶσι κατὰ χονδροειδῆ πως προσέγγισιν τὴν γωνίαν τῆς τρόπιδος πρὸς τὸν μαγνητικὸν μεσημβρινόν, δηλαδὴ τὴν πλεῦσίν των, ἣν πρὸ τῆς μεθόδου ταύτης—χρησιμοποιηθείσης, ὡς πιστεύεται, ὑπὸ τῶν Σινῶν ἀπὸ ἀμνημονεύτου—ἐξετίμων ἀσυγκρίτως χονδροειδέστερον διὰ τῆς συσχετικῆς διευθύνσεως τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου ὡς πρὸς τὸν πολικὸν ἀστέρα, ἢ πρὸς ἄλλους ἀστέρας. Οἱ τότε ναυτικοί μας τῆς Ἑπτανήσου ὠνόμαζον τὸ πρωτογενὲς ναυτικὸν αὐτὸ ὄργανον *πετροκαλαμήθραν*, ἀπὸ τε τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ περιέχοντος. Σ. Ε. Λ.

Καλαμίτσης *ὅρμος [Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. *Καλαμίτζα*.

Καλαμίτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Καλαμιτσίου τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κεῖται ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς νήσου καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 ὡρῶν ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Λευκάδος, εἶναι μᾶλλον ὀρεινὸν ἀλλὰ γόνιμον, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 720 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας, τῶν σιτηρῶν, τῆς ἀμπέλου καὶ μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Π. Τ. Π.

— **Καλαμίτσι** *Ἀλεξάνδρου*, ἢ *Πέρα-Καλαμίτσι [Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Τὸ χωρίον εἶναι ὀρεινόν, παράγει σιτηρά, ἔλαιον, οἶνον, τρέφει ποίμνια, ἔχει δὲ μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 324 κατοίκους (1928).

— **Καλαμίτσι** *Ἀμυγδάλι*, ἢ *Πόδε-Καλαμίτσι [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἄνω ἐπαρχίας ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γεωργιουπόλεως μὲ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 314 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

καλαμιώνας, —*α* (ὁ)· τόπος ὅπου φύονται πολλοὶ κάλαμοι, καλαμών.

Καλαμιώνας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ὅπερ μαζὶ μὲ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον ἀποτελεῖ τὴν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (πρώην Μπόριανης) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας. Ὁ Καλαμιώνας ἐκαλεῖτο πρὶν *Μποσινὸς* καὶ ἔχει 386 κατ. (1928). Π. Τ. Π.

Καλαμιώτης, *Βενέδικτος*. Ἱερομόναχος τῆς μονῆς τοῦ Βρανᾶ καὶ Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὴν ἡγούμενόν του Γαβριὴλ Ἀναστασίου καὶ διεκρίθη εἰς πλείστας περιστάσεις. Ζωγρηθεὶς ἔξω τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν τελευταίαν των πολιορκίαν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν, ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν τῆς σταυρώσεως θάνατον, τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

— **Καλαμιώτης,** *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Καλάμου τῆς Ἀττικῆς. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἀγῶνος κατήρτισε μικρὸν σῶμα ἐκ Καλαμιωτῶν καὶ προσεπάθησε ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἐκ Χαλκίδος σπεύδοντας Τούρκους. Συναντηθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ Παλιομίλεσι, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν ἐχθρῶν. Εἰς ἐνέδρας ὅμως, τὰς ὁποίας ἔστηνεν εἰς τὰς διαβάσεις τῆς Πάρνηθος καὶ τῶν Μαυρινορίων, ἔσχε πολλὰς ἐπιτυχίας. Τοιουτοτρόπως πολλὰ τῶν παρὰ τὴν Πάρνηθα χωρίων ἐσώθησαν τῶν ἐπιδρομῶν ἀπὸ Χαλκίδος. Μετασχὼν τῆς ἀμύνης τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος παρὰ τὸν Σερπετζέν. Γ. Δ. Κ.

καλαμόβιος (ὁ) (Calamobius) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν ἐν Εὐρώπῃ γνωστότερον εἶναι ὁ *καλαμόβιος ὁ κομψὸς* (Calamobius gracilis), ἐνδιαιτώμενος ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως καλαμώνων. Δ. Ν. Π.

Καλαμογδάρτης, *Ἀνδρέας*. Ἐκ τῶν προὐχόντων τῶν Πατρῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Πλούσιος γαιοκτήμων καὶ σαράφης. ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Πελοπίδα μετὰ τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξελέγη μέλος τῆς πελοποννησιακῆς γερουσίας, ἐστάλη παρ' αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀξιώτη νὰ παραλάβῃ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐκκενωθεῖσαν ὑπὸ τῶν παραδοθέντων Τούρκων κατ' Ἰούλιον 1822, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας, χάρις εἰς τὰς πολλὰς οἰκονομικάς τους γνώσεις. Ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπῆρξε γερουσιαστὴς καὶ μέλος τοῦ Πανελληνίου, ἐξελέγη δὲ πληρεξούσιος καὶ εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ 1843. Ἀπέθανεν ἐν Πάτραις εἰς μεγάλην ἡλικίαν τῷ 1850. Γ. Δ. Κ.

— **Καλαμογδάρτης,** *Ἀντώνιος*. Πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐγεννήθη τῷ 1810. Ἦτο μεγάλης μορφώσεως, ἔφηβος δ' ἔτι ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος Φαβιέρου, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου ἐπολέμησεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Βραδύτερον, κατηγορηθεὶς ὡς συνένοχος τῶν Μαυρομιχαλέων διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια, ἐνεκλείσθη ἐπὶ μῆνας εἰς τὸ φρούριον Μπούρτζι μετὰ τῶν λοιπῶν καπετανέων. Πολιτευθεὶς κατόπιν ἐξελέγετο βουλευτὴς καὶ πληρεξούσιος, λαβὼν μέρος καὶ εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν. Βραδύτερον διωρίσθη πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Λιβόρνῳ καὶ Φλωρεντίᾳ. Ἔγραψε ποιήματα, μετέφρασε δὲ ἐμμέτρως τοὺς «Ποιητικοὺς στοχασμοὺς» τοῦ Λαμαρτίνου, τὸν «Ὄρτις» τοῦ Φωσκόλου, γαλλιστὶ δὲ ἐμμέτρως τὴν «Κόλασιν» τοῦ Δάντε. Ἐτερμάτισε τὸν βίον του διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς τῷ 1856 εἰς ἡλικίαν 46 ἐτῶν.

—**Καλαμογδάρτης,** *Ἠλίας Γ.* Ἕλλην ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Πάτραις τῷ 182) καὶ ἀποθανὼν ἐν Καΐρῳ τῷ 1848. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν εἰσήχθη εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ προσβληθεὶς ἐκ φθίσεως μετέβη πρὸς θεραπείαν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα δημοσιευθέντα εἰς περιοδικά, εἰς τὸν «Παρνασσὸν» τοῦ Ραπτάρχη (1868) καὶ εἰς διαφόρους Ἀνθολογίας. Ὁ Καλαμογδάρτης εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ποιητῶν, οἵτινες μετεχειρίσθησαν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ποίησιν. Πολλὰ

Digitized by Google

τῶν ποιημάτων του μελοποιηθέντα ἐγένοντο δημοτικώτατα καὶ ἐψάλλοντο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Θ. Β

καλαμόδενδρον (τό) (Calamodendron Brogn.) /*Παλαιοφυτολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καλαμαριοειδῶν καλαμαρικῶν* πτεριδοφύτων. Τῶν φυτῶν τούτων ἡ ρίζα ἦτο ἀρθρωτὴ καὶ ἀτρακτοειδής, διεισέδυε κατακορύφως ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἔφερε παρὰ τοὺς κόμβους παράρριζα. Ὁ κορμός των εἶχεν ἐνίοτε διάμετρον μέχρις 0,90, ἐντεριώνην μέχρις 0,025 μήκους, κλάδους σπονδυληδὸν διατεταγμένους καὶ φλοιὸν παρεγχυματώδη, ἐνίοτε φέροντα ρητινοφόρους ὀχετούς. Λείψανα των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Σαξωνίᾳ. Γ. Κ. Γ.

καλαμοδόχη (ἡ)· ἀγγεῖον δεχόμενον τὰ καλάμια, τὰ πηνία.

καλαμοδύτης (ὁ) (Calamodytes) /*Ζῳολ.*/. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀηδονιδῶν*, περιλαμβάνον ἀηδόνας μετρίου μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης, τῆς βορείου Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλαμοδύτης ὁ δίχρους* (Calamodytes bicolor), ὅστις ἔχει ράμφος μᾶλλον λεπτὸν καὶ κωνικόν, κεφαλὴν μετρίου μεγέθους, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μακρὰν καὶ μᾶλλον λεπτὴν καὶ πόδας ὑψηλούς. Ὁ χρωματισμὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι φαιομελανός, κατὰ δὲ τὰ κάτω λευκόφαιος. Ἐνδιαιτᾶται κατὰ προτίμησιν εἰς ὑγρὰ δάση καὶ κελαδεῖ μελῳδικῶς. Δ.Ν.Π.

καλαμοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κάλαμον.

Κάλαμοι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς καὶ ὅρμος τῆς Δραγγιανῆς, εἰς ὃν προσηγγισεν ὁ στόλος τοῦ Νεάρχου καὶ «*κώμη πρὸς τῷ αἰγιαλῷ*» (*Ἀρρ.* Ἰνδ. ΚΣΤ, 4—7). Ὁ ποταμὸς (ὁ Rio de Calameta τῶν Πορτογάλων, Kurmat τῶν αὐτοχθόνων) εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀνωνύμως ἀναφερόμενος (ΣΤ, ιθ, 2, Nobbe) «*ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Ἀράβιος ἐκτρεπόμενος*». Ὁ ὅρμος εἶναι ὁ σύγχρονος *Πασνί* (πλάτ. 25° 16′ Β, μῆκ. 63° 29′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 38: Máscat to Caráchi) τοῦ Βελουχιστάν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καλαμοϊχθὺς (ὁ) (Calamoichthys) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γανοΐδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυπτεριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ὑποκυλινδρικὸν καὶ ἀμοιρούντας κοιλιακῶν πτερυγίων. Οἱ καλαμοϊχθύες ἀνευρέθησαν πρό τινων ἐτῶν εἰς τὰ ρέοντα ὕδατα τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *καλαμοϊχθὺς ὁ καλαβαρικός* (Calamoichthys Calabaricus), ὅστις ὁμοιάζει πρὸς ἔγχελυν, ἔχει σῶμα χρώματος φαινομελανοῦ μετὰ λευκῶν κηλίδων καὶ καλύπτεται ὑπὸ πολυπληθῶν μικροτάτων λεπίων. Δ. Ν. Π.

καλαμοκανᾶς (ὁ)· δημώδης ὀνομασία τοῦ πελαργοῦ.

καλαμοκάνης (ὁ)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου οἱ πόδες εἶναι μακροὶ καὶ λεπτοὶ ὡς καλαμοκάνια, ὁ ὑψηλὸς καὶ λεπτός.

καλαμοκάνι (τό)· δημοτ., καλάμι, ἰδίᾳ τὸ χρησιμεῦον ὡς πηνίον· || μεταφ., οἱ πόδες, ἰδίᾳ οἱ μακροὶ καὶ λεπτοί: «*μάζεψε τὰ καλαμοκάνια σου*» (ἀπὸ τοῦ *καλάμι* καὶ *κάννα*).

Καλαμόκαστρον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Καλαμοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κομοτηνῆς (πρώην Γκιουμουλτζίνας) τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Τὸ Καλαμόκαστρον ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 499 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν καπνοκαλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Π. Τ. Π.

καλαμολόγχη (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρομμύου τοῦ χαμαιμώλεως* (Allium chamaemoly) ἐν Ζακύνθῳ. Κ. ΠΑΠ.

καλαμοπόδαρο (τό)· δημοτ., πόδι λεπτόν, ἰσχνὸν ὡς κάλαμος.

καλαμοπόδαρος, *—η, —ο*· δημοτ., ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου οἱ πόδες εἶναι ἰσχνοὶ ὡς ὁ κάλαμος.

κάλαμος (ὁ)· καλάμι: «στιβὰς καλάμου», «καλύβη ἐκ καλάμων», «ἀρωματικὸς κάλαμος»· || ὁ ἁλιευτικὸς κάλαμος, ἄλλως *καλαμίς*, κοιν. *καλαμίδι*· || κοῖλον σιδήριον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐβοστρύχιζον τὴν κόμην, καλαμίς· || μετωνυμ. ὁ αὐλός.

— κάλαμος [*Μουσ.*]. Ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν αὐλῶν, κατεσκευασμένον ἀρχικῶς ἀπὸ σωλῆνα ἐκ καλάμου καὶ παιζόμενον μὲ διπλῆν γλωττίδα προσηρμοσμένην εἰς εἶδος κυλινδρικοῦ ἀεροθαλάμου. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων εἰς χεῖρας τῶν ἀγροτῶν, ἀπαντᾶται κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀρκετὰ τελειοποιημένον ὑπὸ τὸ ὄνομα chalemie (γαλλ.) ἢ Schalmei (γερμ.) καὶ ἐν τέλει chalumeau. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην μορφὴν εἶναι πλέον τέλειον ὄργανον, φέρον ἀρκετὰς ὀπὰς ἐπὶ τοῦ σωλῆνος καὶ παλλομένην γλωττίδα. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ *κάλαμοι* ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον οἰκογένειαν: περιλαμβάνουσι δηλαδὴ τὸν *ὑψίφωνον*, *μέσον*, *ὀξύφωνον* καὶ *βαρὺν* κάλαμον. Περὶ τὸ 1690 ὁ Ντέννερ κατεσκεύασεν ἐκ τοῦ ὀργάνου τούτου τὸν *εὐθύαυλον*, προσθέσας εἰς τὴν βαρεῖαν περιοχὴν τοῦ καλάμου τὴν μέσην καὶ τὴν ὀξεῖαν. Ἔκτοτε ὁ παλαιὸς τύπος ἐγκατελείφθη, παρέμεινεν ἐν τούτοις ἐν χρήσει τὸ ὄνομα κάλαμος (chalumeau) καὶ ὑποδηλοῖ τὴν βαρεῖαν ὀγδόην τοῦ εὐθυαύλου, τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν φθόγγων:

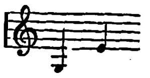

καὶ διακρινομένην διὰ τὴν βαθεῖαν καὶ μελαγχολικὴν ἠχητικότητά της. *Κάλαμος* ὀνομάζεται ἐπίσης ὁ ἔτερος τῶν αὐλῶν τοῦ *ἀσκαύλου* ἢ τῆς *γκάϊδας*, ὁ ἐκτελῶν συνήθως τὴν μελῳδίαν. Εἰς τὰ παλαιότερα ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα ὑφίστατο ὁλόκληρος συστοιχία γνωστὴ ὡς *συστοιχία καλάμου*, ἀποδίδουσα τὴν φωνὴν τοῦ ἀσκαύλου. Σήμερον αὐτὴ τείνει νὰ ἐκλείψῃ ὁλοσχερῶς. Γ. Σ.

— /*Βοτ.*/ Ὁ *κάλαμος* (Arundo) εἶναι γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπυρανθῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, καλαμώδη, ριζωματικά, τινὰ κοσμητικά, χρήσιμα εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, τὴν φαρμακευτικήν, τὴν κτηνοτροφίαν κτλ. Ἐκ τῶν γνωστότερον ἁπαντώντων εἰδῶν εἶναι: *κάλαμος ὁ δόναξ* (Arundo Donax), ὁ ἐπιλεγόμενος *ἰταλικὸς κάλαμος*, ἰθαγενὴς τῶν παραμεσογείων χωρῶν, γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν ὡς *καλάμι*, φθάνων πολλάκις τὸ ὕψος ἀπὸ 2,50 μέτρων μέχρις 6,50, εἰς τὰς ἀρδευομένας γαίας, ἀντέχων ὅμως καὶ εἰς τὴν ξηρασίαν· *κάλαμος ὁ πλίνειος* (Arundo Plinii) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

Κάλαμος: 1) Κάλαμος ψηκτρώδης. 2) Κάλαμος Προρηγγίας.
[Α=ρίζα, Β=ὀφθαλμίδιον, Γ=φύλλον καυλοφυές, Δ=στάχυς, Ε=ἀνθύλλιον, Ζ=ἀπομεμονωμένον ἄνθος.]

— **καλάμου ἔλαιον** (Oleum Calami) [*Φαρμακογ.*]. Εἶναι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν ἐκ τῆς κατὰ τὸ θέρος καὶ φθινόπωρον συλλεγομένης ρίζης τοῦ καλάμου. Ὑγρὸν σχεδὸν πυκνόρρευστον, κιτρίνου ἕως φαιοκιτρίνου χρώματος, ὀσμῆς καφουρώδους, ἀρωματικῆς καὶ πικρᾶς καυστικῆς γεύσεως. Τὸ ἔλαιον τοῦ καλάμου ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,960—0,970, ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως 16—20, ζέον μεταξὺ 170—300°. Λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἔλαιον τοῦ καλάμου ἀπορρητινοῦται βραδέως ἐν τῷ ἀέρι, καθιστάμενον μᾶλλον πυκνόρρευστον καὶ εἰδικῶς βαρύτερον, πρέπει νὰ φυλάσσηται εἰς καλῶς κεκλεισμένας φιάλας καὶ μακρὰν τοῦ φωτός. Τὸ ἔλαιον τοῦ καλάμου εὐχρηστεῖ ὡς φάρμακον εὐστόμαχον καὶ ἀντιφυσῶδες καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν λουτρῶν. Κ. Γ. Μ.

— **καλάμου ρίζωμα** (Rhizoma Calami aromatici) / *Φαρμακ.* /. Παράγωγον φυτὸν τοῦ ριζώματος τούτου εἶναι τὰ Acorus Calamus. Τὸ ρίζωμα τούτου ἐκριζοῦται κατὰ φθινόπωρον, πλύνεται, ἀπαλλάσσεται τῶν φύλλων καὶ ριζῶν καὶ ξηραίνεται, ἐνίοτε δὲ καὶ τέμνεται κατὰ μῆκος. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται ἐκ Βελγίου, Ὁλλανδίας καὶ Πολωνίας ὑπὸ τὴν μορφὴν πεπλατυσμένων κυλίνδρων μήκους 20—30 ἑκτμ. καὶ διαμέτρου 2—3 ἑκτμ. Τὸ ρίζωμα τοῦτο κονιοποιούμενον δίδει κόνιν κιτρινόλευκον, δυναμένην νὰ χαρακτηρισθῇ ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ ριζώματος. Συστατικὰ τοῦ ριζώματος εἶναι 1,5—3,5% αἰθερίου ἐλαίου, χολίνη, γλυκοζίτης τις καλούμενος ἀκορίνη: $C_{36}H_{60}O_6$, γλίσχρασμα, ἄμυλον, ταννίνη καὶ μεθυλαμίνη ἢ καλαμίνη. Τὸ νωπὸν ρίζωμα τοῦ καλάμου ἀναγράφεται εἰς δόσεις 4 γρ. ὡς ἐμετικόν. Ξηρὸν τι ρίζωμα παραγγέλλεται εἰς δόσιν 0,05 ἕως 1 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως καὶ 10—20 γρ. εἰς 200 γρ. ὕδατος ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τὸ ρίζωμα τοῦ καλάμου χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος τοῦ καλάμου (Tinctura Calami), τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ καλάμου καὶ τοῦ ἐκχυλίσματος τοῦ καλάμου. Περαιτέρω τὸ ρίζωμα χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ἀρωματικῶν εἰδῶν τοῦ διουρητικοῦ οἴνου (Vinum diureticum), τοῦ βαλσαμικοῦ πνεύματος (Spiritus balsamicus) καὶ τοῦ συνθέτου βάμματος τοῦ ἀψινθίου (Tinctura absinthiicum), ὡς καὶ μερικῶν ὀδοντοκόνεων. Κ. Γ. Μ.

— **κάλαμος γραφικὸς** / *Ἀνατομ.* /. Ἡ κάτω γωνία τοῦ ρομβοειδοῦς βόθρου τῆς 4ης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ ἔχουσα σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς πένναν (βλ. *ἐγκέφαλος*). Ι. Π.

Κάλαμος [*Μυθολ.*]. Μυθικὸν πρόσωπον, υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου, συνδεόμενος διὰ τρυφερᾶς φιλίας μὲ τὸν ὡραῖον Καρπόν, υἱὸν τοῦ Ζεφύρου, καὶ μὲ μίαν τῶν Ὡρῶν. Ὅτε ἡμέραν τινὰ λουομένων καὶ τῶν τριῶν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Μαιάνδρου ἐπνίγη ὁ Καρπός, ὁ Κάλαμος ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρός του νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν φίλον του εἰς τὸν θάνατον, μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ ἄνευ αὐτοῦ. Ὁ Ζεὺς εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν τὸν μετεμόρφωσεν εἰς ὑδροχαρῆ κάλαμον, τὸν δὲ Καρπὸν εἰς κάλαμον τοῦ σίτου. Ν. Α.

Κάλαμος. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σφακίων, διακριθεὶς διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν ἐπιδραμόντων εἰς Κρήτην Τούρκων μέχρι τῆς εἰς αὐτοὺς παραδόσεως τοῦ Ἡρακλείου ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν (27 Σεπτεμβρίου 1669). Ν. ΚΛΣ

Κάλαμος / *Γεωγρ.* /. Νῆσος τοῦ Ἰονίου ἐλάσσων, κειμένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καμηλάφκα καὶ Μύτικα τῆς Ἀκαρνανίας, ᾗ πρόσκειται ἐγγύτατα, καὶ τῶν νήσων Καστὸς καὶ Μεγανήσι. Ἔχουσα μῆκος 12 μιλ. ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΑ καὶ πλάτος 2 ¼, διαθέεται ὑπὸ τρικορύφου δειράδος, ἧς ἡ πρὸς τὸ Β ἄκρον κορυφὴ *Βουνὶ* ἔχει ὑψόμετρον 2225 π., ἡ κεντρικὴ *Κάλαμος* 2350 καὶ ἡ νοτιωτέρα *Ξυλόκαστρο* 1950 Τὸ ἐμβαδόν της εἶναι 20 ½ τετρ. χλμ., τὸ δὲ ἀνάπτυγμα τῆς ἀκτογραμμῆς της 16 μίλ., ἤτοι 7 ½ μιλ. τῆς ἀνατολικῆς καὶ 8 ½ μίλ. τῆς δυτικῆς ἀκτῆς της. Ἀκρωτήρια ἔχει τὰ ἑξῆς: *Κεφάλι* τὸ ΝΔ (πλάτ. 38° 34′ 25 Β, μῆκ. 20° 55′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to Cape Camilafka), ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὴν νησῖδα Φορμίκουλα ἢ Φορμέκουλο, ἐφ' ἧς αὐτόματος φάρος (1914)· *Ἄσπρο Γαλλὶ* ΒΑ ἄκρον, ἀντικρύζουσαν τὸν ὅρμον Βοῦρκο τῆς Ἀκαρνανίας, καὶ *Τράχηλας* Β ἄκραν ἀντικρύζουσαν τὸν ὅρμον τῆς Ἀλυζίας. Ὅρμους δὲ τὸν *Πόρτο Λεόνε* ἢ *Γερολιμνιῶνα* εἰς τὴν ἀνατολικὴν μασχάλην τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι, τοῦ *Κομηνοῦ* ἀμφίδυμον τοῦ προηγουμένου, καὶ τὸν τῆς *Ἐπισκοπῆς* πρὸς Β., ἀπέχοντα 1 μίλ. ἀπὸ τοῦ κατέναντι Μύτικα. Ὁ Κάλαμος εἶναι πιθανώτατα ἡ *Κάρνος* τῶν ἀρχαίων. Μετὰ τῆς πλησίον της *Καστοῦ* ἀπετέλει ἄλλοτε τὸν *Δῆμον Καρνίων*, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰθάκης. Χέρσαι καὶ κατέρημοι μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, παρεχωρήθησαν ἀμφότεραι τῷ 1705 ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν «εἰς τὴν ἐκ Κεφαλληνίας οἰκογένειαν Δελλαδέτζιμα ἕνεκα ὑπηρεσιῶν ἐν πολέμῳ καὶ θυσιῶν ἃς αὕτη προσήνεγκεν ὑπὲρ τῆς Ἑνετίας. Ἔκτοτε δὲ προσκληθέντων ἐκ τῆς Ἰθάκης καὶ ἄλλοθι κατοίκων ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τῶν νήσων καὶ ὁ συνοικισμὸς τῶν χωρίων» (*Μηλιαράκι*, Γεωγρ. Κεφαλλην. κτλ. σ. 161). Ὁ κάτοικος *Καλαμουσιάνος* Τὸ ἐν τῇ νησῖδι ὁμώνυμον χωρίον *Κάλαμος* εἶναι ἕδρα φερωνύμου κοινότητος, ὑπαγομένης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτοικοι 965 (1928). Εἰς τὴν κοινότητα ταύτην ὑπάγεται καὶ τὸ ἕτερον χωρίον *Κεφάλι* (κάτ. 91). Σ. Ε. Λ.

— [*Ἱστορ. Ἀγ.*] Εἰς τὸν *Κάλαμον*, καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, κατέφευγον πολλαὶ οἰκογένειαι διωκόμεναι ἀπὸ τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ἢ τοὺς φορολόγους σαχῆδες, ἰδιαίτατα ὅμως μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁπότε ἡ νῆσος αὕτη ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ Σαλαμὶς καὶ ἡ Αἴγινα διὰ τὴν Ἀνατολικήν. Ἐκεῖ κατέφυγον καὶ ἐγκατεστάθησαν πολλαὶ οἰκογένειαι μαχομένων Ἀγωνιστῶν, μεταξὺ δ' ἄλλων καὶ ἡ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

— **Κάλαμος** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐν τῷ τέως δήμῳ *Ὠρωπίων*, κείμενον ΝΑ. τῆς Σκά-

Digitized by Google

λας 'Ωρωποῦ, ἧς ἀπέχει δύο περίπου ὥρας, καὶ Β. τῶν 'Αθηνῶν, ὧν ἀπέχει περὶ τὸ ἑνδεκάωρον καὶ μετὰ τῶν ὁποίων συνδέεται διὰ τῆς διὰ Καπανδριτίου διερχομένης ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. (1928) 1018. 'Ο Κάλαμος εἶναι ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ παραλιακὸν χωρίον *῞Αγιοι 'Απόστολοι.*

—*['Ιστορ. 'Αγ.]* Κατὰ τὸν 'Αγῶνα πολλάκις ὁ *Κάλαμος* ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ Καρυστινοῦ 'Ομὲρ πασᾶ διὰ νὰ διαβοῦν εἰς τὴν 'Αττικήν. Πλεῖσται ἀψιμαχίαι συνήφθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Καλάμου, ὧν σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ συγκροτηθεῖσα τὸ θέρος τοῦ 1824, ὁπότε οἱ γενίτσαροι τοῦ 'Ομέρ, ἡττηθέντες εἰς Μαραθῶνα ἀπὸ τὸν Γκούραν, ἐπέστρεψαν εἰς Καπανδρίτι, ὁπόθεν ὑπεχώρησαν εἰς Κάλαμον. Τότε διάφορα ἀθηναϊκὰ σώματα ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Γεώργιον καὶ Δημήτριον Λέκκαν καὶ τὸν Νεροῦτζον Βενιζέλον ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν ἐν Καλάμῳ Τούρκων. Μετ' ὀλίγον δ' ἔφθασε καὶ ὁ στρατηγὸς Γκούρας μετὰ Ρουμελιωτῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἱππεῖς, ἐπωφεληθέντες εὐκαίρου θέσεως, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν ἡμετέρων, οὓς ἔτρεψαν εἰς φυγήν, αὐτὸς δ' ὁ Γκούρας, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων του, ἐκινδύνευσε νὰ ζωγρηθῇ. 'Αλλὰ μικρὸν σῶμα ὑπὸ τὸν Σ. Ζαχαρίτσαν, προλαβὸν ἐπετέθη δι' ὅπλων ἐναντίον τῶν Τούρκων ἱππέων, τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν καὶ διέσωσε τὸν κινδυνεύοντα Γκούραν. Πλησίον οἱ Τσάμηδες ἱππεῖς ἐμπλακέντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ Τουρκοκρητὸς καὶ κρυπτοχριστιανοῦ Κουρμούλη ἐδέχθησαν σφοδρὰν ἐπίθεσίν του καὶ διασκορπισθέντες ὑπέστησαν σπουδαίαν φθοράν. 'Εν τῷ μεταξὺ τὰ ἐν Καλάμῳ σώματα τοῦ 'Ομὲρ διὰ τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων διεπεραιώθησαν εἰς Εὔβοιαν, καὶ οὕτως ἔληξεν ἀδόξως διὰ τοὺς Τούρκους ἡ ἀπειλητικὴ ἐκείνη ἐκστρατεία τοῦ 1824. Γ. Δ. Κ.

— **Κάλαμος** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς Μυτιλήνης (πλάτ. 39°20′ Β, μῆκ. 26°36′ 'Αν., χάρτ ἀγγλ. 1672: Moskonissi and Aivali) πρὸς δυσμὰς τῆς Μοσχονήσου. Εἰς ½ μίλλ. δυτικῶς αὐτῆς νησὶς *Καλαμόπουλο*, ἀνατολικὸν ὅριον τοῦ πρὸς Α τοῦ φάρου τῆς νησῖδος 'Ελιὸς πλωΐμου πόρου. Σ. Ε. Λ.

— **Κάλαμος** *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς *῎Ιου*, ἔχων Β κέρας τὸ ἀκρωτήριον Καψιβάλι (πλάτ. 36°46′ Β, μῆκ. 25°18′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro Sikino and Nio island). ῎Εχει ψαμμαθῶνα καὶ ὑδρεῖον. Σ. Ε. Λ.

— **Κάλαμος** *[Γεωγρ.]*. 'Αγκυροβόλιον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 13′½ Β, μῆκ. 23°41′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia, Western Portion), ἀμφίδυμον ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὸ τῆς *Παλαιοχώρας*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διαχωρίζεται διὰ τῆς χερσονησῖδος Σέλινο Καστέλλι. 'Απέχον 5 μίλλια τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο-Κριὸς εἶναι ἡ *Καλαμύδη* τοῦ «Σταδιασμοῦ». Σ. Ε. Λ.

— **Κάλαμος** *[Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήρια τοῦ Αἰγαίου: —1) Ἡ ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς 'Ανάφης (πλάτ. 36°21′ ½ Β, μῆκ. 25°52′ ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos). —2) 'Ακρωτήριον καὶ παρ' αὐτὸ ὕφορμος καὶ ὕφαλος, τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τοῦ Ν. Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 38° 17′ Β, μῆκ. 23° 57′ ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petalii gulf κτλ.), εἰς 9 μίλ. παράπλου ΝΑ τοῦ 'Ωρωποῦ καὶ ἀντικρύζον πρὸς ΒΑ τὸ 'Αλιβέριον. 'Ο ὅρμος χρησιμεύει καὶ ὡς ἐπίνειον τοῦ χωρίου, πρὸς ὃ εἶναι ἐπώνυμος καὶ ὅπερ ἀπέχει 8 ½ χιλ. ἔνδον. Σ. Ε. Λ.

καλαμοσακχαράζη (ἡ), ἢ *καλαμοσακχαράση* *['Οργ. Χημ.]*. ῞Ετερον ὄνομα τῆς *ἰμβερτάσης*, ἤτοι τοῦ φυράματος (ἐνζύμου), ὅπερ διασπᾷ τὸ καλαμοσάκχαρον εἰς ἓν μόριον γλυκόζης καὶ ἓν μόριον φρουκτόζης. Σ. Γ.

καλαμοσάκχαρον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω κυρίως τὸ ἐκ τοῦ *σακχαροκαλάμου* λαμβανόμενον σάκχαρον, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ ἐξ ὁποιασδήποτε προελεύσεως λαμβανομένη σακχαρόζη, ἤτοι ἡ κοινὴ *σάκχαρις* ἢ *σάκχαρον* (βλ. λ.). Σ. Γ.

καλαμοσίταρο (τὸ) *[Βοτ.]*· τὸ *καλαμπόκι*.

καλαμοσπίζα (ἡ) (Calamospiza) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς κεντρικῆς καὶ μεσημβρινῆς 'Αμερικῆς. Γνωστὰ 3 εἴδη: *καλαμοσπίζα ἡ δίχρους* (Calamospiza bicolor), ἰθαγενὴς τῆς κεντρικῆς 'Αμερικῆς, *καλαμοσπίζα ἡ πυρρόουρος* (Calamospiza ruficauda), ἰθαγενὴς τῆς Νικαράγουας, καὶ *καλαμοσπίζα ἡ γραμμωτὴ* (Calamospiza grammica), ἰθαγενὴς τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ τελευταῖον εἶδος εἶναι γνωστότερον τῶν δύο προηγουμένων καὶ ἔχει χρῶμα μελανόφαιον μὲ λευκὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πτερύγων. Ζῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ κελαδεῖ μελῳδικῶς. Δ. Ν. Π.

καλαμοτομῶ (*—έω*)· τέμνω καλάμους, κόβω καλάμια.

καλαμότσιτρο (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *καλαμάγρα*.

Καλαμόττα (Calamotta) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος ἐν τῷ 'Αδριατικῷ πελάγει ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Δαλματίας, 2 χλμ. δυτικῶς τῆς Ραγούζης. Μ. Ν. Δ.

καλαμουκάνι (τό)· ἰδιωματ., τὸ ὡς πηνίον χρησιμοποιούμενον καλάμι.

Καλαμοῦρτο *[Γεωγρ.]*. Νησὶς προσκειμένη εἰς τὸ προσχωματικὸν βέλος τῶν λιμνοθαλασσῶν τοῦ Μεσολογγίου, μεταξὺ Θολῆς καὶ 'Αγίου Σώζοντος (πλάτ. 38°19′ Β., μῆκ. 21°23′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1676: Gulf of Patras and approaches). Σ. Ε. Λ.

καλαμόφις (ὁ) (Calamophis) *[Ζωολ.]*. Γένος ὄφεων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καλαμαριδῶν*, περιλαμβάνον μικρούς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὄφεις ἀπαντῶντας εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν. Δ. Ν. Π.

Καλαμπὰκ ***λιμὰν*** *[Γεωγρ.]*. 'Ασφαλὴς ὅρμος σχηματιζόμενος ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ *Γκιοὺλ-Μπαχτσέ*, μεταξὺ τοῦ χερσονησίζοντος ἀκρωτηρίου *Καλαμπὰκ* (πλάτ. 38° 21′⅛ Β., μῆκ. 26°41′⅜ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna) καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῶν Βουρλῶν. Σ. Ε. Λ.

Καλαμπάκα *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Θεσσαλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου αὐτῇ ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων καὶ ἕδρα κοινότητος. Κάτοικοι 2.695. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται τὸ χωρίον *Μετόχι Βουτουμᾶ* (κάτ. 212) καὶ 2 ἐκ τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων: τῆς *'Αγίας Τριάδος* καὶ τοῦ *'Αγίου Στεφάνου* (μὲ ἄρρενας μοναχοὺς 46). Εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τῶν ὑπερκειμένων βράχων τῶν *Μετεώρων* (βλ. λ.). 'Ως ἐμπορικὸν κέντρον ἡ Καλαμπάκα ἔχει ἀξιόλογον κίνησιν, συγκεντροῦσα τὰ προϊόντα τῆς περιφερείας, τὰ ὁποῖα ἐξάγονται ἐκεῖθεν πρὸς τὰ Τρίκκαλα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀπέχει 22 χιλιόμετρα. Εἶναι ἀξιόλογον συγκοινωνιακὸν κέντρον, ἀποτελοῦσα τὸν ἀκραῖον σταθμὸν τῶν θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων, οἱ ὁποῖοι προεκτεινόμενοι ἐκεῖθεν πρὸς Β. πρόκειται νὰ ἑνωθοῦν μετὰ τοῦ δικτύου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. 'Αμαξιτοὶ ὁδοὶ ἐπίσης διέρχονται ἐκεῖθεν, κατευθυνόμεναι πρὸς τοὺς νομοὺς Κοζάνης καὶ 'Ιωαννίνων.

Δημόσιαι ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν Καλαμπάκᾳ εἶναι: εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, οἰκονομικὴ ἐφορεία (γ′ τάξεως), ταμεῖον (γ′ τάξεως), δασαρχεῖον (α′ τάξεως), ταχυδρομ. καὶ τηλεφων. γραφεῖον καὶ ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς. 'Εκπαιδευτικὰ ἱδρύματα δημόσια ἔχει ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὰ σχολεῖα.

—*['Ιστορ.]* Ἡ *Καλαμπάκα* εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, κυρίως, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας· πρότερον, ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν τελῶν τοῦ Ι′ αἰῶνος ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σταγοί*, καὶ δὴ ὡς ἕδρα ὁμωνύμου ἐπισκοπῆς, παραμείνασα τοιαύτη μέχρι σήμερον. Κεῖται πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως *Αἰγινίου* (βλ. λ.), τοῦ ὁποίου μάλιστα διάφοροι ἐπιγραφαὶ ἔχουσι διασωθῆ εἰς ἐκκλησίας καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα τῆς Καλαμπάκας· ὑπάρχουν ἐν τούτοις οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ σημερινὴ Καλαμπάκα δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τοὺς Σταγούς, ἀκόμη δὲ καὶ οἱ θέτοντες τοὺς Σταγοὺς εἰς τὴν θέσιν τοῦ Αἰγινίου (*Lolling*, Géographie, ἐν τοῖς ἐγχειριδίοις *Iwan Müller* σ. 151 κ. ἑξ. καὶ *Heuzey-Daumet*, Macédoine, σ. 452 ἑξ.). 'Αληθεστέρα φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη (Περιήγησις εἰς Θεσσαλίαν, σελ. 235, 244, 452) θεωροῦντος ὡς Αἰγίνιον τὸ σημερινὸν χωρίον Καστράκι, ἀπὸ Καλαμπάκας πρὸς τὰ Μετέωρα, ὅπου ὑπῆρχε κάστρον διατηρούμενον μέχρι τοῦ 1362, ἥδρευε δὲ ἐν αὐτῷ διοικητής, καλούμενος ἡ «κεφαλή». Ἡ σήμερον κρατοῦσα γνώμη εἶναι ὅτι τὴν θέσιν τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως τῶν Σταγῶν κατέχει ἡ Καλαμπάκα, ἄγνωστον πόθεν ὀνομασθεῖσα οὕτως. Ἡ γνώμη ὅτι τὸ ὄνομά της ἔλαβεν ἀπὸ βυζαντιακὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα *Καλαμπάκης* θεωρεῖται ὡς τολμηρά.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204), ἡ Καλαμπάκα περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τῆς 'Ηπείρου, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος ἀπετέλει αὕτη κτῆσιν τῶν δουκῶν τῶν Νέων Πατρῶν. Οὐδὲν ἱστορικὸν γεγονὸς ἄξιον σημειώσεως λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀφορῶν τὴν Καλαμπάκαν, εἰ μὴ ὅτι οἱ Φράγκοι βαρῶνοι κατὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτῶν τοῦ 1304 διῆλθον διὰ τῆς Καλαμπάκας, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ προχωρήσουν πολὺ πέραν αὐτῆς. Κατὰ τὸ 1334 ὁ δεσπότης τῆς 'Ηπείρου 'Ιωάννης Β′ κατέλαβε μεταξὺ τῶν ἄλλων φρουρίων καὶ τὴν Καλαμπάκαν. Μετ' ὀλίγον ὅμως περιῆλθεν αὕτη εἰς τὸ κράτος τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος 'Ανδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου. Περὶ τὸ 1348 περιῆλθεν εἰς τὸ κράτος τοῦ μεγάλου κράλη τῶν Σέρβων Στεφάνου Δουσάν. 'Απὸ τοῦ 1356 περίπου, ὅτε δηλαδὴ τὸ πλεῖστον τῆς Θεσσαλίας ἀπετέλεσε τὸ κύριον μέρος τοῦ κράτους τοῦ Συμεὼν Οὔρεση Παλαιολόγου, ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ Στεφάνου Δουσάν, ἡ Καλαμπάκα περιελήφθη εἰς τὸ κράτος τούτου. Τότε ἀκριβῶς ἡ Καλαμπάκα φαίνεται ὅτι εὑρίσκετο εἰς ἀξιόλογον ἀκμήν.

'Επὶ τουρκοκρατίας ἡ Καλαμπάκα ὑπήγετο διοικητικῶς ὑπὸ τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης. 'Απέκτησε τότε τοπικὸν σημαντικὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ὑπεβοήθει ἡ θέσις της, ὡς σπουδαιοτάτου σημείου συγκοινωνίας μεταξὺ 'Ηπείρου καὶ Θεσσαλίας. Τὸν ΙΗ′ αἰῶνα ἀπέκτησε σχολεῖον. ῎Αν καὶ οἱ Τοῦρκοι κάτοικοί της ἦσαν ἀσήμαντοι εἰς ἀριθμόν, ἐν τούτοις πολλὰ πολλάκις κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἔπαθεν ἀπὸ ἐπιδρομὰς τῶν Τουρκαλβανῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη τοῦ ΙΗ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπανάστασιν τοῦ 1854 ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ δὴ ὅτε τὸ πλησίον τῆς ῎Αρτης Ραδοβίζι ἀνεπετάννυε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, πεντακόσιοι ῞Ελληνες ἐθελονταὶ ὑπὸ τὸν Πετροπουλάκην, τὸν Χατζηπέτρον καὶ τὸν Λεωτσᾶκον εἰσήλασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐκ τῆς τότε συνοριακῆς πόλεως Λαμίας, ἀποτυχόντες δὲ τὴν 10 'Απριλίου, ἕνεκα διαφωνιῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀρχηγῶν, νὰ κυριεύσωσι τὸν Δομοκόν, κατελάμβανον τὴν Καλαμπάκαν, καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν Χριστόδουλος Χατζηπέτρος ἐστρατοπεύδευσεν ἐν αὐτῇ πλησίον τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων, ὧν οἱ μοναχοὶ ἐτέλεσαν δοξολογίαν ἐπὶ τῇ νίκῃ. 'Εκ τῶν κατὰ τὴν περιοχὴν αὐτὴν συναφθεισῶν μαχῶν (1 καὶ 10 Μαΐου 1854) σημειωτέα ἡ μεταξὺ ἀτάκτων 'Ελλήνων ὑπὸ τὸν Χατζηπέτρον καὶ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν διοικητὴν Λαρίσης Σελὴμ πασᾶν, καθ' ἣν ἡττηθέντες οἱ Τοῦρκοι ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 500 ἄνδρας, τέσσαρα πυροβόλα καὶ μέγα μέρος τοῦ ὑλικοῦ τοῦ στρατοπέδου. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως οἱ ἐν Καλαμπάκᾳ ὠχυρωμένοι ῞Ελληνες ἠναγκάσθησαν ὑπὸ ἀριθμητικῶς ἀνωτέρας καὶ τακτικωτέρας ἐχθρικῆς δυνάμεως νὰ ὑποχωρήσουν.

—*[Τέχνη]* Περίφημον μνημεῖον βυζαντινῆς τέχνης ἐν *Καλαμπάκᾳ* ἀποτελεῖ ὁ εἰς τὸ ὄνομα «τῆς 'Υπεραγίας Θεοτόκου» τιμώμενος καθεδρικὸς ναός. 'Ο ναὸς οὗτος ἀνηγέρθη τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου αὐτοῦ ἀντιγεγραμμένου σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου 'Αντωνίου (πρβλ. *Πορφύριον* σ 230, 240, 363). Εἶναι πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἄξιος, τόσον διὰ τὸ ἀρχαϊκώτατον ἀρχιτεκτονικόν του διάγραμμα, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ παλαιῶν χριστιανικῶν ἐθίμων ἀναμνήσεις ἐν ἔργοις τέχνης σῳζομένας. 'Ο ναός, ἔχων διάγραμμα βασιλικῆς, εἶναι τρίκλιτος χωρὶς τροῦλλον καὶ μὲ ἀμφικλινῆ μὲν τῆς μεσαίας νηός, τοῦ μεσαίου κλίτους, στέγην, χθαμαλωτέρας δὲ καὶ ἁπλᾶς τὰς ἄλλας, ὡς εἰς τοὺς παλαιοτάτους χριστιανικοὺς ναούς. 'Ο πολλοῦ λόγου ἄξιος ἄμβων τοῦ ναοῦ, ὑψηλὸς καὶ μαρμάρινος, ἐγείρεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ἐπὶ ἓξ μαρμαρίνων κιόνων στηριζόμενος, οἵτινες, ἀνὰ ἕξ, εἶναι κυκλικῶς διατεθειμένοι, ἀνέρχονται δὲ ἐπ' αὐτοῦ διὰ δύο μαρμαρίνων κλιμάκων, ὧν ἡ μία εὑρίσκεται ἀπ' ἀνατολῶν, ἡ δ' ἑτέρα ἀπὸ δυσμῶν. 'Ο ἄμβων οὗτος, ἔχων ἱστορημένας τοιχογραφίας μεταγενεστέρας (1633) καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς φιλοτεχνήσεως τοῦ φατνώματος τοῦ ναοῦ (1723) ὑπὸ τοῦ Σταγῶν 'Αρσενίου, ἀποτελεῖ μοναδικὸν ἀρχιτεκτονικὸν μέλος καὶ μοναδικὸν ἐν ἁπάσῃ τῇ 'Ανατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἀκόμη παράδειγμα τοιαύτης εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ διαθέσεως τοῦ ἄμβωνος (*Πορφύριος* σ. 231). Πολλῆς ἐπίσης προσοχῆς ἄξια εἶναι τὸ ἐν τῷ ἱερῷ μαρμάρινον «κιβώριον», τὸ «σύνθρονον» καὶ τὸ «ἁγιασματάριον». Τὸ κιβώριον ἰδίως, ἐπιστεγάζον τὴν 'Αγίαν Τράπεζαν, εἶναι θαυμάσιον διὰ τὴν τέχνην καὶ διὰ τὰ περιπεπλεγμένα καὶ ἀνεμιζόμενα φύλλα τῶν κιονοκράνων. Εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἐν τῇ 'Εκατονταπυλιανῇ τῆς Πάρου σῳζόμενον, μοναδικὸν ἐν τῇ 'Ανατολῇ ἀκέραιον λείψανον τοῦ παλαιοῦ τούτου χριστιανικοῦ ἐξ ἐθνικῆς παραδόσεως διακοσμητικοῦ μέλους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *'Αδ. 'Αδαμαντίου*, «'Εργασίαι ἐν Μετεώροις, ἔκθεσις ἱστορικῆς καὶ τεχνικῆς ἐρεύνης» (ἐν Πρακτικοῖς τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας, 1909).—*Ν. Α. Βέη*, ἐν τῇ «Βυζαντίδι» (τόμ. Α′ (1909) σελ. 208 κ. ἑ. τόμ. Β′ (1911) σελ. 1 κ. ἑξ., ἐν τοῖς «Byzantinisch Neugriechische Jahrbücher» τόμ. Γ′ (1922) σελ. 364 κ. ἑξ.). — *'Ι. Βογιατζίδης*, ἐν τῇ «'Αθηνᾷ» (τόμ. ΚΔ′ (1912) σελ 346 κ. ἑξ.) ἐν τῇ 'Επετηρίδι 'Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (τόμ. Α′ (1924) σελ. 139 κ. ἑξ. Β′ (1925) σελ. 149 κ. ἑξ.). Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

— **Καλαμπάκας** ***ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, καταλαμβάνουσα τὸ βόρειον καὶ ὀρεινὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ, τὸ ὁποῖον καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Πίνδου πρὸς Δ καὶ τῶν Καμβουνίων (Χασίων) πρὸς Α. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ἄνω ροῦ τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καὶ 'Αχελώου καὶ ἔχει ἀξιολόγους φυσικὰς καλλονάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ παρὰ τὸν Πηνειὸν βράχοι τῶν *Μετεώρων* (βλ. λ.), προσελκύοντες πολλοὺς ἐκδρομεῖς καὶ περιηγητάς. Ἡ ἐπαρχία ἔχει ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν, δάση πολλὰ καὶ καλὴν γεωργίαν, ἀλλ' ὑστερεῖ ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν, ἰδίως περὶ τὰ χωρία τῆς Πίνδου, ὅπου ἐξυπηρετεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον

Digitized by Google

ὑπὸ βατῶν μόνον ὁδῶν. Πρὸς Α οἱ θεσσαλικοὶ σιδηρόδρομοι φθάνουσι μέχρι τῆς Καλαμπάκας, ἐκεῖθεν δὲ συνεχίζονται ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ κατὰ μῆκος τῆς κοίτης τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ἡ ἐπαρχία ἠρίθμει κατοίκους 28.479 (ἄρρενες 14.438, θήλεις 14.041) κατοικοῦντας 76 συνοικισμούς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι 41 κοινότητας, τάς: Ἁγιοφύλλου (Βελεμεστίου), Ἀηδόνας (Ἀϊβάν), Ἀμαράντου (Βενδίστης), Ἀνθούσης (Λεπενίτσης), Ἀσπροκκλησιᾶς, Βανακουλίων, Βασιλικῆς (Βοϊβόδας), Βλαχάβας, Γάβρου (Γαυρόβου), Γερακαρίου, Γουδοβάσδας ἢ Γουδοβάστας, Διάβας (Πρεβέντας), Δολιανῶν, Θεόπετρας (Κουβελτσίου), Κακοπλευρίου, Καλαμπάκας, Καλλιρρόης (Βελιτσένης), Καρποχωρίου (Μπορβίκου), Καστανιᾶς, Καστρακίου, Καταφύτου (Κόττορι), Κλεινοβοῦ, Κονισκοῦ, Κοπραίνης, Κρανιᾶς, Μολακασίου, Μαυρελίου, Μεγάλης Κερασιᾶς (Κερασιᾶς Μεϊδάν), Νέας Κουτσουφλιανης, Ὀξυνεία: (Μερίτσης), Ὀστρόβου, Περλιάγκου Κάτω, Πεύκης (Στρούζης), Πολυθέας (Δραγοβίστης), Σαρακίνας, Σκεπαρνίου, Σπληνιάσιας, Τσιούκας, Φλαμπουρεσίου, Χαλικίου καὶ Χρυσομηλιᾶς (Περλιάγκου Ἄνω). Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ *Καλαμπάκα*.

Καλαμπάκι *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τοῦ νομοῦ Δράμας. Παράγει καπνὸν καὶ σιτηρά. Κάτ. (1928) 1844. Μετὰ τῶν χωρίων *Βαλτοχώρου* (πρῴην *Βοδοβίτσα*) καὶ *Νεοφράκτου* (πρῴην *Γεδῆ-Περὲ*) ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα.

Καλαμπακτάσια *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς νήσου Σάμου, τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 581. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἰσίδωρος* καὶ *Πλάκα*.

καλαμπαλίκι (τό). Λέξις τουρκική *(καλαμπαλίκ, ὀρθότ. γαλεμπελίκ)*, σημαίνουσα συρροὴν πλήθους, πλῆθος πολὺ (θορυβοῦν).

Καλαμπὰρ (Calabar) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Δ Ἀφρικῆς, ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Νοτίου Νιγηρίας, μεταξὺ τῶν ὀρέων Καμεροὺν καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νίγηρος ποταμοῦ. Παράγει μεγάλας ποσότητας ἐλαίου, κακάον, ὄρυζαν, βάμβακα, βανίλλιαν, καπνόν, καφέ, καουτσούκ. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι τὸ παλαιὸν Καλαμπάρ, ἡ Μπόνι, ἡ Κρηκτόουν καὶ ἡ Φιστάουν.

—**Καλαμπάρ, Παλαιὸν**—(Calabar Ancient)*[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Ἀφρικῆς, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῇ βρεττανικῇ ἀποικίᾳ τῆς Νοτίου Νιγηρίας. Κάτ. 15.000 περίπου. Εἶναι ἕδρα τοῦ Βρεττανοῦ διοικητοῦ τῆς Νοτίου Νιγηρίας καὶ σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον. Διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον ἐλαίου, κοκκοφοινίκων, ἐλεφαντοστοῦ κτλ. καὶ ἔχει ναυπηγεῖα ἐπισκευῆς καὶ κατασκευῆς μικρῶν πλοίων. Τῷ 1909 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ διεθνὴς γεωργικὴ ἔκθεσις. Μ. Δ. Ε.

—**Καλαμπάρ, κύαμος τοῦ**— *[Βοτ.]*· βλ. *κύαμος* τοῦ Καλαμπάρ.

Καλαμπέλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Ν ἀκτῆς τῆς Σερίφου (πλάτ. 37° 07′ ½ Β, μηκ. 24° 23′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island) μεταξὺ *Γαρμπιὰ* καὶ *Χαλάρων*, ἀνώνυμος ἐπὶ τοῦ ἀγγλ. χάρτου. Σ. Ε. Λ.

καλαμπελοῦδες (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κληματὶς ἡ φλογερὰ* (Clematis flammula). Κ. ΠΑΠ.

Καλαμπόζο (Calabozzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Βενεζουέλας, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Γκουάρικο, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γκουάρικο καὶ 210 χλμ. ΝΔ. τῆς πόλεως Καρακάς. Ἔχει διάφορα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, θερμοπηγὰς καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον πτηνῶν. Παρ' αὐτὴν ὁ Σίμων Βολιβὰρ ὁ ἐλευθερωτὴς κατήγαγε λαμπρὰν νίκην κατὰ τοῦ Ἱσπανοῦ στρατηγοῦ Λὰ Τόρρε τῷ 1821. Κάτ. 8200. Μ. Ν. Δ.

Καλαμπόκης. —1) ***Δημήτριος***. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἀνῆκεν εἰς πολυμελῆ οἰκογένειαν κατοικοῦσαν τὴν τουρκικὴν συνοικίαν τοῦ Σταροπαζάρου καὶ ἥτις συνεδέετο πολὺ μετὰ τῶν ἐντοπίων Μουσουλμάνων. Ἐν τούτοις ἐξανέστη τόσον εἰς τὴν ζωγρησιν τῶν δημογερόντων καὶ τὴν μαρτυρικὴν τύχην ἐνίων ἐξ αὐτῶν, ὥστε τῇ εἰσηγήσει τοῦ Δημητρίου ἐξηγέρθη καὶ ἐχρησιμοποίησε τὰ παρὰ τοῖς Τούρκοις μέσα, διὰ νὰ διασκεφθῇ ἀκριβῶς τὴν θέσιν των κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν Κεφαλλήνων ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Τούρκων, μετὰ τὴν παράδοσιν των, καὶ ἐζήτησε νὰ παραβιάσῃ τὸ ἄσυλον τοῦ Αὐστριακοῦ προξένου Γροππίου, διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν Τοῦρκον Ραγὴπ ἀγᾶν Ἀθηναῖον, τυραννικῶς θανατώσαντα τὸν πατέρα του, πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Ἔπεσε μαχόμενος εἴς τινα μάχην ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826.

—2) ***Ἰωάννης***. Διάσημος Κλέφτης τῶν δυσμῶν τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Ζαχαριὰν καὶ πολεμήσας τῷ 1792 πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἀνδρίτσου εἰς τὴν περιβόητον διαδρομὴν τοῦ Μορέως. Διωχθεὶς καὶ οὗτος τῷ 1804, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν ἐξόντωσιν, διότι κατέφυγεν εἰς μοναστήριον ἐπὶ τῶν Ἀροανίων, ἐκεῖ δὲ ἐπὶ ἔτη ἐκρύπτετο. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος, μόλις ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ παλαιὸς συναθλητής του Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον νὰ πολεμήσῃ, ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ εἰς τὰ Δερβενάκια. Ἐπίσης ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἰμπραήμ, ἐφόνευσε δὲ παρὰ τὰς Πάτρας τῷ 1827 δύο ἐκ τῶν προσκυνησάντων Ἀχαιῶν. Ἀπέθανε μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καποδιστρίου.

—3) ***Ἰωάννης τοῦ Βασιλάκη***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λαγείας τῆς Μάνης. Ἔλαβε μέρος ὑπὸ τὸν Τζανετάκην εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μονεμβασίας καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως. Τῷ 1822 ἠκολούθησε τὸν Ἠλίαν Μαυρομιχάλην εἰς Ἀττικὴν καὶ Εὔβοιαν, μετὰ δὲ τὴν μάχην τῶν Στύρων ἐπεστρεψεν εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον τόσον ἐναντίον τῶν «ἀνταρτῶν» ὅσον καὶ ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα εἰς τὴν Βέργαν τοῦ Ἀλμυροῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον.

— 4) ***Ἰσίδωρος***. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἀναστάσιον Λέκκαν εἰς τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἡρωϊκὴν μάχην τοῦ Χαλανδρίου καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἐν Ἀττικῇ καὶ Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῇ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Καματερὸν καὶ τὸ Κερατσίνι, ὅπου ἀπώλεσε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη ταχθεὶς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε′ τάξεως τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος καὶ λαβὼν τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

— 5) ***Παναγιώτης***. Ἀδελφὸς τοῦ *Δημητρίου* καὶ *Ἰσιδώρου*. Ἀγωνιστὴς καὶ οὗτος. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς δεκάδος ἀνδρῶν, ἐπολέμησε τὸν Δράμαλην Μαχμοὺτ πασᾶν διερχόμενον διὰ Μεγαρίδος, μικροῦ δεῖν δὲ ᾐχμαλωτίζετο ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων ἀνδρῶν, οἵτινες τὸν ἐκύκλωσαν Τρεῖς μόνον ἐσώθησαν τῶν ὑπ' αὐτόν. Τῷ 1824 ἐθέριζε παρὰ τὸν Μαραθῶνα, διὰ νὰ συγκομίσῃ τροφὰς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅταν ἐπελθούσης ἰσχυρᾶς μοίρας Τσάμηδων ἱππέων ὑπὸ τὸν Νούρκα Σέβρανην, ᾐχμαλωτίσθη μετὰ τεσσαράκοντα ἄλλων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ βασανιζόμενος ἐσύρθη εἰς τὸ Καπανδρίτι καὶ κατόπιν εἰς τὸν Κάλαμον. Κατὰ τὴν αὐτόθι ὅμως μάχην, κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ, ἡνώθη μὲ τὸ σῶμα τοῦ κρυπτοχριστιανοῦ Τουρκοκρητὸς Κουρμούλη καὶ ἐπολέμησε τὰ λείψανα τῆς φευγούσης στρατιᾶς μετὰ μεγίστης λύσσης. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῇ πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, πολλάκις εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον, ἀπεσταλμένος τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ, εἰς δὲ τὴν μάχην τοῦ Ἀναλάτου ἔδειξε μεγάλην γενναιότητα καὶ ἀντοχήν. Ἀπέθανεν ὑπαξιωματικὸς εἰς τὰ σχηματισθέντα ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας ἐλαφρὰ τάγματα.

— 6) ***Σπυρίδων***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Μετέσχε τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰτωλίας. Ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

— 7) ***Στέφανος***. Ἀδελφὸς τῶν ἀνωτέρω, Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Νεώτατος μετέσχε τῆς ἀμύνης τῆς Ἀκροπόλεως ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ, ἔπεσε δὲ μαχόμενος τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1827 εἰς τὸν Σερπετζέν. Γ. Δ. Κ.

καλαμποκήσιος, —*α*, —*ο*· δημοτ., ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ καλαμπόκι: «καλαμποκήσιο ἀλεύρι».

καλαμπόκι (τό) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία *ἀραβοσίτου τοῦ κοινοῦ*.

καλαμποκιὰ (ἡ)· τὸ φυτὸν τοῦ ἀραβοσίτου, ἄλλως *ἀραποσιτιά*· ‖ ἐνιαχοῦ ἡ καλαμποκιὰ διαφέρει τῆς ἀραποσιτιᾶς, καθὼς καὶ τὸ καλαμπόκι τοῦ ἀραποσιτιοῦ.

καλαμπούρι (τό)· τὸ *λογοπαίγνιον* (βλ. λ.) (γαλλ. calembour).

καλαμπουρίζω· λέγω, κάμνω καλαμπούρια, λογοπαικτῶ.

καλαμπουριστὴς (ὁ)· αὐτὸς ποὺ κάμνει καλαμπούρια, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ λογοπαικτῇ.

Καλαμπρέζε (Calabrèse), ***Ματθίας Πρέτι***, ὁ ἐπιλεγόμενος—, ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Ἰταλὸς ζωγράφος (1613—1699). Παρήγαγεν ἔργον πλουσιώτατον, ἀλλ' οὐχὶ μεγάλης ἀξίας καὶ τοῦτο, διότι, παρὰ τὰς μεγάλας καλλιτεχνικάς του ἀρετάς, μὴ δυνάμενος ὡς ἐκ τοῦ ἀνωμάλου του χαρακτῆρος νὰ ἀποφύγῃ τὰ συχνὰ σκάνδαλα, ὧν ἐγίνετο πρόξενος, νὰ ἐργασθῇ ἐν ἀνέσει καὶ περισυλλογῇ, κατεσπατάλα τὸ τάλαντόν του εἰς ἐσπευσμένας δημιουργίας. Ἐπεσκέφθη κατ' ἀρχὰς τὴν Βενετίαν, τὸ Μιλᾶνον, τοὺς Παρισίους καὶ τὴν Ἀμβέρσαν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀποδημιῶν του τούτων συνεδέθη φιλικῶς πρὸς καλλιτέχνας περιωπῆς, ὡς ὁ Σίμων Βουὲ καὶ ὁ Μινιὰρ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Ρούμπενς ἐν Φλάνδρᾳ. Ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην ἔτυχε τῆς φιλίας καὶ τῆς προστασίας τῆς διασήμου Ὀλυμπίας Ἀλδοβρανδίνι, ἥτις συνέστησε τοῦτον διαθέρμως εἰς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Η′, ὅστις κατέλεξε τὸν Καλαμπρέζε μεταξὺ τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην κατέφυγε βραδύτερον ἐξ Ἰταλίας, ἔνθα ἐγένετο ἥρως σκανδάλου· ἐκ Μάλτας ἀπῆλθεν εἰς Λιβόρνον καὶ ἐκ τούτου εἰς Ἱσπανίαν, ἐξ ἧς ἐπανελθὼν μετά τινα χρόνον εἰς Ἰταλίαν συνειργάσθη μετὰ τοῦ Γκουερτσῖνο ἐν Μοδένῃ. Ἐκεῖθεν μετέβη ἐκ νέου εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐξετέλεσε τοιχογραφίας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου della Valle. Καταλιπὼν τὴν Ρώμην ἀπῆλθεν εἰς Νεάπολιν, ἔνθα ἐξετέλεσε, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸ μᾶλλον τιμώμενον ἔργον του: «Ἐπεισόδιον τοῦ λοιμοῦ τῆς Νεαπόλεως». Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης μετέβη εἰς Μάλταν (τῷ 1657), ἔνθα διήγαγε τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας του ἐν συνεχεῖ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ἐτιμήθη ἱκανῶς. Ἡ ἀταξία ὅμως, ἡ ἀνωμαλία, ἡ ἔλλειψις πάσης ἐκλεκτικότητος, ἡ ἀπουσία τῆς αἰσθήσεως τοῦ περιττοῦ, δι' ἃς συχνάκις κατηγορήθη, ἠμπόδισαν τὴν πλήρη ἀναγνώρισιν τοῦ ἔργου του. Οἱ πίνακές του εὑρίσκονται κατεσπαρμένοι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν μουσείων τῆς Εὐρώπης, αἱ δὲ τοιχογραφίαι του ἀπαντῶσιν εἰς πλείστους ναοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Μάλτᾳ. Ι. Μ. Π.

Ματθίας Καλαμπρέζε.

Καλαμποὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς *Νουβίας* ἐπὶ τοῦ Νείλου, ὅπου ἐρείπια ρωμαϊκοῦ ναοῦ.

Καλαμύδη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης, ἀπέχον 50 στάδια τῆς *Λισσοῦ* (ταν. *Ἅγιος Κύρκος*) καὶ 30 ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κριοῦ Μέτωπον (Σταδ. Μεγ. Θάλ. §§ 333—334). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀγκυροβόλιον *Κάλαμος*, τὸ παρὰ τὴν Παλαιόχωραν. Σ. Ε. Λ.

καλαμώδη φυτὰ (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ βοτανικῇ ὅλα τὰ παρεμφερῆ τῷ καλάμῳ φυτά, τὰ ἔχοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοῖλον, κενὸν ἢ καὶ πλήρη, ἀλλὰ γονατώδη καυλόν, ὡς π. χ. *ἀμμόφιλον, ἐρίανθος, κάλαμος*, ὅλα τὰ *σιτηρὰ* κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καλαμώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης, ὁ κατάφυτος ἐκ καλάμων: «λίμνη—, ὄχθη καλαμώδης»· ‖ ὁ ὅμοιος μὲ κάλαμον, καλαμοειδής.

καλαμῶμαι (—*άομαι*)· συλλέγω τοὺς καταλειφθέντας μετὰ τὸν θερισμὸν στάχυς, σταχυολογῶ.

καλαμών, —*ῶνος* (ὁ)· τόπος κατάφυτος ἐκ καλάμων, κοιν. *καλαμιώνας*.

καλαμώνω· δημοτ., ἐπὶ τῶν σιτωδῶν, ἀποκτῶ, σχηματίζω καλάμην: «τὸ σιτάρι —, τὸ κριθάρι ἐκαλάμωσε».

καλαμωτὴ (ἡ)· πλέγμα ἐκ καλάμων διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν, ἀναλόγως τῆς χρήσεως διὰ τὴν ὁποίαν προορίζονται: «καλαμωταὶ διὰ τοὺς μεταξοσκώληκας, —δι' ἁλιείαν εἰς τὰ ἰχθυοτροφεῖα,— διὰ φράκτας κ. τ. λ.».

Καλαμωτὴ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς νήσου Χίου, τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Παράγει οἶνον, σιτηρὰ καὶ ἔλαιον. Κάτ. (1928) 1667. Κ. Μ. Κ.

καλαμωτὸ (τό)· πλέγμα ἐκ καλάμων, καλαμωτή.

Καλαμωτὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀδὰμ τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 353. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρυῆ-Γκιόλ*. Κ. Μ. Κ.

— **Καλαμωτὸ** *[Γεωγρ.]*. Θέσις ἐπὶ τῆς νησῖδος *Θολὴ* τῆς λιμνοθαλάσσης Μεσολογγίου, ἔναντι τῆς νησῖδος τοῦ Προκοπανίστου. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχει πηγὴ γλυκέος ποσίμου ὕδατος. Χ. Γ. Ε.

καλαμωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐκ καλάμων κατεσκευασμένος: «καλαμωτὸς φράκτης».

Κάλανα. Ἰνδὸς ποιητὴς τοῦ ΙΑ′ ἢ ΙΒ′ αἰῶνος, συγγραφεὺς ἐμμέτρως εἰς σανσκριτικὴν τῆς «Ραγιαταραγκίνι», ἤτοι «Χρονικὰ τῆς Κασμίρ». Τὸ κείμενον ἐξεδόθη τῷ 1892 ὑπὸ τοῦ Μ. Α. Στάϊν, τῷ δὲ 1900 μετεφράσθη εἰς τὴν Ἀγγλικήν.

Digitized by Google

καλανάρχισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *καλαναρχῶ*, ἡ ὑπανάγνωσις τῶν ψαλλομένων, *κανονάρχισμα* (βλ. λ.).

καλανάρχος (ὁ) καὶ *καλανάρχης*· ἀντὶ *κανονάρχης* (βλ. λ.).

καλαναρχῶ, καὶ *—άω*· ἀντὶ *κανοναρχῶ* (βλ. λ.)· || λέγω λόγους συμβουλευτικούς, μέμφομαι, συμβουλεύω τινά: «τί μοῦ καλαναρχᾷς ὅλη μέρα».

Κάλανγκ (οἱ) (Kalangs). Μία τῶν αἰθιοπικῶν φυλῶν τῆς νήσου Ἰάβας, ἥτις βαθμηδὸν ἐκλείπει. Ὑπὸ τῶν λοιπῶν κατοίκων θεωροῦνται ὡς παρίαι καὶ ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χαλκουργοῦ ἢ τοῦ στρατιώτου. Μ. Ν. Δ.

κάλανδα (τά)· βλ. *κάλαντα*.

καλάνδαι (αἱ)· βλ. *καλένδαι*.

καλανδάρι (τό)· βλ. *καλαντάρι*.

καλανδὶς (ἡ) (Calendula) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυτὰ ἐτήσια, τινὰ θαμνώδη, ἄλλα φαρμακευτικά, κοσμητικὰ κλπ., ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὴν δημώδη ὀνομασίαν *νεκρολούλουδα*. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καλανδὶς ἡ αἰγυπτιακή* (Calendula aegyptiaca), *καλανδὶς ἡ ἀρουραία* (Calendula arvensis), *καλανδὶς ἡ φαρμακευτική* (Calendula officinalis), *καλανδὶς ἡ δίχρους* (Calendula bicolor κλπ.). Κ. ΠΑΠ

Κάλανδο */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὅρμος τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Νάξου, διανοιγόμενος πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Κατωμέρι καὶ πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Κάλανδο (πλάτ. 36°55'40'' Β., μήκ. 25°29'35'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Ἀτενίζει τὸν δίαυλον Σχοινούσης—Ἀρακλειᾶς. Σ. Ε. Λ.

—**Κάλανδο** */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Νάξου (πλάτ. 36°56' Β., μήκ. 25°36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1836: Paros and Naxos island) εἰς τὸν μυχὸν τῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κάλανδο καὶ Κατωμέρι κολπώσεως. Σ.Ε.Λ.

καλανδολόγιον (τό). Παρὰ Βυζαντινοῖς, τὸ ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων καταρτιζόμενον ἡμερολόγιον (καλαντάρι), ἀνάλογον πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν καζαμίαν. —Π.

Κάλανδος. Ἕδρα ἐπισκοπῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ταυτιζομένη πρὸς τὴν Στρατονίκειαν τῆς Καρίας. —Π.

καλάνδρα (ἡ) (Calandra) */Ζῳολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυδαλλιδῶν*, περιλαμβάνον κορυδαλλοὺς τοῦ παλαιοῦ κόσμου μὲ σῶμα εὔρωστον, ράμφος ἰσχυρόν, βραχύ, τοξοειδὲς κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ φέρον κατὰ τὴν βάσιν του σκληρὰ μικρὰ πτερά, καλύπτοντα ἐν μέρει τὰς ρωθωνικὰς ὀπάς. Αἱ πτέρυγες των εἶναι ὀξεῖαι καὶ ἀρκετὰ μακραί, ὥστε νὰ φθάνωσι περίπου τὸ μῆκος τῆς οὐρᾶς, ἥτις εἶναι μᾶλλον βραχεῖα καὶ τετραγωνικὴ κατὰ τὸ ἄκρον της. Οἱ πόδες των εἶναι εὔρωστοι, παχεῖς καὶ μετρίου μεγέθους καὶ ὁ χρωματισμός των πυρρόφαιος μὲ φαιάς, ὑπολεύκους καὶ πυρρὰς ἀποχρώσεις. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καλάνδρα ἡ λευκόπτερος* (Calandra leucoptera), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ, Ἰταλίᾳ, Ἑλλάδι καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς στέππας τῆς Ρωσίας. Εἶναι πτηνὸν κοινότατον εἰς τὰς ὡς ἄνω χώρας καὶ ἐνδημικόν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως, διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ κελαδεῖ μελῳδικῶς. Δ.Ν.Π.

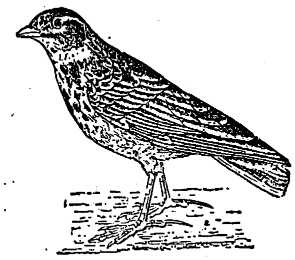

Καλάνδρα ἡ λευκόπτερος.

—**καλάνδρα** (ἡ) */Ζῳολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικρούς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἀρκετὰ παχύ, μὲ κεραίας βραχείας, ἐκφυομένας κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ρύγχους, μὲ ἔλυτρα βραχέα, λεπτότατα κατὰ τὸ ἄκρον των, μὲ πόδας ἀρκετὰ ἰσχυρούς, ἀπολήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις καὶ χρωματισμὸν σκοτεινόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλάνδρα ἡ τῶν σιτηρῶν* (Calandra granaria), ἥτις ἔχει μῆκος 3—4 χιλιοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοϋπέρυθρον μὲ προθώρακα πεποικιλμένον ὑπὸ εὐμεγέθων ἐπιμήκων μελανῶν κηλίδων. Τὸ ἔντομον τοῦτο εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰθαγενὲς τῆς Ἀνατολῆς καὶ σήμερον κοινότατον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ σίτου καὶ πολλάκις ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν γεωργίαν. Δ. Ν. Π.

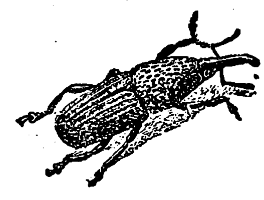

Καλάνδα ἡ τῶν δημητριακῶν.

Καλάνδρα */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς ἐν Μακεδονίᾳ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 632 (1928).

καλανδρέλλα (ἡ) (Calandrella) / *Ζῳολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυδαλλιδῶν*, περιλαμβάνον κορυδαλλοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης, μεγάλου μέρους τῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλανδρέλλα ἡ κοινὴ* (Calandrella vulgaris), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, ράμφος πεπιεσμένον καὶ κατὰ πολὺ βραχύτερον τῆς κεφαλῆς, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, οὐρὰν μᾶλλον μακρὰν καὶ χρῶμα φαιόν, ποικιλλόμενον ὑπὸ φαιοϋπερύθρων, ὑποκιτρίνων καὶ ἐπιξάνθων ἀποχρώσεων. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται εἰς ἀγόνους ἐκτάσεις, ἀλλὰ πολλάκις ἀπαντῶσι καὶ εἰς καλλιεργημένας γαίας. Εἶναι κοινὸν πτηνὸν ἐν νοτίῳ Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Δ. Ν. Π.

καλανθρωπία (ἡ)· ἰδιωμ., μεσολάβησίς τινος πρὸς συμβιβασμὸν ἢ εἰρήνευσιν (ἡ λ. ἀπαντᾷ μετὰ τοῦ ρ. *μπαίνω*). Ἐνίοτε λέγεται κατ' εὐφημισμὸν ἐπὶ τῶν προσποιουμένων τοὺς ἀγαθούς, χάριν ὑστεροβουλίας. Λ. Ζ.

καλάνθρωπος (ὁ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φλόμου τῆς θάψου* (Verbascum thapsus), τοῦ καὶ ἄλλως *φλῶμος*, *ἁγίου Ἰωάννου λαμπάδα*, *γλῶσσα*, *σπλόνος*, *σκλόνος* κλπ. ὀνομαζομένου ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κ. ΠΑΠ.

καλανίδαι (οἱ) (Calanidae) */Ζῳολ./*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωπηπόδων*, περιλαμβάνουσα μαλακόστρακα ἐνδιαιτώμενα εἰς τὰ ἁλμυρὰ καὶ γλυκέα ὕδατα τῶν εὐκράτων χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κάλανος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Καλάνιστρα */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Φαρῶν, ἕδρα κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας Κάτοικοι 302 (1928).

κάλανος (ὁ) (Calanus) */Ζῳολ./*. Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *καλανιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια ζῷα διαδεδομένα κυρίως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κάλανος ὁ μαστιγοφόρος* (Calanus mastigophorus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ ἔχει σῶμα φοειδές, ἐπίμηκες κατὰ τὸ πρόσθιον ἄκρον τοῦ σώματος, δύο μακροτάτας πολυαρθρωτὰς κεραίας καὶ οὐρὰν ἐπιμήκη καὶ εἰς θύσανον ἀπολήγουσαν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ἐρυθρόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ φαιοκίτρινος κατὰ τὴν ράχιν. Δ. Ν. Π.

Κάλανος */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Φαρῶν, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας Κάτοικοι 326 (1928).

Καλανός, ἢ ***Καλλανός***, καὶ ***Καρανός***. Βραχμὰν γυμνοσοφιστὴς ἐκ Ταξίλης τῶν Ἰνδιῶν, ἀκμάσας ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐκαλεῖτο πρότερον *Σφίνης*, ὠνομάσθη δὲ *Καλανὸς* ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διότι προσηγόρευεν αὐτοὺς διὰ τῆς λέξεως καλὲ ἀντὶ χαῖρε. Ἀναφέρεται μετὰ τοῦ ἑτέρου γυμνοσοφιστοῦ *Δανδάμιδος*, τοῦ ὁποίου ἦτο αὐστηρότερος εἰς τὰς γυμνοσοφιστικὰς ἀρχάς, διὸ καὶ ἀπήτησε παρὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅπως γυμνὸς ἀκροασθῇ τῆς διδασκαλίας του ἐπὶ τῶν πεπυρακτωμένων λίθων τῆς ἐξοχῆς. Πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μετέβη πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ταξίλου, ἡγεμόνος τῆς πατρίδος του, παρηκολούθησε δὲ αὐτόν, παρὰ τὸ ἰνδικὸν ἔθος, ἔξω τῆς χώρας, κατά τινας μὲν ὡς ἐγκωμιαστὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατ' ἄλλους δὲ ἵνα ἀκροασθῇ τοὺς Πέρσας φιλοσόφους. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι μετὰ τὴν βασιλικὴν γνωριμίαν κατέστη μετριώτερος, κακισθεὶς ὑπὸ τῶν βραχμάνων παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὡς «ἀπ' ἀρετῆς εἰς πλοῦτον» μεταστὰς καὶ ὑπὸ τοῦ Μεγασθένους χαρακτηρισθεὶς ὡς «ἀκόλαστος ταῖς Ἀλεξάνδρου τραπέζαις δ.δουλωμένος». Μετὰ τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τῆς διαίτης του, ἄνοσος πρότερον, προσεβλήθη ὑπὸ κοιλιακοῦ νοσήματος καὶ ἐκάη μόνος του ζῶν εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν ἐν Πασαργάδαις τῆς Περσίας ἢ ἔν τινι προαστείῳ τῆς Βαβυλῶνος, διαταχθείσης ἐπὶ τούτῳ μεγαλοπρεποῦς τελετῆς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὅλον τὸ στράτευμα ἦτο παρατεταγμένον, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Καλανοῦ εἰς τὸ πῦρ ἤχησαν αἱ σάλπιγγες καὶ οἱ στρατιῶται ἐξέβαλον πολεμικὴν ἰαχήν, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἐγένοντο μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς καθιερώθη «ἰνδικόν τι ἀγώνισμα ἐπὶ Καλανῷ». Τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καλανοῦ διέσωσαν μέρη ὁ Στράβων (ΙΕ' 715 — 718) καὶ ὁ Ψευδοκαλλισθένης (Γ' 12)· πρὸς αὐτὸν συνάπτεται ὑπό τινων ὁ Καλλανεύς, ἰνδικὴ ἀστρονομικὴ αὐθεντία τοῦ 110 π. Χ. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον (Κατὰ Ἀπ. Α, 22) «καλανοί παρὰ Ἰνδοῖς οἱ φιλόσοφοι». Π. Ν. ΠΑΠΑΣ

κάλαντα (τά). Ὀνομάζονται οὕτω τὰ εὐχετικὰ καὶ ἐγκωμιαστικὰ ᾄσματα, τὰ ᾀδόμενα ἰδίως τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἑορτῶν, Ἁγίου Βασιλείου, Θεοφανίων, ἔτι δὲ τῶν Βαΐων κ. ἄ. (ἐκ τοῦ λατ. calendae).

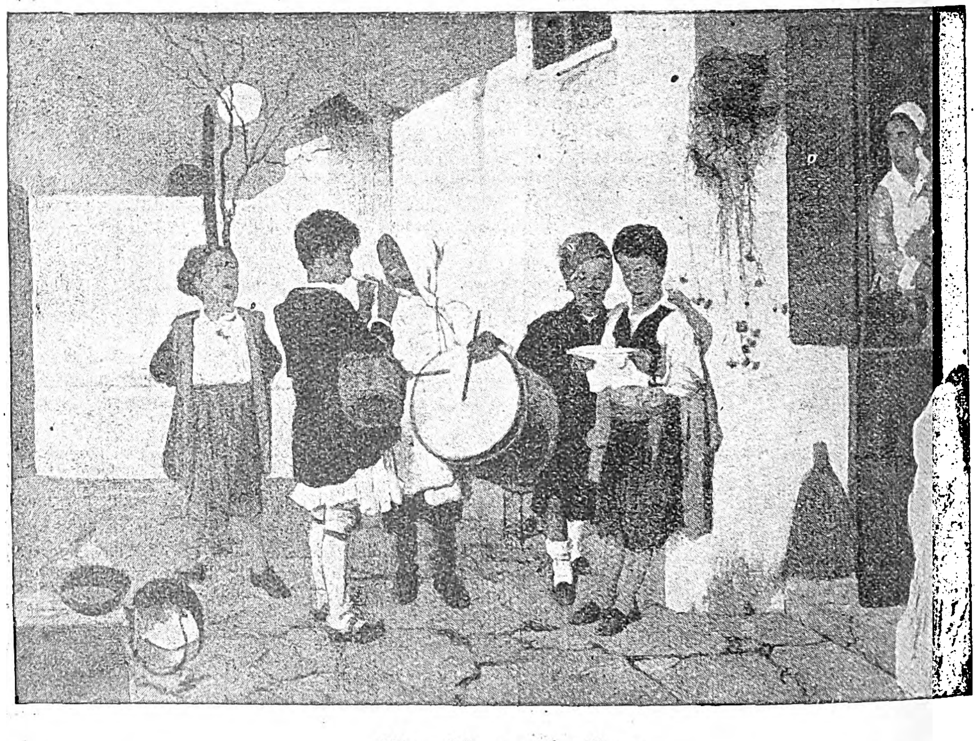

***Νικ. Λύτρα*: Τὰ κάλαντα.** [Συλλογὴ Σερπιέρη.]

— */ Λαογρ. /* Τὰ *κάλαντα* ᾄδονται συνήθως ὑπὸ παίδων, ἐνιαχοῦ μάλιστα ἡ ὑπέρβασις ὡρισμένου ὁρίου ἡλικίας (14, 15 ἐτῶν) ἐπάγεται τιμωρίαν τῶν ᾀδόντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ὡρίμων ἔτι ἀνδρῶν· εἴς τινα μέρη μάλιστα μόνον ὑπὸ τοιούτων. Οἱ ᾄδοντες συναθροιζόμενοι καθ' ὁμίλους καὶ κρατοῦντες εἰς χεῖρας ἄλλοι μὲν φανὸν (φαναράκι), τοῦ ὁποίου πολλάκις τὸ ἐκ χαρτονίου περίβλημα ἔχει τοιοῦτον ἄνοιγμα, ὥστε τὸ φῶς νὰ παρέχῃ τὴν ἐντύπωσιν ἀστέρος, ἄλλοι δὲ ράβδους, δι' ὧν κτυποῦσι τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, ἀλλαχοῦ πάλιν πλοιάριον, ὁμοίωμα οἰκίας, ἐκκλησίας, φάτνης κτλ., περιέρχονται τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματα καὶ ᾄδουσι τῇ συνοδείᾳ διαφόρων μουσικῶν ὀργάνων, ἢ καὶ ἁπλῶς τυμπάνου, φυσαρμόνικας, ἔτι δὲ καὶ μόνου τοῦ γνωστοῦ σιδηροῦ τριγώνου. Ἀφοῦ δὲ ψάλωσι καὶ εὐχηθῶσι τὰ «χρόνια πολλά», ἀπέρχονται, ἀφοῦ λάβωσι τὸ φιλοδώρημά των εἴτε εἰς χρήματα εἴτε, συνηθέστερον εἰς τὰ χωρία, εἰς τρωγάλια, σταφίδας, ἀμύγδαλα, σῦκα, γλυκίσματα,

Digitized by Google

συνηθιζόμενα κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, οἶνον, ὀπώρας κττ. Συνήθης ἐπίσης εἶναι ἡ πρὸς τοῦτο κατασκευαζομένη «κουλοῦρα», ὀνομαζομένη «κολλίκι» (Βέροια), ἔτι «κουλιαντίνα» (Σιάτιστα). Ἐν Θεσσαλίᾳ ἡ εἰς τοὺς ᾄδοντας διδομένη τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων ὀνομάζεται «φῶτα», ὅθεν καὶ οἱ λαμβάνοντες ταύτην «κουλουρᾶδες» ἢ «φωτᾶδες», οἵτινες μάλιστα αὐτόθι εἶναι μετημφιεσμένοι καὶ ἀποτελοῦσι δύο ἡμιχόρια ᾄδοντα ἐναλλὰξ κατὰ δίστιχα διάφορα ᾄσματα.

Πλεῖσται εἶναι αἱ κατὰ τόπους ἀπαντῶσαι παραλλαγαὶ τῶν ᾀσμάτων τούτων. Συνήθως οἱ πρῶτοι στίχοι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀγομένην ἑορτήν. Οὕτω π. χ. τυπικαὶ ἀρχαὶ τῶν καλάντων τῶν Χριστουγέννων εἶναι:

Χριστούγεννα, πρωτόγεννα, πρώτη χαρὰ (ἑορτὴ) στὸν κόσμο
γιὰ βγᾶτε δέτε, μάθετε ὅπου Χριστὸς γεννᾶται

ἢ ἡ λογιωτέρα

Καλὴν ἑσπέραν ἄρχοντες ἂς εἶναι ὁρισμός σας
Χριστοῦ τὴν θείαν γέννησιν νὰ πῶ στ' ἀρχοντικό σας

Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἡ κοινή:

Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία
Βαστάει 'κόνα καὶ χαρτί, χαρτὶ καὶ καλαμάρι κ.λ.π.
Ταχειὰ ταχειὰ ν' ἀρχιμηνιὰ .αχειὰ 'ν ἀρχὴ τοῦ χρόνου

ἤ:

Ἀρχιμηνιὰ κι' ἀρχιχρονιὰ κι' ἀρχὴ τοῦ Γενναρίου
κι' ἀρχὴ π.ῦ βγῆκεν ὁ Χριστὸς στὴ γῆ νὰ περπατήσῃ
Ἐβγῆκε καὶ χαιρέτησε ὅλους τοὺς ζευγολάτες
κι' ὁ πρῶτος ποὺ χαιρέτησε ἦταν Ἅγιος Βασίλης κλπ.

Ἕπονται εἶτα ἔπαινοι καὶ εὐχαὶ πρὸς τὰ διάφορα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τοῦ ἐπαγγέλματος κ.λ.π., τῶν ὁποίων ἁμιλλῶνται νὰ ἐξάρωσι τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ὡραιότητα, ἵνα οὕτω κάλλιον τύχωσι τοῦ ζητουμένου φιλοδωρήματος. Πολλάκις μάλιστα ᾄδονται ὡς κάλαντα μόνον οἱ ἐπαινετικοὶ στίχοι, εἶναι δὲ ἀξιοπρόσεκτοι οὗτοι διὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας παρομοιώσεις τῶν προσώπων πρὸς ἄνθη, ἄστρα, ἥλιον, σελήνην, καθὼς καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν κοσμητικῶν ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα κυρίως εἰς τοιούτου εἴδους ᾄσματα ἀπαντῶσι· π. χ. ᾄδουσι πρὸς τὴν οἰκοδέσποιναν:

Κυρὰ ψηλή, κυρὰ λιγνή, κυρὰ καμαροφρύδα,
πῆρες τὰ ῥόδα ἀπ' τὴ ῥοδιά, τ' ἀσπράδι ἀπὸ τὸ χιόνι,
πῆρες καὶ τὸ ματόφρυδο ἀπὸ τὸ χελιδόνι.

Πρὸς τὸν μεγαλύτερον υἱόν:

Ἔλα κι' ἂς τὸ παινέσουμε τοῦτο τὸ παλληκάρι,
ὀπὤχει πλάτες γιάρματα κι' ἁρμοὺς γιὰ τὸ λιθάρι
καὶ χέρια γοργογύριστα νὰ ῥίχνουν τὴ σαΐτα
νὰ σαϊτεύουν τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ὄμορφα κορίτσια.

Ἀκολουθοῦσι στίχοι εὐχετικοί:

Τοῦτο τὸ σπίτι τὸ ψηλὸ πέτρα νὰ μὴ ῥαΐσῃ
κι' ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ χρόνια πολλὰ νὰ ζήσῃ,
νὰ λυσοδένῃ τὸ πουγγὶ τ' ἀργυροξομπλιασμένο κτλ.

Τελειώνουσι δὲ μὲ τὴν αἴτησιν τοῦ φιλοδωρήματος, τὸν κύριον ἄλλωστε σκοπὸν αὐτῶν:

Ἀφέντη μου εὐγενικέ, πὤχεις μεγάλη χάρι,
ποῦ σ' ἔχομε στὸν τόπο μας σὰν τὸ λαμπρὸ φεγγάρι,
ἄνοιξ· τὸ πουγγάκι σου τὸ μαργαριταρένιο,
ἂν ἔχῃς γρόσια δός μάς τα, ἂν ἔχῃς καὶ παράδες,
ἂν ἔχῃς καὶ γλυκὸ κρασὶ βγάλε νὰ μᾶς κεράσῃς.

Ἂν τυχὸν δὲν τύχωσι τοῦ φιλοδωρήματος σκώπτουσιν ἢ καταρῶνται φιλαργυρευόμενον π. χ.

Ἀφέντη μου, στὴν κάππα σου χίλιες χιλιάδες ψεῖρες,
ἄλλες γεννοῦν, ἄλλες κλωσσοῦν κι' ἄλλες αὐγὰ μαζώνουν.

Ἀνάλογα εἶναι τὰ ᾄσματα τὰ ᾀδόμενα κατὰ τὰ Θεοφάνια καὶ ἄλλας ἑορτάς. Ἐν Σίφνῳ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ κάλαντα ᾄδονται μόνον κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, συντάσσονται δὲ κατ' ἔτος νέα ᾄσματα, δι' ὧν ζητεῖται συνδρομὴ πρὸς ἀνέγερσιν ἢ ἐπιδιόρθωσιν ναοῦ, διδονται συμβουλαὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἔτι δὲ γνωστὰ πρόσωπα διακωμῳδοῦνται. Ἡ ὀνομασία «κάλαντα» προῆλθεν ἀπὸ τῶν καλενδῶν τοῦ Ἰανουαρίου, αἵτινες μετὰ μεγάλης λαμπρότητος ἑωρτάζοντο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ καθ' ἃς ᾔδοντο ἐπίσης ᾄσματα εὐφημιστικὰ καὶ σκωπτικὰ ὑπὸ τῶν περιερχομένων τὰς οἰκίας παίδων ἢ ἐνηλίκων, παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. *Μηναγύρτας* ὀνομάζει τοὺς τοιούτους ὁ Τζέτζης (Χιλιάδ. ΙΓ', 245 κ.ἑ.).

Ὁπόσοι περιτρέχουσι χώρας καὶ προσαιτοῦσι
καὶ ὅσοι κατ' ἀρχίμηνον τοῦ Ἰανουαρίου
καὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει καὶ Φώτων τῇ ἡμέρᾳ
ὁπόσοι περιτρέχουσι τὰς θύρας προσαιτοῦντες
μετὰ ᾠδῶν ἢ ἐπῳδῶν ἢ λόγων ἐγκωμίων
. . . .
οὗτοι ἂν πάντες λέγοιντο κυρίως μηναγύρται.

Πλὴν τῶν ᾀσμάτων καὶ ἡ ἑορτὴ καλεῖται «Κάλαντα» (Κόλεντας, Κόλιντα, Κόλιαντα). Τοιαῦτα «ἀγυρτικὰ» ᾄσματα συνηθίζοντο καὶ παρ' ἀρχαίοις, ὡς ἡ *εἰρεσιώνη* (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν εἰς τὰ λαϊκὰ φυλλάδια ὑπὸ τὸν τίτλον «*Κάλαντα*» περιλαμβανομένων, πολλὰ τοιαῦτα ᾄσματα περιέχονται εἰς τὰς πλείστας συλλογὰς δημοτικῶν ᾀσμάτων καὶ εἰς τοὺς τόμους τῆς Λαογραφίας, ἔνθα καὶ τινὲς περιγραφαὶ τοῦ ἐθίμου. Μ. Ι.

Καλανταρὲ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρθὲ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Κάτ. 109. Ν. ΚΛΣ

Καλαντάρης (ὁ), ἡ ***Καλεντέρης*** [*Λαογρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἐνιαχοῦ ὁ *Ἰανουάριος* ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ᾀδομένων ᾀσμάτων τῶν *καλενδῶν*. Ἐν ἐπῳδαῖς, ᾄσμασι καὶ παροιμίαις συχνὰ συνάπτεται τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς ἐπίθετον μετὰ τοῦ τοῦ μηνός, π. χ.:

ᾯ Γεννάρη καλαντάρη
καὶ καλὰ καλαντισμένε

(*ἐν ἐπῳδῇ, Ἀθηνῶν, Κρήτης*)

ᾯ Γεννάρη καλαντάρη
τὰ κορίτσια σου ποῦ τάχεις;
—Στὰ θολόστακτα κρυμμένα.

(*Σίφνου παροικία*) Μ. Ι.

καλαντάρι (τό), καὶ ***καλανδάρι***· ἡμερολόγιον, ἀπὸ τοῦ λατ. calendarium, ἄλλως *καλενδάριον*.

καλαντζῆς (ὁ) (ἢ *γαλαντζῆς*)· παραφθορὰ τοῦ *καλαϊτζῆς* (βλ. λ.). Ν. Μ.

Καλαντζῆς (καὶ ***Καλατζῆς***).—1) ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεβαδείας. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον εἰς τὴν Μενδενίτσαν, τὴν Ἀλαμάναν, μὲ τὸν Γκούραν εἰς τὰ Βασιλικὰ καὶ τὸν Μαραθῶνα, μὲ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν Ἀττικήν, τὴν Εὔβοιαν καὶ τὴν Χίον. Τῷ 1832 ὑπηρέτει εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Μετέσχε τῆς διώξεως τῆς λῃστείας λίαν ἐπιτυχῶς καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Μέγα. Ἀπέθανε τῷ 1862.

—2) ***Ἰωάννης***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου νεώτερος. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον εἰς διαφόρους μάχας καὶ διεκρίθη εἰς τὴν Στυλίδα, τὸν ἠκολούθει δὲ τῷ 1825, ὅτε συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Γκούρα. Παρέμεινεν ὑπὸ τὸν Γκούραν καὶ εἶτα ἐπολέμησεν εἰς Ἀνάλατον μετὰ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου, ἠκολούθησε τὸν Μῆτσον Κοντογιάννην, κατετάχθη εἰς τὴν ὀροφυλακὴν καὶ ἀπέθανε τῷ 1853.

— 3) ***Κωνσταντῖνος***. Ἐξάδελφος τῶν ἀνωτέρω· Κατήγετο καὶ αὐτὸς ἐκ Λεβαδείας, ἔνθα ἐγεννήθη τῷ 1804. Ὡς παῖς ἠκολούθει τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον, ἁρματολὸν Λεβαδείας, καὶ ἐπολέμησεν ὑπ' αὐτὸν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως. Μετέσχε διαφόρων μαχῶν, εἰς τὴν Γραβιάν, τὰ Βασιλικά, τὴν Στυλίδα, κατόπιν εἰς τὰ Πεντεόρια, τὸ Στεβενῖκον, τὴν Δόμβραιναν, τὸν Ἀνηφορίτην, τὴν Πέτραν. Ἐτραυματίσθη πολλάκις, διεκρίθη δὲ ἀείποτε διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἐθελουσίαν του. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἐτάχθη μὲν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε' τάξεως, ἔλαβεν ὅμως τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον.

— 4) ***Μιχαήλ***. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Μετέσχε τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπ' ἀρχῆς αὐτῆς, ἔπεσε δὲ μαχόμενος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1826.

— 5) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἔπεσε μαχόμενος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1826. Γ. Δ. Κ.

καλαντζίδικα (τά)· τὰ καλαϊτζίδικα, γανωματάδικα.

καλάντο (calando). Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ὅτι ἡ φράσις ὀφείλει ν' ἀποβάλῃ, μικρὸν κατὰ μικρόν, τὴν ἔντασιν τοῦ ἤχου, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ ῥυθμικὴ ἀγωγὴ πρέπει νὰ ἐπιβραδύνηται. Τὸ καλάντο συνενοῦ συνεπῶς ἐν ἑαυτῷ τὸ *ντιμινουέντο* καὶ τὸ *ριταρντάντο*. Γ. Σ.

Καλάντρα (Calandra), ***Ἐδουάρδος***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ συγγραφεὺς (1852—1911). Ἐδημοσίευσε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἔνθα κατὰ τὸ πλεῖστον περιέγραψε τὰ ἤθη καὶ τὸν βίον τοῦ Πεδεμοντίου. Συνέγραψε καί τινα δράματα, μὴ στερούμενα ἀξίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ παλαιὸν Πεδεμόντιον» (1895), «Ἡ καταιγίς», «Ἰουλιέττα» κλπ. Τινὰ τῶν βιβλίων του εἰκονογράφησεν αὐτὸς ὁ ἴδιος λίαν ἐπιτυχῶς. Ι. Μ. Π.

— **Καλάντρα** (Calandra), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ψηφοθέτης (1586—1648). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Προβενσάλε καὶ εἰργάσθη ἐν Ρώμῃ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας», «Ὁ Ἅγιος Μιχαήλ», «Ὁ ἅγιος Πέτρος» καὶ «Ὁ ἅγιος Παῦλος», ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Ρώμης. Ι. Μ. Π.

Καλαντρέλλι (Calandrelli), ***Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς γλύπτης (1834-1903). Ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν μνημειακὴν γλυπτικήν, πολλὰ του δ' ἔργα κατεσπάρησαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ Βερολίνου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του πλαστικῶν δημιουργιῶν καὶ ἀναγλύφων τάσσονται: αἱ στρατιωτικαὶ μορφαὶ τοῦ ἀναμνηστικοῦ μνημείου τοῦ τάγματος τοῦ Σιδηροῦ Σταυροῦ, τὸ ἀνάγλυφον τοῦ μνημείου τῆς Νίκης, δύο συμπλέγματα τοποθετηθέντα εἰς τὴν νέαν Βασιλικὴν Γέφυραν, ὁ ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς Φρειδερίκου - Γουλιέλμου Δ' καὶ τὰ ἀγάλματα Γουλιέλμου Α' καὶ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος Φρειδερίκου τοῦ Α'. Ι. Μ. Π.

καλαντρόνε (calandrone). Εἶδος λαϊκοῦ ὀργάνου τῆς Ἰταλίας, τοῦ τύπου τῶν αὐλῶν. Γ. Σ.

Καλαντρούτσι (Calandrucci), ***Ὑάκινθος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1646—1709). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Καρόλῳ Μαράττᾳ καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωγραφικήν. Πίνακές του ἀπόκεινται εἰς τὰς πλείστας ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῶν καλυτέρων του ἔργων θεωρεῖται «Ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» (ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν Παλέρμῳ). Γνωστοὶ ζωγράφοι ὑπῆρξαν καὶ οἱ: *Δομίνικος Καλαντρούτσι*, ἀδελφὸς τοῦ Ὑακίνθου, καὶ *Τζιαμπαττίστα Καλαντρούτσι*, ἀνεψιὸς αὐτοῦ. Ι. Μ. Π.

καλαοίδια (τά) [*Ἀρχ.*]. Θρησκευτικὰ ᾄσματα ᾀδόμενα ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δερρεάτιδος Ἀρτέμιδος (βλ. *καλαβοίδια*).

Καλαόρρα (Calahorra) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ διαμερίσματι Λογκρόνιο τῆς παλαιᾶς Καστιλλῆς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Θιδάκος. Τὸ μόνον ἄξιον λόγου μνημεῖον αὐτῆς εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, κτισθεὶς κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας. Ἡ Καλαόρρα εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, πολλάκις καταστραφεῖσα. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶχε ποιάν τινα σπουδαιότητα, ἀλλὰ σήμερον εἶναι σχεδὸν νεκρά. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει 9.900 κατ. Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο Calagurris ἢ Nasica καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐφέρετο ὡς Nassica, ἧτο δὲ πατρὶς τοῦ Κοϊντιλιανοῦ. Ὁ Πτολεμαῖος τὴν ὀνομάζει *Καλαγορίνα*, ὁ δὲ Στράβων *Καλάγουρις*. Ἐπὶ Αὐγούστου ἐκαλεῖτο *Ἰουλία*. Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐσῴζοντο μέχρι πρό τινος ἐρείπια ῥωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου. Μ. Ν. Δ.

καλάος (ὁ) (Calao) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βουκερωτιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μὲ σῶμα εὔρωστον καὶ εὐμέγεθες, ῥάμφος ἰσχυρότατον, ἐπιμήκες, παχύ, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, κυρτὸν κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, φέρον κατὰ τὴν βάσιν του κερατοειδῆ ἀπόφυσιν πρὸς τὰ ἄνω διευθυνομένην καὶ ἀπολῆγον εἰς κυρτὸν ἄκρον. Ἡ κεφαλή του εἶναι μικρά, σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα φέρει βραχὺν γραμμωτὸν θύσανον ἐκ σκληρῶν πτίλων. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μεγάλοι καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, αἱ πτέρυγές του βραχεῖαι, οἱ πόδες του μᾶλλον βραχεῖς, πτερωτοὶ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους των, μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ βραχέων ἰσχυρῶν ὀνύχων, καὶ ἡ οὐρά του μακροτάτη καὶ τετράγωνος ἢ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἀπαντῶσιν ἐν Παπουσίᾳ, ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν μέχρις ὕψους 3 000 μέτρων. Ἐνδιαιτῶνται πάντοτε ἐντὸς μεγάλων δασῶν. Εἶναι πτηνὰ εἰρηνικὰ καὶ ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς τῶν ἐρώτων των, ὁπότε ζῶσι κατὰ ζεύγη, εὐκόλως συναγελάζονται καὶ μετὰ διαφόρων γενῶν πτηνῶν. Τρέφονται ἐκ καρπῶν, κόκκων, ἐντόμων καὶ μικρῶν ἔτι ἁρπακτικῶν, ἅτινα θανατώνουσι διὰ τοῦ ἰσχυροτάτου ῥάμφους των. Ἐξοικειοῦνται ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων κόκκων, ἄρτου, ὀρύζης βρασμένης, ξηρῶν σταφυλῶν κτλ. Διατηροῦνται ὡς περίεργα πτηνὰ εἰς διαφόρους ζῳολογικοὺς κήπους τῆς Εὐρώπης, ὡς τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Ρόττερνταμ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν του εἶναι ὁ *καλάος ὁ ῥινόκερως* (Calao rhinocerus), ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας, ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα φαιοπόρφυρον κατὰ τὸ σῶμα, βαθύτερον κατὰ τὰ ἄνω μέρη καὶ ἀνοικτότερον πρὸς τὰ κάτω, ῥάμφος κιτρινέρυθρον, πόδας κιτρινομελανοὺς καὶ οὐρὰν ὑπόλευκον μὲ εὐρεῖαν κυανομελανὴν λωρίδα κατὰ τὸ ἄκρον της. Δ. Ν Π.

Καλάος ὁ ῥινόκερως.

— **Καλαὸς** [*Μυθολ.*]. — 1) Φρύξ, πατὴρ τοῦ Ἄττου ἢ Ἄττυος, κατὰ τὴν παρ' Ἑρμησιάνακτι τῷ ἐλεγειοποιῷ παράδοσιν. —2) Πατὴρ τῆς Παρθενόπης, κατὰ τὸν Ἑκαταῖον, συνήθως ἀπαντῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ταλαός*. —3) Υἱὸς τοῦ Θυέστου καὶ τῆς Λαοδαμείας, ἀδελφὸς τοῦ Ἀγλαοῦ καὶ Ὀρχομενοῦ. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ θείου του Ἀτρέως, τεμαχισθεὶς δὲ ἐδόθη εἰς γεῦμα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἴδιόν του πατέρα. —Π.

καλαουζιὰ (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κεφαλληνίᾳ τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera). Κ. ΠΑΠ.

Καλαούν. Εἷς τῶν ἀξιολογωτέρων σουλτάνων τῆς Α' δυναστείας τῶν Μαμελούκων. Ἀποθανόντος τοῦ ὀνομαστοῦ σουλτάνου Μπιμπάρς (1277), τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Βαρκὰχ Χάν, ὅστις ἐξεθρονίσθη μετὰ διετῆ βασιλείαν. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Σαλαμές, παιδίον μόλις ἑπτὰ ἐτῶν, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ *Σέϊφ ἐδ-Δὶν Καλαοὺν ἐλ Ἔλφη* (1279). Τέσσαρας ὅμως μῆνας κατόπιν, ὁ κηδεμὼν

Digitized by Google

ἀσφαλίσας τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐμιρῶν, ἐξώρισε τὸν μικρὸν σουλτᾶνον εἰς Καρὰκ καὶ ἀνεκηρύχθη αὐτὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐλ Μελὲκ ἐλ Μανσούρ*. Ἀλλὰ τῷ 1282 ἐνεφανίσθησαν πάλιν εἰς Συρίαν οἱ Τάταροι, οἵτινες ἐνέσπειραν τὸν τρόμον. Οἱ Αἰγύπτιοι, καίτοι ἀριθμητικῶς ὀλιγώτεροι, ἐπέτυχον ν' ἀποκρούσουν τοὺς εἰσβολεῖς. Ἐνῷ οὕτως ἡ Αἴγυπτος εἰρήνευεν ἐξωτερικῶς, ὑπέστη δεινὴν συμφορὰν ἐσωτερικήν. Τῷ 1283 ὁ λαὸς ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἴς τινας διαταγὰς τοῦ Καλαούν, οὗτος δὲ ὀργισθεὶς μέχρι παραφροσύνης διέταξε τὸν στρατόν του νὰ προβῇ εἰς σφαγὴν τῶν κατοίκων. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐσφάζοντο ἔνοχοι καὶ ἀθῷοι. Οἱ δρόμοι ἐγέμισαν ἀπὸ πτώματα ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων. Τέλος οἱ οὐλεμάδες κατήνασαν τὸν μονάρχην, ὅστις περιέπεσεν εἰς μελαγχολίαν διὰ τὸ ἔγκλημα. Τότε εἰς ἐξιλέωσιν ἔκτισε τὸ περίφημον νοσοκομεῖον καὶ ἄσυλον τῶν πτωχῶν, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη *Μουριστάν*. Τῷ 1288 ἀπέθανεν ὁ πρωτότοκός του υἱὸς Ἀλῆς, τὸν ὁποῖον εἶχε συμβασιλέα καὶ ὑπερηγάπα. Πρὸς διασκέδασιν τῆς λύπης του ἐξεστράτευσεν εἰς Συρίαν. Ἐπολιόρκησε τὴν Τρίπολιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ δύο αἰώνων οἱ Χριστιανοί. Παρὰ τὴν ἡρωϊκήν των ἀντίστασιν οἱ κάτοικοι παρεδόθησαν, ἀλλ' ὁ Καλαοὺν ἐπεδόθη εἰς ἀγρίαν σφαγὴν καὶ κατέσκαψε τὴν πόλιν. Ἐπιστρέψας εἰς Κάϊρον ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀλφόνσου τῆς Ἀραγωνίας καὶ ἔκλεισε μετ' αὐτοῦ συνθήκην (24 Ἀπριλίου 1290). Ἀλλὰ κατατρυχόμενος ὑπὸ τῆς λύπης ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος. Γ. Λ. Α.

— **Καλαούν.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ὀνομαζόμενος *Σαλὰχ ἐδ Δὶν Χαλήλ*, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐλ Μελὲκ ἐλ Ἄσραφ ἔμπν Καλαούν*. Οὗτος ἐξεπόρθησε τὴν Πτολεμαΐδα (Ἄκραν), τὸ τελευταῖον ἐν Παλαιστίνῃ ἀπομεῖναν εἰς τοὺς Φράγκους ὀχύρωμα, καὶ κατόπιν ἐξεστράτευσεν εἰς Ἀρμενίαν. Ἐκπορθήσας τὴν ἀπόρθητον θεωρουμένην Θεοδοσιούπολιν (Ἐρζερούμ) καὶ λεηλατήσας τὴν χώραν ἐπέστρεψεν εἰς Κάϊρον, ὅπου τῷ 1293 ἐδολοφονήθη ὑπὸ μιᾶς τῶν γυναικῶν τοῦ χαρεμίου του, ἡ ὁποία τὸν ἔπληξε δι' ἐγχειριδίου εἰς τὴν κοιλίαν. Γ. Λ. Α.

καλαποδᾶς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς καλαποδίων.

καλαπόδι (τό)· ξύλινος τύπος ἐκ σκληροῦ ξύλου, χρησιμεύων ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἐφαρμόζωνται τὰ δέρματα καὶ λαμβάνουν τὸ σχῆμα τοῦ ὑποδήματος. Σ. Κ.

Καλαπόδια */Παραλ. Γεωγρ./*. Ζεῦγος νησίδων ἐν τῷ μεταξὺ Λέρου καὶ Λιψοῦ διέκπλῳ (πλάτ. 37°16'½ Β, μήκ. 26°50'¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipso islands). Σ. Ε. Λ.

Καλαπόδι(ον) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Τὸ Καλαπόδιον εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 15 χιλιομ. ἀπὸ τῆς Ἀταλάντης καὶ εἶναι χωρίον ὀρεινὸν καὶ μὲ 839 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἔχει καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Τ. Π.

Καλαποθάκης, ***Δημήτριος,*** υἱὸς τοῦ *Μιχαὴλ Οἰκονόκου*, Ἕλλην δημοσιογράφος γεννηθεὶς ἐν Ἀρεοπόλει τῷ 1862 καὶ ἀποθανών, κατόπιν ἐγχειρίσεως, ἐν Μονάχῳ τῷ 1921. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὸ θέατρον καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Καὶ πρῶτον ἐν Βόλῳ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Σατανᾶς», ἔγραψε τὴν τραγῳδίαν «Ρήγας Φερραῖος» καὶ ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Σημαία» (1885). Εἶτα εἰς τὰς Ἀθήνας ἔγραψε τὰ δράματα: «Νικηφόρος Φωκᾶς», «Σαπφώ», «Λεϊλὰ» καὶ «Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως»· τὰ κωμειδύλλια: «Πράσινο φουστάνι», «Προικοθῆραι», «Ὁ Ἀνανίας εἰς δεύτερον γάμον», καὶ τὸ μυθιστόρημα «Ἡ ἐκστρατεία μας εἰς τὴν Σελήνην». Τὰ περισσότερα τῶν θεατρικῶν του ἐσημείωσαν ἐπιτυχίαν, ἰδίως ἡ «Σαπφώ», ἧς τὸν ῥόλον διέπλασε μετὰ περισσῆς τέχνης ἡ Αἰκατερίνη Βερώνη-Γεννάδη. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν ὁ «Ρήγας Φερραῖος» καὶ ἡ «Σαπφώ». Μολονότι ἐνωρὶς ἐγκατέλειψε τὰς φιλολογικὰς ἐνασχολήσεις, οὐχ ἧττον σπουδαίως αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐκφραστικοῦ του ὀργάνου καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀνθηροῦ καὶ χαρίεντος ὕφους του. Τῷ 1886 μετέφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν ἕδραν τῆς «Σημαίας», διακοπείσης ἐνταῦθα τρὶς μέχρι τοῦ 1889, καὶ εἶτα ἐξέδωκε τὸ «Σύνταγμα» (1890). Μετὰ τὴν διακοπὴν καὶ τούτου (1891), προσελήφθη ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Τρικούπη, ἀλλ' ἐτήρησε τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐνεργὸν δημοσιογραφίαν, ἀρθρογραφῶν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Βραδύτερον εἰργάσθη καὶ τακτικῶς εἰς αὐτὴν μέχρι τοῦ 1896, ὅτε ἐξέδωκε τὸ «Ἐμπρός». Θερμὸς πατριώτης καὶ συντηρητικὸς κατὰ βάθος, μὲ ὀξεῖαν τὴν αἴσθησιν τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ πρέποντος, ἀλλὰ καὶ μὲ πεποίθησιν ἐπὶ τὰς ἠθικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις, ἐρρίφθη σχεδὸν τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ 1897 μὲ νέαν ὁρμὴν εἰς ἐθνικὴν δρᾶσιν: τὴν ὀργάνωσιν τοῦ *μακεδονικοῦ ἀγῶνος*, διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ *Κομιτάτου*, οὗτινος ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξεν ἡ ἰθύνουσα χεὶρ καὶ ἡ ἐμπνέουσα διάνοια. Καὶ αὕτη ὅμως καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη ἐθνική, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ του δρᾶσις συνδέονται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν φήμην του ὡς δημοσιογράφου περιωπῆς καὶ γοήτρου, ἠσκήθησαν δὲ πάντοτε ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπάλξεως: τοῦ ἄρθρου. Τροφοδοτούμενον ἀφθόνως ἀπὸ καθημερινὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν πολιτικὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, συνεστιαζομένους ἐν τῷ οἴκῳ του, ἄδια κρίτως γνωμῶν καὶ πεποιθήσεων, τὸ ἄρθρον τοῦ Καλαποθάκη ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ πλέον ἀκριβὴς συνισταμένη τῶν ἀντιφερομένων ἑκάστοτε δυνάμεων καὶ ῥοπῶν καὶ ἡ πλέον ἔγκυρος ἔκφρασις τῆς φωτισμένης κοινῆς γνώμης. Πνεῦμα εὐθὺ καὶ πειθαρχημένον, εἱλίσσετο βραδέως ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τὸν σκοπόν, πλήσσων θανασίμως, διά τε τοῦ ἐπιχειρήματος, τῆς εἰρωνείας καὶ τῆς τριβῆς, ἀλλὰ τηρῶν εἰς τὸ ὕψος του τὸν ἀντίπαλον καὶ χαριζόμενος ἀπολύτως εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ἡ ἀρθρογραφία του εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον. Φιλοπόλεμος πρὸ τοῦ 1897 ὁ Καλαποθάκης, εἶχε γράψει σειρὰν ἄρθρων, ἓν τῶν ὁποίων ἐπροκάλεσε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τὴν πυρέσσουσαν τότε κοινὴν γνώμην. Τὴν ἐπαύριον ὁ διστακτικὸς μέχρι τῆς στιγμῆς Δηλιγιάννης ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ πολλοὶ φίλοι τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ ἔσπευδον νὰ τοῦ παραστήσουν τὸ παράτολμον τῆς περιπετείας, εἰς ἣν ἔρριπτε τὴν χώραν. Καὶ ὁ Δηλιγιάννης τοὺς ἀπήντα καταστενοχωρημένος: «Τὸ βλέπω κ' ἐγώ, κύριοί μου! Ἀλλὰ κατόπιν τοῦ χθεσινοῦ ἄρθρου τοῦ «Ἐμπρός», δὲν ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως. Ἔπρεπε νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον!».

Ἐκτὸς τοῦ ἄρθρου ἐπρόσεξε τὰς εἰδήσεις, τὸ τηλεγράφημα, τὴν ἀνταπόκρισιν, τὴν συνεργασίαν, τὴν εἰκονογράφησιν, πρὸς δὲ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τεχνικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐφημερίδος, πρῶτος ἐγκαταστήσας τηλέφωνον, ἐγκαινιάσας τακτικὴν ἀνταπόκρισιν ἐξωτερικοῦ καὶ προμηθευθεὶς περιστροφικὸν πιεστήριον καὶ λινοτυπικὰς μηχανάς. Μελετῶν ἐξ ἄλλου, ὅσον καὶ τὸ θέμα τοῦ ἄρθρου, τὸ δελτίον τῆς ἡμερησίας κυκλοφορίας τῶν ἐφημερίδων, ἐτηρήθη ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ὁ σκηπτροῦχος ἀμφοτέρων, ἔλαβε δ' ἐν τέλει τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἱδρύσεως καὶ δεύτερον πρακτορεῖον ἐφημερίδων: τῆς «Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου» (1912). Ν. Ι. Λ.—Η. Ν. Α.

Δημήτριος Μιχ. Καλαποθάκης.

Καλαπότι *Παλαιὸν [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μικροπόλεως (πρῴην Καρλικόβης) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι 256 (1928).

—**Καλαπότι** *Νέον [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοκκινογείων τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτοικοι 149 (1928).

καλάπους, *—οδος* (ὁ)· ξύλινος πούς, καλαπόδι.

καλάππη (ἡ) (Calappa) */Ζωολ./*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀξυστομιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα διακρινόμενα ἰδίως διὰ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ ὀστράκου των, ὅπερ εἶναι λίαν κυρτὸν πρὸς τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ πρόσθιον καὶ τὰ πλάγια αὐτοῦ μέρη καὶ τόσον εὐρύ, ὥστε σχεδὸν νὰ καλύπτῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὰ τέσσαρα ζεύγη τῶν ὀπισθίων ποδῶν, οἵτινες εἶναι βραχεῖς. Τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν ποδῶν ἀντιθέτως εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένον. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν, ἅτινα εἶναι ἐλάχιστα, γνωστότερον εἶναι ἡ *καλάππη ἡ κοκκώδης* (Calappa granulosa), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος ὡς καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀλγερίας καὶ εἶναι ἐδώδιμος. Δ. Ν. Π.

καλαππίδαι (οἱ) (Calappidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένειο μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων*, περιλαμβάνουσα καρκίνους μετρίου μεγέθους μὲ ὄστρακον κυρτόν, διωγκωμένον, καὶ χειλικὰς λαβίδας εὐμεγέθεις. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἀρκετὰ γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερα εἶναι ἡ *καλάππη, ματούτη, μυρσία, ὀριθία* καὶ *πλατυμερής*. Δ. Ν. Π.

Καλαράκης, ***Γεώργιος***. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Σαρὴν καὶ τὸν Γκούραν. Ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Κιουταχῆ-Μεχμὲτ-Ρεσσὴτ τῷ 1826 εἰς Ἀττικήν. Γ. Δ. Κ.

Καλαράσι (Calarassi ἢ Calarachi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῆς Γιαλομίτζας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς βουλγαρικῆς πόλεως Σιλιστρίας. Διεξάγει σπουδαιότατον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον δημητριακῶν, λινοσπόρου, καννάβεως καὶ ξυλείας. Τὰ φορτία μεταφέρονται διὰ σλεπίων (ποταμόπλοια) μέχρι τῶν λιμένων τῆς Βραΐλας, τοῦ Γαλαζίου καὶ τοῦ Σουλινᾶ, ὁπόθεν γίνεται ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγωγή. Τὸ Καλαράσι καλούμενον καὶ *Στίρμπεϊ* (Stirbei) συνδέεται δι' ἰδιαιτέρας γραμμῆς μετὰ τοῦ σιδηροδρόμου Βουκουρεστίου—Κωνστάντζας. Κάτοικοι 12.000. Μ. Ν. Δ

Καλαρᾶς, ***Γεώργιος***. Ἰατρὸς ἐκ Πελοποννήσου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Ἐκλεγεὶς παραστάτης καὶ εἶτα μέλος τοῦ βουλευτικοῦ, προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς πολιτικοὺς τῆς γ' κατηγορίας. Γ. Δ. Κ.

Καλαρεμέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ρογκοζαίνης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, μὲ 12 κατοίκους (1928).

Καλάρης. —1) ***Δημήτριος Ἰωάν.*** Ψαριανὸς Ἀγωνιστής, διακριθεὶς εἰς τὰ πυρπολικά. Ἐπολέμησεν ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἐρεσσόν, τὴν Σάμον καὶ τὸ Μεσολόγγιον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὴν βαθμολογίαν ὑποπλοιάρχου, ὑπηρέτησε δὲ εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν μέχρι τοῦ 1838, ὁπότε ἀπεβίωσε. —2) ***Δημήτριος Νικ.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν, ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Ἐπλοιάρχησεν εἰς διάφορα πλοῖα καὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ σημαιοφόρου. Ἀπέθανε τῷ 1865. Γ. Δ. Κ.

— **Καλάρης,** ***Κωνσταντῖνος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (γεννηθεὶς τῷ 1858), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ὡς κατώτερος ἀξιωματικὸς ὑπηρέτησε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τεχνικὰς ὑπηρεσίας τοῦ μηχανικοῦ. Τῷ 1905, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, προσελήφθη εἰς τὸ συσταθὲν τότε σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον μέχρι τοῦ 1909, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μηχανικὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Τῷ 1911, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διωρίσθη διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, τὰς δ' ἀρχὰς τοῦ 1912, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον, διωρίσθη διοικητὴς τῆς 2ας μεραρχίας, καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχεν ἀμφοτέρων τῶν Βαλκανικῶν πολέμων (1912—1913). Μετὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους, προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον, παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον πρόεδρος τοῦ ἀναθεωρητικοῦ στρατοδικείου, μετὰ δὲ τὴν κατ' Αὔγουστον 1914 ἀναχώρησιν ἐξ Ἑλλάδος τῆς τότε γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Α ου σώματος στρατοῦ Ἀθηνῶν. Τῷ 1916 διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1918, μὴ ἐπανελθὼν πλέον ἔκτοτε εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Τῷ 1929 διωρίσθη γερουσιαστὴς ἀριστίνδην. Ν. Θ ΚΛΑΔΑΣ

καλάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καλάρω*, ἡ βολὴ τῶν δικτύων εἰς τὴν θάλασσαν· || ἡ διαρροὴ τοῦ πλοίου.

Κάλαρνος. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Α. Θ. Σ.

Καλαρρύται, ἢ ***Καλάρρυτα,*** ἢ ***Καλαρρύτες*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, κείμενον ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων ἀντερεισμάτων τῶν δυτικῶν πλευρῶν τῆς Πίνδου, κάτωθεν τῆς κορυφῆς Μπάρος, εἰς ὕψος 1200 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς δωδεκάωρον ἀπόστασιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰκοσάωρον τῆς Ἄρτης. Πρὸ τοῦ 1926 ὑπήγοντο διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Ἄρτης, ὑπῆρξαν δὲ ἄλλοτε πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου. Ἀπέναντι αὐτῶν κεῖται τὸ Συρράκον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ βαθείας καὶ ἀποτόμου φάραγγος, Σκάλας καλουμένης. Διὰ τῆς φάραγγος ταύτης διέρχεται ὁ Καλαρρυτινὸς ἢ Ντουβιάκα, παραπόταμος τοῦ Ἀράχθου. Αἱ οἰκίαι τῶν Καλαρρυτῶν κεῖνται ἐπὶ τῆς παρυφῆς ἀποτόμων βράχων, διὸ καὶ ἡ εἰς αὐτὰς ἀνάβασις εἶναι δυσχερής. Κατοικοῦνται ὑπὸ 200 οἰκογενειῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐλαχίστην γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ὅπερ ἀσκοῦσιν εἰς Ἰωάννινα, Ἄρταν, Ζάκυνθον καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τούτοις αἱ γυναῖκες ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἐριουργίαν καὶ ὑφαντικήν. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ὕψους τὸν χειμῶνα ἡ συγκοινωνία διακόπτεται πολλάκις. Οἰκονομικῶς εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας κοινότητας τῆς Ἠπείρου, ἔχουσα ἔσοδα ἐτησίως περὶ τὰς 200 χιλ. δραχ., προερχομένας

Digitized by Google

ἀπὸ βοσκὰς θερινάς. Τὸ κλῖμά των, τὰ διαυγῆ νερά των, αἱ καθαραὶ οἰκίαι της καθιστοῦν αὐτὴν μίαν ἀπὸ τὰς καλυτέρας κοινότητας τῆς Ἠπείρου διὰ θερινὴν διαμονήν, ἂν καὶ ὁ ὁρίζων των εἶναι πολὺ περιωρισμένος λόγῳ τῶν περικλειόντων αὐτοὺς ὑψηλῶν ὀρέων. Ἀπὸ ἐτῶν λειτουργεῖ ἐν αὐταῖς φιλοπρόοδος σύλλογος «Ἡ Πίνδος». Οἱ κάτοικοί των πάντες εἶναι Ἕλληνες βλαχόφωνοι. Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς ὡς καὶ εἰς τὰς παρακειμένας βλαχοφώνους κοινότητας Συρράκον, Παλαιοχώρι Προοβάλα καὶ Ματσούκι. Ἔχουν εἰρηνοδικεῖον θερινόν, διότι κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας (Νοέμβριον—Ἀπρίλιον) κατέρχεται εἰς τὰ Πράμαντα, δημοτικὸν σχολεῖον, νηπιαγωγεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Νοτίως αὐτῶν κεῖται ἡ μονὴ τῆς Κισίνης ἐντὸς σπηλαίου. Εἰς τὴν περίεργον ταύτην μονὴν ἡ εἴσοδος γίνεται διὰ μικρᾶς γεφύρας, κάτωθεν τῆς ὁποίας χαίνει ὁ Καλαρρυτινός. Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἰσχωρεῖ εἰς ἀρκετὸν βάθος.

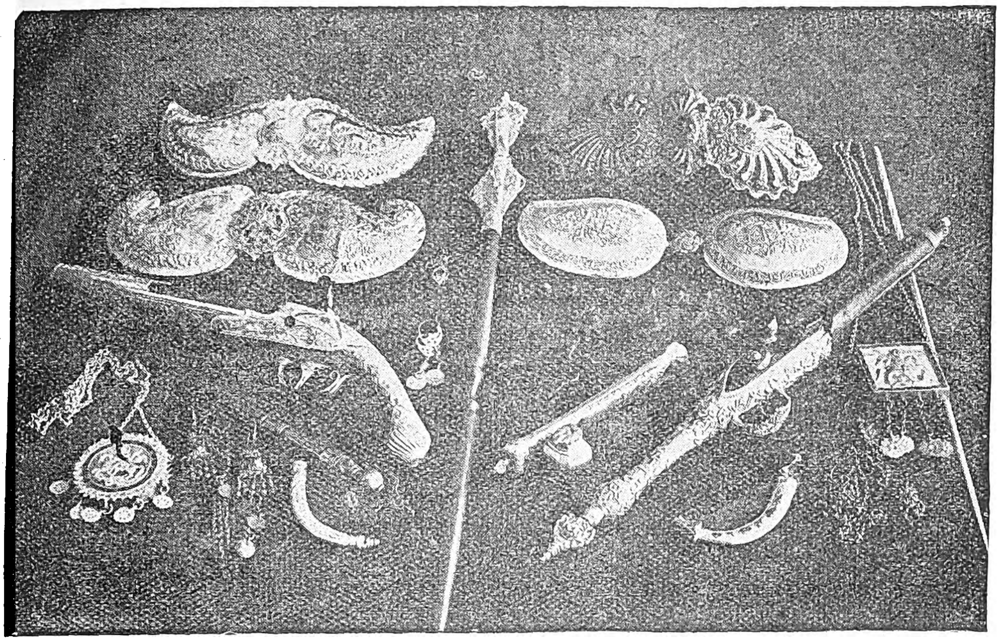

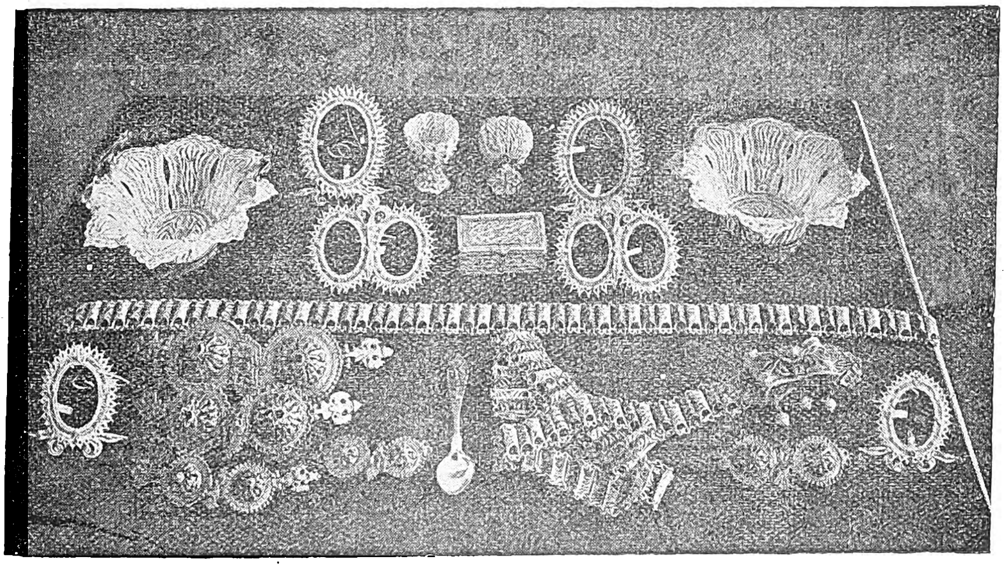

Εἴδη σημερινῆς χρυσοχοΐας τῶν Καλαρρυτῶν.

—*[Ἱστορ.]*. Αἱ Καλαρρύται εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας καὶ ἱστορικωτέρας ἠπειρωτικὰς κοινότητας, τῆς ἀρχῆς των ἀναγομένης πολὺ πέραν τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1430) αἱ Καλαρρύται, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ὅμοροι βλαχόφωνοι κοινότητες, λόγῳ τοῦ ἀπροσίτου ἐδάφους των κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των μέχρι τοῦ 1480, ὁπότε χάριν τῶν ποιμνίων, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸν χειμῶνα ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ κατέρχωνται εἰς νοτιώτερα μέρη, ὑπετάγησαν αὐθορμήτως, ὅπως οἱ Ζαγορήσιοι, εἰς τὴν Βαλιδὲ σουλτὰν (τὴν βασιλομήτορα) καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν της, πληρώνοντες ἐτησίως ὡρισμένον φόρον. Ἡ αὐτονομία αὕτη τῶν Καλαρρυτῶν προϊόντος τοῦ χρόνου ἐχαλαροῦτο, δικαιώματα δέ τινα ἐδόθησαν εἰς Τοῦρκον διοικητήν, τὸν σούμπασην καλούμενον. Τὰ προνόμια ταῦτα, ἐνῷ ὅλαι αἱ ἄλλαι προνομιοῦχοι κοινότητες τῆς Ἠπείρου, ὡς τὸ Ζαγόριον, τὰ Ἰωάννινα, τὸ Σούλι, τὰ ἔχασαν ἀπὸ τοῦ 1788, τῆς καταργήσεως ἀρξαμένης ἀπὸ τοῦ 1645, οἱ Καλαρρύται ἐξαιρετικῶς τὰ διετήρησαν μέχρι τοῦ 1803, ὁπότε ὁ Ἀλῆ πασᾶς καθυποτάξας τὸ Σούλι, κατήργησε πάντα τὰ προνόμια. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ Καλαρρύται μετὰ τῶν ὁμόρων βλαχοφώνων κοινοτήτων ἀπετέλουν αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας ἦσαν ἡ πρωτεύουσα. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἁπλῆν μόνον ἐπίβλεψιν ἐξήσκει διὰ τοῦ σούμπαση, ἐλάμβανε δὲ ὡρισμένον ἐτήσιον φόρον. Αἱ εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Καλαρρυτῶν ὑπαγόμεναι ὁμόσπονδοι κοινότητες ἀναβιβάζονται εἰς 45, εἶναι ὅμως ἄγνωστον τίνες ἀκριβῶς ἦσαν αὗται καὶ ποῖον ὀργανισμὸν εἶχον. Παρόμοιον αὐτόνομον ὀργανισμὸν ἀπετέλουν καὶ αἱ περὶ τὸ Συρράκον κείμεναι βλαχόφωνοι κοινότητες. Ἀμφότεραι αἱ ὁμάδες αὗται ἐκαλοῦντο *Βλαχοχώρια*. Ἑκάστη κοινότης τῶν Βλαχοχωρίων ἔχουσα ἰδίους κοινοτικοὺς ἄρχοντας, ἐξηρτᾶτο ἢ ἀπὸ τὰς Καλαρρύτας ἢ ἀπὸ τὸ Συρράκον, ὅπου εἶχον τοὺς ἀντιπροσώπους των. Ἂν καὶ οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῶν ὁμοσπονδιῶν τούτων, εἰκάζομεν, ὅτι αὕτη θὰ ἦτο ὁμοία πρὸς τὴν τῶν Ζαγοροχωρίων, τῶν Σουλιωτοχωρίων καὶ τῶν ἄλλων αὐτονόμων ὁμοσπονδιῶν τῆς Ἠπείρου.

Κατὰ τὸ 1815 ἐπεσκέφθη τὰς Καλαρρύτας ὁ ἐν Ἰωαννίνοις τότε εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πρόξενος τῆς Γαλλίας Pouqueville. Ὁ πολιτισμός των, ἡ εὐνομία των, αἱ ὡραῖαι οἰκοδομαί των, ἡ ἐμπορική των κίνησις, ἡ ἀγρία των φύσις, αἱ φάραγγές των, τὰ γηραλέα των δάση, τὰ σπήλαια καὶ αἱ φυσικαί των καλλοναὶ προὐξένησαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Pouqueville. Τὴν ἐποχὴν ταύτην κατῳκοῦντο, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ὑπὸ 580 οἰκογενειῶν ἐγκατεστημένων κατὰ τὸν ἴδιον «εἰς θέσιν ἁρμόζουσαν μᾶλλον εἰς ἀετοὺς καὶ γῦπας παρὰ εἰς φιλοτέχνους καὶ φιλησύχους ἀνθρώπους». Ἀλλὰ ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἐκείνη, ἥτις διετήρησεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων Οἱ κάτοικοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν ποιμένες, κατερχόμενοι τὸν χειμῶνα εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ζῶντες ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ἀργότερον ἐπεδόθησαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἰδίως οἱ μὴ κτηνοτρόφοι. Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀκατεργάστων δερμάτων εἶχεν ἀρκετὰ προοδεύσει, ὥστε ταῦτα ἔφθανον μέχρι τῆς Γαλλίας. Σημαντικὴν ἐπίσης πρόοδον ἐσημείωσαν καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν ἐρίων τῶν προβάτων των. Ἡ εριουργία τῶν Καλαρρυτῶν ἀρχίσασα ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τῶν καπῶν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν καποτῶν τῶν ναυτικῶν, προήχθη εἰς σημαντικὴν βιοτεχνίαν, ἥτις παρήγαγε θαυμασίας τέχνης ὑφαντὰ καὶ μάλλινα εἴδη, πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐξήγοντο καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Διὰ τῆς ἀκαταβλήτου φιλεργίας των καὶ τῆς μεγάλης των οἰκονομίας κατώρθωσαν οἱ Καλαρρυτιῶται νὰ ἱδρύσουν κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα σοβαροὺς ἐμπορικοὺς οἴκους εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βενετίαν, Τεργέστην, Λιβόρνον, Γένουαν, Σαρδηνίαν, Ραγούζαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ὀλίγοι μάλιστα ἤνοιξαν ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Βιέννην, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μόσχαν. Οἱ πτωχότεροι ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ραπτικήν, ραφτᾶδες ἢ καπορραφτᾶδες ἢ καποτᾶδες κοινῶς καλούμενοι. Οὗτοι μάλιστα εἶχον καὶ ἰδίαν συνθηματικὴν γλῶσσαν, τα *μπουκουραΐικα*. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν Καλαρρυτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης. Τὰ δὲ σπουδαιότερα ἐμπορεύματα ἦσαν οἱ βάμβακες τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ἐξαγόμενοι εἰς τὴν Αὐστρίαν, αἱ μέταξαι τῆς Ἀγυιᾶς καὶ τοῦ Βόλου, τὰ δέρματα τῶν λαγῶν, κουναβίων, ἄρκτων καὶ ἄλλα γουναρικά, τὰ ἐξαγόμενα εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. ἔνθα ἀντηλλάσσοντο μὲ χρυσᾶ νήματα, τὰ τιρτίρια κοινῶς τότε καλούμενα, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ Καλαρρυτιῶτες τερζῆδες ἐκεντοῦσαν τὰς χρυσοποικίλτους ἐνδυμασίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ Καλαρρυτιῶτες τερζῆδες, ὡς καὶ οἱ ἐφάμιλλοι τούτων Γιαννιῶτες, κατεῖχον περιφανῆ θέσιν εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. Ὁ Pouqueville ἀναφέρει, ὅτι εὗρε τότε ἐκεῖ ἀνθρώπους ὁμιλοῦντας πολλὰς ξένας γλώσσας ὡς καὶ βιβλιοθήκην μὲ πολλὰ συγγράμματα, γαλλικά, ἰταλικὰ καὶ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὅπερ δεικνύει τὴν ἀκμὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς κωμοπόλεως ταύτης. Δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς εὐπορίας τῶν Καλαρρυτῶν εἶναι καὶ τὰ σῳζόμενα σήμερον ἐρείπια τῶν ἀρχοντικῶν ἐκείνων οἰκιῶν, ὡς καὶ οἱ σῳζόμενοι ἐνεπίγρα-

Digitized by Google

φοι μαστραπᾶδες μετὰ τὰ ὡραῖά των ἐπιγράμματα. Ὅλως ὅμως ἰδιάζουσαν πρόοδον ἐσημείωσεν εἰς τοὺς Καλαρρύτας ἡ χρυσοχοΐα. Ὅσοι τῶν κατοίκων δι' ἔλλειψιν χρημάτων δὲν ἐπεδίδοντο εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ἐριουργίαν, τὴν ραπτικὴν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν χρυσοχοΐαν. Ἡ χρυσοχοΐα εἰς τὰς Καλαρρύτας ἔφθασεν εἰς σπάνιον σημεῖον καλλιτεχνικῆς τελειότητος καὶ δεξιοτεχνίας. Εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν Καλαρρυτιωτῶν χρυσοχόων κατεσκευάσθησαν τὰ περισσότερα καὶ περιφημότερα χρυσοχοϊκὰ καλλιτεχνήματα, οἱ δὲ περισσότεροι τῶν σημερινῶν χρυσοχόων τῆς Ἑλλάδος εἶναι Καλαρρυτιῶτες ἢ κατάγονται ἀπὸ Καλαρρυτιῶτες. Κατεσκεύαζον ἰδίως δακτυλίδια, περιδέραια, ζώνας, πόρπας, καλαμάρια, κεμέρια, σουγιᾶδες, τσιμπούκια, παλάσκες, λαβὰς μαχαιριῶν καὶ γιαταγανιῶν, στολίσματα τῶν κοντακιῶν τῶν καριοφιλιῶν, θήκας καπνοῦ καὶ ταμβάκου, ἀναθήματα εἰς θαυματουργοὺς εἰκόνας, ἐπενδύσεις εὐαγγελίων καὶ εἰκόνων, σταυρούς, ἑξαπτέρυγα, λειψανοθήκας, κανδήλια, θυμιατήρια, δίσκους, σινία, τσάρφια, κύπελλα καὶ παντὸς εἴδους κομψοτεχνήματα. Πολλοὶ τῶν χρυσοχόων τούτων ἦσαν πλανόδιοι τεχνῖται, χρυσικοὶ καλούμενοι. Οἱ χρυσικοὶ οὗτοι ἐξήπλωσαν τὴν τέχνην τῆς χρυσοχοΐας εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικήν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν. Τῆς θαυμασίας ταύτης τέχνης τῶν Καλαρρυτιωτῶν χρυσοχόων ἐλάχιστα δείγματα σῴζονται, ταῦτα ὅμως εἶναι ἱκανὰ νὰ μᾶς δείξουν τὴν καλλιτεχνικὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἀνυπέρβλητον δεξιοτεχνίαν αὐτῶν. Ὁ σπουδαιότερος τῶν χρυσοχόων τούτων ἦτο ὁ Ἀθανάσιος Τσιμούρης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχι-

Ἐνεπίγραφος καλαρρυτιώτικος μαστραπᾶς.

χρυσοχόος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Δείγματα τῆς ἀνυπερβλήτου δεξιοτεχνίας τοῦ χρυσοχόου τούτου ἐσώθησαν δύο εὐαγγέλια, εὑρισκόμενα τὸ μὲν ἓν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Καλαρρυτῶν, τὸ δὲ ἄλλο εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἰωαννίνων μὲ χρονολογίαν 1772, ὡς καὶ εἷς σταυρὸς εὑρισκόμενος καὶ οὗτος εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν. Πρὸ καιροῦ εἶχον εὑρεθῆ εἰς Καλαρρύτας ἀρκετὰ ἔργα τοῦ Τσιμούρη, τὰ ὁποῖα ἄγνωστον ποῦ ἐπωλήθησαν. Ἕτερος ἐπίσης σπουδαῖος ἦτο ὁ Ποντίκης, τοῦ ὁποίου σῴζεται εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῶν Κοπάνων ἐν Ἰωαννίνοις λειψανοθήκη μὲ χρονολογίαν 1784 ἐξόχου τέχνης. Ὁ Μπάφας, ὅστις καταφυγὼν εἰς Ζάκυνθον κατεσκεύασε τὴν λάρνακα τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ πλεῖστα ἀφιερώματα τοῦ ὁμωνύμου ναοῦ. Ἐκτὸς τούτων ἡ παράδοσις μᾶς διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν Κοντοχρόνηδων, τοῦ Κολίτση, τοῦ Βούλγαρη, τοῦ Διαμάντη, οὗτινος ἔργον εἶναι ἡ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἐλεούσης ἐν τῇ Νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων σῳζομένη εἰκὼν μὲ χρονολογίαν 1769. Ἕτερον εὐαγγέλιον τοῦ Καλαρρυτιώτου χρυσοχόου Τόλη Δασκάλου μὲ χρονολογίαν 1650 σῴζεται εἰς τὸ χωρίον Γραμμένον. Ὡς μοναδικὸς ἐπίσης διὰ τὴν σφυρηλασίαν τῶν μετάλλων μνημονεύεται ὁ Δημήτριος Παπαγεωργίου. Ὁ περίφημος ὅμως πολιτισμὸς οὗτος ὑπέστη τέλος καίριον πλῆγμα. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Χουρσὶτ πασᾶς, ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου πρὸς καθυπόταξιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας εἶχεν ἀποστείλει εἰς Καλαρρύτας καὶ Συρράκον 700 Τουρκαλβανοὺς ὑπὸ τὸν Ἰμπραὴμ Πρεμέτην. Ὁ Ἀλῆς μάλιστα ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Καλαρρυτιώτας, διὰ τοῦτο καὶ δρόμον εἶχε κατασκευάσει ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα μέχρι αὐτῶν, κατ' ἔτος δὲ παρεθέριζεν εἰς αὐτούς. Τότε αἱ Καλαρρύται καὶ τὸ Συρράκον καὶ τὰ γειτνιάζοντα, τὰ Χουλιαροχώρια, τὰ Κατσανοχώρια καὶ τὰ Τζουμέρκα δι' ἐνεργειῶν τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη συνεννοήθησαν νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῶν Τούρκων, μιμούμενα τὴν λοιπὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα. Ὅθεν τὴν 18 Ἰουνίου μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἰω. Κωλέττην ἐκ Συρράκου καὶ τὸν Κ. Τουρτούρην ἐκ Καλαρρυτῶν ἐπανεστάτησαν καὶ ἀπέκλεισαν τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοὺς ὑπὸ τὸν Πρεμέτην. Ἐπειδὴ τὸ κίνημα ὅμως ἦτο τελείως ἀνοργάνωτον καὶ ἐπειδὴ τὰ πέριξ χωρία, μεθ' ὧν εὑρίσκοντο εἰς συνεννόησιν, δὲν ἐπανεστάτησαν ἀμέσως, ὁ Χουρσὶτ κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὸ κίνημα δι' ἀποστολῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἡ ὁποία τὴν 29 Ἰουνίου ἔκαυσε τὰς δύο ταύτας ἀνθούσας κωμοπόλεις. Οἱ κάτοικοι τῶν Καλαρρυτῶν ἄοπλοι καὶ ἀπόλεμοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς Πίνδου, πρὸς σωτηρίαν, καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις πρόσφυγες πλέον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν Ζάκυνθον, τὴν Χαλκίδα, τὰς Πάτρας, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ρώμην, τὴν Νεάπολιν καὶ ἀλλαχοῦ. Τότε οἱ χρυσοχόοι των διεσκορπίσθησαν καὶ διελύθη τὸ καλλιτεχνικὸν ἐκεῖνο ἐργαστήριον.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐπαναστάσεως πολλοὶ καὶ ἰδίως οἱ πτωχότεροι ἐπανῆλθον εἰς τὰς Καλαρρύτας, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν πατρίδα των τὴν παλαιὰν εὔκλειαν. Αἱ Καλαρρύται ἀνέδειξαν ἀρκετοὺς ἄνδρας λογίους. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἀδελφοὶ Παῦλος καὶ Μιχαὴλ Λάμπροι, Σπυρ. Λάμπρος, Βουσάκης καὶ Μπάφας καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, Δουρούτης ναύαρχος, Παπακώστας ἀρχίατρος, Δαμίρης ἀρεοπαγίτης καὶ ἄλλοι.

Βορειοανατολικῶς τῶν Καλαρρυτῶν κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἄβατον. Ἐν Καλαρρύταις ἐλειτούργει ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀξιολογωτάτη σχολή, διατηρηθεῖσα μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτῶν. Ἐκ τῶν διδαξάντων ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ὁ Ἀναστάσιος Μπεκιάρης ἐκ Μεσολογγίου, μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Παλαμᾶ, διδάξας μέχρι τοῦ 1812, ὁπότε διεδέχθη τοῦτον ὁ μαθητὴς τοῦ Κωνσταντίνου Μπαλάνου Γεώργιος Σγουρός, πρωτοπρεσβύτερος, διδάξας μέχρι τοῦ 1821, ὅστις ἔλαβε μετὰ τοῦ Τουρτούρη ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Καλαρρυτῶν.

Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

Καλαρρύτη *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ διάβασις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νεαπόλεως—Μιλάτου τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου (Κρήτης). Τὴν 19 Δεκεμβρίου 1867 μοῖρα τουρκικοῦ στρατοῦ ὁδεύουσα ἀπὸ Νεαπόλεως πρὸς Μίλατον, προσεβλήθη ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω θέσεως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Ἐμμ. Κοκκινάκη, καὶ ἀφοῦ ὑπέστη σοβαρωτάτας ἀπωλείας κατώρθωσε μετὰ πολύωρον μάχην νὰ διασπάσῃ, τῇ βοηθείᾳ δύο ταγμάτων προσδραμόντων ἐκ Νεαπόλεως, τὴν ζώνην τῶν ἐπαναστατῶν καὶ νὰ καταφύγῃ συντετριμμένον εἰς Μίλατον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἡράκλειον.

Ν. ΚΛΣ

Καλαρρυτινὸς *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ, ἐν τῇ Ἠπείρῳ Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Περιστερίου (τοῦ ἀρχαίου Λάκμου) καὶ ἔχων κατ' ἀρχὰς διεύθυνσιν πρὸς Ν. διέρχεται μεταξὺ τῶν χωρίων Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα)· ἀκολούθως τρέπεται πρὸς Δ.ΝΔ διεύθυνσιν καὶ συμβάλλει μετὰ τοῦ Ἀράχθου παρὰ τὸ χωρίον Πόλιτσα. Πρὸ τοῦ 1913 ἀπετέλει τὸ σύνορον Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Ι. Σ. Σ.

καλάρω, *ἀόρ. καλάρισα*· ἀφίνω νὰ πέσῃ ἀπὸ ὑψηλοῦ τινος εἰς τὰ χαμηλότερα: «καλάρω τὰ δίχτυα» ρίπτω τὰ δίκτυα εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἁλιείαν· || «καλάρω τὰ παννιὰ» τεντώνω τὰ παννιά· || μεταφ. πείθω, καταφέρνω: «τὸν καλάρισα νὰ μὲ πάρῃ μαζί».

Κάλας. —1) Στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διαδεχθεὶς κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 332/331 π. Χ. τὸν Βάλαγρον ἢ Βάλακρον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος τῶν Μακεδόνων πεζῶν. —2) Υἱὸς τοῦ Ἁρπάλου, στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Παρευρίσκετο μετὰ τοῦ Παρμενίωνος εἰς τὴν παρὰ τὸ Ροίτειον τῆς Τρωάδος σύγκρουσιν. Τῷ 334 π. Χ. ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχηγὸς τοῦ θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον διηύθυνε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ, τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρας τῆς μακεδονικῆς παρατάξεως, ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἀπεστάλη εἰς Δασκύλειον ὡς σατράπης, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν, ὁδηγῶν τοὺς Λυγκηστεῖς εἰς τὴν Μέμνονος χώραν, παρὰ τὸν Ἀταρνέα. Ἐπεξέτεινε τὴν σατραπείαν του μέχρι τῆς Παφλαγονίας, τὴν ὁποίαν τὸ 333/322 κατά τινα στάσιν παρ' ὀλίγον νὰ καταλάβῃ. Ἐφονεύθη περὶ τὸ 327 π. Χ. κατά τινα ναυμαχίαν, τῷ δὲ 323 διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῇ σατραπείᾳ ἀναφέρεται ὁ Δήμαρχος.

—Π.

Καλὰς (Calas), ***Ἰωάννης***. Ἔμπορος διαμαρτυρόμενος τῆς Τολώσσης (Τουλούζ), κατέστη περιλάλητος διὰ τοῦ τραγικοῦ του θανάτου, ὀφειλομένου εἰς πλάνην δικαστικήν. Τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1761 ὁ πρωτότοκος υἱός του Μᾶρκος Ἀντώνιος (εἶχε πέντε ἀκόμη τέκνα) ηὐτοκτόνησε δι' ἀγχόνης. Εἰς τὴν παραζάλην των οἱ γονεῖς ἔσχον τὴν ἀπερισκεψίαν ν' ἀρνηθῶσι τὴν αὐτοκτονίαν, διὰ νὰ μὴ ἴδουν ἐπιβαλλομένην εἰς τὸ νεκρὸν τέκνον των τὴν ποινὴν τῆς διαπομπεύσεως. Ἡ συκοφαντία, ὑποδαυλιζομένη ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν παθῶν, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως ταύτης, ὅπως κατηγορήσῃ τὸν Καλάς, ὅτι τῇ συνεργείᾳ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἐφόνευσε τὸν υἱόν του, ὅπως τὸν ἐμποδίσῃ ν' ἀσπασθῇ τὸ καθολικὸν δόγμα. Ὁ νεκρὸς εἶχε κηδευθῇ σύμφωνα μὲ τὴν λειτουργικὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ μεγάλης πομπῆς, ὁ δὲ δυστυχὴς ὑπερεξηκοντούτης γέρων, καταδικασθεὶς διὰ ψήφων 7 ἐναντίον 5, ἐξέπνευσε βασανιζόμενος ἐπὶ τοῦ τροχοῦ (1762). Ὁ Βολταῖρος τῇ ἐπικλήσει τῆς χήρας καὶ τῶν ὀρφανῶν διεξήγαγεν ὀξύτατον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τέλος μετὰ τριετίαν ἐπέτυχε παρὰ δικαστηρίου ἐκ 50 συνέδρων τὴν εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασιν τῆς μνήμης τοῦ Καλάς.

Τ. Δ.

Καλᾶς. Ἀρχαῖος ζωγράφος ἐκ Περγάμου, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου Β' (159—138 π. Χ.) μετὰ δύο ἄλλων ζωγράφων, τοῦ Γαυδότου καὶ τοῦ Ἀσκληπιάδου, εἰς Δελφοὺς πρὸς ἀντιγραφὴν εἰκόνων, πιθανῶς τῶν ἐν τῇ λέσχῃ τῶν Κνιδίων τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου. Περὶ τούτου μίαν μόνην εἴδησιν ἔχομεν ἐκ δελφικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἔτους 140/139 π. Χ., ἐξ ἧς μανθάνομεν πρὸς τούτοις, ὅτι διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν διαγωγὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Δελφοῖς διαμονῆς των ἐτιμήθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων διὰ προμαντείας, ἀσυλίας, προεδρίας κλπ.

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Καλᾶς. —1) ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο αἰχμάλωτος εἰς τὸ Ἀλγέριον. Ἐπεβιβάσθη διὰ τῆς βίας ἐπὶ ἀλγερινοῦ πλοίου καὶ ἐστάλη εἰς Αἴγυπτον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς Κρήτης. Ἐκεῖ διαφυγὼν τῆς προσοχῆς τῶν συμπλωτήρων του, τὸν Ἰανουάριον 1822, κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁρμοστοῦ Κομνηνοῦ Ἀφεντούλιεφ. Τῷ 1823 ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον. Ἐκεῖ ἔδωκε σαφῆ ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἐχρησίμευσε δὲ πρὸς κατόπτευσιν τῶν ὑπόπτων συνεννοήσεων μετὰ τῶν Αἰγυπτίων. Ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ τῷ 1824 εἰς Ναύπλιον, ἀφοῦ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας. —2) ***Παναγιώτης***. Πλοιοκτήτης ἐκ Σπετσῶν, πατὴρ τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ἐπὶ ξένων πλοίων, διότι τὸ πλοῖόν του «Ἄρης» εἶχε ναυαγήσει ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου καὶ τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

Γ. Δ. Κ.

Καλασιμπέττα (Calascibetta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Καστροτζιοβάννι, ἐπὶ ὡραίας τοποθεσίας ὕψους 478 μ. Κεῖται ἔναντι τῆς πόλεως Καστροτζιοβάννι, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται ὑπὸ κοιλάδος, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Μεσσήνης—Κατάνης—Παλέρμου. Ἔχει 9000 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, τῆς ἐλαίας καὶ εἰς τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται καὶ πηγαὶ θειούχων ὑδάτων.

Μ. Δ. Β.

Καλάσιο (Calascio), ***Μάριο ντὲ—***. Ἰταλὸς ἀνατολιστὴς καὶ λεξικογράφος (1550—1620). Ἦτο φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἠσχολήθη εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου «Concordanciae Sacrorum bibliorum hebraïcae», ὅπερ ἐξεδόθη δαπάναις τῶν παπῶν Παύλου τοῦ Ε' καὶ Γρηγορίου τοῦ ΙΕ'. Ἔγραψεν ἐπίσης βιβλίον περὶ «Γενικῶν κανόνων τῶν ἱερῶν γλωσσῶν» «Ἑβραϊκὸν λεξικὸν» καὶ «Ἑβραϊκὴν γραμματικήν».

Μ. Δ. Β.

καλασιόνε (Calascione) *[Μουσ.]*. Τὸ καὶ ἄλλως λεγόμενον *κολασιόνε* (γαλλ. colachon) ἔγχορδον ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν λαούτων, προσομοιάζον μὲ τὸ μανδολῖνον, οὗτινος διαφέρει λόγῳ τῆς μακρᾶς λαβῆς. Τὸ καλασιόνε συναντᾶται κυρίως εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Γ. Σ.

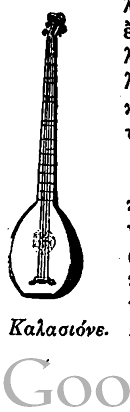

Καλασιόνε.

καλάσιρις (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Λέξις ξένης καταγωγῆς, πιθανὸν λιβυκῆς, σημαίνουσα βραχεῖαν ἐκ λινοῦ ἐσθῆτα φέρουσαν θυσάνους περὶ τὰ κάτω ἄκρα καὶ ἐσφιγμένην περὶ τὴν ὀσφύν. Ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔνδυμα τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ ταύτης δὲ ὠνομάζοντο

Digitized by Google

οἱ *καλασιρεῖς* ἢ *καλασίριες*, μάχιμον ἱερατικὸν γένος παρ' Αἰγυπτίοις. —π.

Καλὰτ *[Γεωγρ.]*. Αὐτόνομον κράτος τοῦ Βελουχιστάν, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου βορειοανατολικῶς πρὸς τὸ Μπόλαν Πάς. Πρὸς Δ. καὶ Α. ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, νοτιοανατολικῶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἡμιανεξαρτήτου κράτους Λὰς Μπέλα. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι σῖτος, καπνὸς καὶ ὀπῶραι. Τὰ εἰς τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τοῦ κράτους ὀρεινὰ μέρη κατοικοῦνται ὑπὸ νομάδων ποιμένων. Εἰς τὰς πεδιάδας εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία, ἰδίᾳ τῶν ἵππων. Οἱ κυβερνῆται τοῦ κράτους φέρουν τὸν τίτλον τοῦ χάνου. Τὸ κράτος ἔχει ἔκτασιν 73 278 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 352.140 κατοίκων, σχεδὸν ὅλων Μωαμεθανῶν. Πρωτεύουσα *Καλάτ*.

Καλὰτ-Μπανιὰς *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ἠρειπωμένον φρούριον ἐν τῇ διοικήσει Ναμπλοῦς τῆς Παλαιστίνης, εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πολίχνης Μπανιάς. Ἦτο ἐκτισμένον ἐπὶ βράχου ὕψους 300 μέτρων, λέγεται δὲ ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Ν. Μ.

—**Καλὰτ-ἀλ-Σεϊτζὰρ** *Γεωγρ.]*. Ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως μετὰ φρουρίου ἐπὶ ὑψώματος, εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. Β. τῆς Δαμασκοῦ. Θεωρεῖται ἡ ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος κτισθεῖσα *Λάρισα* καὶ ἔχει ἀρχαιότητας τῆς μακεδονικῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου. Φαίνεται ὅτι ἡ πόλις ἐπεξετάθη ἐπὶ Ἀράβων, διότι ἔχει καὶ ἐρείπια ἀραβικῶν μνημείων. Σήμερον εἶναι κατεστραμμένη. Ν. Μ.

—**Καλὰτ-Σεργὰτ** *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ἠρειπωμένον φρούριον ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. Ν. τῆς Μοσούλης. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ ἀνεκαλύφθησαν ἀσσυριακαὶ ἀρχαιότητες, ἐπιτρέπουσαι τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἐδῶ ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας Ἀσσυρίας. Τουρκιστὶ λέγεται *Τοπρὰκ-καλέ*. Ν. Μ.

καλάτα (ἡ) (calata). Παλαιὸς χορὸς τῆς Ἰταλίας, προσομοιάζων πρὸς τὴν *παβάν*, ρυθμοῦ διμεροῦς. Γ. Σ.

Καλᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγ. Θέκλης τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἔχον 163 κατοίκους (1928).

Καλαταϋοὺντ (Calatayud) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Σαραγόσης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χαλόν, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Χιλόκα καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μαδρίτης—Σαραγόσης καὶ Καλαταϋοὺντ—Βαλεντίας. Κάτοικοι 12 000. Παράγει σιτηρά, οἶνον, λαχανικὰ καὶ ὀπώρας καὶ ἔχει βιομηχανίαν δερμάτων, σοκολάτας, κονσερβῶν κτλ. Ἔχει πολλὰς παλαιὰς ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία ἦτο πρότερον ἀραβικὸν τέμενος, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὅπου τῷ 1461 συνῆλθον αἱ βουλαί. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Βιλβιλίς*, ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ κατασκευὴν ὅπλων. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ μετονομασθεῖσα εἰς *Αὐγοῦσταν*, κατεστράφη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀνῳκοδόμησαν αὐτὴν καὶ τὴν κατεῖχον μέχρι τῆς ἐποχῆς Ἀλφόνσου τοῦ Α'. Μ. Δ. Β.

Καλαταφίμι (Calatafimi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τράπανι, πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου. Κεῖται ἐπὶ γραφικῆς τοποθεσίας εἰς ἀπόστασιν 37 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Τράπανι, πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Παλέρμου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τῶν Σαρακηνῶν *Καλὰτ-ἀλ-Φίμι*, ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς πόλεως. Παρ' αὐτὴν ἐπίσης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἔκειτο ἡ πόλις *Ἔγεστα*, τῆς ὁποίας σῴζονται ἐρείπια.
Ἡ πόλις εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς παρ' αὐτὴν μάχης καὶ νίκης τοῦ Γαριβάλδη κατὰ τῶν βουρβωνικῶν στρατευμάτων. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποβίβασίν του εἰς Μαρσάλλαν μετὰ τῶν χιλίων του, τὴν 11ην Μαΐου τοῦ 1860, ὁ Γαριβάλδης συνηντήθη παρὰ τὸ ὄρος Πιάντο Ρομάνο, πλησίον τοῦ Καλαταφίμι, πρὸς τὰ στρατεύματα τῶν Βουρβώνων ἀνερχόμενα εἰς 3.500 καὶ διοικούμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λάντι. Ὁ Γαριβάλδης προσέβαλε τὸν ἀντίπαλόν του μετὰ θάρρους κατὰ μέτωπον, διὰ τῆς ξιφολόγχης, καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Καλαταφίμι καὶ κατόπιν εἰς τὸ Παλέρμον. Ἡ νίκη αὕτη ἐπηρέασε τὰ μέγιστα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Γαριβάλδη καὶ τὴν μετέπειτα τύχην τῆς Σικελίας. Μ. Δ. Β.

Καλατζῆς. Ἀγωνιστής· βλ. *Καλαντζῆς*.

Καλατία (Calatia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καμπανίας μεταξὺ Καπύης καὶ Βενεβέντου, ἀναγνωριζομένη σήμερον ἀκριβῶς παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν Σὰν Τζάκομο ἀλλὰ Γκαλάτσο (San Giacomo alla Galazzo) μεταξὺ Κ(α)ιζέρτας καὶ Μανταλόνι, ὅπου εὑρηνται ἐρείπια νεκροπόλεως. Τῆς Καλατίας νομίσματα ἐσώθησαν, ἀναγόμενα εἰς τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα. Π. Ν. Π.

Καλατῖνος *Ἀτίλιος* (Atilius Calatinus). Ἐπιφανὴς Ρωμαῖος τῶν μέσων τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, δράσας κυρίως ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Δὶς ἐγένετο ὕπατος, τὸ πρῶτον (258 π. Χ.) μετὰ τοῦ Σουλπικίου Πατερκούλου, τὸ δεύτερον δὲ (254 π. Χ.) μετὰ τοῦ Κορνηλίου Σκηπίωνος Ἀσίνα. Τῷ 249 π. Χ. ἐγένετο δικτάτωρ, πρῶτος ὁδηγήσας ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας στράτευμα ὑπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τῷ 247 π. Χ. ἐγένετο τιμητὴς μετὰ τοῦ Ἀ. Μανλίου Τορκουάτου, τῷ δὲ 241 π. Χ. μνημονεύεται θρίαμβος αὐτοῦ. Ἐν Σικελίᾳ ἔδρασε κυρίως ὑπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ πραίτωρος, συνδέσας τὸ ὄνομα μὲ τὰς περὶ τὴν Καμάριναν, Πάνορμον, Λιπάραν κ. ἄ. πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. —π.

Καλατράβα *ἡ παλαιὰ* (Calatrava la Vieja) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Θιουντὰδ Ρεάλ, παρὰ τὸν ποταμὸν Γκουαντιάνα. Σήμερον ἐκ τῆς πόλεως ταύτης σῴζονται μόνον ἐρείπια. Ἦτο ἄλλοτε θέσις ὀχυρὰ καὶ κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξε τῷ 1148 ὁ βασιλεὺς τῆς Καστίλλης Σάντσος ὁ Γ'. Τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ταύτης ἀνέλαβε κατόπιν τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρυθὲν *τάγμα τῆς Καλατράβας*. Μ. Δ. Β.

—**Καλατράβας τάγμα** (orden de Calatrava). Ἱσπανικὸν ἱπποτικὸν τάγμα, ἱδρυθὲν πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀράβων. Τὸ τάγμα τοῦτο ἱδρύθη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης Σάντσου τοῦ Γ' πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως Καλατράβας. Τὴν πόλιν ταύτην, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἀράβων, εἶχε καταλάβει ὁ Σάντσος τῷ 1148 καὶ εἶχε παραδώσει τὴν φύλαξιν αὐτῆς εἰς τοὺς μοναχούς. Ἐπειδὴ ὅμως τῷ 1158 ἰσχυρὸς μουσουλμανικὸς στρατὸς ἐβάδιζε κατ' αὐτῆς, ὁ Σάντσος, διὰ νὰ σώσῃ τὴν πόλιν, διεκήρυξεν ὅτι θὰ παρεδίδεν αὐτὴν ὡς τιμάριον εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ προσέτρεχον πρὸς ὑπεράσπισίν της. Δύο μοναχοί, ὁ Ραϋμόνδος Μπορεβὲρ καὶ ὁ Διέγος Βελάσκεθ, κατώρθωσαν νὰ περισυλλέξουν ἱκανοὺς ἐθελοντὰς καὶ νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Ἄραβας. Ὁ βασιλεὺς ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, οἱ δὲ σωτῆρες τῆς πόλεως ὠργανώθησαν εἰς τάγμα, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώρισε κατόπιν τῷ 1164 καὶ ὁ πάπας ὡς καθαρῶς στρατιωτικὸν τάγμα. Τὸ τάγμα τοῦτο διεκρίθη κατόπιν εἰς πολλὰς μάχας καὶ πολέμους καὶ ἀπέκτησε μεγάλα πλοῦτη, ἀπετελεῖτο δὲ ὡς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ εὐγενεῖς τῆς Ναβάρρας καὶ τῆς Καστίλης. Καταργηθὲν ὑπὸ τῆς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1872, ἐπανασυνεστήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τοῦ ΙΓ' καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἱσπανίας, καίτοι σήμερον δὲν ἀποτελεῖ πλέον εἰμὴ ἁπλοῦν αὐλικὸν τίτλον καὶ ὁμώνυμον παράσημον. Τὸ παράσημον εἶναι ἐρυθρὸς σταυρὸς ἐπὶ χρυσοῦ ρομβοειδοῦς πεδίου, ἀναρτώμενον δι' ἐρυθρᾶς ταινίας. Ἡ ἐπίσημος στολὴ τοῦ τάγματος ἀποτελεῖται ἀπὸ λευκὸν μανδύαν μετ' ἐρυθροῦ σταυροῦ πρὸς τὰ ἀριστερά. Μ. Δ. Β.

Καλατράβα (Kalatrava), *δὸν Ἰωσὴφ-Μαρία*. Ἱσπανὸς πολιτικὸς (1781 - 1846). Κατ' ἀρχὰς διεκρίθη ὡς δικηγόρος εἰς Μπανταχόθ. Ἐκλεγεὶς κατόπιν βουλευτής, ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ὡς ρήτωρ καὶ κῆρυξ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Ἐξορισθεὶς μετ' ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τῷ 1820, ἐκλεγεὶς δὲ καὶ πάλιν βουλευτὴς διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῷ 1822. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γάλλων τῷ 1823 ἦτο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Ζ' καὶ τῆς ἀπολυταρχικῆς του ἐξουσίας κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1830. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἱσπανίαν συνέβαλεν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τῷ 1837, γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Τῷ 1843 ἐξελέγη γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

Καλὰτς *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πόλεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. —1) Πόλις τῆς δυτικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Βορονέτς. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Ποντγκορνάγια, παραποτάμου τοῦ Δόν. Ἀποτελεῖ μέγα ἐμπορικὸν κέντρον δημητριακῶν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Ταλοβάγια. Κάτοικοι 15.184 (1923). —2) Πόλις ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Κοζάκων τοῦ Δόν, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δὸν καὶ ἀποτελοῦσα τὸν ἀκραῖον σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Δὸν—Βόλγα. Εἶναι κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μετὰ τοῦ Τσαριτσὺν ἐπὶ τοῦ Βόλγα.

Καλαῦραι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίδων, ὧν 7 μείζονες σχετικῶς καὶ αἱ λοιπαὶ μᾶλλον βράχοι, ἐν τῷ Ἰκαρίῳ πελάγει μεταξὺ τῆς Λιψοῦ καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου (τῆς Λέρου), ΝΑ δὲ τῆς Πάτμου. Αἱ γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι τοῦ κέντρου τῆς συστάδος εἶναι πλάτ 37°16' Β, μήκ. 26°46' Ἀν. (χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipso islands). Σ. Ε. Λ.

Καλαυρεάτης· ὁ ἐκ τῆς Καλαυρίας καταγόμενος, προερχόμενος || ἐπίκλησις τοῦ Ποσειδῶνος ὡς πολιούχου λατρευομένου ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρῳ).

— *[Ἀρχ.]* Παλαιότατα πολιοῦχον τῆς νήσου Καλαυρίας (Πόρου) ἡ παράδοσις μνημονεύει τὸν Ἀπόλλωνα, ἡ δὲ λατρεία αὐτοῦ συνεδέετο κατά τι λόγιον πρὸς τὴν ἐν Δήλῳ, Πυθοῖ καὶ Ταινάρῳ λατρείαν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὅμως παράδοσιν εἰς παλαιοτάτους χρόνους ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἀπόλλων ἀντήλλαξαν τὰ εἰς αὐτοὺς ἱερὰ μέρη καὶ ἔκτοτε κατεστάθη ἐν Καλαυρίᾳ ἡ λατρεία τοῦ πρώτου. Ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ διασωθέντα ἐρείπια ἀνάγουν τὴν ἵδρυσίν του τοὐλάχιστον εἰς τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος Καλαυρεάτου ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἄσυλον ὁ Δημοσθένης καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ. Π. Ν. Π.

Καλαυρή, ἡ *Καλαβρύη* *[Γεωγρ.]*. Φρούριον τῶν βυζαντινῶν χρόνων, κείμενον ΒΑ τῆς Σηλυβρίας παρὰ τὸν Ἀλμυρὸν ποταμὸν (νῦν Καλαβρή) ἐκβάλλοντα εἰς τὴν Προποντίδα μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Σηλυβρίας. Παρὰ τὸν Ἀλμυρὸν ποταμὸν καὶ τὴν Καλαυρήν, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου, ᾐχμαλώτισε τῷ 1078 τὸν Νικηφόρον Βρυέννιον, ὅστις ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Δυρραχίῳ καὶ ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Γ' τοῦ Βοτανειάτου, ἐβάδιζε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (*Ἄννα ἡ Κομνηνή*, Α, 5—6). Τὴν Καλαυρὴν ἀναφέρουσιν ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος, ὁ Ζωναρᾶς καὶ ἄλλοι γράφοντες αὐτὴν *Καλαβρὴν* καὶ *Καλαβρύην*. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καλαυρῆς ὑπάρχει σήμερον ἡ ἑλληνικὴ κωμόπολις *Καληβρή*, διασώσασα τὸ βυζαντινὸν αὐτῆς ὄνομα ὑπὸ μικρὰν παραλλαγὴν (τουρκ. *Γκελέβρη*). Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς ἀνατολικῆς Θράκης, ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σηλυβρίας, τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ, ἀριθμοῦσα μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) 250 περίπου κατοίκους. Ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν ὑπήγετο εἰς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας, διατηροῦσα ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ πανηγυρίζουσα τὴν 6 Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς Μεταμορφώσεως. Α. Θ. Σ.

Καλαῦρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Πόρου (πλάτ. 37°31'10'' Β, μῆκ. 23°31'35'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana καὶ 1517: Poros island), ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν τῆς νήσου ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

Καλαυρία, ἡ *Καλαυρεία* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου *Πόρου* (βλ. λ.). Ἡ νῆσος αὕτη εἶχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλὰ ποιητικὰ καὶ μυθολογικὰ ὀνόματα. Κατ' ἀρχὰς ἐλέγετο *Εἰρήνη*, ἀργότερον δέ, ὡς ἐκ τῆς παραμονῆς ἐπ' αὐτῆς τοῦ Ἄνθου καὶ τῆς Ὑπερείας, *Ἀνθηδονία* καὶ *Ὑπερίς*, ἔτι δὲ καὶ *Σκελερδία*. Τὸ ὄνομα *Καλαύρια*—ἐκ τοῦ καλὴ αὔρα—ἐδόθη πιθανῶς αὐτῇ κατ' εὐφημισμόν, ἐπειδὴ οὐχὶ μακρὰν τῆς νήσου ταύτης κεῖται ἡ Βρωμολίμνη, τὸ σημερινὸν ἐπίνειον τῶν Μεθάνων, μὲ τὰς θειώδεις ἀναθυμιάσεις της, ὡς καὶ δύο θειοῦχοι θερμοπηγαὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν Μεθάνων.
Ἡ πόλις, ὡς ὑποθέτει ὁ Bursian, ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ Πόρου κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτήν. Ὁ ἐπ' αὐτῆς περίφημος δωρικὸς ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀπαραβίαστον, ὡς ἀσύλου, ἐπεκαλέσθη καὶ ὁ Δημοσθένης, ἔκειτο, ὡς μαρτυροῦσι τὰ λείψανα, ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου κατὰ τὸ κέντρον τῆς νήσου, ἀκριβῶς 4 χλμ. ἄνωθεν τῆς ἀκτῆς. Ἡ πόλις εἶχε λιμένα, ὅστις τυγχάνει καὶ σήμερον ἔτι εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων λιμένων τῆς Ἑλλάδος, χρησιμοποιηθεὶς μάλιστα ἐπὶ πολὺ καὶ ὡς ναύσταθμος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἀνώτερος ἄρχων τῆς πόλεως ἦτο εἷς ταμίας. Ἡ πόλις ὑπῆρξε καὶ αὐτόνομος, χωρὶς ὅμως νὰ εἶχε κόψει νομίσματα. Ὑστερώτερον ἡ Καλαύρια εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Τροιζηνίων. Ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα ἔφερεν εἰς φῶς ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου Samwide, ἐλεηλατήθη ὑπὸ Κιλικινῶν λῃστοπειρατῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας. Ἰδιαιτέρως ἡ Καλαύρια ἐγένετο ὀνομαστή, ἕνεκα τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ ρήτορος Δημοσθένους, ὅστις, πιὼν φάρμακον, ἐτελεύτησεν ἐκεῖ, ταφεὶς ἐν μνήματι ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Β. Δ. Θ.

— **Καλαυρία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς νήσου *Θήρας* (βλ. λ.).

— **Καλαυρίας μονή**, ἡ *μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς*. Μονὴ ἐν Πόρῳ, κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας τῆς νήσου (Καλαύρια) καὶ ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Κεῖται ἐν ὡραιοτάτῃ τοποθεσίᾳ τῆς νήσου, κατὰ τὰ ΝΑ αὐτῆς, περὶ τὴν ὥραν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἀπέχουσα. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀθηνῶν Ἰακώβου Β' (1713—1734) δι' εἰσφορῶν παρὰ ἰαματικὸν ἁγίασμα, ὅπου οὗτος ἐθεραπεύθη ἐκ λιθιάσεως. Ἐπὶ πατριάρχου Παϊσίου τοῦ Β' τὸ πρῶτον πατριαρχεύσαντος κατὰ τὰ ἔτη 1726—1733 καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1751—1752, ἀνεγνωρίσθη ὡς σταυροπηγιακὴ μονή, ἀπαλλαγεῖσα «πάσης ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας», ἐχορηγήθη εἰς τὸν ἡγούμενον προνόμιον νὰ φέρῃ μανδύαν καὶ ράβδον, ὑπε-

Digitized by Google

βλήθη δὲ εἰς ἐτησίαν εἰσφορὰν 60 γροσίων πρὸς τὰ πατριαρχεῖα. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἐν τῇ μονῇ Καλαυρίας εἶχε κατασταθῆ ἱερατικὴ σχολή. Σήμερον ἡ μονὴ ἔχει 17 μοναχοὺς (1928), ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Πόρου καὶ ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ὕδρας καὶ Τροιζηνίας. Ἐν αὐτῇ δεικνύεται τὸ ἁγίασμα, παρ' ὃ εἶχε κτισθῆ, ἐν δὲ τῇ αὐλῇ της ὑπάρχουν τὰ μνημεῖα τῶν ἀγωνιστῶν Ν. Ἀποστόλη καὶ Μαν. Τομπάζη. Ἡ ἐκκλησία της εἶναι μεταγενεστέρα, μετρίας ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίας, ἔχουσα τροῦλλον ἐπὶ κυκλικοῦ τυμπάνου, ἡ δὲ μονὴ ἔχει τὸν κοινὸν ρυθμόν. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ της σῴζονται 7 τουρκικὰ ἔγγραφα καὶ 2 πατριαρχικὰ σιγίλλια, ὧν τὸ ἓν τοῦ Γρηγορίου Ε'. —Π.

καλαῦροψ (ὁ), καὶ ***καλάβροψ***. Ῥάβδος κεκαμμένη ἐν σχήματι ἀγκύλης κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἐκ τῶν ποδῶν σύλληψιν καὶ ἐπαναφορὰν τῶν βοσκημάτων εἰς τὴν ἀγέλην *(ἀρχ.)*· ἡ σημερινὴ *ἀγκλίτσα* ἢ *γκλίτσα*. —Π.

Καλαφὰτ-*γερῆ* *[Γεωγρ.]*. Παράλιος συνοικία τοῦ Γαλατᾶ-Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ παλαιᾶς καὶ νέας γεφύρας, δηλαδὴ μεταξὺ Καράκιοϊ καὶ Ἀζὰπ-καποῦ. Διακρίνεται μακρόθεν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δηλαδὴ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Κερατίου κόλπου δεξιόθεν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐκεῖ ἀγκυροβολούντων ἱστιοφόρων.

καλαφάτης (ὁ)· ὁ ἐπιδιορθώνων τὸ πλοῖον, ὁ κλείων τὰς ραγάδας τοῦ σκάφους, διανάκτης.

Καλαφάτης. —1) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν, υἱὸς τοῦ προκρίτου τῆς νήσου *Γεωργίου* Πλοιοκτήτης καὶ πλοίαρχος, ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Παπανικολῆν καὶ τὸν Μοναρχίδην, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς διαφόρους ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Κανάρην ἐπιδρομάς. Διεκρίθη εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἄνδρου καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ἀπέθανε διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος. —2) ***Γεώργιος.*** Πρόκριτος τῶν Ψαρῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ πλούσιος καραβοκύριος. Εἶχε μεταβῆ πολλάκις εἰς τὴν Εὐρώπην, ἤσκησε δὲ πλείστας καταδρομὰς ἀπὸ τοῦ 1808 μέχρι τοῦ 1821, ὁπότε ἐξελέγη παραστάτης. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δριμύτατα διαμαρτυρηθέντων διὰ τὴν κατὰ τὸ 1823 ἐκλογὴν τοῦ Ἰωάννου Ὀρλάνδου εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ἀντὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὴν πολιτικὴν κονίστραν Κουντουριωτῶν, ὧν ἦτο γαμβρός. Ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συμπατριωτῶν του εἰς Πειραιᾶ καὶ κατόπιν εἰς Ἐρέτριαν. Ἀπέθανε βαθύγηρως. — 3) ***Ἐμμανουήλ.*** Συγγενὴς τῶν προηγουμένων Ἐπολέμησεν εἰς τὰ πυρπολικὰ καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα καὶ ἐφάνη ἄξιος διὰ τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον ὡς καὶ τὴν ἀπόκτησιν γαιῶν ἐν Γαλατᾷ τῆς Τροιζηνίας. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1850. —4) ***Ματθαῖος.*** Σπετσιώτης Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Δ. Λαμπρου, καὶ κατόπιν τὸν Κολανδροῦτζον. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸν Γέροντα, ὅπου ἔδειξε μοναδικὴν ἀνδρείαν. Ἀπέθανε συνταξιοῦχος ἀξιωματικός. —5) ***Παναγιώτης.*** Ἀνεψιὸς τοῦ Ματθαίου. Ἐπολέμησε μαζί του καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ἐπανειλημμένως ἔδειξε γενναιότητα, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ὠνομάσθη σημαιοφόρος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἐπὶ Ὄθωνος. Ἀπεβίωσε τῷ 1862. Γ. Δ. Κ.

— **Καλαφάτης, *Γεράσιμος*.** Ἐκ τοῦ χωρίου Ὑψηλοῦ τῆς Ἄνδρου. Διεκρίθη ὡς πυρπολητὴς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἔλαβε δὲ ἡρωϊκὸν μέρος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Ἐρεσσοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὴν πυρπόλησιν τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἐν Χίῳ ὑπὸ τὸν Κανάρην. Δ. Π. Π.

— **Καλαφάτης, *Γεώργιος*.** Ἀκμάζων ἐν ἀρχῇ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ μυθολογῶν καταγωγὴν ἐξ ἐπιφανῶν Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, ἦτο ἀνὴρ πεπαιδευμένος, σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἰατρικήν. Τοσοῦτον δ' ἐπέδωκεν εἰς τὴν ἐξάσκησιν αὐτῆς, ὥστε ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου νεαρὸς ἔτι, πρὶν φθάσῃ τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Μ. Ι. Γ.

— **Καλαφάτης, *Δανιήλ*.** Καραβοκύριος ἐκ Κρήτης ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐτάχθη μὲ τὸ κάτεργόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναυάρχου Δὸν Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου τῷ 1571. Κατόπιν μετέσχε τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως ὑπὸ τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Μελισσηνούς, καὶ μάλιστα τὸν ἐπίσκοπον Ἐπιδαύρου Μακάριον τὸν Μελισσηνὸν καὶ τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον. Ἐφονεύθη ἔν τινι παρὰ τὰ Κύθηρα συρράξει πρὸς πολεμικὰ πλοῖα τοῦ Σινὰν-πασᾶ τῷ 1586. Γ. Δ. Κ.

Καλαφάτης */Παραλ. Γεωγρ./.* —1) Ἐκτεταμένη ὕφαλος τῆς Κεφαλληνίας παραθέουσα τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τῆς Κατωῆς (χερσον. Παληκῆς) καὶ καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ ἐρυθροῦ τομέως τοῦ φάρου Βαρδιάνων. — 2) Ἡ νοτία ἄκρη τῆς Λέρου (πλάτ. 37°05'45" Β, μῆκ. 26°52'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 166: Lero and Kalymno), ὀνομάζεται ὅμως καὶ *Καλοβατή*. —3) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 44'15" Β, μῆκ. 23°20'35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolo and Polino), ἀντικρύζον πρὸς Δ.ΒΔ. τὴν Ἀντίμηλον καὶ τὸ μᾶλλον ἐγγὺς πρὸς αὐτὴν σημεῖον. Ι. Ε. Λ.

καλαφάτησις, *—εως* (ἡ)· καλαφάτισμα (ἡ λέξις ἤδη παρὰ Πορφυρογεννήτῳ).

καλαφατίζω· φράσσω τὰς ραγάδας τοῦ σκάφους, τοῦ βαρελλίου κτλ.· κλείω τὰς μεταξὺ τῶν σανίδων σχηματιζομένας σχισμάς· || *(ναυτ.)* βλ. *διανάσσω*.

καλαφατικὸ (τὸ) */Ναυτ./.* Ἐργαλεῖον διανάξεως σιδηροῦν μετὰ κυλικῆς κεφαλῆς ἐπιπέδου καὶ σπαθοειδῶς λεπτυνομένης ἄκρας, δι' οὗ, πληττομένου διὰ τῆς ξυλίνης τοῦ διανάκτου σφύρας, εἰσάγεται τὸ καννάβινον στυπεῖον ἐν τοῖς ἁρμοῖς τῶν ἐπηγκενίδων κατὰ τὰς διανάξεις τῶν καταστρωμάτων ἢ τῆς ἐντερονείας ἢ τῆς ἐπενδύσεως τῶν ξυλίνων πλοίων. Σ Ε. Λ

καλαφάτισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καλαφατίζειν*, τὸ κλείσιμο τῶν ραγάδων τοῦ σκάφους, τοῦ βαρελλίου κττ.: «ἡ βάρκα θέλει καλαφάτισμα, γιατὶ κάμνει νερά»· || βλ. *διάναξις*.

Καλαφάτου (Calafatu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ Μ. Βλαχίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Ντόλι, καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς βουλγαρικῆς πόλεως Βιδδίνιον, Διεξάγει σπουδαῖον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Κραγιόβας. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα διετέλεσεν ἀποικία τῶν Γενουηνσίων, οἵτινες εἶχον ἐν αὐτῇ ἓν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων των ναυπηγείων. Τὴν 6 Ἰουνίου τοῦ 1854 (Κριμαϊκὸς πόλεμος) οἱ Τοῦρκοι ἀπέκρουσαν σφοδροτάτην ἐπίθεσιν τῶν Ρώσων. Κάτοικοι 7.606 (1920), ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Ἕλληνες, οἵτινες ὀνομάζουν αὐτὴν *Καλαφάτι*. Μ. Ν. Δ.

Καλαχάντι, ἢ ***Καρὸντ*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν αὐτόνομον κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ περιοχῇ Μπιχὰρ καὶ Ὄρισσα. Ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Ραϊπούρ, τοῦ Πάτνα καὶ Βιζαγκαπατὰμ καὶ κεῖται δυτικῶς τῶν Ἀνατολικῶν Γκάτς. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἐδάφους εἶναι λοφῶδες καὶ δασῶδες, ἀρκετὸν ὅμως μέρος καλλιεργεῖται δι' ὀρύζης, σακχαροκαλάμου κτλ. Ἔχει ἔκτασιν 3.745 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 41.900 κατοίκων.

Καλαχάρι (Kalahari) */Γεωγρ./.* Ἐρημικὴ καὶ ἀμμώδης περιοχὴ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 20° καὶ 28° Ν. πλάτ. Ἀποτελεῖται ἐκ τμήματος τῆς πρώην γερμανικῆς νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς Μπεχουαναλάνδης. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς, κατὰ τοὺς διαφόρους ὑπολογισμούς, ποικίλλει ἀπὸ 700.000 μέχρι 1.300.000 τ. χλμ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἔχει μέσον ὕψος 1200 μ. καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμμῶδες καὶ πετρῶδες. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς ὑπάρχει ἡ λίμνη Νγκάμν. Ἔχει μεγάλας ἐκτάσεις καταλλήλους διὰ βοσκάς. Ἄλλοτε ἦτο πλήρης ἀγρίων ζῴων καὶ θηρίων, σήμερον ὅμως τὰ μόνα ἐν αὐτῇ ζῶντα ἄγρια ζῷα εἶναι αἱ καμηλοπαρδάλεις, εἴδη τινὰ ἀντιλοπῶν, οἱ βούβαλοι, ὀλίγοι λέοντες καὶ ἄφθονοι ὄφεις. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι νομάδες Μπακαλαχάρι, Μπεχουάναι, Βουσμάναι, Ὀττεντόττοι, Χερέροι κτλ. Μ.Δ.Β.

Κὰλβ (Kalw καὶ Calw) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ πόλις καὶ ἀεροθεραπευτήριον εἰς τὸν νομὸν τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ τῆς Βυρτεμβέργης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νάγκολδ. Κάτ. 5 860 (1925). Ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν μαλλίνων κλινοσκεπασμάτων καὶ πλεκτῶν εἰδῶν. Θ. Κ.

Καλβαὲρ (Calvaer), ***Διονύσιος***. Διάσημος Φλαμανδὸς ζωγράφος (1555—1619). Μεταβὰς νεώτατος εἰς Ἰταλίαν ὡς ζωγράφος τοπίων, ἐσπούδασεν ἐν Βολωνίᾳ εἰς τὰς σχολὰς τοῦ Φοντάνα καὶ τοῦ Σαμπαττίνι, ἀπῆλθε δὲ μὲ τὸν τελευταῖον εἰς Ρώμην καὶ εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ραφαὴλ πρὸς διακόσμησιν τοῦ Βατικανοῦ. Εἶτα ἐπιστρέψας εἰς Βολωνίαν συνέστησεν ἰδίαν σχολήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας προῆλθον πολυάριθμοι μεγάλοι ζωγράφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἀλμπάνι, ὁ Γουΐδος, ὁ Δομένικος κ. ἄ. Ὁ Καλβαὲρ θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστων διδασκάλων, οἵτινες ἐστήριξαν τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἰταλικῆς τέχνης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ Καρράκε. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Βολωνίας, τῆς Πλακεντίας καὶ τοῦ Ρέτζιο. Τὸ μουσεῖον τῆς Λούκας κατέχει ἕνα ἐκ τῶν καλλίστων πινάκων του, τὴν «Δανάην», καὶ ἡ πινακοθήκη τῆς Δρέσδης τὴν «Θεοτόκον ἐμφανιζομένην εἰς τοὺς ἁγίους Φραγκῖσκον καὶ Δομίνικον». Θ. Β.

Καλβαίρ, ἢ ***Γκρὰν-Σινιὰλ*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν γαλλικῶν Ἄλπεων (βλ.λ. *Βουαρόν*).

Καλβαντὸς (Calvados) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας, ἐν Νορμανδίᾳ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 5692 τ. χλμ. καὶ 410 000 κατ. Αἱ πρὸς τὴν Μάγχην ἀκταὶ αὐτοῦ ἔχουν μῆκος 120 χλμ. καὶ σχηματίζουν πολλὰς μικρὰς κολπώσεις, λιμένας, μυχοὺς κτλ. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Σηκουάνας, ὁ ὁποῖος σχηματίζει τὰ πρὸς Β ὅρια τοῦ νομοῦ, οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ Μορέλλ, Σαὶν-Σωβὲρ καὶ Κλαίρ, ὁ Τούκ, ὁ ὁποῖος χύνεται παρὰ τὴν Τρουβίλλ, ὁ Ντίβ, ὁ Ὄρν, ὁ Βὶρ κτλ., πάντες πλωτοὶ εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς ἐκβολάς των. Τὸ κλῖμα εἶναι γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν, ἰδίως εἰς τὰ παράλια, ὅπου ὑπάρχουν πολλαὶ λουτροπόλεις καὶ τόποι παραθερισμοῦ. Παράγει σταφυλάς, γεώμηλα, ὀπώρας κτλ. Ἔχει ἐπίσης ἀκμάζουσαν ἁλιείαν καὶ κτηνοτροφίαν μὲ ὀνομαστὸν ἰδιαίτερον εἶδος ἵππων καὶ ἐξάγει τυρόν, βούτυρον, κρέατα κτλ. Ἡ βιομηχανία τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ὑπάρχουν δὲ καὶ ἐργοστάσια λινῶν, βαμβακερῶν, χημικῶν προϊόντων, ναυπηγεῖα καὶ οἰνοπνευματοποιεῖα, παράγοντα μηλίτην οἶνον. Κυριώτεροι λιμένες εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Κάν*, ἡ *Ὀνφλέρ*, ἡ *Ντίβ*, ἡ *Κουρσέγι* καὶ ἡ *Οὐϊστρεάμ*. Ἔχει ἐπίσης πολυαρίθμους λουτροπόλεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Τρουβίλλ*, ἡ *Ντωβίλλ*, ἡ *Βιλλὲρ-σὺρ-Μέρ*, ἡ *Οὐλγκάτ*, ἡ *Καμπάογκ* κτλ Πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως ἡ χώρα κατείχετο ὑπὸ τῶν Λεξοβιανῶν. Οἱ Ρωμαῖοι προσήρτησαν αὐτὴν κατόπιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Λυῶνος. Βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ οἱ Νορμανδοί. Εἰς τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας περιῆλθεν ἐπὶ Φιλίππου-Αὐγούστου. Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, καθὼς καὶ κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἐγένετο τὸ θέατρον τῆς ἀντιστάσεως τῶν γιρονδίνων κατὰ τῆς Συνελεύσεως. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Μ. Δ. Β.

— **Καλβαντὸς** (Calvados) */Γεωγρ./.* Σειρὰ σκοπέλων παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλλίας ἐν Νορμανδίᾳ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Ὄρν καὶ Βίρ. Τὸ μῆκος αὐτῶν εἶναι 20 χλμ. Ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱσπανικοῦ πλοίου «*Σαλβατόρι*», τὸ ὁποῖον ἐναυάγησεν ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ 1588. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνομάσθη κατόπιν καὶ ὁ νομός. Μ. Δ. Β.

κὰλ βα'χῶμερ. Μία τῶν δεκατριῶν ἑρμηνευτικῶν μεθόδων, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐξηγηταὶ ἑρμηνεύουσι πολλὰς διατάξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, προβαίνοντες εἰς νέα θεσπίσματα, ἅτινα διατυποῦνται ἐν τῷ Ταλμούδ. Γ. ΕΛ.

Καλβὲ (Calvé), ***Ἔμμα***. Γαλλὶς ἀοιδός, γεννηθεῖσα τῷ 1862. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν «Φάουστ» εἰς θέατρον τῶν Βρυξελλῶν, ἔπειτα ἐν Παρισίοις, εἰς τὸ Ἰταλικὸν Θέατρον, διέπλασε τὸν Ἀμπὲν-Χαμὴτ τοῦ Ντυμπουᾶ καὶ ἔμελψεν εἰς τοὺς «Ἁλιεῖς Μαργαριτῶν»· μεθ' ὃ εἰς τὴν «Ὀπερὰ Κωμὶκ» διέπλασε τὸν Ἱππότην Ἰωάννην, ἐν Ἰταλίᾳ δέ, εἰς τὸ Μιλᾶνον, τὴν Νεάπολιν, τὴν Ρώμην, τὴν Φλωρεντίαν, ἀπέκτησε μεγάλην φήμην, ἥτις συνώδευσεν ἔκτοτε τὸ ὄνομά της. Ἐνταῦθα μετέσχε καὶ τῆς παραστάσεως τῆς «Φλῶρα Μυράμπελις» τοῦ Σαμάρα. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶχεν ὡσαύτως μεγάλας ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας ἐπηκολούθησαν αἱ ἐν Λονδίνῳ, εἰς τὸ «Κόβεν Γκάρντεν». Ἐπανελθοῦσα εἰς Παρισίους παρέστησε τὴν «Κάρμεν», διεκρίθη εἰς τὴν «Καβαλλερία Ρουστικάνα» καὶ διέπλασε τὴν «Ναβαρρέζαν» τοῦ Μασσενέ. Εἶχεν ὑπέροχον φωνὴν καὶ σπάνιον τάλαντον ἠθοποιοῦ καὶ ἀοιδοῦ. Τ. Δ.

Καλβὲν (Calvin), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος στρατηγὸς (1767—1800). Ἁπλοῦς στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ τῷ 1783, ἀνεδείχθη ταχύτατα, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ (1796). Διέπρεψε κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Νεαπόλεως τῷ 1799, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἐτραυματίσθη θανασίμως, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, εἰς τὴν δίοδον τοῦ Μίντσιο. Θ. Β.

Κάλβερλεϋ (Calverley), ***Κάρολος-Στούαρτ***. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ εὐθυμολόγος (1831—1884). Σπουδάζων ἐν Ὀξφόρδῃ ἐγένετο γνωστότατος ὡς ὁ μᾶλλον πνευματώδης τῶν συμμαθητῶν του. Τῷ 1862 ἐδημοσίευσε «Στίχους καὶ μεταφράσεις» καὶ τῷ 1865 διωρίσθη δικηγόρος. Ὑποστὰς ἀτύχημα ἔμεινεν ἀνάπηρος κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, διακριθεὶς ὡς καθηγητής, μουσικός, ἀθλητὴς καὶ ὡς λίαν εὐχάριστος συνομιλητής. Τὰ ἔργα του, ἀποτελοῦντα ἐλάχιστον δεῖγμα τοῦ ταλάντου του, εἶναι μεταφράσεις εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ λατινικήν: «Θεόκριτος μεταφρασμένος εἰς ἀγγλικοὺς στίχους» (1869), «Ζωὴ πεταλούδας» (1872) καὶ «Φιλολογικὰ κατάλοιπα» (1885). Πλήρης συλλογὴ τῶν ἔργων του μετὰ βιογραφίας ἐξεδόθη τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ σὲρ Ο. Σένταλ.

Κάλβερτ (Calvert), ***Γκραίς***. Ἄγγλος χημικὸς (1819—1873). Εἰργάσθη ἐπὶ τῶν χρωμάτων τῆς πίσσης, ἐπὶ μεταλλικῶν κραμάτων κλπ. καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ καρβολικὸν ὀξὺ ὡς ἀντισηπτικὸν μέσον. ΑΝ. Δ.

Κάλβι (Calvi), ***Καῖσαρ***. Ἰταλὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ ἱστορικὸς (1827—1892). Τὰ μᾶλλον γνωστὰ θεατρικὰ ἔργα του εἶναι αἱ ἠθικαὶ κω-

Digitized by Google

μῳδίαι: «Καῖσαρ Βεκκαρίας ἢ ἡ Ποινὴ τοῦ θανάτου», «Τὸ παιγνίδι τοῦ λαχείου», «Ἡ γραφειοκρατία» καὶ «Ἡ ποίησις». Ἐπίσης ἄξιον λόγου εἶναι τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον «Ἱστορία τῶν ἰταλικῶν κυβερνήσεων ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν», εἰς τρεῖς τόμους. θ. β.

—**Κάλβι** (Calvi), ***Λάζαρος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1501—1607), υἱὸς τοῦ ζωγράφου *Αὐγουστίνου Κάλβι*, παρ' οὗ ἔλαβε τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ μαθήματα, καὶ ἀδελφὸς τοῦ ζωγράφου ἐπίσης *Πανταλέοντος Κάλβι*, μεθ' οὗ συνειργάσθη ἐπ' ἀρκετόν. Ὅτε τῷ 1527 ὁ Πιερίνο ντὲλ Βάγκα ἵδρυσεν ἐργαστήριον ἐν Γενούῃ, ὁ Κάλβι εἰσελθὼν εἰς αὐτὸ συνεπλήρωσε τὰς καλλιτεχνικάς του σπουδάς. Ἐξετέλεσε πολλὰς τοιχογραφίας ἐν τῷ παλατίῳ Ντόρια καὶ τῷ παλατίῳ Γκριμάλντι καὶ εἰργάσθη ἐπί τινα χρόνον ἐν Νεαπόλει καὶ Μονακῷ. ι. μ. π.

—**Κάλβι** (Calvi), ***Φῆλιξ***, *κομις ντὶ*—. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1822—1897). Ἤρξατο τοῦ σταδίου του δημοσιογραφῶν εἰς πλείστας ἐφημερίδας, νεώτατος δὲ ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕνα φρούριον εἰς τὴν ρωμαϊκὴν πεδιάδα», καὶ βραδύτερον πλεῖστα ἄλλα. Εἶτα ἠσχολήθη εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, τῷ δὲ 1870 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Ἀουζόνιο Φράνκι καὶ ἡ σύγχρονος φιλοσοφία» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν «Ἱστορίαν τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου τοῦ Μιλάνου». Ἔκτοτε ἐξηκολούθησε δημοσιεύων ἱστορικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἄριστα εἶναι: «Πατρικιᾶτον τοῦ Μιλάνου», «Ἱστορικὰ περίεργα καὶ μυστικαὶ ἀλληλογραφίαι διασήμων προσωπικοτήτων», «Ἀρχοντικοὶ οἶκοι τοῦ Μιλάνου», «Μπιάγκα-Μαρία Σφόρτσα-Βισκόντι, βασίλισσα τῶν Ρωμαίων καὶ αὐτοκράτειρα τῆς Γερμανίας» κτλ. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἱστορικῆς ἑταιρείας τῆς Λομβαρδίας», ἐχρημάτισε δὲ καὶ πρόεδρος αὐτῆς. θ. β

Κάλβι (Calvi) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν Κορσικῇ, εἰς τὰ ΒΔ. παράλια τῆς νήσου, εἰς ἀπόστασιν 75 χλμ. Β. τοῦ Αἰακίου. Κάτ. 2.400. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη ἐπὶ γρανιτώδους δυσπορθήτου λόφου μετὰ μεγάλου καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος. Ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀφωσιωμένη εἰς τὴν Γένουαν, τῷ δὲ 1793 ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ βομβαρδισμοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Οἱ κάτοικοι διατείνονται, ὅτι ἡ πόλις εἶναι ὁ πραγματικὸς τόπος γεννήσεως τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. μ. δ. θ.

—**Κάλβι** ***Ριζόρτα*** (Calvi Risorta) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 3.077. Παρ' αὐτὴν σῴζονται ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Καλησίας, ναοῦ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ θεάτρου. μ. δ. β

Καλβίζιους (Calvisius), ***Σέτους***. Γερμανὸς μουσικὸς (1556—1615), ἀοιδὸς καὶ θεωρητικός, οὗτινος τὸ ἀρχικὸν ὄνομα ἦτο *Κάλλβιτς* (Kallwitz). Τὰ σημαντικῆς ἀξίας θεωρητικά του συγγράματα εἶναι: «Melopoeia seu melodiae condendae ratio» (1582), «Compendium musicae practicae pro incipientibus», «Exercitationes musicae due» (1600), «Exercitatio musicae tertia» (1611) κτλ. Αἱ περισωθεῖσαι ἐκκλησιαστικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνθέσεις του περιλαμβάνουν ὕμνους, ψαλμοὺς (τοῦ Δαυῒδ κλ.), μοτέτα, κλ. γ. σ.

καλβινικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Καλβῖνον, ὁ τοῦ Καλβίνου: «καλβινικὴ μεταρρύθμισις»· || ὁ ἀσπαζόμενος τὰς ἀρχὰς τοῦ Καλβίνου, καλβινιστής.

καλβινισμὸς (ὁ)· ἡ διδασκαλία τοῦ *Καλβίνου* (βλ. λ.).

—*[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Ἡ διδασκαλία τοῦ Καλβίνου δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τῆς διδασκαλίας τοῦ Σβιγγλίου καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ Λουθήρου, τὸν ὁποῖον ἰδιαζόντως ἐτίμα ὁ Καλβῖνος. Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ μεταξὺ τῆς διδασκαλίας τοῦ Καλβίνου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς διαμαρτυρήσεως εἶναι αἱ ἀκόλουθοι.

Ὁ Καλβῖνος ἀπέκρουε τὴν ἰδέαν τῆς γενικῆς ἀποκαλύψεως, τῆς ἐπεκτεινομένης καὶ εἰς τοὺς ἐθνικούς, ἥτις ἦτο τόσον προσφιλὴς εἰς τὸν Ζβίγγλιον, δεχόμενος τὴν ἀποκλειστικότητα αὐτῆς εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐτόνιζε δὲ περισσότερον ἢ οἱ ἄλλοι μεταρρυθμισταὶ τὸ testimonium Spiritus sancti καὶ ἐδέχετο τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθόσον καὶ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Καλβῖνος ἐτόνιζε περισσότερον παντὸς μεταρρυθμιστοῦ τὴν ἀποκλειστικὴν αὐθεντίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἑπομένως καὶ τὴν ἀπόρριψιν τῆς Παραδόσεως.

Ἐχόμενος στερρῶς τῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς σχέσεως τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἐν τῇ σωτηρίᾳ, καὶ ὑπερακοντίζων ἔν τισιν αὐτήν, ἐδίδασκε τὸν ἀπόλυτον προορισμόν, τὴν αἰωνίαν δηλαδὴ βουλὴν τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς τύχης τῶν καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων, καθ' ἣν οἱ μὲν ἔχουσι προορισθῇ εἰς σωτηρίαν, οἱ δὲ εἰς ἀπώλειαν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ποιότητος καὶ τῶν ἔργων, ἅτινα δὲν εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ὁ ἀπόλυτος οὗτος προορισμὸς κατὰ τὸν Καλβῖνον δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, διότι πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς θέλει εἶναι δίκαιον. Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Καλβίνου περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ, ἂν καὶ σφαλερά, εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ λογικῶς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας διδασκαλίας τῶν διαμαρτυρομένων.

Περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας διδάσκει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ὁ Ζβίγγλιος, ὅτι ὁ ἄρτος καὶ οἶνος τῆς θείας εὐχαριστίας εἶναι μόνον αἰσθητὰ σημεῖα, ἅτινα ἁπλῶς παριστῶσι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὅτι ὁ πιστὸς ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνει ἀληθῶς τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ ὅμως ὡς ὁ Λούθηρος ἐδέχετο ἐν, ὑπὸ καὶ μετὰ τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, πνευματικῶς. Δέχεται προσέτι ὁ Καλβῖνος, προσεγγίζων ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ μεταλαμβανομένη σὰρξ τοῦ Κυρίου τρέφει εἰς ἀθανασίαν τὴν σάρκα τοῦ κοινωνοῦντος.

Ἐνῷ ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Λούθηρος ἠρνοῦντο τῇ Ἐκκλησίᾳ πᾶσαν ἰδίαν ἐξουσίαν, ἀναγνωρίζοντες μόνον τὴν πολιτικήν, ὁ Καλβῖνος ἐθεώρει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ὀργανισμὸν ἀνεξάρτητον τῆς πολιτείας καὶ αὐτοτελῆ (sui juris), ἀποδεχόμενος, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀνεξαρτήτου ὀργανισμοῦ, ὅν, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἱδρυθέντα, πρέπει νὰ βοηθῇ καὶ ἐξυπηρετῇ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία.

Ὁ Καλβῖνος ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προωρισμένον πρὸς διάδοσιν τῆς ἀληθοῦς μεταρρυθμίσεως εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ πρὸς τοῦτο εἰργάζετο καθοδηγῶν καὶ συνεννοούμενος μετὰ τῶν διαφόρων μεταρρυθμιστῶν. Κατ' ὀλίγον ὁ καλβινισμὸς ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ, διεδόθη δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Σκωτίαν, Γερμανίαν, Κάτω χώρας καὶ Βόρειον Ἀμερικήν. κ. ι. δ.

καλβινιστὴς (ὁ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Καλβίνου, ὁ ὀπαδὸς τοῦ Καλβίνου.

Καλβῖνος (Calvin), ***Ἰωάννης***. Ἐγεννήθη τῇ 10 Ἰουλίου 1509 ἐν Noyon τῆς Πικαρδίας. Μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Παρισίους (1521) πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του. Ὁ πατήρ του, ἐπιθυμῶν κατ' ἀρχὰς ὅπως ὁ υἱός του γίνῃ κληρικός, μετέβαλεν ἔπειτα γνώμην καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ σπουδάσῃ τὴν νομικήν, οὕτω δὲ ἦλθεν εἰς Orleans καὶ ἔπειτα εἰς Bourges (1529) πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ πατρός του (1531) ἐπεδόθη εἰς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς καὶ τῷ 1532 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, τὸ ὑπόμνημα εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ Σενέκα «De clementia», ἐξ οὗ κατεφαίνετο ἡ τελεία γνῶσις τῆς τε κλασσικῆς καὶ τῆς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας φιλολογίας καὶ αἱ αὐστηραὶ περὶ ἠθικῆς ἀρχαὶ αὐτοῦ. Τῷ 1533 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους ἔνθα καὶ προσῆλθεν εἰς τὴν διαμαρτύρησιν. Ἠναγκάσθη ὅμως τότε νὰ ἐγκαταλίπῃ τοὺς Παρισίους, καὶ ὑπὸ ψευδώνυμον ἔμενεν ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ, μέχρις οὗ τῷ 1534 ἦλθεν εἰς Orleans, ὅπου ἐπεράτωσε τὴν πρώτην θεολογικὴν ἐργασίαν του κατὰ τῶν ἀναβαπτιστῶν, περὶ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον ὕπνου τῶν ψυχῶν, ἥτις ἐξεδόθη τύποις τῷ 1545. Ἕνεκεν ὅμως τῶν διωγμῶν ἦλθε τῷ 1535 εἰς Στρασβοῦργον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Βασιλείαν, ἔνθα ἐπεράτωσε τὸ περίφημον αὐτοῦ ἔργον «Institutio religionis christianae», ὅπερ ἐξέδωκε τύποις τῷ 1536, προτάξας πρόλογον ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν βασιλέα Φραγκῖσκον τὸν Α΄. Τὸ ἔργον διαιρεῖ ὁ Καλβῖνος εἰς ἓξ κεφάλαια, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων πραγματεύεται περὶ τοῦ δεκαλόγου, ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ πίστεως, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ προσευχῆς, ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ μυστηρίων (τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς θείας εὐχαριστίας), ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ τῶν ψευδῶν μυστηρίων (τῶν λοιπῶν πέντε μυστηρίων) καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀρχικὴ αὕτη διάταξις τοῦ ἔργου τούτου μετεβάλλετο ὑπὸ τοῦ Καλβίνου εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενομένας ἐκδόσεις, πλουτιζομένου ὁλονὲν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1559 διῄρεσεν ὁ Καλβῖνος τὸ ἔργον εἰς τέσσαρα βιβλία περιλαμβάνοντα 80 κεφάλαια. Ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι σχεδὸν πενταπλασία κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχικῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Καλβίνου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ὁμολογουμένως εἶναι μεγίστη, ἀπέβη ἔκτοτε τὸ θεμελιῶδες διὰ τὸν καλβινισμὸν ἔργον. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου τούτου μετέβη ὁ Καλβῖνος εἰς Ἰταλίαν, ἔπειτα εἰς Γαλλίαν καὶ τέλος, ἕνεκα τῶν ταραχῶν, εἰς Γενεύην (1536), ἔνθα καὶ ἔμεινεν, ἐκλεγεὶς ἱεροκήρυξ καὶ διδάσκων ἑρμηνείαν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τότε συνέγραψε κατήχησιν διὰ τὰ σχολεῖα καὶ ὁμολογίαν πίστεως, ἅτινα ἐξεδόθησαν τύποις τῷ 1538, μεταφρασθέντα καὶ εἰς τὸ λατινικόν, καὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ἀπεδέχθη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία (1537). Ἀλλ' ἕνεκα ταραχῶν καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν διαμαρτυρομένων τῆς Βασιλείας, ἠναγκάσθη ὁ Καλβῖνος νὰ φύγῃ ἐκ Γενεύης (1538) καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Στρασβοῦργον, ἔνθα ἐκήρυττε καὶ ἐδίδασκε θεολογίαν καὶ συνέγραψε τὸ περίφημον ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν καὶ πραγματείαν περὶ θείας εὐχαριστίας. Τῷ 1539 ἐνυμφεύθη ἐν Στρασβούργῳ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος προσεκλήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Γενεύης, ὅπως ἐπανέλθῃ ἐκεῖ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου του. Κατ' ἀρχὰς ὁ Καλβῖνος ἠρνήθη, ἀλλὰ τέλος συγκατένευσεν, ἀφοῦ δὶς ἐστάλησαν ἐπιτροπαὶ ἐκ Γενεύης πρὸς αὐτόν, οὕτω δὲ τῷ 1541 ἦλθεν εἰς Γενεύην. Τότε ἐξέδωκεν ὁ Καλβῖνος τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις «Ordonnances ecclésiastiques», αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ καὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, ἐκδωσάσης μετ' ὀλίγον σχετικὰς πολιτικὰς διατάξεις. Ὁ Καλβῖνος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ, ἃς εἶχεν ἐκθέσει ἐν τῇ «Institutio» περὶ σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ἐδέχετο νῦν θεοκρατικὸν σύστημα. Σπουδαιοτάτη ἦτο ἡ διάταξις, καθ' ἣν ἱδρύετο Consistorium ἐκ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, εἰς ὃ ἀνετίθετο ἡ ἐπιτήρησις τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς καὶ ἡ φροντὶς περὶ τῆς λατρείας.

Ἰωάννης Καλβῖνος.

Τὸ Κονσιστόριον ἐξήταζεν ἐὰν οἱ πιστοὶ φοιτῶσι τακτικῶς εἰς τοὺς ναούς, ἐὰν μεταλαμβάνωσι τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ἐὰν ζῶσι βίον ἠθικὸν καὶ ἐν ταῖς οἰκογενείαις των, ὑποχρεούμενον ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους διὰ μελῶν αὐτοῦ νὰ ἐπισκέπτεται τὰς οἰκογενείας πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν βίου. Ὁ χορός, τὰ παίγνια, τέλος δὲ καὶ τὰ θέατρα ἀπηγορεύθησαν. Κατηργήθησαν τὰ ξενοδοχεῖα, ἀντικατασταθέντα δι' ἐκκλησιαστικῶν τοιούτων, καὶ ὅλαι αἱ ἑορταὶ πλὴν τῆς Κυριακῆς, ἥτις ἑωρτάζετο δι' ἐπανειλημμένων λειτουργιῶν. Ἡ κοινωνία ἐγίνετο τετράκις τοῦ ἔτους, τὴν πρὸ ἢ μετὰ τὰ Χριστούγεννα Κυριακήν, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν καὶ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἂν καὶ ὁ Καλβῖνος ἐπεθύμει τὴν ἅπαξ τοῦ μηνὸς κοινωνίαν τῆς θείας εὐχαριστίας. Κατηργήθη ἡ μετάνοια, ἂν καὶ ὁ Καλβῖνος εἰς τὸ Στρασβοῦργον εἶχεν εἰσαγάγει εἶδός τι μετανοίας. Οἱ παραβάται ἐτιμωροῦντο δι' αὐστηρῶν ποινῶν, τῶν ὁποίων ἡ βαρυτέρα ἦτο ἡ ἐξορία. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Καλβῖνος ἐφρόνει, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ παραπτώματα συνδέονται στενῶς πρὸς τὰ πολιτικά, διὰ τοῦτο οἱ πίπτοντες εἰς ἐκκλησιαστικὰ παραπτώματα κατεδικάζοντο πολλάκις εἰς βασανιστήρια καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἡ αὐστηρότης αὕτη, ὡς ἦτο ἑπόμενον, δυσηρέστησε πολλοὺς ἐν Γενεύῃ, οἵτινες ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ Καλβίνου, ἀλλὰ τὰς ἐξεγέρσεις ταύτας (1546—1555) κατώρθου πάντοτε διὰ τῆς ἐπιβολῆς του νὰ ὑπερνικᾷ ὁ Καλβῖνος. Μετὰ τῶν ἐξεγερθέντων συνέπραττον καὶ οἱ Λιβερτῖνοι, τοὺς ὁποίους διὰ συγγραφῆς κατεπολέμησεν ὁ Καλβῖνος. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὴν δυσαρέσκειαν πολλῶν ἐν Γενεύῃ, πάντες ὡμολόγουν, ὅτι διὰ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ Καλβίνου ἐπῆλθε νέα ζωὴ ἐν Γενεύῃ καὶ ὀφθαλμοφανὴς μεταβολή. Δυσαρεσκείας ἐπίσης μεγάλας προὐξένει ἡ προσδοχὴ ξένων διαμαρτυρομένων, οἵτινες ἐγκαθίσταντο ἐν Γενεύῃ τῇ συγκαταβάσει τοῦ Καλβίνου. Τῷ 1559 ἵδρυσεν ὁ Καλβῖνος ἐξ ἑκουσίων εἰσφορῶν τὴν περίφημον Ἀκαδημίαν τῆς Γενεύης, ἧς πρῶτος διευθυντὴς ἐγένετο ὁ Βέζας. Ἡ Ἀκαδημία αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ κατωτέρου, ὅπερ ἦτο γυμνάσιον, καὶ τοῦ ἀνωτέρου, ὅπερ εἶναι πανεπιστήμιον. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο, εἰς ὃ αἱ θεολογικαὶ παραδόσεις ἦσαν κυρίως ἐξηγητικαὶ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον δογματικαί, ἐδίδασκε καὶ ὁ Καλβῖνος. Ἡ φήμη τοῦ πανεπιστημίου τούτου διεδόθη ταχέως, οὕτως ὥστε πανταχόθεν συνέρρεον φοιτηταί. Ἤδη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἱδρύσεώς του εἶχον ἐγγραφῇ ὑπὲρ τοὺς 900. Τῇ 27 Μαΐου τοῦ 1564 μετὰ μακρὰν νόσον ἀπέθανεν ὁ Καλβῖνος. Τὴν πρώτην βιογραφίαν τοῦ Καλβίνου, μικρὸν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔγραψεν ὁ Βέζας «Vie de Calvin» (1564). Ὁ A. Rilliet ἐν τῇ «Corresp. litt.» (Paris 1864 ἀρ. 5) παρέσχεν ἡμῖν πλήρη βιβλιογραφίαν τῶν βιογραφιῶν τοῦ Καλβίνου, ὁ δὲ Ad. Zahn ἐν τοῖς «Studien über Joh. Calvin» 1894) τὰς κρίσεις τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν περὶ τοῦ Καλβίνου. Πλήρεις ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Καλβίνου ἔχομεν τρεῖς, τὴν πρώτην γενομένην ἐν Γενεύῃ τῷ 1617 καὶ ἀποτελουμένην ἐκ 12 τόμων, τὴν δευτέραν ἐν Ἄμστερνταμ τῷ 1671 ἐξ 9 τόμων, καὶ τὴν τρίτην ἐν Στρασβούργῳ, ἀρξαμένην τῷ 1868 καὶ περατωθεῖσαν τῷ 1900 κατ' ἀρ-

Digitized by Google

χάς ὑπὸ τοῦ Baum, Cunitz καὶ Reuss, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Lobstein καὶ Grichson. Κ. Ι. Δ.

Κάλβιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πηγή τις ἐν Λυκίᾳ ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου ἀνεφερομένη, ἄλλως καλουμένη καὶ *Κάλμιος*, σχετιζομένη δὲ πρὸς τὸν ἀρχαῖον *Καλαινόν*. —Π.

Κάλβις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Καρίας μεταξὺ Καύνου καὶ Πισίλιδος, χανόμενος καὶ πάλιν ἀναφαινόμενος (*Στράβ.* ΙΔ, 651, 2, ἔκδ. Teubner, *Πτολ.* Ε, β 11, ἔκδ. Nobbe). Παραρρέων ἐκ Δ τὸν ποταμὸν ὃν οἱ Λατῖνοι γεωγράφοι (*Πλιν.* 5, 103, *Λιβ.* 38,14, *Μέλ.* 1, 84) ὀνομάζουν Indus (τανῦν Δολομᾶν τσάϊ), εἶναι ὁ σύγχρονος *Νταλιὰν* ἢ *Κευκεζῆ-τσάϊ*, ἐκβάλλων (πλάτ. 36°47′ 2/8 Β, μῆκ. 28°39′3/4, χάρτ. ἀγγλ 236: Rhodos to Kara-Burnu) εἰς τὸν φερώνυμον κόλπον Κευκεζῆ.

Καλβισιανὴ *ἀγωγὴ* *[Ρωμ. Δίκ.]*. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς παρεχομένη ὑπὲρ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήβου προσωπικὴ ἀγωγή, διὰ τῆς ὁποίας ἀξιοῦται ἡ ἀνατροπὴ τῶν ὑπὸ τοῦ εἰσποιήσαντος ἐν ζωῇ γενομένων πρὸς τρίτους ἀπαλλοτριώσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς περιγραφῆς ἢ μειώσεως τῶν ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαιωμάτων τοῦ ἀνήβου. Ἡ Καλβισιανὴ ἀγωγὴ (actio Calvisiana), παρασχεθεῖσα εἰς τὸν ἄνηβον κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἐχορηγεῖτο ἀρχικῶς εἰς τὸν πάτρωνα, ὅστις ἠδύνατο ν' ἀνακαλέσῃ πᾶν ὅ,τι πρὸς καταδολίευσίν του ἐκ μέρους τοῦ ἀπελευθέρου ἐλάμβανε χώραν (νομ. 1 παρ. 3 Π. 38.5). Ἐδικαιοῦτο ὅθεν ν' ἀξιώσῃ ὁ ἄνηβος τὴν δικαιουμένην ἐπὶ τοῦ τετάρτου μερίδα του, τοῦ εἰσποιήσαντος μὴ δικαιουμένου ν' ἀποστερήσῃ τὸν ἄνηβον τοῦ τοιούτου δικαιώματος. Ὁ καταδολιευτικὸς σκοπὸς ἐκ μέρους τοῦ εἰσποιήσαντος εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν εὐστάθειαν τῆς ἀγωγῆς. Τὸν τοιοῦτον ὅμως δόλον πρέπει νὰ ἐννοῶμεν ὑφιστάμενον παρὰ τῷ ἀπαλλοτριοῦντι, οὐχὶ δὲ ἀναγκαίως καὶ παρὰ τῷ τρίτῳ, πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ἀπαλλοτρίωσις (νομ. 1 παρ 4 Π. 38.5). Ἐὰν δὲ ἡ τοιαύτη ἀπαλλοτρίωσις ἐλάμβανε χώραν πρὸς πλείονας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν γενομένων ἀγωγὴ θὰ ἐγερθῇ κατὰ πάντων τούτων ὡς πρὸς τὴν δικαιουμένην μερίδα. Τοῦ τετάρτου δὲν δύναται ὁ εἰσποιηθεὶς ν' ἀποξενωθῇ, ἔστω καὶ ἂν ὑπάρχῃ εὔλογος αἰτία ἢ λόγος τις ἀχαριστίας, κατὰ τὴν νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ 115. Ἡ Καλβισιανὴ ἀγωγὴ ἁρμόζει κατὰ τοῦ κληρονόμου καὶ λοιπῶν διαδόχων καὶ εἰς τὸν κληρονόμον καὶ τοὺς λοιποὺς διαδόχους τοῦ ἀνήβου, ὅπως ἄλλοτε ἥρμοζε, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰς τὸν πάτρωνα (νομ. 1 παρ. 26 Π 38.5). Ἐκτὸς τῆς ἀνατροπῆς τῶν γενομένων ἀπαλλοτριώσεων, διὰ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἀξιοῦνται καὶ πάντες οἱ παρῳχημένοι καρποὶ νομίμως ὑπολογιζόμενοι κατὰ τὸν Μαρκιανόν, ἐφόσον ὁ πραίτωρ ἤθελε ν' ἀνατρέψῃ κάθε δόλον τῶν ἀπελευθέρων καὶ εἶτα τῶν εἰσποιησάντων, τῆς ἀγωγῆς ταύτης ὑποκειμένης εἰς 30ετῆ παραγραφήν. Προκειμένου περὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς ἐφαρμογὴν ἔχει ἡ *Φαβιανὴ ἀγωγὴ* (actio Fabiana), κοινὴ μετὰ τῆς Καλβισιανῆς βάσιν ἔχουσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς βιβλιογραφίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου βλ. *Otto Lenel*, «Das Edictum Perpetuum dritte auflage (Leipzig 1927 Leife 353). Α. Β. Π.

Καλβίσιος ***Σαβῖνος*** (C. Calvisius Savinus). Ὕπαρχος τοῦ Καίσαρος, δράσας ἐν Ἑλλάδι, Ἀφρικῇ, Ἱσπανίᾳ καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Τῷ 48 π. Χ. ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς Αἰτωλίαν, ἣν κατέλαβεν, ὁδηγῶν 5 σπείρας καὶ μικρὸν σῶμα ἱππικοῦ. Τῷ 45 π. Χ., ἀφοῦ ἐγένετο πραίτωρ, διῴκησε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Παλαιᾶς Ἀφρικῆς (Africa Vetus). Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Καίσαρος ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην καὶ ἦτο εἷς τῶν ὀλίγων πιστῶν αὐτοῦ, τῶν παραστάντων κατὰ τὴν κηδείαν του (44 π. Χ.). Τῷ 39 π. Χ. ἐγένετο ὕπατος μετὰ τοῦ Λ. Μαρκίου Κενσορίνου, τῷ 38 π. Χ. ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Σέξτου Πομπηίου, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενεκράτους, ναυάρχου τοῦ Πομπηίου, παρὰ τὴν Κύμην, τέλος δὲ τῷ 23 π. Χ. μνημονεύεται θρίαμβος αὐτοῦ ἐπιστρέφοντος ἐξ Ἱσπανίας, ὅπου ἦτο διοικητής. Ὁ Κικέρων χαρακτηρίζει τὸν Καλβίσιον ὡς «ἄνδρα ὑψηλῆς κρίσεως» (homo magni judicii), ἐσώθησαν δὲ χιλιομετρικοὶ λίθοι ἐπὶ τῆς λατινικῆς ὁδοῦ (Via Latina) ἀναγόμενοι εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὑπατείας καὶ στρατηγίας αὐτοῦ. Π. Ν. Π.

— **Καλβίσιος** ***Ταῦρος*** (Calvisius Taurus). Νεοπλατωνικὸς τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων, καταγόμενος ἐκ Βηρυττοῦ, διακριθεὶς διὰ τὰς πλατωνικάς του μελέτας. (in disciplna platonica celebratus: *Γέλλιος*). Περὶ αὐτοῦ πολυτίμους πληροφορίας διέσωσεν ὁ Αὖλος Γέλλιος· κατὰ τὸν Σουΐδαν ἔγραψε «Περὶ τῆς τῶν δογμάτων διαφορᾶς Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους» καὶ «Περὶ σωμάτων καὶ ἀσωμάτων», ἄλλοθι δὲ μνημονεύονται αὐτοῦ ὑπομνήματα εἰς τὸν «Γοργίαν» τοῦ Πλάτωνος καὶ ἔργον περὶ τῆς «ἀπαθείας» τῶν Στωικῶν. Π. Ν. Π.

Κάλβο (Calvo), ***Κάρολος***. Διαπρεπὴς διεθνολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1824 ἐν Βουένος-Ἄϋρες τῆς Ἀμερικῆς. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰσῆλθε τῷ 1860 εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, διατελέσας πρεσβευτὴς τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας ἐν Βερολίνῳ καὶ εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου (Institut de droit international) καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας. Ἐνδιατρίψας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος, ἐπέτυχε νὰ συγκεντρώσῃ πλούσιον ὑλικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ πρακτικὴν τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου, βάσει τοῦ ὁποίου συνέγραψε πεντάτομον ἔργον περὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Le droit international théorique et pratique» (τ. I—V (5 ἔκδ.) 1887—1895 καὶ τ. VI (Συμπλήρωμα) 1896), διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεδείχθη εἷς τῶν διαπρεπεστέρων διεθνολόγων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐξέδωκεν ἐπίσης «Dictionnaire de droit international public et privé» (τόμ. 2, 1885), ἐπιτομὴν τούτου εἰς ἕναν τόμον «Dictionnaire-manuel de diplomatie» (1885), ἑνδεκάτομον συλλογὴν διεθνῶν συμβάσεων «Recuil historique complet des traités etc... de tous les États de l'Amerique latine, κλπ.» (1862—1869), ἥτις ἐξεδόθη καὶ εἰς τὴν ἱσπανικὴν γλῶσσαν, τὴν πραγματείαν του «Une page du droit international, ou l'Amérique du Sud devant le droit des gens moderne» (1864), καὶ ἤρχισε ταυτοχρόνως ἐκδίδων συλλογὴν ἱστορικῶν ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Annales historiques de la révolution de l'Amerique latine» (τόμ 5, 1864—1875). Τῷ 1892 ἐξέδωκεν ἐπιτομὴν τοῦ πρώτου περὶ διεθνοῦς δικαίου πολυτόμου συγγράμματός του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Manuel de droit international public et privé», τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰς μετεφράσθη γλώσσας, ἐν αἷς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ *Σ. Παπαφράγκου* ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον Διεθνοῦς Δικαίου δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ» (1893). Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μεθ' ἑνὸς τῶν διεθνῶν δογμάτων, γνωστοῦ ὡς «Κάλβο δόγμα». Τὸ δόγμα τοῦτο συνδέεται στενῶς μὲ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀπέρρευσε δὲ ἐκ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς γενομένων παρὰ τῶν Εὐρωπαίων ἐπεμβάσεων εἰς αὐτά, ὅπως καθυποχρεώσωσι ταῦτα εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐκ συνομολογηθέντων προηγουμένων δανείων προελθόντων χρεῶν αὐτῶν. Κατὰ τῶν τοιούτων ἐπεμβάσεων διετυπώθη ὡς ἀρχὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἔνοπλος ἐπέμβασις κράτους τινὸς εἰς ἕτερον πρὸς ἀπότισιν χρεῶν. Πρῶτος ἐπεχείρησε νὰ θεμελιώσῃ ἐπιστημονικῶς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν ὁ Κάλβο ἐν τῇ πολυτόμῳ περὶ διεθνοῦς δικαίου πραγματείᾳ του (§§ 1280—1297), χωρὶς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ τοιαύτη θεωρία τοῦ Κάλβο, ὡς ὁ ἴδιος ὡμολόγησε, νὰ ἔχῃ ἐπικυρωθῇ καὶ πρακτικῶς.
Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Καλβοκορέσσης, ***Μιχαήλ***. Ἕλλην μουσικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1877. Ἀνωτέρας φιλολογικῆς μορφώσεως, μετέφρασεν ἐκ τῆς Ρωσικῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς ἐνορχηστρώσεως» τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακώφ, πλεῖστα μελοδράματα καὶ σειρὰν μελῳδιῶν. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ μονογραφία του περὶ Μουσσόργσκυ, περιληφθεῖσα εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Διδασκάλων τῆς μουσικῆς» καὶ μεταφρασθεῖσα καὶ γερμανιστί. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰς βιογραφίας τοῦ Λὶστ (1907), τοῦ Γκλίνκα (1913) καὶ τοῦ Σοῦμαν (1913). Ἔκαμε σειρὰν διαλέξεων τόσον ἐν Παρισίοις ὅσον καὶ ἐν Λονδίνῳ περὶ τῶν ἑλληνικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, περὶ γαλλικῆς καὶ ρωσικῆς μουσικῆς, περὶ προγραμματικῆς μουσικῆς κλπ. Συνειργάσθη ὡς μουσικοκριτικὸς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν «Revue française de Musique». Γ. Σ.

Κάλβος (Calvus), ***Γάϊος Λικίνιος***. Διακεκριμένος Ρωμαῖος ποιητής, ῥήτωρ καὶ πολιτικός, υἱὸς τοῦ ἱστοριογράφου Γαΐου Λικινίου Μάκρου (82—47 π. Χ.). Ἦτο στενώτατος φίλος τοῦ Κατούλλου καὶ θαυμαστὴς αὐτοῦ, ἔγραψε δὲ ποικίλα ποιήματα, ὧν ἀποσπάσματα μόνον διεσώθησαν. Ἐκ τούτων μνημονευτέα τὸ ἐπύλλιον «Ἰώ», δακτυλικοί τινες ἑξάμετροι ἐπιθαλαμίων, στίχοι τινὲς γλυκωνείου στροφῆς, χωλίαμβος ἔκ τινος σατιρικοῦ, ὀλίγοι ἑνδεκασύλλαβοι, τέλος δὲ περιπαθὴς ἐλεγεία πρὸς τὴν προώρως θανοῦσαν σύζυγόν του Κοϊντιλίαν, ἐγκωμιασθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Κατούλλου. Ὡς ῥήτωρ διέπρεψεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ κατηγόρου εἰς πλείστας πολιτικὰς δίκας, διακριθεὶς διὰ τὸ λόγιον καὶ ἐξειργασμένον τῆς φράσεώς του· ἦτο ἡγέτης τῶν ἀττικιστῶν τῆς ἐποχῆς του, συγκριθεὶς πρὸς τὸν Δημοσθένη, Αἰσχίνην, Ὑπερείδην, κ. ἄ. Τὰ ποιητικά του ἀποσπάσματα ἐξέδωκεν ὁ Baerens (ἐν Fragm. poet. roman.), περὶ δὲ τοῦ ῥητορικοῦ του ἔργου ἔγραψεν ὁ M. Krüger (C. L Calvus, Μπρεσλάου 1913). Π. Ν. Π.

Κάλβος, ***Ἀνδρέας Ἰωαννίδης Ζακύνθιος***. Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1792 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1867. Ὁ πατήρ του Ἰωάννης ἦτο Κερκυραῖος ἐκ τοῦ προαστείου Μαντουκίου, κατοικουμένου ὑπὸ λαϊκῆς τάξεως, καὶ ἐκ μητρὸς Ζακυνθίας, τῆς Ἀδριανῆς Ρουκάνη, καταγομένης ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς νήσου. Διαλυθέντος τοῦ γάμου τῶν γονέων του (1805), ὁ μὲν πατὴρ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν διώκων τύχην, ἡ δὲ μήτηρ του ὑπανδρεύθη ἐκ νέου, οὕτω δ' ὁ Κάλβος ἀνετράφη ἄνευ μεγάλης οἰκογενειακῆς μερίμνης. Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ καὶ ἰταλικὰ γράμματα ἐδιδάχθη εἰς Ζάκυνθον, νεανίσκος ὅμως ἀπῆλθεν εἰς Λιβόρνον, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὁ πατήρ του μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του, ἐκεῖ δὲ ἐσπούδασεν ἐν μέσῳ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις εὑρίσκετο τότε εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἀκμήν. Βραδύτερον ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Κάλβου διεσπάσθη· καὶ ὁ μὲν εἷς τῶν υἱῶν του ἀπελθὼν εἰς Τεργέστην ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ὁ δὲ Ἀνδρέας μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν ἀφωσιώθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδάς. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν φιλολόγων, ἰδίως δὲ συνεδέθη μετὰ τοῦ συμπολίτου του Οὔγου Φωσκόλου, ὅστις ἔτρεφεν ἀδελφικὴν στοργὴν πρὸς αὐτόν. Ὁ ἔρως πρὸς τὰ γράμματα τοῦ νεαροῦ Ζακυνθίου συνεκίνησε τὸν ποιητήν, ὅστις θέλων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἔγραφεν εἰς τὸν Μιχαὴλ Τσιτσιλιάνην, δημοτικὸν ἄρχοντα Ζακύνθου, ὅπως χορηγήσῃ εἰς τὸν συμπολίτην των ὁ δῆμος πενταετῆ ὑποτροφίαν ἐξ εἴκοσι ταλλήρων μηνιαίως, ἵνα δυνηθῇ νὰ περατώσῃ τὰς σπουδάς του, καθ' ὅσον ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ πενία ἠδύνατο νὰ σβέσῃ τὸ ἀνατέλλον πνεῦμα, δυνάμενον νὰ καταστῇ πολυτρόπως χρήσιμον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συμπολιτῶν των. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Φωσκόλου ἀπέβησαν μάταιαι· παρέλαβεν ὅθεν αὐτὸν ὡς συγκάτοικον εἰς τὸ φλωρεντινὸν προάστειον Μπελλογκουάρντο, καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησεν ὡς γραμματέα του.

Κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ διαμονήν του ὁ Κάλβος συνέθεσε δύο τραγῳδίας, περὶ ὧν γράφει ὁ Φώσκολος, ὅτι «ναὶ μὲν δὲν συγκρίνονται αὗται πρὸς τὰ ἔργα τῶν μεγάλων ποιητῶν, παρέχουν ὅμως ὑπόσχεσιν δι' ὄχι σύνηθες μέλλον. Ὁ Κάλβος, προσθέτει, εἶναι χρηστός, μετριόφρων καὶ φύσει ἠθικοφιλόσοφος, οὐχὶ ἐξ ἐπιδράσεως τῶν βιβλίων». Οὕτως ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἐμορφοῦτο ὁ Ἀνδρέας Κάλβος. Ἀλλὰ τὸν Φώσκολον ἐξηνάγκασαν αἱ τότε πολιτικαὶ περιστάσεις νὰ φύγῃ ἐκ Φλωρεντίας καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Μιλᾶνον, ἐκεῖθεν δὲ γράφων πρὸς τὴν φίλην του Κουϊρίναν Ματζιόττι παρεκάλει ν' ἀποστείλῃ τὸν Κάλβον εἰς Ἑλβετίαν, ὅπου μετέβαινεν ὁ ἴδιος, ὅπως βοηθήσῃ αὐτὸν μέχρις ὅτου συμπληρώσῃ τὰς σπουδάς του καὶ δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἀρτισυστάτων λυκείων ἐν Ἑπτανήσῳ. Ὁ Κάλβος ἔσπευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ φίλου του εἰς Ἑλβετίαν. Ἡ διαμονή των ὑπῆρξεν ἐκεῖ βραχεῖα, ἀμφότεροι δὲ ἀπῆλθον τῷ 1815 καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Λονδῖνον, ὅπου ὁ Φώσκολος ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν κλασσικῶν συγγραφέων, ἐβοήθει δὲ αὐτὸν ὁ Κάλβος. Τὸ ὀξύθυμον ὅμως τοῦ χαρακτῆρος ἀμφοτέρων ἐπέφερε τοιαύτην ρῆξιν μεταξύ των, ὥστε οὐδέποτε συνηντήθησαν πλέον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάλβος εἶχε λάβει εὐρυτάτην παίδευσιν, ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, ἐγνώριζε δὲ κατὰ βάθος τὴν ἰταλικήν, ἐξέμαθε τὰς κυριωτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἐγένετο κάτοχος πλείστων ἐπιστημῶν. Ἤρξατο τότε διδάσκων ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτευούσῃ τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἐξέδιδε δὲ ταυτοχρόνως διδακτικὰ βιβλία καὶ τοιουτοτρόπως ἠδύνατο νὰ ζῇ ἀνέτως διὰ τῆς ἐργασίας του. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ζωῆς του, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχεστέρα, συνέθεσεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν δύο τραγῳδίας: «Le Danaidi» καὶ τὸν «Θηραμένην», τὰς ὁποίας καὶ ἐδημοσίευσεν. Ἀλλ' ἀντίτυπα τῶν τραγῳδιῶν τούτων οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι, τῶν «Δαναΐδων» δὲ μόνον ἠδυνήθη ν' ἀνεύρῃ ἓν τοιοῦτο ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Λ. Μπελλέλης. Εἰς Λονδῖνον ἐνυμφεύθη ὁ Κάλβος Ἀγγλίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε θυγάτριον ἀποθανὸν προώρως. Τῷ 1821 ἀπέθανε καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ. Οὕτως ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπεκάθησαν αἱ σκιαὶ τοῦ πένθους καὶ κατέστησαν ὀξυχολώτερον τὸν χαρακτῆρά του, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῶν δυστυχιῶν καὶ τῶν θλίψεών του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Κάλβος ἔσπευσεν εἰς Ναύπλιον, ὅπως μετάσχῃ τῶν νέων περιπετειῶν τῆς πατρίδος του. Εἶχον ὅμως ἐπέλθει αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι ἐν αὐτῇ καὶ αἱ ἐπαναστατικαὶ κυβερνήσεις δὲν ἐχρησιμοποίουν τὸν Κάλβον. Ἀπῆλθε περίλυπος εἰς Παρισίους, τῷ δὲ 1824 ἐξέδωκε τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ᾠδῶν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Λύρα» ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ G. Fick. Τῷ 1826 ἐδημοσίευσε τὰς «Νέας ᾠδάς» του ἐν Παρισίοις, τὰς ὁποίας ἀφιέρωσεν εἰς τὸν στρατηγὸν Λαφαγιέτ. Εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἣν ἀπευθύνει πρὸς τὸν ἔνδοξον στρατηγόν: «Καταλείπω, ἔγραφε, μετὰ θλίψεως τὴν Γαλλίαν· τὸ καθῆκόν μου μὲ καλεῖ εἰς τὴν πατρίδα μου, ὅπως ἐκθέσω μίαν ἐπὶ

Digitized by Google

πλέον καρδίαν εἰς τὸν σίδηρον τῶν Μουσουλμάνων». Ἀλλὰ τῷ 1827 εὑρίσκετο εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ παρέμεινεν. Εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, εἶχεν ὀργανωθῆ ἤδη ἡ δημοσία παίδευσις, καὶ ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία εἶχεν ἀνοίξει τὰς πύλας της, μέγας δὲ παρετηρεῖτο πρὸς τὰ γράμματα ὀργασμός. Ἀπέβλεψε τότε εἰς τὴν ἕδραν τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ἀποτυχὼν μετήρχετο τὸν οἰκοδιδάσκαλον, τῷ δὲ 1836 συνέστησεν ἴδιον σχολεῖον καὶ ἀπέκτησε φήμην εὐφραδοῦς καὶ σοφοῦ διδασκάλου. Ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκίλφορδ διεδέχθη αὐτὸν ὡς ἄρχων τῆς Ἀκαδημίας ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ὁ Κάλβος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ τῷ 1841 ἐκλήθη ἐξ Ἰταλίας ὁ Φραγκῖσκος Ὀριόλι, ὅστις ἐδίδασκε φυσικὰς ἐπιστήμας, εἶχε δ' ἀποσπάσει τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν σπουδαστῶν. Τοῦτο ἐξηρέθισε τὸν Κάλβον, ὅστις παραιτηθεὶς τῆς πανεπιστημιακῆς ἕδρας παρέμεινε συντάκτης τῆς ἐπισήμου ἐφημερίδος τοῦ Ἰονίου Κράτους, ἐδίδασκε δὲ ἰδιαιτέρως ἑλληνικά, λατινικά, ἰταλικά, γαλλικά, ἀγγλικά, φιλοσοφικά, γεωγραφίαν καὶ ἀστρονομίαν. Συνέγραφε ταυτοχρόνως φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συγγράμματα, μετέφρασε θεολογικὰς πραγματείας, ἀλλ' ἔπαυσε νὰ γράφῃ στίχους; πένης δὲ καὶ πάσχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπῆλθε τῷ 1859 εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐτέλεσε δεύτερον γάμον περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του καὶ ἀπέθανε καλυφθεὶς ὑπὸ τῆς λήθης.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων συγγραμμάτων του, τὰ διασωθέντα εἶναι αἱ «Ὠδαί» του, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν Γαλλικὴν καὶ Ἀγγλικήν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα πᾶσαι αἱ δημοσιευθεῖσαι «Ἀνθολογίαι» καὶ «Παρνασσοί» περιελάμβανον ποιήματα τοῦ Κάλβου, ὁ δὲ ποιητὴς Ἀλέξανδος Σοῦτσος, εἰς ἓν ποίημά του περὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἀποκαλεῖ αὐτὸν καὶ τὸν Σολωμὸν μεγάλους ᾠδοποιούς, ἀλλὰ παραμελήσαντας τὰ κάλλη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι ἔκδοσις τῶν «Ὠδῶν» του ἐγένετο ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ Σεργίου Ραφτάνη, μετὰ βιογραφικῶν σημειώσεων τοῦ Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη, ἀλλὰ κυρίως τὸν ποιητὴν κατέστησε γνωστὸν γενικώτερον ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς διὰ μακρᾶς κριτικῆς ἀναλύσεως ἀναγνωσθείσης εἰς τὸν φιλολογικὸν σύλλογον «Παρνασσόν». Περίεργον εἶναι, ὅτι ζήσας ὁ Κάλβος ἐπὶ εἴκοσι τρία ἔτη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ καθ' ἣν περίοδον ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς ἑπτανησιακῆς σχολῆς, ἐκ τῆς ὁποίας τοσοῦτοι προῆλθον διαπρεπεῖς ποιηταί, εἰς οὐδεμίαν ἦλθε ποτὲ ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ μετέσχε τῆς φιλολογικῆς καὶ πολιτικῆς κινήσεως τῆς Ἑπτανήσου. Ἴσως διότι τοῦτον ἐχώριζον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ποιητῶν τῆς Ἑπτανήσου διάφοροι ἀντιλήψεις γλώσσης καὶ ῥυθμῶν. Ἴσως καὶ διότι ἀφιερώσας τὴν ποιητικήν του ἔμπνευσιν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα, ἔπαυσε γράφων στίχους μετὰ τὸν ἀγῶνα αὐτῆς. Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ ἰδιορρυθμία τῆς μετρικῆς του, ἡ ἀρχαιοπρέπεια αὐτῆς καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὅπερ μετεχειρίζετο, προσέκρουεν εἰς τὸ κοινὸν αἴσθημα τῶν ἀπὸ μακροῦ εἰθισμένων εἰς ἄλλην μετρικὴν καὶ εἰς ἄλλην γλῶσσαν, αἵτινες εἶχον ἐπιβληθῆ διὰ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων. «Ὁ Κάλβος, λέγει ὁ Παλαμᾶς, περιέβαλε τὴν ποίησιν αὐτοῦ ἰδιόρρυθμον, σχεδὸν αὐθαίρετον, ἔνδυμα. Οὐδεὶς ἐξύμνησεν ὀρθοδοξότερον αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καὶ ὅμως οἱ στίχοι αὐτοῦ κρίνονται ὡς στίχοι σχισματικοῦ καὶ αἱρεσιάρχου». Εἰς τὸ τέλος τῆς «Λύρας» του περιλαμβάνονται ἐπισημειώσεις, δι' ὧν ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος τὴν μετρικήν του, ὡς ἀκολούθως: «Οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους μετεχειρίσθην εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ᾠδῶν μου, λέγει, συνίστανται ἐκ συνιζήσεων καὶ τόνου, καὶ λέγονται ἑπτασύλλαβοι μὲ πρόσθεσιν πεντασυλλάβου. Ἡ ἁρμονία τῆς περιόδου, συνεχίζει, εἶναι ἀναγκαία ὄχι μόνον ὡς ἀποτελεσματικὸν μέρος τῆς ποιήσεως, ἀλλ' ἀκόμη ὡς μέσον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐλευθεροῖ ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν, καὶ συνίσταται ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν στίχων, ἐκ τῆς ποικιλίας αὐτῶν καὶ τῆς τομῆς τοῦ μέτρου». Ἐκτὸς τῆς καινοτρόπου μετρικῆς του καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ οὔτε δημοτικὴ εἶναι οὔτε καθαρεύουσα κατὰ τὸ καθιερωθὲν γλωσσικὸν σύστημα τοῦ Κοραῆ· εἶναι ἰδιαίτερον ὅλως πλάσμα τοῦ Ζακυνθίου ποιητοῦ, ἓν μεῖγμα καθαρευούσης καὶ δημοτικῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως εἰς τοὺς ῥυθμούς, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται καὶ εἰς τὰ θέματα τὰ ὁποῖα πλέκει, δίδει ἰδιαίτερον χρωματισμὸν καὶ δὲν προσβάλλει τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν μετρικῶν καὶ γλωσσικῶν ζητημάτων εὑρίσκεται ἡ ποίησις, ἡ ἀφθονοῦσα εἰς τὰς ᾠδὰς τοῦ ποιητοῦ: «Τὰ περὶ τὰ μέτρα τολμήματα καὶ τὰ περὶ τὴν γλῶσσαν ὀλισθήματα ἐξαγνίζει τὸ ὕφος, λέγει περὶ τοῦ Κάλβου ὁ Παλαμᾶς· ὕφος ἁγνοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ, στερρῶς συγκρατουμένου ἐκ τῶν ὑγιῶν παραδόσεων. Εἰς τοὺς στίχους τοῦ Κάλβου διαλάμπει, ὡς ἄπεφθος χρυσός, ὁ λυρισμός, περιβεβλημένος εἰς τὴν σύνθεσιν καθαρώτατον τὸ ἀρχέτυπον ἔνδυμα. Ὑπὸ φαντασίας ὑψηλῆς ἐπροικίσθη: μετάρσιος ψαύει τὰ ἄστρα, ἀλλὰ δὲν χάνεται εἰς τὰ νέφη. καὶ ποτὲ δὲν χάνει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν γῆν. Ἂν ἡ γλῶσσά του εἶναι ἀκανόνιστος, οὐδέποτε ὅμως ὑπὸ τὸ πρόσχημα δῆθεν τῆς ἐμπνεύσεως καταλείπει ἀκανόνιστον τὴν φαντασίαν του. Δὲν λησμονεῖ τὸν μῦθον ὃν ἀναφέρει ὁ Πίνδαρος, ὁ μέγας διδάσκαλος αὐτοῦ. Αἱ ᾠδαὶ τοῦ Κάλβου δὲν ἔχουσιν οὐδὲν τὸ τερατῶδες καὶ τὸ συμφυρματικόν. Ὁ ποιητὴς ἀγαπᾷ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου παραλαμβάνει εὐκρινῆ σχήματα, ὡς αἱ γραμμαὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, λαμπρὰ χρώματα, ὡς ὁ χρυσὸς καὶ ἡ πορφύρα νεφελώδους δύσεως. Ἐκ τῶν τύπων τῆς μυθολογίας, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, αἰωνίων συμβόλων τοῦ ὡραίου, ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως κατασκευάζει κοσμήματα, δι' ὧν σεμνῶς περιβάλλει τὴν Μοῦσάν του».

Ἀληθῶς αἱ μεγάλαι αὗται ἀρεταὶ περικοσμοῦσι τὴν ποίησιν τοῦ Ἀνδρέα Κάλβου. Συνετέθησαν αἱ ᾠδαί του, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐξεγερθεῖσα Ἑλλὰς ἔθραυε τὰ δεσμὰ αἰώνων καὶ ἐπλήρου μὲ τὴν λάμψιν τῶν νικῶν της τὸν κόσμον. Ὁμοῦ δὲ μὲ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος ἀνεγεννᾶτο καὶ ἡ νέα ἑλληνικὴ ποίησις καὶ ἐνῷ ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Ζακύνθου ἀντήχουν αἱ ἁρμονίαι τοῦ ὕμνου πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Σηκουάνα ἐφέροντο αἱ μολπαὶ τῶν ᾠδῶν τοῦ Ἀνδρέου Κάλβου. Τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ δὲν ἀπασχολοῦν τὰ συνήθη αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων. Τὴν ἀπορροφᾷ ὁλόκληρον ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπὸ τὴν ᾠδὴν πρὸς τὴν πατρίδα του Ζάκυνθον μέχρι τοῦ τελευταίου ποιήματος αὐτοῦ «Ὁ βωμὸς τῆς Πατρίδος», ὅλα εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὸν Ἀγῶνα, εἰς ὃν ἀνέζησε τὸ ἀρχαῖον κλέος αὐτῆς. Μὲ τὴν λῆξιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος ἐσίγησαν καὶ αἱ χορδαὶ τῆς λύρας αὐτοῦ. Ὁ ποιητὴς ἐπέζησε τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ὠδῶν» του. Ἡ μοῖρα δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν καλύψῃ ἡ ἑλληνικὴ γῆ. Ἐκδόσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Κάλβου εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Κάλβου Ἰωαννίδου τοῦ Ζακυνθίου, Λύρα, Ὠδαί» (Γενεύη, 1824).— «Calbo A., La Lyre. Odes en grec moderne» (Paris, 1824).—«Calbo de Zante, Odes Nouvelles» (Paris, 1826.— «Κάλβου ἡ Λύρα καὶ ἀνέκδοτος ὕμνος Ἀντωνίου Μαρτελάου, μετὰ βιογραφίας τοῦ Ἀνδρέου Κάλβου» ὑπὸ Σπ. Δὲ Βιάζη (Ζάκυνθος, 1881).— «Κάλβου, Ἡ Λύρα», μετὰ βιογραφικοῦ προλόγου ὑπὸ Ἰ. Ζερβοῦ, ἔκδοσις Φέξη (Ἀθῆναι, 1911).—«Κάλβου τὰ ἅπαντα, Λύρα», πρόλογος Μαρίνου Σιγούρου, ἔκδοσις «Στοχαστῆ» (Ἀθῆναι, 1927).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Παλαμᾶ*. Μελέτη περὶ Ἀ. Κάλβου ἐν ΚΗ΄ τ. τῆς «Ἑστίας» (1888) καὶ εἶτα εἰς τὰ «Πρῶτα Κριτικὰ» (Ἀθῆναι 1913). —*Σ. Μενάρδου*, Δύο Ζακύνθιοι ποιηταί: Ὁ Σολωμὸς καὶ ὁ Κάλβος (Ἀθῆναι 1910). —*L. Russel*, La versification de Kalvos (Athènes 1922). — *Γ. Σωτηριάδου*, Διάλεξις ἐν τῷ Παρνασσῷ περὶ Κάλβου (Ἀθῆναι 1916). —*J. Lamber*, Poètes grecs contemporains (Paris 1881) (ἑλλ. μετάφ. *Εὐφρ. Κετσέα*).—*Μ. Μητσάκη*, Κάλβο, ἄρθρον ἐν Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Μάρτ. Χίρστ. — *H. Pernot*, Études de littérature grecque moderne, 2e serie, Paris.—*S. Moréas*, Esquisses et Souvenirs (Paris, 1908).—*Σ. Στουραΐτου*, Ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος (ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΚΖ΄ τ. τῆς «Ἀθηνᾶς») (Ἀθῆναι, 1915).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Διατὶ ὁ Κάλβος ἐποίησεν εἴκοσι μόνον ᾠδάς. (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Γ΄ τ. τῆς «Εκπαιδευτικῆς Ἐπιθεωρήσεως») (Ἀθῆναι 1920).—*Ἀρ. Καμπάνη*, Ἱστορία τῆς νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας (Ἀλεξάνδρεια, 1925). Θ. Β.

—**Κάλβος** (Calvo), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Εἷς ἐκ τῶν τριῶν ὁμήρων, τοὺς ὁποίους ἔδωκαν οἱ Ἑνετοὶ εἰς τοὺς Τούρκους τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1669 συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης. Οἱ δύο ἄλλοι ἦσαν *Φωστῖνος Δαρρίβας* καὶ *Ζαχαρίας Μοτσενῖγος* (*Ψιλάκι*, Ἱστ. Κρήτης τ. Β΄ σ. 343). Ε. Γ.

Κάλγκαν (Kalgan, μογγολ. Jalga, κινεζ Charg-Kia-Kow) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Τσίλι, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πεκίνου—Τιὲν-Τσίν. Κάτ. 70.000. Παράγει κυρίως τεῖον. Μ. Δ. Β.

Κάλγκαρυ (Calgary) [*Γεωγρ.*] Πόλις τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀλβέρτας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 65.000. Ἱδρύθη τῷ 1884 καὶ ἀνεπτύχθη ταχύτατα εἰς σπουδαῖον βιομηχανικὸν καὶ σιδηροδρομικὸν κέντρον ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ κέντρον τῶν ἐρευνητῶν τοῦ χρυσοῦ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων. Μ. Δ. Β

Καλγκουΐεφ [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Ρωσίας ἐν τῷ Β. Παγωμένῳ ὠκεανῷ, ἀνήκουσα εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Ἀρχαγγέλου. Ἔχει ἔκτασιν 4.220 τ χλμ. Εἶναι ἀκατοίκητος καὶ ἄγονος, ἐπισκεπτομένη μόνον ὑπὸ πολλῶν κυνηγῶν ἄρκτων, ἀλωπέκων καὶ κύκνων. Κατὰ τὸ 1767 καὶ 1780 ἐγένοντο ἀπόπειραι ἀποικισμοῦ αὐτῆς, ἀποτυχοῦσαι, τῶν μεταναστῶν εὑρόντων τὸν θάνατον ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν τροφίμων. Μ. Δ. Β.

Καλγκούρλι (Kalgoorlie) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Αὐστραλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας. Κάτ. 13.500. Εἶναι κέντρον τῶν χρυσωρυχείων τῆς περιφερείας. Ἔχει ὑδραγωγεῖον, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ μεταφέρεται διὰ μέσου ἀγόνου χώρας ἀπὸ ἀποστάσεως 660 χλμ. Μ. Δ. Β.

καλδέρα (ἡ) (Caldera) [*Ἡφαιστειολ.*]. Εὐρὺς λεβητοειδὴς κρατὴρ τῶν συνθέτων ἡφαιστείων, γεννηθεὶς διὰ διαβρώσεως ἢ δι' ἐγκατακρημνίσεως τῶν κεντρικῶν τμημάτων τοῦ παλαιοτέρου ἡφαιστείου ἢ καὶ δι' ἐντόνου ἐκρήξεως καὶ ἐκτινάξεως εἰς τὸν ἀέρα τῶν κεντρικῶν μερῶν. Τοιαύτη καλδέρα, δι' ἐκρήξεως καὶ ἐκτινάξεως σχηματισθεῖσα, εἶναι ἡ λεβητοειδὴς θαλασσία λεκάνη τῆς *Σαντορίνης* (βλ. λ.), ἡ ὁποία περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν τριῶν νήσων Θήρας, Θηρασίας καὶ Ἀπρονησίου (βλ. καὶ λ. *ἡφαίστειον*). Ἡ λέξις εἶναι ἱσπανική, σημαίνουσα λέβητα. Γ. Κ. Γ.

Καλδερὸν (Calderon). Μέγας Ἱσπανὸς ποιητὴς (βλ. *Καλντερόν*).

καλδιρίμι (τό)· βλ. *καλντιρίμι*.

καλέ! ὡς ἐπιφών. κλητ. τοῦ *καλὸς* (βλ. λ.).

«Καλέβαλα» (Kalewala ἢ Kalevala). Ἐθνικὸν φινλανδικὸν ἔπος, συντεθὲν εἰς ἐποχὴν ἀκαθόριστον καὶ συναρμολογηθὲν τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τοῦ δρος Ἠλία Λαίνροτ (1835). Ἡ Καλέβαλα, ἡ φανταστικὴ χώρα, τὴν ὁποίαν ψάλλουν οἱ Φινλανδοὶ ῥαψῳδοί, σημαίνει διαμονὴν τοῦ *Καλέβα*, γιγαντιαίου ἥρωος καί, ὑπὸ ποιητικὴν ἔννοιαν, τὴν πατρίδα τῶν ἡρωϊκῶν ἀνδρῶν καὶ πράξεων. Ἀντίζηλος τῆς Καλέβαλα εἶναι ἡ Πόχγιολα, χώρα τοῦ ψυχροῦ βορρᾶ Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν δύο χωρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἔρις ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐποποιίας, οὔτε νὰ λεχθῇ τί εἶναι ἀκριβῶς τὸ *Σάμπο*, ὁ μαγικὸς μύλος, ὁ παράγων ἄλευρον, ἅλας καὶ χρυσόν, τὸ χρυσόμαλλον δέρας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Φαίνεται βέβαιον ἐν τούτοι, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Καλέβαλα καὶ τῆς Πόχγιολα ἦσαν ἀδελφοί. Τὸ ἔπος ἀρχίζει μὲ ποιητικωτάτην θεωρίαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου. Ἡ παρθένος θυγάτηρ τῆς ἀτμοσφαίρας Λουουνόταρ πλανᾶται ἐπὶ 700 ἔτη ἐν τῷ διαστήματι καὶ τέλος ἐπικαλεῖται τὸν Οὖκο, τὸν Δία τοῦ βορρᾶ, ὅστις στέλλει πρὸς αὐτὴν τὸν ἀετόν του. Τὸ πτηνὸν κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς Λουουνόταρ καὶ ἐναποθέτει ἐπ' αὐτῆς ἑπτὰ ᾠά. Ἐκ τῶν ᾠῶν τούτων κατασκευάζεται ὁ ὁρατὸς κόσμος, ἀλλ' εἶναι κενὸς καὶ στεῖρος, μέχρις ὅτου ὁ Βαϊναμόϊνεν κατέρχεται ἐπ' αὐτοῦ καὶ κατακτᾷ τὴν ὡραιοτάτην Αἰνώ, ἥτις ὅμως ἐξαφανίζεται εἰς τὸ κενόν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος ἡ παρθένος Μαριάττα φέρει εἰς τὸν κόσμον βασιλέα, ὅστις ἐκδιώκει ἐκ τῆς χώρας τὸν Βαϊναμόϊνεν, ἐπεισόδιον ὑπαινισσόμενον τὴν κατάργησιν τῆς εἰδωλολατρείας διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ Καλέβαλα πιθανώτατα συνετέθη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ διαφόρων βάρδων, παρουσιάζει δὲ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι, ἐνῷ εἰς τὰς λοιπὰς ἀρχαίας ἐποποιίας τοῦ κόσμου ἡ αἱματοχυσία παίζει κυριαρχοῦντα ῥόλον, ἐνταῦθα περιγράφονται σκηναὶ λυρικαί, εἰδυλλιακαί, οἰκιακαὶ ἀκόμη. Οἱ ἥρωες τοῦ ποιήματος εἶναι οἱ τρεῖς ἀδελφοί· *Βαϊναμόϊνεν*, εἶδος γηραιοῦ καὶ ἀπαθοῦς Φάουστ, ὁ *Ἰλλμαρίνεν*, Ἥφαιστος μὴ χωλαίνων, καὶ ὁ *Λεμμινκάϊνεν*, ἀρκτικὸς Δὸν Ζουάν, οἵτινες, ὡς οἱ πρῶτοι Ρωμαῖοι, ἐκστρατεύουν, ὅπως ἁρπάσουν τὰς γυναῖκας τῶν κατοίκων τῆς Πόχγιολα. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ 1835 περιεῖχε 32 ᾄσματα μὲ 12.000 στίχους, ἔκτοτε ὅμως γενομένων νέων ἐρευνῶν ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἑταιρείας τῆς Χέλσινφορς, τὸ ἔπος ηὐξήθη, ἡ δὲ ὁριστική του ἔκδοσις, τοῦ 1849, περιλαμβάνει 50 ᾄσματα μὲ 22.500 στίχους. Τὸ ποίημα ἐγράφη εἰς τροχαϊκοὺς ὀκτασυλλάβους. Δ. Σ. Δ.

καλεβῆ (τό)· τὸ καβούκιον, ἤτοι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου βεζύρου τῆς Τουρκίας, ἔχον σχῆμα κολούρου κώνου, ἀποτελουμένου ἐκ τεσσάρων καμπύλων πλευρῶν χωριζομένων ὑπὸ αὔλακος. Εἶχεν ὕψος φθάνον τὸν ἕνα πῆχυν.

Κάλεβι *Ποέγκ* (Kalevi Poeg). Υἱὸς τοῦ *Καλὲβ* ἢ *Καλέβα* (βλ. λ. *Καλέβαλα*) καὶ κύριος ἥρως τῶν ἐπῶν τῆς Ἐσθονίας. Τὰ ποιήματα αὐτὰ συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Κρόϋτσβαλντ, ὅστις κατόπιν κατέστρεψε τὰ στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη, ἀφοῦ τὰ ἐχρησιμοποίησε μετὰ πολλῆς ἐλευθεριότητος· ὥστε δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ «Κάλεβι Ποέγκ» ἐθνικὸν δημιούργημα ὡς ἡ *Καλέβαλα*. Τὸ «Κάλεβι Ποέγκ» ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσιν ᾄσματα καὶ περίπου εἴκοσι χιλιάδας στίχων, ὀκτασυλλάβους ὡς τῆς Καλέβαλας. Ὁ υἱὸς τοῦ Καλὲβ εἶναι καλὸς γίγας ἀπελευθερώνων τὴν μητέρα του ἀπὸ τοὺς μνηστῆρας, οἵτινες τὴν περιβάλλουν· ἀλλ' αὕτη πληχθεῖσα ὑπὸ κεραυνοῦ μεταμορφώνεται εἰς βράχον. Ὁ υἱὸς τίθεται εἰς ἀναζήτησίν της καὶ μετὰ μακρὰς ἀναζητήσεις φθάνει εἰς νῆσον τινά, ὅπου συναντᾷ μίαν νέαν τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ, ἀλλ' αὕτη ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν πληροφορουμένη ποῖος εἶναι. Ἐπιστρέφων εἰς τὴν χώραν του διαδέχεται τὸν πατέρα του. Κατόπιν κατέρχεται εἰς τὸν Ἅδην, πηγαίνει εἰς Λαπωνίαν, νικᾷ τὸν διάβολον, ἀλλ' ὑποχωρεῖ πρὸ τῶν σιδηρῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ἀπὸ τὴν Σκανδιναυΐαν.

Καλέγγας, *Ἀνδρέας*. Ἰδιοκτήτης κατέργου ἐκ Ρεθύμνης, ἀκμάσας τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Καθ' ὅλην τὴν ζωήν του ἐπολέμησε τοὺς Τούρκους, πολλάκις κατατροπώσας τοὺς Συρίους πει-

Digitized by Google

ρατάς. Ἐπολέμησε μετὰ τοῦ χριστιανικοῦ στόλου ἐναντίον τῶν Τούρκων εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμμοχώστου ἐν Κύπρῳ, κατόπιν δὲ εἰς τὴν περιβόητον ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου τῷ 1571. Γ. Δ. Κ.

Καλεγκάρι (Calegari). Βενετὸς μουσικός, ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Καλόγηρος τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου, ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἔγραψε δὲ ἐπὶ πλέον τὸ θεωρητικὸν βιβλίον: «Ampia dimonstrazione degli armoniati musicali tuoni».

— **Καλεγκάρι** (Calegari), *Ἀντώνιος* (1757 — 1828). Ἰταλὸς συνθέτης, σταδιοδρομήσας ἐν Παδούῃ, Τρεβίζῃ, Μοδένᾳ, Βενετίᾳ καὶ Παρισίοις. Ἔγραψε δεκάδα μελοδραμάτων, ὡς καὶ σειρὰν ψαλμῶν εἰς τὸ ὕφος τοῦ Μαρτσέλλο. Τὸ περίφημόν του «Ἐγχειρίδιον συνθέσεως» μετεφράσθη καὶ γαλλιστί. Τὸ «Ἁρμονικὸν σύστημα» αὐτοῦ καὶ μία μέθοδος ᾄσματος ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του.

— **Καλεγκάρι** (Calegari), *Λουδοβῖκος-Ἀντώνιος*. Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου (1780 — 1849), διεκρίθη κυρίως ὡς συνθέτης μελοδραμάτων, ἀναβιβασθέντων ἐν Παδούῃ, Βενετίᾳ, Ρώμῃ, Πάρμᾳ καὶ Βιτσέντσε. Γ. Σ.

Καλὲ Γκρότο *[Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστορ.]*. Ἀπόκρημνον ὕψωμα, κείμενον περὶ τὰ 65 χλμ. νοτίως τῆς Ἀγκύρας, ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς διαχωριζούσης τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς Α, ἀπὸ τῶν τοῦ Σαγγαρίου, πρὸς Δ. Εἶναι στρατηγικὸν σημεῖον μεγάλης στρατιωτικῆς σπουδαιότητος καὶ ἀξίας, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἀγκύρας ἀπὸ νότου, διότι δι' αὐτοῦ διέρχονται ἅπασαι αἱ ὁδεύσεις αἱ ἄγουσαι ἀπὸ τῆς περιοχῆς Ἰκονίου (Λυκαονίας) καὶ ἀπὸ τῆς περιοχῆς Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ (Φρυγίας) πρὸς τὴν Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας. Ἐπιβεβαιοῦται ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ ἀξία ἐκ τῶν περὶ τὸ ὕψωμα τοῦτο ἱδρυμένων, ὑπό τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Τούρκων, διαφόρων ἀρχαίων φρουρίων (*Καλέκιοϊ, Καλὲ Γκρότο, Κουλὲρ Καλὲ*) ἐπὶ μετώπου στενοῦ, περὶ τὰ 10 χλμ. ἀναπτύγματος. Τὸ στρατηγικὸν τοῦτο σημεῖον, ἀποτελοῦν τὸ ἄκρον ἀριστερόν, ἐφ' οὗ ἠρείδετο ἡ ὅλη τουρκικὴ παράταξις ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, κατέστη ὀνομαστὸν διὰ τοὺς ἀφαντάστως σκληροὺς ἀγῶνας, οὓς διεξήγαγεν ἐνταῦθα ἀπὸ 12 μέχρις 28 Αὐγούστου 1921 τὸ ἑλληνικὸν Β' σῶμα στρατοῦ πρὸς ἅλωσιν αὐτοῦ, ὀργανωθέντος ἀμυντικῶς καὶ κατεχομένου ὑπὸ τῶν 1ης, 2ας καὶ 3ης ὁμάδων μεραρχιῶν τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Φεβζῆ πασᾶν (βλ. λ. *Σαγγάριος*). Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καλεῒ - σουλτανιὲ *[Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος, μέχρι τοῦ 1922, τουρκικὴ ὀνομασία τῶν *Δαρδανελλίων* (βλ. λ.).

Καλέκας, *Ἐμμανουήλ*. Θεολόγος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἧς καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωάννης Καλέκας (1334—1347) καταγόμενος, ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐν Πέραν τάγμα τῶν δομινικανῶν, ἀπέθανε δὲ ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1410. Σφοδρὸς ἀντίπαλος Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶν Ἡσυχαστῶν, ἦτο θερμὸς ὑπέρμαχος τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ταχθεὶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ τοῦ πάπα. Ἔγραψε «Περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας» κατὰ τῶν Ἡσυχαστῶν, ἐπαναλαμβάνων ὅσα οἱ πρὸ αὐτοῦ ἔγραψαν περὶ τοῦ ἰδίου θέματος, τέσσαρα βιβλία κατὰ τῆς πλάνης τῶν Γραικῶν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δι' ὧν προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ παλαιοὶ τῆς Ἐκκλησίας πατέρες, Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι, ἐν τῷ δογματικῷ τούτῳ ζητήματι συμφωνοῦσι τοῖς Λατίνοις, καὶ τέλος «Δογματικὴν» ἐκ 10 τμημάτων, ἐν οἷς ἐκτίθεται ἡ περὶ Θεοῦ, Τριάδος, ἐνανθρωπήσεως καὶ μυστηρίων διδασκαλία. Πλὴν δὲ τῶν συγγραμμάτων τούτων ὑπάρχουσιν ἐν χειρογράφοις καὶ ἄλλα ἔργα εἰς τὸν Καλέκαν ἀποδιδόμενα: «Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος», «Περὶ περιτομῆς», «Λόγοι θεολογικοί», «Λόγος περὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου» καὶ διάφοροι ἐπιστολαί. Τὰ ἔργα τοῦ Καλέκα εὑρίσκονται παρὰ Migne (152, 13—661), τὸ δὲ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν λατινικῇ μεταφράσει, τεμάχιον δὲ μόνον πρωτοτύπου ὑπὸ Loch «Das Dogma der griechischen-Kirche vom Purgatorium» (Regensburg 1842, 34—43). Ε. Γ. Π.

— **Καλέκας**, *Θεόφιλος*. Βυζαντινὸς ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ. Ἐσώθησαν αὐτοῦ 33 κυριακαὶ ὁμιλίαι ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, συμφωνοῦσι δὲ αὗται κατὰ μέρος πρὸς τὰς Φιλοθέου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. — Π.

— **Καλέκας**, *Ἰωάννης*. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1331—1347)· βλ. *Ἰωάννης ΙΔ'*.

Καλεματὰν *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὀνομασία τῆς νήσου *Βόρνεο* (βλ. λ.).

Καλεμένιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος. Οἱ κάτοικοί του, ὅλοι ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἦσαν μέχρι τοῦ 1923 περὶ τοὺς 460, ἐκ τῶν ὁποίων 300 μὲν Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες, οἵτινες κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

καλέμι (τό)· ἡ ἀραβικὴ καὶ τέως τουρκικὴ γραφὶς (ἐκ τῆς ἑλλην. *κάλαμος*). Κατασκευάζεται ἐξ εἴδους σκληροῦ καλάμου χρώματος βαθέως καστανοῦ καὶ ἐπωλεῖτο συνήθως εἰς τεμάχια μήκους ἡμίσεος περίπου μέτρου. Ἐκόπτετο καὶ ἐκανονίζετο δι' ἰδιαιτέρου κοπτεροῦ μαχαιριδίου, τοῦ λεγομένου *καλεμτράς*, ἐπὶ καταλλήλου ἐργαλείου ἐξ ὀστοῦ τοῦ λεγομένου *μακτὰ* (κοπτείου). *Καλέμια* ἐλέγοντο συνεκδοχικῶς καὶ αἱ αἴθουσαι τῶν γραφείων κυβερνητικῶν μεγάρων (Ὑψηλῆς Πύλης).

καλεμκερὶ (τό)· φακιόλιον γυναικεῖον ζωγραφισμένον διὰ τῆς χειρὸς (ἡ λέξις εἶναι ἡ τουρκικὴ *καλεμκιαρί*, σύνθετος ἐκ τοῦ *καλέμ*=κάλαμος καὶ *κιάρ*=ἐργασία). Ν. Μ.

καλεμπὲκ (τό) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *ἀετόξυλον*) (Aquilaria).

Κελὲν (Quelin), *Ὑάκινθος - Λουδοβῖκος*, *κόμις*—. Ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων (1778—1839). Καταλαβὼν προηγουμένως διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς θέσεις, ἐγένετο τῷ 1821 ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων καὶ ὁμότιμος τῆς Γαλλίας, τῷ δὲ 1824 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 καὶ μετ' αὐτήν, καταληφθέντος ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ κεκρυμμένος μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου 1831. Κατὰ τὴν μεγάλην χολέραν τοῦ 1832 μετέτρεψε τὸ μέγαρόν του καὶ τὸ σεμινάριον τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου εἰς νοσοκομεῖα, αὐτὸς δὲ προσωπικῶς ἠσχολήθη εἰς τὴν νοσηλείαν τῶν ἀσθενῶν. Ἔγραψεν: «Ἐντολάς», «Ποιμαντορικὰς ἐπιστολὰς» καὶ «Ὁμιλίας».

καλένδαι (αἱ), ἢ *καλάνδαι* (λατ. calendae, kalendae κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἡμέραι*, dies). Αἱ πρῶται ἡμέραι τῶν ρωμαϊκῶν μηνῶν, περίοδος ἀνάλογος πρὸς τὴν παρ' Ἕλλησι «νουμηνίαν». Καὶ ἀρχαία παροιμία: «εἰς τὰς ἑλληνικὰς καλένδας ἐξοφλεῖν» (ad graecas calendas solvere) ἐπὶ χρεῶν διαρκῶς μὴ ἐξοφλουμένων, δεδομένου ὅτι ὁ ἑλληνικὸς μὴν δὲν εἶχε καλένδας, μεταγενεστέρως δὲ «παραπέμπειν εἰς τὰς ἑλληνικὰς καλένδας» ἐπὶ παντὸς ἀναβαλλομένου ζητήματος ἢ ὑποσχέσεως.

— *[Ἱστορ.]* Τὴν ἔναρξιν ἑκάστου μηνὸς παρὰ Ρωμαίοις, κατὰ πληροφορίαν τοῦ Οὐάρρωνος, ἤγγελλεν ὁ ποντίφηξ ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου, ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῆς νέας σελήνης διὰ τῆς φράσεως «calo, Juno novella», ἀπὸ τῆς λέξεως δὲ calo (=καλῶ, ὀνομάζω) ἐκλήθησαν αἱ καλένδαι. Ἡ περίοδος αὕτη ἦτο πενθήμερος (quintana) ἢ ἑπταήμερος (septimana), ἀναλόγως πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς νέας σελήνης, ἐγίνετο δὲ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ποντήφικος δι' ἐπαναλήψεως τῆς φράσεώς του πεντάκις ἢ ἑπτάκις. Πενθήμερος ἦτο ἡ περίοδος τῶν καλενδῶν ὅλων τῶν μηνῶν πλὴν τοῦ Μαρτίου, Μαΐου, Ἰουλίου καὶ Ὀκτωβρίου. Αἱ καλένδαι διεκρίνοντο εἰς fasti (=ἐργάσιμοι, δικάσιμοι ἡμέραι) καὶ nefasti (=ἀποφράδες)· κατὰ τὰς τελευταίας ἀπηγορεύετο ἡ ἐργασία, ἐγίνοντο δὲ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας (Juno) καὶ τοῦ Ἰανοῦ, ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν περιφημότεραι ἦσαν οἱ *Ἰανουάριαι καλένδαι* (calendae Januariae), καθ' ἃς ἑωρτάζετο ἡ ἔλευσις τοῦ ἔτους. Κατ' αὐτὰς ἐγίνοντο ἀμοιβαῖαι ἐπισκέψεις τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, προσφοραὶ δώρων, τῶν λεγομένων strena (μέλι, ξηρὰ σῦκα, χουρμάδες, χυλὸς) καὶ μικρῶν νομισμάτων, ὤφειλε δὲ νὰ εἶναί τις προσεκτικώτατος εἰς τὰς ἐκφράσεις του καὶ τὰς κινήσεις, ἵνα μὴ αὗται ἀποβῶσι κακοὶ οἰωνοὶ τοῦ ἔτους ὅλου· ὁ αὐτοκράτωρ καθήμενος εἰς τὸ ἄτριον τοῦ ἀνακτόρου ἐπὶ τῆς ἡγεμονικῆς ἕδρας, ἐδέχετο παρέλασιν τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες ἔρριπτον πρὸ αὐτοῦ νομίσματα. Αἱ καλένδαι τοῦ Ἰανουαρίου ἦσαν, ἑκάστη κατὰ τὸ δεύτερον αὐτῆς ἥμισυ, ἐργάσιμοι, ἵνα ἡ ἐργασία μετὰ τῆς ἑορτῆς γίνεται ἐξάγγελος καλοῦ ἔτους. Περίφημοι ἐπίσης ἦσαν αἱ καλένδαι τοῦ Μαρτίου, καθ' ἃς ἐτελοῦντο τὰ Ματρονάλια. Κατὰ τὰς καλένδας ἐξωφλοῦντο τὰ χρέη καὶ οἱ τόκοι, τὸ βιβλίον δὲ τῶν χρεῶν ἐκαλεῖτο ἀπ' αὐτῶν *καλενδάριον*, ὅθεν μεταφορικῶς τὸ ἡμερολόγιον. Π. Ν. Π.

— *[Ἐκκλ.]* Ἐκλήθησαν *Καλένδαι* αἱ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις τῶν ἐθνικῶν, πολλαὶ τῶν ὁποίων διετηρήθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ἐν ἔτει 692 συγκροτηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος κατεδίκασε τὰς ἑορτὰς καὶ εὐωχίας αὐτὰς διὰ τοῦ 62ου κανόνος αὐτῆς, ὁρίσασα τὰ ἑξῆς: «Τὰς οὕτω καλουμένας Καλάνδας καὶ τὰ λεγόμενα Βοτὰ καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα». Ἑρμηνείας εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ἔγραψαν οἱ Ζωναρᾶς καὶ Βαλσαμὼν (*Ράλλη καὶ Ποτλῆ*, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τόμ. β' σελ. 448). Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

καλενδάριον (τὸ) (calendarium, kalendarium). Παρὰ Ρωμαίοις τὸ πιστωτικὸν βιβλίον, ἀπὸ τῶν *καλενδῶν* (βλ. λ.), κληθὲν οὕτω διὰ τὴν ἀνὰ πάσας καλένδας ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν καὶ τόκων. Μεταγενεστέρως, κατ' ἐπέκτασιν, τὸ *ἡμερολόγιον* (βλ.λ.), κοιν. *καλαντάρι*.

— *[Ρωμ. Δίκ.]* Πᾶς Ρωμαῖος τραπεζίτης ἢ γενικῶς οἱοσδήποτε πολίτης, δανείζων, ἐτήρει πιστωτικὸν βιβλίον ἐν εἴδει πίνακος, ἐν αὐτῷ δὲ ἀνεγράφετο ἡ λῆψις τῶν τόκων, ἡ ἐκπνοὴ προθεσμίας τινὸς κλπ. Ἐτηρεῖτο τοῦτο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ οἰκοδεσπότου ἢ τινος δούλου, προκειμένου δὲ περὶ δήμου δανείζοντος πολίτας, ὑπῆρχεν ἴδιος δημοτικὸς ὑπάλληλος καλούμενος «ἐπιμελητὴς τοῦ καλενδαρίου» (curator calendarii) ἢ «λογιστὴς» (logista), καὶ ἐνίοτε φέρων ἁπλῶς τὸν τίτλον τοῦ «ζητητοῦ» (quaestor). Ἀπὸ τοῦ βιβλίου του ἐκαλεῖτο calendarium exercere (τηρεῖν καλενδάριον) ὁ δανεισμός καὶ calendarium legare (καλενδάριον κληροδοτεῖν) ἡ κληροδότησις τῶν πιστώσεων μετὰ τῶν τόκων οὓς αὗται ἐπέφερον. Π. Ν. Π.

Καλενδίων (Calendion), *ἅγιος*. Ἐν Ἱππῶνι τῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς μετὰ τοῦ ἁγίου *Φιδεντίου* καὶ δέκα ἐννέα ἄλλων Χριστιανῶν, ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου καὶ ἑορτάζεται τὴν 15 Νοεμβρίου. Ε.Γ.Π.

καλενδούλη (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν· βλ. *νεκράνθεμον* (Calendula). Κ. ΠΑΠ.

Καλένδρα *[Γεωγρ.]*. Πρῴην ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλὰ Δένδρα* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν. Κ. Μ. Κ.

Κάλενμπεργ (Kahlenberg καὶ Kalenberg) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μέχρι τοῦ Δουνάβεως ἐξικνουμένη, ἐν τῇ Κάτω Αὐστρίᾳ, βορειοανατολικὴ ἀκραία διακλάδωσις τῶν Νορικῶν Ἄλπεων, ἡ καὶ ἄλλως *Βιενναῖον δάσος* καλουμένη, κατὰ τὸ ΒΔ τῆς Βιέννης τμῆμα αὐτῆς. Εἶναι τοποθεσία γραφικωτάτη, ἰδίᾳ τὰ ὑψώματα αὐτῆς *Λεοπολδσμπεργ* (423 μ.) καὶ *Ζοσεφσμπεργ* (485 μ.), πρὸς ἃ ἄγει ὀδοντωτὸς σιδηρόδρομος ἐκ τῆς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον λόφον συνεκεντρώθησαν τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1683 οἱ Αὐστριακοὶ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί, καὶ μετὰ κατανυκτικὴν δέησιν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν διὰ δευτέραν φορὰν πολιορκούντων τὴν Βιέννην Τούρκων, οὓς καὶ κατενίκησαν. Θ. Κ.

Κάλεντ. Μουσουλμᾶνος ποιητής (βλ. *Χάλετ*).

καλεντέρη; (ὁ) (=ἀσκητής, δερβίσης). Οἱ *καλεντέραι* ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν δερβισῶν μὴ συντεταγμένων εἰς τάγμα, ζώντων δὲ βίον ἄτακτον. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκειρον τὸν πώγωνα καὶ τὰ βλέφαρα. Ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Μουσουλμάνων ὡς αἱρετικοί. Ν. Μ.

Καλεντέρι *[Γεωγρ.]*. Ὡραία τοποθεσία ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου, μεταξὺ Νεοχωρίου καὶ Θεραπείων, παρὰ τὸ ἀρχαῖον Εὔδιον Καλόν. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὑπάρχει ἁγίασμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ν. Μ.

Καλεντέρογλου. Τοῦρκος ἀντάρτης, ὑποκινήσας τῷ 1527 ἐπανάστασιν ἐν Καραμανίᾳ. Ἀπόγονος τοῦ Χατζῆ Μπεκτάς, ἱδρυτοῦ τοῦ δερβισικοῦ τάγματος τῶν Μπεκτασίδων, προστάτου ἁγίου τῶν γενιτσάρων, ἐστρατολόγησε χιλιάδας τινὰς ἀνταρτῶν ἀποτελουμένας ἀπὸ δερβίσας καὶ ὄχλον πολὺν καὶ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ Α'. Ἐναντίον αὐτοῦ ἐξεστράτευσεν ὁ μέγας βεζύρης Ἰμπραχὶμ πασᾶς ἐπὶ κεφαλῆς 3000 γενιτσάρων καὶ 2000 σπαχήδων, ἐνῷ συγχρόνως ἄλλαι πολεμικαὶ δυνάμεις ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἀνταρτῶν ἐξ ἀνατολῶν. Τὰς δυνάμεις ταύτας ἐνίκησαν οἱ ἐπαναστάται ἐν Τοκάτῃ, ἐνισχυθέντες ὑπὸ τῶν ἐντοπίων τουρκομανικῶν πληθυσμῶν. Τέλος ἀποσπασθέντων τούτων ἀπὸ τοῦ Καλεντέρογλου, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ βεζύρου, τὸ ἀνταρτικὸν κίνημα ἐξησθένησε καὶ οἱ ἐπαναστάται περιορισθέντες εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας ἐνικήθησαν ὁριστικῶς. Ὁ Καλεντέρογλου ἐστραγγαλίσθη διὰ τῶν ἡνίων τοῦ ἵππου τοῦ βεζύρου.

— **Καλεντέρογλου**. Ἐξ Ἀγκύρας καταγόμενος ἐκίνησεν ἐν Ἀνατολῇ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Α' (1606), ὅτε εἶχον ἐξεγερθῇ καὶ διάφοροι ἄλλοι Τοῦρκοι ἀρχηγοί. Ἡ ἐπανάστασις ἐξετάθη καὶ μέχρι Προύσης, ἥτις ἐπυρπολήθη. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ὁ Καλεντέρογλου ἡττήθη εἰς τὰ ὄρη τοῦ Κουρδιστὰν ὁπόθεν κατέφυγε μετὰ τῶν ὀλίγων ἀπομεινάντων ὀπαδῶν του εἰς Περσίαν.

— **Καλεντέρογλου**. Τοῦρκος ἐπαναστάτης (1651). Ἡττηθεὶς καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἀπεκεφαλίσθη. Ν. Μ.

Καλέντζης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται προεστώς τις τοῦ Ἀλποχωρίου τῆς Ἠπείρου, ὅστις ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος προεκάλεσε τὴν ἀπελευθέρωσιν ὀκτὼ χωρίων τῆς

Digitized by Google

περιφερείας Λάμαρης, διὰ τῆς ὑπεκκαύσεως τοῦ ζήλου τῶν Σουλιωτῶν. Ἀφετηρία τοῦ ἐγχειρήματος ἐστάθη περίεργος ἀφορμή. Φυλακισμένος εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ χρέη φορολογικά, ὁ Καλέντζης ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσίν του διὰ δανείου συναφθέντος μετὰ συγγενῶν του, ὡς καὶ τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τῶν Σουλιωτῶν Γεωργίου Μπότσαρη. Καλέσας δὲ εἰς συμπόσιον τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φαρῶν Μπότσαρη, Μπούσμπου, Νταγκλῆ, Ζέρβα καὶ Μαλάμου, τοῖς ὑπέδειξε νὰ φονεύσουν τοὺς συμπασῆδες (Τούρκους δημάρχους) καὶ νὰ κυριεύσωσι τὰ διάφορα χωρία, λαμβάνοντες γεώμορον ἐκ τῆς καλλιεργείας καὶ προφυλάττοντες αὐτὰ ἐξ ἐνδεχομένων τουρκικῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ Καλέντζης ἐθεωρήθη ὡς ὑποκινητὴς τῆς ἰδέας τῆς σουλιωτικῆς αὐτοδιοικήσεως. Γ. Δ. Κ.

Καλέντζι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Μαραθῶνος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, μετονομασθὲν εἰς *Βούθωνα* (βλ. λ.).

— **Καλέντζι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κάτ. (1928) 735.

— **Καλέντζι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ (1928) 311.

— **Καλέντζι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ζευγολατίου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτοικοι (1928) 69.

— **Καλέντζι** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀστακοῦ ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, μετονομασθὲν εἰς *Στρογγυλοβούνι* (βλ. λ.).

Καλέντζι(ον) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας τῶν Κατσανοχωρίων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 383. Χ. Ι. Σ.

Καλεντζόλι (Calenzoli), *Ἰωσήφ.* Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1818—1894). Διεκρίθη νεώτατος ὡς κωμῳδιογράφος κα. ἐτάχθη μεταξὺ τῶν καλλίστων θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἰταλίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ πρώτη κωμῳδία αὐτοῦ «Ricerca d' un marito» ἐπαίχθη μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Ἔκτοτε ὁ Καλεντζόλι ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς περὶ τὰ τριάκοντα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν ἔσχον αἱ κωμῳδίαι του: «Due Padri all' antica» «Il vecchio celibe e la Serva», «La spada di Damocle», «Le confidenze Innocenti», «La festa della Nonna» «Le Orfanelle» κτλ. Ὁ Καλεντζόλι ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις ἕνα τόμον διαλόγων καὶ μικρῶν κωμῳδιῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Θ. Β.

Καλέντιν, *Ἀλέξιος Μαξίμοβιτς.* Ρῶσος στρατηγὸς (1861—1918). Καταγόμενος ἐκ Κοζάκων, ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας, ἀντικατέστησε δὲ τὸν στρατηγὸν Μπρουσσίλωφ ὡς ἀρχηγὸς τῆς 8ης στρατιᾶς καὶ διέπρεψε κατὰ τὴν ἄμυναν τοῦ 1916, καταγαγὼν τὴν περιφανῆ νίκην τοῦ Λούτσκ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη ἀταμάνος τῶν Κοζάκων, μὴ μετασχὼν ὅμως τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μπολσεβίκων, ἠγωνίσθη κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ηὐτοκτόνησεν. Θ. Β.

Καλεντίνη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 820.

Καλεντίνης *[Γεωγρ.].* Ὁρμητικὸν ποτάμιον, παραπόταμος τοῦ Ἀράχθου ἐν τῷ νομῷ Ἄρτης. Πηγάζει ἐκ τῶν νοτίων Τζουμέρκων (Πίνδου) καὶ κατέρχεται κατὰ διεύθυνσιν δυτικὴν εἰς τὸν Ἄραχθον. Ι. Σ. Σ.

Κάλεντον (Caledon) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀφρικῆς, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους τῶν Πηγῶν. Μετὰ ροῦν 350 χλμ. χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ὀράγγη παρὰ τὴν Μπεταλίαν. Μ. Ν. Δ.

— **Κάλεντον** (Caledon) *[Γεωγρ.].* Κομιτεία τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ. Διαρρέεται ἀπὸ Δ πρὸς Α ὑπὸ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ *Ζονδεράϊνδε*, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Μπρήδ. Ἔχει ἔκτασιν 4.589 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 16.000 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων 7.000 λευκοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ὀττεντόττοι. Ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως θεωρεῖται μία τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν τοῦ Ἀκρωτηρίου. Μ. Ν. Δ.

— **Κάλεντον** (Caledon) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ν. Ἀφρικῆς, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, ΝΑ. τῆς πόλεως Καιϋπτάουν, εἰς ἀπόστασιν 140 χλμ. ἀπ' αὐτῆς. Ἔχει περιφήμους θερμὰς πηγὰς θερμοκρασίας 45° Κελσίου καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ὀπωρῶν. Κάτ. 4.000. Μ. Ν. Δ.

καλέντουλα (ἡ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καλενδούλη* (Calendula) (βλ. *νεκράνθεμον*). Κ. ΠΑΠ.

καλένω· ἀντὶ *καλῶ* (βλ. λ.), προσκαλῶ τινα εἰς ἑορτήν, εἰς γάμον, εἰς βάπτισιν κττ.

Κάλεος *[Μυθολ.].* Ποτάμιος θεὸς ἐν Σμύρνῃ (βλ. λ. *Καλέων*).

καλεπίνη (ἡ) (Calepina) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καλεπίνην τὴν κοχλιαριοειδῆ* (Calepina cochlearioides), ἰθαγενὲς τῶν θερμῶν κλιμάτων τῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, ποῶδες, ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

Καλεπῖνο (Calepino), *Ἀμβρόσιος.* Ἰταλὸς λεξικογράφος (1435—1511). Εἰσῆλθε νεαρώτατος εἰς τὸ τάγμα τῶν Αὐγουστίνων μοναχῶν καὶ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν εἰργάσθη διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου πολυγλώσσου λεξικοῦ, ὅπερ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματός του «Καλεπῖνον» καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο, ἐν λατινικῇ μόνον γλώσσῃ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Cornucopiae», ἤτοι «Κέρας τῆς Ἀμαλθείας», εἰς τὸ Ρέτζιο τῷ 1502. Καθ' ὅλον τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπῆρξε μοναδικὸν ἔργον εἰς τὸ εἶδός του. Ἀπὸ τοῦ 1542 μέχρι τοῦ 1592, εἰς διάστημα 50 ἐτῶν, οἱ ἀδελφοὶ Ἄλδοι ἔκαμαν 18 ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου τούτου. Ἡ κατὰ τὸ 1590 ἐν Βασιλείᾳ γενομένη περιλαμβάνει ἕνδεκα γλώσσας. Τὸ λεξικὸν τοῦτο σήμερον περιῆλθεν εἰς ἀχρηστίαν, ἐξακολουθοῦν ὅμως νὰ ὀνομάζουν διὰ τῆς λέξεως «Καλεπῖνον» τὸ λεξιλόγιον ἢ τὸ σημειωματάριον, ὅπερ περιέχει χρησίμους σημειώσεις καὶ ἀποσπάσματα. Μ. Δ. Β.

Καλεπλῆ *Ντερὲ [Παραλ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Βιθυνίας ἐκβάλλων 7 μίλ. ΝΑ τοῦ λιμένος Μπεντὲρ-Ἐρεκλῆ. Εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων *Κάλης* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Καλέποδος (Calépode), *ἅγιος.* Ὑπηρετῶν ὡς πρεσβύτερος ἐν Ρώμῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Κάλλιστον τὸν Α', εἵλκυσε πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐν οἷς τὸν ὕπατικὸν Παλμάτιον καὶ τὸν συγκλητικὸν *Σιμπλίκιον* μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Καὶ οὗτοι μὲν βαπτισθέντες κατεκρεουργήθησαν ὑπὸ μαινομένου ὄχλου ἐθνικῶν, ὁ δὲ βαπτίσας αὐτοὺς Καλέποδος ἀποκεφαλισθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὸν Τίβεριν τῷ 222. Ὁ ἐπίσκοπος Κάλλιστος εὑρὼν τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἐνεταφίασεν ἐν κοιμητηρίῳ, ὅπερ ἔφερεν ἔκτοτε τὸ ὄνομά του. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 18 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Κάλε-Πόρτους (Kale Portus) *[Γεωγρ.].* Λιμὴν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Εἶναι ἡ σύγχρονος Villa Nova de Gaya. Σ. Ε. Λ.

Καλέργαι· βλ. *Καλλέργαι.*

Καλέσα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 620. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 οἱ Τοῦρκοι, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν κατεχόντων τὸ χωρίον τοῦτο Ἑλλήνων, ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν καὶ κατόπιν ὁλοημέρου μάχης ὑπεχώρησαν εἰς Γάζι καὶ Ἡράκλειον. Ν. ΚΛΣ

κάλεσμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ *καλεῖν*, πρόσκλησις εἰς γάμον, εἰς εὐωχίαν κττ.' ‖ τὸ δι' οὗ προσκαλεῖταί τις ὡς ἀνάδοχος, τὸ πεμπόμενον δῶρον: «ἐστείλαμεν ἕνα γάλλο κάλεσμα τοῦ κουμπάρου» ‖ Ιδιωματ., τὸ δι' οὗ προσκαλεῖταί τις εἰς γάμον, ὀλίγα κουφέτα καὶ γαρύφαλα: «δὲν ἐπήγαμε 'ς τὸ γάμο, γιατὶ δὲ μᾶς ἔστειλαν κάλεσμα».

Καλεσμένον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 582

καλεσμένος, —η, —ο· δημοτ., παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *καλῶ*, προσκεκλημένος εἰς ἑορτήν τινα καὶ ἰδίᾳ εἰς γάμον: «ἦρθαν οἱ καλεσμένοι», «εἶναι καλεσμένοι ἀπὸ τὸν γαμπρό, — ἀπὸ τὴ νύφη».

Καλέσσα *[Γεωγρ.]* βλ. *Καλέσα.*

καλεστής (ὁ)· δημοτ., ὁ καλῶν, ὁ πεμπόμενος ὅπως καλέσῃ εἰς ἑορτήν τινα καὶ ἰδίᾳ εἰς γάμον ‖ ὁ προσκαλῶν τινα ὅπως φιλοξενήσῃ αὐτόν, ὁ ἑστιῶν τινα, ὁ ἀμφιτρύων.

Καλέστρου *μονή.* Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ τὸν τύπον μονὴ *Καλεστοῦς*. Μνημονεύεται μεταξὺ τῶν μοναστικῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον αὐτόθι περὶ τὸ 1000.

Καλετζίκ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας, εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. ΒΑ τῆς Ἀγκύρας, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. 3921. Ἐντὸς τῆς πόλεως σῴζεται ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν φρούριον ὀνομαζόμενον σήμερον *Μεσράν.* Ν. Μ.

Καλέτρικος (Calétric), *ἅγιος.* Γεννηθεὶς ἐν Chartres (Eure-et-Loir) τῆς Γαλλίας τῷ 529 διεδέχθη τῷ 557 τὸν ἀποθανόντα ἐπίσκοπον Λουβῖνον καὶ μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐν Tours (567) καὶ Παρισίοις (556 καὶ 573) συνόδων. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 4 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Καλέττι (Caletti), *Μπρούνι.* Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης (βλ. λ. *Καβάλλι*, Πέτρος Φραγκῖσκος).

Καλεφορνᾶς, *Δημήτριος.* Ἀθηναῖος εὐπατρίδης, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν τοῦ Μιχαὴλ Καλοφρενᾶ, ἥτις μεταγενεστέρως ἐξελλήνισε κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν τὸ θεωρηθὲν παρεφθαρμένον ὄνομα εἰς *Καλλιφρονᾶς* (βλ. λ.). Κατέλιπεν ἁπλοῦν μέν, ἀλλ' ἱκανῶς πολύτιμον ἡμερολόγιον ἀπὸ τοῦ 1752 μέχρι τοῦ 1779. Γ. Δ. Κ.

— **Καλεφορνᾶς,** *Λεονάρδος.* Ἀθηναῖος ἐκ τῶν ἐκπατρισθέντων εἰς Γαστούνην κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη, ἀναφερόμενος εἰς ἔγγραφον τοῦ 1691 καὶ θεωρούμενος ἀπόγονος τοῦ Μιχαὴλ Καλοφρενᾶ καὶ πρόγονος τῆς σημερινῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας τῶν Καλλιφρονάδων. — Π.

Καλέων *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποτάμιος θεός, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία ἐπεχωρίαζεν ἐν Σμύρνῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης κατακεκλιμένος χαμαί, κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς κέρας Ἀμαλθείας καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς στηριζόμενος ἐπὶ ὑδρίας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Κάλεος*, *Κάλλος* καὶ *Κάλλως*, σχετίζεται δὲ πρὸς τὴν ἐπίσης ἐπὶ σμυρναϊκῶν νομισμάτων εἰκονιζομένην πηγὴν *Κάλεως.* Π. Ν. Π.

Κάλεως *πηγή [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πηγὴ παρὰ τὴν Σμύρνην (βλ. *Καλέων*).

καλή (ἡ) (Calla) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σπαδικανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροϊδῶν*, περιλαμβάνον μόνον τὸ εἶδος *καλὴ ἡ ἑλοχαρὴς* (Calla palustris), ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς νοτίου Εὐρώπης καὶ βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετές, φθάνον πολλάκις τὸ ὕψος τῶν 0,30 τοῦ μέτρου, λίαν κοσμητικόν, φαρμακευτικὸν καὶ δηλητηριῶδες. Φέρει λευκὰ ἄνθη καὶ ἐρυθροὺς καρπούς. Κ. ΠΑΠ.

Καλὴ *Ἄκρα [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον ἐπισημότατον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Δοβρουτσᾶ), ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Καβάρνας, ἔχον σήμερον φάρον (πλάτ. 43°21' 2/3 Β, μῆκος 28°30' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to cape Kaliakra). Αἱ ἀρχαῖαι τοῦ ἀκρωτηρίου ὀνομασίαι ἦσαν ὅλως διάφοροι: *Τετρισιάς* (*Ἀρρ.* Περίπλ. Εὐξ. 35), «Τέριζα ἄκρα λεγομένη, ἔχουσα καὶ ὕφορμον τοῖς ἀφ' ἑσπέρας ἀνέμοις, Ἄκραν νῦν λεγομένην» (*Ἀνων.* Περίπλ. 75), *Τίριστις ἄκρα* παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ', ι', 8) κτλ. Παρὰ Λατίνοις γεωγράφοις φέρεται ὡς Trissa (Tabul Peuting.), ὡς Tirissa (Georg. Raven.) καὶ ὡς Turissia (Itiner. Marit.). Σ. Ε. Λ.

— **Καλὴ** *Ἀκτή [Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πόλις ἐν Κρήτῃ ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου. Ὁ Müller ταυτίζει αὐτὴν πρὸς τοὺς *Καλοὺς Λιμένας* τοῦ Σταδιασμοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **Καλὴ** *Ἀκτή [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, μεταξὺ Λέοντος ἄκρας καὶ λιμένος Καρύστου καὶ ἐπὶ τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς διαδοχῆς ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Πτολεμαίου (Γ', ιε', 23) προκύπτει. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ἐν τούτοις τοῦ Στράβωνος «ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ Σουνίου πρὸς τὸ νότον τῆς Εὐβοίας ἄκρον, ὃ καλοῦσι Λευκὴν Ἀκτὴν σταδίων τριακοσίων πλοῦς» προκύπτει, ὅτι τὸ ἀκρωτήριον ἐλέγετο καὶ *Λευκὴ Ἀκτή*, ἐκ δὲ τοῦ σταδιασμοῦ του, ὅτι ταυτίζεται πρὸς τὸ σύγχρονον *Παξιμάδι* (πλάτ. 37° 54' Β, μῆκ. 24° 23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1597: Petalii Gulf and the eastern part of Euripo channel), ἀπέχον τοῦ Καβοκολῶνες 28 μιλ. πλοῦν ὅσον ὁ Στράβων καθορίζει. Τινὲς τὴν ὀνομάζουσι *Καλάκταν* ἢ *Καλάκτην.* Σ. Ε. Λ.

— **Καλὴ** *Ἀκτή*, ἢ *Καλάκτη* (Calacta) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ἐπὶ τῶν Δ. παραλίων τῆς Σικελίας, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὴν ἰχθυοβριθοῦς ἀκτῆς (litus piscosa Calacte). Ἱδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Δουκετίου, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχωνίδου τοῦ ἐξ Ἐρβίτης καὶ προσεταιρισθέντος πολλοὺς Σικελούς. Ἡ πόλις προήχθη τάχιστα. Ἦτο πατρὶς τοῦ ῥήτορος Καικιλίου. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὸ χωρίον Καρόνια (Caronia), 10 χλμ. Δ τοῦ Σὰν Στέφανο ντὶ Καμάστρα, διεσώθησαν δὲ νομίσματα αὐτῆς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΛΑΚΤΙΝΩΝ, φέροντα Ἀθηνᾶν, Διόνυσον, Ἀπόλλωνα, Ἑρμῆν ἢ Ἡρακλέα. Π. Ν. Π.

— **Καλὴ** *Βρύση [Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1204. Πρότερον ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ζίχνης (νῦν Φυλλίδος) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἐκαλεῖτο δὲ *Γκόρνιτσα.* Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος παράγει δημητριακὰ καὶ καπνόν, ἔχει δὲ καὶ ἀρκετὴν κτηνοτροφίαν. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς πόλεως Δράμας δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (χλμ. 24).

Digitized by Google

Ἐν αὐτῇ ἑδρεύει γεωργικὸς πιστωτικὸς συνεταιρισμὸς καὶ τοπικὸν σωματεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Μακεδονικὸς Ἀγών». Δ. Ε. Μ.

— **Καλὴ *Βρύση*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κάτ. (1928) 392. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καλέβιστα*.

— **Καλὴ *Κυρά*, καὶ *Κυρὰ Καλὴ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 249.

— **Καλὴ *Μερσινιὰ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος, καλὸς κατὰ ΒΔ ἀνέμων, τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Χίου, ἀμέσως πρὸς Ν τοῦ ἀκρωτηρίου Λαγουδιὲς (πλάτ. 38° 27′ 05″ Β, μῆκ. 25° 57′ 40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna), 2 μίλλ. ΝΑ τῆς νησῖδος τοῦ κόλπου τῆς Βολισσοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **Καλὴ *Παρεμβολὴ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Διάφορος ὀνομασία τοῦ *Καλοῦ Ποταμοῦ* (νῦν *Καλοπόταμος*), ἀναφερομένη κατὰ τὸν Β′ μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου (Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 39), ὅστις ρέων διὰ τοῦ Καππαδοκικοῦ Πόντου ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, 44 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Τραπεζοῦντος. Α. Θ. Σ.

— **Καλὴ *Πεύκη*** *[Ἀρχ. Γεωρ.]*. Μέγας πευκὼν τῆς Μυσίας, τοποθετούμενος κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ρήσου ποταμοῦ (νῦν Καρατλὺ-τσάϊ). —Π.

— **Καλὴ *Ράχη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 310. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βραβονίτσα*.

— **Καλὴ *Συκιὰ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 1[illegible]0. Ν. ΚΛΣ

Καληδονία (Caledonia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ρωμαῖοι ἀπεκάλουν τὸ Β. τμῆμα τῆς Βρεττανίας καὶ ὅπερ παρέμεινεν ἔκτοτε εἰς τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν πρὸς ὑποδήλωσιν τῆς Σκωτίας. Ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρὰ τῷ Ρωμαίῳ ποιητῇ Λουκανῷ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται: 1) διαμέρισμα κείμενον πρὸς Β τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Κλάϋντ καὶ Φόρθ, καὶ 2) δάσος, πιθανῶς ἐν τῇ σημερινῇ κομιτείᾳ τῆς Πέρθ. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀπεκαλεῖτο καὶ «βαρβαρικὴ Βρεττανία» (Britannia barbara) καὶ «Ἀπωτέρα Βρεττανία» (Britannia ulterior). Κατὰ τοὺς Ρωμαίους ἱστορικοὺς κατῳκεῖτο ὑπὸ κελτικῆς φυλῆς, ὑποδιαιρουμένης εἰς *Πίκτους* (Pictii), ὀνομασθέντας οὕτως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διετήρησαν περισσότερον τῶν ἄλλων φυλῶν τὴν συνήθειαν τοῦ στιγματισμοῦ καὶ χρωματισμοῦ τῶν σωμάτων των, καὶ εἰς *Σκώτους*, οἵτινες ἔδωσαν τὸ ὄνομά των κατόπιν εἰς ὁλόκληρον τὸ Β τμῆμα τῆς Βρεττανικῆς νήσου. Οἱ πρῶτοι ἦσαν ἐγκατεστημένοι πρὸς ἀνατολὰς τῶν Γραμπιανῶν ὀρέων, οἱ δὲ δεύτεροι εἰς τὸ δυτικὸν πρὸς δυσμὰς καὶ ἔζων εἰς διαρκῆ ἐχθρότητα μεταξύ των, ἑνούμενοι μόνον ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ ἐπιθέσεως πρὸς ἐκδίωξιν ξένων εἰσβολέων. Ὁ πρῶτος Ρωμαῖος στρατηγός, ὅστις εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν των, ὑπῆρξεν ὁ Ἀγρικόλας, τῷ 83 μ. Χ., ὁ ὁποῖος ἐγκατέστησε σειρὰν ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ φρουρίων ἀπὸ τοῦ κόλπου Βοδοτρίου ἢ Φὸρθ μέχρι τοῦ κόλπου Γλότα ἢ Κλάϋντ καὶ διῆλθε τὰ Γραμπιανὰ ὄρη, ἅτινα ματαίως ὑπερήσπιζεν ὁ Γάλγαλος. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους οἱ Ρωμαῖοι διεξήγαγον σφοδρὰς μάχας πρὸς τοὺς ἐντοπίους λαούς, πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς καθόδου κατὰ τῶν πρὸς νότον κειμένων ἐπαρχιῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ′ αἰῶνος μ. Χ. οἱ Καληδόνιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Βρεττανίαν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σεβῆρος ἐπιχειρήσας νὰ ἀναχαιτίσῃ τούτους ὑπέστη τοιαύτην καταστροφὴν εἰς ἄνδρας, ὥστε, πρὸς ἀποφυγὴν νέων ἐπιδρομῶν, ἠναγκάσθη νὰ κατασκευάσῃ τεῖχος 4 μ. ὕψους καὶ 9 μ. πλάτους, προστατευόμενον ὑπὸ εὐρείας τάφρου καὶ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Γάϊνμουθ καὶ καταλῆγον μέχρι τοῦ Μπόουνες. Μ. Δ. Β.

—**Καληδονία *Νέα*** (Nouvelle Calédonie) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ὠκεανίας, ἐν Μελανησίᾳ, ἀνήκουσα εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὴν Ἄγγλου ἐξερευνητοῦ Κούκ, πιθανῶς ἐκ τῆς ὁμοιότητος ἣν εὗρεν οὗτος πρὸς τὴν Σκωτίαν (ἀρχαίαν Καληδονίαν), ἕνεκα τῆς ὀρεινῆς αὐτῆς διαπλάσεως. Κεῖται πρὸς Α τῆς Αὐστραλίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 1360 χλμ., μεταξὺ Νέας Γουϊνέας καὶ Νέας Ζηλανδίας, πρὸς τὰ ΝΑ τῆς πρώτης καὶ τὰ ΒΔ τῆς δευτέρας, εἰς ἴσην καὶ ἀπὸ τῶν δύο ἀπόστασιν (1900 χλμ.), μεταξὺ τῶν παραλλήλων 20° καὶ 22° Ν πλ. καὶ τῶν μεσημβρινῶν 164° καὶ 167° Α μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἐπιφάνειαν 17.052 τ. χλμ., μῆκος 385 χλμ. καὶ μέσον πλάτος 48, μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ, παράλληλον πρὸς τὴν αὐστραλιανὴν ἀκτὴν τῆς Κουϊνσλάνδης. Πρὸς Α ταύτης εἰς ἀπόστασιν 80 χλμ. ὑπάρχει ἡ συστὰς τῶν νήσων *Λόγιαλτυ*, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰς νήσους *Οὐβέα, Λιφοὺ* καὶ *Μαρέ*, καί τινας ἄλλας μικροτέρας, ἀνήκουσα ἐπίσης εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν. Πλὴν ταύτης ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν καὶ αἱ νῆσοι *Πέν, Οὐόν, Φάμπρ, Οὐόλπολ* καὶ *Τσέστερφηλντ*, ἅπασαι μικραὶ κοραλλιογενεῖς. ἀποτελοῦσαι μετ' αὐτῆς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν σύνολον. Ἡ παραλία αὐτῆς εἶναι πολυσχιδής, σχηματίζουσα πλείστους κόλπους, ὅρμους καὶ ἀκρωτήρια καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ κοραλλίνων ὑφάλων ἀποτελούντων τεράστιον ὑποβρύχιον ὀροπέδιον πλάτους 325 χλμ. καὶ βάθους ἀπὸ 0 μ. μέχρι 2000 μ. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ὀρεινόν, σχηματίζον δύο παραλλήλους ὀροσειράς, αἵτινες διήκουν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς νήσου μέχρι τοῦ ἑτέρου. Καὶ αἱ δύο αὗται ὀροσειραὶ εἶναι σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ ὕψους, ἐξαιρέσει τοῦ νοτίου τμήματος, ὅπου σχηματίζονται χαμηλαί τινες πεδιάδες. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου *Πανιὲ* φθάνει τὰ 1670 μ. Γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς νήσου καλύπτεται ἀπὸ ἀλλεπαλλήλους σειρὰς ὀρέων, μὲ βαθείας χαράδρας καὶ στενὰς δασοφύτους κοιλάδας. Εἶναι πλούσιον εἰς ὀρυκτὰ καὶ ἐξάγει ἰδίως νίκελ, χρυσόν, κοβάλτιον, σίδηρον, χαλκόν, χρώμιον, μαγνήσιον, ἀντιμόνιον, μόλυβδον κτλ. Ἔχει πολλοὺς μικροὺς ποταμούς, ὧν ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ *Ντιαχότ*, πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Τὸ κλῖμα εἶναι παροιμιωδῶς ὑγιεινόν, μὲ θερμοκρασίαν σχεδὸν διαρκοῦς ἀνοίξεως. Ἡ χλωρὶς εἶναι πλουσιωτάτη, περιλαμβάνουσα σχεδὸν πάντα τὰ εἴδη τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ Νέα Καληδονία δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἀπομεμονωμένη, ἀλλ' ἀπετέλει τμῆμα μεγάλης ἠπείρου, πιθανῶς τῆς Ὠκεανίδος. Ἡ πανίσκη εἶναι ἐπίσης πλουσία εἰς ποικιλίαν, ἀφθονοῦν δὲ τὰ κοράλλια καὶ τὰ μαλάκια.

Οἱ κάτοικοι τῆς Νέας Καληδονίας μετὰ τῶν πέριξ νήσων ἀνέρχονται εἰς 60.000, ἐκ τῶν ὁποίων 20.000 εἶναι ἐλεύθεροι λευκοί, 5.000 παλαιοὶ κατάδικοι Γάλλοι καὶ 35.000 ἰθαγενεῖς Νέγροι, ἀποκαλούμενοι ὑπὸ τῶν Γάλλων *Κανᾶκαι*· οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς Μελανησίους καὶ ἀποτελοῦν φυλὴν ἀνάμεικτον ἐκ Παπούων καὶ Πολυνησίων. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ κυριώτερα δὲ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ὁ καφές, ὁ καπνός, ὁ ἀραβόσιτος, αἱ βανάναι, ὁ ἀνανᾶς, τὰ ὄσπρια κλπ. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν κονσερβῶν καὶ χυτήρια νικελίου. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Νουμέα*.

Ἡ νῆσος ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Κοὺκ τῷ 1774 Οἱ Γάλλοι ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν των ἐπ' αὐτῆς τῷ 1843, ἀλλ' ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις δὲν προέβη εἰς τὴν ἐπίσημον κατοχὴν τῆς νήσου, συνεπείᾳ τῶν διαμαρτυριῶν τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1853 ἡ Γαλλία προέβη εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῆς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς καταργήσεως τῆς ἀνθρωποφαγίας τῶν ἰθαγενῶν. Τῷ 1864 ἱδρύθησαν ἐκεῖ φυλακαὶ καταδίκων, εἰς τὰς ὁποίας μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε χιλιάδας Γάλλων κομμουνιστῶν, οἵτινες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀμνηστείαν τοῦ 1885. Τῷ 1878 οἱ ἰθαγενεῖς ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις κατεπνίγη ταχέως. Μέχρι τοῦ 1896 ἡ νῆσος αὕτη ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας διαφόρων Γάλλων καταδίκων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης ἔπαυσεν ἡ ἀποστολὴ καταδίκων, ἵνα αὐξηθῇ ὁ ἀποικισμὸς αὐτῆς ὑπὸ Γάλλων. Ἡ Νέα Καληδονία ἐξηρευνήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου Ἀρσαμπώ, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψεν ἐν αὐτῇ ὑπολείμματα παναρχαίων λιθίνων καὶ ξυλίνων ἐργαλείων, οἰκιακῶν σκευῶν κ. τ. λ. Μ. Δ. Β.

— **Καληδονίας** (ἢ ***Καληδονικὴ***) ***διῶρυξ*** (Caledonian Canal) *[Γεωγρ.]*. Διῶρυξ τῆς Σκωτίας, ἑνοῦσα τὸν Ἀτλαντικὸν μετὰ τῆς Βορείου θαλάσσης. Ἄρχεται πρὸς Δ ἀπὸ τοῦ κόλπου Λὸρν ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ἴνβερνες καὶ διευθυνομένη πρὸς τὰ ΒΑ φθάνει μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Μόραι πρὸς Α. Ἔχει μῆκος 97 χλμ. καὶ 28 ὑδροφράκτας πρὸς κανονισμὸν τῆς ὑδροστάθμης. Ἐσχεδιάσθη τῷ 1773 ὑπὸ τοῦ Οὐὰτ καὶ κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1825, παραδοθεῖσα εἰς τὴν ναυτιλίαν μόλις τῷ 1847. Σκοπὸς τῆς κατασκευῆς αὐτῆς ἦτο νὰ συντομεύσῃ κατὰ 665 χλμ. τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Σκωτίας, διὰ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ γύρου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας διὰ τῶν Ὀρκαδῶν. Λόγῳ ὅμως ἐλαττώσεως τῆς στάθμης ἡ διῶρυξ αὕτη ἐλάχιστα χρησιμεύει σήμερον. Μ. Δ. Β.

καληδονιέλλα (ἡ) (Caledoniella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλικιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ ἑλικοειδὲς ὄστρακον κεκαλυμμένον ὑπὸ ἐπιδερμίδος, μὲ ἄνοιγμα πλάγιον ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ ἄκρον κόγχης εὐθὺ καὶ αἰχμηρόν. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ Νέᾳ Καληδονίᾳ. Δ. Ν. Π.

καληδονικὴ (ἡ) (Caledonica) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σισινδελιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἰθαγενῆ τῆς Νέας Καληδονίας, ἐξ ἧς ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καληδονικὴ ἡ στικτὴ* (Caledonica punctata), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν τετραγωνικήν, σιαγόνας ἰσχυράς, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ πολυαρθρωτάς, προθώρακα βραχύτατον καὶ διωγκωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοιλίαν τετραγωνικὴν ἀπολήγουσαν εἰς ἀβαθῆ ἐντομήν, πόδας παχεῖς, ἐπιμήκεις καὶ εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολήγοντας καὶ χρῶμα στιλπνῶς κυανομελανὸν μετὰ τεσσάρων λευκῶν εὐμεγέθων στιγμάτων κατὰ τὰ πλάγια τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

καληδόνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καληδονίαν.

— ***καληδόνιοι πτυχαὶ*** (Caledonische Falten) *[Γεωλογ.]*. Πτυχώσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο διὰ τελευταίαν φορὰν κατὰ τὴν νεωτέραν σιλούριον περίοδον μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς δεβουνίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Διὰ τῶν πτυχώσεων τούτων ἐσχηματίσθησαν τὰ ἀρχαιότερα ὄρη τῆς ΒΔ Εὐρώπης, λείψανα τῶν ὁποίων εἶναι σήμερον αἱ ὀροσειραὶ τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σκανδιναυΐας, αἱ Ἑβρίδες νῆσοι, ἡ Σκωτία καὶ ἡ βόρειος Ἀγγλία, ὡς καὶ τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς Ἰρλανδίας. Γ. Κ. Γ.

Καληδόνιος *δρυμὸς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὰ ὑπὲρ τὴν χώραν τῶν Καληδονίων ὀρεινὰ μέρη (*Πτολεμ.* Β′ γ′, 12), Caledonia silva ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων φερόμενα, εἶναι αἱ *Ἄϊλανδς* (High - lands) τῆς Σκωτίας. Σ. Ε. Λ.

καληδονίτης (ὁ) (Caledonit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι θειικὸν ἅλας μολύβδου καὶ χαλκοῦ μετ' ἀνθρακικοῦ μολύβδου καὶ χαλκοῦ, χημικοῦ μοριακοῦ τύπου

$$(Pb\ Cu)\ SO_4\ (Pb\ Cu)\ CO_3.\ H_2O;$$

Ἀπαντᾷ εἰς κρυστάλλους, συνήθως μακροπρισματικοὺς ἢ βελονοειδεῖς, τοῦ ρομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, συνηνωμένους εἰς δέσμας. Ἔχει σχισμὸν τέλειον, σκληρότητα 2 ½—3ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 6,4, λάμψιν στεατοειδῆ καὶ χρῶμα πράσινον καὶ ὑποκυανοπράσινον.

Εὑρέθη εἰς τὸ Leadhills τῆς Σκωτίας, Red Gill τῆς Κουμπερλάνδης, εἰς τὴν Rézbanya καὶ τὸ Beresowsk. Γ. Κ. Γ.

καληκάντζαρος (ὁ)· βλ. λ. *καλλικάντζαρος*.

καλημάνα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος μικροῦ ἀποδημητικοῦ πτηνοῦ (βλ. *καλλιμάνα*). Κ. ΠΑΠ.

Καλημαύχιον (τό)· βλ. *καλυμμαύχιον*.

καλημέρα· ὡς ἐπιφών. κατ' ἔλλειψιν τοῦ ρήματος ἀντὶ «καλὴ μέρα νά 'χῃς» ἢ «... νά 'χετε» καὶ μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας: «καλή σας μέρα» ἢ «καλημέρα σας»· χαιρετισμὸς συνήθης κατὰ τὴν πρωινὴν συνάντησιν: «καλημέρα ἀφέντη, —καλῶς τὸ παλληκάρι»· ‖ ***καλημέρα*** (ἡ)· ὡς οὐσ. ὁ χαιρετισμὸς διὰ τοῦ *καλημέρα*: «δὲν θέλω ν' ἀκούσω τὴν καλημέρα σου», «δὲ μοῦ 'πε ποτὲ μιὰ καλημέρα».

Καλημέρα (Calimera) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ κοινότης τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Λέτσε τῆς Ἀπουλίας, κειμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λέτσε—Καλλιπόλεως καὶ 7,5 χλμ. ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Στερνάττα καὶ ἐν μέσῳ ἐλαιώνων. Ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματός της ἐμφαίνεται, ἡ Καλημέρα εἶναι μία τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν πολιχνῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας, οἱ δὲ κάτοικοί της, οἵτινες μέχρι τοῦ μεσαίωνος ἀκόμη διετήρουν τὴν ἐθνικήν των ἐνδυμασίαν, ἐξακολουθοῦν ὁμιλοῦντες παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν διάλεκτον. Ἔχει παλαιὰν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, παρεκκλήσιον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Λαύκης μεθ' ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἕτερον παρεκκλήσιον ἀφιερωμένον ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουσιν ἐνδιαφέρουσαι ἁγιογραφίαι βυζαντινῆς τεχνοτροπίας. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν, ἐλαιοκομίαν καὶ ξυλανθρακοποιίαν. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κοινότητος ὑπάρχουν θαυμάσιοι ἀμπελῶνες. Εἰς τὰ περίχωρα ὑπάρχουν μονόλιθοι ἐκ τῶν λεγομένων ντολμέν. Κάτοικοι 4 462.

Καλημεράκης, *Μιχαήλ*. Κρὴς ἀρχηγὸς ἐξ Ἁγίου Μύρωνος τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σύνεσίν του, ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς τῶν συγχωρίων του, μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν δὲ θάνατον τοῦ γυναικαδέλφου του καὶ ἀρχηγοῦ Ἡρακλείου Κοκκινίδου (2 Μαρτίου 1868), ἐξελέγη ἀρχηγὸς τῶν ἐπαρχιῶν Μαλεβυζίου καὶ Τεμένους καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξηκολούθησε μαχόμενος μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Ν. ΚΛΣ

Καλημέρης. Παλαιὰ οἰκογένεια τῆς Μάνης, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀπελευθερωτικὴν προσπάθειαν τοῦ δουκὸς τοῦ Νεβὲρ τῷ 1612. Μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης, μεταναστεύσαντα εἰς τὴν Κορσι-

Digitized by Google

κήν, συνέπηξαν τὴν μανιατικὴν ἀποικίαν τῶν *Καρυῶν* (Carghеze), ἐκεῖθεν δέ, κατά τινα παράδοσιν, προέρχεται ἐξιταλίσασα τὸ ὄνομά της ἡ οἰκογένεια Buonaparte. Ἄλλα δὲ μέλη ἐγκατεστάθησαν εἰς Χίον καὶ ἐκεῖθεν, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἰς τὰ Ψαρά, ὅπου διεκρίθησαν ὡς καραβοκύριοι καὶ θαλασσομάχοι. Ἀρχαιότατος αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ ***Νικόλαος Καλημέρης***, ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων, οἵτινες διέβησαν τὸν Ἀτλαντικόν. Ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ ***Δημήτριος***, αἰχμαλωτισθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπὸ Ἀλγερίνων πειρατῶν καὶ θανὼν ἐν Ἀφρικῇ, ὁ ***Παναγιώτης*** καὶ ὁ ***Χαράλαμπος***, οἵτινες ὑπηρετήσαντες μετὰ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη εἰς τὴν περιπέτειαν τοῦ 1792 ἐφονεύθησαν μαχόμενοι. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα διεκρίθησαν οἱ κατωτέρω:

—1) ***Ἀναγνώστης*** ἢ ***Γεώργιος***. Ἦτο ἰδιοκτήτης τοῦ βρικίου «Θεμιστοκλῆς», μὲ τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις. Μόλις κατορθώσας νὰ διαβῇ τὰ τουρκικὰ ὕδατα ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν, καὶ παρὰ τὰς απαγορεύσεις τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἔσπευσεν εἰς τὸν συγκροτηθέντα στόλον καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας καὶ μάλιστα καταδρομὰς εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια. Σπουδαίαν βοήθειαν παρέσχεν εἰς τὰ γυναικόπαιδα τοῦ Πηλίου, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ 1823 εἰς τὸ Τρίκκερι, κατέφυγαν μετὰ τῶν Ὀλυμπίων ἐπαναστατῶν εἰς Σκόπελον, Σκίαθον καὶ Ὠρεοὺς τῆς Εὐβοίας. Τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος, διακριθεὶς εἰς τὰς κατὰ τὸ 1825 καὶ 1826 καταδρομάς, καθ' ἃς πολλάκις ἀπέφυγε τὴν καταδίωξιν τοῦ αὐστριακοῦ στόλου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου.

—2) ***Δημήτριος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ὑπηρέτησεν ὑπ' αὐτὸν εἰς τὸν «Θεμιστοκλῆ», κατόπιν δὲ ἐπὶ πυρπολικῶν ὡς κυβερνήτης. Ἠνδραγάθησεν εἰς τὴν Σάμον, τὴν Λέσβον καὶ τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια τῷ 1825. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν πειρατικὴν καταδρομὴν τῶν μικρασιατικῶν παραλίων, μετὰ βίας διεσώθη τοῦ κλοιοῦ τῶν αὐστριακῶν πλοίων, ἐπωφεληθεὶς τρικυμιώδους νυκτός. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀπεσύρθη εἰς Σῦρον, τυχὼν τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου.

—3) ***Ἰωάννης***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησε μετὰ τοῦ Κανάρη εἰς τὸ πυρπολικόν του, κατόπιν δὲ εἰς τὴν ξηρὰν μὲ τὸν Φαβιέρον. Ἀπέθανε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πολυαρχίας τῷ 1832, εἰς ἣν ἀνεμίχθη ὡς συνταγματικὸς ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Κωλέττην.

—4) ***Ἰωάννης Δημητρίου***, *ὁ ἐπιλεγόμενος Λογοθέτης*, λόγῳ τοῦ ἀξιώματος. Ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ *Ἀναγνώστου*, ἐκ τῶν προκρίτων τῆς νήσου Ψαρῶν. Ἐγένετο μέλος τῆς τριμελοῦς ναυτικῆς ἐπιτροπῆς ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ μέλος τῆς τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς τῶν Ψαρῶν διὰ τὰ τοπικὰ ζητήματα τῆς γενετείρας, τῆς καλουμένης καὶ «Κομισσαριάτον». Τῷ 1822 ἐστάλη εἰς τὰς Κυκλάδας νὰ στρατολογήσῃ περὶ τοὺς διακοσίους ναύτας ἐξ Ἄνδρου, Τήνου καὶ Μυκόνου. Κατόπιν ἔλαβε διαφόρους ἐντολὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, καὶ σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν γαλήνευσιν αὐτῆς κατὰ τὰς δυσχερεῖς στιγμὰς τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου καὶ ἐτάχθη εἰς τὸ πολιτικὸν Β' τάξεως. Κατόπιν διετέλεσεν ἐπὶ πλείστας περιόδους πληρεξούσιος καὶ βουλευτής. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1865.

—5) ***Νικόλαος***. Συγγενὴς τῶν προηγουμένων. Ἦτο πλοίαρχος. Εὑρισκόμενος ἐν Γαλαζίῳ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος, ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς καὶ κατόπιν ἐπολέμησεν εἰς Βλαχίαν, ὅπου καὶ ἐφονεύθη πιθανῶς εἰς τὴν ἐν Σκουλενίῳ μάχην. Γ. Δ. Κ.

Καλημεριάνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον παράλιον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Κύμην 5 περίπου χλμ. καὶ ἔχει 504 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν, τὰς ἐλαίας καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Π. Τ. Π.

καλημερίζω, *ἀόρ. ἐκαλημέρισα* λέγω *καλημέρα*, χαιρετίζω τινὰ λέγων *καλημέρα*: «πέρασες ἀπὸ μπρός μου καὶ δὲ μὲ καλημέρισες».

Καλημέριον *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἰς τὸ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ χωρίον *Γιουβαλῆ* (βλ. λ.).

καλημέρισμα (τό) ὁ χαιρετισμὸς τῆς καλημέρας: «μὲ τὸ καλημέρισμα μοῦ δίνει καὶ ἕνα τριαντάφυλλο».

Καλήμερος (Calimer de Montéchiero), *ἅγιος*. Διάσημος δομινικανὸς ἱεροκῆρυξ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅστις μέχρι βαθυτάτου γήρατος ἐξηκολούθει νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τὸν θεῖον λόγον. Ἀποθανὼν τῷ 1521 ἑορτάζεται τὴν 28 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Καλήμερος** (Calimer), *ἐπίσκοπος μάρτυς*. Ἕλλην τὸ γένος, ἀνετράφη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ πάπα Τελεσφόρου (125—136) καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τούτου ἐπίσκοπος ἀπεστάλη εἰς Μεδιόλανα, ὅπου ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ἐργασθεὶς εἵλκυσε πλείστους ἐθνικοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐφυλακίσθη, ἐβασανίσθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ ἐπὶ Κομμόδου τῷ 191 ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 31 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Καληνέζος, Γεώργιος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μακρυνόρους. Ἦτο Κλέφτης πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπηρέτησε δὲ εἰς τὰ ἁρματολικὰ σώματα τοῦ Γεωργίου Νικολοῦ Βαρνακιώτου καὶ κατόπιν τοῦ Δημητρίου Μακρῆ. Ὑπ' αὐτὸν ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ διεκρίθη εἰς τὸ Ζαπάντι, τὸ Κομπότι, τὰ Πέτα καὶ εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου. Ἐπληγώθη εἰς τὴν Γαβαλοῦν καὶ εἰς τὰ Τριζόνια. Ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲ τοῦ Ζέρβα κατεδίωξε τοὺς στασιαστὰς ὡς ἀποσπασματάρχης. Ἐτάχθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδουλεύσεων εἰς τοὺς ἀξιωματικούς. Γ. Δ. Κ.

Καληνίκη *[Γεωγρ.]* βλ. *Καλλίνικον*.

καληνύχτα ὡς ἐπιφων. κατ' ἔλλειψιν τοῦ ῥήματος, ἀντὶ «καλὴ νύχτα νὰ 'χῃς» ἢ «—νὰ 'χετε» καὶ μετὰ τῆς προσωπ. ἀντωνυμίας: «καλή σας νύχτα» ἢ «καληνύχτα σας» ἀποχαιρετισμὸς κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας: «καληνύχτα ἀφέντη, στὸ καλὸ παιδί μου», «μᾶς εἶπε καληνύχτα κι' ἔφυγε».

καληνυχτίζω, *ἀόρ. ἐκαληνύχτισα* λέγω *καληνύχτα*, ἀποχαιρετίζω τινὰ λέγων καληνύχτα: «ἔφυγε χωρὶς νὰ μᾶς καληνυχτίσῃ».

καληνύχτισμα (τό) ὁ ἀποχαιρετισμὸς διὰ τοῦ *καληνύχτα*.

καληνώρισμα (τό) ὁ χαιρετισμὸς «καλὴ σας ὥρα» ἢ «ὥρα καλή σας».

Καληούκα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ἀνάγνωσις ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς πόλεως *Καλκούα* (βλ. λ.).

Καληπάδον, καὶ **Καληπάδος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ζακύνθου, οὕτω κληθὲν ἔκ τινος οἰκογενείας *Καληπᾶ*. Ἀπέχει τῆς πόλεως περὶ τὰ 7 χλμ., ἔχει 188 κατ. καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ χωρίου *Χουρχουλίδι* ἰδίαν κοινότητα.

Κάληρος, ἢ *Κάλαρος* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου *Ἀλωπεκίας*, κειμένη ἐν τῷ μυχῷ τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν «Ἀζοφικῆς θαλάσσης») (βλ. λ.). Ὠνομάσθη δὲ Κάληρος ἢ Κάλαρος, κατὰ Στέφανον Βυζάντιον, ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου βασιλέως. Σήμερον ἡ Ἀλωπεκία, καθὼς καὶ αἱ ἄλλαι ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμεναι νησῖδες, δὲν διακρίνονται, καθ' ὅσον συνηνώθησαν μετὰ τῆς ξηρᾶς ἕνεκα τῶν συχνῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ. Α. Θ. Σ.

Κάλης *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βιθυνίας ἐκβάλλων εἰς 80 στάδια ΝΑ τῆς Ἡρακλείας (*Μαρκιαν.* Ἐπιτομ. περίπλ. Μενίππου § 8). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Καλεπλῆ ντερέ* (πλάτ 41°10' $^3/_4$ Β, μῆκ. 31°24' $^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Bosporus to Kerempeh). Εἰς τὰς ἐκβολάς του ὑπῆρχεν ἐμπορικὸν ἐπίνειον φερώνυμον (*Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξείν. 18), ὁ σύγχρονος ὕφορμος *Καλεπλῆ*.

Καλῆς Ἐλπίδος ***Ἀκρωτήριον*** (Cape of Good Hope) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν τεσσάρων πολιτειῶν ἢ ἐπαρχιῶν τῆς βρεταννικῆς ἀποικίας τῆς Νοτιοαφρικανικῆς ἑνώσεως, καλουμένη ἐπὶ τὸ συντομώτερον καὶ *Ἐπαρχία Ἀκρωτηρίου* Cape Province. Ἄλλοτε ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Cape Colony. Κεῖται εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς καὶ περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 28° καὶ 35° Ν πλ. καὶ τῶν μεσημβρινῶν 17° καὶ 30° Α μῆκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Πλὴν τῆς πρὸς Ν τοῦ ποταμοῦ Ὀράγγη χώρας, ἡ ὁποία ἀρχικῶς ἀπετέλεσε τὴν ἀγγλικὴν κτῆσιν, περιλαμβάνει καὶ τὰς περιοχὰς τοῦ Τράνσκεϊ, Τέμπουλαντ, Πόντολαντ, Ἀνατολικοῦ Γκρίκαλαντ, Ουώλφις Μπαίϋ καὶ τὸ νότιον Μπεχουαναλάντ, κειμένη πρὸς Β τοῦ Ὀράγγη. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς ἢ Μεγάλου Ναμακαλάντ (πρώην γερμανικῆς ΝΔ Ἀφρικῆς), τὸ ἀγγλικὸν προτεκτοράτον τοῦ Μπεχουαναλάντ, τὸ Τράνσβααλ, τῆς Ὀράγγης, τῆς Μπεζοντολάντ καὶ τῆς Νατάλης, πρὸς τὰ ΝΑ καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 717.400 τ. χλμ., καταμεριζομένην ὡς ἑξῆς: ἀρχικὴ Ἀποικία τοῦ Ἀκρωτηρίου 535,758, Τράνσκεϊ 6,609, Τέμπουλαντ 10,662, Πόννтολαντ 10.147, ἀνατολικὴ Γκρίκαλαντ 19.668, Ουώλφις Μπαίϋ 1,114 καὶ νότιον Μπεχουαναλάντ 133,442. Αἱ ἀκταὶ ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τῆς Ὀράγγης πρὸς Δ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ούμταμφουνα πρὸς Α καὶ ἔχουν μῆκος 2000 χλμ. Εἶναι χθαμαλαὶ καὶ ἀμμώδεις πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, βουνώδεις καὶ βραχώδεις πρὸς τὸν Ἰνδικὸν καὶ σχηματίζουν πολυαρίθμους κόλπους καὶ λιμένας, οὐχὶ πάντας ἀσφαλεῖς. Οἱ ἀξιολογώτεροι τούτων εἶναι: Πὸρτ Νόλλαθ, Ἁγίας Ἑλένης, Σαλντάνια, Τραπεζης, Φάλς, Ἁγίου Σεβαστιανοῦ, Μόσσελ, Πλέττεμπεργ, Ἁγίου Φραγκίσκου, Ἀλγκόα Πὸρτ Ἐλισαβετ, Πὸρτ Ἀλφρὲντ καὶ Πὸρτ Ἢστ Πόννтον. Τὰ σημαντικώτερα ἀκρωτήρια εἶναι τὸ Πατερνόστερ Ποΐντ, τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, τοῦ Ἀρρετσίφε καὶ τῶν Βελονῶν, ὅπερ εἶναι τὸ νοτιώτερον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας βαίνει ὑψούμενον ἀπὸ τῆς παραλίας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰς ὀροπεδίων ὑπερκειμένων ἀλλήλων κλιμακηδὸν καὶ διασχιζομένων ὑπὸ ὀροσειρῶν παραλλήλων πρὸς τὴν ἀκτήν. Ἡ παραλιακὴ ζώνη, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς πρώτης ὀροσειρᾶς, ἔχει πλάτος 50 χλμ. καὶ ὕψος ἀρχόμενον ἀπὸ 100 μ. καὶ φθάνον μέχρι τῶν 1000 μ. Τὰ ὑψηλότερα ὄρη εἶναι τὸ Βίντερχοεκ (2085 μ.), τὸ Κήρενμπεργκ (2209 μ.), τὸ Βίντερμπεργκ (2378 μ.), τὸ Στόρμπεργκ (2100 μ.), καὶ τὸ Κόμπασμπεργκ (2738 μ.). Ποταμοὺς ἔχει πολλούς· ἐκ τούτων ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ὀράγγης, ἔχων παραποτάμους τὸν Τσένκον, τὸν Καλεντόν, τὸν Βάαλ, τὸν Χούγκοπ, τὸν Μολοπό, τὸν Κουρουμὰν κ.τ.λ. καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. Πρὸς Ν. τούτου χύνονται οἱ ποταμοὶ Ὄλιφαντς καὶ Μπρῶντ. Εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν χύνονται, μεταξὺ ἄλλων, οἱ ποταμοὶ Γκάουριτς, Γκάμτουζ, Σόντεϋ, Κεϊσκαμμα καὶ Γκρὴτ Φίς.

Τὸ κλίμα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας καὶ τῆς διαφόρου διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ὑγιεινοτέρων τοῦ κόσμου, ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτάς, ὅπου εἶναι εὔκρατον, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν παρουσιάζει μεγάλας ἀνωμαλίας καὶ μεταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας. Εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς χώρας αἱ βροχαὶ εἶναι συχνότεραι τὸν χειμῶνα, ἡ δὲ μέση θερμοκρασία 16° μὲ ἀκρότατα σημεῖα 32° ὑπὲρ τὸ μηδὲν καὶ 4° ὑπὸ τὸ μηδέν. Τὸ κεντρικὸν τμῆμα ἔχει μέσην θερμοκρασίαν 18°, ἀκρότατα σημεῖα αὐτῆς +30° καὶ —7° καὶ βροχὰς κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὴν ἄνοιξιν. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα αἱ βροχαὶ πίπτουν κατὰ τὸ θέρος, ἡ δὲ μέση θερμοκρασία εἶναι ἀπὸ 18° μέχρι 21° εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ 16° μέχρι 18° εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μὲ ἀκρότατα σημεῖα +38° καὶ —7°. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας αἱ βροχαὶ εἶναι ἀκανόνιστοι, πολλάκις ἡ ἀνομβρία διαρκεῖ ἐπὶ ἔτη, ἐνῷ ἄλλοτε αἱ βροχαὶ εἶναι καταρρακτώδεις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι ὁ ΝΑ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, καὶ ὁ ΝΔ κατὰ τὸν χειμῶνα.

Ἡ χλωρὶς παρουσιάζει ἐντελῶς ἰδιαίτερον χαρακτῆρα, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ χώρα δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας ζώνας: 1) εἰς τὴν ἀνατολικήν, περιλαμβάνουσαν μεγάλα δάση καὶ βλάστησιν τροπικήν, 2) εἰς τὴν δυτικήν, ὅπου ἐπικρατοῦν τὰ θαμνώδη φυτά, 3) εἰς τὴν κεντρικὴν νοτίαν ζώνην, ὅπου ἐπικρατοῦν μεγάλα δάση μὲ γιγαντιαῖα δένδρα, καὶ 4) εἰς τὴν βόρειον, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ποώδης βλάστησις. Χαρακτηριστικὰ δένδρα τῆς χώρας εἶναι οἱ ποδόκαρποι, τὰ λευκόδενδρα, ὁ ἑλίχρυσος, ὁ ἐρικέφαλος, ἰδιαίτερα εἴδη ἀκακιῶν κτλ. Ἡ πανὶς ἀνήκει εἰς τὴν τῆς αἰθιοπικῆς περιοχῆς. Σπανίζουν ὅμως τὰ μεγάλα ζῷα. Οἱ λέοντες, ἄλλοτε ἀφθονώτατοι, συναντῶνται μόνον εἰς τὰ βορειότατα μέρη τῆς χώρας. Ἐπίσης ἐλάχισται ἀπέμειναν τίγρεις, λεοπάρδαλεις καὶ ὕαιναι. Ἀπεναντίας ὑπάρχουν ἄφθονοι θῶες καὶ ἀρκετοὶ ἱπποπόταμοι, ρινοκέρωτες, στρουθοκάμηλοι, ἀντιλόπαι, ζέβραι κτλ. Ἀφθονοῦν ἐπίσης οἱ κροκόδειλοι, αἱ χελῶναι καὶ τὰ ἑρπετά, τινὰ τῶν ὁποίων δηλητηριώδη.

Τὸ ἔδαφος εἶναι γενικῶς εὔφορον, ἡ δὲ γεωργία λίαν ἀνεπτυγμένη. Παράγει σιτηρά, ἄφθονον βάμβακα, ἰνδικόν, κάνναβι, γεώμηλα, καπνὸν καὶ ἰδίως δημητριακοὺς καρπούς, ἑσπεριδοειδῆ, σταφυλάς, καπνόν, οἶνον καὶ σταφίδα καλῆς ποιότητος, τῆς ὁποίας ἐσχάτως γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή, καθὼς καὶ ὀπωρικῶν. Ἤδη ἡ παραγωγὴ οἴνων τοῦ Ἀκρωτηρίου ὑπερέβαλεν εἰς ποιότητα τὴν παραγωγὴν τῆς Γαλλίας. Ἀφθονεῖ ἐπίσης καὶ ἡ ξυλεία παντὸς εἴδους, τῆς ὁποίας γίνεται εὐρυτάτη ἐξαγωγή. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀκμαιοτάτη. Ὑπάρχει ἰδιαίτερον εἶδος ἵππων μεγάλης ἀντοχῆς, καὶ ἄφθονοι ἡμίονοι, ὄνοι, πρόβατα, αἶγες, βόες, ὧν διὰ τῶν διασταυρώσεων μετὰ τῶν τῆς Περσίας, τοῦ Κασμὶρ καὶ τῆς Ἀγκύρας, ἐπετεύχθησαν ὀνομαστὰ εἴδη. Πολλαὶ ὅμως ἀσθένειαι, ἡ πανώλης καὶ αἱ μυῖαι τσὲ-τσὲ ἐπέφερον κατὰ καιροὺς μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν κτηνοτροφίαν τῆς χώρας. Ἡ βιομηχανία περιορίζεται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεταλλείων, τὴν παραγωγὴν κονσερβῶν, τὴν βυρσοδεψίαν καὶ τὴν οἰνοπνευματοποιίαν. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας περιλαμβάνει ἀδάμαντας, χρυσόν, γαιάνθρακας, πλατίνην, θεῖον, μάρμαρα καὶ χαλκόν. Τὰ κυριώτερα ἀδαμαντωρυχεῖα εἶναι τῆς Κυμβερλάνδης, ἐξ ὧν ἐξάγονται τὰ 75% τῆς ὅλης παραγωγῆς τῆς νοτιοαφρικανικῆς ἑνώσεως, τῆς Μπουλτφοντάϊν καὶ τῆς Ντουτβιτπάν. Χρυσωρυχεῖα ὑπάρχουν ἐν Πρίγκιπι Ἀλβέρτῳ,

Digitized by Google

Κρούς Βάλλεϋ καὶ Κυμβερλάνδη. Οἱ γαιάνθρακες ἐξάγονται ἐκ τῶν ὀρέων Στόρμμπεργκ.

Τὸ Ἀκρωτήριον ἔχει πυκνότατον σιδηροδρομικὸν δίκτυον, ἐκτεινόμενον εἰς μῆκος 8000 χλμ περίπου. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρίσκεται ὑπὸ κατασκευὴν τὸ μέγα σχέδιον τῆς σιδηροδρομικῆς ἑνώσεως τοῦ Καΐρου μετὰ τῆς Καιπτάουν. Ἤδη ἡ γραμμὴ ἔχει προχωρήσει μέχρι τῆς πόλεως Στάνλεϋβιλλ τοῦ βελγικοῦ Κογκὸ καὶ ὑπολείπεται ἡ σύνδεσις αὐτῆς μετὰ τοῦ Σεννὰρ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Σουδάν, διὰ μέσου τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς Ἀβησσυνίας. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἐνεργεῖται τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μεταξὺ Καιπτάουν καὶ Καΐρου ἐντὸς 72 ὡρῶν καὶ 24 ἐνδιαμέσων σταθμῶν, ἐπὶ μήκους 8000 χλμ. Ἔχει ἐπίσης πυκνοτάτην θαλασσίαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, οἱ κυριώτεροι δὲ λιμένες εἶναι τὸ Καὶπ-Τάουν, Πὸρτ Ἐλισάβετ, Ἦστ Λόνντον, Μόζαλ Μπαίυ καὶ Πὸρτ Νόλλοθ. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Καιπτάουν* (βλ. λ.), κυριώτεραι δὲ πόλεις, πλὴν τῶν προαναφερθέντων λιμένων, ἡ Κιμβερλέϋ, ἡ Γκραχαμστάουν, ἡ Οὔστεο, ἡ Κάρναρβον κλπ. Ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 2.781.542, ἐκ τῶν ὁποίων 706.137 Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μαλαῖοι, μιγάδες, Ὀττεντότοι, Φίνγκοι, Κάφροι, Μπεχουανοί, Ζουλοῦ, Ἰνδοί, κτλ. Ἐκ τῶν Εὐρωπαίων περὶ τοὺς 65.000 εἶναι Ἄγγλοι καὶ Οὐαλλοί 15.000 Σκῶτοι, 8.000 Ἰρλανδοί, 15.000 Ῥῶσοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ὁλλανδοί, Ἀμερικανοί, Ἰταλοί, Ἕλληνες, Πορτογάλοι, Αὐστριακοί, Τοῦρκοι κτλ. Θρησκευτικῶς οἱ κάτοικοι διακρινονται εἰς 1.600.000 Χριστιανούς, 20 000 Μουσουλμάνους, 20.000 Ἰουδαίους, 40.000 μονοθεϊστὰς διαφόρων αἱρέσεων καὶ 1.022 000 περίπου εἰδωλολάτρας. Αἱ ὁμιλούμεναι ἰθαγενεῖς γλῶσσαι εἶναι ἡ τῶν Μπαντού, ἡ τῶν Ὀττεντότων καὶ ἡ τῶν Βοσχιμάνων.

Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι λίαν διαδεδομένη, ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰθαγενῶν. Ὑπάρχουν δύο πανεπιστήμια, ἓν ἐν Καιπτάουν, ἱδρυθὲν τῷ 1877 καὶ ἀριθμοῦν ὑπὲρ τοὺς 1500 φοιτητάς, καὶ ἕτερον ἐν Στέλλενμπος. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ δύο πανεπιστημιακὰ κολλέγια, τὸ Ρόντς (Rhodes University College) ἐν Γκραιαμστάουν καὶ τὸ Χιούγκενοτ (Huguenot University College) ἐν Οὐέλλινγκτον. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ 35 ἀνώτεραι σχολαί, μεταλλειολογικὴ σχολή, γεωργικὴ σχολὴ καὶ βακτηριολογικὸν ἰνστιτοῦτον, καθὼς καὶ 2.500 κατώτερα σχολεῖα μὲ 10.000 καθηγητὰς καὶ 300 000 περίπου μαθητάς. Ἡ ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, τὰ 72 δὲ % τῶν κατοίκων εἶναι ἀναλφάβητοι. Καίτοι ἔκ τινων χωρίων τοῦ Ἡροδότου φαίνεται ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος, ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Νεκάο τῷ 600 π. Χ., καὶ οἱ ἐκστρατεύσαντες ἐπὶ Ραμσῆ τοῦ Β' τῷ 1400 π. Χ. εἶχον ἤδη παρακάμψει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἐν τούτοις οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἀνεκάλυψαν τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, κατὰ ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένας πληροφορίας, εἶναι οἱ Γενουήνσιοι ἀδελφοὶ Βιβάλντι τῷ 1291. Τῷ 1486 παρέκαμψε τοῦτο καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ τῆς Ἀλγκόα ὁ Πορτογάλος Βαρθολομαῖος Ντιάζ, ὀνομάσας αὐτὸ *Τρικυμιῶδες ἀκρωτήριον*. Τῷ 1497 παρέκαμψε τοῦτο πλέων πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρχισε καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς νέας ὁδοῦ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου, χρησιμοποιουμένου κατ' ἀρχὰς ὡς σταθμοῦ τῶν πρὸς τὰς Ἰνδίας ταξιδίων. Τῷ 1648 τὸ ναυάγιον ὁλλανδικοῦ πλοίου πλησίον τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καὶ ἡ ἀναμνηστικὴ παραμονὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τῶν ναυαγῶν, οἵτινες ἐπιστρέψαντες διηγοῦντο τὸν φανταστικὸν πλοῦτον τῆς χώρας, ὤθησε τὴν ὁλλανδικὴν ἑταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν νὰ δημιουργήσῃ ἐνταῦθα σταθμὸν ἀνεφοδιασμοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Τραπέζης. Ὁ σταθμὸς οὗτος ἀπετέλεσεν ἀφετηρίαν, ἐξ ἧς ὡρμήθησαν οἱ Ὁλλανδοὶ πρὸς κατάκτησιν τῆς χώρας. Τῷ 1795 ἀγγλικὸς στόλος κατέλαβεν αὐτόν, ἐκδιώξας τοὺς Ὁλλανδούς, ἡ κατοχὴ ὅμως αὕτη ἐγένετο οριστικὴ μόνον μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Ὁλλανδίας κατὰ τὸν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πόλεμον τῷ 1806 καὶ τὴν συνθήκην τοῦ 1815. Οἱ Ἄγγλοι καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα εὑρίσκοντο σχεδὸν εἰς διαρκεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς ὁποίους τέλος καθυπέταξαν τῷ 1895, ἐπεκτείναντες τὰ ὅρια τῆς χώρας τοῦ Ἀκρωτηρίου μέχρι τῆς Νατάλης καὶ τοῦ Μόλοπο. Τῷ 1909 τὸ Ἀκρωτήριον ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Νατάλης, τῆς Ὀράγγης, τοῦ Τράνσβααλ τὴν ἀγγλικὴν κτῆσιν τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, κατὰ τὸ πανομοιότυπον τῆς Αὐστραλίας. Μ. Δ. Β.

— **Καλῆς Ἐλπίδος ἀκρωτήριον** (Cape of Good Hope) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῶν νοτιωτάτων αὐτῆς, κείμενον πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ ἀποτελοῦν τὸ ἄκρον στενῆς βραχώδους χερσονήσου, σχηματιζούσης τὸν δυτικὸν βραχίονα τοῦ κόλπου Φόλς. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῆς 18° 30' Α μήκ. καὶ 34° 22' Ν. πλ. Οἱ πρῶτοι παρασχόντες πληροφορίας περὶ αὐτοῦ τῷ 1291 ἦσαν οἱ Γενουήνσιοι ἀδελφοὶ Βιβάλντι, πρῶτος δὲ παραπλεύσας αὐτὸ τῷ 1486 ὁ Πορτογάλος θαλασσοπόρος Βαρθολομαῖος Ντιάζ. Οὗτος ὠνόμασεν αὐτὸ κατ' ἀρχὰς *Τρικυμιῶδες ἀκρωτήριον*, βραδύτερον ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας Ἰωάννης ὁ Β' ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα *Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος* (Cabo de Boa Esperança), διὰ τὴν καλὴν ἐλπίδα, ἣν ἐγέννησε περὶ ἀνακαλύψεως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Τῷ 1497 παρέπλευσεν αὐτὸ καὶ ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα πλέων πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ὑπὸ τῶν πρώτων παραπλευσάντων ἐθεωρήθη ἐσφαλμένως ὡς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Ἀφρικῆς, ἐνῷ τοιοῦτον εἶναι τὸ τῶν Βελονῶν (Agulhas). Ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὠνομάσθη κατόπιν καὶ ἡ περὶ αὐτὸ χώρα, ἡ ἀποτελέσασα βραδύτερον τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ὁμώνυμον ἐπαρχίαν τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως. Μ. Δ. Β

Καλησηνᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Κέω (βλ. *Καλησκυᾶς*).

Καλησίων ***μονή***. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐν γραφικωτάτῃ θέσει κειμένη μονὴ ἐπὶ τῆς Πεντελικῆς χώρας. Σιγίλλιον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Τιμοθέου, τὸ ὁποῖον ἀπελύθη τῷ 1614, ἐπικυροῦν ἀρχαιότερον τοιοῦτο τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β', ἀναφέρεται εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς μονῆς Καλησίων μετὰ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος Σωτῆρος, τῆς ἐπικαλουμένης τοῦ Ταώ. Ἔγγραφα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀναφέρουσιν ἔριδας μεταξὺ τῶν μοναχῶν τῆς Πεντέλης καὶ τῶν τῆς Καλησίων. Κατὰ προφορικὰς παραδόσεις ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἠσκήτευσε τὸ πρῶτον ὁ ἅγιος Τιμόθεος. Ἡ μονὴ διελύθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

Καλησκυᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς νήσου Κέω (πλάτ. 37°33'10' Β. μηκ. 24°20'20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), 3¼ μίλ. ΒΒΑ τοῦ φάρου Ταμέλου, νότιον κέρας τοῦ ὅρμου Πόλες τῆς ἀρχαίας Καρθαίας Λέγεται καὶ *Καλησηνᾶς*. Σ. Ε. Λ.

καλησπέρα· ὡς ἐπιφών. ἀντὶ *καλὴ ἑσπέρα*, κατ' ἔλλειψιν τοῦ ῥήματος *νὰ 'χῃς* ἢ *νὰ 'χετε*· καὶ μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας: «καλησπέρα σας»· χαιρετισμὸς κατὰ τὴν ἑσπερινὴν συνάντησιν: «καλησπέρα ἀφέντη» — καλῶς τὸ παλληκάρι»· || ***καλησπέρα*** (ἡ)· ὡς οὐσ. «δὲν ἄκουσα τὴν καλησπέρα σου».

καλησπέρηδες (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Κρήτῃ οἱ ἀνυπότακτοι πολεμισταί, οἵτινες κατὰ τὴν περίοδον τῆς μερικῆς καταστολῆς τῆς ἐπαναστάσεως, κατὰ τὰ ἔτη 1826—1827, ἐξηκολούθουν περιφερόμενοι κατὰ μικρὰς ὁμάδας ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ ἐπιτιθέμενοι ἡμέραν καὶ νύκτα αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῶν τουρκικῶν χωρίων ἐφόνευον κατὰ προτίμησιν τοὺς ἐκλεκτοτέρους αὐτῶν ἄνδρας καὶ κατέστρεφον τὰς περιουσίας αὐτῶν, πρὸς κολασμὸν τῶν πιέσεων αὐτῶν κατὰ τῶν ἀόπλων Χριστιανῶν. Πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν καλησπερίδων οἱ Τοῦρκοι ὠργάνωσαν παρόμοια σώματα ἅτινα ἀπεκάλουν *ζουρίδες*. Ν. ΚΛΕ

Καλησπέρης, Νικόλαος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Καλύμνου. Ἐπολέμησεν εἰς Κρήτην καὶ τὴν γενέτειραν. Κατὰ τὰ ἔτη 1822 ἕως 1825 μετέσχε πολλῶν ἐπιδρομῶν εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια. Τῷ 1825, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, ἐγένετο γραμματεὺς αὐτοῦ καὶ τὸν ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους περιστάσεις, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας. Ἐπὶ βασιλείας Ὄθωνος διεδραμάτισε σημαντικὸν ῥόλον ὡς πολιτευτής, διετέλεσε δὲ καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ αὐτὸς καὶ ὡς *Καλλισπέρης* ἀναγράφεται. Γ. Δ. Κ.

Καλησπεριάνικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρυμῶνος τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας. Κάτοικοι (1928) 64.

καλησπερίζω· λέγω *καλησπέρα*, χαιρετίζω τινὰ λέγων καλησπέρα.

καλησπέρισμα (τό)· ὁ χαιρετισμὸς τῆς καλησπέρας.

καλήτερος· ἀντὶ *καλύτερος* (βλ. λ.).

κάλθα ἢ ***κάλθη*** (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κάλχα*). Κ. ΠΑΠ.

κάλι (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *κάλιον*.

Κάλι (Kali) *[Ἰνδ. Μυθ.]*. Θεότης τῶν Βεδῶν, σύζυγος τοῦ θεοῦ Μαχαντέβα (Mahadeva), παραλληλιζομένη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Περσεφόνην. Παρίσταται μέλαινα τὴν ὄψιν, ἔχουσα 4 χεῖρας, ὧν ἑκάστη φέρει ἀνθρωπίνην κεφαλήν, καὶ πέριξ αὐτῆς περιδέραιον ἐκ κρανίων. Πρὸς τὴν Κάλι ἐτελοῦντο παλαιότατα ἀνθρωποθυσίαι. Ἄλλη παράδοσις, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάλι* ἀναφέρει γέροντά τινα, ὅστις μετὰ τοῦ συνηλικιώτου του Χυαβάνα, χάρις εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ θεοῦ Ἀσβίν, μεταμορφώνεται εἰς νεανίαν. —Π.

Κάλι (Santiago de Cali) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ διαμερίσματος Βάλλε τῆς Κολομβίας ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Κεῖται εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς δυτικῆς κορδιλλιέρας τῶν Ἄνδεων, 5 χλμ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Καούκα, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Κάλι. Ἱδρύθη τῷ 1536 ὑπὸ τοῦ Μιγκουὲλ Λοπὲθ Μουνίοθ. Τὴν 25 Μαΐου 1885 κατεστράφη τελείως ὑπὸ σεισμοῦ. Ἔχει μέγα ἐμπόριον. Κάτοικοι 35.000 Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἔχει 55.000 κατοίκους, τὰ δὲ κύρια προϊόντα της εἶναι χρυσός, σίδηρος, ἄνθραξ, καφές, κακάον.

Κάλι (Cagli) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Πέζαρο καὶ Οὐρμπίνο. Κατέχει τὴν θέσιν ρωμαϊκοῦ χωρίου κειμένου ἐπὶ τῆς Φλαμινίας ὁδοῦ. Ἔχει πύργον χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὡραία τοιχογραφία («Παρθένος καὶ Ἅγιοι») τοῦ Τζιοβάννι Σάντι, πατρὸς τοῦ Ραφαήλ. Ἔχει βιομηχανίαν μετάξης. Κάτοικοι 11.679.

καλιά (ἡ)· πλεκτὴ ἐκ κλάδων οἴκησις, καλύβη, ὀρνιθὼν ἐκ πλέγματος· || φωλεὰ τῶν πτηνῶν: «καλιὰ χελιδόνος»· || συνεκδ. οἴκημα καθόλου.

καλιὰ (τὰ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *μεσημβριάνθεμον τὸ κρυστάλλινον* (Mesembrianthemum crystallinum), *μεσημβριάνθεμον τὸ γονυανθὲς* (Mesembrianthemum nodiflorum), *ἁρμυρὶς τὸ κάλι* (Salsola kali) καὶ *ἁρμυρὶς ἡ σόδα* (Salsola soda). Κ. ΠΑΠ.

Καλιὰ-***Τσιφλὶκ*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νέα* Πέραμος.

Καλιάδνη *[Μυθολ.]*. Ναϊὰς («νηὶς νύμφη») σύζυγος τοῦ Αἰγύπτου καὶ μήτηρ 12 υἱῶν: Βρομίου, Δρύαντος, Ἕρμου, Εὐρυλόχου, Ἴμβρου, Κισσέως, Λίξου, Περισθένους, Πολύκτωρος, Ποτάμωνος, Φάντου καὶ Χθονίου. —Π.

Καλιάζιν (Kaliazin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ρωσίας, πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου Τβέρ, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Ζάμπνια καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχας—Κράσνιγκ-Χόλμ. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ὑποδημάτων. Κάτ. 5061 (1923). Ὁλόκληρον τὸ διαμέρισμα ἔχει ἐπιφάνειαν 3.080 τ. χλμ. καὶ 120 χιλ. κατοίκους. Μ. Ν. Δ.

καλιακούδα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, κολοιοῦ (βλ. *κάρια*). Κ. ΠΑΠ.

Καλιακούδα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν ὄρος τῆς νοτίου Εὐρυτανίας (ὑψ. 2104 μ.) μεταξὺ τῶν ποταμίων Κρικελιώτικου καὶ Καρπενησιώτικου· ΒΔ. αὐτοῦ ὑψοῦται ἡ Χελιδόνα. Ι. Σ. Σ.

—*[Ἱστορ. Ἀγ.]* Τὴν ὀχυρὰν ταύτην θέσιν κατέλαβον κατ' Αὔγουστον τοῦ 1823 τὰ ὑπὸ τὸν Γιολδάσην καὶ τὸν Σαδήμαν σώματα, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Καπερνησίου, καθ' ἣν ἔπεσεν ἡρωικῶς μαχόμενος ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Ἐκεῖ μετ' ὀλίγον συνεκεντρώθησαν τὰ ὑπὸ τοὺς Τζαβέλλας σουλιωτικὰ σώματα, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τὸν Νικολὸν Μήτρου Κοντογιάννη καὶ τὸν Ροδόπουλον. Ἡ ὅλη ἑλληνικὴ δύναμις συνεποσοῦτο εἰς δισχιλίους περίπου ἄνδρας καὶ κατέλαβε τὸ βουνὸν τῆς *Καλιακούδας*. Εἰς τὸ δυσπρόσιτον καὶ κρημνῶδες νότιον μέρος αὐτοῦ ἐτοποθετήθη ὁ Σαδήμας, τὸ δὲ ὁμαλώτερον βορείως κατέλαβον οἱ λοιποί. Τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς τὸ Καρπενήσι, ὁπόθεν ὁ πασᾶς τῆς Σκόδρας Μουσταῆς δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ πρὶν καταβάλῃ τὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν τῆς Καλιακούδας. Τὴν 28 Αὐγούστου τετράκις ἐπέπεσαν σώματα ἱππικὰ ὑπὸ τὸν Τζελὰλ-Ἐδδὶν βέην καὶ πολυάριθμοι πεζοὶ ὑπὸ τὸν Τελεχᾶ-Φέζον καὶ τὸν Ἐλμὰζ-Μέτζιον. Οἱ ἐπιτεθέντες ὅμως ἠναγκάζοντο διαρκῶς εἰς ὑποχώρησιν, ἀφοῦ ἄφιναν πολλοὺς νεκροὺς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Κατὰ τὴν τετάρτην ὅμως ἐπίθεσιν ὁ δεινὸς πολεμιστὴς Μουχτὰρ Κιαφαζέζης κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων, ἐπιτεθεὶς ἐξ ἀπροόπτου ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν τοῦ Σαδήμα, πολλοὺς τῶν ὁποίων κατέκοψεν. Ὅταν οἱ ἐπὶ τοῦ νοτίου μετώπου ἀντελήφθησαν ὅτι εἶχον κυκλωθῆ, ἦτο πλέον ἀργὰ καὶ δὲν προελάμβανον εἰμὴ νὰ ἐπιτεθῶσι ξιφήρεις καὶ νὰ διασχίσωσι τὰς τάξεις τῶν ὑπὸ τὸν Τελεχᾶ-Φέζον πεζικῶν σωμάτων. Κατὰ τὴν ἡρωικὴν ταύτην ἔφοδον πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν ἐνδόξως. Μεταξὺ αὐτῶν ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγὸς Ζυγούρης Τζαβέλλας, ὁ ὁπλαρχηγὸς Νικολὸς Μήτρου Κοντογιάννη, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος καὶ ἄλλοι πολλοί. Τοὺς λοιποὺς κατέλαβε πανικὸς καὶ τὸ ἀκμαῖον μέχρι τῆς προτεραίας στρατόπεδον διελύθη. Τοιουτοτρόπως τὸ στράτευμα τοῦ Μουσταῆ πασᾶ τῆς Σκόδρας, ἀνεμπόδιστον, κατῆλθε πρὸς τὸ Μεσολόγγι, ἐνῷ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Λάσπης προήλαυνε πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ πασᾶν Βρυώνην στρατιά. Γ. Δ. Κ.

Καλιακούδας, *Λουκᾶς*. Διάσημος Κλέφτης τῆς Ναυπακτίας, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κυρίως ἔδρασε μέχρι τοῦ 1805, ὁπότε κατώρθωσε νὰ λάβῃ θέσιν ἁρματολικὴν εἰς τὰς διαβάσεις τοῦ Φίδαρη (Εὐήνου). Τῷ 1807

Digitized by Google

ἐπανεστάτησε καὶ ἐφόνευσε πράκτοράς τινας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἐκμανεὶς διέταξε νὰ τοῦ προσκομίσουν ζωντανὸν τὸν Καλιακούδαν. Ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του Ἀλβανούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγετο καὶ ὁ μετὰ ταῦτα πολὺς γενόμενος Νοῦρκα Σέβρανης, συνῆψε μάχην παρὰ τὴν Γαμπρολίμνην, πρὸς σῶμα Μιρδιτῶν καὶ Γκέγκηδων, σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πρὸς ἐξόντωσίν του. Οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανοί, λόγῳ «μπέσσας», ἀπεσύρθησαν, ὁ δὲ Καλιακούδας ἐπολέμει μὲ ὀλίγους Γκραβαρίτας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφόνευσε πολλοὺς Γκέγκηδες, οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανοί, οἵτινες οὐδαμῶς μετέσχον τῆς μάχης, ἠγανάκτησαν διὰ τὴν φθορὰν τῶν ὁμοφύλων των καὶ ἐπιτεθέντες ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐναντίον τοῦ ταμπουρίου ἐφόνευσαν τὸν καπετὰν Καλιακούδαν καί τινας τῶν συμπολεμιστῶν του. Περὶ τοῦ Καλιακούδα πολλαὶ παραδόσεις καί τινα δημοτικὰ τραγούδια διεσώθησαν. Γ. Δ. Κ.

Καλιαμπάκας, ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεγάλης Λομποτινᾶς. Ἦτο Κλέφτης πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Πολλάκις ἐκινδύνευσεν εἰς πολλὰς συρράξεις πρὸς εἰσπράκτορας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐνθουσιασθεὶς διὰ τὴν Παλιγγενεσίαν, ἔδραξε τὰ ὅπλα καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ του *Παπᾶ-Ἀνδρέα Καλιαμπάκα*, ἐσχημάτισε σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπολέμησεν εἰς Ἀντίρριον, ὅπου ἐπληγώθη, εἰς τὴν Ἄνω Μάρλαρην, ὅπου ἐτραυματίσθη ἐπίσης, και κατὰ τὴν μάχην τῆς Παπαδιᾶς, εἰς ἣν ἔπεσε μαχόμενος. Ο υἱός του ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα καὶ ἔπεσεν ἐπίσης εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Γ. Δ. Κ.

Καλιανέϊκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Δολῶν τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 115.

Κάλιανη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Κορυφῆς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Σήμερον καλεῖται *Ἄλωρος* (βλ. λ.).

Καλιάνη *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 535.

Καλιάνι (Cagliani), ***Ματθαῖος.*** Ἰταλὸς φιλέλλην, ὅστις κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἦτο ἰατρὸς ἀπόφοιτος τῆς Παδούης, καὶ ὡς τοιοῦτος προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς Ναύπλιον. Ἐμπλακεὶς εἰς τὰ θρυλούμενα περὶ κατασκοπειῶν ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ ὀργάνων τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη καὶ τοῦ Ἰμπραήμ, κατὰ τὸ 1885, ἐπρόκειτο νὰ συλληφθῇ, εἰδοποιηθεὶς ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς Κύθηρα. Ἐκεῖ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, προδίδων εἰς αὐτοὺς τὰς ἐνεργείας Ἄγγλων πρακτόρων τοῦ Μωχάμετ Ἄλη. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐγείρῃ τὰς ὑπονοίας τῶν Ἄγγλων, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐνδεχομένας συνεπείας ἐξηφανίσθη. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 κατέλαβε θέσιν δημοσίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὅμως μετ' ὀλίγον ἀπελύθη καθὸ ἑτερόχθων. Τῷ 1850 ἐδημοσιογράφησεν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέθανε μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σολφερῖνο τῷ 1859 ἐκ γαγγραίνης, ὑπὸ τῆς ὁποίας προσεβλήθη χειρουργήσας τραυματίαν καὶ μολυνθείς. Γ. Δ. Κ.

καλιαντζάρης (ὁ) *[Ζωολ.].* Εἶδος ἁρπακτικοῦ ἀποδημητικοῦ πτηνοῦ, τοῦ καὶ ἄλλως ὑπὸ τοῦ λαοῦ λεγομένου *ἀστραπάκι* καὶ *κουκάλογο* (βλ. *νεόφρων*). Κ. ΠΑΠ

Κάλιαρι (Cagliari) *[Γεωγρ.]*.—1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας, ἐν Σαρδηνίᾳ, περιλαμβάνων τὸ ΝΔ ἥμισυ τῆς νήσου καὶ ὁριζόμενος πρὸς Β ὑπὸ τοῦ νέου νομοῦ τοῦ Νουόρο. Περιλαμβάνει καὶ τὰς πρὸς ΝΔ τῆς Σαρδηνίας νήσους *Ἅγιος Πέτρος* καὶ *Ἅγιος Ἀντίοχος* καὶ ἔχει ἔκτασιν 9.243 τ. χλμ. καὶ 422.609 κατ. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, τῆς *Κάλιαρι*, τῆς *Ἰγκλέζιας*, τῆς *Λανουζέϊ* καὶ τοῦ *Ὀριστάνο*, καὶ 189 κοινότητας. Ἔχει ἔδαφος ὀρεινὸν μετὰ πολλῶν εὐφόρων πεδιάδων καὶ κοιλάδων. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ εἶναι τὸ ὄρος *Τζεναρτζέντου* (1793 μ.), οἱ κυριώτεροι δὲ ποταμοὶ ὁ *Φλουμεντόρα*, ὁ *Μάννου*, ὁ *Μογκόρο* καὶ ὁ *Πικοτσέα*. Ἐν τῷ νομῷ ὑπάρχουν καὶ αἱ σιδηροῦχοι μεταλλικαὶ πηγαὶ *Καποτέρρα* καὶ *Μοντεῖντα*. Παράγει σιτηρά, λαχανικά, ὀπώρας, πορτοκάλλια, λεμόνια, ὀνομαστοὺς οἴνους καὶ ἔλαιον. Ἔχει ἐπίσης καλῶς ἐκμεταλλευόμενα μεταλλεῖα σιδήρου, μολύβδου, λατομεῖα μαρμάρων, ἁλυκάς, ἁλιείαν καὶ ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν.—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Σαρδηνίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, πρὸς τὰ νότια τῆς νήσου, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Κάτ. 94.902. Εἶναι ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη μεταξὺ δύο λιμνοθαλασσῶν, τῆς παραλίας καὶ τοῦ φρουρίου Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν, ὧν τὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον, καὶ διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα: 1) *Καστέλλα* ἢ καὶ Παλαιὰ πόλις, ἐπὶ ὑψώματος 90 μ., περιβαλλομένη ἄλλοτε ὑπὸ περιτειχίσματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει παλαιὸν βασιλικὸν ἀνάκτορον, κτισθὲν περὶ τὸ 1217, θέατρον, πανεπιστήμιον καὶ ἄλλα δημόσια κτίρια. 2) *Μαρίνα*, περιλαμβάνουσα τὴν περιοχὴν τοῦ λιμένος, ἥτις ἦτο καὶ αὐτὴ περιτειχισμένη καὶ ὅπου διεξάγεται πᾶσα ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως. 3) *Σταμπάτσε*, συνοικία ὅπου διαμένουν οἱ εὔποροι, κειμένη μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ ὡραίας οἰκίας. 4) *Βίλλα Νουόβα* πρὸς Α, ὅπου ὑπάρχουν ὡραῖοι περίπατοι. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων κτιρίων τῆς πόλεως εἶναι τὸ δημαρχεῖον, ὁ καθεδρικὸς ναὸς κτισθεὶς τῷ 1312, τὸ παλαιὸν νομισματοκοπεῖον κλπ. Τὸ πανεπιστήμιον ἱδρύθη τῷ 1596 καὶ ἔχει βιβλιοθήκην μὲ 22 000 τόμους. Ὑπάρχει ἐπίσης μουσεῖον μετὰ λίαν ἐνδιαφερουσῶν συλλογῶν, γεωλογίας, μεταλλειολογίας καὶ ἀρχαιοτήτων. Ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει ὑπάρχουν ἐρείπια ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου, ἀμφιθέατρον δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 20.000 θεατάς, ναὸς τῆς Ἑστίας καὶ ἀρχαῖα φρέατα. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν, σαπωνοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἐργοστάσια ὅπλων, κονσερβῶν καὶ ἐξάγει ἄφθονον ἅλας, γεωργικὰ προϊόντα, σίδηρον καὶ μόλυβδον (ἐκ τῶν μεταλλείων τῆς Ἰγκλέζιας) Ἱδρύθη τῷ 540 π. Χ. ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Κάραχις*. Τῷ 260 π.Χ. κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Κορνήλιος Σκηπίων, κατὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν ὡς ναυτικὸς λιμήν. Ἐπὶ Τιβερίου ἀπεστάλησαν ἐνταῦθα 4.000 Ἑβραῖοι. Τῷ 455 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βανδάλου ἀρχηγοῦ Γιζερίχου, ἀλλὰ τῷ 534 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων, τῷ 720 περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἀράβων τῆς Ἱσπανίας, τῷ 1258 κατελήφθη ὑπὸ τῆς Πίζας, τῷ 1353 ὑπὸ τῆς Ἀραγωνίας, τῷ 1708 ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τῷ 1717 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῷ 1720 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σαβοΐας. Ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1815 ὑπῆρξε ἕδρα τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας. Μ. Δ. Β.

Καλιάρι (Caliari) ***Βενέδικτος.*** Ζωγράφος τῆς βενετικῆς σχολῆς (1538—1598), ἀδελφὸς τοῦ *Παύλου Βερονέζε*. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ἀδελφῷ του καὶ καθ' ὅλον του τὸν βίον συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν τέκνων τούτου, διαπρέψας ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῶν συνθέσεών του. Μεταξὺ τῶν ἔργων του ἐξέχουν τὰ ἐκτελεσθέντα ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Μοτσενίγων καὶ δὴ «Ἡ ἁγία Ἀγάθη ἐν τῇ φυλακῇ» (ναὸς τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Μουράνῳ). Ι. Μ. Π.

— **Καλιάρι** (Caliari), ***Γαβριήλ.*** Ζωγράφος τῆς βενετικῆς σχολῆς (1568—1631), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ *Παύλου Βερονέζε*, μαθητεύσας παρ' αὐτῷ καὶ ἐκτελέσας τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη διαφόρων συνθέσεών του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του συνεπλήρωσεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ θείου του *Βενεδίκτου* καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του *Καρόλου*, τὰ ἡμιτελῆ ἔργα τούτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του κατέλιπε τὴν τέχνην καὶ ἠσχολήθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐκτιμᾶται πολὺ μία σύνθεσίς του ἀναφερομένη εἰς τὸν «Βίον Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ'» καὶ εὑρισκομένη εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ αἴθουσαν τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου. Ι. Μ. Π.

— **Καλιάρι** (Caliari), ***Κάρολος,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *Carletto*. Ζωγράφος τῆς βενετικῆς σχολῆς (1570—1596), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ *Παύλου Βερονέζε* Μαθητεύσας κατ' ἀρχὰς πλησίον τοῦ πατρός του, εἰσήχθη μετὰ ταῦτα παρ' αὐτοῦ πρὸς αὐτοτελῆ ἀνάπτυξιν τοῦ ταλάντου του εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Μποσσάνο. Μολονότι ἀπέθανε νεώτατος, ἐπρόφθασε νὰ παράσχῃ λαμπρὰ δείγματα τοῦ ἰσχυροῦ καὶ γονίμου ταλάντου του. Συνεπλήρωσε πολλὰ ἡμιτελῆ ἔργα τοῦ πατρός του ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ θείου του Βενεδίκτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Γαβριὴλ καὶ κατέλιπε σημαντικωτάτους πίνακας, ἐν οἷς «Ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος καὶ ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη» (Μουσεῖον Φλωρεντίας). Ι. Μ. Π.

— **Καλιάρι** (Caliari), ***Πάολο.*** Πραγματικὸν ὄνομα τοῦ διασήμου Ἰταλοῦ ζωγράφου Πάολο *Βερονέζε* (βλ. λ.).

— **Καλιάρι** (Caliari), ***Πέτρος.*** Ἰταλὸς ποιητὴς (1841—1899). Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὸ ποίημά του «Ἐρρῖκος Δάνδολος» καὶ τῷ 1875 τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Στίχοι». Βραδύτερον συνέθεσε νεκρικὰς ᾠδὰς εἰς τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ τοῦ πάπα Πίου Θ'. Τὰ ποιήματά του ταῦτα ἔταξαν αὐτὸν εἰς τὴν σειρὰν τῶν πρώτων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας, διὰ τὴν εὐγενῆ ἔμπνευσιν, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐρυθμίαν των. Μετέφρασεν ἐπίσης πλεῖστα ποιήματα τοῦ Οὐγγώ, τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Σενιέ, τοῦ Μυσσὲ καὶ ἄλλων Γάλλων ποιητῶν. Θ. Β.

Καλιὰς *['Αρχ.].* Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης ἐν Σαμοθρᾴκῃ, σημαίνουσα τὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ εὑρισκομένην. Τινὲς ταυτίζουν τὴν ἐπίκλησιν ταύτην πρὸς τὴν παρεμφερῆ «Κωλιάς». Π. Ν. Π.

καλιβάγκα (ἡ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀποπάναξ ὁ ἀνατολικὸς* (Opopanax hispidus η orientale), τοῦ καὶ ἄλλως *ἀμπελόνα, πολύκαρπον, κοφτιά, σκαρφάκι, σκράφνον*, ὀνομαζομένου. Κ. ΠΑΠ.

καλίγα (ἡ), ἢ ***καλίκα*** (λατ. caliga) *['Αρχ.].* Στρατιωτικὸν ὑπόδημα παρὰ Ρωμαίοις, τὸ ὁποῖον ἔφερον πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ κάτω στρατιωτικοί, συλλήβδην ἀποκαλούμενοι ἐξ αὐτοῦ «καλλιγᾶτοι» (caligati, militia caligata). Ἀπετελεῖτο ἐξ ἁπλοῦ πέλματος φέροντος πυκνοὺς ἥλους (clavi caligares), ἔχοντος ἀντὶ ἐπιταρσίου σύμπλεγμα δερματίνων λωρίδων, αἵτινες περικλείουσαι δικτυωτῶς τὸν πόδα ἐτυλίσσοντο καὶ προσεδένοντο κατὰ τὰ σφυρά. Τοιούτων ὑποδημάτων ἀπειρία σῴζεται ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Μαγεντίας, Ἁγίου Γερμανοῦ, Λονδίνου, κ. ἄ. Ὡς ἰδιαίτεραι καλίγαι μνημονεύονται αἱ τῶν ἀνιχνευτῶν (speculatoriae), τῶν ἱππέων (equestres), αἱ γυναικεῖαι (muliebres) καὶ τῶν ἡμιονηγῶν (mulionicae, rusticae). —Π.

Καλίγαι.

[Ἐκ τῆς στήλης τοῦ Τραϊανοῦ.]

Καλιγαρία, ἡ ***Καλιγάρια*** *[Γεωγρ.].* Ὀνομασία κατ' ἄλλους μὲν πόλεως, κατ' ἄλλους δὲ ἁπλῆς θέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὸ σημερινὸν Ἐγρίκαπου.

καλιγάριος (ὁ) (λατ. caligarius) *['Αρχ.].* Ὁ τεχνίτης ὁ κατασκευάζων *καλίγας* (βλ. λ.).

καλιγερία (Caligeria) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *καλιγιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ὀργανισμούς ζῶντας παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων. Δ. Ν. Π.

καλιγίδαι (οἱ) (Caligidae) *[Ζωολ.].* Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωπηπόδων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῳάρια παρασιτικῶς ζῶντα ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *κάλιγος* καὶ ἡ *καλιγερία* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

καλίγιον (τό), ἢ ***καλίκιον***· βλ. λ. *καλίγα*.

καλιγιούγκα *['Αποκρυφ.].* Ὅρος τῆς ἰνδικῆς ἀποκρυφολογίας, ὅστις σημαίνει μέλαινα ἐποχή. Κατὰ τὴν ἰνδικὴν μυστικὴν παράδοσιν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ πλανήτου μας καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, οὕτως ἀποκαλεῖται ἡ ἐποχή, τὴν ὁποίαν ἤδη διανύει ἡ ἀνθρωπότης, ἥτις εἶναι ἡ τελευταία τοῦ κοσμικοῦ κύκλου *(μανβατάρα)*, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ διαρκέσῃ 432 000 ἔτη, ἐξ ὧν τὰ πρῶτα 5.000 ἔληξαν τῷ 1897. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην δίδεται καὶ ὁ ὅρος *καρμαγιούγκα*, ἤτοι ἐποχὴ τῆς δράσεως. Η. Π. Γ.

Καλιγόλας. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (βλ. λ. *Καλιγούλας*).

καλίγονος (ὁ) (Caligonus) *[Ζωολ.].* Γένος ἀρθροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκάρεων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τρομβιδιδῶν*, περιλαμβάνον ζωΰφια μικροῦ μεγέθους μὲ κεφαλὴν μικροτάτην, προσακτρίδας ἐφωδιασμένας κατὰ τὸ ἄκρον των δι' ὀνυχώδους ἀποφύσεως, πόδας λεπτοὺς ὁμοιομόρφους καὶ ἰσομήκεις μεταξύ των, ἓν ζεῦγος ὀφθαλμῶν ἐρυθροῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρώματος. Αἱ κινήσεις των εἶναι βραδύταται. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ ὑγρῶν τόπων καὶ ἐπὶ τῶν βρύων. Γνωστὰ περὶ τὰ ἓξ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

κάλιγος (ὁ) (Caligus) *[Ζωολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μορφιδῶν*, περιλαμβάνον ψυχὰς ὡραιοτάτας, εὐμεγέθεις, μὲ ἀνεπτυγμένας, ποικιλοχρόους πτέρυγας. Αἱ κάμπαι τῶν ψυχῶν τούτων ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν φέρουσαν πλείστας κερατοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ κοιλίαν τελευτῶσαν εἰς δύο κωνικά, μακρότατα φυμάτια. Ἐκ τῶν 15 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *κάλιγος ὁ ἰδομενεὺς* (Caligus idomoeneus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα κυανομελανόν, μὲ πτέρυγας λίαν ἀνεπτυγμένας, μετὰ μεγάλης, ἐπιμήκους, εὐρείας κηλῖδος εἰς ἑκάστην πτέρυγα καὶ ὑπολεύκους λεπτὰς γραμμώσεις. Δ. Ν. Π.

Κάλιγος ὁ ἰδομενεύς

— **κάλιγος** (ὁ) (Caligus) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *καλιγιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια μαλακόστρακα, ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *κάλιγος ὁ οὐροφό-*

Digitized by Google

ρος (Caligus caudatus), ὅστις ἐνδιαιτᾶται παρασιτικῶς ἐπὶ τῆς πεπτικῆς συσκευῆς τῶν καρχαριῶν καὶ ἔχει σῶμα ὀγκῶδες, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ κατὰ τὸ ἄκρον αὐτοῦ δύο μακροτάτας σαρκώδεις ἀποφύσεις ἐν εἴδει οὐρᾶς. Δ. Ν. Π.

Ὁ Καλιγούλας ἐπὶ βρονζίνου μεταλλίου.

Καλιγούλας, ἢ ***Καλιγόλας*** (Caligula), ***Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ***, καὶ κατόπιν ὡς αὐτοκράτωρ, ***Γάϊος Καῖσαρ Αὔγουστος Γερμανικός***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (37-41 μ. Χ.) Ἦτο υἱὸς τοῦ Γερμανικοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τῆς Βιψανίας Ἀγριππίνας, καὶ ἐγεννήθη τῷ 12 μ. Χ. εἰς τὸ Ἄντιον τοῦ Λατίου. Τὸ ἐπώνυμον *Καλιγούλας* (ἐκ τοῦ caliga, εἴδους στρατιωτικοῦ ὑποδήματος, ὅπερ ἔφερε) τῷ ἐδόθη ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἠνδρώθη. Ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὴν στρατείαν του εἰς Συρίαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρός του, ἀργότερον δὲ ὑπὸ τῆς Λιβίας Δρουσίλλας καὶ τῆς μάμμης του Ἀντωνίας. Ἔγινεν οἰωνοσκόπος, ποντίφιξ, ταμίας καὶ ἐπιδεξίως φερόμενος (ὑπεκρίνετο τὸν ξένον πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Γερμανικοῦ) κατώρθωσε νὰ διασωθῇ ἀπὸ τὴν ἐναντίον τῆς οἰκογενείας του ἐπιβουλὴν τοῦ Σηϊανοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβερίου ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων (37 μ. Χ.) εἰς ἡλικίαν εἴκοσι πέντε ἐτῶν καὶ ἐξηκολούθησεν ὑποκρινόμενος μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ᾐσθάνθη ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Διότι ὁ Τιβέριος ἀποθνήσκων εἶχε προορίσει ὡς συνάρχοντα τοῦ Καλιγούλα τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Τιβέριον Γέμελλον.

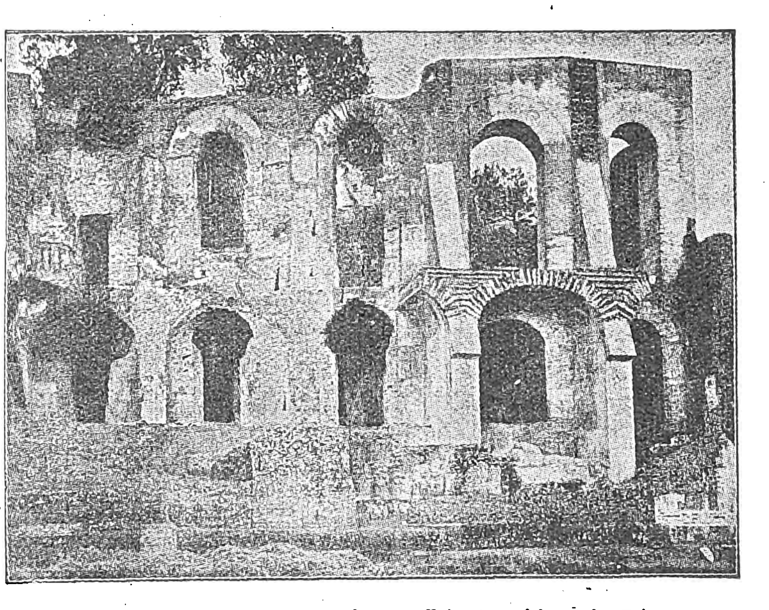
Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Καλιγούλα ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου ἐν Ρώμῃ.

Ὁ Καλιγούλας ἔπεισεν ἐν τούτοις τὴν σύγκλητον νὰ κηρύξῃ ἄκυρον τὸ μέρος τοῦτο τῆς διαθήκης τοῦ θείου του, ἐνῷ συγχρόνως ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων Μάκρων διὰ μεγάλων δωρεῶν ἔπειθε τοὺς πραιτωριανοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς μόνον αὐτοκράτορα τὸν Γάϊον Καλιγούλαν. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς καταλήψεως τῆς ἀρχῆς ἐγέννησε περὶ αὐτὸν ἐπικινδύνους ἐχθρούς. Τοῦτο ἀντιλαμβανόμενος ὁ Καλιγούλας, προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ κολακεύσῃ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ. Γνωρίζων πόσον σεβαστὴ ἦτο ἡ μνήμη τῆς μητρός του Ἀγριππίνας παρὰ τῷ πλήθει, μετέβη εἰς τὰς νήσους Πανδαταρίαν καὶ Ποντίαν, ὅπως παραλάβῃ τὴν σποδὸν τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ καταθέσῃ αὐτὴν εἰς τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Αὐγούστου. Τὰ πλήθη, συγκινηθέντα ἐκ τῆς εὐλαβοῦς του πράξεως, ἐπευφήμουν τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν θωπευτικῶς «Sidus et pullum et pupum et alumnum» (*Sueton.* Calig. 13), ἀστέρα, δηλαδή, καὶ νεοσσὸν καὶ παιδίσκον καὶ τρόφιμον. Γενικῶς δέ, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ταύτῃ, τοὺς πρώτους μῆνας ἐκυβέρνησε καλῶς, ἀποπέμψας τοὺς ὠτακουστὰς καὶ τοὺς συκοφάντας, καταργήσας τὰς ἐπὶ προδοσίᾳ δίκας, εἰσαγαγὼν τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων, χαρίσας φόρους, σεβασθεὶς τὰ δικαιώματα τῆς συγκλήτου κττ. Τοσοῦτον δ' ἐξετιμήθη καὶ ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ του, ὥστε ὅταν κατὰ τὸν ὄγδοον μῆνα τῆς ἀρχῆς του προσεβλήθη ὑπὸ βαρείας ἀσθενείας, αἱ ἐκδηλώσεις τῆς θλίψεως τοῦ πλήθους, ἐφ' ὅσον οὗτος ἐκινδύνευεν, ἦσαν μεγάλαι, αἱ δὲ ἐπιδείξεις τῆς χαρᾶς του ἐπὶ τῇ διασώσει του ὑπερβολικαί.

Μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του, ὁ πρᾶος καὶ συνετὸς ἡγεμὼν ἐμφανίζεται ὑπὸ ἐντελῶς ἀλλοίαν μορφήν, μεταβληθεὶς εἰς σκληρὸν τύραννον, ἀκόλαστον, ἐγωπαθῆ καὶ φαντασιοκόπον ἄρχοντα. Τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τοῦ Καλιγούλα ἔνιοι τῶν ἱστορικῶν ἀποδίδουν εἰς τὴν ἐκ τῆς σοβαρᾶς ἀσθενείας του ἐπελθοῦσαν ἔντασιν προγενεστέρας του ἀσθενείας, τῆς ἐπιληψίας· ἄλλοι πιστεύουν ὅτι αἱ θερμαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ πλήθους ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκολάκευσαν μεγάλως τὸν Καλιγούλαν, ὅστις ἔχων καὶ ποιάν τινα δόσιν φαντασιοκοπίας ἐχειροτέρευσεν· ἄλλοι δὲ ἀρκοῦνται ἁπλῶς μὲ τὴν ὁμολογίαν, ὅτι ὁ βίος τοῦ Καλιγούλα εἶναι πρόβλημα ψυχολογικόν, οὗ ἡ λύσις ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ψυχιατρικὴν ἢ εἰς τὴν ἱστορικὴν κριτικήν. Ἐκ τῆς μανίας του αὐτῆς παρακινούμενος, ἐφόνευσε τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Τιβέριον τὸν νεώτερον, διότι τὸν ἐθεώρει ἀκόμη ἀντίζηλον ἐπικίνδυνον, καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν πρωτουργὸν τῆς τύχης του Μάκρωνα, διότι ἐφρόνει ὅτι τοῦ κατήντησε σύμβουλος ὀχληρός. Ἐκάθητο μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους καὶ ἀπῄτει νὰ τὸν λατρεύωσι δημοσίᾳ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ρώμης, περιεβάλλετο τὴν σκευὴν καὶ τὸ ὄνομα πάντων τῶν θεῶν καὶ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου, ὅπως συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Διὸς καὶ ἐφρόνει «omnia et in omnes licere» (*Suet* Calig. 29). Μετεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰωνίας εἰς Ρώμην παῖδας ἐκ τῶν εὐγενεστάτων οἴκων, ὅπως ᾄδωσιν ὕμνους εἰς αὐτὸν πεποιημένους· διέταξε τὴν εἰς Ρώμην μεταφορὰν παμπληθῶν ἑλληνικῶν ἀγαλμάτων, καὶ ἀδιαφορῶν καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, ὥριζεν, ὅπως ἡ κεφαλὴ τοῦ νέου θεοῦ ἀντικαταστήσῃ ἐπὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἔρωτος τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Διὸς τοῦ Φειδίου. Καὶ ὁ μὲν Ἔρως ἡρπάγη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκ Θεσπιῶν, τὴν δὲ ἀπαγωγὴν τοῦ Ὀλυμπίᾳ χρυσελεφαντίνου Διὸς ἠμπόδισε μόνη ἡ κεραυνοβόλησις τοῦ πρὸς ἀποκόμισιν αὐτοῦ ναυπηγηθέντος πλοίου. Ὁ Φίλων ἐν τῷ «Περὶ ἀρετῶν καὶ πρεσβείας πρὸς Γάϊον» (44—45) ἔργῳ του ἀναφέρει χαρακτηριστικὴν τῆς μεγαλομανίας τοῦ Καλιγούλα διαλογικὴν συζήτησιν αὐτοῦ μετὰ τῆς πρεσβείας τῶν Ἰουδαίων, ἀποσταλεῖσαν εἰς Ρώμην διὰ νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἄρνησιν τῶν Ἰουδαίων νὰ ὑπακούσουν εἰς διαταγήν του, καθ' ἣν ἀπῄτει ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του πάντας νὰ τὸν πιστεύουν ὡς θεόν. Ἡ ἰουδαϊκὴ πρεσβεία, ὡς εἰκὸς ἀποτυχοῦσα, ἐπροκάλεσε καὶ τὴν ἔκδοσιν διαταγῆς τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Συρίας Πετρώνιον, δι' ἧς ἀπῄτει τὴν ἵδρυσιν ἀγάλματός του ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τῶν Ἰουδαίων, ὁμιλῶν συνάμα ὅτι ταχέως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως ἀναγκάσῃ τὰς πόλεις νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν ἀληθῆ θεόν.

Ὁ Καλιγούλας καὶ ἡ Δρουσίλλα ἐπὶ δακτυλιολίθου.

Ὑπὸ τοιαύτης λοιπὸν μανίας ἐχόμενος, καὶ κάτοχος ὢν τῆς ἐξουσίας, ἐθεώρει ὅτι οὐδεμία δύναμις, οὐδ' αὐτὴ ἡ φύσις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Ἐκ τούτου καὶ αἱ εἰς τὸν Ρῆνον καὶ μέχρι τῆς Μάγχης ἄσκοποι ἐντελῶς ἐκστρατεῖαί του, ἐξ ὧν μάλιστα ἐπιστρέψας χωρὶς κἂν νὰ προσίδῃ τὸν ἐχθρόν, ἐτέλεσεν ἐν τούτοις θρίαμβον εἰς Ρώμην (31 Αὐγούστου τοῦ 40) διαπομπεύων, ἀντὶ παντὸς ἄλλου λαφύρου, κογχύλας συλλεχθείσας κατὰ τὴν Μάγχην, καὶ στίφη Γαλατῶν μετημφιεσμένων εἰς Γερμανούς. Ἡ περὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς παντοδυναμίας του φαντασιοκοπία ἤγαγεν αὐτὸν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ζεύξῃ διὰ γεφύρας ἐκ πλοίων τὴν ἀπὸ Βαΐων μέχρι Ποτιόλων θάλασσαν καὶ νὰ διαβῇ ἐπ' αὐτῆς ἐνδεδυμένος ὡς Μέγας Ἀλέξανδρος, ἡγούμενος στρατιᾶς. Καρπὸς ἐπίσης τῆς αὐτῆς φαντασιοκοπίας του ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἀπόπειραί του διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Λιβίου καὶ τοῦ Βιργιλίου, ἐκ φόβου μὴ ἐπισκιασθῇ ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Εἰς πάντα ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ τοῦ ἀκολάστου καὶ μοιχοῦ βίου του. Διετέλει εἰς ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Δρουσίλλης, ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Ἰουνίαν Κλαυδίλλαν, ἀργότερον τὴν Λιβίαν Ὀρεστίλλαν, ἔπειτα τὴν Λολλίαν καὶ τελευταῖον τὴν Μιλωνίαν Καισωνίαν καὶ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὡς λέγει ὁ Κάσσιος, ὑπῆρξε «...μοιχικώτατός τε ἀνδρῶν γεγενημένος, καὶ γυναῖκα μίαν μὲν ἐκδεδομένην ἀνδρὶ ἁρπάσας, ἄλλας δὲ συνοικούσας τισὶν ἀποσπάσας ἔπειτα αὐτὰς πλὴν μιᾶς ἁπάσας ἐμίσησε· πάντως δ' ἂν καὶ ἐκείνην ἤχθηρεν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει» (*Διων Κάσσιος*, 59, 3). Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Καλιγούλα εἶναι καὶ ἡ ἀπεριόριστος σπατάλη. Ὁ Σενέκας (Consol. ad Helv. 9. 11) διηγεῖται, ὅτι ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ δείπνῳ, ἐδαπάνησε δέκα ἑκατομμύρια σηστερτίων, ἤτοι δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια ἀρχαίων δραχμῶν. Ὁ δὲ Κάσσιος ἀναφερόμενος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, λέγει ὅτι «...καὶ τἆλλα τὰ τοιουτότροπα ἀπλήστως δαπανῶν τοὺς θησαυροὺς μεγάλους γενομένους διὰ βραχυτάτου ἐξεκένωσε· πέντε γοῦν μυριάδας μυριάδων καὶ ἑπτακισχιλίας τεθησαυρισμένας εὑρὼν οὐδὲ εἰς τὸ τρίτον ἔτος μέρος αὐτῶν διέσωσε..» (*Δ. Κάσσιος* 59, 16).

Ἡ ἀσωτία ἠνάγκασε τὸν Καλιγούλαν νὰ τραπῇ εἰς προγραφάς, διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ νοσοῦντα οἰκονομικά του. Μεταξὺ τῶν θυμάτων του ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος τῆς Μαυριτανίας ὅστις κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην ἐφονεύθη, ὅπως δημευθῶσι τὰ πλούτη του. Ἔκτοτε ὅμως ἤρχισαν αἱ κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαι. Καὶ αἱ μὲν δύο πρῶται, ἀποτυχοῦσαι, ἤγαγον εἰς τὸν θάνατον τοὺς σκευωρήσαντας αὐτὰς Αἰμίλιον Λέπιδον καὶ Λέντλον Γαιτουλικόν, καὶ εἰς ἐξορίαν τὰς συνενόχους ἀδελφάς του. Ἀλλ' ἡ τρίτη, ἡ τοῦ Κασσίου Χαιρέα, χιλιάρχου τῶν πραιτωριανῶν ἀγανακτήσαντος ἐπὶ ταῖς προσβολαῖς, ἃς ὁ Καλιγούλας ἀπηύθυνεν εἰς αὐτόν, ἐπέτυχεν. Οὗτος ἐλθὼν εἰς συνεννόησιν μετά τινων συγκλητικῶν καὶ ἱππέων ἐπετέθη κατὰ τοῦ Καλιγούλα, κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν Σεβαστείων (Augustalia) ἀγώνων, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Καλιγούλας ἐπορεύετο ὅπως ἀκροασθῇ τοῦ ὕμνου, ὃν πρὸς τιμήν του θὰ ᾖδον οἱ ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντες Ἕλληνες, καὶ διὰ ξίφους τὸν ἐφόνευσεν (24 Ἰανουαρίου τοῦ 41). Κ. Μ. Κ.

καλίγωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καλιγώνω*, πετάλωσις ὑποζυγίου.

καλιγώνω, ἀόρ. *ἐ)καλίγωσα*, παρακ. παθ. μετχ. *καλιγωμένος*· προσαρτῶ πέταλον ἐπὶ τῆς ὁπλῆς τῶν ὑποζυγίων, πεταλώνω: «καλιγώνω τὸ ἄλογο, — τὸ μουλάρι, — τὸ γαϊδούρι», παροιμ. «καλιγώνει τὸν ψύλλο» ἐπὶ ἐπιτηδείου καὶ εὐφυοῦς (ἀπὸ τοῦ μεσαιων. *καλίγα*, λατ. caliga).

καλιγωτὴς (ὁ)· αὐτὸς ποῦ καλιγώνει, πεταλωτής.

καλίδιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Μικρόσχημος ναΐσκος παρ' ἀρχαίοις (λατιν aedicula), συνήθως ἐκ κλάδων ἢ ξύλου κατασκευαζόμενος.

Κάλιε-*Κάλιε* (Calle-Calle) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Χιλῆς πηγάζων ἀπὸ τῆς Ἀργεντινῆς καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τῆς Κορρὰλ κάτωθι τῆς πόλεως Βαλντίβια. Διασχίζει κατὰ πλάτος ὁλόκληρον τὴν Χιλήν, κατὰ δὲ τὸ κάτω μέρος τοῦ ροῦ του λέγεται καὶ *Ρίο Βαλντίβια*.

Καλιερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος. Κάτ. 400 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἄλλοτε κατῴκουν καὶ 400 Ἕλληνες, μεταναστεύσαντες εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Α. Α. Π.

Κάλιες, ἢ ***Κάλλες*** (Calles), ***Πλούταρχος***. Μεξικανὸς πολιτικός, διαδραματίσας σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς χώρας του. Ἐγεννήθη τῷ 1877. Ἀκολουθήσας κατ' ἀρχὰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἐστράφη εἶτα πρὸς τὴν ἀγρονομίαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξελέγη δήμαρχος τῆς πόλεως τοῦ Μεξικοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἦλθε πάλιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν τότε συντηρητικὴν κυβέρνησιν τοῦ Πορφυρίου Νιὰς καὶ λόγῳ τῶν προοδευτικῶν φρονημάτων του καὶ ἐπαύθη διὰ κυβερνητικῆς διαταγῆς. Ἡ δίωξίς του ὅμως αὕτη, ὡς καὶ ἡ πολιτική του τάσις, στρεφομένη κατὰ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ τοῦ κλήρου, τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον καὶ μετ' ὀλίγον ἐξελέγη κυβερνήτης τῆς ἐπαρχίας Σονόρας. Κατόπιν προσελήφθη ὡς μέλος τῶν κυβερνήσεων ὑπὸ τὸν Βενουστιάνο Καρράντζα καὶ Ὀμπρεγκόν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεφώνει εἰς τὴν κατὰ τῆς φεουδαρχίας πολεμικήν. Παραιτηθέντος τοῦ προέδρου Ὀμπρεγκόν, καὶ μετά τινας ἐνδοκομματικὰς περιπλοκάς, ἐξελέγη τὴν 6 Ἰουλίου 1924 πρόεδρος τῆς Μεξικανικῆς δημοκρατίας. Ἡ περίοδος τῆς προεδρίας του εἶναι ἐκ τῶν ταραχωδεστέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν γονιμωτέρων, τῆς μεξικανικῆς ἱστορίας. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς συν-

Digitized by Google

αλλαγῆς εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, τὴν παγίωσιν τῆς τάξεως, τὴν πλήρη ἀπαλλαγὴν τοῦ Μεξικοῦ ἀπὸ τῶν ξένων ἐπιρροῶν, τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐργαζομένων τάξεων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων γεωργῶν. Ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς μεγάλους γαιοκτήμονας καὶ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, κυρίως λόγῳ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων (ἀποτελούντων τῷ 1910 τὰ ὀγδοήκοντα ἑκατοστὰ τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους τῆς χώρας) καὶ τῆς ἐξορίας τῶν Ἱσπανῶν κληρικῶν. Τὰ ἐναντίον τοῦ κλήρου μέτρα του ἐπέφερον τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Κάλιες ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦτο ἡ ἐξορία τοῦ παπικοῦ ἀντιπροσώπου Καρούνα. Ἐκ τούτων προεκλήθη ἐμφύλιος πόλεμος αἱματηρότατος εἰς τὴν χώραν, ὅστις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κάλιες. Λῃξάσης τῆς προεδρικῆς του θητείας τὴν 30 Νοεμβρίου 1928 καὶ ἀπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ μεξικανικοῦ Συντάγματος τῆς ἐπανεκλογῆς, ἀπεχώρησε τῆς προεδρίας, ἀνέλαβε δὲ τῷ 1926 τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀντεμετώπισε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν κληρικοφρόνων. θ. τ.

Καλιέχια (Kalleja), ***δὸν Φέλιξ - Μαρία ντὲλ Ρέϋ, κόμις ντὲ Καλντερόν.*** Ἱσπανὸς στρατηγὸς (1750—1820). Διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν ὅσῳ καὶ διὰ τὴν ὠμότητα του, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεξικανικῆς ἐπαναστάσεως (1810). Τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπαναστατῶν Ἰδάλγον ἐνίκησε τὴν 16 Ἰανουαρίου 1811 εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Καλντερόν, ἐξ οὗ καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον εὐγενείας, ὃν ἔκτοτε ἔφερεν. Ἐντὸς τοῦ ἔτους ὁ Ἰδάλγος ἐθανατώθη. Ὁ Καλντερὸν λόγῳ τῆς ὠμότητος αὐτοῦ ἐπονομασθεὶς «Σφαγεὺς ἀνθρώπων», διωρίσθη τῷ 1813 ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρις οὗ κατέπνιξεν ἐντελῶς τὴν ἐπανάστασιν (1817). Ἀποστρατευθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου ἀπέθανε σχεδὸν λησμονημένος. τ. δ

καλίθριξ (ὁ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *καλλίθριξ*.

καλίκα (ἡ). Τὸ κατ' ἐξοχὴν ρωμαϊκὸν στρατιωτικὸν ὑπόδημα (βλ. λ. *καλίγα*).

καλικάντζα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δίαρον τὸ σπρυνέρειον* (Diarum Spruneri), τὸ καὶ ἄλλως *ἀτεχνόχορτο* καλούμενον. κ. παπ

Κάλικας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς παρὰ τὴν Ἀντίπαρον νήσου *Δεσποτικὸ* (πλάτ. 37° 58'25" Β, μῆκ. 24°59'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἡ Β τῆς νήσου ἐσχατιά. Εἰς 1 1/8 μιλ. Α. αὐτῆς φερώνυμος ὕφαλος.

καλίκιον, ἢ ***καλίγιον*** (τό)· Ρωμαϊκὸν στρατιωτικὸν ὑπόδημα. (βλ. λ. *καλίγα*).

κάλικο (τό). Εἶδος βαμβακεροῦ ὑφάσματος (βλ. λ. *κάμποτ*).

καλικοτύλη (ἡ) (Calicotyle) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τρηματωδῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριστομιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους μικροτάτους σκώληκας μὲ σῶμα λεπτὸν καὶ βραχύ, φέρον μίαν καὶ μόνην σικύαν κατὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλικοτύλη ἡ τοῦ Κρόϋγερ* (Calicotyle Kroyeri), ἥτις ἐνδιαιτᾶται παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων διαφόρων ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων* καὶ ἰδίως τῶν ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *βατιδῶν*. δ. ν. π.

Κάλικωτ (Calicut) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ὁ κυριώτερος λιμὴν τοῦ Μαλαβὰρ ἐν Μαδράς, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 76.981. Ἡ πόλις εἶναι ἀρχαιοτάτη. Περὶ τὸν Ζ αἰῶνα ὁ πληθυσμός της ηὐξήθη σημαντικῶς διὰ τῆς μεταναστεύσεως εἰς αὐτὴν τῶ Μοπλᾶ, φανατικῶν Μωαμεθανῶν ἐξ Ἀραβίας, ἐπιδοθέντων εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὁ Πορτογάλος θαλασσοπόρος Πέρο ντὲ Κοβίλιαμ ἐπεσκέφθη τὴν Κάλικωτ τῷ 1487 καὶ πρῶτος περιέγραψε τὴν σπουδαιότητά της διὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν μετὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπόριον. Ὁ Βάσκο ντὲ Γκάμα ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν τῷ 1498, ἐπιχειρήσας δὲ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐργοστάσιον ἀπέτυχε λόγῳ τῆς ἐχθρότητος τῶν ἐντοπίων. Πρὸς τιμωρίαν των οἱ Πορτογάλοι ἐβομβάρδισαν τὴν πόλιν. Τῷ 1510 ὁ Ἀλβουκέρκης τὴν προσέβαλε μὲ στρατὸν ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν. Τὸ ἀνάκτορον ἐδῃώθη, ἡ δὲ πόλις ἐπυρπολήθη, ἐν τούτοις οἱ Πορτογάλοι ἀπεκρούσθησαν. Τῷ 1664 ἡ ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἵδρυσεν αὐτόθι ἐμπορεῖον, τὸ δὲ 1698 ἱδρύθη τοιοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων ὑφιστάμενον καὶ σήμερον. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ἡ πόλις περιῆλθε τῷ 1792 εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων. Ἡ κυριωτέρα ἐξαγωγὴ τῆς Κάλικωτ εἶναι καφές, ξυλεία καὶ προϊόντα κοκοδένδρου. Ἔχει ἐργοστάσια ἐκκοκκιστικὰ τοῦ καφέ, ὑφαντουργεῖα, ξυλουργεῖα κ.λ.π. δ. σ. δ.

«Καλιλᾶ *βὰ Διμνά»*. Βιβλίον βουδιστικὸν τῶν μετὰ Χριστὸν αἰώνων, μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ τὸ 1080 ὑπὸ τὸν τίτλον «Στεφανίτης καὶ Ἰχνηλάτης» ὑπὸ τοῦ Συμεὼν Σήθ. Βραδύτερον συνεχωνεύθη μετὰ τῆς «Χιτοπαδάσσα» ἢ «Πάντσα-Τάντρα», τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ὁ Δημ. Γαλανὸς τῷ 1851. Ἥρωες τοῦ βιβλίου εἶναι δύο θῶες, τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτοῦ εἶναι διδακτικόν, ἀναφερόμενον εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἡγεμόνος, δι' ὃ καὶ φέρεται καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κάτοπτρον ἡγεμόνος». Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ παρέχεται ὑπὸ μορφὴν διηγήσεων, ἐν αἷς σπουδαῖον πρόσωπον διαδραματίζουσι ζῷα. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ὅπερ καὶ ὡς «Κυλίλε καὶ Δίμνε» φέρεται, μετεφράσθη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας γλώσσας ἀνατολικάς τε καὶ εὐρωπαϊκάς, οἷον τὴν Περσικήν, τὴν Συριακήν, τὴν Ἀραβικήν, τὴν Λατινικήν, τὴν Σλαυϊκήν, καὶ δὴ τὸ μὲν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου γλώσσης, τὸ δὲ ἐκ μεταφράσεων αὐτοῦ, ὡς λ. χ. τῆς Ἑβραϊκῆς. Ὡς συγγραφεὺς τῶν «Ἀπολόγων» τούτων, ὡς καλεῖ τὸ βιβλίον ὁ Γαλανός, φέρεται ὁ βραχμὰν Βισνουσαρμάν, ἀκμάσας περὶ τὴν Ε' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ὑπ' ἄλλων τὸ ἔργον ἀποδίδεται εἰς ἄλλον ἀρχαιότερον σοφὸν Ἰνδόν, τὸν Πιλπαΐδα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα «Πιλπαΐδος μῦθοι» ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀσίᾳ. Κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν ὁ Βισνουσαρμὰν συνέλεξεν ἁπλῶς τοὺς «Ἀπολόγους» καὶ συναρμολογήσας πρὸς ἄλλους συνέθεσε τὴν «Χιτοπαδάσσαν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γαλανοῦ*, Χιτοπαδάσσα (προλεγόμ.) (1851). —*Κρουμβάχερ*, Ἱστορ. βυζ. λογοτεχνίας. ν. λ.

Καλιμὰν Α'. Βούλγαρος βασιλεύς, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀσὰν τοῦ Β', γενόμενος βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου (1241—1246) ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Βατάτσης καὶ ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ ὁ Β' ἀπέσπασαν ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας τὴν Ἀλβανίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας. Ἀπέθανε δηλητηριασθείς.

—**Καλιμὰν Β'**. Βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας (1257—1258). Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον δολοφονήσας τὸν ἐξάδελφόν του Μιχαὴλ Ἀσὰν καὶ λαβὼν ὡς σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ἰωάννου Ἀσάν, Εἰρήνην. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ συνωμοτῶν. Μὲ τὸν Καλιμὰν τὸν Β' ἐκλείπει ἡ δυναστεία τῶν Ἀσλανιδῶν ἐν Βουλγαρίᾳ. τ. β

Καλιμὴρ (Calimere) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῶν Ἰνδιῶν, εἰς 10° 17' Ν. πλάτους καὶ 80° 5' Α. μήκους.

Κάλιμπαν (Caliban). Μυθικὸν πρόσωπον τοῦ Σαίξπηρ ἐν τῷ ἔργῳ του «Τρικυμία». Εἶναι υἱὸς δαίμονος καὶ μαγίσσης, προσωποποίησις τοῦ πνεύματος τοῦ κακοῦ. Εἰδεχθὴς τὴν μορφήν, ἐξυπηρετεῖ τὸν Πρόσπερον, δοῦκα τοῦ Μιλάνου, διὰ τῶν πράξεών του δὲ σκιαγραφεῖται ἀριστοτεχνικῶς τὸ βίαιον κτῆνος, τὸ ἐξ ἀνάγκης πειθήνιον πρὸς τὴν ἀνωτέραν δύναμιν, ἀλλ' ἕτοιμον πρὸς ἀνταρσίαν, τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς ἔχει παροδικάς τινας ἐκλάμψεις διαυγείας, κατευθυνομένας ὅμως καὶ αὐτὰς πρὸς τὸ κακόν. Ὁ Κάλιμπαν ὡς πρόσωπον παρέμεινεν ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ λογοτεχνίᾳ οἷος ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Σαίξπηρ. —π.

Καλίμπο (Calibo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Καπὶζ ἐν τῇ νήσῳ Πανάϋ τῶν Φιλιππίνων. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὄρυζα, ἀραβόσιτος, καπνός, κακάον καὶ ὀπωρικά. Ἐπὶ πλέον ἔχει καὶ βιομηχανίαν ὑφασμάτων, ἁλιείαν καὶ διεξάγει μικρὰν ἐξαγωγὴν χρυσοῦ. Κάτ. 12.000. μ. ν. δ.

Κάλινδα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Κάλυνδα*.

Καλινδέρος, *Νικόλαος*. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουκουρεστίῳ (1832—1902). Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ἔνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1879. Ἐπανελθὼν εἰς Βουκουρέστιον διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ νοσοκομείου Βραγκοβεάνου, βραδύτερον δὲ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς. Διετέλεσεν ὡσαύτως μέλος τοῦ ἀνωτάτου ὑγειονομικοῦ συμβουλίου, ὡς καὶ βουλευτής. Εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ Ρουμανίας ἰατρός, ὅστις διὰ τῶν συγγραφῶν του κατέστη διεθνῶς γνωστός. Συνέγραψε: «Περὶ πυωδῶν πλευριτίδων καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν», «Περὶ φυματιώδους μηνιγγίτιδος τῶν ἐνηλίκων», «Περὶ λέπρας ἐν Ρουμανίᾳ καὶ τῶν μυελωδῶν βλαβῶν αὐτῆς», «Περὶ συφιλιδικῶν ἀνευρυσμάτων τῆς ἀορτῆς», «Κλινικὰ μαθήματα». ο. ρ.

Καλίνδοια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Μυγδονίᾳ (*Πτολ.* Γεωγρ. Γ. 12, 33). Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὀνομάζεται *Ἀλίνδοια*, ὁ δὲ κάτοικος αὐτῆς *Ἀλινδοιαῖος*. Ἔκειτο δὲ κατὰ τὴν ΒΔ πλευρὰν τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, παρὰ τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν. Ταύτης ἀνευρέθη νόμισμα φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΙΝΔΟΙΩΝ, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὰ σύμβολα τοῦ Ἡρακλέους. α. θ. σ.

— **Καλίνδοια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χέρσου της ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 349. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιλιντίρ*.

—**Καλινδοίας** ***ἀγρόκτημα*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χέρσου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 33.

—**Καλινδοίας** ***σιδηροδρομικὸς σταθμὸς*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χέρσου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 22.

Καλίνιν, *Μιχαὴλ Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος κομμουνιστὴς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Κατήγετο ἐξ ἀγροτικῆς οἰκογενείας καὶ ἐνωρίτατα ἀνεμίχθη εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς πατρίδος του, δράσας ἐν Πετρουπόλει, Μόσχᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1899 συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς δεκάμηνον φυλάκισιν διὰ τὰς ἀνατρεπτικάς του ἐνεργείας, μετὰ δὲ τὴν ἀπότισιν τῆς ποινῆς του ἐξωρίσθη εἰς Τιφλίδα καὶ βραδύτερον εἰς Σιβηρίαν, ὁπόθεν κατώρθωσε ν' ἀποδράσῃ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συνελήφθη ἐκ νέου καὶ ἐφυλακίσθη. Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου 1917, ἀπεφυλακίσθη καὶ εἰργάσθη δραστηρίως διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ὀκτωβριανῆς κουμμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μπολσεβίκων, ἐγένετο τῷ 1919 πρόεδρος τῆς πανρωσικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν σοβιὲτ καὶ μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν.

καλινίτης (ὁ) (Kalinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν *στυπτηριῶν*. Εἶναι ἡ στυπτηρία διὰ καλίου, ἔχουσα τὸν χημικὸν τύπον

$$K_2SO_4.Al_2(SO_4)_3.24H_2O.$$

Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 2—2 1/2, εἰδικὸν βάρος 1,7—1,9, λάμψιν ὑελώδη καὶ εἶναι ἄχρους. Ἐμφανίζεται συνήθως ὡς ἐπάνθημα εἰς ρωγμὰς λαβῶν, ἐπὶ μαργαϊκῶν σχιστολίθων περιεχόντων σιδηροπυρίτην, ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ θειωνιῶν παρὰ τὸ Pozzuoli κ. ἄ. γ. β.

Καλίνκα (Kalinka), ***Βαλέριος***. Πολωνὸς ἱστορικὸς (1826—1886). Ἔγραψε: «Περὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Πολωνίας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα» (1862), «Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Στανισλάου Αὐγούστου» (1867), «Ἡ τετραετὴς πολωνικὴ βουλὴ τοῦ 1788—1791» (1890), κ. ἄ. θ. κ.

— **Καλίνκα** (Kalinka), ***Ἐρνέστος***. Αὐστριακὸς φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1865. Τῷ 1896 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, μετατεθεὶς βραδύτερον εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Τσέρνοβιτς καὶ Ἴννσμπρουκ. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Βιέννης, τοῦ αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ γερμανικοῦ. Ἐταξίδευσε πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας εἰς Ἑλλάδα, Βουλγαρίαν, Θράκην καὶ Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐξέδωκε μετὰ σχολίων τὴν «Ἀθηναίων Πολιτείαν» τοῦ Ξενοφῶντος, ὡς καὶ κατάλογον τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας («Tiruli Asiae Minoris». Ἔγραψε περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐν Βουλγαρίᾳ, περὶ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς τραγῳδίας (1924), σύντομον διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ πλείστας φιλολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μονογραφίας. θ. κ.

Καλῖνο (Calino), ***Καῖσαρ***. Ἰταλὸς θεολόγος (1670—1749). Τῷ 1684 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐν αὐτῷ σπουδὰς ἐδίδαξεν ἐν Φαέντζᾳ, Πάρμᾳ καὶ Βενετίᾳ, καὶ εἶτα ὑπηρέτησεν ὡς ἱεροκήρυξ εἰς διαφόρους ἰταλικὰς πόλεις. Τὰ ἔργα (Opere) αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ (1759) εἰς ἐννέα τόμους, ὧν οἱ μὲν τέσσαρες πρῶτοι περιέχουσι διατριβὰς περὶ θεμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην, οἱ δὲ ἄλλοι πέντε λόγους θρησκευτικούς. Τινὰ τῶν ἔργων τούτων τοῦ Καλῖνο μετεφράσθησαν εἰς τὴν λατινικήν, ἱσπανικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν. ε. γ. π.

Καλινὸ *[Θεατρ.]*. Νεώτερος τύπος εὐήθους ὑπηρέτου τῆς γαλλικῆς κωμῳδίας, ὁποῖος ἦτο ἄλλοτε ὁ *Ζοκρίς*, ὃν εἶχε παρουσιάσει τὸ πρῶτον ἐπὶ σκηνῆς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ Dovigny. Ἡ λέξις *Καλινὸ* παρέμεινεν ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ ἐκ τοῦ ὀνόματος, ὅπερ ἔφερεν εὐήθης τις ὑπηρέτης ἐν παλαιοτάτῃ γαλλικῇ κωμῳδίᾳ, ἐξ οὗ καὶ calinotade ὀνομάζεται σήμερον πᾶν θεατρικὸν ἔργον, ἐν ᾧ τὸν κύριον ρόλον ἔχει ὁ Καλινό. ν. ι. λ.

Καλίνοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλκίς, νῦν *Σουταγιανέϊκα* (βλ. λ.).

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν ἐκ Κιλκὶς ὑποχώρησιν τῶν Βουλγάρων τῷ 1913, τμήματα βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἶχον ἐγκατασταθῆ τὴν νύκτα 20—21 Ἰουνίου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Καλινόβου, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἐπιτεθῶσι πλευρικῶς κατὰ τῆς ἐκ Μπαγιάλτσα πρὸς Κιλινδὶρ προχωρούσης 10ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, τῆς σπευδούσης, ἵνα παρακωλύσῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Βουλγάρων. Τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Ἰουνίου τμήματα τῆς ὡς ἄνω ἑλληνικῆς μεραρχίας ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου στρατεύματος, ἀποπειραθέντος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν διαρροὴν τῆς μεραρχίας, καὶ μετ' ἀγῶνα ὀλιγόωρον ἀπώθησαν πλήρως τοὺς Βουλγάρους ἐκ τῶν ὑψωμάτων. Παρὰ τὰ ἐν λόγῳ ὑψώματα τοῦ Καλινόβου διεξήχθησαν ἀγῶνες καὶ κατὰ τὴν κατὰ Σεπτέμβριον 1918 στρατηγικὴν

Digitized by Google

διάρρηξιν τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ μετώπου ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ. Ν. Θ. Κ.

Καλιντάσα (=ὑπηρέτης τῆς Κάλι). Ὁ ἐνδοξότερος τῶν συγγραφέων τῆς δευτέρας ἐποχῆς τῆς σανσκριτικῆς φιλολογίας, τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία, ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν βεδικῶν ὕμνων, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἡ περίοδος τῆς τεχνικῆς ποιήσεως. Ἐλλειπούσης τῆς ἐννοίας τῆς ἱστορίας παρὰ τῷ ἰνδικῷ λαῷ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ μετὰ χρονολογικῆς ἀκριβείας ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἔζησεν ὁ Καλιντάσα, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος συγγραφεὺς τῆς σανσκριτικῆς. Αἱ ἐγχώριοι παραδόσεις τὸν φέρουν ζήσαντα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βικραμαντίτυα τῆς Οὐτζαγινί, τὸν ὁποῖον οἱ πλεῖστοι ἱστορικοὶ τοποθετοῦν τῷ 375 π. Χ., ἄλλοι δὲ πολὺ ἀργότερον, τὸν ΣΤ' αἰῶνα μ. Χ. Τὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ δὲν περιέχουν ἀλληγορίας, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἐμμέσως ἡ χρονολογία του, ἡ ἐφθαρμένη ὅμως μορφὴ τῆς πρακριτικῆς ἢ αἱ λαϊκαὶ διάλεκτοι τὰς ὁποίας ὁμιλοῦν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ κατώτεροι χαρακτῆρες εἰς τὰ ἔργα του, παραβαλλομένη πρὸς τὴν πρακριτικὴν τῶν παλαιοτέρων ἐπιγραφῶν, πείθουν ἐγκρίτους τινὰς ἐρευνητάς, ὅπως τὸν τοποθετήσουν εἰς τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα.

Πλῆθος θρύλων ἀνέλαβον νὰ ἐξηγήσουν τὸ ὄνομά του: κατ' ἀρχὰς βουκόλος, ἐγένετο κατόπιν διὰ νὰ ἐκδικηθῇ ἕνα ὑπουργὸν σύζυγος μιᾶς ὑπερηφάνου πριγκιπίσσης, ὤφειλε δὲ τὴν αἰφνιδίαν ἔκλαμψιν τῆς μεγαλοφυΐας του εἰς τὴν θεὰν Κάλι. Ἀπέθανε φονευθεὶς ὑπὸ μιᾶς τῶν ἐρωμένων του. Ὁ πλοῦτος τῆς δημιουργικῆς του φαντασίας, ἡ λεπτότης τοῦ αἰσθήματός του καὶ ἡ λεπτή του παρατήρησις τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, συνδεδυασμέναι μὲ σημαντικὴν περιγραφικὴν δύναμιν, τοποθετοῦν τὸν Καλιντάσα εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν ποιητῶν τῆς Ἀνατολῆς. Μολοντοῦτο, ἡ σημασία τοῦ ἔργου του ὡς συνόλου ζημιοῦται τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς τεχνικότητος τοῦ ὕφους, ἡ ὁποία, ἂν καὶ εἰς μικρότερον βαθμὸν παρὰ εἰς ἄλλους Ἰνδοὺς ποιητάς, οὐχὶ σπανίως λαμβάνει μορφὴν παιδικῶν ἀστεϊσμῶν καὶ λογοπαιγνίων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὰ ἔργα του ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μᾶλλον ἐμπνευσμένους ποιητὰς τῶν Βεδῶν. Ἂν καὶ ἀληθὴς ποιητής, στερεῖται τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος τῆς ἀναλογίας, τὸ ὁποῖον συνδέει τὰ μέρη πρὸς τὸ ὅλον καὶ συνδυάζει μορφὴν καὶ ὕλην εἰς ἀδιάσπαστον ποιητικὴν ἑνότητα. Ἡ φήμη τοῦ Καλιντάσα στηρίζεται κυρίως εἰς τὰ δράματά του, διακρίνεται ὅμως καὶ ὡς ἐπικὸς καὶ λυρικὸς ποιητής.

Τὴν ἐν Εὐρώπῃ φήμην του ὀφείλει κυρίως εἰς τὸ δρᾶμα «*Σακούνταλα*», ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Οὐ. Τζὸνς τῷ 1789, ἐκδοθὲν τότε ἐν Καλκούτᾳ ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς ἀγγλικὴν μετάφρασιν καὶ προσελκύσαν τὸν θαυμασμὸν τοῦ Γκαῖτε (μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Κ. Θεοτόκη). Σῴζονται δύο ἀκόμη δράματα τοῦ Καλιντάσα· μία κωμῳδία χαρεμίου «Μαλαβίκα καὶ *Ἀγνιμίτρα*» καὶ τὸ «*Βικραμορβάσι*» (τίτλος μεταφρασθεὶς ὡς «Ὁ Ἥρως καὶ ἡ Νύμφη») τὸ ὁποῖον φέρει ἐπὶ σκηνῆς ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων θρύλων τῶν Ἰνδιῶν, τὴν ἱστορίαν τῶν ἐρώτων τοῦ βασιλέως Πουρουράβας καὶ τῆς Ἀψάρας Οὐρβάσι. Ἀποδίδονται ἀκόμη εἰς τὸν Καλιντάσα δύο ἐπικὰ ποιήματα: τὸ ἓν ἐκ δεκαεννέα ᾀσμάτων περὶ τῆς φυλῆς τοῦ Ραγοῦ («*Ραγοῦ-βάμσα*»), τὸ ἄλλο ἐκ δεκαὲξ ᾀσμάτων περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου καὶ μία ἐρωτικὴ ἐλεγεία, ἡ «*Μεγαντούτα*» ἢ «Ταχυδρομικὸν νέφος», εἰς τὴν ὁποίαν ἓν ἐξόριστον πνεῦμα ἐμπιστεύεται εἰς ἓν νέφος ἕνα ἐρωτικὸν γράμμα διὰ τὴν ἀγαπημένην του. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν Καλιντάσα τοῦ «*Ριτουσαμχάρα*» (Κύκλος τῶν ἐποχῶν) καὶ τοῦ «*Ναλοντάγια*» (Ἡ παλινόρθωσις τοῦ βασιλέως Νάλα) εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Τέλος ἀναφέρομεν ἓν ἔργον προσῳδίας, τὸ «*Τσρουταμπόχα*». Κατὰ γνώμην κυκλοφοροῦσαν εὐρύτατα μεταξὺ τῶν Παντί, ἡ μεγαλυτέρα ἀξία του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκτιμᾶται ἐν Ἰνδίαις, εἶναι ἡ ἐπιτυχία τῶν συγκρίσεών του. Πολλὰ ἄλλα ποιήματα, κατὰ τὸ πλεῖστον διαφόρου τεχνοτροπίας, ἀποδίδονται εἰς τὸν Καλιντάσα, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ γνώμη ὅτι ὑπῆρξαν συγγραφεῖς πλείονες τοῦ ἑνὸς ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ὑπῆρξαν τρεῖς ὁμώνυμοι ποιηταί, οἱ δὲ Ἰνδοὶ ἀστρονόμοι εἶναι τόσον βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τριάδος συγγραφέων ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὥστε μεταχειρίζονται τὸν ὅρον Καλιντάσα πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τρία. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἔχουν μεταφρασθῇ εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. A. Macdonell*, History of Sanskrit Literature (1900).—*G. Huth*, Die Zeit des Kalida a (Βερολῖνον 1890).—*S. Levi*, Le théâtre indien (Παρίσιοι 1890). Θ. Τ.

Καλιντζὰρ (Kalinjar) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Μπάντα τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν. Ἡ πόλις, ἀρχαιοτάτη, ἔχει ἱστορικὴν σημασίαν καὶ περιλαμβάνει πλεῖστα θρησκευτικὰ μνημεῖα. Κάτοικοι 4.000.

Κάλιξ-Ἔλφ (Kalix-Elf) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς σουηδικῆς Λαπωνίας μήκους 430 χλμ., πηγάζων ἐκ τοῦ ποταμοῦ Κέμπνεκαιζε ἐν τῷ νομῷ Νόρμποττεν. Ρέει πρὸς ΝΑ. καὶ κατόπιν πρὸς Ν. παραλλήλως πρὸς τὰ φινλανδικὰ σύνορα, σχηματίζων περὶ τοὺς 80 καταρράκτας. Δεχόμενος τὴν διακλάδωσιν Ταρνέντο-Ἔλφ τοῦ ποταμοῦ Τόρνε-Ἔλφ, ἐκβάλλει εἰς τὸν Βοθνιακὸν κόλπον.

Καλιξτινοὶ (οἱ), ἢ *Οὐτρακβισταί*. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Οὔσου* (βλ. λ.), οἱ κληθέντες *Οὐσῖται*, διῃρέθησαν ἔτη τινὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὔσου εἰς *Θαβωρίτας* καὶ *Καλιξτινοὺς* ἢ *Οὐτρακβιστάς*. Ἐνῷ οἱ πρῶτοι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχοντο νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, οἱ δεύτεροι ἐδέχοντο νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς ἀκολούθοις τεσσάροις ὅροις: α') Νὰ μεταδίδηται ἡ θεία εὐχαριστία παρ' αὐτοῖς καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς ὑπ' ἀμφότερα τὰ εἴδη, τοῦ ἄρτου δηλαδὴ καὶ τοῦ οἴνου, οὕτως ὥστε νὰ μὴ στερῶνται οἱ λαϊκοὶ τοῦ ποτηρίου, ὡς ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. β') Νὰ γίνηται τὸ κήρυγμα ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτῶν γλώσσῃ. γ') Νὰ εἰσαχθῇ αὐστηρὰ πειθαρχία εἰς τὸν κλῆρον αὐτῶν καὶ δ') Νὰ μὴ διαχειρίζωνται οἱ κληρικοὶ αὐτῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, μηδὲ νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς κοσμικὰς ὑποθέσεις. Ἐκ τοῦ πρώτου ὅρου ἐκλήθησαν *Καλιξτινοὶ* (ἐκ τοῦ calix=ποτήριον) καὶ *Οὐτρακβισταὶ* (ἐκ τοῦ sub utraque=ὑπ' ἀμφότερα τὰ εἴδη). Ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας μετά τινας συζητήσεις ἐδέχθη τοὺς ἀνωτέρω ὅρους αὐτῶν καὶ οὕτως οἱ Καλιξτινοὶ ἡνώθησαν μετὰ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατώρθωσεν, ὡς συνήθως, νὰ ἀφομοιώσῃ αὐτοὺς πρὸς τοὺς δυτικοὺς καὶ οὕτω ἐξέλιπον. Κ. Ι. Δ.

καλιοαντιμονύλιον τρυγικὸν [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἀντιμόνιον* καὶ *ἐμετικὴ* τρύξ.

καλιοκυανίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ὑδροκυανικὸν ὀξύ*.

Καλιόμπεης. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὁ *Ἄλιο-μπέης Πλιάσα*, ἀδελφὸς τοῦ περιφήμου *Ἰσμαήλ*, διάσημος καὶ αὐτὸς Ἀλβανὸς φύλαρχος καὶ ὁπλαρχηγός. Διακριθεὶς εἰς τὸν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν πόλεμον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, καὶ κατόπιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρώσσων τῷ 1806 εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, ὁ Ἄλιο-μπέης κατῆλθε μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς σωματάρχης τοῦ Κεχαγιᾶ Μουσταφᾶ βέη, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων πεντακοσίων Ἀλβανῶν. Ἐξελθὼν τὴν 18 Ἰουλίου 1821 ἐναντίον τῶν ἐν Λιθοβουνίοις συνηγμένων Τσακώνων, ἐπολιόρκησεν αὐτοὺς στενότατα. Μολονότι ἔφερεν ἤδη τέσσαρα τραύματα, ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ζωηροτέραν ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου Ἀποστολάρα, τοῦ Ἠλία Μπισμπίκη καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασοπούλου μετὰ δεκαπέντε ἄλλων Ἀγωνιστῶν. Κατὰ τὴν τελικὴν ὅμως ἔφοδον ἔπεσε βληθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὴν τελευταίαν σφαῖραν, ἥτις ὑπελείπετο εἰς τοὺς πολιορκηθέντας Ἕλληνας, δυνηθέντας νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὴν τρομερὰν σύγχυσιν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ὁ θάνατος τοῦ Ἀλβανοῦ εὐπατρίδου. Γ. Δ. Κ.

κάλιον (τὸ) (Kalium, Potassium, K) [*Χημ.*]. Μέταλλον ἀτομικοῦ βάρους 39,096. Ἐν τῇ φύσει ἀπαντᾶται πάντοτε ἡνωμένον. Εἶναι συστατικὸν πλείστων πετρωμάτων, ὡς τοῦ ἀστρίου, τοῦ καλιούχου μαρμαρυγίου, τοῦ λευκίτου κ. ἄ., διὰ διαβρώσεως δὲ αὐτῶν αἱ περιεχόμεναι ἑνώσεις τοῦ καλίου παραλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ διὰ τῶν ποταμῶν μεταφέρονται εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὴν ἐξάτμισιν αὐτοῦ ἀποβάλλονται τὰ σχετικῶς δυσδιαλυτώτερα ἅλατα, χλωριοῦχον νάτριον καὶ θειικὸν ἀσβέστιον, καὶ ἀπομένουσιν ἐν τῷ ἀλμολοίπῳ τὰ ἅλατα τοῦ καλίου, ἅτινα διὰ περαιτέρω ἐξατμίσεως ἀποβάλλονται ὑπὸ μορφὴν διαφόρων διπλῶν ἁλάτων, ἰδίως *καρναλλίτου* καὶ *καϊνίτου* ἢ καὶ ὡς *συλβίνης* (χλωριοῦχον κάλιον).

Τὸ κάλιον εἶναι τὸ πρῶτον παρασκευασθὲν ἐκ τῶν ἐλαφρῶν μετάλλων ὑπὸ τοῦ Davy τῷ 1807 δι' ἠλεκτρολύσεως τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ καλίου, ὁπότε ἐλάμβανε μικρὰ σφαιρίδια τοῦ μετάλλου. Βραδύτερον παρεσκευάσθη εἰς μεγαλύτερα ποσὰ ὑπὸ τῶν Gay-Lussac καὶ Thénard διὰ πυρώσεως ὑδροξειδίου τοῦ καλίου μετὰ ῥινημάτων σιδήρου, καὶ ὑπὸ τοῦ Cuvaudau διὰ πυρώσεως μείγματος ἀνθρακικοῦ καλίου μετ' ἄνθρακος, τὸ μεῖγμα δὲ τοῦτο λαμβάνεται κατὰ τὴν ἐξανθράκωσιν τῆς τρυγίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μέθοδον ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ παράγεται μεταλλικὸν κάλιον καὶ μονοξείδιον ἄνθρακος. Εἰς ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν τὸ κάλιον ἑνοῦται μετὰ τοῦ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, σχηματίζον ἕνωσιν λίαν ἐκρηκτικήν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα προσοχὴ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μεθόδου ταύτης. Τεχνικὴν σημασίαν σήμερον ἔχει κυρίως ἡ μέθοδος δι' ἠλεκτρολύσεως τετηγμένου ὑδροξειδίου τοῦ καλίου· κατὰ ταύτην ἡ θερμοκρασία τοῦ τήγματος διατηρεῖται ὀλίγον ἀνωτέρα τοῦ σημείου τήξεως τοῦ KOH, ἤτοι τῶν 345°. Ἐν γένει δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὅλαι αἱ μέθοδοι αἱ ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῆς παρασκευῆς τοῦ νατρίου.

Ἐφαρμογὰς ἐλαχίστας ἔχει τὸ μεταλλικὸν κάλιον, χρησιμοποιουμένου ἀντὶ τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ εὐωνοτέρου νατρίου.

Τὸ κάλιον εἶναι μέταλλον ἀργυρόλευκον καὶ ἔχει ἰσχυρὰν μεταλλικὴν λάμψιν εἰς πρόσφατον αὐτοῦ τομήν. Εἰς τὸν ἀέρα ὀξειδοῦται τάχιστα καλυπτόμενον ὑπὸ στρώματος ὑδροξειδίου. Εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν εἶναι μαλακὸν ὡς κηρός, εἰς ταπεινὴν δὲ εὔθραυστον. Τήκεται εἰς 62,1° καὶ βράζει εἰς 757,5° σχηματίζον πρασίνους ἀτμούς, οἱ ὁποῖοι εἰς μεγαλύτερον ποσὸν φαίνονται ἰόχροοι. Τὸ εἰδικόν του βάρος εἶναι 0.8642 εἰς 0°. Ἀποσυνθέτει τὸ ὕδωρ ζωηρότατα, τὸ δὲ ἐκλυόμενον ὑδρογόνον ἀναφλέγεται καιόμενον μετὰ φλογὸς ἐρυθρᾶς. Ἑνοῦται μετὰ τοῦ θείου κατόπιν ἐλαφρᾶς θερμάνσεως. Ἐπίσης μετὰ τοῦ βρωμίου ἑνοῦται ζωηρότατα μετ' ἐκρήξεως, μετὰ τοῦ ἰωδίου ἤδη ἐν ψυχρῷ καὶ μετὰ τοῦ χλωρίου ὅταν τοῦτο εἶναι ξηρὸν μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, ὅταν δ' ἐνέχῃ ὑγρασίαν ἑνοῦται μετὰ φλογὸς πρὸς χλωριοῦχον κάλιον. Συντηκόμενον μετὰ ἁλατογονούχων ἑνώσεων μετάλλων ἀνάγει ταύτας, σχηματίζον ἅλας διὰ καλίου, ἀποβαλλομένου τοῦ μετάλλου. Λόγῳ τῆς μεγάλης τάσεώς του πρὸς ἕνωσιν φυλάσσεται τὸ κάλιον ὑπὸ πετρέλαιον, εἰς μικρότερα δὲ ποσὰ ἐντὸς ξηρῶν συντετηγμένων σωλήνων.

Καλίου ἑνώσεις. Τὸ κάλιον εἰς τὰς ἑνώσεις του φέρεται ὡς μονοδύναμον στοιχεῖον. Τὸ ἰὸν τοῦ καλίου εἶναι ἄχρουν καὶ τὰ διαλύματα τῶν ἑνώσεών του εἶναι ἐπίσης ἄχροα, ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες περιέχουσι κεχρωσμένα ἀνιόντα, ὅπως τὰ τοῦ ὑπερμαγγανικοῦ ὀξέος καὶ τοῦ χρωμικοῦ. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἑνώσεων εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἀνθρακικὸν κάλιον (K_2CO_3). Εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη *ποτάσσα*, γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς συστατικὸν τῆς τέφρας τῶν ξύλων· ἤδη ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφει ὁδηγίας διὰ τὴν παρασκευήν της, οἱ δὲ Ρωμαῖοι παρεσκεύαζον σάπωνα ἐκ ποτάσσης. Τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον σχηματίζει λευκοὺς κρυστάλλους, ἀλκαλικῆς καὶ καυστικῆς πως γεύσεως, τηκομένους εἰς 880°. Σχηματίζει πολλὰς ἐνύδρους ἑνώσεις, τῶν ὁποίων ἡ σπουδαιοτέρα ἐνέχει 1,5 μόριον ὕδατος. Εἰς τὸν ἀέρα ἀφιέμενοι οἱ κρύσταλλοι τοῦ ἀνθρακικοῦ καλίου διαρρέουσι, προσλαμβάνοντες ὑγρασίαν καὶ σχηματίζοντες σιροπιῶδες ὑγρόν· λόγῳ τῆς ὑγροσκοπικότητός του ταύτης χρησιμοποιεῖται τὸ ἅλας ὡς ἀξιόλογον ἀφυδραντικὸν μέσον. Εἰς τὸ ὕδωρ διαλύεται ἀφθόνως, καὶ δὴ εἰς 15° κατὰ 52,2%, εἰς 100° κατὰ 60,9% καὶ εἰς 135° κατὰ 67,2%. Εἰς τὸ οἰνόπνευμα εἶναι τελείως ἀδιάλυτον. Ἄλλοτε ὡς μοναδικὴ πηγὴ διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ καλίου ἐχρησίμευεν ἡ τέφρα τῶν ξύλων· ἡ τέφρα τοῦ ξύλου τῆς φηγοῦ π.χ. περιέχει 15,4% K_2CO_3. Πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἅλατος διαβρέχεται κατ' ἀρχὰς ἡ τέφρα δι' ὕδατος καὶ κατόπιν ἐκχυλίζεται διὰ περισσοτέρου ὕδατος τρίς, ὁπότε λαμβάνεται διάλυμα πυκνότητος 20 Bé, τὸ δὲ ἀδιάλυτον ὑπόλειμμα χρησιμοποιεῖται ὡς λίπασμα. Τὸ διάλυμα ἐξατμίζεται ἐντὸς μεγάλων τηγάνων καὶ τὸ ὑπόλειμμα πυροῦται πρὸς καταστροφὴν τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν· τὸ οὕτω λαμβανόμενον προϊὸν περιέχει πάντοτε σημαντικὸν ποσὸν ἀνθρακικοῦ νατρίου, ὡς καὶ χλωριοῦχον κάλιον, θειικὸν κάλιον καὶ ὀλίγα ἀδιάλυτα ἅλατα.

Ἤδη λαμβάνεται τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον ἐκ τῆς τέφρας τοῦ ὑπολείμματος τῆς μελάσσης τῶν τεύτλων, ὅπου περιέχεται εἰς ποσὰ 30—60%. Ἐπίσης μεγάλα ποσὰ λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐρίων τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα φέρουσιν 25—40% τοῦ βάρους των ἀπεξηραμένου ἱδρῶτος· δι' ἐκπλύσεως δι' ὕδατος λαμβάνεται διάλυμα, τὸ ὁποῖον ἐξατμίζεται μέχρι ξηροῦ καὶ ὑποβάλλεται εἰς ξηρὰν ἀπόσταξιν ἐντὸς βίκων, τὸ δὲ ἀνθρακοῦχον ὑπόλειμμα ἐκχυλίζεται δι' ὕδατος καὶ διὰ περαιτέρω κατεργασίας λαμβάνεται ἐξ αὐτοῦ ἀνθρακικὸν κάλιον, ἀντιστοιχοῦν εἰς 5% περίπου τοῦ ἀερίου. Βιομηχανικαὶ δὲ μέθοδοι τεχνικῆς παρασκευῆς τοῦ ἀνθρακικοῦ καλίου εἶναι: 1) Ἡ κατὰ Leblanc διὰ πυρώσεως θειικοῦ καλίου μετ' ἄνθρακος καὶ κατεργασίας τοῦ προκύπτοντος θειούχου καλίου μετὰ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου:

$$K_2SO_4 + 2C = K_2S + 2\,CO_2$$
$$K_2S + CaCO_3 = K_2CO_3 + CaS$$

ἐντελῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν μέθοδον βιομηχανικῆς παρασκευῆς τῆς σόδας. 2) Ἡ ἠλεκτρολυτικὴ μέθοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν δι' ἠλεκτρολύσεως διαλύματος χλωριούχου καλίου σχηματίζεται ὑδροξείδιον τοῦ καλίου, τὸ ὁποῖον τῇ ἐπιδράσει διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος μετατρέπεται εἰς ἀνθρακικὸν κάλιον εἴτε κεχωρισμένως, εἴτε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἠλεκτρολύσεως. 3) Ἡ διὰ μαγνησίας μέθοδος τοῦ Engel, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκ διαλύματος χλωριούχου καλίου τῇ ἐπιδράσει μαγνησίας καὶ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος λαμβάνεται δυσδιάλυτον διπλοῦν ἅλας ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ μαγνησίου:

$$3\,MgO + 2KCl + 4CO_2 + 9H_2O =$$
$$= 2\,(KHCO_3 . MgCO_3\, 4H_2O) + MgCl_2$$

τὸ ὁποῖον χωρίζεται διὰ διηθήσεως ἀπὸ τοῦ διαλυτοῦ χλωριούχου μαγνησίου καὶ θερμαίνεται

Digitized by Google

μεθ' ὕδατος ἐντὸς κλειστῶν δοχείων εἰς 115°, ὁπότε διασπᾶται ὑπὸ ἔκλυσιν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς ἀδιάλυτον ἀνθρακικὸν μαγνήσιον καὶ διαλυτὸν ἀνθρακικὸν κάλιον. Τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ σαπωνοποιΐᾳ, ἐν τῇ ὑαλουργίᾳ, τῇ βαφικῇ διὰ τὴν λεύκανσιν καὶ πλύσιν ἐρίου, ὡς ἀφυδραντικὸν μέσον καὶ πρὸς παρασκευὴν κυανιούχου καὶ σιδηροκυανιούχου καλίου.

Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ διακρίνουσι τὸ *κεκαθαρμένον ἀνθρακικὸν κάλιον* (Kalium carbonicum depuratum) καὶ τὸ *ἀγοραῖον* (Kalium carbonicum crudum, Cineres clavellati). Ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐσωτερικῶς δίδεται τὸ κεκαθαρμένον ἅλας ἐν συνδυασμῷ συνήθως μετ' ἄλλων φαρμάκων, χρησιμοποιούμενον πολλάκις ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὑγροῦ ἀνθρακικοῦ καλίου (Liquor Kalii carbonici). Τοῦτο εἶναι ὑδατικὸν διάλυμα ἀνθρακικοῦ καλίου ἄχρουν καὶ διαυγές, ἀλκαλικῆς γεύσεως καὶ ἀντιδράσεως, εἰδικοῦ βάρους 1, 330—1, 334 καὶ περιεκτικότητος 33.3%. Μετ' ὀξέων μιγνύμενον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἀναβράζει. Ἐσωτερικῶς τὸ κεκαθαρμένον ἀνθρακικὸν κάλιον δίδεται ὡς διουρητικὸν καὶ ἐπὶ ρευματικῶν καὶ ἀρθριτικῶν παθήσεων. Ἐξωτερικῶς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὸ ἀγοραῖον ἅλας ὡς ἀσθενὲς καυστήριον καὶ ἐρεθιστικὸν ἐπὶ διαφόρων δερματικῶν νοσημάτων πρὸς χρίσματα, πλύσεις, ἐντριβάς, ἐπιθέματα καὶ λουτρά. Ἀραιὸν διάλυμα ἀνθρακικοῦ καλίου χρησιμεύει ἐν τῇ κοσμητικῇ πρὸς ἐξάλειψιν φακίδων καὶ ἄλλων κηλίδων τοῦ δέρματος.

Ἀρσενικικὸν κάλιον (KH_2AsO_4). Παρασκευάζεται διὰ συντήξεως ἴσων μερῶν τριοξειδίου τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ νιτρικοῦ καλίου, ἐκχυλίσεως τοῦ τήγματος δι' ὕδατος καὶ ἐξατμίσεως τοῦ προκύπτοντος διαλύματος. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ τυποβαφικῇ καὶ ἐν μέρει ἐν τῇ θεραπευτικῇ εἰς σκεύασμα, ὅπερ ἐνδείκνυται ἐπὶ δυσκρασικῶν καὶ καχεκτικῶν καταστάσεων, ἀναιμίας, λευχαιμίας, ψευδολευχαιμίας, ραχίτιδος, ὀστεομαλακύνσεως κλπ.

Βορικὸν κάλιον ($K_2B_4O_7$)· βλ. λ. *βορίου* ἑνώσεις.

Βρωμικὸν κάλιον ($KBrO_3$)· βλ. λ. *βρωμίου* ἑνώσεις.

Βρωμιοῦχον κάλιον (KBr). Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ (Kalium bromatum) τὸ ἅλας τοῦτο τοῦ καλίου ἀποτελεῖ ἐξαίρετον ἀντινευρικὸν καὶ ἀντισπασμωδικὸν φάρμακον, ἐκτιμώμενον ἰδίᾳ λίαν κατὰ τῆς ἐπιληψίας. Τὸ βρωμιοῦχον κάλιον ἐνδείκνυται περαιτέρω κατὰ τῆς χορείας, κατὰ τῆς νευρασθενείας, πρὸς καταστολὴν διεγερτικῶν φαινομένων, καρδιακῶν παλμῶν, τῆς παραφροσύνης τῶν οἰνοποτῶν, τῆς νυμφομανίας καὶ σατυριάσεως, ἐπὶ κοκκύτου κλπ. Δίδεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν μορφὴν διαλύματος καὶ ἐπὶ μὴ νήστιος στομάχου. Ἀντενδείκνυται ἐπὶ βρογχίτιδος καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων ἀδυνάτων καὶ ἀσθενικῶν. Ἀσύμβατα τοῦ βρωμιούχου καλίου εἶναι ἅλατα τῶν βαρέων μετάλλων, ὀξέα καὶ ὑποχλωριώδη ἅλατα, χλωριοῦχον ὕδωρ κλπ. (βλ. καὶ λ. *βρωμίου* ἑνώσεις).

Γαλακτικὸν κάλιον· βλ. λ. *γαλακτικοῦ* ὀξέος ἅλατα.

Γλυκερινοφωσφορικὸν κάλιον (Kalium glycerinophosphoricum). Σῶμα τοῦ τύπου $K_3H_7O_3\,PO_3K_2$, ἀποτελοῦν φαιὰν ἄμορφον λίαν ὑγροσκοπικὴν μᾶζαν. Τὸ σκεύασμα τοῦτο φέρεται συνήθως ὡς ὑδατικὸν διάλυμα περιεκτικότητος 50% ἢ 75%, ὅπερ εἶναι ἄχρουν ἢ κίτρινον ὑγρὸν ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως. Χρησιμεύει ὡς τονωτικὸν τῶν νεύρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑποδορίων ἐνέσεων, διαλελυμένον εἰς φυσιολογικὸν ὀρόν.

Διθειῶδες κάλιον ($KHSO_3$) βλ. λ. *θειῶδες* ὀξύ.

Διανθρακικὸν κάλιον ($KHCO_3$). Ἅλας σχηματίζον μεγάλους διαφανεῖς κρυστάλλους τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος, εὐσταθεῖς εἰς τὸν ἀέρα. Διὰ θερμάνσεως τῶν κρυστάλλων ἢ εὐκολώτερον διὰ βρασμοῦ τοῦ διαλύματός των ἐν ὕδατι χάνουσι διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Παρασκευάζεται διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος διὰ διαλύματος ἀνθρακικοῦ καλίου εἰς 60° παρουσίᾳ γονδροκόκκων ξυλάνθρακος καὶ ἀνακρυσταλλώσεως τοῦ προϊόντος ἐξ ὕδατος θερμοκρασίας 70—80°.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ (Kalium bicarbonicum) χρησιμεύει τὸ κεκαθαρμένον ἅλας ὅπου καὶ τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ ὑγροῦ ὀξικοῦ καλίου, δύναται δὲ νὰ δοθῇ ὅπου καὶ τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον.

Διχρωμικὸν κάλιον ($K_2\,Cr_2\,O_7$). Ἐρυθρὸν κρυσταλλικὸν σῶμα, πικρᾶς μεταλλικῆς γεύσεως, καυστικὸν καὶ λίαν δηλητηριῶδες. 100 μέρη ὕδατος διαλύουσιν εἰς 0°5 μέρη ἅλατος, εἰς 40° 29,1 μ. καὶ εἰς 100° διαλύουσιν 102 μέρη. Εἶναι ἀδιάλυτον εἰς οἰνόπνευμα. Χρησιμεύει ἐν τῇ χρωματουργίᾳ, ὡς πρόστυμμα ἐν τῇ βαφικῇ, ἐν τῇ πυροτεχνουργίᾳ, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ξυλόξους, ἐν τῇ φωτογραφίᾳ καὶ ὡς ὀξειδωτικὸν μέσον ἐν τοῖς χημικοῖς ἐργαστηρίοις. Παρασκευάζεται διὰ φρύξεως πυρωθέντος καὶ κονιοποιηθέντος χρωμίτου μετὰ κεκαυμένης ἀσβέστου καὶ ἀνθρακικοῦ καλίου ἐν ἐρυθροπυρώσει· τὸ λαμβανόμενον προϊόν, συνιστάμενον ἐκ χρωμικοῦ ἀσβεστίου καὶ χρωμικοῦ καλίου, παραλαμβάνεται μετὰ διαλύματος $K_2\,SO_4$ ἢ $K_2\,CO_3$ καὶ τὸ προκύπτον τότε διάλυμα ὀξινίζεται ἀσθενῶς διὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμίζεται, ὅτε κρυσταλλοῦται τὸ διχρωμικὸν κάλιον. Διάλυμα διχρωμικοῦ καλίου τῇ ἐπιδράσει βάσεως μετατρέπεται εἰς κίτρινον μονοχρωμικὸν ἅλας.

$$K_2\,Cr_2\,O_7+2KOH=2K_2\,Cr\,O_4+H_2O.$$

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ τὸ ἅλας τοῦτο τοῦ καλίου (Kalium bichromicum) χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐξωτερικῶς, σπανιώτατα δὲ πρὸς ἐσωτερικὴν χρῆσιν κατὰ τῆς διαρροίας καὶ ἐπὶ ἀλγῶν καὶ ἑλκῶν τοῦ στομάχου. Ἐξωτερικῶς χρησιμεύει ὡς κόνις ἐπιπάσεως ἢ διάλυμα ὡς καυστήριον συφιλιδικῶν κονδυλωμάτων καὶ κονδυλωδῶν ἑλκῶν, ἐπὶ ὑπερτροφιῶν τοῦ βλεννογόνου ρινὸς καὶ φάρυγγος κλπ.

Θειικὸν κάλιον (K_2SO_4). Λαμβάνεται ἐκ τοῦ καϊνίτου, μετατρεπομένου τούτου εἰς διπλοῦν ἅλας θειικοῦ καλίου καὶ μαγνησίου, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται κατόπιν χλωριοῦχον κάλιον. Ἐπίσης λαμβάνεται ἐκ τοῦ χλωριούχου καλίου διὰ κατεργασίας αὐτοῦ μετὰ θειικοῦ ὀξέος. Σχηματίζει σκληροὺς ἀνύδρους κρυστάλλους ἀσθενῶς πικρᾶς γεύσεως, δυσδιαλύτους ἐν ὕδατι καὶ ἀδιαλύτους ἐν οἰνοπνεύματι. Χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῆς ποτάσσης, τῆς στυπτηρίας, ἐν τῇ ὑαλουργίᾳ καὶ ὡς λίπασμα.

Τὸ ἅλας τοῦτο τοῦ καλίου (Kalium sulfuricum) φυσιολογικῶς παρουσιάζει καθαρτικὴν δρᾶσιν, εἰς μεγάλην δόσιν ὅμως προκαλεῖ φαινόμενα τοξικότητος. Χορηγεῖται εἰς μικρὰς δόσεις ὡς ἀντιφλογιστικὸν καὶ εἰς ὀλίγον μεγαλυτέρας ὡς καθαρτικόν, συνδυαζόμενον ἰδίᾳ μετὰ κόνεως φύλλων σέννης. Τὸ θειικὸν κάλιον ἀποτελεῖ συστατικὸν τοῦ τεχνητοῦ ἅλατος τοῦ Carlsbad (Sal carolinum facticium), ὡς καὶ τοῦ φυσικοῦ τοιούτου (Sal carolinum verum).

Θειοβολφραμικὸν κάλιον· βλ. λ. *θειοβολφραμικὸν* κάλιον.

Θειοκυανιοῦχον κάλιον (KCNS)· βλ. λ. *θειοκυανιοῦχοι* ἑνώσεις.

Θειοῦχον κάλιον (Kalium sulfuratum). Τὸ σκεύασμα τοῦτο, καλούμενον καὶ *ἧπαρ θείου*, εἶναι μεῖγμα τριθειούχου, πολυθειούχου, ὑποθειώδους καὶ θειικοῦ καλίου, ἐνέχον ἔτι καὶ ἄλλας προσμείξεις ἂν παρεσκευάσθη ἐξ ἀκαθάρτου ποτάσσης. Ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀλχημιστῶν τοῦ μεσαίωνος, ὅτε παρεσκευάζετο διὰ τήξεως ποτάσσης μετὰ θείου, ὑπὸ τοῦ Stahl δὲ καθωρίσθη ὡς ἕνωσις θείου καὶ καλίου. Λαμβάνεται διὰ συντήξεως 1 μ. ἀνθέων θείου μετὰ 2 μ. ἀνθρακικοῦ καλίου, ἀποτελεῖ δὲ φαιωπὰ ἕως κιτρινοπράσινα θραύσματα ἢ συμπαγῆ μᾶζαν, πικρᾶς καὶ ἀλκαλικῆς γεύσεως, ὀσμῆς ὑδροθείου, ἐν τῷ ὑγρῷ ἀέρι διαρρέοντα. Τὸ θειοῦχον κάλιον λαμβάνει μέρος εἰς τὴν σύστασιν διαφόρων ἀλοιφῶν, ἀναγραφομένων κατὰ τῆς ψώρας καὶ διαφόρων χρονίων δερματικῶν παθήσεων. Ἐπίσης χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν θειούχων λουτρῶν.

Θειῶδες κάλιον (K_2SO_3)· βλ. λ. *θειῶδες* ὀξύ.

Ἰωδικὸν κάλιον (KJO_3)· βλ. λ. *ἰωδίου* ἑνώσεις.

Ἰωδιοῦχον κάλιον (KJ)· βλ. λ. *ἰωδίου* ἑνώσεις.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον (Kalium jodatum) εὑρίσκει μεγάλην ἐφαρμογὴν ἐπὶ συφιλιδικῶν παθήσεων, διογκώσεων τῶν ἀδένων καὶ κατὰ τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως. Πολλάκις τὸ ἅλας τοῦτο ὠφελεῖ καὶ κατὰ τοῦ νευρικοῦ ἄσθματος. Τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον ἐσωτερικῶς χορηγεῖται ὡς διάλυμα κατὰ τὸ γεῦμα. Ἐξωτερικῶς παραγγέλλεται πρὸς διακλυσμοὺς καὶ κολλύρια ἐπὶ παθήσεων τῶν ὤτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Τοῦ ἰωδιούχου καλίου φέρεται καὶ ἀλοιφὴ (Unguentum Kalli jodati), χρησιμεύουσα ἐπὶ ἐξογκώσεων τῶν θυρεοειδῶν ἀδένων καὶ διαφόρων λεμφικῶν ἀδένων. Ἀσύμβατα τοῦ ἰωδιούχου καλίου εἶναι: ὀξέα καὶ ὄξινα ἅλατα, χλωριοῦχον ὕδωρ, διάφορα ὀξειδωτικὰ ἅλατα, ἄχνη ὑδραργύρου, νιτρικὸς ἄργυρος, ὕδωρ πικραμυγδάλων, ἅλατα ἀλκαλοειδῶν, διάφοροι φυτικοὶ ὀποὶ κλπ.

Καυστικὸν κάλιον· βλ. κατ. *καλίου* ὑδροξείδιον.

Κυανιοῦχον κάλιον· βλ. λ. *κυανιοῦχοι* ἑνώσεις.

Μεταδιθειῶδες κάλιον· βλ. λ. *θειῶδες* ὀξύ.

Νιτρικὸν κάλιον (KNO_3) ἢ *νίτρον*. Εὑρίσκεται ἐν τῇ φύσει σχηματιζόμενον δι' ὀξειδώσεως ἀζωτούχων ὀργανικῶν οὐσιῶν ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος παρουσίᾳ ἑνώσεων καλίου, κυρίως εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ εἰς Γαλλίαν. Ἡ δι' ἐκχυλίσεως τῶν στρωμάτων τούτων παραγωγή του δὲν εἶναι σημαντική· κυρίως παρασκευάζεται ἐκ τοῦ νίτρου τῆς Χιλῆς, τοῦ νιτρικοῦ νατρίου, διὰ κατεργασίας του μετὰ χλωριούχου καλίου, ὁπότε σχηματίζεται χλωριοῦχον νάτριον, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ δυσδιαλυτώτερον ἐν θερμῷ καὶ ἀποβάλλεται, παραμένει δὲ ἐν διαλύσει τὸ νιτρικὸν κάλιον· διὰ διηθήσεως χωρίζεται τὸ διάλυμα καὶ ψυχόμενον βραδέως καταλείπει μεγάλα ρομβικὰ πρίσματα ἐκ νιτρικοῦ καλίου. Τὸ νιτρικὸν κάλιον πυρούμενον ἐκλύει ὀξυγόνον, μετατρεπόμενον εἰς νιτρῶδες κάλιον· ὡς ἐκ τούτου χρησιμεύει ὡς ἔντονον ὀξειδωτικὸν μέσον. Ἀποτελεῖ συστατικὸν τῆς μελαίνης πυρίτιδος, τῆς ὁποίας τὰ $^3/_4$ ἀποτελοῦνται ἐκ νιτρικοῦ καλίου (βλ. λ. *νίτρον*).

Τὸ ἅλας τοῦτο (Kalium nitricum) ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐσωτερικῶς σήμερον εὑρίσκει μικρὰν ἐφαρμογὴν ὡς διουρητικόν. Ἐξωτερικῶς χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ψυκτικῶν μειγμάτων χρησίμων ἐν ἐλλείψει πάγου. Σκευάσματα τοῦ νιτρικοῦ καλίου εἶναι: ὁ νιτροῦχος χάρτης, διάφορα ἀντιασθματικὰ εἴδη (Species antasthmaticae). Τὸ νιτρικὸν κάλιον ἐφέρετο ἄλλοτε ὑπὸ τὴν μορφὴν σφαιρίων (Kalium nitricum tabulatum s. rotulatum), λαμβανομένων διὰ τήξεως νιτρικοῦ καλίου καὶ χύσεως τοῦ τήγματος ἐκ μικροῦ σχετικῶς ὕψους ἐπὶ λείας ἐπιφανείας.

Νιτρῶδες κάλιον (KNO_2). Σχηματίζει ἀνύδρους κιτρινωποὺς κρυστάλλους λίαν ὑγροσκοπικούς, διαλυομένους εἰς $^1/_3$ μ. ὕδατος. Εἰς τὸ οἰνόπνευμα εἶναι ἀδιάλυτον. Παρασκευάζεται διὰ κατεργασίας τετηγμένου νιτρικοῦ καλίου μετὰ μολύβδου. Ἐν μεγάλῳ δὲ διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ θείου εἰς ἰσχυρῶς πυρωθὲν μεῖγμα νιτρικοῦ καλίου καὶ ἀσβέστου.

$$KNO_3+CaO+SO_2=CaSO_4+KNO_2$$

Ὀξαλικὸν κάλιον· βλ. λ. *ὀξαλικὸν* ὀξύ.

Ὀξικὸν κάλιον (KCH_3COO). Δι' ἐξουδετερώσεως δισανθρακικοῦ καλίου δι' ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμίσεως μέχρι ξηροῦ τοῦ διαλύματος λαμβάνεται τὸ οὐδέτερον ἅλας, διὰ διαλύσεως δὲ τούτου εἰς *ὀξεικὸν ὀξὺ* σχηματίζεται τὸ ὄξινον ἅλας $KH(CH_3COO)_2$. Ἐν τῇ θεραπευτικῇ (Kalium aceticum) εὐχρηστεῖ ὡς διουρητικὸν φάρμακον, φέρεται δὲ συνήθως ὡς ὑγρὸν ὀξεικὸν κάλιον (Liquor kalii caustici). Ἀπορροφεῖται ταχέως εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, ἐν τῷ ὀργανισμῷ δὲ μεταβάλλεται εἰς ἀνθρακικὸν κάλιον, ὅπερ δρᾷ περαιτέρω διουρητικῶς. Τὸ σκεύασμα συνδυάζεται συνήθως μετὰ δακτυλίτιδος ἢ σκίλλης, χορηγεῖται δὲ ὡς διουρητικόν, διαφορητικὸν καὶ ὀλίγον καθαρτικὸν ἐπὶ ἀρθρίτιδος, ψαμμιάσεων καὶ λιθιάσεων ἐξ οὐρικῶν ἀλάτων, ρευματισμῶν, οἰδημάτων καὶ ὕδρωπος ἐκ καρδιακῶν καὶ νεφρικῶν νόσων.

Ὀξείδιον καλίου ($K_2\,O$). Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως νιτρικοῦ καλίου μετὰ μεταλλικοῦ καλίου ἀπουσίᾳ ἀέρος κατ' ἀναλογίαν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν ἐξίσωσιν:

$$KNO_3+5K=3K_2O+N$$

Μετὰ τὴν ψῦξιν σχηματίζεται τεφρόχρους κρυσταλλικὴ μᾶζα, ἥτις εἰς τὸν ἀέρα μετατρέπεται ταχέως εἰς ὑπεροξείδιον καθισταμένη κιτρίνη. Μεθ' ὕδατος ἀντιδρᾷ ζωηρότατα διὰ φωτεινοῦ φαινομένου, ὀξειδιούμενον ἐν μέρει, ὁπότε σχηματίζονται μέλανα σταγονίδια ἐκ τετηγμένου ὑπεροξειδίου.

Ὄξινον ἀνθρακικὸν κάλιον· βλ. ἀνωτ. *δισανθρακικὸν κάλιον*.

Ὄξινον θειικὸν κάλιον $KHSO_4$. Λαμβάνεται ἐκ τοῦ θειικοῦ καλίου μετὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ εἶναι πολὺ εὐδιαλυτώτερον ἐν ὕδατι ἀπὸ τὸ οὐδέτερον ἅλας. Θερμαινόμενον μετατρέπεται εἰς πυροθειικὸν κάλιον:

$$2KHSO_4=H_2O+K_2S_2O_7$$

τοῦτο δὲ διὰ περαιτέρω θερμάνσεως ἐκλύει τριοξείδιον θείου καὶ μετατρέπεται εἰς θειικὸν κάλιον

$$K_2S_2O_7=K_2SO_4+SO_3$$

Τὸ ὄξινον θειικὸν κάλιον χρησιμεύει ἐν τῇ χημικῇ ἀναλύσει πρὸς διαλυτοποίησιν πυρωθέντων ὀξειδίων ἢ δυσδιαλύτων ὀρυκτῶν, καὶ δὴ ὀξειδίου τοῦ ἀργιλλίου.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησιμεύει ὡς ἤπιον διουρητικὸν καὶ καθαρτικόν, ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν διαφόρων ὀδοντοκόνεων. Περαιτέρω χρησιμεύει εἰς τὴν παρασκευὴν ἄλλων ἁλάτων τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος, ὡς τοῦ τρυγικοῦ καλιονατρίου, τοῦ τρυγικοῦ καλιαντιμονυλίου κλπ. Ἐν τῷ ἀλκαλικῷ περιεχομένῳ τοῦ ἐντέρου τὸ ὄξινον τρυγικὸν κάλιον μετατρέπεται εἰς τὸ εὐδιάλυτον οὐδέτερον τρυγικὸν κάλιον, λόγῳ δὲ τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος ἔχει καὶ ἀναψυκτικὴν δρᾶσιν, διὸ καὶ δίδεται καὶ ὡς ἀναψυκτικόν. Μεγάλαι ποσότητες ὀξίνου τρυγικοῦ καλίου προκαλοῦν τοξικὰ φαινόμενα συνοδευόμενα ὑπὸ γαστρεντερίτιδος, ἧς τέλος εἶναι ὁ θάνατος.

Ὄξινον τρυγικὸν κάλιον· βλ. λ. *τρυγία* καὶ *τρυγικὸν* ὀξύ.

Πολυθειοῦχον κάλιον· βλ. λ. *θείου* ἑνώσεις καὶ *θείου ἧπαρ*.

Πυροθειικὸν κάλιον ($K_2S_2O_7$)· βλ. λ. *θείου* ἑνώσεις.

Πυριτικὸν κάλιον ἢ *ὑδύαλος διὰ καλίου*. Φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς ὑαλώδη τεμάχια ἢ εἰς διάλυμα 30—33° Bé. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ· τῇ προσθήκῃ ὀλίγου ὕδατος διογκοῦται πρὸς ζελατινώδη μᾶζαν, ἥτις μετὰ πάροδον 2—3 ἡμερῶν σκληρύνεται· τὸ διάλυμα ἀποσυντίθεται ὑπὸ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἀποβαλλομένου πυριτικοῦ ὀξέος. Παρασκευάζεται διὰ συντήξεως 45 μερῶν πυριτικῆς ἄμμου, 30 μ. ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ 25 μ. ἄνθρακος. Χρησιμοποιεῖται πρὸς διαποτισμὸν ἀμμολίθων, πρὸς παρασκευὴν τεχνητῶν λίθων δομῆς, ἐν τῇ σαπωνοποιΐᾳ, πρὸς αὔξησιν τοῦ βάρους τῆς μετάξης, ὡς πρόστυμμα ἐν τῇ βα-

Digitized by Google

φικῇ καὶ τῇ τυποβαφικῇ, πρὸς διαπότισιν ξύλου καὶ ἄλλων οὐσιῶν ὡς προφυλακτικὸν ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς σήψεως.

Τρυγικὸν καλιο-ἀντιμονύλιον ἢ ἐμετικὴ τρύξ· βλ. λ. *ἀνιιμονίου* ἑνώσεις.

Τρυγικὸν κάλιον· βλ. λ. *τρυγικὸν ὀξύ.*

Ὑπερανθρακικὸν κάλιον $K_2C_2O_6$. Κόνις ἀνοικτῶς κυανοῦ χρώματος, λίαν ὑγροσκοπική, ἥτις ξηραινομένη εἰς τὸν ἀέρα καθίσταται λευκὴ καὶ εἶναι τότε σταθερά, ἐνῷ παρουσίᾳ ὑγρασίας ὡς καὶ ἐν διαλύματι ἀποσυντίθεται ταχέως. Θερμαινόμενον διασπᾶται εἰς ἀνθρακικὸν κάλιον, διοξείδιον ἄνθρακος καὶ ὀξυγόνον. Εἶναι ἰσχυρὸν ὀξειδωτικὸν μέσον καὶ μετὰ ἀραιοῦ καυστικοῦ κάλεως ἢ ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος παρέχει ὑπεροξείδιον ὑδρογόνου. Παρασκευάζεται δι' ἠλεκτρολύσεως πυκνοῦ διαλύματος ἀνθρακικοῦ καλίου εἰς θερμοκρασίαν —10°, περιβαλλομένης τῆς καθόδου διὰ πορώδους δοχείου πορσελλάνης. Χρησιμοποιεῖται ὡς λευκαντικὸν καὶ ἐν τῇ χημικῇ ἀναλύσει ὡς ὀξειδωτικόν.

Ὑπερθειικὸν κάλιον $K_2S_2O_8$· βλ. λ. *θείου* ἑνώσεις.

Ὑπερμαγγανικὸν κάλιον $KMnO_4$. Σχηματίζει κρυστάλλους ἐρυθρομέλανας μετὰ πρασίνης μεταλλικῆς ἀποχρώσεως, διαλυομένους εἰς 12 μέρη ὕδατος εἰς 20°. Εἶναι σῶμα ἐντόνως ὀξειδωτικόν, διασπώμενον παρουσίᾳ ὀξειδωτικῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἐξίσωσιν

$$2KMnO_4 = 2MnO + K_2O + 5O$$

Παρασκευάζεται δι' ἀναμείξεως 500 μερῶν διαλύματος καυστικοῦ κάλεως (εἰδ. βάρους 1,44) μετὰ 105 μ. χλωρικοῦ καλίου καὶ 180 μ. ὑπεροξειδίου τοῦ μαγγανίου, ἐξατμίσεως μέχρι ξηροῦ καί, μετὰ τὴν ψῦξιν, πυρώσεως τοῦ κονιώδους ὑπολείμματος μέχρι τήξεως. Τὸ πράσινον τῆγμα, συνιστάμενον ἐκ μαγγανικοῦ καλίου K_2MnO_4 βράζεται μετὰ πολλοῦ ὕδατος ὑπὸ διοχέτευσιν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ὅτε μετατρέπεται εἰς ὑπερμαγγανικὸν κάλιον, τὸ ὁποῖον διηθεῖται, ἐξατμίζεται καὶ κρυσταλλοῦται. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὀξειδωτικὸν ἐν γένει μέσον, πρὸς κάθαρσιν τῆς ἀμμωνίας καὶ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ὡς ἀπολυμαντικόν, καὶ εὐρύτατα ἐν τῇ χημικῇ ἀναλύσει ὡς ὀξειδωτικὸν μέσον.

Ὑδρογονοῦχον κάλιον (KH). Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως καλίου εἰς ρεῦμα ξηροῦ ὑδρογόνου εἰς 300—400° καὶ σχηματίζει ἀχρόους βελονοειδεῖς κρυστάλλους αὐταναφλεγομένους εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησιμεύει ὡς ἀσθενὲς ἀντισηπτικὸν φάρμακον ἰδίᾳ ὡς ὑδατικὸν διάλυμα. Μεγάλην ἐφαρμογὴν εὑρίσκει τὸ διάλυμα τοῦτο εἰς πλύσεις ἐπὶ βλεννορροίας καὶ λευκορροίας. Περαιτέρω χρησιμεύει ἀρσικάκοσμον ἀπολυμαντικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν διάλυμα πρὸς πλύσεις κακόσμων ἑλκῶν καὶ ἀκαθάρτων τραυματικῶν ἐπιφανειῶν, εἰς πλύσεις τῆς ρινὸς ἐπὶ ὀζαίνης καὶ τοῦ στόματος ἐπὶ δυσόσμου ἐκπνοίας. Τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον δίδεται ἐσωτερικῶς καὶ κατὰ τῶν δηλητηριάσεων διὰ μορφίνης, ὀπίου, ὑδροκυανίου, κυανιούχου καλίου, κοκαΐνης καὶ ἐν γένει ὅλων ἐκείνων τῶν σωμάτων, ἅτινα ὀξειδούμενα δι' αὐτοῦ μεταβάλλονται εἰς ἀδρανεῖς μὴ τοξικὰς οὐσίας. Δι' ἀπολυμαντικοὺς σκοποὺς χρησιμεύει τὸ ἀγοραῖον ὑπερμαγγανικὸν κάλιον. Αἱ διὰ τοῦ ὑπερμαγγανικοῦ καλίου ἐπὶ τοῦ δέρματος σχηματιζόμεναι κηλῖδες ἀφαιροῦνται διὰ κιτρικοῦ, ὀξεικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ὀξέος. κ. γ. μ

Ὑπεροξείδιον καλίου (K_2O_4). Λαμβάνεται διὰ καύσεως τοῦ καλίου εἰς ξηρὸν ἀέρα ὡς καστανοκιτρίνη κόνις, ἡ ὁποία τῇ ἐπιδράσει ἀραιῶν ὀξέων παρέχει ἓν μόριον ὀξυγόνου καὶ ἓν μόριον ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου.

Ὑπερχλωρικὸν κάλιον $KClO_4$. Λευκὸν κρυσταλλικὸν σῶμα δυσδιάλυτον εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ (1 μέρος του διαλύεται εἰς 70 μ. ὕδατος εἰς θερμοκρασίαν 10°). Παρασκευάζεται διὰ τήξεως χλωρικοῦ καλίου καὶ θερμάνσεως τοῦ κατ' ἀρχὰς λεπτορρεύστου τήγματος ἕως οὗ παύσῃ ἡ ἔκλυσις ὀξυγόνου

$$2KClO_3 = KClO_4 + KCl + 2O$$

Τὸ τῆγμα παραλαμβάνεται διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ὅπου διαλύεται τὸ συμπαραχθὲν χλωριοῦχον κάλιον, ἐνῷ τὸ δυσδιάλυτον ὑπερχλωρικὸν κάλιον παραμένει ἀδιάλυτον· τοῦτο διαλύεται εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ καθαρίζεται δι' ἀνακρυσταλλώσεως. Χρησιμεύει ἐν τῇ πυροτεχνουργίᾳ καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν.

Φθοριοῦχον κάλιον KF). Λαμβάνεται δι' ἐξουδετερώσεως ὑδροφθορίου δι' ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος μέχρι κρυσταλλώσεως. Ἐπίσης δύνανται νὰ σχηματισθῶσι διὰ μερικῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ ὑδροφθορίου ὄξινα ἅλατα τῆς συστάσεως KF. 3 HF καὶ KF 2 HF. Ἡ παρασκευὴ τῶν ἁλάτων τούτων γίνεται ἐντὸς δοχείων ἐκ πλατίνης ἢ μολύβδου.

Φωσφορικὸν κάλιον. Τὸ οὐδέτερον ἅλας K_3PO_4 παρασκευάζεται διὰ πυρώσεως φωσφορικοῦ ὀξέος μετὰ περισσείας ἀνθρακικοῦ καλίου, διαλύσεως τῆς μάζης εἰς ὕδωρ καὶ ἐξατμίσεως τοῦ προκύπτοντος διαλύματος· σχηματίζει μικροὺς βελονοειδεῖς κρυστάλλους λίαν εὐδιαλύτους ἐν ὕδατι. Τὸ ἅπαξ ὄξινον ἅλας K_2HPO_4 λαμβάνεται δι' ἐξουδετερώσεως τοῦ φωσφορικοῦ ὀξέος ὑπὸ ἀνθρακικοῦ καλίου ἕως ἀρχομένης ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως. Τὸ δὲ δὶς ὄξινον ἅλας KH_2PO_4 λαμβάνεται διὰ προσθήκης φωσφορικοῦ ὀξέος εἰς διάλυμα ἀνθρακικοῦ καλίου μέχρι ἐρυθράνσεως τοῦ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου καὶ δι' ἑπομένης ἐξατμίσεως. Σχηματίζει κρυστάλλους ὀξίνης γεύσεως εὐδιαλύτους ἐν ὕδατι.

Χλωρικὸν κάλιον ($KClO_3$). Ἄχροα στιλπνὰ κρυσταλλικὰ φυλλίδια, τὰ ὁποῖα διὰ θερμάνσεως ἐκλύουσιν ὀξυγόνον. Εἶναι ἰσχυρότατον ὀξειδωτικὸν μέσον, ὀξειδοῦν ἐντονώτατα διὰ θερμάνσεως τὸν ἄνθρακα, τὸ θεῖον, τὸν φωσφόρον καὶ ἄλλας οὐσίας. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ ὀλίγον ἐν ψυχρῷ, ἀφθονώτερον ἐν θερμῷ, τὸ δὲ διάλυμά του ἔχει ἐντόνως ἀντισηπτικὰς ἰδιότητας. Χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν τῶν βεγγαλικῶν φώτων, τῶν πυρείων, ἐν τῇ πυροτεχνουργίᾳ, ἐν τοῖς χημικοῖς ἐργαστηρίοις ὡς ἔντονον ὀξειδωτικὸν μέσον κτλ. Ἄλλοτε παρεσκευάζετο διὰ διοχετεύσεως χλωρίου ἐντὸς ἀσβεστίου γάλατος καὶ κατεργασίας τοῦ σχηματισθέντος χλωρικοῦ ἀσβεστίου μετὰ χλωριούχου καλίου. Ἤδη ἐφαρμόζεται ἡ ἠλεκτρολυτικὴ μέθοδος δι' ἠλεκτρολύσεως διαλύματος χλωριούχου καλίου ἐν θερμῷ ἄνευ διαφράγματος.

Εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμεύει ὡς διάλυμα *πρὸς πλύσιν τοῦ στόματος καὶ διὰ γαργαρισμοὺς* ἐπὶ παθήσεων τῶν βλεννομεμβρανῶν, ἰδίᾳ τοῦ στόματος καὶ φάρυγγος. Διὰ τὰς παθήσεις ταύτας χορηγεῖται ἐπίσης καὶ ἐσωτερικῶς, ἀντενδείκνυται ὅμως ἡ χρῆσις αὕτη εἰς νεφριτικούς, πυρέσσοντας καὶ δυσπνοϊκούς, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ γαργαρισμοὶ διὰ χλωρίου ἀντενδείκνυνται εἰς τοὺς παῖδας. Ἐν τῷ ὀργανισμῷ τὸ χλωρικὸν κάλιον ἀποδίδει ὀξυγόνον. Ἀποβάλλεται διὰ τοῦ οὔρου καὶ σιέλου μερικῶς μὲν ὡς τοιοῦτον, μερικῶς δὲ ὡς χλωριοῦχον κάλιον. Ἐσωτερικῶς λαμβανόμενον τὸ χλωρικὸν κάλιον εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ δηλητηρίασιν, ἥτις δύναται νὰ εἶναι ὀξεῖα ἢ ὑποξεῖα, ἀναλόγως τοῦ ληφθέντος ποσοῦ. Κατὰ τὴν ὀξεῖαν δηλητηρίασιν ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐντὸς ὡρῶν τινων μετὰ φαινομένων κυανώσεως. Κατὰ τὴν ὑποξεῖαν δηλητηρίασιν δυνατὸν νὰ προκληθῶσιν αἱμορραγία, διάρροια, ἔμετοι, διόγκωσις τοῦ σπληνὸς καὶ τοῦ ἥπατος κλπ.

Χλωριοῦχον κάλιον (KCl). Εὑρίσκεται ὡς ὀρυκτὸν *συλβίνης* εἰς τὰ ἁλαταρυχεῖα τῆς Στασσφούρτης, μετὰ χλωριούχου μαγνησίου ἡνωμένον ὡς *καρναλλίτης*. Ἐξάγεται ἐκ τοῦ καρναλλίτου καὶ ἐκ τοῦ καϊνίτου (K_2SO_4 $MgSO_4 \cdot MgCl_2 \cdot 6H_2O$) διὰ κατεργασίας μεθ' ὕδατος διαφόρων θερμοκρασιῶν καὶ ἐπανειλημμένων ἀνακρυσταλλώσεων. Σχηματίζει ἀχρόους διαφανεῖς κανονικοὺς κρυστάλλους· 100 μέρη ὕδατος εἰς 0° διαλύουσιν 28,5 μέρη ἅλατος, εἰς 15° 33,4 μ. καὶ εἰς 110° διαλύουσι 59 μέρη. Χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῶν ἄλλων ἁλάτων τοῦ καλίου καὶ ὡς λίπασμα.

Χρωμικὸν κάλιον K_2CrO_4 Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Παρασκευάζεται διὰ συντάξεως τοῦ χρωμίτου μετ' ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ νίτρου· τὸ προκῦπτον τῆγμα παραλαμβάνεται διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ προστίθεται εἰς τὸ διάλυμα ξυλόξος πρὸς καταβύθισιν τῶν ὀξειδίων τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ πυριτικοῦ ὀξέος, εἶτα δὲ δι' ἐξατμίσεως κρυσταλλοῦται. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βαφικῇ, πρὸς παρασκευὴν χρωμάτων χρωμίου καὶ πρὸς κατασκευὴν μελάνης χρωμίου.

Ἀνίχνευσις τῶν κατιόντων τοῦ καλίου. Τὰ διαλύματα τῶν ἁλάτων τοῦ καλίου σχηματίζουσι μετὰ *χλωριοπλατινικοῦ ὀξέος* κίτρινον ἴζημα K_2PtCl_6, μετὰ *ὑπερχλωρικοῦ ὀξέος* λευκὸν ἴζημα ἐκ $KClO_4$, μετὰ *τρυγικοῦ ὀξέος* —προστιθεμένου εἰς οὐδέτερον διάλυμα— λευκὸν ἴζημα κρυσταλλικὸν $KHC_4H_4O_6$ καὶ μετὰ *νιτρώδους νατριοκοβαλτίου* κίτρινον ἴζημα ἐκ $K_3Co(NO_2)_6$. Πυροχημικῶς ἀνιχνεύονται τὰ ἅλατα τοῦ καλίου ἐκ τοῦ ἰώδους χρωματισμοῦ, τὸν ὁποῖον προσδίδουσιν εἰς τὴν ἄχρουν φλόγα· ἂν προσυπάρχῃ καὶ νάτριον, τὸ κίτρινον χρῶμα τῆς φλογὸς τούτου καλύπτει τὸ τοῦ καλίου, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρατηροῦμεν τὴν φλόγα διὰ μέσου κυανῆς ὑάλου κοβαλτίου, ὅτε φαίνεται ἡ φλὸξ τοῦ καλίου ἐρυθρά.

Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς τοῦ καλίου. Σταθμικῶς προσδιορίζεται τὸ κάλιον ὡς *χλωριοῦχον* δι' ἐξατμίσεως χλωριούχου διαλύματος, ἐξ οὗ ἀπεμακρύνθη πᾶν ἕτερον κατιόν. Ὡς *θειικὸν* δι' ἐξατμίσεως τοῦ ἐστερημένου ἑτέρων κατιόντων διαλύματος μετὰ θειικοῦ ὀξέος, πυρώσεως καὶ ζυγίσεως. Ὡς *ὑπερχλωρικὸν* δι' ἐξατμίσεως χλωριούχου διαλύματος μετὰ ὑπερχλωρικοῦ ὀξέος καὶ κατεργασίας τοῦ ὑπολείμματος δι' οἰνοπνεύματος· τὸ ἴζημα διηθεῖται διὰ χωνευτηρίου Gooch, ξηραίνεται εἰς 130° καὶ ζυγίζεται. Ὡς *χλωριοπλατινικὸν* δι' ἐξατμίσεως τοῦ χλωριούχου ἅλατος μετὰ χλωριοπλατινικοῦ ὀξέος, κατεργασίας τοῦ ὑπολείμματος δι' οἰνοπνεύματος, διηθήσεως διὰ προεζυγισμένου ἠθμοῦ καὶ ξηράνσεως εἰς 160°.

Καλίου ὑδροξείδιον ἢ καυστικὸν κάλι (KOH). Εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα τῶν συνήθων βάσεων, σχηματιζομένη κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὕδατος ἐπὶ μεταλλικοῦ καλίου. Εἶναι λευκόν, σκληρόν, εὔθραυστον σῶμα, τὸ ὁποῖον δι' ἐρυθροπυρώσεως τήκεται πρὸς διαυγὲς ἐλαιῶδες ὑγρόν. Εἰς τὸ ὕδωρ διαλύεται πρὸς ὑγρὸν καυστικόν, ἰσχυρῶς ἀλκαλικόν, τὸ καλούμενον καλίρρυμα. Εἰς θερμοκρασίαν 22,5° διαλύεται κατὰ 53,4 %, τὸ δὲ εἰδικὸν βάρος τῶν διαλυμάτων αὐξάνει ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος· οὕτω διάλυμα 10 % ἔχει εἰδικὸν βάρος 1,092, διάλυμα 30 % 1,291 καὶ 50 % 1,514. Διαλύεται ἐπίσης εἰς τὸ οἰνόπνευμα, καὶ τὸ σχηματιζόμενον διάλυμα χρησιμοποιεῖται ἰδίως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ. Παρασκευάζεται διὰ προσθήκης ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου εἰς ζέον διάλυμα ἀνθρακικοῦ καλίου· μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σχηματισθέντος ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου χωρίζεται τὸ διαυγὲς ὑγρὸν καὶ ἐξατμίζεται ἐντὸς χυτοσιδηρῶν λεβήτων, ὅτε καθιζάνονται τὰ συνυπάρχοντα ποσὰ ἀνθρακικοῦ καὶ θειικοῦ καλίου. Τὸ μέγιστον μέρος τοῦ παρασκευαζομένου καυστικοῦ κάλεως λαμβάνεται σήμερον διὰ τῆς ἠλεκτρολυτικῆς μεθόδου, ἤτοι δι' ἠλεκτρολύσεως διαλύματος χλωριούχου καλίου, ὁπότε τὸ σχηματιζόμενον ἐπὶ τῆς καθόδου μεταλλικὸν κάλιον μετατρέπεται ἀμέσως τῇ ἐπιδράσει τοῦ ὕδατος εἰς ὑδροξείδιον καλίου, τῇ βοηθείᾳ δὲ διαφραγμάτων παρεμποδίζεται ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασις τοῦ ἐκ τῆς ἀνόδου ἐκλυομένου χλωρίου. Δι' ἐξατμίσεως μέχρι ξηροῦ τοῦ ὁπωσδήποτε ληφθέντος διαλύματος τοῦ καυστικοῦ κάλεως λαμβάνεται τὸ στερεὸν προϊόν. Ἡ ἐξάτμισις γίνεται ἐντὸς χυτοσιδηρῶν δοχείων, ἂν δὲ τὸ προϊὸν πρέπῃ νὰ εἶναι τελείως ἀπηλλαγμένον σιδήρου, ἡ ἐξάτμισις περατοῦται ἐντὸς δοχείων ἐξ ἀργύρου, ὁ ὁποῖος δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ KOH. Πρὸς καθαρισμὸν τοῦ προϊόντος λαμβάνεται τοῦτο μετὰ οἰνοπνεύματος, ὅπου διαλύεται μόνον τὸ καυστικὸν κάλι, ἐνῷ αἱ προσμείξεις παραμένουσιν ἀδιάλυτοι· δι' ἐξατμίσεως τοῦ οἰνοπνευματικοῦ διαλύματος καὶ πυρώσεως τοῦ ὑπολείμματος λαμβάνεται τὸ τετηγμένον ὑδροξείδιον τοῦ καλίου, τὸ ὁποῖον χύνεται εἰς τύπους ἐξ ἀργύρου καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς σχῆμα ῥαβδίων. Τὸ ὑδροξείδιον τοῦ καλίου διαρρέει εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἀπορροφεῖ ἰσχυρῶς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν σαπώνων, ὀξαλικοῦ ὀξέος, ὡς καυτήριον, πρὸς ξήρανσιν ἀερίων καὶ ὑγρῶν, ὡς καὶ πρὸς ἀπορρόφησιν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χρήσεων ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ εὐωνοτέρου του καυστικοῦ νάτρου.

Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ διακρίνεται τὸ ἀγοραῖον καυστικὸν κάλιον (Kali causticum crudum) καὶ τὸ δι' ἀλκοόλης καθαρθὲν (Kalium hydricum alcohole depuratum). Τὸ καυστικὸν κάλιον ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν καυτήριον, χρησιμοποιεῖται δὲ μόνον ἐξωτερικῶς πρὸς καυτηρίασιν μεμολυσμένων τραυμάτων, δηγμάτων, νεοπλασμάτων, κονδυλωμάτων, τύλων, ἀγγειωδῶν ὄγκων, φυμάτων λύκου, ἀκροχορδόνων κλπ. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ καυτηρίασις τῶν ἱστῶν ἐπεκτείνεται διπλασίως περίπου τῆς ἀρχικῶς καυτηριασθείσης ἐκτάσεως, δέον νὰ περιορίζηται ὁ τόπος τῆς κατηριάσεως διὰ κολλητικοῦ ἐμπλάστρου. Ἐσωτερικῶς λαμβανόμενον τὸ καυστικὸν κάλιον προκαλεῖ δηλητηρίασιν.

Σ. ΧΟΡΣ—Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

— *[Μεταλλευμ.]* Μολονότι τὸ *κάλιον* ἀποτελεῖ σπουδαῖον συστατικὸν τοῦ γηίνου φλοιοῦ (2,80% κατὰ τὸν Clarke, ἔναντι 3.60% νατρίου) καὶ εἴς τινα ὀρυκτὰ ἀφθονεῖ σχετικῶς, ὡς τὸ ὀρθόκλαστον (11%), ὁ ἀλβίτης (12%) κλπ., λόγῳ τῆς διαλυτότητος τῶν ἁλάτων αὐτοῦ, τῶν σχηματιζομένων κατὰ τὴν ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων ἢ τῶν συνοδευόντων τὰς μεταλλοφόρους ἀτμίδας, τὰ ἐκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα καλίου εἶναι σπανιώτατα. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ τὰ ἅλατα τοῦ καλίου εἶναι εὐδιαλυτώτερα τῶν τοῦ νατρίου, ἡ θάλασσα περιέχει πολὺ ὀλιγώτερον κάλιον ἢ νάτριον· ἐπὶ 29,4 γραμμ. κατὰ λίτρον θαλασσίου ὕδατος χλωριούχου νατρίου ἐμπεριέχονται μόνον 0,5 ἕως 0,7 γρ. χλωριούχου καλίου καὶ ἴχνη θειικοῦ καλίου. Διὰ τοῦτο τὰ μόνα ἐν ἐκμεταλλεύσει γνωστὰ κοιτάσματα καλιούχων ἁλάτων εἶναι αἱ λεκάναι ἐξατμίσεως τῶν εἰς παρῳχημένας γεωλογικὰς ἐποχὰς ἀποξηρανθεισῶν θαλασσῶν, καθ' ἃς ὑπὸ εἰδικὰς συνθήκας θερμοῦ κλίματος συνεκεντρώθησαν ἁλμυρὰ ὕδατα, ἅτινα ἐναπέθεσαν καλιοῦχα ἅλατα μεικτά, ὡς ὁ καρναλλίτης, ὁ καϊνίτης, ὁ κιζερίτης κλπ. ἐν μέσῳ στρωμάτων χλωριούχου νατρίου. Ταῦτα εἶναι: 1) Τὰ τοῦ Stassfurt παρὰ τὸ Μαγδεμβοῦργον ἐν Γερμανίᾳ, ἀναφερόμενα εἰς παχύτατα (πλέον τῶν 500 μ.) ἁλατοφόρα στρώματα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνωτέραν πέρμιον βαθμῖδα ἀμέσως ὑπὸ τὴν κατωτέραν τριαδικὴν (στικτῶν ψαμμιτῶν). Ἡ ζώνη τοῦ καρναλλίτου ἔχει πάχος 40 μ. Τὰ περιώνυμα κοιτάσματα ταῦτα εἶναι ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τοῦ 1861, παράγοντα ἐτησίως ἄνω τῶν 8 ἑκατομμυρίων τόννων καρναλλίτου καὶ καϊνίτου. 2) Τὰ κοιτάσματα τῆς Ἄνω Ἀλσατίας, ἤδη ἐν Γαλλίᾳ, παρὰ τὸ Wittelsheim, ΒΔ τῆς Μυλούζης, ἀνακαλυφθέντα τῷ 1904 Τὰ στρώματα, ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀνωτέραν ὀλιγόκαινον βαθμῖδα, ἀποτελοῦνται ἐκ παχυτάτων στρωμάτων ἁλατοφόρων μαργῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ κα-

Digitized by Google

λιοῦχοι μάργαι ἔχουσι πάχος 150 μ. Τὸ κάλιον ἐμπεριέχεται ὑπὸ μορφὴν συλβινίτου. Τὸ κοίτασμα τοῦτο εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, ἐκτεινόμενον εἰς ἔκτασιν 200 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων πιθανῶς. 3) Τὸ μικρὸν κοίτασμα τοῦ Κάλυσζ ἐν Γαλικίᾳ, ἄνευ μεγάλης σημασίας. θ. χ.

— */Λιπασματ./* Τὸ *κάλιον* εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὴν φυτικὴν ζωήν, ὡς τὸ φωσφορικὸν ὀξύ. Ὁ Gerges Ville παρετήρησεν, ὅτι ἐλλείποντος τοῦ καλιου κατὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, ἡ βλάστησις αὐτοῦ καθίσταται καχεκτική. Ὁ στάχυς δὲν ὀρθοῦται καθέτως, ἀλλὰ συστρέφεται καὶ κλίνει, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ἕρποντα φυτά. Οἱ Nobbe, Erdmann καὶ Schweder διεπίστωσαν διὰ πειραμάτων εἰς θρεπτικὰ ὑγρά, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλειπε τὸ κάλιον, ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ φυτοῦ σταματᾷ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνικανότητα τῆς χλωροφύλλης νὰ παραγάγῃ ἄμυλον. Τὸ νέον φυτὸν βλαστάνει δαπάναις τοῦ ἐφεδρικοῦ ἀμύλου τοῦ περιεχομένου εἰς τὸν σπόρον, μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ὁποίου περιπίπτει εἰς κατάστασιν ἀσιτίας τελείας, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ παρουσία ἄλλων μεταλλικῶν στοιχείων. Κατὰ συνέπειαν ἡ χλωροφύλλη γεννᾷ ἄμυλον τῇ ἐπιδράσει τοῦ καλίου. Ἡ φύσις τῆς ἑνώσεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ κάλιον παρουσιάζεται εἰς τὸ φυτόν, ἐξασκεῖ κεφαλαιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κατανομῆς καὶ μετασχηματισμοῦ τοῦ ἀμύλου. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὸ χλωριοῦχον κάλιον εἶναι ἡ εὐνοϊκωτέρα ἕνωσις τοῦ στοιχείου τούτου διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φυτοῦ. Τὸ κάλιον συναντᾶται εἰς τὴν τέφραν ὅλων τῶν φυτῶν, παραλαμβανόμενον ἀπὸ τὸ καλλιεργήσιμον ἔδαφος διὰ τῶν ῥιζῶν τοῦ φυτοῦ. Εἰς τὰ ἐδάφη, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ κάλιον ἐλλείπει, προσθήκη αὐτοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν καλιούχων λιπασμάτων συμβάλλει διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φυτοῦ. Τὸ κάλιον χορηγούμενον ὑπὸ μορφὴν χλωριοῦχον ὑφίσταται διπλῆν ἀντικατάστασιν μὲ τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, μετατρεπόμενον οὕτως εἰς ἀνθρακικὸν κάλιον. Ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν μορφὴν συγκρατεῖται ἀπὸ τὰ κολλοειδῆ τῆς χουμάδος (humus) καὶ τῆς ἀργίλλου καὶ δὲν ἐκπλύνεται διαρρέον εἰς τὸ ὑπέδαφος. Ἀναγκαία ὅθεν προϋπόθεσις διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ καλίου εἶναι ἡ παρουσία ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἡ προσθήκη δύο μῆνας πρὸ τῆς λιπάνσεως διὰ καλιούχων λιπασμάτων. Ἡ γεωλογικὴ διάπλασις τῆς Ἑλλάδος ἐξασφαλίζει ἰδιαιτέρως εἰς τὰ προσχωματικὰ ἐδάφη τὰς εἰς τὸ στοιχεῖον κάλιον ἀνάγκας τῆς καλλιεργείας. ι. γ. π.

— *['Αμπελουργ.]* Τὸ *ἀνθρακικὸν κάλι* χρησιμοποιεῖται ὡς χημικὸν λίπασμα τῆς ἀμπέλου. Δίδει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα καλιοῦχα λιπάσματα, ὄχι μόνον διότι παρέχει τὸ κάλι ὑπὸ μορφὴν λίαν ἀφομοιώσιμον, ἀλλὰ καὶ διότι εὐνοεῖ τὴν νιτροποίησιν, κυρίως εἰς ἐδάφη μὴ ἀσβεστοῦχα. Δυστυχῶς, λόγῳ τῆς ὑψηλῆς του τιμῆς, ἡ χρῆσίς του εἶναι οἰκονομικῶς ἀσύμφορος (ἡ μονὰς τοῦ καλίου του τιμᾶται σχεδὸν δύο φορὰς περισσότερον ἀπὸ τὴν μονάδα καλίου τοῦ χλωριούχου καλίου). π. γ. κ.

καλιονάτριον *τρυγικόν*, ἢ *ἅλας Σεϊνιὲττ* (Kulium-natrium tartaricum s. Sal Seignetti) */Φαρμ. Χημ./*. Τὸ διπλοῦν τοῦτο ἅλας παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ Seignette ἐν Rochelle τῷ 1672, ἡ σύνθεσίς του δὲ καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ Scheele τῷ 1774. Λαμβανόμενον εἰς μικρὰς δόσεις δρᾷ διουρητικῶς, εἰς μεγαλυτέρας δὲ δρᾷ ὡς ἤπιον καθαρτικόν. Ἀσύμβατα τοῦ ἅλατος τούτου εἶναι τὰ ὀξέα ἢ ὄξινα ἅλατα. Τὸ τρυγικὸν καλιονάτριον χρησιμεύει καὶ πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀεριοφόρου καθαρτικῆς κόνεως. κ.γ.μ.

Καλιοντζῆ-*Κουλούκ*, καὶ κοινῶς ***Καλιντζῆ-κουλούκι*** */Γεωγρ./*. Συνοικία ἐν Πέραν-Κωνσταντινουπόλεως, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἄλλοτε ὑπάρξαντος σταθμοῦ (κολλοὺκ ἢ κουλοὺκ) τῶν καλιοντζήδων, ναυτῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν ναύσταθμον ὁδοῦ. Ἡ συνοικία αὕτη κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ν. Μ.

καλιοντζῆς (ὁ), ἢ ***γαλιοντζῆς*** (τουρκ. *καλιοντζῆ*). Ναύτης τοῦ παλαιοῦ τουρκικοῦ ναυτικοῦ, οὕτως ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ *καλιόν*, ὀνόματος τὸ ὁποῖον ἔδιδον ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι εἰς τὰ τρίκροτα πρώτης τάξεως, παραλαβόντες τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἢ μᾶλλον καταλανικοῦ galeone.

Καλιοντζῆς· βλ. *Καλλιοντζῆς*.

καλιοξείδια (τὰ) */Χημ./*. Καλοῦνται ὑπό τινων τὰ διὰ καλίου ἅλατα τῶν ἐπαμφοτεριζόντων μετάλλων μετ' ὀξυγόνου, ὅπως τὸ ἀργιλλικὸν κάλιον K_3AlO_3 καὶ τὸ ψευδαργυρικὸν κάλιον. Ταῦτα σχηματίζονται διὰ διαλύσεως τοῦ ὑδροξειδίου τῶν μετάλλων εἰς καυστικὸν κάλι καὶ ἑπομένως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προϊόντα ἀντικαταστάσεως τοῦ ὑδρογόνου τοῦ ὑδροξειδίου ὑπὸ καλίου, ὡς $Al(OK)_3$, $Zn(OK)_2$. Σ. Χ.

καλιοποιῶ (*—έω*)· κάμνω τι νὰ ἀποκτήσῃ ἀλκαλικὰς ἰδιότητας.

καλιορροδανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *θειοκυανικὸν* ὀξύ.

καλιοσάπων (ὁ) */Βιομ. Χημ./*. Καλεῖται οὕτως εἶδος σάπωνος λαμβανόμενον διὰ σαπωνοποιήσεως λιπῶν ἢ ῥητινῶν διὰ καυστικοῦ κάλεως. Οἱ καλιοσάπωνες ἀποτελοῦν ἅλατα ἀνωτέρων λιπαρῶν ὀξέων ἢ ῥητινικῶν ὀξέων μετὰ τοῦ καλίου. Οἱ σάπωνες οὗτοι εἶναι μαλακοὶ καὶ λιπαροί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λαμβανομένους διὰ σαπωνοποιήσεως διὰ καυστικοῦ νάτρου (τοὺς συνήθεις σάπωνας), οἵτινες εἶναι σκληροὶ σάπωνες. Παρασκευάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ εὐθηνῶν, κακῆς ποιότητος ἐλαίων ἢ ἀπορριμμάτων, ὡς ἐκ τούτου δὲ οὐδέποτε οὗτοι εἶναι λευκοί, ἀλλὰ πάντοτε κεχρωσμένοι. Ἐνίοτε χρωματίζονται καὶ δι' ἰνδικοῦ ἢ ἄλλων χρωστικῶν οὐσιῶν. Συνήθως φέρονται ὡς κιτρινόφαιος καὶ πρασινόφαιος μᾶζα διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Ὁ ἀγοραῖος οὗτος καλιοῦχος σάπων (sapo niger, sapo viridis κλπ.) χρησιμεύει πρὸς κάθαρσιν πατωμάτων κλπ. Ὁ εἰς την φαρμακοποιίαν ἀναγραφόμενος καλιοῦχος σάπων (sapo kalium) λαμβάνεται ἐκ καθαροῦ λινελαίου καὶ καυστικοῦ κάλεως καὶ χρησιμεύει εἰς διαφόρους δερματικὰς παθήσεις. Ἐπίσης ἀναφέρονται εἰς ἄλλας φαρμακοποιίας καὶ ἄλλα εἴδη καλιούχου σάπωνος, λαμβανόμενα διὰ σαπωνοποιήσεως διὰ καυστικοῦ κάλεως, ἐλαίου ἐλαιῶν ἢ καὶ βαμβακελαίου μετὰ διαφόρων ἄλλων λιπαρῶν οὐσιῶν. κ. γ. μ

καλιοσιδηρικυανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ὑδροκυανικὸν* ὀξύ.

καλιοσιδηροκυανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ὑδροκυανικὸν* ὀξύ.

Καλιόστρο (Cagliostro). Ἰταλὸς τυχοδιώκτης· βλ. λ. *Καλλιόστρο*.

Καλιοὺμπ */Γεωγρ./*. Προάστειον τοῦ Καΐρου εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καΐρου—Ἀλεξανδρείας. Κάτ. 17.000. Γ. Λ. Α.

Καλιουμπίγιε (Galioubieh) */Γεωγρ./*. Νομὸς τῆς Αἰγύπτου· βλ. λ. *Γκαλιουμπία*.

καλιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων κάλιον.

—***καλιοῦχα λιπάσματα*** *[Βιομ. Χημ.]*. Ἐκ τῶν φυτῶν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσι τὰς μεγαλυτέρας ἀπαιτήσεις διὰ τὰς ἑνώσεις τοῦ καλίου (καλιόφιλα) εἶναι τὸ τεῦτλον, τὸ γεώμηλον, τὸ χόρτον τοῦ λειμῶνος, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία, ὁ καπνὸς καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Τὸ κάλιον προσφέρεται εἰς τὰς καλλιεργείας διὰ τῶν καλιούχων λιπασμάτων. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὰ ἅλατα τοῦ καλίου τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν γεωργίαν παρεσκευάζοντο ἀπὸ τὴν τέφραν τῶν ξύλων, τῶν προερχομένων εἰδικῶς ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ἀπεράντων δασῶν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ εἰς πότασσαν (K_2O) περιεκτικότης τῆς τέφρας ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ποικιλίας τοῦ δένδρου. Ἡ τέφρα πτέριδος περιέχει 2,90 % ποτάσσης K_2O, τῆς ἐρείκης 16,50 %, τοῦ σπάρτου 31,35 %, τῆς δρυὸς 10—16 %, τῆς ὀξυᾶς 8—12 %, τῆς πτελέας 20—25 %, τῆς λεύκης 10—15 %, τῆς πεύκης 10—15 %. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Frank, διὰ τῶν ἀξιομνημονεύτων αὐτοῦ μελετῶν (1861), ἐφανέρωσε τὴν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα τῶν ἀπεράντων ἁλατούχων κοιτασμάτων τῶν ἐκτεινομένων εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ Magdeburg (Stassfurt), ὅλα τὰ ἅλατα τοῦ καλίου παρασκευάζονται ἐκ τῶν ἀκαθάρτων ἁλάτων τῶν κοιτασμάτων αὐτῶν καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐκμεταλλεύονται τελευταίως ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀλσατίᾳ. Τὰ κυριώτερα τῶν ὀρυκτῶν αὐτῶν ἁλάτων εἶναι ὁ καϊνίτης μὲ περιεκτικότητα καλίου (K_2O) 12,8 %, ὁ καρναλίτης μὲ 9,8 %, ὁ κιζερίτης μὲ 7,5 % καὶ ὁ συλβινίτης μὲ 17,4 % καλίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ ἐξαγωγὴ τῶν καλιούχων ἁλάτων ἔπαυσε. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἀμερικῇ ἰδίᾳ προσεπάθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐκμεταλλευόμενοι ἁλμόλοιπα ἁλατούχων λιμνῶν καὶ ὀρυκτά, ὡς ὁ ἄστριος, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσωσι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς κολοσσιαίας ἀνάγκας τῆς καλλιεργείας.

Ὅλα τὰ ἅλατα τοῦ καλίου, τὰ χρησιμοποιούμενα ἐν τῇ γεωργίᾳ, χλωριοῦχον, θειικὸν καὶ νιτρικόν, εἶναι εὐδιάλυτα ἐν τῷ ὕδατι. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ χῶμα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ἀποσυντίθενται. Σχηματίζεται δηλαδὴ ἀνθρακικὸν κάλιον καὶ τὸ ὀξὺ τοῦ ἅλατος τοῦ καλίου ἑνοῦται μὲ τὴν ἄσβεστον, διὰ νὰ σχηματίσῃ ἅλας διαλυτόν, τὸ ὁποῖον παρασύρεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον συγκρατεῖται ὑπὸ τῶν κολλοειδῶν τῆς χουμάδος καὶ τῆς ἀργίλλου. Ἡ διασπορὰ τῶν καλιούχων λιπασμάτων εἰς τὸ ἔδαφος γίνεται ἱκανὸν διάστημα πρὸ τῆς σπορᾶς, ἵνα διαλυόμενα ταῦτα ὑπὸ τῶν βροχῶν εἰσδύσωσιν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἀπολέσωσι τὴν καυστικότητα αὐτῶν ἐπὶ τῶν νέων φυτῶν. Πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν πρέπει νὰ κονιοποιηθῶσι. Δύνανται νὰ ἀναμιχθῶσι μὲ ἄλλα χημικὰ λιπάσματα, φωσφορικά, ὑπερφωσφορικά, νιτρικὰ καὶ γύψον, ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιπτώσει ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάμιξις ἀνθρακικοῦ καλίου μὲ θειικὴν ἀμμωνίαν, λόγῳ τῶν εἰς ἄζωτον ἀπωλειῶν. Αἱ δόσεις τῶν χρησιμοποιουμένων καλιούχων λιπασμάτων εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καλλιεργειῶν. Πτωχὰ εἰς κάλιον ἐδάφη, ὡς ἀμμώδη, ἀσβεστοῦχα, τῶν ὁποίων ἐλλείπουσιν ὀργανικαὶ οὐσίαι, ἀπαιτοῦσι 10—15 χιλιόγρ. χλωριούχου καλίου κατὰ στρέμμα ἐπὶ καλλιεργειῶν δημητριακῶν καὶ ἀμπέλου, 30 δὲ χιλιόγρ. κατὰ στρέμμα ἐπὶ κηπουρικῶν καὶ λοιπῶν καλλιεργειῶν. ι. γ. π.

καλιοφιλίτης (ὁ) (Kaliophilit) */'Ορυκτολ./*. Ὀρυκτὸν ὀρθοπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου μετὰ καλίου, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ λευκίτου καὶ νεφελίνου. Ὁ χημικὸς αὐτοῦ τύπος εἶναι $KAlSiO_4$ καὶ συνεπῶς θεωρεῖται καλιοῦχος νεφελίνης. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους λεπτοὺς βελονοειδεῖς, συσσωματωμένους κατὰ δεσμίδας, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 2,49, λάμψιν ὑελώδη ἕως μεταξώδη. Εἶναι ἄχρους ἢ λευκὸς καὶ ἀπαντᾷ εἰς Monte Somma. γ. β.

Κάλιππος. Ἀρχαῖος ἱστορικὸς ἐκ Κορίνθου, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας. Ἔγραψεν ἱστορίαν περὶ Ὀρχομενοῦ («συγγραφὴν εἰς Ὀρχομενίους»), ἡ ὁποία μνημονεύεται παρὰ μόνου τοῦ Παυσανίου καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτὸν ὡς πηγὴ εἰς τὰ περὶ Ὀρχομενοῦ παρ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα. Τὸ βιβλίον πάντως ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν τοπικῶν ἱστοριῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐν μέρει ὕφος πανηγυρικὸν καὶ ἦσαν πολὺ προσφιλεῖς. Ὁ Κάλιππος οὗτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι διάφορος τοῦ ἐκ Κορίνθου ὡσαύτως καταγομένου στωϊκοῦ φιλοσόφου Καλίππου. Ὁ ἱστορικὸς εἶναι πιθανῶς μεταγενέστερος τοῦ στωϊκοῦ Καλίππου. Δ. Μ. Μ.

Καλίππους *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ζάγωρον.

Καλὶρ, *'Ελεάζαρ, ῥαμπῆ χὰ' Καλίρ*. Ὁ μεγαλύτερος τῶν συναγωγικῶν ποιητῶν καὶ ὁ πλέον πρωτότυπος ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς τῶν Παϊτανεΐμ. Πέπλος μυστηρίου καλύπτει τὴν καταγωγήν του. Ἔκ τινος ἀκροστιχικοῦ ποιήματός του ἐξάγεται, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Καλίρ, ἐκ τῆς πόλεως Κιριὰθ Σεφάρ. Κατά τινας ὁ Καλὶρ ἦτο Ἰταλός, Celer ὀνόματι, κατήγετο δὲ ἐκ τοῦ Civitas Portus, ὅπερ ἑβραϊστὶ μεταφράζεται Κιριὰθ Σεφάρ. Κατ' ἄλλους κατήγετο ἐκ Cagliri τῆς Σαρδηνίας, ἐκ Μεσοποταμίας ἢ ἐκ Παλαιστίνης. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν παραδέχονται, ὅτι ἤκμασε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Ὁ Καλὶρ συνέθεσε πολυαρίθμους συναγωγικοὺς ὕμνους δι' ὅλας τὰς ἰσραηλιτικὰς ἑορτὰς καὶ τελετάς, μεταξὺ δ' αὐτῶν ὑπερέχουν καλλιτεχνικῶς οἱ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ψαλλόμενοι θρῆνοι. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν πρώτων Ἑβραίων ποιητῶν τῶν χρησιμοποιησάντων συστηματικῶς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν. Τὰ ἤδη γνωστὰ συναγωγικὰ ᾄσματά του (πιγιουτεΐμ) ἀνέρχονται εἰς 164. Τὰ πλεῖστα τούτων εὕρηνται εἰς διαφόρους συναγωγικὰς συνόψεις (μαχαζορεΐμ) ὡς καὶ εἰς τὴν «Anthologia Hebraica» τοῦ Brody Berlin καὶ δὴ εἰς τὴν «Post Biblical Hebrew Literature» τοῦ B. Halper (Philadelphia 1921). Γ. ΕΛ.

καλίρρυμμα (τὸ) *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ διάλυμα τοῦ καυστικοῦ καλίου. Σ. Γ.

Κάλις */Γεωγρ./*. Πόλις, πρότερον ἀνήκουσα εἰς τὴν Ρωσίαν, νῦν δὲ εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λόδζ, κειμένη ἐπὶ τριῶν νησίδων σχηματιζομένων ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πρόσνα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λόδζ-Ὀστρόβου. Κάτοικοι 44.612 (1921), ἐξ ὧν τὸ τρίτον Ἰουδαῖοι. Ἔχει παλαιὰν φραγκισκανὴν ἐκκλησίαν, κτισθεῖσαν τῷ 1257, θέατρον, εὐρὺ πάρκον, βιομηχανίαν ὑφαντουργικὴν ἀξιόλογον καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν. Ἡ Κάλις εἶναι πιθανῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερομένη *Καλισία*. Ἐνταῦθα τῷ 1343 συνήφθη ἡ εἰρήνη τῆς Πολωνίας μετὰ τῶν Τευτονικῶν ταγμάτων, τῷ 1706 ὁ βασιλεὺς Αὔγουστος Β' τῆς Πολωνίας καὶ ὁ Ρῶσος στρατάρχης Μενσικὼφ ἐνίκησαν τὰ σουηδικὰ στρατεύματα, αἰχμαλωτίσαντες τὸν ἀρχιστράτηγον Μάρντεφελδ, καὶ τῷ 1813 οἱ Ρῶσοι κατήγαγον τὴν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ Σαξώνων νίκην, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ ῥωσοπρωσσικὴ συμμαχία. Θ. Κ.

Κάλις (Kalisch), ***Δαυΐδ***. Γερμανὸς σατυρικὸς ποιητὴς καὶ κωμῳδιογράφος (1820—1872). Ἐγκαταλείψας τὸ ἐμπόριον, εἰς ὃ ἀρχικῶς ἐπεδόθη, ἤρχισε τὸ φιλολογικόν του στάδιον τῷ 1844, ὡς ἀνταποκριτὴς βερολιναίας ἐφημερίδος ἐν Παρισίοις. Ἐπανελθὼν ἐν Γερμανίᾳ τῷ 1848, ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ τὸ πολιτικοσατυρικὸν περιοδικὸν «Κλαντεραντάτς». Ἡ φήμη του ὡς σατυρικοῦ ποιητοῦ ἡδραιώθη διὰ τῶν δύο ἐπιθεωρησιακῶν θεα-

Digitized by Google

τρικῶν του ἔργων «100.000 τάλληρα» (1849) καὶ «Τὸ Βερολῖνον τὴν νύχτα», εἰς τὰ ὁποῖα, πρῶτος αὐτός, ἐδημιούργησε τὰ σατυρικὰ τετράστιχα, μετ' ἐπῳδοῦ. Τὰ θεατρικά του ἔργα: «Ἕνας χρυσὸς ὑπηρέτης», «Πῶς γελᾷ καὶ κλαίει τὸ Βερολῖνον», «Ὁ χρυσοθεῖος», «Οἱ Βερολινέζοι εἰς τὴν Βιέννην» καὶ ἄλλα συνεκεντρώθησαν εἰς τρίτομον ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Εὔθυμα ἔργα» (1870), τὰ δὲ σατυρικά του τετράστιχα, τὰ γραφέντα ἀπὸ τοῦ 1857—1866, ἐξεδόθησαν. ἐπίσης εἰς τρεῖς τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Βερολινέζικη λατέρνα». θ. κ.

—**Κάλις** (Kalisch), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς σατυρικὸς συγγραφεὺς (1814—1882). Ἐξέδιδεν ἐν Μαγεντίᾳ (1843—1846) τὴν σατυρικὴν ἐπιθεώρησιν «Ναρχάλλα», καταδιωχθεὶς δὲ ὡς ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1849, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Λονδῖνον τὸ πρῶτον καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε: «Τὸ βιβλίον τῆς παραφροσύνης» (1845), «Ποιητικὰ παραμύθια» (1845), «Παρίσιοι καὶ Λονδῖνον» (1851), «Εἰκόνες ἀπὸ τὴν παιδικὴν μουσικὴν» (1872). Τὰ ἔργα του διακρίνει λεπτὸν χιοῦμορ.

—**Κάλις** (Kalisch). ***Μάριος-Μαυρίκιος***. Ἑβραῖος σχολιαστὴς τῆς Βίβλου, γεννηθεὶς ἐν Τρέπτοβ τῆς Πομερανίας τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ντερμπυσὶρ τῷ 1885 Ἐσπούδασεν εἰς Βερολῖνον καὶ εἰς Χάλλην. Ἐγκαταλείψας τὴν Γερμανίαν κατόπιν τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων τοῦ 1848, ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἀνέλαβε τὴν γραμματείαν τοῦ ἐκεῖ ἀρχιρραβινάτου, μεθ' ὅ, τῷ 1853, διωρίσθη παιδαγωγὸς τῶν υἱῶν τοῦ βαρώνου Λιονὲλ ντὲ Ρώτσιλδ. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι τὸ τιτλοφορούμενον «Historical and critical Commentary on the Old Testament» (London 1855—1872. Τὸ ἀφορῶν τὴν «Ἔξοδον» βιβλίον του ἐξεδόθη τῷ 1855, τὸ περὶ «Γενέσεως» τῷ 1858, δύο ἄλλοι τόμοι περὶ «Λευιτικοῦ» τῷ 1867 καὶ 1872. Ἡ συστηματικὴ ἐργασία του διεκόπη λόγῳ ἀσθενείας τῷ 1873, ἔκτοτε δὲ ἐξέδωκε μόνον δύο ἐξηγητικοὺς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον Bible Studies, part I. The Prophecies of Balaam»(London 1875), part II, «The Book of Jonah» (London 1877—1878). Τῷ 1863 εἶχεν ἐκδόσει ἤδη τὴν δίτομον «Hebrew Grammar». Ἐν τῇ ἐξηγητικῇ αὐτοῦ μεθόδῳ ὁ Κάλις ἀκολουθεῖ ὀρθολογιστικὰς ἀρχάς. Γ. ΕΛ.

καλισάϋα, καὶ ***καλισάγια*** (ἡ) /*Βοτ.*/. Εἶδος πικροῦ καὶ ἀντιπυρετικοῦ φλοιοῦ λαμβανομένου ἐκ τοῦ γένους τῶν φυτῶν *κιγχόνη* (Cinchona). Ἡ καλισάϋα εἶναι γνωστοτάτη φαρμακευτικὴ οὐσία χρησιμεύουσα εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς κοινῆς *κινίνης*. Κ. ΠΑΠ.

Καλισγοῦρος· βλ. *Καλοσγοῦρος*.

Κάλισερ (Kalischer), ***Ἀλφρέδος-Χρίστλιμπ-Σολομὼν-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς μουσικογράφος (1842—1909), ὅστις κατόπιν σοβαρῶν φιλολογικῶν σπουδῶν ἠσχολήθη εἰς τὴν μουσικολογίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ζωῆς τοῦ Μπετόβεν. Αἱ μελέται του ἐπὶ τοῦ μουσουργοῦ τούτου περιελήφθησαν εἰς πολλοὺς τόμους ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Beethoven und seine Zeitgenossen» (4 τόμοι, 1909—1912), «Die unsterbliche Geliebte Beethoven's» (1891), «Neue Beethovenbriefe» (μεθ' ἑρμηνειῶν), «Die Macht Beethoven's», «Beethoven's sämtliche Briefe» (1906—1908). Ἐκτὸς τούτων ὁ Κάλισερ ἔγραψε καὶ ἄλλας μελέτας αἰσθητικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως. Γ. Σ.

—**Κάλισερ** (Kalischer), ***Τσεβῆ-Χίρς***. Ραββῖνος καὶ πρωτεργάτης τῆς ἰδέας τῆς παλαιστινείου ἀποικιοποιήσεως. Ἐγεννήθη τῷ 1796 ἐν Λύσσᾳ τῆς Ποσνανίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1874 ἐν Τὸρν τῆς Πρωσσίας, ἔνθα διετέλει μέλος τοῦ ραββινικοῦ δικαστηρίου καὶ τοποτηρητὴς ἀρχιρραβινίας. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του κατηνάλωσε κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον τῆς παλαιστινείου ἀποικιοποιήσεως καὶ ἐργαζόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. Καίτοι πιστεύων εἰς τὴν διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου ἀναγέννησιν τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Κάλισερ ἀντελαμβάνετο πλήρως τὴν ἀνάγκην μιᾶς ἀμέσου δράσεως μὲ πρακτικὴν κατεύθυνσιν. Ὁ Κάλισερ προσεπάθει νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἑβραίων φιλανθρώπων ὑπὲρ μιᾶς ὀργανώσεως μὲ σκοπὸν τὴν παλαιστίνειον ἀποικιοποίησιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀλληλογράφησε μετὰ τοῦ Ἀδόλφου Κριμιέ, τοῦ Μωϋσέως Μοντεφιόρε καὶ τοῦ Ἀλβέρτου Κοὲν καὶ ἀπετάθη πρὸς τὴν παγκόσμιον ἰσραηλιτικὴν ἕνωσιν (Alliance Israélite Universelle). Ἐν Φραγκφούρτῃ ἵδρυσε τὴν ὀργάνωσιν «Γιοσοὺβ Ἔρετς Ἰσραὲλ» (Παλαιστίνειος Ἐπανεγκατάστασις). Αἱ ἰδέαι τοῦ Κάλισερ ἐπέδρασαν οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τοῦ σοσιαλσιωνιστοῦ Μωϋσέως Ἒλ (βλ. λ.). Τὰ δύο πρῶτα μέρη τοῦ κλασσικοῦ αὐτοῦ ἔργου «Ἐμουνᾶ Ραμᾶ», ἔνθα πραγματεύεται περὶ θρησκείας, ἠθικῆς καὶ μεταφυσικῆς καθόλου, ἐξεδόθησαν ἐν Κράνταουν εἰς δύο τόμους (1843—1871). Τὸ τρίτον μέρος, ὅπερ τιτλοφορεῖται «Ντερισὰθ Τσιγιὸν» (Σιωνικὸν κήρυγμα), ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λίκᾳ τῷ 1862 καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Φρίντλαντ ἐν Τὸρν τῷ 1865. Γερμανικὴ αὐτοῦ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Poper ἐν Τὸρν τῷ 1865. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ Κάλισερ συνέγραψε πολλὰ ἑρμηνευτικὰ ποιήματα ἐπὶ τῆς ραββινικῆς νομολογικῆς φιλολογίας, σχόλια εἰς τὸν νόμον, τὴν πασχαλινὴν Ἀγκαδᾶ κ. ἄ. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

—**Καλισία** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ἐσωτερικῆς Γερμανίας, κατέχουσα τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς *Κάλις* (Kalisch), ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (Β' 11, 13).

καλισμὸς (Kalisme καὶ potassisme) /*Ἰατρ.*/. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοεῖται τὸ σύνολον τῶν τοξικῶν συμβαμάτων, ἅτινα ἔχουσιν ὡς αἴτιον προελεύσεως τὴν ἄμετρον χρῆσιν καλίου· εἶναι δὲ ταῦτα: γαστρικαὶ διαταραχαί, ἐπιβράδυνσις τῶν παλμῶν τῆς καρδίας καὶ ἀλκαλικὴ καχεξία. Μ. Ν. Κ.

καλ τζακοῦ (ἡ) /*Ζῳολ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ ἑρπετοῦ *φαλακροκόραξ* βλ. λ.).

Καλιτζόπουλος.—1) ***Παναγιώτης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Τυριόβου τῆς Βουλγαρίας, κατῆλθεν εἰς τὸν Ἀγῶνα ἐν ταῖς ἡγεμονίαις καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου εἰς ἣν καὶ ἐπληγώθη. Μετὰ ταῦτα διαβὰς τὰ σύνορα τῆς Σερβίας ἔφθασεν εἰς Βιτώλια, ὅπου ὑπηρέτησεν ὡς διερμηνεὺς εἰς τὸν τότε διορισθέντα ἀντικαταστάτην τοῦ Χουρσὴτ Τζελὰλ πασᾶν τῆς Βοσνίας. Θανόντος αὐτοῦ ὁ Καλιτζόπουλος ἐξηκολούθησε τὴν κάθοδόν του, φθάσας δὲ εἰς Πελοπόννησον προσελήφθη ἀπὸ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον εἰς τὸ σῶμα τῶν Σερβοβουλγάρων καὶ ἔπεσεν εἰς Νεόκαστρον μαχόμενος ὑπ' αὐτὸν τῷ 1825 ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ.

—2) ***Στέφανος***. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Εὑρίσκετο ἐν Ἑλλάδι ὡς ναύτης ὑδραϊκοῦ πλοίου, ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Ἠκολούθησε τὸν Ἀντώνιον Οἰκονόμου καὶ κατόπιν τὸν Ἀγαλλόπουλον καὶ τὸν Νικηταρᾶν Σταματελόπουλον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, εἰς τὴν τοῦ Ναυπλίου καὶ τὴν τῆς Κορίνθου. Εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων καὶ εἰς τὴν δευτέραν μάχην τῆς Γραβιᾶς διεκρίθη. Καταταχθεὶς κατόπιν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, μετὰ ταῦτα δὲ ἠκολούθησε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βοιωτίας. Γ. Δ. Κ.

Καλίτρι (Calitri) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀβελλίνου. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὠνομάζετο Aletrium. Ἔχει ἀλκαλικὰς καὶ θειούχους ἰαματικὰς πηγάς. Κάτ. 8,000.

Καλίτσα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40° 21′ 50″ Β, μήκ. 24° 01′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos) μεταξὺ τῶν ὑφόρμων Κυρακόλι καὶ Ἀχινόβολος. Ἀνώνυμος εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην. Σ. Ε. Λ.

Καλίτσης, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Ἦτο εὔπορος γαιοκτήμων καὶ σταφιδοπαραγωγὸς τῆς Ἀχαΐας ὅταν ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον Πελοπίδαν, συνεννοήθη δὲ μὲ τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸν καὶ μὲ τὸν Παπαδιαμαντόπουλον. Καταρτίσας σῶμα ἐκ Πυργίων, ἐπολέμησεν εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Λάλα, τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Τριπόλεως. Τῷ 1822 προήχθη εἰς ταξίαρχον καὶ ἔκτοτε διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Ἄμπλιανην. Γ. Δ. Κ.

Καλιτσιώτης, ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠλείας. Ἐπολέμησε μὲ τοὺς Καμπασαίους καὶ κατόπιν μὲ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, εἰς τὸν ὁποῖον ἐχρησίμευσε διὰ τὴν εἰς Ζάκυνθον μεταφορὰν διαφόρων παρακαταθηκῶν ἐκ τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπόλεως. Ἀνεδείχθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔλαβε δίπλωμα χιλιαρχίας. Ἐπολέμησε γενναιότατα τὸν Ἰμπραὴμ εἰς τὴν μάχην τῆς Βέργας καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Κυνουρίας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικούς. Γ. Δ. Κ.

Καλιτσουνάκις, ***Δημήτριος Ε.*** Ἐγεννήθη τῷ 1888 ἐν Χανίοις, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Βερολίνῳ νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας. Τῷ 1920 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1924 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας (1923—1924) καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν οἰκονομιῶν τοῦ 1924. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα αὐτοτελῶς ἐκδοθέντα καὶ εἶναι συνεργάτης πολλῶν περιοδικῶν ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν. Αἱ κυριώτεραι αὐτοῦ ἐργασίαι εἶναι: «Αἱ σημεριναὶ τάσεις πρὸς ἐθνικοποίησιν» (1921), «Περὶ συνεταιρισμῶν καὶ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι» (1924), «Πολιτικὴ ἐπιστήμη» (1925), «Θεωρία τοῦ χρήματος καὶ πολιτικὴ τῆς νομισματικῆς ἐξυγιάνσεως» (1926), «Ἱστορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» (1929). Γερμανιστί: «Die Staatsverträge Griechenlands mit dem deutschen Reiche» (1915), «Die Genossenschaftliche Bewegung in Griechenland und in den Balkanländer» (1916), «Griechenlands Politische Weltlage (1919), «Die Korinthenfrage in Griechenland» (1917). Συνειργάσθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Α. Ἀνδρεάδου ἐκδοθὲν ἔργον «Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce», μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκ τῆς Γερμανικῆς τὸ δίτομον ἔργον τοῦ H. Herkner «Ἐργατικὸν ζήτημα» 1919—1920, μετὰ συμπληρώσεων σχετικῶς πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι ζητήματα), καθὼς καὶ μικροτέρας ἄλλας ἐργασίας τῶν Schmoller, Gide, Keynes κλπ. Ἐκδίδει ἀπὸ τοῦ 1921 τὸ τριμηνιαῖον «Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν». Διευθυντὴς τοῦ κλάδου τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ συνεργάτης τῆς «Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

—**Καλιτσουνάκις**, ***Ἰωάννης Ε.*** Ἕλλην φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Χανίοις τῷ 1878. Διανύσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἐνεγράφη τῷ 1893 εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Μετὰ τὰς διδακτορικάς του ἐξετάσεις (1901) ἐπιτυχὼν εἰς διαγωνισμὸν τῆς κρητικῆς κυβερνήσεως, ἀπεστάλη πρὸς σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῆς εἰς Ἰέναν καὶ Βερολῖνον (1902). Ἐπανελθὼν εἰς Χανιὰ διωρίσθη ἐν τῷ ἱεροδιδασκαλείῳ Ἁγίας Τριάδος, ὁπόθεν μετετέθη εἰς τὸ γυμνάσιον Χανίων. Χηρευσάσης κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1905 τῆς θέσεως τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, προσεκλήθη ἐκεῖ. Μετὰ πενταετῆ δοκιμαστικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη μονίμως ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, βραδύτερον δὲ προήχθη καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καθηγητοῦ (Professor), προτάσει δὲ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πρωσσικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ. Τῷ 1924 ἐξελέγη παμψηφεὶ ὑπὸ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὴν πρώτην ἕδραν ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, κατὰ δὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀκαδημίας (1926) ἐγένετο μέλος αὐτῆς.

Αἱ φιλολογικαὶ καὶ γλωσσικαὶ αὐτοῦ μελέται περιστρέφονται περί τε τὴν ἀρχαίαν καὶ μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν φιλολογίαν καὶ γλῶσσαν. Ἔγραψεν ἀπὸ τοῦ 1909 πλείστας ἐπιστημονικὰς φιλολογικὰς διατριβὰς ἑλληνιστί, γερμανιστὶ καὶ λατινιστὶ εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἀθηνᾶ», «Ἐπετηρὶς φιλοσοφικῆς σχολῆς Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου», «Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», «Λαογραφίαν», «Βυζαντίδα», «Χριστιανικὴν Κρήτην» κλπ, «Neue Jahrbücher für das klassische Altertum», «Berliner Philologische Wochenschrift», «Wochenschrift für klassische Philologie», «Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen», εἰς τὴν ὁλλανδικὴν «Mnemosyne», εἰς πανηγυρικὰ τεύχη: Κ. Κόντου («Διορθωτικὰ εἰς Μανασσῆν»), Γ. Ν. Χατζιδάκι («Ἑρμηνεία τοῦ μεσαιωνικοῦ Καβάκα»), Ν. Πολίτου («Πηγαὶ τοῦ Πτωχοπροδρόμου»), P. Kretschmer («Ὀψάριον», γερμανιστὶ) κλπ. Εἰς αὐτοτελῆ βιβλία ἐξεδόθησαν: «Mittel—und Neugriechische Erklärungen bei Eustathius» (Βερολῖνον 1919), αἱ «Ἑπταδικαὶ ἔρευναι» (Ἀθῆναι 1922), «Ein Jahrundert Neugriechenland» (Βερολῖνον 1921), «Αἱ μεταλλαγαὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα» (Ἀθῆναι 1925), τέσσαρα τομίδια διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ γερμανικῇ συλλογῇ Göschen, ἐξ ὧν τὸ ἓν διασκευὴ τῆς μικρᾶς γραμματικῆς τοῦ Thumb, μετὰ σημειώσεων σχετικῶν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἄλλα. Πλὴν τούτου εἶχε προσληφθῆ ὡς συνεργάτης τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ «Μεγάλου ἑλληνικοῦ λεξικοῦ» τοῦ Passow τοῦ ἐκδιδομένου ὑπὸ Crönert. Δημωδεστέρας διατριβὰς καὶ μεταφράσεις ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Κρητικῷ Ἀστέρι τῶν Χανίων», ἐν τῇ «Μελέτῃ» τῶν Ἀθηνῶν (1910) κλπ., συνέγραψε δὲ καὶ τὸ ἱστορικοεκπαιδευτικὸν ἄρθρον «Kretisches Schulwessen» ἐν τῇ β' ἐκδόσει τῆς «Μεγάλης ἐγκυκλοπαιδείας τῆς παιδαγωγικῆς» τοῦ Wilh. Rein. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης ἑλληνικῆς ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

καλιφᾶτον (τό)· βλ. *χαλιφᾶτον*.

καλίφης (ὁ)· βλ. *χαλίφης*.

Καλιφορνία (Kalifornia, καὶ συντετμημένως ἐν τῇ ἐπισήμῳ ὀνοματολογίᾳ τῶν πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, Cal.). Ἡ Καλιφορνία, ἧς τὸ ὄνομα ἐτυμολογεῖται ἐκ τῶν ἱσπανικῶν λέξεων caliente fornella (=θερμὸς κλίβανος), εἶναι ἐπιμήκης παράκτιος χώρα τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς πολιτείας *Καλιφορνίας* τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν, καὶ τῆς *Κάτω Καλιφορνίας* ἢ *Χερσονήσου Καλιφορνίας*, ἀνηκούσης εἰς τὸ κράτος τοῦ Μεξικοῦ.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ πολιτεία *Καλιφορνία*, καὶ ἄλλως *Νέα* ἢ *Ἄνω Καλιφορνία* καλουμένη, ἀποτελοῦσα τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς ὅλης Καλιφορνίας, κεῖται μεταξὺ 32° 31′ 59″ καὶ 42° β. πλ. Ἔχει μῆκος 1250 καὶ πλάτος 530 χλ περίπου, ἐμβαδὸν 410019 τ. χλ. (ἴσον πρὸς τὸ $^1/_{19}$ τοῦ ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν), καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς πολιτείας Ὄρεγκον, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς

Digitized by Google

πολιτείας Νεβάδας, πρὸς τὰ ΝΑ ὑπὸ τοῦ κατωτέρω τμήματος τοῦ ποταμοῦ Κολοράδο, διαχωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς πολιτείας Ἀριζόνας, πρὸς Ν. ὑπὸ γραμμῆς συρομένης ἐκ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ, παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Σὰν Διέγο, μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Τζιλὰ καὶ Κολοράδο, καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 4.021.320 (1925), ἐξ ὧν 72.000 Ἰάπωνες, 68.000 γερμανικῆς καταγωγῆς, 39.000 Μαῦροι, 34.000 Κινέζοι, 17.000 Ἰνδοί, πολλοὶ Ἕλληνες. Εἶναι, μετὰ τὸ Τεξάς, ἡ μεγίστη τῶν δυτικῶν πολιτειῶν.

Ὀρεογραφία καὶ ὑδρογραφία. Ἡ Καλιφορνία διασχίζεται ὑπὸ δύο διακεκριμένων ὀροσειρῶν, διηκουσῶν, κατὰ γενικὴν κατεύθυνσιν, ἀπὸ Β πρὸς Ν, τῆς *Σιέρα Νεβάδα*, νοτίας προεκτάσεως τῆς Κάσκαϊντ Ραίντζ (ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς πολιτ. Ὀρέγκον), καταλαμβανούσης τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα, καὶ

τῆς *Κὸστ Ραίντζ*, κατὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα, βαινούσης παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Ἡ Σιέρρα Νεβάδα, χαμηλοτέρα πρὸς Β (προέχουσαι κορυφαὶ *Κρατήρ, Σπάνις Πήκ, Κάστελ Πήκ*, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας διὰ τῆς διαβάσεως *Τράκυ*, ὑψ. 2140 μ., διέρχεται ὁ κεντρικὸς σιδηρόδρομος τοῦ Εἰρηνικοῦ, ὄρος *Λάϊελλ*, ὑψ. 3960 μ.), ὑψοῦται πρὸς Ν. (κορυφαὶ *Μίναρετς, Ἄμποτ*), φθάνουσα τὸ μέγιστον ὕψος εἰς τὸ χιονοσκεπὲς ὄρος *Οὐΐτνεϋ* (4.500 μ.), νοτιώτερον δὲ ταπεινουμένη πρὸς τὰ ΝΔ ἑνοῦται μετὰ τῆς ὀροσειρᾶς Κὸστ Ραίντζ, νοτίως τῆς λίμνης *Τούλαρ*, παρὰ τὸ ὄρος *Πίνος* (2.850 μ.), διὰ τῶν δευτερευουσῶν διακλαδώσεων *Σὰν Μπερναρδῖνο* καὶ *Σάντα Ἄννα*, αἵτινες ὁμαλύνονται μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Κολοράδο, πρὸς τὴν Κάτω Καλιφορνίαν. Ἡ ὀροσειρὰ Κὸστ Ραίντζ εἶναι χθαμαλωτέρα μὲ ὑπερκειμένας κορυφὰς τὸ *Γιαλλοπάλλεο* (2.000 μ.), *Ἁγ. Ἰωάννην, Ἁγ. Ἑλένην* (1.300 μ.). Ὑψηλότερον σημεῖον αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ὄρος *Σάστ* (4.400 μ.), πρὸς Β τῆς Καλιφορνίας, σχηματίζον τὴν κορυφὴν τῆς γωνίας ἀφ' ἧς ἄρχονται, ἀποκλίνουσαι πρὸς Ν, αἱ δύο προμνησθεῖσαι κύριαι ὀροσειραί. Ὁ ὅρμος τοῦ *Ἁγ. Φραγκίσκου* διακόπτει τὴν συνέχειαν τῆς Κὸστ Ραίντζ, διαχωρίζων αὐτὴν εἰς δύο τμήματα. Διὰ τοιαύτης ὀρεινῆς διαμορφώσεως ἡ Καλιφορνία διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένας ζώνας, τὴν λεγομένην *παράκτιον*, μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς Κὸστ Ραίντζ, καὶ τὴν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Σιέρρα Νεβάδα ἀπέραντον κοιλαδοχώραν (μήκους 720 χλμ.), ὑποδιαιρουμένην καὶ ταύ ην εἰς δύο συμμετρικὰς κοιλάδας, ἀποκλινούσα , τὴν μὲν πρὸς Β. τὴν δὲ πρὸς Ν, καὶ σχηματιζομένας τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σακραμέντο*, τὴν δευτέραν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σὰν Τζοακίν*, ἐκβαλλόντων ἀμφοτέρων εἰς τὸν ὅρμον *Σουϊσσάν*, εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Ὁ ὅρμος οὗτος, ἐπικοινωνῶν μετὰ τοῦ Σὰν Πάολο καὶ τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου, ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῆς παλαιόθεν ἐπελθούσης καθιζήσεως τοῦ δέλτα τῶν δύο τούτων ποταμῶν. Ὁ Σακραμέντο, πλωτὸς μέχρι τῆς ὁμωνύμου πόλεως, πηγάζει ἐκ τοῦ πρὸς Β. ὀρειτοῦ ὄγκου *Σάστα*, καὶ κατευθυνόμενος πρὸς Ν. δέχεται ἐκ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης, κατὰ τὸν ἐπὶ 500 χλμ. περίπου ροῦν του, πλείστους παραποτάμους, κατερχομένους ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς τῆς Σιέρρα Νεβάδα, ὡς τὸν *Ρῆδερ, Γιοῦμπα, Ἀμέρικαν Ρίβερ*. Ὁ *Σὰν Τζοακίν*, πλωτὸς καὶ οὗτος μέχρι τοῦ Στόκτον, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων *Μίναρετς* καὶ *Ἄμποτ*, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου σχηματίζει τὴν κοιλάδα Γιοσεμίτ, ὀγκοῦται διὰ τῶν ἐπίσης ἐκ τῆς Σιέρρα Νεβάδα κατερχομένων καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης εἰσρεόντων παραποτάμων *Τουολόμς, Στάνισλας, Μέρτσεντς* καὶ ἄλλων. Πρὸς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ Τζοακὶν κεῖται τὸ ἀνεξάρτητον λεκανοπέδιον τῆς λίμνης *Τούλαρ*, εἰς ἣν χύνονται οἱ ποταμίσκοι *Κέρν, Κίνγκς Ρίβερ*, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὄρους *Οὐΐτνεϋ*. Ἀνατολικῶς τῆς Σιέρρα Νεβάδα κεῖνται εἰς μέγα ὕψος αἱ λίμναι *Ταχὸς* (ὑψ. 1600 μ., μήκους 32 χλμ. βάθους 450 μ.), *Κλῆαρ Λαίκ, Ὄουν Λαίκ, Μόουν Λαίκ* (ὑψ. 1959 μ.). Μέγισται ἐκτάσεις τῆς Καλιφορνίας ἀποτελοῦν ἀληθεῖς ἐρήμους, ὡς, πρὸς Β., ἡ παρὰ τὸ ὄρος Σάστα ἀκατοίκητος σχεδὸν χώρα, καὶ πρὸς Α τῆς Σιέρρα Νεβάδα ἡ ἐκτεταμένη «Κοιλὰς τοῦ θανάτου» (Death valley) εἰς ὕψος 46 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Παρ' αὐτὴν ἡ *Ντρὰϋ Λαίκ*, σχηματίζουσα τὴν βαθυτέραν κατάπτωσιν ἐδάφους τῆς Β Ἀμερικῆς, εἰς βάθος 146 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Πρὸς Α τῆς δευτερευούσης ὀροσειρᾶς Σὰν Μπερναρδῖνο ἐκτείνεται ἡ μεγάλη ἔρημος *Μοχάβε*, εἰς ἣν ἐξαφανίζεται ὁ ὁμώνυμος ποταμός, ἄνευ καταφανοῦς ἐκβολῆς.

Ἀκτογραφία. Ἡ ἀκτὴ τῆς Καλιφορνίας εἶναι γενικῶς ἀπόκρημνος, πυκνῶς δασόφυτος κατὰ τὰ ὑψώματα αὐτῆς, στερεῖται δὲ ἀσφαλῶν φυσικῶν λιμένων. Τὸ σημαντικώτερον ὁρμητήριον ἀποτελεῖ ἡ βαθεῖα διείσδυσις τοῦ ὠκεανοῦ διὰ μέσου τῆς Κὸστ Ραίντζ, ἡ σχηματίζουσα τὸν ὅρμον τοῦ *Ἁγίου Φραγκίσκου*. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν νοτιώτερον ὁ ὅρμος καὶ λουτρόπολις *Μόντερε*, διεσπ ιρμένος διὰ βραχωδῶν νησίδων. Βορειότερον ὁ λιμὴν τοῦ *Σὰν Διέγο*, δι' οὗ διεξάγεται ζωηρὰ ἐμπορικὴ κίνησις. Ἐπίσης ὁ ὅρμος *Χούμπολτ*, πλάτους 3—4 καὶ μήκους 25 χλμ., καὶ ὁ νεώτερος τεχνητὸς λιμὴν τοῦ *Σὰν Πέντρο*, ἐπίνειον τῆς πόλεως Λὸς Ἄντζελες. Κύρια ἀκρωτήρια τὸ *Μεντοτσίνο* πρὸς Β, καὶ *Κονσέπτσιον* πρὸς Ν. Σημαντικώτεραι νῆσοι *Σάντα Κρούζ, Σάντα Ρόζα, Σάντα Καρολίνα* καὶ *Κλέμεντ*.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα εἶναι διάφορον κατὰ περιοχάς. Εἰς τὴν παράκτιον ζώνην γενικῶς εὔκρατον, ὑπὸ οὐρανόν, κατὰ τὸ πλεῖστον, αἴθριον. Ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ μέση θερμοκρασία κατὰ Ἰανουάριον +9.7, κατὰ Σεπτέμβριον +15 2 Κελσίου. Ἐν Σὰν Διέγο κατ' Αὔγουστον +20,4, κατ' Ἰανουάριον +12.2. Ἀντιθέτως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν παρουσιάζονται ἀπότομοι ἀκρότητες τῆς θερμοκρασίας. Οὕτως, ἐνῷ εἰς τὴν ἔρημον Μαχόβε καὶ τὴν Κοιλάδα τοῦ θανάτου, τὴν θερμοτέραν ζώνην τῆς γῆς, ἡ θερμοκρασία (μέση κατὰ Ἰούλιον +37.7) ἀνέρχεται μέχρι 58 βαθμῶν ὑπὸ σκιάν, εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας τῆς Σιέρρα Νεβάδα τὸ ψῦχος κατέρχεται τὸν Ἰανουάριον εἰς 30 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν.

Χλωρὶς καὶ πανίσκη. Τὰ δάση, κείμενα κυρίως εἰς τὴν Σιέρρα Νεβάδα, καλύπτουσι τὰ 18 ἑκατοστὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς Καλιφορνίας. Διασῴζονται εἰσέτι ἴχνη τῆς ἀρχεγόνου δασικῆς βλαστήσεως ἐκ τῶν κωνοφόρων δένδρων, ἐξ ὧν τὸ γιγαντιαῖον εἶδος Sequoia gigantea ἔχει διάμετρον κορμοῦ 10 μ. καὶ ὕψος μέχρις 120 μ. Ὑπάρχουσι δρύες, πεῦκαι, ἐλάται καὶ εἰς τὰς ἐρήμους τὰ ἄνυδρα δένδρα γιοῦκα. Τελευταίως ἐφυτεύθησαν εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις εὐκάλυπτοι εἰσαχθεῖσαι ἐξ Αὐστραλίας. Ἡ πανίσκη εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἑρπετῶν ἀφθονοῦσιν οἱ *κροταλίαι*.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ καλλιεργήσιμος γῆ, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων καὶ τῶν ὀρεινῶν κλιτύων, καταλαμβάνει τὰ 27 ἑκατοστὰ τῆς ὅλης ἐκτάσεως. Οὐχ ἧττον, παρὰ τὴν σμικρότητα τοῦ χώρου, ἡ γεωργία δι' ἐντατικῆς καλλιεργείας, τεχνητῆς λιπάνσεως καὶ ἀρδεύσεως, ἀποτελεῖ ἕνα τῶν σημαντικωτέρων πόρων. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὀρεινὴν χώραν παράγονται σιτηρὰ καὶ δημητριακά, ἐκλεκτὴ ξυλεία ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν, αἱ δὲ νότιοι κοιλάδες ἀποτελοῦν ἀληθεῖς ἀμπελῶνας, σιτοβολῶνας καὶ ὀπωρῶνας. Ἐκ τῶν παραγομένων τούτων προϊόντων, πορτοκαλλίων, λεμονίων, ἀπίων, δαμασκήνων, μήλων, βερυκόκκων, ἀμυγδάλων, καρύων, κριθῆς, βρόμης, σίτου, ὀρύζης, ὀσπρίων, οἴνου, τεύτλων, μεγάλαι ποσότητες ἐξάγονται καὶ εἰς τὰς πλέον μεμακρυσμένας χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀκμαία εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία, ἀντιπροσωπευομένη τῷ 1925 διὰ 317.000 ἵππων, 62 000 ἡμιόνων, 1.994.000 βοῶν, 2.621.000 προβάτων, 709.000 χοίρων. Ἀνθεῖ ἐπίσης ἡ μελισσοκομία καὶ στρουθοκαμηλοκομία περὶ τὸ Λὸς Ἄντζελες, καὶ ἡ σηροτροφία ἐν Σὰν Διέγο. Τῆς ἐξαγωγικῆς ἁλιείας, θαλασσίας καὶ ποταμίου, κύρια προϊόντα εἶναι ὁ σολωμός, αἱ σαρδέλλαι, καὶ ὁ θύννος.

Ἡ βιομηχανία εὑρίσκεται εἰς μεγίστην ἀνάπτυξιν καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἠλεκτροκίνητος, διὰ ρεύματος παραγομένου οἰκονομικῶς ἐκ τῶν πολυαρίθμων ὑδατοπτώσεων καὶ διοχετευομένου εἰς ἅπασαν τὴν χώραν. Χάρις εἰς τὴν πλουσίαν κτηνοτροφίαν καὶ ὀπωροπαραγωγήν, ἡ παρασκευὴ συντετηρημένων καὶ κατεψυγμένων κρεάτων καὶ ἐκλεκτῶν σακχαροπήκτων ὀπωρῶν ἀποτελεῖ ἕνα τῶν μᾶλλον προσοδοφόρων κλάδων τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἀκμάζει ἐπίσης ἡ ἀλευροβιομηχανία, ἡ ξυλουργική, μετὰ μηχανικῶν πριονιστηρίων, καὶ ἡ βυρσοδεψία. Τῷ 1921 ὑπῆρχον ἐν Καλιφορνίᾳ 8.696 βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀπασχολοῦσαι 238.487 πρόσωπα, καὶ παραγαγοῦσαι προϊόντα ἀξίας 1.759 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Τὸ μέγιστον ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον διενεργεῖται διὰ τῶν λιμένων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ Λὸς Ἄντζελες. Ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἐνεργεῖται πυκνοτάτη, διὰ τριῶν κυρίων μεγάλων τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν δευτερευουσῶν γραμμῶν (τῷ 1925 ὑπῆρχον 20.522 χλ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν), ἀτμοπλοϊκὴ δὲ συγκοινωνία ὑφίσταται τακτικὴ μετὰ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν λιμένων τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Τὸ ὑποβρύχιον καλώδιον, τὸ λεγόμενον τῆς νοτίου θαλάσσης, ἄρχεται ἐξ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Ἡ μεταλλωρυχία, ἥτις ἀρχαιότερον ἐδημιούργησε τὴν θαυμαστὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἄνθησιν τῆς Καλιφορνίας, κατῆλθε σήμερον ἐκ τοῦ μυθικοῦ ὕψους τοῦ παλαιοῦ ἰλιγγιώδους πλουτισμοῦ ἐκ τῆς χρυσοθηρίας. Ἀλλὰ στρεφεῖσα ἤδη πρὸς ἄλλας ἀναζητήσεις ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ ἐδαφικοῦ θησαυροῦ, παραμένει πάντοτε ἡ στερεὰ καὶ δαψιλὴς πηγὴ τῆς εὐημερίας τῆς χώρας. Αἱ πρῶται χρυσοθηρικαὶ ἔρευναι ἤρχισαν τῷ 1848 καὶ ἀντήμειψαν πλουσιοπαρόχως τοὺς ἐργάτας αὐτῶν, μέχρι δὲ τοῦ 1887, ὅτε ἐξηκολου-

Digitized by Google

θησαν δι᾽ ἀτελῶν μᾶλλον μέσων, παρήγαγον χρυσὸν ἀξίας 745 000.000 δολλαρίων. Ὁ μέχρι τοῦδε ἐξαχθεὶς χρυσὸς ὑπολογίζεται εἰς δύο περίπου δισεκατομμύρια δολλάρια. Σήμερον ἡ ἐτησία χρυσοπαραγωγὴ ἠλαττώθη, ἐξαντληθέντων τῶν χρυφόρων στρωμάτων, εἰς 13 ἑκατομμύρια δολλάρια Ἀντιθέτως ηὐξήθη ἡ παραγωγὴ πετρελαίου (1924: 250 ἑκατ. δολλάρια). Τὰ ἄλλα μεταλλεύματα ἀντιπροσωπεύονται, ὁ χαλκὸς διὰ 6,9, ὁ ἄργυρος διὰ 2,2 ἑκατ δολλαρίων. Ἐξάγονται ἐπίσης πλατίνα, μόλυβδος, μαγνήσιον, ὑδράργυρος ἄσφαλτος καὶ βόραξ.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Τῷ 1848, ὅτε ἐγνώσθη ἀνὰ τὸν κόσμον ὅτι ἀνευρέθησαν ψήγματα χρυσοῦ εἰς τὴν ὑπό τινων καταρρακτῶν κυλιομένην ἄμμον, ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Καλιφορνίας δὲν ὑπερέβαινε τὰς 60 000. Εντὸς ἑξαμήνου κατέφθασαν, ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς γῆς, 6.000 χρυσοθῆραι, καὶ συνεχῶς, ὑπὸ τὸν πυρετὸν τοῦ χρυσοῦ, κύματα παντοεθνοῦς λαοῦ, ἐν μέσῳ τῶν τότε περιπετειωδῶν δυσχερειῶν τῆς μεταναστεύσεως, ἐπλήθυνον τὰς νευρικὰς ἐκ τῆς ἀπλήστου προσδοκίας χεῖρας, τὰς ἀναζητούσας τὸ πολύτιμον μέταλλον εἰς πᾶσαν ῥοὴν ὕδατος, καὶ πᾶσαν σχισμὴν τοῦ ἐδάφους. Οὕτως ὁ πληθυσμὸς ἀνῆλθεν ἁλματωδῶς τῷ 1850 εἰς 92 000, τῷ 1852 εἰς 250 000, τῷ 1860 εἰς 380.000, τῷ 1870 εἰς 560 000, τῷ 1880 εἰς 864.000. τῷ 1900 εἰς 1.100 000. Τῷ 1925 κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν ἀνήρχετο εἰς 4.021.000, τῷ δὲ 1928, καθ᾽ ὑπολογισμόν, εἰς 4.556.000. Πρωτεύουσα τῆς Καλιφορνίας εἶναι τὸ *Σακραμέντο* (κ 75.700), κυριώτεραι δὲ πόλεις: *Λὸς Ἄντζελες* (1.500.000), *Ἅγ. Φραγκῖσκος* (585.300), *Ὄκλαντ* (274.100), *Σὰν Διέγο* (119.700), *Λόνγκ Μπήητς* (156.000), *Μπέρκλεϋ* (57.300), *Φρέσνο* (64.000), *Πασαντένα* (62.100).

Σχεδὸν δὲν ὑπάρχουσιν ἀναλφάβητοι ἐν Καλιφορνίᾳ. Τῷ 1925 ἐλειτούργουν 3310 δημοτικὰ σχολεῖα μετὰ 675.049 μαθητῶν, καὶ 438 ἀνώτεραι καὶ πρακτικαὶ σχολαὶ μετὰ 347.945 σπουδαστῶν. Ἡ πανεπιστημιακὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ 3 πανεπιστημίων, τοῦ δημοσίου ἐν Μπέρκλεϋ (ἱδρυθέντος τῷ 1861, μὲ σχολὰς ἐν Ἁγ. Φραγκίσκῳ καὶ Λὸς Ἄντζελες), τοῦ Λήλανδ Στράτφορτ Τζούνιορ εἰς Πάολο Ἄλτο (ἵδρ. 1891, 3906 φοιτηταί) καὶ τὸ τῆς Ν. Καλιφορνίας ἐν Λὸς Ἄντζελες (ἵδρ. 1881, 9989 φοιτ.). Ἐπὶ τοῦ ὄρους Χάμιλτον ἵδρυται τὸ δημόσιον ἀστεροσκοπεῖον.

Ἡ Καλιφορνία ἀνεγνωρίσθη ὡς πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῷ 1850, κυβερνᾶται δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1849, τροποποιηθέντος τῷ 1879 ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον, αὐτοδιοικουμένη ἐσωτερικῶς, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ πολιτεῖαι τῆς Ὁμοσπονδίας. Ἔχει γερουσίαν ἐκ 40 μελῶν, ἐκλεγομένων κατὰ τετραετίαν, καὶ βουλὴν ἐξ 80 μελῶν, ἀνὰ διετίαν. Αἱ γυναῖκες ἀπολαύουσι δικαιώματος ψήφου. Εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν κογκρέσσον ἀντιπροσωπεύεται δι᾽ 11 γερουσιαστῶν. Διαιρεῖται εἰς 58 κομιτείας.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ Κάτω Καλιφορνία ἀνεκαλύφθη τῷ 1532 ὑπὸ ἱσπανικῆς ἀποστολῆς ἐκπεμφθείσης ὑπὸ τῶν βουλῶν, ἡ δὲ Ἄνω τῷ 1602 ὑπὸ τοῦ Βισκαΐνο, πλεύσαντος μέχρι τοῦ Σὰν Διέγο καὶ Μόντερε, θεωρηθεῖσαι ἔκτοτε ὡς ἱσπανικαὶ ἀποικίαι. Ἀλλὰ δὲν ἀπῳκίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν εἰμὴ μόνον πολὺ βραδύτερον, ἡ πρώτη τῷ 1642 καὶ ἡ Ἄνω τῷ 1768, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἰησουιτῶν ἱεραποστόλων. Τῷ 1823 ἀμφότεραι αἱ Καλιφορνίαι κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Μεξικοῦ, προσαρτηθεῖσαι ὡς ἐπαρχίαι αὐτοῦ. Οὐχ ἧττον, αἱ παραμείνασαι ἱεραποστολαὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν μεξικανικὴν διοίκησιν καὶ ἐπηκολούθησε δεκαετὴς ἐπανάστασις ἀπὸ τοῦ 1636—1846, ὅτε, ἕνεκα τῆς προσαρτήσεως τοῦ Τεξάς ἐξερράγη ὁ πόλεμος μεταξὺ Μεξικοῦ καὶ Β. Ἀμερικῆς. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1848, τῆς τερματισάσης τὸν πόλεμον τοῦτον, τὸ Μεξικὸν διετήρησε τὴν Κάτω Καλιφορνίαν, ἐξεχώρησε δὲ τὴν Ἄνω εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀντὶ ἀποζημιώσεως 15.000 000 δολλαρίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hubert-Howe Bancroft*, History of California (1888).—*Kirchoff*, Kalifornische Kulturbilder (1886) — *T. H. Hittell*. History of. California (1897) — *Robinson* Life in California (897). *Drury*, Cal. Tourist guide (1913). —*A. L. Kroeber*, Indians of California (1925). Θ. Κ.

— **Καλιφορνία** *Παλαιὰ* ἢ *Κάτω* /*Γεωγρ.*/. Ἐπιμήκης χερσόνησος τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὸ νοτιώτατον τμῆμα τῆς χώρας Καλιφορνίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ κράτος τοῦ Μεξικοῦ. Ἔχει μῆκος 1200 χλμ καὶ πλάτο κυμαινόμενον μεταξὺ 35 καὶ 100. Ἐμβαδὸν 144 102 τ. χλμ., κάτοικοι 62 831, κατὰ τὸ πλεῖστον Ἰνδοί, μιγάδες, καὶ εὐάριθμοι λευκοί. Αἱ ὀροσειραὶ *Κὸστ Ραῖντζ* καὶ *Σιέρρα Νεβάδα* ἀποτελοῦσι τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς Κάτω Καλιφορνίας, κορυφούμεναι εἰς τὸ ὄρος *Σάντα Κατιλίνα* (3 090 μ.). Νοτιώτερον κεῖται, εἰς ὕψος 2.000 μ., τὸ ἡφαίστειον *Τρὲς Βίοτζινες*, οὗτινος ἡ τελευταία ἔκρηξις ἐγένετο τῷ 1857. Παρ᾽ αὐτὸ ὑπάρχουν θερμαὶ θειοῦχοι πηγαί. Τὸ ἔδαφος, ὀρεινὸν καὶ αὐχμηρόν, πλὴν δασώδους τινὸς ἐκτάσεως παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Σὰν Λούκας, εἶναι ἀπρόσφορον εἰς ἀξιόλογον καλλιέργειαν. Τὴν ἀφορίαν τῆς γῆς ἀντισταθμίζει ὁ πλοῦτος τῆς θαλάσσης δι᾽ ἀφθόνου ἁλιείας ἰχθύων, μαργαριτῶν, κοραλλίων καὶ σπόγγων, εἰς ἣν καὶ ἐπιδίδονται κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ κάτοικοι, καὶ ἥτις ἐπέτρεψε τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανίας στεατοκηρίων, σάπωνος καὶ κομβίων ἐξ

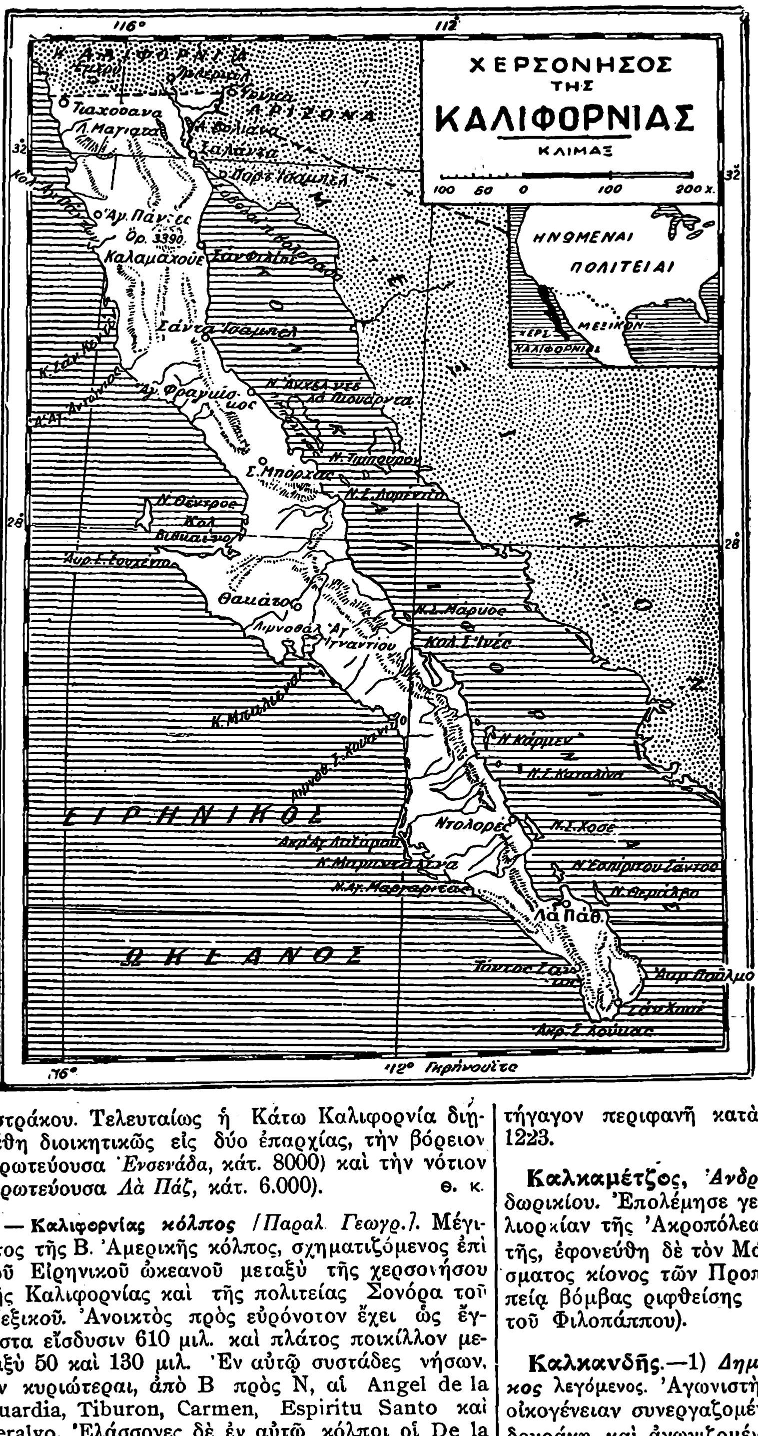

ὀστράκου. Τελευταίως ἡ Κάτω Καλιφορνία διῃρέθη διοικητικῶς εἰς δύο ἐπαρχίας, τὴν βόρειον (πρωτεύουσα *Ἐνσενάδα*, κάτ. 8000) καὶ τὴν νότιον (πρωτεύουσα *Λὰ Πάζ*, κάτ. 6.000). Θ. Κ.

— **Καλιφορνίας κόλπος** /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Μέγιστος τῆς Β. Ἀμερικῆς κόλπος, σχηματιζόμενος ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Καλιφορνίας καὶ τῆς πολιτείας Σονόρα τοῦ Μεξικοῦ. Ἀνοικτὸς πρὸς εὐρόνοτον ἔχει ὡς ἔγγιστα εἴσδυσιν 610 μιλ. καὶ πλάτος ποικίλλον μεταξὺ 50 καὶ 130 μιλ. Ἐν αὐτῷ συστάδες νήσων, ὧν κυριώτεραι, ἀπὸ Β πρὸς Ν, αἱ Angel de la Guardia, Tiburon, Carmen, Espiritu Santo καὶ Ceralvo. Ἐλάσσονες δὲ ἐν αὐτῷ κόλποι οἱ De la Paz, Santa Inés, Papagos, Guaymas καὶ ἄλλοι Εκβολαὶ ποταμῶν δέ, αἱ τῶν Coliacam, Sinaloa El Fuerto, Mayo, Yakui, Rio Sonora καὶ Rio Altar ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, καὶ ἡ τοῦ μεγίστου *Κολοράδο*, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν ἐλάσσονα κόλπον τῆς Ἀριζῶνα, ἀποτελοῦντα τὸν βόρειον τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας μυχόν. Τοῦ τελευταίου τούτου ποταμοῦ αἱ πορφυραῖ ἰλύες χρωματίζουσιν ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου. Ὁ λόγος δὲ οὗτος, ὡς καὶ αἱ ἀπὸ τῶν κοραλλιογενῶν σπιλάδων πορφυρότητες, ὑπῆρξαν αἰτία τῆς ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν ὀνομασίας τοῦ κόλπου, ὡς Mar Bermejo, δηλαδὴ *Πορφυρᾶς θαλάσσης*. Σ. Ε. Λ.

— **Καλιφορνίας ῥεῦμα** /*Ναυτ.*/. Ρεῦμα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ψυχρόν, εὔρους 200—300 μιλ., μέσης δὲ ταχύτητος, μὲ ῥοῦν πρὸς νότον, 18 μιλλίων κατὰ εἰκοσιτετράωρον, αὐξούσης παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ μειουμένης πελαγίως. Παραθέει τὰς Δ ἀκτὰς τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀπὸ 50° Β. πλάτους μέχρι (23° Β) περίπου τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας. Σ. Ε. Λ.

καλιφορνικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καλιφορνίαν, ὁ τῆς Καλιφορνίας: «καλιφορνικὰ προϊόντα», «καλιφορνικὸν ἐμπόριον».

— **καλιφορνικῆς δάφνης ἔλαιον** /*Ὀργ. Χημ.*/. Εὐχαρίστου ἀρωματικῆς ὀσμῆς αἰθέριον ἔλαιον ἐξαγόμενον ἐκ τῶν φύλλων *οὐμβελλουλαρίας τῆς καλιφορνικῆς*, φυτοῦ ἀνήκοντος εἰς τὰ δαφνοειδῆ καὶ ἰθαγενοῦς τῆς Καλιφορνίας. Σ. Γ.

Καλιφόρνιος, —ία· ὁ κάτοικος τῆς Καλιφορνίας, ὁ καταγόμενος ἐκ Καλιφορνίας.

καλιφορνίτης (ὁ) (Kalifornit) /*Ὀρυκτ.*/. Ἀποτελεῖ στιφρὰν παραλλαγὴν τοῦ βεζουβιανοῦ, πυριτικοῦ ἅλατος μετ᾽ ἀργιλλίου καὶ ἀσβεστίου τοῦ τύπου $(OH)Ca_8Al_8Si_8O_{20}$. Ἔχει χρῶμα ἐλαιόχρουν ἕως χλωροπράσινον, ἐνίοτε καὶ μηλοπράσινον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς σερπεντίνου. Παρετηρήθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ἀλλ᾽ ἐξόρυξις αὐτοῦ κατὰ ποσὰ σημαντικὰ ἐγένετο εἰς τὴν Καλιφορνίαν. Μολονότι ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ ἔχει μειωθῆ ἤδη, ἐν τούτοις ἐπὶ μακρὸν τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο ἐκέκτητο σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν πολυτίμων λίθων εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Γ. Θ.

καλιφρουρία (ἡ) (Caliphruria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδωδῶν*, περιλαμβανον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια καὶ πολυετῆ, ποώδη, καλλιεργούμενα διὰ τὰ λίαν κοσμητικὰ ἄνθη των. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *καλιφρουρία ἡ ὡραιανθὴς* (Caliphruria species). Κ. ΠΑΠ.

Κὰλκ (Kalk) /*Γεωγρ.*/ Προάστειον τῆς Κολωνίας ἐπὶ τοῦ Ρήνου.

Κάλκα (Kalka) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Αἰκατερινοσλάβ, χυνόμενος εἰς τὸν Δνείπερον, παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Κάλκα οἱ Μογγόλοι κατήγαγον περιφανῆ κατὰ τῶν Ρώσων νίκην τῷ 1223. Μ. Ν. Δ.

Καλκαμέτζος, *Ἀνδρέας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λιδωρικίου. Ἐπολέμησε γενναιότατα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων αὐτῆς, ἐφονεύθη δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1827, ἐκ θραύσματος κίονος τῶν Προπυλαίων, πεσόντος συνεπείᾳ βόμβας ῥιφθείσης ἀπὸ τὸ Σέγκιον (λόφον τοῦ Φιλοπάππου). Γ. Δ. Κ.

Καλκανδῆς.—1) ***Δημήτριος,*** ὁ καὶ ***Μπακαζᾶκος*** λεγόμενος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης. Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν συνεργαζομένην μετὰ τοῦ Κουμουνδουράκη καὶ ἀγωνιζομένην ν᾽ ἀνατρέψη τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην ἐκ τῆς διοικήσεως τῆς Μάνης. Δὲν ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς, ἀλλὰ γνωρίζων τὴν παρασκευαζομένην Ἐπανάστασιν εἰδοποίησε περὶ αὐτῆς τὸν διοικητὴν τῆς Μονεμβασίας Μουσταφᾶ βέην, καταστήσας αὐτὸν προσεκτικὸν καὶ συνιστῶν νὰ λάβῃ μέτρα ἀμύνης. Τὸ μήνυμα διεβιβάσθη εἰς Τρίπολιν, ἀλλὰ δὲν ἐπιστεύθη. Ὅταν μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας τῆς Μονεμβασίας ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Μουσταφᾶ βέην ἡ μεσίτευσις τοῦ Καλκανδῆ, οὗτος εἶχεν ἤδη ἐκτεθῆ ὡς ἐπαναστάτης καὶ ἐπολέμησε γενναιότατα ἔκ οτε κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἰδίως διεκρίθη εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη Μαχμοὺτ πασᾶ καὶ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λακωνικῶν παραλίων ἀπὸ τῆς λυμαινομένης καὶ ταῦτα πειρατείας τῷ 1827 διὰ τῆς βρικογολέττας «Ἥρα», τὴν ὁποίαν ἐξαρτύσας πολεμικῶς ἐκυβέρνα αὐτοπροσώπως. Ἐπίσης ἐπολέμησε μὲ τὸν Ἀ. Μιαούλην εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Γραμβούσης. Τῷ 1825 ἔλαβε δίπλωμα ἀντιστρατήγου.

—2) ***Σταυριανός.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Κύριος συνεργάτης τοῦ Κουμουνδουράκη, μεθ᾽ οὗ, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Πετρόμπεη ἐπὶ ἀνταρσίᾳ, κατέφυγεν εἰς Κύθηρα τῷ 1819. Ἐκεῖθεν, λαβόντες συστατικὰ τοῦ ἁρμοστοῦ τῶν Ἰονίων Νήσων λόρδου Μαῖτλανδ καὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει βεζίρην του Ἐλμὰζ Μέτσιον, ἔσπευσαν ἀμφότεροι εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου πολλὰ κατ᾽ ἀρχὰς ἐπέτυχον ἐναντίον τοῦ Μαυρομιχάλη. Μετὰ τὴν ἀνταρ-

Digitized by Google

σίαν ὅμως τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, χαρακτηρισθέντες ὡς ἄνθρωποί του, ἐφονεύθησαν εἰς τὸν Ταρσανᾶν. Γ. Δ. Κ.

Καλκάνη /*Γεωγρ.*/. Εἰς ἐκ τῶν παρὰ τὰ σημερινὰ Φιχτια (Μυκῆναι) τῆς Ἀργολίδος λόφων. Εἰς τὴν βορεινὴν τούτου κλιτὺν ἀνεκάλυψαν Ἄγγλοι ἀρχαιολόγοι δι' ἀνασκαφῶν νεκρόπολιν τῆς παλαιοτάτης μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ε. Γ.

Καλκάνης, *Ἄγγελος*. Νομικὸς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1829. Ἐσπούδασεν ἐν Πίζῃ φιλολογίαν καὶ νομικά. Συμμετέσχε τοῦ ἰταλικοῦ κινήματος τοῦ 1848 καὶ ἠγωνίσθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Λιβόρνου. Ἔγραψε πολλὰ ποιήματα καὶ πεζά, καθὼς καὶ ἰταλικὰ δράματα.

καλκάνι (ἐκ τοῦ τουρκ. *καλκὰν*=ἀσπίς)· ὁ ἰχθὺς σύαξ, οὕτως ὀνομασθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, διότι ὁμοιάζει πρὸς ἀσπίδα ἀραβικὴν φέρουσαν αἰχμηρὰ κομβία· || ἐπὶ οἰκοδομῶν τὰ τρίγωνα τῆς στέγης, ὁμοιάζοντα πρὸς τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀσπίδος αἰχμήν. Ν. Μ.

Καλκαντελὲν /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας (σλαυ. *Τέτοβο*) εἰς ἀπόστασιν 33 χλμ. ΝΑ τῆς Πρερσένης, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Σκάρδου. Κάτ. 10.000 Μέρος τῶν κατοίκων εἶναι Μουσουλμᾶνοι σλαυικῆς καὶ ἀλβανικῆς καταγωγῆς. Ν. Μ.

Καλκαντοὺν (Kalkadoon ἢ Kulkadoon) /*Γεωγρ.*/ Αὐστραλιανὴ φυλὴ παρὰ τὸν ποταμὸν Φλίντερς, ἀνήκουσα μετὰ τῶν *Ἀράντα* καὶ ἄλλων φυλῶν εἰς τὰς νεωτέρας ὁμάδας τῶν βυρειοαυστραλιανῶν φυλῶν.

κάλκαρ (τὸ) (Calcar) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ μεγέθους, ἁπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κάλκαρ τὸ ἐπίμηκες* (calcar elongatum, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀλγερίᾳ κυρίως, καὶ ἔχει μῆκος 8 περίπου χιλιοστομέτρων, σῶμα ἐπίμηκες, στενόν, πεπιεσμένον κατὰ τὴν ῥαχιαίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, προθώρακα περισσότερον ἐπιμήκη ἢ εὐρύν, ἔλυτρα περιεστραμμένα, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ κοκκοειδεῖς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἀρκετὰ μακροὺς καὶ χρῶμα φαιοϋπομελανὸν μὲ λεπτοτάτας διακεκομμένας λευκὰς ῥαβδώσεις ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

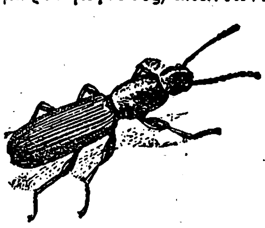

Κάλκαρ τὸ ἐπίμηκες.

Κάλκαρ (Calcar ἢ Calkar ἢ Calker ἢ Kalckaert), ***Ἰωάννης, Στέφανος φὸν*—.** Γερμανὸς ζωγράφος (1499—1546). Μεταβὰς εἰς Βενετίαν ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Τισιανῷ καὶ λίαν ἐνωρὶς ἀνεδείχθη εἰς τῶν δοκιμωτέρων ἐκπροσώπων τῆς βενετικῆς σχολῆς. Ὑπὸ τοῦ Βαζάρι ὀνομάζεται *Giovanni Fiammingo* ἢ *Giovanni di Calcare*. Ἐμιμήθη τόσον πιστῶς καὶ τόσον ἐπιτυχῶς τὸν Τισιανόν, ὥστε πλειστάκις ἰδικά του ἔργα ἀπεδόθησαν εἰς ἐκεῖνον. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του συνθέσεων τάσσονται: «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων» (μουσεῖον Βιέννης), «Mater Dolorosa» καὶ μία προσωπογραφία, ἀποκείμεναι εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ἐπὶ πλέον ὁ Κάλκαρ, ὅστις ὑπῆρξε καὶ διακεκριμένος σχεδιαστής, ἐξεπόνησε τοὺς ἀνατομικοὺς πίνακας τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Ἀνδρέου Βεσαλίου: «Institutiones academicae» Ι. Μ. Π.

— **Κάλκαρ** (Kalkar), ***Χριστιανός*.** Δανὸς θεολόγος (1803—1886). Ἔγραψε γερμανιστί: «Ἱστορία τῆς ῥωμαϊκῆς καθολικῆς ἀποστολῆς», «Ἱστορία τῶν χριστιανικῶν ἀποστολῶν μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν». Θ. Κ.

καλκαρίνα (ἡ) (Calcarina) /*Ζῳολ.*/. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥιζοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπικὰ θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην στρομβοειδῆ, μονόθυρον, στόμα πλαγίως τοῦ σώματος κείμενον καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ πλήθους φυματίων ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως. Δ. Ν. Π.

καλκεόλα (ἡ) (Calceola Lam.) /*Παλαιοζῳολ.*/. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καλκεολιδῶν τετρακοραλλίων κνιδοζῴων κοιλεντερωτῶν*. Ἡ μορφὴ τῶν ζῴων τούτων ἦτο ἡμικυκλικὴ ἢ ἐμβαδοειδὴς μετὰ τριγωνικῆς ἐπιπέδου βασικῆς ἐπιφανείας. Ὁ κάλυξ ἦτο βαθύς, ἐξικνούμενος μέχρι τῆς κορυφῆς. Τὰ διαφράγματα παρουσιάζονται ὡς λεπταὶ γραμμαί. Τὸ κύριον διάφραγμα ἐμφανίζεται εἰς τὸ μέσον τῆς θολωτῆς, καὶ τὸ ἀντιδιάφραγμα εἰς τὸ μέσον τῆς πλακώδους πλευρᾶς. Εἰς τὰς γωνίας ὑπῆρχον καὶ πλευρικὰ διαφράγματα. Τὸ κάλυμμα ἦτο παχὺ καὶ ἡμικυκλικόν. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸ Tennessee τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἄφθονα δέ, ἰδίᾳ τοῦ εἴδους *καλκέολα ἡ σανδαλιοειδὴς* (Calceola sandalina Lam.), εἰς στρώματα τῆς μέσης δεβονίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Σπάνια λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

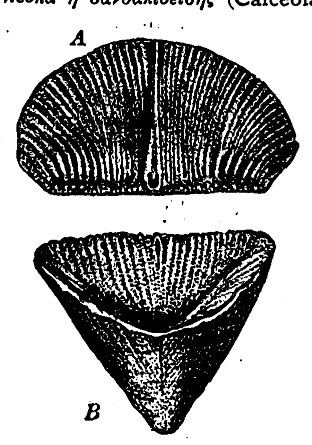

Καλκεόλα ἡ σανδαλιοειδής.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ Ἄιφελ. Α=τὸ κάλυμμα, Β=ὁ κάλυξ.]

καλκεολαρία (ἡ) (Calceolaria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 150 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, διετῆ καὶ πολυετῆ, θεραπευόμενα εὐρέως χάριν τῶν ὡραίων ἀνθέων των. Κυριώτερα εἴδη εἶναι *καλκεολαρία ἡ μεγανθὴς* (Calceolaria grandiflora), *καλκεολαρία ἡ ὡραιανθὴς* (Calceolaria species) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

Κάλκμπρεννερ, *Φρειδερῖκος-Μιχαήλ*. Μουσικὸς (1788—1849) υἱὸς τοῦ *Χριστιανοῦ Κάλκμπρεννερ*. Μαθητὴς τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων τῆς τάξεως τοῦ Ἀδὰμ (πιάνο) καὶ τοῦ Κατὲλ (ἁρμονία), ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ κλειδοκυμβάλου, οἵτινες εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μεθόδου τοῦ Κλεμέντι. Τῷ 1818 συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ Λογιὲ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ *χειροπλάστου*, τῷ δὲ 1824 ἐγένετο συνεταῖρος τοῦ ἐργοστασίου κλειδοκυμβάλων Πλεγιὲλ τῶν Παρισίων. Εἰς τὸν Κάλκμπρεννερ ὀφείλεται ἡ τεχνικὴ τοῦ παιξίματος μὲ ὀγδόας, καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ *ποδοπλήκτρου* (pédale). Αἱ συνθέσεις του περιλαμβάνουν: φαντασίας, σονάτας, φυγάς, δύο κουϊντέττα, ἓν κουαρτέττο, τρίο κ. λ. Ἐκ τῶν παιδαγωγικῶν του ἐγχειριδίων ἄξια λόγου εἶναι: «Μέθοδος διδασκαλίας κλειδοκυμβάλου τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁδηγοῦ τῆς χειρός» καὶ «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας τοῦ κλειδοκυμβαλιστοῦ» (1849). Γ. Σ.

—**Κάλκπρεννερ** (Kalkbrenner), ***Χριστιανός*.** Γερμανὸς μουσικὸς (1755—1806). Μέτριος ὡς συνθέτης λυρικῶν ἔργων, εἶχε μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν μὲ τὴν μουσικὴν δωματίου, σονάτας, τρίο κ.λ.π. Συνέγραψεν ἐπίσης «Ἱστορίαν τῆς μουσικῆς». Γ. Σ.

Καλκόβσκυ (Kalkowsky), ***Ἔρνστ*.** Γερμανὸς ὀρυκτολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Καθηγητὴς ἐν Ἰένᾳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1894 ἐν Δρέσδῃ, ἔγραψε: «Στοιχεῖα λιθολογίας» (1886), «Γεωλογία τῆς μεσημβρινῆς Λιγουρίας» (1907) κ. ἄ. Θ. Κ.

Κάλκος 1)—***Βασίλειος*.** Ἀθηναῖος Φιλικὸς καὶ ἀρεοπαγίτης κατὰ τὸ 1821. Ἐρίσας περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ διοικηθῇ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ἔσχισε τὸ δίπλωμά του καὶ ἀπεχώρησεν εἰς Τῆνον μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς προδοσία καὶ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐτάχθη, ἐκ τούτου δὲ ὁ Ἄρειος Πάγος ἀπεκήρυξεν αὐτόν. Καταργηθέντος τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁ Κάλκος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Στερεὰν Ἑλλάδα, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα μέχρι τέλους αὐτοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους ἐμπιστευτικὰς θέσεις, καταδιωχθεὶς μάλιστα ὡς ὀθωνιστὴς τῷ 1862. Ἀπέθανε πρεσβύτης τῷ 1870 ἐν Λεβαδείᾳ. —2) ***Γεώργιος*** τοῦ ***Δημητρίου***. Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ Χαλάνδρι μὲ τὸν Μῆτρον Λέκκαν, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ὁποίου ἔκτοτε ὑπῆρξεν ὑπαρχηγός, καὶ διεκρίθη εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὴν Ἀταλάντην καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς τὰ Σάλωνα ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν, ἀντεπιτεθεὶς ἐναντίον τοῦ Ἀσλὰν βέη προσβαλόντος κατὰ τὰ νῶτα τοὺς μαχομένους Ἕλληνας. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τέλος ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην. Ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος.— 3) ***Γεώργιος*** τοῦ ***Παναγιώτου***. Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησε γενναιότατα καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Ἀταλάντην τῷ 1825. —4) ***Μιχαήλ***. Ἐξάδελφος τῶν ἀνωτέρω. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ τὰς ἐναντίον τοῦ φρουρίου τούτου ἐπιθέσεις τοῦ 1821.— 5) ***Παναγιώτης***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ πασᾶν Βρυώνην κατὰ Νοέμβριον 1821 καὶ ἤχθη εἰς Ἤπειρον. Ἐκεῖθεν ἐδραπέτευσεν, ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Δημήτριον Μακρῆν καὶ ἔπεσε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. —6) ***Σπυρίδων***. Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔτυχε τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου. Γ.Δ.Κ.

Καλκούα, ἢ *Καλκούκα* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἀτρεβατίων ἐν Ἀλβιῶνι (βλ. *Καλλέβα*). Π. Ν. Π.

Καλκοῦττα (Calcutta) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς Βεγγάλης καὶ μέχρι τοῦ 1912 πρωτεύουσα τῶν Ἰνδιῶν, κειμένη μεταξὺ 22° 34' Β πλάτους καὶ 88° 24' Ἀν. μήκους (Γκρήνουϊτς), εἰς ἀπόστασιν 140 χλμ. ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Χούγκλι. Ὀφείλει τὸ ὄνομά της εἰς ἓν ἐκ τῶν πολλῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὴν πόλιν, τὸ *Κάλυ-Κούττα* ἢ *Καλικοτα*, ἀναφερόμενον τῷ 1596 εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους, τοὺς καταρτισθέντας διαταγῇ τοῦ Ἄκμπαρ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Καλκούττας ἀνέρχεται εἰς 907.851 (μετὰ τῶν προαστείων 1.327.547), ἐξ ὧν 643.013 Ἰνδοί, 209.066 Μωαμεθανοὶ καὶ 39.037 Χριστιανοί. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Καλκούττας ἀντιπροσωπεύονται 397 διακεκριμέναι ἐθνότητες, φυλαὶ καὶ κάσται, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι οἱ σίχαι, οἱ βραχμᾶναι, οἱ καγυάσθοι, οἱ καϊμπάρται. Ὁμιλοῦνται 51 διάφοροι διάλεκτοι, ἐκ τῶν ὁποίων 28 ἰνδικαί. Τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων ὁμιλοῦν τὴν βεγγαλικήν, τὸ 1/8 τὴν ἰνδικὴν καὶ τὰ 7% τὴν οὐρδικήν. Ἡ Καλκοῦττα καὶ ἡ Βομβάη ἐπὶ μακρὸν ἠμφεσβήτουν τὰ πρωτεῖα εἰς πληθυσμὸν καὶ ἐμπόριον, ἀλλὰ κατὰ τὴν δεκαετίαν 1891—1901 ἡ ἐξάπλωσις τοῦ λοιμοῦ ἐν Βομβάῃ ἔδωκε σημαντικὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν Καλκοῦτταν. μὴ πληγεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας. Ἡ πόλις ἐκτείνεται 9 χλμ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ, ὁρίζεται δὲ ὑπὸ τῆς περιφερειακῆς διώρυγος, τῆς Ἁλμυρᾶς λίμνης καὶ προαστείων ἀποτελούντων κεχωρισμένους δήμους. Τὸ φρούριον Οὐΐλλιαμ εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον. Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καλκούττας ἱδρύθη τῷ 1857 κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Τεσσαράκοντα πέντε πανεπιστημιακαὶ σχολαὶ κατανεμημέναι ἐν Βεγγάλῃ καὶ Ἀσσὰμ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καλκούττας. Τὰ κυριώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τοῦ πανεπιστημίου τούτου εἶναι τὸ κρατικὸν κολλέγιον καὶ ὁ μωαμεθανικὸς μεδρεσές, ἡ κρατικὴ σχολὴ τῆς ἰατρικῆς, τῆς μηχανικῆς ἐν Σίντπουρ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης τοῦ Χούγκλι, τὸ πολυτεχνεῖον κλπ. Μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων ὀλίγαι ἑταιρεῖαι ὑπάρχουν ἐν τῷ κόσμῳ προσενεγκοῦσαι τόσας ὑπηρεσίας, ὅσας ἡ ἀσιατικὴ ἑταιρεία τῆς Βεγγάλης, ἐν Καλκούττᾳ. Αἱ δημοσιεύσεις της, ἀρχίσασαι ἀπὸ τοῦ 1788, ἀποτελοῦν τὴν πολυτιμοτέραν πηγὴν διὰ τὴν μελέτην τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πλουσιωτάτη βιβλιοθήκη της περιλαμβάνει μοναδικὰ ἔγγραφα. Τὸ ἰνδικὸν μουσεῖον ἐν Καλκούττᾳ περιέχει πλήρη συλλογὴν ἀπολιθωμάτων τοῦ Ἰνδοστὰν καὶ περίεργα λείψανα τῆς πανίσχης τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ἀνακαλυφθέντα εἰς τὰ ἀποθέματα τοῦ Σιβάλικ. Μεταξὺ τῶν πάρκων τῆς Καλκούττας καταλέγεται καὶ ζῳολογικὸς κῆπος, ἐκτεινόμενος 2 χλμ. κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, πρὸς τὰ κάτω τῆς πόλεως. Ἐπίσης βοτανικὸς κῆπος, ἐν τῷ ὁποίῳ, μετὰ τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τῶν κυκλώνων, διασῴζονται πολύτιμα δείγματα τοῦ φυτικοῦ κόσμου, ἐν οἷς τεράστια βαοβάβ. Τὰ κυριώτερα δημόσια κτίρια εἶναι τὸ πρῴην παλάτιον τοῦ ἀντιβασιλέως παρὰ τὸ Μαίνταν καὶ τοὺς κήπους τῆς Ἐδέμ, τὸ ἀνάκτορον τοῦ διοικητοῦ τῆς Βεγγάλης. Πρὸ τοῦ Μαίνταν διέρχεται ἡ Τσαουρινγκχῆ, μία τῶν διασημοτέρων λεωφόρων τοῦ κόσμου, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ἐξετείνετο ἄλλοτε μακροτάτη σειρὰ μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ σήμερον σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου καλυπτομένη ὑπὸ ξενοδοχείων, λεσχῶν καὶ καταστημάτων. Ἡ ἀγορὰ τῆς Καλκούττας εἶναι περιώνυμος. Ἐν ταῖς προθήκαις τῶν καταστημάτων ἐκτίθενται ἀδάμαντες τῆς Χαϊδεραβάδ, ῥουβίνια τῆς Βεγγάλης καὶ μαργαρῖται τῆς Κεϋλάνης. Ἐπίσης ὅπλα ἐξαισίας τέχνης ἐξ ἀργύρου, κεκοσμημένα διὰ πολυτίμων λίθων, ὑφάσματα βαρύτιμα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ μέταξα καὶ ὁ χρυσὸς συνυφαίνονται, μεταλλικὰ μπροκὰρ καὶ ἔτι πολυτιμότερα τὰ μεταξωτὰ ἔρια τοῦ Κασμίρ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκιῶν των οἱ Ἰνδοὶ ἀποφεύγουν τὰ ἔπιπλα, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὸν ἀέρα καὶ αὐξάνουν τὴν θερμότητα. Τὸ ἰδεῶδες τῆς ἰνδικῆς κατοικίας εἶναι τοῖχοι ἐκ μαρμάρου μὲ δάπεδον ἐκ μωσαϊκῶν πλακῶν, ἐστρωμένον διὰ λεπτῆς ψάθας, καὶ ἀνάκλιντρα ἢ καθίσματα πλεκτὰ ψάθινα, λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος, ἐπικρατοῦντος ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ θερμόμετρον οὐχὶ σπανίως φθάνει τοὺς 40°. Ἡ βροχερὰ περίοδος περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν μέσων τοῦ Ἰουνίου καὶ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς δροσεροὺς μῆνας ἡ θερμοκρασία δὲν κατέρχεται κάτω τῶν 17°.

Ἡ Καλκοῦττα ὀφείλει τὴν ἐμπορικήν της ἀκμὴν εἰς τὸ γεγονός, ὅτι κεῖται περὶ τὸ στόμιον τῶν δύο μεγάλων ποταμίων συστημάτων τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Βραχμαπούτρα. Δέχεται οὕτω τὰ προϊόντα τῶν εὐφορωτάτων πεδιάδων τῶν δύο ποταμῶν, ἐνῷ ἡ ποταμοπλοΐα προσφέρει εὐθυνό-

Digitized by Google

τερον μέσον μεταφορᾶς τῶν σιδηροδρόμων. Ἐπὶ πλέον ἡ Καλκούττα κεῖται εἰς μέσον τῶν ὁδῶν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἄπω Ἀνατολῆς, ἀποτελοῦσα οὕτω τὸν τόπον συναντήσεως τοῦ ἐμπορίου τῶν λαῶν τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ κόσμου. Ὁ λιμὴν τῆς Καλκούττας ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως εἶναι εἷς τῶν μεγαλυτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τοῦ κόσμου, αἱ δὲ ὄχθαι τοῦ Χοῦγκλι ἁμιλλῶνται πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας εἰς τὴν φόρτωσιν καὶ ἐκφόρτωσιν ἐμπορευμάτων. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἤρξαντο κατασκευαζόμενα νέα ἔργα ἐν τῷ λιμένι, ἀποβάθραι, ὑπόστεγα κλπ.· οὕτω δὲ σήμερον ἀτμόπλοια καὶ ἄνω τῶν 10.000 τόννων δύνανται ν' ἀνέλθουν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ εἰς Καλκοῦτταν. Αἱ ἀφίξεις καὶ ἀναχωρήσεις ἀτμοπλοίων κατ' ἔτος φθάνουν τὰς 3.500 μὲ μέσην χωρητικότητα δι' ἕκαστον πλοῖον 3.800 τόννων, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μικρῶν πλοίων καὶ ἱστιοφόρων. Ἐν τούτοις, καίτοι ἡ πόλις ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον, αἱ περισσότεραι βιομηχανίαι εἶναι ἐγκατεστημέναι ἐν τοῖς προαστείοις. Τὸ Χάουραχ, ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης τοῦ Χοῦγκλι, εἶναι τὸ τέρμα τριῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ τὸ κέντρον μεγάλων βιομηχανιῶν. Συνδέεται μετὰ τῆς Καλκούττας διὰ τεραστίας πλωτῆς γεφύρας μήκους 500 μέτρων, κατασκευασθείσης τῷ 1874, δίδει δὲ τὴν ἐντύπωσιν, μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐργοστασίων της, μεγάλης εὐρωπαϊκῆς βιομηχανικῆς πόλεως. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι τῆς Καλκούττας εἶναι βαμβακουργεῖα, μεταξουργεῖα, χειροτεχνήματα ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ καὶ ναυπηγήσεις. Πρὸς τὰ κάτω τῆς πόλεως, μέχρι τῆς θαλάσσης, δὲν ὑπάρχουν πόλεις, ἀλλὰ χωρία, τῶν ὁποίων ἡ θέα κρύπτεται σχεδὸν ὑπὸ τῆς μεγάλης βλαστήσεως, τῶν σηματογράφων, τῶν φάρων κλπ. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως ἐκτείνεται τὸ ἕλος Δαπαμαμποὺρ (Ἀλμυρὰ λίμνη), καλῦπτον ἐπιφάνειαν 80 τ. χλμ., τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀπετέλει φοβερὰν ἑστίαν μολύνσεως διὰ τὴν Καλκοῦτταν καὶ τὰ πέριξ.

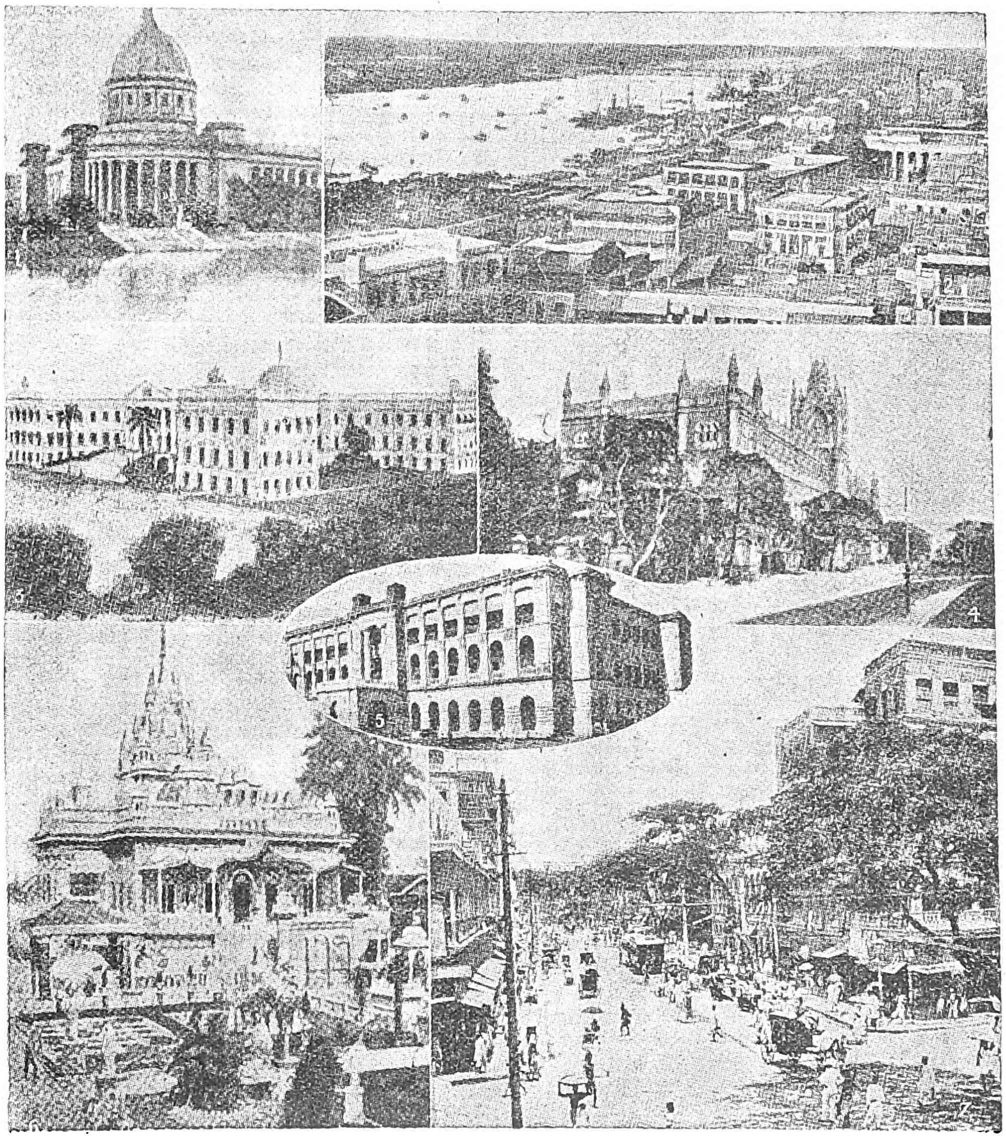

Καλκοῦττα.

[1=Τὸ Ταχυδρομεῖον. 2=Γενικὴ ἄποψις τῆς πόλεως καὶ μέρος τοῦ ποταμοῦ Χοῦγκλι. 3=Τὸ Κυβερνεῖον, 4=Τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον. 5=Τὸ Πανεπιστήμιον. 6=Ὁ γαϊνικὸς ναὸς Μπάντοι Ντάς. 7=Ἡ λεωφόρος Τσιτπώρ, ἡ κυριωτέρα ἀρτηρία τῆς πρωτευούσης τῆς Βεγγάλης.]

—*[Ἱστορ.]*. Ἡ ἱστορία τῆς Καλκούττας ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1690, ὅτε ἱδρύθη ὡς ἐμπορεῖον ὑπὸ τοῦ Ἰὼβ Τσέρνοκ τῆς ἀγγλικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Τῷ 1596 ἀνεγνωρίσθη ὡς χωρίον φόρου ὑποτελὲς διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Ἄκμπαρ. Τῷ 1686 οἱ ὑπὸ τὸν Τσέρνοκ Ἄγγλοι ἔμποροι, ἀναγκασθέντες νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ἐπὶ τοῦ Χοῦγκλι ἐργοστάσιόν των συνεπείᾳ ῥήξεως μετὰ τῶν μογγολικῶν ἀρχῶν, ἀπεχώρησαν πρὸς τὸ χωρίον Σουτανάρι, περιλαμβανόμενον σήμερον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Καλκούττας. Κατόπιν ἐπανειλημμένων ἀποπειρῶν, ὁ Τσέρνοκ κατώρθωσε τέλος νὰ καταλάβῃ τὴν μέλλουσαν πρωτεύουσαν τῶν Ἰνδιῶν, καταστήσας ταύτην κέντρον του. Ὁ νέος ἀποικισμὸς ταχέως ἐπεξετάθη κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ, βαθμηδὸν δὲ αἱ ὁμάδες διαφόρων χωρίων ὑπήχθησαν εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν. Τῷ 1696 οἱ Ἄγγλοι ἔκτισαν τὸ Φὸρτ Οὐΐλλιαμ, ἀδείᾳ τοῦ ναβάβ, καὶ τῷ 1698 ἠγόρασαν τὰ τρία χωρία Σουτανάρι, Καλικάτα καὶ Γκόβινδπουρ παρὰ τοῦ πρίγκιπος Ἀζίμ. Τὸ οὕτως ἐκλεγὲν ἐμπορικὸν κέντρον παρεῖχεν ἐξαίρετον ἀγκυροβόλιον, ὑπερησπίζετο δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Μαχράττα, οἵτινες προέβαινον εἰς δῃώσεις τῆς ἀπέναντι περιφερείας. Τὸ φρούριον ἀκολούθως ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ νεωτέρου σχεδίου· ἀπετέλεσεν ἡμικύκλιον περιβάλλον τὴν πόλιν καὶ καταλῆγον κατὰ τὰ δύο ἄκρα εἰς τὸν ποταμόν. Οὕτως ἡ Καλκούττα κατέστη τὸ ἀσφαλέστερον κέντρον ἐμπορίου ἐν Ἰνδίαις κατὰ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς μογγολικῆς αὐτοκρατορία., ἐπεξετάθη δὲ χωρὶς καθωρισμένον σχέδιον. Μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ ἑλονοσία ἐθέριζε τοὺς κατοίκους. Ἡ τεραστία πεδιάς, ἡ μετατραπεῖσα σήμερον εἰς ὡραίους κήπους μὲ θαυμασίας λεωφόρους, ἦτο τότε ἕλος. Ἀναφέρεται, ὅτι τὸ $^1/_4$ τῶν Εὐρωπαίων κατοίκων ἀπωλέσθησαν ἐντὸς δωδεκαμήνου, ἐπὶ ἑβδομήκοντα δὲ ἔτη ἡ θνητότης προσέλαβε τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε ἡ λέξις Καλκοῦττα, παραχθεῖσα ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Καλικάτα, κατέστη διὰ τοὺς ναυτικοὺς συνώνυμος πρὸς τὸν Γολγοθᾶν. Τὸ κυριώτερον περιστατικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Καλκούττας εἶναι ἡ λεηλασία τῆς πόλεως καὶ ἡ κατάληψις τοῦ φρουρίου Οὐΐλλιαμ τῷ 1756 ὑπὸ τοῦ Σουρὸτζ-οὒντ-Ντόουλαχ, ναβὰβ τῆς Βεγγάλης. Οἱ περισσότεροι τῶν Ἄγγλων στρατιωτικῶν καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων ἐπέβησαν ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ ἔφυγον πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Χοῦγκλι, οἱ δὲ ἐναπομείναντες μετὰ τῶν λοιπῶν Εὐρωπαίων, ὑπὸ τὸν Τζὼν Χόλγουελλ, κατόπιν βραχείας ἀντιστάσεως, παρεδόθησαν εἰς τὸν νεαρὸν πρίγκιπα. Οἱ αἰχμάλωτοι, συμποσούμενοι εἰς 146, ἐνεκλείσθησαν εἰς σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν δωμάτιον, ἔνθα ἡ θερμότης ἦτο τόσον μεγάλη (ἦτο ἡ 20ὴ Ἰουνίου), ὥστε τὴν ἑπομένην μόνον 23 ἐξήχθησαν ζῶντες, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Χόλγουελλ, ὅστις εἰς τὸ βιβλίον του «Μαύρη τρῦπα» περιγράφει τὴν τραγικὴν ἐκείνην νύκτα. Οἱ Μωαμεθανοὶ ἐκράτησαν τὴν Καλκοῦτταν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην μετωνομάσθη εἰς *Ἀλινάγκαρ*. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1757 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὁρμηθέντων ἐκ Μαδράς. Αἱ οἰκίαι τῶν Εὐρωπαίων εἶχον καταρριφθῆ ἢ πυρποληθῆ. Οἱ Ἄγγλοι διώρισαν ναβὰβ τῆς Βεγγάλης τὸν Μὶρ Τζαφάρ, ἔλαβον δὲ ὡς ἀποζημίωσιν, διὰ τὰς ζημίας τὰς ἐπενεχθείσας εἰς τὴν ἑταιρείαν, 800 περίπου χιλιάδας λιρῶν. Ἡ ἐρειπωθεῖσα πόλις ἀνῳκοδομήθη καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνεγεννήθη, τὸ φρούριον Οὐΐλλιαμ ἐγκατελείφθη καὶ ἐκτίσθησαν εἰς τὴν θέσιν του τὰ δημόσια κτίρια. Νέον φρούριον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Κλάϊβ, στοιχίσαν 2 ἑκατομμύρια λίρας. Κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον (1773) τὸ μεϊντὰν μετετράπη εἰς τὸ θαυμάσιον σημερινὸν πάρκον. Ἀποξηραντικὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔργα ἐξυγιάνσεως ἐβελτίωσαν τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς.

Δ. Σ. Δ.

Καλκρόϋτ (Kalckreuth), ***Στανίσλαος**, κόμις*—. Γερμανὸς ζωγράφος, ἰδίᾳ τοπιογράφος (1820–1894). Ἵδρυσε τὴν σχολὴν ζωγραφικῆς τῆς Βεϊμάρης, τῆς ὁποίας καὶ διετέλεσε διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1876. Αἱ τοπιογραφίαι του, τὰς ὁποίας διακρίνει ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία φωτισμοῦ, ἐκτίθενται εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Βερολίνου.

— **Καλκρόϋτ** (Kalckreuth), ***Φρειδερῖκος-Ἀδόλφος**, κόμις*—. Πρῶσσος στρατάρχης (1737—1818). Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον ὑπασπιστὴς τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου, διεκρίθη εἰς διαφόρους μάχας. Τῷ 1807 παρέδωκε τὴν πόλιν τοῦ Δάντσιγκ εἰς τὸν Γάλλον στρατάρχην Λεφέβρ, μετὰ ἄμυναν 76 ἡμερῶν. Διοικητὴς τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ θανάτου του. θ. κ.

Κάλκωφ (Kalkoff), ***Παῦλος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Καθηγητὴς γυμνασίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1924 ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μπρεσλάου. Ἔγραψεν: «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς δίκης τοῦ Λουθήρου», «Τὸ ἔδικτον τοῦ Βὸρμς» (1913), «Ὁ Λούθηρος καὶ τὰ κρίσιμα ἔτη τῆς μεταρρυθμίσεως» (1917), «Ἔρασμος, Λούθηρος καὶ Φρειδερῖκος ὁ Σοφός», «Ἡ ἐκλογὴ τῶν αὐτοκρατόρων Φρειδερίκου Α' καὶ Καρόλου Ε'» (1925) κ.ἄ.

θ. κ.

Κὰλλ (Call), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλέλλην, ἀξιωματικὸς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ἠκολούθησε τὸν Θεοχάρην Κεφαλᾶν εἰς Ἑλλάδα. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὡς πυροβολητής. Κατόπιν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Ἀπέθανεν ἐκ τύφου εἰς τὸ Ναύπλιον τῷ 1826. γ. δ. κ

—**Κὰλλ** (Call), ***Λεονάρδος***. Αὐστριακὸς κιθαριστὴς (1779—1815), ὅστις εἶχε γίνει δημοφιλέστατος, ὄχι μόνον διὰ τὴν δεξιοτεχνίαν του, ἀλλὰ καὶ χάρις εἰς τὰς διασκευάς του διὰ πλαγίαυλον καὶ κιθάραν τῶν τεμαχίων τοῦ συρμοῦ. Ὁ Κὰλλ συνέθεσεν ἐπίσης δυῳδίας, χορῳδίας κλπ. γ. σ.

κάλλα *[Βοτ.]*· βλ. *καλή*.

καλλαβάϋας (Callavayas). Οὕτω καλοῦνται οἱ Ἰνδοὶ πρακτικοὶ ἰατροὶ τῆς Βολιβίας, τῆς Περουβίας καὶ τῆς Ἀργεντινῆς. Εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους οἱ καλλαβάϋας μεταβαίνουσι πρὸς συλλογὴν ἰαματικῶν βοτανῶν εἰς τὰ ὄρη τῆς Λαπάζ. Πορεύονται κατ' εὐθεῖαν διεύθυνσιν, ὑπὸ οἱανδήποτε δὲ θερμοκρασίαν κατακλίνονται εἰς τὸ ὕπαιθρον ἐπὶ τῆς γυμνῆς γῆς. Αἱ ἰατρικαί των μέθοδοι μεταβιβάζονται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, τὰς περιβάλλουν δὲ μὲ κάποιον μυστήριον. Κατορθώνουν νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὴν λαϊκὴν δεισιδαιμονίαν, ἀποδίδοντες τὰς νόσους εἰς κακοποιὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διατείνονται ὅτι ἀποδιώκουν. τ. Δ

Καλλαβίδια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ἡ ἑορτή, καθ' ἣν ἐτελεῖτο ἡ ὄρχησις *καλαβὶς* (βλ. λ.).

καλλαβὶς (ἡ) *['Αρχ.]*. Εἶδος ὀρχήσεως, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ ἰσχία ἐκυρτοῦντο σκανδαλωδῶς. Ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων συνδέεται πρὸς τὰ καλαοίδια, ὕμνους ᾀδομένους ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος Δερρεάτιδος ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου. —π

καλλαίας (ὁ) (Callaeas) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον κόρακας ἰθαγενεῖς τῆς Νέας Ζηλανδίας. Ἐκ τῶν δύο εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *καλλαίας ὁ τεφρὸς* (Callaeas cinereus), ὅστις ἔχει μῆκος μέτριον, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, ἀπεστρογγυλωμένην ῥάμφος βραχύ, κωνικὸν καὶ ἰσχυρόν, σαρκώδη ἀπόφυσιν ἑκατέρωθεν τῆς βάσεως τοῦ ῥάμφους, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, οὐρὰν μακροτάτην,

Digitized by Google

πλατεῖαν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ὑψηλοὺς μετ' εὐμεγέθων δακτύλων καὶ χρῶμα τεφρόν. Δ. Ν. Π.

Καλλαϊκοί (Callaici). Μέγα ἔθνος τῆς Ἱσπανίας Γαρρακωνησίας, διαιρούμενον εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας, τοὺς *Καλλαϊκοὺς Λουκηνσίους* (C. Lucenses) καὶ τοὺς *Καλλαϊκοὺς Βρακαρίους* (C Bracarii). Κατὰ τὸν Στράβωνα (155 κ. ἀ.), οἱ Καλλαϊκοὶ ἦσαν δυσμαχώτατον ἔθνος, λιτοδίαιτοι, ὑδροπόται, χαμαιεῦναι, ἔφερον μακρὰν κόμην, εἶχον ἀγῶνας παραπλησίους πρὸς τοὺς ἑλληνικούς, ἀνῆγον δὲ τὴν καταγωγήν των εἰς τὸν Τεῦκρον. Ὁ αὐτὸς τοποθετεῖ ἐν τῷ συνόλῳ των τοὺς Καλλαϊκοὺς κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τῆς Λυσιτανίας μέρος, ἄνωθεν τῶν Οὐακκαίων καὶ Α τῶν Ἀστούρων καὶ Κελτιβήρων. Διετήρουν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ ἐπελθόντος Σέξτου Ἰουνίου Βρούτου, ὅτε ἅπασαι αἱ γυναῖκές των ἐφονεύθησαν μαχόμεναι, ὑπέστησαν ἐπιδρομὴν Καιπίωνος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Σερουϊλιανοῦ, ὑπετάγησαν δὲ ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, καταπλεύσαντος τῷ 59 π. Χ. εἰς Βριγάντιον. Π. Ν. Π.

καλλαϊνίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον μὲ τὸν *κάλλαϊν* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

καλλάϊνος, —η, —ον· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς λίθου καλλάϊδος, γλαυκὸς καὶ πράσινος, χλωροκύανος· οὕτω χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αἱ πτέρυγες τοῦ ἀλέκτορος: «*καλλαΐνᾳ πτέρυγι*».

κάλλαιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ἐνδοκράνιος μοῖρα τοῦ καθέτου πετάλου τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ, συνιστῶσα τρίγωνον ἀπόφυσιν, εἰς ἣν προσφύεται ἡ δρεπανοειδὴς προσεκβολὴ τῆς σκληρᾶς μήνιγγος. Τοῦ καλλαίου τὸ μὲν πρόσθιον χεῖλος ἔχει ὡς τὰ πολλὰ αὔλακα ἀφοριζομένην ἑκατέρωθεν ὑπὸ δύο σμικρῶν πεταλοειδῶν ἀποφύσεων, τῶν *πτερύγων τοῦ καλλαίου*, αἵτινες συντασσόμεναι μετὰ τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ συμβάλλονται εἰς σχηματισμὸν τοῦ πρὸ τοῦ καλλαίου κειμένου τυφλοῦ τρήματος, τὸ δὲ ὀπίσθιον χεῖλος φέρεται κεκλιμένον ἐπὶ τὰ ὀπίσω. Ι. Π.

κάλλαϊς (ὁ), ἡ *καλλαΐτης* (Kallait, Türkis, Turquoise) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνήθως ἄμορφον, ἀπαντῶν ὅμως καὶ εἰς ἀτελεῖς κρυστάλλους τρικλινοῦς συμμετρίας, ἰσομόρφους πρὸς τὸν χαλκοσιδηρίτην. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι

$$2Al_2O_8.P_2O_6.5H_{20}.$$

Ἀναπτύσσεται κυρίως ἐντὸς λεπτῶν σχισμῶν ἢ ρωγμῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, χαλαζιακῶν σχιστολίθων καὶ ψαμμιτῶν, εἴτε ἐπικαθήμενος ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ὑπὸ μορφὴν βοτρυοειδῶν ἢ νεφροειδῶν συσσωμάτων, εἴτε πληρῶν τὰ κοιλώματα αὐτῶν. Παρουσιάζει θραῦσιν κογχώδη, λάμψιν ἀσθενῆ στεατώδη, σκληρότητα 6, εἰδικὸν βάρος 2,6—2,8 καὶ χρῶμα μηλοπράσινον ἕως κυανοῦν, ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς χαλκὸν καὶ σίδηρον. Ὁ κάλλαϊς χρησιμεύει ὡς λίθος διακοσμητικός. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ μεγάλων πινακοειδῶν τεμαχίων αὐτοῦ ἐγχαράσσονται ρητὰ τοῦ κορανίου διὰ χρυσῶν γραμμάτων, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν ὅπλων καὶ τὴν κατασκευὴν λεπτῶν μωσαϊκῶν ἔργων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Chorassan τῆς Περσίας ἐντὸς κοιλοτήτων ἢ ρωγμῶν τραχιτικῶν πετρωμάτων, εἰς τὸ Τουρκεστάν, τὴν χερσόνησον τοῦ Σινᾶ, τὴν Arizona, Καλιφορνίαν, Μεξικὸν κ. ἄ. Παρασκευάζεται καὶ τεχνητῶς. Γ. Β

Κάλλαισχρος.—1) Ἀθηναῖος, υἱὸς Κριτίου τοῦ Δρωπίδου, ἕλκων τὸ γένος ἐκ Σόλωνος, πατὴρ Κριτίου τοῦ ἐκ τῶν τριάκοντα καὶ Γλαύκωνος, πρόπαππος δὲ ἐκ μητρὸς τοῦ Πλάτωνος. Ἐγεννήθη τῷ 490 π. Χ. —2) Ἀθηναῖος Κοθωκίδης τὸν δῆμον, πατὴρ Διοτίμου τινός, μέλος τῆς ὑπὸ τὸν Δημοσθένη κατὰ τὰ Φιλιππικὰ ἀποσταλείσης πρὸς Θηβαίους Ἀθηναϊκῆς πρεσβείας (*Δημοσθ.*, Περὶ Στεφ.). — 3) Ἀθηναῖος, ἐπώνυμος ἄρχων κατὰ τὰ ἔτη 220—219 π. Χ.—4) Ἀθηναῖος ἀρχιτέκτων παρὰ Βιτρουβίῳ μνημονευόμενος. — Π.

καλλαΐτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ. *κάλλαϊς*.

Καλλανεύς. Ἰνδὸς ἀστρονόμος τοῦ 110 π.Χ., ἀναφερόμενος ὡς αὐθεντία ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς Μιλήτου, σχετιζόμενος δὲ ὑπό τινων πρὸς τὸν ἐπὶ Μ. Ἀλεξάνδρου περίφημον Ἰνδὸν φιλόσοφον *Καλανόν*.

καλλανθίας (ὁ) (Callanthias) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον πέρκας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, πλατύ, ὑψηλὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, εὐρὺ στοματικὸν ἄνοιγμα, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, στηθιαῖα πτερύγια ἀνεπτυγμένα, κοιλιακὰ ἀνανάπτυκτα, ραχιαῖον ἐπίμηκες καὶ ὑψηλότατον, ἰδίως κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ μέρος, ἑδραῖον πλατὺ καὶ οὐραῖον πλατύ, σχεδὸν τετραγωνικόν, ἀπολῆγον κατὰ τὰ ἄκρα του εἰς δύο ἀκανθώδεις ἐπιμήκεις ἀποφύσεις. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἐνδιαιτώμενα εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *καλλανθίας ὁ χρυσόχρους* (Callanthias auratus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Καναρίους νήσους, ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα ροδοϊῶδες; μὲ χρυσοκιτρίνας ἀποχρώσεις. Δ. Ν. Π.

Καλλανός· βλ. *Καλανός*.

Καλλάο (Callao) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Περοῦ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ κυριώτερος λιμὴν τοῦ Περοῦ. Κεῖται ἐπὶ λιμένος φρασσομένου ὑπὸ τῶν νήσων Σὰν Λορέντζο καὶ Φρόντον, 11 χλμ. σιδηροδρομικῶς ΝΔ τῆς Λίμας. Εἶναι ὁ τρίτος λιμὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀσφαλέστατος. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τοῦ λιμένος καὶ ἐπὶ πεδίου μόλις 2,50 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἡ σημερινὴ πόλις κεῖται 1 χλμ. περίπου Β τῆς παλαιᾶς καταστραφείσης ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1746. Ἔχει πυκνότατον σιδηροδρομικὸν δίκτυον, συνδεομένη μὲ ὅλας τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῶν ἀνθρακωρυχείων τῶν Ἄνδεων. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1537, δύο ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πιζάρο ἀνακάλυψιν τῆς Λίμας. Ὡς ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης καὶ ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀνεπτύχθη ταχέως. Κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1746 ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τὰς 6.000 ἄνθρωποι. Τὰ ὀχυρώματά της ἐβομβαρδίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου τὸν Μάϊον τοῦ 1866 καὶ πάλιν τῷ 1880 ὑπὸ τῶν Χιλιανῶν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν μετὰ τὴν Λίμαν. Πρὸ τῆς καταλήψεως ἀνετινάχθη ὅλος ὁ ἐν τῷ λιμένι περουβιανὸς στόλος, διὰ νὰ μὴ συλληφθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ ἐξάγει ἔρια, δέρματα, βάμβακα, σάκχαριν, χαλκόν, ἄργυρον, κίναν, νίτρον καὶ γουανό, ἔχει δὲ διυλιστήρια σακχάρεως, σιδηροχυτήρια καὶ πριονιστήρια. Κάτοικοι 52,843 (1920). Ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία ἱδρυθεῖσα τῷ 1836 ἔχει ἔκτασιν 37 τ. χλμ. καὶ περιλαμβάνει τὴν πόλιν μετὰ τῶν περιχώρων.

Καλλαρᾶς.—1) ***Πάτερ Ἰωσήφ.*** Ἱερομόναχος καὶ Ἀγωνιστὴς ἐκ Κορινθίας. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως περιεβλήθη τὴν πανοπλίαν, ἐσχημάτισε μικρὸν σῶμα καὶ μετέσχε τῶν πολιορκιῶν τοῦ Ναυπλίου, τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Κορίνθου. Σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν συντριμμάτων τῆς δραμαλικῆς στρατιᾶς τὸν Ἰούλιον 1822 εἰς τὸ Ἀϊνόρι. Ἐπίσης κατέβαλε μυρίας προσπαθείας ὑπὲρ παγιώσεως τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1823—1825 καὶ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ σπαραγμοῦ τῶν Νοταράδων. Ἀκολουθήσας τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, παρευρέθη εἰς πλείστας μάχας καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὴν τοῦ Ἀναλάτου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἡσύχασεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἑρμιόνης.

—2) ***Γεώργιος.*** Προὔχων τῆς Κορινθίας, φίλος τοῦ Κιαμὴλ βέη. Ἔδρασε σπουδαίως κατὰ τὰ πρῶτα κυρίως ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκλεγεὶς παραστάτης εἰργάσθη εἰς τὰς συνελεύσεις, συνέβαλεν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Δράμαλη, ὠργάνωσεν ἴδιον σῶμα πρὸς τοῦτο καὶ εἰργάσθη ὡς μέλος τῆς διοικήσεως καὶ μάλιστα τῶν δικαστηρίων. Προσβληθεὶς ὑπὸ τύφου ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1825 Ἐτάχθη εἰς τοὺς πολιτικοὺς γ' τάξεως.

—3) ***Μιχαήλ.*** Ἀγωνιστής, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Δράμαλη καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ. Μετέσχε τῆς ἐν Καματερῷ μάχης ὅπου, τραυματισθείς, ἐκινδύνευσε νὰ αἰχμαλωτισθῇ. Ἀπέθανε δημόσιος ὑπάλληλος τῷ 1854. Γ. Δ. Κ.

Καλλάρης· βλ. *Καλάρης*.

καλλαρίας (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἰχθὺς γάδος ἢ ὀνίσκος, κοιν. *βακαλάος*.

Κάλλας *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορείου Εὐβοίας, ὁ κοινῶς λεγόμενος *Ξεριᾶς*. Πηγάζει ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Τελεθρίου ὄρους (νῦν Ξηροῦ ὄρους). Διέρχεται πλησίον τῆς Ἱστιαίας (Ξηροχωρίου), διαρρέει τὴν εὔφορον πεδιάδα τῆς Ἱστιαίας καὶ ἐκβάλλει κατὰ τὸ μέσον τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς νήσου. Ι. Σ. Σ.

Κάλλας. Στρατηγὸς Μακεδών, ἔχων τὴν ἀρχηγίαν τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων τῆς στρατιᾶς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείᾳ. Προσπαθῶν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Τροίας, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Μέμνονος, ἔχοντος πολυαριθμότερον στρατόν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ὀχυρὰν θέσιν τοῦ Ροιτείου. Μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ ποταμῷ μάχην ὁ Ἀλέξανδρος παρέδωκε τὴν σατραπείαν τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας εἰς τὸν Κάλλαν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ διετίαν εἶχε διατρίψει εἰς τὰς χώρας ἐκείνας καὶ ἐφαίνετο κατάλληλος νὰ διοικήσῃ τὴν ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν σπουδαιοτάτην ἐκείνην χώραν. Μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ὁ Κάλλας κατετρόπωσε τὰ διασκορπισθέντα περσικὰ στίφη εἰς τὰ Κιλίκια ὄρη καὶ ἐκεῖθεν εἰσβαλόντα εἰς Καππαδοκίαν, Λυκαονίαν καὶ Παφλαγονίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Κάσσανδρος ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν Κάλλαν κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Δ. Μ. Μ.

Κάλλας. —1) ***Ἀναστάσιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Δημητσάνης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 1821 καὶ τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὰς πολιορκίας Τριπόλεως, Κορίνθου, Πατρῶν, εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ πόλεμον. Τῷ 1827 ἐστάλη εἰς τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην μὲ σῶμα Πελοποννησίων καὶ τὸν ἐνίσχυσεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα καὶ διεκρίθη διὰ τὰς προσπαθείας του ὑπὲρ τῆς τάξεως κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας τοῦ 1832. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὰ γεγονότα τοῦ Ἄργους, τραυματισθεὶς κατ' αὐτὰ διὰ λόγχης. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς στ' τάξεως, ἀπέθανε δὲ τῷ 1850. —2) ***Νικόλαος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου νεώτερος. Ἀγωνιστὴς ἐπίσης. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Δαβιάν. —3) ***Παναγιώτης.*** Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Κυνουρίας. Ἐσχημάτισε σῶμα ἐκ δεκαπέντε ἀνδρῶν καὶ μετ' αὐτῶν ἐπολέμησεν εἰς τὴν Τρίπολιν, ὅπου ἔσωσε πολλὰ τουρκόπαιδα ἐκ τῆς σφαγῆς. Τὰ τουρκόπαιδα ταῦτα παρέλαβον διάφοροι ξένοι ἀξιωματικοί, ἐν οἷς ὁ Γόρδων, καὶ πλεῖστα τούτων ἐστάλησαν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Ἔπεσε μαχόμενος εἴς τινα συμπλοκὴν τοῦ 1827 εἰς Μεσσηνίαν. Γ. Δ. Κ.

Κάλλας (Kallas) ***Αἰνό, Ἰουλία - Μαρία.*** Φινλανδὶς σύγχρονος συγγραφεύς, περιηγηθεῖσα πλείστας εὐρωπαϊκὰς χώρας, ὡς τὴν Ἀγγλίαν, Ἀμερικήν, Οὐγγαρίαν καὶ Ἐσθονίαν, ὅπου καὶ ἔκαμε σειρὰν διαλέξεων. Ἐδημοσίευσε μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων «Τὸ ἄσπρο καράβι» (1924) καὶ «Ἔρως ὁ φονιᾶς» (1927) μετεφράσθησαν ἐκ τῆς φινλανδικῆς εἰς τὴν γαλλικήν, γερμανικήν, σουηδικήν, δανικήν, οὐγγρικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Μ. Ν. Δ.

— **Κάλλας** (Kallas), ***Ὀσκὰρ - Φίλιππος.*** Ἐσθονὸς συγγραφεύς, δημοσιογράφος καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐθνογραφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως, καὶ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἐσθονικοῦ μουσείου. Ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐσθονίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, γενόμενος πρεσβευτὴς ἐν Φινλανδίᾳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ. Μ. Ν. Δ.

Κάλλατις, ἡ ***Καλλατία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ (Scythia minor) ἐπὶ τῆς ΒΔ παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀναφερομένη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλ. 67). Ἀπεῖχε κατὰ Στράβωνα (VII, 319) 250 στάδια ἢ 33 ½ μίλλια πρὸς Ν τῶν Τόμων, ἔκειτο δὲ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 10,3), εἰς βόρ. πλάτ. 54° 40' καὶ ἀνατ. μῆκ. 45° 30'. Ἱδρύθη (*Σκύμν. τοῦ Χίου*, Περιήγ. 761—764) ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀμύντου τοῦ Α' βασιλέως τῆς Μακεδονίας (560—492 π. Χ.). Ἀρχικῶς ἦτο ἀποικία Μιλησίων καὶ ἀργότερον ἴσως Ἡρακλεωτῶν.

Σήμερον ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ ρουμουνικὴ πόλις *Μαγγάλια*, 44 χλμ. πρὸς νότον τῆς Κωνστάντζας, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολυαρίθμων σῳζομένων ἐρειπίων καὶ τῶν ἐπὶ τόπου ἀνακαλυπτομένων νομισμάτων. Τὰ σῳζόμενα αὐτῆς τείχη, καταστρεφόμενα καθημερινῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἀνάγονται εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχήν, τὴν ὁποίαν δύσκολον εἶναι νὰ καθορίσωμεν. Ἐπίσης σῴζεται ἡ προκυμαία αὐτῆς, ἐν καλῇ καταστάσει, ὥστε σχεδὸν νομίζει τις ὅτι εἶναι σημερινῆς κατασκευῆς.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὅλαι αἱ πόλεις τῆς παραλίας τοῦ Δυτικοῦ Εὐξείνου ὑπετάγησαν εἰς τὸν Λυσίμαχον στρατηγὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ τῷ 313 π.Χ. στασιάσαντες οἱ Καλλατιανοὶ ἐξεδίωξαν τὴν φρουρὰν τοῦ Λυσιμάχου, συνενωθέντες δὲ μετὰ τῶν γειτονικῶν πόλεων, ἔχοντες ἐπικούρους καὶ ὁμόρους Θρᾷκας καὶ Σκύθας, ἀπεφάσισαν κοινὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ἐπελθὼν ὁ Λυσίμαχος μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐπολιόρκησε τὴν Καλλατίαν, ἥτις ἀντέταξε πείσμονα καὶ καρτερικὴν ἄμυναν κατὰ τὰ ἔτη 309 καὶ 308 π. Χ. Τέλος ὅμως ἐκάμφθη παραδοθεῖσα εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο κύριος τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μ. Σκυθίας (νῦν Δοβρουτσᾶς). Κατὰ τὴν μακροχρόνιον πολιορκίαν οἱ κάτοικοι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, πολλοὶ δὲ κατέφυγον διὰ θαλάσσης εἰς τὸν Εὔμηλον βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ὅστις κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (XX, 25) ὄχι μόνον ἐδέχθη αὐτοὺς εἰς τὴν χώραν του, ἀλλὰ καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς πόλιν πρὸς κατοικίαν, ἥτις ἀργότερον ἐπωνομάσθη *Ψόα*, καὶ γαίας πρὸς καλλιέργειαν.

Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Λυσιμάχου, φαίνεται, ὅτι ἡ Καλλατία ἔκοψεν ἀργυροῦς στατῆρας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΛΛΑΤΙΣ καὶ τὴν προτομὴν τοῦ Λυ-

Digitized by Google

σιμάχου. Ἐπίσης σῴζονται καὶ χρυσοῖ στατῆρες καὶ τετράδραχμα κατ' ἀπομίμησιν τῶν νομισμάτων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Α, σελ. 344—345). Ἡ μακεδονικὴ κατοχὴ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, καθ' ὅσον ὁ Λυσίμαχος νικηθεὶς τῷ 292 π. Χ. εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐκστρατείαν αὐτοῦ, συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἀπελευθερωθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Σκυθῶν Δρομιχαίτου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ, αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τοῦ Πόντου καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Θρᾷκες καὶ Σκύθαι ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἰδίως δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ 281 π.Χ.

Ἡ ἀνάγκη τῆς μεταξὺ αὐτῶν συμμαχίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων κατέληξεν ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν, ὀνομασθεῖσαν *Πεντάπολιν*, τῆς ὁποίας συμμετεῖχον: ἡ Ὀδησσὸς (Βάρνα), ἡ Διονυσόπολις (Μπαλτσίκ), οἱ Τόμοι (Κωνστάντζα), ἡ Ἴστρος καὶ ἡ Κάλλατις, ἀργότερον δὲ *Ἑξάπολιν*, διὰ τῆς προσθήκης τῆς Μαρκιανουπόλεως. Κατ' ἀρχὰς ἡ Καλλατία ἡγεῖτο τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 260 π. Χ. οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι καὶ ἀντιζηλία μεταξὺ Καλλατίας καὶ Τόμων κατέληξαν εἰς πόλεμον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Καλλατία ἐξῆλθε συντετριμμένη, ἀναγκασθεῖσα νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἔκτοτε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ τελειωτικῶς. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ Καλλατία εἶχε ρωμαϊκὴν φρουράν, πολλαὶ δὲ ρωμαϊκαὶ ἐπιγραφαὶ περισωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν ἀναφέρουσιν ὀνόματα στρατιωτικῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνέκδ. 637,4) ὡς μία τῶν 15 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Σκυθίας ὑπὸ ἡγεμόνα, ὑπὸ δὲ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11) ὡς φρούριον ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565).

Περὶ τῆς διοικητικῆς αὐτῆς ὀργανώσεως, τῆς παιδείας καὶ τῆς λατρείας ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Πληροφορούμεθα μόνον ἐκ τῆς νομισματολογίας, ὅτι ἐλατρεύοντο ἐν Καλλατίᾳ ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Δήμητρα, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Κυβέλη, οἱ Διόσκουροι, ὁ Ἡρακλῆς, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ἱδρυτὴς τῆς πόλεως, ἡ Ἶσις καὶ ὁ Σέραπις, καὶ τέλος ὁ Διόνυσος, ὅστις ἀπελάμβανεν ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἑωρτάζοντο τὰ Διονύσια.

Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα δὲν γίνεται λόγος περὶ Καλλατίας. Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά της ἐλησμονήθη. Εἰς πολλοὺς δὲ γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς σημειοῦται πολίχνη τις ὀνομαζομένη ἄλλοτε *Παγκάλια* καὶ ἄλλοτε *Μαγκάλια*. Ὁ Μελέτιος (Γεωγρ., τόμ. III, σελ. 48) ὀνομάζει αὐτὴν *Παγκάλια*. Ὑπερίσχυσεν ὅμως τὸ ὄνομα *Μαγκάλια*, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον φέρει, προελθὸν ἀπὸ τοὺς Τατάρους, τοὺς ὁποίους οἱ ἰθαγενεῖς ὠνόμαζον Μαγκάλους, οἱ ὁποῖοι ἀποικίσαντες μέγα μέρος τῆς Δοβρουτσᾶς, ἐρημωθείσης ἕνεκα τῶν συχνῶν πολέμων, ἀπετέλουν σχεδὸν μόνοι ὅλον τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας. [Πρβλ. *O. Tafrali*, La Cité Pontique de Callatis, Paris 1925.] Α. Θ. Σ.

Κάλλαϋ (Kallay), ***Βενιαμὶν φὸν***—. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1839—1903). Γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐν Βελιγραδίῳ ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1875, ἐκλήθη βραδύτερον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, κατὰ δὲ τὸ Βερολίνειον συνέδριον τοῦ 1878 ἀπετέλεσε μέλος τῆς ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Ἀνδράσσυ αὐστρουγγρικῆς ἀντιπροσωπείας. Τῷ 1881 διηύθυνε προσωρινῶς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ 1882 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ συγχρόνως αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος τῶν νεωστὶ προσαρτηθεισῶν ἐπαρχιῶν Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, διακριθεὶς εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀξίωμα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῶν χωρῶν τούτων. Ἔγραψεν: «Ἡ ἱστορία τῶν Σέρβων» (1878), «Ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας» (1878), «Ἡ ἱστορία τῆς σερβικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1807—1810». Ὁ Κάλλαϋ μετέφρασεν εἰς οὑγγρικὸν ἰδίωμα τὴν «Γαλάτειαν» τοῦ Σπ. Βασιλειάδου, παρασταθεῖσαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1877 εἰς τὸ Ἐθνικὸν οὑγγρικὸν θέατρον. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς Βουδαπέστης». Θ. Κ.

Καλλὲ (Callet), ***Ἀντώνιος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ζωγράφος (1741—1823). Εἰς ἡλικίαν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἔλαβε τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1780 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν σπουδαιοτέρων προδρόμων τοῦ Δαυΐδ. Ἡ τέχνη του ἦτο πλήρης εὐγενείας καὶ ἀψόγου ἀκριβείας, ἀλλὰ τὸ ὕφος του ἐστερεῖτο ἐκδήλου πρωτοτυπίας καὶ ὁ χρωματισμός του θερμότητος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ χαραυγὴ» (διακοσμητικὴ σύνθεσις ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τοῦ Λουξεμβούργου), «Ἡ Ἀφροδίτη πληγωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διομήδους», «Ἡ μάχη τοῦ Μαρέγκο», «Προσωπογραφία Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ'», «Ὁ Κούρτιος θυσιαζόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του», «Ὁ Ἀχιλλεὺς σύρων τὸν νεκρὸν τοῦ Ἕκτορος», «Ἡ Χλωρὶς καὶ ὁ Ζέφυρος στέφοντες τὴν Κυβέλην» κτλ. Ι. Μ. Π.

—**Καλλὲ** (Callet), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος μαθηματικὸς γεννηθεὶς ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1744. Ἔζησε μέχρι τοῦ 1799. Συνέγραψε πίνακα λογαρίθμων μὲ 7 δεκαδικὰ ψηφία τῶν ἀριθμῶν ὡς καὶ τῶν τριγωνομετρικῶν συναρτήσεων. Σ. Μ.-Ο.

Καλλέβα (Calleva Atrebatum) [*Γεωγρ.*]. Ρωμαιοβρεττανικὴ πόλις ἐν Ἀγγλίᾳ, βορείως τοῦ Χαμπσήαρ, περίφημος μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Τῷ 1890 μέχρι τοῦ 1909 ἐγένοντο ἀνασκαφαί, αἱ ὁποῖαι ἔφερον εἰς φῶς ὅλην τὴν ἀρχαίαν πόλιν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπεκταθοῦν εἰς τὰ ἐκτὸς τῶν τειχῶν νεκροταφεῖα. Τὰ ἀνευρεθέντα σκεύη καὶ ἀγγεῖα κατετέθησαν εἰς τὸ μουσεῖον Ρήντιγκ. Σήμερον εἰς τὴν θέσιν της εὑρίσκεται τὸ χωρίον *Σίλστερ* (Silchester).

Καλλέπια (ἡ) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Πάφου. Κάτοικοι 420. Κ. Μ. Κ.

Καλλέργης, ἢ ***Καλλιέργης***. Ὄνομα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν, τῶν «πρωτοκεφαλάδων» καὶ «παμπαλαίων» λεγομένων τοῦ βυζαντινοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, ἥτις καταγομένη ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φωτιάδων ἀριθμεῖ βίον ὀκτὼ αἰώνων. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν (1204) οἱ Καλλέργαι ἐμφανίζονται ὡς ἡ ἐπισημοτάτη τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἡ μόνη καταταχθεῖσα μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἑνετικὴν ἀριστοκρατίαν καί, ὡς τοιαύτη, παρακαθημένη εἰς τὸ ἐν Χάνδακι (νῦν Ἡρακλείῳ) ἑδρεῦον Ἀνώτατον Συμβούλιον (Consilium majus) τῆς Κρήτης, ἐνῷ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες εὐγενεῖς συμμετεῖχον εἰς μόνον τὸ δευτερεῦον συμβούλιον, τὸ Consilium feudatorum. Τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας ἦτο πανομοιότυπον τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς σημαίας, δηλαδὴ ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε γραμμῶν κυανῶν καὶ τεσσάρων λευκῶν μετὰ σταυροῦ εἰς τὴν γωνίαν καὶ τῆς ἐπιγραφῆς «ἐν τούτῳ νίκα». Κυρία κοιτὶς τῶν Καλλεργῶν εἶναι ἡ ἐπαρχία τοῦ Μυλοποτάμου, ἥτις, χάρις εἰς αὐτούς, ἀπέλαυεν ἐπὶ μακρὸν ἐξαιρετικῶν προνομίων ἐκ μέρους τῶν κυριάρχων τῆς νήσου Ἑνετῶν. Κλάδοι τῆς οἰκογενείας ἦσαν καὶ ἐν Κισάμῳ καθὼς καὶ ἐν ἄλλαις τῆς νήσου ἐπαρχίαις. Ἐπιφανέστερα μέλη αὐτῆς ἀναφέρονται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Ἀλέξιος***. Ἀνὴρ γενναῖος, δραστήριος καὶ φιλόδοξος, κάτοχος δὲ κολοσσιαίας περιουσίας, ἔζη ἐν Ἡρακλείῳ μετὰ βασιλικῆς χλιδῆς καὶ μεγαλοπρεπείας. Τὸ μέγαρον αὐτοῦ ἦτο τὸ κέντρον τῶν μεγάλων τῆς Κρήτης ἀρχόντων, Ἑλλήνων καὶ Ἑνετῶν, καὶ τὸ καταφύγιον παντὸς πένητος. Ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἐπωνομάζετο «μέγας ἄρχων». Ὑπὸ εὐρυτέραν κλίμακα δράσεως ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν (1268—1273), ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Χορτάτζας, καθ' ἣν εἴτε ὠθούμενος ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τούτους, εἴτε ἀγόμενος ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι τὸ κίνημα αὐτῶν ἦτο ἐθνικῶς ἐπιζήμιον καὶ ἀτελεσφόρητον, ἐκηρύχθη πολέμιος αὐτῶν καί, συστρατεύσας μετὰ τῶν Ἑνετῶν, συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν αἱματηρὰν καταστολήν του καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς νήσου ἀπέλασιν τῶν Χορτατζῶν μετὰ χιλιάδων ἐκ τῶν ὀπαδῶν των σὺν ταῖς οἰκογενείαις των. Οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐστιγμάτισαν τὴν στάσιν ταύτην τοῦ Καλλέργη καὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν «προδότην καὶ ἐπικατάρατον».

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος, ταχθεὶς μετὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως, ἵνα ἀποσπάσῃ παρ' αὐτῶν σοβαρὰ ὑπὲρ τῶν Κρητῶν ὠφελήματα. Πλὴν τῶν μεγάλων προνομίων ὑπὲρ τοῦ οἴκου του καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων, ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς νὰ φανῶσι μετά τινος μετριοπαθείας ἔναντι τῶν ἐξεγερθέντων Κρητῶν καὶ συγχρόνως ἀπῄτησε νὰ ἐπιτραπῇ ἐλευθέρως ὁ μεταξὺ Λατίνων ἀποίκων καὶ ὀρθοδόξων ἰθαγενῶν γάμος, δι' οὗ ἤλπιζε νὰ ἀπορροφηθῶσι σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου καὶ νὰ ἐξελληνισθῶσιν οἱ ἐν Κρήτῃ ἐγκατασταθέντες πολυπληθεῖς Ἑνετοί. Ἀπῄτησεν ὡσαύτως τὸν καθορισμὸν τῶν δικαιωμάτων ἑκάστης κοινωνικῆς τάξεως, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἐθνικότητα αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἵνα ἰσοπεδωθῶσιν οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχοντες τῆς νήσου, ἐν τέλει δὲ ἐπέτυχε διατάξεις τινὰς περὶ ἐπισκοπῶν καὶ μονῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωκε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐν Κρήτῃ ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' αἱ προνομίαι ἐκεῖναι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν πᾶσαι, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, τοῦτο δὲ καὶ ἡ σκληρότης, μεθ' ἧς αἱ ἑνετικαὶ ἀρχαὶ προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς ὑποταγέντας ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, προεκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ τὴν ἔναντι τῶν Ἑνετῶν δυναστῶν στάσιν του. Περιοδεύων τὰς ἐπαρχίας ἤρξατο κατηχῶν τοὺς συμπατριώτας του πρὸς νέαν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐνέργειαί του περιῆλθον ταχέως εἰς γνῶσιν τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ὅμως, μὴ τολμῶσαι νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα ἐπὶ τοῦ «μεγάλου ἄρχοντος», ἠρκέσθησαν νὰ ἀναφέρωσι τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑνετίας, ἥτις ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ πάλιν τῷ 1283 εἰς Κρήτην, ὡς γενικὸν διοικητὴν αὐτῆς, τὸν μετὰ τοῦ Καλλέργη συμπράξαντα (πρὸς καταστολὴν τῆς τῶν Χορτατζῶν στάσεως) Μαρῖνον Γραδένικον, ὅστις ὅμως δὲν εὗρε πλέον ἐν τῷ Καλλέργῃ τὸν παλαιὸν τῆς Ἑνετίας φίλον. Ἡ σθενερὰ τοῦ Ἀλεξίου στάσις ἔναντι τοῦ Γραδενίκου ἔπεισε τὸν τελευταῖον, ὅτι ἐπεβάλλετο ἡ λῆψις ἀποτελεσματικῶν κατ' αὐτοῦ μέτρων, ἀλλ' ἀποθανὼν μετ' ὀλίγον αἰφνιδίως (ἴσως δηλητηριασθείς), δὲν προέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ ταῦτα, ὁ δὲ ἀποσταλεὶς εἰς ἀντικατάστασίν του νέος δοὺξ Ἰάκωβος Δάνδολος δὲν προέλαβε νὰ συλλάβῃ τὸν Καλλέργην, διότι εἰδοποιηθεὶς οὗτος κατέφυγεν εἰς Λασίθιον, ὅπου ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας (1283), ἀπέστειλε προκηρύξεις εἰς πᾶσαν τὴν νῆσον καλῶν τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα καί, συγκεντρώσας τάχιστα ἰσχυρὰς δυνάμεις, κατῆλθεν εἰς τὴν πεδινὴν Μεσαρᾶν, συνεκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν τῶν προὐχόντων, ἀνεκηρύχθη ὑπ' αὐτῆς πρόεδρος καὶ ἀρχιστράτηγος, ἐξέδωκε νόμους στρατιωτικοὺς κλ., διώρισε κυβέρνησιν, διωργάνωσε τὰ στρατεύματά του καὶ ἐγένετο τάχιστα κύριος ἁπάσης τῆς νήσου, πλὴν τῆς πρωτευούσης (τοῦ Χάνδακος) καὶ τῶν λοιπῶν παραθαλασσίων φρουρίων, διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν ὁποίων παρεσκεύαζε στόλον καὶ μηχανὰς πολιορκητικάς. Ἡ Ἑνετία, ἐμπεπλεγμένη τότε εἰς πόλεμον κατὰ τῆς ἀντιζήλου της Γενούης, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ ἰσχυρὰς ἐπικουρίας κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, τοὐναντίον δὲ μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἥττας τοῦ στόλου της ὁ Γενουαῖος ναύαρχος Δόρια, ἐπελθὼν τῷ 1293, κατέλαβε τὰ Χανιὰ καὶ ἐπεζήτησε τὴν μετὰ τοῦ Ἀλεξίου σύμπραξιν. Ἀπεσταλμένοι τοῦ ναυάρχου, κομίζοντες πλούσια δῶρα πρὸς τὸν Ἀλέξιον καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς τῶν ἐπαναστατῶν, ἐκάλουν αὐτοὺς εἰς συνεννόησιν.

Συναντηθεὶς εἴς τινα μονὴν ἔξωθι τῶν Χανίων ὁ Δόρια μετὰ τοῦ Καλλέργη, προέτεινεν αὐτῷ συνεργασίαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ πλήρους ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, καὶ τέλος, ἵνα δελεάσῃ αὐτόν, τῷ ὑπεσχέθη τὴν κληρονομικὴν ἐπὶ τῆς νήσου ἡγεμονίαν. Ὁ Ἀλέξιος, δυσπιστῶν πρὸς τοὺς αὐτοκλήτους τούτους συμμάχους, ἀπέρριψε τὰς προτάσεις των, ἐκ τούτου δὲ ταραχὴ δεινὴ προέκυψε παρὰ τοῖς ἐπαναστάταις καὶ ὀλεθρία διαίρεσις αὐτῶν εἰς τέσσαρα κόμματα, τῶν μὲν προτιμώντων τὴν μετὰ τῶν Γενουαίων σύμπραξιν, τῶν δὲ ἀκολουθούντων τὸν Καλλέργην καὶ ἀποκρουόντων ταύτην, ἄλλων δὲ προτεινόντων τὴν ἀνακήρυξιν ἀνεξαρτήτου δημοκρατίας ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ προστάτου τῆς νήσου ἁγ. Τίτου καὶ τέλος ἄλλων ζητούντων τὴν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἕνωσιν καὶ ζητωκραυγαζόντων ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου. Οἱ Ἑνετοί, ἐπωφεληθέντες τῆς διαιρέσεως ταύτης καὶ τοῦ ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπαναστάσεως ἐπελθόντος καμάτου τῶν Κρητῶν, καθὼς καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ στόλου τῶν Γενουαίων, ἐπῆλθον κατὰ τῶν Χανίων καὶ ἀνέκτησαν αὐτὰ (1294), εἶτα δὲ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν διαφόρων κέντρων τῶν ἐπαναστατῶν καὶ μετὰ αἱματηροὺς ἀγῶνας διεσκόρπισαν αὐτούς. Ὁ Καλλέργης, πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τότε τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ κατόπιν πενταετῶν συνεννοήσεων ὑπέγραψε μετ' αὐτῶν τῷ 1299 τὴν συνθήκην εἰρήνης, κυριώτεροι ὅροι τῆς ὁποίας ἦσαν ἡ παραχώρησις γενικῆς ἀμνηστείας εἰς τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἡ ἄδεια τελέσεως γάμων μεταξὺ τῶν Λατίνων καὶ Ὀρθοδόξων. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξιος εἰσῆλθε πάνοπλος εἰς Ἡράκλειον, γενόμενος μετὰ τιμῶν δεκτὸς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, πρὸς οὓς ὤμοσε νὰ παραμείνῃ πιστὸς μέχρι θανάτου. Καὶ ἐτήρησε τὸν ὅρκον του. Μετά τινα ἔτη οἱ Κρῆτες ἐκινήθησαν πάλιν εἰς ἐπαναστάσεις, αἵτινες ὅμως κατεστάλησαν χάρις εἰς τὴν τοῦ Καλλέργη ἔγκαιρον ἐπέμβασιν, ἐν τέλει δὲ προαισθανόμενος τὸν θάνατόν του ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τοὺς τέσσαρας υἱούς του, *Γεώργιον*, *Μᾶρκον*, *Λέοντα* καὶ *Ἀνδρέαν*, καὶ τοὺς συνέστησε δι' ὅρκου τὴν πρὸς τὴν Ἑνετίαν πίστιν.

—2) ***Γεώργιος***, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἀκολουθῶν τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρός του παρέμεινε πιστὸς εἰς τοὺς Ἑνετούς, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἦτο πανίσχυρος. Τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων ἀφέθησαν εἰς χεῖράς του. Τῷ 1333, ὅτε ἐστασίασεν ὁ Βάρδας Καλλέργης (τοῦ ἐν Κισσάμῳ κλάδου τῆς οἰκογενείας ταύτης), ὁ Γεώργιος βαδίσας ἐναντίον του συνέλαβε καὶ ἀπεκεφάλισεν αὐτόν, καταστείλας τὴν ἀνταρσίαν.

— 3) ***Βάρδας*** (τοῦ ἐν Κισάμῳ κλάδου)· βλ. λ. *Βάρδας*.

—4) ***Ἀλέξιος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Γεωργίου, γεννηθεὶς τῷ 1277. Ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρός του, σὺν τῇ κολοσσιαίᾳ περιουσίᾳ, καὶ τὴν ἀπεριόριστον πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς κυριάρχους ἀφοσίωσιν. Ἦτο ἀνὴρ εἰς ἄκρον γενναῖος καὶ ὁρμητικός, ἀπὸ χαρακτῆρος δ' ὑπερόπτης, σκυθρωπὸς καὶ βραχύλογος, φίλος τοῦ μονήρους βίου. Ὑποπτευθεὶς τὴν πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς πίστιν τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ προστατευομένου του Λέοντος Καλλέργη (βλ. κτᾶ.) διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν αὐτοῦ, ἐξ ἧς

Digitized by Google

προεχλήθη νέα τῶν Κρητῶν ἐπανάστασις ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Σαυρίλιον τῷ 1341. Ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τότε ὁ Ἀλέξιος ᾐχμαλώτισε καὶ ἀπεκεφάλισε τὸν ἀρχηγόν των, εἶτα δὲ συνήνεσε καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Λέοντος. Ἀπέθανε τῷ 1343 εἰς ἡλικίαν 66 ἐτῶν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Ρεθύμνης, καταλιπὼν τρεῖς υἱούς, *Ματθαῖον*, *Γεώργιον* καὶ *Ἰωάννην*, οἵτινες διετήρησαν τὴν τοῦ πατρὸς των ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς Ἐνετούς, χωρὶς ὅμως νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος, ὡς ἐκεῖνος, εἰς τὰ μεγάλα τῆς πατρίδος των ζητήματα.

—5) **Λέων.** Υἱὸς τοῦ Κισάμῳ ἐγκατεστημένου Μάρκου Καλλέργου, συγγενοῦς τοῦ ἀνωτέρω, προσελήφθη παιδίον ἔτι παρὰ τούτου καὶ ἀπεστάλη εἰς Ἐνετίαν, ἔνθα ἐξεπαιδεύθη μετὰ τῶν τέκνων τῶν ἐκεῖ εὐγενῶν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπηρεασθῶσι τὰ φύσει εὐγενῆ καὶ φιλοπάτριδα αἰσθήματά του, ἅτινα βαθέως εἶχον τρωθῆ ἐκ τοῦ φόνου τοῦ συγγενοῦς του Βαρδα (βλ. ἀνωτέρω), ὥστε ὅταν, μετά τινα ἔτη, ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην, ἐπεδόθη μετ' ἀκαταπονήτου ζήλου εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ποσχόντων συμπατριωτῶν του, παρὰ τοῖς ὁποίοις κατέστη δημοφιλέστατος. Ὀνειροπολῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Κ. Σμυρίλιου καὶ ἄλλων πρὸς ὑποκίνησιν ἐπαναστάσεως καὶ συλληφθείς, κατὰ διαταγὴν τοῦ θείου του Ἀλεξίου, ἐφυλακίσθη τῷ 1341 ἐν Χάνδακι, ἵνα ἐξορισθῇ εἰς Ἐνετίαν. Ἡ εἴδησις τῆς φυλακίσεώς του ἐπετάχυνε τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸν Σαυρίλιον, καὶ τότε ὁ Λέων, ἀποδρὰς τῇ συνδρομῇ τῆς ὡραίας Φιορέντζας, θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Κρήτης Ἀνδρέου Κορνάρου, μετέβη εἰς Μυλοπόταμον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ὅμως, ἀπαράσκευοι καὶ ἀσύντακτοι ὄντες, ταχέως διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τῶν τακτικῶν τῆς Ἐνετίας στρατευμάτων, καὶ ὁ Λέων, μετὰ μακρὰς ἀνὰ τὰ ὄρη περιπλανήσεις, ἠναγκάσθη ἐκ τῶν παρακλήσεων τῶν ἀνυπότων γονέων του νὰ προσέλθῃ ἑκουσίως εἰς Ἡράκλειον, ἔνθα, κατὰ διαταγὴν τοῦ θείου του Ἀλεξίου, ὑπέστη μυρία βασανιστήρια καὶ τέλος τεθεὶς ἐντὸς σάκκου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν.

—6) *Ἰωάννης*. Ἀνὴρ γενναῖος καὶ δραστήριος, ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπαναστάσεως 1362—1364 ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν Συγκεντρώσας εἰς τὸν ἐν Χάνδακι οἶκόν του 200 ἐνόπλους ἄνδρας καὶ προσεταιρισθεὶς τὸ τάγμα τῶν Τσακώνων κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς, τῷ 1363, ἅπαντα τὰ ἐν Χάνδακι δημόσια κτίρια, διεσκόρπισε τὰς ἐνετικὰς φρουράς, ᾐχμαλώτισε τὸν δοῦκα Λεονάρδον Δάνδολον κ.λ. στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως.. Γενικευθείσης τῆς ἐπαναστάσεως καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως κυβερνήσεως ἀρχιστράτηγος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ πιεσχων ἐξ ἀχαλινώτου φιλοπρωτίας καὶ ἀρχομανίας καὶ μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ ἀναγνωρισθὲν αὐτῷ ἀξίωμα, ἀντεπολιτεύθη τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐν ταῖς κατ' αὐτῆς ἐνεργείαις του παρεξετράπη εἰς ἀγρίας βιαιότητας, ἐν τέλει δὲ συλληφθεὶς ὡδηγήθη εἰς Χάνδακα, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐφονεύθη. Τοιουτοτρόπως ἐξέλιπεν ὁ ἱκανώτερος στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν, ὁ μόνος δυνάμενος ν' ἀντιπεξέλθῃ κατὰ τῶν συντεταγμένων στρατευμάτων τῆς Ἐνετίας. Αἱ ἐπακολουθήσασαι ἔριδες καὶ ἡ ἐκ τούτων ἀποσύνθεσις τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων ὑπεβοήθησαν τὴν ἐν βραχεῖ κατετρόπωσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἐνετίας ἀποσταλέντος στρατηγοῦ Νιὲλ Βέρμε καὶ τὴν ἐκ νέου καθυπόταξιν ὁλοκλήρου τῆς νήσου.

—7) **Λεονάρδος Καλλέργης, Γραδένιγος** Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1363, καθ' ἣν καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς 25μελοῦς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ἀναλαβούσης τὴν διοίκησιν τῆς νήσου. Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἀπεστάλη μετὰ δύο ἑτέρων ἀρχόντων εἰς Γένουαν, ἵνα ζητήσῃ τὴν σύμπραξιν αὐτῆς ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν

—8) **Φραγκῖσκος Καλλέργης Γραδένιγος.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν μετ' ἐκείνου καὶ ἐξελέγη ὡσαύτως μέλος τῆς 25μελοῦς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς

—9) **Ἰωάννης.** Ἐπαναστατήσας μετὰ τῶν ἀδελφῶν του τῷ 1365 ὕψωσεν ἐν Λασιθίῳ τὴν σημαίαν τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ Βυζαντίου, ἐνῷ οἱ ἀδελφοί του ἐξήγειραν ὡσαύτως εἰς τὰ ὅπλα τὰ λοιπὰ τῆς νήσου διαμερίσματα. Οἱ ἐπαναστάται ἐκδιώξαντες τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἐνετοὺς τιμαριούχους, κατέλαβον καὶ διήρπασαν τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένοντο κύριοι τῆς Ρεθύμνης καὶ πάντων σχεδὸν τῶν φρουρίων, πλὴν τοῦ τοῦ Χάνδακος καὶ ὀλίγων ἄλλων, ἅτινα ἐπολιόρκησαν, ἀναμένοντες πλοῖα καὶ στρατεύματα ἐκ Βυζαντίου πρὸς ἐκπόρθησιν τούτων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐβασίλευε τότε ὁ Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος καὶ ἡ αὐτοκρατορία ἐξηντλημένη ὅσον ποτὲ ἐκ τοῦ μακροῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ περισπωμένη ἐκ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, οὐδεμίαν ἠδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς Κρήτην στρατιωτικὴν βοήθειαν· ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἐνετία συνεκρότησε τάχιστα ἰσχυρὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἔπεμψε κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῷ ὁ πάπας, ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸν καθολικισμόν, ἐνεθάρρυνε τὰ στρατεύματα διὰ προκηρύξεως, ὑποσχόμενος ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς πίπτοντας ἐν τῷ κατὰ τῶν αἱρετικῶν Ἑλλήνων ἀγῶνι. Οἱ ἐπαναστάται ἐν τούτοις ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν τακτικῶν τῆς Ἐνετίας στρατευμάτων ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη, ἀλλ' ἐν τέλει, μαστιζόμενοι ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς διχονοίας, ἡττήθησαν· ὁ Ἰωάννης Καλλέργης ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐκαρατομήθη καὶ μετ' ὀλίγον (1367) οἱ ἐπαναστάται ἠναγκάσθησαν νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα ἄνευ ὅρων.

—10) **Ἀλέξιος.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ, ἐπιφορτισθεὶς τὴν ἐξέγερσιν καὶ διοργάνωσιν τῶν ἐπαρχιῶν Μυλοποτάμου καὶ Ρεθύμνης. Συνελήφθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

— 11) *Γεώργιος*. Ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων Συμμετέσχεν καὶ οὗτος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀπεστάλη, ἅμα τῇ ἐκρήξει αὐτῆς (1365), εἰς Σφακιὰ καὶ ἐξεγείρας τοὺς ὀρεινοὺς εἰς τὰ ὅπλα κατῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας, τέλος δὲ ἡττηθεὶς ἐν Ἀμαρίῳ, ὑπεχώρησεν εἰς Ἀνώπολιν Σφακίων, ὅπου ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν του. Αἰχμαλωτισθεὶς ἐν τέλει καὶ αὐτὸς (1367) ὡδηγήθη εἰς Χάνδακα, ἔνθα ἐκαρατομήθη μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, καθὼς καὶ πλείστων συγγενῶν του καὶ ἄλλων ὁπλαρχηγῶν καὶ προκρίτων.

— 12) *Γεώργιος* Ἀνὴρ γενναῖος καὶ θερμὸς πατριώτης. Διαπνεόμενος ὑπὸ ἀδιαλλάκτου μίσους κατὰ τῶν δυναστευόντων τὴν πατρίδα του Ἐνετῶν συνεμάχησεν ἐναντίον αὐτῶν μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐν τέλει συλληφθεὶς τῷ 1416 ἐκαρατομήθη.

—13) **Ἀνδρέας.** Φίλος τῶν Ἐνετῶν, ἐστράτευσε κατὰ τῶν στασιασάντων τῷ 1453—1459 Κρητῶν.

—14) **Ἀλέξιος.** Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς βασιλίσσης τῆς Κύπρου τῷ 1479.

—15) **Ζαχαρίας.** Ἐγεννήθη ἐν Ρεθύμνῃ περὶ τὸ 1450. Ἀνδρωθεὶς μετέβη εἰς Ἐνετίαν μετὰ τοῦ ἐπίσης Ρεθυμνίου πλουσίου Ἀντωνίου Βλαστοῦ καὶ ἵδρυσαν ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον, τῷ δὲ 1499 ἐξέδωκαν τὰ πρῶτα αὐτῶν βιβλία, ἤτοι: τὸ «Μέγα ἐτυμολογικὸν» καὶ τὸ «Ὑπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους». Τὸ ἑπιὸν ἔτος ἐξέδωκε τὸ «Ὑπόμνημα εἰς τὰς πέντε φωνάς· ἀπὸ φωνῆς Ἀμμωνίου τοῦ Ἑρμείου» καὶ τέλος τῷ 1509 τὰ «Παραινετικὰ κεφάλαια πρὸς Ἰουστινιανὸν» τοῦ διακόνου Ἀγαπητοῦ, καθὼς καὶ τὸ «Ὡρολόγιον» δαπάναις Ἰακὼβ τοῦ Ποντίου. Ἐγκατασταθεὶς εἶτα ἐν Ρώμῃ καὶ τυ ὼν τῆς προστασίας τοῦ πάπα Λέοντος Γ' ἐξέδωκε τῷ 1515 τὸν «Πίνδαρον», τῷ 1516 τὸν «Θεόκριτον» καὶ τῷ 1517 τὰς «Ἐκλογὰς κατ' ἀλφάβητον ἀτθίδος διαλέκτου» τοῦ Θωμᾶ Μαγίστρου, καὶ τὴν «Ἐκλογὴν ἀττικῶν ὀνομάτων» τοῦ Φρυνίχου, καὶ τέλος, τῷ 1523, τὸ λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ Γουαρίνου Φαβωρίνου. Ἔκτοτε διέκοψεν, ἐλλείψει μέσων, τὰς ἐκδόσεις του. περιορισθεὶς εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ὧν ἐν διατηρεῖται ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ἀπέθανε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν Ἰταλίᾳ εἰς βαθὺ γῆρας.

—16) **Ἀντώνιος.** Ἀνὴρ λόγιος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1525 ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἐγκατασταθεὶς εἶτα ἐν Βενετίᾳ, συνέγραψε διάφορα βιβλία, ὧν τὸ σπουδαιότερον ἡ ἰταλιστὶ γραφεῖσα «Ἱστορία τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1303». Ἀπέθανεν ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1600.

—17) **Ματθαῖος.** Φίλος τῶν Ἐνετῶν, συνετάχθη μετ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν τοῦ 1570 ὑπὸ τὸν Καντανολέον.

—18) **Ἀνδρέας.** Συμμετέσχεν, ὡς κυβερνήτης ἑνὸς κρητικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, εἰς τὴν κατὰ τῆς Κύπρου ἐκστρατείαν τῶν Ἐνετῶν τῷ 1571.

—19) **Ματθαῖος.** Διέπρεψεν ὡς ἀρχηγὸς ἑλληνικῶν σωμάτων κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων τῷ 1645 εἰς Κρήτην Τούρκων. Ἀποσταλεὶς τῷ 1653 εἰς Κῶν κατέλαβεν αὐτήν, ἐκδιώξας ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους· μετὰ τὸν ἀπόπλουν ὅμως τοῦ ἐνετικοῦ στόλου, ἐπανελθόντες οἱ Τοῦρκοι κατέσφαξαν τὴν ἐκεῖ ἀποβιβασθεῖσαν δύναμιν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Καλλέργου.

—20) **Φραγκῖσκος.** Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ τῷ 1669, ὅτε καταληφθείσης τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων μετηνάστευσε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα ἐγένετο ἱερεὺς καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἁγιογραφίαν, ὀπαδὸς τῆς βυζαντινοκρητικῆς τέχνης. Ἀπέθανε τῷ 1728.

—21) **Νικόλαος.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη καὶ οὗτος ὡς ἁγιογράφος καὶ ἀπέθανε τῷ 1732 ἐν Ζακύνθῳ.

—22) **Κωνσταντῖνος.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἁγιογράφος ἀποθανὼν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1765.

—23) **Ἰάκωβος.** Ἐπιφανὴς ἄρχων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου (νομοῦ Ρεθύμνης) κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Κρήτης (1669). Ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν οἱ ἐπικληθέντες *Ἰσουδεροί*

—24) **Ἰωάννης.** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀποκορώνῳ (νομοῦ Χανίων). Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 μετηνάστευσεν εἰς Ρωσίαν.

—25) **Ἐμμανουήλ.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ρωσίᾳ κατετάχθη εἰς τὸ ρωσικὸν ναυτικὸν ὡς ἀξιωματικὸς καὶ διακριθεὶς ἐν αὐτῷ ηὐνοήθη ἐξαιρετικῶς καὶ ἐπροστατεύθη ὑπὸ τοῦ πανισχύρου Ποτέμκιν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Παραιτηθεὶς κατόπιν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ ναυτικοῦ, ἐγκατεστάθη εἰς Tangarock τῆς Ν. Ρωσίας καὶ εἶτα εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα ἐπιδοθεὶς εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις ἐγένετο κάτοχος κολοσσιαίας περιουσίας καὶ ἐνίσχυσε διὰ μεγάλων χρηματικῶν χορηγιῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐν τε τῇ Κρήτῃ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι.

—26) **Νικόλαος.** Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1795, ἐκλήθη, παιδίον ἔτι, ὑπὸ τοῦ θείου του εἰς Ρωσίαν, ἔνθα ἐξεπαιδεύθη καὶ βραδύτερον κατετάχθη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 κατῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Ἑλλάδα. ἔνθα, λόγῳ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ μορφώσεως, ἐχρησιμοποιήθη εἰς διαφόρους διοικητικὰς ὑπηρεσίας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ. Ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου διωρίσθη διοικητὴς τῶν Κυκλάδων καὶ ἔκτοτε ἐγκατεστάθη ἐν Σύρῳ, ἔνθα κατ' ἐπανάληψιν ἐξελέγη γερουσιαστής. Ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1865.

—27) **Ἐμμανουήλ.** Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ καὶ μεταβὰς μετ' ἐκείνου εἰς Ρωσίαν, ἔνθα ἐξεπαιδεύθη τῇ μερίμνῃ τοῦ θείου του Ἐμμανουήλ. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 κατῆλθε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀφοῦ συμμετέσχεν, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἰδίως, εἰς διαφόρους μάχας (Ναυαρῖνον κλπ., ἐφονεύθη εἰς τὴν Καστέλλαν τοῦ Πειραιῶς τῷ 1827.

—28) **Ἰωάννης.** Ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ρωσίᾳ καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις, ἠκολούθησε τὸ διπλωματικὸν στάδιον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας. Ἀπέθανεν ἐν Ρωσίᾳ.

—29) **Δημήτριος.** Βλ. κατωτ..

—30 **Χαράλαμπος.** Πρόκριτος Ρεθύμνης, ἐσφάγη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ 100 ἑτέρων Ἑλλήνων κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἰουνίου 1821.

—31) **Ἀντώνιος.** Ἐκ Μυλοποτάμου (Κρήτης), διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα 1821—1830.

—32) **Νικόλαος.** Ἐκ Μυλοποτάμου (Κρήτης), συμμετέσχεν εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ Ἀγῶνα 1866—1869 ὡς ὁπλαρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του.

—33) **Γεώργιος Μ.** Ἐκ Μυλοποτάμου (Κρήτης), διεκρίθη διὰ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς ὁπλαρχηγὸς καὶ ὡς πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας του κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869.

—34) **Ἐμμανουήλ.** Ὁπλαρχηγὸς Μυλοποτάμου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869.

—35) **Ξενοφῶν.** Ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ γεννηθεὶς τῷ 1893 ἐν Ἡρακλείῳ (Κρήτης). Ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην Καρά-κουγιὰκ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μ. Ἀσίας (1919—1922).

Σήμερον, πλὴν τῶν ἐν Κρήτῃ σῳζομένων *Καλλέργων*, τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας ταύτης διατηρεῖται εἰς δύο χωρία, κτήματα προφανῶς τῆς ἄλλοτε ἰσχυρᾶς οἰκογενείας: τὸ χωρίον *Καλλέργος* τῆς κοινότητος Ἀλφὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου, καὶ τὸ χωρίον *Καλλεργιανὰ* τῆς κοινότητος Κάτω Παλαιοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου.

Ἕνεκα τῶν πολυαρίθμων ἐπαναστάσεων τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς ἐνετοκρατίας καὶ τῆς κατόπιν τουρκικῆς κατακτήσεως, πλεῖστοι Καλλέργαι ἀπεδήμησαν ἐκ τῆς νήσου: εἰς Ζάκυνθον, ὡς οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι, εἰς Εὔβοιαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐκεῖ χωρίον *Καλλέργου* τῆς κοινότητος Καλλιανοῦ τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας, εἰς Ρωσίαν, ὡς οἱ ἀνωτέρω μνημονευόμενοι, εἰς Ἐνετίαν, ἔνθα σῴζεται οἰκογένεια *Vendramin-Καλλέργαι*, παρὰ τῇ ὁποίᾳ διατηροῦνται καὶ παλαιά τινα τῆς οἰκογενείας ἔγγραφα, καὶ ἀλλαχοῦ.

Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

—**Καλλέργης.** Βυζαντινὸς ζωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τὸ μόνον γνωστὸν ἔργον αὐτοῦ εἶναι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ἐν Βερροίᾳ ναοῦ «Ἅγιος Χριστός», γενόμεναι, ὡς ἀναγράφει ἡ διασωθεῖσα ἐπιγραφή, ἐν ἔτει 1315 Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὁ Καλλέργη ὀνομάζεται «ἱστοριογράφος» (=ζωγράφος) καὶ «ὅλης Θεσσαλίας (= Μακεδονίας) ἄριστος ζωγράφος». Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶναι κάλλιστα δείγματα τῆς ζωγραφικῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, λίαν δὲ ἀξιοσημείωτοι ἀπὸ εἰκονογραφικῆς ἀπόψεως.

[*Λάμπρου* «Νέος Ἑλληνομνήμων» τ. Ε' σ. 279 κ. ἑξ.]

Α. Ξ

— **Καλλέργης, Δημήτριος.** Ἕλλην στρατηγὸς γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ τῷ 1803. Ἀνήκων εἰς τὴν Ἱστο-

Digitized by Google

ρικὴν οἰκογένειαν τῆς Κρήτης, ἀνεψιὸς δὲ τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμιτος Νέσελροδ, ἀπεστάλη παιδίον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν εὐγενοπαίδων, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Βιέννην, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολήν. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ

Δημήτριος Καλλέργης.

μετέσχε τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, πολεμήσας εἰς πλείστας μάχας, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Φαλήρου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, ἡγούμενος σώματος Κρητῶν, ἐτραυματίσθη καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἠλευθερώθη κατόπιν ἀποτίσεως ἁδρῶν λύτρων. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συλλήψεώς του, παριστάμενος Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγός, ἀπέκοψε τὸ ἕτερον οὖς αὐτοῦ. Καταταχθεὶς εἰς τὸν σχηματισθέντα ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου τακτικὸν στρατὸν ἐγένετο ὑπασπιστὴς αὐτοῦ, ὡς τοιοῦτος δὲ διετέλεσε καὶ τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ κυβερνήτου. Εἶτα ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ἱππικὸν (διοικητὴς τοῦ ἐν Ἄργει ἱππικοῦ), ἔφερε δὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὅτε ἤρξατο ἡ ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ρωσίας Κατακάζη καὶ τῆς Ἀγγλίας Λάϊονς συνωμοσία κατὰ τοῦ Ὄθωνος τῷ 1843, πρὸς ἐγκατάστασιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Τῆς συνωμοσίας ἡγοῦντο οἱ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Ἀνδρέας Λόντος καὶ Κωνσταντῖνος Ζωγράφος. Εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην συνωμοσίαν εἰσήγαγε κατ' Αὔγουστον 1843 ὁ Μακρυγιάννης τὸν συνταγματάρχην Δημήτριον Καλλέργην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίσθη ἡ μελετωμένη ἐπανάστασις. Διὰ τοῦ Καλλέργη προσῆλθεν εἰς τὴν συνωμοσίαν ὁ διοικητὴς τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων Σπυρομήλιος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀξιωματικοί, ἀπεφασίσθη δὲ παρ' αὐτῶν, ὅπως τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843 γίνῃ τὸ κίνημα, τοῦ Καλλέργη ἀναλαμβάνοντος τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ. Τῷ ὄντι τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Καλλέργης, ὅπως ἀποκοιμήσῃ τὰς ἀρχάς, μετέβη εἰς τὸ θέατρον καὶ ἐξελθὼν αὐτοῦ μετὰ τὸ μεσονύκτιον διηυθύνθη πρὸς τὸν στρατῶνα τοῦ πεζικοῦ, ὅπου ὁ συνταγματάρχης Σκαρβέλης εἶχε παρατάξει τοὺς ἄνδρας τοῦ τάγματός του. Ἀγορεύσας πρὸς αὐτοὺς ὁ Καλλέργης καὶ ἀνασπάσας τὸ ξίφος ἐξητωκραύγασεν ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος, τεθεὶς δ' ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὥδευσε πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ἅτινα καὶ ἐπολιόρκησεν. Ὁ Ἰωάννης Μακρυγιάννης, ἄγων τότε τὰ παλληκάρια του, ἐπώπτευεν ἐπὶ τῆς πόλεως, διορισθεὶς δὲ τὴν πρωΐαν ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου φρούραρχος Ἀθηνῶν, κατέλαβε πάντα τὰ δημόσια καταστήματα, τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ὁ στρατὸς τοῦ Καλλέργη ζητωκραυγάζων ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος ἀφύπνισε τοὺς βασιλεῖς. Ὁ Καλλέργης ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν ἔξοδον παντὸς τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένων. Ἐπιτραπείσης ἐν τέλει τῆς εἰσόδου τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ὁ βασιλεὺς ἐνέδωκεν, ἀποδεχθεὶς τὰς ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ, τὴν δὲ 3 μ. μ. ἀνεκηρύχθη τὸ Σύνταγμα. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν Καλλέργην, οὗτος δ' ἐγένετο ἡ προσωποποίησις αὐτῆς, δι' ὃ καὶ ἀπέλαυσε πλείστων τιμῶν. Προήχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου, ἐγένετο στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δῆμος Ἀθηναίων προσήνεγκεν αὐτῷ τιμητικὴν σπάθην, διωρίσθη δὲ φρούραρχος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, πληρεξούσιος αὐτῆς. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις αὕτη κατὰ τὴν ΟΔ' συνεδρίασιν τῆς 17 Μαρτίου 1844, ἐψήφισε «διὰ τὴν ἀξιομίμητον καὶ παραδειγματικὴν αὐτοῦ διαγωγὴν κατὰ τὴν Συνταγματικὴν παλιγγενεσίαν γενικὴν αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα πολιτογράφησιν». Καίτοι γενόμενος ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὑπεβλέπετο ὑπὸ τῆς αὐλῆς. Ταπεινωθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Κωλέττη, παυθεὶς τὸν Αὔγουστον τοῦ 1845 ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑπασπιστοῦ καὶ διορισθεὶς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ Ἀρκαδίας, ὁ στρατηγὸς Καλλέργης παρῃτήθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κέρκυραν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Λονδῖνον, ἔνθα συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ πρίγκιπος Λουδοβίκου Ναπολέοντος Βοναπάρτου, τοῦ κατόπιν αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ'. Τῷ 1846, καταλιπὼν αἴφνης τὸ Λονδῖνον, μετέβη ἐπὶ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ πλοίου εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως Τζαβέλλα (20 Μαρτίου 1848) ἀπεβιβάσθη εἰς Πάτρας, ὅπως μεταβῇ εἰς Ἄργος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, ἀλλὰ συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Ἀθήνας, μετά τινας δὲ ἡμέρας ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ἡ μετάβασις παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του. Τὰ ἐπιόντα πέντε ἔτη διῆλθεν εἰς Ἄργος, Ναύπλιον καὶ Ὕδραν. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον αἱ δυτικαὶ δυνάμεις ἐπέβαλον εἰς τὸν Ὄθωνα τὸν σχηματισμὸν φιλικῆς αὐτῶν κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον καὶ τὴν 16 Μαΐου 1854 προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Καλλέργης, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας. Γενόμενος ὑπουργὸς ἀπηγόρευσε τὴν παρουσίασιν παντὸς ἀξιωματικοῦ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἄνευ τῆς προηγουμένης ἀδείας του, μέτρον δυσαρεστῆσαν εἰς ἄκρον τὸν βασιλέα. Ἐπιστολὴ δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν, περὶ κοινωνικοῦ τινος ἐπεισοδίου, δημοσιευθεῖσα εἰς γαλλικὰς ἐφημερίδας, προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Μαυροκορδάτου τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1856. Μέχρι τοῦ 1861 παρέμεινεν ὁ Καλλέργης εἰς Ἀθήνας, μὴ μετασχὼν δὲ εἰς οὐδεμίαν τῶν ἔκτοτε συνωμοσιῶν, τὸν Μάρτιον τοῦ 1861 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του Ἀνδρέου Κουντουριώτη, διατελοῦντος ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς Παρισίους. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος ἐκηρύχθη ἐναντίον ὑποψηφίων τινῶν τοῦ χηρεύοντος θρόνου. Ὅτε μετὰ τὴν ἐκλογήν του ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως ν' ἀποσταλῇ παρ' αὐτῷ ἀνὴρ γνωρίζων τὴν γαλλικήν, ἀγγλικὴν καὶ γερμανικήν, ὅπως τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὴν ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς περιοδείαν του, ἡ κυβέρνησις ἐξέλεξε τὸν Καλλέργην, ἐκ τῆς ἐκλογῆς δὲ ταύτης προεκλήθη καὶ ἡ ὑπεροπτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ κόμιτος Σπόνεκ, ἥτις περιήγαγεν αὐτὸν εἰς δυσχερῆ θέσιν βραδύτερον. Ἔκτοτε ὁ Καλλέργης ἰδιώτευεν, εὑρισκόμενος δὲ εἰς Παρισίους προσεβλήθη ἐξ ἀποπληξίας καὶ μετενεχθεὶς εἰς Ἀθήνας ἀπέθανε τὴν 8 Ἀπριλίου 1867. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Καλλέργης *Καλλιόπιος*.** Λόγιος ἱερομόναχος. Ἐν Χανίοις γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Ἐμμανουὴλ Τζάνε τοῦ Μπουνιαλῆ «Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γοβδελαᾶ» (ἐν Βενετίᾳ 1661), ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἐπίγραμμα αὐτοῦ εἰς Μελέτιον τὸν Χορτάκιον. Παρέφρασε δὲ καὶ τὰς εὐχὰς τῆς μεταλήψεως, ἐκδοθείσας ἐν «Ἐκλογαῖς» (ἐν Βενετίᾳ 1801). Ε. Γ. Π.

— **Καλλέργης, *Χριστόδουλος*.** Ἁγιογράφος ἐκ Μυκόνου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἔργον τούτου εἶναι αἱ τῷ 1719 ἐκτελεσθεῖσαι τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν ἐν Σερίφῳ. Α. Ξ.

Καλλεργιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Παλαιοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἔχον 191 κατοίκους καὶ μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Ε. Γ.

Καλλεργιώτης ἢ ***Καλλέργης, Ἰωάννης*.** Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἔπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

Καλλέργος (ὁ) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καλλέργω*.

Καλλέργου *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλλιανοῦ τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτοικοι 65.

Καλλέργω *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλφᾶς τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Τὸ ὄνομα προέρχεται ἐκ τοῦ ἐπὶ ἐνετοκρατίας οἴκου τῶν Καλλεργῶν. Κάτ. 49 (1928). Ε. Γ.

καλλὴ (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *καλή*.

καλλι—· πρῶτον συνθετικὸν τῶν ἀπὸ τοῦ *καλὸς* συνθέτων: *καλλιαστράγαλος, καλλίβλαστος, καλλιβόας, καλλίβοτος* (ὁ ἔχων καλὰς βοσκάς), *καλλίβοτρυς, καλλιγείτων, καλλίγλουτος, καλλίγλωσσος, καλλίδενδρος, καλλίξενος, καλλίκαρπος, καλλίκομος, καλλικρήδεμνος, καλλίκρηνος, καλλίκρουνος, καλλίμαστος, καλλίμηρος, καλλίμορφος, καλλιπάρειος, καλλιπάρθενος, καλλίπεπλος, καλλίπηχυς, καλλιπρόσωπος, καλλίπηγος, καλλίπυργος, καλλίστερνος, καλλίσφυρος, καλλίτριχος, καλλίφθογγος, καλλίφυλλος, καλλίφυτος, καλλίχορος* κτλ.

κάλλια· ἀντὶ *κάλλιο*· συγκρ. τοῦ *καλὰ* (βλ. λ.).

καλλία (ἡ) (Callia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μικροτάτου μεγέθους μὲ κόγχην μικράν, διωγκωμένην, λείαν καὶ ἀποστίλβουσαν. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον καὶ ὁλόκληρος ἡ κόγχη καλύπτεται ὑπὸ λεπτῆς μεμβράνης. Τὸ γένος περιλαμβάνει περιωρισμένον ἀριθμὸν εἰδῶν, ὧν γνωστότερον ἡ *καλλία ἡ μικροτάτη* (Callia minima), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα φαιοϋπέρυθρον καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ φυτικῶν ἀποσυντεθειμένων οὐσιῶν. Δ. Ν. Π.

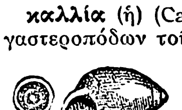

Καλλία ἡ μικροτάτη.

κκλλιαγὸς (ὁ)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ ἴυγγος (βλ *ἴυγξ*).

Καλλιάγρα *[Γεωγρ.]*. Μοναστήριον ἀρχαῖον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἀναφερόμενον ἀπὸ τοῦ 1046, ἐπιθαλάσσιον, προσαρτηθὲν ὕστερον ἢ συνενωθὲν τῇ παλαιᾷ μονῇ τοῦ Ἀλυπίου, ἁρπαγείσῃ ὑπὸ τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου μονῆς κατὰ τὸ 1428. Σῴζεται σήμερον ἡ Καλλιάγρα μετὰ δύο τριῶν δωματίων καὶ τοῦ πύργου τοῦ νεωρίου αὐτῆς, ὅστις ἀνεκαινίσθη, μετὰ τοῦ ἐν τῷ πύργῳ ναοῦ τῶν Ἀσωμάτων, τῷ 1652 διὰ δαπάνης καὶ φροντίδος Ἰωάσαφ ἱερομονάχου καὶ ἡγουμένου τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου μονῆς, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ σήμερον ἡ Καλλιάγρα. Μ. Ι. Γ.

Καλλιάδης. Ἀθηναῖος ἀγγειοπλάστης, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου του προέρχεται μία στάμνος ἐν σχήματι πωγωνοφόρου κεφαλῆς, καὶ ἡ φιάλη ἐφ' ἧς ὁ περίφημος ἀγγειογράφος Δοῦρις ἐζωγράφησε τὴν Ἠὼ ἀνασηκώνουσαν τὸν νεκρὸν αὐτῆς υἱὸν Μέμνονα. Τὸ ἀγγεῖον, φέρον καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀγγειοπλάστου Καλλιάδου, ἔχει κοντόχονδρον πόδα, παχείας παρειάς, βαθεῖαν λεκάνην καὶ βραχείας λαβάς, εὑρίσκεται δὲ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου, ἀποτελοῦν πολυτιμότατον κόσμημα αὐτοῦ. Β. Δ. Θ.

— **Καλλιάδης.** Γλύπτης τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τὸν Τατιανόν, ὁ τεχνίτης οὗτος ἔκαμεν ἄγαλμα τῆς ἑταίρας Νεαίρης, προφανῶς ἐκείνης, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐξεφωνήθη ὁ εἰς τὸν Δημοσθένη ἀποδιδόμενος λόγος. Ἴσως ὁ Καλλιάδης οὗτος νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν χαλκοπλάστην *Καλλίδην*, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλίνιος ὡς ἕνα τῶν ἱκανωτάτων χαλκοπλαστῶν. Ἴσως ὅμως νὰ ἦτο καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀθηναίου γλύπτου Εὐβουλίδου, ὅστις ἐπεράτωσε, κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἄγαλμα νικητοῦ ἐν Δελφοῖς. Β. Δ. Θ.

— **Καλλιάδης.** Ποιητὴς τῆς νέας ἀττικῆς κωμῳδίας. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νικητῶν ἐν τοῖς Ληναίοις ἀναγράφεται ἕκτος μετὰ τὸν Μένανδρον καὶ τρίτος μετὰ τὸν Δίφιλον, ὡς κερδίσας μίαν νίκην. Ὡς ποιητὴς ὁ Καλλιάδης μνημονεύεται μόνον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου.

Καλλιάκης, *Νικόλαος*. Φιλόλογος καὶ θεολόγος τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Κρήτῃ γεννηθεὶς τῷ 1645, μετέβη δεκαετὴς εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Τῷ 1666 προσεκλήθη ὡς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς ἐν τῷ ἑλληνομουσείῳ Φλαγγίνη τῆς Βενετίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1678 μέχρι τοῦ θανάτου του (1707) ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου φιλοσοφίαν, ρητορικὴν καὶ γενικὴν φιλολογίαν. Ὁ Καλλιάκης ἔγραψεν ἔργα πολλά, πάντα εἰς λανινικὴν γλῶσσαν, ἐξ ὧν ἐξεδόθησαν οἱ «Λόγοι» (Orationes) τῷ 1687, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ὁ μὲν ἀνεψιός του Ἀντώνιος Μαδερὸς ἐξέδωκε τῷ 1713 τὸ περὶ τῶν ἀρχαίων μίμων ἔργον του «De ludis scenicis mimorum et pantomimorum», ὁ δὲ Ἰωάννης Πολένος διαφόρους ἀρχαιολογικὰς διατριβὰς αὐτοῦ («De gladiatoribus», «De suppliciis veterum servorum» «De Osiride» «De sacris Éleusiniis» κ.λ.π.) ἐν τῷ «Thesaurus utriusque Antiquitatum». Ε. Γ. Π.

καλλιάνασσα (ἡ) (Callianassa) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *θαλασσινιδῶν*. Τὸ γένος περιλαμβάνει μαλακόστρακα μὲ ὄστρακον μαλακόν, σῶμα στενὸν καὶ ἐπίμηκες, πόδας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρωματισμὸν ποικίλον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς τελμάτων, ὧν γνωστότερον ἡ *καλλιάνασσα ἡ εὐρύουρος* (Callianassa laticauda), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Δ. Ν. Π.

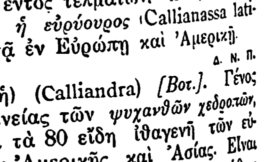

Καλλιάνασσα ἡ εὐρύουρος.

καλλιάνδρα (ἡ) (Calliandra) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψυχανθῶν χεδροπῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, καλλιεργούμενα συνήθως διὰ τὰ ὡραῖά των ἄνθη. Κυριώτερα εἴδη: *καλλιάνδρα ἡ τεραστία* (Calliandra prodigiosa), *καλλιάνδρα ἡ χειμερινὴ* (Calliandra vernalis), καὶ ἄλλα *δρα ἡ εὔοσμος* (Calliandra fragrans). Κ. ΠΑΠ.

καλλιανδρίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀντιπυρετικῶν ἰδιοτήτων γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς *καλλιάνδραν τὴν μεγαλανθῆ*. Σ. Γ.

Καλλιανὴ (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Μετωνομάσθη *Αἰανή*. Κάτοικοι 858 (1928).

Digitized by Google

καλλιανιδέα (ἡ) (Callianidea) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *θαλασσινιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μικροῦ μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς ἢ ψυχρὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλιανιδέα ὁ τύπος* (Callianidea typus), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἰρλανδίας. Δ. Ν. Π.

καλλιάνιρα (ἡ) (Callianira) /*Ζωολ.*/. Γένος κτενοφόρων περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια ζῷα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων μερῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλιάνιρα ἡ διπλόπτερος* (Callianira diploptera), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

Καλλιάνο (Calliano) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Νοτίου Τυρόλου, ἀπὸ τοῦ 1919 ἀνῆκον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπὶ τοῦ Οὔζερ, παραποτάμου τοῦ Ἔτς, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερώνας-Τρεντίνου. Τὸ χωρίον εἶναι περίφημον διὰ τὴν παρ' αὐτὸ νίκην τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τῶν Βενετῶν τὴν 19 Αὐγούστου 1487, τὴν ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν νίκην τοῦ Βοναπάρτου τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1796 καὶ τὰς μάχας τοῦ 1809. Κάτοικοι 936 (1921), ἅπαντες Ἰταλοί.

Καλλιάνοι (οἱ), ἡ *Καλλιάνι* (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 639 (1928).

Καλλιανοί (οἱ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Πύργου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτοικοι 46 (1928).

Καλλιανοῦ (*τοῦ—*) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Εὐβοίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ πρώην δήμου Καρυστίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Ἀγαθός, Γκιάλπηδες, Καλλέργου, Λενωσαῖοι, Μήζηδες, Μπαμπᾶ* καὶ *Τζωναῖοι*. Κάτοικοι 258 (1928).

Καλλιαντάμης, *Σταῦρος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Ἠκολούθει τὸν Γκούραν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Μετ' αὐτοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Γραβιᾶς καὶ κατόπιν εἰς τὴν τῶν Βασιλικῶν. Ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως καὶ μάλιστα εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅπου κατώρθωσε νὰ διασώσῃ τὸν ἀρχηγόν του ἀπὸ ἀσφαλοῦς αἰχμαλωσίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἐπολέμησεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς. Ἀπελπισθεὶς ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Γκούρα, ἐξετίθετο ἐναντίον τῶν φρουρούντων τὸ Σέγκιο (Φιλόπαππον) Γκέγκηδων Ἀλβανῶν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1827, ἐν συμπλοκῇ πρὸς αὐτούς, ἔπεσε μαχόμενος πρὸ τοῦ Σερπεντζέ. Γ. Δ. Κ.

καλλιαξίς (ἡ) (Calliaxis) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *θαλασσινιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ ὄστρακον ἁπλοῦν, λεῖον καὶ σκοτεινῶς κεχρωματισμένον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλιαξὶς ἡ ἀδριατική* (Calliaxis adriatica), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Δ. Ν. Π.

Καλλίαρος, ἡ *Καλλίαρα* / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ ἥρωος Καλλιάρου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς μετασχοῦσα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπὸ Αἴαντα τὸν Ὀϊλέως (Ἰλιάδ. Β 531). Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος εἶχεν ἤδη καταστραφῆ ὁλοσχερῶς, τοποθετεῖται δὲ ὑπό τινων μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Θρονίου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Τάρφης καὶ ὑπ' ἄλλων παρὰ τὸ νῦν Κυπαρίσσι ἢ τὴν Ἀταλάντην κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἔκειτο ὅπου τὸ νῦν ὀρεινὸν χωρίον Μενδενίτσα. —Π.

Καλλιάρχης.—1) *Ἀναστάσιος*. Φιλικός. Ὑπηρέτει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ὡς καμαράσης εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυίας παρὰ τῷ Μιχάλβοδα Σούτζῳ. Σπουδαίως ἐξυπηρέτησε τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ ἀπαγχονισθέντος μητροπολίτου Ἐφέσου *Διονυσίου* (βλ. λ. τ. Θ', σ. 404 γ).

—2) *Χατζῆ-Χρῆστος*. Ἀγωνιστής. Ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Ὑπηρετῶν ἐν Βλαχίᾳ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, κατετάχθη εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τοῦ Δραγατσανίου καὶ τοῦ Σκουλενίου, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη. Νοσηλευθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥώσων κατώρθωσε μετά τινα χρόνον νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὰ Δερβενάκια, τὸ Ναύπλιον, τὰς Πάτρας, τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια. Αἰχμαλωτισθεὶς εἰς τὸ Ναυαρῖνον μετεφέρθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐκεῖ δὲ ὑπηρέτησεν ὑπὸ Ἕλληνας, οἵτινες καὶ τὸν ἐφυγάδευσαν κινδυνεύσαντα συνεπείᾳ συμπλοκῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα κατετάχθη εἰς τὸ τακτικὸν καὶ ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ Φαβιέρου εἰς Χίον. Γ.Δ.Κ.

Καλλιάρχης *Διονύσιος*· βλ. *Διονύσιος* ὁ Καλλιάρχης.

Καλλίας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς καὶ τὸ τοῦ *Ἱππονίκου* ἐναλλὰξ ἀπαντῶνται εἰς ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὸ γένος τῶν Κηρύκων καὶ εἰς τὸν δῆμον Ἀγκυλῆς καὶ ἡ ὁποία ἦτο περίφημος διὰ τὴν προνομιοῦχον θέσιν τῶν μελῶν αὐτῆς ἐν τῇ ἱερατικῇ τάξει καὶ διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῆς.

—1) *Καλλίας*. Υἱὸς τοῦ Φαινίππου, ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν Πεισιστρατιδῶν καὶ ὁ μόνος ἐν Ἀθήναις, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ τυράννου ἐτόλμησε νὰ ἀγοράσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ κράτους δημευθέντα κτήματα τούτου. Ἐνίκησεν εἰς τὰ Πύθια καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰ Ὀλύμπια ἐν ἱπποδρομίαις. Ὁ πλοῦτός του κατέστησεν εἰς αὐτὸν δυνατὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰς θυγατέρας του ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν συζύγων των. Ὁ υἱός του ἐκαλεῖτο Ἱππόνικος.

—2) *Καλλίας*. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ Ἱππονίκου. Ἐγεννήθη πιθανῶς τῷ 520 π.Χ. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην. Ἐκαλεῖτο *Λακκόπλουτος*, διότι, ὡς ἐλέγετο, εὗρε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐντὸς λάκκου, ὅπου Πέρσης τις εἶχεν ἐγκρύψει αὐτόν. Ἡ παράδοσις ὅμως αὕτη ἐπλάσθη, ἵνα δικαιολογηθῇ ὁ μέγας αὐτοῦ πλοῦτος. Ὁ Καλλίας ἐνυμφεύθη τὴν Ἐλπινίκην, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κίμωνος, τὴν ὁποίαν ὅμως βραδύτερον διεζεύχθη. Ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πατρίδος του καὶ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κίμωνος εἰς Κύπρον ἐστάλη εἰς Σοῦσα ὡς ἀρχηγὸς πρεσβείας, περιβεβλημένος ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα πρὸς τὸν Πέρσην βασιλέα, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην. Ὁ Καλλίας φρονῶν ὅτι ἡ ἀποστολή του αὕτη ἐπέτυχεν, ἔστησεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον κατεσκεύασεν ὁ Κάλαμις (*Παυσαν.* I,23, 2) Ὁ υἱός του ἐκαλεῖτο Ἱππόνικος.

—3) *Καλλίας*. Υἱὸς τοῦ Ἱππονίκου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 455 π. Χ., καὶ ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Ἡ μήτηρ του διεζεύχθη τὸν Ἱππόνικον καὶ συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Περικλέους, ἡ δὲ ἀδελφή του Ἱππαρέτη συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Καλλίας εὑρίσκετο εἰς φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἑτεροθαλεῖς ἀδελφούς του Πάραλον καὶ Ξάνθιππον. Ὁ γάμος τῆς Ἱππαρέτης μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὑπῆρξε πολὺ ἀτυχής. Ὁ Καλλίας κατέλαβεν ἐνωρὶς τὸ ἀξίωμα τοῦ δᾳδούχου καὶ ἔγινε πρόξενος τῆς Σπάρτης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐγένετο κύριος τῆς μεγάλης περιουσίας τούτου. Ἤρχισε τότε νὰ διάγῃ βίον πολυτελῆ καὶ σπάταλον, κατατρώγων τὴν περιουσίαν του μὲ τοὺς κόλακας καὶ τὰ αἰσχρὰ γύναια καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν δριμύτατα νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον αὐτοῦ οἱ κωμικοὶ ποιηταί. Ὁ δὲ Εὔπολις ἐν τῇ κωμῳδίᾳ αὐτοῦ «Κόλακες», τῇ διδαχθείσῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Διονυσίων τοῦ ἔτους 421, λαμβάνει ὡς θέμα τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καλλίου ἐπικρατοῦσαν τύρβην καὶ ταραχὴν καὶ εἰσάγει χορὸν ἀποτελούμενον ἐκ κολάκων καὶ παρασίτων. Τοσοῦτον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν εἰς Ἀθήνας συρρεόντων σοφιστῶν καὶ λοιπῶν ξένων, τοὺς ὁποίους ἐφιλοξένει ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὥστε λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι «καὶ τὸ οἴκημα, ᾧ πρότου ὡς ταμιείῳ ἐχρῆτο ὁ πατὴρ Ἱππόνικος, νῦν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλυόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις κατάλυσιν πεποίηκε» (*Πλάτ.* Πρωτ. 315 D). Χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ πολυτελοῦς βίου τοῦ Καλλίου παρέχει εἰς ἡμᾶς καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ «Συμποσίῳ» αὐτοῦ. Δὲν ἐστερεῖτο ὅμως ὁ Καλλίας καὶ εὐγενεστέρων πνευματικῶν διαθέσεων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐσύχναζον οἱ σοφισταὶ Πρωταγόρας, Γοργίας, Πρόδικος, Ἱππίας καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Σωκράτης, τὸν ὁποῖον οὗτος εἰλικρινῶς ἐξετίμα. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ὁ Καλλίας ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον. Τῷ 371 ὑπῆρξε μέλος τῆς πρεσβείας, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Σπάρτην διὰ τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων εἰρήνης. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπέθανεν.

— **Καλλίας.** Ἐκ Χαλκίδος, υἱὸς τοῦ Μνησάρχου Οὗτος ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ταυροσθένης ὑπῆρξαν σημαίνοντα πρόσωπα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος αὐτῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. καὶ κυρίως ὁ πρῶτος. Τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ Καλλίου ἦτο νὰ ἑνώσῃ ὅλας τὰς Εὐβοϊκὰς πόλεις εἰς σύνδεσμον μὲ κέντρον τὴν Χαλκίδα. Ἐνόησεν ὅμως ἀμέσως, ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον ἐὰν ὁ σύνδεσμος οὗτος ἐστηρίζετο ἐπὶ μεγαλυτέρας δυνάμεως. Διὰ τοῦτο ἐστράφη κατὰ πρῶτον πρὸς τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας, ἀπεκρούσθη ὅμως παρὰ τούτου. Ὅτε δὲ εἶδε τὸν Φίλιππον ἀπειλοῦντα τὴν Εὔβοιαν, τότε ἠναγκάσθη νὰ στραφῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Τῇ μεσολαβήσει τοῦ Δημοσθένους ἐπετεύχθη τότε ἡ συμμαχία Ἀθηναίων καὶ Χαλκιδέων τῷ 341 καὶ οἱ φίλοι τοῦ Φιλίππου τύραννοι ἐξεδιώχθησαν ἐξ Ἐρετρίας καὶ Ὠρεοῦ. Ὁ Καλλίας καὶ ὁ Ταυροσθένης τῇ προτάσει τοῦ Δημοσθένους ἀνεκηρύχθησαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Τὸν χειμῶνα τοῦ 341 ὁ Καλλίας μετὰ τοῦ Δημοσθένους περιῆλθον τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπέτυχον τὴν συμμαχίαν τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ὁ Καλλίας ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν εἰς ἐπιχειρήσεις τοὺς τινας κατὰ τοῦ Φιλίππου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς Εὐβοίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ μετὰ ἀδελφοῦ του τὴν Χαλκίδα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀθήνας.

— **Καλλίας.** Ποιητὴς τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς κωμῳδίας. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἦτο υἱὸς Λυσιμάχου τινός. Τὸ ἐπώνυμον *Σχοινίων*, διότι ὁ πατήρ του ἦτο σχοινοπλόκος τὸ ἐπάγγελμα, ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν χαριτολογῶν ὁ ἀντίπαλός του Κρατῖνος. Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ἓξ κωμῳδίας τοῦ Καλλίου: «Αἰγύπτιος», «Ἀταλάντη», «Κύκλωπες», «Πεδῆται», «Βάτραχοι», «Σχολάζοντες», ἐξ ὧν μόνον ἀποσπάσματα τινα σῴζονται.

— **Καλλίας.** Συρακόσιος ἱστορικός, γράψας εἰς 22 βιβλία τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀγαθοκλέους, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. Ψέγεται ὡς ἐγκωμιάσας εἰς βαθμὸν ὑπερβολικὸν τὸν τύραννον καὶ διαστρέψας τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῶν γεγονότων.

— **Καλλίας.** Ὀλυμπιονίκης τῶν ἀρχῶν τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐνίκησε τῷ 472 π. Χ νίκην εἰς τὸ παγκράτιον. Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀναθημάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἐνίκησε σειρὰν νικῶν, ἤτοι δύο ἐν Πυθίοις, πέντε ἐν Ἰσθμίοις, τέσσαρας ἐν Νεμέοις καὶ ἅπαξ κατὰ τὰ μεγάλα Παναθήναια.

—**Καλλίας.** Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Καλλιάδου Ἦτο πλουσιώτατος, ἤκουσε μαθήματα παρὰ τοῦ Ζήνωνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπλήρωσε διὰ τοῦτο γενναιοτάτην ἀμοιβήν. Ὁ Καλλίας ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τοῦ Περικλέους. Ἐξελέγη στρατηγὸς καὶ τῷ 432 π. Χ. ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελούμεναι ἐκ 2.000 ὁπλιτῶν καὶ 40 πλοίων εἶχον σταλῆ κατὰ τῆς Ποτιδαίας. Κατὰ τὴν πρὸ τῆς πόλεως γενομένην μάχην ὁ Καλλίας ἐνίκησεν, ἀλλ' ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Δ. Μ. Μ.

Καλλίας, *Δημήτριος*. Ἕλλην μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Χαλκίδι τῷ 1858. Σπουδάσας ἐν τῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ σχολῇ πολιτικῶν μηχανικῶν τῆς Γάνδης, κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν καὶ προαχθεὶς ἐγένετο ἐπιθεωρητὴς καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ σώματος. Τῷ 1892 κατήρτισε τὸ περὶ ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν δημοτικῶν σχολείων κανονιστικὸν διάταγμα, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ᾠκοδομήθησαν περὶ τὰ 250 σχολεῖα. Τῷ 1908 εἰσήγαγεν ἐν Ἑλλάδι τὸ σύστημα τῆς πισσοκονιάσεως τῶν ὁδῶν, ἀντεπροσώπευσε δὲ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τότε συγκληθὲν ἐν Παρισίοις διεθνὲς συνέδριον ὁδοποιίας. —Ω.

—**Καλλία** *ὁδόστρωμα σκωριασφαλτικόν*. Σύστημα ἐπιστρώσεως ὁδῶν διὰ χυτῆς ἀσφάλτου, εἰς ὃ τὰ σκῦρα, αἱ ψηφῖδες καὶ ἡ ἄμμος τοῦ συνήθους μείγματος χυτῆς ἀσφάλτου ἀντικαθίστανται διὰ σκωριῶν ἐκκαμινεύσεως μολύβδου τῶν μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου. Αἱ πυριτικαὶ αὗται σκωρίαι, περιέχουσαι 25 % περίπου σιδήρου, εἶναι ὑλικὸν λίαν πυκνὸν καὶ σκληρόν, συντρίβονται διὰ θραυστῆρος εἰς τὰς ἀντιστοιχούσας διαστάσεις τῶν σκύρων, ψηφίδων καὶ ἄμμου καὶ ἀναμιγνύονται ἐν θερμῷ μετὰ τῆς ἀσφαλτικῆς μαστίχης τὸ μῖγμα δὲ ἐπιστρώνεται ἐν θερμῷ πάντοτε καταστάσει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ κυλινδροῦται. Τὸ προνομιοῦχον ὁδόστρωμα τοῦτο ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Δ. Καλλία τῷ 1908, ἐφηρμόσθη δὲ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ 1910. Τελευταίως ἐχρησιμοποιήθη εἴς τινας ἐπικλινεῖς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἐν τῇ ὁδῷ Γεωργίου Α' παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος. Θ. Χ.

Καλλιάφας, *Σπυρίδων*. Ἐγεννήθη τῷ 18?5 ἐν Δροβιάνῃ τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, βραδύτερον δέ, ὡς ὑπότροφος τοῦ ἄθλου Σταθάτου, παιδαγωγικὰ καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἑλβετίᾳ. Διετέλεσε καθηγητής, διευθυντὴς διδασκαλείων καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος· ἤδη εἶναι ἐπόπτης τῶν σχολείων τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τοῦ καλουμένου σχολείου ἐργασίας, ἐδημοσίευσε πολλὰς διατριβὰς εἰς περιοδικά, ὡς αὐτοτελῆ δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: «Ὁποῖον πνεῦμα ὀφείλει νὰ διέπῃ τὴν ἐκπαίδευσιν ἡμῶν», «Ἡ θρησκεία καὶ ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν» καὶ τὸ «Σῶμα καὶ ψυχή, ὕλη καὶ πνεῦμα», φιλοσοφικὴν πραγματείαν. Πρὸς τούτοις μετέφρασεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ σύγχρονος διδακτική» τὸ βιβλίον τοῦ Γκάουντιγ «Freie geistige Schularbeit» τὰ «Θεμελιώδη προβλήματα τῆς ψυχολογίας» τοῦ Ντρὶς καὶ ἄλλα. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Καλλιβάρι (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μακροταντάλου τῆς νήσου Ἄνδρου. Κάτοικοι 212 (1928).

Digitized by Google

Καλλίβιος. Σπαρτιάτης ἁρμοστής, ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῶν Λακεδαιμονίων, ἡ ὁποία κατ' αἴτησιν τῶν τριάκοντα τυράννων εἶχε σταλῆ ἐκ Σπάρτης εἰς Ἀθήνας. Ἐβοήθησε τοὺς τριάκοντα εἰς ὅλα τὰ πιεστικὰ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἔργα των (*Ξεν.* Ἑλλ. Β', 3, 14). Δ. Μ. Μ.

καλλιβλέφαρον (τὸ) (ἐνν. *φάρμακον*) [*Ἀρχ.*]. Βαφὴ παρ' ἀρχαίοις, χρησιμοποιουμένη πρὸς καλλωπισμὸν τῶν βλεφάρων. Ἐκ τῶν νεωτέρων τινὲς ταυτίζουν αὐτὸ πρὸς τὸ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιούμενον «στίμμι» (stibium), ἤτοι κονιοποιημένον ἀντιμόνιον, ἄλλοι δὲ σχετίζουν τοῦτο πρὸς τὴν «ἄσβολον» (fuligo), καπνόν, δι' οὗ ἐβάφοντο αἱ βλεφαρίδες. —Π.

Καλλιβόντα (Kalliwoda), ***Ἰωάννης - Βεγκέσλαος.*** Βοημὸς ἀριστοτέχνης τοῦ βιολίου καὶ συνθέτης (1800—1866), γενόμενος γνωστὸς δι' 7 συμφωνιῶν, κονσέρτων διὰ βιολίον, κουαρτέττων ἐγχόρδων, εἰσαγωγῶν δι' ὀρχήστραν, τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον κλ. Ἀπὸ τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1853 μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ πρίγκιπος Φύρστενμπεργ, ἀπεσύρθη ἐν τέλει εἰς Καρλσρούην ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ υἱός του *Γουλιέλμος* (1827—1893) ὑπῆρξεν ἐπίσης διακεκριμένος ἐκτελεστὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ συνθέτης. Γ. Σ.

Καλλιβούρτζης, *Μελχισεδέκ.* Μοναχός, ἐκ Νάξου, διδαχθεὶς ἐκεῖ τὰ κοινὰ γράμματα. Ἀπελθὼν εἰς Ἅγιον Ὄρος πρὸ τοῦ 1840, ἐγένετο μοναχὸς τῆς μονῆς Λαύρας, καὶ ἐκ τῶν προϊσταμένων αὐτῆς. Μετὰ εἰκοσαετίαν κατετάχθη ἐν τοῖς μοναχοῖς καὶ προϊσταμένοις τῆς αὐτόθι μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1887, ἑβδομηκοντούτης. Ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου διὰ τοῦ ὀφφικίου νομοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Ἔγραψεν «Ἀριθμητικήν», ἀποτελοῦσαν ὀγκώδη συλλογὴν ποικίλων ἀριθμητικῶν πράξεων, ἐκδοθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1885. Μ. Ι. Γ.

— **Καλλιβούρτζης *Νικόδημος.*** Μοναχὸς ἐκ Νάξου, γνωριζόμενος κοινότερον ὡς *Ἁγιορείτης*, διαιωνίσας τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τοῦ «Πηδαλίου» (ἑρμηνείας τῶν ἱερῶν κανόνων) καὶ διὰ τοῦ «Συναξαριστοῦ» κυρίως, ἐγεννήθη τῷ 1749. Μαθητὴς τοῦ ἀρχιδιδασκάλου Σμύρνης Ἱεροθέου Δενδρηνοῦ. Εἰκοσιπενταετὴς μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐμόνασεν ἔν τινι καλύβῃ τῆς μονῆς Παντοκράτορος, καὶ κατόπιν ἄνωθι τῶν Καρυῶν, ἐπισκεπτόμενος τὰς τῶν μονῶν βιβλιοθήκας, καὶ μελετῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων. Ἐγένετο πολυγραφώτατος συγγραφεύς, ἐκτὸς δὲ τῶν ἄνω ἔγραψε τὴν ἑρμηνείαν τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὴν τῶν ἑπτὰ καθολικῶν ἐπιστολῶν, τὴν τοῦ ψαλτηρίου κατὰ Ζυγαδηνὸν Εὐθύμιον, τὸ «Συμβουλευτικὸν ἐγχειρίδιον περὶ φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων», τὸ «Ἐξομολογητάριον», τὴν «Χρηστοήθειαν», τὸ «Ἑορτοδρόμιον», ἢ «Ἑρμηνείαν τῶν ᾀσματικῶν κανόνων εἰς τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτάς», τὸ «Νέον ἐκλόγιον», τὸν «Ἀόρατον πόλεμον», τὸ «Νέον μαρτυρολόγιον», τὰ «Πνευματικὰ γυμνάσματα», καὶ ἄλλα τινά. Παρεσκεύασεν ἔκδοσιν τῆς «Φιλοκαλίας» καὶ τοῦ Εὐεργετηνοῦ. Ἀναμιχθεὶς εἴς τινας θεολογικὰς συζητήσεις, ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, συγχωρηθεὶς ὕστερον. Ἀπεβίωσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1809. Μ. Ι. Γ.

καλλιβράχιον (τὸ) (Callibrachium Boule καὶ Glang) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων *ἑρπετῶν* ζῴων, ἀνῆκον εἰς τοὺς *παλαιοπτερίδας*. Ἡ κάτω σιαγὼν τῶν ζῴων τούτων ἔφερεν ὑψηλὴν κορακοειδῆ ἀπόφυσιν. Οἱ ἐπιμεμηκυσμένοι τραχηλικοὶ σπόνδυλοι εἶχον τὸ σῶμά των ὀπισθόκοιλον. Λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτάτης περμίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὸ Autun τῆς Γαλλίας. Γ. Κ. Γ.

Καλλιβωκᾶς, *Ἀντώνιος.* Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1855 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1910. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἰατροδικαστικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ καθηγητοῦ Λουκᾶ Παπαϊωάννου ἐδίδαξε καὶ ἀνατομικήν. Ἔγραψεν: «Ἰατροδικαστικὸν Ἐγχειρίδιον τοξικολογίας», «Μελετήματα ἰατροδικαστικά» καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ξένα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα. Ο. Ρ.

— **Καλλιβωκᾶς, *Διονύσιος.*** Ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1877. Μεταβὰς εἰς Ρώμην ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ καὶ κατόπιν ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας. Ἐπιστρέψας εἰς Ζάκυνθον διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως διδάσκαλος τῆς ἰχνογραφίας ἐν τῷ Λυκείῳ. Ἄριστος ἀντιγραφεὺς πρωτοτύπων ἔργων, ηὐδοκίμησεν ἰδίως εἰς προσωπογραφίας. Ἔργα του σῴζονται ἐν Ζακύνθῳ, Πάτραις, Λευκάδι καὶ Ἀθήναις. Λ. Χ. Ζ.

Καλλιγᾶς, *Γερμανός.* Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (βλ. λ. *Γερμανὸς* Καλλιγᾶς).

— **Καλλιγᾶς, *Παῦλος.*** Νομοδιδάσκαλος, οἰκονομολόγος, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1814. Ἡ μήτηρ του κατήγετο ἐκ Σμύρνης, ὁ δὲ πατήρ της, ἔμπορος Κεφαλλήν, φεύγων τὴν τουρκικὴν καταδίωξιν εὗρεν ἄσυλον εἰς τὴν Τεργέστην. Ἐκεῖ ὁ συγγραφεὺς διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, συνεχίσας κατόπιν τὰς σπουδάς του εἰς Γενεύην, Μόναχον καὶ Βερολῖνον, μαθητὴς γενόμενος τοῦ Γὸνς καὶ Σαβινύ, εἶτα δ' ἐν Ἁϊδελβέργῃ (ὑπὸ τὸν Μιττερμάϋερ), ὅπου τῷ 1837 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας τῷ 1837 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ Φυσικοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1838—1843), τῷ 1843 διωρίσθη ἐπίτιμος καθηγητής, ἀπολυθεὶς τῷ 1845 ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Κωλέττη. Ἀπὸ τοῦ 1851—1854 διετέλεσεν ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἶτα ἐπὶ τρίμηνον ὑπουργὸς Δικαιοσύνης τοῦ λεγομένου «ὑπουργείου Κατοχῆς», ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, πληρεξούσιος τῆς Β' Ἐθν. συνελεύσεως, τῷ 1863 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1864 καὶ 1865 τῆς Δικαιοσύνης. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ συμβολή του εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ἀστικοῦ κώδικος ὑπῆρξε σημαντική. Ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1865, ἐγένετο βουλευτὴς τῷ 1879, διακριθεὶς ἐν τῇ βουλῇ διὰ τὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐφυΐαν τῶν σκωμμάτων του. Τῷ 1882 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκλεγεὶς εἶτα δὶς πρόεδρος τῆς βουλῆς. Ἀπέβη εἷς ἐκ τῶν διακεκριμένων συνεργατῶν τοῦ Τρικούπη. Νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, ἐξελέγη τῷ 1885 ὑποδιοικητής, τῷ δὲ 1890 διοικητὴς αὐτῆς μέχρι τοῦ θανάτου του (1896). Ἡ συγγραφικὴ παραγωγὴ τοῦ πολυσυνθέτου ἀνδρὸς ὑπῆρξε ποικιλωτάτη. Συνέγραψε νομικάς, ἱστορικάς, ἐκκλησιαστικὰς καὶ φιλολογικὰς διατριβάς, πολιτικὰ φυλλάδια, φιλοσοφικὰς μελέτας: «Ἡ νεαρὰ περὶ ἐξυβρίσεως καὶ ἐν γένει τοῦ τύπου» (1837), «Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοὶ τῆς Ἐκκλησίας» (1841), «Φιλολογικὸν σχεδίασμα περὶ τῶν συλλογῶν τῶν κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (ἐκ τοῦ λατινικοῦ τοῦ Wiener. 1840), «Ἡ ἐξάντλησις τῶν κομμάτων» (1842), «Ἐπίκρισις τῆς Γνωστικῆς τοῦ Θεοφίλου Καΐρη», («Πανδώρα» 1851) «Μελέται καὶ λόγοι» (1882), «Μελέται Βυζαντικῆς ἱστορίας 1204—1453» (1894), «Σύστημα Ρωμαϊκοῦ Δικαίου» (εἰς 5 τόμ., α' ἔκδ. 1848). Εἰς ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐκδοθέντα (ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γεωργίου) ἔργα του, περιστρεφόμενα εἰς ζητήματα νομικὰ καὶ πολιτικά, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέται νομικαί, πολιτικαὶ κλπ.». Ἡ μυθιστορία αὐτοῦ «Θάνος Βλέκας» («Πανδώρα» 1855, ἀνατύπ. βραδύτερον), ἐν ᾗ δίδεται περίπου πιστὴ ἀναπαράστασις τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὄθωνος, περιέχει πολλὰς φιλολογικὰς καλλονάς. Ἡ παρατήρησις ἐν αὐτῇ εἶναι βαθεῖα, ἰσχυρά, δηκτικὴ καὶ τὸ σχέδιον εὐρύτατον. Παρὰ τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν βάρος του τὸ ἔργον καὶ ἑνότητα ἔχει καὶ τὸ ἐνδιαφέρον κρατεῖ ἐν πολλοῖς ἀδιάπτωτον. —Ω

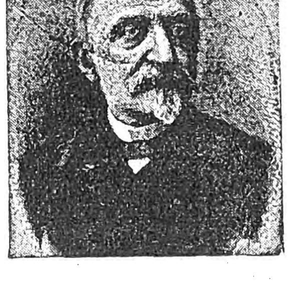

Παῦλος Καλλιγᾶς.

— **Καλλιγᾶς, *Πέτρος.*** Ἕλλην μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1856. Υἱὸς τοῦ νομοδιδασκάλου *Παύλου Καλλιγᾶ*, ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ Φυσικομαθηματικῇ σχολῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου, κατόπιν δ' ἐν τῷ πολυτεχνείῳ τῆς Δρέσδης μηχανολογίαν, ἀποφοιτήσας τῷ 1880, ὅτε, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετάχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, μετασχὼν τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλίας. Ἀπολυθεὶς μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου εἰργάσθη πρακτικῶς εἰς διάφορα ἐργοστάσια. Ἀργότερον εἰδικεύθη εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, μελετήσας ἰδιαιτέρως τὴν ἐκπόνησιν σχεδίων πόλεων, πολλαὶ δ' ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Ἐξελέγη σύμβουλος διαφόρων βιομηχανικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, πρόεδρος τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τῆς συστάσεώς της, τῆς ἐπιτροπῆς Δημοσίων Κήπων καὶ Δενδροστοιχιῶν, σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ νῦν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνέλαβε δὶς τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας καὶ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐπὶ κυβερνήσεως Ζαΐμη, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 τὸ ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας τῆς ὑπὸ τὸν Κροκιδᾶν κυβερνήσεως, παραιτηθεὶς κατόπιν διαφωνίας πρὸς τὴν ἐπανάστασιν.

Ἔγραψε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ: «Μελέται περὶ ἀτμομηχανῶν» (Ἀθῆναι 1885), «Ὕδρευσις καὶ ἐξυγιαντικὰ ἔργα τῶν Ἀθηνῶν» (Ἀθῆναι 1906), «Αὔξησις τῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν» (Ἀθῆναι 1917), «Σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν» (Ἀθῆναι 1919). Περὶ τοῦ καταλλήλου διὰ τὰς Ἀθήνας συστήματος ὑπονόμων, ἐν ᾧ ὑπεραμύνεται τοῦ χωριστοῦ συστήματος (Περιοδ. «Ἔργα» Ἀθῆναι 1927). Διετέλεσεν ἐπίσης πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς σχεδίου πόλεως Ἀθηνῶν, περὶ ἧς βλ. λ. *Ἀθῆναι* (τ. Β' σ. 222 α'). Ν. Φ.

— **Καλλιγᾶς, *Σπυρίδων.*** Ἕλλην πλοίαρχος ἐκ Κεφαλληνίας. Διατρίβων ἐν Τεργέστῃ κατὰ Ἰανουάριον 1788, συνηντήθη μετὰ τοῦ κατελθόντος ἐκεῖ ἐκ Ρωσίας *Λ. Κατσώνη*, παρὰ τοῦ ὁποίου προσελήφθη ὡς κυβερνήτης τοῦ πρώτου ἐξοπλισθέντος ἐν τῇ Μεσογείῳ καταδρομικοῦ πλοίου του, μετὰ τοῦ ὁποίου κατήρξατο, ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν, τῶν κατὰ θάλασσαν ἀγώνων του ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ 1792. Ν. ΚΑΣ

Καλλιγᾶτα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεταξάτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κραναίας τῆς Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 266. Κ. Μ. Κ.

Καλλιγένεια [*Ἀρχ. Θρησκ.*]. Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος ὡς προστάτιδος τῆς τεκνοποιίας καὶ τῆς καρποφορίας τῆς γῆς, σημαίνουσα τὴν ἔχουσαν ὡραῖα τέκνα (πρβλ. *Δημήτηρ Ἀγλαόπαις, Καλλίπαις*). Ἀργότερον ἡ ἐπίκλησις ἀποκτήσασα αὐθυπαρξίαν ἐσήμαινε θεάν τινα περὶ τὴν Δήμητρα («δαίμων περὶ τὴν Δήμητραν»), μνημονευομένην ὡς θυγατέρα τῆς Δήμητρος ἐκ τοῦ Διὸς ἢ πρόπολον αὐτῆς καὶ τροφὸν τῆς Περσεφόνης· ἄλλοι ἀναφέρουν αὐτὴν ὡς ἀκόλουθον τῆς Γῆς, ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος ταυτίζει τὴν Καλλιγένειαν πρὸς αὐτὴν τὴν Γῆν. Πρὸς τιμὴν τῆς Καλλιγενείας ἐν Ἀθήναις ἀφιεροῦτο ἡ τελευταία ἡμέρα τῶν Θεσμοφορίων (13 ἢ 14 Πυανεψιῶνος μηνός), καθ' ἣν ἐτελεῖτο θυσία μετὰ συμποσίου, καλουμένη πιθανῶς «τὰ Καλλιγένεια». —Π.

Καλλιγερᾶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ Πόντου πρὸς Δ. τῆς Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923.

Καλλιγόνιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Λευκάδος ἐν τῷ νομῷ Πρεβέζης. Κάτοικοι (1928) 108.

Καλλιγούλας Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (βλ. λ. *Καλιγούλας*).

καλλιγραφία (ἡ) ἡ ὡραία γραφή, τὸ ὡραῖον γράψιμον· || ἡ τέχνη τοῦ καλῶς γράφειν, ἤτοι τοῦ ὑποτυπώνειν μετὰ κανονικότητος καὶ ὀρθότητος τοὺς χαρακτῆρας γραφῆς τινος.

—[*Ἐγκυκλ.*] Οἱ Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι εἶχον τελειοποιήσει τὴν *καλλιγραφίαν*, τὴν τόσον στενῶς συνδεδεμένην πρὸς τὴν τέχνην τοῦ λόγου, ὅστις ἦτο ἡ κυριώδης δύναμις τῆς διοικήσεως αὐτῶν. Οἱ ταχυγράφοι (notarii) παρ' Ἕλλησι καὶ παρὰ Ρωμαίοις, ἤτοι οἱ ὑπάλληλοι οἱ ἐπιφορτιζόμενοι τὴν ἔγγραφον περισυλλογὴν τῶν δημοσίων πράξεων καὶ συμβεβηκότων, μετεχειρίζοντο εἶδος γραφῆς ἐκ πλήθους συγκεκομμένων λέξεων, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ παρακολουθῶσι τὸν ροῦν τῶν λέξεων, τῶν μετὰ τάχους ἐξερχομένων τοῦ στόματος τῶν ρητόρων. Τῆς ταχείας ὅμως ταύτης ἐργασίας χρῃζούσης ἐξηγήσεως καὶ καθαρογραφῆς, κατέστη τοῦτο ἔργον τῶν ἀντιγραφέων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *καλλιγράφοι*. Ὅτε δὲ ὁ ὁσημέραι τότε αὐξάνων δεσποτισμὸς τῶν αὐτοκρατόρων κατέπνιξε πᾶσαν ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ συνειδήσεως, καὶ αὐτὴν δ' ἔτι τὴν φωνὴν τῆς συγκλήτου, τὸ πνεῦμα τῆς συζητήσεως, ἐκδιωχθὲν τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, κατέφυγεν εἰς τὴν θρησκείαν. Οὕτως ἐν τοῖς κόλποις τῶν ἱερῶν συνόδων, ἡ χριστιανικὴ εὐγλωττία ἀνεῦρε τὸ βῆμα, τοῦ ὁποίου τὰς ἐμπνεύσεις συνεκέντρουν καὶ ἀπήνθιζον οἱ καλλιγράφοι. Ἐν τούτοις καὶ ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τοῦ μεσαίωνος ἡ καλλιγραφία δὲν ἔπαυσεν ἀκμάζουσα, διότι, ὅσον καὶ ἂν οἱ νέοι κυρίαρχοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου ἀπηξίουν νὰ μανθάνωσι γραφήν, ἐπροστάτευον οὐχ ἧττον τοὺς καλλιεργοῦντας τὴν τόσον ἀναγκαίαν τέχνην τῆς καλλιγραφίας. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀμαθείας, ὅτε τὰ βιβλία ἐσπάνιζον, τὰ μοναστήρια παρήγαγον πλῆθος ἱκανῶν καλλιγράφων, καταλιπόντων εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ εἴδει τούτῳ τῆς τέχνης ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Οἱ καλλιγράφοι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων εἶχον δύο τρόπους διὰ νὰ σχηματίζωσι τὸν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς αὐτῶν, τὸν μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα pingendo, ἤτοι τῆς ζωγραφήσεως τῶν γραμμάτων, τὸν δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα incidendo, ἤτοι τῆς χαράξεως τῶν γραμμάτων ἐπὶ πλακῶν (ἐλασμάτων ἐκ μολύβδου ἢ χαλκοῦ) ἢ ἐπὶ πινακίδων ἐκ ξύλων ἐπικεχρισμένων διὰ κηροῦ. Μικρόν τι ἐργαλεῖον, ἔχον τὸ μὲν τῶν ἄκρων αὐτοῦ ὀξύ, τὸ δὲ ἕτερον πλατὺ καὶ συμπεπιεσμένον, χρησίμευεν εἰς τὴν χάραξιν ἢ ἐξάλειψιν τῶν λέξεων, ἀναλόγως τῆς θελήσεως τοῦ γραφέως. Τῆς περγαμηνῆς δὲ ἀντικαταστησάσης γενικῶς παρὰ τοῖς νεωτέροις τὰ ἐκ μολύβδου ἐλάσματα καὶ τὰς πινακίδας, ἀντικατέστησαν καὶ τὴν μετὰ τριγωνικῆς λεπίδος μάχαιραν (stylet) διὰ τῶν πτερῶν

Digitized by Google

πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰσέτι ἐν χρήσει καὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς εἶτα, καθ' ἣν ἐνεφανίσθη ἡ τυπογραφία, οἱ καλλιγράφοι ἠναγκάσθησαν νὰ μετέρχωνται τὸ ἐπάγγελμα τῶν διδασκάλων τῆς γραφῆς. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ καλλιγραφία, ἀπολέσασα τὴν εὔκλειάν της και τὸ παλαιὸν ἐνδιαφέρον της, κατέπεσεν ἀπὸ τέχνης εἰς ἐπάγγελμα. Ἡ διδασκαλία τῶν καθηγητῶν τῆς καλλιγραφίας ἐκτείνεται συνήθως ἐπὶ τῶν κανόνων, οἵτινες δέον νὰ καθορίζωσι τὴν θέσιν τοῦ σώματος καὶ τῆς χειρός, τὸ μέγεθος καὶ τὴν τομὴν (taille) τῆς γραφίδος καὶ τὴν κλίσιν της ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀναλόγως τῶν χονδρῶν (pleins) ἢ λεπτῶν (déliés) γραμμάτων, ἅτινα θὰ ἤθελον νὰ προσδιορίσωσιν. Ἐσχηματίσθησαν οὕτως ὑπ' αὐτῶν ἀρχαί τινες, τὰς ὁποίας ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζωμεν, διὰ νὰ γράφωμεν ἅπαντα τὰ ἐν ἰσχύϊ εἴδη

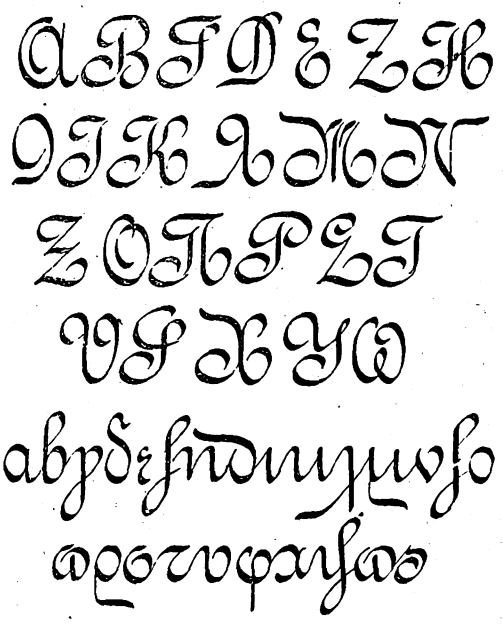

Σχ. 1.

γραφῆς, ὡς π. χ. τὴν *στρογγύλην* (ronde), τὴν *νόθον* (bâtarde), τὴν *ἐπικλινῆ* (κυρτὴν) ἢ *ἀγγλικὴν γραφὴν* (Coulée ou anglaise), τὴν *ἀνεστραμμένην*, τὴν *γοτθικὴν* (Gothique) και τὴν *ταχυγραφίαν* (écriture rapide). Ἡ στρογγύλη γραφὴ εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀγγλικοῖς καὶ γαλλικοῖς τεχνικοῖς κύκλοις, θεωρουμένη ὡς ἡ κορωνὶς τῶν γραφῶν. Ἡ γραφὴ αὕτη ἀπεκλήθη καὶ *ἐμπορική*, διὰ τὸν λόγον ὅτι, κατὰ ἐπικρατήσασαν παρὰ τοῖς καλοῖς λογιστικοῖς κύκλοις συνήθειαν, οἱ τίτλοι καὶ ἐπικεφαλίδες τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων γράφονται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς. Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς στρογγύλης γραφῆς ἀπαιτοῦνται τὰ ἑξῆς: Νὰ προασκηθῇ ὁ μαθητὴς εἰς θεμελιώδεις τινὰς γραμμὰς (προασκήσεις), αἵτινες εἶναι δύο εἰδῶν: *εὐθεῖαι* καὶ *καμπύλαι*. Ἕκαστον τῶν εἰδῶν τούτων διαιρεῖται εἰς ἕτερα δύο εἴδη, ὧν δυσκολώτερον τυγχάνει τὸ πρῶτον εἶδος τῶν εὐθειῶν

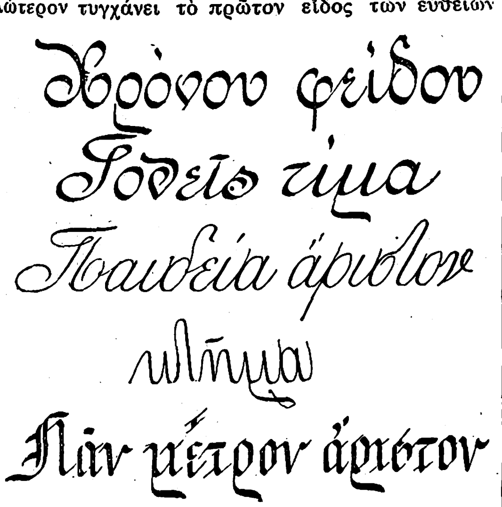

Σχ. 2.

προασκήσεων. Αἱ εὐθεῖαι προασκήσεις καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα γράμματα προαπαιτοῦσιν ὡρισμένους χρόνους, ἤτοι ὡρισμένας κινήσεις τῆς χειρός. Ἀντιθέτως αἱ καμπύλαι καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γράμματα γίνονται δι' ἐλευθέρας κινήσεως τῆς γραφίδος ὑπὸ τῆς χειρός. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν εὐθειῶν προασκήσεων τυγχάνουσιν ἀναγκαῖοι οἱ ἀκόλουθοι ὅροι: 1) τὸ αὐτὸ πάχος, 2) τὸ αὐτὸ διάστημα καὶ 3) ἡ αὐτὴ κλίσις. Πρὸς τὸ αὐτὸ πάχος διὰ τὸ πρῶτον εἶδος τῶν εὐθειῶν προασκήσεων ἐπιτυγχάνεται εἰς τρεῖς χρόνους, ἤτοι εἰς τρεῖς κινήσεις τῆς χειρός μας:

α') Τοποθέτησις τῆς γραφίδος ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ χάρτου β'. πίεσις ἐλαφρὰ τῆς γραφίδος ἐπὶ τῆς γραμμῆς μετὰ μικρᾶς στάσεως αὐτῆς καὶ γ') κίνησις ἐλευθέρα τῆς γραφίδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς προσδιορισθείσης γραμμῆς. Κατὰ τὴν δευτέραν κίνησιν δέον νὰ σχηματισθῇ *τομὴ πλαγία* τῆς προασκήσεως εἴτε τοῦ γράμματος, καὶ τοῦτο καθόσον ἡ γραφὶς δὲν ἔχει ὀξεῖαν αἰχμὴν ἀλλὰ κεκομμένην (γραφίδες γοτθικαί) μὲ τοιαύτην κλίσιν, ὥστε ἡ μὲν δεξιὰ γωνία τῆς γραφίδος νὰ ἐφάπτηται τῆς γραμμῆς τοῦ χάρτου, ἡ δὲ ἀριστερὰ νὰ εὑρίσκηται ὀλίγον κάτωθεν. Μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς εὐθείας γραμμῆς ἀκολουθεῖ στροφὴ τῆς γραφίδος μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀντίχειρος, εἶτα δὲ προσδιορισμὸς λεπτῆς γραμμῆς κατὰ διεύθυνσιν διαγώνιον, μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ἀφετηρίας π.χ. ꟾꟾ ꟾꟾ.

Εἰς τὸ δεύτερον εἶδος τῶν εὐθειῶν προασκήσεων προηγεῖται ἡ λεπτὴ γραμμή, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ στίχου, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ στροφὴ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ δείκτου, εἶτα δὲ ἡ εὐθεῖα, μὲ τέρμα τομήν, ὅπως ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου εἴδους π. χ. *nn nn*. Ὁ δεύτερος ὅρος, δηλαδὴ τὸ αὐτὸ διάστημα, κατορθοῦται, ὅταν διὰ καλῆς ἐκτιμήσεως ἐπιτύχωμεν τὸ αὐτὸ ἄνοιγμα γωνίας κατὰ τὴν στροφὴν τῆς προασκήσεως, ὥστε ἡ διὰ λεπτῆς γραμμῆς προέκτασις νὰ συναντᾷ τὴν γραμμὴν τοῦ χάρτου εἰς ἴσα πάντοτε ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα, δεδομένου ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τῆς συναντήσεως δέον νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀκόλουθος προάσκησις ἢ γράμμα. Ὁ τρίτος ὅρος, ἤτοι ἡ αὐτὴ κλίσις (ἥτις πρέπει νὰ τυγχάνῃ πάντοτε κάθετος), ἐπιτυγχάνεται ὅταν α') στάσις σώματος καὶ θέσις χάρτου εἶναι κάθετα, β') ὅταν ὁ ἀγκὼν τῆς δεξιᾶς χειρὸς στηρίζηται καλῶς ἐπὶ τοῦ γραφείου καὶ γ') ὅταν ὁ κονδυλοφόρος εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ὄρθιος, μὲ διεύθυνσιν τῆς γραφίδος πρὸς τὰ ἀριστερά.

Τὰ δύο εἴδη τῶν καμπύλων προασκήσεων ἀπαιτοῦσι κατακόρυφον διεύθυνσιν τῆς γραφίδος, ἀρχίζουν δὲ ἀμφότερα μὲ λεπτὴν γραμμὴν καὶ καταλήγουν ἐπίσης εἰς λεπτήν, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτήσωσι παχεῖαν κύρτωσιν, *υυυ υυυ* τοῦ **μὲν πρώτου εἴδους εἰς τὸ κάτω μέρος, τοῦ δὲ δευτέρου εἰς τὸ ἄνω.**

Μετὰ τὴν τελείαν ἐκμάθησιν τῶν προασκήσεων, ὁ διδάσκων εἰσέρχεται εἰς τὰ μικρὰ γράμματα, ἅτινα, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς των, κατατάσσονται εἰς ὡρισμένας κατηγορίας (σειράς).

Πρώτη σειρά. Τὰ καθαρῶς εὐθύγραμμα γράμματα (ι, η, κ, μ, λ).

Δευτέρα σειρά. Σύνθετα ἐκ κυρίως εὐθείας προασκήσεως, μὲ συμπλήρωσιν αὐτῶν ὑπὸ καμπύλης (β, γ, ζ, ξ, ψ, υ).

Τρίτη σειρά. Τὰ καθαρῶς καμπύλα (ο, ρ, δ, θ, ς, φ, ν, ε, τ, χ).

Τετάρτη σειρά. Τὰ σύνθετα ἐκ κυρίως καμπύλης προασκήσεως, μὲ συμπλήρωσιν εὐθείας (α, π, ω).

Τὰ κεφαλαῖα διαιροῦνται καὶ ταῦτα εἰς ὡρισμένας σειράς, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς γενετικῆς των μορφῆς. Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν εὑρίσκονται τὰ Ι, Η, Κ, Β, Ρ, Τ, Π, Γ, Φ, Ψ. Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν τὰ Μ, Ν, Χ, εἰς τὴν τρίτην σειρὰν τὰ Ζ, Ξ, Σ, εἰς τὴν τετάρτην τὰ Α, Ο, Ω, εἰς τὴν πέμπτην τὰ Υ, Λ, εἰς τὴν ἕκτην τὰ Δ, Θ, καὶ εἰς τὴν ἑβδόμην τὸ Ε. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τούτων ἀκολουθεῖ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς στρογγύλης (ronde) γραφῆς. Εἰς τὸ σχῆμα 1 διακρίνονται δοκίμια τῆς στρογγύλης (ronde) γραφῆς, εἰς δὲ τὸ σχῆμα 2 εἴδη τῶν ἄνω ἀναφερομένων κατὰ σειρὰν γραφῶν. Ι. Γ. ΛΕΓΑΚΗ

— *[Παιδαγ.]* Τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ συνηθίζῃ τοὺς μαθητὰς νὰ γράφουν σαφῶς, νὰ ἀποφεύγουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὴν ἕνωσιν τῶν γραμμάτων διὰ συγκεχυμένων ἑνωτικῶν γραμμῶν καὶ νὰ τηροῦν τὸ προσῆκον μέγεθος καὶ μορφὴν τῶν γραμμάτων. Ὡραία, δηλ. καλλιτεχνική, γραφή, προϋποθέτει ἰδιάζουσάν τινα φυσικὴν προδιάθεσιν. Διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον προσπαθεῖ μὲν νὰ ἀναπτύξῃ καὶ ταύτην, κατὰ τὸ δυνατὸν ἑκάστῳ, ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτοῦ μέλημα εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐανάγνωστον ἐκείνην γραφήν, τὴν ὁποίαν πᾶς τις δύναται νὰ ἀποκτήσῃ. Κατορθοῦται δὲ τοῦτο, ἐὰν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φοιτήσεως ὁ μαθητὴς γράφῃ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ διδασκάλου. Οὐχὶ ἄρα μόνον κατὰ τὸ ἰδιαίτερον μάθημα τῆς γραφῆς ἢ τῆς καλλιγραφίας, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶν ἄλλο μάθημα πᾶν ὅ,τι γράφεται ὀφείλει νὰ γράφεται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἡ καθαρά, ἡ καλὴ γραφὴ νὰ ἀποβῇ ἕξις παγία. Σ. Μ. Κ.

καλλιγραφικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλλιγραφίαν, ὁ ἔχων καλήν, ὡραίαν γραφήν. ὁ καλός, κομψὸς γεγραμμένος: «καλλιγραφικὰ γράμματα», «καλλιγραφικὴ ἐπιστολή», «σφάλμα καλλιγραφικόν» || «καλλιγραφικὰ στοιχεῖα» τυπογραφικὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται γραφὴ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς διὰ χειρὸς γραφῆς || «καλλιγραφικὰ ἐργαλεῖα» τὰ δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται καλλιγραφία.

— **καλλιγραφικὰ στοιχεῖα** *[Τυπογρ.]*. Εἶδος τυπογραφικῶν στοιχείων ὁμοιαζόντων πρὸς τὰ διὰ χειρὸς γραφόμενα γράμματα. Διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν συνήθων στοιχείων κατὰ τὸ ὅτι δὲν εἶναι σχήματος ὀρθογωνίου, ἀλλὰ ῥομβοειδοῦς παραλληλογράμμου ἔχοντος τὰς ἀπέναντι γωνίας ἀμβλυτέρας καὶ ὀξυτέρας ἀναλόγως τῆς κλίσεως, ἣν θέλομεν νὰ προσδώσωμεν εἰς τὴν γραφήν. Κατὰ τὴν στοιχειοθεσίαν προστίθεται εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἑκάστης σειρᾶς τριγωνικὸν διάστημα πρὸς ὀρθογώνισιν ἑκάστης σειρᾶς, ἀπαραίτητον διὰ τὴν κανονικὴν σύνδεσιν τῆς ὅλης *φόρμας* κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν. Γ. Α.Κ.

καλλιγράφος (ὁ, ἡ)· ὁ γράφων καλῶς, κομψῶς· || ὁ ἐπαγγελλόμενος τὴν καλλιγραφίαν, ὁ διδάσκαλος τῆς καλλιγραφίας.

καλλιγράφος (ὁ) (Calligraphus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἔντομα μὲ στιλπνοὺς ποικίλους χρωματισμούς. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 50 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως εἰς τὸ Μεξικόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλιγράφος ὁ πυρρόνωτος* (Calligraphus rubronotus), ἰθαγενὲς ἔντομον τοῦ Μεξικοῦ, ὅπερ ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν πεπλατυσμένην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, ὀφθαλμοὺς προέχοντας, κεραίας μετρίου μεγέθους καὶ πολυαρθρωτάς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα φαιοϋπέρυθρον μὲ πυρρὰς κηλῖδας καὶ στίγματα κατὰ τὴν ῥάχιν. Δ. Ν. Π.

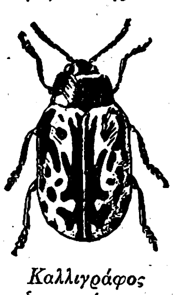

Καλλιγράφος ὁ πυρρόνωτος.

Καλλιγράφου *μονὴ [Γεωγρ.]*. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῶν. Πρὸ τοῦ ἔτους 1195, ὁ τοῦ Καλλιγράφου (Ἁγίου Γεωργίου) ἡγούμενος Θεοδώρητος, ἠμελημένην τὴν μονὴν εὑρών, ἤγειρε πύργον, ἐδώρησε βιβλία καὶ προσεκάλεσε μοναχούς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἐπειδὴ καλλιγραφηνοί τινες μοναχοί, ὑπὸ πειρατῶν αἰχμαλωτισθέντες, ἔδει νὰ καταβάλωσι 330 φλωρία, ἵνα ἐλευθερωθῶσιν, οἱ μένοντες συνάδελφοι αὐτῶν ἔλαβον τὰ χρήματα ἀπὸ τῆς τοῦ Δοχειαρίου μονῆς καὶ ἠλευθέρωσαν τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλ' ἐπώλησαν εἰς τὴν μονὴν ταύτην τὸ ἰδικήν των Μ. Ι. Γ.

καλλιγραφῶ *(—έω), ἀόρ. ἐκαλλιγράφησα, παρακ. παθ. μετχ. κε)καλλιγραφημένος*· εἶμαι καλλιγράφος, γράφω καλῶς, κομψῶς, ἀντίθ. *κακογραφῶ*: «οἱ καλλιγραφοῦντες μαθηταί».

Καλλιδάχος, *Παΐσιος*. Μοναχὸς Ἁγιορείτης πρότερον μὲν τῆς τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς, εἶτα δὲ τῆς τοῦ Βατοπεδίου. Γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ, περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐσπούδασεν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Πάτμου καὶ τῶν Κυδωνιῶν. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει, Νικομηδείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, κηρύττων συνάμα καὶ τὸν θεῖον λόγον. Τῷ 1846—1849 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἁγιορειτικῆς ἀδελφότητος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀπέθανε τῷ 1871 ἐν Βατοπεδίῳ. Μ. Ι. Γ.

καλλιδέα (ἡ) (Callidea) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκουτελληριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα τριγωνικὸν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος, φοειδές, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον, κεφαλὴν τριγωνικήν, κεραίας λεπτὰς καὶ μετρίου μήκους καὶ ἀνοικτοὺς χρωματισμούς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *καλλιδέα ἡ δωδεκάστικτος* (Callidea duodicipunctata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα κιτρινόλευκον καὶ δώδεκα φοειδεῖς κηλῖδας ἐπὶ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Δ. Ν. Π.

καλλίδη (ἡ) (Callide) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα κομψὸν καὶ ζωηροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *καλλίδη ἡ κεκοσμημένη* (Callide decorata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἔχει κεφαλὴν λεπτήν, τριγωνικήν, θώρακα τετραγωνικόν, πλατύτερον κατὰ τὸ ἄνωτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ στενότερον κατὰ τὸ κατώτερον, κοιλίαν ᾠοειδῆ, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ἐπιμήκεις καὶ λεπτοὺς καὶ χρωματισμὸν κυανοπράσινον μὲ χρυσοκίτρινα ποικίλματα. Δ. Ν. Π.

καλλιδίνη (ἡ) (Callidina) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τροχηματωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φιληδονιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ζῷα μὲ κεφαλὴν προέχουσαν καὶ τυφλά. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων μαλακοστράκων, ὧν γνωστότερον ἡ *καλλιδίνη ἡ παρασιτικὴ* (Callidina parasitica), ἥτις ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν βραγχίων διαφόρων μαλακο-

Digitized by Google

στράκων τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀστακοῦ τοῦ ποταμίου (Astacus fluviatilis). Δ. Ν. Π.

καλλίδιον (τό) (Callidium) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, φοειδές, πεπιεσμένον κατὰ τὴν ράχιν, ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους, ἔλυτρα σχεδὸν παράλληλα ὡς πρὸς τὸ σῶμα, ἀπεστρογγυλωμένα κατὰ τὸ ἄκρον των, πόδας ἐπιμήκεις, εὐρεῖς κατὰ τὴν βάσιν των καὶ πολυακανθωτούς. Γνωστὰ πλεῖστα εἴδη, ἁπαντῶντα εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *καλλίδιον τὸ ἰῶδες* (Callidium violaceum), ὅπερ ἔχει μῆκος 12 περίπου χιλιοστομέτρων καὶ χρῶμα πρασινοϊῶδες, σκοτεινότερον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὰ ὑποκάτω, μὲ ἔλυτρα καὶ πόδας μελανούς. Ἀπαντᾷ εἰς ὀρεινὰ μέρη καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δρυῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Δ. Ν. Π.

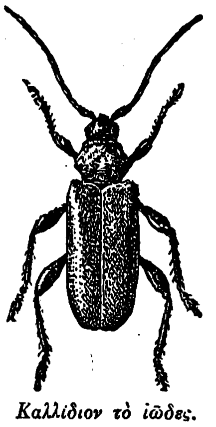

Καλλίδιον τὸ ἰῶδες.

Καλλιδρόμη *[Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τῷ 1833 διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τὸ *Καρπενήσιον* (βλ. λ.). Τῷ 1845 δι' ἑτέρου διατάγματος ἀπεδόθη εἰς τὴν πόλιν τὸ πρότερον ὄνομά της.

— **Καλλιδρόμης** *ἐπαρχία*. Διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τοῦ 1833 ἐκλήθη οὕτως ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας περιλαμβάνουσα τὴν νῦν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας καὶ τμῆμα τῶν Ἀγράφων.

Καλλίδρομον *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸς κορμὸς ἀνατολικῶς τῆς Οἴτης, ἄνωθεν τῆς διόδου τῶν Θερμοπυλῶν, πρὸς ἣν καταπίπτει ἀποτόμως καὶ κατὰ τὰ πάλαι ὅρια τῶν Δωριέων, Μαλιέων καὶ Λοκρῶν (νῦν *Σαρώματα*, 1374 μ.). Ἀπὸ τῆς Οἴτης ὁρίζεται διὰ τῆς φάραγγος τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, πρὸς Α δὲ συνέχεται διὰ χαμηλῶν παραλλήλων λοφοσειρῶν, ἐκ Δ πρὸς Α ἐκτεινομένων, ὧν ἡ βορεία ἔφερε πάλαι τὸ ὄνομα *Κνημίς*. Ἡ σειρὰ αὕτη τῆς Οἴτης—Καλλιδρόμου—Κνημῖδος σχηματίζει μέγαν ὑδροκρίτην, οἱ δ' ἄγριοι καὶ διεσχισμένοι αὐτῆς βράχοι, ἐξ ἱππουριτικοῦ ἀσβεστολίθου συνιστάμενοι, φέρουν ἀκόμη ἀρκετὰς πίτυς καὶ δρῦς. Ὀνομαστὴ ἦτο ἡ ἀτραπὸς *Ἀνόπαια*, ἥτις ἦγεν ἐκ τῆς φάραγγος τοῦ Ἀσωποῦ διὰ τῶν ὑψωμάτων τοῦ ὄρους πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τῶν Θερμοπυλῶν καὶ δι' ἧς ὁ Ἐφιάλτης ὡδήγησε τοὺς Πέρσας (480 π. Χ.), ὥστε νὰ εὑρεθῶσιν ὄπισθεν τοῦ ἐν τοῖς στενοῖς τῶν Θερμοπυλῶν ἐστρατοπεδευμένου Λεωνίδου. Ἴδια ὑψώματα τοῦ ὄρους ἐκαλοῦντο *Φρίκιον* (πιθανῶς τὸ νῦν *Ζάστανι*) καὶ *Ἀκρούριον*. Κλιτὺς τοῦ Φρικίου ἔφερεν ὀχύρωμα, καλούμενον ἰδιαιτέρως *Καλλίδρομον* (πιθανῶς τὸ *Παλιόκαστρο*, κατὰ τὴν Παλιοδρακοσπηλιάν, ὕψους 1055 μ.). Ἄλλοι πάλιν ἀναφέρουσιν ὀχυρώματα τοῦ Καλλιδρόμου ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ροδουντία* καὶ *Τειχιοῦς* (ἐν τούτων ὁ νῦν καλούμενος *Πύργος* παρὰ τὴν Παναγίαν τῆς Δαμάστας), σχετιζόμενα μετὰ τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης τοῦ 191 π. Χ. Σήμερον διὰ τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ ὄρους διέρχεται ἡ ἐκ Λαμίας πρὸς τὴν Ἄμφισσαν καὶ Λεβάδειαν ἁμαξιτὸς ὁδός. Τὸ ὄνομα Καλλίδρομος πάλαι ἐπεξετείνετο καὶ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Οἴτης, οὕτως ὥστε Καλλίδρομος ἐλέγετο ὁλόκληρος ἡ ὀροσειρὰ ἡ πρὸς Δ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διήκουσα. Ι. Σ. Σ.

Καλλίδρομον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος, τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 370. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρεντζέριον*.

καλλιδρυὰς (ἡ) (Callidryas) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πιεριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας ψυχὰς ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *καλλιδρυὰς ἡ λευκὴ* (Callydrias alba), ἰθαγενὴς τῶν Φιλιππίνων καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους, ἔχουσα σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν μικρὰν καὶ τριγωνικήν, ὀφθαλμοὺς ἐξωγκωμένους, κεραίας μετρίου μήκους, θώρακα ἀνεπτυγμένον, φοειδῆ, κοιλίαν κωνικὴν καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας. Τὸ σῶμά της εἶναι ὑπόφαιον, αἱ κεραῖαι μελαναὶ καὶ αἱ πτέρυγες λευκαὶ μὲ μελανὰς νευρώσεις καὶ στίγματα καὶ δύο ἐπιμήκεις μελανὰς λωρίδας κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν περιφέρειαν τῶν ἄνω πτερύγων. Δ. Ν. Π.

Καλλιεῖς (οἱ). Οἱ κάτοικοι τοῦ Αἰτωλικοῦ *Καλλίου* ἢ *Καλλιπόλεως* καὶ γενικώτερον οἱ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως οἰκοῦντες, ἀποτελοῦντες μέρος τῆς αἰτωλικῆς φυλῆς τῶν Ὀφιέων ἢ Ὀφιονέων.

— **Καλλιέων**, *τέως δῆμος* *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Περιελάμβανε τὰς νῦν κοινότητας *Γουρίτσης, Καστριωτίσσης, Μαυρολιθαρίου, Ἄνω Μουσουνίτσης, Κάτω Μουσουνίτσης, Πανουργιᾶ* καὶ *Στρώμης*.

Καλλίενα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς καὶ λιμὴν ἐμπορικώτατος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρὸς Ἰνδίας στρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ δὴ μετὰ τελωνειακῶν δικαιωμάτων προικισμένον: «Καλλίενα πόλις, ἐπὶ τῶν Σαραγάνου τοῦ πρεσβυτέρου χρόνων ἐμπόριον ἔνθεσμον γενόμενον» (*Ἀρριαν*. Ἐρυθρ. περίπλ. § 52). Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Δαχιναβάδεως κείμενον, εἶχε κατέναντι τὴν *Ἑπτανησίαν*. Τανῦν, μετρίας ἐμπορικῆς κινήσεως λιμήν, διατηρῶν τὸ ἀρχαῖόν του ὄνομα (*Kallyan*, *πλάτ*. 19° 14' 1/2 Β, μῆκ. 73° 07' 2/8 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 737: West coast of India, sheet III). Σ. Ε. Λ.

καλλιέπεια (ἡ)· τὸ καλῶς ὁμιλεῖν, γράφειν, ψάλλειν, ἡ καλλιλογία, ἡ «καλλιλεξία» (*Ἡσύχ*.)· γλαφυρότης, κομψότης λόγου, εὐφράδεια, εὐρημοσύνη: «ὁμιλεῖ —, γράφει μετὰ καλλιεπείας», «ὁ λόγος του εἶναι πλήρης καλλιεπείας».

καλλιεπής (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ διὰ καλῶν ἐπῶν ἐκφραζόμενος, ὁ διὰ κομψῆς ἐκφράσεως διατυπούμενος: «καλλιεπὴς λόγος,—ἐπιστολή» || ὁ καλῶς, κομψῶς ἐκφραζόμενος: «καλλιεπὴς ῥήτωρ».—Ἐπίρρ. *καλλιεπῶς*.

καλλιέργεια (ἡ)· ἡ ἐργασία τῆς γῆς, πᾶσα περὶ τοὺς ἀγροὺς ἐνασχόλησις, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀπὸ τῆς γῆς παραγομένων: «καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν,—τῆς ἐλαίας,—τῆς συκῆς» κττ. || συνεκδοχ. θεραπεία, ἐπιμέλεια: «καλλιέργεια τῶν γραμμάτων,—τῆς μουσικῆς,—τοῦ μεταξοσκώληκος,—μικροβίων κττ.».

— [ΓΕΩΡΓ.] *Καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους* λέγεται ἡ μηχανικὴ κατεργασία αὐτοῦ, γινομένη διὰ χειροκινήτων, ζῳοκινήτων ἢ μηχανοκινήτων ἐργαλείων. Ἔχει σκοπὸν νὰ διευκολύνῃ τὴν κυκλοφορίαν τῶν ῥιζῶν, τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ὕδατος τῶν βροχῶν, τὴν συγκράτησιν τῆς ὑγρασίας ἐν τῷ ἐδάφει, τὸν ἀερισμὸν καὶ τὴν θέρμανσιν αὐτοῦ, τὴν καταστροφὴν τῶν ζιζανίων καὶ τὴν κάλυψιν τοῦ σπόρου καὶ τῶν λιπασμάτων. Ἡ διὰ τοῦ *ἀρότρου* καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους λέγεται *ἄροσις*, κατ' ἐπέκτασιν δὲ λέγεται οὕτω καὶ ἡ διὰ χειροκινήτων ἐργαλείων τοιαύτη. Αἱ ἀρόσεις διακρίνονται ὡς πρὸς τὸ βάθος εἰς ἐλαφράς, συνήθεις καὶ βαθείας.

Ἐλαφραὶ ἀρόσεις λέγονται ἐκεῖναι, αἵτινες προσβάλλουσι τὸ ἀρόσιμον ἔδαφος εἰς μικρὸν βάθος, ἢ ἐκεῖναι, αἵτινες καλλιεργοῦσι μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Συνήθως τὸ βάθος των εἶναι 3—10 ἑκατοστῶν, γίνονται δὲ συνήθως τὴν ἄνοιξιν διὰ νὰ καταστρέφωσι τὰ ζιζάνια, νὰ συγκρατῶσι τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἐδάφους, νὰ σκεπάζωσι τὸν σπόρον καὶ τὰ λιπάσματα.

Τὸ θέρος χρησιμεύουσιν, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, καὶ διὰ νὰ γυρίσωμεν τὴν καλαμιὰν τῶν σιτηρῶν. Ἡ θερινὴ ἐλαφρὰ ἄροσις καταστρέφει ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον τὰ ζιζάνια καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀγριάδα ἢ κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Κατὰ τὸ φθινόπωρον αἱ ἐλαφραὶ ἀρόσεις συντελοῦσιν, ἵνα ἀπορροφῶνται αἱ βροχαὶ καὶ ἵνα καλύπτωνται τὰ λιπάσματα καὶ ὁ σπόρος τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν.

Αἱ ἐλαφραὶ ἀρόσεις ἔχουν τὸ ἐλάττωμα, ὅτι ἡ ἐπίδρασίς των διαρκεῖ μόνον ὀλίγους μῆνας, ἐὰν

Εἰκ. 1.—*Ἄροτρον δίυννον διὰ σκληρὰ ἐδάφη.*

ἐπέλθουν βροχαὶ ὁρμητικαὶ καὶ ἄφθονοι, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἔχουν τὸ προτέρημα νὰ ἐκτελῶνται ταχέως καὶ δι' ὀλίγων δυνάμεων.

Συνήθεις ἀρόσεις. Αὗται προσβάλλουσι τὸ ἔδαφος εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ βάθος, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ὑπέδαφος. Τὸ συνήθες βάθος των εἶναι 10—15 ἑκατοστῶν. Εἰς τὰ ἀμμώδη ἐδάφη οὐδὲ κἂν συνήθεις ἀρόσεις πρέπει νὰ γίνωνται.

Βαθεῖαι ἀρόσεις. Προσβάλλουσι τὸ ὑπέδαφος εἰς βάθος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλον. Ἐκτελοῦνται ἀνὰ 2—3 ἢ καὶ περισσότερα ἔτη, πρὸ τῶν καλλιεργειῶν τῶν βαθυρρίζων φυτῶν, οἷον βάμβακος, μηδικῆς ἢ τῶν ἐχόντων μεγάλας ἀπαιτήσεις εἰς ὑγρασίαν. Τὸ βάθος των εἶναι μεταβλητὸν ἀναλόγως τῆς περιφερείας καὶ τοῦ βάθους τῶν συνήθων ἀρόσεων τοῦ κτήματος, ποικίλλει δὲ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ 15—25 ἑκατοστῶν καὶ πλέον.

Διὰ τοῦ σχηματισμοῦ μεγάλων κενῶν ἐν τῷ ἐδάφει τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν, χρήσιμα κατὰ τὸ θέρος, δὲν παραμένουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὥστε διὰ τῆς στασιμότητός των νὰ βλάπτωσι τὰ καλλιεργούμενα, ἀλλ' ἀπορροφῶνται. Διὰ τῶν βαθειῶν ἀρόσεων αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν εἰσέρχονται εἰς μεγαλύτερον βάθος καὶ ἐκμεταλλεύονται μεγαλύτερον ὄγκον γῆς καλῶς ἀερισμένον, καταστρέφονται ἐπίσης τὰ ζιζάνια, ὅταν δὲ γίνωνται κατὰ τὸ θέρος καταστρέφεται καὶ ἡ ἀγριάδα (Cynodon dactylon) Ἐὰν ὅμως αἱ ἀρόσεις αὗται γίνουν κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ τὴν ἄνοιξιν εἰς ἀγροὺς περιέχοντας ἀγριάδα, τότε πολλαπλασιάζουν αὐτὴν καταπληκτικῶς.

Μέγιστον ἐλάττωμα τῶν βαθειῶν ἀρόσεων εἶναι, ὅτι ἀπαιτοῦσι διὰ τὴν ἐκτέλεσίν των μεγάλας δυνάμεις, ἄρα στοιχίζουν πολύ. Ἐν ζεῦγος ἵππων ἐργαζόμενον πρὸς ἐκτέλεσιν ἐλαφρᾶς ἀρόσεως διὰ δίυννου ἀροτριοῖ 5—10 στρέμματα ἡμερησίως, ἐνῷ τέσσαρες ἵπποι ἀροτριῶσι μόνον 4 στρέμ-

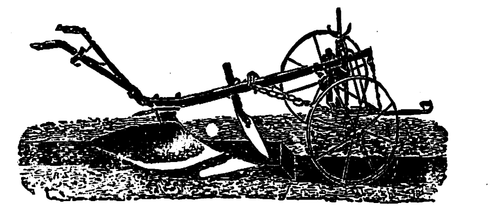

Εἰκ. 2.—*Ἄροτρον ἁπλοῦν διὰ σκληρὰ ἐδάφη.*

ματα βαθείας ἀρόσεως 15—20 ἑκατοστῶν. Σπουδαῖον ἐπίσης ἐλάττωμα εἶναι, ὅτι φέρουσιν ἐκ τοῦ ὑπεδάφους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἔδαφος κατωτέρας ποιότητος, μὴ ὑποστὰν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαίρας, μὴ ἀερισμένον, μὲ ἐλάχιστον ἀριθμὸν μικροοργανισμῶν. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι εἷς τῶν σπουδαιοτέρων λόγων τῆς ἀποτυχίας τῶν βαθειῶν ἀρόσεων εἰς τινας περιφερείας. Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον καλὸν εἶναι αἱ βαθεῖαι ἀρόσεις ν' ἀρχίζουν ἀπὸ βάθος μὴ διαφέρον πολὺ τῶν συνήθων ἀρόσεων καὶ νὰ καταλήγουν, μετὰ διαδοχικὰς αὐξήσεις καὶ μετὰ πολλὰ ἔτη, εἰς τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον θέλομεν τελικῶς νὰ φθάσουν. Ἐὰν τὸ ὑπέδαφος εἶναι κακῆς ποιότητος δυνάμεθα νὰ τὸ ὑπεγείρωμεν διὰ τοῦ ὑπεδαφίου ἀρότρου καὶ νὰ τὸ ἀφήσωμεν εἰς τὴν θέσιν του χωρὶς νὰ τὸ φέρωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Διὰ τὸν αὐτὸν προσέτι λόγον αἱ βαθεῖαι ἀρόσεις δὲν πρέπει νὰ ἐκτελῶνται εἰς ὅλον τὸ κτῆμα, ἀλλὰ δοκιμαστικῶς εἰς μικρὸν μέρος αὐτοῦ, ἵνα ἀντιληφθῶμεν κατὰ πόσον δι' αὐτῶν ἐπέρχεται ἡ ὄχι βελτίωσις εἰς τὴν παραγωγήν. Αἱ βαθεῖαι ἀρόσεις κατ' ἀρχὰς ξηραίνουσι τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος, ἐκθέτουσαι αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐπιτρέπουσαι τὴν ἐξάτμισιν τῆς ὑγρασίας ἐκ μεγάλου ὄγκου γῆς. Κατόπιν ὅμως διὰ τῆς συγκρατήσεως τῆς ὑγρασίας τοῦ μὴ ἀνακινηθέντος ἐδάφους καὶ τῆς ἀπορροφήσεως τοῦ ὕδατος τῶν βροχῶν, συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐν τῷ ἐδάφει ἐμπεριεχομένης ὑγρασίας. Σπουδαιότατον ἐπίσης ἐλάττωμα τῶν βαθειῶν ἀρόσεων, ὅταν ἐκτελῶνται εἰς ἔδαφος σχετικῶς ὑγρόν, ὅπως εἶναι τὸ ἔδαφος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ πρὸ πάντων τὴν ἄνοιξιν, εἶναι ὅτι συμπιέζουσι τὸ ὑγρὸν τοῦτο χῶμα, τὸ φέρουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους καὶ οὕτω συντελοῦσι νὰ λάβῃ τὸ χῶμα, ὅταν ξηρανθῇ, σύστασιν πλινθίας, ἡ ὁποία εἶναι τόσον σκληροτέρα, ὅσον εἶναι μεγαλύτερα ἡ ἀναλογία τῆς ἐν τῷ ἐδάφει τούτῳ περιεχομένης ἀργίλλου. Τὸ οὕτω πλινθοποιηθὲν χῶμα μένει εἰς μάζας μὴ θραυομένας οὔτε ὑπὸ τῆς σβάρνας, οὔτε ὑπὸ ἄλλων ἐργαλείων. Αἱ μᾶζαι αὗται τοῦ χώματος εἶναι ἄχρηστοι εἰς τὰ φυτά, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ τὰς ἐκμεταλλευθῶσι διὰ τῶν ῥιζῶν των. Ἐπίσης ἡ καλὴ κάλυψις τοῦ σπόρου κατὰ τὴν σπορὰν εἰς τοιοῦτον ἔδαφος δὲν εἶναι δυνατή. Αἱ κατὰ τὸ φθινόπωρον (καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα) σχηματιζόμεναι ὑπὸ τῶν βαθειῶν ἀρόσεων εἰς τὰ ὑγρὰ ἐδάφη σκληραὶ μᾶζαι, κατὰ τὸν χειμῶνα (εἰς τὰ μέρη ὅπου οἱ παγετοὶ εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυροὶ) ἀποσαθροῦνται. Ἀντιθέτως αἱ κατὰ τὴν ἄνοιξιν σχηματιζόμεναι σκληραὶ μᾶζαι, δυσκολώτατα ἀποσαθροῦνται, καὶ μόνον ὅταν συνεπείᾳ ξηρασίας συνεργώσωσι τελείως, κατόπιν δὲ ὑπὸ βροχῆς ἢ ποτίσματος διαβραχῶσι, καταρρέουσι καὶ σχηματίζουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους λεπτὸν χῶμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄριστον περιβάλλον διὰ τὴν σπορὰν τῶν φυτῶν τῆς ἀνοίξεως.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους ἐν τῇ ἀμειψισπορᾷ ἀγρανάπαυσις-σῖτος. Κατὰ τὰ κολληγικὰ συμβόλαια τὰ συναφθέντα κατὰ τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη, αὕτη ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς: Ὁ κολληγὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ καλλιεργήσῃ τοὺς παραχωρουμένους εἰς αὐτὸν ἀγροὺς διὰ τριῶν ἀρόσεων, χωρὶς νὰ ὁρίζεται οὔτε ἐποχὴ οὔτε τρόπος τῶν ἀρο-

Digitized by Google

σεων. Τοιοῦτον ἦτο καὶ εἶναι τὸ πρόγραμμα ἐργασίας καὶ τῶν λοιπῶν γεωργῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ὅρος οὗτος τοῦ συμβολαίου δὲν ἐτηρεῖτο. Ἕνεκα διαφόρων λόγων ἢ καὶ ἀμελείας τοῦ γεωργοῦ, ἐγίνοντο ὀλιγώτεραι τῶν συμπεφωνημένων ἀρόσεις. Ὅταν ἐκτελοῦνται αἱ ἐν τοῖς ἀνωτέρω συμβολαίοις συμφωνίαι, ὁ ἀγρός, μετὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν φθινοπωρινῶν σιτηρῶν, μένει ἄνευ καλλιεργείας μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνοίξεως τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὅτε δίδεται ἡ πρώτη ἄροσις κατὰ Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον. Ἅμα τῇ ἀρόσει ὅλων τῶν ἀγρῶν, ἀρχίζει ἡ ἐκτέλεσις τῆς δευτέρας ἀρόσεως, προτιμωμένων τῶν ἀγρῶν, τῶν ὁποίων ἡ βλάστησις τῶν ζιζανίων εἶναι μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, τοιοῦτοι δὲ εἶναι συνήθως οἱ πρωϊμώτερον ἀροθέντες. Μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχὰς δίδεται ἡ τρίτη ἄροσις. Καλύτερον θὰ ἦτο νὰ ἐδίδετο ἡ πρώτη ἄροσις τὸ ταχύτερον τὴν ἄνοιξιν, εἰ δυνατὸν Φεβρουάριον, νὰ τελειώσῃ δὲ ἐγκαίρως, ὥστε νὰ μὴ ἀπολεσθῇ ἡ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους, ἡ ἀπορροφηθεῖσα κατὰ τὸν χειμῶνα. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, πρέπει νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν βάθος ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἐλαττουμένης τῆς ἀντιστάσεως, δύνανται οἱ ἀροτῆρες ν' ἀναπτύξουν μεγαλυτέραν ταχύτητα ἢ νὰ σύρουν ἀντὶ μονοὕννου, δίυννον ἄροτρον. Ὡς γνωστὸν δέ, τὸ δίυννον ὀργώνει κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα διπλασίαν τοὐλάχιστον ἔκτασιν τῆς τοῦ ἁπλοῦ ἀρότρου. Τὸ ἐν τῇ εἰκ. 2 παρατιθέμενον ἄροτρον διαφέρει τῶν συνήθων διύννων ἀρότρων, καθότι τὸ ὕννία αὐτοῦ σχηματίζουσι μικροτέραν γωνίαν μετὰ τοῦ ἐδάφους, ἐπίσης ἡ γωνία ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τῆς στρώσεως καὶ τῆς κόψεως τοῦ ὑννίου εἶναι ὀξυτέρα τῆς τῶν ἄλλων ἀρότρων. Ἐν γένει δὲ τὰ σώματά των (ὑννίον καὶ ἀναστρεπτήρ) εἶναι ἐπιμηκέστερα. Τὰ οὕτω κατεσκευασμένα ἄροτρα εἶναι καταλληλότερα διὰ τὴν ἄροσιν τῶν ὑπὸ τῶν ζῴων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος πεπατημένων γαιῶν, αἵτινες κατασταθεῖσαι συνεκτικαὶ ἐμποδίζουσι τὴν εἰς τὸ ἔδαφος εἴσδυσιν τῶν κοινῶν διύννων ἀρότρων.

Ἡ δευτέρα ἄροσις, ἡ διδομένη κατὰ τὸ θέρος, δέον νὰ γίνεται ὅσον τὸ δυνατὸν βαθυτέρα, ὥστε ν' ἀνακινῆται μεγαλύτερος ὄγκος χώματος καὶ ὁ ἀερισμὸς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιδράσεις ν' ἀσκῶνται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Ἡ θερινὴ αὕτη ἄροσις, ὅταν τὸ βάθος αὐτῆς εἶναι μέγα καὶ τὸ ἔδαφος ξηρόν, ἀφίνει μεγάλους βώλους εἰς τὸ ἔδαφος, τοὺς ὁποίους εἶναι καλὸν νὰ τρίβωμεν κἄπως διὰ σβαρνίσματος ἀμέσως μὲ τὴν ἄροσιν. Εἰς τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔδαφος ἡ εἴσδυσις τοῦ ἀρότρου εἶναι δύσκολος. Διὰ τοιαῦτα ἐδάφη κατάλληλον εἶναι τὸ ἐν τῇ εἰκ. 1 παριστάμενον, τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν σωμάτων τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων διύννων. Τὸ οὕτω κατεσκευασμένον ἄροτρον εἰσδύει εὐκολώτερον εἰς τὸ ἔδαφος, εἶναι δὲ κατάλληλον διὰ τὰ ξηρὰ ἐδάφη, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ κοινὰ ἄροτρα δὲν δύνανται νὰ εἰσδύσουν.

Ἡ φθινοπωρινὴ τέλος ἄροσις, εὐθὺς ἅμα τῇ πτώσει φθινοπωρινῆς τινος βροχῆς, δέον νὰ γίνεται ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφρὰ καὶ διὰ διύννου ἀρότρου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ καταστρέφῃ τὰ τυχὸν μετὰ τὴν βροχὴν φυτρώσαντα ζιζάνια, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ συντελῆται ταχύταια, ὡς ἀπαιτοῦσα ὀλίγας δυνάμεις. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔδαφος θὰ εἶναι ἐγκαίρως παρεσκευασμένον διὰ νὰ δεχθῇ τὸν σπορον τῶν φθινοπωρινῶν σιτηρῶν. Διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας ἐπετεύχθη ἀρκετὰ μεγάλη βελτίωσις εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγραναπαύσεως. Οὕτως ἡ ἐργασία τοῦ ἐδάφους γίνεται καλυτέρα, ἡ καταστροφὴ τῶν ζιζανίων τελειοτέρα, διὰ τῶν δύο ἐγκαίρως κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον διδομένων ἐλαφρῶν ἀρόσεων, ἡ δὲ καταστροφὴ τῆς ἀγριάδος σχεδὸν πλήρης διὰ τῆς βαθείας θερινῆς τοιαύτης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν ἀροτήρων δὲν εἶναι μεγαλυτέρα τῆς προξενουμένης ὑπὸ τοῦ συνήθως ἐφαρμοζομένου συστήματος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπέρχεται μὲν βελτίωσις εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγραναπαύσεως, καθότι καὶ ἡ πρώτη ἄροσις (ἡ τῆς ἀνοίξεως) γίνεται ἐγκαίρως καὶ ἡ δευτέρα ἀρκετὰ βαθεῖα, ὥστε ν' ἀνοίξῃ τὸ ἔδαφος εἰς ἀρκετὸν βάθος· ἡ ἐγκατάλειψις ὅμως τοῦ ἐδάφους ἀκαλλιεργήτου ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου (ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ) μέχρι τῆς ἀνοίξεως τοῦ ἐπομένου ἔτους (ἤτοι ἐπὶ ὀκτάμηνον περίπου) ἐπιτρέπει εἰς τὰ ζιζάνια νὰ ὡριμάσουν καὶ διασκορπίσωσι τοὺς σπόρους των καὶ εἰς τὰς βροχὰς τοῦ φθινοπώρου καὶ τῆς ἀνοίξεως νὰ χαθῶσι σχεδὸν ἐντελῶς. Διὰ τοῦτο μία θερινὴ ἄροσις (τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους τοῦ θερισμοῦ) θὰ κατέστρεφε τὰ ὑπάρχοντα ζιζάνια, ἄλλη βαθεῖα κατὰ τὸ φθινόπωρον θὰ ἤνοιγε τὸ ἔδαφος εἰς μέγα βάθος χάριν τῆς διεισδύσεως τῶν ῥιζῶν καὶ τῆς ἐναποθηκεύσεως τῶν βροχῶν· κατὰ τὴν ἐπομένην ἄνοιξιν ἐλαφρὰ ἄροσις θὰ κατέστρεφε τὰ ζιζάνια, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον τυχὸν ἀναπτυχθῆ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρόσεως ταύτης, ὅταν ὁ ἀγρὸς καὶ πάλιν καλυφθῇ ὑπὸ ζιζανίων, γίνεται μετρία ἄροσις, καὶ τέλος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σπορᾶς ἄλλη ἐλαφρὰ ἄροσις, ἡ καὶ τελευταία. Ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ σπορὰ τῶν φθινοπωρινῶν φυτῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἐλαφρὰ αὕτη ἄροσις ἐχρησίμευσε διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ σπόρου των. Οὕτω παρασκευαζόμενον τὸ ἔδαφος δύναται νὰ δώσῃ διπλασίας ἀποδόσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Δελτίον Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας, ἔτος 1928. —*Σ. Παπανδρέου*, «Ἡ ἀγρανάπαυσις καὶ ἡ καλλιέργειά της».

Σ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

—[ΔΑΣΟΛ.] Καλεῖται *καλλιέργεια* ἡ περιποίησις τῶν *συστάδων*. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν δασικῆς συστάδος ἄρχεται ἡ περιποίησις αὐτῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ λάβῃ τὴν κατάλληλον διὰ τὸν σκοπὸν τῆς διαχειρίσεως μορφήν· ἐκ παραλλήλου ἐπιδιώκεται ἡ διατήρησις καὶ βελτίωσις τῶν εὐνοϊκῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐδάφους. Ἡ καλιέργεια διαλαμβάνει: 1) Καθαρισμούς, ἤτοι ἀπομάκρυνσιν τῶν τυχὸν ἀνεπιθυμήτων, ξένων πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς συστάδος δένδρων, θάμνων ἢ φρυγάνων, τῶν τυχὸν πρὸς συναύξησιν ἐπιβοηθητικῶς φυτευθέντων δένδρων κτλ. 2) Ἀποφράξεις· ἤτοι ἀπομάκρυνσιν τῶν πλεοναζόντων δένδρων ἐντὸς νεαρῶν καταπύκνων συστάδων. 3) Ἀποκλαδώσεις, ἤτοι ἀπομάκρυνσιν ἀποξηρανθέντων φυσικῶς κλώνων ἢ καὶ χλωρῶν τοιούτων, πρὸς τὸν σκοπὸν εἴτε τῆς κανονικωτέρας διαμορφώσεως τοῦ κορμοῦ, ἀπαλλασσομένου τῶν ῥόζων, εἴτε ἀπολήψεως ξυλώδους μάζης, εἴτε καὶ ἕνεκα ἀντιπυρικῶν λόγων. Ἡ τομὴ δέον νὰ γίνηται πλησιέστατα τοῦ κορμοῦ. 4) Ἀραιώσεις· διὰ τούτων ἀποσκοπεῖται ἡ βαθμιαία ἀφαίρεσις τῶν ἑκάστοτε, κατὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ὑποσκελιζομένων, ἄρα ὑστερούντων εἰς αὔξησιν δένδρων, ἅμα δὲ καὶ ἄλλων καλῆς ἀναπτύξεως. Αἱ ἀραιώσεις, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν αὐξήσεως, εἴδους δένδρων, σκοποῦ διαχειρίσεως, συνθηκῶν ἀγορᾶς κτλ. εἶναι διαφόρου ἐκτάσεως. Οὕτως ἔχομεν: α') ἐλαφρὰν ἀραίωσιν, καθ' ἣν ἀφαιροῦνται τὰ ξηρὰ καὶ θνήσκοντα δένδρα· β') μετρίαν, καθ' ἥν, πλὴν τῶν προηγουμένων, ἀφαιροῦνται καὶ τὰ καταπιεσμένα· γ') ἰσχυράν· πλὴν τῶν προηγουμένων, ἀφαιροῦνται καὶ τὰ δεσποζόμενα· δ') λίαν ἰσχυρά, καθ' ἣν ἀφαιροῦνται, πλὴν τῶν προηγουμένων, καὶ τὰ συγκυριαρχοῦντα. Διακρίνουν καὶ ὑψηλὰς ἀραιώσεις, καθ' ἃς ἀφαιροῦνται καὶ ἀρκετὰ δεσπόζοντα δένδρα, ἐπίσης καὶ ὑπεραραιώσεις. Αἱ ἀραιώσεις δέον νὰ ἀρχίσουν ἐνωρίς, δηλαδὴ ἅμα τῇ συγκομώσει τῆς συστάδος, νὰ ἐπαναλαμβάνωνται συχνὰ καὶ νὰ θίγουν εἰς τὸ ἀνάλογον ἑκάστοτε μέτρον τὴν συστάδα.

Α. Ε. Κ.

καλλιέργημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καλλιεργεῖν, τὸ καλλιεργηθέν || μικροβιολ. τὸ δι' εἰδικῆς μεθόδου καλλιεργηθέν, ἀναπαραχθὲν μικρόβιον: «καλλιέργημα χολερικόν».

— *Μικροβ.]* Τὸ προϊὸν τῆς καλλιεργείας μικροβίου τινὸς ἐπὶ τοῦ καταλλήλου θρεπτικοῦ ὑλικοῦ. Τὸ *καλλιέργημα* δύναται νὰ εἶναι στερεόν, ὑγρὸν ἢ ἡμίρρευστον, ἀναλόγως τῆς συστάσεως τοῦ χρησιμοποιηθέντος θρεπτικοῦ ὑλικοῦ. Ὅταν περιέχῃ ἓν καὶ μόνον εἶδος μικροβίου, λέγομεν ὅτι εἶναι *καθαρὸν καλλιέργημα.*

Γ. Η. Π.

Καλλιέργης· βλ. λ. *Καλλέργης.*

καλλιεργήσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος ἢ ὁ ἄξιος νὰ καλλιεργηθῇ: «καλλιεργήσιμος χώρα».

καλλιεργητὴς (ὁ)· ὁ καλλιεργῶν, ὁ ἐργαζόμενος τὴν γῆν: «ἐπίμορτος καλλιεργητής».

καλλιεργητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλλιέργειαν· || ***καλλιεργητικὰ*** (τά)· ὡς οὐσιαστ. τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας, ἡ γενομένη δαπάνη πρὸς καλλιέργειαν.

καλλιεργία (ἡ)· δοκιμώτερος τύπος τοῦ *καλλιέργεια* (βλ. λ.).

καλλίεργος (ὁ) [*Ἀρχ.]*. Ὁ καλῶς ἐργαζόμενος, ὁ φέρων ἐπ' αὐτοῦ καλὴν ἐργασίαν: «καλλίεργον σκεῦος»· || ὁ πράττων καλὰ ἔργα, ὁ προστατεύων αὐτά: «Ἀθηνᾶ Καλλίεργος», ἐπίκλησις τῆς θεᾶς παρ' Ἐπιδαυρίοις.

καλλιεργῶ (*—έω*), *ἀόρ. ἐκαλλιέργησα—ἐκαλλιεργήθην*, παθ. μετχ. *κε)καλλιεργημένος*· εἶμαι καλλιεργητής, ἐργάζομαι τὴν γῆν: «καλλιεργῶ τοὺς ἀγρούς, —τὴν ἐλαίαν, —τὴν ἄμπελον,—τὰ γεώμηλα»· || συνεκδ.: «καλλιεργῶ μικρόβια, —τὸ μικρόβιον τῆς χολέρας, —τῆς γρίππης κττ.»· || «καλλιεργῶ σχέσεις, —φιλίαν» συνάπτω σχέσεις, φιλίαν· || ἐπιμελοῦμαι, θεραπεύω, φροντίζω: «καλλιεργῶ τὰ γράμματα, —τὴν μουσικήν, — τὰς τέχνας κττ.».

καλλίζωνος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ἰδίᾳ ἐπὶ γυναικός, ὁ ἔχων ὡραίαν ζώνην, ὁ χαριέντως, κομψῶς ἐζωσμένος· || ὁ ἔχων λεπτὴν ὀσφύν, λιγυρός, ἄλλως *εὔζωνος.*

καλλιθάμνιον (τὸ) (Callithamnium) *[Βοτ.].* Γένος ἀλγῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδοφυκῶν* (Rhodophyceae), περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν βαθυτέρων πυθμένων τῶν θαλασσῶν. Κυριώτερον εἶδος αὐτῶν θεωρεῖται *καλλιθάμνιον τὸ κορυμβανθὲς* (Callithamnium corymbosum).

Κ. ΠΑΠ.

Καλλιθέα *[Γεωγρ.].* Προάστειον τῶν Ἀθηνῶν κείμενον πρὸς τὰ ΝΔ τῆς πόλεως καὶ ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα (τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς), εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται ἐκτὸς τῆς κυρίως *Καλλιθέας* (κάτ. 26.603) καὶ οἱ μικρότεροι συνοικισμοὶ *Νέας Σμύρνης* (κάτ. 210), παρὰ τὴν λεωφόρον Συγγροῦ, καὶ *Τζιτζιφιὲς* (κάτ. 2843). Τοῦ κυρίως συνοικισμοῦ Καλλιθέας μέρος ἀποτελοῦσι καὶ αἱ συνοικίαι *Σικελία* ἢ *Παλαιὰ Σφαγεῖα, Χαροκόπου* καὶ *Ἁγία Ἐλεοῦσα.* Κατὰ ταῦτα ἡ κοινότης Καλλιθέας περιορίζεται ὑπὸ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ, τοῦ Ἰλισοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν χωρίζει ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, τοῦ Νέου Φαλήρου καὶ τοῦ Φαληρικοῦ ὅρμου.

Ἡ κυρίως Καλλιθέα ἤρχισε νὰ συνοικίζεται πρὸ 45 ἐτῶν, ὁπότε ἐκτίσθησαν ἐκεῖ μὲ κέντρον τὸ σημερινὸν ἁμαξοστάσιον τῶν τροχιοδρόμων δεκὰς οἰκιῶν, πολλαπλασιασθεισῶν ταχέως. Τῷ 1896 ἠρίθμει 139 κατοίκους. Ἡ ῥυμοτομία τῶν συνοικισμῶν εἶναι κανονικωτάτη, ἡ δὲ συγκοινωνία αὐτῶν διεξάγεται κυρίως μὲν διὰ τοῦ τροχιοδρόμου Ἀθηνῶν-Φαλήρων, δευτερευόντως δὲ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Πειραιῶς καὶ δι' αὐτοκινήτων Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε ἀξίων λόγου οἰκοδομημάτων τῆς Καλλιθέας εἶναι: αἱ ἀποθῆκαι καὶ ἁμαξοστάσια τῶν τροχιοδρόμων ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, ὁ Ἱππόδρομος τοῦ δέλτα εἰς τὸ τέρμα τῆς λεωφόρου Συγγροῦ, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα, ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Πάντων, ἡ *Χαροκόπειος Ἐπαγγελματικὴ σχολή,* ἡ *Ἀμπέτειος σχολὴ τυφλῶν,* τὸ παλαιὸν *Σκοπευτήριον,* ὅπου στεγάζεται σήμερον τὸ γυμνάσιον. Ἡ Καλλιθέα ἠλεκτροφωτίζεται διὰ ῥεύματος παραγομένου ὑπὸ ἰδίου τοπικοῦ ἐργοστασίου καὶ ὑδρεύεται προσωρινῶς ἐκ φρεατίων ὑδάτων κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἤδη τοποθετοῦνται σωλῆνες διοχετεύσεως προκειμένου νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ δίκτυον ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ Μαραθῶνος. Ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχει 4 χιλμ. (ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος μεχρι τοῦ κέντρου αὐτῆς), ἔχει δὲ ἀξίαν λόγου τοπικὴν κοινωνικὴν ζωήν, κέντρα διασκεδάσεων, κινηματογράφους, ἑστιατόρια, ἀθλητικὴν κίνησιν κλπ. Ἔχει γυμνάσιον ἑξατάξιον μεικτὸν καὶ 3 δημοτικὰ μεικτά, πολλὰ δὲ ἄξια λόγου φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, τὸ προσφυγικὸν ὀρφανοτροφεῖον «Ἐθνικὴ Στέγη» στεγαζόμενον ἐντὸς τοῦ Χαροκοπείου, τὸ ὀρφανοτροφεῖον θυμάτων πολέμου, τὸ ὀρφανοτροφεῖον Ἰωσήφογλου καὶ ὁ Οἶκος τῶν Τυφλῶν, στεγαζόμενος ἐντὸς τῆς Ἀμπετείου σχολῆς. Ναοὶ ὑπάρχουν 7, ἐξ ὧν 6 ὀρθόδοξοι τιμώμενοι εἰς μνήμην τῶν *Ἁγίων Πάντων,* τῆς *Εὐαγγελιστρίας,* τῆς *Μεταμορφώσεως* τοῦ *Σωτῆρος,* τῆς *Ἁγίας Ἐλεούσης,* τῶν *Ἁγίων Ἀποστόλων* καὶ τοῦ *Προφήτου Ἠλιοὺ* καὶ εἷς τῶν Καθολικῶν. Ἰδίαν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν κίνησιν ἡ κοινότης δὲν ἔχει, λόγῳ τῆς ἀμέσου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἐξαρτήσεως, ὑπάρχουν ὅμως μερικὰ ἐργοστάσια καὶ πολλὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιόλογα εἶναι ξυλουργεῖα καὶ ἐργοστάσια κουφωμάτων, πλεκτῶν ἐνδυμάτων, ἠλεκτροφωτισμοῦ, παιγνιδίων, ἀεριούχων ποτῶν κλπ.

Χ. Δ.

— **Καλλιθέα** *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Θεσσαλονίκης, οἰκούμενος κυρίως ὑπὸ ἐποικισθέντων μετὰ τὸ 1923 προσφύγων. Κάτοικοι (1928) 3.292 (βλ. καὶ λ. *Θεσσαλονίκη*).

— **Καλλιθέα** *[Γεωγρ.].*—1) Ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας. Κεῖται πρὸς Α. τῆς Δράμας, ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Μενοίκου ὄρους. Χρησιμεύει ὡς τόπος παραθερισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Δράμας καὶ ἔχει 1432 κατοίκ. (1928). Πρῴην ἐκαλεῖτο *Ἐγρὶ Δερέ.*

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμαράντων τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ῥοδόπης. Κάτοικ. 255 (1928).

— 3) Χωρίον, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι 370 (1928).

— 4) Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 421 (1928). Πρῴην ἐκαλεῖτο *Γαϊδουριάρηδες.*

— 5) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Εἶναι ἕδρα κοινότητος μὲ 514 κατοίκους (1928). Πρῴην *Ξυλογαϊδάρα.*

— 6) Ἕδρα κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτοικοι 423 (1928). Πρῴην ἐκαλεῖτο *Μεμερίζι.*

— 7) Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα μὲ 571 κατοίκους (1928). Πρῴην ἐκαλεῖτο *Γυφτοχώρι.*

— 8) Κωμόπολις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα μὲ 1254 κατοίκους (1928). Πρῴην *Σάντοβον.*

Digitized by Google

— **Καλλιθέα** /*Παρ. Γεωγρ.*/. Μέγας ὅρμος τοῦ βορείου τμήματος τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Ρόδου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Βούδι και Λιδικό (πλάτ. 36°19' 3/4 Β., μήκ. 28°16' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnù). Ἐν αὐτῷ ἠγκυροβόλησε τὴν 21 Ἀπριλίου 1912 ὁ ἰταλικὸς στόλος, εἰς τὴν παραπομπὴν τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀμέλιο στρατός, ὅστις ἀπεβιβάσθη τὴν ἑπομένην εἰς τὸν ἀμέσως πρὸς Β τοῦ ὅρμου ψαμμαθῶνα *Κόσκινο*. Εἰς τὸν Ν.ΝΔ μυχὸν τοῦ ὅρμου καὶ *Καλλιθέα* κώμη. Σ. Ε. Λ.

καλλιθέα (ἡ) (Callithea) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαλιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραία ψυχὰς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς μὲ ποικίλους, λαμπροὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλιθέα ἡ σάπφειρος* (Callitha saphira), ἥτις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, λεπτόν, κυλινδρικόν, κεραίας λεπτάς, μακράς, ἀποληγούσας εἰς ροπαλοειδῆ ἀπόφυσιν καὶ πτέρυγας ἀνεπτυγμένας χρώματος κυανοπορτοκαλλιώδους μὲ πρασίνας καὶ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ ἐν Μεξικῷ καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων. Δ.Ν.Π.

καλλίθηρον (τὸ) (Callitherum) /*Ζωολ.*/. Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπνευμόνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀττοϊδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς ἀράχνας μὲ ὡραίους χρωματισμοὺς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *καλλίθηρον τὸ στικτὸν* (Callitherum punctatum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Καλλιθόη /*Μυθολ.*/.—1) Ἡ πρεσβυτέρα τῶν τεσσάρων θυγατέρων τοῦ Ἐλευσινίου βασιλέως Κελεοῦ, μνημονευομένη ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ πρὸς τὴν Δήμητρα.—2) Πρώτη ἱέρεια τῆς Ἥρας Ἀργείας ἢ Ἀργολίδος, ἡ κατὰ Ἡσύχιον τῆς Ἀθηνᾶς, ταυτιζομένη μετὰ τῆς Ἰοῦς ἐνίοτε, ἀναφερομένης ὡς πρώτης ἱερείας τῆς Ἥρας, μετὰ τῆς Καλλιθυίας ἢ Καλλιθύης, θυγατρὸς τοῦ Πείραντος, μετὰ τῆς Καλλιθυέσσης καὶ Καλλιθέας. Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω λέξεις θεωροῦνται ὑπὸ τῶν μυθολόγων ὡς ἀρχικὰ ἐπίθετα τῆς Ἰοῦς, ἀποκτήσαντα μεταγενεστέρως ἰδίαν ὀντότητα. Κατά τινα παράδοσιν ἡ Καλλιθόη πρώτη ἵδρυσεν ἱερὸν τῆς Ἥρας, καταστήσασα ἐν αὐτῷ ἱέρειαν τὴν θυγατέρα της καὶ κατασκευάσασα ξόανον τῆς θεᾶς ἐκ ξύλου ἀχράδος Τιρυνθίας. —Π.

καλλίθριξ, -*ιχος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων καλάς, ὡραίας τρίχας || ἐπὶ ἵππων, ὁ ἔχων ὡραίαν χαίτην.

καλλίθριξ (Callithrix) /*Ζωολ.*/. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πιθήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πιθηκιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ αὐτῶν εἶναι: Σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, τρίχωμα σκληρὸν καὶ πυκνόν, κεφαλὴ μικρά, πρόσωπον βραχύ, κρανίον καὶ κάτω σιαγὼν ἀνεπτυγμένα, ἀνάστημα μέτριον. Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὴν Βραζιλίαν, Βολιβίαν, Περοὺ καὶ Κολομβίαν καὶ ἐντὸς μεγάλων δασῶν ἐν διαιτώμενα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλίθριξ ὁ ποικιλόχρους* (Callithrix versicolor), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἀνάστημα κατά τι μεγαλύτερον τῆς κατοικιδίου γαλῆς, χρῶμα φαιοϋπόπυρρον μὲ μελανὰς στιλπνὰς ἀποχρώσεις καὶ οὐρὰν μακροτάτην καὶ δασεῖαν. Ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ. Δ. Ν. Π.

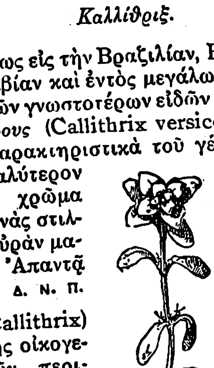

Καλλίθριξ.

— **καλλίθριξ** (ὁ) (Callithrix) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἀνεπτυγμένας, φυομένας ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλίθριξ ὁ ὑδρόβιος* (Callithrix aquaticus), ἐνιαύσιος πόα κοινοτάτη ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν, φυομένη ἐντὸς ἢ παρὰ τοὺς ρύακας καὶ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

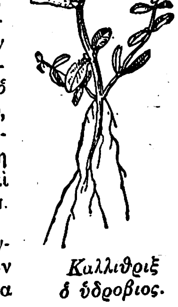

Καλλίθριξ ὁ ὑδρόβιος.

καλλικάντζαρος (ὁ)· τὸ συνηθέστερον ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν διδομένων εἰς τὰ ἐμφανιζόμενα συμφώνως πρὸς τὴν λαϊκὴν δοξασίαν δαιμονικὰ ὄντα κατὰ τὸ *δωδεκαήμερον* (βλ. λ.).

— [ΛΑΟΓΡ.] Ἡ μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φαντάζεται ὁ λαὸς τοὺς *καλλικαντζάρους*, ποικίλλει κατὰ τόπους, ἀλλ' ἔχει χαρακτηριστικὸν κοινὸν τὴν ἀσχημίαν. Εἶναι «κακομούτσουνοι», «σιχαμένοι», ὅθεν καὶ οἱ δυσειδεῖς πολλάκις «καλλικάντζαροι» ἀποκαλοῦνται καθὼς καὶ οἱ πολὺ ἰσχνοί, διότι καὶ ἡ ἰσχνότης τῶν καλλικαντζάρων εἶναι παροιμιώδης. Ἕκαστος αὐτῶν ἔχει καὶ σωματικόν τι ἐλάττωμα «κι' ἀπόνα κουσούρι· ἄλλοι εἶναι κουτσοί, ἄλλοι στραβοί, ἄλλοι μονόμματοι, μονοπόδαροι στραβοπόδαροι, στραβόστομοι, στραβοπρόσωποι, στραβομούρηδες, στραβοχέρηδες, ξεπλατισμένοι, τσακισμένοι καὶ κοντολογῆς ὅλα τὰ κουσούρια καὶ τὰ σακατλίκια τὰ βρίσκεις ἀπάνω τους» (Ἀράχοβα Λεβαδείας). Συνήθως φαντάζονται αὐτοὺς ὡς νάννους, ἔχοντας ἀνάστημα μικροῦ παιδίου, ἀλλὰ κατά τινας παραδόσεις εἶναι ὑψηλοί. Κόμην ἔχουσι μακρὰν καὶ ἀτημέλητον καὶ ἐν γένει εἶναι δασεῖς, μὲ ὀφθαλμοὺς ἀγρίους καὶ ἐρυθρούς, ὀδόντας κάπρου, χεῖρας πιθήκου, ὄνυχας μακροὺς καὶ γαμψούς, πόδας ὄνου, ἢ τὸν ἕνα ὄνειον καὶ τὸν ἄλλον ἀνθρώπινον, «μισοὶ ἄνθρωποι καὶ μισοὶ γαϊδούρια» λέγουν ἐν Σύρῳ, ὡς ἐνιαχοῦ παριστῶσι καὶ ἄλλους δαίμονας. Εἶναι πολὺ εὐκίνητοι, ἀναρριχῶνται εἰς τοὺς τοίχους, περιπατοῦσιν εἰς τὰς στέγας, διέρχονται διὰ τῆς καπνοδόχου κττ. Κατά τινας παραδόσεις εἶναι γυμνοί, ἀλλὰ συνήθως τοὺς φαντάζονται ὡς φέροντας ἐνδύματα, ἐλεεινὰ ὅμως καὶ κατεξεσχισμένα. Ἰδιάζοντα τῆς ἐνδυμασίας αὐτῶν εἶναι ἡ καπότα, ἥτις εἶναι μεγάλη καὶ χονδρή, ἡ σκούφια (κατσοῦλα), τὴν ὁποίαν κατασκευάζουσιν οἱ ἴδιοι ἀπὸ γουρουνότριχες καὶ ἥτις ὁμοιάζει πρὸς πῖλον ὀξυκόρυμβον, καὶ τὰ ὑποδήματά των, ἅτινα ἀλλαχοῦ μὲν πιστεύεται ὅτι εἶναι σιδηρᾶ, ἀλλοῦ δὲ τσαρούχια, ἢ τσαγγία. Ἡ τροφὴ των εἶναι συνήθως ἀκάθαρτος: «σκουλήκια, βαθρακάκια, φίδια, γουστερίτσες κ.δ.», ἀλλ' ἐπίσης ἀρέσκονται εἰς τὸ χοιρινὸν κρέας, τὰ λουκάνικα, ἔτι δὲ τοὺς τηγανίτας (τὰ λαλαγγια), τὰ πλακούντια, τὰ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ δωδεκαημέρου εἰς τὰς οἰκίας παρασκευαζόμενα, διὸ καὶ ἵνα ἐξευμενίσωσιν αὐτούς ρίπτουσιν ἐνιαχοῦ ἐπὶ τῆς στέγης ξηροτήγανα καὶ λουκάνικα. Εἶναι λίαν φιλόχοροι, εἶδος δὲ χοροῦ ὠνομάσθη ἀπὸ τούτων «χορὸς τῶν καλλικαντζάρων» (Νάξος).

Ἐκ συγχύσεως πρὸς ἄλλα ἐξωτικὰ ἀναφέρονται καὶ γυναῖκες αὐτῶν (*καλλικαντζαροῦ-ίνα-ἶνες*) καὶ τέκνα ἐκ τούτων, πολλαὶ δὲ εἶναι αἱ παραδόσεις, καθ' ἃς μαῖα καλεῖται ὑπὸ τοῦ καλλικαντζάρου νὰ θεραπεύσῃ τὴν λεχὼ γυναῖκά του, ἀπειλεῖται δὲ ἂν τυχὸν τὸ τεχθησόμενον εἶναι θῆλυ. Καὶ ἄλλαι θήλειαι συντρόφισσαι αὐτῶν ἀναφέρονται, ὡς αἱ «καλοκυρᾶδες» μετὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὰς ἀθηναϊκὰς παραδόσεις χορεύει ὁ *κωλοβελώνης*, ὡς καλεῖται ἐν Ἀθήναις ὁ καλλικάντζαρος, οἱ «βερβελοῦδες» (Κωνσταντινούπολις), «τζόγιες» (Θεσσαλία). Οἱ καλλικάντζαροι ἔρχονται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν γῆν· ἐν Σκιάθῳ πιστεύουν ὅτι ἔρχονται διὰ πλοιαρίου, ὁμοίως καὶ ἐν Οἰνόῃ διὰ χρυσῆς βάρκας, κατὰ δὲ τοὺς Ἰκαρίους ἐπὶ φλοιοῦ καρυδίων. Ἀρχηγὸς τῶν εἶναι ὁ «πρῶτος», ὁ «μεγάλος», ὁ «κουτσός», ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει οὗτος λέγεται «Μαντραχοῦχος». Συνήθεις τόποι, ἔνθα διατρίβουσιν, εἶναι οἱ μύλοι, ὡς κείμενοι εἰς ἐρήμους τόπους, διὸ καὶ ἡ εἰς τούτους μετάβασις κατὰ τὰς νύκτας τοῦ δωδεκαημέρου θεωρεῖται ἐπικίνδυνος· «παραμονεύουν στὰ λαγκάδια, σὲ μέρη ποῦ εἶναι νερὸ καὶ κοντὰ στοὺς ἀνεμομύλους», εἰς τὰ τρίστρατα, φεύγουσι δὲ μόλις φωνήσῃ ὁ τρίτος πετεινός, ὁ τὴν ἡμέραν ἀγγέλλων. Καθ' ὅλον τὸ ἄλλο πλὴν τοῦ δωδεκαημέρου διάστημα οἱ καλλικάντζαροι διαμένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν «στὸν Κάτω κόσμο» «στὸν Ἅδη», ὅπου πελεκῶσι ἢ πριονίζουσι ἢ κατατρώγουσι διὰ τῶν ὀδόντων τοὺς ὑποβαστάζοντας τὴν γῆν στύλους, ἐνῷ δὲ εὑρίσκονται εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐργασίας των ἀνέρχονται τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν γῆν, ὡ, ἐνιαχοῦ πιστεύεται διὰ νὰ μὴ τοὺς καταπλακώσῃ ἡ ἑτοιμόρροπος γῆ, ὅταν δὲ πάλιν κατέλθωσιν εὑρίσκουσι τοὺς στύλους ἀκεραίους καὶ ἐπαναρχίζουσι τὸ αὐτὸ ἔργον.

Οἱ καλλικάντζαροι, ὡς πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος πιστεύουσι, εἶναι ἄνθρωποι ἐκ κακῆς μόνον μοίρας μεταβαλλόμενοι εἰς δαιμονας ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ. Γίνονται δὲ προσέτι καλλικάντζαροι οἱ γεννηθέντες κατὰ τὸ δωδεκαήμερον, ἐκτὸς ἂν βαπτισθῶσιν ἀμέσως· ἐπίσης ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἱερεὺς ἐν ἀνέγνωσε καλῶς τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος τὰ ἑπταμηνιαῖα βρέφη, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Σιφνίων ὁ ἀποθανὼν τὰ Χριστούγεννα, ὡς καὶ ὁ αὐτόχειρ, ἐν δὲ Μακεδονίᾳ πιστεύεται ὅτι καλλικάντζαρος γίνεται ὁ ἔχων ἀλαφρὸν ἄγγελον καὶ ἑπομένως ἀνίσχυρον νὰ προστατεύσῃ αὐτὸν κατὰ τῆς κακῆς δαιμονικῆς ἐπηρείας.

Βλάβαι. Ἀποτρεπτικὰ μέσα. Κοινῶς πιστεύεται ὅτι οἱ καλλικάντζαροι ἀδυνατοῦσι νὰ βλάψωσι τοὺς ἀνθρώπους, μόνον δὲ πειράζουσι καὶ φοβίζουσιν αὐτούς, διότι ἄλλως τε εἶναι λίαν μωροὶ καὶ εὐκόλως ἐξαπατῶνται· ἀλλὰ πολλαχοῦ τοὐναντίον θεωροῦνται λίαν ἐπικίνδυνοι, διὸ καὶ διὰ παντοίων μέσων προσπαθοῦσι νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τῶν δαιμόνων τούτων, ἐν δὲ Μακεδονίᾳ ἐπὶ δειλοτάτου καὶ πολλὰς προφυλάξεις λαμβάνοντος λέγεται ὅτι «γεννήθηκε στὸν καιρὸ τῶν καλλικαντζάρων». Λέγουσιν ὅτι ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνθρώπων, οὓς συναντῶσι τὴν νύκτα καὶ πνίγουσιν αὐτοὺς ἂν μὴ ἀποκριθῶσι προσηκόντως εἰς ὅ,τι ἐρωτηθῶσιν· ἀναγκάζουσι τοὺς τυχὸν διερχομένους ἐκ του μέρους, ὅπου συχνάζουν, νὰ φάγωσιν ἐκ τοῦ μιαροῦ φαγητοῦ των, παρασύροντες αὐτοὺς εἰς χορὸν καὶ κακοποιοῦντες εἶτα· ἀμείβουσιν ὅμως, ὡς ἐνιαχοῦ πιστεύεται, τοὺς καλοὺς χορευτάς· «παίρνουν τὴν μιλιά» ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ὁμιλήσει, καὶ ἄλλα κακὰ προξενοῦσι.

Ἐπίσης εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας διὰ τῆς καπνοδόχου, ὡς καὶ πάσης ὀπῆς, καθὼς καὶ ἄλλων λαῶν δαίμονες, δέρνουν, πνίγουν, σκοτώνουν ἢ τρώγουν τοὺς ἀνθρώπους, ἁρπάζουσι τὰ ἐνδύματα «βασανίζουν τὶς ἀκαμάτρες ... γιαυτὸ τὰ κορίτσια σπουδάζουν νὰ φτειάσουν ὅσο μποροῦν περισσότερο γνέμα τὸ σαραντάημερο» (Σάμος), χύνουσι τὸ ὕδωρ, οὐροῦσιν εἰς τὰ ἀγγεῖα οἴνου καὶ ἐλαίου, διασκορπίζουν τὸ ἄλευρον, μιαίνουσι τὰς τροφὰς καὶ πᾶν ὅ,τι ἤθελον εὕρει ἐμπρός των. Ἰδίως τὴν τέφραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ κρύπτονται, ὡς ἐνιαχοῦ πιστεύεται, διὸ καὶ ἡ τοῦ δωδεκαημέρου τέφρα («δωδεκαμερίτικη» καλουμένη ἢ «καλλικαντζαρήσια» ἢ «παγανήσια» ἢ «στάχτη ποῦ δὲν ἄκουσε τὸ ἐν Ἰορδάνῃ») ἀκάθαρτος καὶ ἀκατάλληλος δι' οἱανδήποτε χρῆσιν θεωρεῖται.

Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν καλλικαντζάρων μεταχειρίζονται ποικίλα μέσα, ἅτινα εἰς τρεῖς κυρίας κατηγορίας ἀνάγονται: 1) Πράξεις τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ὡς α) τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἰς τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας, ἵνα μὴ εἰσέλθωσιν, ἐπὶ τῶν ἀγγείων οἴνου καὶ ἐλαίου, ἵνα μὴ τὰ μιάνωσι, σταυρώνουσιν ἐπίσης τὸ μέτωπον τῶν ἀβαπτίστων παίδων, ἵνα μὴ τοὺς ἁρπάσωσιν οἱ καλλικάντζαροι, β) ὁ ἁγιασμὸς τῶν οἰκιῶν καὶ μάλιστα ὁ κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων, γ) τὸ θυμίαμα. 2) Ἐπῳδαί. Ἄσημοι φράσεις, ἡ ἐκφώνησις «ξύλα κούτσουρα δαυλιὰ καϋμένα», ἀναφερομένη εἰς τὸν τοῦ πυρὸς φόβον τῶν καλλικαντζάρων. Ἔτι οἱ ἐξορκισμοί, ἡ ἐκφώνησις «τοῦ Πάτερ ἡμῶν» τρίς. 3) Μαγικαὶ πράξεις, οἷον κάπνισμα καὶ δὴ διὰ δυσωδῶν οὐσιῶν, π. χ. ρίπτουν εἰς τὸ πῦρ τῆς ἑστίας τεμάχιον δέρματος συνήθως παλαιοῦ ὑποδήματος (παλιοτσάρουχο)· ἰδίᾳ ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἡ ὀσμὴ βοτάνης χαμαιλέοντος («χαμολιός»), πολλαχοῦ δὲ φέρονται ᾄσμάτια φθόνου (?) δῆθεν ὑπὸ τῶν καλλικαντζάρων ὡς «χαμολιὸς μυρίζει ἐδῶ, νὰ χαθῇ τέτοιο χωριό». Ἀποτρεπτικὰ ἐπίσης εἶναι χοιρινὸν ὀστοῦν, περίαπτα (χαϊμαλιὰ) ἀναρτώμενα ὄπισθεν τῆς θύρας, τὸ μαυρομάνικο μαχαίρι, κυρίως ὅμως τὸ πῦρ, διὸ καὶ πυραὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνάπτονται καὶ ὀρθίως εἰς τὴν ἑστίαν διατηρεῖται ἀνημμένος δαυλὸς κατὰ τὸ δωδεκαήμερον (βλ. λ. *ἡλιοστάσιον*) Φοβοῦνται δὲ καὶ τὸν κρατοῦντα ἀνημμένον δαυλόν, διὸ καὶ οἱ ἐξερχόμενοι τὴν νύκτα κρατοῦσι τοιοῦτον, ὁ δὲ ἐπικαλούμενος βοήθειαν κατὰ τῶν καλλικαντζάρων φωνάζει «τρεχᾶτε γειτόνοι μὲ τὰ δένδρινα δαυλιὰ» (Τριφυλία) ἢ «ξύλα κούτσουρα δαυλιὰ καϋμένα» (Καλάμαι). Ἐνιαχοῦ ἔτι «ζεματίζουν» αὐτοὺς διὰ τῶν κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἰδίᾳ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων, κατασκευαζομένων τηγανιτῶν (λαλαγγίτες, λουκουμάδες). Ὅταν δὲ συλλάβωσι τὸν καλλικάντζαρον, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ μετρήσῃ τὰς ὀπὰς κοσκίνου, ὅπερ ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ, ἢ τὸν δένουσι δι' ἐρυθρᾶς κλωστῆς ἢ ψαθοσχοίνου, ἅτινα ἀδυνατεῖ νὰ θραύσῃ.

Πάγκοινος εἶναι ἡ δοξασία, καθ' ἣν οἱ καλλικάντζαροι φεύγουσιν ἐκ τῆς γῆς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων, ἐκδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἁγιάζοντος τὰς οἰκίας ἱερέως, ᾄδουσι δὲ ᾀσμάτιον σκωπτικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸς τὸν ἁγιασμὸν φόβον αὐτῶν ἐκφράζον:

Φεύγετε νὰ φεύγωμε
γιατ' ἔρχετ' ὁ τουολόπαπας
μὲ την ἁγιαστοῦρα του
και μὲ τη βρεχτοῦρα του
καὶ θὰ μᾶς ἁγιάσῃ
καὶ θὰ μᾶς μαγαρισῃ.

Κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των ὑστερεῖ τις πάντοτε, θεωρούμενος διὰ τοῦτο χωλός, ἀφοῦ δὲ φύγωσι λαμβάνει χώραν καθαρμὸς τοῦ χωρίου, διὰ πυρῶν ἀναπτομένων ἐν ὑπαίθρῳ πολλαχοῦ, καθαρίζεται ἔτι ἡ ἑστία καὶ ὅλη ἡ οἰκία εἴτε κατὰ τὰ Θεοφάνια εἴτε τὴν ἐπαύριον, ὅτε τὴν τέφραν τοῦ δωδεκαημέρου ρίπτουσιν ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τὴν φυλάττουσι διὰ τὰς μαγγανείας.

Γνῶμαι περὶ τῆς προελεύσεώς των. Ἐτυμολογία. Ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῶν δαιμόνων τούτων αἱ γνῶμαι τῶν πολλῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ἠσχολήθησαν, διίστανται. Κατ' ἄλλους προῆλθον ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μύθων περὶ τῶν Σατύρων καὶ τοῦ Πανὸς *(Schmidt)*· ἄλλοι ἀνευρίσκουσιν εἰς τούτους χαρακτῆρας Κενταύρων *(Meyer, Lawson)*. Ὁ Πολίτης θεωρεῖ τούτους νεώτερα δημιουργήματα τῆς φαντασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐκ παλαιοτέρων μυθικῶν στοιχείων ἀποτελεσθέντα, ἔδωσαν δὲ ἀφορμὴν εἰς γένεσιν τούτων αἱ μεταμφιέσεις τοῦ δωδεκαημέρου. Ὁ Boll εὑρίσκει σχέσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς αἰγυπτιακοὺς κανθάρους, πρὸς δὲ τὰ βλαστικὰ ταῦτα ἔντομα, τοὺς κανθάρους, σχετίζει αὐτοὺς καὶ ὁ Κουκουλές. Ὁ Σβορῶνος θεωρεῖ ὅτι προέρχονται ἐκ τῶν παραστάσεων τοῦ

Digitized by Google

δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος, ὁ Δεινάκις χαρακτηρίζει τοὺς καλλικαντζάρους ὡς δαιμόνια τῆς ἑστίας καὶ τοῦ πυρός.

Ἐπίσης διαφωνοῦσι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς κοινῆς ὀνομασίας τούτων «καλλικάντζαρος», ἧς πολλοὶ εἶναι οἱ διαλεκτικοὶ τύποι (*Κολλικάντζαρος, Καλκαντζόνια, Καλκάνια, Καλλιτσάντερος, Καρκάντζαρος, Σκαλικαντζέρια, Σκαντζάρια, Λυκοκάντζαροι κ.ἄ.*). Καὶ ὡς ξένον θεωροῦσι τὸ ὄνομα πολλοί. ἐν οἷς ὁ Schmidt παράγων τοῦτο ἐκ τῆς Τουρκικῆς, ὁ Wachsmuth (Götting. gelehrte Anzeigen 1872 σ. 245 κ. ἑ.), ἀλλὰ πολλαὶ εἶναι καὶ αἱ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς προταθεῖσαι ἐτυμολογίαι. Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτα Δ΄ σ. 211) παράγει ἐκ τοῦ *καλὸς+κάνθαρος* (=καλλλικάνθαρος), τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζουν ἀργότερον ὁ Boll, ὁ Κουκουλὲς καὶ ὁ Μπούτουρας. Ἐκ τοῦ *λύκος + κάνθαρος* παρῆγε κατ' ἀρχὰς καὶ ὁ Πολίτης (Πανδώρα 1866 τ. 16 σ. 453), ὁ Λουκᾶς (Φιλολ. ἐπισκέψεις σ. 15) ἐκ τοῦ *λύκος + ἄντζαρος*(ἀνήρ)· ὁ Πολίτης κατόπιν ἐκ τοῦ *καλικιν+τσαγγίον* ἢ *καλὸς+τσαγγίον* καὶ τῆς μεγεθυντικῆς καταλήξεως *—αρος* (=ὁ ἔχων καλὰ τσαγγία, ἤτοι ὑποδήματα, ἢ ὁ ἔχων καλίκια ἀντὶ τσαγγίων). Ἐκ τοῦ λατινικοῦ *καλιγᾶτος* (caligatus) εἶχεν ἐτυμολογήσει τὴν λέξιν ὁ Οἰκονόμος (Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλλην. γλώσσης σ. 386), τελευταίως δὲ καὶ ὁ Παντελίδης τὴν ἐκ τοῦ *καλίγιον* ἢ *καλίκιν+ἄντζα* ἐτυμολογίαν ὑποστηρίζει. Ὁ Lawson ἐκ τοῦ *καλὸς+κένταυρος*, ὁ δὲ Δεινάκις ἐκ τοῦ *καρκάντζι—καρκάντζαρος*, δεχόμενος ὅτι σημαίνει τὸν ξηρὸν καὶ κεκαυμένον. Ἕτερα ὀνόματα πρὸς δήλωσιν τῶν καλλικαντζάρων εἶναι *παγανὸς (παγανοί, παγανοί)*, κοινότατον, ὡς ἐπίσης καὶ ἄλλα γενικώτερα καὶ κυρίως ἄλλα δαιμονικὰ ὄντα δηλοῦντα, ὡς «βουρβούλακας», «ξωτικὰ» «παρωρίτες». Κατὰ τόπους δὲ ἐπιχωριάζουσι τά: «κωλοβελόνης» (Ἀττική), «τσιλικρωτὰ» (Καρδαμύλη Μάνης), «καλιοντζῆς» (Ἤπειρος), «πλανήταρος, πλανηταρούδιν» (Κύπρος), «κατσιἄδες» (Χιος), «κάης, καλλισπούδης —ηδες» (Σαμος), «Κάης καὶ Καημπίλης» (Κάρπαθος), «Συβοτης ἢ Σιφώτης» (Καππαδοκία), «Χρυσαφεντάδες. Ἀς ἐμᾶς καλοί» (Οἰνόη Πόντου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schmidt*, Das Volksleben der Neugriechen κλπ (1871 σ. 142— 52). — *Πολίτου*, Παραδόσεις (Β΄ σ. 1240, ἔνθα καὶ ἅπασα ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία).— *Fr. Boll*, Griechische Gespenster (ἐν Archiv. für Religion wissenschaft XII σ. 150 κ. ἑξ.).—*Lawson*, Modern Greek Folklore and ancient gr. Religion (σ. 190—255). — *Σβορώνου*, Φῶς ἐκ τοῦ Παρθενῶνος («Ἡ λαϊκὴ ἑρμηνεία τοῦ Δ. ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος - Καλλικάντζαροι», ἐν τῇ Διεθνεῖ Ἐφημερ. τῆς Νομισμ. κ. ἀρχαιολογίας τ. ΙΔ σ. 244 κ. ἑξ.). —*Κουκουλέ*, Καλλικάντζαροι (ἐν Λαογραφίᾳ Ζ΄ σ. 315—324). —*Ἀθ. Μπουτούρα*, «Περὶ τῶν λέξεων Καλλικάντζαρος καὶ Δρίμα (αὐτ. σ. 61—75) — *Στ. Δεινάκι*, «Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως καλλικάντζαρος» (ἐν Λαογραφίᾳ Η σ. 488—498). — *Παντελίδη*, «Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικὰ—Καλλικάντζαρος» (ἐν Ἀθηνᾷ τόμ 41ῳ σ. 34—38). Μ. Ι.

— **Καλλικάντζαροι** (*Σάμου*). Λήγοντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ὁ λαὸς τῆς Σάμου ὑποκινούμενος ὑπὸ ὡρισμένων ἀνδρῶν ἤρχισε νὰ καταφέρεται κατὰ τῶν προκρίτων ὡς τυραννικῶν καὶ καταχραστῶν. Ἡ καταφορὰ αὕτη ηὔξανε σὺν τῷ χρόνῳ καὶ οὕτως ἐσχηματίσθησαν δύο κόμματα, μισοῦντα θανασίμως ἄλληλα. τὸ τῶν προκρίτων καὶ τὸ λαϊκόν. Καὶ οἱ μὲν λαϊκοὶ ὠνόμαζον σκωπτικῶς τοὺς ἀντιπάλους των *Καλλικαντζάρους*, διότι ἔκαμνον συνήθως τὰς διασκέψεις των τὴν νύκτα, ἵνα μὴ γίνωνται ἀντιληπτοί, οἱ δὲ πρόκριτοι ὠνόμαζον τοὺς λαϊκοὺς *Καρμανιόλους*, ὡς δῆθεν ἀξίους καρμανιόλας. Ν. Ι. Ζ

Καλλίκαρπον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηρονέρου (πρώην Ὀσενίτσης) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτοικοι (1928) 144. Πρώην ὠνομάζετο *Λοφτίστα*. Π. Τ. Π.

καλλίκαρπος (ὁ, ἡ)· ὁ παράγων καλοὺς καρπούς: «καλλίκαρπος χώρα», «δένδρον καλλίκαρπον».

καλλικέλαδος (ὁ, ἡ)· ὁ καλῶς κελαδῶν, ὁ ἔχον ὡραῖον κελάδημα: «καλλικέλαδος ἀηδών».

καλλίκερως (ὁ) (Callicerus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς μεσημβρινῆς καὶ κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Καλλικλῆς. Ζωγράφος, ἀκμάσας, προφανῶς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πλίνιος ἀποκαλεῖ τοῦτον μικρογράφον, ὁ δὲ Οὐάρρων ἀναφέρει, ὅτι περίφημον ἔργον αὐτοῦ ἦτο πίναξ ὕψους μόνον 4 δακτύλων, δι' οὗ καὶ ἐθαυμάσθη, χωρίς, ἐν τούτοις, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς φήμης τοῦ Εὐφράνορος. Β. Δ. Θ.

— **Καλλικλῆς**. Γλύπτης καὶ υἱὸς τοῦ ἐπίσης γλύπτου Θεοκόσμου τοῦ Μεγαρέως. Ἤκμασε περὶ τὸ 310 π. Χ. καὶ ἔδρασεν ἰδίως ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐκτὸς τῶν ἀγαλμάτων τῶν φιλοσόφων, τὰ ὁποῖα ὁ Πλίνιος ἀποδίδει εἰς τὸν Καλλικλέα, ὁ Παυσανίας ἀναφέρει τούτου καὶ δύο ἕτερα ἀγάλματα: τοῦ Γνάθου ἐκ Διπαίας τῆς Ἀρκαδίας καὶ τοῦ Ροδίου Διαγόρου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄγαλμα ἦτο, κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Πινδάρου, ὕψους τεσσάρων πήχεων καὶ πέντε δακτύλων (1,86 μ.)· τούτου εὑρέθη τμῆμα τῆς βάσεως, τὸ ὁποῖον σῴζει μέρος τῆς ὑπογραφῆς τοῦ τεχνίτου. Μετὰ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διαγόρου ἵσταντο ἡνωμένα καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν: Δαμαγήτου, Δωριέως καὶ Ἀκουσιλάου, ὡς καὶ τὸ τοῦ ἐγγόνου του Πεισιδώρου, οἵτινες εἶχόν ποτε νικήσει ὁμοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον ἂν καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἐποιήθησαν παρὰ τοῦ ἰδίου καλλιτέχνου. Β. Δ. Θ.

— **Καλλικλῆς**. Γλύπτης, υἱὸς τοῦ Εὐνίκου, ἐκ Μεγάρων. Ὁ τεχνίτης οὗτος εἶναι γνωστὸς ἐξ ἐνεπιγράφου βάσεως εὑρεθείσης ἐν Μεγάροις, ἐφ' ἧς ἵστατό ποτε χάλκινον εἰκονιστικὸν ἀγαλμάτιον. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Καλλικλῆς οὗτος ἤκμασε περὶ τὸ 300 π. Χ., καθ' οὓς χρόνους, δηλαδή, ἤκμασε καὶ ὁ ἐκ Μεγάρων ἐπίσης *Καλλικλῆς* (βλ. λ.) ὁ Θεοκόσμου. Ἡ ὁμωνυμία, συνεπῶς, καὶ ἡ σύμπτωσις τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως τῶν δύο καλλιτεχνῶν καθιστᾷ δύσλυτον τὸ ζήτημα ποῖος ἐκ τῶν δύο Μεγαρέων χαλκοπλαστῶν ἐποίησε τὰ ἀγάλματα τῶν φιλοσόφων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Πλίνιος. Β. Δ. Θ.

— **Καλλικλῆς** Ἐκ Λαρίσης, φιλόσοφος τῆς νέας Ἀκαδημίας, μαθητὴς τοῦ Καρνεάδου, διδάσκαλος τοῦ ἐκ Λαρίσης Φίλωνος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκούσει τὸν Καλλικλῆ διδάσκοντα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι, πρὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐγκαταστάσεώς του.

— **Καλλικλῆς**. Ἓν ἐκ τῶν προσώπων τοῦ διαλόγου τοῦ Πλάτωνος «Γοργίας». Ὡς ἐκ τοῦ διαλόγου τούτου τοῦ Πλάτωνος πληροφορούμεθα, ὁ Γοργίας ἐν Ἀθήναις διατρίβων κατῴκει παρὰ τῷ Καλλικλεῖ, ὁ ὁποῖος ἦτο πλούσιος πολιτικός. Ὁ Καλλικλῆς ἤκουε τὰς διδασκαλίας τοῦ Γοργίου καὶ προσεπάθει νὰ χρησιμοποιήσῃ ταύτας ἐν τῇ πράξει, φρονῶν ὅτι τοιουτοτρόπως μόνον λαμβάνουν αὗται πραγματικὴν ἀξίαν. Δ. Μ. Μ.

καλλικνημὶς (ἡ) (Callicnemis) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν καὶ μόνον εἶδος, τὴν *καλλικνημίδα τὴν τοῦ Λατρεΐγ* (Callicnemis Latreilli), ἥτις εἶναι ὡραιότατον ἔντομον μήκους 15 περίπου χιλιοστομέτρων, μὲ σῶμα παχύ, κυρτόν, λεῖον καὶ στιλπνόν, ἐρυθροφαίου χρώματος κατὰ τὴν ῥάχιν, ὀρφνοκιτρίνου κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν προθώρακα καὶ ὑποφαίου κατὰ τὰ ἔλυτρα. Αἱ κεραῖαί της ἀποτελοῦνται ἐξ ὀκτὼ ἀρθρώσεων καὶ τὰ δύο ὀπίσθια ζεύγη τῶν ποδῶν εἶναι ἰσχυρότατα καὶ αἰσθητῶς διωγκωμένα. Αἱ θήλειαι διαφέρουσι τῶν ἀρρένων ἐκ τῆς ἀπουσίας πτερύγων καὶ ἐλύτρων. Ἀπαντᾷ ἐν νοτίῳ Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἀλγερίᾳ. Δ. Ν. Π.

Καλλικνημὶς ἡ τοῦ Λατρεΐγ.

καλλίκνημος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων ὡραίας κνήμας.

καλλίκομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καλήν, ὡραίαν κόμην: «καλλίκομος νεᾶνις»· ‖ ἐπὶ τῶν φυτῶν, ὁ ἔχων ὡραῖον, πυκνόν, θαλερὸν φύλλωμα.

Καλλικούνης, *Νικόλαος*. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Μεσσήνῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις 1862—1922). Μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ὡς διδάκτορος τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1885) ἐφοίτησεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Γαλλίας, διατελέσας ἐσωτερικὸς ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων Μομπελλιὲ καὶ Παρισίων. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διετέλεσε διαδοχικῶς ἐπιμελητὴς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου, ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς καὶ τέλος τῷ 1901 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας. Ἔγραψε μονογραφίαν γαλλιστὶ «Περὶ Ὀροθεραπείας» (Παρίσιοι 1889), «Περὶ «Φυματιάσεως» (Ἀθῆναι 1890), τετράτομον «Κλινικὴν παθολογίαν καὶ θεραπευτικήν», ὡς καὶ διαφόρους ἄλλας ἰατρικὰς πραγματείας. Ο. Ρ.

καλλικοχλίας (ὁ) (Callicochlias) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιοφιλιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη μαλάκια μὲ κόγχην ἀδιάτρητον, εὐρεῖαν, περιβαλλομένην ἐνίοτε ὑπὸ λεπτοτάτης διαφανοῦς ἐπιδερμίδος, σχηματίζουσαν 6—8 συσπειρώσεις μὲ διωγκωμένην κορυφήν, ἄνοιγμα εὐρύτατον μὲ τοιχώματα λεῖα καὶ στιλπνὰ καὶ χρωματισμὸν ποικίλον, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *καλλικοχλίας ὁ ὡραιότατος* (Callicochlias pulcherrimus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, κόγχην κοκκώδη στιλπνῶς κιτρίνην, μὲ ποικιλοχρώμους μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ κιτρινερύθρους ταινίας ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς κόγχης. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Δ. Ν. Π.

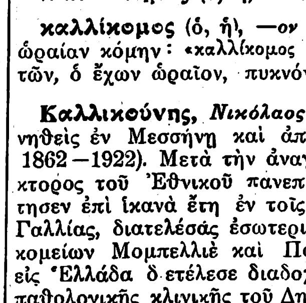

Καλλικοχλίας ὁ ὡραιότατος.

Καλλικράτεια /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ΝΑ. Θρᾴκης, κειμένη ἐπὶ τοῦ κόλπου Ἀθύρα (Μπουγιοὺκ-Τσεκμετζέ). Ἀναφέρεται πολλάκις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ὡς κειμένη ἐπὶ λαμπρᾶς καὶ γραφικῆς τοποθεσίας. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη εἶναι ἄγνωστον. Εἰς τὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα γράφεται *Κεκλικράτεια* καὶ *Καλικράτεια*.

Ἐν Καλλικρατείᾳ σῴζεται ναὸς τῆς ὁσίας Παρασκευῆς, τῆς λεγομένης Ἐπιβατηνῆς, τῆς ὁποίας ὁ τάφος ὑπῆρχεν ἔν τινι παρεκκλησίῳ τοῦ χωρίου, ὡς ἀναγράφει ἐπιγραφή τις ἐν αὐτῷ. Κατῳκεῖτο ὑπὸ 400 περίπου ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Α. Θ. Σ.

Καλλικράτης. Ἀρχιτέκτων καὶ ἐργολήπτης ἀκμάσας κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ Ε΄ αἰῶνος π.Χ. ἐν Ἀθήναις. Περὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ ἔχομεν πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὰ ἑξῆς τέσσαρα ἔργα: Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης δεξιὰ τῆς εἰς τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως ἀνόδου, ἐπὶ τοῦ αὐτόθι πύργου. Μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῶν, ὅτι περὶ τὸ 448 π Χ., κατὰ πρότασιν τοῦ Ἱππονίκου, ἀνεψιοῦ τοῦ Κίμωνος καὶ υἱοῦ τοῦ Καλλίου, ἀπεφασίσθη ἡ οἰκοδομὴ μαρμαρίνου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης. ἀνατεθείσης τῆς ἐκπονήσεως τοῦ σχεδίου αὐτοῦ εἰς τὸν Καλλικράτη· ἀλλ' ὀλίγον ἀργότερον αἱ ἐργασίαι διεκόπησαν, παραγκωνισθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάλων ἐργασιῶν τοῦ Περικλέους καὶ ἰδίᾳ τῶν Προπυλαίων τοῦ Μνησικλέους (437 — 432 π. Χ.), καθὼς καὶ λόγῳ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐπανήρχισαν δὲ καὶ ἀπεπερατώθησαν μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην (421 π. Χ.)· δὲν εἶναι ὅμως βέβαιον ἂν ὁ Καλλικράτης διηύθυνε μέχρι τέλους τὰς ἐργασίας καὶ πάντως τὸ ἀρχικόν του σχέδιον ὑπέστη μεταροπὰς λόγῳ τῶν Προπυλαίων. Ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἰωνικοῦ τούτου ἀμφιπροστύλου τετραστύλου οἰκοδομήματος δὲν δεικνύει, ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων του ἦτο ἐξαιρετικῶς πρωτότυπος καὶ προοδευτικὴ προσωπικότης. Κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Παρθενῶνος συνειργάσθη ὁ Καλλικράτης μετὰ τοῦ Ἰκτίνου. ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (Περικλῆς 13,4), κατὰ τὰ ἔτη 447—432· φαίνεται ὅμως, ὅτι μᾶλλον ὡς ἐργολάβος μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τούτων, διότι οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικῆς διαμορφώσεως τοῦ Παρθενῶνος, ἡ ὁποία φαίνεται οὖσα ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ Ἰκτίνου. Παραδίδεται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι συνειργάσθη κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν Μακρῶν τειχῶν Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, τῶν ὁποίων ἡ οἰκοδομὴ ἤρχισε μὲν περὶ τὸ 460, ἀλλὰ τὸ μεσαῖόν των σκέλος ἐγένετο κατὰ τὴν ἑπομένην δεκαετηρίδα, ὅτε πιθανῶς εἰργάσθη ὁ Καλλικράτης εἰς αὐτὰ ὡς ἐργολάβος. Τέλος ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ, ὅτι εἰργάσθη κατὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τμήματός τινος τοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως· δὲν γνωρίζομεν ὅμως περὶ τίνος τείχους καὶ ποίας ἐργασίας πρόκειται. Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

— **Καλλικράτης**. Ἱστορικὸς συγγραφεὺς ἐκ Τύρου, τοῦ Γ΄ αἰῶνος μ. Χ., γράψας τὸν βίον τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ. Τὸ ἔργον του στερεῖται ἀξίας τινός.

Καλλικράτης /*Γεωγρ.*/. Ὀροπέδιον σχηματιζόμενον ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ὄγκου τῶν Λευκῶν Ὀρέων τῆς Κρήτης.

— **Καλλικράτης** /*Γεωγρ.*/ Συνοικισμὸς ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὀροπεδίου, ἀποτελούμενος ἐκ 4 συνοικιῶν ἐχουσῶν ἐν ὅλῳ 250 κατοίκους, ὑπαγομένων δὲ εἰς τὴν κοινότητα *Πατσανοῦ* τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων. Παράγει οἶνον, τυρόν, μέλι καὶ τρέφει πολλὰ ποίμνια καὶ ἀρίστους ἡμιόνους. Ν. ΚΛΣ

Καλλικρατίδας. Σπαρτιάτης ναύαρχος. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 406 π. Χ. ὑποστηριχθεὶς παρὰ τῆς ἀντιπάλου πρὸς τὸν Λύσανδρον μερίδος ἐξελέγη ναύαρχος καὶ μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρέλαβε παρὰ τοῦ Λυσάνδρου ἐν Ἐφέσῳ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ. Τὴν δυσμενῆ κατ' αὐτοῦ διάθεσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Λυσάνδρου κατώρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ διὰ τῆς εὐγενοῦς του συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἀκαταπονήτου δραστηριότητος, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐφονεύθη ἐν τῇ παρὰ τὰς Ἀργινούσας ναυμαχίᾳ. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Καλλικρατίδου προεκάλεσε τὴν συμπάθειαν οὐ μόνον τῶν φίλων του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν του. Δὲν ἐπεδοκίμαζε τὴν πολιτικὴν τοῦ Λυσάνδρου, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἀλλ' ἐπεζήτει μὲ πᾶσαν θυσίαν τὴν συνεννόησιν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς κοινὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ὁ πρόωρος ὅμως θάνατός του ἠμπόδισε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του. Δ. Μ. Μ.

Digitized by Google

— **Καλλικρατίδας.** Νεοπυθαγόρειος φιλόσοφος. Ὁ Στοβαῖος διέσωσε τέσσαρα ἀποσπάσματα μόνον ἔκ τινος ἔργου του «Περὶ οἴκου εὐδαιμονίας». Ὁ φιλοσοφικὸς χαρακτὴρ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων εἶναι πανταχοῦ ὁ αὐτός, δηλαδὴ ἐκλεκτικισμὸς συνενώνων ἐν ἑαυτῷ στοιχεῖα πυθαγόρεια, πλατωνικά, περιπατητικὰ καὶ στωϊκά. Δ. Μ. Μ.

καλλικρήδεμνος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ ἔχων καλὸν κρήδεμνον, κάλυμμα τῆς κεφαλῆς· συνήθης ἐπίκλησις τῶν γυναικῶν παρ' Ὁμήρῳ: «καλλικρήδεμνος ἄλοχος».

Καλλίκρουνον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρατσίστης τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 78. Πρότερον ὠνομάζετο *Πάστροβα.* Π. Τ. Π.

καλλικύριοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Τάξις δούλων ἐν Σικελίᾳ, ἰδίως δὲ ἐν Συρακούσαις, ὀνομαζομένη οὕτω κατὰ τοὺς κλασσικοὺς καὶ μετέπειτα χρόνους. Πρὸ τῆς κορινθιακῆς ἐπιδρομῆς ἦσαν οὗτοι γαιοκτήμονες τῆς χώρας, ὅθεν προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν, μετὰ δὲ τὴν ὑποδούλωσίν των κατέστησαν πολυπληθέστεροι τῶν Δωριέων γαιοκτημόνων. Πρὸ τοῦ 485 π. Χ. ἐπιχείρησαν ἐπιτυχῆ στάσιν συμμαχήσαντες μετὰ τῶν πενήτων, ἐνικήθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ Γέλωνος, ἐπαναγαγόντος τοὺς ἐπιβληθέντας γαιοκτήμονας ἀπὸ τῆς Κασμήνης, ὅπου οὗτοι εἶχον καταφύγει. Οἱ καλλικύριοι ὠνομάζοντο ἄλλως καὶ *κυλλύριοι* ἢ *κιλλικύριοι* (*Ἡροδ.* Ζ' 155). —Π.

καλλίλιθος (ὁ) (Kallilith) */Ὀρυκτ./*. Ὀρυκτὸν ἰσόμορφον πρὸς τὸν σιδηροπυρίτην, κρυσταλλούμενον εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα εἰς πενταγωνικὰ δωδεκαέδρα τῆς παρημιεδρίας. Ὁ μοριακὸς χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Ni(SbBiS)_2$. Παρουσιάζει χρῶμα κυανότεφρον, εἰδικὸν βάρος 7,011, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Grube Friedrich παρὰ τὸ Schönstein καὶ εἰς Siegerland. Γ. Β.

καλλιλογία (ἡ)· καλός, κομψὸς λόγος, σεμνότης, κομψότης λόγου, ἄλλως *καλλιέπεια, καλλιρρημοσύνη* ‖ ἕτερος ὅρος, δι' οὗ σημαίνεται ἡ ἐπιστήμη τοῦ καλοῦ (ὡραίου) καὶ τῆς τέχνης, ἡ *αἰσθητικὴ* (βλ. λ.), χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τοῦ Βράϊλα καὶ ἄλλων.

καλλιλογῶ, (*—έω*)· λέγω, ἐκφράζομαι καλῶς, κομψῶς, ἐπιμελοῦμαι τῆς σεμνότητος καὶ κομψότητος τοῦ λόγου.

καλλιμάνα (ἡ) (Vanellus cristatus) */Ζωολ./*. Εἶδος πτηνοῦ τοῦ γένους τῶν *παρύδρων* ἢ *ὑδροβατικῶν*, τὰ ὁποῖα διακρίνονται ἐκ τῶν τριδακτύλων ποδῶν των μεθ' ἑνὸς λίαν σμικροῦ ὀπισθίου δακτύλου καὶ τοῦ εὐθέος ράμφους, ὄντος μικροτέρου τῆς κεφαλῆς των. Εἶναι ὡραῖον πτηνόν, μήκους 0,30 μ., φέρει ὑψηλὸν λοφίον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς με βαθέα πράσινα πτερά, τὸ ράμφος της εἶναι βαθὺ μαῦρον ὡς καὶ ἡ κεφαλή, ἡ ράχις καὶ αἱ πτέρυγές της εἶναι βαθέως πρασίνου χρώματος, στιλπνοῦ ὀρειχαλκοχρόου, τὰ σκέλη της κρεατόχροα, τὸ δ' ἄλλο μέρος τοῦ σώματος λευκόν. Τὸ πέταγμά της εἶναι μεγαλοπρεπές, ἤρεμον καὶ ρυθμικόν. Εἶναι πτηνὸν ἀποδημητικὸν καὶ ἀπαντᾷ πανταχοῦ κατὰ σμήνη ἀπὸ τῶν βορειοτάτων τῆς Εὐρώπης μερῶν μέχρι τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ καθ' ὅλην τὴν βόρειον Ἀσίαν καὶ τὰς Ἰνδίας. Εἰς τὰς βορείας βαλτώδεις πεδιάδας ἢ τὰ βόρεια παραλίμνια καὶ παραθαλάσσια μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου κατὰ σμήνη. Τὰ ᾠά της εἶναι περιζήτητα διὰ τὴν νοστιμωτάτην γεῦσίν των. Κατὰ τὸ θέρος εἶναι παχυτάτη, ἔχουσα κρέας τρυφερὸν καὶ εὔγευστον. Εἶναι πτηνὸν ὠφέλιμον, διότι χάριν τῆς τροφῆς της καταστρέφει ἀπειρίαν σκωλήκων, ἀναπτυσσομένων ὑπὸ τῆς βροχῆς, κοχλιῶν κττ. Ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς προσοχῆς, ἣν ἀσκεῖ, δὲν προσεγγίζεται εὐκόλως ὑπὸ τῶν κυνηγῶν. Βάλλεται εὐχερῶς, οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ ὄγκου της, ἀλλὰ καὶ τῆς ἠρέμου καὶ ὁμαλῆς πτήσεως. Ἡ δίωξις δέον νὰ γίνηται ἄνευ κυνός, ἡ παρουσία τοῦ ὁποίου δυσχεραίνει τὴν προσπέλασιν ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ. Ἵνα δὲ καταστῇ γεύσιμος ἡ χειμερινὴ καλλιμάνα, μαγειρεύεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἑλληνικοῦ στιφάδου. Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

Ἡ καλλιμάνα.

Καλλιμάνος. Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Ἀσάν*).

καλλιμάρμαρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καλά, ὡραῖα μάρμαρα, ὁ ἐκ μαρμάρου κατεσκευασμένος, μαρμάρινος: «καλλιμάρμαρα μέγαρα».

Καλλιμαρχαῖοι. Παλαιὰ καὶ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῆς περιφερείας Καλαβρύτων, τῆς ὁποίας οἱ πύργοι σῴζονται εἰσέτι εἰς τὰ Δουμενά. Γ. Δ. Κ.

Καλλιμασία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Χίου ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1755. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ἡ γυναικεία μονὴ *Παναγίας τῆς Πλακιδιωτίσσης.*

Καλλιμασιώτης, *Δημήτριος.* Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ τῷ 1859 καὶ ἀπέθανεν ἐν Πειραιεῖ τῷ 1929. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ἐν τῇ γενετείρᾳ, τὰ δὲ γυμνασιακὰ ἐν Πειραιεῖ. Ἀκολούθως, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1889. Εὐθὺς ἀμέσως εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πανελληνίου ἀτμοπλοΐας, διεδέχθη μετ' οὐ πολὺ τὸν πατέρα του Ἰωάννην εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Πειραιεῖ πρακτορείου τῆς ἀτμοπλοΐας. Τῷ 1911 ἐξελέγη τὸ πρῶτον πρόεδρος τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἔδρασεν εὐδοκίμως ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1914, διευθύνας ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913, τὸ τμῆμα μεταφορῶν. Μετὰ τὸ 1914 ἐπεδόθη εἰς τὸ γαιανθρακεμπόριον, εἰς ὃ ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν, ἐξελέγη εἶτα βουλευτὴς καὶ τῷ 1921 ἀνέλαβεν ἐκ δευτέρου τὴν προεδρίαν τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1924. Τῷ 1926 ἐγένετο διὰ τρίτην φορὰν πρόεδρος τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς καὶ παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του. Ἐπὶ τῆς τελευταίας προεδρίας του ἐγκαινιάσθησαν τὰ μεγάλα λιμενικὰ ἔργα. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιφθισικῆς ἑταιρείας, τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ καὶ κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὀργανώσεων, ἐπεσκέφθη τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας τῆς Εὐρώπης καὶ συνέγραψε διαφόρους μελέτας διὰ τὸν λιμένα Πειραιῶς. Σ. Γ. Γ.

Καλλιμάχη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Καρίας μεταξὺ Δανδάλων καὶ Κρύων (Σταδ. Μεγ. θαλ. 257). Εἶναι ὁ βορεῖος τῆς νήσου Ἁγίας Κυριακῆς ὅρμος *Κουζίκ* (πλάτ. 36°46'15'' Β., μῆκ. 28°59'30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Karaburnu), βόρειος μυχὸς τοῦ κόλπου τῆς Μάκρης. Σ. Ε. Λ.

Καλλιμάχης. Ὄνομα παλαιᾶς φαναριωτικῆς οἰκογενείας, πολλάκις ἡγεμονευσάσης εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας καὶ καταλαβούσης τὰ ὕπατα παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἀξιώματα τῆς μεγάλης Διερμηνείας. Κατά τινα πληροφορίαν ἡ οἰκογένεια κατάγεται ἀπό τινος Καλλιμάχου, ἄρχοντος ζήσαντος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι τὸ ὄνομα προῆλθεν ἀπὸ τὸ παρωνύμιον *Καλμοῦκος*, ἐξελληνισθὲν εἰς Καλλιμάχην, συνέβη δὲ τοῦτο κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Κατὰ βεβαίωσιν τοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ἀναγραφέντος Σκαρλάτου Βυζαντίου, πρῶτος ἐχρημάτισε γενάρχης ὁ *Φίλιππος Καλλιμάχης*, γραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου, τοῦ ὁποίου σῴζεται τὸ ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν Βάρνῃ μάχης, ἐκδοθὲν τῷ 1556 ἐν Βόννῃ εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Philippi Callimachi Geminianensis de Vladislas Rege, seu (sive) clade Varnensi, Libris II. Bonnae 1556». Ἀναφέρουσι δὲ τὸν Φίλιππον Καλλιμάχην οἱ ἱστορικοὶ ὡς Ἰταλὸν τὸ γένος καὶ διδάσκαλον τὸ ἐπάγγελμα, μετοικήσαντα ἐκ Φλωρεντίας εἰς Κρακοβίαν. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ βιογραφίαν ὁ Φίλιππος τόσην ἐνήσκησε διὰ τῆς φιλολογίας ἐπιρροὴν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Ἄλμπρεχτ, υἱοῦ τοῦ Καζιμήρου, ὥστε δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ πρωτοσύμβουλός του, τουτέστι πρωθυπουργὸς αὐτοῦ, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Εἰς αὐτὸν μάλιστα ἀποδίδεται καὶ ὁ πόλεμος τῆς Πολωνίας, ἐκτεινομένης τότε μέχρι τῶν τουρκικῶν συνόρων, ἐναντίον τῆς Μολδαυΐας, ἔνθα ὁ Καλλιμάχης οὗτος ἐκέκτητο μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν. Σφοδραὶ τῷ 1498 μάχαι ἐγένοντο τότε ἐξ αἰτίας του πρὸς τὸν ἡγεμονεύοντα τῆς Μολδαυΐας Στέφανον τὸν Δ', τὸν καὶ Μέγαν ἀποκληθέντα διὰ τὰς νίκας ταύτας, καὶ οἱ Πολωνοί, ἡττηθέντες, ἠνάγκασαν τὸν ἡγεμόνα των νὰ ἐξορίσῃ τὸν Καλλιμάχην. Ἔκτοτε δύο αἰῶνες παρέρχονται χωρὶς ν' ἀκουσθῇ ἡ οἰκογένεια, ὁπότε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀναφαίνεται καὶ πάλιν ἐπὶ σκηνῆς. Κυριώτεροι δὲ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἀνεδείχθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) *Ἰωάννης.* Ἐγεννήθη ἐν Μολδαυΐᾳ τῷ 1700. Ἐξεπαιδεύθη εἰς Βιέννην καὶ Κρακοβίαν. Ὑπηρέτησεν εἰς τὰς Παραδουναβίους ἡγεμονίας ὡς καμαράσης. Τῷ 1740 ἡ Πύλη ζητήσασα ἄνδρα εἰδήμονα τῆς πολωνικῆς, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεὺς παρ' αὐτῇ τῆς πολωνικῆς πρεσβείας, διώρισε τοιοῦτον τὸν Ἰωάννην Καλλιμάχην, γόνον τοῦ Φιλίππου, μεγαλοκτηματίαν εἰς τὸ Κότινον (Χοττιν) τῆς Μολδαυΐας, συστηθέντα αὐτῇ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος Γρηγόρβοδα (Γρηγορίου) Γκίκα, ἐξαδέλφου του. Τυχὼν τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ πανισχύρου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ μετέπειτα σπουδαίου βεζύρου Ραγὴπ πασᾶ, διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως τὸν καρατομηθέντα Γκίκαν. Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν μόρφωσιν καὶ τὰ σπουδαῖα χαρίσματά του δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς οἰκογενείας Γκίκα, τῆς ὁποίας ἡ ἀποφάνισις εἰς αὐτὸν ἀπεδίδετο, καὶ μετὰ πολλῶν ἐτῶν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Μολδαυΐαν, ἧς διωρίσθη ἡγεμὼν τῷ 1758, ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1762.

— 2) ***Γρηγόριος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1723. Διωρίσθη διερμηνεὺς τῷ 1754, ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας τῷ 1761, τὴν δὲ 29 Αὐγούστου τοῦ 1769, διαρκοῦντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐκαρατομήθη ὑπὸ καπιτζίμπαση σταλέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ κεφαλή του ἐτοποθετήθη μεταξὺ τῶν σκελῶν του μὲ τὸν «γιαφτᾶν», πληροφοροῦντα ὅτι ὁ Γρηγόρβοδας (Γρηγόριος) Καλλιμάχης ἐσφετερίσθη 100 πουγγία (60.000 φρ.) σταλέντα αὐτῷ διὰ τὴν τροφοδοσίαν τοῦ κατὰ τῶν Ρώσων μαχομένου τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἡ περιουσία του ἐδημεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, αἱ δὲ ἀρχαὶ κατέτρεξαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, ἅτινα καὶ ἐξωλοθρεύθησαν κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ 1770.

— 3) ***Ἀλέξανδρος.*** Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1737. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἦτο γλωσσομαθέστατος καὶ ἡγεμονικὸς τὸ ὕφος. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη παρὰ τοῖς ἑκάστοτε ὑπουργοῖς τῶν Ἐξωτερικῶν μέχρι τοῦ 1785, ὁπότε διεδέχθη τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον τὸν νεώτερον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως. Ἀπολυθεὶς τῷ 1788, διότι ἐνίκησε τὸ γαλλόφιλον κόμμα καὶ ἠξίωσε τὴν ἀντικατάστασίν του ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Βαλλέτου, ἀπεσύρθη ἐπὶ μακρὸν πάσης κινήσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κουτσοὺκ-Καϊναρτζίκ, ὑπερισχυσάντων πάλιν τῶν ρωσοφίλων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκλήθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως, τῷ δὲ 1795 διωρίσθη ὁσποδάρος τῆς Μολδαυΐας μὲ ἐξαιρετικὰς προνομίας. Τὰ τέσσαρα ἔτη, καθ' ἃ ἡγεμόνευσεν αὐτόθι, κατηναλώθησαν εἰς ἀνέγερσιν τῶν ἐρειπίων, ὅσα οἱ πόλεμοι εἶχον σκορπίσει εἰς τὴν ἄλλοτε εὐδαίμονα ἐκείνην χώραν, εἰς τὴν ἀνέγερσιν σχολείων, μοναστηρίων καὶ διαφόρων εὐαγῶν καταστημάτων. Τῷ 1799, ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνωτέραν μόρφωσιν τῶν υἱῶν του, ἰδίως τοῦ *Ἰωάννου* καὶ τοῦ *Σκαρλάτου*, τῶν μετέπειτα ἡγεμονευσάντων, πρὸς ἀντιδιαστολὴν δὲ αὐτῶν ἐπεκαλεῖτο ὁ *γέρων Καλλιμάχης.* Ἡ πειθαρχία ἐν τῷ οἴκῳ του ἦτο παραδειγματική, πλεῖστα δὲ ἐπεισόδια ἀναφέρονται ἀποδεικνύοντα χαρακτηριστικῶς τὴν τάξιν τὴν κρατοῦσαν εἰς τὰς φαναριωτικὰς οἰκογενείας καὶ δὴ τὴν τῶν Καλλιμαχῶν. Ἀπομεμακρυσμένος τῶν πολιτικῶν καὶ βαθύγηρως πλέον, ἀφοῦ ἦγεν ἤδη τὸ 84 ἔτος, ὁ Ἀλέξανδρος Καλλιμάχης συνελήφθη εἰς τοὺς διωγμοὺς τοῦ 1821, καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Κλαυδιούπολιν (Μπολοῦ), ἀπέθανεν αὐτόθι τὴν 12 Δεκεμβρίου, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης περιωπῆς τοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξης περιέπεσεν εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ ἐλεεινοτέραν ταλαιπωρίαν, ἔσχε δὲ τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ φονευομένους τοὺς υἱούς του.

— 3) ***Σκαρλᾶτος.*** Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1773. Ὑπῆρξεν ἐξαιρέτως μορφωμένος, σπουδάσας τὰ νομικά, ἰατρικήν, φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Ἀπὸ νεωτάτων χρόνων ἠσχολήθη εἰς τὰ γραφεῖα τῆς μεγάλης διερμηνείας, ὅπου ἠσκήθη μεγάλως καὶ ἀπέκτησε πεῖραν. Προσήνεγκε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν, ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ Σεβαστιάνι, ὅστις τῷ 1806, κατὰ τὸν τότε Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ἐπέτυχε τὸν διορισμὸν τοῦ Σκαρλάτου εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυΐας, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν διετήρησε λόγῳ τῶν ἀκολουθησάντων γεγονότων. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1812, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, ὁ Σκαρλᾶτος ἐστάλη πάλιν ὁσποδάρος τῆς Μολδαυΐας, διετήρησε δὲ τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1818, ὁπότε, μεσιτείᾳ τοῦ Χαλὲτ ἐφένδη, τὸν διεδέχθη ὁ Μιχάλβοδας Σοῦτζος. Τοῦτο βαρέως φέρων ὁ Σκαρλᾶτος, ἔσπευσε νὰ καταδείξῃ εἰς τὸν σουλτᾶνον πόσον ἠδίκησε τὴν ἐπικράτειαν ἀπομακρύνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς Μολδαυΐας. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῶν λόγων του, τῷ παρέδωκε μεταφρασμένον εἰς τὴν ἀραβικὴν τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πολλοὶ πολλὰ ἀνέφερον, οὐδεὶς ὅμως μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ προδοσία τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ὑπῆρξεν ἡ σκέψις ἢ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοῦ Σκαρλάτου. Ἐκ συμπερασμάτων καταλήγει τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ Σκαρλᾶτος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνέφερεν ἴσως τὰ περὶ Φιλικῆς Ἑταιρείας τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν, ἀφοῦ καὶ «τσεδοῦλαν», τουτέστιν εἰσφοράν, ἐπέτρεψε διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ μελετωμένου *Μουσείου*, ἀλλὰ τὸ ἀραβικὸν κείμενον δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ καταστατικὸς χάρτης μυστικῆς ἑταιρείας, τὴν ὁποίαν εἶχε συστήσει ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰταλός τις, ὀνόματι *Καρβονάρος*, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν μέλη ἦσαν Φαναριῶταί τινες καὶ σημαίνοντες γενίτσαροι, μπεκτασῆδες καὶ ἄλλοι, διὰ τοῦ «καρβοναρισμοῦ» ἐπιδιώκοντες τὴν

Digitized by Google

ἀνατροπὴν τῶν φιλοπροόδων καὶ νεωτεριστῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν Χαλὲτ ἐφένδην περιεστοίχιζον τὸν σουλτᾶνον Μαχμούτ. Κατὰ τὸ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1821 διάστημα διετήρει ἀμείωτον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ σουλτάνου, ὅστις τὸν περιέβαλε διὰ πολυτίμου σαμαρόγουνας, δείγματος ἐξόχου ἐμπιστοσύνης καὶ θερμῆς φιλίας. Τὸν προώριζε δὲ ὡς διάδοχον τοῦ θνήσκοντος Ἀλεξάνδρου Σούτζου εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας. Τοῦτο καὶ ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὁ Σκαρλᾶτος ἔσπευσε ν' ἀποστείλη καϊμακάμας (τοποτηρητὰς) εἰς Βουκουρέστιον, ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Γνωσθείσης τῆς διαγωγῆς τοῦ Μιχάλβοδα Σούτζου ὁ Σκαρλᾶτος διωρίσθη ὀσποδάρος καὶ τῶν δύο ἡγεμονιῶν μὲ εἰδικὰς προνομίας, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ὠνομάσθη «μουραχάσης», δηλονότι γενικὸς πληρεξούσιος τῆς Πύλης. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του, ὅτε ἐνεργείαις τοῦ Χαλὲτ ἐφένδη σενελήφθη εἰς τὴν ἐν Κουροῦ-Τσεσμὲ ἔπαυλίν του καὶ ἐστάλη μετὰ ἑκατοντάδος ἄλλων ὑπόπτων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γέροντος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη εἰς τὴν Μπολοῦ. Ἐκεῖ συνελήφθη ὑπὸ καπιτζίμπαση, ἐπίτηδες σταλέντος, καί, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι στέλλεται μετὰ τιμῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του ὡς ὀσποδάρος τῶν δύο ἡγεμονιῶν, ἐπνίγη διὰ μεταξίνου βρόχου. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς συνθήκας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θανατωθῇ ἡγεμὼν τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, ἄνευ συγκαταθέσεως τῶν δύο ὁμόρων ἐπικρατειῶν Ρωσίας καὶ Αὐστρίας, ὁ θάνατός του ἀπεδόθη εἰς τυχαίαν δηλητηρίασιν ἀπὸ ἀνημμένους ἄνθρακας μαγκαλίου. Τὴν ἑπομένην ἐγένετο ἐπίσημος νεκροψία, διεπιστώθη τὸ φυσικὸν τοῦ θανάτου, οἱ δὲ οἰκεῖοί του ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὸ ἔλεος τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ «ἐξ ἀποπληξίας» θανόντος Σκαρλάτου Καλλιμάχη.

—4) *Ἰωάννης*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1775. Ἐσπούδασε θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ξένας γλώσσας. Τῷ 1818 διωρίσθη μέγας διερμηνεύς, διαδεχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τὸν Μιχάλβοδα Σοῦτζον, διορισθέντα τότε ὀσποδάρον τῆς Μολδαυΐας. Ὑπῆρξε πολὺ συνετός, φιλόπατρις καὶ σεμνότατος. Ἐπεκαλεῖτο καὶ οὗτος *Μπεϊζαδές*, εἶχε δὲ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ εὔνοιαν διὰ τὸ εὐπροσήγορον καὶ μειλίχιον τοῦ ὕφους. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, ὁ Καλλιμάχης, θεωρηθεὶς ὕποπτος, συνελήφθη τὴν 24 Φεβρουαρίου 1821 καὶ ἐστάλη εἰς Καισάρειαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ πολλῶν ἄλλων Φαναριωτῶν καὶ μελῶν τινων τῆς οἰκογενείας του. Δὲν ἐκαρατομήθη δὲ ἀμέσως, ἐπειδὴ ὑπεστηρίζετο ἀπὸ τὸν Χαλὲτ ἐφένδην καὶ αὐτὸν τὸν σουλτᾶνον Μαχμούτ. Τὴν 15 Ὀκτωβρίου, μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς πτώσεως τῆς Τριπόλεως, ὁπότε νέος ἀναβρασμὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐζήτησε νέα θύματα, ἐστάλη καπιτζίμπασης εἰς Καισάρειαν καὶ διὰ μεταξίνου βρόχου ἀποπνίξας τὸν Ἰωάννην, ἐκαρατόμησεν αὐτόν, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔστειλεν εἰς τὸ σαράγιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τούτου τὴν θυγατέρα Σεβαστὴν ἐνυμφεύθη ὁ Μιχαὴλ Σοῦτζος, ὁ πρεσβύτερος, τὴν Σμαράγδαν ὁ ὀσποδάρος Ἀλέξανδρος Χαντζερῆς καὶ τὴν Μαρίαν ὁ Γρηγόριος Στούρζας. Γ. Δ. Κ.

Καλλιμάχη *καὶ* ***Καρατζᾶ Κῶδιξ***. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἀρχικῶς ὁ ἐν ἰσχύϊ ρουμανικὸς ἀστικὸς κῶδιξ, διότι κατηρτίσθη ἐπιμελείᾳ τῶν Φαναριωτῶν ὀσποδάρων τῆς Βλαχίας Ἰωάννου Καρατζᾶ καὶ τῆς Μολδαυΐας Σκαρλάτου Καλλιμάχη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1812 καὶ 1819, καθ' ἃ ἐκυβέρνων τὰς δύο παραδουναβίους ἡγεμονίας. Κατὰ τὰς συγκεντρωμένας πληροφορίας, τὸ ἰσχῦον εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας δίκαιον ἐποίκιλλε κατὰ καιρούς. Μέχρι τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυΐας Βασιλείου τοῦ Λούπου καὶ τῆς Βλαχίας Ματθαίου τοῦ Βασσαράβα, δηλαδὴ εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ 1633 καὶ 1654 χρονικὸν διάστημα, τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν ἐρρύθμιζον τὰ παλαιὰ ἔθιμα, μὴ ὑπάρχοντος γραπτοῦ δικαίου. Αἱ καταχρήσεις ὅμως ἐπολλαπλασιάσθησαν εἰς ἀνυπόφορον βαθμὸν ἐκ τῆς πολυδικίας. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἠναγκάζοντο νὰ καταφεύγουν εἰς τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον, εἰς τὰς «Νεαρὰς» τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ εἰς τὴν «Ἑξάβιβλον» τοῦ Ἁρμενοπούλου. Βραδύτερον οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1780) καὶ τῆς Μολδαυΐας Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος (1785), ἐπήνεγκον μεταβολάς τινας εἰς τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν καὶ μάλιστα σχέσιν ἐχούσας μὲ τὴν φορολογίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ νὰ ἐπιβαρύνουν μὲν τοὺς γαιοκτήμονας, ν' ἀνακουφίσουν δὲ τὸν πενόμενον καὶ ὑπὸ πάσης δυστυχίας μαστιζόμενον γεωργικὸν λαόν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος μεγαλυτέρα καὶ ἐπιτακτικωτέρα παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη τῆς δικαστικῆς τροποποιήσεως. Οὕτω τῷ 1804 ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης ἀνέθεσεν εἰς τὸν Θωμᾶν Καρρᾶν νὰ μεταφράσῃ τὴν «Ἑξάβιβλον» τοῦ Ἁρμενοπούλου καὶ τὸ «Δίκαιον» τοῦ Θεοφίλου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ βλαχομπογδανικὸς κόσμος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν αὐστηρότητα τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντιακοῦ δικαίου, οἱ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1812 ἡγεμόνες τῆς Μολδαυΐας καὶ τῆς Βλαχίας Σκαρλᾶτος Καλλιμάχης καὶ Ἰωάννης Καρατζᾶς συνέταξαν νέους καὶ πληρεστέρους κώδικας. Σπουδαιότερος ὑπῆρξεν ὁ τοῦ Καλλιμάχη, διότι πλὴν τῶν βυζαντινῶν διατάξεων, εἰς ἃς ὁ Καρατζᾶς ἀρχικῶς περιωρίσθη, οὗτος εἰσήγαγε καὶ τὰς καινοτομίας τοῦ ἰσχύοντος αὐστριακοῦ κώδικος. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐκάλεσε τὸν Αὐστριακὸν νομομαθῆ Χριστιανὸν Φλεχτενμάγερ, ὅστις κατήρτισε τὸν τελικὸν κώδικα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἕλληνος νομικοῦ Ἀνανία. Ἀμφότεροι οἱ κώδικες συνετάχθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικήν, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται εὐκόλως ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς Ἕλληνας ὑπαλλήλους τῶν δύο ἡγεμονιῶν. Καὶ ὁ μὲν κῶδιξ τοῦ Καρατζᾶ μετεφράσθη εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον τῷ 1819, ὁ δὲ τοῦ Καλλιμάχη μόνον τῷ 1833, τῇ μερίμνῃ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Κίσσελεφ. Αἱ νομοθεσίαι αὗται ἐδημιούργησαν καὶ θέσιν νομοδιδασκάλου καὶ ἐν γένει ἑρμηνευτοῦ τοῦ δικαίου. Πρῶτος δὲ καταλαβὼν τὴν ὑψηλὴν ταύτην νομικὴν θέσιν ὑπῆρξεν ὁ Στόλνικος Κωνσταντῖνος Σκελέτης, ἀνὴρ ἐξόχου νομικῆς μορφώσεως. Γ. Δ. Κ.

Καλλιμαχόπουλος, ***Βασίλειος***. Ἕλλην ἠθοποιός, καταγόμενος ἐξ Αἰγίου, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀνδρονόπουλος* Βασίλειος (βλ. λ.).

Καλλίμαχος ὁ ***Ἀφιδναῖος***. Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἐξελέγη πολέμαρχος κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης. Κατὰ τὸ προηγηθὲν τῆς μάχης ταύτης πολεμικὸν συμβούλιον, ὅτε ὁ Μιλτιάδης προέτεινε νὰ πολεμήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι χωρὶς νὰ ἀναμείνωσι τοὺς Σπαρτιάτας καὶ αἱ γνῶμαι τῶν 10 στρατηγῶν ἐδιχάσθησαν, ἐξηρτᾶτο δὲ ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀπὸ μόνης τῆς ψήφου τοῦ πολεμάρχου, ὁ Μιλτιάδης προσῆλθε πρὸς τὸν Καλλίμαχον, ἐξορκίζων τοῦτον νὰ ψηφίσῃ τὸν πόλεμον· ὁ Καλλίμαχος προσεχώρησε φιλοτίμως εἰς τὴν γνώμην τοῦ Μιλτιάδου καὶ ἡ μάχη ἀπεφασίσθη. Κατ' αὐτὴν ἡγούμενος τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἔπεσεν ἐνδόξως μαχόμενος· ἡ παράδοσις προσθέτει, ὅτι ὑπὸ τοσούτων βελῶν ἐβλήθη, ὥστε νεκρὸς ὢν εὑρέθη ὄρθιος ὑποστηριζόμενος παρ' αὐτῶν. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Α' 15) εἰς τὴν Ποικίλην στοὰν παρίσταντο ἐν τῇ μαραθωνομαχίᾳ πλησίον τοῦ Θησέως καὶ Ἡρακλέους καὶ ὁ Καλλίμαχος μετὰ τοῦ Μιλτιάδου «τῶν μαχομένων τὰ μάλιστα δῆλοι». Π. Α. Ν.

—**Καλλίμαχος**. Σπουδαῖος Ἕλλην γλύπτης τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., ἐργασθεὶς ἐν Πλαταιαῖς, Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ. Παραδίδεται ὅτι εἰς τὸν ἐν Πλαταιαῖς ναὸν τῆς Ἥρας ἐποίησε καθήμενον ἄγαλμα τῆς Ἥρας «νυμφευομένης» (*Παυσαν.* Θ', 2, 7). Ἐπίσης ἀγάλματα χορευουσῶν Λακαινῶν χάλκινα, δηλαδὴ «Καρυάτιδας» ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Ἐποίησεν ἀκόμη καὶ περίφημα ἔργα ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ βιοτεχνίᾳ, ὅπως ἦτο ὁ χρυσοῦς λύχνος ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ, ὁ καίων πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, περὶ τοῦ ὁποίου διηγοῦντο ὅτι μόνον ἅπαξ τοῦ ἔτους τὸν ἐγέμιζον μὲ ἔλαιον, διότι ἦτο ἀρκετὸν τοῦτο ἵνα καίῃ ὁ λύχνος διαρκῶς μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἑπομένου ἔτους· πρὸ τοῦ λύχνου ἐκρέματο ἐκ τῆς ὀροφῆς φοίνιξ χαλκοῦς, ἵνα ὑποδέχεται τὸν καπνὸν («ἀνασπᾷ τὴν ἀτμίδα») Εἰς τὸν Καλλίμαχον ἐπίσης ἀπεδίδετο κατὰ τὸν Βιτρούβιον καὶ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ *κορινθιακοῦ κιονοκράνου*. Τοῦ Καλλιμάχου μεγάλως ἐπαινοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν τελειότητα καὶ λεπτότητα τῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἔργων του, ἡ ὁποία ὅμως συχνὰ ἔφθανε, κατὰ τοὺς ἰδίους τεχνοκρίτας, μέχρι τοιαύτης ὑπερβολῆς, ὥστε νὰ ἐξαφανίζεται πλέον ἀπ' αὐτὰ πᾶσα πρωθόρμητος χάρις· τοῦ ἀπεδόθη διὰ τοῦτο τὸ ἐπώνυμον «κατατηξίτεχνος».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Schmidt.* Archaistische Kunst in Griechenland und Rom, 1921, σ 67 κἑ.—*H. Schrader*, Phidias, 1924, σ. 311 κἑ.

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

— **Καλλίμαχος**. Ὁ ἐπιφανέστατος τῶν Ἑλλήνων ἐλεγειοποιῶν τῆς ἀλεξανδρινῆς περιόδου. Κατὰ τὸν παρὰ Σουΐδᾳ σῳζόμενον βίον αὐτοῦ ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 310 μέχρι τοῦ 240 περίπου. Ἐγεννήθη ἐν τῇ δωρικῇ ἀποικίᾳ Κυρήνῃ, ἀνῆγε δὲ τὸ γένος αὐτοῦ εἰς τὸν Βάττον, τὸν οἰκιστὴν τῆς πόλεως Κυρήνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ὁ πάππος του ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Σπουδάσας κατὰ πρῶτον ἐν Ἀθήναις, μετέβη κατόπιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐδίδασκεν ἐν Ἐλευσῖνι, προαστείῳ τῆς πόλεως, ἕως ὅτου προσκληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἵνα μετάσχῃ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ γινομένων ἐργασιῶν, κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ διαδόχου του, Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου. Ἔχων εὐρεῖαν μάθησιν καὶ ποιητικὴν εὐφυΐαν, ἐπεδόθη μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ χαρίεντος ἐπιγράμματος καὶ τῆς ἐρωτικῆς ἐλεγείας. Κατέλιπεν ὑπὲρ τὰ ὀκτακόσια βιβλία, τῶν ὁποίων ἀτελῆ ἀναγραφὴν παρέχει εἰς ἡμᾶς ὁ Σουΐδας.

Σπουδαιότατον ἐκ τῶν πεζῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἦσαν οἱ «Πίνακες τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ ὧν συνέγραψαν» ἐν 120 βιβλίοις, τῶν ὁποίων μέρος μόνον ἀπετέλει ὁ «Πίναξ καὶ ἀναγραφὴ τῶν κατὰ χρόνους καὶ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκάλων» (δηλαδὴ τραγῳδιῶν, κωμῳδιῶν, διθυράμβων). Ἦτο δὲ τὸ μεγαλεπήβολον ἐκεῖνο ἔργον ἀναγραφὴ τῶν ἐξοχωτάτων συγγραφέων ἑνὸς ἑκάστου λογοτεχνικοῦ εἴδους, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀκριβῶς ὡρίζοντο τὰ ἔργα, αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν βιβλίων, ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων καὶ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἕκαστον ἔργον ἐγράφη. Ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ πέντε μερῶν, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τοὺς ποιητάς, τὸ δεύτερον τοὺς νομογράφους, τὸ τρίτον τοὺς ἱστορικούς, τὸ τέταρτον τοὺς ῥήτορας, τὸ δὲ πέμπτον «παντοδαπά», ὅπως καὶ ἐπεγράφετο. Τοιουτρόπως διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου ἔγινεν ὁ Καλλίμαχος ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Δυστυχῶς τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα δὲν διεσώθη. Καθ' ὁλοκληρίαν γραμματικὸν ἦτο τὸ ἔργον του «Ἐθνικαὶ ὀνομασίαι», τὸ ὁποῖον ἦτο συλλογὴ γλωσσῶν ἢ τῶν κατὰ τόπους ἐκφράσεων καὶ ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν εἰς πολυπληθεῖς γλωσσογραφικὰς καὶ λεξικογραφικὰς συγγραφάς. Ἔγραψε πρὸς τούτοις «Ὑπομνήματα», εἰς τὰ ὁποῖα ἐπραγματεύετο περὶ θαυμάτων «τῶν εἰς ἅπασαν τὴν γῆν καὶ τόπους ὄντων», ἱστορικῶν, καλλιτεχνικῶν, γεωγραφικῶν καὶ μυθολογικῶν. Ἐπεγράφοντο δὲ ἰδιαιτέρως «Κτίσεις νήσων καὶ πόλεων, βαρβαρικὰ νόμιμα». Πρὸς ταῦτα ἐσχετίζετο βεβαίως καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου («Τῶν ἑπτὰ θεαμάτων»). Τὴν λαμπρότητα ὅμως τοῦ ὀνόματός του ὤφειλε κυρίως ὁ Καλλίμαχος εἰς τὰ ποιητικά του ἔργα, ἂν καὶ ἐστερεῖτο καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι σύγχρονοί του, σφοδρῶν αἰσθημάτων καὶ θείας ἐμπνεύσεως. Ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον αἱ ἐλεγεῖαι. Περιελαμβάνοντο δὲ αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς «Αἰτίοις», ἔργῳ τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων βιβλίων τοῦ ποιητοῦ. Ἐκ τῶν ἄλλων ἐλεγειῶν τοῦ ποιητοῦ ὀνομαστοτάτη ἦτο ὁ «Βερενίκης πλόκαμος», ἧς δὲν κατέχομεν τὸ πρωτότυπον, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Κατούλλου γενομένην μετάφρασιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔγινε μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἔγραψε πρὸς τούτοις τὸ ὀνομαστότατον ἐπύλλιον «Ἑκάλη», τοῦ ὁποίου γραμμάς τινας μετέφερεν ὁ Ὀβίδιος εἰς τὴν διήγησίν του περὶ τοῦ Φιλήμονος καὶ τῆς Βαυκίδος. Τοῦ περιμήμου τούτου ποιήματος στίχοι τινὲς εὑρέθησαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπὶ ξυλίνου πίνακος τῆς συλλογῆς παπύρων τοῦ ἀρχιδουκὸς Ραϊνέρου καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Gomberz (Aus der Hekale des Kallimachos, Wien 1893). Διὰ τῆς ἀπομιμήσεως τοῦ Ὀβιδίου ἔγινε γνωστὸν καὶ τὸ ἐν διστίχοις σατυρικὸν ποίημα ὁ «Ἶβις», ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συγγραφεὺς ἔσκωπτε τὸν ἀντίτεχνόν του Ἀπολλώνιον. Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ ποιητὴς καὶ «ἰάμβους» καὶ «μέλη». Ταῦτα ἦσαν ὀνομαστὰ διὰ τὴν κομψότητα καὶ ποικιλίαν τῆς μορφῆς. Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει καὶ σατυρικὰ δράματα καὶ τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Καλλιμάχου, ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι πεπλανημένη διότι οὐδεὶς ἄλλος τοὐλάχιστον ἐκ τῶν παλαιῶν μνημονεύει τοιαῦτα ἔργα. Ὁλόκληροι διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἓξ «ὕμνοι» τοῦ Καλλιμάχου καὶ ἑξήκοντα τρία «ἐπιγράμματα». Ἐκ τῶν ὕμνων οἱ μὲν πέντε εἶναι πεποιημένοι ἐν τῇ τυπικῇ μορφῇ τοῦ ἑξαμέτρου, εἷς δὲ ἐν διστίχοις λόγῳ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Οὗτος εἶναι ὁ ὕμνος «Εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος» καὶ τὴν τύφλωσιν τοῦ Τειρεσίου, ὁ ὁποῖος θνητὸς ὢν εἶδε τὴν θεὰν λουομένην. Οἱ λοιποὶ πέντε εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Δία, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἄρτεμιν, τὴν Δῆλον, τὴν Δήμητρα. Οἱ ὕμνοι οὗτοι περιέχουσι πλείστους πολιτικοὺς καὶ λογοτεχνικοὺς ὑπαινιγμοὺς καὶ ἔχουν ποιηθῆ μεταξὺ τοῦ 280 καὶ 246 περίπου. Διάλεκτον μετεχειρίσθη ὁ Καλλίμαχος εἰς μὲν τοὺς τέσσαρας πρώτους ὕμνους παραπλησίαν τινὰ πρὸς τὴν τῶν ὁμηρικῶν ὕμνων, εἰς δὲ τοὺς δύο τελευταίους τὴν δωρικὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Κυρήνης. Εἰς τὴν ποίησιν ταύτην τῶν ὕμνων τοῦ Καλλιμάχου ἔδωκεν ἀφορμὴν κυρίως ὁ σφοδρὸς ζῆλος τῶν Πτολεμαίων νὰ καταστήσωσι καὶ πάλιν τιμίας τὰς ἑορτὰς τῶν παλαιῶν θεῶν καὶ νὰ ἑορτάζωσιν αὐτὰς μετὰ μεγαλυτέρας λαμπρότητος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἔκδοσις τῶν ἁπάντων ὑπὸ *J. A. Ernesti* (Lugd. Bat. 1761 εἰς 2 τόμ.), ἔχουσα ὡς βάσιν τὴν ὀνομαστὴν ὑπὸ τοῦ *Bentley* γενομένην συλλογὴν τῶν ἀποσπασμάτων.—*Otto Schneider*, Callimachea (Lipsiae tom. I, 1870, tom. II, 1873). Κριτικὴ τῶν ὕμνων ὑπὸ *Meineke* (Berlin 1861), *Wilamowitz* (Berlin 1882), *Nigra* (Turin 1892) καὶ *Pfeiffer* (1923).—*Weinberger*, Kallimacheische Studien.—*Wilamowitz*, Hellenistische Dichtung in der Zeit des Kallimachos (1924).

Δ. Μ. Μ.

—**Καλλίμαχος**. Ἰατρὸς ἐκ τῶν Ἡροφιλείων, ζήσας περὶ τὸ τέλος τῆς Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, συγγράψας πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐρωτήματα ἰατρικὰ» καὶ ἄλλην «Περὶ στεφάνων» (*Πλιν.* Η. Ν. 21, 12), οὓς καὶ οὗτος, ὡς καὶ ἄλλοι τινές, ἐθεώρει ἐνίοτε ἐπιβλαβεῖς εἰς τὰ τοῦ ἐγκεφάλου νεῦρα. Ὁ Ροῦφος ὁ Ἐφέσιος φέρεται θαυμάζων τοῦτον, διότι μόνος τῶν ἰατρῶν ὑπεστήριζεν ὅτι οὐδόλως ἔδει νὰ ἐρωτᾶται ὁ ἀσθενής, οὔτε περὶ τῶν ἄλλων νόσων, οὔτε περὶ τῶν τραυμάτων, ἰδίᾳ τῆς κεφαλῆς, λέγων ὅτι τὰ ἑκάστοτε σημεῖα, ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ἐξήρκουν, ἵνα καὶ τὴν φύσιν τῆς

Digitized by Google

νόσου ἐξηγήσωσι καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἀφ' ὧν εὐκόλως εἶτα ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἥ τε πρόγνωσις καὶ ἡ κατάλληλος θεραπεία. Οὐδ' ἐθεώρει δ' ἀναγκαῖον ἐπὶ τούτοις νὰ ἐξετάσῃ τὰς προηγηθείσας προφάσεις τῶν νόσων, οἷον τὴν δίαιταν καὶ τὰς ἀσχολίας τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ ἂν ἡ νόσος προῆλθεν ἐκ κόπου ἢ ψύχους, διατεινόμενος ὅτι ἐκ πάντων τούτων ὁ ἰατρὸς οὐδὲν ἔχει νὰ μάθῃ. ΑΡ.Π.Κ.

—**«Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη».** Βυζαντινὸν ἔμμετρον μυθιστόρημα ἐκ 2607 ἀνομοιοκαταλήκτων δεκαπεντασυλλάβων. Ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν ἱπποτικῶν καὶ ἐρωτικῶν διηγήσεων, ἡ δ' ὑπόθεσίς του εἶναι ἐν ὀλίγοις ὡς ἑξῆς: Τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπέρχονται τῇ προτροπῇ τοῦ βασιλέως πατρός των πρὸς ἐπιτέλεσιν κατορθωμάτων. Φθάνουσιν εἰς «δρακοντόκαστρον», ἔνθα εἶχε τὸ θάρρος νὰ εἰσχωρήσῃ μόνον ὁ μικρότερος ἀδελφός, ὁ καὶ ἥρως τῆς μυθιστορίας *Καλλίμαχος*· ἐντὸς αὐτοῦ ἔκθαμβος βλέπει ὡραιοτάτην κόρην βασανιζομένην ὑπὸ δράκοντος· τὴν ἀπολυτρώνει φονεύων τὸν δράκοντα, ζοῦν δὲ μετὰ ταῦτα ἀμφότεροι ἐν τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ἀμοιβαίου ἔρωτός των. Ξένος ὅμως βασιλεὺς διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἐρασθεὶς παραφόρως τῆς κόρης (τῆς *Χρυσορρόης*), κατορθώνει τῇ συνδρομῇ μαγίσσης ν' ἀπαγάγῃ αὐτήν, τοῦ Καλλιμάχου φαινομενικῶς θανόντος τῇ ἐπηρείᾳ μαγικοῦ μήλου. Τοῦτον ἐπαναφέρουσιν εἰς τὴν ζωήν, εἰδοποιηθέντες καθ' ὕπνον περὶ τῆς δεινῆς του καταστάσεως, οἱ ἀδελφοί του. Ἀλλ' ἡ πρώτη φροντὶς τοῦ ἀναζήσαντος Καλλιμάχου εἶναι νὰ ζητήσῃ τὴν Χρυσορρόην, περιπλανώμενος δὲ φθάνει εἰς πολιτείαν πενθοῦσαν, ὅθεν ἐρωτήσας μανθάνει, ὅτι τὸ πένθος ἐπεβλήθη τῇ ἐντολῇ τῆς βασιλίσσης. Ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ βασίλισσα αὕτη ἦτο ἡ Χρυσορρόη, κατορθώνει νὰ προσληφθῇ ὡς βοηθὸς τοῦ κηπουροῦ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ· ἐπελθούσης τῆς ἀναγνωρίσεως τὸ ζεῦγος διέρχεται ἡδονικὰς νύκτας ἐν ἰδιαιτέρῳ περιπτέρῳ τοῦ κήπου, μέχρις ὅτου τὸ πρᾶγμα ἀνακαλυφθὲν καταγγέλλεται εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις καλεῖ ἀμφοτέρους πρὸ τοῦ λαοῦ εἰς ἀπολογίαν. Ἐκεῖ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια, ἐπιδοκιμάζοντος δὲ τοῦ λαοῦ ἀφίνονται ἐλεύθεροι οἱ δύο ἀγαπώμενοι, τιμωρουμένης αὐστηρῶς τῆς μαγίσσης.

Τοῦ ποιήματος οὐδὲν ἀνευρέθη πρότυπον, εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι περιέχει πλεῖστα στοιχεῖα καὶ θέματα μύθων καὶ παραμυθιῶν. Δράκος βασανίζων παρθένον, μαγικὸν μῆλον καὶ ἄλλα ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ ποιήματος ἐπανευρίσκονται αὐτούσια εἰς νεοελληνικὰ παραμύθια. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη πλοκὴ ἔχει συγγένειαν πρὸς παρεμφερεῖς διηγήσεις, καθ' ἃς ὁ ἥρως νικᾷ δράκοντας ἢ ἄλλας ὑπερανθρώπους δυνάμεις, ὑποκύπτει ἔπειτα εἰς τοὺς κακούς του ἀντιπάλους, ἵνα πάλιν ἀνορθούμενος ὑπερισχύσῃ ὁλοσχερῶς αὐτῶν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐρωτικοῦ διηγήματος μᾶς εἶναι ἄγνωστος, στερεῖται δὲ ἐπαρκῶν τεκμηρίων ἡ διατυπωθεῖσα εἰκασία, μήπως τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς Δούκας Παλαιολόγος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ ὡς συγγραφεὺς ἔργου, οὗτινος ἡ ὑπόθεσις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ἡμετέρου ποιήματος. Ὁμοίως στερούμεθα ἀσφαλοῦς βάσεως πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ. Πάντως ὁδηγούμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ γλωσσικῶν τεκμηρίων, δυνάμεθα νὰ θέσωμεν τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ΙΓ', ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Τὸ ποίημα σῴζεται εἰς μοναδικὸν χειρόγραφον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν Ἰωσὴφ Scaliger, ἀποκείμενον δὲ νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Leiden τῆς Ὁλλανδίας (Scaliger. SS). Ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου ἐγνώρισε καὶ ἀνέφερε τὸ ποίημα ὁ Meussius καὶ ἐκ τούτου ὁ Δουκάγγιος καὶ ἄλλοι, παρέμενεν ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστον, μέχρις ὅτου ἐξέδωκεν αὐτὸ τῷ 1880 ὁ Σπ. Λάμπρος (Collection de romans grecs. Paris 1880). Λ. Ν. Π.

Καλλιμέδων. Υἱὸς τοῦ Καλλικράτους, Ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ πολιτικός, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν μακεδονιζόντων Ἀθηναίων, ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους. Τὰ ἀτομικά του ἐλαττώματα εἶχον προκαλέσει πλειστάκις τὰ σκώμματα τῶν κωμικῶν ποιητῶν. Ἦτο ἀλλοίθωρος καὶ πολυφάγος, ἰδιαιτέρως δὲ προετίμα τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰς καραβίδας καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη *Κάραβος*. Τὰ τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίου δὲν εἶναι γνωστά. Κατὰ πρῶτον παρουσιάζεται ὡς «ὠνητὴς μετάλλων». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου φοβηθεὶς τὴν γενομένην ἐξέγερσιν κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίπατρον τῷ 323. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ κατέλαβε σημαίνουσαν θέσιν ἄγνωστον ἐν ποίῳ δημοσίῳ ἀξιώματι. Κατὰ τὴν γενομένην ὅμως δημοκρατικὴν μεταβολὴν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 318 ἔχασε τὸ ἀξίωμά του καὶ μετ' ὀλίγο κατεδικάσθη εἰς θάνατον ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ Φωκίωνος (*Πλουτ.* Φωκ. 33—35). Κατά τινα, οὐχὶ πιθανήν, πληροφορίαν, ὁ Καλλιμέδων ἔφυγεν εἰς Μακεδονίαν, ὅπου ἔζησεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Δ. Μ. Μ.

Καλλιμένης. Ὁ πρῶτος γενόμενος παρὰ Συρακοσίοις ἀμφιπόλος τοῦ Διὸς Ὀλυμπίου, κατὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς *ἀμφιπολίας* ὡς ἐνιαυσίας ἀρχῆς ὑπὸ Τιμολέοντος τοῦ Τιμαινέτου. Ἀπὸ τοῦ Καλλιμένους ἤρξαντο οἱ Συρακόσιοι χρονολογοῦντες τὰ γεγονότα κατ' ἀμφιπολίας. Π. Ν. Π.

καλλίμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καλὴν μορφήν, εὔμορφος, εὐπρόσωπος, εὐειδής.

καλλίμορφος (ὁ) (Callimorphus) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χελωνιδῶν*. Οἱ καλλίμορφοι φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Μέγεθος μέτριον, σῶμα ἐπίμηκες, κεραίας μακρὰς καὶ ἁπλᾶς εἰς ἀμφότερα τὰ γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ), ῥύγχος λίαν ἀνεπτυγμένον, προθώρακα σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος λίαν μικρὸν καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ σκληρῶν λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων, κοιλίαν μετρίου εὔρους, κυλινδρικὴν καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ κηλίδων ἢ γραμμώσεων ποικιλοχρόμων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων φέρουσι ποικίλα χρώματα καὶ ἔχουσι τὸ σῶμά των κεκαλυμμένον ὑπὸ σκληρῶν βραχειῶν τριχῶν. Αἱ χρυσαλλίδες ἐνδιαιτῶνται ἐντὸς λεπτοῦ μεταξοειδοῦς βομβυκίου. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη ἀπαντῶντα σχεδὸν πανταχοῦ τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλίμορφος ὁ ῥαβδωτὸς* (Callimorphus striatus) ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα στιλπνῶς φαιομελανὸν μετὰ λεπτοτάτων λευκῶν, ἐπιμήκων ῥαβδώσεων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

Καλλίμορφος ὁ ῥαβδωτός.

κάλλιμος (ὁ) Calimus) /*Ζωολ.*/ Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαλιδῶν*. Οἱ κάλιμοι εἶναι ὡραιόταται ψυχαί, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Μέγεθος μέτριον, κυανοπρασίνας πτέρυγας ἀνεπτυγμένας καὶ πεποικιλμένας κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν διὰ ἐρυθροϊωδῶν κηλίδων· ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν πτερύγων ἔχει ὀρφνοπράσινον χρῶμα, διὸ καὶ τὸ ἔντομον τοῦτο ὅταν ἔχῃ ἠνωρθωμένας τὰς πτέρυγας μιμεῖται θαυμασίως τὰ ξηρὰ φύλλα τῶν φυτῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κάλλιμος ὁ μιμητικὸς* (Calimus mimiticus), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

— **κάλλιμος** (ὁ) /*Ζωολ.*/ Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *κάλλιμος ὁ ἀκανθωτὸς* (Calimus angulatus, ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος ἀπολήγουσαν, κεραίας μακροτάτας καὶ πολυαρθρωτάς, θώρακα βραχύν, κοιλίαν τετραγωνικήν, ἐπιμήκη, καταλήγουσαν εἰς βαθεῖαν ἐντομήν, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ὑπὸ ἀκανθῶν κεκαλυμμένους καὶ χρῶμα φαιομελανόν. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Κάλλιμος ὁ ἀκανθωτός.

Καλλίνα, *Ἀντών*. Πολωνὸς σλαυολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1846. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «La langue des tsiganes Slovaques» (1880). «Historia jezyka polskiego» (1882), «Historia jezyka bulgarskiego» (1883). Τ. Β.

Καλλινίκη, *ἁγία*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ἡ μετὰ *Ἀκυλίνης* τὴν 9 Μαΐου ἑορταζομένη.—2) Ἡ ἐν Γαλατίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας μετὰ τῆς εὐγενοῦς δεσποίνης, *Βασιλίσσης* καλουμένης, μαρτυρήσασα κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τῷ 250 ἢ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305) καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῆς τὴν 22 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

Καλλινικήσιοι (οἱ). Οἱ κάτοικοι τοῦ *Καλλινίκου φρουρίου*.

καλλίνικον (τὸ) [*Ἀρχ.*]. Ἀρχαῖον μέλος καὶ ὄρχησις (βλ. *καλλίνικος*).

Καλλίνικον, ἢ ***Καληνίκη* (*Ἄνω*—)** / *Γεωγρ.* /. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 423).

— **Καλλίνικον,** ἢ ***Καληνίκη* (*Κάτω*—)** / *Γεωγρ.* /. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 253.

καλλίνικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καλὴν νίκην νικήσας, ὁ ἐνδόξως νικήσας || ὁ τὴν νίκην λαμπρύνων: «καλλίνικος ὕμνος,—στέφανος»· *καλλίνικον* (τὸ) ὡς οὐσ., μέλος πρὸς αὐλὸν καὶ ὄρχησις, πιθανῶς ἐπὶ νίκῃ τελούμενα, σχετιζόμενα δὲ ἴσως μὲ τὸν παρ' Ἡσυχίῳ ἀναφερόμενον «καλλίνικον χορόν», θρησκευτικὸν ἔχοντα χαρακτῆρα καὶ καλούμενον «ἐπὶ τῇ τοῦ Κερβέρου ἀναγωγῇ».

—/*Ἀρχ. Θρησκ.*/. Ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν *Καλλίνικος* ἐλατρεύοντο παρ' ἀρχαίοις ὁ Διόνυσος, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἥλιος, ἰδιαίτατα ὅμως ὁ Ἡρακλῆς διὰ τοὺς θρυλικοὺς αὐτοῦ ἄθλους. Ἡ λατρεία αὐτοῦ εἶχεν ἐξαπλωθῇ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων εἰς Ὀλυμπίαν, Πάρον, ὅπου ἐλατρεύετο μετὰ τοῦ Διὸς βασιλέως, Σμύρνην ἐπὶ τοῦ λόφου Πάγου, Κίτιον τῆς Μακεδονίας, Αἴγυπτον, Ἐτρουρίαν, Πομπηΐαν κ. ἄ., ἐν Ἐρυθραῖς δὲ ἐσχετίζετο μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἡρακλέως Ἰποκτόνου. Ὁ Ἡρακλῆς Καλλίνικος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποτρόπαιος θεός, εἰς τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην ἀναφέρεται ἐπιγραφὴ ἔξωθεν οἰκίας, ἀναγράφουσα «ὁ τοῦ Διὸς παῖς Καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω κακόν». [Πρβλ *Panofka*, Zeus Basileus und Heracles Callinicus, Βερολῖνον 1847.] —Π.

Καλλίνικος / *Ἀρχ. Γεωγρ.* /. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, κτισθεῖσα ὑπὸ Σελεύκου Καλλινίκου, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου *Νικηφόρου* καὶ τῆς μεταγενεστέρας *Λεοντοπόλεως* ἢ *Βαλλανικοῦ*.

Ὁ καῖσαρ Γαλέριος ἐκστρατεύσας τῷ 296 μ. Χ. κατὰ τῶν Περσῶν ὑπέστη δεινὴν παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἧτταν. Τὰ τείχη αὐτῆς ἐρειπωθέντα ἐκ τοῦ χρόνου ἀνῳκοδομήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐνίκησε πρὸ αὐτῆς τοὺς Πέρσας (τῷ 531) ὁ Βελισσάριος. Καταληφθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀνεκτήθη τῷ 580, ἐπὶ Τιβερίου Β', ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου. Καταληφθεῖσα κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἀράβων μετωνομάσθη *Ῥακκᾶ* καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο παραμένει μέχρι σήμερον. Ν. ΚΛΕ

— **Καλλίνικος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Θεσσαλίας, γνωστὴ κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι παρ' αὐτὴν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεὺς ἐνίκησε τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Λικίνιον Κράσσον (171 π. Χ.).

Καλλίνικος. Βασιλεὺς τῆς Κομμαγηνῆς, υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου, ἀδελφὸς καὶ συμβασιλεὺς τοῦ Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς, ἴσως καλούμενος πληρέστερον *Ἀντίοχος Καλλίνικος*. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου ὡς ἀνδραγαθήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τῷ 72 π. Χ. κατὰ τοῦ Ρωμαίου κυβερνήτου τῆς Συρίας Καισεννίου Παίτου. Εἰκονίζεται ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κομμαγηνῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Π. Ν. Π.

— **Καλλίνικος.** Σύρος ἢ Ἄραψ σοφιστὴς καὶ ῥήτωρ, ἐπικαλούμενος Sutorius καὶ ἀκμάσας περὶ τὸ 260 μ. Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ. Ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς, ἔσχε δὲ ὡς ἀντίπαλον τὸν ῥητοροδιδάσκαλον Γενέθλιον. Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ διάφορα ἔργα μνημονευόμενα ὑπὸ τοῦ Σουΐδα, ἐν οἷς ἱστορίαν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς 10 βιβλία, μνημονευομένην ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου. Ταύτης ἐσώθησαν ἀποσπάσματα, ἔνθα γίνεται λόγος «Περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ ἀρχαιοτήτων», συμπεριληφθέντα εἰς τὰ Excerpta τοῦ Ἀλλατίου. Ν. Α.

—**Καλλίνικος, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ Μελετίου τοῦ στρατηλάτου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 218 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 24 Μαΐου. —2) Ὁ ἐν Γάγγραις τῆς Παφλαγονίας μαρτυρήσας. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 29 Ἰουλίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ὁ βίος αὐτοῦ ἐν τῇ «Καλοκαιρινῇ» (σ. 245—248), ναοὶ δ' ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει τρεῖς *Μ. Γεδεὼν* «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον» ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899. 141).—3 Ὁ μετὰ Λευκίου καὶ Θύρσου ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῆς Φρυγίας ἐπὶ Δεκίου μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 14 Δεκεμβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας (βλ. *Θύρσος μάρτυς*). —4) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. κατ.), ἑορταζόμενος τὴν 23 Αὐγούστου («Acta Sanctorum» Augusti Δ' 645 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Καλλίνικος** Ἀρχιτέκτων ἐξ Ἡλιουπόλεως τῆς Συρίας. Ἐλθὼν περὶ τὸ 673 εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθ' ὃν χρόνον αὕτη ὑφίστατο τὰς ἐπιθέσεις τοῦ εἰσπλεύσαντος εἰς τὴν Προποντίδα ἀραβικοῦ στόλου, ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Πωγωνάτου, προσέφερεν αὐτῷ τὸ περίφημον «ὑγρὸν πῦρ», διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ πυρπόλησις τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Ν. ΚΛΕ

— **Καλλίνικος** Ἱεροδιάκονος ἐκ Βερροίας τῆς Μακεδονίας, διδάσκαλος τοῦ ἐν Χανίοις Κρήτης ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολείου. Οὗτος ἐμαθήτευσεν ἐν Ἰασίῳ παρὰ τῷ διδασκάλῳ τοῦ Γένους Κλεοβούλῳ, ὅστις εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπανα-

Digitized by Google

στάσεως συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπηγχονίσθη μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Κισάμου Μελχισεδὲκ Δεσποτάκη (Ἡρακλειώτου) ἐν «Καλὲ-Καπισί» Χανίων τῇ 19 Μαΐου 1821. † Ρ. Α. Τ.

—**Καλλίνικος**, ἐπίσκοπος *Διοσπόλεως*. Διαμένων ἐν τῇ μητροπόλει Ἡρακλείου (Κρήτη.) ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τοῦ μητροπολίτου Γερασίμου Παρδάλη, τεσσάρων ἄλλων ἐπισκόπων καὶ πλείστων ἱερέων, μοναχῶν καὶ πολιτῶν τὴν 24 Ἰουνίου 1821. Ν. ΚΛΣ

— **Καλλίνικος** *Ἐσφιγμενίτης*· βλ. *Καλλίνικος* Παντοκρατορηνός.

—**Καλλίνικος** *Καστόρχης*· βλ. *Καστόρχης*.

—**Καλλίνικος**, μητροπολίτης *Κρήτης*. —1) Ὁ τὸν Ἀθανάσιον Καλλιοπολίτην διαδεχθεὶς καὶ ἀποθανὼν τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1697. Εὑρεθεὶς καὶ οὗτος ὑφ' ἃς καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ δυσχερείας, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐν Ἡρακλείῳ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, παρῃτήθη τῆς μητροπόλεως καὶ ἐφησύχασεν εἰς τὴν ἐν Κισάμῳ μονὴν τῆς μετανοίας του «Κυρίαν Γωνιάν».

—2) *Ὁ ἐξ Ἀγχιάλου* (1823—1831). Διεδέχθη τὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγιασθέντα μητροπολίτην Γεράσιμον Παρδάλην, διορισθεὶς δι' αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου (29 Σεπτεμβρίου 1823).

—3) *Ὁ Χούνιας* (1842—1843), πιθανῶς Ἡρακλεώτης, διαδεχθεὶς τὸν Καλλίνικον Γαργαλάδος. † Ρ. Α. Τ

—**Καλλίνικος**, πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*. Πέντε πατριάρχαι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο

—1) Ὁ **Α΄** (693—705), πρότερον πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, τυφλωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ τοῦ Ρινοτμήτου καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Ρώμην (*Θεοφ.* Α΄ 563, 574. *Κεδρηνὸς* Α΄ 771, 774).

—2) Ὁ **Β΄**. Ἐγεννήθη ἐν Καστανιᾷ τῶν Ἀγράφων, μαθητὴς δ' ἐγένετο τοῦ ἐπιφανοῦς διδασκάλου Εὐγενίου Γιαννούλη τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἐχρημάτισε μητροπολίτης Προύσης. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον πατριάρχης τὸν Μάρτιον τοῦ 1688 καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῇ τῶν πραγμάτων διοικήσεως τῇ 27 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τὸ δεύτερον ἐξελέγη κατὰ Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον τοῦ 1689 καὶ ἀπεχώρησε περὶ τὰ μέσα τοῦ 1693. Τὸ τρίτον ἐκλεγεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1693 ἢ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους 1694 ἐκυβέρνησεν ἀνενηρεάστος τὴν Ἐκκλησίαν ἕως τῆς 8 Αὐγούστου 1702, ὅτε ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς δευτέρας ἱερατείας αὐτοῦ σημειοῦμεν τὴν ἀποφαινομένην (Ἰουλίῳ 1695), ὅτι αἱ διαθῆκαι τῶν εἰς τὴν μονὴν τῆς Πάτμου καταιρόντων ἀρχιερέων καὶ ἐκεῖ ἀποθνῃσκόντων εἰσὶν ἔγκυροι Ἐπὶ τῆς τρίτης ἱερατείας τοῦ Καλλινίκου ετάραξε τὴν ἐκκλησιαστικὴν γαλήνην ἡ διαγωγὴ τοῦ πρώην Θεσσαλονίκης Μεθοδίου, καὶ ἡ ἐν Ἰωαννίνοις θεολογικὴ διχοστασία περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας. Συνοδικῶς δὲ κατεδικάσθη τῷ 1691 τὸ περὶ μετουσιώσεως συνταγμάτιον Ἰωάννου Καρυοφύλλη. Ἐπὶ τοῦ Καλλινίκου. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, Μελέτιος Φιλαδελφείας ὁ Τυπάλδος ἐγένετο παραίτιος τῆς διαιρέσεως τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων τῶν ἐν Βενετίᾳ (*Μελετίου*, Ἐκκλ. Ἱστ. Γ΄ σ. 484 κ. ἑξ. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Κεραμέως Α΄ σ. 350).

—3) Ὁ **Γ΄**, ἐκλεγεὶς τῇ 19 Νοεμβρίου 1726. ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐκλογῆς, ἕνεκα τῆς πολλῆς συγκινήσεως, ἀπόπληκτος θανών. Ἐν Νάξῳ γεννηθείς, ἐδιδάχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀρχιδιδάσκαλος διορισθεὶς τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1711, παραιτηθέντος τοῦ Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου, διάδοχος τοῦ θρόνου ἐχειροτονήθη ὁ Καλλίνικος, καὶ κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1718, θανόντος τοῦ Ἡρακλείας μητροπολίτου Γενναδίου, προήγαγε τὸν Καλλίνικον ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Γ΄ εἰς τὴν ἐπιφανῆ ταύτην μητρόπολιν.

—4) Ὁ **Δ΄**, διοικήσας ἀπὸ τῆς 16 Ἰανουαρίου μέχρις 27 Ἰουλίου τὸ Πατριαρχεῖον. Γεννηθεὶς ἐν Ζαγορᾷ τῆς ἐπαρχίας Δημητριάδος, ἐκεῖ καὶ ἐδιδάχθη, μεταβὰς δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν, διωρίσθη Μ. πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1743, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Προϊλάβου, ὅπόθεν προεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἀλλ' ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως τόση ταραχὴ διὰ τὸ ζήτημα τοῦ βαπτίσματος τοῦ παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ ν' ἀποσυρθῇ ὁ Καλλίνικος, ἐξορισθεὶς εἰς Λῆμνον, ὅπόθεν ἐσταλη εἰς τὸ Σινᾶ ὅπου ἀφίκετο κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1757. Μετὰ πέντε ἔτη μετέβη εἰς Ζαγοράν, λαμβάνων πρὸς συντήρησιν γλίσχρον τι ποσὸν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ταμείου, ἀπέθανε δ' ὑπέργηρως. Ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τῷ 1792 Σῴζονται τοῦ Καλλινίκου στιχουργήματά τινα ἱκανῶς ἐκτενῆ εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῶν χρόνων αὐτοῦ ἀναφερόμενα.

—5) Ὁ **Ε΄**, δὶς διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ πρῶτον ἀπὸ 17 Ἰουνίου 1801—22 Σεπτεμβρίου 1806, τὸ δεύτερον ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1808 μέχρι τοῦ Μαΐου 1809. Γεννηθεὶς ἐν τῇ κατὰ Βιθυνίαν Ἀπαμείᾳ (Μουδανιά), ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως τῷ 1780 καὶ μετὰ δώδεκα ἔτη μετέβη εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐγένετο προστάτης τῶν γραμμάτων, ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τῶν ἡγεμονικῶν οἰκογενειῶν τῶν Μουρούζηδων ὡς καὶ τῶν Ὑψηλαντῶν. Γράμματα πολλὰ τοῦ Καλλινίκου, ἐκδεδομένα καὶ ἀνέκδοτα, ἀναφέρονται εἰς σύστασιν καὶ ὀργανισμὸν πολλῶν σχολείων. Τὴν δευτέραν ἱερατείαν αὐτοῦ τιμᾷ ἡ φροντὶς περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ἱεροσολύμοις. Μ. Ι. Γ

— **Καλλίνικος** *Νικολετάκης*. Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, ἐξ Ἡρακλείου Κρήτης. Ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ μητροπολίτου Κρήτης Μελετίου Νικολετάκη, τῇ 2ᾳ Φεβρουαρίου 1832, ἐπίσκοπος Αὐλοποτάμου. Τῷ 1838 προαχθέντος τοῦ ἐπισκόπου Ρεθύμνης Ἰωαννικίου εἰς μητροπολίτην Ἰωαννίνων, αἱ ἐπισκοπαὶ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ἡνώθησαν εἰς μίαν, ἧς τὴν διακυβέρνησιν ἀνέλαβεν οὗτος. Πρωτ βουλίᾳ καὶ προτροπῇ αὐτοῦ καὶ εἰσφορᾷ τῶν Ρεθυμνίων ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τῷ 1844 ὁ ἐν Ρεθύμνῃ καθεδρικὸς ναὸς τῶν Εἰσοδίων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ ναοῦ ἐντετοιχισμένη ἐπιγραφή. Ἀπεβίωσε τῷ 1868 ἐν Σμύρνῃ, ὅπου εἶχε καταφύγει ὡς πρόσφυξ ἐπὶ τῇ ἐπαναστάσει τῆς Κρήτης τοῦ 1866—1869. † Ρ. Α. Τ.

—**Καλλίνικος** ***Παντοκρατορηνὸς*** (πρότερον Ἐσφιγμενίτης). Μοναχὸς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, γεννηθεὶς τῷ 1821 ἐν Ναζιανζῷ τῆς Καππαδοκίας καὶ διδαχθεὶς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην θεολογικῇ σχολῇ, συνεπλήρωσε τὰς ἐν αὐτῇ σπουδὰς αὐτοῦ τῷ 1855, μέγας τὴν ἡλικίαν. Ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ τῶν Καρυῶν ἔτη τινὰ καὶ τετραετίαν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καί, κατόπιν, ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ κάθισμα (κελλίον) τὸ ἔμπροσθεν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐμόνασεν ἐπὶ δεκαπέντε σχεδὸν ἔτη, ἀποβιώσας τῷ 1884. Ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις, τῷ 1877, μεταπεφρασμένα εἰς ἁπλουστέραν ἑλληνικήν, τὰ «Ἀσκητικὰ» τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (βλ. Χριστιαν. Ἡμερολόγιον τοῦ 1925 σ. 196—200). Μ. Ι. Γ

— **Καλλίνικος**, *Σαρπάκης*. Ἐπίσκοπος Κυδωνίας Κρήτης, ἀνὴρ λίαν μεμορφωμένος. Ἐπὶ τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 συνελήφθη οὗτος ὑπὸ τῶν Τούρκων τῇ 15ῃ Ἰουνίου 1821 καὶ ἐρρίφθη γυμνὸς καὶ ἀνυπόδητος εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Χανίων. Ἀπέθανε μετὰ ἓν ἔτος ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ βασάνων ἐν τῷ ἔξωθι τῆς πόλεως ταύτης τουρκικῷ στρατοπέδῳ. † Ρ. Α. Τ.

Καλλινίκωφ (Kallinikow), ***Βασίλειος Σέργιεβιτς*** (1866—1901). Ρῶσος μουσικοσυνθέτης, διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Ἔγραψε δύο συμφωνίας, τὴν καντάταν «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», παιχθεῖσαν καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Αἱ Νύμφαι» καὶ «Ὁ Κέδρος καὶ ὁ Φοίνιξ», δύο ἰντερμέδια καὶ μίαν Σουΐταν δι' ὀρχήστραν, πρόλογον διὰ τὸ μελόδραμα: «1812», τὴν μπαλλάνταν «Ρουσάλκα», μουσικὴν δωματίου, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Καλλίνιτσα (ἡ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Μακεδονίας (βλ. λ. *Καλή*).

Καλλίνκωφ, ***Γεώργιος***. Βούλγαρος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βεσσαραβίᾳ. Ἐσπούδασε νομικὴν εἰς Γενεύην καὶ Βρυξέλλας. Ὑπῆρξε συντάκτης τοῦ ὀργάνου τῆς ὁμάδος «Ζνάμε» καὶ διευθυντὴς τῆς «Βρέμε» καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς «Βέσελα Μπουλγγάρια» τοῦ Ἀ Κωνσταντίνωφ. Ὁ Καλλίνκωφ εἶναι καὶ συγγραφεὺς βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῆς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν». Τ. Β.

Καλλῖνος. Ἐλεγειακὸς ποιητὴς ἐξ Ἐφέσου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ΄ αἰῶνος π. Χ. Τὰ ὀλίγα σῳζόμενα ἀποσπάσματα τῶν ἐλεγειῶν τοῦ Καλλίνου ἀφορῶσι τὰ σύγχρονά του γεγονότα. Τὸ μόνον μακρότερον ἀπόσπασμα (παρὰ *Στοβ.* IV, 330) εἶναι ἐνθουσιώδης παραίνεσις πρὸς τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ ἀποστῶσι τοῦ κατὰ τῶν Κιμμερίων ἀγῶνος. Ὁ τόνος τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ὁμοιάζει τόσον πολὺ μὲ τὸν τόνον τῶν ἐλεγειῶν τοῦ Τυρταίου, ὥστε τινὲς ἠθέλησαν εἰς τοῦτον νὰ ἀποδώσωσι καὶ τὸ ποίημα τοῦτο. Τὸ δὲ ἰσχυρὸν λεκτικὸν αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λεκτικοῦ τοῦ ἔπους. Δ. Μ. Μ.

Καλλιξένα. Θεσσαλὴ ἑταίρα, τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Ὀλυμπιὰς συνεκοίμιζον τῷ Μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ, λόγῳ τῆς ἀποχῆς τούτου ἀπὸ τῶν γυναικῶν (*Ἀθην.* Δειπνοσ. 435 α). Π. Ν. Π.

«Καλλιξένη» /*Ἀρχ.*/. Ὄνομα ἀττικοῦ ἱππηγοῦ πλοίου.

Καλλίξενος. Ἀθηναῖος δημαγωγός, ὅστις ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Θηραμένους ὁ αἴτιος τῆς καταδίκης εἰς θάνατον τῶν νικητῶν ναυάρχων τῆς ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίας, κατηγορήσας αὐτοὺς ἐπὶ ἀμελείᾳ καθηκόντων πρὸς τοὺς πεσόντας κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην. Ὅταν βραδύτερον ὁ δῆμος μετέγνω διὰ τὴν καταδίκην ταύτην, ἡ ὀργή του ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Καλλιξένου ὡς ἐξαπατήσαντος τὸν λαόν. Παραπεμφθεὶς εἰς δίκην ἐφυλακίσθη, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰμὴ τῷ 403 π. Χ. μετὰ τοῦ Θρασυβούλου, δοθείσης ἀμνηστείας. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ κατ' αὐτοῦ καταφορὰ καὶ περιφρόνησις τοῦ λαοῦ, ὥστε βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς ἀσιτίαν καὶ ἀπέθανε. Ν. Α.

— **Καλλίξενος**. Ἱστοριογράφος ἐκ Ρόδου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψε: «Περὶ Ἀλεξανδρείας», σύγγραμμα ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων βιβλίων τοὐλάχιστον. Σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ζωγράφων τε καὶ ἀνδριαντοποιῶν ἀναγραφή». Ἐκ τοῦ πρώτου ἔργου του διεσώθησαν δύο ἐκτενῆ ἀποσπάσματα περὶ μεγάλης τινὸς πομπῆς Πτολεμαίου Β΄ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ περὶ ναυπηγήσεως μεγαλοπρεπῶν πλοίων ὑπὸ Πτολεμαίου Δ΄ τοῦ Φιλοπάτορος. Ἐκ τοῦ δευτέρου του ἔργου, τῆς ἱστορίας τῶν τεχνιτῶν, οὐδὲν διεσώθη. Τὸ βιβλίον ἦτο συλλογὴ πληροφοριῶν περὶ ἀξίων λόγου γεγονότων καὶ ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα εἶχον διεγείρει τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων λόγῳ τῆς σπάνεως, τῆς πολυτελείας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας των. Δ. Μ. Μ.

Κάλλιξτος. Ὄνομα παπῶν τῆς Ρώμης· βλ. *Κάλλιστος*.

κάλλιο· βλ. *κάλλιος*.

Καλλιὸ /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον ἐν τῇ Ἀνατολ Θρᾴκῃ, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀθύρα (Μεγάλου Τσεκμετζέ), εἰς ὃν ὑπήγετο διοικητικῶς. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν Δέρκων καὶ εἶχεν ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ περὶ τοὺς 480 καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ὑπήχθησαν εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τῷ 1924. Σήμερον εὑρίσκονται ἐγκατεστημένοι εἰς τὰ *Νέα Ἄθυρα* (*Μπόζιτς*) τῶν Γιαννιτσῶν. Ε. Σ. Σ.

καλλιοβδέλλα (ἡ) (Calliobdella) /*Ζωολ.*/. Γένος βδελλῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θαλασσοβδελλῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυγχοβδελλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίας βδέλλας μὲ σῶμα λεῖον καὶ ἀμοιροῦν φυματίων, ὀπισθίαν σικύαν (βεντούζαν) λίαν ἀνεπτυγμένην, καὶ εὐμεγέθες σχετικῶς πρὸς τὰς σωματικὰς τοῦ ζῴου ἀναλογίας, γεννητικὸν τρῆμα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλιοβδέλλα ἡ στικτή* (Calliobdella punctata), ἥτις ἔχει μῆκος 2 περίπου ἑκατοστομέτρων, χρῶμα κυανοπράσινον καὶ ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων καὶ ἰδίως τοῦ *κωβιοῦ τοῦ μελανοῦ* (Gobius niger). Δ. Ν. Π.

καλλιοβόθριον (τὸ) (Calliobothrium) /*Ζωολ.*/. Γένος κεστωδῶν σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *τετραφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις σκώληκας μὲ σῶμα πολυαρθρωτόν, κεφαλὴν φέρουσαν τέσσαρας σικύας (βεντούζας), ἐπιμήκεις καὶ εὐκινήτους. Ἑκάστη σικύα περὶ τὸ ἄκρον της φέρει δύο ζεύγη ἀγκιστροειδῶν ἀποφύσεων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἰχθύων καὶ ἰδίως τοῦ ἀθροίσματος τῶν σελλαχωδῶν Δ.Ν.Π.

Κάλλιον /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ *Καλλιπόλεως* (βλ. λ.).

— **Κάλλιον** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος, τοῦ πρώην δήμου Ναίας τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 288. Πρώην ἐκαλεῖτο *Βελούχοβο*. Παρὰ τὸ χωρίον τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις *Κάλλιον* ἢ *Καλλίπολις* (βλ. λ.). *Βελούχοβον* (σλαβ. *βελούχι*= πηγὴ) ἐκλήθη ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὅστις ἀπὸ τεραστίου σπηλαίου ἐξέρχεται μετὰ θορύβου.

—/*Λαογρ.*/ Τὴν ἀρχὴν τῆς πηγῆς τοῦ Βελουχόβου ὁ λαὸς τοποθετεῖ εἰς τὴν λίμνην Νεζερὸν (Ξυνιάς) τοῦ Δομοκοῦ. Συνεδύασε δὲ ἡ λαϊκὴ φαντασία τὴν παράδοσιν ταύτην πρὸς τὴν ἑτέραν περὶ τῶν παρὰ τὸ χωρίον σῳζομένων ἀρχαιοτήτων τῆς αἰτωλικῆς πόλεως Κάλλιον. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως προεκρίθη ἆθλος εἰς δύο τέκνα βασιλέων, ἀμφισβητοῦντα τὴν θυγατέρα του ὡς σύζυγον. Ὅστις ἐκ τούτων πρῶτος θὰ ἀνήγειρε τεῖχος περὶ τὴν πόλιν ἢ θὰ διώχετευε τὰ ὕδατα τῆς Νεζεροῦ θὰ ἐλάμβανεν ὡς σύζυγον τὴν βασιλόπαιδα. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνίκησεν ὁ ἀναλαβὼν τὸν δεύτερον ἆθλον. Ὁ ἄλλος, ἰδὼν ὅτι ἐνικήθη, ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ θέσῃ τὸν τελευταῖον ὀγκόλιθον ἐπὶ τοῦ τείχους, ὠργίσθη καὶ ἐξεσφενδόνισε τὸν ὀγκόλιθον κατὰ τοῦ τραπέντος εἰς φυγὴν νικητοῦ. Παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν διερχομένην παρὰ τὸ χωρίον Μαλανδρίνου δεικνύεται παρὰ τῶν κατοίκων μέγας λαξευτὸς λίθος, πιστευόμενος ὅτι εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ νικηθέντος βασιλόπαιδος ἐκσφενδονισθείς. (Ὁ λίθος οὗτος

Digitized by Google

προέρχεται ἀπὸ τὸ τεῖχος τῆς ἐκεῖ ποτε κειμένης λοκρικῆς πόλεως Φύσκος.) Καὶ τὸ κάστρο τοῦ Καλλίου ἀποκαλεῖ ὁ λαὸς «τῆς Ὡριᾶς τὸ Κάστρο». Δ. Λ.

Καλλιοντζῆς. — 1) *Γεώργιος.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἄργους. Ἐπολέμησε μόνον τοὺς πρώτους μῆνας ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων συμπατριωτῶν του. Κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ Κεχαγιᾶ Μουσταφᾶ βέη κατ' Ἀπρίλιον 1821 ἐπολιορκήθη ἐντὸς οἰκίας τοῦ Ἄργους, ἐκεῖ δὲ μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν ἔπεσεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας, καείσης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

— 2) *Δημήτριος.* Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ἐν Ἄργει, ὅπου καὶ ἔπεσε μαχόμενος. Τὴν σύζυγόν του καὶ τὰς θυγατέρας του ᾐχμαλώτισεν ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, ἀπηλευθέρωσε δὲ ὁ Κόδριγκτων. Γ. Δ. Κ.

— **Καλλιοντζῆς,** *Εὐάγγελος.* Ἕλλην χειρουργὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου (1862—1922). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου τῷ 1881 καὶ μετὰ διαγωνισμὸν προσελήφθη βοηθὸς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1881—1883). Ἀπὸ τοῦ 1883—1887 ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, διατελέσας ἐξωτερικὸς βοηθὸς τῶν καθηγητῶν Verneuil, Trelat, Guyon, Péan καὶ Terrier. Ἐπανακάμψας ἐν Ἀθήναις διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1892—1899 ἐπιμελητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Γαλβάνην, χειρουργὸς τῆς Ἀστυκλινικῆς, ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς παθολογίας, διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τῶν μεταδοτικῶν νόσων, τοῦ νῦν νοσοκομείου Συγγροῦ, καὶ τέλος τῷ 1899 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἐγχειρητικῆς καὶ τοπογραφικῆς ἀνατομικῆς, διευθύνας ἀπὸ τοῦ 1908 ἐπὶ διετίαν τὴν μαιευτικὴν κλινικὴν ὡς καὶ τὸ δημόσιον μαιευτήριον, καὶ ἀπὸ τοῦ 1906 τὴν γυναικολογικὴν κλινικὴν τοῦ Ἀρεταιείου νοσοκομείου. Ὑπῆρξεν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς χειρουργικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν εἰς τὰ διεθνῆ ἰατρικὰ συνέδρια Παρισίων, Βουδαπέστης, Βρυξελλῶν, εἰσηγηθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν τὸ περὶ «βουβωνοκηλῶν» θέμα (1908) καὶ εἰς τὸ ἐν Παρισίοις περὶ «τῶν λίθων τῆς οὐροδόχου κύστεως ἐν Ἑλλάδι» (1900). Ἐπίσης εἰς τὸ ε' πανελλήνιον ἰατρικὸν συνέδριον ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς τοῦ θέματος περὶ «θεραπείας τῶν βουβωνοκηλῶν» (1905) καὶ ἐν τῷ Α' παναιγυπτιακῷ συνεδρίῳ ἐν Καΐρῳ «περὶ τῶν λίθων τῆς οὐροδόχου κύστεως ἐν Ἑλλάδι» (1903). Διετέλεσεν ἅμα ἀντιπρόεδρος τῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας Ἀθηνῶν, ἐπίτιμος στρατιωτικὸς ἀρχίατρος κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913, ἐπίτιμος πρόεδρος τῶν ἐν Παρισίοις συνεδρίων τῆς χειρουργικῆς (1904 καὶ 1908), καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ ταξιάρχου τοῦ Παναγίου τάφου, τοῦ ἑλληνικοῦ ταξιάρχου τοῦ Σωτῆρος, τοῦ γαλλικοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἰταλικοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ ἁγίου Μαυρικίου καὶ ἁγίου Λαζάρου. Ἔγραψε: τετράτευχον «Χειρουργικὴν τῶν οὐροποιογεννητικῶν ὀργάνων» (1889—1893), τετράτομον «Ἐγχειρητικὴν» (1899), «Τοπογραφικὴν Ἀνατομικὴν» τοῦ ἀνθρώπου (1899) ὡς καὶ δίτομον σύγγραμμα «Μαθήματα χειρουργικῆς κλινικῆς καὶ θεραπευτικῆς» (1905—1914), καὶ πλείστας ἐπιστημονικὰς πραγματείας εἰς ἑλληνικὴν καὶ γαλλικήν, ὡς «Sur le traitement opératoire du cancer de l'uterus» (Bruxelles 1909), «Sur la rachiococaïnisation» (Paris 1906), «Sur les kystes hydatiques du foie en Grèce» (1908) κ.τ.λ. Διετέλεσε συνεργάτης τῶν γαλλικῶν ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν «Revue Pratique des Maladies des organes génito-urinaires» (Lille - France), καὶ «Anjon Médicale-Angers, France». Ο. Ρ.

— **Καλλιοντζῆς,** *Ἰωάννης.* Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1866 — 1912), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας. Εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς κατόπιν εἰς τὰ ζητήματα τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἰδίως εἰς τὰ τῆς βολῆς αὐτοῦ, συνέγραψεν ἀρκετὰς μελέτας καὶ μονογραφίας, τῷ δὲ 1908, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Γαλλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν βολὴν τοῦ μέλλοντος τότε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν νέου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ταχυβόλου πυροβόλου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 διατελῶν διοικητὴς πυροβολαρχίας, ἠσθένησε σοβαρῶς, μὴ θελήσας ὅμως νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς διοικήσεως τῆς πυροβολαρχίας του ἔπαθε βαρυτάτην πνευμονίαν, ἐξ ἧς ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 ἐν Βερροίᾳ. Ν. Θ. Κ.

Καλλιοπᾶς. Ἔξαρχος Ραβέννης κατὰ τὸ ἔτος 653 μ. Χ., συλλαβὼν καὶ ἀποστείλας εἰς Κωνσταντινούπολιν Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν θρησκευτικῶν διαμαχῶν τῆς ἐποχῆς. —Π.

Καλλιόπεια [*Ἀστρον.*]. Ἀρχαία ἐπωνυμία, ὑφ' ἣν φέρεται ἐνιαχοῦ ὁ πλανήτης *Ἀφροδίτη* (βλ. λ.). Σ. Π.

Καλλιόπη [*Μυθολ.*]. Ἡ πρεσβυτέρα τῶν ἐννέα Μουσῶν, θυγάτηρ ὡς αὗται τοῦ Διὸς καὶ τῇ Μνημοσύνης. Πρώτη μνεία αὐτῆς γίνεται παρ' Ἡσιόδῳ, ὁ ὁποῖος τὴν προσαγορεύει ὡς εὐγενεστάτην τῶν Μουσῶν. Ἐθεωρεῖτο θεὰ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ ἐτιμᾶτο κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ῥαψῳδῶν, ὡς ἐμπνέουσα αὐτοὺς καὶ ὡς προστάτις των. Βραδύτερον ἐθεωρήθη Μοῦσα πλὴν τῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ τῆς ῥητορικῆς, ἐπειδὴ τὸ ὄνομά της δηλοῖ τὴν ἔχουσαν καλὴν ὄπα (=φωνήν), καὶ τέλος Μοῦσα καὶ προστάτις ὅλων τῶν καλῶν τεχνῶν. Συνήθως, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ Μοῦσαι, ἐθεωρεῖτο παρθένος, ἀλλὰ κατά τινας μυθικὰς παραδόσεις ἐπιστεύετο ὅτι βιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐγέννησε τὸν Ἰάλεμον, θεὸν τῶν θλιβερῶν ᾀσμάτων. Κατ' ἄλλας παραδόσεις ἐθεωρεῖτο μήτηρ τοῦ Λίνου, τοῦ Ὀρφέως, τῶν Σειρήνων, τοῦ Ὑμεναίου, τοῦ Κυμαθέοντος, τῶν Κορυβάντων καὶ τέλος τοῦ Ὁμήρου. Ὁ συμβολισμὸς τῆς μητρότητος ταύτης εἶναι σαφής, ἐφόσον πρόκειται περὶ ποιητῶν καὶ μουσικῶν.

Ἐν τῇ τέχνῃ ἀπεικονίζετο ὑπὸ τὴν μορφὴν μεγαλοπρεποῦς γυναικὸς φερούσης στέφανον δάφνης ἢ χρυσοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ κρατούσης εἰς τὰς χεῖρας πινάκιον καὶ γραφίδα ἢ κυλινδρικὸν βιβλίον καὶ ἔχουσαν παρὰ τοὺς πόδας τὴν Ἰλιάδα, τὴν Ὀδύσσειαν ἢ τὴν Αἰνειάδα. Ν. Λ.

Καλλιόπη, *μάρτυς.* Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δεκίου (249—251) ζῶσα, συνελήφθη ὡς Χριστιανὴ καὶ βασανισθεῖσα ἀποκεφαλίζεται. Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰουνίου.

«Καλλιόπη». Ἑλληνικὸν δεκαπενθήμερον περιοδικὸν ἐν Βιέννῃ, ἱδρυθὲν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1819 ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Σταγειρίτου, καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ αὐτόθι Ἀκαδημίᾳ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἐξετυποῦτο εἰς τὰ τυπογραφεῖα Χίρσφελδ, ἐξεδόθησαν δὲ αὐτοῦ τρεῖς τόμοι, περιέχοντες ἐν συνόλῳ 590 σελίδας μικροῦ τετάρτου σχήματος ἐν 58 φύλλοις, μέχρι τῆς 15 Μαΐου 1821. Ἀντὶ ὑποτίτλου ἡ Καλλιόπη ἔφερε τὴν φράσιν «Ἀγγελίας φιλολογικὰς ἐπαγγέλλεται περιοδικῶς ἀναγγέλλειν», ἐδημοσίευε δὲ ποικίλας φιλολογικὰς μελέτας, βιβλιοκρισίαν, ποιήματα, ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ νέα τοῦ ἑλληνισμοῦ, σπουδαιότερον δὲ πάντων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας ἦτο ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου δημοσιευθεῖσα «Ἱστορία ἐφημερίδων», πολύτιμος ἐπισκόπησις τῶν πρὸ τῆς «Καλλιόπης» ἐκδοθεισῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν — Π.

Καλλιόπη [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 22. Σ. Π.

καλλιόπη (ἡ) (Calliope) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *αἰγιθαλιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν 8 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *καλλιόπη ἡ λευκόλαιμος* (Calliope leucolaema), ἥτις ἔχει μῆκος 17 περίπου ἑκατοστομέτρων, ῥάμφος κωνικὸν καὶ μᾶλλον λεπτόν, κεφαλὴν ἐπιμήκη, σῶμα εὔρωστον, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μακράν, πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ χρῶμα τεφροπυρρὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὴν οὐράν, μελανοκυανοῦν κατὰ τὰς πτέρυγας, λευκὸν κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τεφρόφαιον κατὰ τὸ στῆθος. Δ. Ν. Π.

Καλλιόπη [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοντοπουλίου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου. Κάτοικοι 545 (1928).

Καλλιόπιος, *μάρτυς.* Δύο μάρτυρες ἀναγράφονται ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. —1) Ὁ ἐν Πομπηιουπόλει τῆς Κιλικίας μαρτυρήσας. Ἐγεννήθη ἐν Πέργῃ τῆς Παμφυλίας καὶ ἐσταυρώθη κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῷ 298. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 7 Ἀπριλίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας τὸν Κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος («Acta Sanctorum» Aprilis A', 71 κ. ἑξ.). —2) Ὁ ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ θανατωθεὶς καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

κάλλιος,—α,—ο' συγκρ. τοῦ *καλός*· καλλίων, καλύτερος, ἀνώτερος, ἐξοχώτερος· ᾆσμ. «'ς τὰ κάλλη κάλλιος εἶσαι σὺ 'ς τὴν ὀμορφιὰ ἀτός σου, | 's τὸν πόλεμο καὶ 'ς τὸ σπαθὶ εἶναι ὁ Κωσταντάκης».—Ἐπίρρ. ***κάλλιο*** ἢ ***κάλλια***· κάλλιον, καλύτερον, αἱρετώτερον, προτιμότερον: παροιμ. «κάλλιο πέντε καὶ 'ς τὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρει», «κάλλιο πέντε κάρβουνα παρὰ δέκα πρόβατα»· || φρ. «κάλλιο ἔχω» ἢ «κάλλιο 'χω»· προτιμῶ: «κάλλιο 'χω νὰ πεθάνω παρὰ νὰ πάρω τέτοιον ἄντρα», «κάλλιο 'χω τὸ βασιλικὸ ἀπὸ τὴν μαντζουράνα». Β. Φ.

Καλλιόστρο (Cagliostro), ***Ἀλέξανδρος-Ἰωσὴφ Βάλσαμος,*** *κόμις ντὲ*—. Διάσημος Ἰταλὸς τυχοδιώκτης, γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τῷ 1743. Τὸ πραγματικὸν ὄνομά του ἦτο *Ἰωσὴφ Βάλσαμος,* τὸ ὁποῖον ἀφιχθεὶς εἰς Γαλλίαν μετήλλαξε μὲ τὸ τοῦ *Καλλιόστρο,* ὅπερ ἔφερεν ἡ ἀνάδοχος καὶ θεία αὐτοῦ. Νέος, πτωχὸς καὶ ἀτελοῦς παιδεύσεως, ἠδυνήθη νὰ ἐξεύρῃ τὸ μέσον, ὅπως ῥιφθῇ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόσμου, ὅπου ἐφιλοδόξει νὰ δράσῃ, πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τούτου οὐδὲν ἐμπόδιον ἀνεχαίτιζεν αὐτόν. Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ περιηγηθῇ τὸν κόσμον, ἀλλὰ στερούμενος χρημάτων, κατέφυγεν εἰς τὴν διάπραξιν αἰσχρῶν πράξεων. Πείσας χρυσοχόον τινά, Μαράνον καλούμενον, ὅτι εἴς τι σπήλαιον ὁ σατανᾶς εἶχε τοποθετήσει φρουροὺς φυλάσσοντας ἄπειρον θησαυρόν, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ δάνειον χιλίων χρυσῶν νομισμάτων, ὑποσχεθεὶς νὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ πλεῖστον τοῦ μυστηριώδους θησαυροῦ. Ὁ Καλλιόστρο ὅμως ἐξηφανίσθη μετὰ τῶν χρημάτων, δι' ὧν ἤρξατο τὰς μακρὰς ἀποδημίας του.

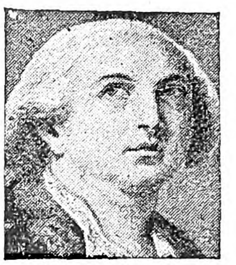

Ἀλέξανδρος Καλλιόστρος.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Περσία, ἡ Ἀραβία, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Μάλτα ὑπῆρξαν αἱ σκηναί, ὅπου ἔπαιξε τὰς πρώτας πράξεις τῆς τυχοδιωκτικῆς ζωῆς του. Εἰσῆλθεν εἰς τὰς χώρας ταύτας εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἡγεμόνων, εἰς τὰ παλάτια τῶν μεγιστάνων καὶ εἰς τὰ χαρέμια, ὡς θεραπεύων πάσας τὰς νόσους. Ἡ πανάκεια αὐτοῦ ἦσαν καταπότια, τῶν ὁποίων βάσις ἦτο ἡ ἀλόη, καὶ ἐλιξίριον, τοῦ ὁποίου τὰ κύρια στοιχεῖα ἦσαν ὁ χρυσὸς καὶ τὰ ἀρώματα καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐκήρυττεν ὅτι συνετήρει τὴν αἰωνίαν νεότητα· ὡς παράδειγμα δ' ἐπαρουσίαζεν ἑαυτὸν φέροντα ἤδη, ὡς ἔλεγε, τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη. Ἐπαρουσιάζετο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Ἀχεράτ,* καὶ ὡς μαθητὴς τοῦ σοφοῦ Ἀθλῆτα, τὸν ὁποῖον οἱ σερίφαι τῆς Μέκκας ἀπεκάλουν «ἀτυχῆ υἱὸν τῆς φύσεως». Ἀλλὰ κατὰ διαφόρους περιστάσεις μετήλλασσεν ὀνόματα, ἔλαβε δὲ ὡς τοιαῦτα τὰ τῶν κομίτων *Χάρατ* καὶ *Φοίνικος* καὶ τῶν μαρκησίων *ντ' Ἄννα, Τίσχιο, Μέλισσα, Μπελμόντε* καὶ *Πελλεγρῖνο.* Τὸν τίτλον τοῦτον φέροντα ἀνεγνώρισεν εἰς Νεάπολιν ὁ ἐξαπατηθεὶς παρ' αὐτοῦ Μαράνος τῷ 1773. Φυλακισθεὶς ἐκεῖ κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ τῶν φυλακῶν καὶ μεταβὰς εἰς Βενετίαν ἐνυμφεύθη τὴν ὡραίαν Λαυρεντίαν Φελιτσιάνι, γοητεύσας αὐτήν. Ὁ Λαμπὸρντ εἰς τὰς «Ἐπιστολάς του ἐξ Ἑλβετίας», ἀναφέρει ὅτι τοῦ ἐπροξένησε κατάπληξιν ἡ ὡραία μορφή του καὶ μεγαλοφυΐα του. Ἐξ Ἰταλίας μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ Πολωνίαν δίδων δημοσίας διαλέξεις, εἰς ἃς ἀνεμίγνυε τὰς μᾶλλον περιέργους θεωρίας τῆς χριστιανικῆς θεοσοφίας μετὰ τῆς θαυματουργίας τῶν ἐθνικῶν, καὶ ἠξίου ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας τὸν ὑπερφυσικισμόν, ἠδυνήθη δὲ νὰ παρασύρῃ πλείστους εἰς τὰς θεωρίας του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν κόμισσαν Ἐλίζαν φὸν Ρέκε, ἥτις ἐδέχθη ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν πανταχοῦ. Τοιαύτην φήμην ἔχων μετέβη εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ' εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Αἰκατερίνης Β' δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαπατήσῃ οὐδένα καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1780 ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς Στρασβοῦργον, ὅπου ἡ πολυτέλεια τῆς ζωῆς του καὶ τὸ θάρρος του ἤνοιξαν εἰς αὐτὸν τὰ μέγαρα τῶν μεγιστάνων. Ἐπεσκέπτετο τὰ νοσοκομεῖα τῆς πόλεως, παρέχων εἰς τοὺς ἀσθενεῖς συμβουλὰς καὶ χρήματα, ἀπέκτησε δὲ πολυαρίθμους θαυμαστάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν διάσημον φυσιογνωμιστὴν Λαβατερ, ἐθεωρήθη δὲ παρὰ πάντων ὡς μέγας ἀγαθοποιός. Ὅταν ἀφίκετο εἰς Παρισίους, ἦτο ἤδη τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς περιεργείας, μεταβληθείσης εἶτα εἰς θαυμασμόν. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐνεφανίσθη ὡς ἱδρυτὴς τῆς αἰγυπτιακῆς τελετουργίας τῆς φραγκομασωνίας, παρουσίασε δὲ παιδίον ὀνομαζόμενον Περιστερά, ὅπερ ἀνεγίνωσκεν ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος τὰ μέλλοντα. Μεταχειριζόμενος τὴν φαντασματογορίαν καὶ παρουσιάζων ἀνθρωπίνους σκελετούς, ἀπέκτησε τὴν φήμην ἀνθρώπου διαλεγομένου μετὰ τῶν νεκρῶν καὶ δυναμένου νὰ παρέχῃ τὴν ἀθανασίαν καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὰ εὐτελῆ μέταλλα εἰς χρυσόν. Μεταβὰς ἐπὶ μικρὸν εἰς Λονδῖνον, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ ἐγκατεστάθη εἰς πολυτελὲς μέγαρον, ὅπερ μετεβλήθη εἰς ἐντευκτήριον τῆς παρισινῆς ἀριστοκρατίας. Μετ' αὐτοῦ κατῴκησε καὶ ἡ κόμισσα Λὰ Μότ, ἥτις ἐδέχετο τὸν καρδινάλιον πρίγκιπα Ρουάν, ὃν εἶχε γνωρίσει εἰς Βιέννην, ὅπου διετέλει οὗτος ἐκεῖ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας. Ὁ σύνδεσμος οὗτος, ὅταν ἐξερράγη ἡ ὑπόθεσις τοῦ περιδεραίου τῆς βασιλίσσης Μαρίας-Ἀντουανέττας, προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τῆς ἀστυνομίας καὶ τὴν 22 Αὐγούστου 1785 ὁ Καλλιόστρο ὡδηγήθη εἰς τὴν Βαστίλλην. Ἀπέκρουσε τὴν κατηγορίαν ὅτι μετέσχε τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ ἐπαρουσίασε τοὺς τραπεζίτας τῆς Εὐρώπης, παρ' ὧν ἀπέσυρε χρήματα. Ἀπαλλαγεὶς τῆς κατηγορίας ἐξωρίσθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Λονδῖνον, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν. Εἶτα περιφερόμενος τὴν Εὐρώπην κατέληξεν εἰς

Digitized by Google

Ρώμην. Τὸν Δεκέμβριον κατηγορηθεὶς ὡς ἐλεύθερος τέκτων, διὰ παπικῆς βούλλας κατεδικάσθη εἰς θάνατον, μετὰ δὲ τὴν μετατροπὴν τῆς ποινῆς του εἰς ἰσόβια δεσμὰ μετεφέρθη ἐκ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου Λέοντος, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετὰ δεκαετῆ κάθειρξιν (1795). Ἡ σύζυγός του, συγκατηγορηθεῖσα μετ' αὐτοῦ, ἐνεκλείσθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀπολλίνης, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μυστήριον παρέμεινε πόθεν οὗτος ἤντλει τὸ χρῆμα, ὅπερ ἐσπατάλα. Κοινῶς πιστεύεται ὅτι τοῦτο ἐκέρδιζεν ἐκ τῆς πωλήσεως μυστικῶν φαρμάκων καὶ ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ἐφημερίδος του, ἀριθμούσης 60.000 συνδρομητῶν.
Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—[*Ἀποκρυφ.*] Ὁ *κόμις Καλλιόστρο* ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς ἰδιαιτέρου τεκτονικοῦ δόγματος, ἀποκληθέντος «Αἰγυπτιακὸς Τεκτονισμὸς» ἢ «ἀνδρόγυνος». Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν *ἱεραρχίαν*, ἐπεζήτησε τὸν συνδυασμὸν τῶν τεκτονικῶν τελετουργιῶν πρὸς τὰς διδασκαλίας τοῦ Διαφωτισμοῦ (Illuminisme) καὶ τοῦ Ἑρμητισμοῦ, διακηρύττων ὅτι εἰς ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν τῆς μυήσεως ἦτο ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς φιλοσοφικῆς λίθου καὶ τοῦ ἐλιξιρίου τῆς ἀθανασίας. Αἱ παρ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαι στοαί, εἰς ἅ., κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ τεκτονικὰ δόγματα, ἐγίνοντο δεκταὶ καὶ γυναῖκες (καίτοι οἱ πρὸς εἰσδοχὴν τελεταὶ καὶ αἱ στοαὶ διέφερον δι' ἑκάτερον τῶν φύλων), περιελάμβανον τρεῖς βαθμούς, τοὺς τοῦ *Αἰγυπτίου μαθητοῦ*, *Αἰγυπτίου ἑταίρου* καὶ *Αἰγυπτίου διδασκάλου*, αἱ δὲ μυήσεις, καθ' ἃς ὁ Καλλιόστρο ἔφερε τὸ τελετουργικὸν ὄνομα «Μέγας Κόπτης», εἶχον ὡς ἀντικείμενον τὴν βαθμιαίαν ἀποκάλυψιν τῶν μυστικῶν τῆς μαγείας, τῆς ἀλχημείας, τῆς ὑποβολῆς, τοῦ ὑπνωτισμοῦ, τοῦ μεσμερισμοῦ καὶ λοιπῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν, τῶν ὁποίων οὗτος ἦτο κράτιστος. Η. Π. Γ.

Καλλιοτζῆς· βλ. *Καλλιοντζῆς*.

Καλλίου *ἄκρον* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης μεταξὺ Γραίας Γόνατος καὶ Ζυγίδος λιμένος (*Πτολεμ.* Δ, ε, 3 Didot). Ὀνομαζόμενον καὶ *Καλαμαῖον ἄκρον* (βλ. λ.) εἶναι τὸ σύγχρονον Ras El Mahada. Σ. Ε. Λ.

Καλλίουλος (ὁ). Ὕμνος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι (βλ. λ. *ἴουλος* [*Ἀρχ.*]).

καλλίοφις (ἡ) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν (βλ. *κορέοψις*). Κ. ΠΑΠ.

Καλλιπάδος [*Γεωγρ.*]· βλ. *Καληπάδος*.

καλλίπαις,—*αιδος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων καλὸν παῖδα ‖ καλοὺς παῖδας· ‖ *καλλίπαις* ἐκαλεῖτο ἡ Δημήτηρ ὡς ἔχουσα καλήν, ὡραίαν κόρην, τὴν Περσεφόνην· ‖ ὁ καλός, ὁ ὡραῖος παῖς· ‖ *καλλίπαις* ἐκαλεῖτο καὶ ἡ Περσεφόνη ὡς ὡραία κόρη (ἀρχ.).

καλλιπάρειος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων καλὰς παρειάς, ὡραία μάγουλα: «καλλιπάρειος νεᾶνις».

Καλλιπάτειρα. Κόρη τοῦ ἐκ Ρόδου εὐγενοῦς Διαγόρου, τοῦ πολλάκις ἀναδειχθέντος νικητοῦ εἰς ἀγῶνας, καὶ ἀδελφὴ τῶν ὀλυμπιονικῶν ἐπίσης Δαμαγήτου, Ἀκουσιλάου καὶ Δωριέως. Περὶ τῆς Καλλιπατείρας αὐτῆς, τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς Πεισίροδος ὡς καὶ ὁ ἀνεψιός της Εὐκλεὺς ὑπῆρξαν ὁμοίως ὀλυμπιονῖκαι, θρυλεῖται ὅτι, παρὰ τὸν νόμον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευεν εἰς τὰ γυναῖκας νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Στάδιον, ἐπὶ ποινῇ κατακρημνίσεως ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ βραχώδους τῆς Ἤλιδος ὄρους Τυπαίου, ἡ Καλλιπάτειρα εἰσῆλθεν ἀφοῦ μετημφιέσθη εἰς γυμναστήν, ἐπειδὴ ἐπόθει νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ υἱοῦ της Πεισιρρόδου. Ἡ μεγάλη της ὅμως χαρὰ τὴν ἐπρόδωσε καὶ συνελήφθη, ἀλλ' ἔτυχε συγγνώμης, ληφθέντος ὑπ' ὄψιν ὅτι ἦτο κόρη, σύζυγος, μήτηρ καὶ θεία ἀκόμη ὀλυμπιονικῶν. Ἀπὸ τότε ὅμως ἐπεβλήθη, ἵνα γυμνασταὶ καὶ ἀθληταὶ ἐμφανίζωνται εἰς τὸν στίβον γυμνοί. Π. Τ. Π.

καλλίπεπλος (ἡ) (Callipeplus) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τετραονιδῶν*, περιλαμβάνον πέρδικας ἰθαγενεῖς τῆς μέσης καὶ μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλίπεπλος ἡ λοφιοφόρος* (Callipeplus cristata), ἥτις ἔχει μῆκος κοινῆς πέρδικος, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, ῥάμφος βραχύτατον, κωνικόν, λαιμὸν παχὺν καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκη, σῶμα εὔσωστον, βραχὺ καὶ διωγκωμένον, πτέρυγας μακράς, οὐρὰν μετρίου μεγέθους καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ μᾶλλον βραχεῖς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς φέρει δύο ἐπιμήκη πτερὰ ἐν εἴδει λοφίου. Ὁ χρωματισμός της εἶναι τεφρὸς μὲ πυρροκυανᾶς ἀποχρώσεις καὶ κιτρινομελανὰς γραμμώσεις κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὰ πλάγια τῶν πτερύγων. Θηρεύεται ἀπλήστως διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας της καὶ ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὸ Μεξικόν. Ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τῆς κεφαλῆς φέρει μελανὴν ἡμιδιαφανῆ μεμβράναν ἐν εἴδει πέπλου, ἥτις ἐκτείνεται καὶ μέχρι κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ. Δ. Ν. Π.

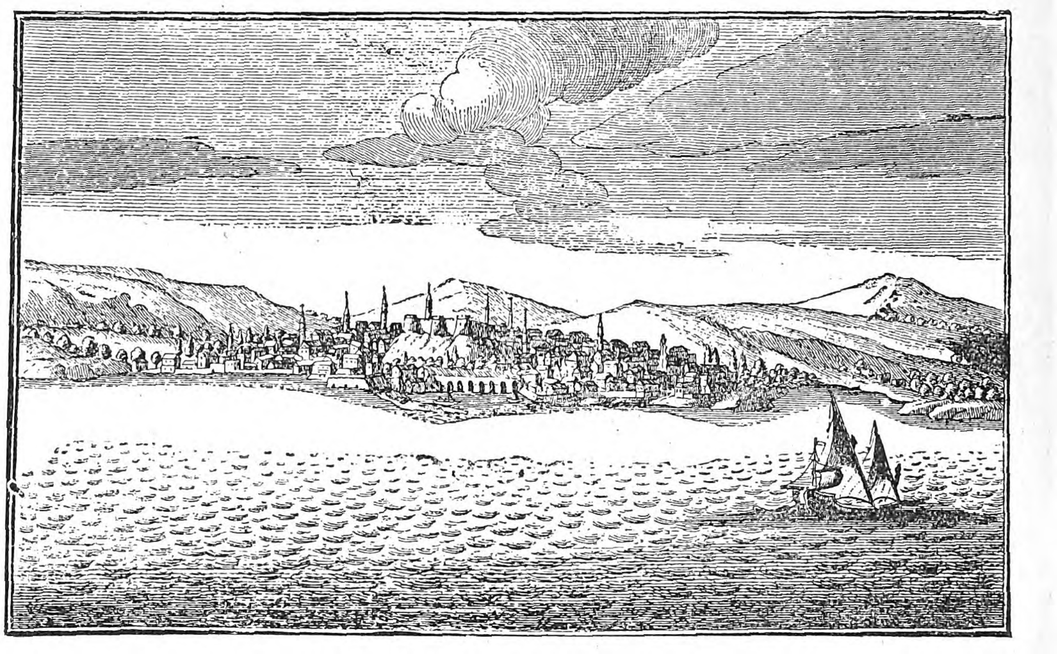

Ἡ Καλλίπολις κατὰ τὸν Tournefort.

Καλλιπεύκη [*Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία δάσους, διατηρηθεῖσα μέχρι σήμερον. Ἐκτείνεται κατὰ κοιλάδα μεταξὺ τοῦ Κάτω καὶ τοῦ Ὑψηλοῦ Ὀλύμπου, κατερχομένην πρὸς βορρᾶν τοῦ Πλαταμῶνος. Ταύτην διέρχεται ἐκ Θεσσαλίας πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἀτραπός, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε τῷ 169 ὁ ὕπατος Μάρκιος Φίλιππος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν διὰ τῶν Τεμπῶν διέλευσιν. Ι. Σ. Σ.

— **Καλλιπεύκη** [*Γεωγρ.*] Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Ὀλύμπου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει τηλεφωνεῖον καὶ ταχυδρομεῖον. Κάτοικοι 1.150 (1928). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Νεζερός*.

Καλλιπίδαι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Θρᾳκικὸς ἢ σκυθικὸς λαός, κατοικῶν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σαρματίαν περὶ τὸν Ὕπανιν ποταμόν. Τούτους ὁ Ἡρόδοτος (IV, 17) ὀνομάζει «Ἕλληνας Σκύθας», ὡς καταγομένους ἐξ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐκαρποῦντο τὴν πλουσίαν χώραν τῶν Βορυσθενειτῶν, περὶ τὴν Ὀλβίαν (νῦν Νικολάϊεφ). Α. Θ. Σ.

Καλλιπίδης. Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων τραγικῶν ὑποκριτῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, «ὑπερσεμνυνόμενος» κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (*Συμπόσ.*), ὅτι δύναται «πολλοὺς κλαίοντας καθίζειν». Εἰς ἀγῶνας πρωταγωνιστῶν ἐνίκησε τῷ 418 τὸν συνάδελφόν του Καλλίστρατον (C. I. A., II, 972), κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὑπῆρξεν ὁ διασημότερος τῶν ὑποκριτῶν (*Πλουτάρχ.* Ἀγησ. XXXI.— Βλ. καὶ *Ἀθήναιον* XII, 531, Δ). Οὐχ ἧττον ὁ Καλλιπίδης ὑπῆρξε καὶ περιβόητος διὰ τὴν οἴησιν καὶ ματαιοφροσύνην του. Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπανήρχετο ἐκ τῆς ἐξορίας του, ἔχων ὡς ἀκολουθίαν του διακοσίας περίπου τριήρεις, ὁ Καλλιπίδης, ὅστις εἶχε τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν, παρίστατο ἐπὶ τῆς ἀρχηγίδος ἐνδεδυμένος μακρὸν καὶ πολυτελῆ χιτῶνα καὶ τὸν ἄλλον θεατρικὸν στολισμόν του (*Πλουτάρχ.* Ἀλκιβ XXXII). Ἄλλοτε πάλιν, συναναμιγεὶς μεταξὺ τῶν μετὰ τοῦ Ἀγησιλάου περιπατούντων, καὶ νομίζων, ὅτι οὗτος θὰ τῷ ἀπέτεινε φιλοφροσύνην τινὰ λόγῳ τῆς φήμης ἣν ἔχαιρεν, ἐσυγχύσθη τὰ μέγιστα, ὅταν, ἐρωτήσας τὸν Ἀγησίλαον ἂν τὸν ἐγνώριζε, τὸν ἤκουσεν ἐρωτῶντα αὐτὸν ἂν εἶναι «ὁ Καλλιπίδης ὁ δεικηλίκτας» (*Πλουτάρχ.* Ἀγησ. XXI). Δεικηλίκται δὲ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ εὐτελεῖς μῖμοι. Ν. Ι. Λ.

Καλλίπολις (τουρκ. *Γκελίμπολου*) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀ. Θρᾴκης ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὡς ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της ἐπὶ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ βραδύτερον ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐξειλίχθη εἰς ἀξιόλογον σταθμὸν ἐμπορίου καὶ εἰς κέντρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ σημασία της ὡς ἐμπορικοῦ κέντρου μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν ἐξέλιπε κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων (βλ. *Halk-Sabri*, Τουρκ. Γεωγρ. 1929 σελ. 358). Περιβαλλομένη ἀπὸ πλουσίας ἐκτάσεις, πυκνοκατῳκημένας ἀπὸ Ἕλληνας μέχρι τοῦ 1922, ὅπου εὐδοκιμοῦν οἱ παντὸς εἴδους δημητριακοὶ καρποί, ὁ βάμβαξ, τὸ λίνον καὶ ἡ ἄμπελος, καὶ ὅπου ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία, ἡ Καλλίπολις ἦτο ἐπίνειον οὐχὶ μόνον τῶν χωρίων τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, ἀλλὰ καὶ τῆς περιοχῆς τῶν μεσογειοτέρων κωμοπόλεων. Ἦτο δὲ καὶ ἡ μεγάλη ἀγορὰ τῆς ἀφθόνου ἁλιείας καὶ τῶν πλουσίων προϊόντων τῆς ἀπέναντι αὐτῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς, ἅτινα μετεκομίζοντο ἐκεῖθεν εἰς τοὺς τόπους καταναλώσεως διὰ τῶν μεγάλων πλοίων, τὰ ὁποῖα προσήγγιζον εἰς τὴν Καλλίπολιν, ἀνερχόμενα ἢ κατερχόμενα τὴν Προποντίδα. Εἶναι ἕδρα διοικήσεως (μουτεσαριφλίκι), μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10 χιλ. κατοίκων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀνερχόμενοι πρὸ τοῦ 1912 εἰς 15 χιλ. περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τὰς 5.000 Ἕλληνες, οἱ δ' ἐπίλοιποι Τοῦρκοι, Ἀρμένιοι Ἑβραῖοι καὶ ὀλίγοι ξένοι, ἐμειώθησαν λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Θρᾴκῃ καταπληκτικῶς· ἰδίως κατὰ τὸ 1915, ὅτε μέγα μέρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἶχε συγκεντρωθῇ ἐκεῖ, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς κατοικίας των καὶ νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ Θρᾴκην. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 εἰς τὴν Καλλίπολιν εὑρίσκοντο 7.842 μόνον. Διοικητικῶς ὑπήγετο εἰς τὸ βιλαέτιον Ἀδριανουπόλεως, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ διὰ Κεσσάνης καὶ Μακρᾶς-Γεφύρας (Οὐζοὺν-κιοπροῦ). Ἡ ὁδὸς αὐτὴ καταλλήλως ἐπισκευασθεῖσα ἐχρησίμευεν ὡς μοναδικὴ ἀρτηρία συγκοινωνίας τοῦ εἰς τὰ Δαρδανέλλια μαχομένου τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν τὰ ἀγγλικὰ ὑποβρύχια ἐκυρίαρχουν εἰς τὴν Προποντίδα (1916—1918). Σήμερον ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Δαρδανελλίων. Ἐκκλησιαστικῶς μέχρι τοῦ 1901 ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας. Ἔκτοτε ἀνεδείχθη εἰς μητρόπολιν, ἔχουσα ἕνδεκα χωρία καὶ κωμοπόλεις (Μάδυτον, Πλαγιάρι, Κριθιάν, Νεοχώριον, Ταϊφύριον, Περγάζιον, Καβακλῆ, Γαλατᾶν, Βαΐριον καὶ Ἀγγελοχώριον). Ὁ μητροπολίτης αὐτῆς προσηγορεύετο «Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου», ἦτο ὀγδοηκοστὸς τὴν τάξιν καὶ ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου. Ἐκτὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑπῆρχον καὶ τρεῖς ἄλλοι: τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Οἱ Ἀρμένιοι εἶχον μίαν ἐκκλησίαν, οἱ Ἑβραῖοι δύο συναγωγὰς καὶ οἱ Τοῦρκοι 11 τεμένη. Οἱ Ἕλληνες διετήρουν πλήρη ἀστικὴν σχολήν, δύο δημοτικὰς καὶ ἓν παρθεναγωγεῖον. Ε. Σ. Σ.

—[*Ἱστορ.*] Ἡ *Καλλίπολις* τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο *Κριθωτή*, μετωνομάσθη δὲ κατόπιν ἐκ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ *Καλλίου*, διὸ καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ὀνομάζεται καὶ *Καλλίου πόλις*. Κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα ἦτο πολίχνη περιτετειχισμένη καὶ ἕδρα ἐπισκόπου. Τῷ 1204 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Σταυροφόρων. Τῷ 1236 ὁ βασιλεὺς τῆς Νικαίας Ἰωάννης Γ' Βατάτσης, συγκεντρώσας τὸν στόλον του εἰς Λάμψακον, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Καλλιπόλεως, ἣν καὶ ἐξεπόρθησε. Τότε κατῆλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Ἰωάννης Ἀσὰν μετὰ τῆς συζύγου του Μαρίας καὶ τῆς μικρᾶς θυγατρός του Ἑλένης, ἣν ἐμνήστευσε μετὰ τοῦ Θεοδώρου, υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Βατάτση, ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ. Τῷ 1305, μετὰ τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει φόνον τοῦ Ρογήρου Δεφλώρ, ἀρχηγοῦ τῶν μισθοφόρων Καταλάνων, κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες πρὸς ἐκδίκησιν ἔσφαξαν ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, μηδὲ τῶν νηπίων ἐξαιρουμένων. Ὀχυρωθέντες ἐν αὐτῇ ἐπεχείρουν συνεχεῖς ἐπιδρομάς, δηοῦντες τὰς πέριξ χώρας μέχρι τῷ 1307, ὅτε ἀπῆλθον, ἀφοῦ προηγουμένως κατηδάφισαν τὰ τείχη της. Οἱ ἐπακολουθήσαντες ἐμφύλιοι πόλεμοι, χάριν τοῦ θρόνου, μεταξὺ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου (1341—1347) διηυκόλυνον τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐν τέλει κατέλαβον αὐτήν.

Digitized by Google

Ἡ Καλλίπολις εἶναι ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ πόλις, ἡ ὁποία περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ὀρχὰν (1357). Ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενοι οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν ὁποίαν κατέστησαν καὶ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των. Ἡ στρατηγικὴ θέσις τῆς πόλεως δὲν ἐμειώθη καὶ μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς πολεμικῆς τέχνης. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐχρησίμευσεν ὡς πολεμικὴ βάσις διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Πλαγιαρίου ἐναντίον τῶν Βουλγάρων (1912—1913) καὶ διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Ἑλλησπόντου ἐναντίον τῶν Ἀγγλογάλλων (1915—1918) πάντοτε ἐπιτυχῶς. Τῷ 1854 εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθουν τότε τὴν Τουρκίαν ἐναντίον τῆς Ρωσίας. Τῷ 1920 ἡ Καλλίπολις μεθ' ὁλοκλήρου τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνυψώθη ἐπ' αὐτῆς ἡ ἑλληνικὴ σημαία, μολονότι ἐξηκολούθει νὰ κατέχεται στρατιωτικῶς ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα (Νοέμβριος 1922). Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν διεσκορπίσθησαν, τινὲς συνῳκίσθησαν παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὸν ἀγροτικὸν συνοικισμὸν *Νέα Καλλίπολις* καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς ὁμωνύμους συνοικισμοὺς τῆς περιοχῆς τῶν Γιαννιτσῶν καὶ τῆς Πειραϊκῆς χερσονήσου. Ν. ΚΛΣ—Ε. Σ. Σ.

— **Καλλίπολις** (Gallipoli) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Λέτσε. Κεῖται ἐπὶ βραχώδους νήσου ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος, συνδέεται ὅμως μὲ τὴν στερεὰν διὰ γεφύρας προστατευομένης ὑπὸ φρουρίου κατασκευασθέντος ὑπὸ Καρόλου Α' τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ. Ἡ μητρόπολις τῆς πόλεως χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1629. Παράγει ἔλαιον, οἶνον καὶ ὀπώρας. Κάτ. 10.922. Ἡ πόλις εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Ἑλλήνων. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐλέγετο *Ἄνξα*. Ἔκειτο ὀλίγον ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Τάραντος εἰς Ὑδροῦντα. Ἡ πόλις ἀφῃρέθη ἀπὸ τῶν Ταραντίνων ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου στρατηγοῦ Λευκίππου.

—**Καλλίπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ πόλις ἐν Κιλικίᾳ, ἀνήκουσα εἰς τὸ θέμα Λυκανδοῦ. Τοποθετεῖται μεταξὺ τῶν πόλεων Γκιοκσοῦν (ἀρχ. Κουκουσοῦ) καὶ Ζεϊτοὺν τοῦ νομοῦ Χαλεπίου. Ν ΚΛΣ

— **Καλλίπολις,** ἢ ***Κάλλιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Αἰτωλίας, πρωτεύουσα τῶν Καλλιέων. Ἦτο πόλις αὐτόνομος, μέλος τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, μὴ κόψασα ἴδιον νόμισμα. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἠγωνίσθη κατὰ τῶν εἰσβαλόντων ὑπὸ Δημοσθένη τὸν Ἀλκισθένους Ἀθηναίων. Παρομοιώδης κατέστη ἡ γενικὴ σφαγὴ τῶν κατοίκων της, ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Γαλατῶν, ἣν ἐπηκολούθησε πυρπόλησις τῆς πόλεως πρὸς τιμὴν δὲ τῶν σφαγιασθέντων εἶχεν ἀναθέσει ἡ Αἰτωλικὴ συμπολιτεία εἰς Δελφοὺς τρόπαιον καὶ εἰκόνα τῆς Αἰτωλίας ὡπλισμένης *(Πausαν.* Ι' 18 καὶ 22). Π. Ν. Π.

—**Καλλιπόλεως *διέκπλους*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὴ διεθνῶς (Gallipoli strait) ἡ σαλπιγγοειδὴς διεύρυνσις τοῦ βορείου τοῦ Ἑλλησπόντου στομίου, ὅπερ συνδέει αὐτὸν πρὸς τὴν Προποντίδα. Συγκεκριμένως ἡ ὑδατίνη ἔκτασις ἡ ἀκτογραφοῦσα ἐπὶ μὲν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς 9 μιλ. εὐθύπλου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Γκαλλιπολὶ Ἐσκῆ Φενὰρ Μπουρνοῦ* καὶ *Ντογὰν Ἀσλὰν Μπουρνοῦ*, ἐπὶ δὲ τῆς ἀσιατικῆς 8 $^2/_8$ μιλ. παράπλου μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ φάρου Δζινδζὶρ Μποζὰν Φανοὺς καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Γιουριτζῆ ἢ Μπόζω-μπουρνοῦ. Σ. Ε. Λ.

—**Καλλιπόλεως *ὅρμος*** (τουρκ. *Γκαλλιπολὶ-λιμὰν*) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ ὅρμος, ὅστις σχηματίζεται ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Γαλατᾶ μπουρνοῦ καὶ Γκαλλιπολὶ Φενάρ, ἐφ' οὗ φάρος (πλάτ. 40°24'30", μῆκ. 26°41'02" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) λευκῶν ἐκλάμψεων 15 μιλ., ἀντικαταστήσας τὸν παλαιὸν φάρον τοῦ Ἐσκῆ Φενὰρ μπουρνοῦ (1858), καταργηθέντα. Ἔχων ἄνοιγμα 4 μιλ. ὁ ὅρμος, ἀτενίζει πρὸς ΝΑ τὴν μεταξὺ Λαμψάκου καὶ Τσαρδὰκ μπουρνοῦ ἀσιατικὴν ἀκτήν. Σ. Ε. Λ

—**Καλλιπόλεως *χερσόνησος*** *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος κλασσικοῦ τύπου, ἔχουσα τὴν ρίζαν της κατὰ τὴν Α.ΝΑ. ἐσχατιὰν τῆς Θρᾴκης, δι' ὃ καὶ *Θρᾳκία Χερσόνησος* ἢ καὶ ἁπλῶς *Χερρόνησος* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠνομάζετο. Συνδεομένη δὲ πρὸς τὴν ἤπειρον, ἀφ' ἧς ἀποφύεται κατὰ τὴν νοητὴν τὴν ἑνοῦσαν τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Καβὰκ-τσάϊ (ἀρχ. Μέλας) τοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ, πρὸς τὴν τοῦ ποταμίου Καβὰκ-ντερὲ τοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Β τοῦ Ἑλλησπόντου στομίου (βλ. *Καλλιπόλεως* διέκπλους) χωρεῖ ἐπὶ 45 μιλ. περίπου πρὸς Λιβόνοτον καὶ «τρεῖς ποιεῖ θαλάσσας· τὴν Προποντίδα ἐκ Βορρᾶ, Ἑλλήσποντον ἐξ ἀνατολῶν καὶ Μέλανα κόλπον ἐκ νότου». Ἡ τοιαύτη ἐν τούτοις τοῦ Στράβωνος περιγραφὴ (*Στράβ.* Γεωγρ. Ἀποσπασμ. § 53) σφάλλεται ὡς πρὸς τοὺς προσανατολισμούς, δεδομένου ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ μὲν Προποντὶς εἶναι ΒΑ. τῆς χερσονήσου, ὁ δὲ Ἑλλήσποντος ΝΑ καὶ ὁ Μέλας κόλπος (νῦν κόλπος τοῦ Σάρου ἢ τοῦ Ξηροῦ) ΒΔ. Ἀμέσως μετὰ τὴν ρίζαν της βαίνει ἡ χερσόνησος φθίνουσα εἰς εὖρος, σχηματιζομένου τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ *Πλαγιαρίου* ἢ τοῦ *Μπουλαΐρ*, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει τὴν ἐκ 2 $^3/_4$ μιλλ. μεγίστην του στενότητα, ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ Γιενικλῆ-λιμὰν καὶ ΝΑ. μέχρι τοῦ διέκπλου τῆς Καλλιπόλεως· ὑπῆρξε δὲ πάντοτε ἐπισημότατος ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ὁ λαιμὸς οὗτος, διὸ καὶ διεθέετο τὸ πάλαι ἐγκαρσίως ὑπὸ τοῦ *Μακροῦ Τείχους*, ἀπομονοῦντος τὴν χερσόνησον τῆς ἠπείρου, ἐνῷ καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854) καὶ κατὰ τὸν Παγκόσμιον, ἀπετέλει τὴν βασικὴν ὀχυρωτικὴν γραμμήν. Νοτίως τοῦ λαιμοῦ τούτου τὰ εὔρη τῆς χερσονήσου ποικίλλουν, τοῦ ἐξ 11$^2/_8$ μιλλίων μεγίστου τοιούτου ὄντος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουβλά, τοῦ ἐπὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Ξηροῦ, καὶ τῆς Σηστιάδος ἄκρας τῆς ἐπὶ Ἑλλησπόντῳ. Τὸ ἔδαφός της, μᾶλλον χθαμαλόν, παρουσιάζει μέγιστον ὑψόμετρον 1160 μέτρων εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ *Οὐβεΐκ-Δάγ* (1160 ποδ.) μεταξὺ τοῦ *Ἄραπος-Μερμεδιὰ* τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ καὶ τοῦ *Οὐζοὺν-μπουρνοῦ* τοῦ Ἑλλησπόντου (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον* τ. Β' σ. 388 β' καὶ 389 α', *Αἰγὸς ποταμοί*, *Ἐλαιοῦς*, *Ἑλλήσποντος*). Σ. Ε. Λ

—*[Ἱστορ.]* Τὴν *χερσόνησον* τῆς *Καλλιπόλεως* κατῴκει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ θρᾳκικὸν φῦλον Δόλογκοι, τὸ ὁποῖον ἔχον ἀνάγκην ἡγεμόνος συνεβουλεύθη τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τούτου, ἡ δὲ Πυθία συνεβούλευσε ν' ἀναθέσουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας των εἰς ἐκεῖνον «ὃς ἄν σφέας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ» (*Ἡροδ.* ΣΤ'. 34). Ἐξελθόντες ἐκ τοῦ ἱροῦ μετὰ μακρὰν μόνον πορείαν ἐπὶ τῆς διὰ Φωκίδος καὶ Βοιωτίας εἰς Ἀττικὴν Ἱερᾶς ὁδοῦ προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κυψέλου, ἀνήκοντος εἰς ἀριστοκρατικὸν οἶκον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τοῦτον δὲ καὶ ἀνέθεσαν κατὰ τὸν χρησμὸν μετὰ τὴν φιλοξενίαν των τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας των. Τὸν Μιλτιάδην ἀποθανόντα ἄπαιδα διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Στησαγόρας καὶ τοῦτον ὁ ἀδελφός του Μιλτιάδης, ὁ νικήσας τοὺς Πέρσας ἐν Μαραθῶνι. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ Θρᾳκικὴ χερσόνησος περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας, ὅταν δὲ ἐξεδίωξε τούτους ἐκ ταύτης ὁ Κίμων, συνέδεσε τὴν χερσόνησον διὰ πολιτικῆς φιλίας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Περικλῆς ἐγκατέστησεν εἰς τὰς πόλεις αὐτῆς περὶ τοὺς χιλίους ἀποίκους (μᾶλλον κληρούχους) Ἀθηναίους καὶ ὠχύρωσεν αὐτήν. Τὴν χερσόνησον ἀπώλεσαν μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἀνέκτησαν διὰ τοῦ Χάρητος περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης, ὅτε ἠπείλησε νὰ τὴν καταλάβῃ ὁ Φίλιππος, ἐξεφώνησε κατὰ τὸ 341 π. Χ. ὁ Δημοσθένης τὸν «Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ» λόγον του. Ἡ χερσόνησος περιῆλθε μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ἡ λοιπὴ Θρᾴκη, μετὰ τῆς ὁποίας εἶχε κοινὴν πλέον τὴν τύχην.

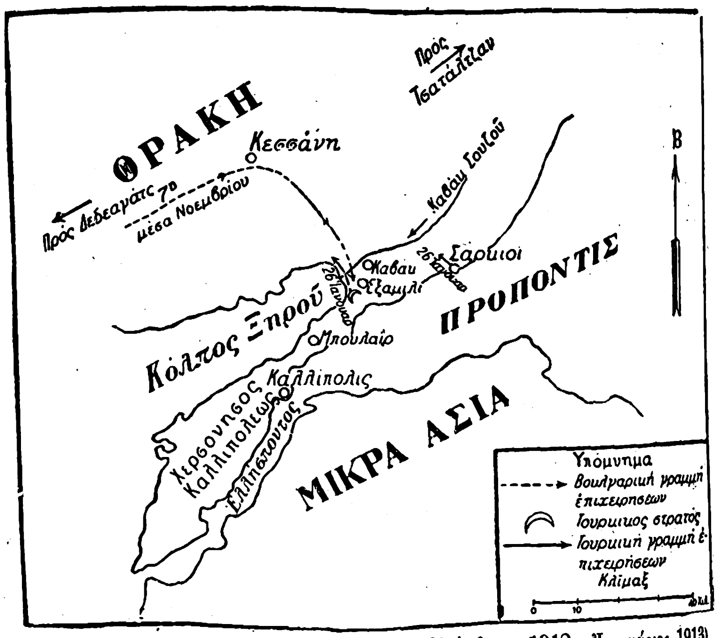

Ἐπιχειρήσεις χερσοννήσου Καλλιπόλεως (Νοέμβριος 1912—Ἰανουάριος 1913).

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐνίκα πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως (3 Ἰουλίου 323) τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Λικίνιον, ὁ υἱός του Κρίσπος, ἄγων τὸν ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐξ Ἑλλήνων ναυτικῶν συγκροτηθέντα στόλον, κατεναυμάχησεν ἐν τῷ πορθμῷ τῶν Δαρδανελλίων τὸν στόλον τοῦ Λικινίου καὶ εἶτα ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ Βυζαντίου, ὅπου ἠνάγκασε τὸν ἐκεῖ ὑποχωρήσαντα ἀντίπαλον νὰ παραιτηθῇ πάσης περαιτέρω ἀντιστάσεως καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἔκτοτε ἡ χερσόνησος κατέστη ἓν τῶν προπυργίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοιαύτην κατέχουσα θέσιν, ἐπροστατεύθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δι' ὀχυρῶν τειχῶν πρὸς παρακώλυσιν ἐγκαταστάσεως τῶν ἐξ Εὐρώπης ἐπερχομένων βαρβάρων καὶ τῆς ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν διαπεραιώσεως αὐτῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ ἰσθμὸς ἐκλείσθη διὰ τείχους, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ κυριώτεραι τῆς χερσονήσου πόλεις. Ὁ Ἰουστινιανός, πρὸς μείζονα ἐξασφάλισιν τῆς χερσονήσου, περιέβαλλε διὰ νέων τειχῶν τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις Σηστόν, Ἐλικοῦντα, Θεσχόν, Ἀφροδισιάδα, Κίβιριν καὶ Καλλίπολιν καὶ κατεσκεύασεν εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας ἀποθήκας τροφίμων διὰ τὰς φρουράς των, πρὸς δὲ ὠχύρωσε τὸν ἰσθμὸν αὐτῆς διὰ νέου ὀχυροῦ τείχους, τὸ ὁποῖον προεξετείνετο ἐπὶ μώλων ἐντὸς τῆς ἑκατέρωθεν θαλάσσης. Πρὸ τῶν τειχῶν τούτων ἐθραύσθη τῷ 559 ἡ ἐπιδρομὴ τῶν ὑπὸ τὸν Ζαβεργὰν Κοτριγούρων Οὔννων. Τῷ 717 κατελήφθη προσωρινῶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Διὰ τῆς χερσονήσου ταύτης διεπεραιώθησαν εἰς Μ. Ἀσίαν τῷ 1190 οἱ σταυροφόροι τῆς 3ης Σταυροφορίας ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκον Βαρβαρόσσαν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204), ἡ χερσόνησος περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν, ἀλλὰ τῷ 1234, ἐπελθὼν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Γ' Βατάτσης ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπέστη φοβερὰς ἐπιδρομὰς ὑπὸ τῶν Κατυλανῶν καὶ τῶν Τούρκων, περιελθοῦσα ὁριστικῶς εἰς χεῖρας τῶν τελευταίων. ΚΑΨ.—Ν. ΚΛΣ

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1912 ἀνασυγκρότησιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Τσατάλτζᾳ, συνεκροτήθη τουρκικὴ ὁμὰς ἐκ δύο μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν Σεφκὲτ Τουργοὺτ πασᾶν (τέως διοικητὴν τοῦ 2ου σώματος ἐν Θρᾴκῃ), ταχθεῖσα παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως μὲ σκοπὸν μὴ ἐκδηλωθέντα τότε σαφῶς. Τὸ τοιοῦτον ἀνησύχησε τὸ βουλγαρικὸν στρατηγεῖον, ἅτε κατιδὸν ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πιθανὴν πρόθεσιν προχωρήσεως τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος, εἴτε πρὸς Ἀδριανούπολιν, εἴτε πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ νῶτα τοῦ ἐν Τζατάλτζᾳ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, εἴτε πρὸς ἀποκοπὴν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν ἐν γένει γραμμῶν συγκοινωνιῶν τοῦ πρὸ τῆς Τσατάλτζας βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Διὸ ἡ ἀπὸ τῶν μέσων Νοεμβρίου μεταφερθεῖσα ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Δεδεαγάτς 7η βουλγαρικὴ μεραρχία, διετάχθη νὰ προχωρήσῃ ἐσπευσμένως διὰ Κεζὰν πρὸς Ἑξαμίλι μὲ τὴν ἐντολὴν ν' ἀποκόψῃ τὸ τουρκικὸν τοῦτο στράτευμα τῆς Καλλιπόλεως ἀπὸ τοῦ τῆς λοιπῆς Θρᾴκης, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν κατώρθωσε λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἑξαμίλι ἐγκατεστημένων Τούρκων, ὑποστηριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἐν τῇ Προποντίδι τουρκικοῦ στόλου.

Ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνακωχὴ τῆς 20 Νοεμβρίου ἀνέκοψε προσωρινῶς τὰς περαιτέρω εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως ἐπιχειρήσεις, οἱ δ' ἀντίπαλοι στρατοὶ παρέμειναν ἀντιμέτωποι παρὰ τὸν ἰσθμόν. Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν (21 Ἰανουαρίου 1913), ὁ νέος Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Ἀχμὲτ Ἰζὲτ πασᾶς ἐπεζήτησεν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν παρὰ τὸν ἰσθμὸν Βουλγάρων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ προσελκύσεως βουλγαρικῶν δυνάμεων εἰς τὴν χερσόνησον Καλλιπόλεως καὶ συνεπῶς ἐλαφρύνσεως τοῦ κυρίου ἐν Τσατάλτζᾳ μετώπου· ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐξετελεῖτο ἀπὸ δύο κατευθύνσεων: ἐκ τοῦ Μπουλαΐρ (Πλαγιάρι), ἔνθα εὑρίσκετο συγκεντρωμένον τὸ ὑπὸ τὸν Φαχρῆ πασᾶν σῶμα στρατοῦ, καὶ ἐκ τοῦ Σάρκιοϊ (Περιστέρι), ἔνθα θ' ἀπεβιβάζετο τὸ ὑπὸ τὸν Χουρσὶτ πασᾶν σῶμα στρατοῦ ἐκ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος. Κατὰ τῆς τουρκικῆς ταύτης ἐπιθέσεως ἀντεπεξῆλθεν ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κοβάτσεφ 4η βουλγαρικὴ στρατιὰ (2α καὶ 7η μεραρχίαι), ἡ δ' ἐπακολουθήσασα τὴν 26 καὶ 27 Ἰανουαρίου 1913 μάχη τοῦ *Μπουλαΐρ* ἀνέκοψεν ὁριστικῶς πᾶσαν ἐπιθετικὴν πρόθεσιν τῶν Τούρκων.

Περὶ τῶν διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ χερσονήσῳ Καλλιπόλεως (Φεβρουάριος 1915—Ἰανουάριος 1916) διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου βλ. λ. *Δαρδανελλίων* στενά. Ν. Θ. Κ.

— **Καλλίπολις,** πρώην *Καράμζα* ἢ *Καραμούζα* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δροσεροῦ (πρώην

Digitized by Google

Γιουψόβου) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτοικοι (1928) 274.

Καλλιπολίτης, *Μάξιμος*. Λόγιος μοναχὸς τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν τῇ θρᾳκικῇ Καλλιπόλει πιθανῶς γεννηθεὶς καὶ μαθητὴς γενόμενος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, μετέβη εἰς Εὐρώπην καὶ ἐκεῖ, ὡς φαίνεται, προσηλυτίσθη εἰς τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐν Γενεύῃ διατρίβων ἐξέδωκε τῷ 1638 δίτομον μετάφρασιν τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐν τῷ α' τόμῳ εὕρηται ἐγκύκλιος, εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν τοῦ Λουκάρεως, ἐπικυροῦσα τὴν μετάφρασιν, καὶ τρία ἐπιγράμματα Νεοφύτου Παταλάρου τοῦ Κρητὸς εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἐξυμνοῦντα τὴν μετάφρασιν καὶ τὸν ἐργάτην αὐτῆς. Ἡ ἐγκύκλιος θεωρεῖται ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ Μαξίμου ἢ ἄλλου τινὸς καλβινιζοντος καὶ οὐχὶ τοῦ Λουκάρεως. Εὐθὺς ὡς ἐξεδόθη ἡ μετάφρασις αὕτη, οἱ καλβινισταὶ ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἱκανὰς χιλιάδας ἀντιτύπων αὐτῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Παρθένιον τὸν Β', ὅπως διανείμῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Παρθένιος, πειθόμενος εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἦτο πρόθυμος νὰ διαδώσῃ τὴν μετάφρασιν ταύτην, ἀλλ' ὁ ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μελέτιος ὁ Συρῖγος ἀπεκήρυξεν ἀπ' ἄμβωνος ὡς αἱρετικὴν καὶ ἀνόσιον τὴν μετάφρασιν καὶ ἀξίους ἀναθέματος ἐκήρυξε τόν τε μεταφράστην καὶ τοὺς συνεργοῦντας εἰς διάδοσιν τῆς μεταφράσεως ταύτης, καταγγείλας ἐπὶ καλβινοφροσύνῃ τὸν «κακουργήσαντα τὴν ἐκχυδάϊσιν» Μάξιμον. Ὁ πατριάρχης, ἔχων καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ Συρίγου ἀφορμάς, ἐξώρισε μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῇ τόλμῃ του ταύτῃ, δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ διανείμῃ τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἔργου τούτου. Κατόπιν δὲ καὶ διὰ συνοδικῆς πράξεως κατεδικάσθη ἡ μετάφρασις καὶ διὰ γραμμάτων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν ἀπηγορεύθη ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ Μαξίμου. Ε.Γ.Π.

Καλλίπους /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς δυτ. Πορτογαλίας (Λουσιτανίας), ἐκβάλλων μεταξὺ Ἱεροῦ ἀκρωτηρίου Cabo Saö Vincent καὶ τῆς Σαλακείας (Alcacer do Sal), ὡς ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος (Β'. ε' 3). Ἐκ τοῦ σταδιασμοῦ δὲ τῆς ἐκβολῆς του, ὃν ἀναφέρει Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης (Περίπλ. Ἔξω θαλ. Β § 13) ὡς πρὸς τὰ αὐτὰ σημεῖα προκύπτει, ὅτι ὁ σύγχρονος Sadao ταυτίζεται πρὸς τὸν *Καλλίποδα*. Σ. Ε. Λ.

καλλίππειος κύκλος [*Ἀστρον.*]. Περίοδος 76 ἐτῶν ἢ τεσσάρων κύκλων τοῦ Ἀθηναίου ἀστρονόμου Μέτωνος, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀστρονόμου *Καλλιππου τοῦ Κυζικηνοῦ*. Κατὰ τὸν Μέτωνα τὸ ἡλιακὸν ἔτος συνέκειτο ἐκ $365\,^{5}/_{19}$ ἡμερῶν. Ἓξ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐκ παρατηρήσεως μιᾶς ἐκλείψεως τῆς σελήνης ὁ Κάλλιππος ἐξηκρίβωσεν, ὅτι ἐγίνετο σφάλμα ἑνὸς τετάρτου τῆς ἡμέρας ἀνὰ ἕκαστον μετώνειον κύκλον. Ἐντεῦθεν, παραδεχθεὶς τὸ ἡλιακὸν ἔτος συγκείμενον ἐκ $365\,^{1}/_{4}$ ἡμερῶν, προέτεινε τὴν εἰσαγωγήν, ἀντὶ τοῦ ἐκ 19 ἐτῶν μετωνείου κύκλου, ἑτέρου τοιούτου ἐξ 76 ἐτῶν ($=19\times4$) καὶ τὴν ἀφαίρεσιν μιᾶς ἡμέρας ἀνὰ ἕκαστον καλλίππειον κύκλον. Ὁ κύκλος οὗτος, περιλαμβάνων 27.759 ἡμέρας ἢ 940 σεληνιακοὺς μῆνας, ἐγένετο κατ' ἀρχὰς δεκτὸς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, βραδύτερον δὲ εἰσήχθη εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸν κύκλον τοῦτον μετεχειρίζετο καὶ ὁ Πτολεμαῖος τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν J. J. Scaliger (1540—1609) ὁ καλλίππειος κύκλος ἤρξατο ἀπὸ τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου τοῦ 3ου ἔτους τῆς 112ης Ὀλυμπιάδος ἢ κατὰ τὸν Ideler τὴν 28 Ἰουνίου 330 π. Χ. Σ. Π.

Κάλλιππος. Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Φίλωνος καὶ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου ἠναγκάσθη, πρὸς ἀποφυγὴν καταδίκης, νὰ ἀπέλθῃ παρὰ τῷ τυράννῳ τῶν Συρακουσῶν Δίωνι. Συνεννοηθεὶς μετά τινων μισθοφόρων δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ τυράννου ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἐγένετο τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἀπολέσας μετὰ ἓν ἔτος τὰς Συρακούσας, κατέλαβε τὴν Κατάνην, ἐξ ἧς ὅμως μετ' ὀλίγον ἐξεδιώχθη φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων του συντρόφων.

— **Κάλλιππος ὁ *Κορίνθιος*.** Ἱστοριογράφος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς δὲν εἶναι μετ' ἀκριβείας γνωστή. Ἔγραψε: «Συγγραφὴν εἰς Ορχομενίους», τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Παυσανίας εἰς ὅσα ἔγραψε περὶ Ὀρχομενοῦ. Ἡ ἱστορία αὕτη ἦτο γεγραμμένη εἰς ὕφος πανηγυρικόν, σύνηθες κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, καὶ ἔχει τὴν μορφὴν ἐν μέρει μὲν ἱστορικῆς πραγματείας, ἐν μέρει δὲ ῥητορικοῦ λόγου. Ν. Α.

— **Κάλλιππος ὁ *Κυζικηνός*.** Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Εὐδόξου καὶ τοῦ Πολεμάρχου, ὃν πιθανῶς διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς τῆς Κυζίκου. Ἐν τῇ πατρίδι του εὑρισκόμενος ἐξετέλεσε διαφόρους παρατηρήσεις τῶν ἀνατολῶν καὶ τῶν δύσεων τῶν ἀπλανῶν, ὡς καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἐπικρατουσῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, συνδυαζόμεναι πρὸς διάφορα προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ, ἐδημοσιεύοντο εἰς διάφορα περίβλεπτα σημεῖα τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν Σιμπλίκιον ὁ Κάλλιππος συνώδευσε τὸν Πολέμαρχον ἐλθόντα εἰς Ἀθήνας πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ συζήτησιν τῆς περὶ σφαιρῶν θεωρίας τοῦ Εὐδόξου. Ὁ Κάλλιππος προσδιώρισε μετὰ σχετικῶς μεγάλης ἀκριβείας τὴν διάρκειαν τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ἐφημίσθη δὲ κυρίως διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντα *καλλίπειον* κύκλον (βλ. λ.) καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἡμερολογίου. Τὸ μόνον σύγγραμμα τοῦ Καλλίππου «Περὶ συστήματος τῶν πλανητῶν», μνείαν τοῦ ὁποίου ποιεῖται ὁ Εὔδημος, εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῆ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σιμπλικίου. Σ. Π.

καλλίπτερος (ὁ) (Callipterus) [*Ζωολ.*]. Γένος *ἡμιπτέρων* ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν ὀφιδιδῶν, περιλαμβάνον ἔντομα ἔχοντα ῥύγχος ἰσχυρὸν καὶ βραχύ, κεραίας μακρὰς μὲ μελαίνας κορυφάς, κεφαλὴν μεγάλην μὲ πεπιεσμένην τὴν κορυφὴν καὶ πόδας μικρούς. Στεροῦνται μετωπιαίων ἀποφύσεων, τὸ δὲ τελευταῖον κοιλιακὸν τμῆμα φέρει παρὰ τὴν ἕδραν δύο ἐλάσματα. Αἱ πτέρυγες εἶναι εὐρεῖαι, ἰριδίζουσαι καὶ κεκοσμημέναι δι' ἐπιμήκους στίγματος. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολλὰ εἴδη, ὧν ἑπτὰ γνωστὰ ἐν Εὐρώπῃ. Κυριώτερα τούτων εἶναι ὁ *καλλίπτερος ὁ τῆς δρυὸς* (Callipterus quercus) καὶ ὁ *καλλίπτερος ὁ τῆς καστανέας* (Callipterus castaneae). Δ. Ν. Π.

καλλίπυγος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων ὡραίαν πυγήν, ὡραίους γλουτούς.

Καλλίπυγος (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης, ὡς θεᾶς τοῦ κάλλους, συμπίπτουσα κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀνάλογον ἐπίκλησιν *καλλίγλουτος*. Ἡ Ἀφροδίτη Καλλίπυγος ἐλατρεύετο ἐν Συρακούσαις, ὡραιότατον δὲ αὐτῆς ἄγαλμα εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ρώμης. — Π

καλλίπυργος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καλούς, ὡραίους πύργους ἐπὶ τῶν τειχῶν· || συνεκδ. ὁ ἔχων ὡραῖα τείχη: «καλλίπυργος πόλις».

καλλιπώγων (ὁ) (Callipogon) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πριονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ καλλιπώγωνες ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, πλατύ, κεφαλὴν τριγωνικήν, πεπιεσμένην, θώρακα τετραγωνικὸν καὶ εὐρύτατον καὶ κοιλίαν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς δίχηλον τέρετρον. Αἱ κεραῖαί των εἶναι ἐπιμηκέσταται, φθάνουσαι σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ σώματος, οἱ πόδες των μετρίου μεγέθους καὶ ὁ χρωματισμός των μελανός, φαιὸς ἢ τεφροπράσινος μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Τὸ γένος περιλαμβάνει 15 περίπου εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *καλλιπώγων ὁ γενειοφόρος* (Callipogon barbatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα μελανὸν μετὰ κυανοπρασίνων ἀποχρώσεων καὶ κιτρινόφαιον κατὰ τὰ πλάγια τμήματα τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Μεξικόν. Δ. Ν. Π.

Καλλιρράχη (ἡ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Θάσου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 219.

καλλιρριπὶς (ἡ) (Callirhipis) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐκνημιδῶν*, περιλαμβάνον κομψοὺς κανθάρους μὲ σῶμα λεπτόν, ἐπίμηκες, ᾠοειδές, κεφαλὴν μικροτάτην, τριγωνικήν, θώρακα τριγωνικόν, ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰ πλάγια αὐτοῦ μέρη, καὶ κοιλίαν ἐπιμήκη καὶ ἀπολήγουσαν εἰς ἀβαθῆ ἐντομήν. Αἱ κεραῖαί των ἀποτελοῦνται ἐκ θυσάνου λεπτοτάτων νηματίων καὶ οἱ πόδες των ἔχουσι μέτριον μῆκος. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐπὶ διαφόρων σεσηπότων ξύλων ἐνδιαιτώμενα. Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἓν καὶ μόνον, ἡ *καλλιρριπὶς ἡ εὐρωπαϊκὴ* (Callirhipis europaea), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ ἔχει χρῶμα μελανόν, μὲ λεπτοτάτας ἐπιμήκεις λευκὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

Καλλιρρόη /*Μυθολ.*/. Ὄνομα πλείστων νυμφῶν τῶν πηγαίων καὶ ποταμίων ὑδάτων τῆς ἀρχαιότητος, θεωρούμενον ὡς προσωποποίησις τῶν πιπτόντων εὐεργετικῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ἐξ ὧν σχηματίζονται αἱ πηγαί. Ἐκ τῆς ἐν τοῖς μύθοις γενεαλογίας τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται ἡ πρὸς αὐτὰς σύνδεσις τῆς καταγωγῆς διαφόρων φυλῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται ἡ θεωρία, καθ' ἣν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνῆγον τῆς γένεσιν θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰς τὸν Ὠκεανόν. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ, σύζυγος τοῦ Χρυσάωρος καὶ μήτηρ τοῦ Γηρυόνου. —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀχελώου, σύζυγος τοῦ Ἀλκμαίωνος καὶ μήτηρ τοῦ Ἀκαρνᾶνος καὶ Ἀμφοτέρου, ἀποστείλασα ἄκοντα τὸν σύζυγον αὐτῆς εἰς Φηγίαν καὶ γενομένη οὕτω αἴτιος τοῦ φόνου του. Τὸ θέμα τοῦτο ἐπραγματεύθη ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸ ἀπολεσθὲν αὐτοῦ δρᾶμα «Ἀλκμαίων διὰ Ψωφῖδος». —3) Θυγάτηρ τοῦ Σκαμάνδρου καὶ σύζυγος τοῦ Τρωός, ἐξ οὗ ἔτεκε τὸν Γανυμήδην, Ἶλον, Ἀσσάρακον καὶ Κλεοπάτραν. Κατὰ Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα ἦτο σύζυγος τοῦ Ἐριχθονίου καὶ μήτηρ τοῦ Τρωός. —4) Θυγάτηρ τοῦ Νέστου, σύζυγος τοῦ Ἄρεως καὶ μήτηρ τοῦ Ἠδωνοῦ, Ὀδόμαντος καὶ Βίστωνος. —5 Θυγάτηρ τοῦ Μαιάνδρου, σύζυγος τοῦ Καρὸς καὶ μήτηρ τοῦ Ἀλαβάνδου, ἐπωνύμου τῆς πόλεως Ἀλάβανδα. —6) Θυγάτηρ τοῦ Πειράνθου ἢ σύζυγος αὐτοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Ἄργου, φερομένη καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καλλιθόη*. —7) Θυγάτηρ τοῦ Λύκου, βασιλέως τῆς Λιβύης. —8) Πρώτη σύζυγος τοῦ Πάριδος. Π. Ν. Π.

Καλλιρρόη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄνομα τριῶν πηγῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα: 1) *Ἐν Ἀττικῇ*. Ἡ μόνη κατὰ Παυσανίαν πηγὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὀνομασθεῖσα ἐπί τι διάστημα καὶ *Ἐννεάκρουνος*, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου κατασκευασθεισῶν κρηνῶν. Περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς συμφωνοῦσιν ἅπαντες οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, πλὴν τοῦ Παυσανίου, τοποθετοῦντες αὐτὴν παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν τῷ Ἰλισῷ. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (ΣΤ' 137) ἐκ τῆς Καλλιρρόης ὑδρεύοντο παλαιότατα οἱ ὑπὸ τὸν Ὑμηττὸν οἰκοῦντες Πελασγοί, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ «Ἀξιόχου» (Α' π. Χ. αἰὼν) ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἐκ Κυνοσάργους πρὸς Ἰλισὸν διευθύνσεως, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ταραντῖνον παρ' αὐτὴν ἐκτίσθη ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, κατὰ δὲ τὸν συγγραφέα τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ ἔκειτο «παρὰ τὸν Ἰλισόν»· πρὸς ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι διαφόρων ἐποχῶν. μέχρι δὲ τοῦ 1891 ἐπεκράτει ἡ γνώμη, ὅτι Καλλιρρόη ἐκαλεῖτο ἀκριβῶς τὸ ὄπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισοῦ ἀναβλύζον ὕδωρ. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ὁ Νταῖρπφελντ, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Παυσανίου (Α' 14, τοποθετοῦντος τὴν πηγὴν πλησίον τοῦ Ὠδείου, κάτωθεν τῶν ναῶν τοῦ Τριπτολέμου καὶ τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, ὑπεστήριξεν, ὅτι αὕτη ἔκειτο Ν. τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὰς Δ. κλιτῦς τῆς Πνυκός, ἔκτοτε δὲ ἐδιχάσθησαν αἱ γνῶμαι τῶν περὶ τὴν τοπογραφίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀσχοληθέντων (βλ. καὶ λ. *Ἀθῆναι* τ. Β, σ. 41α). Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου Β' 15) ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ πηγὴ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὁ ῥοῦς αὐτῆς ἦτο ἐλεύθερος, ἄνευ κρουνῶν, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ πρὸς ὕδρευσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Θησέως. Ἐπὶ Πεισιστράτου ἐκοσμήθη διὰ κρηνῶν καὶ μετωνομάσθη Ἐννεάκρουνος, ἀναγνωρίζεται δὲ αὕτη ἐπὶ μελανομόρφου παραστάσεως ἀττικῆς ὑδρίας τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου. Ἐπ' αὐτῆς παρίσταται τετράπλευρος αὐλὴ φέρουσα ἀντὶ προσθίου τοίχου κιονοστοιχίαν ἐκ 4 δωρικῶν κιόνων· ἐφ' ἑκάστης τῶν τριῶν ἄλλων πλευρῶν ὑπάρχουν ἀνὰ τρεῖς κρουνοὶ-λεοντοκέφαλοι, ὑπεράνω δὲ τῶν δύο ἀκραίων κρουνῶν τοῦ βάθους εἰκονίζονται ἀνθρώπιναι μορφαί· ἀπὸ τῆς κρήνης ὑδρεύονται 4 παρθένοι, ὑπάρχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ΚΑΛΛΙΡΕ ΚΡΕΝΕ. Μετὰ μακρὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ Πεισιστράτου, ἐπανῆλθεν εἰς χρῆσιν ἡ προτέρα ὀνομασία, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς κείμενα ἀπὸ

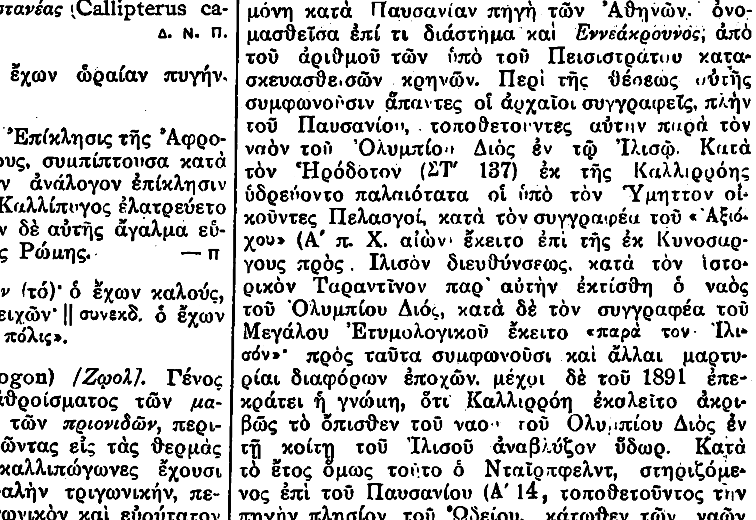

Ἡ Καλλιρρόη τῶν Ἀθηνῶν.

[Παράστασις μελανομόρφου ἀττικῆς ὑδρίας, ἀποκειμένης ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ.]

Digitized by Google

τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' μ.Χ. Ἐκ τῆς Καλλιρρόης ἐκομίζετο ὑπὸ τῶν λουτροφόρων τὸ πρὸς χρῆσιν τῶν μελλονύμφων γυναικῶν ὕδωρ («νυμφικὰ λουτρὰ») καὶ τὸ διὰ ποικίλας ἱεροτελεστίας χρησιμοποιούμενον· ἐπ' αὐτῆς ἔψυχον οἱ ἀρχαῖοι οἶνον (*Ἰσοκρ.* Περὶ Ἀντιδ 287), κατὰ τὸν Πλίνιον δὲ τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἦτο «ψυχρότερον τοῦ ἐν τῷ φρέατι τῷ κειμένῳ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Διός».

2) *Ἐν Καλυδῶνι.* Κρήνη οὐ μακρὰν τοῦ λιμένος τῆς πόλεως, ὀνομασθεῖσα οὕτω διὰ τὴν αὐτόθι αὐτοκτονίαν τῆς ὁμωνύμου παρθένου, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὸν παρὰ Παυσανίᾳ μῦθον (Ζ' 21) ὡς ἑξῆς: Τῆς παρθένου ἠράσθη ὁ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου Καλυδωνίου Κόρεσος, ἐπειδὴ δὲ ἡ κόρη ἀπέφευγε τοῦτον, κατέφυγεν ὁ Κόρεσος ἱκέτης εἰς τὸν θεόν, ὅστις προσέβαλε διὰ μανίας τοὺς Καλυδωνίους, οἵτινες ἀπέθνῃσκον ἐκ παραπληξίας. Κατά τινα χρησμὸν ἐκ Δωδώνης, πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ εἰς τὸν Διόνυσον ὑπὸ τοῦ Κορέσου ἡ Καλλιρρόη ἢ ἄλλος τις Καλυδώνιος ἀντ' αὐτῆς· ὅτε ἦσαν ὅλα ἕτοιμα διὰ τὴν θυσίαν, ὁ ἱερεὺς ἀντὶ νὰ φονεύσῃ τὴν ἐρωμένην του ἐσφαγιάσθη ὁ ἴδιος, ἡ δὲ κόρη ἐπὶ τῷ θεάματι μετέβαλεν αἰσθήματα καὶ ἠκολούθησε τὸν Κόρεσον εἰς τὸν θάνατον.

3) *Ἐν Ἰουδαίᾳ.* Πηγὴ ἰαματική, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Ε, 16,9) πέραν τοῦ Ἰορδάνου μεταξὺ Λιβιάδος καὶ Γαζώρου, ὑπὸ τοῦ Πλι-

Ἡ Καλλιρρόη τῆς Ἰουδαίας.

νίου (Ε', 86) πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαχαιροῦς, ὑπὸ Ἱερωνύμου (Γενεσ. Ι' 19) ταυτιζομένη πρὸς τὴν *Λίσαν* (ἑβρ. *Λασὰ*) καὶ ὑπὸ πάντων θεωρουμένη ὡς ῥέουσα εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Αὐτόθι ὑπῆρχον μεταλλεύματα θείου καὶ στυπτηρίας, τὰ ὕδατα αὐτῆς ἦσαν πόσιμα, ἐκ προέχοντος δὲ βράχου, οὗτινος ὑπέκειτο σπήλαιον, ἐξεπέμποντο ψυχρὸν καὶ θερμὸν ὕδωρ, ἅτινα μειγνυόμενα ἦσαν κατάλληλα διὰ λουτρόν, συνιστώμενον διὰ νευρικὰς παθήσεις (*Ἰωσήπ.*, Ἀρχ. ΙΗ' 6,5. Α' 33,5). Σήμερον σῴζονται αὐτόθι 10 πηγαί, ὧν θερμότεραι αἱ πρὸς δυσμὰς (65°—70°), χρησιμοποιούμεναι δι' ἰαματικὰ λουτρὰ ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Εἰς τὴν Καλλιρρόην ταύτην ματαίως προσεπάθησε νὰ θεραπευθῇ Ἡρώδης ὁ Μέγας. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἡ πηγὴ τοποθετεῖται ἀκριβῶς εἰς ἣν θέσιν ἡ νῦν *Χαμμὰμ ἐζ Ζερκά*. ῥέουσα ἐντὸς τοῦ Βάντι Ζερκὰ Μαΐν, Β. τῆς Ἀρνῶνος κειμένου καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Πρὸς τὴν Καλλιρρόην καὶ τὴν Χαμμὰμ ἐζ Ζερκὰ ταυτίζονται ὑπό τινων αἱ ἄλλοθεν γνωσταὶ πηγαὶ *Βαάρας* ἢ *Μπαὰρ* καὶ *Ἐνγκαλλίμ*.
Π. Ν. ΠΑΠΑΣ

— **Καλλιρρόης μάχη.** Καλεῖται οὕτω μία κυρίως φάσις τῆς μάχης τοῦ *Ἀναλάτου* (βλ. λ.), ἐκ τῆς αἱματηρᾶς συμπλοκῆς τῆς συναφθείσης παρὰ τὸ ῥεῦμα τῆς ὁμωνύμου πηγῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ὅλη μάχη.
Γ. Δ. Κ.

Καλλιρρόη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμαράντου τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 79. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρὰ Τζιλῆ*.

— **Καλλιρρόη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 768. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπούγα*.

— **Καλλιρρόη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 196. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βελίτσενα*.

καλλιρρόη (ἡ) (Callirhoe) *[Ζωολ.]*. Γένος μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκομεδουσῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυανεϊδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Αὐστραλίας.
Δ. Ν. Π.

— **καλλιρρόη** (ἡ) (Callirhoe) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μηκωνιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, μερικὰ κοσμητικά, πολλαπλασιαζόμενα εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *καλλιρρόη ἡ μήκων* (Callirhoe papaver) καὶ *καλλιρρόη ἡ ἀλκαιοειδὴς* (Callirhoe alcaeoides).
Κ. ΠΑΠ.

Καλλιρρόης, *Γρηγόριος*. Ἰατρός, ἐκδοὺς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1829. «Παραγγελίας περὶ ὑγιείας καὶ μακροβιότητος». Μεταβὰς εἰς Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας, ἀπεβίωσεν αὐτόθι ὑπέργηρως (*Βρετοῦ*, Ν. Φιλολ τ. Β' σ. 270).
Μ. Ι. Γ.

καλλίρρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων καλὸν ῥοῦν, ὁ ῥέων ἠρέμα, ἡδέως: «καλλίρρους πηγή».

καλλίσαυρος (ὁ) (Callisaurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰγουανιδῶν*, περιλαμβάνον σαύρας μὲ σῶμα πεπιεσμένον, μὲ μικρὰ σκληρὰ λέπια ἐπὶ τῆς ῥάχεως, δέρμα πολυπτυχωτὸν καὶ οὐρὰν βραχυτάτην καὶ λίαν πεπιεσμένην. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ὁ *καλλίσαυρος ὁ δρακοντοειδὴς* (Callisaurus draconoides), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Καλιφορνίαν καὶ τὸ Τεξὰς καὶ ἔχει σῶμα ὑπόφαιον ὑπὸ λευκῶν στιγμάτων πεποικιλμένον, πόδας καὶ οὐρὰν μὲ σκοτεινὰς φαιὰς λωρίδας κεκοσμημένους καὶ κοιλίαν ὑπόλευκον.
Δ. Ν. Π.

Καλλισθένη, *ἁγία*. Ἦτο κόρη τοῦ Ἐφεσίου Αὐδάκτου, ὅστις εἶχε τιμηθῆ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς καὶ ἐπάρχου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου (308—313). Οὗτος ἀρνηθεὶς νὰ παραδώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἐξωρίσθη εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν. Ἡ Καλλισθένη «τὴν κεφαλὴν κειραμένη καὶ ἀνδρικὸν σχῆμα περιβαλομένη ἐν Νικομηδείᾳ ἐκρύπτετο». Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μαξιμίνου κομίσασα τὸ λείψανον τοῦ πατρός της ἐκ Μεσοποταμίας καὶ ναὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κτίσασα «καὶ τὸ λειπόμενον τοῦ ἑαυτῆς βίου ἀποστολικῶς διανύσασα, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν». Ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται τὴν 4 Ὀκτωβρίου.
Ε. Γ. Π.

Καλλισθένης. Ἱστοριογράφος ἐξ Ὀλύνθου. Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεώς του δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστός. Ἔζησε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ 370 μέχρι τοῦ 328 π. Χ. Ἦτο συγγενὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀνεψιαδοῦς τούτου, ὡς ἀναφέρει ὁ Σουΐδας. Ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ θείου του, ὅτε δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, τῷ 343, ἐκλήθη παρὰ τοῦ Φιλίππου εἰς Πέλλαν ὡς διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνώδευσε τοῦτον ὁ Καλλισθένης, ὁ ὁποῖος οὕτω συνεξεπαιδεύθη μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἔμεινε τῇ συστάσει τοῦ θείου του ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτε οὗτος κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου ἐγκατέλιπε (335) τὴν μακεδονικὴν αὐλήν, ἵνα μεταβῇ καὶ ἐγκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις. Οὐδεμία λοιπὸν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Καλλισθένης ὡς ἱστορικὸς παρέμεινε παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπόν, ἵνα περιγράψῃ εἰς ἱστορικὸν ἔργον τὰ κατορθώματα τοῦ νέου Ἀχιλλέως καὶ καταστήσῃ οὕτω ταῦτα γνωστὰ εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Ἡ παράδοσις εἰκονίζει εἰς ἡμᾶς τὸν Καλλισθένη ὡς ὀλίγον συμπαθῆ φυσιογνωμίαν. Βεβαίως ἡ μεγάλη αὐτοῦ παιδεία, ἡ περὶ τὸ λέγειν μεγίστη δεινότης καὶ τὸ ἀξιοπρεπὲς αὐτοῦ σχῆμα εἶχον περιποιήσει εἰς αὐτὸν ὑπόληψιν καὶ δύναμιν καὶ παρὰ τοῖς στρατιωτικοῖς κύκλοις, ἐστερεῖτο ὅμως ὁ Καλλισθένης τῆς πολιτικῆς ἐκείνης δεξιότητος, ἡ ὁποία ἐπεβάλλετο εἰς τὸν ζῶντα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ τοῦτο καὶ λέγεται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης περὶ αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι τὸν μὲν περιττὸν νοῦν εἶχε, τὸν ἀνθρώπινον δὲ εἶχεν ἀποβάλει καὶ ὅτι λόγῳ μὲν ἦν δυνατὸς καὶ μέγας, νοῦν δὲ οὐκ εἶχεν (*Πλουτ.* Ἀλεξ. 54). Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος περὶ τοῦ Καλλισθένους ὁμιλῶν ἐφώνησε «μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐδ' αὑτῷ σοφός».

Ἄδηλον εἶναι πότε καὶ ἐκ ποίας ἀφορμῆς αἱ σχέσεις τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Καλλισθένη ἤρχισαν νὰ χαλαρώνωνται. Λέγεται ὅτι δειπνῶν ποτε ὁ Καλλισθένης παρὰ τῷ βασιλεῖ προσεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀπαγγείλῃ ἐπὶ τοῦ ποτηρίου ἐγκώμιον εἰς τοὺς Μακεδόνας, καὶ τὸ ἔπραξε μὲ τὴν ἰδιάζουσαν εἰς αὐτὸν τέχνην, ἐπευφημηθεὶς ὑφ' ὅλων τῶν παρόντων. Μετὰ δὲ τοῦτο εἶπεν ὁ βασιλεύς, ὅτι εἶναι εὔκολον νὰ ἐπαινῇ τις τὰ ἀξιέπαινα, θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ ἀποδείξῃ τὴν τέχνην του, ἐὰν ὡμίλει ἐναντίον τῶν αὐτῶν Μακεδόνων καὶ διὰ δικαίου ψόγου ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰ καλύτερα. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Καλλισθένης μετὰ δριμύτητος καὶ πικρίας, εἰπὼν ὅτι τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐπάρατος διχόνοια ἐθεμελίωσε τὴν δύναμιν τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἀγανακτήσαντες τότε ἀνεπήδησαν οἱ Μακεδόνες, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἶπεν ὅτι ὁ Ὀλύνθιος ἔδωκε δεῖγμα οὐχὶ τῆς τέχνης ἀλλὰ τοῦ μίσους αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ἀλλ' ὁ Καλλισθένης ἀπεχώρησε, τρὶς καθ' ἑαυτὸν εἰπών: «Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων». Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Καλλισθένης καὶ εἰς τὸ ἐπακολουθῆσαν συμπόσιον κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν βασιλέα ἀποτεινόμενος ἤλεγξε τοῦτον, διότι εἰσήγαγεν ὡς αὐλικὸν ἔθιμον τὴν προσκύνησιν. Ὅτε ἀπεκαλύφθη ἡ συνωμοσία τοῦ Ἑρμολάου, κατηγγέλθη καὶ ὁ Καλλισθένης ὅτι ἦτο ἐκ τῶν συνωμοτῶν τῶν συνομοσάντων τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, ἵνα κατόπιν κριθῇ. Ὁ Καλλισθένης ἀπέθανε μετὰ ταῦτα διαρκούσης τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείας, κατὰ μὲν τὸν Ἀριστόβουλον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, κατὰ δὲ τὸν Πτολεμαῖον βασανισθεὶς καὶ ἀπαγχονισθείς.

Ὁ Καλλισθένης μνημονεύεται συχνάκις ὡς φιλόσοφος, ὅπως καὶ ὡς ἱστορικός, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξε μᾶλλον ἱστορικόν. Συνέγραψε: «Περὶ τοῦ Ἱεροῦ πολέμου» (356—345)· «Ἑλληνικὰ ἢ Ἑλληνικαὶ ἱστορίαι» καὶ «Ἀλεξάνδρου πράξεις». Τὰ δύο τελευταῖα ἔργα του ὑπῆρξαν τὰ σπουδαιότερα. Τὰ «Ἑλληνικὰ» περιεῖχον εἰς 10 βιβλία τὸ τριακονταετὲς διάστημα ἀπὸ τοῦ 387 μέχρι τοῦ 357, ἤτοι τὴν διάλυσιν τῆς σπαρτιατικῆς κυριαρχίας, τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Φιλίππου. Τοῦ ἔργου τούτου σῴζονται μόνον ἀποσπάσματά τινα. Τοῦ δὲ ἔργου «Ἀλεξάνδρου πράξεις» τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα δὲν εἶναι πολλὰ καὶ ἀφορῶσι κυρίως τὴν γεωγραφικὴν ἐξέτασιν τῶν μερῶν ἐκείνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν παραλίων ταύτης, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Δὲν εἶναι γνωστὴ οὔτε ἡ ἀρχὴ οὔτε τὸ τέλος τοῦ ἔργου τούτου. Ὅτι τὸ ἔργον ἔμεινεν ἡμιτελές, προκύπτει ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέως. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Καλλισθένης ἐξέδιδε τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ κατὰ τμήματα, τὰ ὁποῖα περιελάμβανον τὰς πράξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου (π. χ. ἐκστρατείαν τινά), ἐφ' ὅσον αὗται ἐπερατοῦντο. Ὁπουδήποτε δὲ καὶ ἂν εἶχε διακοπῆ ἡ διήγησις, ἦτο εὔκολον τὰ ἕως τότε ἐκδεδομένα τμήματα, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κοινοῦ, νὰ συλλεγῶσι καὶ νὰ διαδοθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς ἓν σύγγραμμα. Καὶ τὴν μεγάλην καὶ ὑπερήφανον ἐκείνην ἀξίωσιν, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν ὁ Καλλισθένης, ὅτι ἡ δόξα τοῦ Ἀλεξάνδρου παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐξηρτᾶτο ἐξ αὐτοῦ, τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ δημοσιευθέντα τμήματα τῆς ἱστορίας αὐτοῦ εἶχον ἤδη εὕρει μεγάλην ὑποδοχὴν καὶ πολὺν θαυμασμὸν παρὰ τῷ λαῷ.

Μετὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἐπραγματεύθησαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο ὡς πηγὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ Καλλισθένους. Ἀλλ' ἡ ῥοπὴ πρὸς τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ Καλλισθένους, πολὺ ἐνωρὶς μετὰ ταῦτα ἐπετάθη μέχρι τοῦ ἐξ ὁλοκλήρου μυθιστοριώδους, ἰδίως δὲ ἐν τῇ μιξελληνικῇ Αἰγύπτῳ ἐπεχείρησαν πολὺ ταχέως νὰ περικοσμήσωσι τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ θαυμασίων ἱστορημάτων καὶ νὰ συνάψωσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Φαραώ, προσέλαβε δὲ τοιουτοτρόπως ἡ ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μορφὴν μυθιστορηματικήν. Καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ σῳζομένη συγγραφὴ περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλισθένους, τὸν ὁποῖον διὰ τοῦτο καὶ Ψευδοκαλλισθένην συνήθως ἀποκαλοῦσιν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὴν παγκόσμιον φιλολογίαν ὑπῆρξε τεραστία. Οὕτω κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα προέκυψεν ἡ ἀρμενικὴ μετάφρασις. Βραδύτερον παρὰ τοῖς Πέρσαις ποιηταῖς ἀπαντᾷ διεξοδικὴ ἱστορία τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου· ἐκ τῆς περσικῆς μεταφράσεως προῆλθεν ἡ συριακή. Αὐτὴ ἡ Εὐρώπη τὰς περὶ Ἀλεξάνδρου γνώσεις της ἤντλησεν ἐκ τοῦ μυθιστορήματος τούτου, τοῦ ὁποίου καὶ λατινικὴ μετάφρασις ἐξεδόθη. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ ἐκ ταύτης καὶ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν κατὰ τὸ 1200.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Müller*, Script. Rer. Alex. M. (1846).— *A. Westermann*, De Callisthene Olynthio et Pseudo-Callisthene (Leipzig 1838, 1841).— *Droysen*, Hellenismus (1877). — *Schwarz*, Kallisth. Hellenika (1900). — *Christ - Schmid*, Gesch. d. gr. Lit. (1912).
Δ. Μ. Μ.

καλλισθένης (ὁ) (Callisthenes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα εὔρωστον, βραχὺ, κυρτὸν κατὰ τὴν ῥαχιαίαν ἐπιφάνειάν του καὶ μὲ σκοτεινοὺς χρωματισμοὺς ποικιλλομένους ὑπὸ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων. Γνωστὰ 25 εἴδη ἰθαγενῆ ἀπὸ τῆς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ διαδεδομένα ἀπὸ τῆς Γερμανίας μέχρι τοῦ Μεξικοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλισθένης ὁ στικτὸς* (Callisthenes punctatus), ὅστις ἔχει κεφαλὴν τριγωνικήν, θώρακα διωγκωμένον καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὰς πλευράς, κοιλίαν ἀπεστρογγυλωμένην, ᾠοειδῆ, κεραίας μετρίου μήκους, πόδας λεπτοὺς καὶ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα φαιοπράσινον μετὰ μελανῶν στιγμάτων ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ῥωσίᾳ.
Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

καλλισκάφη (ἡ) (Calliscaphe) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκινακιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ ὄστρακον εὐμέγεθες, ἐπίμηκες, κοσμούμενον ὑπὸ συγκεντρωτικῶν, λεπτῶν διαυλακώσεων καὶ στιλπνοῦ φαιοερυθροῦ χρώματος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλισκάφη ἡ μεγίστη* (Calliscaphe maxima), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἀφρικῆς καὶ κυρίως τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Δ. Ν. Π.

Καλλισκάφη ἡ μεγίστη.

Καλλισπέρης, *Νικόλαος*· βλ. *Καλησπέρης*.

Καλλισπούδης (ὁ) *[Λαογρ.]*. Πλὴν τῶν *Καλλικαντζάρων* (βλ. λ.) πιστεύεται ἐν Σάμῳ, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δαιμονικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα καταδιώκουν καὶ προσπαθοῦν νὰ κακοποιήσουν τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες διέρχονται ἀπὸ ὡρισμένα μέρη, ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας τοῦ χειμῶνος. Διαφέρουσι δὲ τῶν Καλλικαντζάρων, καθόσον στεροῦνται ὀξυνοίας καὶ διορατικότητος· διὸ συνεχῶς ἀπατῶνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὓς διανοοῦνται νὰ κακοποιήσουν.

Καλλίσται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρκαδίας ἀπὸ Καλλιστοῦς τῆς νύμφης ἢ τῆς Ἀρτέμιδος Καλλίστης ὀνομασθεῖσα. Ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως, μετὰ δὲ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Φιλοποίμενος ἐγένετο αὐτόνομος, μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ Λὴκ παρὰ τὴν σημερινὴν Πιάναν, ὑπὸ δὲ τοῦ Κουρτίου Β. τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ Δ. τοῦ Χρυσοβιτσίου κατὰ τὴν τοποθεσίαν *Ἀρκουδόρεμμα*. Ἐσώθησαν τῆς πόλεως νομίσματα καὶ ἐν Δελφοῖς ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Π. Ν. Π.

Καλλίσταινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Αὐλῶνος (πρώην Καρᾶ-Μουσταφᾶ) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτοικοι 133 (1928).

Καλλιστάρχης, *Νικόλαος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Μονεμβασίαν, εἰς τὴν Τρίπολιν, τὸ Ναύπλιον καὶ εἰς τὰ Δερβενάκια. Τῷ 1825 ἐπολέμησεν εἰς τὸ Νεόκαστρον, ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐστάλη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου διετάχθη λόγῳ τῶν μηχανικῶν του γνώσεων νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναυπηγεῖα (Καρνάγια), ἐκεῖ δὲ ἐφονεύθη ὑπό τινος φανατικοῦ Ἄραβος κατὰ Φεβρουάριον 1828. Γ. Δ. Κ.

καλλίσταχυς, —υος (ὁ, ἡ) —υ (τό)· ὁ ἔχων καλοὺς στάχυς, ὁ φέρων ἀδρούς, μεστοὺς στάχυς.

καλλίσταχυς (ὁ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *ὀξυλόβιον*). Κ. ΠΑΠ.

καλλιστεῖον (τό)· βραβεῖον τοῦ κάλλους, τὸ παρεχόμενον τῇ καλλίστῃ, ὁποῖον τὸ μῆλον, τὸ ὁποῖον ὁ Πάρις ἀπένειμεν εἰς τὴν Ἀφροδίτην.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἀπὸ τῆς Δ' περίπου π. Χ. ἑκατονταετηρίδος εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος διεξήγοντο ἀγῶνες *καλλιστείων* («κάλλους ἀγῶν»), οἵτινες ἦσαν δύο εἰδῶν, μεταξὺ γυναικῶν καὶ μεταξὺ ἀνδρῶν. Ἀναφέρεται ὅτι τὸ πρῶτον ἐθεσπίσθησαν γυναικεῖοι ἀγῶνες καλλονῆς ἐν Ἤλιδι, κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Πυλαίας Δήμητρος, καὶ διὰ τοῦτο αἱ διαγωνιζόμεναι «καὶ ἐν κάλλει κρινόμεναι καὶ νικῶσαι» ἐκαλοῦντο *Πυλαιειδέες*, ἢ κατ' ἄλλην μαρτυρίαν *χρυσοφόροι*. Ἀγωνοθέτης ἀναφέρεται ὁ Κύψελος, ἱδρύσας βωμὸν εἰς τὴν Δήμητρα, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος Ἡροδίκη ἦτο καὶ ἡ πρώτη βραβευθεῖσα. Παρόμοιοι ἀγῶνες κάλλους ἐγίνοντο εἰς τὴν Λέσβον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ἥρας, εἰς τὴν Τένεδον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐσυμβόλιζον τὴν ἀνάμνησιν τῆς κρίσεως τοῦ Πάριδος. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν καλλιστείων ἐξητάζετο ἡ διάπλασις τοῦ σώματος, τὸ «μέγεθος καὶ ἡ ῥώμη» ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σωφροσύνην, τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν τοῦ οἴκου. Ἀνάλογοι πρὸς τοὺς γυναικείους ἀγῶνας κάλλους ἦσαν καὶ οἱ ἀγῶνες *εὐανδρίας* (ἢ *εὐεξίας* ἀλλαχοῦ), οἱ ὁποῖοι διεξήγοντο κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τῶν Παναθηναίων. Οἱ νικηταί, τῶν ὁποίων τὸ βραβεῖον τῆς νίκης ἦτο συνήθως ἀσπίς, ἐτιμῶντο διακριτικῶς. Εἰς τὰς τελετὰς καὶ τὰς πομπὰς ἐκράτουν τὸν ἱερὸν θαλλὸν ἢ ἄλλα σύμβολα, εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοπορίας κ. τ. λ. Εἴς τινα μέρη μὲ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς συνεδυάζοντο καὶ ἀγῶνες «εὐοπλίας». Ὁ καθιερωθεὶς τῷ 1929 καὶ ἐνεργούμενος κατ' ἔτος παγκόσμιος διαγωνισμὸς καλλονῆς (Concours de beauté), πανευρωπαϊκὸν ἐν Παρισίοις καὶ διεθνὴς κατόπιν ἐν Ἀμερικῇ, ἀποτελεῖ τὴν ἀναβίωσιν τῶν καλλιστείων τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ καθιερώσας τοὺς διαγωνισμοὺς καλλονῆς ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Maurice de Waleffe, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ λατινικοῦ τύπου τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Οἱ διαγωνισμοὶ ἀνταποκρίνονται, κατὰ τὸν de Waleffe, «εἰς μίαν μεταπολεμικὴν μυστικὴν ἀνάγκην καὶ σκοποῦν νὰ δώσουν εἰς τὸ πλῆθος τὸ αἴσθημα τῆς σημασίας τῆς πλαστικῆς καλλονῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπεκράτησαν παντοῦ». Εἰς τὸν πρῶτον διαγωνισμὸν (1927) ἐπροτιμήθη τὸ δημοψήφισμα διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὡραιοτέρας. Αἱ ἀναλαβοῦσαι τὴν πρωτοβουλίαν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἰδέας αὐτῆς παρισιναὶ ἐφημερίδες «Journal» καὶ «Intransigeant» ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας των νὰ ψηφίσουν ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφιῶν τῶν διαγωνιζομένων. Ἀπεδείχθη ὅμως ἀπατηλὴ ἡ ψηφοφορία, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν κινηματογράφον καὶ ὡς ἐκ τούτου καθιερώθη ἡ ἐκλογὴ διὰ παρελάσεως, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἐνώπιον ἑλλανοδίκου ἐπιτροπῆς ἐκ καλλιτεχνῶν. Πᾶσα χώρα, ἡ ὁποία μετέχει εἰς τὸν διαγωνισμόν, ὁρίζει καὶ τὸν καλλιτεχνικὸν ἀντιπρόσωπόν της. Οἱ διαγωνισμοὶ ἐπισημοποιήθησαν ἀπὸ τοῦ 1929. Εἰς πᾶσαν χώραν πρωτοβουλίᾳ ἐφημερίδων ἢ δημοσιογραφικῶν ἑνώσεων ἐκλέγεται δι' ἐπιτροπῆς καλλιτεχνῶν καὶ δημοσιογράφων ἡ «Μίς». Ὅλαι αἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐθνῶν συγκεντροῦνται τὸν Φεβρουάριον εἰς Παρισίους διὰ τὴν ἀνακήρυξιν μιᾶς ἐξ αὐτῶν ὡς «Μὶς Εὐρώπης». Τῷ 1929 μετέσχον εἰς τὸν πανευρωπαϊκὸν διαγωνισμὸν καλλονῆς ἐν Παρισίοις (au concours européen de beauté) 20 ἀντιπρόσωποι ἰσαρίθμων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐκλογὴ ἐνηργήθη διὰ τῆς «Ἑνώσεως Συντακτῶν» (20 Ἰανουαρίου 1929) καὶ ἀπεστάλη εἰς Παρισίους ἡ *Ἀσπασία Καρατζᾶ*, προτιμηθεῖσα μεταξὺ 40 ἄλλων. Ἐν Παρισίοις προεκρίθη ἀπὸ τὴν πλειοψηφίαν τῶν κριτῶν ἡ οὐγγρικὴ καλλονὴ καὶ οὕτως ἡ «Μὶς Οὐγγαρία» δεσποινὶς *Ἐλισάβετ Σιμὸν* ἐξ-λέγη «Μὶς Εὐρώπη» τοῦ 1929. Τὸν Ἰούλιον εἰς τὴν Ντωβὶλ διεξήχθη ἀγὼν διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς «Μὶς Ὑφήλιος» μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς «Μὶς Ἀμερικῆς», ἡ ὁποία εἶχεν ἐκλεγῆ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μεταξὺ ὑπερτεσσαράκοντα ὡραιοτήτων. Αἱ διαγωνισθεῖσαι ἐκρίθησαν ἰσόπαλοι καὶ διενεμήθησαν τὸ ἔπαθλον των 50.000 φράγκων. Τῷ 1930 ἐνηργήθη κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὰς διαφόρους χώρας ὁ διαγωνισμός. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ «Ἕνωσις Συντακτῶν» ἐζήτησε τὴν συμμετοχὴν καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν καλλονῶν καὶ ὥρισεν εἰδικὰς ἑορτὰς κατὰ τόπους, πρωτοβουλίᾳ ἐφημερίδων ἢ σωματείων Αἱ καλλοναὶ αὗται μετέσχον τοῦ ἐν Ἀθήναις διαγωνισμοῦ τῆς 26 Ἰανουαρίου. Ἡ ἐκ καλλιτεχνῶν, λογίων καὶ δημοσιογράφων ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ ἐξέλεξε τελικῶς ὡς «Μὶς Ἑλλάδα» τὴν δεσποινίδα *Ἀλίκην Διπλαράκου*, ἀνακηρυχθεῖσαν πρῶτον «Μὶς Ἀθῆναι».

Ἡ «Μὶς Ἑλλὰς» καὶ αἱ ἄλλαι Μίσσες, 17 ἐν ὅλῳ, συνηντήθησαν τὴν νύκτα τῆς 4 Φεβρουαρίου εἰς τὴν παρισινὴν «Ὀπερά», εἰς τὸν χορὸν τῶν «Λευκῶν κλινῶν», εἰς ὅν, κατὰ τὰ καθιερωμένα, παρευρίσκοντο ὅλοι οἱ ἐπίσημοι. Ὑπεράνω τῆς πλατείας εἶχεν ὑψωθῆ ἡ περίφημος ἀργυρᾶ γέφυρα, διὰ τῆς ὁποίας παρῆλασαν αἱ καλλοναί. Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ εἶχε σχηματίσει τὴν γνώμην της ἐκ τῆς κατ' ἰδίαν ἐξετάσεως τῶν ὑποψηφίων. Ἡ «Μὶς Ἑλλὰς» ἀνεκηρύχθη κατ' ἀπόλυτον προτίμησιν «Miss Europe».

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1930 ὁ διαγωνισμὸς διὰ τὴν «Μὶς Ὑφήλιον» θὰ γίνῃ ἀντὶ τοῦ Γκάλβεστον τοῦ Τεξᾶς, ὡς ἀρχικῶς εἶχεν ὁρισθῆ, εἰς τὸ Ρίον Ἰανέϊρον τῆς Βραζιλίας, ἡ ὁποία ἐκάλεσε τὰς καλλονὰς τῆς Εὐρώπης πρωτοβουλίᾳ τῆς ἐφημερίδος «A Noite», ὁρισθέντος ἐπάθλου ἐκ 500 χιλιάδων φράγκων. Ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ καλλοναὶ θὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν διαγωνισμὸν διὰ νὰ διεκδικήσουν τὸ γέρας πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς καλλονάς. Εἰς τὴν Ἑλλανόδικον ἐπιτροπὴν θὰ ἀντιπροσωπευθοῦν καὶ Εὐρωπαῖοι ἐμπειρογνώμονες. Ε. ΚΤ.

καλλίστεμμα (τὸ) (Callistemma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *διψακωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καλλίστεμμα τὸ παλαιστίνειον* (Callistemma palaestinum), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν γένει τῶν θερμῶν ἀνατολικῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, ποῶδες, συναντώμενον καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

καλλιστεύω· εἶμαι κάλλιστος, ὡραιότατος: «καλλιστεύει γυναικῶν πασῶν».

καλλιστέφανος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων, ὁ φέρων καλὸν στέφανον ἢ ὁ ἄξιος καλοῦ στεφάνου· || «καλλιστέφανος ἐλαία», ἡ ἐλαία ἐξ ἧς ἐλαμβάνοντο οἱ καλοί, οἱ ἔνδοξοι στέφανοι, ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ κότινος.

καλλίστεφος (ὁ) (Callistephus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνανθήρων*, κοινῶς *ἀστράκι* παρ' ἡμῖν λεγόμενον. Κ. ΠΑΠ.

Καλλίστη (ἡ) *[Μυθ.]*. Ἐπίκλησις τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Τρικολώνοις τῆς Ἀρκαδίας, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Βεροίᾳ τῆς Συρίας. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε κάτωθεν τῆς Ἀκαδημίας περίβολος τῆς θεᾶς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ξόανα τῆς Ἀρτέμιδος Καλλίστης καὶ Ἀρίστης (*Παυσαν.* Α' 29,2)· φαίνεται δὲ ἐξ ἀττικῶν ἐπιγραφῶν μνημονευουσῶν ἱερὸν καὶ ἱερείας τῆς Καλλίστης, ἄνευ τοῦ οὐσιαστικοῦ Ἄρτεμις, ὅτι ἡ ἐπίκλησις ἔλαβεν ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καλλίστη* ἐλατρεύθη ἰδίᾳ αὐτοτελὴς θεότης. Ἐν Τρικολώνοις ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Καλλίστης κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ τύμβου τῆς Καλλιστοῦς, ἑταίρας τῆς Ἀφροδίτης, 30 στάδια κάτωθεν τῆς πηγῆς Κρουνοὶ (*Παυσ.* Η' 35,7). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ὄτφριντ Μύλλερ, στηριζομένου εἰς τὴν ἐτυμολογικὴν συγγένειαν τῆς «ἄρκτου», συμβόλου τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τοῦ «Ἀρκάδος» υἱοῦ τῆς Καλλιστοῦς, ἡ Καλλιστώ, εἶναι αὐτὴ ἡ Ἄρτεμις Καλλίστη, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει καὶ ἡ σχέσις τῶν δύο θεοτήτων ἐν τῇ ἀρκαδικῇ λατρείᾳ. (Πρβλ. λ. *Καλλίσται*.) Π. Ν. Π.

Καλλίστη, *μάρτυς*. Ἀδελφὴ τοῦ Εὐόδου καὶ τοῦ Ἑρμογένους, ὑπέστη μετ' αὐτῶν μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους (ἐν Συρακούσαις πιθανῶς) καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 1 Σεπτεμβρίου. Ἑτέρα δὲ *Καλλίστη* ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, μετὰ τῆς Δωροθέας μαρτυρήσασα, μνημονεύεται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ τῆς 6 Φεβρουαρίου. Ε.Γ.Π.

Καλλίστη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμβροσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κομοτηνῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. 397 (1928).

—**Καλλίστη** *[Γεωγρ.]* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίᾳ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Ἐκ τῶν κατοίκων ὅσοι δὲν μετηνάστευσαν εἰς Ρωσίαν προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τῷ 1923.

—**Καλλίστης**, *τέως δῆμος*—. Εἷς ἐκ τῶν 9 δήμων τῶν ἀποτελούντων πρὸ τοῦ ΔΝΖ' νόμου τὴν ἐπαρχίαν Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, διασπασθεὶς εἰς τὰς κοινότητας *Βόθωνας*, *Ἔξω Γωνιᾶς*, *Ἐπισκοπῆς Γωνιᾶς*, *Μεσσαριᾶς* καὶ *Πύργου*.

— **Καλλίστη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου *Θήρας* (βλ. λ.).

καλλίστη (Calliste) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ταναγριδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίᾳ τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Παραγουάης. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι: σῶμα εὔρωστον, ράμφος πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, χονδρὸν καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, κεφαλὴ ὀγκώδης, ἀπεστρογγυλωμένη, ὀφθαλμοὶ φοειδεῖς καὶ ἀρκετὰ μεγάλοι, πτέρυγες μετρίου μεγέθους, οὐρὰ εὐρεῖα καὶ τετράγωνος κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ πόδες ὑψηλοὶ μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ ἀνθεκτικῶν ὀνύχων. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ μικρὰς ἢ μεγάλας ὁμάδας ἐπὶ τῶν δασῶν καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων κόκκων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλίστη ἡ τρίχρους* (Calliste tricolor), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ παρὰ τὴν ὀνομασίαν της φέρει οὐχὶ τρία, ἀλλὰ τέσσαρα χρώματα, ἤτοι: ζωηρῶς κυανοῦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ζωηρῶς πράσινον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κοιλίας, μελανὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν πλευρῶν καὶ κιτρινοπορτοκαλλιόχρουν ἐπὶ τῶν πτερύγων. Δ. Ν. Π.

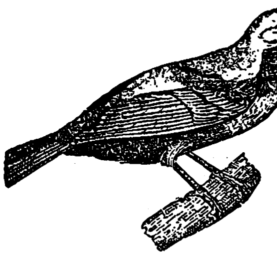

Καλλίστη ἡ τρίχρους.

— **καλλίστη** (ἡ) (Calliste) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βενεριδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην φοειδῆ, ἐπιμήκη, θυρίδας κόγχης κοκκώδους συστάσεως, καὶ γίγγλυμον ἐκ τριῶν ὀδόντων ἀποτελούμενον. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι ἐπίμηκες καὶ τὸ σῶμά του φέρει μανδύαν πολυπτυχωτόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *καλλίστη ἡ Διόνειος* (Calliste Dionii), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, κόγχην σαρκόχρουν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

Καλλίστη ἡ Διόνειος.

καλλιστήμων (Callistemon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρτανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτιδῶν*, περιλαμβάνον 12 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι,

Digitized by Google

ἀειθαλῆ, τινὰ δὲ κοσμητικά. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καλλιστήμων ὁ ἰτεόφυλλος* (Callistemon Salignus) ἔχων τὸ σκληρότερον ξύλον, χρησιμωτατον ἐν Αὐστραλίᾳ· *καλλιστήμων ὁ γραμμόφυλλος* (Callistemon linearis) καὶ *καλλιστήμων ὁ εὐειδὴς* (Callistemon ἢ Metrosideros speciosus). κ. παπ.

καλλίστομον (τὸ) (Callistomum) /*Ζωολ.*/. Γένος μαλακιων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκυτοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λειμακιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην κεκολοβωμένην κατὰ τὸ βασικὸν αὐτῆς τμῆμα, εὐρεῖαν, κωνικήν, μὲ πολυαρίθμους συσπειρώσεις καὶ αἰχμηρὰν κορυφήν. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι εὐμέγεθες καὶ φέρει εὐρὺν ποδίσκον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, διακρινόμενα διὰ τὴν λείαν στιλπνὴν καὶ πολύχρωμον κόγχην των, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *καλλίστομον τὸ κεκοσμημένον* (Callistomum ornatum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα πυρροϊῶδες μὲ κυανᾶς ἀποχρώσεις καὶ ποικιλοχρώμους συσπειρώσεις. Δ. Ν. Π

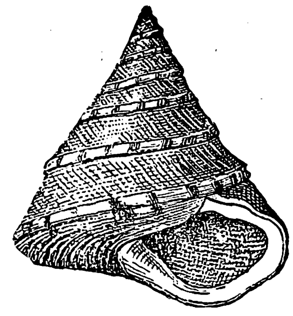

Καλλίστομον τὸ κεκοσμημένον.

κάλλιστος, —*η,* —*ον*· ὑπερθ. τοῦ *καλός*· ὡραιότατος, εὐμορφότατος, ἀντίθ. *ἄσχημος*: «ὁ Ἀχιλλεὺς κάλλιστος τῶν Ἑλλήνων. Θερσίτης δὲ αἴσχιστος» (ἀρχ.)· || ἄριστος, ἱκανώτατος: ἠθικώτατος: «κάλλιστος ἄνθρωπος, —ἰατρό., —διδάσκαλος κττ.»· || καὶ ἐπὶ πραγμάτων: «καλλίστη οἰκία». «κάλλιστον βιβλίον».— Ἐπίρρ. *κάλλιστα*· πολὺ καλά, ἄριστα: «κάλλιστα ἀπήντησε»

Κάλλιστος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρα Ἐκκλησιας φέρονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἀμορίῳ τῆς Φρυγίας τῷ 838 ἐπὶ Θεοφίλου συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἀράβων στρατηγὸς μετὰ τῶν συστρατήγων Θεοδώρου, Κωνσταντίνου, Θεοφίλου καὶ Βασσόη καὶ ἑτέρων 37 ἀνωτάτων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἀρνηθέντες νὰ ἐξισλαμισθῶσιν ἀπεκεφαλίσθησαν ἐν Βαγδάτῃ. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 6 Μαρτίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, ἧς τὸν κανόνα ἐποίησεν Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος, ναὸν δ' ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἤγειρεν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος ὁ Μακεδών. —2) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Κάλλιστος Α'* (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 20 Ἰουνίου. —3) Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Κάλλιστος Β'* (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 22 Νοεμβρίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δὲ Μαρτυρολογίῳ μνημονεύεται προσέτι: —1) Ὁ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Todi ἐπίσκοπος, ὁ τῷ 528 δολοφονηθεὶς ὑπὸ ἀρειανῶν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 14 Αὐγούστου καὶ ὁ μετὰ Φήλικος καὶ Βονιφατίου ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 29 Δεκεμβρίου. —2) Ὁ ἐκ Huesca τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Ἀραγωνίας καταγόμενος. Ἀπέθανε τῷ 1003 μαχόμενος κατὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 15 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Κάλλιστος,** ***Ἀνδρόνικος.*** Φιλόλογος ἐπιφανὴς καὶ καθηγητὴς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐν Θεσσαλονίκῃ γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἀνετράφη καὶ ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὴν ἅλωσιν καταφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Βολωνίᾳ (1464) καὶ κατόπιν ἐν Ρώμῃ (1469), ὅπου διῆγεν ἐν οἰκειότητι μετὰ τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος, ἔπειτα δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ. Κληθεὶς εἰς Παρισίους μετὰ τὸν θάνατον Ἑρμωνύμου τοῦ Σπιρκάτου, ἐδίδαξεν ἐν τῷ ἐκεῖ πανεπιστημίῳ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ὥστε, κατὰ τὸν Clavier, εἰς τὸν Ἀνδρόνικον ὀφείλεται ἡ ἀρχὴ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ. Ἐκ Παρισίων μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν πρὸ τοῦ 1476 ἀπέθανε πιθανῶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1486 Ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος καὶ ἑλληνιστὴς ἄριστος, ἐπαινεῖται πολὺ ὁ Κάλλιστος ὑπὸ πολλῶν ἐπιφανῶν λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως, ὧν ἱκανοὶ ὑπῆρξαν μαθηταί του, ὡς ὁ Βάλλας, ὁ Πολιτιανός, ὁ Πανόνιος και ἄλλοι. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν: ἡ «Μονῳδία ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως», τὸ «Περὶ παθῶν», τὸ «Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν», μία ἐπιστολή του πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον καὶ ἑτέρα πρὸς Βησσαρίωνα. ἀνέκδοτα δὲ εἶναι: τὸ «Περὶ ψυχῆς», τὸ «Περὶ τύχης», ὁ «Ἀντιρρητικὸς πρὸς Μιχαῆλον Ἀποστόλην», «Περὶ τάξεως ποιητῶν», «Aristotelis de generatione et corruptione libri duo», ἐπιγράμματα καὶ πολλαὶ ἐπιστολαί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πατρολογια *Migne* (161, 1131 κ. ἑξ.). — *Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία» (ἐν Ἀθήναις 1868, 77). — *Ἀ. Δημητρακοπούλου*, «Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων Κ. Σάθα» (ἐν Τεργέστῃ 1872, 11). — *Σ. Λάμπρου*, «Νέος ἑλληνομνήμων» (Ε', 201 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π

— **Κάλλιστος** (Calixtus), ***Γεώργιος*** Λουθηρανὸς θεολόγος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐν τῷ δουκάτῳ Holstein γεννηθεὶς τῷ 1586, ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν εἰς διάφορα πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας καὶ ἐπεσκέφθη πολλὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις. Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Helmstadt, κατόπιν δὲ ἀββᾶς ἐν Kanigslutter. Ἐπιδιώκων μετ' ἀκαταβλήτου ζήλου τὴν ἕνωσιν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔσχε πολλοὺς μὲν ἐχθρούς, πολλοὺς δὲ φίλους, οἵτινες ἐπωνομάζοντο *Καλλιξτινοί, Συγκρητισμὸς* δὲ ἡ διδασκαλία τοῦ ἀρχηγοῦ των. Συνέγραψε πάμπολλα ἔργα καὶ ἀπέθανε τῷ 1656 ἐν Helmstadt Μεταξὺ τῶν ἐκδοθέντων ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Quatuor Evangelicorum scriptorum concordia»(1624), «Viginti priorum capitum Exode et locorum in eis difficiliorum expositio» (1625), «Historia Josephi» (1654), «Historia magorum» κλπ. (*Henke* «Calixtns und seine Zeit», Halle 1853—1856 εἰς 2 τόμους). Ε. Γ. Π.

— **Κάλλιστος**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως.*** Δύο οἰκουμενικοὶ πατριάρχαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα.

—1) Ὁ *Α'* (1350—1354 καὶ 1355—1363). Ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἀπὸ τοῦ 1341 ἀσκούμενος, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς διάδοχος τοῦ Ἰσιδώρου. Διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τέσσαρα περίπου ἔτη παρῃτήθη, διότι ἐπιέζετο ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ νὰ χρίσῃ βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ματθαῖον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἔπειτα δὲ ἀπῆλθεν εἰς Τένεδον πρὸς τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον, διάδοχος δ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Ἡρακλείας Φιλόθεος. Τῷ 1354, καταλαβόντος τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἠναγκάσθη ὁ Φιλόθεος νὰ φύγῃ ἐκ τῶν πατριαρχείων καὶ κρυβῇ ἀνῆλθε δὲ τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Κάλλιστος, ὅστις διοικήσας μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1363 ἀπέθανεν ἐν Σέρραις μεταβαίνων μὲ ἀποστολὴν πρὸς τὴν ἡγεμονίδα τῶν Σέρβων Ἐλισάβετ Ὁ Κάλλιστος μαθητὴ γενόμενος τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Ἄθῳ ἡσυχαστῶν Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, ἦτο ὑπέρμαχος τούτων καὶ σφοδρὸς πολέμιος τοῦ Βαρλαάμ, Ἀκινδύνου καὶ Νικηφόρου Γρηγορᾶ, ὅστις καὶ ὠνείδιζε τὸν Κάλλιστον ἐπὶ ἀγροικίᾳ, βιαιοπαθείᾳ καὶ ἀπαιδευσίᾳ. Ἐκ τῶν 52 ὁμιλιῶν τοῦ Καλλίστου μία μόνη, ἡ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ, ἐξεδόθη ὑπὸ Gretser («De cruce Christi opera omnia», Ratisbonae 1734, Β' 187—197), αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι ἀνέκδοτοι. Ὁ βίος Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου ἐξεδόθη τῷ 1894 ἐν Πετρουπόλει ὑπὸ Πομιαλόφσκη καὶ τὸ ἐγκώμιον εἰς Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν ὑπὸ Gelzer (ἐν Zeitschrift fur wissenschaftliche Theologie 1886, 56—89). Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 20 Ἰουνίου.

—2) Ὁ *Β'*. Ἐκ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ξανθοπούλων προσκληθεὶς, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὡς διάδοχος Ἀντωνίου τοῦ Δ' κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1397 καὶ μετὰ 3 μῆνας παραιτηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μονήν του, ἔνθα ἀσκούμενος συνέγραψε: «Κεφάλαια περὶ προσευχῆς» (παρὰ *Migne* 147,813 κ. ἑξ.). [*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890, 429 κ. ἑξ. καὶ 456.] Ε. Γ. Π.

—**Κάλλιστος** ***Ξανθόπουλος, Νικηφόρος.*** Συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἐκ πατρὸς *Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου*, εἰσῆλθεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ μοναχὸς γενόμενος μετωνομάσθη *Νεῖλος*. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διήνυσεν ὅλον τὸν βίον του, μελετῶν ἐν τῇ πλουσιωτάτῃ αὐτῆς βιβλιοθήκῃ. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν πολυγραφωτάτων συγγραφέων τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν εἰς πεζὸν μὲν λόγον: «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (βιβλ. 18 μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ, 610), «Ἑρμηνεία εἰς τοὺς τῆς Ὀκταήχου ἀναβαθμούς», «Σύνταγμα περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν θαυμάτων τῆς Ζωοδόχου πηγῆς», «Συναξάρια εἰς τὰς ἐπισήμους τοῦ Τριῳδίου ἑορτάς», «Εὐχὴ ἐξομολογήσεως», «Ὑπόμνημα εἰς τοὺς ψαλμούς», «Σχόλια εἰς τριάκοντα λόγους Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ» ὡς καὶ εἰς ὕμνους ἐκκλησιαστικούς, «Ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα περὶ τῆς ὑπακοῆς τοῦ κοντακίου τοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἐξαποστειλαρίου πόθεν ἐκλήθησαν», «Ὁμιλίαι» διάφοροι καὶ ρητορικά τινα προγυμνάσματα· Ἐν ἐμμέτρῳ δὲ λόγῳ: «Κατάλογος τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως» εἰς στίχους ἰαμβικούς, «Κατάλογος τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπολεως» ὡσαύτως εἰς ἰαμβικοὺς στίχους, «Σύνοψις πάσης τῆς θείας Γραφῆς» εἰς ὁμοίους στίχους, ὡς καὶ τὰ ἑπόμενα, «Κατάλογος τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», «Μηνολογιον ἁγίων σύντομον». «Κατάλογος τῶν ὑμνογράφων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», «Σύνοψις Τριῳδίου καὶ Πεντηκοσταρίου», «Βίος καὶ θαύματα Νικολάου Μύρων τῆς Λυκίας» ἐκ 2700 ἰαμβικῶν στίχων, «Ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ». Ἐποίησε προσέτι τροπάρια εἰς τὴν Θεοτόκον μετ' ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδος, μικρὰ ποιήματα ἐπιγράμματα εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον εἰς ἐγχαράκτους λίθους φέροντας παραστάσεις ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, εἰς ἐγκόλπια, εἰς εἰκόνας ἁγίων κλπ. Ἔτι δὲ καὶ κατανυκτικὴν ἀλφάβητον καὶ ἄλλα.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Καλλίστου, πεζὰ καὶ ἔμμετρα, περιλαμβάνονται παρὰ Migne (τόμ. 145—147), ἡ «Ἑρμηνεία εἰς τοὺς τῆς Ὀκταήχου ἀναβαθμοὺς» ὑπὸ Κυρίλλου Ἀθανασιάδου (ἐν Ἱεροσολύμοις 1862) καὶ τὰ συναξάρια εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Τριῳδίου ἐν νεοελληνικῇ μεταφράσει ὑπὸ Ματθαίου Κιγάλα (ἐν Βενετίᾳ 1639). Ε. Γ. Π.

— **Κάλλιστος** (Callistus, Callixtus), πάπας *Ρώμης*· Τρεῖς πάπαι ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα:

— 1) Ὁ *Α'* (218 — 222). Δοῦλος ὢν τοῦ αὐλικοῦ Κασποφόρου ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κομμόδου ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ καταγγελθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς Χριστιανὸς ἐξωρίσθη εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς Σαρδηνιας. Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πάπα Βίκτωρος, ἐπανελθὼν μετ' ἄλλων ἐξορίστων Χριστιανῶν εἰς Ρώμην, ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου, ὅστις ὡς μυστικοσύμβουλον εἶχε τὸν Κάλλιστον, ἐκτιμῶν τὴν εὐφυΐαν, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν φιλομάθειαν αὐτοῦ. Ἀποθανόντα τὸν Ζεφυρῖνον διεδέχθη ὁ Κάλλιστος, ὅστις ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ περὶ μετανοίας θεολογικὰς ἔριδας τῶν χρόνων ἐκείνων, ὑπὸ μὲν τῶν παλαιῶν Τερτυλλιανοῦ καὶ Ἱππολύτου κατηγορεῖται ὡς «ἐν κακίᾳ πανοῦργος καὶ ποικίλος πρὸς πλάνην», ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων τοὐναντίον ἐπαινεῖται ὡς συνετός, μετριοπαθὴς καὶ δεξιὸς κυβερνήτης τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας Πότε ἀπέθανε καὶ ἂν ὁ θάνατός του ἦτο μαρτυρικός, εἶναι ἄγνωστον, φέρεται δὲ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ τῆς 14 Ὀκτωβρίου.

—2) Ὁ *Β'* (1119 — 1124). Ἐκ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Βουργουνδίας καταγόμενος (Guy de Bourgogne), συγγενὴς τῶν βασιλέων Ἀγγλίας, Γαλλίας, καὶ Γερμανίας, ἦτο ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης, ὅτε ὁ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἑρρίκου τοῦ Ε' (1106—1125) πάπας Γελάσιος ὁ Β' καταφυγὼν εἰς Γαλίαν ἀπέθανεν ἐν Cluny τῷ 1119. Ἐκεῖ δὲ συνελθόντες οἱ συνοδεύσαντες τὸν Γελάσιον ἐν τῇ ἐξορίᾳ του ἐξ καρδινάλιοι ἐξέλεξαν πάπαν τὸν Κάλλιστον, ὅστις συγκαλέσας τῇ 20 Ὀκτωβρίου ἐν Reims σύνοδον ἐκ 450 ἀρχιερέων ἀνεθεμάτισε τὸν Ἑρρῖκον. Κατόπιν δὲ μεταβὰς εἰς Ρώμην ἐγένετο πανηγυρικῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ δήμου τῶν Ρωμαίων, συνέλαβε καὶ περιώρισεν εἴς τι μοναστήριον τὸν ἀντίπαπαν Γρηγόριον τὸν Η' καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἑρρῖκον, πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ὅπως τῷ 1122 ὑπογράψῃ ἐν Worms κονκορδᾶτον μετ' αὐτῆς, δι' οὗ ἀνεγνώριζεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Ἀμέσως δὲ κατόπιν ὁ Κάλλιστος συνεκάλεσεν ἐν Λατερανῷ τῇ 18 Μαρτίου 1123 σύνοδον ἐκ 300 ἀρχιερέων καὶ 600 κατωτέρων κληρικῶν, ἥτις ἐπεκύρωσε τὸ κονκορδᾶτον τοῦ Worms καὶ ἔλαβε διαφόρους ἀποφάσεις ἀφορώσας εἰς τὴν σιμωνίαν, τὸν γάμον τοῦ κλήρου, τὴν ἱερὰν ἐκεχειρίαν, τὴν ἐπέμβασιν λαϊκῶν εἰς ἐκκλησιαστικὰ πράγματα κλπ. Ἀπέθανε τῷ 1124.

—3) Ὁ *Γ'* (1455—1458). Ἐκ τῆς μεγάλης ἱσπανικῆς οἰκογενείας τῶν Βοργιῶν καταγόμενος, *καρδινάλιος Ἀλφόνσος* καλούμενος, ἐγεννήθη τῷ 1378 παρὰ τὴν Βαλεντίαν, ἧς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ πάπα Μαρτίνου τοῦ Ε' τῷ 1429. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημιου τῆς ἐν Καταλωνίᾳ Leridea καὶ γραμματεὺς καὶ σύμβουλος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας καὶ Νεαπόλεως Ἀλφόνσου τοῦ Ε', ὑπὸ τοῦ πάπα δὲ Εὐγενίου τοῦ Δ' προήχθη τῷ 1444 εἰς καρδινάλιον, καὶ τῷ 1455 διεδέχθη εἰς τὸν παπικὸν θρόνον Νικόλαον τὸν Ε', συνυποψήφιον ἔχων τὸν Ἕλληνα Βησσαρίωνα. Πολυμαθής, νομομαθὴς δεινὸς καὶ ἀνυποκρίτως εὐσεβὴς ὁ Κάλλιστος, ἔδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα κατὰ τὸν τριετῆ χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, καίτοι ἦγε τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε ἐξελέγη πάπας. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ὡρκίσθη ὅτι κύριον μέλημα αὐτοῦ θὰ ἔχῃ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου θὰ χύσῃ καὶ τὸ αἷμά του, ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη. Πράγματι δὲ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐξαπέστειλεν ἀνθρώπους πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον καὶ δίδων τὸ παράδειγμα αὐτὸς προσέφερε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὅλην τὴν περιουσίαν του, ἔστειλεν ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, καλῶν αὐτοὺς εἰς σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων, παρεσκεύασεν ὁ ἴδιος στόλον ἐξ 25 πλοίων, ἐστρατολόγησε ναύτας καὶ ἠγόρασε 300 κανόνια, τὸν στόλον δὲ τοῦτον ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ καρδιναλίου Scarampo ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πρὸς βοήθειαν τῶν ἀπειλουμένων ὑπὸ τῶν Τούρκων νήσων. Ἀλλ' ἀφοῦ

Digitized by Google

εἶδεν ὁ πάπας, ὅτι πλὴν τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν Ἀλβανῶν οὐδεὶς ἄλλος Χριστιανὸς ἡγεμὼν τῆς Δύσεως ἔδωκεν ἀπάντησιν εἰς τὴν πρόσκλησίν του, ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἐστράφη πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολῆς (Αἰθιοπίας καὶ Συρίας) καὶ πρὸς αὐτὸν ἔτι τὸν Μωαμεθανὸν ἡγεμόνα Περσίας καὶ Ἀρμενίας Οὐζουμκασσέμ, ἐχθρὸν τῶν Τούρκων. Μὴ λαβὼν ὅμως καὶ παρὰ τούτων βοήθειαν εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα, περίλυπος κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον τῇ 6 Αὐγούστου τοῦ 1458. Ε. Γ. Π.

— **Κάλλιστος** *Φυντίκης*. Ἐπίσκοπος Κυδωνίας Κρήτης, ἀνὴρ σεβάσμιος καὶ πατριωτικός, συνεργάτης τοῦ ἐκ Θερίσου ἁρματολοῦ καὶ ἐκ τῶν πρωτευγατῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐν Κρήτῃ Βασιλείου Χάλη. Πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Κρήτης Βελῆ-Ἐ᾽δὶν νὰ ὑπογράψῃ ἀποδοκιμασίαν τῶν ἐν ἔτει 1858 ἐπαναστησάντων Χριστιανῶν τῆς νήσου ἐτελεύτησεν ἀπόπληκτος ἐν τῷ διοικητηρίῳ τῶν Χανίων τῇ 11ῃ Μαΐου 1858. † Ρ. Α. Τ.

κάλλιστος (ὁ) (Callistus) */Ζωολ./.* Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν καραβιδῶν τοῦ ὁποίου ἓν μόνον γένος ζῇ ἐν Εὐρώπῃ, ὁ *κάλλιστος ὁ σεληνοειδὴς* (Callistus lunatus), ὡραῖον ἔντομον μὲ κομψὸν σῶμα διακρινόμενον ἐκ τῶν πολυαρίθμων, μακρῶν καὶ λεπτῶν κεραιῶν τῆς ἐξωγκωμένης κεφαλῆς, τοῦ μικροῦ θώρακος καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων ποδῶν. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶναι κυανομέλαν, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς ῥάχεως μεγάλας ἀκανονίστους ὑποφαίους κηλῖδας. Ὅλα τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου εἶναι σαρκοφάγα. —Ω.

Καλλιστράτιον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Νεαπόλεως (πρώην Λειψίστης) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοΐου (πρώην Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 194.

Καλλίστρατις *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς Παφλαγονίας τῆς πρὸς τῷ Πόντῳ, εἴκοσι στάδια ἀνατολικῶς τῆς Καράμβεως, ὀνομαζομένη καὶ *Μαρσίλλα* (*Ἀνων.* Εὐξεῖν. περίπλ. 19). Ὁ προμνησθεὶς σταδιασμὸς τὴν ταυτίζει πρὸς τὸ σύγχρονον *Φακάζ* (πλάτ. 42° 01′ ½ Β, μῆκ. 33° 20′ ¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Bosporus to Kerempeh), 3 μίλ. ἀν. τοῦ φάρου Κερεμπέ. Σ. Ε. Λ.

Καλλίστρατος. Ἐκ Σάμου καταγόμενος, θεωρεῖται ὡς ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὰ 24 γράμματά του. Δ. Μ. Μ.

— **Καλλίστρατος.** Διδάσκαλος τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς κωμῳδίας. Ὁ Ἀριστοφάνης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιστράτου τούτου ἐδίδαξεν ἐν τῷ θεάτρῳ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα, ἤτοι τοὺς «Δαιταλῆς» τῷ 427, τοὺς «Βαβυλωνίους» τῷ 426, τοὺς «Ἀχαρνῆς» τῷ 425, μετὰ ταῦτα δὲ τοὺς «Ὄρνιθας» τῷ 414 καὶ «τὴν Λυσιστράτην» τῷ 411. Ὁ Καλλίστρατος δηλαδὴ παρουσιάζετο μὲν ἐπισήμως ὡς ὁ ποιητὴς τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, οἱ θεαταὶ ὅμως ἐγνώριζον τὸν πραγματικὸν ποιητήν. Ἂν καὶ οὐδέποτε ὡς κωμικὸς ποιητὴς ἀναφέρεται ὁ Καλλίστρατος, ἐν τούτοις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπῆρξε καὶ οὗτος ποιητὴς κωμῳδιῶν, ὡς συμβαίνει καὶ περὶ τοῦ Φιλωνίδου, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου παρουσίασεν ὁ Ἀριστοφάνης τινὰς ἐκ τῶν κωμῳδιῶν του. Ἀμφότεροι ἐχρησίμευσαν βραδύτερον εἰς τὸν Ἀριστοφάνη καὶ ὡς ὑποκριταί, ὑποδυόμενοι ὁ μὲν τὰ πρόσωπα τῶν δημοσίων ἀρχόντων, ὁ δὲ τὰ τῶν ἰδιωτῶν. —Ω.

— **Καλλίστρατος.** Υἱὸς τοῦ Καλλικράτους, ἐξ Ἀφιδνῶν, πολιτικὸς καὶ ῥήτωρ δεινός. Ἡ ῥητορικὴ του δεινότης λέγεται ὅτι ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ Δημοσθένης ἐκ τῆς ἀγορεύσεως τούτου ἔν τινι δημοσίᾳ δίκῃ περὶ τοῦ Ὠρωποῦ γοητευθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ῥητορικήν. Ἡ ἀνάμειξίς του εἰς τὴν πολιτικὴν ἀρχίζει πρὸ τοῦ 378 π. Χ. Ὅτε ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων ἔπλευσε κατὰ τῆς Κερκύρας, ὁ Καλλίστρατος κατηγόρησεν ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ ἀνικανότητι καὶ ὀλιγωρίᾳ τὸν στρατηγὸν Τιμόθεον, ὁ ὁποῖος τότε καθῃρέθη τῆς ἀρχῆς, ἐκλεγέντος ἀντὶ τούτου τοῦ Ἰφικράτους. Οὗτος παρεκάλεσε τὸν Καλλίστρατον νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἀνὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος πλοῦν ὡς σύμβουλος, καὶ τοῦτο διότι ὁ Ἰφικράτης ἐφοβεῖτο, μήπως ὁ Καλλίστρατος μένων ἐν Ἀθήναις σκευωρήσῃ καὶ ἐναντίον αὐτοῦ. Καὶ συνώδευσε μὲν ὁ Καλλίστρατος τὸν Ἰφικράτην εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ἐπέτυχεν ὅμως μετ᾽ ὀλίγον τὴν συναίνεσιν τούτου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα μεταβαλὼν γνώμην περὶ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴν Σπάρτην. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 371 ἐστάλη μετ᾽ ἄλλων εἰς Σπάρτην, ἔνθα δημηγορήσας ἐπέτυχε τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῇ προτροπῇ τοῦ Καλλιστράτου ἐβοήθησαν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἡ πολιτικὴ ὅμως αὕτη τοῦ Καλλιστράτου ὑπέστη ὀλίγον μετὰ ταῦτα καίριον πλῆγμα, ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται ἠρνήθησαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Ὠρωποῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον καταλάβει οἱ Θηβαῖοι. Ὁ Καλλίστρατος ἐμισήθη καὶ κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ. Ἡ κατηγορία αὕτη ἦτο ἀστήρικτος, ἀλλ᾽ ὁ Καλλίστρατος ἐπέτυχε τὴν ἀθώωσίν του ὄχι τόσον εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο ὅσον εἰς τὴν ῥητορικήν του δεινότητα. Ἔκτοτε ἔχασε πλέον τὴν μεγάλην πολιτικήν του ἐπιρροήν. Τῷ 365 ὑπῆρξε τριήραρχος ἐπὶ τοῦ εἰς Σάμον σταλέντος στόλου. Ποῖα ἦσαν τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ πτῶσιν καὶ πότε ἀκριβῶς συνέβησαν ταῦτα, δὲν εἶναι γνωστὸν ἐπακριβῶς. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι εἰσήχθη εἰς δίκην, διότι δὲν συνεβούλευσε τὰ ἄριστα εἰς τὸν δῆμον καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, τῷ 361 κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Ὁ Καλλίστρατος ὑπεβλήθη τότε εἰς τὴν ἑκουσίαν ἐξορίαν. Κατέφυγεν εἰς Μεθώνην, Θάσον καὶ τελευταῖον εἰς Βυζάντιον. Ἐπιθυμήσας ὅμως τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ δώσας πίστιν εἴς χρησμόν τινα τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατέφυγεν ὡς ἱκέτης εἰς τὸν βωμὸν τῶν δώδεκα θεῶν. Ἀπεσπάσθη ὅμως βιαίως ἐκ τούτου καὶ ὑπέστη τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Δ. Μ. Μ.

— **Καλλίστρατος.** Σπουδαῖος Ἀλεξανδρινὸς γραμματικός, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος, μαθητὴς Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ συμμαθητὴς τοῦ Ἀριστάρχου. Ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ τῶν κλασσικῶν δραματικῶν ποιητῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συνέγραψεν ἀξιολογώτατα σχόλια, ἅτινα πολλοὶ μεταγενέστεροι γραμματικοὶ ἰδιοποιοῦντο, ἰδίως δὲ ὁ Δίδυμος. Ἐργασίαι του ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐπικὴν ποίησιν εἶναι αἱ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς τὰς ἀθετήσεις», ὅπου κατεπολέμει τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἀθετήσεις χωρίων τοῦ Ὁμήρου ὡς μὴ γνησίων, «Περὶ Ἰλιάδος», «Περὶ Ὀδυσσείας» καὶ «Διορθωτικά», ἐχαρακτηρίζοντο δὲ αἱ εἰς τὰ ἔπη ταῦτα ἑρμηνεῖαί του ὡς «χαριέστατα». Ἔγραψεν ἐπίσης ἀξιόλογα ὑπομνήματα εἰς τὸν Ἡσίοδον, Πίνδαρον, εἰς τοὺς τραγικοὺς Αἰσχύλον, Σοφοκλέα καὶ Εὐριπίδην, εἰς τοὺς κωμικοὺς Εὔπολιν, Κρατῖνον καὶ ἰδίως τὸν Ἀριστοφάνην. Ὡς ἰδικὰ του ἔργα ἀναφέρονται τὸ «Περὶ ἑταιρῶν», ὅπερ ἀπετέλει μέρος τοῦ μεγαλυτέρου ἔργου «Κωμῳδούμενοι», «Σύμμικτα» εἰς ἑπτὰ τοὐλάχιστον βιβλία, ὅμοια πρὸς τὰς βραδύτερον συγγραφείσας ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ ἢ τοῦ Γελλίου «Ποικίλας Ἱστορίας». Τῶν ἔργων τούτων δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, ἐκδοθέντα ὑπὸ R. Schmidt (De Callistrato Aristophaneo, Halle 1838) καὶ ὑπὸ Nauck ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου (1848, σελ. 309—337). Ν. Α.

— **Καλλίστρατος** (Callistratus). Ῥωμαῖος νομοδιδάσκαλος, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων Σεπτίμου Σεβήρου καὶ Καρακάλλα. Ἀντιπροσωπεύεται εἰς τοὺς Πανδέκτας δι᾽ 99 χωρίων, ἅτινα εἶναι ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ: «Edicti Monitorii» (βιβλ. IV), «De jure fisci» (VI), «De cognitionibus» (VI), «Institutionum» (III), «Quaestionum» (II). Θ. Κ.

— **Καλλίστρατος** *μάρτυς*. Ἐκ Καρχηδόνος καταγόμενος, ὑπηρέτει ὡς ἀξιωματικὸς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305). Ἑλκύσας εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν 49 στρατιώτας, συνελήφθη μετ᾽ αὐτῶν, μετὰ τινας δ᾽ ἡμέρας ἐξαχθέντες ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ οἱ πεντήκοντα ἀπεκεφαλίσθησαν. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 27 Σεπτεμβρίου μετ᾽ ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας. Ε. Γ. Π.

— **Καλλίστρατος** *Σιναΐτης*. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Σινᾶ, ὑφ᾽ ἧς ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως παραλάβῃ τὰ κατακρατούμενα κτήματα τῆς μονῆς. Ἀπελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτόθι πατριάρχου Ἱεροθέου, ἐχειροτονήθη ὑπ᾽ αὐτοῦ Λιβύης μητροπολίτης καὶ ἐστάλη εἰς Βλαχίαν, πρὸς ἐποπτείαν καὶ διοίκησιν τῶν ἐκεῖ κτημάτων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας· ἐπὶ 3 δ᾽ ἔτη διοικήσας αὐτά, ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ (1852). Ὅτε διέμενεν ἐν Ἀθήναις, ἐξέδωκεν εἰς φυλλάδιον ὀλιγοσέλιδον «Ἀπάντησιν πρὸς ὅσα κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐβλασφήμησεν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ὁ Ἰωνᾶς Κίγγ» (1846). Μ. Ι. Γ.

καλλιστρούθια (τά) *[Βοτ.].* Ποικιλία καρπῶν τῆς *συκῆς* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Καλλιστὼ *[Μυθολ.].* Νύμφη ἀρκαδική, σύντροφος τῆς Ἀρτέμιδος, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκάδων Λυκάονος καὶ τῆς Νωνάκριδος. Ἀγαπηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διός, ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἀρκάδα, ἀλλ᾽ ἕνεκα τούτου μετεμορφώθη εἰς ἄρκτον ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐπειδὴ νύμφη οὖσα ὑπέκυψεν εἰς τὴν βίαν τοῦ Διός, κατ᾽ ἄλλην δὲ παράδοσιν ὑπὸ τῆς Ἥρας, ἕνεκα ζηλοτυπίας διὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐκδικηθείσης ὁ Ζεὺς ἐξαπατήσας ... Ὁ υἱός της Ἀρκάς, ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἀρκάδων, ἀνδρωθείς, συνήντησεν αὐτὴν κατά τι κυνήγιόν του εἰς τὸ δάσος καὶ τὴν κατεδίωκεν ἵνα τὴν φονεύσῃ, ἀγνοῶν ὅτι ἦτο ἡ μήτηρ του, ὁ Ζεύς, ἵνα προλάβῃ τὸ ἔγκλημα, ἀνήρπασεν ἀμφοτέρους καὶ τοὺς μετεμόρφωσεν εἰς τὸν ἀστερισμὸν τῆς *Μεγάλης Ἄρκτου*. Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ μῦθος οὗτος ἐπλάσθη, ἵνα ἀναγάγῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὴν καταγωγὴν τῶν Ἀρκάδων, ἐχρησιμοποιήθη δὲ μετὰ τὸν Ἐρατοσθένην ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Λατίνων ποιητῶν. Οἱ Ἀρκάδες ἐτίμων τὴν Καλλιστὼ ὡς ἐθνικὴν ἡρωΐδα, ἐδείκνυον δὲ καὶ τὸν τάφον της καὶ ἱερὸν ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐν Τρικολώνοις, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Οἱ Τεγεᾶται εἶχον ἱδρύσει καὶ ἐν Δελφοῖς ναὸν πρὸς τιμήν της, μὲ ἄγαλμα ἐντὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ Πολύγνωτος ἐζωγράφησεν αὐτὴν ἐν τῇ Λέσχῃ ἐνδεδυμένην μὲ δέρμα ἄρκτου. Ν. Α.

Καλλιστὼ *[Ἀστρον.].* —1) Εἷς ἐκ τῶν δορυφόρων τοῦ Διός, ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1610. Ἡ διάμετρος τοῦ δορυφόρου τούτου ἀνέρχεται εἰς 5.180 χλμ., ἡ ἀστρικὴ περίοδος αὐτοῦ εἰς 16 ἡμ. 16 ὥ. 32 λ. 11 δ, 21, ἡ μέση ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Διὸς εἰς 1.881.000 χλμ., ἡ μᾶζά του εἰς 0,000022 τῆς μάζης τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἀστρικόν του μέγεθος κατὰ τὴν μέσην ἀντίθεσιν εἰς 6,3.

— 2) Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ᾽ αὔξοντα ἀριθμὸν 204.

— 3) Ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ἐνίαχοῦ ὁ ἀστερισμὸς τῆς *Μεγάλης Ἄρκτου.* Σ. Π.

καλλίσωμος (ὁ) (Callisomus) */Ζωολ./.* Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαμμαριδῶν*, περιλαμβάνον καρίδας ἀπαντώσας εἰς τὰς θαλάσσας τῶν βορείων χωρῶν καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νορβηγίας. Δ. Ν. Π.

Καλλίτεραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Βισαλτίᾳ, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 12, 32). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τῆς σημερινῆς Νιγρίτας, ἀλλ᾽ ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς.

καλλιτερεύω, καλλίτερος· βλ. *καλυτερεύω, καλύτερος.*

Καλλιτέρος *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀργάσι τοῦ νομοῦ Ζακύνθου. Κάτ. (1928) 90.

καλλιτευθὶς (ἡ) (Calliteuthis) */Ζωολ./.* Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δεκαπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τευθιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ σῶμα βραχύ, κωνικόν, μὲ πλοκαμίδια εὐκίνητα, ἐλεύθερα μεταξύ των, λίαν ἐπιμήκη καὶ πλοκάμους ἐπιμήκεις, πεπιεσμένους καὶ λεπτούς. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

καλλιτέχνημα (τό)· καλῆς τέχνης δημιούργημα, ἔργον τέχνης ἐξαίρετον, ἀριστούργημα: «ἕνα ἔπιπλον πραγματικὸν καλλιτέχνημα».

καλλιτέχνης, —ου (ὁ), θηλ. —τέχνις, —ιδος· ὁ καλῆς τέχνης εἰδήμων, ὁ ἀσκῶν μίαν τινὰ τῶν λεγομένων καλῶν τεχνῶν, οἷον ζωγράφος, γλύπτης, μουσικὸς κττ. ‖ χαρακτηριστικὸν παντὸς τεχνίτου ἐπιμελῶς ἐξεργαζομένου τὰ ἔργα του: «ὑποδηματοποιός—, ῥάπτης—, βιβλιοδέτης καλλιτέχνης».

— *[Αἰσθ.] Καλλιτέχνης* λέγεται γενικῶς πᾶς τεχνίτης, ὁ ὁποῖος μετὰ καλαισθησίας ἐργαζόμενος κατασκευάζει τὰ προϊόντα τῆς τέχνης του ὡραῖα, ἱκανὰ δηλαδὴ νὰ διεγείρουν καλαισθητικὰ συναισθήματα. Ὡς οὐσιαστικὸν δὲ *καλλιτέχνης* λέγεται ὁ ἀσκῶν μίαν τῶν καλῶν ἢ εἰκαστικῶν λεγομένων τεχνῶν, γλυπτικήν, ζωγραφικὴν καὶ τὰς συγγενεῖς τέχνας, καὶ παράγων καλλιτεχνήματα, κατ᾽ ἐπέκτασιν δὲ τῆς ἐννοίας *καλλιτέχναι* λέγονται καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ θεατρικοὶ ὑποκριταί. Προτοῦ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του ὁ καλλιτέχνης, πρέπει πρῶτον νὰ τὸ δημιουργήσῃ διὰ τῆς φαντασίας καὶ νὰ τὸ συλλάβῃ νοερῶς ἐναργὲς καὶ ζωηρόν. Πρὸς τοῦτο λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐν τῇ συνειδήσει του θησαυροῦ τῶν παραστάσεων τὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα καὶ συνδυάζει αὐτὰ ἐλευθέρως, συμφώνως πρὸς τοὺς ἐπιδιωκομένους ἑκάστοτε ὑπ᾽ αὐτοῦ σκοποὺς καὶ πρὸς τὰ ἰδανικά, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐμπνέεται. Πιστὴ ἀπομίμησις τῆς φύσεως δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀληθοῦς καλλιτέχνου. Ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης μεταδίδει εἰς τὰ καλλιτεχνήματά του τὴν πνοὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς· δὲν ἀποτυπώνει ἁπλῶς εἰς αὐτὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑποκειμενικὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν ἐπ᾽ αὐτῆς. Χ. Σ.

«Καλλιτέχνης». Εἰκονογραφημένη Ἀθηναϊκὴ ἐπιθεώρησις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Γερασίμου Βώκου καὶ ἐκδοθεῖσα ἀπὸ Ἀπριλίου τοῦ 1910 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 1912.

καλλιτεχνία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλλιτέχνου, ἐπιμελὴς ἐξεργασία· ‖ καλή, ὡραία τέχνη: «ἡ ζωγραφικὴ εἶναι καλλιτεχνία».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ ὅρος *καλλιτεχνία* λαμβάνεται συνήθως πρὸς δήλωσιν περιληπτικῶς τοῦ συνόλου τῶν καλῶν τεχνῶν ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ ἁπλουστέρου τέχνη: «ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας». Ἐπὶ πλέον ἐκφράζει καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ καλλιτέχνου, αὐτὴν ταύτην τὴν ἰδιότητα τούτου ὡς

Digitized by Google

κατασκευαστοῦ ὡραίων ἔργων. Τέλος δὲ καὶ παντὸς δημιουργοῦ, ἔστω καὶ τὰς βαναύσους ἐξεργαζομένου τέχνας, τὴν ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν κατασκευὴν ὡραίων ἔργων. Ι. Μ. Π

— [Αἰσθ.] Βλ. λ. *αἰσθητικὴ* καὶ *τέχνη*.

καλλιτεχνικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλλιτεχνίαν: «καλλιτεχνικὴ ἀντίληψις», «ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως», «ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι».—Ἐπίρρ. **καλλιτεχνικῶς**.

—**καλλιτεχνικὴ ἀγωγή**. Παρὰ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παίδων, τὰς ὁποίας ἐπιδιώκει ἡ ἀγωγὴ ἐν τῷ σχολείῳ, ἐξαίρεται σήμερον ὑπὸ τῶν παιδαγωγῶν ἡ ἀνάγκη, ὅπως δίδεται εἰς τοὺς παῖδας καὶ καλλιτεχνικὴ ἀγωγή. Αὕτη εἶναι κατὰ τὴν σύγχρονον παιδαγωγικὴν προβαθμὶς τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν παίδων καὶ σπουδαιότατος συντελεστὴς αὐτῆς. Τὰ καλλιτεχνήματα κατ' αὐτὴν δὲν ἔχουν μόνον καλαισθητικήν, ἀλλὰ καὶ ἠθοπλαστικὴν ἀξίαν. Αὕτη ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ καλλιτεχνήματα διεγείρουν εἰς τὸν ἱκανὸν ν' ἀπολαύῃ αὐτῶν συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἀποκτῶσι μεγίστην ἐνάργειαν καὶ ἔντασιν καὶ ἐπιδρῶντα ὡς ἐκ τούτου ἰσχυρῶς ἐπὶ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου κατευθύνουν αὐτὴν εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐάν, ὡς συνήθως συμβαίνει, διὰ τῶν καλλιτεχνημάτων του ὁ καλλιτέχνης ἐπιδιώκῃ τὴν ἠθικοποίησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῇ φύσει δὲ τῶν καλλιτεχνημάτων ἔγκειται νὰ μὴ γεννῶσιν ἀτομικὰ (ἐγωϊστικὰ) συναισθήματα εἰς τὸν ἀπολαύοντα αὐτῶν καὶ ἑπομένως ν' ἀπαλλάττουν αὐτὸν ἀπὸ παντὸς χαμερποῦς καὶ ὑλικοῦ φρονήματος, οὕτω δὲ νὰ τὸν προπονοῦν εἰς τὸν ἠθικὸν βίον.

Δύο εἶναι οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους ἡ καλλιτεχνικὴ ἀγωγὴ πρέπει διὰ τοῦ σχολείου νὰ ἐπιδιώκῃ: α') Νὰ μορφώνῃ καὶ ν' ἀναπτύσσῃ εἰς τοὺς παῖδας τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ αἰσθάνωνται καὶ νὰ ἀπολαύουν τοῦ καλοῦ. β') Νὰ ὑποβοηθῇ διὰ τῶν καλλιτεχνικῶν μαθημάτων, τῆς ἰχνογραφίας καὶ χειροτεχνίας, εἰς τὸ νὰ ἐξελίσσωνται καὶ προάγωνται ἐλευθέρως αἱ ψυχοφυσικαὶ δυνάμεις τῶν τροφίμων, π. χ. ἡ ὅρασις αὐτῶν δι' ἀκριβοῦς καὶ ὀρθῆς παρατηρήσεως τῶν ἰχνογραφουμένων ἢ χειροτεχνουμένων ἀντικειμένων, ἡ μνήμη μὲ τὸ ν' ἀναγκάζῃ αὐτοὺς νὰ τὰ συγκρατοῦν εἰς τὸν νοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν μετ' ἀκριβείας, ἡ διάνοια διὰ συχνῆς συγκρίσεως τοῦ ἰχνογραφήματος πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ φαντασία μὲ τὸ νὰ προκαλῇ αὐτούς, ὅπως ἐπινοοῦν διαφόρους συνδυασμοὺς χρωμάτων καὶ μορφῶν. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς ἡ ἀγωγή, πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ φροντίζῃ ὅπως τὸ σχολικὸν περιβάλλον εἶναι καλαισθητικόν, ὥστε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν τροφίμων καλαισθητικῶς, διὰ τῆς τηρήσεως καθαριότητος, τάξεως καὶ εὐκοσμίας εἰς τὸ διδακτήριον, τὰ σχολικὰ ἔπιπλα καὶ ὄργανα, δι' εἰκόνων, ἀναγλύφων, ἀνθέων κτλ. καὶ ἐν γένει διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὅλου σχολικοῦ περιβάλλοντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ χειραγωγῇ τοὺς μαθητὰς εἰς ἐνόρασιν εἰκόνων, ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυπτικῶν ἔργων καὶ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως καὶ εἰς ἀπόλαυσιν λογοτεχνημάτων, μουσικῶν ἔργων καὶ ἐν γένει καλλιτεχνημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ἐξαρχοπούλου*, «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν παιδαγωγικήν».—*Χ. Σκαλισιάνου*, «Σύγχρονος παιδαγωγική».—*Stössner*, «Erziehungslehre» —*Ostermann-Wegener* «Lehrbuch der Pädagogik» —*Prüfer*, «Die Pädagogik der Gegenwart».

Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

— **καλλιτεχνικὴ ἀνατομικὴ** [Ἰατρ.]· βλ. λ. *ἀνατομικὴ* καλλιτεχνικὴ (τ. Δ'. σ. 607 β).

καλλιτεχνῶ (—έω)· ἀσκῶ πολλὴν τέχνην, ἐργάζομαί τι, κατασκευάζω τι μετὰ τέχνης.

καλλιτρὶς (ἡ) (Callitris ἢ Frenela) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνον 15 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας. Εἶναι θάμνοι καὶ δένδρα δασικά, ἀειθαλῆ, πολυζωϊκά. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καλλιτρὶς ἡ ἀρθρωτὴ* (Callitris articulata), *καλλιτρὶς ἡ δενδρώδης* (Callitris arborea), *καλλιτρὶς ἡ παρλατόρειος* (Callitris parlatorei), ὧν τὸ ξύλον εἶναι ἐκλεκτὸν καὶ χρήσιμον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν, καὶ *καλλιτρὶς ἡ τυλώδης* (Callitris verrucosa). Κ. ΠΑΠ.

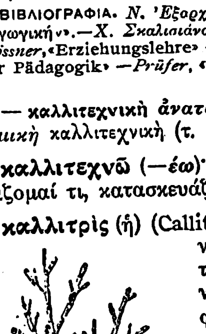

Καλλιτρίς.

καλλιτριχίνεια (ἡ) (Callitrichinae) [Βοτ.]. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν ἐκ τῶν *γερανιδῶν*, περιλαμβάνουσα συνήθως μικρὰ ποώδη ἔνυδρα φυτά, φέροντα πυκνὰ φύλλα καὶ γυμνά, μόνοικα μασχαλιαῖα ἄνθη. Οἱ στήμονες τῶν ἀρρένων εἶναι ἐπάκριοι τὰ καρπόφυλλα (δύο) τῶν θηλέων, χωρισμένα διὰ ψευδοῦς ἱμάντος εἰς τέσσαρα, φέρουσιν εἰς ἕκαστον τῶν χώρων αὐτῶν ἀνὰ μίαν σπερματικὴν βλάστην, ἐξ ὧν βραδύτερον ἀναπτύσσονται τέσσαρα κάρυα. Τὰ σπέρματα φέρουσιν ἐνδοσπέρμιον. Ἐνταῦθα ἀνήκει μία μόνη οἰκογένεια, ἡ τῶν *καλλιτριχοειδῶν* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ

καλλιτριχοειδῆ (τὰ) (Callitrichaceae) [Βοτ.]. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων ἐνύδρων φυτῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸ *καλλίτριχον* (βλ. λ.). Εἶναι φυτὰ ἐτήσια ἢ πολυετῆ, εὐπαθῆ, ἔχοντα λεπτὸν κορμόν, καὶ μικρά, εἰς σειρὰς κατ' ἐναλλαγήν, κείμενα φύλλα. Τὸ ἀνδρεῖον τῶν ἀνθέων ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ ἓν σπερματόφυλλον, ἐνῷ τὰ θήλεα ἄνθη ἐκ δύο καρποφύλλων, διαιρουμένων διὰ ψευδοῦς τοιχώματος εἰς τέσσαρα. Ὁ καρπός των πλαγίως πεπιεσμένος, μὴ διαρρηγνυόμενος, χωρίζεται κατὰ τὴν ὡρίμανσίν των εἰς τέσσαρα μονόσπερμα πετρώδη τεμάχια. Ὁ σπόρος των φέρει λεπτὸν ἱμάντα ἐξωτερικῶς, ἐσωτερικῶς δὲ ἡ ἐλαιοῦχος κοτύλη των εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή. Κ. ΠΑΠ.

καλλίτριχον (τὸ) (Callitriche) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρικόκκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καλλιτριχοειδῶν*, περιλαμβάνον 25 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ὑδρόβια, ποώδη, πολυετῆ. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν, ἀπαντώντων καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι: *καλλίτριχον τὸ λιμνάζον* (Callitriche stagnalis), *καλλίτριχον τὸ ἐαρινὸν* (Callitriche verna) καὶ *καλλίτριχον τὸ μετοπωρινὸν* (Callitriche autumnalis). Τὸ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ ἀπαντῶν *καλλίτριχον* ἀναφέρεται εἰς συνώνυμον τοῦ εἴδους *ἀδίαντος ὁ κοινός*. Κ. ΠΑΠ.

Καλλίτριχον τὸ λιμνάζον.

καλλίτριχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων καλάς, ὡραίας τρίχας, ἄλλως *καλλίθριξ*, —*ιχος*.

καλλιτυπία (ἡ) (Kallitypie) [Φωτογρ.]. Μέθοδος ἀνάλογος πρὸς τὴν *ἀργειτοτυπίαν*, δι' ἧς λαμβάνονται φωτογραφικὰ ἀντίτυπα διὰ χρησιμοποιήσεως σιδηριαλάτων καὶ ἁλάτων ἀργύρου. Ἀρχικῶς ἐπιχρίεται κατάλληλον φύλλον χάρτου εἰς διάλυμα συγκείμενον ἐκ 13 γρ. ἐναμμωνίου κιτρικοῦ σιδήρου (ἅλατος τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου), 8 γρ. ὀξαλικοῦ σιδήρου, 4 γρ. χλωριούχου χαλκοῦ, 8 γρ. ὀξαλικοῦ καλίου, 2,5 γρ. ὀξαλικοῦ ὀξέος, 6 γρ. ἀραβικοῦ κόμμεως καὶ 280 κ. ἑκ. ὕδατος. Μετὰ τὴν ξήρανσιν τοῦ χάρτου εὐαισθητοποιεῖται οὗτος εἰς τὸ ἀκόλουθον ὑγρόν: νιτρικοῦ ἀργύρου 9,6 γρ., ὀξαλικοῦ ὀξέος 0,4 γρ., κιτρικοῦ ὀξέος 3,8 γρ., ὕδατος ἀπεσταγμένου 75 κ. ἑκσμ. Μετὰ τὴν ξήρανσιν τοῦ χάρτου τυποῦται ἐπ' αὐτοῦ ἡ εἰκὼν εἰς τὸ φῶς, ὅτε παρουσιάζεται ἀσθενῶς μόνον ὁρατὴ καὶ τέλος ἐμφανίζεται εἰς διάλυμα ὀξαλικοῦ καλίου. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ἀποβάλλεται ἐπὶ τῶν φωτισθέντων μερῶν τῆς εἰκόνος μέλας μεταλλικὸς ἄργυρος. Κ. Γ. Μ

καλλίφλοξ (ἡ) (Calliphlox) [Ζωολ.] Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τροχιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα πτηνά, μὲ θαυμασίους ποικίλους χρωματισμούς, ράμφος λεπτόν, εὐθύ, ἐπίμηκες καὶ ἐλάχιστα κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν ἐπιμήκη βαθέως διχαλωτὴν καὶ ἐκ πολλῶν στενῶν πτερῶν ἀποτελουμένην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλλίφλοξ ἡ ἀμέθυστος* (Callyphlox amethystina), ἥτις ἔχει μῆκος μόλις 5 ἑκατοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα πρασινοϊῶδες μὲ κυανᾶς, πυρρὰς καὶ ἐπιξάνθους ἀποχρώσεις καὶ στιλπνῶς κυανοϊῶδες περιλαίμιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βενεζουέλαν καὶ κατ' ἔτος πλεῖστα τοιαῦτα πτηνὰ ἀποστέλλονται εἰς Εὐρώπην ὡς λίαν καλλωπιστικά, ἐνδιαιτῶνται δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη, τρεφόμενα ἐκ διαφόρων κόκκων. Δ.Ν.Π.

Καλλίφλοξ ἡ ἀμέθυστος.

καλλιφόρος (ἡ) (Calliphora) [Ζωολ.]. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις μυίας πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπαντώσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *καλλιφόρος ἡ ἐμετικὴ* (Calliphora vomitoria), κοινῶς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μυῖγα τοῦ κρέατος*, ἥτις ἔχει μῆκος 9—10 χιλιοστομέτρων καὶ χρῶμα σκοτεινῶς φαιοκυανοῦν, μὲ ὑπομελανὰς κεραίας, προσακτρίδας φλογωδῶς ἐρυθράς, παρειὰς μελανὰς ὑπὸ ἐρυθρῶν τριχῶν κεκοσμημένας καὶ κοιλίαν καλυπτομένην ὑπὸ ἐπιμήκων μελανῶν τριχῶν. Ἡ μυῖα αὕτη ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐπὶ νωπῶν ἢ ἀποσυντεθειμένων κρεάτων, ἐπὶ τοῦ τυροῦ ἢ καὶ ἐπὶ διαφόρων ἀνθέων καὶ ἰδίως τῶν ἀνθέων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιοειδῶν*. Τὰ ᾠά της ἔχουσι σχῆμα ἐπίμηκες καὶ τοποθετοῦνται ἀλλεπαλλήλως τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωσι στρῶμα λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες. Μετὰ 24 ὥρας τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται καὶ ἀναφαίνονται λευκαὶ καὶ σαρκώδεις κάμπαι, αἵτινες ἀναπτύσσονται ταχύτατα. Αἱ κάμπαι αὗται φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των δύο σαρκώδους συστάσεως κέρατα καὶ ὑπὸ τὸ στόμα φέρουσι δύο λεπιδοειδεῖς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις, δι' ὧν κόπτουσι τὸ κρέας, ἐξ οὗ τρέφονται, ἐνῷ συγχρόνως ἀπό τινων ἀδένων κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος εὑρισκομένων ἐκκρίνουσιν ὑγρόν τι, ὅπερ συντελεῖ εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ κρέατος. Μετά τινας ἡμέρας αἱ κάμπαι μεταμορφοῦνται εἰς τέλεια ἔντομα. Δ. Ν. Π.

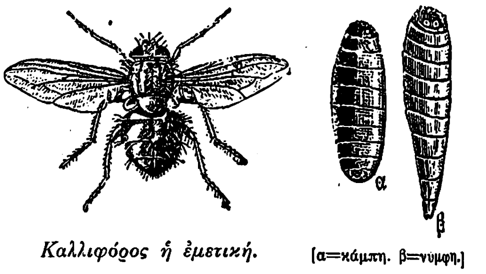

Καλλιφόρος ἡ ἐμετική. [α=κάμπη. β=νύμφη.]

Καλλιφρονᾶς. Ὄνομα παλαιᾶς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας, τὸ ὁποῖον συναντᾶται καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Καλοφρενᾶ* καὶ *Καλεφορνᾶ*, ἐξηλληνίσθη δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εἰς τὸν σημερινὸν τύπον. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ *Νικόλαος Καλλιφρονᾶς*, ὑπηρετήσας τὰς Ἀθήνας ὡς δημογέρων. Τούτου υἱοὶ ὑπῆρξαν: ὁ *Ἰωάννης*, γεννηθεὶς τῷ 1798, ὅστις καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐφονεύθη δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ 1826 εἴς τινα ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ὁ *Δημήτριος* (βλ. κατ.).

— **Καλλιφρονᾶς, Δημήτριος**. Ἐκ τῶν κορυφαίων πολιτευτῶν τῶν Ἀθηνῶν. Γεννηθεὶς τῷ 1805, ἦτο νεώτατος ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις, μετὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Σαλαμῖνα καὶ κατόπιν εἰς Αἴγιναν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως τοῦ Κιουταχῆ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατετάχθη εἰς τὸ τακτικόν, ἠκολούθησε τὸν Φαβιέρον καὶ ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν μάχην τῶν Τριῶν Πύργων τοῦ Φαλήρου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀνεμίχθη μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, ὑπηρέτησε δὲ ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος. Κατὰ τὰς δημαιρεσίας τοῦ 1835, μεταξὺ τῶν τριῶν αἱρετῶν δημάρχων αὐτὸς ἐξελέγη πρῶτος. Προεκρίθη ὅμως ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ἀνάργυρος Πετράκης καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν πεῖραν. Βαρέως φέρων τὴν τοιαύτην προτίμησιν ὁ Δημήτριος Καλλιφρονᾶς ἐνήργησεν, ὥστε κατὰ τὰς νέας ἐκλογὰς τοῦ 1837 καὶ πρῶτος πάλιν δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας ἐξελέγη καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος δήμαρχος Ἀθηναίων. Ἔκτοτε μεγάλως ἰσχύων ἐν Ἀθήναις, καὶ διακρινόμενος διὰ τὰ φιλελεύθερα αἰσθήματά του, ἀνεμίχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Καλλέργη, τοῦ Σκαρβέλη, τοῦ Μακρυγιάννη διὰ τὴν πραγματοποίησιν παλαιᾶς προσπαθείας, τῆς παραχωρήσεως Συντάγματος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡγηθεὶς καὶ οὗτος τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ἐξελέγη πληρεξούσιος κατὰ τὴν συνέλευσιν καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις συνέταξε τὸ Σύνταγμα. Ἀντιπρόεδρος τῆς πρώτης βουλῆς, πρόεδρος αὐτῆς τῷ 1848, διωρίσθη τῷ 1849 ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν κυβέρνησιν Κ. Κανάρη. Τῷ 1854 σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ εἰς τὴν παροχὴν βοηθειῶν εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν παθόντων ἐκ τῆς χολέρας. Τῷ 1861 κατηγορήθη ὡς συνωμότης ἐπιδιώκων τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος, ἕνεκα δὲ τούτου συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγιώργη, Ὄθωνος Μακρυγιάννη καὶ ἄλλων ὁμοφρονούντων. Φρουρηθεὶς ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰς ἱστορικὰς φυλακὰς τοῦ Γκαρμπολᾶ ἐν Ἀθήναις, μετηνέχθη κατόπιν εἰς Κύθνον. Ἀλλὰ μετὰ τὰ θλιβερὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐστοίχισαν τὴν ζωὴν εἰς τὸν Ν. Λεωτσάκον, τὸν Ἀ. Σκαρβέλην καὶ τὸν Π. Μωραϊτίνην, μετεφέρθη μετὰ τῶν συνδεσμωτῶν του εἰς τὴν ἐν Μυκόνῳ μονὴν τῆς Τουρλιανῆς. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς

Δημήτριος Καλλιφρονᾶς.

Digitized by Google

ἐξώσεως ἠμνηστεύθη. Ἀλλὰ παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸ φιλεπαναστατικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πνεῦμα, παρὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν περὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν βασιλείαν, ὁ Δημήτριος Καλλιφρονᾶς ἡνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπαναστατῶν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1862· καὶ ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ κυβερνήσει ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου πλήθους Ἀθηναίων τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1862 κατῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπιβὰς τῆς «Ἀμαλίας», τὴν ὁποίαν μόλις εἶχε καταλίπει ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα καταφυγόντες εἰς τὸ πολεμικὸν «Σκύλλα», ἀνέγνωσεν εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ ἑλληνικοῦ πλοίου τὸ ψήφισμα τῆς ἐκθρονίσεως καὶ ὕψωσε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἄνευ τῶν βασιλικῶν ἐμβλημάτων. Μετὰ τὴν ἔξωσιν, καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου, ὑπηρέτησεν εἰσέτι ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ ἐπανειλημμένως ἐξελέγη ὡς βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς βουλῆς. Ἔζησε μέχρι τοῦ 1897. Γ. Δ. Κ.

Καλλίφρων, *Βασίλειος*. Διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς (1819—1891), ἧς ἐγένετο μαθητής, συμπληρώσας τὰς ἐν αὐτῇ σπουδάς του τῷ 1839. Ἔκτοτε ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἴς τινας ἐνοριακὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολάς, καὶ ἀπὸ τοῦ 1848 τῆς σχολῆς τοῦ Γένους, διδάξας μέχρι φθινοπώρου τοῦ 1891. Ἔγραψε: «Γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» (1850), τρὶς ἐκδοθεῖσαν κατὰ σύνοψιν τῆς τοῦ Κούμα, «Συνταντικὸν» ἐπίτομον κατ' ἐπιτομὴν τοῦ Ἀσωπίου, «Κατήχησιν» (1857), συνοψίσας τὴν γνωστὴν τοῦ Μόσχας Πλάτωνος, ἐπιδιορθωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α'. Τῷ 1861 ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδος ἐκκλησιαστικῆς-ἐκπαιδευτικῆς-πολιτικῆς, δύο συνεργάτας ἔχων διδασκάλους τῆς Μ. Σχολῆς. Τῷ 1864 ἀνέλαβε τὴν ἐφημερίδα ταύτην («Ἀνατολικὸν Ἀστέρα») μόνος, ἐξακολουθήσας τὴν ἔκδοσιν μέχρι θανάτου, ὑπὸ ποικίλα σχήματα καὶ προγράμματα. Χρήσιμος εἰς πολλοὺς ἔκδοσις τοῦ Καλλίφρονος θεωρεῖται ἡ εἰς 26 τεύχη συλλογὴ χρονογραφημάτων καὶ γραμμάτων ἐπισήμων, προσφωνήσεων καὶ λόγων, ἀναφερομένων εἰς τοὺς πατριάρχας Γρηγόριον ΣΤ', Ἄνθιμον ΣΤ', Ἰωακεὶμ Β' καὶ Ἰωακεὶμ Γ' (1867—1884), γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιθεώρησις», καὶ τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα τεύχη (Γρηγόριος ΣΤ') ἐξεδόθησαν ὑπὸ τίτλον «Ἐκκλησιαστικὸν δελτίον». Ἄλλοι δύο τόμοι περιοδικοῦ (1867—1869) ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὸν δελτίον» περιεῖχον εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς σχολεῖα καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, συναθροισθείσας ἔκ τινων τόμων τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» τῆς Βιέννης, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Β. Δ. Καλλίφρονος. Μ. Ι. Γ.

Καλλίφυτον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2670. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραβίκα*. Π. Τ. Π.

Καλλιφῶν. Σάμιος ζωγράφος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, περίφημον ἔργον τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἦτο πίναξ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος καὶ μάλιστα «ἐν τῷ οἰκήματι τῷ ἔχοντι γραφάς», ὅστις εἰκόνιζε τὴν ὁμηρικὴν μάχην τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τρώων παρὰ τὰ πλοῖα. Ἐν μέσῳ ὅμως τῶν πολλῶν μορφῶν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προὐκάλει ἡ εἰδεχθὴς μορφὴ τῆς Ἔριδος, τὴν εἰκόνα τῆς ὁποίας προσομοιάζει ὁ Παυσανίας πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς λάρνακος τῶν Κυψελιδῶν τοιαύτην. Ἄλλο ἔργον τοῦ Καλλιφῶντος, ἐπίσης κατὰ τὸν Παυσανίαν, ἦτο καὶ ὁ πίναξ ὁ παριστῶν τὸν Πάτροκλον ὁπλιζόμενον, ἵνα σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον γυναῖκες περιβάλλουσι τὸν διπλοῦν θώρακα, τὸν καλούμενον γυαλοθώρακα. Β. Δ. Θ.

— **Καλλιφῶν**. Ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Κνίδῳ, πατὴρ τοῦ ἰατροῦ Δημοκήδους τοῦ Κροτωνιάτου.

— **Καλλιφῶν**. Ἕλλην φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Σικελίᾳ. Πότε ἀκριβῶς ἔζησεν, εἶναι ἄγνωστον. Αἱ μόναι περὶ αὐτοῦ πληροφορίαι σῴζονται παρὰ Κικέρωνι, ὅστις ἀναφέρει ὅτι προσεπάθει νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἠθικὰς διδασκαλίας τῶν στωικῶν καὶ τῶν ἐπικουρείων, διδάσκων ὅτι τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν ἔγκειται ἐν τῷ συγκερασμῷ τῆς ἀρετῆς καὶ ἡδονῆς, ἀλλ' εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπερτερῇ ἡ πρώτη τῆς δευτέρας. Ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφέρονται ὡς πρεσβεύοντες τὰ αὐτὰ ὁ Δεινόμαχος καὶ ὁ Καρνεάδης. Ν. Α.

Καλλιφωνίας, *τέως δῆμος*— /*Γεωγρ.*/. Εἷς τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' δήμων, ἀνήκων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ περιλαμβάνων τὰ χωρία *Κερτέζη*, *Καλλιφώνιον*, *Σιρμπάνι*, *Λαγοβούνι*, *Σαβανὰ* καὶ *Καντάλο*.

Καλλιφώνιον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 399. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαβανοί*.

Καλλίφωνοι (ἡ *Καλλιφώνι*, *Δειβαρτζινό*, *Λεχουρίτικο* καὶ *Κερτεζικὸ βουνό*) /*Γεωγρ.*/. Ἀνατολικὴ παραφυὰς τοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ *Λάμπεια* τῶν ἀρχαίων (ὕψ. 1998 μ.). Σχηματίζει τὸ ὅριον τῶν ἐπαρχιῶν Καλαβρύτων καὶ Γορτυνίας, πηγάζουν δ' ἐξ αὐτοῦ οἱ ποταμοὶ Σελινοῦς, Ἐρασῖνος καὶ Ἐρύμανθος. Φέρει εἰς τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ μέρη ὡραῖα δάση ἐλατῶν. Ι. Σ. Σ.

καλλίφωνος (ὁ ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων καλὴν φωνήν, γλυκύφωνος, καλόφωνος: «καλλίφωνος ψάλτης».

καλλιχθὺς (ὁ) (Callichthys) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μετρίου μεγέθους, μὲ σῶμα ὑψηλόν, ραχιαῖον πτερύγιον βραχύ, μὲ ὀκτὼ ἀκτῖνας καὶ ἰσχυροτάτην ἐπιμήκη ἄκανθαν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ ἄκρον, ἑδραῖον πτερύγιον βραχὺ καὶ πλατύ, κοιλιακὰ στενὰ καὶ βραχέα καὶ οὐραῖον μετρίου μεγέθους, πλατύτατον καὶ βαθέως δισχιδές, ὀδόντας μικροτάτους καὶ οὐχὶ ἰσχυρούς, στοματικὸν ἄνοιγμα μᾶλλον στενόν, φέρον ἑκατέρωθεν ζεῦγος ἀποφύσεων ἐν εἴδει μύστακος, ὀφθαλμοὺς μικρούς, κεφαλὴν κεκαλυμμένην ὑπὸ ὀστεωδῶν πλακῶν, σῶμα προστατευόμενον ὑπὸ ἰσχυροτάτων, παχειῶν ἀκανθῶν, αἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ ἀποτελοῦσιν εἶδος ἰσχυροτάτου θώρακος καὶ χρῶμα ποικίλον. Γνωστὰ περὶ τὰ 12 εἴδη, ὧν κυριώτερον ὁ *καλλιχθὺς ὁ ὡπλισμένος* (Callichthys armatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα πρασινέρυθρον μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἀμαζόνιον ποταμόν, ἐνδιαιτώμενος κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἰλὺν τοῦ βυθοῦ του καὶ τρεφόμενος κυρίως ἐκ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

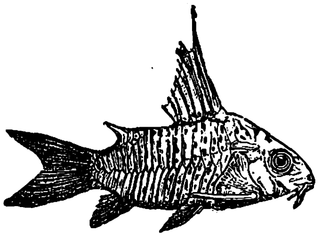

Καλλιχθὺς ὁ ὡπλισμένος.

Καλλίχορον *φρέαρ* /*Ἀρχ.*/. Φρέαρ ἐν Ἐλευσῖνι, παρὰ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παράδοσιν ἀνεπαύθη ἡ Δημήτηρ, ἀναζητοῦσα τὴν ἁρπαγεῖσαν κόρην. Ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ πρὸς τὴν θεὰν ὀνομάζεται *Παρθένιον φρέαρ*, ὑπ' ἄλλων δὲ *Ἄνθιον*. Παρ' αὐτὸ ἡ Δημήτηρ συνηντήθη μὲ τὰς θυγατέρας τοῦ Κελεοῦ. Τὸ Καλλίχορον φρέαρ ἀναγνωρίζεται σήμερον ὑπό τινων ἐπὶ τῶν Β κλιτύων τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι ἱεροῦ λόφου, ἀριστερὰ τῶν μεγάλων προπυλαίων τοῦ Ἀδριανοῦ. —Π.

Καλλίχορος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Παφλαγονίας, ῥέων Δ τῆς Ἡρακλείας, ἱερὸς τοῦ Διονύσου, ὀνομασθεὶς ἀπὸ τῶν αὐτόθι τελουμένων διονυσιακῶν ὀργίων. Ὠνομάζετο ἄλλως *Ὀξύνων*, *Ὀξ(ε)ίνας* καὶ *Ὀξίνης*, ταυτίζεται ὑπὸ τοῦ Κίπερτ πρὸς τὸν σημερινὸν *Ἐρεντζὶκ-Ἀγκτσύ*, ὁ δὲ Μύλλερ θεωρεῖ ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὀνομασθὲν τὸ σημερινὸν τουρκικὸν χωρίον *Ὀξινᾶ*. —Π.

καλλίχρωμος (ὁ) (Callichromus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιότατα ἔντομα μετρίου μεγέθους, μὲ χρῶμα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, στιλπνῶς πράσινον ἢ κυανοῦν, κεραίας μακροτάτας, νηματοειδεῖς, προθώρακα εὐρύν, αἰσθητῶς κεκυρτωμένον καὶ φέροντα κατὰ τὰ πλάγια αὐτοῦ ἀκανθοειδῆ ἀπόφυσιν. Οἱ πόδες του εἶναι ἰσχυροί, τὰ δύο ὀπίσθια ζεύγη ἐπιμηκέστερα τοῦ πρώτου ζεύγους, ἀπολήγοντα εἰς ἰσχυρὰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις. Γνωστὰ πολλὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων καὶ κοινοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλίχρωμος ὁ μοσχοφόρος* (Callichromus moschatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα κυανοῦν, μὲ ποικίλας μεταλλικὰς ἀποχρώσεις, καὶ ἀναδίδει ἐλαφρὰν ὀσμὴν μόσχου. Δ. Ν. Π.

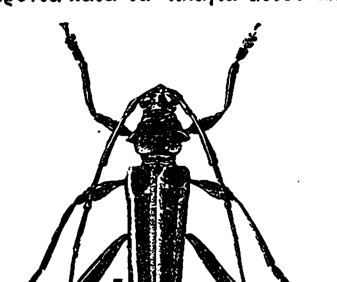

Καλλίχρωμος ὁ μοσχοφόρος.

καλλιψύχη (ἡ) (Callipsyche) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ διετῆ, λίαν κοσμητικά. Κυριώτερον εἶναι *καλλιψύχη ἡ μεγαλοπρεπὴς* (Callipsyche augusta). Κ. ΠΑΠ.

καλλίων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· συγκρ. τοῦ *καλὸς* (βλ. λ.).

καλλιώνυμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων καλόν, ὡραῖον ὄνομα.

καλλιώνυμος (ὁ) (Callionymus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γωβιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα πεπιεσμένον, ἐπίμηκες, κεφαλὴν εὐμεγέθη καὶ πεπιεσμένην κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ κυλινδρικὴν κατὰ τὸ ὀπίσθιον, γυμνὴν λεπίων, ῥύγχος αἰχμηρόν, στοματικὸν ἄνοιγμα στενόν, ὁριζόντιον, ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν κεφαλήν, ἄνω χεῖλος λίαν ἐκτατόν, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους καὶ πρὸς τὰ ἄνω μέρη τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους, ραχιαῖα πτερύγια δύο, ἐξ ὧν τὸ πρόσθιον φέρει τρεῖς ἕως τέσσαρας εὐλυγίστους ἀκτῖνας καὶ εἶναι λίαν ὑψηλὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὀπίσθιον, ὅπερ εἶναι χαμηλόν, ἐπίμηκες καὶ φέρει ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἀκτῖνας. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ διακρίνονται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ποικιλίας τοῦ χρωματισμοῦ των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλλιώνυμος ἡ λύρα* (Callionymus lyra), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἔχει γενικὸν χρωματισμὸν ἐρυθροϊώδη, μὲ φαιὰ στηθιαῖα πτερύγια κεκοσμημένα ὑπὸ ἰωδῶν κηλίδων, ὑπομέλανα κοιλιακὰ πτερύγια μὲ ἐρυθροκυανᾶς κηλῖδας καὶ ἀργυρόλευκον κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

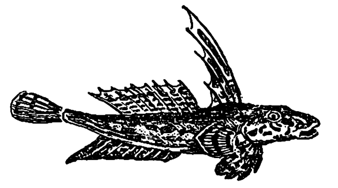

Καλλιώνυμος ἡ λύρα.

Κάλλκοττ (Callcott), *Ἰωάννης - Γώλλ*. Ἄγγλος ὀργανοκρούστης (1766—1821), διδάκτωρ τῆς μουσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. Ἔγραψε πλῆθος ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, ᾠδῶν, ἀνθέμιων (ἀντιφώνων), κ. λ. καὶ τὸ θεωρητικὸν βιβλίον «Musical grammar». Γ. Σ.

Καλλμόργκεν (Kallmorgen), *Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1856—1924). Ἀπὸ τοῦ 1902 ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Βερολίνου, τῷ δὲ 1918 ἀπῆλθεν εἰς Καρλσρούην. Τῷ 1898 ἐξέδωκε σειρὰν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ Βορρᾶ ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἡλίου τοῦ μεσονυκτίου. Ἡμερολόγιον ζωγράφου». Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Κανάλι εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν» (1884, Πινακοθήκη Καρλσρούης), «Feuerreiter» (1887, Νέα Πινακοθήκη τοῦ Μονάχου), «Ἡ πυρκαϊὰ τοῦ χωρίου» (1893) κ. ἄ. Ι. Μ. Π.

Καλλὸ (Callot), *Ἰάκωβος*. Γάλλος καλλιτέχνης, διακριθεὶς ὡς χαλκογράφος (1593—1635). Ἀνήκων εἰς περιφανῆ οἰκογένειαν τῆς Λωρραίνης, ἤτις ἐζήτησε νὰ καταστείλῃ τὴν πρὸς τὴν τέχνην κλίσιν του, ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας δωδεκαετὴς καὶ ἀκολουθήσας στῖφος Ἀτσιγγάνων ἀπερχομένων εἰς Ἰταλίαν ἔφθασεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἀξιωματικὸς τις Φλωρεντῖνος τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου Κάντα - Γκαλλίνου, ὅπου ἀφωσιώθη εἰς τὴν τέχνην. Ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Φιλίππῳ Τομάσσεν διδαχθεὶς τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν χαλκογραφίαν, εἰς ἣν ἐπεδόθη κυρίως ἔκτοτε. Προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης Κοσμᾶ Β', ἐχάραξεν εἰς δεκαπέντε πλάκας τὴν ἐπικήδειον πομπὴν τῆς Μαργαρίτας τῆς Αὐστρίας, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φιλίππου Γ'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου δουκὸς μεταβὰς εἰς Βρυξέλλας, ἐχάραξεν εἰς πλάκας τῆς ἱστορικῆς πολιορκίας τῆς Βρέδας, εἶτα δ' ἐν Παρισίοις ἀπεικόνισε δύο ἀπόψεις τῆς πόλεως ταύτης, ὡς καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Σαὶν Μαρτὲν ντὲ Ρὲ καὶ τὴν τῆς Ροχέλης.

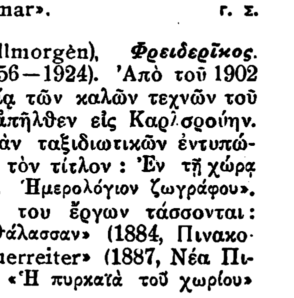

Ἰάκωβος Καλλό.

Ἡ καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Καλλὸ εἶναι

Digitized by Google

καταπληκτική· ὑπολογίζονται εἰς 1500 καὶ πλέον τὰ γνωστὰ αὐτοῦ ἔργα. Τὰ μᾶλλον ὀνομαστὰ ἐκ τούτων εἶναι: «Τὸ Μαρτύριον τῶν ἀθώων», «Οἱ Βοημοί», «Ὁ μέγας πειρασμός», «Αἱ μάχαι τῶν Μεδίκων», «Ὁ χορὸς τῶν Ἀρλεκίνων», «Αἱ ἀθλιότητες», «Οἱ ἀποτρόπαιοι», οἵτινες φέρουν ἐπιγραφὴν «Capitano di Baroni». Τὴν τέχνην τοῦ Καλλὸ διακρίνει κυρίως ἡ λεπτότης τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ θέτειν καὶ εἰς τὰς μᾶλλον τραγικὰς σκηνὰς πρόσωπα ἢ ἀντικείμενα προκαλοῦντα τὴν εὐθυμίαν. Ἕτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ παριστάνοντα τοὺς αὐθάδεις στρατιώτας τῆς ἐποχῆς, τοὺς ὁποίους γελοιογραφεῖ μετ' ἀπροσπελάστου χάριτος. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ θρησκευτικά του θέματα συνηθέστερον προκαλοῦσι τὸν γέλωτα παρὰ τὴν εὐλάβειαν. Ὁ Καλλὸ παρουσίασεν εἰς τὴν ζωγραφικὴν τὸν περίφημον τύπον τοῦ «Σκαραμοὺς» καὶ ἐχάραξε τὴν πρώτην χαλκογραφίαν τοῦ «Ecce Homo», μετὰ γαλλικῶν στίχων ὑπ' αὐτήν, συντεθέντων παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ οἵτινες θεωροῦνται ὡραῖοι. Ἠρέσκετο παριστῶν περιπλανωμένους ἐπαίτας, θαυματοποιούς, ἀρλεκίνους καὶ τὰς θορυβώδεις σκηνὰς τῶν ἐμπορικῶν πανηγύρεων. Ἐν γένει θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγίστων χαλκογράφων τοῦ μεσαίωνος. Ἀπέθανεν εἰς ὅλην τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεώς του. Ὁ Βὰν-Ντάϋκ ἔγραψε τὴν προσωπογραφίαν του, ἐχάραξαν δὲ αὐτὴν ὁ Βόρστερμαν καὶ ὁ Μιχαὴλ Λάσυ. Πάντα τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης κατέχουσιν ἔργα τοῦ Καλλό, ἀλλὰ τὰ κάλλιστα τούτων εὑρίσκονται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου καὶ εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Φλωρεντίας, πίνακες δὲ αὐτοῦ διασῴζονται ἐν Ἰταλίᾳ. θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

καλλόβιος βαθμὶς (Callovien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς τέσσαρας βαθμῖδας στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ μέση (ἢ φαιὰ) ἰουράσιος ἢ δογγέριος ὑποδιάπλασις στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἀθροίσματος. Στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εὑρίσκονται πολλαχοῦ τῆς γῆς. Σαφῶς ἀνεπτυγμένα παρουσιάζονται ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι ἄχρι σήμερον ὡς στρώματα τῆς καλλοβίου διαπλάσεως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι κατὰ τὸν Δ-πρὰ οἱ λευκοὶ ἀσβεστόλιθοι τῶν Ψαχνῶν καὶ οἱ φαιοὶ ἀσβεστόλιθοι μὲ πυρίτην λίθον τοῦ Δρακόσπηλου ἐν Εὐβοίᾳ. Ἐπίσης εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικο-ιονίου ζώνης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος στρώματά τινα κερατολιθικὰ-σχιστολιθικὰ τῆς δογγερίου ὑποδιαπλάσεως ἀνήκουν εἰς τὴν καλλόβιον βαθμῖδα, ὡς π. χ. τὸ ἀνώτατον τμῆμα τῶν ποσειδονιοφόρων κερατολίθων ἐπὶ τῆς νήσου Βίδο καὶ εἰς τὸ Διάσελο μεταξὺ τῶν χωρίων Σινιὲς καὶ Περίθεια ἐπὶ τῆς Κερκύρας. Γ. Κ. Γ.

καλλοκέφαλος (ὁ) (Callocephalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτεροπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φωκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀμερικανικὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

καλλόμυια (ἡ) (Callomyia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μετρίου μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς, ὧν αἱ κάμπαι ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων μυκήτων. Δ. Ν. Π.

Καλλὸν (Calonne), ***Κάρολος-Ἀλέξανδρος ντὲ***—. Γάλλος πολιτικὸς (1734—1802). Σπουδάσας νομικὰ ἐν Παρισίοις, κατέλαβε διαφόρους δημοσίας θέσεις, τῷ δὲ 1783 ἀνεδείχθη γενικὸς ἐλεγκτὴς τῶν οἰκονομικῶν, ἤτοι ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ὡς τοιοῦτος εἰσήγαγε τὴν σπατάλην, ἐλέγετο δὲ ὅτι και ἐπλούτησεν ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Τοὺς περὶ τοῦ πλούτου τῆς χώρας ἰσχυρισμούς του ὑπεστήριζε διὰ τῆς ἐπιδείξεως πολυτελείας, δι' ἀφθόνων χορηγιῶν τοῦ δημοσίου χρήματος εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Βερσαλλιῶν καὶ πρὸς τοὺς μεγιστᾶνας. Ἠδυνήθη οὕτω νὰ προσελκύσῃ τοὺς κεφαλαιούχους, δειχθεὶς κατ' ἀρχὰς ἀκριβὴς εἰς τὰς πληρωμάς του. Ἀκολουθήσας ὅμως ἐπὶ μακρὸν τὴν πολιτικὴν τῶν δανείων, ἐξήντλησε τὴν πίστιν τοῦ κράτους. Στερούμενος χρημάτων κατέφυγεν εἰς τοὺς φόρους, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μὲν λαὸς εὑρίσκετο εἰς ἄκραν πενίαν, οἱ δὲ προνομιοῦχοι οὐδὲν ἤθελον νὰ εἰσφέρωσι, συνεκάλεσε τῷ 1787 τὴν συνέλευσιν τῶν προκρίτων (Assemblée des notables), ἐκλεχθεῖσαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν ὁ Καλλὸν ὅτι θὰ εὕρισκεν εὐπειθῆ. Ὁ Λαφαγιὲτ προέτεινεν ἔλεγχον τῶν δαπανῶν τοῦ ὑπουργοῦ τούτου, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι τὸ δημόσιον χρέος ἀνήρχετο εἰς 1.646.000.000 φράγκα, τὸ δὲ ἔλλειμμα εἰς 140.000.000. Ὁ Καλλὸν ἀπελύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Λωρραίνην, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου κατασκευάζων πλαστὰ χαρτονομίσματα ἐχρησιμοποίει ταῦτα ὡς ἀντεπαναστατικὸν μέσον. Τοῦτο ὅμως ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν πλείστων πιστωτῶν τοῦ κράτους. Ἀμνηστευθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν τῷ 1802. Ἔγραψε συγγράμματά τινα περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ προκατόχου του Νέκερ ἀλληλογραφίαν. Θ. Β.

Καλλονάρης, *Ναθαναήλ*. Σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας καὶ μητροπολίτης κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐν Χίῳ γεννηθείς, ἐγένετο μαθητὴς Δωροθέου τοῦ ἐν Σμύρνῃ καὶ ἔπειτα διδάσκαλος τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς. Μεταβὰς εἰς Ἰάσιον ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Μιχαὴλ Ρακοβίτζα (1724—1727), ἐκεῖ δὲ ἐμαθήτευσε παρ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης Κομνηνός. Παυθέντα τὸν ἡγεμόνα καὶ ἀπελθόντα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠκολούθησεν αὐτὸν ὁ Ναθαναὴλ ὡς διδάσκαλος πάλιν αὐτοῦ καὶ τῷ 1744 διωρίσθη σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Μετὰ πενταετῆ ὑπηρεσίαν ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἀγχιάλου τῷ 1749 καὶ τῷ 1753 προήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Τῷ 1761 ἀσθενήσας παρῃτήθη καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσε. Ε. Γ. Π.

Καλλονᾶς. Ὄνομα κρητικῆς οἰκογενείας, πιθανῶς ἐκ Ρεθύμνης, τῆς ὁποίας μέλη φυγόντα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς μονῆς Ἀγκαράθου εἰς Κύθηρα, ἔκτισαν μονήν, Ἀγκάραθον ὡσαύτως ὀνομασθεῖσαν. Ἀπόγονοι τούτων ἐν Κυθήροις σῴζουσιν, ὡς λέγεται, ἔγγραφα τῆς κρητικῆς Ἀγκαράθου (*Ξανθουδίδης* ἐν «Ἀθηνᾶς» τ. ΙΕ' σ. 75). Ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ ἐπαρχίᾳ Κρήτης σῴζεται τὸ ὄνομα ἀμετάβλητον. Ε. Γ.

—Καλλονᾶς, *Γαβριήλ* Λόγιος κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Ἄνδρῳ τῷ 1724. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ. Εἶτα διετέλεσεν ἐπὶ πενταετίαν γραμματεὺς τοῦ συγγενοῦς του πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει φαναριωτικῶν οἰκογενειῶν, ἐφημέριος ἐν Βιέννῃ (1783—1788) ἐν Πέστῃ καὶ Διασέγ, καὶ τελευταῖον εἰς Γκιόγκιος ἐπὶ τριετίαν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 8 Μαρτίου 1795. Ἔγραψε: «Παιδαγωγίαν περιέχουσαν πάνυ ὠφελίμους νουθεσίας τε καὶ οἷον δὴ κανόνας περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἀνατρέφεσθαι τὰ παιδία», ἐκδοθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατόν του ἐν Βιέννῃ τῷ 1800. Δ. Π. Π

— Καλλονᾶς, *Γρηγόριος*. Φιλικὸς ἐκ Κρήτης. Ἀπεστάλη εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἵνα ἐξεγείρῃ τὰς νήσους, ἐπέτυχε δὲ ἐν μέρει τὴν ἀποστολήν του, στρατολογήσας περὶ τοὺς πεντακοσίους Σεριφίους καὶ Κυθνίους. Ἡ καγγελλαρία τῶν Σπετσῶν, ἥτις τὸν ἐχρησιμοποίησε, τοῦ ἐνεπιστεύθη ἐπίσης τὸ ζήτημα τῶν πυριτιδοβολῶν εἰς τὰ μαχόμενα στρατόπεδα. Ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπηρέτησεν ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος, ἐπὶ Ὄθωνος δὲ κατεδιώχθη ὡς συνωμότης. Ἀπέθανε τῷ 1863. Γ. Δ. Κ.

—Καλλονᾶς *Ἱερόθεος*. Λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, διδάξας ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ τῆς Ἑνετίας τῷ 1641. Π. Ν. Π.

—Καλλονᾶς, *Μελέτιος*. Λόγιος ἱερομόναχος, ἡγούμενος τῆς περιφήμου ἐν Κρήτῃ μονῆς Ἀγκαράθου. Διεκρίθη εἰς τὴν ἱερὰν ὑμνογραφίαν, μετέφρασε τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν (Βενετία 1695), πολλάκις ἔκτοτε ἐκδοθέντα, καὶ συνέταξε τοὺς ᾀσματικοὺς κανόνας τοὺς περιεχομένους εἰς τὴν τῷ 1744 κατὰ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν εἰς τὰ θαύματα τῆς Θεοτόκου Μυρτιδιωτίσσης. Μ. Ι. Γ.

— Καλλονᾶς, *Σωφρόνιος*. Κληρικὸς καὶ λόγιος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Χορτακίου, τοῦ μετέπειτα Μελετίου Φιλαδελφείας, διεδέχθη τῷ 1654 τὸν Θεόφιλον ἢ Φιλόθεον Σκοῦφον, ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Βενετίας. Π. Ν. Π.

—Καλλονᾶς *ψευδεπίσκοπος*. Ὀνομαζόμενος *Κοσμᾶς*, περιήρχετο τῷ 1698 τὰς ἐν Αἰγαίῳ νήσους ὡς ἐπίσκοπος Πολυφέγγους, ἐνῷ ἦτο πρεσβύτερος μόνον. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1698 καθαιρέσας ἀπεκήρυξεν αὐτὸν ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β'. Μ. Ι. Γ.

καλλονὴ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλοῦ, τοῦ ὡραίου, ὡραιότης, εὐμορφιά, κάλλος· || χαρακτηριστικὸν ὡραιοτάτης γυναικός: «αὐτὴ εἶναι καλλονή».

Καλλονὴ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 3365. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται τὸ χωρίον *Σωμούρια* (κάτ. 120) καὶ ἡ *Μονὴ Λειμῶνος* (κάτ. 93). Κεῖται κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ὅπου καὶ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς *Ἁγία Ἄννα* (κάτ. 58). Παράγει σιτηρά, ἔλαιον, καπνόν, βάμβακα, ὀπώρας καὶ ἐξάγει ἁλιευτικὰ προϊόντα. Ἔχει ἐλαιοτριβεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἐκτεταμένας ἁλυκάς, ἠλεκτροφωτισμόν. Εἶναι ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Μηθύμνης ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔχει σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην. Βορείως αὐτῆς κατὰ τὴν θέσιν Παλαιόκαστρον ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Ἄρισβη* καὶ ΝΔ., πρὸ τοῦ χωρίου Βασιλικά, σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Πύρρας*, ἐξ ἧς ὠνομάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ὁ ὁμώνυμος κόλπος. Π. Ν. Π.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* *Ὁ κόλπος τῆς Καλλονῆς*, ὁ μέγιστος τῆς Λέσβου, εἶναι περίκλειστος λεκάνη ἐπικοινωνοῦσα πρὸς τὸ Αἰγαῖον διὰ πόρου, οὗ τὸ πελάγιον στόμα εἶναι εἰς 6 μίλ. ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Βοῦρκος· ἡ εἴσδυσίς του εἶναι 11½ μίλ. πρὸς ΒΑ, τὸ δὲ μέγιστον εὖρός του 4 μιλλ., τοῦ βάθους ποικίλλοντος μεταξὺ 4 καὶ 10 ὀργυιῶν, μετὰ βυθοῦ πηλώδους λίαν ἐπιβόλου εἰς τὰς ἀγκύρας (πλάτ. 39°08' Β, μῆκ. 26° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mitylení island).

Τὸ *ἀκρωτήριον τῆς Καλλονῆς*, ἀπόκρημνον καὶ βραχῶδες, εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κέρατος τοῦ στόματος τοῦ πόρου· πρὸ αὐτοῦ δὲ καὶ εἰς 100 μέτρα εὑρίσκεται καὶ τὸ νησίον τῆς Καλλονῆς τὸ καὶ *Γαρμπιὰ* ὀνομαζόμενον (βλ. λ. *Αἰγαῖον* τ. β', σ. 416γ). Σ. Ε. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Μνεία τῆς *Καλλονῆς*, ἐχούσης καὶ φρούριον, γίνεται κατὰ πρῶτον τῷ 1333, ὅτε αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐπιδραμόντος ἡγεμόνος τῆς Φωκαίας Δομενίκου Κατάνια, ἀλλ' ἐπανεκτήθη τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος αὐτοκρατορικοῦ στόλου. Τῷ 1450 ἐπῆλθε μεγάλη μοῖρα τουρκικοῦ στόλου τοῦ Μουρὰτ Α' ὑπὸ τὸν Βαλτάογλου, ὅστις κατέστρεψε τὴν πόλιν, κατέσφαξε τὰ ποίμνια καὶ ἐφόνευσεν ἢ ἀπήγαγε 3000 ἄτομα. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας διέμενεν αὐτόθι ὁ τοπάρχης τῆς νήσου Μπεκὴρ ἀγᾶς, ἔφερον δὲ τὸ ὄνομα *Καλλονὴ* συλλήβδην ἅπαντα τὰ πέριξ χωρία (*Κεράμι, Παπιανὰ* κ. ἄ.), μέχρις ὅτου ὁριστικῶς ἔμεινε τοῦτο εἰς ἓν καὶ μόνον, τὸν *Ἀχυρῶνα*. Π. Ν. Π.

— Καλλονὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 312.

— Καλλονὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1920) 80. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στρωμίνιανη*.

— Καλλονὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 489. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λοΐντοι*.

Καλλονοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κίττας τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 102.

Κάλλοντεν (Culloden) *[Γεωγρ.]*. Ἔρημος ἀμμώδης ἔκτασις ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἴνβερνες τῆς Σκωτίας, περίφημος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκροτηθεῖσαν μάχην τῆς 16ης Ἀπριλίου 1746, διὰ τῆς ὁποίας ἐκρίθη ἡ τύχη τοῦ ἀγγλικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Στούαρτ. Ἀναμνηστικὴ στήλη φέρουσα τὰ ὀνόματα τῶν μετασχουσῶν τῆς μάχης οἰκογενειῶν ἀνηγέρθη ἐκεῖ τῷ 1881. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μιλλίου εὑρίσκεται ὁ «οἶκος Κάλλοντεν» (Culloden House), ὅπου διέμενεν ὁ Ντώνκαν Φόρμπς, πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου. Ἐκεῖ ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1812 τὰ «ἔγγραφα Κάλλοντεν» (Culloden Paper) ἀναφερόμενα εἰς γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1625 μέχρι τοῦ 1748. Παρ' αὐτὴν ἐπίσης εὑρίσκονται πολλὰ προϊστορικὰ μνημεῖα, ὧν τινα μονολιθικά.

καλλόρυγχος (ὁ) (Callorhynchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς τάξεως τῶν *χονδροπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χιμαιριδῶν*, εὐκόλως ἀναγνωριζόμενον ἐκ τοῦ προτεταμένου ῥύγχους των, τὸ ὁποῖον ὑποβαστάζουσι ἑκατέρωθεν δύο χόνδροι καὶ ἐκ τῶν δύο ῥαχιαίων πτερυγίων των, τὰ ὁποῖα συνοδεύει μακρὰ καὶ στερεὰ ἄκανθα. Τὸ κυριώτερον εἶδος εἶναι: ὁ *καλλόρυγχος ὁ ἀνταρκτικὸς* (Callorhynchus antarcticus), ζῶν εἰς τὴν νοτίαν εὔκρατον ζώνην τῆς Βορείου θαλάσσης. Τρέφεται ἐξ ἰχθύων καὶ ἰδίως ἐξ ἀρριγῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀγέλας παρακολουθεῖ συχνά. Οἱ Σουηδοὶ τρώγουσι τὸ ἧπάρ των, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ τήκεται καὶ νὰ μεταβάλλεται εἰς ἔλαιον, ἐὰν τεθῇ ἐντὸς δοχείου καὶ θερμανθῇ ὀλίγον. Εἰς τὸ ἔλαιον τοῦτο ἀποδίδονται σπουδαῖαι θεραπευτικαὶ ἰδιότητες διὰ τραύματα καὶ πληγὰς πάσης φύσεως. —α

κάλλος, —*ους* (τό)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλοῦ, ὡραιότης, εὐμορφιά, καλλονή: «*κάλλος ἀνθρώπου*, —*ἀνδριάντος*, —*λόγου*, —*εἰκόνος*», «*ὁ ὡραῖος κάλλει ὑπὲρ πάντας βροτούς*» || πληθ. *κάλλη* (τά)· δημοτ.: «*ζήλεψα τὰ κάλλη σου*», ᾆσμ. «*τὰ κάλλη μου μαρτύρα τα, τὶς ὀμορφιές μου πέ τες, | κεῖνο ποῦ σοῦ ποθήρεψα νὰ μὴ τὸ μαρτυρήσῃς*».

κάλλος (ὁ)· κατάστασις τῆς ἐπιδερμίδος, καθ' ἣν παχύνεται καὶ σκληρύνεται ἕνεκα ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, οἷον «κάλλος τοῦ χεριοῦ» σχηματιζόμενος συνήθως ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ὑποδήματος πιέσεως, ἀρχ. *τύλος, τύλωμα*: «βγάζω —, κόβω τὸν κάλλο», «ἔκαμαν κάλλους τὰ χέρια μου ἀπ' τὴ δουλειά» || φρ. «μὲ πάτησες 'ς τὸν κάλλο» μοῦ ἀνέφερες πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μὲ στενοχωρεῖ, «μὴ τὸν πατᾷς 'ς τὸν κάλλο».

Κάλλος *[Μυθολ.]*. Ποτάμιος θεὸς ἐν Σμύρνῃ· βλ. λ. *Καλέων*.

Καλλούδης, *Ἀρσένιος*. Κρὴς λόγιος καὶ κληρικὸς (ἱερομόναχος) τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (1620—1673). Ἦτο ἀνεψιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Γερασίμου Βλάχου, οὗτινος ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων

Digitized by Google

Συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Παδούῃ, ὅπου διεδέχθη τὸν Ἱλαρίωνα Κιγάλαν, καθηγητὴν τοῦ αὐτόθι Κουττουνιανοῦ φροντιστηρίου (1653—1661). Ἐγένετο ἀκολούθως ἐφημέριος, ἱεροκήρυξ καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Γαρίτζῃ τῆς Κερκύρας Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως, διαδεχθεὶς τὸν θεῖόν του Γεράσιμον. Προχειρισθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του μητροπολίτου Φιλαδελφείας, μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου ἀπέθανε. Ὁ Καλλούδης εἶχε μεγάλην βιβλιοθήκην, μνημονευομένην ὑπὸ τοῦ Σπὸν καὶ τοῦ Βέλερ, ἣν ἐδώρησεν εἰς Γεράσιμον τὸν Δακρᾶν. —π.

καλλουνία (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν· βλ. *καλλύνη*.

κάλλοφις (ὁ) (Callophis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὄφεων ἰθαγενῶν τῆς Ἀσίας τῆς τάξεως τῶν *πρωτερογλύφων* ἢ *ἀπιστοφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν*, μὲ σῶμα ἐπίμηκες κυλινδρικόν. Ἡ κεφαλὴ αὐτῶν μόλις χωρίζεται ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, ἡ δὲ οὐρά των εἶναι βραχεῖα. Εἶναι ζῷον βραδὺ παρ' ὅλον τὸ λιγυρὸν καὶ μακρὸν σῶμά του. Συνήθως ἀναπαύεται μὲ τὸ σῶμα του ἑλίγδην κατακείμενον καὶ δὲν δάκνει παρὰ μόνον ὅταν εὑρίσκεται ἐν ἀμύνῃ. Ἂν καὶ εἶναι ἰοβόλος, τὸ δεῖγμα αὐτοῦ δὲν εἶναι θανατηφόρον διὰ τὰ μεγάλα ζῷα, λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ στόματός του. Τὸ σπουδαιότερον εἶδος εἶναι: *κάλλοφις ὁ δακτυλιωτός*. Τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι βαθὺ ἐρυθρωπόν, κοσμούμενον ὑπὸ τεσσαρακοντάδος στενῶν δακτυλίων μελανοῦ χρώματος, διατεταγμένων εἰς ἴσας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις καὶ περιβαλλομένων ὑπὸ λευκῶν. Ἡ κοιλία του εἶναι κιτρίνη, ἀποκλίνουσα πρὸς τὸ μέλαν κατὰ τὰς λαγόνας. —ρ.

καλλύνη (ἡ) (Calluna) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐρεικωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καλλύνην τὴν κοινὴν* (Calluna vulgaris), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης καὶ μέρους τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνος αὐτοφυής, χαμηλός, μὲ μικρὰ κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα καὶ κατὰ τετράδας διατεταγμένα φύλλα. Καταλαμβάνει μεγάλας ἐκτάσεις τῶν ἀμμωδῶν περιφερειῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Τὰ ἄνθη του χρησιμεύουν ὡς τροφεῖα μελισσῶν. κ. παπ.

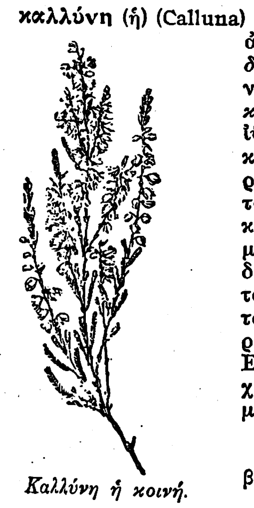

Καλλύνη ἡ κοινή.

καλλυντὴρ (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ. *καλλύνη*.

καλλυντήριος (ὁ, ἡ), **—ον** (τό)· ὁ ἐπιτήδειος, ὁ ἁρμόδιος εἰς τὸ νὰ καλλύνῃ, νὰ κοσμήσῃ τι· ‖ *καλλυντήριον* (τό)· ὡς οὐσιασ. ὁ τόπος ὅπου τις καλλύνεται, κοσμεῖται, καλλωπιστήριον.

— Καλλυντήρια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ἀθηναϊκὴ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς. Ἡ ἑορτὴ αὕτη συνδέεται ἀναποσπάστως μετὰ τῆς συναφοῦς ἑορτῆς τῶν *Πλυντηρίων*, ἀμφότεραι δὲ εἶχον ὡς σκοπὸν τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ ξοάνου τῆς θεᾶς.

Αἱ ἑορταὶ αὗται ἐγίνοντο κατὰ τὸν μῆνα Θαργηλιῶνα, ἤτοι τὸν Μάϊον, μεγάλη ὅμως ἐπικρατεῖ ἀοριστία περὶ τοῦ ποία προηγεῖτο τῆς ἄλλης. Κατὰ τὸν λεξικογράφον Φώτιον, τὰ Καλλυντήρια ἐτελοῦντο τὴν 19ην τοῦ μηνός, τὰ δὲ Πλυντήρια τὴν 29ην. Ἀλλ' ἡ ἐτυμολογικὴ ἔννοια τῶν δύο λέξεων θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν τοιαύτην χρονικὴν τάξιν, διότι λογικὸν εἶναι να παραδεχθῇ τις ὅτι πρῶτον πλύνεταί τι καὶ ὕστερον καλλύνεται. Κατὰ τῆς λογικῆς, ἐν τούτοις, ταύτης ἑρμηνείας διαφόρων ἐρευνητῶν καὶ μάλιστα τῶν Shoeman καὶ Petersen, ἀντεπεξέρχεται ὁ Mommsen, ὅστις, συμφωνῶν πρὸς τὸν λεξικογράφον Φώτιον, ἐξηγεῖ, ὅτι τὰ μὲν Καλλυντήρια ἦσαν ἡ προπαρασκευαστικὴ ἑορτὴ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἱεροῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καί, ὡς τοιαύτη, προηγεῖτο, τὰ δὲ Πλυντήρια ἦσαν ἡ τελετὴ τοῦ λουτροῦ τοῦ ξοάνου τῆς θεᾶς, καί, ὡς τοιαύτη, εἵπετο.

Ἡ διεξαγωγὴ τῶν τελετῶν τούτων ἐγίνετο, κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τὰς ἐπιγραφάς, ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς ἐκαθαρίζετο καὶ ἐξηγνίζετο ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὁ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, τὸ ἱερὸν ἀπεμονοῦτο διὰ σχοινίων. Οἱ λειτουργοὶ τοῦ ναοῦ, οἱ ἐπιφορτισμένοι τότε τὸν καθαρισμόν, ἦσαν παρθένοι, ὀνομαζόμεναι λουτρίδες καὶ πλυντρίδες, ὡς καὶ πρόσωπόν τι καλούμενον κατανίπτης, ἐπιφορτισμένος εἰδικῶς νὰ ἐπιμελῆται τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Καὶ ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη ἐργασία ἀπετέλει τὴν ἑορτὴν τῶν Καλλυντηρίων. Ἔπειτα ἤρχετο ἡ μεγάλη ἡμέρα τῶν Πλυντηρίων. Κατὰ ταύτην τὸ κυριώτατον μέρος ἔπαιζον αἱ λεγόμεναι Πραξιεργίδες, ὅμιλος, δηλαδή, ἱερειῶν, αἵτινες ἦσαν τεταγμέναι νὰ ἑτοιμάζωσι τὸ ἄγαλμα πρὸς λουτρόν, ἀπεκδύουσαι, πρῶτον, αὐτὸ τῶν ἐνδυμάτων του καὶ τῶν κοσμημάτων καὶ καλύπτουσαι αὐτὸ διὰ πέπλου, καὶ εἶτα, μετὰ τὸ λουτρόν, στολίζουσαι πάλιν αὐτὸ ὡς καὶ πρίν. Καὶ τότε ἤρχιζεν ἡ πομπή, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν νομοφυλάκων. Τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἑτοιμασθὲν ὡς ἀνωτέρω, ἐφέρετο ἐπισήμως πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Φαλήρου, ἐβαπτίζετο δὲ τότε ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ παρέμενεν ἐκεῖ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐθεωρεῖτο ἐν Ἀθήναις ὡς ἀποφράς, διότι ἡ πόλις ἐστερεῖτο, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, τῆς προστασίας τῆς πολιούχου θεᾶς, καὶ πρὸς τοῦτο κατέπαυε πᾶσα ἐργασία, ἦτο δ' ἐπιβεβλημένη καὶ ἐπισήμως ἀργία Πρὸς τὴν ἑσπέραν, ἡ συνοδεία ἐπανήρχετο εἰς Ἀθήνας, ἐν μέσῳ ἐφήβων, οἵτινες ἐκράτουν δᾶδας ἀνημμένας, καὶ τῶν Πραξιεργίδων. Καὶ τότε τὸ ἄγαλμα, καθαρισθὲν διὰ τοῦ λουτροῦ, ἐτίθετο καὶ πάλιν ἐπισήμως ἐν τῷ ναῷ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Καλλυντηρίων καὶ τῶν Πλυντηρίων. Ἀλλὰ καὶ ἡ γένεσις τῶν ἑορτῶν τούτων δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀόριστος. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἑορτὴ ἦτο, πράγματι, πρὸς τιμὴν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἀλλά, ταυτοχρόνως, καὶ ἡ Ἄγλαυρος, ἡ κόρη τοῦ Κέκροπος, κατεῖχε, κατὰ πολλὰ κείμενα, σημαντικὴν θέσιν εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας. Ὁ αὐτὸς λεξικογράφος Φώτιος ἀναφέρει, ὅτι τὰ Καλλυντήρια προῆλθον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἄγλαυρος ἦτο ἡ πρώτη ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπιφορτισμένη νὰ πλύνῃ καὶ νὰ στολίζῃ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς καὶ ὅτι τὰ Πλυντήρια ἐτελοῦντο πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, καθ' ὃ τὰ ἐνδύματα τῆς θεᾶς ἔμειναν ἄπλυτα ἐπὶ ἓν ἔτος, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀγλαύρου. Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ἡσύχιος. Ταῦτα ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Ἁρποκρατίων, ἀναφέρων τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ἡ Ἄγλαυρος ἐταυτίζετο μὲ τὴν Ἀθηνᾶν. Αἱ μαρτυρίαι, ἐν τούτοις, τῶν συγγραφέων τούτων εἶναι προφανῶς λελανθασμέναι, διότι ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ ἀφήρεσε διὰ βιαίου θανάτου τὴν ζωὴν τῆς Ἀγλαύρου, διότι ἡ Ἄγλαυρος εἶχεν ἀνοίξει, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς θεᾶς, τὸ κιβώτιον τοῦ Ἐριχθονίου. Καὶ κατὰ λογικὴν συνέπειαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐτιμᾶτο, κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας, καὶ ἡ Ἄγλαυρος. Ὁ Mommsen ἐξετάζων ἐμβριθέστερον τὰς ἀντιφάσεις ταύτας, οὕτως ἑρμηνεύει τὴν ἀρχὴν τῶν ἑορτῶν τούτων. Ἡ Ἀθηνᾶ ἀναχωρεῖ εἰς ταξίδιον, ἐμπιστευθεῖσα εἰς τὰς Κεκροπίδας τὴν φροντίδα τῆς διατηρήσεως καὶ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἱεροῦ της, διότι αὗται ἦσαν αἱ ἱέρειαι τῆς λατρείας της. Καὶ ἰδοὺ ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ δράματος, τὴν ὁποίαν ὑπενθυμίζουν καὶ συμβολίζουν τὰ Καλλυντήρια. Ταυτοχρόνως ὅμως ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὰς καὶ τὸν Ἐριχθόνιον, ἀπαγορεύσασα εἰς αὐτὰς νὰ ἀνοίξωσι τὸ κιβώτιον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἀπουσία τῆς θεᾶς διήρκεσε πολλὰς ἡμέρας, καὶ αἱ Κεκροπίδες παραβιάζουσι τὴν ἱερὰν διαταγήν. Ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπανελθοῦσα, ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀπείθειαν τῶν ὑπηρετριῶν της καὶ ταῖς ἐπιβάλλει τὴν τρομερὰν ποινὴν τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως. Καὶ ἰδοὺ ἡ δευτέρα πρᾶξις τοῦ δράματος, τὴν ὁποίαν ὑπενθυμίζουσι καὶ συμβολίζουσι τὰ Πλυντήρια διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ κατασπιλωθέντος ἱεροῦ καὶ τοῦ λουτροῦ τῆς θεᾶς εἰς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Καὶ οὕτω κάλλιον ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τὴν ἡμέραν ταύτην, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων, «ἐν ταῖς μάλιστα τῶν ἀποφράδων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Couve*, Kallynteria ἐν Daremberg-Saglio — *Kroll*, Kallynteria ἐν P.-Wissova.— *Mommsen*, Feste der stadt Athen (Heortologie).— *Petersen*, Feste der Pallas.— *Miss Harisson*, Mythology and monuments of ancient Athens. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

καλλυντὴς (ὁ)· ὁ καλλύνων, ὁ καλλωπίζων.

καλλυντικός, —ή, —όν· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς τὸ καλλύνειν, ὁ καλλύνων: «καλλυντικὰ μέσα, —φάρμακα» ‖ *καλλυντικὸν* (τό)· ὡς οὐσ. «καλλυντικὰ τοῦ προσώπου».

— **καλλυντικὰ** (τὰ) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλοῦνται σκευάσματα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὡραιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὴν ἀπάλειψιν ἢ βελτίωσιν ἐλαττωμάτων τινῶν αὐτοῦ (βλ. λ. *κοσμητικά*).

κάλλυντρον (τό)· τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου καλλύνομεν, καθαρίζομεν, σαρώνομεν, σάρωθρον, πβλ. *φρουκάλι*.

καλλύνω, *ἀόρ. ἐκάλλυνα*· κάμνω τι καλόν, ὡραῖον, στολίζω, κοσμῶ, καλλωπίζω· ‖ καθαρίζω, σκουπίζω, σαρώνω, πβλ. *φιλοκαλῶ* καὶ *φροκαλῶ*· ‖ *παθ. καλλύνομαι*· ἐγκαλλωπίζομαι, σεμνύνομαι, καμαρώνω.

Κάλλων· βλ. *Κάλων*.

Καλλωνᾶς, Νικηφόρος. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐπὶ Λέοντος ΣΤ' (886—912), φέρων τὸν βαθμὸν δρουγγαρίου. Ὅταν ἀπέδρασεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ αὐλικὸς Σαμωνᾶς, ὁ Καλλωνᾶς, ὑπηρετῶν ἐν Πόντῳ, συνέλαβεν αὐτὸν καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν Ἅλυν καὶ ὑπὸ συνοδείαν ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛ.

καλλωπίζω, *ἀόρ. ἐκαλλώπισα — ἐκαλλωπίσθην. παθ. μετχ. κεκαλλωπισμένος*· κάμνω τι καλόν, ὡραῖον, περικοσμῶ, στολίζω: «ἐκαλλώπισα τὴν οἰκίαν», —τὴν αἴθουσαν», «ἐκαλλωπίσθη ἡ πόλις»· ‖ *παθ. καλλωπίζομαι*· καλλωπίζω τὸν ἑαυτόν μου, στολίζομαι ‖ καλλωπίζω τὸν ἑαυτόν μου πέραν τοῦ δέοντος, μὲ τρόπον ἐξεζητημένον, στολίζομαι ἐπιδεικτικῶς· ‖ ἐγκαλλωπίζομαι, ὑπερηφανεύομαι, σεμνύνομαι· ‖ κάμνω πῶς δὲν θέλω κάτι προσφερόμενον, καμώνομαι (ἀρχ.).

καλλώπισμα (τό)· τὸ δ' οὗ καλλωπιζόμεθα, κόσμημα, στολίδι.

καλλωπισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καλλωπίζειν, στολισμός, διάκοσμος: «καλλωπισμὸς ἐξεζητημένος».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *καλλωπισμὸς* στρέφεται περὶ τὸν ἐξωραϊσμὸν τοῦ σώματος καὶ ἰδίως τοῦ προσώπου διὰ καλλυντικῶν καὶ μυρεψικῶν μέσων, καὶ τὴν ἐπιμελεστέραν ἐμφάνισιν διὰ καλαισθήτου περιβολῆς καὶ κοσμημάτων ἢ στολιδίων. Κατ' ἀρχὴν διὰ τὴν γυναῖκα καὶ ἐν ἥσσονι μέτρῳ διὰ τὸν ἄνδρα ὁ καλλωπισμὸς τελεῖται ἐξ ὁρμεμφύτου. Ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ περιπίπτῃ εἰς ὑπερβολὴν καὶ ἐκζήτησιν, ἰδίως παρὰ τῷ ἀνδρί. «Εἶναι βούλου τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής» (*Ἰσοκράτης*). Ὁ καλλωπισμός, ἐξιχθεὶς εἰς τελειότητα καθ' ὅλους τοὺς ἐκλιπόντας μεγάλους πολιτισμοὺς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποτελεῖ καὶ νῦν μίαν τῶν ἐμμονωτέρων μεριμνῶν τῶν κοινωνιῶν, ρυθμιζόμενος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λογικῶς ὑπὸ τοῦ συρμοῦ ἢ τῆς μόδας, τὴν ὁποίαν ὡς ἐκ τούτου πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν ἐν μέτρῳ καὶ μετά τινος διακρίσεως. Χωρὶς ν' ἀπέχωμεν πολὺ αὐτῆς, πρέπει κυρίως νὰ ἐκλέγωμεν τοὺς καλλωπισμοὺς ἡμῶν ὄχι τόσον σύμφωνα πρὸς τὰς ἐπιταγάς της, ὅσον σύμφωνα πρὸς ὅ,τι εἰς ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἁρμόζει. Ἡ γυνὴ πρέπει ν' ἀποβλέπῃ περισσότερον εἰς τὴν κομψότητα καὶ τὴν χάριν ἢ εἰς τὸν πλοῦτον αὐτῶν, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ καλλωπιστικὰ μέσα τοῦ προσώπου, σχεδὸν ἐπιβεβλημένα εἰς τὴν ἐποχήν μας, ταῦτα δέον νὰ χρησιμοποιῇ μετὰ μεγάλης διακρίσεως καὶ ὄχι ἄνευ τέχνης. Ὁ ἀνήρ, ἐὰν δὲν εὐπορῇ διὰ περισσότερα, εἶναι πάντως εὐπρεπὴς ἐὰν τὰ ἐνδύματά του δὲν φέρουν κηλῖδας καὶ ἐὰν ὁ πῖλος, τὸ ὑποκάμισον καὶ τὰ ὑποδήματα εἶναι ἄμεμπτα. Τ. Δ.

— *[Ρητορ.]* Ὁ *καλλωπισμὸς* συνίσταται εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ἐπιτήδευσιν τῶν λεκτικῶν κοσμημάτων, ὅταν δηλαδὴ ἀμελῶμεν τοῦ πραγματικοῦ, οἱ δὲ διδόμενοι εἰς τὸ ὕφος στολισμοί, ὄντες καθ' ὑπερβολὴν πλούσιοι καὶ πομπώδεις ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, προβάλλουσι μὲ ψευδῆ λαμπρότητα, καὶ καταβάλλωμεν ἅπασαν τὴν ἡμετέραν σπουδὴν πρὸς λεξιθηρίαν καὶ ἐξονύχισιν τῶν παρισώσεων, τῶν ὁμοιοτελεύτων, τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν τοιούτων σχημάτων. Ὁ ὑπέρμετρος οὗτος καλλωπισμός, ὁ πλεονάζων καὶ ἀνάρμοστος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου, ἡ οὐδόλως συμβάλλων πρὸς διασάφησιν αὐτῆς, εἶναι κατακριτέος, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, προδίδει προσπάθειαν, ὅπως διὰ τῆς περιττῆς πολυτελείας τῶν λέξεων, τῶν πομπωδῶν ἐκφράσεων, τῶν τολμηρῶν ἀναφωνήσεων κ. τ. λ. πληρωθῇ ἡ ἔλλειψις φαντασίας. Ὁ καλλωπισμὸς καθίσταται εὐάρεστος διὰ τῆς σεμνότητος καὶ μετριότητος, ἄνευ δὲ καλῆς αἰσθήσεως καὶ στερεᾶς γνώσεως τῶν πραγμάτων ἀπολήγει εἰς ἀπάτην τῶν ἀναγνωστῶν ἢ τῶν ἀκροατῶν· εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι τὸ πολὺ κοινὸν εὐκόλως συναρπάζεται ἐν ἀρχῇ ἀπὸ τὸ ἔχοντα ὄψιν θαμβωτικὴν καὶ λαμπρότητα. —π.

—*[Μουσ.]* *Καλλωπισμοὶ* ἢ *φθόγγοι ἐξωραϊσμοῦ* (γαλλ. ornements, ἰταλ. fioriture, γερμ. Verzierungen), λέγονται φθόγγοι ξένοι πρὸς τὴν ἁρμονίαν, σημειούμενοι δι' ἰδίων σημείων ἢ μικρῶν φθογγοσήμων καὶ σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἐξωραΐσουν ἢ νὰ ποικίλουν μίαν μελῳδικὴν φράσιν. Οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι: τὸ *γκρουππέτο* (βλ. λ.), ὁ *τρίλλος*, τὸ *γογγύν* (γαλλ. mordant) καὶ τὸ *ἀνεστραμμένον γογγύν* (γαλλ. pincé renversé· γερμ. Schneller)· ἐκ τῶν ὀλιγωτέρων ἐν χρήσει τὸ *κουλέ*, ἡ *μελῳδικὴ πτῶσις* κλπ. Οἱ ἀνωτέρω καλλωπισμοὶ γράφονται δι' ἰδίων σημείων, ἐνῷ διὰ μικρῶν φθογγοσήμων σημειοῦνται ἡ *ἁπλῆ* καὶ *διπλῆ ἐπέρεισις* (ἀππογιατοῦρα) ἢ *ἀκκατσιατοῦρα* κλπ. Οἱ καλλωπισμοί, συγγενεῖς πρὸς τὰ μελίσματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἐχρησιμοποιήθησαν παρὰ τῶν ἀοιδῶν τοῦ μεσαίωνος, οἵτινες ἐσυνήθιζον νὰ ἐξωραΐζουν κατ' ἀρέσκειαν δεδομένην μελῳδίαν. Ἀργότερον οἱ μουσικοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, πρὸς ἀποφυγὴν ἐσφαλμένης ἀποδόσεως, ἤρχισαν γράφοντες διὰ τῶν εἰδικῶν σημείων τοὺς φθόγγους ἐξωραϊσμοῦ, οἱ δὲ σύγχρονοι συνήθεια προτιμῶσι νὰ σημειώνουν τούτους διὰ πραγματικῶν φθογγοσήμων, δεδομένου ὅτι πολλαὶ ἀμφισβητήσεις ἐγείρονται περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἑρμηνείας τῶν εἰδικῶν ἐξωραϊστικῶν σημείων. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καλλωπισμῶν πρέπει νὰ ὑπαχθῶσι καὶ ὡρισμένοι ἐξωραϊστικοὶ φθόγγοι, ξένοι πρὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ σημειούμενοι διὰ πραγματικῶν φθογγοσήμων,

Digitized by Google

ὡς: ἡ *προήγησις* (anticipation), τὸ *κέντημα* (broderie), ἡ *ὑπεκφυγὴ* échappée), οἱ *διαβατικοὶ φθόγγοι* κλπ. Περὶ πάντων τούτων ὡς καὶ τῶν λοιπῶν καλλωπισμῶν βλ. οἰκεῖα ἄρθρα. Γ. Σ.

καλλωπιστήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου καλλωπίζεταί τις, τὸ δωμάτιον ὅπου εὑρίσκονται τὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ· ‖ ἔπιπλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται τὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ, κοιν. *τουαλέτα*.

καλλωπιστὴς (ὁ)· ὁ καλλωπίζων τινά· ‖ ὁ καλλωπίζων ἑαυτὸν πέρα τοῦ δέοντος: «εἶναι βούλου τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής· ἔστι δὲ φιλοκάλου μὲν τὸ μεγαλοπρεπές, καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περίεργον» (*Ἰσοκρ.* 1,27)· ἐκ τούτου προῆλθε τὸ παροιμιῶδες: «ἔσο φιλόκαλος καὶ μὴ καλλωπιστής».

καλλωπιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος ἢ κατάλληλος εἰς τὸ καλλωπίζειν: «καλλωπιστικὰ μέσα», «φυτὰ καλλωπιστικά»· ‖ ***καλλωπιστική*** (ἡ)· ὡς οὐσ. ἡ τέχνη τοῦ καλλωπίζειν. — Ἐπίρρ. *καλλωπιστικῶς*.

— **καλλωπιστικὰ φυτὰ** *[Βοτ.]*· βλ. *διακοσμητικὰ φυτά*.

Κάλλως *[Μυθολ.]*. Ποτάμιος θεὸς ἐν Σμύρνῃ (βλ. λ. *Καλέων*).

κάλμα (ἡ)· δημοτ., ἡσυχία, γαλήνη νηνεμία: «κάλμα ὁ καιρὸς σήμερα»· ‖ μεταφ ἀπραξία, ἔλλειψις ἐμπορικῆς κινήσεως (ἰταλ. calma).

Κάλμαν (Kalman), *Ἔμμεριχ*. Οὗγγρος συνθέτης ὀπερεττῶν, γεννηθεὶς τῷ 1882. Μαθητὴς τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τῆς Βουδαπέστης, τυχὼν τῷ 1907 τοῦ βραβείου Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἐκτήσατο διεθνῆ φήμην διὰ τῶν ὀπερεττῶν του: «Φθινοπωρινὰ γυμνάσια», ἢ «Πριγκίπισσα τῆς Τζάρδας», ἢ «Μπαγιαντέρα», «Ὀλλανδέζα», «Πριγκίπισσα τοῦ Ἱπποδρομίου» κλπ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ἅτινα ἐπαίχθησαν μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἐν Ἑλλάδι, διακρίνονται διὰ τὸ πλούσιον τοπικόν των χρῶμα. Γ. Σ.

Κάλμαρ (Kalmar ἢ Calmar) *[Γεωγρ.]*.— 1) Νομὸς τῆς Σουηδίας, εἰς τὸ ΝΑ τμῆμα αὐτῆς, ἐν Γκαίταρικ, ἐκτεινόμενος κατὰ μῆκος τῆς Βαλτικῆς. Περιλαμβάνει τὴν νῆσον Ἔλαντ (Oeland) καὶ τὴν ἔναντι αὐτῆς ἐνδοχώραν, ὁριζομένην πρὸς Β ὑπὸ τοῦ νομοῦ τοῦ Ἐστεργκαίτλαντ, πρὸς Δ ὑπὸ αὐτοῦ νομοῦ καὶ τῶν νομῶν Φονκαίπινγκ καὶ Κρόνσμπεργκ καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ νομοῦ Μπλέκιντζε. Ἔχει ἐπιφάνειαν 11543 τ. χλμ. καὶ 232.000 κατ. Αἱ ἀκταὶ αὐτοῦ εἶναι πολυσχιδεῖς μετὰ πολλῶν φιόρδ καὶ νήσων. Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινόν, ἐξαιρέσει τοῦ ΝΔ τμήματος, ὅπου ἀπαντῶνται ὑψώματά τινα. Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἔμμ καὶ Λιουναμπύ. Εἶναι χώρα εὔφορος, τὸν μεγαλύτερον δὲ πλοῦτον αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ βιομηχανία γεωργικῶν, δασικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Κυριώτεραι πόλεις αὐτοῦ εἶναι ἡ πρωτ. Κάλμαρ, ἡ Μπόργκολμ, ἡ Ὄσκαρσαμ, ἡ Βέστερβικ καὶ ἡ Βίμμερμπυ.

—2) Πόλις τῆς Σουηδίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κάλμαρ, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀπὸ τῆς νήσου Ἔλαντ. Κάτ. 18.500. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ δύο νησίδων, αἵτινες ἑνοῦνται μετὰ τῆς ἀκτῆς διὰ πολλῶν γεφυρῶν. Εἶναι πόλις παλαιά, ἔχουσα πολλὰ ἱστορικὰ καὶ ἐνδιαφέροντα κτίρια, ἐν οἷς ἡ μητρόπολις, κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1660 μέχρι τοῦ 1699, τὸ φρούριον, ἐγερθὲν ἐπὶ μικρᾶς νησῖδος κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, τὸ δημαρχεῖον κ.τ.λ. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν καπνοῦ, κονσερβῶν, πυρείων, μαργαρίνης καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα. Διὰ τοῦ λιμένος της διεξάγεται ζωηρὸν ἐμπόριον εἰσαγωγῆς ὑφασμάτων καὶ οἴνων καὶ ἐξαγωγῆς ξυλείας, πυρείων καὶ κτηνοτροφικῶν εἰδῶν. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον τῶν γραμμῶν Κάρλσκρονα—Βέξιο καὶ Ὄσκαρσχαμ—Νάσσιαι.

Ἡ Κάλμαρ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο μέλος τῆς Ἀνσεατικῆς ἑνώσεως, ἔλαβον δὲ χώραν ἐν αὐτῇ διάφοροι διασκέψεις καὶ συνελεύσεις. Λόγῳ τῆς στρατηγικῆς της θέσεως, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὠνομάσθη «ἡ κλεὶς τοῦ βασιλείου», ὑπέστη ὑπὲρ τὰς 24 πολιορκίας. Κατὰ τὸ 1520 ἀπεβιβάσθη ἐν αὐτῇ ὁ Γουσταῦος Βάζα, τῷ δὲ 1611, κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας, ὑπῆρξε τὸ θέατρον τῶν κυριωτέρων γεγονότων. Ἡ Κάλμαρ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συναφθεῖσαν συνθήκην τῆς Ἑνώσεως τῶν Σκανδιναυϊκῶν κρατῶν.

— **Κάλμαρ, πορθμὸς** — (Kalmar-Sund) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς τῆς Σουηδίας ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσσῃ, σχηματιζόμενος μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ πρὸς Δ καὶ τῆς νήσου Ἔλαντ (Oeland) πρὸς Α. Ἔχει μῆκος 120 χλμ. καὶ πλ. ἀπὸ 6 μέχρις 24 χλμ., βρίθει δὲ ἰχθύων. Κατὰ τὸν χειμῶνα πήγνυται. Μ. Δ. Β.

Κάλμαρ (Kalmar), *Ἕνωσις τοῦ—*. Ὠνομάσθη οὕτως ἡ συνθήκη τῆς ἑνώσεως τῶν βασιλείων τῆς Νορβηγίας, Σουηδίας καὶ Δανίας, ἡ ὑπογραφεῖσα τὴν 20 Ἰουλίου 1397 ἐν *Κάλμαρ*. Ἡ πρωτοβουλία τῆς συνθήκης ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Βαλδεμὰρ τοῦ Γ' Μαργαρίταν, βασίλισσαν τῆς Δανίας, τὴν ἐπικληθεῖσαν «Σεμίραμιν τοῦ Βορρᾶ», ἡ ὁποία συνεκάλεσεν ἐν Κάλμαρ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Σκανδιναυϊκῶν κρατῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν ὡς διαδόχου της τοῦ Ἐρρίκου, υἱοῦ τοῦ Βρατισλάου, δουκὸς τῆς Πομμερανίας καὶ τῆς ἀδελφῆς της Μαρίας τοῦ Μεκλεμβούργου. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ βασιλεὺς ἀπεφασίσθη νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν βασιλείων, μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν ἡνωμένων βασιλείων, τὰ ὁποῖα, χωριστὰ ἕκαστον, διετήρουν τὸ Σύνταγμά των καὶ τοὺς νόμους των, ὑποχρεούμενα εἰς σύμπραξιν κατὰ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Ἀνανεωθεῖσα ἡ συνθήκη αὕτη κατὰ διαφόρους ἐποχάς, κατηργήθη ὁριστικῶς τῷ 1523, κατόπιν αἱματηρῶν ἀγώνων, οἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τῆς Σουηδίας τοῦ Γουσταύου Βάζα, συνεπείᾳ τῆς ἐπαναστάσεως τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν οὗτος κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Β' καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Μαλμόα. Μ. Δ. Β.

καλμάρω, *ἀόρ.* ἐ)κάλμαρα *καὶ* ἐ)καλμάρισα, *παθ. μετχ. καλμαρισμένος*· ἡσυχάζω, γαληνεύω. ἀδρανῶ. μεταπίπτω ἀπὸ τῆς ταραχῆς εἰς τὴν γαλήνην, ἀπὸ τῆς δράσεως εἰς τὴν ἀδράνειαν: «καλμάρισε ὁ πυρετός,—ἡ θάλασσα».

Καλμὲ (Calmet), *Ἀντώνιος-Αὐγουστῖνος*. Γάλλος θεολόγος (1672—1757). Ὑπῆρξε βενεδικτῖνος μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν τοῦ Μοαγιὲν-Μουτιέ. Ὑπῆρξε σοφώτατος καὶ πολυγραφώτατος, ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ Βολταίρου καὶ αὐτῶν τῶν διαμαρτυρομένων. Ἔγραψεν ἱστορικά, ἀρχαιολογικά, θεολογικὰ καὶ κριτικὰ βιβλία, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἱστορία καὶ σχόλια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» (23 τόμ. 1707—1716), «Θησαυρὸς ἀρχαίων καὶ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων» (1722), «Ἱστορία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ἰουδαίων» (1718), «Λεξικὸν ἱστορικόν, γεωγραφικόν, κριτικόν, χρονολογικὸν καὶ φιλολογικὸν τῆς Βίβλου» (1720), «Ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Λωρραίνης» (1728), «Παγκόσμιος ἱστορία μέχρι τοῦ 1720» (1735—1771, τόμ. 17), κλπ. Μ. Δ. Β.

Καλμέϊγ (Calmeil), *Λουδοβῖκος-Φλωρεντῖνος*. Γάλλος ψυχίατρος (1798—1895). Ἐσπούδασε τὴν ψυχιατρικὴν ὑπὸ τὸν Royer, Collard καὶ Esquirol, διετέλεσας τοῦ τελευταίου τούτου ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν βοηθὸς καὶ δεξιὰ χεὶρ καὶ διαδεχθεὶς αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεραπευτηρίου Charenton (1840). Τῷ 1848, γενόμενος ἀρχίατρος, παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ θεραπευτηρίῳ μέχρι τοῦ 1872. Ἐκ τῶν κορυφαίων τῆς γαλλικῆς ψυχιατρικῆς ἐγκατέλειψεν οὗτος σειρὰν λίαν σημαντικῶν συγγραμμάτων περὶ τῶν νόσων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ, ἐκ τῶν πρώτων χρησιμοποιήσας τὸ μικροσκόπιον εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ καὶ πρῶτος χαρακτηρίσας τὴν γενικὴν παράλυσιν ὡς συνέπειαν τῆς περιεγκεφαλίτιδος καὶ οὐχὶ τῆς χρονίας μηνιγγίτιδος ὡς ἐπρεσβεύετο. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρομεν τὸ σύγγραμμα περὶ «Φρενοβλαβείας, ὑπὸ παθολογικήν, ἱστορικήν, φιλοσοφικὴν καὶ νομικὴν ἔποψιν ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν ἐν Εὐρώπῃ μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» (Παρίσιοι 1854), καὶ τὸ ἐπίσης δίτομον «Ἐγκεφαλικαὶ νόσοι ἢ ἀνατομοπαθολογία ἐγκεφαλικῶν ὑπεραιμιῶν, τοῦ ὀξέος παραληρήματος κλπ.» (Παρίσιοι 1859). Ο. Ρ.

Καλμὲτ (Kalmette), *Γάστων*. Γάλλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐγένετο κατὰ σειρὰν συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Φιγκαρῶ», γραμματεὺς τῆς συντάξεως αὐτῆς (1894—1903) καὶ διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1903 μέχρι τοῦ φόνου του (1914). Διὰ τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς δηκτικότητός του προήγαγε ταχέως τὸν «Φιγκαρῶ» εἰς σπουδαῖον δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ὑποστηρίζων τὴν πολιτικὴν τῆς δεξιᾶς κατὰ τῶν ριζοσπαστῶν καὶ τῶν σοσιαλιστῶν. Τῷ 1913 καὶ 1914 διεξήγαγε σφοδρότατον ἀγῶνα κατὰ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἰωσὴφ Καγιώ, τοῦ ὁποίου τὴν πολιτικὴν ἤλεγχε διὰ δηκτικῶν ἄρθρων καὶ ἰδικῶς διὰ τὴν στάσιν, ἣν ἐτήρησεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν «Rochette». Ὁ Καλμέτ, μὴ περιορισθεὶς εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Καγιώ, ἐπενέβη καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Φιγκαρῶ» σειρὰν ἐπιστολῶν τοῦ Καγιὼ πρὸς τὴν κυρίαν του, ἀναγομένων εἰς τὰς πρὸ τοῦ γάμου σχέσεις των. Ἡ κ. Καγιὼ κατόπιν τούτων μεταβᾶσα εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Φιγκαρῶ» ἐφόνευσε τὸν Καλμὲτ διὰ περιστρόφου 16 Μαρτίου 1914), ἀθωωθεῖσα. Μ. Ν. Δ.

— **Καλμὲτ** (Calmette), *Λέων-Κάρολος-Ἀλβέρτος*. Διαπρεπὴς Γάλλος μικροβιολόγος καὶ ὑγιεινολόγος, γεννηθεὶς ἐν Νικαίᾳ τῆς Γαλλίας τῷ 1863. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1886, ὡς ἰατρὸς δὲ κατ' ἀρχὰς τοῦ ναυτικοῦ ἐπὶ τῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων ἐπεσκέφθη τὰς ἀποικίας, ὅπου παραμείνας ἵδρυσε τὸ βακτηριολογικὸν ἰνστιτοῦτον Pasteur τῆς Saïgon (Ἰνδοκίνα), ὅπερ πρῶτος διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1891—1893. Τῷ 1899 ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἰνστιτούτου Pasteur ἡ ἀποστολὴ πρὸς μελέτην τῆς πανώλους ἐν Oporto. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἱδρυτὴς τοῦ προτύπου ἀντιφυματικοῦ θεραπευτηρίου E. Roux τῆς Λίλλης, καὶ τοῦ δημοσίου σανατορίου τῆς Montigny en Ostrevent, καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἀλγερίαν εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς (1912). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς μικροβιολογίας καὶ ὑγιεινῆς εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Λίλλης, διευθύνας ἐπὶ 23ετίαν (1896—1919) τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν ἰνστιτοῦτον Pasteur. Διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου Pasteur τῶν Παρισίων, ἐδημοσίευσε πληθὺν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς βακτηριδιολογίας, φυσιολογικῆς χημείας καὶ ὑγιεινῆς. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀφορῶσι τοὺς ἰοὺς τῶν ὄφεων καὶ τὴν ἀντιτοξικὴν ὀροθεραπείαν, τὴν ἀγκυλοστομίασιν, τὸν ἐμβολιασμόν, τὴν ἀντιπανωλικὴν ὀροθεραπείαν καὶ τὴν φυματίασιν· ἡ τελευταία αὕτη νόσος ἐγένετο ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀντικείμενον γονίμων ἐρευνῶν· ἐμελέτησε τὸν τρόπον τῆς διαδόσεως καὶ τὴν ἐξέλιξίν της, καὶ ἐπρότεινε μετὰ τοῦ Guérin κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη μέθοδον προληπτικοῦ ἐμβολισσμοῦ τῶν νεογνῶν κατὰ τῆς νόσου ταύτης. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1904), ταξιάρχης τοῦ Λεγεῶνος τῆς τιμῆς, ἐξελέγη τῷ 1927 τιτλοῦχον μέλος (τμῆμα ἀγροτικῆς οἰκονομίας). Ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι: «L'Ankylostomiase» (1905), «Recherches sur l'épuration biologique des eaux d'égout» (1905 — 1906), «Les venins, les animaux venimeux et la sérothérapie antivénimeuse» (1907), «Recherches expérimentales sur la tuberculose» (1907), «Ce que Pasteur dut à Lille et ce que Lille doit à Pasteur» (1910), «Traité d'hygiène» (1911), «Égouts et vidanges, ordures ménagères, cimitières» (1911), «Les oeuvres prescolaires» (1911), «L'infection bacillaire et la tuberculose chez l'homme et les animaux» (1920) κλπ. Ο. Ρ.

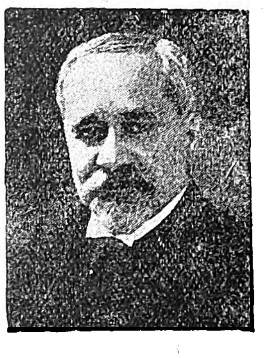

Ἀλβέρτος Καλμέτ.

καλμία (ἡ) (Kalmia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐρεικωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικιδῶν* περιλαμβάνον ἓξ εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνοι ἀειθαλεῖς καὶ κοσμητικοί, φέροντες φύλλα ἐπιμήκη, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρυθρά, πρὸς τὰ ἄνω ἀνοικτά, πλατέα ἄνθη, σχηματίζοντα ταξιανθίας σταφυλῶν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καλμία ἡ γλαυκὴ* (Kalmia glauca), *καλμία ἡ στενόφυλλος* (Kalmia angustifolia), καὶ *καλμία ἡ πλατύφυλλος* (Kalmia latifolia). Κ. ΠΑΠ.

Καλμία ἡ γλαυκή.

Καλμῖνος (Calmin), *ἅγιος*. Ἐκ συγκλητικῶν τῆς ἐν Γαλλίᾳ Auvergne καταγόμενος, διένειμεν ἐν Clermont τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς ποικίλας ἀγαθοεργίας καὶ κατόπιν ἀποσυρθεὶς εἴς τι σπήλαιον παρὰ τὴν Corrèze ἔζη βίον ἀναχωρητοῦ. Ἱδρύσας δύο μοναστήρια ἐν Puy καὶ ἐν Mauzac ἀπέθανε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ἑορτάζεται τὴν 19 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Κάλμιους (Kalmius) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Ζεμλιάνκα, ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Αἰκατερίνοσλαβ καὶ χρησιμεύει ὡς ὅριον μεταξὺ τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς χώρας τῶν Κοζάκων τοῦ Δόν. Μετὰ ροῦν 180 χλμ. χύνεται εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν παρὰ τὴν Μαριούπολιν, πρὸς Ν. τοῦ Ταϊγανίου. Μ. Δ. Β.

Κάλμο (Calmo), *Ἀνδρέας*. Βενετὸς συγγραφεὺς καὶ ἠθοποιὸς (1510—1571). Ἔγραψε κωμῳδίας εἰς βενετικὴν διάλεκτον, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεμείγνυε τὴν δαλματικήν, νεοελληνικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν, καὶ αἵτινες ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἔγραψεν ἐπίσης σοννέττα, ἐμμέτρους ποιμενικοὺς διαλόγους, διάφορα ἄλλα ποιήματα καὶ ἐπιστολάς.

καλμονάλη (ἡ) (Calmonal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἕνωσις βρωμιούχου ἀσβεστίου καὶ οὐρεθάνης, περιέχουσα 27% βρωμίου. Κόνις λευκὴ εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι, χορηγουμένη ὡ. φάρμακον ὑπνωτικὸν καὶ κατασταλτικὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Κ. Γ. Μ.

Digitized by Google

Καλμ ῦκοι 'οἱ) (Calmouks). Λαὸς μογγολικῆς φυλῆς κατοικῶν κατὰ μεμονωμένας ὁμάδας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τζουγκαρίας, εἴς τινας περιοχὰς τῆς Μογγολίας καὶ τοῦ Θιβέτ, καθὼς καὶ εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ διαμερίσματα τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας. Λόγῳ τῆς φυσικῆς των διαπλάσεως καὶ τῆς γλώσσης των ἐλάχιστα διαφέρουν τῶν κυρίως Μογγόλων· διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλοῦνται Δυτικοὶ Μογγόλοι. Ἀλλ' οἱ ἴδιοι ὀνομάζουν ἑαυτοὺς *Ἐλεοὺτ* καὶ διαιροῦνται εἰς τέσσαρας μεγάλας φυλάς: *Τοργκότοι, Χοχότοι, Τζουγκὰρ* καὶ *Ντορμπότοι*. Πολλαὶ ὁμάδες ἐκ τῶν φυλῶν τούτων διεσκορπίσθησαν, εἴτε συνεπείᾳ πολέμων, εἴτε συνεπείᾳ μεταναστεύσεων, εἰς τὴν ἀπέραντον περιοχήν, ἥτις ἐκτείνεται ἐκ τῆς Σιβηρίας μέχρι τῆς Λάσσας, καὶ ἐκ τῆς λίμνης Κουκοὺ-νὸρ μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Ντόν.

Καλμοῦκοι.

Παρὰ τοῖς Καλμούκοις, οἵτινες δὲν ὑπέστησαν πολλὰς μείξεις μετὰ τῶν τουρκικῶν, ἰρανικῶν καὶ ἀριανῶν φυλῶν, ὁ μογγολικὸς τύπος εἶναι λίαν καταφανής. Γενικῶς εἶναι μετρίου ἀναστήματος (δὲν ὑπερβαίνουν τὸ 1.63), μὲ κεφαλὴν ἐλαφρῶς στρογγύλην (ὑποβραχυκέφαλοι), κόμην μέλαιναν καὶ λείαν, γένειον καὶ μύστακα ἀραιόν, δέρμα κιτρινωπὸν ἢ μελαψόν, μῆλα τῶν παρειῶν των προεξέχοντα, ὀφθαλμοὺς μικροὺς καὶ λοξούς, μὲ τὴν ἄνω βλεφαρίδα ἐστραμμένην πρὸς τὰ ἔσω, ῥῖνα μικρὰν καὶ πεπλατυσμένην, στόμα μικρόν. Εἶναι εὐρύστερνοι, ἀλλ' αἱ κνῆμαί των ἐν σχέσει πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ σώματος βραχεῖαι.

Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ζῶσιν ὡς νομάδες, βόσκοντες μεγάλα ποίμνια καμήλων, προβάτων, αἰγῶν, ἵππων, βοῶν, ἐξ ὧν προμηθεύονται ὄχι μόνον τὴν τροφήν των καὶ τὰς πρώτας ὕλας διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ κατοικιῶν των, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς καὶ τῆς θερμάνσεως. Οἱ Καλμοῦκοι κατοικοῦν ἐντὸς σκηνῶν καλυπτομένων διὰ δερμάτων ζῴων καὶ δύνανται ἐντὸς μιᾶς ὥρας νὰ τὰς στήσουν ἢ νὰ τὰς διαλύσουν. Ἑκάστη σκηνὴ κατέχεται ὑπὸ μιᾶς οἰκογενείας καὶ χρησιμεύει ὡς μονὰς διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων, τόσον ἐν Κίνᾳ, ὅσον καὶ ἐν Ρωσίᾳ. Πολλαὶ σκηναὶ ὁμοῦ ἀποτελοῦν ἀϊμὰκ (φατρίαν) καὶ πολλαὶ φατρίαι σχηματίζουν τὸ κόχουν ἢ οὐλοὺς (φυλὴν ἢ ἐθνότητα) καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ ἑνὸς πρίγκιπος (βὰν ἢ νοϊὸν) ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν κινεζικῶν ἢ ρωσικῶν ἀρχῶν. Λόγῳ τοῦ νομαδικοῦ των βίου οἱ Καλμοῦκοι εἶναι λαὸς ἀμέριμνος, εὔθυμος, τίμιος καὶ ὀκνηρός. Ἡ γυνὴ παρ' αὐτοῖς εὑρίσκεται εἰς καλυτέραν μοῖραν παρὰ εἰς ἄλλας ἡμιπεπολιτισμένας φυλάς. Ὁ γάμος, παρὰ μὲν τοῖς Καλμούκοις τοῦ Βόλγα συνάπτεται διά τινος καταβολῆς (Kalym), παρὰ δὲ τοῖς Καλμούκοις τῆς Τζουγκαρίας ἄνευ ταύτης. Ἡ καλμουκικὴ γλῶσσα ἀνήκει εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς οὐραλοαλταϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοεθνίας καὶ εἶναι κλάδος τῆς μογγολικῆς, γραφομένη δι' ἰδιαιτέρων χαρακτήρων σημιτικῆς καταγωγῆς, ὁμοίων πρὸς τὴν μογγολικὴν γραφήν. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν εἶναι βουδδισταὶ-λαμαΐται, ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν κιτρινοσκούφων, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1537. Ἐκτὸς τῶν ἐτησίων ταξιδίων των οἱ Καλμοῦκοι προέβησαν καὶ εἰς πολλὰς κατὰ μάζας μεταναστεύσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία ἀναφέρει τὰς μετὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα γενομένας. Οὕτως ἡ φυλὴ τῶν Χοχότων μετηνάστευσε πρὸς τὴν Τζουγκαρίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ προὐχώρησε μέχρι τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἴρτυς· ἀκολούθως τμῆμα τῆς φυλῆς ταύτης εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δαλάϊ-Λάμα καὶ ἐγκατεστάθη ἐν τῷ μεσημβρινῷ Θιβέτ. Οἱ Τοργκότοι ἐγκατέλειψαν τῷ 1616 τὴν πατρίδα των Τζουγκαρίαν καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὰς στέππας Κιργκὶζ καὶ τὸ δυτικὸν Τουρκεστάν, τῷ δὲ 1656 ἔφθασαν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βόλγα. Τὸν ἑπόμενον αἰῶνα, τῷ 1771, ἔφυγον ἐκ Ρωσίας, καὶ ἀφοῦ ἐξετέλεσαν τὴν πλειστάκις ὑπὸ Εὐρωπαίων καὶ Κινέζων περιγραφεῖσαν ἔξοδόν των ἐπανῆλθον εἰς τὴν Τζουγκαρίαν, τὴν χώραν τῆς καταγωγῆς των. Ἐξ ὅλων τῶν φυλῶν τῶν Καλμούκων μόνον οἱ Τζουγκὰρ ἠδυνήθησαν νὰ ἱδρύσουν κράτος ὁπωσδήποτε ἰσχυρόν, διαρκέσαν πλέον τοῦ ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἐξιχθὲν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης του ὑπὸ τὸν Χὰν Γκόλνταν, ὅστις μάλιστα τῷ 1678 κατέκτησε καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Τουρκεστάν. Βραδύτερον περιπλακεὶς εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Κινέζων ἡττήθη, τὸ δὲ κράτος ἀπώλεσε τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ διαλυθέν. Οἱ Καλμοῦκοι ὑπολογίζεται ὅτι ἀνέρχονται εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον ψυχῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920 οἱ μεταξὺ τοῦ Κάτω Βόλγα καὶ τοῦ βαθυπέδου Μάνυτς κατοικοῦντες ἀπετέλεσαν τὴν αὐτόνομον δημοκρατίαν τῶν Καλμούκων μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Ἐλλίσταν*, πρώην *Ἀστραχάν*, ἐκτάσεως 98.941 τ. χλμ. καὶ μὲ 142.000 κατοίκους.

Οἱ Καλμοῦκοι ἔχουσι γραπτοὺς νόμους καὶ ἐθνικὴν λογοτεχνίαν ἀποτελουμένην ἐκ ποιημάτων καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων. Τὸ ἐθνικόν των ἔπος «Τζουγκαριὰς» ἐδημοσιεύθη τῷ 1864 καλμουκιστὶ ἐν Πετρουπόλει. Εἰς τὴν γερμανικὴν μετεφράσθη τῷ 1857 ὑπὸ τοῦ Ἔρντμανν. Ἐπίσης ἔχουσι συλλογὴν διηγημάτων δημοσιευθεῖσαν γερμανιστὶ τῷ 1866 ἐν Λειψίᾳ καὶ καλουμένην «Σίδδι Κύρ». Γραμματικὴν καὶ λεξικὸν τῆς καλμουκικῆς γλώσσης ἐξέδωκεν ὁ μὲν Zwick γερμανιστὶ (1852 καὶ 1853), οἱ δὲ Popow (1847) καὶ ὁ Bobrownikow (1849) ρωσιστί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Bergmann*, Nomadische Streifereien unter den Kalmeuken, (Ρίγα 1801) τόμ. 4.—*Howorth*, The History of the Mongols (Λονδῖνον 1877).—*Deniker*, Étude sur les Kalmouks, ἐν «Révue d' anthropologie» (1883 καὶ 1884).

Μ. Ν. Δ.

—**Καλμούκων στέππη** (Kalmuck ἢ Kalmyk steppe) *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Ἀστραχάν, ὁριζομένη ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Βόλγα ποταμοῦ, Α. ὑπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ ΒΔ. ὑπὸ τῆς περιοχῆς τῶν Κοζάκων τοῦ Ντὸν (Τάναϊς). Ἔχει ἐπιφάνειαν 85.000 τ. χλμ. καὶ ἓν τμῆμα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα, ἔχον ἐπιφάνειαν 6.500 τ. χλμ. Τὸ ἔδαφος τῆς στέππης εἶναι ἀργιλλῶδες, ἀμμῶδες καὶ περιλαμβάνει πολυαρίθμους μικρὰς ἁλμυρὰς λίμνας. Τὰ δυτικὰ αὐτῆς ἄκρα ἀρδευόμενα ὑπὸ πλείστων ποταμίσκων εἶναι εὔφορα. Οἱ κάτοικοί της, περὶ τοὺς 140.000, εἶναι Καλμοῦκοι, στεγάζονται ὑπὸ δερματίνας σκηνὰς καὶ ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἱπποτροφίαν, ἐλάχιστοι δ' ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν γεωργίαν. Μ. Ν. Δ.

καλμουσέλαιον (τό). Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *ἐλαίου τοῦ καλάμου*.

Καλμοῦχος, Τάκης. Σύγχρονος Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1895. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν καὶ διετέλεσεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα λειτουργὸς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Βραδύτερον ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔνθα ἐνεκολπώθη τὸ πνεῦμα καὶ τὰς τάσεις τῆς συγχρόνου ζωγραφικῆς. Ἔργα του ἐξέθηκεν ἐν Ἀθήναις (1924), Αἰγύπτῳ (1926) καὶ Βερολίνῳ (1928). Ι. Μ. Π.

Κάλμπ (Kalb), *Ἰωάννης, βαρῶνος φὸν—*. Στρατηγὸς γερμανικῆς καταγωγῆς (1721—1780). Υἱὸς πτωχοῦ χωρικοῦ τῆς Μπαϋρόϊτ, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῷ 1737 καὶ εἰργάσθη ὡς ὑπηρέτης μέχρι τοῦ 1743, ὅτε κατετάχθη ὡς ὑπολοχαγὸς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν. Διακριθεὶς εἰς πολλὰς μάχας κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, προήχθη εἰς στρατηγόν. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀμερικανικοῦ πολέμου, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν μετὰ τοῦ Λίγκολν, μετέβη εἰς Ἀμερικήν, συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Λὰ Φαγιέτ, καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν στρατιᾶς. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Καΐμντεν, συναφθεῖσαν παρὰ τὴν γνώμην του, εἰς ἣν οὐχ ἧττον ἐπολέμησε γενναίως, ἐτραυματίσθη θανασίμως καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων (1780).

— **Κάλμπ** (Kalb), *Καρλόττα, φὸν —*. Γερμανὶς λογία, περίφημος μᾶλλον διὰ τοὺς μετὰ ποιητῶν ἔρωτάς της (1761—1843). Ἐκ τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας Μάρσακ φὸν Ὀστχάϊμ, ὑπανδρεύθη τῷ 1783 μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ Ἑρρίκου φὸν Κάλμπ. Τῷ 1784 ἐγνώρισε τὸν Σίλλερ, ἀνεπτύχθη δὲ θερμὸν ἀμοιβαῖον αἴσθημα, ἀπήχησις τοῦ ὁποίου ὑπάρχει εἰς τὰ ποιήματα τοῦ ποιητοῦ «Ἡ πάλη» καὶ «Ἐγκαρτέρησις». Βραδύτερον ἡ Κάλμπ ἠράσθη τοῦ παιδαγωγοῦ τῶν τέκνων της νεαροῦ Ἕλντερλιν. Διετέλεσεν ἔπειτα εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Ἰωάννου Παύλου Ρίχτερ, ὅστις εἰς τὸ ἔργόν του «Τιτὰν» εἰκόνισεν αὐτὴν διὰ τῆς ἡρωΐδος Λίνδας. Ἀποθανόντος τοῦ συζύγου της (1804), μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπου ἔζησεν ἐν ἐνδείᾳ. Τυφλωθεῖσα τῷ 1820 ἔτυχε περιθάλψεως ὑπὸ τῆς πριγκιπίσσης Μαριάννας τῆς Πρωσσίας εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου της (1843). Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς τυφλώσεώς της ὑπηγόρευσεν εἰς τὴν κόρην της τὸ μυθιστόρημα «Κορνηλία» καὶ ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς της, δημοσιευθείσας ὑπὸ τὸν τίτλον «Καρλόττα». Θ. Κ.

Κάλμπ-ἀλ-ἀκρὰμπ *['Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος β Σκορπίου, σημαίνουσα τὴν καρδίαν τοῦ Σκορπίου (βλ. *Ἀκρὰμπ* καὶ *Σκορπίος*). Σ. Π.

Καλμπάουμ (Kahlbaum), *Κάρολος-Δουδοβῖκος*. Διάσημος Γερμανὸς ψυχίατρος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Driesen (1828—1899). Ἐσπούδασεν ἐν Καινιξβέργῃ, Βυρτζβούργῃ, Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1855 Διετέλεσεν ἰατρὸς φρενολογικοῦ ἀσύλου ἐν Wehlau, ὑφηγητὴς τῆς φρενιατρικῆς ἐν Καινιξβέργῃ καὶ διευθυντὴς ἰδιωτικῆς νευρολογικῆς κλινικῆς ἐν Γκαῖρλιτς. Ἵδρυσε παρὰ τῇ κλινικῇ αὐτοῦ εἰδικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἄσυλον διὰ τὰς ψυχοπαθείας τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, καθορίσας ταύτας ὡς ἰδιαιτέραν μορφὴν παθήσεως τῆς ἡβικῆς ἡλικίας (die Hebephrenie). Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ δημοσιεύσεων ἀναφέρομεν τὰς ἑξῆς: «Ψυχικαὶ νόσοι» (1863), «Αἰσθητικὰ παραληρήματα καὶ αἱ διάφοροι μορφαὶ αὐτῶν» (1866), «Κατατονικὰ φαινόμενα, ὡς νέα κλινικὴ μορφὴ νόσου» (1874). Ο. Ρ.

Κάλμπαρς, Νικόλαος *βαρῶνος—*. Ρῶσος στρατιωτικὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γκάτσινα τῷ 1905. Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν προερχομένην ἐξ Ἐσθονίας, ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν εὐγενοπαίδων καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν, διεκρίθη δὲ κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877. Εἶτα ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος εἰς διαφόρους πρωτευούσας καὶ τῷ 1886, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Ἀλεξάνδρου Βάττεμβεργ, ἀπεστάλη εἰς τὴν Σόφιαν, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν ρωσικὴν ἐπιρροήν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη διοικητὴς τῆς Φινλανδίας. Συνέγραψεν ὑπόμνημα περὶ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ θεωρούμενον ὡς ἔργον μεγάλης κριτικῆς ἀξίας. Θ. Β.

Καλμπάχερ (Calmpacher), *Ἀντώνιος*. Ἀλσατὸς φιλέλλην ἐκ Κόλμαρ. Ἐπολέμησε κατὰ τὸν Ἀγῶνα εἰς διαφόρους μάχας ὡς πυροβολητής, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ Χαϊδάρι. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας περὶ τὸν Πειραιᾶ. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄστιγγος, ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν διωρίσθη εἰς τὸν ἐν Πόρῳ ναύσταθμον, ἐκεῖ δὲ ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰργάσθη ὡς μηχανικὸς τορνευτής. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου καὶ συντάξεως. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1851. Γ. Δ. Κ.

Κάλμπε, ἢ **Κάλμπε-ἀν-ντὲρ-Σάαλε** (Kalbe ἢ Calbe an der Saale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Μαγδεμβούργου. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάαλε, πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ Μαγδεμβούργου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαγδεμβούργου-Λειψίας. Κάτοικοι 11.500. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἔχει ἐργοστάσια ζύθου, ὑφασμάτων, σακχάρεως, χάρτου, θερμαστρῶν κτλ. Μ. Δ. Β.

Κάλμπε (Kalbe), *Ἐρνέστος φὸν—*. Γερμανὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1820. Εὑρίσκετο εἰς Πάτρας κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ καταφυγὼν εἰς Ζάκυνθον λόγῳ τῶν ταραχῶν, κατόπιν ἔσπευσεν εἰς Τρίπολιν, πρὸς συνάντησιν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντη. Ἔλαβεν ἡμιεπίσημον ἐντολὴν νὰ μεταβῇ εἰς Γερμανίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν προσπαθειῶν διὰ τὸν καταρτισμὸν λεγεώνων φιλελληνικῶν καὶ διὰ τὴν σύναψιν πολεμικοῦ δανείου. Ἐρίσας πρὸς τὸν βαρῶνον Κεφαλᾶν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα, ἐπολέμησεν εἰς Ναύπλιον, ἐτραυματίσθη εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τέλος ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ εἰς Τρίπολιν τῷ 1823. Ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ὑπεστηρίζετο παρ' αὐτοῦ. Γ. Δ. Κ.

Καλμποῦκο (Calbuco) *[Γεωγρ.—Ἡφαιστειολ.]*. Ἡφαίστειον ὄρος τῆς Παταγωνικῆς χώρας τῶν Κορδιλλιερῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἔχον ὕψος 1738 μ. Εὑρίσκετο ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν 26 Νοεμβρίου 1834, ὅτε τὸ ἐπεσκέφθη ὁ Δάρβιν. Ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1845 ἔσχεν ἐπανειλημμένας ἐκρήξεις. Μετὰ ταῦτα ὁ μέγας κρατήρ του ἦτο σκεπασμένος μὲ χιόνας μέχρι τοῦ 1893, ὅτε ἐπανήρχισεν ἐνεργοῦν. Ἔκτοτε ἐκρήξεις του ἀσθενεῖς—κυρίως ἀνεκβολαὶ ἀτμῶν καὶ ἡφαιστείας ἄμμου, σποδοῦ καὶ μύδρων—ἐσημειώθησαν κατὰ τὸ 1906 καὶ 1907. Γ. Κ. Γ.

Κάλνα (Kalna) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὑποδιοίκησις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ διοικήσει Μπαρντουὰν τῆς Βεγγάλης. Ἔχει ἔκτασιν 386 τ. μιλλίων. Ἡ πόλις Κάλνα κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπάτζι-ράτι καὶ εἶναι σημαντικώτατον ἐμπορικὸν κέντρον. Ἡ ὑποδιοίκησις ἔχει 225.200 κατοίκους, ἡ δὲ πόλις 30 000.

«Κὰλ-Νιδρέϊ». Ἰουδαϊκὴ προσευχὴ ἀραμαϊστὶ συντεταγμένη, ἥτις ἀπαγγέλλεται τρὶς κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ μεγάλου Ἐξιλασμοῦ (Γιὸμ Κιποὺρ) καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἀκυροῦνται οἱ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος γενόμενοι ἄσκοποι ὅρκοι, ἀπευχαί, ταξίματα κλπ. Ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη προσευχὴ οὐδόλως ἐνέχει, ὡς κοινῶς πιστεύεται, μυστικιστικὸν ἢ δικανικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' ἀποτελεῖ μᾶλλον εἶδος τυπικοῦ ἀκυρωτικοῦ διαγγέλματος καζουϊστικῆς φύσεως, πολλαὶ δὲ ἰουδαϊκαὶ κοινότητες (π. χ. ἐν Καταλωνίᾳ, Ἀλγερίῳ κ. ἀλ.) οὐδόλως συμπεριλαμβάνουσι ταύτην ἐν τῷ τυπικῷ αὐτῶν. Παρὰ ταῦτα παρὰ τοῖς ἡμετέροις Ἰσραηλίταις ἡ προσευχὴ αὕτη ἀπολαύει ἰδιαιτέρας ἐκτιμήσεως λόγῳ τῆς ἐπισημότητος, μεθ' ἧς ἀπαγγέλλεται ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ πρὸ τῆς ἱερᾶς κιβωτοῦ ἱσταμένου ἀρχιρραβίνου καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ πλήθους. Ἀξιόλογος τυγχάνει διὰ τὴν γλυκύτητά της ἡ ἐπὶ τῆς προσευχῆς ταύτης μελῳδία τῶν Ἰουδαίων Ἀσκεναζείμ. Ἐπ' αὐτῆς ἐφήρμοσαν ὡραίας μουσικὰς συνθέσεις πολλοὶ Ἑβραῖοι μουσουργοί. Γ. ΕΛ.

Καλνόκυ ντὲ Κόρος Πατὰκ (Kalnoky de Koros Patak ἢ Calnoky), ***Γουσταῦος***, *κόμης*—. Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1832—1898). Εἰσῆλθε νεαρώτατος εἰς τὴν διπλωματίαν καὶ μετὰ ὑπηρεσίαν εἰς τὰς πρεσβείας τοῦ Μονάχου, τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Λονδίνου, διωρίσθη τῷ 1871 πρεσβευτὴς ἐν Ῥώμῃ, τῷ 1874 πρεσβευτὴς ἐν Κοπεγχάγῃ, καὶ τῷ 1880 πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χάϋμερλε, ἐκλήθη εἰς Βιέννην καὶ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ προσεγγίσῃ τὰς κυβερνήσεις Ῥωσίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, ἀλλὰ τὰ ἐπεισόδια τῆς Βουλγαρίας τῷ 1885 προεκάλεσαν τὴν ψυχρότητα μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ Αὐστρία ἐπεχείρησε νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐπιρροήν της ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς τοῦ πρίγκιπος Φερδινάνδου τοῦ Σὰξ-Κοβούργου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ῥωσικὴν ἐπικράτησιν ἐν Σερβίᾳ. Ὁ Καλνόκυ ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Βίσμαρκ ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς συνάψεως τῆς τριπλῆς συμμαχίας, συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν εἴσοδον εἰς ταύτην καὶ τῆς Ἰταλίας. Διηύθυνε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας ὅπως αὐξήσῃ τὴν αὐστροουγγρικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὰ Βαλκάνια. Μ. Δ. Β.

Γουσταῦος Καλνόκυ.

Καλντάρα (Caldara), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς τῆς σχολῆς τῆς Βενετίας (1670—1736), μαθητὴς τοῦ Λεγκρέντσι, διακριθεὶς κυρίως ὡς συνθέτης μελοδραμάτων, ὧν τὸ πρῶτον «Argene» ἀνεβιβάσθη εἰς ἡλικίαν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν. Ἔγραψεν 74 μελοδράματα καὶ σερενάτας, 32 ὀρατόρια, λειτουργίας, ἓν «Crucifixus» διὰ 16 φωνάς, ἓν «Stabat mater», ἓν «Miserere» κλπ. Ἡ θρησκευτική του μουσικὴ ἰδιαιτέρως ἐκτιμᾶται, ἐνῷ τὰ σκηνικά του ἔργα, παρ' ὅλην των τὴν μελῳδικότητα, οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ μείνουν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ζωήν, διότι ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ἡ δραματικὴ δύναμις. Ὁ Καλντάρα ἔγραψε καὶ μουσικὴν δωματίου, 24 σονάτας, κουαρτέττα, τεμάχια διὰ κλαβεσῖνον κλπ. Γ. Σ.

Κάλντας (Caldas). Ὄνομα πολλῶν λουτροπόλεων ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλλίᾳ. —1) *Ντὰ Ῥάϊνα* (da Rainha). Λουτρόπολις τῆς Πορτογαλίας ἐν Ἐστραμαδούρᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Λέϊρια. Κάτ. 5.900. Ἔχει θειούχους πηγάς, θερμοκρασίας 34, 5°, καταλλήλους διὰ τὰς παθήσεις τῶν ῥευματισμῶν, τοῦ κατάρρου καὶ τῶν ἐντέρων. —2) *Ντὲ Κούντις* (de Cuntis). Λουτρόπολις τῆς Ἰσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ποντεβέντρα. Κάτ. 6.800. Ἔχει θειούχους καὶ ἀζωτούχους θερμοπηγὰς (20°—57°), καταλλήλους διὰ τοὺς ῥευματισμούς, τὰ δερματικὰ νοσήματα καὶ τὰ νοσήματα τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. —3) *Ντὲ Ἐστρὰτς* (de Estrach) ἢ *Καλντέτας*. Λουτρόπολις τῆς Ἰσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βαρκελώνης, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 700. Ἔχει μεταλλικὰς θερμοπηγὰς (38°), εἰδικὰς διὰ ῥευματισμούς, νευρικὰς παθήσεις κτλ. καὶ συχνάζεται ὑπὸ ἐντοπίων καὶ ξένων. —4) *Ντὲ Μονμπουΐ* (de Montbuy). Λουτρόπολις τῆς Ἰσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βαρκελώνης. Κάτ. 3474. Ἔχει πολλὰς θερμοπηγὰς (17° — 70°) καταλλήλους διὰ ῥευματισμούς, παθήσεις τῶν νεύρων, τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦ δέρματος κτλ. Ἔχει πολλὰ θεραπευτήρια καὶ ξενοδοχεῖα. —5) *Ντὲ Ῥέγες* (de Reyes). Λουτρόπολις τῆς Ἰσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ποντεβέντρα. Κάτ. 7 505. Ἔχει μεταλλικὰς θερμοπηγὰς 37°—47°) καταλλήλους διὰ ῥευματισμούς, χλωραναιμίαν, καχεξίαν, παθήσεις τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. —6) *Ντὲ Βιζέλλα* (de Vizella). Λουτρόπολις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μπράγκα. Κάτ. 1700. Ἔχει 55 θειούχους πηγὰς θερμοκρασίας 32°—57°. —7) *Ντὸ Ζερὲζ* (do Gerez). Λουτρόπολις τῆς Πορτογαλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Μπράγκα. Κεῖται ἐπὶ μαγευτικῆς θέσεως καὶ ἔχει θερμοπηγὰς 63°, καταλλήλας διὰ ῥευματισμοὺς καὶ χρονίους κατάρρους τῶν ἀναπνευστικῶν καὶ οὐρικῶν ὀργάνων. Μ. Δ. Β.

— **Κάλντας** (Caldas) *[Γεωγρ.]*. — 1) Διαμέρισμα τῆς κεντρικῆς Κολομβίας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Κάουκα μεταξὺ τῶν Δυτικῶν καὶ Κεντρικῶν Κορδιλλιερῶν. Ἔχει ἔκτασιν 7.000 τ. χλμ. Τὸ ἔδαφός της εἶναι εὔφορον καὶ ἔχει μέγαν ὀρυκτὸν πλοῦτον. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ὁ καφὲς καὶ ἡ σάκχαρις. Κάτοικοι 151.365. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ πόλις *Μανιζάλες*.— 2) Πόλις καὶ δῆμος τῆς πολιτείας Γκεράες τῆς Βραζιλίας, κειμένη εἰς ὕψος 1200 μ. καὶ χρησιμεύουσα ὡς διαμονὴ πασχόντων ἐκ στηθικῶν νοσημάτων. Ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην παραγωγὴν καφὲ καὶ οἴνου. Κάτοικοι 21 000.

καλντέρα (Caldera) *[Γεωλογ.]* Λέξις ἱσπανικὴ σημαίνουσα χύτραν ἢ λέβητα. Διὰ τῆς λέξεως ὑποδηλοῦται τὸ κοίλωμα, ὅπερ σχηματίζεται εἰς τὸν κρατῆρα ἡφαιστείων τινῶν συνεπείᾳ καθιζήσεως.

Καλντέρα (Caldera) *[Γεωγρ.]*. Πόλις παραθαλασσία τῆς Χιλῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀτακάμα. Ἔχει θαυμάσιον λιμένα καὶ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον ἐξαγωγῆς. Ἀποτελεῖ τὸν ἀκραῖον σταθμὸν τοῦ πρώτου κατασκευασθέντος ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ σιδηροδρόμου πρὸς Κοπιαπό. Ἐξάγει κυρίως μεταλλεύματα σιδήρου, χαλκόν, ἄργυρον καὶ βόρακα. Κάτοικοι 2.446.

— **Καλντέρας κόλπος** (Caldera Bay) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ εἰσοχὴ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἐν τῇ βορείᾳ περιοχῇ τῆς Χιλῆς, εἰς τὸν μυχὸν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ πόλις Καλντέρα. Ὁ κόλπος τῆς Καλντέρας εἶναι περίφημος, διότι, κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Χιλῆς, τῷ 1891, τορπιλλισθὲν ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὸ δύο τορπιλλικῶν τὸ θωρηκτὸν «Μπλάνκο Ἐνκαλάδα» ἐβυθίσθη ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν μετὰ 300 ἀνδρῶν τοῦ πληρώματός του. Μ. Ν. Δ.

Καλντεράρα ντὶ Ῥένο (Calderara di Reno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἐμιλίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Βολωνίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ῥένο καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βολωνίας—Βερώνας. Κάτ. 4 560. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ ἀπὸ τῆς Βολωνίας καὶ παράγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα, καπνόν, σιτηρὰ κλπ. Μ. Δ. Β.

Καλντεράροι (Calderari). Ἰταλικὴ μυστικὴ πολιτικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὁποία διεδραμάτισε σημαντικὸν ῥόλον εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων. Οἱ Καλντεράροι (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ calderaro, χαλκεύς, καραβανᾶς) εἶχον συμπηχθῆ πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῶν Καρβονάρων καὶ ὑπεχρεοῦντο ἐνόρκως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ κατασύντριψιν τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν τεκτόνων. Ἡ μυστικὴ αὕτη ὀργάνωσις, πλὴν τῶν βασιλοφρόνων, περιελάμβανεν εἰς τοὺς κόλπους της καὶ πλείστους δραπέτας τῶν φυλακῶν κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1799 καὶ καταδίκους τῶν κατέργων τῆς Πόντσα καὶ τῆς νησῖδος Παντελλερία, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1816 οἱ Γάλλοι εἶχον ἐξολοθρεύσει διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου μέγαν ἀριθμὸν τούτων. Κατὰ τὴν παλινόστησιν ὅμως τῶν Βουρβώνων ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Καλντεράρων ὁ πρίγκιψ Κανόζα, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναλήψεως ὑπ' αὐτοῦ τῆς διευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας τῆς Νεαπόλεως, κατεγίνετο εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ των, τὴν διανομὴν εἰς αὐτοὺς ὅπλων καὶ τὴν προπαρασκευὴν κινήματος καθ' ἅπαν τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἀντιπάλων. Πρὸ τῆς ὁρισθείσης ὅμως ἡμέρας τοῦ κινήματος οἱ Καλντεράροι ἤρχισαν νὰ διαπράττουν διαφόρους πολιτικὰς δολοφονίας καὶ νὰ δημιουργοῦν ταραχάς. Οἱ Καρβονάροι ἀντεπεξῆλθον διὰ τῶν ἰδίων μέσων καὶ μεθόδων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν ἀναρχίαν, καθότι αἱ ἀρχαί, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἦσαν συνένοχοι τῶν φατριῶν, ἐδεικνύοντο ἀνίκανοι νὰ ἐπιβάλουν τὸ κράτος τοῦ νόμου. Κατόπιν συλλήψεως ἀπεσταλμένων εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐπιστολῶν ἐνοχοποιουσῶν τὸν πρίγκιπα Κανόζα, ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τῆς Γαλλίας, ἠναγκάσθη παρὰ τὴν θέλησίν του νὰ παύσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς θέσεώς του. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς συνωμοσίας, τὴν σύλληψιν διαφόρων ἀρχηγῶν καὶ ἀναχώρησιν τοῦ Κανόζα ἐκ τῆς Νεαπόλεως, οἱ Καλντεράροι ἐξηκολούθησαν ἐπί τινα καιρὸν εἰσέτι τὴν δρᾶσίν των, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξησθενημένην καὶ ὁλονὲν μειουμένην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ηὔξησε τὸ θάρρος, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῶν Καρβονάρων. Μ. Δ. Β.

Καλντερίνι (Calderini), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς ἰατρὸς ἐκ Βολωνίας, γεννηθεὶς τῷ 1841. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας τῷ 1868 καὶ ἐπιμελητὴς τῆς ἀνατομικῆς τῷ 1872. Τῷ 1876 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1879 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πάρμας. Τῷ 1895 κατέλαβε τὴν αὐτὴν ἕδραν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἔργων ἀναφέρομεν: «Μαιευτικὴ καὶ γυναικολογία» (Μιλᾶνον 1890), «Ἐγχειρίδιον θεραπευτικῆς καὶ χειρουργικῆς μαιευτικῆς» (Τουρῖνον 1897). Ο. Ρ.

Καλντερκὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς τουρκικῆς Θρᾴκης, κενωθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν.

Καλντερὸν (Calderon), ***Ἐστεμπάνιεθ***. Ἱσπανὸς ποιητὴς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μαλάγᾳ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1867. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς Γρενάδας πανεπιστημίῳ, διωρίσθη ἐν αὐτῷ καθηγητὴς τῆς ποιητικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς. Ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Μαλάγᾳ καὶ εἶτα ἐν Μαδρίτῃ, ἔγραψε καὶ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *El solitario* δύο ποιητικὰς συλλογάς, τὰς «Poesias» τῷ 1833 καὶ τὰς «Ἀνδαλουσιανὰς σκηνὰς» τῷ 1836, τὸ μυθιστόρημα «Χριστιανοὶ καὶ Μαῦροι» τῷ 1838 καὶ τὰς ἱστορικὰς μελέτας «Ἐκπόρθησις καὶ ἀπώλεια τῆς Πορτογαλίας», «Ἡ φιλολογία τῶν Μαύρων» κτλ. Τῷ 1837, διορισθεὶς διοικητὴς τῆς Σεβίλλης, ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ σήμερον εὑρίσκονται οἱ περίφημοι πίνακες τοῦ Μουρίλλο. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—**Καλντερὸν** (Calderon), ***Μαρία***. Ἱσπανὶς ἠθοποιὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐξ αὐτῆς ὁ Φίλιππος Δ' τῆς Ἱσπανίας ἐγέννησε τῷ 1629 τὸν δεύτερον Δὸν Ζουὰν τῆς Αὐστρίας. Ἡ Καλντερόν, πρὶν ἢ γίνῃ ἐρωμένη τοῦ βασιλέως, εὑρίσκετο εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ δουκὸς de Medina de las Torres, ὃν καὶ ἐξηκολούθησε ν' ἀγαπᾷ καὶ μετὰ τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως ἕνωσίν της, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μαθὼν ὁ τελευταῖος οὗτος, τόσον ὠργίσθη, ὥστε τὴν ἐξηνάγκασε ν' ἀσπασθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἡ Καλντερόν, εἰσελθοῦσα ἐν μοναστηρίῳ, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Ν. Ι. Λ.

Καλντερὸν ντὲ λὰ Μπάρκα (Calderon de la Barca), *δὸν* ***Πέτρο***. Ὁ μεγαλύτερος τῆς Ἱσπανίας δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐξ εὐγενῶν γονέων ἐν Μαδρίτῃ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1600, καὶ οὐχὶ ὡς διατείνονται σχεδὸν ὅλοι οἱ βιογράφοι του κατὰ τὸ 1601. Νεαρώτατος εἰσήχθη ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ σχολῇ τῆς Μαδρίτης, ἣν διηύθυνον τότε οἱ Ἰησουῖται, καὶ δεκατετραετὴς μόλις ἔγραψεν ἐν αὐτῇ μίαν κωμῳδίαν ἐπιγραφομένην: «El carro del cielo» («Τὸ ἅρμα τοῦ οὐρανοῦ»), ἥτις ἀπωλέσθη, μεθ' ὃ ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Σαλαμάγκᾳ πανεπιστήμιον, ἔνθα ἐδιδάχθη φιλοσοφίαν, θεολογίαν, μαθηματικά, γεωγραφίαν, πολιτικὴν καὶ ἱερὰν ἱστορίαν, ἀστικὸν καὶ κανονικὸν δίκαιον κτλ., χωρὶς ἐν τῷ μεταξὺ νὰ παραμελήσῃ καὶ τὸ θέατρον, καθόσον εἰς ἡλικίαν δέκα καὶ ἐννέα ἐτῶν, ὅτε ἀπεπεράτωσε τὰς πανεπιστημιακάς του σπουδάς, εἶχεν ἤδη δώσει εἰς τὰ κυριώτερα τῆς Ἱσπανίας θέατρα οὐκ ὀλίγα ἔργα του.

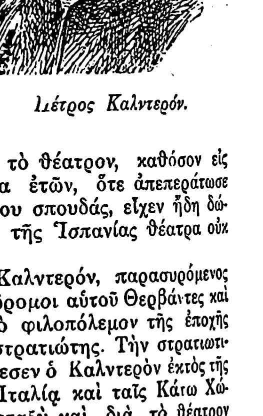
Πέτρος Καλντερόν.

Εἰκοσιπενταετὴς ὁ Καλντερόν, παρασυρόμενος καὶ αὐτός, ὅπως οἱ πρόδρομοι αὐτοῦ Θερβάντες καὶ Λόπε δὲ Βέγκα, ἀπὸ τὸ φιλοπόλεμον τῆς ἐποχῆς του μένος, κατετάχθη στρατιώτης. Τὴν στρατιωτικήν του θητείαν ἐξετέλεσεν ὁ Καλντερὸν ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας, κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ταῖς Κάτω Χώραις, γράφων ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διὰ τὸ θέατρον μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε ὁ Λόπε δὲ Βέγκα ἐν τῇ τότε (1630) δημοσιευθείσῃ «Ἀπολλωνείᾳ δάφνῃ» του (El laurel de Apolo) τὸν κατέτασσεν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν ποιητῶν. Τῷ 1636 ἐπανῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν κληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Δ', ὅστις τοῦ ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῶν βασιλικῶν ἑορτῶν καὶ δὴ τῶν ἰδιαιτέρων του θεάτρων, ὁποῖα ἦσαν τὸ Buen-Retiro, ἡ Zarzuela καὶ ἡ Casa-de-Campo, ἐν οἷς ἐπαίζοντο συνήθως ἰδικά του ἔργα, ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλικοῦ προστάτου του, ὅστις τὰ ὑπέγραφε: «*Un ingenio de esta corte*», ἤτοι «Ἕνα πνεῦμα τῆς πρωτευούσης ταύτης». Τῷ 1640, παραιτηθεὶς τῆς διευθύνσεως τῶν ῥηθέντων θεάτρων, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Καταλωνίᾳ ἐκστρατείαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἐπανῆλθεν εἰς Μαδρίτην καὶ ἀφοῦ εἰργάσθη ἐπί τινα χρόνον διὰ τὸ θέατρον, καταληφθεὶς ἀπὸ μυστικισμὸν κατὰ τὸ 1651, ἐδέχθη τὴν ἱερωσύνην, ὅπως καὶ ὁ Λόπε δὲ Βέγκα, καὶ κατ' ἀρχὰς διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῶν Νέων Βασιλέων τοῦ Τολέδου (Los Reyes Nuevos de Toledo). Τῷ 1663, ὁ Καλντερὸν εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τρία δὲ ἔτη κατόπιν ἐξελέγη ἀρχηγὸς αὐτοῦ. Πολὺ ὅμως πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχε τύχει ἄλλης τιμῆς, πολὺ ὑψηλοτέρας. Ἐσυνηθίζετο τότε ἐν Ἱσπανίᾳ νὰ ἑορτάζωνται αἱ μεγάλαι τῆς Ἐκκλησίας ἑορταὶ διὰ τῆς παραστάσεως ἀλληγορικῶν δραμάτων, καλουμένων autos sacramentales. Ἑκάστη πόλις ὥριζε τὸν ποιητήν της καὶ ἡ παραγγελία ἑνὸς auto ἐθεωρεῖτο

Digitized by Google

ἡ ὑψίστη τιμή, ἧς ἠδύνατο νὰ τύχῃ εἷς ποιητής. Ὁ Καλντερόν, τυχὼν τῆς τοιαύτης τιμῆς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διὰ τὰς θεατρικὰς παραστάσεις τῆς Μαδρίτης, ἔσχε τοσαύτην ἐπιτυχίαν, ὥστε ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη πᾶσαι αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Ἱσπανίας ἀπηυθύνοντο εἰς αὐτόν· ὅτε δὲ ὁ Καλντερόν, τὴν 25 Μαΐου 1681, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς Ἱσπανίας αἵτινες ἑώρταζον κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὴν Πεντηκοστήν, ἔπαιζον θρησκευτικὰ ἔργα τοῦ ἀποθανόντος. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ θεατρικοῦ του σταδίου ὁ Καλντερὸν ἔγραψεν: ἑκατὸν εἴκοσι «κωμῳδίας» (οἱ Ἱσπανοὶ διὰ τῆς λέξεως comedia χαρακτηρίζουν πᾶν εἶδος θεατρικοῦ ἔργου, πλὴν τῶν θρησκευτικῶν), ἑκατὸν «autos sacramentales», διακόσια «loas», ἤτοι «προλόγους» μὲ ἓν ἢ περισσότερα πρόσωπα, οὓς προέτασσον κατὰ τὰς παραστάσεις τῶν «ἀοῦτος», καὶ ἑκατὸν «ἐμβόλια» (entemesés), ἐξ ὧν πάντων σῴζονται σήμερον ἑκατὸν ὀκτὼ κωμῳδίαι καὶ ἑβδομήκοντα δύο ἀοῦτος μετὰ τῶν σχετικῶν λόας. Τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Καλντερὸν διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: εἰς θρησκευτικὰ καὶ βέβηλα. Τὰ πρῶτα διαιροῦνται εἰς «autos sacramentales» καὶ εἰς θρησκευτικὰ δράματα. Εἰς τὰ ἀοῦτος τὸν κύριον λόγον παίζουν πάντοτε ἀλληγορικὰ πρόσωπα, ὅπως ἡ Εἰδωλολατρεία, ἡ Φιλαργυρία, ἡ Ματαιότης, ἡ Λαγνεία κτλ. Εἰς τὰ θρησκευτικά του δράματα, τὰ ὁποῖα πάντα διαιροῦνται εἰς τρία μέρη, διετήρησε τὸν μυστικισμὸν τῶν ἀοῦτος· τὰ ἔδιδε δὲ πρὸς διδασκαλίαν, οὐχὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Corpus Domini, καθ' ἃς ἐπαίζοντο ἐπὶ ἰκρίων τὰ ἀοῦτος, ἀλλ' εἰς δημόσια θέατρα καὶ κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Αἱ ἁλυσίδες τοῦ διαβόλου», «Οἱ δύο ἐρασταὶ τοῦ οὐρανοῦ», Ἡ παρθένος τοῦ Σαγκράριο» καὶ «Ὁ Ἰωσὴφ τῶν γυναικῶν».

Τὰ δεύτερα—τὰ βέβηλα—διαιροῦνται εἰς κωμῳδίας ἱστορικάς, εἰς κωμῳδίας πλοκῆς (comedias de capa y espada y generos inferiores) καὶ κωμῳδίας μυθολογικάς. Εἰς τὰς ἱστορικάς του κωμῳδίας ὁ Καλντερὸν δὲν λαμβάνει ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἀδιαφορεῖ δὲ τελείως διὰ τὸ τοπικὸν χρῶμα καὶ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς. Ἡ χρονολογία καὶ ἡ γεωγραφία εἶναι δι' αὐτὸν ἄγνωστα πράγματα, διὰ τοῦτο καὶ εἰς πολλά του ἔργα οἱ ἥρωές του, ὁ Σκιπίων, ὁ Κοριολανός, ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι Ἱσπανοί, φέροντες τὸν πλατὺν μανδύαν καὶ τὸ μακρὸν ξίφος, ὁ Ἰούδας κυριεύει διὰ κανονιοβολισμῶν τὴν Ἰουδαίαν, ὁ Δούναβις εὑρίσκεται ἐν Ἀσίᾳ, αἱ δὲ Ἱερουσαλὴμ καὶ Μέμφις ἔχουν λιμένας. Ὁ Καλντερὸν ἔγραψεν εἰκοσάδα ἱστορικῶν κωμῳδιῶν, ἐξ ὧν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ὁ «Ἀλκάδης τῆς Θαλαμέας». Ὑπὸ ἔποψιν μάλιστα διαγραφῆς χαρακτήρων εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον τοῦ Ἱσπανοῦ δραματογράφου. Τόσον ζωηρὰ εἶναι ἐν τῷ «Ἀλκάδῃ» ἡ ἀπεικόνισις τῆς ὑπερηφανείας καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς τιμῆς παρὰ τῷ ἱσπανικῷ λαῷ, ὥστε καὶ μετὰ τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας ἀφ' ἧς ἐγράφη παίζεται ἀκόμη ζωηρότατα καὶ ἐκθύμως χειροκροτεῖται ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ μεταφρασθὲν καὶ ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, καὶ Ἀγγλίᾳ τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Καλντερὸν ἐξεγείρει πάντοτε ἐνθουσιασμόν, καθὰ δεικνύον τὴν φυσικὴν εὐγένειαν τέκνον τοῦ λαοῦ καὶ τὴν καθαυτὸ ἀνδρείαν τῆς καρδίας, ὑπερτέραν πάσης βίας τεχνικῆς πλήθους στρατιωτικοῦ. Οὐχ ἧττον καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐδόθη κατὰ θαυμασίαν μετάφρασιν τοῦ Ἰωάννου Καμπούρογλου ὑπὸ τοῦ θιάσου Ἀλεξιάδου τὸν Αὔγουστον τοῦ 1884 ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου «Ἀπόλλων» τὸ θαυμάσιον τοῦ Καλντερὸν ἔργον παρήγαγε συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμὸν διὰ πολλὰ ἐξ ἀναλογίας ὅμοια καὶ παρ' ἡμῖν αἰσθήματα. Ἄλλαι ἱστορικαὶ τραγῳδίαι τοῦ Καλντερὸν ἀξιόλογοι εἶναι: «Τὰ ὅπλα τῆς ὡραιότητος» (Las armas de la hermosura) «Ἡ κόρη τοῦ ἀέρος» (La Hija del aire) καὶ ὁ «Τετράρχης τῆς Ἱερουσαλήμ».

Κωμῳδίας πλοκῆς ἔγραψεν ὁ Καλντερὸν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, ἐξ ὧν δύο, τὴν «Dama duende» καὶ «El secredo a voces», μετεφράσθησαν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἰ. Καμπούρογλου. Τὸν τίτλον τῆς πρώτης («La dama duende» κατὰ λέξιν σημαίνει: «ἡ κυρία στοιχειό») ἀπέδωκεν ὁ Ἕλλην μεταφραστὴς διὰ μόνης τῆς λέξεως «Στοιχειό», ἀκολουθήσας κατὰ τοῦτο τὸν Γάλλον μεταφραστὴν τοῦ αὐτοῦ ἔργου Damas-Hinard, ὅπως ἐπέγραψε τὴν μετάφρασίν του: «L'esprit follet». Τὸν τίτλον τῆς δευτέρας ἀπέδωκεν ὁ Ἕλλην μεταφραστὴς διὰ τῆς φράσεως: «Μυστικὰ καὶ φωναχτά».

Τὰς μυθολογικάς του κωμῳδίας ὁ Καλντερὸν τὰς ἔγραψε κατ' εἰσήγησιν τοῦ Φιλίππου Δ' καὶ Καρόλου Β', παρεστάθησαν δὲ πᾶσαι εἰς τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν θέατρα. Ἀξιολογώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ὁ ἔρως ἐξημερώνει τὰ θηρία» (Fieras afemina amor), «Οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι ἄσωτοι» (Los tres mayores prodigos), «Ἀρέσκειν καὶ μὴ ἀγαπᾶν» (Agradecer y no amar) καὶ «Ἡ ζωὴ εἶναι ὄνειρον» (La vida es sueño). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ὁ Καλντερὸν ἔγραψε καὶ «mogigangas», ἤτοι σύντομα θεατρικὰ ἔργα, δι' ὧν ἐσατιρίζοντο σύγχρονα γεγονότα. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενος «Los flatos», δι' οὗ ἐσατυρίζοντο τὰ νέα ποτά, ἅτινα εἶχον εἰσαχθῆ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του.

Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν κωμῳδιῶν του, ὁ Καλντερὸν ἠκολούθησε δύο δρόμους. Εἰς τὰς κωμῳδίας πλοκῆς ἡ τύχη παίζει τὸν σπουδαιότερον ρόλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς διὰ τῶν προσώπων πολλῶν τοιούτων κωμῳδιῶν του. Οὕτως ἐν τῇ κωμῳδίᾳ του: «No ay burlas con el amor» («Μὴ παίζετε μὲ τὸν ἔρωτα») ἓν τῶν προσώπων, ὑποχρεωμένον νὰ κρυφθῇ, λέγει πρὸς τὸ κοινόν: «Αὐτὸ μοιάζει μὲ τὶς κωμῳδίες τοῦ Πέτρου Καλντερόν, ποῦ πάντα κάποιος κρύβεται ἢ κάποια μεταμφιέζεται». Τοὐναντίον, εἰς τὰς σοβαράς του κωμῳδίας, ἡ τύχη ἐλάχιστα ἀναμιγνύεται καὶ τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρας, τὰ πάθη καὶ τὰ συμφέροντα τῶν προσώπων. Εἶναι δὲ οἱ χαρακτῆρές του τὸ μὲν γενικοί, ὅπως ὁ γκαλάντες, ὅστις ἔρχεται ἐκ τῆς Φλάνδρας ἢ τῆς Ἰταλίας, πάντοτε πρόθυμος, εὐγενής, γενναῖος, μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας καὶ τὰ εὔμορφα καὶ γλυκὰ λόγια εἰς τὸ στόμα, ὁ κωμικὸς ὑπηρέτης (gracioso), ὁ λαίμαργος πάντοτε καὶ δειλός, περίεργος καὶ φλύαρος, ἡ ἀκόλουθος (criada), ἡ ὁποία ὑποβοηθεῖ πάντοτε καλοκαγάθως τοὺς ἔρωτας τῆς κυρίας της κτλ., τὸ δὲ εἰδικοί, ὅπως ὁ τοῦ Ἀλκάδου τῆς Θαλαμέας. Ἐξαιρετικῶς ὅμως δύο τύποι εἶναι τὰ μάλιστα ἀρεστοὶ εἰς τὸν Καλντερόν: ὁ τῆς γυναικὸς muy muyer, ὅπως λέγουν οἱ Ἱσπανοὶ (κατὰ λέξιν muy muyer σημαίνει: «πολὺ γυναῖκα», ἡ κατ' ἐξοχὴν γυναῖκα), τῆς περιπαθεστάτης δηλονότι γυναικός, ἡ ὁποία ριψοκινδυνεύει τὰ πάντα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν της, καὶ ὁ τοῦ εὐγενοῦς καὶ γενναίου, ἀλλὰ καὶ πανούργου, κατὰ τὰς περιστάσεις, ὅστις, ὁσάκις νομίζει ὅτι ἡ τιμή του διακινδυνεύει, θυσιάζει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ὡς πρὸς τὴν ἔκθεσιν τῶν κωμῳδιῶν του ὁ Καλντερὸν ἠκολούθησε τὴν ποιητικὴν τοῦ Λόπε δὲ Βέγκα μέ τινας διαφοράς. Ἐνῷ συνήθως ὁ Βέγκα ἐκθέτει τὴν ὑπόθεσίν του εἰς δύο ἢ τρεῖς διαλογικὰς σκηνάς, ὁ Καλντερόν, τοὐναντίον, τὴν ἐκθέτει ἀφηγηματικῶς, ὅπως ἔπραττε συνήθως ὁ Εὐριπίδης. Εἰς δὲ τὰς δραματικὰς περιστάσεις (situations) καὶ τὰ ἀπροσδόκητα συμβεβηκότα, δι' ὧν μεταβάλλεται σπουδαίως καὶ αἰφνιδίως ἡ κατάστασις τῶν δρώντων προσώπων, τὰ coups de théâtre δηλονότι, ὁ Καλντερὸν ἦτο ἀριστοτέχνης τόσον, ὥστε οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ τὰς ἐξ αὐτῶν παραγομένας ἐντυπώσεις τὰς ἀπεκάλουν: los lances de Calderón. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ Linguet ἐν τῷ «Ἱσπανικῷ θεάτρῳ» του γράφει, ὅτι «πρὸ παντὸς εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν δραματικῶν καλλονῶν ὑπερεῖχεν ὁ Καλντερόν, οὐδέποτε δὲ θὰ παύσω νὰ λέγω, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ ὁ Καλντερὸν ἦτο τὸ μεγαλύτερον πνεῦμα ἐξ ὅσων ποτὲ ὑπῆρξαν». Ἡ Ἱσπανία ὁλόκληρος, τιμῶσα τὸν μεγάλον αὐτῆς δραματογράφον, ἑώρτασε κατὰ τὸ 1881 τὴν διακοσιοστὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου του μεγαλοπρεπέστατα. Κατὰ τὰς δοθείσας τότε ἑορτὰς εἶχε κηρυχθῆ καὶ παγκόσμιος διαγωνισμὸς πρὸς σύνθεσιν ποιήματος εἰς τὸν Καλντερόν, εἰς ὃν διαγωνισμὸν ἔτυχε χρυσοῦ μεταλλίου καὶ ὁ ἡμέτερος Κωνσταντῖνος Γ. Ξένος. Πρώτη ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Καλντερὸν ἐγένετο τῷ 1640—1674 ἐν Μαδρίτῃ εἰς τέσσαρας τόμους. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὁ Vera Tassis τῷ 1685 ἐξέδωκε πλήρη σειρὰν τῶν σῳζομένων ἔργων του εἰς 15 τόμους εἰς 8ον. Τῷ 1690 ἐγένετο δευτέρα ἔκδοσις εἰς 10 τόμους. Τῷ 1759 ἐξεδόθη συλλογὴ τῶν «Autos» του εἰς 6 τόμους. Τῷ 1827—1830 ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐν Λειψίᾳ εἰς 4 τόμους. Ἑτέρα ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1848. Ἡ τελειοτέρα πασῶν τῶν ἐκδόσεων ἐκλεκτῶν ἔργων (Teatro selecto) τοῦ Καλντερὸν εἶναι ἡ γενομένη τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ Menendez y Pelayo.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gaspar de Vera Tassis y Villarroel*, Fama, vida y escritos de Calderon (Madrid 1684) —*Iza Zamácola*, Biografia de D. Pedro Calderón de la Barca (Madrid 1840). —*Trench*, Essav of the life and genius of Calderón (London 1880).—*Alphonse Royer*. Hist Univers. de théâtre, τόμ. 2 καὶ 3. Le théâtre Espagnol.—*Menendez y Pelayo*, Calderón y su teatro (1881).—*Fastenrath*, Calderón (Leipzig 1881).—*Damas Hinard*, Th. de Calderón. τόμ. I. Notice (Paris 1881).—*Felipe Picatoste*, Biografia documentata de Calderon (Madrid 1881).—*Philarète Chasles*, Calderon et Corneille, (Paris 1882).—*Tichnor*, Historia de la literatura Espanola (New-York 1868). — *Günthner*, Calderon und seine Werke (1888).—*H. Breymann*, Die Calderon-Literatur (Munich 1905).

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **Καλντερὸν** (Calderon), *δὸν Φέλιξ - Μαρία ντὲλ Ρέϋ, κόμις ντὲ—*· βλ. *Καλιέχια*.

Κάλντερον (Calderon), ***Φίλιππος-Ἑρμογένης***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Γαλλίᾳ ἐκ γονέων Ἱσπανῶν (1833 — 1898). Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Συχνάκις ἐξέθηκεν ἔργα του εἰς τὰς ἐτησίας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις τῶν Παρισίων καὶ τὴν βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου. Ἐκ τῶν πινάκων του μνημονεύομεν: τὴν «Κόρην τοῦ δεσμοφύλακος», τὴν «Αἴτησιν εἰς γάμον», τὰς «Ἀρλεσιανάς», τὴν «Ἄνοιξιν διώκουσαν τὸν χειμῶνα» καὶ τὴν «Χήραν μετ' ὀρφανοῦ». Ι. Μ. Π.

Καλντιέρο (Caldiero). Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Βενέτου, 15 χλμ. Α τῆς Βερώνης. Ἔχει θειούχους ἰαματικὸς πηγὰς καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερώνης - Βικεντίας. Κάτ 2800.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὰ ὑψώματα τοῦ Καλντιέρο ἀποτελοῦσιν ὑψίστης σημασίας στρατηγικὴν τοποθεσίαν, κατέστησαν δὲ γνωστότατα λόγῳ τῶν περὶ αὐτὰ ἀγώνων. —1) Τῷ 1796. Ὅταν ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπωθήσῃ τὸ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Καλντιέρο αὐστριακὸν στράτευμα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Alvinzi, συνέλαβε τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιον νὰ παρακάμψῃ τὴν τοποθεσίαν ταύτην, νὰ εὑρεθῇ εἰς τὰ νῶτα τοῦ αὐστριακοῦ τούτου στρατεύματος καὶ ν' ἀπειλήσῃ τὰς συγκοινωνίας του, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐξετέλεσε, κατελθὼν κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Adige, προσπεράσας τὴν 15ην Νοεμβρίου αἰφνιδιαστικῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης παρὰ τὸ Ronco (περὶ τὰ 20 χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Καλντιέρο) διὰ λεμβοζεύκτου στρατιωτικῆς γεφύρας, καὶ ἀπειλήσας διὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μασσένα, ἥτις ἐξεβίασε τὴν διὰ τῶν ἑλῶν διάβασιν τῆς Πορσίλ, τὰ νῶτα τῶν ἐν Καλντιέρο Αὐστριακῶν. Ἡ ἀπώθησις ὅμως τούτων ἐκ τῶν ὑψωμάτων Καλντιέρο ἐπῆλθε μετὰ τὴν κατὰ τὴν 17ην Νοεμβρίου νίκην τοῦ Βοναπάρτου εἰς Ἀρκόλην. —2) Τῷ 1805. Ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Μασσένα (πέντε μεραρχίαι καὶ τρεῖς ἱππικοῦ) ἐπετέθη τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου κατὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Καλντιέρο αὐστριακοῦ στρατεύματος ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς τούτους, ἐξαναγκασθέντας εἰς ὑποχώρησιν μόνον μετὰ τήν, κατὰ τὴν 2αν Δεκεμβρίου, νίκην τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἀούστερλιτς. Ν. Θ. Κ.

καλντιρίμι (τὸ) (τουρκ. *καλντιρίμ*, ὅπερ ἐκ τοῦ ρήμ. *καλντιρμὰκ*=ἐγείρειν, ὑψώνειν, παραγόμενον σημαίνει τὸ *ὑψούμενον*, τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ τὸ ὑψούμενον ὀλίγον διὰ πετρῶν ἢ σκύρων, ὅπως ἀποτελέσῃ τὸ λιθόστρωτον). Ἡ λέξις ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ λιθοστρώτου. Ν. Μ.

Καλντονάτσο (Caldonazzo) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ τοῦ Τυρόλου ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Τρέντου, ἰταλικὸν ἀπὸ τοῦ 1919. Κεῖται δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου λίμνης, μιᾶς τῶν ὡραιοτέρων τῆς βορείου τῆς Ἰταλίας καὶ κέντρου παραθερισμοῦ, καὶ 21,7 χλμ. σιδηροδρομικῶς ΝΑ τῆς πόλεως Τρέντου. Κάτοικοι 2.800. Ἡ ὁμώνυμος λίμνη κεῖται εἰς ὕψος 450 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει ἐμβαδὸν 5,4 τ. χλμ. Τὰ ἐξ αὐτῆς ἐκρέοντα ὕδατα σχηματίζουσι τὸν ποταμὸν Μπρέντα.

καλο—· πρῶτον συνθετικὸν τῶν ἀπὸ τοῦ *καλὸς* συνθέτων τῆς νέας ἑλληνικῆς: *καλόγλωσσος, καλοδουλεύω, καλοθέλητος, καλοκοιτάζω, καλοξετάζω, καλοπαντρεύω, καλοπορεύω, καλοχωνεύω* κ. ἄ. Διὰ τοῦ *καλο—* ὡς πρώτου συνθετικοῦ συνδέεται πᾶσα παθ. μετοχὴ πρὸς δήλωσιν τοῦ *καλῶς* ἢ *προσηκόντως*: «*καλοαναθρεμμένος, καλοβρασμένος, καλοδουλεμένος, καλοζυμωμένος, καλοθρεμμένος, καλοκαμωμένος, καλομαθημένος, καλοντυμένος* κτλ. Ἀπὸ τῶν μετοχῶν τούτων σχηματίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐνεστώς: *καλοβράζω, καλοδουλεύω* κτλ. Καὶ ἄλλα σύνθετα ἀπὸ τοῦ *καλο—* σχηματίζονται: *καλόβραστος, καλοθελητής, καλότυχος* κ. ἄ.

Καλὸ (τό)· ὡς πρῶτον συνθετικὸν γεωγραφικῶν ὀνομάτων· βλ. *Καλόν*.

καλοακούω, καὶ *καλακούω* (βλ. λ.).

καλοαναθρεμμένος, *—η, —ο*· δημοτ. καὶ κατὰ ἐσφαλμένην ἀποκατάστασιν *καλοανατεθραμμένος*· ὁ καλῶς ἀνατραφείς, ὁ τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, εὐγενής, μαλακὸς τοὺς τρόπους.

καλόβαθρον (τὸ) *['Αρχ.]*. Ἑκάστη τῶν δύο ξυλίνων ράβδων, τῶν φερουσῶν κατὰ τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ξύλινα ἐπίσης ἐπιθήματα, ἐφ' ὧν ἀνερχόμενός τις ἐβάδιζεν εἰς τελματώδεις, χιονοσκεπεῖς ἢ ἀμμώδεις χώρους, ἔτι δὲ καὶ χάριν διασκεδάσεως ἢ ἐπιδείξεως ἀκροβατικῶν ἱκανοτήτων. Εἶναι τὰ παρ' ἡμῖν *ξυλοπόδαρα*. Οἱ ἐπ' αὐτῶν βαδίζοντες ἐκαλοῦντο *καλοβαθράριοι, καλοβάμωνες, καλοβάται, καλοβασία* δὲ ἡ πρᾶξις τοῦ ἐπὶ καλοβάθρων ἀκροβατεῖν, ἥτις κατέστη ὁλόκληρος τέχνη κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, κατωτέρας ὅμως ἀξίας ἄλλων ἀκροβατικῶν γυμνασμάτων. Τὰ καλόβαθρα ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ θεάτρῳ ὑπὸ τῶν ὑποδυομένων τοὺς αἰγιπᾶνας, καλυπτόμενα δὲ ὑπὸ μακροῦ ἱματίου ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν πραγματικῶν ποδῶν τράγου. —Π.

— *['Ορθοπ.]* *Καλόβαθρον* καλεῖται τὸ προσωρινὸν ἐκεῖνο σκέλος, ὅπερ χρησιμοποιεῖ ὁ ἀνάπηρος πρὸς βάδισιν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀπολεσθέντος σκέλους του. Ἀποτελεῖται ἐκ δικρανοειδοῦς στηρίγματος (ξυλίνου ἢ σιδηροῦ), οὗτινος τὰ δύο σκέλη ἑνούμενα κατὰ τὸ ἓν αὐτῶν ἄκρον σχηματίζουσιν εἶδος ὑπέρου, ἀντικαθιστῶντος τὸν ἄκρον

Digitized by Google

πόδα, δι' οὗ ὁ ἀνάπηρος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον, ὅπου ἡ βάσις αὐτῶν, ἀφίστανται ὀλίγον ἀλλήλων καὶ φέρουσι μεταξὺ των εἶδος θήκης πρὸς ὑποδοχὴν καὶ στήριξιν τοῦ κολοβώματος. Ἡ δ' ἀπαιτουμένη, διὰ τὴν κανονικὴν βάδισιν τοῦ ἀναπήρου, συνεχὴς ἐπαφὴ μεταξὺ κολοβώματος καὶ μηχανήματος ἐπιτυγχάνεται δι' ἀορτήρων.

Προσωρινὸν μηριαῖον σκέλος.

Τὰ προσωρινὰ σκέλη διακρίνονται εἰς *μηριαῖα, κνημιαῖα* καὶ *μὲ βάδισιν ἐπὶ τοῦ γόνατος*. Τὰ πρῶτα δίδονται εἰς τοὺς φέροντας ἀκρωτηρισμὸν τοῦ μηροῦ, τὰ δεύτερα εἰς τοὺς φέροντας ἀκρωτηριασμὸν τῆς κνήμης καὶ τὰ τρίτα εἰς τοὺς ἔχοντας ἀπεξάρθρωσιν τοῦ γόνατος ἢ ἀκρωτηριασμὸν λίαν ἐγγὺς τῆς ἀρθρώσεως τοῦ γόνατος κείμενον. Δίδονται συνήθως εἰς τοὺς ἀναπήρους μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ραμμάτων, ἀλλ' ἐπὶ ἀφθόνου πυορροίας ἐπιβραδύνεται πολὺ ἡ χρῆσις αὐτῶν. Ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυορροίας δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς ἐπουλώσεως τοῦ τραύματος, τοποθετουμένου τοῦ σκέλους ὑπεράνω τοῦ ἐπιδέσμου, ἀφ' ἧς στιγμῆς παρέλθωσι τὰ ἐπώδυνα φαινόμενα τοῦ κολοβώματος. Ἡ ἔγκαιρος χρῆσις ὑπὸ τοῦ ἀναπήρου τῶν προσωρινῶν σκελῶν ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι παρασκευάζει τὸ κολόβωμα, ὥστε νὰ δεχθῇ ταχύτερον καὶ καλύτερον τὴν τοποθέτησιν τοῦ τελικοῦ σκέλους πολυτελείας καὶ συνάμα ἀνυψώνει τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀναπήρου, διότι βλέπει οὗτος ὅτι χάρις εἰς τὸ προσωρινόν του σκέλος δύναται, καὶ ἄνευ βακτηριῶν, σχεδὸν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς ἀπωλείας τοῦ σκέλους του νὰ ἵσταται ὄρθιος, νὰ κινῆται, νὰ βαδίζῃ, νὰ ἐπιδίδηται εἰς τὰς ἀσχολίας του καὶ νὰ ἐξασκῇ πολλάκις καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ παλαιόν του ἐπάγγελμα. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

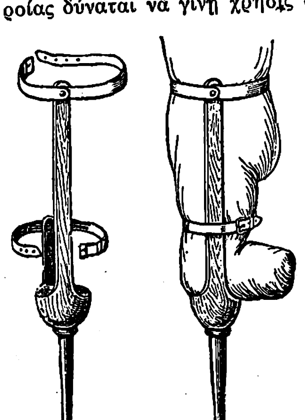

Προσωρινὸν σκέλος μὲ βάδισιν ἐπὶ τοῦ γόνατος.

—*[Ἐγκυκλ.]*. Τὰ *καλόβαθρα* χρησιμοποιοῦνται σήμερον καὶ πρὸς παιδιάν, ὑπό τινων δὲ καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων, ὁπότε οἱ ἐπ' αὐτῶν ὀρθούμενοι περιβάλλουσι ταῦτα διὰ ποικιλοχρώμων περισκελίδων μέχρις ἐδάφους, ἐμφανιζόμενοι εἰς τὰ ὄμματα τοῦ παιδικοῦ ἰδίως κόσμου ὡς ὑπερύψηλοι γίγαντες. Σ. Γ. Σ.

καλοβάμων, *—ονος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐπὶ κάλων, ἐπὶ ξύλων βαίνων, ὁ βαδίζων διὰ καλοβάθρων.

— ***καλοβάμονα πτηνὰ*** (Grallatores) *[Ζῳολ.]*. Ὀνομασία τάξεως πτηνῶν ὑπὸ τὸν Cuvier καθιερωθεῖσα. Ἡ τάξις αὕτη, λίαν εὐδιάκριτος διὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν της καὶ τὸν πρὸς ταύτην ἀνταποκρινόμενον βίον της, χαρακτηρίζεται διὰ μακροτάτων καὶ λεπτῶν σκελῶν, σώματος λεπτοῦ, λαιμοῦ μακροῦ καὶ λίαν εὐκινήτου καὶ ῥάμφους μακροῦ ἥκιστα ἢ οὐδόλως κυρτοῦ. Ὁ βίος τῶν πτηνῶν τῆς ὁμοταξίας εἶναι ὁμοιόμορφος. Πάντα σχεδὸν τρέφονται ἐξ ἰχθύων, μικρῶν ἑρπετῶν, σκωλήκων καὶ θαλασσίων ἐντόμων, ἅτινα ἢ ἀναζητοῦσι διὰ τοῦ ῥάμφους των ἢ ἐνεδρεύουσιν ἱστάμενα κατὰ τὰς ὄχθας τῶν ῥυακίων. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι ζωηρὰ χρώματα. Ἡ φωνή των εἶναι κρωγμὸς λίαν δύσηχος. Εἶναι πάντα ἄγρια, εὐκόλως τρομάζουσιν, οὐδὲν δὲ παρέχουσιν ἀνωτέρας νοημοσύνης δεῖγμα. Ἀποβαίνουσι λίαν ἐπωφελῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καταστρέφοντα βλαβερὰ ζωΰφια, δι' ὃ καί τινα ἐλατρεύθησαν, ὡς ἡ *ἶβις*, ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὀλίγα αὐτῶν τρώγονται, ἀλλὰ τὰ ᾠὰ πάντων σχεδὸν εἶναι νοστιμώτατα. Ἐκτὸς τοῦ Cuvier οὐδεὶς ἄλλος ὀρνιθολόγος διετήρησε τὴν τάξιν τῶν καλοβαμόνων, ἀλλ' οἱ εἰδικοὶ διακρίνουσι συνήθως δεκαοκτὼ ἄλλας οἰκογενείας, εἰς ἃς ὑπάγουσι τὰ τῶν καλοβαμόμων πτηνά. Αἱ ἐπισημότεραι τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν εἶναι οἱ *ἐρωδιίδαι, χαραδριίδαι, σκολοπακίδαι, ῥαλλοΐδαι κ. λ. π.*

καλοβασία (ἡ)· ἡ διὰ καλοβάθρων βάδισις.

καλοβάτης (ὁ) (Calobates) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, λεπτόν, πόδας λεπτοτάτους καὶ ἐπιμηκεστάτους καὶ εὐχερῶς ἱπταμένας ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνθέων. Ἐκ τῶν ἑπτὰ εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *καλοβάτης ὁ κομψὸς* (Calobates gracilis), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, σῶμα μελανοκυανοῦν μὲ λευκὰς κηλῖδας καὶ πτέρυγας φαιάς, ἡμιδιαφανεῖς, μὲ μελανὰς νευρώσεις. Δ. Ν. Π.

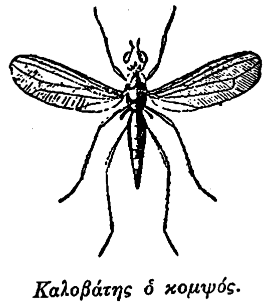

Καλοβάτης ὁ κομψός.

καλοβατικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλοβασίαν· || «καλοβατικὰ πτηνὰ» ἄλλως *καλοβάμονα*.—Ἐπίρρ. **καλοβατικῶς.**

καλοβατῶ (*—έω*)· βαδίζω διὰ καλοβάθρων.

Καλοβελώνης, ἢ ***Σκαμπαρδώνης, Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου. Ἦτο υἱὸς ἑνὸς ὑπαλλήλου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀποκεφαλισθέντος παρ' αὐτοῦ. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Βαρνακιώτην, τὸν Μπότσαρην καὶ τὸν Καραϊσκάκην. Τὸν τελευταῖον ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, διεκρίθη ἐπανειλημμένως κατ' αὐτήν, ἔπεσε δὲ μαχόμενος εἰς τὸ Κερατσίνι τὸν Μάρτιον τοῦ 1827. Γ. Δ. Κ.

Καλοβερδᾶς, ***Νικόλαος.*** Σφακιανὸς ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας τῆς δυτικῆς Κρήτης. Γ. Δ. Κ.

καλοβλέπω, *ἀόρ. καλοεῖδα καὶ καλόειδα·* δημοτ., βλέπω καλῶς, εὐκρινῶς· συνήθ. ἀρνητικῶς: «γήρασα καὶ δὲν καλοβλέπω» || βλέπω τι εὐμενῶς, ἐπιθυμητῶς, ἄλλως *καλοκοιτάζω*· || «δὲν μὲ καλοβλέπει ὅταν πηγαίνω 'ς τὸ σπίτι του» δὲν μὲ βλέπει μὲ καλὸν ὄμμα.

καλόβολος, *—η, —ο·* δημοτ., συγκαταβατικός, εὐμεταχείριστος, ἄλλως *βολικός*: «καλόβολος ἄνθρωπος», «καλόβολο παιδί».

Κάλοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ροδόπης (βλ. *Καλύβα*).

καλόβραστος, *—η, —ο·* δημοτ., ὁ εὐκόλως βραζόμενος, εὔτηκτος, ἄλλως *ἑψανός, βραστερός*, ἀντίθ. *κακόβραστος* (βλ. λ.): «καλόβραστα κουκκιά».

Καλοβρύη *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καλαυρή*.

Καλογεννᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τραπεζοῦντος. Εἶχεν ἄλλοτε καὶ περὶ τοὺς 500 Ἕλληνας μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

καλογέννητος, *—η, —ο·* ὁ εὐκόλως γεννηθείς· ὁ γεννηθεὶς ἐκ καλῆς οἰκογενείας· ὁ γεννηθεὶς ὑπὸ καλοὺς οἰωνούς· ὁ εὐγενοῦς καταγωγῆς.

Καλογερᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ. *Καλογέροι*).

Καλογεράκης, ἢ ***Καλόγερος.*** —1) ***Ἀλέξης.*** Προύχων τῆς Ἀκαρνανίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ Παπάζογλου παρεσκεύασε μετὰ τοῦ Γουλιμῆ καὶ ἄλλων ἐπισήμων Ἀκαρνάνων τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος οἱ Γριβαῖοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἁρματολοί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κινήματος, τὰ ὁλονὲν κατερχόμενα πρὸς τὴν Πελοπόννησον στίφη τῶν Ἀλβανῶν ἐλεηλάτησαν τὴν περιουσίαν του, αὐτὸν δὲ ἠνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς Λευκάδα μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του, πλὴν ἑνὸς δεκατετραετοῦς υἱοῦ, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς ἐγένετο γενίτσαρος. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνδρέας*.

—2) ***Εὐστάθιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, ὅστις ἀφοῦ ἐπολέμησε κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἔπεσε κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου τῷ 1826.

—3) ***Ἰωάννης.*** Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σελίνου τῆς Κρήτης, ἀναδειχθεὶς εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866 καὶ τοῦ 1878. Γ. Δ. Κ.

καλογεράκι, ***καλογερική, καλογερισμὸς*** κλπ.· βλ *καλογηράκι, καλογηρική, καλογηρισμὸς* κτλ.

καλογεράκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὑπερικὸν τὸ κοινόν*.

— ***καλογεράκι ἄγριο*** *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀνθεμὶς ἢ ψωρόσπερμος*.

— ***καλογεράκι μικρὸ*** *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἐρυθραία ἢ λεπτανθὴς* καὶ *ὑπερικὸν τὸ διάτρητον*.

Καλογεράκι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήρια ἔχοντα πρὸ αὐτῶν σκόπελον: 1) Εἰς τὸν ὅρμον *Λίμνη* ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Καλλονῆς (πλάτ. 39° 10′ Β., μῆκ. 26°09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island).—2) Ἐν τῷ προλιμένι τοῦ *Μούδρου* (πλάτ. 39°52′ 1/2 Β, μῆκ. 26° 14′ 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Lemnos island), τὸ ἀριστερὸν τῷ εἰσπλέοντι κέρας τοῦ στομίου. Σ. Ε. Λ

Καλογεράκος, ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Μονεμβασίας. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τ' ἀμπέλια τοῦ Φοινικίου τὴν 29 Μαρτίου 1821, καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Γ. Δ. Κ.

καλόγερας (ὁ)· βλ. *καλόγηρος*.

καλόγερας (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γεράνιον τὸ κονδυλόρριζον*.

Καλογερᾶς, ***Ἄγγελος.*** Ἕλλην λόγιος, ἐξ ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς ἑλληνικῆς οἰκογενείας τῆς Κερκύρας καταγόμενος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παταβίῳ (1699—1768). Καθολικὸς τὸ θρήσκευμα, ἐσπούδασε παρὰ τοῖς ἰησουίταις καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς Ραβένναν. Περιελθὼν διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἐμελέτησε τὰς πλουσίας αὐτῶν βιβλιοθήκας, ἀκολούθως διῆγε τὸν λοιπὸν βίον ἐν τῇ μονῇ Μουράνου. Ἐδημοσίευσε: «Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici», «Nuova raccolta», συλλογὴν τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξηκολούθησεν ὁ Φορτουνᾶτος Μαρτέλης, τὸ περιοδικὸν «Minerva», «Nuovo giullivo», «Storia letteraria di Europa», μεταφρασθεῖσαν ἐκ τῆς γαλλικῆς, κ. ἄ. Διωρίσθη ὑπὸ τῶν ἀναμορφωτῶν Παταβίου λογοκριτὴς τῶν βιβλίων. Λ. Χ. Ζ.

— **Καλογερᾶς,** ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγρινίου. Ἐτραυματίσθη εἰς Ναύπακτον καὶ εἰς τὴν Καλιακούδαν. Διεκρίθη εἴς τινα σφοδρὰν μάχην ἐναντίον τοῦ τρομεροῦ Ἀλβανοῦ Τσέλιο-Πίτζαρη παρὰ τὸ Πετροχώρι, καὶ ὑπὸ τὸν Δημήτριον Μακρῆν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μεγάλην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος καὶ ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

— **Καλογερᾶς** ***(ἢ Γραμματίκας), Ἰωάννης.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἄρτης. Τὸ παρωνύμιον ἔλαβεν ὡς ἐγγράμματος. Ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς ἀπὸ τοῦ 1820. Εἰργάσθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ μυστηρίου, γενόμενος ἀδελφοποιητὸς μετὰ πολλῶν Τουρκαλβανῶν Τσάμηδων ὑπηρετούντων ἐν Ἄρτῃ καὶ γογγυζόντων κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Προσληφθεὶς ὡς μαγκατζῆς ὑπὸ τοῦ Μακρυγιάννη, ἐπολέμησεν εἰς διαφόρους μάχας κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, κατόπιν ἠκολούθησε τὸν ἀρχηγόν του εἰς Πελοπόννησον διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἠγωνίσθη εἰς τὸ Ναυαρῖνον καὶ τοὺς Ἀφεντικοὺς Μύλους ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ, καὶ τέλος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, δὶς κατ' αὐτὴν τραυματισθείς. Ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν ἀριστεῖον διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν του καὶ ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς προικοδοτημένης φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Καλογερᾶς,** ***Ἰωάννης.*** Ἕλλην ἀξιωματικός, γεννηθεὶς τῷ 1876. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ὡς ὑπαξιωματικὸς συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897. Τῷ 1908 ἀπετέλεσε μέρος τῆς ὁμάδος τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν τῶν κατελθόντων εἰς Κρήτην πρὸς ὀργάνωσιν τῆς αὐτόθι χωροφυλακῆς. Φέρων

Digitized by Google

τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913 ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 4ης μεραρχίας. Τῷ 1916 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης παρὰ τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917—1920, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης μεραρχίας ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Μακεδονίας, κατὰ δὲ τὸ 1920—1922 παρέμεινεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Τῷ 1923, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελάρχης τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἕβρου. Συνέγραψε: «Τακτικὴ πεζικοῦ» (1916) καὶ «Περὶ πολυβόλων» (1916), πρὸς δὲ πολλὰς μονογραφίας καὶ μελέτας. Τῷ 1924 ἀπεστρατεύθη τῇ αἰτήσει του, καὶ ἔκτοτε πολιτεύεται, ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτής. — Ω

— **Καλογερᾶς, *Νικηφόρος*.** Θεολόγος γεννηθεὶς ἐν Σπέτσαις τῷ 1835. Τῷ 1851 ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα ἤκουσε θεολογικὰ μαθήματα εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολήν, μεθ' ὃ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐφοίτησεν εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Πρὸ τοῦ τέλους τῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς Κάϊρον, διδάξας ἐπὶ διετίαν εἰς τὴν αὐτόθι Πατριαρχικὴν σχολήν, ὁπόθεν μετέβη δι' ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς τὴν Γερμανίαν. Τῷ 1868 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, τῷ δὲ 1884 εἰς ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν, παραιτηθεὶς δύο ἔτη ἀπὸ τῆς χειροτονίας του. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν βασιλοπαίδων καὶ ἐπὶ δύο περιόδους πρόεδρος τοῦ Ἀρσακείου· τῷ 1892 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐν Λυκέρνῃ τῆς Ἑλβετίας συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα.

Ἐξέδωκε τὰ κάτωθι ἔργα: «Ποιμαντική», «Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς καὶ Βησσαρίων ὁ Καρδινάλιος» (1893), «Τὸ ἔσχατον ὅριον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Ἑλληνικοῦ κράτους» (1894), «Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία» ἐκδοθεῖσαν (1901) μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ Φ. Παπαδοπούλου. Ἐπίσης συνειργάσθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ» καὶ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τῆς ὑπὸ Εὐθ. Ζυγαβηνοῦ γενομένης ἑρμηνείας τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἀπέθανε τῷ 1896.

— **Καλογερᾶς, *Παναγιώτης*.** Προύχων τῆς Μονεμβασίας κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ πολιτικός. Εἶχε μυηθῆ ε'ς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας μετὰ τῶν ἀδελφῶν Δεσποτοπούλων. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως διὰ διαφόρων τεχνασμάτων κατώρθωσεν ὄχι μόνον ν' ἀποτρέψῃ τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ καὶ τὴν παράδοσιν 140 Τούρκων μαχητῶν εἰς τὸ κάστρον τῆς Παλαιᾶς Μονεμβασίας καὶ τέλος τὴν ἅλωσιν τῆς ἀκροπόλεως, δι' αὐτῶν τῶν Τούρκων τῆς κάτω πόλεως. Κατὰ τὴν συνθηκολογίαν διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον. Ἐκλεγεὶς μετὰ ταῦτα γερουσιαστής, παρεκάθησεν εἰς τὴν πελοποννησιακὴν γερουσίαν. Ἡγήθη τῶν ὅπλων τῆς περιφερείας του, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως σπουδαίως συνετέλεσε διὰ τῆς προνοίας του καὶ τῆς εὐφυΐας εἰς τὴν εὐόδωσιν αὐτῆς. Ἐτάχθη εἰς τοὺς πολιτικοὺς γ' τάξεως.

— **Καλογερᾶς, *Χρῆστος*.** Ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησε γενναιότατα καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν, διεκρίθη εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας, ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ κατόπιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καλογερέσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ πρῴην δήμου Τριπύλης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 301.

Καλογέρης. Ὄνομα οἰκογενείας ἁρματολῶν ἐκ τοῦ χωρίου Σαμαριᾶς τῶν Σφακίων (Κρήτης), δράσασα ἐπὶ μακρὸν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ ἀπροσίτου χωρίου των ἐτιμώρουν τοὺς ὀργιάζοντας κατὰ τῶν ἀόπλων Ἑλλήνων Τούρκους τῆς γειτονικῆς ἐπαρχίας Σελίνου καὶ περιέστελλον, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς κακουργίας των. Περιφημότερος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ***Ἰωάννης Καλογέρη*** ἢ *Καλογερογιάννη*, ζήσας περὶ τὸ 1800, ὅστις ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν διὰ τῶν τολμηρῶν ἐπιδρομῶν του ἐτρομοκράτησε τοὺς Τούρκους, φονεύσας ἐν μονομαχίᾳ καὶ τὸν διαβόητον ἐπὶ ὠμότητι καὶ ἀνδρείᾳ γενίτσαρον Βέργερην, ἐφονεύθη ἐν τέλει καὶ αὐτός, ἐμπεσὼν εἰς τουρκικὴν ἐνέδραν. Ν. ΚΛΣ

Καλογερῆς, *Κλεισθένης*. Κεντρικὸς ταμίας τοῦ κράτους. Υἱὸς τοῦ Ἀγωνιστοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συνταγματάρχου τῆς φάλαγγος *Χρήστου Καλογερῆ*, ἐγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1840, ἐνυμφεύθη δὲ τῷ 1869 τὴν Κυριακοῦλαν Γκίκα, ἐκ τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῆς Ὕδρας, ἀνεψιὰν τοῦ πρωθυπουργοῦ Δημ. Βούλγαρη. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐν τῷ οἰκονομικῷ κλάδῳ, τῷ 1857, εἰς ἣν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1882, ὅτε ἀποσυρθείς, ὡς συνταξιοῦχος, προσελήφθη ὡς γενικὸς ταμίας τῆς τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας, καὶ μετέπειτα τῆς τραπέζης Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1886, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Χ. Τρικούπη, παρῃτήθη ἐκ τοῦ τραπεζιτικοῦ κλάδου καὶ διωρίσθη κεντρικὸς ταμίας τοῦ κράτους. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, τὴν σπουδαιοτέραν καὶ ἐμπιστευτικωτέραν τότε οἰκονομικὴν θέσιν, παρέμεινε συνεχῶς ἐπὶ 29 ἔτη, μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1914, ὅτε ἀπεχώρησε, λόγῳ ἡλικίας, μετὰ ὑπηρεσίαν 54 ἐτῶν. Συγχρόνως, δι' εἰδικοῦ νόμου, ἀνεγνωρίσθησαν αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1919. Ὑπῆρξεν ὁ ἀρχαιότερος δημόσιος ὑπάλληλος τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἀφοσίωσις αὐτοῦ εἰς τὸ καθῆκον παρέμεινεν εἰς τὴν δημοσιοϋπαλληλικὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν συγχρόνων ὡς παράδειγμα. Θ. Κ.

Καλογερικὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 244. Ε. Γ.

Καλογερῖκος, *Πᾶνος*. Ἕλλην ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Χαλκίδι τῷ 1877, ἔνθα καὶ ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδάς. Τῷ 1910 ἔδωκεν ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις εἰς τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν δραματικὴν σχολὴν τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου. Μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς, προσελήφθη τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ Κ. Χρηστομάνου εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν τότε «Νέαν Σκηνήν», ὅπου ἔπαιξε διαφόρους ρόλους, ὡς τὸν ἰατρὸν Ρέλλιγκ εἰς τὴν «Ἀγριόπαππιαν» καὶ τὸν Στόκμαν εἰς τὸν «Ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ» τοῦ Ἴψεν, τὸν Πετροῦκον εἰς τὴν κωμῳδίαν τοῦ Σαίξπηρ «Ἡ στρίγγλα ποὺ ἔγινε ἀρνάκι» καὶ ἄλλους. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Νέας Σκηνῆς, προσελήφθη εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον καὶ ἀκολούθως περιῆλθεν ὡς θιασάρχης διαφόρους πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, συνεργασθεὶς καὶ μετὰ τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου. Κατὰ τὸ 1919, ἀποχωρήσας τῆς σκηνῆς, ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀρτισυστάτου τότε σωματείου τῶν ἠθοποιῶν, τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη γενικὸς γραμματεύς, ὁπότε τῇ συνεργασίᾳ καὶ ἄλλων συναδέλφων του ἐπετεύχθη ἡ ἵδρυσις τοῦ ταμείου συντάξεων ἠθοποιῶν καὶ θεατρικῶν συγγραφέων καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς θεάτρου, ἧς διατελεῖ ἤδη καθηγητής. Κατὰ τὸ 1921—1922 διηύθυνε τὸ θέατρον τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, σκηνοθετήσας τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Εὐριπίδου, τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, τὸν Ταρτοῦφον καὶ τὰς Πανουργίας τοῦ Σκαπίνου τοῦ Μολιέρου, τὸν Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέτταν τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἄλλα. Πρὸς δὲ ἐσκηνοθέτησε καὶ τὸν Προμηθέα δεσμώτην κατὰ τὰς Δελφικὰς ἑορτὰς τοῦ 1927. Μετέφρασε πλεῖστα θεατρικὰ ἔργα καὶ ἔγραψε διὰ τὴν Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν θεάτρου: «Στοιχεῖα τῆς τέχνης τοῦ λόγου» καὶ «Μιμικήν», ἀπὸ δὲ τοῦ 1923 γράφει θεατρικὰς κριτικὰς εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

καλογερικόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λαβαντὶς ἡ δελφινική*.

Καλόγεροι *[Γεωγρ.]*. —1) Νῆσος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δωρίδος (πλάτ. 36°43′ Β, μῆκ. 28°04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulf of Kos, Doris and Symi). —2) Ἀκρωτήριον τῆς Δ ἀκτῆς τῆς Λήμνου (πλάτ. 39°55′45″, μῆκ. 25°02′55″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island), Β κέρας τοῦ κόλπου *Κασπάκα*. —3) Χοιράδες ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης, ἐμφανῶς ἀναδύουσαι κατὰ τὰς ρηχίας τῶν συζυγιῶν, ἐν τῷ στενῷ Χίου - Ἐρυθρῶν πρὸ τοῦ λιμένος Τσεσμὲ (πλάτ. 38°20′ Β, μῆκ. 26°18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna). Ἐπισημαίνεται ὑπὸ λιθοδμήτου στήλης εἰς 6 μίλ. ἀπὸ τοῦ φάρου Κεζήλ. —4) Ἐπικίνδυνοι σκόπελοι παρὰ τὴν Ν ἀκτὴν τοῦ ἀνατολ. τμήματος τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°00″ Β, μῆκ. 25°39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia, eastern portion) καὶ $4^1/_2$ μίλ. Δ τῆς Ἱεραπέτρας. —5) Χοιράδες ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ στόμιον τοῦ ἐσωτερικοῦ προλιμένος τοῦ Μούδρου (πλάτ. 39°51′10″ Β, μῆκ. 25°13′20″, χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island καὶ 1661: Mudros bay), χωρίζουσα τὸν ἀνατολικὸν πόρον τοῦ εἴσπλου ἀπὸ τὸν μεσαῖον. —6) Ζεῦγος ὑπεραποκέντρων καὶ μεμονωμένων βραχονησίδων, τοῦ *Μεγάλου Καλογέρου* καὶ τοῦ *Μικροῦ*, περιβαλλομένων ὑπὸ μυρμήκων (πλάτ. 38°10′ Β, μῆκ. 25°17′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 b: Grecian Archipelago, northern sheet), εὑρισκόμενον δὲ εἰς 25 ½ μίλ. πρὸς 67° ἀληθ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Καμπανὸς τῆς Ἄνδρου. Ἡφαιστειογενεῖς, βρίθουν θραυσμάτων ὀβίδων, καθ' ὅσον ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς σκοπόσημα διαφόρων στόλων. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν πλοίων κείμεναι ἐγένοντο αἰτία πλείστων ναυαγίων. Ὁ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν φωτισμὸς τοῦ Μεγάλου Καλογέρου (πλάτ. 38° 09′ 33′ Β, μῆκ. 26° 17′ Ἀν., κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Beaufort) δι' αὐτομάτου φάρου Ἄγκα (ζεῦγος ἐκλάμψεων λευκῶν 14 μιλ.) ὑπῆρξε μία τῶν δυσχερεστέρων προσπαθειῶν (1920) τῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων, διὰ τὸ ἐξαιρετικῶς δύσβατον τῆς βραχονησῖδος (120 πόδ. ὕψομ.). Ὁ πολὺς Μπωφὸρ ὑπετύπωσεν αὐτοὺς τῷ 1812· ἡ εἰκὼν δὲ αὐτῶν μόνη ἀρκεῖ νὰ πείσῃ, ὅτι ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἐπ' αὐτοῦ ἦτο μοναστήριον, εἰς ὃ μάλιστα ἐμόνασεν ἐπὶ πενταετίαν ὁ Ζωναρᾶς, ἀποτελεῖ λῆρον τοῦ Ἀνδρέα Τεβὲ (1550), ἐκτὸς ἐὰν γίνεται σύγχυσις πρὸς τὸν *Καλόγερον*, ὃν ἀναφέρει ὁ Ντόπερ. Ὀνομάζονται δέ, πρὸς διαστολήν, ***Καλόγεροι Ψαρῶν*** ἢ ***Καλόγεροι Ἄνδρου*** ἢ ἐπικρατέστερον ***Καλόγεροι Αἰγαίου***. —7) Σκόπελοι τῆς ἀκτῆς τῆς Ἑρμιόνης (κατὰ τὸν χάρτην Kaluiri rocks: πλάτ. 37° 19′ Β, μῆκ. 23° 08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos islands) δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸ στόμιον τοῦ λιμένος Πόρτο Χέλι. Σ. Ε. Λ.

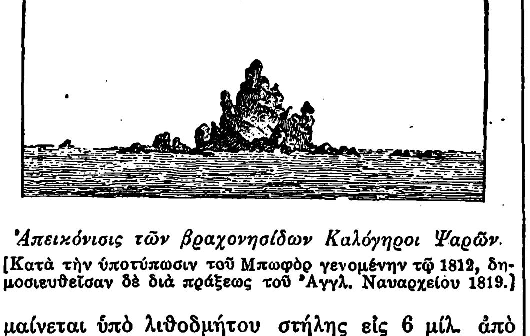

Ἀπεικόνισις τῶν βραχονησίδων Καλόγηροι Ψαρῶν.
[Κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ Μπωφὸρ γενομένην τῷ 1812, δημοσιευθεῖσαν δὲ διὰ πράξεως τοῦ Ἀγγλ. Ναυαρχείου 1819.]

Καλογερόπουλος, *Δημήτριος*. Υἱὸς τοῦ νομικοῦ *Ἰωάν Καλογεροπούλου*, γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1868. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους ἐν Ἀθήναις σπουδὰς ἀνηγορεύθη τῷ 1890 διδάκτωρ τῆς νομικῆς, μεθ' ὃ ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐπὶ τετραετίαν. Παραιτηθεὶς εἰργάσθη ὡς ἀρχισυντάκτης τῆς «Παλιγγενεσίας» καὶ τοῦ «Μηνύτορος», κατόπιν δὲ ὡς φιλολογικὸς συνεργάτης εἰς τὸ «Νέον Ἄστυ», «Ἀθήνας», «Ἐμπρός», «Σκρὶπ» καὶ «Χρονικά», καὶ ὡς ἀνταποκριτὴς ἐπὶ δεκαετίαν τῆς «Ἀτλαντίδος» τῆς Ν. Ὑόρκης, γράφων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ψευδώνυμα *(Δίκ, Δάφνις, Ἀμάραντος, Φιλότεχνος)*. Ἐξέδωκεν εἰς τόμους: «Διηγήματα», «Ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς», «Χρυσάνθεμα», «Σάτυραι», «Φωτοσκιάσεις», «Σελίδες», «Φύλλα ἡμερολογίου», «Ἀνάγλυφα», «Τί σκέπτομαι», «Διὰ τὴν Πατρίδα», «Χριστούγεννα». Ἐπίσης ἐξέδωκε, συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων, σατυρικὰ φύλλα, Ἐπετηρίδας, Ἡμερολόγια, τὸ Βιβλίον τοῦ Στρατιώτου, μονογραφίαν περὶ Γύζη καὶ ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα περὶ τοῦ στρατάρχου Καραϊσκάκη. Τῷ 1901 ἵδρυσε καὶ ἐπὶ 25τίαν διηύθυνε τὸ καλλιτεχνικὸν περιοδικὸν «Πινακοθήκη». Μ.

— **Καλογερόπουλος, *Ἰωάννης*.** Ἀγωνιστής. Κατήγετο ἐκ Μικρομάνης καὶ ὑπηρέτει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως εἰς τὸ Γαλάζιον τῆς Μολδαυΐας. Ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν δρασάντων εἰς τὰς σφαγὰς τῶν Ὀθωμανῶν τῆς πόλεως. Ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὸ Σκουλένι, ὅπου ἐτραυματίσθη σοβαρῶς καὶ ἐπιστεύθη νεκρός. Κατελθὼν κατόπιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ καὶ ὡς τοιοῦτος ἔδρασεν εἰς Τρίπολιν κατὰ τὸ 1825, εἰς Ἀττικὴν τῷ 1827 καὶ εἰς Βοιωτίαν τῷ 1829. Παρέμεινεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἀπέθανεν ἀπόστρατος τῷ 1860. Γ. Δ. Κ.

— **Καλογερόπουλος, *Ἰωάννης*.** Νομικός, γεννηθεὶς ἐν Δίβρῃ τῆς Ἠλείας τῷ 1828. Νεώτατος ἠκολούθησε τὸ δικαστικὸν στάδιον, διατελέσας πρωτοδίκης, πρόεδρος πρωτοδικῶν, ἐφέτης, ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐπί τινα χρόνον διετέλεσε νομάρχης Ἀργολιδοκορινθίας καὶ γενικὸς πρόξενος Παλαιστίνης. Τῷ 1882 διωρίσθη νομικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, παραμείνας ὡς τοιοῦτος ἐπὶ δωδεκαετίαν. Ἐπίσης διετέλεσε πρόεδρος διαιτητικῶν δικαστηρίων. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸν Φεβρουάριον 1900.

— **Καλογερόπουλος, *Νικόλαος Δ.*** Ἐγεννήθη ἐν Συκιᾷ τῆς Κορινθίας. Μετὰ τὰς ἐν τῇ Ριζαρίῳ σχολῇ σπουδάς του, ἐσπούδασε θεολογίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης καὶ ὑποδιευθυντὴς τοῦ Βυζαντινοῦ μουσείου. Ἤδη διατελεῖ καθηγητὴς γυμνασίου. Συνέγραψε τὴν «Μεταβυζαντινὴν καὶ Νεοελληνικὴν τέχνην», ἧς ἐξεδόθη ὁ Α' τόμος.

— **Καλογερόπουλος *Νικόλαος Π.*** Ἐγεννήθη ἐν Χαλκίδι τῷ 1852. Υἱὸς τοῦ Πέτρου Καλογεροπούλου, ἰατροῦ ἐν Λεβαδείᾳ, καὶ τῆς Μαρούσας θυγατρὸς τοῦ πολιτευτοῦ Εὐβοίας Ν. Βουδούρη. Μετὰ τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν σπουδάς του, μετέβη ὅπως τελειοποιηθῇ εἰς τὰς νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας εἰς Παρισίους, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ πενταετίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐδικηγόρησεν ἐπιτυχῶς, διακριθεὶς ἐπὶ εὐγλωττίᾳ, εἰς πολιτικὰς καὶ ποινικὰς ὑποθέσεις. Πολιτευθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Χαλκίδος τῷ 1885, ἀνῆκε δὲ εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Χαρίλαον Τρικούπην πολιτικὸν κόμμα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὅτε ἠκολούθησε τὸν διάδοχόν του Γ. Θεο-

Digitized by Google

τόκην, ὅστις καὶ τὸν προσέλαβεν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1903. Μετὰ ἓν ἔτος ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1905—1908). Ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου δὶς τῷ ἀνετέθη ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως. Τῷ 1916 ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἀντὰντ προτάσεις περὶ ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος κατὰ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἡ Ἀντὰντ δὲν ἐδέχθη τοὺς προβληθέντας ὅρους. Ὁ Καλογερόπουλος ὑπέβαλεν ὡς ἐκ τούτου παραίτησιν, ἕνα μῆνα ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1920 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Δημ. Ράλλη. Διὰ δευτέραν φορὰν ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῷ 1921, ὡς ὑπουργὸς δὲ τῶν Ἐξωτερικῶν μετέβη εἰς Λονδῖνον πρὸς διευθέτησιν τῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων· ἀλλὰ εὑρέθη πρὸ ἐπιμόνου καὶ πάλιν ἀρνήσεως τῶν συμμάχων, ἠναγκάσθη δ' οὕτω νὰ παραιτηθῇ. Ἔκτοτε ἔζη ἰδιωτεύων. Ἀπέθανε τῷ 1927.

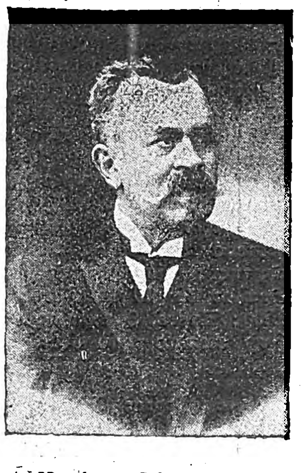

Νικόλαος Καλογερόπουλος.

— **Καλογερόπουλος, *Παναγιώτης Δ.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1853 ἐκ γονέων Ζακυνθίων. Τῷ 1868 ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἀπὸ τοῦ 1873 εἰργάσθη πρὸς ὀργάνωσιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς βουλῆς, ἣν ἤδη διευθύνει. Εἶναι πρόεδρος τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας, τῆς ἑταιρείας τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν, μέλος πολλῶν σωματείων, καὶ ἤδη ἐπίτιμος ὕπατος Μέγας Ταξιάρχης τοῦ ὑπάτου Συμβουλίου τοῦ 33ου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ. Ἐδημοσίευσε μελέτας περὶ Ἀθανάτων, περὶ πνευματισμοῦ, περὶ τοῦ περιπλανωμένου Ἰουδαίου, περὶ τῆς ζωγραφικῆς ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ ἐκθέσει τοῦ 1888, περὶ ἀδελφότητος, περὶ Πυθαγόρου, περὶ Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων, περὶ τῆς ἀλχημείας ἐν τῷ τεκτονισμῷ καὶ ἄλλα, συντάξας ἐπίσης καταλόγους τῆς βιβλιοθήκης τῆς βουλῆς. Δ. Ι. Κ.

— **Καλογερόπουλος, *Σπυρίδων.*** Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1790. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἰατρικήν, ἣν ἐξήσκησεν ἐν τῇ γενετείρᾳ. Ὑπηρέτησεν ὡς ἰατρὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, προσενεγκὼν πολυτίμους ὑπηρεσίας. Διετέλεσε γερουσιαστὴς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Ἀπέθανε τῷ 1861.

Καλογερόρραχη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνδρούσης (τοῦ πρώην δήμου Ἰθώμης) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, μὲ 216 κατοίκους (1928).

καλόγερος (ὁ)· βλ. *καλόγηρος.*

— *[Οἰκοκυρ.]* —1) Σκεῦος μαγειρείου, ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ πυραύνου ἢ ἑστίας χρησιμεύει διὰ τὸν πληρέστερον ἀερισμὸν τῆς πυρᾶς καὶ τὴν ὡς ἐκ τούτου ταχυτέραν ὡρίμανσιν τῶν ἀνθράκων. Κατασκευάζεται συνήθως ἐκ λευκοσιδήρου, ἔχει δὲ σχῆμα κολουροκωνικὸν καὶ καταλήγει εἰς ἀγωγὸν σχήματος κυλίνδρου, ἐφ' οὗ λαβή.

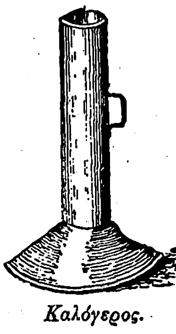

Καλόγερος.

2) Σκεῦος, χρησιμεῦον τὸν χειμῶνα διὰ τὸ στέγνωμα τῶν ἀσπρορρούχων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ κουβούκλιον κυλινδρικὸν ἐκ λεπτῶν ῥάβδων, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ἀναρτηθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἀσπρόρρουχα, τίθεται πλησίον τῆς πυρᾶς.

3) Ἔπιπλον ξύλινον, ἀποτελούμενον ἐκ κεντρικοῦ στύλου ὕψους 1,80 μέτρων περίπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι στερεωμένοι ξύλινοι δίσκοι, φέροντες μεταλλίνους κρεμαστῆρας ἀφ' ὧν ἀναρτῶνται τὰ ἐνδύματα. ΑΓΝΗ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

— *['Ιατρ.]* Βλ. λ. *δοθιήν.*

— *[Ναυτ.]* *Καλόγερος* καὶ *καλογέροι* καὶ *καλογεράκια* εἶναι ὀνομασίαι, τὰς ὁποίας δίδουν οἱ ναυτικοί μας εἰς μεμονωμένους σκοπέλους ἢ εἰς συστάδας τοιούτων ἢ εἰς μύρμηκας. Ἐνιαχοῦ μάλιστα ὁ χαρακτηρισμὸς ἐπεβλήθη ὡς τοπωνυμικὸν (βλ. λ. *Καλόγερος [Παραλ. Γεωγρ.]*), περιέργως δὲ καὶ εἰς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος τοιαύτας χοιράδας, ἀφοῦ, π. χ., καὶ οἱ ὑπὸ τὸ πορτογαλικὸν ἀκρωτήριον Cabo Saõ Vincent σκόπελοι εἶναι γνωστοὶ εἰς τοὺς ναυτικούς μας ὡς Καλόγεροι τοῦ Σὰν Βιτζέντζου· ὅταν ὅμως ὁ σκόπελος εἶναι μείζονος μεγέθους, ἡ ὀνομασία μεταβάλλεται κατὰ βαθμὸν εἰς *καραβόπετρα, καράβι, πετροκάραβο.* Σ. Ε. Λ.

— *['Εμπυρ.]* Τὸ πρώτιστον μέσον, ὅπερ μετεχειρίζοντο ἄλλοτε, ἵνα θέσωσι πῦρ εἰς τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας· συνέκειτο ἀπὸ τεμάχιον ὕσκας, τεμνόμενον αἰχμηρῶς καὶ τοποθετούμενον ἐντὸς ἐντομῆς γινομένης εἰς τὸ κέντρον φύλλου χάρτου, ὅπερ ἔθετον ἐπὶ τῆς ἀναφλεχθησομένης πυρίτιδος. Πρὸς ἔλεγχον τῆς ταχύτητος κατακαύσεως τοῦ καλογέρου ἠνάπτετο συγχρόνως ἕτερον τεμάχιον ὕσκας τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ μήκους, καλούμενον *μάρτυς.*

καλόγερος (ὁ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τῆς *ὀφρύος* (βλ. λ.).

Καλόγερος *[Παραλ. Γεωγρ.].* —1) Νησίον τοῦ Ἰονίου (πλάτ. 38°29' Β., μῆκ. 21°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Kamilafka), ἡ βορειοτάτη τῶν Ἐχινάδων. Φωτίζεται (1914) ὑπὸ φάρου Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων 12 μιλ. —2) Νῆσος ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ντόπερ ὡς κειμένη δυτικῶς τῆς Νισύρου, καὶ ὡς ἔχουσα μοναστήριον, ὅπερ μάλιστα καὶ εἰκονίζει· δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἦ πρὸς αὐτὸ σχετικὴ ἡ περὶ Ζωναρᾶ παράδοσις τοῦ Τεβὲ (βλ. *Καλόγεροι*). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μαντόννα* ἢ *Κανδελιοῦσσα* (πλάτ. 36°30' Β., μῆκ. 26° 59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi καὶ 2836 * a: Grecian Archipelago, southern sheet: Kandeliusa island). —3) Ἀκρωτήριον τῶν Κυκλάδων (πλάτ. 37°15'55" Β., μῆκ. 25°12'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea Delos), ἡ ΒΒΔ. τῆς Ῥηνείας ἐσχατιά. —4) Ἡ ἀνατολικωτέρα τῶν μεταξὺ Σικίνου καὶ Φολεγάνδρου νησίδων (πλάτ. 36°37' ½ Β., μῆκ. 25°04' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio). —5) Ἀκρωτήριον τῆς Σύρου (πλάτ. 37°29'55" Β., μῆκ. 24°56'20" Ἀν., χάρτ. Ν. Κοτσοβίλη: Σῦρος),

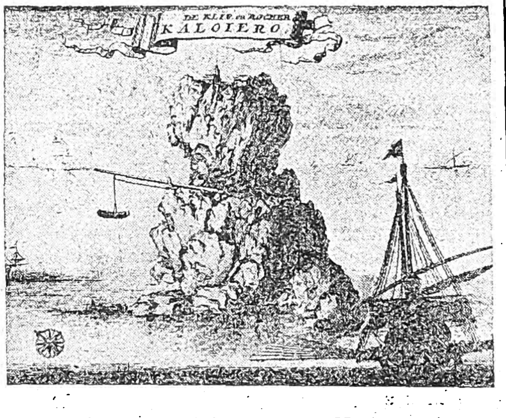

Ἡ νησὶς Καλογέρου τῆς Νισύρου.
Κατὰ τὸ σχεδιαγράφημα τοῦ περιηγητοῦ Ντόπερ.

ἡ ΒΑ. τῆς νήσου ἐσχατιά. —6) Ἀκρωτήριον τῆς Ἀντιπάρου (πλάτ. 37° 00' 30" Β., μῆκ. 25° 01' 36", χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), ἡ ΒΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά —7) Νησίον ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Ποταμοῦ, βορείως τοῦ Μαντουκίου τῆς Κερκύρας, πόλεως, καὶ ΒΑ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ (πλάτ. 39°38'-0" Β., μῆκ. 19°55'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Σ. Ε. Λ.

— **Καλόγερος** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἡ βορειοτέρα τῶν *Δραγονερῶν* νήσων πρὸ καὶ νοτίως τοῦ δυτικοῦ κέρατος τοῦ κόλπου τοῦ Ἀστακοῦ (βλ. χάρτην ἐν τ. Ε', σ 879).

— **Καλόγερος** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὀνομασία παλαιὰ δοθεῖσα εἰς τὴν νῆσον *Γύαρον* (βλ. λ.) τῶν Κυκλάδων, τὴν νῦν *Γιοῦρα.*

— **Καλόγερος** *[Γεωγρ.].* Κορυφὴ τοῦ ὄρους Φτέρη τῶν Ἀγράφων (ἐπαρχ. Εὐρυτανίας), ὑψουμένη μέχρι 1716 μ καὶ καταπίπτουσα ἀποτόμως εἰς τὸν Ἀγραφιώτικον ποταμόν, ἀπέναντι τοῦ χωρίου τῶν Ἀγράφων. Ι. Σ. Σ.

Καλόγερος. —1) ***Βελισσάριος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου. Υἱὸς τοῦ *Μαγκιὸρ Χρηστάκη Ἀνδρίτζου Καλογέρου.* Ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ διεκρίθη εἰς τὸ Καραβοστάσι τῷ 1827. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ ἐτιμήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, κατετάχθη δὲ ὡς σημαιοφόρος εἰς τὴν βασιλικὴν φάλαγγα.

—2) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τὴν πέμπτην τετραρχίαν τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε τῷ 1850. Γ. Δ. Κ.

— **Καλόγερος, *Τσάμης,*** ὁ καὶ ***Χρῆστος*** καλούμενος. Διάσημος Κλέφτης ἐκ Παραμυθίας. Ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ'. Καταταχθεὶς εἰς τὰ σώματα τῶν ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀναφέρεται ὡς ἄνθρωπος «κεκαλυμμένος ὑπὸ ἐνδόξων οὐλῶν». Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γάλλων, κατατάσσεται ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ἀρτισυστάτου Ἰονίου Πολιτείας καὶ τῷ 1802 ἀπαντᾶται ὡς ταγματάρχης τοῦ δευτέρου τάγματος, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του ὡς ἀξιωματικοὺς τὸν Ἀνδρέαν Σταθᾶν, τὸν Ἰωάννην Πλέσσαν, τὸν Ἰωάννην Καββαδίαν καὶ ἄλλους. Τῷ 1805 ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ῥώσων εἰς βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδου.

— **Καλόγερος, *Χρηστάκης*** (*Μαγκιόρ*). Διάσημος ἁρματολὸς ἐκ Πρεβέζης, πιθανῶς συγγενὴς τοῦ προηγουμένου Χρήστου. Κατὰ τὴν βενετικὴν περίοδον ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τῶν ὑπηρετούντων τὴν ἀριστοκρατίαν ἁρματολῶν. Καταταχθεὶς εἰς τὰ τάγματα τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ὑπῆρξε ταγματάρχης τοῦ τετάρτου τάγματος. Ἐπολέμησε γενναιότατα πάντοτε, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Σουλιωτικοὺς κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγῶνας. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ ὡς *Χριστάκης Ἀνδρίτζου.* Γ. Δ. Κ.

Καλογέρου *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Θρόνου τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ῥεθύμνης (Κρήτης). Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ΒΔ. κρασπέδων τῆς Ἴδης καὶ ἐγγὺς τῆς ἀρχαίας πόλεως Συβριτίας. Κάτοικοι 225 (1928). Ν. ΚΛΣ

καλογηράκι (τό), καὶ *καλογεράκι*· ὑποκορ. τοῦ *καλόγερος*, μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἢ τὸ ἀνάστημα καλόγηρος· ‖ *καλογεροπαίδι* (βλ. λ.)· ‖ παιδίον μικρὸν ἀφιερωθὲν ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς ἅγιόν τινα ἕνεκα νόσου καὶ φοροῦν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἐνδύματα καλογήρου.

καλογηρεύω, καὶ *καλογερεύω*· εἶμαι καλόγηρος: «καλογερεύει 'ς τὸ Ἅγιον Ὄρος»· ‖ ἀόρ. *ἐ)καλογέρεψα* καὶ *ἐ)καλογήρεψα*· ἔγινα καλόγηρος: «ἂν γηράσω θὰ καλογηρέψω»· ‖ μεταφ. διάγω, ζῶ ὡς καλόγηρος, ζῶ ἄγαμος ἐν μονώσει.

καλογήρια (ἡ), ἢ *καλογηριὰ [Βοτ.]* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βοτρύανθος ὁ βοτρυώδης.*

καλογηρική, ἢ *καλογερική*· ἡ ζωή, ὁ βίος τῶν καλογήρων, τὸ νὰ εἶναί τις καλόγηρος· ‖ παροιμ.: «βαρειὰ ἡ καλογερικὴ» ἐπὶ δυσχεροῦς ἐργασίας.

καλογηρικός, *—ή, —όν,* καὶ *καλογερικός*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς καλογήρους, ὁ τῶν καλογήρων, ἄλλως *μοναχικός*: «καλογηρικὴ ζωή», «καλογηρικὰ ἐνδύματα».—Ἐπίρρ. *καλογηρικῶς.*

καλογηρισμὸς (ὁ)· ἡ ἔννοια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν καλογήρων, μοναχισμός.

Καλόγηροι *[Γεωγρ.]* Ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ζιόλι* καὶ *Βροντερόν.* Κάτοικοι 270 (1928).

Καλόγηρος *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καλόγερος.*

καλόγηρος (ὁ), καὶ ***καλόγερος***· ὁ καλὸν γῆρας ἔχων, ὁ καλῶς διερχόμενος τὸ γῆράς του· ‖ ἱερωμένος ἀκολουθῶν τὸν μοναχικὸν βίον· μέλος μοναχικοῦ τάγματος· μοναχός: «ἔγινε καλόγερος» καὶ μονολεκτικῶς: «ἐκαλογέρεψε» ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον· παροιμ. «ἀδειανὸς καλόγερος, μύγες ἐκοντάρευε» ἐπὶ ματαιοσχόλων· αἰνιγμ. «χίλιοι μύριοι καλογέροι, σ' ἕνα ράσο τυλιγμένοι» ὁ καρπὸς τῆς ῥοιᾶς· φράσ. «μπῆκε ὁ καλόγερος στὸ φαγὶ» ἐκάη τὸ φαγητόν, ἔπιασε· ‖ ὁ ἄγαμος, ὁ ἀποστρεφόμενος τὰς γυναῖκας, ὁ μονήρη βίον διάγων· ‖ οἰκιακὸν σκεῦος (βλ. *καλόγερος*)· ‖ κοινὴ ὀνομασία τοῦ δοθιῆνος.

καλογηροσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλογήρου, τὸ νὰ εἶναί τις καλόγηρος, ἡ καλογηρική· ‖ πάντες οἱ καλόγηροι ὡς σύνολον.

Καλογήρου *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Πανίτσης τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτοικοι 32 (1928).

καλόγιαννη (ἡ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γλήχωμα τὸ γυμνόν.*

Καλογιάννης, ἢ ***Σκυλογιάννης.*** Ἐπώνυμον τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας *Ἀσὰν* Ἰωάννου Α' (βλ. λ.).

καλόγιαννος (ὁ), καὶ ***καλογιάννος*** *[Ζῳολ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἐριθανίς.*

καλογιατρὸς (ὁ)· βλ. *κομπογιαννίτης.*

καλόγναθος (ὁ) (Calognathus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν σαρκοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιοβιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις κανθάρους μὲ σῶμα εὔρωστον καὶ ἰσχυρὰς σιαγόνας, ἰθαγενεῖς τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *καλόγναθος ὁ ἀκανθόπους* (Calognathus anguilipes), ὅστις ἔχει σῶμα μᾶλλον μακρόν, κεφαλὴν σχεδὸν μὴ διακρινομένην, θώρακα ὀγκωδέστατον, κοιλίαν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ εἰς αἰχμὴν ἀπο-

Digitized by Google

λήγουσαν, ἰσχυροτάτας σιαγονικὰς προσακτρίδας, κεραίας μετρίου μήκους καὶ πόδας μᾶλλον μακροὺς καὶ ἀπολήγοντας εἰς νηματοειδεῖς ἀποφύσεις ἀκανθώδεις. Ὁ χρωματισμός του εἶναι πρασινομελανός. Δ. Ν. Π.

καλόγνωμος, —η, —ο· δημοτ., ὁ ἔχων καλὴν γνώμην, μετριοπαθής, ἤρεμος, συγκαταβατικός, ἀντιθ. *κακόγνωμος*.

Καλογνώμων, *Γεράσιμος*. Ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ εἰς τὸν κλῆρον εἰσελθών, προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Χερρονήσου (Πεδιάδος), συνέγραψε δὲ «Θεωρίαν θεολογικήν», ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788, καὶ ἔμμετρον «Διάλογον σώφρονος καὶ φιληδόνου». Ε. Γ. Π.

Καλογραιῶν, ἢ *Καλογραιῶν μονή* Κεῖται εἰς ἀπόστασιν ὥρας πρὸς Α τῶν Χανίων καὶ παρὰ τὸ χωρίον Κορακές. Ἔχει 31 μοναχάς, ἀποζώσας ἐκ τῆς πλεκτικῆς καὶ ὑφαντικῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εὐρέος περιβόλου τῆς μονῆς ἐγείρεται ναὸς τοῦ Προδρόμου, πανηγυρίζων τῇ 29 Αὐγούστου. Ἡ μονὴ διοικεῖται ὑπὸ συμβουλίου, τὰς δὲ λειτουργίας τελεῖ ἱερεὺς πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ χρόνος τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς εἶναι ἄγνωστος. Ἐπὶ ἐνετοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας εἶχε μέγαν ἀριθμὸν μοναχῶν, διότι ἦτο ἄσυλον τῶν παρθένων. Ἡ παράδοσις ἀναβιβάζει αὐτὰς εἰς 100 χειροτονημένας, ὧν ἑκάστη εἶχε πέντε ὑποτακτικάς. Τῷ 1822 κατεστράφη ὁλοσχερῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐσφάγησαν ὅλαι αἱ μοναχαί, ἠρημώθη δὲ μέχρι τοῦ 840, ὅτε ἐπανιδρύθη ὡς παράρτημα τοῦ Γουβερνέτου, ὑφ' οὗ συνετηρεῖτο ὡς μετόχιον. Βραδύτερον κατέστη ἀνεξάρτητος. Ε. Γ.

καλογραία (ἡ), καὶ *καλογριά*, ἢ *καλόγρια* τὸ θηλ. τοῦ *καλογηρος*, μοναχή, μονάστρια: «μονὴ καλογραιῶν» ‖ «σχολὴ καλογραιῶν» σχολὴ θηλέων διευθυνομένη ὑπὸ καλογραιῶν ‖ κόρη μικρὰ ἀφιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν γονέων της εἰς ἅγιόν τινα διὰ νόσον καὶ φοροῦσα ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἐνδύματα καλογραίας (βλ. *καλογεράκι*).

Καλογραίας *βουνὸς* [*Γεωγρ.*]. Θέσις παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀφιὸν Καραχισὰρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔνθα ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς (1143—1180) ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Τούρκους καὶ ἐνέπνευσε αὐτοῖς τοσοῦτον τρόμον, ὥστε ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου, διαμένων ἐν Φιλομιλίῳ (νῦν Ἀκ-Σεχήρ), κειμένῳ 100 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἐτράπη πρὸς τὸ Ἰκόνιον. Ν. ΚΛΣ

Καλογρέζα (ἡ) [*Γεωγρ.*]. Παλαιὰ τοποθεσία τῶν περιχώρων τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς ΒΑ. πρόποδας τοῦ Ἀγχεσμοῦ (Τουρκοβουνίων), καθ' ἣν ἱδρύθη ἐσχάτως ὁμώνυμος προσφυγικὸς συνοικισμὸς καὶ τοιοῦτος τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ὄνομα τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ *Καλογραία - Καλογρέζα* (κατὰ τὰ *Βάρκε-ζα, Σούρι-ζα, Καμάρι-ζα*), ὅπερ ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν ἀλβανοφώνων χωρικῶν εἰς τὴν ὁσίαν Φιλοθέην, ἥτις κατεῖχεν ὡς ἰδιοκτησίαν (μετόχιον) τὴν ἐν Ἀθήναις κεντρικὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ Φιλοθέη κακοποιηθεῖσα ὑπὸ Τούρκων κατὰ τὴν ὁλονυκτίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου τῶν Ἀθηνῶν (τὴν νύκτα τῆς 2ας πρὸς τὴν 3ην Ὀκτωβρίου) τοῦ ἔτους 1588 εἰς τὸ ἐν Πατησίοις μετόχιόν της τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, μετεφέρθη εἰς τὸ μετόχιον τῆς Καλογρέζας ὑπὸ τῶν οἰκείων της, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακώσεων τὴν 19ην Φεβρουαρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους. Ναΐσκος τῆς ὁσίας Φιλοθέης σῴζεται ἀριστερὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λαυρίου μεταξὺ τῶν σταθμῶν Ἡρακλείου καὶ Χαλανδρίου.

Κατ' ἄλλην ἐτυμολογίαν τὸ τοπωνύμιον παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *καλὸ* καὶ τῆς ἀλβανικῆς *γκριν* σημαινούσης κριθήν. Σημειωθήτω ὅτι εἰς ἔγγραφον τῆς ἐπὶ Ὄθωνος γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας εὑρηται καὶ ἡ γραφὴ *Καλογράτσα*.

Ὁ νέος συνοικισμὸς ἐκτίσθη ὀλίγον βορειοδυτικώτερον τοῦ ναΐσκου. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ, ὅστις τῷ 1920 ἀπετελεῖτο ἐκ 30 μόλις κατοίκων, ἀνῆλθε τῷ 1928 εἰς 2447, διαμορφοῦται δ' εἰς προάστειον τῶν Ἀθηνῶν οὐ μακρὰν τῆς Νέας Ἰωνίας καὶ τοῦ Κάτω Ἡρακλείου. Ἔχει νέον ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, συγκοινωνεῖ δὲ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν εἴτε διὰ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν τῶν ἀνωτέρω συνοικισμῶν, εἴτε καὶ δι' αὐτοκινήτων διὰ τῆς λεωφόρου Κηφισίας, ἐκ τῆς ὁποίας διακλάδωσις ὁδοῦ ἠνώχθη παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ι. Σ. Σ.—Ι. Μ. Κ

καλόγρηα (ἡ)· ἀντὶ *καλόγρια* (βλ. *καλογραία*).

Καλόγρηα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. —1) Ὕφορμος τῆς Ἀχαϊκῆς ἀκτῆς ἐπὶ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, σχηματιζόμενος ἐπὶ τοῦ προσχωματικοῦ βέλους τῆς λιμνοθαλάσσης τῆς *Καλογρηᾶς*, κατὰ τὸν ΝΔ μυχὸν τοῦ ὅρμου Καραβοστάσι ἀνατολικῶς τοῦ Ἀράξου. —2) Ἄλλη ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Χαλκιδικῆς *Παλιοῦρι* (βλ. λ. *Καναστραῖον*). —3) Ὅρμος τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°55' 15'' Β, μήκ. 24°28'10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048. Skyros island) ὑπὸ τὴν νησῖδα Κοτσούλι. Ι. Ε. Λ.

Καλογρηανά [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Σελάνων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 694.

Καλογρηανή [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσομηλιᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμπάκα, τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 241.

καλογρηές (οἱ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ῥινοπέταλον ἢ κυβιστὶς ἡ τουντάσειος*.

καλογρηΐτσα (ἡ) [*Ζωολ.*] Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ὑπολαΐδος*.

καλογρίτσα (ἡ)· δημοτ., ὑποκορ. τοῦ *καλόγρια*, μικρὰ τὴν ἡλικίαν ἢ τὸ ἀνάστημα καλόγρια ‖ θωπευτικῶς φιλοφρονητικῶς, ἡ ἀγαπητὴ καλόγρια ‖ ἰδιωματ. εἶδος μικρῶν ἀπιδίων πρωϊμώτατα ὡριμαζόντων.

καλογρίτσα (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *φλομὶς ἢ σεληνιτιδόφυλλος* καὶ *βίκος ὁ κοινός*.

καλογυιὸς (ὁ)· δημοτ., ὁ καλὸς υἱός, ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρικῆς οἰκογενείας.

καλογυναικάρι (τὸ) [*Ζωολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἰκτίδος*, ἄλλως *νυφίτσας*.

Καλογωνιά (ἡ) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν τῆς Λακωνίας, ἔχον 313 κατοίκους (1928).

καλοδάλη (ἡ) (Kalodal) [*Φαρμ. Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται λευκωματοσκεύασμα παρασκευαζόμενον ἐκ κρέατος, προσόμοιον δὲ πρὸς τὴν σωματόζην. Κόνις ἀνοικτῶς κιτρίνου χρώματος, σχεδὸν ἄοσμος καὶ ἄγευστος, διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Περιέχει 95 % λευκώματος, μικρὰν ποσότητα φωσφορικῶν ἁλάτων καὶ χλωριούχου νατρίου καὶ ἴχνη σιδήρου. Ἡ καλοδάλη εἶναι θρεπτικὸν σκεύασμα, ἐνδεικνυόμενον εἰς τὴν διὰ κλυσμῶν ἢ ὑποδορίων ἐνέσεων θρέψιν, χρησιμοποιοῦνται δὲ πρὸς τοῦτο διαλύματα αὐτῆς 10 %. Κ. Γ. Μ.

καλόδενδρον (τὸ) (Calodendron) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τερεβινθωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥυτιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *καλόδενδρον τὸ ἀκρωτηριανὸν* (Calodendron capensis), ἰθαγενὲς τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τῶν θερμῶν ἐν γένει κλιμάτων. Εἶναι μέγα δένδρον, λίαν κοσμητικόν, χρησιμώτατον διὰ δενδροστοιχίας καὶ τὴν ξυλουργικὴν ὡς ἐκ τοῦ πολυτίμου ξύλου του. Πολλαπλασιάζεται εὐκόλως διὰ σπορᾶς καὶ δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

καλόδερος (ὁ) (Caloderus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυλύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου ἢ μεγάλου μεγέθους, μὲ σῶμα κομψὸν καὶ στιλπνοὺς χρωματισμούς. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι *ὁ καλόδερος ὁ μακρόταρσος* (Caloderus longitarsis), ὅστις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει κεφαλὴν διωγκωμένην, εἰς τετραγωνικὸν καὶ βραχὺ ῥύγχος ἀπολήγουσαν, κεραίας μετρίου μεγέθους, πολυακανθωτάς, πόδας ἐπιμήκεις, θώρακα ᾠοειδῆ καὶ σῶμα ἐπίμηκες, τετραγωνικὸν κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ τμῆμα καὶ ὀξὺ κατὰ τὸ κατώτερον τμῆμά του. Ὁ χρωματισμός του εἶναι στιλπνῶς μελανὸς μὲ λευκὰς ἀποχρώσεις κατὰ τὴν ῥάχιν. Δ.Ν.Π.

καλοδέχομαι, *ἀόρ. ἐ]καλοδέχτηκα*· δημοτ., δέχομαί τινα καλῶς, εὐμενῶς, φιλοφρόνως: «ἐπῆγα 'στὸ σπίτι της καὶ δὲ μὲ καλοδέχτηκε».

καλοδεχούμενος, —η, —ο, καὶ *καλόδεχτος, —η, —ο*· δημοτ., ὁ καλῶς, φιλοφρόνως δεχόμενός τινα: «καλόδεχτο κορίτσι» ‖ παθ. ὁ φιλοφρόνως γενόμενος δεκτός.

Καλοδικάτικα [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαγαζιῶν τῇ ἐπαρχίας Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἔχον 39 κατοίκους (1928).

καλοδρομίζω· ἰδιωματ., βάλλω τινὰ εἰς καλὸν δρόμον, ποδηγετῶ καλῶς: «ἡ Παναγιὰ νὰ καλοδρομίζῃ σας» εὐχὴ πρὸς ταξιδεύοντας.

Καλέσιανα [*Γεωγρ.*]. Μονὴ τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου Κρήτης, ἐπὶ τῆς Α κλιτύος τοῦ Κεδρίου ὄρους ἐπὶ ὑψηλῆς (650 μ. περίπου) πανοραματικῆς τοποθεσίας, ἅ ωθεν τοῦ χωρίου Ἀνωμέρους. Ἡ μονὴ κατάκειται εἰς ἐρείπια. Σῴζεται ὅμως ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως, πανηγυρίζων τὴν 6ην Αὐγούστου, σχήματος τρουλλωτῆς βασιλικῆς. Κατὰ τὸ 1692 ἡ Καλόειδαινα εἶχε μετόχιον τὴν μονὴν Ἀσωμάτων. Ἡ ὀνομασία της ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ποιμὴν τις ἔβλεπε τὴν νύκτα, κατὰ τὴν παράδοσιν, φῶς ἐντὸς βάτου, ἐπανελάμβανε δὲ «εἶδα κ' ἐκαλόειδα», ἐξ οὗ ἠρευνήθη ἡ βάτος, εὑρέθη εἰκὼν καὶ ἐκτίσθη ἡ μονή. Ε. Γ.

καλοέραφτα (τὰ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἔχιον τὸ ἀρνογλωσσοειδές*, τὸ καὶ ἄλλως *βοϊδόγλωσσα* καλούμενον.

καλοζῶ (*—ῇς, —ῇ κτλ.*), *ἀόρ. ἐ]καλοζησα*· δημ., ζῶ καλῶς, ἄνευ στενοχωριῶν, οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεόμενος, καλοπερνῶ, ἀντιθ. *κακοζῶ*: «καλοζοῦν, τίποτε δὲν τοὺς λείπει».

καλοζωία (ἡ)· δημοτ., καλὴ ζωή, βίος ἄνετος, ἀνεπιδεὴς τῶν ἀναγκαίων, εὐημερία, καλοπέρασις, εὐζωΐα.

καλοζωισμένος, —η, —ον· ὁ ζήσας ἐν εὐημερίᾳ καὶ ἀνέσει, ὁ λόγῳ καλῆς ζωῆς διατηρῶν τὴν ἀκμαιότητά του.

καλοήθεια (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλοήθους, καλὸν ἦθος, καλὴ ἠθικὴ ὑπόστασις ‖ ἰατρ., τὸ ἀκίνδυνον νόσου τινός: «ἡ καλοήθεια τοῦ πυρετοῦ, — τοῦ ὄγκου».

καλοήθης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, χρηστοήθης, ἠθικός ‖ ἰατρ., ὁ ἔχων ἀκίνδυνον ὑπόστασιν, ἀντιθ. *κακοήθης*: «καλοήθης πυρετός, — ὄγκος».

— [*Ἰατρ.*] Ἐπίθετον χαρακτηρίζον τὰς *νόσους*, τὰς ἐμφανιζούσας ἠπίαν καὶ οὐχὶ θανατηφόρον μορφήν· ἐπίσης τοὺς *ὄγκους*, τοὺς μὴ παρουσιάζοντας μεταστάσεις, μηδὲ δημιουργοῦντας κινδύνους διὰ τὴν ζωὴν τοῦ φέροντος διὰ διαβρώσεως τῶν ἱστῶν, ἁπλῶς δὲ μόνον ὀχλοῦντας διὰ πιέσεως τὰ τυχὸν παρακείμενα ὄργανα καὶ τοὺς ἱστούς. Σ. Γ. Σ.

Καλοήθης, ἢ *Καλοηθής*. Προὔχων ἐκ Ναυπλίου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, γενόμενος γνωστός, διότι πληρωθεὶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν χήραν τοῦ δυνάστου τοῦ Ἄργους Γουΐδωνος τοῦ Ἀγγιενοῦ, Μαρίαν, νὰ νυμφευθῇ τὸν Βενετὸν Πέτρον Κορνάρον, μετατρέψας οὕτω τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον εἰς κτήσεις βενετικάς.

καλοθάλασσος, —η, —ο· δημοτ., ἐπὶ πλοίων, ὁ μὴ ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὑπὸ τῆς τρικυμίας, ἀντιθ. *κακοθάλασσος*: «καλοθάλασσο βαπόρι».

καλόθαμνος (ὁ) (Calothamnus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοθαμνωδῶν*, περιλαμβάνον 23 λίαν συγγενῆ μεταξύ των εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς δυτικῆς Αὐστραλίας. Ὁ καλόθαμνος θεωρεῖται τὸ μεγαλύτερον γένος τοῦ ὡς ἄνω ἀθροίσματος διὰ τὰ λίαν κοσμητικά του ἄνθη. Κ. ΠΑΠ.

καλοθαμνώδη (τὰ) (Calothamninae) [*Βοτ.*]. Ὑποοικογένεια τῶν *μυρτωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη τῆς δυτικῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ξυλώδη, πολυετῆ, φέροντα ἀνθῆρας κειμένους παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἄνθους, πυκνὰς ὡραίας ταξιανθίας πλαγίως φυομένας ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ξύλου καὶ καρπὸν κάψαν πολύσπερμον. Κυριώτερον γένος θεωρεῖται ὁ *καλόθαμνος*. Κ. ΠΑΠ.

καλοθελητής (ὁ), θηλ. *καλοθελήτρα*· δημοτ., ὁ θέλων, ὁ ἐπιδιώκων δῆθεν τὸ καλόν τινος, ὁ ψευδὴς ἐνδιαφέρον ἐπιδεικνύων ὑπέρ τινος: «ἀκούει τοὺς καλοθελητάδες καὶ ὄχι τοὺς γονεῖς του», «την κατέστρεψαν οἱ καλοθελῆτρες».

Καλόθετος. Περίφημος βυζαντινὸς οἶκος, ἀπαντῶν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' ἐν Σμύρνῃ, Κωνσταντινουπόλει, Κρήτῃ, Ἀθήναις, Κερκύρᾳ, Θράκῃ, ἰδίως δὲ ἐν Χίῳ. Ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ γνωστότεροι εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς: — 1) *Νικηφόρος*, ἱερεὺς τῷ 1193 ἐν Κρήτῃ (Μεσσαριᾷ). —2) *Θεόδοτος*, δοὺξ τοῦ θέματος τῶν Θρακησίων, ἀναφερόμενος ἐν δημοσίοις ἐγγράφοις τοῦ 1259 ὡς θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου μετ' αὐτοῦ ἐν τοῖς κειμένοις. ἀναφέρεται καὶ ἡ μοναχὴ *Ὑπομονὴ Καλοθετῖνα*, ἥς ἡ πρὸς αὐτὸν σχέσις ἀγνοεῖται —3) *Ἀνδρέας* καὶ *Ἰγνάτιος*, πατὴρ καὶ υἱός, μοναχοί, κατὰ τὸ 1314 παραλαβόντες διὰ διατάγματος Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου τὴν ἐν Βερροίᾳ μονὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὑπὸ προσωπικὴν κυριαρχίαν των. Ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἰγνάτιος μετέβη εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν τῆς Λαύρας, ὅπου ἡσύχασε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ὑπήγαγε τὴν μονὴν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν τῆς Λαύρας ὡς μετόχιον τῆς δευτέρας. —4) *Λέων*, ἄρχων ἐν Χίῳ, βοηθήσας τῷ 1329 διὰ στάσεως τὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν Χίον ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ Μαρτίνου Ζαχαρία. Ἐγένετο διοικητὴς τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξέπεσεν ὅμως τοῦ ἀξιώματος τοῦ διὰ κομματικοὺς λόγους, διὸ τῷ 1347 ἐκινήθη πρὸς στάσιν μετὰ τοῦ Καλογιάννη Ζερβοῦ. Τῷ 1348 ἐγένετο τοπάρχης τῆς

Digitized by Google

Φωκαίας μέχρι τοῦ 1355, ὅτε ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἰωάννου. —5) *Ἰωάννης*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, τοπάρχης τῆς Φωκαίας ἀπὸ τοῦ 1355, ἐκδιώξας ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν πατέρα του. Διῴκει πειρατικῶς τὴν χώραν καὶ κατὰ τὸ 1358 ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Μαονέζων. —6) *Ἰωσήφ*. Χῖος μοναχὸς καὶ λόγιος τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐνεργῶς ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ἔριδα τῶν ἡσυχαστῶν, ταχθεὶς ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ. Κατέλιπε διάφορα χειρόγραφα, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Καλαβρύτοις σῳζόμενα, ὧν σπουδαιότερα εἶναι 4 πραγματεῖαι συζητητικαὶ καὶ 5 ἐπιστολαὶ σχετικαὶ μὲ τὴν ἔριδα, ἔτι δὲ 3 βιογραφίαι ἁγίων. —7) *Δημήτριος*. Ἱερεὺς θανὼν ἐν Βάρνᾳ τῷ 1399. —8) *Ἀντώνιος*, ἀναφερόμενος ὡς ζήσας ἐν Ἄθωνι κατὰ τὸ 1407. [Πρβλ. *Γ. Ζολώτα*, Ἱστορία τῆς Χίου τόμ. Γ' 1926 σ. 374 καὶ Δ' β' 1928 σ. 900, ὅπου καὶ συναγωγὴ τῶν πηγῶν.] Π. Ν. Π.

Καλοθρόνιον *[Γεωγρ.]*. Νέα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δερνίτσα* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος.

καλοθώραξ (ὁ) (Calothorax) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ Μεξικοῦ, περιλαμβάνον πτηνὰ μικρόσωμα μὲ μακρὸν ράμφος κεκαμμένον, ὀξείας πτέρυγας, διχαλωτὴν οὐράν, βραχεῖς καὶ θυσανωτοὺς πόδας καὶ μὲ τὸν λαιμὸν τῶν ἀρρένων κοσμούμενον διὰ προστηθίου μὲ μεταλλικὰς ἀντανακλάσεις. Γνωστὰ εἴδη εἶναι *καλοθώραξ ὁ ὡραῖος* (Calothorax pulcher) καὶ *καλοθώραξ ὁ φωτοβόλος* (Calothorax lucifer), τὰ ὁποῖα σχεδὸν δὲν διαφέρουσι παρὰ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος. Τὸ ἄρρεν τῶν εἰδῶν τούτων ἔχει πράσινον πτέρωμα μὲ πτέρυγας πορφυροχρόους καὶ μὲ μίαν λευκὴν κηλῖδα κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ λαιμὸν χρώματος ἀνοικτοῦ ἰόχρου κλίνοντος πρὸς τὸ ἐρυθρόγλαυκον (λιλά), τὸ δὲ θῆλυ εἶναι χρώματος βαθέος πρασίνου. Ἀπαντοῦν συνήθως ὁ μὲν καλοθώραξ ὁ ὡραῖος εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ὀαξάκα, ὁ δὲ καλοθώραξ ὁ φωτοβόλος περὶ τὴν Κορδούην καὶ τὴν Ζαλάπαν.

Καλοθώραξ.

Καλοὶ - *Λιμιῶνες*, ἢ *Καλοὶ Λιμένες* *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λιθίνου καὶ Λέντα τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Κρήτης, παρὰ τὰ νησίδρια Τράφον, Μεγαλονήσι καὶ Παππαδόπλακα. Τὸ βάθος του εἶναι 10—20 ὀργυιῶν, μὲ πυθμένα ἀμμώδη καὶ πετρώδη, μόνον δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος παρέχει ἀσφαλὲς κάπως ἀγκυροβόλιον (πλάτ. 34° 56' Β, μῆκ 24° 50')· ὑπάρχει δὲ καὶ ὕφαλος ἐπικίνδυνος. Ἐνταῦθα τῷ 1827 ἐναυάγησεν ἀγγλικὴ φρεγάτα. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πλέων εἰς Ἰταλίαν προσωρμίσθη εἰς αὐτὸ (Πράξ. Ἀποστ. 27,8): «Ἤλθομεν εἰς τόπον καλούμενον Καλοὺς Λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία».

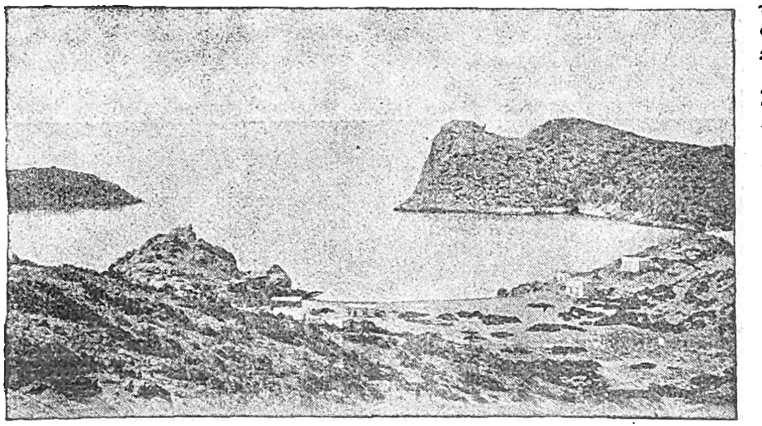

Καλοὶ Λιμένες.

— **Καλοὶ - *Λιμιῶνες*** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἐν τῇ Προποντίδι νήσου *Κούταλη* (τουρκ. *Ἐκινίκ*) καὶ ἐν τῷ φερωνύμῳ διαύλῳ, ἔχον πρὸ αὐτοῦ ἐπικίνδυνον ὕφαλον (πλάτ. 42° 32' Β, μῆκ. 27°29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara). Σ. Ε. Λ.

Καλοὶ *τῶν ὀριῶν* *[Λαογρ.]*. Καλοῦνται οὕτω δαίμονες ἐπιχωριάζοντες ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (Λέσβος), ἔχοντες πολλὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν καλλικαντζάρων, οἵτινες ἐνιαχοῦ ὀνομάζονται ἐπίσης εὐφημιστικῶς «Ἂς ἐμᾶς καλοί», «Καλλισπούδηδες», χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ταυτίζωνται πρὸς τοὺς δαίμονας τούτους, οἵτινες μόνον κατὰ τὸ δωδεκαήμερον ἐπιφαίνονται. Εἶναι καὶ αὐτοὶ «σὰν ἄνθρωποι, μὰ μαῦροι, σιχαμένοι, τρομεροί, μὲ μάτια σὰν ἀστροπελέκι», ἐμφανίζονται τὴν νύκτα ἔφιπποι καὶ βλάπτουσι πολυειδῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξαφανίζονται δὲ ἅμα φωνήσῃ ὁ τρίτος ἀλέκτωρ, ὁ λευκός. Ἀδελφή των εἶναι ἡ «Καλή», ἥτις ἐνθυμίζει τὴν «Κυρὰ Κάλω», τὴν πρώτην, τὴν ἀρχόντισσαν τῶν νεραΐδων, ὡς καὶ τὴν «Καλὴν τῶν ὀρέων» τῶν βυζαντινῶν παραδόσεων (*Πολίτου*, Λαογρ. Σύμμ. Β' σ. 39—40). Μ. Ι.

καλοινὰς (ἡ) (Calœnas) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*. Ἔχουσι ράμφος μακρὸν καὶ ἰσχυρόν, πτέρυγας αἰχμηράς, κεφαλὴν μικράν, λαιμὸν κεκαλυμμένον ὑπὸ μακρῶν καὶ λεπτῶν πτερῶν πολυχρώμων, οὐρὰν βραχεῖαν καὶ πόδας βραχεῖς. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, *καλοινὰς ἡ νικοβάρειος* (Calœnas nicobarica) ἢ *περιστερὰ τοῦ Νικομπάρ*, πολύχρωμον πτηνὸν μὲ πολύτιμον πτέρωμα, θηρευόμενον συστηματικῶς χάριν αὐτοῦ. Ζῇ εἰς τὰς νήσους Νικομπὰρ καὶ τὴν Νέαν Γουϊνέαν, ὁπόθεν ἀποδημεῖ εἰς τὰς πέριξ χώρας διὰ νὰ ἐκκολάψῃ τὰ ᾠά του.

Καλοϊωάννης. Παρωνύμιον δοθὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Β' Κομνηνὸν (1118—1143) διὰ τὰς μεγάλας ἀρετάς του. Ν. ΚΛΣ

καλοκαγαθία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ ἀνθρώπου, χρηστότης, ἐντιμότης, ἐπιείκεια, φιλανθρωπία || ὁ σκοπὸς τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀγωγῆς τῶν ἀρχαίων, ἡ σωματικὴ καὶ διανοητικὴ ὑγεία καὶ ἀρτιότης τοῦ ἀνθρώπου.

καλοκάγαθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ καλὸς κἀγαθός, χρηστός, ἐπιεικής, φιλάνθρωπος: «καλοκάγαθος ἄνθρωπος, πρόθυμος νὰ ὑπηρετῇ τοὺς πάντας» || παρ' ἀρχαίοις ὡς δύο λέξεις: *καλὸς κἀγαθὸς* ἢ *καλός τε κἀγαθός*· ὁ ἰδεώδης τύπος ἀνδρός, ὁ τελείως κεκοσμημένος ὑπὸ σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρετῶν.

καλοκάθημαι, ἀόρ. *ἐ)καλοκάθισα*· δημοτ., κάθημαι καλῶς, ἀνέτως· λέγεται κυρίως μετὰ τῆς ἐννοίας τῆς ἀποδοκιμασίας: «ἐκαλοκάθισε καὶ δὲν σκέπτεται νὰ φύγῃ» || κάθημαι ἐντελῶς, εἶμαι καθισμένος: «ὅσο νὰ καλοκαθίσω ἐγώ, ἦρθαν κι' οἱ ἄλλοι».

καλοκαθίζω· δημοτ., βάλλω τινὰ νὰ καθίσῃ, καθίζω καλῶς || *καλοκάθημαι* (βλ. λ.).

καλοκαιράκι (τό)· δημοτ., ὑποκορ. τοῦ *καλοκαίρι* θωπευτικῶς: «πότε νά 'ρθῃ τὸ καλοκαιράκι» || κυριολεκτικῶς, αἱ ὀλίγαι καλοκαιριναὶ ἡμέραι αἱ μετὰ τὴν πρώτην φθινοπωρινὴν κακοκαιρίαν· ἰδίᾳ λέγεται «τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὸ καλοκαιράκι» διότι συμπίπτει περὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἄλλως *γαϊδουροκαλόκαιρο*.

— *[Κλιματογρ.]* Καλεῖται κοινῶς παρ' ἡμῖν *καλοκαιράκι* ἡ περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου παρατηρουμένη συνήθως σειρὰ ὡραίων καὶ θερμῶν σχετικῶς ἡμερῶν, ἥτις παρατείνεται πολλάκις μέχρι τῶν ἀρχῶν Νοεμβρίου. Ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαίρας κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας φαίνεται ὑψηλὴ σχετικῶς, οὐχὶ τόσον ἕνεκα τοῦ μεγάλου ὕψους αὐτῆς, ὅσον ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς νηνεμίας τοῦ ἀέρος, καθιστώσης αὐτὴν ἐνίοτε ὀλίγον φορτικήν. Τοῦτο συνάγεται κατὰ τὸν καθηγητὴν Αἰγινήτην καὶ ἐκ τῆς μέσης αἰσθητῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ θερμομέτρου δεικνυομένης· πράγματι ἡ τοιαύτη μέση θερμοκρασία τῆς 2 ὥρ μ. μ. τοῦ Ὀκτωβρίου, ἀνερχομένη εἰς 16°,7, μόλις κατὰ 1°,5 ὑπολείπεται τῆς τοῦ Σεπτεμβρίου, εἶναι δὲ κατὰ 1°,5 ὑψηλοτέρα τῆς τοῦ Μαΐου, ἐνῷ ἡ ἀντίστοιχος θερμοκρασία τοῦ ἀέρος τοῦ Ὀκτωβρίου ὑπολείπεται κατὰ 4° σχεδὸν τῆς τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ εἶναι συνήθως κατὰ ἕνα βαθμὸν χαμηλοτέρα τῆς τοῦ Μαΐου. Ἐντεῦθεν ἡ ἀτμοσφαῖρα τοῦ Ὀκτωβρίου, ἂν καὶ εἶναι δροσερωτέρα τῆς τοῦ Μαΐου, φαίνεται πολλάκις θερμοτέρα καὶ μᾶλλον φορτικὴ ἐκείνης. Θ. Θ. Φ.

καλοκαιρεύει· δημ., ἀπρόσ. γίνεται καλοκαίρι, ἀρχίζει τὸ καλοκαίρι: «ὅταν καλοκαιρέψῃ θὰ πάμε 'ς τὸ βουνό».

καλοκαίρι (τό)· δημοτ., θέρος, οἱ θερινοὶ μῆνες: «μπήκαμε 'ς τὸ καλοκαίρι» || καλοκαιρινὴ ἡμέρα, καλοκαιρία: «σήμερο ἔχομε καλοκαίρι».

καλοκαιρία (ἡ)· καλὸς καιρός, εὐδία, γαλήνη, ἀντιθ. *κακοκαιρία*.

καλοκαιριάζει· ἀπρόσ., γίνεται καλοκαίρι, ἀρχίζει τὸ θέρος: «ὅταν καλοκαιριάσῃ, θὰ κάμωμε ταξίδι».

καλοκαιρίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας τῆς *ἐλαίας*.

Καλοκαιριναῖς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρυμῶνος τῆς ἐπαρχίας Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας. Κάτ. (1928) 97.

«Καλοκαιρινή». Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τοῦ συμπιλήσαντος αὐτὴν Ἁγιορείτου μοναχοῦ Ἀγαπίου Λάνδου τοῦ Κρητὸς συλλογὴ βίων ἁγίων τῶν «ὡραιοτέρων τοῦ καλοκαιρίου» ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Σεπτεμβρίου, μετενεχθέντων εἰς τὴν πρὸ τριῶν αἰώνων λαλουμένην ἑλληνικήν. Παλαιοτέρα γνωστὴ ἡμῖν ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ 1683. Μ. Ι. Γ.

καλοκαιρινός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ καλοκαίρι ὁ τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀντίθ. *χειμωνιάτικος*: «καλοκαιρινὴ μέρα», «ἐνδύματα—, φροῦτα—, λάχανα καλοκαιρινά» || *καλοκαιρινὰ πτηνά*· τὰ ἐκ τῶν ἀποδημητικῶν πτηνῶν παραμένοντα ἐν Ἑλλάδι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ θέρους.

—**καλοκαιρινὰ *παννιὰ*** *[Ναυτ.]*. Ἡ δευτέρα κατὰ τὸ θέρος χρησιμοποιουμένη σκευὴ ἱστίων (ἐπισήμως *θερινὰ ἱστία*). Σ. Ε. Λ.

καλοκαιρινὸς (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *κάρθαμος* ἢ *ἀτρακτυλὶς ἡ λευκόκαυλος* καὶ *κάρθαμος ἡ βοασσιέρειος*.

Καλοκαιρινός. Ὄνομα οἰκογενείας ἐν Κρήτῃ ἐκ Κυθήρων ὁρμωμένης, τῆς ὁποίας σπουδαιότερα μέλη εἶναι: —1) *Λυσίμαχος*, διατελέσας πρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ ὡς τοιοῦτος βοηθήσας καὶ εὐνοήσας τοὺς Κρῆτας ἐπαναστάτας. Ἐσφάγη τὴν 25 Αὐγούστου 1898 κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Ἡρακλείου ὑπὸ τῶν Τούρκων. —2) ***Μίνως***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἀρχαιολογίαν, εὑρὼν τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ καὶ ἐκδόσας τὴν «Κρητικὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα» (1906—1907). —3) ***Ἀνδρέας***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη διὰ τὰς πρὸς φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα δωρεάς του. Τῷ 1922 ἵδρυσε τὸν «Καλοκαιρίνειον θεατρικὸν ἀγῶνα» τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου «Παρνασσός» καὶ τῷ 1929 τὸν «Καλοκαιρίνειον Λαογραφικὸν Κρητικὸν διαγωνισμόν» τοῦ ἐν Χανίοις «Κρητικοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου». Ν. Β. Τ.

καλοκαίριον (τό)· βλ. *καλοκαίρι*.

καλοκαμωμένος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ καλῶς κατεσκευασμένος, καλοφτιασμένος: «καλοκαμωμένα ροῦχα, —παπούτσια» || ὁ καλῶς διαπεπλασμένος, εὐειδής, κομψός: «καλοκαμωμένος νέος», «καλοκαμωμένη κόρη».

καλοκαρδίζω· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ ἔχῃ καλὴ καρδιά, παρέχω εἴς τινα χαράν, χαροποιῶ, εὐφραίνω, φαιδρύνω: «ὁ Θεὸς νὰ σᾶς καλοκαρδίζῃ», «πάντα καλοκαρδισμένοι νὰ εἶσθε».

καλοκάρδισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καλοκαρδίζειν, εὐφροσύνη, εὐαρέστησις.

καλόκαρδος, *—η, —ο*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει καλὴ καρδιά, φαιδρός, εὔθυμος, φιλόγελως: «καλόκαρδοι νὰ εἶστε».

Καλοκάσια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσφένδου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 136.

καλοκίττα (ἡ) (Calocitte) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Γουατεμάλας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Κυριώτερον εἶναι ἡ *καλοκίττα ἡ μακρόουρος* (Calocitte longicaudata), ἰθαγενὲς πτηνὸν τῆς Γουατεμάλας, ὅπερ ἔχει μέγεθος μικρόν, ράμφος λεπτὸν καὶ μακρόν, σῶμα εὔρωστον καὶ βραχύ, πτέρυγας βραχείας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς μετὰ λεπτῶν καὶ ἐπιμήκων δακτύλων καὶ οὐρὰν μακροτάτην καὶ πλατεῖαν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει θύσανον ἐκ πτερῶν ἠνωρθωμένων. Ὁ χρωματισμὸς τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ εἶναι στιλπνῶς πράσινος, τῶν παρειῶν λευκοαργυρώδης, τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς φαιοπορτοκαλλιώδης καὶ τῆς κοιλίας ὑπόλευκος. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ἐντόμων καὶ ζῇ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Δ. Ν. Π.

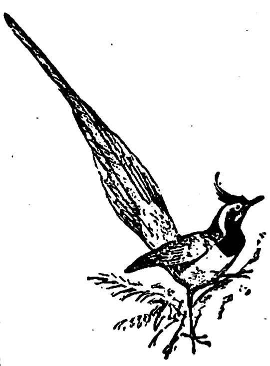

Καλοκίττα ἡ μακρόουρος.

Digitized by Google

καλοκοιμηθιά, ἢ ***καλοκοιμηθίκης*** [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἑλίχρυσον τὸ ἰταλικόν, ἑλίχρυσον τὸ σικελικὸν* καὶ *σιδηρίτης ὁ συριακός*.

καλοκοιμηθίκης (ὁ) [*Βοτ.*]· βλ. *καλοκοιμηθιά*.

καλοκόμη (ἡ) (Calocome) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πριονιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ στιλπνοὺς χρωματισμούς, ἰθαγενεῖς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 7 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *καλοκόμη ἡ δίστικτος* (Calocome bipunctata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ, ἔχει μέγεθος μέτριον, κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην, κεραίας ἐπιμήκεις, ἰσχυράς, ἐφωδιασμένας μὲ ὀδοντώσεις ἐν εἴδει πρίονος, θώρακα τριγωνικὸν καὶ ὀγκώδη, κοιλίαν τετραγωνικήν, πόδας ἰσχυρούς, μετρίου μεγέθους, εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις ἀπολήγοντας, καὶ χρῶμα πρασινομελανὸν μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ κατὰ τὸ ἀνωτέρω αὐτῆς τμῆμα φέρει δύο ᾠοειδεῖς λευκὰς κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

καλοκρασιὰ (ἡ) [*Βοτ.*] Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κίστος ὁ ὡραῖος*.

Καλοκτένης. Ἐπίσκοπος Θηβῶν, ἀκμάσας πρὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος, ὡς δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Θεοδώρου Βαλσαμῶνος (ἐν ἑρμηνείᾳ τοῦ 16 κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου). Ἐκ τῆς ἑρμηνείας μανθάνομεν, ὅτι ὁ Καλοκτένης ἵδρυσεν ἐν Θήβαις «παρθενῶνα», ὅπου καθιέρωσε λαϊκὰς παρθένους, δηλαδὴ τάξιν καλογραιῶν, αἵτινες, μὴ κειρόμεναι μοναχαί, ἀνετρέφοντο κατὰ τὸν κανόνα τοῦ μοναχικοῦ βίου, οὖσαι ἐλεύθεραι νὰ νυμφευθῶσιν ἢ νὰ μείνωσι παρθένοι ἀμόναχοι. Ἡ εἰς τὸν Καλοκτένην ὡς ἅγιον συντεθεῖσα ἀκολουθία ἀποδεικνύεται προϊὸν φαντασίας. Μ. Ι. Γ.

καλοκυρὰ (ἡ), καὶ ***καλὴ κυρά***, πληθ. *καλοκυρᾶδες* καὶ *καλὲς κυρᾶδες*· ἡ *νεράϊδα* (βλ. λ.).

Καλοκύρης. Βυζαντινὸς πατρίκιος υἱὸς τοῦ διοικητοῦ (πρωτεύοντος) τῆς Χερσῶνος, ἥτις ἦτο τότε ἐπαρχία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐφημίζετο ὡς ἀνὴρ «τολμητίας καὶ θερμουργός». Τῷ 967 ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρος Β' ὁ Φωκᾶς, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Βουλγάρους, ἀπεφάσισε νὰ προτρέψῃ τοὺς Ρώσους νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν των, καὶ πρὸς τοῦτο ἔπεμψε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Κιέβου Σβιατοσλάβον τὸν Καλοκύρην, ὃν προήγαγεν εἰς πατρίκιον, δοὺς αὐτῷ καὶ 15 κεντηνάρια χρυσοῦ (=1.600.000 χρυσᾶς δραχμὰς σημερινάς). Ὁ Καλοκύρης μεταβὰς εἰς Κίεβον παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Σβιατοσλάβου καὶ «δώροις τε τοῦτον διαφθείρας καὶ λόγοις καταγοητεύσας ἐπαγωγοῖς», τὸν ἔπεισε νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Βουλγαρίαν· μὴ ἀρκεσθεὶς ὅμως εἰς τοῦτο ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας, ἵνα καὶ αὐτὸς ἁρπάσῃ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του, προέτρεψε τὸν Σβιατοσλάβον νὰ κρατήσῃ μονίμως τὴν Βουλγαρίαν, βοηθήσῃ δὲ καὶ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑποσχόμενος αὐτῷ μεγάλα χρηματικὰ ἀνταλλάγματα, ἐὰν κατορθώσῃ νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Καὶ ὡς φαίνεται παρέσυρεν εἰς τοὺς σκοπούς του τὸν Ρῶσον ἡγεμόνα, διότι οὗτος προσκληθεὶς κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν τῷ 969 Ἰωάννου Α' Τσιμισκῆ νὰ ἐπανέλθῃ ἐκ Βουλγαρίας, ἠρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο. Ὅταν, τῷ 971, ὁ Ἰωάννης Α' ἐστράτευσεν εἰς Βουλγαρίαν καὶ νικήσας τοὺς Ρώσους εἰς Πραισθλαύαν κατέλαβεν αὐτήν, ὁ Καλοκύρης εὑρίσκετο ἐκεῖ, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ ἀποδράσῃ ἐγκαίρως διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ παρὰ τῷ Σβιατοσλάβῳ εἰς Δορύστολον καὶ ἔκτοτε ἐγένετο ἄφαντος, συναπολεσθείς, ἴσως, μετὰ τῶν ἐξολοθρευθέντων ἐκεῖ Ρώσων. Ν. ΚΛΣ

— **Καλοκύρης**, ἢ ***Καλοκυρὸς Δελφινᾶς***· βλ. λ *Δελφινᾶς*.

Καλολετζὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Ὠλένης, ἀποτελοῦν νῦν ἰδίαν κοινότητα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας μὲ 377 κατοίκους (1928).

Καλολιβάδι (πρώην *Ἐλεσλῆ*) [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμυγδαλιῶν (πρώην Γιαρδεμλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 35.

— **Καλολιβαδίου** ***μονὴ*** [*Γεωγρ.*]. Μονὴ προσηρτημένη νῦν ὡς μετόχιον εἰς τὴν μονὴν τῆς Πεντέλης, τιμωμένη δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Κεῖται παρὰ τὸ χωρίον Κάλαμος τοῦ Ὠρωποῦ. Ἡ μονὴ αὕτη ὡς ὠργανωμένη χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς μονῆς Πεντέλης ἐναπόκεινται παλαιὰ σκεύη καὶ ἄμφια τὸ πάλαι ἀνήκοντα εἰς τὴν μονὴν Καλολιβαδίου, ὡς δεικνύει κεντητὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ ὡραίου πετραχηλίου τοῦ ΙΣΤ' ἢ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐν δὲ τῇ μονῇ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῶν Καλαβρύτων εὑρίσκεται χειρόγραφος κῶδιξ, ἄλλοτε ἀνήκων εἰς Καλολιβαδίτην μοναχόν.

Καλολίμνη [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Καλολίμνου* τῆς ἐν Προποντίδι.

Καλόλιμνος [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὄνομα δύο νήσων. —1) Μιᾶς ἐν Προποντίδι, γνωστῆς καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *Καλώνυμος* καὶ *Καλολίμνη* (τουρκ. *Ἰμραλῆ-Ἀντά*, ἀρχ. *Βέσβικος*). Κεῖται πρὸς τὴν Ν ἀκτὴν καὶ εἰς ἀποστάσεις ἀπὸ μὲν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μοαλὶτς (Ρύνδακος) 7 μιλ. πρὸς Β, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου Μπὸζ-Μπουρνοῦ 10 μιλ. δυτικῶς (πλάτ. 40°32' Β, μῆκ. 28°32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara). Ἔχουσα σχῆμα ἐπίμηκες, $3\frac{1}{2}$ μιλ. ἀπὸ Β πρὸς Ν, καὶ μέγιστον εὖρος $1\frac{1}{2}$, ἀναδύει ἀπὸ παρομοίου σχήματος ἀλλὰ πολὺ ἐπιμηκεστέρας ὑφαλονήσου, παρεχούσης ἀγκυροβόλιον παντοῦ τῆς νήσου ὁλόγυρα. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς νήσου φέρει ρωγμὰς ἐδάφους, τὸ δὲ ὑψηλότερόν της ὑψόμετρον, κωνικὴ κορυφὴ 690 ποδῶν, εὑρίσκεται πρὸς τὴν βορείαν της ἄκραν. Κατὰ τὰς στρατιωτικάς μας μεταφορὰς τοῦ 1921 παρετηρήθη σοβαρὰ διατάραξις τῶν πυξίδων ἐγγὺς τῆς Καλολίμνου. Τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων ἀπὸ τῶν ἀβαθῶν τῆς ὑφαλονήσου, εἶχεν ἀγκυροβοληθῆ μέγας φωτοβόλος σημαντὴρ «Ἄγκα», ὁ ὁποῖος ὅμως μετά τινας ἡμέρας ἐθεάθη ἐκπίπτων ἀποκοπεισῶν τῶν ἁλύσεών του κατὰ μὴ ἐξηγηθέντα τρόπον. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατῳκεῖτο ὑπὸ 3000, πάντων Ἑλλήνων (Black sea and Sea of Marmara Pilot, ἔκδ. 1908 σελ. 83), κατοικούντων τὴν φερώνυμον καὶ μόνην τῆς νήσου κωμόπολιν, ἁλιέων, γεωργῶν καὶ καλλιεργητῶν ἐλαιῶν καὶ κρομμύων. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἶχε καὶ ἄλλο πόλισμα, Βαγνίτιον, καὶ μονάς, εἰς ἃς μετέβαινον καὶ αὐτοκράτορες.

—2) Ἐλάσσων νῆσος τῶν Δωδεκανήσων, ὀνομαζομένη καὶ *Γαϊδουρονήσι*. Ἐπιμήκης 2 μιλ. ἀπὸ Δ πρὸς Α, δορυφορεῖται πρὸς Β ὑπὸ τῆς νησῖδος Γάργαρη ἢ Πήτα καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Μικρονήσι ἢ Πλευρό. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Β ἀπόκρημνον ἀκτήν της, ἡ νοτία παρουσιάζει ὑφόρμους σωτηρίους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιάν τη (πλάτ. 37°03'30" Β, μῆκ. 27°07'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno) φάρος, ὃν ἡ γαλλικὴ ἑταιρεία τῶν ὀθωμανικῶν φάρων ἀνήγειρε περιστροφικὸν τῷ 1864 καὶ μετέτρεψεν εἰς αὐτόματον Ἄγκα τῷ 1920. Σ. Ε. Λ.

καλολογία (ἡ)· πραγματεία, σπουδὴ περὶ τοῦ καλοῦ, τοῦ ὡραίου, ἄλλως *αἰσθητικὴ* (βλ. λ.).

καλολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καλολογίαν, αἰσθητικός.—Ἐπίρρ. ***καλολογικῶς***

καλομαθαίνω, ἀόρ. *ἐ)καλόμαθα*, παθ. μετχ. *καλομαθημένος*· δημοτ., μαθαίνω, συνηθίζω εἴς τι εὐάρεστον, ἀποκτῶ ἕξιν τινὰ ἐγωιστικήν: «καλόμαθε νὰ τρώῃ χωρὶς νὰ δουλεύῃ», παροιμ. «καλόμαθε ἡ γριὰ 'ς τὰ σῦκα κι' ὅλη μέρα τὰ ἀναζήτα»: || μανθάνω τελείως, ἀποκτῶ γνῶσιν τινός: «δὲν τὴν καλόμαθε ἀκόμη τὴν τέχνη» || *καλομαθημένος —η, —ο*· ὁ συνηθισμένος εἰς εὔκολον, εἰς πλούσιον βίον, εἰς εὐμάρειαν: «εἶναι καλομαθημένος καὶ δὲν τρώει ὅ,τι κι' ἂν εἶναι».

Καλόμαλος, ἢ ***Καλομαλᾶς Νικόλαος.*** Ἀθηναῖος ἄρχων φέρων τὸν τίτλον τοῦ σπαθαροκανδιδάτου, ἀνεκαίνισε τῷ 1049 ἰδίαις δαπάναις τὸν ἔτι σῳζόμενον ἐν Ἀθήναις ναὸν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὡς μαρτυρεῖται ἔκ τινος ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου. Ν. ΚΛΣ

Καλομάρντα, ἢ ***Καλομάρντε*** (Calomarda), *δὸν* ***Φραγκῖσκος***. Διάσημος Ἱσπανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1775. Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀπολυταρχίας ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Ζ', διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Λαρντιζαμπάλ, εὐνοουμένου τοῦ βασιλέως καὶ ὑπουργοῦ τῶν Ἰνδιῶν. Μετὰ ἓν ἔτος, τεθέντος τοῦ τελευταίου ὑπὸ δυσμένειαν, ὁ Καλομάρντα ἐξωρίσθη. Ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν, καθ' ὃν χρόνον ἀφίκετο ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἀντιδραστικῶν ὁ δοὺξ τῆς Ἀγκουλέμης (1823). Ὁ Καλομάρντα, ἔνθερμος θιασώτης τῆς ἀπολυταρχίας, ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ διωρίσθη τῷ 1824 ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (μέχρι τοῦ 1830), ἐξασκήσας μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Φερδινάνδου. Γενόμενος ἡ ψυχὴ τοῦ ὀπισθοδρομικοῦ κόμματος καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς αὐλικῆς καμαρίλλας, παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἰησουίτας πλεῖστα ἐκπαιδευτικὰ προνόμια. Παρὰ ταῦτα, τὸ καθολικὸν κόμμα, θεωρῆσαν τὴν δρᾶσίν του λίαν ἀσθενῆ, ἐπέτυχε τὴν ἐπί τινας μόνον ὥρας ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς ἐξουσίας. Ἠρνήθη τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ ἐκυβέρνησε πάντοτε διὰ τῆς τρομοκρατίας. Τῷ 1830 συνέβαλεν εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ σαλικοῦ νόμου ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐτιμώρησε μετὰ σκληρότητος τὰς ἀποπείρας τῶν καρλιστῶν· ὅταν ὅμως μετὰ διετίαν ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἀσθενήσας βαρέως ἐθεωρεῖτο ἑτοιμοθάνατος, ὁ Καλομάρντα πρῶτος προσηγόρευσε τὸν Δὸν Κάρλο μὲ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου ἐξωρίσθη εἰς τὰ κτήματά του, ἐπρόκειτο δὲ καὶ νὰ συλληφθῇ, ἀλλ' ἐδραπέτευσεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1842). Μ. Ν. Δ.

καλόμβον (τὸ) [*Βοτ.*]· βλ. *κοκκίσκος*.

καλομέλας (ὁ) (Kalomel) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν τοῦ χλωριούχου ὑδραργύρου ($HgCl$) κρυσταλλούμενον εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ τετραγωνικοῦ συστήματος. Εὑρίσκεται εἰς λεπιδοειδῆ συσσωματώματα, ἀλλὰ καὶ εἰς κρυστάλλους μορφῆς πρισματικῆς καὶ πυραμιδικῆς. Παρουσιάζει σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 6,4—6,5, χρῶμα τεφρόν, κιτρινόλευκον καὶ κιτρινότεφρον καὶ λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ. Διαλύεται εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Moschellandsberg, Βοημίαν, Idria, Μεξικὸν κ. ἀ. Γ. Β.

— [*Φαρμ. Χημ.*] Τοῦ σκευάσματος τούτου διακρίνονται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν τρεῖς μορφαί: 1) ὁ δι' ἐξαχνώσεως καλομέλας (Calomelas via sumblimationis paratus), ὅστις λαμβάνεται δι' ἐξαχνώσεως ἄχνης ὑδραργύρου καὶ μεταλλικοῦ ὑδραργύρου· 2) ὁ δι' ἀτμοῦ καλομέλας (Colomelas vapore paratus), ὅστις λαμβάνεται διὰ ψύξεως ἀτμῶν τοῦ καλομέλανος καὶ ὑδρατμῶν ὁμοῦ· καὶ 3) ὁ διὰ καθιζήσεως (Calomelas via humida paratus), ὅστις λαμβάνεται διὰ καθιζήσεως νιτρικοῦ ὑποξειδίου τοῦ ὑδραργύρου δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τὰ δύο τελευταῖα εἴδη διακρίνονται ἀπὸ τοῦ δι' ἐξαχνώσεως λαμβανομένου, καθότι εἶναι λεπτότερα καὶ δραστικώτερα αὐτοῦ. Χορηγεῖται ὡς φάρμακον καθαρτικόν, ἀντισηπτικὸν τοῦ ἐντέρου καὶ ἀντιφλογιστικὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ὀξειῶν λοιμωδῶν νόσων, ἐξωτερικῶς δὲ ὡς ἀλοιφὴ ἐπὶ διαφόρων ὀφθαλμικῶν παθήσεων. Ἐπίσης ὁ καλομέλας δίδεται καὶ ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς συφίλιδος φάρμακον (ἀλοιφὴ Metchnikoff καὶ Roux). Ἐσωτερικῶς ἀναγράφεται ὁ καλομέλας μετὰ γαλακτοσακχάρου ἢ κόμμεως ἀλθαίας. Ἀσύμβατά του εἶναι ὀξέα, ὄξινα ἅλατα καὶ γενικῶς ὄξινοι οὐσίαι, ἀλκάλια καὶ ἀνθρακικὰ ἅλατά των, ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου, ἀντιπυρίνη, μεθ' ἧς σχηματίζει θανατηφόρον ἕνωσιν, διάφορα ὀξειδωτικὰ σώματα κλπ. Ὁ καλομέλας φέρεται καὶ ὑπὸ κολλοειδῆ μορφήν, ἀποτελῶν λεπτὴν φαιὰν κόνιν ἄγευστον ἀπαιωρουμένην εἰς ὕδωρ, ἀλκοόλην ἢ αἰθέρα. Ἡ μορφὴ αὕτη τοῦ καλομέλανος χρησιμοποιεῖται ἐπὶ συφιλιδικῶν ἑλκῶν. Κ. Γ. Μ.

— ***καλομέλας φυτικὸς*** (Calomel végétal) [*Φαρμακογ.*]. Οὕτως καλεῖται τὸ ρίζωμα τοῦ *ποδοφύλλου*.

καλομελετῶ (*—άω*)· δημοτ., μελετῶ, σκέπτομαι καλόν τι, αἰσιοδοξῶ, προσδοκῶ εὐτυχές τι: παροιμ. «καλομελέτα κι' ἔρχεται» ὅτι ὀφείλομεν πάντοτε νὰ αἰσιοδοξῶμεν, διότι καὶ ἡ αἰσιοδοξία συντελεῖ εἰς τὴν καλὴν ἔκβασιν τῶν προσπαθειῶν μας.

Καλομενόπουλος, ***Γεώργιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀμαρίῳ (νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης) περὶ τὸ 1770 καὶ ἀνδρωθεὶς ἐγκατεστάθη ἐν τῇ πόλει τῆς Ρεθύμνης, ἔνθα λόγῳ τοῦ ἤθους του, τῆς ἀνδρείας καὶ τοῦ πλούτου του ἐπεβλήθη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀτιθάσους γενιτσάρους, ὥστε μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἶχε τὸ προνόμιον νὰ εἰσέρχεται ἔφιππος εἰς τὴν πόλιν. Μυηθεὶς ἐν Ρεθύμνῃ ὑπὸ τοῦ Ὑδραίου πλοιάρχου Τομπάζη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (1820), εἰργάσθη ἀνενδότως πρὸς διάδοσιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς, ὅτε ἀπρόοπτον ἐπεισόδιον ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὸ ἔργον του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὄρη. Δύο Ἑλληνόπαιδες, τέκνα συγγενοῦς του, ἀπαχθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκλείσθησαν εἴς τινα ἐν Ρεθύμνῃ οἰκίαν, ἵνα βίᾳ ἐξισλαμισθῶσιν. Εἰσελθὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ κρύφα τοὺς ἀπηλευθέρωσε καὶ μετ' αὐτῶν ἐξῆλθε τῆς πόλεως, ἀλλὰ καταδιωχθεὶς συνελήφθη εἰς τὰ ἔξωθεν τῆς πόλεως Περιβόλια καὶ ἐρρίφθη δέσμιος εἰς τὰς φυλακάς. Κατορθώσας μετ' οὐ πολὺ ν' ἀποδράσῃ, ἐκρημνίσθη ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ κατατραυματισμένος, σχεδὸν ἀνάπηρος, κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ἐλεύθερα Σφακιά· μετ' ὀλίγον ἐξερρηγνύοντο τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Συμμετέσχεν εἰς τὰς πρώτας ἐν Σφακίοις συσκέψεις τῶν προκρίτων τῆς νήσου καὶ εἶτα ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του διέθεσεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐπαναστατῶν, ἐκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν ἀντιπρόσωπος αὐτῶν καὶ τέλος τῷ 1828 μέλος τοῦ «Κρητικοῦ Συμβουλίου», τοῦ ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς νήσου μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως (1830), ὅτε ἀπεσύρθη εἰς Ἀμάριον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1856.

— **Καλομενόπουλος,** **Ἐμμανουὴλ**. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀμαρίῳ περὶ τὸ 1785. Ἀποδημήσας νεώτατος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν ἐκεῖ σχολὴν τῶν Πατριαρ-

Digitized by Google

χείων, μεθ' ὃ ἐπανελθὼν εἰς Κρήτην ἐκάρη ἱερεὺς περὶ τὸ 1817. Μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἰργάσθη πρὸς ἐξέγερσιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἐπὶ κεφαλῆς συγχωρίων του συμμετέσχεν εἰς τὰς πρώτας περὶ τὴν Ρεθύμνην μάχας, καὶ τέλος ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου αὐτῆς (14 Ἀπριλίου 1822).

— **Καλομενόπουλος, *Κοκόλης*** Ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου γεννηθεὶς ἐν Ἀμαρίῳ τῷ 1836. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869 καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ 1878. Ἀπέθανεν ἐν Ἀμαρίῳ, τῷ 1899.

— **Καλομενόπουλος, *Κωνσταντῖνος*.** Δικηγόρος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τῷ 1858. Ἀντεπροσώπευσε τὸν νομὸν Κυκλάδων ἐπὶ 20 συνεχῆ ἔτη (1905—1925) ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει.

— **Καλομενόπουλος, *Νικόστρατος*.** Στρατιωτικός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἐξῆλθε τοῦ σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ τῷ 1891, τῷ δὲ 1892 μεταβὰς εἰς Κρήτην ἐμελέτησε τὴν τοπογραφίαν τῆς νήσου· συλληφθεὶς ὡς ὕποπτος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐφυλακίσθη καὶ εἶτα ἀπηλάθη. Ἐπιδοθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τοπογραφίαν, εἰργάσθη ὑπὸ τὸν Αὐστριακὸν συνταγματάρχην Χάρτλ εἰς τὰς τοπογραφικὰς ἐργασίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ βραδύτερον εἰς διαφόρους ἐπιτελικὰς μελέτας συγκοινωνιῶν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ. Τῷ 1896, κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Κρήτην, ἐξελέγη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου. Τῷ 1897 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Βάσσον* (βλ. λ.). Τῷ 1905 συμμετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς σώματος εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν· δραπετεύσας ἐκ τῶν φυλακῶν τῷ 1908 ἐξῆλθε πάλιν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα. Τῷ 1912, συμμετασχὼν εἰς τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον, ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου, μεθ' ὃ διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς Κρήτης καὶ εἶτα τῆς Λέσβου, ἔνθα διωργάνωσε τὸ πρῶτον ἐκεῖ σύνταγμα πεζικοῦ (τὸ 43ον), τὸ ὁποῖον διῴκησε μέχρι τῷ 1916, ὅτε προσχωρήσας εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης συμμετέσχεν ἐν Μακεδονίᾳ εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς διοικητὴς τοῦ 3ου συντάγματος τῆς μεραρχίας Σερρῶν. Τῷ 1919 προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς 8ης μεραρχίας, εἶτα φρούραρχος Σμύρνης καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν. Προσχωρήσας τῷ 1920 εἰς τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεστρατεύθη τῷ 1921. Ἐδημοσίευσε: «Τοπογραφία καὶ ὁδοιπορικὰ τῆς νήσου Κρήτης» (Ἀθῆναι 1894), «Περὶ μεταφορᾶς στρατευμάτων διὰ θαλάσσης καὶ περὶ ἀποβάσεως» (1889), «Περὶ στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας» (1928), καὶ πολλὰς ἄλλας στρατιωτικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

Καλόμερο /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Ἰκαρίας (πλάτ. 37°41′ Β. μῆκ. 26°23′ Ἀν.), 1 μίλ. Ν τῆς ἀνατολικῆς τῆς νήσου ἐσχατιᾶς Κάβο Φενάρ, ἀντικρύζον τὴν Σάμον. —2) Ἡ νοτία τῆς νήσου Νάξου ἐσχατιὰ (βλ. *Κατωμέρι*). Σ. Ε. Λ.

καλομεταχειρίζομαι· δημοτ., μεταχειρίζομαί τι καλῶς, ἐπιεικῶς, εὐμενῶς, ἀντίθ. *κακομεταχειρίζομαι*: «δὲν καλομεταχειρίζεται τὰ παιδιά του».

καλομεταχείρισις, —εως (ἡ), καὶ *καλομεταχείρηση*· δημοτ., καλὴ μεταχείρισις, συμπεριφορὰ ἐπιεικής, εὐμενής: «μὲ τὴν καλομεταχείριση διορθώνονται τὰ παιδιά».

καλομίδες (αἱ) /*Βοτ.*/. Καλοῦνται οὕτως αἱ ἀκτῖνες της ταξιανθίας *ἄμμεως τοῦ μείζονος* (Ammi majus), αἱ ἄλλως *καρίγανα* ὀνομαζόμεναι καὶ χρησιμεύουσαι εὐρέως παρὰ τῷ λαῷ πρὸς κάθαρσιν τῶν ὀδόντων. Κ. ΠΑΠ.

καλομίλητος, —η, —ο· δημοτ., ὁ καλῶς ὁμιλῶν, εὐπροσήγορος, προσηνής, ἄλλως *γλυκόλογος*.

Κάλομο (Kalomo) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλικῆς Μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ Βορείῳ Ροδεσίᾳ. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Καίπταουν καταλήγει εἰς τὴν λίμνην Τανγκανίκα. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε πρωτεύουσα τῆς Βορείου Ροδεσίας. Μ. Δ. Β.

καλομοίρης, —α, —ικο· δημοτ., *καλόμοιρος* (βλ. λ.), παροιμ. «ἀργομοίρα καλομοίρα» ὅτι ἡ νυμφευομένη εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἐπιτυγχάνει καλὸν γαμβρόν.

Καλομοίρης, *Μανώλης*. Ἕλλην μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1883. Κατόπιν σπουδῶν ἐν Βιέννῃ διωρίσθη τῷ 1906 καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου εἰς Χάρκοβον τῆς Ρωσίας, ὁπόθεν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐθνικιστικῆς ρωσσικῆς σχολῆς, ἀπέστειλεν εἰς τὸν «Νουμᾶν» τὰ πρῶτά του ἄρθρα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης δημιουργίας καθαρῶς ἑλληνικῆς τέχνης. Τὰς γνώμας του ταύτας θέτων εἰς ἐφαρμογήν, παρουσίαζε τῷ 1909 εἰς Ἀθήνας σειρὰν ἔργων του δι' ᾆσμα καὶ δι' ὀρχήστραν, ἐν τοῖς ὁποίοις γίνεται ἔκδηλος ἡ προσπάθεια πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς δημώδους ἑλληνικῆς μουσικῆς. Αἱ τάσεις αὗται ἔγιναν ἔτι σαφέστεραι εἰς τὸ μουσικὸν δρᾶμα «Πρωτομάστορας» οὗτινος ἡ ὑπόθεσις βασίζεται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Ν. Καζαντζάκη. Ὁ «Πρωτομάστορας», παιχθεὶς τὸ πρῶτον τῷ 1916, καὶ μὲ νέαν ἐπεξεργασίαν τῷ 1930, φέρει τὰ ἴχνη βαγνερείου ἐπιδράσεως, μὲ εὐρεῖαν χρῆσιν ἑλληνικῶν θεμάτων πρωτοτύπων ἢ δημοτικοφανῶν. Ἓν δεύτερον σκηνικὸν ἔργον τοῦ συνθέτου, «Τὸ Δαχτυλίδι τῆς μάννας», παιχθὲν τῷ 1917, εἶναι κατὰ πολὺ λυρικώτερον. Ὁ Καλομοίρης ἀποχωρήσας τῷ 1919 τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπὸ τοῦ 1910 εἶχεν ὀνομασθῆ καθηγητὴς τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πυρῆνος τοῦ ἱδρύσαντος τὸ «Ἑλληνικὸν Ὠδεῖον», ὅπερ καὶ διευθύνει ἔκτοτε, ὢν ταυτοχρόνως, ἀπὸ τοῦ 1918, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων τοῦ συνθέτου ἰδιαιτέρας μ είας εἶναι ἡ «Συμφωνία τῆς Λεβεντιᾶς», οἱ «Ἴαμβοι καὶ Ἀνάπαιστοι» (ἐπὶ στίχων τοῦ Παλαμᾶ), τὸ «Τρίο», «Κουϊντέττο» (μὲ τραγούδι), «Κουαρτέττο σὰ φαντασία», ἡ «Συμφωνία τῶν ἀνίδεων καὶ καλῶν ἀνθρώπων» κ. ἄ. Ἐκτὸς τούτων ὁ Καλομοίρης ἔχει γράψει καὶ σειρὰν τραγουδιῶν, ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον, τὸν «Πραμματευτὴν» (ἐπὶ στίχων τοῦ Γρυπάρη), κ. ἄ. Γ. Σ.

—**Καλομοίρης**. —1) ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Ἐπολέμησε καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν. Ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τὴν 11 τετραρχίαν τῆς βασιλικῆς φάλαγγος.

—2) ***Παναγιώτης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ἐπολέμησεν εἰς τὰ πλοῖα τοῦ Ἀναργύρου, τοῦ Κολανδρούτζου καὶ τοῦ Θεοχάρη. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον καὶ ἐτάχθη εἰς τοὺς σημαιοφόρους τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Γ. Δ. Κ.

καλόμοιρος, —α, —ο· δημοτ., ὁ ἔχων καλὴν μοῖραν, καλότυχος, εὐτυχής: «καλόμοιρος ποῦ θὰ πάρῃ τέτοια κόρη».

καλομοκανᾶς (ὁ)· ἀντὶ *καλαμοκανᾶς* (βλ. λ.).

Καλομπέρδα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς, ἐπὶ τοῦ κόλπου, ἀκτῆς τῆς Μεσσηνίας (πλάτ. 36°53′40″ Β., μῆκ. 21°56′20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 682: Gulf of Kalamata). 2 μίλ. Ν. τοῦ Πεταλιδίου. Εἰς τὰ δυτικῶς αὐτοῦ ὑψώματα ἐγένοντο αἱ πρῶται κατασκηνώσεις τοῦ ἀποβατικοῦ στρατοῦ τοῦ Μαιζὼν μετὰ τὴν εἰς τὸν ὅρμον Πεταλιδίου ἀπόβασίν του. Σ. Ε. Λ.

καλόμυς (ὁ) (Calomys) /*Ζωολ.*/. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον μῦς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τῶν γομφίων ὀδόντων των, οἵτινες εἶναι εἰς διπλῆν σειρὰν διατεταγμένοι. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *καλόμυς ὁ τύπος* (Calomys typus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ. Δ. Ν. Π.

καλὸν (τό)· οὐδ. τοῦ ἐπιθ. *καλός*, ὡς οὐσ.· τὸ ὡραῖον, τὸ ἀγαθόν, τὸ ἀποδοχῆς ἄξιον, εὐτυχές, αἴσιον: «καλὸ μελέτα κι' ἔρχεται» ἢ «καλομελέτα..» «χίλια καλὰ νὰ ἔχῃς, — νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεός», «ἐπιθυμητὴς τῶν καλῶν» || ἀρετή, πλεονέκτημα: «τίποτε καλὸν δὲν βλέπω εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον», «ἔχει πολλὰ καλά», «κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰ καλά του, ἔχει καὶ τὰ κακά του» || τὸ συμφέρον εἴς τινα, τὸ ὠφέλιμον: «ἐπιδιώκω τὸ καλόν σου», «δὲ θέλεις το καλό μου», «γιὰ καλὸ δικό σου», «τοῦ βγῆκε σὲ καλό», φρ. «σὲ καλο σου, τί εἶν' αὐτὰ ποῦ λές», «τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θελω, ἄκουσέ με» || ἀγαθὴ πρᾶξις, εὐεργεσία, εὐεργέτημα: «ἔκαμε πολλὰ καλὰ 'ς τὸν τόπο του», «κάμε μου αὐτὸ τὸ καλὸ καὶ θὰ σοῦ τὸ γνωρίσω χάρη» || φρ. «μὲ τὸ καλὸ» ὑπὸ καλοὺς οἰωνούς: «μὲ τὸ καλὸ νὰ πάς, — νὰ 'ρθῇς, —νὰ γυρίσῃς», «ὅταν ἔρθῃ—, ὅταν φύγῃ μὲ τὸ καλό», «ὅταν μὲ τὸ καλὸ συναντηθοῦμε» || φρ. «μὲ τὸ καλό», μὲ καλὸν τρόπον, εὐμενῶς, προσηνῶς: «μίλησέ του μὲ τὸ καλὸ καὶ ὄχι μὲ τὸ ἄγριο», «στεῖλέ τον, — διῶξέ τον, — φέρε τον μὲ τὸ καλό, μὴν τοῦ ἀγριεύῃς». || φρ. «καλὸ νά 'χῃς» ἀρχ. «εὖ σοι γένοιτο», «νά 'χῃς καλό. εὐκόλυνέ με ς' αὐτὴν τὴν περίσταση», «καλὸ νά 'χῃ, ποῦ μὲ θυμήθηκε», «ἔτσι νά 'χῃς καλό, μὴ μὲ στενοχωρῇς» || ὡς ὅρκος: «ἔτσι νά 'χω καλό, δὲ σοῦ λέω ψέματα» || «'ς τὸ καλὸ» εὐχὴ πρὸς ἀπομακρυνόμενον, ἄλλως «'ς τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ» μετὰ ρήματος ἢ ἄνευ ρήματος: «πήγαινε 'ς τὸ καλό», «'ς τὸ καλὸ καὶ νὰ μᾶς γράφῃς» || καὶ κατ' ἀντίφρασιν ἐπὶ ὀργῆς ἢ ἀγανακτήσεως ἀντὶ «'ς τ' ἀνάθεμα» ἢ «'ς τὴν κακὴ τὴν ὥρα» κττ.: «τέτοιος ἄνθρωπος δὲ μοῦ χρειάζεται, ἂς πάῃ 'ς τὸ καλὸ αὐτὸς κι' ἡ προκοπή του» || ὁμοίως διττῶς ἐκλαμβάνεται παρ' ἀρχαίοις ἡ φρ. «ἔρρ' ἐς ὄλβίαν» ἡ σημασία τῆς εὐχῆς ἢ τῆς κατάρας δηλοῦται διὰ τῶν συμφραζομένων καὶ διὰ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς || πληθ. *καλὰ* (τά)· τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, τὰ βιοτικὰ μέσα: «τὸ σπίτι του εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ὅλα τὰ καλά», «ἔχει ὅλα τὰ καλὰ τοῦ Θεοῦ», «ἔχασε τὰ καλὰ ποῦ εἶχε καὶ τώρα δυστυχεῖ» || φρ. «'ς τὰ καλά μου, —σου, —του κτλ.» εἰς καλὴν κατάστασιν σωματικὴν ἢ διανοητικήν: «σήμερο δὲν εἶμαι 'ς τὰ καλά μου, κάποιος πυρετὸς μὲ τρυγάει», «μοῦ φαίνεται πῶς δὲν εἶσαι 'ς τὰ καλά σου, κάτι ἔπαθες». Β. Φ.

—[*Αἰσθητ.*] *Καλὸν* σημαίνει πᾶν ὅπερ ἱκανοποιεῖ τὴν βούλησιν πρὸς ἐποπτείαν, ἡ ὁποία εὐχαρίστως διατρίβει περὶ αὐτὸ ἐν θεωρίᾳ δημιουργούσῃ ἑνότητα εἰς τὴν ποικιλίαν καὶ διεγειρούσῃ τὸ συναίσθημα καὶ τὴν φαντασίαν διὰ περιεχομένου σημαντικοῦ εἰς τὸν θεωροῦντα. Κατὰ ταῦτα τὸ καλὸν εἶναι συγχρόνως μορφὴ καὶ περιεχόμενον, οὐδέτερον δὲ τούτων εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἄνευ τοῦ ἑτέρου. Οἱ παράγοντες τῆς καλολογικῆς κρίσεως, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἔννοια τοῦ καλοῦ, εἶναι τὸ μὲν ὑποκειμενικοί, τὸ δὲ ἀντικειμενικοί. Ἀπαραίτητος ψυχολογικὸς ὅρος εἶναι ἡ αἰσθητικὴ συμπάθεια (ἄλλως προβολή)· διὰ ταύτης μεταφέρομεν εἰς τὸ ἀντικείμενον ψυχικὰς ἡμῶν κινήσεις καὶ ἐμψυχοῦμεν τρόπον τινὰ αὐτό. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν καὶ διακρίνει βασικῶς τὴν σφαῖραν τοῦ καλοῦ ἀπὸ τῶν ἄλλων κύκλων τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Ἡ φύσις τοῦ καλοῦ καθορίζεται σαφέστατα διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ συναίσθημα τοῦ ἡδέος, πρὸς τὸ ὠφέλιμον καὶ πρὸς τὸ ἀληθές· οὕτως εὑρίσκεται οὐδεμίαν ἔχον συγγένειαν πρὸς τὴν ὑλικὴν ἀπόλαυσιν, πρὸς τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ πρὸς τὴν νόησιν, δὲν εἶναι δηλαδὴ προσιτὸν διὰ τῆς νοήσεως, ἀλλὰ δι' ἀμέσου ἐποπτείας, ὡς ἐξ ἄλλου δὲν ἐπιδιώκει σκοπὸν ἔξω τοῦ ἀντικειμένου κείμενον. Καὶ συνδέεται μὲν τὸ καλὸν πρός τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἕνεκα τοῦ ἑνιαίου τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἡ ἀπ' ἐκείνων ἐξάρτησις μεταβάλλει τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ ἢ μᾶλλον ἀφανίζει τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Τὸ καλὸν ἐξεγείρεται τὸ μὲν ὑπὸ τῶν συμμέτρων μορφῶν τῆς φύσεως, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν λεγομένων καλῶν τεχνῶν, διαιρούμενον κατὰ ταῦτα γενικώτατα εἰς καλὸν ἐν τῇ φύσει καὶ καλὸν ἐν τῇ τέχνῃ. Εἴδη αὐτοῦ κύρια θεωροῦνται τὸ ἰδίως καλὸν καὶ τὸ ὑψηλόν. Ἐν τούτοις ἡ αἰσιοδοξία ἢ ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ δημιουργοῦντος καλλιτέχνου, ἡ πρὸς τὴν πραγματικότητα σχέσις αὐτοῦ, ἡ πρὸς αὐτὴν ἐγγύτης δηλαδὴ ἢ ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀπομάκρυνσις, ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ καθορίζουσιν ὑποδιαιρέσεις τοῦ καλοῦ, οἷον τὸ τραγικόν, τὸ κωμικόν, καὶ ὁδηγοῦσιν εἰς καλλιτεχνικὰς ροπάς, ὡς ὁ ρεαλισμὸς καὶ ἰδανισμός, ὁ ρομαντισμὸς καὶ συμβολισμός, ὁ ἐμπρεσσιονισμὸς καὶ ἐξπρεσσονισμὸς κ.λ.π. Ν. Λ.

Καλὸν /*Γεωγρ.*/. Ἡ λέξις *Καλὸν* ἢ *Καλὸ* χρησιμοποιεῖται ὡς πρώτη λέξις ἢ πρῶτον συνθετικὸν εἰς πλεῖστα τοπωνύμια.

— **Καλὸν** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία τοποθεσία ἐν Θρᾴκῃ παρὰ τὴν Προποντίδα, κατὰ τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κειμένη. Α. Θ. Σ.

— **Καλὸ *Ἀμπέλι*** /*Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς νήσου Σερίφου, ὁ ἄλλως *Γαρμπιᾶς* (βλ. λ.).

— **Καλὸ(ν) *Λιβάδι*** /*Γεωγρ.*/· βλ. *Καλολιβάδι*.

— **Καλὸ(ν) *Νερὸ*** (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Μυρων Χατζῆ Μπαϊράκι) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. 1928) 408. Πρώην *Σουλεμέζ*.

— **Καλὸ(ν) *Νερὸ*** (τὸ) /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρυοφύτου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἔχων 37 κατοίκους (1928).

— **Καλὸν *Ὄρος*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος ἀκρωτηριάζον, ἀποτελοῦν τὴν Α.ΒΑ ἐσχατιὰν τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου καὶ τὸ ΝΔ καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας τοῦ στομίου τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Σ. Ε. Λ.

— **Καλὸν *Ὄρος*** /*Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *Ἄθωνος* (βλ. λ.).

— **Καλὸν *Ὄρος*** /*Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον ἐκτεινόμενον εἰς τὸ μέσον περίπου τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τῆς ἐπαρχίας Σητείας (Κρήτης) καὶ κλεῖον πρὸς Δ τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Μακρὺ Γιαλοῦ.

— **Καλὸν *Ὄρος*** /*Γεωγρ.*/. Βουνὸς τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου μεταξὺ τῶν ὅρμων Γαλησσᾶ καὶ Κίνι. Σ. Ε. Λ.

— **Καλὸν *Στόμα*,** ἢ ***Καλόστομον*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ μεσαίου ἐκ τῶν τριῶν βραχιόνων τοῦ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως, κείμενον κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 10. 2) ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ (εἰς βόρ. γεωγρ. πλάτ. 50° 15′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 49° 30′) καὶ ἐκβάλλον εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον μετὰ ροῦν 75 χιλιομέτρων. Σήμερον καλεῖται *Σουλινᾶς*, κεῖται δὲ μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων βραχιόνων, τῆς Κιλίας πρὸς Β καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς Ν. Α. Θ. Σ.

— **Καλὸν *Χωρίον*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας καὶ ἔχον 200 κατοίκους.

Digitized by Google

— **Καλὸ-Χωριὸ** *[Γεωγρ.]*. —1) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης μὲ 523 κατοίκους (1928). Εἰς τὴν κοινότητα ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον *Πύργος* μὲ 163 κατοίκους. Τὸ Καλὸ-Χωριὸ εἶναι παραποτάμιον καὶ νοσηρόν, εὔφορον δὲ εἰς δημητριακὰ καὶ ὀπώρας. Παλαιότερον ἐκαλεῖτο *Ἴστρωνας*, ἐκ τῆς ἀρχαιας Ἰστρῶνος, ἥτις τοποθετεῖται ἐν τῷ πλησίον ὅρμῳ. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Βουτουφοῦς τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης μὲ 51 κατοίκους. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατῳκεῖτο μόνον ὑπὸ Τούρκων. —3) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, τὴν ὁποίαν συγκροτοῦν: τὸ *Καλὸ Χωριὸ* μὲ κατοίκους 515 (1928), *Βοροῦ* μὲ 95 κατοίκους καὶ *Χαρασσὸ* μὲ 196 κατοικους. —4) Χωρίον τῆς κοινότητος Ζήρου τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης μὲ 155 κατοίκους. Ε. Γ.

— **Καλὸ Χωριὸ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαθέος Αὐλίδος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. 352 (1928). Πρώην *Κριμπάτσι*

— **Καλὸ Χωριὸ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητητος Καστανούσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν μὲ 218 κατοίκους (1928). Πρώην *Γκλαμπόφτσα*.

— **Καλὲ(ν) Χωρκὸν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα καὶ τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ. Παράγει ἄφθονα δημητριακά. Κάτ. 350.

— **Καλὸ(ν) Χωρκὸν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι τῆς Λάρνακος. Κεῖται δυτικῶς τῆς Λάρνακος καὶ ἔχει 600 κατοίκους, ἐξ ὧν οἱ 400 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

Καλὸν (Calonne), ***Κάρολος-Ἀλέξανδρος*** Γάλλος πολιτικὸς (1734—1802). Ἐν ἀρχῇ μετῆλθε τὸν δικηγόρον, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀνέλαβε κρατικὴν ὑπηρεσίαν, διατελέσας δικαστικὸς καὶ οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Τῷ 1785 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Ὅταν ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον, τὸ δημόσιον ταμεῖον ἦτο κενόν, τὸ δ' ἐτήσιον ἔλλειμμα ἀνήρχετο εἰς 50 περίπου ἑκατομμύρια. Ἐφαρμόσας τὸ σύστημα τῆς διὰ δανείων καλύψεως τῶν ἐλλειμμάτων, ἠδυνήθη ἐπί τινα χρόνον νὰ βελτιώσῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, εὑρεθεὶς πρὸ ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του (1787).

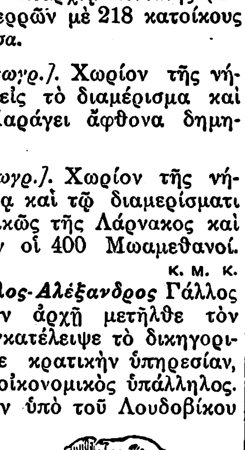

Κάρολος - Ἀλέξανδρος Καλόν.

Ἀποσυρθεὶς εἰς Ἀγγλίαν ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν μεταναστευσάντων ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, πριγκίπων καὶ δαπανῶν ἀφειδῶς ἐκ τῆς περιουσίας του προσεπάθει νὰ δημιουργῇ ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας. Ἀποκαμὼν ἐκ τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν ἐδαπάνησεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του, ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχε παρὰ τῆς Ὑπατείας νὰ ἐπιστρέψῃ τῷ 1802 εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ ἴδιον ἔτος. Μ. Ν. Δ.

— **Καλὸν** (Calonne), ***Κάρολος***. Γάλλος μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Ρουὲν τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1878. Τῷ 1848 ἵδρυσε, μὲ τὴν συνεργασίαν παλαιῶν συμμαθητῶν του, τὴν «Ἑταιρείαν τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν», τῆς ὁποίας διετέλεσε πρόεδρος καὶ βραδύτερον (1878) ἐπίτιμος πρόεδρος. Τῷ 1854 διωρίσθη καθηγητής. Ἀναμιχθεὶς καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξελέγη κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1871 δημοτικὸς σύμβουλος Παρισίων, ἀλλ' ἀπεσύρθη ταχέως, ἀφοσιωθεὶς καὶ πάλιν εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας. Ἔγραψε πλὴν ἄλλων καὶ «Μελέτας περὶ τῆς ἀτμήρους ποταμοπλοΐας», «Περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς βιομηχανίας» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **Καλὸν** (Calonne), ***Βέρθα ντὲ—***. Γαλλὶς ποιήτρια· (βλ.λ. *Γκαλερὸν* (Galeron) *Βέρθα*).

καλονάρχης, *καλοναρχῶ κτλ.*· βλ. *κανονάρχης, κανοναρχῶ κτλ.*

Καλονέρι *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης μὲ 621 κατοίκους (1928). Πρώην *Βρογγίστα*.

—**Καλονέρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μόλασης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης μὲ 147 κατοίκους (1928). Πρώην *Ρεσούλιανη*.

Καλονερὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Αὐλῶνος, ἕδρα κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Ἅγιος Σεραφεὶμ* (Ἀϊσέρι). Κάτοικοι 298 (1928).

Καλονήσια *[Γεωγρ.]*. Τέσσαρες ἐρημόνησοι (πλάτ. 38°07' Β., μῆκ. 22°59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth καὶ ἑλλην. Ἀλκυονὶς θάλασσα): *Δασκαλιό, Μεγαλονήσι, Πράσο, Πρασόφυλλο*, καταλαμβάνουσαι ἔκτασιν $1^1/_2$ μίλ. ΒΔ. καὶ ΝΑ. ἐν τῇ Ἀλκυονίδι θαλάσσῃ καὶ πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου (κοιν. τοῦ Λιβαδόστρου). Ἐξαιρετικῶς ἰχθυόεσσαι καὶ ἀστακοβριθεῖς. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς μείζονος (ὑψόμ. 244 ποδ.) τοῦ *Μεγαλονησίου* ἢ *Καλοῦ*, ἐρείπια μονῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Λόγῳ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων τοῦ σκηνογραφικοῦ βάθους, τὰ νησία ταῦτα φαίνονται πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶναι. Σ. Ε. Λ.

καλοντυμένος—*η*,—*ο*· δημοτ., παθ. μετχ. ὁ καλῶς, ἀρτίως ἐνδεδυμένος, ἀντίθ. *κακοντυμένος*.

καλονύκτιον (τὸ) (Calonyction) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *περιαλλοκαυλοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 250 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐλάχιστα θαμνώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, περιαλλόκαυλα, ἕρποντα, ῥητινοφόρα, κονδυλόρριζα, φαρμακευτικὰ (ῥίζαι καθαρτικαί), κοσμητικὰ καὶ ἄλλως χρήσιμα. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *καλονύκτιον τὸ φαρμακευτικὸν* (Calonyction exogonium ἢ Convolvulus purga jalapa), *καλονύκτιον τὸ κισσοειδὲς* (Calonyction hederacea), *καλονύκτιον τὸ χρυσόρριζον* (Calonyction chrysorrhiza), *καλονύκτιον τὸ πορφυροῦν* (Calonyction purpurea) καὶ ἄλλα πολλά. Κ. ΠΑΠ.

Καλονύχτι *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Παλαίλυμνος* τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Τὸ Καλονύχτι ἀπέχει 3 ὥρας ἀπὸ τὴν Ρέθυμνον, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 160 κατοίκους (1928). Π. Τ. Π.

καλονυχτίζω· ἀντὶ *καληνυχτίζω* (βλ. λ.).

καλονυχτώνει, *ἀόρ. ἐ)καλονύχτωσε*· ἀπρόσωπ. νυχτώνει καλῶς, ἐπέρχεται σκότος: «ὅσο νὰ καλονυχτώσῃ εἴχαμε τελειωμένη τὴ δουλειά μας».

καλοξεύρω, καὶ *καλοηξεύρω*· ἠξεύρω καλῶς· συνηθ. ἀρνητικῶς: «δὲν τὸ καλοξεύρω τὸ μάθημα».

Καλόξυλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν Νάξῳ τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Χαλκίου (Τραγαίας). Κάτοικοι 297 (1928).

καλοπαθητὴς (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ τρυφῶν, ὁ τρεφόμενος μὲ ἐκλεκτὰ ἐδέσματα, ἄλλως *κακόγουλος*.

Καλοπαιδιοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μηλιῶν (πρώην Μπουρδάνου) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτοικοι 128 (1928).

Καλοπαναγιώτης *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ κώμη ἐν Κύπρῳ, εἰς ὕψος 2.300 ποδῶν, ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς ὀροσειρᾶς Τροόδους, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας, ἐν τῷ διαμερίσματι Λεύκας. Ἀποτελεῖ μίαν τῶν κωμῶν τῆς περιοχῆς *Μαραθάσα* καὶ ἀπέχει ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου 42 ἀγγλικὰ μίλλια. Διὰ τοῦ Καλοπαναγιώτου διέρχεται μικρὸς ποταμός, ἐκπηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων καὶ καταλήγων εἰς Λεύκαν. Ὁ Καλοπαναγιώτης εἶναι ὀνομαστὸς ἀνὰ τὴν Κύπρον διὰ τὰς θειούχους πηγάς του, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναβλύζει θειοῦχον ὕδωρ εἰς θερμοκρασίαν 20°, περιέχον μεγάλην ποσότητα θειούχου ὑδρογόνου καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὡς καὶ ἅλατα μαγνησίου καὶ ἄλλα. Ὁ Καλοπαναγιώτης κατοικεῖται μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921 ἀνήρχοντο εἰς 765, καὶ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν πολυσυχνάστων θερινῶν κέντρων τῆς νήσου, ὅπου ἰδίως συγκεντροῦνται διὰ λουτρὰ οἱ πάσχοντες ἐκ ῥευματισμῶν καὶ ἀρθριτικῶν νοσημάτων. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, εἰς τὴν κατασκευὴν οἰνοπνεύματος, καλουμένου *τζιβανία*, ὡς καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν μεταξοσπόρων καὶ κουκουλίων. Α. Κ. Α.

καλοπέραση (ἡ)· δημοτ., ἡ διάθεσις τοῦ *καλοπερνῶ*, εὔκολος βίος, πλούσιος τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, εὐμάρεια, εὐζωΐα, ἀντίθ. *κακοπέραση*.

καλοπερνῶ, *καὶ —άω, ἀόρ. ἐ)καλοπέρασα*· δημοτ., περνῶ καλά, ζῶ βίον εὔκολον, μεστὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων· || καθόλου, διάγω καλῶς, περνῶ τὸν καιρόν μου εὐαρέστως, ἀντίθ. *κακοπερνῶ*: «δὲν καλοπερνᾷ μὲ τὸν ἄντρα της», «πήγαινε καὶ θὰ καλοπεράσῃς».

Καλοπετεινίτσα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Παρνασσίδος· βλ. *Τριταία*.

Καλόπετρος. Ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων τῆς δυναστείας τῶν Ἀσανιδῶν, βασιλεύσας κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1196—1197 βραχὺ διάστημα, ὡς διάδοχος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου Α' Ἀσάν. Ἤδη ζῶντος τοῦ ἀδελφοῦ του μετεῖχε τῆς ἐξουσίας, τοπαρχεύων ἐν Πρεσθλάβᾳ, μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἰωάννου ὑπὸ τοῦ Ἰβάγκου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἔχων μέτοχον τῆς ἐξουσίας τὸν ἕτερον ἀδελφόν του Καλοϊωάννην, ὃν κατέλιπε διάδοχον, δολοφονηθεὶς ὑπὸ ἀγνώστου πράκτορος τοῦ Ἰβάγκου. —Π.

καλοπιάνω, *ἀόρ. ἐ)καλόπιασα*· δημοτ., πιάνω μὲ τὸ καλό, ἀπευθύνομαι πρός τινα μὲ τρόπον κολακευτικόν, κολακεύω: «καλόπιασέ τον καὶ θὰ ὑποχωρήσῃ».

καλόπιασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *καλοπιάνω*, τρόπος προσηνής, κολακευτικός: «τὸν κατάφερε μὲ τὰ καλοπιάσματα».

καλοπληρωτὴς (ὁ)· δημοτ., ὁ καλῶς, ἄνευ δυστροπίας πληρώνων τὰ χρέη του, ἀντιθ., *κακοπληρωτής*· || καθόλου, ὁ καλῶς, γενναίως πληρώνων, ὁ παρέχων μισθὸν πλούσιον: «ἐργολάβος, —καταστηματάρχης καλοπληρωτής».

καλοπόδαρος, —*η*, —*ο*· δημοτ., αὐτὸς ποῦ ἔχει καλὸ ποδαρικό, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις θεωρεῖται καλὸς οἰωνός.

καλοπόδιον (τό)· ὑποκορ., τοῦ *καλόπους*, ξυλοπόδαρο, κοιν. *καλαπόδι*.

Καλοποθάκης, ***Δημήτριος Μ.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1869. Διελθὼν τὸ γυμνάσιον ἐν Ἀθήναις, ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ἀμερικῇ Harvard University, λαβὼν τὸ πτυχίον τοῦ προλύτου (bachelier-ès-arts) καὶ εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον Βερολίνου, ὅπου ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1894 μέχρι τοῦ 1900, ὁπότε παρῃτήθη. Ὑπῆρξεν ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς» ἀπὸ τοῦ 1893—1900 καὶ τοῦ «Πρωινοῦ Ταχυδρόμου» τοῦ Λονδίνου (1904—1920), συγχρόνως δὲ μόνιμος γραμματεὺς παρὰ τῇ ἐν Ἀθήναις ἀμερικανικῇ πρεσβείᾳ (1913—1920) καὶ διευθυντὴς τοῦ τμήματος τύπου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (1920—1930). —Ω.

Καλοπόταμος *[Γεωγρ.]*. Ρύαξ κατερχόμενος ἀπὸ τῶν ΒΔ. κλιτύων τῶν ὀρέων τῆς Δίκτης (Λασιθίου) Κρήτης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμπέλλου. Ν. ΚΛΕ

Καλόπουλος. Ἀρχηγὸς τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων ἐν Καλλιπόλει ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Κατὰ τοὺς Τούρκους χρονογράφους, μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀλλὰ ματαίαν, παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τὸν Σουλεϋμάν, υἱὸν τοῦ Ὀρχάν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (1357). Ὁ Καντακουζηνὸς ὅμως δὲν ἀναφέρει αὐτόν, διηγούμενος ὅτι ἡ Καλλίπολις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατόπιν τρομεροῦ σεισμοῦ (IV, 38). Α. Θ. Σ.

καλόπους,—*οδος* (ὁ)· ξύλινον ὁμοίωμα τοῦ ἄκρου ποδός, ἐργαλεῖον τῶν ὑποδηματοποιῶν, κοιν. *καλαπόδι*.

καλόπους (ὁ) (Calopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰδημηριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους εὐμεγέθεις, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ὁ *καλόπους ὁ μακρόκερως* (Calopus longicornis), ὅστις ἔχει κεφαλὴν πεπιεσμένην καὶ ἀπεστρογγυλωμένην, θώρακα τετραγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμηκεστάτην, τετραγωνικὴν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς ἄκρον καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ κατώτερον, κεραίας ἐπιμηκεστάτας καὶ πολυακανθωτὰς καὶ πόδας εὐρώστους καὶ μετρίου μεγέθους. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανός. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῶν κωνοφόρων δένδρων. Δ. Ν. Π.

καλοπροαίρετος, —*η*, —*ον*· ὁ καλῆς προαιρέσεως, ὁ ἀγαθοῦ ἐνδιαφέροντος: «καλοπροαίρετος ἄνθρωπος»· || ὁ ἐξ ἀγαθοῦ ἐνδιαφερόμενος, προερχόμενος: «καλοπροαίρετος πρᾶξις,—ἐνέργεια».

καλοπτέρυξ (ὁ) (Calopteryx) *[Ζῳολ.]*. Γένος *ὀρθοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγριονιδῶν*. Ἔχουσι μακροὺς πόδας, πτέρυγας ποικίλου χρωματισμοῦ, ὑψουμένας κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καλοπτέρυξ ὁ αἱμορροϊδικὸς* (Calopteryx hœmorhoïdalis), *καλοπτέρυξ ἡ παρθένος* (Calopteryx virgo) καὶ *καλοπτέρυξ ὁ λάμπων* (Calopteryx splendens), ζῶντες καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην παρὰ τὰς ὄχθας ῥεόντων ὑδάτων. —Ω.

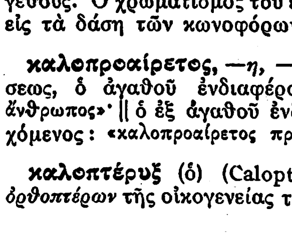

Καλοπτέρυξ.

καλόπτηνος (ὁ) (Caloptenus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *ὀρθοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκριδῶν*. Αἱ πτέρυγές των εἶναι ἀνεπτυγμέναι, οἱ δὲ πόδες ἰσχυροὶ καὶ μακροί. Οἱ καλόπτηνοι εἶναι ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων κλιμάτων καὶ περι-

Digitized by Google

λαμβάνουσι πολλὰ εἴδη, ὧν σπουδαιότερον ὁ *καλόπτηνος ὁ ἰταλικὸς* (Caloptenus italicus) χρώματος κιτρίνου ἢ ὑπερύθρου, ζῶν εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν νότιον Ρωσίαν. Ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς καλλιεργείας. —Ω.

Καλόπυργος (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κούνου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνικῆς, ἔχων 45 κατοίκους (1928).

Καλόρε (Calore) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, παραπόταμος τοῦ Βολτοῦρνο. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Ἀτσέλλικα καὶ ἀρδεύει τὸν νομὸν τοῦ Ἀβελλῖνο, διερχόμενος διὰ τοῦ Βενεβέντου. Ἔχει ροῦν 116 χλμ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἡττήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι ὑπὸ τοῦ Τιβερίου Γράκχου τῷ 212 π. Χ. Μ. Δ. Β.

καλοριφὲρ (τὸ) *[Τεχν.]*· βλ. λ. *θερμοπομπός*.

Καλορκὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας καὶ ἔχον 570 κατοίκους.

καλορρίζικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἔχων καλὸ ριζικό, καλὴν τύχην, καλότυχος, καλόμοιρος, ἀντίθ. *κακορρίζικος*, συνήθ. ἐπὶ εὐχῆς: «καλορρίζικα τὰ προικιά», «καλορρίζικο τὸ παιδί, — τὸ σπίτι, — τὸ ἄλογο»· || «τὰ καλορρίζικα» ἡ ἔκφρασις τῆς εὐχῆς «ἔλα νὰ σᾶς κεράσω γιὰ τὰ καλορρίζικα». «πήγαμε καὶ τοὺς εἴπαμε τὰ καλορρίζικα», «δὲν ἦρθαν νὰ μᾶς ποῦν τὰ καλορρίζικα» δὲν ἦρθαν νὰ μᾶς συγχαροῦν διὰ τὸν γάμον, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνου κττ

Καλόρρουμα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μουζουρᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων τῆς Κρήτης. Κάτοικοι 49 (1928).

κάλος (ὁ) *[Ναυτ.]*· Χονδρὸν σχοινίον· βλ. *κάλως*

— **κάλος** (ὁ)· σκλήρυνσις τῆς ἐπιδερμίδος εἰς τὰ μέρη ὅπου αὕτη ὑφίσταται συνεχῆ προστριβὴν ἢ πίεσιν, ὡς εἰς τὰ δάκτυλα τῶν ποδῶν τῶν φερόντων στενὰ ὑποδήματα, εἰς τὰ πέλματα τῶν βαδιζόντων ἀνυποδύτων, εἰς τὰς χεῖρας τῶν χειρωνακτῶν κλπ. (βλ. λ. *κάλλος* καὶ *τύλος*).

καλός, *—ή, —όν*· ὡραῖος, εὔμορφος, εὐειδὴς ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου· ἀντίθ., *αἰσχρός, ἄσχημος*: «καλός τε μέγας τε» ὡραῖος καὶ ὑψηλός, εὔσωμος, «νικᾷ δὲ καὶ πῦρ καὶ σίδηρον καλή τις οὖσα» *(ἀρχ.)*, «καλὸς ἄντρας», «καλὴ κοπέλλα»· || ἀγαθός, ἀποδοχῆς ἄξιος, ὁ ἐκπληρῶν τὸν σκοπόν του, ὁ ἔχων τὰς οἰκείας ἀρετάς: «καλὸς πολίτης,—στρατιώτης,—ἰατρός,—διδάσκαλος,—δικαστής,—μαθητὴς κττ», «καλὸς τόπος,—λιμήν», «καλὸ σπίτι,—χωράφι,—χωριό,—ὕφασμα,—ἔνδυμα,—κρασί,—νερὸ» κττ.· || «καλὸς καιρὸς» εὔδιος, «καλὴ μέρα» εὐδία· || «καλὴ ὥρα» φρ. εὐχῆς δηλωτική, ὥρα καθ' ἣν οἱονεὶ εὔχεταί τις καλόν τι νὰ συμβῇ: «πέρυσι ἤμεθα ὅλοι μαζί, καλὴ ὥρα ὅπως τώρα»· || ἐπὶ ἀπόντος: «ὁ Γιάννης μου, καλή του ὥρα, δὲν τά 'θελε αὐτά»· || φρ. «ἡ ὥρα ἡ καλὴ» καὶ πληρέστερον: «νά 'ναι ἡ ὥρα ἡ καλὴ» εὐχὴ πρὸς μέλλοντα νὰ πράξῃ τι, ἰδίᾳ ἐπὶ γάμου, ἐπὶ ταξιδίου, ἐπὶ τοκετοῦ: «παντρεύω τὴν κόρη μου·—ἡ ὥρα ἡ καλὴ καὶ ἡ εὐλογημένη», «αὔριο φεύγομε·—ἡ ὥρα ἡ καλή»· || καὶ «ὥρα καλὴ» καὶ «ὥρα σου,—του,—σας καλὴ» καὶ «ὥρα καλή σου,—του,—σας κλπ.»: «ὥρα καλὴ 'ς τὴν πρύμη σου κι' ἀέρας 'ς τὰ πανιά σου», «λέει πῶς θὰ φύγῃ·—ὥρα του καλή»· || καθόλου ἐπὶ εὐχῶν, αἴσιος, εὐτυχής, εὐκταῖος: «καλὸ ταξίδι», «καλὴ λευτεριὰ» ἐπὶ ἐπιτόκου, «καλὴ πρόοδος», «καλὴ μοῖρα»· || εὐμεγέθης, ἐπαρκής, ἰσχυρός, ἱκανοποιητικός: «ἐκάμαμε ἕνα καλὸ κυνήγι,—ἕνα καλὸ ψώνιο», «τοῦ 'δωσα μιὰ καλὴ κλωτσιά,—γροθιά,—μαχαιριά», «ἐπέτυχε καλὸ κέρδος», «ἔλαβε ἕνα καλὸ μάθημα συμπεριφορᾶς», «τοῦ τὰ εἶπα μιὰ καὶ καλή»· || *καλὸς* (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ σύζυγος, ὁ μνηστήρ, ὁ ἀγαπητικός: «σὰν ἔρθῃ ὁ καλός μου», «θὰ τὰ δώσω τοῦ καλοῦ μου»· || *καλὴ* (ἡ) ὡς οὐσ., ἡ σύζυγος, ἡ μνηστή, ἡ ἀγαπητική: «πηγαίνω 'ς τὴν καλή μου», «τὰ πάω τῆς καλῆς μου»· || «καλή μου»· φιλοφρονητικὴ προσφώνησις: «ἐγὼ σοῦ τὰ εἶπα, καλή μου, μὰ σὺ δὲ μ' ἄκουσες»· || ἡ καλὴ ὄψις τοῦ ὑφάσματος: «αὐτὸ τὸ ὕφασμα ἔχει καλὴ κι' ἀνάποδη», «τὸ ροῦχο τὸ φοροῦν ἀπ' τὴν καλή»· || μεταφ. «ἀπὸ τὴν καλὴ» ἄνευ προσχημάτων, ἄλλως «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» «τοῦ τὰ εἶπα ἀπὸ τὴν καλή»· || ἡ κλητ. *καλὲ* ὡς ἐπιφώνημα ἐπὶ πάντων τῶν γενῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν: «καλὲ πατέρα», «καλὲ μάννα», «καλὲ σεῖς δὲν ἀκοῦτε», «κοπιάστε, καλέ, νὰ σᾶς φιλέψωμε», «καλέ μου ἄνθρωπε, τί τά 'θελες αὐτά;»· || καὶ σχετλιαστικῶς: «καλὲ τί εἶν' αὐτὰ ποῦ λές;», «καλὲ δὲ βαριέσαι;—δὲν ντρέπεσαι;», «καλὲ πήγαινε ἀπὸ κεῖ». Β. Φ.

—*[Ἀρχ.]* Τὸ ἐπίθετον *καλός*, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὡραῖος, ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ ἀττικῶν μελανομόρφων καὶ ἐρυθρομόρφων ἀγγείων, συνοδεῦον συνήθως κύριον ὄνομα· π. χ. «Ἑρμοκράτης ὁ καλὸς ὁ στρατηγός», «Λέαγρος ὁ καλός», «Τῷ Κριτίᾳ τῷ καλῷ», «Δίπιλος καλός», «Νικοπίλη καλή». Τὰ μέχρι τοῦ 1898 εὑρεθέντα καὶ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ W. Klein ἀγγεῖα μὲ τοιαύτας ἐπιγραφὰς εἶναι 558 μὲ 270 ἐν ὅλῳ κύρια ὀνόματα, ἐξ ὧν περὶ τὰ τριάκοντα μόνον εἶναι θηλυκά. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἐξηκριβώθη, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου *καλὸς* ἐπὶ ἀγγείων ἤρχισεν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος καὶ διετηρήθη μέχρι τῶν μέσων τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς ἔννοια αὐτοῦ παραμένει ἀκαθόριστος. Οἱ μὲν νομίζουσιν, ὅτι ὁ διὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ἐκφρα-

Ὁ Μιλτιάδης τοῦ ἀγγειογράφου Ἐπικτήτου.
[Μουσεῖον τῆς Ὀξφόρδης.]

ζόμενος ἔπαινος εἶναι ἐκδήλωσις ἐπιδοκιμασίας διὰ τὰς ψυχικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρετὰς τοῦ ὀνομαστὶ ἀναφερομένου καὶ ἐνίοτε παριστανομένου ἐπὶ τοῦ ἀγγείου προσώπου, οἱ δὲ ὑποθέτουσιν, ὅτι εἶναι ἔκφρασις θαυμασμοῦ διὰ τὸ σωματικὸν νεανικὸν κάλλος. Οἱ νομίζοντες τὸ πρῶτον βασίζονται ἐπὶ δύο χωρίων τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐν οἷς ὁ ποιητὴς κάμνει λόγον περὶ τῆς συνηθείας, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν λέξιν *καλὸς* πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης των πρὸς πρόσωπον, πρὸς λαόν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑπούργημα. Ἐν τῇ Ἀγορᾷ καὶ ἐπὶ τῆς Πνυκὸς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠκούετο ἡ λέξις *καλὸς* ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει προσώπου ἀγαπητοῦ εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐπὶ τῇ ἐκφωνήσει λόγου ρήτορος, τοῦ ὁποίου ἐπεδοκίμαζον τὴν γνώμην. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὸ ἐπίθετον *καλός*, συνοδεῦον κύριον ὄνομα, εἶχε ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ τὴν ἔννοιαν ἀορίστου ἐπευφημίας, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἡμέτερον *ζήτω* ἢ *μπράβο*. Καὶ μόνον μὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην δέον νὰ ἑρμηνεύωνται ἐπιγραφαί, ὅπως: Ἑρμοκράτης ὁ καλὸς ὁ στρατηγός». Ἐν τούτοις, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἀθηναίων

Ἀντίμαχος, Ἀμφορεὺς μὲ σκηνὴν παιδικῶν.
[Συλλογὴ Α Castellani ἐν Ρώμῃ.]

κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὡς μᾶς γνωρίζουσι ταῦτα ὁ Ἀριστοφάνης μὲ τὰς κωμῳδίας του καὶ τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος, φαίνεται, ὅτι ὁ διὰ τοῦ ἐπιθέτου *καλὸς* ὑπονοούμενος ἔπαινος ἀπηυθύνετο ἰδίως εἰς τοὺς ὡραίους ἐφήβους τῆς ἀθηναϊκῆς ἀριστοκρατίας, οἵτινες, ἀφοῦ ἐνέπνεον ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τῶν θαυμασίων σωμάτων των τὰ ζωηρότερα τῶν παθῶν, ἀπέβαινον ἀργότερον ὡς ἄνδρες οἱ κατ' ἐξοχὴν τύποι τοῦ συρμοῦ, τόσον διὰ τὴν κομψότητα, μεθ' ἧς ἐνεδύοντο, καὶ τὴν πολυτελῆ ζωήν, ἣν διῆγον, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀξίαν των καὶ ἱκανότητα κατὰ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ ἐκλεκτοῦ σώματος τῶν Ἀθηναίων ἱππέων διαρκουσῶν τῶν παναθηναϊκῶν ἑορτῶν. Τῷ ὄντι, μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν νέων, τὰ ὁποῖα συνοδεύονται μὲ τὸ ἐπίθετον *καλὸς* ἐπὶ πολλῶν τοιούτων ἀγγείων, ὑπάρχουσι πολλὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔπαιξαν ἀργότερον ὡς ἄνδρες σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα. Καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης φιλοδοξίας καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, δὲν εἶχον ἀκόμη ἀποβῆ ἡ πόλις τῶν διασκεδάσεων καὶ τῆς ἐκλύτου ζωῆς, ὡς κατήντησαν μετὰ τὰς ἀνεπανορθώτους ἥττας, οἱ νέοι οὗτοι, οἱ μέλλοντες ἔπαρχοι, οἱ μέλλοντες στρατηγοί, ἦσαν δημοφιλέστεροι καὶ τῶν περιφημοτέρων ἑταιρῶν. Οὕτω, π. χ., ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ μουσείου τῆς Ὀξφόρδης ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος, συνοδευόμενον μὲ τὸ ἐπίθετον *καλός*. Ὁ Λέαγρος ὁ καλός, ὁ πλειστάκις ἀπαντώμενος ἐπὶ ἀγγείων τοῦ Εὐφρονίου, εἶναι ὁ Ἀθηναῖος ἐκεῖνος, ὅστις ἀπέθανε, στρατηγὸς ὤν, κατὰ τὸ 467, καὶ ὅστις θὰ ἀνηγορεύθη, βεβαίως, ὡς ἀρχηγὸς τῆς νεολαίας κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν του, περὶ τὸ 500 π. Χ. Τοῦτο λεκτέον καὶ περὶ τοῦ Ἱπποκράτους, ἀδελφοῦ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ Κλεισθένους, τοῦ Καλλίου καὶ τοῦ Μεγακλέους, τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, τοῦ Παναιτίου, τοῦ πολεμιστοῦ τῆς Σαλαμῖνος, τοῦ Ἱπποδάμαντος, τοῦ στρατηγοῦ κατὰ τὸ 459. Ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικώτερον παράδειγμα εἶναι ὁ κάνθαρος ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ruvo, ἐφ' οὗ εἶναι γεγραμμένον μὲ τὸ ἐπίθετον *καλὸς* τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ ὁποίου αἱ ἰδιοτροπίαι καὶ ἐκκεντρικότητες ὡς νέου ἐσκανδάλιζον βεβαίως πολὺ τοὺς συμπατριώτας του, ἀλλὰ προὐκάλουν ἐν ταὐτῷ καὶ τὸν θαυμασμόν των. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀγγειογράφοι, παριστάνοντες ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοὺς ὡραίους ἐφήβους τῆς ἀθηναϊκῆς ἀριστοκρατίας, ψυχολογικώτατα ἐξεμεταλλεύοντο τὸ κοινὸν αἴσθημα τῆς λατρείας τῆς σωματικῆς ὡραιότητος, διὰ νὰ διαφημίζωσι κατὰ τὸν καλύτερον ἐμπορικὸν τρόπον τὰ προϊόντα τῆς τέχνης των. Ἀλλ' ἡ συνήθεια αὐτή, ἐκφυλισθεῖσα οὕτως εἰπεῖν, ἐπεξετάθη βαθμηδὸν καὶ εἰς τὴν παράστασιν αὐτόχρημα ἐρωτικῶν σκηνῶν καὶ ἰδίως σκηνῶν παιδεραστίας. Τῷ ὄντι παραστάσεις, ὡς ἡ παράστασις τοῦ ἀμφορέως τοῦ Ἀντιμάχου τῆς συλλογῆς Aug. Castellani ἐν Ρώμῃ, δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ ἑρμηνευθῶσι

Τοσαύτη δὲ πλέον γίνεται χρῆσις τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου, ὥστε πολλάκις παραλείπεται καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἀπομένει ἡ στερεότυπος φράσις: «καλὸς ὁ παῖς» ἢ «καλὴ ἡ παῖς», ἤτοι: ὁ νέος τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ, εἶναι ὡραῖος, ἢ ἡ νέα, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ, εἶναι ὡραία. Ἐνίοτε εἰς τὸ ἐπίθετον *καλὸς* προσέθετον τὸ ρῆμα «δοκεῖ», ἢ τὰς λέξεις *ναὶ* καὶ *ναίχι*, δηλαδή, ναί, μάλιστα, πρὸς ἐκφραστικωτέραν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς ἐξελίξεως ταύτης μᾶς παρέχει ἡ οἰνοχόη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Μονάχου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἀναγραφόμενος ἐρωτικὸς ὑπαινιγμὸς καταντᾷ σχοινοτενής: «καλὸς Νικόλα, Δωρόθεος καλὸς κἀμοὶ δοκεῖ· χἄτερος παῖς καλός, Μέμνων κἀμοὶ καλὸς φίλο.», δηλαδή, ὁ Νικόλαος εἶναι ὡραῖος, ἀλλὰ ὁ Δωρόθεος μοὶ φαίνεται ἐπίσης ὡραῖος, ναί, ναί· ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλος παῖς εἶναι ὡραῖος, ὁ Μέμνων ὁ ὡραῖός μου φίλος». Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀγγεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ ἐπίθετον *καλὸς* δὲν ἔχει τὴν ἐρωτικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐκφράζει ἁπλῶς ἔπαινον, τὸν ὁποῖον οἱ ἀγγειοπλάσται καὶ ἀγγειογράφοι ἀπέδιδον πρὸς ἀλλήλους ἐκ συναδελφικῆς

Digitized by Google

ἁβρότητος καὶ ἀλληλεγγύης. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται βεβαίως περὶ τεχνιτῶν μὲ ἐγκαρδίους τὰς συναδελφικὰς σχέσεις. Παράδειγμα ὁ Σκύθης καὶ ὁ Ἐπίλυκος ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων τῶν κεραμεικῶν ἐργαστηρίων ἀμφοτέρων τῶν τεχνιτῶν τούτων, καὶ μάλιστα τὰ ὀνόματα τῶν Βράχα, Μίδα καὶ Πέρσου, ξενικὰ ὀνόματα μετοίκων ἢ δούλων, οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν ὡς μαθητευόμενοι εἰς τὰ κεραμεικὰ ἀττικὰ ἐργαστήρια καὶ οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἐπιθέτου *καλὸς* ἐθαύμαζον τὰ πρωτόλεια ἀλλήλων. Τέλος, τοσαύτη ἐγένετο χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου τούτου, ὥστε οἱ ἀγγειογράφοι μεταχειρίζονται τοῦτο καὶ ἐπὶ προσώπων μυθολογικῶν ἢ ἱστορικῶν σκηνῶν, ὅπως εἶναι ὁ «καλὸς Ἕκτωρ» τοῦ ἀμφορέως τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ὁ Ἕκτωρ παρίσταται ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ γέροντος Πριάμου ἀποχαιρετῶν τὴν Ἑκάβην.

Κατὰ ταῦτα, ἡ γένεσις τῆς ἰδέας τῶν ἐνεπιγράφων ἀγγείων μὲ τὸ ἐπίθετον *καλὸς* προῆλθεν ἀσφαλῶς ἐκ λόγων καθαρῶς ἐμπορικῆς διαφημίσεως· ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε ἰωνικά, οὔτε κορινθιακά, οὔτε ἄλλων κεραμεικῶν ἐργαστηρίων τοιαῦτα ἐνεπίγραφα ἀγγεῖα, ἐκτὸς τῶν ἀττικῶν, φανερώνει, ὅτι, ὑπεράνω τῶν ἐμπορικῶν καὶ διαφημιστικῶν σκοπῶν, τὸ γεννῆσαν τὴν ἰδέαν ταύτην ἐλατήριον ὑπῆρξε πρὸ παντὸς ἡ λατρεία τῆς ὡραιότητος καὶ μάλιστα τῆς ἀνδρικῆς ὡραιότητος, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο ὁ ὡραιολάτρης λαὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῆς τοιαύτης, ἄλλωστε, λατρείας ἀπέρρευσαν καὶ τόσα ἄλλα μεγαλουργήματα τῆς ἀττικῆς τέχνης καὶ λογοτεχνίας, ὡς τὰ θαυμάσια ἀνάγλυφα τῆς ζῳοφόρου τοῦ Παρθενῶνος μὲ τὰ ἄλκιμα ὡραῖα σώματα τῶν ἱππέων τῆς θαυμασίας πομπῆς τῶν Παναθηναίων· τὰ ὑπέροχα σώματα τοῦ Ἰλισοῦ καὶ τοῦ Θησέως ἐπὶ τῶν μετοπῶν· ἀκόμη δὲ καὶ οἱ ὡραιότατοι ἐκεῖνοι τύποι τῶν ἐφήβων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησεν ἡ ἐμπνευσμένη γραφὶς τοῦ Πλάτωνος, ὅστις εἰς τοὺς θαυμασίους διαλόγους του ἐνασμενίζεται νὰ συναθροίζῃ περὶ τὸν Σωκράτη τοὺς ὡραίους νέους τῆς πόλεως, παριστῶν καὶ αὐτός, ὡς ἄλλος ἀγγειογράφος, διὰ τοῦ ποιητικοῦ του χρωστῆρος, τὸ χάρμα τῶν μορφῶν των καὶ τῶν στάσεων, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλυγισίαν τῶν μελῶν των.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Klein*, Die griechischen Vasen mit Lieblingsinschriften.—*E. Langlotz*, Zur Bestimmung der Strengrotfigurigen Vasenmalerei und der gleichzeitigen Fabrik.—*Perrot et Chipiez*, La Grèce Archaïque. La Céramique. τόμ. IX καὶ X.—*E. Buschor*, Griechische Vasenmalerei.

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ.

—**καλὴ πίστις** *[Νομ.]*· βλ. *πίστις*.

—**Καλός**. Τὸ κρυπτογραφικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου*, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεγράφετο ἢ ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν Φιλικῶν. Γ. Δ. Κ.

—**Καλὸς ποιμὴν** *[Συμβολ.]*. Ἡ προσφιλεστέρα ἐξ ὅλων τῶν παραστάσεων τῶν εἰκονιζουσῶν τὸν Σωτῆρα ἦτο ἡ τοῦ καλοῦ ποιμένος ἐν σχήματι νεανίου, φέροντος ἐπ' ὤμων πρόβατον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐλήφθη ἐκ τῆς γνωστῆς παραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν παρέβαλλον πρὸς ποιμένας, τοῦτο δὲ παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ· ἐν αὐτῇ καὶ δὴ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ αἱ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ περιγράφονται καὶ διασαφηνίζονται πολλάκις δι' εἰκόνων ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ βίου. Οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς εἶχον ἕνα λόγον περισσότερον νὰ κάμνουν συχνὴν χρῆσιν τῆς συμβολικῆς ταύτης παραστάσεως: Ὁ Δαυΐδ, ἐξ οὗ κατήγετο κατὰ σάρκα ὁ Κύριος, ἀπὸ ποιμένος ἀνηγορεύθη βασιλεύς, ἅπαντες δὲ οἱ πατριάρχαι τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν ὡσαύτως ποιμένες. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, ὁ μοναδικὸς καὶ αἰώνιος ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας του· ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ποιμένος εἰκόνα τόση ἀγάπη τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν καὶ δὴ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅστις καὶ διέταξε νὰ στήσωσιν αὐτὴν εἰς πολλὰ μέρη (βλ. καὶ λ. *Ἰησοῦς Χριστός*). Δ. Ν. Μ.

Καλὸς *Ἀγρὸς* (πρῴην ***Ὀσμανίτσα***) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας μὲ 1074 κατοίκους (1928).

—**Καλὸς *Λιμὴν*** *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κείμενος κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 5, 2) ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κριμαίας), εἰς βόρ. πλάτ. 59°,30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 47°45'. Ἀκριβέστερος εἶναι ὁ Στράβων (VII, 308) ἀναφέρων, ὅτι ἔκειτο ἀριστερὰ τοῦ ἐκπλέοντος τὸν Καρκινίτην κόλπον (νῦν Περεκόπ), καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς Χερσονησίτας. Ὁ δὲ Ἀρριανὸς (Περίπλ. Εὐξειν. Πόντ. 31), μετὰ τοῦ ὁποίου συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἀνώνυμος (57) λέγει ὅτι ὁ Καλὸς Λιμὴν ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς Χερρονήσου (παρὰ τὴν Σεβαστούπολιν) 1300 στάδια, ἤτοι 173½ μίλλια πρὸς Βορρᾶν. Κατὰ τὸν Müller *(Πτολεμ.*, ἔκδ. Firmin-Didot, σελ. 414) ἡ ἀπόστασις αὕτη συμπίπτει μὲ τὸ ἀκρωτήριον Σαριμπουλά, καὶ ἐκεῖ τοποθετεῖ αὐτόν. Λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ ΒΔ παραλία τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, ἐπὶ 60 μίλλια εἶναι ὁμαλῶς εὐθεῖα, πλὴν δὲ τῆς προεξοχῆς τοῦ Σαριμπουλά, εἰσχωρούσης ὀξέως εἰς τὴν θάλασσαν ἐπὶ 6 μίλλια, καὶ τοῦ νοτιώτερον αὐτῆς κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Καρκινίτου κόλπου κειμένου ἀρίστου λιμένος Ἀκμετσέτ, οὐδεὶς ἄλλος λιμὴν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Καλοῦ Λιμένος τῶν ἀρχαίων, ὀρθότερον δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν αὐτὸν πρὸς τὸν λιμένα *Ἀκμετσέτ*, ἀπέχοντα 19 μίλλια ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Ταρχὰν (Tarkhan). Α. Θ. Σ.

—**Καλὸς *Λάκκος*** *[Γεωγρ.]*. —1) Μικρὸν χωρίον τῆς κοινότητος Λιμνῶν τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης μὲ 16 κατοίκους (1928). —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρμένων Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης μὲ 70 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

—**Καλὸς *Ποταμὸς*** *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ὅστις ῥέων διὰ τοῦ Καππαδοκικοῦ Πόντου ἐξέβαλλεν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, 330 στάδια ἢ 44 μίλλια πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τραπεζοῦντος *(Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξ Πόντ. 8). Ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου (Περίπλ. 39) καλεῖται καὶ *Καλὴ Παρεμβολή* Σήμερον καλεῖται *Καλοπόταμος*, ἀπέχων ἀπὸ τοῦ Μπαλτατζῆ-σού, τοῦ Ψυχροῦ ποταμοῦ τῶν ἀρχαίων, 4 περίπου μίλλια. Α. Θ. Σ.

Καλός, *Γεράσιμος*. Γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 18)1 καὶ ἱερωθεὶς προήχθη εἰς ἀρχιμανδρίτην. Μετέβη εἰς Ἄθω καὶ Ρωσίαν καὶ ἀπέθανεν ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῷ 1880. Ἐδημοσίευσε: «Συνοπτικὴν ἐξιστόρησιν τῆς τῶν Κηπουρίων (Κεφαλληνίας) μονῆς».

—**Καλός, *Ματθαῖος***. Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Ὑπηρέτησε στρατιωτικῶς ἐν Ναυπλίῳ ἐπὶ Καποδίστρια. Ἐξέδωκεν ἐρωτικὰ ποιήματα καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἰταλοὺς ποιητάς.

—**Καλός, *Σπυρίδων***. Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ποιήματα, δράματα, κωμῳδίας, δεκατετράστιχα καὶ ἀκροστιχίδας.

Καλοσγοῦρος, *Γεώργιος*. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1849 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενεύῃ τῷ 1902. Τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἔκαμεν ἐν τῇ πατρίδι του, ἐγνωρίσθη δὲ νέος ἔτι μὲ τὸν Ἰ. Πολυλᾶν, ὁ ὁποῖος ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ μεγίστην ἐπιρροήν. Τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἑλβετίαν ὡς ἐπιμελητὴς τῶν ὑποτρόφων μαθητῶν τοῦ Μοντεσενιγείου κληροδοτήματος. Διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ, ἐχρησιμοποίει τὰς διαθεσίμους ὥρας του εἰς τὴν μελέτην ξένων ἰδίως γλωσσῶν, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ξένων κλασσικῶν ἔργων. Τὸ ἔργον τοῦ Καλοσγούρου εἶναι κυρίως μεταφραστικόν. Μετέφρασε τὸν «Προμηθέα δεσμώτην» τοῦ Αἰσχύλου, τὰ ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, τοὺς «Τάφους» τοῦ Φωσκόλου, τὸ πρῶτον καὶ τριακοστὸν δεύτερον ᾆσμα τῆς «Κολάσεως» τοῦ Δάντη. Αἱ μεταφράσεις αὗται ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα περιοδικά. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη ἡ μετάφρασις ὁλοκλήρου τῆς «Κολάσεως» τοῦ Δάντη καὶ τοῦ «Σαοὺλ» τοῦ Ἀλφιέρη. Πλὴν τῶν μεταφράσεων ἐξέδωκε τῷ 1889 μελέτην «Περὶ ἐθνικῆς γλώσσης καὶ ἐθνικῆς ἱστορίας» καὶ τῷ 1892 «Κριτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Ἀμλέτου» ὑπὸ Ἰ. Πολυλᾶ».

Ὁ Καλοσγοῦρος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰ. Πολυλᾶ, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀναπτύξῃ ἰδίαν προσωπικότητα. Εἰς τὸ μεταφραστικόν του ἔργον ἀπουσιάζει ἡ δημιουργικὴ πνοὴ καὶ ἡ γλωσσοπλαστικὴ δύναμις. Ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν νοημάτων, ἠμέλει διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου καὶ ἔγραφεν εἰς γλῶσσαν μικτὴν στίχους χωρὶς μουσικότητα. Ἐν τούτοις ὑπῆρξε λεπτὸν κριτικὸν πνεῦμα καὶ εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων συνεχιστῶν τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ἰ. Πολυλᾶ. Ν. Α.

—**Καλοσγοῦρος, *Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Κερκυραῖος γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων, μαθητὴς τοῦ ζωγράφου καὶ ἀγαλματοποιοῦ Παύλου Προσαλέντου. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων διακρίνονται ἡ προτομὴ ἐκ μαρμάρου Καρράρας τῆς Κερκυραίας Ἑλένης Ἀρμένη Γ. Μοτσενίγου, σῳζομένη ἐν τῷ δημαρχείῳ Κερκύρας, καὶ ἡ προτομὴ τοῦ φιλέλληνος κόμιτος Γκίλφορδ, φέροντος τὴν τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀκαδημίας στολήν. Π. Θ. Σ.

—**Καλοσγοῦρος, *Νικόλαος***. Κερκυραῖος εὐπατρίδης, σπουδάσας ἐν Εὐρώπῃ τὴν πυροβολικὴν καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ σώματος τούτου ὡς συνεκροτήθη ἀπὸ τὸν κυβερνήτην Καποδίστριαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς τοῦ Μορέως. Ἐφονεύθη ἐκ παρεξηγήσεως τὸν Ἰανουάριον 1833. Γ. Δ. Κ.

Καλοσκοπὴ (πρῴην ***Κοκκουβίτσα*** ἢ ***Κουκουβίτσα***) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ πρῴην δήμου Δωριέων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, μὲ 908 κατοίκους (1928).

καλοστόμαχος, *—η, —ο*· αὐτὸς ποὺ κάμνει καλὸ στομάχι, εὐστόμαχος, εὔπεπτος· ‖ αὐτὸς ποὺ ἔχει καλὸ στομάχι, ὁ δεχόμενος καὶ πέσσων οἱανδήποτε τροφήν· ‖ μεταφ. ὁ μὴ ταραττόμενος, ἐπιεικής, συγκαταβατικός.

καλοστρατιὰ (ἡ)· καλὴ στράτα, ὁμαλὴ ὁδός· ἀντίθ. *κακοστρατιά*.

καλοστρατίζω· κάμνω τινὰ νὰ ἀκολουθήσῃ καλὴν ὁδόν, νὰ πάρῃ καλὴ στράτα, ποδηγετῶ, (μεταφ.): «ὁ Θεὸς νὰ τὸν καλοστρατίσῃ».

καλοστράτισμα (τό)· βάδισις εἰς καλὴν ὁδόν, ποδηγέτησις εἰς εὐτυχίαν καὶ προκοπήν.

καλοστρούθι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σαπωνόφυτον τὸ φαρμακευτικόν*.

Καλοστύπης, *Ἰωάννης*. Δημοσιογράφος γεννηθεὶς ἐν Δολιανοῖς τῆς Κυνουρίας τῷ 1851 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1918. Τὸ δημοσιογραφικόν του στάδιον ἤρξατο ἐνωρίτατα. Φοιτητὴς ὢν τῆς φιλολογίας, ἔγραφε κύρια ἄρθρα εἰς τὴν «Φωνὴν» τοῦ Πειραιῶς, ὀλίγον δὲ κατόπιν ἐξέδωκε ἰδίαν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑρμῆς» (1874) καὶ εἶτα «Κόσμος». Συγχρόνως εἰς τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν ἐπῃνεῖτο μία λυρικὴ συλλογή του. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ἀπεστάλη γυμνασιάρχης εἰς Κοζάνην καὶ κατόπιν εἰς Σέρρας. Τῷ 1878, συνεπείᾳ ἐθνικῶν του ἐνεργειῶν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Μακεδονίας, συναποκομίζων τὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων κατόπιν συνέθεσε τὴν περὶ Μακεδονίας μελέτην του, μεταφρασθεῖσαν εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδημοσιογράφησεν εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας «Ἐθνικὸν Πνεῦμα», «Μέριμναν» καὶ ἄλλας, μεθ' ὃ (1880) ἵδρυσεν ἐν Πειραιεῖ τὴν «Σφαῖραν». Τὸ 1882 ἐγένετο βασιλικὸς ἐπίτροπος εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν τότε «Τράπεζαν Ἠπειροθεσσαλίας», ἀναθέσας τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος του εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Δημοσθένην Καλοστύπην. Μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῆς τραπέζης ταύτης μετὰ τῆς Ἐθνικῆς ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ· βραδύτερον ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, διορισθεὶς κατὰ διαλείμματα τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, τμηματάρχης καὶ εἶτα γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπὶ ἑξαετίαν νομάρχης Ἄρτης, Φθιωτιδοφωκίδος καὶ Κοζάνης. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ κύριος πολιτικὸς ἀρθρογράφος τῆς «Σφαίρας». Συγχρόνως ἔγραφεν οἰκονομολογικά, φιλολογικὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα, ὡς τὸν «Ἐθνικὸν Βίον», τὴν «Ἐθνικὴν Βιομηχανίαν», λόγους ῥητορικούς, περιγραφὰς ἑλληνικῶν τοπίων, τὰς τραγῳδίας: «Προμηθεύς», «Ἀθηναΐς», «Μαυρίκιος», «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος», «Λέων ὁ Χαμαίρετος», «Θεμιστοκλῆς», «Μαρία ἡ Μελισσηνή», τὴν κωμῳδίαν «Ὁμογενής», τὸ οἰκογενειακὸν δρᾶμα: «Τὸ κύπελλον τῆς χαρᾶς» κλπ. Σ. Γ. Γ.

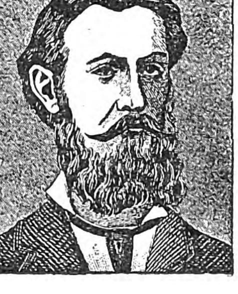

Ἰωάννης Καλοστύπης.

Καλοσύνας, *Ἀντώνιος*. Ἕλλην ἰατρὸς καὶ λόγιος τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διέτριβε περὶ τὸ 1586 ἐν Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας, ἔγραψε βιογραφίαν τοῦ Λαονίκου καὶ Δημητρίου Χαλκοκονδύλη, ἀποκειμένην ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης Ἐσκουριάλ, δημοσιευθεῖσαν δὲ ὑπὸ τοῦ Hopf ἐν Chroniques Greco-Romains (σ. 243 κ.ἑ.), ἔτι δὲ ἐξεπόνησε λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ «Εὐχολογίου». Περὶ τοῦ Καλοσύνα ἔγραψεν ὁ Graux («Essai sur les origines des fonds grecs de l'Escurial», Παρίσιοι, 1880 σ. 342 κ. ἑ.). —Π.

καλοσυνεύω· ἀντὶ *καλωσυνεύω* (βλ. λ.).

καλοσυνηθίζω· ἀρέσκομαι, εὐαρεστοῦμαι εἴς τινα συνήθειαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα, καλομαθαίνω· συνήθως ἐπὶ ἀποδοκιμασίας: «καλοσυνήθισε στὸ καθισιό, στὰς διασκεδάσεις»· ‖ παρακ. παθ. μετχ. *καλοσυνηθισμένος, —η, —ο*· ὁ ἀποκτήσας καλὰς συνηθείας, καλοαναθρεμμένος, ἄλλως *καλομαθημένος*.

καλόσφυρα (ἡ), ἢ ***τυπὰς*** (κοιν. *ματσόλα τοῦ πατουρναρίσματος*) *[Ναυτ.]*. Ἐργαλεῖον τῶν πρωρατικῶν ἔργων, ξύλινον, ἀποτελούμενον ἐκ κοίλου ἡμικυλίνδρου, οὗ ἡ κατὰ μῆκος γλυφὴ προσαρμόζει ἐπὶ σχοινίου, μετὰ λαβῆς χειρισμοῦ καθέτου πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν. Τῇ βοηθείᾳ ταύ-

Digitized by Google

της παρεμβολίζομεν ἢ σπαργανοῦμεν ἢ περιελίσσομεν σχοινίον διὰ δετηρίας, πρὸς προφύλαξιν

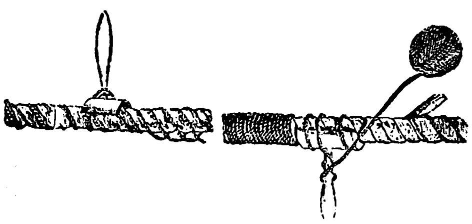

Καλόσφυρα διατεθειμένη πρὸς παρεμβόλισιν καὶ πρὸς σπαργάνωσιν σχοινίου.

αὐτοῦ ἀπὸ τῆς λόγῳ τῶν τριβῶν διαβρώσεως. Σ. Ε. Λ.

καλόσωμον (τὸ) (Calosoma) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Εἶναι μεγάλα καὶ ὡραῖα ἔντομα σαρκοφαγα, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 100 εἴδη, διεσπαρμένα σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν. Ἐν Εὐρώπῃ ζῶσι μόνον τὰ εἴδη *καλόσωμον ὁ συκοφάντης* (Calosoma sycophanta), *καλόσωμον ὁ ἐξεταστής* (Calosoma inquisitor), *καλόσωμον τῆς Μαδέρας* (Calosoma Maderae), *καλόσωμον τὸ χρυσόστικτον* (Calosoma auropunctatum), ζῶντα ἐντὸς δασῶν ἢ εἰς καλλιεργημένους ἀγρούς, ὅπου διεξάγουν ἄγριον πόλεμον πρὸς τὰς κάμπας. —Ω.

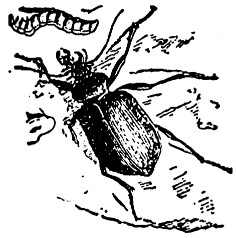

Καλόσωμον.

Καλότα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Δονούσης (πλάτ. 37 08′15″ Β, μῆκ. 25°50′49″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgo and Denusa islands)· ἡ βορεία αὐτῆς ἐσχατιὰ λέγεται καὶ *Καλοτεροῦσα*. Σ. Ε. Λ.

καλοτάξιδος, —η, —ο· δημοτ., ἐπὶ πλοίου, τὸ μὴ ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ τῆς τρικυμίας, ἄλλως *καλοθάλασσο* ‖ ἐπὶ εὐχῆς, ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον εὔχεται τις καλὸ ταξίδι νὰ κάμῃ, κέρδη ἐκ τοῦ ταξιδίου του νὰ ἀποφέρῃ: «καλορρίζικη καὶ καλοτάξιδη νά'ναι ἡ σκούνα σου».

Καλοτάρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀμοργοῦ, ἡ δυτικὴ τῆς νήσου χερσονησίζουσα ἐσχατιὰ (πλάτ. 36°47′32″ Β, μῆκ. 25°45′25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands). Ὀνομάζεται καὶ *Πάλος*. Σ. Ε. Λ.

Καλοταρίτισσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Ἀμοργοῦ, ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον *Καλοτάρι* (βλ. λ.). Σ. Ε. Δ.

Καλοτέρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἀγκυροβόλιον εὐρὺ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ἀμοργοῦ, σχηματιζόμενον ὑπὸ τῆς ἀκτῆς τῶν ΒΑ κρασπέδων τοῦ ὄρους *Ἀϊ Λιὰς* (2175 ποδ.) καὶ τῆς νησῖδος *Νικουριά*. Ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸ νησίον *Γραμπονήσι* ἢ *Ἄτιμο* (ὕψόμ. 276, πλάτ. 36°52′40″ Β, μῆκ. 25°54′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands). Σ. Ε. Λ.

Καλότζερα (Calogera) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς ὑψηλή, πρὸ τοῦ μόνου καλοῦ ὅρμου τῆς Ἀδριατικῆς νήσου Καλὴ (Cale: πλάτ. 44°06′ Β., μῆκ. 15°10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa island to Zirona channel). Σ. Ε. Λ.

Καλότζερο (Calogero) *[Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν ὄρος τῆς Σικελίας ὑψούμενον εἰς 4350 πόδας, 2 8/4 νοτίως τῆς Τέρμινι Ιμερέζε (πλάτ. 37°57′ Β., μῆκ. 13°46′, χάρτ. ἀγγλ. 170: Cefalù to Mazzara).

Καλοτίνα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς παρὰ τὴν Κάλυμνον νήσου Ψέριμμος ἢ Κάππαρη, κείμενον ἐγγύτατα τῆς ἀκτῆς (πλάτ. 36°57′15″ Β, μῆκ. 27°11′35″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalimno, Kappari and Kos channels) τῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἄσπιλο καὶ Βασιλική κολπώσεως. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

Καλοτῖνοι (οἱ) (Calotins). Σωματεῖον ἢ ἑταιρεία, συσταθεῖσα τῷ 1702 ὑπὸ νέων ἀξιωματικῶν καὶ αὐλικῶν τῆς Γαλλίας, μὲ σκοπὸν τὴν γελοιοποίησιν καὶ διακωμῴδησιν τῆς ἐπικρατούσης τότε ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ παρισινῇ κοινωνίᾳ ὑπεροψίας καὶ ψευδευλαβείας. Οἱ Καλοτῖνοι ἐξεπροσώπουν τὴν λαϊκὴν δυσθυμίαν ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ἡλίου καὶ τῆς εὐνοουμένης του μαντὰμ ντὲ Μαιτενόν. Μ. Ν. Δ.

καλοτὶς (ἡ) (Calotis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀστερωδῶν*, ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *καλοτὶς ἡ σκληρότριχος* (Calotis hispidula), *καλοτὶς ἡ σφηνόφυλλος* (Calotis cuneifolia), *καλοτὶς ἡ ὀδοντώδης* (Calotis dentex), *καλοτὶς ἡ πολύκαυλος* (Calotis multicaulis) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καλοτροπὶς (ἡ) (Calotropis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στρεψιανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκληπιαδωδῶν*, περιλαμβάνον 4 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *καλοτροπὶς ἡ γιγάντειος* (Calotropis gigantea), ἰθαγενὴς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, *καλοτροπὶς ἡ ὑψηλὴ* (Calotropis procera), θάμνος τῆς Περσίας καὶ τῆς Τροπικῆς Ἀφρικῆς. Κ. Π·Π.

καλοτρώγω, *ἀόρ. ἐ)καλόφαγα·* τρώγω καλῶς, τρώγω καλά, ἐκλεκτὰ φαγητά: «καλοτρώνε καὶ δὲν τοὺς περισσεύει δεκάρα».

Κάλοτσα Kalocsa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐπὶ τοῦ βραχίονος Μπαγιάζερ τοῦ Δουνάβεως. Κάτ. 12.332. Ἔχει ἀστεροσκοπεῖον καὶ θαυμάσιον μέγαρον ἀρχιεπισκοπῆς μετὰ βιβλιοθήκης καὶ καλλιτεχνικῶν κειμηλίων. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ παράγει βιομηχανικὰ γεωργικὰ προϊόντα. Θ.Κ.

καλόττα (ἡ) (Calotte). Εἶδος χαμηλοῦ σφαιρικοῦ σκούφου, καλύπτοντος συνήθως τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς καὶ κατ' ἐπέκτασιν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Καλόττα ἰδίως λέγεται τὸ κάλυμμα τῶν καθολικῶν κληρικῶν καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐρυθρὸν κάλυμμα, ὅπερ φέρουσιν οἱ καρδινάλιοι ὡς διακριτικὸν τοῦ ἀξιώματός των. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ πρῶτος φορέσας τὴν ἐρυθρὰν καλλόταν ὑπῆρξεν ὁ καρδινάλιος Ρισελιέ. Σήμερον ἀντ' αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις chapeau (πῖλος). Μ. Ν. Δ.

καλοτυπία (ἡ) (Kalotypie) *[Φωτογρ.]*. Φωτογραφικὴ μέθοδος, προταθεῖσα τῷ 1841 ὑπὸ τοῦ F. Talbot, καθ' ἣν φύλλον χάρτου ἐπιχρίεται διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου μεμειγμένου μετὰ γαλλικοῦ καὶ ὀξικοῦ ὀξέος. Τὸ φύλλον τοῦτο οὕτως εὐαισθητοποιηθὲν φέρεται κατὰ τὴν φωτογράφησιν ἐν τῷ φωτογραφικῷ θαλάμῳ καὶ ἀκολούθως ἐμφανίζεται ἡ ἐπ' αὐτοῦ εἰκὼν διὰ γαλλικοῦ ὀξέος καὶ τέλος στερεοῦται δι' ὑποθειώδους νατρίου. Κ. Γ. Μ.

καλοτυχίζω· λέγω, νομίζω τινὰ καλότυχον, μακαρίζω, εὐδαιμονίζω.

Καλότυχον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σατρῶν τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 761. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Οὐρλῆ*.

καλότυχος, —η, —ον· αὐτὸς ποὺ ἔχει καλὴ τύχη, καλόμοιρος, εὐτυχής: «καλότυχη καὶ καλογραμμένη».

Καλοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κανλὶ Καστελλίου τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 55.

— **Καλοῦ-*Νεροῦ*** *[Γεωγρ.]*. Κόλπος σχηματιζόμενος εἰς τὸ μέσον περίπου τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τῆς Σητείας (Κρήτης) καὶ πρὸς Δ τοῦ ἀκρωτηρίου Τράχηλα. Εἰς τὸν κόλπον τοῦτον ἐκβάλλει ἡ ὡραία καὶ εὔφορος κοιλὰς τῶν Πηλιαλημάτων. Ν. ΚΛΕ

Καλοῦγκα (Kalouga, Kaluga καὶ Calouga) *[Γεωγρ.]*. —1) Κυβερνεῖον τῆς Ρωσίας πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας. Ἔχει ἔκτασιν 23347 τ. χλμ. καὶ 1.135.500 κάτ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι πεδινὸν καὶ καλύπτεται κατὰ τὸ τρίτον ὑπὸ δασῶν. Κυριώτεροι ποταμοὶ αὐτοῦ εἶναι ὁ *Ὄκα*, πλωτός, ὁ *Σίσντρα* καὶ ὁ *Οὔγκρα*. Παράγει σιτηρά, οἶνον, ὀπωρικά, γεώμηλα καὶ λαχανικά. Ἔχει ἐπίσης μεταλλεῖα γαιανθράκων, σιδήρου καὶ θείου. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει ἐργοστάσια χάρτου, μηχανημάτων, πυρείων καὶ οἰνοπνεύματος. Ἄλλοτε ἦτο ἐπαρχία τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Μόσχας. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου κυβερνείου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄκα καὶ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ πρὸς Γιαβτσένκα. Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος τῶν γραμμῶν Σιφρὰν - Μόσχας - Μπριάνα - Κιέβου. Ἔχει 37 ὀρθοδόξους ναούς, τρία μοναστήρια, πολλὰ ἐργοστάσια, θέατρον καὶ πολυτεχνικὴν σχολήν. Κάτ. 44.000. Μ. Δ. Β

καλούγκα (τὸ) (Calunga) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ φλοιὸς τῆς *σιμάβης* (Cortex Simaba).

Καλουγκάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν Ρουμανίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ Μπίχαρ, γνωστὸν ἐκ τῶν πλησίον αὐτοῦ θειούχων πηγῶν *Ἴζμπουκ*. Κάτ. 1131.

Καλούδης, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην ζωγράφος (1853—1923). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ πλειστάκις διεκρίθη εἰς τὰς σπουδαιοτέρας τῶν διοργανουμένων ἐκεῖ κατ' ἔτος καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη τῷ 1903 καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἐξετόνησεν ἴδια «νεκρὰς φύσεις» καὶ προσωπογραφίας. Ι. Μ. Π.

—**Καλούδης,** *Ἀρσένιος*. Λόγιος ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης περὶ τὸ 1520. Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ σοφοῦ Γερασίμου Βλάχου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Παταβίῳ καὶ ἐπί τινα ἔτη διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἐκεῖ Κωττουνιανοῦ φροντιστηρίου. Ἐξ Ἰταλίας μεταβὰς εἰς τὴν Κέρκυραν, ὑπηρέτησεν ἐκεῖ ὡς ἱεροκήρυξ καὶ κατόπιν ὡς ἡγούμενος τῆς Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως, διαδεχθεὶς τὸν θεῖόν του Γεράσιμον. Ὅτε δ' ὁ Γεράσιμος προήχθη εἰς μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1681) μετέβη καὶ ὁ Ἀρσένιος εἰς Βενετίαν παρ' αὐτῷ καὶ ἀπέθανε τῷ 1693. Ὁ Καλούδης ἐξέδωκε: «Προσκυνητάριον ἱερῶν τόπων, ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ» ἐν Βενετίᾳ 1653, ἔγραψε λόγους πανηγυρικοὺς καὶ ἄλλα καὶ ἐπεμελήθη τῆς τυπώσεως τοῦ «Θησαυροῦ» τοῦ Βλάχου ἐν Βενετίᾳ τῷ 1659, προσθέσας ἐν αὐτῷ καὶ δύο ἐπιγράμματα. Ε. Γ. Π.

— **Καλούδης,** *Δημήτριος Ν.* Ναυπηγὸς ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ ἄλλοτε πολεμικοῦ μας ναυτικοῦ, ἐργασθεὶς ὑπὸ τὸν Τομπάζην κατὰ τὴν ναυπήγησιν τῆς κορβέττας «Λουδοβῖκος» (κατόπιν «Μεσολόγγιον») καὶ εἰς ἄλλας ναυπηγήσεις εἰς τὰ ἐν Πόρῳ νεώρια. Σ. Ε. Λ.

— **Καλούδης,** *Μᾶρκος*. Ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς ἐν Πριν ὲ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης περὶ τὸ 1795. Ἀποδημήσας νεώτατος εἰς Ρωσίαν, κατετάχθη τῷ 1821 εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου συγκροτηθέντα Ἱερὸν λόχον καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του εἰς τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου (7 Ἰουνίου 1821). Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ κινήματος κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐκεῖ ἐπανάστασιν. Τῷ 1828 συμμετέσχεν εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κρητικὸν Συμβούλιον» σχηματισθεῖσαν κυβέρνησιν τῆς Κρήτης, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης, καὶ μετ' ὀλίγον (Σεπτέμβριος 1828) ἀπεστάλη εἰς Ναύπλιον πρὸς στρατολογίαν ἱππικοῦ σώματος. Ἐπανελθὼν εἰς Κρήτην μετὰ 60 ἱππέων συμμετέσχεν εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπετέλεσε μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου Φρ. Λυμπρίτου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Βασιλείου Χάλη τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς διακονονισμὸν τῆς οὐδετέρας ζώνης περὶ τὰ τουρκοκρατούμενα φρούρια Χανίων, Ρεθύμνης καὶ Ἱεραπέτρας. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1886, καταλιπὼν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν εἰς τὸ χωρίον του Πριναί, ἵνα ἐκπαιδεύωνται ἐξ αὐτοῦ κατ' ἔτος 3 διδάσκαλοι. Ν. ΚΛΕ

— **Καλούδης,** *Πανούσης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Δημήτριον Καλλέργην καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Ἀνάλατον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ ὡς *Παναγιώτης*. Γ. Δ. Κ.

καλούδι (τό), συνήθ. πληθ. *καλούδια* (τά)· καλὰ πράγματα, προξενοῦντα εὐχαρίστησιν, ἐπὶ τῶν προσφερομένων εἰς παιδία, οἷον παιγνίδια ἢ γλυκίσματα.

Καλουδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 180. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γερωνυμιανὰ* (κάτ. 41), *Κουρθιανὰ* (κάτ. 49) καὶ *Κουρφαλώνας* (κάτ. 121). Ε. Γ.

Καλούδιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Παμφείας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 469.

Καλοῦζο (Caluso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νέῳ νομῷ τῆς Ἀόστης, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μόντε Ροτόντο. Κάτ. 7400. Παράγει σιτηρὰ καὶ ὀνομαστοὺς οἴνους. Μ. Δ. Β.

Καλουθάκια, ἢ ***Καλουδάκια*** *[Γεωγρ.]*. Παραθαλασσία θέσις εἰς τὰ δυτικὰ τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν ὑπάρχει μέγα ἀμφίστομον σπήλαιον, ὀνομαζόμενον κοινῶς «ἀπότρυπη σπηλιά», ὅπου ὑποκάτω τῶν χαλίκων τῆς ἀκτῆς ῥέει ὕδωρ πόσιμον, ὡραιότατον. Ἡ ὀνομασία Καδουλάκια εἶναι ἐσφαλμένη. Γ. Δ.

Καλούκωνες (Calucones) *[Ἀρχ.]*. —1) Ραιτικὸς λαὸς κατοικῶν τὴν θέσιν, ἣν ἔχει ἡ νῦν κοιλὰς Καλάνκα (Calanca). Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Β' 12,2) φέρονται οἱ Καλούκωνες κατοικοῦντες τὰ μέσα τῆς Ραιτίας, μετὰ τῶν Οὐεννότων, γειτνιάζοντες πρὸς Β. μὲν μετὰ τῶν Βριζάντων, πρὸς Ν. δὲ μετὰ τῶν Σουανητῶν καὶ Ριγούσκων. —2) Λαὸς τῆς Γερμανίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μόνον (Β, 11, 10), ὡς κατοικῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἔλβα νοτίως τῶν Σιλίγγων. Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τοὺς παρὰ Στράβωνι (Ζ' 291) *Καούλκους*. Π. Ν. Π.

καλούμα (ἡ), καὶ *καλούμπα·* τὸ κουβάρι μὲ τὸ νῆμα τοῦ χαρταετοῦ, ἀγαθὶς: «ἀμόλα καλούμα».

καλουμάρισμα (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὴν *παρέασιν* ἀλύσεως καὶ τὸ *κάθεμμα*. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

καλουμάρω· ἀφίνω καλούμα, ἀφίνω σιγὰ σιγά, ἀπολύω τὸ νῆμα τοῦ χαρταετοῦ· || (ναυτ.) ἐπὶ ἁλύσεως ἢ *τόνου*· ἰδίως παρεῶ, καθίημι: «καλουμάρει καδένα», «(ἐ)καλουμάρισε τρία κλειδιὰ καδένα», «ἔχει καλουμαρισμένον τόνον»· || ἐπὶ λέμβων ἔχει ἔννοιαν ἀντίθετον τῆς τοῦ *λεβάρω*, ἀφίνω τὴν λέμβον νὰ ἀνακρουσθῇ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀνέμου ἢ τοῦ ρεύματος παρεῶν τὸ ρυμάτιον αὐτῆς· || ἐπὶ ρυμουλκίας, παρεῶ τὸ ρυμούλκιον, ὅπως αὐξήσω τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ ρυμουλκοῦ καὶ ρυμουλκουμένου. Σ. Ε. Λ.

Καλούμι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μίνας τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 76.

καλοῦμο (τὸ) [*Ναυτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία παρὰ τοῖς ναυτικοῖς τοῦ *ἐκτάματος* (βλ. λ.).

καλούμπα (ἡ)· βλ. *καλούμα*.

Καλουμπὶτ (Calumpit) [*Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν τῇ νήσῳ Λουθὸν τῶν Φιλιππίνων, 40 χλμ. ΒΔ τῆς Μανίλας, μεθ' ἧς καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐμπορικῶν κέντρων τῶν Φιλιππίνων, παράγουσα ὄρυζαν, ἀραβόσιτον, σακχαροκάλαμον καὶ ὀπώρας. Ἐπὶ πλέον ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν καὶ βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἡ Καλουμπὶτ ἐκτίσθη τῷ 1575 καὶ ἔχει πληθυσμὸν 13.800 κατ. Μ. Ν. Δ.

Καλουμπὸργ (Kalundborg) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Δανίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Ζηλανδίας, οὐχὶ μακρὰν τῆς Κοπεγχάγης, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἐν αὐτῇ σῴζεται ἐκκλησία τοῦ ΙΒ' αἰῶνος (1170). Κάτ. 13 900. Μ. Ν. Δ.

Καλούπα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Αἰγιαλὸς τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37°23'10" Β. μῆκ. 24°57'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island). Ἔχει ὡραῖον ψαμμαθῶνα καὶ ὑδρεῖον. Σ. Ε. Λ.

καλουπάκι (τό)· κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, σκοῦφος (βλ. *καλπάκι*).

Καλουπᾶνος (Calupan), *ἅγιος*. Ἐν Auvergne τῆς Γαλλίας γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἔζη ὡς ἀναχωρητής. Εὐρύτατα διαδοθείσης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἁγίου βίου του, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Τορώνης καὶ τοῦ ἁγίου Ἀβίτου, ὅστις καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Ἀποθανὼν τῷ 576 ἑορτάζεται τὴν 3 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

καλούπι (τό)· κοῖλον σκεῦος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀποτυποῦται μορφή τις, ἐκμαγεῖον, μήτρα· || σχῆμα, μορφή τις, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποτυποῦταί τι, φόρμα: «καλούπια καπέλλων», «ξύλι ο,—σιδερένιο καλούπι» (ἡ λ. τουρκική).

καλούπι (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἐρείκη ἡ ὡραία καὶ ἐρείκη ἡ δενδρώδης*.

καλουπώνω· βάλλω εἰς τὸ καλούπι, προσαρμόζω τι εἰς τὸ πρότυπον πρὸς ἀποτύπωσιν· || μεταφ. ἀπατῶ, ἐξαπατῶ.

κάλουρος (ὁ) (Calurus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἀναρριχητικῶν πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τρυγονιιδῶν*.

Κάλους (Zalusz) [*Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν τῇ ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ, ἀνήκουσα πρότερον εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1919 εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λούμνιτσα, κατὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Δνείστερον, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στρίϊ—Στανισλάου. Κάτ. 6.6'9 (1921). Ἔχει μεταλλεῖα ὀρυκτοῦ ἅλατος καὶ καλιου, βιομηχανίαν ζυθοποιιας, κονιακοποιίας, βυρσοδεψία καὶ ξυλουργιας. Κατὰ τὸν Μεγαν πόλεμον ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λίνσιγγεν γερμανικὴ στρατιὰ τοῦ Νότου ἐνίκησε τοὺς Ρώσους, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1915, καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν.

καλουσζίτης (ὁ) (Kaluszit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν καλούμενον συνηθέστερον *συγγενιτης* (Syngenit). Ἀποτελεῖ διπλοῦν θειικὸν ἅλας τοῦ καλίου καὶ ἀσβεστίου ἔνυδρον τοῦ τύπου $K_2SO_4.CaSO_4.H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους μικροὺς ἐπιμήκεις, κατὰ τὸν κατακόρυφον ἄξονα καὶ λεπτοπλακώδεις, ἢ εἰς φυλλοειδῆ συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα $2^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 2.6, εἶναι ἄχρουν, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς κοιλοτήτων ὀρυκτοῦ ἅλατος ἐν Kalusz καὶ εἰς τὰ κοιτάσματα καλιούχων ἁλάτων τῆς βορείου Γερμανίας. Γ. Β.

Καλοῦσι (τὸ) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Φαρῶν, ἀποτελοῦν νῦν ἰδίαν κοινότητα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, μὲ 434 κατοίκους (1928).

Καλοῦσιν (Kaluszin) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐν τῷ νομῷ Βαρσοβίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρσοβίας—Σίντλε. Κάτ. 6 122 (1921), ἐξ ὧν 5.033 Ἰουδαῖοι. Παράγει ἔλαια, ὄξος, σάπωνας, στεατοκήρια. Θ. Κ.

Καλούτσης. Ὄνομα οἰκογενείας εὐπατριδῶν ἐκ Κρήτης, μεταναστευσάσης εἰς Κύθηρα τῷ 1503.

—1) ***Νεόφυτος.*** Ἱερομόναχος σπουδάσας ἐν Παταβίῳ τῷ 1645. Ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Γέροντος, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, διωρίσθη ἱεροκήρυξ, βραδύτερον δὲ μεταβὰς εἰς Μολδαυίαν διεκρίθη ὡς διδάσκαλος καὶ ἑλληνιστής, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε.

—2) ***Σπυρίδων.*** Γεννηθεὶς ἐν Κυθήροις, τῷ 1755, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Παταβίου. Διεκρίθη ὡς ρήτωρ ἐπὶ ποινικαῖς δίκαις.

—3) ***Ἐμμανουήλ.*** Γεννηθεὶς τῷ 1755, προσηγορεύθη νομοδιδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Παταβίου τῷ 1776. Κατέλαβε διαφόρους δικαστικὰς θέσεις καὶ διωρίσθη ὑποπρόξενος ἐν Κυθήροις, ὅπου καὶ σπουδαίως εἰργάσθη πρὸς διάσωσιν τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου τοῦ μεταφέροντος τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐλγίνου ἁρπαγέντα ἑλληνικὰ μάρμαρα. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων αὐτοκρατορικῶν, τῷ 1807, διωρίσθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πρὸς διοργάνωσιν τῶν Κυθήρων. Ἀπέθανε τῷ 1853.

—4) ***Ἰωάννης,*** γεννηθεὶς τῷ 1786. Διωρίσθη ἀντέπαρχος Κυθήρων, ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής, ἀνεδείχθη φιλοεθνὴς καὶ φιλόμουσος καὶ ἀπέθανε τῷ 1857.

—5) ***Ἰωσήφ,*** γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1810. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Παταβίου προσηγορεύθη νομοδιδάκτωρ, μετήρχετο δὲ τὴν ἐπιστήμην του ἐν Βενετίᾳ, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς ὁποίας συμμετέσχε (1848). Ἐχρημάτισεν ἐν Βενετίᾳ ὑπουργὸς καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Γενομένης τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας, ἐπέστρεψεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τιμῶν. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα καὶ ἀπέθανε τῷ 1883.

—6) ***Σοφοκλῆς.*** Ἐγεννήθη τῷ 1816. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Σιένῃ, ἐπισκεφθεὶς δὲ διαφόρους τῆς Ἰταλίας βιβλιοθήκας ἀνεδίφησε χειρόγραφα ἑλληνικὰ καὶ ἰδίως μεσαιωνικά. Ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας.

7) ***Λαυρέντιος.*** Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, ἰατρὸς καὶ φιλόλογος. Ζήσας ἐν Ἀτταλείᾳ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μεταβὰς κατόπιν εἰς Ἀθήνας, ἐξέδωκε λεξιλόγιον τῆς καθομιλουμένης ἡμῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις, τῷ 1875 (*Π. Χιώτου,* «Ἱστ. Ἀπομν. Ἑπτανήσου». Τόμ. Ζ'). Λ. Χ. ΖΩΗΣ

— **Καλούτσης, *Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμφίσσης. Ἠκολούθει τὸν Γκούραν ἀπὸ τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως χρόνων, μετέσχε δὲ ὅλων τῶν περιπετειῶν αὐτοῦ εἰς Στερεὰν καὶ Πελοπόννησον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκούρα κατελήφθη ὑπὸ μελαγχολίας, καὶ θέλων νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἀρχηγόν του ἐξετέθη ἐπανειλημμένως εἰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Γκέγκηδων τῶν φρουρούντων τὸ Σέγκιο (λόφον τοῦ Φιλοπάππου), ἐκεῖ δὲ τὴν νύκτα τῆς 17 Ἰανουαρίου 1827 ἐφονεύθη. Γ. Δ. Κ.

— **Καλούτσης, *Κυριάκος.*** Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821, καταγόμενος ἐκ Κυθήρων. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην εἰς τὰ Ἑπτανησιακὰ τάγματα, καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Νεόκαστρον τῷ 1825. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος καὶ ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον. Γ. Δ. Κ.

καλούτσικος, *—η, —ο*· ὑποκορ. τοῦ *καλός*, ἀρκετὰ καλός, ἐπιεικῶς καλός: «καλούτσικος μαθητής», «καλούτσικο σπίτι».—Ἐπίρρ. ***καλούτσικα.***

Καλούφης, *Νικηφόρος.* Φρούραρχος τῆς Ἀκροκορίνθου κατὰ τὸ 1147, ἔτος καθ' ὃ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἐπελθόντας Νορμανδοὺς ἀμαχητί. — Π.

καλοφαγᾶς (ὁ), θηλ. *—οῦ*· αὐτὸς ποὺ καλοτρώγει, ὁ τρώγων ἐκλεκτὰ φαγητά, ἄλλως *καλοπαθητής*.

καλοφαγία (ἡ)· τὸ νὰ τρώγῃ τις καλά, ἐκλεκτὰ φαγητά: «εἶναι μαθημένος 'ς τὴν καλοφαγία», «τοῦ ἀρέσει ἡ καλοφαγία».

καλοφαίνεται, ἀόρ. *ἐ)καλοφάνη)κε*· ἀπροσωπ. φαίνεται καλόν, εὐάρεστον, ἀντίθ. *κακοφαίνεται*: «δὲν τοῦ καλοφάνη αὐτὸ ποὺ τοῦ εἶπες» δυσαρέστως τὸ ἤκουσεν.

καλοφαίνη (ἡ) (Calophaena) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καλοφαίνη ἡ κεκοσμημένη* (Calophaena ornata), ἥτις ἔχει κεφαλὴν λεπτήν, τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, θώρακα σωληνοειδῆ, ἐπιμήκη καὶ κοιλίαν τετραγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς γωνίαν, αἱ κεραῖαί της εἶναι λεπταὶ καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, οἱ πόδες μέτριοι καὶ ὁ χρωματισμὸς ὑποκίτρινος κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν θώρακα, φαιοτεφρὸς κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὴν κοιλίαν, μὲ δύο μελανάς, εὐρείας ἐγκαρσίας λωρίδας κατὰ τὸ ἀνώτερον καὶ κατώτερον τμῆμα τῆς ράχεως. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ἀνθέων τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων. Δ. Ν. Π.

Καλοφὲρ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, τῆς περιφερειας Καρλόβου, 63 χλμ. βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως. Κάτοικοι 4.000. Ἡ πόλις κατεστράφη κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1877—1878) ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σουλεϋμὰν πασᾶ, καὶ ἀνηγέρθη βραδύτερον. Παρὰ ταύτην εὑρίσκεται ὡραία μονή, τοῦ *Καλοφὲρ* καλουμένη, ἱδρυθεῖσα τῷ 1606. Τ. Β.

καλοφορεμένος, *—η, —ο*· ὁ φορῶν καλὰ ἐνδύματα, ἄλλως *καλοντυμένος*, ἀντίθ. *κακοφορεμένος*.

καλοφόροι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Θεράποντες ἐν τοῖς κρητικοῖς συσσιτίοις καὶ ἀνδρείοις, φέροντες *κᾶλα* (ρόπαλα) καὶ ἐκτελοῦντες χρέη βοηθοῦ. —Π.

Καλοφρενᾶς, *Μιχαήλ.* Ἀθηναῖος ἱερεὺς καὶ βιβλιογράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, πιθανολογούμενος πρόγονος τῆς σημερινῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας τῶν *Καλλιφρονάδων*. Ἦτο φίλος καὶ ἐπιστελλόμενος τοῦ λατινόφρονος πατριάρχου Μητροφάνους τοῦ Β', μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάζετο διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφ' ἧς ὁ τελευταῖος ἦτο ἀκόμη μητροπολίτης Κυζίκου. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντες κώδικες ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 1421—1449, εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς: ὁ *VM* τῆς Πάτμου, περιέχων κεφάλαια, λόγους καὶ ἐπιστολὰς Ἰωσὴφ τοῦ Βρυεννίου (1421), ὁ *239* τῆς παρισινῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἔχων ὑπόμνημα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν Ἀνδρέου τοῦ Καισαρέως (1422), ὁ *Β 128* τῆς Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μεδιολάνου, ἔχων διαλεκτικὰ καὶ θεολογικὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (1431), ὁ *255* τῶν Ἱεροσολύμων, περιέχων ἔργα τῶν Ἰωάννου Ζωναρᾶ, Νικηφόρου Καλλίστου, ἀββᾶ Νείλου κ. ἄ. (1449), καὶ ὁ *Ο 142 sup* τοῦ Μεδιολάνου. Ἐπίσης σῴζονται ἐπιστολὴ αὐτοῦ ἐκ Κρήτης πρὸς τὸν Μητροφάνη (1410), ἐν ᾗ μετ' εὐχερείας ἀλλὰ καὶ μετὰ σολοικισμῶν τινων χειρίζεται τὸν λόγον, καὶ ἑτέρα τοῦ Μητροφάνους πρὸς αὐτόν, σχετικαὶ καὶ αἱ δύο μὲ τὸ ζήτημα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Καλοφρενᾶς σχετίζεται γενεαλογικῶς πρὸς τὸν ἐπὶ Ἀντωνίνου ἀκμάσαντα Γαργήττιον ἐπώνυμον ἄρχοντα τῶν Ἀθηνῶν Μᾶρκον Αὐρήλιον Καλλίφρονα Φροντεῖνον καὶ θεωρεῖται πρόγονος τοῦ *Λεονάρδου Καλεφορνᾶ* (1691) καὶ τῶν σημερινῶν *Καλλιφρονάδων*. Υἱὸς αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ *Ἰωάννης Καλοφερνᾶς*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Παρνασσοῦ ἐπετηρὶς 1912 (σελ. 178), 1904 (σελ. 49).—Ν. Ἑλληνομνήμων 1901 (σελ. 43), 1909 (σελ. 112).—Πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1920 (σελ. 55). Π. Ν. Π.

καλοφτιασμένος, *—η, —ο*· καὶ *καλοφιασμένος*· ὁ καλῶς ἐπιμελῶς κατεσκευασμένος, καλοκαμωμένος: «καλοφιασμένο φόρεμα,—σπίτι, κττ.» || ἐπὶ ἀνθρώπου, ὁ καλῶς διαπεπλασμένος, ὁ καλὴν φυὴν ἔχων.

καλόφυλλον (τὸ) (Calophyllum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σταλαγμοφόρων*, περιλαμβάνον 60 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν, πλὴν τεσσάρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Εἶναι δένδρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑψηλὰ καὶ ἀειθαλῆ, χρήσιμα παντοιοτρόπως. Πολλαπλασιάζονται διὰ σπορᾶς, ἀρκετὰ δὲ εἴδη δύνανται νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *Καλόφυλλον τὸ ἰνόφυλλον* (Calophyllum inophyllum), δένδρον φυόμενον ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς μέχρι Πολυνησίας. Ἐκ τῶν καρπῶν του ἐξάγεται βαλσαμῶδες ὑγρόν, ἐκ τοῦ φλοιοῦ του δὲ ἡ *τακαμαχάκη*, ρητίνη ἐκλεκτῆς ποιότητος. Τὸ ξύλον του εἶναι ἐπίσης πολύτιμον εἰς τὴν ξυλουργικήν. *Καλόφυλλον τὸ γναφαλῶδες* (Calophyllum tomentosum). Εἶναι ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ὕψους πολλάκις 40 μέτρων, ἔχει ξύλον ἐκλεκτὸν καὶ φέρει σπέρματα ἐλαιοῦχα. *Καλόφυλλον ἡ τακαμαχάκη*, δένδρον τῆς Μαδαγασκάρης, παρέχον τὸ *πράσινον ἢ Μαρίας βάλσαμον* καὶ *βουρβονικὴν τακαμαχάκην*. *Καλόφυλλον ἡ καλάβα* (Calophyllum Calaba). Ἰθαγενὲς τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, χρήσιμον εἰς τὴν ξυλουργικὴν καὶ πλούσιον εἰς ἀρωματικόν, βαθυπράσινον *καλαβάλσαμον* καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

— ***καλοφύλλου βάλσαμον*** (balsamum Calophylli) [*Φαρμακολ.*]. Προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ *καλόφυλλον ἡ τακαμαχάκη*, ὅπερ καὶ δι' ἐλαχίστης ἐντομῆς ἐκκρίνει βάλσαμον πλούσιον εἰς κουμαρίνην, ὅπερ διαλυόμενον ἐν αἰθέρι παρέχει διάλυμα φθορίζον πράσινον. Τὸ βάλσαμον τοῦτο ἀναγράφεται ἐνίοτε εἰς τὰς περιοχὰς ἔνθα τὸ φυτὸν εἶναι ἰθαγενὲς ὡς ἑλμινθοκτόνον. Ἀνάλογον βάλσαμον παρέχουσι καὶ τὰ φυτὰ *καλόφυλλον ἡ καλάβα* καὶ *καλόφυλλον ἡ Μαρία*, δίδοντα τὸ πράσινον *βάλσαμον τῶν Ἀντιλλῶν* καὶ τὸ *βάλσαμον τῆς Μαρίας*, ὅπερ ἔχει εὐχάριστον ὀσμὴν κουμαρίνης καὶ μελιλοτίνης καὶ ἀναγράφεται ὡς ἑλμινθοκτόνον, ὡς καὶ τὸ βάλσαμον τοῦ φυτοῦ *καλόφυλλον τὸ ἰνόφυλλον*. Κ. Γ. Μ.

καλοφωνικὸς εἱρμὸς [*Βυζαντ. Μουσ.*]. Ἓν τῶν πολλαπλῶν εἰδῶν τῆς ψαλμῳδίας, κατέχον τὸν ἀνώτατον καὶ ἐντεχνέστατον βαθμὸν τῆς ᾀσματι-

Digitized by Google

κῆς τέχνης. Ἐκλήθησαν οὕτω λόγῳ τῆς ἀπαραμίλλου αὐτῶν γλυκύτητος, ἐψάλλοντο δὲ ὑπὸ ἡδυφώνων ἱεροψαλτῶν (μονῳδῶν) καὶ ἐν βραδείᾳ χρονικῇ ἀγωγῇ κατὰ τὴν ὥραν τῆς διανομῆς τοῦ ἀντιδώρου, ἰδίᾳ μάλιστα ἐν ἀρχιερατικαῖς λειτουργίαις· ἤδη σπανίως ψάλλονται τοιοῦτοι. Ἐν τῇ μελοποιίᾳ τῶν καλοφωνικῶν εἱρμῶν διεκρίθη Πέτρος Γλυκὺς ὁ Μπερεκέτης, ἐπικληθεὶς «πατὴρ τῶν καλοφωνικῶν εἱρμῶν». Κλασσικὰ κείμενα περιέχοντα καλοφωνικοὺς εἱρμοὺς καὶ κρατήματα αὐτῶν εἶναι τά: «Εἱρμολόγιον Καλοφωνικὸν» ἐκδοθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1835 ὑπὸ Θεοδώρου Φωκαέως καὶ «Σύνοψις Καλοφωνικῶν εἱρμῶν» ἐκδοθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1842 ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου τοῦ Νεοχωρίτου. Ἐπίσης καὶ ἐν τῷ τέλει διαφόρων ἀρχαίων ἀνθολογιῶν ὑπάρχουσιν ἐντεχνέστατοι καλοφωνικοὶ εἱρμοί.

Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

καλοφώνιον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. λ. *κολοφώνιον*.

Καλόφωνος, *ἱππότης* **Μιχαὴλ** —. Ζακύνθιος πολεμιστὴς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, δράσας μετὰ τοῦ ναυάρχου Δόρια εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης. Ἐτιμήθη μὲ διαφόρους τιμητικὰς διακρίσεις ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μετὰ τοῦ Νικολάου Μανουρᾶ. Γ. Δ. Κ.

Καλοχαιρέτης, ***Γεώργιος*** *ὁ* —. Κωνσταντινουπολίτης εὐπατρίδης, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπεδήμησεν ἐγκατασταθεὶς εἰς Κέρκυραν, ἐκεῖ δὲ μετέφερε τὰ ἱερὰ λείψανα τῆς ἁγίας Θεοδώρας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, καὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἔκτοτε καταστάντος πολιούχου ἁγίου τῆς Κερκύρας. Τέκνα αὐτοῦ ὑπῆρξαν ὁ πρωτότοκος *Μᾶρκος*, λαβὼν εἰς κληρονομίαν τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Θεοδώρας, καὶ *Λουκᾶς* καὶ *Φίλιππος*, λαβόντες τὸ σκήνωμα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπερ ἐκληροδοτήθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν οἰκογένειαν Βούλγαρη, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς εὐγενὴς Σταμάτιος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Φιλίππου Ἀσημίναν. Γ. Δ. Κ.

Καλόχι *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτοικοι 220 (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μεσόλακκον* (πρώην Ζυγόστι) μὲ 168 κατοίκους.

καλόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *στατικὴ ἡ σειομένη*.

καλοχρονίζω· εὔχομαι εἴς τινα καλὸ χρόνο, καλὴ χρονιά.

καλόχρους (ὁ) (Callochrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σισινδελιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις καὶ λαμπροὺς εἰς χρωματισμοὺς κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καλόχρους ὁ σινικὸς* (Calochrus sinensis), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ καὶ ἔχει πυρροκαστανὸν χρῶμα μὲ χρυσοκιτρίνας ἀποχρώσεις. Δ. Ν. Π.

καλόχρωμον (τὸ) (Kalochrom)· βλ. λ. *κροκοΐτης*.

καλοχώνευτος, —*η*, —*ο*· ὁ καλῶς χωνευόμενος, πεσσόμενος, εὔπεπτος, εὐκολοχώνευτος, ἀντίθ. *κακοχώνευτος*.

Καλοχωραφίτης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαγαρικαρίου τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς συνοικισμοὺς *Πίσω Ρούματα, Μέσα Μετόχι* καὶ *Κάτω Μετόχι* μὲ 109 κατ. (1928). Εἶναι εὔφορον εἰς δημητριακά. Ε. Γ.

Καλοχώρι (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχον 309 κατοίκους (1928). Πρώην *Χαλαμπρέζα*.

— **Καλοχώρι** (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, μὲ 455 κατοίκους (1928). Πρώην *Δροβολίστα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Τσαρτσίτσα*.

— **Καλοχώρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ Θεσσαλονίκης, μὲ 1005 κατοίκους (1928). Πρώην *Κασκαρίκα*.

— **Καλοχώρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων (νῦν Δωδώνης) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, ἀποτελοῦν, μὲ τὴν Γουργιάνισταν, ἰδίαν κοινότητα. Οἱ κάτοικοί του, ἀνερχόμενοι εἰς 191 (1928), ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ἀπέχει δὲ ἑξάωρον τῶν Ἰωαννίνων. Χ. Ι. Σ.

καλόψητος, —*η*, —*ο*· ἰδιωμ., *κάλοψος*, ὁ καλῶς, εὐκόλως ἑψόμενος, εὐκολόβραστος, εὔτηκτος, ἀντίθ., *κακόψητος*· ἡ λέξις ἐπὶ τῶν ὀσπρίων: «καλόψητα φασόλια, — ρεβίθια» κτλ.

καλοψιττακὸς (ὁ) (Callopsittacus) *[Ζῳολ.]*. Ἀναρριχητικὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν* (βλ. λ.).

καλπάζουσα φθίσις *['Ιατρ.]*. Ὀξεῖα μορφὴ τῆς φυματιάσεως, ἥτις ἐξελίσσεται ταχύτατα ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἢ ἑβδομάδων ἢ ἐντὸς τριῶν μέχρις ἓξ μηνῶν. Τοῦ ὀνόματος τούτου ἐγένετο κατάχρησις, καθ' ὅσον ἀπεδόθη τοῦτο ἀδιακρίτως εἰς ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ὀξείας φυματιάσεως (ὀξεῖα κεγχροειδὴς φυματίασις, τυφοειδὴς αὐτῆς μορφή, typhobacillosa κτλ.), ἐνῷ καλπάζουσα φθίσις ἀρχικῶς ἐκαλεῖτο μόνον ἡ τοῦ ἐνήλικος ὀξεῖα βρογχοπνευμονικὴ μορφὴ τῆς φυματιάσεως. Ἡ νόσος αὕτη παρουσιάζεται μετὰ πυρετοῦ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλοῦ καὶ δυσπνοίας ἐντόνου, συνοδευομένης ὑπὸ βηχὸς παροξυστικῆς, πολλάκις μέχρις ἐμέτου, μετ' ἀποχρέμψεως βλεννοπυώδους μετὰ ἀφθόνων βακτηριδίων. Διὰ τῆς ἀκροάσεως ἀνευρίσκομεν ἐπὶ τοῦ πνεύμονος σημεῖα σκληρύνσεως καὶ εἶτα κοιλότητος προεκτεινομένης ταχέως ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς βάσεως αὐτοῦ. Ταχύτατα, ἐντὸς τριῶν μέχρις ἓξ μηνῶν, ἡ καχεξία, ὁ ἐκτικὸς πυρετός, ἐπιφέρουσι τὸν θάνατον, ὅστις εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ ἐπιταχυνθῇ δι' εἰσβολῆς ὀξέων συμφορητικῶν φαινομένων ἢ διὰ κεραυνοβόλου αἱμοπτύσεως. Ἡ διάγνωσις τῆς νόσου εἶναι εὔκολος (βλ. *φθίσις*). Δ. ΑΣΙΜΗΣ

καλπάζω· τρέχω πηδῶν, οἱονεὶ δι' ἁλμάτων, δημοτ., *ἀντριπιδάω*: «ἀπῆλθε καλπάζων», «ἐκάλπασε πρὸς τὰς ὑπωρείας»· || μεταφ. ἐπὶ νόσου, προχωρῶ, ἀναπτύσσομαι ταχέως: «καλπάζουσα φθίσις».

καλπάκι (τό)· στρογγύλον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, σκοῦφος, τὸν ὁποῖον ἔφερον κυρίως οἱ Χῖοι.

— *[Στρατ.] Καλπάκι* καλεῖται ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ τὸ στρατιωτικὸν πηλήκιον, οὗτινος τὸ ἀνώτερον *κάλυμμα* εἶναι κυκλοτεροῦς σχήματος, διαμέτρου κατά τι ἀνωτέρας τῆς τοῦ *στεφανίου*. ἀποτελέσαν δὲ τὸ θερινὸν (τὸ λευκὸν) καὶ τὸ τῆς ἐκστρατείας (τὸ χακὶ) πηλήκιον τῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1914—1917. Τοιοῦτον πηλήκιον εἶναι σήμερον (1930) ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀστυνομίας πόλεων. Ν. Θ. Κ.

Καλπάκι (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (πρώην Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, μετονομασθὲν εἰς *Ἐλαίαν* (βλ. λ.).

— **Καλπάκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λεβιδίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, κείμενον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς κάτω πόλεως Ὀρχομενοῦ. Κάτοικοι 83 (1928).

— **Καλπάκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ρωμηρίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Ζακύνθου. Κάτοικοι 253 (1928).

Κάλπας *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βιθυνίας ἐκβάλλων μεταξὺ *Ψίλλιος* (ἢ Ψιλλίου) καὶ *Σαγγαρίου* (*Μαρκιαν. Ἡρακλ.* Ἐπιτομ. Περίπλ. Μενίππου § 8. *Στραβ.* I, 643 Teubner), ἔχων καὶ φερώνυμον λιμένα (βλ. *Κάλπη* Βιθυνίας). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Κιρπὲ-Σοὺ* (πλάτ. 41°09′ Β., μῆκ. 30°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Bosporus to Kerempeh), ὁ καὶ *Ἰλαφλῆ-ντερὲ-Σού*, κατ' ἄλλην του ὀνομασίαν.

καλπασμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καλπάζειν, δρόμος δι' ἁλμάτων, τροχασμός, δημοτ. *ἀντριπόδι*.

— *[Ἐγκυκλ.] Καλπασμὸς* καλεῖται εἷς τῶν φυσικῶν βηματισμῶν (βαδισμῶν) τοῦ ἵππου, ἐκτελούμενος εἰς τρεῖς χρόνους ἀκολουθουμένους ὑπὸ χρόνου τινὸς αἰωρήσεως· δηλαδή, στήριξις ἑνὸς ὀπισθίου ποδός, μεθ' ὃ στήριξις τοῦ ἑτέρου διαγωνίου δίποδος, μεθ' ὃ στήριξις τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς τοῦ διαγωνίως ἀντιθέτου πρὸς τὸν ἀρξάμενον τῆς στηρίξεως ὀπίσθιον, ὁπότε, πρὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν τριῶν τούτων χρόνων, μεσολαβεῖ ἐλάχιστόν τι χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ὁ ἵππος αἰωρεῖται ἐν τῷ κενῷ. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ σειρὰ τῶν χρόνων δύναται νὰ γίνῃ, ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ ἑνὸς διαγωνίου δίποδος, ὁτὲ δὲ διὰ τοῦ ἑτέρου, δι' αὐτό, ἀναλόγως τοῦ ἂν ἡ τρίτη στήριξις, δηλαδὴ ἡ τοῦ ἑνὸς ἐμπροσθίου ποδός, ἐκτελῆται διὰ τοῦ δεξιοῦ ἢ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ὁ καλπασμὸς καλεῖται ἀναλόγως *δεξιὰ* ἢ *ἀριστερά*. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὴν πρὸς δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ στροφήν, πρέπει ὁ ἵππος νὰ καλπάζῃ πάντοτε κατὰ τὴν ἰδίαν ἔννοιαν, διότι ἄλλως δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὴν στροφὴν περιπλοκὴ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν καὶ συνεπῶς ἀνατροπὴ τοῦ ἵππου πρὸς τὸ πλευρὸν τῆς στροφῆς, δι' αὐτὸ ὁ καλπασμὸς καλεῖται *κανονικός*, ὅταν κατὰ τὴν δεξιὰ στροφὴν ἐκτελῆται καλπασμὸς δεξιὰ καὶ ἀντιστρόφως, *ἀκανόνιστος* δ' ὅταν κατὰ τὴν δεξιὰ στροφὴν ἐκτελῆται καλπασμὸς ἀριστερὰ καὶ ἀντιστρόφως. Ἀναλόγως τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἐν γένει σχηματισμοῦ του, τὸ μὲν μῆκος (ἀπόστασις τῶν δύο διαδοχικῶν ἰχνῶν τοῦ αὐτοῦ ποδὸς) κυμαίνεται μεταξὺ 3,25 μέχρι 5 μέτρων, ἡ δὲ ταχύτης κατὰ λεπτὸν (τοῦ στρατιωτικοῦ ἵππου) μεταξὺ 340 ἕως 440 μέτρων (μόνον ἡ τοῦ γερμανικοῦ ἱππικοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 400 ἕως 560 μέτρων). Ἀναλόγως τῆς ταχύτητος, ὁ καλπασμὸς καλεῖται *συνήθης* (340 μέτρων), ἢ *ἐπιμήκης* (440 μέτρων). Ὁ καλπασμὸς δυνατὸν νὰ ἐπιμηκυνθῇ ἔτι περισσότερον, καθιστάμενος τότε βηματισμὸς τετράχρονος, ἐκτελούμενος διὰ τῆς ἀλληλοδιαδόχου μετακινήσεως τῶν ποδῶν πρὸς τὰ ἐμπρός, δυνάμενος τότε νὰ φθάσῃ, μῆκος μὲν μέχρι τῶν 5 ἕως 6 περίπου μέτρων, ταχύτητα δὲ περὶ τὰ 500 ἕως 600 μέτρα, ἀποτελῶν δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸν *βηματισμὸν ἐπελάσεως*. Ὁ καλπασμὸς εἶναι ὁ κοπιωδέστερος βηματισμὸς τοῦ ἵππου, ἅτε ἐπιφέρων κόπωσιν κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς πνεύμονας (περὶ τὰς 70 ἕως 100 ἀναπνοὰς κατὰ λεπτόν), κατόπιν δὲ καὶ εἰς τοὺς μῦς· δι' αὐτὸ στρατιωτικός τις ἵππος δύναται νὰ καλπάσῃ συνεχῶς ἐπὶ 15 λεπτὰ ἐν *συνήθει* καλπασμῷ, ἐπὶ 10 ἐν *ἐπιμήκει*, καὶ ἐπὶ 2 ἕως 3 τὸ πολὺ ἐν καλπασμῷ *ἐπελάσεως*, καθ' ὅσον ἐπέρχεται μεγάλη αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναπνοῶν, δυναμένη ἐνίοτε νὰ φθάσῃ τὰς 130, ὁπότε μετ' ὀλίγον ἐπέρχεται διάρρηξις τῶν πνευμόνων τοῦ ἵππου. Πάντως, μετὰ πάντα τοιούτων διαρκειῶν συνεχῆ καλπασμόν, ὁ ἵππος δὲν δύναται νὰ πορευθῇ πλέον εἰμὴ *βάδην* ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας. Αὐτονόητον καθίσταται, ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον ἀνωφερὲς καὶ μᾶλλον ἀνώμαλον, ἡ κόπωσις ἐπέρχεται μείζων, συνεπῶς ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τοῦ καλπασμοῦ πρέπει νὰ μειῶται. Ναὶ μὲν ὁ καλπασμὸς δὲν ἐπιφέρει κόπωσιν εἰς τὸν ἱππέα ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ ἵππου, πάντως ὅμως ἐπιφέρει καὶ εἰς αὐτὸν ἀρκετὴν πνευστίασιν, ἰδίως εἰς τοὺς μὴ ἐξῳκειωμένους ἱππεῖς, τοὺς ἀναπνέοντας διὰ τοῦ στόματος.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— ***καλπασμοῦ ἦχος τῆς καρδίας*** *[Παθολ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ἦχος τῆς καρδίας ἀποτελούμενος ἐκ τριῶν τόνων, ὁμοιάζων πρὸς τὸν εἰς τρεῖς χρόνους ρυθμὸν τοῦ καλπασμοῦ τοῦ ἵππου (βλ. *καλπαστικὸς ἦχος*). Α. Κ.

καλπαστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καλπασμόν: «καλπαστικὸς ἦχος».

— ***καλπαστικὸς ἦχος*** *[Παθολ.]*. Ὁ *καλπαστικὸς ἦχος* ἢ *ρυθμὸς τῆς καρδίας* περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Traube τῷ 1858 καὶ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Potain τῷ 1875. Χαρακτηρίζεται κατὰ τὴν ἀκρόασιν ἀπὸ τρεῖς ἤχους, τοὺς δύο φυσιολογικοὺς ἤχους τῆς καρδιακῆς περιόδου καὶ ἑνὸς ἐπιπροσθέτου. Ὁ ἐπιπρόσθετος εἶναι μᾶλλον ἦχος-ὦσις, διότι δὲν εἶναι μόνον αἰσθητὸς εἰς τὴν ἀκρόασιν, ἀλλὰ προξενεῖ συνάμα καὶ αἴσθησιν ἁφῆς κατὰ τὴν ψηλάφησιν τῆς προκαρδίου χώρας, ὡς καὶ ἀνύψωσιν εἰς τὸ διάγραμμα τοῦ καρδιογράφου. Ὁ ἐπιπρόσθετος ἦχος εἶναι διάφορος τὴν χροιὰν τῶν ἄλλων καρδιακῶν τόνων, εἶναι ὑπόκωφος, καταλαμβάνει θέσιν εἰς τὴν ἀρχήν, τὸ μέσον ἢ τὸ τέλος τῆς μεγάλης σιγῆς, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεώς του αὐτῆς λαμβάνει καὶ τὴν ὀνομασίαν του καὶ ὁ καλπαστικὸς ἦχος: *πρωτοδιαστολικός*, *μεσοδιαστολικὸς* ἢ *προσυστολικός*.

Αἱ θεωρίαι τῆς παθογενείας τοῦ καλπαστικοῦ ἤχου εἶναι πολλαί: συστολὴ ἠχηρὰ τοῦ ὑπερτροφικοῦ κόλπου, παρατεταμένη προσπάθεια τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, τῆς ὁποίας ἡ συστολὴ τελεῖται εἰς δύο χρόνους, ἀσύγχρονος συστολὴ τῶν δύο κοιλιῶν κλπ. Ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη τὴν σήμερον θεωρία εἶναι ἡ τοῦ Potain, καθ' ἣν ὁ ἦχος οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὴν διαστολὴν πρόσκρουσιν τοῦ ἐκ τοῦ κόλπου κατερχομένου ρεύματος αἵματος· αὕτη φυσιολογικῶς δὲν παράγει οὐδένα ἦχον, ὅταν ὅμως αἱ μυοκαρδικαὶ ἶνες ὑποστοῦν βλάβας συνεπείᾳ σκληρύνσεως ἢ ἐκφυλίσεως, εἴτε τὰ κοιλιακὰ τοιχώματα συνεπείᾳ ἄλλης τινὸς αἰτίας διαταθοῦν, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσαρμόσουν ἀντίστασιν εἰς τὴν πίεσιν ἣν ὑφίστανται καὶ παράγουν τὸν ἐπιπρόσθετον ἦχον. Ὁ συνηθέστερος καλπαστικὸς ἦχος εἶναι ὁ προσυστολικὸς τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, παρατηρεῖται δὲ κατὰ τὴν ὑπερτροφίαν τῆς κοιλίας αὐτῆς, τὴν ἀρτηριακὴν ὑπέρτασιν, τὴν χρονίαν νεφρίτιδα καὶ λοιμώδεις τινὰς νόσους. Εἶναι σημεῖον καρδιακῆς ἀνεπαρκείας (βλ. καὶ *καρδία*). Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

Κάλπε (Calpe) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀγκυροβόλιον ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς Ἱσπανίας (πλάτ. 38°38′ Β, μῆκ. 0°04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1372: Cartagena to cape Sn Antonio) ἐν τῷ ὅρμῳ Ἀλτέᾳ.

κάλπη (ἡ)· κιβώτιον εἰς τὸ ὁποῖον ρίπτουν τὰς ψήφους ἢ τὰ ψηφοδέλτια οἱ ἐκλογεῖς ἐν μυστικῇ ψηφοφορίᾳ· || τὸ δοχεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐναπέθετον οἱ ἀρχαῖοι τὴν τέφραν ἀπὸ τῶν καιομένων νεκρῶν, ὑδρία τεφροδόχος· || καθόλου, ἀγγεῖον ὕδατος, ὑδρία, στάμνος.

— *[Ἀρχ.]* Ἡ *κάλπη* ἢ *κάλπις* ἦτο ἀγγεῖον μετὰ στενοῦ λαιμοῦ, βραχέος ποδὸς ὡς βάσεως καὶ τριῶν λαβῶν, δύο ἐπὶ τῆς λίαν ἐξωγκωμένης κοιλίας καὶ μίαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο κατεσκευάζετο ἐκ πηλοῦ ἢ μετάλλου, ἐφέρετο δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν ὤμων καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ὑδροφόρον δοχεῖον, ὡς τροφοδόχη διὰ τὴν σποδὸν τῶν νεκρῶν, ὡς ψηφοθήκη ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δικαστηρίῳ. Τὸ ἀρχικὸν τοῦτο σχῆμα τῆς κάλπης, γέννημα, ὡς φαίνεται, τῆς ἰωνικῆς τορευτικῆς, ὑπενθυμίζον ἐν πολλοῖς τὸ σχῆμα τῆς ὑδρίας, διατηρεῖται μὲν μέχρι τῆς Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετη-

Digitized by Google

ρίδος, ἡ ἐξέλιξις ὅμως αὐτοῦ πρὸς τὸ ῥαδινὸν διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς εὐρύνσεως τοῦ στομίου ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος, διὰ νὰ λάβῃ τὴν κομψοτέραν αὐτοῦ μορφὴν κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον. Οἱ λεξικογράφοι, ἐν τούτοις, καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μεταχειρίζονται τοὺς ὅρους *κάλπις* καὶ *ὑδρία* ἀδιαφόρως, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἰδίου ἀγγείου. Τῷ ὄντι, σχῆμα καὶ χρῆσις τῆς κάλπης δὲν διαφέρουσι τῶν τῆς ὑδρίας, κατὰ δὲ τὸν Krause (Angeiologie) ἡ μὲν ὑδρία ἦτο ὁ πεζὸς ὅρος, ἡ δὲ κάλπις ὁ ποιητικὸς τοιοῦτος ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου (*Pfuhl*, Malerei und Zeichnung der Griechen.—*Krause*, Angeiologie). Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—*[Διοικ. Δίκ.]* Ἡ ψηφοφορία γίνεται συνήθως μυστικὴ διὰ σφαιριδίων ἢ ψηφοδελτίων. Προκειμένης ἐκλογῆς διὰ σφαιριδίων, ἑκάστη *κάλπη*, οὖσα ἐκ μετάλλου, συνήθως λευκοσιδήρου, διαιρεῖται ἐσωτερικῶς εἰς δύο μέρη διὰ διαφράγματος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, διακρινόμενα ἐξωτερικῶς διὰ δύο χρωμάτων, μέλανος καὶ λευκοῦ, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν μέρος, ἐφ' οὗ ἀναγράφεται ἡ λέξις «ναί», εἶναι λευκόν, τὸ δ' ἀριστερὸν φέρον ἀναγεγραμμένην τὴν λέξιν «ὄχι» εἶναι μέλαν. Εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κάλπης καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἄνω μέρος καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτῆς ὑπάρχει σωλήν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ ἐκλογεὺς εἰσάγει τὴν χεῖρά του καὶ ψηφίζει, ῥίπτων τὸ σφαιρίδιόν του δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ψηφίζων δηλαδὴ ἢ καταψηφίζων τὸν ὑποψήφιον. Ἵνα δὲ ἡ ψηφοφορία διατηρῆται μυστική, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς κάλπης καλύπτεται δι' ἐριούχου ὑφάσματος. οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀκούεται ὁ κρότος τῶν ῥιπτομένων σφαιριδίων. Ἕκαστος ὑποψήφιος ἔχει κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἰδίαν τοιαύτην κάλπην, φέρουσαν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ψηφοφορίας εἰσήχθη παρ' ἡμῖν κυρίως διὰ τοῦ νόμου ΧΜΗ΄ τοῦ 1877 καὶ ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1920. Ἤδη ἰσχύει παρ' ἡμῖν ἡ διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορία, ἡ ὁποία τὸ πρῶτον εἶχεν εἰσαχθῆ διά τινα χρόνον καὶ ἐπὶ Ὄθωνος. Κατ' αὐτὴν ὑπάρχει μόνον μία κάλπη, κοινὴ δι' ὅλους τοὺς ὑποψηφίους, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐξ ὕλης καθοριζομένης διὰ διατάγματος καὶ ἧς τὸ μέγεθος εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλογέων ἑκάστου τμήματος. Τοποθετεῖται ἐν ἑκάστῳ ἐκλογικῷ τμήματι πρὸ τῆς τραπέζης, πέριξ τῆς ὁποίας κάθηνται ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπή, ὁ δικαστικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ οἱ ὑποψήφιοι ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, φέρει δὲ εἰς τὸ ἄνω μέρος σχισμήν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐκλογεῖς ῥίπτουν τοὺς φακέλους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ ψηφοδέλτιον μὲ ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν προκρινομένων ὑπὸ τοῦ ἐκλογέως ὑποψηφίων. Αἱ τοιαῦται κάλπαι προετοιμάζονται ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἐκλογῆς, κλείονται δὲ καὶ σφραγίζονται παρουσίᾳ τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ τῶν ὑποψηφίων ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν (βλ. τὸν νόμον 3824 τοῦ 1929 Περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, καὶ λ. *ἐκλογή*). Χ Γ. Σ.

Κάλπη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Βιθυνίας τῆς ἐν τῷ Πόντῳ, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ψιλλίου καὶ τοῦ Σαγγαρίου, καὶ εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ *Κάλπα* (βλ. λ.). Ἦτο ἐμπορικὸν ἐπίνειον τῶν Ἡρακλεωτῶν, ἔχον ὑδρεῖον καθαροῦ καὶ ψυχροτάτου ὕδατος, ἅμα δὲ καὶ δάση μέχρι τῆς θαλάσσης φθάνοντα καὶ παρέχοντα ἀρίστην ξυλείαν ναυπηγήσιμον, ἀλλὰ καὶ πληθὺν θηραμάτων, ὡς ἀναφέρει Ξενοφῶν ὁ πρεσβύτερος (*Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξ. § 17, *Μαρκιαν.* *Ἡρακλ.* Ἐπιτ. Περίπλ. Μενίππου § 8, *Ἀνων.* Εὐξ. Περίπλ. § 5). Εἰς τὸν λιμένα τῆς Κάλπης προσεδόκα ὁ Ξενοφῶν (Κυρ. Ἀνάβ. ΣΤ, β, 13), κατόπιν βεβαιώσεων τοῦ Νέωνος, κατάπλουν τριήρεων, ὧν θὰ ἡγεῖτο Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστής. Ἐκ τῶν σταδιασμῶν τῶν προμνησθέντων γεωγράφων καὶ δὴ συσχετικῶς πρὸς τὴν Θυνιάδα νῆσον (τανῦν Κεφκένι-ἀντασσί), ἧς ὁ λιμὴν ἀπεῖχεν 60 σταδίους, προκύπτει ἡ ταυτότης τοῦ λιμένος πρὸς τὸν σύγχρονον *Κιρπὲν* (πλάτ. 41° 09′ Β, μῆκ. 30° 13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Borporus to Kerempeh). —2) Ὀρθόπαγος τῶν Ἰβήρων τῶν καλουμένων Βαστιτανῶν, οὓς καὶ Βαστούλλους καλοῦσιν, εἰς τὸν κατὰ Στήλας πορθμόν· «τῇ περιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δὲ ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, ὥστε νησοειδὲς φαίνεσθαι» (*Στράβ.* 140 Teubner) «Ὅρος καὶ στήλη τῆς ἐντὸς θαλάσσης» τονίζει ἀφ' ἑτέρου ὁ Πτολεμαῖος (Β, δ, 6, Nobbe), ἀφοῦ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Μαυρουσίας βουνοῦ τῆς Ἀβύλης ἀπετέλει τὸ ζεῦγος τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους (*Μαρκιαν.* *Ἡρακλ.* Ἔξω Θαλάσ. Περίπλ. ΙΙ, 4). Εἶναι τοῦ *Γιβραλτὰρ* (βλ. λ.) ὁ ὀρθόπαγος (βλ. λ. *Ἀπεσχίλλ.*, *Γάδειρα*, *Γαδειρίδες* πύλαι, *Ἡρακλέους* στῆλαι).

κάλπης,—*η* (ὁ)· δημοτ., δόλιος, ἐπίβουλος· || ἀνίκανος, ἄχρηστος, ἀβέλτερος (ἡ λ. τουρκική, δηλοῖ τὸν κίβδηλον).

Κάλπης (Calpes) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Σταθμὸς τῆς Βιθυνίας (βλ. λ. *Κάλπας*).

Κάλπι (Calpi ἢ Calpee) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Γιαλαοὺν τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τζούμνα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Βαζουντέβα κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ΄ μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 1196 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Κουτάμπ-οὺντ-ντίν, ἀντιβασιλέως τοῦ Μωχάμμετ Γκόρι καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μωαμεθανικὴν περίοδον κατεῖχε σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰνδιῶν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μαχράττα καὶ τῷ 1803 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Εἶναι σιδηροδρομικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον καὶ ἔχει βιομηχανίαν σακχάρεως καὶ χάρτου. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει 79.000 κατοίκους καὶ ἡ πόλις 10 600.

κάλπικος,—*η,—ο*· κίβδηλος, παραπεποιημένος, ψεύτικος: «*κάλπικη δεκάρα*», «*κάλπικο νόμισμα*»· || παροιμ. «δὲν ἀξίζει ἕναν *κάλπικο παρᾶ*» ἐπὶ ἀνθρώπου ὅλως ἀνωφελοῦς, «τὸν γνωρίζουν σὰν κάλπικο παρᾶ» ἐπὶ ἀνθρώπου γνωρίμου εἰς πολλούς· || μεταφ. «αὐτὸς εἶναι *κάλπικος παρᾶς*» εὐτελέστατος, ἀνάξιος προσοχῆς.

κάλπις,—*ιδος* (ἡ)· ἀρχ., ἄλλος τύπος τοῦ *κάλπη* (βλ. λ.).

καλποκάλυξ (ὁ) (Calpocalyx) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ὑψηλοί, ἔχοντα ξύλον στερεόν, συμπαγὲς καὶ εὐεξέργαστον, χρησιμοποιούμενον εὐρέως εἰς τὴν οἰκοδομικὴν καὶ ξυλοτεχνικὴν ἐν γένει. Κυριώτερον εἶδος *καλποκάλυξ ὁ κλαίνειος* (Calpocalyx Klainei). Κ. ΠΑΠ.

καλπονόθευσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καλπονοθεύειν*, νόθευσις, παραβίασις τῆς διὰ τῶν καλπῶν ψηφοφορίας· || καθόλου δολίευσις, ἀπάτη.

καλπονοθεύω· νοθεύω τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διὰ τῶν καλπῶν ψηφοφορίας, παραβιάζω τὴν ψηφοφορίαν.

καλπουζανιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ καλπουζάνου, κιβδηλία, νόθευσις, ψεῦδος, ἀπάτη: «προσπαθεῖ νὰ ζήσῃ μὲ τὶς καλπουζανιές».

καλπουζάνικος,—*η,—ο*· δημοτ., ὁ ἁρμόζων εἰς καλπουζάνον, ψεύτικος, δόλιος. —Ἐπίρρ. ***καλπουζάνικα*** (ἀπὸ τοῦ *καλπουζάνος*).

καλπουζάνος (ὁ), θηλ.—*άνα*· δημοτ., ἀπατεών, δόλιος, ἐπίβουλος (ἀπὸ τοῦ τουρκ. *καλπαζὰν*=πλαστογράφος, κιβδηλοποιός).

Καλποῦζος, ***Ἰωάννης***. Ὁ ὁπλαρχηγὸς ἐκ Λεβαδείας. Ὕψωσεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1770, ἅμα τῷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου κατάπλῳ τοῦ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλὼφ ῥωσικοῦ στόλου, ἐγκαταλειφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ μὴ τυχὼν συνδρομῆς τινος ἐκ μέρους αὐτῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς εἰσβαλόντας εἰς Λεβάδειαν πολυαρίθμους Ἀλβανοὺς καὶ μετὰ γενναῖον μὲν ἀλλ' ἄνισον ἀγῶνα ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Πελοπόννησον. Ν. ΚΛΣ

Καλπουρνία (Calpurnia). Θυγάτηρ τοῦ Λευκίου Καλπουρνίου Πίσωνος Καισωνίνου ὑπάτου τὸ 58 π. Χ. Τῷ 59 π. Χ. συνεζεύχθη τὸν Καίσαρα. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ συζύγου της, προσέφυγεν εἰς τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον μετὰ πάσης τῆς συζυγικῆς περιουσίας, ἣν διέθεσεν αὐτῷ, ὅπως ἀνεύρῃ τοὺς φονεῖς. —Π.

— **Καλπουρνία** (Calpurnia). Ἐγγόνη τοῦ Ρωμαίου εὐγενοῦς Καλπουρνίου Φαβάτου καὶ ἀνεψιὰ τῆς Καλπουρνίας Ἱσπούλλας, τρίτη σύζυγος Πλινίου τοῦ νεωτέρου. Ἠγάπα τοῦτον ὑπερβαλλόντως, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Βιθυνίαν, ἐπέστρεψαν δὲ εἰς Ἰταλίαν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου αὐτῆς. Ἡ ἀφοσίωσις τῶν δύο συζύγων ἔκδηλος γίνεται εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πλινίου (Δ΄—Η΄). —Π.

Καλπούρνιοι ***νόμοι*** (Leges Calpurniae). Ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο πολλοὶ νόμοι, θεσπισθέντες ὑπὸ ἀρχόντων τοῦ ἐπιφανοῦς, ἐκ πληβείων, γένους τῶν *Καλπουρνίων*. Ἐκ τῶν νόμων τούτων σημαντικώτεροι εἶναι τρεῖς: 1) Lex Aecilia Calpurnia de Ambitu, θεσπισθεῖσα τῷ 67 π. Χ., πρὸς περιστολὴν τῆς ἐκλογικῆς διαφθορᾶς, καταδικάζουσα τοὺς παραβάτας εἰς ἰσόβιον στέρησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Νεώτεροι νόμοι ἐπέτεινον τὴν ποινὴν ταύτην, καὶ ἡ μὲν L. Julia εἰς δεκαετῆ, ἡ δὲ L. Pompeia εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν. 2) L. C. de legis actione per condictionem Δικονομικὸς νόμος ἐκδοθεὶς πιθανῶς μεταξὺ 338–288 π. Χ., καταστήσας ἀγώγιμον καὶ τὴν ἀπαίτησιν (condictionen), ἧς τὸ ἀντικείμενον συνίστατο εἰς πρᾶγμα ἐνσώματον, ἐνῷ, κατὰ τὴν μέχρι τότε ἰσχύουσαν L. Silia, ἡ ἄσκησις τοιούτου δικαιώματος ἐπετρέπετο μόνον ἐὰν ἡ ὀφειλομένη παροχὴ συνίστατο εἰς ὡρισμένον χρηματικὸν ποσὸν (certa pecunia). 3) L. C. repentundarum. Ψήφισμα θεσπισθὲν ὑπὸ τοῦ Leucius C. Frugi, τῷ 149 π. Χ., ἐπιτρέπον εἰς τοὺς ξένους, ὑπηκόους ἢ συμμάχους τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ὅπως διώκωσιν ἐνώπιον ἐπὶ τούτῳ συσταθέντος ἐν Ρώμῃ μονίμου δικαστηρίου, Quaestio perpetua Repentundarum καλουμένου, ἐκ συγκλητικῶν συντιθεμένου, τοὺς καθισταμένους ἐνόχους καταπιέσεων τῶν ξένων, ἐπὶ χρηματισμῷ. Ὁ νόμος οὗτος ἐξυγίανε τὴν διοίκησιν καὶ ἀνεκούφισε τοὺς ξένους, εἰς οὓς, πρότερον, πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν καταχρήσεων τῶν ἐπάρχων, δὲν ἐδίδετο εἰμὴ ἡ ματαία ὡς ἐκ τῆς πολυπλόκου καὶ βραδείας διαδικασίας, ἀναφορὰ πρὸς τὴν Σύγκλητον. Θ. Κ.

Καλπούρνιον ***γένος*** (Gens Calpurnia). Ρωμαϊκὴ γενεὰ πληβείων, ἀνάγουσα την ἀρχήν της εἴς τινα *Κάλπον* (Calpus), μυθολογούμενον υἱὸν τοῦ βασιλέως Νουμᾶ. Πλεῖστα αὐτῆς μέλη ἠξιώθησαν ὑψηλῶν θέσεων ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ σπουδαιότεροι αὐτῆς κλάδοι (familiae) εἶναι αἱ οἰκογένειαι τῶν *Μπέστια* (Bestia), *Βιβούλων* (Bibuli), *Κράσσων* (Crassi), *Φλάκκων* (Flacci) κ. ἄ., πασῶν δὲ ἐξέχει ἡ τῶν *Πισώνων* (βλ. λ.). —Π.

Καλπούρνιος ***Λεύκιος Μπέστια*** (L. Calpurnius Bestia). Ρωμαῖος πολιτικὸς τοῦ Β΄ καὶ Α΄ π. Χ. αἰῶνος. Τῷ 121 π. Χ. ἐγένετο δήμαρχος, τηρήσας ἀντιπολιτευτικὴν στάσιν πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Γαΐου Γράκχου προτεινομένας μεταρρυθμίσεις. Τῷ 111 π. Χ. ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα, γενόμενος δὲ ἔπαρχος τῆς Νουμιδίας ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα. Τὴν ἐκστρατείαν ταύτην δὲν ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρας, πιθανὸν δὲ εἶναι ὁ κατὰ τὸ 90 π. Χ. ἀναφερόμενος ἐξόριστος Καλπούρνιος Μπέστια.

—**Καλπούρνιος** ***Μᾶρκος Βίβουλος*** (M. Calpurnios Bibulus). Ρωμαῖος πολιτικός, υἱὸς Γαΐου τινός. Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐξειλίχθη παραλλήλως πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος, τοῦ ὁποίου ἦτο φανατικὸς ἀντίπαλος. Τῷ 65 π. Χ. ἐγένετο ἀγορανόμος (aedilis), τῷ 52 π. Χ. πραίτωρ καὶ τῷ 59 π. Χ. ὕπατος μετὰ τοῦ Καίσαρος. Κατὰ τὴν ὑπατείαν του ἐπέδειξε συντηρητικωτάτας μέχρι γελοιοποιήσεως αὐτοῦ ἀρχάς, ἀπορρίπτων πᾶν τὸ προερχόμενον ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ Καίσαρος. Τῷ 51 π. Χ. ἀπεστάλη ἀνθύπατος εἰς Συρίαν καὶ τῷ 49 π. Χ. ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν, ταχθεὶς ἀμέσως μετὰ τοῦ Πομπηίου κατὰ τοῦ Καίσαρος. Ἐγένετο ναύαρχος τῆς ἐν Ἀδριατικῇ μοίρας τοῦ πρώτου, κατέστησε τὸ ἐπιτελεῖόν του ἐν Κερκύρᾳ, ἀναφέρεται δὲ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς πόλεως ὡς «πάτρων» αὐτῆς. Ἀπέθανε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν μέσῳ κακουχιῶν, κατέλιπε δὲ 3 υἱοὺς ἐκ τῆς συζύγου του Πορκίας, θυγατρὸς τοῦ Κάτωνος καὶ κατόπιν συζύγου τοῦ Μ. Βρούτου.

—**Καλπούρνιος** ***Τῖτος ὁ Σικελὸς*** (T. Calpurnius Siculus). Ρωμαῖος ποιητὴς σύγχρονος τοῦ Νέρωνος. Ἔγραψε βουκολικὰ ποιήματα, ἐξαγγέλλων ἐν αὐτοῖς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τοῦ Νέρωνος. Ἐμιμήθη τὸν Θεόκριτον καὶ τὸ διδακτικὸν ὕφος τῶν Γεωργικῶν τοῦ Βιργιλίου, κατέλιπε δὲ 11 ἐκλογός, ὧν αἱ 4 ἀπεδείχθησαν ἀνήκουσαι εἰς τὸν Νεμεσιανόν· ταύτας ἐξέδωκε μετὰ φιλολογικῶν, ἱστορικῶν καὶ κριτικῶν σημειώσεων ὁ H. Scenkl (Calpurnii et Nemesiani bucolica, Λειψία 1885), περιελήφθησαν δὲ ἐπίσης ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Bährens (Poet. Latin. Minores, τόμ. Γ΄, σ. 65 κ. ἑ.). —Π.

Καλπουρτζιλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης, βλ. *Κοσκινιά*.

Καλσαμπίτζι (Calsabigi), ***Ρανιέρο***. Ἰταλὸς ἐρασιτέχνης ποιητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Γκλοὺκ (1715—1795). Διετέλεσεν αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος εἰς Κάτω Χώρας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κορτώνας. Ἔγραψε τὸ λιμπρέττο τοῦ μελοδράματος «Ὀρφεὺς καὶ Εὐριδίκη», τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Γκλούκ, ὡς καὶ τῆς «Ἀλκήστιδος» καὶ τοῦ «Πάριδος καὶ Ἑλένης». Αἱ «Κρίσεις ἐπὶ τῶν δραμάτων τοῦ Μεταστασίου καὶ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Ἀλφιέρι» τάσσονται μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων ἰταλικῶν ἔργων τοῦ εἴδους των. Γ. Σ.

καλσεολαρία (ἡ) (Calceolaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσωπανθῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *σειροφουλαριιδῶν*, περιλαμβάνον 200 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνοι φρυγανώδεις καὶ ποώδεις, πολυετεῖς. κοσμητικοί, ἀπαντῶντες εἰς πλείστας ὅσας διαφορὰς καὶ ποικιλίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καλσεολαρία ἡ κορυμβοειδὴς* (Calceolaria corymbosa) καὶ *καλσεολαρία ἡ ἀραχνοειδὴς* (Calceolaria arachnoidea). Κ. ΠΑΠ.

Καλταβουτοῦρο (Caltavuturo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Παλέρμου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ὄρους καὶ εἰς ἀπόστασιν 80 χλμ. πρὸς ΝΑ. τοῦ Παλέρμου. Κάτοικοι 6.000. Παράγει οἴνους καὶ ἔλαιον καὶ ἔχει βιομηχανίαν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια παλαιᾶς ἐκκλησίας καὶ φρουρίου τῶν Σαρακηνῶν, κτισθέν-

Digitized by Google

τος ὑπὸ τοῦ Καλαὰτ Ἄμπρε-Τούρ, ἐκ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ἡ πόλις
Μ. Δ. Β

Καλτᾶδες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης (βλ. *Προσήλιον*).

καλτάκα (ἡ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *καλτάκ*)· γυνὴ ἱερόδουλος.

καλταμπάνης (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *καλταμπάν*)· ψεύστης, ἀπατεών, τσαρλατᾶνος.

Καλταμπελλόττα (Caltabellotta) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλιας, ἐν Σικελιᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τζιρτζέντι, παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν, εἰς ἀπόστασιν 90 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Τζιρτζέντι καὶ 11 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παλέρμου-Τζιρτζέντι-Τράπανι. Κάτ. 6 640. Ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν τυροῦ καὶ βουτύρου καὶ ἐξάγει ξηροὺς καρπούς. Μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων κτιρίων αὐτῆς εἶναι παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρογήρου τοῦ Α΄ τῆς Σικελίας εἰς ἀνάμνησιν νίκης αὐτοῦ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν.
Μ. Δ. Β.

Καλτανισσέττα (Caltanissetta) /*Γεωγρ.*/. Πόλις και νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ.

Ὁ *νομὸς* ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ νομοῦ τοῦ Παλέρμου καὶ τοῦ νέου νομοῦ τοῦ Καστροτζιοβάννι, πρὸς Α ὑπὸ τῶν νομῶν τοῦ Καστροτζιοβάννι, τῆς Κατάνης καὶ τῶν Συρακουσῶν, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ νομοῦ τοῦ Τζιρτζέντι. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2107 τ. χλμ. καὶ 247.388 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ διασχίζεται ὑπὸ διακλαδώσεων τῆς ὀροσειρᾶς Μαντονία, ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ὄρος *Καστροτζιοβάννι* (1060 μ.). Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Πλατάνι*, *Σαλῖτο* καὶ *Σάλσο*, ἐν οἷς ἀφθονοῦν οἱ ἰχθύες. Παράγει σιτηρά, οἶνον, ἔλαιον, ὀπώρας καὶ ἰδίως κάστανα. Ὁ κυριώτερος πλοῦτος τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ θειωρυχεῖα, ἀνερχόμενα εἰς 189, εἰς ἃ ἀπασχολοῦνται περὶ τοὺς 12.000 ἐργατῶν καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται 165 000 μέχρι 170 000 τόν. θείου ἐτησίως. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ὀρυχεῖα ἅλατος ἐν Σὰν Κατάλντο καὶ Μουσσομέλι. Διασχίζεται ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Παλέρμου-Τζιρτζέντι, Τζιρτζέντι-Κατάνης, καὶ Μεσσήνης-Κατάνης-Συρακουσῶν. Ὁ κυριώτερος λιμήν, διὰ τοῦ ὁποίου διενεργεῖται ὁλόκληρον τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον, εἶναι ἡ *Τερρανόβα ντὶ Σιτσίλια*. Διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπαρχίας, τῆς Καλτανισσέττας, τῆς Πιάτσα-Ἀρμεζίνα καὶ τῆς Τερρανόβα ἐν Σιτσίλια.

Ἡ *πολις* εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Σικελίᾳ, κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 588 μ καὶ εἶναι κέντρον τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας τῆς κεντρικῆς Σικελίας. Κάτ. 46.500. Διεξάγει ἐμπόριον θείου καὶ σιτηρῶν, παρ᾽ αὐτὴν δὲ ὑπάρχει καὶ μικρὰ λίμνη μὲ ἀφθόνους ἰχθῦς. Ὁ ἐν αὐτῇ καθεδρικὸς ναὸς ἐκτίσθη τῷ 1622 ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σὰν Τζουλιάνο. Πρὸς Β τῆς πόλεως ἐγείρεται ὀρειχάλκινον μνημεῖον τοῦ Σωτῆρος ὕψους 18 μ., εἰς ἀπόστασιν δὲ 3 χιλμ. πρὸς Α ὑπάρχει τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κτισθὲν ὑπὸ Ρογήρου τοῦ Α΄ τῷ 1153. Παρ᾽ αὐτήν, ἐν τῇ πεδιάδι Τέρρα Πιλάτα, ὑπάρχουν ἡφαιστειογενεῖς πηγαὶ φλογώδους ὑδρογόνου καὶ πετρελαίου. Θεωρεῖται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία *Νίσσα*. Ἀπὸ τοῦ Θ΄ μέχρι τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος κατείχετο ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες ὠνόμαζον αὐτὴν *Καλτανίσσα*.
Μ. Δ. Β.

Καλτάτζι /*Παρ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Μάνης (πλάτ. 36° 44΄ 30΄΄ Β, μῆκ. 22° 20 10΄΄ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) καὶ φερώνυμος ὕφορμος, 3½ μίλ. Β τοῦ Λιμενίου.
Σ. Ε. Λ.

Καλταγιρόνε (Caltagirone) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Κατάνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 75 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κεῖται εἰς ὕψος 609 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ δύο ὑψωμάτων ἑνουμένων διὰ γεφύρας, καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κατάνης. Κάτ. 44 560. Φημίζεται ὡς ἡ μᾶλλον εὐχάριστος πολις τῆς Σικελίας καὶ χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ἐπιθέτου gratissima. Εἶναι καλῶς ἐκτισμένη, ἔχει ὡραίους περιπάτους, 12 ναούς, νοσοκομεῖον, ἄσυλον ὀρφανῶν, διάφορα ἐκπαιδευτικὰ καὶ δημόσια κτίρια καὶ ἀρχαῖον φρούριον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάβασις γίνεται διὰ κλίμακος 155 βαθμίδων, κτισθείσης τῷ 1506. Ἐν αὐτῇ κατασκευάζονται αἱ διεθνοῦς φήμης τερρακότται, ἀγαλμάτια ὀπτῆς γῆς, ἀναπαριστῶντα χαρακτηριστικοὺς ἐθνικοὺς τύπους καὶ ἤθη τῆς χώρας. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Γέλωνος ἢ Ἱέρωνος. Κατὰ τὸν Η΄ αἰῶνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατόπιν ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων.
Μ. Δ. Β.

Καλτεζαὶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον καὶ ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 309 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀγριάκωνα*, *Κουβέλια* καὶ τὴν ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμωμένην μονὴν τῶν *Καλτεζῶν*.

— **Καλτεζῶν *Συνέλευσις***. Ἐν ἀρχῇ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, μετὰ τὰς πρώτας πολεμικὰς ἐπιτυχίας, ἤρχισε νὰ καθίσταται λίαν αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη ἱδρύσεως εἰς Πελοπόννησον κεντρικῆς ἀρχῆς, ἱσταμένης ὑπεράνω ἢ καὶ ἀντικαθιστώσης τὰς κατὰ τόπους προηγουμένως συσταθείσας ἐπιτροπείας. Τὴν ἀνάγκην ταύτην καθίστα ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικωτέραν ἡ φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια περὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Τὸ ἔργον τῆς ἱδρύσεως κεντρικῆς ἀρχῆς ἀνέλαβον οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν προκρίτων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ οὕτω περὶ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ 1821, μετὰ τὴν κρίσιμον μάχην τοῦ Βαλτετσίου, συνῆλθον ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Καλτεζῶν 28 ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου πρόκριτοι, πολιτικοὶ καὶ κληρικοὶ καὶ τινες στρατιωτικοί, ἐν οἷς συγκατελέγοντο ὁ ἐπίσκοπος Ἕλους Ἄνθιμος καὶ ὁ πρωτοσύγγελος τοῦ ἁγίου Χριστιανουπόλεως Ἀμβρόσιος, ἔχοντες ὅμως «καὶ τὴν γνώμην καὶ ὅλων τῶν ἀπόντων μελῶν». Οἱ οὕτω πως ἀποτελέσαντες τὴν συνέλευσιν τῶν Καλτεζῶν, προεδρεύοντος τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη «αὐτοδικαίως» καὶ γραμματεύοντος τοῦ Ρήγα Παλαμίδη «αὐθορμήτως», μεθ᾽ ὅσα εἶπεν ὁ μόνος ἀγορεύσας Πονηρόπουλος, κατήρτισαν τὸ ἀπὸ 26 Μαρτίου 1821 ψήφισμα, φέρον ὡς προμετωπίδα τὴν λέξιν «ΠΑΤΡΙΣ», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἐπίσημον δημοσίου δικαίου ἔγγραφον τοῦ ἀναγεννωμένου κράτους, τὸν πρῶτον πολιτειακὸν αὐτοῦ θεσμόν. Δυνάμει τοῦ ψηφίσματος τούτου οἱ συνελθόντες «κατ εὔλογον κοινὴν (ἡμῶν) αὐτῶν γνώμην καὶ ἀπόφασιν καὶ ὅλων τῶν ἀπόντων» ἐξέλεγον ἑξαμελῆ ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸν ἅγιον Βρεσθένης Θεοδώρητον, Σωτήριον Χαραλάμπην, Ἀθανάσιον Κανακάρην, Ἀναγνώστην Παπαγιαννόπουλον, Θεοχάρην Ρέντην καὶ Νικόλαον Πονηρόπουλον, οἵτινες ἐνετέλλοντο: «νὰ παρευρίσκωνται μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοινοῦ ἀρχιστρατήγου μας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, καὶ πάντες οἱ ἄνωθεν ἐπέχοντες τὴν γερουσίαν ὅλου τοῦ δήμου τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου, προηγουμένου τῆς ἐνδοξότητός του, νὰ συσκέπτωνται, προβλέπωσι καὶ διοικῶσι, καὶ κατὰ τὸ μερικὸν καὶ κατὰ τὸ γενικόν, ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις, διαφοράς, καὶ πᾶν ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν γενικὴν εὐταξίαν, ἁρμονίαν, ἐξοικονομίαν τε καὶ εὐκολίαν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος μας καθ᾽ ὅποιον τρόπον ἡ θεία πρόνοια τοὺς φωτίση καὶ γνωρίσωσιν ὠφέλιμον, ἔχοντες κατὰ τοῦτο κάθε πληρεξουσιότητα, χωρὶς νὰ ἐμπορῇ τινὸς ν᾽ ἀντιτείνῃ ἢ νὰ παρακούσῃ εἰς τὰ νεύματα καὶ διαταγάς των· καὶ τοῦτο τὸ ὑπούργημά των καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκλογὴ θέλει διατρέξει καὶ θέλει ἔχει τὸ κῦρος μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Τριπολιτσιᾶς καὶ δευτέρας κοινῆς σκέψεως».

Ἡ οὕτω πως συσταθεῖσα «Γερουσία τοῦ Καλτεζίου», ὡς Ἀνωτάτη κεντρικὴ ἀρχή, διαλυθείσης τῆς συνελεύσεως εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ψηφίσματος, ἐγκατεστάθη ἐν Στεμνίτζῃ τῆς Γόρτυνος, δημιουργήσασα ἰδίαν σφραγῖδα, ἥτις ἔφερεν ἔμβλημα τὸν σταυρὸν ἐπὶ κλάδου δάφνης καὶ κάτωθι τὰ στοιχεῖα «ΙΣ. ΧΣ», γύρωθεν δὲ τὰς λέξεις «† Η ΓΕΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ 1821». Ἡ γερουσία (χρέη γραμματέως αὐτῆς τελοῦντος τοῦ Παλαμίδη) ὀλίγας ἐξέδωκε πράξεις, ὡς πρώτη τῶν ὁποίων λογίζεται ἡ ἀπὸ 30 Μαΐου ἐγκύκλιος «πρὸς τοὺς ἐφόρους τῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοιποὺς ἁπαξάπαντας κατοίκους . . . τῆς Πελοποννήσου», διὰ τῆς ὁποίας, διατηροῦσα τὴν ἰσχύουσαν δημοτικὴν διοίκησιν, διέταξεν ὅπως πληρώνωνται τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτὴν τὰ εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν καταβαλλόμενα τέως δέκατα καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐκ τῆς χώρας ἐξαγωγὴν τροφῶν· ἐν τῇ αὐτῇ ἐγκυκλίῳ περιείχοντο ἐπίσης διατάξεις στρατιωτικαί, δικαστικαί, διοικητικαὶ καὶ ἀστυνομικαί, ὡς καὶ ἠθικαὶ παραινέσεις ὑπὲρ «τῆς πρὸς ἀλλήλους χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀδόλου ὁμονοίας».

Κατ᾽ ἀρχὰς τὸ κῦρος τῆς γερουσίας ὑπῆρξε μέγα, εἰς αὐτὴν δὲ ἔσπευδον, ἀναγνωρίζοντες αὐτὴν ὡς κεντρικὴν ἀρχήν, νὰ δηλώσωσιν ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν καὶ αἱ νῆσοι καὶ αὐτὴ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀπεφεύχθη νὰ μὴ προσκόψῃ καὶ ἡ γερουσία εἰς τὸ ἔργον της, ἰδίως μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὅστις ἐφάνη ἐξ ἀρχῆς παραγνωρίζων αὐτήν, ὅσον δύναται νὰ πιστοποιηθῇ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι φθάσας οὗτο ἐν Ὕδρᾳ ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξίν του τὴν 6 Ἰουνίου οὐχὶ εἰς τὴν γερουσίαν, ἀλλ᾽ εἰς «τοὺς εὐγενεστάτους καὶ φιλογενεστάτους ἐφόρους τῆς Πελοποννήσου», καὶ ὡς σαφῶς ἐξεδηλώθη μετὰ ταῦτα, ἐπελθούσης τελείας ῥήξεως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν προκρίτων καὶ δὴ τῆς γερουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον ἤδη ὁ Ἀσημάκης Ζαΐμης καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γερμανός. Ἡ ὀλίγον βραδύτερον ἐπελθοῦσα ἅλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς ἐσήμανε καὶ τὸ τέλος τῆς γερουσίας, ὡς εἶχεν ἀποφασισθῇ κατὰ τὴν ἐν Καλτεζαῖς συνέλευσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σ. Τρικούπη*: «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως» (τ. Α (1879) σ. 275 ἐπ.)—*Hertzberg*, «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως» (μετ. *Π. Καρολίδου* τ. Α (1917) σ. 147 ἐπ). *Φιλήμονος*, «Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως» τ. Γ΄ (1860) σ 284 ἐπ.) —*Αν. Ζ. Μαμουκα*, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος» (τ. 1 σ. 8 ἐπ.). —*K. Mendelssohn Bartholdy*, «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος» (μετ. *Α. Βλαχου* τ. Α (1873) σ. 305 ἐπ.).—*Γ. Φιλαρέτου*. «Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος» (1889) σ 20).—*Ι Αραβαντινοῦ*. «Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δικαιον» (τ. Α 1897) σ. 308 σημ. 8) — *Κ. Παπαρρηγοπούλου*, «Ἱστορια τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (τ. Ε σ. 728 ἐπ.). — *A. F. v. Prokesch-Osten*, «Ἱστορια τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους» (μετ. *Γ. Ἀντωνιαδου* τ. Α (1868) σ. 57 ἐπ.)
Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΛΟΣ

Κάλτενμπαχ (Kaltenbach) ***Ροδόλφος***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς ἰατρὸς (1842—1893). Τῷ 1883 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Giessen καὶ τῷ 1887 διεδέχθη ἐν Χάλλῃ τὸν Ὀλσχάουζεν εἰς την ἕδραν τῆς γυναικολογίας. Ἐδημοσίευσε πλείστας μονογραφίας ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Hegar τὸ σύγγραμμα «Ἐγχειρητικὴ γυναικολογία» (Ἐρλάγγῃ 1874).
Ο Ρ.

Καλτενμπροῦννερ (Kaltenbrunner) ***Κάρολος-Ἀδάμ***. Αὐστριακὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1804-1867). Ἔγραψεν εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Ἄνω Αὐστρίας: «Πατριωτικὰς ποιήσεις», «Λαϊκὰ τραγούδια», τὸ θεατρικὸν ἔργον «Οὔλρικη», διηγήματα καὶ παραμύθια.
Θ. Κ.

κάλτιοι, ἢ ***καλτίκιοι*** (οἱ) (ἑλλην. τύπος τῆς λατιν. λ. calceus ἀπὸ τοῦ calx=πτέρνα) /*Ἀρχ.*/ Εἶδος κοίλου ὑποδήματος παρὰ Ρωμαίοις καὶ κατόπιν παρὰ Βυζαντινοῖς, ἀποτελοῦν τὴν ἀπαραίτητον ἐθνικὴν ὑπόδησιν παντὸς Ρωμαίου πολίτου. Ἦτο μέρος τοῦ συνήθους ἀστικοῦ ἱματισμοῦ (vestis forensis), διακρινόμενον κατὰ τὸ ὕψος, τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα εἰς διαφόρους κατηγορίας, ἀναλογούσας πρὸς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς τάξεις τῆς Ρώμης. Ἀρχικῶς οἱ κάλτιοι διεκρίνοντο εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἐν τέλει φερομένους (calcei mullei) καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν πολιτῶν (calcei perones). Οἱ πρῶτοι, ἐρυθροῦ χρώματος, ἐφέροντο ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Ἄλβας καὶ Ρώμης, μεταγενεστέρως ὑπὸ τῶν καισάρων κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, ἦσαν δὲ ὑψηλότατοι, ὁμοιάζοντες πρὸς κοθόρνους· ἔφερον βρονζίνην πόρπην (malleolus) ὡς ἐπίθημα, ἐξ αὐτῶν δὲ κατάγονται τὰ βυζαντινὰ λευκὰ ὑποδήματα τῶν ὑπάτων καὶ ἡ παπικὴ ὑπόδησις, ἡ καλουμένη mule. Οἱ κοινοὶ κάλτιοι, ἔχοντες τὸ φυσικὸν χρῶμα τοῦ δέρματος, χονδροειδεῖς καὶ ἄνευ ἱμάντων, ἐνίοτε γυριστοὶ κατὰ τὰ χείλη των, ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰ παρὰ τοῖς ἡμετέροις χωρικοῖς «τερλίκια», «μέστια», ἢ πρὸς τὰ ἄνευ κορδονίων παλαιότερα ὑψηλὰ ὑποδήματα (μποτίνια). Κατὰ τὸ τέλος τῆς δημοκρατικῆς ἐποχῆς πλὴν τῶν ἀνωτέρω προσετέθη τρίτη κατηγορία καλτίων «πατρικιάτων» ἢ «συγκλητικῶν» patricii. senatorii) καλουμένων, ὧν τὴν χρῆσιν δηλοῖ τὸ ὄνομα· ἦσαν οὗτοι μέλανες (παρὰ Βυζαντινοῖς «μέλαν ὑπόδημα»), ἐδένοντο διὰ τεσσάρων ἱμάντων περιστρεφομένων περὶ τὴν κνήμην, ὡς τὰ παρ᾽ ἡμῖν στρατιωτικὰ περιπόδια, ἔφερον ἐρραμμένην πόρπην ἐλεφαντίνην μηνοειδῆ («σεληνίς», lunula. «ἐπισφύριον»). ἐξ αὐτῶν δὲ προῆλθον οἱ παρὰ Βυζαντινοῖς «καμπάγοι». Πλὴν τούτων μνημονεύονται καὶ γυ-

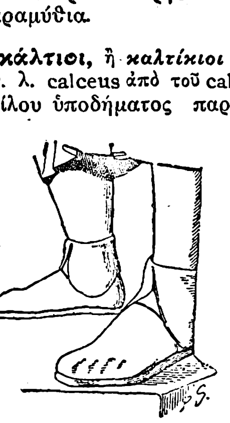

Κάλτιοι κοινοί.
[Ρωμαϊκὸν ἄγαλμα Κυρηναϊκῆς.]

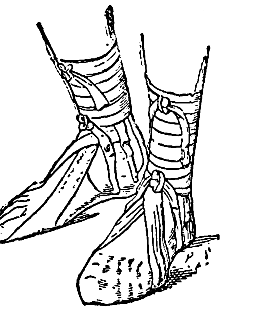

Κάλτιοι πατρικιᾶτοι ἢ συγκλητικοί.
[Ἄγαλμα τοῦ Καλιγούλα ἐν τῷ μουσείῳ Λούβρου.]

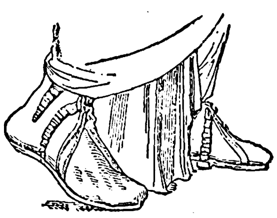

Παιδικοὶ κάλτιοι εὐγενῶν.
[Ἄγαλμα μουσείου.]

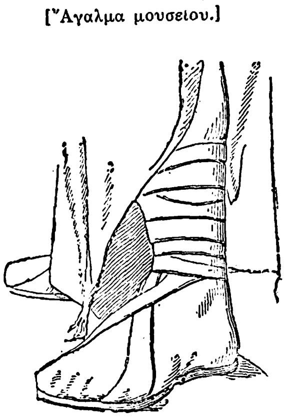

Κάλτιοι βασιλικοί
[Ἄγαλμα Αὐγούστου. Μουσεῖον Λούβρου.]

Digitized by Google

ναικεῖοι κάλτιοι (calceoli) ποικίλου χρωματισμοῦ καὶ ἱππικοὶ (equestres), θεωρούμενοι ὡς εἶδός τι *καλίγας*. Ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν καλτίων προῆλθεν ἡ ἐτρουσκικὴ ὑπόδησις. Π. Ν. Π.

κάλτις *[Ἀρχ.]*. Ὀνομασία ἀγνώστου χρυσοῦ νομίσματος τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ἰνδικοῦ Γάγγου ἰθαγενῶν, ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως τοῦ «Περίπλου τῆς Ερυθρᾶς θαλάσσης». — Π.

κάλτσα (ἡ)· δημοτ., *σκάλτσα* καὶ *σκάρτσα* ἰδιωμ., τὸ περιβάλλον τὸν ἄκρον πόδα μετὰ τῆς κνήμης ἔνδυμα, περικνημίς, ἄλλως *τσουράπι*: «κάλτσες μάλλινες,— βαμβακερές,— μεταξωτές,— ἐγχώριες,— εὐρωπαϊκές»· || ἰδιωματ., ἡ ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος, συνήθως ράσου, περικνημίς, ἰδιάζουσα εἰς τὰς παλαιὰς ἐνδυμασίας τῶν ἀνδρῶν, οἷον εἰς τὴν φουστανέλλαν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *τσουράπι*· || φρ. «διαβόλου κάλτσα» ἄνθρωπος ἔξυπνος, πονηρός, πολυμήχανος *τετραπέρατος*.

Καλτσὰκ *πασᾶς*. Τοῦρκος διοικητὴς τοῦ Χοτσὶμ ἢ Χοτὶμ τῆς Βεσσαραβίας, νικηθεὶς ὑπὸ τῶν Ρώσων τῇ 28 Αὐγούστου 1739 παρὰ τὸ χωρίον Σαουτσχανέ, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Μούννιχ. Ν. Μ.

Καλτσάκει (οἱ), ἢ ***Κακάνες*** (Calchaqui ἢ Cacanes). Ἰνδικὴ φυλὴ ἰθαγενῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ΒΔ τῆς Ἀργεντινῆς. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα φυλὴ τῆς ὁμάδος *Ντιαγκουίτ*, τὸ δὲ ὄνομά των ἀποδίδεται συνήθως εἰς ὁλόκληρον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ντιαγκουὶτ τῆς περιφερείας αὐτῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἱσπανικῆς κατοχῆς. Κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργοί, κατεσκεύασαν ἀρδευτικὰς διώρυγας. Ἡ κατεργασία τῶν μετάλλων ἀποδεικνύει ἐπίδρασιν τῶν Ἴνκας, μεθ' ὧν ἔχουν τὴν αὐτὴν θρησκείαν.

Κάλτσοβα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας, ἤδη καλούμενος *Βραχότοπος* (βλ. λ.).

καλτσοβελόνα (ἡ)· ἡ πλεκτικὴ βελόνη τῆς κάλτσας, ἄλλως *τσουραποβελόνα*.

καλτσοδέτα (ἡ)· δημοτ., ταινία ἀπολήγουσα εἰς κροσσούς, διὰ τῆς ὁποίας προσδένεται ἡ κάλτσα ἐπὶ τῆς ἰγνύος· || καθόλου ἡ ἐλαστικὴ ταινία, διὰ ὁποίας συγκρατεῖται ἡ κάλτσα, γονατόδεσμος.

καλτσομηχανὴ (ἡ)· ἡ πλεκτικὴ μηχανὴ τῶν καλτσῶν.

καλτσόξυλον (τό). Σκεῦος ἐπίμηκες, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ετοποθετοῦντο ἄλλοτε αἱ βελόναι αἱ χρησιμεύουσαι διὰ τὸ πλέξιμον τῆς κάλτσας. Ἦτο στερεωμένον εἰς τὴν ζώνην τῆς πλεκούσης τὴν κάλτσαν, ἥτις ἐτοποθέτει εἰς αὐτὸ τὴν ἑκάστοτε περισσεύουσαν κατὰ τὸ πλέξιμον ἐκ τῶν πέντε καλτσοβελονῶν. Τὸ καλτσόξυλον ἦτο συνήθως ξύλινον, ἐνίοτε δὲ κατεσκευάζετο καὶ ἐκ πολυτίμων μετάλλων, γεγλυμμένον μὲ διάφορα ποικίλματα. Μερικὰ τῶν σῳζομένων καλτσοξύλων ἀποτελοῦν ἀριστουργήματα λαϊκῆς τέχνης. Α. Σ.

Κάλτχοφφ (Kalthoff), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1850—1906). Ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ 1888 ἐν Βρέμῃ, πρόεδρος τῆς «Ἑνώσεως τῶν Γερμανῶν μονιστῶν» ἔγραψε: «Τὸ πρόβλημα τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1902), «Κηρύγματα τοῦ Ζαρατούστρα» (1904), «Ἡ θρησκεία τῶν νεωτέρων ἀνθρώπων». Θ. Κ.

καλύβα (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *καλύβι* (βλ. λ.).

Καλύβα (πρώην ***Κάλοβον***) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυοφύτου (πρώην Κοζλούτσης) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 135.

Καλύβαι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Πολυγύρου τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 418.

Καλυβάκια *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 352.—2) Χωρίον καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 309.—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ξενιῶν τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 96.—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Σύρνας τῆς ἐπαρχίας Γόρτυνος τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 158.

Καλύβας, ***Γεώργιος***. Ἕλλην λόγιος τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐν Σητείᾳ τῆς Κρήτης γεννηθεὶς μετέβη εἰς Ρόδον, ὅπου ἐγκατασταθεὶς ἠσχολεῖτο εἰς τὰ γράμματα. Ἀλλὰ τῷ 1522 ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν νῆσον, περιελθοῦσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κρήτην. Τὰ ἔργα τοῦ Καλύβα, κείμενα ἀνέκδοτα τὰ πλεῖστα ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης, εἶναι: «Σύντομος ἔκθεσις εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν», «Ἀποκρίσει: πρός τινα φιλούμενον αὐτὸν ἐρωτῶντα», ἐπιστολαὶ 23, ἐξ ὧν μανθάνομεν τρία ἄγνωστα ἀλλαχόθεν πρόσωπα ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ, ἤτοι *Ἰάκωβον, Νικόλαον Βενετέντον* καὶ *Μαλαχίαν* (*Κ. Δυοβουνιώτου* «Γεώργιος Καλύβας» ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Ἑταιρ. βυζ. σπουδῶν, στ' 80—99 καὶ ἐν «Θεολογίᾳ» τ. Ζ'). Ε. Γ. Π.

— **Καλύβας**. —1) ***Δημήτριος***. Κλέφτης ἐκ Λεβαδείας, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συνειργάζετο μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε πρωτοπαλλήκαρον καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατὰ τὴν ἔναρξιν αὐτοῦ. Ἐπολέμησε μὲ ἀπαράμιλλον γενναιότητα εἰς Λεβάδειαν καὶ Ἀταλάντην, ἔπεσε δὲ μετὰ τοῦ Μπακογιάννη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ αἰχμαλωτισθέντος Διάκου εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας.

—2) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ προηγουμένου. Ἠκολούθει καὶ οὗτος τὸν Διάκον, φονευθεὶς εἰς τὴν Ἀλαμάναν.

—3) ***Νικόλαος***. Ἀδελφὸς τῶν ἀνωτέρω νεώτερος. Ἔλαβε μέρος ὑπὸ τὸν Γκούραν εἰς τὰς μάχας τῆς Γραβιᾶς, τῶν Βασιλικῶν καὶ κατόπιν εἰς τὰς περιπετείας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν αἰχμαλωτισάντων τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδρίτζου, προσεπάθησε δὲ νὰ τὸν σώσῃ φυλακισθέντα εἰς τὸν Γουλᾶν (πύργον) τῆς Ἀκροπόλεως. Μετέσχε τῆς τελευταίας ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ ἐτραυματίσθη εἰς Πέτραν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωτικοὺς τῆς φάλαγγος, ἔλαβε δὲ τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ

Καλύβες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λιασινόβης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κατοίκους (1928) 66.

καλύβη (ἡ)· οἴκημα ἐκ πεπλεγμένων ράβδων ἢ κλάδων, παράπηγμα ἐκ σανίδων κττ. κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *οἰκίαν*: «καλύβη τοῦ ποιμένος,—τοῦ γεωργοῦ,—τοῦ ἁλιέως».

καλύβι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *καλύβα*, ἄλλως *καλυβάκι* || μετωνυμ. οἰκία, κατοικία: «τὸν ἐφιλοξένησα 'ς τὸ καλύβι μου».

— *[Λαογρ.] Καλύβια* καλοῦνται οἱ χειμερινοὶ καὶ θερινοὶ πρόχειροι συνοικισμοὶ τῶν γεωργῶν ἢ ποιμένων εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικροὺς οἰκίσκους, ὁτὲ μὲν λιθοκτίστους, ὁτὲ δὲ κατεσκευασμένους ἐκ καλάμων, ψιάθων, κλάδων δένδρων ἢ θάμνων, ἐκ βρίζης κ.λ.π. Οὐχὶ σπανίως συμβαίνει οἱ πρόχειροι οὗτοι συνοικισμοὶ νὰ καθίστανται μόνιμοι καὶ νὰ ἐξελίσσωνται βαθμηδὸν εἰς χωρία καὶ κωμοπόλεις, χωρὶς ὅμως νὰ παύσουν διατηροῦντες τὴν ἀρχικὴν ὀνομασίαν των. Κ. Φ.

Καλύβια *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν χωρίων τῆς Ἑλλάδος.

Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας:—1) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας μὲ 778 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Πλάτανος*.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Λουτροῦ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτοικοι 146 (1928).

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Θέρμου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας μὲ 162 κατοίκους (1928).

Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας: —4) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Φενεοῦ μὲ 685 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βύλλια, Λούζι* καὶ τὴν μονὴν τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* ἢ *Φενεοῦ*. Κ. Μ. Κ.

Νομοῦ Ἀρκαδίας: —5) Ἕδρα τῆς κοινότητος Λουτρῶν Ἡραίας τοῦ πρώην δήμου Ἡραίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 242 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἁγιονέρι* (πρώην *Μπέτσι*), *Λίθαρον* (πρώην *Μερκίνιζα*) *Παρνασσὸν* (πρώην *Μπρατίτσα*) καὶ *Λότι*.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Μονάστρας (Κερπινῆς) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 109 κατοίκους (1928).

—7) Χωρίον τῆς κοινότητος Καλυβίων καὶ Λάστας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 65 κατοίκους (1928).

—8) Χωρίον τῆς κοινότητος Σύρνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 65 κατοίκους (1928).

—9) Χωρίον τῆς κοινότητος Λεονταρίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 158 κατοίκους (1928).

—10) *Καλύβια Καρυῶν*, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας μὲ 265 κατοίκους (1928).

—11) *Καλύβια Παναγουλέϊκα*· βλ. λ. *Παναγουλέϊκα*.

Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας: —12) *Καλύβια Θορικοῦ*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Λέγονται καὶ *Καλύβια Κουβαρᾶ*. Ἀπέχουν ἀπὸ τὸν Κουβαρᾶν, ἀποτελοῦντα ἰδίαν κοινότητα, πρὸς Β. περὶ τὸ τέταρτον τῆς ὥρας, ἀπὸ τὴν Κερατέαν ΒΔ. μίαν ὥραν καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πρὸς τὰ ΝΑ. περὶ τὰ 40 χλμ. Τὰ Καλύβια Θορικοῦ ἢ Κουβαρᾶ κεῖνται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λαυρίου —Ἀθηνῶν, ἔχουν πλῆρες ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 1707 κατοίκους (1928), ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀμπελουργίαν ἰδίως καὶ τὴν ἐλαιοκομίαν.

—13) *Καλύβια Χασιᾶς*· βλ. *Ἀσπρόπυργος*.

Νομὸς Εὐβοίας: —14) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τοῦ πρώην δήμου Καρυστίων, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας μὲ 487 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Λάλα* καὶ *Νικάσι*.

—15) Χωρίον τῆς κοινότητος Σπαθαρίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας μὲ 191 κατοίκους (1928).

—16) Χωρίον τῆς κοινότητος Βατώντας τοῦ πρώην δήμου Καρέων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας μὲ 57 κατοίκους (1928).

Νομὸς Ἠλείας: —17) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τοῦ πρώην δήμου Ἤλιδος, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κεῖται παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἤλιδος. Κάτοικοι 312 (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Νέαν Ἦλιν* (πρώην *Παλαιόπολιν*).

—18) Χωρίον τῆς κοινότητος Βαρθολομιοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας μὲ 192 κατοίκους (1928). Π. Τ. Π.

Νομὸς Ἡρακλείου Κρήτης: —19) Ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, τὴν ὁποίαν συγκροτοῦν τὰ χωρία: *Καλύβια* (229 κάτοικοι), *Δραπέτι* (149), *Κατσικάλι* (40) καὶ *Νεοχώρι* (141). Ἐν τῇ ἕδρᾳ λειτουργεῖ μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Παρὰ τὰ Καλύβια καὶ τοὺς συνοικισμοὺς Φιλίππου καὶ Σιναϊτικὸν μετόχι Ἁγίων Ἀποστόλων ἔκειτο τὸ γενουατικὸν φρούριον Castel Belvedere (νῦν Κάστελλος), ἐξ οὗ ἡ ἐπαρχια ἐκαλεῖτο πρότερον Ριζόκαστρον.

— 20) Χωρίον τῆς κοινότητος Φανερωμένης τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης μὲ 74 κατοίκους (1928). Ἐνταῦθα ὑπάρχει ναὸς τῆς Θεοτόκου (Καλυβιανῆς Παναγιας), συγκαλῶν ἐξ ὅλης τῆς Κρήτης πολλοὺς εὐλαβεῖς τῇ Τρίτῃ τοῦ Πάσχα, ὅτε πανηγυρίζει. Παρὰ τὰ Καλύβια ἀνέσκαψεν ὁ Ξανθουδίδης ἀρχαίους λαξευτοὺς τάφους ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἀνεῦρε πολλὰ κοσμήματα ἐξόχου τέχνης: χρυσᾶ, χαλκᾶ, λίθινα, κρυστάλλινα (δακτυλίους, περιδέραια, σφραγιδολίθους, ξίφος μὲ χρυσόπαστον λαβήν, κάτοπτρον, ὅρμους καὶ ἄλλα παντοῖα μικρὰ ἐξαρτήματα). Ε. Γ.

Νομὸς Θεσσαλονίκης: — 21) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑπταλόφου (Τσερναλὰκ) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης μὲ 73 κατοίκους (1928).

— 22) *Καλύβια Χαραδρὰ* ἢ *Καλύβια Μωρατινίστης*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κατερίνης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης μὲ 53 κατοίκους (1928).

— 23) *Καλύβια Δριμήτσας*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουντουριωτίσσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης μὲ 192 κατοίκους (1928).

— 24) *Καλύβια Ἀλαμποριανά*. Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βερροίας (βλ. λ. *Ἀλάμπορον*).

— 25) *Καλύβια Μαλαθριᾶς* Χωρίον τῆς κοινότητος Δίου (βλ. λ. *Δίου κοινότης*).

Νομὸς Ἰωαννίνων:— 26) *Καλύβια Τζιάρας* ἢ *Τζώρας*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γιαννίτσης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων μὲ 53 κατοίκους (1928).

Νομὸς Καβάλλας: — 27) Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσουπόλεως (Σαπαίων, Σαρῆ Σαμπάν), ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας μὲ 122 κατοίκους (1928).

Νομὸς Κεφαλληνίας: — 28) Χωρίον τῆς κοινότητος Σταυροῦ ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπαρχίᾳ Ἰθάκης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας μὲ 62 κατοίκους (1928).

Νομὸς Λακωνίας: — 29) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τοῦ πρώην δήμου Πελλάνης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας μὲ 748 κατοίκους (1928).

— 30) Χωρίον τῆς κοινότητος Σκουταρίου, τοῦ πρώην δήμου Καρυουπόλεως, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας μὲ 180 κατ. (1928).

— 31) Χωρίον τῆς κοινότητος Νομίων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας ἔχον 33 κατοίκους.

— 32) Χωρίον τῆς κοινότητος Θεολόγου, τοῦ πρώην δήμου Σελλασίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας μὲ 137 κατ. (1928).

— 33) *Καλύβια Σοχᾶ*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τοῦ πρώην δήμου Σελλασίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, μὲ 424 κατοίκους (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Σοχᾶ*.

Νομὸς Λαρίσης: —34) Χωρίον τοῦ δήμου Λαρίσης ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης ἔχον 140 κατοίκους (1928).

—35) *Καλύβια Ἁγίας Ἀναλήψεως*. Χωρίον τῆς

Digitized by Google

κοινότητος Συκιᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἔχον 138 κατοίκους (1928).

—36) *Καλύβια Ἀγριᾶς*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγριᾶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. λ. *Ἀγριά*).

—37) *Καλύβια Μελισσάτικα*. Χωρίον παρὰ τὸν Βόλον (βλ. λ. *Μελισσάτικα*).

Νομὸς Μεσσηνίας: —38) Χωρίον τῆς κοινότητος Μερόπης τοῦ πρώην δήμου Οἰχαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἔχον 156 κατοίκους (1928).

Νομὸς Πέλλης: —39) Χωρίον (πρώην *Γκόλο - Σέλο*) τῆς κοινότητος Βάλτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης μὲ 465 κατοίκους (1928).

Νομὸς Σάμου: —40) *Καλύβια Κάτω*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοντακεΐκων ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπαρχίᾳ Σάμου τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτοικοι 212 (1928).

Νομὸς Τρικκάλων: —41) *Καλύβια Μεγάλα*. Ἕδρα κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τρικκάλων τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτοικοι 2016 (1928). Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ἁγία Κυριακή*.

—42) *Καλύβια Χασάν*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φλαμπουρεσίου τοῦ πρώην δήμου Τυμφαίων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων μὲ 207 κατοίκους (1928).

Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος: —43) Χωρίον τοῦ δήμου Λαμιέων τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος μὲ 198 κατοίκους (1928).

Νομὸς Φλωρίνης: —44) *Καλύβια Παπαδιᾶς*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκοποῦ (πρώην Σετίνης) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτοικοι 208 (1928).

Νομὸς Χανίων: —45) Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης (1004 κ., 1928), εἰς ἣν ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον Τσιβαρᾶς (249 κάτοικοι). Μικρὸν πρὸς Α τοποθετεῖται ὑπό τινων ἡ ἀρχαία *Κίσαμος*, ἐπίνειον τῶν Ἀπτέρων, καὶ τὸ *Ἱπποκορώνιον* ἐπὶ τοῦ λόφου Καστέλλου, ὅπου σῴζονται ἐρείπια φρουρίου ἐνετικοῦ.

Ἡ κωμόπολις αὕτη, κειμένη εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Σούδας (ἔνθα ἦτο ὁ τουρκικὸς ναύσταθμος) ἀπόστασιν καὶ ἐπικοινωνοῦσα εὐχερῶς μετ' αὐτῆς διὰ θαλάσσης, ὑπῆρξε κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς ἐπαναστάσεις τὸ κυριώτερον ὁρμητήριον τῶν Τούρκων κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἐν τῇ ἄλλως δυσπροσίτῳ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀποκορώνου. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἱ Τοῦρκοι συγκεντρώσαντες ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς Καλύβια ἀπεπειράθησαν νὰ ἔλθωσιν ἐπίκουροι τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἐπαρχίας πιεζομένων ὁμοεθνῶν των· προσβληθέντες ὅμως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν (Ἰούνιος 1821), ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ Χανίων διὰ θαλάσσης. Τὸν Σεπτέμβριον 1822 ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀφοῦ ἐφωδίασε τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου, κατῆλθεν εἰς Σούδαν καὶ ἀπεπειράθη ἐπανειλημμένως νὰ ἐγκαταστήσῃ φρουρὰν ἐν Καλυβίοις, ἀπέτυχεν ὅμως, προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν προσδραμόντων ἐπαναστατῶν. Μετά τινας ἡμέρας ἐπανελθόντες οἱ Τοῦρκοι ἀπεβίβασαν (τὴν νύκτα τῆς 25 Σεπτεμβρίου) ἰσχυρὰς δυνάμεις, αἵτινες προήλασαν μέχρι Στύλου· προσβληθεῖσαι ὅμως ὑπὸ τῶν Κρητῶν κατεδιώχθησαν μέχρι Καλυβιῶν, ἔνθα ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν ἀναμενόντων ἐκεῖ πλοίων. Τὸν Φεβρουάριον 1823 ἀποβιβασθέντες ἐκ νέου οἱ Τοῦρκοι εἰς Καλύβια, ἀπεδιώχθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Κρητῶν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869 ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Σαχὴν πασᾶν, προσβληθεὶς ἐν Βρύσαις ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, κατέφυγε συντετριμμένος εἰς Καλύβια καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης εἰς Χανιὰ (Αὔγουστος 1866). Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Τοῦρκοι, ἵνα χρησιμοποιήσωσι τὰ Καλύβια ὡς βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεών των, ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσωσι σειρὰν ὁλόκληρον ἰσχυρῶν πύργων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ συγκοινωνιῶν.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, ἀφοῦ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Ἀποκόρωνον διὰ Κεραμειῶν, ἀποκρουσθέντες εἰς Κεραΐδι ὑπὸ τῶν Κρητῶν τὴν 10 Ἀπριλίου 1878, ἀπεπειράθησαν τὴν ἑπομένην νὰ προελάσωσι διὰ Καλυβιῶν, ἀλλά, μολονότι ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν πυροβόλων τοῦ φρουρίου Ἰτζεδδὶν καὶ τῶν πύργων τῶν Μεγάλων Χωραφιῶν, ἀπεκρούσθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν προσδραμόντων περὶ τὰ Καλύβια ἐπαναστατῶν.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896 οἱ Τοῦρκοι, συγκεντρώσαντες διὰ θαλάσσης ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς Καλύβια, ἀπεπειράθησαν νὰ προελάσωσι πρὸς σωτηρίαν τῆς ἐν Βάμῳ πολιορκηθείσης φρουρᾶς, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ πάλιν (Μάϊος 1878), μολονότι τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν ὑπεστήριζον τὰ πλοῖα καὶ τὰ πυροβολεῖα τῶν ὑπερκειμένων ὀχυρῶν. Φθίνοντος τοῦ Μαΐου νέα ἀπόπειρα προελάσεως ἐκ Καλυβιῶν ἀπεκρούσθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Κρητῶν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πρὸ τῶν Καλυβιῶν μάχη, διότι κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος (1897) ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου δὲν ἐπέτρεψε πλέον εἰς τοὺς Τούρκους νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν παράλιον ἐκείνην κωμόπολιν ὡς βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεών των. Ν. ΚΛΣ

— **Καλύβια** (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἔχον κατὰ τὸ 1920 κατοίκους 544 καὶ ἀνῆκον τότε εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μαργάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Τῷ 1922 προσαρτηθὲν εἰς τὴν Τουρκίαν ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Καλυβιανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαρδᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 128. Ε. Γ.

Καλυβίτιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Διακοφτοῦ τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 59

καλυβίτης (ὁ)· ὁ κατοικῶν, ὁ ζῶν μονίμως ἐν καλύβῃ.

Καλυβίτη, *Ἰωάννης*. Ἐγεννήθη ἐν Κορίνθῳ τῷ 1886. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, καὶ εὐθὺς κατόπιν κατετάχθη εἰς τὴν χωροφυλακήν, φοιτήσας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον ὑπαξιωματικῶν, ἐξ οὗ ἐξῆλθεν ἀνθυπομοίραρχος τῷ 1914. Προαχθεὶς βραδύτερον μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ μοιράρχου, παρηκολούθησε τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ μακεδονικὸν μέτωπον καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (1917—1922). Ὅταν συνεστήθη τὸ σῶμα ἀξιωματικῶν ἀστυνομίας πόλεων, μετετέθη εἰς τοῦτο καὶ ὑπηρέτησε διαδοχικῶς ὡς ἀστυνομικὸς διευθυντὴς Κερκύρας, Πατρῶν, Ἀθηνῶν, μεθ' ὃ ἐτοποθετήθη ὡς διοικητὴς τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀστυνομικῆς σχολῆς. —Ω

Κάλυβος *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου ὀρεινῆς κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 373, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ε. Γ.

καλυβόσπιτο (τό)· σπίτι ὅμοιον μὲ καλύβην, μικρὰ καὶ πενιχρὰ οἰκία.

Καλυβωκᾶς· βλ. *Καλλιβωκᾶς*.

Κάλυδνα, καὶ **Καλύδνα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*.—1) Ἀρχαία ὀνομασία τῆς *Καλύμνου*, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Στράβωνος (*Did* 420,16).—2) Ἀρχαιοτάτη τῆς *Τενέδου* ὀνομασία (*Στραβ.* 517,1). —3) Λιμὴν τῆς Ροδίων *Περαίας*, ἢ ἄλλως *Κάλυνδα*. Σ. Ε. Λ.

Καλύδναι *['Αρχ. Γεωγρ.]*.—1) Δύο νησῖδες παρὰ τὴν Τένεδον «κατὰ τὸν ἐπὶ Λεκτὸν πλοῦν» (*Στράβ.* 516,52). Ὡς ὅμως ὀρθότατα παρετήρησε πρῶτος ὁ *Γκοσλὲν* (Géogr. de Strabon. ἔκδ. 1814, IV σελ. 192 σημ. 5) «μὴ ὑπαρχόντων νήσων μεταξὺ Τενέδου καὶ Λεκτοῦ, τοῦ τανῦν Μπαμπᾶ, καθίσταται ἀληθοφανὲς ὅτι ὁ Στράβων ἐκ παραδρομῆς ἔγραψε Λεκτὸν ἀντὶ Σίγειον». Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία ταυτίζει τὰς *Καλύδνας* πρὸς τὰ σύγχρονα *Μαυριὰ* καὶ *Λαγοῦσες*, τὰ Rabits islands τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν. —2) Ἀρχαία ὀνομασία συστάδος νήσων ἐν τῷ Καρπαθίῳ πελάγει, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β, 676). Κατὰ τὸν Στράβωνα (Ι'. ε' 19) πιθανῶς ὁ ποιητὴς νοεῖ τὰς περὶ τὴν Κάλυμνον σποράδας καὶ δὴ τὰς προσκειμένας εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἐλάσσονας νήσους, ἴσως διότι ἐλέγετο αὕτη, τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁμήρου, *Καλύδνη*. Κατ' ἄλλους πάλιν, προσθέτει ὁ Στράβων, ὁ ποιητὴς ἐνόει τὸ ζεῦγος *Λέρου-Καλύμνου* καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Δημητρίῳ τῷ Σκηψίῳ ἡ εἰς πληθυντικὸν ὀνομασία *Καλύμναι*. Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης (ΙΙ § 65) δέχεται τὴν δόξαν τοῦ Στράβωνος. Σ. Ε. Λ.

Κάλυδνος *[Μυθ.]*. Πρῶτος, κατὰ τὴν βοιωτικὴν παράδοσιν, βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ. Περιέβαλε διὰ τειχῶν τὴν πόλιν, ὀνομασθεῖσαν ἀπ' αὐτοῦ *Κάλυδνα* ἢ *Καλύδνου τύρσις* (=προμαχὼν τοῦ Καλύδνου). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Γκροῦππε ὁ Κάλυδνος εἶναι πρόσωπον τῆς παλαιοτάτης βοιωτικῆς λατρείας, θεωρηθὲν μεταγενεστέρως ὡς ὁ πρῶτος τῆς χώρας ἡγεμών.—Π.

Κάλυδνος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Καλυκάδνου* τῆς Τραχείας Κιλικίας. Ἀπαντᾷ καὶ *Καλυδνός*. Σ. Ε. Λ.

Καλυδονύχι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κέω (πλάτ. 37° 38' 25" Β. μῆκ. 24° 25' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens and the entrance of the Petali gulf). Ὕφορμος φερώνυμος ὑπ' αὐτό. Σ. Ε. Λ.

Καλυδὼν (ὁ) *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀστυνόμης. Ἐπειδὴ εἶδέ ποτε τὴν Ἄρτεμιν νὰ λούεται γυμνή, μετεμορφώθη ὑπ' αὐτῆς εἰς βράχον, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔλαβε τὸ ὄνομα ὁλόκληρον τὸ ὄρος τὸ ὑπερκείμενον τοῦ Ἀχελῴου, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἐκαλεῖτο *Γῦρος*. Κατ' ἄλλην μυθικὴν παραλλαγὴν ἦτο υἱὸς τοῦ Θεστίου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Πεισιδίκης. Ὁ πατήρ του ἀπουσίασεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Σικυῶνα, ὅτε δὲ ἐπιστρέψας εἶδε τὸν υἱόν του ἔφηβον ἤδη νὰ κοιμᾶται πλησίον τῆς μητρός του, μὴ ἀναγνωρίσας αὐτὸν καὶ νομίσας ὅτι πρόκειται περὶ μοιχοῦ, τὸν ἐφόνευσε· μαθὼν τὴν ἀλήθειαν ἐρρίφθη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἀξένου ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη ἐξ αὐτοῦ Θέστιος, βραδύτερον δὲ Ἀχελῷος.

—2) Υἱὸς τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τῆς Προνόης καὶ ἱδρυτὴς τῆς πόλεως *Καλυδῶνος*, πρωτευούσης τῆς Αἰτωλίας. Ἐνυμφεύθη τὴν Αἰολίαν, θυγατέρα τοῦ Ἀμυθάονος, ἐξ ἧς ἐγεννήθησαν ἡ Ἐπικάστη καὶ ἡ Πρωτογένεια, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἀγήνορος τὸν Παρθάονα καὶ τὴν Δημονίκην, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τοῦ Ἄρεως τὸν Ὄξυλον. Ν. Α.

Καλυδὼν (ἡ) *[Μυθολ.]*. Ἡρωῒς ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ περὶ τὴν πόλιν Καλυδῶνα δάσος δρυῶν. Ἡ Καλυδὼν εἶχε παραστῇ κατὰ τὴν μεταξὺ Ἡρακλέους καὶ Ἀχελῴου μονομαχίαν φέρουσα κλάδον δρυός.

Καλυδὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη καὶ σημαντικὴ πόλις τῆς Αἰτωλίας κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου καὶ ΒΑ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Εὐηνοχωρίου. Σῴζεται καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκός της (περίπου τριῶν χλμ.) ἡ γραμμὴ τοῦ ἀρχαίου περιβόλου τῆς πόλεως, καθὼς καὶ ἓξ πύλαι, ὧν ἡ κυρία μεγαλυτέρα. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἡ «πετρήεσσα» Καλυδὼν ἀναφέρεται ὡς μία τῶν σημαντικωτέρων πέντε αἰτωλικῶν πόλεων, ἔνθα καὶ συνήφθη πόλεμος μεταξὺ Κουρήτων καὶ Αἰτωλῶν, πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ. Αὐτόνομος οὖσα ἡ Καλυδὼν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, προσεχώρησε τῷ 390 π. Χ. πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, περιελθοῦσα ἀκολούθως εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην. Κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Φιλίππου Ε' ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν ἐβλάβη μεγάλως ἡ πόλις καὶ ἡ χώρα, κατὰ δὲ τὸ 48 π. Χ., ὁμοῦ μετὰ τῆς ἄλλης Αἰτωλίας, ὑπετάγη εἰς τὸν Ἰούλιον Καίσαρα. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ ἵδρυσις τῆς Νικοπόλεως Ἀκτίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐσήμανε καὶ διὰ τὴν Καλυδῶνα, ὅπως καὶ διὰ τόσας ἄλλας αἰτωλικὰς πόλεις, τὴν ὑστάτην ὥραν της, τῶν κατοίκων ὑποχρεωθέντων νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν Νικόπολιν. Ὅλως ἐσχάτως, κατὰ τὸ 1926, ἐγένετο ἔναρξις ἀξιολόγων ἀνασκαφῶν ἐν Καλυδῶνι ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου Κ. Ρωμαίου καὶ τοῦ Δανοῦ Fr. Poulsen. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἀπεκαλύφθη τὸ περίφημον ἱερὸν τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος, ἐκτὸς τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν 200 μ. δυτικῶς τῆς κυρίας πύλης. Ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ εἶχεν ἀναγνωρισθῆ πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Σωτηριάδου. Ὁ περίβολος τοῦ *Λαφριαίου* δὲν ἦτο συνεχὴς μετὰ πυλῶν, ὅπως εἰς τὰ ἄλλα γνωστὰ ἱερά, ἀλλ' ἀπετελεῖτο ἐκ τμηματικῶν τοίχων κατὰ τὴν ὀφρὺν τοῦ λόφου, τὰ κατ' ἀποστάσεις δὲ κενὰ συνεπλήρωνον αὐτοὶ οἱ τοῖχοι τῶν οἰκοδομημάτων, ἐνιαχοῦ ὅμως ὁ φυσικὸς βράχος ἀπετέλει συνέχειαν τοῦ περιτειχίσματος. Ἀπὸ τῆς μεγάλης πύλης τῆς πόλεως ἤρχιζε, φερομένη πρὸς Δ, ἡ ἱερὰ ὁδός, ἥτις, ἐντὸς τοῦ Λαφριαίου, διήρχετο ἔμπροσθεν μακρᾶς στοᾶς κατὰ τὴν ΒΑ. εἴσοδον τοῦ ἱεροῦ, ἐξακολουθητικῶς δὲ πρὸ ὀρθογωνίου ἐξέδρας καὶ ἄλλης τοξοειδοῦς, καταλήγουσα εἰς τὸν ἐξαφανισθέντα βωμόν. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ Λαφριαίου ἀνεκαλύφθησαν δύο ναοί, ἔναντι δὲ τοῦ μικροτέρου ἐξ αὐτῶν τὰ ἴχνη ἀρχαιοτάτου ἀψιδοειδοῦς οἰκήματος μὲ ἐσχάραν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀνήκοντος εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχήν. Ὁ μικρότερος τῶν δύο ναῶν, τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα ἴχνη σῴζονται, εἶχε διαστάσεις 15 65×10 45 μ. καὶ ἀπετελεῖτο ἁπλῶς ἐκ προδόμου καὶ σηκοῦ. Ὁ μεγαλύτερος ναὸς ἱδρύθη ἐπὶ ταράτσας, τῆς ὁποίας τὸ μεῖζον μέρος συγκρατεῖ μεγαλοπρεπὲς ἀνάλημμα ὡς ὑψηλὸν βάθρον. Τοῦ ναοῦ τούτου διακρίνονται δύο περίοδοι κατασκευῆς, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὅμως διαστάσεων 32.26×14.90 μ. Καὶ ὡς ἀρχαιοτέρα μὲν ἐποχὴ κατασκευῆς θεωρεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., ὡς νεωτέρα δὲ τὸ σύνορον μεταξὺ Ε' καὶ Δ' αἰῶνος. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο περίπτερος, ἀποτελούμενος ἐκ προδόμου, σηκοῦ καὶ ὀπισθοδόμου. Πιθανὸν κατ' ἀρχὰς τὸ πτερὸν νὰ ἦτο ξύλινον. Ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ. ἀπεδείχθη ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ ἐλατρεύετο καὶ ὁ Ἀπόλλων *Λάφριος*. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἱεροῦ εὑρέθησαν λίαν ἐνδιαφέροντα πήλινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη μὲ λαμπρὰς γραπτὰς διακοσμήσεις, ὡς καὶ δύο φυσικοῦ σχεδὸν μεγέθους πήλιναι κεφαλαὶ Ἀρτέμιδος καὶ Διονύσου ἢ Ἀχελῴου. Ἐπίσης πλῆθος μέγα πηλίνων εἰδωλίων καὶ ἐπιγραφαί τινες ἐπὶ χαλκοῦ. Νοτιοανατολικῶς τοῦ Λαφριαίου ἀνεσκάφη θαυμάσιος μεταγενέστερος ὑπόγειος θολωτὸς τάφος μὲ λιθίνην θύραν καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ κτισμένον *Ἡρῷον*, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεδίδετο λατρεία εἰς τοὺς προγόνους κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν. Ἐν αὐτῷ, πλὴν ἄλλων, ἀνευρέθησαν ἀρκεταὶ προτομαὶ μαρμάριναι θεῶν καὶ ἡρώων, ὧν τινες ἄξιαι λόγου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Poulsen* und *K. Romaios*, Erster vorläufiger Bericht über die dänischgriechischen Ausgrabungen von Kalydon.—*Κ. Ρωμαίου*, ἐν Ἀρχαιολ. Δελτ. τ. 10.

Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

— **Καλυδῶνος λίμνη** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐκτεταμένη λιμνοθάλασσα χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ

Digitized by Google

Στράβωνος ὡς «μεγάλη καὶ εὔοψος» βρίθουσα λαβράκων. Ὑπὸ τοῦ Γουντχάουζ ταυτίζεται πρὸς τὸν βάλτον τοῦ Εὐηνοχωρίου (Μποχωριοῦ), τινὲς δὲ θεωροῦν αὐτὴν μᾶλλον ἐκτεταμένην, ἀποτελοῦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς σημερινῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου, ἐκτεινόμενον τότε ἀπὸ Κλεισόβης μέχρις Εὐηνοχωρίου. —π.

Καλύδωνα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Ἀρήνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτοικοι 836 (1928).

καλυδώνιος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καλυδῶνα, ὁ τῆς Καλυδῶνος: «καλυδώνιος κάπρος».

— **Καλυδώνιος κάπρος** *[Μυθολ.].* Περιλάλητος κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους κάπρος, «ἔξοχος μεγέθει καὶ ῥώμῃ», ὅστις ἐλυμαίνετο τὴν περὶ τὴν Καλυδῶνα τῆς Αἰτωλίας χώραν, ἐξολοθρεύων τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας καὶ τοὺς φύλακας αὐτῶν. Τὸν κάπρον εἶχεν ἐξαποστείλει, κατὰ τὸν μῦθον, ἐναντίον τῆς χώρας ἡ θεὰ Ἄρτεμις, ἐκδικουμένη διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀσέβειαν τοῦ βασιλέως τῆς Καλυδῶνος Οἰνέως, ὅστις τελέσας θυσίαν πρὸς τοὺς θεοὺς μόνον τὴν Ἄρτεμιν ἐλησμόνησε. Πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ κάπρου τούτου ἐκάλεσεν ὁ υἱὸς τοῦ Οἰνέως καὶ τῆς Ἀλθαίας Μελέαγρος ἅπαντας τοὺς πεφημισμένους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι συγχρόνους του ἥρωας, ὡς τοὺς Διοσκούρους (Κάστορα καὶ Πολυδεύκην) ἐκ Λακωνίας, τοὺς Ἀφαρείδας (Λυγκέα καὶ Ἴδαν) ἐκ Μεσσηνίας, τὸν Θησέα ἐξ Ἀθηνῶν, τὸν Ἄδμητον ἐκ Φερῶν, τὸν Ἰάσονα ἐξ Ἰωλκοῦ, τὸν Ἰφικλέα ἐκ Θηβῶν, τὸν Πειρίθουν ἐκ Λαρίσης, τὸν Ἀμφιάραον ἐξ Ἄργους, τοὺς υἱοὺς τοῦ Αἰακοῦ Πηλέα καὶ Τελαμῶνα, τὴν θυγατέρα τοῦ ἐξ Ἀρκαδίας Σχοινέως Ἀταλάντην, τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεστίου, ἀδελφοὺς τῆς μητρός του, καὶ ἄλλους, ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ δώσῃ τὸ δέρμα

Τὸ «ἀγγεῖον Φρανσουὰ» παριστῶν τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου.

τοῦ θηρίου ὡς ἀριστεῖον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε φονεύσει τοῦτο. Κατὰ τὴν θήραν τοῦ κάπρου κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τούτου οἱ ἥρωες Ὑλεὺς καὶ Ἀγκαῖος, ἐτραυματίσθη ὑπὸ τοῦ Πηλέως, ἄκοντος, ὁ Εὐρυτίων, κτυπηθεὶς δι' ἀκοντίου, καὶ ἐφονεύθη τέλος τὸ θηρίον ὑπὸ τοῦ Μελεάγρου. Ἐπειδὴ ὅμως πρώτη εἶχε τραυματίσει τὸν κάπρον, κτυπήσασα αὐτὸν εἰς τὰ νῶτα, ἡ Ἀταλάντη (δεύτερος εἶχε κτυπήσει τὸν κάπρον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ὁ Ἀμφιάραος), ὁ Μελέαγρος ἐδώρησε τὸ δέρμα του καὶ τὴν κεφαλήν του εἰς τὴν ἡρωίδα ταύτην, ἀλλ' ἡ πρᾶξις του αὐτὴ ἐλύπησε τοὺς θείους του, θεωρήσαντας προσβολὴν νὰ λάβῃ τὸ ἀριστεῖον γυνή, καὶ ἀφήρεσαν τοῦτο ἀπ' αὐτῆς. Ἀγανακτήσας τότε ὁ Μελέαγρος ἐφόνευσε τοὺς θείους του καὶ ἀπέδωκε πάλιν τὸ δέρμα εἰς τὴν ἡρωίδα, ἥτις μετέφερε τοῦτο εἰς τὴν πατρίδα της Τεγέαν. Διὰ τὴν πρᾶξίν του ὅμως ταύτην ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῆς μητρός του, ἐπισπευσάσης τὸν θάνατόν του (βλ. λ. *Ἀλθαία* καὶ *Μελέαγρος*).

Ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων γεγονότων τῶν ἡρωικῶν χρόνων, συγχρονιζόμενον ὑπό τινων μυθογράφων πρὸς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, τὴν ἄφιξιν τοῦ Θησέως ἐκ Τροιζῆνος εἰς Ἀθήνας, καὶ τὴν δουλείαν τοῦ Ἡρακλέους παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἐνέπνευσε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποίησιν καὶ πρὸ πάντων τὴν καλλιτεχνίαν. Οὕτως ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ὑπῆρξε τὸ θέμα τοῦ γλυπτοῦ κόσμου τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφυλάσσοντο οἱ χαυλιόδοντες τοῦ κάπρου μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου. (Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τούτων, τῶν τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ ναοῦ, ἀπάντων ἔργων τοῦ μεγάλου Σκόπα, ἀνευρέθησαν, κατὰ τὰς γενομένας ἐκεῖ ἀνασκαφάς, περὶ τὰς δεκαπέντε κεφαλὰς—καὶ εἰς κορμὸς γυναικός, Ἀταλάντης ἢ Νίκης—, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο, ὡς καὶ ἡ ἀνευρεθεῖσα κεφαλὴ τοῦ κάπρου, ἀπόκεινται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν μουσεῖον ἀρ. 178—180 αἴθουσα 2, αἱ δὲ ἄλλαι ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Τεγέας.) Ὁμοίως ἡ αὐτὴ θήρα, μετ' ἄλλων μυθολογικῶν παραστάσεων, ὑπῆρξε τὸ θέμα τοῦ πλαστικοῦ κόσμου μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ἡρῴου τῆς ἐν Λυκίᾳ Τρύσης καὶ τοῦ καλλίστου διασωθέντος μελανομόρφου ἀγγείου (κρατῆρος), ὅπερ ἔπλασεν ὁ Ἐργότιμος καὶ ἐζωγράφησεν ὁ Κλιτίας (τὸ λεγόμενον ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουᾶ). Κυρίως ὅμως ὁ Καλυδώνιος κάπρος ἦτο ἔμβλημα αἰτωλικόν, διὰ τοῦτο ἐχαράσσετο εἰς νομίσματα τῆς Αἰτωλίας ἢ πόλεων ἐκτὸς μὲν τῶν ὁρίων τῆς χώρας ταύτης κειμένων, ἀλλ' ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν (ὡς τῆς Ἀμφίσσης, ὅτε ἀνῆκεν εἰς ταύτην). Καὶ ὁ Καλυδώνιος κάπρος, ὁ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μελεάγρου, ὡς καὶ ὁ Ἐρυμάνθιος, ὁ δεσμευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ὁ Κρομμυώνιος, ὁ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θησέως, εἶναι τέρατα τῆς καταιγίδος ἡττηθέντα ὑπὸ ἡλιακῶν ἡρώων. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Καλυΐρ-έ-Κυΐρ (Caluire-et-Cuire) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ροδανοῦ, 4 χλμ. Β τῆς Λυῶνος καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σών. Ἔχει ἐργοστάσια ἀρωματοποιίας καὶ ἀγγειοπλαστικῆς ὡς καὶ βαφεῖα. Κάτ. 11.000. Μ. Ν. Δ.

καλυκάγρα (ἡ)· βλ. λ. *καλυκουλκός*.

Καλύκαδνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Τραχείας Κιλικίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (ΚΒ, κστ) καὶ τοῦ Ἀππιανοῦ (Μιθριδ. ΛΘ) ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Σκιπιώνων καὶ Ἀντιόχου. Εἶναι ἡ ἀνώνυμος ἄκρα κατὰ τὸ Ν κέρας τῆς ἐκβολῆς (πλάτ. 36°19′ Β, μήκ. 34°07′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnu to Karadash Burnu), 9 μίλ. ΒΑ τοῦ φάρου Μπαγάσα ἢ Λισσὰν - ἐλ - Καχμπὲ μπουρνοῦ (ἀρχ. Σαρπηδών). Σ. Ε. Λ.

Καλύκαδνος, ἡ ***Κάλυδνος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Κητίδος τῆς Τραχείας Κιλικίας (*Πτολεμ.* Ε, η, 3, ἐκδ. Nobbe) ἐκβάλλων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Κορακήσιον, ὅπου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ποικίλη Πέτρα ἦτο καὶ ἡ «κλῖμαξ, δι' ἧς ἐστιν ὁδὸς εἰς Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ Καλυκάδνου» (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 175), ἧς πόλεως ἡ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ κτίσις, ἐπέφερε τὴν νέκρωσιν τῆς πόλεως Ὅλμοι (*Στράβ.* ΙΔ, 670, ἐκδ. Teubner). Πηγάζων ἐκ τοῦ Ταύρου διαρρέει εὔφορον πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει τανῦν εἰς 7 μίλλ. ΒΑ τοῦ Λισσὰν ἐλ Καχμπὲ μπουρνοῦ, ἀρχ. Σαρπηδῶνος ἄκρας (πλάτ. 36°20′ Β, μήκ 34°08′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnu to Karadash Burnu). Ἀπετέλει δέ ποτε ἡ ἐκβολὴ αὕτη, κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἣν διέσωσεν ὁ Πολύβιος (ΚΒ, κστ, πρβλ. Liv. 38,38), τὸ θαλάσσιον σύνορον τῶν δύο ἀντιζήλων κρατῶν (βλ. *Καλύκαδνον*). Εἶναι ὁ σύγχρονος *Γιοὺκ - Σοῦ*. Σ. Ε. Λ.

καλύκανθος (ὁ) (Calycanthus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυκανθωδῶν*, περιλαμβάνον 5 μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνοι φυλλοβόλοι, κοσμητικοί, ἀρωματικοί, μερικοὶ φαρμακευτικοὶ κλπ., πολλαπλασιαζόμενοι εὐχερῶς διὰ σπορᾶς, παραφυάδων καὶ μοσχευμάτων. Ἐκ τῶν ἀνθέων των, χρώματος βαθέος καστανοῦ, ἀναδίδεται ἄρωμα ὁμοιάζον ἄλλοτε πρὸς φράουλας καὶ ἄλλοτε πρὸς μῆλον ἢ ἀνανᾶ. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν εἶναι *καλύκανθος ὁ πολυανθής* (Calycanthus floridus), τοῦ ὁποίου ὁ φλοιὸς εἶναι φαρμακευτικός, *καλύκανθος ὁ γλαυκὸς* (Calycanthus glaucus) καὶ *καλύκανθος ὁ λεπτὸς* (Calycanthus laevigatus), γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἅπαντα τὰ εἴδη συγγενεύουσι στενῶς μετὰ τῆς *μανώλιας* καὶ δύνανται νὰ εὐδοκιμήσωσι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κ. ΠΑΠ.

Καλύκανθος ἡ πολυανθής.

καλυκανθώδη (τὰ) (Calycanthaceae) *[Βοτ.].* Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνον δύο μόνον γένη, τά: *χειμώνανθος* καὶ *καλύκανθος* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

καλυκερώδη (τὰ) (Calyceraceae) *[Βοτ.].* Ὑποοικογένεια τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνουσα τρία γένη καὶ 24 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς ἀνταρκτικῆς βορείου Ἀμερικῆς καί τινων τῆς Ἀργεντινῆς. Μόνον ἓν τούτων εὑρίσκεται ἐν Βραζιλίᾳ. Κ. ΠΑΠ.

καλυκοειδής (ὁ, ἡ), **—ές** (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κάλυκα: «καλυκοειδῆ κύτταρα».

— **καλυκοειδῆ κύτταρα** ἢ *λαγυνοειδῆ* *[Ἀνατομ.].* Ταῦτα παριστῶσι μονοκυττάρους βλεννογόνους ἀδένας, κατασκηνοῦντας ἐν τῷ ἐπιθηλίῳ τοῦ βλεννογόνου τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου· ἀπαντῶσι δὲ σποράδην μεταξὺ κυλινδρικῶν κυττάρων καὶ διακρίνονται διὰ τὸ λαγυνοειδὲς σχῆμα καὶ τὴν διαύγειαν αὐτῶν, ὀφειλομένην εἰς τὸ μεστὸν λίπους περιεχόμενον αὐτῶν. Ι. Π.

καλυκόμη (ἡ) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν (βλ. *καλυκοτόμη*).

καλυκοποιεῖον (τό). Ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ κατασκευάζονται οἱ *κάλυκες* τῶν πυροβόλων ὅπλων. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει καλυκοποιεῖον ἀνῆκον εἰς τὴν ἀνώνυμον Ἑταιρείαν Ἑλληνικοῦ Πυριτιδοποιείου καὶ Καλυκοποιείου, συγκεκροτημένην οὕτως ἀπὸ τοῦ 1908. Τὸ καλυκοποιεῖον τοῦτο ἐν λίαν περιωρισμένῃ μορφῇ ἀνῆκε πρότερον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μαλτσινιώτη, καταγινόμενον εἰς ἐμπορικὰς μᾶλλον ἐργασίας, φυσίγγια περιστρόφων, διάφορα καψύλλια, ἀλλὰ καὶ εἰς φυσίγγια ὅπλου Gras. Ἀφ' ἧς τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα ὡπλίσθη διὰ τοῦ ὅπλου Μάνλιχερ τῶν 6,5 χιλ., τὸ ἑλληνικὸν καλυκοποιεῖον ἐστράφη πρὸς τὴν κατασκευὴν φυσιγγίων διὰ τὸ ὅπλον τοῦτο καὶ κατώρθωσεν ἀπὸ τοῦ 1921 νὰ ᾖ ἕτοιμον πρὸς τοιαύτας κατασκευὰς ἐν ἀριθμῷ 5.000.000 φυσιγγίων ἐτησίως. Ἔκτοτε προσεπάθησε διὰ πάσης θυσίας νὰ αναπτυχθῇ εἰς ὅσον οἷόν τε ἐπαρκέστερον βαθμὸν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐπωφελούμενον τῶν ἑκάστοτε παρὰ τοῦ κράτους ἀνατιθεμένων αὐτῷ παραγγελιῶν παρουσιάζει σήμερον (1930) ἀποδοτικὴν δυναμικότητα 200—250 χιλιάδων ἡμερησίως, δυνάμενον νὰ κατασκευάσῃ ἐν πλήρει ἀρτιότητι πάντα τὰ ἐν χρήσει πολεμικὰ φυσίγγια. Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

καλυκόστεγον (τὸ) (Calystegia ἢ Convolvulus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κονβολβουλιδῶν*, περιλαμβάνον 200 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν ἀνατολικῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, περιαλλόκαυλα ἢ ἕρποντα, ἄλλα κοσμητικὰ ἢ ἄλλως πως χρήσιμα, φέροντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολλοὺς κλάδους καὶ ἀκάνθας μὲ κωνοειδῆ ἢ κωδωνοειδῆ ἄνθη. Πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν, τινὰ τῶν ὁποίων πολὺ γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι: *καλυκόστεγον τὸ ἄγριον* (Calystegia ἢ Convolvulus silvatica)· *καλυκόστεγον τὸ ὀβολοειδὲς* (Calystegia ἢ Convolvulus soldanella, πιθανῶς ἡ *θαλασσία κράμβη* τοῦ Διοσκορίδου)· *καλυκόστεγον τὸ φραγμόφυλλον* (Calystegia ἢ Convolvulus sepium) μὲ μεγάλα λευκὰ ἄνθη. Εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ πλέον διαδεδομένα ἀνωφελῆ φυτά, γνωστὸν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας *περιπλοκάδι* καὶ *περικοκλάδι*. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀναφέρεται ἡ *ἰασιώνη* τοῦ Θεοφράστου καὶ ἡ *λεία σμῖλαξ* τοῦ Διοσκορίδου. Εἶναι τοξικὸν ὡς ἐκ τῆς *κονβολβουλίνης* ἣν περιέχει καὶ δὲν τρώγεται ὑπὸ τῶν πτηνῶν· μόνον οἱ χοῖροι θίγουσι τὰς ῥίζας αὐτοῦ ἀβλαβῶς· *καλυκόστεγον ἡ κριθοειδὴς* (Calystegia ἢ Convolvulus arvensis), λίαν ἐπιβλαβὲς παράσιτον ὅλων τῶν κλιμάτων καὶ περιφερειῶν ἔνθα καλλιεργοῦνται σιτηρά· *καλυκόστεγον σολδανέλλα* (Calystegia ἢ Convolvulus soldanella) μὲ κοντόν, χαμηλὸν καυλόν, μὲ φύλλα σχήματος νεφρῶν, μεγάλα ἄνθη χρώματος ἀνοικτοῦ ἐρυθροπορφύρου· ἰθαγενὲς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τῶν παραλίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς νήσων· *καλυκόστεγον τὸ σκαμμώνιον* (Calystegia ἢ Convulvulus scammonia), ἰθαγενὲς κυρίως τῆς Σμύρνης καὶ τῆς ὅλης ἐν γένει Ἀνατολῆς. Ἡ χονδρὴ ῥίζα τοῦ φυτοῦ τούτου περιέχει γαλακτῶδες ὑγρόν, τὸ ὁποῖον ἀποξηραινόμενον δίδει τὸ γνωστὸν εἰς τὴν φαρμακευτικὴν *σκαμμώνιον*, εἶδος καθαρτικοῦ κλπ.· *καλυκόστεγον τὸ σκοπάριον* (Calystegia ἢ Convolvulus scoparius), θάμνος συνήθους ὕψους 1 μέτρου καὶ 75 ἑκατοστῶν περίπου, καὶ *καλυκόστεγον τὸ ἀνδρῶδες* (Calystegia ἢ Convolvulus virgatus), ἰθαγενὲς τῶν Καναρίων νήσων. Τὰ δύο τελευταῖα εἴδη παρεῖχον ἄλλοτε τὸ γνωστὸν *ῥοδόξυλον* (Lignun Rhodium). Κ. ΠΑΠ.

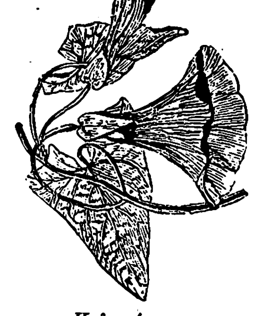

Καλυκόστεγον.

καλυκοτόμη (ἡ) (Calycotome) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (4—5), ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, ἡμιξυλώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, ἀπαντῶντα εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν, ἔνθα καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὰς λαϊκὰς ὀνομασίας: ***ἀσπάλαθος, σπάλαθρος, σπαλάχτρι, ἀσπρόβραχος, ἀσπραγκαθιὰ***

Digitized by Google

κλπ. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *καλυκοτόμη ἡ ὀχληρὰ* (Calycotome infesta) καὶ *καλυκοτόμη ἡ μακρόθριξ* (Calycotome villosa). Εἰς τὸ τελευταῖον ἀναφέρεται καὶ ὁ *δεύτερος ἀσπάλαθος* τοῦ Διοσκορίδου, ἐνῷ ὁ *πρῶτος ἀσπάλαθος*, κατὰ τὸν Σπρέγγελ, ἀποδίδεται εἰς *περιαλλόκαυλον τὸ σαρωματικόν*.

Κ. ΠΑΠ.

καλυκουλκὸς (ὁ). Ἐργαλεῖον ἐν εἴδει ἀγκωνωτοῦ μοχλοῦ, χρησιμεῦον διὰ τὴν ἀπόσπασιν καὶ ἐξαγωγὴν τοῦ κάλυκος τῶν πυροβόλων, χρησιμοποιούμενον ὁσάκις, ἕνεκα ἰσχυρᾶς μονίμου διαστολῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν βολήν, προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς θαλάμης, εἰς βαθμὸν καθιστῶντα ἀνίσχυρον τὴν ἐνέργειαν τοῦ *ἐξολκέως*. Δραστικωτέρας ἐνεργείας καὶ συνεπῶς κατάλληλος διὰ κάλυκας παρουσιάζοντας μεγάλην ἐπιφάνειαν, εἶναι ἡ *καλυκάγρα*· διὰ τῆς συσκευῆς ταύτης συλλαμβάνεται ὁ κάλυξ ἐκ τοῦ *ὀγκώματος* τοῦ πυθμενίου διὰ *σιαγόνων* καὶ ἐξέλκεται τῇ ἐνεργείᾳ κοχλίου. Γενικὴ ὀνομασία: *ἀποσπαστὴρ καλύκων*.

Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

καλυκοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων κάλυκα, ὁ προσηρμοσμένος εἰς κάλυκα: «καλυκοφόρον βλῆμα (ὅπλου)».

κάλυμμα (τό)· τὸ δι' οὗ τις καλύπτεται, σκέπασμα: «κάλυμμα κλίνης, —σάγματος, —πυροβόλου, —καπνοδόχου»· ‖ ἰδίᾳ τὸ τῆς κεφαλῆς, πέπλος, σκοῦφος, κεκρύφαλος κττ.· ‖ (τραπεζ.) περιουσιακὰ στοιχεῖα σταθερᾶς ἀξίας ἐκδοτικῆς τραπέζης, οἷον χρυσός, συνάλλαγμα, γραμμάτια, ἀποτελοῦντα ἐγγύησιν τοῦ ἐκδιδομένου χαρτονομίσματος.

— [ΟΙΚΟΝΟΜΟΛ.] Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τῶν προεξοφλητικῶν τραπεζῶν εἶναι ἡ ἔκδοσις τραπεζικῶν γραμματίων, ἥτις ὅμως, ὡς ἐξαιρετικὸν προνόμιον, παρέχεται διὰ νόμου εἰς τὰς καλουμένας ἐκδοτικὰς τραπέζας. Ἡ ἔκδοσις αὕτη κατ' οὐσίαν εἶναι τρόπος τοῦ δανείζεσθαι, διότι αἱ τ άπεζαι, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἐμπορικῶν γραμματίων, τῶν παρουσιαζομένων πρὸς προεξόφλησιν, ἀντὶ νὰ δίδωσι χρυσὸν ἢ ἄργυρον, δίδουσι τὰ γραμμάτιά των. Ταῦτα, πληρωτέα εἰς τὴν ἐμφάνισιν, παρέχουσι μὲν εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἀνταλλακτικὸν ὄργανον εὐχερές, εὐμετακόμιστον καὶ εὐχρηστότατον, ἀλλ' ἐστερημένον ἐσωτερικῆς ἀξίας καὶ διατηροῦν τὴν ὀνομαστικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἐφόσον ἡ ἐκδοῦσα αὐτὸ τράπεζα ὑποχρεοῦται καὶ δύναται νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃ εἰς τὴν ἐμφάνισιν, καθότι τὸ γραμμάτιον εἶναι ἁπλῆ ὑπόσχεσις καὶ χρεωστικὴ ὁμολογία τῆς ἐκδούσης αὐτὸ πιστωτικῆς τραπέζης. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ κινδύνου, εἰς ὃν δύναται νὰ εὑρεθῇ αὕτη, ἔχουσα ν' ἀνταποκριθῇ ἐν ταὐτῷ εἴς τε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν καταθέσεων καὶ εἰς τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν γραμματίων της, ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάγκη «ἐναποταμιεύματος» ἢ «ἀποταμιεύματος» (encaisse métallique, encaisse en monnaie), τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ «κάλυμμα» (couverture), ἢ «ἀντίκρυσμα» τῆς κυκλοφορίας. Ἐπισήμως δὲ εἰσήχθη ὁ ὅρος «κάλυμμα» διὰ τῶν μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος συμβάσεων τοῦ κράτους καὶ διὰ τοῦ καταστατικοῦ τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ νόμος συνήθως, εἰς πάσας τὰς χώρας, ἐπιβάλλει εἰς τὰς ἐκδοτικὰς τραπέζας τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διαφυλάξεως πάντοτε ἀποταμιεύματος, διότι τὸ συμφέρον τῶν τραπεζῶν τὰς ὠθεῖ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀποταμιεύματος τούτου εἰς τὸ ἐλάχιστον, διότι τὸ μεταλλικὸν ἀποταμίευμά των, συσσωρευόμενον εἰς τὰ θησαυροφυλάκιά των, δὲν ἀποφέρει τόκον. Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ὁσάκις τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία διατελοῦν ὑπὸ ὁμαλὰς περιστάσεις, τὸ ὅριον τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας ἐνδείκνυται ἔκ τε τῶν νομισματικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας καὶ ἐκ τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν τῶν κατοίκων της. Οἰκονομολόγοι τινὲς καὶ νομοθέται ἐδέχθησαν τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἑνὸς τρίτου μεταλλικοῦ ἀποταμιεύματος, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ποσὸν τῶν ἐκδιδομένων γραμματίων. Ἀλλ' ὅσον κα ἂν φαίνεται λογικὴ ἡ ἀναλογία αὕτη, ὡς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι, ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσιν, αὕτη ἐξασφαλίζει τὴν πιθανὴν ἀνάγκην ἐξαργυρώσεως γραμματίων καὶ ἐπιστροφῆς καταθέσεων, ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν, ὅτι ὅσον μᾶλλον τράπεζά τις εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς πανικοὺς καὶ εἰς αἰτήσεις νομισμάτων πρὸς ἐξαγωγὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τόσον ἀνώτερον δέον νὰ ᾖ τὸ μεταλλικόν της ἀπόθεμα. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ 1844 δὲν ἠδύνατο νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν τραπεζογραμμάτια ποσοῦ ἀνωτέρου τῶν 14 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν, εἰς ὅσα ἀνήρχοντο τὰ πρὸς τὸ κράτος δάνειά της, ἠγγυημένα διὰ τῶν ὁμολογιῶν καὶ γραμματίων τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἕκαστον γραμμάτιον, ἐπὶ πλέον ἐκδιδόμενον, ἀντεπροσωπεύετο, ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ της, δι' ἀποταμιεύματος μεταλλικοῦ ἢ διὰ τίτλων κρατικῶν ἀξίας ἀντιστοίχου πρὸς τὸ τρέχον νόμισμα.

Ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς ἀκαλύπτου διὰ μεταλλικοῦ ἀποταμιεύματος κυκλοφορίας ἐθεωρήθη, κατὰ τοὺς νόμους τῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1925 καὶ τοῦ 1928, ὡς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν πρόοδον τῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἐλαστικότητα τοῦ συστήματος. Ὁ νέος νόμος ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐκδίδῃ κερματικὰ γραμμάτια τῆς μιᾶς λίρας καὶ τῶν 10 σελλινίων, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἐξαργυρωτέα ἐν τῇ κεντρικῇ ἕδρᾳ τῆς τραπέζης. Ἐκτὸς δὲ τῶν κερματικῶν τούτων γραμματίων, δικαιοῦται νὰ ἐκδίδῃ καὶ τραπεζικὰ γραμμάτια ἀξίας 260 ἑκατ. λιρῶν ἐπὶ πλέον, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν νέαν πιστωτικὴν ἔκδοσιν γραμματίων (ἄρθρ. II τοῦ νομισματικοῦ νόμου τοῦ 1928). Χάριν τῆς ἐλαστικότητος τῆς κυκλοφορίας, τὸ ὑπουργεῖον, δύναται, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς τραπέζης, νὰ ἐπιτρέπῃ ἐλάττωσιν τῆς πιστωτικῆς ἐκδόσεως, τἀνάπαλιν δὲ ἡ τράπεζα δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργείου περὶ αὐξήσεως τῆς ἐκδόσεώς της ἐπὶ ἓξ μῆνας καὶ ἡ ἔγκρισις αὕτη δύναται νὰ ἀνανεωθῇ τρίς. Ἐὰν δὲ ἡ τράπεζα ἐπιθυμῇ, ἵνα ἡ αὔξησις διαρκέσῃ πλέον τῶν δύο ἐτῶν, ἀπαιτεῖται ἔγκρισις τοῦ κοινοβουλίου. Τὸ ἀποταμίευμα, τὸ χρησιμεῦον πρὸς κάλυψιν τῆς κυκλοφορίας, ὁρίζεται ἐν ἄρθρῳ III τοῦ νομισματικοῦ νόμου τοῦ 1928, ὡς ἑξῆς: «ἐπὶ πλέον τοῦ χρυσοῦ εἰς νομίσματα καὶ εἰς ῥάβδους, ὅστις θὰ εὑρεθῇ, καθ' ὡρισμένον σημεῖον χρόνου, εἰς τὸ τμῆμα τῆς ἐκδόσεως ἡ Τράπεζα ὀφείλει, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, νὰ προορίζῃ καὶ νὰ καταθέτῃ εἰς τὸ τμῆμα τῆς ἐκδόσεως ὄγκον ἐγγυήσεων, ὧν ἡ ἀξία θὰ ᾖ ἐπαρκὴς πρὸς κάλυψιν τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην» Δυνατὸν δὲ εἰς τὰς ἐγγυήσεις ταύτας νὰ περιλαμβάνωνται καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα διὰ ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὰ $5\frac{1}{2}$ ἑκατ. λιρῶν. Ὁ γαλλικὸς νόμος τῆς σταθεροποιήσεως τῆς 25 Ἰουνίου 1928, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζογραμματίων τῆς Τραπέζης τῆς Γαλλίας, ἐπιβάλλει εἰς αὐτὴν νὰ διατηρῇ ἀποταμίευμα εἰς ῥάβδους καὶ χρυσᾶ νομίσματα, ἴσον τοὐλάχιστον πρὸς τὰ 35% τοῦ ποσοῦ τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ εἰς τὸν κομιστὴν γραμματίων της καὶ τῶν τρεχουμένων πιστωτικῶν λογαριασμῶν της. Ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, περὶ ἧς ἀνωτέρω εἴρηται, τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς πραγματικῆς κυκλοφορίας, οὐχὶ διὰ ποσοῦ ὡρισμένου κατ' ἀνώτατον ὅριον, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἀναλογικῆς σχέσεώς της πρὸς τὸ ἀποταμίευμα, ἔχει γίνει ἤδη δεκτὸν ὑπὸ πασῶν τῶν μεγάλων χωρῶν, διότι τὸ ἀληθὲς ὅριον τῆς πιστωτικῆς ἐκδόσεως καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, τῶν ἐκδηλουμένων ἑκάστοτε δι' αἰτήσεων χρήματος ἀπὸ τὴν ἐκδοτικὴν τράπεζαν. Ξέναι τινὲς νομοθεσίαι ἐδέχθησαν, ἐκτὸς τοῦ εἰς χρυσὸν ἀποταμιεύματος τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν των, καὶ ἀποταμίευμα εἰς ξένον συνάλλαγμα ἢ ξένα τραπεζικὰ γραμμάτια χρυσῆς βάσεως. Οὕτως, ὁ βελγικὸς νόμος τῆς σταθεροποιήσεως τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1926 καθώρισε τὸ ἀποταμίευμα κατ' ἐλάχιστον εἰς 40%, ἐξ ὧν 30% εἰς χρυσὸν καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἰς συνάλλαγμα καὶ γραμμάτια εἰς χρυσόν, καὶ ἡ ἀναλογία αὕτη θεωρεῖται ἐπαρκὴς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τε ἐξαργυρώσεως τῶν γραμματίων καὶ πασῶν τῶν ἐν ὄψει ὑποχρεώσεων τῆς τραπέζης. Τὸ κάλυμμα τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπέζης τῆς Γερμανίας ὡρίσθη κατ' ἐλάχιστον εἰς 40% καὶ τὰ $\frac{3}{4}$ αὐτοῦ εἰς χρυσόν, τὸ δὲ $\frac{1}{4}$ εἰς τραπεζογραμμάτια χρυσῆς βάσεως.

Ἐν Ἑλλάδι. Τὸ διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 12/24 Ἰουλίου 1843 ἐγκριθὲν καταστατικὸν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, «ἐχούσης δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν τραπεζικὰ γραμμάτια» (ἄρθρ. 1) ὥρισεν, ἐν ἄρθρῳ 36, ὅτι «τὸ ἐναποταμίευμα τῆς τραπέζης δὲν πρέπει νὰ εἶναι ποτὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ εἰς ἐμφάνισιν ἀπαιτητοῦ παθητικοῦ της, συγκειμένου ἐκ γραμματίων καὶ ἀνοικτῶν λογαριασμῶν». Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπεγένοντο μεταγενεστέρως διάφοροι τροποποιήσεις (βλ. *Ι. Α. Βαλαωρίτου* «Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος» τ. α' μέρ. γ' σελ. 92 ἑπ.), καθὼς καὶ διὰ νεωτέρων πολυαρίθμων νόμων καὶ συμβάσεων. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, ταῦτα ἔπαυσαν νὰ ὦσιν ἐξαργυρωτέα ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει, κατὰ διαφόρους περιόδους, ἀλλὰ τὸ ὅριον τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν ἐκανονίσθη διὰ τῶν μεταξὺ τοῦ κράτους καὶ τῆς τραπέζης συμβάσεων, διὰ τῶν ὁποίων αὕτη ἐδάνεισε πρὸς τὸ κράτος τὰ ἐκδοθέντα παρ' αὐτῆς τραπεζογραμμάτια, κατὰ τὰς συμβάσεις ταύτας, χάριν τῶν ἀναγκῶν του. Διὰ τῶν συμβάσεων καὶ νόμων τούτων ἐνίοτε ὡρίσθη, ὅτι πρὸς κάλυψιν τοῦ οὕτως ἐκδοθέντος τραπεζογραμματίου ἐκδίδονται ὁμολογίαι παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκδιδόμεναι διὰ τὰ δάνεια ταῦτα, ἀλλ' αἱ ὁμολογίαι αὗται ἦσαν ἁπλαῖ ὑποσχέσεις πληρωμῆς ἐκ μέρους τοῦ δανεισθέντος κράτους, ἐνῷ οὐσιαστικῶς αἱ πρὸς δανεισμὸν τοῦ κράτους γενόμεναι ἐκδόσεις παρέμενον ἀκάλυπτοι. Τὸ κράτος ὅμως προὐτίμησε νὰ δανεισθῇ παρὰ τῆς τραπέζης δι' ἐκδόσεως παρ' αὐτῆς ἀκαλύπτου χαρτονομίσματος, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ κράτους ἐκδόσεως χαρτονομίσματος, τὸ ὁποῖον, στερούμενον τῆς πίστεως τῆς μεσολαβούσης τραπέζης, θὰ ὑπέκειτο εἰς μείζονα τοῦ τραπεζογραμματίου ὑποτίμησιν.

Τὸ διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1927 ἐγκριθὲν καταστατικὸν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐκδοτικῆς τραπέζης τῆς Ἐπικρατείας, τὸ κυρωθὲν διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 10 Νοεμβρίου 1927, ἐν τῷ XI τμήματι αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Κάλυμμα τραπεζικῶν γραμματίων καὶ ἄλλων ὑποχρεώσεων ὄψεως» (ἄρθρ. 61—64) ὁρίζει, ὅτι, «ἡ τράπεζα ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ κάλυμμα οὐχὶ ἔλασσον τῶν 40% τοῦ ποσοῦ τῶν κυκλοφορούντων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τῶν ἄλλων ὑποχρεώσεων ὄψεως αὐτῆς». Ἐν ἄρθρῳ 62 καθορίζεται, ὅτι ὁ ὅρος «κάλυμμα» περιλαμβάνει: α') χρυσᾶ νομίσματα καὶ αὐτούσιον χρυσὸν εἰς τὴν ἀπεριόριστον κυριότητα τῆς τραπέζης καὶ εἴτε ἐν τῇ παραφυλακῇ τῆς τραπέζης, εἴτε ἐν καταθέσει παρά τινι ἑτέρᾳ Κεντρικῇ Τραπέζῃ ἢ ἐν νομισματοποιείῳ, ἢ ὑπὸ διαμετακόμισιν, β') ἐλεύθερον ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα χρυσῆς βάσεως, εἰς τὴν ἀπεριόριστον κυριότητα τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τὸ συνάλλαγμα τοῦτο θὰ εἶναι: 1) συνάλλαγμα χώρας, ἧς τὸ νόμισμα εἶναι κατὰ νόμον καὶ ἐν τῇ πράξει μετατρέψιμον ἐν ὄψει, ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ, εἰς ἐξαγώγιμον χρυσόν, ἢ 2) συνάλλαγμα χώρας, ἧς τὸ νόμισμα εἶναι κατὰ νόμον καὶ ἐν τῇ πράξει μετατρέψιμον ἐν ὄψει ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα, ὡς τοῦτο ὁρίζεται ἐν ἐδαφίῳ 1. Ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ 62 ὥρισται, ὅτι ὁ ὅρος ἐλεύθερον ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα χρυσῆς βάσεως σημαίνει: 1) ὑπόλοιπον εἰς πίστωσιν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Κεντρικῇ Τραπέζῃ ξένης τινὸς χώρας· 2) συναλλαγματικὰς πληρωτέας εἰς ἀλλοδαπὸν νόμισμα λήξεως ἐντὸς τριμήνου καὶ φερούσας τοὐλάχιστον δύο φερεγγύους ὑπογραφάς· καὶ 3) γραμμάτια τοῦ δημοσίου ταμείου, ἀναγνωρίσεως χρέους τοῦ δημοσίου ταμείου, ἢ ὁμοίας ὑποχρεώσεις ξένων κρατῶν ληξιπροθέσμους ἐντὸς τριῶν μηνῶν, μετ' ἀφαίρεσιν τῶν ὑποχρεώσεων εἰς ξένον συνάλλαγμα. Πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ ποσοῦ τοῦ καλύμματος, πᾶσα ὑπέρβασις τῶν εἰς ξένον νόμισμα ὑποχρεώσεων ὑπὲρ τὰς ἐν παραγρ. 1, 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 62 ἀπαριθμουμένας ἀπαιτήσεις, θὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τῶν λοιπῶν στοιχείων τοῦ καλύμματος. Διὰ μεταβατικῆς διατάξεως τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου 62 ὡρίσθη, ὅτι, κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, δύναται ἡ τράπεζα νὰ περιλάβῃ εἰς τὸ κάλυμμα αὐτῆς τὰς εἰς χρυσὸν ὁμολογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ ἄρθρον 3 (ἐνεργητικὸν β') τῆς συμβάσεως, ἧς τὸ καταστατικὸν ἀποτελεῖ παράρτημα. Διὰ δὲ τοῦ ἄρθρ. 3 τῆς μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης συμβάσεως συνωμολογήθη, ὅτι τὸ συνολικὸν ποσὸν τοῦ εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος μεταβιβασθησομένου παθητικοῦ (κυκλοφορίας καὶ καταθέσεων καὶ πιστωτικοῦ ὑπολοίπου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης) θὰ εἶναι τοσοῦτον, ὥστε, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐν ἄρθρῳ 62 τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς ὁριζόμενον κάλυμμα δὲν θὰ εἶναι κατώτερον τοῦ 50% τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ γραμματίων καὶ τῶν λοιπῶν ὑποχρεώσεων ὄψεως.

Ἑπομένως τὸ καταστατικὸν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος δὲν καθορίζει παντάπασιν ἀναλογίαν «εἰς χρυσὸν» τοῦ καλύμματος, ἀλλ' ἐπιτρέπει, ἵνα τὸ σύνολον αὐτοῦ ἀποτελῆται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, κατὰ τὸ ἄρθρον 62, ὡρισμένων στοιχείων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν «ὡς ἀπολύτως ῥευστὰ καὶ σταθερᾶς εἰς χρυσὸν ἀξίας», κατὰ τὸν καθηγητὴν Βαρβαρέσον (ἐν «Οἰκονομικῷ Ταχυδρόμῳ» τῆς 17 Ἰουνίου 1928), καθορίζει ὅμως τὴν ἀναλογίαν τοῦ καλύμματος εἰς 40% τῆς τε κυκλοφορίας καὶ τῶν λοιπῶν ὑποχρεώσεων ὄψεως τῆς τραπέζης. Ἡ λειτουργία τῆς σταθεροποιήσεως, ἐξασφαλίζουσα μόνον τὴν πληρωμὴν τῶν τραπεζικῶν γραμματίων τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος «εἰς συνάλλαγμα» νομίμως κυκλοφορούντων νομισμάτων ξένων χωρῶν χρυσῆς νομισματικῆς βάσεως, κατὰ τὸ «σύστημα τοῦ χρυσοῦ συναλλάγματος» (Gold Exchange Standard System, le Système de l'étalon d'or de change), ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσιν εἶναι πλήρως ἐξησφαλισμένη, ὡς δύναταί τις νὰ κρίνῃ καὶ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε κτηθείσης πείρας, διὰ τῶν μέτρων τοῦ καταστατικοῦ. Εἰς περίπτωσιν ὅμως ἐκτάκτων γεγονότων, προκαλούντων μεγάλην δυσαναλογίαν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, δυνατὸν ν' ἀποδειχθῇ ἀνεπαρκὲς τὸ κάλυμμα. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἄρθρον 63 τοῦ καταστατικοῦ ἐπέτρεψε, τῇ αἰτήσει τῆς τραπέζης, εἰς τὴν κυβέρνησιν ν' ἀναστέλλῃ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἄρθρου 61, ὑπὸ τὸν ὅρον καταβολῆς εἰδικοῦ φόρου παρὰ τῆς τραπέζης πρὸς τὸ κράτος. Τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου τούτου, ὑπολογιζομένου ἐπὶ τοῦ ἡμερησίου ποσοῦ τῆς ὑπερβάσεως τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν λοιπῶν ὑποχρεώσεων τῆς τραπέζης, ὁρίζεται εἰς $1\frac{1}{2}$ τοῖς % ἐτησίως ὑπὲρ τὸν ἐλάχιστον τρέχοντα προεξοφλητικὸν τόκον τῆς τραπέζης διὰ τρίμηνα γραμμάτια, ἂν τὸ κάλυμμα εἶναι ἔλασσον τῶν 40% ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν 35%, εἰς 2% ἂν εἶναι ἔλασσον τῶν 35, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν 30% καὶ εἰς 3%, ἂν εἶναι ἔλασσον τῶν 30%. Ἐκτὸς τοῦ φόρου τούτου, ἡ τράπεζα ἀπαλλάσσεται παντὸς φόρου ἢ τέλους (ἄρθρ. 73). Ὁ εἰδικὸς οὗτος

Digitized by Google

φόρος λόγον προδήλως ἔχει τὴν φορολόγησιν τῶν ἐκ τῆς ὑπερβάσεως τῆς κυκλοφορίας κερδῶν τῆς τραπέζης, θεωρουμένης οὕτως ὡς «παραγωγικῆς» τῆς καθ᾽ ὑπέρβασιν τοῦ ὁρίου κυκλοφορίας, ἐνῷ ἡ ἐντὸς τοῦ ὁρίου κυκλοφορία δὲν ὑπόκειται εἰς φόρον τινά, θεωρουμένη οὕτως ὡς «μὴ παραγωγική», ἅτε ἀντισταθμιζομένη ὑπὸ τοῦ καλύμματος, ἀλλὰ καὶ αὕτη εἶναι παραγωγική, ἐφ᾽ ὅσον καὶ τὸ κάλυμμα, ὡς μὴ ἀποτελούμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἐξ αὐτουσίου χρυσοῦ εἰς ῥάβδους ἢ νομίσματα ἐναποταμιευμένου, ἀλλ᾽ εἰς συνάλλαγμα καὶ ἄλλας ἀξίας, εἶναι τοκοφόρον καὶ ἐφ᾽ ὅσον ὑπερβαίνει, καὶ δὴ μέχρι ποσοστοῦ 60%, τὸ κάλυμμα. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Βαρβαρέσον (ἔνθ. ἀνωτέρω) «τὸ κάλυμμα τοῦτο, συγκείμενον ἐκ σταθερῶν εἰς χρυσὸν ἀξιῶν καὶ ἀπολύτως ῥευστῶν, εἶναι ἐπαρκέστατον, ἵνα θεμελιώσῃ τὴν τράπεζαν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας αὐτῆς καὶ τὴν μεταγενεστέραν ἐξέλιξίν της». Ὑπάρχουσιν ὅμως οἰκονομολόγοι, οἵτινες δὲν ἀρνοῦνται μέν, ὅτι ὁ κανὼν τοῦ χρυσοῦ συναλλάγματος παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας, κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, ὁπότε ἡ δημιουργία χρυσῶν ἀποθεμάτων, χάριν τῆς σταθεροποιήσεως, ἦτο ἀδύνατος, ἀλλὰ θεωροῦν αὐτὸν ὡς προσωρινὸν φάρμακον, παρὰ ὡς ὑγιῆ καὶ ὁριστικὴν λύσιν διὰ τὸ μέλλον (ἄρθρον *Germain Martin* εἰς «Οἰκον. Ταχυδρόμον» 10 Ἰουνίου 1928). Τὸ σύστημα τοῦ χρυσοῦ συναλλάγματος εἰσήγαγον ἐπίσης ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Χιλὴ καὶ ἡ Κολομβία, ἐνῷ ἄλλαι χῶραι, ὡς ἡ Γαλλία, ἡ Μ. Βρεττανία καὶ ἡ Νορβηγία, ὥρισαν τὰ γραμμάτια τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν των πληρωτέα εἰς χρυσόν. Περὶ τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες προκύπτουσιν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν εἰς χρυσὸν ἀποθεμάτων, ἐπραγματεύθη ὁ Κέϋνες εἰς τὸν «Οἰκον. Ταχυδρόμον» τῆς 13 Ἰανουαρίου 1929 καὶ ὁ Κάσσελ εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν τῆς 21 καὶ 28 Ἰουλίου 1929, ὁμοίως ὁ Κέμμερεμ εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν τῆς 30 Ἰουνίου 1929.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν κατάστασιν τῆς 31 Μαΐου 1928, ἡ ἀναλογία τῶν καλυμμάτων πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ὄψεως ἦτο 53,67 τοῖς %, ἤτοι κατὰ 13.67 τοῖς % μεγαλυτέρα τοῦ κατωτάτου ὁρίου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1929 ἡ ἀναλογία τῶν καλυμμάτων πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ὄψεως εἶχε κατέλθει εἰς 48,31 τοῖς % καὶ κατὰ τὴν 31 Ἰανουαρίου 1930 εἰς 47,68 %.

Ζήτημα καλυμμάτων. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (14 Μαΐου 1928), ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 3 τῆς μετὰ τῆς κυβερνήσεως συμβάσεως τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1927 (Ν. Δ. 10 Νοεμβρίου 1927, κυρωθὲν διὰ τοῦ νόμου 3424 τοῦ 1927), μετεβίβασεν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα χρυσῆς νομισματικῆς βάσεως, ληφθέντα ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ της, ἤτοι: α΄) Χρυσὸν ἢ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα χρυσῆς βάσεως λιρῶν Ἀγγλ. 700 000. β΄) Τὸν χρυσὸν καὶ τὰς εἰς χρυσὸν ὁμολογίας ἐθνικῶν δανείων, τὰς φερομένας ἐν τῷ ἰσολογισμῷ της εἰς χρ. 95 ἑκατ. ὡς κάλυμμα τραπεζικῶν γραμματίων, συμφώνως τοῖς νόμοις 656 τοῦ 1915 καὶ 2547 τοῦ 1920, μετ᾽ ἀφαίρεσιν ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τῶν ἀποτελουσῶν τμῆμα τοῦ καλύμματος τούτου ὁμολογιῶν ἀξίας λιρῶν Ἀγγλίας 700.000. γ΄) Τὸ εἰς χρ. 970,741,330 κάλυμμα τῶν τραπεζικῶν γραμματίων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῶν πρὸς ἀγορὰν τοῦ καλύμματος τούτου ἐκδεδομένων συμφώνως τῷ Ν. Δ. τῆς 23 Ἀπριλίου 1923, μεταβιβασθὲν ὑπὸ μορφὴν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ, καταλλήλων «ὅπως περιληφθῶσιν εἰς τὸ κάλυμμα τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὁρίζεται ἐν ἄρθρῳ 62 τοῦ καταστατικοῦ της». δ΄) Τὸν παρὰ τοῦ κράτους κατατεθειμένον ἄργυρον ὡς κάλυμμα τῆς ἐκδόσεως κερμάτων. ε΄) Τὸν παρὰ τοῦ κράτους κατατεθειμένον χρυσὸν συμφώνως τῷ Ν. Δ. τῆς 11 Μαΐου 1923 καὶ στ΄) τὰ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐκ δανείων πρὸς τὸ δημόσιον χρέη του, ἤτοι τὰ ἐπ᾽ ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ καὶ προσωρινὰ δάνεια. Ἐκτὸς τούτων, κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τῆς αὐτῆς συμβάσεως, τὸ δημόσιον κατέβαλε πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας αὐτῆς, εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα χρυσῆς βάσεως, «κατάλληλον ὅπως περιληφθῇ εἰς τὸ κάλυμμα», ὡς ὁρίζεται ἐν ἄρθρῳ 62 τοῦ καταστατικοῦ τῆς τραπέζης, τὸ ἰσότιμον 3 ἑκατομμ. ἀγγλικῶν λιρῶν ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ ἐκδοθέντος τριμεροῦς δανείου καὶ διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐξωφλήθη ταυτοχρόνως ἀνάλογον τμῆμα χρέους τοῦ δημοσίου πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, προερχόμενον ἐκ τῶν εἰς αὐτήν, ὡς προείρηται, μεταβιβασθέντων δανείων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Ἡ κατάστασις τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ τῶν μεταβιβασθέντων εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς 14 Μαΐου 1928 καὶ ἐμφανίζει σύνολον ἐνεργητικοῦ δραχμὰς 7.929.677.932,18 καὶ ἰσαξίου παθητικοῦ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνήκοντος τμήματος τοῦ τριμεροῦς δανείου.

Τὸ συμφώνως τοῖς νόμοις 656 καὶ 2547 κάλυμμα, ὡς ἀνωτέρω ὑπὸ στοιχ. β, περιλάμβανεν εἰς χρυσὸν μὲν 47.500.000, εἰς ὁμολογίας δὲ ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν ἕτερα 47.500.00, ἤτοι ἐν ὅλῳ 95 ἑκατ. εἰς χρυσόν. Συνωμολογήθη δὲ διὰ τοῦ ἄρθρ. 3 τῆς συμβάσεως, ὅτι ἡ μεταβίβασις τῶν στοιχείων τούτων τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς τραπέζης θὰ γίνῃ ἐν τιμῇ εἰς δραχμάς, βασιζομένη ἐπὶ τοῦ μέσου ὅρου τῶν μέσων ἡμερησίων τιμῶν ἐξαγωγίμου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου κατὰ τὸν προηγούμενον τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος μῆνα, «μετατρεπομένου εἰς ἑλληνικὸν νόμισμα ἐπὶ τῇ τιμῇ τῆς σταθεροποιήσεως». Ἐπίσης «ἐπὶ τῇ τιμῇ τῆς σταθεροποιήσεως» συνωμολογήθη νὰ γίνῃ ἡ μετατροπὴ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ ἀλλοδαποῦ συναλλάγματος. Καὶ προσέτι, ὅτι ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐκποιήσῃ τὸν ἄργυρον καὶ τὰς ὁμολογίας τοῦ ὡς ἀνωτέρῳ ἐνεργητικοῦ, εὐθὺς ὡς καταστῇ δυνατόν, ἵνα ἐκ τοῦ προϊόντος αὐτῶν ἀποκτήσῃ στοιχεῖα, δυνάμενα νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὸ κάλυμμα αὐτῆς, κατὰ τὸ ἄρθρ. 62 τοῦ καταστατικοῦ της.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τῆς συμβάσεως, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, μεταβιβάζουσα τὸ εἰς χρ. 95 ἑκατομμ. κάλυμμα ἐδικαιοῦτο νὰ πληρωθῇ αὐτὸ εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, ἥτις ἀνήρχετο εἰς δραχ. 1,176,000,000 καὶ ἑπομένως ἤθελεν ὠφεληθῆ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ τοῦ «ἀρτίου» τῶν 95 ἑκατομμ. διαφοράν, ἀνερχομένην ἀκριβῶς εἰς 1089 ἑκατομμ. δραχ. Ἂν καὶ ἡ σύμβασις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐγκριθέντα προηγουμένως ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἶχε κυρωθῆ διὰ τοῦ Ν. Δ τῆς 10 Νοεμβρίου 1927, γενομένου δυνάμει τῆς ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1927 ἀποφάσεως τῆς βουλῆς (Ἐφ. Κυβ. τῆς 10ης Νοεμβρ. 1927) καὶ διὰ τοῦ νόμου 3424 τοῦ 1927, ὁ Ἐ. Βενιζέλος ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Καφαντάρην τὴν ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1928 ἐπιστολήν του, δημοσιευθεῖσαν διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς 1 Ἰουνίου 1928 («Οἰκον. Ταχυδρόμος» ἀριθ. 116), διὰ τῆς ὁποίας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημαντικῶν ζητημάτων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸν διακανονισμὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ δημοσίου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, μετὰ τὴν δημιουργίαν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐχαρακτήρισεν ὡς κολοσσιαίαν ζημίαν τοῦ δημοσίου τὸ ποσὸν τῶν 1,200,000,000 δραχ., τὰς ὁποίας τοῦτο θὰ ἐπλήρωνεν ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας «διὰ τὴν λεγομένην ἀξίαν τῶν καλυμμάτων», καὶ ὑπεστήριζεν, ὅτι «ἐφόσον τὸ ὅλον τῶν μετοχῶν τῆς νέας Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος θὰ δοθῇ εἰς τοὺς μετόχους τῆς Ἐθνικῆς καὶ ἑπομένως οὐδεμίαν οἱ τελευταῖοι θὰ ὑποστοῦν ζημίαν ἐκ τοῦ διχασμοῦ τῆς Ἐθνικῆς, ἡ καταβολὴ τῶν 1,200,000,000 στερεῖται πάσης βάσεως». Περαιτέρω δὲ διέλαβε τὰ ἑξῆς: «Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋφισταμένων συμβάσεων ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ὑπεχρεοῦτο νὰ κρατῇ εἰς τὰ ταμεῖά της τὸ ποσὸν τοῦτο τοῦ καλύμματος μέχρι τέλους τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου. Ἐφόσον οἱ μέτοχοι τῆς Ἐθνικῆς θὰ εἶναι οἱ μέτοχοι τῆς Ἐκδοτικῆς, οὐδεμίαν ὑφίστανται ζημίαν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ 80 περίπου ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν, ἀντὶ νὰ φυλάσσωνται εἰς τὰ ταμεῖα τῆς Ἐθνικῆς, θὰ φυλάσσωνται εἰς τὰ ταμεῖα τῆς Ἐκδοτικῆς. Συνεπῶς μόνον κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου, ἤτοι μετὰ 32 ἔτη, θὰ γεννηθῇ ζήτημα εἰς τίνα ἀνήκουν τὰ καλύμματα ταῦτα». Καὶ κατέληγεν, ὅτι «τὰ καλύμματα ταῦτα πρέπει νὰ μείνουν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προϋφισταμένων συμβάσεων, ἐκπληροῦντα τὸν ἀρχικὸν προορισμόν των. Ὅταν μετὰ 32 ἔτη θὰ λήξῃ τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον, ἐφ᾽ ὅσον τυχὸν τοῦτο δὲν θὰ πρόκειται ν᾽ ἀνανεωθῇ, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θὰ δικαιοῦται τότε ν᾽ ἀναλάβῃ αὐτό, ἀφοῦ ἀνεγνωρίσθη ἅπαξ ὅτι εἶναι ἰδικά της. Ἀλλὰ τὸ κράτος θὰ ὑπενθυμίσῃ, ὅτι τὰ 80 ταῦτα ἑκατ. χρυσῶν δραχ. ἀξίζουν σήμερον καὶ θὰ ἀξίζουν πιθανώτατα κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ προνομίου 1.200 000.000 καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ ἐκ δρ. 1.200.000 000 διαφορὰ ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν νόμον τῆς σταθεροποιήσεως, ἀποτελεῖ δὲ κέρδος, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὸ κράτος καὶ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κράτος θὰ ἔχῃ τότε, ἤτοι μετὰ 32 ἔτη, νὰ πληρώσῃ δρ. 550,000,000, τῶν ὁποίων ἡ σημερινὴ ἀξία μὲ τόκον 6 % εἶναι μόνον δρ. 80.000.000, ἀντὶ τῶν δρ. 1.200 000.000, τὰ ὁποῖα τὸ κράτος ἀνέλαβε νὰ πληρώσῃ εἰς δώδεκα ἐνιαυσίους δόσεις καὶ τῶν ὁποίων ἡ σημερινὴ ἀξία, ὑπολογιζομένη μὲ τὸν αὐτὸν τόκον, εἶναι δρ. 838,384,390».

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπήνεγκε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ νέα κυβέρνησις τοῦ Ἐ. Βενιζέλου διεπραγματεύθη μετέπειτα τὸ ζήτημα τῶν καλυμμάτων μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, συνδυάσασα αὐτὸ πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν κεφαλαίων διὰ τὴν σύστασιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ πρὸς τὸ ζήτημα τῶν μετοχῶν τῆς νέας Ἐκδοτικῆς Τραπέζης. Ὁ διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Ἰ. Δροσόπουλος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων, διὰ τῆς ἀπὸ 25 Ὀκτωβρίου 1928 ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως, ἐνέμεινεν «ὡς πρὸς τὸ νομικὸν καὶ οὐσιαστικὸν ζήτημα τῆς κυριότητος τῶν καλυμμάτων μετὰ πλήρους πεποιθήσεως εἰς τὴν ἀντίθετον ἄποψιν, κυρωθεῖσαν ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆ βουλῆς». Ἀλλ᾽ αἱ μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ τραπέζης διαπραγματεύσεις κατέληξαν εἰς τὴν ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1929 μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος σύμβασιν διὰ τὴν ῥύθμισιν τῶν καλυμμάτων καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, ἐν προοιμίῳ δὲ τῆς συμβάσεως ταύτης ἐξιστοροῦνται λεπτομερῶς αἱ γενόμεναι διαπραγματεύσεις. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης, κυρωθείσης διὰ τοῦ νόμου 4326 τῆς 2ας Αὐγούστου 1929, λυθείσης συμβιβαστικῶς τῆς μεταξὺ κράτους καὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης διαφορᾶς, αὕτη ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ εἰς τὸ δημόσιον 560 ἑκατ. δραχμῶν, δικαιωθεῖσα, ὅπως τὴν ἐκ τῆς καταβολῆς ταύτης ζημίαν της ἀποσβέσῃ τμηματικῶς εἰς πλείονας τῆς μιᾶς ἐτησίας χρήσεις. Διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως ἐρρυθμίσθησαν καὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα, θιγέντα εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐ. Βενιζέλου. καὶ δὴ τὸ τῶν μετοχῶν τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος (ἄρθρ. 5). Μακραὶ διεξήχθησαν ἐν τῇ βουλῇ εἰς τρεῖς συνεδριάσεις, τῆς 13, 14 καὶ 15 Ἰουλίου 1929, συζητήσεις περὶ τῆς συμβάσεως καὶ τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου. Ἐκτὸς τῶν συζητήσεων τῆς βουλῆς, πλεῖστα ἐγράφησαν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν καλυμμάτων. Οἱ Κ. Ρακτιβάν, Κ. Πολυγένης, Κ. Τριανταφυλλόπουλος καὶ Π. Τσιτσεκλῆς, διὰ γνωμοδοτήσεώς των («Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 28 Αὐγούστου 1927) ἐδέχθησαν, ὅτι τὰ καλύμματα ἀνήκουν κατὰ κυριότητα εἰς τὴν τράπεζαν, ἥτις εἶχεν ἀποκτήσει τὰς ἀξίας αὐτῶν πρὸ τῶν νόμων 655 καὶ 2547, δι᾽ ὧν ὑπεχρεώθη νὰ δημιουργήσῃ τὰ καλύμματα. Ἡ τῆς κτήσεως καὶ κυριότητος τῶν καλυμμάτων ὑπὲρ τῆς τραπέζης ἄποψις, ἀπορρέουσα ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἠμφεσβητήθη παρ᾽ ἄλλων δημοσιολόγων, ἐπικαλουμένων καὶ τὴν δοθεῖσαν εἰς ἄλλας χώρας (Βέλγιον, Ἰταλίαν κτλ.) λύσιν, καθ᾽ ἣν ἡ ἐκ τῶν καλυμμάτων προκύψασα διαφορὰ περιῆλθεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ κράτος. Ὄντως, ἡ ὑποχρέωσις τῆς τραπέζης νὰ παρέσχῃ τὰ καλύμματα καὶ νὰ διατηρῇ ταῦτα ὡς ἐγγύησιν τῆς κυκλοφορίας, ἀπορρέει ἐκ συμβάσεων δημοσίου δικαίου, διὰ τῶν ὁποίων σκοπεῖται ἡ ἐξασφάλισις τῶν δικαιωμάτων τῶν κατόχων τῶν τραπεζογραμματίων, μετὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ὁποίων συνδέεται ἀναποσπάστως ἡ διατήρησις «αὐτουσίων» τῶν καλυμμάτων.

Αἱ συμβάσεις αὗται δὲν προέβλεψαν μὲν περὶ τῆς τύχης αὐτῶν κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς μεταβιβάσεως τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου καὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς κυκλοφορίας εἰς νέαν Ἐκδοτικὴν Τράπεζαν, τούτου δ᾽ ἕνεκεν ἡ λύσις τοῦ ζητήματος μόνον διὰ νόμου ἠδύνατο νὰ γίνῃ «ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος». Νομίζομεν δέ, ὅτι εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος μεγάλως ἠδύναντο νὰ συμβάλουν καὶ αἱ μηδαμῶς κατὰ τὰς συζητήσεις ληφθεῖσαι ὑπ᾽ ὄψιν μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς τραπέζης δύο συμβάσεις: τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923, κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 3 Μαρτίου 1923, καὶ τῆς 30 Ἰουνίου 1925, κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 28 Ἰουλίου 1925, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὸ ἐκ δρ. χρ. 45 ἑκατ. ποσόν, τὸ καταβλητέον παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης εἰς τὸ δημόσιον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Ν. Δ. τῆς 7 Ἰανουαρίου 1923, ὡς ἐξισούμενον πρὸς τὰς εἰς χρυσὸν ὑποχρεώσεις τῆς τραπέζης πρὸς τρίτους, ἤτοι πρὸς τὰς εἰς χρυσὸν παρὰ τῇ τραπέζῃ καταθέσεις αὐτῶν, διότι ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ εἰς χρυσὸν 47 ½ ἑκατ. τῶν καλυμμάτων προήρχοντο ἐκ τῶν καταθέσεων τούτων, ἀφοῦ τὸ σύνολον τῶν εἰς χρυσὸν κεφαλαίων τῆς τραπέζης, κατὰ τὴν σύναψιν τῶν συμβάσεων τούτων, ἐξισοῦτο σχεδὸν πρὸς τὸ ποσὸν αὐτό, τοῦ ὁποίου ἡ προέλευσις οὕτω μαρτυρεῖται ἐκ τῶν καταθέσεων, ὧν ἡ εἰς χρυσὸν ἀπόδοσις ἐγένετο παρὰ τῆς τραπέζης κατὰ τὰς αὐτὰς συμβάσεις «δι᾽ ἀντιστοίχου θυσίας τοῦ δημοσίου». Ἑπομένως, ἡ ἐκ νέου πληρωμὴ τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ, λόγῳ τῆς ἑτέρας ἰδιότητός του ὡς καλύμματος, παρὰ τοῦ δημοσίου πρὸς τὴν τράπεζαν, εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, θ᾽ ἀπετέλει διπλῆν πληρωμὴν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν κατόχων τῶν τραπεζογραμματίων, ἤτοι τοῦ κράτους, καὶ ἐπὶ ἀδικαιολογήτῳ πλουτισμῷ τῆς τραπέζης. Ἂν καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης καὶ τῆς μετὰ τοῦ κράτους συμβάσεώς της, διὰ νόμου κυρωθέντων, εἶχε κατοχυρώσει τὰ ἐπὶ τῶν καλυμμάτων δικαιώματα αὐτῆς, ἐν τούτοις ἔστερξεν, ὑπὸ τὴν ἠθικὴν μὲν πίεσιν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ ποδηγετουμένη ἐκ τῆς φρονήσεως τῆς διοικήσεως αὐτῆς, ἀποβλεπούσης πάντοτε εἰς τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τοῦ ἱδρύματος, καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τῆς χώρας, νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν νέαν σύμβασιν τοῦ 1928. Ἡ δι᾽ αὐτῆς δὲ δοθεῖσα εἰς τὸ ζήτημα τῶν καλυμμάτων λύσις νομίζομεν, ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν δικαιότερον, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐπιμερισμόν,

Digitized by Google

μεταξὺ δημοσίου καὶ τραπέζης, τοῦ **προκύψαντος** ἐκ τῶν καλυμμάτων κέρδους, **χωρὶς νὰ θυσιάζῃ** ἐξ ὁλοκλήρου τὰ δίκαια τῆς τραπέζης. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

— ***κάλυμμα ἐπωθησιγενὲς*** */Γεωλ./*. Τέμαχος στρωμάτων, σχεδὸν πάντοτε γεωλογικῶς ἀρχαιοτέρων, τὸ ὁποῖον συνεπείᾳ ἐπωθήσεως ἐπικάθηται ἐπὶ στρωμάτων νεωτέρων κατὰ τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν. Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐπωθήσεως τὰ καλύμματα διακρίνονται εἰς *καλύμματα ὑπερπτυχώσεως* ἢ *πτυχοκαλύμματα* καὶ εἰς *καλύμματα τεμαχοεπωθήσεως* ἢ *τεμαχοκαλύμματα* (βλ. καὶ *ἐπώθησις*).

— ***κάλυμμα ἡφαιστειακὸν*** *[Γεωλ.]*. Μᾶζα ἐκρηξιγενοῦς πετρώματος, ἔχουσα μεγάλην ἔκτασιν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος. Πρὸς τὸ βάθος τὸ *ἡφαιστειακὸν κάλυμμα* ἢ *ἡφαιστειακὸν ἐπικάλυμμα* συνεχίζεται εἰς τὰς φλέβας.

— ***κάλυμμα σιδηροῦν,*** ἢ ***σιδηροῦς πῖλος*** (Eiserner Hut, chapeau de fer) *[Μεταλλευματ.]*. Τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ἐμφανίσεως πολλῶν μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων, τὸ ὁποῖον εἶναι ἠλλοιωμένον καὶ ἀποσαθρωμένον συνεπείᾳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν παραγόντων, παρουσιάζει δ' ἐμπλουτισμὸν ἐξ ὑδροξειδίων ἢ ὀξειδίων τοῦ σιδήρου. Ἡ ἔκτασις τοῦ σιδηροῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον ἔχει μεταλλευματολογικῶς μεγάλην σημασίαν, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὑπὸ ρωγμῶν διαρρήξεως τοῦ κοιτάσματος.

—***καλυμμάτων θεωρία,*** ἢ ***καλυμματοθεωρία*** (Decken-theorie) */Γεωλ./*. Θεωρία, ἡ ὁποία παραδέχεται, πρὸς ἐξήγησιν τῆς κατασκευῆς πολλῶν ὀροσειρῶν, ὅτι μεγάλα συστήματα στρωμάτων μετεκινήθησαν ἐκ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως καὶ ὡς *καλύμματα ἐπωθήσεως* ἢ *ὑπερπτυχώσεως* (βλ. *ἐπώθησις*) ἐπεκάθησαν εἰς μικρὰν ἢ μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἀπόστασιν ἐπὶ ἄλλων στρωμάτων, νεωτέρων κατὰ τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν. Ἡ θεωρία αὕτη διεφώτισε τὴν γένεσιν καὶ τὴν γεωτεκτονικὴν δομὴν πολλῶν ὀροσειρῶν, ὡς τῶν Ἄλπεων, τῆς ὑψηλῆς χώρας τῆς Δυτικῆς Σκωτίας, τῆς Σκανδιναυϊκῆς ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς κλπ. Εἰς τὴν τελευταίαν ἔχει ἐπωθηθῆ ἓν τέμαχος ἐξ ἀρχαϊκῶν πετρωμάτων μήκους 1800 χιλιομ., πλάτους 140 χλμ. καὶ πάχους 1500 μέτρων, ὡς κάλυμμα ὑπεράνω στρωμάτων νεωτέρων, ἀνηκόντων εἰς τὴν σιλούριον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωικοῦ. Ἐπίσης εἰς τὰ Ἀππαλάχια ὄρη ἔχουν καθορισθῆ παμμέγιστα ἐπωθησιγενῆ καλύμματα, τινὰ τῶν ὁποίων ἔχουν μῆκος 600 χιλιομέτρων. Γ. Κ. Γ.

— ***καλύμματα ἁγίας Τραπέζης*** *[Λειτουργ.]*. Ἡ ἁγία Τράπεζα, ἐπειδὴ συμβολίζει αὐτὸ τὸ ἐν τῷ τάφῳ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἐνεδύετο ἀνέκαθεν διὰ καλυμμάτων. Εἰς τὰς Πράξεις τοῦ Θωμᾶ (συγγραφείσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος) βλέπομεν τὸ πρῶτον νὰ γίνεται λόγος περὶ καλυμμάτων τῆς ἁγίας Τραπέζης (ἔκδ. Bonnet, κεφ. 49). Τὸ ἀρχαιότατον καὶ κυριώτατον κάλυμμα, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, ἦτο τὸ *εἰλητὸν* (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον ἐφηπλοῦτο ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης μετὰ τὰς προσευχὰς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων. Βραδύτερον περιβάλλεται αὕτη διὰ πολλῶν καλυμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐσώτατον καλεῖται *κατασάρκιον*. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀφιέρωσε βαρύτιμα καλύμματα εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων. Δ. Ν. Μ.

καλυμματοκορήματα (τὰ) (Deckenschotter) */Γεωλογ./*. Τὸ ἀρχαιότερον ἐκ κορημάτων ἐπικάλυμμα τῆς ἐπιφανείας τῶν κλιτύων πολλῶν ὀρέων, τὸ ὁποῖον κεῖται εἰς τὰ ὑψηλότατα τμήματα τῶν διαβρωσιγενῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τούτων. Γ.Κ.Γ.

καλυμματολαὶς (ἡ) (Deckenlöss) */Πετρογρ./*. βλ. *λαίς*. Γ. Κ. Γ.

καλυμματοπτυχὴ (ἡ) (Deck-Falte) *[Γεωλογ.]*. Κατακεκλιμένη πτυχὴ στρωμάτων, ἡ ὁποία ἐπωθηθεῖσα ἐπικαλύπτει ὑποκείμενα στρώματα Γ. Κ. Γ.

καλυμμαύχιον (τὸ) (ἐκ τοῦ *καλύπτειν* καὶ *αὐχήν*), τὸ κοιν. *καμιλαύχι*· τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν κληρικῶν. Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους τοῦτο τὸ κάλυμμα ἐξετείνετο πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐσκέπαζεν ὁλόκληρον τὸν αὐχένα. Οἱ ἀρχιμανδρῖται καὶ ἐπίσκοποι προσαρμόζουσιν ἐπὶ τοῦ καλυμμαυχίου τὸ *ἐπιρριπτάριον* ἢ *ἐπανωκαλύμμαυχον* (βλ.λ.). Τοῦ καλύμματος τούτου τῆς κεφαλῆς γίνεται χρῆσις μόνον ἐκτὸς τῆς λατρείας, διότι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ οἱ λειτουργοὶ ἀνέκαθεν ἐλειτούργουν ἀσκεπεῖς. Ὑπάρχουσι πολλαὶ παραλλαγαὶ τοῦ σχήματος τοῦ καλυμμαυχίου. Οἱ χειροτονημένοι κληρικοὶ φέρουσι καλυμμαύχιον ἀπολῆγον ἄνω εἰς ὀξύ, ὄχι ὅμως οἱ μοναχοί. Ὡσαύτως παραλλαγάς τινας ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ἔχουσι τὰ καλυμμαύχια τῶν διαφόρων σχισματικῶν. Δ. Ν. Μ.

Καλυμμένη (ἡ) (Calymmene Brongt) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καλυμμενιδῶν τριλοβιτῶν ἐντομοστράκων* ἀρθροπόδων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον σῶμα φοειδές, δυνάμενον νὰ συσφαιρῶται, τοῦ ὁποίου ἡ ἀτρακτοειδὴς ῥάχις ἐχωρίζετο ἀπὸ τὰ πλευρικὰ τμήματα διὰ βαθειῶν αὐλάκων.

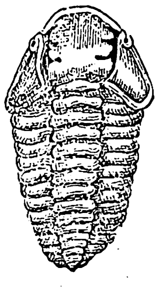

Καλυμμένη.

Τὸ κεφαλικὸν ἀσπίδιον ἦτο ἀπεστρογγυλωμένον ἔμπροσθεν καὶ περισσότερον πλατὺ ἢ μακρόν. Οἱ ὀφθαλμοί των ἦσαν μικροί, τὸ δ' ὑπόστομα στενόν, ἐπιμήκως τετράπλευρον μὲ ἐγκολπωμένον ὀπίσθιον κράσπεδον. Τὸ πυγίδιον συνίστατο ἐξ 6–11 ἄρθρων. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου μέχρι τῆς κατωτέρας δεβονίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν, Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ πιθανῶς καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

Κάλυμνος. Νῆσος τοῦ δωδεκανησιακοῦ συγκροτήματος (βλ. λ. *Δωδεκάνησος*), κειμένη βορείως τῆς Κῶ καὶ νοτίως τῆς Λέρου, ἀπέχουσα δὲ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας 14 ἀγγλικὰ μίλλια.

— *[Γεωλογ.]* Γεωλογικῶς ἐξεταζομένη ἡ *Κάλυμνος* ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἄλλοτε χέρσου, ἡ ὁποία ἥνωνε τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκ τῶν συνιστώντων αὐτὴν πετρωμάτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι οἱ ἀσβεστόλιθοι, ἀνήκοντες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ὡς καὶ τὰ θαλάσσια στρώματα τῆς μέσης μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ, τὰ ὁποῖα περικλείουν πληθὺν ἀπολιθωμένων θαλασσίων μαλακίων. Ἐκρηξιγενῆ ἐπίσης πετρώματα συμμετέχουν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς νήσου, καταδεικνύοντα, ὅτι εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἐπ' αὐτῆς ἡφαιστεία ἐνέργεια. Γ. Κ. Γ.

— */Γεωγρ.]* Ἡ *Κάλυμνος*, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 109.67 τ. χλμ., εἶναι ὀρεινὴ καὶ πετρώδης νῆσος, μὲ κοιλάδας τινὰς καὶ μικρὰς πεδιάδας, αἱ ὡραιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ λεκανοπέδιον τῆς *Ποθαίας*, ὅπου πολλοὶ κῆποι καὶ ἄφθονα κηπουρικὰ εἴδη, ἡ μαγευτικὴ κοιλὰς τοῦ *Βαθέος*, ἥτις, κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, ἔχει θαυμάσια τοπία, πολλὰς κρήνας καὶ κήπους ἐξαιρέτων ἑσπεριδοειδῶν, ἡ κατάφυτος καὶ δροσερὰ κοιλὰς *Ἐμπρός*, θερινὴ διαμονὴ τῶν Καλυμνίων, καὶ τέλος τὸ δενδρόφυτον ὀροπέδιον *Ἄργος* (ὕψους 700 μ.) κ. ἄ. Κυριώτερα τῶν ὀρέων της εἶναι ὁ *Προφήτης Ἠλίας* (750 μ.). ἡ *Κυραψηλὴ* (700 μ.) καὶ ἡ *Γαλατιανὴ* (650 μ.). Πόλεις τῆς νήσου εἶναι: ἡ πρωτεύουσα *Πόθαια* ἢ *Ποθαία*, ἡ *Χώρα* προάστειον αὐτῆς καὶ αἱ κῶμαι *Βαθὺς* καὶ *Ἐμπρός*. Κατὰ τὸ 1912 οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀνήρχοντο εἰς 25.000, ἐξ ὧν 15.000 κατῴκουν τὴν Πόθαιαν, περὶ τὰς 6.000 τὴν Χώραν καὶ οἱ ὑπόλοιποι εὑρίσκοντο εἰς τὰ χωρία καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς νησῖδας. Ἕνεκα ὅμως τῆς ἐκεῖ καταστάσεως ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἠλαττώθη καὶ ὁλονὲν ἀραιοῦται ἀνερχόμενος σήμερον εἰς 18.000. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν σπογγαλιείαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ὅπου ὅμως εὑρίσκουσιν ἔδαφος ὁπωσδήποτε καλλιεργήσιμον οἱ Καλύμνιοι, ἐν μέσῳ τῶν βράχων, ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων καὶ αὐτῶν τῶν ὀρέων τῆς νήσου των, καλλιεργοῦσι τοῦτο ἐπιμελῶς, διότι εἶναι λίαν φιλόπονοι καὶ φίλεργοι. Παράγουσι δημητριακοὺς καρπούς, ἑσπεριδοειδῆ, ἐλαίας, σῦκα, σταφυλὰς καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἐξαίρετον, μέλι. Ἐξάγουσι κίτρα, πορτοκάλλια, λεμόνια, ἄριστα ἀρωματώδη μανδαρίνια, οἱ δὲ σπόγγοι τῆς Καλύμνου εἶναι διεθνοῦς φήμης καὶ περιζήτητοι ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, παρέχοντες εἰς τὴν νῆσον τὸ πλεῖστον τοῦ πλούτου καὶ συντηροῦντες αὐτὴν τὴν ζωήν της.

Ἕλληνες ἀμιγεῖς ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων οἱ Καλύμνιοι, εἶναι εὐφυεῖς, πρακτικοί, ῥιψοκίνδυνοι καὶ λίαν φιλομαθεῖς, ἔχοντες ἐπιστήμονας καὶ καλλιτέχνας καὶ προύχοντας φιλοπάτριδας. Εἶναι πλούσιοι εἰς παροιμίας, εἰς παραβολάς, εἰς αἰνίγματα, διακρίνονται διὰ τὸ σκωπτικὸν τοῦ χαρακτῆρός των καὶ τὸ εὐτράπελον τῆς ἐκφράσεώς των, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν παιδείαν, καλούμενοι ὑπὸ τῶν περιοίκων γραμματοφάγοι. Ἔχουσιν ἐκπαίδευσιν εἰς ἄκρον ἐπιμεμελημένην καὶ ἀνεπτυγμένην, διατηροῦντες σχολεῖα εἰς ἀρίστην κατάστασιν, συντηροῦντες ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐπαγγελματικὴν καὶ ναυτικὴν σχολήν, ἓξ καλῶς ὠργανωμένας πλήρεις δημοτικὰς σχολὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἓν γυμνάσιον ἀρρένων, ἓν θηλέων μὲ 1600 ἐν ὅλῳ μαθητὰς καὶ 40 ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργούς, τέσσαρας ἰδιωτικὰς σχολὰς μετὰ 400 μαθητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, εἴς τε τὴν Πόθαιαν καὶ τὴν Χώραν, καὶ ἀνὰ ἓν μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον εἰς τὸν Βαθὺν καὶ τὸ Ἐμπρὸς μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 70 μαθητῶν ἑκάτερον. Κοινοτικὴ περιουσία δὲν ὑπάρχει ἐν Καλύμνῳ, αἱ δὲ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς νήσου ἀπαιτούμεναι πρόσοδοι, τὰς ὁποίας διευθύνει ἡ δημογεροντία, προέρχονται ἐκ τῶν δημοτικῶν φόρων καὶ κυρίως ἐκ τοῦ ἐπὶ τῶν σπόγγων ἐπιβαλλομένου δασμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὸν σπουδαιότερον τῆς κοινότητος πόρον. Ἐν Καλύμνῳ ὑπάρχει ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἑκάστοτε μητροπολίτου, ὅπερ ἐκδικάζει τὰς οἰκογενειακοῦ καὶ κληρονομικοῦ δικαίου ὑποθέσεις, ἔχον νομικὴν βάσιν τὰ ἀπὸ αἰώνων ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς νήσου καὶ ἀξίωμα νομικόν: «Τὸ γονικὸν εἰς τὸ γονικόν». Ἔχει ἐπίσης πρωτοδικεῖον, τελωνεῖον, ὑγειονομεῖον, ἀστυνομίαν, λιμεναρχεῖον καὶ διοικεῖται στρατιωτικῶς. Ἐκ τῶν πολλῶν μικρῶν νησίδων, αἱ ὁποῖαι περιστοιχίζουν τὴν Κάλυμνον, σπουδαιότεραι εἶναι, ΒΔ μὲν τὰ *Γλαρονήσια*, ἀκατοίκητα, καὶ ὁ *Καλαβρός*, ὅστις περικλείει τὸν λιμένα τοῦ *Ἐμπορείου*. Δυτικῶς εἶναι ἡ *Τέλενδος*, ἥτις ἀπέχουσα περὶ τὰ 850 μ. τῆς Καλύμνου ἔχει ἐπιφάνειαν 4.43 τ. χλμ. καὶ ὁμώνυμον χωρίον πεντήκοντα οἰκιῶν. Ἐν Τελένδῳ εὑρίσκονται ἀρχαίων χρόνων ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ ρωμαϊκῶν καὶ μεγάλη μεσαιωνικὴ μονὴ ἠρειπωμένη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους εὑρίσκεται μεσαιωνικὸν φρούριον, ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος. Πρὸς Α κεῖται ἡ νησὶς *Πλάτη*, ἥτις ἔχει καλὸν λιμένα καὶ ἀξιόλογα λατομεῖα λευκολίθου, κατοικουμένη ὑπὸ λατόμων καὶ λιθοξόων. Ἡ *Ψέριμος*, ἡ μεγίστη πασῶν, ἔχει ἐπιφάνειαν 13,71 τ. χλμ., πολλοὺς κατοίκους, ἰδίᾳ

[Κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου τῆς 4 - 9 - 1844.]

Digitized by Google

γεωργοὺς καὶ ποιμένας, καλοὺς ἀγρούς, πολλὰ ἀρχαϊκὰ ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς καλοὺς λιμένας καὶ κόλπους φιλοξένους. Τὸ παρακείμενον νησύδριον *Σαρῆ* εἶναι κατάξηρον, ΒΑ ὅμως κεῖται τὸ *Γαϊδουρονήσι*, ὅπου ὁ ὁμώνυμος φάρος καὶ ὀλίγισται οἰκογένειαι. Αἱ νησῖδες αὗται, ἀνήκουσαι εἰς τὴν κοινότητα καὶ τὸν δῆμον Καλύμνου, ἐνοικιάζονται ὑπὸ ταύτης ἐναλλὰξ εἰς γεωργοὺς καὶ ποιμένας.

Ν. Γ. Μ.—Σ. Γ. Ζ.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἡ *Κάλυμνος*, κειμένη μεταξὺ τῆς Κῶ καὶ τῆς Λέρου, ἀπέχει τῆς μὲν πρώτης 6 μίλλια ΒΔ. καὶ χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς διὰ τοῦ *διαύλου τῆς Ψερίμου*, ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας $1^1/_8$ μιλλ. ΝΑ., χωριζομένη διὰ τοῦ *στενοῦ τῆς Λέρου*, ὅπερ καθιστᾷ ἔτι στενότερον ἡ παρεμβολὴ τῶν νησίδων Διαπόρια ἢ Γλαρονήσια. Ἐξόχως πολυσχιδής, παρουσιάζει μικρὸν σχετικῶς τὸ κύριον αὐτῆς σῶμα μόλις 6 μιλλίων διάμετρον ἔχον. Ἀποφύονται ὅμως ἀπ' αὐτοῦ χερσονησώδεις προβολαί, ἡ *Ἄργανο* προβολὴ τοῦ βουνοῦ *Γαλατιανὴ* (1920 πόδ.), χωροῦσα ΒΔ. $6^1/_2$ μίλλια εὐθὺ πρὸς τὴν Λέρον, ἡ *Κυραψηλὴ* πρὸς Α. προβολὴ τοῦ φερωνύμου βουνοῦ (1950 πόδ.), ἡ *Ἀκτὴ* ΝΑ ἀκρώρεια τοῦ ὄρους *Προφήτης Ἠλίας* (Parasiva ἐν τῷ ἀγγλ. χάρτῃ, ὑψόμ. 2250 ποδ., μεγίστου τῆς νήσου ὑψομέτρου) καὶ ἡ *Πιθάρι* ΝΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά, ΝΔ. τῆς ἑνούσης τοὺς λιμένας *Λινάρια* καὶ *Ποθαίας*. Πάντα τὰ προμνησθέντα ὄρη της εἶναι φαλακρά, πλὴν σχηματίζουσι μεταξὺ αὐτῶν καλλιεργησίμους πως ἐκτάσεις.

Ἡ παραλιακὴ τῆς νήσου γεωγραφία, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάβο-Τύλος* ἢ *Ἀκρωτήρι* (πλάτ. 37°04'30" Β, μῆκ. 26°55'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno), βορείας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς, καὶ ἀκολουθουμένης ὡς φορᾶς περιγραφῆς τῆς ἀπ' Α. πρὸς Δ., ἔχει οὕτω: *Γλαρονήσια*, ἅτινα μετὰ τῶν σκοπέλων *Πιταρίδια* ἀποτελοῦν τοῦ προμνησθέντος ἀκρωτηρίου ἀποθραύσματα: *Σαρίκι* ἢ *Χονδρομύτης*, ἐλάσσων χερσόνησος, ἀποφυομένη ἀπὸ τῆς *Ἄργανο* καὶ σχηματίζουσα πρὸς Β της τὸν ὅρμον *Σικάτη* καὶ πρὸς Ν τὸν ὅρμον *Παλαιονήσου*. Τὰ *Πεζῶντα* καὶ τὰ *Θρασῶντα*, δύο ὅρμοι Β τῆς χερσονήσου τῆς Κυραψηλῆς. *Κυραψηλὴ* ἢ *Χρυσὸν Σπήλαιον* (πλάτ. 36°59'30" Β, μῆκ. 27°04'55" Ἀν.), ἡ ἀνατολικὴ τῆς νήσου χερσόνησος. *Λιμὴν Βαθὺς* ἢ τῆς *Ρήνας*, καὶ μετ' αὐτὸν ὅρμος *Κατσούνι* ἢ *Ἀκτή*, μεθ' οὓς τὸ ἀκρωτήριον *Χαλὴ* ἢ *Σκυρομύτης* (πλάτ. 36°56'40" Β, μῆκ. 27°05'00" Ἀν.) ἡ ΝΑ τῆς νήσου ἐσχατιά. Μεθ' ὅ, ἀπὸ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς νήσου αἱ ἄκραι *Τοῖχος*, *Πρίωνας* καὶ *Ποθαία*, μεθ' ἃς ὁ λιμὴν τῆς *Σκάλας τῆς Καλύμνου* κατὰ τοὺς ναυτικούς, ὁ τῆς *Ποθαίας* ὅμως πράγματι ὀνομαζόμενος, ἔχων εἰς τὸ ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι κέρας του τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Μετ' αὐτὸν τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Γεώργιος*, ὁ ὕφορμος *Ἅγιος Κήρυκας*, ὁ ὅρμος *Βλυχάδια* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Ἄσπρος Βράχος*, πρὸ τοῦ ὁποίου νησὶς *Ἀσπροπνίχτης* (πλάτ. 36°55'30" Β, μῆκ. 26°59'10" Ἀν.), μεθ' ἣν ἡ χερσονησίζουσα κεφαλὴ *Τόλμη* Ν.ΝΔ τῆς νήσου ἄκρα, μεθ' ἣν ὁ ὅρμος *Πιθάρι* καὶ εὐθὺς κατόπιν τὸ ἀκρωτήριον *Τράσιλας* ἢ *Τράχηλος* (πλάτ. 36°57'00" Β., μῆκ. 26°56'15" Ἀν.), ἡ Δ τῆς νήσου ἐσχατιά. Μετὰ ταύτην ἄρχεται ἡ δυτικὴ ἀκτὴ ἐφ' ἧς κατὰ σειρὰν ἀπὸ Ν πρὸς Β, ὅρμος *Λινάρια*, ὁ δίαυλος τῆς *Τελένδου*, ὁ ὕφορμος *Συκιά*, ἡ χερσονησὶς *Καστέλλι* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Καραβοστάσι* ἢ *Μιλιανός*, ΝΔ κέρας δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κολπίζοντα ὅρμον *Ἀργεινῶντα* ἢ *Ἄργανο*, οὗ ὅρμου ΒΔ κέρας ἡ χερσονησὶς *Κεφάλα*, σχηματίζουσα πρὸς Ν. αὐτῆς τὸν ὅρμον *Ἐμπορειό*. Παράκεινται δὲ εἰς τὴν Κάλυμνον νησῖδες, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ Β. πρὸς Α: τὰ *Γλαρονήσια*, ἡ *Πήτα*, ἡ *Καλόλιμνος* καὶ τὸ *Μικρονήσι*, 5 μίλ. ΒΑ τοῦ ὅρμου τῶν *Πεζώντων*. Ἡ *Σαρὴ* πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκυρομύτης, ἀνατολικῶς δὲ αὐτοῦ, χωριζόμεναι διὰ τοῦ διαύλου τῆς Καλύμνου, αἱ *Νεκροθῆκε*., *Πλάτη* καὶ *Ψέριμος* ἡ μείζων πασῶν, ἡ καὶ *Κάππαρη* ὀνομαζομένη, ἡ *Ἱψύρισμα* τοῦ Πτολεμαίου. *Ἀσπροπνίχτης*, *Νερὰ* καὶ *Σαφονίδι* (ἢ *Ἅγιος Νικόλαος*), ἀπ' εὐθείας Ν.ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄσπρος Βράχος, *Ἅγιος Ἀνδρέας* Β τῆς Τόλμης, *Κυρία*, ἢ *Ἁγία Κυριακὴ* πρὸ τοῦ ὅρμου Λινάρια. *Τέλενδος*, νησίον μακρόν, προσκείμενον εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς τῆς νήσου ἀκτῆς, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ διαύλου ἡμίσεος μιλλίου· ἐγγὺς καὶ ΝΔ αὐτῆς τὸ νησίον *Ἀπάνω*. Τέλος τὸ νησίον *Καλαβρὸς* νοτίως τοῦ ὅρμου τοῦ Ἐμπορειοῦ καὶ ΒΔ τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τοῦ Ἀργεινώντα. Ὁ χάρτης τῆς Καλύμνου, περιλαμβάνων συνάμα καὶ τὴν *Λέρον* καὶ τὴν *Καλόλιμνον*, καὶ μικρὸν τμῆμα τῆς *Ψερίμου* καὶ τῆς *Κῶ*, ὑπετυπώθη τῷ 1837 ὑπὸ τοῦ τότε πλωτάρχου Thomas Graves, κυβερνήτου τοῦ βρεττανικοῦ ὑδρογραφικοῦ πλοίου «Beacon», καὶ ἐδημοσιεύθη κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως τῆς ἀγγλικῆς βουλῆς ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου 1844.

Σ. Ε. Λ.

—*[Ἱστορ.-Ἀρχ.]* Τὴν νῆσον κατῴκησαν τὸ πάλαι οἱ Κᾶρες, βραδύτερον δὲ ἀπεβιβάσθη ἐνταῦθα μετὰ ἀποικίας ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους Θετταλός· ἀλλὰ καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἡ Ἐπίδαυρος ἐξέπεμψαν αὐτόθι ἀποικίαν καὶ Δωριεῖς κατῴκησαν αὐτήν. Ὁ Ὅμηρος, γνωρίζων τὴν νῆσον, ἀποκαλεῖ αὐτὴν μετὰ τῆς Νισύρου, Καρπάθου, Κάσου καὶ Κῶ *Καλύδνας*. Ἡ Κάλυμνος μετέσχε διὰ τριάκοντα πλοίων εἰς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Φείδιππον καὶ Ἀντίφαντον, τοὺς Ἡρακλείδας. Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον προσετέθησαν εἰς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς νήσου καὶ Ἀργεῖοί τινες, τὰ πληρώματα τεσσάρων πλοίων τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἅτινα ἐναυάγησαν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των ἔξωθεν τῆς νήσου. Τῶν μεθομηρικῶν χρόνων ἀνευρέθησαν τάφοι λαξευτοί, ψηφιδωτὰ μυθολογικῶν παραστάσεων ἀρίστης τέχνης, ὁ περίφημος θησαυρός, ὅστις κοσμεῖ τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, χρυσοῖ στέφανοι, περιλαίμια, ἐνώτια, δακτύλιοι, πολύτιμα κοσμήματα, πολλὰ ἀγγεῖα, πολυάριθμα νομίσματα ἐξ ἀργύρου, φέροντα τὴν προτομὴν ὁπλίτου καὶ ὄπισθεν τὴν ἑπτάχορδον λύραν καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μεγαλοπρεπῆ κτίρια. Ὁ Ἐμπορειὸς ἔχει ἐρείπια καὶ κυκλώπεια τείχη πελασγικῶν χρόνων, εἰς δὲ τὸν Δᾶμον καὶ τὴν Ἁλίκαντρον καὶ τὴν Ἁγίαν Μαρίναν εὑρέθησαν θολωτοὶ τετειχισμένοι μυκηναϊκῶν χρόνων τάφοι μετὰ χρυσῶν στεφάνων, δακτυλίων καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων ἐξαιρετικῆς τέχνης. Κατὰ τὴν πρώτην π. Χ. χιλιετηρίδα φαίνεται ὅτι κατῳκήθη τὸ πρῶτον τὸ *Ἄργος* ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου τῆς νήσου ὀροπεδίου, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὑποσημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα ἐγκατεστάθησαν τὰ πληρώματα τῶν ναυαγησάντων πλοίων τοῦ Ἀγαμέμνονος, πιθανῶς δὲ βραδύτερον καὶ αἱ ἀποικίαι τῶν Ἀργείων καὶ Ἐπιδαυρίων. Ἦτο ὅμως ἀπεριτείχιστον τοῦτο καὶ συνῳκισμένον οὐχὶ ὡς συνήθως ἐντὸς περιβόλου, ἀλλὰ καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς κοιλάδος τῶν *Ἀμφιπετρῶν*, ὅπως ἐκαλεῖτο ὁ δῆμος οὗτος, ἁπανταχοῦ τῆς ὁποίας συναντῶνται ἄφθονα λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομῶν, πλῆθος ἐπιγραφῶν καὶ ἀρχαιοτήτων, πολλὰ ἀρχαϊκὰ ἀγγεῖα ἀρίστης τέχνης καὶ πολλὰ νομίσματα. Ἐνταῦθα, φαίνεται, ἦτο ἡ πρώτη τῆς Καλύμνου πρωτεύουσα, τὴν ὁποίαν βραδύτερον διεδέχθη ἄλλη τις, ἐν τῇ μεγάλῃ κοιλάδι τῆς νήσου εὑρισκομένη, ἄνευ ἐπίσης περιτειχίσματος, διότι ἡ νῆσος ἦτο συνῳκισμένη κατὰ κώμας, εἰς ὁμάδας μικρὰς καὶ μεγάλας, αἵτινες ἦσαν διεσπαρμέναι καθ' ὅλην τὴν κοιλάδα τῆς Ποθαίας, ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ νῦν αὐτῆς λιμένος ἀνατολικῶς μέχρι τοῦ κόλπου τῶν Λιναργιῶν δυτικῶς. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἴχνος ἀρχαϊκοῦ ὀχυρώματος, ὅμως πανταχοῦ ἀφθονοῦσιν ἐνταῦθα ἐρείπια οἰκοδομῶν καὶ δημοσίων κτιρίων καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς κοιλάδος, ὅπου συναντῶνται τοιαῦτα ὁμοῦ καὶ ἔνθα διεφυλάχθη ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου τῶν συναθροίσεων τοῦ λαοῦ *Δᾶμος* (= Δῆμος), ἡ ὁποία καὶ παραμένει ἔτι ἐν κοινῇ χρήσει. Ἐνταῦθα εἰς παλαιοτέρους χρόνους εὑρίσκοντο ἀπειράριθμοι ἐπιγραφαί, αἵτινες δυστυχῶς ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς οἰκοδομικὴ ὕλη εἰς τὴν κτίσιν τῆς Χώρας, κατὰ τὸν παρελθόντα ἰδίᾳ αἰῶνα, καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῆς, ἰδίᾳ τοῦ Ταξιάρχου, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Προδρόμου.

Γυναικεία ἐνδυμασία τῆς Καλύμνου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Βαθύν, τὸν ἀρχαῖον *Δῆμον Πανόρμου*, ὑπῆρχεν ἀρχαία τῶν χρόνων τούτων σπουδαία πόλις τῆς Καλύμνου, ἥτις, ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη, ἦτο ἐκτισμένη κωμηδὸν καὶ ἄνευ τειχῶν. Ἑκατέρωθεν εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βαθέος ὑπάρχουσιν ἐπίσης πολλὰ ἐρείπια σπουδαίων ἀρχαίων κτιρίων, σχεδὸν ὅλων θολωτῶν, καὶ ὑψηλότερον ἀκόμη εἰς τὰ ὄρη βλέπει τις θολάρια, ἐνῷ ἀρχαϊκὰ ὑπολείμματα ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὰ Ἀργεινῶντα καὶ τὰ Σκάλια καὶ τὴν Παλαιόνησον καὶ τὸν Ἐμπορειόν, ὅπου ὑπάρχει μικρὸς πυργίσκος καὶ εἷς μέγας θόλος ὀνομαζόμενος *Ὀμβριόθολος*. Εἰς τὸν Ἔμπολαν σῴζονται μεγάλα καὶ πολλὰ ἐρείπια τῶν κλασσικῶν χρόνων, εἰς δὲ τὰ Στημένια (ἀρχ. Τεμένη) εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος αἰῶνος πολλὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς νήσου τοῦ ΣΤ' καὶ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, φέροντα πάντα ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τὴν ἑπτάχορδον, ἔμβλημα τοῦ μουσηγέτου Ἀπόλλωνος, πολιούχου καὶ προστάτου ἔκπαλαι τῆς Καλύμνου. Ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφαὶ ἀνευρέθησαν ἐνταῦθα, εἰς δὲ τὸ *Σπήλαιον τῶν Νυμφῶν* ἐν Ποθαίᾳ καλούμενον νῦν τῶν *Ἑπτὰ Παρθένων*, φαίνονται ἔτι πολλὰ γνωρίσματα ἀρχαίων ἀναθημάτων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφάς, ἡ Κάλυμνος εἶχε δῆμον *Ποθαίων*, δῆμον *Πανόρμου*, δῆμον *Σκαλιοδᾶν*, δῆμον *Μέσου*, δῆμον *Ὀρκάτου* καὶ δῆμον *Ἀμφιπετρῶν*.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς χρόνους ἡ νῆσος εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀρτεμισίας τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἀργότερον δὲ ἦτο σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Καὶ κλασσικῶν μὲν χρόνων παραμένουσι τὰ ἐρείπια τοῦ περιφήμου ναοῦ τοῦ *Καλυδνέως Ἀπόλλωνος*, τῆς *Πανακείας* κλπ., ὅστις ἦτο ἀρίστης τέχνης καὶ ρυθμοῦ ἰωνικοῦ, ἐκτισμένος κομψότατα, καὶ πλησίον τοῦ ὁποίου, κατά τινα ἀρχαίαν ἐπιγραφήν: «Εὐτελιστράτη Ἀρατίωνος, γυνὰ δὰ Ἀρατοκρίτου ἀνέθηκε τὸ θέατρον Ἀπόλλωνι Δαλίῳ καὶ τῷ Δάμῳ». Ὑπεράνω τῆς θύρας τοῦ σηκοῦ τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει ἔτι ἡ ἐπιγραφή: ΝΑ—ΡΗΣΑΣΑΠΟΛΛ. ἐν δὲ τῷ ἐξωτοίχῳ τοῦ παρεκκλησίου ἀναγινώσκεται ἐξ ἀριστερῶν ἡ ἐπιγραφή: ΣΑΙΞΚΑΝΑΠ (=πανακείας).

Ὁ Χριστιανισμὸς εὗρε τὴν Κάλυμνον πνευματικῶς ὥριμον καὶ ἱκανὴν πρὸς ἀποδοχήν του. Καὶ ὁ μὲν παρὰ τὰ Τεμένη περίφημος ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Καλυδνέως Ἀπόλ-

Ἐπεξεργασία σπόγγων ἐν Καλύμνῳ.

Digitized by Google

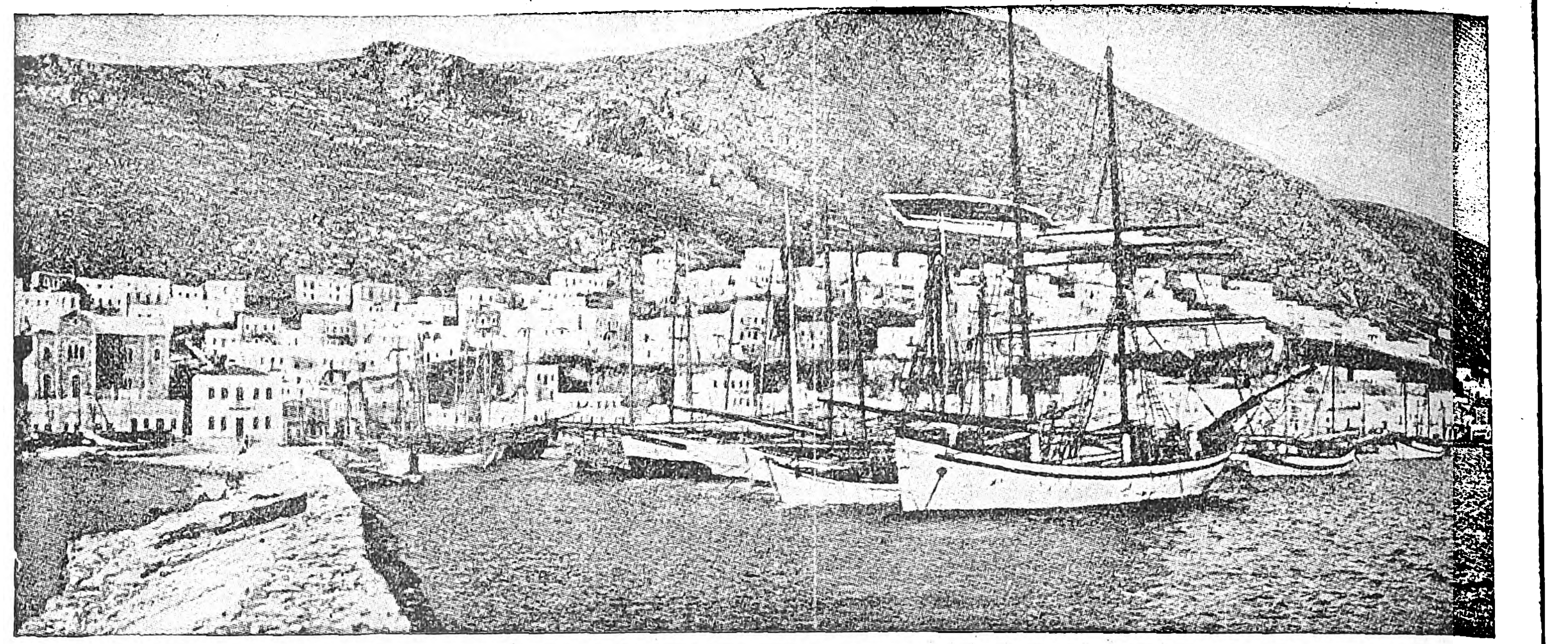

Γενικὴ ἄποψις τῆς πρω-

λωνος ἀνήγειρεν ὁ ἐκ Παλαιστίνης ἐπιστρέφων καὶ εἰς τὸν κόλπον τῶν Λιναριῶν τῆς νήσου, ἕνεκα τρικυμίας, καταφυγὼν αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος, περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ΄ αἰῶνος, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *Χριστοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ*. Ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀπετέλεσε βραδύτερον τμῆμα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ περὶ τὸ 730 μ. Χ. μέρος τοῦ «θέματος τῆς Δωδεκανήσου». Κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα, ἕνεκεν ἐξασθενήσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ απομεμακρυσμένου τῆς θέσεως αὐτῆς ἐκ τοῦ κέντρου, ὑπέστη αἰφνιδιασμὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους. Οἱ ὀλίγοι περισωθέντες κατέφυγον τότε εἰς τὸ Καστέλλι καὶ εἶτα εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου μεμονωμένου βράχου φύσει ὀχυρὸν *Κάστρον*, ὅπου ἔκτισαν τὴν μεσαιωνικήν των πρωτεύουσαν, τῆς ὁποίας σῴζονται ἔτι καλῶς ὁ περίβολος, ὅστις ἔχει σιδηρᾶν πύλην, καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι ἄθικτοι, δίδουσαι ὑποβλητικὴν εἰκόνα τοῦ μεσαιωνικοῦ τῆς Καλύμνου βίου. Βραδύτερον ἔκτισαν καὶ τὸ ὀλίγον ἐντεῦθεν ἀπέχον πρὸς τὴν Ποθαίαν *Πέρα-Κάστρον*, ὅπου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε ναὸς τῶν Διδύμων μετὰ τῶν ἀγαλμάτων αὐτῶν. Τῷ 1091 ἀποβιβασθεὶς ἐνταῦθα ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, μετὰ τὴν ἵδρυσιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ, ἔκτισεν εἰς τὸν δῆμον Ἀμφιπετρῶν τὸν μέγαν ναὸν τῶν «Ἁγίων Ἀποστόλων».

Τῷ 1313 κατελήφθη ἡ Κάλυμνος ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν αὕτη τὰ πάνδεινα. Διότι, ἐνῷ πρότερον εὑρίσκετο ἡ νῆσος εἰς μέγιστον βαθμὸν πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἀναπτύξεως, ὡς ἀριδήλως μαρτυρεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀναθημάτων καὶ τῶν ἱερῶν, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῆς θησαυρῶν, τοὐναντίον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεβιβάσθησαν εἰς αὐτὴν οἱ Ἱππόται, ἡ ἀκμὴ καὶ ὁ πλοῦτος τῆς νήσου ἤρξαντο βαθμιαίως ἐκλείποντες καὶ ἡ δυστυχία καὶ ἡ πενία ἐμάστιζον τὴν καλὴν νῆσον. Ἀφ' ἑνὸς τὸ ξηρόν, τὸ βραχῶδες καὶ ἄγονον τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ἔνθεν δὲ τὰ πλημμυροῦντα τὴν Μεσόγειον σμήνη τῶν πειρατῶν καὶ ἐξ ἄλλου ἡ πλεονεξία τῶν Ἱπποτῶν κατέθλιβον καὶ κατέτρυχον τοὺς δυστυχεῖς νησιώτας. Τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ᾐσθάνθη ἡ Κάλυμνος ὡς ἴδιον θανάσιμον κτύπημα, μέχρι δὲ καὶ σήμερον ψάλλει αὕτη συγκινητικώτατα τὸν «Θρῆνον τῆς Πόλης». Δι' αὐτὸ κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, τῷ 1480, ἡ Κάλυμνος, ὡς καὶ ἡ Δωδεκάνησος πᾶσα, γενναιότατα ἠμύνθη τοῦ ἐδάφους της. Ὅτε ὅμως ἀντίκρυσε τὸν Σουλεϋμὰν μετὰ κολοσσιαίων δυνάμεων ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ τῇ ἔναντι Μικρᾷ Ἀσίᾳ τῷ 1522, τοὺς δὲ ἱππότας, τοὺς ὁποίους ἐμίσει θανασίμως καὶ ἀπηχθάνετο, νὰ κλείωνται ἐν Ρόδῳ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, τότε ἐγκαταλειφθεῖσα ὁλοσχερῶς καὶ θέλουσα νὰ προλάβῃ τὴν ἰδίαν καταστροφήν της καὶ νὰ σωθῇ, προσῆλθε μετ' ἄλλων νήσων εἰς τὸν ἐχθρόν, ἐδήλωσεν ὑποταγὴν καὶ ἔλαβεν αὐτονομίαν καὶ αὐτοδιοίκησιν πλήρη. Εὑροῦσα σχετικὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ πολιτικὴν ἠρεμίαν καὶ τοπικὴν ἐλευθερίαν, ηὔξησε βαθμιαίως, καὶ οἱ κάτοικοι, μὴ προχωροῦντες πλέον εἰς τὰ στενὰ τείχη τοῦ κάστρου, ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου των καὶ ἔκτισαν βαθμιαίως, ἀπὸ τοῦ 1650, τὴν *Χώραν*. Τῷ 1821, παρηκολούθησεν ἐκ τῶν πρώτων τὸν Ἀγῶνα καὶ ἡ Κάλυμνος, καίτοι ἦτο αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος. Λαβοῦσα τὰ ὅπλα, ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους καὶ συμμετέσχε μετὰ πείσματος καὶ ἐνθουσιασμοῦ τῆς ναυμαχίας, ἥτις συνεκροτήθη τὴν 29ην Αὐγούστου τοῦ 1825 εἰς τὰ χωρικὰ ὕδατα τῆς νήσου. Τότε ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ὑπήγαγε τὴν νῆσον εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν διοικητικὰς καὶ ναυτικὰς ἀρχάς, ἔκτοτε δὲ μετὰ τῆς πλησίον κειμένης Λέρου, τῆς Πάτμου καὶ τῆς Ἰκαρίας ἀπετέλεσεν ἡ Κάλυμνος τὰς κληθείσας «Συμπληρωματικὰς νήσους τοῦ τμήματος τῶν ἀνατολικῶν Σποράδων», τῶν ὁποίων βραδύτερον ἔκτακτος ἐπίτροπος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου ὁ Ἰωάννης Κωλέττης. Μετὰ τὸν καθορισμὸν ὅμως τῶν νοτίων συνόρων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ Κάλυμνος μεθ' ὅλων τῶν πέριξ νήσων ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, ἐξαγοράσασα διὰ τοῦ νέου ζυγοῦ της τὴν ἐλευθερίαν τῆς Εὐβοίας, ἥτις κατεχομένη ἔτι ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξεκενώθη τότε καὶ παρεχωρήθη πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιμένουσα ὅμως ἀνενδότως λαμβάνει τῷ 1835 μετὰ τῆς Πάτμου, τῆς Λέρου καὶ τῆς Ἰκαρίας αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β΄, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεται καὶ πάλιν πλήρης ἡ αὐτονομία αὐτῆς.

Ἔκτοτε ἐπανέκτησεν ἡ Κάλυμνος τὴν ἐκ τοῦ μακροῦ καὶ ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου καὶ τῆς φοβερᾶς πειρατείας σοβαρῶς διαταραχθεῖσαν πρόοδον αὐτῆς, ἡ δὲ οἰκονομική της θέσις ἐβελτιώθη σπουδαίως. Πληρώνουσα τότε μικρὸν ἐτήσιον φόρον ἡ νῆσος, ἦτο ἀπηλλαγμένη παντὸς ἄλλου φόρου. Ἡ διοίκησις, ἀπολύτως ἐντοπία, ἦτο ἀνεξάρτητος ἐκ τῆς κεντρικῆς τουρκικῆς διοικήσεως τῆς Ρόδου. Δύο δήμαρχοι, κοινῶς *δημογέροντες* εἷς γραμματεὺς καὶ δωδεκαμελὲς συμβούλιον, ἐκλεγόμενοι καθ' ἕκαστον ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τούτῳ συνερχομένου εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ἐμελέτων καὶ ἀπεφάσιζον πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀστυνομικά, τὰ ναυτικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα, ἐδίκαζον τὰς διαφόρους ἐμπορικάς, ναυτικὰς κλπ. δίκας καὶ ὑποθέσεις, συμφώνως πρὸς τὰ ἐπιτόπια ἔθιμα, ἐφρόντιζον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ, τὴν ὑγιείαν τῆς νήσου, τὴν ἀσφάλειαν τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν ἀκτῶν κλπ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ηὔξησε σημαντικῶς καὶ τὸ 1840, μετὰ πέντε μόλις ἔτη αὐτονομίας, ἐξώπλισεν 130—140 πλοῖα διὰ τὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Κρήτης καὶ Κύπρου ἁλιείαν τῶν σπόγγων. Τῷ 1850, ὅτε ἡ πειρατεία σχεδὸν ἐξέλιπεν, ἤρξατο ὁ πληθυσμὸς κατερχόμενος εἰς τὴν παραλίαν τοῦ ἀρχαίου δήμου Ποθαίων, νὰ κτίζῃ τὴν νῦν πρωτεύουσαν τῆς νήσου *Ποθαίαν*, τὴν ὁποίαν ἐκόσμησε βαθμιαίως διὰ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν ἱδρυμάτων. Τῷ 1868, ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι ὑπὸ μίαν σκιώδη τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν, οἱ Καλύμνιοι, οὐδόλως δ' ἐνοχλούμενοι ὑπὸ πειρατῶν, προήχθησαν ἔτι μᾶλλον καὶ ηὔξησαν τὸ ναυτικὸν αὐτῶν εἰς τριακόσια περίπου πλοῖα.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1869 τουρκικὸς στόλος, ἐπωφελούμενος τῆς τότε Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ἐζήτησε διὰ τῆς βίας ν' ἀφαιρέσῃ τὰ προνόμια τῆς Καλύμνου καὶ τῶν πέριξ νήσων καὶ εἰσπλεύσας εἰς τὸν κεντρικὸν λιμένα τῆς νήσου ἀπεβίβασεν ἀγήματα, ἐζήτησε τὴν κατάργησιν τῆς αὐτονομίας καὶ τὴν ἵδρυσιν ἑνὸς νέου διοικητικοῦ καθεστῶτος, ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς λοιπῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ δημογέροντες καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου ἀπέκρουσαν τότε τὰς προτάσεις ταύτας, ὁ λαὸς καταλαβὼν τὰ πέριξ ὑψώματα ἀντέστη, οἱ δὲ Τοῦρκοι, μετὰ μικρᾶς ἀψιμαχίας, συλλαβόντες Καλυμνίους τινὰς ἐτυφέκισαν αὐτοὺς ἐπὶ τόπου, ἄλλους ἔκαυσαν ζῶντας, ἀρνηθέντας νὰ ἐξισλαμισθῶσι, καὶ ἄλλους ἐκρέμασαν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὰς κεραίας τῶν πλοίων των. Οὕτω δὲ διὰ τῆς τρομοκρατίας θὰ ἐπεβάλλοντο ὁριστικῶς, ἐὰν δὲν ἐπενέβαινεν ἐντόνως παρὰ τῇ Πύλῃ ἡ Ἀγγλία, ὁπότε καὶ παρέμεινεν ἀμετάβλητον τὸ ἀρχικὸν προνομιακὸν τῆς νήσου καθεστώς. Ὑπὸ τὸ ἐλεύθερον καὶ εὐεργετικὸν τοῦτο σύστημα ὁ πληθυσμὸς τῆς Καλύμνου, ὅστις ἠρίθμει τότε περὶ τὰς 7.500 ψυχῶν, ηὔξησε βαθμιαίως, παρὰ τὴν ξηρότητα τοῦ τόπου καὶ τὸ ἄγονον ἔδαφος. Μὴ ἔχοντες οἱ Καλύμνιοι ἐκτεταμένας πεδιάδας πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐκμετάλλευσιν, ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων νὰ τραπῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν. Τολμηροὶ ναυτίλοι περιπλέουσι διὰ τῶν μικρῶν καὶ εὐκινήτων πλοίων των τὰ ἀπώτατα παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καθ' ἅπαν τὸ θέρος· δύται περίφημοι ὄντες, κατέρχονται μέχρι τῶν βαθυτάτων μερῶν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ πόντου, γνωρίζοντες καλῶς τὸν πυθμένα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὅλου Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου. Διεξάγοντες ὁμηρικὰς μάχας πρὸς τοὺς καρχαρίας, τὰς ζυγαίνας, ὅλα τὰ ἐνάλια θηρία, ἀνευρίσκουσιν, ἐκριζοῦσι καὶ συλλέγουσι σπόγγον, ὅστις εἶναι τὸ μόνον προϊὸν βιοπορισμοῦ τῶν κατοίκων.

Τὴν 12ην Μαΐου ἡ Κάλυμνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἔκτοτε δὲ ἀκολουθεῖ τὴν τύχην τῆς ὅλης *Δωδεκανήσου* (βλ. λ.). Σ. Γ. ΖΕΡΒΟΣ

Ἰδίωμα τῆς Καλύμνου. Τὸ ἰδίωμα τῶν Καλυμνίων ἀνήκει εἰς τὰ δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, τῶν ὁποίων τὸ κύριον γνώρισμα εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς χαρακτήρ των. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν φωνητικῶν χαρακτηριστικῶν του εἶναι:

1) ἡ συχνὴ ἀποβολὴ τῶν μέσων *β, γ, δ* μεταξὺ φωνηέντων εἴτε ἐντὸς λέξεως εἴτε ἐν τῇ συνεκφορᾷ: *ἐλῶ, ἐμίζω, τραουῶ, ἔρνω, ἠπαράωκα, ἴομεν, τζιάολος* κ. λ. ἀντὶ γελῶ, γεμίζω, τραγουδῶ, δέρνω, ἠπαράδωκα, δίδομεν, διάβολος.

2) ἡ τροπὴ τοῦ οὐρανικοῦ *χ΄* εἰς *σ: σέρα, σῆρος, σοῖρος, σειμῶνας* κ.λ. = χέρα, χῆρος, χοῖρος, χειμῶνας κ.λ.

3) Τὸ σύμπλεγμα *σκ* (μετὰ *κ* οὐρανικοῦ, ὅπως δηλαδὴ προφέρεται πρὸ τῶν λεπτῶν φωνηέντων *ε, ι* κ. λ.) μετεβλήθη εἰς *σσ*: (σκύλος) *σσύλος*, (σκέπασμα) *σσέπασμα* κ. λ. Γ. Π. Α.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. Bondelmontius*, Liber insularum Archipelagi (Paris 1824). —*L. Ross*, Reisen auf den Griechischen Inseln (Stuttgart—Halle, 1830—1852). —*V. Hopf*, Veneto-Byzantinische Analekten (Wien 1850). —*L. Lacroix*. Iles de la Grèce (Paris 1853). —*T. Stephanopoli*, Les îles de l' Égée (Athènes 1912). —*Τσιχλάκη*, Μικρασία καὶ Δωδεκάνησος (1922). —*Σκεύου Ζερβοῦ*, Ἱστορία τῆς Δωδεκανήσου (1920). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Εἰκονογραφημένη Δωδεκάνησο· (Ἀθῆναι 1930). —*Μ. Βολονάκη*. The Island of Roses and Her Eleven Sisters (London 1922). Σ. Γ. Ζ

—*[Φιλοτ.]* Ἐν *Καλύμνῳ* ἐξεδόθησαν εἰδικὰ γραμματόσημα κατὰ τὸ 1912 μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δωδεκανήσου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ σειρὰ ἀπαρτίζεται ἐξ 7 ἀξιῶν τῆς τρεχούσης τότε σειρᾶς τῆς Ἰταλίας, ἐφ' ὧν ἐπετέθη τὸ ἐπισήμασμα CALIMNO. Συμπληρωματικαὶ ἀξίαι τῆς σειρᾶς ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1916, 1917, 1919 καὶ 1921. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τούτων εἶναι μετρία. (Ε. Φ Ε.)

—**Καλύμνου *διέκπλους*** (διεθν. Calymno channel) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεταξὺ τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Καλύμνου καὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῶν νησίων Πλάτης, Νεκροθῆκες καὶ Ψερίμου, διέκπλους, εὔρους $1^2/_3$ μιλλ. Σ. Ε. Λ.

Κάλυνδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα πόλεων τῆς Καρίας. Παρὰ Πτολεμαίῳ ἀναφέρεται Κάλυνδα κειμένη μεταξὺ Καύνου καὶ Χλυδῶν, 80 στάδια (14 χλμ.) Ν. τῆς πρώτης, πρὸς ταύτην δὲ ταυτι-

Digitized by Google

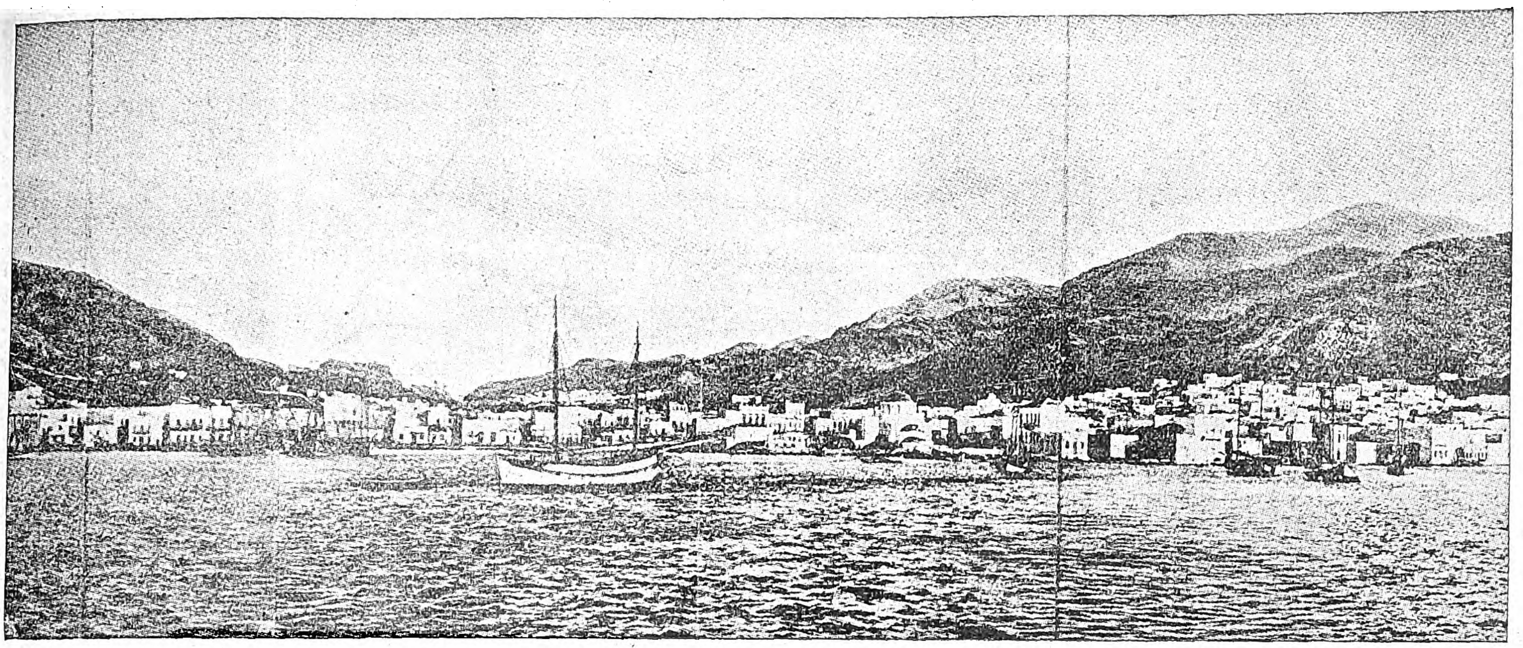

τευούσης τῆς Καλύμνου Ποθαίας.

ζεται ὑπὸ Μύλλερ ἡ παρὰ Πλινίῳ μετὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν (Νταλαμὰν-Τσάϊ) κειμένη, μετά τινος δὲ ἀμφιβολίας καὶ ἡ παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ καρικὴ πόλις *Κύλ(λ)ανδος*. Τέλος ὁ Στράβων ἀναφέρει Κάλυνδαν 60 στάδια ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπὲρ τὸ Λητῷον ἄλσος καὶ ὁ Ἡρόδοτος Κάλυνδαν ναυτικὴν πόλιν, διαθέτουσαν στόλον. Τῶν χωρίων τούτων διττὴ εἶναι ἡ ἑρμηνεία ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, ἐπικρατεῖ δὲ ἡ γνώμη περὶ ὑπάρξεως δύο καρικῶν πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, μιᾶς μεσογείου καὶ ἑτέρας παραλίου.

—Κάλυνδα *ἡ ἐπὶ θαλάσσῃ [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Καρίας, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Davies παρὰ τὸ νῦν *Γκαρκύν-κιοΐ* ἐπὶ τοῦ Ἄξωνος ποταμοῦ (Γκαρκὺν-τσάϊ). Ὑπὸ Ἡροδότου μνημονεύεται παλαιοτάτη ἔφοδος τῶν Καυνίων κατὰ τῆς Καλυνδικῆς χώρας. Κατὰ τὰ μηδικά, ἐβοήθησαν οἱ Καλυνδεῖς τοὺς Πέρσας ὑπὸ τὸν βασιλέα των Δαμασίθυμον, οὗτινος ἡ ναῦς ἐβυθίσθη ἐκ λάθους ὑπὸ τῆς Ἀρτεμισίας. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Καυνίων, ἀποστάντες δὲ καὶ πολιορκηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Κνιδίων καὶ εἶτα τῶν Ροδίων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑποταγοῦν εἰς τοὺς τελευταίους. Οἱ Ρόδιοι παρασχόντες ναυτικὴν καὶ στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς Καλυνδεῖς, κατέστησαν αὐτοὺς ὑποτελεῖς, λαβόντες καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου, παρ' ἧς ἄλλοτε εἶχον ζητήσει διὰ τοῦ Κλεαγόρα τὴν Κάλυνδαν. Τῆς πόλεως ἐσώθησαν βρούντζινα αὐτόνομα νομίσματα τοῦ Α' π.Χ., αἰῶνος φέροντα κεφαλὴν Ἀρτέμιδος, ἔλαφον κ. ἄ. μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΑΛΥΝ. Π. Ν. Π.

κάλυξ, *—κος* (ἡ)· τὸ ἐξωτερικὸν πράσινον περίβλημα τοῦ ἄνθους τὸ περικλεῖον τὴν στεφάνην καὶ τὰ ἄλλα ὄργανα αὐτοῦ· || ἡ δίκην κάλυκος περιβάλλουσα καὶ συγκρατοῦσα μεταλλίνη θήκη βλήματος πυροβόλου ὅπλου.

—*[Βοτ.] Κάλυξ* ἐν τῇ φυτολογίᾳ εἶναι τὸ ἐξώτατον μέρος τοῦ ἄνθους, τὸ συγκρατοῦν συνήθως τὰ πέταλα αὐτοῦ. Εἰς τὰ περισσότερα εἴδη τῶν φυτῶν ὁ κάλυξ ἔχει χρῶμα πράσινον, ἀφομοιοῦται καὶ εἶναι φυλλοειδής. Τὰ μοναδικὰ φύλλα του εἶναι ἐπίσκληρα καὶ παρουσιάζουσι συνήθως πλατεῖαν βάσιν. Συχνάκις τὰ φύλλα τοῦ κάλυκος (*σέπαλα*) εἶναι μεταξὺ των ἡνωμένα (*κάλυξ γαμοσέπαλος*), ὥστε κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἄνθους νὰ σχηματίζωνται *σωληνοειδεῖς, κωδωνοειδεῖς, κωνοειδεῖς* καὶ *σταμνοειδεῖς* κάλυκες. Τότε παρουσιάζονται σχηματιζόμενοι οἱ *σωλῆνες* τοῦ κάλυκος (tubus calycis) καὶ τὸ ἐλεύθερον τμῆμα τῶν φύλλων αὐτοῦ, τὰ *χείλη* (limbus) ἢ ὀδόντες, καλούμενα καὶ *ψευδῆ*, ἅτινα ὡς πρὸς τὰς σχέσεις των διαιροῦνται εἰς *ὀδοντωτά, ἐσχισμένα, μονόχειλα, δίχειλα* κλπ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλευθέρων ψευδῶν χειλέων εἶναι ὅσος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑνωθέντων σεπάλων. Ὁ κάλυξ συνήθως εἶναι κανονικός, σπανίως δὲ ἀκανόνιστος. Πολλάκις τὰ σέπαλα παρουσιάζονται εἰς μερικὰ ἄνθη μόνον ὡς πολὺ μικρὰ ἢ πρωΐμως πίπτοντα. Ἐπειδὴ ὅμως κύριος σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῶν σεπάλων εἶναι ἡ συγκράτησις τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἄνθους διαρκούσης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φυτοῦ, φυσικὸν εἶναι πολλοὶ κάλυκες νὰ πίπτωσι ταχέως. Εἰς τὸν *μήκωνα* συνήθως πίπτουσι τὰ δύο σέπαλα ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἄνθησιν τοῦ φυτοῦ *(εὔπτωτος κάλυξ)*. Πολλάκις μένει ὁ κάλυξ καὶ μετὰ τὴν ἄνθησιν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐκπληροῖ ἄλλους βιολογικοὺς σκοποὺς *(κάλυξ διαρκείας)*. Εἰς τὰ *διπτεροκαρπώδη* ἀναπτύσσονται τὰ σέπαλα ἐν εἴδει πτερύγων καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὰ ὥριμα σπέρματα ὡς μέσον μεταβιβάσεώς των. Εἰς πολλὰ φυτὰ ἐκ τῶν *συνθέτων* καὶ *ναρδωδῶν* ὁ κάλυξ ἀποσυντίθεται εἰς πολλὰ τριχώδη νηματοειδῆ τεμάχια, ἅτινα ἀργότερον παραμένουσιν ἐν τῷ καρπῷ καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐξαίρετα μέσα

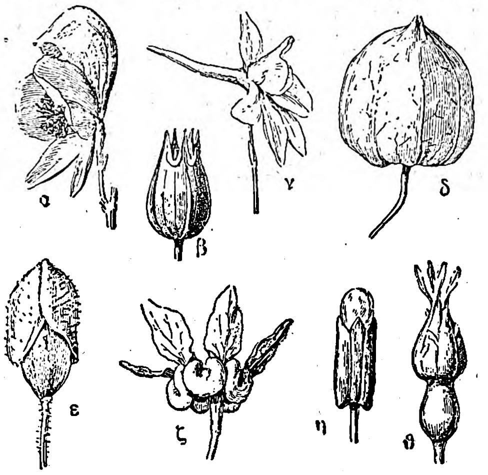

Κάλυκες ἀνθέων.

[α=ἀκονίτου β=λυχνίδος· γ=δελφινίου· δ=στρύχνου τοῦ ἁλικακάβου. ε=μήκωνος τῆς ροιάδος (παπαρούνας)· ζ=καμπανούλης· η=εὐγενίας τῆς καρδιοφύλλου. θ=ρόδου.

ἐξαπλώσεώς των διὰ τοῦ ἀνέμου. Παρὰ τῇ *τράπῃ τῇ νηχομένῃ* ὁ κάλυξ ἀποξυλοῦται μὲ τὴν ὡρίμανσιν τοῦ καρποῦ. Μόνον εἰς σπανίας περιπτώσεις ὁ κάλυξ εἶναι πολύχρωμος, ὡς εἰς τὸ *ἐλελίσφακον τὸ μεγαλοπρεπές*, τὴν *φουξίαν* κλπ. Πολλὰ ἐκ τῶν *ροδωδῶν (πεντάφυλλον, χαμαικέρασος)* παρουσιάζουσιν ἕνα ἐξωτερικὸν κάλυκα. Πλησίον τῶν πέντε κυρίων σεπάλων εὑρίσκονται ἀκόμη πέντε ὁμοιόμορφα φυλλίδια, ἅτινα ἐκλαμβάνονται ὡς ζεύγη μετὰ τῶν ἡνωμένων παραφύλλων τῶν σεπάλων. Κ. ΠΑΠ.

—[ΠΥΡΟΒΟΛ.] Καλεῖται *κάλυξ* θήκη μεταλλικὴ κλειστὴ κατὰ τὸ πυθμένιον, ὅπου καὶ φέρει ἐμπύρευμα, δεχομένη ἐσωτερικῶς τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα τοῦ ὅπλου, ἢ τοῦ πυροβόλου, προκειμένου περὶ μεταλλικῆς φυσίγγης, καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον ἄκρον τὴν βολίδα διὰ τὰ τυφέκια, ἢ τὴν ὀβίδα, προκειμένου περὶ ὁλομεροῦς φυσίγγης πυροβόλου (βλ. λ. *γέμισμα*).

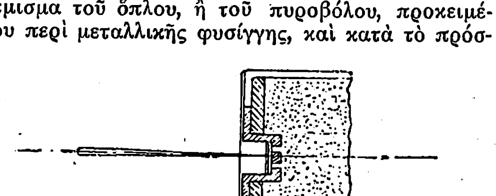

Σχ. 1.—Ἄνω: *Πυθμένιον χαρτίνης θήκης φυσιγγίου ὅπλου Chassepot ὑποδ. 1866* —Κάτω: *Φυσίγγιον τυφεκίου Chassepot ὑποδ. 1866.*

Κάλυξ ὅπλου. Ἡ ἐξέλιξις τῶν φορητῶν ὅπλων κατέληξεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς κάννης γέμισιν, ὀπισθογεμῶν οὕτω κληθέντων. Τοῦ συστήματος τούτου γενικευθέντος, ἅτε παρουσιάζοντος ἀδιαφιλονίκητον ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ στομίου γεμίσεως, ἐγεννήθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐμφράξεως τῶν κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς κάννης δημιουργουμένων ὁρμῶν πρὸς ἀποτροπὴν τῆς πρὸς τὰ ὀπίσω διαφυγῆς ἀερίων κατὰ τὴν βολήν. Τὰ πρῶτα εἰσαχθέντα εἰς τακτικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὅπλα ὑπῆρξαν τὸ ἀρχικὸν πρωσσικὸν τυφέκιον Dreyse τοῦ 1844 καὶ τὸ γαλλικὸν Chassepot τοῦ 1886. Εἰς ἀμφότερα ταῦτα τὸ γέμισμα ἐτίθετο ἐντὸς χαρτίνης θήκης ἐκ χάρτου συγκεκολλημένου καὶ περιβεβλημένου διὰ μεταξίνου ὑφάσματος, τὸ δὲ καψύλλιον κατὰ τὸ πυθμένιον τῆς θήκης ταύτης, στηριζόμενον διὰ παρακύκλου ἐκ χάρτονος, ὡς εἰς τὸ τυφέκιον ὑποδ. 1866 (σχ. 1) ἢ κατὰ τὸ πρόσθιον τῆς θήκης στηριζόμενον ἐπὶ τῆς βολίδος ἢ ἐπὶ ξυλίνου πεδίλου ὡς τὸ τυφέκιον Dreyse (σχ. 2). Ἡ χαρτίνη αὕτη θήκη ἐπεκτεινομένη περιελάμβανε καὶ τὴν βολίδα, ἀπαρτιζομένου οὕτω τοῦ πλήρους φυσιγγίου. Ὁ ἐν τῷ κινητῷ οὐραίῳ ἐπικρουστὴρ ἀπετελεῖτο ἐκ βελόνης μήκους ἱκανοῦ πρὸς συνάντησιν κατὰ τὴν βολὴν τοῦ ἐν τῇ χαρτίνῃ θήκῃ ἐντεθειμένου καψυλλίου, δακτύλιος δ' ἐλαστικὸς κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ φρακτικοῦ μηχανήματος (κινητοῦ οὐραίου) κείμενος διενήργει τὴν ἔμφραξιν.

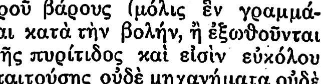

Σχ. 2.—*Φυσιγγιον μετὰ χαρτίνης θήκης ὅπλου Dreyse ὑποδ. 1844.*

Αἱ χάρτιναι αὗται θῆκαι παρουσιάζουσι τὸ πλεονέκτημα τοῦ μικροῦ βάρους (μόλις ἓν γραμμάριον), κατακαίονται κατὰ τὴν βολήν, ἢ ἐξωθοῦνται ὑπὸ τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος καὶ εἰσὶν εὐκόλου κατασκευῆς, μὴ ἀπαιτούσης οὐδὲ μηχανήματα οὐδὲ τεχνίτας εἰδικούς. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ χρῆσις τῶν ὅπλων τούτων καὶ τῶν τοιούτου εἴδους φυσιγγίων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 κατέδειξε σοβαρὰ μειονεκτήματα, ἀπορρέοντα ἄλλα μὲν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ κινητοῦ οὐραίου, ἄλλα δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς συνθέσεως τοῦ φυσιγγίου. Τοῦ ἐπικρουστῆρος ἐντιθεμένου ἐν τῷ φρακτικῷ μηχανήματι, παρίσταται ἀνάγκη ἐμφράξεως οὐ μόνον κατὰ τὰς ἁρμογὰς κάννης καὶ φρακτικοῦ μηχανήματος, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ἐπικρουστῆρος καὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ αὔλακος, ἐν ᾧ κινεῖται οὗτος κατὰ τὴν βολήν. Διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ κινητοῦ οὐραίου ἐμφρακτήρων συντελεῖται καλῶς ἡ πρὸς τὴν κάννην ἔμφραξις, τοὐλάχιστον ὑπὸ καλὰς ἀτμοσφαιρικὰς καὶ ὑπηρεσιακὰς συνθήκας, οὐδόλως ὅμως καὶ ἡ τοῦ αὐλοῦ τοῦ ἐπικρουστῆρος· τὰ ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τοῦ γεμίσματος παραγόμενα ἀέρια εἰσδύουσιν οὕτω διὰ τοῦ αὐλοῦ τούτου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κινητοῦ οὐραίου, ρυπαίνουσιν αὐτὸ ταχέως καὶ καθιστῶσι μετά τινας βολὰς δυσχερεστάτην καὶ πολλάκις ἀδύνατον τὴν λειτουργίαν τοῦ κρουσιζωπύρου μηχανήματος. Ἀφ' ἑτέρου, ὅταν τὸ ἐμπύρευμα κεῖται πρὸς τὸ πρόσθιον μέρος τῆς χαρτίνης θήκης (σχ. 2), ὁ βελονωτὸς ἐπικρουστὴρ διαπερᾷ ὁλόκληρον τὸ γέμισμα διὰ νὰ συναντήσῃ τὸ ἐμπύρευμα· κατασκευαζόμενος κατ' ἀνάγκην λεπτὸς καὶ μακρὸς καθίσταται εὔθραυστος, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὰ ἐκ τῆς κατακαύσεως τῆς πυρίτιδος παραγόμενα ἀέρια φθείρουσι καὶ ρυπαίνουσιν αὐτὸν ταχέως, παρακωλυομένης οὕτω πολλάκις τῆς λειτουργίας τοῦ ὅπλου. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τὸ ἐμπύρευμα τίθεται εἰς τὸ πυθμένιον τῆς θήκης (σχ. 1) καὶ ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ γεμίσμα-

Digitized by Google

τος διὰ παρακύκλου ἀπὸ χάρτονος, μὴ ἔχοντος τούτου σταθερὰν θέσιν, δημιουργοῦνται ἀφλογιστίαι. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μειονεκτημάτων ἐνυπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀπορρέοντα ἐξ αὐτῆς τῆς χαρτίνης θήκης. Ἡ θέσις τοῦ φυσιγγίου κατὰ τὴν γέμισιν καθορίζεται διὰ τῆς θέσεως τῆς βολίδος ἐν τῇ θαλάμῃ· βραχύτερον ἀπὸ κατασκευῆς φυσίγγιον, ἢ βραχυνθὲν ἐκ συμπιέσεως τῆς πυρίτιδος κατὰ τὰς μεταφοράς, μειοῖ τὴν μεταξὺ ἐμπυρεύματος καὶ αἰχμῆς τῆς βελόνης ἀπόστασιν, καθισταμένων οὕτω πιθανωτέρων τῶν ἀφλογιστιῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ ρύπανσις τῆς θαλάμης ἐπενεργεῖ ἐπιζημίως. Κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ τυφεκίου ὑπόδ. 1866, ἐν ἀρχῇ μὲν παρουσιάζοντο ἀφλογιστίαι ἀνερχόμεναι εἰς 10%, μετά τινας ὅμως βολάς, ἐπερχομένης ρυπάνσεως τῆς θαλάμης, οὐ μόνον δὲν συνέβαινον ἀφλογιστίαι, ἀλλὰ μὴ εἰσερχομένων ἐντελῶς ἐν τῇ θαλάμῃ τῶν ὀλίγῳ μακρῶν φυσιγγίων, ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν ἐκπυρσοκρότησις πρὶν ἢ τὸ κινητὸν οὐραῖον κλεισθῇ ἐντελῶς, ἂν ἡ αἰχμὴ τῆς βελόνης ἐξεῖχεν ὀλίγον τῆς ἐπεστρίδος, καθ' ἣν στιγμὴν κλείεται τὸ οὐραῖον, τοῦθ' ὅπερ συνέβαινεν οὐχὶ σπανίως. Αἱ χάρτιναι θῆκαι καθιστῶσι τὰ φυσίγγια λίαν ἐλαττωματικὰ ἀπὸ ἀπόψεως συντηρήσεως· ἐν ταῖς ἀποθήκαις φθείρονται ταχέως, ἐν ἐκστρατείᾳ δ' ἔτι μᾶλλον ὡς ἐκ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς τὸ ὕδωρ ἢ ἡ ὑγρασία εἰσδύει εἰς τὸ γέμισμα τῆς πυρίτιδος· ἀχρηστουμένου οὕτω ταχέως μεγάλου ἀριθμοῦ φυσιγγίων, ἀπόλλυται καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐλαφρότητος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀνεζητήθη θήκη γεμίσματος διενεργοῦσα ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν ἔμφραξιν, καὶ ἡ πληρεστέρα μέχρι σήμερον (1930) λύσις ἐδόθη διὰ θήκης μεταλλικῆς, *κάλυκος* ὀνομασθείσης. Τὰ μετὰ μεταλλικῆς θήκης φυσίγγια παρουσιάζουσι τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα: ἔμφραξιν ἀσφαλῆ καὶ ἐντελῆ, ἐπαρκῆ προφύλαξιν τοῦ γεμίσματος τῆς πυρίτιδος ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπηρειῶν, ἀτμοσφαιρικῶν καὶ μηχανικῶν, ἀφλογιστίας σπανιωτάτας καὶ συντήρησιν ἀσφαλῆ ἔν τε ταῖς ἀποθήκαις καὶ κατὰ τὰς μεταφοράς· ταῦτα ἀντισταθμίζουσιν εὐρέως τὸ μεγαλύτερον βάρος τῆς θήκης, ὅπερ δύναται νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τοῦ τετραπλασίου τοῦ βάρους τοῦ γεμίσματος. Ἀφ' ἑτέρου ἡ κατασκευὴ τῶν μεταλλικῶν τούτων καλύκων ἀπαιτεῖ εἰδικὰ μηχανήματα, ἐπιβάλλουσα οὕτω τὸν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἐπαρκῆ ἐφοδιασμὸν εἰς κάλυκας, ἢ καὶ εἰς ὁλομερῆ φυσίγγια, ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν ἐπιβάλλει τὴν εἰς τὸ κινητὸν οὐραῖον τοῦ ὅπλου προσθήκην ἐξολκευτικῆς διατάξεως πρὸς ἐξαγωγὴν ἐκ τῆς θαλάμης τοῦ μεθ' ἑκάστην βολὴν παραμένοντος ἐκεῖ κενοῦ κάλυκος ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ φυσιγγίου (βλ. λ. *ἐξολκεύς*). Κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, ἐὰν ἡ θαλάμη τῆς κάννης παρουσιάζῃ χαραγάς, ἢ ἐὰν ὁ κάλυξ εἶναι ἀκάθαρτος, γεννῶνται δυσχέρειαι κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν συνεπάγουσαι διακοπὴν τοῦ πυρός· ἐὰν τέλος τεμάχιόν τι τοῦ κάλυκος παρασυρθῇ ὑπὸ τῆς βολίδος καὶ παραμείνῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς κάννης, δυνατὸν κατὰ τὴν ἑπομένην βολὴν νὰ ἐπέλθῃ ἐξόγκωσις αὐτῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς ἀποτόμου ἐπιβραδύνσεως τοῦ δρόμου τῆς βολίδος καὶ τῆς ὄπισθεν αὐτῆς συσσωρεύσεως ἀερίων κεκτημένων μεγίστην ρύμην, ἐξ ὧν καὶ παράγεται σημαντικὴ αὔξησις πιέσεως. Ὁπωσδήποτε τὰ μετὰ μεταλλικῆς θήκης ἢ κάλυκος φυσίγγια ἀντικατέστησαν ὁλοκληρωτικῶς τὰ μετὰ καταναλουμένης θήκης τοιαῦτα.

Ἐξέλιξις τοῦ μεταλλικοῦ κάλυκος. Ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐντίθεται τὸ ἐμπύρευμα καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀναφλέξεως, οἱ κάλυκες καὶ τὰ ἐκ τούτων συντιθέμενα φυσίγγια διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, περίφλεκτα καὶ κεντρόφλεκτα.

Εἰς τὰ *περίφλεκτα φυσίγγια* τὸ κροτοῦν μῖγμα τίθεται ἐντὸς ὀγκώματος κατεσκευασμένου ἐντὸς τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ κάλυκος καὶ ἐρειδομένου κατὰ τὴν βολὴν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τομῆς τῆς κάννης (σχ. 3). Κρούσις τοῦ ἐπικρουστῆρος ἐπὶ οἱουδήποτε σημείου τῆς στεφάνης ἀρκεῖ πρὸς ἀνάφλεξιν τοῦ ἐμπυρεύματος.

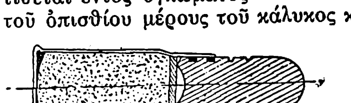

Σχ. 3. Φυσίγγιον περίπλεκτον μετὰ κάλυκος μεταλλικοῦ.

Εἰς περίπτωσιν ἀφλογιστίας περιστρέφεται ἁπλῶς τὸ φυσίγγιον καὶ προκαλεῖται ἐκ νέου ἐνέργεια τοῦ ἐπικρουστῆρος. Τὰ τοῦ εἴδους τούτου φυσίγγια, χρησιμοποιηθέντα ἀρχικῶς διὰ τὰ αὐτογεμῆ τυφέκια, δι' ἃ ἡ χρῆσις κεντροφλέκτων ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος, ἐγκατελείφθησαν, διότι τὸ κροτοῦν μῖγμα πλημμελῶς προφυλάσσεται ἐκ τῶν κρούσεων, ἐντίθεται δὲ εἰς μέρος καθ' ὃ τὸ μέταλλον δὶς καμπτόμενον παρουσιάζει τὴν μικροτέραν στερεότητα, ἐνῷ κυρίως ἐκεῖ δέον νὰ μὴ συμβαίνῃ διάρρηξις, ἅτε τοῦ μέρους τούτου ἀσφαλίζοντος τὴν ἔμφραξιν· ἐπὶ πλέον ἡ ποσότης τοῦ κροτοῦντος μίγματος, οὖσα ἀναγκαστικῶς μεγάλη, μειοῖ τὴν κανονικότητα τῆς βολῆς.

Οἱ *κεντρόφλεκτοι κάλυκες* παρουσίασαν δύο κυρίως τύπους, τὸν Boxer καὶ τὸν Berdan. Ὁ τοῦ τύπου Boxer σύγκειται (σχ. 4) ἐκ σωλῆνος μεταλλικοῦ φύλλου νν ἐνισχυμένου κατὰ τὸ ὀπίσθιον μέρος διὰ δύο μεταλλικῶν πυθμενίων αα καὶ α'α'· ἐπὶ τοῦ τελευταίου πυθμενίου πλὰξ τις ββ ἀπὸ κασσιτερωμένον σίδηρον, ἐξέχουσα τοῦ πυθμενίου, χρησιμεύει διὰ τὴν ἐν τῇ δεούσῃ θέσει εἰσαγωγὴν τοῦ φυσιγγίου καὶ διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ κενοῦ κάλυκος.

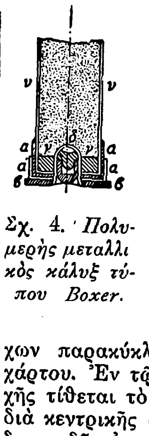

Σχ. 4. Πολυμερὴς μεταλλικὸς κάλυξ τύπου Boxer.

Κεντρικὸν ἄνοιγμα ἀφίνει δίοδον εἰς κωδωνοειδῆ ἐσοχήν, ἥτις συνδέει πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα μέρη τοῦ πυθμενίου καὶ στερεοῦται διὰ συσφίγξεως μεταξὺ τῶν τοίχων παρακύκλου τινὸς γγ ἀπὸ συμπεπιεσμένου χάρτου. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς κωδωνοειδοῦς ἐσοχῆς τίθεται τὸ καψύλλιον καὶ ὁ ἄκμων αὐτοῦ ε· διὰ κεντρικῆς ὀπῆς κατὰ τὸν ἄξονα καὶ τὴν κωδωνοειδῆ ἐσοχὴν μεταδίδεται τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ ἐμπυρεύματος εἰς τὸ γέμισμα. Ὁ τύπος οὗτος στερεώτατος καὶ μικρᾶς τιμῆς ἔχει τὸ μειονέκτημα νὰ ᾖ πολυμερὴς καὶ νὰ χρησιμοποιῆται μόνον ἅπαξ· ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας γεμίσεως δίδει ἀρχικὴν ταχύτητα μικροτέραν ἀπὸ τὴν διὰ τοῦ τύπου Berdan λαμβανομένην.

Κατὰ τὸν τύπον Berdan ὁ κάλυξ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μόνον τεμαχίου ἐξ ὀρειχάλκου. Τὸ μέταλλον ἐπικάμπτεται πολλάκις ἐφ' ἑαυτοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίσῃ εἰς τὸ πυθμένιον κοιλότητα σχήματος κυλινδρικοῦ, ἧς ὁ πυθμὴν φέρει ἐξοχήν, ἥτις καλεῖται *ἄκμων*. Τὸ ἐμπύρευμα τοποθετεῖται ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ πυθμενίου ἀπέναντι τοῦ ἄκμονος. Ὁ ἐπικρουστὴρ πλήσσων τὸ ἐμπύρευμα συμπιέζει τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἄκμονος καὶ ἐπιφέρει τὴν ἔκρηξιν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐκ ταύτης ἀέρια εἰσδύουσι μέχρι τῆς πυρίτιδος διὰ τῶν εἰς τὸν πυθμένα τῆς κοιλότητος ὑπαρχουσῶν ὀπῶν, *διαπνόων* καλουμένων. Τὸ σχ. 5 παριστᾷ τὸν κυρίως κάλυκα Berdan, εἰς ὃν τὸ πυθμένιον ἐνδυναμοῦται διὰ δακτυλίου β ἐξ ὀρειχάλκου ἐσωτερικῶς τεθειμένου. Τοιοῦτοι κάλυκες δύνανται νὰ ἀναγεμισθῶσιν ἐφ' ὅσον ἀντέσχον κατὰ τὴν πρώτην βολήν. Λόγῳ τῶν διαρρήξεων, αἵτινες παρετηροῦντο κατὰ τὸ ὄγκωμα ἢ στεφάνην τοῦ πυθμενίου, προέβησαν ἐν Γαλλίᾳ

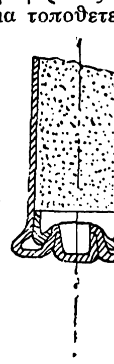

Σχ. 5. Κάλυξ μεταλλικὸς καθ' αὐτὸ τύπου Berdan.

εἰς μεταρρυθμίσεις διὰ κατασκευῆς πολὺ παχυτέρου πυθμενίου, σχηματιζομένου οὐχὶ δι' ἀναδιπλώσεως, ἀλλὰ διὰ μεταβιβάσεως πρὸς αὐτὸ τοῦ μεγαλυτέρου πάχους τοῦ μετάλλου, ὡς δεικνύει τὸ σχ. 6. Εἰς τὸν τύπον τοῦτον τὸ καψύλλιον δὲν τίθεται ἁπλῶς ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ πυθμενίου, ἀλλὰ κρατεῖται ἐν αὐτῇ δι' ἐπικαλύμματος γ, ἐλαττουμένης οὕτω τῆς πιθανότητος ἐκρήξεων ἐκ τυχαίων κρούσεων. Ὁ τελευταῖος οὗτος τύπος κάλυκος μονομεροῦς, μετὰ διαπλατύνσεως τοῦ πυθμενίου, στεφάνης καλουμένης, καὶ καψυλλίου μετὰ ἢ ἄνευ ἐπικαλύμματος, ἐπεκράτησεν ὁλοσχερῶς διὰ τὰ ὅπλα τοῦ διαμετρήματος τῶν 11 περίπου χιλιοστῶν Gras, Mauser, Wetterli, Martini-Henry, κτλ. καὶ εἴς τινα ὅπλα μικροτέρου διαμετρήματος, ὡς εἰς τὸ Lebel τῶν ὀκτὼ χιλιοστῶν (σχ. 7). Εἰς τὰ μικροτέρου διαμετρήματος ὅπλα χρησιμοποιεῖται ὁ αὐτὸς τύπος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ στεφάνης κατὰ τὸ πυθμένιον χαράσσεται κατὰ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ περιφερικὴ *ἐκγλυφή*, καλουμένη καὶ αὐλάκιον διὰ τὴν ἐξόλκευσιν (σχ. 8). Ἡ διάταξις αὕτη εὐχεραίνει τὴν ἐν ταῖς γεμιστηρίοις θήκαις τάξιν τῶν φυσιγγίων εἰς τὰ ἐπαναληπτικὰ καὶ τὰ αὐτόματα ὅπλα.

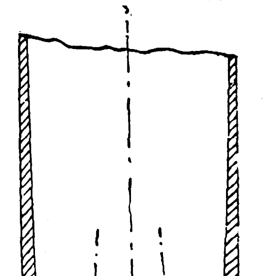

Σχ. 6. Τελειοποιημένος μεταλλικὸς κάλυξ τύπου Berdan.

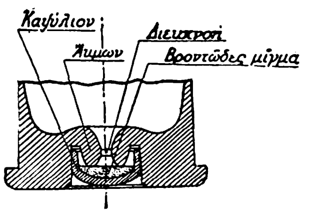

Σχ. 7. Πυθμένιον κάλυκος Λεμπέλ, ἑλληνικῆς κατασκευῆς.

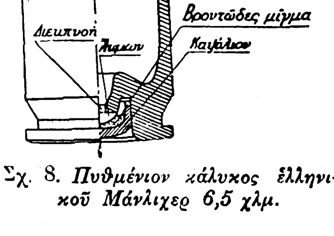

Σχ. 8. Πυθμένιον κάλυκος ἑλληνικοῦ Μάνλιχερ 6,5 χλμ.

Ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ κάλυκος. Διὰ τὰ τυφέκια τὰ βάλλοντα δι' ἰσχυροῦ γεμίσματος δίδεται εἰς τὸν κάλυκα σχῆμα φιάλης, ὅπως μειουμένου κατὰ τὸ δυνατὸν τοῦ μήκους τοῦ γεμίσματος ἐπιτευχθῇ βραχύτερος κάλυξ· τοῦτο δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς τὰ πιστόλια. Εἰς τὸ πρὸς τὸ πυθμένιον μέρος τοῦ κάλυκος δίδεται γενικῶς σχῆμα ἐλαφρῶς κωνικόν, ὅπερ καθίστησιν εὐχερεστέραν τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ κάλυκος μετὰ τὴν βολήν· τὸ ἐμπρόσθιον μέρος, *λαιμὸς* καλούμενον, εἶναι κυλινδρικὸν καὶ συνδέεται πρὸς τὸν *κορμὸν* διὰ τῆς *κωνικῆς συναρμογῆς*. Ἐφ' ὅσον ἐλαττοῦται τὸ διαμέτρημα τοῦ τυφεκίου καὶ αὐξάνεται ὁ λόγος τοῦ βάρους τοῦ γεμίσματος πρὸς τὸ τῆς βολίδος, ὡς καὶ τὸ κατὰ μονάδα ὀρθῆς τομῆς βάρος αὐτῆς, ἐπὶ τοσοῦτον παρίσταται ἀνάγκη ἐπιμηκεστέρου γεμίσματος συνεπῶς καὶ κάλυκος· πρὸς ἀποφυγὴν τούτου αὐξάνεται ἡ διαφορὰ τῆς διαμέτρου τοῦ λαιμοῦ τοῦ κάλυκος ἀπὸ τῆς τοῦ κορμοῦ, ἐπιμηκυνομένης τῆς κωνικῆς συναρμογῆς, ὅπως μὴ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐξασθενῶται ὑπερμέτρως ἡ ἀντίστασις τοῦ κάλυκος. Τὸ σχ. 9 ἐμφανίζει τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ κάλυκος Gras τῶν 11 χιλ. καὶ κάλυκος Mannlicher τῶν 6.5 χιλ.

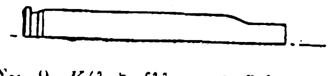

Σχ. 9. Κάλυξ ἑλληνικοῦ ὅπλου Μάνλιχερ 6,5 χλμ.

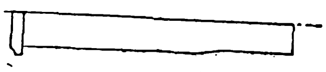

Σχ. 9α'. Κάλυξ ὅπλου Γκρὰ ὑποδ. 1874.

Μέταλλον τοῦ κάλυκος. Ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ τοῦ κάλυκος τὸ πρὸς κατασκευὴν τούτου μέταλλον δέον νὰ ᾖ: ἐπαρκῶς ἐκτατόν, ὅπως προσαρμόζηται οὗτος ἐπακριβῶς ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς θαλάμης, ἀρκούντως ἀνθεκτικόν, ἵνα μὴ διαρρήγνυται ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος καὶ ἐπαρκῶς ἐλαστικόν, ἵνα μετὰ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐπανέρχηται συστελλόμενος εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτοῦ διαστάσεις, εὐχεραινομένης οὕτω τῆς ἐξολκεύσεως. Ὁ ὀρείχαλκος μέσης συνθέσεως 70% χαλκοῦ καὶ 30% ψευδαργύρου προσφέρεται καλλίον παντὸς ἄλλου μετάλλου, τό γε νῦν ἔχον (1930), ὑπὸ τὸν ὅρον, ἵνα τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ὦσιν ἀπολύτου σχεδὸν καθαρότητος. Αἱ ἐνδεχομένως ἐνυπάρχουσαι ἐν τῷ μεταλλοκράματι ξέναι οὐσίαι ἐπενεργοῦσιν ἐπιζημίως καὶ δὴ λίαν αἰσθητῶς, ὑποβιβάζουσαι τὰ ὅρια ἀντοχῆς, ἐλαστικότητος καὶ ἐλατότητος τοῦ κράματος. Ἡ συγγραφὴ τῶν ὑποχρεώσεων διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ παραλαβὴν τῶν καλύκων καθορίζει τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν βαθμὸν καθαρότητος τοῦ ὀρειχάλκου, τῶν ξένων οὐσιῶν μὴ ὑπερβαινουσῶν τὸ 0,45%. Τὸ καθαρὸν ἀργίλλιον (aluminium), μέταλλον μιτητος, θὰ ἔδιδε κάλυκας, συνεπῶς καὶ φυσίγγια οὐσιωδῶς ἐλαφρότερα, στερεῖται ὅμως ἐλαστικότητος δασύτητος καὶ ὀξειδοῦται ταχέως καὶ κατὰ βάθος εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ μαλακὸς χάλυψ εἰς μικρὸν πάχος δύναται νὰ παράσχῃ κάλυκα ἐλαφρὸν καὶ ἐπιτυχῶς λειτουργοῦντα· ἡ κατασκευή του ὅμως τυγχάνει λεπτοτέρα, ἡ δὲ προστασία αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως δυσχερής. Διαρκοῦντος τοῦ Μεγάλου πολέμου οἱ Γερμανοί, πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1916, κατεσκεύασαν τοιούτους ἀπὸ χάλυβος κάλυκας, ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὴν ἐπελθοῦσαν σπάνιν χαλκοῦ, οἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπιτυχῶς ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ ὅπλα, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὰ πολυβόλα, ὅπου ὑφίσταντο πολλὰς ρωγμάς· ἐξακολουθεῖ ὅθεν ἐπικρατῶν ὁ ὀρείχαλκος.

Κατασκευὴ τοῦ κάλυκος. Ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν πολέμῳ καταναλισκομένων φυσιγγίων καὶ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος περισυλλογῆς τῶν κενουμένων διὰ τῆς βολῆς καλύκων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὡς καὶ τῶν πρὸς ἄσκησιν τοῦ στρατεύματος βαλλομένων ἐν εἰρήνῃ φυσιγγίων, οἱ κάλυκες δέον νὰ ὦσιν εὐχερεῖς, εὐώνου καὶ ταχείας κατασκευῆς, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τοῦ προορισμοῦ των δέον νὰ παρουσιάζωσι μεγίστην ἀκρίβειαν καὶ ὁμοιότητα σχήματος καὶ διαστάσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις τούτων θὰ συνεπέφερεν ἀνομοιότητα βλητικῶν ἀποτελεσμάτων, δυσχερείας κατὰ τὴν βολὴν καὶ μέχρις ἀναγκαστικῆς διακοπῆς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ φθορὰς ἔτι τῶν ὅπλων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας, κατ' ἐξοχὴν λεπτὸν ὡς ἐκ τῆς οὕτω ἀπαιτουμένης ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας, ἐκτελεῖται διὰ σειρᾶς μηχανημάτων ἀντιστοίχου ἀκριβείας, ἅτινα ἐξελιχθέντα σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἐν γένει βιομηχανίας ἀνῆλθον εἰς τελειότητα πληροῦσαν ἐπαρκῶς τὰς ἐπιθυμίας τῆς κατασκευῆς.

Ὁ ὀρείχαλκος εἰσάγεται εἰς τὸ καλυκοποιεῖον εἰς ἐλάσματα κανονικωτάτου πάχους, ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ ὑπὸ κατασκευὴν κάλυκος, ἐξ οὗ ἀποκόπτονται δισκία διαμέτρου ἐξαρτωμένης καὶ ταύτης ἐκ τοῦ πρὸς κατασκευὴν κάλυκος, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς δισκία. Ἐξ ἑκάστου δισκίου θὰ σχηματισθῇ εἷς κάλυξ δι' ἀλλεπαλλήλων μεταμορφώσεων

Digitized by Google

καὶ συμπληρωματικῶν ἐπ' αὐτῶν ἐργασιῶν. Πρώτη ἐργασία εἶναι ἡ ἐκκοίλανσις τοῦ δισκίου, συντελουμένη εἴτε ταυτοχρόνως μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ἐλάσματος ἀποκοπῆς τοῦ δισκίου, εἴτε ἐπὶ τούτου ἀποκεκομμένου ἤδη διὰ μηχανῆς φερούσης ἔμβολον κινούμενον κατακορύφως παλινδρομικῶς καὶ μήτρας, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσωθούμενον τὸ δισκίον ἀναγκάζεται νὰ μετασχηματισθῇ εἰς κυάθιον (βλ. σχεδιάγραμμα κατεργασίας κάλυκος Μάνλιχερ τῶν 6,5). Ἀπὸ τῆς μορφῆς ταύτης δι' ἐμβολοφόρων μηχανῶν ἀναλόγου πρὸς την προηγουμένην συγκροτήσεως, ἐξελαστικῶν καλουμένων, τῶν ἐμβόλων αὐτῶν κινουμένων κατακορύφως ἢ καὶ ὁριζοντίως, ἐπακολουθοῦσι κατὰ σειρὰν ἐξελάσεις, σμι-

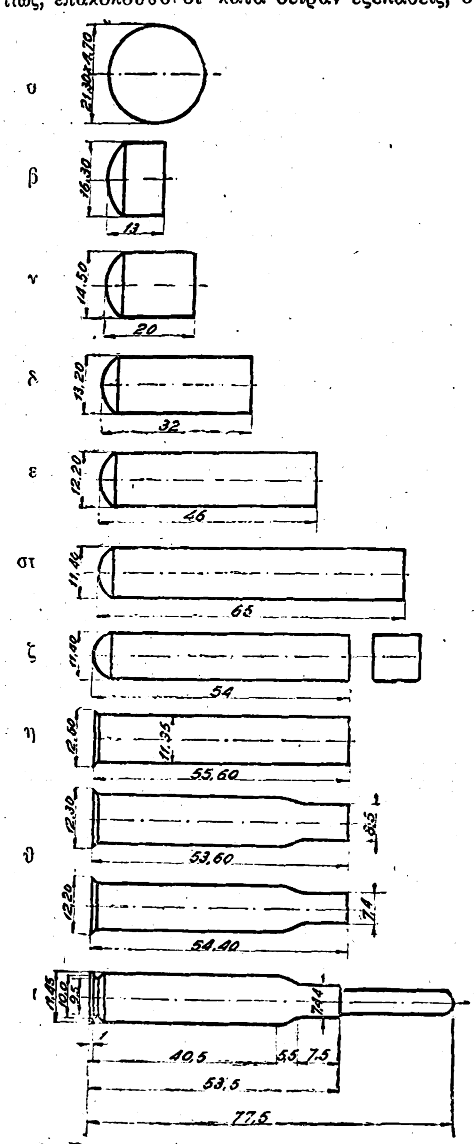

Σχεδιαγράφημα κατεργασίας κάλυκος Μάνλιχερ τῶν 6,5.
[α=Δισκίον. β=Ἐκκοίλανσις. γ=1η ἐξέλασις. δ=2α ἐξέλασις. ε=3η ἐξέλασις. στ.=4η ἐξέλασις. ζ=Ἀποκοπή. η=πυθμενιοθλίψις. θ=σχηματισμὸς στομίου. ι=ἐκγλυφή.]

κρυνομένης προοδευτικῶς τῆς διαμέτρου τοῦ ἐμβόλου καὶ τῆς ἀντιστοίχου μήτρας, δι' ὧν δίδεται τὸ ἐπίμηκες σχῆμα καὶ ἡ διάμετρος τοῦ κορμοῦ τοῦ κάλυκος· τὰ πρὸς ἐκκοίλανσιν δισκία, ὡς καὶ τὰ πρὸς οἱανδήποτε κατόπιν ἐξέλασιν κυάθια, παρελαύνουσι πρὸ τοῦ παλινδρομικῶς κινουμένου ἐμβόλου τῆς μηχανῆς διὰ μηχανικῆς διατάξεως, αὐτομάτως ἀπὸ τοῦ τροφοδότου τῆς μηχανῆς προερχόμενα· ὕδωρ σαπωνοῦχον ῥέον πρὸς τὰ ἔμβολα καὶ τὰ ὑπὸ μεταμόρφωσιν στοιχεῖα διευκολύνει τὴν κίνησιν καὶ περιορίζει τὴν ἀναπτυσσομένην ἐκ τῆς βιαίας ταύτης μεταμορφώσεως ἀναπτυσσομένην καὶ μειονεκτικῶς ἐπιδρῶσαν θερμότητα. Μεθ' ἑκάστην τοιαύτην παραμόρφωσιν ὁ ὀρείχαλκος ἀπόλλυσι τὴν μαλακότητα καὶ ἐλατότητα αὐτοῦ, καθιστάμενος σκληρὸς καὶ εὔθρυπτος, μὴ ἐπιτρεπομένου οὕτω περαιτέρω μετασχηματισμοῦ. Εἰσάγονται ὅθεν ἐντὸς εἰδικῶν κλιβάνων πρὸς ἀνόπτησιν, δι' ἧς ὁ ὀρείχαλκος ἐπανακτᾷ τὰς ἐκ τῆς προηγηθείσης παραμορφώσεως ἀπολεσθείσας ἰδιότητας του καὶ καθίσταται δεκτικὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίας. Ἡ ἐργασία αὕτη τῆς ἀνοπτήσεως ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ποιοῦ τῶν παραχθησομένων καλύκων· ἀνεπαρκὴς ἢ ὑπέρμετρος πύρωσις, ἡ ἀνομοιόμορφος τοιαύτη, θὰ παρουσιάσῃ ἐν περαιτέρω κατεργασίᾳ ἢ κατὰ τὰς δοκιμὰς παραλαβῆς καὶ τὴν βολὴν τὰ μειονεκτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐξερχόμενα τῶν κλιβάνων τὰ στοιχεῖα ταῦτα μετὰ τὴν ἀνόπτησιν φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὀξείδια, ἅτινα θὰ παρημπόδιζον τὴν περαιτέρω κατεργασίαν, ἐξ οὗ καὶ ἀφαιροῦνται διὰ πλύσεως ἐντὸς ἀραιοῦ διαλύματος θειικοῦ ὀξέος, μεθ' ἣν ἐπακολουθοῦσι πλύσεις διὰ καθαροῦ ὕδατος καὶ διαλύματος ἀνθρακικοῦ νατρίου πρὸς ἐξουδετέρωσιν παντὸς ἀπομένοντος τυχὸν ὀξέος. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐξελαστικῆς περιόδου κανονίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ πυθμένιον τοῦ κάλυκος προοδευτικῶς μετὰ τῆς καψυλλιοθαλάμης, τοῦ ἄκμονος, τῆς διατρήσεως τῶν διαπνοῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐγγραφῶν διὰ μηχανῶν συνθλιπτικῶν καὶ διατρητικῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ τελικὸν σχῆμα τῆς στεφάνης ἢ τῆς ἐκγλυφῆς τοῦ πυθμενίου ὡς καὶ τὸ τελικὸν μῆκος τοῦ κάλυκος προοδευτικῶς διὰ μηχανῶν ἐκκοπτικῶν καὶ ἐκγλυφαντικῶν. Καὶ εἰς τὰς μηχανὰς ταύτας τὰ ὑπὸ κατεργασίαν τεμάχια καταλαμβάνουσι διαδοχικῶς τὴν οἰκείαν θέσιν διὰ διατάξεων αὐτομάτου τροφοδοτήσεως τῶν μηχανῶν. Ἐνδιαμέσως καὶ πρὸς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν τούτων διενεργεῖται ὁ σχηματισμὸς τῆς κωνικῆς συναρμογῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ τοῦ κάλυκος δι' ἑνὸς ἢ καὶ δύο κεχωρισμένων χειρισμῶν δι' εἰδικῶν μηχανῶν εἰσαγουσῶν τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ κυλινδρικοῦ ἔτι κάλυκος ἐντὸς μήτρας ἐχούσης τὸ ἐπιζητούμενον σχῆμα. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὴν τελευταίαν ἐξέλασιν ὁ κάλυξ δὲν ὑφίσταται ἀνόπτησιν ἐν κλιβάνῳ, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κωνικοποιήσεως ταύτης τοῦ προσθίου μέρους γίνεται ἀνόπτησις μόνον τούτου καὶ εἰς ὅσον μῆκος ἀπαιτεῖται· ἡ πύρωσις κατὰ τὴν ἀνόπτησιν ταύτην διενεργεῖται εἰς εἰδικὰς συσκευὰς διὰ φλογὸς οἰνοπνεύματος ἢ φωταερίου ἢ ἀνθρακασβεστίου (ἀσετυλίνης). Ὁμοία ἀνόπτησις διενεργεῖται καὶ μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ περαίωσιν τοῦ κάλυκος μόνον κατὰ τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ἔχουσα μεγίστην σπουδαιότητα, ἅτε διὰ ταύτης μειουμένης τῆς συσφίγξεως τῆς βολίδος καὶ προλαμβανομένης οὕτω τῆς διαρρήξεως τοῦ κάλυκος κατὰ τὸν λαιμόν· παρετηρήθησαν ὄντως τοιαῦται διαρρήξεις ἐν μεγάλῃ ἀναλογίᾳ ἐπὶ καλύκων μὴ ὑποστάντων τὴν τελευταίαν ἀναπύρωσιν τοῦ λαιμοῦ εἰς φυσίγγια ἐπὶ μακρὸν ἀποθηκευθέντα. Οἱ ἕτοιμοι πλέον κάλυκες πλύνονται καθαρῶς, στεγνοῦνται τεχνητῶς ἐντὸς θερμῶν πριονισμάτων ξύλου καὶ στιλβοῦνται ἐντὸς περιστρεφομένων τυμπάνων μέσῳ θερμῶν πριονισμάτων, μεθ' ὃ μεταφέρονται πρὸς ἔλεγχον. Οὗτος ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν παντὸς κάλυκος, ὅστις ἤθελε παρουσιάσει ἐλαττώματα καθιστῶντα αὐτὸν ἀκατάλληλον ἢ καὶ ἁπλῶς μειονεκτικὸν ἐν τῇ χρήσει καὶ συνίσταται εἰς τὸν *ἔλεγχον ὄψεως* καὶ τὸν *ἔλεγχον τὸν μηχανικόν*. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν οἱωνδήποτε ἐξωτερικῶν ἐλαττωμάτων ἀντιληπτῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ (ρωγμῶν, κοιλωμάτων, χαραγῶν, στρεβλώσεων κτλ.)· ὁ δὲ δεύτερος, εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν διαφόρων διαστάσεων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν· ἀπὸ εἰκοσαετίας ὁ ἔλεγχος οὗτος συντελεῖται μηχανικῶς.

Ἀποθήκευσις. Οἱ κάλυκες δὲν ἀποθηκεύονται μόνοι· ὑποκείμενοι εἰς ἐλαφρὰς παραμορφώσεις, ἰδίως κατὰ τὸν λαιμόν, καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς ὑγρασίας τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπίδρασιν, γεννῶσι τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνακαθάρσεως καὶ ἔστιν ὅτε μερικῆς ἀνασκευῆς· ἐκ τούτων ἐνδείκνυται ἵνα καταρτίζωνται εἰς φυσίγγια ὁλομερῆ καὶ ν' ἀποθηκεύωνται ὡς τοιαῦτα (βλ. λ. *πυρῖτις* καὶ *φυσίγγιον*).

Κάλυξ πυροβόλων. Ἡ προσπάθεια πρὸς αὔξησιν τῆς ταχυβολίας τῶν πυροβόλων, δημιουργήσασα τὸ ταχυβόλον πυροβόλον (μὲ ταχύτητα βολῆς 20 καὶ πλέον βολῶν κατὰ λεπτὸν διὰ τὸ διαμέτρημα τῶν 75 χιλ.), ἐγέννησεν ἐκ παραλλήλου τὴν ἀνάγκην γεμίσεως μετ' ἀναλόγου ταχύτητος. Ἡ συνένωσις βλήματος, γεμίσματος καὶ ἐμπυρεύματος διὰ μεταλλικοῦ κάλυκος παρήγαγε τὴν ὁλομερῆ φυσίγγην (βλ. λ. *γέμισμα* καὶ *φυσίγγη*), δι' ἧς ὄντως ηὐξάνετο σημαντικῶς ἡ ταχύτης τῆς γεμίσεως καὶ ἠσφαλίζετο ταυτοχρόνως κατὰ βαθμὸν πλήρη ἡ κατὰ τὴν βολὴν ἔμφραξις. Τοιουτοτρόπως κατεσκευάσθησαν κάλυκες καὶ διὰ μεγάλου ἔτι διαμετρήματος πυροβόλα (πυροβόλα θέσεως, ναυτικοῦ κτλ.), παρ' ὅλον τὸ μειονέκτημα τοῦ νεκροῦ βάρους, ὅπερ ἐπιδρᾷ κυρίως εἰς τὸ ἑλισσόμενον ἐν γένει πυροβολικόν. Ἔχοντες οἱ κάλυκες οὗτοι σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν ὅπλων μετὰ κωνικῆς συναρμογῆς, ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης, ἀναλόγως τοῦ διαμετρήματος καὶ τῆς θαλάμης τοῦ πυροβόλου, παρουσιάζουσι κατὰ τὸν κορμὸν σχῆμα ἐλαφρῶς κολουροκωνικὸν διὰ τὴν εὐχερῆ εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἐκ τῆς θαλάμης καὶ διαπλάτυνσιν κατὰ τὸ πυθμένιον, σχηματίζουσαν στεφάνην, δι' ἧς ὁ ἐξολκεὺς ἐπιτυγχάνει τὴν ἐξόλκευσιν. Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ πυθμενίου κοχλιοῦται ἐν προειργασμένῃ ἐγκαθίσει ὁ ἐμπυρευματοφόρος κοχλίας. Οἱ κάλυκες οὗτοι κατασκευάζονται ἐξ ὀρειχάλκου ἐπίσης καὶ ἀπὸ δίσκου, ὡς οἱ τῶν ὅπλων διὰ βαρυτέρων μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Κατὰ τὸν πόλεμον 1914—1918, ἕνεκα σπάνεως χαλκοῦ, κατεσκευάσθησαν τοιοῦτοι κάλυκες ἀπὸ μαλακοῦ χάλυβος· εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου εἴτε μόνον κατὰ τὸ πυθμένιον, ἔχοντες τὰ προεκτεθέντα μειονεκτήματα. Αἱ τακτικαὶ ὑποχρεώσεις τοῦ πυροβολικοῦ, ἀντιμετωπιζόμεναι καὶ διὰ τῆς χρήσεως πολλαπλῶν γεμισμάτων, ἐκτοπίζουσι τὴν ὁλομερῆ φυσίγγην, τὸ δὲ νεκρὸν βάρος τοῦ μεταλλικοῦ κάλυκος ἠνάγκασεν εἰς τὴν χρῆσιν ἄλλου μέσου ἐμφράξεως καὶ τὴν κατάργησιν τούτου εἰς τινα συστήματα πυροβόλων.
Κ. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

—*κάλυκες γευστικαὶ* [*Ἀνατομ.*]. Μορφώματα ἢ σωμάτια πιθοειδῆ ἢ καλυκοειδῆ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ τελικὰ ὄργανα τοῦ αἰσθητηρίου τῆς γεύσεως καὶ ὧν πέριξ ἀπολήγουσιν αἱ ἶνες τῶν νεύρων τῆς γεύσεως, ἤτοι τὸ γλωσσοφαρυγγικὸν καὶ τὸ διάμεσον. Αἱ γευστικαὶ κάλυκες ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῆς γλώσσης, οὐχὶ δ' ὅμως πανταχοῦ ταύτης, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ ἐπιθηλίῳ τῶν θηλῶν αὐτῆς καὶ δὴ τῶν περιχεχαρακωμένων, τῶν φυλλοειδῶν καὶ τῶν μυκητοειδῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ ἐπιθηλίῳ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τῆς μαλθακῆς ὑπερῴας καὶ ἐν τῷ τοῦ προδόμου τοῦ λάρυγγος. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν περιχεχαρακωμένων θηλῶν κατασκηνοῦσι πολυπληθεῖς ἐν τοῖς πλαγίοις αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τῶν φυλλοειδῶν κεῖνται ἐν τῷ ἐπιθηλίῳ τῶν σχισμῶν τῶν χωριζουσῶν ταύτας ἀπ' ἀλλήλων, ἐπὶ δὲ τῶν μυκητοειδῶν, ὀλιγάριθμοι οὖσαι, καταλαμβάνουσι τὴν κορυφὴν αὐτῶν. Ἀποτελοῦνται δ' οἱ κάλυκες ἐξ ὁμοκέντρων ἀτρακτοειδῶν ἐπιθηλιακῶν κυττάρων, ὧν τὰ μὲν ἔξω εἶναι καλυπτήρια ἢ ἐρειστικά, τὰ δ' ἔσω γευστικὰ (νευροεπιθηλιακά). Τὰ εἰς τοὺς γευστικὰς κάλυκας ἀπολήγοντα νεῦρα εἶναι τὸ *γλωσσοφαρυγγικόν*, διανεμόμενον εἰς τὴν ῥίζαν τῆς γλώσσης (γευστικὸν λάβδα), καὶ τὸ *διάμεσον νεῦρον*, διανεμόμενον εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τῆς γλώσσης, τῶν ἰνῶν αὐτοῦ φερομένων διὰ τῆς χορδῆς τοῦ τυμπάνου ἀπὸ τοῦ προσωπικοῦ νεύρου εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ γλωσσικοῦ νεύρου, δι' οὗ προσάγονται εἰς τὴν γλῶσσαν. Κατὰ ταῦτα ἡ τὰ γευστικὰ ἐρεθίσματα προσδεχομένη μοῖρα τοῦ αἰσθητηρίου τῆς γεύσεως εἶναι τεταγμένη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος δίκην ἐλεγκτοῦ τῶν εἰς αὐτὰ εἰσαγομένων σιτίων.

—*κάλυκες νεφρικοὶ* [*Ἀνατομ.*]. Σωλῆνες βραχεῖς ἰνομώδεις, κυλινδροειδεῖς, δι' ὧν συνάπτονται αἱ νεφρικαὶ *θηλαὶ* (βλ. λ.) μετὰ τῆς νεφρικῆς πυέλου. Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν οἱ νεφρικοὶ κάλυκες διακρίνονται εἰς *ἐλάσσονας* καὶ εἰς *μείζονας*. Καὶ οἱ μὲν ἐλάσσονες, περὶ τοὺς 9 ὄντες, ἔχουσι μῆκος μὲν 1 έκ., πλάτος δὲ 6—12 χλμ.· καὶ τὸ μὲν ἄνω πέρας αὐτῶν προσφύεται κύκλῳ περὶ τὴν βάσιν μιᾶς νεφρικῆς θηλῆς (ἢ ἐνίοτε δύο), τὸ δὲ κάτω πέρας συνενοῦται μεθ' ὁμοίου παρακειμένων ἐλασσόνων καλύκων εἰς μείζονά τινα κάλυκα. Οἱ δὲ μείζονες κάλυκες εἶναι συνήθως δύο, ὁ *ἄνω* καὶ ὁ *κάτω*, καὶ σπανιώτερον τρεῖς, ὁ *μέσος*, λεπτότερος· ἕκαστος δ' αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συμβολῆς 3—4 ἐλασσόνων καλύκων καὶ ἔχει μῆκος 1—2 έκμ. Καὶ ὁ μὲν ἄνω ἄρχεται ἐκ τοῦ ἄνω πόλου (ἄκρου) τοῦ νεφροῦ καὶ φέρεται κατιοῦσαν φοράν, ὁ δὲ μέσος (ὅταν ὑπάρχῃ) ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ νεφροῦ καὶ πορεύεται σχεδὸν ὁριζοντίως, ὁ δὲ κάτω, βραχύτερος μέν, ἀλλ' εὐρύτερος τῶν λοιπῶν δύο, ἀθροίζεται ἀπὸ τοῦ κάτω πόλου τοῦ νεφροῦ καὶ φέρεται ἀνιοῦσαν πορείαν. Καὶ οἱ τρεῖς δ' οὗτοι κάλυκες ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν νεφρικὴν πύελον, κοινὸν δοχεῖον, ὁπόθεν ἄρχεται ὁ οὐρητήρ.

—*κάλυκες οὐρητηρικοὶ* [*Ὀντογον.*]. Κόλπωμα μικρὸν σχηματιζόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκ τοῦ τοιχώματος τοῦ Βολφιανοῦ πόρου (=ἀρχεγόνου οὐρητῆρος). Ὁ κάλυξ βλαστάνων ἐπιμηκύνεται εἰς σωλῆνα, οὗ τὸ μὲν τυφλὸν καὶ ἀνευρυσμένον πέρας παριστᾷ τὴν καταβολὴν τῆς νεφρικῆς πυέλου, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τὴν καταβολὴν τοῦ μονίμου οὐρητῆρος.
Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—*κάλυκος ἔξωσις* [*Πυροβολ.*] βλ. λ. *ἔξωσις* τοῦ κάλυκος.

καλυπτήρ, —ῆρος (ὁ)· ὁ καλύπτων, τὸ μέσον δι' οὗ καλύπτεταί τις, κάλυμμα, σκέπασμα: «καλυπτῆρες ὀχετῶν», «καλυπτὴρ πιστολίου».

καλυπτήριος, —α, —ον· ὁ ἁρμόδιος διὰ νὰ καλύπτῃ, ὁ καλύπτων· || *καλυπτήριον* (τό)· ὡς ουσ., προπέτασμα.

— *καλυπτήρια ὄργανα* [*Ἀνατομ.*]. Καλοῦνται οὕτω τὰ καλύπτοντα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος καὶ τὰς κοιλότητας αὐτοῦ ὄργανα, οἷα τὸ δέρμα καὶ οἱ βλεννογόνοι ὑμένες.
Ι. Π.

— *καλυπτήριον μηχανῆς αὐτοκινήτου*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος κάλυμμα, τὸ ὁποῖον περικλείει ἄνωθεν καὶ πλευρικῶς τὴν μηχανὴν τοῦ αὐτοκινήτου. Τὸ κάλυμμα τοῦτο φέρει συνήθως εἰς τὰ πλάγια αὐτοῦ ἐπιμήκεις καθέτους θυρίδας ἢ ἀνοίγματα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ διέλθῃ εὐκόλως ρεῦμα ἀέρος, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ὑποβοηθῆται ἡ ψῦξις τῆς μηχανῆς τοῦ αὐτοκινήτου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας της.
Δ. Κ. Α.

—*καλυπτήριος στιβὰς* [*Ἐμβρυολ.*]. Στιβὰς κυτταρικὴ ἔξωθεν τοῦ ἔξω βλαστικοῦ δέρματος, ἥτις συμβάλλει κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν θρέψιν τοῦ ἐμβρύου, ἀλλὰ προϊούσης τῆς διαπλάσεως ἐξαφανίζεται καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς καταλαμβάνουσι τὰ ἐπιπολῆς κύτταρα τοῦ ἐμβρυϊκοῦ κόμβου.
Ι. Π.

Digitized by Google

—καλυπτήριος ὑμὴν /Ἀνατομ./. Σύνδεσμος ἐνισχυτικὸς τῶν μέσων ἀξονεπιστροφικῶν διαρθρώσεων· ἐκφύεται ἐκ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς βάσεως τοῦ ἰνιακοῦ ὀστοῦ καὶ καταφύεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ 2ου ἢ 3ου αὐχενικοῦ σπονδύλου. Ι. Π.

καλυπτόρρυγχος (ὁ) (Calyptorhynchus) /Ζωολ./. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν*, ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ μεγάλου σώματος, πολυχρώμου πτερώματος καὶ λοφίου. Τὸ γένος περιλαμβάνει 6 εἴδη ψιττακῶν, ὧν σπουδαιότερον εἶναι *καλυπτόρρυγχος ὁ βάγξειος* (Calyptorynchus Banksii) μὲ ὡραῖον τεφροκύανον πτέρωμα καὶ οὐρὰν μὲ ἐρυθρὰς ραβδώσεις (βλ. καὶ λ. *ψιττακίδαι*). —Ω.

καλυπτόψις ( ) (Calyptopsis) /Ζωολ./. Γένος *κολεοπτέρων - ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν* περιλαμβάνον μικρὰ φαιόχρωμα ἔντομα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν. Ἐκ τῶν 7 γνωστῶν εἰδῶν του σπουδαιότερον εἶναι *καλυπτόψις ἡ καραβοειδὴς* (Calyptopsis caraboidea) ἀπαντῶσα καὶ ἐν Ἑλλάδι. —Ω.

καλύπτρα (ἡ)· τὸ μέσον δι' οὗ καλύπτεται τις: «καλύπτρα τῆς κεφαλῆς» || τὸ ἀραχνοΰφαντον κάλυμμα τοῦ προσώπου, κοιν. *βέλο*.

—/Ἱστορ./ Τὴν *καλύπτραν* ὡς μέρος τοῦ ἐνδύματος ἀνευρίσκομεν ἐν Ἀνατολῇ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ρώμῃ. Ὁ Μωϋσῆς ἔφερε καλύπτραν, διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὸν Θεόν· ἐπίσης ἔφερε καλύπτραν (μασβέ), ὅταν, μετὰ τὴν διαμονήν του ἐπὶ τοῦ Σινᾶ, ὡμίλησε πρὸς τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραήλ. Εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ Ἰσραὴλ ἡ καλύπτρα ἦτο συνήθης, ὅπως εἰς ὅλους τοὺς ἀνατολικοὺς λαούς, ἔφερον δὲ καλύπτραν εἰς ἔνδειξιν πένθους (λότ). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει, ὅτι ἡ μακρὰ κόμη ἁρμόζει εἰς τὰς γυναῖκας, ὅπως χρησιμεύῃ εἰς αὐτὰς ὡς καλύπτρα.

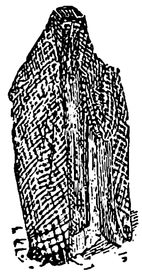
Αἰγυπτιακὴ καλύπτρα.

Ρωμαϊκὴ καλύπτρα.

Κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν ἡ καλύπτρα (τὸ κάλυμμα ἢ κρήδεμνον) ἦτο τεμάχιον λινοῦ ὑφάσματος, ὅπερ ἐτίθετο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς ράχεως ἢ συνεπτύσσετο ἐπὶ τῶν ὤμων. Αἱ γυναῖκες ἐκάλυπτον δι' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν πένθους ἢ ὅπως μὴ ἀναγνωρίζωνται. Ἑλληνίδες καὶ Ρωμαῖαι συχνάκις ἀνύψουν καὶ ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πτυχὰς τοῦ ἱματίου των ἢ τῆς palla των. Ἡ καλύπτρα δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε κόσμον τῆς γυναικείας ἐνδυμασίας· συχνότατα ἔχει σημασίαν καθαρῶς θρησκευτικήν. Οὕτω χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν παράστασιν διαφόρων ἑλληνορρωμαϊκῶν θεοτήτων, ὅπως εἰς τὸν Κρόνον, Κυβέλην, Δήμητρα, Ἥραν, Ἑστίαν, καθὼς καὶ εἰς θεότητας καθαρῶς ἀνατολικάς, ὡς ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις. Ἐπίσης ἡ Ἄρτεμις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καθὼς καὶ ἡ Περσική, ἔφερον καλύπτραν. Ὡς ὄργανον θρησκευτικῶν τελετῶν κυρίως ἐμφανίζεται ἡ καλύπτρα εἰς τὰς θυσίας τῶν Ρωμαίων· ὁ ἐκτελῶν τὴν θυσίαν ἱερεὺς ἔφερε καλύπτραν, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὰς ἀναλόγους ἑλληνικὰς τελετὰς εἶχε γυμνὴν τὴν κεφαλήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρωμαῖοι γενικῶς ὁσάκις ἐτέλουν θυσίας ὤφειλον νὰ φέρουν καλύπτραν. Εἰς τινας περιπτώσεις ἐν τούτοις ἡ χρῆσις τῆς καλύπτρας ἐπέζησε καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ἡ ἱέρεια τοῦ ἐπιτοπίου ἥρωος Σωσιπόλιδος εἰσήρχετο εἰς τὸ ἱερὸν φέρουσα λευκὴν καλύπτραν. Ἐν Ἀνατολῇ ἡ καλύπτρα ἐπανευρίσκεται εἰς τὰς ἱεροτελεστίας τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Ἄττεως, καθ' ἃς ὁ ἀρχιγάλλος ἔφερε μεγάλην καλύπτραν ὑπὸ τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Εἰς τὰς τιμωρίας τῶν Ἑστιάδων ὁ ἀνώτατος ποντίφηξ καλύπτει διὰ καλύπτρας τὴν Ἑστιάδα, ἥτις κατεδικάσθη νὰ ταφῇ ζῶσα. Ἡ καλύπτρα ἐπίσης ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶναι μέρος τῆς τελετῆς τῆς μυήσεως. Εἰς μαρμάρινον ἀγγεῖον, ἀνακαλυφθὲν ἐν Ρώμῃ καὶ ὅπερ φέρει παράστασιν μυήσεως εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, ὁ μυούμενος φέρει καλύπτραν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ καθαρμοῦ τὸ σκότος ἐπετυγχάνετο τῇ βοηθείᾳ καλύπτρας.

Ἡ συνήθεια ἐπέζησε καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁπότε ὁ νεόφυτος, ὁ ὑποβαλλόμενος εἰς τὸν ἐξορκισμόν, ἔφερε καλύπτραν. Πρὸς τὴν αὐτὴν ἰδέαν βασίζεται καὶ ἡ καλύπτρα τῆς νύμφης, εἰς τὰς γαμηλίους τελετὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἐτρούσκων, καθ' ὅσον, ἀρχικῶς, ὁ γάμος ἦτο «μύησις τῆς νύμφης εἰς τὸ μυστήριον τῆς οἰκιακῆς ζωῆς». Τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς καλύπτρας, συμβολιζούσης ἀφιέρωσιν εἰς θεότητα, εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου αἱ κόραι, αἵτινες ἀπεφάσιζον νὰ παραμείνουν παρθένοι, ἐθεωροῦντο ἀποτελοῦσαι ἰδίαν τάξιν, ἰδιαιτέρως τιμωμένην ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος διέταξε τοὺς διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν νὰ φροντίζουν διὰ τὴν συντήρησίν των. Αἱ «παρθένοι τῆς Ἐκκλησίας» αὗται ἔφερον δύο διακριτικὰ σημεῖα· ἐνδυμασίαν ἁπλῆν καὶ καλύπτραν, ἥτις ἦτο τὸ σύμβολον τῆς μυστικῆς ἑνώσεως, δι' ἧς καθίσταντο νύμφαι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ καλύπτρα ἐνεχειρίζετο εἰς αὐτὰς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἀπετέλει δὲ πρᾶξιν ἀμετάκλητον. Μετὰ τὴν τελετὴν ἐκείνην ἡ κόρη δὲν ἠδύνατο νὰ συνάψῃ γάμον. Ἀρχικῶς δὲν ἦτο ὡρισμένη ἡ ἡλικία, καθ' ἣν ἔπρεπεν ἡ παρθένος νὰ καλυφθῇ, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ ἀπὸ τὰ τοπικὰ ἔθιμα. Ἐν Ἀφρικῇ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἡ καλύπτρα ἐχορηγεῖτο εἰς τὸ 25 ἔτος, ἐν Ἱσπανίᾳ δὲ εἰς τὸ 45. Κατ' ἀρχὰς αἱ παρθένοι αὗται ἔζων βίον κοσμικόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία αὕτη ἐκρίθη ἐπικίνδυνος, τὰς ἐνέκλεισαν βραδύτερον εἰς ὡρισμένα μέρη· οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ διεμορφώθη ὁ μοναχικὸς βίος. Εἰς τὴν καλύπτραν προσετέθη καὶ δακτύλιος, σύμβολον τοῦ γάμου τῆς παρθένου μετὰ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ καλύπτρα ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον μεταξὺ τῶν Μωαμεθανίδων καὶ τῶν λαῶν ἐν γένει ἐκείνων, οἵτινες ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰσλάμ. Ἐν Τουρκίᾳ κατηργήθη πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, φέρεται δὲ μόνον ὅταν ἡ γυνὴ εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ χαρεμίου, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ τῶν δούλων ἢ τῶν γυναικῶν τῶν πτωχῶν τάξεων, σπανιώτατα δὲ ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν Βεδουΐνων. Ἡ καλύπτρα αὕτη (μποῦρκα) εἶναι μακρὰ λωρὶς λευκῆς μουσσελίνης καλύπτουσα ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ φθάνουσα σχεδὸν μέχρι τῶν ποδῶν. Μεταξὺ τῶν πτωχῶν τάξεων ἡ μποῦρκα κατασκευάζεται ἐκ χονδροειδοῦς μέλανος ὑφάσματος. Ἐπίσης ὑπάρχει ἡ διπλῆ καλύπτρα ἢ γιασμάκ, χρησιμεύουσα πρὸς κάλυψιν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου. Ἡ καλύπτρα ἐν Ἰνδίαις μεταξὺ τῶν Μωαμεθανίδων, καλουμένη ρουπάτα ἢ ντοπάττα, κατασκευάζεται ἐκ διαφόρων ὑφασμάτων. Ἔχει μῆκος τριῶν ὑαρδῶν, φέρεται δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ρίπτεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Κατὰ κανόνα αἱ ὕπανδροι γυναῖκες φέρουν ζωηρότερα χρώματα τῶν ἀνυπάνδρων. Ἐπίσης αἱ Ἰνδαὶ φέρουν καλύπτραν καλουμένην ὄρχνα, τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ρίπτεται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποκρύπτῃ τὸ στῆθος.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐχρησιμοποιήθη λεπτότατον διαφανὲς ὕφασμα (voilette περικαλύπτον τὸ πρόσωπον τῶν γυναικῶν. Χρώματος μέλανος διὰ τὰς πενθούσας, δύναται νὰ εἶναι οἱουδήποτε ἄλλου χρώματος ἢ καὶ λευκὸν διὰ τὰς λοιπὰς γυναῖκας. Σχεδὸν ἀναπόσπαστον μέρος προπολεμικῶς τῆς γυναικείας περιβολῆς, ἔχει περίπου ἐγκαταλειφθῇ σήμερον. Ἡ καλύπτρα ἐφέρετο μέχρι τοῦ κάτω ἄκρου σχεδὸν τῆς ρινὸς ἢ καὶ μέχρι τοῦ πώγωνος καὶ ὑπὸ τὸν πώγωνα, ἐδένετο δὲ εἰς τὰ ὀπίσω τῆς κεφαλῆς. Δ. Σ. Δ.

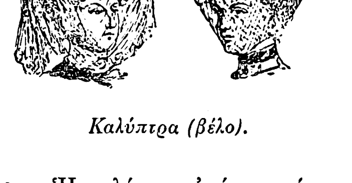
Καλύπτρα (βέλο).

—/Βυζαντ./ Ἐκαλεῖτο *καλύπτρα* ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ πηλήκιον τῶν στρατιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο ὅμοιον δι' ἅπαντα τὰ ὅπλα (πεζικοῦ ἢ ἱππικοῦ), κατεσκευάζετο δὲ ἐξ ἐλαφροῦ ὑφάσματος καὶ ἀπέληγεν εἰς ὀξὺ πρὸς τὰ ἄνω. Κατὰ τὴν μάχην ἔφερον πάντες «κασίδαν» (περικεφαλαίαν), πλὴν τῶν ψιλῶν, οἵτινες ἔφερον «καλύπτραν» ἐκ «κενδούκλου» (κετσέ). Ι. ΚΛΕ.

—/Ἀνατομ./. —1) *Καλύπτρα τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους.* Αὕτη ἀνήκουσα εἰς τὸν μέσον ἐγκέφαλον ἀποτελεῖται ἐκ δύο διὰ ραφῆς συμπεφυκότων ἡμιμορίων, τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς καλύπτρας. Ἑκατέρας δ' αὐτῶν ἡ ραχιαία ἐπιφάνεια συνέχεται μετὰ τοῦ τετραδύμου πετάλου, ἡ κοιλιακὴ μετὰ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους, ἡ ἔσω μετὰ τῆς ὀπισθίας διατρήτου οὐσίας, ἡ δ' ἔξω προέχει ἐλευθέρα εἰς τὰ πλάγια τοῦ μέσου ἐγκεφάλου, ἀποτελοῦσα τὸν *ἔξω λημνίσκον*. Συνίσταται δ' ἡ καλύπτρα ἐξ ἰνῶν αἰσθητικῶν, περιέχουσα καὶ φαιὰς μάζας, ὧν μία εὐμεγεθεστέρα, ὁ *ἐρυθρὸς πυρήν*, κατασκηνοῖ ἑκατέρωθεν ἰσοϋψῶς τῷ συστοίχῳ προσθίῳ διδυμίῳ.—2) *Καλύπτρα τῆς νήσου τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τῆς Ρεϊλείου νήσου*· καλεῖται καλύπτρα τῆς νήσου (μοίρας ἐγκεφαλικῆς ἐγκρυπτομένης εἰς τὸν πυθμένα τῆς πλαγίας ἢ Συλουϊείου σχισμῆς) ἡ ἐπικαλύπτουσα αὐτὴν ἐγκεφαλικὴ περιοχή, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μοιρῶν, τῆς μετωπιαίας, τῆς βρεγματικῆς καὶ τῆς κροταφικῆς. Ι. Π.

—/Βοτ./ *Καλύπτρα* καλεῖται: 1) Τὸ ἐξώτατον, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἐπίσκληρον κάλυμμα τῆς ρίζης τῶν φυτῶν, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀπορροφητικοῦ ἄκρου τῆς ρίζης ταύτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν διείσδυσιν ἐν τῷ ἐδάφει. Ὁ ἱστὸς οὗτος τῆς καλύπτρας ἀποβαλλόμενος συνεχῶς ἀνανεοῦται ἐκ τῶν ἔσω. 2) Τὸ περικάλυμμα τοῦ σποριογονίου τοῦ ἀρχεγονίου τῶν βρύων, τὸ προωθούμενον διαρκούσης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμβρύου. Κ. ΠΑΠ.

καλυπτραία (ἡ) (Calyptraea) /Ζωολ./. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στηθοβραγχίων-ταινιογλώσσων*, τοῦ ὁποίου τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι: κανονικὴ κόγχη σχήματος κωνικοῦ μὲ αἰχμηρὰν κορυφὴν καὶ μέγα ἄνοιγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται τὸ ζῷον, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ μικρᾶς κεφαλῆς καὶ διλόβου ρύγχους μετὰ προσακτρίδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται οἱ ὀφθαλμοί. Ἅπαντα τὰ γνωστὰ εἴδη ζῶσιν εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι *καλυπτραία ἡ ἵππειος* (Calyptraea equestris) χρώματος πρασίνου, ἀπαντῶσα εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Φιλιππίνων νήσων. —Ω.

καλυπτρανθὲς (τὸ) (Calyptranthes) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι θάμνοι καὶ δένδρα ὑψηλά, πολλὰ φέροντα ἐδωδίμους καρπούς, ἄλλα δὲ ἄλλως χρήσιμα. Κυριώτερα εἴδη: *καλυπτρανθὲς τὸ λιλλόϊον* (Calyptranthes lilloi), *καλυπτρανθὲς τὸ ὀρεόφιλον* (Calyptranthes oreophila, *καλυπτρανθὲς τὸ ἄκαμπτον* (Calyptranthes rigida), *καλυπτρανθὲς τὸ ἀλσόφιλον* (Calyptranthes memorosus) καὶ ἄλλα. Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω εἴδη εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀργεντινῆς δένδρα, μέσου ὕψους 10 μέτρων, παρέχοντα ξυλείαν χρησιμωτάτην εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν, τὴν ἁμαξοποιίαν κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καλυπτρὶς (ἡ), *—ίδος* (lamelle couvre-objet, Deckglas) /Μικροβ./. Λεπτὴ ὑαλίνη πλάξ, χρησιμεύουσα πρὸς ἐπικάλυψιν τῶν μικροσκοπουμένων παρασκευασμάτων. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τῶν καλυπτρίδων ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς χρήσεως. Συνήθως εἶναι τετράγωνοι, διαστάσεων 18×18 χλμ. ἢ 22×22, ἀλλ' ἐνίοτε εἶναι καὶ στρογγύλαι. Καλὸν εἶναι νὰ εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ καθαρᾶς καὶ ἀχρόου ὑάλου. Ἰδιαιτέραν ὅμως σημασίαν ἔχει τὸ πάχος τῶν καλυπτρίδων, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ καθαρότης τῆς εἰκόνος. Λίαν παχεῖαι ἢ λίαν λεπταὶ καλυπτρίδες εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ λεπτομερεῖς μικροσκοπικὰς παρατηρήσεις. Τὸ σύνηθες πάχος τῶν καλυπτρίδων εἶναι 170 μ. Διὰ τὴν κάλυψιν τῶν καταμετρητικῶν θαλάμων τῶν αἱμοσφαιριομέτρων μεταχειριζόμεθα καλυπτρίδας πολὺ παχυτέρας. Ὑπάρχουν καλυπτρίδες κατεσκευασμέναι ἐκ πηκτῆς (gélatine) ἢ ἐξ εἰδικῆς τινος οὐσίας καλουμένης cellophane, ἀλλ' ἔχουν αὗται τὸ μειονέκτημα, ὅτι προσβάλλονται ἐκ τῆς θερμότητος, ὑγρασίας, τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἀλκαλίων. Γ. Η. Π.

καλυπτρογόνον (τὸ) /Βοτ./. Τὸ ἀκρότατον στρῶμα κυττάρων τοῦ ἀρχεφύτρου τῆς ρίζης. Τὸ καλυπτρογόνον σχηματίζει εἰς τὰ πλεῖστα τῶν δικοτυληδόνων φυτῶν τὴν *καλύπτραν* (βλ. λ.) καὶ τριχιδιοφόρα στρώματα, ἐνῷ εἰς ἅπαντα τὰ μονοκοτυλήδονα, τὰ βατραχιώδη καὶ τὰ νυμφαιώδη μόνον τὴν καλύπτραν. Κ. ΠΑΠ.

καλυπτρόμετρον (τὸ) /Μικροβ./. Ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου καταμετρεῖται τὸ πάχος τῶν καλυπτρίδων. Συνήθως ἀποτελεῖται ἐκ λαβίδος μετὰ κοχλίου καὶ ἠριθμημένου τυμπάνου ἢ δίσκου, ὑποδιῃρημένου εἰς ἑκατοστὰ τοῦ χιλιοστομέτρου. Ἁπλοῦς τρόπος ἀνευρέσεως τοῦ πάχους τῆς καλυπτρίδος εἶναι ὁ ἑξῆς: μετροῦμεν τὸ πάχος 50 καλυπτρίδων ὁμοῦ καὶ τὸν ἀριθμὸν τὸν ὁποῖον εὑρίσκομεν διαιροῦμεν διὰ 50. Γ. Η. Π.

καλύπτω, ἀόρ. *ἐκάλυψα—ἐκαλύφθην*, παθ. μετχ. *κεκαλυμμένος*, ἀποκρύπτω τὴν ὄψιν, σκεπάζω: «καλύπτω διὰ χώματος,—διὰ φύλλων,—διὰ πλακός», «ἐκάλυψαν τὸ φρέαρ,—τὴν τάφρον», «ὁ ὑπόνομος ἐκαλύφθη» || μεταφ. προστατεύω τινά, ἀναλαμβάνω τὴν εὐθύνην ἀντ' ἄλλου, κάμνω ὥστε νὰ μένῃ τι ἀφανές: «ὁ πρωθυπουργὸς ἐκάλυψε τὸν ὑπουργὸν κατὰ τὴν συζήτησιν», «τὸν καλύπτει τὸ χρῆμα» || ἀνταποκρίνομαι πρὸς τὴν ζήτησιν χρηματικοῦ κεφαλαίου, χρεογράφων ἢ ἐμπορευμάτων: «αἱ ὁμολογίαι τῆς ἑταιρείας Α ἐκαλύφθησαν κατὰ 80 %», «αἱ διαθέσιμοι ποσότητες σίτου δὲν καλύπτουν τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς», «τὸ ἐργοστάσιον Α ἐκάλυψε τὰς ἀνάγκας του εἰς πρώτας ὕλας,—εἰς βάμβακα,—εἰς ἄνθρακα».

—/Τεκτον./ Ἐν τῇ τεκτονικῇ φρασεολογίᾳ «καλύπτειν τὸν ναὸν» ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ἀπέρχεσθαι τῆς αἰθούσης συνεδριαζούσης στοᾶς, εἴτε διότι αὕτη πρόκειται νὰ συνεδριάσῃ εἰς ἀνώτερον βαθμόν, εἴτε διότι μέλλει νὰ συζητήσῃ θέμα ἀφορῶν προσωπικῶς τὸν ἀναχωροῦντα τέκτονα. Ἡ φράσις ὅθεν τοῦ σεβασμίου τῆς στοᾶς «καλύψατε τὸν ναὸν» εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν φράσιν τοῦ ἱεροφάντου τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων «ἑκὰς οἱ βέβηλοι». Η. Π. Γ.

καλυστεγία (ἡ) /Βοτ./ βλ. λ. *καλυκόστεγον*.

καλυτέρευσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καλυτερεύειν, βελτίωσις.

Digitized by Google

καλυτερεύω· γίνομαι καλύτερος, βελτιοῦμαι, προκόπτω : «σὺν τῷ χρόνῳ καλυτερεύει ἡ κατάστασίς του» || μεταβ. κάμνω τι καλύτερον, βελτιῶ : «ἐκαλυτέρευσαν τὴν ποιότητα τῶν ὑφασμάτων».

καλύτερος, —α, —ον, καὶ δημοτ. θηλ. *καλύτερη·* συγκρ. τοῦ *καλός·* ἀνώτερος, προτιμότερος, ὡραιότερος, ἀρχ. *καλλίων, βελτίων, κρείσσων.* —Ἐπίρ. *καλύτερα, κάλλιο κτλ.·* φρ «πηγαίνω καλύτερα» προκόπτω περισσότερον, βελτιοῦμαι, «εἶμαι καλύτερα» ἐπὶ ἀσθενοῦς, εἶμαι εἰς καλυτέραν κατάστασιν, «γίνομαι καλύτερα» καλυτερεύω, βελτιοῦμαι.

καλύψιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ καλυφθῇ.

κάλυψις,—εως (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα ἢ ἡ πρᾶξις τοῦ καλύπτειν.

—*[Ὁπλομαχ.] Κάλυψις* καλεῖται ἡ διὰ τοῦ ξίφους ἢ τῆς σπάθης ἀντίταξις εἰς τὸν ἀντίπαλον οὕτως, ὥστε νὰ κλείηται ἡ πρὸς τὸ σῶμά του ἄγουσα εὐθεῖα ὁδὸς τοῦ ἐχθρικοῦ ξίφους ἢ τῆς σπάθης. Ἡ κάλυψις αὕτη συντελεῖται καὶ διὰ ξιφισμοῦ ἢ σπαθισμοῦ ἢ ἀποκρούσεως ἢ ἀντιξιφισμοῦ ἢ ἀντισπαθισμοῦ ἢ τέλος δι' οἱασδήποτε ἄλλης ὁπλομαχικῆς κινήσεως καλυπτούσης τοὺς ὁπλομαχοῦντας. Τ. Ι. Κ.

Καλυψώ */Μυθολ./.* Θυγάτηρ τοῦ Ἄτλαντος, ὅστις ἐγνώριζε τὰ βάθη ὅλης τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ὀδυσ. α, 50) κατῴκει αὕτη μόνη ἐντὸς σπηλαίου εἰς τὴν νῆσον Ὠγυγίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκράτησε τὸν Ὀδυσσέα, ἄκοντα, ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, ὑπισχνουμένη νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀθάνατον, καὶ διήρχετο τὸν βίον της ὑφαίνουσα καὶ ᾄδουσα. Κατὰ τὸ ὄγδοον ὅμως ἔτος, τῇ ἐπεμβάσει τῆς προστάτιδος τοῦ ἥρωος Ἀθηνᾶς, ἡ Καλυψώ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Διός, διαβιβασθείσης πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ Ἑρμοῦ, ὄχι μόνον ἀφῆκε τὸν Ὀδυσσέα ἐλεύθερον, ἀλλὰ καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ ναυπηγήσῃ σχεδίαν καὶ ἐφωδίασε μὲ σκεύη καὶ τροφὰς καὶ ἀπέστειλεν οὔριον ἄνεμον πρὸς αὐτόν, ὅτε ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς νήσου της. Οὕτως εἶς μάτην εἶχε προσπαθήσει διὰ δόλου καὶ γλυκέων λόγων νὰ σβήσῃ εἰς αὐτὸν τὸν πόθον τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπανόδου. Κατὰ τὴν ἡσιόδειον ὅμως θεογονίαν καὶ τὸν εἰς τὴν Δήμητρα ὕμνον, ἡ Καλυψὼ ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (μία τῶν Νηρηίδων) καὶ κατ' ἄλλους ἦτο θυγάτηρ τῆς Πλειόνης (Πληϊόνης) ἢ μία τῶν Ἑσπερίδων. Υἱοὶ τῆς Καλυψοῦς ἐκ τοῦ Ὀδυσσέως ἐλέγοντο ὁ Αὔσων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχεν ὀνομασθῆ Αὐσονία πρότερον ἡ Ἰταλία, καὶ ὁ Ναυσίθοος, ὅστις ὅμως κατὰ τὸν Ὅμηρον ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Περιβοίας, καὶ Ναυσίνοος. Ἐλέγετο ἀκόμη ὅτι ἡ Καλυψὼ εἶχεν ἐρασθῆ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσέως Τηλεμάχου, ὅτε τὸ πλοῖον τούτου, ἀναζητοῦντος τὸν πατέρα του, ἐξώκειλεν εἰς τὴν νῆσόν της. Ἐγκατελείφθη ὅμως καὶ ὑπὸ τούτου ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ πατρός του, παρὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσιν τῆς Καλυψοῦς, ὅτι θὰ τὸν καθίστα ἀθάνατον. Ἡ λατρεία τῆς θεᾶς ἢ νύμφης ταύτης εἶχε περιορισθῆ, φαίνεται, μόνον εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, καὶ ἰδίως ἐν Δικαιαρχείᾳ τῆς Καμπανίας, τὴν ὁποίαν μετωνόμασαν οἱ Ρωμαῖοι Ποτιόλους (*Στρ.* C. 245). Ἂν καὶ περιωρισμένη ὅμως ἦτο ἡ λατρεία τῆς Καλυψοῦς, ἐν τούτοις ὁ μῦθος αὐτῆς εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν τε ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποίησιν καὶ καλλιτεχνίαν. Οὕτω μνημονεύεται μία κωμῳδία τοῦ Ἀναξιλάου μὲ τὸν τίτλον «Καλυψώ» καὶ εἰκὼν τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ ζωγράφου Νικίου. ΚΑΨ.

κάλφα (ἡ)· ἡ ἀρχιθεραπαινὶς εἰς τὰ τουρκικὰ ἀνάκτορα.

κάλφα (τὰ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ τῶν νεαρῶν βλαστῶν τοῦ φυτοῦ *ὀποπάναξ ὁ ἀνατολικός.*

κάλφας (ἀραβ. *κάλφα,* ὅπερ ἐκ τοῦ *χαλιφὲ*=χαλίφης, ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς)· κυρίως βοηθὸς τῆς ἐργασίας τινός, κατόπιν ὅμως καὶ ἀρχιεργάτης, ἐργοδηγὸς καὶ ἀρχιτέκτων.

Κάλφογλου, *Ἰωάννης Ἠλία.* Ἕλλην ἱστοριοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Χρυσουπόλει τῷ 1871. Ἀποφοιτήσας τῆς Καππαδοκικῆς ἱερατικῆς σχολῆς (1890), προσελήφθη συντάκτης εἰς τὴν τουρκόφωνον «Ἀνατολὴν» τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1892). Καταδιωχθεὶς διὰ τὰ φιλελεύθερα ἄρθρα του κατέφυγεν (1901) εἰς Βατούμ, ὁπόθεν, ἐπικειμένης τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν κεμαλικῶν (1921), ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, καθότι, ὡς πρόεδρος τῆς «προσωρινῆς κυβερνήσεως Πόντου», ἦτο προδιαγεγραμμένος.

Διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τοῦ Βατοὺμ εἰς τὸ ἐν Ταϊγανίῳ συνελθὸν τὴν 29 Ἰουνίου 1917 «Α' συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐν Ρωσσίᾳ ἑλληνικῶν κοινοτήτων», ὡς καὶ εἰς τὰ τῆς Τιφλίδος, μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς πόλεως Βατούμ, πρόεδρος τοῦ «Ἐθνικοῦ συμβουλίου τοῦ Πόντου» καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος ρωσικῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Ἔγραψεν εἰς τουρκικὴν μὲ ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας: «Ἡ μονὴ Φλαβιανῶν ἢ ἱστορία τῆς ἐν Ζινδζίδερε τῆς Καισαρείας μονῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Καππαδοκικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, μετὰ περιγραφῆς τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς ἐπαρχίας Καισαρείας καὶ Ἰκονίου χωρίων καὶ περὶ τῆς ἐν γένει ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως, κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, τῶν ἐπαρχιῶν τούτων» (Κωνσταντινούπολις, 1896, εἰς 5 τεύχη), «Ἱστορικὴ γεωγραφία τῆς Μ. Ἀσίας» κ. ἄ. Ρωσιστί: «Ἡ πόλις Πέτρα» (1906), «Ἡ ἐν Καυκάσῳ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία» (1907) κ. ἄ. Ἑλληνιστί: «Οἱ Ἕλληνες ἐν Καυκάσῳ» (Ἀθῆναι, 1908), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βατοὺμ» (Βατούμ), «Ἄποικοι, ἤτοι αἱ ἐν Ν. Ρωσίᾳ καὶ Καυκάσῳ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ αἱ ἄλλοτε διαλάμψασαι ἑλληνικαὶ ἐπισκοπαί, ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ μητροπόλεις» (Βατοὺμ 1919), «Σούρμενα» (Βατούμ, 1921) καὶ πολλὰς ἄλλας μελέτας καὶ διατριβὰς εἰς τὸν «Ἀργοναύτην» τοῦ Βατούμ, τοὺς «Κομνηνοὺς» τῆς Τραπεζοῦντος, εἰς τὰ ρωσικὰ φύλλα τοῦ Βατούμ, τῆς Τιφλίδος, τῆς Κουταΐδος καὶ εἰς τὰς «Εἰδήσεις τῆς ἐν Τιφλίδι Ρωσικῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχαιολογικῆς, ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς Ἑταιρείας». Ε. Ι. Χ.

Κάλφωφ, *Νταμιάν.* Σύγχρονος Βούλγαρος λογοτέχνης. Τὸ κυριώτερον ἔργον αὐτοῦ εἶναι συλλογὴ διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Σαπρούζι», τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὸν ρεαλισμὸν καὶ τὴν λεπτήν των σάτιραν. Τ. Β.

— **Κάλφωφ, *Χρῆστο.*** Βούλγαρος στρατιωτικὸς καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς τῷ 1883. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τῷ 1922 παρητήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ἔκτοτε διατελεῖ πολιτευόμενος. Ὑπῆρξε καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τσαγκώφ. Τ. Β.

κάλχα, ἢ **κάλθα** (ἡ) (Caltha) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυκαρπιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ρανουγκουλιδῶν,* περιλαμβάνον 16 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυτὰ ἑλοχαρῆ, ποώδη, πολυετῆ, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι ἡ *κάλχα ἡ ἑλοχαρὴς* (Caltha palustris ἢ laeta), ἰθαγενὴς τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, μὲ στρογγύλα, καρδιοειδῆ φύλλα καὶ χρυσοκίτρινα ἄνθη· εἶναι φυτὸν μᾶλλον δηλητηριῶδες, καλλιεργούμενον σπανιώτερον πρὸς κόσμον. Οἱ νεαροὶ ἄνθινοι ὀφθαλμοὶ τοῦ φυτοῦ εἶναι ἐδώδιμοι καὶ γευστικώτατοι. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀναφέρεται καὶ τὸ *βούφθαλμον* καὶ ἡ *κάλχα* τοῦ Διοσκορίδου. Κ.ΠΑΠ.

Κάλχα ἡ ἑλοχαρής.

Κάλχας *[Μυθολ.].* Ὁ περιώνυμος τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μάντις, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπίσης περιφημισμένου μάντεως *Τειρεσίου* εἶχε τὴν θείαν χάριν νὰ ἔχῃ ἀνεῳγμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὦτα πρὸς πάσας τὰς θείας ἐκδηλώσεις, «ὃς ᾔδη», κατὰ τὸν Ὅμηρον, «τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα». Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Θέστορος, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐν Ἄργει μαντικὸν γένος τῶν Ἀμυθαονιδῶν καὶ κατῴκει ἐν Μεγάροις, ὁπόθεν παρέλαβε τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἀγαμέμνων ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Τροίας (*Παυσ.* Α', 43, 1). Ἐν Αὐλίδι ἔκ τινος διοσημίας (εἷς δράκων κατέφαγε 10 στρουθούς, ἔκ τινος ἐπὶ πλατάνου φωλεᾶς, ὅτε ἐτέλουν θυσίαν) προεῖπεν, ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ Τρωικοῦ πολέμου θὰ εἶναι δεκαετὴς καὶ συνεβούλευσε τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας, διὰ ν' ἀποστείλῃ οὔριον ἄνεμον εἰς τὸν στόλον τῶν Ἀχαιῶν ἡ ἐξωργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἄρτεμις. Ἐν Τροίᾳ, ὅτε ἐνέσκηψεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν ὁ ἐξοντωτικὸς λοιμός, δὲν ἐφοβήθη, ἐνθαρρυνόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ν' ἀποκαλύψῃ, ὅτι ἡ νόσος ὠφείλετο εἰς μῆνιν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἕνεκα τῆς ὑβριστικῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τὸν ἱερέα του Χρύσην, ὅτε οὗτος μετέβη νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν θυγατέρα του Χρυσηίδα. Εἰς τὸν Κάλχαντα ἐπίσης ἀπεδίδετο ὅτι προεῖπεν, ὅτι ἄνευ τοῦ Ἀχιλλέως ἦτο ἀδύνατος ἡ ἅλωσις τοῦ Ἰλίου. Ἦτο τόση ἐν γένει ἡ πρὸς τὸν θεῖον πολεμικὸν μάντιν τιμὴ τῶν Ἀχαιῶν, ὥστε εἰς οὐδεμίαν πολεμικὴν ἐνέργειαν προέβαινον οὗτοι ἄνευ συμβουλῆς του. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας ὁ Κάλχας ἔπλευσεν εἰς Κολοφῶνα τῆς Μ. Ἀσίας, ἡγούμενος τῶν Παμφύλων, οἵτινες κατὰ τὸν Παυσανίαν ἦσαν Ἕλληνες. Λέγεται δὲ ὅτι ἀπέθανεν οὗτος ἐν τῷ ἐν Κλάρῳ μαντείῳ τοῦ Ἀπόλλωνος, μετὰ τὴν εἰς μαντικὸν ἀγῶνα ἧτταν του ὑπὸ τοῦ μάντεως Μόψου. Τοῦ Κάλχαντος ἡ μορφὴ εἶχεν ἀπεικονισθῆ εἰς τὸν περίφημον πίνακα τοῦ ζωγράφου Τιμάνθους «Θυσία τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι». ΚΑΨ.

Καλχὰτ ἢ ***Καλχοὺτ*** (Kalhat ἢ Kalhout) *[Γεωγρ.].* —1) Ἐπαρχία τοῦ σουλτανάτου τοῦ Ὀμὰν πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης, πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου Μαζιαντάμ. Ἔχει ἔκτασιν 3 579 τετρ. χλμ. καὶ 60 000 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι εὔφορον. Ἰδιαιτέρως εὐδοκιμεῖ ἡ ἁλιεία. Πρωτ. ἡ *Ντέμπι* ἢ *Ντίμπα,* ἐπὶ ἀσφαλοῦς ὅρμου. — 2) Πόλις τῆς Ἀραβίας, ἐν τῷ σουλτανάτῳ τοῦ Ὀμάν, πρὸς νότον τῆς Μασκάτης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταλήψεως τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Ἀλμπουκέρκη, τῷ 1508, ἡ Καλχὰτ ἀπετέλει τὸν κυριώτερον λιμένα τῆς ἀκτῆς. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε μέγα ἀραβικὸν τέμενος, ὅπερ κατεστράφη κατὰ τὴν κατάληψιν ταύτην, καθ' ἣν ἡ πόλις ἐδῃώθη καὶ ἐκάη. Σήμερον ἀποτελεῖ μικρὰν πολίχνην. Μ. Δ. Β.

κάλχη (ἡ) *[Ἀρχ.].* Κοχλίας περιέχων πορφυρᾶν βαφήν, ὁ ἄλλως *πορφύρα* καλούμενος καὶ κατ' ἐπέκτασιν αὐτὴ αὕτη ἡ πορφυρᾶ βαφή || βοτάνη χρώματος ἐρυθροῦ || μικρὰ πορφυρᾶ ταινία || ὁ ἕλιξ τοῦ κιονοκράνου παρ' Ἡσυχίῳ καὶ κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Böckh ὁ ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ Ἐρεχθείου διάκοσμος.

—*[Τεχν.] Κάλχη* ἢ *ἕλιξ* ἢ *κοχλίας* (λατιν. Voluta) λέγεται ἑκάτερον τῶν σπειροειδῶν ἄκρων τοῦ ἐπιθήματος ἢ στρώματος τοῦ ἰωνικοῦ κιονοκράνου. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη λεπτομέρεια σχηματίζεται διὰ τῶν ἁπλῶν ἢ διπλῶν ταινιῶν, αἵτινες ἑλίσσονται καὶ συσπειροῦνται, καταλήγουσαι εἰς τὸν ὀφθαλμόν, εἰς τὸ κυκλικόν, δηλαδή, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλλειψοειδὲς τὸ σχῆμα κεντρικὸν σημεῖον τῆς συσπειρώσεως. Τὸ ἰωνικὸν κιονόκρανον ἄρα φέρει τέσσαρας ἕλικας, ἀνὰ δύο ἐφ' ἑκάστης κυρίας πλευρᾶς τοῦ ἐπιθήματος. Τῶν ἑλίκων αἱ πλάγιαι ὄψεις ὀνομάζονται *προσκέφαλα* καὶ περισφίγγονται διὰ ζωστήρων. Ἡ κάλχη ἢ ἕλιξ εἶναι τὸ τυπικὸν σύμβολον τῆς εὐκάμπτου ἐλαστικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἐκφράζουσιν ἀρχιτεκτονικῶς αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἕλικα ἀμφίκοιλοι αὐλακώσεις. Ὁ τύπος οὗτος τῆς κάλχης εἶναι ὁ τοῦ κοινοῦ κιονοκράνου. Διὰ τὴν ἀνάγκην ὅμως τοῦ γωνιακοῦ κιονοκράνου ἐπλάσθη καὶ νέος τύπος, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ δύο ἑλικωταὶ ὄψεις κεῖνται ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης, τὰ δὲ προσκέφαλα συνάπτονται. Ὡραῖα δείγματα ἀμφοτέρων τῶν τύπων παρέχουσιν οἱ κίονες τῆς βορείας προστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου. Β. Δ. Θ.

Καλχηδὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βιθυνίας καὶ ὁμώνυμος παρ' αὐτὴν ποταμὸς (βλ. λ. *Χαλκηδών*).

Καλχινία (ἡ) *[Μυθ.].* Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Σικυωνίας Λευκίππου. Συνευρεθεῖσα μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος ἔτεκε τὸν Πέρατον, ἀνατραφέντα ὑπὸ τοῦ πάππου του καὶ διαδεχθέντα αὐτὸν (*Πανσαν.* Β' 5,7). Π. Ν. Π.

καλχίτης (ὁ) (Colcothar, Caput mortuum). Ἐρυθρὸν χρῶμα, τὸ ἄλλως καλούμενον *ἀγγλικὸν ἐρυθρὸν* (βλ. λ *ἐρυθρὰ χρώματα*).

Κάλχος *[Μυθολ.].* Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Δαυνίας, ἐραστὴς τῆς Κίρκης, εἰς τῆς ὁποίας τὴν νῆσον εἶχεν ἐγκατασταθῆ. Ἐγκατελείφθη ὅμως ὑπὸ τῆς μαγίσσης χάριν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ μετεμορφώθη εἰς ζῷον, ὅτε δὲ στράτευμα τῶν Δαυνίων κατέκλυσε τὴν νῆσον, ἡ Κίρκη ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁριστικῶς τὴν χώραν της. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ θέματα τῶν «Ἐρωτικῶν παθημάτων» τοῦ Παρθενίου. —Π.

Καλχοὺν (Calhoun), ***Ἰωάννης Κάλντουελ.*** Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1782—1850), σκωτοϊρλανδικῆς καταγωγῆς. Τῷ 1811 εἰσῆλθεν εἰς τὸ κογκρέσον καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὑπερμάχων τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου. Γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1817—1824) ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Μονρόε, μετερρύθμισε τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπουργείου του, ἀναδιωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ἐνίσχυσε τὰς ἐσωτερικὰς συγκοινωνίας τῆς χώρας. Ἐγένετο δὶς ἀντιπρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (1825—1829 καὶ 1829—1932). Ἐπολέμησε διὰ τῆς γνωστῆς ὡς ἐκθέσεως Καρολίνας τὸ προστατευτικὸν δασμολόγιον καὶ τῷ 1831 ἀπηυθύνθη εἰς τὸν λαὸν διὰ διακηρύξεως ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου. Ὑπεστήριξε τὴν διατήρησιν τῆς δουλείας καὶ τῷ 1849 προέτεινε συνεννόησιν τῶν νοτίων πολιτειῶν.

καλῶ (—έω), *ἀόρ. ἐκάλεσα — ἐκλήθην,* παρακ παθ. μετχ. *κεκλημένος* καὶ δημοτ. *καλεσμένος·* δίδω ὄνομα, ὀνομάζω, ὀνοματίζω : «καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸν Δημήτριον» || προσκαλῶ τινα φωνῶν τὸ ὄνομά του, κοιν. *φωνάζω* : «κάλεσέ τον νὰ ἔλθῃ» || καθόλου, προσκαλῶ, προτρέπω, διατάσσω νὰ ἔλθῃ, νὰ μεταβῇ : «ἐκλήθη εἰς ἀπολογίαν», «ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα» || προσκαλῶ εἰς ἑορτήν, ἰδίᾳ εἰς γάμους : «μὲ ἐκάλεσαν νὰ στεφανώσω, νὰ βαπτίσω», «θὰ καλέσω ὅλο τὸ συγγενολόγι», «ἦρθαν ὅλοι οἱ καλεσμένοι» ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην ἰδιωματ. λέγεται *καλένω.*

Digitized by Google

καλώδεσμος (ὁ) [*Ναυτ.*]. Ἀγκυρόδεσμος ἁπλοῦς, κατασκευαζόμενος εἰς τὸ ἄκρον κάλω ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τῆς ἀγκύρας. Τὸ ἄκρον του διαδένεται ἀπαραιτήτως διὰ πλατυδέσμων ἐξ ἀνθεκτικοῦ βαθμιδοσχοίνου. Ι. Ε. Λ.

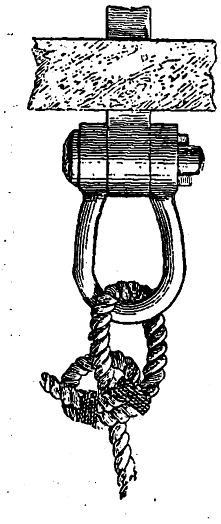

καλώδεσμος

καλῴδιον (τό) μικρὸς κάλως. παλαμάρι λεπτόν || συνήθ. ἠλεκτρικὸς ἀγωγὸς ἐκ συρματίνου σχοινίου, περιβαλλομένου δι' ἀπομονωτικῆς οὐσίας ἢ καὶ διὰ προφυλακτικοῦ χαλυβδίνου περιβλήματος· χρησιμοποιεῖται συνήθως ὑποβρυχίως ἢ ὑπογείως πρὸς σύνδεσιν τηλεγραφικῶν γραμμῶν καὶ καθόλου πρὸς διοχέτευσιν ἠλεκτρισμοῦ.

— [*Ναυτ.*] *Καλῴδια* (κοιν. *σερβίτσια*) καλοῦνται πάντα τὰ διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν ἱστίων χρησιμοποιούμενα σχοινία, ὄντα τῆς κατηγορίας τῶν ἀγομένων καὶ συνεπῶς ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὰ μονίμως δεδεμένα ἐξάρτια· παρά τινων μάλιστα, *καλῴδια* χαρακτηρίζονται τὰ εἰς τὰς σκαλμοδόκας τῶν ἱστοπεδῶν καὶ τῶν πλευρῶν προσδενόμενα ἄκρα τῶν ἀγομένων.

«Καλῴδια!». Κέλευμα (ἐξυπακούεται «εὐθέτησον!») διδόμενον μετὰ τὸ πέρας παντὸς χειρισμοῦ πετασμάτων (ἀναστροφή, ὑποστροφή, σειροδέτησις, ἀνακωχή, ἐκπέτασις, πτύξις, ἄιεσις) πρὸς εὐθέτησιν τῶν ἀγομένων, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τοῦτον. Σ. Ε. Λ.

— [*Μηχανολ.*]. Καλοῦνται ἐν τῇ μηχανολογίᾳ *καλῴδια* εὔκαμπτα ἐπιμήκη κυλινδρικὰ σώματα, κατασκευαζόμενα ἐκ βάμβακος ἢ καννάβεως (φυτικὰ καλῴδια ἢ σχοινία) ἢ σιδήρου ἢ χάλυβος (μεταλλικὰ καλῴδια ἢ συρματόσχοινα). Τὰ καλῴδια ἔχουν εὕρει μεγάλην ἐφαρμογὴν εἰς τὰς ἀνυψωτικὰς μηχανὰς διὰ τὴν ἀνάρτησιν ἀπὸ αὐτῶν τῶν κινουμένων βαρῶν, εἰς μηχανισμοὺς μεταφορᾶς κινήσεως καὶ ἔργου, εἰς ἐναερίους σιδηροδρόμους διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῶν ὀχημάτων καὶ εἰς πλῆθος ἄλλων δευτερευουσῶν χρήσεων. Τὰ καλῴδια ἐργάζονται κυρίως μὲν εἰς ἐφελκυσμὸν προερχόμενον ἐκ τῶν μεταφερομένων δυνάμεων, ἐκ τοῦ ἰδίου βάρους τῶν καλῳδίων, ἐκ φυγοκέντρων δυνάμεων καὶ ἐκ δυνάμεων ἀδρανείας, ἐξ ἐπιταχύνσεως ἢ ἐπιβραδύνσεως κινουμένων μαζῶν συνδεδεμένων μετὰ τῶν καλῳδίων. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὰ καλῴδια ὑποφέρουν εἰς κάμψιν, ἐὰν συμβῇ ἐν τῇ χρησιμοποιούσῃ αὐτὰ κατασκευῇ νὰ περιλαμβάνωνται καὶ τύμπανα ἢ τροχαλίαι ἐφ' ὧν νὰ τυλίσσωνται τὰ καλῴδια. Ἡ εἰς ἐφελκυσμὸν καταπόνησις ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν μεταβιβάζει τὸ καλῴδιον (π. χ. ἀνυψούμενον βάρος). Ἡ εἰς κάμψιν καταπόνησις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαμέτρου τοῦ καλῳδίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν διάμετρον τοῦ τυμπάνου ἢ τῆς τροχαλίας, ἐφ' ἧς τυλίσσεται τοῦτο. Πρὸς περιορισμὸν ἄλλωστε τῆς καταπονήσεως ταύτης, ὁ λόγος τῶν δύο ὡς ἄνω διαμέτρων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μεγαλύτερος ὡρισμένου τινὸς ὁρίου ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ καλῳδίου. Τὰ φυτικὰ καλῴδια χρησιμοποιοῦνται διὰ δυνάμεις ἀπὸ 100 ἕως 13.000 χλγρ., τὰ δὲ μεταλλικὰ τοιαῦτα ἀπὸ 300 ἕως 40.000 χλγρ.

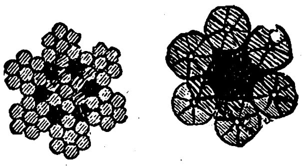

Διατομαὶ μεταλλικῶν καλωδίων.

1) *Μεταλλικὰ καλῴδια*. Πρὸς κατασκευὴν τοιούτων καλῳδίων λαμβάνεται ἀριθμός τις ἀπὸ 6 ἕως 40 λεπτῶν μεταλλικῶν συρμάτων διαμέτρου 0,5 ἕως 3 χλστ., ἅτινα δι' εἰδικῶν μηχανῶν περιελίσσονται εἰς ἕλικας μεγάλου βήματος περὶ κανναβίνην ψυχήν, οὕτως ὥστε σχηματίζεται δέσμη ἀποτελοῦσα τὸ καλῴδιον. Πρὸς κατασκευὴν μεγαλυτέρων καλῳδίων ἀριθμός τις δεσμῶν σχηματισθεισῶν ὡς ἄνω περιτυλίσσεται ὁμοίως περὶ κανναβίνην ψυχήν, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ ἑνιαῖον σύνολον. Πολλάκις τὰ μεταλλικὰ καλῴδια, χάριν μεγαλυτέρας ἀντοχῆς, κατασκευάζονται μὲ ψυχὴν ἐκ μεταλλικοῦ σύρματος. Τὸ τοιοῦτον ὅμως αὐξάνει τὴν δυσκαμψίαν τοῦ καλῳδίου καὶ τὰ ἐκ ταύτης μειονεκτήματα, δι' ὃ μόνον εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις γίνεται. Ὡς ὑλικὸν κατασκευῆς τῶν μεταλλικῶν καλῳδίων χρησιμοποιοῦνται γενικῶς εἰδικοὶ χάλυβες χοάνης φορτίου θραύσεως 12.000 ἕως 18.000 χλγ/έκ.², σπανίως δὲ ἐλατὸς σίδηρος. Ἐφ' ὅσον ἐν τῇ κατασκευῇ, ἐν ᾗ χρησιμοποιεῖται τὸ καλῴδιον δὲν περιλαμβάνονται τύμπανα ἢ τροχαλίαι, ὁ ὑπολογισμὸς αὐτοῦ γίνεται εἰς ἐφελκυσμόν, προσδιοριζομένης τῆς μεγίστης ἐφελκυστικῆς δυνάμεως ἥτις δύναται ν' ἀναφανῇ. Ἂν ὅμως ἡ σύνθεσις τῆς κατασκευῆς περιλαμβάνῃ τύμπανα ἢ τροχαλίας ἐφ' ὧν νὰ τυλίσσεται τὸ καλῴδιον, δέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἐκ κάμψεως προερχόμεναι τάσεις. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἂν διὰ σ παρασταθῇ ἡ μεγίστη ἀναφαινομένη ἐν τῷ καλῳδίῳ τάσις, αὕτη θὰ εἶναι τάσις ἐφελκυσμοῦ ἴση πρὸς τὸ ἄθροισμα τῆς τάσεως ἐφελκυσμοῦ $σ_ε$ τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ ὠφελίμου φορτίου καὶ τῶν λοιπῶν ὡς ἀνωτέρω αἰτίων, καὶ τῆς τάσεως $σ_κ$ τῆς κάμψεως. Δηλαδὴ $σ = σ_ε + σ_κ$. Ἡ ἐκ τοῦ ἐφελκυσμοῦ τάσις $σ_ε$ ὑπολογίζεται ἐκ τῆς μεγίστης ἐφελκυστικῆς τάσεως Β, ἥτις δρᾷ ἐπὶ τοῦ καλῳδίου καὶ εἶναι

$$σ_ε = \frac{B}{\frac{Πd^2}{4}.n}$$

ἔνθα d παριστάνει τὴν διάμετρον ἑκάστου μοναδικοῦ σύρματος τοῦ καλῳδίου καὶ n τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναδικῶν συρμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκ κάμψεως τάσιν σκ, αὕτη δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$σ_κ = c.E.\frac{δ}{Δ}$$

ἔνθα c εἶναι συντελεστὴς μεταξὺ 0,5 καὶ 1 ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν λειτουργίας, E τὸ μέτρον τῆς ἐλαστικότητος τοῦ ὑλικοῦ τοῦ καλῳδίου, διὰ χάλυβα E=2.150.000 χλγ/έκ², δ ἡ φαινομένη διάμετρος (πάχος) τοῦ καλῳδίου καὶ Δ ἡ διάμετρος τῆς τροχαλίας ἢ τοῦ τυμπάνου τυλίξεως. Ἡ συνολικὴ τάσις δὲν ἐπιτρέπεται γενικῶς νὰ ὑπερβῇ τὸ $^1/_6$ τοῦ φορτίου θραύσεως, δηλαδὴ διὰ χάλυβα σ=2000 ἕως 3000 χλγ/έκ.², διὰ δὲ τὴν περίπτωσιν ἀνυψώσεως ἀνθρώπων δὲν ὑπερβαίνει τὸ $^1/_{10}$ τοῦ φορτίου θραύσεως, δηλαδὴ 1200 ἕως 1800 χλγ/έκ.². Διὰ τὴν καλὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ καλῳδίου ἡ ἐκ κάμψεως τάσις δέον νὰ τηρηθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μικρά, διὰ τοῦτο ἡ σχέσις $\frac{δ}{Δ}$ λαμβάνεται μικροτέρα τοῦ $\frac{1}{150}$. Τὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς καλῳδίων παρέχουν πίνακας δίδοντας τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν κατασκευαζομένων καλῳδίων, ἐκ τῶν ὁποίων πινάκων εὑρίσκονται αἱ, δι' ὡρισμένα εἴδη καὶ σύνθεσιν καλῳδίων, ἀντιστοιχοῦσαι διάμετροι δ ἐκ τῆς διαμέτρου d τῶν μοναδικῶν συρμάτων. Τὰ καλῴδια κατασκευάζονται εἰς μήκη μεταξὺ 150 καὶ 500 μ. Ἐν ᾗ περιπτώσει παραστῇ ἀνάγκη ἑνώσεως καλῳδίων τὸ τοιοῦτον γίνεται δι' εἰδικῶν συνδέσμων. Πολλάκις πρὸς πρόληψιν ὀξειδώσεως τῶν καλῳδίων κατασκευάζονται ταῦτα ἐξ ἐπιψευδαργυρωμένων συρμάτων. Συνιστᾶται δ' ὁ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐμποτισμὸς τῶν μεταλλικῶν καλῳδίων διὰ βρασμένου λινελαίου συγκρατουμένου ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τῆς καννάβινης ψυχῆς.

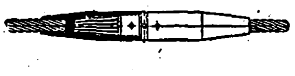

Εἰδικὸς σύνδεσμος μεταλλικῶν καλῳδίων.

Β) *Βαμβάκινα καὶ καννάβινα καλῴδια (σχοινία)*. Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ νημάτων βάμβακος ἢ καννάβεως. Πολλὰ τοιαῦτα νήματα καταλλήλως συστρεφόμενα ἀποτελοῦσι μίαν δέσμην· τρεῖς δὲ δέσμαι συνήθως περιελισσόμεναι ἀποτελοῦσιν ἓν καλῴδιον περίπου κυκλικῆς διατομῆς. Δι' εἰδικὰς χρήσεις ἔχουν κατασκευασθῆ τοιαῦτα καλῴδια τετραγωνικῆς διατομῆς. Πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων καὶ μακροτέραν διάρκειαν, τὰ βαμβάκινα ἢ καννάβινα καλῴδια μετὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἐμβαπτίζονται ἐντὸς θερμοῦ διαλύματος σάπωνος, κατόπιν δὲ μετὰ ἐπιμελῆ ξήρανσιν εἰς τετηγμένην πίσσαν μέχρι πλήρους ἐμποτίσεως αὐτῶν. Αἱ ἐξωτερικαὶ διάμετροι τῶν τοιούτων καλῳδίων κατὰ τὰς παντοειδεῖς αὐτῶν χρήσεις ποικίλλουν ἀπὸ 13 χλσ. ἕως 150 χλσ. Διὰ περιπτώσεις ὅμως ἀνυψώσεως βαρῶν ἢ μεταφορᾶς ἔργου δὲν χρησιμοποιοῦνται διάμετροι ἄνω τῶν 55 χλστ. δυνάμεως 2 τόννων, λόγῳ τῆς πέραν τῆς διαμέτρου ταύτης μεγάλης δυσκαμψίας τῶν καλῳδίων. Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν καλῳδίων ἐκ καννάβεως ἢ βάμβακος γίνεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν μεταλλικῶν καλωδίων. Ἐν τούτοις ὅμως, ἐπειδὴ αἱ ἐκ τῆς κάμψεως τάσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθοῦν ἀκριβῶς, ὡς ἐξαρτώμεναι ἐξ ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν, χρόνου λειτουργίας καλῳδίου καὶ λοιπῶν δευτερευόντων παραγόντων, ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται μόνον εἰς ἐφελκυσμὸν μὲ μεγίστην ἐπιτρεπομένην τάσιν ἀνὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστὸν φαινομένης διατομῆς $\frac{Π\,δ^2}{4}$ (δ ἐξωτερικὴ διάμετρος σχοινίου) 80—120 χλγρ., μὲ λόγον $\frac{δ}{Δ}$ τῶν ἀντιστοίχων διαμέτρων ἀπὸ $\frac{1}{10}$ ἕως $\frac{1}{50}$. Οἱ πίνακες τῶν ἐργοστασίων κατασκευῆς τοιούτων καλῳδίων παρέχουν τὰ ἀντίστοιχα μέγιστα ἐπιτρεπόμενα φορτία μὲ συνήθη συντελεστὴν ἀσφαλείας 8.

Λ. ΚΛΑΔΑΣ

— [*Ἠλεκτροτεχν.*] Καλεῖται ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ *καλῴδιον* οἱοσδήποτε μεμονωμένος ἀγωγὸς ἢ σύστημα ἀγωγῶν οἱ ὁποῖοι πλὴν τῆς μονώσεως αὐτῶν φέρουσιν, εὔκαμπτον σχετικῶς μεταλλικὸν περίβλημα κυλινδρικῆς μορφῆς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐν τῷ ἀέρι ἢ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἢ τέλος ἐντὸς τοῦ ὕδατος τοποθέτησις τοῦ συνόλου, ἄνευ ἄλλης μονωτικῆς ἢ προστατευτικῆς διατάξεως. Τὸ μεταλλικὸν περίβλημα, ὅπερ πάντοτε ἀποτελεῖται ἐκ μολύβδου, χρησιμεύει διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας προφύλαξιν τῆς μονώσεως τῶν ἀγωγῶν τοῦ καλῳδίου, καὶ ὅπως προσδώσῃ μηχανικὴν ἀντοχὴν καὶ ἑνότητα εἰς τὸ σύνολον.

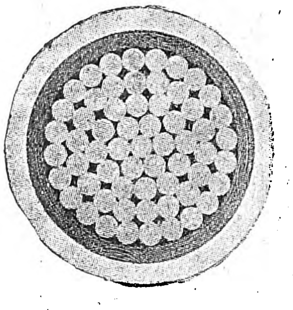

Μονοπολικὸν καλῴδιον συνεχοῦς ρεύματος διὰ τάσεις μέχρις 660 Βόλτ.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως μὲν τοῦ μέρους εἰς ὃ θὰ τοποθετηθοῦν τὰ καλῴδια διακρίνονται εἰς *ἐναέρια*, *ὑπόγεια* καὶ *ὑποβρύχια*, ἀναλόγως δὲ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν χρησιμοποιοῦνται, δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς καλῴδια *ἰσχυρῶν ρευμάτων* (φωτισμοῦ - κινήσεως κτλ.) καὶ τοιαῦτα *ἀσθενῶν ρευμάτων* (τηλεγραφικὰ-τηλεφωνικά). Ὡς πλεονεκτήματα τῶν καλῳδίων ἀπέναντι τῶν ἐναερίων γυμνῶν γραμμῶν φέρονται ἡ ἀπόλυτος προφύλαξις τῶν ἀγωγῶν ἀπὸ ἀτμοσφαιρικῶν, ἠλεκτροστατικῶν, ἠλεκτρομαγνητικῶν καὶ ἐν μέρει μηχανικῶν ἐπιδράσεων, ἡ σταθερότης τῶν χαρακτηριστικῶν συντελεστῶν (ἀντίστασις, συντελεστὴς αὐτεπαγωγῆς, χωρητικότης) ἀνὰ χιλιόμετρον μήκους, μικρὰ ἔξοδα συντηρήσεως, δυνατότης τελείας ἀποκρύψεως τῶν ἠλεκτρικῶν δικτύων δι' αἰσθητικοὺς λόγους, μικροὶ κίνδυνοι ὑψηλῶν τάσεων κτλ. Ὡς ἀγώγιμον ὑλικὸν καλῳδίων χρησιμεύει γενικῶς ὁ καθαρὸς χαλκός, ἂν καὶ εἰς εἰδικάς τινας περιπτώσεις ἔχει χρησιμοποιηθῆ ἀργίλλιον. Ὡς ὑλικὸν μανδύου χρησιμεύει συνήθως καθαρὸς μόλυβδος, σπανιώτερον δὲ ἀντιμονιοῦχος ἢ καὶ κασσιτεροῦχος τοιοῦτος.

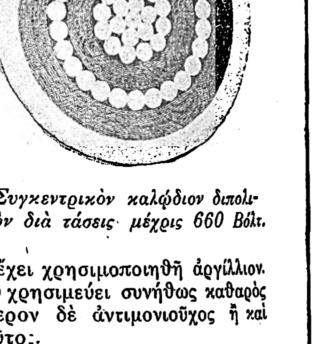

Συγκεντρικὸν καλῴδιον διπολικὸν διὰ τάσεις μέχρις 660 Βόλτ.

Καλῴδια ἰσχυρῶν ρευμάτων. Τὰ καλῴδια ταῦτα χρησιμεύοντα διὰ τὴν μεταφορὰν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς μεγάλα ποσὰ ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνός, δύο, τριῶν, τεσσάρων ἢ καὶ περισσοτέρων ἀγωγῶν (καλουμένων καὶ πόλων ἢ φάσεων), περιεχομένων ἁπάντων ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προστατευτικοῦ περιβλήματος ἐκ μολύβδου. Ἕκαστος ἀγωγὸς περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς του μονώσεως, δὲ ὁμοῦ οἱ ἀγωγοὶ περιβάλλονται ἢ εὑρίσκονται ἐντὸς μονωτικοῦ ὑλικοῦ ἀπομονοῦντος αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ μεταλλικοῦ μανδύου. Κάθε πόλος δύναται νὰ ἀποτελῆται ἐξ ἑνὸς χαλκίνου ἀγωγοῦ ἢ συνηθέστερον εἰς μεγαλυτέρας διατομῆς καλῴδια, ἐκ πολλῶν ὁμοίων ἀγωγῶν καταλλήλως διατασσομένων.

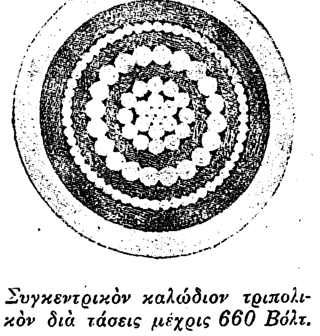

Συγκεντρικὸν καλῴδιον τριπολικὸν διὰ τάσεις μέχρις 660 Βόλτ.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, προκειμένου περὶ πολυπολικῶν καλῳδίων εἶναι δυνατὸν οἱ ἀγωγοὶ ἑνὸς πόλου ἢ φάσεως νὰ διαταχθῶσι συγκεντρικῶς ὡς πρὸς τοὺς ἀγωγοὺς τῶν ἄλλων φάσεων, ὅτε τὸ καλῴδιον καλεῖται *συγκεντρικόν*, ἢ καὶ νὰ διαταχθῶσι κανονικῶς ὅτε τὸ καλῴδιον καλεῖται *μετὰ παραλλήλων ἀγωγῶν*. Τὰ συγκεντρικὰ καλῴδια, λόγῳ πολλῶν μειονεκτημάτων, ἔχουν παύσει χρησιμοποιούμενα.

Ἡ μορφὴ τῆς διατομῆς τοῦ χαλκοῦ εἶναι εἴτε κυκλικὴ ἢ συνηθέστερον τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐκμεταλλευώμεθα ἀρτιώτερον τὴν ὑπὸ τοῦ μανδύου προσφερομένην κυκλικὴν διατομήν. Προκειμένου περὶ συνεχοῦς ρεύματος οἱ δύο ἀγωγοὶ (ἢ καὶ 3), οἱ ἀποτελοῦντες τὴν διανομήν, δύνανται νὰ περιέ-

Digitized by Google

χωνται ἐν τῷ αὐτῷ καλῳδίῳ ἢ καὶ ἕκαστος ν' ἀποτελῇ ἴδιον καλώδιον. Ἐν περιπτώσει ὅμως ἐναλλασσομένου ῥεύματος ἅπαντες οἱ ἀγωγοὶ τῆς μονοφασικῆς ἢ πολυφασικῆς διανομῆς δέον ν' ἀποτελοῦν ἓν καλώδιον, διότι ἄλλως ὑπεισέρχονται ἀπώλειαι ὑστερήσεως καὶ δινορρευμάτων ἐν τῷ μεταλλικῷ ὁπλισμῷ, ἐὰν συμβῇ οὗτος ν' ἀποτελῆται ἐκ σιδήρου, αἵτινες πλὴν τῶν ἄλλων δυσαρέστων συνεπειῶν δύνανται διὰ θερμάνσεως νὰ καταστρέψωσι τὰς μονώσεις τοῦ καλῳδίου.

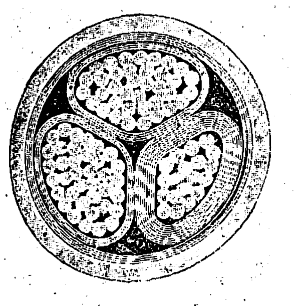

Καλώδιον διὰ διανομὰς διὰ τριῶν ἀγωγῶν (μικρὰ διατομὴ οὐδέτερος). Τάσεις μέχρις 660 Βόλτ. Μόνωσις διὰ χάρτου.

Τὸ μονωτικὸν ὑλικὸν τῶν καλῳδίων ἰσχυρῶν ρευμάτων δέον νὰ ἔχῃ μεγάλην διηλεκτρικὴν ἀντοχήν, μεγάλην μονωτικὴν ἱκανότητα, νὰ παραμένῃ δὲ ἀνεπηρέαστον ἠλεκτρικῶς καὶ μηχανικῶς, παρερχομένου τοῦ χρόνου. Δευτερευούσης σημασίας εἶναι ἡ διηλεκτρικὴ σταθερὰ αὐτοῦ ἥτις δέον νὰ εἶναι μικρά. Συνήθη μονωτικὰ εἶναι φύλλα χάρτου πεποτισμένα διὰ μονωτικῆς διαλύσεως (μεγάλη διηλεκτρικὴ ἀντοχή, διάρκεια, μικρὰ χωρητικότης, μικρὰ τιμή). Σπανιώτερον χρησιμοποιεῖται ὡς μονωτικὸν τὸ ἐλαστικὸν κόμμι καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ. Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς διατομῆς τοῦ χαλκοῦ γίνεται κατὰ τοὺς γενικοὺς τρόπους ὑπολογισμοῦ τῶν διατομῶν τῶν ἀγωγῶν δικτύου τινός. Μετὰ ὅμως τὴν ἐξ ἄλλων λόγων παραδοχὴν διατομῆς τινος, δέον νὰ γίνῃ ἔλεγχος τῆς θερμοκρασίας, ἣν θὰ φθάσῃ τὸ καλῴδιον κατὰ τὴν λειτουργίαν του, καὶ ἥτις δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ περιβάλλοντος τὸ καλῴδιον μέσου, πλέον τῶν 25°—30° Κ. Διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦτον χρησιμεύουν οἱ ὑπὸ τῶν κανονισμῶν τῶν συλλόγων μηχανικῶν τῶν διαφόρων κρατῶν, ἢ ὑπὸ διαφόρων ἐργοστασίων κατασκευῆς καλῳδίων παρεχόμενοι πίνακες, οἵτινες δι' ὡρισμένον εἶδος καλῳδίου καὶ ὡρισμένας συνθήκας τοποθετήσεως αὐτοῦ, δίδουν τὸ μέγιστον εἰς Ἀμπὲρ φορτίον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπεται νὰ φορτισθῇ ὡρισμένης διατομῆς καλώδιον, ἵνα μὴ ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ ὑπερβῇ τὸ ὡς ἄνω τεθὲν ὅριον. Αἱ ἐν τῇ πράξει συναντώμεναι διατομαὶ ἑνὸς πόλου ἢ φάσεως ἔν τινι καλῳδίῳ ποικίλλουν ἀπὸ 1 ἕως 1.000 τετρ. χιλιοστά. Ὅσον ἀφορᾷ ἤδη τὸ πάχος τῆς μονώσεως δι' ὡρισμένον μονωτικὸν ὑλικὸν καὶ τάσιν, τὸ πάχος τοῦ μολυβδίνου περιβλήματος κτλ., οἱ αὐτοὶ ὡς ἄνω κανονισμοὶ ἐπὶ τῇ βάσει μακρᾶς πείρας καθώρισαν τὰ ἐλάχιστα ἐπιτρεπόμενα ὅρια. Αἱ τάσεις δι' ἃς χρησιμοποιοῦνται τὰ καλῴδια ποικίλλουν ἀπὸ 80 Βόλτ ἕως 100,000 Βόλτ. Τελευταίως κατασκευάζονται καλῴδια διὰ τάσεις λειτουργίας πέραν τῶν 100 000 Βόλτ, ἔχουσαι ὑγρὰ μονωτικὰ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρας διατάξεις ἀναγκαίας διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς τόσον ὑψηλῆς τάσεως.

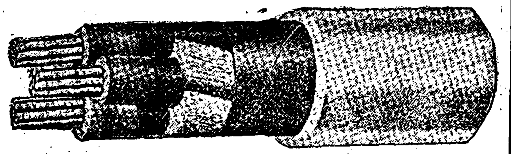

Συγκεντρικὸν τριπολικὸν καλώδιον διὰ τάσεις μέχρις 660 Βόλτ. Μόνωσις διὰ ἐλαστ. κόμμεως.

Ἡ δοκιμασία τῶν καλωδίων κατὰ τὴν κατασκευὴν ἢ παραλαβὴν αὐτῶν περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς μετρήσεις, ἐκτελουμένας μετὰ 24ωρον ἢ καὶ 36ωρον συνεχῆ ἐμβάπτισιν τοῦ καλῳδίου ἐντὸς ὕδατος πρὸς ἐμφάνισιν παντὸς ἐλαττώματος. α) Δοκιμασία ἀντοχῆς διηλεκτρικοῦ δι' ἐναλλασσομένης τάσεως 25—100 περ/1'' ἐφαρμοζομένης ἐπὶ 15' μεταξὺ τῶν ἀγωγῶν τοῦ καλωδίου ἢ ἑκάστου ἀγωγοῦ καὶ τοῦ μεταλλικοῦ περιβλήματος. Ἡ τάσις δοκιμασίας, ὁριζομένη ὑπὸ τῶν κανονισμῶν, κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ πενταπλασίου (μικραὶ τάσεις) καὶ τοῦ διπλασίου (μεγάλαι τάσεις) τῆς ἐνδεικνυμένης τιμῆς τῆς κανονικῆς τάσεως λειτουργίας, ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ καλῳδίου. β') Μέτρησις ἀγωγιμότητος. γ') Μέτρησις ἠλεκτροστατικῆς χωρητικότητος μεταξὺ ἀγωγῶν καὶ μεταξὺ ἀγωγῶν καὶ περιβλήματος. δ') Μέτρησις μονώσεων μεταξὺ ἀγωγῶν καὶ μεταξὺ ἑκάστου ἀγωγοῦ καὶ τοῦ περιβλήματος. Αἱ μονώσεις αὗται κυμαίνονται κανονικῶς μεταξὺ 600 ΜΩ ἕως 100.000 ΜΩ ἀνὰ χιλιόμετρον καλῳδίου ε'). Δοκιμαὶ εὐκαμψίας τοῦ καλῳδίου, μετὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ὑφίσταται πάλιν δοκιμὴν διηλεκτρικῆς ἀντοχῆς.

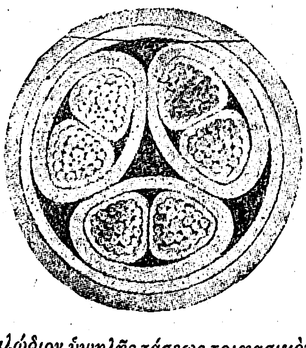

Καλώδιον ὑψηλῆς τάσεως τριφασικὸν 6.600 Βόλτ. Μόνωσις διὰ χάρτου.

1) *Ἐναέρια καλῴδια.* Τοιαῦτα καλῴδια ἰσχυρῶν ρευμάτων δὲν χρησιμοποιοῦνται, προτιμωμένων δι' ἐναερίους χρήσεις τῶν γυμνῶν γραμμῶν. Ἐν τούτοις εὐρύτερον ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην μεμονωμένους ἀγωγούς, μονώσεως ἐξ ἐλαστικοῦ συνήθως 600 ΜΩ/χλμ., οἵτινες ἀφοῦ ἑλιχθῶσιν ἀνὰ δύο ὁμοῦ περιβάλλονται διὰ μονωτικῆς ταινίας, ἄνωθεν δὲ ταύτης διὰ μολυβδίνου περιβλήματος πάχους 1—2χλσ. Τὰ καλῴδια ταῦτα χρησιμοποιοῦνται διὰ τάσεις μέχρις 110 Βόλτ μετὰ στεγανῶν λυχνολαβῶν, κιβωτίων διακλαδώσεως καὶ διακοπτῶν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐγκαταστάσεις ἀτμοπλοίων, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰ ἀκάλυπτα τούτων μέρη (καταστρώματα, γέφυραι κτλ.).

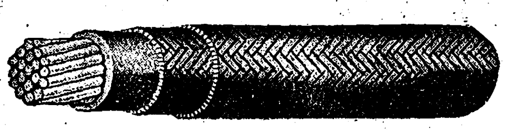

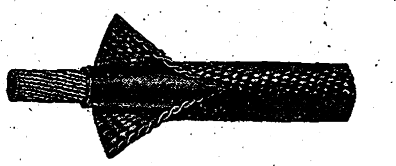

Καλώδια μὲ μολύβδινον μανδύαν φέροντα ἄνωθεν αὐτοῦ ἁπλῆν ἢ διπλῆν πλεκτὴν πισασφαλτωμένην ἐπένδυσιν.

2) *Ὑπόγεια καλῴδια.* Ταῦτα ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνωσιν ἐκ χάρτου πεποτισμένου διὰ μονωτικῆς ὕλης, διατηρουμένην ἀναλλοίωτον κατὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Ἀφοῦ οἱ ἀγωγοὶ ἑτοιμασθοῦν, ἕκαστος διὰ τῆς μονώσεώς του, περιελίσσονται ἅπαντες ὁμοῦ καὶ τοποθετοῦνται, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον, νήματα καννάβεως πεποτισμένα διὰ μονωτικῆς διαλύσεως, ἵνα τὸ σύνολον λάβῃ κυλινδρικὴν μορφήν, ὅτε περιβάλλεται διὰ τῆς γενικῆς μονώσεως. Τέλος ὑπὸ θερμοκρασίαν περίπου 310° Κ καὶ μεγάλην ὑδραυλικὴν πίεσιν τοποθετεῖται ἄνευ ραφῆς ὁ μολύβδινος μανδύας πάχους 2—5 χλσ. Πρὸς προφύλαξιν τοῦ μολυβδίνου περιβλήματος ἀπὸ χημικὰς ἐπιδράσεις φθειρούσας αὐτὸν (ὀξέα, παράσιτα ρεύματα κτλ.) πολλάκις ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκός του τίθεται πλεκτὴ ἐκ πισσασφαλτωμένης καννάβεως ἐπένδυσις.

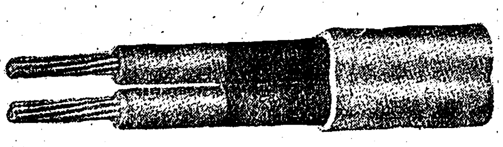

Καλώδιον δι' ἐγκαταστάσεις ἐπὶ ἀτμοπλοίων.

Ἀμφότεροι οἱ ἄνω τύποι καλῳδίων (δηλαδὴ τὸ μετ' ἁπλοῦ μολυβδίνου μανδύου καὶ τὸ μετὰ προσθέτου πισσασφαλτωμένης ἐπενδύσεως) λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτῶν μηχανικῆς προφυλάξεως εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ κατ' εὐθεῖαν τοποθέτησιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἄνευ ἰδιαιτέρων προφυλακτικῶν διατάξεων, συνισταμένων ἐκ κατασκευῶν πλίνθων ἢ ἀκόμη καλύτερον ἐξ εἰδικῶν πηλίνων ἢ ἐκ σκυροκονιάσματος σωλήνων, προσαρμοζομένων, ὡς οἱ συνήθεις σωλῆνες τῶν ἀποχετεύσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων τοποθετοῦνται πολλὰ καλῴδια. Διὰ τὴν κατ' εὐθεῖαν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοποθέτησιν τῶν καλῳδίων, δέον ταῦτα νὰ θωρακισθῶσι διὰ χαλυβδίνων ταινιῶν ἢ συρμάτων περιελισσομένων περὶ τὸ κοινὸν καλῴδιον. **Ἐντεῦθεν προέκυψαν τὰ *θωρακισμένα*** ἢ *ὡπλισμένα* καλῴδια. Εἰς αὐτὰ ἄνωθεν τῆς ἐκ καννάβεως ἐπενδύσεως τοῦ μολυβδίνου μανδύου τυλίσσονται ἑλικοειδῶς μὲ μικρὸν σχετικῶς βῆμα δύο χαλύβδινοι ταινίαι, οὕτως ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ νὰ καλύπτῃ τοὺς ἁρμοὺς τῆς ἐσωτερικῆς ταινίας, προσδιδομένης οὕτως ἁπάσης τῆς ἀναγκαίας μηχανικῆς ἀντοχῆς, διατηρουμένης καὶ τῆς εὐκαμψίας τοῦ καλῳδίου. Αἱ ταινίαι τοῦ χάλυβος καλύπτονται πρὸς πρόληψιν ὀξειδώσεως διὰ μονωτικοῦ βερνικίου. Ἄνω τῶν ταινιῶν τὸ ὅλον καλῴδιον περιβάλλεται ἐκ νέου διὰ κανναβίνης ἐπενδύσεως πισσασφαλτωμένης. Καλώδια ὡπλισμένα διὰ ταινιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑφίστανται ἐφελκυστικὰς τάσεις ὡς συμβαίνει διὰ τὰ μὴ στηριζόμενα καθ' ὅλον τὸ μῆκός των ἢ κρεμάμενα καλῴδια. Τοιαῦτα καλῴδια ἐφοδιάζονται ἀντὶ ταινιῶν δι' ὁπλισμοῦ συγκειμένου ἐκ συρματοσχοίνων περιελισσομένων εἰς μέγα βῆμα περὶ τὸ καλώδιον. Εἰς μέρη ἔνθα ἡ κίνησις τῶν καλῳδίων εἶναι μεγάλη (μεγάλαι πόλεις, κεντρικαὶ ὁδοὶ) πρὸς ἀποφυγὴν συχνῶν ἀνασκαφῶν καὶ χάριν εὐκόλου ἐπιθεωρήσεως καὶ συντηρήσεως τὰ καλῴδια τοποθετοῦνται ἐντὸς εἰδικῶν σηράγγων ἢ ὑπονόμων.

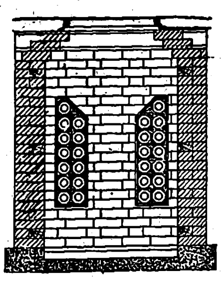

Κατασκευὴ ἐκ πλίνθων πρὸς προφύλαξιν ἁπλῶν καλωδίων

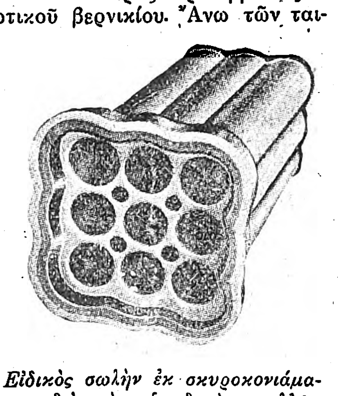

Εἰδικὸς σωλὴν ἐκ σκυροκονιάματος διὰ τὴν ὑποδοχὴν πολλῶν καλωδίων.

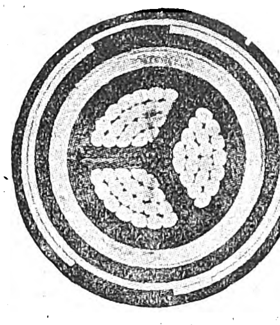

Ὡπλισμένον διὰ χαλυβδοταινιῶν ὑπόγειον τριφασικὸν καλώδιον τάσεως 3 300 Βόλτ.

3) *Ὑποβρύχια καλῴδια.* Ταῦτα ἐπειδὴ ὑφίστανται, λόγῳ τῆς ἐν τῷ πυθμένι τῶν θαλασσῶν κακῆς στηρίξεως, τάσεις ἐφελκυσμοῦ, εἶναι πάντοτε θωρακισμένα διὰ συρματοσχοίνων. Ἐσωτερικῶς εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ὑπόγεια καλῴδια. Ὅλως ἰδιαιτέρα προσοχὴ χρειάζεται εἰς τὴν μόνωσιν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὸν ὁπλισμόν των, ὁσάκις μάλιστα αἱ [ἀ]κταὶ τὰς ὁποίας προσεγγίζουν εἶναι βραχώδεις.

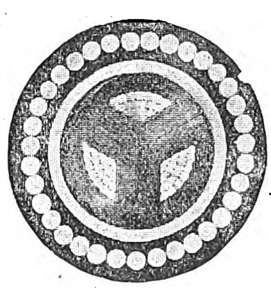

Ὡπλισμένον διὰ χαλυβδίνων συρμάτων τριφασικὸν καλώδιον τάσεως 6.600 Βόλτ.

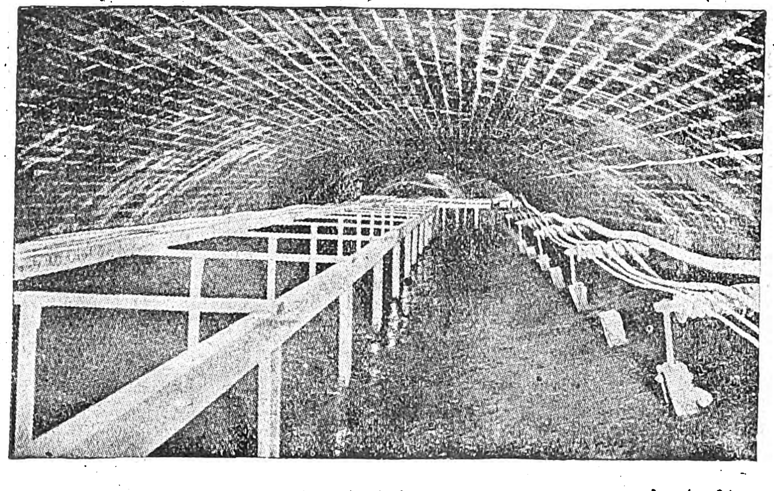

Εἰδικὴ σῆραγξ καλωδίων γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Blackwall Tunnel ἐν Λονδίνῳ.

B') *Καλῴδια ἀσθενῶν ρευμάτων.* Τὰ καλῴδια **ταῦτα χρησιμεύουν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀσθε-**

Digitized by Google

νῶν ρευμάτων, ἅτινα εἶναι φορεῖς τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς (τηλεφωνικὰ) ἢ συμβολικῶν σημάτων (τηλεγραφικά).' Αναλόγως τῆς χρήσεώς των τὰ καλώδια ἀσθενῶν ρευμάτων διακρίνονται εἰς *τηλεφωνικὰ* καὶ *τηλεγραφικά*.

1) *Τηλεφωνικὰ καλώδια.* 'Εντὸς τοιούτων καλωδίων συγκεντροῦται μέγας ἀριθμὸς διπλῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν ἀπὸ 1 ἕως 1500. Ἕκαστον ζεῦγος συρμάτων, ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν τηλεφωνικὴν σύνδεσιν, συνίσταται ἐκ δύο ἀγωγῶν μεμονωμένων, περιστρεφομένων δὲ μεταξύ των κατὰ ἕλικας μεγάλου βήματος. Πολλὰ τοιαῦτα ζεύγη ὁμοῦ περιστρεφόμενα περιβάλλονται ὑπὸ μολυβδίνου μανδύου, σχηματιζομένου οὕτω πως τοῦ ὅλου καλωδίου. Ἓν τηλεφωνικὸν καλῴδιον δέον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, νὰ μεταδίδῃ ἄνευ μεγάλης παραμορφώσεως τὴν φωνὴν εἰς τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀπόστασιν, δηλαδὴ νὰ παρουσιάζῃ τὰς ἐλαχίστας δυνατὰς ἀπωλείας κατὰ τὴν μεταφοράν. Ὡς γνωστὸν ὅμως οἱ παράγοντες οἱ περιορίζοντες τὴν μετάδοσιν τῆς φωνῆς εἰς μεγάλας ἀποστάσεις εἶναι ἡ ἠλεκτροστατικὴ χωρητικότης τῆς γραμμῆς, ἡ μὴ τελεία μόνωσις αὐτῆς καὶ ἡ μεγάλη ἀντίστασις τῆς γραμμῆς. Πρέπει ὅθεν διὰ παντὸς τρόπου ἡ μὲν χωρητικότης καὶ ἡ ἀντίστασις νὰ τηρηθοῦν μικραί, ἡ δὲ ἀντίστασις μονώσεως κατὰ τὸ δυνατὸν μεγάλη. Καὶ ἡ μὲν ἀντίστασις καὶ εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἀκόμη ἀποστάσεις δὲν ἀποκτᾷ τιμὴν παρεμποδίζουσαν τὴν περαιτέρω μετάδοσιν, ἡ δὲ μόνωσις δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τηρηθῇ, διὰ καλῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως, καλή. 'Απομένει ἑπομένως ὡς κύριος παράγων ἡ ἠλεκτροστατικὴ χωρητικότης μεταξὺ τῶν δύο ἀγωγῶν μιᾶς οἱασδήποτε γραμμῆς τοῦ καλωδίου, καλουμένη *ἀμοιβαία χωρητικότης*, ὡς καὶ ἡ ὁμοία μεταξὺ ἑνὸς ζεύγους καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν ἡνωμένων μετὰ τοῦ μολυβδίνου περιβλήματος, ἥτις καλεῖται *χωρητικότης μὲ τὴν γῆν.* 'Αμφότεραι αἱ χωρητικότητες αὗται δέον νὰ εἶναι μικραί. Ὡς γνωστὸν ὅμως ἡ χωρητικότης ἑνὸς πυκνωτικοῦ συστήματος εἶναι ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀνάλογος τῆς διηλεκτρικῆς σταθερᾶς τοῦ μονωτικοῦ μέσου. Τὴν μικροτέραν δυνατὴν διηλεκτρικὴν σταθερὰν ἐξ ὅλων τῶν μονωτικῶν, ἴσην πρὸς 1, ἔχει ὁ ξηρὸς ἀήρ, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ ἄριστον μονωτικόν. 'Εσκέφθησαν ὅθεν, ὡς μονωτικὸν τῶν τηλεφωνικῶν καλωδίων, νὰ χρησιμοποιήσωσι τὸν ξηρὸν ἀέρα. 'Επὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεῶν τούτων κατεσκευάσθησαν μετὰ μεγάλην ἐργαστηριακὴν μελέτην ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Western Electric καλῴδια μὲ μονωτικὸν τὸν ἀέρα. Οἱ ἀγωγοὶ δηλαδὴ τοιούτων καλωδίων εἶναι ἐντελῶς γυμνοί, ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κρατηθῶσιν εἰς τὴν κανονικήν των θέσιν, χωρὶς νὰ ἐφάπτωνται οἱ μὲν πρὸς τοὺς δέ, ἕκαστος τούτων περιβάλλεται καθ' ὅλον του τὸ μῆκος διὰ λεπτῶν ταινιῶν ἐντελῶς ξηροῦ χάρτου Manilla. Σημειωτέον ὅτι ὁ χάρτης οὗτος χρησιμεύων μόνον ὡς μηχανικὸν μέσον συγκρατήσεως τῶν ἀγωγῶν δὲν ἐφάπτεται τούτων, ἀφίνων περὶ ἕκαστον ἀγωγὸν μανδύαν ἐξ ἀέρος. Ἡ διάμετρος ἑκάστου ἀγωγοῦ τοιούτων καλωδίων εἶναι 0,6 χλστ. ἕως 1,5 χλστ. Ὡς ὑλικὸν δὲ ἀγωγῶν χρησιμοποιεῖται ὁ καθαρὸς χαλκός. Ἅμα τῇ ἑτοιμασίᾳ ἁπάντων τῶν ζευγῶν περιβάλλονται διὰ τῆς γενικῆς ἀπέναντι τοῦ περιβλήματος μονώσεως ἐκ ξηροῦ χάρτου, ὡς δὲ καὶ διὰ τὰ καλῴδια τῶν ἰσχυρῶν ρευμάτων γίνεται, ἐπιτίθεται ὁ μολύβδινος μανδύας, ἀφοῦ προηγουμένως ξηρανθοῦν καλῶς αἱ γραμμαὶ (ἀγωγοί). 'Αμέσως κατόπιν καὶ ἐφ' ὅσον ἀκόμη τὸ καλῴδιον εἶναι θερμόν, ἐμβαπτίζεται ὁλόκληρον ἐπὶ 24 ἢ 36 ὥρας ἐντὸς ὕδατος, κλειομένων στεγανῶς τῶν ἄκρων αὐτοῦ. Πᾶν ἐλάττωμα τοῦ καλωδίου θέλει ἐμφανισθῇ κατὰ τὰς μετὰ ταῦτα ἐπακολουθούσας μετρήσεις ἀντοχῆς διηλεκτρικοῦ, μονώσεως, ἀγωγιμότητος, ἠλεκτροστατικῆς χωρητικότητος καὶ αὐτεπαγωγῆς. Ἡ μόνωσις τῶν διὰ ξηροῦ ἀέρος τηλεφωνικῶν καλωδίων εἶναι συνήθως περὶ τὰς 8.000 MΩ/χλμτρ. μεταξὺ δύο ἀγωγῶν καὶ μεταξὺ ἀγωγῶν καὶ γῆς, ἡ ἀμοιβαία χωρητικότης ἀπὸ 0,042 ἕως 0.047 mF χλμτρ, ἡ χωρητικότης μὲ τὴν γῆν 1,4 ἕως 1,6 τῆς ἀμοιβαίας χωρητικότητος, καὶ ὁ συντελεστὴς αὐτεπαγωγῆς μιᾶς οἱασδήποτε γραμμῆς θεωρουμένης ὡς βρόχου περὶ τὰ 0,00055 Henry χλμτρ. Πρὸς σύγκρισιν τῶν ἐν τοῖς διαφόροις καλωδίοις ἢ διασκευαῖς ἐκπομπῆς, ἀποδοχῆς κτλ. λαμβανουσῶν χώραν ἀπωλειῶν χρησιμοποιεῖται τὸ *πρότυπον καλῴδιον.* Εἶναι δὲ τοῦτο καλῴδιον ὡρισμένων χαρακτηριστικῶν συντελεστῶν ἀνὰ χλμτρ. 'Εν 'Αγγλίᾳ καὶ 'Αμερικῇ λαμβάνεται ὡς πρότυπον καλῴδιον τοιοῦτον ἔχον τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Βάρος ἑνὸς ἀγωγοῦ τοῦ καλωδίου, μήκους 1 χλμτρ. 5 6 χλγρ. 'Αντίστασις ἑνὸς ζεύγους ἀγωγῶν, θεωρουμένου ὡς βρόχου, εἰς 15°K 54,5 Ὠμ. 'Αμοιβαία ἠλεκτροστατικὴ χωρητικότης ἀνὰ χλμτρ. 0,0338 mF. Συντελεστὴς αὐτεπαγωγῆς ἀνὰ χλμτρ. μήκους μιᾶς γραμμῆς 0,00055 Henry. 'Αντίστασις μονώσεως ἀνὰ χλμτρ. 320 MΩ. 'Εὰν π. χ. εἴπωμεν ὅτι μία διασκευὴ ἢ ἓν κύκλωμα ἢ ἓν καλῴδιον δέον νὰ εἶναι πέντε προτύπων χιλιομέτρων, τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ ἐν ταῖς ἄνω διασκευαῖς ἀπώλειαι δέον νὰ εἶναι ἴσαι πρὸς τὰς ἀπωλείας, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν 5 χλμτρ. προτύπου καλωδίου. Ἔχει καθορισθῇ ὅτι ἐμπορικῶς εἶναι δυνατὴ τηλεφωνικὴ συνδιάλεξις (ἄνευ ἐνισχύσεως), ἐφ' ὅσον τὸ σύνολον τῶν λαμβανουσῶν χώραν ἀπωλειῶν (σταθμοῦ ἐκπομπῆς, μεταφορᾶς, ἀποδέκτου) δὲν ὑπερβαίνει τὰς ἀπωλείας προτύπου καλωδίου μήκους 78 περίπου χιλιομέτρων. Αἱ ἔν τινι καλωδίῳ λαμβάνουσαι χώραν ἀπώλειαι εἶναι ἀνάλογοι τῆς χωρητικότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ, δηλαδὴ ἀντιστρόφως ἀνάλογοι τῆς διατομῆς τῶν ἀγωγῶν ἢ ἀντ' αὐτῆς τοῦ ἀνὰ χιλιόμετρον βάρους χαλκοῦ ἑνὸς ἀγωγοῦ. Π. χ. ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὡρισμένον εἶδος καλωδίου, ἐὰν μὲν ἕκαστος ἀγωγὸς αὐτοῦ ἔχῃ βάρος 1, 8 χλγρ/χλμτρ, ἔχει ἀπωλείας 2,11 φορὰς μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς ἀντιστοίχους ἀπωλείας προτύπου καλωδίου τοῦ αὐτοῦ μήκους, ἐὰν δὲ ἕκαστος ἀγωγὸς ἔχῃ βάρος 11,3 χλγρ./χλμτρ. αἱ ἀπώλειαι εἶναι μόνον τὰ $^{75}/_{100}$ τῶν ἀντιστοίχων προτύπου καλωδίου ἴσου μήκους. Ἑπομένως ἓν ὡρισμένον καλῴδιον ἔχει μεγίστην τινὰ ἀπόστασιν μέχρι τῆς ὁποίας ἡ ὑπ' αὐτοῦ μεταβίβασις τῆς φωνῆς θεωρεῖται ἱκανοποιητική. Ἔχει ὅμως μαθηματικῶς ἀποδειχθῇ καὶ πρακτικῶς ἐπαληθευθῇ, ὅτι κατάλληλος αὔξησις τῆς αὐτεπαγωγῆς μιᾶς τηλεφωνικῆς γραμμῆς ἐχούσης χωρητικότητα, ἐλαττώνει κατὰ πολὺ τὰς ἀπωλείας τῆς μεταφορᾶς, καθὼς καὶ τὴν παραμόρφωσιν τῆς φωνῆς. Ἡ αὔξησις αὕτη τῆς αὐτεπαγωγῆς (loading) μιᾶς γραμμῆς, καλουμένη πουπινιζοποίησις, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ καθηγητοῦ Pupin, ὅστις τὸ πρῶτον ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον ταύτην, γίνεται διὰ προσθήκης ἀνὰ ἴσα διαστήματα κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς πηνίων καταλλήλων συντελεστῶν αὐτεπαγωγῆς συνήθως ἀπὸ 0,060 ἕως 0,250 Henry. Ἡ πουπινιζοποίησις ἑνὸς καλωδίου ἔχει τὰς ἑξῆς συνεπείας α') Δι' ἓν καὶ τὸ αὐτὸ καλῴδιον ὡρισμένων χαρακτηριστικῶν συντελεστῶν ἐπιτρέπει τὴν τηλεφωνικὴν ἀνταπόκρισιν ἀπὸ 4—6 φορὰς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ ὅσην θὰ ἦτο δυνατὸν διὰ τὸ ἄνευ αὐτεπαγωγῶν καλῴδιον ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀπωλείας. β) Διὰ μίαν ὡρισμένην ἀπόστασιν τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως ἡ προσθήκη πηνίων αὐτεπαγωγῆς ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησιν καλωδίου μὲ ἀγωγοὺς πολὺ μικροτέρας διατομῆς, δηλαδὴ βάρους χαλκοῦ χλμ², ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν οἱ ἀγωγοὶ ἵνα τὸ καλῴδιον ἐξυπηρετήσῃ τὴν προκειμένην ἀνταπόκρισιν μὲ τὰς αὐτάς, ὡς τὸ μὲ ηὐξημένην αὐτεπαγωγὴν καλῴδιον, ἀπωλείας. 'Εντεῦθεν εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις καλωδίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία μετὰ τῶν πηνίων αὐτεπαγωγῆς εἶναι συνήθως ἴση πρὸς τὸ $^1/_4$ τῆς ἀξίας τοῦ ἀναγκαίου ἄνευ πηνίων καλωδίου. Τὰ πηνία αὐτεπαγωγῆς τοποθετοῦνται ὑποδιαιρουμένου τοῦ καλωδίου εἰς πολλὰ ἰσομήκη τμήματα, ἐκτὸς τοῦ καλωδίου ἐντὸς εἰδικῶν κιβωτίων. Εἰς ὑπόγεια καὶ ὑποβρύχια καλῴδια τὰ πηνία λαμβάνοντα ἐπιμήκη διαμόρφωσιν τοποθετοῦνται ἐντὸς τοῦ καλωδίου διὰ μικρᾶς αὐξήσεως τῆς διαμέτρου αὐτοῦ ἐπί τι μῆκος, μικρὸν σχετικῶς. Ὡς πρὸς τὸν ὁπλισμὸν τῶν τηλεφωνικῶν καλωδίων ἰσχύουσι τὰ διὰ τὰ ἰσχυρὰ ρεύματα λεχθέντα. Σημειωτέον ὅτι ἔχει γίνει εὐρεῖα χρῆσις *ἐναερίων* τηλεφωνικῶν καλωδίων φερόντων ἁπλῶς μολύβδινον μανδύαν. Τὰ ἐναέρια καλῴδια, χρησιμοποιούμενα δι' ἀριθμὸν ζευγῶν μέχρι 100 (πέραν τούτου λόγῳ μεγάλου βάρους εἶναι δύσκολος ἡ ἀνάρτησις αὐτῶν), ἀναρτῶνται ἀπὸ συρματίνων καλωδίων στηριζομένων εἰς οἰκοδομάς, ἱστοὺς κτλ. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὰ καλῴδια οὐδεμίαν σχεδὸν ἐφελκυστικὴν τάσιν ὑφίστανται. Εἰς τὰ ἐναέρια τηλεφωνικὰ καλῴδια δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς τηλεφωνικαῖς ἐγκαταστάσεσι καλῴδια ἔχοντα ἀπὸ 2 ἕως 200 ἀγωγοὺς μεμονωμένους διὰ μετάξης ἢ βάμβακος καὶ περιεχομένους ὑπὸ λεπτὸν μολύβδινον περίβλημα. Τὰ καλῴδια ταῦτα χρησιμοποιοῦνται καὶ δι' ἄλλας χρήσεις ἀσθενῶν ρευμάτων π. χ. κώδωνας, ἀγγελτῆρας κ.τ.λ. Τὰ *ὑπόγεια* καὶ τὰ *ὑποβρύχια* τηλεφωνικὰ καλῴδια κατασκευάζονται σχεδὸν πάντοτε μὲ μόνωσιν διὰ ξηροῦ ἀέρος, ὁπλίζονται δὲ ὡς καὶ τὰ τῶν ἰσχυρῶν ρευμάτων.

'Εναέριον τηλεφωνικὸν καλώδιον Διάμετρος συρμάτων 1,27 χλσ. 'Αμοιβαία χωρητικότης 0,012 mF/χλμ 'Αριθμὸς ζευγῶν ἀπὸ 5 ἕως 150.

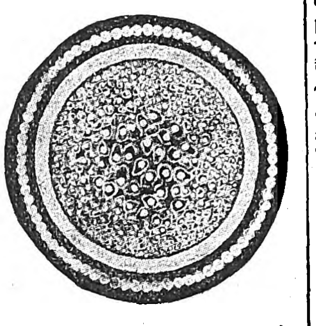

Ὑπόγειον καλώδιον θωρακισμένον διὰ χαλυβδίνων καλωδίων.

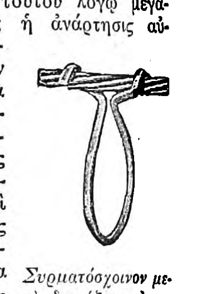

Συρματόσχοινον μετὰ διατάξεως ἀναρτήσεως ἐναερίου τηλεφων. καλωδίου.

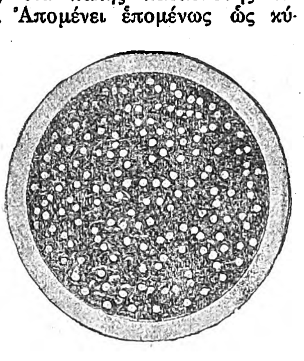

'Εναέριον τηλεφωνικὸν καλώδιον. Διάμετρος συρμάτων 0,9 χλσ

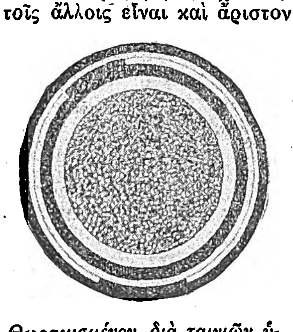

Θωρακισμένον διὰ ταινιῶν ὑπόγειον τηλεφωνικὸν καλώδιον. Διάμετρος 0,5 χλσ. 'Αριθμὸς ζευγῶν 10 ἕως 1.500. 'Αμοιβαία χωρητικ. 0,0017 mF/χλμ.

2) *Τηλεγραφικὰ καλῴδια.* Τοιαῦτα καλῴδια σπανίως χρησιμοποιοῦνται ὡς *ἐναέρια* ἢ *ὑπόγεια*, συνηθέστατα ὅμως ἀπαντῶνται ὡς *ὑποβρύχια*.

Χαρακτηριστικὰ τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων εἶναι συνήθως μοναδικὸς πόλος (ἐκ πολλῶν συνήθως συρμάτων) μεγάλης διατομῆς, ἰσχυροτάτης μονώσεως, μὲ ὁπλισμὸν ἐκ γαλβανισμένων χαλυβδίνων συρμάτων, κατασκευῆς ἀναλόγου πρὸς τὰ θωρακισμένα καλῴδια ἰσχυρῶν ρευμάτων. Λ. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

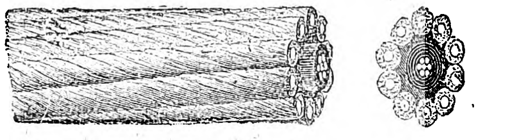

Ὑποβρύχιον τηλεγραφικὸν καλώδιον. 'Αγωγὸς χάλκινος ἐξ 7 ψυχῶν. Μόνωσις ἐξ 8 στρωμάτων γουτταπέρκας. 'Οπλισμὸς ἐκ 10 πολυκλώνων χαλυβδίνων καλωδίων καλυπτομένων διὰ πισσασφαλτωμένης καννάβεως. Συνολικὴ διάμετρος 26 χλσ. Βάρος τοῦ καλωδίου ἀνὰ χλσ. 620 χλγρμ.

— *(Διεθν. Δικ.)* Ἡ γενικὴ καὶ ἀναμφισβήτητος τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀρχὴ τῆς τῶν θαλασσῶν ἐλευθερίας συνεπάγεται καὶ τὸ δικαίωμα τῆς τοποθετήσεως ὑποβρυχίων *καλωδίων* ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ. 'Αλλ' ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦτο μὴ καταστῇ πλατωνικόν, ἔδει νὰ ληφθοῦν διεθνῆ προστατευτικὰ τῶν καλωδίων μέτρα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτειῶν. Τὰ πρῶτα προστατευτικὰ τῶν καλωδίων μέτρα εὑρίσκομεν ἐν τῇ συμβάσει τῆς 16 Μαΐου 1864 μεταξὺ Βραζιλίας, Γαλλίας, Ἀϊτῆς, 'Ιταλίας καὶ Πορτογαλίας, σχετικῶς μὲ τὴν ἕνωσιν διὰ ὑποβρυχίου τηλεγραφικοῦ καλωδίου τῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς 'Αμερικῆς. 'Αλλὰ τὰ ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ (ἥτις ἄλλωστε ἠκυρώθη τῷ 1872) προστατευτικὰ μέτρα ἦσαν ἀτελέστατα καὶ δὲν ἐπεξετείνοντο καὶ διὰ τὰ ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ καλῴδια. Τῷ 1869 αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, αἵτινες εἶχον συνδεθῆ μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ καλωδίου ἀπὸ τοῦ 1866, προέτεινον εἰς τὰ διάφορα κράτη τὴν ὑπογραφὴν συμβάσεως περὶ προστασίας τῶν ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ καλωδίων καὶ καθ' ἣν ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἤθελε θεωρηθῆ ὡς πειρατεία. Δυστυχῶς ἡ ὑπογραφὴ τοιαύτης συμβάσεως ἐματαιώθη λόγῳ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870. Τὸ ζήτημα ἐτέθη καὶ πάλιν ἐπὶ τάπητος κατὰ τὸ διεθνὲς τηλεγραφικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης (1871), κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1874, κατὰ τὴν ἐν Χάγῃ συνδιάσκεψιν περὶ ἁλιείας (1881) καὶ εἰς τὸ ἐν Παρισίοις συνέδριον τῶν ἠλεκτρολόγων τοῦ 1881. Συνεπείᾳ τοῦ συνεδρίου τούτου συνεκλήθη εἰδικὴ περὶ προστασίας τῶν καλωδίων συνδιάσκεψις ἐν Παρισίοις (1882). Τὸ πόρισμα τῆς συνδιασκέψεως ταύτης ὑπεβλήθη εἰς νέαν συνδιάσκεψιν συνελθοῦσαν τῷ 1883 ἀλλὰ καὶ αὕτη εἰς οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξεν. 'Εν τέλει τὴν 14 Μαρτίου 1884 συνωμολογήθη ἐν Παρισίοις «συμφωνία ἀφορῶσα τὴν προστασίαν τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων», ἥτις συνεπληρώθη διὰ τῶν δηλώσεων τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1886, τῆς 23 Μαρτίου 1887, ὡς καὶ διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 7 'Ιουλίου 1887. Ἡ συμφωνία αὕτη καθιέρωσε τὴν ὑπὸ τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ διεθνοῦς δικαίου προταθεῖσαν τῷ 1879 γνώμην, ὅπως ἡ καταστροφὴ τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων θεωρηθῇ ἀδίκημα διεθνές. Δυνάμει τῆς συμ-

Digitized by Google

φωνίας ταύτης τοῦ 1884 καὶ τῶν δύο δηλώσεων τὸ δικαίωμα τῆς πέραν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης τοποθετήσεως καὶ ὑποστάσεως τῶν ὑποβρυχίων καλῳδίων ὑπήχθη ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐγγύησιν τῶν συμβληθεισῶν 26 πολιτειῶν (Ἀργεντινή, Αὐστρία, Ἀγγλία, Βέλγιον, Βραζιλία, Γουατεμάλα, Γερμανία, Γαλλία, Ἑλλάς, Ἰταλία, Ἱσπανία, Δανία, Κολομβία, Κοσταρίκα, Οὐραγουάη, Ὁλλανδία, Περσία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ρωσία, Σαλβαδόρ, Σερβία, Σουηδία-Νορβηγία, Τουρκία Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ δημοκρατία Ἁγ. Δομινίκου). Η ἐπὶ τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων ἀστυνομία διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ἀνετέθη εἰς τὰ πολεμικὰ σκάφη τῶν κρατῶν ὡς καὶ εἰς τὰ εἰδικὰ πρὸς τοῦτο πλοῖα αὐτῶν (ἄρθρ. 10), τῶν συλλαμβανομένων ἐνόχων ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν τῆς ἑαυτῶν ἐθνικότητος (ἄρθρ. 8). Αἱ διὰ τὰς γενομένας καταστροφὰς ἐπιβλητέαι ἑκάστοτε ποιναὶ καθορίζονται συμφώνως τῇ συμφωνίᾳ ὑπὸ εἰδικῶν νόμων, οὓς θὰ ἐκδώσῃ κεχωρισμένως ἕκαστον συμβληθὲν κράτος (ἄρθρ. 12). Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου καὶ τῆς ἐν γένει συμφωνίας τῶν Παρισίων ἐξεδόθησαν πράγματι ὑπὸ τῶν συμβληθεισῶν πολιτειῶν εἰδικοὶ νόμοι (Γαλλία, νόμος 20 Δεκεμβρίου 1884 καὶ διάταγμα 23 Ἀπριλίου 1888. Ἀγγλία νόμος 6 Αὐγούστου 1885. Ἰταλία, νόμος 1 Ἰανουαρίου 1886. Ἀργεντινή, νόμος 24 Νοεμβρίου 1887. Βραζιλία, νομοθ. διάταγμα 14 Ἰανουαρίου 1888. Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, νόμος 23 Φεβρουαρίου 1888. Ρουμανία, νόμος Ἀπριλίου 1888 κλπ.). Ἐν Ἑλλάδι ἐξεδόθη ὡσαύτως ὁ ἀπὸ 9 Δεκεμβρίου 1885 εἰδικὸς νόμος «περὶ ἀδικημάτων κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑποβρυχίων καλῳδίων». Ἡ συμφωνία τῶν Παρισίων τοῦ 1884 ἐγένετο, ἵνα ἰσχὺν ἔχῃ μόνον ἐν καιρῷ εἰρήνης (ἄρθρ. 15). Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν (ἄρθρ. 282) καὶ τοῦ Ἁγ. Γερμανοῦ (ἄρθρ. 190 καὶ 234) ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τὴν διὰ ἐν καιρῷ εἰρήνης ὡς ἄνω συμφωνίαν τοῦ 1884, ὡς καὶ τὰς συμπληρωματικὰς αὐτῆς δηλώσεις τοῦ 1886 καὶ 1887. Προσέτι διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (ἄρθρ. 156 καὶ 244) ἡ Γερμανία παρῃτήθη ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν συμμάχων δυνάμεων πάντων τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἐκέκτητο ἐπὶ ὡρισμένων ὑποβρυχίων καλῳδίων.

Ἐν καιρῷ πολέμου εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων σχέσεις τὰ ὑποβρύχια τηλεγραφικὰ καλῴδια, συμφώνως μὲ τὰς διατάξεις τοῦ ἐν πολέμῳ ναυτικοῦ δικαίου (ἄρθρ. 54; ε' σύμβασις, β' συνδιάσκεψις Χάγης), εἰς τοὺς ἑξῆς ὑπόκεινται κανόνας: Τὰ τηλεγραφικὰ καλῴδια τὰ ἑνοῦντα δύο οὐδέτερα ἐδάφη θεωροῦντα ἀπαραβίαστα καὶ δέον νὰ περιφρουροῦνται ἀπὸ οἱονδήποτε μέτρον ἐχθροπραξίας. Τὰ ὑποβρύχια καλῴδια τὰ ἑνοῦντα τὸ ἔδαφος τοῦ ἑνὸς τῶν ἐμπολέμων κρατῶν μετὰ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑτέρου, ἢ δύο σημεῖα ἀνήκοντα καὶ κατεχόμενα ἀμφότερα ὑπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, ὑπόκεινται εἰς ὅλα τὰ μέτρα, ἅτινα αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσι. Τὰ καλῴδια ταῦτα δύνανται νὰ κατασχεθοῦν, νὰ ἀποκοποῦν καὶ νὰ καταστραφοῦν εἰς οἱονδήποτε σημεῖον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ. Τὰ ὑποβρύχια καλῴδια τὰ ἑνοῦντα ἓν ἐμπόλεμον κράτος μεθ' ἑνὸς οὐδετέρου κράτους δύνανται νὰ καταστραφοῦν, ἐὰν αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου ἀπαιτῶσι τοῦτο, ἀλλ' ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ ἀπαγορεύεται. Ἐν τέλει διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὡς ἄνω κανόνων οὐδόλως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐὰν τὰ καλῴδια ἀνήκωσιν εἰς τὸ δημόσιον ἢ εἰς ἰδιώτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fauchille*, Droit Intern. Public No 483 1924.—*Jouhannaud*, Les câbles sous-marins (1904). —*Louis Renault*, De la protection intern. des câbles télégr. sous-marins R. D. I. P. t. XII 251. —*Lauterbach*. Die Beschadigung unterseeischen Telegraphen Kabel (1880). —*Lorentz*, Les câbles sous-marins (1906). — *Kraemer*, Die unterseeischen Telegraphen Kabel in Kriegszeiten (1903). —*Roper*, Die Unterseekabel (1910). — *Scholz*, Krieg und Seekabel (1904). —*Wilson*, Submarine telegraphic cables in their inter. relations (1901). —*Zuculin*, I cavi sottomarini e il telegrafo senza fili nel diritto di guerra (1907).

Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

— **καλῴδια δυναμικὰ** *[Τεχν.].* Καλοῦνται *δυναμικὰ καλῴδια*, τὰ καλῴδια ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑφίστανται γενικῶς τὴν ἐπίδρασιν μηχανικῶν δυνάμεων, χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως ἄξονός τινος εἰς ἕτερον μέσῳ ἀντιστοίχων τροχαλιῶν, αἵτινες στερεοῦνται εἰς τοὺς ἄξονας καὶ φέρουσι περιφερειακῶς αὔλακας περιβαλλομένας ὑπὸ τοῦ καλῳδίου, ὥστε, ὅταν ἡ μία περιστρέφεται, νὰ παρασύρεται ὑπὸ τοῦ καλῳδίου καὶ ἡ ἄλλη, διὰ τὴν ἕλξιν βαρῶν ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς χειρὸς ἢ προκειμένου περὶ μεγάλων βαρῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἀνυψωτικῶν μηχανημάτων, οἷον τροχαλιῶν, πολυσπάστων, βαρούλκων, γερανῶν κλπ., διὰ τὴν ἐναέριον μεταφορὰν βαγονίων εἰς τὰ λατομεῖα, μεταλλεῖα καὶ ἐν γένει ὡς τροχιαὶ ἐναερίων σιδηροδρόμων ὡς καὶ δι' ἄλλους συναφεῖς σκοπούς. Τα δυναμικὰ καλῴδια ἔχουσι διατομὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυκλικήν, σπανιώτερον τετραγωνικὴν καὶ κατασκευάζονται ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν προορίζονται, ἐκ καννάβεως ἢ ἐκ συρμάτων. Τὰ ἐκ συρμάτων κατασκευαζόμενα καλῴδια καλοῦνται ἐπίσης καὶ μεταλλικά. Τὰ ἐκ καννάβεως καλῴδια κατασκευάζονται διὰ περιστροφῆς βραχιόνων ἀποτελουμένων ἐκ νημάτων καννάβεως διὰ συστροφῆς καὶ χρησιμοποιοῦνται γενικῶς διὰ τὴν ἐφαρμογὴν μικρῶν δυνάμεων, συνήθως μέχρι 1000 χιλιογράμμων, λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἀντοχῆς. Τὰ μεταλλικὰ καλῴδια κατασκευάζονται γενικῶς διὰ

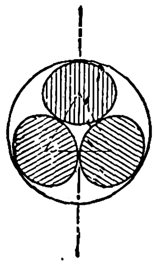
Τομὴ καλῳδίου ἐκ καννάβεως.

περιστροφῆς συρματίνων βραχιόνων περί τινα πυρῆνα ἐκ καννάβεως ἢ ἐκ μαλακοῦ σιδήρου. Ταῦτα παρουσιάζουσιν ἀρκετὴν ἀντοχὴν καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν ἐφαρμογὴν μεγάλων δυνάμεων, ἀντικαθιστῶντα πολλάκις τὰς ἁλύσεις, ἔναντι τῶν ὁποίων παρουσιάζουσιν ἀρκετὰ πλεονεκτήματα, ὡς λ. χ. ἀθόρυβον λειτουργίαν καὶ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, καθόσον αἱ ἁλύσεις θραύονται ἀποτόμως διὰ τῆς καταστροφῆς ἑνὸς κρίκου των, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ καλῴδια, τὰ ὁποῖα πρὸ τῆς θραύσεως ἐπιμηκύνονται καὶ τὰ σημεῖα τῆς φθορᾶς των γίνονται ἀμέσως καὶ εὐκόλως ἀντιληπτά· οὐχ ἧττον ὅμως τὰ μεταλλικὰ καλῴδια ἔχουσι καὶ τὸ μειονέκτημα, ἔναντι τῶν ἁλύσεων, τῆς δυσκαμψίας καὶ τοῦ γεγονότος, καθ' ὃ περιστρέφουσι τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀνυψούμενα βάρη. Τὰ ἐκ καννάβεως κατασκευαζόμενα καλῴδια συνίστανται ἐκ τριῶν συνήθως βραχιόνων, ἡ δὲ διάμετρος αὐτῶν δὲν ὑπερβαίνει γενικῶς τὰ 36 χιλιοστά. Πρὸς ἀποφυγὴν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεων ἐμβαπτίζονται πολλάκις ἐντὸς πίσσης, ἀφοῦ προηγουμένως πλυθῶσιν ἐπαρκῶς· οὐχ ἧττον ὅμως τὸ τοιοῦτον ἐλαττώνει κατὰ 10%—15% τὴν ἀντοχὴν αὐτῶν. Τὰ συρμάτινα καλῴδια κατασκευάζονται ἐκ συρμάτων χαλυβδίνων ἀρίστης ποιότητος μὲ φορτίον θραύσεως εἰς ἐφελκυσμὸν ἀπὸ 11 ἕως 14 χιλιάδας χιλιόγραμμα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνιστώντων τὰ συρμάτινα καλῴδια συρμάτων, ποικίλλει ἀπὸ 7 ἕως 37, ἡ δὲ διάμετρος ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἀπὸ 0,4 ἕως 2,5 χιλιοστά. Ἐπειδὴ ὅμως ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅσον λεπτότερα εἶναι τὰ συνιστῶντα σύρματα ἐπὶ το-

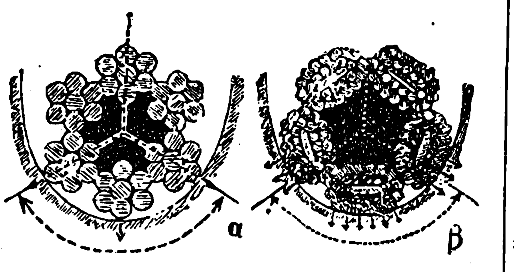

Μεταλλικὰ καλῴδια.
[α=μετὰ βραχιόνων τομῆς κυκλικῆς. β=μετὰ βραχιόνων τομῆς ἐλλειπτικῆς.]

σοῦτον τὰ καλῴδια καθίστανται εὐκαμπτότερα· ἀφ' ἑτέρου ὅμως φθείρονται ταχύτερον, θεωρεῖται ὡς περισσότερον ἐνδεδειγμένη διάμετρος συρμάτων διὰ καλῴδια εὔκαμπτα καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας διαρκείας ἡ διάμετρος τοῦ 1 χιλιοστοῦ. Ἡ διατομὴ τῶν βραχιόνων τῶν μεταλλικῶν καλῳδίων εἶναι συνήθως κυκλικὴ ἢ ἐλλειπτική. Τὰ καλῴδια μετὰ βραχιόνων ἐλλειπτικῆς τομῆς ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα ἔναντι τῶν καλῳδίων μετὰ βραχιόνων κυκλικῆς τομῆς, ὅτι παρουσιάζουσι μεγαλυτέραν ἐπιφάνειαν ἐν περιπτώσει τριβῆς καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν φθείρονται ὀλιγώτερον ταχέως.

Διὰ τὴν ἐναέριον μεταφορὰν βαγονίων, κάδων, κλπ. χρησιμοποιοῦνται μεταλλικὰ καλῴδια, ἄνευ πυρῆνος ἐκ καννάβεως ἢ ἐκ μαλακοῦ σιδήρου. Τὰ καλῴδια ταῦτα ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ὅτι παρουσιάζουσι λείαν ἐπιφάνειαν, τὰ σύρματα τούτων δὲν ἀποσπῶνται εὐκόλως, ὀξειδοῦνται ὀλιγώτερον καὶ διαρκοῦσι περισσότερον χρόνον, ἀλλ' ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι εἶναι πολὺ ὀλίγον εὔκαμπτα καὶ κατὰ συνέπειαν λίαν ἀκατάλληλα πρὸς χρῆσιν εἰς ἀνυψωτικὰ μηχανήματα.

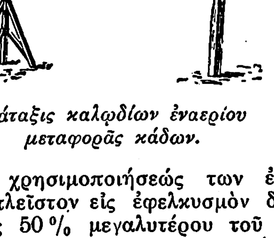
Διάταξις καλῳδίων ἐναερίου μεταφορᾶς κάδων.

Τὰ καλῴδια πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς των ἐλέγχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐφελκυσμὸν δι' ἐξαρτήσεως βάρους 50% μεγαλυτέρου τοῦ δι' ὃ προορίζονται καὶ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα 1 ἕως 2 ὡρῶν. Ἐὰν μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος δὲν παρουσιάσωσι φθορὰς ἢ ἐπικινδύνους ἐπιμηκύνσεις θεωροῦνται κατάλληλα, ἄλλως ἀπορρίπτονται. Ἡ διάμετρος τῶν ἐκ καννάβεως καλῳδίων ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου $\Delta = 0{,}66 \cdot \frac{\pi\delta^2}{4} K_\varepsilon$, ἔνθα Δ εἶναι ἡ ἐφελκύουσα τὸ καλῴδιον δύναμις εἰς χιλιόγραμμα, δ ἡ διάμετρος τοῦ καλῳδίου εἰς ἑκατοστὰ καὶ K_ε τὸ ἐπιτρεπόμενον εἰς ἐφελκυσμὸν φορτίον. Τὸ φορτίον τοῦτο ἀνέρχεται εἰς 1200 ἕως 1350 χιλιόγραμμα ἀνὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστὸν διατομῆς καλῳδίου, διὰ τὰ καινουργῆ καλῴδια, καὶ εἰς 500 χιλιόγραμμα διὰ τὰ μεταχειρισμένα τοιαῦτα, οὐχ ἧττον ὅμως εἰς τὸν προαναφερθέντα τύπον τίθεται $K_\varepsilon = 135$ χιλιόγρ. διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν καὶ $K_\varepsilon = 50$ διὰ τὴν δευτέραν, καθόσον λαμβάνεται συντελεστὴς ἀσφαλείας $1/10$. Ἡ διάμετρος τῶν συρματίνων καλῳδίων ὑπολογίζεται εἰς ἐφελκυσμόν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς κάμψεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται

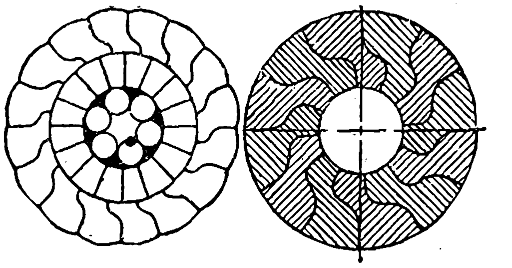
Καλῴδια ἐναερίου μεταφορᾶς βαγονίων.

τὸ καλῴδιον ἐν περιπτώσει διελεύσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς περιφερείας τροχαλιῶν ἢ τυμπάνων ἀνυψωτικῶν μηχανημάτων κλπ. κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ σύνολον τῶν ἀναπτυσσομένων κοπώσεων νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ παραδεδεγμένα ὅρια δι' ἑκάστην περίπτωσιν καὶ κατηγορίαν συρματίνων καλῳδίων. Ἐὰν παραστήσωμεν οὕτω διὰ ν τὸν ἀριθμὸν τῶν συνιστώντων τὰ συρμάτινα καλῴδια συρμάτων, διὰ δ τὴν διάμετρον ἑκάστου ἐξ αὐτῶν εἰς ἑκατοστά, διὰ Δ τὴν ἐφελκύουσαν τὸ καλῴδιον δύναμιν εἰς χιλιόγραμμα, διὰ δ_1 τὴν διάμετρον τῆς τροχαλίας ἢ τοῦ τυμπάνου εἰς ἑκατοστὰ καὶ διὰ E τὸν συντελεστὴν ἐλαστικότητος, ὅστις ὡς γνωστὸν διὰ τὸν χάλυβα ἀνέρχεται εἰς 2.150.000, θὰ ἔχωμεν τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἐφελκυσμοῦ ἀναπτυσσομένην κόπωσιν $\sigma_\varepsilon = \frac{\Delta}{\frac{\nu\pi\delta^2}{4}}$, τὴν δὲ ἐκ τῆς κάμψεως τοιαύτην $\sigma_\kappa = E\frac{\delta}{\delta_1}$. καὶ ἑπομένως τὴν μεγίστην κόπωσιν $\sigma_\mu = \sigma_\varepsilon + \sigma_\kappa$.

Ἐν τούτοις κατόπιν διαφόρων πειραμάτων παρεδέχθησαν πρακτικῶς συντελεστήν τινα, ἐφ' ὃν πολλαπλασιάζεται ἡ κόπωσις κάμψεως σ_κ κυμαινόμενον περὶ τὰ $3/8$, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ προσεγγίζωμεν περισσότερον πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν τάσιν $\sigma_\mu \leqq \sigma_\varepsilon \; 3/8 \, \sigma_\kappa$. Συνήθως ἐκλέγεται διὰ δεδομένην περίπτωσιν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ διάμετρος τῶν συνιστώντων τὸ μεταλλικὸν καλῴδιον συρμάτων καὶ κατόπιν ἐλέγχεται κατὰ πόσον ἡ ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου τύπου ὑπολογιζομένη μεγίστη κόπωσις εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν παραδεδεγμένων ὁρίων.

Δ. Κ. Λ.

—**καλῴδιον ἰθυντήριον** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἰθυντήριον* καλῴδιον.

καλῳδῖται (οἱ) *[Ναυτ.].* Οἱ ναῦται οἱ εἰδικῶς ἐπιφορτιζόμενοι τὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος χειρισμὸν τῶν *καλῳδίων*, ὅταν τὸ πλήρωμα εἶναι τεταγμένον «εἰς τάξιν χειρισμοῦ».

Σ. Ε. Λ.

Κάλων, ἢ ***Κάλλων.*** Σπουδαῖος Ἕλλην καλλιτέχνης τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς ἐξ Αἰγίνης, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἐπιγραφῆς ἀναθήματος κιθαρῳδοῦ τινος, εὑρεθείσης ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ φερούσης τὴν ὑπογραφήν του. Ἀναφέρεται ὅτι ἦτο σύγχρονος τῶν μεγάλων ἀρχαϊκῶν καλλιτεχνῶν Ἀγελάδα τοῦ Ἀργείου καὶ Κανάχου τοῦ Σικυωνίου, ὀλίγον δὲ παλαιότερος τῶν Μεναίχμου καὶ Σοΐδα, καὶ ὅτι τὰ ἔργα του ἦσαν «σκληρότερα» παρὰ τὰ τοῦ νεωτέρου Καλάμιδος καὶ ὡμοίαζον μᾶλλον μὲ τὰ ἐτρουσκικά. Οἱ γενικοὶ οὗτοι χαρακτηρισμοὶ συμβιβάζονται μὲν πλήρως πρὸς τὴν ἐποχήν του, ἀλλὰ δὲν μᾶς μανθάνουν τίποτε περὶ τῆς προσωπικῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κάλωνος. Κατὰ τὸν Παυσανίαν ἦτο μαθητὴς τῶν Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος. Ἔργα του παραδίδονται τὰ ἑξῆς δύο: τὸ ξόανον τῆς Ἐθενιάδος Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Τροιζῆνος, τοῦ ὁποίου ὁ τύπος ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ νομίσματος τοῦ Κομμόδου, καὶ τρίπους ὑποβασταζόμενος ὑπὸ ἀγαλμάτων τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Ἀμύκλαις παρὰ τὴν Σπάρτην.

—**Κάλων.** Ἕτερος γλύπτης ἐξ Ἤλιδος, ἐργασθεὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ὁ Παυσανίας ἀναφέρει δύο ἔργα·

Digitized by Google

Ἑρμῆν, ἔχοντα κηρυκεῖον, ἀνάθημα Γλαυκίου τοῦ Ρηγίνου (ἡ ἐπιγραφὴ τῆς βάσεώς του ἀνευρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφάς), καὶ σύμπλεγμα παριστάνον χορὸν 35 παίδων μετὰ τοῦ χοροδιδασκάλου καὶ τοῦ αὐλητοῦ των, οἱ ὁποῖοι ἀποσταλέντες ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεσσηνίων εἰς τὸ ἀντικρυνὸν Ρήγιον ἐπνίγησαν κατὰ τὸν πλοῦν πάντες· τὸ σύμπλεγμα ἦτο ἀνάθημα τῆς πόλεως Μεσσήνης, ὁ δὲ σοφιστὴς Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος ἐποίησεν ἀργότερον ἐλεγεῖον ἐπ' αὐτοῦ. Χ. Κ.

Καλώνυμος. Ναυτικὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας. Διωρίσθη τῷ 533 ἀρχηγὸς τοῦ ἐξ 92 δρομώνων καὶ 500 φορτηγῶν πλοίων στόλου, μεθ' οὗ ἐστράτευσεν ὁ στρατηγὸς Βελισσάριος ἐναντίον τῶν Βανδάλων τῆς Καρχηδόνος. Ν. ΚΛ.

— **Καλώνυμος.** Ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως τῶν Θεμιστιανῶν, βλ. λ. *Θεμίστιος.*

— **Καλώνυμος.** Ἐπιφανὴς ἰουδαϊκὴ οἰκογένεια, ἧς τὰ μέλη διέπρεψαν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ διεδραμάτισαν σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ ἱστορίᾳ τοῦ μεσαίωνος. Τὰ σπουδαιότερα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι: —1) *Καλώνυμος* ὁ ἐκ Λούκας τῆς Ἰταλίας, ὅστις κατά τινα παράδοσιν εἶχε μεταφερθῆ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου εἰς Μαγεντίαν, εἶναι δὲ ὁ πρῶτος μεταλαμπαδεύσας τὰς ἰουδαϊκὰς σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ. —2) *Καλώνυμος μπὲν Τοδερὸς* ἐκ Ναρβόνης, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, καὶ ὁ συνώνυμος ἔγγονός του ἀκμάσας περὶ τὸ 1306. Ἡ οἰκογένεια τῶν ἐκ Ναρβόνης Καλωνύμων εἶναι ἐπιφανεστάτη. Διετέλει ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολυαρίθμων Ἰουδαίων τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν ταῖς δημοσίαις πράξεσι κ.ἀ. ἐφέροντο μὲ τὸ ὄνομα «βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων». Εἶχον τὸ δικαίωμα δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς Ἰουδαίους τοῦ διατηρεῖν καὶ κατέχειν γαίας ἀφορολογήτους. Ἡ καταγωγὴ τῶν προνομίων τούτων ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Καρλομάγνον.

—3) *Καλώνυμος μπὲν Μεήρ.* Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Ἄρλη τῷ 1287. Ἐσπούδασεν ἐν Θεσσαλονίκῃ φιλοσοφίαν καὶ ραββινικὴν φιλολογίαν, καθὼς καὶ ἰατρικήν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε ποτὲ τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα. Συνέγραψεν ἠθικοφιλοσοφικὰ πονήματα καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πολυαρίθμων Ἰουδαίων μεταφραστῶν τῶν μεσαίωνος, τῶν συντελεσάντων διὰ τῆς μεταγλωττίσεως ἀραβικῶν κειμένων εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ μεταφραστικὴ αὐτοῦ ἐργασία περιλαμβάνει φιλοσοφικὰ συγγράμματα, ἰδίως ἑρμηνείας ἐπὶ τοῦ Ἀβερρόη καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰατρικὰς πραγματείας τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἄλλας, πραγματείαν τοῦ Ἀρχιμήδους περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου καὶ τέλος ζῳολογικὴν πραγματείαν «Ἰγκερὲθ μπααλὲ χαγίμ». Συνέγραψε πολυάριθμα συγγράμματα, ἑβραϊστί, μεταξὺ δ' αὐτῶν μνημονεύονται κυρίως ἡ εὐτράπελος σύνθεσις: «Μασέχεθ πουρείμ», διὰ τὰς διασκεδάσεις τῆς ἑορτῆς τῆς Ἐσθὴρ (Βενετία 1552), καὶ ἡ «Λυδία λίθος» («Ἔβεν μποχάν»), ἠθικολογικὴ σάτιρα συγγραφεῖσα τῷ 1323. Γ. ΕΛ.

Καλώνυμος *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Καλολίμνου* τῆς ἐν Προποντίδι.

κάλως (ὁ) *(κοιν. γούμενα).* Σχοινίον χονδρόν, περιφερείας 12 δακτύλων πλέον ἢ ἔλαττον, ἀποτελούμενον ἐξ ἐννέα κανναβίνων ἐμβόλων. Παλαιότερον ἐχρησίμευεν ἀντὶ ἁλύσεως, ὡς ἀγκυροδετικὸν μέσον εἰς τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς· ἐξαιρετικῶς ὅμως δύσκαμπτον μετὰ τὴν διαβροχήν του καθιστάμενον, δὲν ἠδύνατο νὰ περιπλεχθῇ εἰς τὸν *ἐργάτην*, δι' ὃ καὶ ἀνελκύετο διὰ μέσου *περιτρόχου*. Μετὰ τὴν ἐπινόησιν τῶν ἁλύσεων περιωρίσθη ἡ χρῆσις τοῦ κάλω μόνον διὰ βαρείας ἐν ναυσταθμοις ἐργασίας καὶ σπανιώτερον ὡς ρυμούλκαιον. Μικροτέρων ὅμως διαμέτρων κάλωες χρησιμοποιοῦνται εὐρέως εἰσέτι, καίτοι ἐκτοπιζόμενοι σήμεραι ὑπὸ τῶν συρματοσχοίνων. Σ. Ε. Λ.

καλῶς· ἐπίρρ. τοῦ ἐπιθ. *καλός*· μὲ καλόν, μὲ τὸν ἁρμόζοντα τρόπον: «καλῶς ἔπραξες, — ἐνήργησες»· || φρ. «ἔχω καλῶς» εὑρίσκομαι εἰς καλὴν κατάστασιν, εὖ ἔχω· || φρ. «ἔχει καλῶς» πρὸς δήλωσιν συγκαταθέσεως, συμφωνῶ, ἐπιδοκιμάζω· || αἰσίως. μὲ τὸ καλό, ἀσπασίως, ἐπὶ χαιρετισμοῦ: «καλῶς νὰ σ' εὕρω», «καλῶς νά 'ρθῃς», «καλῶς ὡρίσατε», «καλῶς τὰ δέχτης»· || καὶ ἐλλειπτικῶς: «καλῶς τὸν Κώστα», «καλῶς τὴν Ἄννα» «καλῶς τὸ παλληκάρι» καὶ «καλῶς τονε τὸν Κώστα», «καλῶς τηνε τὴν Ἄννα». «καλῶς τονε τὸν ἄγουρο. τὸν κολοκυθομάγουλο», φράσεις ὑποδοχῆς· || καὶ ἄνευ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου τὸν ὁποῖον ὑποδέχεταί τις: «καλῶς τονε, — τηνε, — τους, — τες».

καλωσπυρίς, *—ιδος* (ἡ) *[Ναυτ.].* Ὅρος σημαίνων κυλινδρικὸν κατασκεύασμα ἐξ ὀρθῶν ξύλων κατ' ἀραιὰς γενετείρας, συνδεομένων δὲ ὁριζοντίων σιδηρῶν στεφανῶν, εἶδος κλωβίου ἄνευ καλύπτρας. Χρησιμεύει διὰ τὴν ἔνθεσιν τῶν σπειρωμάτων τῶν ὑπέρων τῶν δολώνων μετὰ τὴν ἔπαρσιν τῶν ἱστίων τούτων.

καλωστρόφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ στρέφων παλαμάρια, σχοινοπλόκος, ὁ κατασκευαστὴς χονδρῶν σχοινίων, ἐργάτης σχοινοποιείου.

καλωσύνεμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ κατάστασις τοῦ *καλωσυνεύειν*, ἡ μεταβολὴ τοῦ κακοῦ καιροῦ εἰς καλόν, εἰς εὐδίαν.

καλωσινεύω, συνήθ. ἀπροσώπ. *καλωσυνεύει*· γίνεται καλωσύνη, καλὸς καιρός, εὐδιάζει: «θὰ φύγωμεν ὅταν καλωσυνέψῃ»· || καὶ προσωπ. «καλωσυνεύει ὁ καιρός, — ἡ μέρα» τρέπεται πρὸς τὴν εὐδίαν, ἀποκαθίσταται εὐδία.

καλωσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις καλός, ἀρετή, πλεονέκτημα: «ἔχει πολλὲς καλωσύνες»· || πρᾶξις καλή, εὐεργεσία: «κάμνει πολλὲς καλωσύνες», «τὴν καλωσύνη ποῦ θὰ μοῦ κάμῃς»· || καλὸς καιρός, εὐδία, καλοκαιρία: «σήμερο ἔχομε καλωσύνη».

Καλωτὰ *Γεωγρ.].* Ἓν τῶν 46 χωρίων τοῦ Ζαγορίου ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου, κείμενον εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους Μιτσικέλι ἐντὸς δάσους δρυῶν. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 194 (1928) κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἄλλοτε λόγῳ τῆς ἀποδημίας τῶν κατοίκων της εἰς Ρουμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἤκμαζε καὶ εἶχε περὶ τοὺς 800 καὶ πλέον κατοίκους. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἀρχαιοτάτη βυζαντινὴ μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἧς κτίτωρ φέρεται ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ ὁ Γ'. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Στολοβοῦ κεῖνται ἐρείπια ρωμαϊκοῦ φρουρίου. Χ. Ι. Σ.

καλωτίς (ἡ) (Calotis) *[Ζῳολ.].* Γένος σαυροειδῶν ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαμιδῶν*, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Μαλαισιανοῦ ἀρχιπελάγους, τοῦ ὁποίου οἱ ἀντιπρόσωποι διακρίνονται ἐκ τοῦ μεγάλου μεγέθους καὶ τοῦ πρασίνου χρώματος, μὲ λευκὰς λωρίδας κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ. —Ω.

Κὰμ *[Γεωγρ.].* Περιφέρεια τοῦ Θιβέτ, Β τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τῆς Ἄνω Βιρμανίας, ἀποτελοῦσα ὑψίπεδον διαρρεόμενον ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων. Κατοικεῖται ὑπὸ τῶν νομαδικῶν φυλῶν Ἀμπὸρ καὶ Μισμέ, αἵτινες διέπονται ὑπὸ τοῦ μητριαρχικοῦ συστήματος καὶ ἐφαρμόζουν τὴν πολυγαμίαν. Ἡ περιφέρεια ἔχει μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, ἐξάγει δὲ ἐκτὸς τῶν μεταλλων τούτων καὶ σημαντικὰς ποσότητας βάμβακος. Δ. Σ. Δ.

Κὰμ (Cham), ***Ἀμεδαῖος ντὲ Νοὲ*** (de Noé), ἐπιλεγόμενος —. Γάλλος γελοιογράφος (1819—1854). Τὸ ψευδώνυμόν του *Κὰμ* ἔλαβεν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Νῶε (Χάμ), ὑπαινισσόμενος τοιουτοτρόπως τὸ πατρικὸν ὄνομά του. Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Ντελαρὸς καὶ κατόπιν ταῦτα παρὰ τῷ Σαρλέ. Μετὰ τοῦ Γκαβαρνὶ καὶ τοῦ Ντωμιὲ ἐξεπροσώπει τὴν ὡραιοτέραν ἄνθησιν τῆς γαλλικῆς εὐθυμογραφίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνειργάσθη εὐρύτατα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, διακωμῳδήσας μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας, λεπτοῦ πνεύματος καὶ δηκτικῆς ἐνίοτε σατιρικῆς διαθέσεως, πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ἐποχῆς του. Εἰς ἰδιαίτερα λευκώματα ἐξέδωκε σειρὰς γελοιογραφιῶν του ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Στρατιωτικαὶ ἀναμνήσεις», «Σχεδιάσματα τῆς ἀνοίξεως», «Σχεδιάσματα τοῦ φθινοπώρου», «Ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ κ. Βονιφατίου», «Ἡ γραμματικὴ εἰκονογραφημένη», «Ἡ Ἔκθεσις τοῦ Λονδίνου», «Ὁ Πὼντς εἰς τὸ Παρίσι», «Κατὰ τὰς Ἀπόκρεω», «Κωμικὴ ἱστορία τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως», «Κωμικὴ ἐπιθεώρησις τῆς ἐκθέσεως τῆς βιομηχανίας», «Οἱ Κοζάκοι» κλπ. Ι. Μ. Π.

Κὰμ (Cam), ***Διέγος.*** Διάσημος Πορτογάλλος θαλασσοπόρος τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐπιφορτισθεὶς παρὰ τοῦ Ἀλφόνσου Ε' τῷ 1484 νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς πρὸς νότον τοῦ φρουρίου Ἁγίου Γεωργίου τῆς Μίνας, ἀπέπλευσεν ἐπὶ κεφαλῆς δύο καραβελλῶν ἐκ Λισαβῶνος καὶ διαπλεύσας τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας ἔφθασε πλέων πρὸς Ν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Κόγκο. Ἐξακολουθήσας τὸν πλοῦν, ἔφθασε μέχρις 22° πλάτους νοτίου, ἐξερευνήσας οὕτως ἀκτὰς πλέον τῶν 200 λευγῶν, μεθ' ὃ ἐπανέπλευσεν εἰς Λισσαβῶνα. Τὰ περὶ τοῦ κατόπιν βίου του καὶ τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι γνωστά. Γ. Ν. Ν.

κάμα (ἡ)· ἐγχειρίδιον δίκοπον, μὲ λαβὴν ἁπλῆν, λεπίδα εὐρεῖαν καὶ εὐθεῖαν, καταλήγουσαν εἰς αἰχμήν. Συνήθως ἔχει θήκην ξυλίνην ἐπενδυμένην διὰ δέρματος ἢ μεταλλίνου ἐλάσματος. Τὸ ὅπλον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἡ ἀρχὴ εἶναι προϊστορική, χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν Ἀνατολῇ καὶ δὴ παρὰ τοῖς Γεωργιανοῖς, Κιρκασίοις καὶ Κούρδοις. Ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἐν χρήσει ὡς φονικὸν ὅπλον μεταξὺ τῶν κακοποιῶν, διότι ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶναι εὐχρηστος καὶ ἀθόρυβος, μὴ προκαλοῦσα τὴν προσοχὴν τρίτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως. Συνήθως ἐπὶ τῆς λεπίδος της χαράσσονται διάφορα σχήματα, ὀνόματα, φράσεις, χρονολογίαι, εἰκόνες ἀκόμη καὶ στίχοι. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ κάτωθι τετράστιχον ᾀδόμενον ὑπὸ τῶν τροφίμων τῶν φυλακῶν: «Ἀχώριστα συντρόφια μας ἡ κάμα καὶ ἡ τσίκα (τὸ χασίς)· τόνα σκοτώνει τὸν ὀχτρὸ καὶ τ' ἄλλο τρώει τὴν πίκρα».

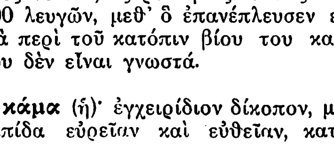

Κάμα μετὰ τῆς θήκης της.

— *[Μηχαν.] Κάμα* καλεῖται εἶδος ἐκκέντρου χρησιμοποιούμενον συνήθως εἰς τὰς μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως πρὸς κίνησιν τῶν μοχλῶν, διὰ τῶν ὁποίων κινοῦνται αἱ διάφοροι βαλβῖδες αὐτῶν (βλ. *ἔκκεντρον*). Χ. Κ. Σ.

Κάμα, ἢ ***Καμαδέβα*** (Kama, Kamadeva) *['Ινδ. Μυθολ.].* Ὁ θεὸς τοῦ ἔρωτος ἐν τῇ ἰνδικῇ μυθολογίᾳ, παριστάμενος ἄλλοτε ὡς υἱὸς τοῦ Βράχμα καὶ ἄλλοτε τοῦ Δάρμα. Εἰς τὴν Ρὶγ-Βέδα ὁ Κάμα περιγράφεται ὡς ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τοῦ ὄντος, ἡ πρώτη κίνησις τοῦ «ἑνὸς» μόλις ἦλθεν εἰς τὴν ζωὴν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἐξάρσεως. Εἰς τὴν Ἀθάρβα Βέδα ὁ Κάμα δὲν συμβολίζει τὸν σαρκικὸν πόθον, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. Βραδύτερον, εἰς τὰς Πουράνας, κατέστη ὁ θεὸς τοῦ σαρκικοῦ ἔρωτος, ὁ *Μανμάθα,* «βασανιστὴς» τῶν ψυχῶν. Ἐνῷ ἀπεπειρᾶτο νὰ παραπλανήσῃ τὸν Σίβαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, κατεστράφη μετατραπεὶς εἰς τέφραν διὰ πυριφλεγοῦς βλέμματος ἐκ τοῦ τρίτου ὀφθαλμοῦ τοῦ θεοῦ, ἐκ τούτου δὲ εἰς τὴν ἰνδικὴν ποίησιν ἔλαβε τὸ ὄνομα *Ἀνάγκα* («θεὸς ἀσώματος»). Ἡ σύζυγος τοῦ Καμα, *Ράτι,* «ἡδυπάθεια» ἐθρήνει τόσον πολὺ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συζύγου της, ὥστε ὁ Σίβα καμφθεὶς ἐνέδωκε καὶ ὁ Κάμα ἀνεγεννήθη ὡς υἱὸς τοῦ Κρίσνα καὶ τῆς Ρουκμίνι. Τὸ βρέφος ὠνομάσθη *Πραδυοῦμμα* (=ἔρως). Παρίσταται ὡς ὡραῖος νεανίας ὡπλισμένος διὰ τόξου ἐκ σακχαροκαλάμου, τοῦ ὁποίου αἱ χορδαὶ ἀποτελοῦνται ἐκ σειρᾶς μελισσῶν, τὰ δὲ πέντε βέλη καταλήγουν εἰς ἄνθη, καθιστῶντα ἀτόνους τὰς πέντε αἰσθήσεις. Ἱππεύει ψιττακὸν ἢ σπουργίτην, σύμβολον τῆς λαγνείας, φέρει δὲ ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς του σημαίας ἰχθύν, ἐκ τοῦ θρύλου ὅτι βρέφος ὢν ἐρρίφθη ὑπὸ ζηλοτύπου δαίμονος εἰς τὴν θάλασσαν, σωθεὶς ὑπὸ θαλασσίου τέρατος *(μακάρα).* Ἡ τελευταία μορφὴ τοῦ Κάμα ἐλήφθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οἱ βουδισταὶ ταυτίζουν συχνάκις τὸν Κάμα μετὰ τοῦ *Μάρα,* τοῦ σατανᾶ των. Οὕτως εἰς τὴν περίφημον τοιχογραφίαν τῆς Ἀγιάντα, τὴν παριστῶσαν τὸν «πειρασμὸν» τοῦ Βούδα, ὁ Μάρα πειρᾶται νὰ ἐμβάλῃ εἰς πειρασμὸν τὸν θεόν, ἔχων τὴν μορφὴν τοῦ Κάμα. Δ. Σ. Δ.

— *['Αποκρυφ.]* Ἡ σανσκριτικὴ λέξις *κάμα,* σημαίνουσα τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν γενετήσιον ὁρμὴν ἢ τὸν ἔρωτα, ὑποδηλοῖ τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ ἕκτον ἀστρικὸν κοσμικὸν πεδίον, τὸ πλησιέστερον πρὸς τὸ φυσικὸν τοιοῦτον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκδηλοῦνται τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα καὶ πάθη. Η. Π. Γ.

Κάμα, ἢ ***Μικρὸς Βόλγας*** (παρὰ Βοτιάκοις *Μπούγιμκαμ,* παρὰ Ταταροις *Τσόλμαν 'Ιντὲλ* ἢ *"Ακ 'Ιντὲλ* =Λευκὸς ποταμὸς) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Εὐρώπης, ἐν Ρωσίᾳ, ὁ μεγαλύτερος παραπόταμος τοῦ Βόλγα. Πηγάζει ἐκ τῶν ἑλῶν τῆς περιφερείας τοῦ Γκλάσγκοφ, ἐν τῷ κυβερνείῳ Βιάτκα, ρέει κατ' ἀρχὰς πρὸς Β. καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Πέρμ, ὁπόθεν, ἀφοῦ ἀρδεύσῃ μέγα μέρος αὐτοῦ, ρέει πρὸς Ν. καὶ ΝΔ., καὶ σχηματίζει τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν κυβερνείων Βιάτκα καὶ Οὔφα· εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Καζὰν καὶ διευθύνεται πρὸς Δ., χυνόμενος εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Βόλγα, εἰς ἀπόστασιν 69 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς πόλεως Καζάν, παρὰ τὸ Κίρτσντορφ Μπογκοροντίσκ. Ἔχει μῆκος 1886 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 1500 εἶναι πλωτά, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀρδευόμενον λεκανοπέδιον περιλαμβάνει 524.757 τ. χλμ. Κατὰ τὸν χειμῶνα πήγνυται, εἶναι δὲ ἐλεύθερος πάγων ὁ μὲν ἀνώτερος αὐτοῦ ροῦς περὶ τὰς 185 ἡμέρας τοῦ ἔτους, ὁ δὲ κατώτερος περὶ τὰς 205. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὰ ὕδατα αὐτοῦ αὐξάνονται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἴς τινα σημεῖα τὸ πλάτος του φθάνει τὰ 30 χλμ. Οἱ κυριώτεροι πλωτοὶ παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ *Βισέρα,* ὁ *Σουσσοβάϋα* καὶ ὁ *Μπιελάϋα* πρὸς τὰ δεξιά, ὁ *"Ιγβα,* ὁ *Ὄμπιβα* καὶ ὁ *Βιάτκα* πρὸς τὰ ἀριστερά. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ὑπάρχουν πολυάριθμοι πόλεις καὶ χωρία, τὸ δὲ ἐμπόριον καὶ μεταφοραὶ ἐν γένει διὰ μέσου αὐτοῦ πρὸς τὴν Σιβηρίαν, τὸ Νίζνι Νόβγκοροντ καὶ τὴν Πετρούπολιν εἶναι ζωηρότατον, ἰδίως διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῶν μεταλλείων τῶν Οὐραλίων ὀρέων, καθὼς καὶ τῶν σταφυλῶν, τοῦ οἴνου καὶ τῆς ξυλείας. Μ. Δ. Β.

Καμαβέκα (οἱ) (Kamaweka). Φῦλον ἐκ τῆς καννιβαλικῆς ὁμοφυλίας τῶν Κόβιο, κατοικούσης τὴν ἀγγλικὴν Νέαν Γουϊνέαν. Ὁμιλεῖ τὴν παπουακὴν διάλεκτον. Θ. Κ.

Καμαγιόρε (Camaiore) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Λούκκας, ἐπὶ τῆς συμ-

Digitized by Google

βολῆς τῶν ποταμῶν Νότσι καὶ Καμαγιόρε, εἰς ἀπόστασιν 26 χλμ. ΒΔ τῆς Λούκκας καὶ 11 χλμ. ἀπὸ τοῦ Βιαρέτζιο, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 10681. Μεταξὺ τῶν ἀξιολόγων μνημείων τῆς πόλεως εἶναι θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ 1531 καὶ ναὸς τοῦ 1278. Ἔχει βιομηχανίαν λινῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ παράγει ἄφθονον ἔλαιον. Μ. Δ. Β.

Καμαγκουέϋ, ἢ ***Πουέρτο Πρίνθιπε*** (Camagüey ἢ Puerto Principe) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς καὶ πόλις τῆς Κούβας. Ὁ νομὸς κατέχει ἐπιφάνειαν 27.000 τ. χλμ. καὶ 121.000 κατ. Ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ καὶ θείου, παράγει καπνόν. ὀπώρας καὶ ἐξάγει σπόγγους, θαλασσίας χελώνας καὶ ξυλείαν. Ἡ πόλις εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἐκτίσθη τῷ 1515 ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σάντα Μαρία ντὲ Πουέρτο Πρίνθιπε*, ἔκειτο δ' ἐπὶ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται σήμερον τὸ ἐπίνειον αὐτῆς *Νουεβίτας*. Κάτ. 42.000, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν τρίτον εἶναι ἰθαγενεῖς. Ἔχει ἀρκετὰ παλαιὰ κτίρια, νοσοκομεῖον, σταθμὸν ἀσυρμάτου τηλεγράφου κτλ. Ἐξάγει κυρίως ξυλείαν, σάκχαριν καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν πούρων. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται ὀρυχεῖα χαλκοῦ. Μ. Δ. Β.

Καμάϊνο (Camaïno', ***Τίνο ντὶ—***. Ἰταλὸς γλύπτης τοῦ ΙΔ'αἰῶνος, καταγόμενος ἐκ Σιέννης. Τὸ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ μαυσωλεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Ζ', ἀποκείμενον νῦν εἰς τὸ Campo Santo τῆς Πίζης. Ἐν Φλωρεντίᾳ κατεσκεύασε τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Ἀντωνίου Ὄρσο, ἐν Νεαπόλει δὲ τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα Μαρίας τῆς συζύγου Καρόλου του Β', Ματθίλδης τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Καλαβρίας Καρόλου. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ ἐπισκόπου Tedice Aliotti. Ι. Μ. Π.

καμακᾶς (ὁ)· ὁ ἁλιεύων μὲ *κάμακα* (βλ. λ.).

καμάκι (τό)· μικρὸς κάμαξ.

— καμάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νεκράνθεμον ἀρουραῖον τὸ δίχρουν*.

καμακίζω· δημοτ., βάλλω διὰ τοῦ κάμακος, κτυπῶ, συλλαμβάνω μὲ τὸ καμάκι: «καμακίζω ψάρια, — χταπόδια».

καμάκιον (τό), κοιν. *καμάκι*· δημοτ. ὑποκορ. τύπος τοῦ *κάμαξ* (βλ. λ.) ἄνευ ὑποκοριστικῆς σημασίας, ὄργανον ἁλιευτικόν.

καμάκισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καμακίζειν*, βολή—, κτύπημα μὲ τὸ καμάκι.

καμακιστὴς (ὁ)· δημοτ., αὐτὸς ποῦ καμακίζει, ὁ εἰδικὸς εἰς τὸ καμάκισμα, ἄλλως *καμακᾶς*.

καμακίτης (ὁ) (Kamacit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι πτωχοτέρα εἰς νικέλιον παραλλαγὴ τοῦ *μετεωρικοῦ σιδήρου*. Γ. Κ. Γ.

Καμακούρα (Kamakoura) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις καὶ ναυτικὸς λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Καναγκάβας καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαγκάμι ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, 17 χλμ. νοτίως τῆς Γιοκοχάμας. Κάτ. 12.500. Διετέλεσεν ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ σιογκοὺν Γιοριτόμο καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Τῷ 1333 κατεστράφη καὶ ἀντ' αὐτῆς πρωτεύουσα ἐγένετο ἡ Ὑέδο. Τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων, τῶν ἐκατὸν ναῶν καὶ τῶν τάφων μαρτυροῦν περὶ τῆς παλαιᾶς αἴγλης τῆς πόλεως. Πρὸς Β. εὑρίσκεται ὁ κολοσσιαῖος ἀνδριὰς τοῦ Νταϊμπού, μέγας ὀρειχάλκινος βούδας, ὕψους 13 μέτρων. Μ. Ν. Δ.

καμακούρα (Kamakoura). Χρονικὴ περίοδος τῆς ἰαπωνικῆς λογοτεχνίας (1186—1332), κληθεῖσα οὕτω ἐκ τῆς πόλεως *Καμακούρα* (βλ. λ.). Πολλοὶ ἐκ τῶν λογοτεχνῶν τῆς περιόδου ταύτης ἦσαν μοναχοὶ βουδισταί, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης διαπνέονται ὑπὸ τῆς βουδικῆς ἠθικῆς. Ἡ ματαιότης τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἰσχύος καὶ ἡ ἀβεβαιότης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀποτελοῦν πάντοτε τὴν ἐπῳδὴν τῶν ἔργων τῆς καμακούρα. Μ. Ν. Δ.

καμακώνω· δημοτ., βάλλω, πλήττω διὰ τοῦ κάμακος, ἄλλως *καμακίζω*.

κάμαλα (τὸ) (Kamala), ἡ *ροτλέρας ἀδένες*. *[Φαρμακογ.]*. Δρόγη ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἀδένων καὶ τριχῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν καρπῶν τοῦ φυτοῦ *μαλλωτοῦ τοῦ φιλιππινίου* (mallotus philippinensis). Τὸ κάμαλα ἀποτελεῖ κόνιν λεπτὴν κεραμόχρουν, βελουδίνην, ἄγευστον καὶ ἄοσμον, ἐν μέρει διαλυτὴν εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, διθειάνθρακα καὶ χλωροφόρμιον. Ἡ κόνις σύγκειται ἐξ ἀδενίσκων ρητινοφόρων ὑποστρογγύλων πολλάκις καὶ σχεδὸν νεφροειδῶν μὲ ἀνώμαλον ἐπιφάνειαν. Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνεται ἡ δρόγη ἀναλόγως τῶν τόπων τῆς προελεύσεως (Ἰνδιῶν, Ἀφρικῆς, Φιλιππίνων καὶ Κίνας). Τὸ κάμαλα περιέχει 50% ρητινώδεις οὐσίας, 7—8 % λευκωματοειδεῖς, 1—2% κελλουλοζικάς, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, τανvίνην, ροτλερίνην καὶ ὁμοροτλερίνην. Συνήθεις νοθεῖαι τοῦ κάμαλα εἶναι ἐπιστεγαστικαὶ πολυκυτταρικαὶ τρίχες ἢ ἀδενώδεις τρίχες προερχόμεναι ἐκ τῆς ἀφρικανικῆς ψευδοκαμάλας, ἐκ τοῦ φυτοῦ *κροταλαρίας τῆς ἐρυθροκάρπου*. Περαιτέρω νοθεύεται δι' ἄμμου, ὤχρας, ἀργίλλου, ὀξειδίου τοῦ σιδήρου καὶ ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ παραγωγοῦ φυτοῦ. Τὸ κάμαλα ἀναγράφεται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς ἀνθελμινθικὸν ταινιοκτόνον καὶ ὡς καθαρτικόν, φονεύει δὲ ἀσφαλῶς τὸν βοθρυοκέφαλον. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος τῆς *ροτλέρας* (Tinctura Rottlerae) καὶ τοῦ ἐκχυλίσματος τοῦ κάμαλα (Extractum Kamalae). Κ. Γ. Μ.

Καμαλδολινοὶ (οἱ). Μοναχικὸν τάγμα ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ρομουάλδου καὶ κληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ Campo Maldoli τῆς Τοσκάνης, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐγκαθιδρύθη (1012). Οἱ μοναχοὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ τάγμα τοῦτο ἔζων κατ' ἀρχὰς ὡς ἐρημῖται, ἀπέχοντες τελείως τοῦ κρέατος καὶ τοῦ οἴνου καὶ θεωροῦντες τὴν αὐστηρὰν νηστείαν καὶ τὴν σιωπὴν ὡς ὑψίστην ἄσκησιν. Ἀνυπόδητοι, φέροντες λευκὴν στολὴν καὶ τρέφοντες μακρὰν γενειάδα, ἔζων κατὰ μόνας ἐν σκήταις. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος (19 Ἰουνίου 1027), ἐπὶ τοῦ τετάρτου κατὰ διαδοχὴν ἡγουμένου, τοῦ Ρουδόλφου, ἱδρύθη ἡ πρώτη μονή, ἐν ᾗ ἔζων οὗτοι κοινοβιακῶς κατὰ κανόνας συνταχθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τοῦ τάγματος τῶν Βενεδίκτων. Ὁ Ρουδόλφος διὰ τῶν κανόνων τούτων ἠθέλησε νὰ μετριάσῃ τὴν ἀρχικὴν αὐστηρότητα τοῦ τάγματος. Ἕνεκα ὅμως τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἠγέρθησαν ἔριδες, αἵτινες κατέπαυσαν διὰ τῶν κανόνων, οὓς ἔδωκεν εἰς τὸ τάγμα τοῦτο ὁ πάπας Κλήμης (1671). Ἐκ τοῦ τάγματος τούτου ἐξῆλθον πολλοὶ διαπρεπεῖς ἄνδρες, ὧν ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι ὁ Ἀμβρόσιος Traversari, ὁ ἐνεργὸν λαβὼν μέρος ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φερράρας καὶ Φλωρεντίας, ὁ Παῦλος Justiniani († 1528), ὁ Γουΐδων Grandi, ὁ διάσημος μαθηματικὸς καὶ καθηγητὴς ἐν Πίζῃ (1742), ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΣΤ' καὶ ἄλλοι.

Ὁ Ρουδόλφος εἶχεν ἱδρύσει καὶ γυναικεῖαν μονὴν Καμαλδολινῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ di Luco (1086). Κατ' ὀλίγον ἱδρύθησαν τοιαῦται μοναὶ περὶ τὰς 20, τῶν ὁποίων αἱ μοναχαὶ ζῶσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου κανόνας τῶν ἀνδρῴων μονῶν. Κ. Ι. Δ.

Καμάλντολι, ἢ ***Καμάλντουλα*** (Camaldoli ἢ Camaldula) *[Γεωγρ.]*. Μοναστήριον ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀρέτσο τῆς Τοσκάνης, παρὰ τὸ ὄρος Φαλτερόνε, εἰς ὕψος 828 μ. Ἱδρύθη τῷ 1012 ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ρομουάλδου καὶ ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ Campo Maldoli, ταχέως δὲ διὰ προσαυξήσεων ἀπέβη ἓν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων μοναστηρίων μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης. Ἕτερον μοναστήριον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἱδρύθη τῷ 1585 ὑπὸ τῶν βενεδικτίνων, πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Νεαπόλεως, εἰς ὕψος 450 μ. Μ. Δ. Β.

Κάμα-Λόκα *[Ἀποκρυφ.]*. Ἡ μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ φυσικοῦ του σώματος παραμονὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐπιθυμίας, τὸν ὀνομαζόμενον ἀστρικὸν (βλ. λ. *θάνατος*). Ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸ *καθαρτήριον* τῶν καθολικῶν. Π. Π. Χ.

καμαμάνας *[Ἀποκρυφ.]*. Ἡ ἕνωσις τοῦ ἀστρικοῦ σώματος μετὰ τοῦ κατωτέρου πνευματικοῦ σώματος, τοῦ ἀνθρώπου. Ὑποδηλοῖ τὴν ζωϊκὴν καὶ θνητὴν ψυχήν, ἡ ὁποία, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἐξακολουθεῖ διατηρουμένη ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ *καμαρούπα*. Η. Π. Γ.

Καμαμπὲρ (Camembert) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ὄρν, φημιζόμενον διὰ τὸν τυρόν, ὅστις παρασκευάζεται ἐν τῇ περιοχῇ του. Μ. Ν. Δ.

Καμάνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἔχον μέχρι τοῦ 1923 115 κατοίκους Ἕλληνας μεταναστεύσαντας εἰς Ἑλλάδα.

Καμαντάκι, ἢ ***Καμαντάκα***. Συγγραφεὺς ἰνδικοῦ βιβλίου περὶ τῆς τέχνης τοῦ κυβερνᾶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Νητισάρα», συντεθέντος ἀπὸ παλαιοτέρας πηγάς, πιθανῶς τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος. Π. Χ. Χ.

κάμαξ, *—ακος* (ὁ καὶ ἡ)· πᾶν ξύλον μακρόν· || κοντὸς δόρατος· κοντὸς ὡπλισμένος διὰ μεταλλίνης αἰχμῆς· || ἁλιευτικὸν ἐργαλεῖον ἐκ μεγάλης σιδηρᾶς περόνης στερεωμένης εἰς τὸ ἄκρον ἐπιμήκους κοντοῦ, βαλλόμενον κατὰ τῶν ἰχθύων καὶ ἐμπηγνυόμενον εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν· || χάραξ μήκους 3 μέχρι 4 μέτρων, χρήσιμος διὰ τὴν χάραξιν καὶ προκέντησιν κατατομῶν· || ὑποκορ. *καμάκιον*, κοιν. *καμάκι*.

—[Ἁλιευτ.] Ὁ κάμαξ εἶναι ἁλιευτικὸν ἐργαλεῖον ἀποτελούμενον ἐκ σιδηρᾶς ἢ χαλυβδίνης περόνης, τῆς τριαίνης, φερούσης διάφορον ἀριθμὸν αἰχμηρῶν ὀδοντώσεων καὶ ἐφηρμοσμένης εἰς τὸ ἄκρον ξυλίνου, συνήθως, κοντοῦ, ἢ ἐξ αἰχμῆς ὡς τοῦ βέλους ἐστερεωμένης ἐπίσης ἐπὶ κοντοῦ. Ὁ κάμαξ ριπτόμενος κατὰ τοῦ ἰχθύος ἐμπηγνύεται εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ. Εἰς τοὺς κάμακας δίδουσι διαφόρους διαστάσεις ἀναλόγως τῆς χρήσεως δι' ἣν προορίζονται. Εἰς τὴν ἁλιείαν τῶν φαλαινῶν χρησιμοποιοῦνται κάμακες ἐκ σιδηροῦ ἀκοντίου, προσδεδεμένου εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου, βαλλόμενοι δι' εἰδικοῦ πυροβόλου. Τὸ βέλος φέρει μικρὰν ὀβίδα, ἥτις ἐκρήγνυται ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς φαλαίνης, ἐνῷ συγχρόνως ἀνοίγονται περὶ τὴν αἰχμήν του ἐν εἴδει ἀλεξιβροχίου ραβδίσκοι μήκους 25 ἑκατοστῶν περίπου, ἐμποδίζοντες τὴν ἔξοδόν του ἐκ τοῦ σώματος (βλ. εἰκόνας ἐν λ. *ἁλιεία* τ. Γ' σ. 771 καὶ ἐν λ. *δελφινιέρα* τ. Θ' σ. 19).

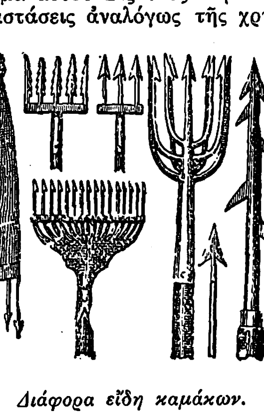

Διάφορα εἴδη καμάκων.

Καμάο, ἢ ***Κὰ-Μάου***, ἢ ***Καμπὸτζ*** (Camao ἢ Ca-Mau ἢ Cambodge) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Ἀσίας ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ. ἐσχάτην ἄκραν τῆς γαλλικῆς Κοχιγκίνας.—2) Στρατιωτικὴ πόλις τῆς γαλλικῆς Κοχιγκίνας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Μπὰκ-Λιέ, ἐπὶ χερσονήσου σχηματιζομένης πρὸς Δ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μεκόνγκ μεταξὺ τῆς Σινικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Σιὰμ καὶ ἀποληγούσης εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Εἶναι στρατιωτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Μ. Δ. Β.

κάμαρα (ἡ), καὶ *κάμαρη*· δημοτ., δωμάτιον, θάλαμος: «σπίτι μὲ τέσσαρες κάμαρες», «κλείστηκε 'ς τὴν κάμαρή του» (ἰταλ. camera).

καμάρα (ἡ), ἕνωσις δύο τοίχων ἢ κιόνων διὰ τοξοειδοῦς λιθοδομίας, ἀψὶς τοξοειδής· || καθόλου, πᾶν θολωτὸν σκέπασμα: «σκάλα μὲ καμάρα»· || ἰδίᾳ, γέφυρα ὡς κατ' ἐξοχὴν θολωτὸν οἰκοδόμημα, καὶ πᾶσα γέφυρα: «καμάρα μαρμαρένια, —σιδερένια», «ἡ καμάρα τοῦ Ἴρη,—τῆς Ἄρτας», ᾆσμ. «καμάρα χτίζω 'ς τὸ γιαλό, καμάρα δὲ στεριώνει».

—*[Δομ.]* Βλ. λ. *ἀψὶς* καὶ *θόλος*.

—*[Βυζαντ. Ἀρχ.]* Ἡ *καμάρα* ἦτο ἡμικυλινδρικὴ στέγη ἐν χρήσει εἰς τὴν ρωμαϊκὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικήν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν εἰς τὰς βασιλικάς, εἰς τοὺς σταυροειδεῖς μετὰ τρούλλου ναούς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς σταυρεπιστέγους τοιούτους. Εἰς τὰς βασιλικὰς ἡ καμάρα χρησιμοποιεῖται πρὸς στέγασιν τῶν κλιτῶν. Αἱ διὰ καμάρας στεγαζόμεναι βασιλικαὶ ἀποτελοῦσιν ἰδίαν ὁμάδα, τὰς λεγομένας «ἀνατολικὰς» βασιλικάς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς «ἑλληνιστικάς», αἵτινες καλύπτονται διὰ ξυλίνης καμαρωτῆς στέγης. Αἱ διὰ καμάρας καλυπτόμεναι βασιλικαί, μικρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον διαστάσεων, ἦσαν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν, ὁπότε καὶ ἀποβαίνουσι συνηθέστεραι. Εἰς τοὺς σταυροειδεῖς μετὰ τρούλλου ναοὺς δύο καμάραι, ὧν ἡ μία βαίνει ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, διασταυροῦνται ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ οἰκοδομήματος, εἰς τὸ σημεῖον δὲ τῆς διασταυρώσεως ὑψοῦται ὁ τροῦλλος. Τέλος εἰς τοὺς σταυρεπιστέγους ναοὺς ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐπὶ τῆς στέγης δύο καμάραι διευθυνόμεναι ἡ μία ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως, ὅτι ἡ μία ὑπερέχει τῆς ἄλλης καὶ δὲν ὑπάρχει ὑπεράνω αὐτῶν τροῦλλος. Ὑπάρχουσι καὶ ὀλίγα μνημεῖα, ὅπου αἱ καμάραι εἶναι τὸ τέταρτον τοῦ κυλίνδρου, ἤτοι παρουσιάζουσι τομὴν τετάρτου κύκλου. Πλὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἡ καμάρα ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς πλείστας ὅσας περιπτώσεις στεγάσεως οἰκοδομημάτων διαφόρων χρήσεων.

[A. Choisy, L'art de bâtir chez les Byzantins, Paris 1883.*]* Α. Ξ.

—καμάρα ποδὸς *[Ἀνατομ.]*. Τὰ ὀστᾶ τοῦ ποδὸς εἶναι οὕτω συντεταγμένα πρὸς ἄλληλα, ὥστε ὁ σύνολος ποὺς ἀποτελεῖ *καμάραν*, ἥτις εἶναι διαδηλοτέρα ἐπὶ τὰ ἐντός, ἔνθα εἶναι καὶ ὑψηλοτέρα. Ἡ καμάρα στηρίζεται ἐπὶ τριῶν σημείων, ὧν τὸ μὲν ὀπίσθιον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πτέρνην, τὸ δὲ πρόσθιον εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ προσθίου χείλους τοῦ μεταταρσίου. Καὶ τὸ μὲν ἔσω χεῖλος τῆς καμάρας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἔσω ἐπιφανειῶν τῆς πτέρνης, τοῦ ἀστραγάλου, τοῦ σκαφοειδοῦς, τοῦ πρώτου σφηνοειδοῦς καὶ τοῦ πρώτου μεταταρσίου· τὸ δ' ἔξω χεῖλος σχηματίζεται ὑπὸ τῶν ἔξω ἐπιφανειῶν τῆς πτέρνης, τοῦ κυβοειδοῦς καὶ τοῦ 5ου μεταταρσίου. Τὸ δὲ πρόσθιον χεῖλος (ἢ ἄκρον) ἀποτελεῖται ὑπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν μεταταρσίων, τὸ δὲ ὀπίσθιον ὑπὸ τῆς πτέρνης. Ἡ καμαροειδὴς κατασκευὴ τοῦ ποδὸς χρησιμεύει, πρῶτον μὲν ἵνα ἐπὶ ὀρθοστασίας προασπίζῃ τὰ πελματικὰ ἀγγεῖα καὶ νεῦρα τοῦ ποδὸς ἀπὸ ἰσχυρὰς πιέσεις, δευτε-

Digitized by Google

ρον δ' ἵνα παρέχῃ ἐλαστικότητα εἰς τὸν πόδα, τοῦ βάρους τοῦ ποδὸς μεταδιδομένου εἰς πολλὰ ὀστᾶ. Ἡ ἰσοπέδωσις τῆς καμαροειδοῦς μορφῆς τοῦ ποδὸς (πλατυποδία) συνεπάγεται δυσχερείας οὐ μόνον εἰς τὴν ὀρθοστασίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βάδισιν, πιεζομένων τῶν πελματικῶν ἀγγείων καὶ νεύρων. Ι. Π.

—**καμάραι** ***παρίσθμιοι*** *['Ανατομ.]*. Δύο οὖσαι ἑκατέρωθεν, παριστῶσι πτυχὰς τοῦ βλεννογόνου, ὧν ἡ μὲν προσθία ἐγκλείει τὸν γλωσσοϋπερώιον μῦν, ἡ δὲ ὀπισθία τὸ φαρυγγοϋπερώιον. Ἄρχονται δ' ἀμφότεραι ἀπὸ τοῦ ὑπερωίου ἱστίου καὶ ἡ μὲν προσθία τελευτᾷ εἰς τὸ πλάγιον χεῖλος τῆς γλώσσης *(=γλωσσοϋπερώιος καμάρα)*, ἡ δ' ὀπισθία εἰς τὸ πλάγιον τοίχωμα τοῦ φάρυγγος *(=φαρυγγοϋπερώιος καμάρα)*. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο καμαρῶν τρίγωνον διάστημα πληροῖ ἡ παρίσθμιος ἀμυγδάλη. Ι. Π.

Καμάρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον ἀσφαλὲς τῆς Β ἀκτῆς τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης μεταξὺ Μινώας λιμένος καὶ Ὀλουλίδος (*Πτολεμ.* Γ', ιζ', 5) ἢ μεταξὺ Ὀλοῦντος καὶ Ἴστρου τοῦ παρὰ τὴν Κητίαν (Σταδ. Μεγάλ. θαλ. 352). Ἦτο δὲ ἐπὶ τοῦ λιμένος καὶ «Κάμαρα πόλις Κρήτης, ἥτις Λατὼ ἐλέγετο» (*Στεφ. Βυζ.* ἐν λ.)· κατά τινα δὲ ἐπιγραφὴν (Inscr. Grecq. et Latin. 5,74) ὁ λιμὴν ἦτο ἐπίνειον «Λατίων πρὸς Καμάρᾳ». Πρόκειται πάντως περὶ λιμένος ἀρίστου ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεραμβέλλου εὑρισκομένου, ὃν ὁ Müller θεωρεῖ ὡς ταυτιζόμενον πρὸς τὸν λιμένα *Πόρος*. Σ. Ε. Λ.

Καμάρα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 466. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γιανναῖοι* (κάτ. 338) καὶ *Καμίνια* (κάτ. 136).

—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δρυμοῦ (πρώην Δρυμιγκλάβων) τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 76.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Καστελλάνων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 281.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Βουργάρω τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 30.

—5) Χωρίον τῆς κοινότητος Δελιανῶν. Κάτ. (1928) 86.

—**Καμάρα, *Ἀπάνω*** —, καὶ ***Κάτω*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 200. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ παραρρέοντος τὸ χωρίον χειμάρρου σῴζονται πολλὰ σημεῖα παλαιοῦ λιμένος. Ε. Γ.

— **Καμάρα-*Κολένη*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δραπανιᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 20. Ἡ ὀνομασία ἐκ τῆς γεφύρας τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου, ὀνομασθείσης ἐκ τοῦ γεφυρώσαντος αὐτὸν Κολὲν-ἀγᾶ. Ε. Γ.

— **Καμάρα-*Κουμούλι*** *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 228. Εἰς ταύτην ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βενὶ* (κάτ. 88) καὶ *Μελισσουργειὸ* (κάτ. 177). Ε. Γ.

Καμαρὰ (cap Camarat) *[Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Προβηγκίας μεταξὺ Μασσαλίας καὶ Ἀγκαί. Ἔχει μέγιστον φάρον (πλάτ. 43° 12' Β, μῆκ. 6° 41' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2607: Marseille to Agan road) καὶ ἐπίσημον σηματοφόρον σταθμόν. Σ. Ε. Λ.

Καμαράδος, *Νηλεύς*. Διαπρεπὴς μουσικοδιδάσκαλος τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ «Γ' ἑλληνικοῦ μουσικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως» (1880—1884), διακρινόμενος μάλιστα εἰς τὸ θεωρητικὸν τῆς μουσικῆς μέρος. Ε. Γ. Π.

Καμάραι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 689. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Μεσονήσι* (κάτ. 12) καὶ *Προβοδὸν* (κάτ. 90). Παράγει μεγάλην ποσότητα σταφίδος καὶ ἐλαίου. Τὸ ὄνομα Καμάραι προῆλθεν ἀπὸ τοὺς θόλους (καμάρες) μεγάλου κτιρίου ἀνευρεθέντος πρὸ πολλοῦ αὐτόθι· παρὰ τὸ χωρίον ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις *Ρύπες*, μία τῶν 12 ἀχαϊκῶν τοιούτων. Σήμερον σῴζονται ἀρκετὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος ταύτης εἰς διάφορα μέρη τῆς κωμοπόλεως, ἤτοι μεγάλοι μονόλιθοι, στῦλοι μαρμάρινοι κτλ. Σ. Κ. Δ.

— **Καμάραι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ὀρεινὸν τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 430. Ἄνωθεν τοῦ χωρίου καὶ εἰς τρίωρον ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν κεῖται μέγα σπήλαιον, *Μαῦρος σπήλιος* καλούμενον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1889 πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα (βλ. *καμαραϊκὰ ἀγγεῖα*). Ν. ΚΛΕ

— **Καμάραι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Δ ἀκτῆς τῆς Σίφνου ἀνοικτὸς πρὸς Δ, τὸ κυριώτερον τῆς νήσου ἐπίνειον. Ἐπὶ τῆς Ν ἀκτῆς της, δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι (πλάτ. 36°59'10'' Β, μῆκ. 24°40'50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817*: Siphano island) λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1897 φαρίσκος σταθεροῦ ἐρυθροῦ 6 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

καμαραϊκὰ ἀγγεῖα *['Αρχ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω μία εἰδικὴ τάξις τῆς πολυχρώμου κεραμικῆς τῆς προϊστορικῆς Κρήτης, ἐκ τοῦ ὀνόματος σπηλαίου τινὸς τῆς Ἴδης, πλησίον τοῦ χωρίου *Καμάραι* (βλ. λ.), ὅπου τὸ πρῶτον εὑρέθησαν τοιαῦτα. Ἀνήκουν εἰς τὴν 2αν μεσομινωϊκὴν περίοδον καὶ δὴ εἰς τὸν ΙΘ' αἰῶνα π. Χ., ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι καμαραϊκὸν ἀγγεῖον εὑρέθη ἐν τάφῳ τῆς Ἀβύδου τῆς Αἰγύπτου, μαζὺ μὲ ἄλλα αἰγυπτιακὰ εὑρήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν βασιλέων Σεσώστριος Γ' (1887—1849) καὶ Ἀμενώφιος Γ' (1849—1801). Τὰ χαρακτηρίζει λαμπροτάτη πολυχρωμία, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὴ τελειότης τεχνικῆς κατασκευῆς, συνεπείᾳ τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μεσομινωϊκῆς περιόδου γενομένης ἀνακαλύψεως τοῦ κεραμεικοῦ τροχοῦ (τόρνου). Τὰ σχήματά των μιμοῦνται προφανῶς μετάλλινα ἀγγεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων παραλαμβάνουν καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ πάχους· ὑπάρχουν δηλαδὴ μεταξὺ τῶν καμαραϊκῶν καὶ μερικὰ ἀγγεῖα μὲ ἐκπληκτικῶς λεπτὰ τοιχώματα, πάχους ἑνὸς μόλις χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου. Τὰ κοσμήματα ζωγραφίζονται διὰ ποικίλων χρωμάτων, μέλανος, λευκοῦ, κιτρίνου, ἐρυθροῦ εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις, ἐπὶ βάθους (φόντου) σκοτεινοχρόου κιτρινωποῦ ἢ καστανοῦ, ἀναδίδοντος μεταλλικὰς ἀνταυγείας, εἶναι δὲ καμπυλόγραμμα καὶ φυτικά, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιδιώκουν νατουραλιστικὴν ἐντύπωσιν, ἀλλὰ μόνον μίαν εὐχάριστον διὰ τὸν ὀφθαλμὸν σύνθεσιν χρωμάτων καὶ μοτίβων. Ἐπίσης σημαντικὸν εἶναι ὁ ἀτεκτονικὸς χαρακτὴρ τῶν ἀγγείων τούτων, δηλαδὴ τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων κοσμήματα δὲν ὑποτάσσονται εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀγγείου καὶ δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψει τὸ σχῆμα αὐτοῦ. Μοτίβα ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου δὲν δανείζονται οἱ τεχνῖται τῶν καμαραϊκῶν ἀγγείων. Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Πολύχρωμα καμαραϊκὰ ἀγγεῖα.
[Μουσεῖον Κνωσοῦ.]

Καμάραις *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καμάραι*.

καμαράκι (τό)· ἡ μικρὴ κάμαρα· ‖ εἶδος ἑλληνικῆς *δαντέλλας* (βλ. λ.).

Καμαράκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀστυρακίου τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτοικοι (1928) 102. Ε. Γ.

Καμαρὰν (Kamaran) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς μικρῶν νήσων ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀραβίας, ἐν Ὑεμένῃ, πρὸς Β. τῆς Χοντέϊντα, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἔχουν ἔκτασιν 130 τ. χλμ. καὶ 100 περίπου κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἁλιείαν. Τῷ 1513 κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλμπουκέρκη, τῷ δὲ 1858 ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἐγκατέστησεν ἐν αὐταῖς λοιμοκαθαρτήριον διὰ τοὺς ἐξ Ἰνδιῶν προσκυνητάς. Δι' αὐτῶν διέρχεται καὶ τὸ ἀγγλικὸν καλῴδιον πρὸς τὴν Βομβάην. Μ. Δ. Β.

Καμάρας *[Γεωγρ.]*. Ρύαξ τοῦ λεκανοπεδίου Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ὀνομαζόμενος ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Κατσέλλι χωρίου *Καμάρα*, παρὰ τὸ ὁποῖον χύνεται. Ε. Γ.

Καμάρας, *Ἀντώνιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ (1854—1913), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ, ἐφονεύθη δὲ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς. Ν. Θ. Κ.

καμαράσαυρος (ὁ) (Camarasaurus Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μοροσαυριδῶν σαυροπόρων δεινοσαυρίων ἑρπετῶν*. Τὰ ἑρπετὰ ταῦτα εἶχον κρανίον μικρόν, ὑψηλόν, μὲ μέγα ρινικὸν καὶ ὀφθαλμικὸν ἄνοιγμα. Τὸ μῆκός των ὑπερέβαινε τὰ 17 μέτρα. Ἦσαν ὀγκώδη καὶ διῆγον ἀμφίβιον ζωήν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν, εἰς τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν στρωμάτων τῆς ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐπίσης εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς γουηλδίου σειρᾶς τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Ἀναπαράστασις τῆς κεφαλῆς τοῦ καμαρασαύρου κατὰ τὸν Osborn.

καμαράσης (ὁ). Ὁ ἔφορος τῶν ἡγεμονικῶν αὐλῶν ἐπὶ φραγκοκρατίας, κρατῶν τὴν ἡγεμονικὴν καμάραν, τουτέστι παραλαμβάνων τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἡγεμονικοῦ κιβωτίου καὶ δίδων λόγον τῶν δαπανῶν, δώρων κλπ.

Καμαράσης καλεῖται ἐπίσης ὁ φύλαξ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικοῦ κελλίου, ὅστις καθῆκον ἔχει περὶ τοῦ κωδωνοστασίου καὶ τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τοὺς ναοὺς κωδώνων.

Καμάργκ (La Camargue) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῷ κόλπῳ Σαὶντ Μαρὶ (Saintes Maries), εἰς τὸ στόμιον τοῦ Παλαιοῦ Ροδανοῦ (πλάτ. 43°21' Β, μῆκ. 4°42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1805: Cette to Marseille). Ἔχει μέγαν φάρον προσγειώσεως πρὸς Μασσαλίαν, ναυαγοσωστικὸν σταθμὸν καὶ σηματοφόρον. Συγγραφεῖς τινες φρονοῦν, ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς νήσου ὀφείλεται εἰς τὸν νικητὴν τῶν Κίμβρων Μάριον, ὅστις ὤρυξε καὶ διώρυγα, τῆς ὁποίας ἴχνη σῴζονται μέχρι σήμερον. Τὸ μῆκος τῆς νήσου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 40 χλμ., τὸ δὲ μέγιστον αὐτῆς πλάτος τὰ 30 χλμ. Παράγει δημητριακὰ καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶναι ἡ *Σαὶντ Μαρὶ* (κάτ. 1000), ἔχουσα μέγαν ἀριθμὸν ὡραίων ἐπαύλεων. Σ. Ε. Λ.—Μ. Ν. Δ.

Καμαργκὸ (Camargo) ***Μαρία-Ἄννα ντὲ***—. Διάσημος Γαλλὶς χορεύτρια (1710—1770). Ὡραία καὶ πνευματώδης, ἐκράτησεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὰ σκῆπτρα, κινήσασα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν ἔρωτα τῶν συγχρόνων της. Ὁ Βολταῖρος, εἷς ἐκ τῶν θαυμαστῶν της, συνέθεσε δι' αὐτὴν καὶ ποιημάτιον. Μ. Ν. Δ.

Καμάρδας. —1) ***Νικόλαος***. Διαπρεπὴς κληρικὸς καὶ ἑλληνιστὴς (1807—1865), γεννηθεὶς ἐν Πιάνα ντέϊ Γκρέτσι τῆς Σικελίας, καταγόμενος ὅμως ἀπὸ τῆς παλαιᾶς λακωνικῆς οἰκογενείας τῶν Χαμαρέτων, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἔφερε παρεφθαρμένον κατὰ τὴν ἰταλικὴν προφοράν. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας περὶ τὸ 1840, συνέγραψε διάφορα ἔργα καὶ ἀπέθανε καθηγητὴς τοῦ ἐν Παλέρμῳ πανεπιστημίου.

—2) ***Δημήτριος*** Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1821—1887) κληρικὸς ἐπίσης, ὑποστηρίξας ὡς οὐνίτης τὸ λατινορθόδοξον δόγμα. Διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λιβόρνῳ οὐνιτικῆς ἐκκλησίας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν, καταλιπὼν περισπουδάστους μελέτας. Γ. Δ. Κ.

Καμαρὲ (Camaret) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Φινιστέρου, ἐπὶ χερσονήσου σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βρέστης πρὸς Β. καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Ντουαρνενὲ πρὸς Ν. Κάτ. 2.080. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε ὁ προλιμὴν τῆς Βρέστης καὶ ὑπερασπίζετο ὑπὸ τοῦ φρουρίου Φουλινγκέ, ὅπερ ὑφίσταται μέχρι σήμερον. Παρ' αὐτὴν εὑρέθησαν μνημεῖα μεγαλιθικῆς ἐποχῆς. Μ. Δ. Β.

Καμαρείτης *['Αρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ θεοῦ Μηνὸς παρ' ἀρχαίοις, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον.

Καμαρέλλα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὁ μοναδικὸς ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Ἀντικυθήρων (πλάτ. 35° 51' 50' Β μῆκ. 23° 16' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to spezzia). —2) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Γαύδου.

Καμάρες *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αἰτωλικοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας Κάτ. (1928) 77. —2) Χωρίον τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ κοινότητος Ναούσης τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 258. —3) Συνοικισμὸς τῆς ἐν νήσῳ Σίφνῳ κοινότητος Ἀπολλωνίας τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 32. —4) Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 86. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσακάλαλι*.

— **Καμάρες** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καμάραι*.

Καμάρες, ἢ ***Στεφάνια***. Καλοῦνται οὕτω πολλαχοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διάφοροι φυσικαὶ

Digitized by Google

θολωταὶ κοιλότητες ἐκ βράχων εἰς παραθαλάσσια συνήθως μέρη, ὁμοιάζουσαι πρὸς σπήλαια. Γ. Δ.

Καμαρὲς (Camarés) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου καντονίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀβεϋρόν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ντουρντοῦ. Κάτ. 2010. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν αἱ θερμοπηγαὶ *Ἀντάμπρ, Καϋλὰ* καὶ *Πρύνι*. Μ. Δ. Β.

Καμαρηνός, *Κυριάκος*. Φιλικός, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑταίρων τῆς Φιλικῆς, ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ὅτι ἔμελλε ν' ἀποκαλύψῃ τὸ μυστήριον τῆς Ἑταιρείας. Καὶ ἐθανατώθη μὲν ὡς προδότης, φαίνεται ὅμως ὅτι τὸν θάνατόν του προεκάλεσαν ἁπλοῖ λόγοι προνοίας. Ἐγεννήθη τῷ 1781 εἰς τὰς Καμάρας τῆς Μεσσηνίας καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ γένος τῶν Κυριακῶν, ἐν διαστολῇ πρὸς τοὺς ὁποίους ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Καμαρηνοῦ. Ἦτο ἔμπορος καὶ συνηλλάσσετο μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Μυηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ τῆς Φιλικῆς κατ' Ἰούλιον τοῦ 1819, ἔσπευσεν εἰς Μάνην καὶ ἐμύησε τὸν Πετρόμπεην. Τότε κατεστρώθη τὸ σχέδιον τῆς συμπράξεως τῶν κορυφαίων ἀρχηγῶν τῆς Μάνης, καὶ ἡ ὑπὸ τύπον «Μουσείου», δηλαδὴ μεγάλης ἐκπαιδευτικῆς σχολῆς, παρασκευὴ τοῦ Ἀγῶνος πρὸς ἀπελευθέρωσιν. Τῆς κινήσεως ταύτης ἡγήθη μὲν ὁ Πετρόμπεης, ψυχὴ ὅμως πραγματικὴ ὑπῆρξεν ὁ Καμαρηνός. Θετικὸς ἄνθρωπος ὡς ἦτο, ἐζήτησε να πεισθῇ τί κρύπτεται ὑπὸ τὸ μυστήριον, καὶ ἐὰν πράγματι ἀληθεύουν τὰ θρυλούμενα, ὅτι τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως μετεῖχεν αὐτὸς οὗτος ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ταξίδιόν του εἰς Ρωσίαν ἐπεχείρησε μὲ διαφόρους ἐνδιαμέσους σταθμούς, καὶ ἐνήργησεν αὐτοβούλως, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πετρόμπεη δι' ὅλας τὰς ἐνεργείας του. Ἐντεῦθεν λοιπὸν προέκυψαν τὰ διαδοθέντα, ὅτι διὰ λόγους ἰδιοτελεῖς ἐνήργησεν ὅσα τὸν ὡδήγησαν πρὸς τὸν τάφον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1819, διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς διαθέσεις τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ «Μουσεῖον». Ὅταν ἐπείσθη περὶ τῆς παρεξηγήσεως, διήμειψε μακρὰν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πετρόμπεη, καὶ φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προχωρήσῃ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἐν Ρωσίᾳ κεφαλῆς τῆς Ἑταιρείας, τῆς ὁποίας ἁπλοῦν προσωπεῖον ἐλέγετο ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Εἰς Ὀδησσὸν ἐχρονοτρίβησε ζητῶν πληροφορίας καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ δαπανηρότατον ταξίδιόν του πρὸς τὴν Μόσχαν καὶ τὴν Πετρούπολιν. Ἐκεῖ ἐμύησε τὸν ἔμπορον Μάνεσην καὶ τοῦ ὑπέδειξε τὴν ἀναγκην τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Μάνην. Ὁ Μάνεσης μάλιστα ἔδωκεν εἰς τὸν Καμαρηνὸν γενναίαν εἰσφοράν, διὰ ταύτης δὲ ἔξηκο οὗτος τὸ ταξίδιόν του. Ἔφθασεν ὅμως εἰς χαχίστην ἐποχὴν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ὑπὲρ ἧς συνηγόρει. Ἀποκαρδιωμένος ὁ Καποδίστριας διὰ τὰ συμβάντα τοῦ Νικολάου Γαλάτη, τοῦ ὁποίου ἡ θανάτωσις εἶχεν ἤδη περιέλθει εἰς τὰς ἀκοὰς του, δὲν ἐστέρξε νὰ δεχθῇ κατ' ἀρχὰς τὸν Καμαρηνόν, ὅστις τῷ εἶχε διαμηνύσει τὸν σκοπὸν τῆς ἐλεύσεώς του, κατόπιν δὲ τὸν ἐδέχθη διὰ νὰ τὸν βεβαιώσῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι ξένος πρὸς τὰ τεκταινόμενα, ὅτι κατὰ μείζονα λόγον ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο πάντῃ ξένος πρὸς τὴν παρασκευαζομένην ἐπαναστατικὴν κίνησιν, τὴν ὁποίαν, ἐκ λόγων δεσμευόντων αὐτόν, ἦτο ὑποχρεωμένος ν' ἀποκηρύξῃ, καὶ ὅτι ταῦτα πάντα διέθετον τόσον δυσμενῶς αὐτόν, ὥστε εἶχεν ἀπαρνηθῇ καὶ ἀπὸ τὴν εἰρηνικωτάτην «Φιλόμουσον Ἑταιρείαν». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ Καμαρηνὸς ἀπετάθη πρὸς τὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκλεγέντα ἀρχηγὸν τῆς Φιλικῆς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Οὗτος κατ' ἀρχὰς τὸν ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς. Ἀλλ' ἔχων διάφορον ἀντίληψιν καὶ ἀγνοῶν τὰ πράγματα, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν μονοπώλησιν τῆς παρασκευῆς εἰς τὴν Μάνην, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ὁ Καμαρηνός, βεβαιῶν ὅτι μόνον διὰ τῆς ἡμιελευθέρας ἐκείνης γωνίας θὰ ἠδύνατο νὰ ὁρμηθῇ ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας. Ἀκολουθήσας τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὸ ταξίδιόν του πρὸς τὸ Κισνόβιον, ἐγένετο μικρὸν κατὰ μικρὸν ὀχληρός τόσον, ὥστε ὁ Ὑψηλάντης, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ, ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς τοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι ἀρνεῖται νὰ παράσχῃ οἱανδήποτε ποσότητα χρημάτων εἰς τὴν Μάνην. Τότε ὁ Καμαρηνὸς ἤρχισε νὰ συλλογίζεται, εἰ μὴ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία οὐδὲν ἄλλο ἐξεπροσώπει εἰμὴ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ συμφερόντων τῆς οἰκογενείας Ὑψηλάντη, ζητούσης τὴν ἀπότισιν παλαιοῦ πρὸς αὐτὴν χρέους, ὅτι πιθανὸν κατ' ἀρχὰς νὰ εἶχε τὸν σκοπὸν τῆς παλιγγενεσίας, ἀλλ' ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος ἐναυάγησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφᾶ καὶ τὴν διασπορὰν τῶν κυριωτάτων ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας, καὶ τέλος ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ Πελοποννήσιοι οὐδὲν τὸ θετικὸν εἶχον ν' ἀναμένουν ἐκ Ρωσίας, εἴτε τῆς ἐπισήμου, εἴτε τῆς ἀνεπισήμου. Ἐνῷ δέ, μένεα πνέων ἐναντίον τοῦ Ὑψηλάντου, κατήρχετο ἐκ Βεσσαραβίας εἰς Μολδαυΐαν, μὲ τὸν προφανῆ σκοπὸν ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, «ὥστε νὰ μὴ καταστραφῇ τὸ Γένος διὰ τὴν ἀπερισκεψίαν τῶν ὀλίγων», ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἀπεφάσισε τὴν θανάτωσίν του. Ταύτην ἐξετέλεσαν κορυφαῖοι καὶ οὐχὶ τυχαῖοι ἄνθρωποι, ὁ Καραβιᾶς, ἐκ τῶν μετέπειτα στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὁ Διονύσιος Εὐμορφόπουλος, ὁ κατόπιν στρατηγὸς εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Σφαέλλος, εἷς τῶν μετέπειτα ἡρώων τοῦ Γαλαζίου καὶ τοῦ Σκουλενίου. Αὐτοὶ ἐθανάτωσαν τῷ 1820 τὸν Καμαρηνὸν ἔν τινι σλεπίῳ, διὰ τοῦ ὁποίου διέβαινεν ἐν Γαλαζίῳ τὸν Δούναβιν. Ἐν τούτοις οὐδὲν τεκμήριον πραγματικὸν ὑπάρχει περὶ προδοσίας τοῦ Καμαρηνοῦ. Γ. Δ. Κ.

—Καμαρηνός. Μεσσήνιος ὁπλαρχηγὸς τοῦ Ἀγῶνος, ὁ ἄλλως *Γυφτέας* (βλ. λ.) λεγόμενος.

καμάρι (τό)· δημοτ., τὸ ἐφ' ᾧ τις καμαρώνει, ἀγλάϊσμα, ἐγκαλλώπισμα, σέμνωμα: «τὸ καμάρι τῆς γειτονιᾶς, —τοῦ χωριοῦ», «παιδί μου, καμάρι μου»· ‖ ἔνδειξις αὐταρεσκείας, ἔπαρσις, ὑπερηφάνεια, ὕφος σοβαρόν, σπουδαῖον: «γιὰ ἰδὲς καμάρι ποῦ τὸ 'χει», «κοίταξε μὲ τί καμάρι ἔρχεται»· ‖ παροιμ. «ὁ κόσμος τὸ 'χει τούμπανο κι' ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι» ἐπὶ πράγματος νομιζομένου μὲν ὑπό τινος μυστικοῦ, ἐνῷ πράγματι κοινολογεῖται (ἡ λ. ἐσχηματίσθη ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *καμαρώνω*).

Καμάρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 456. Εἶναι παράλιον, κείμενον εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ *Παναγία*, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἀνεπαρκέστατα ἐκ πηγῆς τινος. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἄνω Καμάρι* (κάτ. 68), *Ἀραχωβίτικα* (κάτ. 58) καὶ *Καρυώτικα* (κάτ. 117). Ἐπίσης καὶ τὸ μετόχι *Παναγίας Κορυφῆς*. Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος παράγει σταφίδα μαύρην (400.000 ἐνετ. λίτρας ἐτησίως), σταφίδα σουλτανίναν (25.000 ὀκ.), ἔλαιον, ρητίνην, οἶνον καὶ σιτηρά. Ἔχει μικρὰν κτηνοτροφίαν. Διὰ τοῦ Καμαρίου διέρχεται ἡ πρὸς Πάτρας γραμμὴ τῶν ΣΠΑΠ.

—2) Συνοικισμὸς τῆς ἐν νήσῳ Ἀμοργῷ κοινότητος Βρούτσης τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 88.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Σιτοχωρίου (πρώην Πιτσιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (Κάτ. (1928) 164.

—4) Συνοικισμὸς τῆς ἐν νήσῳ Πάρῳ κοινότητος Λευκῶν τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 133.

—5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φύλλων τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 82.

—6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 458.

—7) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀργαλαστῆς τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Μετὰ τοῦ *Κατσιλοχωρίου* ἀριθμεῖ (1928) 147 κατοίκους.

—8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα μὲ 193 κατ. (1928). Ε. Γ.

—9) Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Θουρία* (βλ. λ.).

—Καμάρι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Ρωσίας ἐν Κριμαίᾳ, κείμενον Ν. τῆς Σεβαστουπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. ἀπὸ ταύτης. Ἱδρύθη ὑπὸ Ἀρχιπελαγιτῶν τοῦ «ἑλληνικοῦ τάγματος τοῦ κόμητος Ὀρλώφ» Ἐνταῦθα κατέφυγον καὶ ἱκανοὶ Ἕλληνες ἐκ τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας τοῦ Πόντου. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται κυρίως εἰς τὴν ἀμπελοκαλλιέργειαν. Ε. Ι. Χ.

— Καμάρι, *Ἄνω* — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καμαρίου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας. Κάτ. (1928) 68.

καμάρι (τὸ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ζυγοῦ* (βλ. λ.).

καμαρὶ (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τοὺς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἰδίως θαλαμίσκους καὶ δὴ τοὺς κοινῆς χρήσεως τῶν ἐπιβατῶν «καμαρὶ τῆς πρύμης» (=«καπνιστήριον ἐπιβατῶν Α' θέσεως»). Σ. Ε. Λ.

Καμάρια, ἡ *Καμμάρια* *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας (τέως Ξηροχωρίου) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 624. Κεῖται νοτίως τοῦ Ξηροχωρίου, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Σπείρονται 7.000 στρεμ. διὰ δημητριακῶν.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ροδοβανίου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης ἔχον 132 κατ. (1928). Ε. Γ.

—3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Εὐαγγελισμοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 154.

—4) Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βαρσόβης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 7.

— Καμάρια (Camaria Port) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων λιμὴν ἐν τῷ λιμένι Ἀλεξανδρείας μεταξὺ τῶν προκυμαιῶν «ἐκφορτώσεως σανίδων» (Timber quays) καὶ «ἐκφορτώσεως νιτρωδῶν» (Nitrate quay). Ὑπερθεν λόφος φερώνυμος, ἐφ' οὗ σηματοφόρος (Kamaria signal station) πρὸς σήμανσιν ἐλευθέρου ἢ μὴ διάπλου διὰ τῶν πρὸς τοὺς λιμένας Ἀλεξανδρείας πλοΐμων πόρων. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Καμαριανὸς *[Γεωγρ.]*. —1) Ρύαξ ὀνομαζόμενος ἐκ τοῦ χωρίου *Καμάρα-Κουμούλι* τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. —2) Χείμαρρος τοῦ χωρίου *Καμάρια* ἐν Σελίνῳ τῆς Κρήτης. Ε. Γ.

καμαριέρης (ὁ), *—έρα* (ἡ)· ὑπηρέτης ἐν οἴκῳ, ὁπότε ὑπηρετεῖ ἰδίως εἰς τὴν τράπεζαν, ἐν ἐλλείψει θυρωροῦ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα τούτου καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, προκειμένου περὶ ἀγάμου ἀνδρός, ἐπιμελεῖται τὰ τοῦ κοιτῶνος. Ὑπηρέτης ἐν ξενοδοχείῳ, ὁπότε ἰδίως ὑπηρετεῖ εἰς τοὺς κοιτῶνας. Ὁ καμαριέρης ὑπηρετῶν εἰς τὴν τράπεζαν φέρει βαμβακερὰ χειρόκτια ἀμέμπτου λευκότητος. Ἐν οἴκῳ, ἐπὶ πλέον τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν τράπεζαν, στιλβώνει τὰ ὑποδήματα, τὰ χορευτικὰ δάπεδα, τὰ ξύλα τῶν ἐπίπλων καὶ ἐκτελεῖ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἀργυρῶν καὶ ὀρειχαλκίνων σκευῶν, τῶν κατόπτρων, τῶν πλακοστρώτων διαμερισμάτων. Τ. Δ.

Καμάριζα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Λαυρεωτικῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς (τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας) κείμενος πρὸς Δ τοῦ Λαυρείου εἰς ὕψος 200 μ. Οὗτος ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς ἐνταῦθα ὑπάρξεως τῶν λαυρεωτικῶν ὀρυχείων καὶ εἶχε κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐνταῦθα ὀρυκτῶν 4 χιλ. κατ., ἐνῷ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1928) 1003. Ἡ Καμάριζα συνδέεται μετὰ τοῦ Λαυρείου δι' ἁμαξιτοῦ μήκους 6 χλμ., ὡς καὶ διὰ μικροῦ σιδηροδρόμου (Dekovil) διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὀρυκτῶν. Ἔχει τηλεφωνεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, οἱ δὲ κάτοικοι εἶναι τὸ πλεῖστον μεταλλωρύχοι καὶ ἀγρόται.

Τὰ πλούσια κοιτάσματα τῆς Καμαρίζης ἦσαν γνωστὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μαρώνεια*. εἶχε δ' ἀρχίσει ἡ ἐκμετάλλευσις τούτων ἀπὸ τοῦ 484 π. Χ. Ι. Σ. Σ.

καμαριζίτης (ὁ) (Camarisit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἑλληνικῆς προελεύσεως. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, εὑρίσκεται δὲ εἰς κρυστάλλους βελονοειδεῖς, ἢ κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα πρασίνου χρώματος. Εἶναι θειικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ, ἔχει χημικὸν τύπον $[CuOH]_2SO_4 \cdot Cu[OH]_2$, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Λαύριον ἐντὸς φλεβῶν τῶν μεταλλεύσεων τῆς *Καμαρίζης* (βλ. λ.). Γ. Β.

καμαρίλλα (Camarilla προφερ. *καμαρίλια*). Λέξις ἰσπανικὴ (ὑποκορ. τοῦ camara=αἴθουσα) χρησιμοποιουμένη διεθνῶς πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν αὐλικῶν ἐκείνων, οἵτινες, λόγῳ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς αὐτῶν πρὸς τὰ βασιλικὰ πρόσωπα, ἐπιδροῦν ἀνευθύνως καὶ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ἀσκοῦντες μεγαλυτέραν ἰσχὺν ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους ὑπουργούς. Κατ' ἐπέκτασιν λέγεται καὶ περὶ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα περιστοιχίζουν ἄτομόν τι, κατέχον ἀξίωμά τι ἢ ἐξέχουσαν θέσιν, καὶ ἐπιδροῦν ἀνευθύνως καὶ παρασκηνιακῶς ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν του.

Ἡ λέξις ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω σημασίαν κατὰ πρῶτον τῷ 1814, πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν περιστοιχούντων τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον τὸν Ζ' ἀνευθύνων κύκλων, αὐλοκολάκων καὶ εὐνοουμένων, οἱ ὁποῖοι συνήρχοντο εἰς τὸν ἀντιθάλαμον, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο μικρὰ αἴθουσα (Camarilla), κειμένη παραπλεύρως τῆς αἰθούσης, ὅπου διέμενεν ὁ βασιλεύς. Ἡ καμαρίλλα αὕτη ἀπετελεῖτο ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Ἀλιγκόν, τοὺς ἱερεῖς Μπλὰς ντὲ Ὀστολάθα καὶ Ἐσκόϊκιθ, τὸν Ἀντώνιον Οὐγκάρτε, τὸν Ρῶσον Τατίστσεφ καὶ τὸν Πέτρον Κολλάντο ἢ Τσαμόρρο, ὁ ὁποῖος ἦτο παλαιὸς ὑδροκομιστής, μεταφέρων ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Μπέρρο εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως, ἤρχισε νὰ ἐξασκῇ ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην ἐπιρροήν. Πάντες οὗτοι εἶχον κατορθώσει νὰ λάβουν εἰς χεῖράς των τὰ ἡνία τοῦ κράτους, οὐχὶ συνεπείᾳ ἀνωτέρας τινὸς μορφώσεως, εὐφυΐας ἢ ἄλλης ἀξίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ μόνου λόγου τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν ἔτρεφεν ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτούς, ἐπειδὴ τὸν ὑπηρέτουν ταπεινότατα, ἐξετέλουν δουλικώτατα πάσας τὰς ἐπιθυμίας του καὶ τὸν συνώδευον εἰς πάσας τὰς ἀκολασίας του. Αἱ ἀπολυταρχικαὶ πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐξώθει ἡ καμαρίλλα αὕτη τὸν βασιλέα Φερδινάνδον τὸν Ζ', ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἑτέρα καμαρίλλα εἶχε σχηματισθῆ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Β', ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σεπτεμβρίου του

Digitized by Google

1868 καὶ συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀπώλεσεν αὕτη τὸν θρόνον της. Μ. Δ. Β.

Καμάρινα / *'Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία ἑλληνικὴ πόλις ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς Σικελίας πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Γέλας. Ἦτο ἡ τρίτη, κατὰ σειρὰν κτίσεως, ἀποικία τῶν Συρακοσίων, κτισθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὸ ἔτος 599 π. Χ., ἤτοι 135 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν (734 π. Χ.). Ἔκειτο ἐπὶ εὐύδρου κοιλάδος, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν 'Ωάνιος καὶ 'Ιππάριος, παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἕλος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἦτο νοσηρὸν τὸ κλῖμά της, καὶ ἐπὶ θέσεως ἀρχαίας φοινικικῆς, πιθανώτατα, ἀποικίας. Διὰ τῆς κτίσεως τῆς Καμαρίνης, μετὰ τὴν κτίσιν τῶν 'Ακρῶν καὶ Κασμενῶν, οἱ Συρακόσιοι εἶχον μετάσχει ἐνεργότατα τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς νοτίου Σικελίας. Ἡ Καμάρινα, ταχέως αὐξήσασα εἰς πληθυσμὸν καὶ πλουτήσασα ἕνεκα τοῦ γονιμωτάτου ἐδάφους της, ἀπεστάτησε τῶν Συρακουσῶν κατὰ τὸ 512 π. Χ., ἡττηθεῖσα ὅμως κατεστράφη ὑπὸ τῶν Συρακοσίων. Κατὰ τὸ 495 (κατ' ἄλλους 492) π. Χ. ἀνηγέρθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Γέλας 'Ιπποκράτους, νικήσαντος τοὺς Συρακοσίους, ἀλλ' ὡς πόλι. ἐχθρικὴ—πρόσκοπος τῆς Γέλας—τῶν Συρακουσῶν. Μετὰ 8 ἔτη δμως καὶ πάλιν ἠρημώθη, τῶν κατοίκων της μετοικισθέντων εἰς Συρακούσας ὑπὸ τοῦ τυράννου αὐτῆς Γέλωνος, ὅστις ἐπεδίωκε νὰ καταστήσῃ τὰς Συρακούσας πόλιν πολυάνθρωπον καὶ λαμπρὸν ἡγεμονικὴν καθέδραν. Κατὰ τὸ 461 π. Χ. ἡ πόλις ἀνιδρύθη καὶ πάλιν ὡς ἀποικία τῆς Γέλας καὶ ηὐτύχησε μέχρι τοῦ 405 π. Χ., ὅτε καὶ πάλιν οἱ κάτοικοι της μετῳκίσθησαν εἰς Συρακούσας. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς εὐδαιμονίας της ἔζησε καὶ ὁ Καμαριναῖος ὀλυμπιονίκης Ψαῦμις, τὸν ὁποῖον ὑμνεῖ ὁ Πίνδαρος ('Ολυμπ. Δ'). Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐν ἀρχῇ μὲν (427 π.Χ.) ἡ Καμάρινα, παρὰ τὴν ἀντιπάθειαν τῶν Δωριέων κατοίκων της πρὸς τοὺς Ἴωνας, εὑρίσκεται ἐν τούτοις τεταγμένη μετ' αὐτῶν ἕνεκα τοῦ μίσους της κατὰ τῶν Συρακουσῶν, κατὰ τὸ 415—414 ὅμως, μετὰ την ἐν τῇ ἀγορᾷ της μονομαχίαν τῶν πολιτικῶν ῥητόρων 'Ερμοκράτους τοῦ Συρακοσίου καὶ Εὐφήμου τοῦ 'Αθηναίου (*Θουκ.* VI. 75 κ.ἑξ.), ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ πρώτου νὰ μὴ προσχωρήσῃ πρὸς τοὺς 'Αθηναίους. Μετὰ τὴν εἰς Συρακούσας μάλιστα ἄφιξιν τοῦ Γυλίππου ἔστειλε καὶ ἐπικουρίας πρὸς αὐτόν. Τὴν ἐρημωθεῖσαν κατὰ τὸ 405 πόλιν συνῴκισε καὶ πάλιν κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ὁ καταλυτὴς τῶν εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας τυραννιῶν Τιμολέων καὶ ἡ πόλις ἦτο ἐν ἀκμῇ περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ α' Καρχηδονιακοῦ πολέμου (264—241 π. Χ.) ἡ Καμάρινα περιῆλθεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅτε ἤρχισε καὶ ἡ παρακμὴ αὐτῆς, δὲν ἔπαυσεν ὅμως κατοικουμένη μέχρι τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε κατεστράφη τελείως, μὴ ἀνακτισθεῖσα πλέον. 'Εκ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἰδιαιτέρως ἐτιμῶντο ἐν αὐτῇ ἡ 'Αθηνᾶ, ἥτις ἦτο καὶ ἡ πολιοῦχος, ὁ ποτάμιος θεὸς Ἵπαρις καὶ ἡ ἐγχωρία νύμφη Καμάρινα. Ὁ χῶρος τῶν ἐρειπίων τῆς καταστραφείσης πόλεως φέρει σήμερον τὸ ὄνομα Torre di Camarina.

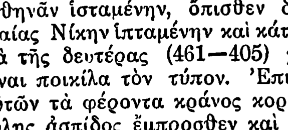

Νόμισμα τῆς Καμαρίνης.

Τῆς Καμαρίνης διεσώθησαν πλεῖστα νομίσματα, ἀνήκοντα εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους. Τὰ τῆς πρώτης (495—485 π. Χ.) εἶναι ἀργυραῖ λίτραι φέρουσαι ἔμπροσθεν μὲν τὴν ἐπιγραφὴν KAMARINAION ἢ KAMARINAIA ἢ KAMARINAIOΣ καὶ 'Αθηνᾶν ἱσταμένην, ὄπισθεν δὲ ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας Νίκην ἱπταμένην καὶ κάτωθεν αὐτῆς κύκνον. Τὰ τῆς δευτέρας (461—405) χρονικῆς περιόδου εἶναι ποικίλα τὸν τύπον. 'Επικρατοῦν δὲ μεταξὺ αὐτῶν τὰ φέροντα κράνος κορινθιακὸν ἐπὶ στρογγύλης ἀσπίδος ἔμπροσθεν καὶ ἐπιγραφὴν KAMARI καὶ χαμαίροπα (χορτάρι τῆς Παναγιᾶς) μετὰ καρποὺς ὄπισθεν ἢ ἐπιγραφὴν KAMARINAION καὶ κεφαλὴν Ἡρακλέους πωγωνοφόρου (ἢ καὶ ἀγενείου εἰς τὰ νεώτερα) ἐν λεοντῇ ἔμπροσθεν καὶ τέθριππον ἡνιοχούμενον ὑπὸ 'Αθηνᾶς στεφανουμένης ὑπὸ Νίκης ὄπισθεν, ἢ κεφαλὴν κερασφόρου νεαροῦ ποταμίου θεοῦ (τοῦ 'Ιππάριος) καὶ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐνίοτε ΙΠΠΑΡΙΣ ἔμπροσθεν, τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΜΑΡΙΝΑ ἢ ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΟΝ καὶ νύμφην (τὴν Καμάριναν) μετὰ πέπλου ἠνεμωμένου ἐπὶ κύκνου νηχομένου ὄπισθεν. 'Επὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν τεχνιτῶν ΕΥΑΙ(νετος) καὶ ΕΞΑΚΕ(σήδας). Τὰ τῆς τρίτης (τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος), ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμόν, φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ καὶ κεφαλὴν 'Αθηνᾶς μετὰ ἀττικοῦ λοφοφόρου κράνους, ὄπισθεν δὲ ἵππον ἐλεύθερον ἀνορθούμενον.

Εἰς τοὺς Καμαριναίους, ὅτε ἐπεχείρησαν νὰ ἀποξηράνωσι τὸ παρὰ τὴν πόλιν των ὁμώνυμόν της ἕλος, λέγεται ὅτι ἐδόθη ὁ ἑξῆς χρησμός: «Μὴ κίνει Καμάριναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων», ὅστις ἐπηλήθευσε, διότι διὰ τῆς ἀποξηράνσεως τοῦ ἕλους ἐξυγιάνθη μὲν ὁ τόπος, κατέστη ὅμως εὐάλωτος ἡ πολλάκις ἁλωθεῖσα πόλις. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Καμαρίνα /*Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Λάμαρης ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Πρεβέζης. Κεῖται ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ζάλογγον καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 490 (1928) κατοίκων, ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Παρ' αὐτὴν κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς 'Ηπείρου *Κασώπης* ἢ κατὰ τὸν 'Αραβαντινὸν τῆς *'Αλμήνης*. Ἡ Καμαρίνα ἦτο ἄλλοτε κτῆμα τῆς μονῆς τοῦ Ζαλόγγου. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Χ. Ι. Σ.

—**Καμαρίνα, *Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βονίτσης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτοικοι (1928) 153.

καμαρίνι (τό)· μικρὸν δωμάτιον, ἰδίως τῶν παρασκηνίων, τῶν συγχρόνων θεάτρων.

— /*Θεατρ.]* Ἡ λέξις *καμαρίνι* (ἐκ τοῦ ἰταλ. camerino) παρέμεινεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ θεατρικῇ φρασεολογίᾳ ἀπὸ τοῦ 1840, ὅτε ἤρχισαν νὰ ἐπισκέπτωνται τὰς 'Αθήνας διάφοροι ἰταλικοὶ μελοδραματικοὶ θίασοι. Εἶναι τὸ μικρὸν ἐπὶ σκηνῆς δωμάτιον, ἔνθα προετοιμάζονται διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐμφάνισίν των οἱ ἠθοποιοί. 'Εν Γαλλίᾳ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὰ τοιαῦτα δωμάτια ἦσαν ἄγνωστα εἰς τοὺς ἠθοποιούς, οἵτινες ἀναμὶξ ἐνεδύοντο καὶ ἐξεδύοντο εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δωμάτιον. Εἰς τὸ μόνον ὑπάρχον τότε ἐν Παρισίοις θέατρον, τὸ Hôtel de Bourgogne, οἱ ἰδιοκτῆται αὐτοῦ, οἱ «confrères de la Passion», πρὸς τοῖς ἄλλοις διαμερίσμασιν, ἐνοικίαζον εἰς τοὺς ἠθοποιοὺς πρὸς τοῦτο καὶ ἓν δωμάτιον. Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καὶ εἰς τὰ ἱσπανικὰ θέατρα. Σήμερον ἐν Γαλλίᾳ τὸ κοινὸν δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐνδύονται οἱ κομπάρσοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καλεῖται κατὰ τὴν συνθηματικὴν θεατρικὴν φρασεολογίαν: bain à quatre sous 'Εν ταῖς μικραῖς πόλεσι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας οἱ ἠθοποιοὶ συχνότατα ἐνδύονται ἐν τοῖς ὑπογείοις. 'Εν τοῖς ἀρχαίοις ἑλληνικοῖς θεάτροις, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς εὑρέσεως τοῦ δράματος, οἱ ὑποκριταὶ ἐνεδύοντο ἐντὸς προχείρου ξυλίνου ὑποστέγου ἢ καὶ *σκηνῆς* (τέντας, ἐξ ἧς μεταγενεστέρως ὠνομάσθη καὶ τὸ μέρος ἐφ' οὗ ἔπαιζον) τιθεμένης ὄπισθεν τοῦ *ἐλεοῦ*, ἐξ οὗ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσχηματίσθη τὸ προσκήνιον. Σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ δράματος, καὶ μετὰ τὴν ἀνέγερσιν μονίμων λιθίνων θεάτρων, οἱ ὑποκριταὶ ἐνεδύοντο εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα τῶν ἑκατέρωθεν τῆς σκηνῆς εὑρισκομένων *παρασκηνίων*: «Παρασκήνια ὁ περὶ τὴν σκηνὴν ἀποδεδειγμένος τόπος ταῖς εἰς τὸν ἀγῶνα παρασκευαῖς» (*'Αρποκρατίων*). Ν. Ι. Λ.

Καμαρῖται (οἱ). 'Αρχαῖον ἔθνος τῆς ἀσιατικῆς 'Αλβανίας, τὸ ὁποῖον κατῴκει τὴν μεταξὺ Κασπίας θαλάσσης καὶ Εὐξείνου πόντου κειμένην ὀρεινὴν χώραν τοῦ Καυκάσου. Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα οἱ Καμαρῖται ἠσπάσθησαν τὸν 'Ισλαμισμὸν καὶ κατέστησαν φοβεροὶ πειραταὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἐκορυφώθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁπότε (1448), ἔχοντες ἀρχηγὸν Ζίχην ἢ Ζιχῆν τινα, κατῆλθον μὲ ἰσχυρὸν στράτευμα μέχρι τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ τὴν κυριεύσωσιν ἀπῆλθον, λεηλατήσαντες δεινῶς τὴν πέριξ χώραν. Ν. Α.

Καμαρίτσα /*Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λεονταρίου τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας. Κάτοικοι (1928) 110. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 544.

Καμαριώτης, *Ματθαῖος*. 'Εγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου καὶ ἐσπούδασεν. 'Εδίδαξεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ τὸ 1435, δημοσίᾳ, μαθητὴν ἔχων Γεώργιον, τὸν κατόπιν Γεννάδιον Σχολάριον. Πατριάρχης ἀναδειχθεὶς οὗτος τῷ 1454, ἀνασυνέστησε τὴν πατριαρχικὴν 'Ακαδημίαν ἢ σχολὴν οἰκουμενικήν, ἐν ᾗ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, προεδίδασκεν ὁ Καμαριώτης. 'Απεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1489, κοσμῶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μ. 'Εκκλησίας. Ἔγραψε: «Μονῳδίαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Κωνσταντινοπόλεως» (ἐν τῇ «Τουρκογραικίᾳ» τοῦ Κρουσίου), «Ῥητορικῆς Σύνοψιν» (Αὐγούστη 1597), «Ῥητορικῆς 'Ερμογένους σύνοψιν» ('Αμβοῦργον 1675), λόγους δύο πρὸς Πλήθωνα «Περὶ εἱμαρμένης» (Λούγδουνον 1722) λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς ἁγίους, ᾀσματικοὺς κανόνας, δογματικὰ συγγράμματα, γραμματικά, ἀνέκδοτα. Μ. Ι. Γ.

Καμαριώτης / *Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης), ἐκτισμένον ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν κλιτύων τῆς Ἴδης. 'Αποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει 370 κατοίκους. Κατελήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ Δεκέμβριον 1646. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866 συνήφθη πρὸ τοῦ χωρίου τούτου μακρὰ καὶ αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Ρεσὶτ-πασᾶν τουρκικοῦ στρατοῦ. Ν. ΚΛΕ

Καμαριώτισσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σαμοθράκης τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. (1920) 149.

Καμαριώτισσα. Μονὴ ἐν Χάλκῃ, κληθεῖσα ἀπὸ εἰκόνος θεομητορικῆς, κομισθείσης ἐκ χωρίου Καμάρες, ἢ δοθείσης ὑπὸ οἰκογενείας Καμαριώτου. Βυζαντινὴ οὖσα, ἀνεκτίσθη μικρῷ μετὰ τὸ μέσον τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τοῦ μεγάλου διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Παναγιωτάκη Νικουσίου. Μετὰ πυρκαϊάν, καταστραφεῖσα, ἀνῳκοδομήθη τῷ 1774 καὶ τῷ 1796 διεκοσμήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος 'Αλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Τῷ 1831 τὸ πατριαρχεῖον ἐπηυλόγησε τὴν ἐν τῇ μονῇ σύστασιν ἐμπορικῆς σχολῆς, ἥτις παρέτεινε τὸ ζῆν μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Εἰς τὴν μονὴν Καμαριώτισσαν ἐγκατεστάθησαν τῷ 1629 οἱ τῆς τότε καταστραφείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων μονῆς τοῦ Προδρόμου (τοῦ Φοβεροῦ) ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς Σωζοπόλεως ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ νησῖδος μοναχοί, διασώσαντες ἀπὸ τῆς καταστροφῆς εἰκόνας ἀρχαίας, ἄμφια, σκεύη καὶ χειρογράπτους κώδικας. 'Εν τῷ ΙΖ' αἰῶνι ἡ μονὴ κατήντησε κοινὸν κοιμητήριον τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. [Πρβλ. *Βαρθολομαίου*, Ὑπόμνημα περὶ τῆς μονῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846. *Σκ. Βυζαντίου*, Κωνσταντινούπολιν, Β' σ. 303—308. *Μ. 'Ι Γεδεών*, Γράμματα πατριαρχ. περὶ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς· ἐν Κωνσταντινουπόλει 1903, σ. 97—121.] Μ. Ι. Γ.

Καμάρντα (Camarda)· βλ. *Καμάρδας*.

Καμαρόβρυση, ἢ ***Βελέσι*** / *Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πελασγίας (πρῴην Γαρδικίου Κρεμαστῆς Λαρίσης) τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτοικοι 14 (1928). Π. Τ. Π.

καμαροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ καμάραν, τοξοειδής, ἁψιδωτός.

καμαρόπορτα (ἡ)· δημοτ., πόρτα μὲ καμάρα, μὲ τοξοειδὲς ὑπέρθυρον· || οὕτω καλεῖται ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων 'Αθηναίων ἡ Πύλη τοῦ 'Αδριανοῦ.

Καμαρότι /*Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς, ἤδη καλούμενον *Καμαρωτὸν* (βλ. λ.).

καμαρότος (ὁ)· δημοτ., θαλαμηπόλος ἐν τοῖς πλοίοις.

καμαροῦλα (ἡ)· ἡ μικρὰ κάμαρα.

Καμαροῦλα /*Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου 'Αγρινίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτ. (1928) 242.

Καμαροῦπα / *'Αποκρυφ.]*. 'Εν τῇ σανσκριτικῇ σημαίνει τὸ εἴδωλον τῆς ἐπιθυμίας. Εἶναι ὁ φορεὺς τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῶν παθῶν, μορφὴ ἀποτελουμένη ἐξ ἀστρικῆς οὐσίας, τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὸ *Κάμα* (βλ. λ.) μετὰ τὸν θάνατον. Εἰς τὸ Καμαροῦπα ἐνυπάρχει γνῶσις ἀλλ' οὐχὶ ἀνωτέρα διάνοια. Κέκτηται τὴν πονηρίαν τοῦ ζῴου, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχει συνείδησιν, ἀποσυντίθεται βαθμιαίως· ἀπαιτεῖται δὲ πρὸς τοῦτο μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ὁσάκις πρόκειται περὶ προσώπων, ἅτινα κατὰ τὸν γήϊνόν των βίον ἀνέπτυξαν τὴν κατωτέραν αὐτῶν φύσιν καὶ παρημέλησαν τὸ διανοητικὸν καὶ πνευματικὸν μέρος αὐτῆς. Η. Π. Γ.

καμαροφρύδης (ὁ), θηλ. —*φρύδα*· δημοτ., ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὰ φρύδια εἶναι καμαρωτά, τοξοειδῆ.

καμαρόφυλλον (τὸ) (Camarophyllum) /*Βοτ.]*. Γένος ἐδωδίμων μυκήτων, (βλ. *ὑγροφόρος*, (Hygrophorus). Κ. ΠΑΠ.

Κάμαρτ, ἢ ***Κέλμαρτ*** *[Γεωγρ.-'Αρχ.]*· βλ. *Γκάμαρτ*.

Καμάρτζο /*Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαρδᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης μὲ 43 κατοίκους (1928). Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο τῆς Κισάμου ἔκειτο ἡ παλαιὰ *Φαλάσαρνα*. Ε. Γ.

καμαρῶ (—*όω*)· κατασκευάζω τι εἰς σχῆμα καμάρας.

Καμαρώδης (*Αἰγιαλὸς*) /*Γεωγρ.]*. Τοπωνυμία τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Βοσπόρου, πρὸς βορρᾶν τοῦ κολπίσκου τῆς Στένης (τοῦ Σωσθενίου τῶν ἀρχαίων). Σήμερον ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ κεῖται τὸ *Γενῆ-κιοϊ* ἢ *Νεοχώριον*, τὸ μεγαλύτερον τῶν προαστείων τοῦ Βοσπόρου, ἱδρυθὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Α. Θ. Σ.

καμάρωμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ καμαρώνῃ τις, ὑπερηφάνεια, ἔπαρσις, ἐπίδειξις, ἄλλως καμάρι || τὸ γύρισμα τῆς καμάρας, τῆς ἁψῖδος, ἁψίδωσις.

Καμαρωμένος, *Δῆμος*. 'Αγωνιστὴς τοῦ 1821· βλ. λ. *Δόνος*, Δῆμος.

Καμαρῶν *σπήλαιον* /*Γεωγρ.]*. Σπήλαιον παρὰ τὸ χωρίον ***Καμάραι*** (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ 'Ηρακλείου Κρήτης.

Digitized by Google

Καμαρὼν *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σίφνῳ κοινότητος Ἀρτεμῶνος τῆς ἐπαρχίας Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 45.

καμαρώνω· δημοτ., ὑπερηφανεύομαι, ἐγκαλλωπίζομαι, σεμνύνομαι: «καμαρώνει τὰ παιδιά της»·|| στέκω καμαρωτά. κομψεύομαι, ἐπιτηδεύομαι κάλλος, κορδώνομαι: «καμαρώνει σὰ γαμπρός», «ἅμα ξαναγίνω νύφη, ξέρω καὶ καμαρώνω»·|| φρ. «καμαρώνει σὰ γύφτικο σκεπάρνι» ἐπὶ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἐπιτηδεύεται κομψότητα καὶ συγχρόνως μένει ἄφωνος.

καμάρωσις,—*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καμαροῦν*, ἡ ἐν σχήματι καμάρας κατασκευή, ἀψίδωσις.

Καμαρωτὸν *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (πρῴην Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καμαρότι.* Κεῖται εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, 1 ½ ὥραν ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος, ἔχει κλίμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Παράγει δημητριακὰ (200.000 ὀκ.), βάμβακα (75 000 ὀκ.) καὶ καπνὸν (15.000 ὀκ.), ἐκτρέφει δὲ 3 000 πρόβατα καὶ 80 βουβάλους. Μετὰ τοῦ Σιδηροκάστρου συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ (χμτρ. 5). Δ. Ε. Μ.

καμαρωτός,—*ή,*—*ό·* ὁ εἰς σχῆμα καμάρας κατεσκευασμένος, θολωτός, τοξοειδής: «φρύδια καμαρωτά»·|| αὐτὸς ποῦ καμαρώνει, κορδωμένος, ὑπερήφανος.—Ἐπίρρ. ***καμαρωτά·*** περήφανα, ἐπιδεικτικῶς: «περπατεῖ καμαρωτά».

—**καμαρωτὸς** ἢ ***κάτω σύνδεσμος*** *[Ἀνατομ.].* Ἐπικουρικὸς σύνδεσμος τῆς ἡβικῆς συμφύσεως· κεῖται ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κάτω χείλους τοῦ διαμέσου μεταξὺ τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἡβικῶν ὀστῶν ἰνοχονδρίνου δίσκου, ἀποτελούμενος ἐξ ἰνῶν λοξῶν καὶ χιαστῶν καὶ ἀπολήγων πρὸς τὰ κάτω διὰ κοίλου χείλους (βλ. *ἡβικὴ σύμφυσις*). Ι. Π.

καμασσία (ἡ) (Camassia) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, *καμασσίαν τὴν ἐδώδιμον* (Camassia edulis) καὶ *καμασσίαν τὴν κρομμυνόμορφον* (Camassia ceppa), ἰθαγενῆ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ διετῆ, βολβόρριζα, βρώσιμα, κλπ. Οἱ βολβοὶ τῶν ὡς ἄνω φυτῶν γνωστοὶ παρὰ τῶν ἰθαγενῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *κάμας*, θεωροῦνται ὡς λίαν εὔγευστος οὐσία. Κ. ΠΑΠ.

καματάρης (ὁ)· δημοτ., ὁ τοῦ καμάτου, τῆς γεωργικῆς ἐργασίας, ἐργάτης τῶν ἀγρῶν, ἐργατικός.

καματάρικος, —*η,* —*ο·* δημοτ., ὁ τοῦ καμάτου, τῆς γεωργικῆς ἐργασίας, καματάρης: «καματάρικο βόιδι» τὸ προωρισμένον δι' ἄροσιν.

καματερὸ (τό)· δημοτ., οὐδ. τοῦ *καματερός,* ὡς οὐσ., βοῦς ἀροτὴρ || οἱ μεταξοσκώληκες: «ἐφέτος δὲν ἔχομε καματερό»·|| πεύκη ῥητινοφόρος.

Καματερὸν *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ δήμου Ἀθηναίων, ἀπέχον δύο ὥρας πρὸς Β τῶν Ἀθηνῶν, μεταξὺ τῶν Κάτω καὶ Ἄνω Λιοσίων (πρὸς Δ τῶν ἀρχαίων Ἀχαρνῶν) καὶ κατὰ τὰς ΒΑ κλιτῦς τοῦ Ποικίλου ὄρους (βορείας προεκτάσεως τοῦ Αἰγάλεω). Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ 388 κατοίκους. Μικρὰ συνοικία τοῦ χωρίου παρὰ τὴν εἰς τὸ χωρίον Χασιὰν ἄγουσαν ὁδὸν καλεῖται *Στρίφη*, παρακείμεναι δὲ θέσεις *Δραγουμάνο* καὶ *Κακουριᾶνοι* ἦσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς ἔτι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος χωρία. Ι. Σ. Σ.

—*[Ἱστορ. Ἀγ.]* Παρὰ τὸ χωρίον Καματερὸν τῆς Ἀττικῆς συνήφθη, τῇ 27 Ἰανουαρίου 1827, μάχη, καθ' ἣν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Δημητρίου Βούρβαχη ἔπεσαν περὶ τοὺς 200 Ἀθηναῖοι κυρίως καὶ λοιποὶ Ἕλληνες. Ἡ μάχη τοῦ Καματεροῦ προεκλήθη ἐκ τῶν ἑξῆς γεγονότων. Ἡ νέα διοίκησις ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην, σκοποῦσα νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐν Ἀττικῇ στρατόπεδον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀπέστειλε νέας ἐπικουρίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγετο καὶ ὁ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀφικόμενος συνταγματάρχης τῆς ναπολεοντείου στρατιᾶς Δημήτριος Βούρβαχης, ὅστις ἐστρατολόγησε πλείστους Ἀθηναίους, Ρουμελιώτας καὶ Κεφαλλῆνας μαχητάς. Εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνελθόντες, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου 1827, οἱ ἀρχηγοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ περισφίγγοντος τὰς Ἀθήνας Κιουταχῆ διὰ δύο σημείων, διὰ τοῦ Κορυδαλλοῦ (Ζαχαρίτσα) καὶ διὰ τῆς *Καστέλλας* (βλ. λ.). Περὶ τὴν 25 Ἰανουαρίου 1827, δισχίλιοι περίπου πεζοὶ ὑπὸ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην, τὸν Παναγιώτην Νοταρᾶν, τὸν Προκόπιον Κατσαντώνην καὶ τὸν Χατζῆ-Ἀναγνώστην Κιουρκακιώτην, στηριζόμενοι εἰς τοὺς ἐπιλέκτους τοῦ Δημητρίου Βούρβαχη, γυμναζομένους κατὰ τὸ σύστημα τῶν τακτικῶν, ἔφθασαν διὰ τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τοῦ Ἀσπροπύργου εἰς Δέμα, καὶ ἐκεῖθεν καταλαβόντες τὰς καλυτέρας θέσεις παρὰ τὸ χωρίον Καματερὸν ἥναψαν πυρὰς διὰ νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἀναθαρρήσαντας, διότι ταυτοχρόνως καὶ ἄλλαι εἰδοποιητήριοι πυραὶ ἀνήγγελλον τὴν κατάληψιν τῆς Καστέλλας. Ὁ Κιουταχῆς αὐθωρεὶ ἔλαβε γνῶσιν τῆς διπλῆς ταύτης παρασκευῆς καὶ μετὰ σύντομον συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ πρώτους τοὺς ἐγγύτερον πρὸς τὸ ἐν Πατησίοις στρατόπεδόν του, καὶ κατόπιν νὰ ἐπιπέσῃ διὰ τοῦ ἐπιλοίπου πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἐναντίον τῶν ἐν Καστέλλᾳ. Τὴν ἐπομένην, 26 Ἰανουαρίου, ἔκαμε κινήσεις σημαντικῶν δυνάμεων πρὸς τὸ Δαφνί, ὥστε νὰ ἐξαπατηθοῦν οἱ Ἕλληνες, ἀπέστειλε δὲ τζάμηδες πεζούς ν' ἀνέλθουν διὰ τῶν πλευρῶν τοῦ Περιστερίου εἰς τὸν Ζαχαρίτσαν (Κορυδαλλόν). Τὴν κίνησιν ταύτην δὲν ἀντελήφθησαν οἱ Ἕλληνες, ἀπησχολημένοι εἰς τὴν κατασκευὴν χαρακωμάτων διὰ τὴν μονιμωτέραν ἐγκατάστασίν των. Τὰ ἐξημερώματα τῆς 27 Ἰανουαρίου, δισχίλιοι πεζοὶ καὶ πεντακόσιοι ἱππεῖς μετὰ δύο κανονίων, ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Μεχμὲτ Ρεσσὴτ Κιουταχῆ, ἐφάνησαν παρὰ τὰ Λιόσια. Πρῶτοι, εἰς τὰ ὑψώματα οἱ ἄνδρες τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου ἀντελήφθησαν τὸ ἐρχόμενον στράτευμα.

Ὁ ἀρχηγός των τοὺς ἐπρόσταξε τότε νὰ ἑτοιμασθοῦν πρὸς ἀναχώρησιν, διότι ὁ σκοπός των ἦτο νὰ μὴ δεχθοῦν αὐτοὶ ἐπίθεσιν, ἀλλὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ στρατοπέδου τῶν Πατησίων, καθ' ὃν χρόνον τοῦτο θὰ ἐγυμνοῦτο λόγῳ τῆς εἰς Καστέλλαν ἐκστρατείας. Ὁ Βούρβαχης ὅμως, συνηθισμένος ἀπὸ τὰς μάχας τῆς ναπολεοντείου στρατιᾶς καὶ ἀγνοῶν τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες, ὅταν εἰδοποιήθη περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑποχωρήσεως ἀπὸ τὸν Βάσσον, ἀπήντησεν, ὅτι αὐτὸς δὲν φεύγει, ὅτι ἔχει ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως καὶ εἰς τὴν γενναιότητα τῶν ἀνδρῶν του. Τότε καὶ ὁ Βάσσος ἀπεφάσισε νὰ παραμείνῃ, ἅπαντες δὲ παρεσκευάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν ἐπίθεσιν. Αὕτη ἐγένετο σφοδροτάτη, αἱ δὲ περιπέτειαί της ὑπῆρξαν κατὰ τοῦτο παράδοξοι. Ὅτι δὲν ἐσωφρόνισαν τοὺς μαχομένους Ἕλληνας διὰ ν' ἀλλάξουν τακτικήν. Κατηρτίζοντο λοιπὸν εἰς τετράγωνα, ἐναντίον τῶν ὁποίων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔβαλλον τὰ δύο κανόνια τοῦ Κιουταχῆ. Ἐὰν δὲν ἐπήρχετο τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, οἱ Τοῦρκοι ἠδράνουν καὶ ἀνέμενον τὴν ἑπομένην κανονιοβολήν. Ἐὰν δὲ πάλιν τὰ βλήματα ἐπέφεραν σύγχυσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, θηριώδης ἐπέλασις ἐγίνετο ἐκ μέρους τῶν ντελήδων τοῦ Καρυστινοῦ Ὀμὲρ καὶ τοῦ Μουχτὰρ βέη Κιαφαζέζη, ἀδελφοῦ τοῦ περιφήμου Μουστάμπεη, τοῦ πεσόντος εἰς τὴν Ἀράχωβαν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀπηυδημένοι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, ἀνεπαύθησαν. Τὴν δὲ δευτέραν ὥραν ἡ μάχη ἐπανήρχισε. Κανεὶς δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸ πεδίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἄνθρωποι καὶ ἵπποι κατέκειντο μεταξὺ τῶν αἱματοβαμμένων βράχων, σπαρακτικαὶ δὲ τῶν τραυματιῶν ἠκούοντο αἱ φωναί. Ὁ Βάσσος δὲν ἔστερξε ν' ἀποχωρήσῃ. Ὁ Κατσαντώνης, τραυματίας ἤδη, ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἡ μάχη ἐγενικεύθη μετὰ τρομεροῦ πείσματος, ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας μέχρι τῆς δείλης. Τὰ θύματα ὑπῆρξαν πολυάριθμα. Πρῶτος ἔπεσεν ὁ γέρων Κιουρκακιώτης, ἔπειτα ὁ Κατσαντώνης, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου ἑξήκοντα νέοι τῶν Ἀθηνῶν ἔπεσαν. Τὴν δὲ ἑσπέραν ἐφονεύθη ὁ Βούρβαχης. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα σώματα, ὅπως πολλοὶ τραυματίαι συνελέγησαν κατὰ τὴν νύκτα. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Βούρβαχη ἐγένετο ἄφαντον. Τὴν ἑπομένην ὁ Κιουταχῆς διέταξε νὰ ταφοῦν οἱ νεκροὶ καὶ ἀμέσως ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Καστέλλας. Ἔγραψε δὲ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει τὰ τῆς νίκης του ἐν Καματερῷ, χρονολογήσας τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἡμερομηνίας τῆς 27 Ἰανουαρίου 1827. Γ. Δ. Κ.

—**Καματερὸν** *[Γεωγρ.].* Παράλιος συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀμπελακίου (ἐπαρχία Μεγαρίδος) ἐπὶ τῆς νήσου Σαλαμῖνος. Κεῖται ἀπέναντι τοῦ Περάματος τῆς Ἀττικῆς (τῆς ἀρχαίας Ἀμφιάλης), μεθ' οὗ ὑπάρχει τακτικὴ διὰ πλοιαρίων συγκοινωνία, εἶναι δὲ καὶ ὁ πρῶτος σταθμὸς τῶν ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς Σαλαμῖνα πλεόντων μικρῶν ἀτμοπλοίων. Ἀπέχει τοῦ Ἀμπελακίου 20', ὑπέρκειται δ' ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας Σαλαμῖνος. Κατοίκους ἔχει 144 (1928). Ι. Σ. Σ.

καματερός, —*ή,* —*όν·* δημοτ., ὁ τοῦ καμάτου, τῆς ἐργασίας: «καματερο βοιδι»·|| *καματερὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ., ἡμέρα ἐργάσιμος.

καματεύω· δημοτ., κάμνω κάματον, ὀργώνω τὴν γῆν διὰ τοῦ ἀρότρου, ἄλλως *ὀργώνω*: «εἶναι 'ς τὸ χωράφι καὶ καματεύει».

καματηρός, —*ά,* —*όν·* ὁ πλήρης καμάτου, ὁ φέρων δυσκολίαν, ταλαιπωρίαν: «καματηρον γῆρας».

Καματηρός, ***Ἀνδρόνικος.*** Ἀνώτατος λειτουργὸς τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους καὶ θεολόγος ἀντιρρητικὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐκ μητρὸς καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Δουκῶν, ἐχρημάτισεν ἔπαρχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέγας δρουγγάριος τῆς Βίγλης ἐπὶ Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), οὗτινος ἦτο συγγενὴς ἐξ ἐπιγαμίας. Συνέγραψε τὴν καλουμένην «Ἱερὰν ὁπλοθήκην», ἤτοι σύγγραμμα κατὰ αἱρετικῶν ἐκ δύο μερῶν συγκείμενον, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταπολεμεῖ τοὺς Λατίνους εἰς τὰς περὶ ἐκπορεύσεως αὐτοῦ γνώμας αὐτῶν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καταπολεμῶν τοὺς Ἀρμενίους ὁμιλεῖ περὶ τῶν αἱρέσεων τῶν μονοφυσιτῶν, μονοθελητῶν, θεοπασχιτῶν καὶ ἀφθαρτοδοκητῶν. Τὸ σύγγραμμα ἐγράφη εἰς διάλογον μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ Ρωμαίων καρδιναλίων, ἀφθονοῦσι δ' ἐν αὐτῷ αἱ ῥήσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος καὶ οἱ συλλογισμοὶ ἐκ συγγραμμάτων προγενεστέρων πολεμίων τῶν Λατίνων (Φωτίου, Νικήτα, Εὐστρατίου, Ζυγαβηνοῦ, Νικολάου Μεθώνης).

Ἐκ τῆς «Ἱερᾶς ὁπλοθήκης» ἐξέδωκε μόνον τὴν συλλογὴν τῶν χωρίων ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων κατὰ Λατίνων μετὰ τῆς ἀνασκευῆς τοῦ Βέκκου ὁ Λέων Ἀλλάτιος ἐν τῇ «Graecia Orthodoxa» (Romae 1652) Β' 287 κ. ἑξ. καὶ ὁ Migne 141, 396 κ. ἑξ. καὶ «Ἐπίγραμμα τῆς βίβλου δι' ἰάμβων στίχων τοῦ πρωτοκουροπαλάτου Κυροῦ Γεωργίου τοῦ Σκυλίτζη» ὁ Ἀ. Δημητρακόπουλος ἐν τῇ «Ὀρθοδόξῳ Ἑλλάδι» (Λειψία 1872) 26 κ. ἑξ. Ε. Γ. Π.

—**Καματηρός,** ***Βασίλειος.*** Λογοθέτης τοῦ δρόμου ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180) καὶ ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου (1081) ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ, μὴ ἀνεχόμενος τὰ κακουργήματα αὐτοῦ, συνύφανε συνωμοσίαν μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς Ἀνδρονίκου Κοντοστεφάνου καὶ ἄλλων ἀρχόντων, ἵνα τὸν ἐκθρονίσωσιν, ἀνακαλυφθέντες ὅμως συνελήφθησαν καὶ ἐτυφλώθησαν. Ν. ΚΛΣ

—**Καματηρός,** ***Γρηγόριος.*** Ἀνὴρ πεπαιδευμένος, διατελέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, καὶ κατόπιν Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Περιερχόμενος τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους καὶ καθορίζων τοὺς φόρους, πολὺν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης συνήθροισε πλοῦτον· κατορθώσας δὲ μετὰ ταῦτα νὰ λάβῃ σύζυγον μίαν τῶν τοῦ Κομνηνοῦ συγγενῶν, προήχθη καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λογοθέτου τῶν σεκρέτων *(Νικήτ. Χων.* σ. 14). Μ. Ι. Γ.

—**Καματηρός,** ***Ἰωάννης.*** Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Ἰωάννης Ι'*).

καματογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων κάματον: «καματογόνοι οὐσίαι».

—**καματογόνοι *οὐσίαι*** *[Ζωολ.].* Καλοῦνται *καματογόνοι οὐσίαι* ἐκεῖναι, αἵτινες προκαλοῦσι τὸν ζωϊκὸν κάματον. Τοιαῦται δὲ εἶναι τὸ γαλακτικὸν ὀξύ, τὸ φωσφορικὸν ὀξύ, τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἡ κρεατίνη καὶ ἄλλαι ἐκχυλισματικαὶ οὐσίαι. Ι. Ν. Μ.

κάματος (ὁ)· κόπος, μόχθος, κατάπτωσις τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἕνεκα πολλοῦ κόπου, κούρασις, ἐξάντλησις·|| ἰδιωματ., ἡ κατεργασία τῶν μαλλῶν, ἡ πλύσις καὶ ἡ ἄλλη παρασκευὴ πρὸς νῆσιν·|| αὐτοὶ οὗτοι οἱ μαλλοί·|| ἡ ἐργασία τῶν μελισσῶν πρὸς παρασκευὴν καὶ πλήρωσιν τῶν κηρήθρων·|| αὐταὶ αὗται αἱ κηρῆθραι·|| ἡ ἄροσις τῶν ἀγρῶν || ἡ τυροκομία, ἡ ἐνασχόλησις τοῦ ποιμένος πρὸς κατασκευὴν τοῦ τυροῦ.

—*[Φυσιολ.] Κάματος* καλεῖται ἡ ἀνικανότης τοῦ μυὸς πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασίας. Ἐκδηλοῦται δὲ ὁ κάματος ἐπὶ τοῦ ἐξαιρεθέντος τοῦ σώματος μυὸς διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὕψους τῶν συστολῶν, τὸ ὁποῖον τέλος γίνεται μηδέν. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὕψους τῶν συστολῶν γίνεται τόσον ταχυτέρα, ὅσον τὰ ἐρεθίσματα εἶναι συχνότερα καὶ ὅσον τὸ βάρος ὅπερ ἀνυψώνει ὁ μῦς εἶναι μεγαλύτερον. Ἐπὶ τοῦ κεκμηκότος μυὸς ὁ λανθάνων χρόνος εἶναι μακρότερος, ἡ καμπύλη τῆς γενικῆς συστολῆς γίνεται χαμηλοτέρα καὶ διαρκεῖ περισσότερον χρόνον, ἰδίως δὲ παρατείνεται τὸ στάδιον τῆς ἐλαττουμένης ἐνεργείας (χαλάσεως), ὁ δὲ μῦς δὲν ἐπανέρχεται ταχέως εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ μῆκος. Ἐὰν ὅμως διὰ τῶν μυῶν γίνεται κυκλοφορία αἵματος, τότε οὗτος βραδύτερον πάσχει κάματον, καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς συχνότητος τῶν ἐρεθισμάτων. Καὶ ἐὰν μὲν τὰ ἐρεθίσματα εἶναι ἀραιά, ἢ οὐδόλως θὰ ἐμφανισθῇ κάματος, ἢ θὰ ἐπέλθῃ πολὺ βραδύτερον. Ἐὰν ὅμως τὰ ἐρεθίσματα εἶναι συχνά, τότε ἐπέρχεται ὁ κάματος τῶν μυῶν, πάντως ὅμως πολὺ βραδύτερον ἢ ἐπὶ τοῦ μυός, διὰ τοῦ ὁποίου δὲν κυκλοφορεῖται αἷμα. Ἐὰν ὁ κεκμηκὼς μῦς παραμείνῃ ἐν ἠρεμίᾳ ἐπὶ χρόνον τινά, δύναται νὰ καταστῇ ἱκανὸς πρὸς ἐργασίαν. Τοῦτο καλεῖται ἀνάληψις. Ἀναλαμβάνουσι δὲ πολὺ ταχύτερον οἱ μύες, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται κυκλοφορία, ἀπὸ τοὺς μῦς τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία διεκόπη.

Τὰ αἴτια τοῦ καμάτου εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ οὐσίαι αἵτινες παράγονται κατὰ τὴν ἐργασίαν τῶν μυῶν (αἱ *καματογόνοι οὐσίαι*), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κατανάλωσις τοῦ ὀξυγόνου καὶ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν.

Αἱ καματογόνοι οὐσίαι εἶναι τὸ γαλακτικὸν ὀξύ,

Digitized by Google

τὸ φωσφορικὸν ὀξύ, τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἡ κρεατίνη καὶ ἄλλαι διάφοροι ἐκχυλισματικαὶ οὐσίαι. Ἐὰν αἱ καματογόνοι αὗται οὐσίαι ἀπομακρυνθῶσι τοῦ μυὸς εἴτε διὰ τῆς κυκλοφορίας εἴτε δι' ἀποπλύσεως τοῦ μυός, οὗτος καθίσταται ἱκανὸς καὶ πάλιν πρὸς ἐργασίαν. Οὕτως οἱ κεκμηκότες μύες ἐν τῷ ζῶντι ὀργανισμῷ ἀναλαμβάνουσι κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς προσαγωγῆς νέων θρεπτικῶν οὐσιῶν καὶ ὀξυγόνου ὑπὸ τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν καματογόνων οὐσιῶν ἐκ τῶν μυῶν διὰ τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος. Τὸν κάματον ἐπὶ τῶν μυῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεθα νὰ σπουδάσωμεν διὰ τοῦ *ἐργογράφου* (βλ. λ.) τοῦ Mosso, ἡ καμπύλη δὲ τοῦ ἐργογραφήματος ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ κάματος ἐπέρχεται τόσον ταχύτερον, ὅσον συχνότεραι εἶναι αἱ συστολαί, τουτέστιν ὅσον βραχύτερα εἶναι τὰ μεταξὺ τῶν συστολῶν διαστήματα· ὅταν ὅμως αἱ συστολαὶ γίνωνται ἀραιότεραι, ὁ κάματος ἐπέρχεται πολὺ βραδύτερον· ὁμοίως καὶ τὸ ἀνυψούμενον βάρος ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ καμάτου. Ἐὰν ὁ μῦς πάθῃ ἐντελῆ ἐξάντλησιν λόγῳ συχνῶν συστολῶν, τότε οὗτος ὅπως ἀναλάβῃ ἀπαιτεῖται πολὺ μακρὸ χρόνος καὶ δὴ κατὰ τὰ πειράματα τοῦ Maggiora $1\,^1/_2 - 2$ ὧραι.

Ἡ ἀϋπνία, ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀναιμία ἐπιταχύνουσι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ καμάτου, τοὐναντίον δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ τροφὴ αὐξάνουσι τὴν ἱκανότητα τῶν μυῶν πρὸς ἐργασίαν. Ὁ κάματος ὁμάδος μυῶν ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς μῦς, οἵτινες πάσχουσι ταχύτερον τὸν κάματον, π. χ. κατὰ τὴν πορείαν ὁ κάματος τῶν κάτω ἄκρων ἐπιταχύνει τὸν κάματον τῶν ἄνω ἄκρων. Ἐπίσης ἡ πνευματικὴ ἐργασία ἐπιταχύνει κατὰ πολὺ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ καμάτου. Τὸ αἴσθημα τοῦ καμάτου γεννᾶται διὰ τῶν κεντρομόλων νεύρων τῶν μυῶν καὶ τῶν τενόντων, προβάλλεται δὲ εἰς τοὺς μῦς καὶ κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν παρέρχεται. Ι. Ν. Μ.

— /*Παιδαγ.*/. Ἐκ μέρους ἰατρικῶν ἰδίᾳ κύκλων ἠγέρθη τὸ ζήτημα τῆς ὑπερκοπώσεως τῶν παίδων ἐν τοῖς σχολείοις. Ἐντεῦθεν προεκλήθη ἡ ἀνάγκη ἐξετάσεως τοῦ καμάτου, πνευματικοῦ καὶ σωματικοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν πρὸς πνευματικὴν ἐργασίαν, καὶ γενικῶς τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων ἀνθρώπων. Πρὸς τοῦτο ἐγένοντο μετρήσεις τοῦ καμάτου τῶν μαθητῶν διὰ διαφόρων μεθόδων, ὅπως ἐξακριβωθῶσι τὰ αἴτια τοῦ καμάτου καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ ἐπί τε τῶν σωματικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν. Ἡ πρώτη σπουδαία ἐργασία, ἥτις ἐδημοσιεύθη περὶ τούτου, εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1898 ὑπὸ τῶν Γάλλων ψυχολόγων Binet καὶ Henri συγγραφεῖσα. Αἱ μέθοδοι μετρήσεως τοῦ καμάτου διακρίνονται εἰς φυσιολογικὰς καὶ ψυχολογικάς. Καὶ κατὰ μὲν τὰς φυσιολογικὰς ἀντικείμενον μετρήσεως καθίστανται σωματικὰ φαινόμενα ἢ γεγονότα· οὕτω π. χ. ἐξηκριβώθη διὰ μετρήσεως ἡ ἐπίδρασις τῆς πνευματικῆς κοπώσεως ἐπὶ τῆς ταχύτητος τῶν σφυγμῶν ἢ ἐπὶ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων. Κατὰ δὲ τὰς ψυχολογικὰς ἀντικείμενον μετρήσεως γίνονται ψυχικαὶ ἱκανότητες ἐν σχέσει πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ πνευματικοῦ ἢ σωματικοῦ καμάτου· οὕτω π. χ. μετρεῖται διὰ τοῦ αἰσθησιομέτρου ἡ εὐαισθησία ὡς πρὸς τὴν ἁφὴν πρὸ τοῦ καμάτου καὶ μετ' αὐτὸν ἢ ἐξακριβοῦται κατὰ πόσον συντελοῦν οἱ διάφοροι κλάδοι διδασκαλίας εἰς τὸν κάματον τῶν μαθητῶν διὰ τῆς μετρήσεως τῆς ἱκανότητος αὐτῶν ἐν τῷ προσθέτειν μονοψηφίους ἀριθμοὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἑκάστου κλάδου, ὁπότε λ. χ. προκύπτει ὅτι οἱ μαθηταὶ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς ἐκτελοῦν ὀλιγωτέρας προσθέσεις μονοψηφίων ἀριθμῶν ἐν μονάδι τινὶ τοῦ χρόνου καὶ κάμνουν περισσότερα σφάλματα κατ' αὐτὰς ἢ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας, ἐμφανίζεται δηλαδὴ παρ' αὐτοῖς ὁ κάματος ταχύτερον μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς ἢ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας.

Ἡ ψυχολογία τοῦ παιδὸς καὶ ἡ σχολικὴ ὑγιεινὴ κατέληξαν κατόπιν πειραματικῆς ἐρεύνης τῶν κατὰ τὸν κάματον εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: α) Ὁ κάματος ἐπέρχεται ταχύτερον ἢ βραδύτερον ἀναλόγως τῆς ψυχοφυσικῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ παιδός· Ἀσθενικοὶ π. χ. ψυχικῶς ἢ σωματικῶς ὀργανισμοὶ ὑπόκεινται ταχύτερον εἰς κάματον. β) Οἱ διάφοροι κλάδοι διδασκαλίας προκαλοῦν διάφορον βαθμὸν καμάτου. Μεγαλύτερον λ. χ. κάματον προκαλοῦν τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν ἀφῃρημένην σκέψιν, ὡς τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ γραμματική, μικρότερον δ' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶλλον ἐποπτείας διεγείρουν εἰς τοὺς μαθητὰς ἢ προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον ἢ ἀπαιτοῦν μηχανικὴν μόνον ἐργασίαν, ὡς ἡ φυσικὴ ἱστορία, ἡ ἱστορία, ἡ γεωγραφία, ἡ καλλιγραφία, ἡ ἰχνογραφία καὶ ἡ ᾠδική. γ) Τὸν κάματον ἐπιταχύνει ἡ μονοτονία ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Ὁ αὐτὸς κλάδος διδασκαλίας ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ἄνευ διακοπῆς διδασκόμενος προκαλεῖ ταχέως ἀνίαν καὶ κάματον. δ) Ὁ πνευματικὸς κάματος δὲν ἐξουδετεροῦται, ὡς κοινῶς πιστεύεται, διὰ σωματικῶν κινήσεων καὶ ἐν γένει δι' ἐργασίας τῶν μυῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐξάνει. Γενικῶς εἰπεῖν καὶ ἡ πνευματικὴ ἐργασία προκαλεῖ πνευματικὸν καὶ σωματικὸν κάματον καὶ ἡ σωματική· κακῶς λοιπὸν πιστεύεται ὅτι ἡ μία δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀναψυχὴ διὰ τὴν ἄλλην.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει: α) ὅτι ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν ἑκάστου ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὅπως ἀξιοῖ παρ' ἑκάστου τὸ προσῆκον· β') ὅτι ὀφείλει κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος νὰ μὴ συσσωρεύῃ εἰς δύο καὶ τρεῖς ἀλλεπαλλήλους ὥρας μαθήματα προκαλοῦντα κάματον, νὰ μὴ τοποθετῇ τὴν γυμναστικὴν μεταξὺ δύο ἐπιπόνων μαθημάτων καὶ νὰ ἀποφεύγῃ γενικῶς τὴν διδασκαλίαν τῶν προκαλούντων κάματον μαθημάτων μετὰ μεσημβρίαν· καὶ γ') νὰ συνιστᾷ ὡς μέτρα πρὸς ἄρσιν τοῦ καμάτου τῶν μαθητῶν του ἐπαρκῆ ἀνάπαυσιν, ἐπαρκῆ ὕπνον, θρεπτικὴν τροφήν, λουτρά, ἐλαφρὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐναλλαγὴν ἐνασχολήσεων. Χ. Σ

καματοτοξίνη (ἡ) /*Φυσιολ.*/. Τοξίνη προκαλοῦσα κατὰ τὸν Weichardt τὸν κάματον καὶ παραγομένη κατόπιν διαρκοῦς καὶ ἐντόνου ἐργασίας τοῦ μυός. Ὁ Weichardt κατορθώσας ν' ἀπομονώσῃ αὐτὴν ἐπειραματίσθη ἐπὶ τῶν διαφόρων ζῴων, ἐφ' ὧν ἐγχύνων αὐτὴν εἰς τὴν κυκλοφορίαν διὰ παρακεντήσεως τῶν φλεβῶν προεκάλεσε πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ καμάτου. Κατὰ τὸν ἴδιον παρατηρητὴν ὁ ὀργανισμὸς ἀντιδρῶν εἰς τὴν καματοτοξίνην παράγει εἰδικὴν ἀντιτοξίνην, ὡς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν μικροβιακῶν τοξινῶν, ἥτις ἐκχυνομένη εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἐξουδετεροῖ τὰ ἐκ τῆς καματοτοξίνης φαινόμενα. Κ. Α. Τ

Καματριάδες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Γαλιτσάδων τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας (πρώην Ξηροχωρίου) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 246

Καμαχῖται. Μεγάλη οἰκογένεια τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, λαβοῦσα ἐπανειλημμένως ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας περὶ τὸν θρόνον τῶν Κομνηνῶν.

Κάμαχον, ἢ ***Κάμαχα*** (ἡ) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία βυζαντινὴ πόλις τετειχισμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου καὶ 100 χιλιόμετρα πρὸς ΝΔ. τῆς Ἀρσίγγης (νῦν Ἐρζιγκιάν). Ἦτο ἕδρα ὁμωνύμου *τούρμας* (βλ. λ.), ὑπαγομένης εἰς τὸ θέμα Κολωνείας. Τῷ 793 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ἀνακτηθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν μετετέθη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα εἰς τὸ θέμα Μεσοποταμίας. Νῦν εἶναι πενιχρὰ κώμη, ἀνήκουσα εἰς τὸ βιλαέτιον Ἐρζερούμ, καλουμένη *Κιμάχ*. Ν. ΚΛΣ

Καμβαδηνή, ἢ ***Καβανδηνὴ*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Ἀσίας, πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Μηδίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀσσυρίας, Βαβυλωνίας καὶ Σουσιανῆς, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Χοάσπου (νῦν Κερχάχ), ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Τίγρητος, ἐν τῇ νῦν Περσίᾳ (*Ἰσιδώρ.* Χαραχ. 6). Α. Θ. Σ

Κάμβαλα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ πόλεως *Κάβαλλα* (βλ. λ.).

καμβᾶς (ὁ) (γαλλ. canevas, ἰταλ. canavaccio, ἤτοι ὕφασμα ἐκ καννάβεως). Χονδρὸν ὕφασμα ἐκ βάμβακος, λίνου, καννάβεως ἢ μετάξης, ἀραιῶς πεπλεγμένον, τοῦ ὁποίου αἱ κλωσταὶ εἶναι διατεταγμέναι κατὰ κανονικὰ τετράγωνα σχηματίζοντα μικρὰς ὀπὰς καὶ ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν κεντημάτων, δαντελλῶν, ταπήτων κτλ.

κάμβιον (τὸ) (Cambium) /*Βοτ.*/· τὸ ἁπαλὸν ὕφαμμα τοῦ καυλοῦ τῶν φυτῶν, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ σχίσις, ὅταν ἀποφλοιοῦται κλάδος τις.

Τὸ *κάμβιον* καλεῖται καὶ *γεννητικὴ ζώνη*, διότι ἀναπτύσσει ἀκαταπαύστως εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καυλοῦ ξύλον, εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ φλοιόν. Ἡ ζώνη αὕτη κατὰ τὴν ἄνοιξιν εἶναι γενικῶς ἐνεργὸς καὶ παχεῖα· μαλακὴ δὲ οὖσα ἀποσχίζεται εὐκόλως. Τὸ γεννητικὸν στρῶμα δὲν λειτουργεῖ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς μετὰ τῆς αὐτῆς κανονικότητος. Τὴν ἄνοιξιν ὁ χυμὸς κυκλοφορεῖ ἀφθόνως εἰς αὐτό· οὕτω τὸ ξύλον τῆς ἀνοίξεως εἶναι ἁπαλὸν καὶ χρώματος ἀνοικτοῦ, σχηματίζει δὲ πλατέα ἀγγεῖα. Τὸ φθινόπωρον ὁ ὀπός του ὀλιγοστεύει· τὸ ξύλον τότε δὲν κατέχει παρὰ ἐλάχιστα καὶ στενὰ ἀγγεῖα· ἐν αὐτῷ ἔχουν σχηματισθῆ πλέον αἱ κυρίως ἶνες, πρᾶγμα ὅπερ ἐξηγεῖ τὸ σκληρότερον καὶ βαθύτερον χρῶμα τοῦ ξύλου κ. τ. λ.

Τὸ κάμβιον παίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὸν ἐγκεντρισμόν. Ἵνα βεβαιωθῇ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐμβολίου εἶναι ἀνάγκη τὸ κάμβιον τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ νὰ συμπέσῃ καὶ προσκολληθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν τελειότερον πρὸς τὸ κάμβιον τοῦ ὑποκειμένου· ἄλλως ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένη. Κ. ΠΑΠ

Κάμβλης, ἢ ***Καμβλίτας*** /*Ἀρχ. Ἱστορ.*/. Βασιλεὺς τῶν Λυδῶν, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀλκίμου, ζήσας περὶ τὸ 1400 π. Χ. Ἦτο περιβόητος διὰ τὴν γαστριμαργίαν του καὶ εἷς τῶν ὀλίγων ἀδηφάγων τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ ἀρχαιότης. Ὑβρίσας ποτὲ τοὺς θεούς, ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτῶν διὰ πείνης, μὴ δυνάμενος νὰ κορέσῃ αὐτήν. Θυσιάσας τὴν σύζυγόν του, ἔφαγεν αὐτὴν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, πλὴν τοῦ ἑνὸς τῶν βραχιόνων αὐτῆς. Μετανοήσας διὰ τὴν πρᾶξίν του ηὐτοκτόνησε διὰ τοῦ ξίφους του. Α. Θ. Σ.

Καμβόδγη (ἡ) ἢ ***Καμβοδια*** (Cambodge) /*Γεωγρ.*/ Βασίλειον τῆς μεσημβρινῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας (βλ. λ. *Καμπότζ*).

Καμβοσιανοί (Cabociens). Ἐκλήθησαν οὕτως ἐν Γαλλίᾳ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φατρίαν τοῦ Καμπός, ἐξ οὗ ἔλαβον τὸ ὄνομα οἱ ὀπαδοί του (βλ. λ. *Καμπός*). Ἡ φατρία αὕτη ἐσχηματίσθη τῷ 1411, ὅτε, παραφρονήσαντος τοῦ Καρόλου ΣΤ', ἡ διαπάλη μεταξὺ τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας καὶ τῆς Ὀρλεάνης περὶ καταλήψεως τῆς ἀρχῆς εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὀξύτατον σημεῖον. Τοὺς Καμβοσιανοὺς ἐνίσχυσεν ὁ διοικητὴς τῶν Παρισίων κόμις Σαὶν - Πώλ, ὀπαδὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, τῷ 1411, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ πλουσίου κρεοπώλου Λεγγουᾶ νὰ σχηματίσωσι λόχον ἐκ πεντακοσίων κρεοπωλῶν, πρὸς οὓς διένειμεν ὅπλα, ὅπως ὑποστηρίξωσι τὰς αἰτουμένας ὑπὸ τῶν ἀστῶν δημοτικὰς ἐλευθερίας. Συνενωθέντες οὗτοι μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν σφαγείων τῶν Παρισίων, προσείλκυσαν μέγα πλῆθος ἐνόπλου λαοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐτέθη ὁ ἐκδαρτὴς Σίμων Καμπός. Τὴν ἐξέγερσιν ταύτην ηὐνόησεν ἡ ἀστικὴ τάξις, τὴν ὁποίαν εἶχε συντρίψει οἰκονομικῶς ἡ κυβέρνησις ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου. Στηριχθεῖσα ὅμως εἰς τοιαῦτα στοιχεῖα ἔδωκεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν ταύτην ἄγριον χαρακτῆρα. Οἱ ἔνοπλοι τοῦ Καμπὸς παραβιάσαντες τὸ ἀνάκτορον τοῦ Σαὶν - Πώλ, ὅπου διέτριβεν ὁ δελφῖνος, συνέλαβον τοὺς αὐλικοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν οἱ σύντροφοι τῶν ὀργίων του καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς, οὕτω δὲ ἡ ἐπανάστασις μετετράπη εἰς τρομοκρατίαν. Ἐν τούτοις συνέπραξαν μετ' αὐτῶν οἱ διδάκτορες τῆς Σορβώνης. Οἱ Καμβοσιανοὶ ὑποπτευόμενοι ἀστούς τινας, οἵτινες προσεπάθουν νὰ περιστείλωσι τὰς παραφοράς των, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ δελφίνου ἔγκρισιν, ὅπως συλλάβωσιν αὐτούς, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἀντίπαλον φατρίαν τῶν Ἀρμανιάκ, ὀπαδῶν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης. Ἐζήτησαν πρὸς τούτοις τὴν δήμευσιν τῶν περιουσιῶν των, ὡς καὶ τῆς τοῦ κόμιτος Ἀρμανιάκ. Ὁ δελφῖνος, στερούμενος χρημάτων, συγκατετέθη εἰς τὴν σύλληψιν ἑβδομήκοντα ἐξ αὐτῶν. Εἶτα ὑπέβαλον εἰς τὸν δελφῖνον τὴν περίφημον «Ordonnance Cabochienne», συνταχθεῖσαν ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῆς Σορβώνης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πλήρη κώδικα ἐκ 258 ἄρθρων πλήρους μεταρρυθμίσεως τοῦ γαλλικοῦ πολιτεύματος. Ταυτοχρόνως ὁ δοὺξ τῆς Βουργουνδίας ἐπέβαλεν εἰς τὸν δελφῖνον τὸν διορισμὸν τοῦ Καμπὸς ὡς διοικητοῦ τῶν γεφυρῶν τοῦ Σαὶν - Κλοῦ καὶ τοῦ Σαραντών, καὶ τοῦ Σωμὲν ἑτέρων γεφυρῶν, ταυτοχρόνως δὲ διωρίσθησαν οὗτοι ἐπίτροποι πρὸς ἐπιβολὴν καταναγκαστικοῦ δανείου εἰς τοὺς ἀστοὺς τῶν Παρισίων. Ὁ τρόπος τῆς ἐπιβολῆς τοῦ δανείου τούτου ἀπεξένωσε τοὺς Καμβοσιανοὺς τῶν συμπαθειῶν τῶν πολιτῶν καὶ παρημπόδισε τὴν σύστασιν ὁμοσπονδίας μετὰ τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς Γαλλίας. Οἱ ἀστοὶ οὕτω διεσπάσθησαν τῶν Καμβοσιανῶν, ὡπλίσθησαν, ἔθεσαν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν δελφῖνον, ἀνοίξαντες δὲ τὰς φυλακάς, ἀπηλευθέρωσαν πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν Καμβοσιανῶν κρατουμένους. Κατὰ τὴν ἀντεπανάστασιν ταύτην ὁ Καμπὸς μετὰ τῶν ἐπιφανεστέρων ὀπαδῶν του ἐξηφανίσθησαν, βλέποντες ἑαυτοὺς ἐγκαταλειφθέντας ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Τὴν 29ην Μαΐου 1418 ἡ συνωμοσία τοῦ Περινὲ λὲ Κλὲρκ ἐπανέδωκε τοὺς Παρισίους εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας· τὴν 12ην Ἰουνίου ὁ ὄχλος ἐξεγερθεὶς προέβη εἰς σφαγὰς τῶν κρατουμένων. Πρῶτος ἔπεσεν ὁ κόμις Βερνάρδος ντ' Ἀρμανιάκ, εἶτα δὲ πάντες ὅσοι ἐκρατοῦντο εἰς τὰς φυλακάς. Τὰ πτώματά των ῥιφθέντα εἰς τοὺς δρόμους ἐγένοντο τὰ ἀντικείμενα πάσης ἀνευλαβείας τοῦ ὄχλου. Αἱ σφαγαὶ ἐπανελήφθησαν τὴν 21ην Αὐγούστου ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ δημίου Καπελύς, τοῦ ὁποίου ὁ δοὺξ τῆς Βουργουνδίας ἔθλιψε μὲν τότε φιλικῶς τὴν χεῖρα, ἀπέκοψε δὲ μετά τινα χρόνον τὴν κεφαλήν.

Τὰ θύματα τῶν δύο τούτων σφαγῶν ὑπολογίζεται ὅτι ὑπερέβησαν τὰς ὀκτὼ χιλιάδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον γυναῖκες καὶ παιδία. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἀπὸ τὰς ἀγριωτέρας τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἡγεμόνων καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀρρὰς ἡ φατρία τῶν Καμβοσιανῶν διελύθη. Θ. Β.

Καμβούνια /*Γεωγρ.*/. Ὄρη μεταξὺ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἅτινα ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ ἄρχονται ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πιέρου συνεχομένου Τιταρίου καὶ περατοῦνται κατὰ τὸν ὀρεινὸν κόμβον τοῦ Λάκμου, εἰς τὸ ὅρια τῆς Ἠπείρου. Πάντα ταῦτα συνίστανται ἐξ ἀκανονίστου συμπλέγματος ὀρεινῶν ὄγκων, ἀποτελουμένων γενικῶς ἐκ κρυσταλλικοῦ ἀσβεστολίθου κειμένου ὑπὸ κρυσταλλικὸν σχιστόλιθον. Τὸ ΒΑ καὶ κύριον

Digitized by Google

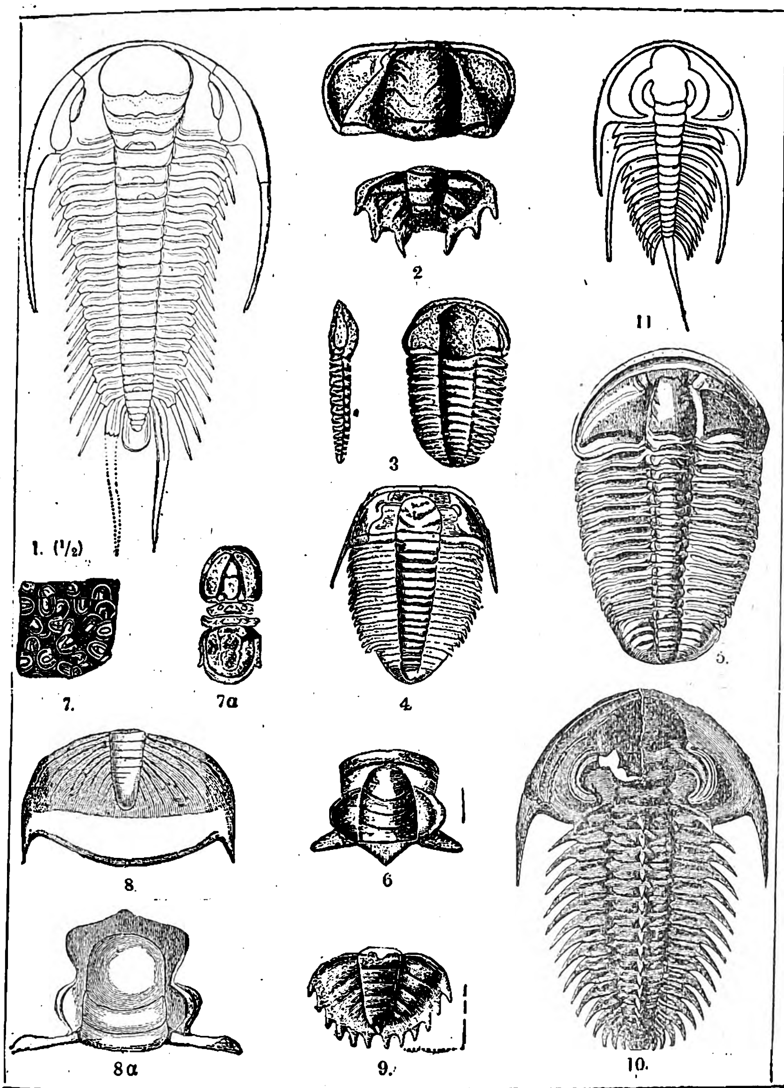

'Απολιθωμένοι τριλοβῖται τῆς καμβρίου περιόδου.

[1=Ὁ παραδοξίτης ὁ βοημικὸς Barr. 2=Ἡ πελτούρα ἡ σκαραβαιοειδὴς Wahlenb. Κεφαλὴ καὶ οὐραία ἀσπίς. 3=Ὁ ἐλλειψοκέφαλος Hoffi Schloth (δρώμενος ἐκ τῶν ἄνω καὶ πλευρικῶς). 4=Ὁ ὠλενος truncatin Brünn. 5=Ἡ κωνοκορυφὴ Sulceri Schloth. 6=Ἡ πτυχοπαρειὰ misela Bill. (Τὸ μεσαῖον τμῆμα τῆς κεφαλῆς). 7=Ὁ ἄγνωστος pisiformis L. 7α=Ὁ αὐτὸς ἐν μεγεθύνσει. 8=Ὁ δικελλοκέφαλος minnesotensis D. Owen. (Ἡ οὐραία ἀσπίς). 8α=Ὁ ἴδιος. Τὸ μέσον τμῆμα τῆς κεφαλικῆς του ἀσπίδος. 9=Ὁ ὠλενοειδὴς (δορυπυγὴ) Ellsi Walcott. (Οὐραία ἀσπίς). 10=Ὁ ὀλενέλλος (ὀλμία) Kjerulfi Linnars. 11=Ὁ ὀλενέλλος Gilberti Meek.]

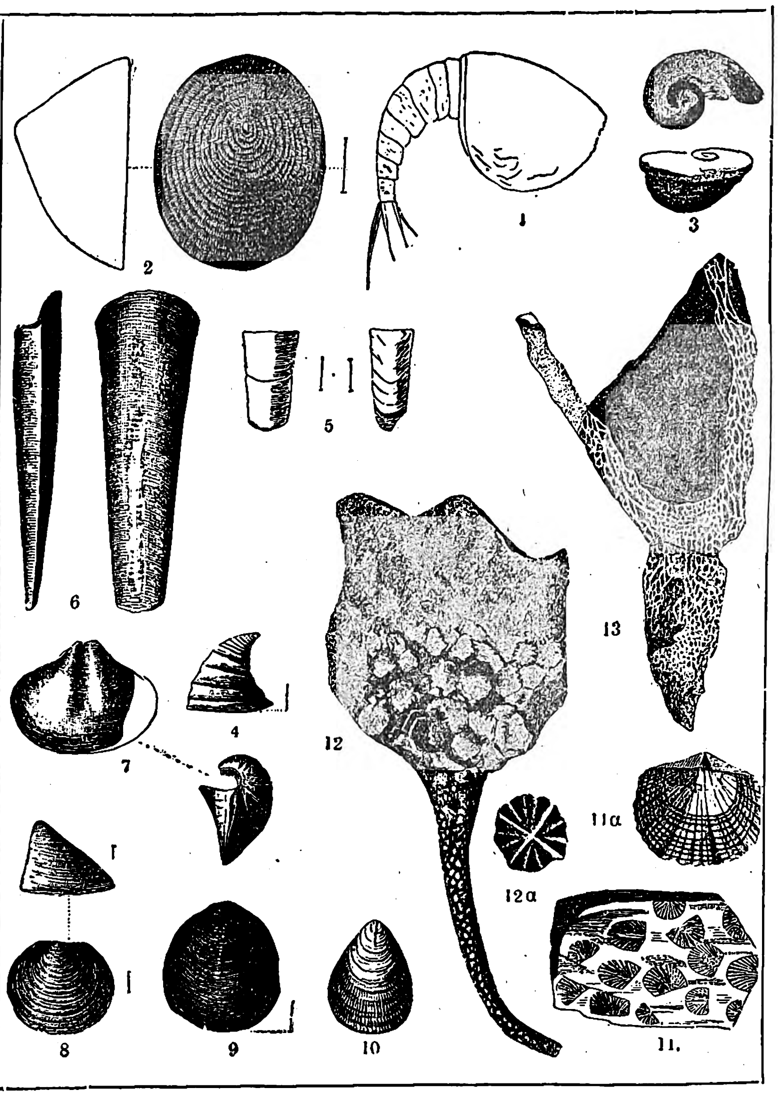

'Απολιθωμένα ὀστρακώδη, γαστερόποδα, κεφαλόποδα, κοράλλια κλπ

[1=Ἡ ὑμενοκαρὶς vermicauda Salt. 2=Ἡ σκηνέλλα reticulata Billings (δρωμένη ἐκ τῶν ἄνω καὶ πλευρικῶς). Ἐν μεγεθύνσει. 3=Ἡ ραφιστόμα Bröggeri Gröuw. 4=Ἡ στενοθήκη rugosa Hall (ἐν μεγεθύνσει). 5=Ἡ βορβορθέλλα tenuis (F. Schmidth). 6=Ὁ ὑολιθὴς parens Barr. 7=Ἡ κουτοργίνα cingulata Billings (δρωμένη ἐκ τῶν κάτω καὶ πλευρικῶς). 8=Ἡ ἀκροτρήτη gemma Bill. 9=Ἡ ὀβολέλλα chromatica Bill. 10=Ἡ λιγκουλέλλα Davissi M'Coy. 11=Ἡ ὀρθὶς lenticularis Wahlenb. 11α=Ἡ αὐτὴ ἐν μεγεθύνσει. 12=Ὁ ἠωκυστίτης ὁ μακροδάκτυλος Walc. 12α=Μεγεθυσμένα πλακίδια ἄλλου εἴδους ἠωκυστίτου 13=Ὁ ἀρχαιοκύαθος ming. Bill.]

τμῆμα τῶν Καμβουνίων εἶναι τὸ μεταξὺ τῆς Θεσσαλίας (Περραιβίας) καὶ Μακεδονίας τμῆμα, κατὰ τὸν ὑδροκρίτην τοῦ Εὐρώπου καὶ τοῦ Ἁλιάκμονος, καθ' ὃ ἀνοίγεται ἡ δίοδος τῆς *Βολουστάνας* (βλ. λ.) ἢ τοῦ Σαρανταπόρου. Κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο ὑψοῦνται Α. τῆς διόδου τὸ ὄρος *Σάπκα* (πρὸς τὸ Τιτάριον, ὑψ. 1595), Δ. δὲ τὸ *Φλάμπουρο* (1377 μ.), τὸ *Τσιμπάτι* (1111 μ.), τὸ *'Αμάρμπη* (1475 μ.) καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν Δεσκάτην *Βουνάσα* (1588 μ.). Τὸ νοτίως τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης ἀνοιγόμενον ἴζημα τῆς Δεσκάτης ἐπιτρέπει τὴν διάβασιν μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώπου. Ἡ Ν καὶ ΝΔ συνέχεια τούτων φέρουσι σήμερον γενικῶς τὸ ὄνομα *Χάσια*. Ταῦτα, καίτοι οὐχὶ ὑψηλά, εἶναι δύσβατα καὶ φέρουσι δάση δρυῶν. Τὰ κυρίως Χάσια εἶναι χαμηλοὶ κυματώδεις βουνοὶ 600—800 μ., ὧν ἐξέχουν τὰ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἴωνος καὶ τὰ πρὸ τοῦ 1913 ἑλληνικὰ ὅρια *Μετερίζια* (1381 μ.), ὁ *Τύμπανος* (1395 μ.), ἡ *'Οξυὰ* (1216 μ.) καὶ ἡ δυτικὴ ταύτης προέκτασις *Πάδι* (1197 μ.), παρ' ὃ τὸ κύριον χωρίον τῶν Χασιῶν Κονισκός. Πρὸς Ν. ἡ ὀρεινὴ χώρα ταπεινοῦται βαθμηδόν. Παρὰ τὰ Νέα Σμόλια τὸ *Τσέβροχον* ὑψοῦται μέχρι 923 μ. καὶ ἡ ΝΔ τούτου *Κουκουρουφλιὰ* 772 μ., ράχη δολομιτικοῦ ἀσβεστολίθου, γυμνὴ βλαστήσεως. Ἡ δυτικωτέρα χαμηλὴ λοφώδης χώρα ἀποτελεῖται ἐξ ὀλιγοκαινικῶν σχηματισμῶν, τὸ πλεῖστον ψαμμολίθου. Κατὰ ταύτην ἡ δίοδος τοῦ *Βελεμιστίου* μεταξὺ Καλαμπάκας καὶ Γρεβενῶν. Ι. Σ. Σ.

Καμβρία (Cambria, πρ. *Κάμπρια*) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία παρὰ Ρωμαίοις τῆς *Οὐαλλίας* (βλ. λ.).

κάμβριος, *—α, —ον καὶ καμβρικός, —ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καμβρίαν χώραν, ὁ τῆς Καμβρίας.

—κάμβριος ***διάπλασις στρωμάτων*** *[Γεωλογ.]*. Ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν πέντε διαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται τὸ παλαιοζωϊκὸν ἄθροισμα στρωμάτων τῆς γῆς. Ἡ κάμβριος διάπλασις στρωμάτων ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν *κάμβριον περίοδον* (βλ. λ.) τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Τὰ πετρώματα τῆς καμβρίου διαπλάσεως εἶναι ποικίλα. Κυρίως ἐπικρατοῦν *κλαστικά, ἰζηματογενῆ, κροκαλοπαγῆ* δηλαδή, *ψαμμῖται, γραουβάκαι, ἀρκόσαι, σπαραγμῖται, γλαυκονιτοφόρα, χονδρόκοκκα* καὶ *λεπτόκοκκα πετρώματα*, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον συμπαγεῖς ὀγκώδεις *ἀσβεστόλιθοι* (ὅπως π. χ. οἱ κοσμοπολιτικοὶ ἀσβεστόλιθοι μὲ ἀρχαιοκυαθίδας), οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑφαλογενεῖς ἀσβεστόλιθοι. Ὅλα τὰ πετρώματα ταῦτα εἶναι τυπικὰ ἀποθέματα ἀβαθῶν θαλασσῶν, ἀπετέθησαν δηλαδὴ εἰς σχετικῶς μικρὸν βάθος ἐντὸς παρακτίων τμημάτων ἀβαθῶν θαλασσῶν. Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ πετρώματα ταῦτα φέρουν ἄφθονα θραύσματα ἀστρίων καὶ γλαυκονίτου, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ περισσότερα τῶν περὶ τὰς τότε θαλάσσας ὑπαρχόντων ὑψηλῶν ὀρέων ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων. *Πετρώματα ἰζηματογενῆ*, σχηματισθέντα ἐντὸς βαθειῶν θαλασσῶν, ἐλλείπουν τελείως ἐκ τῆς καμβρίου διαπλάσεως. Τὸ τοιοῦτον καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ τεκμαιρομένη μὴ ὕπαρξις ἀντιστοίχων βαθειῶν θαλασσῶν φαίνεται ὅτι ἦτο χαρακτηριστικὸν γενικὸν γνώρισμα τῶν ἀρχαίων παλαιοζωϊκῶν θαλασσῶν. Διαμόρφωσις βαθειῶν καὶ ἀβαθῶν θαλασσῶν, ὅπως παρουσιάζονται σήμερον, φαίνεται ὅτι ἐγένετο κατὰ τοὺς μετέπειτα γεωλογικοὺς χρόνους. *Πετρώματα χερσαῖα* παρουσιάζονται σχηματισθέντα ἰδίως κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους τῆς καμβρίου περιόδου. Τοιαῦτα π.χ. εἶναι οἱ *σπαραγμῖται* τῆς Σκανδιναυΐας καὶ τῆς ΒΔ Σκωτίας, ὡς καὶ ὁ *ψαμμίτης μετὰ φυκοειδῶν* τῆς Σκανδιναυΐας. Τὰ στρώματα τῆς καμβρίου διαπλάσεως ἔχουν πάχος μέχρις 7.000 μέτρων καὶ ἐπικάθηνται μὲ ἀσύμφωνον ἐπίστρωσιν ἐπὶ τῶν προγενεστέρων προκαμβρικῶν στρωμάτων ἢ τῶν κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων.

Ἡ κάμβριος διάπλασις ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖ ὑποδιαπλάσεις, τὴν *κατωτέραν*—, τὴν *μέσην* — καὶ τὴν *ἀνωτέραν κάμβριον ὑποδιάπλασιν*. Ἑκάστη πάλιν τῶν ὑποδιαπλάσεων τούτων περιέχει μίαν σειρὰν ἢ βαθμῖδα στρωμάτων, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς παρουσίας ὡρισμένου χαρακτηριστικοῦ γένους ἐκ τῶν ἀπολιθωμένων ζῴων καὶ ἰδίᾳ τῶν τριλοβιτῶν. Οὕτως ἡ ἀνωτέρα κάμβριος περιέχει τὴν *ποτοδάμειον σειρὰν* ἢ τὴν *βαθμῖδα τῆς λίγγουλας* ἢ *τοῦ ὠλένου*, ἡ μέση κάμβριος τὴν *μενεβιάνιον* ἢ *ἀκάδιον σειρὰν* καὶ ἡ κατωτέρα τὴν *γεωργιάνιον σειρὰν* ἢ *βαθμῖδα τοῦ ὀλενέλλου*.

Στρώματα τῆς καμβρίου διαπλάσεως εὑρέθησαν εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους, ἀπὸ τῶν βορείων πολικῶν χωρῶν ὑπὲρ τὸν ἰσημερινὸν μέχρι τῆς ἀνταρκτικῆς περιοχῆς. Ἐν Ἑλλάδι δὲν εὑρέθησαν ἄχρι τοῦδε. Γ. Κ. Γ.

—κάμβριος ***περίοδος*** *[Γεωλογ.]*. Ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν πέντε περιόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ὁ παλαιοζωϊκὸς αἰὼν τῆς γῆς.

Α') *'Ονομασία*. Διαίρεσις εἰς ὑποπεριόδους. Τὸ ὄνομα κάμβριος, προέρχεται ἐκ τοῦ *Καμβρία* (Cambria), ἀρχαίου κελτικοῦ ὀνόματος τῆς Βορείου Οὐαλλίας, εἰσήχθη δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὴν γεωλογικὴν ἐπιστήμην τῷ 1833, ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φυσιοδίφου Sedgwick. Ἡ κάμβριος περίοδος περιλαμβάνει τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς προϊστορικῆς ἐξελίξεως τῆς γῆς, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν ἀρχὴ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς οἰκογενείας «*μεσονακῖναι* («*ὀλενελλίδαι*») τῶν τριλοβιτῶν, τὸ δὲ τέλος διὰ τῆς ἐξαφανίσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς πανίσκης τοῦ ζῴου *ὄλενοῦ* ἢ *ὠλένου* (τριλοβίτου) καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀφ' ἑτέρου τῆς πανίσκης τοῦ ζῴου *κερατοπυγὴς* καὶ τῶν *γραπτολίθων* τῆς μετάπειτα σιλουρίου περιόδου.

Ἡ κάμβριος περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς ὑποπεριόδους: τὴν *κατωτέραν* —, τὴν *μέσην* — καὶ τὴν *ἀνωτέραν κάμβριον*.

Β') *'Η ἐξέλιξις τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου*. Κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον παρουσιάζεται ζῶσα πανίς, τῆς ὁποίας ἡ ἰδιάζουσα σημασία ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτή, ἂν καὶ δὲν παριστᾷ τὴν πρώτην ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανισθεῖσαν ζωήν, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ τὴν πρώτην μεγάλην ζωϊκὴν κοινωνίαν, ἡ ὁποία εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστὴ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς γῆς. Ὅ,τι δηλαδὴ εἰς ζωϊκὰς ὑπάρξεις εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ προγενεστέρου *προτεροζωϊκοῦ* αἰῶνος, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, εἰμὴ οἱ πτωχοὶ βλαστοὶ ἑνὸς πλουσίου θαλασσίου ζωϊκοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν ἤδη καὶ ἀπὸ τότε. Ὅτι καὶ κατὰ τὸν

Digitized by Google

προτεροζωϊκὸν αἰῶνα καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀκόμη ἔζη πανις, ἀποτελουμένη ἐκ ζῴων, εὑρισκομένων εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἐξελίξεως ὀργανισμοῦ, μαρτυρεῖ ἀκριβῶς ἡ ἀφθονία τῆς καμβρικῆς πανίδος καὶ τὸ ὕψος τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν καθ' ἕκαστα ζῴων. Ἐν τούτοις πενιχρά, καὶ συχνὰ ἀμφίβολα, παρουσιάζονται τὰ προκαμβρικὰ ἴχνη ζωῆς, καὶ μόνον εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ἡ κατωτέρα κάμβριος ὑποπερίοδος παρουσιάζεται ὁ ζωϊκὸς κόσμος εἰς τὰ στρώματά της εἰς καταπληκτικὴν ἀφθονίαν. Ὅλαι αἱ συνομοταξίαι τῶν ἀσπονδύλων ζῴων ἀντιπροσωπεύονται καὶ εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν συνομοταξιῶν τούτων εὑρίσκονται ἤδη πλησίον ἀλλήλων, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πλέον διαφορετικῶν κατευθύνσεων ἐξελίξεως τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ζωὴ παρίσταται ἐξειλιγμένη κατὰ τὴν κατωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον εἰς ὑψηλὸν στάδιον ἐξελίξεως.

Αἱ μεγαλύτεραι τάξεις τῶν ἀσπονδύλων θαλασσίων ζῴων ὑπάρχουν ἤδη. Ἐκ τῶν κατωτάτων μορφῶν, τῶν πρωτοζῴων δηλαδή, ἀντιπροσωπεύεται μόνον ἡ ὁμὰς τῶν *διατρήτων* (Perforata), μὲ ἀντιπροσώπους ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῶν *τεξτουλαριδῶν* καὶ τῶν *ροταλιδῶν* καὶ μὲ τὰ γένη *γλοβιγερίνα* καὶ *ὀρβουλίνα*. Ἐκ τῶν σπογγωδῶν (οἱ *πρωτόσπογγοι*) παρίστανται δι' ὀλίγων μόνον μορφῶν. Εἰς τὸν Παλαιὸν καὶ τὸν Νέον Κόσμον εἶναι εὐρέως ἐξηπλωμένοι οἱ *ἀρχαιοκυαθίδαι*, οἱ ὁποῖοι παριστῶσιν ἰδιαιτέραν ἐκλείψασαν τάξιν κοραλλίων ἢ πιθανώτερον ἀσβεστοσπόγγων, καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης των ἐξαπλώσεως ἔχουσι κοσμοπολιτικὴν σημασίαν. Ἤδη εἰς τὴν κατωτέραν κάμβριον περίοδον συναντῶμεν ἀντιπροσώπους τῶν *σκυφοζῴων (σκυφομεδουσῶν)* ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν πεντακτίνων ἢ τετρακτίνων ἐκμαγείων τῆς σωματικῆς κοιλότητός των. Μεταξὺ τῶν ἐχινοδέρμων εἶναι γνωστὰ ἀσφαλῶς τὰ *κυστοειδῆ* (π.χ. τὰ γένη *ἠωκυστίτης, παλαιοκύστις* καὶ *τροχοκυστίτης*), ἐνῷ ἐκ τῶν κρινοειδῶν εἰς τὰ διάφορα κάμβρια στρώματα εἶναι γνωστὰ ἀμφίβολα θραύσματά των μόνον. Ἄφθονα λείψανα εὑρέθησαν ἐπίσης ἐκ τῶν *ὁλοθουρίων* (εἰς τὴν Βρεττανικὴν Κολομβίαν), τὰ δὲ ἀστεροειδῆ ἀντιπροσωπεύονται κατὰ τὴν ἀνωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον διὰ τοῦ γένους *παλαιαστήρ*. Σκωλήκων εὑρέθησαν πολλὰ ἀπολιθωμένα λείψανα, κυρίως ἐκ τῶν *ἀννελιδῶν* καὶ δὴ τῶν *χαιτοπόδων*. Ἐκτὸς τούτων εὑρέθησαν καὶ λείψανά τινα *γεφυρίων σκωλήκων*. Τὰ μαλάκια ἀντιπροσωπεύονται, ἤδη κατὰ τὴν κατωτέραν κάμβριον ἐποχήν, διὰ μορφῶν ἀμφιβόλων, ὡς π. χ. τῆς *φορδίλλας* (ἐλασματοβράγχιον ἢ ὀστρακῶδες), τοῦ *ὑολίθου* καὶ τῆς *θήκης*, περαιτέρω δὲ διὰ σπανίων γαστεροπόδων (τῶν γενῶν *σκηνέλλας, βελλεροφῶντος, εὐομφάλου, ραφιστόματος, πλατυκέρατος, μακλουρέας)* καὶ κεφαλοπόδων (τῶν γενῶν *βολβορθέλλας* καὶ *πιλοκέρατος*), ἐνῷ κατὰ τὴν ἀνωτέραν κάμβριον παρουσιάζονται καὶ μεγάλοι *ναυτίλοι*. Ἐκ τῶν μαλακοστκάκων εἶναι γνωστὰ μεμονωμένα τινὰ ὀστρακώδη (τὰ γένη *λεπερδιτία, βεϋριχία. ἀριστοζωή*), γιγαντόστρακα *(ἡ ἀγλαοπίς)* καὶ φυλλόποδα (τὰ γένη *πρωτοκαρίς* καὶ *ὑμενοκαρίς*).

Ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τῶν ζῴων ὑπερτεροῦν αἱ τάξεις τῶν *βραγχιοπόδων* καὶ τῶν *τριλοβιτῶν*. Μεταξὺ τῶν βραγχιοπόδων ὑπερτεροῦν αἱ πρωτογενεῖς ἄνευ κλείθρου μετὰ κερατίνου ὀστράκου μορφαὶ ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῶν *λιγκουλιδῶν* (τὰ γένη *λιγκουλέλλα* καὶ *λίγκουλα*), τῶν *ὀβολιδῶν*, *ἀκρωτηριδῶν* καὶ *δισκινιδῶν*. Οἱ *ὀβολίδαι* καὶ οἱ *ἀκρωτηρίδαι* εἶναι ὅλοι ἀποκλειστικῶς καμβρικαὶ μορφαί, ἐξαιρέσει ἑνὸς εἴδους, τοῦ *ὀβολοῦ τοῦ σιλουρίου* (Obolus silurius), τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται καὶ μέχρι τῆς κατωτάτης σιλουρίου περιόδου. Αἱ δύο ἄλλαι οἰκογένειαι τῶν λιγκουλιδῶν καὶ τῶν δισκινιδῶν ζῶσι καὶ σήμερον. Βραγχιόποδα μὲ ἀσβεστολιθικὸν κέλυφος (τὰ γένη π.χ. *ὄρθις, ὀρθισίνα, συντροφία* κτλ. καὶ *καμαρέλλα*) εἶναι τελείως ἐλάχιστα σχετικῶς πρὸς τὰ μετὰ κερατίου κελύφους.

Οἱ κύριοι ὅμως τῶν θαλασσῶν τῆς καμβρίου περιόδου ἦσαν οἱ τριλοβῖται. Τὰ σπουδαιότατα, κατὰ τὴν κάμβριον μόνον περίοδον ζήσαντα γένη, ἐκτὸς τοῦ γένους *ἀγνώστου*, ἀνήκουν εἰς τοὺς μεσονακίδας τοὺς ὀλενίδας, τοὺς δικελλοκεφαλίδας καὶ τοὺς ἀγνωστίδας καὶ εἶναι ὁ *ὀλενέλλος*, ἡ *μεσονακίς*, ὁ *παραδοξίτης*, ὁ *ὀλενὸς* ἢ *ὤλενος*, ἡ *δορυπυγή*, κτλ. Ἐκ τῶν σπονδυλωτῶν ζώων ἐλλείπει κάθε ἴχνος. Φυτικὴ ζωὴ ὑπῆρχε κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν φυκῶν. Λείψανα φυτῶν ἀνωτέρων δὲν εἶναι γνωστὰ ἀκόμη μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν στρωμάτων τῆς καμβρίου περιόδου. Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ὑπῆρχον καὶ ἀνώτερα, πραγματικά, ἀγγειόφυτα. Τοῦτο ἀσφαλῶς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἤδη εἰς στρώματα τοῦ προηγουμένου τῆς καμβρίου περιόδου προτεροζωϊκοῦ αἰῶνος, εὑρέθησαν εἰς τὸ Mratim (τῆς Πράγας) λείψανα τοῦ φυτοῦ *ἀρχαιοξύλου τοῦ Krasseri*, πραγματικοῦ ἀγγειοφύτου.

Ἡ ἐπισκόπησις ὅλου τοῦ μέχρι τοῦδε γνωστοῦ ζωϊκοῦ κόσμου τῆς καμβρίου περιόδου ἄγει εἰς τὰ ἀκόλουθα σπουδαῖα συμπεράσματα:

α') Ὅτι παρ' ὅλην τὴν μεγάλην διάρκειαν τῶν προκαμβρίων χρόνων, καθ' ἣν ἀσφαλῶς ἐξειλίχθησαν αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι τάξεις τῶν ἀσπονδύλων ζῴων, πολλαὶ τάξεις ζῴων τῆς καμβρίου παρουσιαζουν ἀρχέγονον ἀκόμη εἰκόνα καὶ κατασκευήν, ὡς π. χ. τὰ βραγχιόποδα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται μὲ μορφὰς ἀποκλειστικῶς σχεδὸν μὴ ἐχούσας κλεῖθρον ὀστράκου, τὰ ἐχινόδερμα, ἀντιπροσωπευόμενα κυρίως μόνον διὰ πελματοζῴων, μὴ κινουμένων ἀλλὰ στερεῶς προσκεκολλημένων ἐπὶ τῶν πυθμένων τῶν θαλασσῶν κ. τ. λ. Τὰ ζῷα παρουσιάζουν μίαν μονιμότητα μορφῆς καὶ ὀργανισμοῦ, διαρκέσασαν ἐπὶ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα.

β') Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ τελειοποίησις τοῦ χωρισμοῦ τῶν ὁμοταξιῶν, τῶν τάξεων καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀσπονδύλων ζῴων συνετελέσθη ἤδη πρὸ τῆς καμβρίου περιόδου.

Γ') *Παλαιογεωγραφικὴ εἰκὼν τῆς γῆς κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον*. Αὕτη εἶχεν ὡς ἑξῆς εἰς τὰς γενικάς της γραμμάς:

α') Ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μόνον εἶναι δυνατὸν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀναπαρασταθῇ ἡ εἰκὼν τῆς διανομῆς τῶν ξηρῶν καὶ τῶν θαλασσῶν κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον, ἡ διαμόρφωσις τοῦ ζωϊκοῦ ἀπολιθωμένου κόσμου ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι ὑπῆρχον τρεῖς μεγάλαι ζωϊκαὶ θαλάσσιαι περιοχαί: 1) Ἡ *ἀτλαντική*. Αὕτη περιλαμβάνει τὴν Εὐρώπην, ἐκτείνεται εὐρέως πρὸς τὴν ΒΑ Ἀσίαν μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Λένα ποταμοῦ καὶ περιλαμβάνει πρὸς Δ. τὴν ἀνατολικὴν βόρειον Ἀμερικήν, δηλαδὴ τὰς πολιτείας τῆς Νέας Ἀγγλίας, ὅλην τὴν ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Lorenz περιοχήν, τὴν Νέαν Βρουνσβίκην, τὴν Νέαν Σκωτίαν, τὴν Νέαν Φουντλάνδην. 2) Ἡ *εἰρηνική*. Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν τὰ στρώματα τῆς καμβρίου περιόδου ὅλου τοῦ ὑπολοίπου μεγίστου τμήματος τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἔφθανε πιθανῶς ὑπὲρ τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν μέχρι τῆς βορείου Κίνας. 3) Ἡ *σινική*. Περιελάμβανε τὴν Μαντζουρίαν, Κίναν, Ἰαπωνίαν, Κορέαν, Ἰνδίας καὶ Αὐστραλίαν.

Εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν τριῶν τούτων περιοχῶν ἡ διαμόρφωσις τῶν πανίδων δὲν ἦτο ὁμοιογενής.

β') Κατὰ τὴν κατωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον τρεῖς ἤπειροι προεξέβαλον ἔξω τῶν θαλασσίων ὑδάτων. Αὗται ὠνομάσθησαν *ἀρκτική, εὐρωπαϊκὴ* καὶ *ἀλγκώγκιος* (ἢ *βορειοαμερικανική*).

γ') Ἐκ τῶν τριῶν τούτων μεγάλων ἠπείρων αἱ δύο πρῶται ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου, ὑποστᾶσαι μάλιστα κατ' αὐτὴν οὐσιώδη ἐπέκτασιν. Ἡ τρίτη ἐξηφανίσθη, καλυφθεῖσα ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, ἥτις ἐσημείωσε κατὰ τὴν μέσην κάμβριον περίοδον σημαντικὴν ἐπέκτασιν (ἐπίκλυσιν). Ἡ ἀρκτικὴ ἤπειρος εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀμερικὴν ἐπεξετάθη πρὸς νότον, ἐνῶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀντεστοίχει περίπου πρὸς τὴν σημερινὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου καὶ πιθανῶς καὶ πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς σαρματικῆς πεδιάδος.

Ρεύματα θαλάσσια καὶ κλιματολογικαὶ διαφοραί. Ἡ ταχεῖα ἐξάπλωσις κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον πολλῶν θαλασσίων εἰδῶν τριλοβιτῶν καὶ βραγχιοπόδων δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ, παρὰ διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι κατὰ τὸ στάδιον τῆς νύμφης τὰ ζῷα ταῦτα ὑφίσταντο πλαγκτονικὴν μεταφορὰν ὑπὸ τῶν γινομένων θαλασσίων ρευμάτων. Ἡ ὕπαρξις θαλασσίων ρευμάτων συνεπάγεται καὶ τὴν παραδοχήν, ἐπιβεβαιουμένην καὶ ἐξ ἄλλων γεγονότων, ὅτι κατὰ τὴν καμβρικὴν περίοδον ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κλιματολογικαὶ διαφοραί. Τὸ κλῖμα ἦτο, σύμφωνα μὲ ὅλας τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις, πολὺ ὁμοιόμορφον καὶ εὔκρατον εἰς εὐρείας ἐκτάσεις. Ἴχνη ἐξαπλώσεως παγετώνων ἐλάχιστα ὑπάρχουν.

Ἡφαιστειότης καὶ κινήσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ. Μετὰ ζωηρὰν ἡφαιστειακὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία ἐγένετο κατὰ τὸν ἀλγκώγκιον ἢ προτεροζωϊκὸν αἰῶνα, ἐπεκράτησε κατὰ τὴν καμβρικὴν περίοδον σχετικὴ ἡσυχία. Εἰς τὰς μεγάλας σειρὰς τῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων τῆς καμβρίου περιόδου τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας ἐλλείπουν μέχρι τοῦδε ὅλαι αἱ ἐνδείξεις ἡφαιστείου ἐνεργείας. Μόνον ἐν Εὐρώπῃ παρατηρεῖται ἀσθενὴς ἡφαιστειακὴ ἐνέργεια εἰς τὸ γεωσυγκλινον τῆς ΒΔ Εὐρώπης. Εἰς τὴν βόρειαν Οὐαλλίαν εὑρίσκονται ἀνδεσιτικαὶ λάβαι, ἐκχυθεῖσαι ὑποθαλασσίως κατὰ τὴν ἀνωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον, εἰς δὲ τὰ ΝΑ τῆς Σκωτίας ὑπάρχουν ἐκχύσεις διαβασῶν. Τὰ ἡφαιστειακὰ ταῦτα γεγονότα ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι πρόδρομοι ζωηρᾶς μετὰ ταῦτα ἐνεργείας. Ἐπίσης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σεβίλλα παρουσιάζονται διαβάσαι, καὶ τέλος εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν Βοημίαν κατὰ τὴν ἀνωτέραν κάμβριον περίοδον ζωηρὰ ἐκδήλωσις ἡφαιστειακῆς ἐνεργείας.

Ορεογενετικαὶ κινήσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς ἐλλείπουν σχεδὸν τελείως. Μόνον εἰς τὴν ἀνατολικὴν βόρειον Ἀμερικὴν (Βόρεια Ἀππαλαχικὰ ὄρη) παρετηρήθη ἐλαφρά τις διατάραξις, ἡ τῶν Γκρὴν Μάουντιν (Green Mountain—Störung) κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μέσης καμβρίου ὑποπεριόδου.

Ἐν συνόψει τὰ κυριώτερα γεωλογικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν κατὰ τὴν κάμβριον περίοδον, ἔχουν παραστατικῶς ὡς ἀκολούθως:

	Κινήσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς		*Ἡφαιστειακὰ φαινόμενα*	*Φαινομενα τῶν πανιδων*
Ἀνωτέρα κάμβριος	Ἔναρξις ἀποχωρήσεως τῆς θαλάσσης ἐν Εὐρώπῃ, διαρκέσασα καθ' ὅλην τὴν ἀνωτ. κάμβιον.		Ὑποθαλασσία ἔκχυσις τῶν ἀνδεσιτικῶν λαβῶν εἰς τὴν βόρειον Οὐαλλίαν και ἔκχυσις λαβῶν διαβάσου εἰς τὴν ΝΑ. Σκωτίαν. Ἔντονος ἡφαιστειακὴ ἐνέργεια (ἔκχυσις λαβῶν) ἐν Βοημίᾳ.	Ἐμφάνισις τῆς πανίδος τοῦ Ὀλενοῦ.
Μέση κάμβριος	Συνίζησις τῶν πυθμένων και προέλασις τῆς θαλάσσης ἐν Μέσῃ Εὐρώπῃ.	Διατάραξις ὀρεογενετικὴ τῶν Γρὴν-Μάουντιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν βόρειον Ἀμερικήν.		Ἐμφάνις ἐν τῇ ἀτλαντικῇ περιοχῇ τῆς πανίδος τοῦ παραδοξίτου.
Κατωτέρα κάμβριος	Γενικὴ προέλασις (ἐπίκλυσις) τῶν θαλασσῶν ἐπι τῆς ἐρηριμμένης ὑποκαμβρίου χώρας.			Πρώτη ἐμφάνισις πραγματικῶς θαλασσίας πανίδος (πανὶς τῶν τριλοβιτῶν μεσονακιδῶν).

[Βλ. καὶ *κάμβριος* διάπλασις στρωμάτων.] Γ. Κ. Γ.

Καμβυσηνὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς βορειοτέρας ἀρμενικῆς χώρας, ἡ ὁποία καλεῖται σήμερον ὑπὸ μὲν τῶν Ἀρμενίων *Χαμπεζιάν*, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀράβων καὶ Γεωργιανῶν *Καμπιζάν*. Δι' αὐτῆς συνορεύει ἡ Ἀρμενία πρὸς τὸν Καύκασον, τὴν Ἰβηρίαν καὶ Κολχίδα. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὡς χώραν παγερὰν καὶ δυσχείμερον, λίαν δὲ ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς ταξιδιώτας, καταθαπτομένους πολλάκις ὑπὸ τῆς χιόνος κατὰ τὴν διάβασιν ἐξ αὐτῆς. Ν. Λ.

Καμβύσης *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰβηρίας, πηγάζων ἐκ Καυκάσου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Κῦρον, ὁ σημερινὸς *Γιορί*.

Καμβύσης (περσ. *Καμπουζίγια*). —1) Υἱὸς τοῦ Τεΐς καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀχαιμένους, βασιλεὺς τῆς περσικῆς πόλεως Ἀνσὰν καὶ ὑποτελὴς τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων Ἀστυάγους, ἀκμάσας περὶ τὸ 580 π. Χ. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἡ ὁποία συμφωνεῖ πρὸς τὰ περσικὰ κείμενα, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀστυάγους Μανδάνην καὶ ἐγένετο πατὴρ τοῦ Κύρου, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐξεθρόνισε τὸν Ἀστυάγην καὶ ἥνωσε τὸ βασίλειον τῶν Πέρσων καὶ Μήδων ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. —2) Υἱὸς τοῦ Κύρου καὶ ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 529 π. Χ., ἐξηφάνισε τὸν ἀδελφόν του Σμέρδιν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κῦρος ἀποθνήσκων κατέλιπε τὴν σατραπείαν ἐπαρχιῶν τινων καὶ εἶτα ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, λαβὼν ὡς πρόφασιν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἄμασις τῷ ἀπέστειλεν ὡς σύζυγον οὐχὶ τὴν θυγατέρα του, ἀλλὰ τὴν θυγατέρα τοῦ προκατόχου του Ἀπρίου ἀτιμάσας αὐτὴν προηγουμένως, κυρίως ὅμως ἐπειδὴ ἡ ἐπέκτασις τῆς Περσίας εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον δὲν ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ πρὶν καταστραφῇ ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος.

Ἔχων ὡς σύμβουλον Ἕλληνά τινα Φανῆν, παρεσκευάσθη ἐπὶ μακρόν, ἠγόρασε δὲ καὶ τὸν στόλον τῶν Ἀράβων τῆς Σιναϊτικῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Ἄμασις τῷ 527 π. Χ. καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός του Ψαμμίτιχος, ὅστις παρεσκεύασε ἄμυναν, προσλαβὼν καὶ Ἕλληνας μισθοφόρους. Ὁ Καμβύσης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συνάψας μάχην πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Δέλτα, ἐνίκησεν αὐτούς. Μετὰ τὴν νίκην ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς τὴν πρωτεύουσαν Μέμφιν καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς κατοίκους νὰ ὑποταχθοῦν, ἀλλ' οὗτοι κατέσφαξαν τοὺς πρέσβεις. Ὁ Καμβύσης τότε ἐπολιόρκησε τὴν Μέμφιν καὶ κυριεύσας αὐτὴν μετὰ 10 ἡμέρας, τὸν μὲν βασιλέα κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἀφοῦ κατέσφαξε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὰ τέκνα του, τοὺς δὲ κατοίκους ἐτιμώρησε σκληρῶς. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν πόλιν Σάϊν, ὅπου ἐθάπτοντο οἱ βασιλεῖς, καὶ ἔκαυσε τὴν μούμιαν τοῦ Ἀμάσιος πρὸς ἐκδίκησιν. Εἶτα παρέμεινεν ἐν Αἰγύπτῳ, ζῶν

Digitized by Google

ὡς Φαραὼ κατὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς 27ης δυναστείας, ἄρξας ἐπὶ 111 ἔτη (525—414 π. Χ.). Βραδύτερον ὡργάνωσεν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Καρχηδόνος, ἀλλ' αὕτη ἀπέτυχεν, ἀρνηθέντων τῶν μισθοφόρων του Φοινίκων νὰ πλεύσουν ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος, οὔσης φοινικικῆς ἀποικίας. Εἶτα καταλαβὼν τὰς Θήβας, ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν 50 χιλιάδας ἄνδρας, ἵνα κυριεύσωσι καὶ καύσωσι τὸν ναὸν τοῦ Ἄμμωνος, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν πάντες ἐν τῇ ἐρήμῳ. Μετὰ τὴν ἀτυχίαν ταύτην ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Αἰθιόπων, ἀλλὰ προχωρήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄνευ τροφῶν ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ του ἐκ τῆς πείνης καὶ ἐπανῆλθε τῷ 523 π. Χ. εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰς κατάστασιν παραφροσύνης. Εὑρὼν τοὺς Αἰγυπτίους νὰ πανηγυρίζουν τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἄπιδος, ἐνόμισεν ὅτι πανηγυρίζουν διὰ τὰς καταστροφάς του καὶ τὸν μὲν ἱερὸν ταῦρον ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος, τοὺς δὲ ἱερεῖς ἐμαστίγωσεν. Ἐπίσης ἐφόνευσε λακτίσας εἰς τὴν κοιλίαν τὴν ἀδελφήν καὶ σύζυγόν του Ἄτοσσαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπατεών τις *Γαυμάτας*, ἐπωφεληθεὶς τῆς καταπληκτικῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Καμβύσου Σμέρδιν, ἀνηγορεύθη τῷ 522 βασιλεὺς ἐν Σούσοις. Ὁ Καμβύσης κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι ἡ δολοφονία τοῦ ἀδελφοῦ του δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ καὶ ὅτι ὁ Σμέρδις ἔζη, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν ἀντιβασιλεύοντα ἐν Περσίᾳ ἀδελφόν του Πατιζήθην, ἐβάδισεν ἐναντίον τοῦ Ψευδοσμέρδιος. Καθ' ὃν χρόνον ὅμως διήρχετο τὴν Συρίαν ἀπέθανεν αἰφνιδίως παρὰ τὰ Ἐκβάτανα, πληγεὶς ὁ ἴδιος κατὰ τὸν Ἡρόδοτον εἰς τὴν χώραν τοῦ σώματος, ὅπου εἶχε πλήξει τὸν ἱερὸν ταῦρον τῶν Αἰγυπτίων. Ν. Α.

Καμβύσου ταμιεῖα (Forum Cambusis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Αἰθιοπίας, ἡ ὁποία ἔκειτο πρὸς νότον τοῦ δευτέρου καταρράκτου τοῦ Νείλου καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς αὐτοῦ ὄχθης. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Καμβύσου. Ὁ Πτολεμαῖος καθορίζει τὴν θέσιν της ἐπὶ τοῦ πλάτους τῆς σημερινῆς Dongola el-Agusa, ἀλλ' ἡ γνώμη του ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν πληροφορίαν, ὅτι κατὰ τοὺς μεταχριστιανικοὺς ἔτι χρόνους ὑπῆρχε πλησίον τοῦ τρίτου καταρράκτου τοῦ Νείλου πόλις μὲ τὸ ὄνομα *Καμβύσου ταμιεῖα*. Ν. Α.

κάμγουδ (τὸ) (ἀγγλ Camwood, Ringwood ἢ Barwood) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῷ ἀγγλικῷ ἐμπορίῳ τὸ βαφικὸν ξύλον *βαφίας τῆς στιλπνῆς*. Κ. ΠΑΠ.

καμέα (ἡ) *[Ὀρυκτ.]*. Λίθος *σαρδόνυξ* ἢ *ὄνυξ* ἔγχρωμος, λίαν σκληρός, παρουσιάζων διαστρώσεις διαφόρων ἀποχρώσεων καὶ χρησιμεύων πρὸς κατασκευὴν δακτυλιολίθων. Γ. Κ. Γ.

—*[Ἀρχ.]* Ἡ *καμέα* εἶναι λέξις οὐχὶ ἀπολύτως ἀπηκριβωμένης προελεύσεως. Κατὰ τὸν Littré παράγεται ἐκ τοῦ νεολατινικοῦ Camaeus ὅπερ ἐκ τοῦ *κάματος*· κατὰ τὸν Λέσικγ ἐκ τοῦ gemma onychia, ὅπερ ἐγένετο gemmahuja, τοῦτο camehuja, ἐξ οὗ camayeu καὶ τέλος camée. Ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες καὶ τὴν παραγωγὴν τῆς λέξεως ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *κάμαα*(=ἀνάγλυφον), ἕτεροί τινες δὲ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διασήμου λιθογλύφου ντὲ Καμέϊ. Οἱ συνήθως χρησιμοποιούμενοι εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν καμεῶν λίθοι εἶναι ὁ ἀχάτης, ὁ σαρδόνυξ καὶ ὁ ὄνυξ· καὶ ἄλλοι ὅμως ἧττον σκληροὶ καὶ κατὰ συνέπειαν μᾶλλον εὐκατέργαστοι λίθοι ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ καιρούς. Τοὺς λίθους τούτους οἱ ἀρχαῖοι μετέφερον ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Αἰθιοπίας, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς ἄνω Αἰγύπτου. Σήμερον οἱ τοιοῦτοι λίθοι προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἀμερικῆς. Ἡ κατασκευὴ καμεῶν παρουσιάζει συνεχῆ καλλιτεχνικὴν παράδοσιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τόσον ἐν Αἰγύπτῳ, ὅσον καὶ ἐν Ἀσσυρίᾳ, Βαβυλωνίᾳ καὶ Φοινίκῃ, οὐ μόνον πολυπληθεῖς καμέαι κατεσκευάζοντο, ἀλλὰ καὶ μανιώδεις συλλέκται τοιούτων καλλιτεχνημάτων ὑπῆρχον, οἵτινες κατήρτιζον πολυτιμοτάτας συλλογάς. Καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι δὲ κατεσκεύαζον καμέας. Ἀλλ' οἱ ἀληθεῖς διδάσκαλοι καὶ τῆς τέχνης ταύτης, ὡς πάσης ἄλλης τέχνης, ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἐξειργάσθησαν καμέας ἀφθάστους μέχρι σήμερον διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐξεργασίας, τὴν εὐγένειαν τῶν γραμμῶν, τὴν ἤρεμον ἁρμονίαν τῆς ἐκφράσεως. Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους ἡ κάτω Αἴγυπτος κατέστη σπουδαῖον κέντρον ἐξεργασίας καμεῶν. Τότε κατωρθώθη διὰ τῆς σμύριδος ἡ κατασκευὴ καμεῶν ἐκ τοῦ σκληροτάτου ὄνυχος. Ἕλληνες δ' ἦσαν οἱ εἰσαγαγόντες τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας μετὰ πάθους ἐκαλλιεργήθη. Τοιουτοτρόπως γνωρίζομεν ὅτι ὁ Διοσκορίδης ἐξειργάσθη θαυμασίαν καμέαν εἰκονίζουσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγούλα. Οἱ πλουσιώτατοι δὲ τῶν Ρωμαίων διὰ μεγίστης δαπάνης κατήρτιζον μεγάλας συλλογὰς καμεῶν, ἐχρησιμοποίουν δὲ τοιαύτας εἰς τὰ περιδέραιά των, τὰ ὑποδήματά των, τὰς πόρπας καὶ τὰς ζώνας των. Ὁ Πομπήιος ἀνέθηκεν εἰς τὸ Καπιτώλιον τὴν ἀπὸ Μιθριδάτου, τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου, ἁρπαγεῖσαν συλλογήν. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἀφιέρωσεν ἑτέραν συλλογὴν εἰς τὴν Ἀφροδίτην καὶ ὁ Μάρκελλος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Κατὰ γενικὴν ἐκτίμησιν πᾶσαι αἱ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος σῳζόμεναι καμέαι εἶναι ἀληθῆ ἀριστουργήματα, θαυμαζόμενα διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἐντέλειάν των. Μεταξὺ τούτων τάσσονται: ἡ καμέα τῆς συλλογῆς τοῦ Ἐρμιτὰζ τοῦ Λένινγκραντ, εἰκονίζουσα Πτολεμαῖον Β' τὸν Φιλάδελφον μετὰ τῆς συζύγου του Ἀρσινόης· τὸ τμῆμα τῆς περιφήμου καμέας τοῦ Ἀπολλωνίδου, ἧς καὶ ὁ Πλίνιος ἔτι ποιεῖται μνείαν· ἡ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων καμέα τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ συλλογῆς τῶν δουκῶν τοῦ Marlborough, εἰκονίζουσα τὸν Ἔρωτα καὶ τὴν Ψυχὴν καὶ φέρουσα τὴν ἔνδειξιν: Τρύφων ἐποίει· ὁ ἀχάτης τοῦ Τιβερίου, καλούμενος καὶ «Καμέα τῆς Santa-Capella» καὶ θεωρούμενος ὡς τὸ μεγαλύτερον τῶν σῳζομένων σχετικῶν ἔργων· ἀπόκειται οὗτος νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων καὶ εἰκονίζει τὴν «Ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου»· τέλος δέ, ὁ σαρδόνυξ τῆς ἐν Ρώμῃ Φαρνεσιανῆς πινακοθήκης. Παρὰ ταύτας πολυπληθεῖς ἄλλαι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος προερχόμεναι καμέαι ἀπόκεινται εἰς τὰς συλλογὰς τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ τῶν μουσείων τῆς Βιέννης, τοῦ Λένινγκραντ, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ ἐξεργασία τῶν καμεῶν εὗρε πρόσφορον ἔδαφος ἀναπτύξεως. Γνωστὸν εἶναι ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μεταφέρων τὴν πρωτεύουσάν του ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς πλουσίας συλλογὰς κοσμημάτων τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐπεδεικνύοντο δ' αὗται ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς. Τοιουτοτρόπως οἱ Βυζαντινοὶ καλλιτέχναι εὗρον ἔξοχα πρότυπα πρὸς μίμησιν. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καλλιτεχνικάς τινας παραδόσεις παρέλαβον καὶ ἐκ τῆς Περσίας, ἔνθα ἐπὶ τῶν Σασανιδῶν ἡγεμόνων ἤκμασεν ἡ ἐξεργασία καμεῶν. Ἐκ τῶν διασωθεισῶν περσικῶν καμεῶν θαυμασία εἶναι ἡ εἰκονίζουσα τὸν Σαπὼρ τὸν Α' αἰχμαλωτίζοντα ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τὸν αὐτοκράτορα Βαλεριανόν. Ὡς εἰκὸς ἦτο φυσικόν, αἱ πλεῖσται τῶν κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως κατασκευασθεισῶν καμεῶν φέρουν ἀπεικονίσεις ἐμμέσως ἢ ἀμέσως σχετιζομένας πρὸς τὴν θρησκείαν. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν πολυπληθεῖς καμέας κεκοσμημένας δι' ἀγκυρῶν, ἰχθύων, σταυρῶν, περιστερῶν, πλοίων, τοῦ Καλοῦ ποιμένος καὶ σκηνῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἡ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα παρακμάσασα αὕτη τέχνη ἤνθησεν ἐκ νέου, ἡ Φλωρεντία δὲ κατ' ἀρχάς, οἱ Παρίσιοι βραδύτερον, ὑπῆρξαν σπουδαῖα κέντρα καλλιεργείας ταύτης. Τὸν τίτλον τοῦτον οἱ Παρίσιοι διατηροῦν μέχρι σήμερον. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ βραδύτερον διαπρεψάντων εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν καμεῶν καλλιτεχνῶν μνημονεύομεν ἐνταῦθα: τὸν Δομίνικον ντὲ Καμέϊ, τὸν Βαλέριον Βιτσεντῖνον, τὸν Πέτρον-Μαρίαν Πέσκια, τὸν Καστὲλ Μπολονιέζε, τὸν Ματθαῖον ντὲλ Ναζάρο καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Καίζαρι, ὅστις διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς τεχνοτροπίας του ἐπωνομάσθη «Ἕλλην». Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἤκμασεν ὁ μέγας Γάλλος λιθογράφος Ἰουλιανὸς ντὲ Φοντενουᾶ. Κατὰ τὸν ΙΗ' οἱ Σιρλέτι, Πίσλερ καὶ Ἰάκωβος Γκαΐ. Κατὰ τὸν ΙΘ' ὁ Ζουφφρουᾶ καὶ ὁ Ἀδόλφος Δαβίδ, ὅστις ἐξειργάσθη τὴν περίφημον ἐπὶ πολυτίμου λίθου «Ἀποθέωσιν τοῦ Ναπολέοντος». Ι. Μ. Π.

Καμέα εἰκονίζουσα Πτολεμαῖον Β' τὸν Φιλάδελφον μετὰ τῆς συζύγου του Ἀρσινόης.
[Μουσεῖον Ἐρμιτάζ]

Καμέα εἰκονίζουσα τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου.
[Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη Παρισίων.]

Καμέα τοῦ Ἀθηνίωνος εἰκονίζουσα τὴν μάχην τοῦ Διὸς πρὸς τοὺς γίγαντας.
[Μουσεῖον Νεαπόλεως.]

Ι. Γκαΐ: Λουδοβῖκος XV (καμέα).

Κάμειρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάμιρος*.

Καμειρὼ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ Μιλήτου Πανδάρεω, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν ἔκλεψεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κύνα χρυσοῦν, ἔργον τοῦ Ἡφαίστου, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Τάνταλον. Ἕνεκα τοῦ πατρικοῦ ἐγκλήματος αὐτὴ καὶ ἡ ἀδελφή της Κλυτία κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς ἀνηρπάγησαν τὴν ἡμέραν τῶν γάμων ὑπὸ τῶν Ἁρπυιῶν καὶ ἐδόθησαν εἰς τὰς Ἐρινῦς, ἵνα ὑπηρετῶσιν αὐτάς. Τὰς δύο ταύτας ἀδελφὰς εἶχεν εἰκονίσει ὁ Πολύγνωτος ἐν τῇ λέσχῃ τῶν Δελφῶν ἐστεφανωμένας μὲ ἄνθη καὶ παιζούσας ἀστραγάλους κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου (Γ' 30,2). Ν. Α.

Κάμεκε (Kameke), ***Γεώργιος-Ἀρνόλδος***. Πρώσσος στρατηγὸς (1817—1893). Διοικητὴς τῆς 14ης μεραρχίας πεζικοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Μὲς (1870), μετὰ δὲ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ στρατάρχου Βαζαὶν διηύθυνε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ μηχανικοῦ, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐκ 30.000 ἀνδρῶν γερμανικῆς δυνάμεως, ἥτις διὰ μίαν καὶ μόνην ἡμέραν, τὴν 26 Φεβρουαρίου 1871, κατέλαβε τὴν συνοικίαν τῶν Ἠλυσίων πεδίων. Εἶτα ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1873—1883). Θ. Κ.

—**Κάμεκε** (Kameke), ***Ὄθων φόν***—. Γερμανὸς ζωγράφος (1826—1899). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Βεϊμάρῃ σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἔλαβε δὲ μαθήματα καὶ παρὰ τοῦ διασήμου Ἀρνόλδου Μπαῖκλιν. Διδάσκαλός του ὑπῆρξε καὶ ὁ Κάλκρουτ. Διέπρεψεν ὡς ζωγράφος, μάλιστα δ' εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοπίων τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ τῶν βορείων χαμηλῶν καὶ ἀτερμόνων πεδιάδων. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὴν Ἐθνικὴν πινακοθήκην τοῦ Βερολίνου, τὸ μουσεῖον τῆς Λειψίας καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Μ. Π.

Κάμελ. Σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου. Καθ' ὃν χρόνον ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον, οἱ σταυροφόροι καταλαβόντες τὴν Δαμιέττην (Νοέμβριος τοῦ 1219) προήλαυνον νικηταὶ κατὰ τοῦ Καΐρου. Ὁ νέος σουλτᾶνος συναντήσας αὐτοὺς εἰς τὴν Μανσούραν συνῆψε πεισματωδεστάτην μάχην ἀποβᾶσαν ἀμφίβολον. Ἐνισχυθεὶς οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἔκαμε προτάσεις εἰρήνης εἰς τοὺς Φράγκους, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἀπερρίφθησαν. Τότε μικρὸν ἀπόσπασμα Μουσουλμάνων, παρακάμψαν τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἔκοψε τὸν νειλοφράκτην τῆς διώρυγος ἐλ Μαχαλλέτ. Ὁ Νεῖλος ἦτο εἰς τὸ ὕψιστον τῆς πλημμύρας του καὶ τὰ ὕδατα ἐπλημμύρησαν τὴν ἀπὸ Δαμιέττης εἰς Μανσούραν ἔκτασιν. Οἱ σταυροφόροι ἀγνοοῦντες τὰ φαινόμενα τῆς νειλωτικῆς πλημμύρας κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ζητήσαντες εἰρήνην, ἥτις καὶ ὑπεγράφη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1221, κατέλιπον τὴν Αἴγυπτον ἀποδώσαντες τὴν Δαμιέττην. Τῷ 1238 ὁ Κάμελ ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Συρίαν καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἀπέθανεν, εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς παριστάνουν αὐτὸν ὡς ἄνδρα τάξεως καὶ αὐστηρότητος, κυβερνήσαντα αὐτοπροσώπως τὸ κράτος του. Φίλος τῶν

Digitized by Google

γραμμάτων ἐπροστάτευσε τοὺς λογίους, μεθ' ὧν ἠρέσκετο νὰ ἀναστρέφηται. Κατὰ τὴν εἰκοσαετῆ βασιλείαν του ἠλάττωσε τοὺς φόρους κατὰ τὸ τρίτον, ἐξωράϊσε δὲ πολλαχῶς τὸ Κάϊρον. Γ. Λ. Α.

— Κάμελ, *Μουσταφᾶς*. Ἱδρυτὴς τοῦ ἐθνικόφρονος κόμματος τῆς Αἰγύπτου. Ἐγεννήθη τῷ 1877 ἐκ πτωχῶν χωρικῶν γονέων ἐν Τάντᾳ καὶ ἀπέθανεν ἐκ πνευματικῆς ὑπερκοπώσεως τῷ 1908. Μόνος κατώρθωσε νὰ ἐκμάθῃ τελείως τὴν ἀραβικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀγγλικήν, ὥστε, ὅτε εἰς ἡλικίαν εἴκοσι μόλις ἐτῶν ἀνέλαβε τὸν δεινὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου, ἠδύνατο νὰ συντάσσῃ τρεῖς ταυτοχρόνως ἐφημερίδας καὶ δύο περιοδικὰ εἰς τὰς γλώσσας ταύτας. Πρῶτος διὰ τοῦ κηρύγματός του ἀπέκρουσε τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν ὡς μέσον τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐνεφύσησε τὸ αἴσθημα τῆς πατρίδος εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας. Ἀπέκτησε δὲ ἀμέσως τοιαύτην δύναμιν, ὥστε ὁ σουλτᾶνος Χαμὴτ ἐνεκολπώθη αὐτόν, ταυτοχρόνως δὲ καὶ οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἀδιάλλακτοι ἀντίπαλοι τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀνατολῇ, προεξαρχούσης τῆς Ἰουλιέττας Ἀδάμ. Διὰ τῶν ὀργάνων του ἐκήρυττε τὴν διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιδόσεως ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ, τὴν ἀπόρριψιν τοῦ βαρβάρου θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν εὐνομίαν καὶ πρόοδον καὶ ἐγένετο οὕτως ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς τοῦ ἐθνικόφρονος κόμματος, τοῦ ὁποίου ἔπειτα ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη ὁ Ζαγλούλ. Τῷ 1921 ἐστήθη ἐν Καΐρῳ τὸ ἄγαλμά του. Γ. Λ. Α.

Μουσταφᾶς Κάμελ.

— Κάμελ, *Χουσσέν*. Υἱὸς τοῦ κεδίβου Ἰσμαὴλ πασᾶ, ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου τῷ 1915, ἅμα τῷ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐκθρονισμῷ τοῦ Ἀμπᾶς Χιλμῆ Β', μὲ τὸν τίτλον τοῦ σουλτάνου. Εἰργάσθη ἰδίως διὰ τὴν τόνωσιν τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς καλλιεργείας παρὰ τοῖς φελλάχοις. Ἀπέθανε τῷ 1917. Γ. Λ. Α.

καμελαύκιον (τό). Ἕτερος τύπος τοῦ καμηλαυκίου (βλ. λ. *καλυμμαύχιον*).

καμελίνη (ἡ) (Camelina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καμελίνη ἡ ἥμερος* (Camelina sativa), γνωστὴ ἄλλοτε ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἐκαλλιεργεῖτο διὰ τοὺς κυλινδρικοὺς ἐπιμήκεις καρπούς της, ἐνέχοντας 35 % ἔλαιον χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν σαπώνων· *καμελίνη ἡ ρουμελικὴ* (Camelina rumelica), λίαν κοινὴ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

Καμελίνη. [Καρπός, φυτὸν καὶ ἄνθος.]

καμέλλια, καὶ ***καμελλία*** (Camellia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θεαδῶν* (Theageen), περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας, Κοχιγκιχίας καὶ τῶν Ἰμαλαΐων. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ἀειθαλῆ, λίαν κοσμητικὰ κλπ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Καμέλλια ἡ ἰαπωνικὴ* (Camellia Japonica), θάμνος ὕψους 1,2—1,5 μέτρων, μὲ ᾠοειδῆ δερματοειδῆ, λαμπρὰ καὶ ἀειθαλῆ φύλλα καὶ μεγάλα ἐρυθρὰ ἢ λευκὰ ἄνθη. Εἰσήχθη τὸ πρῶτον τῷ 1739 ἐν Εὐρώπῃ. Ἀνθεῖ εἰς θερμοκήπια ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρις Ἀπριλίου· πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς καὶ ἀπαιτεῖ γόνιμον καὶ πορῶδες ἔδαφος. *Καμέλλια ἡ ἐλαιοφόρος* (Camellia oleifera), εἶδος παρέχον πολὺ ἔλαιον, χρησιμοποιούμενον πρὸς φωτισμὸν ἐν Σινικῇ καὶ Ἰαπωνίᾳ. *Καμέλλια ἡ δικτυόφυλλος* (Camellia reticulata) καὶ *καμέλλια ἡ ἀνεμωνόφυλλος* (Camellia anemonaefolia). Κ. ΠΑΠ.

Καμέλλια.

καμελλιώδη (τὰ) (Camelliaceae) *[Βοτ.]*. Ὑποοικογένεια φυτῶν περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 200 ξυλώδη εἴδη, μὲ ἁπλᾶ, συνήθως ἀειθαλῆ, κατ' ἐναλλαγὴν κείμενα φύλλα καὶ δερματώδη πρωτόφυλλα, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν. Κ. ΠΑΠ

καμελὸ (τὸ (Camelot)· εἶδος χονδροῦ ὑφάσματος κατασκευαζομένου κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ τριχῶν καμήλων, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, κατόπιν δὲ ἐκ μαλλίων προβάτων ἢ αἰγῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ μετάξης.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *καμελὸ* εἶναι ἀνατολικῆς προελεύσεως, ἄγνωστον πότε εἰσαχθὲν ἐν Εὐρώπῃ. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων ὑφασμάτων, κατεσκευάζετο δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ εἰς ποικίλους χρωματισμοὺς καὶ εἶχεν εὐρυτάτην χρησιμοποίησιν. Ὑπῆρχον καμελὸ τῶν ὁποῖον καὶ τὸ ὑφάδιον καὶ οἱ στήμονες ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξ ἐρίου προβάτου ἢ αἰγὸς καὶ ἄλλα τῶν ὁποίων ὑφάδιον ἦτο ἐξ ἐρίου καὶ οἱ στήμονες κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξ ἐρίου καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ μετάξης. Τέλος ἄλλων καμελὸ τὸ ὑφάδιον ἦτο ἐξ ἐρίου καὶ οἱ στήμονες ἐκ κλωστῆς. Ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ βιομηχανία τῶν καμελὸ ἤκμαζεν ἐν Βρυξέλλαις, Λίλλῃ, Ἀρράς, Ἀμιένῃ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας χώρας ἐξακολουθεῖ αὕτη νὰ ὑφίσταται καὶ μέχρι σήμερον. Περίφημα ἐπίσης ἦσαν τὰ ἀνατολίτικα καμελὸ τῆς Ἀγκύρας, τοῦ Καζιμὶρ κ. λ. π. Κυρίως ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ ὕφασμα τοῦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης διαδόσεώς του δι' ἐνδύματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἐπανωφόρια κ.λ.π. Σήμερον κατασκευάζονται ἐξ αὐτοῦ ἐλαφρὰ ἐπανωφόρια, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἀδιάβροχον, ὡς καὶ καλύμματα ἐπίπλων, ἐμβάδες κ.λ.π. Τὰ διὰ καλύμματα καὶ ἐμβάδας κατασκευαζόμενα καμελὸ χρωματίζονται εἰδικῶς διὰ τύπου (ἐμπριμέ). —Ω.

καμελὸ (Camelot). Ὄνομα προελθὸν ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὑφάσματος καὶ χρησιμοποιούμενον ἐν Γαλλίᾳ πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν πωλητῶν εὐτελῶν καὶ κακῆς ποιότητος πραγμάτων. Κατόπιν ἐχρησιμοποιήθη καὶ πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν παλαιῶν ἐφημερίδων.

—καμελὸ ντὺ ρουὰ (Camelot du roi). Ὀνομασία διδομένη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ὑποτιμητικῶς εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κόμματος τῶν βασιλοφρόνων καὶ προελθοῦσα ἐκ τῶν καμελό, τῶν πωλούντων ἐφημερίδας καὶ φυλλάδια προπαγανδιστικὰ τῆς βασιλικῆς ἰδέας. Μ. Δ. Β.

Κάμεν (Kamen) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ πόλις ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χὰμμ-Ντόρτμουντ. Κάτ. 11.650 (1925). Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα καὶ ἀξιόλογα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, μηχανουργεῖα, σιδηροχυτήρια, πυρειοποιεῖα.

Κάμενα *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Μουργιᾶς τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτοικοι (1928) 199.

Καμέναι (Camenae) *[Μυθολ.]*. Θεότητες τῶν Ρωμαίων (βλ. λ. *Καμῆναι*).

Κάμενετς - *Ποντόλσκ* (Kamenets - Podolsk) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάμιενιετς*-Ποντολσκ

Κάμενεφ (ὀρθότ. ***Κάμιενιεφ***), ***Λέων***. Ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου μπολσεβίκου πολιτικοῦ *Λ. Μπορίσοβιτς Ρόζενφελντ*, γεννηθέντος ἐν Μόσχᾳ τῷ 1883. Ὁ Κάμενεφ μετέσχεν ἐνωρίτατα τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς πατρίδος του καὶ τῷ 1902 ἐξωρίσθη ἐκ Ρωσίας καὶ μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Λένιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου παραμείνας μέχρι τοῦ 1907 ἐξωρίσθη καὶ πάλιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας του ἐξορίας συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Προλετάριος», τὴν ὁποίαν ἐξέδιδεν ὁ Λένιν, καὶ τῷ 1914 ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐφημερίδος «Πράβδα», τὴν ὁποίαν διετήρησεν ἐπ' ἐλάχιστον, διότι μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συλληφθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Σιβηρίαν. Τῷ 1917 ἐξελέγη μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος (μπολσεβικικοῦ) καὶ μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ἐγένετο πρόεδρος τῶν σοβιὲτ τῆς Μόσχας καὶ ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ (ὑπουργὸς) ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου. Τῷ 1918 ἀπεστάλη ὡς μέλος τῆς ρωσικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων τῆς εἰρήνης τοῦ Μπρὲστ-Λιτὸβσκ καὶ τῷ 1924 συνῆψε μετὰ τοῦ Τσιτσέριν τὴν ἀγγλορωσσικὴν ἐμπορικὴν συνθήκην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἐνδοκομματικῆς κρίσεως τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ὁ Κάμενεφ μετὰ τοῦ Τρότσκυ καὶ τοῦ Ζηνόβιεφ διεφώνησαν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς πλειοψηφίας, ἐκπροσωπουμένης ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Ἰ. Στάλιν. Κατὰ τὸ 14ον συνέδριον τοῦ ρωσικοῦ κόμματος, τὸ συγκληθὲν τῷ 1925, ὁ Κάμενεφ ἐξελέγη μέλος μόνον τῆς εὐρείας κεντρικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀπεχώρησε τῆς θέσεώς του ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἐμπορίου. Τῷ 1926 δηλώσας προσχώρησιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πλειοψηφίας ἀπεστάλη ὡς πληρεξούσιος τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ὅμως ἀνεκλήθη μετ' ὀλίγον, διότι ἐξηκολούθει νὰ συνεργάζεται μετὰ τῆς τροτσκικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Σήμερον, μετὰ νέαν παλινῳδίαν, εἶναι μὲ τὴν διοικοῦσαν μερίδα τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ἔγραψεν: «Ἡ σοβιετικὴ δημοκρατία ὑπὸ τὴν κεφαλαιοκρατικὴν πολιορκίαν» (1921).

Καμενζὰκ (Kamenjak) *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἐλασσόνων Ἀδριατικῶν νήσων: —1) Εἰς στενὸν Κουαρνερόλλο (πλάτ. 44°22', μῆκ. 14°34' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Guarnero). —2) Ἐν τῷ διαύλῳ Σέττε-Μπόκε (πλάτ. 44°11' Β., μῆκ. 14°50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. ὁ προμνησθείς). —3) Ἐν τῷ στενῷ Σαμπιοντσέλλο (πλάτ. 42°58' Β., μῆκ. 17°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712: Zironna to Curzola). —4) Παρὰ τὴν Δ. ἀκτὴν τῆς Κούρτζολα (πλάτ. 42°58' Β., μῆκ. 16°40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. ὁ προμνησθείς). Σ. Ε. Λ.

Καμένης ἢ ***Κάμενας μονὴ*** *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία βυζαντινὴ σταυροπηγιακὴ μονή, ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμωμένη, κειμένη ἄνωθεν τοῦ Δελβίνου, πλησίον τοῦ χωρίου Κακοδίκι. Τὴν ἵδρυσιν ταύτης ἀναβιβάζουν τινὲς εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν ΙΑ'. Ἡ μονὴ αὕτη ἄλλοτε ἤκμαζεν, ἔχουσα ἀξιόλογον βιβλιοθήκην. Χ. Ι. Σ.

Καμενιάνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 279. Κεῖται παρὰ τὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Κοκορίβαινα, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Δροβολοβὸν* (κάτ. 66). Οἱ Καμενιάνοι μετὰ τῶν Καλαβρύτων συγκοινωνοῦν διὰ βατῆς ὁδοῦ (ὥρ. 6). Δ. Ε. Μ.

Καμενιάτης *Ἰωάννης*. Βυζαντινὸς χρονογράφος τοῦ Ι' αἰῶνος· βλ. λ. *Ἰωάννης ὁ Καμενιάτης*.

Κάμενικ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἤδη καλούμενον *Πετριᾶς* (βλ. λ.).

Καμενίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 521. Κεῖται ἐπὶ λοφίσκου ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Μυλάοντος, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Δ. Ε. Μ.

Καμενσκάγια (Kamensskoje) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας ἐν τῇ κεντρικῇ Οὐκρανίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Δνειστέρου. Κάτοικοι (1923) 16.881. Παρ' αὐτὴν τὸ ὁμώνυμον βιομηχανικὸν κέντρον μεταλλουργίας. Θ. Κ.

Κάμενσκιϊ, *Βασίλειος Βασίλιεβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος λογοτέχνης, φουτουριστής, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἐξέδωκε: «Στένκα Ράζιν», ἱστορικὸν δρᾶμα (Μόσχα 1919), «Ἡ 27 περιπέτειες τοῦ Χάρτα Ντζόϊσα» μυθιστόρημα (Μόσχα 1924), «Ἀνὰ τὴν σοβιετικὴν χώραν», ἐντυπώσεις (Μόσχα 1925), «Ἐμελιὰν Πουγκάτσεβ», ἱστορικὸν δρᾶμα (Μόσχα 1925) καὶ ἄλλα. Ε. Ι. Χ.

Κάμεντς (Kamenz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσσικῇ χώρᾳ Ὀμπερλάουζιτς (νομὸς Μπάουτσεν) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σβάρτσερ Ἔλστερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπισοφσβέρντα—Λουμπενάου. Κάτοικοι 11.181 (1925). Ἔχει πολλοὺς ἀρχαίους ναοὺς τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, ἐκλεκτὴν ὑφαντουργικὴν βιομηχανίαν, ὡς καὶ ὑαλουργεῖα καὶ ἐργοστάσια θερμαστρῶν. Ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτὴν λόφου Χούτμπεργκ (ὕψος 294 μ.) μνημεῖον τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γεννηθέντος ποιητοῦ Λέσσιγκ. Θ. Κ.

καμεραλισμὸς (ὁ) *[Οἰκον.]*. Καλεῖται οὕτω (ἐκ τοῦ camera=ἡγεμονικὸν θησαυροφυλάκιον) τὸ κατὰ τὸν ΙΣΤ', ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα κυρίως ἐν Γερμανίᾳ πρὸς διδακτικοὺς σκοποὺς διαμορφωθὲν σύνολον γνώσεων, ἄνευ ἐσωτερικῆς συναφείας, χρησίμων εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους, ἰδίως εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τὴν εὐόδωσιν τῶν κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἡγεμόνος καὶ περαιτέρω εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος.

Ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ καμεραλισμοῦ διακρίνομεν δύο ἐποχάς, συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ καιροὺς διάφορον σπουδαιότητα τῶν πηγῶν τῶν δημοσίων ἐσόδων, τῶν ὁποίων ἡ αὔξησις, ὡς ἐκ τῶν διαρκῶς πληθυνομένων ἀναγκῶν τῆς μοναρχίας, ἀπετέλει ἀναπόδραστον ἀνάγκην καὶ συνεπῶς τὸ διαρκὲς μέλημα τῶν καμεραλιστῶν. Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς προεξαρχούσης σπουδαιότητος τῶν κτηματικῶν προσόδων τοῦ κράτους, δηλαδὴ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁπότε οἱ φόροι ἐκάλυπτον μικρὸν μέρος τῶν δημοσίων δαπανῶν τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ἡ ἰδέα τῆς ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτήσεως τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναπτυχθῆ, δὲν εἶχε δηλαδὴ ἀκόμη ἐπαρκῶς καταδειχθῆ, ὅτι ἡ ἀντιοικονομικὴ ἐπιβάρυνσις τινῶν ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκο-

Digitized by Google

νομιῶν θὰ εἶχε βλαβερὰς συνεπείας καὶ διὰ τὰς λοιπάς. Ὡς ἐκ τούτου κατευθύνονται αἱ προσπάθειαι τῶν καμεραλιστῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰς τὴν μονομερῆ αὔξησιν τῶν ἐσόδων τοῦ ἡγεμόνος ἄνευ ἐξετάσεως τοῦ ἐπιζημίου ἢ μὴ τῶν προτεινομένων μέτρων διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου τοῦ λαοῦ. Τὰ διδάγματα τῆς πρώτης περιόδου τοῦ καμεραλισμοῦ φέρουν ἐμπορικὸν χαρακτῆρα. Σπουδαιότεροι ἀντιπρόσωποι εἶναι: ὁ v. Seckendorf, «Der deutsche Fürstenstaat» (1656), ὁ J. J. Becher, «Politischer Diskurs: von den eigentlichen Ursachen des Auf-und Abnehmens der Städt Länder und Republiken» (1668), ὁ P. W. v. Hornigk «Osterreich über alles wann es nur will» (1684) κτλ.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ μᾶλλον προηγμένῃ περιόδῳ τῶν καμεραλιστικῶν σπουδῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ κτηματικαὶ πρόσοδοι τοῦ κράτους δὲν ἐπαρκοῦν πλέον καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ φορολογία εἶναι ἤδη ἡ σπουδαιοτέρα πηγὴ τῶν δημοσιων ἐσόδων, εὐρύνεται ὁ ὁρίζων τοῦ καμεραλισμοῦ. Ἡ ἀνάγκη τῆς φορολογίας ὁδηγεῖ εἰς τὴν μελέτην τῆς σημασίας τῶν φορολογικῶν μέτρων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, διότι ἄστοχος κυβερνητικὴ ἐνέργεια εἶναι δυνατὸν νὰ στειρεύσῃ τὴν πηγὴν τῶν ἐσόδων. Ἡ τοιαύτη ἐξέτασις τῶν πραγμάτων προάγει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, δηλαδὴ τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν φαινομένων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αἰτιώδους σχέσεώς των πρὸς ἄλληλα καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν σπουδαιοτέρων οἰκονομικῶν κλάδων τοῦ καμεραλισμοῦ εἰς αὐτοτελεῖς ἐπιστήμας. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἡ ὁποία ἤντλησε σπουδαῖα διδάγματα ἐκ τοῦ καμεραλισμοῦ, ἡ τελευταία ἀπετέλεσε τὴν βάσιν, ἐπι τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἡ οἰκονομικὴ πολιτική, τοὐλάχιστον ὡς αὕτη διδάσκεται ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ. Ο διασημότεροι καμεραλισταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι: ὁ J. G. Justi, «Staatswirtschaft» (1755) καὶ ἰδίως ὁ J. von Sonnenfels «Grundsätze der Polizei, Handlung und Finanz».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Axel Nielsen*, Die Entstehung der deutschen Kameralwissenschaften (Ἰένα 1911).—*Louise Sommer*, Die österreichischen Merkantilisten, (Βιέννη, 1920—1925), 2 τόμοι.—*Albion W. Small*, The Cameralists (Σικάγον 1901). —*Agunst Oncken*, Geschichte der Nationalökonomie (Λειψία 1902).—*K. Zielenziger*, Kameralismus ἐν τῷ «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» 4 ἔκδοσις (1923) τόμος 5ος.

Καμερανιανοὶ (οἱ). Ὅτε ὁ Κάρολος ὁ Β′ ἐπανέφερε τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἐν τῇ Σκωτίᾳ (1662), ἐν ᾗ ὑπὸ τοῦ Κνὼξ εἶχεν εἰσαχθῇ ὁ καλβινισμὸς (1542), ἐξηγέρθησαν οἱ πρεσβυτεριανοί, τῶν ὁποίων περὶ τοὺς 400 κληρικοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν *Κάμερον* καὶ τὸν Cargill ἠρνήθησαν ὑπακοὴν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἔπαυσε τοὺς κληρικοὺς τούτους καὶ ἀπηγόρευσε τὴν λατρείαν εἰς πάσας τὰς Ἐκκλησίας, ἐν αἷς δὲν ὑπῆρχον ἱερεῖς ἀναγνωρίζοντες τὸ ἐπισκοπικὸν σύστημα. Τούτου ἕνεκα ἐτέλουν οὗτοι τὴν λατρείαν ἐν ὑπαίθρῳ, ὅτε δὲ καὶ τοῦτο ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐν κρυπτῷ, εἰς τὰ δάση, τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια. Κατὰ τὸ 1669 διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως οἱ παυθέντες κληρικοὶ ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους ἠδύναντο νὰ ἀναλάβωσι τὰς προτέρας αὐτῶν θέσεις. Τὸ διάταγμα τοῦτο προσείλκυσέ τινας τῶν παυθέντων κληρικῶν, ἀλλ' ἡ πλειονότης αὐτῶν τῇ προτροπῇ τοῦ Κάμερον ἐνέμειναν, οὗτοι δὲ ἐκλήθησαν *Καμερανιανοὶ* ἢ *Γαργιλλῖται* ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ἢ *μετερρυθμισμένοι πρεσβυτεριανοί*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς προσελκυσθέντας, οὓς ἐκάλουν ἀποστάτας. Αἱ κατὰ τῶν Καμερανιανῶν καταδιώξεις ἕνεκα τούτου ἐξηκολούθουν, ἔν τινι δὲ μάχῃ πρὸς τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἐφονεύθη ὁ Κάμερον (1680), τοῦ Cargill διαφυγόντος εἰς τὴν Ὁλλανδίαν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπανελθὼν ὁ Cargill ἐξ Ὁλλανδίας συνελήφθη καὶ ἀπηγχονίσθη (1681). Διὰ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Γ′ ἀνεγνωρίσθη ὁ πρεσβυτεριανισμὸς, ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Σκωτίᾳ, ἀλλ' οἱ Καμερανιανοὶ ἀπῄτουν καὶ τὴν δίωξιν τῶν ἀντιθέτων, ὅπερ ὁ Γουλιέλμος ἠρνεῖτο. Τούτου ἕνεκα ἐχωρίσθησαν τῶν λοιπῶν πρεσβυτεριανῶν, ἀποτελέσαντες ἰδίαν κοινότητα (1690). Κατὰ τὸ 1707 ἐξηγέρθησαν πάλιν οἱ Καμερανιανοὶ κατὰ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Σκωτίας, τῷ δὲ 1743 ἀνεγνωρίσθησαν ὡς Ἐκκλησία τῶν μετερρυθμισμένων πρεσβυτεριανῶν. Τέλος τῷ 1876 μέγα μέρος αὐτῶν ἡνώθη μετὰ τῆς καλουμένης ἐλευθέρας Ἐκκλησίας, οὕτω δὲ κατὰ τὸ 1884 ἠρίθμουν 9 μόνον κοινότητας περιλαμβανούσας περὶ τὰς 1500 ψυχάς. Κ. Ι. Δ.

καμεράριος (ὁ) (camerarius). Οὕτως ὀνομάζεται παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ὁ σκευοφύλαξ τῶν μονῶν καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα ὁ θησαυροφύλαξ, ἔχων τὸν τίτλον ἱεράρχου (prélat domestique). Ε. Γ. Π.

Καμεράριος, καὶ ***Λίμπχαρτ*** (Camerarius καὶ Liebhard), ***Ἰωακείμ.*** Διάσημος Γερμανὸς ἀνθρωπιστής, φιλόλογος, ἑλληνιστὴς καὶ θεολόγος (1500—1574). Κατήγετο ἐκ τῆς παλαιᾶς οἰκογενείας Λίμπχαρτ, εἰς ἣν βραδύτερον ἐδόθη τὸ καὶ ὑπερισχῦσαι παρώνυμον Camerarius. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν ἤρχιζε σπουδάζων τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἑλληνικήν, τῷ 1526 δέ, χάρις καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ περιφήμου ἑλληνιστοῦ Μελάγχθωνος, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ κλασσικῷ γυμνασίῳ τῆς Νυρεμβέργης, ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ ἕδρᾳ ταύτῃ καὶ ἀναδείξας αὐτήν. Κληθεὶς ἀναδιωργάνωσε τὰ πανεπιστήμια τῆς Τυβίγγης καὶ τῆς Λειψίας. Νοῦς εὐρύτατος καὶ ἐρευνητικός, πνεῦμα βαθέως κριτικόν, ἠσχολήθη εἰς παντοειδεῖς μελέτας, καλλιτεχνικάς, ἱστορικάς, θεολογικὰς (φίλος καὶ συνιδεάτης τοῦ Μελάγχθωνος καὶ τοῦ Ἐράσμου), ὡς καὶ εἰς πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ἀποστολάς, ἃς μετ' ἐπιτυχίας διεξήγαγεν. Ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ κατέκτησε διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς φιλολογίας, εἰς ἃς κατηνάλωσε τοὺς μόχθους ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς του. Ὑπῆρξεν ὁ κράτιστος κλασσικὸς φιλόλογος τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, ὁ πολυγραφώτατος δὲ πάντων. Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων συγγραφῶν αὐτοῦ, μεταφράσεων, σχολίων, μονογραφιῶν, μνημονεύεται: «Commentarii linguae grecae et latinae», ἐκδόσεις τοῦ Ὁμήρου, Σοφοκλέους, Θεοκρίτου, Ἡροδότου, Θουκυδίδου, Θεοφράστου, Θέωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, Πτολεμαίου, ὡς καί τινων Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ὀρθοδοξίας, τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Πλαύτου, λατινικὴ μετάφρασις τῶν Αἰσωπείων μύθων, ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων ἔργων του, παράφρασις μετὰ σχολίων τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων τοῦ Ἀριστοτέλους, ὡς προεισαγωγὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας. Αἱ «Epistolae Familiares» (1583—1595) ἀποτελοῦν πολύτιμον συμβολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ δὲ «Βιογραφία τοῦ Μελάγχθωνος» θεωρεῖται διὰ τὴν λιτότητα τῆς διηγήσεως καὶ τὴν βαθύτητα τοῦ στοχασμοῦ ὡς φιλολογικὸν ἀριστούργημα. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Νομισματικὸν Ἐγχειρίδιον» καὶ «Περὶ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης».

Ἰωακεὶμ Καμεράριος.

[*Eckland*, J. Cam. memoria., 1774.] Θ. Κ.

Καμεράτα (Camerata), ***Ἀνδρέας-Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης τῆς Βενετικῆς σχολῆς (1668—1761). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν διαπρεπεστέρων μαθητῶν τοῦ Λατζαρίνι, τοῦ ὁποίου ἐπεράτωσεν ἕνα ἐκ τῶν πινάκων του, ἐχάραξε δὲ πλείστους τοιούτους. Θ. Β.

—**Καμεράτα** (Camerata), ***Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς ζωγράφος, χαράκτης καὶ μικρογράφος (1718—1803). Μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Καντίνι, μετέβη τῷ 1742 ἐν Βιέννῃ καὶ ἐκλήθη ἐκεῖθεν εἰς Δρέσδην τῷ 1751 ὡς πρῶτος χαράκτης τῆς αὐλῆς τῆς Σαξωνίας. Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἐχαλκογράφησε πλείστους πίνακας διασήμων ζωγράφων τῆς Ἀναγεννήσεως διὰ τὴν πινακοθήκην τῆς Δρέσδης, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν «Ἀνάληψιν τῆς Θεοτόκου» τοῦ Καρράκε καὶ τὰς θαμμασίας ἀνατολικὰς φυσιογνωμίας τοῦ Λίοταρντ. Θ. Β.

καμεράτα (τὰ) (Camerata Wachsm καὶ Spr.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Τάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *κρινοειδῆ πελματόζῳα* ἐχινόδερμα. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τὰ πινακίδια τοῦ κάλυκος συνηνωμένα ἀκινήτως μεταξύ των. Τὸ κάλυμμα τοῦ κάλυκος συνίστατο ἐπίσης ἐκ στερεῶν πινακιδίων. Ἡ ἕδρα ἦτο ἐκκεντρικὴ ἢ ὑποκεντρική, συχνὰ δ' εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄκρον προβοσκιδοειδοῦς τινος προεκτάσεως. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι τῶν *πλατυκρινιδῶν*, *ἑξακρινιδῶν*, *ἀκτινοκρινιδῶν*, *ρετεοκρινιδῶν*, *διμεροκρινιδῶν*, *ροδοκρινιδῶν*, *μηλοκρινιδῶν* καὶ *καλυπτοκρινιδῶν*. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς σιλουρίου μέχρι καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Καμερία, ἢ ***Καμαρία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῶν Σαβίνων ἐν Ἰταλίᾳ (Camerinum umbrorum), ἥτις κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῶν Σαμνιτῶν πόλεμον εἶχε βοηθήσει τὴν Ρώμην. Εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις *Καμερῖνο* (βλ. λ.). Ν. Α.

Καμερῖνο (Camerino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μέσης Ἀν. Ἰταλίας ἐν Μαρκίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Ματσεράτας. Κεῖται πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Ἀγκῶνος καὶ τῆς Ματσεράτας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 46 χλμ., ἐπὶ ὑψώματος 661 μ. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἕδρα ἀρχιεπισκόπου καὶ ἔχει πανεπιστήμιον ἐλεύθερον μετὰ δύο σχολῶν, ἀναγνωρισθὲν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ Η′ τῷ 1727. Ἔχει ἐπίσης τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, πολυτεχνικὴν σχολήν, ὑφαντουργεῖα καὶ μεταξουργεῖα. Εἶναι πόλις παλαιά, μετὰ φρουρίου κτισθέντος τῷ 1503 κατὰ διαταγὴν τοῦ Καίσαρος Βοργία, καὶ ἀνακτόρου τῶν δουκῶν τοῦ Καμερῖνο. Ἐπὶ τοποθεσίας ὅπου ἔκειτο ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Διὸς ἐκτίσθη ἡ μητρόπολις τῷ 1503. Κάτ. 11.689. Ἀναφέρεται ἤδη ἀπὸ τοῦ Γ′ π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τὸ ὄνομα Camerinum (βλ. καὶ λ. *Καμερία*) ὡς σημαντικὴ ὀχυρὰ πόλις παρὰ τὰ σύνορα τῆς Οὐμβρίας καὶ τοῦ Πιτσένο. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς δοῦκας τοῦ Σπολέτου, τοῦ Βαράνι καὶ τοῦ Οὐρμπῖνο. Μ. Δ. Β.

Καμερῖνος. Ρωμαῖος ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τὰ τελευταῖα π. Χ. ἔτη, σύγχρονος τοῦ Ὀβιδίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου μνημονεύεται ἐν ταῖς ἐκ Πόντου ἐπιστολαῖς αὐτοῦ. Ἔγραψε ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ἅλωσιν τῆς Τροίας, τοῦ ὁποίου ὅμως οὐδὲν λείψανον ἐσώθη. Ν. Α.

— **Καμερῖνος,** ***μάρτυς.*** Ἐγεννήθη ἐν Σαρδηνίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ αἰῶνος (303 — 313). Παραθαρρύνας μετὰ τοῦ Κισέλλου (Saint Ciselle) τὸν στρατιώτην Λουξόριον (Saint Luxore) ἀπαγόμενον εἰς θάνατον, ὅπως ὑποστῇ γενναίως τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ, συνελήφθη μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 21 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

— **Κάμερλιγκ - *Ὄννες*** (Kamerlingh - Onnes), ***Χάϊκε.*** Ὁλλανδὸς φυσικομαθηματικὸς (1853—1926). Τῷ 1882 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὴν πόλιν Λέϋντεν, τῷ δὲ 1894 ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ ἐργαστήριον πρὸς παρασκευὴν ὑγροῦ ἀέρος. Ἀπὸ τοῦ 1906 ἤρξατο παρασκευάζων ὑγρὸν ὑδρογόνον καὶ ἀπὸ τοῦ 1908 ἐπέτυχε νὰ ὑγροποιήσῃ τὸ ἥλιον. Λόγῳ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ ἐργασιῶν ἐτιμήθη τῷ 1913 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ. Μ. Ν. Δ.

καμερλῖγκος (ὁ) (ἰταλ. camerlingo). Ὑπούργημα τῶν Βενετῶν. Ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ ἑνετοκρατίας ἦσαν οἱ δύο σύμβουλοι τοῦ βαΐλου Κερκύρας διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικῶν.

Κάμερλόχερ (Camerloher), ***Πλάτσιντους.*** Βαυαρὸς κληρικὸς καὶ μουσικοσυνθέτης (1710—1776), γράψας σειρὰν ἔργων δι' ὀργανικὴν μουσικήν, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ἐξεδόθησαν ζῶντος τοῦ συνθέτου, ἄλλα δὲ παρέμειναν ἐν χειρογράφῳ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ἐν πολλοῖς ἐνδιαφέροντα, ἀποτελοῦνται ἐκ 18 συμφωνιῶν δωματίου διὰ 4 φωνάς, ἐξ ἀριθμοῦ σονατῶν, ὀρατορίων κ. λ. Ὁ Κάμερλόχερ συνέθεσεν ἐπίσης τὸ μελόδραμα «Μέλισσα» (Μόναχον 1739), ὡς καί τινα σκηνικὰ ἔργα. Γ. Σ.

Κάμερον (Cameron), ***Βέρνεϋ Λόβεττ.*** Ἄγγλος ἐξερευνητὴς Ἀφρικῆς (βλ λ. *Καίμερον* Βέρνεϋ Λόβεττ καὶ λ. *Ἀφρική*, τ. ΣΤ′ σ. 338 β′).

— **Κάμερον** (Cameron), ***Ριχάρδος*** ἢ ***Ἀρχιβάλδος.*** Ἄγνωστον πότε γεννηθείς, ἐχρημάτισεν ἱεροκήρυξ καὶ διδάσκαλος ἐν Σκωτίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, διακριθεὶς διὰ τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πρεσβυτεριανῆς Ἐκκλησίας τῆς Σκωτίας (βλ. *Καμερανιανοί*).

καμερονία (ἡ) (Cameronia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκανιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν μαλακίων τούτων εἶναι: κόγχη ἐπιμήκης, παχεῖα καὶ ὑπὸ ἀνθεκτικῆς ἐπιδερμίδος κεκαλυμμένη, γίγγλυμος φέρων κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα ἐπιμήκη, λεπιδοειδῆ ὀδόντα καὶ κατὰ τὸ ὀπίσθιον πλῆθος ὀδοντώσεων. Ἡ κόγχη ἔχει χρῶμα ἐρυθρὸν ἰριδῶδες μὲ ὑποκυανᾶς καὶ ἀργυρώδεις ἀποχρώσεις. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι μικρότατον. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Καμεροὺν (γαλλ. Cameroun, ἀγγλ. Cameroons, γερμ. Kamerun, ἱσπαν. Camarones, πορτογ. Camarão) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας. Ἀπετέλει, μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, γερμανικὴν ἀποικίαν, σήμερον δὲ διενεμήθη μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ὑπὸ τῶν ὁποίων κυβερνᾶται κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τῆς Νιγηρίας, τῆς λίμνης Τσὰντ καὶ τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ (Γαλλικὸν Κογκό), πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ (Γαλλικὸν Κογκὸ) καὶ τῆς ἱσπανικῆς Γουϊνέας (Ρίο Μοῦνι) καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ κόλπου Μπιάφρα, ἀποτελοῦντος τμῆμα τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας καὶ τῆς νοτίου Νιγηρίας. Ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 510.330 τ.χλμ. καὶ 2.544.173 κατ. Αἱ ἀκταὶ ἔχουν ἔκτασιν 320 χλμ. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς ὑπάρχει ἡ νῆσος τοῦ Φερδινάνδου ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἱσπανίαν, μεταξὺ δὲ αὐτῆς καὶ τῆς ἀκτῆς διανοίγεται ὁ μικρὸς κόλπος *Ἄμμπας*, μὲ τὰς ὁμωνύμους νήσους καὶ τὴν νῆσον *Μαντολέ*, νοτιώτερον ὁ κόλπος *Παναρία*.

Τὸ ἔδαφος παρουσιάζει μεγάλας ἀντιθέσεις. Τὰ παράλια, εἰς βάθος 150—200 χλμ., εἶναι χθαμαλὰ μετὰ κυματοειδῶν ὑψωμάτων, τὰ ὁποῖα

Digitized by Google

φθάνουν ἀπὸ 700 μ. μέχρι 1300 μ. ὕψους. Τὸ ἐσωτερικον, καὶ ἰδίως τὸ βόρειον τμῆμα, ἀποτελεῖται ἀπὸ διαδοχικὰ ὑψίπεδα ὕψους 1800 καὶ 3000 μ., μὲ κορυφὰς τὰ ὄρη *Γκαντερὲ* 3000 μ.), *Ἀτλαντικὸν* (2700 μ.) καὶ *Μενντὶφ* (2000 μ.). Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας ὑπάρχει τὸ ὄρος *Καμερούν*. Μεταξὺ τῶν ὑψιπέδων τούτων ἐκτείνονται· εὐρεῖαι στεππώδεις πεδιάδες. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς χώρας εἶναι μᾶλλον ξηρόν, ἐνῷ εἰς τὰ βόρεια αἱ βροχαὶ εἶναι συχναὶ καὶ ἄφθονοι. Ἡ παραλιακὴ ζώνη, παρὰ τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Καμερούν, εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον βροχερῶν περιοχῶν τοῦ κόσμου. Ἡ ἐτησία πτῶσις τῶν ὑδάτων φθάνει τὰ 11 μ. Ἔχει πολλοὺς ποταμούς, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Λογκόνε*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ σύνορον μεταξὺ τοῦ Μπαγκιρμι (γαλλικὴ Ἀφρικὴ τοῦ Ἰσημερινοῦ) καὶ τοῦ Καμερούν, ὁ *Τσάρι*, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν λίμνην Τσάντ, ὁ *Μπενουέ*, ὁ *Σάνγκα*, παραπόταμος τοῦ Κογκό, ὁ *Σανάγκα*, ὁ *Νυόνγκ*, ὁ *Καμεροὺν* καὶ ὁ *Ρίο ντὲλ Ρέϋ*, χυνόμενοι εἰς τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι εἶναι πλωτοὶ ἐπὶ μικρὸν μόνον διάστημα παρὰ τὴν συμβολήν των πρὸς τοὺς ἄλλους ποταμοὺς καὶ παρὰ τὰς ἐκβολάς των, ἰδίως δὲ οἱ δύο τελευταῖοι. Μεταξὺ τῶν λιμνῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ τοῦ *Ἐλέφαντος*, ἔχουσα βάθος 111 μ., ἡ μεγάλη *Ἔποπα*, βάθους 168 μ., καὶ ἡ μεγάλη *Ἐντοῦ* 208 μ. βάθους, πᾶσαι παλαιοὶ κρατῆρες ἡφαιστείων.

Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 24°8, αἱ δὲ ἄκραι θερμοκρασίαι φθάνουν τοὺς 32°5 καὶ 6°2 εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ 32°7 καὶ 20°1 εἰς τὸ σωτερικόν. Εἰς τὴν παράκτιον περιοχήν, ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι ὑγρόν, ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ ποικιλωτάτη, μὲ ἀφθονίαν φοινικοδένδρων, πλατάνων, πευκῶν καὶ φαρμακευτικῶν φυτῶν Ἄφθονα ἐπίσης καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἰδίως εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ἐπικρατεῖ ἡ στεππώδης βλάστησις. Ἡ πανίς, πτωχὴ εἰς τὴν παράκτιον περιοχήν, εἶναι τοὐναντίον πλουσιωτάτη καὶ ποικιλωτάτη εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἔχει πολλοὺς πιθήκους, γορίλλας, χιμπατζῆ, λεοπαρδάλεις, χοίρους κ.τ.λ. Εἰς τὰς στέππας συναντῶνται ἐλέφαντες καὶ ἀντιλόπαι, εἰς τοὺς ποταμοὺς ἄφθονοι κροκόδειλοι, ἰχθύες καὶ καραβίδες, καὶ δὴ ἰδιαίτερον εἶδος αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται περιοδικῶς εἰς μέγαν ἀριθμόν.

Ὁ πληθυσμὸς ἀνήκει εἰς διαφόρους φυλάς, αἵτινες πρὸς μὲν τὰ νότια τῆς χώρας ἀνήκουν εἰς τὰς φυλὰς τῶν νέγρων Μπαντού, εἰς δὲ τὰ βόρεια εἰς τὰς φυλὰς τῶν νέγρων τοῦ Σουδάν. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Καμεροὺν κατοικοῦν οἱ Ντουάλα, μεταναστεύσαντες ἐκ τοῦ Ἄνω Λουνγκάζι καὶ ἐξαναγκάσαντες τοὺς πρώτους κατοίκους Κουάκουα νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ Ντουάλα εἶναι λαὸς πολεμικὸς καὶ ἐμπορικὸς συγχρόνως. Μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι οἱ Μοῦνγκο, οἱ Μπακόκο, οἱ Σασσούν, οἱ Μπεκουΐρι, παρὰ τὸ ὄρος Καμερούν, οἱ Μπομμπόκο, οἱ Μποκουντού, μὲ ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, οἱ Μπαλί, οἱ Κανούρι, οἱ Χαούσσα κτλ. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἀνέρχονται εἰς 1500 περίπου καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, ἱεραπόστολοι, στρατιῶται καὶ ὀλίγοι ἔμποροι, Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Ὀλλανδοὶ καὶ Ἀμερικανοί

Τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμον καὶ καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ὑπὸ πολλῶν ἑταιρειῶν, ἀγγλικῶν, γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν, αἵτινες κατέχουν εἰς χεῖράς των ὁλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας. Ἡ ἐξαγωγὴ περιλαμβάνει κυρίως καρποὺς καὶ ἔλαιον φοινίκων, ἐλαστικὸν κόμμι, κακάον, ἔβενον, ἐλεφαντόδοντας, ξυλείαν κτλ., ἡ δὲ εἰσαγωγὴ ὑφάσματα, τρόφιμα, μηχανήματα κτλ. Κυριώτεροι λιμένες εἶναι ὁ τῆς *Βικτωρίας* τῆς *Ντουάλα*, τοῦ *Ρίο ντὲλ Ρέϋ* κτλ. Αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἔχουν μῆκος 571 χλμ.

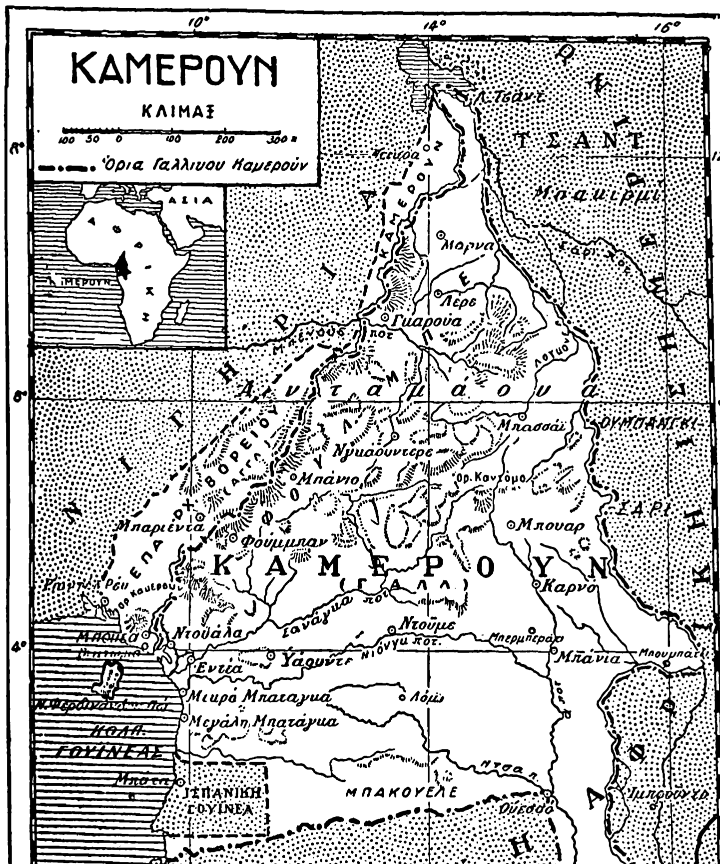

Τὸ Καμερούν ἀνεκαλύφθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου ἐξερευνητοῦ Φερδινάνδου Πώ, ὁ ὁποῖος ὠνόμασεν αὐτὸ οὕτως ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν καραβίδων, τὰς ὁποίας συνήντησεν εἰς τὸν ποταμόν, τὸν ὁποῖον ἀνέπλευσε καὶ τὸν ὁποῖον ἀπεκάλεσεν ἐπίσης διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος (camarâo εἰς τὴν πορτογαλικὴν σημαίνει καραβίς, ἐξ οὗ ὁ ποταμὸς καὶ ἡ χώρα ἀπεκλήθησαν *Ρίο ντὸς καμάρανς*—Rio dos comarâos). Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πάρντο τῷ 1777 τὸ Καμεροὺν περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἱσπανικὴν ἐπιρροήν. Τῷ 1868 ἤρχισεν ἐργαζομένη αὐτόθι ἡ γερμανικὴ ἑταιρεία Βαίρμαν, τῷ δὲ 1884 ὁ πρόξενος τῆς Γερμανίας κατώρθωσε νὰ συνάψῃ συνθήκας πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς βασιλεῖς καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸ γερμανικὴν ἀποικίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πολλοὶ ἰθαγενεῖς, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐπανεστάτησαν, ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ κατώρθωσαν νὰ τοὺς καθυποτάξουν. Τὰ ΒΔ σύνορα τοῦ Καμεροὺν καθωρίσθησαν δι' ἰδιαιτέρων συνθηκῶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας τῷ 1885, 1886, 1890 καὶ 1893, τὰ δὲ Ν καὶ Α μετὰ τῆς Γαλλίας τῷ 1885 καὶ 1894. Κατὰ καιροὺς τὸ Καμεροὺν διέτρεξαν πλεῖστοι ἐξερευνηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Κοὺντ καὶ Τάππενμπεκ τῷ 1887, ὁ Μπάλιμπεργκ τῷ 1888, ὁ Μόργκεν τῷ 1889, ὁ Στέττεν τῷ 1893 κτλ. Τῷ 1911, διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ Μαρόκκου, ἡ Γαλλία, λαβοῦσα ὡς ἀντάλλαγμα ἐλευθερίαν ἐνεργείας ἐν Μαρόκκῳ, παρεχώρησεν εἰς τὸ γερμανικὸν Καμεροὺν ἔδαφος 278.000 τ. χλμ. ἐκ τῆς γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἡ ἔκτασις τοῦ γερμανικοῦ Καμεροὺν ἀνήρχετο εἰς 491.100 τ. χλμ., οἱ δὲ κάτοικοι εἰς 3.500.000. Τὸ ἔδαφος τοῦτο ἐπεστράφη εἰς τὴν γαλλικὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Τῷ 1915, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸ Καμεροὺν κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1919 συνήφθη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συνθήκη διανομῆς τοῦ πρὸ τῆς συμφωνίας τοῦ 1911 ἐδάφους τοῦ Καμερούν. Κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην ἡ Ἀγγλία ἔλαβε τὸ ΒΔ τμῆμα, ἀποτελοῦν στενὴν λωρίδα παρὰ τὰ σύνορα τῆς Νιγηρίας, ὀνομασθεῖσαν «Ἐπαρχία τοῦ Βορείου Καμερούν», ἐκτάσεως 80 300 τ. χλμ. μετὰ 667.060 κατ. Πρωτεύουσα τοῦ ἀγγλικοῦ τούτου Καμεροὺν εἶναι ἡ Μπουέα, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ Μπαφούτ, ἡ Μπάλι, ἡ Μπάννιενγκ, ἡ Μπιμπούντι, ἡ Ντικόα, ἡ Ρίο ντὲλ Ρεϋ καὶ ἡ Βικτώρια. Ἡ Γαλλία ἔλαβε τὸ Α καὶ Ν τμῆμα, ἐκτάσεως 430.000 τ. χλμ. μετὰ 1 877.113 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ Ὑαουντά, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ Μπατάνγκα, ἡ Ντουάλα, ἡ Ἐντέα, ἡ Κρίμπι, ἡ Νγκαούντερα κτλ. Τῷ 1922 ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐνέκρινε τὴν διανομὴν ταύτην καὶ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ὑπὸ τύπον ἐντολῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Μ. Δ. Β

—/*Στρατ. Ἱστορ.*/ Τὴν περιοχὴν τοῦ *Καμερούν* εἶχον ὀχυρώσει οἱ Γερμανοί, ἵνα δύνανται ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν ἐπιθέσεων, τῶν ἐκπεμφθησομένων ἐκ τῶν περὶ τὸ Καμεροὺν περιοχῶν, ἀγγλικῆς εἰς Nigeria, γαλλικῆς εἰς Κογκό, ἀποτελουσῶν πέριξ τοῦ Καμεροὺν ἀνάπτυξιν 4.000 περίπου χιλιομέτρων.

Κατ' Ὀκτώβριον 1914 ἐπεζήτησαν οἱ Ἀγγλογάλλοι τὴν κατάληψιν τοῦ Καμεροὺν δι' ἀποβατικοῦ σώματος, ἀποβιβασθέντος τὴν 27ην Σεπτεμβρίου παρὰ τὴν Ντουάλα, μετὰ προηγούμενον δεκάωρον βομβαρδισμὸν ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, καθ' ὃν χρόνον τὰ παραμεθόρια ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα ἀπησχόλουν τ' ἀντίπαλα γερμανικά, ἵνα συγκρατήσωσι ταῦτα ἐπὶ τόπου καὶ μὴ ἐπιτρέψωσι νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ προχωροῦντος ἀποβατικοῦ σώματος· ἀλλ' αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν. Ἐπεζητήθη τότε ἡ κατάληψις τοῦ Καμεροὺν διὰ συγκεντρικῆς ἐπιθέσεως, ἐκτελεσθείσης διὰ τεσσάρων φαλάγγων, τῆς *βορείας* (ἀγγλογαλλικῆς) προχωρησάσης μέχρι τῆς Γκαρούα, ἥτις ἐπολιορκήθη ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1915, ὁπότε παρεδόθη ἡ πόλις αὕτη, κατόπιν δ' ἐξακολουθησάσης τὴν προχώρησιν πρὸς νότον· τῆς *ἀνατολικῆς* (γαλλικῆς) προχωρησάσης μέχρις Ἰουνίου 1915 ἕως τὸ ὕψος τῆς Ντουμὲ-Λομιέ· τῆς *νοτίας* (γαλλικῆς) προχωρησάσης ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Κογκὸ καὶ συνενωθείσης κατ' Ὀκτώβριον 1914 περὶ τὸ Μιτσὶγκ μετὰ τοῦ εἰς Κοκομπεὰκ ἀποβιβασθέντος στρατεύματος, καὶ καταλαβόντος μὲν τὸ Μπίταμ τὸ τέλος Ἰουνίου 1915 ἀλλὰ μὴ δυνηθέντος μετὰ ταῦτα νὰ προχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν· τῆς *ἀποβατικῆς* φάλαγγος (ἀγγλογαλλικῆς), τῆς, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ντουάλα, προχωρησάσης πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Καμεροὺν (ὕψ. 4,000 μέτρ.) καὶ ἀπασχοληθείσης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέχρι τοῦ τέλους 1914, ὁπότε ἐπετεύχθη ἡ πλήρης κατάληψις τοῦ ὄρους τούτου.

Μολονότι αἱ ἀγγλογαλλικαὶ φάλαγγες εἶχον ἀρκετὰ προχωρήσει ἐντὸς τοῦ Καμερούν, ἐν τούτοις ἡ κατάληψις τῆς Ὑαουντέ, ἀποτελούσης τὸ κέντρον τῆς γερμανικῆς ἀντιστάσεως, δὲν ἐπετεύχθη, καίτοι ἀπόπειρα τοιαύτη ἐγένετο κατ' Ἰούνιον 1915, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ συμμαχικαὶ ἐπιθέσεις ἦσαν ἀσύνδετοι. Ταῦτα κατιδόντες οἱ Σύμμαχοι συνῆλθον κατὰ τὸ τέλος Αὐγούστου 1915 εἰς Ντουάλα, καὶ ἀπὸ κοινοῦ κατήρτισαν σχέδιον ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ὑαουντέ. Ὄντως, ἐπίθεσις ἀρξαμένη τὸν Ὀκτώβριον 1915 δι' ἁπασῶν τῶν συγκλινουσῶν τούτων συμμαχικῶν φαλάγγων, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑπὸ τῆς ἀποβατικῆς φάλαγγος κατάληψιν τῆς Ὑαουντὲ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1916. Ὁ ἐν Ὑαουντὲ γερμανικὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ διολισθήσῃ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν ἱσπανικὴν Γουϊνέαν, ἔνθα ἀφωπλίσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ αἰχμάλωτος μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου. Περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου 1916 ἅπασα ἡ περιοχὴ τοῦ Καμεροὺν εἶχε καταληφθῆ ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—/*Φιλοτ.*/ Εἰς τὴν πρώτην γερμανικὴν αὐτὴν ἀποικίαν ἐκυκλοφόρησαν τὸ πρῶτον γραμματόσημα μόλις τῷ 1896. Ἦσαν τὰ γερμανικὰ τῆς ἐκδόσεως 1889 (τῶν 3 πφένιχ—50 πφ.) ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπετέθη πλάγιον ἐπισήμασμα Kamerun. Τῷ 1900 ἐξεδόθη νέα σειρὰ γενικὴ διὰ τὰς γερμανικὰς ἀποικίας τύπου «πλοιου» ἐκ δεκατριῶν ἀξιῶν (3 πφ.—5 μάρκ.), τῶν ὁποίων ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι σημαντική, ἰδίως ὅταν φέρουσι ταχυδρομικὴν σφραγῖδα. Κατὰ τὸ 1905 μέχρι τοῦ 1914 ἐκυκλοφόρησαν μερικαὶ ἀξίαι (3, 5, 10, 20 πφ., 1 καὶ 5 μάρκων) τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ ὑδατόσημον. Ὅταν ἡ ἔκρηξις τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπέφερε τὴν κατάληψιν τῆς ἀποικίας αὐτῆς ὑπὸ ἐκστρατευτικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος Ἀγγλογάλλων, τὸ σῶμα τοῦτο ἐκυκλοφόρησεν ἴδια γραμματόσημα, ἐπισημανθέντων τῶν πρώτων γερμανικῶν τοιούτων τῆς ἐκδόσεως «πλοιου» μὲ τὸ ἐπισήμασμα C. E. F. (Cameroun Expeditionary Force) καὶ τὴν ἀξίαν εἰς πεννας καὶ σελλίνια. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 13 ἀξίας καὶ εἶναι σπανιωτάτη. Τὴν ἰδίαν εποχὴν οἱ Γάλλοι ἐπεσήμαναν τὰ γραμματόσημα τῆς γειτονικῆς ἀποικίας των Gaboy, ἐκδόσεως 1910 (δεκαπέντε ἀξίας), μὲ τὸ ἐπισήμασμα Corps Expéditionnanre Franco-Anglais CAMEROUN εἰς τρεῖς γραμμὰς και τὰ εχρησιμοποίησαν διὰ τὴν ἰδίαν ἀποικίαν, ἀλλά, λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐκδόσεως καὶ τὰ γραμματόσημα ταῦτα εἶναι δυσεύρετα, καὶ ἡ ἐμπορική των ἀξία εἶναι μεγάλη. Οἱ Γάλλοι ἐξέδωκαν βραδύτερον νέαν σειρὰν ἐκ 14 ἀξιῶν, ἐπισημάναντες τὰ γραμματόσημα τοῦ γαλλικοῦ Κογκὸ (ἐκδόσεως 1900—1907) μὲ τὸ ἐπισήμασμα Occupation Française de Cameroun. Καὶ τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἡ ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι σημαντική. Ἄλλη σειρὰ ἀπὸ 17 ἀξίας μὲ ἀνάλογον ἐπισήμασμα CAMEROUN Occupation Française εἰς τρεῖς γραμμὰς ἐπι γραμματοσήμων τοῦ γαλλικοῦ Κογκὸ δὲν ἔχει μεγάλην ἀξιαν, ὅπως καὶ τετάρτη σειρὰ 1921 μὲ ἐπισήμασμα CAMEROUN ἐπὶ τῶν

Digitized by Google

αὐτῶν γραμματοσήμων. Ἀπὸ τοῦ 1925 καὶ ἐφεξῆς κυκλοφοροῦν ἴδια γραμματόσημα, παριστῶντα τοπία τῆς ἀποικίας μὲ τὴ λέξιν CAMEROUN. Τούτων ἡ ἐμπορικὴ τιμὴ εἶναι ἐλαχίστη. (Ε. Φ. Ε.)

— **Καμεροὺν** /*Γεωγρ.*/. Ὀροσειρὰ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ πλησίον τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας, περιλαμβανομένη σήμερον ἐν τῷ βρεττανικῷ Καμερούν. Κεῖται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 4° καὶ 4°28′ Β. πλ. καὶ τῶν μεσημβρινῶν 9° καὶ 9°30′ Α μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἔκτασιν 2000 τ. χλμ. καὶ ἀποτελεῖ ἡφαιστειογενὲς ὀροπέδιον περιλαμβάνον 28 ἐσβεσμένους κρατῆρας, εἰς ὕψος 2730 μ. Ἐπὶ μιᾶς τῶν κορυφῶν αὐτοῦ, τοῦ ὄρους Χοῦκερ, ὑπάρχει κρατὴρ βάθους 90 μ. εἰς ὕψος 3730 μ. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι ἡ κορυφὴ *Ἄλμπερτ*, καλουμένη ὑπὸ ἰθαγενῶν *Τζὰκς* καὶ ἔχουσα ὕψος 4075 μ. Αὕτη κατέρχεται μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς συναντᾷ τὸ Μικρὸν Καμερούν, ὕψους 1774 μ. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη εἶναι κεκαλυμμένη ἀπὸ δάση φοινίκων, ἀκακιῶν καὶ πευκῶν, τὰ ὁποῖα φύονται εἰς ὑψόμετρον μέχρι 2000 καὶ 2600 μ. Αἱ κορυφαὶ καλύπτονται ὑπὸ λάβας. Ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καλοῦνται *Μόγκο-μὰ-Λόμπα*. Τὸ ὄνομα Montes Camarâos ἐδόθη ὑπὸ τῶν Πορτογάλων κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ὁμωνύμου χώρας. Μ. Δ. Β.

Καμετὰ (Cameta) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Πάρᾳ, 180 χλμ. ἀπὸ τῆς πρωτευούσης, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τοκατέν. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον καπνοῦ, κακάου, βάμβακος κλπ. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1835—1836 ἡ Καμετὰ διεδραμάτισε σπουδαῖον ῥόλον ὡς κέντρον ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1625 καὶ ἔχει 25 000 κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

Καμέττι (Cametti), ***Ἀλβέρτος***. Ἰταλὸς μουσικὸς γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ τῷ 1871. Μέλος τῆς «Γρηγοριανῆς ἑταιρείας» καὶ τῆς «Ἐπιτροπῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς», ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τὴν μελέτην τῶν ἔργων τῆς σχολῆς τῆς Ῥώμης. Τὰ κυριώτερα συγγράμματά του εἶναι: «Cenni storici di G. P. da Palestrina» (1905), «I melodrammi biblici all'ospizio di S. Michele in Roma» (1907), «Il poeta melodrammatico Jacopo Ferreti» (1898), «Donizetti, Bellini e Mozart à Roma» (1907) κτλ. Συνέθεσεν ἐπὶ πλέον ἀριθμόν τινα ἔργων, κυρίως θρησκευτικῶν. Γ. Σ.

Καμεχαμέχα (Kamehameha). Ὄνομα βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Χαβαϊκοῦ ἀρχιπελάγους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ διασήμου θαλασσοπόρου Τζέϊμς Κοὺκ (1778) εἰς τὴν Χαβάην, τὸ ἀρχιπέλαγος ἦτο διῃρημένον εἰς τρία κεχωρισμένα βασίλεια· τὴν Χαβάην, τὸ Ὀάχου μετὰ τοῦ Μάουϊ καὶ τὸ Λαναὶ μετὰ τοῦ Μολόκαι. Κατόπιν ἐμφυλίων πολέμων βασιλεὺς τῆς Χαβάης ἀνεκηρύχθη (1789) ὁ *Καμεχαμέχα* (1736—1819), ὁ ἐπονομασθεὶς Μέγας, μεγάλης δραστηριότητος καὶ ἱκανότητος πρίγκιψ, ὅστις εἰσαγαγὼν ὅπλα καὶ ὀργανώσας τὸν στρατὸν τῆς Χαβάης ἐπετέθη κατὰ τῶν λοιπῶν βασιλείων, ἅτινα διαδοχικῶς ὑπέταξεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του (1795). Ἀπέθανε τῷ 1819, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ *Καμεχαμέχα Β′* (1819 — 1824) στερούμενος τῆς δραστηριότητος τοῦ πατρός του. Οὗτος, διὰ λόγους συμφέροντος, κατήργησε τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰσαγαγὼν τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ *Καμεχαμέχα Γ′* ἔδωκεν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὸ πρῶτον Σύνταγμα. Ἡ ἄφιξις καθολικῶν ἱεραποστόλων (1837), οἵτινες ἀπέβλεπον ὅπως ἐκτοπίσουν τοὺς προτεστάντας, ἐδημιούργησε σοβαρὰς δυσχερείας διὰ τὸν ἡγεμόνα, καίτοι ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ βασιλείου του (1843). Ὁ *Καμεχαμέχα Δ′* ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1854—1863, διεδέχθη δὲ τοῦτον ὁ ἀδελφός του *Καμεχαμέχα Ε′*, ἀποθανὼν τῷ 1872. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἄμεσος ἀπόγονος τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ τῆς βασιλείας, τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας περιερχομένης ἔκτοτε εἰς πρόσωπα εὐνοούμενα ὑπὸ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ξένης δυνάμεως, μέχρις ὅτου οἱ λευκοί, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὰς καλυτέρας γαίας, διὰ δωροδοκιῶν καὶ ῥαδιουργιῶν ἔγιναν κύριοι τῆς καταστάσεως, ζητήσαντες τὴν προσάρτησιν τοῦ βασιλείου εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Δ. Σ. Δ.

καμήλα (ἡ), ἡ ***γκαμήλα***· κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *κάμηλος* (βλ. λ.)· || μεταφρ. ἰδίως πρὸς χαρακτηρισμὸν γυναικῶν ὑψηλῶν, μὲ ἀσύμμετρον καὶ ἄκομψον σῶμα.

Καμήλα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Νησίον τοῦ νοτίου Αἰγαίου ἔρημον (πλάτ. 35° 52′ Β, μῆκ. 26° 15′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago, Southern Sheet), 34 μίλλ. βορείως καὶ ὀλίγον τι δυτικῶς τοῦ Κάβο Σίδερο τῆς Κρήτης. Λέγεται καὶ *Καμηλονήσι*. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Δήλου (πλάτ. 37° 24′ 40″ Β. μῆκ. 26° 16′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea and Delos), ἡ ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

— **Καμήλα, *Κάτω***— /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 977. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βαμβακοῦσα* (πρῴην *Γκούντελη*, κάτ. 368) καὶ *Κουβούκλιον* (πρῴην *Ἰσαμὶ-Μαχαλέ*, κάτ. 250).

— **Καμήλα** *Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἡ καθ' Ἕλληνας ὀνομασία τοῦ ὄρους *Σαμσοὺν-ντάγ*, τῆς Μυκάλης τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

καμηλάγκαθο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἔχινωψ ὁ ἰξώδης* (Echinops viscosus), τοῦ καὶ ἄλλως *σταυράγκαθο, ἀχινάγκαθο, σκολίμποι, ἀχινόχορτο* καὶ *μοσκοκαύλι* ἐπονομαζομένου. Κ. ΠΑΠ.

καμηλάρης (ὁ)· ὁ ὁδηγὸς καμήλου, ὁ γκαμηλιέρης, ἄλλως *καμηλάτης*.

Καμηλάροι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 398. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ἅγιος Ἰωάννης* (κάτ. 84).

καμηλασία (ἡ), ἀντὶ *καμηληλασία*· τὸ ἔργον τοῦ καμηλάτου, τὸ νὰ ὁδηγῇ τις κάμηλον.

καμηλάτης (ὁ)· ἀντὶ *καμηλήλάτης*, ὁ ἐλαύνων κάμηλον ἢ καμήλους, καμηλιέρης.

Καμηλαύκα [*Παραλ. Γεωγρ.*/. —1) Ἀκρωτήριον βραχῶδες τῆς Ἀκαρνανίας, ἀπόληξις τῆς βουνοσειρᾶς Ἅγιος Προφήτης (πλάτ. 38° 40′ 00″ Β, 20° 56′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Kamilafka), δυτικὸν τοῦ ὅρμου τῆς Αλυζίας κέρα., ἀτενίζον πρὸς Δ τὸν ὅρμον Ἀθένι τοῦ Μεγανησίου. —2) Ὁμοίως τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ βορείου τμήματος τῆς Ζακύνθου, ὀνομαζόμενον καὶ *Στὶς Κολῶνες* (πλάτ. 37°53 50″ Β, μῆκ 20°43′15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico island), λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ἐπιφορῶν τῶν τρικυμιῶν διαβρώσεις ἐσχημάτισαν εἰς αὐτὸ γραφικωτάτας ἁψῖδας· κεῖται νοτίως τῶν ἀκρωτηρίων Σχινάρι καὶ Ἁγίας Κυριακῆς. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καμηλαύκιον (τό). Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν (βλ. λ. *καλυμμαύχιον*).

καμηλέμπορος (ὁ)· ἔμπορος καμήλων.

καμηλήσιος, —*α*, —*ο*· δημοτ., ὁ τῆς καμήλου, ὁ ἐκ τῆς καμήλου προερχόμενος: «μαλλὶ καμηλήσιο».

Καμήλι /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς (πλάτ. 36° 31′ 40″ Β, μῆκ. 23° 09′ 50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 5½ μίλλ. Β ΒΔ τοῦ φάρου Μαλέας. Εἶναι τὸ *Ἐπιδήλιον* (βλ.λ.) τοῦ Παυσανίου καὶ τοῦ Στράβωνος. Σ. Ε. Λ.

Καμηλιανὰ [*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλεμελιανῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 23.

Καμηλιανός, *ἅγιος*. Μαθητὴς τοῦ ἁγίου Λούπου, ἐπισκόπου τῆς ἐν Γαλλίᾳ Troyes, διεδέχθη αὐτὸν τῷ 478 καὶ ὡς ἐπίσκοπος μετέβη τῷ 511 εἰς τὴν ἐν Orléans σύνοδον. Ἀποθανὼν τῷ 525 ἑορτάζεται τὴν 28 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

καμηλίδαι (οἱ) (Camelidae) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν*, περιλαμβάνουσα ζῷα μεγάλου ἀναστήματος καὶ ἧς κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *κάμηλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— / *Παλαιοζῳολ.* / Λείψανα ἀπολιθωμένα *καμηλιδῶν* εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι καὶ ἡ πατρὶς τῶν καμηλιδῶν. Κατὰ τὴν πλειόκαινον ὑποδιάπλασιν παρουσιάζονται ἐπίσης ἐν Ἀσίᾳ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μετηνάστευσαν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ διὰ ξηρᾶς συνδέσμου μεταξὺ Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς—τοῦ ἰσθμοῦ δηλαδὴ τοῦ Παναμᾶ—εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην χώραν. Ἐκ τῆς Ἀσίας οἱ καμηλίδαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων ἔφθασαν μέχρι τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς νοτίου Ῥωσίας. Οἱ καμηλίδαι τῆς ἠωκαίνου ὑποπεριόδου παρουσιάζονται ὡς ἀρχέγονοι πρωτογενεῖς μορφαὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατασκευὴν τῶν ἄρθρων των καὶ τῆς ὀδοντοστοιχίας των. Τὰ ἀρχαιότατα γένη (π. χ. ὁ *πρωτύλοπος*) εἶχον τὸ μέγεθος ἑνὸς μεγάλου ἀγρίου λαγωοῦ, κλειστὴν ὀδοντοστοιχίαν, τετραδάκτυλα ἐμπρόσθια ἄκρα, ἀλλὰ δίχηλα ὀπίσθια ἄκρα.

Ἐκ τῶν ἀπολιθωμένων καμηλιδῶν τὰ κυριώτερα γένη εἶναι: ὁ *πρωτύλοπος*, τὸ *ποιιβροθήριον*, ἡ *πρωτομέριξ*, ἡ *πρωτολαβίς*, ἡ *προκάμηλος*, ἡ *πλειαυχενία*, ἡ *καμήλωψ*, κ.λ.π. Τὸ γένος *κάμηλος* ἀπεσχίσθη ἐκ τοῦ γένους τῆς *πρωτολαβίδος* διὰ τῆς ἐνδιαμέσου μορφῆς τῆς *πλειαυχενίας*. Γ. Κ. Γ.

καμηλιέρης (ὁ)· *καμηλάρης* (βλ. λ.).

Καμηλιέρης, ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς ἐκ Μελίτης καὶ θεατρικὸς ἐπιχειρηματίας. Εὑρισκόμενος ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1836, ἵδρυσεν ἐκεῖ, τῇ συνδρομῇ πολλῶν Ζακυνθίων καὶ τῇ ἀδείᾳ τῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως, ἐν τῇ τότε πλατείᾳ τῶν ἀσκήσεων καὶ νῦν πλατείᾳ Γεωργίου τοῦ Α′, προσωρινὸν ξύλινον θέατρον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀπόλλων», ἐν ᾧ ἐδόθησαν πολλαὶ μελοδραματικαὶ παραστάσεις. Μεταβὰς εἰς Ἀθήνας τῷ 1838, ἐζήτησε, δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπως τοῦ παραχωρηθῇ δωρεὰν οἰκόπεδον πρὸς ἀνέγερσιν χειμερινοῦ θεάτρου ἀνταξίου τῆς πρωτευούσης. Ἡ κυβέρνησις, μελετήσασα τοὺς ὅρους τοῦ Καμηλιέρη καὶ εὑροῦσα αὐτοὺς συμφέροντας, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν διὰ Β. διατάγματος, ἐκδοθέντος τὴν 19 Μαΐου 1838, γήπεδον δωρεὰν εἰς ἰδιοκτησίαν του, ἐκ 3 237 τετραγωνικῶν πήχεων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου, τῆς σήμερον Μενάνδρου. Ἐπὶ πλέον παρεχωρήθη εἰς τὸν Καμηλιέρην καὶ πενταετὲς προνόμιον, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἀπηγορεύετο εἰς πάντα ἄλλον ν' ἀνεγείρῃ ἐν Ἀθήναις θέατρον, καθὼς ἐπίσης καὶ νὰ παριστάνῃ ἐπὶ θεατρικῆς σκηνῆς «μουσικὰ μελοδράματα, τραγῳδίας, κωμῳδίας καὶ κάθε ἄλλου εἴδους ποιήματα, εἴτε διὰ στίχων, εἴτε εἰς τὸ πεζόν». Ἀλλ' ὁ Ἰταλὸς ἐργολάβος, μὴ δυνηθεὶς νὰ εὕρῃ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ θεάτρου χρήματα, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ παραχωρηθέντος αὐτῷ προνομίου διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Μαρτίου 1839 Β. διατάγματος. Διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος πᾶσαι αἱ ἐν τῷ ἀπὸ 19 Μαΐου 1838 Β. διατάγματι διαλαμβανόμεναι παραχωρήσεις εἰς τὸν Ἰωσὴφ Καμηλιέρην μετεβιβάσθησαν εἰς ἕτερον Ἰταλὸν ἐργολάβον, τὸν *Βασίλειον Σανσώνην*, ὅστις, εὐτυχέστερος τοῦ συμπατριώτου του Καμηλιέρη, κατώρθωσε νὰ ἐξοικονομήσῃ μερικὰ χρήματα καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ θεάτρου. Ἀλλὰ ταχέως περιελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, κατέφυγεν εἰς τὴν πρωτοτυπωτάτην ἰδέαν νὰ προπωλήσῃ τὰ θεωρεῖα τῆς πρώτης σειρᾶς τοῦ ἀνεγειρομένου θεάτρου καὶ διὰ τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως ταύτης χρημάτων καὶ ἑτέρων 10.000 δραχμῶν, ἃς προσέφερε τὸ Ἐθνικὸν ταμεῖον, ἐπελήφθη τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ θεάτρου, ὅπερ μετά τινα ἔτη (1844) μετεβιβάσθη διὰ πλειστηριασμοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην Μπούκουραν, μετονομασθὲν ἔκτοτε εἰς θέατρον Μπούκουρα. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **Καμηλιέρης, *Λαυρέντιος***. Ἕλλην μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1874. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου διορισθεὶς καθηγητὴς τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων εἰς τὸ Ὠδεῖον, ἀνέπτυξεν ὅλην του τὴν δραστηριότητα διὰ τὴν δημιουργίαν κυρίως πολυαρίθμου χορῳδίας, δι' ἣν καὶ ἔγραψε σειρὰν «Μελῳδικῶν ἀσκήσεων». Ἐκτὸς τούτου ὁ Καμηλιέρης ἐχρημάτισε διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς Μουσικῆς ἑταιρίας Ἀθηνῶν μέχρι τῆς διαλύσεως αὐτῆς. Σήμερον ζῇ ἐν Ἀμερικῇ διευθύνων ὀρχήστραν. Γ. Σ.

καμηλόδερμα (τὸ) [*Ἐγκυκλ.*/. Τὸ δέρμα τῆς καμήλου. Τὸ δέρμα τοῦτο ἐπεξεργαζόμενον καταλλήλως ἐν τοῖς βυρσοδεψείοις, ὅπως καὶ τὸ τῶν κερασφόρων ζῴων, χρησιμοποιεῖται εὐρέως εἰς τὴν ὑποδηματοποιίαν, ἰδίως τῶν πολυτελῶν στρατιωτικῶν λουστρινίων (κοιν. *μπόττες*). Τὸ καμηλόδερμα εἶναι χονδρὸν πλὴν σχετικῶς ἐλαφρόν, ἐλαστικὸν καὶ ἀδιάβροχον. Κ. ΠΑΠ.

καμηλόμαλλο (τό)· τὸ μαλλίον τῆς καμήλου (βλ. *καμηλότριχα*).

καμηλοπαρδαλίδαι (Girafides) /*Ζῳολ.*/. Οἰκογένεια θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν μηρυκαστικῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὴν *καμηλοπάρδαλιν* (βλ. λ.).

—/*Παλαιοζῳολ.*/ Ἡ οἰκογένεια αὕτη τῶν *μηρυκαστικῶν* θηλαστικῶν παλαιοντολογικῶς περιλαμβάνει δύο διακεκριμένας ὑποοικογενείας: *τὰς πραγματικὰς καμηλοπαρδάλεις* ἢ *καμηλοπαρδαλίνας* καὶ τοὺς ἐκλείψαντας *σιβαθηριίνας*. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Μὰξ Σλόσσερ ἡ ὑποοικογένεια τῶν *καμηλοπαρδαλιδῶν* κατάγεται ἐκ τῶν μεγάλων εἰδῶν τῆς *παλαιομέριχος*, ἡ ὁποία ἔζῃ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον τῆς τριτογενοῦς περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος.

Οἱ ἀρχαιότατοι καμηλοπαρδαλίδαι παρουσιάζονται τὸ πρῶτον μὲ ἀπολιθωμένα λείψανά των ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ. Ἀναμφισβητήτως ἔχουν τὴν καταγωγήν των ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν. Κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχήν, ὅτε τὸ κλῖμα τῆς ἕως τότε πατρίδος των ἔγινε ψυχρότατον καὶ ἡ φυτεία, ἕνεκα τῆς διαρκῶς αὐξανούσης ξηρασίας, ἔγινεν ὁμοία πρὸς τὴν φυτείαν τῶν σημερινῶν ὑψηλῶν στεππῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, πλῆθος γενῶν καὶ εἰδῶν ζῴων, ὡς ἓν μέγα μεταναστευτικὸν κῦμα, ἀποτελούμενον ἀπὸ θερμόφιλα ζῷα, κερασφόρα καὶ καμηλοπαρδαλοειδῆ, ἄφησαν τὴν πατρίδα των, διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τόπους, ὅπου ἔρρεον ῥυάκια καὶ ποτάμια καὶ ὅπου ὑπῆρχον ἕλη καὶ λίμναι, συνθῆκαι δηλαδὴ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διαβίωσίν των.

Τὰ κατὰ τὴν κατωτέραν πλειόκαινον ἐποχὴν

Digitized by Google

ζῶντα γένη ἦσαν τὸ ἄκερον *ἑλλαδοθήριον*, ὁ *παλαιότραγος* καὶ τὸ *σαμοθήριον*, ζήσαντα καὶ εἰς τὸ Πικέρμι τῆς Ἀττικῆς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν παρουσιάζονται καὶ λείψανα τοῦ γένους *καμηλοπάρδαλις*.

Λείψανα καμηλοπαρδαλιδῶν εὑρέθησαν καὶ εἰς τὴν Σάμον, τὴν νότιον Ρωσίαν, Περσίαν (Μαράγαν), Σιβαλὶκ καὶ Κίναν. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν Εὐρασίαν καὶ Ἀμερικήν, διατηρηθέντα μέχρι σήμερον διὰ δύο μόνον γενῶν, τῆς *καμηλοπαρδάλεως* καὶ τῆς *ὀκαπίας* ἐν Ἀφρικῇ. Γ. Κ. Γ.

καμηλοπάρδαλις (ἡ) (Camelopardalis) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κατωφερῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μεγάλου ἀναστήματος, διακρινόμενα κυρίως ἐκ τοῦ ἐπιμηκεστάτου αὐτῶν λαιμοῦ. Εἰς τὰς καμηλοπαρδάλεις τὰ κέρατα εἶναι βραχέα, εὐθέα καὶ οὐχὶ πίπτοντα, καὶ φαίνονται ὡς προέκτασις τῶν κρανιακῶν ὀστῶν. Κέρατα ἔχουσιν ἀμφότερα τὰ γένη. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος τῆς καμηλοπαρδάλεως εἶναι ὁ ἑξῆς: κοπτ. $\frac{0}{3}$, κυν. $\frac{0}{1}$, προγομ. $\frac{3}{3}$, γομφ. $\frac{3}{3} \times 2 = 32$ ὀδόντες. Οἱ γομφίοι εἶναι βραχύτατοι. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει ἓν καὶ μόνον εἶδος, τὴν *καμηλοπάρδαλιν τὴν κοινὴν* (Camelopardalis giraffa), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν αἰθιοπικὴν ζώνην τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ ἄρρην ἔχει ὕψος 4—5 μέτρων, εἶναι δηλαδὴ τὸ ὑψηλότερον πάντων τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν ζῴων. Τὸ μῆκος τοῦ λαιμοῦ ὀφείλεται ἁπλῶς εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ἐπιμήκυνσιν τῶν κρανιακῶν σπονδύλων, οἵτινες εἶναι 8 τὸν ἀριθμόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κλίσιν τῆς ράχεως, αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν καταπληκτικὴν βραχύτητα τοῦ θώρακος. Οἱ πόδες ἀμφο-

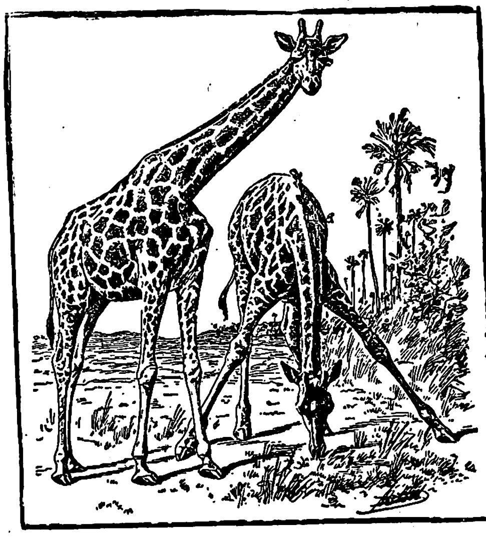

Καμηλοπάρδαλις.

τέρων τῶν ζευγῶν ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὕψος. Τὸ δέρμα εἶναι λεῖον καὶ θαυμασίως διακεκοσμημένον. Εἶναι πυρρέρυθρον καὶ φέρει, ἀτάκτως ἐσπαρμένας, εὐρείας, πολυγωνικὰς κηλῖδας χρώματος μελανοπυρροῦ, ἀνοικτοῦ ἢ σκοτεινοῦ ἀναμίξ. Τὰ θαυμάσια ταῦτα ζῷα εὑρίσκονται εἰς τὰς πεδιάδας, αἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος.

Ἡ καμηλοπάρδαλις ζῇ κατὰ πολυπληθεῖς ἢ ὀλιγοπληθεῖς ἀγέλας ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς ἀφρικανικὰς ἐκτάσεις. Εἶναι ζῷον δειλότατον καὶ παρὰ τὸ μέγα ἀνάστημά του δὲν ἀντιμετωπίζει τὸν ἐχθρὸν παρὰ διὰ τῆς φυγῆς. Τρέχει ταχύτατα, κινοῦσα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὸν λαιμόν της. Τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκ φύλλων διαφόρων δένδρων καὶ ἰδίως ἀκακιῶν. Ἡ θήλεια εἶναι κατά τι χαμηλοτέρα τοῦ ἄρρενος. Τὸ νεογνὸν ἔχει ἀνάστημα 2 περίπου μέτρων. Μικρὰ συλλαμβανομένη ἡ καμηλοπάρδαλις ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ διατηρεῖται πλεῖστα ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καλῶς τρεφομένη. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν, Περσίαν (Μαράγαν), Σιβαλίκ, Κίναν (Σανσὶ καὶ Στζβάν). Ἐν Ἑλλάδι λείψανά των εὑρέθησαν εἰς τὸ Πικέρμι (ἡ *καμηλοπάρδαλις ἡ Ἀττική*) καὶ εἰς τὴν Σάμον (ἡ *καμηλοπάρδαλις ἡ Ἀττικὴ* καὶ ἡ *καμηλοπάρδαλις ἡ μικρά*). Γ. Κ. Γ.

Καμηλοπάρδαλις *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου καὶ τῆς Κασσιόπης καὶ ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ Ἡνιόχου καὶ τοῦ Περσέως μέχρι τοῦ Δράκοντος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου. Ἀπαρτίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων μεγέθους κατωτέρου τοῦ τετάρτου περίπου. Σ. Π.

κάμηλος (ἡ) (Camelus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *καμηλιδῶν*. Αἱ κάμηλοι διαφέρουσι τῶν λοιπῶν μηρυκαστικῶν τόσον κατὰ τὴν σωματικήν των διάπλασιν, ὅσον καὶ διὰ τὸν ὀργανισμόν των καὶ ἰδίως διὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν των. Ἡ ὀδοντοφυΐα τῶν καμήλων εἶναι τελειοτέρα πάν-

Κάμηλος ἡ βακτριανή.

των τῶν λοιπῶν μηρυκαστικῶν. Ἡ ἄνω σιαγὼν φέρει, εἰς τὰ ἐνήλικα ζῷα, ἓν ζεῦγος κοπτήρων, εἰς δὲ τὰ ἀνήλικα δύο ζεύγη κοπτήρων. Μετὰ τοὺς κοπτῆρας φέρει, ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς τῆς ἄνω σιαγόνος, ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα τελείως ἀνεπτυγμένον καὶ εἶτα εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ κυνόδοντος ἀπόστασιν, ἥτις εἶναι κενὴ ὀδόντων, μικρόν, προσομοιάζοντα πρὸς κυνόδοντα, προγόμφιον ὀδόντα, εἶτα δὲ ἀκολουθοῦσιν οἱ γομφίοι, 6 τὸν ἀριθμόν, οἵτινες, ὅπως εἰς πάντα τὰ μηρυκαστικά, φέρουσιν ἕκαστος ἀνὰ τέσσαρα φυμάτια. Ἡ κάτω σιαγὼν φέρει 3 ζεύγη κοπτήρων τελείως ἀνεπτυγμένων, εἶτα ἀνὰ ἕνα ἰσχυρὸν κυνόδοντα εἰς ἑκάστην πλευράν, κατόπιν ὑπάρχει κενόν τι διάστημα καὶ τέλος ἀνὰ 5 γομφίους εἰς ἑκάστην πλευράν, ὧν οἱ δύο πρῶτοι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς προγομφίους ὀδόντας τῆς ἄνω σιαγόνος καὶ οἱ λοιποὶ πρὸς τοὺς γομφίους.

Ἡ κρανιακὴ χώρα εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη καὶ τὰ μετωπικὰ ὀστᾶ ἀνανάπτυκτα, συγκρινόμενα ἰδίως πρὸς τὰ τοῦ ἵππου. Ὁ στόμαχος τῶν ζῴων τούτων εἶναι κατὰ πολὺ ἁπλούστερος τοῦ στομάχου τῶν λοιπῶν μηρυκαστικῶν. Σπουδαιότερον ὄργανον ἐν τῷ στομάχῳ εἶναι ἡ *ὑδαταποθήκη* καλουμένη, δηλαδὴ παμμέγιστος ἀσκὸς μὲ ἀνθεκτικὰ τοιχώματα, περιβαλλόμενος ὑπὸ πλείστων πτυχώσεων. Τὸ ἐν λόγῳ ὄργανον ἐπιτρέπει εἰς τὴν κάμηλον νὰ ὑποφέρῃ τὴν δίψαν κατὰ τὰς μακρὰς αὐτῆς εἰς τὰς ἐρήμους πορείας της. Ἐπίσης ὁ σκελετὸς τῶν ἄκρων τῆς καμήλου παρουσιάζει μεγάλας διαφορὰς σχετικῶς πρὸς τὸν σκελετὸν τῶν ἄκρων τῶν λοιπῶν ζῴων τοῦ ἰδίου ἀθροίσματος. Τὰ μετακαρπικὰ καὶ τὰ μετατάρσια ὀστᾶ περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους των συνενοῦνται καὶ εἶτα πάλιν χωρίζονται εἰς δύο. Ὁ ἄκρος ποὺς εἶναι εὐρύτατος καὶ τυλώδης, τὸ δὲ ζῷον βαδίζει στηριζόμενον ἐφ' ὁλοκλήρου αὐτοῦ τοῦ πέλματος.

Αἱ κάμηλοι φέρουσιν ἕνα *(δρομάς)* ἢ δύο ὕβους, *(κυρίως κάμηλος* ἢ ἁπλῶς *κάμηλος)*. Ὁ ὕβος οὗτος, ὅστις σχηματίζεται ἐξ ἀλλεπαλλήλων σκληρῶν πτυχώσεων τοῦ δέρματος καὶ ἐκ λιπαρῶν σαρκωμάτων, εἶναι μικρότερος ἢ μεγαλύτερος ἐφ' ὅσον τὸ ζῷον εἶναι εὐρωστότερον ἢ ἀδυνατότερον. Κατὰ τινας φυσιοδίφας ὁ ὕβος εἶναι εἶδος απο-

Κάμηλος ἡ δρομάς.

θήκης στερεᾶς τροφῆς, ἐξ οὗ ἐφοδιάζεται τὸ ζῷον κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ νηστείας, ὅταν εὑρίσκεται εν πορείᾳ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τὸ χεῖλος εἶναι ἐσχισμένον περὶ τὸ μέσον του καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι ἀρκετοῦ μήκους καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἄκρον της φέρει θύσανον τριχῶν. Τὸ τρίχωμα εἶναι ἄφθονον, ἰδίως κατὰ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν ράχιν. Τὸ χρῶμα, συνήθως, εἶναι ὠχρὸς φαιὸν πρὸς τὸ ἐπίξανθον, ἐνίοτε δὲ μελανόφαιον ἢ ὑπόλευκον, μεταβαλλόμενον κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, τὴν χώραν ἐν ᾗ ζῶσιν καὶ τὴν δίαιταν αὐτῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἓν μόνον μικρόν. Τρέφεται ἐκ παντοίων φυτῶν, ἀλλ' ἀρέσκεται ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς καὶ φύλλα τῶν φυτῶν. Πίνει ἐλάχιστον ὕδωρ καὶ ἀντέχει εἰς τὴν δίψαν, τὴν πεῖναν, τοὺς κόπους καὶ τὰς κακουχίας ὅσον οὐδὲν ἕτερον ζῷον. Δύναται μὲ μέγα φορτίον νὰ βαδίζῃ ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, νῆστις καὶ ἄνευ ὕδατος. Εἶναι ὑπομονητικώτατον ζῷον καὶ πειθήνιον, ἀλλ' ὅταν ὀργισθῇ γίνεται ἀγριώτατον καὶ πολλάκις ἐπιτίθεται διὰ δηγμάτων καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου της. Τὸ βῆμά της εἶναι εὐρύ, σταθερὸν καὶ ταχὺ καὶ πολλάκις παραβάλλεται πρὸς τὸ τοῦ ταχυτέρου ἵππου.

Τοῦ γένους τούτου διακρίνομεν δύο εἴδη: τὴν *κάμηλον τὴν βακτριανὴν* (Camelus bactriana) καὶ τὴν *κάμηλον τὴν δρομάδα* ἢ ἁπλῶς *δρομάδα* (Camelus dromas ἢ dromedarius). Τινὲς διατείνονται ὅτι ἡ κάμηλος ἡ δρομὰς ἀποτελεῖ ἴδιον γένος τῆς οἰκογενείας τῶν καμηλιδῶν. Ὁπωσδήποτε ἀμφότεραι προῆλθον ἐκ τῆς *καμήλου τῆς ἀγρίας* (Camelus sylvestris), ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Μογγολίας καὶ τῆς Σαχάρας καὶ φέρει πάντα τὰ προαναφερθέντα γνωρίσματα τοῦ γένους.

Κάμηλος ἡ βακτριανή. Τὸ ἀνάστημά της εἶναι ὑψηλὸν καὶ τὸ σῶμά της εὔρωστον καὶ ἐπίμηκες. Ὁ λαιμὸς λίαν χαμηλός, εὔρωστος, παχὺς καὶ ἐπιμήκης μετὰ πυκνοῦ τριχώματος. Ἡ κεφαλὴ ἀρκετὰ εὐμεγέθης καὶ ἐπιμήκης, τὰ ὦτα μικρά, οἱ ὀφθαλμοὶ μᾶλλον μικροὶ καὶ ἀπεστρογγυλωμένοι, αἱ ρωθωνικαὶ ὀπαὶ εὐρεῖαι, τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ τὸ ρύγχος σχεδὸν κολοβὸν καὶ ἀπεστρογγυλωμένον. Φέρει δύο ὕβους. Ὁ πρῶτος, ὅστις εἶναι τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ ἀκρωμίου, εἶναι ὀγκωδέστερος τοῦ δευτέρου καὶ μετακινεῖται κλίνων δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ὁ δεύτερος, ὅστις εἶναι τοποθετημένος κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ράχεως, εἶναι στερεός. Ὁ χρωματισμός της εἶναι φαιὸς πρὸς τὸν ὑπέρυθρον, ἀνοικτότερος ἢ σκοτεινότερος ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους.

Ἡ κάμηλος αὕτη εἶναι ἡ *κατοικίδιος* καλουμένη κάμηλος καὶ γνωστὴ τοῖς πᾶσι ὑπὸ τὸ ὄνομα *καμήλα* ἢ *γκαμήλα*. Ἀπαντᾷ ἐν Ταταρίᾳ, Κριμαίᾳ, ἐρήμῳ Γόβῃ, Κίνᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Περσίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Λαμίᾳ. Εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῶν μερῶν τούτων τὸ ζῷον τοῦτο προσφέρει πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας καὶ μεταχειρίζονται αὐτὸ ἀντὶ τοῦ ἵππου, διότι δύναται νὰ ἀνέλθῃ εὐχερῶς εἰς μέρη ὅπου ὁ ἵππος δὲν δύναται, καὶ νὰ ἀνθέξῃ εἰς πάσας τὰς κακουχίας, τοὺς κόπους, τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν.

Κάμηλος δρομὰς φέρουσα φορτίον.
[Ἀνάγλυφον ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Θεοδοσίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.]

Κάμηλος ἡ δρομάς. Αὕτη εἶναι κατά τι ὑψηλοτέρα τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ διακρίνεται κυρίως διότι φέρει ἕνα μόνον ὕβον καὶ φαίνεται ὅτι κατάγεται ἐξ Ἀραβίας καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Σαχάρᾳ καὶ εἶτα εἰς τὸ Σουδάν, τὴν Σεναγαμβίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἕτερον εἶδος θεωρεῖται ὑπό τινων φυσιοδιφῶν, ἂν καὶ ἀποτελεῖ ἴδιον γένος τῆς οἰκογενείας τῶν καμηλιδῶν, καὶ ἡ *κάμηλος ἡ λάμα* (βλ. λ. *λάμα*). Δ. Ν. Π.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ κάμηλος χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων καὶ ταξιδιωτῶν. Δύναται νὰ μεταφέρῃ βάρος 200 καὶ πλέον χιλιογράμμων εἰς ἀπόστασιν 3 000 περίπου χιλιομέτρων, διανύουσα 50 χλμ. ἡμερησίως. Τὸ βάρος τῶν 200 χιλμ. δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι καὶ τῶν 500 προκειμένου διὰ μικρᾶς διαδρομῆς καὶ ὅταν τὸ ζῷον εἶναι καλόν. Οἱ Ἄραβες ἔχουν συνηθίσει τὰς καμήλους νὰ γονατίζουν ὁσάκις πρόκειται νὰ τὰς φορτώσουν. Πολλαὶ δὲ μάλιστα φορτώνονται σχεδὸν μόναι των, περῶσαι τὴν κεφαλὴν διὰ μέσου τοῦ καμαροειδοῦς σάγματος τοῦ φέροντος τὸ φορτίον. Μία ἐκλεκτὴ ποικιλία δρομάδων, γνωστὴ ἐν Ἀραβίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα μεχάρι, εἶναι ἄριστον ζῷον ἱππασίας, δυναμένη νὰ συναγωνισθῇ τὸν ἵππον κατὰ τὴν ταχύτητα καὶ νὰ ταξιδεύῃ συνεχῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, διανύουσα κατὰ μέσον ὅρον 100 χλμ. καθ' ἑκάστην. Τὸ βάδισμα αὐτῆς εἶναι κουραστικὸν διὰ τὸν ἀναβάτην, διότι κινεῖται πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, κατὰ τρόπον μονότονον, ὁ τροχασμός της ὅμως εἶναι ὁμαλώτερος, ἐνῷ ὁ καλπασμὸς εἶναι ἀκανόνιστος καὶ εἰς ἄκρον κουραστικός.

Ἐπίσης ἡ κάμηλος δύναται νὰ ζευχθῇ καὶ εἰς ἁμάξας, νὰ κινήσῃ μύλον, νὰ σύρῃ ἄροτρον καὶ γενικῶς νὰ ἐκτελέσῃ ὅλας τὰς ἐργασίας τοῦ ἵππου.

Digitized by Google

Πλὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων, ἡ κάμηλος παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ κρέας της, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὰ εὔγευστον παρὰ μόνον ὅταν τὸ ζῷον εἶναι νεαρόν, τὰς τρίχας της (καμηλότριχες), χρησιμοποιουμένας ἐν τῇ βιομηχανίᾳ διὰ τὴν κατασκευὴν ταπήτων καὶ σάκκων τῶν ἐλαιοτριβείων, τὴν δοράν της (καμηλόδερμα), ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται δέρματα ὑποδημάτων, σάκκοι (τσάντες), χαρτοφυλάκια κλπ., τὸ γάλα της, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐξαιρετικῶς πυκνὸν καὶ πίνεται διαλυόμενον δι' ὕδατος, τὴν κόπρον της, χρησιμοποιουμένην ὡς καύσιμον ὕλην κλπ. Ἡ κάμηλος εἶναι τὸ χρησιμώτερον οἰκιακὸν ζῷον τῶν ερήμων, χάρις δ' εἰς αὐτὴν καθίσταται δυνατὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἀπεράντων τούτων ἐκτάσεων συγκοινωνία. Εἰς τὰ ταξίδια χρησιμοποιοῦνται μεγάλαι ὁμάδες ἐκ 50 περίπου καμήλων, αἱ ὁποῖαι εἶναι προσδεδεμέναι ἡ μία ὄπισθεν τῆς ἄλλης εἰς μακρὰν σειράν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς μικρὸν ὄνον, φέροντα κώδωνα περὶ τὸν λαιμόν. Αἱ ὁμάδες αὗται ὀνομάζονται καραβάνια. Αἱ χρησιμοποιούμεναι εἰς τὰ καραβάνια τῶν ἐρήμων κάμηλοι εἶναι μεγαλόσωμοι, λεπταὶ καὶ εὔρωστοι, καὶ θεωροῦνται ὡς οἱ κάλλιστοι ἀντιπρόσωποι τῆς γενεᾶς, ἐνῷ αἱ ζῶσαι εἰς καλλιεργημένους καὶ πεδινοὺς τόπους εἶναι ὀγκωδέστεραι καὶ βαρύτεραι. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς καμήλου εἰς τὰς σχέσεις της πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἀποκτᾷ μετ' αὐτοῦ μεγάλην οἰκειότητα. Οἱ Ἄραβες ἀναγνωρίζουν τὴν χρησιμότητα τοῦ ζῴου τούτου καὶ ἐκτιμῶσι τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του, ἀλλ' οὐδέποτε ἀγαπῶσιν αὐτὸ ὅσον τὸν ἵππον ἢ ἄλλα οἰκιακὰ ζῷα. Ἡ κάμηλος γενικῶς εἶναι ζῷον πρᾶον καὶ ὑπομονητικόν, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὀργασμοῦ, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου, ἐξαγριοῦται, γίνεται πείσμων καὶ ἐκδικητική, καὶ εἶναι ἐπικίνδυνος δι' ὅσους τὴν κακομεταχειρισθοῦν ἢ τὴν ἔχουν κακομεταχειρισθῆ. Ἀγαπᾷ τὴν μουσικὴν καὶ οἱ ἡνίοχοί της διὰ νὰ τὴν ἐνθαρρύνουν κατὰ τὰς πορείας τραγουδοῦν ἢ παίζουν διάφορα ἐγχώρια ὄργανα. Διὰ διασταυρώσεως βακτριανῆς καμήλου μετὰ δρομάδος παράγεται γόνος στεῖρος, ἀλλὰ ἰσχυρότερος καὶ ἀνθεκτικώτερος τῶν γεννητόρων του.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ *κάμηλος* ἐξημερώθη ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἤδη χρόνων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπ' αὐτοῦ ὅπως καὶ σήμερον. Τὰ παλαιότερα κείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ αὕτη, εἶναι ἡ ἁγία Γραφή. Ἐν τῇ «Γενέσει» ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν δώρων τῶν σταλέντων ὑπὸ τοῦ Φαραὼ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτε οὗτος εὑρίσκετο ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐπίσης οἱ Αἰθίοπες ἔτρεφον πλῆθος καμήλων, ἡ δὲ βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡδήγει μεθ' ἑαυτῆς μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τῶν ζῴων τούτων, φορτωμένων διὰ πολυτίμων λίθων καὶ χρυσοῦ. Εἰς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς αἱ κάμηλοι ἀναφέρονται συχνά, χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς πολέμους. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι ὁ Κῦρος κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν Κροῖσον, ἀντιτάξας ἱππικὸν ἐκ καμήλων εἰς τὸ ἐξ ἵππων τοῦ ἀντιπάλου του καὶ νικήσας αὐτό, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ἵπποι, ὡς λέγει, δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὴν δυσμορφίαν καὶ τὴν ὀσμὴν τῶν καμήλων. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἐπίσης κατὰ τὸν πρὸς τὸν Ἀγησίλαον πόλεμον τῶν Περσῶν ἐχρησιμοποίησαν οὗτοι ἱππικὸν ἐκ καμήλων. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώρισαν τὰς καμήλους κατὰ τὰς ἐκστρατείας των, κατὰ τὰς ὁποίας πολλάκις ἀντετάχθησαν εἰς αὐτοὺς στρατοὶ μὲ ἱππικὸν ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ζῴων τούτων. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὸν στρατὸν τοῦ Ἀντιόχου καὶ τοῦ Μιθριδάτου. Βραδύτερον οἱ Ρωμαῖοι πολλάκις ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ πολέμους των καμήλους, ὡς μεταγωγικὰ τοῦ στρατεύματος. Ἡ εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα παράστασις τῶν ζῴων τούτων εἶναι μᾶλλον σπανία.

Ἀξιόλογος σῳζομένη ἀπεικόνισις εἶναι ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου, παριστῶσα τὸν Βάκχον ἐπὶ βακτριανῆς καμήλου καὶ ἐνδεδυμένον ἀνατολικὰ ἐνδύματα. Ἐπίσης εἰς τὴν στήλην τοῦ Θεοδοσίου ἐν Κωνσταντινουπόλει σῴζεται μεταγενεστέρα παράστασις δρομάδος φορτωμένης. Οἱ Αἰγύπτιοι φαίνεται ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὴν κάμηλον, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι οὐδαμοῦ εἰκονίζεται ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων, οὔτε μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ὁ ὁποῖος πιστῶς περιγράφει τὴν χώραν. Ἐν Εὐρώπῃ αἱ κάμηλοι εἰσήχθησαν κυρίως ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γότθων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Δουνάβεως. Ἐπίσης οἱ Μαυριτανοὶ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἱσπανίας ἔφερον καὶ τὴν δρομάδα μεθ' ἑαυτῶν. Ἐκ τῶν δύο τούτων χωρῶν ἐγένετο γνωστὴ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς νοτίου Εὐρώπης, ἀπαντᾷ δὲ καὶ μέχρι σήμερον σποραδικῶς εἰς τὴν νότιον Ἱσπανίαν, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἔλασιν, τὴν κίνησιν ἐλαιομύλων, διὰ μεταφορὰς κλπ., εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν νότιον Ρωσίαν. Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι κάμηλοί τινες ἐν Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, χρησιμοποιούμεναι ὅπως καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ. Εἰς Ἀμερικὴν ἡ κάμηλος εἰσήχθη ὑπὸ τῶν ἀποίκων καὶ ἀπαντᾷ σήμερον εἰς τὸ Περοῦ, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Βολιβίαν, τὴν Βραζιλίαν ὡς καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Κούβαν.

Ἡ στατιστικὴ δίδει τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς διὰ τὰς ὑπαρχούσας σήμερον εἰς τὰ μεγαλύτερα καμηλοτρόφα μέρη καμήλους. Βακτριαναί: 100 000 ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ρωσίᾳ, 100.000 ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, 600.000 ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ρωσίᾳ, 700.000 ἐν Ἰνδίαις, 150.000 ἐν Ἰράκ, Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ, 200.000 ἐν Κίνᾳ (Μογγολίᾳ καὶ Τουρκεστάν). Δρομάδες: 600.000 ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Σουδάν, 200.000 ἐν Ἀλγερίᾳ, 150.000 ἐν Τύνιδι, 120.000 ἐν Μαρόκκῳ, 100.000 ἐν τῇ Γαλλικῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, 400.000 εἰς τὰς Καναρίους νήσους καὶ 10.000 ἐν Αὐστραλίᾳ. —Ω.

— *[Κτηνιατρ.]* Παρὰ τὴν φαινομενικὴν σκληραγωγίαν, τὸ ζῷον τοῦτο εἶναι εὐαίσθητον εἰς τὰς ἀσθενείας καὶ δυσκόλως νοσηλεύεται. Αἱ ἀσθένειαι τῆς καμήλου δὲν ἔχουσι τελείως μελετηθῆ. Πλὴν τῶν συνήθων ἀσθενειῶν ἢ παθήσεων, αἵτινες εἰσὶ κοιναὶ μὲ τὰς τοῦ βοός, ὑπάρχουσι καὶ μερικαί, αἱ ὁποῖαι προσβάλλουσιν εἰδικώτερον τὰς καμήλους. Ἐκ τούτων μεταξὺ τῶν θανατηφόρων μολυσματικῶν ἢ μικροβιακῶν νόσων ἔχομεν τὰς τρυπανοσωμιάσεις τὴν Surra καὶ τὴν Debab, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη, μακρᾶς διαρκείας, χαρακτηρίζεται διὰ συνεχοῦς πυρετοῦ, οἰδημάτων, ἀναιμίας, ἰσχνάνσεως κτλ., ἡ δὲ δευτέρα δι' ἀδυναμίας, δυσκολίας τοῦ βηματισμοῦ, ἰσχνάνσεως ἄνευ οἰδημάτων καὶ σπανίως πυρετοῦ. Εἰς τὰς ἀνωτέρω δέον νὰ προστεθῶσι αἱ διάφοροι πυροπλασμιάσεις, ὁ ἄνθραξ, ἡ μολυσματικὴ περιπνευμονία, ἡ εὐλογία (Camel pox), ἡ ἐπιζῳοτικὴ στοματῖτις, ἡ μολυσματικὴ ἐντερῖτις κτλ. Ὀλίγον εὐαίσθητος εἰς τὴν φυματίασιν ἡ κάμηλος, προσβάλλεται εὐκόλως ὑπὸ τῆς μάλεως (Petrowsky) καὶ σπανιώτερον ὑπὸ τῆς λύσσης. Ἡ διστομίασις εἶναι σπανία, ἐνῷ ἡ στρογγύλωσις ἀρκετὰ συνήθης. Ἐξ ὅλων τῶν παρασιτικῶν νόσων συνηθεστέρα εἶναι ἡ ψώρα, ἥτις, ἐκτὸς τῆς μεταδοτικότητος αὐτῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐπίμονος οὖσα, ἐπιφέρει ἀναιμίαν καὶ καχεξίαν. Οἱ Ἄραβες θεραπεύουσι ταύτην διά τινος ἀποστάγματος ἐκ σπόρων κολοκύνθων, ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς τοῦ ὁποίου εἶναι ἀρκετὰ περίεργος. Ἐπίσης συνήθης εἰς τὰ ἄρρενα ζῷα εἰσὶν αἱ ὀρχίτιδες ἐκ νηματοειδῶν παρασίτων (Filaires). Φυσιολογικῶς ἡ κάμηλος ἔχει 40—50 σφυγμοὺς καὶ 5—7 ἀναπνοάς. Πρακτικῶς ἡ φαρμακευτικὴ νοσολογία εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῶν μεγάλων μηρυκαστικῶν. Β. Χ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Τοῦ γένους τούτου λείψανα εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν (λείψανα τοῦ εἴδους *κάμηλος ἡ ἀμερικανική*). Ἐκ τῆς χώρας ταύτης, ἔνθα ὡς φαίνεται προῆλθον ἐκ τοῦ γένους τῆς *πρωτολαβίδος* διὰ τῆς ἐνδιαμέσου μορφῆς τῆς *πλειαυχενίας*, ἐξηπλώθησαν πρὸς δυσμάς. Εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικήν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, *ἡ κάμηλος ἡ δρομὰς* ἦλθε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Γ. Κ. Γ.

— *[Ἐραλδ.]* Ἡ *κάμηλος* (Chameau) εἰκονίζεται ἐν τῷ θυρεῷ διαβαίνουσα (passante), φέρει δὲ φίμωτρον. Συμβολίζει τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐχεμύθειαν. Γ. Ε. Τ.

καμηλότριχα (ἡ). Αἱ τρίχες, τὸ ἔριον τῆς καμήλου, ἄλλως *καμηλόμαλλο*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Αἱ τρίχες τῆς καμήλου χρησιμοποιοῦνται ποικιλοτρόπως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ μαλακῶν κατασκευάζονται τάπητες καὶ χειμερινὰ ὑφάσματα, ἐκ δὲ τῶν σκληροτέρων καὶ παχυτέρων ψῆκτραι ἐνδυμάτων, σάκκοι ἐλαιοτριβείων, σχοινία κλπ. Αἱ καμηλότριχες εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρώματος φαιοξάνθου καὶ χρησιμοποιοῦνται ἄβαφοι. Καλύτεραι ποιότητες αὐτῶν εἶναι αἱ προερχόμεναι ἐκ τοῦ Θιβέτ, ὅπου τὸ τρίχωμα τῶν καμήλων εἶναι μακρὸν καὶ λεπτόν. —Ω.

Καμήλου Ἄνω *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκοτούσης (τέως Πρόσνικ) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 491.

καμηλωτὴ (ἡ)· δημοτ., τὸ δέρμα τῆς καμήλου· ‖ τὸ ἐκ μαλλίου καμήλου ὕφασμα.

Καμῆναι (λατ. Camenae) *[Μυθολ.]*. Ρωμαϊκαὶ θεότητες, κόραι τοῦ Διός, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατίου. Κατ' ἀρχὰς ἐθεωροῦντο νύμφαι τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων καὶ ἐλατρεύοντο μετὰ τῆς νύμφης Ἠγερίας ἐντὸς ἄλσους κειμένου εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, παρὰ τὴν πύλην Καπήνην, ὅπου ἔρρεον διάφοροι πηγαὶ καὶ ἰδίως ἡ τῆς Ἠγερίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον αἱ Ἑστιάδες τὸ ἱερὸν ὕδωρ διὰ τὸν ραντισμὸν τοῦ ναοῦ των. Τὸ ἄλσος τοῦτο εἶχεν ἀφιερώσει εἰς τὰς Καμήνας ὁ βασιλεὺς Νουμᾶς κατὰ συμβουλὴν τῆς Ἠγερίας, μετὰ τῆς ὁποίας συνηντᾶτο τὴν νύκτα ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ ὑπηγόρευε τοὺς θεσμούς, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρώμην, ἵδρυσε δὲ καὶ χαλκοῦν ναΐσκον ἐν αὐτῷ. Ἐπιστεύετο ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ὅτι αἱ Καμῆναι ἦσαν ἐπίσης προστάτιδες τοῦ τοκετοῦ, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπεκαλοῦντο αὐτὰς ὅπως ἐπιταχύνωσι τὴν γέννησιν καὶ ὅπως καθορίσωσι τὴν μοῖραν τοῦ βρέφους. Ἐπιστεύετο πρὸς τούτοις, ὅτι αὗται ἦσαν αἱ διδάσκουσαι εἰς τὰ νήπια τὸ λαλεῖν καὶ τὸ ᾄδειν, ταυτιζόμεναι πρὸς δύο παλαιοτάτας νύμφας τῆς ρωμαϊκῆς μυθολογίας, τὴν *Σιωπηλὴν* (Tacita-Muta) καὶ τὴν *Φλύαρον* (Lala-Larunda). Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ βραδύτερον ἀποδοθεῖσα αὐταῖς ἰδιότης τῶν ἐμπνεουσῶν τοὺς ποιητὰς καὶ μουσικοὺς νυμφῶν καὶ ὁ ταυτισμὸς αὐτῶν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς μούσας. Ἡ μετατροπὴ αὕτη τῆς ἀρχικῆς των ἐννοίας συνετελέσθη κυρίως διὰ τῶν Ρωμαίων ποιητῶν, σχετισθέντος τοῦ ὀνόματός των πρὸς τὴν λέξιν carmen (= ᾠδὴ) κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἑλληνικῶν Μουσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης δὲν ἦσαν ἄλλο κατ' ἀρχάς, εἰμὴ νύμφαι τῶν ὑδάτων. Ν. Α.

Κάμι (οἱ). Ὄμα τῶν θεῶν τῆς Ἰαπωνικῆς θρησκείας *Σίντο* (βλ. λ.).

Καμὶ - *γιαμάτο - νὸ - Ἰβαρὲ - Χίκο*. Ὁ πρῶτος μικάδος τῆς Ἰαπωνίας (βλ. λ. *Ζὶμ - Μού*).

καμιά· ἀντὶ *καμμιὰ* (βλ. λ.).

Καμιγκὶν (Camiguin) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Φιλιππίνων πρὸς Β. τῆς Μιντανάο καὶ τοῦ κόλπου τῆς Μακαζαλάρ, ἔχουσα ἔκτασιν 243 τ. χλμ. καὶ 31.000 κατοίκων. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι τὸ κακάον, ἡ ὄρυζα καὶ ἡ κάνναβις τῆς Μανίλλας, ὧν γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγή. Τὸ ἐπ' αὐτῆς ἡφαίστειον, ὕψους 1950 μ, κατέστη ἐνεργὸν ἀπὸ τοῦ 1871. Μ. Ν. Δ.

— **Καμιγκὶν** (Camiguin) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἀνήκουσα εἰς τας Μπαμπουγιάνας νήσους, βορείως τῶν Φιλιππίνων, εἰς ἀπόστασιν 44 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Καγκαγιάν, εἰς ἣν καὶ ἀνήκει. Ἔχει μῆκος 14 χλμ. καὶ πλάτος 5 χλμ. μὲ κυριώτερον λιμένα τὸν *Ἅγιον Πῖον*. Μ. Ν. Δ.

Κάμιενιετς - *Ποντόλσκ* (Kamenets - Podolsk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Οὐκρανίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ κυβερνείου τῆς Ποδολίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σμότριτς παραποτάμου τοῦ Δνειστέρου. Κεῖται παρὰ τὰ πολωνικὰ και ρουμανικὰ σύνορα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σοτὶν—Σεπετόφσκα. Εἶναι πόλις ἐμπορική, βιομηχανικὴ καὶ γεωργική. Κάτοικοι 33.200, ὧν πλεῖστοι Ἰουδαῖοι. Παράγει σιτηρά, δημητριακά, τεῦτλα, ἔχει βιομηχανίαν κτηνοτροφικῶν προϊόντων, γουναρικῶν καὶ ἐργοστάσια σακχάρεως. Ἔχει ἐπίσης τεχνικόν, γεωργικὸν καὶ χημικὸν ἰνστιτοῦτον. Εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἀρχιραβίνου καὶ ἔχει μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἦτο ἄλλοτε πόλις ὀχυρὰ καὶ φρούριον τῶν Πολωνῶν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνάς των. Τῷ 1672 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ δὲ 1699 περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τοὺς Πολωνούς. Εἰς τὴν Ρωσίαν περιῆλθε τῷ 1795. Μ. Δ. Β.

Κάμιενιεφ, *Λέων*· βλ. *Κάμενεφ*.

Καμιένσκι (Kamienski), ***Ματτίας***. Πολωνὸς μουσικοσυνθέτης (1734—1821), γράψας τὸ ἀρχαιότερον εἰς πολωνικὴν γλῶσσαν μελόδραμα: «*Nedza Uzazesliwiona*», («τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ ς' αὐτὸν τὸν κοσμο»), παιχθὲν ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1778 Αἱ ὑπόλοιποι συνθέσεις τοῦ Καμιένσκι συμποσοῦνται εἰς πέντε ἀκόμη πολωνικὰ μελοδράματα, δύο γερμανικά, θρησκευτικὴν μουσικὴν κλπ. Γ. Σ.

Καμιζὰρ (οἱ). (Camisards) Αἱ ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καταπιέσεις τῶν ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένων ἐξήγειραν τοὺς ἐν Languedoc διαμαρτυρομένους, οἵτινες λαβόντες τὰ ὅπλα ἐπολέμησαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 1702—1705 Οὗτοι ἐκ τοῦ ὑποκαμίσου (camisia=chemise), ὅπερ ἔφερον ἄνωθεν τῶν ἐνδυμάτων των κατὰ τὰς νυκτερινὰς αὐτῶν ἐπιδρομάς, ἐκλήθησαν Καμιζὰρ (Camisards). Ἀφορμὴν πρὸς ἐξέγερσιν αὐτῶν ἔδωκεν ἡ ὠμότης τοῦ ἀββᾶ Φραγκίσκου de Langlade du Chayla, ὅστις ἱδρύσας κάτωθεν τῆς οἰκίας του φυλακὰς ἔρριπτεν εἰς αὐτὰς τοὺς συλλαμβανομένους διαμαρτυρομένους, πολλαχῶς καὶ ὠμῶς βασανίζων αὐτούς. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι οὗτος εἶχεν ἀποφασίσει τὸν θάνατον τῶν φυλακισμένων, οἱ Καμιζὰρ ἐπολιόρκησαν τὴν οἰκίαν του καὶ ἀφοῦ ἀπηλευθέρωσαν τοὺς ἐν τῇ φυλακῇ ἐφόνευσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ὑπηρετῶν του καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν του. Οὕτως ἤρχισεν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν Καμιζὰρ καὶ τῶν Δυτικῶν, μετ' ἀνηκούστου ὠμότητος ἀμφοτέρωθεν, ὅστις διήρκεσεν ἐπὶ τρία περίπου ἔτη. Οἱ Καμιζάρ, οἵτινες ἐκάλουν ἑαυτοὺς *τέκνα τοῦ Θεοῦ* (enfants de Dieu), ἦσαν περὶ τὰς 4—5 χιλιάδας, οὐδέποτε δ' ἀπετέλεσαν ἑνιαῖον στρατόν, ἀλλὰ κρυπτόμενοι

Digitized by Google

εἰς τὰ δάση καὶ τὰ σπήλαια ἐπέπιπτον καθ' ὁμάδας κατὰ τῶν Δυτικῶν ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ὧν ἐπισημότερος ὁ Ἰωάννης Cavalier, καὶ ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς μεγάλας καταστροφάς. Κατὰ τὰς ἐφόδους ἔψαλλον διαφόρους ψαλμούς, κατὰ δὲ τὴν στρατοπέδευσιν προσηύχοντο, ἐνήστευον καὶ ἐκοινώνουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων Βλέποντες θείας ὀπτασίας εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο μετ' αὐτῶν καὶ ἡ νίκη τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἦτο βεβαία. Ἕνεκα τῶν ἐπιτυχιῶν των ἠναγκάσθη ὁ Λουδοβῖκος νὰ στείλῃ κατ' αὐτῶν πολυάριθμον στρατόν, ὁ δὲ πάπας Κλήμης ὁ ΙΑ' νὰ κηρύξῃ κατ' αὐτῶν σταυροφορίαν διὰ τῆς βούλλας τῆς 1 Μαΐου τοῦ 1703 Οὕτω κατεστάλη κατ' ὀλίγον ἡ ἐξέγερσις τῶν Καμιζάρ, ἡ τελευταία τῶν ὁποίων ἀπόπειρα κατὰ τῶν Δυτικῶν ἐγένετο τῷ 1709. Κ. Ι. Δ.

καμιζόλα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Εἶδος ὑποκαμίσου φαρδὺς γυναικεῖος χιτὼν ὅμοιος πρὸς τὸν χιτῶνα τῶν Ρώσων χωρικῶν. Ἐφορεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὡς ἔνδυμα μᾶλλον οἰκιακὸν (negligé), ἔπιπτεν ἐπάνω ἀπὸ τὴν φοῦσταν καὶ ἔφθανεν ὀλίγον κάτω τῆς μέσης.

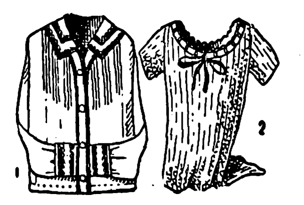
Καμιζόλαι: 1. Λινή. 2. Πλεκτή.

Κάμικος, ἡ ***Καμικὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν ΝΔ. τῆς Σικελίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σικανῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ ὀχυρωτάτης θέσεως, μίλλια τινὰ μακρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, καταφυγὼν ἐνταῦθα ὁ Δαίδαλος, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Μίνωος καὶ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Κωκάλου, ὠχύρωσεν αὐτὴν ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς ἐφονεύθη ὁ Μίνως, μάτην δὲ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν οἱ Κρῆτες ἐπὶ πέντε ἔτη (*Ἡροδ.* VII, 170, *Στράβ.* VI, 273, 279, *Διοδ. Σικελ.* IV, 79). Τὸν μῦθον τοῦτον ἐπραγματεύθη ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ ἀπολεσθὲν ἔργον του «Καμικοί». Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἱδρύθη ἀργότερον, περὶ τὸ 582 π. Χ., ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἀκράγαντος (νῦν Girgenti) ὑπὸ Ροδίων Δωριέων τῆς Γέλας. Κατά τινας τὴν θέσιν τῆς Καμίκου κατέχει ἡ νῦν *Πλατανέλλα*. Α. Θ. Σ.

Καμιλαρούα (Kamilaroi). Μία ἐκ τῶν φυλῶν τῆς Αὐστραλίας, ἡ ὁποία ὁσημέραι ἐκλείπει. Πιστεύουν, ὅτι ὁ θεός των «Μπαϊάμ», ὅστις κοιμᾶται ἀπὸ πολλοῦ, θὰ ἐξυπνήσῃ μίαν ἡμέραν καὶ θὰ καταβροχθίσῃ τὸν κόσμον. Μ. Ν. Δ.

Καμιλᾶς. Ὠνομάζετο οὕτως ἓν τῶν βασιλικῶν παλατίων τοῦ Βυζαντίου, κτισθὲν εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ τεῖχους ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θεοφίλου (829 - 842). Τὸ κτίριον τοῦτο ὑψοῦτο ἐν μέσῳ θαυμασίου κήπου καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ὀρόφων. Ὁ ἄνω ὄροφος περιελάμβανε μίαν αἴθουσαν ὑποδοχῶν, μίαν αἴθουσαν φαγητοῦ, *ἀριστητήριον*, καὶ δύο παρεκκλήσια, τὸ τῆς Παρθένου καὶ τὸ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Ἡ αἴθουσα ἦτο πολυτελεστάτη· ἡ ὀροφὴ αὐτῆς ἦτο κατάστικτος ἐκ χρυσοῦ καὶ ὑπεβαστάζετο ὑπὸ ἐξ κιόνων ἐκ πρασίνου θεσσαλικοῦ μαρμάρου, οἱ δὲ τοῖχοι αὐτῆς ἦσαν ἐπενδεδυμένοι εἰς μὲν τὸ κατώτερον αὐτῶν μέρος διὰ πρασίνων ὡσαύτως μαρμάρων τῆς Θεσσαλίας, εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον διὰ καταχρύσων μωσαϊκῶν παριστώντων τὸν θερισμόν, τέλος δὲ τὸ δάπεδόν της ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πλακῶν μαρμάρου τῆς Προκοννήσου. Τοῦ ἀριστηρίου οἱ μὲν τοῖχοι ἦσαν ἐπενδεδυμένοι διὰ μαρμάρου, τὸ δὲ δάπεδον διὰ πολυχρώμων μωσαϊκῶν. Τὸ μεσόπατον, ἤτοι ὁ κάτω ὄροφος, δὲν ἦτο τῆς αὐτῆς πολυτελείας, ἐχρησιμοποιήθη δὲ μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου (944—959) ὡς βιβλιοθήκη. Ν. ΚΛΣ

Κάμιλινγκ (Camiling) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Λουσὸν τῶν Φιλιππίνων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ταρλάκ, ἔχουσα πληθυσμὸν 25.300 κατοίκους. Ἐκ τῶν δασῶν της ἐξάγεται μεγάλη ποσότης οἰκοδομησίμου ξυλείας. Κυριώτερα προϊόντα τῆς Κάμιλινγκ εἶναι ὄρυζα, δημητριακὰ καὶ ἰχθύες. Μ. Ν. Δ.

Κάμιλλα (Camille), *ἁγία*. Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται φέρουσαι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μαθήτρια τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Auxerre, ἥτις ἀποθανοῦσα τῷ 457 ἑορτάζεται τὴν 3 Μαρτίου. —2) Ἡ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα φραγκισκανὴ μοναχή, ἥτις ἵδρυσασα μονὴν ἐν Carpi παρὰ τὴν Μοδέναν τῆς Ἰταλίας ἑορτάζεται τὴν 31 Μαρτίου. —3) Ἡ ἐν San-Severino τῆς Ἰταλίας δομινικανὴ μοναχή, ἥτις ἀποθανοῦσα τῷ 1486 ἀνεγράφη ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ΙΣΤ' τῷ 1841 εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῆς 18 Μαΐου. Ε. Γ. Π

Καμίλλη. Βασίλισσα τῶν Οὐόλσκων, θυγάτηρ τοῦ Μετάβου, ἐλθοῦσα εἰς βοήθειαν τοῦ Τύρνου καὶ ὑποστηρίξασα αὐτὸν εἰς τοὺς ἐναντίον τοῦ Αἰνείου ἀγῶνάς του. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ζ' βιβλίου τῆς «Αἰνειάδος» (στίχ. 803 κ. ἑξ.), ὅπου ὁ Βιργίλιος ἀπαριθμεῖ τοὺς συμμάχους τοῦ Τύρνου, ἐξυμνεῖται καὶ ἡ ἀνδρεία, ἡ μαχητικότης καὶ τὸ ἀρρενωπὸν ὕφος τῆς Καμίλλης. Ὁ Αἰνείας πρὸ τῆς ἐναντίον τοῦ Τύρνου μάχης εἶχε διατάξει τὸ ἱππικόν του νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Λαυρεντίαν διὰ νὰ τὴν πολιορκήσῃ καὶ ἐτέθη ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πεζικοῦ, ὁ δὲ Τύρνος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον ἔστειλε τὸ ἰδικόν του ἱππικὸν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Καμίλλης, ἡ ὁποία εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὸν Μέσσαπον. Εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Λαυρεντίας συνήφθη αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ τῶν δύο ἱππικῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν διεκρίθη ἐξόχως ἡ Καμίλλη. Ὅταν ὅμως ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸν Χλωρέα, ἱερέα τῆς Κυβέλης ἐνδεδυμένον πολυτελεστάτην πανοπλίαν, ἐπληγώθη κάτωθεν τοῦ μαστοῦ της ὑπὸ τοῦ Ἄρωνος καὶ ἀπέθανε (Αἰνειὰς ΙΑ, 802 κ. ἑξ.). Τὸν θάνατον τῆς ὡραίας Καμίλλης ἐξεδικήθη ἡ Ἄρτεμις, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφιερωθῆ αὐτὴ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, φονεύσασα τὸν Ἄρωνα. Ἡ Καμίλλη ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν θρυλικῶν ἡρωΐδων γυναικῶν, ὅπως ἡ Πενθεσίλεια, ἡ Ἱππολύτη, ἡ Βραδαμάντη, ἡ Κλορίνδη κλπ.

—**Καμίλλη**, ἡ *Ὁρατία*. Θυγάτηρ τοῦ Ὁρατίου καὶ ἀδελφὴ τῶν τριῶν Ὁρατίων, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγησαν διὰ τὴν μονομαχίαν κατὰ τῶν τριῶν Κουριατίων (667 π. Χ.). Ὁ Ὁράτιος, ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῆς μονομαχίας, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Καπηνὴν πύλην, συνήντησε τὴν ἀδελφήν του Καμίλλην, ἡ ὁποία ἦτο μεμνηστευμένη μὲ ἕνα ἐκ τῶν Κουριατίων. Ἀναγνωρίσασα ἡ Καμίλλη ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀδελφοῦ της τὸν ἐπενδύτην, τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ ἰδία εἶχεν ὑφάνει χάριν τοῦ μνηστῆρός της, ἀνελύθη εἰς ὀδυρμοὺς καὶ ἐν τῇ ὀδύνῃ της, ἐνῷ ὁ λαὸς ἐπανηγύριζε διὰ τὴν νίκην, κατηράσθη τὸν ἀδελφόν της καὶ τοὺς ὁμοφύλους της. Ὁ Ὁράτιος θυμωθεὶς ἐφόνευσε τὴν ἀδελφήν του διὰ τοῦ αἱματοβρέκτου ἀκόμη ἐκ τῆς μονομαχίας ξίφους του. Ὅταν μετὰ τὴν πρᾶξίν του ὁ Τύλλος Ὀστίλιος κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν Ὁράτιον ἐπὶ ἀδελφοκτονίᾳ, ὁ λαὸς τὸν ἀπήλλαξε τῆς ποινῆς καὶ τὸν ὑπεχρέωσε μόνον νὰ διέλθῃ ὑπὸ ζυγόν, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη «ζυγὸς τῆς ἀδελφῆς».

κάμιλλος, —*λλη* (ὁ, ἡ) (λατ. camillus-la). Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Ρώμῃ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ τέκνα τῶν πατρικίων, βραδύτερον δὲ τὰ κοράσια καὶ οἱ παῖδες, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθουν κατὰ τὰς θυσίας τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας καὶ ἐκράτουν κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου κάνιστρον, τὸ ὁποῖον περιεῖχε διάφορα παιγνίδια προωρισμένα διὰ τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ τέκνον.

Κάμιλλος (Camillus), ***Μᾶρκος - Φούριος***. Εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐλευθέρας ρωμαϊκῆς πολιτείας, ἀνήκων εἰς τὴν Φουρίαν γενεάν. Ἤγαγε τετράκις θρίαμβον, πεντάκις ἀνεκηρύχθη δικτάτωρ καὶ ἔλαβε τὸν τιμητικώτατον τίτλον τοῦ «δευτέρου ἱδρυτοῦ τῆς Ρώμης». Τιμητὴς ὢν εἰσήγαγε νόμον, δι' οὗ ὑπεχρέωνε τοὺς ἀγάμους νὰ συζευχθοῦν τὰς χήρας τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Βηΐων, ἡ ὁποία διαρκοῦσα ἐπὶ δεκαετίαν κατεπόνει τοὺς Ρωμαίους καὶ ἔτεινε νὰ διαιωνισθῇ, ὁ Κάμιλλος ἀνεκηρύχθη δικτάτωρ, διέταξε νὰ ὀρύξωσιν ὑπόγειον στοάν, ἡ ὁποία ὁδήγει τοὺς πολιορκοῦντας μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φρουρίου, ὅταν δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα ἐπεχείρησε πανταχόθεν ἔφοδον, διαθέσας τοὺς ἐκλεκτοτέρους ἄνδρας του διὰ τὴν ὑπόγειον διάβασιν, καὶ κατέλαβε τὴν ὀχυρὰν πόλιν. Ἐπιστρέψας ὁ Κάμιλλος νικητὴς εἰς Ρώμην ἤγαγε θρίαμβον μεγαλοπρεπῆ, ὁ ὁποῖος ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν συμπολιτῶν του καὶ ἐγέννησε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐζήτει νὰ περιβληθῇ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Φαλίσκων δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν δημοτικότητά του, διότι δὲν προσεκόμισε μεγάλα κέρδη εἰς τοὺς στρατιώτας του, ἀπαγορευθείσης τῆς λεηλασίας. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπέσπευσε τὴν πτῶσιν τοῦ Καμίλλου ἦτο τὸ ζήτημα τῶν Βηΐων. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως, καταμαγευμένος ἐκ τῆς ὡραίας τοποθεσίας της, ἤθελε ν' ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἀποίκους. Εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ὅμως ταύτην ἀντέστη ὁ Κάμιλλος, καὶ ἤρχισε τότε μεγάλη καταχραυγὴ ἐναντίον του. Κατηγορηθεὶς ὡς σφετερισθεὶς τὸ στρατὸν τῆς λείας, ἠναγκάσθη ν' αὐτοεξορισθῇ εἰς Ἀρδέαν. Μετ' ὀλίγον οἱ Γαλάται καθοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Βρέννου ἐπολιόρκησαν τὸ Καπιτώλιον καὶ ἠπείλουν τὴν ὑπόστασιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι τότε κατέφυγον εἰς τὸν ἐξόριστον Κάμιλλον, ὁ ὁποῖος ἀνακηρυχθεὶς καὶ πάλιν δικτάτωρ ἐβάδισε πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγνώμονος πατρίδος του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ἀποκαμόντες ἐκ τῆς πολιορκίας ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν πρὸς τοὺς Γαλάτας ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πληρώσουν εἰς αὐτοὺς 1000 λίτρας χρυσοῦ. Ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἐζυγίζετο ὁ χρυσὸς καὶ ὁ Βρέννος προσέθετεν εἰς τὰ σταθμὰ καὶ τὸ βάρος τοῦ ξίφους του μὲ τὴν ἀναφώνησιν «Οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις!», κατέφθασεν ὁ Κάμιλλος, ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Γαλατῶν καὶ τοὺς ἐξεδίωξε. Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν Γαλατῶν ἡ πόλις ἤρχισε ν' ἀνοικοδομῆται καὶ νὰ σκέπτεται συγχρόνως μετανάστευσιν εἰς Βηΐους. Ὁ Κάμιλλος ἀντέστη καὶ πάλιν μὲ ὅλην τὴν αὐθεντίαν τοῦ ὀνόματός του καὶ ἐδοκίμασε τὰς πικρίας τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν συμπατριωτῶν του. Ἀφοῦ παρεχώρησεν εἰς τοὺς πληβείους τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν αὐτοὶ τὸν ἕνα ἐκ τῶν ὑπάτων, ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος (365 π. Χ.). —Π.

Κάμιλλος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως τῷ 1550 γεννηθείς, προσῆλθεν ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν εἰς τοὺς Καπουκίνους, ἵνα γίνῃ μοναχός. Μὴ γενόμενος δεκτὸς διὰ σωματικὴν ἀναπηρίαν, ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ κνήμῃ τραύματός του, ἀφιέρωσε τὸν βίον του εἰς περίθαλψιν ἀσθενῶν. Μεταβὰς εἰς Ρώμην ἵδρυσε σύλλογον, οὗτινος τὰ μέλη ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπηρετῶσιν ἀμισθὶ ἐν τῷ «Ἀσύλῳ τῶν ἀνιάτων». Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Θωμᾶ Goldwell μετὰ μεγαλυτέρου ζήλου ἀφωσιώθη εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῷ 1616 ἀποθανὼν ἐνεγράφη εἰς τὸ Ἁγιολόγιον τῆς 14 καὶ 18 Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' τῷ 1746 ὡς προστάτης τῶν ἀναπήρων ἅγιος. Ε. Γ. Π.

—**Κάμιλλος**, ***Κωνστάντζη***. Ἱεραπόστολος καὶ μάρτυς. Ἐν Ἰταλίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ σταλεὶς ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἰαπωνίαν εἵλκυσε πολλοὺς Ἰάπωνας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Συλληφθεὶς μετά τινων νεοφωτίστων Ἰαπώνων κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον τῷ 1626 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται τὴν 12 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

κάμιλος (ὁ)· σχοινίον μακρὸν καὶ παχύ, κοιν. *παλαμάρι* ἢ *γούμενα*· συνών. *κάλως*.

Κάμινα, ἡ ***Κάμινος*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πατιοπούλου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 107.

Καμίνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ ΝΑ. μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ναούσης (πλάτ. 37°08'15'' Β., μῆκ. 25°16'05'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) τῆς Πάρου. Σ. Ε. Λ.

καμινάδα (ἡ)· δημοτ., καπνοδόχος: «οἱ καμινάδες τῶν ἐργοστασίων».

καμιναέριον (τό), ἢ ***ὑψικαμιναέριον*** *[Μεταλλ.]*. Οὕτω καλοῦνται εἰδικώτερον τὰ ἀέρια τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν ὑψικαμίνων, ἔνθα γίνεται ἡ ἀναγωγὴ τῶν μεταλλευμάτων σιδήρου πρὸς παραγωγὴν χυτοσιδήρου, καὶ τὰ ὁποῖα περιέχουν ἀναγκαστικῶς, λόγῳ τῶν γενομένων δράσεων, ἀναλογίαν 27 ἕως 30% μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, 2,8% ὑδρογόνου, 6 ἕως 13% ἀνθρακικοῦ διοξειδίου, ὀλίγον μεθάνιον καὶ ἄζωτον. Τὸ ὑδρογόνον, τὸ μεθάνιον καὶ τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καθιστῶσιν αὐτὰ καύσιμα, ἔχοντα θερμαντικὴν δύναμιν 950 ἕως 1000 θερμίδων κατὰ κυβικὸν μέτρον. Ἄλλοτε, ἀφίνοντο νὰ καίωνται ἀσκόπως εἰς τὸ στόμιον τῶν ὑψικαμίνων κατὰ μεγάλας φλόγας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1850 κατενοήθη, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῶσι. Πρὸς τοῦτο ἐφράχθη τὸ στόμιον τῶν ὑψικαμίνων διὰ καταλλήλων συσκευῶν μετὰ διπλῶν βαλβίδων καὶ τὰ ἀέρια διωχετεύθησαν πρὸς θέρμανσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν προθερμαντήρων τοῦ ἀέρος τῶν ὑψικαμίνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀτμολεβήτων ἢ ἄλλων καμίνων, καὶ ἀπὸ τοῦ 1898 πρὸς καῦσιν ἐντὸς μεγάλων ἀεριομηχανῶν, πρὸς οἰκονομικωτάτην κίνησιν τῶν ἀεροθλιπτικῶν μηχανῶν τῶν ὑψικαμίνων καὶ παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν καμιναερίων, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ ὑψικάμινος ἐπέχει θέσιν εἴδους ἀεριογόνου καμίνου, ἀντικαθιστῶσα τὴν κατανάλωσιν σημαντικῆς ποσότητος γαιανθράκων, ἔσχε μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν πρόοδον τῆς συγχρόνου μεταλλουργίας.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἀέρια ταῦτα ἐξερχόμενα τῆς καμίνου παρασύρουσι μεγάλην σχετικῶς ποσότητα λεπτοτάτης κόνεως (5 ἕως 25 γραμμάρια κατὰ κυβικὸν μέτρον) καὶ ὑδρατμῶν, διὰ τὰς χρήσεις, δι' ἃς προορίζονται, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐπιμελὴς κάθαρσις αὐτῶν διὰ πολυπλόκων συσκευῶν. Ἡ πρόοδος τῆς λύσεως τοῦ δυσκόλου προβλήματος τῆς καθάρσεως κατέστησε δυνατὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν εἰς τὰς ἀεριομηχανάς. Ἡ κάθαρσις γίνεται εἰς πολλὰ διαδοχικὰ στάδια. Ἡ χονδροειδὴς κάθαρσις γίνεται εἰς δοχεῖα ἐναποθέσεως τῆς κόνεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπιμήκεις ἢ κατακόρυφοι κύλινδροι μήκους 10 ἕως 25 μ. καὶ διαμέτρου 6 ἕως 12 μ. Αἱ κόνεις ἐναποτίθενται, ὑποχρεουμένων τῶν ἀερίων νὰ ὑφίστανται ἀποτόμους ἀλλαγὰς πιέσεως κατευθύνσεως καὶ ταχύτητος ὡς καὶ προστριβὰς ἐπὶ μεγάλων ἐπιφανειῶν. Κατόπιν διέρχονται εἰς συσκευὰς ψύξεως, ἀποτελουμένας ἐκ κατακορύφων σιδηρῶν πύργων 15—25 μ. ὕψους καὶ 4,5 ἕως 6 μ. διαμέτρου, εἰς ἃς ῥέει ὕδωρ διῃρημένον εἰς σταγονίδια διὰ διαφόρων

Digitized by Google

μέσων (ἐκτοξευτήρων, πλεγμάτων, στηλῶν κώκ, Scrubbers, συσκευαὶ Zschocke κτλ.). Εἰς ταύτας τὰ ἀέρια κυκλοφοροῦσιν ἀντιθέτως πρὸς τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Τὰ ἀέρια οὕτω ψυχθέντα περιέχουσι πλέον μόνον 0,7 ἕως 1,5 γραμμάριον κόνεως κατὰ κυβικὸν μέτρον καὶ χάνουσι τὴν μεγαλυτέραν ποσότητα ὑδρατμῶν, οἵτινες παραμένοντες θὰ ἠλάττωνον τὴν θερμαντικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀερίου. Ἄλλαι συσκευαὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ψύξεως καὶ πλύσεως δι' ὕδατος εἶναι βραδέως περιστρεφόμενοι ὁριζόντιοι καθαρτῆρες Bian καὶ ἄλλοι, περιλαμβάνοντες κατακορύφους δικτυωτοὺς δίσκους περιστρεφομένους κατὰ τὸ ἥμισυ ἐντὸς ὕδατος, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέρχεται τὸ ἀέριον. Ἡ μέχρι τοῦ σημείου τούτου κάθαρσις καθιστᾷ τὰ ἀέρια κατάλληλα πρὸς καῦσιν εἰς τοὺς προθερμαντῆρας Cowpers καὶ εἰς τὰς ἑστίας τῶν λεβήτων. Ἡ περαιτέρω κάθαρσις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν εἰς ἀεριομηχανὰς γίνεται εἴτε διὰ διηθήσεως ἐν ξηρῷ δι' ὑφασμάτων βαμβακίνων, εἴτε διὰ περιστροφικῶν πλυντήρων ἐν εἴδει ἀνεμιστήρων ἢ τυμπάνων (συσκευὴ Theisen, Zschocke κτλ.) μετὰ ψεκασμοῦ ὕδατος, εἴτε ἠλεκτρικῶς δι' ἠλεκτροστατικοῦ πεδίου (σύστημα Cotrell-Möller κτλ., χρησιμοποιηθὲν ἐπίσης καὶ διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ἐπιβλαβῶν ἀερίων καμίνων μολύβδου, ἀρσενικοῦ, τσιμέντου κτλ.). Ἡ κάθαρσις αὕτη ἐλαττώνει τὴν ἀναλογίαν κόνεως εἰς 0,01 ἕως 0,03 γρ. κατὰ μέτρον κυβικὸν καὶ ἔτι μᾶλλον. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ κόνεις συλλέγονται καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐκκαμινευόμεναι ἐκ νέου. θ. χ.

Καμινάκι *[Παρ. Γεωγρ.]*. —1) Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Μυκόνου, καὶ τοῦ βορείως αὐτοῦ ψαμμαθῶνος, ἐφ' οὗ ἐκτείνεται ἡ κωμόπολις. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου κυματοθραύστης (Kamenaki: πλάτ. 37°26'50" Β, μῆκ. 25°20'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea and Delos), ἐφ' οὗ ναυτικὸς φανὸς (1882 μεταρρυθμ. 1921) ἐρυθροῦ σταθεροῦ 6 μιλ. —2) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Χίου (χάρτ. ἀγγλ. 1645: The island of Khios and Gulf of Smyrna) τῆς δυτικῆς ἀκτῆς της (πλάτ. 38°20'20" Β, μῆκ. 25°58'55" Ἀν.) 1 3/4 μιλ. ΝΝΑ τῆς χερσονησῖδος Καστέλλα. —3) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΒΑ τῆς Χίου ἐσχατιᾶς (πλάτ. 38°32'20" Β, μῆκ. 20°10'40" Ἀν.) κατέναντι τῆς Β ἄκρας τῆς Μεγάλης τῶν Οἰνουσῶν, δυτικὸν κέρας τοῦ διαύλου Σπαλματόρι. Λέγεται καὶ *Ἁγία Παρασκευή*. —4) Ἀγκάλη τῆς νήσου Σερίφου (πλάτ. 37°11' 2/8 Β, μῆκ. 24°29'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island) μυχὸς τοῦ ὅρμου Ψαρομετόχιον. —5) Ὕφορμος καὶ ὑδρεῖον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου Σύρου (πλάτ. 37°23'55" Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη* 1892: Νῆσος Σῦρος) πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Φώκιες. Ἡ Β. ἀπορρὼξ ἀκτή του ἔχει σπήλαια, *Φωκότρυπες* ὀνομαζόμενα, διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς φωλεύοντα ἀμφίβια. σ. ε. λ.

— **Καμινάκι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Λασιθίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 445.

Καμινάκια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μπεσερὲ τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτοικοι (1928) 39.

Καμιναρᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, κείμενον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τέως δήμου Κατωγιτῶν, εἰς ἀπόστασιν δέκα περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ Ληξουρίου. Εἶναι ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ Κηπουραίων. Κάτοικοι (1928) 918.

καμινάρης (ὁ), καὶ *καμινᾶς*· ὁ ἐργάτης καμίνου ἀνθράκων, ἀσβέστου, κεράμων κττ., καμινευτής.

— **καμινάρης** (ὁ)· ἀξίωμα ἐκ τῶν τῆς β' τάξεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν· ὁ ἐπὶ τοῦ φόρου τῶν οἴνων καὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, καθὼς καὶ τοῦ ταμβάκου καὶ καπνοῦ. δ. π. π.

Καμινάρης, Κωνσταντῖνος. Ἕλλην διερμηνεύς. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1760 ὑπηρέτησεν ὡς δραγουμᾶνος τοῦ Μορέως τῷ 1807 ὑπὸ τὸν Βελῆ πασσᾶν. Ἐθανατώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821. γ. Δ κ.

— **Καμινάρης, Σάββας Φωκιανός**· βλ. *Σάββας Φωκιανός*.

Καμινάρκα (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κοιλανίου τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ μὲ 400 κατοίκους, ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. κ. μ. κ.

καμινεία (ἡ)· τὸ καμινεύειν, ἡ διὰ τῆς χωνευτικῆς καμίνου ἐργασία: «καμινεία μετάλλου».

καμινέτο (τό)· μικρὸν φορητὸν πύραυνον καῖον συνήθως δι' οἰνοπνεύματος (ἰταλ. camineto).

καμίνευμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καμινεύειν, ἡ ἐν τῇ καμίνῳ κατεργασία τοῦ μετάλλου.

καμινεύς, —έως (ὁ)· καμινευτής, ὁ ἐν καμίνῳ οἱαδήποτε ἐργαζόμενος, θερμαστής.

καμίνευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καμινεύειν, ἡ ἐν καμίνῳ κατεργασία.

καμινευτήρ, —ῆρος (ὁ)· ἄλλως, *καμινεὺς* ἢ *καμινευτής*· || «καμινευτὴρ αὐλὸς» σωλὴν διὰ τοῦ ὁποίου οἱ χρυσοχόοι φυσῶντες τὴν φλόγα διευθύνουσιν εἰς τὸ μέταλλον πρὸς πυράκτωσιν, ἄλλως *καμινευτικὸς αὐλός*.

— **καμινευτὴρ αὐλὸς** (Lötrohr) *[Ὀρυκτολ.]*. Ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀργάνων, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν πυροχημείαν πρὸς διάγνωσιν ὡρισμένων ὀρυκτῶν ἑνώσεων διὰ προχείρων ἀντιδράσεων. Κατασκευάζεται ἐξ ὀρειχάλκου, ἀποτελεῖται δὲ συνήθως ἐκ τοῦ αὐλοῦ AB μετὰ προστομίου A, καὶ ἐκ τοῦ ἀεροφυλακίου C, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ νὰ συγκρατῇ τὴν ἐκ τοῦ ἐμφυσωμένου ἀέρος ὑγρασίαν, καὶ τὸ ὁποῖον καταλήγει εἰς τὸ ἄκρον D, ἐφωδιασμένον διὰ διατρήτου αἰχμῆς d ἐκ λευκοχρύσου. Διὰ τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ ἐμφυσᾶται ρεῦμα ἀέρος εἰς τὴν θερμαντικὴν πηγὴν καὶ ἐπιτυγχάνεται οὕτως εἴτε ἡ θέρμανσις ἐπὶ ἄνθρακος τῆς πρὸς ἐξέτασιν ὀρυκτῆς ἑνώσεως καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐπανθήματος, εἴτε ὁ σχηματισμὸς μαργαριτῶν διὰ βόρακος ἢ φωσφορικοῦ ἅλατος. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχει σπουδαίαν σημασίαν ἡ τοποθέτησις τοῦ ἄκρου τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ πρὸς τὴν φλόγα, διότι ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ὁ σχηματισμὸς ὀξειδωτικῆς ἢ ἀναγωγικῆς φλογὸς ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε ἐπιδιωκομένης πυροχημικῆς ἀντιδράσεως. Ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ ἐπανθήματος, τοῦ χρώματος καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀπομένοντος τυχὸν ὑπολοίπου, ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ μαργαρίτου διὰ βόρακος ἢ φωσφορικοῦ ἅλατος εἰς τὴν ὀξειδωτικὴν ἢ ἀναγωγικὴν φλόγα, ἐξαρτᾶται ἡ διάγνωσις τῆς ὀρυκτῆς ἑνώσεως. Εἰς τὴν χρυσοχοΐαν ὁ καμινευτὴρ αὐλὸς χρησιμοποιεῖται ἁπλῶς διὰ συντήξεις ἢ διαφόρους ἐπικολλήσεις. γ. β.

Καμινευτὴρ αὐλός.

καμινευτὴς (ὁ)· ὁ ἐν καμίνῳ οἱαδήποτε ἐργαζόμενος, θερμαστής.

καμινευτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καμίνευσιν: «καμινευτικὸς αὐλὸς» (βλ. *καμινευτήρ*).

καμινεύω· τήκω ἐν τῇ καμίνῳ, κατεργάζομαί τι διὰ τῆς καμινεύσεως.

καμίνι (τό)· δημοτ., κάμινος οἱαδήποτε, οἷον ἀσβέστου, γύψου, κεράμων, πλίνθων, ἡ κάμινος τοῦ σιδηρουργοῦ· || συνεκδ., μεγάλη πυρά· || ἰσχυρὸς καύσων, καῦμα: «καμίνι εἶναι ὁ τόπος, δὲν ἔχεις ποῦ νὰ σταθῇς»· || «τὸ στῆθός του εἶναι καμίνι» ἐπὶ σφοδροῦ πάθους.

Καμίνι *[Παρ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σαλαμῖνος (πλάτ. 37°55'40" Β, μῆκ. 23°33'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) εἰς τὴν Β ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῆς Κυνοσούρας, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Ἀμπελακίων. Ἐγγὺς αὐτοῦ ἐκκλησία «Ἁγία Τριάς», ἱστορικὴ κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἐρείπια ἀρχαίων τειχῶν ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ τύμβος πιθανῶς τῶν Σαλαμινομάχων, ἀνασκαφεὶς τῷ 1858 ὑπὸ Αὐστριακῶν ἀρχαιολόγων. —2) Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σπετσῶν (πλάτ. 37°14'00" Β, μῆκ. 23°08'25" Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos). σ. ε. λ.

Καμίνια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 418. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κατσουλέϊκα* (κάτ. 84), *Μούσγα* (κάτ. 100) καὶ *Παλαιοχώρι* (κάτ. 146). Ἐπίσης καὶ ἡ μονὴ *Ζερμπίτσης*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 353. Εἶναι παράλιον καὶ κεῖται Ν τῶν Πατρῶν, ἔχει δὲ κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Καμάρας τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 136. —4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 654. —5) Συνοικισμὸς τῆς πόλεως Ἡρακλείου Κρήτης, ἔχων 104 κατ. (1928). ε. γ.

καμινιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ περιεχόμενον μιᾶς καμίνου: «μιὰ καμινιὰ κάρβουνα, —ἀσβέστης, —κανάτια κ. τ. τ.».

καμινιάζω· παρασκευάζω τὸ καμίνι, τοποθετῶ ἐντέχνως τὰ ξύλα (ἐπὶ ξυλανθράκων), τοὺς λίθους (ἐπὶ ἀσβέστου), τὰς κεράμους κτλ. διὰ τὴν ἀναγκαίαν ὄπτησιν.

καμινιάρης (ὁ), ἄλλως *καμινάρης* (βλ. λ.).

καμίνιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια τοῦ *καμινιάζω*, ἡ παρασκευὴ τοῦ καμινίου, ἡ τοποθέτησις τῶν ξύλων (ἐπὶ ξυλανθράκων), τῶν λίθων (ἐπὶ ἀσβέστου), τῶν κεράμων κττ. διὰ τὴν ἀναγκαίαν ὄπτησιν: «αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἔχομε καμίνιασμα».

Καμινίτσα *[Γεωγρ.]*· ποτάμιον τῆς δυτικῆς Ἀχαΐας (βλ. *Πεῖρος*).

— **Καμινίτσα** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καμενίτσα*.

Καμίνκα (Caminka), ***Ἀρμάνδος***. Ραββῖνος λόγιος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866 ἐν τῇ ρωσικῇ Μπερντίτσοβ. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, εἰς τὸ ἐκεῖ ραββινικὸν σεμινάριον, πολιτικὰς δ' ἐπιστήμας εἰς Παρισίους. Κατ' ἀρχὰς ἱεροκήρυξ ἐν τῇ μεγάλῃ συναγωγῇ τῆς Πράγας, ἐξελέγη ἀκολούθως ἀρχιρραβῖνος τῆς αὐστριακῆς πόλεως Ἔσσεγκ. Ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι σήμερον διατελεῖ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ἰσραηλιτικοῦ συνδέσμου τῆς Βιέννης. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην διωργάνωσε τὸ ἔργον βοηθείας πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς προπολεμικῆς Ρωσίας, τῆς Ρουμανίας καὶ Γαλικίας, ὡς καὶ τὸ πρὸς τὴν Αὐστρίαν μεταναστευτικὸν ρεῦμα τοῦ 1904—1906. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ πρώτου σιωνιστικοῦ κογκρέσσου. Συνέγραψεν ἑβραϊστί: «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν» (ἐν Κενέσεθ Ἰσραὲλ Β'), μεταφράσας ὁλόκληρον τὴν ΚΑ' ραψῳδίαν τῆς Ἰλιάδος. Γερμανιστὶ ἐξέδωκε: «Studien sur Geschichte Galiléas» (Berlin 1890), «Die Gaonim und ihre Schriften» (Trewes 1892), δύο ποιητικὰς συλλογὰς καὶ τὸ ποίημα «Ταχκεμονῆ» τοῦ Ἀλχαριζῆ μετὰ προλεγομένων (1899). γ. ε.

Καμινὸ (Camino), ***Κάρολος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ μικρογράφος (1824—1888). Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ντιζόν. Τῷ 1857 ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλόν. Τῷ 1854 εἶχεν ἐπιχειρήσει μετὰ τοῦ Φρομαντὲν ταξίδιον εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικήν, ἐξ οὗ ἐνεπνεύσθη πλείστας ἀνατολικὰς συνθέσεις. Τῷ 1869 ἔλαβεν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν χρυσοῦν μετάλλιον. ι. μ. π.

καμινοβίγλια (τὰ) (καὶ *πυρσοὶ* καὶ *φανοὶ* καὶ *λαμπάδες*). Ἐλέγοντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ «φρυκτώρια» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τουτέστιν οἱ σταθμοί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἧπτον τὰς πυράς, δι' ὧν ἐπετυγχάνετο ἡ τηλεγραφικὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συνεννόησις. Τὰ καμινοβίγλια ἐτοποθετοῦντο πάντοτε ἐπὶ δεσποζουσῶν καὶ περιόπτων θέσεων, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦντες ἄνδρες, οἵτινες ἐλέγοντο «καμινοβιγλάτορες», καθορῶσιν ἀμέσως τὰς ὑπὸ τῶν ἑτέρων καμινοβιγλίων ἁπτομένας πυράς, ἀφ' ἑτέρου δὲ γίνωνται εὐχερῶς καταφανεῖς καὶ αἱ ὑπὸ τούτων ἀναπτόμεναι διὰ τὴν περαιτέρω μεταβίβασιν τῆς εἰδήσεως. Διὰ νὰ ὦσιν αἱ πυραὶ ὁραταὶ εἰς πᾶσαν ὥραν τοῦ εἰκοσιτετραώρου, ἔδει τὴν μὲν νύκτα νὰ ἀναδίδωσι μεγάλας καὶ ζωηρὰς φλόγας, τὴν δὲ ἡμέραν καπνὸν πυκνότατον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐν ἑκάστῳ καμινοβιγλίῳ ἦσαν πάντοτε ἕτοιμοι πρὸς ἅψιν πλεῖστοι σωροὶ καταλλήλου, ἀναλόγως τῆς ὥρας, ὕλης. Οἱ σωροὶ οἱ προωρισμένοι διὰ τὴν ἐν ἡμέρᾳ συνεννόησιν ἀπετελοῦντο ἐκ καλάμων, ξηροῦ χόρτου, στύπης κλ.

Τὸ προσωπικὸν τῶν σταθμῶν τούτων καὶ ἰδίως τῶν πλησίον τῶν «ἄκρων» (τῶν συνόρων) τῆς αὐτοκρατορίας, ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνδρῶν «καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀνδρείαν». Πολλάκις ἐσημειώθησαν καταστροφαὶ ἐξ ἀμελείας τῶν «καμινοβιγλατόρων», μὴ ἁψάντων ἐγκαίρως τὰς κεκανονισμένας πυράς, διὰ τοῦτο ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ἐν τῇ «Περὶ παραδρομῆς πολέμου» συγγραφῇ του, συνιστᾷ εἰς τοὺς στρατηγούς του, ἵνα μὴ ἐμπιστεύωνται πάντοτε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εἰς τοὺς *ἀκρίτας* (βλ. λ.), ἀλλ' εἰς εἰδικοὺς καμινοβιγλάτορας, ἀμειβομένους ἰδιαιτέρως ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ταμείων. Ἀλλὰ πολλάκις συνέβαινον καταστροφαὶ καὶ ἐκ τῶν στρατηγημάτων τῶν ἐχθρῶν. Πρὸς πρόληψιν καὶ τῶν ἐκ τούτου καταστροφῶν ἐκανονίσθη, ἵνα τὰ καμινοβίγλια, ἅμα τῇ μακρόθεν ἐμφανίσει πλήθους τινός, καὶ πρὶν ἢ ἐξακριβωθῇ ἐὰν πρόκειται περὶ προσφύγων ἢ περὶ ἐχθρικῶν στρατευμάτων, ἀνάπτωσι μίαν ἢ δύο πυράς. Ὅταν ἐξηκριβοῦτο ὅτι οἱ ἐμφανισθέντες ἦσαν πράγματι ἐχθρικὰ στρατεύματα, ἥπτοντο 3, 4 ἢ πλείονες πυραί, καὶ τέλος ὅταν ἐξετιμᾶτο ἡ δύναμις τῶν ἐπερχομένων ἥπτοντο τόσαι πυραὶ ὅσαι χιλιάδες ἦσαν, κατ' ἐκτίμησιν, οὗτοι. Κατὰ τὴν ἅψιν τῶν πρώτων πυρῶν τὰ στρατεύματα ἡτοιμάζοντο ἵνα δράμωσι πρὸς κατάληψιν τῶν ἐνδεδειγμένων θέσεων, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πληθυσμοὶ περισυνέλεγον τὰ ποίμνια καὶ τὰ λοιπὰ ζῷά των, μόνον δὲ ὅταν ἐπαναλαμβάνοντο τὰ μὲν στρατιωτικὰ τμήματα ἔσπευδον πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ οἱ δὲ κάτοικοι ἔφευγον νὰ σωθῶσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας ἢ ἐκλείοντο ἐντὸς τῶν πλησιεστέρων κάστρων.

Τοιοῦτον σύστημα τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας

Digitized by Google

διὰ καμινοβιγλίων ὑπῆρχεν ὠργανωμένον καθ' ὅλα τὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας, καθὼς ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων σημείων τούτων καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῇ «Βασιλείῳ τάξει» τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου κατονομάζονται τὰ καμινοβίγλια τὰ συνδέοντα τὰ παρὰ τὴν Ταρσὸν ἄκρα τῆς Κιλικίας μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις ἐνεφανίζετο ἐχθρικὴ ἐπιδρομή, «εὐθέως τὸ κάστρον, τὸ λεγόμενον Λοῦλον, ἐν περιόπτῳ προσκείμενον ἐξῆπτε φανούς», τοὺς ὁποίους ἐπανελάμβανον διαδοχικῶς 7 ἕτερα καμινοβίγλια μέχρι τοῦ ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπὶ τῆς Μικρασίας, ὄρους τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου. Τὰς πυρὰς τοῦ τελευταίου τούτου καμινοβιγλίου ἔβλεπον οἱ «διαιτάριοι», οἱ ἀγρυπνοῦντες διαρκῶς, ἡμέραν καὶ νύκτα, ἐπὶ τοῦ φάρου (κειμένου ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν βασιλικῶν παλατίων), οἵτινες καὶ ἀνήγγελλον τὴν εἴδησιν εἰς τὰ παλάτια. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου τῶν καμινοβιγλίων πᾶσα ἐχθρικὴ ἐπιδρομὴ ἀνηγγέλλετο ἀπὸ Ταρσοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Ν. ΚΛΕ

Κάμινοι *Λευκαὶ* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς Μαρμαρικῆς μεταξὺ Μοχχηρίδος καὶ Μενελάου (*Πτολεμ.* Δ, ε, 13 Didot). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ.Ε.Λ.

κάμινος (ἡ) χῶρος ὅπου καμινεύονται, ὑφίστανται τὴν διὰ τῆς καύσεως κατεργασίαν διάφοροι ὗλαι, οἷον ξύλα, λίθοι, κέραμοι, πλίνθοι, μέταλλα κτλ.. κοιν. *καμίνι*: «κάμινος ἀνθράκων, — ἀσβέστου, — κεράμων, — μετάλλων κτλ.».

— [ΑΡΧ.] Εἰδικὸς ὅρος τοῦ φούρνου διὰ τὴν τῆξιν τῶν μετάλλων καὶ τὸ ψήσιμον τῶν ἀγγείων καὶ τῆς ἀσβέστου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἰπνὸν* τῶν μαγειρείων καὶ τὸν κλίβανον τῶν λουτρῶν. Ἡ κάμινος, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, κατεσκευάζετο συνήθως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὄχι ἐντὸς αὐτοῦ, ἀπετελεῖτο δὲ ἐξ ἑνὸς φούρνου μὲ ἄνοιγμα κάτωθεν αὐτοῦ, διὰ νὰ εἰσέρχεται ὁ ἀήρ, καὶ ὑψηλοῦ σωλῆνος (τῆς καπνοδόχου) ἄνωθεν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐξέρχεται, μετὰ τὴν καῦσιν, ὁ ἀὴρ καὶ ὁ καπνός. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς κατασκευῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καμίνων μὲ ρεῦμα ἀέρος πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς πυρᾶς, ἐφηρμόσθη λίαν πρωΐμως. Λείψανα τοιούτων καμίνων εὑρέθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀποδεικνύοντα τὸ πανάρχαιον τῆς ἐπινοήσεως ταύτης.

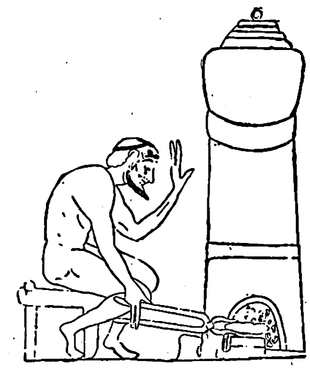

Κάμινος πρὸς τῆξιν μετάλλων.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοιαύτης καμίνου εὑρέθησαν ἐν Λαυρείῳ τῆς Ἀττικῆς, ἐν τῇ περιοχῇ τῶν μεταλλείων τοῦ ἀργύρου. Αἱ κάμινοι αὗται εἶναι ὀλίγον τι ὑψωμέναι τοῦ ἐδάφους, ἔχουσι σχῆμα στρογγύλον μὲ διάμετρον δύο σχεδὸν μέτρων καὶ εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ δυσδιαλύτων πετρῶν (πυρολίθων καὶ τραχειτῶν). Πληρεστέραν ὅμως ἰδέαν τῶν τοιούτων καμίνων παρέχουσιν αἱ σχετικαὶ ἀγγειογραφίαι ἐπὶ πολλῶν ἀρχαίων ἀγγείων. Ἡ παρατεθειμένη εἰκὼν ἐπὶ ἀγγείου τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος παριστᾷ τὴν κάμινον ἀναζωπυρουμένην διὰ φυσητήρων. Οὕτω περιγράφει καὶ ὁ Ὅμηρος τὸν Ἥφαιστον τήκοντα τὰ μέταλλα ἐν χοάνοισιν ἄνωθεν φλογός, τὴν ὁποίαν ἀνεζωπύρουν εἴκοσι φυσητῆρες. Αἱ κάμινοι τῶν κεραμέων παρίστανται, συνήθως, στρογγύλαι καὶ θολωταὶ μὲ τὸ ἄνοιγμα ἔμπροσθεν. Ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἐπαλλήλων διαμερισμάτων, ἐκ τοῦ κατωτέρου διὰ τὴν πυρὰν καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρου διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν πρὸς ὄπτησιν πηλίνων εἰδῶν. Ἐπὶ τῶν τοιούτων καμίνων, καὶ μάλιστα κατὰ μέτωπον, οἱ κεραμεῖς ἀνήρτων συχνάκις ἀποτρόπαια πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου νὰ θραυσθοῦν τὰ ὑπερμέτρως ψηνόμενα ἀγγεῖα ἢ καὶ νὰ μείνωσιν ἄψητα. Ἐπὶ ὑδρίας ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Μονάχου παράστασις τις δεικνύει κάμινον ὑπὸ τὴν προστασίαν Σειληνοῦ. Τὴν χρῆσιν τοῦ ἀποτροπαίου ἐπὶ καμίνων μανθάνομεν ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ διασωθέντος ψευδοομηρικοῦ ποιηματίου μὲ τὸν τίτλον «ἡ Κάμινος», κατὰ τὸ ὁποῖον κακὰ πνεύματα τῶν καμίνων ἦσαν «ὁ Σύντριψ, ὁ Σμάραγδος καὶ ὁ Ἄψητος» (βλ. λ. *ἰπνός*). Β. Δ. Θ.

— [*Μεταλλ.*] Ἡ *κάμινος* (κοιν. *καμίνι*, *φοῦρνος*) εἶναι συσκευή, εἰς ἣν ἀναπτύσσεται ὑψηλὴ θερμοκρασία διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς θερμότητος μόνης ἢ καὶ συνοδευομένης ὑπὸ χημικῆς δράσεως (ὀξειδώσεως, ἀναγωγῆς, φρύξεως κτλ.), πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένων σκοπῶν, ὡς τήξεως ἢ κατεργασίας μεταλλευμάτων καὶ μετάλλων, ἀσβεστοποιήσεως λίθων, πρὸς ὄπτησιν πλίνθων, κεράμων, ὑάλου, ἀποστάξιν γαιανθράκων, ἀνθρακοποίησιν ξύλων κτλ. Ἀναλόγως τῆς ἀναπτυσσομένης θερμοκρασίας αἱ συσκευαὶ αὗται ἐπενδύονται δι' ὑλικῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πυριμάχων. Αἱ ἀναπτυσσόμεναι θερμοκρασίαι ποικίλλουσιν ἐπὶ ὀλίγων ἑκατοντάδων βαθμῶν, π. χ. κατὰ τὴν ἀνάτηξιν μολύβδου, ἄνω τῶν 1200° κατὰ τὴν ἀνάτηξιν χυτοσιδήρου εἰς τὰ χυτήρια, 1700° εἰς τὰς καμίνους Σίμενς χάλυβος ἢ ὑάλου, εἰς 1900° εἰς τὰ θερμότερα μέρη τῶν ὑψικαμίνων πρὸς παρασκευὴν χυτοσιδήρου, εἰς ἄνω τῶν 2000° εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους.

Αἱ κάμινοι διακρίνονται, ὡς πρὸς τὸ σύστημα τῆς θερμάνσεως, εἰς θέρμανσιν: 1) δι' ἀναμείξεως μὲ τὴν καύσιμον ὕλην, 2) διὰ φλογὸς καὶ 3) δι' ἄλλων μέσων.

Κάμινοι θερμάνσεως δι' ἀναμείξεως μὲ τὴν καύσιμον ὕλην. Οἱ σωροὶ ἀποτελοῦσι τὴν πρωτόγονον κάμινον, χρησιμοποιουμένην ἀρχαιότατα πρὸς παραγωγὴν μετάλλων, ὀρειχάλκου, σιδήρου, καὶ νῦν εἰσέτι πρὸς ἔψησιν γύψου, πλίνθων, κατασκευὴν ξυλανθράκων, φρύξιν θειούχων μεταλλευμάτων κτλ. Ἡ *χαμηλὴ ἑστία* ἢ καταλανικὴ κάμινος ἀποτελεῖ τὴν πρώτην πρόοδον τῶν σωρῶν πρὸς τὴν φρεατοκάμινον. Ἡ *φρεατοκάμινος* εἶναι ἐξέλιξις τῆς χαμηλῆς ἑστίας, εἰς ἣν προσετέθη καπναγωγός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθενται πρὸς προθέρμανσιν διὰ τῶν ἀερίων καύσεως αἱ πρὸς κατεργασίαν ὗλαι, πραγματοποιουμένης οὕτω τῆς καλουμένης *μεθοδικῆς* θερμάνσεως. Εἰς τὰς φρεατοκαμίνους φορτώνονται εἰς τὸ ἄνω στόμιον ἀναμὶξ ἡ καύσιμος ὕλη καὶ τὰ ὑλικά, τὰ ὁποῖα κατέρχονται κατακορύφως, καὶ προσπαθεῖται νὰ τηρῆται σταθερὰ ζώνη καύσεως διὰ τῆς ἐγκαίρου ἐκ τῆς κάτω ἀπαγωγῆς τῶν ἐκκαμινευθεισῶν ὑλῶν καὶ τῆς γομώσεως διὰ τοῦ στομίου. Ἡ ἀπαγωγὴ γίνεται διὰ καταλλήλων ἀνοιγμάτων εἰς τὸ κάτω μέρος, ποικιλλόντων ἀναλόγως τῆς ὕλης, ἤτοι ἀνοικτὴ μεγάλη θύρα ἐὰν εἶναι στερεὰ (ἄσβεστος, φρῦξις μεταλλευμάτων), ἢ εἰδικὰ μικρὰ στόμια ἐὰν εἶναι τετηκυῖα (π. χ. χυτοσίδηρος, μόλυβδος κτλ.), ὁπότε αὕτη συγκεντροῦται πρὸ τῆς ἀποχύσεως εἰς τὴν εὑρισκομένην εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον τῆς καμίνου κοιλότητα, τὸ *χωνευτήριον*. Εἴς τινας καμίνους πρὸς προστασίαν τῶν ὑλῶν τῶν παρειῶν αὐτῶν εἰς τὰ θερμότερα μέρη γίνεται ψῦξις αὐτῶν διὰ πλακῶν διπλῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων κυκλοφορεῖ ὕδωρ (π.χ. εἰς τὰς ὑψικαμίνους). Εἴς τινας τύπους, λίαν διαδεδομένους, καμίνων μολύβδου (ὡς ἐν Λαυρείῳ) καὶ χαλκοῦ, αἱ πλάκες αὗται ἀποτελοῦσιν αὐτὴν ταύτην τὴν παρειὰν τῆς καμίνου εἰς τὰ κατώτερα καὶ θερμότερα μέρη αὐτῆς ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία κάμινος μεθ' *ὑδατίνου ἐπενδύτου* (water-jacket). Ὁ ἀὴρ κυκλοφορεῖ εἴτε διὰ φυσικοῦ ἑλκυσμοῦ (συνήθεις ἀσβεστοκάμινοι,

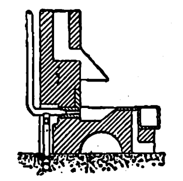

Σχ. 1. *Κάμινος ἀνοικτῆς ἑστίας.*

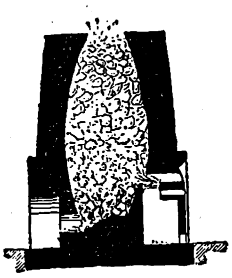

Σχ. 2. *Φρεατοειδὴς ἀσβεστοκάμινος.*

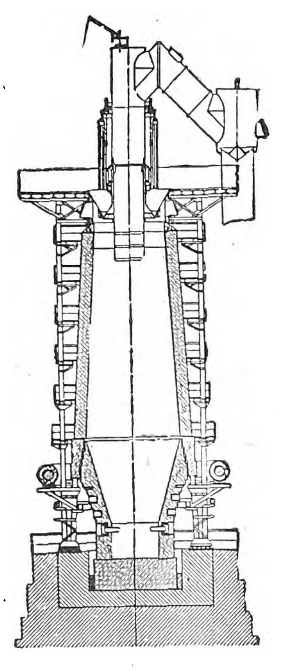

Σχ. 3. *Ὑψικάμινος παραγωγῆς χυτοσιδήρου.*

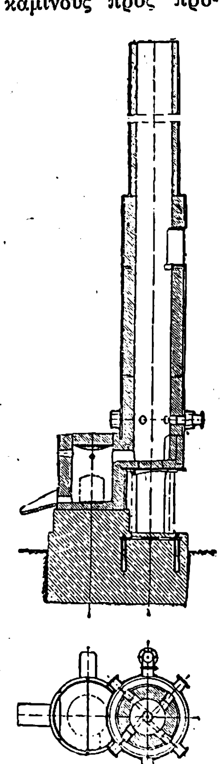

Σχ. 4 *Κάμινος χυτηρίου.*

κάμινοι φρύξεως) ἢ διὰ τεχνητῆς προσφυσήσεως ἀέρος (ὡς εἰς τὰς πλείστας μεταλλουργικὰς καμίνους) δι' εἰδικῶν ἀκροφυσίων, ἢ καὶ ἐνίοτε δι' ἀπορροφήσεως μετὰ ἢ ἄνευ καπνοδόχης εἰς τὸ στόμιον. Εἰς τὰς ὑψικαμίνους ὁ ἀὴρ προθερμαίνεται ἰσχυρῶς εἰς εἰδικὰς καμίνους προθερμάνσεως (συσκευαὶ Cowper). Εἰς τὰς φρεατοκαμίνους γίνεται σχεδὸν τελεία χρησιμοποίησις τῆς ἐκλυομένης ὑπὸ τῆς καυσίμου θερμότητος λόγῳ τῆς μεθοδικῆς θερμάνσεως. Ἡ δακτυλιοειδὴς κάμινος Ὄφφμαν (1858), χρησιμοποιουμένη ἰδίως εἰς τὴν κεραμοποιίαν, ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς θαλάμων διατεταγμένων ἐν εἴδει ἐπιμήκους κλειστοῦ δακτυλίου καὶ ἀνάγεται ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν καμίνων. Εἰς τοὺς θαλάμους τίθενται αἱ πλίνθοι ἢ αἱ κέραμοι καὶ προστίθεται ἡ καύσιμος ὕλη, τὰ ἀέρια καύσεως θερμαίνουσι τὰ ὑλικὰ τῶν ἑπομένων θαλάμων, ὁ δὲ ἀὴρ καύσεως προθερμαίνεται διερχόμενος διὰ τῶν θαλάμων, εἰς οὓς ἡ ἔψησις ἐπερατώθη καὶ οἵτινες εἶναι ἀκόμη θερμοί. Οὕτως ἡ θέρμανσις μετατίθεται ἀπὸ θαλάμου εἰς θάλαμον συνεχῶς καὶ διαδοχικῶς, πραγματοποιουμένης πλήρους μεθοδικῆς θερμάνσεως.

Κάμινοι θερμάνσεως διὰ φλογός. Ἐνῷ εἰς τὰς προηγουμένας καμίνους γίνεται χρῆσις μόνον στερεᾶς καυσίμου ὕλης, ἤτοι ξύλων, ξυλανθράκων, γαιανθράκων, ὀπτανθράκων (κώκ), λιγνιτῶν, εἰς ταύτας γίνεται χρῆσις: 1) στερεῶν καυσίμων ὑλῶν ὡς ἄνω, 2) κονιοποιημένων στερεῶν καυσίμων, 3) ὑγρῶν καυσίμων (πετρελαίου), 4) ἀερίων καυσίμων, ὡς φωταερίου, πτωχοῦ ἀερίου κτλ. (*κάμινος ἀεριογόνος*). Εἰς τὰς καμίνους ταύτας διακρίνομεν τὴν *ἑστίαν*, εἰς τὴν ὁποίαν καίεται ἡ καύσιμος, τὸν *θάλαμον θερμάνσεως* ἢ *κατεργασίας* καὶ τὴν συσκευὴν ἑλκυσμοῦ, ἤτοι καπνοδόχον, φυσητῆρας, ἀπορροφητῆρας κτλ. Αἱ ἑστίαι ἀναλόγως τῆς καυσίμου ὕλης περιλαμβάνουσιν *ἐσχάρας* (βλ. λ.) σταθερὰς ἢ μηχανικὰς διὰ στερεὰ καύσιμα εἰς τεμάχια, (ἡ ἐσχάρα δύναται νὰ λείπῃ ὁλοτελῶς διὰ τὰ ξύλα), συσκευὰς καύσεως κονιοποιημένου ἄνθρακος (ἐγχυτῆρας), ἐγχυτῆρας καύσεως ὑγρῶν καυσίμων καὶ ἀερίων. Εἰς τὰς καμίνους ταύτας πρέπει νὰ ἀναγάγωμεν καὶ τὰς καμίνους *διαδοχικῆς θερμάνσεως*, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς κλιβάνους ἀρτοποιίας, εἰς ἃς ὁ θάλαμος τῆς καμίνου θερμαίνεται, εἰσαγομένης εἰς αὐτὸν τῆς καυσίμου ὕλης στερεᾶς, ὑγρᾶς ἢ ἀερίου καὶ κατόπιν, μετὰ ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς, τὴν θέσιν αὐτῆς καταλαμβάνουν τὰ πρὸς θέρμανσιν σώματα. Ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐκτὸς τῆς ἀρτοποιίας κτλ. γίνεται καὶ εἰς τοὺς προθερμαντῆρας Siemens καὶ Cowper.

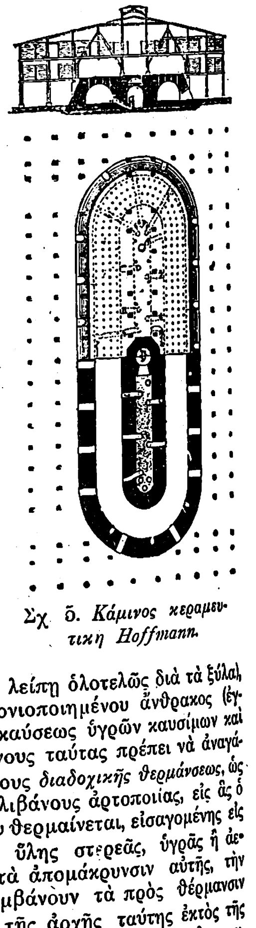

Σχ. 5. *Κάμινος κεραμευτικὴ Hoffmann.*

Ἡ *φλογοβόλος κάμινος* (four à réverbère, flammofeu) εἶναι ἡ παλαιοτέρα καὶ τυπικωτέρα κάμινος τοιούτου τύπου, καθ' ἣν αἱ φλόγες προσβάλλουσιν ἀπ' εὐθείας τὰ ὑλικά, τοποθετούμενα ἐπὶ ὁριζοντίου δαπέδου. Διαδοθεῖσα ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, χρησιμοποιεῖται πολλαχῶς ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ (βλ. *ἀνόπτησις*).

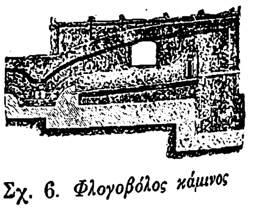

Σχ. 6. *Φλογοβόλος κάμινος*

Ἡ *κάμινος Σίμενς* (Siemens), ἐπινοηθεῖσα τῷ 1860 ὑπὸ τῶν William καὶ Frederick Siemens, εἶναι φλογοβόλος κάμινος λειτουργοῦσα δι' ἀερίου ἀεριογόνου, ἔνθα τὸ ἀέριον καὶ ὁ ἀὴρ καύσεως προθερμαίνονται εἰς προθερμαντῆρας ἢ ἐναποταμιευτὰς (récupérateurs). Πρὸς τοῦτο ὑπὸ τὴν κάμινον εὑρίσκονται ἀνὰ δύο ζεύγη προθερμαντήρων διὰ τὸ ἀέριον καὶ τὸν ἀέρα, ἀποτελουμένων ἐκ σωρῶν πυριμάχων πλίνθων. Ἡ κάμινος εἶναι συμμετρική, τὸ ἀέριον καὶ ὁ ἀὴρ καύσεως θερμαίνονται διερχόμενα διὰ τῶν προθερμαντήρων τοῦ ἑνὸς ζεύγους, τὰ δὲ θερμὰ ἀέρια τῆς καύσεως ἐξερχόμενα διέρχονται διὰ τοῦ ἑτέρου ζεύγους προθερμαντήρων καὶ ἀναθερμαίνουσιν αὐτοὺς πρὶν ἐξέλθωσιν εἰς τὸν καπναγωγόν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν (ἀνὰ πᾶσαν ὥραν) ἀνατρέπεται διὰ καταλλήλων βαλβίδων ἡ πορεία τῶν ἀερίων. Ἡ κάμινος Σίμενς ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποιη-

Digitized by Google

σιν εἰς μεγάλην κλίμακα τῆς παρασκευῆς τετηκότος χάλυβος ἢ σιδήρου καὶ χρησιμοποιεῖται πολὺ

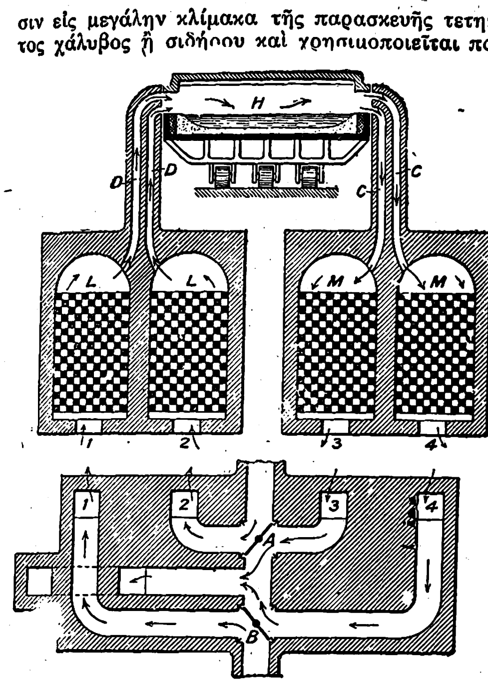

Σχ. 7. *Σχηματικὴ παράστασις καμίνου Siemens μετὰ προθερμαντήρων Hadfield.*

ἐπίσης εἰς τὴν ὑαλουργίαν. Ἡ *κάμινος Κάουπερ* (Cowper) προθερμάνσεως ἀέρος τῶν ὑψικαμίνων εἶναι προθερμαντήρ, ἀλλὰ διαφέρει τῶν προηγουμένων, διότι εἶναι πραγματικὴ κάμινος, ἀποτελουμένη ἐκ κατακορύφου στήλης ἐστιβαγμένων πλίνθων ὕψους 20 ἕως 30 μ., ἐπενδεδυμένης διὰ σιδηροῦ ἐλάσματος, ἐντὸς τῆς ὁποίας πρὸς ἀναθέρμανσιν δὲν διέρχονται θερμὰ ἀέρια, ἀλλὰ καίεται τὸ περιέχον μεγάλην ἀναλογίαν μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος (CO) ἀέριον, προερχόμενον ἐκ τῆς ὑψικαμίνου, προσθήκῃ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἑκάστη ὑψικάμινος διαθέτει ἀριθμὸν τοιούτων καμίνων Κάουπερ, ὧν 2 εὑρίσκονται ὑπὸ ἀναθέρμανσιν, 1 δέχεται τὸν πρὸς θέρμανσιν ψυχρὸν ἀέρα τροφοδοτήσεως τῆς ὑψικαμίνου καὶ μία εὑρίσκεται ἐν ἐφεδρείᾳ. Ἄλλαι κάμινοι διὰ φλογὸς καὶ συνήθως στερεῶν καυσίμων εἶναι αἱ ποικίλαι κάμινοι φρύξεως θειούχων ἢ ἄλλων μεταλλευμάτων, ὡς ἐπιμήκεις, φλογοβόλοι κάμινοι, ἄλλαι μετὰ περιστρεφομένου ὁριζοντίως δαπέδου, μεθ' ἑνὸς ἢ περισσοτέρων παραλλήλων δαπέδων, εἰς ἃ διὰ καταλλήλων κτενῶν κυκλοφοροῦσι μεθοδικῶς τὰ πρὸς φρῦξιν ὑλικὰ (*κάμινος* Herreshoff)· τοιαύτη κάμινος ὑπάρχει ἐν Λαυρείῳ. Ἐπίσης ὑπάρχουσι φλογοβόλοι κάμινοι μετὰ περιστροφικοῦ θαλάμου θερμάνσεως, περιστρεφομένου περὶ ἄξονα κλίνοντα ὀλίγον κάτω τοῦ ὁρίζοντος πρὸς τὸ μέρος τῆς ἑστίας. Τροφοδοτούμενοι εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ἐξασφαλίζουσι μεθοδικὴν θέρμανσιν. Τοιαῦται κάμινοι εἶναι αἱ λίαν διαδοθεῖσαι κά-

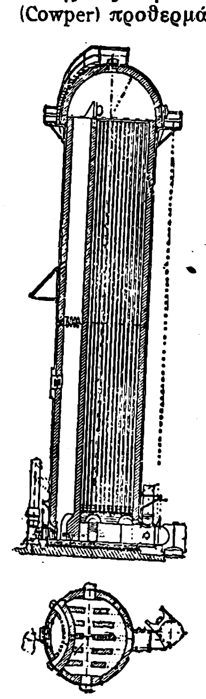

Σχ. 8. *Προθερμαντὴρ Cowper ἀέρος ὑψικαμίνου.*

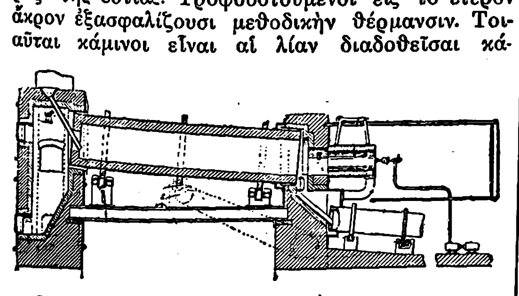

Σχ. 9. *Κάμινος περιστροφικὴ τσιμεντοποιίας.*

μινοι ὀπτήσεως τσιμέντου Πόρτλανδ, ὧν ἡ ἑστία θερμαίνεται διὰ κονιοποιημένου γαιάνθρακος, καὶ ὧν τὸ μῆκος εἶναι μέγιστον (70 μ.). Τοιαῦται ὑπάρχουσι καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐν Πειραιεῖ, Ἐλευσῖνι, Χαλκίδι, Βόλῳ. Ὑπάρχουσι τέλος φλογοβόλοι κάμινοι, ἐν εἴδει σήραγγος, εἰς ἃς αἱ ὗλαι καὶ ἐνίοτε τὸ δάπεδον κινοῦνται συνεχῶς ἐκ τοῦ ἀντιθέτου στομίου πρὸς τὴν ἑστίαν διὰ καταλλήλου διατάξεως. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ὑαλουργίᾳ πρὸς ἀνόπτησιν τῆς ὑάλου, ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ πρὸς ἀναθέρμανσιν τεμαχίων κτλ. Ὡς κάμινοι λεπτῆς κεραμεικῆς χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης μεγάλοι θάλαμοι, παρὰ τοὺς ὁποίους εὑρίσκεται ἐν ἀμέσῳ ἐπικοινωνίᾳ ἑστία, ἧς τὰ ἀέρια περιβάλλουσιν ἀπ' εὐθείας τὰ πρὸς ὄπτησιν ἀντικείμενα.

Ἄλλαι κάμινοι. α') Κάμινοι μετὰ κλειστοῦ περιβλήματος. Πολλάκις εἶναι ἀνάγκη ἡ θέρμανσις νὰ γίνῃ ἐν κλειστῷ χώρῳ, ἄνευ ἀναμείξεως τῆς καυσίμου ἢ τῶν ἀερίων, ὡς προκειμένου περὶ παραγωγῆς μετάλλων, εὐκόλως πτητικῶν, ὡς ὑδραργύρου καὶ ψευδαργύρου, ἢ κατεργασίας ὑλῶν, ὡς ἡ λεπτὴ ὕαλος ἢ ἡ πορσελλάνη, ἢ παραγωγῆς καθαρωτάτων χαλύβων ἢ κραμάτων. Αἱ χρησιμοποιούμεναι συσκευαὶ εἶναι ἀποστακτικαὶ χοάναι ἐκ χυτοσιδήρου ἢ σιδήρου διὰ θερμοκρασίας μέχρι 400° ἕως 600°, ἐκ πυριμάχων ὑλῶν, ὡς εἰς τὰς καμίνους ἀποστάξεως φωταερίου, ἀναγωγῆς ψευδαργύρου κλπ., ἢ κλειστοὶ θάλαμοι ἐκ πυριμάχων ὑλῶν (φωταέριον, παρασκευὴ μεταλλουργικοῦ κώκ, ὄπτησις πορσελλάνης κλπ.), ἢ χωνευτήρια, διὰ τὴν τῆξιν μετάλλων, ὡς διὰ τὴν παρασκευὴν χάλυβος χωνευτηρίου, ἐνανθρακώσεως, βαφῆς κτλ. Ἡ θέρμανσις τοιούτων καμίνων γίνεται διὰ τῶν ἄνω διαφόρων μέσων, ἤτοι ἑστίας, ὑγρῶν καυσίμων, κονιοποιημένου φωταερίου, ἀερίων ἀεριογόνου μετὰ προθερμαντήρων Siemens κτλ.

β') Στρόμβοι. Εἰς τὰς καμίνους πρέπει νὰ αναχθῶσι καὶ οἱ στρόμβοι, οἵτινες εἶναι συσκευαὶ μεγίστης σπουδαιότητος, ἐν αἷς ἀναπτύσσεται θερμότης διὰ τῆς καύσεως τινῶν τῶν συστατικῶν τῆς ὑπὸ κατεργασίαν ὕλης, ἄνευ προσθήκης καυσίμου ὕλης. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἄπιον Bessemer (1860) διὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ χυτοσιδήρου. Εἶναι ἀπιοειδὴς συσκευὴ ἐξ ἐλάσματος ἐπενδεδυμένου διὰ πυριμάχων ὑλῶν, κινητὴ περὶ ὁριζόντιον ἄξονα, ἵνα πληροῦται καὶ ἐκκενοῦται διὰ τοῦ στομίου. Εἰς τὸν πυθμένα φέρει ὀπάς, δι' ὧν ἐμφυσᾶται ἰσχυρὸν ρεῦμα ἀέρος, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν καίει τὸν ἄνθρακα καὶ ἄλλα συστατικὰ τοῦ χυτοσιδήρου, ὃν μεταβάλλει εἰς σίδηρον ἢ χάλυβα. Ὁ στρόμβος ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὴν φρῦξιν τῶν θειούχων ἐνδιαμέσων προϊόντων κατεργασίας τῶν μεταλλευμάτων χαλκοῦ (σύστημα Manhès) καὶ μολύβδου (σύστημα Huntigton-Heberlein κτλ., χρησιμοποιούμενον καὶ ἐν Λαυρείῳ).

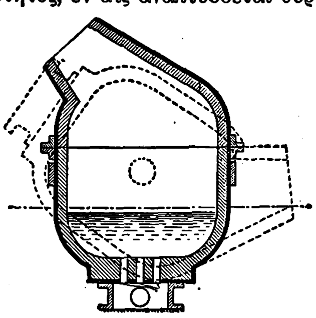

Σχ. 10. *Στρόμβος Bessemer.*

γ') Ἠλεκτρικαὶ κάμινοι. Εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους μετατρέπεται ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια εἰς θερμικήν. Ἡ ἠλεκτρικὴ κάμινος διεδόθη ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων εἰς τὴν βιομηχανίαν κατ' ἀρχὰς (1895) πρὸς παρασκευὴν διαφόρων οὐσιῶν, ὡς τὸ ἀνθρακασβέστιον, εἶτα διαφόρων σιδηροκραμάτων, σιδηροχρωμίου, σιδηροπυριτίου κτλ. καὶ ἄλλων προϊόντων, ἀνθρακοπυριτίου (ἀνθρακοκορουνδίου) καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ 1905 εἰς τὴν τελειοτέραν κάθαρσιν τοῦ χάλυβος καὶ τῶν κραμάτων αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν παρασκευὴν χάλυβος καὶ ἀκόμη καὶ καθαροῦ χυτοσιδήρου ἐκ μεταλλευμάτων λίαν καθαρῶν, ὡς ἐν Σουηδίᾳ. Τὸ μόνον ἐμπόδιον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἠλεκτρικῆς καμίνου, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν ἐπίτευξιν μεγίστων θερμοκρασιῶν μέχρι 3500°, ἁπλῆν καὶ ταχεῖαν ρύθμισιν τῆς θερμοκρασίας, τελείαν οὐδετερότητα τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς καμίνου ἐλλείψει φλογὸς καὶ καπνοῦ, καὶ ἀρίστην θερμικὴν ἀπόδοσιν, εἶναι ἡ μεγάλη τιμὴ παραγωγῆς τῆς θερμικῆς ἐνεργείας διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Πράγματι ἓν ὡριαῖον χιλιόβαττον παρέχει 860 μεγάλας θερμίδας. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν ὅτι τὸ ὡριαῖον χιλιόβαττον τιμᾶται 0,02 χρυσῆς δραχμῆς, παραγόμενον δι' ὑδραυλικῶν πτώσεων, καὶ 0,04 χρυσῆς δραχμῆς διὰ καύσεως γαιανθράκων, τότε 1.000 μεγάλαι θερμίδες τιμῶνται 0,023 ἕως 0,046 χρ. δραχμῆς, ἐνῷ διὰ γαιανθράκων πρὸς 25 χρ. δραχμῆς κατὰ τόννον, ἐχόντων θερμαντικὴν ἱκανότητα 7.500 μεγάλων θερμίδων κατὰ χιλιόγραμμον, αἱ 1.000 μεγάλαι θερμίδες τιμῶνται μόνον 0,0033 χρ. δραχμῆς, ἤτοι 7 ἕως 14 φορὰς ὀλιγώτερον· ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὰς πόλεις τὸ ὡριαῖον χιλιόβαττον πωλεῖται 10 ἕως 20 φορὰς ἀκριβώτερον. Ἐν τούτοις αἱ συνθῆκαι εἶναι ὀλιγώτερον δυσμενεῖς λόγῳ τῆς καλῆς ρυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς μεγάλης ἀποδόσεως τῆς ἠλεκτρικῆς καμίνου καὶ διὰ λίαν ὑψηλὰς θερμοκρασίας ἡ αὔξησις ἀποδόσεως ἰσοφαρίζει τὴν διαφορὰν τῆς δαπάνης, ὡς π. χ. διὰ σιδηροχρώμιον. Τέλος ἐπιτρέπει τὴν ἐπίτευξιν θερμοκρασιῶν ἄλλως ἀνεφίκτων. Διὸ ἡ ἠλεκτρικὴ κάμινος κατέχει ἤδη σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ καὶ τῇ χημικῇ βιομηχανίᾳ. Εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς καμίνους ἡ μετατροπὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς θερμότητα γίνεται διὰ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν παρέχουσι τὰ σώματα εἰς τὴν διάβασιν αὐτῆς δυνάμει τοῦ νόμου τοῦ Joule, προερχομένης εἴτε ἐκ βολταϊκοῦ τόξου, εἴτε ἐξ ἄλλων σωμάτων, ὡς συρμάτων ἠλεκτροδίου ἄνθρακος (*κάμινοι ἀντιστάσεως*) ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ μετάλλου τοῦ πρὸς τῆξιν λουτροῦ. Αἱ κάμινοι ἀντιστάσεως, ὅταν χρησιμοποιῆται αὐτὸ τὸ μέταλλον ὡς ἀγωγὸς ἀντιστάσεως, καλοῦνται *ἐξ ἐπαγωγῆς*, διότι τὸ ὑψηλότατον ρεῦμα μεταβάλλεται ἐντὸς τοῦ τετηκότος μετάλλου εἰς ἄλλο ρεῦμα ἐξ ἐπαγωγῆς χαμηλῆς τάσεως, τὸ ὁποῖον μετατρέπεται εἰς θερμότητα.

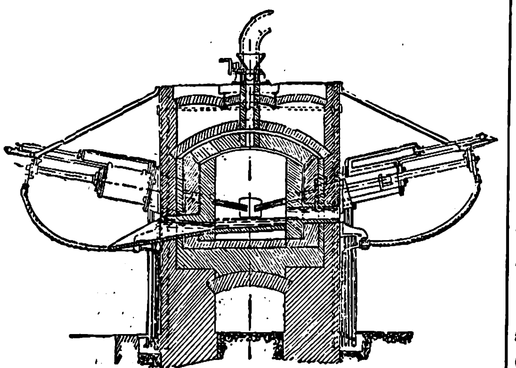

Σχ. 11. *Κάμινος ἠλεκτρικὴ διὰ τόξου Stassano.*

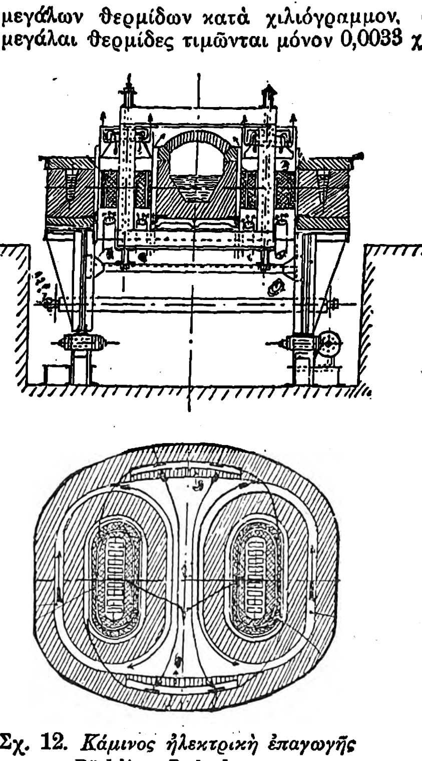

Σχ. 12. *Κάμινος ἠλεκτρικὴ ἐπαγωγῆς Röchling Rodenhauser.*

Κάμινοι ἀντιστάσεως. Χρησιμοποιεῖται ἡ ἀντίστασις δυστήκτων ἀγωγῶν περιβαλλόντων τὴν κάμινον, ἐφαρμόζεται δὲ ἰδίως εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια καὶ εἰς μικρὰς καμίνους ἀνοπτήσεως βαφῆς καὶ διὰ θερμοκρασίας μέχρις 950° ἕως 1150° τὸ πολύ. Ἡ θερμοκρασία αὕτη ρυθμίζεται ἀκριβέστατα κατὰ τὰς ἀνάγκας.

Κάμινοι διὰ βολταϊκοῦ τόξου. Πηγάζουσιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἠλεκτρικῆς καμίνου τοῦ χημικοῦ Moissan. Τὸ βολταϊκὸν τόξον παράγεται εἴτε μεταξὺ ἑνὸς ἠλεκτροδίου ἐξ ἄνθρακος κειμένου ὑπεράνω τοῦ λουτροῦ καὶ αὐτοῦ (*κάμινος ἀνθρακασβεστίου Héroult*), εἴτε μεταξὺ δύο ἠλεκτροδίων καὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ μετάλλου, ὅτε παράγονται δύο τόξα (*κάμινος χάλυβος Héroult*), εἴτε μεταξὺ δύο (ἢ τριῶν, ἐὰν τὸ ρεῦμα εἶναι τριφασικὸν) ἠλεκτροδίων, κειμένων ὑπεράνω τοῦ λουτροῦ καὶ θερμαινόντων αὐτὸ δι' ἀκτινοβολίας (*κάμινος Stassans*), εἰς ἣν χρησιμοποιεῖται κατ' ἀνάγκην ρεῦμα χαμηλῆς τάσεως 50 βὸλτ ἢ 110 βὸλτ καὶ πολλῶν χιλιάδων ἀμπερίων ἐντάσεως, ἀπαιτουσῶν πολὺ παχεῖς ἀγωγοὺς καὶ δαπανηρὰς μηχανάς. Εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν ὑψικάμινον τῆς Σουηδίας καὶ Λαπωνίας ἐπίσης χρησιμοποιεῖται θέρμανσις διὰ τόξου (*κάμινος Trolhattan*) καὶ τριῶν ἠλεκτροδίων τριφασικοῦ ρεύματος.

Κάμινοι ἐπαγωγῆς. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ ἀπ' εὐθείας ρεῦμα πολὺ χαμηλῆς τάσεως καὶ μεγίστης ἐντάσεως ἐντὸς τοῦ λουτροῦ, οὗ ἡ ἀντίστασις εἶναι μικρά, χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικὸν περιτύλιγμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν μετασχηματιστῶν, περιβάλλον τὴν κάμινον καὶ διαρρεόμενον ὑπὸ ἐναλλασσομένου ρεύματος. Τὸ δὲ λουτρὸν τετηκότος μετάλλου ἀποτελεῖ δακτύλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ διενείρονται ρεύματα ἐξ ἐπαγωγῆς, τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται εἰς θερμότητα, λόγῳ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ μετάλλου (*κάμινος Roechling*). Ἡ ἠλεκτρικὴ κάμινος, περιορισθεῖσα κατ' ἀρχὰς μόνον ἐγγὺς τῶν μεγάλων καὶ εὐθηνῶν ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων δι' εἰδικὰς κατεργασίας, διεδόθη ἤδη ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ εἰς χαλυβουργεῖα, ἅτινα ὅμως εἶναι ἐξειδικευμένα εἰς τὴν πα-

Digitized by Google

ραγωγὴν ἀνωτέρων εἰδικῶν χαλύβων διὰ τῆς τε-
λικῆς κατεργασίας χάλυβος προερχομένου ἐν τε-
τηκυίᾳ καταστάσει ἐκ καμίνων Siemens, λόγῳ τῶν
ἄνω ἐκτεθέντων προσόντων.

[*H. Le Chatelier*, Le Chauffage industriel, Paris 1920.]

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—**κάμινος ἀεριογόνος.** Αὕτη χρησιμεύει διὰ τὴν
ἐκ στερεῶν καυσίμων ὑλῶν παραγωγὴν ἀερίων
τοιούτων, δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εὐχε-
ρέστερον εἰς πολλοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους.

Ὡς πρώτη ἀεριογόνος κάμινος δύναται νὰ θεω-
ρηθῇ ἡ κοινὴ ὑψικάμινος, τῆς ὁποίας ἐν τούτοις
τὰ ἀέρια παρέμενον κατ' ἀρχὰς ἀνεκμετάλλευτα
Περὶ τὸ 1830 ἐσκέφθησαν νὰ χρησιμοποιήσουν
τὰ ἀέρια τῆς ὑψικαμίνου πρὸς προθέρμανσιν τοῦ
εἰς αὐτὴν εἰσαγομένου ἀέρος, βραδύτερον δι' ἄλ-
λους σκοποὺς καὶ μετ' ὀλίγον κατεσκεύασαν καμί-
νους εἰδικὰς διὰ παραγωγὴν ἀερίων, τῶν ὁποίων
ἡ ἐξέλιξις ὡδήγησεν εἰς τὰς σημερινὰς ἀεριογό-

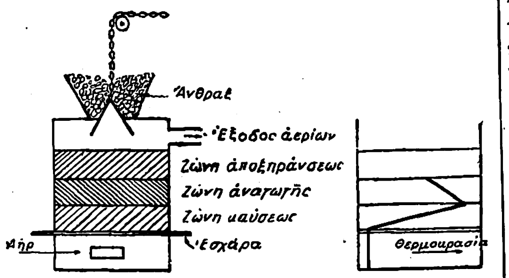

Κάμινος ἀεριογόνος.

νους καμίνους. Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι μεγάλα
κυλινδρικὰ σώματα μετ' ἐπενδύσεως ἐκ πυριμάχου
ὑλικοῦ, ἐνίοτε καὶ μετὰ διπλῶν τοιχωμάτων, με-
ταξὺ τῶν ὁποίων κυκλοφορεῖ τὸ ὕδωρ πρὸς ψῦξιν.
Εἰς τὸ ἄνω μέρος ὑπάρχουν ὀπαὶ πρὸς εἰσαγωγὴν
τῶν στερεῶν καυσίμων ὑλῶν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν
παραχθέντων ἀερίων, εἰς τὸ κάτω μέρος ὑπάρχει
ἡ ἐσχάρα μετὰ τῶν σχετικῶν ὀπῶν πρὸς ἐξαγω-
γὴν τῆς τέφρας καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν ἀέρος ἢ
ὑδρατμοῦ. Λαμβάνεται πάντοτε πρόνοια δι' ἀε-
ροστεγῆ ἐφαρμογὴν τῶν σωλήνων, δεδομένου ὅτι
ἐντὸς τῆς καμίνου δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀναλόγως
τῆς κατασκευῆς ὑποπίεσις ἢ ὑπερπίεσις.

Ἡ παραγωγὴ τῶν καυσίμων ἀερίων δύναται νὰ
γίνῃ κατὰ δύο τρόπους:

1) Ἄνευ εἰσαγωγῆς ἀέρος ἢ ὑδρατμῶν (γερμ.
Entgasung ἢ Schwelung), ὁπότε ἐκ τῶν στερεῶν
καυσίμων ὑλῶν (ἄνθρακος) ἐξάγονται μόνον τὰ
πτητικὰ συστατικὰ αὐτοῦ (φωταέριον κτλ.), τοῦ
ἄνθρακος μεταβαλλομένου κατόπιν τῆς ἐξαγωγῆς
εἰς κώκ.

2) Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ μέθοδος δι' εἰσαγωγῆς
ἀέρος (ὁπότε τὸ παραγόμενον ἀέριον ὀνομά-
ζεται *πτωχὸν ἀέριον*, λόγῳ τῆς μικρᾶς θερ-
μαντικῆς του δυνάμεως), ἢ δι' εἰσαγωγῆς ὑδρα-
τμοῦ (ὁπότε παράγεται τὸ λεγόμενον *ὑδραέριον*,
Wassergas, μεγάλης θερμαντικῆς δυνάμεως, ὅλως
ἐξαίρετον διὰ συγκολλήσεις μετάλλων), ἢ τέλος
δι' εἰσαγωγῆς καὶ ἀέρος καὶ ὑδρατμοῦ (ὁπότε πα-
ράγεται τὸ λεγόμενον *ἀνάμεικτον* ἀέριον (Mischgas
ἢ Kraftgas), χρησιμεῦον πρὸς κίνησιν ἀεριομηχα-
νῶν, ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸ πτωχὸν ἀέριον. Κατὰ
τὴν δευτέραν αὐτὴν μέθοδον (γερμ. Vergasung) με-
ταβάλλονται εἰς καύσιμα ἀέρια ὄχι μόνον τὰ
πτητικὰ ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα συστατικὰ τοῦ ἄν-
θρακος, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἀπομένει παρὰ μόνον
ἡ τέφρα. Εἰς τὸ παρατιθεμένον σχῆμα ἀριστερὰ
παρίσταται ἀεριογόνος κάμινος ἐργαζομένη κατὰ
τὴν δευτέραν μέθοδον.

Κατὰ τὴν λειτουργίαν σχηματίζονται τρεῖς ζῶναι,
χαρακτηριζόμεναι ἐκ τῶν λαμβανόντων ἐν αὐταῖς
χώραν χημικῶν φαινομένων. Εἰς τὴν ζώνην τῆς
καύσεως λαμβάνει χώραν τὸ ἐξωθερμικὸν φαινό-
μενον: $C + O_2 = CO_2$. Εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀναγω-
γῆς τὸ ἐνδοθερμικὸν φαινόμενον: $CO_2 + C = 2CO$
Τέλος εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀποξηράνσεως ἀποξη-
ραίνεται ὁ ἄνωθεν εἰσαγόμενος ἄνθραξ, προπα-
ρασκευαζόμενος οὕτω διὰ τὴν κάθοδόν του εἰς
τὰς δύο ζώνας. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ σχῆμα παριστᾷ
διάγραμμα τῶν θερμοκρασιῶν ἐντὸς τῆς ἀεριογό-
νου καμίνου.

Θερμοχημικαὶ δράσεις. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ
εἰσαγόμενος ἄνθραξ εἶναι χημικῶς καθαρός, δη-
λαδὴ ὅτι περιέχει μόνον C, ἔχομεν τὰς ἑξῆς θερ-
μοχημικὰς δράσεις:

1) Ἐν περιπτώσει εἰσαγωγῆς ἀέρος:

α) ζώνη καύσεως: $C + O_2 = CO_2 + 96960$ θερμίδες
β) » ἀναγωγῆς: $CO_2 + C = 2CO - 37680$ »
γ) Γενικῶς ἐν τῇ καμίνῳ: $2C + O_2 = 2CO + 59280$ »

Τὸ ὅλον φαινόμενον εἶναι ἑπομένως ἐξωθερμι-
κόν· τὰ ἀέρια ἐξέρχονται θερμὰ ἐκ τῆς καμίνου,
καὶ ἐὰν γίνῃ δεκτὸν ὅτι ἡ θερμότης αὕτη τῶν
ἀερίων δὲν χρησιμοποιεῖται, ἀλλὰ μένει ἀνεκμε-
τάλλευτος, προκύπτει ὁ θεωρητικὸς βαθμὸς ἀπο-
δόσεως τῆς καμίνου εἰς 69 %.

2) Ἐ περιπτώσει εἰσαγωγῆς ὑδρατμοῦ:

α) Ζώνη καύσεως: $C + 2H_2O = CO_2 + 2H_2 -$
-18104 θερμίδες.

β) Ζώνη ἀναγωγῆς: $CO_2 + C = 2CO - 37680$ θερ-
μίδες.

γ) Γενικῶς ἐν τῷ καμίνῳ: $2C + 2H_2O = 2CO +$
$+ 2H_2 - 55784$ θερμίδες.

Τὸ ὅλον φαινόμενον εἶναι ἐνδοθερμικόν, ἑπομέ-
νως ἡ κάμινος πρέπει νὰ θερμαίνεται ἔξωθεν διὰ
νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ λειτουργία της, ἐνῷ εἰς τὴν
περίπτωσιν εἰσαγωγῆς ἀέρος ἡ κάμινος θερμαίνε-
ται καὶ λειτουργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἐπιτυχὴς συνδυασμὸς τῶν δύο αὐτῶν περιπτώ-
σεων εἶναι ἡ λεγομένη *περιοδικὴ λειτουργία*. Ἡ
κάμινος ἐργάζεται ἐπὶ 3' ἕως 4' δι' εἰσαγωγῆς ἀέ-
ρος, παράγουσα πτωχὸν ἀέριον καὶ θερμαινομένη.
Κατόπιν εἰσάγεται ὑδρατμὸς καὶ ἡ κάμινος παρά-
γει ὑδραέριον, χρησιμοποιοῦσα πρὸς τοῦτο τὴν
κατὰ τὴν λειτουργίαν της δι' ἀέρος ἀποταμιευθεῖ-
σαν ἐν αὐτῇ θερμότητα. Μετὰ 3' ἕως 4', ὁπότε ἡ
κάμινος ἔχει ψυχθῆ ἐπαρκῶς, ἐπαναλαμβάνεται ἡ
δι' ἀέρος λειτουργία κ.ο.κ. Τὸ πτωχὸν ἀέριον καὶ
τὸ ὑδραέριον συλλέγονται κεχωρισμένως. Ἐξ αὐ-
τῶν τὸ πρῶτον χρησιμοποιεῖται ἀμέσως εἰς εἰδι-
κοὺς ἀτμολέβητας, παράγον διὰ τῆς καύσεώς του
τὸν διὰ τὸ ὑδραέριον ἀπαιτούμενον ὑδρατμόν. Τε-
λικὸν προϊὸν τῆς καμίνου μένει τὸ ὑδραέριον.

Γ. Θ. Κ.

— **κάμινος ἠλεκτρική**· βλ. *κάμινος [Μεταλλ.]*.

— **Κάμινος** *['Αστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου
ἡμισφαιρίου, σχηματισθεὶς ὑπὸ τοῦ La Caille. Πε-
ριλαμβάνων περὶ τοὺς 48 ἀστέρας, ὧν ὁ λαμπρό-
τερος εἶναι περίπου 3ου μεγέθους, κεῖται πρὸς
νότον τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Κήτους καὶ βορείως
τοῦ Φοίνικος καὶ ἔχει πρὸς δυσμὰς τὸν Γλύπτην
καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὸν Ἠριδανόν. Σ. Π.

Κάμινος *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων,
τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565)
ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου
(Περὶ κτισμ. IV, 4). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο
ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Θεσσαλονίκης. Α. Θ. Σ.

Κάμινος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινό-
τητος Πατιοπούλου (πρῴην Συντέκνου) τῆς ἐπαρ-
χίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτ.
(1928) 107.

καμιόνι (τὸ) (γαλλ. camion)· φορτηγὸν *αὐτοκί-
νητον* (βλ. λ.).

Καμιόνκα *Στρουμιλόβα* (Kamionka Strumi-
lowa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Γαλικίᾳ,
ἐν τῷ νομῷ Ταρνοπόλ, ἀνήκουσα πρότερον εἰς
τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Πο-
λωνίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπούγκ, ΒΑ τῆς Λεμ-
βέργης. Κάτοικοι 6.518 (1921), ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ πε-
ρίπου Ἰουδαῖοι. Ἔχει ἀτμομύλους, ζυθοποιεῖα,
ἐμπόριον κτηνῶν καὶ ξυλείας. Κατὰ τὸν Παγκό-
σμιον πόλεμον συνήφθησαν παρὰ τὴν Καμιόνκα
πολυήμεροι μάχαι, καθ' ἃς ἡ 8η ρωσικὴ στρατιά,
ἀπωθηθεῖσα ὑπὸ τῆς αὐστροουγγρικῆς στρατιᾶς
τῆς Βοημίας πέραν τοῦ ποταμοῦ, κατὰ τὰς πρώ-
τας ἡμέρας τοῦ ἀγῶνος (28 Ἰουνίου ἕως 7 Ἰου-
λίου 1915), ἠδυνήθη περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου, κατό-
πιν πενθημέρου ἐπιθέσεως, νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν.

Θ. Κ.

Κάμιρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ σπουδαιοτέρα τριῶν
τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων πό-
λεων τῆς νήσου Ῥόδου. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς πα-
ραλίας τῆς νήσου,
ἥτις ἀπ' αὐτῆς εἰς
μεγάλην ἔκτασιν
καὶ Καμιρὶς ἐκα-
λεῖτο. Κατὰ τὸν
Ὅμηρον (Ἰλ. Β
456) καὶ τὰς τρεῖς
πόλεις τῆς Ῥόδου
«Λίνδον, Ἰηλυσόν τε
καὶ ἀργινόεντα (λευ-
κὴν) Κάμειρον» ἔ-
κτισεν ὁ Ἡρακλεί-
δης Τληπόλεμος, ὁ
δουρικλυτός, ὅστις
καὶ ἦρχε τῶν κα-
τοίκων τῆς νήσου
κατὰ τὸν Τρωϊκὸν
πόλεμον· κατ' ἄλ-
λας ὅμως παραδό-
σεις (*Στρ.* C. 654)
καὶ τὰς τρεῖς εἰρη-
μένας πόλεις ἔκτι-

Ἀμφορεὺς τῆς Καμίρου, τύπου Φικελλούρας.

[Βρεττανικὸν Μουσεῖον.]

σαν ὁμώνυμοί των ἥρωες, υἱοὶ τοῦ Κερκάφου καὶ
τῆς Κυδίππης, ἔγγονοι τοῦ Ἡλίου, ἐκδιώξαν-
τες ἐκ τῆς νήσου τοὺς Τελχῖνας, «τοὺς πρώτους ἐρ-
γασαμένους σίδηρον καὶ χαλκόν». Παρὰ τῷ Θουκυ-
δίδῃ (VII 57) καὶ τῶν τριῶν πόλεων τῆς νήσου
οἱ κάτοικοι λέγονται Ἀργεῖοι τὸ γένος, ἐκδιώξαν-
τες ἐξ αὐτῆς τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους της
Κᾶρας καὶ Φοίνικας. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους
ἱστορικοὺς χρόνους ἡ Κάμιρος (εὑρίσκεται καὶ ὁ
τύπος Κάμειρος), ὡς καὶ αἱ δύο ἄλλαι πόλεις τῆς
νήσου, ἀνῆκεν εἰς τὸν δωρικὴν ἑξάπολιν (*Ἡροδ.*
I. 144) καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ναυτικῆς ἡγε-
μονίας τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὑπόφορος τούτων, ἀνή-
κουσα εἰς τὸν Καρικὸν φόρον. Κατὰ τὸ 412 ὅμως,
ἀνοχύρωτος οὖσα, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λακεδαι-
μονίων καὶ ἠναγκάσθη νὰ προσχωρήσῃ πρὸς τού-
τους. Ἀπὸ τοῦ 408 μ. Χ., ὅτε ἐκτίσθη ἡ πόλις
Ῥόδος καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων της
συνῳκίσθη εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἤρχισε παρα-
κμάζουσα ἡ Κάμιρος, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐξηφανίσθη τε-
λείως, διατηρήσασα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν δήμων
(κτοινῶν) τὴν αὐτονομίαν της. Ἐκ τῶν ἀρχαίων
θεῶν ἐξαιρετικῶς ἐτιμᾶτο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ
Ἀπόλλων, Ἐπιμήλιος καλούμενος. Ἐκ Καμίρου
κατήγετο ὁ γράψας τὴν «Ἡράκλειαν» Ῥόδιος ποιη-
τὴς Πείσανδρος. Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ταύτης
πόλεως σῴζονται παρὰ τὸ σημερινὸν *Κεχράκι*.

Μάρτυρες τῆς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους
ἀκμῆς τῆς πόλεως εἶναι καὶ τὰ νομίσματα ταύ-
της, ἅτινα εἶναι τοῦ αἰγινητικοῦ σταθμητικοῦ κα-
νόνος, ὅπερ εἶναι ἔνδειξις ὅτι οἱ ἔμποροι τῆς Κα-
μίρου συνηλλάσσοντο μετὰ τῶν κατοίκων τῆς
ἠπειρωτικῆς ἰδίως Ἑλλάδος. Τὰ νομίσματα τῆς
Καμίρου εἶναι δύο χρονικῶν περιόδων· καὶ τὰ μὲν
τῆς πρώτης (περὶ τὸ 500 π. Χ.) φέρουσιν ἔμπρο-
σθεν μὲν φύλλον συκῆς, ὄπισθεν δὲ δύο ἐπιμήκη
ἔγκοιλα, διαιρούμενα διὰ πλατείας γραμμῆς, ἢ
ἔγκοιλον τετράγωνον, τὰ δὲ τῆς δευτέρας (480—
408 π. Χ.) εἶναι πολλῶν τύπων, ἐκ τῶν ὁποίων
κυριώτεροι εἶναι τρεῖς: α') φύλλον συκῆς ἔμπρο-
σθεν, ἐπιγραφὴ ΚΑΜΙ-ΡΕΩΝ ἢ Κ-Α ἐν ἐγκοίλῳ τε-
τραγώνῳ εἰς δύο διῃρημένῳ ὄπισθεν, β') ῥόδον
ἔμπροσθεν, τὰ γράμματα ΚΑ καὶ κεφαλὴν γρυπὸς
ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ ὄπισθεν, γ') κεφαλὴν ἵππου
ἔμπροσθεν, τὰ γράμματα ΚΑ-ΜΙ καὶ φύλλον συκῆς
ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ ὄπισθεν. Ἐπίσης πολλοῦ
λόγου ἄξιοι μάρτυρες τῆς ἀκμῆς της εἶναι τὰ
δι' ἀνασκαφῶν ἐλθόντα εἰς φῶς ἐρείπια αὐτῆς
μετὰ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιγραφῶν καὶ
ἰδίως τὰ πολυάριθμα πήλινα ἀγγεῖα τῆς νεκροπό-
λεως αὐτῆς, ἐπικαλούμενα *σαμιακὰ* ἢ *Φικελλούρας*,
ἀπὸ τοποθεσίας τῆς Ῥόδου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Κάμιρος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ παλαιότερον ὄνομα
τῆς πόλεως *Ἱεραπύτνης* τῆς Κρήτης.

Κάμισα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Μ.
Ἀσίας ἐν τῷ Πολεμωνιακῷ Πόντῳ, ἐπὶ τοῦ Ἅλυος
ποταμοῦ, ΒΑ. τῆς Σεβαστείας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ
χώρα ἐκαλεῖτο Καμισηνή, πλουσία εἰς ὀρυκτὸν
ἅλας. Ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ῥωμαϊκῶν ἤδη χρό-
νων, ὅπως ἀναφέρει ὁ Στράβων (XI, 560), ἦτο κα-
τεστραμμένη. Σήμερον ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖ-
ται *Κεμὶς* (Keimès) Α. Θ. Σ.

—**Κάμισα** Camissa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημος
κολπίζων ὅρμος τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου τοῦ Κου-
αρνέρο (πλάτ. 44° 45' Β, μῆκ. 14° 23' Ἀν., χάρτ.
ἀγγλ. 2.711: Gulf of Quarnero) ἐν τῷ διέκπλῳ
τοῦ Ὄσσερο. Σ. Ε. Λ.

καμισάρδοι (οἱ)· βλ. *καμιζάρ.*

καμισᾶτοι (οἱ). Οὗτοι ἀποτελοῦσιν οὐχὶ ἐκκλη-
σιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), ἀλλὰ διακονίαν περὶ
τὸ ἅγιον βῆμα. Περιβεβλημένοι *καμίσιον*, καθῆκον
εἶχον νὰ διακομίζωσιν ἄνθρακας εἰς τὸ θυσιαστή-
ριον καὶ νὰ μεριμνῶσι περὶ τῆς τῶν θείων λεβή-
των ἐκπυρώσεως, ἵνα ἐκεῖθεν ζέον ὕδωρ ἐν καιρῷ
ἐγχυθῇ εἰς τὰ ἅγια ποτήρια, νὰ ἐκτελῶσι δὲ καὶ
ἄλλας τοιαύτας ὑπηρεσίας, ὡς λέγεται ἐν τῇ πρὸς
τὸν ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου Κωνσταντῖνον Κα-
βάσιλαν ἀποκρίσει τοῦ Κίτρους Ἰωάννου ἐν «Συν-
τάγματι ἱερῶν κανόνων» (ἔκδ. *Γ. Α. Ῥάλλη* καὶ *Μ.
Ποτλῆ* τόμ. Ε' σελ. 411). Κατὰ τὸν κατάλογον ὀφ-
φικίων ἐν τῷ εἰρημένῳ «Συντάγματι» (αὐτ. σελ.
538 ἐν σημ.) οἱ καμισᾶτοι καθῆκον εἶχον νὰ
φέρωσι τὴν *ἀνθρακίαν* εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ φι-
λοκαλῶσιν αὐτόν, δηλούμενοι ἐνταῦθα διὰ τοῦ
ὅρου *περιερχόμενοι*. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Καμισηνὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Κάμισα.*

Καμισιανὰ *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινό-
τητος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων
Κρήτης μὲ 283 κατοίκους (1928), τηλεφωνεῖον καὶ
μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα
ὑπάγεται καὶ τὸ παράλιον χωρίον *Ραπανιανὰ* (142
κάτοικοι), ὅπου παράγονται ἄριστοι πέπονες καὶ
ὑδροπέπονες. Ε. Γ.

Καμισλῆ-*Γκιόλ* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου
ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνι-
κόν, ἔχον περὶ τοὺς 210 κατοίκους γεωργούς.

Καμιστζίκ, ἢ ***Καραγιαουσὰν*** *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*.
Χωρίον τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γαλατίας, ἀνατολι-
κῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ βορείως τοῦ Τσὰλ νταγ.
Κατέστη ὀνομαστὸν ἐκ τῶν περὶ τὰ ὠχυρωμένα
ὑψώματα αὐτοῦ καὶ δυτικώτερον αἱματηροτάτων
μαχῶν, ἃς συνῆψε τὸ ἑλληνικὸν Γ' σῶμα στρατοῦ,
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν X, IX, III καὶ VII μεραρ-
χιῶν καὶ τοῦ 16 συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI με-
ραρχίας, κατὰ ὁμάδας μεραρχιῶν τοῦ κεμαλικοῦ
στρατοῦ, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν 17ης, 5ης Καυκά-
σου, 61ης, 24ης, 1ης, 11ης, 19ης, 57ης τουρκικῶν
μεραρχιῶν πεζικοῦ, τῆς 1ης μεραρχίας ἱππικοῦ
καὶ τοῦ ἀνεξαρτήτου συντάγματος πεζικοῦ Λαζ-

Digitized by Google

στὰν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰσμὲτ πασᾶ, ἀπὸ 20 μέχρι 30 Αὐγούστου 1921 (βλ. λ. *Σαγγάριος*). Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

καμῖτις (ὁ)· γαλλικὸς στρατιωτικὸς συνθηματικὸς ὅρος τῆς πολεμικῆς οὐσίας *κυανιοῦχον βρωμοβενζύλιον*.

Καμίτσια (Camicia) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἐπὶ τῆς Σαρδικῆς νήσου *Κιέζα* (πλάτ. 41°13 Β., μῆκ. 9° 26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 564: (Maddalena and approaches), παράρτημα τοῦ ἰταλικοῦ ναυστάθμου τῆς Μανταλένα. Σ. Ε. Λ.

καμιτσίκι (τό), *καμιτσικιὰ* (ἡ)· βλ. *καμτσίκι, καμτσικιά*.

Κάμλα (Kamlah) ***Κούρτιος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ὀπαδὸς τῆς νατουραλιστικῆς σχολῆς, ἀνεδείχθη διὰ τοῦ ἀνωνύμως δημοσιευθέντος καὶ προκαλέσαντος αἴσθησιν ἔργου του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τραγούδια τοῦ πτωχοῦ Κοὖρτς» (1896) Ἄλλα ἔργα του: «Μουμούσκα», διηγήματα καὶ σκίτσα (1905), «Ἡ ἀγάπη τοῦ Βιντσέντσου Λόϋτερ» (1912), «Μικρὸ εἰς τὰ μεγάλα», παραμύθια (1926). Θ. Κ.

Κάμμ (Kamm), ***Ἐρρῖκος***. Ἑλβετὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς διευθυντὴς χορῳδιῶν καὶ ὀρχήστρας εἰς Κλάγκενφουρτ, Παρισίους, Ἀβινιὸν κτλ. Ἔγραψεν: «Ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωΐ» (κωμικὸν μελόδραμα, 1897), «Ἡ νεράϊδα Οὐρζέλη» (μπαλλέττο, 1906), μίαν καντάταν, ἕνα κουαρτέττο κ.λ. Γ. Σ.

Καμμαράνο (Kammarano), ***Σαλβατώρ***. Ἰταλὸς ποιητὴς ἐκ Νεαπόλεως (1801—1852). Διεκρίθη εἰς τὴν συγγραφὴν λιμπρέττων, θεωρούμενος ὡς ὁ κάλλιστος τῆς ἐποχῆς του. Ἔγραψε πολλὰ ποιήματα καὶ μελοδράματα, τῶν ὁποίων τὰς ὑποθέσεις ἐλάμβανεν ἐκ τῶν καλυτέρων διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων τῆς ἐποχῆς. Μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων λιμπρέττων του εἶναι: τῆς «Λουκίας Λαμερμοὺρ» ἐκ διηγήματος τοῦ Οὐῶλκερ Σκώτ, τῆς «Μαρίας τοῦ Ροάν», τῆς «Ἑστιάδος», τῶν «Ὁρατίων καὶ Κουριατίων», τῆς «Σαπφοῦς» καὶ τοῦ «Τροβατορε», ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἱσπανικοῦ δράματος τοῦ Γκαρθία Γκουτιέρρεθ. Μ. Δ. Β.

Καμμαράτα (Cammarata) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλιας, εν Σικελιᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τζιρτζέντι. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τζιρτζέντι—Τέρμινι—Ἰμερέζε, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, εἰς ὕψος 689 μ., καὶ ἔχει ὀρυχεῖα ἅλατος. Κάτ. 6.600. Μ. Δ. Β.

Καμμάρια *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καμάρια*.

Κάμμαρτ (Cammaert). Φλαμανδὸς ποιητὴς (1710—1780). Γνωστὸς κυρίως διὰ τὴν μετάφρασιν ἐκ τῆς γαλλικῆς πλειστων ὀπερὰ-κωμίκ, ἰδίως τοῦ Φαβὰρ καὶ Σενταίν. Ἐπὶ πλέον συνέθεσε θρησκευτικάς τινας τραγῳδίας, οὐχὶ λόγου ἄξιας, καὶ ἔμμετρον ποίημα «Τὰ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» (Βρυξέλλαι 1745). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ τὴν «Ποιητικὴν τέχνην» τοῦ Μπουαλώ. Μ. Ν. Δ.

Καμμέλλι, ἢ ***Καμέλλι*** (Cammelli), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλος ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1440—1501 ἢ 1504). Ἔζησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς Ἡρακλέους τοῦ Ἔστε καὶ ἔγραψε συλλογὴν σονέττων καὶ τὰς τραγῳδίας: «Ὁ Φιλόστρατος καὶ ἡ Παμφίλη» καὶ «Δημήτριος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν». Ὁ υἱός του *Μᾶρκος-Ἀντώνιος Καμμέλλι* ἔγραψε ποιήματα, εὑρισκόμενα ἐν τῇ «Collectanee greche, latine e volgari (Βολωνία 1504). Μ. Δ. Β.

Καμμένα *Βοῦρλα*· βλ. *Βοῦρλα* Καμμένα.

Καμμέναι *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενεῖς νησῖδες, εὑρισκόμεναι ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Θήρας καὶ μεταξὺ τῶν δύο νήσων Θήρας καὶ Θηρασίας. Ἐσχηματίσθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς συνεπείᾳ ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τῆς *Σαντορίνης* (βλ. λ.) ὑπὸ λάβας καὶ ἄλλων στερεῶν ἡφαιστειων ἀναβλημάτων. Μέχρι τοῦ 1925 αἱ Καμμέναι νησῖδες ἦσαν τέσσαρες: α') Ἡ *Παλαιὰ* ἢ *Μεγάλη Καμμένη*, σχηματισθεῖσα εἰς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ κατ' ἄλλους τῷ 197 π. Χ., ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Αὐτομάτη* καὶ ἔχει ἐμβαδὸν 4 τετρ. χλμ. β') Ἡ *Μικρὰ Καμμένη*, σχηματισθεῖσα κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 1570 μ. Χ. (πιθανῶς μέχρι τοῦ 1573 μ. Χ.) καὶ γ') ἡ *Νέα Καμμένη*, ἀποτελουμένη ἐκ δύο θόλων, τοῦ καθ' αὑτὸ δηλαδὴ θόλου τῆς Νέας Καμμένης, σχηματισθέντος τῷ 1707—1711 μ. Χ., καὶ τοῦ θόλου *Γεωργίου Α'* σχηματισθέντος κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 1866—1870 μ. Χ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 1925—1926 μ. Χ. ὁ νέος σχηματισθεὶς θόλος τῆς *Δάφνης* (βλ. λ.) ἥνωσε τελειως τὴν Νέαν καὶ τὴν Μικρὰν Καμμένην εἰς μίαν νῆσον, οὕτως ὥστε σήμερον αἱ δύο νῆσοι διαχωρίζονται, ἡ Παλαιὰ δηλαδὴ Καμμένη καὶ ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν 4 ἄλλων θόλων. Γ. Κ. Γ.

Καμμένη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ νοτία, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα Ἑρμουπόλεως, ἀκτή, ἡ μεταξὺ τῶν ὅρμων Πηδάλι καὶ Βαθὺ Γιαλούδι (χάρτ. Ν. Κατσοβίλλη: Νῆσος Σῦρος). Σ. Ε. Λ.

Κάμμερερ (Kammerer), ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς μηχανικὸς (1796—1857) Εἶναι γνωστὸς ὡς ἐφευρών, τῷ 1832, τὰ μετὰ θείου καὶ φωσφόρου πυρεῖα, τὰ διὰ τριβῆς ἀναπτόμενα, ἤ, κατ' ἄλλους, εἰσαγαγὼν αὐτὰ πρῶτος τότε εἰς τὸ ἐμπόριον, κατὰ τελειοποίησιν τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Ἄγγλου μηχανικοῦ Κονγκρήβ. Θ. Κ.

— **Κάμμερερ** (Kammerer), ***Παῦλος***. Γερμανὸς βιολόγος (1880—1926). Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς κληρονομικότητος, προσπαθήσας νὰ ἀποδείξῃ πειραματικῶς, ἐπὶ ἀμφιβίων, τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν κτηθεισῶν ἰδιοτήτων. Ηὐτοκτόνησεν ἀμέσως μετὰ τὸ πέρας διαλέξεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μόσχας περὶ κληρονομικότητος. Κύρια ἔργα: «Κληρονομικότης τεχνητοῦ μεταχρωματισμοῦ φυτῶν» (1912), «Ὁ νόμος τῆς σειρᾶς» (1919), «Γενικὴ Βιολογία» (1920). Θ. Κ.

Κάμμερσπίλε (Kammerspiele καὶ Kammerspielhaus). Μικρὸν θέατρον, ἱδρυθὲν τὸ πρῶτον ἐν Βερολίνῳ, τῷ 1906, ὑπὸ τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ θεατρικοῦ διευθυντοῦ *Μὰξ Ράϊνχαρτ*, προωρισμένον ἵνα παίζωνται ἐν αὐτῷ, μετὰ τελείας ἠθοποιίας καὶ σκηνοθεσίας, λεπτὰ δραματικὰ ἔργα, κατανοητὰ ὑπὸ ἀνωτέρου πνευματικοῦ κοινοῦ. Ἡ σμικρότης τοῦ χώρου ἐπεζητήθη ὡς συντελεστὴς ὑποβλητικῆς ἐπενεργείας. Τοιαῦτα θέατρα ὑπάρχουσιν ἐν Βερολίνῳ, Ἀμβούργῳ καὶ Μονάχῳ. Τὰ ἐν αὐτοῖς παιζόμενα ἔργα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ διὰ μεγάλα θέατρα, εἶναι περίπου ὅ,τι ἡ μουσικὴ δωματίου πρὸς τὴν μουσικην συναυλίας. *Κάμμερσπίλε* ὀνομάζονται, κατὰ κυριολεξίαν, τὰ τοιαῦτα θεατρικὰ ἔργα, τοῦ θεάτρου ἐν ᾧ παίζονται ταῦτα καλουμένου *καμμερσπιλχάους*. Ἀλλὰ συνήθως διὰ τοῦ πρώτου ὅρου δηλοῦνται ἀμφότεραι αἱ ἔννοιαι. Θ. Κ.

Κάμμης. Ἀρχαῖος τύραννος τῆς Μυτιλήνης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους (Πρὸς Βοιωτὸν περὶ προικὸς μητρῴας 37). Α. Θ. Σ.

καμμία, καὶ ***καμμιά***· θηλ. τοῦ ***κανεὶς*** (βλ. λ.).

Καμμὶν (Kammin καὶ Cammin). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Πομμερανίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Στεττίνου, εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον τὸν συνδέοντα, διὰ τῆς διώρυγος Νειφένοβ, τὴν Μεγάλην λιμνοθάλασσαν (grosses Haff) μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς θαλάσσης. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 5 χιλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης ταύτης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρέγκα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμῆς Μπίτστοκ-Τρέπτωβ. Κάτ. 5 640 (1925). Ἔχει βρωμιοῦχα ἰαματικὰ λουτρά. Εἶναι σταθμὸς ἀτμοπλοίων καὶ σημαντικὸν ἁλιευτικὸν κέντρον.

καμμύτζης (ὁ)· βυζ., ὁ καμμύων, ὁ συμπλησιάζων τὰ βλέφαρα, ὁ βλέπων τινὰ συμπλησιάζων τὰ βλέφαρα ὑπ' ἀλαζονείας, πβλ. ***καniάρης***.

καμμύω, ἀόρ. ***ἐκάμμυσα***· συμπλησιάζω τὰ βλέφαρα, βλέπω τινὰ συμπλησιάζων τὰ βλέφαρα ὑπ' ἀλαζονείας, μισοκλείνω τὰ μάτια μου, δημοτ., ***καniαρίζω*** (ἀπὸ τοῦ *καταμύω*).

Κάμνα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀλβανίας, νοτία παραφυὰς τῆς Κανδαουΐας (ὕψ. 2150 μ.), ὑψούμενον ἄνωθεν τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη καὶ πλαισιοῦν τὴν λίμνην τῆς Ἀχρίδος ΝΔ. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοχὴν τῆς Βορείου Ἠπείρου (μετὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον) διήρχοντο διὰ τούτου τὰ τότε ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα. Ι. Σ. Σ.

Καμνάϊ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 114.

Κάμνας *μονὴ* *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κακοδίκι*.

κάμνε (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καπνίτης* ἢ *καπνόχορτον ὁ μικρανθής*.

Καμνιὰ *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν 46 χωρίων τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, κείμενον εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους Μιτσικέλι ἐντὸς δασῶν ἐκ δρυῶν, ἕδρα κοινότητος. Κάτοικοι 109 (1928), ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἄλλοτε, λόγῳ τῆς ὁποδημίας τῶν κατοίκων του, ἤκμαζε. Πατρὶς τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη. Χ. Ι. Σ.

Κάμνοκ *ἐντ Χόμχεντ* (Camnock and Holmhead) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ σκωτικῇ πολιτείᾳ Ἄϋρ τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τοῦ Λοῦγκαρ, 55 χλμ. Ν τῆς Γλασκώβης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γλασκώβης καὶ τῆς Νοτιοδυτικῆς. Διαιρεῖται εἰς δύο σταθμούς· *Κάμνοκ* (κάτ. 3288) καὶ *Παλαιὸν Κάμνοκ* (κάτ. 5400). Αἱ δύο πόλεις ἔχουν ἀξιόλογα μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ σιδήρου, ἐπίσης δὲ ἐριουργίας, ὑφαντουργικὰ ἐργοστάσια, κατασκευῆς γεωργικῶν ἐργαλείων, ἀγγειοπλαστεῖα κλπ. Δ. Σ. Δ.

— **Κάμνοκ *Νέον*** (New Camnock) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Σκωτίᾳ τῆς Ἀγγλίας, 8 χλμ. ΝΑ τοῦ *Κάμνοκ* ἐντ Χόμχεντ (βλ. λ.) ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν Ἄστον, Οὐῶτερ καὶ Νίθ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γλασκώβης—Νοτιοδυτικῆς. Κάτ. 5.500. Εἶναι πλούσιον εἰς ὀρυκτά, σίδηρον, γαιάνθρακας καὶ ἀσβεστολίθους. Εἰς ἀπόστασιν 3 ½ περίπου χιλιομέτρων ΒΔ. κεῖται τὸ Ἄμφλεκ (Auchinleck) (κάτ. 6.750), ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει σπουδαῖα μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ σιδήρου. Δ. Σ. Δ.

— **Κάμνοκ *Παλαιόν*·** βλ. *Κάμνοκ* ἐντ Χόμχεντ.

Κάμντεν (Camden) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἕδρα κομιτείας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νοτίας Καρολίνας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κάτ. 3533. Ἡ πόλις εἶναι χειμερινὸν κέντρον, ἔπαιξε δὲ σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, χρησιμεύσασα ὡς τὸ κέντρον σπουδαίων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων (1780—1781). Ὀχυρωθεῖσα παρὰ τῶν Βρεττανῶν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κορνουώλλη, ἐπανειλημμένως προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, συναφθεισῶν πλείστων μαχῶν, ἐξ ὧν κυριώτεραι ἡ κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ Δεκέμβριον τοῦ 1780. Ταύτην ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Ρῶντον, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐπυρπόλησε. Δ. Σ. Δ.

— **Κάμντεν** (Camden) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἕδρα τῆς κομιτείας Κάμντεν τῆς πολιτείας Νέας Ἰερσέης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δελαγουέαρ, ἀπέναντι τῆς Φιλαδελφείας. Κάτ. 116.309. Εἶναι κόμβος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Ἀτλάντικ Σίτυ, Οὐὲστ Τζέρσεϋ καὶ Πενσυλβανίας, οὐσιαστικῶς δὲ ἀποτελεῖ προάστειον τῆς Φιλαδελφείας, μετὰ τῆς ὁποίας συγκοινωνεῖ διὰ ποταμίων ἀτμοπλοίων (ferries). Ἔχει ὡραῖα οἰκοδομήματα, εἶναι δὲ σπουδαῖον βιομηχανικὸν καὶ ναυπηγικὸν κέντρον. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι της εἶναι: χημικῶν προϊόντων, ἀσβέστου, διακοσμητικοῦ χάρτου τῶν τοίχων, μουσαμᾶ, συσκευασμενων τροφῶν, ὑποδημάτων κ.λ.π. Διαρκούσης τῆς καταλήψεως τῆς Φιλαδελφείας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, διάφοροι ἀψιμαχίαι ἔλαβον χώραν ἐν τῇ πόλει μεταξὺ βρεττανικοῦ στρατοῦ καὶ ἀμερικανῶν ἐπαναστατῶν. Εἰς τὸ Κάμντεν ἔζησεν ὁ Οὐῶλτ Χουΐτμαν ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ θανάτου του. Δ. Σ. Δ.

Κάμντεν (Camden) ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1551—1623). Ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τιτλον «Britannia», ἱστορίαν τῶν Βρεττανικῶν νήσων (ἔκδ. 1586) εἰς γλαφυρὰν λατινικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1607 ἐδημοσίευσεν ἐπηυξημένην καὶ βελτιωμένην ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του, ἀκολούθως δὲ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐκδόσας τὸ «Annales rerum Anglicarum et Hibernicarum regnante Elizabetha». Ὁ Κάμντεν συνέγραψεν ἐπίσης καὶ γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τίτλον «Institutio Graecae Grammatices Compendaria», ἥτις μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἀγγλικὴν κατέστη δημοφιλεστάτη. Ἐπίσης ἡ «Britannia» καὶ τὰ «Χρονικὰ» μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν γαλλικήν, ἀριθμοῦσαι εἰς τὴν πρώτην πλείστας ἐκδόσεις. Δ. Σ. Δ.

κάμνω, καὶ *κάνω*, ἀόρ. *ἔκαμα* καὶ *ἔκανα*, παθ. μετχ. *καμωμένος*· ἀπὸ τῆς παρ' ἀρχαίοις σημασίας τοῦ κουράζομαι, μετὰ κόπου ποιῶ τι, κατέστη εἰς τὴν σημασίαν ἁπλῶς τοῦ ποιῶ τι, κατασκευάζω, δημιουργῶ: «ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν κόσμο», «ἔκαμα ἕνα ὡραῖο σπίτι», «ποῦ κάμνεις ροῦχα, —παπούτσια κττ.», «ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὸ θαῦμά του», φρ. «ἔκαμε μιὰ τρῦπα 'ς τὸ νερό» ‖ ἐκτελῶ, ἐνεργῶ: «θὰ κάμω ὅ,τι μὲ διατάξῃς», «δὲ μοῦ 'καμες τὴ γνώμη μου», «μὴν κάμῃς τοῦ κεφαλιοῦ σου» — ὅ,τι σὺ μόνος θέλεις, «κάμνει ὅ,τι τοῦ κατέβῃ», «κάμνω τὴ δουλειά μου, — τὸ καθῆκόν μου», ᾆσμ. «ἐγὼ γιὰ τὸ χατήρι σου ὅ,τι μοῦ πῇς θὰ κάμω», «ἔκαμε ἔγκλημα, — φόνο, — ψυχικό», παροιμ. «κάμε τὸ καλό, ρίχ' το 'ς τὸ γιαλό», «ὅ,τι κάμῃς θὰ σοῦ κάμουν»· ‖ φρ. «κάμνει καλὸ» ὠφελεῖ, «κάμνει καλὸ 'ς τὸν πονόματο, — 'ς τὸ βῆχα κττ.», «πιέ το καὶ θὰ σοῦ κάμῃ καλό»· ‖ φρ. «μᾶς κάμνει τὰ δικά του» — τὰ πείσματά του ‖ μετὰ γενικῆς ἠθικῆς: «θὰ σοῦ κάμῃ καλό», «τί νὰ σοῦ κάμω;», «κάνε μου τὴ χάρι», «θὰ σοῦ κάμω ἀπόδειξιν»· ‖ ἐπὶ ἐρωτήσεως: «τί κάμνεις; τί κάμνετε; κττ.», τί πράττεις, εἰς τί ἀσχολεῖσαι καὶ μεταφ. πῶς ἔχεις, πῶς εἶσαι: «τί κάμνεις αὐτοῦ;», «τί κάμνεις, εἶσαι καλά;»· ‖ ἐκτελῶ, ἀπεργάζομαι, ἐνεργῶ ὥστε νὰ γίνῃ τι διαμέσως: «μὴν κάμνῃς ἐχθρούς», «θὰ σὲ κάμω πλούσιο», «πάντρεψα τὴν κόρη μου καὶ τὴν ἔκαμα νοικοκυρά», «τὸν ἔκαμε εὐτυχῆ, —δυστυχῆ», «ἔκαμε τὸ παιδί του γιατρό, —δικηγόρο»· ‖ παροιμ. «ἡ νύχτα κάμνει ἐπίσκοπο κι' αὐγὴ μητροπολίτη» ὅτι εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας μέχρι τῆς ἄλλης νὰ συμβοῦν μεγάλα γεγονότα· ‖ γίνομαι αἰτία ὥστε νὰ γίνῃ τι, ἐξαναγκάζω: «μ' ἔκαμες καὶ γέλασα, —κι' ἔκλαψα —κι' ἔφυγα» ἢ «μ' ἔκαμες νὰ γελάσω, —νὰ κλάψω, —νὰ φύγω», «θὰ σὲ κάμω νὰ πέσῃς 'ς τὰ πόδια μου»· ‖ φρ. «θὰ σὲ κάμω παιδί μου» θὰ σὲ υἱοθετήσω, «τὸν ἔκαμα γαμπρό, —πεθερό», «ποιὸν θὰ κάμῃς γαμπρό;», «θὰ σὲ κάμω ἀπόπαιδο» θὰ σὲ ἀποκληρώσω, «τὸν ἔκαμε ἑνοῦ παρᾶ» τὸν ἐξηυτέλισε, «θὰ σὲ κάμω τ' ἀλατιοῦ» θὰ σὲ δείρω ἀνηλεῶς, «Χριστὸ τὸν ἔκαμα, ἀλλὰ δὲ μ' ἄ-

Digitized by Google

κουσε» τὸν παρεκάλεσα ὡσὰν νὰ ἦτο Χριστός˙ || ἀποκτῶ, παρασκευάζω τι πρὸς χρῆσίν μου: «ἔκαμε περιουσία, — χρήματα, — σπίτι, — ἀμπέλι»˙ || «κάμνω μπόϊ —ἐμορφιές, — μάγουλα κττ.»˙ «γιὰ ἰδὲς ἐμορφιὲς ποὺ ἔκαμε»˙ || ἐπὶ μητρὸς ἢ πατρός: «ἔκαμε παλληκάρι, — κορίτσι»˙ || ποιῶ, παράγω: «κάμνει σιτάρι, —κρασί —λάδι», «αὐτὸς ὁ τόπος δὲν κάμνει τίποτε», «οἱ ἐλιὲς ἔκαμαν πολὺν καρπό», «ὁ ροδίτης κάμνει καλὸ κρασί», παροιμ. «νά 'καμναν οἱ μυῖγες μέλι θά 'τρωγαν κι' οἱ γύφτοι»˙ || χρησιμοποιῶ: «τί νὰ τὸ κάμω; — κάμε το ὅ,τι θέλεις»˙ || προσαρμόζομαι, ταιριάζω, ἐφαρμόζω: «δὲ μοῦ κάμνουν τὰ παπούτσια, — τὰ ροῦχα»˙ || καὶ συνεκδ. εἶμαι χρήσιμος: «δὲ μοῦ κάνει τὸ σπίτι», «σοῦ κάμνει αὐτὴ ἡ μηχανή;», «δὲ μοῦ κάμνεις, παιδί μου, φύγε»˙ || ποιῶ, προξενῶ: «μοῦ κάμνει χαρά, — εὐχαρίστησιν, τιμὴν νὰ σὲ δεχθῶ»˙ || παρασκευάζω: «ἐκάναμε τὰ ψάρια τηγανιστά, —ψητά, — βραστά»˙ || φρ. «τά 'καμε θάλασσα, —σαλάτα» ἄλλως «—ἄνω κάτω», τὰ συνετάραξε, «τά 'καμαν τὰ χρήματά των γυαλιὰ καρφιὰ» τὰ ἐσπατάλησαν, «ἔκαμε τὸν ἄνεμο κουζάρι» οὐδὲν κατώρθωσε˙ || παριστάνω, ἐμφανίζω: «κάμνει τὰ μικρὰ μεγάλα, — τὸν πετεινὸ βουβάλι»˙ || «κάμνει τὸ μεγάλο, —τὸν πλούσιο, —τὸν καμπόσο, — τὸν ἄρρωστο» προσποιεῖται, ἐμφανίζεται ὅτι δῆθεν εἶναι.. || ἐκλαμβάνω, παραδέχομαι: «σ' ἔκαμα γιὰ τὸ Γιάννη», «γιὰ ποιὸν μὲ κάμνεις;» ποιὸς νομίζεις ὅτι εἶμαι, «πόσων χρονῶν μὲ κάμνεις; — δὲν σὲ κάμνω περισσότερο ἀπὸ σαραντάρη»˙ || συνουσιάζομαι, παραδίδομαι ἐπὶ μισθῷ: «τὸ κάνει»˙ || κινοῦμαι πρὸς ἐνέργειαν, ἀρχίζω νὰ πράξω τι: «ἔκαμα νὰ φύγω, —νὰ μιλήσω καὶ δὲ μ' ἄφησαν», «μὴν κάμῃς πὼς μιλᾷς», «κάνε πὼς φεύγεις κι' ἐγὼ σὲ διορθώνω»˙ || συνεκδ. κινοῦμαι πρὸς ἐνέργειαν ψευδῶς, ὑποκρίνομαι: «ἔκαμα πὼς ἔφευγα» ἢ «ἔκαμα τάχα πὼς ἔφευγα»˙ || «κάνε μου θέση, — τόπο νὰ περάσω, — νὰ καθίσω», «κάμε μπρός, —πίσω, —πέρα» μετάστηθι, μετατοπίσου˙ || «τἄκανε ἀπάνω του» ἀποπάτησεν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐχέστηκεν˙ || «ἔκαμα 'ς τ' ὄνομά του ὅλη μου τὴν περιουσία» μετεβίβασα, ἐκληροδότησα, «θὰ τὰ κάμω ὅ,τι κι' ἂν ἔχω τῆς κόρης μου», «τοῦ τἄκανε ἀπάνω του» μετέγραψε τὴν περιουσίαν εἰς τὸ ὄνομά του˙ || διαμένω, παραμένω, διατελῶ: «ἔκαμε πολλὰ χρόνια 'ς τὴν Εὐρώπη», «ἔκαμε δάσκαλος, —ἀξιωματικός, —ἔμπορος»˙ || δύναμαι. εἶμαι ἱκανὸς νὰ διαμένω, συνήθως ἐπὶ ἀρνήσεως ἢ ἐρωτήσεως: «δὲν κάμνει μακρυὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του», «κάμνει μοναχός του 'ς τὴν ἐξοχή;», «δὲν κάμνουν μαζί, διαρκῶς μαλώνουν», «δὲν κάμνει ὁ ἔλατος 'ς τὸν κάμπο»˙ || ἔκαμε δέκα ὧρες νά 'ρθῃ», «πόσον καιρὸ θὰ κάμουν νὰ κτίσουν τὸ σπίτι;»˙ || κάμε φρόνιμα, —ἥσυχα» μὴ ἀτακτῇς˙ || «κάμνω κουφὰ αὐτιά, —στραβὰ μάτια» παραβλέπω, ἀδιαφορῶ˙ || «κάμνω μάτι» νεύω διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ: «κάνε μου μάτι νὰ φύγωμε˙» || νεύω ἐρωτικῶς: «τῆς ἔκανε μάτι», «κάνουμε μάτι» συνεννοοῦνται ἀμοιβαίως διὰ νευμάτων˙ || «κάνω τὰ μάτια» ἐποφθαλμιῶ, ζηλεύω, λαχταρῶ˙ || (ναυτ.) «κάνω τέντες» ἀνατείνω τὰς σκηνάς˙ «κάνω πινέλο» ἐπικρεμῶ τὴν ἄγκυραν˙ «κάνω πανιὰ» ἐκπεταννύω τὰ ἱστία˙ «κάνω τὸ γῦρο» ὑπερκάμπτω νησίον ὕφαλον˙ ««κάνω ρουμπὶ» ἐκπεριστρέφω˙ «κάνω σινιάλο» σημαίνω˙ «κάνω βόλτες» διαδρομῶ˙ || «κάμνω νερὰ» ἢ ἁπλῶς «κάμνω» διαρρέω: «τὸ καράβι κάμνει νερά», «τὸ βαρέλλι κάμνει» ἐξέρχεται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σανίδων τὸ ἐν αὐτῷ ὑγρόν, οἷον οἶνος, ἔλαιον κττ.˙ || «κάμνω καρδιὰ» δὲν χάνω τὸ θάρρος μου, ὑπομένω τὴν συμφορὰν γενναίως˙ || «τὸν κάμνω καλὰ» τὸν καταφέρνω, τὸν ὑποτάσσω: «δὲν τὸ κάμνει καλὰ τὸ παιδί του», «δὲν τὸ κάμνει καλὰ τ' ἄλογο»˙ || «κάμνω Λαμπρή, — Πάσχα, — Χριστούγεννα κττ.», ἑορτάζω τὸ Πάσχα, — τὰ Χριστούγεννα˙ «ποῦ θὰ κάμωμε ἐφέτος Λαμπρή;», «κακὰ Χριστούγεννα ἐκάμαμε ἐφέτος»˙ || «κάμνω τραπέζι, — γεῦμα» ἑστιῶ: «ἔκαμα τραπέζι τοῦ κουμπάρου»˙ || ἀπροσώπως: *κάμνει*˙ ἐπιτρέπεται: «δὲν κάμνει νὰ τὸ ἐρεθίζῃς», «κάμνει νὰ φάω κρέας; —δὲν κάμνει, γιατὶ σὲ βλάφτει»˙ || «ἔχω νὰ κάμω μὲ καλοὺς ἀνθρώπους» ἀναστρέφομαι, διαπραγματεύομαι˙ || «τί κάμνει;» ἢ «πόσα κάμνει;», ἀντὶ πόσου πωλεῖται; «πόσα κάμνει τὸ καπέλλο;»˙ || «κάμνει νὰ μοῦ δώσῃς ἑκατὸ δραχμὲς» ὀφείλεις νὰ μοῦ δώσῃς.

Διὰ τοῦ ῥήματος *κάμνω*, ἐκφράζοντος καθόλου ἐνέργειαν, σχηματίζεται μέγιστον πλῆθος περιφραστικῶν χρήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀδύνατον νὰ δαμασθῶσιν εἰς διακεκριμένας τάξεις, οἷον: «κάμνω λογαριασμόν, —λόγον, —κατάσχεσιν, —πτώχευσιν, —ὅρκον, —πόλεμον, —συμφωνίαν, — συμβιβασμὸν κτλ.»˙ διὰ τούτων ἡ ῥηματικὴ ἔννοια ἐκφράζεται γραφικώτερον παρὰ διὰ τῶν ἀντιστοίχων ῥημάτων *λογαριάζω, λέγω, πτωχεύω, ὁρκίζομαι, συμβιβάζομαι* κτλ.˙ || «κάμνω δρόμο» περιπατῶ, ὁ εὔω, «κάμνω ζευγάρι» ἢ ἁπλῶς «κάμνω» ἀροτριῶ, ὀργώνω.

Β. ΦΑΒΗΣ

Καμογκάβα (Kamogawa) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἰαπωνίας, ῥέων συνήθως διὰ μέσου εὐρείας ἐκ χαλίκων κοίτης, καταστὰς πλωτὸς μετὰ τὴν κατασκευὴν τῷ 1890 μεγάλης διώρυγος μήκους 11 περίπου χλμ. μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς λίμνης Μπίβα (Biwa). Ἐπὶ τοῦ Καμογκάβα κεῖται τὸ *Κιότον*.

Μ. Ν. Δ

Καμόενς (Camoens ἢ Camões), ***Λουδοβῖκος***. Ὁ μέγιστος τῆς Πορτογαλίας ποιητὴς καὶ εἷς τῶν μεγίστων ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, σύγχρονος καὶ κατὰ εἴκοσιν ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Τορκουάτου Τάσσου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε θαυμαστής του. Ὁ χαρακτήρ του ὑπῆρξε βίαιος, ὁ δὲ βίος του λίαν περιπετειώδης, πρᾶγμα οὐχὶ ἀσύνηθες διὰ τὴν ἀνήσυχον ἐκείνην ἐποχὴν τῶν ὑπερποντίων κατακτήσεων τῆς Πορτογαλίας. Ἐγεννήθη πιθανώτατα ἐν Λισσαβῶνι ἐκ παλαιᾶς εὐγενοῦς ἀλλὰ πτωχῆς οἰκογενείας καὶ ἦτο ἔγγονος τοῦ Antão-Vas de Camões, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βάσκο δὲ Γάμα ἀνακάλυψιν θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ πατήρ του διήγαγε βίον τυχοδιωκτικὸν εἰς τὰς πορτογαλικὰς κτήσεις τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἀνετράφη ἀπὸ τὸν πρὸς μητρὸς πάππον του Ἀντώνιον Βιὰζ καὶ ἐξεπαιδεύθη μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς εἰς τὸ ὀνομαστὸν διὰ τὴν ἐποχήν του πανεπιστήμιον τῆς Κοΐμβρας, ὅπου ἔσχεν ὡς καθηγητὰς ἐπιφανεῖς σοφούς, ἐν οἷς καὶ τὸν διάσημον ἑλληνιστὴν Φαβρίκιον.

Λουδοβῖκος Καμόενς.

Κατὰ τὰ ἔτη 1542—1546 διέμεινεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Γ', ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς˙ ἐποίησε δὲ τότε πολλὰ θαυμάσια λυρικὰ ποιήματα, ἰδίως σονέττα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξύμνει τὰ κάλλη τῆς αὐλικῆς Αἰκατερίνης de Athayde, πρὸς ἣν ᾐσθάνθη φλογερὸν ἔρωτα. Ἴσως ἕνεκα τοῦ ἐρωτικοῦ αὐτοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς σκάνδαλον, ἐξωρίσθη ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πρωτευούσης. Τότε μετέβη εἰς Σανταρέμ, πατρίδα τῆς μητρός του, καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Μαρόκκου, ὅπου ἔχασε τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν εἰς θαλασσομαχίαν παρὰ τὴν Κέουταν. Ἐπανελθὼν εἰς Πορτογαλίαν ἐτραυμάτισε διὰ τοῦ ξίφους τῷ 1552, κατὰ τὴν διάρκειαν θρησκευτικῆς τελετῆς, τὸν Gonzale Bergos, ἀκόλουθον τοῦ βασιλέως, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ 10 μῆνας μέχρι τῆς 7ης Μαρτίου 1553, ὁπότε ἀποφυλακισθεὶς ἐσκέφθη νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Ἰνδίας, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον ὁ Βάσκο δὲ Γάμα εἶχε δώσει εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐκδοθῆ ἡ λαμπρὰ ἱστορία τῆς Πορτογαλίας ὑπὸ τοῦ Ἰ. δὲ Βάρρος, αὐτὴ δὲ καθὼς ἴσως καὶ προφορικαὶ πληροφορίαι ἑτέρου διασήμου ἱστορικοῦ. τοῦ Fernao - Lopez de Castanheda, φαίνεται ἐνέπνευσαν εἰς τὸν ποιητὴν τὴν ἰδέαν νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν πατρίδα του εἰς ἡρωϊκὸν ἔπος, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε «Lusiadas». Κατὰ συνέπειαν ἦτο φυσικὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Καμόενς, ὅπως γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ μεγαλεῖον τῆς κατακτήσεως, τὸ ὁποῖον προὐτίθετο νὰ δοξάσῃ καὶ ἐμποτισθῇ ἀπὸ αὐτό. Κατετάγη λοιπὸν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὸ διὰ τὰς Ἰνδίας συγκροτηθὲν σῶμα καὶ ἀνεχώρησε μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι δὲν θὰ ἐπανέβλεπε πλέον οὔτε τὴν ἐρωμένην του, οὔτε τὰς ἀκτὰς τῆς πεφιλημένης του πατρίδος. Τὸ πλοῖον τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν ὁ Καμόενς ἔφθασε τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς Γοαν, πρωτεύουσαν τῶν πορτογαλικῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπερίμενε τὸν ποιητὴν νέα σειρὰ περιπετειῶν καὶ ἀπογοητεύσεων. Κατὰ τὰ ἔτη 1555—1556 ὁ Καμόενς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν θαλασσίαν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐναντίον φοβεροῦ Ἄραβος πειρατοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Γόαν καὶ βλέπων τὴν ἐπαίσχυντον κακοδιοίκησιν τοῦ νέου ἀντιβασιλέως τῶν πορτογαλικῶν κτήσεων δὸν Φραγκίσκου Βαρέττο, ἐξεδήλωσε τὴν ἀγανάκτησίν του εἰς σάτιραν (Disparates da India), ἐφ' ᾧ καὶ συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὰς Μολούκας νήσους. Ἐκεῖ διέμεινε μέχρι τοῦ 1558, ὅτε ὁ διαδεχθεὶς τὸν Βαρέττο δὸν Κωνσταντῖνος δὲ Βραγκάντζα, ὅστις ἔδειξεν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ποιητήν, ἐτοποθέτησεν αὐτὸν εἰς Μακάον ὡς ἐπιστάτην τῶν κτημάτων τῶν ἀποθανόντων καὶ ἀπόντων Πορτογάλων. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Καμόενς ἀπεπεράτωσε τὰ ἓξ πρῶτα ᾄσματα τῶν «Λουσιαδῶν» μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1558—1561 ἐντὸς παλαιοῦ σπηλαίου, ἔνθα ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον σχετικὴ ἐπιγραφὴ ἐπιδεικνυομένη εἰς τοὺς περιηγητάς. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Γόαν τὸ φέρον αὐτὸν πλοῖον ἐναυάγησε παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Καμβόγιας, ὁ δὲ Καμόενς ἐσώθη μὲ μόνον τὸ χειρόγραφον τοῦ ἔπους του˙ φθάσας δὲ εἰς Γόαν κατηγορήθη διὰ κακὴν διαχείρισιν τῶν ἐν Μακάῳ κτημάτων καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν, εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν ἀθώωσίν του ἐπί τινα ἀκόμη χρόνον ἕνεκα χρεῶν. Ἀποφυλακισθεὶς ἔλαβε μέρος καὶ εἰς ἄλλας ἐκστρατείας, ἐνῷ συγχρόνως κατεγίνετο πυρετωδῶς εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔπους του. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ὡριμάσει πλέον παρὰ τῷ Καμόενς ἡ ἰδέα, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἀφιερώσῃ τὸ ποίημά του εἰς τὸν νεαρὸν βασιλέα Σεβαστιανόν, ὅστις εἶχεν ἀνέλθει τότε εἰς τὸν θρόνον καὶ περὶ τῶν μεγαλεπηβόλων σχεδίων τοῦ ὁποίου θαυμάσια πράγματα διέδιδεν ἡ φήμη. Μὴ ἔχων ὅμως τὰ χρηματικὰ μέσα τῆς ἐπανόδου ἐδέχθη ὁ Καμόενς νὰ συνοδεύσῃ ὡς ἀκόλουθος τὸν μεταβαίνοντα τῷ 1567 ὡς διοικητὴν εἰς Μοζαμβίκην δὸν Πέτρον Βαρρέτο, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν μετεχειρίσθη ὡς ὑπηρέτην. Ἐκεῖ διέμεινε ταλαιπωρούμενος δύο ἔτη, καθ' ὃ διάστημα δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται ἐπιμελῶς πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου του, ὅτε μερικοὶ Πορτογάλοι ἔμποροι ἐπανακαμπτοντες εἰς τὴν πατρίδα των συμπαρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν Καμόενς, ἀφοῦ μάλιστα ἐπλήρωσαν καὶ χρέος του πρὸς τὸν διοικητήν. Οὕτω τῷ 1570 ὁ Καμόενς, πάλιν πτωχός, ὅπως καὶ ὅταν πρὸ δεκαὲξ ἐτῶν εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκεῖθεν, ἐπανῆλθεν εἰς Πορτογαλίαν, συναποκομίζων ὅμως ἐκ τῆς ξένης μέγαν θησαυρόν, τὸ τελειωμένον πλέον χειρόγραφον τῶν «Λουσιαδῶν». Τῷ 1571 ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Σεβαστιανοῦ τὴν ἄδειαν νὰ τυπώσῃ τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Λισσαβῶνι εἰς 4ον. Ἀλλ' ἡ γελοία ἐτησία ἐπιχορήγησις ἀντιστοιχοῦσα εἰς 100 φράγκα χρυσᾶ, τὴν ὁποίαν ἔδωκε τότε ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ποιητήν, εἶναι σαφεστάτη ἔνδειξις, ὅτι ἐδέχθη τὴν ἀφιέρωσιν μᾶλλον μετ' ἀδιαφορίας, ἣν συνεμερίζετο καὶ ὁλόκληρος ἡ αὐλή. Ὁ ποιητής, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη διεδίδετο βραδέως καὶ μᾶλλον περισσότερον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔζησεν ἀκόμη δέκα περίπου ἔτη ἐν πενίᾳ, ἀφοῦ εἶναι γνωστὴ ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ὁ πιστὸς αὐτοῦ Ἰνδὸς ὑπηρέτης Ἀντώνιος ἠναγκάζετο νὰ ἐπαιτῇ τὴν νύκτα εἰς τοὺς δρόμους, διὰ νὰ συντηρῇ τὸν κύριόν του. Ἀπέθανε πιθανῶς τῷ 1580 ἐν Λισσαβῶνι πλήρης πικρίας, δύο ἔτη μετὰ τὴν μεγάλην ἧτταν τῆς μάχης τοῦ Ἀλκασάρ, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς Σεβαστιανὸς καὶ κατεστράφη σχεδὸν ὁλόκληρος ὁ στρατός του, ἀλλ' εὐτυχῶς δι' αὐτὸν πρὶν ἀκόμη ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος καταλάβῃ τὸ κράτος τῶν Λουσιτανῶν.

Τὸ μέγα ἔργον τοῦ Καμόενς, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὴν δόξαν του ὡς μεγάλου ποιητοῦ, εἶναι τὸ μνημονευθὲν ἔπος «Os Lusiadas», ἤτοι «Οἱ Λουσιτανοὶ» (Πορτογάλοι), ἀπόγονοι τοῦ μυθικοῦ ἥρωος Λούσου—ἐξ οὗ Λουσιάδαι—καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ 10 ᾄσματα καὶ 1102 ὀκτάστιχα. Τὸ κέντρον τοῦ ποιήματος ἀποτελεῖ τὸ μέγα κατόρθωμα τοῦ Βάσκο δὲ Γάμα, περὶ τὸ κέντρον δὲ τοῦτο ἐπεισοδιακῶς παρεντίθενται τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν παλαιοτέρων μεγάλων Λουσιαδῶν, ἐνῷ ὑπὸ τύπον ἐνθουσιωδῶν προφητειῶν ἀφηγεῖται ὁ ποιητὴς τὰς ὑστερωτέρας ἀνακαλύψεις καὶ τὰ ἡρωικὰ μεγαλουργήματα τῶν Πορτογάλων εἰς τὰς Ἰνδίας. Μεταξὺ τῶν ἐπεισοδίων, τὰ ὁποῖα ζωογονοῦσιν ὁλόκληρον τὸ ἔπος, ἐκ τῶν περιφημοτέρων εἶναι ἡ ἀφήγησις τοῦ θανάτου τῆς Ἰνὲς δὲ Κάστρο (3ον ᾆσμα) καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ γίγαντος Ἀδαμάστορος, προσωποποιήσεως τῆς τρικυμίας. Ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶν καὶ γλωσσικῶν προσόντων τοῦ ἔργου, ὁ φλογερὸς πατριωτισμὸς τοῦ ποιητοῦ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του διὰ τὰ κατορθώματα τοῦ ἔθνους του διαπνέουν ὁλόκληρον τὸ ποίημα, ἐκδηλούμενοι εἰς μίαν ἐμπνευσμένην λυρικὴν μεγαληγορίαν πλουσίως διηνθισμένην διὰ τῆς ἀναμείξεως τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν θεῶν καὶ μυθικῶν ἐν γένει προσώπων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τοῦ Ὁμήρου, οὕτω δὲ κατορθώνει ὁ ποιητὴς νὰ συγκρατήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μορφωμένου παγκοσμίου ἀναγνώστου, ζήτημα πάρα πολὺ σπουδαῖον καὶ δύσκολον δι' ἓν τόσῳ ἐκτενὲς ποίημα μὲ καθαρῶς ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ἀπὸ καθαρῶς ποιητικῆς ἢ λυρικῆς ἀπόψεως ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ ποιήματος ὀφείλει ἴσως νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ ἕνα ὑπέροχον ὕμνον τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως καὶ ἰδίως τῆς θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὰ αἰσθητικὰ θέλγητρα ὁ ποιητὴς ζωγραφίζει διὰ θαυμασίων εἰκόνων. Μολονότι δὲ ὁ Καμόενς εἶχεν ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἀπόψεως ὡς ὑποδείγματα τὰ ἔργα τοῦ Βιργιλίου καὶ Ἀριόστου, τὸ ἔπος του εἶναι κατ' οὐσίαν πρωτότυπον καὶ σημαντικὸν δημιούργημα.

Πλὴν τῶν «Λουσιαδῶν» ὁ Καμόενς ἔγραψε πολλὰ ὡραῖα λυρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐκδίδονται ὑπὸ τὸν γενικὸν ὄνομα «Rimas» (στίχοι), καθὼς καὶ κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν, ὅτε διέμενεν εἰς τὴν αὐλήν, τὰ τρία δραματικὰ ἔργα: «Ὁ βασιλεὺς Σέλευκος», «Οἱ Ἀμφιτρύονες», «Ὁ Φιλόδημος», τὰ ὁποῖα εἶναι ἄνευ μεγάλης ἀξίας.

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν «Λουσιαδῶν» ἐγένετο τῷ 1572 ἐν Λισσαβῶνι, τῶν δὲ «Rimas» τῷ 1593. Δευτέρα ἔκδοσις τῶν «Λουσιαδῶν» μετὰ τῶν πολυτίμων σχολίων εἰς τὴν ἱσπανικὴν τοῦ Manuel Varia y Gonza (Madrid 1630, 2 τόμ. εἰς φύλλον) καὶ πληρεστέρα ἔκδοσις τῶν «Rimas» ὑπὸ τοῦ ἰδίου (Lisbonne 1685—1689, 2 τόμ. εἰς φύλλον). Θαυμασία καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις τῶν «Λουσιαδῶν» ὑπὸ τοῦ D. J. M de Souza-Botelho, ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῶν τυπογραφείων τοῦ Firmin-Didot μὲ ὡραίας εἰκόνας (Paris 1817 εἰς 4ον). Ἐκ τῶν ἄλλων ἐκδόσεων τῶν ἁπάντων τοῦ Καμόενς ἀναφέρομεν τὴν τοῦ Barreto - Feio καὶ Montaro (3 τόμ. 1834), ὡς πληρεστέραν δὲ μετὰ βιογραφίας

Digitized by Google

τὴν τοῦ Visconde de Juromenha (6 τόμ. 1860—1871) καὶ τὴν τοῦ Theophilo Braga (3 τόμ. 1874).

Τὸ ἔπος τοῦ Καμόενς μετεφράσθη εἰς τὰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐννέα δὲ φορὰς εἰς τὴν γαλλικήν. Ὅλα δὲ τὰ ποιήματά του μόνον εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ W. Storck (4 τόμ. 1880—1882), εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει καὶ καλὴ ἔμμετρος μετάφρασις τῶν «Λουσιαδῶν» ὑπὸ A. C. Wollheim da Fonseca (1879). Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐδημοσιεύθη ἀξία λόγου μετάφρασις τοῦ α΄ ᾄσματος τῶν Λουσιαδῶν ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη εἰς τὸ περιοδικὸν «Πινακοθήκη» (1905 σ. 50 ἑφ.), ἡ ὁποία παρέχει ἰδέαν τοῦ ἔπους τοῦ Καμόενς, ὅσον εἶναι δυνατόν, βέβαια, νὰ ἀποδώσῃ ποίησιν μετάφρασις εἰς τὸ πεζὸν καὶ δὴ εἰς γλῶσσαν σχολαστικὴν καθαρεύουσαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. S. Ribeiro*, Estudo sobre os Lusiadas (Lisbonne 1853).— *Clovis Lamarre*, Camoens et les Lusiades (1878). — *R. F. Burton* Camoens, his life and his Lusiads (1881).— *W. Storck*, Lwis de C. Leben (1890).—*Braga*, C., Epoca e vida (1917). Κ. ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Κάμολι (Camogli) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ἀλλὰ μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως λιμὴν τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους (πλάτ. 44°21΄ Β., μήκ. 9°09΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavalo) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γενούης. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ῥώμης—Γενούης μεταξὺ Γενούης καὶ Ραπάλο. Κάτοικοι 7.800, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν. Ἔχει ὡραίας ἐξοχὰς καὶ ἐπαύλεις καὶ εἶναι τόπος παραθερισμοῦ.

Καμολόντο, ἢ *Λουαλάμπα* (Kamolondo ἢ Lualaba) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τοῦ Βελγικοῦ Κογκό, παρὰ τὴν λίμνην Τανγκανίκαν, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν ὑδάτων σειρᾶς λιμνῶν ἐκχυνομένων εἰς τὸν Λουαλάμπα, ἐξ οὗ καὶ ἡ διπλῆ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ. Μ. Ν. Δ.

καμολῶθρες (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία εἴδους φυκῶν (Dasya Species) τῆς Μεσογείου.

Καμόνικα (Camonica) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Β. Ἰταλίας, ἐν Λομβαρδίᾳ, εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ νομοῦ τῆς Βρεσκίας (Brescia), περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ ὄρους Ἀνταμέλλοπας Α καὶ τῶν Περγαμηνῶν Ἄλπεων πρὸς Δ. Σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ὄλιο καὶ ἔχει πλάτος 75 χλμ., ἀπὸ τοῦ Πόντε ντὶ Λένιο μέχρι τῆς λίμνης Ἰζέο καὶ κατεύθυνσιν ΝΔ. Τὸ Α τμῆμα αὐτῆς διασχίζεται εἰς μικροτέρας κοιλάδας (*Βὰλ ντ' Ἄβιο, Βὰλ ντὶ Μάλγκα, Βὰλ Σαβιόρε*), ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ὡραῖαι λίμναι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καταγίνονται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐν αὐτῇ μεταλλείων σιδήρου, λατομείων μαρμάρου, τὴν κτηνοτροφίαν, σιδηρουργίαν καὶ σηροτροφίαν κλπ. Διὰ διόδου ἐπὶ τοῦ Τονάλε (ὕψ. 1874 μ.) συγκοινωνεῖ πρὸς τὸ Τυρόλον. Ἐπίσης δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς τὴν Βρεσκίαν καὶ τὴν Πέργαμον. Κυριώτερα πόλις ἐν αὐτῇ εἶναι τὸ Μπρένο, ἄλλα δὲ χωρία τὸ Πόντε ντὶ Λένιο, τὸ Ἔντολο καὶ τὸ Πιζόνιε ἐπὶ τῆς Α ὄχθης τῆς λίμνης Ἰζέο. Μ. Δ. Β

Καμόρο (Cabo-Camoro) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπίσημον, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ προσγείων τῆς Μεσογείου (πλάτ. 36°00, Β, μήκ. 5° 37΄ Δ, χάρτ. ἀγγλ. 142: Strait of Gibraltar) ἐγγὺς τῆς πόλεως Ταρίφα. Ἐντατικώτατος φάρος. Σηματοφόρος τοῦ Ἱσπανικοῦ κράτους. Σηματοφόρος τοῦ ὀργανισμοῦ Ἀγγλ. Λόϋδ. Σ. Ε. Λ.

Καμόρρα (ἱσπαν. camorra = φιλονικία, ῥῆξις). Μυστικὴ ὀργάνωσις, συμπηχθεῖσα ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ δράσασα ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα (μεταφορικῶς λέγεται ἐπὶ ὁμάδος ἀνθρώπων συνεργούντων μυστικῶς εἰς ἐγκληματικάς, καὶ δὴ ἐκβιαστικὰς πράξεις).

Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐνεφανίσθη ἐν Νεαπόλει, κατὰ πρῶτον, τῷ 1820. Πιθανὸν εἶναι ὅτι συνεπήχθη παλαιότερον ὑπὸ Ἱσπανῶν, διαρκούσης τῆς ἱσπανικῆς κατοχῆς τῆς Ἰταλίας, κατὰ μίμησιν τῆς Garduna, ἱδρυθείσης ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1417, καὶ ἣν ὁ Θερβάντες, εἰς τὸ διήγημα αὐτοῦ «Rinconetto y Contadillos», περιγράφει θαυμασίως ὡς μυστικὴν ἑταιρείαν κακοποιῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ κλήρου. Ἐπανιδρύθη δὲ βραδύτερον, ὑπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς δράσεως, καὶ ὑπὸ νέον ἱσπανικὸν ὄνομα. Οἱ ἐγκληματικοὶ σκοποὶ περιωρίζοντο ἀρχικῶς εἰς τὸν χρηματισμόν, ἀλλ' ἐξετρέποντο καὶ εἰς ἀνθρωποκτονίας χάριν τῆς ἐκτελέσεως τῶν πράξεων, πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν καταδοτῶν καὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀπειθούντων εἰς τὰς διαταγὰς τῆς συμμορίας. Τὰ μέλη ἦσαν πολυάριθμα, ἐστρατολογοῦντο δὲ ἐκ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας, μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τὰ ἀνώτερα κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς (i guanti gialli=τὰ κίτρινα χειρόκτια) ἀπετέλουν τὴν Ἄνω Καμόρραν καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ἐκβιασμοὺς πλουσίων προσώπων ἢ ἱδρυμάτων, ἐνῷ ἡ Κάτω Καμόρρα, ἐκ κατωτέρων στρωμάτων, κοινῶν κλεπτῶν καὶ ἀλητῶν, ἔδρα εἰς μικρὰς λωποδυτικὰς ἐπιχειρήσεις. Κατὰ τὴν παραδοχὴν τῶν μελῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἱεραρχίαν ἠκολουθεῖτο σύστημα παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ τεκτονισμοῦ. Οἱ νεόφυτοι καλούμενοι «garzoni di mala vita», μετὰ κατήχησιν καὶ παρακολούθησιν 2—3 ἐτῶν, ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ αἵματος, διὰ τῆς ὑπὸ κουρέως τομῆς τῆς φλεβὸς μιᾶς ἐκ τῶν χειρῶν. Ὑποστάντες γενναίως ταύτην ὠνομάζοντο «tamurri», ἤτοι ἱκανοὶ καμορρίσται, καὶ ἔδιδον τὸν τυπικὸν ὅρκον ἐπὶ σιδηροῦ σταυροῦ: «ὁρκίζομαι νὰ κάμω tirata (ἤτοι μαχαιρομαχίαν) μὲ ἕνα σύντροφον· νὰ εἶμαι πιστὸς εἰς τοὺς συναδέλφους μου· νὰ εἶμαι ἐχθρὸς τῶν δημοσίων ἀρχῶν· νὰ μὴ ἔχω καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀστυνομίαν· νὰ μὴ καταγγείλω ποτὲ τοὺς κλέπτας συναδέλφους μου καὶ νὰ τοὺς ἀγαπῶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, διότι ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν ζωήν των». Μετὰ τὸν ὅρκον ἐλάμβανον, ὡς ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας αὐτῶν, τὰς δύο ἰδιοσχήμους μαχαίρας τῶν καμμοριστῶν. Ἐξ ἄλλου τὰ μέλη διεκρίνοντο εἰς ἐλεύθερα καὶ κατάδικα, ἐφ' ὅσον τὰ τελευταῖα διετέλουν ἐν φυλακίσει. Ὑπῆρχον πολλαὶ διακλαδώσεις τῆς Καμμόρας εἰς τὰς πόλεις καὶ τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἑκάστη δὲ πόλις διῃρεῖτο κατὰ συνοικίας, εἰς τομεῖς ὑπὸ ἰδιαιτέρους προϊσταμένους, βοηθουμένους ὑπὸ λογιστοῦ, ταμίου καὶ γραμματέως. Πιθανῶς ἡ Καμόρρα ἐτέλει ὑπὸ ἀνώτατον ἀρχηγόν, μετὰ πολυμελοῦς συμβουλίου. Οἱ καμμορίσται ὑπεχρεοῦντο πᾶν ὅ,τι προσεπορίζοντο ἐκ τῆς κατὰ διαταγὴν ἢ ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ ἐκτελεσθείσης πράξεως νὰ καταθέτωσιν εἰς τὸ ἁρμόδιον ταμεῖον, τιμωρούμενοι ἄλλως ὡς καταχρασταί, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἰδιαιτέρου ποινικοῦ κώδικος. Ἀλλ' ἕκαστος τομεύς, πλὴν τῆς συνεισφορᾶς εἰς τὰς γενικὰς δαπάνας τῆς ὀργανώσεως, ἐδικαιοῦτο νὰ διανέμῃ εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ τὸ ἀπομένον ἐκ τῆς λείας.

Ἡ δύναμις τῆς τρομοκρατικῆς ταύτης ὀργανώσεως ἐστηρίζετο πρὸ πάντων εἰς τὴν συνέργειαν μυστικῶν μελῶν ἐν τῷ στρατῷ, τῇ ἀστυνομίᾳ καὶ μεταξὺ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν κατεχόντων ἀνωτάτας θέσεις, ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἀτιμωρησίαν τῶν ἐγκληματούντων. Οὕτως οἱ φιλήσυχοι πολῖται, ἀνίσχυροι εἰς ἄμυναν, ὑφίσταντο προθύμως τὸν ἐκβιασμόν, ὡς τίμημα τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς αὐτῶν. Βραδύτερον ὁ Φερδινάνδος Β΄, ἵνα ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν ἐναντίον αὐτοῦ ἀνατρεπτικῶν κινημάτων, προσηταιρίσθη, πρὸς πολιτικοὺς σκοπούς, τὴν Καμόρραν, ἐντεῦθεν δὲ ηὔξησεν ἡ ἐπιβολὴ αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπεθρασύνθησαν οἱ καμορρίσται μέχρι τοῦ νὰ ἐπιβάλουν δημοσίᾳ φορολογίας εἰς τὰς βιομηχανίας, τὰς τραπέζας καὶ διαφόρους ἐπαγγελματικὰς τάξεις, ἣν αὐταὶ κατέβαλλον ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἀρχῶν. Ἔτι δὲ ὠργάνωσαν τελωνειακὴν ὑπηρεσίαν, ἀνεμποδίστως λειτουργήσασαν, πρὸς εἴσπραξιν δασμοῦ ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων τροφίμων. Τῷ 1860, ὅτε κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γαριβαλδινῶν εἰς Νεάπολιν, διαρρηχθεισῶν τῶν φυλακῶν, ἐξῆλθον οἱ κατάδικοι, ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Λιμπόριο Ρομάνο οὐ μόνον ἠναγκάσθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς καμορρίστας πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἀποτροπὴν λεηλασίας, ἀλλὰ καὶ κατέταξε δοκιμαστικῶς πλείστους ἐκ τούτων εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἐπὶ τῇ ματαίᾳ ἀποδειχθείσῃ ἐλπίδι βελτιώσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σιλβίου Σπαβέντα, ἤρχισαν ἀμείλικτοι καταδιώξεις κατὰ τῶν καμορριστῶν δι' ἀθρόων συλλήψεων καὶ ἐκτοπισμῶν, συνεχισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λὰ Μάρμορα καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας Μορρίνι μέχρι τοῦ 1883. Διὰ τῶν μέτρων τούτων καὶ βραδύτερον καὶ διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς διοικήσεως καὶ διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἡ Καμόρρα ἀπώλεσε πλέον τὴν ἰσχύν της, περιορισθεῖσα εἰς ὀλιγαρίθμους σπείρας κακοποιῶν. Τὰ καταδιωκτικὰ μέτρα, ἐνταθέντα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως, ἐπέφεραν τελείαν ἐκρίζωσιν τῆς ὀργανώσεως ταύτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Alongi*, La Camorra (1890). — *De Blasio*, Usie costumi dei Camorra (1897).—*Sommerfeld*, Kamorra, (γερμ. 1911). Θ. Κ.

καμορριστὴς (ὁ)· ὀπαδὸς τῆς *Καμόρρας* (βλ. λ.).

Καμουὰν-λὲ-Μπαὶν (Camoins-les-Bains) *[Γεωγραφ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς εἰς τὰ πέριχωρα τῆς Μασσαλίας, ἀπέχων περὶ τὰ 4 χλμ. ἐξ αὐτῆς, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ. Ἡ Καμουὰν φημίζεται διὰ τὴν παρ' αὐτὴν πηγὴν ἰαματικῶν ὑδάτων θειούχων καὶ ἀνθρακούχων, χορηγουμένων ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ διαφόρων μὴ φλογιστικῶν παθήσεων τοῦ δέρματος, κατὰ τῶν χοιραδικῶν ἐκδηλώσεων, τῶν καταρροϊκῶν παθήσεων, τοῦ ἀναπνευστικοῦ βλεννογόνου, τῶν χρονίων ρευματισμῶν κατὰ τῶν ἐξ ὑδραργύρου δηλητηριάσεων, κατὰ τῶν μολυβδώσεων κ.λ.π. Μ. Ν. Δ.

Καμουλιανός, *Θεόδωρος*. Πατρίκιος Βυζαντινὸς ἐν τῇ αὐλῇ Κωνσταντίνου ΣΤ΄ (780—797) καὶ ἰδιαίτερος αὐτοῦ φίλος, καθ' ὃν χρόνον ἐπετροπεύετο οὗτος ὑπὸ τῆς ἀρχομανοῦς μητρός του βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Ὁ Καμουλιανὸς μὴ ἀνεχόμενος τὴν πιεστικὴν διοίκησιν τοῦ εὐνοουμένου τῆς Εἰρήνης λογοθέτου Σταυρακίου, προέτρεπε διαρκῶς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ ἐκδιώξῃ τὴν μητέρα του καὶ ἀναλάβῃ μόνος, ὡς νόμιμος βασιλεύς, τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους. Ἐν τέλει, τὸν Φεβρουάριον 790, ἐπωφεληθέντες, ὁ Καμουλιανὸς καὶ οἱ λοιποὶ αὐλικοὶ τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῆς βασιλίσσης, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκτελέσωσι τὰ σχέδιά των, ἀνακαλυφθέντες ὅμως ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Σταυρακίου συνελήφθησαν ἅπαντες καὶ ἀφοῦ ἐδάρησαν ἐξωρίσθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ν. ΚΛΣ

καμουτσίκι (τό), **καμουτσικιὰ** (ἡ)· τὸ μαστίγιον (βλ. *καμτσίκι, καμτσικιά*).

καμουφλὰζ (τό)· βλ. λ. *παραλλαγή*.

Καμουχαρέα. Βυζαντινὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν (βλ. λ. *Καπνικαρέα*).

καμουχᾶς (ἐκ τοῦ τουρκ. *κεμχᾶ*)· εἶδος μεταξωτοῦ ὑφάσματος. Ἡ λέξις προὐτάθη διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς Καπνικαρέας (Καμουχαρέας).

κὰμπ (cab). Εἶδος ἁμάξης διτρόχου, κατασκευασθείσης τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ (hansom cab) καὶ τῆς ὁποίας ἡ καροσερὶ εἶναι ἐντελῶς κεκαλυμμένη. Ὁ ἁμαξηλάτης τοποθετεῖται ὄπισθεν καὶ ὑπὲρ τὴν καροσερὶ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ βλέπῃ τὸν ἵππον καὶ νὰ τὸν ὁδηγῇ. Ὁ ἡνίοχος δέον νὰ εἶναι λίαν ἐπιδέξιος, διότι τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἁμάξης παρουσιάζει ἀρκετὰς δυσκολίας, λόγῳ τῆς δυσχερείας, τὴν ὁποίαν συναντᾷ ὁ κατασκευαστὴς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἰσορροπίας αὐτῆς. Ἡ γαλλικὴ κὰμπ εἶναι τετράτροχος, ἡ δὲ θέσις τοῦ ἁμαξηλάτου εὑρίσκεται ἔμπροσθεν καὶ ὑπεράνω τῶν δύο προσθίων τροχῶν. Ἡ κὰμπ, ὅπως καὶ τὸ *καμπριολέ*, χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἐξοχάς. Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν ὅμως τοῦ αὐτοκινήτου ἡ χρῆσις αὐτῆς καθίσταται ὁσημέραι σπανιωτέρα. Μ. Ν. Δ.

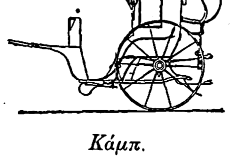

Κάμπ.

Κάμπ, καὶ ***Ἐλ-Κάμπ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἡ *Νεκὰμπ* τῆς Φαραωνικῆς Αἰγύπτου, προϊστορικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, πολὺ δὲ βραδύτερον, ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, πρωτεύουσα τοῦ Λατοπολίτου νομοῦ. Πολιοῦχος αὐτῆς ἦτο ἡ ἐπιτόπιος θεὰ *Νεκβεγέτ*, ἄλλοτε γυποκέφαλος καὶ ἄλλοτε παριστάμενη ὡς γυνὴ ἐστεμμένη τὸ ἰδιαίτερον στέμμα τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ προΐστατο τῶν τοκετῶν, ἐταυτίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν *Εἰλείθυιαν* καὶ ἡ πόλις ὠνομάσθη *Εἰλειθυιόπολις*. Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως περικλείονται εἰς τεράστιον τεῖχος ἐκ πλίνθων, ἀναγόμενον εἰς τὴν Μέσην Αὐτοκρατορίαν καὶ κείμενον ΝΔ τοῦ Νείλου. Ὀρθογώνιον 540×570 μ., ἔχει πάχος 11 ½ μ. Τὸ βόρειον τεῖχος διασχίζει νεκρούπολιν ἐξερευνηθεῖσαν τῷ 1897 ὑπὸ τοῦ Quiball. Ἡ πόλις, τῆς ὁποίας τὸ διπλοῦν τείχισμα σῴζεται ἀκόμη, κατεῖχε τὸ τέταρτον τοῦ χώρου. Σῴζονται λείψανα τοῦ ναοῦ ἐπὶ ἀρχαίου ἱεροῦ τῆς ΙΗ΄ δυναστείας, μεγεθυνθέντος ὑπὸ τοῦ Νεκτανεβώ. Πρὸς Α κοιλὰς ἐρημος, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας βράχος σκεπασμένος ἀπὸ ἐπιγραφάς, καὶ ὁ ναὸς Ἀμενόφιος Γ΄ καὶ ἐγγύτερον ὁ ναΐσκος Ραμσῆ Β΄. Τοῦτον ἵδρυσεν ὁ Σετάον, διοικητὴς τῆς Αἰθιοπίας. Οἱ τοῖχοι κοσμοῦνται ἀπὸ πολλὰς παραστάσεις. Ἐγγύτερον τοῦ ποταμοῦ καὶ δεξιὰ τῆς κοιλάδος εἶναι ὁ ἡμίσπεος, ἤτοι ναὸς-σπήλαιον τῆς Νεκβεγέτ, ἵδρυμα τῶν Πτολεμαίων. Παρὰ τὴν ὄχθην μεμονωμένοι βράχοι εἶναι κατάτρητοι ὑπὸ 31 νεκρικῶν συρίγγων μικρῶν, ἀλλὰ κομψότατα κεκοσμημένων. Γ.Λ.Α.

Κὰμπ (Kamp) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Αὐστρίας, ἐν τῇ κάτω Αὐστρίᾳ, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ Κὰμπ. Ῥέει πρὸς ἀνατολὰς καὶ μετὰ ῥοῦν 114 χλμ. χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Μ. Ν. Δ.

Κάμπα (Kaba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χάϊντου. Κάτ. 6.815. Εἶναι περιοχὴ καπνοπαραγωγός.

— **Κάμπα** (Kabba) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς βορείου Νιγηρίας ἐν Ἀφρικῇ, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν κυριαρχίαν. Κεῖται κυρίως εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νίγηρος, μεταξὺ 7°5΄ καὶ 8°45΄ Β καὶ 5°30΄ καὶ 7° Α. Ἔχει ἐπιφάνειαν 7.800 τετρ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν ἀνερχόμενον περίπου εἰς 85.000. Ἐκ τῶν ἰθαγενῶν ἐργατικωτάτη εἶναι ἡ φυλὴ τῶν *Ἰγκπίρα*, οἵτινες καλλιεργοῦν καπνόν, δημητριακὰ καὶ μεγάλην ποσότητα βάμβακος. Τὰ δάση της εἶναι πλουσιώτατα. Ἐν Κάμπᾳ εὑρίσκεται καὶ ἡ πόλις *Λοκόζα*, τὸ κυριώτερον βρεττανικὸν κέντρον μέχρι τοῦ 1902. Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία εἶναι διῃρημένη εἰς τέσσαρας διοικήσεις, εἰς ἃς οἱ Ἄγγλοι ἵδρυσαν καὶ δικαστήρια ἰθαγενῆ. Μ. Ν. Δ.

Digitized by Google

— **Κάμπα** (Kabba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Κάμπα ἐν τῇ βορείῳ Νιγηρίᾳ τῆς Ἀφρικῆς, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Εὑρίσκεται ἐπὶ θαυμασίας τοποθεσίας, εἰς ἀπόστασιν 50 μιλλίων ἀπὸ τῆς Λοκόζας, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ θαυμασίας ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Μ. Ν. Δ.

Κάμπα. Κοινὸν ὄνομα δοθὲν εἰς τὴν Φλωρίνδα, θυγατέρα τοῦ Δὸν Ἰλλιάν, κυβερνήτου τῆς Ἀνδαλουσίας, ἥτις ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς πρώτης εἰσβολῆς τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἱσπανίαν (βλ. λ. *Κάβα*).

Καμπὰ (Cabat), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ζωγράφος (1812—1893). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Φλὲρ καὶ ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1833 διὰ τῶν πινάκων του: «Ἕνα καμπαρὲ εἰς τὸ Μονσουρί», «Ὁ μύλος τῆς Ντομπιέρρ, ἐν Πικαρδίᾳ», «Αἱ ὄχθαι τῆς Μπουζὰνν (Ἔντρ), καὶ «Ἐσωτερικὸν δάσους». Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξέθηκεν: «Ἄποψις τοῦ κήπου Μπωζόν», «Τὸ δάσος τοῦ Φοντεναὶ-ὦ-Ρόζ», «Ἐσωτερικὸν ἀγροικίας ἐν Καλβαντός». Τῷ 1835 ἐξέθηκε: «Le Gorge aux-loups», (Seine-et-Marne), «Ἡ ἑορτὴ τῆς Παναγίας τῶν ὑδάτων» κ.λ.π., ἐξηκολούθησε δὲ νὰ ἐκθέτῃ συνεχῶς πολυάριθμα τοπία ἐμπνευσμένα ἀπὸ ἁπλᾶς καὶ ταπεινὰς τοποθεσίας, ἀπὸ λησμονημένας γωνίας τῆς γαλλικῆς γῆς. Ἕτερα ἀξιοσημείωτα ἔργα του εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ λίμνη τῆς Βὶλλ-ντ' Ἀβραί», «Δρόμος μέσα στὴν κοιλάδα τοῦ Ναρμί», «Μοναξιά», «Λυκόφως», «Ἀνάμνησις τῆς λίμνης τοῦ Νέμι,» «Ἀνατολὴ σελήνης» κ.λ.π. Ὁ Καμπὰ διακρίνεται διὰ τὴν ἀφελῆ, ἄνευ ἐκζητήσεως καὶ ἐπιτηδεύσεως τεχνοτροπίαν καὶ τὸ αὐθόρμητον καὶ πηγαῖον αἴσθημα, μὲ τὸ ὁποῖον βλέπει τὴν φύσιν. Τῷ 1867 εἰσῆλθεν εἰς τὴν παρισινὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν, καὶ τῷ 1878 ὠνομάσθη διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρώμης. Ι. Μ. Π.

Καμπᾶ ***τεπέ***, ἢ ***Καβᾶ τεπὲ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Λέσβου (πλάτ. 39°08' Β, μῆκ. 26°33'½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mytileni island), εἰς 2 μίλλ. Β.ΒΔ τοῦ φάρου Κάστρο-Μυτιλήνης. Σ. Ε. Λ.

Καμπαγάνος. Ἄρχων τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 765 μ. Χ. ἐπὶ Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου. Οἱ Βούλγαροι φονεύσαντες τὸν ἐπίτροπον τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Σαβίνου, προστατευομένου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἀναγορεύσαντες ἡγεμόνα τὸν Τόκον, ἠνάγκασαν τὸν Κωνσταντῖνον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ νὰ θανατώσῃ τοῦτον καὶ τὸν ἀδελφόν του. Ὁ δὲ ἄρχων Καμπαγάνος, καταφυγὼν εἰς Βάρναν, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες παρέδωσαν τὴν πόλιν εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Ε. Γ.

κάμπαγος (ὁ), ἢ ***κόμπαγος*** ἢ ***κομβαὼν*** (λατιν. campagus ἢ compagus) *[Ἀρχ.]*. Ὑπόδημα ἀποτελοῦν μέρος τῆς στολῆς τῶν πατρικίων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ καὶ τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὁ Ἰωάννης ὁ Λυδὸς (ΣΤ' αἰὼν) τὸ περιέγραψεν ὡς ὑπόδημα μαῦρον, τοῦ γένους τῶν σανδάλων, τελείως ἀκάλυπτον, μὲ μόνον μικρὸν τμῆμα ἀνυψωμένον εἰς τὴν πτέρναν καὶ ἕτερον πρὸς τὸ ἐμπρόσθιον ἄκρον περικλεῖον τὰ δάκτυλα.

Κάμπαγος.
[1=Ρωμαϊκός. 2=Βυζαντινός.]

Ἔφερεν ἐπὶ πλέον λωρίδας ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς αἱ ὁποῖαι διεσταυροῦντο καὶ συνεκράτουν τὸν πόδα. Ὁ πρῶτος ἐν τῷ σχήματι παριστώμενος ρωμαϊκὸς κάμπαγος ἀνήκει εἰς τὸν Γ' ἢ Δ' μ. Χ. αἰῶνα, ἐλήφθη δὲ ἐξ ἀποσπάσματος ἀναγλύφου διασωθέντος ὑπὸ τοῦ Μονφωκόν. Εἶναι ὑψηλότερος ἀλλὰ περισσότερον ἀνοικτὸς καὶ κλείεται διὰ πολλῶν λωρίδων διασταυρουμένων. Ὁ δεύτερος ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, ἐλήφθη δὲ ἐκ μωσαϊκοῦ τῆς Ραβέννας παριστάνοντος τὸν Ἰουστινιανὸν μετὰ τῆς ἀκολουθίας του. Εἶναι ὁ κάμπαγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διαφέρων ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκ τοῦ ὅτι καλύπτει περισσότερον τὸν πόδα, εἶναι χρυσοκέντητος καὶ κεκοσμημένος διὰ πολυτίμων λίθων καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι ἐρυθρόχρωμος, ἐνῷ οἱ τῆς ἀκολουθίας του διατηροῦν τὸ μέλαν χρῶμα τῶν ρωμαϊκῶν.

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ δικαιολογοῦν τὴν γνώμην τοῦ Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, στηριζομένου εἰς ἀρχαιότερον συγγραφέα, καθ' ἣν ὁ κάμπαγος προέρχεται ἐκ τῶν Ἐτρούσκων. Θ. Τ.

καμπάδικος (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *καμπᾶ*) κακῆς ποιότητος, χονδρὸν ὕφασμα.

καμπαέτι (τό), ἢ ***καμπαάτι*** (ἀραβ. καὶ τουρκ. *καμπαχάτ*) κακὴ πρᾶξις, λάθος, ἁμάρτημα || ὡς τουρκικὸς νομικὸς ὅρος τὸ *καμπαχὰτ* ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ πταῖσμα.

Καμπαέτιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ὑποδιοικήσεως Σωκίων (Σεβκὲ) τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου. Ἔχει ἰχθυοτροφεῖον. Ν. Μ.

Κάμπαι (Cambay) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἰθαγενὲς μικρὸν κράτος τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ χώρᾳ Γκουτζαρὸτ τῆς περιφερείας τῆς Βομβάης. Ἔχει ἔκτασιν 906 τ. χλμ. καὶ 72.656 κατ., ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι Ἰνδοί, οἱ δὲ λοιποὶ Μωαμεθανοὶ καὶ Ταΐναι. Εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ ἑλώδης, ἀλλὰ λίαν εὔφορος. —2) Κόλπος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τὰ ΒΔ παράλια τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, μεταξὺ τῆς περιφερείας τῆς Βομβάης καὶ τῆς χερσονήσου Κατιαβάρ. Ἔχει ἄνοιγμα 130 χλμ. καὶ βάθος 55 μιλ., δέχεται δὲ πολλοὺς ποταμούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *Τάπτι*, ὁ *Κιμτσούκι*, ὁ *Νάρμπαντα*, ὁ *Μπαρόντα* καὶ ὁ *Μάνι* ἐκβάλλουν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ὁ *Σαμπαρμάτι* πρὸς τὴν Β καὶ οἱ *Γκούμα*, *Γκουεῖλα*, *Σατρούνι* καὶ *Ουλάουλι* πρὸς τὴν Δ. Αἱ μεγάλαι παλίρροιαι προκαλοῦσαι διαφορὰν ὕψους τῶν ὑδάτων μέχρι 10 μ. καὶ αἱ προσχώσεις ἀποτελοῦν σοβαρὸν κίνδυνον διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων λιμένων τοῦ κόλπου τούτου εἶναι ὁ τοῦ *Κάμπαι*, τοῦ *Μπαρόϋ*, τοῦ *Κόγκο* καὶ τοῦ *Σούρατ*. —3) Πόλις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου ἰθαγενοῦς κράτους, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου καὶ πρὸς Δ. τῆς Μπαρόντα, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάχιο. Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τείχους, οὗ τὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἐπίσης σῴζεται μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον καὶ ὡραῖον τέμενος. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ὑπῆρξε λιμὴν ἀκμαιότατος, μετὰ ζωηροτάτου ἐμπορίου καὶ ἐργοστασίων μεταξωτῶν, κεντημάτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ κομψοτεχνημάτων ἐξ ὄνυχος καὶ ἀχάτου. Ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς καταπτώσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ πρόσχωσις τοῦ λιμένος της διὰ τῆς ἄμμου, ἣν προσεκόμισεν ὁ ποταμός. Ἄλλοτε εἶχε περὶ τὰς 200.00 κατ. Σήμερον ἔχει 31.300, ἐξ ὧν 7.000 Μωαμεθανοί, 2.000 Ταΐναι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἰνδοί. Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Περσῶν, κατόπιν δὲ κατεκτήθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ τῷ 1818 κατέστη ὑποτελὴς εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μ. Δ. Β.

καμπάκι (τουρκ. *καμπάκ*) τὸ κολοκύθι.

Καμπακόναμ (ἀγγλ. Kumbakonam ἢ Combaconum) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τανζὸρ τοῦ Μαδρᾶς, ἐν τῷ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Κώβερυ. Κάτ. 60.700, ἐξ ὧν 55.385 Ἰνδοί. Εἶναι ὡραία πόλις, μὲ εὐρείας ὁδούς, κεκοσμημένη μὲ παγόδας καὶ πολυτελῆ κτίρια. Τὸ ἐν αὐτῇ *γκοπάρουμ* (=πυραμιδοειδὴς πύλη) εἶναι τὸ ἐπιβλητικώτερον κτίριον τοῦ εἴδους τούτου, ἔχον δώδεκα ὀρόφους καὶ ὕψος ἄνω τῶν 100 ποδῶν, κεκοσμημένον δὲ διὰ πλήθους ἀγαλμάτων. Ὑπὸ τοῦ λαοῦ πιστεύεται ὅτι μία τῶν δεξαμενῶν τῆς πόλεως πληροῦται δι' ὕδατος τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ Γάγγου, εἰσρέοντος καθ' ἑκάστην δωδεκαετίαν δι' ὑπογείου αὔλακος μήκους 2.000 χλμ. Ἐνταῦθα ἀνὰ δωδεκαετίαν συρρέουν πλήθη προσκυνητῶν, ὅπως λουσθοῦν εἰς τὰ ἡγιασμένα ὕδατα τῆς πόλεως. Ἡ πόλις διετέλεσε πρωτεύουσα τῆς φυλῆς τῶν Χόλα, τῆς ἀρχαιοτέρας ἰνδικῆς δυναστείας. Ἔχει βιομηχανίαν μετάξης, βάμβακος, σακχάρεως καὶ διάφορα μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια. Δ. Σ. Δ.

Καμπακτζῆ (ἢ ***Καμπακτζόγλου***), ***Μουσταφᾶς***. Ἀρχηγὸς τῆς ἐν ἔτει 1807 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκραγείσης μεγάλης ἐπαναστάσεως τῶν γενιτσάρων ἐναντίον τῶν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ' ἐπιχειρηθεισῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Αὗται εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *νιζάμ-ι-δζεδὶτ* (=νέος ὀργανισμός), τὸ ὄνομα δὲ αὐτὸ ἐδόθη καὶ εἰς τὸ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν καὶ περιστολὴν ἢ καταστροφὴν τῶν γενιτσάρων σχηματισθὲν νέον στράτευμα. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ὅταν ὁ Σελὶμ ἀπέστειλε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Μαχμοὺτ εἰς τοὺς στρατῶνας τῶν γιαμάκηδων, ὅπως πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς μισθοὺς των καὶ ἐνδύσῃ μὲ τὰς νέας στολάς. Οἱ γιαμάκηδες ὅμως, ἀφοῦ ἔλαβον τὰ χρήματα, ἠρνήθησαν νὰ ἐνδυθῶσι καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν εἰς βοήθειαν τοῦ Μαχμοὺτ ἐλθόντων νιζάμηδων. Ἡ μάχη ἐγενικεύθη μεταξὺ τῶν στρατώνων καὶ φρουρίων καὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ Βοσπόρου. Ἐπεκράτησαν οἱ γιαμάκηδες, οἵτινες καταλαβόντες ἕνα στρατῶνα παρὰ τὸ Βουγιοὺκ δερέ, ἐξέλεξαν ἀρχηγὸν τὸν εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν ἀνήκοντα Καμπακτζῆ-Μουσταφᾶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκαν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ὅπως τιμωρήσῃ ὅλους τοὺς ἐξεγειρομένους κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῶν παλαιῶν θεσμῶν τοῦ κράτους, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τοποτηρητὴς τῆς βεζυρείας καὶ ὁ μουφτῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν καθησύχαζον τὸν σουλτᾶνον καὶ τὸ διβάνιον, ἀφ' ἑτέρου δ' ἔξηπτον ἐν τῷ κρυπτῷ ὅλους τοὺς γενιτσάρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως συμπράξωσι κατὰ τῶν γιαμάκηδων. Ἀφοῦ παρεσκευάσθησαν ὅλα, ὁ Καμπακτζῆς ἐξεκίνησεν ἐκ Βουγιοὺκ δερὲ τὴν 17/29 Μαΐου 1807 ἐπὶ κεφαλῆς 600 μόνον ἀνδρῶν, φθάσας δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγένετο δεκτὸς ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Ἀμέσως συνεννοήθη μὲ τὸν γενιτσὰρ-ἀγᾶν καὶ ὁμιλήσας πρὸς τοὺς γενιτσάρους προσείλκυσε πλείστους ἐξ αὐτῶν, ταχέως δὲ τὸ κίνημα ἐγενικεύθη. Ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ γενίτσαροι, φέροντες θριαμβευτικῶς τοὺς λέβητας τῶν στρατώνων των εἰς τὸ Ἂτ-Μεϊντὰν (τὸν Ἱππόδρομον). Ὁ Καμπακτζῆς εἰς ὁρμητικὸν πρὸς τοὺς στασιαστὰς λόγον ἐζήτησε τὴν τελείαν κατάργησιν τοῦ «νιζὰμ-ἰ-δζεδιτ» καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν μεταρρυθμιστῶν μεγιστάνων, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ φονευθῆ ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου. Οἱ ὑπόλοιποι ἐφονεύθησαν τὴν ἐπιοῦσαν. Πτοηθεὶς ὁ σουλτᾶνος, ἀφοῦ ἐθυσίασε τὸν πιστόν του Μποσταντζῆ-μπασῆ εἰς τὴν μανίαν τῶν στασιαστῶν, ἐξέδωκε διάγγελμα (Χὰττ-ἰ-σερίφ) ἀναγγέλλον τὴν κατάργησιν τοῦ «νιζὰμ-ἰ-δζεδίτ». Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Τὴν νύκτα ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Σελίμ, ἥτις καὶ ἐγένετο, ἐκδόσαντος τοῦ μουφτῆ φετβᾶν, καθ' ὃν τὸ συμφέρον τῆς θρησκείας καὶ ἡ σωτηρία τῶν Ὀθωμανῶν ἀπαιτοῦσι νὰ ἐκθρονισθῇ ὁ Σελίμ. Ἀντ' αὐτοῦ ἀνεκηρύχθη σουλτᾶνος ὁ ἀντιδραστικὸς ἐξάδελφός του Μουσταφᾶς Δ'. Ὁ Καμπακτζῆς διωρίσθη φρούραρχος τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Βοσπόρου. Τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τιμωρὸς τῶν ἀντιδραστικῶν ὁ πασᾶς τοῦ Ρουστσουκίου Μουσταφᾶ Μπαϊρακτάρ, ὅστις ἐφόνευσε τὸν σουλτᾶνον καὶ τὸν Καμπακτζῆν. Ν. ΜΟΙΧΟΠΟΥΛΟΣ

καμπακτζῆς (ὁ) κολοκυθᾶς.

Καμπάλ (Cabal). Ἀγγλικὸς τύπος τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως *καββάλα* (βλ. λ.). Περὶ τοῦ ὑπουργείου *Καμπάλ* (Cabal Cabinet) βλ. λ. *Καββάλας* ὑπουργεῖον.

Καμπαλὰθ ***Σαμπάθ***. Οὕτω καλεῖται παρ' Ἰουδαίοις ἡ ἱεροτελεστία ἑκάστης ἑσπέρας Παρασκευῆς, δι' ἧς γίνεται ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Σαββάτου. Κατ' αὐτὴν ᾄδονται ἐκτὸς δαυϊδικῶν τινων ψαλμῶν καὶ τοῦ Ἄσματος ᾀσμάτων διάφοροι συναγωγικοὶ ὕμνοι ἐξυμνοῦνες τὴν ἔλευσιν τῆς σαββατιανῆς ἡμέρας ὡς ἐρωμένης τοῦ Ἰσραὴλ (βλ. *Ἀλκαβίτς*). Γ. ΕΛ.

καμπαλέττα (ἡ) (Cabaletta) *[Μουσικ.]*. Βραχεῖα καὶ μελῳδικὴ μουσικὴ φράσις, συνώνυμος πρὸς τὴν «καβατινέττα» (βλ. *καβατίνα*), χρησιμοποιηθεῖσα κυρίως ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἰταλῶν συνθετῶν, ὡς κατακλεὶς ἑνὸς μεγάλης διαρκείας μέλους. Γ. Σ.

Καμπαλιέρο (Caballero), ***Ἀντώνιος***. Ἱσπανὸς ἱεραπόστολος (1603—1669). Εἰσήχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν τῷ 1618 καὶ τῷ 1633 ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Κίναν, ὅπου παρέμεινε σχεδὸν συνεχῶς ὡς ἱεραπόστολος, κατορθώσας νὰ προσηλυτίσῃ χιλιάδας Κινέζων εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἱδρύσας πολλὰς ἐκκλησίας καὶ ὑποστὰς πολλὰς καταδιώξεις καὶ βασανιστήρια. Διεκρίνετο διὰ τὴν πολυμάθειάν του καὶ τὴν τελείαν ἐκμάθησιν τῆς κινεζικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ συνέγραψε πολλὰ θρησκευτικὰ βιβλία. Μεταξὺ τῶν 50 ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν καστιλιανὴν γλῶσσαν, τὴν λατινικὴν καὶ τὴν κινεζικήν, τὰ κυριώτερα εἶναι: «Περὶ τῶν διώξεων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν ἱεραποστόλων ἐν Κίνᾳ» (1664), «Χριστιανικὴ κατήχησις» (1666), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

—**Καμπαλιέρο** (Caballero), ***Βερναρδῖνος***. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Παραγουάης, γεννηθεὶς τῷ 1831. Στρατιώτης κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου μεταξὺ Βραζιλίας καὶ Παραγουάης (1864), ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας, προαχθεὶς ἐντὸς τριετίας εἰς συνταγματάρχην καὶ νικήσας ἐπανειλημμένως τοὺς ἀντιπάλους. Τῷ 1870 συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας ἀφέθη ἐλεύθερος καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Παραγουάην ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατόπιν ἀπεστάλη ἐπὶ διπλωματικῇ ἀποστολῇ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τῷ 1880 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1885 καὶ καταστὰς δημοτικώτατος παρὰ τῷ λαῷ. Μ. Δ. Β.

—**Καμπαλιέρο** ***Ἰνφάντε ὐ Λουάθο*** (Caballero Infante y Luatho), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς συγγραφεὺς καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀβάνᾳ τῆς Κούβας τῷ 1847. Ἐσπούδασε νομικά, φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σεβίλλης, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καθηγητής. Εἶναι κάτοχος μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τῆς Ἱσπανίας, περιλαμβανούσης αἰγυπτιακά, ρωμαϊκὰ καὶ ἀραβικὰ ἔργα ἀγγειοπλαστικῆς, ἐκ μετάλλου, ἐκ μαρμάρου, ἐκ ξύλου καὶ ἐκ πολυτίμων λίθων. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ὁ Σοφοκλῆς», «Ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ἡ ἑλληνικὴ κωμῳδία», «Τὸ αἴσθημα παρ' Ὁμήρῳ καὶ Βιργιλίῳ», «Ἀραβικὰ νομίσματα τῆς Βαλεντίας», κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Καμπαλιέρο** (Caballero), ***Ἰωάννης Μπαρούτ***. Ἱσπανὸς ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 1852, καθηγητὴς τῆς

Digitized by Google

ἀνατομίας καὶ ἐμβρυολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σαντιάγου καὶ διευθυντὴς τοῦ εἰδικοῦ συφιλιδικοῦ νοσοκομείου. Συνειργάσθη εἰς πολλὰ ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικὰ περιοδικά, τὰ δὲ ἔργα του ἐπὶ τῆς ἀνατομίας, τῆς παθολογίας καὶ τῆς συφίλιδος μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς ἄλλας γλώσσας. Πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἰατρικῶν ἔργων του ἔγραψε καὶ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Ἐφήρμυσεν ἐπίσης εἰδικὴν μέθοδον πρὸς θεραπείαν τοῦ καρκίνου. Μ. Δ. Β

— **Καμπαλιέρο** (Caballero), ***Ἰωσὴφ ντὲ λὰ Λοὺθ.*** Ἱσπανὸς παιδαγωγός, φιλόσοφος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀβάνᾳ τῆς Κούβας (1800—1862). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Ἀβάνᾳ, ἔνθα ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, καὶ κατόπιν ἐπεσκέφθη τὴν Εὐρώπην, ὅπου συνεδέθη μετὰ πολλῶν ἐξεχόντων ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς καὶ τοῦ Οὔμμπολντ. Τῷ 1832 ἵδρυσεν ἐν Ἀβάνᾳ πρότυπον σχολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐφήρμοσε νέον παιδαγωγικὸν σύστημα, συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Κούβας. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1890 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Ἰωσὴφ ντὲ λὰ Λοὺθ Καμπαλλέρο».

— **Καμπαλιέρο** (Caballero), ***Μανουὲλ Φερναντέθ***· βλ. λ. *Φερναντέθ.*

— **Καμπαλιέρο ὓ *Μοργκάϋ*** (Caballero y Morgay), ***Φερμίν.*** Ἱσπανὸς συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1800—1876). Εἶχεν ἀφιερωθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, ἀλλὰ τῷ 1820 παρῃτήθη τῶν θρησκευτικῶν σπουδῶν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ νομικά, τὴν βοτανικήν, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν. Τῷ 1822 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας καὶ χρονολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μαδρίτης. Λόγῳ τῶν προοδευτικῶν του ἰδεῶν ἠναγκάσθη τῷ 1823 νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἱσπανίαν, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Μαδρίτην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Ζ'. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν κατέλαβε πλεῖστα ἀξιώματα, ἐγένετο δήμαρχος τῆς Μαδρίτης, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, γερουσιαστὴς καὶ πρόεδρος τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῆς Μαδρίτης Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Τὸ ἱσπανικὸν δίκαιον καὶ ἡ ἱστορία αὐτοῦ», «Χάρτης τοῦ τουρκικοῦ πολέμου» (1828), «Ἡ νικηφόρος Τουρκία» (1829), «Γεωγραφικὴ σύνοψις» (1848), «Ἐπιτομὴ καὶ λεξιλόγιον βοτανικῆς» κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Καμπαλιέρο ὓ *Μπελλίντο*** (Caballero y Bellido), ***Ἐρνέστος.*** Ἱσπανὸς φυσικὸς καὶ χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Εἶναι διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ποντεβέντρα καὶ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ χημείας ἐν αὐτῷ. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε τὰ ἔργα: «Τεχνικὴ τῶν συστηματικῶν μικροσκοπικῶν προπαρασκευῶν» καὶ «Τὸ μικροσκόπιον», βραβευθέντα ὑπὸ τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Μαδρίτης. Πολλαὶ πρωτότυποι μέθοδοι αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὑπὸ ξένων εἰδικῶν. Μ. Δ. Β.

— **Καμπαλιέρο** (Caballero), ***Φερνάν.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον Ἱσπανίδος μυθιστοριογράφου· βλ. λ. ***Φερνὰν*** Καμπαλιέρο.

Καμπαλλέρο (Caballero), προφ. *Καμπαλιέρο.* Ὄνομα διαφόρων Ἱσπανῶν καὶ ἱσπανικῆς καταγωγῆς ἐπιφανῶν προσώπων, περὶ ὧν βλ. λ. *Καμπαλιέρο.*

Κάμπαλον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μογγολικὴ ὀνομασία τοῦ *Πεκίνου* (βλ. λ.).

Καμπὰν (Campan) *[Γεωγρ.].* Καντόνιον, πόλις καὶ λατομεῖα ἐν Γαλλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἄνω Πυρηναίων καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Μπανιὲρ ντὲ Μπιγκόρ. Τὸ καντόνιον περιλαμβάνει 4 δήμους καὶ ἔχει 5.060 κατ. Ἡ πόλις εἶναι πρωτ. τοῦ καντονίου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀρμπιζόν, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀντάρ. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετὰ περιστυλίου ἐκ μονολίθων μαρμάρων. Τὰ λατομεῖα εὑρίσκονται παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν καὶ τῷ ὁμωνύμῳ καντονίῳ εἰς ὕψος 1.497 μ. ἐπὶ τῶν Πυρηναίων. Ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται θαυμάσιον εἶδος μαρμάρων πρασίνου χρώματος, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα καμπὰν καὶ φέρον φλέβας ἐρυθράς, λευκάς, φαιὰς καὶ ροδίνας. Τὰ λατομεῖα ταῦτα εὑρίσκοντο ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἐπρομήθευσαν κατὰ καιροὺς τὰ μάρμαρα, ἐκ τῶν ὁποίων ἔχουν κατασκευασθῆ οἱ κίονες πλείστων ἐκ τῶν ὡραιοτέρων κτιρίων τῆς Εὐρώπης, ὡς εἶναι τὸ Μέγα Τριανόν, τὸ Μελόδραμα τῶν Παρισίων, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βερολίνου κ.τ.λ. Μ.Δ.Β.

Καμπὰν (Campan), ***Ἰωάννα-Λουΐζα-Ἐρριέττη,*** τὸ γένος Genest. Γαλλὶς παιδαγωγὸς (1752—1822). Εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἐγένετο ἀναγνώστρια τῶν θυγατέρων τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'. Βραδύτερον ἡ Μαρία Ἀντουανέτα τῆς ἔδωκεν ὡς σύζυγον τὸν Καμπὰν μετὰ τοῦ τίτλου τῆς θαλαμηπόλου τῆς βασιλίσσης. Κινδυνεύσασα κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν κατέφυγεν εἰς τὸ Κουμπερτέν, εἶτα εἰς Σαὶν-Ζερμαίν, ὅπου ἤνοιξεν οἰκοτροφεῖον, εἰς ὃ ἐφοίτησε καὶ ἡ Ὀρτενσία Μπωαρναί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γνωρισθῇ μὲ τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ἐξετίμα αὐτὴν μεγάλως καὶ τὴν διώρισε βραδύτερον διευθύντριαν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦ Ἐκουάν. Ἡ Καμπὰν συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διδασκαλίας τῶν θηλέων ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ οἰκογενειακὴν μόρφωσιν τῆς γυναικὸς ἐν γένει. Τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐξέθεσεν εἰς διάφορα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀπομνημονεύματα ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῆς Μαρίας Ἀντουανέττας» (1822 τ. 3), «Περὶ ἀγωγῆς μετὰ συμβουλῶν πρὸς δεσποινίδας» (1824 τ. 2), «Ἐπιστολαὶ δύο μαθητριῶν τοῦ Ἐκουὰν» (1824), «Ἀνεκδοτικὸν ἡμερολόγιον» (1825), «Ἀλληλογραφία μετὰ τῆς βασιλίσσης Ὀρτενσίας» (1835). Μ. Δ. Β.

καμπάνα (ἡ)· δημοτ., μέγας κώδων, ἰδίᾳ τῶν ναῶν: «μεγάλη, — μικρὴ καμπάνα»· || μεταφ. ἐπιτίμησις, τιμωρία: «ἔφαγε μιὰ καμπάνα», «θὰ σοῦ τραβήξω καμμιὰ καμπάνα» (ἀπὸ τοῦ λατιν. campana).

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. *κώδων.*

«Καμπάνα». Ἐφημερὶς τοπικῶν καὶ ἐφεδρικῶν συμφερόντων ἐν Μυτιλήνῃ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Στρατῆ Μυριβήλη τῷ 1923. Ἐγράφετο καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν δημοτικήν.

Καμπάνα (Campana), ***Φάβιος.*** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1819—1882). Ἐν Λονδίνῳ ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου τοῦ ᾄσματος, ἐκεῖ δὲ ἀνεβίβασε τῷ 1800 τὸ μελόδραμά του «Almina» καὶ ὀλίγα ἔτη ἀργότερον ἐν Πετρουπόλει τὴν «Ἐσμεράλδα», ἔργον στεφθὲν ὑπὸ μεγίστης ἐπιτυχίας. Ἔγραψεν ἓξ ἀκόμη μελοδράματα, ἓν μπαλλέττο, μελῳδίας εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν κλπ. Γ. Σ.

Καμπάνα (Campana) *[Γεωγρ.].* Ὀνομασία πλείστων πόλεων, ποταμῶν, νήσων καὶ ὀρέων τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Μ. Ν. Δ.

— **Καμπάνα** (Campanha) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίνας Ζεράες καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἀνεκμετάλλευτα μεταλλεῖα χρυσοῦ, εἰς ἀπόστασιν δὲ 20 χλμ. ὑπάρχουσι τρεῖς μεταλλικαὶ πηγαὶ καὶ λουτρά. Εἶναι σπουδαῖον γεωργικὸν κέντρον, ἐξάγει βούτυρον, σάκχαριν καὶ ἔχει σημαντικωτάτην κτηνοτροφίαν. Κάτ. 7.000 Μ. Ν. Δ.

— **Καμπάνα** (Campana) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μπουένος-Ἄϋρες, κειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λουζὰν καὶ Παράνα εἰς ἀπόστασιν 82 χιλιομ. ἀπὸ τοῦ Μπουένος-Ἄϋρες, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 15.000. Ἡ Καμπάνα, σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον, ἐξάγει κτήνη, κατεψυγμένα κρέατα καὶ δέρματα. Ἐπὶ πλέον ἔχει βιομηχανίαν σάπωνος καὶ χάρτου. Μ. Ν. Δ.

— **Καμπάνα** (Campanha) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Πορτογαλίας εἰς ἀπόστασιν 205 χιλιομ. ἀπὸ τοῦ Ὀπόρτου. Κάτ. 10.200. Μ. Ν. Δ.

Καμπάνα, *μουσεῖον* — (Musée Campana). Συλλογὴ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιοπώλου μαρκησίου Καμπάνα, ζήσαντος κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Μεταφερθεῖσα εἰς Παρισίους τῷ 1861 ἐναπετέθη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Μ. Δ. Β.

Καμπανάκης. Ὄνομα οἰκογενείας, ἥτις ἤκμασεν ἐν Ἄνδρῳ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Ἐκ τοῦ ἐν Ἀπατουρίοις κλάδου τῆς οἰκογενείας ταύτης κατήγετο ἡ μήτηρ τοῦ Θεοφίλου Καΐρη Ἐκ τῆς οἰκογενείας Καμπανάκη εἶναι γνωστοὶ ὁ ἐξ Ἀηδονίων τοῦ Κορθίου *Γιαννάκης Λ. Καμπανάκης,* διατελέσας κοτζάμπασης Ἄνδρου τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1810 καὶ εἶτα ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1816, καὶ ὁ υἱὸς τούτου *Λεοναρδάκης Καμπανάκης,* διατελέσας πληρεξούσιος τῆς Ἄνδρου εἰς τὰς τελευταίας ἐπὶ Ἐπαναστάσεως ἐθνικὰς συνελεύσεις (*Δ. Π. Πασχάλη,* Ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου, τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1927. — *Τοῦ αὐτοῦ.* Τὸ ἀρχοντολόγιον τῆς Ἄνδρου).

— **Καμπανάκης, *Πάτροκλος Μ.*** Ἀρχιτέκτων γεννηθεὶς ἐν Ἀηδονίοις τοῦ Κορθίου τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1929. Ἐφιλοπόνησε τὰς ἑξῆς μελέτας: «Περὶ οἰκοδομῆς ἱερῶν ναῶν» ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Κωνσταντινουπόλεως (1910, ἀριθ. 12 κ. ἑ.), «Ἡ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ συγκοινωνία τῶν δύο κόσμων διὰ τῆς Ἀτλαντίδος ἐν Κωνσταντινουπόλει (1893) μετὰ 10 φωτοτυπικῶν πινάκων «Σύντομος μελέτη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου τῷ ἀγνώστῳ στρατιώτῃ» ἐν Ἀθήναις (1926). Ἐβραβεύθη εἰς πολλοὺς διεθνεῖς ἀρχιτεκτονικοὺς διαγωνισμούς, ἐξετέλεσε δὲ πλείστας δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς οἰκοδομάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ θέατρον τῶν Μνηματακίων, τὰ μέγαρα τῆς Ἱσπανικῆς καὶ Βελγικῆς πρεσβείας, τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν καὶ ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ ἰδικῶν του ἐπίσης σχεδίων ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐν Καΐρῳ. Δ. Π. Π.

καμπανάκια (τὰ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἰπομοία ἡ ὡραιοφυής.*

καμπαναρειὸ (τό)· δημοτ., κωδωνοστάσιον τοῦ ναοῦ.

καμπανάρης (ὁ)· ὁ κρούστης τῆς καμπάνας καὶ τοῦ σημάντρου· || γενικῶς ὁ νεωκόρος.

καμπανάρι (τό). Καλοῦνται καμπανάρια ἐν τῇ ἀμπελουργίᾳ αἱ μετὰ τὸν τρυγητὸν ἐναπομένουσαι, μικραὶ συνήθως καὶ ἀτελῶς ὡριμάσασαι σταφυλαί, τὸ ἀποτρύγημα καὶ ἄλλως ὑπὸ τοῦ λαοῦ *κουδούνι* ἐπιλεγόμενον. Κ. ΠΑΠ.

Καμπανᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἄκρα τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς *Καμπανὸς* τῆς Ἄνδρου, βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ χειμάρρου Μικροτανταλᾶ καὶ φερωνύμου ὑφόρμου. Σ. Ε. Λ.

Καμπανᾶτα *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τουλιάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 31.

Καμπανὲλ (Cabanel), ***Ἀλέξανδρος.*** Γάλλος ζωγράφος (1823—1889). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Picot, τῷ δὲ 1845 ἔλαβε τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης. Διετέλεσεν ἐπὶ πολὺ καθηγητὴς εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, διεφημίσθη δ' ὡς ζωγράφος ἱστορικῶν πινάκων καὶ προσωπογράφος, ἐκτιμηθεὶς κατὰ τὴν ἐποχήν του πολὺ πέραν τῆς πραγματικῆς ἀξίας του. Ἡ κομψότης τοῦ ὕφους του καὶ ἡ συμμετρία τῆς συνθέσεως, αἵτινες τόσον ἔθελγον τοὺς παλαιοὺς θεατὰς τῶν πινάκων του, δὲν κρίνονται σήμερον ἱκαναὶ ν' ἀντιρροπήσουν τὴν ψυχρὰν καὶ συμβατικὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν ἑρμηνεύει τὴν ἱστορίαν, οὐδὲ τὸν ἄνευ ἐπαρκοῦς ζωῆς χρωματισμόν του. Διὰ πρώτην φορὰν ἐγένετο εὐφήμως γνωστὸς ὁ Καμπανέλ, ὅτε ἐξέθηκε τὸν πίνακά του: «Ὁ θάνατος τοῦ Μωϋσέως». Μετὰ τοῦτον ἤρχισε συχνάκις νὰ ἐκθέτῃ ἔργα του, τυγχάνοντα εὐμενοῦς ὑποδοχῆς κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν κριτικῶν. Τῷ 1863 ὠνομάσθη μέλος τῆς παρισινῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Τὸ αὐτὸ ἔτος παρουσίασεν ἓν τῶν γνωστοτέρων καὶ μᾶλλον ἐκτιμηθέντων ἔργων του, ἐκτελεσθὲν κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ', τὴν «Γέννησιν τῆς Ἀφροδίτης», ἐν ᾗ φαίνεται ἀποδίδων τὸ γυναικεῖον γυμνὸν μετά τινος ἐπιτυχίας. Τῷ 1868 ἐξεπόνησε τὴν «Ἀνάπαυσιν τῆς Ρούθ», κατὰ παραγγελίαν τῆς αὐτοκρατείρας Εὐγενίας, εἶτα δὲ τὴν «Φρατζέσκαν ντὰ Ρίμινι», ἀποκειμένην εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀμιένης. Ἕτερα ἀξιομνημόνευτα ἔργα τοῦ Καμπανὲλ εἶναι: «Ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κῆπον τῶν Ἐλαιῶν», «Ἡ Ἀγλάη καὶ ὁ Βονιφάτιος», «Ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος μετὰ τῆς μητρός του ἁγίας Μονίκης», «Φλωρεντινὸς ποιητής», ἡ «Αὐτοπροσωπογραφία» του, αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Bruyas καὶ τῆς Κας Marès κλπ. Ι. Μ. Π.

καμπανέλες (οἱ) *[Βοτ.].* Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *περιαλλόκαυλον τὸ συχνανθές, περιαλλόκαυλον τὸ ὡραιανθὲς καὶ ἀβούτιλον τὸ ἀβικέννειον.*

Καμπανέλλα (Punta della Campanella) *[Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Ἰταλίας πλάτ. 40°34' Β, μήκ. 14°20' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1847: Naples to cape Bonifati) ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως. Σχηματίζει τὸ νότιον ἀκρότατον σημεῖον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως καὶ χωρίζει τοῦτον ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σαλέρνου, ἔναντι τῆς νήσου Κάπρι, μετὰ τῆς ὁποίας σχηματίζει τὸν πορθμὸν Μπόκκα Πίκκολα. Ἐπ' αὐτοῦ ὑφίστανται τὰ ἐρείπια παλαιοῦ κωδωνοστασίου, ἐξ οὗ τὸ ἀκρωτήριον ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ὅπερ εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐκεῖ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἵνα διὰ τῶν κωδωνοκρουσιῶν τοῦ ἐκεῖ ἀγρύπνου φύλακος εἰδοποιοῦνται οἱ περίοικοι περὶ τῆς ἀφίξεως πειρατικῶν πλοίων. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Ἀθήναιον,* ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ἀφιερωμένος ναός, ἵδρυμα τοῦ Ὀδυσσέως. Μ. Δ. Β.

Καμπανέλλα (Campanella), ***Θωμᾶς.*** Ἰταλὸς φιλόσοφος γεννηθεὶς ἐν Steyana, μικρῷ χωρίῳ τῆς Καλαβρίας, τῷ 1568 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1639 Οἱ γονεῖς του τὸν προώριζον διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου, ἀλλ' αὐτὸς προτιμῶν τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν κατετάγη δεκατετραετὴς εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν. Ταχέως ὅμως ᾐσθάνθη ἔντονον ἀπέχθειαν πρὸς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν, ὅπως ὅλα τὰ ἀνώτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐμελέτησεν ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς ἀρχαιότητος καὶ οὐδέν, οὔτε αὐτὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸν ἱκανοποίησεν. Ἐνῷ ἀκόμη ἦτο δόκιμος μοναχός, ὑπεστήριξε μετὰ θάρρους καὶ εἰς δημοσίας συζητήσεις τὸν Βερναρδῖνον Τελέσιον, τοῦ ὁποίου δὲν συνεμερίζετο πάσας τὰς ἰδέας, ἀλλ' ἐθαύμαζε τὴν ἀνεξαρτησίαν. Διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματός του καὶ τῶν ἐπιθέσεών του ἐναντίον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐπροκάλεσε τὴν ἔχθραν πολλῶν καὶ κατηγορήθη ἐπὶ μαγείᾳ καὶ αἱρέσει. Εἰς τὰς ἐπικινδύνους ταύτας κατηγορίας προσετέθη καὶ ἡ κατηγορία ὅτι συνώμοσε κατὰ τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας, ἡ ὁποία εἶχεν ὑποδουλώσει τότε τὴν πα-

Digitized by Google

τρίδα του. Συλληφθεὶς ὡδηγήθη πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, κατηγορούμενος ἐπὶ ἐγκλήματι κατὰ τοῦ κράτους καὶ τῆς Εκκλησίας, ὑπεβλήθη ἑπτάκις εἰς φρικτὰ βασανιστήρια καὶ διέσωσε μὲν τὴν ζωήν του, κατεδικάσθη ὅμως εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἐπὶ εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη παρέμεινεν ἐντὸς τῆς εἱρκτῆς, ὑπομείνας μετ' ἀξιοθαυμάστου καρτερίας τὰ δεινὰ τῆς μακρᾶς ταύτης φυλακίσεως. Ὁ ἴδιος ηὐλόγει τὴν τραγικήν του τύχην, ἡ ὁποία τοῦ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῇ ὁλοψύχως εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν συγγραφήν, ἀπηλλαγμένος τῶν φροντίδων τοῦ κόσμου. Τέλος ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ Η', φίλος τῶν γραμμάτων, ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Νεαπόλεως νὰ τοῦ τὸν παραχωρήσῃ, διὰ νὰ τὸν δικάσῃ, δῆθεν, διὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ὡς ὕποπτον αἱρέσεως. Μεταφερθεὶς εἰς Ρώμην ὁ Καμπανέλλα ἀφέθη τελείως ἐλεύθερος. Ἀλλ' ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις, μένεα πνέουσα κατὰ τοῦ φιλοσόφου, ἠθέλησε νὰ τὸν συλλάβῃ διὰ τῶν ἐν Ρώμῃ πρακτόρων της, ὁπότε ὁ Οὐρβανὸς Γ', ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κόμιτος de Noailles, πρεσβευτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τὸν ἐφυγάδευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐν Παρισίοις ὁ Καμπενέλλα ἐγένετο θερμότατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' καὶ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐτίμα μᾶλλον τὸν ἐχθρὸν τῆς ἱσπανικῆς δυνάμεως ἢ τὸν φιλόσοφον.

Θωμᾶς Καμπανέλλα.

Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα του ὁ Καμπανέλλα τὰ συνέγραψεν ἐν τῇ φυλακῇ. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς: «De libris propriis et recta ratione studendi syntagma» (Παρίσιοι 1642), «Ad doctorem gentium de gentilismo non retinendo et de praedestinatione et gratia» (Παρίσιοι 1657), «Philosophia sensibus demonstrata» (Νεάπολις 1590), «De sensu rerum et magia» (Francfort-sur-le-Main 1620, Παρίσιοι 1637), «Apologia pro Galileo» (1622), «Philosophiae rationalis et realis partes quinque» (Παρίσιοι 1638), «Universalis philosophiae seu metaphysicarum rerum juxta propria dogmata» (Παρίσιοι 1637), «Atheismus triumphatus, seu reductio ad religionem per scientiam veritatis» (Ρώμη 1631), «Civitas solis» (Οὐτρέχτη (1643), «De monarchia hispanica» (1640), «De rerum natura libri quatuor», δημοσιευθὲν μετ' ἄλλων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Realis philosophiae epilogisticae, hoc est De rerum natura, hominum moribus, politica, cui «Civitas solis» adjuncta est oeconomica cum ad notationibus physiologicis» (Francfort sur le-Main 1623). Ἀπόσπασμα τῆς συλλογῆς ταύτης ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Prodromus philosophiae instaurandae κλπ.» (αὐτόθι 1617). «De optimo genere philosophandi» (Παρίσιοι 1636). Ὁ Καμπανέλλα συνέγραψε καὶ φιλοσοφικὰ ποιήματα δημοσιευθέντα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Settimontano Squilla καὶ μὲ τὸν τίτλον «Scelta d' alcune poesie filosofische» (Francfort s. l. M. 1622), καὶ ὑπεστήριξε τὸν καθολικισμὸν εἰς τὰ ἔργα: «Monarchia Messiae» (Jesi 1633) καὶ «Della libertà e della felice suggezzione allo stato ecclesiastico» (Jesi 1633). Ἀνέκδοτα χειρόγραφα τοῦ Καμπανέλλα, πολιτικοῦ περιεχομένου, ἀπόκεινται ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.

Ὁ Καμπανέλλα ἀνήκει εἰς τοὺς συντηρητικοὺς φιλοσόφους τῆς Ἀναγεννήσεως, μολονότι ὑπέστη ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους τόσας διώξεις. Ἐπίστευε μὲν ὅτι ἔμελλε νὰ γεννηθῇ νέα ἐπιστήμη καὶ νέα φιλοσοφία, διάφορος τῆς σχολαστικῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ ὡς βάσιν τῆς μελλούσης ταύτης προόδου τὴν ἀρχαίαν εἰδωλολατρικὴν φιλοσοφίαν. Δι' αὐτὸν ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ ὁποία εἶχε τροφοδοτήσει ὁλόκληρον τὸν μεσαίωνα, ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἑπομένως ἀπορρίψιμος. Ἐζήτει μίαν τελείως νέαν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία νὰ προήρχετο ἐκ τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας κατόπιν μελέτης τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς ἄστοχον τὴν καταδίκην τοῦ Γαλιλαίου, ὁ ὁποῖος ἤνοιγε νέους δρόμους εἰς τὴν ἀστρονομίαν καὶ εἰς οὐδένα ἐξέθετε κίνδυνον τὸ δόγμα.

Ἡ περὶ φύσεως ἀντίληψις τοῦ Καμπανέλλα ἔχει χαρακτῆρα ἀνιμιστικόν. Ἡ ἀλληλεπίδρασις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀμοιβαία ἕλξις τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων τῆς φύσεως θὰ ἦσαν ἀνεξήγητοι, κατ' αὐτόν, ἂν δὲν ὠφείλοντο εἰς μίαν ἰδιότυπον αἰσθητικότητα. Διὰ νὰ ἐπιδροῦν τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πρέπει νὰ αἰσθάνωνται, ἡ δὲ αἴσθησίς των αὕτη δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κοινῆς ἐνεργείας τῶν στοιχείων, διότι ὁ σχηματισμὸς δεξιότητος ἢ ἰδιότητος ὅλως νέας θὰ ὡμοίαζε πρὸς δημιουργίαν ἐκ τοῦ μηδενός. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ αἴσθησις γεννᾶται ἐκ τῶν ὑλικῶν στοιχείων ἐνέχει τὴν αὐτὴν περὶ τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας ἀντίληψιν, ὅπως καὶ ἡ παραδοχὴ ὅτι τὸ ὑλικὸν γεννᾶται ἐκ τοῦ ἀΰλου. Ἡ φύσις ἔχει ἰδίαν ψυχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλονται τὰ ποικίλα φυσικὰ φαινόμενα. Πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἐκδηλοῦται ὡς δύναμις (potestas), σοφία (sapientia) καὶ ἔρως (amor). Εἶναι σημαίνει κατὰ πρῶτον λόγον δύνασθαι. Ἡ δύναμις εὑρίσκεται εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν καὶ τὴν τελειοτάτην μορφὴν ἄπειρος, παρὰ τῇ θεότητι, περιωρισμένη δὲ εἰς πᾶσαν πεπερασμένην ὕπαρξιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πληρότης τοῦ ὄντος περιορίζεται πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ τοῦ μὴ ὄντος. Ὅ,τι ἀληθεύει περὶ τῆς δυνάμεως, ἀληθεύει καὶ περὶ τῆς σοφίας καὶ τοῦ ἔρωτος. Ἄνευ σοφίας ἡ δύναμις ἀδυνατεῖ νὰ δράσῃ, ἡ δὲ σοφία αὕτη εἶναι σύμφυτος πρὸς τὴν δύναμιν. Τὸ αἴτημα πάσης ἄλλης σοφίας εἶναι ἡ σοφία τοῦ ἐγώ, ἡ ὁποία ὑπάρχει κεκρυμμένη εἰς πᾶν πρᾶγμα. Τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα ἔχουν ἔμφυτον καὶ κεκρυμμένην (abdi tam innatam) ἔννοιαν ἑαυτῶν, ἡ ὁποία ταυτίζεται πρὸς τὴν φύσιν των, καὶ ἡ ὁποία, παρεμποδιζομένη μόνον ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, τόσον περισσότερον, ὅσον κατώτερον εἶναι τὸ εἶδος τοῦ ἐπὶ μέρους ὄντος, μᾶς ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ τρίτη ἐκδήλωσις τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἔρως, ἡ τάσις τουτέστι παντὸς πρὸς διατήρησιν, ἡ ἐνυπάρχουσα οὐ μόνον εἰς τὰ ἐνόργανα (διαιώνισις) ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνόργανα. Ἀκόμη καὶ ἡ διάχυσις τοῦ φωτὸς καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῆς θερμότητος εἶναι τάσις, διὰ τῆς ὁποίας ἐκδηλοῦται ὁ αἰώνιος ἔρως τῶν πραγμάτων. Ἐκ τοῦ ἔρωτος ἡμῶν αὐτῶν προέρχεται ὁ ἔρως τῶν ἄλλων, ὅπως ἐκ τῆς γνώσεως ἡμῶν αὐτῶν, ἡ γνῶσις τῶν ἄλλων. Αἱ εἰδικαὶ μορφαί, τὰς ὁποίας ὑποδύεται ὁ ἔρως ἐν σχέσει πρὸς τὰ διάφορα ἀντικείμενα, προϋποθέτουν τὸν κεκρυμμένον ἔρωτα, διὰ τοῦ ὁποίου κάθε ὂν διατηρεῖ καὶ συντηρεῖ τὴν ἰδίαν του ὕπαρξιν. Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ κάθε ὄντος, συνίσταται εἰς τὴν προσωπικὴν ταύτην διατήρησιν, ἡ δὲ ἀρετὴ εἶναι ὁ κανών, τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθῇ τις, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ὑπέρτατον σκοπόν, τὴν πλήρη προσωπικὴν διατήρησιν. Ἡ ἀρετὴ εἶναι διὰ τὸ ἄτομον ὅ,τι ὁ νόμος διὰ τὴν κοινωνίαν. Τὸν σκοπὸν τοῦ κόσμου δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τις διὰ τριῶν μέσων: διατηρῶν τὴν προσωπικότητά του, ἀναπαράγων τὴν ζωήν του διὰ τῶν τέκνων του καὶ ἀποθνῄσκων ἔντιμος καὶ ἔνδοξος. Τετάρτη ὁδὸς ἄγει εἰς τὴν αἰωνίαν ἐν Θεῷ ζωήν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος μετέχει τοῦ ἀπείρου ὄντος. Οὕτω ὁ Καμπανέλλα συνάπτει στενῶς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν πρὸς τὴν προσωπικὴν διατήρησιν.

Εἰς τὴν ἀτομικὴν ἠθικήν του ὁ Καμπανέλλα ὑπενθυμίζει τὸν Τελέσιον. Ὅπως αὐτός, θεωρεῖ ὡς κολοφῶνα πάσης ἀρετῆς τὴν ἀνύψωσιν (sublimitas). Εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικήν του ἐξετάζει τὰς διαφόρους κοινωνίας, ἀπὸ τῶν μικροτέρων, τῆς οἰκογενείας, μέχρι τῆς παγκοσμίου κοινωνίας, τῆς ὁποίας ἀνώτατον ἄρχοντα θεωρεῖ τὸν πάπαν. Ὁ Καμπανέλλα ἐπιδεικνύει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πολιτικήν. Ἴσως κατὰ τὴν νεότητά του νὰ ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του προωρισμένον διὰ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν μεταρρυθμιστήν. Εἶναι ἄγνωστον τὸ περιεχόμενον τῆς συνωμοσίας, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ ἔλαβε μέρος. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπρότεινε ἓν παγκόσμιον θεοκρατικὸν κράτος μὲ τὸν πάπαν ἐπὶ κεφαλῆς. Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Civitas solis» (Ἡλίου πολιτεία), στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος, ὅπως οἱ πρὸ αὐτοῦ Θωμ. Μῶρος καὶ Φρ. Βάκων, περιγράφει μίαν κατάστασιν πραγμάτων, ὅπου βασιλεύει ἡ ἐπιστήμη, δηλαδὴ ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως καὶ ἡ φιλοσοφία, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει κλῆρος καὶ εὐγένεια. Κυβερνῆται εἶναι οἱ τυχόντες καλυτέρας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς παιδεύσεως. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡλίου πολιτείας θεωροῦν γελοίαν τὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ τεχνῖται δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν τάξιν ἐξ ἴσου εὐγενῆ μὲ τὰς τάξεις, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦν τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἡ ἰδιαιτέρα κατοικία, ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ εἰς τοὺς κόλπους ἰδίας οἰκογενείας εἶναι ἀπηγορευμένα, διότι οἱ θεσμοὶ οὗτοι εὐνοοῦν τὸν ἐγωισμὸν καὶ ἐξασθενοῦν τὸν θερμὸν πατριωτισμὸν τῶν κατοίκων τῆς Ἡλίου πολιτείας. Αἱ ἀρχαὶ κανονίζουν τὰς γενετησίους σχέσεις ἐπὶ τῇ βάσει φυσιολογικῶν ὑπολογισμῶν, καὶ μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως τὸ κράτος ἔχῃ πολίτας ὑγιεῖς καὶ ἱκανούς. Διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς πρέπει νὰ διατηρῆται ὄχι τὸ ἄτομον, ἀλλὰ τὸ εἶδος. Ἡ ὑπερηφάνεια θεωρεῖται ὡς τὸ χείριστον τῶν ἐλαττωμάτων. Κάθε μέλος εἶναι ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν μᾶλλον συνᾴδουσαν πρὸς τὴν φύσιν του ἐργασίαν καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας του ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀξίας του. Ἐπειδὴ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν συμμετέχουν ὅλα τὰ μέλη τῆς πολιτείας, ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἕκαστος, εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς συνήθως ἐκτελουμένης ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων μελῶν τῶν ἄλλων κοινωνιῶν. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρόνου χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν γνώσεων, την συζήτησιν, τὴν μελέτην, τὴν διασκέδασιν, τὴν εὐχάριστον ἄσκησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ εἰκὼν αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁραματίζεται εἰς τὴν «Civitas solis» ὁ Καμπανέλλα, ἔρχεται εἰς καταφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μεταφυσικὸν ἀτομικισμόν του καὶ τὸν θεοκρατισμὸν τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν καὶ πολιτικῶν ἔργων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. S. Cypriano*, Vita et philosophia Th. Campanellae (Amsterdam 1705 καὶ 1722).—*Ferrari*, De religiosis Campanellae opinionibus (Parisiis 1840).—*Baldachini*. Vita et filosophia di Tomaso Campanella, τόμ. 2 (Νεάπολις 1840—1843 καὶ 1847—1857).—*C. Dareste*, Th. Morus et Campanella (Paris 1843).—*D. Berti*, Lettere inedite di T. Campanella e catalogo dei suoi scritti (1878).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Nuovi documenti di T. Campanella (1881).—*L. Amabile*. Fra T. Campanella, τ. 3 (Νεάπολις 1882).—*M. Carrière*, Philos. Weltanschauung d Reformationszeit.—*A. Calenda*, Fra Tomaso Campanella e la sua dottrina sociale e politica di fronte al Socialismo moderno (1895).—*H. Höffding*, Histoire de la philosophie moderne, γαλ. μετ. τόμ. Α (Paris 1924).

Θ. Π.

καμπανέλλι (τό). δημοτ., μικρὰ καμπάνα, καμπανάκι· || *(ναυτ.)* οἱ εἰς τὰς γωνίας τοῦ θαλάμου τῶν λέμβων ἔσω τοῦ καθρέπτου σκαλμοί, ἐφ' ὧν ἡμιδένεται διὰ ἡμιδέσμου ὁ ποὺς τοῦ λατινίου ἱστίου τῶν ἐμπορικῶν λέμβων, τὸ ἄλλως *μπαμπαδέλλι* ὀνομαζόμενον· || κατ' ἐπέκτ. οἱ κιονίσκοι τῶν σκαλμοδοκῶν τῶν παρὰ τὰ δρύφακτα ἢ παρὰ τὰς ἱστοπέδας.

Σ. Ε. Λ.

Καμπανὲς (Cabanès), ***Αὐγουστῖνος.*** Γάλλος ἰατρὸς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Γκουρντὸν τῷ 1862. Ἀπὸ τοῦ 1885 ἤρχισε συνεργαζόμενος εἰς πλεῖστα ἰατρικὰ καὶ φιλολογικὰ περιοδικά, ἀπὸ δὲ τοῦ 1894 ἐξέδωκε τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν τὰ «Ἰατρικὰ χρονικά». Πολυγραφώτατος, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ὁ ἄγνωστος Μαρὰ» (1890), «Ὁ ἀγνοηθεὶς Μπαλζὰκ» (1899), «Ὁ Ναπολέων κρινόμενος ὑπό τινος Ἄγγλου» (1901), «Τὰ μυστικὰ τῆς ἱστορίας», «Δηλητήρια καὶ μαγεῖαι», «Ὁ ἐπαναστατικὸς ἐκνευρισμός», «Χειρουργοὶ καὶ τραυματίαι», «Τὰ παράδοξα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» καὶ διάφορα ἰατροϊστορικὰ φυλλάδια ὡς «Ἡ πανώλης εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ», «Ἡ λέπρα κατὰ τὸν Μεσαίωνα» κ. ἄ., δι' ὧν ἐπιδιώκει τὴν λύσιν πλήθους ἱστορικῶν προβλημάτων, στηριζόμενος ἐπὶ βιολογικῶν φαινομένων. Τῷ 1898 ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν περὶ ἀνεγέρσεως μνημείου εἰς τὸν Saint-Beuve ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Λουξεμβούργου.

Μ. Ν. Δ.

Καμπάνης, *Ἀντώνιος.* Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ (1857—1913) προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ὑπασπιστὴς τῆς 4ης ταξιαρχίας. Συνέγραψε διαφόρους μονογραφίας καὶ τῷ 1910 μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ σύγγραμμα τοῦ Αὐστριακοῦ στρατηγοῦ φὸν Kuhn «Ὁ ὀρεινὸς πόλεμος». Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς συντάγματος πεζικοῦ, ἐφονεύθη δὲ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Καμπάνης, *Ἄριστος Κ.*** Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1883 καὶ διαμείνας ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Πειραιεῖ, ἐκ τοῦ γυμνασίου τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεφοίτησε, παρακολουθήσας κατόπιν μαθήματα φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, μετ' οὐ πολὺ δὲ τραπεὶς πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν. Συνειργάσθη ἐπὶ ἔτη εἰς τὰ «Ἠλύσια», «Τὸ περιοδικόν μας», τὴν «Ἠγησώ», τὰ «Παναθήναια», τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικά», ἅτινα ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος, καὶ εἰς ἄλλα περιοδικά, ἐνυπογράφως καὶ ὑπὸ ψευδώνυμα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ *Μούκιος Σκαιόλας*. Τῷ 1921 ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Πρωτεύουσα» ἐν Ἀθήναις, ἥτις διεκόπη ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως (1923), ἐργασθεὶς πρὸ καὶ μετὰ εἰς πολλὰς ἐφημερίδας ὡς χρονογράφος, ἀρθρογράφος καὶ διευθυντής. Μετέφρασεν ἀρχαίας ἑλληνικὰς τραγῳδίας, τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπικτήτου, τὸν «Βίον τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Ρενάν, τὸν «Λίβελλον λιβέλλων» τοῦ Κουριέ, ἔγραψε κριτικὰς καὶ ἐπρολόγισεν ἔργα Ἑλλήνων πεζογράφων. Συλλογὴν ποιημάτων ἐξέδωκε μίαν, τὴν «Προσφορὰ στὸν Ἥφαιστο» (1914). Τὰ λοιπὰ βιβλία αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας», τὸ μόνον ἐκπονηθὲν μέχρι σήμερον εὐσύνοπτον σχετικὸν ἐγχειρίδιον, ἐκδοθὲν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου διέμενε τότε ὁ συγγραφεὺς (1925). Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον καὶ τὸ «Ναοὶ καὶ Τάφοι», ἐντυπώσεις ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν νεκροπόλεων. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Αἴγυπτον τῶν Φαραώ», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Δ. Κώτικα. Τὴν ποίησίν του διακρίνει πρωτοτυπία, εὐγένεια καὶ χάρις. Τὸ πλεῖστον τοῦ περιεχομένου της εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀττικὴν φυσιολατρείαν, τῆς Ἀττικῆς συμβολιζούσης τὴν χώραν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φιλοκάλου εὐτελείας. Τὰ πεζά του χαρακτηρίζει λιτότης καὶ διαπνέει φιλοπαίγμων σκεπτικισμός. Εἶναι ἀπὸ τριετίας πρόεδρος τῆς «Ἑνώσεως τῶν Συντακτῶν». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Τ. Α.

— **Καμπάνης, *Ἰωάννης.*** Ἕλλην ἔμπορος ἐκ Ψυχροῦ Λασιθίου, γεννηθεὶς τῷ 1821 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1879. Διὰ διαθήκης κατέλιπε 240.000 περίπου δραχμῶν πρὸς ἀνέγερσιν Πολυτεχνείου ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι.

Ι. Μ.

Digitized by Google

— **Καμπάνης, *Καλλίνικος*.** Ἐγεννήθη ἐν Κορθίῳ τῆς Ἄνδρου τῷ 1804, ἐσπούδασε δ' ἐν Κυδωνίαις καὶ εἶτα ἐν Μονάχῳ, ἔνθα ἀπεστάλη τῷ 1832 ὡς συνοδὸς τῶν ἐκεῖ ἐκπαιδευομένων δαπάνῃ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Ἑλληνοπαίδων. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Τῷ 1845 ἐπιστρέψας ἐκ Μονάχου διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου σχολῆς, τῷ δὲ 1853 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Χαλκίδος, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1879. Δ. Π. Π.

— **Καμπάνης, *Νεόφυτος Μιχ*.** Ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως. Ἐγεννήθη ἐν Μεσσαρίᾳ τῆς Ἄνδρου κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀπέθανε δ' ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1848. Διέθεσε τὴν ἐκ 12 χιλιάδων χρυσῶν φλωρίων περιουσίαν του ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Ἄνδρου καὶ ὑπὲρ ἐξαπλώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς πάσας τὰς ἐν αὐτῇ λαϊκὰς τάξεις. Σημαντικὸν ποσὸν διέθεσε καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου καὶ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ νοσοκομείου. [Πρβλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Νεόφυτος Καμπάνης, ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως, ἐν περιοδ. «Θεολογίᾳ», τ. Γ' καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις 1925.]

— **Καμπάνης, *Νῖκος*.** Ἐκ Μεσσαρίας τῆς Ἄνδρου. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον καὶ μετέσχεν εἰς ὅλους τοὺς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἀγῶνας τοῦ ἱππικοῦ. Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἔλαβε μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐπαναστάσεως τμῆμα ἐθνικῆς γῆς. Ὁ Χατζῆ-Χρῆστος καὶ πολὺ ὕστερον τοῦ Ἀγῶνος εἶχεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν εὔνοιάν του καὶ πολλαχῶς ἐπροστάτευε, καθὼς καὶ τὸν ἐπίσης Ἀγωνιστὴν ἀδελφόν του *Μιχαὴλ Καμπάνην*, ὅστις διὰ τὸ ἄγριον ἦθός του ἐπωνομάζετο *Τουρκομιχάλης*. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικὸν στρατόν, εἶχε δ' ἀπονεμηθῆ εἰς ἀμφοτέρους ὁ χαλκοῦς σταυρὸς τοῦ Ἀγῶνος. Δ. Π. Π.

— **Καμπάνης, *Παΐσιος*.** Μητροπολίτης Ρόδου (βλ. λ. *Παΐσιος* Καμπάνης).

Καμπάνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Κουνουπιδιανῶν τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἔχον 74 κατ. (1928). Δι' αὐτοῦ διέρχεται ὁ συνδέων τὰ Χανιὰ πρὸς τὸ βόρειον μέρος ἁμαξιτὸς δρόμος τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ε. Γ.

— **Καμπάνι-*Ἀλιμένις*** (Campani-Alimenis). —1) ***Ματθαῖος*.** Ἰταλὸς φυσικὸς καὶ ἐπικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἦτο ἱερεὺς ἐν Ρώμῃ καὶ κατέγινε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὡρολογοποιίαν, ἀνακαλύψας διάφορα σχετικὰ ὄργανα. Μεταξὺ ἄλλων κατεσκεύασε καὶ ὡρολόγια ἀποκληθέντα «βωβά», ἐπειδὴ δὲν ἠκούετο ὁ θόρυβος τοῦ μηχανισμοῦ των καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἐδείκνυον τὰς ὥρας καὶ ἐν τῷ σκότει. Ἐγένετο ὅμως κυρίως ὀνομαστὸς διὰ τὴν δεξιότητα τῆς κοπῆς μεγάλων φακῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀστρονομικῶν τηλεσκοπίων. Οὗτος εἶναι ὁ κατασκευαστὴς τῶν τριῶν μεγάλων φακῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὸν Λουδοβῖκον τὸν ΙΔ' καὶ διὰ τοῦ μεγαλυτέρου ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Κασσίνι ἀνεκάλυψε δύο δορυφόρους τοῦ Κρόνου. Ἔγραψε λατινιστὶ «Horologium solo naturae motu» (1678), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξέθεσε τὰς γνώμας του ἐπὶ τῶν ὡρολογίων καὶ ἐπὶ τῆς κοπῆς τῶν φακῶν.

—2) ***Ἰωσήφ*.** Ἰταλὸς ἀστρονόμος καὶ ὀπτικός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Κατέγινεν εἰς τὴν κατασκευὴν ὀργάνων ὀπτικῆς καὶ ἀστρονομίας, κατασκευάσας μικρὰ τηλεσκόπια, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἀνεκάλυψε τὰς κηλῖδας τοῦ Διός. Τοῦτο ὅμως τοῦ διημφεσβητήθη ὑπὸ τοῦ Ντιβίνι. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα ἐπὶ τῆς ἀστρονομίας καὶ μεταξὺ ἄλλων «ἐπιστολὴν εἰς Κασσίνι» (1666). Μ. Δ. Β.

καμπάνια (ἡ) *[Δημοσιογρ.]*. Ἐκ τῆς ἰταλικῆς λέξεως campagna (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ: ἐκστρατεία, δραστηρία γενικὴ ἐπιδίωξις) ἐπεκράτησε νὰ καλῆται, εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν γλῶσσαν, ἡ ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος ζωηρὰ ἀνακίνησις, μετὰ προσπαθείας πρὸς πρόκλησιν βαθείας αἰσθήσεως παρὰ τοῖς ἀναγνώσταις, ἐνδιαφέροντός τινος ζητήματος, κοινωνικοῦ, θρησκευτικοῦ, πατριωτικοῦ, οἰκονομικοῦ ἢ καὶ ἄλλου. Ἡ ζωηρότης τῆς ἀνακινήσεως ἐκδηλοῦται διὰ μεγάλων καὶ ἐντυπωσιακῶν τίτλων, δι' εἰκόνων, διὰ συνταρακτικῶν, πραγματικῶν ἢ νοθευμένων, ἀποκαλύψεων, διὰ μακρῶν περιγραφῶν καὶ διὰ συνεντεύξεων. Αἰτιολογεῖται δὲ ἡ καμπάνια, εἴτε ἐκ τῆς συγκινήσεως τῆς προκληθείσης εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην ἐξ ἀνακύψαντός τινος γεγονότος, εἴτε ἐκ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐφημερίδος, καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὑποστηριζομένης ἀπόψεως, συνηθέστατα συμφώνου πρὸς τὸ κοινὸν αἴσθημα, σπανίως δὲ καὶ ἀντιθέτου. Συχνότατα συνεπιδιώκεται ἔμμεσος σκοπός, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄμεσος, ἡ ἐπαύξησις τῆς κυκλοφορίας. Διάφορος εἶναι ἡ πρὸς καθαρῶς πολιτικοὺς ἢ ἐκλογικοὺς σκοποὺς καμπάνια, ἐπιχειρουμένη ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἢ τῶν ἀντιπολιτευομένων φύλλων καὶ ἀποτελοῦσα ἁπλῶς ἁδροτέραν διεξαγωγὴν τῆς παρ' αὐτῶν, κατὰ σύστημα, ἀσκουμένης πολιτικῆς πολεμικῆς. Ἐξ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν καμπάνιαν ἡ μακρὰ διηγηματικὴ ἀνάπτυξις, μετὰ συνεχείας, ἢ, κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἔκφρασιν, ἀναγνωσματοποίησις δραματικῶν τινων ἢ ἱστορικῶν ἢ ἐπικαίρων ὑποθέσεων, ἀποβλέπουσα οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιβολὴν γνώμης τινός, ἀλλ' εἰς ἱκανοποίησιν τοῦ τεκμαιρομένου ἐνδιαφέροντος τοῦ κοινοῦ πρὸς γνῶσιν πλειόνων λεπτομερειῶν. Θ. Κ.

Καμπάνια (Campagna), ***Ἱερώνυμος*.** Ἰταλὸς γλύπτης ἐκ Βερώνης (1552—1623). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Danese Cattaneo καὶ διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν θρησκευτικῶν σκηνῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος καὶ ὁ ἅγιος Μᾶρκος» ἐν τῇ προσόψει τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος, «Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος ἀνιστὰς νεκρὸν παῖδα» ἐν Παδούῃ, «Ὁ Εὐαγγελισμὸς» ἐν Βερώνῃ καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου ἐν Οὐρβίνῳ. Ι. Μ. Π.

Καμπάνια *ντὶ Ρώμα*, ἢ ***κάμπος τῆς Ρώμης*** (Campagna di Roma ἢ Agro Romano) *[Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐν Λατίῳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Ρώμης. Περιλαμβάνει τὴν πέριξ καὶ ἰδίως πρὸς Ν τῆς Ρώμης περιοχήν, ἀπὸ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν παρυφῶν τῶν Ἀπεννίνων, μεταξὺ τῆς Τσιβιταβέκκια καὶ Τερρατσίνα πρὸς Δ καὶ τῶν Κόλλι Λατσιάλι καὶ Μόντι Λεπίνι πρὸς Α καὶ ΝΑ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, διασχιζόμενον ὑπὸ πολυαρίθμων ὀροσειρῶν, εἶναι εὔφορον, ἀλλὰ πλῆρες ἑλῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀραιότατα κατῳκημένον. Τὰ ἕλη ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὸ πωρῶδες τοῦ ἐδάφους, τὸ ἐλάχιστα ἐπικλινὲς αὐτοῦ, τὰς ἀφθόνους ὑπογείους ἀναβλύσεις καὶ τοὺς χειμάρρους τῶν πρὸς Α ὑψωμάτων, ὧν τὰ ὕδατα δὲν καθίστανται δυνατὸν νὰ φθάσουν μέχρι τῆς θαλάσσης, οὐδὲ νὰ ἀπορροφηθοῦν, συνεπείᾳ τῆς ἡφαιστειογενοῦς διαπλάσεως τῶν βαθυτέρων στρωμάτων καὶ τῆς καλυπτούσης ταῦτα λάβας τῶν Ἀλβανῶν ὀρέων ἢ Κόλλι Λατσιάλι. Τὸ μᾶλλον ἀνθυγιεινὸν τμῆμα αὐτῆς εἶναι τὸ πρὸς Ν τοῦ Τιβέρεως ἐκτεινόμενον, ὅπου τὰ ἐκτεταμένα ἕλη Ποντίνε (Paludi Pontine). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ ὑπῆρχον 23 εὐημεροῦσαι πόλεις τῶν Οὐόλσκων, οἱ ὁποῖοι διὰ συνεχῶν ἀρδευτικῶν καὶ ἀποξηραντικῶν ἔργωγ κατώρθωνον νὰ διοχετεύουν τὰ ὕδατα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ μεταβάλλουν τὰ ἕλη εἰς καλλιεργησίμους ἐκτάσεις. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὅμως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἱ διανεμηθέντες ταύτην πατρίκιοι παρέδωσαν αὐτὴν εἰς τὴν φροντίδα τῶν δούλων, οἵτινες ἐκ φυγοπονίας παρημέλησαν τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα, περιορισθέντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν βοσκήν. Οὕτως ἡ πρώην εὔφορος πεδιάς, διὰ τῆς προσχώσεως τῶν αὐλάκων καὶ τῶν διωρύγων, μετεβλήθη εἰς ἀπέραντον ἑλώδη ἔκτασιν, ἑστίαν ἑλωδῶν πυρετῶν, οἵτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἠρήμωσαν τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις. Ἡ κατάστασις ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχόντων τῆς Ρώμης, οἵτινες κατὰ καιροὺς ἔλαβον διάφορα μέτρα πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς χώρας. Οὕτω τῷ 442 π. Χ. ὁ ὕπατος Ἄππιος Κλαύδιος κατεσκεύασεν ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ τὴν Ἀππίαν ὁδόν, ὁδηγοῦσαν ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὴν Τερρατσίνα. Ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶχον ἱδρυθῆ πολυάριθμα μνημεῖα, τάφοι Τραϊανοῦ καὶ ἐπαύλεις. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, τοῦ Τραϊανοῦ καὶ κατόπιν ἐπὶ Θεοδωρίχου κατεσκευάσθησαν νέα ἀποξηραντικὰ ἔργα, καὶ ταῦτα ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐγκατελείφθησαν.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ πεδιάς, καταμερισθεῖσα εἰς διαφόρους πλουσίας οἰκογενείας, παρημελήθη ἔτι πλέον. Τὴν καταστροφήν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὰς ἐναπομεινασάσας πόλεις τὰ ἕλη καὶ οἱ ἑλώδεις πυρετοί, συνεπλήρωσαν κατόπιν οἱ Γότθοι, οἱ Βάνδαλοι, οἱ Λομβαρδοί, οἱ Νορμανδοὶ καὶ οἱ Σαρακηνοί. Ἐπίσης αἱ πόλεις, αἱ ἀγροικίαι, αἱ ἐπαύλεις ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφὰς καὶ ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν τοπικῶν βαρώνων. Τέλος αἱ προσχώσεις τοῦ Τιβέρεως, αἵτινες μετέφεραν τὴν κοίτην αὐτοῦ 6 χλμ. πρὸς Δ. τῆς πόλεως Ὀστίας, τὴν ὁποίαν καὶ κατέχωσαν, συνέβαλον ἐπίσης εἰς τὴν ἐρήμωσιν τῆς πρὸς Δ. τῆς Ρώμης περιοχῆς. Οἱ πάπαι ἐπεχείρησαν πολλάκις, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, νὰ ἐξυγιάνουν τὴν πεδιάδα. Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας ἐλήφθησαν διάφορα μέτρα πρὸς ἀποξήρανσιν τῶν ἑλῶν τῆς πεδιάδος, ἰδίως τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἰωσὴφ Γαριβάλδη. Χάρις εἰς τὰ ἔργα ταῦτα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδαπανήθησαν κολοσσιαῖα ποσὰ ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὑπὸ ἑταιρειῶν, κατωρθώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη νὰ ἀποξηρανθῇ μέγα μέρος τῶν ἑλῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἵδρυσις καὶ νέας πόλεως, τῆς Νέας Ὀστίας, λουτροπόλεως τῆς Ρώμης πρὸς Ν. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως. Ἐπίσης χάρις εἰς τὰ ἔργα ταῦτα τὰ ἄλλοτε ἕλη Ποντίνε μετεβλήθησαν εἰς εὐφορωτάτους ἀγρούς, καθὼς καὶ τὰ πρὸς Β τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως ἕλη Μακκαρέζε, παρὰ τὰ ὁποῖα ἐγείρεται νῦν νέον ἀριστοκρατικὸν προάστειον τῆς Ρώμης, ἡ Φρετζένε.

Ἡ μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῶν Κόλλι Λατσιάλι περιοχή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σήμερον τὴν κατ' ἐξοχὴν Καμπάνια ντὶ Ρόμα, εἶναι ὀλιγώτερον ἑλώδης, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρδευτικὰ καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα ἔχουν καταστήσει τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον, καλῶς καλλιεργούμενον. Ἡ περιοχὴ αὕτη διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἀρχαίων ὁδῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Βία Ἄππια Ἀντίκα, ἡ Βία Τουσκολάνα, ἡ Βία Κασιλίνα, ἡ Βία Τιμπουρτίνα καὶ ἡ Βία Νομεντάνα. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν καὶ πλεῖστα λείψανα τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, κτίρια, τάφοι, μνημεῖα καὶ μεγαλειώδη ὑδραγωγεῖα, τινὰ τῶν ὁποίων χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερον ὡς τοιαῦτα πρὸς ὕδρευσιν τῆς Ρώμης.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς πεδιάδος εἶναι σιτηρά, χορτονομή, οἶνος, ἔλαιον, ἔριον, τυρὸς καὶ ἄλλα κτηνοτροφικὰ εἴδη. Μέγα τμῆμα αὐτῆς χρησιμοποιεῖται εἰσέτι ὡς βοσκὴ προβάτων, βοῶν καὶ βουβάλων. Μ. Δ. Β.

Καμπανία (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Τὸ μέγα βαθύπεδον τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας, τὸ περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν πόλεων Θεσσαλονίκης, Βερροίας, Ναούσης καὶ Ἐδέσσης, καλούμενον καὶ *πεδιὰς τῆς Θεσσαλονίκης*. Ὁρίζεται πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους, πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Παΐκου, πρὸς Α ὑπὸ τῶν πρὸς Δ τοῦ Κιλκὶς λόφων, καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τοῦ ὄρους Πιέρου. Ἔχει μέγιστον μῆκος ἀπὸ Δ πρὸς Α 70 χιλιομ., πλάτος δ' ἐκ Β (ἐκ τῆς Ἀξιουπόλεως) πρὸς Ν 55 περίπου χλμ. Εὑρίσκεται εἰς μικρὸν ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης (μέχρι 30 μ.), τὸ δὲ πρὸς Δ τοῦ Ἀξιοῦ μέρος εἶναι γενικῶς χαμηλότερον· ἐπειδὴ δ' ἡ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ ὄχθη εἶναι χαμηλοτέρα τῆς ἀριστερᾶς, ἔχει κατασκευασθῆ τεχνητὸν ἐπίχωμα ὕψους τριῶν καὶ πλέον μέτρων, διῆκον μέχρι τῆς θαλάσσης. Πλὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τοῦ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην ἐκβάλλοντος Γαλλικοῦ, κατὰ τὴν δυτικὴν πεδιάδα καὶ τὸ μετὰ ταύτης συνεχόμενον λεκανοπέδιον τῆς Ἀλμωπίας, ἀριστερὰ καὶ δεξιά, ρέει ἄπειρος ἀριθμὸς ποταμίων καὶ ρυάκων, οἵτινες ἀκτινοειδῶς διευθύνονται πρὸς τὴν εἰς τὸ κέντρον κειμένην λίμνην καὶ τὰ ἕλη τῶν Γιαννιτσῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχεται ὁ ὁ Λουδίας ποταμὸς (κοιν. *Καρὰ Ἀσμάκ*), ὁ πρό τινων ἐτῶν ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀξιόν, σήμερον δ' ἔχων ἰδίαν ἐκβολήν. ΝΔ. ἔτι ρέει καὶ ὁ Ἁλιάκμων. Τὰ παράλια τοῦ βαθυπέδου εἶναι ἀμμώδη, πλούσια εἰς κοιτάσματα νίτρου, ἄφορα, βλαστανόντων μόνον ἁλμυροφίλων φυτῶν. Ἀλλ' ὅσον βαίνει τις πρὸς τὰ μεσόγεια τοσοῦτον τὸ ἔδαφος καθίσταται ποικιλώτερον καὶ εὐφορώτερον, ὁ δὲ πληθυσμὸς πυκνός, παρ' ὅλην τὴν νοσηρότητα τῆς περιοχῆς λόγῳ τῶν ἑλῶν. Ἐνταῦθα καλλιεργοῦνται σιτηρά, καπνός, σησάμιον, ὄρυζα καὶ βάμβαξ, πολλὰ δὲ ποίμνια βόσκουσιν, ἰδίως τὸν χειμῶνα.

Ἡ Καμπανία παρουσιάζεται ὡς ἡ μεγίστη προσχωσιγενὴς πεδιὰς τοῦ Αἰγαίου, τῆς ὁποίας διακρίνομεν τρία χρονικὰ στάδια ἐπεκτάσεως:

α') Κατὰ τὸ τέλος τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος π. Χ. ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος ἐξετείνετο ΒΔ, οὕτως ὥστε ὁ αἰγιαλὸς εὑρίσκετο οὐ μακρὰν τῶν ὀρέων· ἡ πόλις Βέρροια εὑρίσκετο πλησίον τῆς ἀκτῆς, ὁ Ροιδίας ποταμὸς (τῆς Μογλενίτσης) ἐξέβαλλε κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, ἡ δὲ πόλις Πέλλα εὑρίσκετο κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν. Ὁ Ἀξιὸς ἡνοῦτο μετὰ τοῦ Ἐχεδώρου παρὰ τὰς ἐκβολάς, ὅπου ἐξετείνετο μικρὸν ἕλος.

β') Διὰ τῶν συνεχῶν προσχώσεων καὶ προσεγγίσεων τῶν ἀπέναντι κειμένων ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἁλιάκμονος κατὰ τὴν θέσιν τοῦ μετὰ ταῦτα σχηματισθέντος ποτ. Λουδίου) παρήχθη στενὸς δίαυλος (Β'—Α' π. Χ. αἰών), συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόλπου, ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεκλείσθη διαμορφωθεὶς ὡς λιμνοθάλασσα. Αἱ διαδοχικῶς ἐξ Α πρὸς Δ μεταστροφαὶ τῶν ρευμάτων τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κόλπου, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἐκβαλλόντων ἐνταῦθα ποταμίων, συνετέλεσαν ὥστε τὸ ἁλμυρὸν ἐνταῦθα ὕδωρ νὰ μεταβληθῇ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς γλυκύ.

γ') Κατὰ τὸ 500 μ. Χ. ἡ ἐπέκτασις τῆς προσχώσεως ἦτο σημαντική. Ὁ ἐσωτερικὸς κόλπος ἀπεκλείσθη τελείως (ἡ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν) καὶ ὁ ἄλλοτε θαλάσσιος δίαυλος μετεβλήθη εἰς στενὸν ποταμόν, τὸν Λουδίαν (βλ. λ. *Γιαννιτσῶν λίμνη*).

Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐξακολούθησιν τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν, τὸ δέλτα τοῦ Ἀξιοῦ, ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἐμβόλου (Καρὰ Μπουρνοῦ) προεκτεινόμενον, τείνει νὰ ἑνωθῇ μετὰ τούτου, οὕτως ὥστε νὰ μεταβληθῇ ὁ ἐσώτερος κόλπος τῆς Θεσσαλονίκης εἰς λιμνοθάλασσαν, ἂν δὲ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ δὲν μετατραπῶσιν, ἡ Θεσσαλονίκη ἐν τέλει θὰ ἀπομονωθῇ τῆς ἀκτῆς, τοὐθ' ὅπερ συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Πέλλαν. Ι. Σ. Σ.

— **Καμπανία** (Champagne, λατιν. Campania) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς Λωρραίνης πρὸς Α, τοῦ Βελγίου πρὸς Β, τῆς Πικαρδίας καὶ τῆς Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς πρὸς Δ καὶ τῆς Ὀρλεάνης καὶ τῆς Βουργουνδίας πρὸς Ν. Σήμερον σχηματίζει τοὺς νομοὺς τῶν Ἀρδεννῶν, τοῦ Μάρνη, τοῦ Ἄνω Μάρνη καὶ τοῦ Ὢμπ καὶ τμήματα τῶν νομῶν τοῦ Αἴν, τοῦ Σηκουάνα καὶ Μάρνη, τοῦ Ὑόνν, τοῦ Μόζα, τῶν Βοσγίων καὶ τῆς Κότ-ντ' Ὄρ. Τὸ λατινικόν της ὄνομα Campania, ἐξ οὗ ἡ σημε-

Digitized by Google

ρινὴ αὐτῆς γαλλικὴ ὀνομασία, Champagne, ἐδόθη εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος, ὅπερ ἀποτελεῖ ὁμαλὴν καὶ γυμνὴν πεδιάδα. Ἐν τῷ συνόλῳ της ὅμως ἡ χώρα αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφόρους περιοχὰς ποικίλης διαμορφώσεως, μετὰ ὑψωμάτων καὶ ὀροπεδίων ὕψους 300 μέχρι 500 μ., μὲ κλίσιν πρὸς Δ κατὰ τὴν πεδιάδα τῶν Παρισίων καὶ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία κυρίως τμήματα: 1) Εἰς τὴν πρὸς Β καὶ Α μεταξὺ τῶν ποταμῶν Αἰν καὶ Αἲρ δασώδη καὶ ὀρεινὴν περιοχὴν τοῦ *Ἀργκόν*, ἥτις καλεῖται καὶ *ὑγρὰ Καμπανία* (Champagne humide). 2) Εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχήν, ἥτις εἶναι πεδινή, μᾶλλον ἄγονος καὶ ξηρὰ καὶ καλεῖται ὡς ἐκ τούτου καὶ *φθειριῶσα Καμπανία* (Champagne pouilleuse)· καὶ 3) εἰς τὴν Δ περιοχήν, περὶ τοὺς Ρήμους καὶ τὸ Ἐπερναί. Ἡ ὑγρὰ Καμπανία ἔχει κλῖμα βροχερὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ἔδαφος εὔφορον, μὲ ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Ἡ ξηρὰ Καμπανία παράγει ὀλίγα σιτηρά, κατεβλήθη δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσπάθεια ὅπως ἀναδασωθῇ. Ἡ δυτικὴ περιοχὴ ἔχει ἀφθονίαν λεμονεῶν καὶ ἰδίως ἀμπελώνων καὶ παράγει κυρίως τὸν ὀνομαστὸν οἶνον *καμπανίτην*.

Καίτοι μέγα τμῆμα τοῦ ἐδάφους αὐτῆς εἶναι ἄγονον καὶ πτωχόν, ἐν τούτοις ἡ Καμπανία ἐγνώρισεν ἐποχὰς μεγάλης εὐημερίας. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὑφαντουργία μαλλίνων ὑφασμάτων ἤκμαζον ἄλλοτε εἰς τὸ Τρουὰ καὶ τοὺς Ρήμους, χάρις δὲ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν λιπασμάτων κατωρθώθη, ἰδίως ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ νομοῦ τοῦ Μάρνη, νὰ παραχθῇ ἄφθονος σῖτος. Σήμερον ἡ χώρα κατὰ μέγα μέρος εἶναι γεωργική. Ἡ βιομηχανία, ἰδίως μαλλίνων ὑφασμάτων, ἀκμάζει εἰσέτι εἰς τοὺς Ρήμους καὶ τὸ Τρουά. Ἐπίσης ἀκμάζει ἡ μεταλλουργία εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Μεζιέρ, Σαρλεβὶλ καὶ κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν Σαὶν-Ντιζιὲ-Ζοανβίλ, ὅπου ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἐκμεταλλευόμενα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων καὶ ὅπου ὑφίστανται μεγάλα χυτήρια σιδήρου.

Ἡ χώρα εἶναι ἀραιῶς κατῳκημένη (50 κάτ. κατὰ χιλιόμετρον), οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι βελγικῆς καταγωγῆς, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲ γαλανοὺς ὀφθαλμούς. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡμιλεῖτο ἐνταῦθα ἰδιαιτέρα διάλεκτος, ἡ champenois.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Καμπανία κατῳκεῖτο ὑπὸ βελγικῶν φυλῶν, συγγενῶν τῶν Κελτῶν, αἵτινες εἶχον συμπήξει πολυαρίθμους πόλεις, κυριώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ Senones, ἡ Tricasses, ἡ Meldi, ἡ Remes, ἡ Catalauni καὶ ἡ Lingones. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μεροβιγγείων ἀπετέλει δουκᾶτον, ἐπὶ δὲ τῶν Καρολιγγείων κομιτεῖαν. Τῷ 854, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὔδου, υἱοῦ τοῦ Ροβέρτου τοῦ Ἰσχυροῦ, ἀπετέλεσε κομιτεῖαν κληρονομικὴν καὶ ἀνεξάρτητον. Κατὰ τὸ Ι' αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Βερμαντουὰ καὶ τῷ 1019 εἰς τὸν κόμιτα τοῦ Μπλουὰ Εὔδον, περίφημον τυχοδιώκτην, ὁ ὁποῖος ἐδήωσε τὴν Λωραίνην καὶ τὴν Βουργουνδίαν καὶ ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Τιμπὼ ὁ Β' Ἑρρῖκος ὁ Φιλελεύθερος καὶ ἰδίως ὁ Τιμπὼ ὁ Δ' μετέβαλον τὴν Καμπανίαν εἰς κράτος πλούσιον καὶ εὐημεροῦν. Ὁ υἱὸς τοῦ Τιμπὼ τοῦ Δ' Ἑρρῖκος ὁ Γ' ἀφῆκε κατὰ τὸν θάνατόν του (1274) τὴν Καμπανίαν εἰς τὸν γαμβρὸν του Φίλιππον τὸν Ὡραῖον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας συνήνωσε ταύτην ὁριστικῶς εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα (1285).

Αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις τῆς Καμπανίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα αὗται εἶχον ἀποκτήσει μεγίστην σπουδαιότητα, ἀναφέρονται δὲ καὶ ὑπὸ τῶν χρονογράφων τοῦ Ε' αἰῶνος. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἐγένετο εὐρυτέρα ὀργάνωσις αὐτῶν διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐμπόρων ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας, τῆς Λωρραίνης, τῆς Φλάνδρας, τῆς Ἰταλίας, ἀκόμη καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Χάρις εἰς τὰς ἐμποροπανηγύρεις ταύτας τὰ νομίσματα τῆς Προβηγκίας κατέστησαν διεθνὲς νόμισμα. Μ. Δ. Β.

—[*Στρατ. Ἱστορ.*]. Διαρκοῦντος τοῦ τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου, 1914—1918, διεξήχθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς 6 ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ πεδιάδι τῆς *Καμπανίας* (Champagne).

Α. Δεκέμβριος 1914—μέσα Ἰανουαρίου 1915. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξετελέσθη γαλλικὴ ἐπίθεσις ὑπὸ τῆς 4ης στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Langle de Carry ἐναντίον τοῦ γερμανικοῦ μετώπου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν στρατιῶν 3ης τοῦ στρατηγοῦ φὸν Χάουζεν (Hausen) καὶ 5ης τοῦ Κρόνπριντς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ διασπάσεως τοῦ γερμανικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἥτις οὐδὲν κατώρθωσε, μεθ' ὅλας τὰς θυσίας αἵματος, διότι ἡ ἐν λόγῳ ἐπίθεσις ἐξετελέσθη συμφώνως ταῖς προπολεμικαῖς ἀρχαῖς, δηλαδὴ ἐσπευσμένως καὶ ὁρμητικῶς, καίτοι εἶχον ἤδη ὀργανωθῇ παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων ἰσχυραὶ ἀμυντικαὶ γραμμαί, ἀποτελοῦσαι σταθεροποιημένον μέτωπον, διὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ὁποίου δὲν εἶχον ἀκόμη διαμορφωθῆ αἱ κατόπιν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, ἐπιβληθεῖσαι ἀρχαί. Οἱ Γάλλοι εὑρέθησαν περὶ τὸ τέλος Ἰανουαρίου 1915 εἰς τὴν ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένην γραμμήν.

Β. 16 Φεβρουαρίου—17 Μαρτίου 1915. Περὶ τὸ τέλος Ἰανουαρίου 1915 ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος διέταξεν, ὅπως προπαρασκευασθῶσιν ἐπιθέσεις εἰς διαφόρους χώρους τοῦ μετώπου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ προσελκύσεως γερμανικῶν στρατευμάτων πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶς πιεζομένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ρώσων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριελαμβάνετο καὶ τοιαύτη ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Καμπανίας ὑπὸ τῆς 4ης στρατιᾶς, συνιστῶν ὅπως καταβάλληται πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια πρὸς συγκρότησιν ἑκάστοτε ἰσχυρῶν ἐφεδρειῶν, δυναμένων νὰ ἐκμεταλλευθῶσι πᾶσαν ἐπιτυχίαν τῶν ἐν πρώτῃ γραμμῇ μονάδων. Μετὰ πολύωρον προπαρασκευὴν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ, ἀρχίσασαν ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 16ης Φεβρουαρίου.

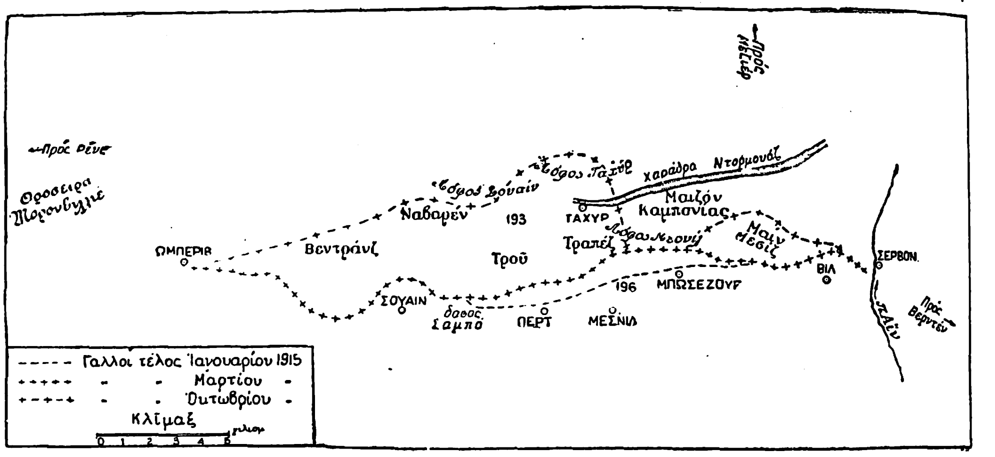

Σχ. 1 *Ἐπιχειρήσεις Καμπανίας τῷ 1915*

ἐξεπέμφθη ἐντὸς τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας ἰσχυροτάτη ἐπίθεσις, παραταθεῖσα καὶ κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας, σχοῦσα δ' ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλαφρὰν προχώρησιν τῶν Γάλλων μέχρι τοῦ ὕψους Μπωσεζοὺρ-Τροῦ Μπρικὸ (Beauséjour-Trou Bricot), καὶ τήν, κατὰ τὴν 23ην Φεβρουαρίου, κατάληψιν τοῦ σημαίνοντος ὑψώματος 196, συνεπῶς τὴν ἐπιφορὰν μικροῦ ρήγματος ἐντὸς τοῦ μετώπου τῆς 3ης γερμανικῆς στρατιᾶς. Κατὰ τὰς κατόπιν ἡμέρας ἐξετελέσθησαν αἱματηροὶ ἀγῶνες, καθ' οὓς οἱ μὲν Γάλλοι ἐπεζήτησαν τὴν διεύρυνσιν τοῦ ρήγματος, οἱ δὲ Γερμανοὶ τὴν ἀπόφραξιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ ἄνευ οὐδενὸς ἑκατέρωθεν ἀποτελέσματος, μέχρις οὗ κατώρθωσαν τέλος οἱ Γερμανοὶ νὰ φράξωσι τὸ ρῆγμα τοῦτο περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου, ἀπωθήσαντες τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας καταληφθείσης γραμμῆς. Τὴν 18ην Μαρτίου διετάχθη ἡ διακοπὴ πάσης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, καθ' ὅσον ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως ταύτης (ἀνακούφισις τῶν πιεζομένων Ρώσων) εἶχεν ἐπιτευχθῆ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὑρέθη εἰς τὴν ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένην θέσιν.

Γ. 25 Σεπτεμβρίου—15 Ὀκτωβρίου 1915. Τὸ θέρος τοῦ 1915 διετάχθη ἡ ἐκτέλεσις εὐρυτάτης ἐπιθέσεως ἐν τοῖς συνεχομένοις μετώποις Ἀρτουὰ καὶ Καμπανίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπιτεύξεως ἀρχικῶς εὐρέος ρήγματος ἐντὸς τοῦ γερμανικοῦ μετώπου, κατόπιν δὲ ραγδαίας προελάσεως, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτεθῶσιν οἱ Γάλλοι κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου ἀπηλλαγμένου ἀμυντικῶν ὀργανώσεως. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπίθεσις ἐξετελέσθη ἐν Καμπανίᾳ ὑπὸ τῶν στρατιῶν 2ας τοῦ στρατηγοῦ Πεταὶν (Pétain) καὶ 4ης τοῦ στρατηγοῦ Langle de Cary (ἐν συνόλῳ 27 μεραρχιῶν, 6 μεραρχιῶν ἱππικοῦ, 1200 ἐλαφρῶν πυροβόλων καὶ 800 βαρέων) κατὰ τοῦ μετώπου Ὠμπερὶβ—ποταμὸς Αἰν (Auberive-Aisne), τοῦ ἔχοντος λαμπρὰν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Μεζιὲρ (Mézières). Κατὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης ἀντετάχθησαν αἱ γερμανικαὶ στρατιαὶ 3η τοῦ στρατηγοῦ φὸν Ἄϊνεμ (Einem) καὶ ἡ νεοσύστατος 10η τοῦ στρατηγοῦ φὸν Στράντς (Strantz) (ἐν συνόλῳ περὶ τὰ 200 τάγματα, ἀνήκοντα εἰς διάφορα συντάγματα καὶ μεραρχίας, ἅτε τῶν ταγμάτων παρεμβληθέντων ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἄνευ τηρήσεως ὀργανικῶν δεσμῶν). Μετὰ τετραήμερον προπαρασκευὴν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ (ἕκαστον πεδινὸν πυροβόλον ἔβαλε περὶ τὰ 3.000 βλήματα), ἐξώρμησεν ἡ γαλλικὴ ἐπίθεσις τὴν πρωΐαν τῆς 25 Σεπτεμβρίου ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχήν, καθιστῶσαν δυσκολωτάτην τὴν προχώρησιν τοῦ πεζικοῦ, ἥτις ἐπίθεσις ἀπωθήθη μὲν κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα, Ὠμπερὶβ - Σερβόν, κατώρθωσεν ὅμως μέχρι τῆς 27ης Σεπτεμβρίου νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ κέντρον καὶ νὰ καταλάβῃ ἅπασαν τὴν πρώτην ἀμυντικὴν γραμμὴν τῶν Γερμανῶν, νὰ συλλάβῃ 18.000 αἰχμαλώτους καὶ 30 πυροβόλα, μολονότι ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει συνεχῶς, εἰς τρόπον ὥστε πρὸς στιγμὴν ὁ διοικητὴς τῆς 3ης γερμανικῆς στρατιᾶς ἐσκέφθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀλλὰ παρημποδίσθη ὑπὸ τοῦ ἀφιχθέντος ἐπὶ τόπου ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατηγοῦ φὸν Φαλκενχάϋν (Falkenhayn). Ἀλλ' ἡ κατάληψις τῆς δευτέρας ἀμυντικῆς γραμμῆς καθίστατο πολὺ δύσκολος, ἅτε ἐγκατεστημένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἀντιπράνου καὶ τῆς ξηρᾶς κοίτης τοῦ Ντορμοὰζ (Dormoise), συνεπῶς προκεκαλυμμένης ἀπὸ τῆς ἐπιγείου παρατηρήσεως καὶ διαφευγούσης τὴν ἐκτέλεσιν ἐπακριβοῦς βολῆς ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῶν γερμανικῶν συρματοπλεγμάτων. Μόλις τὴν 28ην Σεπτεμβρίου κατωρθώθη ἡ ἐπίτευξις μικρᾶς τινος ρωγμῆς (πλάτους 600 μόνον μέτρων) ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ γραμμῇ, εἰς τὸν περὶ τὴν Βεντρὰνζ (Vedranges) χῶρον, πωματισθείσης ὅμως ἐντὸς τῆς 29ης ὑπὸ γερμανικῆς ἀντεπιθέσεως. Κατιδόντες τότε οἱ Γάλλοι, ὅτι ἡ κατάληψις τῆς ἐν λόγῳ δευτέρας γερμανικῆς γραμμῆς ἦτο ἀδύνατος δι' ἐξακολουθήσεως τῆς αὐτῆς προσπαθείας, ἀπεφάσισαν προπαρασκευὴν νέας ἐπιθέσεως. Ἀφοῦ προηγουμένως ἐξετελέσθη ἐπαρκὴς προχώρησις τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, ἤρξατο τὴν 6ην Ὀκτωβρίου ἡ νέα ἐπίθεσις, δι' ἧς κατωρθώθη ἡ κατάληψις ἐπικαίρων σημείων τῆς δευτέρας γραμμῆς, ἰδίως τοῦ ἰσχυροῦ ὀχυροῦ, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τραπὲζ (Trapèze). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ (ρήγματος εὐρέος πρὸς ἔξοδον εἰς χῶρον ἀπηλλαγμένον ἀμυντικῆς ὀργανώσεως) καθίστατο ἀδύνατος, δι' αὐτὸ διέταξε τὴν ἑσπέραν τῆς 7ης Ὀκτωβρίου τὴν διακοπὴν πάσης περαιτέρω ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, καθόσον οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα θὰ ἐπήρχετο εἰμὴ ἄσκοπος αἱματοχυσία. Κατὰ τὰς ἀμέσως ἑπομένας ἡμέρας κατώρθωσαν οἱ Γερμανοὶ δι' ἀντεπιθέσεως ν' ἀνακαταλάβωσιν ἀπολεσθέντα τινὰ σημεῖα τῆς δευτέρας των γραμμῆς. Περὶ τὸ τέλος Ὀκτωβρίου ὁ ἀγὼν ἐξεφυλίσθη ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Καμπανίας. Οἱ Γάλλοι εὑρίσκοντο τότε εἰς τὴν ἐν τῷ σχ. 1 ἐμφαινομένην γραμμήν. Αἱ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἑκατέρωθεν ἀπώλειαι ἦσαν μέγισται· 100.000 Γάλλοι καὶ 140 000 Γερμανοί. Αἱ ἐν Καμπανίᾳ γαλλικαὶ ἀποτυχίαι ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀνωτάτας γαλλικὰς διοικήσεις τῆς ἐπισταμένης μελέτης τῶν αἰτίων τῆς ἀποτυχίας, καὶ συνεπῶς τῶν μέσων δι' ὧν θὰ κατωρθοῦτο ἡ ἐπιτυχία ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισαν διαμορφούμεναι αἱ ἀρχαὶ τοῦ νέου τρόπου τοῦ μάχεσθαι.

Δ. 17 Ἀπριλίου—20 Μαΐου 1917. Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1917 ἀπεφασίσθη ἡ ἐκτέλεσις ἐπιθέσεως ἐν Καμπανίᾳ διὰ τῆς 4ης στρατιᾶς, πρὸς κατάληψιν τῆς λοφοσειρᾶς τοῦ Μορονβιλλιὲ (Moronbilliers) (μήκους 10 περίπου χιλιομέτρων), τῆς ἐπικρατούσης ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς πεδιάδος τῆς Καμπανίας, δι' ὃ ὀργανωθείσης ἀμυντικῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν δι' ἰσχυροτάτης ὀχυρώσεως καὶ χρησιμοποιηθείσης παρ' αὐτῶν διὰ παρατηρητήρια. Μετ' ἀγῶνας διεξαχθέντας ἀπὸ 17 Ἀπριλίου—20 Μαΐου 1917, κατωρθώθη τέλος ἡ κατάληψις τῆς λοφοσειρᾶς ταύτης, συνεπῶς ἡ, ἀπὸ γαλλικῆς ἀπόψεως, προκάλυψις τῆς Καμπανίας (βλ. λ. *Μορονβιλλιέ*).

Ε. 15 Ἰουλίου—4 Αὐγούστου 1918 Ἐπειδὴ ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις τῆς ἀνοίξεως 1918 δὲν εἶχεν ἀποδώσει ὁριστικὰ στρατηγικὰ ἀποτελέσματα, μεθ' ὅλην τὴν ἐπιτευχθεῖσαν μεγάλην προέλασιν, δι' αὐτὸ διέταξεν ὁ Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος ἐπίθεσιν τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ Κρόνπριντς (8ης, 7ης, 1ης, 3ης στρατιῶν) ἐπίθεσιν ἐν Καμπανίᾳ, ἅτε θεωρήσας τὸν χῶρον τοῦτον ὡς τὸν ἀσθενέστερον, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ μεγάλαι ἀνταντικαὶ ἐφεδρεῖαι εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συγκεντρωμέναι δυτικώτερον, μεταξὺ τοῦ Ὀὰζ (Oise) καὶ Σατὼ Τιερρὺ (Château Thierry), διὰ τὴν προκάληψιν τῶν Παρισίων. Ἡ ἀπὸ τῆς 15ης Ἰουλίου ἀρξαμένη γερμανικὴ αὕτη ἐπίθεσις ἀνεκόπη τάχιστα μέχρι τῆς 17ης Ἰουλίου, εὐθὺς δ' ἀμέσως ἀπὸ τῆς 18ης ἀνελήφθη ἡ ἀνταντικὴ ἀντεπίθεσις. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται (15 Ἰουλίου—4 Αὐγούστου 1918) φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *2α μάχη τοῦ Μάρνη*, ἀπέληξαν δ' ὑπὲρ τῶν Ἀνταντικῶν (βλ. λ. *Μαρνης*).

ΣΤ. 26 Σεπτεμβρίου—20 Ὀκτωβρίου 1918. Τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1918 ἐπείσθη ὁ στρατηγὸς Φὸς (Foch) ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ τῆς ἀναλήψεως γενικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Γερμανῶν, πρὸς

Digitized by Google

διάρρηξιν τῆς γερμανικῆς γραμμῆς Χίνδεμπουργ, ἐκτελουμένης διὰ τριῶν συγκλινουσῶν ἐπιθέσεων: πρὸς *Φλάνδραν* (βλ. λ.), πρὸς *Καμπρεζὶ* (βλ. λ.) καὶ πρὸς *Καμπανίαν*. Ἡ ἐπίθεσις τῆς Καμπανίας ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς 4ης γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Γκουρὼ (Gouraud) ἐπὶ τοῦ μετώπου Συὶπ—Αἲν (Suippe—Aisne), καὶ ὑπὸ τῆς 1ης ἀμερικανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Λιζὲ (Ligget) (ἐνισχυθείσης ὑπὸ μιᾶς γαλλικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ) ἐπὶ τοῦ μετώπου Αἲν—Μεύση (Aisne—Meuse), μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Βουζιὲ—Μεζιὲρ (Vouziers—Mézières), ἐναντίον τῶν γερμανικῶν

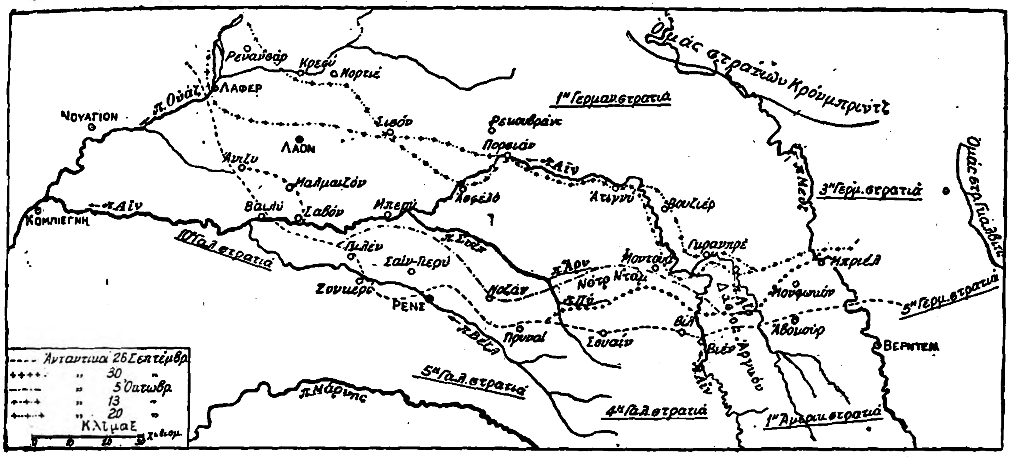

Σχ. 2. *Ἐπιχειρήσεις Καμπανίας τῷ 1918.*

στρατιῶν, 1ης καὶ 3ης, ἀποτελουσῶν μέρος τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ Κρόνπριντζ, καὶ 5ης, ἀποτελούσης μέρος τῆς ὁμάδος τοῦ φὸν Γκάλβιτς (Gallwitz).

Ἡ ἐπίθεσις ἐξώρμησε τὴν πρωΐαν τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1918 καὶ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐσημειώθη σημαντικὴ προέλασις ἐπὶ βάθους 5 ἕως 6 χιλιομέτρων ἐντὸς τῶν ἰσχυρότατα ὠργανωμένων γερμανικῶν θέσεων, κατορθωθείσης μάλιστα τῆς καταλήψεως καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου ὀχυροῦ Μονφωκὸν (Montfaucon). Κατὰ τὰς ἑπομένας ὅμως ἡμέρας ἀντέταξαν οἱ Γερμανοὶ σθεναρὰν ἀντίστασιν, σταματήσαντες τοὺς Ἀνταντικοὺς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ρυ, ἐφ' οὗ ἐπικρατεῖ ὁ λόφος Nôtre Dame, καὶ καθηλώσαντες τελείως τοὺς Ἀμερικανοὺς περὶ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου ἐντὸς στενοῦ χώρου μεταξὺ Αἲν καὶ Μεύση, παρακωλύοντες μάλιστα πᾶσαν κίνησιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των καὶ περιαγαγόντες τοιουτοτρόπως τοὺς Ἀνταντικοὺς εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἀπηλλάγησαν τὰ γαλλομερικανικὰ στρατεύματα διὰ τῆς προελάσεως τῆς 5ης γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Μπερτελὸ (Berthelot), προσπερασάσης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βὲλ Vesles τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου καὶ ἐξαναγκασάσης κατὰ τὰς 1—4 Ὀκτωβρίου τοὺς Γερμανοὺς εἰς ὑποχώρησιν καὶ ἐγκατάλειψιν ἅπαντος τοῦ μεταξὺ Βὲλ καὶ Αἲν χώρου. Εὐθὺς ἀμέσως ἀνέλαβεν ἐκ νέου προχώρησιν καὶ ἡ 4η γαλλικὴ στρατιά, ἀπὸ τῆς 3ης Ὀκτωβρίου, καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ καταλάβῃ τὸν λόφον Νὸτρ Ντὰμ καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Ἄρν. Εὑρεθέντες τότε οἱ Γερμανοὶ ὑπὸ τὴν ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν γαλλικὴν πίεσιν, καὶ συγχρόνως μὲ δυσκολώτατον ἀνεφοδιασμόν, ἅτε διακοπείσης τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας, δι' ἧς ἀνεφωδιάζετο ὁ μεταξὺ Ρὲνς καὶ Ἀργκὸν γερμανικὸς στρατός, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι κατὰ τὴν νύκτα 4—5 Ὀκτωβρίου ἐξ ὅλου τοῦ μετώπου τῆς Καμπανίας. Ἐπηκολούθησε τότε προχώρησις καὶ τῶν Ἀμερικανῶν πρὸς τὸν κάτω ροῦν τοῦ Aire μέχρις ἐντεῦθεν τοῦ Γκρὰν Πρὲ (Grand Pré). Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τῆς Καμπανίας συνέλαβον οἱ Γαλλοαμερικανοὶ περὶ τὰς 25,000 Γερμανοὺς αἰχμαλώτους καὶ περὶ τὰ 400 γερμανικὰ πυροβόλα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον χρόνον προϋχώρησε καὶ ἡ ἔτι δυτικώτερον δρῶσα 10η γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Μανζὲν (Mangin), δι' αὐτὸ ἀπὸ τῆς 13ης Ὀκτωβρίου ἅπας ὁ χῶρος ἀπὸ Ὀὰζ μέχρι Μεύση εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἀνταντικῶν. Αἱ διαδοχικαὶ θέσεις τῶν Ἀνταντικῶν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 26 Σεπτεμβρίου — 20 Ὀκτωβρίου 1918 ἐμφαίνονται εἰς τὸ σχ. 2.
Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—**Καμπανία** (Campania) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, μία τῶν 14 γεωγραφικῶν περιφερειῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ ἠπειρωτικὴ Ἰταλία. Ὁρίζεται πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Λατίου, πρὸς τὰ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Σαμνίου, πρὸς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τῆς Λουκανίας καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. ὑπὸ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Σήμερον περιλαμβάνει τμήματα τοῦ Λατίου, τῶν Ἀβρουζζίων-Μολίζε, τῆς Ἀπουλίας καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Ἔχει ἐπιφάνειαν 13.668 τετρ. χλμ. καὶ 3.251.440 κατ. καὶ περιλαμβάνει τοὺς νομοὺς τοῦ *Ἀβελλίνο*, τοῦ *Μπενεβέντο*, τῆς *Νεαπόλεως* καὶ τοῦ *Σαλέρνου*. Λόγῳ τῆς μεγάλης εὐφορίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ κλίματος, οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν αὐτὴν Regio Felix καὶ «Κῆπον τῆς Ἰταλίας» καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν «Campania felice», τὸ δὲ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα «Terra di lavoro». Ἡ Καμπανία ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ μᾶλλον πυκνοκατῳκημένη χώρα τῆς Ἰταλίας, ἔχουσα 238 κατ. ἀνὰ πᾶν τετρ. χλμ. Οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν οἱ Ὄσκοι, πελασγικῆς καταγωγῆς, συγγενεῖς τῶν Σαμνιτῶν, εἰς τὰ παράλια δὲ αὐτῆς ὑπῆρχον πολλαὶ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Κατόπιν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ τὴν δωδεκαρχίαν τῷ 600 π. Χ. Μετὰ 200 ἔτη κατέλαβον τὴν χώραν οἱ Σαμνῖται, οἵτινες ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 314 π. Χ. Ἡ Καμπανία οὐδέποτε ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν πολιτικὴν ἢ ἐθνικὴν περιφέρειαν, ἕνεκα δὲ τούτου οἱ Ρωμαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ καθυποτάξουν τὰς πόλεις αὐτῆς εὐκόλως τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν ἡ χώρα ἀπέβη ἡ θερινὴ διαμονὴ τῶν πλουσίων πατρικίων, οἱ ὁποῖοι ἐπλήρωσαν αὐτὴν διὰ πλήθους πολυτελῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐπαύλεων. Ὁ πλοῦτος τῶν φυσικῶν αὐτῆς καλλονῶν, ὡς ἦσαν ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως, ὁ Βεζούβιος, τὰ Φλεγραῖα πεδία καὶ ὁ ποταμὸς Βολτοῦρνο, κατέστησαν αὐτὴν ἰδιαιτέρως ἑλκυστικήν. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον καὶ αἱ λίμναι τοῦ Ἀβέρνου καὶ τοῦ Ἐνρίνου, ὀνομασταὶ ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων. Πρωτεύουσα ἦτο ἡ *Καπύη*, κυριώτεραι δὲ πόλεις αἱ *Βαΐαι*, ἡ ὁποία λόγῳ τῶν θερμοπηγῶν αὐτῆς εἶχε καταστῇ τὸ κέντρον τοῦ καλοῦ κόσμου, ἡ *Κύμη*, οἱ *Ποτίολοι*, ἡ *Νεάπολις*, ἡ *Πομπηΐα*, τὸ *Ἡράκλειον*, αἱ *Σταβίαι*, τὸ *Σαλέρνον*, τὸ *Σύρρεντον*, ἡ *Νόλα*, ἡ *Γαέτα*, ἡ *Ἀτέλλα*, ἡ *Ἀλταφέρνα*, ἡ *Καπρέα* κ. ἄ. Αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων τούτων σῴζονται μέχρι σήμερον, ἄνευ ὅμως τοῦ παλαιοῦ πλούτου. Τὰ ἐρείπια τῆς Πομπηΐας καὶ τοῦ Ἡρακλείου μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου τῆς χώρας.
Μ. Δ. Β

καμπανιά (ἡ)· ἡ κροῦσις τῆς καμπάνας· ‖ μεταφ. ὑπαινιγμός, νύξις: «τούρριξα μιὰ καμπανιὰ» τοῦ ἔκανα ὑπαινιγμόν· ‖ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίπληξις.

καμπανίζω· δημοτ., κτυπῶ τὴν καμπάνα, κρούω τὸν κώδωνα· ‖ ἠχῶ ὡς ἡ καμπάνα, κωδωνίζω· ‖ μεταφ. ὑπαινίσσομαι, ἀποκτυπῶ: «μοῦ 'χαμε ἕνα καλὸ καὶ μοῦ τὸ καμπανίζει ὅλη μέρα».

Καμπανιόλι (Campagnoli), ***Βαρθολομαῖος***. Διάσημος Ἰταλὸς βιολιστὴς τῆς σχολῆς τῶν Γαρτίνι Ναρντίνι (1751—1827). Τῷ 1780 ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ δουκὸς τῆς Κουρλάνδης, ἐν Δρέσδῃ· ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1818 διετέλεσε πρῶτος βιολιστὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Λειψίας καὶ τέλος διευθυντὴς ὀρχήστρας εἰς Νόυστρέλιτς. Συνέθεσε πλῆθος ἔργων διὰ τὸ ὄργανόν του, ἐν οἷς κοντσέρτα, σονάτας, τεμάχια διὰ βιολίον σόλο, διὰ δύο βιολία, 41 καπρίτσια διὰ βιόλαν, κ. λ. Τέλος μίαν μέθοδον διὰ βιολίον.
Γ. Σ.

καμπάνιος ***βαθμίς***, ἡ — ***ἡλικία*** (Campanien) *[Γεωλογ.]*. Μία ἐκ τῶν 9 βαθμίδων (ἡλικιῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ νεοκρητιδικὴ ἢ ἀνωτέρα κρητιδικὴ ὑποδιάπλασις (ὑποπερίοδος) τοῦ μεσοζωικοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος) τῆς γῆς. Εἶναι ἡ ἑβδόμη κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας. Ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἐκ τῆς Καμπανίας τῆς Γαλλίας. Στρώματά της ἀπαντῶνται ἐκτὸς τῆς Γαλλίας καὶ εἰς Γερμανίαν, Σκανδιναυϊκὴν χερσόνησον (Schonen), Ἀγγλίαν, Κεντρικὴν Ρωσίαν, Ἀνατολ. Ἄλπεις κ. ἄ. Ἐν Ἑλλάδι στρώματα τῆς καμπανίου βαθμίδος δὲν ἔχουσιν εἰσέτι διακριθῆ ἐκ τῆς ὅλης νεοκρητιδικῆς διαπλάσεως.
Γ. Κ. Γ.

Καμπανὶς (Cabanis), ***Πέτρος-Ἰωάννης-Γεώργιος***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1757 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1808. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας νομομαθῶν καὶ εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Brives, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ τετραετίαν, ἐπιδείξας μεγάλην εὐφυΐαν καὶ ποιητικὴν δεξιότητα, ἀλλὰ καὶ δυσήνιον καὶ ἀνυπότακτον χαρακτῆρα, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς διδασκάλους του καὶ ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του. Ὁ πατήρ του, μὴ δυνάμενος νὰ τοῦ ἐπιβληθῇ, τὸν ἔστειλεν Παρισίους καὶ τὸν ἄφησε νὰ ζήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Ὁ νεαρὸς Καμπανὶς ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἐμοίραζε τὸν χρόνον του μεταξὺ τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Μετὰ διετῆ ἀνυπότακτον ζωὴν ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἀλλ' αὐτὸς ἐθεώρησε προτιμότερον ν' ἀκολουθήσῃ εἰς Βαρσοβίαν ὡς γραμματεὺς ἕνα Πολωνὸν εὐπατρίδην, διότι διὰ τοῦ ταξιδίου τούτου θὰ ἱκανοποίει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰς περιπετείας καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του, ἐπισκεπτόμενος νέας χώρας καὶ μανθάνων τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τοῦ 1773 μέχρι τοῦ 1775 ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἤλπιζε νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τοῦ Τυργκό, φίλου τοῦ πατρός του. Ἀλλ' ὁ Τυργκὸ ἀπεχώρησε τῆς κυβερνήσεως πρὶν ἢ βοηθήσῃ τὸν Καμπανίς. Ἡ ἀτυχία αὕτη ἔσχεν ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐπὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ μέλλοντος τοῦ Καμπανίς, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε τώρα δι' ἄλλου τρόπου νὰ κατακτήσῃ τὴν ζωήν. Μετέφρασεν ἀποσπάσματα τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τὰ ὑπέβαλεν εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε τὸ προσδοκώμενον βραβεῖον. Τὰ ἄλλα ποιήματά του μόνον τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν σαλονιῶν τοῦ προσεπόρισαν. Τὰ γεγονότα ταῦτα τὸν ἐπλήρωσαν μελαγχολίαν καὶ ἐκλόνησαν τὴν ὑγείαν του. Ὁ ἰατρὸς Dubreuil, τὸν ὁποῖον συνεβουλεύθη, διεπίστωσεν ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ τυχοδιωκτικὴ φαντασία του, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ καταπολεμηθῇ διὰ σπουδῆς τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ μακρᾶς ἀναπαύσεως. Τοῦ συνέστησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἰατρικὸν κλάδον καὶ ἔγινε διδάσκαλός του. Ὁ Καμπανὶς εἶχεν εὕρει τὸν δρόμον του χάρις εἰς τὸν Dubreuil, πρὸς τὸν ὁποῖον ᾐσθάνετο βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην, διαφαινομένην εἰς τὸν «Ὅρκον ἰατροῦ», κομψὴν ἔμμετρον ἀπομίμησιν τοῦ ἱπποκρατικοῦ ὅρκου, ἀπαγγελθέντα τῷ 1783, κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Τὰ ἔργα του τῆς καθαρᾶς πρακτικῆς ἰατρικῆς εἶναι ἐλάχιστα· τὸ σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν καταρροϊκῶν παθήσεων», ἐκδοθεῖσαι ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του καὶ τυχοῦσαι ἱκανῆς ἐκτιμήσεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τὰ λοιπὰ ἔργα τοῦ Καμπανὶς δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας· τὰ τῆς πρώτης ἀφοροῦν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς· τὰ τῆς δευτέρας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἰατρικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν νοσοκομείων καὶ τὰ τῆς τρίτης—τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ σπουδαιότερα—εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς σχέσεις τῆς φυσιολογίας πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μνημονευθῇ τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μιραμπώ», δημοσιευθὲν τῷ 1791, ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ρήτορος, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο διὰ στενοτάτης φιλίας. Τὸ ἔργον τοῦτο, πλῆρες συγκινήσεως καὶ δραματικῆς πνοῆς, διὰ τῶν δοκουμέντων τὰ ὁποῖα περιέχει καὶ τῆς ἀφθάστου εὐγλωττίας, εἶναι ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Καμπανίς. Τῷ 1795 ὁ Καμπανὶς διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων. Τὸ ἑπόμενον ἔτος κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἐσωτερικῆς κλινικῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ σχολή, καὶ ἔκαμε σειρὰν μαθημάτων ἰατρικῆς μεθοδολογίας. Τῷ 1799 ἀντήλλαξε τὴν ἕδραν ταύτην μὲ τὴν ἕδραν τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς. Ἡ ἕδρα αὕτη ἦτο κατάλληλος διὰ τὸ τάλαντόν του, καὶ τὴν ἐτίμησε, παρασχὼν κατὰ τὴν διδασκαλίαν του ζωηρὰν εἰκόνα τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Συναφῆ πρὸς τὴν διδασκαλίαν του εἶναι καὶ τὰ ἔργα του: «Περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς βεβαιότητος ἐν τῇ ἰατρικῇ» (1797) καὶ «Περὶ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἰατρικῆς» (1804). Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τούτων ὁ Καμπανὶς καταδικάζει τὸν ἰατρικὸν σκεπτικισμὸν καὶ τὰς διαφόρους ἀντιρρήσεις, τὰς διατυπωθείσας κατὰ τῆς ἀκριβείας τῶν θεωριῶν καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν φαρμάκων. Εἰς τὸ δεύτερον ἐπαναλαμβάνει τὰς γνώμας τοῦ πρώτου μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν καὶ βαθύτητα. Τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ ἔργου τούτου στερεῖται μεγάλης εὐρύτητος, διότι ἡ σχετικὴ σοφία τοῦ Καμπανὶς δὲν ἦτο μεγάλη. Ἐγνώριζε καλῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν μόνον τὴν ἑλληνικὴν ἰατρικὴν καὶ ἰδίως τὸν Ἱπποκράτη. Οὕτω τὸ θεωρητικὸν μέρος ἦτο ἀνώτερον τοῦ ἱστορικοῦ, διότι καὶ ὁ συγγραφεὺς ἦτο μᾶλλον φιλόσοφος παρὰ σοφός. Σημαντικαὶ εἶναι αἱ διαλαμβανόμεναι κρίσεις περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἰατρικῆς, περὶ τῆς χρήσεως καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν βοηθητικῶν ἐπιστημῶν (φυσική, χημεία, γεωμετρία, μηχανική), περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὑποθέσεων ἐν τῇ θεραπευτικῇ κλπ.

Digitized by Google

Ἄλλο σπουδαῖον ἔργον τοῦ Καμπανὶς εἶναι τὸ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου», ἐκδοθὲν τῷ 1802. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετάζει τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ πρὸς τὰς δεξιότητας αὐτοῦ, τὴν φυσιολογικὴν ἱστορίαν τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου, τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῶν ἀσθενειῶν ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἐκδηλώσεων, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ κλίματος ἐπὶ τῶν ἠθικῶν συνηθειῶν, τὴν ζωὴν τῶν ζῴων, τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τοῦ αἰσθάνεσθαι, τὸ ἔνστικτον, τὴν συμπάθειαν, τὸν ὕπνον, τὸ παραλήρημα, τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἠθικῆς ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου κλπ. Οὐδεὶς πρὸ τοῦ Καμπανὶς εἶχεν ἐπιληφθῇ τοῦ θέματος τούτου μὲ τόσην εὐρύτητα. Ἡ φιλοσοφικὴ πρωτοτυπία τοῦ ἔργου τούτου ἔγκειται εἰς τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἐσωτερικῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ψυχολογικῆς των ἐπιδράσεως καὶ εἰς τὴν θεωρίαν του περὶ τοῦ ἐμφύτου τῶν ροπῶν. Οὕτως ὁ Καμπανὶς ἀπεκάλυψεν ὁλόκληρον κόσμον φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἠγνόουν οἱ ψυχολόγοι καὶ τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπησχόλησαν βραδύτερον ὡς φαινόμενα τοῦ ἀσυνειδήτου. Ὁ Καμπανὶς ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ δημιουργήσῃ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐμβρύου καὶ νὰ διακρίνῃ, ὑπὸ τὸ ἐνιαῖον καὶ καθολικὸν ἐγώ, πολλὰ μερικὰ καὶ τεμαχισμένα ἐγὼ πεπροικισμένα μὲ ἰδίαν ζωὴν καὶ αἰσθητικότητα. Ὁ Καμπανὶς εἶναι ὁ πρῶτος ψυχολόγος, ὁ ὁποῖος κάμνει ψυχολογίαν χωρὶς ψυχήν, ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Εἰς τὸ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου» ὁμιλεῖ ὡς καθαρὸς ψυχολογιστής, ὁ ὁποῖος οὐδεμίαν αἰσθάνεται ἀνάγκην νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ ὁποῖος παραδέχεται ὅτι πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα συμβαίνουν ὡσὰν ὁ ἐγκέφαλος νὰ *ἐκκρίνῃ* τὴν σκέψιν μετὰ τὴν *χώνευσιν* τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1824, ἐδημοσιεύθη ἕτερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολὴ εἰς τὸν Φωριὲλ περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν», ὅπερ ἀποτελεῖ οἱονεὶ τὴν φιλοσοφικήν του διαθήκην. Ἡ περίφημος αὕτη ἐπιστολὴ διακρίνεται διὰ τὸν σκεπτικισμὸν ἢ μᾶλλον τὸν πιθανολογισμόν της καὶ δεικνύει ὅτι ὁ Καμπανὶς ἦτο ὀλιγώτερον ὑλιστὴς καὶ περισσότερον ψυχιστὴς ἢ στωϊκὸς πανθεϊστής. Τινὲς ἰσχυρίσθησαν ὅτι πρόκειται περὶ παλινῳδίας καὶ ἀποκηρύξεως τῶν ὑλιστικῶν ἀρχῶν τοῦ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου». Βαθυτέρα ὅμως μελέτη τῶν ἔργων του μᾶς πείθει, ὅτι ὁ Καμπανὶς καθ' ὅλον του τὸν βίον ἀνέπτυξε καὶ ηὔρυνε μίαν καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν θεμελιώδη ἀρχὴν καὶ ὅτι δύναται νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ὑλιζόντων μονιστῶν.

Ὁ Καμπανὶς ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Observations sur les hôpitaux» (Παρίσιοι 1789), «Journal de la maladie et de la mort d'H. G. V. Riquetti de Mirabeau» (Παρίσιοι 1791), «Essai sur les secours publics» (Παρίσιοι 1796), «Mélanges de littérature allemande» ἢ «Choix de traductions de l'allemand» (Παρίσιοι 1797), «Du degré de certitude en médecine (Παρίσιοι 1797 καὶ 1802 μετὰ σημειώσεων), «Rapport fait au conseil des Cinq cents sur l'organisation des écoles de médecine» (Παρίσιοι 1799), «Quelques considérations sur l'organisation sociale en général et particulièrement sur la nouvelle Constitution» (Παρίσιοι 1799), «Rapports du physique et du morale de l'homme (Παρίσιοι 1802 τόμ. 2 καὶ 1803 καὶ 1824, τῷ 1824 εἰς 3 τόμους μετὰ βιογραφίας τοῦ συγγραφέως καὶ 1844 ὑπὸ L. Peise ἡ καλλίστη ἔκδοσις), «Coup d'œil sur les révolutions et la réforme de la médecine» (Παρίσιοι 1804), «Observations sur les affections catarrhales» (Παρίσιοι 1807), «Lettre à M. Fauriel sur les causes premières» (ἔκδ. Berard, Παρίσιοι 1824 καὶ 1844). Πλήρης ἔκδοσις τῶν ἁπάντων τοῦ Καμπανὶς ἐγένετο ἐν Παρισίοις τῷ 1823—1825 εἰς 5 τόμους, ὑπὸ τοῦ Thurot. Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Note sur la supplice de la guillotine», «Discours sur l'éducation publique», «Note sur un genre particulier d'apoplexie», «Δύο λόγους περὶ Ἱπποκράτους», «Sur Benj. Franklin», «Éloge de Vicq d'Azur», «Lettre sur les poèmes d'Homère», ἀποσπάσματα τῆς «Ἰλιάδος» τοῦ Ὁμήρου καὶ «Serment d'un médecin». —Ω.

καμπάνισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καμπανίζω, κουδούνισμα*· ‖ ὑπαινιγμός.

καμπανιστός, —ή, —ό· δημοτ., εὔηχος, ἠχηρός, ἄλλως *κουδουνιστός*: «*καμπανιστὴ φωνή*».

καμπανίτης (ὁ)· ὁ προερχόμενος ἐκ Καμπανίας, ὁ κατασκευαζόμενος ἐν αὐτῇ: «*καμπανίτης οἶνος*».

—*[Οἰνολογ.]* Ὁ *καμπανίτης* εἶναι εἶδος ἐκλεκτοῦ ἀφρώδους οἴνου (κοιν. *σαμπάνια*), κατασκευασθεὶς τὸ πρῶτον ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καμπανίας (Champagne), ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα (βλ. λ. *ἀφρώδεις οἶνοι*).

Καμπανίτης, ἢ *Καμπανέσης*. Ἐθνικὸν παρωνύμιον τοῦ δεσπότου τοῦ Μορέως Γουλιέλμου τοῦ *Σαμπλίτου* (βλ. λ.), λόγῳ τῆς καταγωγῆς του ἐκ τῆς γαλλικῆς Καμπανίας. Γ. Δ. Κ.

καμπανὸς (ὁ)· δημοτ., τὸ γλωσσίδι, τὸ πλῆκτρον τῆς καμπάνας· ‖ μεταφ., ἡ μετὰ τὰς ἄλλας σταφυλὰς ὡριμάζουσα μικρὰ σταφυλή, ἄλλως *κουδούνι*.

Καμπανὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησίζουσα προβολὴ τῆς Ἄνδρου (πλατ. 37°59'40" Β, μῆκ. 24°48'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros and Doro channel), ἡ Β. καὶ ἀπορρὼξ τῆς νήσου ἐσχατιά, 5¼ μίλλ. Α.ΒΑ. τοῦ φάρου τῆς Φάσσας. Σ.Ε.Λ.

Καμπάνουγλου *(ἀδελφοί)*. Ἔμποροι ἐν Κωνσταντινουπόλει, καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν γενιτσάρων κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821 καὶ ἀπαγχονισθέντες εἰς τὸ Φανάριον. Γ. Δ. Κ.

καμπανοῦλες (οἱ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *Ipomoia ἢ ὡραιοανθής*, καὶ *γάλανθος ὁ χιονώδης*.

καμπανούλη (ἡ) (Campanula) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωδωνοειδῶν* (βλ. *κωδωνίσκος*).

καμπανουλοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. *κωδωνοειδῆ*.

καμπᾶ-νταῆς (τουρκ., ἐκ τοῦ *καμπᾶ*=ἄξεστος καὶ *νταῆ*=εὐχέτης, ἀρχηγός)· ὁ κομπάζων ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ δυνάμει, λεονταρῆς.

Καμπαντιὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουχάρας, εἰς ἀπόστασιν 125 χλμ. ΝΔ. τοῦ Χισάρ. Κατοικεῖται ὑπὸ Οὐζμπέκων καὶ Τατζίκων. Εἰς τὰ πέριξ παράγεται μεγάλη ποσότης κουκουλίων.

Καμπὰρ (Kambar). Φύλαρχος τοῦ Βελουχιστάν, ἀκμάσας τὸν Ι' μ. Χ. αἰῶνα. Διεξήγαγεν ἐπὶ μακρὸν σφοδροὺς κατὰ τῶν Ἀφγανῶν ἀγῶνας, δυνηθεὶς ἐν τέλει νὰ ἐπικρατήσῃ, ν' ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν των καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ αὐτὸς ἄρχων. Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀπογόνων του, γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας *Καμπαρί*, ἡγεμόνευσαν ἐν Βελουχιστάν. Μ. Ν. Δ.

Καμπαρᾶ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Σουδάν, ἐπὶ τῆς Β. ὄχθης τοῦ Νείγηρος, 10 χλμ. νοτίως τοῦ Τιμπουκτοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπίνειον.

Καμπαρντία, ἢ *Καμπάρντα* (Cambarda). *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ χώρα τῆς Ρωσίας, κατὰ τὰς ΒΑ κλιτῦς τοῦ μέσου Καυκάσου, τεμνομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τερὲκ εἰς δύο τμήματα, τὴν Μεγάλην Καμπαρντίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἔλμπρους καὶ ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ Τερέκ, καὶ τὴν Μικρὰν Καμπαρντίαν, ἀποτελοῦσαν τὸ ⅛ τῆς ἐκτάσεως τῆς πρώτης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὃ ἐκβάλλει εἰς αὐτὸν ὁ ποταμὸς Κουρπ. Ἐμβαδὸν 12,000 τ. χλμ., κάτοικοι 204.000 (1926), ἐξ ὧν 160.000 Καμπαρντῖνοι, οἱ δὲ λοιποὶ Βαλκάριοι, Τάταροι καὶ Σλαῦοι. Ἡ Καμπαρντία κατεκτήθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς Ρωσίας μετὰ τὴν καταστολὴν τῶν ἐπαναστάσεων 1817—1823. Τῷ 1921 ἱδρύθη ἡ αὐτόνομος διοίκησις Καμπαρντίας καὶ Βαλκαρίας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Ναλτσίκ*. Κύριος βιοπορισμὸς τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἱπποτροφία, κτηνοτροφία καὶ μελισσοκομία. Θ. Κ.

καμπαρντίνα (ἡ)· βλ. λ. *γκαμπαρντίνα*.

Καμπαρντίνκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ρωσίας κείμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Νοβορωσίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 23 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Νοβορωσίσκ. Ἐνταῦθα ἐγκατεστάθησαν πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου περὶ τὰς 150 ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι Ποντίων, ἐξ ὧν ἄνω τῶν 60% προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917. Ε. Ι. Χ.

Καμπαρντῖνοι (οἱ). Κιρκασιανὸν φῦλον, κατοικοῦν τὴν ἐξ αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν ρωσικὴν χώραν *Καμπαρντίαν* (βλ. λ.).

Καμπαρρὺς (Cabarrus), ***Φραγκῖσκος**, κόμις ντὲ*—. Γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, πολιτογραφηθεὶς Ἱσπανὸς (1752—1810). Υἱὸς ἐμπόρου, διηύθυνε κατ' ἀρχὰς ἐργοστάσιον χοιρομηρίων ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἐπιδοθεὶς κατόπιν εἰς οἰκονομικὰς μελέτας, ἀπέκτησε φήμην δεινοῦ οἰκονομολόγου, τὴν ὁποίαν ἑδραίωσεν ἡ ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ κράτους ἑνὸς σχεδίου του ἐκδόσεως τραπεζικῶν ἀξιῶν. Τῷ 1782 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς τραπέζης Σὰν Κάρλος, τῆς ὁποίας τὴν ἵδρυσιν εἶχε σχεδιάσει ὁ ἴδιος, καὶ μετὰ τρία ἔτη συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐμπορικῆς ἑταιρείας τῶν Φιλιππίνων, τῆς ὁποίας διωρίσθη μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Παραιτηθεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου τοῦ Γ' τῆς θέσεως ταύτης καὶ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Καρόλου τοῦ Δ' ἐπὶ σπατάλῃ τῶν δημοσίων χρημάτων, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀποφυλακισθεὶς μετὰ δύο ἔτη ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως κόμις καὶ τῷ 1797 διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας ἐν Παρισίοις. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τότε γαλλικὸν Διευθυντήριον ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ὅπως Γάλλος πολίτης ἀντιπροσωπεύσῃ παρ' αὐτῷ ξένον κράτος, ὁ Καμπαρρὺς παρέμεινεν εἰς Παρισίους ὡς ἀνεπίσημος πράκτωρ τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως. Διωρίσθη κατόπιν πρεσβευτὴς ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου ὡς βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἠκολούθησε τοῦτον ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε: «Μελέτην περὶ τοῦ ἐμπορίου μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀσίας» (1784) καὶ «Ἀπομνημονεύματα». Μ. Δ. Β.

—**Καμπαρρὺς** (Cabarrus), *Τερέζα* Θυγάτηρ τοῦ ἀνωτέρω, σύζυγος τοῦ *ντὲ Φοντεναί*, εἶτα κυρία *Ταλλιέν*, κυρία *Καραμὰν* καὶ πριγκίπισσα *ντὲ Σιμαί*. Παρέμεινε περίφημος διὰ τὴν σκανδαλώδη ζωήν της ὡς κυρία *Ταλλιὲν* (βλ. λ.).

Καμπᾶς, *Ἀνδρέας Π.* Ἕλλην βιομήχανος (1851—1924). Κατὰ τὸ ἔτος 1869 ἐνοικιάσας τὰ κτήματα τῆς Καισαριανῆς, τὰ μόνα ἐν τοῖς δήμοις Ἀθηναίων, Κρωπίας καὶ Λαυρεωτῶν, ἅτινα μέχρι τότε ἐχρησίμευον διὰ βοσκάς, ἤρχισε τὴν ἐμφύτευσιν ἀμπελώνων, μετὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν ὁποίων ἠγόρασε, τῷ 1875, τὸ κτῆμα τῆς Κάντζας, καὶ κατόπιν τὸ κτῆμα τῆς Γιαλλοῦς, ὅπου τῷ 1880 μετέφερεν ἐκ Μπορντὼ καὶ ἐγκατέστησε τὸ πρῶτόν του μηχάνημα ἀποστάξεως οἴνου καὶ ἵδρυσε βραδύτερον δύο ἐργοστάσια κονιὰκ καὶ οἴνου. Τὸ κονιὰκ Καμπᾶ κατέλαβε σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς. Τῷ 1918 μετέβαλε τὴν ἐπιχείρησίν του εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν πρὸς κατεργασίαν τῶν προϊόντων τῆς ἀμπέλου.

—**Καμπᾶς, *Νικόλαος***. Ἕλλην ποιητὴς καὶ νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1857. Διδαχθεὶς τὰ ἐγκύκλια καὶ γυμνασιακὰ ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1880. Ἐνωρίτατα ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν φιλολογίαν, ἐδημοσίευσε ποιήματα, λυρικὰ καὶ σατυρικά, εἰς τὸν «Ραμπαγᾶν», τὸ «Μὴ χάνεσαι» καὶ ἄλλα περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς. Ἐγκαταλείψας ὅμως τὰς λογοτεχνικὰς ἀσχολίας, μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου εἰργάσθη ὡς δικηγόρος. Τῷ 1912 διωρίσθη ἐφέτης τῶν μεικτῶν δικαστηρίων, τῷ 1922 ἀντιπρόεδρος καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1927 πρόεδρος, ὅτε ἀπεχώρησε λόγῳ ἡλικίας. Γ. Λ.

Καμπασαῖοι. Ἀδελφοὶ ἐν Πύργου, διακριθέντες κατὰ τὸν Ἀγῶνα διὰ τὰς ἐπιθέσεις των ἐναντίον τῶν Λαλιωτῶν. Ἐκ παρεξηγήσεως ἐχολώθησαν ἐναντίον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ ἐπεδίωξαν νὰ κατάσχουν τὰ διὰ τοῦ Ἀγγελοπούλου στελλόμενα εἰς Ζάκυνθον λάφυρα τῆς ἐκπορθηθείσης Τριπόλεως. Ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ *Θεόδωρος* καὶ ὁ *Ἰωάννης*, ἔπεσαν μαχόμενοι εἰς τὸ Λαντζόϊ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Πυργίων Χ. Βιλλαέτου. Γ. Δ. Κ.

Καμπασερὲς (Cambacérès), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Ρεζὶ ντὲ***—. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1753 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1824. Ἀνήκων εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν νομομαθῶν, ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Τῷ 1792 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ Μομπελλιὲ εἰς τὴν συμβατικὴν συνέλευσιν. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ συνέλευσις δὲν ἐκέκτητο τὸ δικαίωμα νὰ δικάσῃ αὐτόν, ὕστερον δὲ ἐψήφισε μὲν κατ' αὐτοῦ θάνατον, ἀλλὰ μετ' ἀνακοπῆς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ψηφίσματος μέχρι τῆς συνομολογήσεως εἰρήνης, καθ' ἣν περίπτωσιν εἰσέβαλλον οἱ ξένοι εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει ὁ Καμπασερὲς διεκρίθη εἰς τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἡ δὲ κυρία σκέψις αὐτοῦ ἦτο ἡ σύνταξις ἀστικοῦ κώδικος, τοῦ ὁποίου τὸ σχέδιον εἶχεν ὑποβάλει τῷ 1793. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροβεσπιέρρου κατεπολέμησε τὸ δικαίωμα τῆς συνελεύσεως νὰ φυλακίζῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους, ἐπρότεινε δὲ ἀμνηστείαν διὰ πάντα τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, περὶ ὧν δὲν προέβλεπεν ὁ ποινικὸς νόμος. Οὕτως ἤνοιξεν αὖθις τὰς θύρας τῆς συνελεύσεως εἰς τὰ λείψανα τῆς πολιτικῆς μερίδος τῶν Γιρονδίνων, οἵτινες εἶχον ἐπιζήσει τῆς προγραφῆς. Τῷ 1794 ἐγένετο πρόεδρος τῆς συνελεύσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος προήδρευσε τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην ἀντικατέστησε πάσας τὰς ἄλλας ποινάς, τὰς ἐπιβαλλομένας εἰς τοὺς διεγείροντας τὸν λαὸν ἱερεῖς, διὰ τῆς ἀπελάσεως καὶ ἀπέδωκεν εἰς πολυαρίθμους καταδιωκομένους τὴν ἐλευθερίαν των. Ἡ μετριοπάθειά του αὕτη ἐκρίθη ὑπὸ τῶν σφόδρα δημοκρατικῶν ὡς ροπὴ πρὸς τὸν μοναρχισμόν, ὡς ἐκ τούτου δὲ παρεμερίσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου, εἵλκυσεν ὅμως ἐπ' αὐτοῦ ἔκτοτε τὴν προσοχὴν τοῦ Βοναπάρτου καὶ ἀνέλαβε μετά τινα χρόνον τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῷ 1799 ἐγένετο δεύτερος ὕπατος. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Να-

Digitized by Google

πολέοντος ἀρχικαγκελλάριος, ἔλαβε τῷ 1804 τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας καὶ ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν δικαστικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας. Ὁ Καμπασερὲς ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, ὅστις ὑπῆρξε τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὑπατείας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Ναπολέων, τρέφων μεγίστην ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός, ἀνέθετεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς χώρας κατὰ τὰς συνεχεῖς ἐκ Γαλλίας ἀπουσίας του. Κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βουρβώνων ἐξωρίσθη τῷ 1816, παρέμεινε δὲ εἰς Βρυξέλλας ἐπὶ διετίαν καὶ ἀνεκλήθη τῷ 1818, ἀποκατασταθεὶς εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἀστικὰ του δικαιώματα. Ἔκτοτε ἔζησε μακρὰν τῆς πολιτικῆς κινήσεως. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ γαλλικοῦ ἰνστιτούτου ἐγένετο μέλος τῆς κλάσεως τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, εἶτα δὲ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς 31 Μαρτίου 1826, ὅτε ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ' ἀπέλυσεν αὐτόν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐδημοσιεύθησαν οἱ λόγοι του ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ κώδικος. Ἀφῆκε καὶ «Ἀπομνημονεύματα», ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα περιελάμβανον πολλὰ μυστικὰ ἔγγραφα τοῦ κράτους, κατεσχέθησαν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ'. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Καμπασερὲς** (Cambacérès), ***Ἰωάννης, βαρῶνος ντὲ*** —. Γάλλος στρατηγός, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1826. Καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν δημοκρατικὸν στρατὸν τῷ 1793, διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ ἰδίως εἰς τὰς τοῦ Ἀούστερλιτς καὶ τῆς Ἰένης, προήχθη δὲ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ τῷ 1806. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐτέθη εἰς ἀποστρατείαν καὶ δὲν ἐπανῆλθεν ἔκτοτε εἰς τὸν στρατόν. Θ. Β.

— **Καμπασερὲς** (Cambacérès), ***Μαρία-Ἰωάννης-Πέτρος-Οὐμβέρτος, δοὺξ ντὲ*** —. Γάλλος γερουσιαστής, γεννηθεὶς ἐν Σόλιγγεν, τοῦ μεγάλου δουκάτου Μπέργκ, τῷ 1798, καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1881. Εἰσήχθη παιδίον εἰς τὴν αὐλὴν ὡς ἀκόλουθος τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Γαλλίας Μαρίας-Λουΐζας καὶ ἠκολούθησε ταύτην εἰς Μπλουὰ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος. Εἰσελθὼν εἰς τὸν στρατόν, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, συνελήφθη αἰχμάλωτος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, παραιτηθεὶς δὲ τοῦ στρατοῦ ἐσπούδασε νομικὰ καὶ γενόμενος δικηγόρος διημφεσβήτησε τὰ κατασχεθέντα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἔγγραφα τοῦ θείου του Ἰωάννου Καμπασερές, ἐξ ὅλη πολιτικοῦ. Τῷ 1835 ἐγένετο γερουσιαστής, ὡς καὶ ἐπὶ Ναπολέοντος Γ', κατέλαβε δὲ καὶ ἀνωτέρους αὐλικοὺς βαθμούς. Θ. Β.

— **Καμπασερὲς** (Cambacérès), ***Στέφανος-Ναπολέων, κόμις ντὲ*** —. Γάλλος πολιτικὸς ἀνήρ, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1804 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1878. Ἐνθουσιώδης βοναπαρτικός, ἠγωνίσθη κατὰ τῆς ἰουλιανῆς μοναρχίας ἐν τῇ βουλῇ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἐξυπηρέτησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Λουδοβίκου-Ναπολέοντος κατὰ τὸ πραξικόπημα, δι' οὗ ἐγκατεστάθη ἡ δευτέρα αὐτοκρατορία. Ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1852—1857. Θ. Β.

— **Καμπασερὲς** (Cambacérès), ***Στέφανος-Οὐμβέρτος ντὲ*** —. Γάλλος καρδινάλιος, ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Καμπασερές, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1756 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρουένῃ τῷ 1818. Ἀνῆλθε πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμούς. Ἐπεδείκνυε πάντοτε μέγαν θαυμασμὸν πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ μετέσχε τῆς βουλῆς τῶν Ἑκατὸν πεντήκοντα, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐξ Ἔλβας τοῦ αὐτοκράτορος. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Βατερλώ, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐπισκοπήν του ἐν Ρουένῃ. Θ. Β.

Καμπάσι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χανδρινοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 71.

Καμπάσνιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης, ἤδη καλούμενον *Πρώτη* (βλ. λ.).

Καμπάτ, ἢ ***Κομπάτ***. Βασιλεὺς τῆς Περσίας (βλ. *Καβάδης*).

Καμπατάς, ἢ ***Καμπάταςι*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τῆς εἰσόδου τοῦ Βοσπόρου, πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Δολμᾶ-μπαχτσέ. Ἐνταῦθα εὑρίσκεται ἡ πρώτη μεγάλη ἀποβάθρα τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Βοσπόρου. Ὑποτίθεται ὅτι εἰς Καμπατὰς εὑρίσκετο ὁ λεγόμενος *Ροδίων λιμήν*, ἴχνη τῆς προκυμαίας τοῦ ὁποίου ἐσῴζοντο μέχρι πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν. Ν. Μ.

Καμπατουάν, ἢ ***Καμπανατουάν*** (Cabatuan, Cabanatuan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Πανάϋ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, μὲ πληθυσμὸν 20.000 κατ. Κεῖται ἐπὶ πεδιάδος παρὰ τὸν ποταμὸν Τιγκούμ. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ὄρυζα, ἀραβόσιτος, καπνός, καφὲς καὶ πέπερι. Τὸ Καμπατουὰν ἱδρύθη τῷ 1732. Μ. Ν. Δ.

Κάμπε (Campe), ***Ἰωακεὶμ-Ἑρρῖκος***. Γερμανὸς παιδαγωγός, (1744—1811) ἀνήκων εἰς τοὺς καλουμένους φιλανθρωπινούς. Ὁ Κάμπε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ κύριος εἰσηγητὴς τῆς εἰδικῆς διὰ τὴν νεολαίαν λογοτεχνίας. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Rousseau διεσκεύασε τὸν «Ροβινσῶνα» κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰσαγαγὼν μονοτόνους, ἀψυχολογήτους ἠθικὰς νουθεσίας, τὰς ὁποίας τότε ἐθεώρουν ἀξίας λόγου. Τοιαῦται ἦσαν καὶ αἱ διὰ τὴν νεολαίαν προωρισμέναι περιγραφαὶ ταξιδίων καὶ αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ συγγραφαί, οἷον «*Θεόφρων ἢ ὁ ἔμπειρος σύμβουλος τῆς ἀπείρου νεολαίας*», αἱ ὁποῖαι ἐν μέρει ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ λόρδου Chesterfield πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν τῶν φιλανθρωπινῶν ἐχρησίμευσε πολὺ τὸ ὑπὸ τοῦ Κάμπε ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Trapp ἐκδοθὲν ἔργον, τὸ καλούμενον «Revisionswerk» (εἰς 16 τόμους), εἰς τὸ ὁποῖον περιελήφθησαν ἐν μεταφράσει καὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἔργα τοῦ Locke καὶ τοῦ Rousseau. Σ. Μ. Κ.

Καμπὲ (Cabet), ***Παῦλος-Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος γλύπτης (1815—1876). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ διασήμῳ Ρύντ, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῆς αὐτοκρατορίας μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ εἰργάσθη ἐν Πετρουπόλει καὶ Ὀδησσῷ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀξιολόγων διακοσμητικῶν ἔργων. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἐξειργάσθη πολυπληθῆ συμπλέγματα, συμβολικὰς ἢ ἀλληγορικὰς συνθέσεις, ἀνδριάντας καὶ προτομάς. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: Ἡ προτομὴ τοῦ διδασκάλου του Ρύντ (1857) ἐπὶ τοῦ τάφου του (ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Montparnasse τῶν Παρισίων), «Ἡ Σωσάννα», «Ἡ Λύπη», «1871» καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Δημοκρατίας, ἐκτελεσθὲν κατὰ παραγγελίαν τῆς πόλεως τῆς Ντιζὸν εἰς ἀνάμνησιν τῶν μαχῶν τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1870. Ι. Μ. Π.

—**Καμπὲ** (Cabet), ***Στέφανος***. Γάλλος οὐτοπιστὴς σοσιαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1788 ἐν Ντιζὸν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1856 ἐν Ἁγίῳ Λουδοβίκῳ τῆς πολιτείας Μισσουρῆ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά. Γενόμενος δικηγόρος προσεχώρησεν εἰς τὸ φιλελεύθερον κόμμα καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὸ ἐν Γαλλίᾳ καρβοναριστικὸν κίνημα. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐστάλη εἰς τὴν Κορσικὴν ὡς γενικὸς πρόξενος, ἀνεκλήθη ὅμως ταχέως ἐκ τῆς θέσεως ταύτης λόγῳ τῶν ἄκρως δημοκρατικῶν ἀρχῶν του. Κατόπιν ἐγένετο μέλος τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Βοήθει σ' αὐτὸν καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ*» μυστῆς δημοκρατικῆς ἑταιρείας καὶ τῷ 1834 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Κὸτ-ντ'Ὀρ. Μετὰ τοῦ Rodde καὶ τοῦ Canchois-Lemaire ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Populaire», εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεστηρίχθη ἡ ὑπόθεσις τῆς Πολωνίας καὶ κατεπολεμήθη ἡ κυβέρνησις Θιέρσου-Γκιζώτου. Ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ πενταετίαν καὶ συνεδέθη μετὰ τῶν φίλων τοῦ Ἄγγλου οὐτοπιστοῦ κομμουνιστοῦ R. Owen, ὅταν δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν τῷ 1839, κατόπιν ἀμνηστείας, εἶχε μεταβάλει ῥιζικῶς τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς πεποιθήσεις του. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐδημοσίευσε τὴν «*Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως*» καὶ ἀνέλαβεν ἀμείλικτον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀντιπάλου κομμουνιστικῆς οὐτοπιστικῆς σχολῆς, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Dezamy. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ Καμπὲ ἔσχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ ἐπικρατοῦν ἰδεαλιστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον ἠνόει τὸν ἀκαθόριστον ἰδεαλισμόν του καὶ ἀπέκρουε τὸν ὑλισμὸν τῶν ἀντιπάλων του. Τῷ 1840 ἐξέδωκε τὸ κεφαλαιῶδες ἔργον τῆς ζωῆς του, τὸ φιλοσοφικὸν μυθιστόρημα «*Ταξείδιον εἰς Ἰκαρίαν*», ὅπου ἀνέλυε κατὰ τρόπον εὔληπτον τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας του. Συγχρόνως ἐδημοσίευσεν ἐν «*Ἰκάριον ἡμερολόγιον*», ὠργάνωσε σειρὰν δημοσίων μαθημάτων πρὸς ἐκλαΐκευσιν τῆς διδασκαλίας του καὶ ἐξέδιδε τὸν «Populaire». Αἱ ἐπανειλημμέναι καὶ αὐστηραὶ καταδίκαι του διὰ τὴν ἀρθρογραφίαν του «Populaire» ηὔξησαν σημαντικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν του. Μετ' ὀλίγον ἐξέδωκε νέον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Νέος χριστιανισμός*», τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγίστην ἀπήχησιν εἰς τὰς ἐργατικὰς μάζας. Κατόπιν τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ὁ Καμπὲ ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλῃ τὴν θεωρίαν του εἰς πρᾶξιν. Ἤνοιξε κατάλογον ἐγγραφῶν διὰ τὴν ἵδρυσιν μεγάλης ἰκαριανῆς κοινότητος ἐν Ἀμερικῇ. Τὸ χρῆμα συνέρρευσε πανταχόθεν δι' αὐτοῦ ἠγοράσθησαν μεγάλαι ἐκτάσεις ἐν Ἡν. Πολιτείαις καὶ τὴν 3ην Φεβρουαρίου τοῦ 1848 ἀνεχώρησε μία ἰκαριανὴ πρωτοπορεία, ἡ ὁποία τὸν Ἰούνιον ἔφθασεν εἰς Τεξὰς ἐξηντλημένη ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερήσεων. Ἔκτισαν μερικὰς καλύβας, ἀλλ' ἡ τοποθεσία ἦτο ἀνθυγιεινὴ καὶ ὁ πυρετὸς ἤρχισε νὰ θερίζῃ τοὺς ἀποίκους. Οἱ ἐναπομείναντες ἐζήτησαν νέαν γῆν, ἐν Shrewport καὶ Νέᾳ Ὀρλεάνῃ, ὅπου εὗρον ἄλλους ἰκαριανούς, ἄρτι ἀφιχθέντας ἐκ Παρισίων. Ἀναχωρήσαντες καὶ ἐντεῦθεν κατηυθύνθησαν πρὸς Nauvoo, παλαιὰν μορμονικὴν πόλιν τοῦ Illinois. Ὁ Καμπέ, ἐνῷ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν Ἀμερικήν, κατηγορήθη ἐπὶ σφετερισμῷ 200.000 φράγκων τῆς ἰκαριανῆς κοινότητος καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀθῳότητά του καὶ ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Nauvoo. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀποικία εἶχεν ἐπιτελέσει ἱκανὰς προόδους. Ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι ὅμως καὶ διαφοραὶ ἔφθειραν τὸν Καμπὲ καὶ τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀποχωρήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς 200 ὀπαδῶν, πλήρης ἀπογοητεύσεως. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας.

Τὸ θεμελιῶδες δόγμα τοῦ Καμπὲ εἶναι τὸ γνωστὸν κομμουνιστικὸν δόγμα: «ἕκαστος πρέπει νὰ προσφέρῃ ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του». Αἱ ἰδέαι τοῦ Καμπὲ διῆλθον δύο στάδια· ἓν μεταβατικὸν καὶ ἓν ὁριστικόν. Κατὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον ἐπίστευεν, ὅτι διὰ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν του ἀπῃτεῖτο μία πεντηκονταετία, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ διετηρεῖτο ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἐργασία εἶναι ἐλευθέρα καὶ ὄχι ἀναγκαστική. Σκοπὸς τῶν κυβερνώντων πρέπει νὰ εἶναι ἡ μείωσις τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἰσότητος. Τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου. Εἰς τὸ κεφάλαιον πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ βαρεῖα προοδευτικὴ φορολογία. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν δέον νὰ καθορίζωνται διὰ νόμου, τὰ εἴδη τῆς πρώτης ἀνάγκης νὰ διατιμῶνται καὶ ὁ στρατὸς νὰ καταργηθῇ. Κατὰ τὸ ὁριστικὸν στάδιον τοῦ συστήματος τοῦ Καμπέ, τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος, τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἀγαθά, τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἢ τῆς βιομηχανίας ἀποτελοῦν τὸ κοινωνικὸν κεφάλαιον. Ὁ ἰκαριανὸς λαὸς ἐκλέγει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς λαϊκὴν συνέλευσιν καὶ ἀπονέμει ὁ ἴδιος τὴν δικαιοσύνην. Οἱ ἐκλεγόμενοι εἶναι πάντοτε ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των καὶ ἔχουν ὡρισμένην θητείαν. Ἡ συσσώρευσις ἀξιωμάτων ἀπαγορεύεται. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ νομίμου γάμου εἶναι ἀπόλυτος· ἀπαγορεύεται ἡ παλλακεία καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ ἀγαμία. Τὸ τέκνον ἀνήκει εἰς τὴν μητέρα μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἐτῶν. Κατόπιν ἀνήκει εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πολιτείας, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτᾷ μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς σπουδῆς ταύτης παρακολουθεῖ ἐπὶ τριετίαν μαθήματα τεχνικὰ καὶ ἀπὸ τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας γίνεται τέλειος πολίτης. Πάντα τὰ μέλη τῆς Ἰκαρίας ἐργάζονται ἴσον ἀριθμὸν ὡρῶν καὶ εἰς ἐπαγγέλματα ἀνάλογα πρὸς τὰς ἱκανότητάς των. Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας κατατίθενται εἰς δημοσίας ἀποθήκας. Ὡρισμένα ἄτομα, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διευθύνουν καὶ ὀργανώνουν τὴν ἐργασίαν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ διανέμουν τὰ προϊόντα ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἑκάστου πολίτου. Μετὰ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος οἱ ἄνδρες καὶ μετὰ τὸ πεντηκοστὸν αἱ γυναῖκες δικαιοῦνται νὰ ἀπαλλαγῶσι πάσης ἀπολύτως ἐργασίας. Χρήματα δὲν χρησιμοποιοῦνται.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς κοινότητος, ἡ πλειονότης ἵδρυσεν ἀποικίαν ἐν Iowa, ἥτις ὑφίστατο μέχρι τοῦ 1888. Ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1880 ἀνεφύησαν νέαι διαφωνίαι μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καμπὲ καὶ ἐσχηματίσθησαν δύο κόμματα, τὸ τῶν προοδευτικῶν καὶ τῶν μὴ προοδευτικῶν. Τῷ 1876 ἡ προοδευτικὴ μειοψηφία, ἐπιτυχοῦσα μικράς τινας παραχωρήσεις, ὑπετάγη εἰς τὴν πλειοψηφίαν. Ἀλλὰ τῷ 1877 αἱ ἔριδες ἐπανελήφθησαν ἐντονώτεραι καὶ τῷ 1879 ἐγένετο τὸ ὁριστικὸν σχίσμα. Ἡ πλειοψηφία (ἐξ 28 ἀτόμων) ἐγκατέλειψε τὴν Ἰκαρίαν (Iowa) καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἰκαρίαν Adam's Co καὶ Iowa. Τῷ 1888 δὲν ἀπέμενε πλέον τίποτε ἀπὸ τὸ πείραμα τοῦ Καμπέ. Θ. Π.

καμπεαντὸρ (Campeador). Λέξις ἱσπανική, σημαίνουσα τὸν διακρινόμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (Campo), τὸν μαχητήν. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διεθνῶς ὡς ἐπίθετον τοῦ *Θιντ* (Cid). Μ. Δ. Β.

Καμπέζε (Golfo di Campese) *[Γεωγρ.]*. Κόλπωσις τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Le Secche καὶ Faraglione (πλάτ. 42°22' Β, μήκ. 10°52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 158: Capo Cavallo to Civita Vecchia) τῆς νήσου Τζίλιο (Giglio). Σ. Ε. Λ.

Καμπεθὸν (Cabezon), ***δὸν Φέλιξ-Ἀντώνιο***. Διάσημος Ἱσπανὸς συνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης (1510—1566), ὅν ὁ Πεδρέλλ ἀποκαλεῖ Μπὰχ τῆς Ἱσπανίας. Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φιλίππου Β' εὑρισκόμενος, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Φλάνδραν. Τόσον ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ὅσον καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἀργότερον ἐπορεύθη, προυκάλεσε τὸν θαυμασμὸν διὰ τοῦ ἐξαιρετικοῦ του ταλάντου καὶ τῆς δεξιοτεχνίας του. Ὁ Καμπεθὸν ἐτελειοποίησε τὴν τεχνικὴν τοῦ ὀργάνου, εὐρύνας τὴν σφαῖραν τῆς ἐνεργείας του καὶ δημιουργήσας ποικιλίαν νέων συνδυασμῶν. Ὁ υἱός του *Ἐρνάνδο Καμπεθὸν* συνέλεξε τὰ ἔργα του ὀργανικῆς μουσικῆς καὶ μετέγραψε ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸ σύστημα τῆς ἱσπανικῆς σημειογραφίας δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον. Μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι τὰ *τιέντος* (tientos), εἶδος ἀντιστοίχον πρὸς τὸ ἰταλικὸν *ριτσερκάρε*. Εἰς τὴν συλλογὴν «Obras de musica para tecla y arpa y vihuela» (Μαδρίτη 1578), εὑρίσκο-

Digitized by Google

μεν σειρὰν τεμαχίων δι' ὄργανον, κλαβεσῖνον, ἅρπαν καὶ λαοῦτο, ἀσκήσεις, ὕμνους, τιέντος κτλ. τοῦ Καμπεθόν. Εἰς τὸν Πεδρὲλλ ὀφείλομεν τὴν τελευταίαν μνημειώδη ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Ἱσπανοῦ συνθέτου εἰς 4 τόμους: «Hispaniae schola musica sacra». Γ. Σ.

Κάμπελ (Cabel), ***Ἀδριανὸς βὰν ντὲρ—***. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1631—1698). Τὸ ἀληθές του ὄνομα ἦτο *Van der Toow*. Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Ἰωάννῃ βὰν Γκόγεν, μετὰ ταῦτα δ' ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν, παραμείνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἐν Ρώμῃ. Ἐν ἡλικίᾳ 39 ἐτῶν μετέβη εἰς Λυών, ἔνθα καὶ ἀπέθανε. Ὡς ἄνθρωπος ὑπῆρξε πλήρης ἐλαττωμάτων, διαπράξας ἐπανειλημμένως ἀδικήματα, φυλακισθεὶς δὲ καὶ διὰ δωροδοκίας ἐλευθερωθείς. Ἄτακτος καὶ ἀνώμαλος, ὡς ὁ βίος του, ὑπῆρξε καὶ ἡ τέχνη του. Ἐξεπόνησεν ἐν τούτοις μακρὰν σειρὰν ἐλαιογραφιῶν καὶ χαλκογραφιῶν, αἵτινες, παρὰ τὰς καταφανεῖς ἐλλείψεις των, δὲν στεροῦνται ἀξίας. Ι. Μ. Π.

Καμπέλ. Οὕτως ἀναφέρεται ἐν τῷ Κορανίῳ ὁ Κάϊν τῆς Γραφῆς.

Καμπέλιο *Πουέρτο* (Cabello Puerto) *[Γεωγρ.]* βλ. *Πουέρτο* Καμπέλιο.

Κάμπελλ (Campbell) *[Γεωγρ.]*. Ἔρημοι νῆσοι τοῦ Ανταρκτικοῦ ὠκεανοῦ, κείμεναι εἰς ἀπόστασιν 639 χλμ. νοτίως τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ εἰς 52° 34′ Ν. πλάτους καὶ 169° 12′ Δ. μήκους. Εἶναι ὀρειναί, ἡφαιστειογενοῦς φύσεως, καταλαμβάνουσαι ἐπιφάνειαν 261 τ. χλμ. Εἰς τὸ νότιον μέρος ὑπάρχει ἀρκετὰ καλὸς λιμὴν τῆς *Περσεβεράντσα*. Ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1810 ὑπὸ τοῦ Οὐῶκερ, σήμερον δὲ τὰς ἐπισκέπτονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μόνον φαλαινοθῆραι καὶ φωκοθῆραι. Δ. Σ. Δ.

Κάμπελλ (Campbell, ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος ποιητὴς (1777—1844). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου. Κατὰ πρῶτον ἐξέδωκε «Τὸν πληγωμένον Οὐσσάρον» καὶ «Τὸ μοιρολόϊ τοῦ Γουάλλας». Δύο ἔτη ἀργότερον ἐδημοσίευσε διδακτικὸν καὶ ρητορικὸν ποίημα, ὅπου ἔθιγε τὰ φλέγοντα τότε ζητήματα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας καὶ τῆς δουλείας τῶν Νέγρων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ ἡδοναὶ τῆς ἐλπίδος». Τῷ 1819 ἐδημοσίευσεν «Ἀνθολογίαν ποιητῶν». Διετέλεσε πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου (1826—1829). Τὸ τρίτον ἔτος τῆς πρυτανείας του εἶχεν ἀντίπαλον τὸν Γουῶλτερ Σκώτ. Τῷ 1834 ἐταξίδευσεν εἰς τὸ Ἀλγέριον καὶ τὰς ἐντυπώσεις του τὰς συνέλεξεν εἰς τὸ ἔργον του «Γράμματα ἀπὸ τὸν Νότον». Γ. Α.

— **Κάμπελλ** (Cabell), ***Ἰάκωβος*** βλ. *Κέϊμπελλ*.

— **Κάμπελλ** (Campbell), ***Κόλιν, λόρδος Κλάϋντ*** βλ. *Κλάϋντ*.

—**Κάμπελλ, *Μπάννερμαν*** (Campbell-Bannerman) *σὲρ* ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος πολιτικὸς (1836—1908). Ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῷ 1868 ὡς φιλελεύθερος. Ἐπὶ κυβερνήσεως Γλάδστωνος διωρίσθη δὶς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1886 καὶ 1892—1895). Παραιτηθέντος τοῦ σὲρ Γ. Χάρκωρτ (1898) ἐξελέγη ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ βουλῇ, ὅτε δὲ ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Βόερς ἀντετάχθη ἐναντίον πάσης στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἔψεξεν ἐν τῇ βουλῇ «τὰς βαρβαρότητας» τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ Ἄγγλων στρατιωτῶν κατὰ τῶν Βόερς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1905, παραιτηθείσης τῆς κυβερνήσεως τῶν ἑνωτικῶν, ἐσχημάτησε κυβέρνησιν ὁ Κάμπελλ, μὲ ὑπουργοὺς τὸν Ἀσκουΐθ, Λόϋδ Τζώρτζ, σὲρ Ἔδουαρδ Γκρέϋ καὶ Χαλδέϊν, πρώτη του δὲ πρᾶξις ἦτο ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ζητήματος τῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς Ἰρλανδίας. Κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰανουαρίου 1906 ἡ νίκη τῶν φιλελευθέρων ἦτο περιφανής, ἐπιτυχόντων 379 ἕδρας, ἔναντι 291 ὅλων τῶν ἄλλων κομμάτων. Κατὰ τὴν νέαν του πρωθυπουργίαν ἤσκησε κυρίως τὴν ἰσχυρὰν ἐπιρροήν του, ὅπως συνενώσῃ τὰ ἑτερογενῆ στοιχεῖα τοῦ κόμματός του. Διάφορα ἀτυχήματα τὸν ἠμπόδισαν νὰ δράσῃ εὐρύτερον. Δ. Σ. Δ.

—**Κάμπελλ** (Campbell), ***Οὐΐλλιαμ Οὐάλλας***. Βορειοαμερικανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1862. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ εἶτα τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ann Arbor. Εἰσελθὼν κατὰ τὸ 1891 ὡς ἀστρονόμος ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Lick, ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ἱδρύματο τούτου ἀπὸ τοῦ 1901. Μετέσχε δύο ἀποστολῶν, πρὸς παρατήρησιν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου, εἰς Ἰνδίας (1897—1898) καὶ εἰς Γεωργίαν (1900). Συνέγραψε διάφορα ἀστρονομικὰ συγγράμματα καὶ ἐδημοσίευσεν ἀστρονομικὰς πραγματείας εἰς εἰδικὰ περιοδικά. Σ. Π.

—**Κάμπελλ** (Campbell), *σὲρ* ***Τζών***. Ἄγγλος ἀντιστράτηγος, γεννηθεὶς τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1819. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἱσπανίαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Μεσογείου, ἀπέκρουσε τὴν εἰς Σικελίαν ἀποβίβασιν τοῦ στρατηγοῦ Καβαινιὰκ καὶ τέλος διωρίσθη στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων (1813), εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Airy. Ὑπῆρξεν αὐθαίρετος μέχρι τυραννίας, διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν λυσσαλέον πόλεμον τὸν διεξαγόμενον καὶ ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τῶν Γάλλων, ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ τελευταίου, ἐγένετο κύριος τῆς ὑπολειπομένης ὑπὸ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Δονζελῶ Κερκύρας, τῆς Πάργας καὶ λοιπῶν φρουρίων. Δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ὑφισταμένην τὴν Ἰόνιον πολιτείαν, διότι, ὡς ἔγραφεν εἰς τὴν Γερουσίαν ἀπὸ τοῦ 1799, «αἱ ἓξ νῆσοι ἀπηλλάγησαν τοῦ γαλλικοῦ ζυγοῦ διὰ τῶν ὅπλων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καὶ μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν γαλλικῶν φρουρῶν ἐγένοντο κτῆσις τῆς δυνάμεως ταύτης, μόνη δὲ ἡ Κέρκυρα ἔμενεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων μέχρι τῆς ἐν Παρισίοις συμβάσεως». Οὕτως ὁ Κάμπελλ, παραλαβὼν τὴν Κέρκυραν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν συμμάχων δυνάμεων, ἐκυβέρνησεν αὐτὴν μετ' αὐστηρότητος, ἥτις μετέπιπτεν ἐνίοτε εἰς ἀδικίας. Ἐπροστάτευσεν ἐν τούτοις τὰ συμφέροντα τοῦ δημοσίου, περιέσωσε τὴν περιουσίαν τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου, καὶ παρέσχε χορηγήματα εἰς τὸ ἑλληνικὸν τάγμα τῆς Ἑπτανήσου. Καὶ τὴν μὲν Κέρκυραν ἐκυβέρνα προσωρινῶς ὡς ἐντολοδόχος τῶν συμμάχων δυνάμεων, τὰς δὲ λοιπὰς νήσους δικαιώματι κατακτήσεως τῶν ἀγγλικῶν ὅπλων. Ὅτε αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 5 Νοεμβρίου 1815, ὁ Κάμπελλ παρέμεινεν ὡς ἐπίτροπος τῆς Ἀγγλίας μέχρι τῆς ἀφίξεως εἰς Κέρκυραν τοῦ μεγάλου ἁρμοστοῦ λόρδου Μαίτλανδ (16 Φεβρουαρίου 1816). Παραδώσας τὰς νήσους ἀπῆλθεν εἰς Λονδῖνον, ἔλαβε δὲ τὸν τίτλον τοῦ βαρωνέτου πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ. Θ. Β. — Γ. Δ. Κ.

Καμπέλλιο *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καβελλιών*.

Καμπελλῖται (οἱ). Αἵρεσις τῶν διαμαρτυρομένων, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Campbell* (1788—1866), ὅστις μετὰ τοῦ πατρός του Θωμᾶ καὶ πολλῶν ὀπαδῶν προσῆλθε τῷ 1812 εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Βαπτιστῶν ἐν Ἀμερικῇ. Ἀπὸ τοῦ 1823 ἐκήρυττεν ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀπορρίπτουσα τὰ σύμβολα, τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ τοὺς θεολογικοὺς ὅρους. Τὴν διδασκαλίαν του ταύτην ἠκολούθησαν πολλοὶ Βαπτισταί, Μεθοδισταὶ καὶ Πρεσβυτεριανοὶ καὶ οὕτως ἐγένετο νέα αἵρεσις, οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὁποίας ἐκαλοῦντο ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αἱρέσεως *Καμπελλῖται ἢ μαθηταί*. Ἡ αἵρεσις αὕτη κατὰ τὸ 1908 ἀπετελεῖτο ἐξ 11.607 κοινοτήτων, εἰς ἃς εἰργάζοντο 7.089 ἱερεῖς καὶ αἵτινες ἠρίθμουν 1.295.423 μέλη. Οἱ Καμπελλῖται βαπτίζουσι μόνον τοὺς ἐνηλίκους, τοὺς πιστεύοντας ἤδη, καὶ δὴ διὰ τριττῆς καταδύσεως καὶ θεωροῦσι τὴν θείαν εὐχαριστίαν ὡς ἀναμνηστικὴν ἁπλῶς τοῦ μυστικοῦ δείπνου τελετήν. Κ. Ι. Δ.

Καμπελτάουν (Cambeltown) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σκωτίας. Κάτοικοι 8.286. Ὁ λιμὴν εἶναι σημαντικὸν ἁλιευτικὸν κέντρον. Ἡ σπουδαιοτέρα βιομηχανία τῆς πόλεως εἶναι τὸ οὐΐσκυ, μὲ ἐτησίαν παραγωγὴν 2.000.000 γαλονίων, πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ὁποίων ἐξάγεται. Ἐπίσης ὑπάρχουν ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια σχοινοπλεκτικῆς, ἐριουργεῖα κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κάμπεν (Kampen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἄνω Εὔσσελ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Εὔσσελ, ἀπέχουσα 13 χλμ. ΒΔ τῆς Τσβόλλε, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ σιδηροδρομικὸν τέρμα. Ἔχει τακτικὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μὲ τὰς Τσβόλλε, Ντεβέντερ, Ἄμστερνταμ καὶ Ἐνκχόϋζεν. Κάτοικοι 19.900. Ἡ πόλις περιβάλλεται ὑπὸ ὡραίων κήπων καὶ λεωφόρων, αἱ δὲ τέσσαρες πυργωταὶ πύλαι ἀποτελοῦν ἐξαίρετα πρότυπα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΙΣΤ′ καὶ ΙΖ′ αἰῶνος. Ἐκ τῶν ναῶν της ἡ Μποβενκὲρκ (Ἄνω ἐκκλησία) ἢ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ τῆς μητροπόλεως τῆς Οὐτρέχτης καὶ τῆς Γιανσκὲρκ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν τριῶν ὡραιοτέρων μεσαιωνικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ὁλλανδίας. Ἡ ἀνοικοδόμησίς της ἤρξατο τῷ 1369. Περιέχει ἔργα ἐξόχου ξυλογλυπτικῆς. Σῴζονται ἐπίσης πλεῖστα ἐρείπια ἀρχαίων ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀξιοσημείωτον κτίριον εἶναι τὸ δημαρχεῖον, θεωρούμενον μοναδικὸν ἐν Ὁλλανδίᾳ. Χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος. Τὸ ἐξωτερικὸν κοσμεῖται δι' ἀγαλμάτων, ἐσωτερικῶς δὲ περιέχει ἀξιοθαύμαστα ἔργα ξυλογλυπτικῆς. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν καλλιτεχνικαὶ συλλογαὶ ἀρχαίων ταπήτων, προσωπογραφίαι, διάφοροι ἀρχαιότητες αἱ πολύτιμα ἀρχαῖα. Παλαιότερον ἡ πόλις ἀπετέλει σπουδαῖον λιμένα, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν Ἀνσεατικὴν ἕνωσιν. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον προϊόντων γαλακτοκομίας καὶ τυροκομίας, ἐπίσης ἐργοστάσια χάρτου, πούρων, σχοινοπλεκτήρια, ναυπηγεῖα, σιδηρουργεῖα, μηχανουργεῖα κ.λ.π. Δ. Σ. Δ.

Κάμπεν (Campen), ***Ἰάκωβος*** *βὰν—*. Ὁλλανδὸς ἀρχιτέκτων τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Χάρλεμ, ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, καὶ ἀπέθανε τῷ 1638. Ὠκοδόμησε πλεῖστα ἀνάκτορα, δημόσια καταστήματα καὶ ἰδιωτικὰ μέγαρα εἰς τὰς σημαντικωτέρας τῶν πόλεων τῆς Ὁλλανδίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων του τάσσονται τὸ δημαρχιακὸν κατάστημα τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ τὸ παλάτιον τοῦ πρίγκιπος Μαυρικίου ἐν Χάγῃ. Ι. Μ. Π.

Καμπένα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Αὐλὼν τῆς ΒΑ ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς *Ἀστυπαλαίας* (πλάτ. 36°35′½ Β., μῆκ. 26°20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 a : Stampalia island). Σ. Ε. Λ.

Καμπενάου (Kabenau) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Νέᾳ Γουϊνέᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Γλάδστων καὶ ρέων ὁρμητικῶς μεταξὺ τῶν ὀρέων Φινιστὲρ πρὸς Β., Κρέτσκε καὶ Βίσμαρκ πρὸς Ν καὶ Α μέχρι τοῦ ὅρμου Κωνσταντίνου, ἔνθα ἐκβάλλει. Ἐξηρευνήθη τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ Σνάϊντερ καὶ τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ Τσαΐλερ. Δ. Σ. Δ.

Κάμπενχουτ (Campenhout), ***Φραγκῖσκος*** *βὰν—*. Βέλγος βιολιστής, ἀοιδὸς (ὀξύφωνος) καὶ συνθέτης (1779—1848), γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βρυξέλλαις. Ἀπὸ τοῦ 1827 ἐγκαταλείψας τὸ στάδιον τοῦ ἀοιδοῦ ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν, παραγαγὼν 17 μελοδράματα, λειτουργίας, μίαν συμφωνίαν, ἓν «Te Deum» κ. λ. π. Τὸ ὄνομα τοῦ Κάμπενχουτ ἔγινε δημοφιλὲς ἐν Βελγίῳ, ἀφ' ἧς κυρίως συνέθεσε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 καὶ ἐπὶ στίχων τοῦ Ζεννεβὸλ (Jenneval) τὴν μουσικὴν τοῦ «Brabançonne», δηλαδὴ τοῦ ἐθνικοῦ βελγικοῦ ὕμνου. Γ. Σ.

Κάμπερ (Camper), ***Πέτρος***. Ὁλλανδὸς ἀνατόμος καὶ φυσιοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Λέϋντεν (1722—1789). Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Ἄμστερνταμ τῷ 1750 καὶ ἐν Γκρονίγγῃ τῷ 1763. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων τῶν ἰχθύων. Πρῶτος ἀνέταμε οὐραγγοτάγκον, διεπίστωσεν ὅτι τὰ ὀστᾶ τῶν πτηνῶν πληροῦνται ἀέρος, καὶ βασιζόμενος ἐπὶ θετικῶν φαινομένων ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι εἴδη τινὰ ἀπωλέσθησαν ἐκ τῶν καταστροφῶν τοῦ γηΐνου περιβλήματος, ἤτοι προηγήθη τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Κυβιέρου ἐπὶ τῶν προκατακλυσμιαίων ζῴων. Δεινὸς ἰχνογράφος, ἀπέδιδε τελείως τὰς ἀναλογίας τῶν σπονδυλωτῶν ζῴων. Ἰδίως κατέστη γνωστὸς διὰ τῆς μεθόδου αὐτοῦ, δι' ἧς καθώριζε τὰς διαφορὰς τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῆς καλουμένης ὑπ' αὐτοῦ *προσωπικῆς γωνίας*, ἀποβαινούσης ὀξυτέρας ἐφ' ὅσον τὸ μέτωπον εἰσέχει, εἰς φυλὰς ἧττον εὐφυεῖς, ὀρθοτέρας ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν τετραπόδων μεταβαίνομεν εἰς τοὺς πιθήκους, ἐκ τούτων εἰς τοὺς μαύρους καὶ περαιτέρω εἰς τοὺς λευκοὺς ἀνθρώπους. Τμῆμα τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Κάμπερ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Jansen ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Κάμπερ» (1803). Ο. Ρ.

Καμπὲρ (Cambert), ***Ροβέρτος***. Γάλλος μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1628 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1677. Ὀργανοκρούστης, μαθητὴς τοῦ Chambonnières, ἀπὸ τοῦ 1655 εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς, θεωρεῖται μετὰ τοῦ Perrin ὡς ὁ πατὴρ τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος. Πρῶτος ὁ Καμπὲρ ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ γράψῃ ἐν Γαλλίᾳ μουσικὴν κωμῳδίαν, τοῦ τύπου τοῦ ἰταλικοῦ *ἰντερμέτζου* καὶ τῆς ἱσπανικῆς *ζαρζουέλας*. Τὸ ἔργον τοῦτο, «Ἡ ἀγνώμων ἄλαλος», ἠκολούθησε μετ' ὀλίγον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Περρὲν τὸ «Ποιμενικὸν» (Pastorale), ὅπερ εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον γαλλικὸν μελόδραμα. Τῷ 1661, δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «Ποιμενικοῦ», ὁ Καμπὲρ ἀνεβίβαζε τὴν «Ἀριάδνην ἢ Γάμους τοῦ Βάκχου». Τῷ 1669 ὁ Περρέν, τυχὼν παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′ τοῦ προνομίου ἱδρύσεως ἐθνικοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος, συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ Καμπέρ, μεθ' οὗ καὶ ἔγραψε τὴν «Πομόνην» (1671). Παρ' ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου, λόγῳ τῆς κακῆς διαχειρίσεως, οἱ δύο ἑταῖροι εἶδον ἑαυτοὺς μετ' ὀλίγον ἀποστερουμένους τοῦ προνομίου καὶ τὸν Λούλλυ ἐπωφελούμενον τῆς καταστροφῆς των καὶ ἀναλαμβάνοντα τὴν διεύθυνσιν τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἱδρύσει. Ὁ Καμπέρ, πλήρης πικρίας, ἀνεχώρησε διὰ Λονδῖνον, ὅπου ἐχρημάτισε μουσικὸς διευθυντὴς εἰς τὴν αὐλὴν Καρόλου τοῦ Β′ καὶ ἔνθα καὶ ἀπέθανε, δολοφονηθείς, κατά τινα διάδοσιν, ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου του. Ἐκτὸς τῶν μελοδραμάτων του ὁ Καμπὲρ ἔγραψε καὶ 2 βιβλία «Βακχικῶν τραγουδιῶν» (Chansons à boire). Γ. Σ.

Κάμπεργουελ (Camberwell) *[Γεωγρ.]*. Νότιον μητροπολιτικὸν προάστειον καὶ δῆμος τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 267.198. Περιλαμβάνει τὰ διαμερίσματα Πέκχαμ Νούχεντ καὶ Ντώλγουϊτς. Ἔχει ὡραίας κατοικίας καὶ πάρκα, ἐξ ὧν τὰ μεγαλύτερα καὶ κυριώτερα εἶναι τὸ Ντώλγουϊτς καὶ Πέκχαμ. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ

Digitized by Google

δημάρχου, δέκα δημοτικῶν συμβούλων καὶ ἑξήκοντα ἁπλῶν συμβούλων. Δ. Σ. Δ.

— **Κάμπεργουελ** (Camberwell) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν Βικτωρίᾳ, ἀπέχουσα 8 χλμ. τῆς Μελβούρνης, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ προάστειον. Κάτοικοι 12.551. Δ. Σ. Δ.

Καμπέρης, ***Μιχαήλ.*** Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ζαχαρίτσαν καὶ κατόπιν τὸν Γκούραν. Ἔπεσε μαχόμενος εἴς τινα μάχην παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

καμπέρια (τά) *[Ναυτ.]*· κοινὴ ὀνομασία τῶν *ζυγῶν* τοῦ πλοίου.

Κάμπερλαντ (Cumberland) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κούμπερλαντ.*

Κάμπερλαντ (Cumberland). Ὄνομα Ἄγγλων δουκῶν (βλ. *Κούμπερλαντ*).

Καμπερλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Θεσσαλονίκης (βλ. *Ψηλὸ χωριό*).

Καμπερντάουν (Camperdown) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ὀλλανδίας, ὀλλανδιστὶ καλούμενον *Κάμπερντόϊν* (βλ. λ.).

—**Καμπερντάουν, *ναυμαχία τῆς*—***[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ναυμαχία μεταξὺ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ ὀλλανδικοῦ στόλου, λαβοῦσα χώραν τὴν 11 Ὀκτωβρίου 1797, παρὰ τὸ ὀλλανδικὸν χωρίον Kamperduin (ἀγγλ. Camperdown). Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Ἀδὰμ Ντόνκαν ἀπέκλεισε τὸν ὀλλανδικὸν στόλον μὲ δύο πολεμικά, τὰ «Βενεραμπλ», «Ἀνταμαντ» καὶ τρία μικρὰ πλοῖα, ἐνῷ 95 ὀλλανδικὰ ἔμενον ἐντὸς τοῦ λιμένος ἐν Τέξελ. Διὰ καταλλήλων σημάτων κατώρθωσε νὰ παραπλανήσῃ τοὺς Ὀλλανδοὺς καὶ τοὺς κάμῃ νὰ πιστεύσουν, ὅτι συνεννοεῖται μὲ μεγάλον ἀγγλικὸν στόλον, πλησίον εὑρισκόμενον. Οἱ Ὀλλανδοὶ παρῃτήθησαν πάσης ἀποπείρας ἐξόδου καὶ ἀποβιβάσεως στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ δὲ Ντόνκαν ἐπέστρεψεν εἰς Γιάρμουθ, ὅπως ἐνισχυθῇ. Τὴν 7 Ὀκτωβρίου ὁ Ὀλλανδὸς ναύαρχος Ντὲ Βίντερ ἐξῆλθε καὶ παρέταξε τὰ πλοῖά του κατὰ μῆκος τῆς ὀλλανδικῆς ἀκτῆς. Ὁ Ντόνκαν ἐπέπλευσε πρὸς συνάντησιν τῶν Ὀλλανδῶν, ἔφθασε δὲ εἰς Τέξελ, προτιθέμενος ν' ἀνακόψῃ τὴν ὑποχώρησίν των. Τὴν πρωΐαν τῆς 11 Ὀκτωβρίου ἐσημειώθη ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὀλλανδικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἔπλεον πρὸς τὴν ἀκτήν, ὁ δὲ Ντόνκαν ἔδωσε διαταγὴν ὅπως τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα ἐπιτεθοῦν, τοποθετούμενα μεταξὺ ὀλλανδικοῦ στόλου καὶ ξηρᾶς. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο τολμηρότατον, καθ' ὅσον ἡ ἀκτὴ δὲν ἀπεῖχε πολύ, ὁ δὲ ἀγὼν προεμηνύετο πεισματωδέστατος. Ὁ Ἄγγλος ἀντιναύαρχος Οὐσλόου προσέβαλε τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς ὀλλανδικῆς παρατάξεως, ὁ δὲ Ντόνκαν ἐπετέθη κατὰ μέτωπον, βομβαρδίζων τὸν ἐχθρὸν καὶ κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν του καὶ διεξάγων ἄνισον ἀγῶνα. Ἡ ναυαρχὶς «Βενεραμπλ», τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ Ντόνκαν, ἐδέχθη 45 βολὰς καὶ κατέστη σχεδὸν ἄχρηστος. Ἐπὶ μίαν ὥραν ἡ κατάστασις ἦτο κρισιμωτάτη, ἀλλ' ὁ Οὐσλόου, συντρίψας τὴν ὀπισθοφυλακὴν τῶν Ὀλλανδῶν, ἔσπευσε πρὸς τὸ κέντρον, ἀμέσως δὲ σχεδὸν ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἄγγλων. Ἐννέα ὀλλανδικὰ πολεμικὰ κατεστράφησαν, ὅσα δὲ κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν ὑπέστησαν σημαντικὰς βλάβας, αἵτινες τὰ κατέστησαν ἄχρηστα. Ἡ νίκη τοῦ Ντόνκαν ἠνάγκασε τὴν Ὀλλανδίαν νὰ παραιτηθῇ παντὸς σχεδίου εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δ. Σ. Δ.

— **Καμπερντάουν** (Camperdown) *[Γεωγρ.]* —1). Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν Βικτωρίᾳ, πρωτεύουσα τῆς κομητείας Χάμπτεν, κειμένη 170 χλμ. ΝΔ τῆς Μελβούρνης. Κάτοικοι 8.900.—2) Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς Νέας Οὐαλλίας καὶ ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Κούμπερλαντ. Κάτοικοι 8.000. Δ. Σ. Δ.

Καμπερντάουν (Camperdown), ***κόμητες*** —. Ἀγγλικὸς τίτλος φερόμενος ὑπὸ τῆς οἰκογενείας *Ντόνκαν*, ἀπὸ τοῦ 1831, σήμερον *Χαλντέϊν Ντόνκαν*. Ὁ πρῶτος κόμης ἦτο ὁ *Ροβέρτος*, υἱὸς τοῦ ὑποκόμητος Ἀδὰμ Ντόνκαν, τοῦ διασήμου ναυάρχου, διαπρέψαντος εἰς διαφόρους ναυτικοὺς ἀγῶνας καὶ νικητοῦ τῆς ναυμαχίας τοῦ *Καμπερντάουν* (βλ. λ.). Ὁ Ροβέρτος Ντόνκαν διεδέχθη τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμητος τῷ 1804, τῷ δὲ 1831 προήχθη εἰς κόμητα. Εἰς τὸ ὄνομά του προσέθεσε τὸ τοῦ *Χαλντέϊν*, ὄνομα τῆς ἐκ πατρὸς μάμμης του, κληρονομήσας τὴν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐν Περθσάϊαρ. Τῷ 1918 ὁ ἔγγονός του *Ιεώργιος* (γεννηθεὶς 1845) κατέστη ὁ τέταρτος κόμης, ἀλλὰ διαμένων ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐδήλωσεν, ὅτι παραιτεῖται τοῦ τίτλου. Δ. Σ. Δ.

Καμπερντόϊν (Kamperduin) *[Γεωγρ.]*. Παραθαλάσσιον χωρίον τῆς Ὀλλανδίας, εἰς τὰς θῖνας μεταξὺ τοῦ Ἄλκμαρ καὶ τοῦ Χέλντερ, ἐπὶ τῆς Δ. ἀκτῆς τοῦ νομοῦ Β. Ὀλλανδίας. Κάτοικοι 1000. Τὸ χωρίον εἶναι γνωστὸν κυρίως διὰ τὴν ἔξωθεν αὐτοῦ συναφθεῖσαν ναυμαχίαν μεταξὺ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ ὀλλανδικοῦ στόλου, τὴν γνωστὴν ὡς *ναυμαχίαν τῆς Καμπερντάουν* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

Κάμπερρα (Camberra) *[Γεωγρ.]*. Αὐστραλιανὴ πόλις (βλ. λ. *Κάνμπερρα*, Canberra).

καμπέρρα (ἡ)· εἶδος σίτου τῆς Αὐστραλίας (βλ. *κανμπέρρα*).

Κάμπερς (Kampers), ***Φραγκῖσκος.*** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1868, καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου ἀπὸ τοῦ 1902. Ἔγραψεν: «Ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορικὴ ἰδέα ἐν προφητείᾳ καὶ θρύλῳ» (1896). «Αἱ προρρήσεις τοῦ Λένιν περὶ τοῦ οἴκου τῶν Χοεντζόλλερν». «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἡ κοσμοκρατορία, ἐν προφητείᾳ καὶ θρύλῳ» (1901) «Κάρολος ὁ Μέγας» (1910). Θ. Κ.

Καμπεστὰν (Cabestaa), ***Γουλιέλμος ντὲ*** —. Τροβαδοῦρος ζῶν περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ραϋμόνδου ντὲ Καστελ-Ρουσσιγιὸν ὡς ἀκόλουθος τῆς συζύγου του Μαργαρίτας, κατέκτησε διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ὡραιότητός του τὴν ὡραίαν πυργοδέσποιναν, τὴν ὁποίαν ἐξύμνησε περιπαθῶς. Ὁ Ραϋμόνδος, θελήσας νὰ πληροφορηθῇ περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀναφερομένης εἰς τὰ ᾄσματά του γυναικός, ἐκάλεσε τὸν Καμπεστὰν εἰς θήραν καὶ ἐκεῖ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν εἰς ὁμολογίαν. Ὁ ποιητὴς εἶπεν εἰς αὐτὸν ψευδῶς, ὅτι ἠγάπα τὴν ἀδελφὴν τῆς συζύγου του Ἀγνήν, ἡ ὁποία διὰ νὰ σώσῃ τοὺς δύο ἐραστὰς ὡμολόγησε ψευδῶς ὅτι ἠγάπα τὸν Καμπεστάν. Περιχαρὴς ὁ Ραϋμόνδος ἀφηγήθη τὰ συμβάντα εἰς τὴν σύζυγόν του. Αὕτη ζηλοτυπήσασα ἐζήτησε παρὰ τοῦ τρουβαδούρου νὰ συνθέσῃ ᾆσμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ὑπόσχεται ὅτι ἠγάπα αὐτὴν καὶ μόνον. Τὸ ποίημα περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ συζύγου της, ὅστις παρασύρας πέραν τοῦ πύργου τὸν Καμπεστὰν ἐφόνευσεν αὐτόν, τοῦ ἀπέσπασε τὴν καρδίαν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν μάγειρον, ὅπως τὴν παρασκευάσῃ καὶ τὴν παραθέσῃ εἰς τὸ γεῦμα τῆς κυρίας του. Μετὰ τὸ πέρας τούτου, τῆς ἀνήγγειλεν ὅτι ἔφαγε τὴν καρδίαν τοῦ ἐραστοῦ της. Ἡ Μαργαρίτα ἐρρίφθη ἀπὸ τοῦ ἐξώστου καὶ ἀπέθανε προφέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ της.

Τὸ ἀποτρόπαιον ἔγκλημα ἐξήγειρε τοὺς πέριξ μεγιστᾶνας καὶ ἱππότας, οἵτινες παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Ραϋμόνδου. Τὰ περισωθέντα ᾄσματα τοῦ Καμπεστὰν εὑρίσκονται χειρόγραφα εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων, πέντε δ' ἐξ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν ὁ Ραινουὰρ εἰς τὸ ἔργον του: «Choix des poésies originales des Troubadours». Θ. Β.

Καμπέτζι, ἢ ***Καμπέτζιο*** (Campeggi ἢ Campeggio), ***Λαυρέντιος.*** Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ διπλωμάτης (1472—1539). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰταλοῦ νομομαθοῦς *Ἰωάννου Καμπέτζιο* καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικὰ ἐν Παδούῃ καὶ Βολωνίᾳ. Νυμφευθεὶς τὴν *Φραγκίσκαν Γκουασταβιλάνι* ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς πέντε τέκνα. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του τῷ 1509 ἠσπάσθη τὸ ἱερατικὸν στάδιον καὶ τῷ 1512 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰουλίου τοῦ Β' ἐπίσκοπος τοῦ Φέλτρε, ὑπὸ δὲ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' ἀπεστάλη τὸ ἑπόμενον ἔτος ὡς νούντσιος εἰς Γερμανίαν. Τῷ 1517 ὠνομάσθη καρδινάλιος καὶ τῷ 1518 ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως προτείνῃ τὸν σχηματισμὸν παγκοσμίου ἑνώσεως κατὰ τῶν Τούρκων. Κλήμης ὁ Ζ' τῷ 1523 ὠνόμασεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βολωνίας. Ἀποσταλεὶς ἐκ νέου εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεχείρησε νὰ προβῇ εἰς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κλήρου, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν προόδων τοῦ προτεσταντισμοῦ. Τῷ 1528 ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ διαζυγίου τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Ζ' καὶ τῷ 1530, μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' εἰς τὴν Βολωνίαν, ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν δίαιταν τῆς Αὐγούστης. Ἐν τῇ «Epistolarum miscellanea» (ἔκδ. Βασιλείας 1550) ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἱστορικῆς σημασίας. Μ. Δ. Β.

Καμπέτσε (Campeche) *[Γεωγρ.]*.—1) Πολιτεία τῆς ὁμοσπονδίας τῶν πολιτειῶν τοῦ Μεξικοῦ πρὸς τὸ Ν. τμῆμα αὐτοῦ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 46.845 τ.χλμ. καὶ 86.542 κατ., ὧν οἱ ἡμίσεις εἶναι Ἰνδοὶ ἐρυθρόδερμοι τῆς φυλῆς τῶν Μαΰα, οἱ δὲ λοιποὶ λευκοὶ καὶ μιγάδες. Εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ ἀμμώδης, ἔχουσα μίαν μόνον σειρὰν ὑψωμάτων πρὸς Β., τὴν *Σιέρρα Ἄλτα*, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 150 μ. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα ὑπάρχουν πολλοὶ μικροὶ ποταμοὶ καὶ πυκνὰ παρθένα δάση, πρὸς δὲ τὰ ΝΔ ἡ μεγάλη λιμνοθάλασσα *Τερμινός*, μήκους 65 χλμ. καὶ πλάτους 25. Αἱ ἀκταὶ εἶναι ἀμμώδεις, μετ' ἐλαχίστων ἀβαθῶν καὶ ἀσφαλῶν λιμένων. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, ὑγρόν, ἀνθυγιεινόν, μετ' ἀφθόνων βροχῶν. Ἡ κυριωτέρα παραγωγὴ συγκεῖται ἀπὸ δασικὰ προϊόντα καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ ἐκ τῆς χώρας ταύτης ὀνομασθὲν *καμπεχιανὸν* ξύλον ἢ *αἱματόξυλον*. Ἐξάγει ἐπίσης ξυλείαν, φαρμακευτικὰ βότανα, φλοιούς, σιτηρά, σακχαροκάλαμον, ὀπώρας, καφέ, καπνὸν κτλ. Ἡ κτηνοτροφία ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον πλοῦτον τῆς χώρας, ἡ δὲ περιφέρεια τῆς πόλεως *Κάρμεν* εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον κτηνοτροφικῶν προϊόντων. —2) Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου πολιτείας, ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Γιουκατάν. Κάτ. 18.000. Ἔχει βιομηχανίαν καπνοῦ καὶ ξυλείας. Ἦτο ἄλλοτε ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς πολιτείας, ἕνεκα ὅμως τοῦ νοσηροῦ κλίματός της καὶ τῆς ἐλλείψεως ὕδατος παρήκμασε σήμερον καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς πόλεως Κάρμεν. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ εὑρέος συστήματος ὑπογείων στοῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἐκσκάψει οἱ ἀρχαῖοι Ἰνδοὶ Μαΰα, χρησιμοποιοῦντες αὐτὰς ὡς καταχόμβας. Ἔχει ὡραίους κήπους καὶ κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναός, τὸ δημαρχεῖον, τὸ θέατρον, τὸ νοσοκομεῖον, ἡ δημοσία βιβλιοθήκη, τὸ Καμπεχιανὸν ἰνστιτοῦτον, περιλαμβάνον δύο μουσεῖα φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀρχαιολογικήν, ἰατρικήν, φαρμακευτικὴν καὶ νομικὴν σχολήν, πολυτεχνεῖον κτλ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1517 ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες τῷ 1540 ἔκτισαν παρὰ τὸν ἰθαγενῆ συνοικισμὸν τὴν σημερινὴν πόλιν, ὀνομάσαντες αὐτὴν *Ἅγιον Φραγκῖσκον τοῦ Καμπέτσε* καὶ περιβαλόντες βραδύτερον αὐτὴν διὰ τειχῶν, ὧν σῴζονται ἐρείπια. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως, παρὰ τὸ χωρίον *Μπολέτσεν Τικούλ*, ὑπάρχουν ἐννέα βαθύτατα φρέατα μετὰ ὑπογείων στοῶν. Μ. Δ. Β.

καμπεχιανὸν ***ξύλον*** (τό) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐρυθρὸν ξύλον, τὸ γνωστὸν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ὀνομασίαν campeche wood ἢ logwood, τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ δενδρώδους φυτοῦ *αἱματόξυλον τὸ καμπέχιον* (Haematoxylon campechianum), τοῦ παρ' ἡμῖν κοινῶς καλουμένου *μπακάμι* ἢ *μπαχάμι* (βλ. *αἱματόξυλον*). Κ. ΠΑΠ.

κάμπη (ἡ) (κοιν. *κάμπια*) *[Ζωολ.]*. Τὸ πρῶτον στάδιον τῆς μεταμορφώσεως τῶν λεπιδοπτέρων (πεταλουδῶν), ἤτοι τὸ νεογνόν, εὐθὺς ὡς ἐκκολαφθῇ ἐκ τοῦ ᾠοῦ. Τὸ στάδιον τοῦτο διαρκεῖ μέχρι τῆς μεταμορφώσεως τῆς κάμπης εἰς χρυσαλλίδα. Αἱ κάμπαι εἶναι νύμφαι ὁμοιάζουσαι πρὸς σκώληκας. Ἡ κεφαλή, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεστρογγυλωμένη, φέρει κεραίας μὲ 3 ἀρθρώσεις, ἑκατέρωθεν δὲ 5—6 ὀφθαλμοειδεῖς κηλῖδας, αἵτινες χρησιμεύουν ὡς αἰσθητήρια τῆς ὁράσεως. Ἔχουν ἰσχυρὰ μασητικὰ ὄργανα. Εἰς τὸ κάτω χεῖλός των εὑρίσκονται ἀδένες ἐκκρίνοντες μετάξινον νῆμα, χρησιμεῦον εἴτε πρὸς καθοδήγησιν κατὰ τὴν πορείαν, εἴτε πρὸς κατασκευὴν ἱστῶν, βομβυκίων, φωλεῶν κλπ. Τὸ σῶμά των, κυλινδρικόν, σπανίως πεπλατυσμένον, ἀποτελεῖται ἐκ 12 μαλακῶν ἀρθρώσεων. Αἱ τρεῖς πρῶται στηθιαῖαι ἀρθρώσεις φέρουν ἀνὰ ἓν ζεῦγος φολιδωτῶν ποδῶν. Ἡ πρώτη, δευτέρα, ἑβδόμη καὶ ὀγδόη κοιλιακαὶ ἀρθρώσεις οὐδέποτε φέρουν πόδας. Αἱ ὑπόλοιποι πέντε δύνανται νὰ φέρουν κοιλιακοὺς μεμβρανώδεις πόδας. Αἱ κάμπαι φέρουν τὸ πολὺ 6 στηθιαίους καὶ 10 κοιλιακοὺς πόδας, οἵτινες ὅμως, εἰς τὰ διάφορα γένη, δύνανται κατὰ ζεύγη, νὰ περιορισθοῦν μέχρι 10 ἐν συνόλῳ. Χαρακτηριστικὸν τῶν καμπῶν εἶναι ὁ χρωματισμός των. Αἱ ἐλευθέρως καὶ μεμονωμένως ζῶσαι κάμπαι ἔχουν ζωηροὺς χρωματισμούς, οἱ ὁποῖοι πολλάκις μὲ ταχύτητα προσαρμόζονται εἰς τὸ χρῶμα τῶν πέριξ. Αἱ κρυπτόμεναι κάμπαι ἔχουν γενικῶς κιτρινωπὸν χρῶμα. Πλεῖσται κάμπαι φέρουν τρίχωμα, ἄλλοτε πλῆρες καὶ παχύ, ἄλλοτε κατὰ δέσμας, ἄλλοτε ἁπλῶς χνοῶδες. Ἄλλαι εἶναι τελείως λεῖαι, πολλαὶ δ' ἐξ αὐτῶν φέρουν εἴτε ἐγκαρσίους σειράς, εἴτε ἔγχρωμα στίγματα μὲ μικρὰς δέσμας ἐκ τριχῶν. Αἱ κάμπαι, αἵτινες ζοῦν ἀπὸ 2—3 ἑβδομάδας μέχρι καὶ 2 ἐτῶν, μεταμορφοῦνται μέχρι καὶ τετράκις, εἰς ἑκάστην δὲ μεταμόρφωσιν περικαλύπτονται ἐντὸς δέρματος, ὅπερ εἶτα σχίζεται ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ ἐξέρχεται ἡ κάμπη. Αἱ πλεῖσται κάμπαι ζοῦν μεμονωμέναι· μερικαὶ ζοῦν κατὰ οἰκογενείας ἢ ὁμάδας, εἴτε μόνον εἰς τὴν νεαρὰν των ἡλικίαν, εἴτε καὶ μέχρι τῆς χρυσαλλιδώσεώς των, εἴτε ἐλεύθεραι, εἴτε ἐντὸς φωλεῶν, φύλλων, τολυπῶν κλπ. Μόνον ὁ σκόρος, ὁ κατατρώγων τὰ μάλλινα ὑφάσματα, καί τινα ἄλλα εἴδη κάμπης τρέφονται ἐκ ζωϊκῶν οὐσιῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τοῦ δέρματος, κεράτων ζώντων θηλαστικῶν· γενικῶς ὅμως αἱ κάμπαι εἶναι φυτοφάγοι, τρεφόμενοι ἐκ φύλλων, βλαστῶν, ξύλου, κορμῶν, ἀνθέων, ἄρα κατὰ κανόνα εἶναι ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δασοπονίαν, δυνάμεναι ἐντὸς ἐλαχίστου

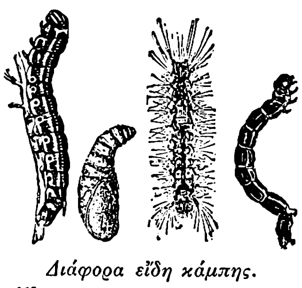

Διάφορα εἴδη κάμπης.

[Κάμπη τοῦ Sphinx Pinastri L. Ξυλοφάγος κάμπη τοῦ Cossus cossus L. ἐντὸς ξύλου ἰτέας. Κάμπη τῆς λιπαρίδος τῆς μοναχῆς. Κάμπη γεωμετριδῶν.]

Digitized by Google

χρόνου νὰ καταστρέψουν τεραστίας ἐκτάσεις φυτειῶν καὶ δασῶν. Ἐχθροὺς ἔχουν πολλοὺς ἐκ τῶν θηλαστικῶν, πτηνῶν, ἐντόμων (ἀρθροπόδων) κ.λ.π., ἅτινα κατατρώγουν ᾠά, χρυσαλλίδας, τέλεια ἔντομα (πεταλοῦδες). Δραστηριώτερον ἐνεργοῦν τὰ φυτικὰ καὶ ζωϊκὰ παράσιτα. Α. Ε. Κ.

—κάμπη πευκῶν· βλ. *κνηθοκάμπη* πιτυοκάμπη.

Κάμπη */Μυθολ./*. Τέρας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν προσωνυμίαν *Νύμφη ταρταρίη*. Εἶχε τὸ μὲν ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἀνθρώπινον μὲ 50 κεφαλάς, τὸ δὲ κάτω ὀφιοειδές. Ἐπιστεύετο ὅτι ἐγεννήθη ἐν Λιβύῃ ἐκ τῆς γῆς, εἶχε δὲ τεθῆ ὑπὸ τοῦ Διὸς μετὰ τοῦ Κερβέρου ἵνα φυλάττῃ ἐντὸς τοῦ Ταρτάρου τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἑκατόγχειρας. Ὅταν ὁ χρησμὸς ἐκέλευσεν εἰς τὸν Δία νὰ καλέσῃ τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἑκατόγχειρας ὡς βοηθοὺς εἰς τὸν κατὰ τῶν Τιτάνων ἀγῶνά του, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ Κάμπη ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸν μῦθον τοῦ Διονύσου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ φονεύεται. Ν. Α.

καμπὴ (ἡ)· μεταβολὴ διευθύνσεως, στροφή, γύρισμα, βόλτα: «ἡ καμπὴ τοῦ ποταμοῦ, — τοῦ ρείθρου, — τῆς ὁδοῦ, — τοῦ τε χους».

—καμπῆς *σημεῖον* *[Παραστ. Γεωμ.]*. Τὸ σημεῖον τῆς *μετεσχηματισμένης* καμπύλης ἐπὶ ἀναπτυξίμου ἐπιφανείας, καθ' ὃ ἡ μετεσχηματισμένη αὕτη, παύουσα νὰ στρέφῃ τὰ κοῖλα πρὸς τὸ ἀνάπτυγμα τῆς ὀρθῆς τομῆς, ἄρχεται στρέφουσα τὰ κυρτὰ πρὸς αὐτό· ἢ ἀντιστρόφως. Τότε δὲ ὑπάρχει *σημεῖον καμπῆς* εἰς τὴν μετεσχηματισμένην ἐπιπέδου καμπύλης ἐπὶ ἀναπτυξίμου ἐπιφανείας, ὅταν καὶ ὅπου τὸ ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ κατά τι τῆς θεωρουμένης καμπύλης σημεῖον εὑρεθῇ κάθετον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ τέμνοντος τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ τὴν θεωρουμένην καμπύλην. Σ. Ε. Λ.

Καμπὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἄρτης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 546 Πρότερον ἐκαλεῖτο *Στρεβίνα*. Κεῖται εἰς κλιτὺν λόφου παρὰ τὸν ποταμὸν Λοῦρον, ἔχει κλῖμα ἑλῶδες καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Παράγει δημητριακά. Μετὰ τῆς Φιλιππιάδος συνδέεται διὰ βατῆς ὁδοῦ (1/2 ὥρ.), ὁμοίως δὲ καὶ μετὰ τῆς Ἄρτης (ὥρ. 2). Δ. Ε. Μ.

— Καμπή, *Ἄνω* — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κέχρου τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 64.

— Καμπή, *Κάτω* — *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κέχρου τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 49.

καμπηθήρας (Campetheres) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δρυκολαπτιδῶν*, περιλαμβάνον δρυκολάπτας εὐμεγέθεις. Γνωστὰ περὶ τὰ 30 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

καμπήσιος, *—α*, *—ο*· δημοτ., ὁ τοῦ κάμπου, ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν κάμπον, πεδινός, ἀντίθ. *βουνήσιος*.

καμπηφάγος (ὁ) (Campiphagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιοφαγιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Δ. Ν. Π.

καμπήφιλος (ὁ) (Campephilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πνηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δρυκολαπτιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *καμπήφιλος ὁ αὐτοκρατορικὸς* (Campephilus imperialis), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, σῶμα μᾶλλον εὔρωστον, λαιμὸν λεπτὸν καὶ τοξοειδῆ, ράμφος κωνικόν, μέγα καὶ πλατὺ κατὰ τὴν βάσιν του, εὐμέγεθες λοφίον κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, πτέρυγας ἐπιμήκεις καὶ αἰχμηρὰς καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της. Ἡ ράχις του ἔχει χρῶμα κυανομελανόν, αἱ πλευραὶ καὶ ἡ κοιλία εἶναι φαιοτεφραὶ μὲ μελανὰ στίγματα καὶ κηλῖδας καὶ τὸ λοφίον ἐρυθρόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ βραχώδη ὄρη τῆς Καλιφορνίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

Κάμπι (Campi) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ κόλπος τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους (πλάτ. 45°34', μῆκ. 13°42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1434: Gulf Trieste), ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ λιμὴν καὶ πόλις *Κάπο ντ' Ἴστρια* (βλ. λ.). Σ.Ε.Λ.

— Κάμπι *Μπιζέντσιο* (Campi Bisenzio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρεντίας, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μπιζέντσιο, παραποτάμου τοῦ Ἄρνου. Κάτ. 13.900. Ἔχει βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον εἰδῶν καλαθοπλεκτικῆς καὶ ἐργοστάσια ψιαθίνων πίλων. Ἀπέχει 12 χλμ. ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας, μεθ' ἧς συνδέεται τροχιοδρομικῶς. Μ Δ. Β.

— Κάμπι *Σαλεντίνα* (Campi Salentina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λέτσε. Κάτ. 7275. Ἔχει παλαιὸν μέγαρον μετὰ προσόψεως τοῦ 1627 καὶ ἐκκλησίαν τοῦ 1579 μετὰ ἐνδιαφερόντων ἔργων ζωγραφικῆς καὶ ξυλογλυφίας. Εἶναι σημαντικὸν κέντρον παραγωγῆς σιτηρῶν καὶ οἴνων. Μ. Δ. Β.

Κάμπι (Campi), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, ἀρχιτέκτων καὶ ἱστοριογράφος (1536—1591). Συνέθηκε τὸ χρονικὸν τῆς γενετείρας του πόλεως καὶ ἐκόσμησε τοῦτο διὰ πινάκων ἐκπονηθέντων ὑπ' αὐτοῦ. Καλαί τινες ζωγραφίαι του εὑρίσκονται ἐν Κρεμώνῃ καὶ Μιλάνῳ. Ι. Μ. Π.

— Κάμπι (Campi), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων, καὶ στρατιωτικὸς μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Κρεμώνῃ περὶ τὸ 1525 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1583 εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν. Ὑπηρέτησε τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Θ', ὅστις ἔτρεφε μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς αὐτόν. Θ. Β.

— Κάμπι (Campi), ***Βερναρδῖνος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κρεμώνῃ τῷ 1525 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1590 περίπου. Ἔργα του ἀπόκεινται ἐν Κρεμώνῃ, Μιλάνῳ καὶ Παβίᾳ. Εἰς τὸ Λοῦβρον εὑρίσκεται εἷς πίναξ του εἰκονίζων τὴν «Παρθένον θρηνοῦσαν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ». Ι. Μ. Π.

— Κάμπι (Campi), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, υἱὸς τοῦ Γαλέα Κάμπι (1532—1591). Διεκρίθη εἰς προσωπογραφίας καὶ εἰς «νεκρὰς φύσεις». Ι. Μ. Π.

— Κάμπι (Campi), ***Γαλέας***. Ἀρχηγὸς καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας ἐκ Κρεμώνης (1475—1536). Ἐξειργάσθη μακρὰν σειρὰν συνθέσεων, ἐν αἷς δὲν κατώρθωσε νὰ ὑψωθῇ ἄνω μιᾶς ὠχρᾶς ἀπομιμήσεως τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Περουτζῖνο. Ι. Μ. Π.

— Κάμπι (Campi), ***Ἰούλιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1502—1572), υἱὸς τοῦ Γαλέα Κάμπι. Ἐμιμήθη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου. Μερικὰ καλὰ ἔργα του ἀπόκεινται ἐν Κρεμώνῃ καὶ Μιλάνῳ. Ι. Μ. Π.

Καμπὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κέω μεταξὺ ἀκρωτηρίων Πεζούλια καὶ Μακρυόπουντα (πλάτ. 37°35'30'' Β, μῆκ 24°16'40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657 : Gulf of Athens). —2) Λιμὴν τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Μεγάλης τῶν Οἰνουσῶν τῆς Χίου, ὁ ἀνατολικώτερος ἐν τῷ κολπίσκῳ (πλάτ. 38° 31' 00'' Β. μῆκ. 26° 16' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: The island of Khios and the gulf of Smyrna καὶ *Οἰκονόμου*, Ν. Χίος) τῷ ἀτενίζοντι τὴν νησῖδα Γαβάθι. Σ. Ε. Λ.

— Καμπὶ *[Γεωγρ.]* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λούχας τοῦ νομοῦ Ζακύνθου Κάτοικοι (1928) 100

κάμπια (ἡ)· κοινὴ ὀνομασία τῆς *κάμπης* (βλ. λ.).

Κάμπια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποσειδωνίας τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 76.

Καμπιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 411.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 334.

—3) Χωρίον τοῦ νομοῦ Χίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 455. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ἀγρελωπὸς* (κάτ. 33).

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Πλακὸς καὶ ἔχει 55 κατοίκους. Ν. ΚΛ.

— Καμπιὰ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*. Μικρὸν βραχῶδες ὀροπέδιον δεσπόζον τῆς φάραγγος τῶν Μεσκλῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυδωνίας τῆς Κρήτης. Τὴν πρωΐαν τῆς 5 Ἰουνίου 1821 πεντακισχίλιοι Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Λατὶφ πασᾶν, ὁδεύοντες διὰ τῆς φάραγγος κατὰ τοῦ Θερίσου, προσεβλήθησαν εἰς Καμπιὰ ὑπὸ 300 Ἑλλήνων, ὁδηγουμένων ὑπὸ τῶν Βασιλείου Χάλη καὶ Ἀνδρέου Φασούλη. Ἐνισχυθέντες οὗτοι ὑπὸ τοῦ προσδραμόντος Ἰωάννου Χάλη μετὰ 250 περίπου ὁπλιτῶν καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Γ. Δασκαλάκη ἢ Τσελεπῆ, ἄγοντος ἑτέρους 150 ἄνδρας. ἠδυνήθησαν νὰ ἀναχαιτίσωσι μέχρι τῆς μεσημβρίας τοὺς δεκαπλασίους ἐχθρούς, ἀλλ' ἐν τέλει οὗτοι, ἀναρριχώμενοι ἀκάθεκτοι ἀπὸ τῶν κλιτύων τῆς φάραγγος, κατέλαβον πάσας τὰς δεσποζούσας θέσεις, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐπέκειτο ἡ πλήρης κύκλωσις ἢ ἡ ὑποχώρησις τῶν εὐαρίθμων Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἀνεφάνησαν 84 Λακκιῶται, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν Πρωΐμου, Παρασκευᾶ καὶ Σαριδαντώνη, καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν προκεχωρημένων Τούρκων, οἵτινες, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὴν ὁρμήν των, ἔστρεψαν τὰ νῶτα. Ἡ ὑποχώρησις τούτων ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς τῶν Τούρκων ὑποχωρήσεως. Κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἐκ μὲν τῶν Τούρκων ἔπεσαν ὑπὲρ τοὺς 600, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 98 καὶ περὶ τοὺς 40 ἐτραυματίσθησαν. Ἅπασαι αἱ ἀποσκευαὶ τῶν Τούρκων, πολλαὶ σημαῖαι, πλεῖστα ὅπλα καὶ ἄπειρα πολεμεφόδια περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀροπεδίου τῶν Καμπιῶν καὶ εἰς θέσιν Βουιδαρόλιθον ἐξωλόθρευσαν οἱ Κρῆτες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὁλόκληρον τουρκικὸν λόχον (βλ. λ. *Βουιδαρόλιθος*). Ν. ΚΛΣ

— Καμπιὰ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι τῆς Ὀρεινῆς, ἀπέχον δεκαπέντε μίλλια ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου. Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωρίον, ὑφίσταται μετακίνησιν καὶ ὡς ἐκ τούτου καταβάλλεται σήμερον προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς κυπριακῆς κυβερνήσεως πρὸς μετάθεσιν τοῦ χωρίου εἰς ἄλλο μέρος, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι στερεόν. Κάτοικοι 250 (1929). Α.Κ.Α.

Καμπιάζο (Cambiaso), ***Λουκᾶς***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1527 καὶ ἀποθανὼν περὶ τῷ 1585. Ἐξετέλεσε θρησκευτικὰς συνθέσεις καὶ μεγάλας διακοσμητικὰς τοιχογραφίας. Διεσώθησαν δύο ἐξαίρετοι αὐτοπροσωπογραφίαι του εἰς τὸ παλάτιον Σπίνολα καὶ εἰς τὸ μουσεῖον Οὐφφίτσι, ἔτι δὲ εὑρεῖαι συνθέσεις του ἐν τῷ ἐν Γενούῃ παλατίῳ Δόρια, τῷ ἱσπανικῷ Ἐσκουριὰλ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ παλατίῳ Μποργκέζε. Ἔργα τού τινα κατέχουσι καὶ οἱ ναοὶ τῆς Γενούης καὶ τὸ μουσεῖον τῆς Μαδρίτης Πράδο. Ι. Μ. Π.

Κάμπιαν (Campian), ***Ἐδμοῦνδος***. Ἐγεννήθη τῷ 1540 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης. Ἐκεῖ ἐχειροτονήθη ὑπὸ ἀγγλικανῶν διάκονος, ἀλλὰ ταχέως μετανοήσας μετέβη εἰς Δουβλῖνον (1569), ἔνθα ὡμολόγησε τὴν πίστιν του εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰρλανδίας. Κατεχόμενος ὑπὸ τύψεων συνειδήσεως ἦλθεν εἰς Ρώμην, ἔνθα εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν (1573). Τῷ 1580 ἐστάλη μετ' ἄλλων ἰησουϊτῶν εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἕνεκα τῆς μετὰ ζήλου καὶ φανατισμοῦ ὑποστηρίξεως τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, συνελήφθη καὶ ριφθεὶς εἰς τὰς φυλακὰς ἐβασανίσθη (1581). Τῇ 31 Αὐγούστου τοῦ 1581 ἐγένετο ἡ ὑπ' αὐτοῦ ζητηθεῖσα συζήτησις μετ' ἀγγλικανῶν, διαρκέσασα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Κατά τινας εἰδήσεις, κατὰ πρόσκλησιν τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἦλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔνθα ἀνέπτυξε τὰς ὑπὲρ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἰδέας του. Τέλος δικασθεὶς κατεδικάσθη καὶ ἀπηγχονίσθη τῇ 1 Δεκεμβρίου 1581. Κ. Ι. Δ.

Καμπιᾶς *Ἅγιος Νικόλαος* *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀκοντίου τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας Κάτ. (1928) 89.

καμπιάτικη (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη* (Cucurbita), τοῦ καὶ ἄλλως ὀνομαζομένου *πολίτικη*, *κοντοκολοκυθιὰ κλπ.*

καμπιδούκτωρ (ὁ). Βαθμοφόρος ἐν τῷ ρωμαϊκῷ καὶ τῷ βυζαντινῷ στρατῷ. Παρὰ Ρωμαίοις ἐλέγετο campidoctor ἢ campiductor ὁ διευθύνων ἐν ἑκάστῃ κοόρτει (τάγματι) τὴν ὁπλομαχητικήν, δηλαδὴ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀνδρῶν τοῦ τάγματος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων ὅπλων (δόρατος, ἀκοντίου, σπάθης, σφενδόνης κλπ.). Ὁ αὐτὸς κατὰ τὰς ἀσκήσεις ἑλιγμῶν τοῦ τάγματος ἐχρησίμευεν ὡς ὁδηγὸς αὐτοῦ, τέλος δ' ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐπεφορτίζετο τὴν κατανομὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ χαρακώματος. Ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὰ καθήκοντα τοῦ καμπιδούκτορος ἦσαν μᾶλλον περιωρισμένα. Ἕκαστον τάγμα εἶχεν ἕνα τοιοῦτον, ὅστις ἐχρησίμευεν ἁπλῶς ὡς ὁδηγὸς κατὰ τὰς ἀσκήσεις ἑλιγμῶν καὶ συνώδευεν ἐν τῇ μάχῃ τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος, τέλος δὲ κατὰ τὰς στρατοπεδεύσεις ἐξήταζε τὸ ἔδαφος καὶ ὡδήγει τοὺς ἄνδρας τοῦ τάγματος κατὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγκατάστασίν των. Ν. ΚΛΣ

καμπιελλῖτις (ἡ). Ἰταλικὴ ὀνομασία δοθεῖσα εἰς πολεμικὴν οὐσίαν ἀποτελουμένην ἐξ 25% χυχνίου *βρωμιούχου* (βλ. λ.), 25% βρωμιούχου ὀξόνης καὶ 50% βενζόλης, χρησιμοποιηθεῖσαν δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐν τῷ ἰταλικῷ μετώπῳ παρὰ τὸ Campiello. Π. Τ.

Καμπίλια *Μαρίττιμα*, ἢ ***Καμπίλια ντὶ Μαρέμμα*** (Campiglia Marittima ἢ Campiglia di Maremma) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πίζης, παρὰ τὸν κολπίσκον Ποπουλανία, ἐπὶ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Κάτοικοι 7.400. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία τῆς πόλεως συνίσταται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν παρὰ τὸ ὄρος Κάλβο λατομείων ὀνομαστῶν μαρμάρων καὶ τῶν μεταλλείων μολύβδου, σιδήρου καὶ χαλκοῦ, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἐτρούσκων. Ἔχει ἐπίσης σιδηρούχους θερμοπηγὰς καὶ ἔδαφος εὔφορον, παράγον γεωργικὰ προϊόντα. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χλμ. ὑπάρχει ἀεροδρόμιον εἰς 43°01' Β. πλάτ. καὶ 10°35'35'' Ἀν. μῆκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς. Μ. Δ. Β.

Καμπιλλὼ (Kabeliauwschen). Πολιτικὴ φατρία ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὑποστηρίζουσα τὸν κόμιτα τῆς Ὀλλανδίας κατὰ τῶν μέτρων τῆς Μαργαρίτας τῆς Βαυαρίας, βασιζομένης ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου κόμματος Χέκσεν (Hoeckschen). Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο τούτων φατριῶν διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Θ. Κ.

Digitized by Google

Καμπὶν (τὸ) */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας, μὲ 200 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

Καμπὶν (Campine, φλαμαν. Kempen ἢ Kemperland */Γεωγρ./.* Χώρα τοῦ Βελγίου, κειμένη πρὸς Β. καὶ ΒΔ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀμβέρσης καὶ Λιμβούργου καὶ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μόζα καὶ Σκάλδιος. Ἔχει ἔκτασιν 4.500 τ. χλμ. καὶ μέσον ὕψος 100 μ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἀμμῶδες, ἄγονον καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ θάμνων. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων ἀρδευτικῶν ἔργων μέγα μέρος τῆς χώρας ταύτης κατωρθώθη νὰ καλλιεργηθῇ καὶ ἤδη εἰς πλεῖστα σημεῖα τεραστίων ἐρήμων πρώην ἐκτάσεων ὑψοῦνται ἄλση καὶ δάση καὶ κῆποι καὶ ἀγροικίαι, μετὰ χωρίων ἐν εἴδει ὀάσεων. Ἐδημιουργήθησαν ἐπίσης πολλοὶ λειμῶνες, ὅπου ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Ντέμερ, Μεγάλου* καὶ *Μικροῦ Νέτ*, τῆς συνδεούσης τὸν Σκάλδιν καὶ Μόζαν διώρυγος *Καμπίν*, μήκους 48 χλμ. καὶ πολλῶν διακλαδώσεων αὐτῶν, παράγει δὲ σιτηρά, ἰδίως κριθὴν καὶ οἶνον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνεκαλύφθησαν πρὸς Α. καὶ Ν. αὐτῆς πλούσια ἀνθρακωρυχεῖα. Κατοικεῖται ἀραιῶς ὑπὸ Φλαμανδῶν, κυριώτεραι δὲ πόλεις εἶναι ἡ *Τυρνού*, ἡ *Σιέρ*, ἡ *Γκέελ*, ἡ *Ἔρκ* κτλ. Μ. Δ. Β.

καμπίνα (ἡ) (ἰταλ. campina)· θαλαμίσκος πλοίου, ἀεροπλοίου, λουτροῦ κλπ.

καμπινιαία ἐποχὴ */Ἀνθρωπολ./·* βλ. λ. *ἐποχή*.

Καμπίνας Campinas) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Σὰν Πάουλο, ὀνομαζομένη ἄλλοτε *Σὰ Κάολος*. Εἶναι κέντρον τῆς πλουσιωτέρας καὶ καλύτερον καλλιεργουμένης περιοχῆς τῆς πολιτείας, παράγουσα διάφορα γεωργικὰ προϊόντα, σάκχαριν καὶ ἰδίως καφέν, λίαν ὀνομαστὸν διὰ τὴν ἐξαίσιον αὐτοῦ ποιότητα. Κάτ. 120. 00 (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν περιχώρων καὶ τῶν χωρίων τοῦ δήμου). Εἶναι πόλις νέα, μὲ εὐθείας ὁδούς, ὡραίους κήπους καὶ περιπάτους καὶ ἔχει πολλὰ ἐνδιαφέροντα κτίρια, μεταξὺ τῶν ποίων ἐκκλησίαν τῆς Ἀναλήψεως, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Βραζιλίας, δημαρχεῖον, νοσοκομεῖον, θέατρον, ἱππόδρομον, τρεῖς βιβλιοθήκας, ἀγρονομικὸν ἰνστιτοῦτον κτλ. Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον, μετὰ ὑπερεκατὸν ἐργοστασίων καὶ χυτηρίων σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου, μηχανημάτων, γεωργικῶν ἐργαλείων, πιλοποιείων, βαμβακερῶν ὑφασμάτων κτλ. Μ. Δ. Β.

καμπινὲ (τό), καὶ **καμπινὲς** (ὁ)· ἀποχωρητήριον, ἀφοδευτήριον (γαλλ. cabinet d'aisance).

Κάμπινγκ (Cambing) */Γεωγρ./.* Μικρὰ νῆσος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ εἰς τὴν Α. ἄκραν τοῦ πολυνήσου Σούντα, ἀνήκουσα εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Ἔχει ἔκτασιν 94 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰ 2.000 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἁλιείαν. Μ. Ν. Δ.

Καμπίνι (Cambini), *Ἰωάννης-Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης καὶ μαθητὴς τοῦ Μαρτίνι (1746—1825) διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας διαφόρων θεάτρων ἐν Γαλλίᾳ καὶ κυρίως εἰς τὸ τοῦ Μπωζολαί. Ἀπέθανεν εἰς τι ἄσυλον τῆς Βισέτρης. Τὰ κυριώτερά του μελοδράματα εἶναι: «La Croisée» (1785), «Fourberies de Mathurin» (1786), «Cora» (1787), «Le Tuteur avare» (1788), «Colas et Colette», «Le bon père» (1788) κλ. Συνέθεσεν ἐπίσης: 60 συμφωνίας, 144 κουαρτέττα, 1 ὀρατόριον κλ. Γ. Ξ.

Κάμπιον (Campion), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ μουσικὸς (1567—1620). Τὰ πρῶτά του ποιήματα «Poemata» ἐξέδωκεν ἀνωνύμως εἰς τὴν λατινικήν. Ἀργότερον ἐδημοσίευσε τραγούδια εἰς τὴν ἀγγλικήν, καταστάντα τῆς μόδας. Εἰς τὴν ἐποχήν του ἀπέβη διάσημος, ἀλλ' ἀργότερον λησμονήθη τὸ ἔργον του. Πολὺ συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ τὰ πολιτικὰ γεγονότα καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἐπανάστασις τῶν Πουριτανῶν. Ἐν τούτοις εἶχε μεγάλην μετρικὴν εὐχέρειαν καὶ ἦτο κράτιστος εἰς τὴν ἔκφρασιν. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιθαλάμια καὶ τὰ μουσολογιά του, ἅτινα ἐξέδωκε μὲ τὸν τίτλον «Τρίτο καὶ τέταρτο βιβλίο στίχων», εἶναι πλήρη αἰσθήματος, δροσερότητος καὶ μουσικῆς χάριτος. Ἐπίσης ἐπιτυχῆ εἶναι καί τινα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα. Προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἀγγλικὴν στιχουργικὴν τὴν μετρικὴν τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρά του ἀπέτυχε. Γ. Α.

Καμπίρ. Ὁ σημαντικώτερος τῶν θρησκευτικῶν μεταρρυθμιστῶν τῶν Ἰνδιῶν, ἀκμάσας κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ραμανάνδα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Καμπὶρ ἦτο υἱὸς χήρας Βραχμᾶνος, ἥτις ἐξέθεσε τὸ βρέφος, εὑρεθὲν ἐπὶ λωτοῦ, εἰς τὴν λίμνην Λάχαρ Ταλάο, παρὰ τὴν Μπενάρες, ὑπὸ Μουσουλμάνου ὑφαντοῦ, ὀνόματι Ἀλῆ. Οὗτος υἱοθέτησε τὸ ἔκθετον, τὸ ἀνέθρεψεν ἐν τῇ μωαμεθανικῇ θρησκείᾳ καὶ τὸ ἐδίδαξε τὸ ἐπάγγελμά του. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς του διῆλθεν ὁ Καμπὶρ ἐν Μπενάρες, ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς Μαγαχάρ, ἔνθα λέγεται, ὅτι ἀπέθανε τῷ 1449. Ὁ Καμπὶρ ἐδίδαξε τὴν ζωὴν τοῦ Βχάκτι (πίστις ἢ προσωπικὴ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις), ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι ὁ προσωπικὸς θεὸς καὶ οὐχὶ φιλοσοφικὴ ἀφῃρημένη ἔννοια περὶ ἀπροσώπου, πνευματικοῦ ὄντος. Ὁ θεὸς ἐνεσαρκώθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως τὸν λυτρώσῃ. «Ἐν τῇ καρδίᾳ ἔνθα κατοικεῖ ἡ ἀλήθεια, ἐκεῖ καὶ ἡ μονὴ τοῦ θεοῦ». Πάντα τὰ κακὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὀφείλονται εἰς τὴν Μάϋα (ψευδαίσθησιν ἢ ψεῦδος). Ἡ ἀλήθεια ἐν τῷ λόγῳ, τῷ ἔργῳ, τῇ διανοίᾳ ἀποτελεῖ τὸ κεφαλαιῶδες καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου. «Οὐδεμία θρησκευτικὴ πρᾶξις εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Οὐδὲν ἔγκλημα εἶναι μυσαρώτερον τοῦ ψεύδους». Ἡ διαίρεσις θρησκειῶν καὶ δογμάτων δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του συνεχώνευσε κατὰ τρόπον τόσον ἁρμονικὸν τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ τὸν Ἰνδουϊσμόν, ὥστε Μωαμεθανοὶ καὶ Ἰνδοὶ εὑρίσκουν ἐν αὐτῷ τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ τῆς ἰδίας των θρησκείας, ἀμφότεροι θεωροῦντες τοῦτον ἰδικόν των ἀπόστολον. Ἐκήρυξε τὴν ἀδελφωσιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἰσότητα τῶν κάστεων καὶ τῶν τάξεων καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης πρὸς πάντα τὰ ζῶντα πλάσματα. Ἡ ζωὴ εἶναι δῶρον τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραβιάζεται. Ἡ αἱματοχυσία εἴτε ἀνθρώπων εἴτε ζῴων ἀποτελεῖ μυσαρὸν ἔγκλημα. Ἐπετέθετο δριμύτατα κατὰ τῶν εἰδώλων, ἐθεώρει τὸν ἀσκητισμὸν περιττὸν καὶ ἰδίᾳ ἀπεκήρυσσε πᾶσαν ἐκδήλωσιν θρησκευτικοῦ αἰσθήματος φθάνουσαν τὰ ὅρια τῆς δουλοπρεπείας. Ἡ ἔνθερμος, ἀκλόνητος πίστις του ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς διδασκαλίας του, ὁ ἁπλοῦς λόγος του, εἰς γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ταχέως συνεκέντρωσε πέριξ αὐτοῦ πολυαρίθμους ὀπαδούς. Σήμερον οἱ *Καμπὶρ-Πάνθι* (οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδὸν τοῦ Καμπὶρ), ὑπερβαίνουν τὸ ἑκατομμύριον ἐν τῇ Β Ἰνδίᾳ. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμπίρ, Ἰνδοὶ καὶ Μουσουλμᾶνοι διεξεδίκουν τὸν νεκρὸν ὅπως τὸν κηδεύσουν, μόλις δὲ τὸ φέρετρον ἐξῆλθε τῆς οἰκίας του ἐν Μαγαχάρ, ἡ ἔρις ἐκόπασεν, ἐμφανισθέντος τοῦ Καμπὶρ καὶ ὑποδείξαντος νὰ ἐρευνήσουν ὑπὸ τὸ σάβανον τὸ καλύπτον τὸν νεκρόν του, ἔπειτα δὲ ἐξαφανισθέντος. Ἀνεγείραντες οἱ παρευρισκόμενοι τὸ σάβανον δὲν εὗρον εἰμὴ σωρὸν ἀνθέων, ἅτινα διεμοιράσθησαν εἰς δύο μέρη. Τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἐτάφη ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν Καμπίρ, γνήσια θεωροῦνται τὰ Σάκχι ἢ στροφαὶ (5.000 τὸν ἀριθμόν), εὐρύτατα διαδεδομένα ἐν Ἰνδίαις ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν μὴ ὀπαδῶν του, τὰ Σαβδαβάλι ἢ 1000 λόγοι, σύντομα γνωμικά, αἱ Ρέχτα ἢ ᾠδαὶ (100 τὸν ἀριθμόν) καὶ τὰ Ραμαΐνι, θρησκευτικὰ ποιήματα. Αἱ ᾠδαὶ μετεφράσθησαν καὶ ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τοῦ Ραμπιντρανὰθ Ταγκὸρ ὑπὸ τὸν τίτλον: «The Hundred Poems of Kabir». Δ. Σ. Δ.

Καμπὶς */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς ἀσιατικῆς πόλεως *Κάπισα* (βλ. λ.).

Καμπιστρὸν (Campistron) *Ἰωάννης-Γκαλμπέρ*. Γάλλος τραγικὸς ποιητὴς (1656—1723). Εἰς Παρισίους ἐγένετο γνωστὸς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους διὰ τῆς τραγῳδίας του «Βιργινία» (1683). Τῇ συστάσει τοῦ Ρακίνα προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δουκὸς τῆς Βανδώμης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας, πολεμήσας γενναίως. Τῷ 1701 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετ' ὀλίγον ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του Τουλούζην ἀφωσιώθη εἰς ὁλοκλήρου εἰς τὸ φιλολογικόν του ἔργον. Ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἐθαυμάζετο διὰ τὴν τέχνην καὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ σήμερον θεωρεῖται ὡς ψυχρὸς ἀντιγραφεὺς τοῦ Ρακίνα. Ἐκ τῶν τραγῳδιῶν του αἱ κυριώτεραι εἶναι: «Ἀρμίνιος», «Ἀνδρόνικος», «Φωκίων», «Ἀλκιβιάδης», «Τιριδάτης», «Αέτιος», «Φραάτης», «Ἀδριανός» καὶ «Πομπηΐα». Ἐπὶ πλέον ἔγραψε δύο κωμῳδίας, τὴν «Amant amante» καὶ τὴν «Jaloux desabusé» καὶ τὰ μελοδράματα «Ἄκις καὶ Γαλάτεια» «Ἀχιλλεὺς καὶ Πολυξένη» κ. ἄ. Τὰ ἔργα του, εἰς 3 τόμους, ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τῷ 1750. Μ. Ν. Δ.

Ἰωάννης Καμπιστρόν.

Καμπιτέλλο (Campitello) */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ νήσῳ Κορσικῇ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Μπαστίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Γκόλα. Κάτ. 310. Παρ' αὐτὸ εὑρίσκονται μεταλλεῖα ἀντιμονίου. Μ. Δ. Β.

Καμπιτσᾶτα */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξενοπούλου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 74.

Καμπλᾶ Καάν. Βασιλεὺς τῆς Κίνας, πρῶτος τῆς δυναστείας τῶν Δζεγκιζιδῶν, ἔγγονος τοῦ Δζεγκὶζ Χάν. Ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῶν ἡγεμόνων τῆς Μογγολίας τῷ 1260, εἰσέβαλεν εἰς Κίναν καὶ καταλαβὼν τὰ βόρεια τῆς χώρας ἐγκατέστη ὡς βασιλεὺς ἐν Πεκίνῳ. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ 34 ἔτη, κατέκτησε βαθμιαίως ὁλόκληρον τὴν νότιον Κίναν, τὴν Ἰνδοκίναν καὶ τὴν Κορέαν, ὑποτάξας οὕτως ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἀσίαν πλὴν τοῦ Ἰνδοστάν, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ ἐν Περσίᾳ ἡγεμονεύων ἀδελφός του Χουλαγκιοῦ ἦτο ὑποτελής του, ἐνεργῶν πάντοτε συμφώνως πρὸς τὰς διαταγάς του. Ἀπέθανε τῷ 1294. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὸ ἀχανὲς Μογγολικὸν κράτος ἐχωρίσθη εἰς δύο βασίλεια, ἐξ ὧν τὸ μὲν δυτικὸν ὑπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Χουλαγκιοῦ, τοὺς λεγομένους Ἰλχανίδας, δεχθέντας βραδύτερον τὸν Ἰσλαμισμόν, τὸ δὲ ἀνατολικὸν ὑπὸ τοὺς Δζεγκιζίδας τῆς Κίνας καὶ Μογγολίας, οἵτινες ἐκάλεσαν εἰς Κίναν διαφόρους Μουσουλμάνους σοφούς, βαθμιαίως ὅμως συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Σινῶν. Ν. Μ.

Καμπλὲ (Kablé), *Ἰάκωβος*. Ἀλσατὸς πολιτικὸς (1830—1887). Καταφυγὼν εἰς Ἑλβετίαν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (1870), ἐξελέγη τῷ 1871 ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀλσατίας εἰς τὴν γαλλικὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης ἐξελέγη τῷ 1878 βουλευτὴς Στρασβούργου εἰς τὴν γερμανικὴν βουλήν, ὅπου μέχρι τοῦ θανάτου του δὲν ἔπαυσε νὰ διαμαρτύρεται διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Μ. Δ. Β.

Καμπλέσκωφ, *Θεόδωρος*. Βούλγαρος ἐπαναστάτης ἐκ τῶν πλέον ἐνθέρμων κατὰ τὴν Ἀπριλιανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1876, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἠσχολήθη μὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ «Μόντε-Χρήστου» τοῦ Δουμᾶ. Μετὰ περιοδείαν εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Βουλγαρίας ὡς ξυλέμπορος, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐπανάστασιν, γίνεται μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου καὶ λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀπριλίου, ὑψώσας τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀρχηγὸς ὁμάδος ἐπαναστατῶν. Μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος συνελήφθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. Μεταφερόμενος δὲ εἰς Φιλιππούπολιν, ἵνα δικασθῇ, ηὐτοκτόνησε. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τὰ ὀστᾶ του μετεφέρθησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν γενέτειράν του Κοπριβστίτσαν. Τ. Β.

Κάμπλι (Campli) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τέραμο, παρὰ τὰς Α ὑπωρείας τῶν Ἀπεννίνων. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 396 μ. καὶ εἶναι πόλις παλαιά, ἀναφερομένη ἀπὸ τοῦ 894 μ. Χ. Κάτοικοι 5.850. Ἔχει πολλὰς παλαιὰς μεσαιωνικὰς μονάς, ἐκκλησίας καὶ κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ δημοτικὸν μέγαρον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁ πρώην καθεδρικὸς ναὸς τῆς Παναγίας μετὰ ὡραίου κωδωνοστασίου, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ 1200 μ. Χ. κ.τ.λ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πηγαὶ θειούχων ὑδάτων. Μ. Δ. Β.

Καμπλούκωφ, *Νικόλαος*. Ρῶσος οἰκονομολόγος, καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 (1849—1919). Διηύθυνε τὴν στατιστικὴν ὑπηρεσίαν τῶν ζέμστβος τῆς Μόσχας καὶ ὠργάνωσε πολλὰς πρωτοτύπους ἐρεύνας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Ρωσίας. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν γεωργίαν» (1884), «Αἱ συνθῆκαι τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἐν Ρωσίᾳ» (1899). Ρ. Τ.

Κάμπο (Golfo di Campo) */Παραλ. Γεωγρ./.* Κόλπος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ὁ ἐπισημότερος τῶν τῆς νήσου Ἔλβας πλάτ. 42°44' Β, μήκ. 10°14' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 158: Capo Cavallo to Civita Vecchia καὶ 1719: Campo bay) ἔχων φάρον. Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ προσεγγίσει εἰς αὐτὸν οἱ Ἀργοναῦται (βλ. λ. *Αἰθάλια* καὶ *Ἀργῷος λιμήν*). Σ. Ε. Λ.

—**Κάμπο** (Rio del Campo) */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς Δ. Ἀφρικῆς, πηγάζων ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ Κογκό, μεταξὺ τῶν ὀρέων Τέμπο καὶ Νκούν. Διέρχεται διὰ τοῦ Καμερούν, δέχεται τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, σχηματίζει διαφόρους καταρράκτας καὶ εἶναι πλωτὸς μόνον ἐπὶ μήκους 20 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Μπιάφρας (Biafra). Παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ εὑρίσκεται ὁμώνυμος πόλις μὲ σημαντικὸν ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἐλεφαντόδοντος. Κάτ. 10.083 (1905), ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Εὐρωπαῖοι. Μ. Ν. Δ.

Κάμπο ντὶ Κανιόλι (Campo di Cagnoli) */Παραλ. Γεωγρ./.* Ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ Παυσιλύπου γραφικωτάτη τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως παραλία. Σ. Ε. Λ.

Κάμπο (Cabo), *Φραγκῖσκος-Ξαβέριος*. Ἱσπανὸς ἐκκλησιαστικὸς συνθέτης (1768—1832), ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὴν πολυφωνικὴν μουσικήν, ἄνευ συνοδείας. Ἐκ τῶν ἔργων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἓν «Miserere», ἓν «Credidi» καὶ τὸ «Beatus vir». Γ. Ξ.

Digitized by Google

Καμπὸ-λὲ-Μπαὶν (Cambo les Bains) *[Γεωγρ.]*. Κώμη καὶ κοινότης τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῶν Κάτω Πυρηναίων, μὲ πληθυσμὸν 1500 κατ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου. Ἡ Καμπὸ φημίζεται κυρίως διὰ τὰς θειούχους καὶ σιδηρούχους αὐτῆς πηγάς, χρονολογουμένας ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Μ. Ν. Δ.

Καμπὸ (Cabot). Ἰταλὸς θαλασσοπόρος (βλ. *Καμπότο*).

Καμποαμὸρ ὔ Καμποοσόριο (Campoamor y Campoosorio), ***Ραμὸν ντὲ*** —. Ἱσπανὸς ποιητής, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1817—1901). Ἐσπούδασε λατινικὰ εἰς τὸ Πουέρτο ντὲ Βέγκα, φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σαντιάγου καὶ μαθηματικὰ εἰς τὴν Μαδρίτην. Ἀφοσιωθεὶς κατόπιν εἰς τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἀπέβη εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων τῆς νεωτέρας Ἱσπανίας, διακριθεὶς συγχρόνως καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων ὀπαδῶν τοῦ συντηρητικοῦ καὶ μοναρχικοῦ κόμματος. Ἤρχισε συνθέτων ποιήματα ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας. Τῷ 1840 ἐξεδόθη ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ «Ternezas y flores», τῷ δὲ 1842 αἱ συλλογαὶ «Fabulas» καὶ «Ayes del alma», εἰς τὰς ὁποίας διαφαίνεται ἡ φιλοσοφικὴ ροπὴ τοῦ συγγραφέως. Κατὰ τὰ ἔτη 1837—1842 ἔγραψεν ἐπίσης πολλὰ ἔμμετρα δράματα καὶ κωμῳδίας. Καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας εὐγενῶν καὶ πλουσίων, ἐξεδήλωσε τὰ φιλοβασιλικά του φρονήματα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐξορίας καὶ τῆς ἐπανόδου τῆς βασιλίσσης Χριστίνας, γράψας δύο ᾠδάς, αἵτινες ἐνεποίησαν μεγίστην ἐντύπωσιν καὶ κατέστησαν δημοτικώταται. Ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα διώρισεν αὐτὸν τῷ 1854 διοικητὴν τοῦ Καστελλὸν ντὲ λὰ Πλάνα, κατόπιν τοῦ Ἀλικάντε καὶ βραδύτερον τῆς Βαλεντίας. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῷ 1857 διαφόρων ἐπαρχιῶν ἔλαβε μέρος εἰς τὰς συζητήσεις περὶ δημοκρατικῶν καὶ φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἀντικρούσας πολλάκις τὸν περίφημον ῥήτορα Καστελάρ. Τῷ 1861 ἐγένετο ἀκαδημαϊκός. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868, παρέμεινεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ἐν ἀφανείᾳ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμεδαίου ἐγένετο γενικὸς διευθυντὴς τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ ἐπὶ Ἀλφόνσου ΙΒ' σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ γερουσιαστής. Ἐν τῷ μεταξὺ συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: «Ἡ φιλοσοφία τοῦ νόμου» (1840), «Ποιητικὴ» (1883), «Ἡ προσωποκρατία» (1850), «Τὸ ἀπόλυτον» (1865), «Ὁ ἰδεαλισμὸς» (1883), «Πολεμικὴ κατὰ τῆς δημοκρατίας» (1862), «Μεταφυσικὴ καὶ ποιητικὴ» (1901), «Doloras» (1846), «Pequeños Poemas» (18?8), «Colon» (1853), ἐπικὸν ποίημα ἐκ 16 ᾀσμάτων, μὲ θέμα τὸν Χριστόφορον Κολόμβον, «Τὸ παγκόσμιον δρᾶμα», μέγα ἐπικὸν ποίημα εἰς 8 μέρη ἢ ἡμέρας, «El licenciado Torralbor» (1888), εἶδος ἱσπανικοῦ Φάουστ, «Humoradas» (1888). Μεταξὺ τῶν δραμάτων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Dies irae» (1873), «Ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία» (1875), «Ἀνθρωπίνη δόξα» (1885) κτλ., μεταξὺ δὲ τῶν κωμῳδιῶν του ἡ «Τιμὴ» (1874). Τῷ 1901—1903 ἐξεδόθησαν τὰ ἅπαντα αὐτοῦ εἰς 8 τόμους. Ὁ Καμποαμὸρ ἐξήσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἱσπανικῆς φιλολογίας, τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ ἀναζωογονήσῃ, εἰσαγαγὼν εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν τὸ φιλοσοφικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ χαρακτηριστικόν. Ἐδημιούργησε νέαν σχολὴν καὶ ἔσχε πλείστους μιμητὰς ἐν Ἱσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Μ. Δ. Β.

Καμποαμὸρ ὔ Καμποοσόριο.

Καμποβέρντε (Caboverde) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δ Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Πράσινον* ἀκρωτήριον).

— **Καμποβέρντε *νῆσοι*** (Ilhas do Cabo Verde) *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Πρασίνου* ἀκρωτηρίου νῆσοι.

καμποδέα (ἡ) (Campodea) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *καμποδεϊδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, πολυαρθρωτόν, μὲ κεραίας νηματοειδεῖς καὶ ἀνάρθρους χειλικὰς προσακτρίδας. Τὰ ἔντομα ταῦτα γενικῶς ἔχουσι χρῶμα ὑπέρυθρον καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν βρύων. Δ. Ν. Π.

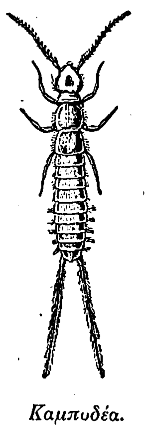

Καμπυδέα.

καμποδεῖδαι (οἱ) (Campodeidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θυσανοπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἄπτερον, μὲ κοιλίαν τελευτῶσαν εἰς δύο ἐπιμήκη νημάτια καὶ ὑποτυπώδεις πόδας. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *καμποδέα* (βλ. λ). Δ. Ν. Π.

Κάμποι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 299. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κούκουλα* (κάτ. 124) καὶ *Παλαιόμυλος* (κάτ. 82).

—**Κάμποι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 660. Τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς ὀρεινῆς καὶ δυσπροσίτου θέσεώς του ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων, ἐχρησίμευσε πολλάκις κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις ὡς ἕδρα τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν συνελεύσεων τῶν Κρητῶν. Ἐντεῦθεν ἀπηύθυναν οἱ Κρῆτες τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1866 τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιον Α', δι' ἧς καθῄρουν τὴν ἐπὶ τῆς Κρήτης κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου καὶ ἐκήρυττον τὴν ἕνωσιν τῆς πατρίδος των μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἐπαναστάσεως (Αὔγουστος 1868) οἱ Τοῦρκοι, ἵνα ἑδραιώσωσι τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διαμονήν των, ἀνήγειραν ἄνωθεν αὐτοῦ ἰσχυρὸν ἀμυντικὸν στρατῶνα, ὃν οἱ Κρῆτες κατηδάφισαν κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἐπαναστάσεις (1878 κ.λ.). Ν. ΚΛΣ

Καμπομάνες (Campomanes), ***Πέτρος-Ροδρῖγος, κόμις*** —. Ἱσπανὸς πολιτικός, λογοτέχνης καὶ οἰκονομολόγος, ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς νεωτέρας Ἱσπανίας (1723—1802). Ἑνδεκαετὴς μετέφρασεν εἰς στίχους τὸν Ὀβίδιον καὶ ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, ἀφοσιωθεὶς μετέπειτα εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νομικήν. Εἰς ἡλικίαν δεκαεννέα ἐτῶν κατέγινεν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς. Τῷ 1748 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἱστορίας. Ὡς ὑπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων τῷ 1755 ἐπέφερε σπουδαιοτάτας μεταρρυθμίσεις. Κάρολος ὁ Γ' διώρισεν αὐτὸν τῷ 1763 ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς τοιοῦτος δ' ὁ Καμπομάνες ἀνέπτυξεν ἀφάνταστον δραστηριότητα, στραφεὶς ἰδίως κατὰ τῶν καλογήρων καὶ τῶν μοναστηρίων, ὧν πλεῖστα κατήργησεν. Αἱ περὶ τῆς καταπτώσεως τῆς βιομηχανίας ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς μελέται του ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν. Παραλλήλως πρὸς τὴν φροντίδα του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν κλάδων τῆς χώρας ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς παιδείας, εἰσαγαγὼν εἰς τὰ πανεπιστήμια τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν γλωσσῶν, παρημελημένων μέχρι τότε, καὶ ἱδρύσας βιβλιοθήκας. Μ.Ν.Δ.

καμπομανεσία (ἡ) (Campomanesia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ὑψηλοί, πολυετῆ. Κυριώτερα εἴδη εἶναι *καμπομανεσία ἡ γλυπτὴ* (Campomanesia crenata), *καμπομανεσία ἡ φλεβώδης* (Campomanesia venosa), *καμπομανεσία ἡ οὐταϊκὴ* (Campomanesia utaensis), *καμπομανεσία ἡ πολιόφυλλος* (Campomanesia polifolia) καὶ ἄλλα, ἅπαντα ἰθαγενῆ τῆς Ἀργεντινῆς, μὲ ξύλον σκληρόν, βαρύ, πολύτιμον εἰς τὴν τορνευτικὴν καὶ ἐν γένει βιομηχανίαν τῆς ξυλείας κτλ. Κ. ΠΑΠ.

καμπόμπα (Camboba) (ἡ) *[Βοτ.]* βλ. λ. *καβόμβα*.

Καμπομπάσσο (Compobasso) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι αὐτῆς. Ἔχει ἔκτασιν 4.617 τ.χλμ. καὶ 355.270 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι πεδινὸν πρὸς τὸ νότιον τμῆμα καὶ ὀρεινὸν πρὸς Β, ὅπου ὑπάρχει ἡ ὀροσειρὰ *Ματέζε*, ἔχουσα ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Μιλένο* (2050 μ.), καὶ τὰ ὄρη *Μάουρο* (1041 μ.), *Μαντανιόλα* (1428 μ.), καὶ *Καπράρο* (1721 μ.). Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Τσίνια, Μπιφέρνο, Τρίνιο, Σατσιόνε* καὶ *Ταππίνο*. Εἶναι χώρα ἀρκετὰ εὔφορος, παράγουσα σιτηρά, οἴνους καὶ ἐλαίας. Περιλαμβάνει τμῆμα τοῦ ἀρχαίου Σαμνίου καὶ διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπαρχίας, τοῦ *Καμπομπάσσο*, τῆς *Ἰζερνίας* καὶ τοῦ *Λαρίνο*. Ἡ ἐπαρχία τοῦ Καμπομπάσσο περιλαμβάνει 42 δήμους καὶ ἔχει 134.200 κατ.—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, παρὰ τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ καὶ τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ, παρὰ τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ Μόντε Βέρντε, ἐπὶ τῶν ΝΑ. Ἀπεννίνων. Κάτ. 12.118. Ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἀπετέλεσε κατόπιν φέουδον τῶν κομίτων τοῦ Μολίζε. Μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων κτιρίων αὐτῆς εἶναι τὸ μέγαρον τῆς νομαρχίας καὶ τὸ μουσεῖον ὅπλων ἀρχαίων Σαμνιτῶν. Ἔχει ὀνομαστὴν καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν βιομηχανίαν μαχαιρίων, ξυραφίων καὶ ψαλιδίων καὶ ἐργοστάσια χάλυβος καὶ ὅπλων. Μ. Δ. Β

Καμπομπέλλο (Campobello) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Νέας Βρουνσβίκης τοῦ Καναδᾶ, κειμένη παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὅρμου Πασσαμακουόντυ ἐν τῷ κόλπῳ Φόντυ. Ἔχει μῆκος 15 περίπου χλμ., λόγῳ δὲ τῶν πλουσίων δασῶν της καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ κλίματός της συχνάζεται τὸ θέρος ὑπὸ πολλῶν ξένων. Ἡ κυριωτέρα πόλις αὐτῆς, *Καμπομπέλλο* ἢ *Οὐὲλς Πούλ*, εἶναι γνωστότατον θερινὸν κέντρον καὶ ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον καπνιστῶν ἰχθύων. Κάτ. 1.200. Δ. Σ. Δ.

— **Καμπομπέλλο *ντὶ Λικάτα*** (Campobello di Licata) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τζιρτζέντι, ἐπὶ ὕψους 316 μ. Κάτ. 15.494. Παράγει οἴνους καὶ σιτηρὰ καὶ ἔχει πλούσια ὀρυχεῖα θείου καὶ θειούχους θερμοπηγάς. Μ. Δ. Β.

— **Καμπομπέλλο *ντὶ Ματζάρα*** (Campobello di Mazzara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τράπανι, παρὰ τὴν ΝΔ ἀκτὴν τῆς νήσου. Κάτ. 9.100. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκοντο τὰ λατομεῖα Κάβε ντὶ Καμπομπέλλο ἢ Ρόκα ντὶ Κούζα, γνωστὰ καὶ ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Παράγει σιτηρά, οἴνους καὶ ἔλαια. Μ. Δ. Β.

Καμπὸν (Cambon), ***Ἰούλιος***. Γάλλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1846. Νεώτατος εἰσήχθη εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διωρίσθη ἀκόλουθος τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἐν Ἀλγερίᾳ· εἶτα διευθυντὴς τοῦ γραφείου τούτου, τῷ 1879 γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἀστυνομίας καὶ τῷ 1889 νομάρχης καὶ βραδύτερον γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας. Εἰσαχθεὶς βραδύτερον εἰς τὴν διπλωματίαν, ἀνεδείχθη κυρίως εἰς αὐτὴν καὶ διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Τῷ 1918 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Θ. Β.

—**Καμπὸν** (Cambon), ***Ἰωσὴφ-Πέτρος***. Γάλλος πολιτικὸς (1756—1824). Ἀνήκων εἰς πλουσίαν ἐμπορικὴν οἰκογένειαν, διηύθυνε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἐμπορικὸν οἶκον κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐθνοσυνελεύσεις. Κατὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς δραπετεύσεως τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐπρότεινε τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν δήμευσιν τῶν περιουσιῶν τῶν μεταναστῶν. Κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ (10 Αὐγούστου 1792), ἔλαβε πάντα τὰ μέτρα, ὅπως περιφρουρήσῃ τὴν ζωὴν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καταφυγούσης εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Ἐκλεχθεὶς πρόεδρος αὐτῆς ἐκήρυξε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἐπιοῦσαν παρεκάθησεν ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν Συμβατικὴν συνέλευσιν. Ἐπρότεινε τὸν ἐξοστρακισμὸν ἐναντίον πάντων τῶν ἀρχηγῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροὴ ἐξέθετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς χώρας. Ἐψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Διορισθεὶς τὴν 7 Ἀπριλίου 1793 μέλος τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ἔσχε τὸ θάρρος νὰ κηρυχθῇ ἐναντίον τοῦ δήμου τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Μαρᾶ καὶ ὑπὲρ τῶν Γιρονδίνων, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν κυρίων μοχλῶν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Ροβεσπιέρρου. Εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν διεκρίθη ἰδίως ὡς οἰκονομολόγος, καὶ ἦτο τὸ δραστήριον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν οἰκονομικῶν, καταβαλὼν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν, τὴν ἀποκατάστασιν τάξεως εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ τὴν τακτοποίησιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ χαρτονομίσματος. Αἱ κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαι ὑπὸ τῶν βασιλοφρόνων καὶ τοῦ Ταλλιὲν ἐν τῷ τύπῳ διέσεισαν τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ. Ἐπωφεληθεὶς ὁ τελευταῖος οὗτος τῶν ταραχῶν τῶν τμημάτων τῶν Παρισίων τῆς 20 Μαΐου 1795, κατηγόρησεν αὐτὸν ὡς συνωμοτοῦντα κατὰ τῆς συνελεύσεως. Ὁ Καμπὸν τότε προκειμένου νὰ δικασθῇ ἐδραπέτευσεν εἰς Ἑλβετίαν. Ἀμνηστευθεὶς βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματά του. Ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων ἐξωρίσθη τῷ 1816, ὡς ψηφίσας θάνατον κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', καὶ ἐζήτησε καταφύγιον εἰς Βέλγιον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἡ ῥητορεία του ἦτο μονότονος, ἀλλ' ὁ πολιτικός του βίος ὑπῆρξεν ἀνεξάρτητος καὶ ἄψογος. Θ. Β.

—**Καμπὸν** (Cambon), ***Πέτρος-Παῦλος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης (1843—1924). Τῷ 1871 διωρίσθη παρὰ τοῦ Θιέρσου γενικὸς γραμματεὺς τῆς νομαρχίας τῶν Θαλασσίων Ἄλπεων, μετὰ δύο δὲ ἔτη προήχθη εἰς νομάρχην καὶ τῷ 1882 ἀπεστάλη ὡς ἐπίτροπος τῶν ἐξωτερικῶν εἰς Τύνιδα. Τῷ 1886 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ. Τῷ 1897 διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διεπραγματεύθη μετὰ τῆς Πύλης τὸ Κρητικὸν

Digitized by Google

ζήτημα, κατέληξε δὲ εἰς τὴν συμφωνίαν, ὅπως ἀναγνωρισθῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς νήσου καὶ ἐκλέγῃ ὁ σουλτᾶνος ἁρμοστὴν ἐκ τριῶν Ἑλλήνων προτεινομένων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἡ συμφωνία αὕτη ἐματαιώθη λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Γερμανίας. Διατελῶν πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίνῳ, ὀλίγον πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, συνετέλεσεν εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς συνεννοήσεως τῶν δύο χωρῶν. Θ. Β.

Κάμπονες *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον ἐν τῇ κοινότητι Μελάνων τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἔνθα ἀγροικίαι τινές. Κάτ. (1928) 3.

καμπόνωτος (ὁ) (Camponotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρμηκιδῶν*. Οἱ καμπόνωτοι εἶναι μύρμηκες μεγάλου μεγέθους, χαρακτηριζόμενοι κυρίως ἐκ τοῦ τραπεζοειδοῦς περιστομίου των, τῶν ἰσχυρῶν κεραιῶν των, τοῦ κυρτοτάτου σώματος καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων πτερύγων των. Αἱ νύμφαι τῶν καμπονώτων περιβάλλονται πάντοτε ὑπὸ λεπτοῦ βομβυκίου. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ὁ *καμπόνωτος ὁ ἡράκλειος* (Camponotus heracleanus), ὅστις εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων μυρμήκων. Ὁ ἄρρην καὶ ἡ ἐργάτις ἔχουσι μῆκος ἀπὸ 8—12 χιλιοστομέτρων, ἡ δὲ θήλεια ἀπὸ 15—18 χιλιοστομέτρων. Ὁ χρωματισμός των εἶναι μελανὸς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κοιλίαν καὶ ὑπέρυθρος κατὰ τὸν θώρακα καὶ τοὺς πόδας. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν βόρειον Ἀσίαν καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ ἐνδιαιτᾶται κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ δάση. Δ. Ν. Π.

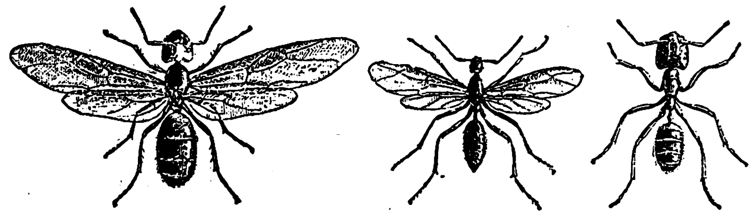

Καμπόνωτος ὁ ἡράκλειος.
[Ἀριστερὰ=θήλεια. Εἰς τὸ μέσον=ἄρρην. Δεξιὰ=ἐργάτης.]

Καμπόρα (Campora) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἐν τῷ *Κουαρνερόλο* τῆς Ἀδριατικῆς (πλάτ. 44°47′ Β., μήκ. 14°39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Cape Promontore to Grossa island) ἐπὶ τῆς νήσου Ἄρμπε. Σ. Ε. Λ.

Καμπορεάλε (Camporeale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Σικελίᾳ. Κάτ. 5672. Κεῖται ἐπὶ ὡραίου λόφου ὕψους 439 μ. καὶ εἶναι τόπος παραθερισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας Τράπανι, Ἄλκαμο καὶ Παλέρμου. Μ. Δ. Β.

Κάμπορι (Campori), *Ἰωσήφ, μαρκήσιος*. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1821—1887). Καθ' ὅλον τον τὸν βίον κατέγινεν εἰς μελέτας τῆς ἱστορίας τῶν τεχνῶν καὶ εἰς περισυλλογὴν βιογραφικῶν πληροφοριῶν τῶν Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν. Ἐδημοσίευσε πολυάριθμα τοιαύτης φύσεως ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Νέα κείμενα περὶ τοῦ βίου τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι», «Βιογραφικὰ ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν γλυπτῶν, ἀρχιτεκτόνων καὶ ζωγράφων» κτλ. Θ. Β.

Κάμπορν (Camborne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Κόρνουωλλ τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκρέϊτ Οὐέστερν. Κάτ. 14578. Κεῖται πλησίον τῶν παραγωγικωτέρων μεταλλείων λευκοσιδήρου καὶ χαλκοῦ, ἅτινα ἀπασχολοῦν τοὺς περισσοτέρους κατοίκους της. Ἡ πόλις ἔχει ἀξιόλογον σχολὴν μεταλλευτικῆς, μὲ σημαντικὸν ἀριθμὸν σπουδαστῶν. Δ. Σ. Δ.

κάμπος (ὁ) (λατιν. campus)· πεδιάς, ἐπίπεδος ἔκτασις, ἀντίθ. *βουνό*: παροιμ. «κάμνει ὁ ἔλατος 'ς τὸν κάμπο;» || ἰδιωματ., πᾶσα σπόριμος ἔκτασις ἐπὶ τοῦ ὄρους.

Κάμπος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὠνομάζετο καὶ οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τὸ πρὸς Δ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προάστειον αὐτῆς *Ἕβδομον* (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

— **Κάμπος** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 934. Εἰς αὐτὴν ὑπάγεται καὶ ἡ νησὶς *Ἐλαφόνησος* (κάτ. 284). Σύγκειται ἐκ τῶν συνοικισμῶν *Δερματιάνικα, Κακοσούλι, Ἁγίου Ἰακώβου, Ἁγίων Ἀποστόλων* καὶ *Ἁγίου Γεωργίου*. Κεῖται ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Βοιῶν, ἔχει δὲ κλίμα ἑλῶδες καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Ἐν αὐτῇ σπείρονται 2.500 στρέμματα καὶ ἐκτρέφονται 3.000 αἰγοπρόβατα. Παράγει καὶ ἔλαιον. Εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον ὑπάρχει λατομεῖον πωρολίθου. Μετὰ τῆς Νεαπόλεως (Βατίκων) συγκοινωνεῖ διὰ θαλάσσης. Δ. Ε. Μ.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 593. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ὀροβᾶ* (κάτ. 94). Τὸ χωρίον παράγει ἔλαιον ἐκλεκτόν, σῦκα, οἶνον, σιτηρὰ καὶ ὀπώρας, ἐν μέρει δὲ καλλιεργεῖται ἐν αὐτῷ καὶ ἡ σηροτροφία. Ἐν Κάμπῳ λειτουργεῖ εἰρηνοδικεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων καὶ ἕτερον θηλέων, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ ἀστυνομικὸς σταθμός. Δικαστικῶς, ἐφοριακῶς, ταμειακῶς κλπ. ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν Μεσσηνίας. Ἀπὸ τῶν Καλαμῶν ἀπέχει 4 ὥρας, συνδεόμενον μετ' αὐτῶν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς Σπάρτης 12 ὥρας. Παρὰ τὸν Κάμπον καὶ ὀλίγον δυτικώτερον, πολὺ πιθανόν, ἔκειτο ἡ ὁμηρικὴ πόλις *Ἐνόπη* (βλ. λ.). Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον «Ζαρνάτα», ἀνεσκάφη πρό τινων ἐτῶν θολωτὸς τάφος, μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται κατάδηλον ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτέ ποτε ἐκεῖ προομηρικὴ πόλις. Τ' ἀνευρεθέντα ἐν τῷ ἀνασκαφέντι τάφῳ ὀλίγα κτερίσματα, μικρὸν μολύβδινον ἀγαλμάτιον, ἀχάται τινὲς λίθοι καί τινα μικρὰ ἐκ χρυσοῦ κοσμήματα, εἶναι κατατεθειμένα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Πρὸς βορρᾶν διέρχεται ἡ χαράδρα «Κοσκάρακα», πιθανὸν ἡ «Χοίριος νάπη» τοῦ Παυσανίου.

— 3) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Βλασίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτοικοι (1928) 31.

— 4) Χωρίον τῆς κοινότητος Λουτρῶν τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτοικοι (1928) 205.

— 5) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κώστου τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 78.

— 6) Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ κοινότητος Ναούσης τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 19.

— 7) Χωρίον τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ κοινότητος Λευκῶν τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 102.

— 8) Χωρίον τῆς κοινότητος Σαγκρίση τῆς νήσου Νάξου ἐν τῷ νομῷ Κυκλάδων. Κάτοικοι 186 (1928).

— 9) Χωρίον τῆς κοινότητος Κώμης τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι 185 (1928).

— 10) Χωρίον τῆς κοινότητος Φραντάτου τῆς ἐπαρχίας Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτοικοι (1928) 185.

— 11) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 341. Εἰς ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον *Μελισσιὰ* μὲ 106 κατοίκους.

— 12) *Κάμπος, Ἄνω—*. Οὕτως εἶχον ἐπί τι διάστημα μετονομασθῆ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης *Ἄνω Σουδενά*, ἤδη καλούμενα *Ἄνω Πεδινὰ* (βλ. λ.).

— 13) *Κάμπος, Κάτω—*. Οὕτως εἶχον ἐπί τι διάστημα μετονομασθῆ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης *Κάτω Σουδενά*, ἤδη καλούμενα *Κάτω Πεδινὰ* (βλ. λ.).

— **Κάμπος** *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος Αἰτωλικοῦ τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἔνθα ἀγροικίαι τινές. Κάτ. (1928) 6.

— **Κάμπος** *[Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῆς κοινότητος Σκουρείκων τοῦ νομοῦ Σάμου.

— **Κάμπου, ποτάμι τοῦ—**. *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας τῆς νήσου Κύπρου, μεταξὺ τῶν χωρίων Γαλήνης καὶ Καραβοστασίου. Χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μόρφου παρὰ τοὺς ἀρχαίους Σόλους.

— **Κάμπος** (Campos) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ νήσῳ Μαγιόρκᾳ τῶν Βαλεαρίδων, εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. ΝΑ. τῆς Πάλμας. Πέντε χιλιόμετρα νοτίως αὐτῆς εὑρίσκεται μικρὰ ἁλμυρὰ λίμνη καὶ μεταλλικαὶ θειοῦχοι καὶ ἁλατοῦχοι πηγαί, καλούμεναι αἱ πηγαὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἢ Αἱ ἅγιαι πηγαί. Κάτ. 5090. Ὀκτὼ χιλιόμετρα Ν τῆς πόλεως ἀποβάθρα. Μ. Ν. Δ.

— **Κάμπος** (Campos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Παράϊμπα εἰς ἀπόστασιν 56 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ 250 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ρίου-Ἰανεΐρου, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Εἶναι κόμβος πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἔχει ὡς ἐπίνειον τὴν πόλιν Ἰμπιτίμπα, μεθ' ἧς ἐπίσης συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἡ Κάμπος κτισθεῖσα τῷ 1652 κεῖται ἐπὶ πεδιάδος καταφύτου ἐκ σακχαροκαλάμου, ἀλλ' ἀνθυγιεινῆς, διεξάγει δὲ σημαντικὸν ἐμπόριον σακχάρεως, καφὲ καὶ τροπικῶν ὀπωρῶν. Κάτ. τοῦ διαμερίσματος 175.250, ἐξ ὧν 45 000 τῆς Κάμπος. Μ. Ν. Δ.

Καμπὸς (Caboche), *Σίμων λὲ Κουστελιέ*. Ἀρχηγὸς ἐπαναστατῶν, γενόμενος περιώνυμος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, κατὰ τὰς διαμάχας τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων τῶν δουκῶν τῆς Ὀρλεάνης καὶ τῆς Βουργουνδίας, διαρκούσης τῆς παραφροσύνης τοῦ Καρόλου ΣΤ', περὶ καταλήψεως τῆς ἀρχῆς. Ὁ Σίμων Καμπός, τὸ ἐπάγγελμα ἐκδαρτὴς ζῴων, διεδραμάτισε μέγα πρόσωπον κατὰ τὰς τρομερὰς ταραχὰς τοῦ 1413. Ἐν μέσῳ τῆς ἐπικρατησάσης συγχύσεως τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ὁ λαὸς ἀβέβαιος πρὸς ποῖον ἐκ τῶν διαμαχομένων ἀνῆκεν ἡ ἐξουσία, ἤγετο ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων καὶ τῶν πλειότερον ἐγκληματούντων. Τὸ παντίσχυρον τότε σωματεῖον τῶν κρεοπωλῶν τῶν Παρισίων ἐτάχθη πρὸς τὴν μερίδα τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὁ δὲ Σίμων Καμπός, ὁ Διονύσιος ντὲ Σωμὼν καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ κρεοπώλου Λαγγουᾶ ἡγήθησαν τοῦ ὄχλου. Ἡ πρώτη των σκέψις ὑπῆρξε νὰ προσβάλωσι τὴν Βαστίλλην, ἔπειτα ἐστράφησαν κατὰ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὅπου διέμενεν ὁ δελφῖνος καὶ ἐζήτησαν ὅπως τοῖς παραδοθῶσιν οἱ ὑπουργοί, ἵνα δικασθῶσιν. Οἱ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἠρνήθησαν, οὗτοι δὲ εἰσβαλόντες εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐλεηλάτησαν ταῦτα, ἀπήγαγον αὐτοὺς αἰχμαλώτους καὶ στραφέντες πρὸς τὴν Βαστίλλην κατέλαβον αὐτὴν καὶ ἔλαβον ὡς ἔμβλημα αὐτῶν τὸ λευκὸν χρῶμα, ὅπερ ἦτο τὸ τοῦ λαοῦ, ἐνῷ τὸ κυανοῦν ἦτο τὸ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας. Ὁ Καμπὸς κατέστη τότε παντίσχυρος, ὁλόκληρος δὲ ἡ φατρία αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ λευκὸν χρῶμα ὡς ἔμβλημα εἰς τὸν βασιλέα, τὸν δελφῖνον καὶ εἰς ἅπασαν τὴν αὐλήν.

Ἡ φατρία αὕτη εἶχε κατασφάξει εἰς τὴν πόλιν πολυαρίθμους ἐκ τῶν κατεχόντων ἐπιφανεῖς θέσεις, ἀρξαμένη δὲ ἐκ τῶν αὐλικῶν κατέληξεν εἰς τοὺς μετριόφρονας πλουσίους ἀστούς. Ὁ δελφῖνος, ὅστις ἀπεδέξατο προτάσεις τῆς φατρίας τεινούσας νὰ παρασύρουν καὶ τοῦτον ὑπὲρ αὐτῆς, παρέδωκεν ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν ζητουμένων ὑπὸ τῶν *Καμβοσιανῶν* (βλ. λ.), ὅπως δικασθῶσι. Μετὰ τοῦτο, ὁ Καμπός, μὴ ἀρκούμενος εἰς ἐξουσίαν ἣν κατέλαβε διὰ τῆς σφαγῆς, ἠθέλησε νὰ μεταβληθῇ εἰς νομοθέτην καὶ μεταρρυθμίσῃ τὸ ὑφιστάμενον ἐν Γαλλίᾳ πολίτευμα, ἐξηνάγκασε δὲ τὸν δοῦκα νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῶν γεφυρῶν τοῦ Σαὶν-Κλοῦ καὶ τοῦ Σαραντών, οὕτω δὲ ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὸν δελφῖνον τὸν κώδικα τῶν μεταρρυθμίσεων, τὸν φέροντα τὸ ὄνομά του. Ὁ Κάρολος ΣΤ' συνῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῆς νόσου του καὶ ἐτέλει δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὁ δὲ λαὸς ηὐλόγει αὐτόν, διότι τὸν ἀπήλλαξε τῆς τρομερᾶς ἐκείνης φατρίας. Ἀλλ' αὕτη ἐνεφανίσθη ἐν μέσῳ τῆς θείας λειτουργίας. Δέκα χιλιάδες ἄνδρες εἰσορμήσαντες εἰς τὰ ἀνάκτορα διετάραξαν τὰ πάντα καὶ ἐπανήρχισαν τὰς σφαγάς. Ἀλλ' ὁ λαὸς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρξατο ἀπαλλασσόμενος τῆς τυραννίας τοῦ Καμπός, τῆς παρατεινομένης διὰ τῶν κακουργημάτων. Ὁ ἀπόκρυφος ἀρχηγὸς τῆς φατρίας δοὺξ τῆς Βουργουνδίας ἐδραπέτευσεν ἐκ Παρισίων, τοῦτον δ' ἠκολούθησαν οἱ προεξάρχοντες τῶν Καμβοσιανῶν. Τινὲς τούτων ἀπηγχονίσθησαν. Ὁ Σίμων Καμπὸς ἐξηφανίσθη ἐν μέσῳ τῶν αἱματηρῶν αὐτῶν ἐξεγέρσεων καὶ τὸ ὄνομά του παρέμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς φοβερὰ ἀνάμνησις. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

καμποσάντο (camposanto). Λέξις ἰταλικὴ σημαίνουσα νεκροταφεῖον. Δι' αὐτῆς ὀνομάζονται κυρίως τὰ ὀνομαστότερα ἐκ τῶν νεκροταφείων τῶν ἰταλικῶν μεγαλοπόλεων, ὅπου ἔχουν ταφῆ διακεκριμένα πρόσωπα καὶ ὅπου ὑπάρχουν ἐξαιρετικὰ μνημεῖα καὶ ἀγάλματα. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι τῆς *Πίζης*, τῆς *Βολωνίας*, τῆς *Γενούης*, εἰς ἀπόστασιν 3 1/2 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως, κατασκευασθὲν τῷ 1867, τῆς *Φερράρας*, τῆς *Ρώμης* κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

κάμποσος, καὶ *καμπόσος*, —η, —ο· δημοτ., ἀρκετός, οὐχὶ ὀλίγος, οὐχὶ μικρός: «ἦρθαν κάμποσοι ἄνθρωποι», «πέρασε κάμποσος καιρός», «εἶναι τώρα κάμποσες μέρες ποῦ τὸν εἶδα» || «καμπόσοι καμπόσοι δὲ μᾶς καταδέχονται,—δὲν μᾶς χαιρετοῦν» ὅταν τις ὑπαινίσσεται τινὰ ἢ τινας τῶν παρόντων || φρ. «μᾶς κάμνει τὸν καμπόσο» ὑποκρίνεται τὸν σοβαρόν, τὸν σπουδαῖον: «μὴ μᾶς κάμνεις τὸν καμπόσο, γιατὶ δὲ σὲ λογοριάζομε».

κάμποτ (cabot) (τὸ) *[Τεχν.]*. Βαμβακερὸν ἀλεύκαντον ὕφασμα ἁπλῆς ὑφάνσεως, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν κατασκευὴν ἐσωρούχων καὶ σινδονῶν. Λέγεται καὶ *κάλικο*.

Κάμποτ (Cabot). Ἰταλὸς θαλασσοπόρος (βλ. *Καμπότο*).

Καμπότζ (γαλλ. Cambodge, ἀγγλ. Cambodia, ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν *Σρὸκ Κχμὲρ*) *[Γεωγρ.]*. Βασίλειον τῆς μεσημβρινῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας, κείμε-

Digitized by Google

νον μεταξὺ 10° 30′—13° 30′ Β. πλάτους καὶ 103° 50′—106° 50′ Α. μήκους καὶ ὁριζόμενον Β ὑπὸ τοῦ Σιὰμ καὶ τοῦ Λάος, Α ὑπὸ τοῦ 'Αννάμ, ΝΑ. καὶ Ν ὑπὸ τῆς Κοχιγκίνας, ΝΔ. ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σιὰμ καὶ Δ ὑπὸ τοῦ Σιάμ. 'Εμβ. 175.000 τ. χλμ. Κάτ. 2.465.581, ἐκ τῶν ὁποίων 250.000 Κινέζοι καὶ 'Ανναμῖται, 1.581 Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ ὑπόλοιποι Καμποτζιανοί. 'Ολόκληρος ἡ χώρα κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κάτω *Μέκονγκ* (μήκ. 2.600 χλμ.), ὅστις, εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἔδαφός της ἀπὸ Β ἀκολουθεῖ ροῦν πρὸς Ν, ἔπειτα δὲ κάμπτει ΝΔ. μέχρι τῆς Πνὸμ-Πένχ, ἔνθα σχηματίζει δέλτα καὶ συνεχίζει τὸν ροῦν πρὸς Ν. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς καμποτζιανῆς γεωγραφίας εἶναι ἡ μεγάλη λίμνη *Τονλὲ-Σάπ*, πλουσιωτάτη εἰς ἁλιείαν, τροφοδοτουμένη ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν καὶ πολυαρίθμων χειμάρρων, κατὰ τὴν περίοδον δὲ τῶν πλημμυρῶν χρησιμεύουσα ὡς δεξαμενὴ τοῦ Μέκονγκ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται διὰ βραχίονος μήκους 120 χλμ., γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βραχίων τῆς Λίμνης* (Bras du Lac) καὶ ἑνουμένου μετὰ τοῦ ποταμοῦ ἐν Πνὸμ-Πένχ. 'Η Τονλὲ-Σὰπ ἀντιπροσωπεύει πιθανῶς τὴν μεγαλυτέραν πλουτοπαραγωγικὴν πηγὴν τῆς χώρας, συντηροῦσα διὰ τῆς ἁλιείας σημαντικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι εὔκρατον, μὲ μέσην θερμοκρασίαν 26°, ἡ χλωρὶς εἶναι πλουσία εἰς πολύτιμα ξύλα, ἀρωματικὰ φυτά, οἷον πέπερι, κανέλλα, καρδάμωμον κλπ., ἡ δὲ πανίσκη ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν 'Ινδιῶν. Μεταξὺ τῶν ἀγρίων ζῴων τῆς Καμπότζ περιλαμβάνονται ὁ ἐλέφας, ἐξημερωθείς, ὁ ρινόκερως, ὁ βούβαλος καὶ ὁ ἄγριος βοῦς. 'Επίσης ἡ τίγρις, ὁ πάνθηρ καὶ ἡ λεοπάρδαλις. Οἱ ἀγριόχοιροι, πίθηκοι καὶ ἀρουραῖοι ἀφθονοῦν. 'Ο κροκόδειλος εὑρίσκεται εἰς τὸν Μέκονγκ. Ὑπάρχουν πολλαὶ ποικιλίαι ἑρπετῶν, τινὰ τῶν ὁποίων ἰοβόλα. 'Ο ἵππος τῆς Καμπότζ εἶναι μικρόσωμος, ἀλλ' ἰσχυρὸς καὶ μεγάλης ἀντοχῆς. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι ἡ βαμβακουργία καὶ ἡ μεταξουργία. 'Επίσης λίαν ἀνεπτυγμέναι εἶναι ἡ ἱπποφορβία καὶ σηροτροφία. Οἱ Καμποτζιανοὶ ὁμοιάζουν περισσότερον πρὸς τοὺς Σιαμαίους ἢ πρὸς τοὺς γείτονάς των 'Ανναμίτας. 'Η φυλὴ αὕτη προέρχεται ἐκ διασταυρώσεως Μαλαίων τῆς 'Ινδοκίνας μὲ 'Αρίους καὶ Μογγόλους εἰσβολεῖς ἐν τῇ χώρᾳ. 'Η πολυγαμία περιορίζεται εἰς τὰς πλουσίας τάξεις. 'Η θρησκεία τῶν κατοίκων εἶναι ὁ βουδισμός, ἐπιβάλλων μέγαν σεβασμὸν πρὸς τοὺς νεκρούς. 'Η λατρεία ἐπιτοπίων πνευμάτων εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη, ὁ δὲ βραχμανισμὸς διατηρεῖται εἰσέτι ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ. Οἱ μοναχοὶ ἢ μπὸνζ εἶναι πολυάριθμοι, συντηρούμενοι δι' ἐλεημοσύνης καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἐκπαιδεύοντες τὴν νεολαίαν. 'Εν τούτοις, πλὴν τῶν ἰθαγενῶν σχολείων, ὑπάρχουν καὶ 158 γαλλικαὶ σχολαί.

'Η εἰσαγωγὴ κατὰ τὸ 1924 ἀνῆλθεν εἰς 32.1 ἑκατομμύρια γαλλικῶν φράγκων, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ εἰς 13.8 ἑκατομμύρια. 'Η Καμπότζ εἰσάγει κυρίως ἅλας, οἰνοπνευματώδη, ὅπλα, ὑφάσματα καὶ ἐξάγει παστοὺς ἰχθῦς, βοῦς, ἀγελάδας, βάμβακα, καπνόν, ὄρυζαν, ἵππους κλπ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Πνὸμ-Πὲνχ* (κάτ. 73,729), ἕδρα τοῦ βασιλέως Μονιβὸνγκ καὶ τοῦ Γάλλου διοικητοῦ. 'Ο μόνος λιμὴν τῆς χώρας εἶναι τὸ Καμπότ, κατάλληλος μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα, διὰ τοῦτο δὲ τὸ ἐμπόριον διεξάγεται κυρίως διὰ τῆς Σαϊγκὸν τῆς 'Ινδοκίνας, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ πρωτεύουσα συγκοινωνεῖ ἀτμοπλοϊκῶς διὰ τοῦ ποταμοῦ Μέκονγκ.

—*['Ιστορ.]* 'Η *Καμπότζ* ἔχει ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν, ἥτις ἀναφέρεται εἰς σινικὰ χρονικά, ἀποτελοῦντα τὴν μόνην πηγὴν τῆς πρώτης ἱστορίας της, ἀπὸ τῆς περιόδου μεταξὺ τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος π. Χ. μέχρι τοῦ Ε′ μ. Χ. Αἰῶνάς τινας πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, μετανάσται ἐκ τῆς Α. ἀκτῆς τῶν 'Ινδιῶν ἤρχισαν ν' ἀσκοῦν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς Καμπότζ, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον τὸν βραχμανισμὸν καὶ τὴν σανσκριτικὴν γλῶσσαν. 'Η ἰνδικὴ ἐπίδρασις ἐξεδηλώθη μεγαλυτέρα κατὰ τὸν Ε′ μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε, ὑπὸ τὸν Σρουταβάρμαν, οἱ Κχμέρ, ὡς ἔθνος, ἔφθασαν εἰς σπουδαίαν ἀκμήν. Το ὄνομα Καμπόντζα, ἐξ οὗ ἐλήφθη ἡ εὐρωπαϊκὴ ὀνομασία τῆς νήσου, προέρχεται ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ Κάμπον, τοῦ μυθικοῦ ἱδρυτοῦ τῆς φυλῆς τῶν Κχμέρ, φαίνεται δὲ ὅτι υἱοθετήθη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Κχμὲρ ὡς ἐπωνυμία τῆς χώρας των κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ζ′ αἰῶνος ἡ δυναστεία τοῦ Σρουταβάρμαν ἔπαυσε νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς Καμπότζ, ἥτις τὸν ἑπόμενον αἰῶνα διῃρέθη εἰς δύο κεχωρισμένα βασίλεια. 'Η ἑνότης αὐτῶν ἀποκατεστάθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ′ αἰῶνος, ὅτε μὲ τὸν Τζογιαβάρμαν Γ′ ἀρχίζει ἡ δυναστεία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ Κχμὲρ ἔφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀκμῆς των καὶ καθ' ἣν ἐκτίσθησαν τὰ μεγάλα βραχμανικὰ μνημεῖα. 'Η βασιλικὴ πόλις Ἄνγκορ συνεπληρώθη περὶ τὸ 900 μ. Χ. Κατὰ τὸν Ι′ αἰῶνα ὁ βουδισμός, ὅστις ὑφίστατο ἐπὶ αἰῶνας ἐν Καμπότζ, κατέστη ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστὴς τοῦ βραχμανισμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ 1350 ἔγινεν ἡ ἐπίσημος θρησκεία τῆς χώρας. Κατὰ τὸν ΙΔ′ καὶ ΙΣΤ′ αἰῶνα ἡ Καμπότζ διεξήγαγεν ἐπανειλημμένους πολέμους μετὰ τῶν γειτόνων της καὶ ἰδίᾳ τοῦ Σιάμ. Κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα μέρος τῆς χώρας ὑπετάγη εἰς τὸ 'Αννάμ. Τὴν 11 Αὐγούστου 1863 ἡ Καμπότζ κατέστη προτεκτορᾶτον τῆς Γαλλίας, τῷ δὲ 1867 ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Σιάμ, δι' ἧς τοῦτο παρῃτεῖτο πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς Καμπότζ, ἀναγνωρίζον τὸ γαλλικὸν προτεκτορᾶτον. Τῷ 1884 νέα συνθήκη ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καμπότζ, δι' ἧς κατεκυροῦτο καὶ ἐπεξετείνετο ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καθισταμένης σκιώδους. 'Η συνθήκη αὕτη ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους, ἠκολούθησαν δὲ διάφοροι ἐπαναστάσεις, κατασταλεῖσαι διὰ τῆς βίας. Τῷ 1907 αἱ ἐπαρχίαι 'Ανγκὸρ καὶ Μπατταμμπὰνγκ ἐπεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Σιάμ.

Δ. Σ. Δ.

—**Καμπότζ,** ***τάγμα τῆς*** —(Ordre royal du Cambodge). Παράσημον ἱδρυθὲν τὴν 8 Φεβρουαρίου 1864 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καμπότζ Νοροδόμ, ὅπως ἀνταμείψῃ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ξένους, τοὺς συμβαλόντας εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου του. 'Η ἀπόφασις ὁρίζει ὅτι εἰς τὸ μέλλον τὸ παράσημον θὰ χρησιμοποιῆται ὡς ἀμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν προσφερομένων τόσον ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, ὅσον καὶ τῶν ξένων πρὸς τὸν βασιλέα ἢ τὸ κράτος. Τὸ παράσημον διαιρεῖται εἰς πέντε βαθμούς· τοῦ ἱππότου, τοῦ ἀξιωματικοῦ, τοῦ ταξιάρχου, τοῦ ἀνωτέρου ταξιάρχου καὶ τοῦ μεγαλοσταύρου. 'Η πλὰξ συνίσταται ἐξ ᾠοειδοῦς χρυσοῦ μεταλλίου, φέροντος τὸ σῆμα τῆς καμποτζιανῆς βασιλείας ἐπὶ βάθους κυανοῦ περιβαλλομένου ὑπὸ κύκλου ροιοχρόου. Τὸ ὅλον ἐπιτίθεται ἐπὶ ὀκτὼ ἀκτινοειδῶν ἀργυρῶν δεσμῶν ἀδαμαντοκολλήτων. Τὸ παράσημον ἔχει τὸ αὐτὸ σχῆμα, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ τοὺς βαθμούς. Εἶναι ἀργυροῦν διὰ τοὺς ἱππότας καὶ χρυσοῦν διὰ τοὺς λοιποὺς βαθμούς. 'Επὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κοσμήματος τίθεται τὸ βασιλικὸν στέμμα, φέρεται δὲ τοῦτο ἐπὶ ταινίας ἐρυθρᾶς κυματοφαοῦς (μουαρὲ) μὲ πρασίνας παρυφάς. 'Η ἀπονομὴ τοῦ παρασήμου συνοδεύεται ὑπὸ διπλώματος συντεταγμένου εἰς καμποτζιανὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν.

Δ. Σ. Δ.

καμποτινισμὸς (ὁ)· ἡ κατὰ καμποτῖνον ἐμφάνισις, ἡ μίμησις τοῦ καμποτίνου, ἡ προσπάθεια νὰ ἐμφανίζεταί τις ὡς σπουδαῖος, ἀγυρτισμός.

καμποτῖνος (ὁ) (γαλλ. cabotin)· πλανόδιος ἠθοποιός || ἄνθρωπος ἄνευ ἀξίας, ἐπιδιώκων διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐμφανισθῇ ὡς σπουδαῖος.

—*[Θεατρ.]* 'Ο κωμῳδὸς τῶν τριόδων, ὁ ποταπὸς ὑποκριτής, ὁ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας ἠθοποιός, ὁ παρ' ἡμῖν «παλιοθεατρῖνος». 'Αρχικῶς ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ caboter = παραπλέω) δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν· ἐσήμαινεν ἁπλῶς τὸν πλανόδιον ἠθοποιόν, τὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντα καὶ ἐξασκοῦντα τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ὃν οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν «κωμοδρόμον». Νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ λέξις παρήχθη ἐκ τοῦ ὀνόματος διασήμου τινὸς ἀγύρτου, Cabotin ὀνόματι (βλ. *Viollet le Duc*, Bibl. poet.), ὃν οἱ νομάδες ἠθοποιοὶ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος ἐθεώρουν ὡς πάτρωνά των (*Ed Fourier*, Chansons de Gaultier Garguille, Préface, LXXVI).

Ν. Ι. Λ.

Καμπότο (Cabot ἢ Gavotta), ***'Ιωάννης***. Διάσημος 'Ιταλὸς θαλασσοπόρος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Γενουήνσιος τὴν καταγωγήν, ἔζησεν ἐν Βενετίᾳ, μὴ ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν προγενεστέρων τοῦ 1497 θαλασσοποριῶν του. 'Εγκατασταθεὶς ἐν 'Αγγλίᾳ ἐπέτυχε τῷ 1496 παρὰ τοῦ 'Ερρίκου Ζ′ τῆς 'Αγγλίας νὰ τῷ χορηγηθῶσι τρία πλοῖα, ὅπως πλέων πρὸς ΒΔ ἐξεύρῃ ὁδὸν πρὸς τὰς 'Ινδίας. Περατώσας τοὺς ἐξοπλισμούς του ἐξέπλευσε περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1497, ἐκ Μπριστὸλ μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν του *Λουδοβίκου*, *Σεβαστιανοῦ* καὶ *Σάντσου*. Προσήγγισαν εἰς Λαβραδὸρ καὶ Νέαν Γῆν, ἣν ὠνόμασαν Ἅγ. 'Ιωάννην. Μετὰ ταῦτα πρὸς Ν. πλέοντες ἔφθασαν μέχρι τῆς Φλωρίδος καὶ τῶν νήσων Lucayes, μεθ' ὃ ἐλλείψει ὕδατος καὶ τροφίμων ἐπανέπλευσαν εἰς 'Αγγλίαν. Τῷ 1498 ἐπέτυχε νὰ τῷ χορηγηθῶσιν 6 πλοῖα πρὸς νέαν ἐξερεύνησιν. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε περὶ τὸ 1499.

Γ. Ν. Ν.

—**Καμπότο** (Cabot), ***Σεβαστιανός***. Υἱὸς τοῦ 'Ιωάννου *Καμπότο* (βλ.λ.), θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1474 καὶ θανὼν ἐν Λονδίνῳ περὶ τὸ 1557. 'Ηκολούθησε τὸν πατέρα του Ιωάννην εἰς τὰς μεγάλας του θαλασσοπορίας. Τῷ 1512 μετέβη εἰς 'Ισπανίαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐπέστρεψεν εἰς 'Αγγλίαν (1516). 'Επανελθὼν εἰς 'Ισπανίαν τῷ 1526 ετέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς, ἐξερευνήσας τὰς ἀκτὰς τῆς Βραζιλίας, τὸν Λαπλάταν καὶ τὸν Παράναν, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκτισε τὸ φρούριον τοῦ 'Αγ. Σαλβιδόρ, ἀνέπλευσε τὸν Παραγουάην καὶ περὶ τὸ 1530 ἐπέστρεψεν εἰς 'Ισπανίαν. 'Επιστρέψας μετ' ὀλίγον εἰς 'Αγγλίαν ἐπεφορτίσθη παρὰ τοῦ 'Εδουάρδου Ζ′ τὴν ὀργάνωσιν ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς, ἥτις ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἱπποτῶν Βίλλουγμπυ καὶ Σανσελὼρ ἐπὶ τριῶν πλοίων ἀπέπλευσε περὶ τὸ 1533 πρὸς ἐξεύρεσιν διάπλου ἀπὸ Β. πρὸς Κίναν καὶ ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σανσελὼρ προσέγγισιν εἰς τὰς Β. ρωσικὰς ἀκτὰς τοῦ Βίλλουγμπυ μετὰ δύο πλοίων, τοῦ ἄλλου ἀπολεσθέντος εἰς τοὺς πάγους τῆς 'Ισλανδίας. Συναφθεισῶν, κατόπιν τῆς μεταβάσεως τοῦ Σανσελὼρ εἰς Μόσχαν διὰ ξηρᾶς, ἐμπορικῶν σχέσεων μεταξὺ 'Αγγλίας καὶ Ρωσίας, ὁ Καμπότο διωρίσθη διευθυντὴς τῆς συσταθείσης ἑταιρείας πρὸς ἐμπορίαν μεταξὺ 'Αγγλίας καὶ Ρωσίας, καθὼς καὶ τῶν νέων ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν. 'Ο Καμπότο κατέλιπεν ἀπομνημονεύματα.

Σεβαστιανὸς Καμπότο.

Γ. Ν. Ν.

Κάμπου-*Μαζὸρ* (Campo-Major) */Γεωγρ./* Πόλις τῆς Πορτογαλίας παρὰ τὰ ἱσπανικὰ σύνορα. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου δήμου καὶ ἔχει 5 890 κατ. Εἶναι πόλις ὀχυρά, περιβαλλομένη ὑπὸ τείχους καὶ ἄλλων παλαιῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων. 'Εκτίσθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων καὶ ὑπέστη κατὰ καιροὺς πολλὰς πολιορκίας. Τῷ 1801 κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, κατόπιν ὑπὸ τῶν 'Ισπανῶν καὶ ἐπανῆλθε βραδύτερον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πορτογαλίας. 'Εξάγει οἴνους καὶ ἔρια.

Μ. Δ. Β.

Κάμπου *μετόχια [Γεωγρ.]*· βλ. *Μετόχια*.

καμπουδιὰ (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κώνειον τὸ στικτόν*.

καμπούκι (Kabouki). 'Εν τῇ ἰαπωνικῇ λογοτεχνίᾳ σημαίνει τὸ λαϊκὸν θέατρον. Τὰ θέατρα *καμπούκι*, τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς ἠθοποιοὺς ἄνδρας, ἤρχισαν λειτουργοῦντα περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Τὰ εἰς τὰ θέατρα ταῦτα παριστανόμενα ἔργα συνετίθεντο ὑπ' αὐτῶν τῶν ἠθοποιῶν· ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἀνεβιβάζοντο καὶ ἔργα ὑπὸ μὴ ἠθοποιῶν, δημοσιευθέντα ὑπὸ τὸν τίτλον «Κυακουμπόν». Οἱ 'Ιάπωνες κριτικοὶ τὰ ἔργα ταῦτα θεωροῦν μικρᾶς φιλολογικῆς ἀξίας.

Μ. Ν. Δ

Καμποὺλ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ 'Αφγανιστάν· βλ. λ. *Καβούλ*.

καμποῦνι (τὸ) */Ναυτ./*. 'Η κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσαν ὀνομασία τοῦ *προστέγου*. Τὸ καμποῦνι ἀποτελεῖ τόπον συγκεντρώσεως τῶν ναυτῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των, δι' ὃ καὶ «γλῶσσα τοῦ καμπουνιοῦ» ἡ ἰδιωματικὴ γλῶσσα, τὸ ἀργκὸ τῶν ναυτικῶν· «νέα τοῦ καμπουνιοῦ» φῆμαι ἔχουσαι τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν ναυτῶν τοῦ πλοίου, καὶ αἱ ὁποῖαι συμβαίνει νὰ πραγματοποιῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Σ. Ε. Λ.

Καμποὺρ (Cabourg) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Καλβαντὸ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κάν, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης. Κάτ 1650. Ἔχει παραλίαν πλήρη λεπτοτάτης ἄμμου, ἐκτεινομένην εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. 'Απὸ τοῦ 1854 κατέστη σημαντικὴ λουτρόπολις μετὰ καζίνου, μεγάλων ξενοδοχείων καὶ πολυαρίθμων ἐπαύλεων.

Μ Δ Β.

— **Καμποὺρ** */Γεωγρ./*. Ὄνομα δύο ποταμῶν τῆς Μεσοποταμίας (βλ. λ. *Καβούρ*).

Α. Θ. Σ.

καμποῦρα (ἡ)· δημοτ., τὸ πρὸς τὰ ἔξω κύρτωμα τῆς ράχεως, ὕβος: «ἡ καμποῦρα τῆς γκαμήλας» || συνεκδοχ. ἡ ράχις: «μὴν τὰ φορτώνῃς ὅλα 'ς τὴν καμποῦρα μου» μὴ ἐπιρρίπτῃς ὅλα τὰ σφάλματα εἰς ἐμέ, «ἔχω πολλὰ 'ς τὴν καμποῦρα μου, δὲν σηκώνω ἄλλα».

Καμπουράκης, ***Γεώργιος***. 'Εκ Κισάμου τῆς Κρήτης, ἔλαβε τὰ ὅπλα ἐκ τῶν πρώτων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς τοῦ μέσου τμήματος τῆς ἐπαρχίας του, ὡς τοιοῦτος δὲ συμμετέσχεν εἰς ἁπάσας τὰς ἀνὰ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1866—1869).

Ν. ΚΑΣ

καμπούρης (ὁ)· δημοτ., αὐτὸς ποῦ ἔχει καμποῦρα ὁ ἔχων τὴν ράχιν κυρτήν, κυφός: «δὲ σε εἴπαμε καμπούρη καὶ μᾶς θύμωσες».

καμπούρης (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *αἰγοθήλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ*.

Καμπούρης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς 'Αν. ἀκτῆς τῆς Κέω (πλάτ. 36°36′20″ Β., μήκ. 24° 24′30″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) $7^1/_2$ μίλ. Β.ΒΑ τοῦ φάρου Ταμέλου.

Σ. Ε. Λ.

καμπούρι (τό). 'Εργαλεῖον ἐν χρήσει εἰς τὰ ραφεῖα, ἐκ σκληροῦ ξύλου (καρυᾶς, πρίνου, ἀσπρο-

Digitized by Google

ξύλου), ὅπερ χρησιμεύει ἵνα ἐπ' αὐτοῦ σιδηρώνωνται τὰ καμπύλα μέρη τῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων (γιακάδες κ.τ.τ.) Ι. Κ.

καμπουριάζω, δημοτ., ἔχω καμπούραν, κλίνω πρὸς τὰ ἐμπρός: «καμπουριάζει λίγο», «μὴν καμπουριάζῃς» || κάμνω τινὰ νὰ καμπουριάσῃ, νὰ κυρτωθῇ: «μὲ καμπούριασαν τὰ χρόνια,—τὰ βάσανα».

καμπούριασμα (τό) δημοτ., ἡ κύρτωσις τῆς ράχεως, τὸ νὰ κλίνῃ τις πρὸς τὰ ἐμπρός, κυφότης

Καμπούρογλους. Ἐπώνυμον ἀρχαίας οἰκογενείας ἐξ Ἀλαγωνίας τῆς Μεσσηνίας, ἥτις ἀπετέλει κλάδον τῆς ἐξ Ἠπείρου πολυσχιδοῦς οἰκογενείας τῶν *Στρούμπων*. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐστάλη ποτὲ ὡς ἀντιπρόσωπος ὑποθέσεων (βεκίλης) εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ *Δημήτριος Στροῦμπος*, ὅστις, νυμφευθεὶς ἐκεῖ μετὰ κόρης πλουσίας φαναριωτικῆς οἰκογενείας, παρέμεινεν ἔκτοτε ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων *καμπούρ*, ἅτε ὢν ὑψηλὸς καί πως κυφός. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ *Ἰωάννης* καὶ *Κωνσταντῖνος* προσέλαβον τὸ προσωνύμιον *Καμπούρογλου*, ὅπερ κα ἐπεκράτησεν ἐφεξῆς παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Στρούμπων. Ὁ Ἰωάννης, ἀπολεσθεὶς κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1821 γενομένας σφαγὰς τῶν Ἑλλήνων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀφῆκε μίαν θυγατέρα καὶ ἕνα υἱόν, τὸν Δημήτριον.

—1) ***Δημήτριος Ι.*** Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Ἰωάννου, ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων Φιλικῶν, κατηχηθεὶς ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1820, ἱδρύσας πρὸς τοῖς ἄλλοις μετὰ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του Μπάλμπη ἑλληνικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἰδίαις δαπάναις. Κατὰ τὸν ἐπισυμβάντα τῷ 1821 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄλεθρον, ὁ Δημήτριος κατώρθωσε νὰ φυγαδεύσῃ τὰ 5 τέκνα του εἰς Ὀδησσόν, αὐτὸς δὲ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἀποκατέστη ἐν Βιέννῃ, ὅπου, μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του Ζωῆς, ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον.

— 2) ***Γρηγόριος Δ.*** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1809—1868), συμπληρώσας τὰς σπουδάς του ἐν Ὀδησσῷ. Τῷ 1830 ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ διέμεινε κατ' ἀρχὰς εἰς Πρόνοιαν Ναυπλίου, κατόπιν δὲ μετέβη ἐπ' ὀλίγον εἰς Αἴγιναν. Μετατεθείσης τῆς πρωτευούσης εἰς Ἀθήνας, ἐγκατεστάθη ἐν αὐταῖς, συγκατοικήσας μετὰ τοῦ ἱερολογίτου Γ. Λασσάνη παρὰ τὸν Μενδρεσέν. Συνεδέετο πολὺ μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Ραγκαβῆ, οὗ ἦτο καὶ συμμαθητὴς ἐν Ὀδησσῷ, καὶ μετὰ τοῦ Κ. Λεβίδη. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1851 ἐνυμφεύθη τὴν Μαριάνναν Σωτηριανοῦ Γέροντα (1819 — 1890), γνωστὴν φίλην τῶν γραμμάτων, ἀποθησαυρίσασαν πλουσίαν λαογραφικὴν ὕλην τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Γρηγόριος ἵδρυσε τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Εὐτέρπη», δι' οὗ ἔφερεν εἰς ἐπικοινωνίαν τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας μετὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας. Εἶτα δ' ἐξέδωκε διαφόρους ἐφημερίδας ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, μὴ θέλων ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα νὰ ὑποστηρίζῃ διαφόρους πολιτικὰς ἀντιλήψεις. Τῷ 1857, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἵδρυσε τὴν Ἐθνικὴν Σκηνήν, πτωχεύσας διὰ τοῦτο τῷ 1858.

—3) ***Δημήτριος Γρ.*** Υἱὸς τοῦ Γρηγορίου καὶ τῆς Μαριάννης, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1852, καθ' ἣν νύκτα κατέπεσεν ἐκ θυέλλης ὁ στῦλος τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Φοιτητὴς ὤν, ἐβραβεύθη ὡς ποιητὴς καὶ ὡς μουσουργός. Ἤσκησεν ἔτη τινὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου καὶ διετέλεσεν ὑπάλληλος πρωτοδικείου, γραμματεὺς ὑπουργείου κλπ. Παρακολουθήσας ἐν τῷ μεταξὺ φιλολογικὰ μαθήματα, ἤρξατο κατὰ προτίμησιν συγκεντρῶν ἐθνογραφικὸν ὑλικὸν διὰ τὴν ἀθηναϊκὴν ζωήν, σαγηνευθεὶς ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῶν ἀφηγήσεων κυρίως τῆς λογίας μητρός του. Εἶδε τοιουτοτρόπως συγκεντρωθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ πολύτιμον ὄγκον ἀνεκδότων καὶ ὑλικοῦ χρησίμου οὐ μόνον διὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀναβίωσιν τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ παλαιοῦ τῆς τουρκοκρατίας βίου τῶν περιφρονουμένων μέχρι τῶν ἡμερῶν του Ἀθηνῶν. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεφάσισε τότε ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ παρελθὸν τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς νὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν λογοτεχνίαν. Διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Ἑβδομάς» (1884—1886), ἐπὶ μακρὸν δὲ ἀπὸ τοῦ 1892 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, συνεργαζόμενος μέχρι σήμερον εἰς διάφορα περιοδικά, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας. Τῷ 1927, ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὁ Καμπούρογλους, ἔνθερμος ἐραστὴς τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὑπαίθρου καὶ χάριν τῶν μελετῶν του, περιηγήθη ἀπειράκις τὴν ἀττικὴν γῆν. Ἐπαγωγὸς χαριτολόγος καὶ ὑπομονητικὸς ἐρευνητής, ἐξέδωκεν ἔργασίαν ὀγκώδη, πολύτομον, πολυσχιδῆ καὶ πολύμορφον. Εἰς τὰ λογοτεχνικὰ αὐτοῦ ἔργα ὑπάγονται: «Εὐσυνειδησία», κωμῳδία βραβευθεῖσα τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ Φιλολ. Συλλόγου «Βύρωνος»· «Ἡ φωνὴ τῆς καρδιᾶς μου», λυρικὴ συλλογὴ βραβευθεῖσα εἰς τὸν Βουτσιναῖον τῷ 1873· «Τὸ παιδομάζωμα», ἐπίσης βραβευθὲν τῷ 1896· «Στὴν ἰτιὰ ἀπὸ κάτω», εἰδύλλιον (1898)· «Τὸ ἀνδρείκελον», κωμῳδία (1898). «Θρύψαλα» (1911)· «Ἀττικοὶ ἔρωτες» (1921). «Τῆς τύχης τὰ γραμμένα», μυθιστόρημα (1924)· «Ἡ Νεράϊδα τοῦ Κάστρου», ἱστορικὸν δρᾶμα (1925) καὶ πλεῖστα ἄλλα ἱστορικὰ διηγήματα, στίχοι καὶ μῦθοι. Εἰς δὲ τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ ἔργα ὑπάγονται: Ἡ τρίτομος «Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας» (1889—1896)· «Σύγχρονος ἑλληνικὴ ἱστορία» (1905)· «Δίπυλον», ἱστοριοδιφικὸν καὶ λαογραφικὸν περιοδικὸν (1910—1912)· «Ἁρματολοὶ καὶ Κλέφτες», διαλέξεις (1913)· «Τοπωνυμικὰ παράδοξα» (1920)· «Αἱ Παλαιαὶ Ἀθῆναι» (1922)· «Μελέται καὶ Ἔρευναι», τόμος Α' (1923—1926)· «Οἱ Χαλκοκονδύλαι», μονογραφία βραβευθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας (1926) κλπ. Εἰς τὰ μικτὰ ἔργα του ἀνήκουν: «Ὁ Ἀναδρομάρης» (1914), «Ὁ Ἀναδρομάρης τῆς Ἀττικῆς» (1920), «Τὸ Ριζόκαστρον» (1920), «Τὸ Δαφνὶ» (1920), «Αἱ Γυναῖκες τοῦ Μεγάλου Κόσμου» (1925). Ἐξέδωκεν ἐπίσης κείμενα τὸν «Θεόδωρον Γρίβαν» (1896), τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ» (1900), τὸ «Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τοῦ Ἀγῶνος» (1901, 1906), τὰ «Ἀπομνημονεύματα Νικολ. Ὑψηλάντου» (1901), «Ἀθηναϊκὰ Παραμύθια» (1912) κλπ. Ὡσαύτως τὰς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ γενομένας ἀνακοινώσεις του «Περὶ τοῦ θρύλου τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἀθήναις», «Ἡ ἀφιλοκέρδεια τοῦ Νικηταρᾶ», «Οἱ Γαμμοῦλοι τῆς Φραγκοκρατίας» καὶ «Οἱ Σαρακηνοὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους». Ἔχει δ' ἔτι ὀγκωδεστάτην ἀνέκδοτον ἐργασίαν.

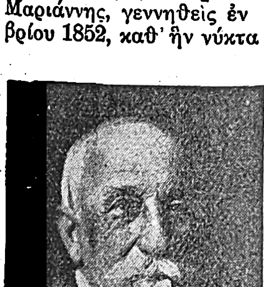

Δημήτρ. Γρ. Καμπούρογλους.

4) ***Ἰωάννης Κ.*** Μακρινὸς συγγενὴς τοῦ προηγουμένου, λόγιος καὶ δημοσιογράφος (1851—1903). Ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ, ὅπου καὶ διήκουσε κατ' οἶκον τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα. Ἐσπούδασεν εἶτα νομικὰ ἐν Ἀθήναις, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ ἐγκατεστάθη βραδύτερον ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἵδρυσε μετὰ τοῦ Δημ. Κορομηλᾶ τὴν «Ἐφημερίδα» (1873—1879). Τῷ 1881 ἐξέδοτο μόνος τὴν «Νέαν Ἐφημερίδα», γενομένην δημοτικωτάτην. Τῷ 1896 ἐγένετο γεν. γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ὑποστὰς διαφόρους ἀπογοητεύσεις, ἀπεσύρθη εἰς Τῆνον, ἰδιωτεύων καὶ ἐργαζόμενος φιλολογικῶς. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας, εὗρεν εἶτα πρόωρον θάνατον τῷ 1903, λουόμενος εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Πόρου, ἔνθα παρεθέριζεν. Ὁ Ἰω. Καμπούρογλους ἔγραψεν ἐν καθαρευούσῃ τὰ ἐπικολυρικὰ «Ἀκρόπολιν», ἐπαινεθεῖσαν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων, καὶ «Φαέθωνα», ἐπίσης δὲ τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Πατρὶς καὶ νεότης», «Ἔρωτος ἡμέραι», «Λυρικὴ συλλογή», «Διὰ τὰ παιδία» καὶ πολλὰ πρωτότυπα διηγήματα. Μετεγλώττισε δὲ τὴν «Νανὰν» τοῦ Ζολὰ καὶ πολλὰ γαλλικὰ καὶ ἱσπανικὰ δράματα (τοὺς «Ἀδιαφόρους» τοῦ Γασπάρ, τὰ «Μυστικὰ καὶ φωναχτὰ» τοῦ Καλδερὸν κλπ.) ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φλόξ*. Σ. Γ. Σ.

Ἰωάννης Καμπούρογλους.

καμπουρομύτης (ὁ), θηλ. *—μύτα*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει μύτη καμπουρωτή, ὁ ἔχων ῥῖνα κυρτήν, γρυπός.

καμπουρωτός, *—ή*, *—ό*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει καμπούρα, ὁ ἔχων κύρτωσιν, κυρτός, ἐπικαμπής: «καμπουρωτὴ μύτη».

καμπουχᾶς (ὁ), *καμπχᾶς* (ὁ), ἢ *καμουχᾶς* (ὁ). Εἶδος μεταξωτοῦ χονδροῦ ὑφάσματος ἀνατολικῆς προελεύσεως, χρησιμοποιουμένου παλαιότερον ὑπὸ τῶν γυναικῶν διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων (φουστανίων) ἢ διὰ τὴν ποίκιλσιν αὐτῶν. Οἱ καμπουχάδες ἦσαν κλαδωτοὶ πεποικιλμένοι δι' ἀνθέων πολυχρώμων ἢ χρυσοϋφαντοι ἢ ἀργυροϋφαντοι, ὁπότε ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *δαμασκηνά*.

Κάμπο-Φόρμιο, ἢ ***Καμποφόρμιντο*** (Campo-Formio ἢ Campoformido) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Βενετῷ καὶ τῷ νομῷ τῆς Οὐντινε, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 7 χλμ. Κάτ. 2848. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ὑπογραφεῖσαν ὁμώνυμον συνθήκην (βλ. κατωτ.). Μ. Δ. Β.

—Κάμπο-Φορμίου συνθήκη. Οὕτως εἶναι γνωστὴ ἡ τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1797 συνομολογηθεῖσα συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Γαλλίας μετὰ τὰς νίκας τοῦ Ναπολέοντος ἀνὰ τὴν βόρειον Ἰταλίαν καὶ κατὰ τῆς Αὐστρίας. Τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης ταύτης διεπραγματεύθησαν αὐτοπροσώπως ὁ Ναπολέων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ κόμης von Cobenzl. Ἡ προκαταρκτικὴ περὶ εἰρήνης συνθήκη εἶχεν ἤδη ὑπογραφῇ τὴν 18 Ἀπριλίου 1797 ἐν Leoben κατὰ τοὺς ἐν αὐτῇ περιεχομένους ὅρους αἱ Κάτω Χῶραι, ἀποσπώμεναι τῆς Αὐστρίας, προσηρτῶντο εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ δὲ Αὐστρία ἐλάμβανε τὴν Βενετίαν καὶ τμῆμά τι εἰσέτι τῆς Ἰταλίας, τὰ ὅρια τοῦ ὁποίου ἤθελον προσεχῶς καθορισθῇ, παραιτουμένη παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τῆς χώρας τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων ἱδρυθείσης δημοκρατίας, ἣν ὑπεχρεοῦτο ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀνεξάρτητον πολιτείαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῶν περὶ τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεων μεγάλαι δυσχέρειαι προέκυψαν λόγῳ τῶν ἑκατέρωθεν προβληθεισῶν ὑπερόγκων ἀξιώσεων. Τὸ ἐν Παρισίοις διευθυντήριον ἐζήτει νὰ διαχωρίσῃ ἐντελῶς τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἐνῷ ἡ Αὐστρία ἠξίου νὰ λάβῃ τὴν χώραν τῆς Βενετίας καὶ ὁλόκληρον τὴν Λομβαρδίαν. Καὶ αἱ διαπραγματεύσεις θὰ ἐξετείνοντο ἐπὶ πολὺ εἰσέτι, ἐὰν μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 18 Φρουκτιδὼρ δὲν προέβαινεν ὁ Ναπολέων εἰς ἀπειλὰς περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν συνωμολογεῖτο ἡ εἰρήνη μέχρι τῆς 1 Ὀκτωβρίου. Πρὸ τῶν ἀπειλῶν τούτων εὑρέθη ἡ Αὐστρία εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ παραδεχθῇ τὸ πλεῖστον τῶν ἀξιώσεων τῆς Γαλλίας· οὕτω δέ πως κατέστη δυνατὸν νὰ ὑπογραφῇ τὴν νύκτα τῆς 17 πρὸς τὴν 18 Ὀκτωβρίου ἡ συνθήκη εἰρήνης, περιέχουσα τοὺς ἑξῆς ὅρους: Ἡ Αὐστρία παραχωρεῖ εἰς τὴν Γαλλίαν τὰς Κάτω χώρας, τὸ Μιλᾶνον καὶ τὴν Μάντουαν, λαμβάνουσα εἰς ἀντάλλαγμα τὴν Ἴστριον, Δαλματίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Etsch χώραν μετὰ τῆς Βενετίας, ἔναντι τῶν ὁποίων ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Ἀλβανίᾳ κτήσεις τῆς Βενετίας καὶ τὰς εἰς αὐτὴν ἀνήκουσας Ἰονίους νήσους. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ προσηρτᾶτο μυστικὸν ἄρθρον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ὑπέσχετο, ὅτι, κατὰ τὰς μετὰ τῆς Γερμανίας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως ἡ ἀνατολικὴ τοῦ Ρήνου πλευρά, ἀπὸ τῆς Βασιλείας μέχρι τοῦ Andernach, παραχωρηθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει παραχωρήσει ἐπίσης ἡ Αὐστρία τὴν κοιλάδα τοῦ Frick καὶ τὰς ἀμβουργικὰς κτήσεις τὰς ἀπὸ τοῦ Andernach μέχρι τῆς Βασιλείας κειμένας. Ἔναντι δὲ πάντων τούτων ἡ Γαλλία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως ἡ Αὐστρία καταλάβῃ τὸ Σάλτσβουργ καὶ ἐκ τῆς Βαυαρίας τὴν ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Oenns κειμένην χώραν. Ἐπὶ τούτοις διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὡρίσθη ὅτι ὁ δοὺξ τῆς Μοδένας θὰ ἐλάμβανε τὸ Breisgau. Η. Γ. Κ.

Κάμπο-φρίο (Cabo Frio) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου. Κάτ. 11.000. Ἡ πόλις κτισθεῖσα τῷ 1775, εἶναι περίφημος διὰ τὰς ἅλυκάς της καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἁλιπάστων ἰχθύων· ἐπίσης ἐξάγει διατηρημένας τροφάς, λίπη καὶ ρητινέλαιον. —2) Ἀκρωτήριον ἐν Βραζιλίᾳ, σχηματιζόμενον ὑπὸ ἀποκρήμνου βράχου ὕψους 394 μ. καὶ χωριζόμενου ἀπὸ τῆς ἠπείρου διὰ στενῆς διώρυγος, χρησιμεύουσης ὡς καταφυγίου τῶν πλοίων ἐν ὥρᾳ τρικυμίας. Δ. Σ. Δ.

Καμποχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτοικοι (1928) 478 Πρότερον ὠνομάζετο *Τριχοβίστα*. Π. Τ. Π.

Καμπόχωρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γοργώπης (πρώην (Γοργόπ) τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 435. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βαλκάτ*.

καμποψαλὶς (ἡ), *—ίδος*. Ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποίου κόπτονται οἱ κλάδοι τῶν δένδρων οἱ φέροντες φωλεὰς καμπῶν. Οἱαδήποτε κηπουρικὴ ψαλὶς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τοῦτο. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ εἰδικαὶ καμποψαλίδες, αἵτινες στηρίζονται εἰς τὸ ἄκρον μακροῦ ξυλίνου κοντοῦ καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ δύο βραχιόνων· ὁ εἷς, ὁ ἀνώτερος, λίαν κυρτὸς καὶ σταθερός, στερεώνεται ἐπὶ τοῦ κοντοῦ, ὁ δ' ἕτερος, κατώτερος, κινητὸς καὶ κοπτερός, κινεῖται περὶ ἄξονα στερεούμενον ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ βραχίονος καὶ φέρει ὄπισθεν μακρὰν προεξοχὴν ὡς μοχλοβραχίονα δυνάμεως, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας προσδένεται λεπτὸν σχοινίον. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς φέρεται ὁ κοντὸς μὲ τὴν ψαλίδα εἰς θέσιν, ὥστε νὰ περιλάβῃ μεταξὺ τῶν δύο βραχιόνων τὸν φωλεοφόρον κλάδον, μεθ' ὃ διὰ τῆς δεξιᾶς σύρεται τὸ σχοινίον, ὁπότε ὁ κινητὸς κοπτερὸς βραχίων ἀποκόπτει τὸν κλάδον, μεθ' ὃ ἐπανέρχεται, τῇ ἐπιδράσει καταλλήλου ἐλατηρίου, εἰς τὴν θέσιν του.

Κάμπρα (Cabra) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία πλείστων κωμοπόλεων, ὀρέων καὶ ποταμῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Μ. Ν. Δ.

—Κάμπρα (Cabra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κόρντοβας, κειμένη παρὰ τὰς

Digitized by Google

ὄχθας τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 13.127 κατ. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Igabrum, κατὰ δὲ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐκλήθη *Οὐαζέτ*. Ἀνεκτήθη ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΑ'. Ἔχει ἐρείπια παλαιοῦ πύργου. Μ.Ν.Δ.

Καμπρὰ (Campra), ***Ἀνδρέας.*** Γάλλος μουσουργὸς (1660—1744). Εἰς ἡλικίαν 17 ἤδη ἐτῶν εἶχε συνθέσει ἓν θρησκευτικὸν ἔργον μεγάλης ἀξίας· τῷ 1697 ὁ Καμπρά, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἰωσήφ*, ἀνεβίβασεν ἐν Παρισίοις τὸ μελόδραμα «L' Europe galante», ἔργον στεφθὲν ὑπὸ μεγίστης ἐπιτυχίας, καὶ δύο ἔτη ἀργότερον τὸ «Καρναβάλι τῆς Βενετίας». Κατόπιν τὰ σκηνικὰ ἔργα: «Hesione» τραγῳδία (1700), «Aréthuse ou la Vengeance de l' Amour» μπαλέττο (1701), «Fragmenti de Lulli» (1702), «Τανκρέδος» (1702), «Τὸ μπαλέττο τῶν Μουσῶν» (1703), «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Ντεμαρέ*, 1704), «Τηλέμαχος» (1704), «Ἀλκίνη» (1705), «Ἱπποδάμεια» (1712), «Οἱ ἔρωτες τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης» (1712), «Τήλεφος» (1713) «Ἀχιλλεὺς καὶ Δηϊδάμεια» (1735), ὡς καὶ μερικὰ ἀκόμη ποιμενικὰ καὶ καθαρῶς αὐλικὰ μελοδραμάτια. Διὰ τοῦ Καμπρὰ ἡ ὄπερα - μπαλέττο ἔλαβε τὴν ὁριστικήν της μορφήν· αἱ καντάται του (3 τόμ.), οἱ 5 τόμοι τῶν μοτέττων κτλ. ἀποκαλύπτουν αὐτὸν μουσουργόν, ὅστις ὁριστικῶς προητοίμαζε τὴν ὁδὸν εἰς τὴν τὴν τέχνην τοῦ Ραμώ. Γ. Σ.

Ἀνδρέας Καμπρά

Κάμπραι (Cambrae) */Γεωγρ./*. Δύο νῆσοι τῆς Σκωτίας ἀποτελοῦσαι μέρος τῆς κομιτείας Μπιοὺτ, κείμεναι ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Κλάϋντ, μεταξὺ τῶν Ν. ἀκτῶν τῆς Μπιοὺτ καὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Αἰρσάϊρ. Εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὑρίσκεται ἡ πολίχνη *Μίλπορτ* (κάτ. 1685), ἥτις, λόγῳ τοῦ ὑγιεινοῦ της κλίματος, τοῦ ὡραίου λιμένος της καὶ τῶν θαλασσίων λουτρῶν της, προσελκύει κατὰ τὸ θέρος πολυαρίθμους ἐπισκέπτας. Ἡ μικροτέρα νῆσος χωρίζεται τῆς ἑτέρας ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ *Τάν*, πλάτος ἑνὸς περίπου χλμ., ἔχει δὲ 15 κατ. Δ. Σ. Δ.

Καμπραὶ (Cambrai) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκάλδιος. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον τοῦ δικτύου τοῦ Βορρᾶ καὶ φρούριον. Κάτ. 28.500. Κεῖται ἐπὶ τῆς πλευρᾶς καὶ τῶν προπόδων λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται φρούριον ἱδρυθὲν ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε'. Περιεβάλλετο ὑπὸ παλαιῶν φρουρίων κτισθέντων ὑπὸ τοῦ Βωμπάν, τμήματα τῶν ὁποίων ὑφίστανται καὶ σήμερον. Τὰ φρούρια ταῦτα ἐτροποποιήθησαν σήμερον συμφώνως πρὸς τὴν νέαν ὀχυρωματικὴν τέχνην. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει ἐνδιαφέροντα παλαιὰ κτίρια, σχολεῖα, μουσικὴν σχολήν, ἀκαδημίαν ζωγραφικῆς, βιβλιοθήκην, πλούσια ἀρχεῖα, γεωγραφικὴν ἑταιρείαν, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον, μουσεῖον κτλ. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς ἐκτίσθη τὸν ΙΓ' αἰῶνα, τὸ δημαρχεῖον μετὰ τοῦ ὡραίου πύργου του ἤρχισε κτιζόμενον ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε'. Ἔχει ἐπίσης μνημεῖον τοῦ Φενελῶνος, ὀφειλόμενον εἰς τὸν γλύπτην Δαβὶδ ντ' Ἀνζέρ. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ βιομηχανική, διεξάγουσα ἐμπόριον σιτηρῶν, ἐλαίου καὶ κτηνῶν. Ἔχει ἐπίσης ὀνομαστὰ ἐργοστάσια λινῶν ὑφασμάτων, βατιστῶν, τουλλίων, γαζῶν, δαντελλῶν, ζυθοποιεῖα, σακχαροποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, βαφεῖα κτλ.

Ἡ Καμπραὶ εἶναι πόλις ἀρχαία, τὸ ρωμαϊκὸν Camaracum ἢ Cameracum. Ἀπῳκίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατελήφθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἀλανῶν, τῶν Γότθων καὶ τῷ 447 ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἵτινες ἐπί τι χρονικὸν διάστημα κατέστησαν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου των. Ὁ τελευταῖος αὐτῶν βασιλεὺς *Ρανιακαὶρ* ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Κλόβιος, ὁ ὁποῖος προσήρτησε τὴν πόλιν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του τῷ 509. Ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ ἀπέβη βραδύτερον ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τῆς βορείου Γαλλίας. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερντὲν (843) περιῆλθεν εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Τῷ 1678 περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατείχετο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (1914—1918). Τὰ μνημεῖά της ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν. Ἐν Καμπραὶ ἔλαβον χώραν κατὰ καιροὺς πλεῖστα ὀνομαστὰ ἱστορικὰ συνέδρια, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, καὶ ὑπεγράφησαν ἐν αὐτῇ πολλαὶ σημαντικαὶ συνθῆκαι. Μ. Δ. Β.

— */Στρατ. Ἱστορ./* Περὶ τὴν *Καμπραὶ* διεξήχθησαν αἱ ἑξῆς μάχαι: *Α')* Κατὰ τὴν μεγάλην στρατηγικὴν ὑποχώρησιν τῶν Γάλλων τοῦ τέλους Αὐγούστου 1914 (Παγκόσμιος πόλεμος), διεξήχθη σφοδρὸς ἀγὼν περὶ τὴν Cambrai τὴν 25ην Αὐγούστου ὑπὸ στρατευμάτων τῆς 1ης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ φὸν Kluck, ἐπιτιθεμένων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Amiens, ἐναντίον γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Amade καὶ τοῦ σώματος ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Sordet, ἀμυνομένων τῶν διαβάσεων τοῦ Escaut. Διὰ τοῦ ἀγῶνος τούτου προὐκαλύφθη τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ (σῶμα στρατοῦ τοῦ στρατηγοῦ Smith Dorrien), ἀπειληθὲν τότε σοβαρῶς.

Β') Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1917 διέταξεν ὁ Ἄγγλος ἀρχιστράτηγος ἐπίθεσιν πρὸς τὴν Καμπραί, πρὸς προσέλκυσιν γερμανικῶν δυνάμεων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀνακουφίσεως τῶν δεινῶς πιεζομένων τότε Ἰταλῶν ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ Ἰζόντσο. Ἐξέλεξε δὲ τὸ μέρος τοῦτο, καθ' ὅσον, λόγῳ τῆς ἰσχυροτάτης ἐν αὐτῷ γερμανικῆς ὀχυρώσεως (τέσσαρες γραμμαὶ ἀμύνης ἐγκατεστημέναι ἐπὶ βάθους 10 περίπου χιλιομέτρων, μὲ πλείστας ἐνδιαμέσους καὶ συνδετικὰς τοποθεσίας καταμεριζούσας τὴν ὅλην τοποθεσίαν), διετίθεντο συνήθως ἐλάχισται γερμανικαὶ δυνάμεις. Ἡ προπαρασκευὴ καὶ ἡ μελέτη τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἀποτελοῦσιν ὑπόδειγμα ἐπιθέσεως, ἐκτελεσθείσης συμφώνως ταῖς νέαις μαχητικαῖς ἀρχαῖς· τὴν προκεκαλυμμένην συγκέντρωσιν ὑπεβοήθησε τὰ μέγιστα τὸ δάσος Havrincourt. Τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην διεξήγαγεν ἡ 3η ἀγγλικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Byng, ὑποστηριζομένη ὑπὸ 700 ἐλαφρῶν πυροβόλων, 300 βαρέων, 360 ἁρμάτων (tanks) καὶ πολλῶν ἀεροπλάνων, ἔχουσα δ' ἐντολὴν τὴν προσπάθειαν πρὸς διάρρηξιν τοῦ γερμανικοῦ μετώπου, ὁπότε θὰ διήρχετο ἐσπευσμένως ἓν σῶμα ἱππικοῦ διὰ τοῦ ρήγματος, ἵνα τοιουτοτρόπως μεταφερθῇ ὁ ἀγὼν ἐπὶ ἐδάφους ἀπηλλαγμένου ἀμυντικῆς ὀργανώσεως. Εἰς Bapaume εὑρίσκοντο τρεῖς ἀγγλικαὶ μεραρχίαι καὶ εἰς Péronne δύο γαλλικαὶ μεραρχίαι καὶ ἕτεραι δύο ἱππικοῦ, ἕτοιμαι ἵνα σπεύσωσι καὶ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν ἐπιτυχίαν τῆς 3ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐν τῇ ἐπιθέσει ταύτῃ εἶναι, ὅτι διὰ πρώτην φορὰν δὲν ἐξετελέσθη προπαρασκευὴ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Τὴν χαραυγὴν τῆς 20ῆς Νοεμβρίου ἐξώρμησεν ἡ ἐπίθεσις, ἔχουσα ἐν πρώτῃ γραμμῇ τ' ἅρματα θραύοντα τὰ συρματοπλέγματα καὶ τ' ἀεροπλάνα βάλλοντα διὰ τῶν πολυβόλων των κατὰ τοῦ γερμανικοῦ πεζικοῦ· ἡ ἐπίθεσις αὐτή, λόγῳ τῆς μὴ ἐκτελέσεως προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ, ἐπήνεγκε πλήρη αἰφνιδιασμὸν εἰς τοὺς Γερμανούς. Ἡ προχώρησις ἐγένετο τόσον ὁρμητικῶς, ὥστε, ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης, ἔφθασαν οἱ Ἄγγλοι εἴς τινα σημεῖα μέχρι βάθους 6 περίπου χιλιομέτρων, ἐξαιρέσει τῆς πρὸ τοῦ Flesquières χώρου, ἔνθα ἡ προχώρησις ἀνεχαιτίσθη, λόγῳ τοῦ ὅτι ἓν γερμανικὸν πυροβόλον κατέστρεψεν ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου περὶ τὰ 10

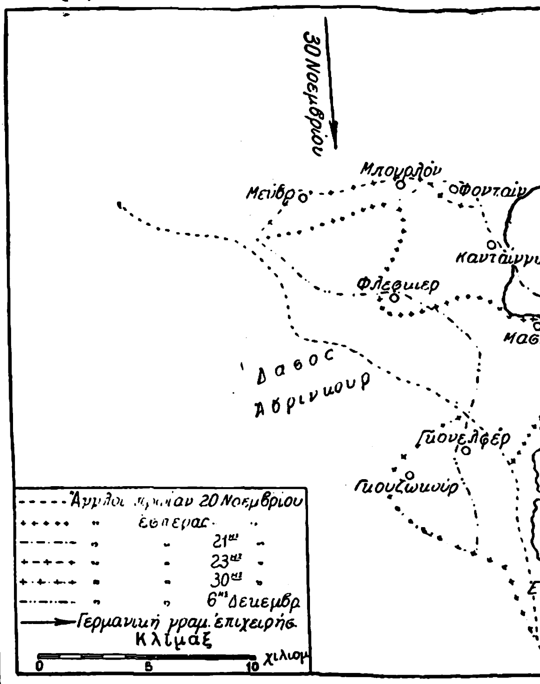

Μάχη τῆς Καμπραὶ (20 Νοεμβρίου—6 Δεκεμβρίου 1917).

ἅρματα (περίπτωσις ἐντελῶς ἐξαιρετική). Τὰς ἑπομένας ἡμέρας (21ην μέχρις 23ης) προὐχώρησαν οἱ Ἄγγλοι ἔτι περισσότερον, σχηματίσαντες τοιουτοτρόπως μικρόν τινα θύλακα (poche) ἐντὸς τοῦ γερμανικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἡ σθεναρὰ ἀντίστασις τῶν Γερμανῶν τοῖς ἀνέκοψεν ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς 23ης Νοεμβρίου τὴν περαιτέρω προχώρησιν. Ἅμα ὡς κατώρθωσαν οἱ Γερμανοὶ να συγκεντρώσωσιν ἀρκετὰς μονάδας ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν των (περὶ τὰς 15 μεραρχίας), ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς 30ῆς Νοεμβρίου ἀντεπίθεσιν ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ θύλακος (διὰ 4 μεραρχιῶν κατὰ τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ διὰ 7 κατὰ τῆς νοτιοανατολικῆς) καὶ τοιουτοτρόπως κατώρθωσαν ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Ἄγγλους, συλλαβόντες μάλιστα πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ πυροβόλα. Μετὰ πολλοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας, διεξαχθέντας κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας, καθ' οὓς ἑκάστοτε ἐπήρχοντο προχωρήσεις καὶ ὑποχωρήσεις ἑκατέρωθεν, ἡ μάχη τῆς Καμπραὶ ἔληξε τὴν 6ην Δεκεμβρίου. Αἱ διαδοχικαὶ θέσεις τῶν Ἄγγλων κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἡμέρας ἐμφαίνονται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα.

Ἀπὸ τῆς μάχης τῆς Καμπραὶ ἐγένετο παρὰ πάντων ἀποδεκτὸν ὅτι τὸ *ἅρμα* (char, tank) εἶναι τὸ μοναδικὸν πολεμικὸν μέσον διὰ τὴν ἐπιφορὰν αἰφνιδιασμοῦ εἰς τὸν ἀντίπαλον, καὶ τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς προχωρήσεως τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Καμπραί,** ***εἰρήνη τοῦ—·*** βλ. *εἰρήνη* τῶν χυριῶν.

— **Καμπραὶ** ***ἕνωσις,*** ἢ ***—συνασπισμὸς*** (Ligue de Cambrai). Ὠνομάσθη οὕτως ἡ συνθήκη συμμαχίας, ἡ ὑπογραφεῖσα τῷ 1509 μεταξὺ τοῦ πάπα, τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' ἐναντίον τῆς Βενετίας. Ταύτης προηγήθησαν προκαταρκτικαὶ συνεννοήσεις γενόμεναι ἐν Καμπραὶ μεταξὺ τοῦ καρδιναλίου ντ' Ἀμμπουάζ, ὡς ἐντολοδόχου τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' καὶ Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς, χήρας τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας Φιλιμπέρτου, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ καὶ κυβερνήτου τῶν Κάτω Χωρῶν. Οἱ δύο πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν φανερὰν συνθήκην συμμαχίας καὶ μυστικὴν τοιαύτην κατὰ τῆς Βενετίας, πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ὑπ' αὐτῆς καταληφθέντων ἐδαφῶν τῆς Αὐστρίας εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Μιλάνου, Βρεσκίας, Περγάμου καὶ Κρεμόνας, τοῦ παπικοῦ κράτους εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ραβέννης καὶ τοῦ Ρίμινι, τῆς Βερώνας, τῆς Βικεντίας, τῆς Παδούης, τοῦ Τρεβίζο, τῆς Τεργέστης, τοῦ Φριόλι καὶ τοῦ Φιούμε, καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Τράνι τοῦ Βρινδησίου καὶ τοῦ Ὀντράντο. Εἰς τὸν συνασπισμὸν ἐκλήθησαν καὶ προσεχώρησαν ὁ Φερδινάνδος βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας καὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης ὁ Λουδοβῖκος ὁ ΙΒ' διῆλθε τὰς Ἄλπεις, ἀλλ' ἡ ἡρωικὴ ἄμυνα τῆς Παδούης καὶ αἱ διαφωνίαι τῶν συμμάχων, μετὰ τὰς πρώτας ἀποτυχίας, προστεθεῖσαι εἰς τὴν δεξιὰν διπλωματικὴν πολιτικὴν τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ αὐτῶν, διέλυσαν μετ' ὀλίγον (τῷ 1510) τὸν συνασπισμόν, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ συνασπισμοῦ κατὰ τῆς Γαλλίας. Μ. Δ. Β.

Καμπρὰλ (Cabral), ***Γκονζάλες Βέλιου*** (Velho). Πορτογάλος ἐξερευνητής, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τῷ 1431 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ντὸν Ἐρρίκου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ὅπου ἄλλοι ἐξερευνηταὶ ἐξηκρίβωσαν τὴν ὕπαρξιν ἀρχιπελάγους νήσων, περὶ τῶν ὁποίων οὐδεμία μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρχε πληροφορία. Ἡ πρώτη αὕτη ἀποστολὴ ἀπέβη ἄκαρπος, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν, γενομένην τῷ 1444, ὁ Καμπρὰλ ἀνεκάλυψε μίαν νῆσον, τὴν ἀνατολικωτέραν ἐκ τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀζορῶν, ὀνομάσας αὐτὴν *Σάντα Μαρία*. Αἱ ὑπόλοιποι Ἀζόραι ἀνεκαλύφθησαν μετὰ ἑξαετίαν. Μ. Ν. Δ.

— **Καμπρὰλ** (Cabral), ***Πέτρος Ἀλβαρές.*** Διάσημος Πορταγάλος θαλασσοπόρος. Τὴν 9ην Μαρτίου τοῦ 1500, ἐπὶ κεφαλῆς 13 πλοίων φερόντων καὶ ἐπιβατικὸν στρατὸν 1500 ἀνδρῶν, ἀπέπλευσεν ἐκ Λισσαβῶνος μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ νὰ πλεύσῃ εἰς Καλικοὺτ καὶ νὰ ἱδρύσῃ ἐμπορεῖον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Μαλαμπάρ. Τὴν 23ην θύελλα διεσκόρπισε τὰ πλοῖά του, ὧν ἓν ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Λισσαβῶνα. Συγκεντρωθέντων πάλιν τῶν ὑπολοίπων πλοίων, ὁ Καμπρὰλ ἐπέσχε πρὸς Λίβα καὶ τὴν 23 Ἀπριλίου ἡ μοῖρα ἠγκυροβόλει εἰς $1^1/_2$ μιλλίου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Βραζιλίας ἔναντι ποταμοῦ τινος (πιθανῶς τοῦ Cahy). Καταιγὶς ἐκραγεῖσα τὴν 24 ἠνάγκασε τὴν μοῖραν νὰ εὕρῃ καταφύγιον βορειότερον εἰς τὸν ὅρμον τῆς κατόπιν κληθείσης Σάντα-Κρούζ. Καταλαβὼν τὰς ἀκτὰς ταύτας ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, ἀπέπλευσε τὴν 2 Μαΐου κατευθυνόμενος πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέστειλεν ἓν τῶν πλοίων ν' ἀναφέρῃ περὶ τοῦ πλοῦ εἰς Λισσαβῶνα. Κατὰ τὸν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον πλοῦν τρικυμία ἐβύ-

Digitized by Google

θισεν αὐτάνδρα 4 τῶν πλοίων, ἐνῷ ἕτερον παρέσυρε μακρὰν πρὸς Β., ἀναγκασθὲν νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Λισσαβῶνα. Μετὰ τῶν ὑπολοίπων 6 πλοίων του κατώρθωσε νὰ καταπλεύσῃ εἰς Καλικοὺτ τὴν 13 Σεπτεμβρίου. Ἀλλὰ τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐμπορείου πυρποληθέντος ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ σφαγέντων ἱκανῶν στρατιωτῶν τὴν 16 Δεκεμβρίου, ὁ Καμπρὰλ ἠναγκάσθη νὰ βομβαρδίσῃ ἐπὶ διήμερον τὴν πόλιν, ὑποταγεῖσαν ἐν τέλει. Μετὰ ταῦτα ἔπλευσεν εἰς Κοσὶν καὶ Κανανόρ, συνάψας ἐμπορικὰς συνθήκας μετὰ τῶν ἰθαγενῶν βασιλέων καὶ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1501 ἀπέπλευσεν ἐπιστρέφων εἰς Λισσαβῶνα, ἔνθα κατέπλευσε τὴν 31 Ἰουλίου. Μεγάλως ἐχρησίμευσαν κατὰ τὸν πρὸς Ν καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος πλοῦν τοῦ Καμπρὰλ αἱ ὁδηγίαι τοῦ διασήμου θαλασσοπόρου Βάσκο-δὲ-Γάμα. Ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι γνωστή, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀπέθανε μετὰ τὸ 1518. Γ. Ν. Ν.

Καμπρεζὶ (Cambrésis) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ γαλλικὴ ἐπαρχία, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ὑπῆρξε τὸ *Καμπραί*. Τὰ ὅρια αὐτῆς ὑπέστησαν ἀλληλοδιαδόχως πλείστας μεταβολάς. Ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ βασιλείου τῆς Σουασσόν, μετὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς Καρολιγγείου αὐτοκρατορίας προσηρτήθη εἰς τὴν κάτω Λωρραίνην, κατὰ δὲ τὴν διανομὴν τοῦ βασιλείου τῆς Λωρραίνης μεταξὺ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου (870). Ἀκολούθως περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἀρνοὺλ (870), Καρόλου τοῦ Ἁπλοῦ (912) καὶ τέλος, ὑπὸ Ὄθωνα τὸν Μέγαν, ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας (950). Δοθεῖσα ὡς τιμάριον εἰς τὸν κόμιτα Βαλδουῖνον τῆς Φλάνδρας, περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν τούτου Ραοὺλ καὶ τέλος εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Καμπραί, οἵτινες ἐγένοντο κόμιτες αὐτῆς (1007).

Τῷ 1510 ἡ πόλις καὶ τὰ ἐδάφη αὐτῆς προήχθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' εἰς δουκᾶτον τῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1677 κατακτηθεῖσα προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν (1678). Ἡ Καμπρεζὶ ὡρίζετο πρὸς Β καὶ Α ὑπὸ τῆς κομιτείας τοῦ Χαϊνώ, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Πικαρδίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἀρτουά. Κατὰ τὸ 1789 ἡ περιοχὴ τῆς Καμπρεζὶ περιελάμβανεν 87 χωρία. Μ. Ν. Δ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1918 ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀνταντικοῦ στρατοῦ στρατάρχης Foch κατεῖδεν, ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ τῆς ἀναλήψεως γενικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἐκτελουμένης διὰ τριῶν συγκλινουσῶν ἐπιθέσεων, πρὸς Φλάνδραν, πρὸς Καμπρεζὶ καὶ πρὸς Καμπανίαν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ διαρρήξεως τῆς γερμανικῆς γραμμῆς Χίνδενμπουργ. Ἡ ἐπίθεσις τῆς Καμπρεζὶ (Cambrésis) ἐξετελέσθη ὑπὸ μὲν τῶν στρατιῶν 1ης ἀγγλικῆς τοῦ στρατηγοῦ Horne καὶ 3ης ἀγγλικῆς τοῦ στρατηγοῦ Byng μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Cambrai—κοιλάδα τῆς Escaut, ὑπὸ δὲ τῶν στρατιῶν 4ης ἀγγλικῆς τοῦ στρατηγοῦ Rawlinson ἐνισχυμένης διά τινων ἀμερικανικῶν μεραρχιῶν καὶ 1ης γαλλικῆς τοῦ στρατηγοῦ Debeney, ἐξορμωσῶν δύο ἡμέρας βραδύτερον ἀπὸ τὰς ἄλλας στρατιάς, μὲ κατεύθυνσιν Saint-Quentin—Guise, ἐναντίον τῶν γερμανικῶν στρατιῶν 7ης καὶ 18ης, ἀποτελουσῶν μέρος τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ Κρόνπριντζ, καὶ 2ας, ἀποτελούσης μέρος τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ διαδόχου τῆς Βαυαρίας. Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου ἤρξαντο τῆς ἐξορμήσεως αἱ 1η καὶ 3η ἀγγλικαὶ στρατιαί, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ὑπερκεράσωσι τὴν Καμπραὶ ἐκ τῶν κατευθύνσεων βορρᾶ καὶ νότου, μετὰ σθεναρὰν δ' ἀντίστασιν τῶν Γερμανῶν κατώρθωσαν νὰ προσπεράσωσιν ἐντὸς τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας τὴν διώρυγα τοῦ Βορρᾶ (canal du Nord) καὶ νὰ φθάσωσι πρὸ τῆς Καμπραί, μέχρι δὲ τῆς 29ης νὰ προσπεράσωσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Escaut καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν Masnières καὶ ἐκ ταύτης ν' ἀπειλῶσι τὴν Καμπραί. Ἄξιον λόγου εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι τὴν διώρυγα τοῦ Βορρᾶ διῆλθον εὐκολώτατα οἱ Ἄγγλοι διὰ τῆς καταβυθίσεως παλαιῶν τινων ἁρμάτων (tanks), διὰ τοῦ πήγματος τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθη ὁδός. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἐξώρμησαν αἱ στρατιαί, 4η ἀγγλικὴ καὶ 1η γαλλική, καὶ ἡ μὲν πρώτη κατέλαβε τὴν διώρυγα τοῦ Σαὶν Κεντὲν (οἱ πλεῖστοι ἄνδρες διῆλθον ταύτην κολυμβῶντες) καὶ μέχρι τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου τὴν περίφημον σήραγγα τοῦ Tronquoy, ἡ δὲ δευτέρα, μετὰ τριήμερον σκληρὸν ἀγῶνα, τὴν Lesdin, καὶ τὴν 2αν Ὀκτωβρίου τὴν Σαὶν Κεντὲν καὶ ἅπασαν τὴν νοτιωτέραν περιοχήν. Ἔκτοτε, μέχρι τῆς 8ης Ὀκτωβρίου, συνήφθησαν σκληρότατοι αἱματηροὶ ἀγῶνες ἐπὶ τῆς γραμμῆς Χίνδενμπουργ, καθ' οὓς δὲν κατώρθωσαν οἱ ἀνταντικοὶ νὰ διαρρήξωσι πλήρως τὴν γερμανικὴν ταύτην γραμμήν, καθ' ὅσον οἱ Γερμανοὶ ἐξετέλεσαν πολλὰς ἀντεπιθέσεις. Τέλος ὅμως, ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν πίεσιν τοῦ ἀσυγκρίτως πολυαριθμοτέρου ἀνταντικοῦ στρατοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν οἱ Γερμανοί, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἡ Καμπραὶ τὴν 9ην Ὀκτωβρίου. Αἱ διαδοχικαὶ προχωρήσεις ἐν τῇ Καμπρεζὶ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 27 Σεπτεμβρίου—20 Ὀκτωβρίου 1918 ἐμφαίνονται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ἐπιχειρήσεις Καμπρεζὶ τῷ 1918.

Καμπρέρα (Cabrera) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν *Βαλεαρίδων* (βλ. λ.) νήσων, κειμένη νοτίως τῆς Μαγιόρκας. Ἔχει ἔκτασιν 20 τ. χλμ. καὶ ἀσφαλῆ λιμένα, παρ' αὐτὸν δὲ φρούριον χρησιμεῦον νῦν ὡς φυλακή. Κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων γεωργῶν καὶ ποιμένων.

Καμπρέρα (Cabrera), *δὸν Ἐμμανουὴλ Ἐστράντα*. Πολιτικὸς καὶ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας διὰ τὴν περίοδον 1898—1905, διαδεχθεὶς τὸν στρατηγὸν Ἰωσὴφ-Μαρία-Ρένα Μπάριος, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς θητείας του προώθησε σπουδαίως τὴν ἐκπαίδευσιν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συγκοινωνίας. Ἐπανεκλεγεὶς διὰ τὴν περίοδον 1905—1911, ἐκυβέρνησε δικτατορικῶς, καταδιώξας μετὰ σκληρότητος τοὺς ἀντιπάλους του, κατέστρεψε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας διὰ παροχῶν εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ καὶ ἀνεξελέγκτου σπατάλης, ἐπὶ πλέον δὲ ἀκολουθήσας προκλητικὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν περιέπλεξε τὴν Γουατεμάλαν εἰς πόλεμον κατὰ τῶν δημοκρατιῶν Χονδούρας, Σαλβατὸρ καὶ Κωσταρίκας, περατωθέντα ἐπεμβάσει τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ρούζβελτ. Παρέμεινε δικτατορεύων μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἐξελέγη ἐκ νέου διὰ τὴν περίοδον 1917—1923. Ἀλλὰ τὸ ἑνωτικὸν κόμμα, ἐνισχυόμενον ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ, προὐκάλεσε στρατιωτικὸν κίνημα, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη ὁ Καμπρέρα νὰ παραιτηθῇ (1920). Ἡ συγκληθεῖσα ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξε διάδοχόν του τὸν Κάρολον Χερρέρα. Θ. Κ.

— **Καμπρέρα ντὲ Κόρντοβα** (Cabrera de Cordova), ***Λουδοβῖκος***. Ἱσπανὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ (1559—1623). Νεώτατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον καὶ τῷ 1581 εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐπιφορτισθῇ νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ πάπα τὰς λεπτομερείας τῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας. Ὀλίγον βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς Βενετίαν, διευθετήσας τὰς μεταξὺ τῆς δημοκρατίας ταύτης καὶ τῆς Ἱσπανίας διαφοράς καὶ ἀκολούθως μετέβη εἰς Μαδρίτην, ὅπως ἐκθέσῃ εἰς Φίλιππον τὸν Β' τὴν κατάστασιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Τῷ ἀνετέθη ὁ ἐξοπλισμὸς 30 πολεμικῶν πλοίων κατὰ τῆς Ἀγγλίας (ἅτινα ἀπετέλεσαν βραδύτερον μοῖραν τῆς «ἀηττήτου ἀρμάδας») καὶ ἡ καταστολὴ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀβίλᾳ ἐκραγείσης τῷ 1591 ἐξεγέρσεως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Β' διετέλεσε γραμματεὺς τῆς βασιλίσσης τῆς Αὐστρίας Μαργαρίτας καὶ ἀκολούθως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Καστίλλης. Ὁ Καμπρέρα ἐξετιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, αὐτὸς δὲ ὁ Θερβάντες τὸν ἀποκαλεῖ Μέγαν. Μεταξὺ ἄλλων ὁ Καμπρέρα συνέγραψε καὶ ἱστορίαν Φιλίππου τοῦ Β', πολυτιμοτάτην διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν λεπτομερειῶν της. Μ. Ν. Δ.

— **Καμπρέρα ντὲ Μορέλια** (Cabrera), ***Ραϋμόνδος***. Ἱσπανὸς στρατηγός, ὁπαδὸς τοῦ δὸν Κάρλου (1806—1877). Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Καμπρέρα κατετάχθη εἰς τὰ σώματα τῶν Καρλιστῶν (1833) καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀφάνταστον τόλμην του. Ἐκδικούμενος τὸν τυφεκισμὸν τῆς μητρός του καὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἐσπὸζ (1836), ἐπέδειξε θηριώδη ἀγριότητα κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀραγόνος, τῆς Βαλενθίας καὶ τῆς Ἀνδαλουσίας, μέχρις οὗ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς (1836). Ἀναρρώσας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς 10.000 Καρλιστῶν, κατενίκησε πλειστάκις τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα καὶ ἐκυρίευσε πλεῖστα φρούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς Μορέλιας, τὴν κλεῖδα τῆς Ἀραγόνος. Διὰ τὰς πολλάς του ὑπηρεσίας τῷ ἀπενεμήθη, ὑπὸ τοῦ δὸν Κάρλου, ὁ τίτλος τοῦ κόμητος τῆς Μορέλιας καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ἀραγόνος, τῆς Βαλενθίας καὶ τῆς Μουρκίας. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Μαρότο (1839), ὁ Καμπρέρα ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ τὴν μεθόριον (1840). Μετὰ ὀκταετίαν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς νέου κινήματος τῶν Καρλιστῶν, ἀλλ' ἡττηθεὶς καὶ πάλιν ἐν Πασταρὰλ τῷ 1849 ἀπέδρασεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

«Κάμπριαν». Ἀγγλικὴ φρεγάτα, κυβερνωμένη ὑπὸ τοῦ κομμοδόρου Χάμιλτων κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Συνετέλεσε κατὰ πολλὰ εἰς τὴν παλιγγενεσίαν διὰ τῶν ἐγκαίρων μεσολαβήσεων τοῦ πλοιάρχου της, εἰς τὸν διωγμὸν τῆς πειρατείας καὶ εἰς τὴν ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Γ. Δ. Κ.

καμπρὶκ (τό), ἡ **καμπραὶ** (τό) (γερμ. cambrik, γαλλ. cambrai). Εἶδος λεπτοῦ, λευκοῦ, σχεδὸν διαφανοῦς ὑφάσματος, κατασκευαζομένου ἐκ μαλλίνου νήματος. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς γαλλικῆς πόλεως Καμπραὶ ὅπου κατεσκευάσθη τὸ πρῶτον καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν κατασκευὴν ἐσωρούχων. Καμπραὶ ἐπίσης ὀνομάζεται εἶδος μηχανοποιήτου δαντέλλας κατωτέρας ποιότητος.

Καμπρὶλς (Cambrils) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Ἀν. Ἱσπανίας (πλάτ. 41°03' Β, μηκ. 1°13' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 310: Cape Tortosa to San Sebastian) μεταξὺ ἀκρωτηρίου Τορτόζα καὶ λιμένος Ταρραγώνα. Φάρος, σημαφόρος, σωστικὸς σταθμός. Σ. Ε. Λ.

Κάμπρ-Ἰμπραχὶμ (= τάφος τοῦ Ἀβραὰμ) *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τῆς ἐν Παλαιστίνῃ πόλεως *Χεβρών*, τῆς ἄλλως *Χαλὶλ-οὐρ-Ραχμὰν* (ἤτοι «τοῦ φίλου τοῦ Θεοῦ»).

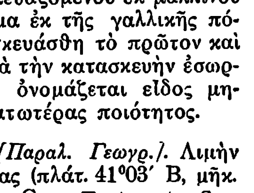

Καμπριολὲ δίτροχον.

καμπριολὲ (τὸ) (cabriolet). Ἐλαφρὰ δίτροχος ἅμαξα (βλ. λ. τ. Δ' σ. 165 γ') μετὰ καλύμματος ἢ ἄνευ τοιούτου, κατασκευασθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κυρίως χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἐξοχάς. Μ. Ν. Δ.

Κάμπριτζ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καίμπριτζ*.

Καμπρὸλ (Cabrol), ***Ἠλίας***. Γάλλος ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1829—1905). Τῷ 1872 συνέθεσε τὸ ποίημα «Ἡ πρώτη ἀπουσία» καὶ ἀρι-

Digitized by Google

θμόν τινα θεατρικῶν ἔργων, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἡ ἄφιξις τῆς Ἰνφάντης» «Στέφανος Μαρσέλ» «Le coucher de la mariée» «les hasards de l' escarpolette». Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ ἀξιολογώτερον θεωρεῖται τὸ «Ταξίδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα», ἐν ᾧ ἔγραψε μετὰ πολλῆς χάριτος τὰς ἐξ αὐτῆς ἐντυπώσεις του. Ἐπίσης εἰς αὐτὸν ὀφείλεται τὸ «Μυστικὸν τῆς νυκτὸς» (1894), «Εἰς τὴν παραλίαν» (1899) κ. ἄ. Μ. Ν. Δ

— **Καμπρὸλ** (Cabrol), ***Φερνάνδος***. Ἔγκριτος Γάλλος παπικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1855. Βενεδικτῖνος ἀπὸ τοῦ 1878. Ἀπὸ τοῦ 1903 ἡγούμενος ἐν Farnborogh τῆς Ἀγγλίας. Ὁμοῦ μετὰ τοῦ H. Leclerq ἐκδίδει ἀπὸ μὲν τοῦ 1903 τὸ «Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de liturgie», οὗ ἔχουσι δημοσιευθῆ μέχρι τοῦδε 7 τόμοι, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 τὰ «Monumenta ecclesiae liturgica». Ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Le livre de la prière antique» (ε' ἔκδ. 1921, γερμανικὴ ἔκδοσις ὑπὸ τὸν τίτλον «Die liturgie der Kirche», 1908), «Les origines liturgiques» (1906), «Introduction aux études liturgiques» (1907), «La prière liturgique» (1907, ἀγγλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Liturgical prayer», 1922). Π. Ι. Μ.

Καμπρὸν (Cambronne), ***Πέτρος-Ἰάκωβος-Στέφανος, βαρῶνος ντὲ—***. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς εἰς Σαὶν-Σεμπαστιὲν (1770—1842). Νεανίας ἀσπασθεὶς τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔσπευσε νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν ναυτικὴν λεγεῶνα τὴν σταλεῖσαν κατὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Βανδέας καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ὃς. Τῷ 1799 ὑπηρέτησεν ὡς λοχαγὸς εἰς Ἑλβετίαν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Μασσένα καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Ζυρίχης, ὅπου διοικῶν λόχον γρεναδιέρων ἐξηνάγκασε τάγμα Αὐστριακῶν νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα.

Πέτρος Καμπρόν.

Ὑπηρετῶν εἰς τὸ αὐτὸ τάγμα μετὰ τοῦ La Tour-d' Auvergne, διεκρίθη ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ καὶ ἀπενεμήθη εἰς αὐτὸν ὁ τίτλος τοῦ «πρώτου γρεναδιέρου τῆς δημοκρατίας», ἀλλ' ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν διάκρισιν ταύτην. Τὸ ὄνομά του ἀνεγράφη μεταξὺ τῶν ἀνδρειοτέρων μαχητῶν τῆς Ἰένης καὶ τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκστρατείας. Ὁ Ναπολέων διώρισε τοῦτον διοικητὴν τοῦ πρώτου συντάγματος τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Μετασχὼν εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας καὶ τραυματισθεὶς ἐν Κρασὺ δὲν ἐδέχθη ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ὅρκου του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Ἔλβαν, διατελέσας καθ' ὅλην τὴν διαμονήν του εἰς τὴν νῆσον ταύτην φρούραρχος τοῦ Πόρτο-Φεράγιο. Κατὰ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν κόλπον Ζουὰν (1815), εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Καμπρὸν τὴν διοίκησιν τῶν τεσσαράκοντα ἀνδρείων γρεναδιέρων, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν προφυλακὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἔλβας καὶ παρεσκεύασαν τὴν ἀπόβασιν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Γαλλίαν, ὅστις εἰς τὴν προκήρυξιν αὐτοῦ ἀνέφερε μετὰ τιμῆς τὸν Καμπρόν.

Κατὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς Παρισίους ὁ Ναπολέων προήγαγεν αὐτὸν εἰς στρατηγόν, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν μεγαλόσταυρον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ μετὰ μικρὸν τὸν ὠνόμασε μέλος τῆς βουλῆς τῶν πατρικίων. Ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βελγίου, διῴκει δὲ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ μεραρχίαν, ὅτε περιζωσμένος ὑπὸ στίφους πολεμίων καὶ προσκληθεὶς νὰ παραδοθῇ ἀπήντησε διὰ τῆς λέξεως «merde», ἥτις εἰς τὴν ἀστικὴν φρασεολογίαν μετεβλήθη εἰς τὴν θεατρικὴν φράσιν: «Ἡ φρουρὰ ἀποθνήσκει, ἀλλὰ δὲν παραδίδεται». Ἡ δευτέρα αὕτη φράσις ἀποδίδεται εἰς τὸν συνταγματάρχην Μανουὴλ Μαρέ, ἡ δὲ τοῦ Καμπρὸν παρέμεινεν ἔκτοτε περίφημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς «λέξις τοῦ Καμπρόν». Εἰσαχθεῖσα αὕτη εἰς τὰ λαϊκὰ τραγούδια ἐπανελαμβάνετο καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν, ἐδημοσιεύθη δὲ κατὰ πρῶτον εἰς τὸ «Journal du Commerce» ὑπὸ τοῦ Ρουζεὼν καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, ὅστις ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν ὁλόκληρον κεφάλαιον εἰς τοὺς «Ἀθλίους» του. Ὁ Καμπρὸν ἀρνηθεὶς νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα ἐτραυματίσθη καὶ ἐγκατελείφθη ὡς νεκρὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁπόθεν περισυνέλεξαν αὐτὸν οἱ Ἄγγλοι μεταξὺ τῶν πτωμάτων τῶν στρατιωτῶν του καὶ τὸν μετέφερον εἰς Βρυξέλλας, εἶτα δὲ εἰς Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ ὄνομά του εὑρίσκετο ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν προγραφέντων, καὶ ὅτι κατηγορεῖτο ὡς ἐγείρας ὅπλα κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς βασιλικῆς κυβερνήσεως. Καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ζωή του διέτρεχε κίνδυνον, ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς Καλαί, ὅθεν μετενεχθεὶς εἰς Παρισίους (25 Σεπτεμβρίου 1815) ἐφυλακίσθη. Ἐκ τῶν συγκατηγορουμένων του ὁ στρατάρχης Νέϋ ἐτυφεκίσθη, ὁ Καμπρὸν δὲ δικασθεὶς μετὰ ἓξ μῆνας ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου ἠθῳώθη καὶ μετέβη εἰς Σαὶν-Σεμπαστιὲν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἀνέλαβε τὴν θέσιν του ἐν τῷ στρατῷ. Τῷ 1848 ἠγέρθη ὁ κολοσσιαῖος ἀνδριὰς αὐτοῦ εἰς Νάντην, ἔργον τοῦ διασήμου γλύπτου Ντεμπαί, φέρων τὴν ἐπιγραφήν «Ἡ φρουρὰ θνήσκει ἀλλὰ δὲν παραδίδεται», ἡ δὲ πόλις τῶν Παρισίων ὠνόμασε μίαν τῶν πλατειῶν αὐτῆς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Καμπρόν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Καμσοῦλτε (Kampschulte), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ θεολόγος (1831—1872). Καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1860. Ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ ὑπὸ τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τοῦ 1870 καθιερωθέντος δόγματος τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα. Ἔγραψε: «Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἐρφούρτης καὶ ἡ Μεταρρύθμισις» (1858) «Ὁ Καλβῖνος, ἡ Ἐκκλησία του καὶ τὸ Κράτος του ἐν Γενεύῃ» (1869). Θ. Κ.

καμπτήρ, —ῆρος (ὁ)· ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, ἡ περὶ τὴν νύσσαν στροφή.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται *καμπτῆρες* (κοιν. *μπαμπαδάκια*) τεύχη ἐκ σκληροῦ ξύλου ἢ χυτοσιδηρᾶ, σχήματος μονοχώνου ὑπερβολοειδοῦς, ἐλαφρᾶς καμπυλότητος, μὲ τὸν ἄξονα εἴτε κάθετον εἴτε ὁριζόντιον, τοποθετούμενοι πρῴραθεν καὶ πλαγίως τοῦ *ἐργάτου* ἢ παντοῦ ἄλλου, ὅπου γίνεται καμπὴ τῆς ἀλύσεως τῆς ἀγκύρας, ἢ ρύματος, ὅπως καθοριζομένης τῆς κατευθύνσεώς των ἀποφεύγηται ἡ τριβὴ των εἰς ἄλλα τοῦ πλοίου σκεύη.

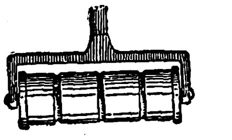

Καμπτῆρες.

Εἰδικῶς οἱ καμπτῆρες τῆς ἀλύσεως εἶναι ἀφαιρετοὶ καὶ τοποθετοῦνται εἰς τὰς θέσεις των, εἰσαγομένου τοῦ ὑπ' αὐτοὺς πόλου εἰς ἐπίτηδες ἀνάτρησιν τοῦ καταστρώματος, μετὰ τὴν *ἀπόδοσιν* τῆς ἀλύσεως εἰς τὸν ἐργάτην, καὶ ἧς ἀλύσεως ὑφίστανται τὴν πίεσιν, ἐφόσον αὕτη ἀνέλκεται διὰ τοῦ ἀλυσελίκτρου. Σ. Ε. Λ.

— **καμπτῆρες** ***μύες*** *[Ἀνατομ.]*. Οὕτω καλοῦνται οἱ μύες ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τείνουσι νὰ φέρωσι τὸ μέλος πρὸς τὸ σημεῖον, εἰς ὃ προσφύονται· τοιοῦτοι οἱ μύες τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ βραχίονος (δικέφαλος, πρόσθιος βραχιόνιος), οἱ τῆς προσθίας (καμπτικῆς) ἐπιφανείας τοῦ πήχεως, οἱ ὀπίσθιοι τοῦ μηροῦ κλπ. Ι. Π.

Κάμπτι (Camptee ἢ Camthi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ περιφερείᾳ Ναγκποὺρ τῶν Κεντρικῶν ἐπαρχιῶν, κειμένη ὀλίγον κατωτέρω τῆς συμβολῆς τοῦ Κάνχαν μετὰ τῶν ποταμῶν Πέντς καὶ Κόλαρ καὶ εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. ΒΑ τῆς πόλεως Ναγκποὺρ σιδηροδρομικῶς. Ἡ Κάμπτι ἦτο ἄλλοτε ἀκμάζουσα πόλις, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἡ Ναγκποὺρ ἀπερρόφησε τὸ ἐμπόριον αὐτῆς, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ τριακονταετίαν ὁ πληθυσμός της ἔβαινε συνεχῶς ἐλαττούμενος, φθάσας εἰς τὸ ἥμισυ περίπου (20.226 κατ.). Δ. Σ. Δ.

καμπτόγραμμον (τὸ) (Camptogrammum) *[Ζωολογ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φυτομετριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιοτάτας ψυχάς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *καμπτόγραμμον τὸ διγραμμωτὸν* (Camptogrammum bilineatum), ὅπερ ἀναφαίνεται συνήθως κατὰ τὸ θέρος καὶ ἔχει χρῶμα κιτρινόχρυσον μὲ φαιὰς ἀποχρώσεις, περιφέρειαν πτερύγων κοσμουμένην ὑπὸ μελανοκυανῆς ὀδοντωτῆς λωρίδος καὶ ἀνὰ δύο κυματοειδεῖς γραμμώσεις κατὰ μῆκος καὶ τὴν περιφέρειαν τῶν δύο ἀνωτέρων πτερύγων. Δ. Ν. Π.

Καμπτόγραμμον τὸ διγραμμωτόν.

καμπτοδακτυλία (ἡ) (camptodactylie) *[Ἰατρ.]*. Οὕτω καθορίζεται ἡ παραμόρφωσις τῶν δακτύλων, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς ἐμμόνου κάμψεως ἑνὸς (τοῦ τελευταίου ἰδίως) ἢ πλειοτέρων δακτύλων τῆς χειρός, κάμψεως ἀναφερομένης ἰδιαίτατα εἰς τὴν ἄρθρωσιν τῆς δευτέρας πρὸς τὴν τρίτην φάλαγγος. Θεωρεῖται δ' ἡ παραμόρφωσις αὕτη ὡς στίγμα τοῦ νευροαρθριτισμοῦ (Landouzy 1885). Μ. Ν. Κ.

καμπτοκορμία (ἡ) (camptocormie) *[Ἰατρ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου δηλοῦται συνδρομὴ χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς κυρτότητος τῆς ράχεως μετὰ κάμψεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐντόνου τῶν λαγόνων καὶ περιορισμοῦ τῶν κινήσεων μόνον κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν. Συνώνυμος τοῦ ὅρου τούτου εἶναι ἡ *καμπτορραχία* (Souques 1916). Μ. Ν. Κ.

καμπτονίτης (ὁ) (Camptonit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές. Συνίσταται ἀπὸ θεμελιώδη μᾶζαν λεπτοκοκκώδη ἕως στιφρὰν καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους ἐκ βιοτίτου, ἀμφιβόλου, αὐγίτου, πολλάκις δὲ καὶ ἐξ ὀλιβίνου, τοῦ τελευταίου ὡς ἐπουσιώδους ὀρυκτολογικοῦ συστατικοῦ. Ἡ θεμελιώδης μᾶζα ἀποτελεῖται ἀπὸ πλαγιόκλαστα καὶ μικρολίθους ἐπίσης ἐξ ἀμφιβόλου καὶ αὐγίτου. Ὁ καμπτονίτης ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν πολὺ συχνὰ εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν, τὸ Τυρόλον κ.ἄ. Γ. Β.

καμπτόρρινος (ὁ) (Camptorhinus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους κανθάρους ἀπαντῶντας ἐν Ἀφρικῇ καὶ δυτικῇ Ἀσίᾳ. Κυριώτερον τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων εἰδῶν εἶναι ὁ *καμπτόρρινος ὁ γραμμωτὸς* (Camptorhinus striatus), ὅστις ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰ ἐκ δρυῶν δάση. Δ. Ν. Π.

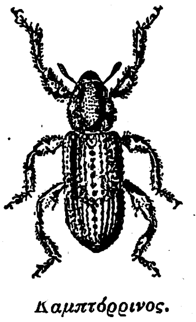

Καμπτόρρινος.

καμπτός, —ή, —όν· ὁ δυνάμενος νὰ καμφθῇ, ἀντίθ. *ἄκαμπτος*.

— ***καμπτὸν σύστημα***. Καλεῖται οὕτως εἰς τὴν μηχανικὴν συνεχὲς σύστημα σημείων (ἀποτελοῦν γραμμὴν ἢ ἐπιφάνειαν), δυνάμενον ν' ἀλλάξῃ σχῆμα χωρὶς νὰ μεταβληθῇ τὸ μῆκος ἢ τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ. Τοιαῦτα καμπτὰ συστήματα εἶναι τὰ νήματα, ἐλάσματα κλπ. Ν. Κ.

καμπτόσαυρος (ὁ) (Camptosaurus Marsh.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ὀρθοπόδων* ἢ *ὀρνιθισχίων* ἑρπετῶν. Τὸ μῆκος τοῦ σώματος τῶν χερσαίων τούτων ζῴων ἔφθανε μέχρι 10 μ. Ἡ συνολικὴ ὄψις τοῦ σώματός των ὑπενθύμιζε τοὺς ἰγουανόδοντας, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι οἱ βραχίονες ἦσαν πολὺ μικροὶ καὶ αἱ χεῖρες δὲν εἶχον τὴν εἰδικὴν διαμόρφωσιν τῶν χειρῶν τῶν ἰγουανοδόντων. Ἡ οὐρά των ἐπίσης ἦτο στερεὰ καὶ δὲν ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅταν τὸ ζῷον ἐβημάτιζε ἢ ἔτρεχεν, ἀλλ' ἐκρατεῖτο αἰωρουμένη, χρησιμεύουσα ὡς ἀντίβαρον. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς γουηλδίου σειρᾶς τῆς παλαιοκρητιδικῆς ἢ κατωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῶν *ἀτλαντοσαύρων* (βλ. λ.) εἰς τὴν Βόρ. Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

καμπτοσκελὶς (ἡ) (Camptoscelis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας. Δ. Ν. Π.

καμπτόσωρος (ὁ) (Camptosoius) *[Βοτ.]*. Γένος *πτερίδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυποδιοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τὸ γένος περιλαμβάνει δύο εἴδη. Ο.—

Κὰμπτς (Kamptz), ***Κάρολος***. Πρῶσσος πολιτικὸς (1769—1849), διατελέσας ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας τῷ 1817 καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἀπὸ τοῦ 1832—1842. Συνέταξε τὸν «Κώδικα τῆς Χωροφυλακῆς» καὶ ἔγραψε: «Χρονικὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως». Ἐξέδιδεν ἐπὶ τριακονταετίαν (1814—1844), καὶ κατ' ἔτος τοὺς «Κώδικας τῆς πρωσσικῆς νομοθεσίας». Θ. Κ.

κάμπτω, ἀόρ. *ἔκαμψα — ἐκάμφθην*, παθ. μετχ. *κεκαμμένος*· λυγίζω, κάμνω τι κυρτόν, γυρίζω, στρέφω: «κάμπτω τὸν βραχίονα, —τὸ γόνυ», «τὸ ἔλασμα κάμπτεται, ἀλλὰ δὲν θραύεται», «ἐκάμφθη ὡς κάλαμος, —ὡς λύγος»· || ἀμεταβ., κάμνω στροφήν, στρέφομαι: «ἔκαμψε πρὸς τὰ δεξιά»· || κάμπτω χωρίον, —τόπον, —ἀκρωτήριον· διὰ στροφῆς παρέρχομαι, ξεπερνῶ: «ἔκαμψε τὸ Σούνιον, —τὸ Ταίναρον», «κάμπτει τὴν νύσσαν τοῦ ἱπποδρόμου»· || παθ. *κάμπτομαι*· ὑποχωρῶ, ἐνδίδω, λυγίζω, κυριολεκτ. καὶ μεταφ.: «ἡ δοκὸς ἐκάμφθη ὑπὸ τὸ βάρος τῆς στέγης», «ἐκάμφθη ὑπὸ τῶν ἐπανειλημμένων ἀτυχημάτων», «ἡ παράταξις τοῦ ἐχθροῦ ἐκάμφθη». Β. Φ.

καμπύλη (ἡ), θηλ. τοῦ *καμπύλος* ὡς οὐσ. ἐννοουμένου τοῦ *γραμμή*· ἡ γραμμὴ τῆς ὁποίας οὐδέν, ὁσονδήποτε μικρόν, τμῆμα εἶναι εὐθεῖα γραμμή, ἡ γραμμὴ ἡ διαρκῶς μεταβάλλουσα διεύθυνσιν χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ σχηματίζῃ γωνίαν, ἡ γραμμὴ ἥτις δὲν εἶναι οὔτε εὐθεῖα οὔτε τεθλασμένη.

— *[Μαθημ.] Καμπύλη γραμμὴ* καλεῖται ἡ τροχιὰ σημείου κινουμένου.

Οἱ κατὰ καιροὺς δοθέντες ὁρισμοὶ τῆς καμπύλης γραμμῆς δὲν διακρίνονται διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν, οὐδὲ διὰ τὴν γενικότητα αὐτῶν. Ἄλλοι τὴν ὁρίζουν ὡς τὸ σύνορον μιᾶς ἐπιφανείας, ἄλλοι ὡς τομὴν δύο ἐπιφανειῶν, ἄλλοι ὡς τὸν ἀνωτέρω δοθέντα καὶ ἄλλοι τὴν λαμβάνουν ὡς πρωταρχικὴν ἔννοιαν, μὴ ἀσχολούμενοι διὰ τὸν ὁρισμόν της. Ὅταν ὁ Καρτέσιος εἰσήγαγε τὸν ἀλγεβρικὸν λογισμὸν εἰς τὴν γεωμετρίαν, ἐδόθη καὶ ἡ ἀναλυτικὴ ἔννοια τῆς καμπύλης δηλαδὴ μία οἱαδήποτε σχέσις $\varphi(x, y)=0$ μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

συντεταγμένων x, y τῶν σημείων τοῦ ἐπιπέδου ἀντεστοίχει πρὸς μίαν καὶ μόνην καμπύλην καὶ ἀντιστρόφως εἰς μίαν οἱανδήποτε καμπύλην ἀντεστοίχει μία καὶ μόνη σχέσις φ (x, y) = 0 μεταξὺ τῶν συντεταγμένων τῶν σημείων της, καλουμένη ἐξίσωσις αὐτῆς.

Ἐὰν ἡ ἀναλυτικὴ σχέσις, ἥτις προσδιορίζει τὴν καμπύλην, ἀναφέρεται εἰς τὰς συντεταγμένας x, y σημείων τοῦ ἐπιπέδου, ἡ καμπύλη καλεῖται ἐπίπεδος, ἐὰν δὲ εἰς τὰς συντεταγμένας x, y, z σημείων τοῦ χώρου, ἡ καμπύλη καλεῖται στρεβλὴ ἢ μὲ διπλῆν καμπυλότητα.

Ἡ σπουδὴ τῶν καμπύλων γίνεται εἴτε διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν γενικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν, π. χ. πλήθους διπλῶν σημείων, διαμέτρων, ἑστιῶν, διαφόρων ἀνωμαλιῶν κλπ., εἴτε διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν εἰς τὸ ἀπειροστόν, δηλαδὴ ἐν τῇ περιοχῇ ἑκάστου αὐτῆς σημείου (ἐγγύτατον ἐπίπεδον, πρωτεύουσαι εὐθεῖαι κλπ.). Ἡ πρώτη ἔρευνα εἶναι καθαρῶς ἀλγεβρικῆς μορφῆς, ἐνῷ ἡ δευτέρα στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ.

Γενικαὶ ἰδιότητες τῶν ἐπιπέδων καμπύλων. Διὰ τὴν σπουδὴν αὐτῶν χωρίζομεν τὰς καμπύλας εἰς ἀλγεβρικὰς καὶ ὑπερβατικάς. *Ἀλγεβρικαὶ* καλοῦνται αἱ καμπύλαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀναλυτικὴ παράστασις φ (x, y)=0 αὐτῆς εἶναι πολυώνυμον ὡς πρὸς x, y, δηλαδὴ πεπερασμένον πλῆθος ὅρων μὲ ἀκεραίας δυνάμεις τῶν x, y· καὶ *ὑπερβατικαὶ* ὅταν εἰς τὴν ἀναλυτικὴν παράστασιν αὐτῶν φ (x, y)=0 ὑπάρχουν ἄπειροι ὅροι μὲ ἀκεραίας δυνάμεις τῶν x, y. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑπάρχει ἄλλη τάξις καμπύλων, αἱ ὑπὸ τοῦ Leibniz κληθεῖσαι *ὑπουπερβατικαὶ* καμπύλαι, αἱ περιέχουσαι εἰς τὴν ἐξίσωσίν των δυνάμεις τοῦ x εἴτε τοῦ y μὲ ἀσυμμέτρους ἐκθέτας.

Ἀλγεβρικαὶ καμπύλαι. Βαθμὸς μιᾶς ἀλγεβρικῆς καμπύλης καλεῖται ὁ βαθμὸς τοῦ πολυωνύμου φ(x,y)=0, ὑπὸ τοῦ ὁποίου παρίσταται. *Κλάσις* δὲ αὐτῆς ὁ βαθμὸς τῆς ἐφαπτομένης ἐξισώσεως. Μία καμπύλη n βαθμοῦ ὁρίζεται ἂν δοθοῦν $\frac{1}{2}$ n(n+3) ἐκ τῶν σημείων της, ὅσοι εἶναι καὶ οἱ συντελεσταὶ τῆς γενικῆς ἐξισώσεως n βαθμοῦ μὲ δύο ἀγνώστους. Δυνατὸν ὅμως νὰ ὑπάρχουν καμπύλαι n βαθμοῦ, διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὁποίων χρειάζονται ὀλιγώτερα ἀπὸ $\frac{1}{2}$ n(n+3) σημεῖα. Π. χ. διὰ νὰ ὁρισθῇ μία κωνικὴ τομή, χρειάζονται γενικῶς 5 σημεῖα νὰ δοθῶσιν, ἐν τούτοις διὰ τὸν κύκλον ἀρκεῖ νὰ δοθῶσι τρία σημεῖα μὴ ἐπ' εὐθείας κείμενα. Πρωτεύοντα ῥόλον εἰς τὴν θεωρίαν τῶν καμπύλων παίζει ἡ εὕρεσις τῶν πολλαπλῶν αὐτῆς σημείων, διπλῶν, τριπλῶν κλπ. Μὲ τὸ πλῆθος δὲ τῶν διπλῶν σημείων μιᾶς καμπύλης συνδέεται ἡ ἔννοια τοῦ γένους αὐτῆς. Καλεῖται *γένος* μιᾶς καμπύλης ὁ ἀριθμός, ὅστις δεικνύει πόσα διπλᾶ σημεῖα ἔχει αὕτη ὀλιγώτερα ἀπὸ τὸν μέγιστον ἀριθμόν, τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὡς ἐκ τοῦ βαθμοῦ της. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι μηδέν, δηλαδὴ ἂν ἡ καμπύλη ἔχῃ ἀκριβῶς τὸ μέγιστον πλῆθος διπλῶν σημείων, τὸ ὁποῖον τῆς ἐπιτρέπεται ἐκ τοῦ βαθμοῦ της, αἱ συντεταγμέναι τῶν σημείων αὐτῆς δύνανται νὰ ἐκφρασθῶσι ῥητῶς συναρτήσει μιᾶς παραμέτρου t. Ἐπίσης ἀπαραίτητος εἶναι ἡ εὕρεσις τῶν ἀσυμπτώτων αὐτῶν καὶ τοῦ πλήθους αὐτῶν, τῶν πόλων καὶ τῶν πολικῶν, τῶν πολλαπλῶν ἐφαπτομένων τῶν περιβαλλουσῶν κλπ.

Αἱ καμπύλαι πρώτου βαθμοῦ, τῶν ὁποίων ἡ γενικὴ ἐξίσωσις εἶναι Αx+Βy+Γ=0 εἶναι εὐθεῖαι. Αἱ καμπύλαι δευτέρου βαθμοῦ, τῶν ὁποίων ἡ γενικὴ ἐξίσωσις εἶναι:

$$Αx^2+Βxy+Γy^2+Δx+Εy+Ζ=0$$

εἶναι αἱ κωνικαὶ τομαί, αἵτινες εἶχον ἐρευνηθῆ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωμετρῶν, δηλαδὴ κύκλος, ἔλλειψις, ὑπερβολή, παραβολή, δύο εὐθεῖαι.

Αἱ καμπύλαι τρίτου βαθμοῦ ἔχουν γενικὴν ἐξίσωσιν:

$$Αx^3+Βy^3+Γx^2y+Δy^2x+...=0$$

εἶναι αἱ καλούμεναι κυβικαὶ καμπύλαι (courbes cubiques). Μία τοιαύτη καμπύλη δύναται νὰ ἔχῃ μόνον ἓν διπλοῦν σημεῖον, οὐχὶ δὲ ἄλλο πολλαπλοῦν· ἀναλόγως δὲ τοῦ εἴδους τοῦ διπλοῦ τούτου σημείου γίνεται καὶ ἡ κατάταξις αὐτῆς. Οὕτως ἔχομεν τὰς κυβικὰς ἄνευ οὐδενὸς διπλοῦ σημείου (cubiques non singulières), τὰς ἐχούσας ἓν διπλοῦν σημεῖον ἀλλὰ μὲ δύο διαφόρους ἐφαπτομένας (cubiques nodales) καὶ τὰς ἐχούσας ἓν διπλοῦν σημεῖον μὲ συμπιπτούσας ἐφαπτομένας (cubiques cuspidales).

Αἱ καμπύλαι τετάρτου βαθμοῦ διαιροῦνται ἀναλόγως τῶν πολλαπλῶν σημείων αὐτῶν. Λόγῳ τῆς μεγάλης ποικιλίας αὐτῶν τὰ εἴδη τῶν καμπύλων εἶναι τόσα πολλά, ὥστε καταντᾷ ἀνωφελὴς ἡ ἀπαρίθμησίς των.

Ὑπερβατικαὶ καμπύλαι. Ἡ κυριωτέρα ἐξ αὐτῶν, τόσον ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐφαρμογῆς εἰς πλεῖστα ζητήματα τῆς φυσικῆς καὶ μηχανικῆς, εἶναι ἡ κυκλοειδής. Αὕτη γεννᾶται ὑπὸ ἑνὸς σημείου περιφερείας κυλιομένης ἐπὶ εὐθείας. Αἱ ἐξισώσεις της δίδονται συναρτήσει μιᾶς παραμέτρου φ καὶ εἶναι:

$$x = a\,(φ - ημ\,φ)$$
$$y = a\,(1 - συν\,φ)$$

Δεδομένου, ὅτι ὁ κύκλος δύναται νὰ κυλίεται ἐπ' ἄπειρον ἐπὶ τῆς εὐθείας, αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄπειρα τόξα, ἔχει δὲ ἀνώμαλα σημεῖα, *σημεῖα ἀνακάμψεως*, τὰ σημεῖα καθ' ἃ τέμνει τὴν εὐθεῖαν ἐφ' ἧς κυλίεται ὁ κύκλος. Ἡ κυκλοειδὴς ἔχει σπουδαίας ἰδιότητας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰς ἑξῆς: «Τὸ ἐμβαδὸν τῆς καμπύλης εἶναι τριπλάσιον τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ κύκλου ὑφ' οὗ παράγεται» καὶ ὅτι «ἡ ἐνειλιγμένη αὐτῆς εἶναι ἐπίσης κυκλοειδής, εἰς ἄλλην θέσιν». Συγγενεῖς πρὸς ταύτην καμπύλαι εἶναι αἱ καλούμεναι *ἐπικυκλοειδεῖς* καὶ *ὑποκυκλοειδεῖς*, καθόσον ὁ κύκλος κυλίεται ἐπὶ ἄλλου κύκλου ἐκτὸς αὐτοῦ ἢ ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐπίσης ἄλλη ὑπερβατικὴ καμπύλη εἶναι ἡ ἀλυσοειδής, ἥτις εἶναι τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει ἄλυσις μὴ ἐλαστικὴ καὶ ὁμογενής, κρεμαμένη ἀπὸ δύο σημείων αὐτῆς καὶ εὑρισκομένη ἐν ἰσορροπίᾳ.

Ἡ ἐξίσωσίς της εἶναι:

$$y=\frac{a}{2}\left(e^{\frac{x}{a}}-e^{-\frac{x}{a}}\right)$$

Ἐπίσης ἡ *σπεῖρα τοῦ Ἀρχιμήδους* (ρ=αω) ὡς καὶ ἡ *λογαριθμικὴ ἕλιξ* ρω=α εἶναι ὑπερβατικαὶ καμπύλαι, ἡ *ἐκβατικὴ καμπύλη* $ρ=e^{κθ}$ κ. λ. π.

Ἀλγεβρικαὶ καμπύλαι τοῦ χώρου. Μία ἀλγεβρικὴ καμπύλη τοῦ χώρου ὁρίζεται ὡς τομὴ δύο ἀλγεβρικῶν ἐπιφανειῶν. *Βαθμὸς* αὐτῆς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν σημείων, καθ' ἃ αὕτη συναντᾶται ὑπὸ οἱουδήποτε ἐπιπέδου. *Κλάσις* αὐτῆς εἶναι ὁ σταθερὸς ἀριθμὸς τῶν ἐγγυτάτων ἐπιπέδων αὐτῆς τῶν ἀγομένων ἀπὸ τυχόντος σημείου τοῦ χώρου. *Τάξις* δὲ αὐτῆς (rang) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐφαπτομένων της, αἵτινες συναντῶσι δοθεῖσαν εὐθεῖαν. Συστηματικὴν σπουδὴν αὐτῶν ἔκαμεν ὁ G. Halphen. Πρῶτος ὁ Möbius ἐσπούδασε τὴν στρεβλὴν κυβικὴν καμπύλην καὶ ἔδειξεν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἔχουσα τὸν μικρότερον βαθμόν, ἀπὸ τὰς ἐν τῷ χώρῳ.

Σπουδὴ τῶν καμπύλων διὰ τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ. Ἡ ἐξίσωσις, ἥτις παριστᾷ τὴν καμπύλην y=φ(x) ὑποτίθεται ὅτι ἔχει παραγώγους μέχρι μιᾶς ὡρισμένης τάξεως. Ἔχει ἐφαπτομένη εἰς ἓν σημεῖον αὐτῆς ἂν ὑπάρχῃ ἡ παράγωγος f'(x) εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἔχει καὶ ἀκτῖνα καμπυλότητος, ἂν ὑπάρχῃ καὶ ἡ δευτέρα παράγωγος f''(x)=0. Μία καμπύλη ἐν τῷ χώρῳ παρίσταται συνήθως διὰ τριῶν ἐξισώσεων, δι' ὧν ἐκφράζονται αἱ συντεταγμέναι (x, y, z) τῶν σημείων της συναρτήσει μιᾶς παραμέτρου t, δηλαδὴ

$$x = φ(t) \qquad y = σ(t) \qquad z = f(t)$$

Ἐγγύτατον ἐπίπεδον τῆς καμπύλης εἰς ἓν σημεῖον αὐτῆς M καλεῖται τὸ διερχόμενον διὰ τῆς ἐφαπτομένης MT εἰς τὸ M καὶ δι' ἑνὸς σημείου M' τῆς καμπύλης ἀπείρως γειτονικοῦ πρὸς τὸ M. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι κεῖται τὸ ἀπειροστὸν τμῆμα τῆς καμπύλης, τὸ κείμενον περὶ τὸ σημεῖον αὐτῆς M. Εἰς ἕκαστον σημεῖον M καμπύλης ἐν τῷ χώρῳ μετροῦνται δύο καμπυλότητες αὐτῆς· ἡ κυρίως καμπυλότης, ἥτις μετρεῖ τὴν ἀπόκλισιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς εὐθείας γραμμῆς, καὶ ἡ *στρέψις*, ἥτις μετρεῖ τὴν ἀπόκλισιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου. Ἡ πρώτη καμπυλότης μετρεῖται ὑπὸ τῆς γωνίας τῶν ἐφαπτομένων τῆς καμπύλης εἰς ἓν σημεῖον M καὶ τὸ γειτονικόν του M', ἐνῷ ἡ στρέψις ὑπὸ τῆς γωνίας τῶν δικαθέτων, δηλαδὴ τῶν καθέτων εἰς τὰ σημεῖα M καὶ M' ἐπὶ τὰ ἀντίστοιχα ἐγγύτατα ἐπίπεδα. Αἱ καμπύλαι, τῶν ὁποίων ἡ καμπυλότης καὶ ἡ στρέψις συνδέονται διὰ μιᾶς σχέσεως α' βαθμοῦ, εἶναι αἱ καλούμεναι *καμπύλαι τοῦ Bertrand.* Μερικὴ περίπτωσις αὐτῶν εἶναι αἱ *στερεαὶ ἕλικες*, αἵτινες ἔχουν καὶ τὰς δύο καμπυλότητας σταθεράς.

Καμπυλότητος γραμμὴ μιᾶς ἐπιφανείας καλεῖται ἡ γραμμὴ αὐτῆς, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας αἱ κάθετοι τῆς ἐπιφανείας σχηματίζουν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν. Εἰς ἕκαστον σημεῖον τῆς ἐπιφανείας ὑπάρχουν δύο γραμμαὶ καμπυλότητος, ἐφαπτόμεναι τῶν πρωτευουσῶν διευθύνσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Salmon*, Courbes planes. Encyclopädie der mathematischen Wissenschaften (t. III 2 καὶ t. III 3).—*G. Jordan*, Cours d' analyse (t. I).

— */Σιδηροδρ./* Βλ. λ. *σιδηροδρομικὴ γραμμή.*

— */Ἀρχ./* *Καμπύλη* ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, κατὰ παράλειψιν τοῦ *βακτηρία*, ἡ ῥάβδος ἡ ὁποία ἦτο κυρτὴ εἰς τὸ ἄνω μέρος, πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῆς τελείως εὐθείας, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο «περσὶς» καὶ «ὀρθή». Ἐκ τούτων τὰς μὲν καμπύλας ἐχρησιμοποίουν οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀγροῖκοι, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ παιδοτρίβαι, τὰς δὲ περσίδας ἢ ὀρθὰς οἱ πλούσιοι καὶ οἱ δικασταὶ ὅταν ἐδίκαζον. Ὁ Σοφοκλῆς πρῶτος εἰσήγαγε τὴν καμπύλην εἰς τὸ θέατρον διὰ τοὺς γέροντας ἠθοποιούς. *Καμπύλη* ἐπίσης ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ εἶδος τι σάλπιγγος. Ν. Α.

— */Κτηνιατρ./* Καλεῖται *καμπύλη*, ἐξόστωσις ἐπιμήκης, κατέχουσα τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ταρσοῦ τοῦ ἵππου, ἤτοι τὸ τμῆμα τὸ ἔχον ὡς ἀνατομικὴν βάσιν τὸν ἔσω σφυρὸν τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ κνημιαίου ὀστοῦ, ἐφ' οὗ προσφύεται ὁ πλάγιος ἐσωτερικὸς σύνδεσμος τῆς κνημοταρσικῆς ἀρθρώσεως. Ὀγκώδης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡς στενοτέρα εἰς τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος ἡ καμπύλη προκαλεῖται ἐκ κτυπημάτων τῆς ἄνω χώρας, ἐκ βιαίων κινήσεων, ὑπερκοπώσεως κτλ. Καίτοι σπανίως ἐμφανιζομένη, συνήθως παρέρχεται ἀπαρατήρητος, καθ' ὅσον δὲν ἐμποδίζει τὴν λειτουργίαν τοῦ ταρσοῦ κατὰ τὸ βάδισμα. Οὐχ ἧττον ἐλαφρὰ χωλότης παρατηρεῖται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐμφανίσεώς της ἢ ὅταν αὕτη ἔχῃ ὑπερβολικῶς ἀναπτυχθῆ. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρὸς θεραπείαν καταφεύγομεν εἰς τὰ ἐκδόρια ἢ εἰς τὸν καυτηριασμὸν τῆς παρουσιαζούσης τὴν ἐξόστωσιν ταύτης χώρας. Β. Κ.

— **καμπύλαι ἰσοβαρεῖς** */Φυσ.-Μετεωρ./* βλ. λ. *ἰσοβαρεῖς καμπύλαι.*

— **καμπύλαι ἰσοϋψεῖς** */Τοπογρ./* βλ. λ. *ἰσοϋψεῖς* καμπύλαι.

— **καμπύλη ἑλκομένη** */Μαθημ./* βλ. λ. *ἑλκομένη* καμπύλη.

— **καμπύλη ἐπικυκλοειδὴς** */Γεωμετρ./* βλ. λ. *ἐπικυκλοειδὴς* καμπύλη.

— **καμπύλη ἡμιτονικὴ** */Μαθημ./* βλ. λ. *ἡμιτονικὴ* καμπύλη.

— **καμπύλαι ἰσοβαθεῖς** (isobathe Ligne) */Ὑδρογρ./.* Καλοῦνται οὕτως αἱ καμπύλαι γραμμαὶ αἱ ἑνοῦσαι, εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας, τὰ σημεῖα τοῦ βυθοῦ, εἰς ἃ τὸ βάθος εἶναι τὸ αὐτὸ (βλ. λ. *ἰσοβαθὴς* γραμμή).

— **καμπύλη λοξοδρομικὴ** */Ναυτ./.* Καμπύλη ἐπὶ σφαίρας χαρασσομένη καὶ τέμνουσα τοὺς μεσημβρινοὺς ὑπὸ γωνίαν σταθεράν. Τοιαύτη ὅθεν εἶναι ἡ καμπύλη, ἣν διανύει πλοῖον τὸ ὁποῖον τηρεῖ κατὰ τὸν πλοῦν του σταθερὰν πλεῦσιν, τὴν ἔνδειξιν τῆς πυξίδος του.

Ἡ σφαιρικὴ ἐξίσωσις τῶν συντεταγμένων M καὶ λ τυχόντος σημείου τῆς λοξοδρομικῆς καμπύλης, ἐχούσης τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν τομὴν τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, δίδεται ὑπὸ τῆς σχέσεως.

$$e^{M} = συνεφ.^{m}\frac{λ}{2}$$

ἔνθα M καὶ λ τὸ μῆκος καὶ ἡ πολικὴ ἀπόστασις τυχόντος σημείου, e ἡ βάσις τῶν νεπερίων λογαρίθμων, καὶ m=ἐφαπτομένη τῆς γωνίας τῆς πλεύσεως=σταθερά.

Ἡ ἐξίσωσις αὕτη δεικνύει ὅτι ἡ καμπύλη εἶναι ἀσύμπτωτος πρὸς τοὺς πόλους· ὅτι δηλαδὴ περιστρέφεται αὕτη εἰς τὸ διηνεκὲς περὶ τὸν πόλον, πρὸς ὃν ὁλονὲν προσεγγίζει καὶ δὲν καταφθάνει ἅμα διαγράψῃ ἀπειρίαν σπειρῶν, δηλαδὴ οὐδέποτε. Προκύπτει δὲ τοῦτο, διότι διὰ λ=0, συνεφ.^{m} $\frac{λ}{2}$ = ∞, ὁπότε καὶ M=ἄπειρον· ἀλλὰ καὶ διότι, τῆς στερεογραφικῆς προβολῆς της ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ οὔσης λογαριθμικῆς ἕλικος, τῶν δὲ μεσημβρινῶν παριστανομένων δι' ἀκτίνων κατὰ τὴν αὐτὴν προβολήν, τῆς ἰδιότητος δὲ τῶν στερεογραφικῶν προβολῶν διατηρούσης τὰ εὔρη τῶν γωνιῶν ὑφ' ἃς αἱ γωνίαι τέμνονται, ἕπεται ὅτι ἡ καμπύλη δὲν θὰ φθάσῃ ποτὲ τὸν πόλον, διότι οὐδέποτε θὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν μεσημβρινόν, τὸν ὁποῖον πάντοτε τέμνει ὑπὸ γωνίαν. Ἐξαιρεῖται ἡ περίπτωσις τῆς καμπύλης τῆς ἀνταποκρινομένης εἰς γωνίαν 0°, δηλαδὴ εἰς πλεῦσιν Βορρᾶς ἢ Νότος, ἀλλὰ τότε ἡ καμπύλη συμπίπτει πρὸς μεσημβρινόν, ὅπως συμπίπτει πρὸς παράλληλον, ὅταν ἡ γωνία γίνῃ 90°, δηλαδὴ ἡ πλεῦσις Ἀπηλιώτης ἢ Ζέφυρος· εἶναι δὲ αἱ περιπτώσεις αὗται αἱ μόναι, καθ' ἃς, ἡ καμπύλη τῆς λοξοδρομίας, οὖσα *στρεβλὴ* καμπύλη, ἐκφυλίζεται εἰς *ἐπίπεδον* καμπύλην. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, διὰ δύο σημείων τῆς σφαίρας, ἀπειρία καμπύλων λοξοδρομικῶν δύναται νὰ διέλθῃ, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν σπειρῶν των δὲν ὁρίζεται· τιθεμένου ὅμως τοῦ περιορισμοῦ, καθ' ὃν τὸ μεταξὺ τῶν δύο θεωρουμένων σημείων τόξον τῆς καμπύλης δέον νὰ ἦ ἔλασσον μιᾶς ὁλοκλήρου σπείρας, τότε διὰ τῶν δύο σημείων ἄγονται δύο τοιαῦται καμπύλαι, ἡ μία ἀνατολικῶς τοῦ ἀφετηρίου καὶ ἡ ἄλλη δυτικῶς, ἀμφότεραι δὲ εἰς τὸ κατιτήριον στίγμα καταλήγουσαι· ὡς εἰκὸς ἐκ τῶν δύο καμπύλων χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ναυτιλίᾳ ἡ βραχυτέρα, δηλαδὴ ἡ ἀνταποκρινομένη εἰς διαφορὰν μήκους, μεταξὺ τῶν δύο σημείων, ἐλάσσονα τῶν 180°. Ἡ ἰδιότης ὅμως τῆς καμπύλης τῆς λοξοδρομίας, ἥτις κατέστησε τὸν Μερκάτορα εὐεργέτην τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι M_1—M=εφ υ ($Λ_1$μ—Λμ), ἐν ᾗ M_1 τὸ κατιτήριον μῆκος, M τὸ ἀφετήριον μῆκος, υ ἡ γωνία πλεύσεως, $Λ_1$μ—Λμ ἡ διαφορὰ τῶν αὐξομερῶν πλατῶν ἡ ἀνταποκρινομένη εἰς πλάτος $Λ_1$ καὶ Λ καὶ ἥτις ἰσοῦται πρὸς τὸ ὅριον εἰς ὃ τείνει ἡ παράστασις:

$$Λ_1μ-Λμ=α\,[τεμ\,(Λ+α)+τεμ\,(Λ+2α)+ +τεμ\,(Λ+3α)+...+τεμ\,Λ_1]$$

ὅταν τὸ α τείνῃ εἰς τὸ μηδέν. Διότι κατεῖδεν ὁ

Digitized by Google

Φλαμανδὸς οὗτος γεωγράφος, ὅτι τοποθετῶν τὰ σημεῖα τῆς καμπύλης τῆς λοξοδρομίας ἐπὶ φύλλου χάρτου διὰ συντεταγμένων ὀρθογωνίων, τετμημένων μὲν διὰ τὰ μήκη Μ, τεταγμένων δὲ διὰ τὰ αὐξομερῆ πλάτη, θὰ ἐλάμβανεν ὡς μετεσχηματισμένην τῆς καμπύλης τῆς λοξοδρομίας γραμμὴν ἔχουσαν ἐξίσωσιν πρώτου βαθμοῦ, δηλαδὴ εὐθεῖαν καὶ δὴ τοιαύτην σχηματίζουσαν μετὰ τοῦ ἄξονος τῶν αὐξομερῶν πλατῶν, δηλαδὴ τῶν μεσημβρινῶν, γωνίαν σταθερὰν καὶ ἴσην πρὸς τὴν τῆς πλεύσεως. Εἶναι δὲ ἐξόφθαλμον τὸ εὐεργέτημα, ὅπερ παρέσχεν εἰς τοὺς ναυτικοὺς ἡ πρακτικὴ ἑρμηνεία τῆς ἐξισώσεως τῆς καμπύλης, διότι ἠδυνήθησαν ἔκτοτε νὰ χαράσσουν τὴν πλεῦσίν των ἐπὶ τοῦ χάρτου δι᾽ εὐθείας καὶ νὰ λύουν ἀμέσως τὰ προβλήματα τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας.

Τὸ δίαρμα, δηλαδὴ τὸ μῆκος Κ τοῦ τμήματος τῆς λοξοδρομικῆς καμπύλης τῆς ἑνούσης δύο σημεῖα τῆς γῆς, ἔχοντα τὸ μὲν ἓν πλάτος Λ καὶ μῆκος Μ, τὸ δὲ ἄλλο Λ_1 καὶ M_1, καὶ ἡ πλεῦσις Υ, ἣν δέον νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ πλοῖον διὰ τὸν τοιοῦτον πλοῦν του, δίδονται ὑπὸ τῶν σχέσεων

$$\text{εφ } Y = \frac{\mu.\ \text{συν } \Lambda\sigma}{\lambda}$$

$$K = \frac{\mu.\ \text{συν } \Lambda\sigma}{\text{ημ } Y}$$

ἔνθα Υ πλεῦσις, $\mu = M_1 - M$ = διαφορὰ μήκους, $\Lambda\sigma = \frac{1}{2}(\Lambda_1 + \Lambda)$ = μέσον πλάτος, $\lambda = \Lambda_1 - \Lambda$ = διαφορὰ πλάτους, καὶ Κ = τὸ δίαρμα.

Ἐὰν $\mu = 0$, τότε $K = \lambda$, ἀφοῦ $Y = 0$· δηλαδὴ ὅταν οἱ τόποι εἶναι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ, τότε ἡ πλεῦσις εἶναι Β ἢ Ν καὶ τὸ δίαρμα ἴσον τῇ διαφορᾷ πλάτους. Ἀντιστρόφως ἐὰν οἱ τόποι εἶναι εἰς τὸν ἴδιον παράλληλον ($\lambda = 0$), τότε ἡ ἀκολουθητέα πλεῦσις ἔσται Ἀπηλιώτης ἢ Ζέφυρος ($Y = 90^0$) καὶ τὸ δίαρμα ἴσον πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ μήκους ἐπὶ τὸ συνημίτονον τοῦ μέσου πλάτους ($K = \mu.$ συν $\Lambda\sigma$). Σ. Ε. Λ.

— καμπύλη ***χωροσταθμικὴ*** ἢ ***ὁριζοντία***. Καλεῖται οὕτω τὸ ἴχνος τῆς τομῆς τοῦ ἐδάφους ὑπὸ χωροσταθμικοῦ ἐπιπέδου ἢ ἡ προβολὴ τοῦ ἴχνους τούτου ἐν ὁριζοντίῳ ἐπιπέδῳ. Ν. Π.

Καμπυλή *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Κερυνείας. Κάτ. 150, Μωσμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

καμπυλιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λάθυρος ὁ ὦχρος*.

καμπυλίτης (ὁ) (Kampylit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἰσόμορφον παράμιξιν τοῦ μιμητησίτου καὶ τοῦ πυρομορφίτου, ἤτοι ἀρσενικικοῦ καὶ φωσφορικοῦ ἐγχλωρίου μολύβδου, μὲ μοριακὸν χημικὸν τύπον $[(As, P)O_4]_8 Ce Pb_5$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωγικὸν *σύστημα*, ἔχει χρῶμα πορτοκαλλέρυθρον καὶ ἀπαντᾷ ἐν Cumberland. Γ. Β.

καμπυλόβοτρυς (ἡ) (Campylobotrys ἢ Hoffmannia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 22 εἴδη. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοσμητικά, ποώδη, μερικὰ θάμνοι, ἰθαγενῆ ἅπαντα τῶν θερμῶν κλιμάτων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Συνηθέστερα ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι τά: *καμπυλόβοτρυς ἡ βασιλικὴ* (Campylobotrys regalis) καὶ *καμπυλόβοτρυς ἡ λάμπουσα* (Campylobotrys refulgens). Κ. ΠΑΠ.

καμπυλόγναθος (ὁ) (Campylognathus Plien.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὰ *πτεροσαύρια* ἑρπετά. Ἡ σιαγὼν τῶν ζῴων τούτων ἦτο κεκαμμένη. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας λιασίου σειρᾶς τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Holzmaden τῆς Βυρτεμβέργης. Γ. Κ. Γ.

καμπυλόγραμμον (τό). Ὄργανον σχεδιάσεως ξύλινον ἢ ἐκ σελυλόϊδ, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν σχεδίασιν καμπύλων ἐν γένει γραμμῶν. Πλήρης σειρὰ καμπυλογράμμων περιέχει ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα διαφόρους τύπους. Ν. Π.

καμπυλόγραμμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καμπύλας γραμμάς, ὁ ἀποτελῶν καμπύλην γραμμήν: «καμπυλόγραμμος κίνησις»· || «καμπυλόγραμμοι συντεταγμέναι» (βλ. *συντεταγμέναι*).

καμπυλογράφος (ὁ)· βλ. *καμπυλόγραμμον*.

καμπυλόμετρον (τὸ) (curvimètre). Ὄργανον τοπογραφικόν, δι᾽ οὗ μετροῦσι τα μήκη τῶν καμπύλων γραμμῶν ἐπὶ τῶν χαρτῶν. Ὑποδείγματα τούτου ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπάρχουσι διάφορα. Ν. Π.

καμπυλόμυζα (ἡ) (Campylomyza) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τιπουλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἔντομα μὲ βραχὺ ρύγχος καὶ ἐπὶ τῶν φύλλων διαφόρων δένδρων ἐνδιαιτώμενα. Γνωστὰ 2 εἴδη, ἀμφότερα ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

καμπυλόπτερος (ὁ) (Campylopterus) *[Ζῳολ.]*. Γένος *κολιβρίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τροχιλιδῶν* περιλαμβάνον μικρὰ πτηνὰ πολύχρωμα, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν ζωνῶν τῆς Ἀμερικῆς, μὲ ἐπιμήκεις πτέρυγας, πλατεῖαν οὐρὰν καὶ μακρὸν καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν ράμφος. Τὸ γένος περιλαμβάνει 20 εἴδη, ὧν σπουδαιότερον *καμπυλόπτερος ὁ ντελάτριος* (campylopterus delatrii). Ω.—

Καμπυλόπτερος ὁ ντελάτριος.

καμπυλόρριvος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ρῖνα καμπύλην, καμπουρωτήν, γρυπός, ἄλλως *γερακομύτης, καμπουρομύτης*.

καμπυλόρρυγχος (ὁ) (Campylorhynchus) *[Ζῳολογ.]*. Γένος *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀηδονιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς μὲ μακρὸν καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν ράμφος. Τὸ γένος περιλαμβάνει 20 περίπου γνωστὰ εἴδη, ὧν σπουδαιότερον *καμπυλόρρυγχος ὁ ποικιλόχρωμος* (Campylorhynchus variegatus), ζῶν ἐν τῷ Μεξικῷ καὶ χαρακτηριζόμενος ὑπὸ φαιοκαστανοῦ πτερώματος μὲ κηλῖδας καὶ στίγματα λευκὰ καὶ μελανὰ καὶ κιτρινέρυθρον ράμφος. Ω.—

καμπύλος, *—η, —ον*· ὁ ἔχων καμπήν, κυρτός, καμπουρωτός, ὁ μὴ εὐθὺς μηδὲ τεθλασμένος: «καμπύλη γραμμή,—ἐπιφάνεια».

Καμπύλος *[Γεωγρ.]*. Μέγας παραπόταμος τοῦ Ἀχελῴου ποταμοῦ, ὁ νῦν καλούμενος *Μέγδοβας*. Πηγάζει ἐκ τῶν θεσσαλικῶν Ἀγράφων, ἄνωθεν τοῦ ὀροπεδίου τῆς Νευροπόλεως (ἐπαρχ. Καρδίτσης) καὶ ρέει κατ᾽ ἀρχὰς παραλλήλως τῆς Πίνδου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Εὐρυτανίας (π. Δολοπίας), ἔπειτα ὅμως στρέφεται ΝΔ καὶ Δ διασχίζων ἀλλεπαλλήλους ὀροσειρὰς καὶ διερχόμενος διὰ βαθειῶν φαράγγων. Πρὸ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀχελῴου, ὅπου λαμβάνει τὸ ὄνομα *Ἀγαλιανὸς* (ὡς καλεῖται καὶ παρακείμενον χωρίον), δέχεται τὸν ἐκ ΝΔ κατερχόμενον Κρικελοπόταμον καὶ τὸν ἐκ Β Ἀγραφιώτικον. Ὁ σημαντικὸς οὗτος βραχίων τοῦ Ἀχελῴου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων γεωγράφων ὡς ὁ κύριος βραχίων τοῦ ποταμοῦ καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα *Ἀχελῷος*, ἐνῷ ὁ ἕτερος βραχίων, ὁ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων *Ἀχελῷος*, ἔφερε τὸ ὄνομα *Ἴναχος*. Ἡ κυριωτέρα γέφυρα αὐτοῦ εἶναι ἡ παρὰ τὸ χωρίον Βίνιανη (ὑψ. 322 μ.), δι᾽ ἧς τελεῖται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ Καρπενησίου καὶ τοῦ Κερασόβου (ἢ τῆς Φραγκίστας). Ι. Σ. Σ.

καμπύλος (ὁ) (Campylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μὲ χρῶμα βαθυμέλαν στιλπνόν. Τὸ γένος περιλαμβάνει 6 γνωστὰ εἴδη, ὧν σπουδαιότερον εἶναι *καμπύλος ὁ γραμμωτὸς* (Campylus linearis) φέρων ἐπὶ τῆς ράχεως λεπτὰς λευκὰς γραμμάς. Ω.—

καμπυλότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καμπύλου, κυρτότης: «ἡ καμπυλότης τῆς ἐπιφανείας».

—*[Μαθ.] Καμπυλότης* μιᾶς πολλαπλότητος (καμπύλης, ἐπιφανείας κ.τ.λ.) καλεῖται ἡ εἰς ἕκαστον στοιχεῖον αὐτῆς ἀντιστοιχοῦσα ἐκτροπὴ ἀπὸ τῆς γραμμικῆς πολλαπλότητος τῆς αὐτῆς τάξεως (εὐθεῖα, ἐπίπεδον κλπ.). Ἐὰν ἡ πολλαπλότης εἶναι καμπύλη, στοιχεῖον αὐτῆς εἶναι τόξον ΜΜ′ καὶ ἡ ἐκτροπὴ τοῦ τόξου τούτου λογίζεται ἀπὸ τῆς εὐθείας, μετρεῖται δὲ ὑπὸ τῆς γωνίας τῶν ἐφαπτομένων εἰς τὰ ἄκρα Μ, Μ′ τοῦ τόξου. Τὸ πηλίκον τῆς γωνίας ταύτης, Δω, τῶν ἐφαπτομένων, διαιρεθείσης διὰ τοῦ μήκους Δς τοῦ τόξου ΜΜ′ δίδει τὴν μέσην καμπυλότητα τοῦ τόξου ΜΜ′. Τὸ δὲ ὅριον αὐτοῦ τοῦ πηλίκου, δηλ. τὸ ορ $\frac{\Delta\omega}{\Delta\varsigma} = \frac{d\omega}{d\varsigma}$ δίδει τὴν καμπυλότητα τῆς καμπύλης εἰς τὸ σημεῖον αὐτῆς Μ. Διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς καμπυλότητος εἰς ἕκαστον σημεῖον Μ αὐτῆς ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς:

Ἀφοῦ ὁρίσωμεν τὴν θετικὴν φορὰν τοῦ τόξου ΜΜ′ τῆς καμπύλης, λαμβάνομεν μίαν σφαῖραν μὲ κέντρον τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων καὶ μὲ ἀκτῖνα τὴν μονάδα. Ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας φέρομεν παραλλήλους πρὸς τὰς θετικὰς φορὰς τῶν ἐφαπτομένων εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ τόξου ΜΜ′. Αὗται τέμνουν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας κατὰ σημεῖα ἀποτελοῦντα μίαν σφαιρικὴν καμπύλην, τὴν καλουμένην *πρώτην σφαιρικὴν δείκτριαν* (βλ. *δείκτρια*). Τὸ τόξον τῆς καμπύλης ταύτης ἀντιστοιχεῖ σημεῖον πρὸς σημεῖον πρὸς τὸ τόξον ΜΜ′ τῆς δοθείσης καμπύλης.

Ἐὰν καλέσωμεν Δσ τὸ μῆκος τόξου τῆς σφαιρικῆς δεικτρίας τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ μῆκος Δς τοῦ τόξου ΜΜ′ τῆς καμπύλης, τότε τὸ $\frac{\Delta\sigma}{\Delta\varsigma}$, ὅταν τὸ Δς τείνῃ πρὸς τὸ μηδέν, ἀποδεικνύεται, ὅτι εἶναι ἀπειροστὸν ἰσοδύναμον πρὸς τὸ $\frac{\Delta\omega}{\Delta\varsigma}$ καὶ ἑπομένως δύναται νὰ ληφθῇ ὡς καμπυλότης εἰς τὸ σημεῖον Μ τὸ ορ $\frac{\Delta\sigma}{\Delta\varsigma} = \frac{d\sigma}{d\varsigma}$.

Ἐὰν αἱ ἐξισώσεις τῆς καμπύλης δοθοῦν ὑπὸ τὴν μορφήν:

$$x^2 = \sigma(t)$$
$$y = \varphi(t)$$
$$z = f(t)$$

ἡ καμπυλότης εἰς τὸ τυχὸν σημεῖον Μ αὐτῆς δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\frac{1}{d\varsigma^3}\left[(dy\,d^2z - dz\,d^2y)^2 + (dz\,d^2x - dx\,d^2z)^2 + (dx\,d^2y - dy\,d^2y)^2\right]^{1/2}$$

Καὶ ἐὰν ὡς ἀνεξάρτητος μεταβλητὴ ληφθῇ τὸ τόξον ς τῆς καμπύλης, ὁ ἀνωτέρω τύπος γίνεται:

$$[\sigma''(\varsigma)]^2 + [\varphi''(\varsigma)]^2 + [f''(\varsigma)]^2$$

Τὸ ἀντίστροφον τῆς καμπυλότητος καλεῖται *ἀκτὶς καμπυλότητος* καὶ παρίσταται διὰ τοῦ R. Οἱ ἀντίστοιχοι τύποι διὰ τὰς ἐπιπέδους καμπύλας εὑρίσκονται ἐὰν θέσωμεν $z = 0$.

Ὁ κύκλος, ὅστις ἔχει ἀκτῖνα τὴν ἀκτῖνα καμπυλότητος εἰς τὸ σημεῖον Μ τῆς καμπύλης, ἐφάπτεται αὐτῆς εἰς τὸ σημεῖον Μ καὶ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου αὐτῆς, καλεῖται *κύκλος καμπυλότητος τῆς καμπύλης*, τὸ δὲ κέντρον αὐτοῦ *κέντρον καμπυλότητος τῆς καμπύλης* καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς πρώτης καθέτου.

Ἐὰν ἡ πολλαπλότης εἶναι δευτέρας τάξεως, δηλαδὴ ἐπιφάνεια, τότε στοιχεῖον αὐτῆς εἶναι ἓν οἱονδήποτε ἐμβαδικὸν τμῆμα αὐτῆς Ω καὶ ἡ ἐκτροπὴ αὐτοῦ λογίζεται ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου (γραμμικὴ πολλαπλότης β′ τάξεως), μετρεῖται δὲ ὅπως καὶ εἰς τὰς καμπύλας. Ἀπὸ τοῦ κέντρου σφαίρας ἐχούσης ἀκτῖνα τὴν μονάδα καὶ κεντρον τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων φέρομεν εὐθείας παραλλήλους καὶ ὁμορρόπους πρὸς τὰς καθέτους τῆς ἐπιφανείας. Τότε πρὸς τὸ ἐπιφανειακὸν στοιχεῖον Ω τῆς ἐπιφανείας ἀντιστοιχεῖ ἓν ὡρισμένον τμῆμα ω τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας. Τὸ τμῆμα τοῦτο καλεῖται καμπυλότης τοῦ στοιχείου Ω τῆς ἐπιφανείας. Τὸ πηλῖκον $\frac{\omega}{\Omega}$ καλεῖται *μέση καμπυλότης* τοῦ στοιχείου Ω, τὸ δὲ ὅριον τοῦ πηλίκου $\frac{\omega}{\Omega}$, ὅταν τὸ Ω, ἑπομένως καὶ τὸ ω, τείνουν πρὸς τὸ μηδὲν καὶ κατὰ τὰς δύο διαστάσεις, καλεῖται *ὁλικὴ καμπυλότης* τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ σημεῖον Μ, εἰς τὸ ὁποῖον τείνει τὸ ἐμβαδικὸν αὐτῆς στοιχεῖον Ω. Ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ μὲν μέση καμπυλότης τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ σημεῖον Μ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα $\frac{1}{P_1} + \frac{1}{P_2}$ τῶν καμπυλοτήτων τῶν δύο πρωτευουσῶν διευθύνσεων (καμπύλαι τῆς ἐπιφανείας, διερχόμεναι διὰ τοῦ σημείου Μ καὶ ἔχουσαι τὴν μεγίστην καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀκτῖνα καμπυλότητος ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων τῶν διὰ τοῦ Μ), ἡ δὲ ὁλικὴ καμπυλότης Κ μὲ τὸ γινόμενον αὐτῶν, δηλαδή:

$$K = \frac{1}{P_1} \cdot \frac{1}{P_2}$$

Ἡ ὁλικὴ καμπυλότης τῆς ἐπιφανείας καλεῖται καὶ *καμπυλότης τοῦ Γκάους* (Gauss). Δι᾽ αὐτὴν εὗρε τὸ θεώρημα ὁ Γκάους (theorema egregium), καθ᾽ ὅ: «ἡ ὁλικὴ καμπυλότης τῆς ἐπιφανείας κατὰ τὰς κάμψεις αὐτῆς, δηλαδὴ κατὰ τὰς παραμορφώσεις αὐτῆς, καθ᾽ ἃς τὰ μήκη τόξων τῶν καμπύλων της δὲν μεταβάλλονται, μένει ἀναλλοίωτος». Αἱ ἐπιφάνειαι αἵτινες εἰς ὅλα αὐτῶν τὰ σημεῖα ἔχουν τὴν αὐτὴν καμπυλότητα τοῦ Gauss εἶναι αἱ ἐπιφάνειαι σταθερᾶς ὁλικῆς καμπυλότητος. Δύο τμήματα ἐπιφανείας ἀρκετὰ μικρά, ἀνήκοντα εἰς ἐπιφανείας τῆς αὐτῆς σταθερᾶς ὁλικῆς καμπυλότητος, δύνανται ν᾽ ἀπεικονισθοῦν τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, διατηροῦντα τὰ μήκη τῶν καμπύλων των. Ὁ ἁπλούστερος τύπος τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἐχουσῶν ὁλικὴν καμπυλότητα μηδὲν ($k = 0$) εἶναι τὰ ἐπίπεδα, τῶν ἐχουσῶν $k > 0$ αἱ σφαῖραι καὶ τῶν ἐχουσῶν $k < 0$ αἱ καλούμεναι ψευδόσφαιραι (μὲ φανταστικὰς διαμέτρους).

Αἱ μόναι κλεισταὶ ἐπιφάνειαι, αἵτινες ἔχουν μέσην καὶ ὁλικὴν καμπυλότητα σταθεράν, εἶναι αἱ σφαῖραι. Σ. ΜΥΛΛΕΡ - ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

— ***καμπυλότητος γραμμὴ*** *[Μαθημ.]*· βλ. καμπύλη *[Μαθημ.]*.

καμπυλότροπος (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ σπερματικὴ βλάστη ἡ ἔχουσα πυρῆνα μὲν κεκαμμένον, μικροπύλην δὲ εὑρισκομένην πλησίον τῆς χαλάζης καὶ τοῦ ὀμφαλικοῦ ἱμάντος. Κ. ΠΑΠ.

καμπυλῶ (*—όω*)· ποιῶ τι καμπύλον, κυρτῶ.

καμπύνημα (τὸ) (Campynema) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη, *καμπύνημα τὸ ἐπίχαρι* (Campynema blanda) καὶ *καμπύνημα τὸ στικτὸν* (Campynema maculatum), ἰθαγενῆ τῆς νήσου Τασμανίας καὶ Νέας Καληδονίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη καὶ πολυετῆ, θεραπευόμενα ὡς κοσμητικά. Κ. ΠΑΠ.

Digitized by Google

καμπυνήμη (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *καμπύνημα.*

Καμπύσης, *Γιάννης Α.* Ἕλλην δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1872 ἐν Κορώνῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1902. Πτυχιοῦχος τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐχρημάτισεν ἐπὶ τριετίαν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ἐγκατέλειψεν ὅμως ἀκολούθως τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν χάριν ταξιδίου εἰς Γερμανίαν, ὅπου διέτριψεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, ἐπιδιδόμενος εἰς λογοτεχνικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς σπουδάς. Ὁ Καμπύσης ἐξέδωκεν ἐν πρώτοις ὁμοῦ τὰ δράματα: «Τὸ μυστικὸ τοῦ γάμου» καὶ «Ἡ φάρσα τῆς ζωῆς» καὶ ἀκολούθως τὴν «Μὶςς Ἄννα Κούξλεϋ» τοὺς «Κούρδους», «Τὸ δαχτυλίδι τῆς Μάννας». Βραδύτερον προσέθηκεν εἰς τὴν σειρὰν τὰ δραματικὰ ποιήματα: «Στὰ σύννεφα», «Ἀνατολὴ» καὶ «Ἀρήγιαννος». Μετὰ τῶν δραμάτων του συνεξέδωκε τὴν ποιητικὴν συλλογην «Ὁ ἴσκιος τῆς σοφίας» καὶ ἑτέραν εἰς ἴδιον βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ βιβλίο τῶν συντριμμιῶν». Διηγήματα ἐπίσης ἐγκατέσπειρεν εἰς τὰ βιβλία του καὶ εἰς περιοδικά, ὡς και μεταφράσεις τῶν «Διθυράμβων τοῦ Διονύσου» τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ «Προμηθέως» τοῦ Γκαῖτε. Ὑπῆρξε, μετὰ τοῦ Δ. Χατζοπούλου, ἐκ τῶν κυρίων ἱδρυτῶν τοῦ περιοδικοῦ «Διόνυσος». Γλωσσικῶς, τυπικῶς καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὕφους ἦτο ἐπηρεασμένος ὑπὸ τοῦ Ψυχάρη, εἰς τὸ δημιουργικόν του δὲ ἔργον, τὸ μὴ ὁλοκληρωθέν, ὑπὸ τῆς βορείας διανοήσεως, ὡς ἄλλωστε καὶ ὁ λοιπὸς κύκλος τῶν λογοτεχνῶν, εἰς ὃν ἀνῆκε. Μιμούμενος τὸν Στρίμπεργ μᾶλλον ἢ τὸν Ἴψεν, ἐγκαταμειγνύει κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὰ δράματά του προβλήματα κοινωνικὰ καὶ ἰατρικά, τ᾽ ἀπασχολοῦντα τὴν ἐποχήν, μετὰ στοιχείων μεταφυσικῶν καὶ ποιητικῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἐπισφαλὴς καθίσταται ὁ κριτικὸς προσανατολισμὸς τοῦ μελετητοῦ· περαιτέρω ὅμως —διελθὼν διὰ τῆς «Ἄννας Κούξλεϋ» καὶ τῶν «Κούρδων», ἔργων ἀνθρωπιστικῶν καὶ μὲ ἐπιτυχῆ σκηνικὴν οἰκονομίαν— καταλήγει ν᾽ ἀσπασθῇ κατηγορηματικῶς τὴν ὑποτιθεμένην ἀρνητικὴν ὄψιν τῶν πνευματικῶν του προϊόντων, αἰρόμενος καθαρῶς εἰς σφαῖραν μύθου καὶ συμβόλων· ὁ ρωμαντικὸς οὗτος συμβολισμός, πηγάζει μὲν ἀρχικῶς ἐκ τοῦ δυτικοῦ κόσμου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ρήνου, ὁπόθεν ἤντλησε καὶ ὁ Βάγνερ, μεταφυτεύεται ὅμως εἰς ἀτμοσφαῖραν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἑλληνικήν, ὡς φαίνεται καὶ εἰς τὸ «Δαχτυλίδι τῆς Μάννας», τὸ ὡραιότερον τῶν δημιουργημάτων του ὀνειρόδραμα, τοῦ ὁποίου ὁ ἥρως ἀντιπροσωπεύει τὸν σύγχρονόν του ποιητὴν Κώσταν Κρυστάλλην.

Γιάννης Α. Καμπύσης.

[*Πέτρου Βασιλικοῦ*: «Γιάννης Α. Καμπύσης», περιοδ. «Διόνυσος», ἔτους 1902.] ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Κάμπφ (Kampf), ***Ἀρθοῦρος.*** Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Ἄαχεν. Ἐμαθήτευσεν ἐν Δυσσελδόρφῃ παρὰ τοῖς Γιάνσεν καὶ Γκέμχαρντ, διέπρεψε δὲ ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἱστορικῶν ἐπεισοδίων καὶ σκηνῶν. Τῷ 1898 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1924 διετέλεσε διευθυντὴς ταύτης. Τῷ 1920 διεκόσμησε τὴν «ἄουλαν» τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου διὰ τῶν «Λόγων τοῦ Φίχτε πρὸς τὸ Γερμανικὸν Ἔθνος». Πλὴν τούτου ἐξεπόνησε μακρὰν σειρὰν ἑτέρων ἔργων, ἐν οἷς: «Ἡ κηδεία τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Α'» (Μόναχον, Νέα Πινακοθήκη), «Bon Soir, Messieurs!» (Φρειδερῖκος ὁ Β' εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Λίσσης), «Λόγος Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου πρὸς τοὺς στρατηγούς του κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κούνερσντορφ» (Πινακοθήκη Δρέσδης) κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Κάμπφ** (Kampf), ***Εὐγένιος.*** Γερμανὸς ζωγράφος γεννηθεὶς τῷ 1861 ἐν Ἀάχεν. Ἐμαθήτευσεν ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1880 εἰς τὴν ἐν Ἀμβέρσῃ Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ εἰς Δυσελδόρφην παρὰ τῷ Ντύκερ (μέχρι τοῦ 1883). Ἀπεικόνισεν ἰδίᾳ τοπία καὶ σκηνὰς τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς Φλάνδρας καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Πολλὰ ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, τῆς Δυσσελδόρφης καὶ τῆς Κολωνίας. Ι. Μ. Π.

καμπφερία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *καιμπφερία.*

Καμπχάουζεν (Camphausen), ***Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1818-1885). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς γενετείρας του Δυσσελδόρφης καὶ ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς ζωγράφος ἱστορικῶν ἐπεισοδίων καὶ πολεμικῶν σκηνῶν, ἀπεικονίσας διάφορα γεγονότα τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας τῶν νεωτέρων χρόνων («Μεταφορὰ αἰχμαλώτων τῆς μερίδος τοῦ Κρόμγουελ», «Κάρολος ὁ Β' κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Γουόρτσεστερ», «Κάρολος Α', εἰς τὴν μάχην τοῦ Νάζεμπυ» κλπ.), τῶν σιλεσιακῶν ἀγώνων καὶ τοῦ δανικοῦ, τοῦ αὐστριακοῦ καὶ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Κατεῖχε μεγίστην δεξιότητα εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἵππων, τὰ χαρακτηριστικώτερα δὲ γνωρίσματα τῆς τέχνης του ὑπῆρξαν ἡ ἀκρίβεια τοῦ σχεδίου, ἡ λεπτότης τοῦ χρωματισμοῦ καὶ ἡ ἐπιτυχὴς διάταξις τῶν συνόλων. Ι. Μ. Π.

— **Καμπχάουζεν** (Camphausen), ***Λοῦντολφ.*** Πρῶσσος πολιτικὸς (1803—1890). Ἀπὸ τοῦ 1820 κάτοχος καὶ διευθυντὴς μεγάλου ἐμπορικοῦ καὶ τραπεζιτικοῦ οἴκου, συνετέλεσε τὰ μέγιστα, διὰ χρηματοδοτήσεως, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀτμήρους ποταμοπλοΐας καὶ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Πρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου 1838), μέλος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος ἐν τῇ ὁμοσπονδιακῇ βουλῇ τῆς Πρωσσίας (1847), πρωθυπουργὸς ἐπί τινας μῆνας, μέλος τῆς πρώτης πρωσσικῆς βουλῆς (1849—1851). Ὡς πολιτικὸς καὶ διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος εἰς τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ γενικὴν συνέλευσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ὑπεστήριξε τὴν ἀποκρουσθεῖσαν πρότασιν τῆς ἱδρύσεως γερμανικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πρωσσίας. Θ. Κ.

— **Καμπχάουζεν** (Camphausen), ***Ὄθων.*** Πρῶσσος πολιτικός, ἀδελφὸς τοῦ *Λοῦντολφ* (1812—1896). Ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1869—1878), ἐπέτυχε, διὰ μετατροπῆς τοῦ δημοσίου χρέους καὶ ὀργανώσεως τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν, νὰ καλύψῃ τὸ ὑπάρχον σημαντικὸν ἔλλειμμα καὶ νὰ αὐξήσῃ τὰ ἔσοδα. Ἐχρημάτισεν ὡσαύτως καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὰς ἀπουσίας τοῦ Βίσμαρκ. Θ. Κ.

Καμπχόϋζεν (Camphuysen), ***Ντὶρκ Ράφελτς.*** Ὀλλανδὸς ζωγράφος καὶ ποιητὴς (1586—1627). Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐπιτυγχάνων ἰδίᾳ εἰς χιονοσκεπῆ τοπία καὶ δύσεις ἡλίου. Δεκαοκταετὴς κατέλιπε τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐσπούδασε θεολογίαν, διορισθεὶς ἱεροκήρυξ. Ἀλλὰ καταδιωχθεὶς ὡς ὀπαδὸς τοῦ αἱρετικοῦ Ἀρμινίου διέφυγεν εἰς τὴν ὕπαιθρον, ὅπου διῆγε βίον πλάνητος καὶ πένητος, μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε θρησκευτικὰς ποιήσεις λίαν δημοφιλεῖς, ἀνατυπωθείσας τριακοντάκις. Θ. Κ.

Καμπῶ (Campau), ***Ἀντώνιος-Φραγκῖσκος.*** Γάλλος φιλόλογος (1818—1887). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογικῆς σχολῆς ἐν Στρασβούργῳ καὶ εἶτα ἐν Νανσύ, ἐδημοσίευσε δὲ πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «François Villon, sa vie et ses œuvres», «Le legs de Marc-Antoine», «La question des femmes au XVe siècle», καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Les pêcheurs» κτλ. Θ. Β.

Καμπὼν (Campon)· βλ. *Καμπόν.*

Κάμπωσλανγκ (Campuslang) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Λαναρσάϊρ τῆς Σκωτίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Κλάϋντ εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ΝΑ τῆς Γλασκώβης, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ προάστειον. Κάτ. 12.964. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, βαφεῖα, πλινθοποιεῖα καὶ τὰ μεγαλύτερα σιδηρουργεῖα ἐν τῷ Ἡνωμένῳ βασιλείῳ. Δ. Σ. Δ.

Κάμρουπ (Camrup) *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀσσάμ. Ἐμβαδὸν 9.400 τ. χλμ. καὶ κάτ. 650.000, ἐξ ὧν τὸ τρίτον Ἰνδοὶ καὶ 50.000 Μουσουλμᾶνοι. Ὁ Βραχμαπούτρα χωρίζει τὴν περιφέρειαν εἰς δύο ἴσα σχεδὸν μέρη. Οἱ κάτοικοι εἶναι ἀγρόται, καλλιεργοῦντες κυρίως τὴν ὄρυζαν. Πρὸς Β τῆς περιφερείας ὑψοῦνται τὰ ὄρη *Μπουτάου*, πρὸς Ν δὲ τὰ *Χάσια*, ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὁποίων οἱ Εὐρωπαῖοι ἔχουν ἐκτεταμένας φυτείας τεΐου. Οἱ ναοὶ τοῦ Χάζο καὶ Καμάκχνα προσελκύουν πλήθη προσκυνητῶν. Πρωτεύουσα ἡ *Γκαουχάτι* (κάτ. 12.000) ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀσσὰμ—Βεγγάλης. Δ. Σ. Δ.

Καμτζῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτοῦ, ἐν ὅλῳ 370, μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923.

Καμτσαδάλοι (Kamchadales). Φυλὴ κατοικοῦσα τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου Καμτσιάτκας καὶ τὴν νῆσον Σουμάσα. Ἀνέρχονται ἐν ὅλῳ εἰς 1500, ὀνομάζονται δι᾽ ἐπίσης *Ἰτάλμοι*. Ἀνήκουν εἰς τὴν σιβηρικὴν ὁμάδα τῆς μογγολικῆς φυλῆς, εἶναι δὲ μικρόσωμοι, ἀλλ᾽ ἰσχυροί. Διακρίνονται ὡς καλοὶ χορευταὶ καὶ ἀοιδοί. Τὸν χειμῶνα ζῶσιν εἰς ὑπογείους καλύβας. Οἱ περισσότεροι ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν (βλ. καὶ λ. *Καμτσιάτκα*). Δ. Σ. Δ.

Καμτσαντάλεν· βλ. λ. *Καμτσαδάλοι.*

Καμτσία (Kamtchia) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας πηγάζων ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ Αἵμου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὸ χωρίον Πέτρι. Ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ τῆς συμβολῆς τοῦ *μεγάλου Καμτσία* καὶ τοῦ *μικροῦ* ἢ *τρελλοῦ Καμτσία*, ἥτις γίνεται παρὰ τὸ χωρίον Σανδακλὶ εἰς ἑλώδη καὶ δασώδη θέσιν καλουμένην Λόγγος. Ἡ ἀρχαία αὐτοῦ ὀνομασία ἦτο Πνύσος. Τ. Β.

Καμτσιάτκα (Kamchatka) *[Γεωγρ.]* Χερσόνησος τῆς ΒΑ Σιβηρίας μεταξὺ τῶν θαλασσῶν Βεριγγείου καὶ Ὄκχοτσκ, κειμένη ἐπὶ Β. πλάτους 51° καὶ 62° καὶ Α. μήκους 156° καὶ 163°. Ἐμβ. 270.483 τετρ. χλμ. Εἶναι χώρα ὀρεινή. Ἡ μεγίστη ἐπιμήκης κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Καμτσιάτκα, ἐπεκτεινομένη πρὸς Β διὰ τῆς ἑνώσεώς της μετὰ τοῦ παραποτάμου του Γελόβκα, συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ Β δι᾽ ἀνυψωμένου ἐδάφους (400 μ.) μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μπυστράγια, τέμνει τὴν χερσόνησον εἰς δύο ὀρεινὰς περιφερείας. Πρὸς Δ εὑρίσκεται ἡ κυρία ὀροσειρά, σχηματιζομένη ὑπὸ κρυσταλλοφόρων βράχων μετὰ τινων ἐσβεσμένων ἡφαιστείων. Πρὸς Α ἐκτείνεται σειρὰ ἡφαιστείων, ἐξ ὧν τὰ περισσότερα ἐν ἐνεργείᾳ. Τὸ ὑψηλότερον, *Κλιουτισεβοκάγια Σόπκα*, ὑπερβαίνει τὰ 4.800 μ. Ἡ τρομερωτέρα ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου τούτου ἐγένετο τῷ 1848. Ἡ κυρία ὀροσειρὰ ἢ δυτικὴ περιλαμβάνει ὀλίγα μόνον ἡφαίστεια ἐσβεσμένα. Συνίσταται ἐκ σχιστῶν, γρανίτου καὶ λιγνίτου πρὸς τὰ Ν μέρη καὶ ἐξ ἀμμολίθων τῆς τριτογενοῦς περιόδου καὶ ἡφαιστειογενῶν βράχων πρὸς τὰ Β. Τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν δύο τούτων σχηματισμῶν σημειοῦται ὑπὸ τοῦ ἡφαιστείου *Ἰτσινσκάγια Σόπκα*, τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου (5.160 μ.). Ποταμοὶ ὑπάρχουν πολυάριθμοι, πάντες δὲ περιέχουν ἄφθονον ἁλιείαν. Ἐπίσης ὑπάρχουν πλεῖσται θερμοπηγαί. Ἡ Α ἀκτὴ εἶναι λίαν διαμελισμένη, μὲ πολλοὺς φυσικοὺς κόλπους καὶ ὅρμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κόλπος τῆς *Ἀβάτσα*, ὅστις θεωρεῖται ὡραιότερος καὶ τῶν περιωνύμων διὰ τὴν γραφικότητά των κόλπων τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου καὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ὁ ὅρμος του, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα *Πετροπαβλόσκ*, θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ καταφύγιον εἰς ὁλόκληρον στόλον. Πρὸ τῆς ἀκτῆς ταύτης κεῖται ἡ νῆσος *Καραγκίνακ*, ἐπιφανείας 1582 τετρ. χλμ., ἀλλ᾽ ἐντελῶς ἀκατοίκητος. Ἡ Δ ἀκτὴ εἶναι μᾶλλον ὁμοιόμορφος καὶ ὁμαλή. Τὸ κλῖμα τῆς χώρας εἶναι ἠπιώτερον τῆς Δ Σιβηρίας. Τὸν χειμῶνα ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι 15°, σπανίως δὲ κατέρχεται τὸ θερμόμετρον μέχρι τῶν 25° ἢ 30° ὑπὸ τὸ μηδέν. Τὸ θέρος τὸ θερμόμετρον δεικνύει 12°, ἐνίοτε δὲ φθάνει μέχρις 22°. Ὁ χειμὼν εἶναι μακρᾶς διαρκείας, τὸ δὲ ἔδαφος συχνότατα εἶναι κεκαλυμμένον διὰ χιόνων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουνίου. Ἡ Καμτσιάτκα ἔχει πλεῖστα δάση, ἰδίᾳ σημυδῶν καὶ λαρίκων, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκεται ἄφθονον κυνήγιον ἰδίως λαγωῶν καὶ ἄρκτων. Οἱ κάτοικοι ὁμοιάζουν πρὸς τὸν μογγολικὸν τύπον, ἔχουν ὅμως ἐκρωσισθῆ. Ἐνδύονται καὶ κατασκευάζουν τὰς καλύβας των «ἴζμπα», ὅπως οἱ Ρῶσοι χωρικοὶ καὶ ἐγκατέλειψαν τελείως τὴν ἀρχικὴν γλῶσσάν των, μὴ δυναμένην νὰ σχετισθῇ πρὸς καμμίαν ἐκ τῶν γνωστῶν γλωσσικῶν οἰκογενειῶν, ὁμιλοῦντες παρεφθαρμένην ρωσικήν. Ὀνομαστικῶς πάντες οἱ κάτοικοι εἶναι Χριστιανοί, πρεσβεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ περισσότεροι ὅμως κατὰ βάθος παραμένουν χαμανισταί, πιστεύοντες ἀκόμη εἰς τὰ πνεύματα, ἐξ ὧν τὸ κυριώτερον ἦτο ὁ Κοῦτκα, ἀφηγοῦνται δὲ παλαιὰς παραδόσεις σχετικὰς μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, τοὺς ἀπογόνους των κ.λ.π. Οἱ περισσότεροι τῶν θρύλων τούτων ἔχουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀσέμνου, ὅστις παρετηρεῖτο ἄλλοτε εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τὰ ᾄσματα τῶν κατοίκων. Οἱ περισσότεροι ζῶσι διὰ τῆς ἁλιείας καὶ τῆς θήρας, τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς χώρας παραμένοντος ἀκαλλιεργήτου λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους. Μόνον παρὰ τὰς ὄχθας καλλιεργοῦνται βρόμη, κριθή, γεώμηλα καὶ λαχανικά, ἀλλ᾽ εἰς περιωρισμένην κλίμακα. Τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας περικλείει χρυσόν, χαλκόν, λιγνίτην καὶ ἤλεκτρον. Ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 9000 κατ. Τὴν Καμτσιάτκα ἀνεκάλυψαν Ρῶσοι τυχοδιῶκται κατὰ τὸ 1648, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1697 ὁ κοζάκος Βολοδομὶρ Ἀτλάσωφ ἀνεγνώρισε καὶ ὑπέταξε τὴν χώραν, ἥτις προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Ρωσίαν τῷ 1706. Τῷ 1812 ὑπήχθη εἰς τὸ ρωσικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν καὶ τῷ 1903 διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς ἑδρεύων ἐν Νικολάϊεβσκ. Δ. Σ. Δ.

— **Καμτσιάτκα** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς χερσονήσου Καμτσιάτκας, πηγάζων ἐκ τῶν Α. ὀρέων ταύτης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Βερίγγειον θάλασσαν. Ἀκολουθεῖ ροῦν ἐκ Ν. πρὸς Β. κατὰ μῆκος τῆς ὀροσειρᾶς Κλιουτσέβσκ, ἔχει δὲ μῆκος 530 χλμ. Δ. Σ. Δ.

καμτσίκι (τό)· δημοτ., μαστίγιον, τὸ δι᾽ οὗ τις μαστίζει τὰ ὑποζύγια καὶ ἰδίᾳ τὰ σύροντα ἁμάξας (ἡ λ. τουρκική).

Digitized by Google

καμτσικιὰ (ἡ)· δημοτ., κτύπημα μὲ τὸ καμτσίκι, πλῆγμα διὰ μαστιγίου.

Καμὺ (Camus), ***Ἀρμάνδος-Γάστων.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1740—1804). Πρόεδρος τῶν ἐκλεκτόρων τῶν Παρισίων, ἀντιπρόσωπος τῆς τρίτης τάξεως τῶν Παρισίων εἰς τὰ Γενικὰ Συμβούλια, διεκρίθη εἰς τὴν Συντακτικὴν ἐθνοσυνέλευσιν διὰ τοὺς δριμεῖς λόγους του κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων. Ἰανσενιστὴς καὶ ὀπαδὸς τοῦ Ρουσώ, ἐπετέθη κατὰ τῆς βασιλείας καὶ εἰσηγήθη τὴν κατάργησιν τῶν τίτλων εὐγενείας (30 Ἰουλίου 1791). Ἔγραψεν: «Ἐπιστολὰς ἐπὶ τοῦ διχηγορικοῦ ἐπαγγέλματος» (1772) καὶ μετέφρασε τὴν «Ἱστορίαν τῶν ζῴων» τοῦ Ἀριστοτέλους (1783, 2 τόμ.). Τὴν 14 Αὐγούστου 1789 ἐγένετο ἀρχειοφύλαξ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ δι' ἐνεργειῶν του συνεκεντρώθησαν τὰ ἐθνικὰ ἀρχεῖα τῆς Γαλλίας καὶ διεφυλάχθησαν τὰ ἔγγραφα τῶν ἐπαναστατικῶν συνελεύσεων. Ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς γενικῆς ἀμύνης καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Συμβατικῆς, ὅπως μεταφέρῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Ντυμουριὲ τὰς ἀποφάσεις της. Παραδοθεὶς ὑπὸ τούτου εἰς τοὺς Αὐστριακούς, παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος εἰς τὰ φρούρια Μαίστριχτ, Κόμπλεντς, Καίνιγκρατς καὶ Ὄλμουτς, μέχρις ὅτου τῷ 1795, ἀντηλλάγη πρὸς τὴν κόρην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Μετέσχε κατόπιν τοῦ συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων καὶ ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Κατεψήφισε τὴν ἰσοβιότητα τοῦ Βοναπάρτου ὡς ὑπάτου, διετηρήθη ὅμως ὑπὸ τούτου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχειοφύλακος.

— **Καμὺ** (Camus), ***Ἰωάννης-Πέτρος.*** Ἐπίσκοπος τοῦ Μπελλὰ (1582—1652). Χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου τῆς Σάλλης καὶ μὴ θέλων ν' ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ, ἠρνήθη πᾶσαν ἄλλην προαγωγήν. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐδέχθη παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' τὸ ἀββαεῖον τοῦ Ωλναί, ἀργότερον δὲ ἀπεσύρθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἀφωσιώθη εἰς τὴν περιποίησιν τῶν πτωχῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν ἀνιάτων. Ὁ κατάλογος τῶν ἔργων του εὑρίσκεται παρὰ Νισερόν: «Ὑπομνήματα ὅπως χρησιμεύσουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς πολιτείας τῶν γραμμάτων» (τόμ. 36ος. Παρίσιοι 1727 — 1745) καὶ περιλαμβάνει περὶ τὰ διακόσια ἔργα. Κατεπολέμησε σφοδρῶς τὸν μοναστικὸν βίον καὶ ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἀνηθίκων μυθιστορημάτων συνέγραψε πλῆθος ἠθικοπλαστικῶν τοιούτων, ὧν κυριώτερα: «Δωροθέα» (Παρίσιοι 1621), «Ἀλκιμος» (1625), «Δάφνις» (1625), «Ὑάκινθος» (1627), «Σπυρίδων» (1623), «Ἄλεξις» (1632), «Τρομερὸν ἀμφιθέατρον» (1630), «Τὸ συμπόσιον τοῦ Ἀχασβήρου» (1637), «Παλόμπ ἢ Τιμία γυναῖκα». Τὰ δύο κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Σάλλης» (1641, τόμ. 6) καὶ «Συγγένειαι τῶν διαμαρτυρομένων πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν» (1640), ἐπανεκδοθὲν τῷ 1703 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μέσα πρὸς ἕνωσιν τῶν διαμαρτυρομένων μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας». θ. τ.

— **Καμὺ** (Camus), ***Κάρολος-Στέφανος-Λουδοβῖκος.*** Γάλλος μαθηματικὸς (1699—1768). Εἰργάσθη εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μήκους τοῦ μεσημβρινοῦ πρὸς καθορισμὸν τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὑπέβαλε διάφορα ὑπομνήματα, ἀναφερόμενα εἰς ζητήματα μηχανικῆς καὶ ὑδραυλικῆς. Σ. Μ.-Ο.

Καμυζᾶ (Camusat), ***Ἰωάννης.*** Διάσημος Γάλλος τυπογράφος, ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1639. Κατέστη γνωστὸς ὡς ἐκδότης ὡραίων ἔργων, καὶ μόνη δὲ ἡ ἀνάληψις παρ' αὐτοῦ τῆς ἐκδόσεως συγγράμματός τινος ἐξησφάλιζε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου. Διορισθεὶς τῷ 1634 βιβλιεκδότης τῆς νεοσυστάτου Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐγένετο ταυτοχρόνως γραμματεὺς αὐτῆς. Μὴ ἔχουσα αὕτη μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεώς της εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λούβρου μόνιμον οἴκημα, συνήρχετο παρ' αὐτῷ. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐξέδωκεν ἴδιον αὐτοῦ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Négociations et traité de paix de Cateau-Cambresis». Ἡ κηδεία του ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, παριστάντων τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐν σώματι εἰς αὐτήν. Ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ ἐζήτησεν, ὅπως τὴν θέσιν του καταλάβῃ ὁ ἐκδότης Κρεμοαζύ, ἀλλ' ἡ Ἀκαδημία διώρισε τὴν χήραν τοῦ Καμυζᾶ· αὕτη παρουσιάσθη ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς της Ντυσάν, ὅστις ὡρκίσθη ἀντ' αὐτῆς καὶ ὑπεσχέθη, ὡς ἀναφέρει ὁ Παλλισσόν, ὅτι θὰ ἠκολούθει τὰς φροντίδας, τὴν περίσκεψιν καὶ τὴν προθυμίαν τοῦ συζύγου της. θ. Β.

Καμύσιν (Kamyshin) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Σαρατὼβ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βόλγα. Εἶναι σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον δημητριακῶν καὶ ἀλατος. Κάτ. 18.977. Ἐν αὐτῇ Πέτρος ὁ Μέγας ἀνήγειρεν ἰσχυρὸν φρούριον, γνωστὸν μέχρι τοῦ 1780 ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «φρούριον Δημητρίεβσκ». Πολλοὶ τῶν κατοίκων της εἶναι Γερμανοὶ ἐγκατασταθέντες ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μ. Ν. Δ.

Καμυλὼρ (Kamyschlov καὶ Kamouichlov) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα διαμερίσματος ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Πέρμ, ἀνατολικῶς τῶν Οὐραλίων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πυσμά. Κάτ. 11.849. Ὁλόκληρον τὸ διαμέρισμα ἔχει ἔκτασιν 15.277 τ. χλμ. καὶ 310.000 κατ. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακά. Μ. Ν. Δ.

Καμύτζης, *Εὐστάθιος.* Στρατηγὸς Βυζαντινός, συμμετασχὼν τῷ 1090 τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ κατὰ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Τούρκων. Ὁμοίως εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1108 κατὰ τῶν εἰς Ἀλβανίαν ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν (1115—1116) τοῦ Ἀλεξίου ἐναντίον τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου, ἀποσταλεὶς μετ' ἀποσπάσματος πρὸς τὴν Κέδρην (40 χλμ. ΒΑ τοῦ σημερινοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ) ἐπετέθη κατὰ πολυαριθμοτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἰχμαλωτίσας πλείστους καὶ κυριεύσας ἄπειρα λάφυρα. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ὅμως κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπανελθόντων Τούρκων ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τέλει φονευθέντων καὶ διασκορπισθέντων τῶν ἀνδρῶν του καὶ τραυματισθέντος τοῦ ἵππου παρέμεινε μόνος ἔναντι τῶν καταδιωκόντων αὐτὸν ἐχθρῶν. Καταλαβὼν δρῦν τινα καὶ στηρίξας ἐπ' αὐτῆς τὰ νῶτά του ἐμάχετο μετὰ λύσσης, φονεύων πάντα τολμῶντα νὰ τὸν πλησιάσῃ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων Μουχοῦμετ θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν του ἀνεκάλεσε τοὺς στρατιώτας του καὶ προέτρεψε τὸν Καμύτζην νὰ παραδοθῇ, ὑποσχόμενος αὐτῷ πᾶσαν ἀπάθειαν.

Αἰχμαλωτισθεὶς οὕτω ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡδηγήθη ἔφιππος, ἀλλ' ἁλυσίδετος εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Μετά τινας ἡμέρας, ἐπωφεληθεὶς νέας συγκρούσεως τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, κατώρθωσε νὰ ἀποδράσῃ καὶ μετὰ περιπλανήσεις μακρὰς ἀνὰ τὰ ὄρη ἔφθασε χωλαίνων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξίου, ὅστις περιχαρὴς τὸν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἀναπαυθῇ. Ν. ΚΛΣ

— **Καμύτζης, *Ἰωάννης.*** Βυζαντινὸς στρατηγὸς τοῦ κράτους τῆς Νικαίας. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ Ἰωάννου Γ' Βατάτση τῷ 1225 μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰσσῆ εἰς Θρᾴκην, ἐνίκησε τοὺς Λατίνους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Θεόδωρος Α' Ἄγγελος ὁρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλονίκης κατέλαβε τὴν Δ. Θρᾴκην καὶ πολιορκήσας τὴν Ἀδριανούπολιν ἐξηνάγκασε τὸν Καμύτζην καὶ Ἰσσῆν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ νὰ ἐκκενώσωσιν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἔξοδόν του ὁ Καμύτζης, συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Θεοδώρου, οὔτε ἀφίππευσεν, οὔτε ἐχαιρέτησεν αὐτὸν ὡς βασιλέα. Ὀργισθεὶς ὁ Θεόδωρος ἐξύβρισε δεινῶς τὸν Καμύτζην, παρ' ὀλίγον δὲ καὶ ῥαβδισμοὺς θὰ κατέφερεν ἐναντίον του. Διὰ τὴν διαγωγήν του ταύτην ἐτιμήθη ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, ὅστις προήγαγεν αὐτὸν εἰς ἑταιρειάρχην, δηλαδὴ ἀρχηγὸν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Ν. ΚΛΣ

— **Καμύτζης, *Κωνσταντῖνος.*** Σύζυγος τῆς Μαρίας Κομνηνῆς, εἰς ὃν ἐποίησεν ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος ὑπὸ τύπον διαλόγου.

— **Καμύτζης, *Μανουήλ.*** Στρατηγὸς Βυζαντινός, ὅστις ἀποσταλεὶς τῷ 1189 μετ' ἄλλων πρὸς περιστολὴν τῶν δηώσεων τῶν σταυροφόρων, οἵτινες κατήρχοντο διὰ τῆς ΒΔ Θρᾴκης πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡττήθη ὑπ' αὐτῶν καὶ κατέφυγε συντετριμμένος εἰς Ἀχρίδα τῆς Μακεδονίας. Τῷ 1196 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου εἰς Βουλγαρίαν, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὸν ἁρπάσαντα τὸν βουλγαρικὸν θρόνον *Ἰβάγκον*· μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ διαβῇ τὰ στενὰ τοῦ Αἵμου ἐπανῆλθεν ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετ' ὀλίγον κατέφυγε καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Ἀσὰν ἐκδιωχθεὶς Ἰβάγκος. Στασιάσαντος μετ' ὀλίγον καὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἀπεστάλη ἐναντίον του (τῷ 1198) ὁ Καμύτζης, ὅστις ἐν ἀρχῇ κατεδίωξεν αὐτόν, ἀλλ' ἐν τέλει ἐμπλακεὶς εἰς ἐνέδραν ᾐχμαλωτίσθη καὶ ὡδηγήθη δέσμιος εἰς Βουλγαρίαν. Ἐπικολεσθεὶς ἔπειτα ὅθεν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἀλεξίου, ἵνα διὰ λύτρων ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν του καὶ μὴ τυχὼν ταύτης, προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Βλάχου τοπάρχου τῆς Στρουμνίτζης Χρυσοῦ ἢ Στραζομίρ καὶ εἰσέβαλε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος δηῶν τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, μέχρις οὗ κατετροπώθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων. Ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

καμφαίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *καμφένιον.*

καμφάνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.].* Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου:

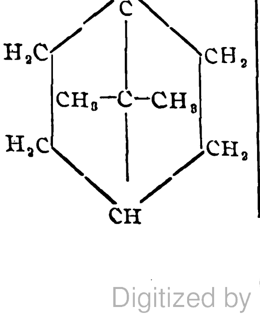

παρασκευαζόμενος δι' ἀναγωγῆς τοῦ βορνυλιωδιδίου. Λευκοὶ κρύσταλλοι τηκόμενοι εἰς 154° καὶ βράζοντες εἰς 160°. Κετονικὸν παράγωγον τούτου εἶναι ἡ *καμφορά.* Σ. Γ.

καμφένιον (τό), ἡ *καμφαίνη [Ὀργ. Χημ.].* Ὁ μοναδικὸς ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶν στερεὸς ὑδρογονάνθραξ τῆς τερπενικῆς σειρᾶς. Ἔχει τὸν ἔναντι τύπον καὶ ἀποτελεῖ μαλακὴν κρυσταλλικὴν μᾶζαν ὀσμῆς καμφορᾶς. Τήκεται εἰς 55°, βράζει εἰς 158°—160°, ἔχει εἰδ. βάρος 0,8422 καὶ δείκτην διαθλάσεως εἰς 55° 1,45514. Ἐμφανίζεται εἰς δεξιόστροφον, ἀριστερόστροφον καὶ ἀδρανῆ μορφήν. Ἡ δεξιόστροφος καὶ ἀριστερόστροφος μορφὴ ἀπαντῶσιν εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια. Καμφένιον παρασκευάζεται ἐκ τοῦ βορνυλοχλωριδίου καὶ ἰσοβορνυλοχλωριδίου δι' ἀποσπάσεως ὑδροχλωρίου, ἐκ τῆς βορνεόλης διὰ θερμάνσεως εἰς 200° μετ' ὀξίνου θειικοῦ καλίου, ἐκ τῆς ἰσοβορνεόλης διὰ βρασμοῦ μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος, ἐκ τοῦ ὑδρίτου τοῦ καμφενίου διὰ κατεργασίας μετ' ἀραιῶν, θερμῶν ἀνοργάνων ὀξέων. Μεθ' ὑδροχλωρίου ἑνοῦται τὸ καμφένιον εὐκόλως πρὸς ἰσοβορνυλοχλωρίδιον (σημ. τήξεως περίπου 157°), ἐνῷ εἰς πολὺ χαμηλὴν θερμοκρασίαν λαμβάνεται τὸ ἀσταθὲς *ὑδροχλωρίδιον τοῦ καμφενίου* (σημ. τήξεως 125—127°), ὅπερ εὐκόλως μεταπίπτει εἰς ἰσοβορνεόλην. Ἐκ τοῦ ὑδροχλωριδίου τοῦ καμφενίου δι' ἐπιδράσεως γάλακτος ἀσβέστου λαμβάνεται δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ χλωρίου δι' ὑδροξυλίου ὁ *ὑδρίτης τοῦ καμφενίου,* τηκόμενος εἰς 150° καὶ βράζων εἰς 205°. Τὸ καμφένιον ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον προϊὸν τῆς ἐκ τερεβινθελαίου παρασκευῆς τῆς καμφορᾶς. Σ. Γ.

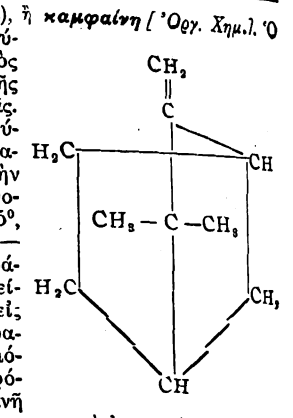

καμφολικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου: λαμβανόμενον ἐκ τῆς καμφορᾶς ἢ βορνεόλης ἢ ἰσοβορνεόλης διὰ θερμάνσεως μετὰ καυστικοῦ κάλεος εἰς θερμοκρασίαν 250—280° καὶ ἀποσυνθέσεως τοῦ προϊόντος δι' ὕδατος. Δι' ὀξειδώσεως παρέχει τὸ *καμφορικὸν ὀξύ.* Τήκεται εἰς 105—106°. Σ. Γ.

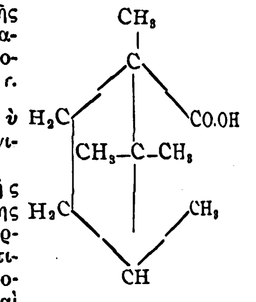

καμφορὰ (ἡ) (Camphora ἢ Cinamomon Camphora) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν πολυκαρπικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν λαυριδῶν ἢ δαφνιδῶν, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Εἶναι δένδρα ἀειθαλῆ, κοσμητικά, φαρμακευτικά, ἀρωματικά, βιομηχανικὰ κλπ., εὐδοκιμοῦντα εἰς ἔδαφος ὑγρὸν καὶ πορῶδες καὶ ὑπὸ κλῖμα θερμόν. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν εἶναι:

Καμφορὰ ἡ δρυοβαλάνωψ.

Καμφορὰ ἡ φαρμακευτικὴ (Camphora officinalis) ἐξ ἧς ἐξάγεται ἡ γνωστὴ *καμφορὰ* (βλ. λ.). Εἶναι δένδρον φθάνον τὰ 50 μέτρα πολλάκις. *Καμφορὰ ἡ δρυοβαλάνωψ ἢ δρυοβαλάνωψ ὁ ἀρωματικὸς* (Dryobalanops aromatica ἢ Dryobalanops camphora). Καὶ τὰ δύο εἴδη πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Κ. ΠΑΠ.

καμφορὰ (ἡ), ἡ *καμφουρά,* ἡ *καφουρά,* ἡ *κάμφορα [Ὀργ. Χημ.].* Κυκλικὴ κετόνη τοῦ τύπου:

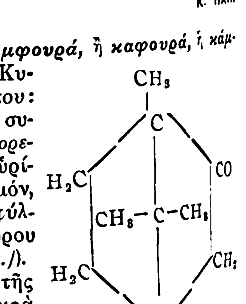

Ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ *καμφορελαίου* (βλ. λ), ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸν κορμόν, τοὺς κλάδους καὶ τὰ φύλλα τοῦ καμφοροδένδρου (βλ. λ. *καμφορὰ [Βοτ.]*).

Πρὸς παραλαβὴν τῆς καμφορᾶς τὰ εἰς μικρὰ τεμάχια κοπέντα καμφορόδενδρα ὑποβάλλονται εἰς ἁπλῆν ἀπόσταξιν μεθ' ὕδατος, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀποσταγματος ἐπιπλέον μῖγμα στερεᾶς καμφορᾶς καὶ καμφορελαίου παραλαμβάνεται καὶ διηθεῖται δι' ἀχύρων, ὁπότε ἀποχωρίζεται τὸ στερεὸν μέρος, ἤτοι ἡ ἀκαθάριστος καμφορά. Τ.

Digitized by Google

τοιοῦτον ἀκάθαρτον προϊὸν ἀπεστέλλετο ἄλλοτε ὡς εἶχεν εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν, ὅπου καὶ ἐγένετο ὁ καθαρισμός του, σήμερον ὅμως τὸ μέγιστον μέρος αὐτοῦ καθαρίζεται τελικῶς ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ὁ καθαρισμὸς οὗτος ἐπιτελεῖται δι' ἐξαχνώσεως, ἀφοῦ προηγουμένως ἀναμιχθῇ τὸ ἀκάθαριστον προϊὸν μετ' ἄνθρακος, ἀσβέστου ἢ ρινημάτων σιδήρου, χρησιμοποιουμένων ὑαλίνων ἢ σιδηρῶν δοχείων ἐξαχνώσεως.

Ἡ καθαρὰ καμφορὰ ἀποτελεῖ λευκὴν διαφανῆ μᾶζαν ἰδιαζούσης ὀσμῆς, γεῦσιν δὲ ἔχει καυστικὴν πικράν, ἀφίνουσαν ἐν τέλει δροσιστικὸν αἴσθημα. Εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι ἐλάχιστα διαλυτὴ (1 : 1200), παρέχουσα οὐχ ἧττον ὅμως σαφῆ τὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσίν της. Μικρὰ τεμάχια αὐτῆς ριπτόμενα ἐπὶ τοῦ ὕδατος λαμβάνουσι χαρακτηριστικὴν περιστροφικὴν κίνησιν. Ὑπὸ τῶν ἄλλων συνηθεστέρων διαλυτικῶν ὑγρῶν, ὡς ἀλκοόλης, αἰθέρος, χλωροφορμίου, λιπαρῶν καὶ αἰθερίων ἐλαίων, παραλαμβάνεται αὕτη εὐκόλως. Ἡ καμφορὰ καίεται μετ' αἰθαλιζούσης φλογός, τήκεται εἰς 175°, βράζει εἰς 204°, ἐξατμιζομένη ὅμως καταφανῶς καὶ εἰς συνήθη θερμοκρασίαν, εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται καὶ ἡ ὡς ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσα περιστροφικὴ κίνησις τῶν τεμαχίων αὐτῆς, ριπτομένων ἐπὶ ὕδατος. Ἡ κίνησις αὕτη σταματᾷ μετὰ τὴν προσθήκην ὀλίγου λίπους ἢ ἐλαίου. Ἡ καμφορὰ νοθεύεται συνήθως διὰ φυτικῶν λιπῶν, παραφφίνης, ὡς καὶ διὰ τῆς καλουμένης τεχνητῆς καμφορᾶς (ὑδροχλωρικοῦ πινενίου). Τὰ πρῶτα ἀνιχνεύονται ὡς παραμένοντα κατὰ τὴν θέρμανσιν ἐν κάψῃ ἐκ πορσελλάνης, τὸ δὲ τελευταῖον διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου χλωρίου. Ἡ καμφορὰ χρησιμοποιεῖται πολλαπλῶς ἐν τῇ φαρμακευτικῇ (βλ. κατωτ.) Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται κατὰ τοῦ σκόρου, ὡς καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ κελλουλοΐτου καὶ τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος. Ἡ διατήρησις τῆς καμφορᾶς λόγῳ τῆς πτητικότητος αὐτῆς καὶ τῆς διαπεραστικῆς της ὀσμῆς πρέπει νὰ ἐπιτελῆται ἐντὸς ὑαλίνων ἢ μεταλλικῶν δοχείων καὶ εἰς ψυχροὺς χώρους. Ἡ καμφορὰ ἀπαντᾷ εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς, ἤτοι δεξιοστρόφον καὶ ἀριστεροστρόφον, ἡ κατ' ἐξοχὴν δὲ καμφορὰ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος εἶναι ἡ δεξιοστρόφος μορφή. Ἡ ἀριστεροστρόφος μορφὴ ἀπαντᾷ εἰς πολὺ μικρὰ ποσὰ εἴς τινα αἰθέρια ἔλαια.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν παρασκευάζονται μεγάλαι ποσότητες καμφορᾶς συνθετικῶς, χρησιμοποιουμένης ὡς πρώτης ὕλης τερεβινθελαίου. Δι' ἐπιδράσεως ἀερίου ὑδροχλωρίου τὸ ἐν τῷ τερεβινθελαίῳ ὑπάρχον *πινένιον* μετατρέπεται εἰς κρυσταλλικὸν ὑδροχλωρικὸν πινένιον, ὅπερ διὰ διαφόρων μεθόδων μετατρέπεται εἰς τὸ ἰσομερὲς *καμφένιον*, τὸ ὁποῖον δι' ὀξειδώσεως παρέχει τὴν καμφοράν. Ἡ συνθετικὴ αὕτη καμφορὰ ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς κόνις ἢ κρυσταλλωμένη εἰς πίνακας, διακρίνεται δὲ τῆς φυσικῆς διὰ τῆς ὀπτικῆς συμπεριφορᾶς, ἤτοι εἶναι ὀπτικῶς ἀδρανὴς ὡς ἀποτελουμένη ἐξ ἴσων ποσοτήτων δεξιοστρόφου καὶ ἀριστεροστρόφου. Ἡ ἀνωτέρω μελετηθεῖσα φυσικὴ καμφορὰ καλεῖται καὶ *ἰαπωνικὴ καμφορὰ* πρὸς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *καμφορὰν τοῦ* Borneo, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι πραγματικὴ καμφορὰ ἀλλὰ *βορνεόλη*.

Καμφορὰ τεχνητή. Καλεῖται συνήθως τὸ ὑδροχλωρικὸν πινένιον, ἤτοι ἡ κρυσταλλικὴ μᾶζα ἡ λαμβανομένη διὰ διοχετεύσεως ξηροῦ ὑδροχλωρίου εἰς πινένιον. Ἡ μᾶζα αὕτη τήκεται εἰς 131° καὶ βράζει εἰς 208°, ἔχει δὲ ὀσμὴν καμφορᾶς. Χημικῶς χαρακτηρίζεται καὶ ὡς χλωρίδιον τῆς βορνεόλης καὶ εἶναι ἐνδιάμεσον προϊόν, ὡς εἴδομεν, τῆς παρασκευῆς τῆς συνθετικῆς καμφορᾶς.

Καμφορᾶς ἀναπληρώματα. Οὕτως ἐκλήθησαν ἀρχικῶς προϊόντα ἀνάλογα πρὸς τὴν νιτροκυτταρίνην, ἅτινα κατεργαζόμενα κατ' ἀναλόγους πρὸ αὐτὴν μεθόδους ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τοῦ κελλουλοΐτου παρεῖχον μάζας ἐχούσας τὰς αὐτὰς τεχνικὰς ἰδιότητας τοῦ κελλουλοΐτου. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει μέχρι τοῦδε οὐδὲν προϊὸν ἀνευρέθη, ὅπερ νὰ δύναται πλήρως νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν καμφορὰν ἐν τῷ κελλουλοΐτῳ, ἤτοι νὰ εἶναι ἄοσμον, δυσκολώτερον ἀναφλέξιμον καὶ εὐθηνότερον αὐτῆς.
σ. γ.

—*[Φαρμ. Χημ.]* Ἡ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν χρησιμεύουσα *καμφορὰ* εἶναι ἡ κεκαθαρμένη. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεων, καταποτίων ἢ γαλακτωμάτων, ὡς φάρμακον ἀντισπασμωδικόν, διεγερτικὸν τῆς καρδιακῆς λειτουργίας, ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ τέλος ὡς εἰδικὸν καταπραϋντικὸν ἐπὶ ὑστερίας καὶ τῶν νυκτερινῶν στύσεων. Ἡ καμφορὰ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ἢ χρισμάτων, ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑποδορίων ἐνέσεων. Αἱ ὑποδόριοι ἐνέσεις τῆς καμφορᾶς ἐνδείκνυνται ὡς διεγερτικαὶ τῆς καρδίας ἐπὶ καρδιακῆς καταρρίψεως (collaps) καὶ ὡς καταπραϋντικαὶ ἐπὶ χρονίων κατάρρων τῶν βρόγχων. Τὰ χρίσματα καὶ αἱ ἀλοιφαὶ τῆς καμφορᾶς χρησιμεύουν ὡς καταπραϋντικὸν καὶ ἀντιρρευματικὸν φάρμακον. Εἰς μεγάλας δόσεις ἡ καμφορὰ δρᾷ δηλητηριωδῶς, προκαλοῦσα γαστρικὰς διαταραχάς, ἐμέτους, κωλικούς, σπασμούς, αἱματουρίαν, παράλυσιν τῆς καρδίας καὶ συγκοπάς, ἃς ἐπακολουθεῖ ἐνίοτε ὁ θάνατος, αἱ δηλητηριάσεις ὅμως αὗται εἶναι σπάνιαι. Ἡ καμφορὰ ἀπορροφεῖται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν, ἀποβάλλεται δὲ μερικῶς διὰ τῶν πνευμόνων καὶ μερικῶς διὰ τοῦ οὔρου, ἀφοῦ ὀξειδωθῇ πρὸς καμφογλυκουρονικὸν ὀξὺ καὶ ἕτερόν τι μὴ καλῶς καθορισθὲν ὀξύ. Ἐφ' ὅλων τῶν βλεννομεμβρανῶν ἡ καμφορὰ δρᾷ ἐρεθιστικῶς, προκαλοῦσα αἴσθημα καύσωνος καὶ ὑπεραιμίας τοπικῆς. Εἰς μικρὰς δόσεις αὐξάνει τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας, ἐνῷ εἰς μεγάλας δόσεις ἐλαττοῖ αὐτούς, προκαλοῦσα ἀναφροδισίαν καὶ ἔκλυσιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων, ἧς προηγεῖται ψυχικὴ διέγερσις. Ἡ καμφορὰ προκαλεῖ κατὰ τὴν περίοδον τῆς διεγέρσεως ἐπιτάχυνσιν τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων, αἵτινες καταπαύουν σχεδὸν εἰς λίαν ηὐξημένας δόσεις. Εἰς τοὺς πυρέσσοντας καὶ ὑγιεῖς ὑποβιβάζει τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος, αὐξάνει ὅμως συγχρόνως τὸν ἀριθμὸν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων, ὡς ἐπίσης τὸ ποσὸν τῶν οὔρων καὶ τοῦ ἱδρῶτος, ὡς καὶ τὰς βρογχικὰς ἐκκρίσεις. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ἡ καμφορὰ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ καμφορούχου ἐλαίου (Oleum camphoratum), τοῦ καμφορούχου πνεύματος (Spiritus camphoratus), τοῦ καμφορούχου χρίσματος (Linimentum camphoratum), τῆς καμφορικῆς ἀλοιφῆς (Unguentum camphoricum), τοῦ σαπωνούχου ἐμπλάστρου (Emplastrum saponatum) τοῦ καμφορικοῦ ὀξέος, τῆς μονοβρωμιούχου καμφορᾶς, ἥτις ἀναγράφεται ὡς ἀπολυαντικόν. Ἀσύμβατα φάρμακα τῆς καμφορᾶς εἶναι τὸ σαλικυλικὸν ὀξύ, ἡ φαινόλη, ἡ μινθόλη, ἡ σαλόλη, ἡ θυμόλη, ἡ ρεσορκίνη, ἡ πυρογαλλόλη, ἡ ἀντιπυρίνη κ.λ.π., ἅτινα δίδουν μετὰ τῆς καμφορᾶς διαρρέοντα μείγματα. Ἡ καμφορὰ ἐχρησιμοποιήθη λίαν ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων πρὸς παρασκευὴν τῶν τροχίσκων τοῦ Mésue. Κατὰ τὰς ἀναγραφὰς τοῦ ἰατροῦ Actuarius ἡ καμφορὰ ἐχρησίμευε πρὸς παρασκευὴν τροχίσκων, ἀναγραφομένων ὡς εἰδικοῦ φαρμάκου κατὰ τοῦ διαβήτου.
κ. γ. μ.

—*[Ἐμπορευματολ.]* Ἡ *καμφορὰ* τοῦ ἐμπορίου, λαμβάνεται ἐκ τοῦ καμφοροδένδρου, τὸ ὁποῖον εὐδοκιμεῖ κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν νῆσον Φορμόζαν (τῆς Ἰαπωνίας), κατὰ δεύτερον δὲ εἰς τὴν Νότιον Κίναν (μὲ παραγωγὴν οὐχὶ κανονικήν), τὴν λοιπὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ἰνδοκίναν. Ἡ Ἰαπωνία ἀπὸ τοῦ 1902 ἔχει μονοπωλήσει τὸ ἐμπόριον τῆς καμφορᾶς· ἡ νῆσος Φορμόζα παρέχει τὰ $^4/_5$ τῆς συνολικῆς παραγωγῆς της, ὅλαι δὲ αἱ λοιπαὶ νῆσοι αὐτῆς τὸ $^1/_5$. Ἡ Ἰαπωνία κατέχει τὰ σκῆπτρα εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς καμφορᾶς, παρ' ὅλον ὅτι ἐγένοντο ἀπόπειραι καλλιεργείας αὐτῆς καὶ ἐν Καλιφορνίᾳ (Ἡν. Πολιτειῶν) Ἰνδίαις, Κεϋλάνῃ, Γογκίνῳ, Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, Ἀλγερίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ ἀκόμη. Τοῦτο δὲ συμβαίνει κυρίως, διότι τὰ δένδρα τῆς Ἰαπωνίας φθάνουσι τὴν ἡλικίαν καὶ τῶν 100 ἀκόμη ἐτῶν, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ χῶραι εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ κατεργάζωνται, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, νεαρὰ ἀκόμη τοιαῦτα. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς χώρας ταύτης φθάνει ἐνίοτε καὶ τὰς 9.000 τόννων. Σήμερον κατασκευάζεται πλέον ἡ καμφορὰ καὶ συνθετικῶς διὰ πλείστων ὅσων μεθόδων. Ἡ καμφορὰ χρησιμεύει, ἐκτὸς εἰς τὴν φαρμακευτικήν, καὶ πρὸς προφύλαξιν τοῦ ἐρίου καὶ τῆς μετάξης ἀπὸ τῶν ἐντόμων, κυρίως ὅμως εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς *κυτταροειδοῦς* (celluloid), ἥτις ἀπορροφεῖ τὰ $^8/_{10}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.
Α. Μ. ΣΥΡΙΓΟΣ

καμφοραὶ (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως ἄλλοτε γενικῶς τὰ ὀξυγονοῦχα παράγωγα τῶν τερπενῶν (ἀλκοόλαι, κετόναι, ἀλδεΰδαι) λόγῳ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν ἰαπωνικὴν καμφοράν. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην κατετάσσοντο κυκλικὰ καὶ ἄκυκλα σώματα, ὡς ἡ *βορνεόλη*, ἡ *τερπίνη*, ἡ *γερανιόλη*, ἡ *κιτράλη* κλπ.
σ. γ.

καμφορέλαιον (τὸ) *[Χημ.]*. *Ἰαπωνικὸν* ἢ *φυσικὸν* καλεῖται κυρίως τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ καμφοροδένδρου (βλ. λ. *καμφορά*), ἐπίσης ὅμως *καμφορέλαιον* καλεῖται δὲ ἐν τῷ ἐμπορίῳ λέγεται τὸ μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς καμφορᾶς ὑπολειπόμενον ἔλαιον. Τὸ ἔλαιον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φωτιστικὴ ὕλη. Τὸ ἀκαθάριστον τοῦτο καμφορέλαιον, ὅπερ εἶναι κίτρινον ἕως φαιόν, ἰσχυρᾶς ἀπὸ καμφορᾶς ὀσμῆς ὑγρόν, ἢ ἔρχεται ὡς τοιοῦτον εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ὑφίσταται ἐν Ἰαπωνίᾳ κλασματικὴν ἀπόσταξιν, χωριζόμενον εἰς *καμφοράν*, *λευκὸν καμφορέλαιον* καὶ *ἐρυθρὸν καμφορέλαιον*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κλάσμα ἀποτελεῖται ἐκ σαφρόλης, ἐνῷ τὸ λευκὸν συνίσταται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τερπενῶν, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται λόγῳ τῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὸ τερεβινθέλαιον ἀντ' αὐτοῦ. Τὸ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐρχόμενον καμφορέλαιον χρησιμοποιεῖται πρὸς παραλαβὴν τῆς καμφορᾶς καὶ τῆς σαφρόλης, λαμβανομένων ὡς παραπροϊόντων ἐλαφροῦ καμφορελαίου, βαρέος καμφορελαίου καὶ κυανοῦ καμφορελαίου. Τὸ ἐλαφρὸν καμφορέλαιον περιέχει κυρίως τερπένας καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ τερεβινθελαίου εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν λακκῶν, ὡς καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν συνήθων σαπώνων. Τὸ βαρὺ καμφορέλαιον, τὸ ὁποῖον περιέχει κυρίως σαφρόλην, εὐγενόλην, κινεόλην καὶ τερπινεόλην, χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων καὶ ὡς λιπαντικὸν μέσον, ἐνῷ τὸ κυανοῦν τέλος καμφορέλαιον, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἐκ σεσκιτερπεναλκοολῶν, χρησιμοποιεῖται ὡς συνεκτικὸν μέσον τῶν συνήθων ἀρωμάτων σαπώνων.

Τὸ ὡς ἀνωτέρω φυσικὸν ἢ ἰαπωνικὸν καμφορέλαιον δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ σύνηθες καμφορέλαιον τῆς φαρμακοποιίας (Oleum camphoratum).
σ. γ.

—*[Φαρμ.]* Τὸ *καμφορέλαιον* ἢ *καμφορροῦχον ἔλαιον* εἶναι φαρμακοτεχνικὸν σκεύασμα, περιέχον 10% καμφοράν, λαμβάνεται δὲ διὰ διαλύσεως 1 μ. καμφορᾶς εἰς 9 μ. ἐλαίου ἐλαιῶν. Τὸ καμφοροῦχον ἔλαιον εἶναι ὑγρὸν κίτρινον, ὀσμῆς καμφορᾶς. Κατὰ τὴν θέρμανσιν αὐτοῦ ἐπὶ ὥραν ἐν κάψῃ πορσελλάνης ἐπὶ ἀτμολούτρου δέον νὰ χάσῃ περίπου ἓν δέκατον τοῦ βάρους αὐτοῦ.
κ. γ. μ.

καμφορικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

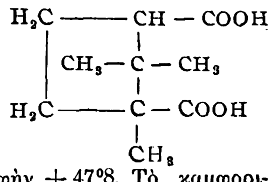

λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τῆς καμφορᾶς διὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ μονοκλινεῖς κρυστάλλους (φύλλα ἢ βελόνας) τηκομένους εἰς 187°. Εἶναι δεξιοστρόφον, ἔχον εἰδικὴν στροφὴν + 47°8. Τὸ καμφορικὸν ὀξὺ δρᾷ ἀντισηπτικῶς, ἀντιπυρετικῶς καὶ εἰς μεγαλύτερα ποσὰ διουρητικῶς καὶ ὡς ἀντιιδρωτικόν, διὸ καὶ χρησιμοποιεῖται πολλαχῶς ἐν τῇ θεραπευτικῇ.
σ. γ.

καμφορόδενδρον (τό)· βλ. *καμφορὰ* [Βοτ.].

καμφοροκινόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_8H_{14}\langle\begin{smallmatrix}CO\\|\\CO\end{smallmatrix}$ λαμβανομένη ἐκ τῆς ἰσονιτρωδοκαμφορᾶς, ἥτις παρασκευάζεται ἐκ τοῦ καμφορικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 188°.
σ. γ.

καμφορονικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Τρικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$COOH.\ CH_2.\ C(CH_3)\ (COOH).\ C(CH_3)_2.\ COOH$$

λαμβανόμενον δι' ἐντόνου ὀξειδώσεως τῆς καμφορᾶς ἢ τοῦ καμφορικοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 135°.
σ. γ.

καμφόροσμος (ὁ) (Camphorosma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ πολυετῆ, ἡμιθαμνώδη, ἐπίσκληρα, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ἀμμώδεις περιφερείας, ἰδίᾳ τῆς Πελοποννήσου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *καμφόροσμος ἡ μονσπελιανὴ* (Camphorosma monspeliaca), φυτὸν ἀνθοῦν περὶ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου.
κ. παπ.

καμφοροσουλφονικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγον τῆς *καμφορᾶς*. Διαρρέοντα πρίσματα τηκόμενα εἰς 193°.
σ. γ.

καμφουρὰ (ἡ)· βλ. *καμφορά*.

καμφουρένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Διτερπένιον τοῦ τύπου $C_{20}H_{32}$, ἀπαντῶν εἰς τὰ ἀνώτερα κλάσματα τοῦ καμφορελαίου. Βράζει ὑπὸ πίεσιν 11 χστμ. εἰς 180—190°
σ. γ.

Κάμψα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κρουσσαίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Ζ' 123) μεταξὺ Γιγώνου (νῦν Ἐπανωμῆς) καὶ Σμίλας. Παρὰ τῷ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ φέρεται καὶ *Κάψα*. Πιθανὸν δὲ κατά τινας νὰ ἐκαλεῖτο καὶ *Καναστραία*, ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου, παρὰ τὸ ὁποῖον ἔκειτο. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀναφέρεται εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τῶν Ἑλληνοταμιῶν τῶν ἐτῶν 454—432 π. Χ. ὡς καταβάλλουσα τὸν συμμαχικὸν φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τῆς Κάμψας ἢ Κάψας (ἢ καὶ *Σκάψας*) σῴζονται ἀργυρᾶ νομίσματα, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑ καὶ ἀναγόμενα εἰς τὸ 480 π. Χ. περίπου. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος κατεστράφη, ἄγνωστον.
Α. Θ. Σ.

— **Κάμψα** *[Ἀρχ.]*. Ὀχυρώτατον μεσαιωνικὸν φρούριον τῆς μέσης Ἰταλίας, ἐκτισμένον ἐπὶ ἀποτόμων βράχων. Μετὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Γότθων ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων καὶ τὴν ἐξόντωσιν τῶν εἰς Ἰταλίαν ἐπιδραμόντων Φράγκων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ναρσῆ, ἑπτακισχίλιοι Γότθοι, συγκεντρωθέντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ραγνάρεως, κατέλαβον τῷ 555 τὸ φρούριον τῆς Κάμψας, τὸ ὁποῖον ἔσπευσεν ὁ Ναρσῆς νὰ πολιορκήσῃ. Ἀρχομένου τῷ 556 ὁ Ράγναρις ἐζήτησε νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ Ναρσῆ ὅπως συνθηκολογήσῃ, κατὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ὅμως συνέντευξιν προσηνέχθη τόσον ὑπεροπτικῶς πρὸς τὸν Ναρσῆν, ὥστε οὗτος ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀποπέμψῃ ἄπρακτον. Ἀπερχόμενος ὁ Ράγναρις ἐτό-

Digitized by Google

ξευσε δολοφονικῶς τὸν Ναρσῆν, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου ἐκδικούμενοι ἐτόξευσαν καὶ ἐτραυμάτισαν ἐπίσης τὸν Ράγναριν· καὶ κατώρθωσε μὲν οὗτος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον, ἀλλὰ μετ᾿ ὀλίγον ἀπέθανεν, ὁπότε οἱ Γότθοι παρέδωσαν τὴν Κάμψαν εἰς τὸν Ναρσῆν καὶ εἶτα ἀπεστάλησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

Κάμψη (Campsie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Στάρλινγγ, ἐπὶ τῆς σιδηρομικῆς γραμμῆς Γλασκώβης — Ἐδιμβούργου, ἀπέχουσα τῆς πρώτης 16 χλμ. Κάτ. 5.400. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, λατομεῖα ἀσβεστολίθου, χημικὰ ἐργοστάσια κ.λ.π. Δ. Σ. Δ.

Κάμψης *[Ἀρχ.]*. Φρούριον τῆς Ἄνω Μοισίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, ΝΑ. τοῦ Βιμιναχίου (νῦν Κοστολάτς) παρὰ τὴν Ταλιάταν (νῦν Μιλανοβάτς) ἐν Σερβίᾳ. Α. Θ. Σ.

Καμψιανοὶ *[Ἀρχ.]*. Γερμανικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Ζ', 291), κατοικῶν παρὰ τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν (Βόρειον ἢ Γερμανικὴν θάλασσαν) πρὸς Β τῶν Χηρούσκων, μεταξὺ τοῦ Λουπία (νῦν Lieppe), δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Ρήνου, καὶ τοῦ Ἀμισία (νῦν Ems). Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐκαλοῦντο *Ἀμσιβάριοι*, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν κειμένη μεταξὺ τῆς Βεστφαλίας πρὸς Δ καὶ τῆς Ὀστφαλίας πρὸς Α, ἀπετέλεσε κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Σαξωνίας. Α. Θ. Σ.

κάμψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ κάμπτειν, λύγισμα: «κάμψις ἐστὶν ἡ ἐξ εὐθέος εἰς περιφερὲς ἢ εἰς γωνίαν μεταβολὴ» *(Ἀριστοτ.)*, «κάμψις τοῦ σώματος πρὸς τὰ δεξιά, — πρὸς τὰ ἀριστερά».

—*[Ἐφηρμ. Μηχ.]* Ἐν τῇ Ἐφηρμοσμένῃ Μηχανικῇ λέγομεν γενικῶς ὅτι ἐλαστική τις ράβδος, δοκός, τόξον ἢ μέρος φορέως ὑπόκειται εἰς *κάμψιν*, ὅταν ἡ δι᾿ ἐξωτερικῶν δυνάμεων ἐπιβάρυνσις τῆς ράβδου κ.τ.λ. εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπέρχηται παραμόρφωσις τοῦ ἄξονος αὐτῶν. Ἡ ἐπὶ κάμψει *ἀντοχὴ* (βλ. λ.) τοιούτων σωμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ροπῆς ἀντιστάσεως αὐτῶν, ἤτοι τοῦ πηλίκου τῆς διαιρέσεως τῆς ροπῆς ἀδρανείας τῆς διανομῆς τῆς δοκοῦ κ. τ. λ. διὰ τῆς ἀποστάσεως τῆς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένης ἰνὸς ἀπὸ τοῦ *οὐδετέρου ἄξονος*. Α. Μ.

— *[Ἱππευτ.]* *Κάμψις* καλεῖται ἡ πρὸς ἓν πλευρὸν πλαγία στροφὴ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου κατὰ τρόπον, ὥστε, καθ᾿ ὃν χρόνον ὁ τράχηλος διατίθεται τοξοειδῶς, τὸ ἐπίλοιπον σῶμα τοῦ ἵππου (ὁ κορμὸς) τηρεῖται εὐθέως. Ἡ κάμψις ἐπιτυγχάνεται διὰ καταλλήλου ἐνεργείας ἡνιῶν καὶ κνημῶν. Ν. Θ. Κ.

—*[Βοτ.]* *Κάμψις* καλεῖται ἐν τῇ βοτανικῇ ἡ ἐν εἴδη κινήσεως ἐπερχομένη ἀνισοταχὴς αὔξησις ὀργάνου τινὸς ἐξ ἀγνώστων ὅλως ἐρεθισμάτων προκαλουμένη. Αἱ κάμψεις αὗται ὀνομάζονται *αὐτόματοι κινήσεις* ἢ *νεύσεις*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *ἐρεθιστικάς, παρατονικὰς* ἢ *ἐξ ἀντιλήψεως* γνωστάς. Εἰς τὰς αὐτονόμους κινήσεις ὑπάγονται: *ἡ ὑπτιοκράτεια*, ὅταν αὐξάνῃ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν ὀργάνων καὶ προκαλῆται κάμψις πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἡ *πρανοκράτεια*, ὅταν γίνεται τὸ ἀντίθετον. Καλεῖται δὲ ἡ κάμψις, *ἁπλῆ* ἢ *ἐκκρεμοειδής*, ὅταν τὰ ταχέως αὐξανόμενα ὄργανα δὲν προχωροῦσι κατ᾿ εὐθεῖαν, ἀλλ᾿ ἐναλλάξ, ὁτὲ μὲν πρὸς μίαν, ὁτὲ δὲ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, *κυκλοτερὴς* δὲ ὅταν ἡ αὔξησις προκαλῇ κίνησιν περιφερειακὴν ἐφ᾿ ὅλων τῶν πλευρῶν τοῦ φυτοῦ. Εἰς τὰς ἐρεθιστικὰς κινήσεις καταλέγονται τὰ *ὀρθότροπα ὄργανα*, εἰς ἃ ἡ κυρίως ρίζα ἀκολουθοῦσα τὴν διεύθυνσιν τῆς βαρύτητος καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτὸς χωρεῖ κατακορύφως πρὸς τὰ κάτω, ἐνῷ ὁ βλαστὸς βαίνει πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἡ *ἀνισοτροπία*, ὅταν ὑπάρχῃ ἀντίδρασις εἰς τὰς ὡς ἄνω φυσιολογικὰς δυνάμεις. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ κάμψις καλεῖται *θετική*, εἰς δὲ τὴν δευτέραν *ἀρνητική*. Κ. ΠΑΠ.

κάμψις (ἡ) (Campsis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονειωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κάμψιν τὴν ριζοβόλον* (Campsis radicans), ἰθαγενὲς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετές, φέρον ἄνθη χρώματος ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ ἢ κιτρινωπὰ καὶ μεγάλα πλατέα χνουδωτὰ φύλλα. Καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν τῶν τοίχων κτλ. Κ. ΠΑΠ.

κάμωμα (τό)· δημοτ., ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει τις, πρᾶξις, ἐνέργεια· || συνήθως εἰς τὸν πληθ. ἀριθ. *καμώματα* (τά)· τρόποι προσποιητοὶ ἢ ἐξεζητημένη, ἀκκισμοί, κοιν. *νάζια*· «πόσο χάνει μὲ τὰ καμώματά της»· || προσποιητὴ ἄρνησις: «ἄφησε τὰ καμώματα καὶ πᾶρέ το».

καμωματᾶς (ὁ), θηλ. *—ματοῦ*· δημοτ., αὐτὸς ποῦ κάμνει καμώματα, ὁ ἀρεσκόμενος νὰ προσποιῆται, νὰ ἀκκίζεται, *ναζιάρης*.

καμωμένος, *—η, —ον*· ἰδιωματ., παρακ. παθ. μετχ. τοῦ *κάμνω*, ὡς ἐπίθ. ὥριμος, μεστός, ἄλλως *γινωμένος*· «τὰ σῦκα, — τὰ σταφύλια εἶναι καμωμένα».

καμώνομαι, ἀόρ. *ἐ)καμώθηκα*· δημοτ., κάμνω καμώματα, προσποιοῦμαι, ἀκκίζομαι, κάμνω πῶς δὲν θέλω: «τοῦ τὰ δίνω, κι᾿ αὐτὸς καμώνεται»· || σιωπῶ, μένω ἄφωνος, παύω νὰ ὁμιλῶ: «καμώσου πιά, μὴ μιλᾷς», «νὰ καμωθῇς νὰ σκάσῃς».

κἂν· δημοτ. *κἄνε*, ἢ *κάνε*· σύνδεσμος διαζευκτικός, *εἴτε — εἴτε, ἢ — ἤ*, ἤδη ἀπὸ τῶν δοκίμων: «ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν» (*Δημοσθ.* 25, 15), «κάποιος ἦρθε, κἄνε ὁ Γιάννης κἄνε ὁ Κώστας», «κἄνε σήμερο κἄνε αὔριο κλείνει χρόνος»· || ἐλαττωτικός, τοὐλάχιστον, συνήθως μετὰ τοῦ *οὔτε* ἢ *οὐδέ*: «δὲν ἐκάθισε οὔτε κἂν δύο μέρες», «δὲν καταδέχεται οὔτε κἂν νὰ μᾶς χαιρετήσῃ», «νά ᾿ρχεσαι κἄνε νὰ σὲ βλέπωμε»· || μετὰ τοῦ *μου*: «νά ᾿ρχεσαι κἄνε μου νὰ σὲ βλέπωμε». «δῶσ᾿ μου κἄνε μου ἑκατὸ δραχμές»· || φρ. «κἂν καὶ κἂν»: «ἐμεῖς ἐξοδέψαμε κἂν καὶ κἂν καὶ δὲν τὰ λογαριάσαμε», «αὐτὴν τὴν ἐζήτησαν κἂν καὶ κἂν καὶ σὲ κανένα δὲν ἔκλινε ἡ γνώμη της».

κὰν (Kan). Μέτρον χωρητικότητος ὑγρῶν, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἓν λίτρον, ἐνῷ ἐν ταῖς ὁλλανδικαῖς Ἰνδίαις ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1,515 τοῦ λίτρου. Ἐν Ἀννὰμ τὸ κὰν εἶναι μονὰς βάρους, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς 624.8 γραμμάρια. Μ Ν. Δ.

Κὰν (Cahn), ***Γουσταῦος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Μὲτς τῷ 1859. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Παρισίοις ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Τῷ 1886 ἵδρυσε τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν «La Vogue». Τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους ἵδρυσε, μετὰ τῶν Ζὰν Μορεάς, Ζὺλ Λαφὸργκ καὶ Πὼλ Ἀντάμ, βραχύβιον περιοδικόν, τὸν «Συμβολιστήν», ὄργανον τῆς σχολῆς τῶν συμβολιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθουν ὡς πρότυπον τὴν ποίησιν τοῦ Στεφάνου Μαλαρμέ. Τῷ 1888 ἔγινεν ἀρχισυντάκτης τῆς «Revue indépendante», ἐξηκολούθησε δὲ δημοσιεύων ποιήματα καὶ κριτικὰς εἰς γαλλικὰ καὶ βελγικὰ περιοδικά, τὰ εὐνοοῦντα ἰδίως τὴν σχολὴν τῶν συμβολιστῶν. Μετὰ τοῦ Κατούλλου Μαντές, συνέστησεν εἰς τὰ θέατρα Ὀντεόν, Ἀντουὰν καὶ Σάρας Μπερνὰρ φιλολογικὰς ἀπογευματινάς, καθ᾿ ἃς ἐδιδάσκοντο θεατρικὰ ἔργα τῶν νέων. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν τὸν ἐλεύθερον στίχον. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ σημαντικώτερα εἶναι: «Συμβολισταὶ καὶ ποιηταὶ τῆς παρακμῆς», πολύτιμος συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς σημερινῆς γαλλικῆς ποιήσεως, «Ἡ αἰσθητικὴ τῆς ὁδοῦ» (1901), «Φιλολογικαὶ σκιαγραφίαι», τὰ ποιήματα: «Τὰ πρῶτα ποιήματα» (1897), «Τραγούδια ἐραστοῦ» (1891), «Τὸ βιβλίον τῶν εἰκόνων» (1897), τὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα: «Τὰ ἄνθη τοῦ πάθους» (1900), «Ὁλλανδικὰ διηγήματα» (1903), «Ἡ ἐρωτευμένη αὐγὴ» (1925) κλπ. Δ Σ. Δ.

— **Κὰν** (Cam ἢ Câo), ***Διέγος***. Πορτογάλος ἐξερευνητής, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τῷ 1484 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου Ε' νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς πρὸς Ν. τοῦ φρουρίου Ἁγίου Γεωργίου τῆς Μίνα. Ἀναχωρήσας ἐκ Λισσαβῶνος μὲ δύο καραβέλλας καὶ παραλαβὼν μεθ᾿ ἑαυτοῦ τὸν κοσμογράφον Μαρτὲν Μπεχαίμ, διέσχισε τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας, προὐχώρησε νοτιώτερον παντὸς προηγηθέντος αὐτοῦ ἐξερευνητοῦ καὶ ἀνεκάλυψε μέγαν ποταμόκολπον, καλούμενον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Ζαΐρ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα Rio de Padrâo. Ὁ ποταμὸς εἶναι ὁ σημερινὸς Κόγγος. Κατὰ τὸ δεύτερον ταξίδιόν του (1485) ἀπεβιβάσθη παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου καὶ ἀνέπλευσε πάλιν τὸν Κόγγον. Δ. Σ. Δ.

— **Κὰν** (Kane ἢ Kent), ***Ἐλίσα***. Ἀμερικανὸς ἐξερευνητής, γεννηθεὶς ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1820. Σπουδάσας τὴν ἰατρικήν, ἐπέβη τῷ 1843 τῆς φρεγάτας «Brandywine» ὡς ἰατρὸς καὶ ἐταξίδευσεν εἰς τὰς Ἰνδίας, Βόρνεον, Σουμάτραν, Φιλιππίνας κλπ. Τῷ 1846 ἐξετέλεσεν ἐξερεύνησιν εἰς τὰς βορείους καὶ δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, φθάσας μέχρι καὶ τῆς Δαχομέης. Τῷ 1850—1852 ὡς ἰατρὸς παρηκολούθησε τὴν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Φραγκλίνου ἀποστολὴν εἰς τὸν Β. πόλον. Τῷ 1853 παρηκολούθησε καὶ δευτέραν εἰς Β. πόλον ἀποστολήν, ἐπιστρέψας τῷ 1855 καὶ δημοσιεύσας ἐκτενεῖς καὶ λεπτομερεῖς περιγραφὰς τῶν ἐξερευνήσεων. Γ. Ν. Ν.

— **Κὰν** (Kahn), ***Ζαντόκ***. Ἀρχιραββῖνος τῆς Γαλλίας (1839—1905). Εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τῶν Ἰουδαίων τῆς Ρωσίας καὶ ἔδειξε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ σιωνιστικὸν κίνημα. Ὑπῆρξεν εὐφραδέστατος ἱεροκήρυξ καὶ ἐξέδωκε: «Sermons et Allocutions», «Religion et Patrie», «Souvenirs et Regrets», «La Servitude d'après la Bible et le Talmud» (1867), «Le livre de Joseph le Zélateur» (1882) κ. ἄ. Γ. ΕΛ.

— **Κὰν** (Kahn), ***Ὄθων - Ἕρμανν***. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος καὶ τραπεζίτης γερμανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1867. Εἰς Ν. Ὑόρκην μετέβη εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν, ἐπολιτογραφήθη ἐκεῖ καὶ ἐπεδόθη εἰς πλείστας ἐπιχειρήσεις, κατορθώσας νὰ γίνῃ κάτοχος σημαντικωτάτης περιουσίας. Ἐγένετο μέτοχος διαφόρων μεγάλων τραπεζιτικῶν οἴκων, σύμβουλος τῆς σιδηροδρομικῆς ἑταιρείας τοῦ Εἰρηνικοῦ, μέλος πλείστων φιλανθρωπικῶν καὶ μουσικῶν συλλόγων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καὶ συνεισέφερεν ἀφειδῶς. Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Γερμανίας τῷ 1918 συνέγραψε τὰ ἔργα: «Τὸ δίκαιον ὑπεράνω τῆς φυλῆς», «Τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα» (1920) καὶ «Δύο ἔτη ἐσφαλμένης φορολογίας». Μ. Ν. Δ.

— **Κὰν** (Kahn), ***Ροβέρτος***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1865 Ἀπὸ τοῦ 1897 καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῇ μουσικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου. Τὰ ἔργα του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μουσικῆς δωματίου, περιλαμβάνουν: 3 κουαρτέττα δι᾿ ἔγχορδα καὶ κλειδοκύμβαλον, ἓν τρίο διὰ κλειδοκύμβαλον, εὐθύαυλον καὶ βιολοντσέλλον· 3 σονάτας διὰ βιολίον· μίαν σονάτταν διὰ βιολοντσέλλον, πολλὰς μελῳδίας· χορῳδίας διὰ γυναικείας φωνὰς καὶ μικτάς· τὸ «Τραγούδι τοῦ Μωάμεθ» διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν κτλ. Γ. Σ.

Κὰν (Kan) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Γεννισεΐσκ, σχηματιζόμενος ἐκ τῶν ὑδάτων μικρῶν τινων λιμνῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων Σαγιάν. Ρέει ἐν ἀρχῇ πρὸς Β. καὶ κατόπιν ΒΔ, μετὰ ροῦν δὲ 530 χλμ. χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Γενισσεΐ. Εἶναι πλωτὸς κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, διότι τὸν χειμῶνα πήγνυται ἐπὶ πεντάμηνον. Ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Κὰν ὑπάρχουσι χρυσοφόρα κοιτάσματα. Μ. Ν. Δ.

— **Κὰν** (Caen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Γαλλίας, (λατιν. Cadonum), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καλβαντὸ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ὂρν καὶ Ὀντόν, κόμβος τῶν δυτικῶν σιδηροδρόμων, διάμεσος σταθμὸς μεταξὺ Παρισίων-Χερβούργου, ἀπέχουσα 240 χλ.μ. ἀπὸ τῆς πρωτευούσης. Ἡ χρονολογία τῆς ἱδρύσεώς της ἀγνοεῖται. Εἰς ἐπίσημον ἔγγραφον ἀναφέρεται διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1027. Γουλιέλμος ὁ Κατακτητὴς συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν μεγέθυνσιν τῆς Κάν, ἀνεγείρας, πλὴν ἄλλων κτιρίων, φρούριον καὶ τὰ δύο περίφημα μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Στεφάνου διὰ τοὺς ἄνδρας, ἱδρυθὲν τῷ 1077, καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος διὰ τὰς γυναῖκας, ἱδρυθὲν τῷ 1083. Κατὰ τὸν Ἑκατονταετῆ πόλεμον ἡ Κὰν περιῆλθε δὶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἄγγλων (1417—1450). Κατὰ τὰ ἔτη 1547, 1584 καὶ 1624 ἠρημώθη σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἐνσκηψάσης πανώλους. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως ἡ Κὰν ἀπετέλεσε κέντρον σοβαρῶν συγκρούσεων μεταξὺ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς πλειστάκις, λόγῳ ἐλλείψεως τροφίμων, ἐστασίασαν. Ἡ φοβερωτέρα ἐξέγερσις ὑπῆρξεν ἡ τῆς 2 Μαρτίου τοῦ 1812, ἥτι κατεστάλη μὲ ἀφάνταστον σκληρότητα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 οἱ κάτοικοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτῆς, καταλύσαντες τὰς ἀρχὰς καὶ φονεύσαντες τὸν στρατιωτικὸν διοικητήν.

Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Κάν, πλὴν τῶν μνημονευθέντων δύο μοναστηρίων, ἄξια λόγου εἶναι καὶ ὁ καθεδρικὸς αὐτῆς ναός, τὸ δημαρχεῖον, τὸ δικαστικὸν μέγαρον, τὸ θέατρον, ἡ βιβλιοθήκη, περικλείουσα ὑπὲρ τοὺς 100,000 τόμους, τὸ πανεπιστήμιον, ἡ ἀκαδημία, ἡ πινακοθήκη κ. ἄ. Ἔχει ὑδρογραφικὴν σχολὴν καὶ σχολὴν καλῶν τεχνῶν καὶ πληθυσμὸν 54.200 κατ. (1928). Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' εἶχεν ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον, ἀλλά, μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἐδίκτου τῆς Νάντης, ἡ πόλις ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἀπό τινων ἐτῶν, ἰδίᾳ ἀφ᾿ ἧς ἐποχῆς ἐπερατώθη ἡ ἑνώνουσα τὸν λιμένα αὐτῆς μετὰ τῆς θαλάσσης διῶρυξ μήκους 14 χλμ., παρατηρεῖται ἀρκετὰ σημαντικὴ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνησις. Εἰσάγει ἄνθρακας, ξυλείαν κ. ἄ. καὶ ἐξάγει σιδηρομετάλλευμα, μηχανήματα καὶ γεωργικὰ προϊόντα, ἔχει μηχανουργεῖα, χυτήρια, ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια χειροκτίων, τριχάπτων, πλεκτῶν ὑφασμάτων κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

κάνα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Μέτρον ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν ναυπηγείων: «κάνα λονδρέζικη»=1 ποῦς ἀγγλικός.— «Κάνα μαλτέζικη» =7 πόδες ἀγγλικοί [Πρβλ. *Γ. Ι. Κοτσοβίλη* «Περὶ ἐξαρτισμοῦ πλοίων», Ἑρμούπολις 1894 σελ. 122.] Σ. Ε. Λ.

Κάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ὀροσειρὰ ἐν Αἰολίδι ἢ Μυσίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας (βλ. *Κάναι*). —2) Πόλις τῆς Αἰολίδος (βλ. *Κάνη*).

Κάνα (Cana) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς Δαχομέης, σπουδαία ἄλλοτε πόλις διὰ τὰς ἐν αὐτῇ κατ᾿ ἔτος τελουμένας ἀνθρωποθυσίας. Ἡ Κάνα κατεστράφη διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1661 καὶ τελειωτικῶς τῷ 1893 ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Μ. Ν. Δ.

Κάνα (Kana). Φυλὴ τῆς Αὐστραλίας κατοικοῦσα εἰς τὴν ΒΔ. περιοχὴν τῆς Κουηνσλανδίας. Οἱ Κάνα, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Μωαμεθανοί, ἐφαρμόζουσι τὴν περιτομήν. Μ. Ν. Δ.

Κανὰ *[Γεωγρ.]*. Κώμη κειμένη ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Εἰς ἡμᾶς εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐν ταύτῃ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βάπτισμα

Digitized by Google

ἐτέλεσε τὸ θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον κατά τινα ἐκεῖ τελεσθέντα γάμον καὶ ἐν ταύτῃ εὑρισκόμενος ἐθεράπευσε διὰ τοῦ λόγου του τὸν ἐν Καπερναοὺμ ἀσθενοῦντα υἱὸν ἀξιωματικοῦ τινος. Ἐκ ταύτης κατήγετο καὶ ὁ ἀπόστολος Ναθαναήλ. Περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Κανὰ ταύτης οὐδὲν ἐκ τῶν εὐαγγελίων μανθάνομεν ἢ ὅτι ἔκειτο ὑψηλότερον τῆς Καπερναούμ. Δύο τοποθεσίαι διετήρησαν τὸ ὄνομα Κανά, ἡ *Κιρβὲτ-Κανὰ* καὶ ἡ *Κέφρ-Κανά*. Ἡ πιθανωτέρα καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη σήμερον εἶναι ἡ συνταυτίζουσα τὴν Κανὰ τῶν εὐαγγελίων πρὸς τὴν Κέφρ Κανά. Τὸ χωρίον τοῦτο, ἀριθμοῦν περὶ τοὺς 800 κατοίκους, κεῖται ἐπὶ λόφου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Ναζαρὲτ πρὸς τὴν λίμνην τῆς Τιβεριάδος. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου ὑπάρχει πηγή. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κέφρ-Κανὰ ἐπιδεικνύονται δύο ὑδρίαι, ὡς αἱ ὑδρίαι αἱ χρησιμεύσασαι κατὰ τὸ θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Β. Μ. Β.

Κανάβα (Kanawha) *[Γεωγρ.]*. Δύο ποταμοὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ὀχάϊο, γνωστοὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Μέγας* καὶ *Μικρὸς Κανάβα*. Ὁ πρῶτος σχηματίζεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γκρήνμπριερ καὶ Νιού, ἀπὸ τῆς συμβολῆς δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν Γκάουλυ εἶναι πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 160 χλμ. μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὀχάϊο, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 650 χλμ. ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς δυτικῆς Βιργινίας. Ὁ Μικρὸς Κανάβα πηγάζει ἐκ τῶν Ἀλλεγανίων ὀρέων ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι τῆς Δυτικῆς Βιργινίας, καὶ ρέων πρὸς Δ μετὰ ροῦν 90 χλμ., ὧν τὰ 20 χλμ. πλωτά, χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Ὀλὶν πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Πάρκερσμπουργ. Μ. Δ. Β

Καναβαζά, ἢ ***Καναδά***· βλ. *Κανάντα*.

καναβαλία (ἡ) (Canavalia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χεδροπῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψυχανθῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη, θαμνώδη, ἀναρριχώμενα, κοσμητικὰ ἢ ἄλλως πως χρήσιμα. Εἶναι ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν περιφερειῶν τοῦ νέου κόσμου, δυνάμενα εὐχερῶς διὰ σπορᾶς νὰ εὐδοκιμήσωσι πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Τὰ ὀλίγα εἴδη τῆς οἰκογενείας φέρουσι τριαδικὰ φύλλα καὶ ἐρυθροπόρφυρα ἢ ἐπίλευκα ἄνθη τοξιανθίας σταφυλῶν. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν θεραπευομένων εἰδῶν εἶναι καὶ ἡ *καναβαλία ἡ ξιφόκαρπος* (Canavalia gladiata ἢ ensiformis), θάμνος τῶν Ἰνδιῶν, καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον καὶ χάριν τῶν ἐδωδίμων λοβῶν του. Ἡ παραλλαγὴ τοῦ ὡς ἄνω εἴδους: *καναβαλία ἡ ἀγρία* (Canavalia virosa) ἔχει λοβοὺς τοξικούς. Κ. ΠΑΠ.

Καναβάρι *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Θεσπίου* (βλ. λ.).

Καναβᾶς *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Λουσακὲς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 47 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

καναβάτσα (ἡ), **καναβάτσι** (τό), ἢ **καναβάτσο** (τό). Εἶδος χονδροῦ ὑφάσματος ἀραιῶς ὑφασμένου τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται ἐξ ἀλευκάστων χονδρῶν ἰνῶν κανναβέως. Λόγῳ τῆς σκληρότητός του χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπένδυσις ὑπὸ τῶν ραπτῶν διὰ νὰ καθιστᾷ σκληρὰ καὶ δύσκαμπτα τὰ περιλαίμια καὶ τὸ στῆθος τῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν γυναικείων ζακεττῶν (ταγιέρ). Τὸ κατωτέρας ποιότητος καναβάτσο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης διὰ τὴν κατασκευὴν σάκκων (ὀρύζης, σιτηρῶν καφὲ κλπ.).

καναβένιος,—α,—ο· δημοτ., *καννάβινος* (βλ. λ.).

καναβέτα (ἡ)· ἐπιμήκης κασσέλα ἐξωτερικῶς καὶ κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος αὐτῆς διακεκοσμένη διὰ πλουσίας συνήθως ξυλογλυπτικῆς διακοσμήσεως. Ἡ διακόσμησις αὕτη ἀπαρτίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τοῦ ζωικοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Καὶ ἐσωτερικῶς τὸ κάλυμμα τῆς καναβέτας διακοσμεῖται διὰ ζωγραφιῶν ὁμοίας φύσεως πρὸς τὴν ξυλογλυπτικὴν τῆς διακοσμήσιν καὶ ἐνθέτων καθρεπτῶν βενετικῆς προελεύσεως. Ι. Μ. Π.

Κανάβης *[Βυζαντ.]*. Ἐλέγετο οὕτω κοινότερον ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς συνοικίας Ξυλοπόρτης ἐν Κωνσταντινουπόλει, πλησιέστατα τοῦ περιωνύμου ἁγιάσματος τῶν Βλαχερνῶν. Ἴσως παρωνομάσθη ἀπὸ τὸν ἡμερόβιον Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα (1204) Νικόλαον Καναβόν. Τῷ 1334 ὁ ναὸς ἐδόθη εἰς τὸν Γεώργιον Πεπαγωμένον, ἐξοδεύοντα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ. Ἕνεκα πολλῆς πενίας τῶν πέριξ ὀρθοδόξων, ὁ ναὸς ὑπ' αὐτῶν εἰς πολὺ χρέος ἐκινδύνευε νὰ πωληθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀγορασθεὶς δὲ τῷ 1597 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ, ἐγένετο πατριαρχικός, διατελέσας μέχρι τέλους τοῦ 1600 τοιοῦτος. Ὕστερον περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ὀρθοδόξου συνοικίας Ξυλοπόρτης, καθὸ κείμενος ἐντὸς αὐτῆς, ἥτις ἐπεσκεύασεν αὐτόν, κατόπιν πυρκαϊᾶς, τῷ 1730, καὶ διαρκῶς ἐκόσμει καὶ καθωράϊζεν αὐτόν. Εἶχε πρὸ τοῦ 1700 στοὰς ὑπογείους, ἦτο δὲ μουσιογραφημένος [Πρβλ. Acta Patriark. Α' σ. 568. *Κωνσταντίου Α'* πατριάρχου ἐπιστ. πρὸς *Σχ. Βυζάντ.* ἐν προλόγῳ Β' τόμου «Κωνσταντινουπόλεως».] Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

κάναβος (ὁ). Χάρτης τετραγωνισμένος, συνήθως σχεδιάσεως, πλευρᾶς τετραγώνου 0 μ. 10. Χρησιμεύει ἐν τῇ πολυγωνομετρίᾳ πρὸς μεταφορὰν τῶν κορυφῶν τῶν πολυγωνικῶν ὁδεύσεων, διὰ τῶν ὀρθογωνίων ἐπιπέδων συντεταγμένων αὐτῶν. Ν. Π.

Καναβός, *Νικόλαος*. Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου τῷ 1204. Νέος ἀσήμου οἰκογενείας, διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐναντίον τῶν ἐπελθόντων κατὰ Ἰούνιον 1203 βαρβάρων τῆς Δ' σταυροφορίας. Τὴν 25 Ἰανουαρίου 1204 ὁ λαὸς ἐκθρονίσας τοὺς ἀνικάνους καὶ ἀνάνδρους βασιλεῖς Ἰσαάκιον Β' καὶ Ἀλέξιον Δ' καὶ μὴ εὑρίσκων ἄλλον, ἵνα ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον, ἐξέλεξε, μετὰ τριήμερον πλήρη ἀναρχίαν, τὸν νεανίαν Νικόλαον Καναβὸν καὶ ἄκοντα ἔστεψεν αὐτὸν βασιλέα τὴν 28 Ἰανουαρίου, ἄνευ ὅμως τῆς συμπράξεως τοῦ πατριάρχου. Κατάπληκτος καὶ ἀμήχανῶν ὁ ἀτυχὴς νεανίας πρὸ τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ μετὰ 8 ἡμέρας, ἤτοι τὴν 5 Φεβρουαρίου, ἐξεθρονίσθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Δούκα ἢ Μουρτζούφλου. Ν. ΚΛ.

Καναβούτζης. Ἐξελληνισθεὶς φραγκικὸς οἶκος τῆς Χίου, οὗτινος μέλη ἀναφέρονται καὶ ἐν Σμύρνῃ, Φωκαίᾳ, κ. ἀ. Ἐξ αὐτῶν γνωστότεροι εἶναι οἱ Χῖοι: *Δούκας* καὶ *Ματθαῖος* ἐν μνημείοις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, *Ἰωάννης* συγγραφεὺς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, *Μιχαήλ*, βοεβόδας τῆς Μυκόνου ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ ἡ *Σμαράγδα*, κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐπιστελλομένη τοῦ Θεοδώρου Ζυγομαλᾶ. Π. Ν. Π.

κανάγιας (ὁ), θηλ. *κανάγια*· δημοτ., ὑβριστικὴ προσηγορία ἀνθρώπου, ἐλεεινός, ἄθλιος, χυδαῖος (ἀπὸ τοῦ βεν. canagia = ἀγέλη κυνῶν, σκυλολόγι, συρφετός).

κανάγκα (ἡ) (Cananga ἢ Anona) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνονωδῶν*, περιλαμβάνον τρία μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀσίας. Εἶναι ὑψηλὰ δένδρα, ἀειθαλῆ, χρήσιμα εἰς βιομηχανίας. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἀξιολογώτερον εἶναι *κανάγκα ἡ εὔοσμος* (Cananga odorata), εἶδος εὐρέως καλλιεργούμενον χάριν τῶν εὐόσμων ἀνθέων του, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν Ἰάβᾳ κυρίως κατασκευάζεται περιώνυμον αἰθέριον ἔλαιον χρησιμώτατον εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Ὁ καρπός του, ῥάξ, ἐν ξηρᾷ καταστάσει εἶναι γλυκύς, ἀρωματικὸς καὶ βρώσιμος. Κ. ΠΑΠ.

Κανάγκα ἡ εὔοσμος.

— κανάγκας ἔλαιον *[Χημ.]*. Τὸ δι' ἀποστάξεως τῶν ἀνθέων κανάγκας τῆς εὐόσμου (Cananga odorata) λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Ἡ κανάγκα ἡ εὔοσμος εὐδοκιμεῖ εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἑνώσεως, εἰς Ἰάβαν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐκ 350 περίπου χιλιογράμμων ἀνθέων λαμβάνεται 1 χιλιόγραμμον αἰθερίου ἐλαίου, τὰ δὲ δένδρα ἀνθοφοροῦσιν ἀπὸ τοῦ πέμπτου περίπου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ δὴ δὶς τοῦ ἔτους. Ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ ἰδίου δένδρου, τοῦ καλλιεργουμένου ὅμως εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, λαμβάνεται τὸ πολύτιμον αἰθέριον ἔλαιον *ylang-ylang*. Τὸ ἔλαιον τῆς κανάγκας χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν τῇ ἀρωματοποιίᾳ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Σ. Γ.

Καναγκάβα (Kanagava) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς Νιππῶνος καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς Γιοκαχάμας, τῆς ὁποίας δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς προάστειον. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπεγράφη τὴν 31 Μαρτίου τοῦ 1854 ἡ μεταξὺ τοῦ κυβερνήτου Πέρρυ καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῶν σιογκοὺν συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰαπωνία ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον τῶν Εὐρωπαίων. Τῷ 1858 ἡ Καναγκάβα ἦτο πλέον ἀνοικτὸς λιμήν, ὑποσκελισθεῖσα ὑπὸ τῆς Γιοκαχάμας. Κάτοικοι 22.000. Μ. Ν. Δ.

Καναδᾶ ἢ ***Καναμπτού***· βλ. λ. *Κανάντα*.

Καναδᾶ *βάλσαμον* βλ. λ. *βάλσαμον* τοῦ Καναδᾶ.

Καναδᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ρυζίων τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτοικοι (1928) 358.

Καναδᾶς (Canada). Κτῆσις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ, περιλαμβάνουσα τὸ πρὸς Β. τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τμῆμα αὐτῆς, πλὴν τῆς Ἀλάσκας καὶ τμήματος τῆς παραλίας τῆς χερσονήσου τοῦ Λαβραδόρ, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀποικίαν τῆς Νέας Γῆς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς προέρχεται πιθανῶς ἐκ τῆς ἰνδικῆς λέξεως Cannatha, ἡ ὁποία σημαίνει ἄθροισμα καλυβῶν. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ πρὸς Β., τῶν Ἡν. Πολιτειῶν πρὸς Ν., τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς Α. καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς Ἀλάσκας πρὸς Δ., μεταξὺ τῶν παραλλήλων 41°42' καὶ 83° Β πλ. καὶ τῶν μεσημβρινῶν 57° καὶ 141° Δ μήκ. ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς. Ἔχει ἔμβαδὸν 9.543.038 τ. χλμ. καὶ 9.658.000 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ὀττάβα*.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως ὁ Καναδᾶς δὲν παρουσιάζει σαφῶς καθωρισμένην ζώνην μὲ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά. Τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς χώρας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡφαιστειογενῆ πυριτοφόρα στρώματα, πέριξ τῶν ὁποίων ὑφίστανται εὐρεῖαι ἐκτάσεις προσχωματικῶν παλαιοζωϊκῶν ἐδαφῶν. Σημαντικὰ ἀνθρακοφόρα στρώματα εὑρίσκονται εἰς τὴν Νέαν Βρουνσβίκην καὶ τὸ Καὶπ-Μπρετόν. Τὸ δυτικὸν τμῆμα καταλαμβάνουν τὰ Βραχώδη Ὄρη, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἐκρηξιγενῆ τριτογενῆ στρώματα, τὰ ὁποῖα καλύπτονται πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ὑπὸ ἀσβεστωδῶν πετρωμάτων, σχιστῶν καὶ γαιανθρακοφόρων στρωμάτων (βλ. καὶ *ἀζωϊκὸς αἰών*, τ. Α' σ. 884α').

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] *Ἀκτογραφία*. Αἱ ἀκταὶ τοῦ Καναδᾶ εἶναι πολυσχιδέσταται, σχηματίζουσαι πλῆθος νήσων καὶ κόλπων εἰσχωρούντων βαθέως εἰς τὴν ξηράν. Ἐν τῷ Β. Παγωμένῳ ὠκεανῷ ὑπάρχουν οἱ ἑξῆς κόλποι, νῆσοι, ἀκρωτήρια καὶ πορθμοί: ἀπὸ Δ πρὸς Α, ὁ κόλπος Μακένζη, ἡ νῆσος Ριχάρδου, τὸ ἀκρωτήριον Μπάθερστ, ὁ κόλπος τοῦ Φραγκλίνου, τὸ ἀκρωτήριον Πάρρυ, ὁ πορθμὸς τοῦ Δελφῖνος, ἡ νῆσος Μπάνκς, ὅπου ἡ Γῆ τοῦ Μπάριγκ, ἡ πρὸς Α ταύτης Γῆ τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, ἡ Γῆ τῆς Βικτωρίας, ἡ Γῆ Οὐόλλαστον, ὁ κόλπος τῆς Στέψεως, ὁ πορθμὸς Ντήξ, ὁ πορθμὸς Βικτωρίας, ἡ νῆσος Γῆ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου, ὁ πορθμὸς Μὰκ Κλίντοκ, ἡ θάλασσα Μέλβιλλ, ὁ πορθμὸς Μπάνκς, ἡ νῆσος Μέλβιλλ, ἡ νῆσος τοῦ πρίγκιπος Πάτρικ, ἡ θάλασσα τοῦ πρίγκιπος Γουσταύου Ἀδόλφου, ἡ Γῆ Ρίννκες, ὁ πορθμὸς Μπέλτσερ, ὁ κόλπος τῆς Νορβηγίας, ἡ νῆσος Μπάθερστ, ἡ νῆσος Μαρτὲν Μπαϋάμ, ἡ νῆσος Κορνουάλλης, ἡ Γῆ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, ὁ πορθμὸς τοῦ Φραγκλίνου, ἡ νῆσος Βόρειος Σόμερσετ, τὸ στενὸν Μπάρρω, ἡ νῆσος Βόρειος Ντέβον, τὸ Στενὸν τοῦ Ἀντιβασιλέως, ὁ πορθμὸς Λαγκάστρης, ἡ νῆσος Κόμπουργκ, ὁ πορθμὸς Γζόνς, ἡ Γῆ Βόρειος Λίνκολν, ἡ μεγάλη Γῆ τοῦ Μπάφφιν ἢ Βαφφίνειος χώρα, ἡ χερσόνησος Μπούθια (Βοθία Φῆλιξ), ἡ χερσόνησος Ἀδελαΐς, ἡ χερσόνησος Μέλβιλλ, ἡ χερσόνησον Σίμπσον, ὁ κόλπος Μπούθια, ἡ θάλασσα τοῦ Φόξ, ἡ νῆσος Βόρειος Σάουθαμπτον, ὁ πορθμὸς Γουέλκομ, ὁ κόλπος Γουάγκερ, ὁ πορθμὸς τοῦ Φόξ, ὁ μέγας κόλπος τοῦ Οὔδσωνος, ἡ νῆσος Κώτς, ἡ νῆσος Μάνσφιλν, ὁ πορθμὸς Φίσερ, ἡ νῆσος Ὀττόβα, ἡ νῆσος Σλίπερς, ἡ νῆσος Μπέλτσερ, ἡ νῆσος Λόνγκ, ἡ νῆσος Ἀκιμέσκι, ἡ νῆσος Κάρλτον, ὁ κόλπος Τζαίημς, ὁ πορθμὸς Οὔδσων, ἡ νῆσος Ἄκπατοκ, ὁ κόλπος Οὔνγκαβα, τὸ ἀκρωτήριον Τσίντλυ, ἡ νῆσος Ρεζολούσιον, ὁ κόλπος Φρόμπισερ, ὁ κόλπος Κούμπερλαντ, τὸ ἀκρωτήριον Μέρσυ, ὁ κόλπος Χόμς, ἡ νῆσος Μπάϋλοτ, ἡ θάλασσα Μπάφφιν, ὁ πορθμὸς Ντάβις, ἡ χερσόνησος Κούμπερλαντ, ἡ χερσόνησος Χάλλ, οἱ πολυάριθμοι κολπίσκοι τῶν ἀκτῶν τοῦ Λαβραδώρ, τὸ στενὸν Χάμιλτον, τὸ στενὸν Μπέλ-Ἴλ, τὸ ἀκρωτήριον Οὐάϊτ, ἡ νῆσος Ἀντικόστι, ὁ κόλπος τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἡ χερσόνησος Γκασπέ, ἡ νῆσος τοῦ πρίγκιπος Ἐδουάρδου, ἡ Νέα Βρουνσβίκη, ἡ Νέα Σκωτία, ἡ Καὶπ Μπρετόν. Εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν αἱ ἀκταὶ εἶναι ἐπίσης πολυσχιδεῖς μετὰ πολλῶν νήσων. Αἱ εἰς τὸ βόρειον τμῆμα νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους Ἀλεξάνδρου, μετὰ στενῆς λωρίδος ξηρᾶς, μέχρι τοῦ λιμένος τοῦ πρίγκιπος Ρούπερτ, ἀνήκουν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Πρὸς Ν τοῦ ἀρχιπελάγους τούτου εὑρίσκονται αἱ εἰς τὸν Καναδᾶν ὑπαγόμεναι νῆσοι τοῦ ἀρχιπελάγους τῆς Καρλόττας Γκράχαμ καὶ Μορέσμπυ, τὸ στενὸν Χήκαικτ, ὁ πορθμὸς τῆς βασιλίσσης Καρλόττας καὶ ἡ νῆσος Βανκοῦβερ, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν διὰ τοῦ πρὸς νότον αὐτῆς σχηματιζομένου πορθμοῦ τοῦ Χουὰν ντὲ Φούκα. Ἐκ τῶν ἀκτῶν τούτων μόνον αἱ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὸ τμῆμα τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὸ εὑρισκόμενον ἐκτὸς τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου εἶναι ἀπηλλαγμέναι ἐκ πάγων καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ὁ κόλπος τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου παραμένει ἐλεύθερος πάγων μόνον ἐπὶ πέντε μῆνας κατ' ἔτος, ὁ δὲ κόλπος τοῦ Οὔδσωνος, μόνον ἐπὶ 3 ἕως 4 μῆνας ἐτησίως. Ἐνῷ αἱ ἀκταὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ εἶναι βραχώδεις καὶ ἀπότομοι, αἱ λοιπαὶ ἀκταὶ τοῦ Καναδᾶ εἶναι χθαμαλαὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ὀρεογραφία. Ἀπὸ ἀπόψεως διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους ὁ Καναδᾶς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία

Digitized by Google

σαφῶς διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων τμήματα, διαφέροντα κατὰ τὴν γεωλογικὴν αὐτῶν σύστασιν, τὴν ὄψιν τῆς ἐπιφανείας καὶ κατὰ τὸ κλῖμα: 1) τὸ ἀνατολικὸν ὀροπέδιον· 2) τὰς κυματοειδεῖς πεδιάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐχούσας ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς Β. καὶ τὰ ΒΑ. καὶ 3) τὴν ὀρεινὴν περιοχήν, κειμένην μεταξὺ τῶν πεδιάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ σχηματιζομένην ὑπὸ τῆς προεκτάσεως τῶν Βραχωδῶν ὀρέων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καί τινων παραλιακῶν ὀροσειρῶν.

Τὸ ἀνατολικὸν ὀροπέδιον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν χερσόνησον τοῦ Λαβραδώρ, πλήρη λιμνῶν καὶ βουνῶν, ὧν ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ φθάνει μέχρις 2.440 μ. εἰς τὸ ὄρος Τόρνγκατ. Τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς περιοχῆς ταύτης ἀποτελεῖ προέκτασιν τῶν Ἀππαλαχίων ὀρέων, ἔχει πολλὰ δάση, μεταλλεῖα καὶ εὐφόρους κοιλάδας. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ περιφέρεια τῶν μεγάλων λιμνῶν, ὅπου ἀφθονοῦν τὰ δάση καὶ ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Ἡ περιοχὴ τῶν πεδιάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ πρὸς Β., τῶν Ἡν. Πολιτειῶν πρὸς Ν., τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος πρὸς Α. καὶ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων πρὸς Δ. Εἶναι χώρα στεππώδης καὶ περιλαμβάνει τὸ λεκανοπέδιον τοῦ ποταμοῦ Μακένζη, μὲ ἀπέραντα παρθένα δάση, καὶ τὴν περιοχὴν τῶν κατ' ἐξοχὴν λειμώνων τῶν πολιτειῶν Ἀλβέρτα, Σασκατσουὰν καὶ Μανιτόμπα, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸν σιτοβολῶνα τοῦ Καναδᾶ καὶ ὅπου ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἁλιεία τῶν λιμνῶν. Τὰ ὑψώματα τῆς περιοχῆς ταύτης κυμαίνονται ἐξ Α πρὸς Δ ἀπὸ 100 μέχρις 750 μ. Ἡ τρίτη περιοχή, ἡ ὀρεινὴ ἢ τῆς Κορδελλιέρας, ἀποτελεῖται σχεδὸν πᾶσα ἀπὸ ὑψηλοτάτας κορυφὰς ὀρέων χιονοσκεπῶν, ἐχόντων κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ, καὶ διαχωρίζεται εἰς δύο τμήματα: εἰς τὴν ὀροσειρὰν τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ εἰς τὴν παραλιακὴν ὀροσειράν, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων διήκει ὀροπέδιον, δι' οὗ ῥέει ὁ ποταμὸς Νέντκο. Τὸ ὕψος τῶν ὀροσειρῶν τούτων κυμαίνεται μεταξὺ 3.300 καὶ 3.900 μ., κυριώτεραι δὲ κορυφαὶ αὐτῶν εἶναι τὰ ὄρη Βανκοῦβερ (4.780 μ.). Ρόμπσον (4.176 μ.), Χοῦκερ (4.780 μ.). Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τοῦ Καναδᾶ εἶναι τὸ Λόγκαν (6.050 μ.), κείμενον εἰς τὸ ΒΔ τμῆμα τῆς χώρας, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀλάσκας.

Πλὴν τῶν περιοχῶν τούτων εἶναι καὶ αἱ πολυάριθμοι ἀρκτικαὶ νῆσοι καὶ χερσόνησοι, αἵτινες οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζουν ἀπὸ ἀπόψεως διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, καλυπτόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ χιόνων καὶ ἐλάχιστα ἢ παροδικῶς μόνον κατοικούμεναι ὑπὸ Ἐσκιμώων ἢ κυνηγῶν φωκῶν καὶ φαλαινῶν.

Ὑδρογραφία. Οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου διασχίζεται ὑπὸ τόσων λιμνῶν καὶ ποταμῶν, ὅσον ὁ Καναδᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὑδρογραφικῆς ἀπόψεως δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἑξῆς τέσσαρας περιοχάς: 1) τὴν περιοχὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, 2) τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, 3) τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος καὶ 4) τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ δὲν ὑπάρχουν μεγάλαι καὶ ἀξιόλογοι λίμναι. Ἐπίσης οἱ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν χυνόμενοι ποταμοὶ εἶναι σχετικῶς βραχεῖς, ὡς πηγάζοντες ἐκ τῶν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν εὑρισκομένων Βραχωδῶν ὀρέων καὶ τῶν ὀρέων τῆς παραλιακῆς ὀροσειρᾶς καὶ εἶναι λίαν ὁρμητικοὶ καὶ στενότατοι, ἀκατάλληλοι εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Οἱ κυριώτεροι τούτων εἶναι ὁ Ὄρεγκον ἢ Κολούμπια, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Χοῦκερ εἰσέρχεται εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ὁ Φραῖζερ, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Μπρόουν τῶν Βραχωδῶν ὀρέων χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Γεωργίας, ὁ Σίμπσον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐκβολαὶ σχηματίζουν τὰ σύνορα μεταξὺ Ἀλάσκας καὶ Καναδᾶ, ὁ Στίκκεν, ὁ ὁποῖος χύνεται ἔναντι τῆς νήσου τοῦ Πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας καὶ ὁ ἄνω ῥοῦς τοῦ Ὑούκων, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἀλάσκαν. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ εἶναι ὁ Μακένζη, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ. Οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Μπρόουν τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ λαμβάνει κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα Ἀταμπάσκα. Διευθυνόμενος πρὸς τὰ ΒΑ εἰσέρχεται εἰς τὴν μεγάλην λίμνην Ἀταμπάσκα. Ἡ λίμνη αὕτη συγκοινωνεῖ πρὸς Α διὰ μικρῶν ἐνδιαμέσων ποταμῶν πρὸς τὴν λίμνην Οὐώλλαστον καὶ τὴν λίμνην Καριμπού. Ἐκ τῆς λίμνης Ἀταμπάσκα πηγάζει ὁ ποταμὸς τῶν Δούλων, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν Μεγάλην λίμνην τῶν Δούλων. Ὁ ποταμὸς οὗτος δέχεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸν παραπόταμον Πὴς Ρίβερ (ποταμὸν τῆς Εἰρήνης). Ἡ λίμνη τῶν Δούλων συγκοινωνεῖ δι' ἐνδιαμέσων ποταμίων μὲ τὰς πρὸς τὰ ΒΑ αὐτῆς κειμένας λίμνας Κλίντον καὶ Μάκεϋ. Ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς Μεγάλης λίμνης τῶν Δούλων πηγάζει ὁ ποταμὸς Μακένζη (ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ πρώτου ἐξερευνητοῦ τῆς περιοχῆς). Ὁ Μακένζη, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ΒΔ, δεχόμενος τὰ ὕδατα τῆς μεγάλης λίμνης τῶν Ἄρκτων, χύνεται εἰς τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανὸν διὰ μεγάλου δέλτα. Πλὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου χύνονται εἰς τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανὸν καὶ οἱ ποταμοὶ Κούππερμαΐν καὶ Γκρὴτ Φὶς Ρίβερ.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος ὑπάρχουν τὰ στόμια τοῦ Βάγκερ καὶ τοῦ Τσέστερφιλντ, τὰ ὁποῖα εἶναι μᾶλλον στενοὶ κόλποι εἰσχωροῦντες εἰς τὴν ξηράν, παρὰ ποταμοὶ ἢ λιμνοθάλασσαι. Νοτιώτερον χύνονται οἱ ποταμοὶ Τσῶρτσιλλ, ὁ ὁποῖος δι' ἐνδιαμέσου ἐξόδου τῆς λίμνης Ντὴρ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀταμπάσκα-Μακένζη, καὶ ὁ Σακατσεουὸν-Νέλσων. Ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζει ἐκ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ χύνεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν λίμνην Οὐΐννιπεγκ. Παρὰ τὴν λίμνην ταύτην ὑπάρχουν αἱ λίμναι Οὐΐννιπέγκοσις καὶ Μανιτόμπα, συγκοινωνοῦσαι διὰ διαφόρων ἐξόδων μεταξύ των καὶ μετὰ τῶν πρὸς τὰ ΝΑ λιμνῶν Μποὺκς καὶ Σὲλ διὰ μικροτέρων ποταμίων. Ἐκ τοῦ ΒΑ τμήματος τῆς λίμνης Οὐΐννιπεγκ ἐξέρχεται ὁ ποταμὸς Νέλσων, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς τὸ Πὸρτ Νέλσων καὶ τὸ Ὑόρκ. Νοτιώτερον ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Σέβερν, Οὐΐνισκ, Ἀτταουαπίσκατ καὶ Ἄλπανυ. Εἰς τὸν νοτιώτερον μυχὸν τοῦ κόλπου Οὕδσωνος ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Μοὺζ καὶ Ἀμπιτίμπι. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Νότταουαΐῦ, Ροῦπερτ, Ἠστ-Μὴν καὶ Μπίγκ, πηγάζοντες ἐκ τῶν λιμνῶν Γκούλλ, Μιστασσίνις καὶ Λόμπστικ. Βορειότερον ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Μικρὸς καὶ Μέγας Οὐὼλ καὶ Κογκαλούκ, ἔχοντες ἐνδιαμέσως τὰς λίμνας Μίντο καὶ Κλὴρ Οὐῶτερ.

Εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν χύνονται οἱ ποταμοί: Κάκσοκ καταλήγων εἰς τὸν κόλπον Οὐνγκάβα καὶ ἔχων ὡς παραπόταμον τὸν Κανιαπισκάου, πηγάζοντα ἐκ τῆς ὁμωνύμου λίμνης εἰς τὸ κέντρον τοῦ Λαβραδώρ, ὁ Τζῶρτζ πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης Ντάϋκ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον Οὐνγκάβα, ὁ Χάμιλτον χυνόμενος εἰς τὸ ὁμώνυμον στενὸν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαβραδώρ. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τῶν Μεγάλων λιμνῶν (τῶν πέντε κυριωτέρων, ἤτοι τῆς Ἄνω λίμνης, τοῦ Ἤρη, τῆς Μίσιγκαν, τῆς Ὀντάριο καὶ τοῦ Ὑοῦρον, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰ ΝΑ σύνορα τοῦ Καναδᾶ πρὸς τὰς Ἡν. Πολιτείας καὶ τῶν ἀναριθμήτων δευτερευουσῶν), τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα φέρει πρὸς τὴν θάλασσαν, περικλείει τὴν μεγαλυτέραν ἐν τῷ κόσμῳ συγκέντρωσιν γλυκέων ὑδάτων (238.000 τ. χλμ.). Αἱ λίμναι αὗται συγκοινωνοῦν ἀναμεταξύ των διὰ στενῶν πορθμῶν καὶ διὰ πτώσεων ὑδάτων, αἵτινες, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἤρη καὶ Ὀντάριο, σχηματίζουν τοὺς καταρράκτας τοῦ Νιαγάρα.

Κλῖμα. Ἀπὸ ἀπόψεως κλίματος ὁ Καναδᾶς δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν κεῖται πρὸς Β, τὸ δὲ πρὸς Ν μιᾶς γραμμῆς διηκούσης ἀπὸ Δ πρὸς Α, ἀρχομένης ἀπὸ τῶν ἐμβολῶν τοῦ ποταμοῦ Σίμπσον, ἀκολουθούσης τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Πὴς Ρίβερ, τὴν λίμνην Ἀταμπάσκα, τὸ λεκανοπέδιον τῶν ποταμῶν Τσῶρτσιλλ καὶ τοῦ Νέλσων καὶ ἐπὶ τοῦ Λαβραδὸρ τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Ἠστ Μήν, τὴν λίμνην Μιστασσίνις καὶ καταληγούσης εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἔναντι τῆς νήσου Ἀντικόστι. Τὸ βόρειον τμῆμα (λεκανοπέδιον τοῦ Μακένζη, τῆς μεγάλης λίμνης τῶν Ἄρκτων, τῆς μεγάλης λίμνης τῶν Δούλων, τοῦ Τσέστερφιλντ, τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος καὶ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ Λαβραδὸρ) εἶναι ἄγονον καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητον, ἔχον τὸ κλῖμα τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ καὶ θερμοκρασίαν κατερχομένην τὸν χειμῶνα κάτω τῶν —50°. Ἡ παρὰ τὴν Ἀλάσκαν περιοχὴ τοῦ Ὑούκων εἶναι ἡ ψυχροτέρα τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τὸ νότιον τμῆμα ἔχει κλῖμα ἠπειρωτικόν, δριμὺ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν κατὰ τὸ θέρος, μὲ ἀποτόμους μεταπτώσεις καὶ μὲ μικροὺς σταθμοὺς ἀνοίξεως καὶ φθινοπώρου. Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ παρὰ τὰς ΝΑ ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὸ κλῖμα εἶναι ἤπιον καὶ εὐχάριστον καθ' ὅλον τὸ ἔτος, συγκεντρῶνον πλῆθος ξένων καὶ ἐντοπίων, ἰδίως πρὸς παραθερισμόν.

Χλωρίς. Ἡ χλωρὶς τοῦ Καναδᾶ εἶναι ποικιλωτάτη καὶ ἀφθονωτάτη. Τὸ βόρειον τμῆμα καλύπτεται ὑπὸ τῆς ἀρκτικῆς λεγομένης χλωρίδος, μὲ ἱκανὰ δάση ἐρεικῶν, ῥοδοδένδρων καὶ ἀρκτοσταφύλων. Ἡ χλωρὶς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τῶν παραθαλασσίων τμημάτων εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Σασκατσεουὰν καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Οὕδσωνος περιοχὴν ἀφθονοῦν τὰ δάση ἐκ ταμαρὰκ ἢ ἀμερικανικοῦ λάρικος καὶ ἐκ βαλσάμου τοῦ Καναδᾶ. Αἱ κλιτύες τῶν Βραχωδῶν ὀρέων εἶναι κεκαλυμμέναι ἐκ δασῶν πεύκης, λευκοῦ κέδρου καὶ πλατάνων. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μακένζη ποταμοῦ ὑπάρχουν ἐκτεταμένα δάση ἐκ πεύκης τῆς Μπὰνκς (Pinus banksiana). Ἡ καλλιέργεια εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς ἀνωτέρω διαγραφείσης γραμμῆς τοῦ κλίματος. Ὁ Καναδᾶς εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων δασικῶν περιφερειῶν τοῦ κόσμου καὶ ἔχει ἐπίσης ἀφθόνους καὶ τεραστίας ἐκτάσεις λειμώνων.

Πανίς. Ἡ πανὶς τοῦ Καναδᾶ παρουσιάζει ποικιλίαν ὁμοίαν πρὸς τὴν χλωρίδα του, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἀπαντώμενα εἴδη ζῴων εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἀπαντώμενα εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Ὑπάρχουν πλεῖστοι βίσωνες, κάστορες, αἴλουροι, ἀλώπεκες, ἄρκτοι, λύκοι, ἀντιλόπαι, αἴγαγροι, λαγωοί, τῶν ὁποίων τὸ κυνήγιον εἶναι συστηματικὸν καὶ ἐντατικόν, χάριν ἰδίως τῶν πολυτίμων δερμάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ βόρειος Καναδᾶς ὠνομάσθη καὶ χώρα τῶν δερμάτων. Ἀπαντᾶται ἐπίσης ὁ ἀμερικανικὸς λέων, ἔλαφος ἡ στρογγυλόκερως, ὁ τάρανδος κτλ. Ὑπάρχει τόση ἀφθονία καστόρων ἐν Καναδᾷ, ὥστε τὸ ζῷον τοῦτο περιελήφθη καὶ εἰς τὸν θυρεὸν τῆς χώρας. Ἀφθονοῦν ἐπίσης τὰ πτηνὰ καὶ οἱ ἰχθύες, ἁλιευόμενοι εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ, τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος καὶ εἰς τὰς ἀναριθμήτους λίμνας. Μεταξὺ τῶν κοινοτέρων εἰδῶν εἶναι οἱ σολωμοί, αἱ ἀρίγγαι, αἱ σαρδέλλαι, αἱ τρίγλαι, ὁ σκόμβρος, ὁ ὀνίσκος κλπ. Τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ ἔντομα σπανίζουν.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργία.*** Ὁ Καναδᾶς εἶναι χώρα κυρίως γεωργική, ἡ δὲ σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ γεωργία ἐν αὐτῷ, καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ 45 ἑκατοστὰ τοῦ πληθυσμοῦ ζοῦν ἐκ ταύτης. Αἱ πρῶται καλλιεργηθεῖσαι γαῖαι ὑπῆρξαν αἱ παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ΝΑ. τοιαῦται. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, κατόπιν μεγάλων ἀρδευτικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ἐν αὐτῇ, ἤρχισε καλλιεργουμένη καὶ ἡ κεντρικὴ πεδιάς, ἡ ὁποία ἀπέβη ὁ σιτοβολὼν τοῦ Καναδᾶ. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων τῆς κοιλάδος τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Μετὰ τὴν ἔναρξιν ὅμως τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν κατέλαβε τὸ διαμέρισμα τῆς Μανιτόμπα, ὅπου καλλιεργεῖται ἄφθονος σῖτος, κριθή, βρόμη, χόρτον, βρίζα καὶ γεώμηλα. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σασκατσεουὰν καλλιεργοῦνται, πλὴν τῶν σιτηρῶν, λίνον καὶ τεῦτλα. Τὸ ΝΑ τμῆμα τῆς χώρας καὶ ἰδίως ἡ Νέα Σκωτία καὶ ἡ Νέα Βρουνσβίκη, καθὼς καὶ παρὰ τὴν λίμνην Ὀντάριο καὶ ἐν τῇ Βρεττανικῇ Κολομβίᾳ παράγονται ὀνομασταὶ ὀπῶραι (μῆλα τοῦ Καναδᾶ, δαμάσκηνα, ἄπια, ῥοδάκινα), ἐξαγόμεναι καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὰ γεώμηλα εἶναι ἀφθονώτατα καὶ καλλιεργοῦνται εἰς ἁπάσας τὰς περιοχάς. Ἡ ἄμπελος καλλιεργηθεῖσα ἐντατικῶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Μανιτόμπα, Σασκατσεουὰν καὶ Ἀλβέρτα ηὐδοκίμησε τὰ μέγιστα, ἡ δὲ πόλις Οὐΐννιπεγκ ἐν Μανιτόμπᾳ ἀπέβη σημαντικώτατον κέντρον τοῦ ἐμπορίου οἴνων καὶ σταφυλῶν. Ἡ γεωργία ἐν Καναδᾷ ἀνεπτύχθη μεγάλως, χάρις εἰς τὴν παραχώρησιν σημαντικῶν προνομίων εἰς πλείστας γεωργικὰς ἑταιρείας, αἵτινες διέθεσαν μεγάλα κεφάλαια πρὸς βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Ἐν Ὀττάβᾳ καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα κέντρα ἡ κυβέρνησις ἐγκατέστησε πειραματικοὺς ἀγροὺς καὶ γεωργικὰς σχολάς, αἵτινες προσέφερον μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν γεωργίαν διὰ τῆς παροχῆς πρακτικῶν ὁδηγιῶν εἰς τοὺς γεωργούς.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὰς καλλιεργηθείσας ἐκτάσεις καὶ τὰς παραχθείσας ποσότητας γεωργικῶν εἰδῶν κατὰ τὸ 1928.

Εἴδη	*Καλλιεργηθεῖσα ἐκτ. εἰς 1000 ἐκτ.*	*Παραγωγὴ εἰς 1000 μποῦσελ*
Σῖτος	22.470	500 613
Σίκαλις	743	14 626
Βρόμη	3.505	134.452
Κριθὴ	13.240	457 805
Λίνον	476	4 885
Γεώμηλα	572	2.3·3
Τεῦτλα	197	1 562
Τριφύλλιον	10 221	17 370

Δάση. Ὁ Καναδᾶς, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν πρώτων ἐξερευνητῶν, ἀπετέλει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν τεραστίαν καὶ ἀτελείωτον συνέχειαν δασῶν. Τὰ δάση ταῦτα, παρὰ τὴν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ συνεχῆ κοπήν, πρὸς παροχὴν παντὸς εἴδους ξυλείας, ἥτις ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐξακολουθοῦν νὰ καλύπτουν μεγάλας ἐκτάσεις καὶ νὰ ἀποτελοῦν, μετὰ τὴν γεωργίαν, σημαντικὴν πλουτοφόρον πηγὴν τῆς χώρας. Τὰ μεγαλύτερα καὶ πυκνότερα δάση εὑρίσκονται εἰς τὴν Βρεττανικὴν Κολομβίαν, παρὰ τὴν Ἄνω λίμνην, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ποταμοῦ Ὀττάβα, εἰς τὴν Γκασπεσίαν, παρὰ τὴν Κεμπὲκ καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Ὀντάριο. Τὸ καθαρὸν προϊὸν τῶν δασῶν τούτων ὑπερβαίνει τὰ 300.000 000 δολλαρίων ἐτησίως, ἡ δὲ ἐξαγομένη ξυλεία χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν οἰκοδομικήν, τὴν ξυλουργικήν, τὴν ξυλογλυπτικὴν (ξυλεία πολυτελείας) καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν χάρτου.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ὁ Καναδᾶς εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον πλουσίων χωρῶν τοῦ κόσμου εἰς ὀρυκτὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος ὅμως μόλις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἤρχισεν ἐκμεταλλευόμενος ἐντατικῶς. Τὰ κυριώτερα ὀρυκτὰ εἶναι γαιάνθρακες, χρυσός, χαλκός, μόλυβδος, ἄργυρος, νικέλιον, ἀμίαντον, ψευδάργυρος, πετρέλαιον, ἅλας κτλ. Τὰ

Digitized by Google

Digitized by Google

πέντε ἕβδομα τῆς ὅλης ποσότητος τοῦ ἐξαγομένου γαιάνθρακος ἐν Καναδᾷ ἐξάγεται ἐκ τῶν μεταλλείων τῆς Νέας Σκωτίας καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ λοιπὴ ποσότης ἐκ τῶν μεταλλείων τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας καὶ ἰδίως ἐκ τῆς νήσου Βανκοῦβερ καὶ τῶν ΒΔ. διαμερισμάτων. Τὸ μετὰ τὸν γαιάνθρακα ἀφθονώτερον ἐξαγόμενον καὶ μεγαλυτέρας ἀξίας ὀρυκτὸν εἶναι ὁ χρυσός. Μεταλλεῖα χρυσοῦ ὑπάρχουν ἐν Νέᾳ Σκωτίᾳ καὶ πλουσιώτερα ἐν τῇ Βρεττανικῇ Κολομβίᾳ. Τὰ πλουσιώτερα πάντων εἶναι τὰ ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ὑούκων παρὰ τὴν Ἀλάσκαν, τὰ ὁποῖα ἀνακαλυφθέντα τῷ 1858 προεκάλεσαν τὴν συρροὴν πολλῶν χιλιάδων μεταναστῶν ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου. Χρυσωρυχεῖα ὑπάρχουν ἐπίσης παρὰ τὴν λίμνην Ὀντάριο. Ὁ χαλκὸς ἐξάγεται ἐν τῇ Βρεττανικῇ Κολομβίᾳ, παρὰ τὴν λίμνην Ὀντάριο καὶ τὸν Κεμπέκ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαγωγῆς νικελίου καὶ ἀσβεστίου ὁ Καναδᾶς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸ νικέλιον ἐξάγεται παρὰ τὴν λίμνην Χιοῦρον καὶ τὸ διαμέρισμα Σούντμπερυ, τὸ δὲ ἀμίαντον παρὰ τὸ Κεμπέκ. Σίδηρος ὑπάρχει ἀφθονώτατος ἐν Καναδᾷ, σχεδὸν εἰς πάσας τὰς περιφερείας του, ἰδίως ἐν Νέᾳ Σκωτίᾳ, ἐν Νέᾳ Βρουνσβίκῃ καὶ παρὰ τὴν Ἄνω λίμνην. Ἐξάγεται ἐπίσης πετρέλαιον ἐν Νέᾳ Βρουνσβίκῃ καὶ παρὰ τὴν λίμνην Ὀντάριο καὶ ἅλας παρὰ τὴν αὐτὴν λίμνην καὶ τὸν ποταμὸν τῶν Δούλων. Πολύτιμοι λίθοι ὑπάρχουν ἀχάται, ἰάσπεις καὶ ἀμέθυστοι παρὰ τὴν Ἄνω λίμνην.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὀρυκτῶν τοῦ Καναδᾶ τῷ 1928.

Ὀρυκτὰ	*Ποσότης εἰς χιλιάδας*		*Ἀξία εἰς χιλιάδας δολλαρίων*
Χρυσὸς	Οὐγγίαι	1.853	38.300
Ἄργυρος	»	22.747	12.817
Χαλκὸς	Λίβραι	140.147	17 195
Νίκελ	»	66 799	15.262
Μόλυβδος	»	311.423	16 477
Ψευδάργυρος	»	165.496	10 251
Γαιάνθρακες	Τόννοι	17 427	61.867
Ἀμίαντον	»	275	10.621
Γύψος	»	1.063	3.251
Ἅλας	»	269	1.615
Πετρέλαιον			1.516

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ηὐξήθη τὰ μέγιστα εἰς Καναδᾶν, ἡ αὔξησις δὲ αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν πρώτων ὑλῶν, εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ γαιάνθρακος, ἰδίως ἐν τῇ Νέᾳ Σκωτίᾳ καὶ εἰς τοὺς πολυαρίθμους καταρράκτας καὶ τὰς πτώσεις ἐν γένει τῶν ὑδάτων, αἵτινες παράγουν ἄφθονον καὶ εὐθηνὴν κινητήριον ἠλεκτρικὴν δύναμιν. Τὰ ἐκτεταμένα δάση τοῦ Καναδᾶ παρέχουν ἄφθονον ξυλείαν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐπίπλων καὶ τὴν ναυπηγίαν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χάρτου. Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κεμπὲκ καὶ τοῦ Ὀντάριο ὑπάρχουν πολυάριθμα ἐργοστάσια βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, ἐν Νέᾳ Σκωτίᾳ χυτήρια σιδήρου, ἐν Οὐΐννιπεγκ καὶ Τορόντο καὶ Βρεττανικῇ Κολομβίᾳ ἐργοστάσια κονσερβῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης πλεῖστοι ἀλευρόμυλοι, βυρσοδεψεῖα, ἐργοστάσια παραγωγῆς βουτύρου καὶ ἄλλων κτηνοτροφικῶν προϊόντων, φαρμακευτικῶν εἰδῶν, κτλ. Τῷ 1928 ὑπῆρχον ἐν Καναδᾷ 25,240 βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀπασχολοῦσαι 627,150 ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους, λαμβάνοντας μισθοὺς 322.100.101 δολλάρια, μὲ παραγωγὴν ὑπερβαίνουσαν τὸ ἓν δισεκατομμύριον δολλαρίων ἐτησίως. Ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν ἔλαβε κατὰ τὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἡ βιομηχανία τῶν δασικῶν προϊόντων, ἧς ἡ παραγωγὴ ἀνῆλθε τῷ 1928 εἰς 52.003.500 δολλάρια. Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα τοῦ Καναδᾶ εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κεμπὲκ καὶ τοῦ Ὀντάριο καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν Νέαν Βρουνσβίκην, τὴν Μανιτόμπα καὶ τὴν Βρεττανικὴν Κολομβίαν. Αἱ βιομηχανικώτεραι πόλεις εἶναι ἡ Μοντρεάλ, τὸ Τορόντο, ἡ Βανκοῦβερ, ἡ Οὐΐννιπεγκ, τὸ Λόντον, ἡ Ὀττάβα, τὸ Χάμιλτον, ἡ Κεμπέκ, ἡ Βανκοῦβερ, ἡ Χάλιφαξ κλπ.

Ἐμπόριον. Ὁ Καναδᾶς διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον εἰσαγωγῆς καὶ ἰδίως ἐξαγωγῆς διαφόρων προϊόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν εἰς μὲν τὴν εἰσαγωγὴν τὰ βιομηχανικὰ εἴδη, εἰς δὲ τὴν ἐξαγωγὴν τὰ γεωργικὰ καὶ τὰ τῶν τροφίμων. Τὰ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς εἶναι τὰ ὑφάσματα, τὰ μέταλλα καὶ μηχανήματα καὶ τὰ ἀποικιακά. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς εἶναι τὰ κτηνοτροφικά, δασικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἐξαγωγὴ ὑπερέβη τὴν εἰσαγωγήν. Οἱ κατωτέρω πίνακες ἐμφαίνουν τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου τοῦ Καναδᾶ κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικάς.

Εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ

Ἔτη	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
	Εἰς χιλιάδ. δολλαρίων	*Εἰς χιλιάδ. δολλαρίων*
1924—1925	796 233	1 081 362
1925—1926	927.329	1.328.700
1926—1927	1 030.893	1 252 158
1927—1928	1.108 956	1.228.208

Κυριώτερα εἴδη ἐμπορίου κατὰ 1927—1928

Εἰσαγωγὴ		*Ἐξαγωγὴ*	
Ἄνθρακες	58 269	Σῖτος	352.117
Μηχαναὶ	48.600	Χάρτης	129 226
Οἰνοπνευματώδη	45 472	Σιτάλευρα	59 879
Αὐτοκίνητα (τεμ.)	34.422	Ξυλεία	55.398
Πετρέλαιον	34.126	Πολτὸς χαρτοπ	47 261
Σάκχαρον	33.237	Ἰχθύες	33 519
Αὐτοκίνητα	33.237	Αὐτοκίνητα	24 841
Γεωργ. ἐργαλεῖα	29.636	Κρέατα	24.472
Ὀπῶραι	24.860	Γουναρικὰ	24 023
Βάμβαξ	24.640	Κριθὴ	23 473
Σίδηρος	24 401	Οὐΐσκυ	21.485
Καουτσοὺκ	21 337	Τυρὸς	21.101
Μεταξωτὰ	19 862	Ἐλαστικὰ	20 274
Ἀτμομηχαναὶ	17.007	Νίκελ	17.026
		Γεωργ. ἐργαλεῖα	15.643
		Χαλκὸς	14 512

Κυριώτεραι χῶραι εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς

Χῶραι	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	719.944	478.006
Μεγάλη Βρεττανία	185.889	410.704
Γερμανία	17.056	42.244
Ἰσπανία	12.505	32.957
Ὀλλανδία	8.749	35.538
Γαλλία	26.474	9.946
Βέλγιον	9.944	20.782
Ἰταλία	4.242	18 743
Ἀργεντινὴ	9.850	11.086
Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι	9.240	11.043
Νέα Ζηλανδία	8.262	11.367
Αὐστραλία	5.302	14.192
Κίνα	2.572	13.432
Νέα Γῆ	2.098	11.661
Κούβα	5.587	5.387

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία, καίτοι ὑπολειπομένη τῆς γεωργίας, εἶναι ἐπίσης ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη καὶ ἀκμάζει ἰδίως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς Μανιτόμπα καὶ τὸ νότιον τμῆμα τῆς Σασκατσεουὰν καὶ τῆς Ἀλβέρτα. Ἀφθονοῦν ἰδίως οἱ βόες, αἱ ἀγελάδες καὶ τὰ πρόβατα, ὧν τὸ κρέας εἶναι λίαν περιζήτητον καὶ μάλιστα τῶν προβάτων τῆς Μανιτόμπα. Οἱ ἵπποι εἰσήχθησαν εἰς τὸν Καναδᾶν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Οἱ χοῖροι ἀφθονοῦν ἐπίσης εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λιμνῶν Χιούρων καὶ Ὀντάριο περιφέρειαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σασκατσεουάν. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶναι ἄφθονα ἐν Καναδᾷ, ἡ δὲ βιομηχανία αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς μεγάλην ἀκμήν. παράγουσα κονσέρβας, βούτυρον, γάλα, τυρὸν καὶ ἄφθονα ᾠά. Ἡ διὰ μηχανικῶν μέσων κατασκευὴ βουτύρου καὶ τυροῦ εἰσήχθη ἐν Καναδᾷ τῷ 1855. Τῷ 1928 ὑπῆρχον ἐν Καναδᾷ 5.674.200 βόες, 4.546.840 χοῖροι, 3.950.400 ἀγελάδες, 3.641.800 ἵπποι καὶ 3.105.650 πρόβατα, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἡ ᾠοπαραγωγὴ ὑπερέβη τὰ 300 ἑκατομμύρια δωδεκάδων.

Ἁλιεία καὶ κυνήγιον. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Γάλλων τὸ κυνήγιον ἀπετέλει τὴν μόνην ἀπασχόλησιν καὶ πόρον ζωῆς τῶν ἰθαγενῶν. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι τοὺς ἐμιμήθησαν καὶ τοὺς ἠκολούθησαν εἰς τὰ ἀπέραντα παρθένα δάση, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τὴν χώραν. Ἐπὶ μακρὸν τὰ δέρματα ἦσαν τὸ κυριώτερον εἶδος ἀνταλλαγῆς καὶ συναλλαγῆς τῶν ἰθαγενῶν καὶ τῶν ἀποίκων μετὰ τῶν Εὐρωπαίων, τὸ δὲ ἐμπόριον τῶν δερμάτων κάστορος, ἄρκτου, ταράντων, ἀλωπέκων κτλ. ἐκάλυπτον ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς χώρας. Βραδύτερον τὸ προνόμιον τοῦ κυνηγίου παρεχωρήθη εἰς τὴν ἑταιρείαν τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος, σήμερον ὅμως τὸ κυνήγιον τῶν ζῴων μὲ τὰ πολύτιμα δέρματα γίνεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὰ βορειότερα τμήματα τοῦ Καναδᾶ.

Ἡ ἁλιεία εἶναι μεγάλως διαδεδομένη καὶ ἀποτελεῖ ἕνα τῶν κυριωτέρων παραγόντων τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς χώρας. Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα τὴν περιβρέχουν καὶ τὰ ὁποῖα περικλείει εἰς λίμνας καὶ μεγάλους ποταμούς. Εἰς τὰ παραθαλάσσια διαμερίσματα ἡ ἁλιεία ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον προϊὸν καὶ τὴν κυριωτέραν ἀπασχόλησιν τῶν κατοίκων, ὑπερβαίνουσαν καὶ αὐτὴν τὴν γεωργίαν. Ἡ ἰχθυοπαραγωγὴ τοῦ Καναδᾶ ἀπὸ ἀπόψεως ποσότητος εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ποιότητος συναγωνίζεται τὰς καλυτέρας τοιαύτας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ὄχι μόνον εἰς τὰ παράλια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς ἡ ἁλιεία διεξάγεται ἐντατικῶς.

Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἁλιεύεται ὁ ὀνίσκος, ἡ ρέγγα, ὁ σκόμβρος, ὁ βακαλάος. Αἱ φῶκαι καὶ αἱ φάλαιναι ἁλιεύονται εἰς τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Οὕδσωνος. Μέγισται ποσότητες φαλαινῶν ἁλιεύονται ἐπίσης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Μακένζη ὑπὸ ἁλιέων πάσης ἐθνικότητος, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις τοῦ Καναδᾶ ἐξασκεῖ αὐστηρὸν ἔλεγχον. Εἰς τὰς λίμνας ἁλιεύονται ὀνίσκοι, τρίγλαι, βακαλάοι, κτλ. Εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ἁλιεύονται κυρίως σολωμοί, ἀρίγγαι καὶ σαρδέλλαι. Εἰς τὴν ἁλιείαν ἀσχολοῦνται ὑπὲρ τὰς 100.000 Καναδῶν, ἡ δὲ ἐτησία παραγωγὴ ἀνῆλθε τῷ 1928 εἰς 50 ἑκατομμύρια δολλαρίων, ὧν τὰ 10 000.000 ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀξίαν τοῦ σολωμοῦ, τὰ 5.500.000 τοῦ ἀστακοῦ, τὰ 5.000.000 τοῦ βακαλάου, τὰ 4.500.000 τῆς ἀρίγγης, τὰ 2.000.000 τοῦ ὀνίσκου καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων εἰδῶν.

Συγκοινωνίαι. Αἱ συγκοινωνίαι εἶναι τὰ μέγιστα ἀνεπτυγμέναι, ἰδίως εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς χώρας. Χάρις εἰς τοὺς ἀφθόνους ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας, ὁ Ἀτλαντικὸς συγκοινωνεῖ διὰ μέσου τοῦ Καναδᾶ μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπὸ ὅλα δὲ σχεδὸν τὰ σημεῖα τῆς χώρας εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν διὰ τοῦ συστήματος τῶν ποταμίων συγκοινωνιῶν. Πρὸς τελειοποίησιν τῶν φυσικῶν τούτων συγκοινωνιῶν, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, μεταχειριζομένων μικρὰ μόνον πλοιάρια, αἱ κατὰ καιροὺς καναδικαὶ κυβερνήσεις καὶ διάφοροι προνομιοῦχοι ἑταιρεῖαι προέβησαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν σπουδαιοτάτων δημοσίων ἔργων ἐκβαθύνσεως κοίτης ποταμῶν καὶ λιμνῶν, διευρύνσεως ὀχθῶν, κατασκευῆς διωρύγων καὶ προκυμαιῶν κλπ. Χάρις εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ὁ ποταμὸς Ἅγιος Λαυρέντιος συνεδέθη μετὰ τοῦ Οὐδσωνείου κόλπου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπίσης συνεδέθησαν καὶ αἱ μεγάλαι λίμναι τῶν συνόρων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου κατεσκευάσθησαν ἑπτὰ μεγάλαι διώρυγες, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ Λασίν, ἡ Σούλανζ, ἡ Μπωαρνόϊς, ἡ Κόρνουωλ καὶ ἡ Οὐϊλλιαμσμπουργ, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ὀντάριο καὶ Ἤρη ὑπάρχει ἡ διῶρυξ Οὐέλλαν, ἡ διῶρυξ τοῦ Σαὶντ - Μαίρυ συνδέει τὰς λίμνας Ἄνω καὶ Χιούρων. Ἤδη κατασκευάζεται μεγάλη πλωτὴ ὁδὸς μεταξὺ τῆς λίμνης Χιούρων καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ διὰ μέσου τῶν ποταμῶν Ὀττάβα καὶ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἡ Μοντρεάλη ἑνοῦται μετὰ τῆς Πὲρθ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Ὀντάριο διὰ τῶν διωρύγων Καριγιόν, Γκρενβὶλλ καὶ Ριντώ. Διὰ τοῦ συστήματος τῶν διωρύγων τούτων καθίσταται σήμερον δυνατὸν τὰ μεγάλα ὑπερωκεάνια, 15,000 τόννων, νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ Κεμπὲκ καὶ τοῦ Μοντρεὰλ καὶ νὰ φορτώνουν τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα μεταφέρονται ἐν αὐταῖς διὰ πλοίων ἀβαθοῦς καὶ λείου πυθμένος ἐκ τοῦ Σικάγου καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων πόλεων τῶν μεγάλων λιμνῶν. Τὰ πλωτὰ τμήματα τῶν ποταμῶν τοῦ Καναδᾶ ἀνέρχονται εἰς 4,500 χλμ. Μεταξὺ τῶν ποταμῶν, οἵτινες εἶναι ἐπὶ μεγάλου μήκους πλωτοί, εἶναι ὁ Μακένζη, ὁ Σασκατσεουάν, ὁ Ἀσσιμιμπάϊν, ὁ Οὐΐννιπεγκ, ὁ Νέλσων καὶ ὁ Ἄλμπανυ.

Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τοῦ Καναδᾶ περιελάμβανε τῷ 1928 πλοῖα 9023, χωρητικότητος 1.496.357 τόν., ἐξ ὧν 5022 ἀτμόπλοια. Οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ λιμένες τοῦ Καναδᾶ εἶναι ὁ τοῦ Μοντρεάλ, τοῦ Κεμπέκ, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοῦ Χάλιφαξ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Βανκοῦβερ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ, κέντρα δὲ τῶν ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν τὸ Τορόντο, τὸ Οὐΐννιπεγκ καὶ τὸ Πὸρτ - Νέλσων. Πλὴν τῶν ποταμίων συγκοινωνιῶν ἔχουν ἀναπτυχθῆ μεγάλως καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ τοιαῦται, δι᾽ ὧν συνδέονται οἱ λιμένες τοῦ Ἀτλαντικοῦ μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὸ πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον εὑρίσκεται εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς χώρας, διὰ τοῦ δικτύου δὲ τούτου ὁ Καναδᾶς ἔχει πυκνοτάτην συγκοινωνίαν μετὰ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ κυριώτεραι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἶναι δύο: ὁ Καναδικὸς σιδηρόδρομος τοῦ Εἰρηνικοῦ (Canadian Pacific Railway) ἀπὸ Μοντρεὰλ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι Βανκοῦβερ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ· καὶ ὁ Ἐθνικὸς Καναδικὸς σιδηρόδρομος (Canadian National Railway), βαίνων παραλλήλως καὶ βορείως πρὸς τὸν πρῶτον καὶ ἑνώνων καὶ οὗτος τὸν Ἀτλαντικὸν μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπὸ τοῦ Κεμπὲκ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ πρίγκιπος Ρούπερτ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὁ πρῶτος τούτων ἀνήκει εἰς ἑταιρείαν, ὁ δὲ δεύτερος εὑρίσκεται ἐν ἐκμεταλλεύσει ὑπὸ τοῦ κράτους. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων γραμμῶν ὑπάρχει πλῆθος διακλαδώσεων πρὸς τὰς πόλεις τῶν συνόρων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ πρὸς τὸ Πὸρτ - Νέλσων ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Οὕδσωνος. Ἡ κατασκευὴ τοῦ καναδικοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ εἶχε τεθῆ ὡς ὅρος ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας εἰς τὴν προσχώρησιν αὐτῆς εἰς τὴν Καναδικὴν ὁμοσπονδίαν. Τῷ 1928 τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τοῦ Καναδᾶ εἶχε μῆκος 69646 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 38145 χλμ. ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος. Οἱ ἠλεκτρικοὶ σιδηρόδρομοι ἀνήρχοντο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 3797 χλμ.

Αἱ συγκοινωνίαι τῶν Τ. Τ. Τ. ἐξετελοῦντο τῷ 1928 διὰ 15.240 ταχυδρομείων καὶ διὰ 96.257 χλμ. τηλεγραφικῶν γραμμῶν, ἐξ ὧν τὰ 20.145 χλμ. ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος. Ἡ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία περιελάμβανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 5.436 250 χλμ. γραμμὰς ἐκμεταλλευομένας ὑπὸ ἓξ ἰδιωτικῶν ἑται-ρειῶν. Ἡ ραδιοτηλεγραφία περιελάμβανε τῷ 192[illegible] 61 παρακτίους σταθμοὺς καὶ 380 σταθμοὺς ἐπὶ ἀτμοπλοίων.

Αἱ ἐμπορικαὶ καὶ ἀεροπορικαὶ γραμμαὶ τοῦ Καναδᾶ ἀνέρχονται εἰς 7, εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξ[illegible]: Χάλιφαξ—Νέα Ὑόρκη, Μοντρεὰλ—Νέα Ὑόρ[illegible], Μοντρεὰλ—Πὸρτ Ἀρθούρ, Οὐΐννιπεγκ—Πὸρ[illegible]

Digitized by Google

Νέλσων, Οὐΐννιπεγκ—Σάσκατουν, Ἔντμοντον—Ρεζολιούσιον καὶ Βανκοῦβερ—Ἅγιος Φραγκῖσκος.
Μ. Δ. Β.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡΑΦ.] *Πληθυσμός.* Ὁ ἐξ 9.658.000 κατοίκων πληθυσμὸς τοῦ Καναδᾶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 4.868.000 Ἄγγλους, Ἰρλανδοὺς καὶ Σκώτους, 2.452.000 Γάλλους, 294.000 Γερμανοὺς καὶ διαφόρους ἄλλους μετανάστας, Σκανδιναυοὺς (150.000), Ἰουδαίους (140.000), Κινέζους (40.000), Ἰάπωνας (20.000), Νέγρους (18.000) κ.τ.λ., συμποσουμένους εἰς ἥμισυ περίπου ἑκατομμύριον. Οἱ ἐρυθρόδερμοὶ Ἰνδοὶ ὁλονὲν ἐλαττοῦνται, συμποσούμενοι ἤδη μόλις εἰς 111.000. Τὸ μᾶλλον πυκνοκατῳκημένον τμῆμα τοῦ Καναδᾶ εἶναι τὸ ΝΑ αὐτοῦ τμῆμα, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ 71 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου περιλαμβάνει, μόνον αὐτό, τὰ 60% τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων. Δεδομένου ὅτι, παρὰ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, ὁ ὑπάρχων πληθυσμὸς μόλις κατορθώνει νὰ καλλιεργῇ τὸ $^1/_8$ τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους, ὑπολογίζεται ὅτι ὁ Καναδᾶς δύναται νὰ διαθρέψῃ πολλὰ εἰσέτι ἑκατομμύρια μεταναστῶν, ἰδίως γεωργῶν. Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸν πληθυσμὸν τοῦ Καναδᾶ κατὰ ἐπαρχίας, τῷ 1928.

Ἐπαρχίαι καὶ διαμερίσματα	*Ἐπιφάν. εἰς τ. χλμ.*	*Πληθυσμός*	*Πρωτεύουσαι*
Βορειοδυτικὰ διαμερίσματα......	3.391.935	9.200	(αἱ ἀρχαὶ ἑδρεύουν ἐν Ὀττάβᾳ)
Κεμπὲκ..........	1.539.522	2.647.000	Κεμπὲκ
Ὀντάριο..........	1.054.765	3.229.000	Τορόντο
Βρεττιαν. Κολομβία............	921.626	583.000	Βικτωρία
Ἀλβέρτα..........	661.161	631.900	Ἔντμοντον
Μανιτόμπα........	652.218	655.000	Οὐΐννιπεγκ
Σασκατσεουὰν....	651.876	851.000	Ρητζίτα
Ὑρύκων	536.305	3.500	Ντῶσον
Νέα Βρουνσβίκη .	72.478	416 000	Φρέντερικτον
Νέα Σκωτία......	55.496	547.000	Χάλιφαξ
Νῆσος Πρίγκιπος Ἐδουάρδου.....	5.656	86.400	Σάρλοτ-Τάουν
Σύνολον.....	9.543.038	9.659.000	Πρωτ. Ὀττάβα

Ἐθνολογία. Ἐν Καναδᾷ ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία φυλῶν, τοὺς δύο ὅμως κυριωτέρους πυρῆνας ἀποτελοῦν αἱ γαλλικαὶ καὶ αἱ ἀγγλικαὶ φυλαί. Αἱ γαλλικαὶ εἶναι περισσότερον ὁμοιογενεῖς ἄλλων καὶ ἀπετελέσθησαν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν πρώτων ἀποίκων, οἵτινες εἶχον ἔλθει ἐκ Γασκωνίας, Νορμανδίας, Πικαρδίας, Ἀνδηγαυΐας καὶ Γουυένης. Τῷ 1760, αὗται ἀνήρχοντο εἰς 70.000, τῷ δὲ 1791 εἰς 125.000 καὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ κυρίως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κεμπέκ, ἐπεκταθέντας κατόπιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, τὴν Μανιτόμπα καὶ τὰ ΒΔ διαμερίσματα, ὅπου διὰ τῆς ἐπιμιξίας μετὰ τῶν ἰθαγενῶν ἐδημιούργησαν νέον εἶδος φυλῶν, τοὺς Φραγκοκαναδούς, ἀποκληθέντας ἐκ τοῦ χρώματός των bois brules. Οἱ ἀγγλικῆς φυλῆς ἄποικοι ἐγκατεστάθησαν διασπαρέντες εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς χώρας. Τῷ 1612 εἶχον καταφύγει παρὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ὀντάριο πλεῖστοι Ἄγγλοι ἐκ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, φεύγοντες τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἡν. Πολιτειῶν καὶ Ἀγγλίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Νέας Σκωτίας ἀποτελοῦνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Σκώτους καὶ Ἰρλανδούς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰθαγενῶν Ἰνδῶν ἐρυθροδέρμων δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, διότι οὗτοι εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰς ἀπεράντους δασώδεις ἐκτάσεις καὶ μετακινοῦνται διαρκῶς. Ὑπολογίζονται εἰς 100.000 καὶ πλέον καὶ βαίνουν ὁλονὲν ἐξαφανιζόμενοι. Εἰς τὰς βορείους πολικὰς χώρας κατοικοῦν οἱ Ἐσκιμῶοι, οἱ ὁποῖοι ἐκτείνονται μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Λαβραδόρ. Πρὸς νότον τῶν Ἐσκιμώων, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Τσῶρτσιλ μέχρι τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, εὑρίσκονται αἱ φυλαὶ τῶν Ἀλγκονκὶν καὶ τῶν Τιννὲ ἢ Ἀταμπάσκα. Κλάδοι τῆς φυλῆς τούτων εἶναι οἱ Μίκμακς καὶ Μαλικέται (Malicetes ἢ Maliseets) τῆς Νέας Σκωτίας καὶ Νέας Βρουνσβίκης, οἱ Ὀττάβα, οἱ Κρὴς καὶ οἱ Μπλάκφητς (μαυρόποδες), κατοικοῦντες τὰς Δ καὶ ΒΔ πεδιάδας. Οἱ Ἀταμπάσκα καταλαμβάνουν τὰ λεκανοπέδια τοῦ Μακένζη ποταμοῦ καὶ τοῦ Ὑούκων. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου κατείχετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ πολλῶν Ἰροκουανῶν, οἵτινες κατῴκουν παρὰ τὴν λίμνην Χιούρων καὶ εἶχον πολιτισμὸν ἀνώτερον τῶν ἄλλων φυλῶν, μετὰ πόλεων ὠχυρωμένων, πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πολεμικῶν Ἀλγκονκίνων. Πρὸς Ν τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας ἀπαντῶνται αἱ φυλαὶ τῶν Σούσγουαπς (Shuswaps), Λίλλουετς (Lillooets), Ὀκανάγκαν καὶ ἄλλαι, ἀνήκουσαι εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Σαλίς.
Μ. Δ. Β.

Θρησκεία. Ἐν Καναδᾷ δὲν ὑπάρχει ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους, ὑφισταμένης πλήρους ἐλευθερίας συνειδήσεως. Πᾶσαι αἱ θρησκεῖαι εἶναι ἴσαι ἐνώπιον τῶν καναδικῶν νόμων, ἐξαιρέσει τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κεμπέκ, ὅπου ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν συμφωνίαν τοῦ 1774, διατηρεῖ πάντα αὐτῆς τὰ προνόμια. Οἱ Φραγκοκαναδοί, οἵτινες ἐπικρατοῦν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, εἶναι φανατικώτατοι καθολικοί. Ἡ καθολικὴ ἱεραρχία τοῦ Καναδᾶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα καρδινάλιον, 7 ἀρχιεπισκόπους, 23 ἐπισκόπους καὶ 1500 ἱερεῖς. Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Καναδᾶ ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ ἐν Ρώμῃ παπικὸν ἵδρυμα πρὸς διάδοσιν τῆς καθολικῆς πίστεως (Kongregazione de Propaganda Fide). Ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐν Καναδᾷ ἔχει δύο ἀρχιεπισκόπους, 19 ἐπισκόπους καὶ 3.500 ἱερεῖς. Οἱ πρεσβυτεριανοὶ ἔχουν 1400 ἱερεῖς καὶ 2.358 Ἐκκλησίας. Οἱ βαπτισταὶ ἔχουν 500 ἱερωμένους καὶ οἱ μεθοδισταὶ 1950. Ἐν Ὀντάριο ἐπικρατοῦν οἱ μεθοδισταὶ καὶ ἐν Νέᾳ Σκωτίᾳ οἱ πρεσβυτεριανοί. Ἐν τῷ συνόλῳ οἱ καθολικοὶ ἀνέρχονται εἰς 2.250.000, οἱ μεθοδισταὶ εἰς 900.000, οἱ πρεσβυτεριανοὶ εἰς 800.000, οἱ ἀγγλικανοὶ εἰς 600.000, οἱ Ἰουδαῖοι εἰς 20.000, οἱ λουθηρανοὶ εἰς 100.000 κτλ.
Μ. Δ. Β.

Διοίκησις, διαίρεσις καὶ πολίτευμα. Ὁ Καναδᾶς ἀποτελεῖ αὐτοδιοίκητον ἐπικράτειαν τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀπαρτίζει ὁμόσπονδον κράτος, συγκείμενον ἐκ πολιτειῶν ἢ ἐπαρχιῶν, ἐκ περιοχῶν καὶ ἐκ διαμερισμάτων. Αἱ ἐπαρχίαι εἶναι 9, αἱ ἑξῆς ἀπὸ Α πρὸς Δ: Νέα Σκωτία, Νῆσος τοῦ πρίγκιπος Ἐδουάρδου, Νέα Βρουνσβίκη, Κεμπὲκ ἢ Κάτω Καναδᾶς, Ὀντάριο ἢ Ἄνω Καναδᾶς, Μανιτόμπα, Ἀλμπέρτα, Σασκατσεουὰν καὶ Βρεττανικὴ Κολομβία. Αἱ περιοχαὶ εἶναι τρεῖς, αἱ ἑξῆς: Ἀσσινιμπόϊα, Ἀταμπάσκα καὶ Ὑούκων· τὰ δὲ διαμερίσματα εἶναι 4, τὰ ἑξῆς: Μάκενζη, Κηγουώτιν, Οὐγουάβα καὶ Φράγκλιν.

Τὸ ὁμόσπονδον κράτος συνεπήχθη διὰ τῆς πράξεως (acta) τῆς βουλῆς τῆς Βρεττανικῆς Β. Ἀμερικῆς, ἥτις ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 1 Ἰουλίου 1867 καὶ διὰ τῆς ὁποίας αἱ ἐπαρχίαι Ὀντάριο καὶ Κεμπέκ, ὀνομαζόμεναι τότε Ἄνω καὶ Κάτω Καναδᾶς, ἡνώθησαν πρὸς τὰς παρακτίους ἐπαρχίας τῆς Νέας Βρουνσβίκης καὶ Νέας Σκωτίας καὶ ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδιακὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα Dominion of Kanada. Βραδύτερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμοσπόνδων ἐπαρχιῶν ἢ πολιτειῶν ἀνῆλθεν εἰς 9, διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν λοιπῶν καναδικῶν χωρῶν.

Ὁ Καναδᾶς κυβερνᾶται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1867. Κατὰ τοῦτο ἀνώτατος ἄρχων τῆς χώρας εἶναι ὁ γενικὸς διοικητὴς (Governor General), διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ διὰ 5 ἔτη. Οὗτος διορίζει καὶ παύει τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, τοὺς δικαστάς, δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν βουλὴν καὶ ν' ἀπορρίψῃ τοὺς νόμους. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται διὰ γερουσίας (Senate), ἀποτελουμένης ἐξ 96 μελῶν, ἐχόντων συμπεπληρωμένον τὸ 30ὸν ἔτος καὶ διοριζομένων ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ, καὶ διὰ βουλῆς (House of Commons), ἀποτελουμένης ἐκ 245 μελῶν, συμπληρωσάντων τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἐκλεγομένων διὰ 5 ἔτη διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, εἰς ἣν λαμβάνουν μέρος ἄρρενες καὶ θήλεις πολῖται συμπληρώσαντες τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς πρωθυπουργοῦ καὶ 13 ὑπουργῶν. Ἑκάστη πολιτεία διοικεῖται ὑπὸ ὑποδιοικητοῦ καὶ κυβερνᾶται ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίου Συντάγματος, μετὰ τοπικῆς βουλῆς, γερουσίας καὶ κυβερνήσεως. Οἱ δέσμοὶ οἵτινες συνδέουν, ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως, τὸν Καναδᾶν μετὰ τῆς μητροπόλεως ἐχαλαρώθησαν ἐσχάτως τὰ μέγιστα. Ἐκ τῶν Βρεττανικῶν κτήσεων τῆς Β. Ἀμερικῆς ἡ Νέα Γῆ καὶ ἡ ἐπαρχία τῆς Λαβραδόρ, ἥτις καταλαμβάνει στενὴν λωρίδα γῆς κατὰ μῆκος τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, δὲν προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Καναδᾶ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν αὐτοκυβέρνητον ἐπικράτειαν. Πρωτεύουσα τῆς ὁμοσπονδίας εἶναι ἡ *Ὀττάβα*, ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ὀντάριο.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ παιδεία ἐν Καναδᾷ εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, ἡ δὲ ἀνάπτυξις αὐτῆς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰς σχολὰς τῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων. Ἑκάστη πολιτεία ἐφαρμόζει ἀνεξάρτητον ἴδιον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰς πάσας τὰς πολιτείας, καίτοι παρέχεται δωρεάν. Ὑπάρχουν 23 πανεπιστήμια, μετὰ 960 καθηγητῶν καὶ 40.000 φοιτητῶν. Τὰ σχολεῖα τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνέρχονται εἰς 40.110, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς φοιτῶντες μαθηταὶ ὑπερβαίνουν τὰ 3.000.000. Τὰ κυριώτερα πανεπιστήμια τοῦ Καναδᾶ εἶναι τοῦ Τορόντο, ἱδρυθὲν τῷ 1827, τοῦ Μὰκ-Τζὶλ τῆς Μοντρεάλ, ἱδρυθὲν τῷ 1821, τῆς Βικτωρίας καὶ τῆς Μανιτόμπας, ἱδρυθὲν τῷ 1877. Πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ πληθώρα ἱερατικῶν σχολῶν, ὑπὲρ τὰ 80 κολλέγια, γεωργικαὶ σχολαί, πολυτεχνεῖα κτλ. Ὑπάρχουν ὡσαύτως πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι, ἰνστιτοῦτα καὶ σύλλογοι καὶ ἀκαδημίαι, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ βασιλικὴ ἑταιρεία τοῦ Καναδᾶ, ἡ γεωγραφικὴ ἑταιρεία τοῦ Κεμπέκ, ἡ ἑταιρεία καλλιτεχνῶν τοῦ Ὀντάριο, ἡ ἑταιρεία τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Μοντρεάλ, τὸ καναδικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ Τορόντο, τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς Νέας Σκωτίας, τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Νέας Βρουνσβίκης, ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἱστορικὴ ἑταιρεία τῆς Οὐΐννιπεγκ, ἡ ἑταιρεία τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Βικτωρίας, ἥτις διατηρεῖ καὶ πλούσιον μουσεῖον κτλ. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνήρχετο εἰς τὰ 85% τοῦ πληθυσμοῦ, βαίνει ὁλονὲν ἐλαττούμενος. Τῷ 1928 οἱ ἀναλφάβητοι ἐν Καναδᾷ ἀνήρχοντο εἰς τὰ 66% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Τύπος. Ὁ τύπος, ἰδίως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν Καναδᾷ, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀφθονίαν καὶ εὐθηνίαν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐγχωρίου χάρτου, εἰς τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῶν τυπογραφικῶν μηχανημάτων καὶ εἰς τὴν συντελουμένην ὁλονὲν πρόοδον εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ζωῆς. Τῷ 1928 ἐξεδίδοντο 1487 περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, ὧν 115 ἡμερήσιαι. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἐφημερίδων (564), ὧν 41 ἡμερήσιαι ἐκδίδονται ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ὀντάριο καὶ τῆς Κεμπὲκ (254), ὧν 18 ἡμερήσιαι.
Μ. Δ. Β.

Στρατός. Κατὰ τὸν νόμον περὶ στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τοῦ 1906, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μέχρι σήμερον, ὑποστὰς μικρὰς μετατροπὰς ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1918, αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ Καναδᾶ ἀποτελοῦνται: 1) ἐκ τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ, διαρκοῦς καὶ μὴ διαρκοῦς, καὶ 2) ἐκ τῆς ἐφεδρείας, περιλαμβανούσης πάντας τοὺς Βρεττανοὺς ὑπηκόους τοῦ Καναδᾶ ἀπὸ ἡλικίας 18—60 ἐτῶν. Ἡ ἐφεδρεία αὕτη καλεῖται μόνον εἰς περίπτωσιν γενικῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ διοικεῖ τὸν στρατόν, διευθύνει τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ καὶ βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἀμύνης. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο λειτουργοῦν δύο συμβούλια, τὸ συμβούλιον τῆς ἐθνοφρουρᾶς καὶ τὸ συμβούλιον τῆς καναδικῆς ἀμύνης.

Ὁ ἐνεργὸς στρατὸς ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ἐθελοντάς, ὧν ἡ θητεία εἶναι τριετὴς καὶ περιλαμβάνει τὰς διαρκεῖς δυνάμεις (permanent force) καὶ τὰς μὴ διαρκεῖς δυνάμεις, ἀποτελουμένας ἀπὸ ὑπηρεσίας δημιουργουμένας κατὰ ἐτησίας περιόδους ἐκπαιδεύσεως. Αἱ διαρκεῖς στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ 4 στρατηγούς, 3 συντάγματα πεζικοῦ, 2 συντάγματα ἱππικοῦ, 3 τάγματα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, 4 τάγματα παρακτίων πυροβολαρχιῶν, 13 ἀποσπάσματα μηχανικοῦ καὶ 1 ἀπόσπασμα σηματογράφων. Ἡ μὴ διαρκὴς δύναμις τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 123 τάγματα πεζικοῦ, 12 λόχους ποδηλατιστῶν, 15 τμήματα μυδραλλιοβολιστῶν, 34 συντάγματα ἱππικοῦ καὶ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, 62 πεδινὰς πυροβολαρχίας, 16 πυροβολαρχίας βαρέος πυροβολικοῦ, 9 φρουριακοὺς λόχους, 24 λόχους μηχανικοῦ, 19 λόχους σηματογράφων. Τῷ 1928 ὁ καναδικὸς στρατὸς περιελάμβανεν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ 9 800 ἀξιωματικοὺς καὶ 111.000 ἄνδρας. Διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν λειτουργοῦν διάφοροι σχολαί, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Κίγκστων, ἡ σχολὴ βολῆς καὶ ἡ ὁπλουργικὴ σχολή.

Στόλος. Ὁ Καναδᾶς δὲν ἔχει ἰδιαίτερον ἄξιον λόγου πολεμικὸν ναυτικόν, τῆς ἀμύνης τῶν παραλίων οὔσης ἐμπεπιστευμένης εἰς τὸν στόλον τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐν τούτοις διατηρεῖ μικρά τινα πλοῖα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ διὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς, τὴν καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν πληρωμάτων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν. Ταῦτα εἶναι δύο ἀντιτορπιλλικά, 16 τορπιλλοβόλα καὶ 4 ἁλιευτικὰ ναρκῶν. Ὑπάρχουν δύο ναύσταθμοι, ὁ μὲν ἐν Χάλιφαξ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὁ δὲ ἐν Βανκοῦβερ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Σημαία καὶ θυρεός. Ἡ σημαία τοῦ Καναδᾶ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας, φέρουσα τὸν θυρεόν, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ στέμμα. Ὁ θυρεὸς τοῦ Καναδᾶ διαιρεῖται εἰς πέντε τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον περιέχει τρεῖς λεοπαρδάλεις χρυσᾶς, ὑπερκειμένας ἀλλήλων, τὸ δεύτερον λέοντα ἠνορθωμένον, τὸ τρίτον ἅρπαν, τὸ τέταρτον τρεῖς χρυσοῦς κρίνους, τὸ δὲ πέμπτον κλάδον ἐκ τριῶν φύλλων σφενδάμνου.

Μέτρα καὶ σταθμά. Αἱ ἐν χρήσει ἐν Καναδᾷ μονάδες μετρήσεως καὶ βάρους εἶναι αἱ ἀγγλικαί, ἤτοι ἡ ἀγγλικὴ λίβρα, διαιρουμένη εἰς 12 οὐγγίας καὶ ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 453,4 γραμμ., τὸ ἀγγλικὸν μέτρον διὰ τὰς ἀποστάσεις, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1609,4 μέτρα, τὸ ἄκρ διὰ τὰς ἐπιφανείας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 4047 ares, τὸ γαλλόνιον διὰ τὰ ρευστά, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 4,54 λίτρας. Διὰ τὰ σιτηρὰ μεταχειρίζονται τὸ μποῦσελ, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 36,38 λίτρας. Ὁ τόννος ἔχει 2000 ἀγγλικὰς λίτρας.
Μ. Δ. Β.

Δημόσια οἰκονομικά. Τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τοῦ Καναδᾶ εὑρίσκονται εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, καθότι κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ ἔτη ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων διαρκῶς ὑπερέχει τὰ ἔξοδα, τὸ δὲ δημόσιον χρέος βαίνει ὁλονὲν ἐλαττούμενον. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1927—1928 παρέχει τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς. Εἰσπράξεις: τελωνεῖα 156.986.000 δολλάρια, δικαστήρια 57.401.000, ταχυδρομεῖα 31.563.000, πολεμικοὶ φόροι 150.319.000, ἄλλαι

Digitized by Google

εἰσπράξεις 33.374.000, ἤτοι ἐν ὅλῳ 429.643.000 δολλάρια. Δαπάναι: δημόσιον χρέος 129.830.000 δολλ., ἐπαρχίαι 12.517.000, διοίκησις 11.576.000, συντάξεις 39.778.000, ἐθνικὴ ἄμυνα 15.745.000, δημόσια ἔργα 942.000, στρατιωτικὰ ἱδρύματα 8.293.000, τελωνεῖα 11.801.000, γεωργία 6.488.000, ταχυδρομεῖα 31.783.000, ἄλλαι δαπάναι 67.414.000, ἤτοι ἐν συνόλῳ 331.168.000. Τὸ δημόσιον χρέος κατὰ τὸ 1928 ἀνήρχετο εἰς 2.296.850.000 δολλάρια. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν κατὰ τὸ ἔτος 1928 παρουσίαζε τὴν ἑξῆς κατάστασιν:

Ἐπαρχίαι	Ἔσοδα	Ἔξοδα
Ἀλβέρτα	12.263.000	12.479.000
Βρεττ. Κολομβία	20.258.000	19.409.000
Μανιτόμπα	11.593.000	10.446.000
Νέα Βρουνσβίκη	5.093.000	4.636.000
Νέα Σκωτία	6.517.000	6.566.000
Ὀντάριο	56.306.000	55.764.000
Κεμπὲκ	30.925.000	29.079.000
Ν. Πρ. Ἐδουάρδου	837.000	870.000
Σασκατσεουὰν	13.050.000	12.962.000

Νόμισμα. Νομισματικὸν σύστημα ἐν Καναδᾷ εἶναι ὁ μονομεταλλισμὸς χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς τὸ δολλάριον, τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἤτοι βάρους 1,67181 γραμ. καὶ τίτλου 0,900. Κυκλοφορεῖ ἐπίσης ἐπισήμως ἡ ἀγγλικὴ λίρα, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς $ 4,866. Χρυσᾶ νομίσματα τῶν 2 $^1/_2$, 5, 10, 20 $ τίτλου 0,900. Ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν 5, 10, 25, 50, 20 cents τίτλου 0,925 1 $=77,053 νέας χρυσᾶς δραχμάς.

ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

—[ΙΣΤΟΡ.] Αἱ ἀνατολικαὶ ἀκταὶ τοῦ Καναδᾶ ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν δύο Γενουηνσίων θαλασσοπόρων Ἰωάννου καὶ Σεβαστιανοῦ Κάμποτ, οἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ πρῶτος ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Λαβραδὸρ τῷ 1497, ὁ δὲ δεύτερος ἀνεκάλυψε τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν Νέαν Γῆν. Τῷ 1500 καὶ 1501 ἐπεσκέφθη τὴν νέαν ἀνακαλυφθεῖσαν χώραν καὶ ὁ Πορτογάλος Κόρτε-Ρεάλ. Οἱ Γάλλοι θαλασσοπόροι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Καναδᾶ τῷ 1506. Πρῶτος ὁ Ζὰν-Ντενὶ Ὀνφλὲρ ἐξηρεύνησε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ ἔπειτα οἱ Γάλλοι ναῦται καὶ ἁλιεῖς τῆς Νορμανδίας, τῆς Βρεττάνης καὶ τῶν Βασκικῶν ἐπαρχιῶν ἐσυνήθιζον νὰ πλέον κατ' ἔτος πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Νέας Γῆς καὶ τῆς Καὶπ-Μπρετὸν πρὸς ἁλιείαν τοῦ ὀνίσκου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος Α' τῷ 1524 ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐκ Φλωρεντιας Ἰωάννην Βερατσάνο τὴν ἐξερεύνησιν τῶν νέων χωρῶν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν νέας ὁδοῦ διὰ τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν.

Ὁ Βερατσάνο κατέλαβε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τὴν Νέαν Γῆν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ὠνόμασε τὴν νέαν χώραν *Νέα Γαλλία*. Βραδύτερον ὁ Γάλλος Ἰάκωβος Καρτιὲ ηὔξησε τὰς γαλλικὰς κτήσεις καὶ ἐγκατέστησε τοὺς πρώτους Γάλλους ἀποίκους παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ὁ Καρτιὲ εἶνε ὁ δώσας εἰς τὴν νέαν χώραν τὸ ὄνομα τοῦ Καναδᾶ. Κατόπιν ὅμως οἱ Γάλλοι βασιλεῖς, Ἐρρῖκος ὁ Β', Φραγκῖσκος ὁ Β' καὶ Κάρολος ὁ Θ', ἀπησχολημένοι μὲ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ πολέμους, ἐλησμόνησαν τὸν Καναδᾶν. Ἐρρῖκος ὁ Δ' ἀντιληφθεὶς τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς νέας ἀποικίας, ἐστράφη πρὸς αὐτὴν μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ τῷ 1603 παρεχώρησεν εἰς τὸν ντὲ Μὸν δεκαετὲς προνόμιον ἐκμεταλλεύσεως τῆς πρὸς Ν. τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου χώρας. Ὁ ντὲ Μὸν προσέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Σαμουὴλ ντὲ Σαμπλαίν, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ τοῦ δαιμονίου πνεύματός του ἀπέβη ὁ ἀληθὴς ἀποικιστὴς τοῦ Καναδᾶ. Αὐτὸς ἵδρυσε τὴν Κεμπὲκ (τῷ 1608) καὶ κατορθώσας, διὰ τῆς δεξιᾶς πολιτικῆς του, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἰθαγενῶν, ἐγκατέστησεν εἰς διάστημα 18 ἐτῶν 4.000 Γάλλους ἀποίκους. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὸν Καναδᾶν οἱ Γάλλοι δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν Ἄγγλων, τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Πορτογάλων, οἵτινες προσεπάθουν νὰ ἐκτοπίσουν αὐτούς. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν συρροὴν ἄλλων ἀποίκων, ἀπηγόρευσε τὴν μετανάστευσιν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους. Ἡ διείσδυσις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀπῄτησε μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τῶν ὁποίων ἡ ὑποταγὴ καθίστατο δύσκολος, λόγῳ τῆς μὴ σταθερᾶς αὐτῶν κατοικίας.

Μετὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ἡ ὁποία ἐδυσχέρανε τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ Καναδᾶ, ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Γοὺλφ τῷ 1759 ἠδυνήθη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν Κεμπέκ, ἡρωϊκῶς ὑπερασπισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μονκάλμ. Τῷ 1763 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Καναδᾶς περιήρχετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ Γάλλοι ὅμως ἄποικοι τοῦ Καναδᾶ παρέμειναν ἐπὶ μακρὸν πιστοὶ εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσάν των καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των, διὰ τοῦ διατάγματος δὲ τῆς Κεμπὲκ τῷ 1774 ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς διατηρήσεως τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς περιουσίας των. Μετὰ τὸν πόλεμον τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν 13 ἐκ τούτων εἰς αὐτοτελῆ κράτη ἀποτελέσαντα τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὁ Καναδᾶς ἠρνήθη νὰ ἑνωθῇ πρὸς ταύτας. Τῷ 1791 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησεν εἰς τὸν Καναδᾶν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα διοικήσεως. Ὁ Καναδᾶς διηρέθη εἰς δύο ἐπαρχίας, Ἄνω καὶ Κάτω Καναδᾶν.

Ἐν τῇ πρώτῃ εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ Ἄγγλοι ἄποικοι, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπερίσχυον οἱ Γάλλοι. Ὁ ἀγὼν μεταξὺ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ στοιχείου ἐν Καναδᾷ διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, κατὰ τὰ ἔτη δὲ 1837 καὶ 1838 ἔλαβον χώραν στάσεις, σκληρῶς καταπνιγεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Τῷ 1840 αἱ δύο ἐπαρχίαι συνενώθησαν εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν, ἡ δὲ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὴν Κεμπὲκ (1841), βραδύτερον εἰς τὴν Μοντρέαλ (1844) καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Τορόντο καὶ τὴν Κεμπέκ, ἐναλλὰξ κατὰ τετραετίαν. Τέλος τῷ 1856 ἀπεφασίσθη ὁριστικῶς νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ κυβέρνησις εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Ὀττάβα, ἐπὶ τῶν συνόρων τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ Καναδᾶ.

Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Ἀμερικῆς, διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ 1867 αἱ ἀγγλικαὶ κτήσεις τῆς Ἀμερικῆς ἀπετέλεσαν ἓν κράτος αὐτόνομον καὶ αὐτοδιοίκητον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα *Δύναμις τοῦ Καναδᾶ* ἢ *Ντομίνιον* «Dominion». Τὸ κράτος τοῦτο συνεπήχθη εἰς νέαν ὁμοσπονδιακὴν πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ἀπήρτισαν ὁ Ἄνω Καναδᾶς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπαρχία ἢ πολιτεία τοῦ Ὀντάριο, ὁ Κάτω Καναδᾶς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κεμπέκ, ἡ Νέα Βρουνσβίκη καὶ ἡ Νέα Σκωτία. Βραδύτερον προσεχώρησεν ἡ νῆσος τοῦ πρίγκιπος Ἐδουάρδου καὶ ἡ Βρεττανικὴ Κολομβία, ἡ δευτέρα αὕτη ὑπὸ τὸν ὅρον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ συνδεθῇ διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῶν δύο ὠκεανῶν. Ἡ Νέα Γῆ καὶ τμῆμα τοῦ παραλιακοῦ Λαβραδὸρ παρέμειναν καὶ παραμένουν ἔτι καὶ σήμερον ἔξω τῆς ὁμοσπονδίας. Ἔκτοτε τὸ γαλλικὸν καὶ τὸ ἀγγλικὸν στοιχεῖον ἤρχισαν συνδιαλλασσόμενα καὶ συμβιοῦντα εἰρηνικῶς, πλὴν ἀκροτήτων τινῶν, αἵτινες συνέβησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κατὰ τὴν ἀποίκισιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μανιτόμπα καὶ τῆς Σασκατσεουὰν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ ἐκτοπίσουν τοὺς Γάλλους ἀποίκους καὶ μιγάδας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ Καναδᾶς κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ νὰ ἐπιτύχῃ διαφόρους παραχωρήσεις, αἵτινες κατέστησαν αὐτὸν κράτος σχεδὸν ἀνεξάρτητον. Τὰ τελευταῖα ἀγγλικὰ στρατεύματα ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ Καναδᾶ τῷ 1905, τῷ δὲ 1911 ἤρξατο καὶ ἡ ναυπήγησις καναδικοῦ στόλου. Ὁ Καναδᾶς ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτοδιοίκητος κτῆσις, ὑπογράψασα ἰδιαιτέρως, ὅπως καὶ ἄλλαι ἀγγλικαὶ κτήσεις, τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης. Τῷ 1920 ὁ Καναδᾶς ἐπέτυχε νὰ ἀντιπροσωπεύεται δι' ἰδιαιτέρου πρεσβευτοῦ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ σκληρὸς τελωνειακὸς πόλεμος μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐχαλαρώθη καὶ τέλος κατέπαυσε διὰ τῆς ὑπογραφῆς συνθήκης ἀμοιβαιότητος τῷ 1923. Μ. Δ. Β.

—[ΦΙΛΟΤ.] Μία ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφερουσῶν ἀπὸ φιλοτελικῆς ἀπόψεως ἀγγλικῶν ἀποικιῶν εἶναι ὁ Καναδᾶς, κυρίως ἐξ αἰτίας τῶν καλλιτεχνικῶν ὅσον καὶ σπανίων γραμματοσήμων του. Τὰ πρῶτά του γραμματόσημα ἐξεδόθησαν τῷ 1851 καὶ ἦσαν τριῶν μόνον ἀξιῶν, τῶν 3, 6 καὶ 12 πεννῶν. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν παριστᾷ κάστορα καὶ εἶναι τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς φιλοτελιστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα «ποντικάκι» (λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ τρωκτικὸν τοῦτο ζῷον). Τὰ γραμματόσημα τῆς πρώτης αὐτῆς ἐκδόσεως εἶναι σπανιώτατα, ἰδίως δὲ τὸ τῶν 12 πεννῶν, ὅπερ διατιμᾶται σήμερον εἰς τοὺς καταλόγους 50.000 φράγκα γαλλικά. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1852 τὰ γραμματόσημα τοῦ Καναδᾶ φέρουν τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας εἰς διαφόρους στάσεις καὶ ἡλικίας. Τοῦ 1852 ἡ σειρὰ ἀπετελέσθη ἐκ πέντε ἀξιῶν καὶ εἶναι καὶ αὐτὴ σπανία, τιμωμένη 20—25 χιλιάδας φράγκα εἰς τοὺς καταλόγους. Τῷ 1859 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἀπὸ ἓξ ἀξίας, τῷ 1868 ἑτέρα τοιαύτη ἀπὸ 9 ἀξίας καὶ τῷ 1870 ἄλλη ἀπὸ 8 ἀξίας. Τῶν σειρῶν αὐτῶν ἡ ἐμπορικὴ τιμὴ εἶναι σχετικῶς ὑψηλή. Τῷ 1897 ἐξεδόθησαν ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑξηκονταετηρίδος τῆς τότε βασιλίσσης. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 16 γραμματόσημα ($^1/_2$ σέντς ἕως 5 δολλάρια) καὶ εἶναι καλλιτεχνικωτάτη, παριστῶσα ἐν προτομῇ τὴν ἑορτάζουσαν βασίλισσαν εἰς δύο ἡλικίας, τοῦ ἑορτασμοῦ καὶ τῆς ἀναρρήσεώς της εἰς τὸν θρόνον. Ἡ ἀξία καταλόγου τῆς σειρᾶς αὐτῆς ὑπερβαίνει τὰ χίλια γαλλικὰ φράγκα. Τῷ 1897 ἐξεδόθη νέα σειρὰ ἐξ ὀκτὼ ἀξιῶν μὲ τὴν προτομὴν πάντοτε τῆς Βικτωρίας, μετὰ ἓν δ' ἔτος ἑτέρα σειρὰ μὲ τὴν αὐτὴν εἰκόνα καὶ μὲ πρόσθετον τὴν ἀξίαν εἰς σέντς, ἀναγραφομένην δι' ἀριθμῶν εἰς τὰς δύο κάτω γωνίας τοῦ γραμματοσήμου. Τῷ 1898 ἐξεδόθη καὶ ἓν γραμματόσημον τῶν 2 σέντς παριστάνον τὸν χάρτην τῆς ὑδρογείου, ὅπου δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἐσημειοῦντο ὅλαι αἱ ἀγγλικαὶ κτήσεις. Ἡ σειρὰ τοῦ 1903 φέρει ἐπὶ πλέον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐδουάρδου, κατὰ δὲ τὸ 1908 ἐξεδόθη ἀναμνηστικὴ σειρὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως Κεμπὲκ μὲ ἀπεικονίσεις τοπίων καὶ προσωπογραφιῶν. Ἀπὸ τοῦ 1912 τὰ γραμματόσημα φέρουσι τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ τὰ τελευταῖα ἐξ αὐτῶν (τῆς ἐκδόσεως 1928) παριστῶσι διὰ πρώτην φορὰν τὸν βασιλέα τοῦτον τῆς Ἀγγλίας μὲ λευκὴν γενειάδα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεδόθησαν καὶ διάφορα γραμματόσημα δι' εἰδικοὺς σκοπούς, τῷ 1915 καὶ 1916 πολεμικὰ μὲ εἰδικὸν πρόσθετον τέλος, τῷ 1917 καὶ 1927 ἀναμνηστικὰ καὶ τῷ 1928 ἓν ἀεροπορικόν. Ἡ ἀποικία τοῦ Καναδᾶ ἐκυκλοφόρησε καὶ γραμματόσημα: 1) ἐνάριθμα, 2) δι' ἐπείγουσαν ἀλληλογραφίαν, 3) δι' ἠσφαλισμένας ἐπιστολὰς καὶ 4) γραμματόσημα ἐπιστροφῆς. Τὰ γραμματόσημα τοῦ Καναδᾶ ἔχουσι μεγάλην ζήτησιν μεταξὺ τῶν ἀγγλοφώνων συλλεκτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν, ὡς γνωστόν, τὴν πλειονότητα τοῦ φιλοτελικοῦ κόσμου.

(Ε. Φ. Ε.)

καναδικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Καναδᾶν ἢ τοὺς Καναδούς, ὁ τοῦ Καναδᾶ: «καναδικὸς σῖτος», «καναδικαὶ λίμναι», «γοῦνες καναδικές».

— **καναδικὴ ἀσπὶς** (kanadische Schild) /*Γεωλ.*/. Ἡ μεγάλη περιοχή, ἡ περιλαμβάνουσα τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τοῦ Καναδᾶ, δηλαδὴ τὰς περὶ τὸν Οὐδσώνειον κόλπον χώρας, ἐκτάσεως περίπου 5 ἑκατομ. τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, τῆς ὁποίας συνέχεια δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ προκαμβριακὴ περιοχὴ τῆς Γροιλανδίας καὶ ἡ ὁποία συνίσταται κυρίως ἐκ γρανιτῶν, γνευσίων καὶ ὑπερφλοιακῶν σχηματισμῶν, συχνὰ συνυφασμένων στενῶς μετὰ τούτων. Ὅλα αὐτὰ τὰ πετρώματα ἀνήκουν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν ἀζωϊκὸν αἰῶνα. Ἡ καναδικὴ ἀσπὶς δὲν ἐπτυχώθη πλέον μετὰ τὸν προτεροζωϊκὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἀπεκομίσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ μετεβλήθη εἰς ἠρειπωμένην χώραν. Ὁ ὅρος *καναδικὴ ἀσπὶς* εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Βιενναίου γεωλόγου Suess. Γ. Κ. Γ.

καναδίνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{20}H_{21}NO_4$ τῆς αὐτῆς συντάξεως τῆς βερβερίνης, ἀλλ' ἄνευ ὑδροξυλίου ἐν τῷ ἀζώτῳ καὶ μὲ ὑδρογονωμένα τὸν μετ' αὐτοῦ ἡνωμένον ἄνθρακα καὶ τὰς δύο ἀριστερὰ αὐτοῦ εὑρισκομένας μεθυλενικὰς ὁμάδας τοῦ δευτέρου πυρῆνος. Ἀπεμονώθη τὸ πρῶτον τῷ 1888 ὑπὸ τῶν Schmidt καὶ Wilhelm ἐκ τῆς ὑδράστιδος τῆς καναδικῆς. Κρυσταλλοῦται εἰς λαμπρὰς λευκὰς βελόνας τηκομένας εἰς 132°, 5, ἀδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διαλυτὰς εἰς αἰθέρα καὶ χλωροφόρμιον. Σ. Γ.

καναδίτης (ὁ) (Canadit) /*Πετρογρ.*/. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνειον, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἐλαιολιθικῶν συηνιτῶν καὶ χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως καλιούχου ἀστρίου. Τυπικὸς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ εἶναι ὁ *μαριουπολίτης* (Mariupolit) ἐκ τῆς περιοχῆς Μαριουπόλεως τῆς Ἀζοφικῆς, ὁ ὁποῖος συνίσταται ἀπὸ ἀλβίτην, ἐλαιόλιθον, αἰγιρίνην καὶ λεπιδομέλανα ὡς οὐσιώδη ὀρυκτολογικὰ συστατικά. Γ. Β.

καναδόλη (ἡ) /*Χημ.*/. Κλάσμα τῆς ἀποστάξεως τοῦ ἀκαθάρτου πετρελαίου, βράζον περίπου εἰς 60° καὶ ἔχον εἰδικὸν βάρος μεταξὺ 0,650 καὶ 0,700. Ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος πλειόνων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς τοῦ αἰθανίου, ἐκλήθη δ' οὕτως ὡς ἐξαχθὲν τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ καναδικοῦ πετρελαίου. Χρησιμοποιεῖται ὡς διαλυτικὸν ὑγρὸν καὶ ὡς ἀναισθητικὸν φάρμακον. Σ. Γ.

Καναδός, —ή· ὁ κάτοικος τοῦ Καναδᾶ, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τοῦ Καναδᾶ.

Καναζάβα (Canazawa) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἰσικάβα, κειμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς Νιππῶνος καὶ ἀπέχουσα περὶ τὰ 8 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ Καναζάβα εἶναι περίφημος διὰ τὰ ἐκ πορσελλάνης καὶ μετάξης προϊόντα της. Κάτοικοι 147.470 (1925).

Μ. Ν. Λ.

Κάναθος /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πηγὴ παράκτιος τῶν λιμένων τοῦ Ναυπλίου, ἣν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας: «Ἐνταῦθα τὴν Ἥραν φασὶν οἱ Ἀργεῖοι κατ' ἔτος λουομένην παρθένον γίνεσθαι» (Κορινθ. Β, λη', 2). Πιστεύεται παρά τινων ὅτι ἡ Κάναθος δέον νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν σύγχρονον πηγὴν *Γλυκειά*. Σ.Ε.Λ.

Κάναθρα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Νῆσος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ παρὰ Πτολεμαίῳ (Ζ' 4,11), κειμένη παρὰ τὴν Ταπροβάνην (Κεϋλάνην), ταυτιζομένη πρὸς τὴν Καινειτῶν ἢ Αἰγιδίων νῆσον, τοποθετουμένη δὲ παρὰ τὴν σημερινὴν Γκόα. —Π.

κάναθρον (τὸ) /*Ἀρχ.*/· βλ. *κάνναθρον*.

Κάναι /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. —1) Ὄρος τῆς Αἰολίδος, ἐν τῇ Καναίᾳ χώρᾳ, καταλῆγον εἰς τὴν καλουμένην Κανίδα ἢ Κάνην ἄκραν, κείμενον ἔναντι τῆς Ν ἄκρας τῆς νήσου Λέσβου καὶ ταυτιζόμενον πρὸς τὸ σημερινὸν Καραντὰγ (754 μ. ὑψ.). Ἐκαλεῖτο ἄλλως *Κάνη* καὶ *Κάνης ὄρος*, ὑπ' αὐτὸ δὲ ἔκειτο ὁμώνυμος πόλις. —2) Πόλις τῆς Αἰολίδος ὑπὸ τὸ ὁμώνυμον ὄρος κειμένη, ἄλλως καλουμένη καὶ *Κάνη* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Digitized by Google

Καναία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατέναντι τῶν ΝΔ τῆς Λέσβου παράλιος τῆς Αἰολίδος: «Αὕτη δὲ μέχρι τῶν 'Αργινουσσῶν διήκει καὶ τῆς ὑπερκειμένης ἄκρας, ἣν Αἶγά τινες ὀνομάζουσι.... οὕτω γὰρ καὶ τὸ ὄρος ὅλον ὠνομάζετο ὃ νῦν Κάνην καὶ Κάνας λέγουσι» (*Στράβ. Teubner* 615, 18). Τοῦ ὄρους τούτου ὄντος τοῦ συγχρόνου Καραντὰγ (2652 ποδ., πλάτ. 38°56′ Β, μῆκ. 26°51′ ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Sandarli), ἡ Καναία εἶναι ἡ σύγχρονος μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Καβακοὺμ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Τσανδαρλῆ παράλιος. Σ. Ε. Λ.

Καναΐς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Κεναγίς*).

Καναΐτης *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς ἐν Αἰολίδι τῆς Μ. 'Ασίας, πηγάζων ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Κανῶν.

Κανακάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαρμάρου τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι (1928) 261.

κανακάρης (ὁ), θηλ. —*ισσα*, οὐδ. —*ικο*· δημοτ., ἐκεῖνος ποῦ τοῦ κάμνουν κανάκια, χαϊδεμένος: «παιδί μου, κανακάρη μου», ᾆσμ. «μαρὲ γιέ μου κανακάρη ποιὰ κοπέλλα θὰ σὲ πάρῃ»· || μοναχογιός: «τὸν ἔχει κανακάρη καὶ τρέμει γιὰ δαύτονε».

Κανακάρης, *'Αθανάσιος*. 'Εκ τῶν σπουδαίων πολιτικῶν παραγόντων τοῦ 'Αγῶνος καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς πρώτης προσωρινῆς διοικήσεως κατὰ τὸ 1822, διατελέσας ἡ ψυχὴ αὐτῆς. Κατήγετο ἐκ Πατρῶν, ἦτο πλούσιος γαιοκτήμων, ἐπανειλημμένως δ' ἐστάλη μωράγιανης εἰς Τρίπολιν καὶ βεκίλης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἦτο ἰσχυρότατος παρὰ τοῖς Τούρκοις. Μυηθεὶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῷ 1820 εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, μετὰ πολλοῦ ζήλου ἀφιερώθη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον σπουδαίως εἰργάσθη κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ 'Αγῶνος. Τὸν 'Ιανουάριον τοῦ 1822, εἰς τὴν ἐν Ἑρμιόνῃ συνέλευσιν, ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς προσωρινῆς διοικήσεως, ἐνήσκησε δὲ μετὰ μεγίστου ζήλου τὰ καθήκοντά του, σπουδαίως ἐργασθεὶς πρὸς καθησύχασιν τῶν ἐπαναστατικῶν εἰς τὴν συνέλευσιν πνευμάτων καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ψυχραιμίαν του κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δράμαλη. Ταλαιπωρηθεὶς κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς Ἄργος καὶ ἰδίως εἰς Ἑρμιόνην, ὅπου μετετέθη πάλιν ἡ ἕδρα τῆς διοικήσεως διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἠσθένησε καὶ ἀκριβῶς ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὴν ἀντιπροεδρίαν τῆς διοικήσεως ἀπεβίωσε. Γ. Δ. Κ.

— **Κανακάρης, *Γεώργιος Κωνστ.*** 'Αγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. 'Επολέμησεν ἐξ ἀρχῆς τοῦ 'Αγῶνος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πλαπούτα, παρευρεθεὶς εἰς τὰς μάχας Καρυταίνης, Λάλα, Τριπόλεως μέχρι τῆς πτώσεώς της, Π. Πατρῶν, εἰσβολὴν Δράμαλη, Δερβένια, πολιορκίαν Ναυπλίου, Ἄργους, Κορίνθου, Ἴσαρη, Καυκαριά, Βέργας κλπ.

— **Κανακάρης, *Δημήτριος*.** 'Αγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. 'Επολέμησεν ὑπὸ τὸν Πλαπούταν. Ν. Κ. Σ.

— **Κανακάρης, *Θάνος Ροῦφος*.** Ἕλλην πολιτικὸς (βλ. λ. *Ροῦφος*).

Κανακάρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σαγκρίου τῆς ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι (1928) 79.

κανάκεμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *κανακεύω*, χάϊδεμα, θωπεία.

κανακεύω· δημοτ., κάμνω κανάκια, χαϊδεύω, θωπεύω, περιποιοῦμαι πέραν τοῦ δέοντος: «μὴν τὸ κανακεύεις τὸ παιδὶ γιατὶ κακομαθαίνει».

Κανάκη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Αἰόλου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλίας Ἕλληνος, καὶ τῆς 'Αμφιθέας, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Ποσειδῶνος ἢ κατὰ τρίτους σύζυγος τοῦ τελευταίου καὶ μήτηρ τοῦ Ὀπλέως, Νηρέως, 'Εποπέως, 'Αλοέως καὶ Τρίοπος. 'Εν τῇ μυθολογίᾳ φέρεται ἐρασθεῖσα τοῦ ἀδελφοῦ της Μακαρέως καὶ ὑπ' αὐτοῦ βιασθεῖσα, δι' ὃ ηὐτοκτόνησε διὰ ξίφους σταλέντος εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πατρός της καὶ προὐκάλεσε διὰ τοῦ θανάτου της τὴν αὐτοκτονίαν καὶ τοῦ Μακαρέως. Τὸ θέμα τοῦτο παθητικώτατα ἐπραγματεύθη ὁ 'Οβίδιος ἐν τῇ ΙΑ′ τῶν «Ἡρωίδων», ἐπιγραφομένη «Κανάκη τῷ Μακαρεῖ» (Canace Macareo), ἤντλησε δὲ τὴν ὕλην τοῦ θέματός του ἀπὸ τοῦ Εὐριπιδείου «Αἰόλου». Τὸ δρᾶμα τοῦτο (*Nauck*, Fragm. Tragic. Graec. σελ. 365 κ. ἑ., ἀπόσπ. 14—41) ἐπραγματεύετο ἐκτενέστατα τὸν μῦθον τῆς Κανάκης, ὃν ἴσως ἔθιξαν ὁ 'Αριστοφάνης ἐν «Αἰολίσκῳ» καὶ ὁ 'Αντιφάνης ἐν «Αἰόλῳ». Παράστασις τῆς Κανάκης διεσώθη ἐπὶ νομίσματος Κύμης τῆς ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ. Π. Ν. Π.

Κανάκης, *Δημήτριος*. 'Αθηναῖος 'Αγωνιστής. Ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς 'Ακροπόλεως ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ τῷ 1827.

— **Κανάκης, *Σπυρίδων*.** 'Αγωνιστής, πατὴρ τοῦ προηγουμένου. Συνεκλείσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν 'Ακρόπολιν τῷ 1826 καὶ ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν. Γ. Δ. Κ.

κανάκι (τό), καὶ συνήθ. πληθ *κανάκια* (τά)· δημοτ., χαϊδέματα, χάδια, θωπεῖαι.

κανάκια (τά)· δημ., αἱ θωπεῖαι, τὰ χάδια.

Κανάκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΝΔ χερσονησιζούσης προβολῆς τῆς νήσου Σαλαμῖνος (πλάτ. 37°54′ Β, μῆκ. 23°25′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) ἔχων ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι φερώνυμον νησῖδα, ὕψους 283 ποδ., ὀνομαζομένην καὶ *Γαϊδαρονήσι*. Τόπος κυνηγίου. Σ. Ε. Λ.

Κανάκιανη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37°54′00″ Β., μῆκ. 23°23′40″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), ἀποτελοῦσα τὸ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Κανάκια κέρας καὶ κειμένη ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τῆς φερωνύμου αὐτῷ νησῖδος. Σ. Ε. Λ.

Κανάκοι (Canaques ἢ Kanaques). 'Ονομασία πολυαρίθμων ἰθαγενῶν οἰκούντων τὰς νήσους τῆς Πολυνησίας ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. 'Εκλήθησαν οὕτως ἐκ τῆς λέξεως κανάκα, ἥτις σημαίνει εἰς τὴν γλῶσσάν των «ἄνθρωπος». Εἶναι μαλαϊκῆς καταγωγῆς καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἰδίως συνεπείᾳ θαλασσίων ἀτυχημάτων, κατῴκησαν τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ. 'Εξαίρετοι ἁλιεῖς καὶ τολμηροὶ ναυτικοί, δὲν διστάζουν νὰ περιπλανῶνται ἀνὰ τὸν ὠκεανὸν μακρὰν τῶν νήσων των καὶ νὰ παρασύρωνται συχνάκις ὑπὸ τῶν θαλασσίων ρευμάτων πρὸς νέας νήσους, ὅπου καὶ ἐγκαθίστανται. Οὕτω Κανάκοι εὑρίσκονται εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Ταϊτήν, εἰς τὰς νήσους Πομοτού, Μαρκίζ, Τούγκα καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπολογίζεται δ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπὲρ τὸ 1 500.000, ἂν καί, κατά τινας ἐξερευνητάς, ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς θεωρεῖται ὑπερβολικός. 'Εκ τῆς μαλαϊκῆς φυλῆς διατηροῦν τὸ χαλκόχρουν τοῦ δέρματος, παχέα χείλη, κόμην μέλαιναν καὶ λείαν, τὸ θάρρος καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν. Ὅπως ὅλαι αἱ πολεμικαὶ φυλαί, οὕτω καὶ οἱ Κανάκοι εἶναι ὑπερήφανοι, εὐφάνταστοι, εὐεπίφοροι καὶ βίαιοι. 'Αναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν τῶν λευκῶν, διὰ τοῦτο καὶ ὑφίστανται εὐκόλως τὴν ἐπιρροὴν τῶν Εὐρωπαίων. Εἶναι εὔφραδεῖς καὶ σαφεῖς εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἰδεῶν των. Ἡ γλῶσσά των, τῆς ὁποίας τὸ ἀλφάβητον περιλαμβάνει 17 γράμματα, εἶναι γλυκεῖα καὶ ἁρμονική. 'Εν Ταϊτῇ καὶ ἰδίως εἰς τὰς νήσους Χαβάϊ ἐκδίδονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Κανάκων πλεῖσται ἐφημερίδες, λεξικά, μυθιστορήματα καὶ ἱστορικὰ βιβλία. Λόγῳ τοῦ συγχρωτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιμιξίας μετὰ τῶν λευκῶν ἀπέβησαν ἀνεξίθρησκοι, πλεῖστοι δὲ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν, ἀπαλλαγέντες οὕτως ἐκ τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου τῆς παλαιᾶς θρησκείας των. Μ. Ν. Δ.

Κανάκος.

Κανάλα (Kanala ἢ Canala) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Νέας Καληδονίας εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, εἰς ὃν ἐκβάλλουσι καὶ οἱ ποταμοὶ Κανάλα καὶ Νεγκρέπο. Ἡ πόλις, ἥτις ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *Ναπολεονβίλ*, κεῖται ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῶν κλιτύων δασώδους λόφου. 'Εξάγει καφὲν καὶ ἔχει μεταλλεῖα ἀντιμονίου, νικελίου καὶ χαλκοῦ. Κάτοικοι 4.600. Μ. Ν. Δ.

Κανάλε (Canale), ***Μιχαὴλ - 'Ιωσήφ***. 'Ιταλὸς ἱστορικὸς καὶ λόγιος γεννηθεὶς ἐν Γενούῃ (1808—1890), ἱδρυτὴς τῆς Λιγουρικῆς ἑταιρείας πρὸς σύνταξιν τῆς πατρῴας ἱστορίας, συμβαλὼν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἐν γένει ἱστορίαν διὰ τῆς συγγραφῆς πλείστων ἱστορικῶν μυθιστορημάτων, τῆς ἱστορικῆς τραγῳδίας «Σιμονίνο Μποκανέγκρα» (Simonino Boccanegra) καὶ πλείστων ἄλλων ἱστορικῶν συγγραμμάτων, σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Γενούης, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα θεωροῦνται τὰ ἀκόλουθα: «Ἱστορία τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης», «Ἡ μάχη τοῦ Μονταπέρτι», «Ὁδηγὸς φιλολογικός, ἱστορικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς τῆς Γενούης», «Περὶ τῆς Κριμαίας καὶ τῶν κυριάρχων αὐτῆς μέχρι τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων», «Ἱστορία τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων», κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **Κανάλε** (Canale), ***Νικόλαος***. Βενετὸς στόλαρχος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Διῴκει τὸν βενετικὸν στόλον μεταξὺ τοῦ 1468 καὶ 1470, ὅταν ὁ σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Πορθητής, συνεχίζων τὸν ἐναντίον τῆς Ἑνετίας πόλεμον, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν Χαλκίδα. Παραμείνας ἀδρανὴς καθ' ὃν χρόνον ἐφάνη ὁ καπουδὰν πασᾶς Μαχμοὺτ μετὰ 300 πλοίων, δὲν παρεκώλυσε τὸν εἴσπλουν αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον τὸν βορείως τῆς Χαλκίδος, οὐδὲ ἐπεδίωξε νὰ τὸν καταπολεμήσῃ ἐντὸς αὐτοῦ, μολονότι εὐνοϊκώτατος ἐστάθη πρὸς τοῦτο ὁ καιρός. 'Επίσης οὐδεμίαν παρέσχε βοήθειαν δι' ἀποβάσεως τῶν μαχητῶν του εἰς τοὺς ἐν Χαλκίδι ἀγωνιζομένους Βενετοὺς καὶ ἄλλους, ἀντιθέτως δὲ παρέμεινεν ἀπαθὴς θεατὴς τῆς τρομερωτάτης σφαγῆς, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν ἅλωσιν τῆς Χαλκίδος εἰς ἐξιλασμὸν τῶν 50.000 περίπου Τούρκων, οἵτινες ἔπεσαν κατὰ τὰς πέντε θηριώδεις ἐφόδους πρὸς ἅλωσιν τῆς ὀχυρωτάτης ἐκείνης πόλεως. Ὁ ναύαρχος Κανάλε ἀνακληθεὶς ἐδικάσθη εἰς Βενετίαν καὶ κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά, τῆς κεφαλικῆς ποινῆς μὴ ἐπιβληθείσης διὰ τὰς προτέρας πρὸς τὴν δημοκρατίαν ὑπηρεσίας του. Γ. Δ. Κ.

— **Κανάλε** (Canale), ***Φλοριάνο***. 'Ιταλὸς μουσικοσυνθέτης καὶ ὀργανοκρούστης, ζήσας περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Ἔζησεν ἐν Μπρέσιᾳ, ἀσχολούμενος κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν Canzoni da sonar διὰ 4—8 φωνάς, ἐξ ὧν ἡ «Balzana» διακρίνεται διὰ τὴν χάριν, τὴν ἐκφραστικότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ ρυθμοῦ της. 'Εκ τῶν λοιπῶν ἐκδοθέντων ἔργων του ἄξια λόγου εἶναι αἱ λειτουργίαι, τὰ μοτέττα, καὶ τὰ ἰντρόϊτ (εἰς τόμος), τὰ 3 βιβλία «Sacrae cantiones» διὰ 4, 5 καὶ 6 φωνάς, μία πεντάφωνος «Ψαλμῳδία», αἱ Canzonette κλπ. Ὁ Κανάλε μετὰ τοῦ Μάσκερα καὶ τοῦ Μπασσάνο εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν ἐν 'Ιταλίᾳ. Γ. Σ.

Κανάλες. Οἰκογένεια ἐκ Βενετίας, μεταναστεύσασα εἰς Ζάκυνθον ἀρχομένου τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος.— *Κανάλες, Γεώργιος*. Γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1832, ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας. 'Εδημοσίευσε διάφορα ἔργα πρωτότυπα καὶ ἐκ μεταφράσεων, ἐν οἷς: «Βιογραφίαν τοῦ φιλέλληνος Κ. Φέλτωνος» καὶ κατέγινεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν «'Αγγλοελληνικοῦ Λεξικοῦ».

Καναλέττο (Canaletto), ἢ ***Κανάλε, 'Αντώνιος***. Βενετὸς ζωγράφος. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Βενετίαν τῷ 1697 ἐκ πατρὸς σκηνογράφου. 'Απὸ τούτου πιθανῶς ὁ Καναλέττο ἀπέκτησε τὴν ἐξαίρετον ἱκανότητα καὶ τὴν προτίμησιν εἰς τὴν ἀπόδοσιν πολυσυνθέτων ἀρχιτεκτονημάτων. Διαφημισθεὶς ἤδη ὡς σκηνογράφος, κατέλιπε τῷ 1719 τὴν Βενετίαν καὶ μετέβη εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐσπούδασε τὸ ἔργον τῶν μεγάλων διδασκάλων, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ἐγκατεστημένῳ αὐτόθι Λομβαρδῷ καλλιτέχνῃ Τζιαμπάολο Πανίνι καὶ ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν λαμπρῶν μνημείων καὶ καταλοίπων τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος. Μετὰ ὀλιγόχρονον παραμονὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ παραγωγή του ὑπῆρξε πλουσιωτάτη. Εἰς τοὺς

'Α. Καναλέττο: Ἄποψις τῆς Βενετίας.

('Εθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου.)

Digitized by Google

εὑρεῖς πίνακάς του διέρχεται ἐν ἐπιβλητικῇ θεωρίᾳ ὁλόκληρος ἡ πομπικὴ ζωὴ τῆς Βενετίας· πᾶσα πτυχὴ τοῦ ἱστορικοῦ της βίου ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτοὺς μετὰ σαφηνείας καὶ ἐκπλησσούσης λαμπρότητος. Οὐδεὶς καλλιτέχνης ἠδυνήθη κάλλιον ἢ αὐτὸς ν' ἀποδώσῃ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἐσωτερικότητα τῆς Βενετίας. Μοναδικὴ ὑπῆρξεν ἡ δεξιότης, δι' ἧς ἀναπαρέστησε τὰ μεγαλοπρεπῆ της οἰκοδομήματα· καὶ τὰ πρόσωπα δὲ τῶν πινάκων του, μολονότι ὄχι βασίμως ὑπετέθη, ὅτι ἐξεπονήθησαν ὑπὸ τοῦ συνεργασθέντος μετ' αὐτοῦ Τιέπολο, ἀποτελοῦν μίαν ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν τῆς δυναμικότητος τοῦ ταλάντου του. Ὡς τοπιογράφος ὁ Καναλέττο θαυμάζεται διὰ τὴν ἄπειρον ποίησιν τῶν συνθέσεών του καὶ τὴν ἐνάργειαν, μεθ' ἧς ἀποκαλύπτει τὴν ἐσωτερικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ τοπίου.

Ἡ ἐξαιρετική του τέχνη προὐκάλεσε μέγιστον ἐνδιαφέρον κατὰ τὴν ἐποχήν του, πολλοὶ δὲ προσεπάθησαν βραδύτερον ν' ἀκολουθήσουν τὴν ὁδόν, ἣν ὁ Καναλέττο διεχάραξε· μεταξὺ τούτων ἐξαίρετον κατέχουσι θέσιν ὁ Γάλλος Ziem καὶ ὁ Ἄγγλος Bonington. Καθ' ὅλον τὸν ἐργώδη του βίον ἐλάχιστα ὁ Καναλέττο ἀπεμακρύνθη τῆς Βενετίας. Μετὰ τὸ ταξίδιόν του εἰς Ρώμην, ἐπεχείρησε, κατόπιν παρακλήσεων τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως Ἰωσὴφ Σμίθ, ταξίδιον εἰς Ἀγγλίαν, καθ' ὃ ἐξεπόνησεν ἱκανὰς ἀπεικονίσεις τοῦ Ταμέσεως καὶ τῶν μνημείων τοῦ Λονδίνου. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς Βενετίαν, ἐπεχείρησε βραδύτερον καὶ δεύτερον εἰς Ἀγγλίαν ταξίδιον. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν παρέμεινεν αὐτόθι ἐπὶ πολύ· μετὰ δὲ τὴν καὶ ἐκ τούτου ἐπάνοδόν του εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν, παρέμεινεν ἐκεῖ ὁριστικῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῷ 1768.

Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἄποψις τοῦ Γκρὰν Κανάλε», «Τὸ παλάτιον τῶν δογῶν καὶ ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Μάρκου» (Μουσεῖον Λούβρου), «Ἄποψις τῆς Σαλοῦτε», ζωγραφηθεῖσα ἐξ ἑνὸς τῶν παραθύρων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου (Λοῦβρον), «Τὸ Γκρὰν Κανάλε» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Ἡ λεμβοδρομία εἰς τὸ Γκρὰν Κανάλε» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Ὁ δόγης ἐπιβαίνων τοῦ Βουκενταύρου» (Ἐρμιτὰζ Λένινγκραντ), «Ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Μάρκου» (Μουσεῖον Λίλλης), «Ἄποψις τῆς Βενετίας» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου) κλπ. Ὁ Καναλέττο ἐξεπόνησε καὶ περιζητήτους χαλκογραφίας. Ι. Μ. Π.

— **Καναλέττο** (Canaletto), ***Βερνάρδος,*** ἢ ***Καναλέττο*** *ὁ νεώτερος.* Οὕτως ἐπεκλήθη ὁ Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης *Βερνάρδος*, ἢ *Βερναρδῖνος Μπελόττο* ἢ *Μπελλόττο* (Belotto ἢ Bellotto), γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1780. Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντωνίου Καναλέττο, παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὴν ζωγραφικὴν καὶ οὗ τὴν τεχνοτροπίαν ἐμιμήθη μετ' ἄκρας ἐπιτυχίας. Ἀπεικόνισεν ἰδίᾳ τοπία καὶ ἀρχιτεκτονήματα, συνειργάσθη δὲ μετὰ τοῦ ἐκ Βολωνίας Στεφάνου Τορέλλι. Εἰργάσθη ἐν Δρέσδῃ, ἧς τὸ μουσεῖον κατέχει τριάκοντα τέσσαρα ἔργα του, ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν Βαρσοβίᾳ. Ι. Μ. Π.

Καναλέχας ***ὑ Μέντεθ*** (Canalejas y Mendez), *δὸν Ἰωσήφ.* Ἱσπανὸς πολιτικός, δικηγόρος, φιλόλογος καὶ ῥήτωρ διάσημος, γεννηθεὶς τῷ 1854. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ δημοσιογραφίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικά, ἵδρυσε τὸν «Δημοκράτην» καὶ τέλος διετέλεσε διευθυντὴς καὶ ἀρθρογράφος τῆς μεγάλης ἡμερησίας ἐφημερίδος «Ὁ κήρυξ τῆς Μαδρίτης», ἐκ τῶν στηλῶν τῆς ὁποίας συνηγόρησεν ἐνθέρμως ὑπὲρ τῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν.

Ἐξελέγη πλειστάκις βουλευτής, διετέλεσε τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1888, κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ πολέμου (1898) διεξήγαγε σφοδρὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς κυβερνήσεως Σαγκάστα. Τῷ 1902 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, Βιομηχανίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου, διαφωνήσας ὅμως μετὰ τῶν συναδέλφων του παρῃτήθη καὶ περιελθὼν τὰς πλείστας ἐπαρχίας τῆς Ἱσπανίας ἐκήρυξε τὸν περιορισμὸν τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων καὶ τὴν κατάργησιν τῶν ἐπιχορηγήσεων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο δημοφιλέστατος. Αἱ ῥιζοσπαστικαί του ἀρχαὶ ἐπεκροτοῦντο καὶ ἐνεθουσίαζον τὴν νεολαίαν. Πρωθυπουργὸς διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι 1912, ὅτε καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ Ἱσπανοῦ ἀναρχικοῦ. Ὁ Καναλέχας μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε καὶ «Ἱστορίαν τῆς λατινικῆς φιλολογίας». Μ. Ν. Δ.

Κανάλης, ***Βενέδικτος*** Βενετὸς στρατηγός, ἀκμάσας τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐστάλη εἰς Κρήτην τῷ 1649, εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ πολιορκουμένου ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἡρακλείου (Χάνδακος—Κάστρου), ἐγένετο ὅμως ἐκ τῆς μεγίστης ὁρμητικότητός του πρόξενος τρομερᾶς ἀλληλοσφαγῆς. Εἶχε παραλάβει 300 πεζοὺς ἐκ τῶν Ἰταλῶν καὶ 500 τσερνίδους (στρατοσυλλέκτους) Ἑπτανησίους. Τὴν νύκτα προὐχώρησε πρὸς τὴν πύλην τοῦ φρουρίου Δώσας ὅμως τὴν περὶ ὁρμητικῆς ἐφόδου προσταγὴν εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, δὲν ἐγένετο ἀντιληπτὸς ἀπὸ τὸν πρῶτον ἀξιωματικὸν τῶν Ἑπτανησίων, ὅστις Πελοποννήσιος ὢν ἠγνόει τὴν ἰταλικὴν καὶ συνεπῶς δὲν συνεμορφώθη εἰς τὸ παράγγελμα. Ὅταν τὸ πρᾶγμα ἐγνώσθη εἰς τοὺς τσερνίδους, ἐζητήθη ἡ ἄμεσος καὶ ταχυτέρα ἐφόρμησις. Τοῦτο καὶ ἔγινεν. Ἀλλὰ παρεξηγήθη ὑπὸ τῶν προπορευομένων Ἰταλῶν, οἵτινες νομίσαντες ὅτι πρόκειται περὶ τουρκικῆς ἐνέδρας, ἐστάθησαν καὶ ἤρχισαν τὸν τυφεκοβολισμόν. Τὴν αὐτὴν σκέψιν ἔκαμαν καὶ οἱ Ἕλληνες, οὕτω δὲ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐξηκολούθησεν ἡ ἀδελφομαχία, τὰ ἐξημερώματα δὲ ἐπέπεσαν καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἡ πανωλεθρία συνεπληρώθη. Ἐκ τοῦ μικτοῦ ἐκείνου σώματος μόλις περὶ τοὺς 150 ἐσώθησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον ἡγουμένου τοῦ ἀξιωματικοῦ Φεραρόλου, διότι ὁ Βενέδικτος Κανάλης καὶ ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί, πλὴν τοῦ τελευταίου, ἔπεσαν κατὰ τὴν ἀδελφομαχίαν. Γ. Δ. Κ.

κανάλι (τὸ) (ἰταλ. canale)· εὐρεῖα θαλασσία δίοδος, ὁ πορθμὸς καὶ εἰδικώτερον ὁ *διέκπλους* (βλ. λ.)· || διῶρυξ, αὖλαξ, ὀχετός.

Κανάλι ***Ἀρβανίτικον*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Καναλίου Λεμεντίων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας, ἤδη καλούμενον *Ἅγιος Νικόλαος.* Κάτ. (1928) 359.

— **Κανάλι** ***Γραικικὸν*** ἢ ***Ρωμαΐκὸν*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Καναλίου Λεμεντίων τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας, ἤδη καλούμενον *Ἁγία Ἐλεοῦσα.* Κάτ. (1928) 123.

— **Κανάλι** ***Λεμεντίων*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 880. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Νικόλαος* (πρώην *Κανάλι Ἀρβανίτικον*, κάτ. 359) καὶ *Ἁγία Ἐλεοῦσα* (πρώην *Κανάλι Γραικικὸν* ἢ *Ρωμαίικον*, κάτ. 123).

— **Κανάλι** ***Ρωμαίϊκον*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κανάλι* Γραικικόν.

Κανάλια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου, πεντάωρον ἀπέχον ἀπὸ τοῦ Βόλου. Κεῖται ἄνωθεν τῆς λίμνης Βοιβηΐδος (Κάρλας) ἐπὶ τῶν βραχωδῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Μαυροβούνι, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ΒΔ προέκτασιν τοῦ Πηλίου ὄρους. Ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ δήμου Βοίβης, ἀποτελεῖ σήμερον ἰδίαν κοινότητα. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, οἵτινες ἀνέρχονται σήμερον εἰς 1542, ἐξ ὧν 810 ἄρρενες καὶ 732 θήλεις (1928), ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἰδιαίτατα δὲ εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐν τῇ λίμνῃ ἁλιευομένου ἰδιαιτέρου εἴδους λιμναίων ἰχθύων (καρλιώτικα ψάρια), ὅπερ προϊὸν ἀποτελεῖ καὶ τὸν μοναδικὸν πλοῦτον τοῦ χωρίου. Ἔχει δύο ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Βόλου.

Πρὸς νότον τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ δύο παραλλήλων λόφων ἀνευρίσκονται ἐρείπια ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν τειχῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου τούτων, ὁμαλῶς κατερχομένου μέχρι τῆς λίμνης, τὰ ὑπάρχοντα ἐρείπια ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀκροπόλεως ἀποδίδονται εἰς τὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευομένην ἀρχαιοτάτην πόλιν *Βοίβην*, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι συμμετέσχον μετὰ τῶν κατοίκων τῶν *Γλαφυρῶν* εἰς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Α. Γ. Κ.

— **Κανάλια** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 288. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καστροσυκιὰ* (κάτ. 234) καὶ *Φλάμπουρα* (κάτ. 122).

— **Κανάλια** */Γεωγρ./.* Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 2070.

— **Κανάλια** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιωτιδοφωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 523. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πυτσίον* (κάτ. 114).

καναλικουλάτα (τὰ) (Canaliculata) *[Παλαιοζῳολ.].* Συνώνυμον τῶν *ἀρτικουλάτων* (βλ. λ.) πελματοζῴων ἐχινοδέρμων. Γ. Κ. Γ.

Κανάλλα */Παραλ. Γεωγρ./.* Ὅρμος τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Κύθνου (πλάτ. 37°19' Β., μῆκ. 24°23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1807: Thermia island) μεταξὺ τῶν ὅρμων Ἅγιος Δημήτριος καὶ Φλαμπούρια. Ὀνομάζεται καὶ *Καστέλλα.* Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

Καναλλάκι(ον) */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 538.

Καναλουποῦ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 248.

Κανάλτας, ***Ἀθανάσιος.*** Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Ἐπολέμησε γενναιότατα ἰδίως κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἰμπραήμ, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καναμπὰκ (Kanabak) *[Γεωγρ.].* Μία ἐκ τῶν τριάκοντα νήσων Μπισσάγκος (Bissagos) ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Σενεγαμβίας, χθαμαλή, ἀλλ' εὔφορος, ἀνήκουσα εἰς τὴν Πορτογαλίαν. Μ. Ν. Δ.

Καναναγιά. Ἀραμαϊκὴ ὀνομασία τῶν *Ζηλωτῶν* (βλ. λ.).

Κανανός, ***Ἰωάννης.*** Βυζαντινὸς συγγραφεὺς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἔγραψε περιγραφὴν τῆς κατὰ τὴν 24ην Αὐγούστου 1422 γενομένης ἐπιθέσεως τοῦ Μουρὰτ Β' κατὰ τοῦ Βυζαντίου, τιτλοφορουμένην: «Διήγησις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ ϚϠΛ' ἔτος, ὅτε ὁ Ἀμουρὰς πέϊς παρέπεσε ταύτῃ μετὰ δυνάμεως βαρείας καὶ παρ' ὀλίγον ταύτην ἐκράτει, εἰ μὴ ἡ ὑπέραγνος Μήτηρ τοῦ Κυρίου ταύτην ἐφύλαξεν». Ὁ Κανανὸς οὐδόλως ἐπαγγελλόμενος τὸν ἱστορικόν, δὲν γνωρίζει τὴν γραφομένην γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του· ἀρχίζει δι' αὐτῆς, ἀλλ' εἰς τὰ ἐνθουσιωδέστερα μέρη τῆς διηγήσεώς του μεταπίπτει βαθμηδὸν πρὸς τὴν λαλουμένην. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον του εἶναι πολύτιμον. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν πλείστας αὐθεντικὰς ὀνομασίας τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ διήγησις ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Λέοντος Ἀλλατίου (Παρίσιοι 1651) μετὰ τοῦ Ἰωὴλ καὶ Γεωργίου Ἀκροπολίτου, κατόπιν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Βόννης ὑπὸ I. Bekker (1838) μετὰ τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ καὶ Ἰωάννου Ἀναγνώστου, τέλος δὲ περιελήφθη ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ πατρολογίᾳ» (τόμ. ΡΝΣΤ' σελ. 61 κ. ἑ.). — Π.

Κανανοὺρ (Kananur) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καννανόρ.*

Κανάντα. Ἰνδὸς ἱδρυτὴς φιλοσοφικοῦ ἀτομιστικοῦ συστήματος, ὀνομαζομένου ἐν Ἰνδίαις *βαισεσίκα.* Οὐδὲν εἶναι θετικῶς γνωστὸν περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κανάντα. Οἱ Ἰνδοὶ ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἐνδόξων προσωπικοτήτων τῆς πατρίδος των, μέχρι τοῦ Βράχμα. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ λεχθῇ εἶναι, ὅτι τὸ ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὸν σύστημα εἶναι προγενέστερον τοῦ βουδισμοῦ καὶ σύγχρονον τῶν πρώτων ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τοῦ Θαλοῦ καὶ τοῦ Πυθαγόρου. Μέχρι τοῦδε, τμῆμα μόνον τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τὸν Κανάντα ἔργου ἔχει δημοσιευθῇ. Τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι συλλογὴ ἀφορισμῶν ἢ σούτρας, ἀποτελουμένη ἐκ δέκα διαλέξεων, ἑκάστη τῶν ὁποίων διαιρεῖται εἰς δύο ἡμερήσια ἀναγνώσματα, καὶ ὑπεμνηματίσθη κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Κατὰ τὸν Κανάντα αἱ κατηγορίαι (σανσκρ. padârthas), ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται πᾶν τὸ ἐπιστητόν, εἶναι ἡ οὐσία, ἡ ποιότης, ἡ ἐνέργεια, ἡ κοινότης, ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ὁλότης. Τινὲς ὑπομνηματισταὶ προσθέτουν εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ τὰς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ τὴν ἄρνησιν. Ἡ οὐσία εἶναι διὰ τὸν Κανάντα ἕδρα τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐνεργείας, καὶ ἐκδηλοῦται ὑπὸ ἐννέα μορφάς: ὡς γῆ, ὕδωρ, φῶς, ἀήρ, αἰθήρ, χρόνος, διάστημα, ψυχὴ καὶ ἐσωτερικὴ αἴσθησις. Αἱ πρῶται πρῶται μορφαὶ τῆς οὐσίας ἀποτελοῦνται ἐξ αἰωνίων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἑνούμενα ἀνὰ δύο εἰς διαφόρους συνδυασμοὺς ἐσχημάτισαν τὸ σύμπαν. Ἡ ποιότης ἐκδηλοῦται ὑπὸ 24 μορφὰς ὡς χρῶμα, χυμός, ὀσμή, ἀριθμός, ποσότης κλπ. Αἱ δεκαπέντε πρῶται μορφαὶ τῆς ποιότητος εἶναι ὑλικαὶ καὶ ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, αἱ λοιπαὶ ὀκτὼ εἶναι μόνον νοηταί: ἡ νόησις, ἡ ἡδονή, ἡ ὀδύνη, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἀποστροφή, ἡ βούλησις, ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή. Ἡ τελευταία μορφὴ τῆς ποιότητος εἶναι ἡ σανκάρα, τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν ὡς δεξιότητα ἢ δύναμιν. Τὴν ποιότητα ἀκολουθεῖ ἡ ἐνέργεια, τῆς ὁποίας ὁ Κανάντα διακρίνει πέντε εἴδη, ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς κινήσεως, τὴν ὁποίαν παράγει ἡ ἐνέργεια. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει τρεῖς βαθμούς, ἀντιστοιχοῦντας εἰς τὸ γένος, τὸ εἶδος καὶ τὸ ἄτομον. Ἡ διαφορά, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πέμπτη κατηγορία τοῦ Κανάντα, καλουμένη βισέσα, ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸ ὅλον σύστημα βαισεσίκα, καὶ διαιρεῖται, ὅπως καὶ ἄλλαι κατηγορίαι καὶ ἡ ὁλότης, εἰς διάφορα εἴδη. Ἐργασίας ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου ἐδημοσίευσαν ὁ Colebrooke, ὁ Ward, ὁ Gough καὶ ὁ Roër.

Καναόκα. Ἴαπων ζωγράφος τοῦ Θ' αἰῶνος μ. Χ. Ἠσχολήθη εἰς τὰ πλεῖστα εἴδη τῆς ζωγραφικῆς, διέπρεψε δ' ἰδίᾳ εἰς τὴν προσωπογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν ζῴων. Οἱ ἵπποι του τάσσονται μεταξὺ τῶν ὑποδειγματικῶν ὁμοίων παραστάσεων τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης διὰ τὴν ἐκφραστικότητα, τὴν εὐκινησίαν καὶ τὴν ἀνατομικήν των ἀλήθειαν. Ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του θαυμάζονται αἱ τοῦ Κομφουκίου, τῶν 9 μεγάλων φιλοσόφων τῆς Κίνας καὶ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ σοφῶν τῆς Ἰαπωνίας. Ι. Μ. Π.

Καναοὺτς (Kanauj) *[Γεωγρ.].* Ἀρχαία πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Φα-

Digitized by Google

ρουκάμπας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Γάγγη ποταμοῦ. Ἄλλοτε ἡ Καναοὺτς διετέλεσε πρωτεύουσα μεγάλου ἰνδικοῦ βασιλείου. Τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα ἐρείπια ἐκτείνονται ἐπὶ πέντε χωρίων, ἅτινα κατέχουν χῶρον ἡμικυκλικόν, διαμέτρου 7 χιλιομέτρων. Ἐκ τῶν παλαιῶν ἰνδικῶν κτιρίων οὐδὲν σῴζεται ἀκέραιον. Σήμερον ἡ Καναοὺτς εἶναι γνωστὴ διὰ τὰ διυλιστήρια ἀρωμάτων. Κάτ. 18.000. Μ. Ν. Δ.

καναπὲς (ὁ) (γαλλ. canapé) [*Ἐγκυκλ.*]. Μακρὸν κάθισμα μὲ ἐρεισίνωτον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ καθίσουν 2—3 πρόσωπα. Ὁ καναπὲς ἐμφανί-

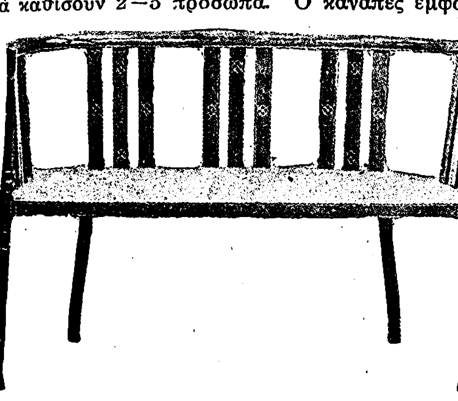

Καναπὲς ἐκ μαονίου ταπετσαρισμένος.

ζεται τὸ πρῶτον ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὑπὸ μορφὴν κομψοῦ λεπτοῦ καθίσματος διὰ δύο πρόσωπα. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας κατηργήθη, ἀντικατασταθεὶς δι' ἀνακλίντρου ὑψωμένου καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν ποδῶν. Κατὰ τὸν

Σύγχρονος καναπές.

ΙΘ' αἰῶνα ὁ καναπὲς ἔγινε κοινὸν ἔπιπλον πάσης ἀστικῆς οἰκογενείας. Σήμερον οἱ ἐπιπλοποιοὶ κατασκευάζουν ἐξαιρετικῶς ἀναπαυτικοὺς καναπέδες, μὲ σοῦστες καὶ μαξιλάρια γεμισμένα μὲ πούπουλα. Ὄχι σπανίως γίνονται οἱ καναπέδες κατὰ

Καναπὲς τοῦ Κ' αἰῶνος.

τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μετασχηματίζωνται εἰς κλίνας διὰ τὴν νύκτα, μὲ θήκας, ὅπου φυλάσσονται κατὰ τὴν ἡμέραν τὰ σινδόνια τῆς κλίνης.

Καναπίτζα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Μ. Ἀσίας (πλάτ. 37°40' Β, μήκ. 27°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: The strait of Samos), κατέναντι ΝΑ τοῦ λιμένος Τηγάνι τῆς Σάμου, ἀπόληξις τοῦ ὄρους Σαμσοὺν νταγ. Εἶναι τὸ *Τρωγύλιον* τῶν ἀρχαίων, ἀπόληξις τῆς εὐθέρου καὶ εὐδένδρου Μυκάλης. Σ. Ε. Λ

καναπίτσα, ἡ **καναπιτσιά** (ἡ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄγνος ὁ κοινὸς* (Vitex agnus castus).

καναπιτσόσπορος (ὁ)· ὁ σπόρος τῆς καναπίτσας, μόνον εἰς τὴν φράσιν: «τοῦ 'δωσε φύκια καὶ πῆρε καναπιτσόσπορο» ἐπὶ ἀνταλλαγῆς πραγμάτων ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας.

Κανάρα (Kanara) [*Γεωγρ.*]. Ὀνομασία δύο ἐπαρχιῶν τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ πρώτη (*Βορεία Κανάρα*), τῆς ὁποίας πρωτεύουσα καὶ ἐπίνειον εἶναι ἡ πόλις *Κάρβαρ*, ἔχει ἔκτασιν 7.000 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν 450,000, καὶ θεωρεῖται μία τῶν παραγωγικωτέρων ἰνδικῶν ἐπαρχιῶν. Ἐξυπηρετεῖται μεγάλως ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου Μαχράττα. Ἡ δευτέρα (*Νοτία Κανάρα*) ἔχει ἔκτασιν 8 000 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν 1.134.713, μὲ αὔξησιν κατὰ μέσον ὅρον 7% κατὰ δεκαετίαν. Ἡ Νοτία Κανάρα διαβρέχεται ὑπὸ ποταμῶν, τινὲς τῶν ὁποίων εἶναι πλωτοὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν βροχῶν. Οἱ κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Νετραβάτι καὶ ὁ Γκούρρπουρ. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι τὸ μπαμπού, κιννάμωμον, κόμμι κ. ἄ. Ἔχει ἀπέραντα καὶ πλουσιώτατα δάση, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἀνήκουν εἰς ἰδιώτας. Τὰ ἐν αὐτοῖς ἄλλοτε ἀφθονώτατα θηράματα ἠλαττώθησαν κατὰ πολὺ λόγῳ τοῦ συνεχοῦς κυνηγίου. Συγκοινωνιακῶς ἡ Νοτία Κανάρα ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀζικὰλ-Μανγκαλόρε. Μ.Ν.Δ.

καναρασική, ἡ ***καναρεσικὴ γλῶσσα*** [*Γλωσσολ.*] βλ. λ. *δραβιδικαὶ γλῶσσαι.*

Κανάρης. —1) ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν. Ὑπηρέτησε κατὰ τὰ τέλη τῆς Ἐπαναστάσεως, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ἐπὶ Ὄθωνος, λαβὼν ἀπὸ τοῦ 1833 τὸν βαθμὸν τοῦ σημαιοφόρου. —2) ***Γεώργιος.*** Συγγενὴς τοῦ ἀνωτέρω. Πυρπολητὴς κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἔλαβε τῷ 1836 τὸν βαθμὸν τοῦ σημαιοφόρου εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Γ. Δ. Κ.

— **Κανάρης, *Κωνσταντῖνος.*** Ὁ κατ' ἐξοχὴν πυρπολητὴς εἰς τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα καὶ ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων παραγόντων τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρὰ περὶ τὸ 1790, ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας εἰργάζετο εἰς συγγενικὰ πλοῖα, καὶ δὴ τοῦ Μπουρέκα, μὲ τὸ παρεπώνυμον *Κανάριος*, ἐξ οὗ ἀπέμεινεν αὐτῷ τὸ κατὰ τὸν Ἀγῶνα τόσον ἔνδοξον καταστὰν ὄνομα τοῦ Κανάρη. Ἀπορφανισθείσης τῆς συγγενικῆς οἰκογενείας εἰς ἣν ὑπηρέτει, ὁ Κανάρης, μόλις εἰκοσαετής, ἀνέλαβε τὴν πλοιαρχίαν τοῦ μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου ἐφ' οὗ ἐπέβαινε, καὶ διὰ πρώτην φορὰν ὡς πλοίαρχος ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ὀδησσὸν τῷ 1820. Ἐγνώριζε μὲν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ δὲν ἐμυήθη εἰς αὐτήν. Ἐν τούτοις, εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κινήματος τῆς Μολδαυΐας, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε μέρος εἰς τὸν σχηματισθέντα ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλην στόλον τῶν Ψαριανῶν. Ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν μετεβλήθη εἰς καταδρομέα τῶν μικρασιατικῶν παραλίων. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὰ πυρπολικά. Ἡ ἀνατίναξις τοῦ τουρκικοῦ δικρότου εἰς τὴν Ἔρεσσον τὸν ἐγαλβάνιζε, καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη μετὰ τοῦ λοιποῦ στόλου νὰ σώσῃ τὴν Χίον ἀπὸ τὰς τρομερὰς σφαγάς, αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ κατακαύσῃ τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα. Πράγματι, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ πυρπολικὸν τοῦ Πιπίνου, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς ναυαρχίδος τοῦ καπουδὰν πασᾶ Καρᾶ-Ἀλῆ. Μία ἀσέληνος νὺξ τὸν ἐβοήθησε νὰ προχωρήσῃ, τὸ δὲ κατάφωτον κατάστρωμα τῆς ναυαρχίδος, ὅπου ἐπανηγυρίζετο ἡ ἔναρξις τοῦ Μπαϊραμίου, ἐθάμβωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν δισχιλίων Τούρκων πανηγυριστῶν. Ἡ πυρπόλησις ἐπῆλθεν ἀμέσως, ἡ δὲ σωτηρία τῶν πολυαρίθμων ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν κατέστη ἀδύνατος, διότι πρὶν ἀπομακρυνθοῦν αἱ πρῶται ἄκατοι ἀπὸ τὸν φλεγόμενον γίγαντα, ἡ πυριτιδαποθήκη ἐτινάχθη καὶ ἐφονεύθησαν ὁ ναύαρχος Καρᾶ-Ἀλῆς, οἱ καλύτεροι ἀξιωματικοί του καὶ μέγα πλῆθος ναυτῶν. Ἡ ἀνατίναξις τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων γεγονότων τοῦ κατὰ θάλασσαν Ἀγῶνος, διότι ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης καὶ προσήλωσε τὸν θαυμασμόν της εἰς τὸν Κανάρην, ἀποκτήσαντα οὕτως ἔκτοτε τὴν αἴγλην τοῦ θρυλικοῦ καταδρομέως. Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν εἰς ὅλας του τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας, οὔτε ἕνα πρὸς ἕνα ν' ἀναφέρωμεν τοὺς ἄθλους του. Τὰ σπουδαιότατα ὅμως τῶν κατορθωμάτων του ὑπῆρξαν ἐπίσης χαρακτηριστικὰ ὡς τὸ πρῶτον. Οὕτως, ὅταν διωρίσθη νέος ναύαρχος, ὁ ἀποκληθεὶς Κακλαμὰν πασᾶς Μεχμέτ, ἐξῆλθε κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους 1822 διὰ νὰ προβῇ εἰς χειμερινὴν ἐκστρατείαν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν πελοποννησιακῶν φρουρίων καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν πολεμικῶν νήσων καὶ ἠγκυροβόλησε παρὰ τὴν Τένεδον. Ἐκεῖ τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1822 ὁ Κανάρης, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν Βρατσᾶνον, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν καπουδάναν τοῦ ναυάρχου, ἔπεσε κατὰ τοῦ «Ριάλα-Γεμισσί», τῆς ἀντιναυαρχίδος, καὶ τὴν ἀνέφλεξε μὲ τὸ πυρπολικόν του, φονευθέντων ὀκτακοσίων πάλιν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ Χριστιανῶν ναυτῶν. Ὁ Μεχμὲτ πασᾶς, κατόπιν τοῦ γεγονότος τούτου, ἀπέσπασε τὰς ἀγκύρας του καὶ ἐπωφεληθεὶς οὐρίου ἀνέμου ἔσπευσε νὰ κρυβῇ εἰς τὸ Τσανὰκ-Καλεσσί, τῶν Δαρδανελλίων. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Κανάρης δὲν ἐστάθη πολὺ τυχηρὸς εἰς τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀποπειραθεὶς καταδρομάς τινας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίσης εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Χοσρὲφ-Μεχμὲτ πασᾶ τῷ 1824 δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Τὴν ἐξεδίκησεν ὅμως τὸν Αὔγουστον, καύσας μίαν μεγάλην φρεγάταν τοῦ Χοσρὲφ εἰς τὴν Σάμον καὶ μίαν κορβέτταν παρὰ τὴν Μυτιλήνην. Ἀλλὰ τότε ἡ ἀνέχεια παρέλυσε τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν, οἱ δὲ ναῦται, διαρπάζοντες τὰ πλοῖα, ἐξέπλεον ὑπὸ διαφόρους σημαίας εἰς καταδρομὰς καὶ τρομερὰς πειρατείας, διὰ τὰς ὁποίας ἐφαίνοντο ἀψηφοῦντες τὴν δίωξιν τῶν εὐρωπαϊκῶν στόλων. Ἐξ ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν μόνος ὁ Κανάρης ἐπεβάλλετο εἰς τὰ πιστά του πληρώματα. Ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς ἐκινδύνευσεν ἐκ τῆς τρομερᾶς ἀναρχίας τοῦ 1825, κινδυνεύσας νὰ φονευθῇ εἰς τὴν Αἴγιναν, ἐνῷ ἡ Μπουμπουλίνα ἐφονεύετο εἰς Σπέτσας. Δὲν ἀπεκαρδιώθη ἐν τούτοις. Ἀντιθέτως ὑπέβαλεν εἰς τὴν διοίκησιν παράτολμον ἐγχείρημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον, ἐπιτυγχάνον, κολοσσιαῖον θὰ προέκυπτε τὸ κέρδος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μωχάμμετ-Ἄλης εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶχε συνηγμένα ἑξήκοντα περίπου μεγάλα πολεμικὰ καὶ τριπλάσια φορτηγὰ πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1825 παρεσκευάζετο ν' ἀποστείλῃ τὸν στρατόν, ὅστις μεταγενεστέρως ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου. Τὸ σχέδιον τοῦ Κανάρη ἦτο νὰ σπεύσουν πλοῖά τινα εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ καύσουν τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον· μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ κατηργεῖτο καὶ τὸ ὀλέθριον πολεμικὸν λαθρεμπόριον, ὅπερ διενηργεῖτο ὑπὸ Γάλλων φίλων τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ἡ ἐκστρατεία ἀπεφασίσθη, ἡ δὲ διοίκησίς της ἀνετέθη εἰς τὸν Μανώλην Τομπάζην, ὡς γηραιὸν καὶ συνετὸν πλοίαρχον. Πράγματι τὴν 10 Αὐγούστου 1825 ὁ Τομπάζης μὲ τὸν Ἀ. Κριεζῆν, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὰ πυρπολικὰ τοῦ Μπούτη, τοῦ Ἀ. Βώκου καὶ τοῦ Κανάρη, ἔφθασεν ἔξωθι τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἔπνεεν οὔριος ἄνεμος τὴν 6 ἑσπερινὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐφάνησαν πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς ἣν ὅμως, λόγῳ τῆς σειρᾶς τῶν ὑφάλων, δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσπλεύσουν ἄνευ πρωρέως. Ὁ Κανάρης δὲν ἠθέλησε νὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρίαν, διότι ἡ θέσις τῶν ἠγκυροβολημένων πλοίων τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ἦτο τοιαύτη, ὥστε, μὲ τὸν ἄνεμον αὐτόν, ζήτημα ἦτο ἂν θὰ ἠδύνατο κανὲν ἐξ αὐτῶν νὰ διασωθῇ τῆς μελετωμένης πυρκαϊᾶς. Ὕψωσε λοιπὸν ρωσικὴν σημαίαν, ἐξηπάτησε τὸν πρωρέα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα μόνος. Ἀμέσως ἔσπευσε νὰ πλησιάσῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον· ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἐκόπασεν ἀποτόμως καὶ ὁ Κανάρης ἠναγκάσθη «νὰ κόψῃ βόλτες» μέσα εἰς τὸν λιμένα, διὰ νὰ φθάσῃ πρὸς τὸν μυχόν. Ὅταν ἔφθασε πλησίον τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «Μέλισσα», ὁ Κανάρης ἀντελήφθη ὅτι εἶχε προκαλέσει τὴν προσοχήν του. Δὲν ἔμενε πλέον ἄλλη λύσις παρὰ νὰ ἀναφλεγῇ τὸ πυρπολικόν. Πράγματι, ἡ πυρκαϊὰ ἐτέθη, ὁ δὲ Κανάρης μετὰ τῶν συμπλωτήρων του κατῆλθεν εἰς τὴν ρυμουλκουμένην λέμβον καὶ ἀποσπάσας αὐτὴν ἐξήτησε νὰ διαφύγῃ τοῦ λιμένος. Τὸ πυρπολικὸν ἐπυροβολήθη ἀπὸ τὴν «Μέλισσαν», ὅπως καὶ ἡ λέμβος ἡ μεταφέρουσα τὸν Κανάρην. Αἰφνιδίως δέ, πνεύσαντος ἀνέμου, τὸ πυρπολικὸν ἐπροχώρησε πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον, καὶ καθὼς ἐφλέγετο, πολλὰ τῶν πλοίων ἠπείλησε: «Ἐὰν τὸ πλοῖον αὐτό, ἔγραψεν εἰς τὴν ἔκθεσίν του ὁ κυβερνήτης τοῦ γαλλικοῦ «Μέλισσα» πλοίαρχος Ἀργκύς, προσεκολλᾶτο κατὰ κακὴν μοῖραν εἰς τὴν φρεγάταν τῆς πρωτοπορείας, ἡ σύγχυσις ἤθελεν ἐμπέσει εἰς τὸ λοιπὸν τοῦ στόλου, τὰ δὲ ἕτερα δύο

Digitized by Google

πυρπολικά, ἤθελον προσδράμει προσβάλλοντα ἕτερα πλοῖα. Ἡ καταστροφὴ θὰ ἦτο τρομερά, πλήρης δ' ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ «Μέλισσα» παρημπόδισέ πως αὐτούς». Πυροβολούμενος ἀπὸ πλοῖα καὶ πυροβολεῖα τοῦ λιμένος, ὁ Κανάρης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἅτινα τὸν ἀνέμενον μὲ ἀναπεπταμένην τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ὁ Μωχάμμετ Ἄλης τόσον ἠγανάκτησε διὰ τὴν τόλμην αὐτήν, ὥστε ἐπιβὰς μικρᾶς μοίρας ἐξῆλθεν εἰς καταδίωξιν τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Καραμανίας. Ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε πλὴν τῆς ἐμμέσου ἐκδικήσεως διὰ τῆς ἀποστολῆς σπουδαίων ἐπικουριῶν εἰς τὸν ἐν Πελοποννήσῳ Ἰμπραήμ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Κανάρη ποικιλοτρόπως ἐσχολιάσθη ἀπὸ ἡμετέρους καὶ ξένους. Ἀπὸ τοὺς μὲν ἐθεωρήθη τὸ κορύφωμα τῆς τόλμης καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ· ἀπὸ τοὺς δὲ ὡς ἀχαρακτήριστος πειρατικὴ πρᾶξις, λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεως ξένης σημαίας ὑπὸ ἐπισήμου καταδρομέως. Ἡ ἐφημερὶς τῆς Ὕδρας, ἀγγλόφιλος, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ φατρίαι ἐμαίνοντο διὰ τὸ ζήτημα τῆς βασιλικῆς ὑποψηφιότητος, κατεφέρετο ἐναντίον τῶν Γάλλων, τῶν ὁποίων ὁ φιλοτουρκισμὸς ἐματαίωσε σπουδαῖον ἀπελευθερωτικὸν ἐγχείρημα· ἐνῷ ὁ Κανάρης, χωρὶς ν' ἀποδώσῃ μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν ἐπελθοῦσαν ἀπὸ τὴν ἄγρυπνον τῆς «Μελίσσης» προσοχήν, ἔστελλε τὸν υἱόν του Θεμιστοκλῆ εἰς Γαλλίαν διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ προσκαλέσαντος αὐτὸν Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τῶν Παρισίων. Τῷ 1826 διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ νεοπαγοῦς πλοίου «Ἑλλάς», τὸ δ' ἐπόμενος ἔτος ἐστάλη πληρεξούσιος τῶν Ψαριανῶν εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Τροιζῆνος. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη φρούραρχος Μονεμβασίας, κατόπιν δὲ ἀρχηγὸς τῆς πιστῆς εἰς τὸν κυβερνήτην μοίρας, ἥτις κατεπολέμει τοὺς ἀγγλίζοντας καὶ τοὺς ἀντικυβερνητικοὺς τῆς Ὕδρας. Αὐτὸς ἐστάλη ὅπως συλλάβῃ τὸν διαφυγόντα ἐκ Ναυπλίου Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ κυβερνήτου, ἀποκαρδιωμένος ὁ Κανάρης ἀπεσύρθη εἰς Σῦρον, ὅπου ἔζη ἰδιωτεύων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Ὄθων τὸν διώρισε πλοίαρχον γ' τάξεως (ἀνώτερον τότε βαθμόν), κατόπιν δὲ ναύαρχον, ἀλλὰ δὲν τὸν συνεπάθει. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Μεταξᾶ, κατόπιν δὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον Κωλέττη. Ἐπίσης τῷ 1854 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἀλλ' ἡ στάσις του ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐξειλίσσετο ἀριστερίζουσα, καὶ ὁ Κανάρης, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς συνταγματικάς του θεωρίας, δὲν ἐδέχθη τὴν κατὰ τὸ 1861 ψηφισθεῖσαν αὐτῷ σύνταξιν. Τὸ θέρος τοῦ 1862 κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν, ὑπέβαλε κατάλογον ἐξ ἐπαναστατικῶν σχεδὸν ὑπουργῶν, δηλώσας ὅτι μόνον διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοιαύτης κυβερνήσεως ἡ δυναστεία θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὸν θρόνον, ἡ δὲ χώρα τὴν τάξιν. Ὁ κατάλογος δὲν ἐγένετο δεκτὸς καὶ ἀντὶ τοῦ Κανάρη ἐσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν ὁ τότε ὑπασπιστὴς τοῦ Ὄθωνος Ἰωάννης (Γενναῖος) Κολοκοτρώνης. Τότε ἀναφανδὸν προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ὁ Κανάρης, ἐγένετο μετὰ τὴν ἔξωσιν μέλος τῆς ὑπὸ τὸν Βούλγαρην τριανδρίας (μετὰ τοῦ Ρούφου), καὶ μετέβη ἐπὶ κεφαλῆς ἐπιτροπῆς εἰς Δανίαν, διὰ νὰ προσφέρῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν μετέπειτα βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιον. Ἀφοῦ ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὸν Ροῦφον ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τῷ 1864 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν καὶ ἀφοῦ παρῃτήθη μετὰ μῆνα, ἀνεσχημάτισε

Κωνσταντῖνος Κανάρης.

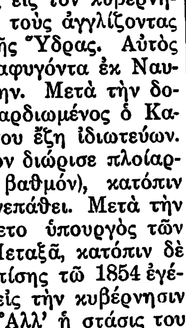

Ὁ Κανάρης ἐπὶ μονοδράχμου γραμματοσήμου τῆς Ἑλλην. ἑκατονταετηρίδος.

πάλιν τὴν κυβέρνησιν καὶ διετηρήθη ἐπὶ ἔτος περίπου εἰς τὴν ἀρχήν. Παρῃτήθη δὲ μᾶλλον ὅπως μακρυνθῇ τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ὑπερβῆ τὸ ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος, εἶχε δὲ υἱοὺς ναυάρχους πλέον καὶ δρῶντας ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἔκτοτε ἔμεινεν ἐφησυχάζων εἰς τὴν ἱστορικὴν παραμείνασαν οἰκίαν του παρὰ τὴν Κυψέλην τῶν Ἀθηνῶν, καταστᾶσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀληθινὸν προσκύνημα χάρις εἰς τὸν ἡρωϊκὸν καὶ καταδεκτικώτατον πρεσβύτην, τὸν «ναύαρχον», ὡς κοινῶς τὸν ἀπεκάλει ὁ κόσμος ὅλος. Τόσην δὲ αἴγλην διετήρει κατὰ τὸ θαλερὸν γῆράς του ὁ ναύαρχος, ὥστε τῷ 1877, διὰ λαϊκοῦ συναγερμοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἐκλήθη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς δεινὰς περιστάσεις, ἃς ἐδημιούργησεν ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀντίκτυπος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου. Ὁ κάματος ὅμως τὸν εἶχε καταλάβει, καὶ μετά τινας μῆνας, τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1877, ὁ Κανάρης, πρωθυπουργὸς ὤν, ἀπέθανε καὶ ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς, παρὰ πάντων θρηνηθείς, ἐτάφη δὲ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Α' Νεκροταφείου. Ὀλίγοι τῶν Ἀγωνιστῶν διετήρησαν τὴν αἴγλην, τὴν ὁποίαν κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ὁ Κανάρης διὰ τῆς ἀνδρείας του, τῆς τόλμης καὶ τῆς πίστεως. Ἐστάθη δὲ ἐξ ὅλων ὁ περιφημότατος ἥρως τῆς κατὰ θάλασσαν δράσεως τῶν Ἑλλήνων, ἐπισκιάσας τοὺς λοιπούς, χάρις εἰς τοὺς ποιητὰς οὓς ἐνέπνευσεν, ὡς λ. χ. τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ, κ. ἄ.

Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Δεσποίνης, θυγατρὸς τοῦ Ψαριανοῦ καραβοκυρίου καὶ Ἀγωνιστοῦ Μανιάτη, ἐγεννήθησαν τὰ ἑξῆς τέκνα:

—2) ***Νικόλαος***. Ἐγεννήθη τῷ 1818, ἐστάλη μὲ εἰδικὴν ἀποστολὴν εἰς Βηρυττὸν καὶ ἐφονεύθη τῷ 1848.

—3) ***Θεμιστοκλῆς***. Ἐγεννήθη τῷ 1819, ἐστάλη εἰς Αἴγυπτον μὲ εἰδικὴν ἀποστολήν, ἐφονεύθη δὲ τῷ 1851.

—4) ***Θρασύβουλος***. Γεννηθεὶς τῷ 1820, κατετάχθη εἰς τὸ ναυτικόν, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ναυάρχου καὶ ἀπέθανε τῷ 1898.

—5) ***Μιλτιάδης***. Γεννηθεὶς τῷ 1822, διεκρίθη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ναυάρχου, διετέλεσε πολλάκις βουλευτὴς καὶ τρὶς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τῷ 1864, τῷ 1871 καὶ τῷ 1878. Ἀπέθανε τῷ 1899.

—6) ***Λυκοῦργος***. Γεννηθεὶς τῷ 1826, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ χρησιμοποιηθεὶς εἰς διαφόρους κρατικὰς ὑπηρεσίας ἀπέθανε τῷ 1865.

—7) ***Μαρία***. Γεννηθεῖσα τῷ 1828 ὑπανδρεύθη τὸν Α. Μπαλαμπᾶνον, ἀπέθανε δὲ νεωτάτη τῷ 1847.

—8) ***Ἀριστείδης***. Ὁ ὑστερότοκος, γεννηθεὶς τῷ 1831, ἔπεσε κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1863, ὡς ἀξιωματικός, ἔξωθι τοῦ παρὰ τὴν λεωφόρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἀνακτορικοῦ οἰκίσκου.

Ἔγγονοι δὲ τοῦ πυρπολητοῦ ὑπῆρξαν:

—9) Ἐκ μὲν τοῦ Μιλτιάδου ὁ ***Ἀλέξανδρος***, πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τῷ 1864. Ἐγένετο δὶς ὑπουργός, τῆς μὲν Παιδείας τῷ 1916, τῶν δὲ Ναυτικῶν τῷ 1926.

—10) Ἐκ δὲ τοῦ Ἀριστείδου ὁ ***Θεμιστοκλῆς***, ὅστις καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ πάππου του. Ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ ὑπηρέτησε τὸ κράτος ὡς γενικὸς πρόξενος. Γ. Δ. Κ.

καναρὶ (canarie). Χορὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, συγγενὴς πρὸς τὴν *ζίγκ* (gigue), ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθεν ἐκ τῶν Καναρίων νήσων. Ἔχει ρυθμὸν $^3/_8$, $^3/_4$ ἢ $^6/_8$ καὶ ἀγωγὴν ὀλίγον τι ταχυτέραν τῆς *γκαγιὰρντ* (gaillarde). Γ. Σ.

καναρίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Κιτρίνη βαφικὴ ὕλη, παρασκευαζομένη διὰ κατεργασίας καλιορροδανιδίου μετὰ χλωρίου ἢ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην πορτοκαλλοκιτρίνην κόνιν καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ τυποβαφικῇ. Σ. Γ.

καναρίνι (τό)· γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*· βλ. *κανάριον*.

Κανάριοι ***νῆσοι*** (ἱσπ. Islas Canarias) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς ἑπτὰ μεγάλων καὶ πέντε μικροτέρων νήσων, ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, ἀπεχουσῶν 115 χλμ. τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς καὶ ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Κεῖνται μεταξὺ 27° 40' καὶ 29° 30' Β πλάτους καὶ 13° 20' καὶ 18° 10' Δ μήκους. Ἐμβ. 7.273 τετρ. χλμ. Κάτ. 498.516. Αἱ Κανάριοι ὁμοιάζουν πρὸς ἀδρομερῶς κεχαραγμένον ἡμικύκλιον, μὲ τὰ κυρτά του στρεφόμενα πρὸς τὰ Ν καὶ τὴν νῆσον Ἰέρρο ἀπεσπασμένην πρὸς τὰ ΝΔ. Ἀκριβέστερον δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς δύο ὁμάδες, ἐξ ὧν ἡ μία, περιλαμβάνουσα τὴν *Τενερίφην*, τὴν *Μεγάλην Κανάριον*, τὴν *Πάλμαν*, τὴν *Ἰέρρο* καὶ τὴν *Γκομέρα*, ἀποτελεῖται ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων ἀπομεμονωμένων καὶ ὑψουμένων ἀπ' εὐθείας ἐξ ὠκεανοῦ μεγάλου βάθους, ἐνῷ ἡ ἑτέρα, περιλαμβάνουσα τὴν *Λανθαρότην*, τὴν *Φουερτεβεντούραν*, αἵτινες χωρίζονται ὑπὸ στενοῦ πλάτους 11 χλμ., καὶ ἐξ ἀκατοικήτους νησῖδας, στηρίζεται ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου ὑποβρυχίου ὀροπεδίου, πολὺ μικροτέρου βάθους.

Ἡ Τενερίφη καὶ ἡ Γκομέρα, τὰ μόνα μέλη τῆς κυρίας ὁμάδος τὰ ἔχοντα κοινὴν βάσιν, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς δίδυμοι κορυφαὶ μεγάλου ἡφαιστειογενοῦς ὄγκου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐρευνῶν τοῦ Λεοπόλδου φὸν Μποὺχ αἱ Κανάριοι ἀποτελοῦν κλασσικὸν ἔδαφος διὰ τὸν σπουδαστὴν τῆς ἡφαιστειογενοῦς δράσεως. Ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων τῆς Δ. Ἀφρικῆς εἶναι ἡφαιστειογενοῦς καταγωγῆς. Αἱ λάβαι συνίστανται κυρίως ἐκ τραχειτῶν καὶ βασαλτῶν. Αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Καναρίων εἶναι ἡ *Τάϊντα* τῆς κορδιλλιέρας Ἄναγκα ἐν Τενερίφῃ (3.715 μ.), ἡφαιστείου τοῦ ὁποίου ἡ ἔκρηξις τῷ 1910 ἐπήνεγκε μεγάλας καταστροφάς, ἡ τῆς Πάλμας (2.356 μ.), ἡ τῆς Μεγάλης Καναρίου (1.898 μ.), ἡ τῆς Γκομέρας (1.340 μ.) κλπ. Τὸ κλῖμα εἶναι ξηρόν, ἤπιον καὶ ὑγιεινόν. Ἡ μέση θερμοκρασία τὸν χειμῶνα εἶναι 17°, τὸ δὲ θέρος 25°. Ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν συμπίπτει μὲ τὴν αὐτὴν περίοδον ὡς καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ. Ἐνίοτε τὸν χειμῶνα πνέει ΝΑ ἄνεμος, προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς (οἱ κάτοικοι τὸν ὀνομάζουν Levante), ἐπιφέρων μεγάλας ζημίας εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐνίοτε ὁ ἄνεμος οὗτος φέρει ἀπειρίαν ἀκρίδων. Ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τὸ 1812 ἀκρίδες ἐκάλυψαν ἀγροὺς τῆς Φουερτεβεντούρας εἰς πάχος μεγαλύτερον τοῦ ἑνὸς μέτρου. Εἰς τὰς Καναρίους νήσους φύεται ἀπειρία ὅλη φυτῶν τόσον ἰθαγενῶν ὅσον καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν καὶ τοῦ νέου κόσμου. Οὕτως εἰς τὰ χαμηλότερα ἐδάφη ἀπαντᾷ ὁ *καφές*, ὁ *φοῖνιξ*, ἡ *βανανέα*, ἡ *πορτοκαλλέα*, ἡ *ἀγαύη*, ὁ *δράκων*, εἰς τὰ ἀμέσως ὑψηλότερα καὶ μέχρι 1000 μέτρων σχεδὸν ἅπαντα τὰ ἐν Εὐρώπῃ γνωστά, καὶ εἰς τὰ ἄνω τῶν 1000 μέτρων τὰ ἰθαγενῆ: *πεύκη ἡ κανάριος*, ποικιλίαι *ἐρείκης*, *κυτίσου*, *δάφνης* καὶ ἄλλων.

Ἡ πανὶς περιλαμβάνει ὡσαύτως ὅλην τὴν πληθὺν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ γνωστῶν ζῴων, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Τὰ ἰθαγενῆ εἴδη εἶναι λίαν περιωρισμένα. Ἐκ τούτων ἐνδιαφέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πτηνά, ἓν τῶν ὁποίων, *σπίζα ἡ κανάριος*, τὸ κοινῶς λεγόμενον *καναρίνι*, εἶναι τὰ μάλα διαδεδομένον καὶ παρ' ἡμῖν. Ἔντομα ἀπαντῶσιν ἐπίσης πολλά, ἀλλὰ κοινά, πλὴν ἑνὸς εἴδους κωνώπων δηλητηριωδῶν.

Οἱ Γκουάγχαι, οἵτινες κατεῖχον τὰς Καναρίους κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱσπανικῆς εἰσβολῆς, δὲν ὑφίστανται πλέον ὡς κεχωρισμένη φυλή· οἱ περισσότεροι τούτων ἐξωντώθησαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ἦλθον εἰς ἐπιγαμίαν μετὰ τῶν κατακτητῶν. Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι εἶναι ἐλαφρῶς μελαγχροινότεροι τῶν κατοίκων τῆς Ἱσπανίας, κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως δυσκόλως διακρίνονται αὐτῶν. Οἱ ἄνδρες εἶναι μετρίου ἀναστήματος, ἰσχυροὶ καὶ εὐμελεῖς, αἱ δὲ γυναῖκες δὲν διακρίνονται μὲν ἀπὸ ἀπόψεως ὡραιότητος, ἀλλ' ἔχουν ὡραίους ὀφθαλμοὺς καὶ κόμην. Ἡ Ἱσπανικὴ εἶναι ἡ μόνη ὁμιλουμένη γλῶσσα. Αἱ γεννήσεις εἶναι κατὰ κανόνα πολὺ μεγαλύτεραι τῶν θανάτων, παρὸ δὲ τὴν μετανάστευσιν πολλῶν οἰκογενειῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικήν, ὁ πληθυσμὸς σημειοῖ σταθερὰν αὔξησιν. Κατὰ τὸ 1900, ἄνω τῶν 80 % τῶν κατοίκων ἦσαν ἀναλφάβητοι, σήμερον ὅμως ἡ ἐκπαίδευσις προοδεύει περισσότερον ἢ εἰς ἄλλας ἱσπανικὰς ἐπαρχίας, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς ἱδρύσεως καλῶν σχολείων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν μεταναστῶν καὶ υἱῶν των, ἐκπαιδευθέντων εἰς Ἀμερικήν. Ἡ τροφὴ τῶν πτωχῶν τάξεων συνίσταται εἰς ἰχθῦς, γεώμηλα καὶ γκόφιο, ὅπερ εἶναι ἰνδικὸς ἀραβόσιτος ἢ σῖτος ἑψημένος, ἀλεσμένος καὶ ζυμωμένος μὲ ὕδωρ καὶ γάλα.

Λόγῳ τοῦ πλούτου τοῦ ἡφαιστειογενοῦς ἐδάφους, ἡ γεωργία ἐν ταῖς Καναρίοις ἀποτελεῖ ἐπικερδέστατον ἐπάγγελμα, ἐλλείψει ὅμως ποταμῶν ἡ ἄρδευσις τῶν γαιῶν συναντᾷ δυσχερείας. Μέχρι τοῦ 1853 ὁ οἶνος ἦτο τὸ κυριώτερον προϊόν, ὁ δὲ ἐκλεκτότερος τύπος αὐτοῦ (Vidonia) ἐξήγετο κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ ἐτησία ἐξαγωγὴ τοῦ οἴνου ἔφθανε τότε τὰς 500.000 λίρας στερλίνας. Μετὰ τὸ 1853, λόγῳ ἀσθενείας, ἥτις προσέβαλε καὶ κατέστρεψε τὰς ἀμπέλους, οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν παραγωγὴν κοχενίλλης· ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία αὕτη παρήκμασε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς καλλιεργείας τοῦ μεταξοσκώληκος, τοῦ σακχαροκαλάμου, τῶν βανανῶν, γεωμήλων, τοματῶν καὶ κρομμύων. Ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις ἐνθαρρύνει σημαντικῶς τὴν καπνοφυτείαν. Εἰς κατωτέραν κλίμακα καλλιεργοῦνται καὶ πλεῖστα ἄλλα ὀπωρικὰ δένδρα. Ἡ ἁλιεία ἐπίσης σημειοῖ μεγάλας προόδους, ἀπασχολοῦσα πλέον τῶν 10.000 ἐργατῶν. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι ἡ βαμβακουργία, ἡ μεταξουργία, ἡ ἀγγειοπλαστική, ἡ κατασκευὴ ἀνατολικῶν τριχάπτων κ. λ. π. Αἱ Κανάριοι ἐξάγουν κυρίως βανάνας, τομάτας, γεώμηλα, οἶνον, κεντήματα. Οἱ κυριώτεροι λιμένες εἶναι οἱ τῆς Σάντα Κροὺθ καὶ Λὰς Πάλμας, εἰς οὓς καταπλέουν ἐτησίως 7000 πλοῖα, συνολικῆς χωρητικότητος 8.000.000 τόννων. Τὸ πολύνησον ἀποτελεῖ ἱσπανικὴν ἐπαρχίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Σάντα Κροὺθ* (κάτ. 63.000) ἐν τῇ νήσῳ Τενερίφῃ, ἕδραν τοῦ διοικη-

Digitized by Google

τοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ δικαιοδοσία ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο περιφερειῶν, εἰς ἃς διαιρεῖται τὸ πολύνησον, τῆς περιλαμβανούσης τὰς νήσους Τενερίφην, Πάλμαν, Γκομέρα καὶ Ἱέρρο. Ἡ ἄλλη περιφέρεια ἐκ τῶν νήσων Μεγάλη Κανάριος, Λανθαρότη, Φουερτεβεντούρα ὑπάγεται ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητήν, ἑδρεύοντα εἰς Λὰς Πάλμας (66.485 κ.) τῆς νήσου Μεγάλης Καναρίου. Ὁ στρατὸς συνίσταται ἐκ δύο συνταγμάτων πεζικοῦ, δύο ἰλῶν ἱππικοῦ καὶ δύο πυροβολαρχιῶν (μὲ ἕδρας τὴν Τενερίφην καὶ τὴν μεγάλην Κανάριον). Ἐπίσημος θρησκεία εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν καθολικὸν δόγμα.

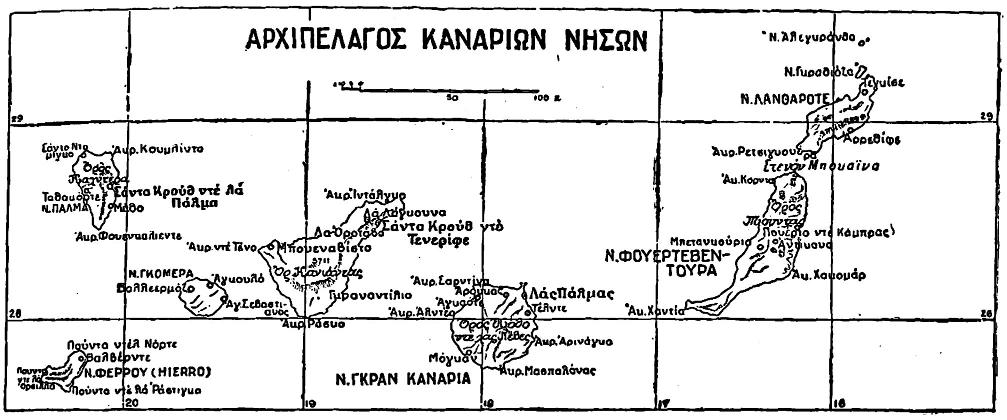

—*[Ἱστορ.]* Πιστεύεται ὅτι οἱ Φοίνικες ἐγνώριζον τὰς Καναρίους νήσους. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπληροφορήθησαν τὴν ὕπαρξίν των ἐκ τοῦ Ἰούβα, βασιλέως τῆς Μαυριτανίας, τὴν ἀφήγησιν τοῦ ὁποίου περὶ ἐκστρατείας εἰς τὰς νήσους, γενομένης τῷ 40 π. Χ., διέσωσεν εἰς τὴν ἱστορίαν του ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος. Ἀναφέρει «τὴν Καναρίαν, οὕτως ὀνομαζομένην ἐκ τοῦ πλήθους κυνῶν μεγάλου μεγέθους», ἐπίσης τὴν ὀνομάζει καὶ «Nivaria» (χιονοσκεπῆ), «ὄνομα διδόμενον λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει αἰωνίους χιόνας καὶ εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ νεφῶν», ἐννοῶν προφανῶς τὴν Τενερίφην. Ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ὁμιλοῦν περὶ τῶν νήσων τῶν Μακάρων, ἀλλ' ἐκ τῶν παρεχομένων περιγραφῶν δὲν δύναται νὰ προκύψῃ σαφῶς, ἂν ἐννοοῦν τὰς Καναρίους ἢ ἕτερον πολύνησον ἐν τῷ Δ. Ἀτλαντικῷ. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα τὰς Καναρίους ἐπεσκέφθησαν Ἄραβες θαλασσοπόροι, κατὰ δὲ τὸ 1334 ἀνεκαλύφθησαν ἐκ νέου ὑπὸ γαλλικοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον τρικυμία παρέσυρε μέχρις αὐτῶν. Πορτογαλικὴ ἀποστολὴ ὀργανωθεῖσα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς συστάδος. Ἠκολούθησαν δύο ἢ καὶ περισσότεραι ἱσπανικαὶ ἀποστολαί, ἱδρύθη δὲ καὶ κέντρον ἱεραποστόλων, ἀλλὰ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος οἱ Γκουάγχαι οὔτε κατεκτήθησαν οὔτε προσηλυτίσθησαν. Τῷ 1402, ἐν τούτοις, οἱ Γκαντιφὲρ ντὲ λὰ Σάλλ καὶ Ἰωάννης ντὲ Μπεθανκοὺρ ἀπέπλευσαν μὲ δύο πλοῖα ἐκ Ροσέλλ, ἀποβιβασθέντες εἰς Λανθαρότην. Μεταξὺ τοῦ 1402 καὶ 1404 ὁ Λὰ Σάλλ κατέκτησε τὴν Λανθαρότην καὶ μέρος τῆς Φουορτεβεντούρας, ἐξερευνήσας καὶ ἄλλας νήσους. Ὁ Μπεθανκοὺρ ἐν τῷ μεταξὺ πλεύσας εἰς Γάδειρα, ὅπως ζητήσῃ ἐνισχύσεις, ἐπέστρεψε τῷ 1404 μὲ τὸν τίτλον βασιλέως, ἀπονεμηθέντα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Γ' τῆς Καστίλλης, ὁ δὲ Λὰ Σάλλ, παραμερισθείς, ἐγκατέλειψε τὰς νήσους. Τῷ 1405 ὁ Μπεθανκοὺρ ἐπεσκέφθη τὴν Νορμανδίαν καὶ ἐπέστρεψε μὲ νέους ἐποικιστάς, κατακτήσας τὴν Ἱέρρο. Ἀκολούθως αἱ νῆσοι ἐπωλήθησαν πλειστάκις, περιελθοῦσαι εἰς διαφόρους κυρίους, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γκουάγχαι εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πολυνήσου δὲν ὑπετάσσοντο. Τῷ 1479 τέλος ἡ κυριαρχία τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας ἐπὶ τῶν Καναρίων ἐπεσφραγίσθη διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀλκασόβα, μεταξὺ Πορτογαλίας καὶ Καστίλλης. Κατόπιν πολλῆς αἱματοχυσίας, τῶν ἰθαγενῶν ἐννοούντων νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, οἱ Ἱσπανοὶ ὑπὸ τὸν Πέτρο ντὲ Βέρα ἔγιναν κύριοι τῆς Μεγάλης Καναρίου, τῷ 1483. Ἡ Πάλμα ἐκυριεύθη τῷ 1491 καὶ ἡ Τενερίφη τῷ 1495 ὑπὸ τοῦ Ἀλόνθο ντὲ Λοῦγκο. Τῷ 1902 οἱ κάτοικοι ἐπανεστάτησαν ζητοῦντες αὐτονομίαν, ἀλλὰ τὸ κίνημα κατεπνίγη ὑπὸ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων.

Δ. Σ. Δ.

— **Καναρίων** ***νήσων ρεῦμα*** *['Ωκεανογρ.]*. Μία τῶν διακλαδώσεων τοῦ κολπείου ρεύματος (βλ. λ *Ρεῦμα κόλπου*).

κανάριον (τὸ) (Fringilla canaria) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*. Τὸ κανάριον, γνωστὸν κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κανάρι* ἢ *καναρίνι*, φέρει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: μῆκος 13 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἐξ ὧν τὰ 6 ἀποτελοῦσι τὴν οὐράν· ράμφος μήκους 11 περίπου χιλιοστομέτρων, ἰσχυρόν, αἰχμηρὸν καὶ ὠχροκιτρίνου χρώματος· πόδας ὕψους 18 περίπου χιλιοστομέτρων καὶ σαρκόχροας· σῶμα μᾶλλον εὔρωστον· ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, χρώματος φαιομελανοῦ κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ πρασινοϋποκιτρίνου κατὰ τὰ κάτω. Ἐξημερούμενον τὸ κανάριον ἀλλάσσει χρωματισμὸν καὶ γίνεται χρυσοκίτρινον, ἀνοικτοτέρων ἢ σκοτεινοτέρων ἀποχρώσεων, πρασινοκίτρινον κλίνον περισσότερον πρὸς τὸ πράσινον, ὁπότε προσομοιάζει πρὸς ἕτερον συγγενὲς πρὸς αὐτὸ πτηνόν, τὴν *χλωρίδα* (βλ.λ.), κοινῶς *φλῶρον* ἢ *φλώρι*, ἡ ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῷ τὸ κίτρινον χρῶμα. Σπανίως φέρει χρῶμα καστανόν· ἄλλοτε ἔχει ἀνάμεικτον χρωματισμὸν πράσινον καὶ φαιοκίτριον ἢ εἶναι τελείως λευκὸν μὲ μελανοὺς ἢ καὶ ἐρυθροὺς ὀφθαλμούς· ὁ τελευταῖος χρωματισμὸς τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι σπανιώτατος. Περισσότερον πάντων ἐκτιμᾶται τὸ κανάριον, ὅπερ ἔχει σῶμα καθαρῶς λευκὸν ἢ ζωηρῶς κίτρινον μὲ λοφίον ὁμοιόχρωμον ἢ ἀνοικτοτέρου ἢ σκοτεινοτέρου χρώματος καὶ πτέρυγας καὶ οὐρὰν ἐλαφρότερον κιτρίνας ἢ τὸ σῶμα. Εἶτα κατὰ σειρὰν ἔρχονται τὰ κανάρια τὰ ἔχοντα στιλπνῶς χρυσόχρουν σῶμα μὲ κεφαλήν, πτέρυγας καὶ οὐρὰν φαιομελανὰς ἢ σκοτεινῶς φαιὰς μετὰ μελανῶν στιγμάτων ἢ ἄνευ τοιούτων, εἶτα τὰ ἔχοντα χρῶμα φαιὸν ἢ ὑπομελανὸν μὲ κεφαλὴν καὶ περιλαίμιον κίτρινον, τὰ κατόπιν τελείως κίτρινα μὲ κεφαλὴν φέρουσαν πράσινον ἢ ὑπομελανὸν λοφίον καὶ τέλος τὰ κίτρινα μὲ φαιά, μελανά, καστανότεφρὰ ἢ καστανόφαια στίγματα καὶ κηλῖδας ἐπὶ τῆς ράχεώς των.

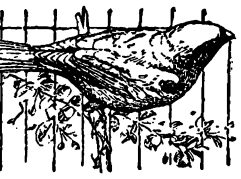
Κανάριον.

Ἡ διάκρισις τοῦ ἄρρενος ἀπὸ τοῦ θήλεος εἶναι ἀρκετὰ δύσκολος καὶ ἐνίοτε ἀδύνατος. Γενικῶς τὰ ἄρρενα ἔχουσι ζωηρότερα χρώματα, κεφαλὴν κατά τι ὀγκωδεστέραν καὶ ἐπιμηκεστέραν, μῆκος μεγαλύτερον, σῶμα κατά τι εὐρωστότερον, κινήσεις ταχυτέρας καὶ ἁρμονικωτέρας, πόδας κατά τι ὑψηλοτέρους καὶ ὀφθαλμοὺς ζωηροτέρους. Γενικῶς διακρίνονται ἐκ τῆς φωνῆς των, ἥτις εἶναι μελῳδική, ἐνῷ τοῦ θήλεος εἶναι ἁπλοῦς συριγμὸς ἢ τερέτισμα.

Καταγωγή. Πατρὶς τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι αἱ Κανάριοι νῆσοι καὶ ἐκεῖθεν ταῦτα ἐξηπλώθησαν εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, μέρος τῆς Ἀσίας, ἀπαντῶντα καὶ μέχρι τῆς Σιβηρίας. Ἐν Εὐρώπῃ τὸ πρῶτον μετεφέρθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁπότε μετεβλήθη καὶ ὁ ἀρχικὸς φαιὸς αὐτῶν χρωματισμὸς καὶ ἔλαβε ποικίλας ἀποχρώσεις λόγῳ τοῦ κλίματος καὶ τῆς ἀναμίξεως τούτων μετ' ἄλλων πτηνῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Οὕτω σήμερον ἀπαντῶσι ποικιλώτατα εἰς χρωματισμοὺς καὶ ἀποχρώσεις καὶ πτέρωμα κανάρια.

Διασταύρωσις. Τὸ κανάριον διασταυροῦται ἐπιτυχῶς μετὰ διαφόρων πτηνῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ ἐκ τῆς διασταυρώσεως ταύτης παράγονται τὰ *νοθογενῆ, μπαστάρδικα* κανάρια. Ἐπιτυγχάνουσι κυρίως αἱ διασταυρώσεις μετὰ *ἀκανθυλλίδος* (καρδερίνας), *χλωρίδος* (φλώρου), *σκαρθίου* (σκαρθιοῦ) καὶ *λινώτου* (φλυτζούνι).

1) *Ἡ διασταύρωσις μετὰ ἀκανθυλλίδος.* Κατὰ ταύτην δέον ὁ πατὴρ νὰ εἶναι ἀκανθυλλὶς καὶ ἡ μήτηρ κανάριον. Τὰ παραγόμενα ἐκ τῆς διασταυρώσεως ταύτης πτηνὰ παρουσιάζουσι θαυμαστὴν σύνθεσιν τῶν χρωμάτων ἀμφοτέρων τῶν γεννητόρων των. Τὰ ὡραιότερα πτηνὰ εἶναι τὰ ἔχοντα χρῶμα φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς των, τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὸν αὐχένα λευκοαργυρώδη, εὐρεῖαν πορτοκαλλιόχρουν λωρίδα περιζώνουσαν τὸ ράμφος, περιλαίμιον κατάλευκον, ράχιν σκοτεινῶς ἢ ἀνοικτῶς στακτόχρουν μετὰ κηλίδων ἢ γραμμώσεων μελανῶν, γλουτοὺς ὑπολεύκους, κοιλίαν κατάλευκον, ράμφος λευκὸν καὶ μελανὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, πόδας λευκοὺς καὶ οὐρὰν λευκήν, κιτρίνην καὶ μελανὴν ἀναμίξ, μετ' ἀποχρώσεων ὁμοιοχρώμων σκοτεινοτέρων ἢ ἀνοικτοτέρων. Τὰ πτηνὰ ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς διασταυρώσεως λευκῆς μητρὸς μετὰ ἀκανθυλλίδος καὶ εἶναι ἐκ τῶν σπανιωτέρων. Τοιοῦτον πτηνὸν ἐξετέθη τελευταίως εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς «Société des serinophiles» ἐν Παρισίοις καὶ ἐβραβεύθη. Ἀνάλογα πτηνά, μὲ ἐλαφρὰς παραλλαγὰς χρωμάτων, προέρχονται καὶ ἐκ τῆς διασταυρώσεως πρασινοκιτρίνης μητρὸς μετὰ ἀκανθυλλίδος. Πλὴν τοῦ λαμπροῦ, ποικίλου χρωματισμοῦ των, τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης διασταυρώσεως προερχόμενα πτηνὰ ἔχουσι φωνὴν μελῳδικωτάτην.

2) *Διασταύρωσις μετὰ χλωρίδος.* Καὶ κατὰ ταύτην ἀπαραιτήτως ὁ πατὴρ πρέπει νὰ εἶναι χλωρὶς καὶ ἡ μήτηρ κανάριον. Προτιμᾶται ἡ τελείως κιτρίνη μήτηρ διὰ τὴν διασταύρωσιν ταύτην. Τὰ ἐκ ταύτης προερχόμενα πτηνὰ ἔχουσι χρῶμα κίτρινον μετὰ μικρῶν ἢ μεγάλων πρασίνων κηλίδων ἢ πρασινοκίτρινον ἢ πράσινον ἀνοικτότερον ἢ σκοτεινότερον μετὰ ἢ ἄνευ κιτρίνων κηλίδων ἢ στιγμάτων. Τὰ ἄρρενα τὰ ἐκ τῆς μίξεως ταύτης προερχόμενα ᾄδουσι μελῳδικῶς. Τὰ θήλεα κατά τινας πτηνολόγους προτιμῶνται διὰ τὴν διασταύρωσιν μετὰ ἀκανθυλλίδος.

3) *Διασταύρωσις μετὰ σκαρθίου.* Κατὰ ταύτην, ἐὰν ἡ μήτηρ εἶναι κανάριον, πρασίνου χρώματος, τότε τὸ προερχόμενον πτηνὸν προσομοιάζει τελείως πρὸς θῆλυ σκαρθίον, μὲ ἀτόνους δηλαδὴ φαιομελανοπρασίνους χρωματισμούς· ἐὰν δὲ ἡ μήτηρ εἶναι λευκὴ ἢ κιτρίνη, τότε τὸ παραγόμενον πτηνὸν ἔχει ζωηροτέρους χρωματισμούς, ἀλλὰ κατὰ τὴν σωματικὴν διάπλασιν προσομοιάζει περισσότερον πρὸς τὸ σκαρθίον ἢ πρὸς τὸ κανάριον. Καὶ κατὰ τὴν διασταύρωσιν ταύτην δέον ὁ πατὴρ νὰ εἶναι σκαρθίον καὶ ἡ μήτηρ κανάριον, ἂν καὶ πολλάκις παρήχθησαν νοθογενῆ πτηνὰ ἐκ μητρὸς σκαρθίου καὶ ἐκ πατρὸς καναρίου.

4) *Διασταύρωσις μετὰ λινώτου.* Καὶ κατὰ τὴν διασταύρωσιν ταύτην ὁ πατὴρ δέον νὰ εἶναι λινώτης καὶ ἡ μήτηρ κανάριον. Κατὰ ταύτην, ἐὰν ἡ μήτηρ εἶναι λευκὴ ἢ κιτρίνη, τὰ προερχόμενα πτηνὰ εἶναι ἀναμὶξ πρασινοκίτρινα ἢ λευκοπράσινα, ἐὰν ὅμως ἡ μήτηρ εἶναι πρασίνη ἢ πρασινοκιτρίνη, τότε τὰ πτηνὰ θὰ εἶναι ἀνοικτῶς ἢ σκοτεινῶς πράσινα μὲ μελανὰς κηλῖδας ἢ στίγματα.

Πλὴν τῶν προαναφερθεισῶν διασταύρωσις γίνεται καὶ μετὰ σπίζης (σπίνου), καίτοι σπανίως ἐπιτυγχάνει. Τὰ ἐκ ταύτης προερχόμενα πτηνὰ εἶναι ὡραιότατα καὶ ᾄδουσι μελῳδικῶς.

Κατοικία. Τὰ κανάρια διατηροῦνται ἢ πολλὰ ὁμοῦ ἐντὸς καταλλήλως διεσκευασμένου δωματίου ἢ ἐντὸς μεγάλων συρματοπλέκτων κλωβίων. Τὰ ἄρρενα, πλὴν τῆς ἐποχῆς τῆς γονιμοποιήσεως, διατηροῦνται ἕκαστον ἐν ἰδιαιτέρῳ κλωβίῳ, ὅπερ πρέπει νὰ ἔχῃ μῆκος ὀλιγώτερον τῶν 22 ἑκατοστομ., πλάτος 18—20 ἑκατοστομ. καὶ ὕψος 30 ἑκατοστομ. Ἐν τῷ κλωβίῳ τούτῳ πρέπει νὰ τοποθετῶνται δύο στηρίγματα ἐκ καλάμου, ἢ προτιμότερον ἐκ λείου ἀπεστρογγυλωμένου ξύλου, ὅπως μὴ συγκρατῶνται ἐπ' αὐτῶν τὰ διάφορα ζωΰφια, καὶ νὰ πλύνωνται καλῶς καθ' ἑκάστην ἢ τοὐλάχιστον τρὶς τῆς ἑβδομάδος. Ἡ τροφὴ καὶ τὸ ὕδωρ προτιμότερον εἶναι νὰ τοποθετῶνται ἐκτὸς τοῦ κλωβίου, ἀναρτώμενα παρὰ τὰ ἄκρα τῶν στηριγμάτων, ὅπου καὶ νὰ ὑπάρχῃ ὀπή, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ ἐλευθέρως εἰς τὸ πτηνὸν νὰ ἐκβάλλῃ τὴν κεφαλήν του, διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν τροφὴν καὶ τὸ ποτόν του. Τὰ δοχεῖα τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ δέον νὰ εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ὑάλου ἢ λευκοσιδήρου. Τὸ δάπεδον τοῦ κλωβίου δέον νὰ ἐπιστρώννυται διὰ λεπτοῦ ἐλάσματος ἐκ λευκοσιδήρου, ὅπερ πάλιν νὰ καλύπτηται ὑπὸ λεπτῆς καὶ καλῶς καθαρισμένης ποταμίας ἄμμου, ἥτις δέον νὰ ἀνανεοῦται δὶς τοὐλάχιστον τῆς ἑβδομάδος. Τὰ θήλεα κανάρια τοποθετοῦνται ὁμοῦ εἰς μέγα κλωβίον καὶ ἀποχωρίζονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γονιμοποιήσεως. Διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν πτηνῶν, τὴν προφύλαξιν αὐτῶν ἐκ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ διὰ τὴν μακροζωΐαν των, δέον πρὸ παντὸς νὰ τηρῆται καθαρὰ ἡ κατοικία των.

Τροφή. Ὅσῳ ἁπλῆ εἶναι ἡ τροφὴ τῶν πτηνῶν τούτων, τοσούτῳ πρέπει νὰ εἶναι καλῆς ποιότητος, διότι ἐκ τῆς κακῆς ποιότητος ἢ ἀποσυντεθειμένης τροφῆς ἐξαρτᾶται ἡ ὑγεία καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ πτηνοῦ. Διάφοροι κόκκοι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν διατροφὴν τῶν καναρίων, συνήθως ὅμως δίδουσιν εἰς αὐτὰ *κέγχρον* (κεχρὶ) καὶ *κάνναβιν* (κανναβούρι). Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι καλὸν εἶναι νὰ δίδηται εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα μόνον κέγχρος, διότι πολλάκις ἡ κάνναβις ἐπιφέρει στομαχικὰς διαταραχὰς καὶ ἐνίοτε καὶ παθήσεις τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐπίσης δέον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ δίδωνται εἰς ταῦτα καὶ ᾠὰ καλῶς βεβρασμένα καὶ εἰς λεπτότατα τεμάχια κεκομμένα. Διάφορα εἴδη λαχανικῶν καὶ ἰδίως *θρίδακες* (μαρούλια), *σπανάκια*, καὶ φύλλα *ραφανίδος* (ραπανόφυλλα) εἶναι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς τροφῆς των. Δέον νὰ ἀποφεύγηται νὰ δίδηται σάκχαρις, ὡς καὶ διάφοροι ὀπῶραι, διότι πολλάκις ἡ χρῆσις αὐτῶν εὐνοεῖ τὴν ἐμφάνισιν ἀσθενειῶν τινων. Τὸ ὕδωρ δέον πάντοτε νὰ εἶναι ἄφθονον, διαυγὲς καὶ νὰ ἀλλάσσηται ἅπαξ τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας δίς.

Ἀναπαραγωγή. Ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν καναρίων ἐντὸς τῶν κλωβίων εἶναι εὔκολος, ἀρκεῖ νὰ τηρη-

Digitized by Google

θῶσιν ἐπακριβῶς ἀπαραίτητοί τινες κανόνες καὶ νὰ δοθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξαιρετικὴ ὅλως φροντὶς τόσον εἰς τοὺς γεννήτορας ὅσον καὶ εἰς τὰ νεογνά. Πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης γίνεται ἀπὸ ἐτῶν κατὰ χιλιάδας ἀναπαραγωγὴ τῶν πολυτιμοτάτων τούτων πτηνῶν, τόσον παρὰ τῶν ἰδιωτῶν ὅσον καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες ἀπασχολοῦσι μεγάλα κεφάλαια διὰ τὸν πλουτοπαραγωγικὸν τοῦτον πτηνοτροφικὸν κλάδον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ παρ' ἡμῖν γίνεται ἐντατικὴ ἡ ἀναπαραγωγὴ καναρίων.

Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν πρέπει ὁ ἄρρην νὰ ἔχῃ ἡλικίαν 2—5 ἐτῶν, μὴ συμπεπληρωμένων. Ἐκ πείρας ἔχει καταδειχθῆ, ὅτι, ἐὰν συζευχθῇ (ταιριάσῃ) ὁ ἄρρην μετὰ θηλείας μεγαλυτέρας ἡλικίας τῆς ἰδικῆς του, τότε τὰ παραχθησόμενα νεογνὰ θὰ εἶναι περισσότερα ἄρρενα καὶ ὀλιγώτερα θήλεα. Τὸ γηραιὸν πτηνόν, ἀπὸ 6 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν λεπίδων, αἵτινες καλύπτουσι τοὺς πόδας του καὶ μελανοῦνται, καὶ ἐκ τῶν λίαν μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν ὀνύχων του. Τὰ κανάρια ἔχουσιν ὡρισμένας ἰδιοτροπίας. Ἐλάχιστοι, δύνανται νὰ λεχθῇ, εἶναι ἄξιοι σύζυγοι καὶ πατέρες, διότι τινὲς εἶναι μελαγχολικοί, ἔχουσι φλεγματικὸν ὕφος, σπανίως κελαϊδοῦσι καὶ οὐδόλως προξενεῖ εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν ἡ συμβίωσις μετὰ τῆς θηλείας· ἕτεροι εἶναι τόσον θυμώδεις, ὥστε κακοποιοῦσι διαφοροτρόπως τὴν συμβίαν των καὶ πολλάκις θανατώνουσι διὰ κτυπημάτων τοῦ ράμφους των καὶ τὰ νεογνά των, καταστρέφουσι τὴν φωλεὰν κλπ., τέλος ἕτεροι περιποιοῦνται ἰδιαιτέρως τὴν θήλειαν, ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ᾠοτοκίας, μεταφέρουσι τροφήν, ἣν προσφέρουσιν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπῳάσεως, καὶ διατρέφουσιν εἶτα καὶ τὰ νεογνά των. Παραλλήλως πρὸς τοὺς ἄρρενας καὶ αἱ θήλειαι δὲν ἀμοιροῦσιν ἐλαττωμάτων. Τινὲς τούτων ἐπιζητοῦσι διαρκῶς τὸν ἔρωτα, ᾠοτοκοῦσιν, ἀλλ' οὐδέποτε ἢ σπανίως ἐκκολάπτουσι τὰ ᾠά των. Ἕτεραι διατρέφουσι πλημμελῶς τὰ νεογνά των, τὰ κτυποῦσι διὰ τοῦ ράμφους των καὶ ἀπογυμνοῦσι ταῦτα τῶν πτερῶν των, κτλ. Διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ὁμοιοχρώμων καναρίων, δέον τόσον ὁ ἄρρην ὅσον καὶ ἡ θήλεια νὰ μὴ φέρωσι στίγματα ἑτέρου χρώματος ἢ κηλῖδας· σπανίως καὶ ἐξ ὁμοιοχρώμων (κιτρίνων π.χ. γονέων), παράγονται πτηνὰ μετὰ στιγμάτων, πρασίνων ἀποχρώσεων, μελανοφαίων κηλίδων, κτλ. Τοῦτο βεβαίως κατορθοῦται, ὅταν ἡ ἀναπαραγωγὴ γίνεται εἰς μικρὰ σχετικῶς κλωβία, ὅπου ἐκλέγει τις τὸ ἄρρεν καὶ τὰ θήλεα τῆς ἀρεσκείας του, διότι εἰς μεγάλους κλωβοὺς ἢ εἰς δωμάτια, ὅπου ἐνδιαιτῶνται ἀναμὶξ πλεῖστοι ἄρρενες καὶ θήλειαι, τότε ἕκαστος ἄρρην ἐκλέγει τὰς θηλείας τῆς ἀρεσκείας του πρὸς ὀχείαν. Οὐδέποτε ἀμφότεροι οἱ γονεῖς δέον νὰ εἶναι λοφιοφόροι, διότι τότε, σχεδὸν κατὰ κανόνα, τὰ παραγόμενα πτηνὰ θὰ ἔχωσι τμῆμα τῆς κεφαλῆς των γυμνὸν τριχῶν.

Ἡ καταλληλοτέρα ἐποχὴ πρὸς σύζευξιν (ζευγάρωμα) τῶν καναρίων εἶναι ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου μέχρι καὶ τοῦ Ἰουνίου.

Πρὸς τοῦτο τίθενται ἐντὸς εὐρυχώρου κλωβίου εἷς ἄρρην καὶ μία μέχρι δύο ἢ τριῶν θηλειῶν· τινὲς θέτουσιν ἕνα ἄρρενα μετὰ ἓξ θηλειῶν. Κατάλληλος κλωβὸς δι' ἕνα ἄρρενα καὶ μίαν θήλειαν εἶναι ὁ ἔχων μῆκος 45—50 ἑκατοστομ., πλάτος 35 περίπου ἑκατοστομ. καὶ ὕψος 33—35 ἑκατοστομ. Εἰς κλωβὸν μήκους 1 μέτρου, πλάτους 40—45 ἑκατοστομ. καὶ ὕψους 45—50 ἑκατοστομ. δύνανται νὰ τεθῶσιν ὁμοῦ εἷς ἄρρην καὶ ἓξ θήλειαι. Ἀπὸ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κλωβίου ἀναρτῶσιν, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θηλέων, ἰσαρίθμους φωλεὰς καλαμοπλέκτους ἢ σχοινοπλέκτους ἢ καὶ ξύλινα κιβώτια καὶ παρ' αὐτὰ ἀναρτῶσι κατάλληλον πρὸς τοῦτο τρίχα (καναρότριχα), διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἡ θήλεια μαλακὴν κοίτην πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν της.

Τὰ διὰ πρώτην φορὰν συζευγνυόμενα πτηνὰ δέον νὰ τίθενται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κλωβίου πρὸ μιᾶς περίπου ἑβδομάδος, ἵνα μέχρι τῆς ᾠοτοκίας συνηθίσωσι μεταξύ των καὶ μὴ ἐρίζωσιν. Ἐὰν ἐπιθυμῇ τις νὰ θέσῃ δύο θηλείας μεθ' ἑνὸς ἄρρενος ἐν τῷ αὐτῷ κλωβίῳ, τότε πρέπει νὰ εἶναι αἱ δύο θήλειαι ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ αὐτῷ κλωβίῳ· προτιμότερον ὅμως τὸ ἓν κλωβίον νὰ χωρίζεται διὰ λεπτοῦ συρματοπλέγματος εἰς δύο, ὥστε αἱ δύο θήλειαι νὰ εἶναι κεχωρισμέναι. Τότε ἀφίεται ὁ ἄρρην μετὰ τῆς μιᾶς θηλείας, καὶ ὅταν θήλεια αὕτη ᾠοτοκήσῃ, μεταφέρεται ὁ ἄρρην εἰς τὸ ἕτερον διαμέρισμα πρὸς ὀχείαν καὶ τῆς δευτέρας· τέλος ὅταν καὶ ἡ δευτέρα θήλεια ᾠοτοκήσῃ, τότε ἀφαιρεῖται τὸ ἐνδιάμεσον συρματόπλεγμα καὶ τὰ δύο συνεχόμενα ἢ τὸ ἓν διῃρημένον κλωβίον συγκοινωνοῦσιν. Ὁ ἄρρην ἐπισκέπτεται ἀλληλοδιαδόχως ἀμφοτέρας τὰς θηλείας. Τὸ αὐτὸ δέον νὰ γίνηται καὶ ὅταν πλειότεραι θήλειαι καὶ ἄρρενες διατηρῶνται εἰς κοινὸν κλωβίον. Κατ' ἀρχὰς ἀποχωρίζεται ὁ ἄρρην μετὰ τῆς πρώτης θηλείας· ὅταν αὕτη ᾠοτοκήσῃ, ἀποχωρίζεται μετὰ τῆς δευτέρας καὶ οὕτω καθεξῆς· τοῦτο δέον νὰ γίνηται δι' ἕκαστον ἄρρενα καὶ ἑκάστην θήλειαν.

Τὰ κανάρια ᾠοτοκοῦσι τρεῖς ἢ τέσσαρας φορὰς τὸ ἔτος ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐνίοτε θήλειαί τινες δὲν παύουσι παρὰ δύο μόνον μῆνας τὸ ἔτος τὴν ᾠοτοκίαν των. Τὰ ᾠὰ ἑκάστης ᾠοτοκίας εἶναι 3—6 καὶ ἔχουσι χρῶμα ὑποπράσινον μὲ φαιὰς καὶ φαιοϊώδη στίγματα. Ἡ ἐπῴασις διαρκεῖ 13 ἡμέρας. Ἐάν τις δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς γονιμότητος τῶν ᾠῶν, τότε κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς των ἐξετάζονται εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, κρατούμενα ἐλαφρῶς διὰ τῶν δύο δακτύλων, τοῦ ἀντίχειρος καὶ δείκτου. Τὰ γόνιμα ᾠὰ φαίνονται πλήρη αἱμοφόρων ἀγγείων, τὰ δὲ ἄγονα ἢ εἶναι διαφανῆ τελείως ἢ ἀμαυρά. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει πρέπει νὰ ἀπορρίπτωνται ἀμέσως. Σπανιώτατα ὁ ἄρρην καὶ ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῆς ἡμέρας ἐπῳάζει τὰ ᾠά. Ἅμα ὡς ἐκκολαφθῶσι τὰ νεογνά, τότε παρὰ τὴν συνήθη τροφὴν τίθεται εἰς ἴδιον δοχεῖον καὶ τὸ τέταρτον καλῶς βεβρασμένου ᾠοῦ, ἀναμὶξ κρόκος καὶ λέμφος (κροκὸς καὶ ἀσπράδι), καὶ κόπτεται διὰ μαχαιρίου ἢ εἰδικοῦ ἐργαλείου εἰς μικρότατα τεμάχια, ὡς ἐπίσης καὶ λευκὸς ἄρτος ἐν ὕδατι βεβρεγμένος καὶ εἶτα καλῶς ἀπεστραγγισμένος. Τὰ νεογνὰ θερμαίνονται ὑπὸ τῆς μητρός των καὶ τρέφονται δώδεκα περίπου ἡμέρας· τὴν δεκάτην τρίτην ἀρχίζουσι νὰ τρώγωσι μόνα των. Μετὰ τέσσαρας περίπου ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεώς των μεταφέρονται εἰς ἴδιον κλωβίον, διότι δύνανται ἤδη νὰ ἵπτανται καλῶς. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δέον νὰ δίδωνται τακτικῶς ᾠὰ βεβρασμένα. Μόλις τὰ νεογνὰ ἀρχίσωσι νὰ τρώγωσι μόνα, ἤτοι κατὰ τὴν 13ην ἡμέραν, οἱ γεννήτορες ἐπαναρχίζουσι τὰς ἐρωτοτροπίας των καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἢ 12 τὸ πολὺ ἡμέρας, συνήθως, ἡ θήλεια ᾠοτοκεῖ ἐκ νέου. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἡλικίαν τὰ νεογνὰ δέον νὰ ἀπομονοῦνται ἐκ τῶν τυχὸν ἑτεροειδῶν πτηνῶν, διότι μανθάνουσι τὸ ᾆσμα τῶν ἑτέρων πτηνῶν ἢ ποικίλλουσι τοῦτο μετὰ τοῦ ᾄσματός των.

Ἀσθένειαι. Τὰ κανάρια προσβάλλονται ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι:

1) *Φλεγμονὴ τῆς πεπτικῆς συσκευῆς.* Αὕτη παρουσιάζεται ἰδίως εἰς τὰ νεογνὰ καὶ κυρίως προσβάλλει τὰ ἔντερα, ἅτινα καὶ διογκώνει. Συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ταύτης εἶναι γενικὴ ἀδυναμία· τὸ δέρμα τῆς κοιλίας γίνεται διαφανὲς καὶ τὰ ἐσωτερικὰ αὐτοῦ τοιχώματα καλύπτονται ὑπὸ μικρῶν, ἐρυθρῶν καὶ διωγκωμένων φλεβῶν· τὰ ἔντερα γίνονται μελανὰ καὶ τὸ κῶλον ὠθεῖται πρὸς τὰ ἔξω. Τὰ προσβαλλόμενα ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης πτηνὰ δὲν τρώγουσι καὶ τέλος μετά τινας ἡμέρας ἀποθνήσκουσιν. Ἡ ἀσθένεια αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς πολλῆς ἢ ἐκ τῆς κακῆς ποιότητος τῆς τροφῆς, ἰδίως ὅταν λόγῳ δυστροπίας τῆς μητρὸς τρέφωνται ταῦτα τεχνητῶς διὰ χωνίου ἢ μικροῦ κοχλιαρίου. Ἅμα ὡς ἐμφανισθῶσι τὰ πρῶτα συμπτώματα, δέον νὰ ὑποβάλλωνται τὰ ἀσθενῆ πτηνὰ εἰς αὐστηρὰν δίαιταν καὶ ἀντὶ ἄλλης τροφῆς νὰ δίδωνται εἰς αὐτὰ κόκκοι θριδάκος (μαρουλόσπορος) καὶ διὰ παντὸς τρόπου νὰ κατορθωθῇ ὥστε νὰ ἔχωσι τακτικὰς κενώσεις. Παρ' ὅλα ταῦτα τὰ προσβαλλόμενα ὑπὸ φλεγμονῆς τοῦ πεπτικοῦ συστήματος πτηνὰ ἀποθνήσκουσιν ἐν ἀναλογίᾳ 82 %—85 %.

2) *Ψωρίασις τῆς κεφαλῆς.* Αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας καὶ τοῦ πολλοῦ καύσωνος. Τὰ προσβαλλόμενα ὑπὸ ταύτης πτηνὰ δέον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ψυχρὰ τοπικὰ λουτρά.

3) *Ἆσθμα.* Τοῦτο προέρχεται κυρίως ἐξ ἐπιβαρύνσεως τοῦ στομάχου. Ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς ἀσθενείας δέον νὰ δίδωνται ἀντὶ ἑτέρας τροφῆς κόκκοι ἀρνογλώσσου ἐμβαπτισμένοι εἰς ὕδωρ.

4) *Δυσκοιλιότης.* Κατὰ ταύτης ἐνδείκνυται ἡ παροχὴ ἀφθόνων χόρτων, ὡς θρίδακες, φύλλα ραφανίδος, νεροκαρδάμου κτλ., καὶ ἅπαξ τῆς ἡμέρας νὰ δίδεται ἄρτος ἐντὸς γάλακτος ἐμβαπτισμένος.

5) *Ἐπιληψία.* Ἡ ἀσθένεια αὕτη συχνάκις προσβάλλει τὰ πτηνὰ ταῦτα καὶ προέρχεται κυρίως λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῶν εὐαισθησίας. Πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης δέον νὰ μεταχειριζώμεθα τὰ πτηνὰ ταῦτα ἠπίως, νὰ μὴ τὰ συλλαμβάνωμεν ἀποτόμως, νὰ μὴ σφίγγωμεν ταῦτα συλλαμβάνοντες καὶ γενικῶς νὰ μὴ πράττωμεν ὅ,τι ἤθελε ταράξει ταῦτα.

Διάρκεια ζωῆς. Τὰ κανάρια, ἅτινα ἀναπαράγουσι, ζῶσιν ἀπὸ 7 μέχρι 10 ἐτῶν, ἐνῷ ἐκεῖνα ἅτινα δὲν ἀναπαράγουσι καὶ ἐνδιαιτῶνται καλῶς ζῶσιν μέχρι 18 καὶ ἐνίοτε καὶ 20 ἐτῶν.

Παραλλαγαί. Τὸ γένος *κανάριον* ἢ κάλλιον *κανάριον τὸ γνήσιον* (Fringilla canaria), ἀναλόγως τοῦ τόπου, τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς καὶ τῶν διαφόρων ζωοτεχνικῶν μεθόδων πρὸς βελτίωσίν του, παρουσιάζει πλείστας ποικιλίας, ὧν γνωστότεραι εἶναι:

1ον) *Κανάριον τὸ γερμανικὸν* (Fringilla canaria germanica). Τοῦτο φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος καὶ μόνην διαφορὰν παρουσιάζει εἰς τὰ φωνητικά του ὄργανα, ἀποδίδοντα διαφόρους τόνους, διακρινομένους διὰ τὴν ποικιλίαν των καὶ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τραχύτητος, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὸ κανάριον τὸ γνήσιον. Τοῦτο εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *γερμανικὸ κανάρι.*

2ον) *Κανάριον τὸ ὁλλανδικὸν* (Fringilla canaria hollandensis). Τοῦτο ἔχει εὐρωστότερον καὶ μεγαλύτερον σῶμα τῶν δύο ἀνωτέρω καὶ πτέρωμα ἁπαλώτατον καὶ οὖλον. Κατὰ τὸ ᾆσμα ὑστερεῖ ἀμφοτέρων καὶ διατηρεῖται περισσότερον διὰ τὸ θαυμάσιον πτέρωμά του. Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὁλλανδικὸ* ἢ *κατσαρὸ κανάρι.*

3ον) *Κανάριον τοῦ Τυρόλου* (Fringilla canaria Tyrolensis). Προσομοιάζει πρὸς τὸ γερμανικὸν κανάριον καὶ ἔχει ἐξ ἴσου μελῳδικήν, ἀλλ' οὐχὶ δυνατὴν φωνήν. Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *τυρολέζικο κανάρι.*

4ον) *Κανάριον τῆς Μάλτας* (Fringilla canaria Malteza). Εἶναι κατά τι μεγαλύτερον τοῦ γερμανικοῦ καναρίου καὶ προτιμᾶται ἰδίως διὰ τὴν μεγάλην γονιμότητά του. Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαλτέζικο κανάρι.*

5ον) *Κανάριον τὸ ἑλληνικὸν* (Fringilla canaria graeca). Ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος καὶ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα ὁμοιάζει πρὸς τὸ κανάριον τὸ γνήσιον. Ἡ φωνή του εἶναι παρατεταμένη, δυνατὴ καὶ μελῳδική. Ἴδιον προτέρημα εἶναι ἡ ἀντοχή του εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολὰς καὶ ἡ μεγάλη γονιμότης του. Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἑλληνικὸ* ἢ *ντόπιο κανάρι.*

Ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν διαφόρων τούτων παραλλαγῶν προῆλθον πολλαὶ νέαι δευτερευούσης σημασίας τοιαῦται. Δ. Ν. Π.

— **κανάριον** (τὸ) (Canarium) *[Ζωολ.]* Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ἐπιμήκη, σπειροειδῆ καὶ αἰχμηρὰν κατὰ τὴν κορυφήν της. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι στενὸν καὶ ἀπολήγει εἰς βραχὺν ὀχετὸν συγκοινωνοῦντα μὲ τὸ ἐντὸς ἐνδιαιτώμενον ζῷον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *κανάριον τὸ πεποικιλμένον* (Canarium ornatum), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κίνας, τῶν Φιλιππίνων νήσων καὶ τῆς Ὠκεανίας, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ κόγχην κεκοσμημένην κατὰ τὴν κορυφὴν ὑπὸ ἐξογκωμένων περιελίξεων. Δ. Ν. Π.

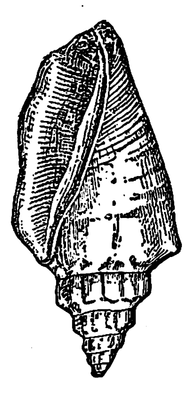

Κανάριον τὸ κεκοσμημένον.

κανάριον (τὸ) (Canarium) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμυριδωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Εἶναι δένδρα ὑψηλὰ μὲ μεγάλα μοναδικὰ φύλλα, πάντα ρητινοφόρα, πολλὰ δὲ κοσμητικά. Γνωστότερα ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι: *Κανάριον τὸ ὀρθοφυὲς* (Canarium strictum), θάμνος ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, παρέχον μέλαιναν ρητίνην, γνωστὴν ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *δαμμάρα* (Dammar noir). *Κανάριον τὸ βεγγαλικὸν* (Canarium bengalense), ἰθαγενὲς δένδρον τοῦ Σιλέτ, παρέχον τοὺς γνωστοὺς ἐδωδίμους καρποὺς («Kopal» τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν) καὶ περίφημον ξυλείαν («κολοφὰν-ξύλον»). *Κανάριον τὸ λευκὸν* (Canarium album), ἰθαγενὲς τῶν Φιλιππίνων νήσων, παράγον τὴν κανάριον ρητίνην (résine de canarium). *Κανάριον τὸ κοινὸν* (Canarium commune), ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, ἔνθα καλλιεργεῖται εὐρέως διὰ τοὺς καρυοειδεῖς ἐδωδίμους καρπούς του. *Κανάριον τὸ βρώσιμον* (Canarium edulis ἢ Pachylobns mubafo), ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀφρικῆς, παρέχον ρητίνην ἀρωματικήν, χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΝ.

—*[Φαρμ.].* Τὸ *κανάριον τὸ κοινὸν* (Canarium commune) ὡς καὶ διάφορα ἄλλα εἴδη τοῦ γένους δι' ἐλαχίστης ἐντομῆς δίδουσι γαλακτώδη ὀπόν, ὅστις πήγνυται ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἢ εἰς τοὺς πόδας τῶν φυτῶν, τὴν γνωστὴν ἐλαιορρητίνην *ἐλέμιον*. Ὁ ὀπὸς οὗτος λαμβάνεται καὶ δι' ἐντομῶν γινομένων γενικῶς ἐπὶ τῶν κορμῶν καὶ βλαστῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἄρχεται ἡ ἀνάπτυξις τῶν φύλλων, διότι ἡ ἔκκρισις αὕτη καταπαύει ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαΐου ἢ Ἰουνίου. Κ. Γ. Μ.

Καναριώτης, ***Ἀναστάσιος.*** Ἀθηναῖος ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς Ἀθήνας, Βασιλικά, Στυλίδα, Μαραθῶνα καὶ Ἀράχωβαν, ἀνελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὸν Ἰανουάριον 1827 ἔπεσε μαχόμενος κατὰ Μάρτιον εἰς τὰς ἐπάλξεις της. Γ. Δ. Κ.

καναρόσπορος (ὁ) *[Βοτ.].* Τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ *φαλαρὶς* (βλ. λ.).

κάνας· ἀντὶ *κανένας*, *κάνα*, ἀντὶ *κανένα* (βλ. *κανείς*).

Καναστραῖον *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον ἐπισημότατον τῆς Χαλκιδικῆς, νοτία ἐσχατιὰ τῆς

Digitized by Google

χερσονήσου τῆς Παλλήνης (*Ἡροδ.* Πολυμν. 123). Κατὰ τὸ θ′ ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτο ὠχυρωμένον καὶ πυλὶς τῆς Τορώνης, καταληφθεῖσα κατὰ τὴν ὑπὸ Βρασίδα διαταχθεῖσαν ἐπίθεσιν (*Θουκυδ.* Δ, 110). *Κάναστρον* κατὰ τὸν Στράβωνα (ἐκδ. Teubner Z, 330), ἐσχημάτιζε μετὰ τῆς παρὰ τὸν Κωφὸν λιμένα (ταν. Πόρτο-Κουφὸ) ἄκρας *Δέρρεως* (βλ. λ.) τὸν *Τορωναῖον κόλπον* (κόλπ. *Κασάνδρας*), οὗ εἶναι τὸ ΝΔ καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κέρας. Οἱ καθορισμοὶ Ἡροδότου καὶ Στράβωνος ἐπιβάλλουν τὴν ἀναγνώρισιν ταυτότητος πρὸς τὸ σύγχρονον *Κάβο-Παλιούρι* (πλάτ. 39° 55′ 00″ Β, μῆκ. 23°46′50″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to Gulf of Kassandra), ἂν καὶ ἡ ὕπαρξις ἄκρας *Κανάστρι* τανῦν ὀνομαζομένης καὶ ἐχούσης τὸ ἴδιον πλάτος μὲ τὸ Παλιούρι, οὗ ὅμως ἀπέχει 6 ²/₈ μιλ. δυτ., ἐμβάλλει εἰς σκέψεις. Οἱ Λατῖνοι γεωγράφοι (*Πλιν.* 4,36 *Πομπον. Μέλα* 2, 34) τὸ ὀνομάζουσι Canastraeum promontorium· ὁ δὲ Πτολεμαῖος (Γ′, ιγ′, 13 ἔκδ. Nobbe) ἀναφέρων ὡς πλάτος τοῦ Καναστραίου λθ′ Lγιβ′ (=39° ⁵⁵/₆₀) ἐπέτυχεν ἀκρίβειαν ὅσον οὐδαμοῦ ἀλλοῦ, μηδόλως ἀπομακρυνθεὶς τοῦ πλάτους 39°55′00″ Β, ὅπερ εὗρον ἀπὸ τοῦ 1831 ἕως τοῦ 1887 οἱ Βρεττανοὶ πλοίαρχοι καὶ ὑδρογράφοι Copeland, Brock, Graves καὶ Dawson. Σ. Ε. Λ.

κάναστρον (τό)· ἀγγεῖον πλεκτὸν ἐκ καλάμου, ἄλλος τύπος τοῦ *κανιστρον* (βλ. λ.).

Κάναστρον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατὰ Στράβωνα ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Καναστραῖον* (βλ. λ.).

κανάτα (ἡ)· δημοτ. μεγεθυντ. τοῦ *κανάτι*, μεγάλο κανάτι· || δοχεῖον ὑάλινον ἢ ἐκ πορσελλάνης ἐπιτραπέζιον πρὸς εἰσδοχὴν συνήθως ὕδατος, ἢ καὶ οἴνου: «ἡ κανάτα τῆς λεκάνης»· || ἰδιωματ., δοχεῖον ὡς μονὰς χωρητικότητος: «μιὰ κανάτα λάδι».

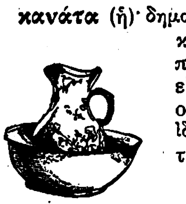

Κανάτα.

Κανατάδικα, ἢ ***Κρεμυδάδικα*** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰστιαίας (πρῴην Ξηροχωρίου) τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 49.

Κανάτας, *Κωνσταντῖνος*. Ἀγωνιστὴς μετασχὼν τῶν πολιορκιῶν τοῦ Μεσολογγίου. Ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις ὡς ἀγγελιαφόρος τῶν πολιορκημένων μὲ τὰ ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἑλληνικὰ σώματα, αὐτὸς δ᾽ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐξόδου καὶ ἔφερε τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ, ὅτι θὰ εὑρίσκεται μετὰ τοῦ σώματός του εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος, διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐκ τῶν ὄπισθεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἀνδρεία του ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος. Ἔπεσεν ἡρωϊκῶς κατὰ τὴν ἔξοδον. Χ. Γ. Ε.

κανατᾶς (ὁ)· δημ., ὁ κατασκευάζων ἢ πωλῶν πήλινα δοχεῖα (*κανάτια*), ὁ ἀγγειοπλάστης ἢ ἀγγειοπώλης· ταυτόσημα *σταμνᾶς, καμηνιάρης, τσουκαλᾶς* κλπ. Κ. Φ.

Κανατᾶς, *Ἀνδρέας*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Αἰγίνης. Ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς τουρκοκρατημένης Ἀκροπόλεως κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1822. Γ. Δ. Κ.

κανάτι (τὸ)· δημοτ., πήλινον δοχεῖον ὕδατος. μικρὰ ὑδρία κοιν. *στάμνα* καὶ *λαγύνα*: «ἕνα κανάτι

Κανάτια.

νερό» (ἡ λ. ἀραβική)· || πτέρυξ, παραθυρόφυλλο (ἡ λ. τουρκική).

—[*Ἐγκυκλ.*] Περὶ τοῦ τρόπου κατασκευῆς τῶν *κανατιῶν* βλ. λ. *ἀγγειοπλαστική*. Εἰδικῶς διὰ τὰ ἐν Αἰγίνῃ κατασκευαζόμενα κανάτια βλ. λ. *Αἰγινήτικα* (τ. Β′ σ. 486 γ′).

—[*Ναυτ.*] Καλοῦνται *κανάτια* τὰ διὰ τὸ πρωϊνὸν ῥόφημα τοῦ ἀκρατίσματος ἢ διὰ τὸν οἶνον τοῦ πληρώματος χαλκᾶ κασσιτερωμένα σκεύη. Τὸ ἐπίσημον ὄνομα τῶν σκευῶν τούτων *κώθωνες* περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Σ. Ε. Λ.

Κάναχος. —1) Ἕλλην γλύπτης, κυρίως χαλκοπλάστης, τῶν ὑστέρων ἀρχαϊκῶν χρόνων ἐκ Σικυῶνος, ἀδελφὸς τοῦ ἐπίσης γνωστοῦ γλύπτου Ἀριστοκλέους, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ π. Χ. αἰῶνος, σύγχρονος δὲ περίπου τοῦ Κάλωνος. Τὸ περιφημότερον τῶν ἔργων του ἦτο ὁ Ἀπόλλων Φιλήσιος ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Διδύμων τῆς Μ. Ἀσίας (παρὰ τὴν Μίλητον), χάλκινον ἄγαλμα ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, τοῦ ὁποίου τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίζομεν ἐκ περιγραφῶν καὶ ἀντιγράφων οὐχὶ ἐντελῶς πιστῶν, ὡς εἶναι ὁ μικρὸς χάλκινος Ἀπόλλων τοῦ Payne-Knight (ἐν τῷ Βρετταν. Μουσείῳ), ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ ῥωμαϊκοῦ θεάτρου τῆς γειτονικῆς Μιλήτου, χονδροειδὲς μὲν ἀλλὰ πιστὸν ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά, κ. ἄ. Κατὰ ταῦτα ὁ θεὸς παριστάνετο γυμνός, ὄρθιος, κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ ἔλαφον (ἡ ὁποία ἠδύνατο διά τινος ἀκαταννοήτου ἡμῖν μηχανισμοῦ νὰ κινῆται, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος) καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τόξον· καὶ εἰς τὴν στάσιν του καὶ εἰς τὴν κόμμωσίν του ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐποιήθη, φαίνεται, πρὸ τοῦ 494 π. Χ., ὁπότε τὸ ἱερὸν τῶν Διδύμων κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δαρείου καὶ τὸ ἄγαλμα ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ἀργότερον ὅμως ἐπεστράφη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σελεύκου τοῦ Α′ εἰς τοὺς Μιλησίους. Ὡς ἔργον ἐπίσης τοῦ Κανάχου ἐθεώρησεν ὁ Παυσανίας ἕτερον ἐκ ξύλου κέδρου ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ ἐν Θήβαις ἱερῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ ὁμοιότατον πρὸς τὸ ἐν Διδύμοις. Ἄλλα ἔργα τοῦ Κανάχου ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν γραπτῶν πηγῶν τὰ ἑξῆς: ἐν Σικυῶνι χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, φερούσης πόλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατούσης μῆλον ἐν τῇ μιᾷ χειρὶ καὶ μήκωνα ἐν τῇ ἄλλῃ. Ἐν Σικυῶνι ἐπίσης φαίνεται ὅτι εὑρίσκετο καὶ σύμπλεγμα τῶν τριῶν Μουσῶν, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε συνεργασθῆ ὁ Κάναχος μετὰ τῶν συγχρόνων του καλλιτεχνῶν Ἀριστοκλέους καὶ Ἀγελάδα. Ἡ Μοῦσα τοῦ Κανάχου ἐκράτει αὐλοὺς ἐκ καλάμου, ἡ τοῦ Ἀγελάδα βάρβιτον καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοκλέους χέλυν. Κατὰ τὸν Πλίνιον ὁ Κάναχος εἶχε ποιήσει καὶ «Παῖδας κελητίζοντας» ἤτοι ἱππεύοντας ἐπὶ κελήτων ἵππων, ὅπερ ἦτο θέμα προσφιλὲς εἰς τὴν ὑστερωτέραν ἀρχαϊκὴν τέχνην, ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὑρεθέντων ὁμοίων ἀγαλμάτων, καὶ ἄλλα μαρμάρινα ἔργα περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν γνωρίζομεν.

Ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς προσωπικῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κανάχου δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀντιγράφων τοῦ ἔργου του καὶ ἐκ τῶν ἰσχνῶν πληροφοριῶν τῶν ἀρχαίων, μᾶς βοηθοῦν ὅμως εἰς τοῦτο ἄλλα μικρότερα ἔργα, σύγχρονά του, προερχόμενα πιθανώτατα ἐκ τοῦ Σικυωνίου ἐργαστηρίου. Κατὰ ταῦτα τὰ ἀγάλματα τοῦ Κανάχου διέκρινε ὑψηλότης καὶ λεπτότης ἀναστήματος, αὐστηροτάτη ἀκρίβεια περιγράμματος καὶ καθαρότης τῶν ἐπὶ μέρους μορφῶν, γωνιώδης ὀξύτης τῶν ἀκμῶν, σχεδὸν μαθηματικὸς ὑπολογισμὸς καὶ τονισμὸς τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματος. Βεβαίως ἡ ἀλυγισία αὐτὴ τῆς σωματικῆς κατασκευῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως εἰς τοὺς τεχνοκρίτας τῶν ὑστερωτέρων χρόνων ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν ἀφυσικότητος· οὕτως ὁ Κικέρων (Βροῦτ. 18,70) εὑρίσκει τὰ ἔργα τοῦ Κανάχου «περισσότερον αὐστηρὰ καὶ ἀλύγιστα παρὰ φυσικά».

—2) Ἕτερος Σικυώνιος χαλκοπλάστης, ἀπόγονος ἴσως τοῦ προηγουμένου, τοῦ τέλους τοῦ Ε′ αἰῶνος π. Χ., μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀργείου καλλιτέχνου Πολυκλείτου. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἤκμασε κατὰ τὴν 95ην ὀλυμπιάδα (400—397 π. Χ.). Εἶχε κάμει χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Σικυωνίου Βυκέλου ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅστις ἦτο ὁ πρῶτος Σικυώνιος ὁ νικήσας κατὰ τὸν ἀγῶνα πυγμῆς τῶν παίδων ἐν Ὀλυμπίᾳ. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ πολλῶν ἄλλων Πελοποννησίων γλυπτῶν εἰς τὸ κατόπιν τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίας μέγα ἀνάθημα τοῦ Λυσάνδρου ἐν Δελφοῖς (404 π. Χ.), ὅπου εἶχε ποιήσει δέκα ἀγάλματα μετὰ τοῦ γλύπτου Πατροκλέους. Τίποτε περισσότερον περὶ τῆς τέχνης του δὲν γνωρίζομεν.

—3) Ἡ ὑπογραφὴ ἑνὸς νεωτέρου *Κανάχου* ἐσώθη ἐν βοιωτικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ τέλους τοῦ Γ′ αἰῶνος π. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Langlotz*, Frühgriechische bildhauerschulen, 1927, σ. 45 κἑ.—Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον τόμ. 6 (1920—1921) σ. 59.

Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

κανβᾶς (ὁ)· βλ. λ. *καμβᾶς*.

κάνγκ (Cang ἢ Cangue). Ὄργανον βασάνου χρησιμοποιούμενον ἐν Κίνᾳ. Ὁ καταδικαζόμενος περιορίζεται ἐντὸς δύο σανίδων κατὰ τρόπον, ὥστε ἀποβαίνει ἀδύνατος πᾶσα κίνησις τοῦ λαιμοῦ, τῶν βραχιόνων, τῶν κνημῶν καὶ γενικῶς ὅλου τοῦ σώματος. Τὰ βάρος τοῦ ὀργάνου ὑπερβαίνει τὰ 100 κιλά. Ὁ κατάδικος περιφέρεται ἀκολούθως ἀνὰ τὰς ὁδούς, ἐνίοτε ἐκτίθεται εἰς τὴν ἀγορὰν προσδεδεμένος ἐπὶ πασσάλου μέχρις οὗ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης. Ἐπὶ τοῦ κάνγκ ἀναρτᾶται καὶ ἐπιγραφὴ ἀναγράφουσα τὸ ὄνομα τοῦ καταδίκου καὶ τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ. Μ. Ν. Δ.

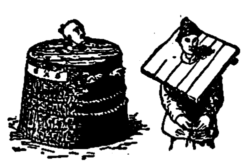

Τὸ βασανιστήριον κάνγκ.

Κάνγκα *Ἀργκουέλιες* (Canga Argüelles), ***Ἰωσήφ***. Ἱσπανὸς πολιτικός, οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεὺς (1770—1843). Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, συγχρόνως δὲ συνέθετε διάφορα ποιήματα καὶ μετέφρασε τὰς ᾠδὰς τῆς Σαπφοῦς. Πατριώτης ἔνθερμος, μετέσχε τῷ 1808 τῆς ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος ἐπαναστάσεως, παρεκάθησεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Γαδείρων καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1812. Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τῷ 1814 Φερδινάνδου τοῦ Ζ′, παρηγκωνίσθη καὶ κατεδιώχθη. Ἐπεκρότησε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1820, ἥτις τῷ ἀνέθεσε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν τὸ περίφημον ὑπόμνημά του περὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἱσπανίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπρότεινε τὴν ἐπιβολὴν ἀμέσου φόρου 140 ἑκατομμυρίων πεσετῶν, τὴν ἀπαλλοτρίωσιν μεγάλου μέρους τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, τὴν πώλησιν τῶν ἱσπανικῶν κτήσεων τῆς Β. Ἀφρικῆς, τὴν σύναψιν δανείου 200 ἑκατομμυρίων καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν δημοσίων θέσεων. Λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ βασιλέως παρῃτήθη, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν δὲ τῆς ἀπολυταρχίας (Ὀκτώβριος 1823) ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν ἀξιολόγων ἔργων. Ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ἱσπανίαν τῷ 1829 καὶ ἐγένετο ἀρχειοφύλαξ τῆς Σιμάνκας. Ἔγραψε: «Στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης» «Λεξικὸν οἰκονομικὸν» καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του «Γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ἱσπανίας». Μ. Ν. Δ.

—**Κάνγκα *Ἀργκουέλιες*** (Canga Argüelles), ***Φίλιππος***. Ἱσπανὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἱσπανός», καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας. Μετέφρασε πλεῖστα ποιήματα τῶν κλασσικῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ νῆσος τῆς Παράγκουας» μελέτην γεωγραφικήν, πολιτικὴν καὶ κοινωνικήν. Διέσωσε μέγαν ἀριθμὸν σπουδαίων ἐγγράφων εὑρισκομένων εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν μοναστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς ἱστορίας. Μ. Ν. Δ.

—**Κάνγκα *Ἀργκουέλιες ὑ· Βιλιάλτα*** (Canga Argüelles y Villalta), ***Ἰωσήφ***. Ἱσπανὸς πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1828—1898). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὑποστηρικτῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἐκδώσας πρὸς τοῦτο ἐν Μαδρίτῃ καὶ τὴν ἐφημερίδα «La Regeneracion» («Ἡ Ἀναγέννησις»). Μ. Ν. Δ.

Καγκακοῦσα (Kanga Kouça=Κινέζοι λόγιοι). Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἰαπωνικῇ λογοτεχνίᾳ πλειὰς λογίων ἀκμασάντων κατὰ τὴν περίοδον Τοκουγκάβα. Οἱ διαπρεπέστεροι ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν: Ὁ *Φουτζιβάρα Σεϊκούα* (1560—1619), ὅστις κατέστησε γνωστὴν εἰς τὴν χώραν του τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Τσοὺ-Χί. Ὁ *Χαϋάσι Ῥάζαν* (1583—1657), γράψας 170 πραγματείας ἠθικοῦ περιεχομένου. Ὁ *Καϊμπάρα Ἔκκεν* (1630—1714), ἱδρυτὴς ἐκλεκτικοῦ συστήματος ἠθικῆς. Ὁ

Digitized by Google

'Αρὰϊ Χακουσέκι (1657—1725), ἱστορικός, φιλόσοφος, πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος. Μ. Ν. Δ.

Κανγκαρού, ἡ *νῆσος τῶν Καγγουρῶ* (Kangaroo Island) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Αὐστραλίας, κειμένη εἰς τὸ νότιον αὐτῆς τμῆμα καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ 'Αγίου Βικεντίου, χωριζομένη ἀπὸ τῶν χερσονήσων Ἴννμαρς καὶ τῆς Ὑόρκης διὰ τῶν πορθμῶν Μπάκσταιρς καὶ 'Ινβεστιγκάτορ. Ἔχει μῆκος, ἐξ Α πρὸς Δ, 140 χλμ., μέγιστον πλάτος 55 καὶ ἐμβαδὸν 4.350 τετρ. χλμ. 'Ανακαλυφθεῖσα τῷ 1802 ὑπὸ τοῦ Φλένδερς καὶ κληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ *νῆσος τῶν Καγγουρῶ*, ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ ἀφθονίας τῶν ζώων τούτων, ἀποτελεῖ τὴν κομιτείαν τοῦ Κάρναρβον. Ἔχει περὶ τοὺς 800 κατοίκους, τὸ δ' ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἄγονον καὶ ἀμμῶδες. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Κίνγσκοτ* μὲ ἀσφαλέστατον ἀγκυροβόλιον. Μ. Ν. Δ.

Κάνγκας (Cangas) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς κόλπος τῆς 'Ισπανίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ποντεβέδρας ἐν τῷ 'Ατλαντικῷ. Εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ εὑρίσκεται ἡ ὁμώνυμος πόλις μὲ πληθυσμὸν 10 χιλ. κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

— **Κάνγκας *ντὲ Ὄνις*** (Cangas de Onis) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς 'Ισπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ 'Οβιέντο, ἀριθμοῦν περὶ τὰς 150 οἰκίας, περίφημον ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι ἐπὶ μακρὸν διετέλεσε πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας τοῦ Πελαγίου. Ἱδρυτὴς τῆς πόλεως ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Πελάγιος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς λαμπρᾶς νίκης, ἣν κατήγαγε κατὰ τῶν 'Αράβων, ἀνεγείρας καὶ τὸ μέχρι σήμερον σῳζόμενον ἐρημητήριον τῆς Σάντα Κρούζ (Santa Cruz). Παρὰ τὸ χωρίον ἡ θαυμασια ἐπὶ τοῦ Σέλλα γέφυρα, γνωστὴ κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς «Ἡ παλαιὰ γέφυρα». Ὁ δῆμος τοῦ ὁποίου εἶναι πρωτεύουσα ἔχει 10.000 κατοίκους. Μ. Ν. Δ.

κανδάκη (ἡ) *['Αρχ.]*. Τίτλος τῶν βασιλισσῶν τῆς Νουβίας, ἀπαντῶν καὶ ὑπὸ τὸν τύπον «*καντάκη*», ἰδίως εὑρισκόμενος εἰς μνημεῖα τῆς Μερόης καὶ σημαίνων τὴν «κυρίαν τῶν δούλων». 'Απ' αὐτοῦ ἐκαλοῦντο *κανδακίσσιμοι* (candacissimi) οἱ ἀποτελοῦντες τὸ περὶ τὴν βασίλισσαν προσωπικόν. —Π.

Κανδαλανοῦ. Βασιλεὺς τῶν 'Ασσυρίων ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Σαπῶν, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 648 π. Χ. μέχρι τοῦ 626.

Κάνδαλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 324. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζέλι*. Παράγει δημητριακὰ καὶ ἐκλεκτὸν οἶνον. Μετὰ τῆς Τριπόλεως συγκοινωνεῖ μέχρι Κερασίτσας διὰ βατῆς καὶ ἐκεῖθεν δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (ὥρ. $2\,^1/_2$). Δ. Ε. Μ.

— **Κάνδαλος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 193.

κανδανὲς (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρόμμυον τὸ πρᾶσον*.

Κανδανολέος. 'Εσφαλμένη γραφὴ τῆς λέξεως *Καντανολέος* (βλ. λ.).

Κάνδανος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 977. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Σπίνα* μὲ 90 κάτ. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ἐξ αὐτῆς ὀνομαζομένης κοιλάδος καὶ παράγει σιτηρά, ἐλαίας, ἀμπέλους καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, τρέφει δὲ καὶ πολλὰ ποίμνια. 'Επὶ τουρκοκρατίας ἦτο πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, οἱ δὲ Τοῦρκοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἐξωμόται ἀπὸ τοῦ 1770.

— *['Ιστορ.]* Ἡ *Κάνδανος* ὠνομάσθη ἐκ τῆς ἀρχαίας *Καντάνου* ἢ *Καντανίας*. Τῷ 1823 ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ ἁρμοστὴς Τομπάζης, ἀνεκτήθη δ' ὕστερον καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πάλιν ὡς κέντρον τῶν Τούρκων. Τῷ 1866 ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαναστάσεις ἐπολιορκήθη πολλάκις ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Πλεῖσται δὲ μάχαι συνεκροτήθησαν περὶ αὐτήν. Τῷ 1897 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Μανουσογιαννάκη ὁ ὀχυρὸς πύργος τοῦ Σταυροῦ, ἡ δὲ Κάνδανος ἐξεκενώθη δι' ἐπεμβάσεως τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ Χανιὰ οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες δὲν κατῴκησαν πλέον ἐν αὐτῇ. Ε. Γ.

Κανδαουΐα *[Γεωγρ.]*. 'Οροσειρὰ τῆς 'Αλβανίας, κατὰ τὰ ἀρχαῖα ὅρια 'Ιλλυρίας καὶ 'Ηπείρου, δι' ἧς διήρχετο πάλαι ἡ 'Εγνατία ὁδός. 'Εκτείνεται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Γενούσου καὶ Δεβόλη ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ, εἰς μῆκος 45 περίπου χλμ. 'Αποτελεῖται ἐκ παχέος κοιτάσματος ἀσβεστολίθου καλύπτοντος βάθρον ὀφείτου 700—1200 μ. ὕψους. Τῶν ὀρέων τούτων διακρίνονται τρία τμήματα: τὸ βόρειον (νῦν *Μὰλ-ἰ-πολισίτ*) ἔχον ὑψίστην κορυφὴν τὸ *Μέγα Μέτωπον* (ἀλβ. *Φὰκ-ἐ-Μάδε*) ὑψ. 1978 μ., τὸ νοτιοανατολικὸν (*Γκοὺρ-ἰ-Τόπιτ*) ὑψ. 2000 μ. καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν (*Μάλι-ἰ-Σπάτιτ*) ἔχον ὑψίστην κορυφὴν 2300 μ. καὶ πλῆθος κογχῶν καὶ κοιλοτήτων, διατηρουσῶν ὀρεινὰς μικρὰς λίμνας. Ι. Σ. Σ.

Κανδαύλας *[Μυθολ.]*. Ὄνομα λυδικοῦ θεοῦ ταυτιζομένου πρὸς τὸν ἑλληνικὸν Ἑρμῆν, τοῦ ὁποίου ἀπαντᾷ ὡς ἐπίκλησις ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἱππώνακτος. Ἡ λέξις θεωρεῖται ὡς ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὸ canis (=κύων) καὶ τὸ ἰνδικὸν daviti (=πνίγω) καὶ δηλοῦσα τὸν Ἑρμῆν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐξολοθρευτοῦ τῶν κυνῶν. Ν. Α.

Κανδαύλης. Βασιλεὺς τῆς Λυδίας (735—708 π. Χ.), διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Μύρσην, τοῦ ὁποίου ὁ οἶκος εἷλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν. Διεκρίθη ὡς φιλόμουσος βασιλεύς, ἀλλ' ἔπεσε θῦμα τῆς κουφότητός του. Ἔχων γυναῖκα ὡραιοτάτην, ἐκαυχήθη περὶ αὐτῆς εἰς τὸν ὑπασπιστήν του *Γύγην* (βλ. λ.), ἵνα δὲ πείσῃ αὐτὸν περὶ τῆς καλλονῆς της τὸν ἔκρυψεν ὄπισθεν παραπετάσματος τοῦ κοιτῶνος διὰ νὰ τὴν ἴδῃ γυμνήν. Ἡ γυνὴ ἀντιληφθεῖσα ὅτι ἐθεάθη ὑπὸ τοῦ Γύγη γυμνὴ καὶ ὀργισθεῖσα κατὰ τοῦ Κανδαύλου, ἔπεισε τὸν Γύγην νὰ φονεύσῃ τὸν σύζυγόν της καὶ νὰ τὴν νυμφευθῇ, γινόμενος βασιλεύς. Ὁ Γύγης ἐδολοφόνησε τὸν Κανδαύλην καὶ καταλαβὼν τὸν θρόνον ἐνυμφεύθη αὐτήν. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Γύγης ἀποστατήσας καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Καρῶν ἐνίκησεν ἔν τινι μάχῃ τὸν Κανδαύλην καὶ φονεύσας αὐτὸν κατέλαβε τὸν θρόνον του (716 π. Χ.). Ν. Α.

Κανδάων *['Αρχ.]*. 'Επίκλησις τοῦ Ἄρεως παρὰ Λυκόφρονι, καὶ τοῦ Ὠρίωνος ἐν Βοιωτίᾳ, σημαίνουσα τὸν καίοντα καὶ καταστρέφοντα («ἀπὸ τοῦ καίειν καὶ δαίειν»). —Π.

κανδελία (ἡ) (Kandelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρτανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥιζοφόρων*, περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ 'Ινδικοῦ ὠκεανοῦ. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *κανδελία ἡ ῥήδιος* (Kandelia rheedii). Κ. ΠΑΠ.

Κανδελιοῦσα *[Γεωγρ.]*. 'Ερημόνησος τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36° 30′ Β, μῆκ. 26° 59′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Archipelago, southern sheet) μεταξὺ Σειρῆνας καὶ Νισύρου καὶ εἰς 16 μίλ. ΒΑ τῆς πρώτης. Ὁ ἐπ' αὐτῆς φάρος εἶναι πολύτιμος διὰ τὴν γραμμὴν Σουὲζ—Ἑλλησπόντου. Σ. Ε. Λ.

κανδήλα (ἡ)· δημοτ., *καντήλα*· μεγάλο κανδήλι, λυχνία κρεμαστὴ ἀνάπτουσα δι' ἐπιπλεούσης ἐπὶ ἐλαίου κανδηλήθρας· ‖ μεταφ., ποτήριον πλῆρες οἴνου: «πόσες καντῆλες τράβηξε ;»· ‖ φλύκταινα κατ' ἀκολουθίαν ἐγκαύματος ἢ ἄλλου θερμικοῦ ἐρεθισμοῦ: «ἐπέταξε δύο καντῆλες», «πρόσεξε μὴν ἀνοίξῃ ἡ καντήλα».

— *[Λειτουργ.]* 'Απὸ τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅτε ἐθριάμβευσεν ἡ 'Εκκλησία, ἐπληθύνθησαν τὰ φῶτα κατὰ τὴν λατρείαν. Οἱ Χριστιανοὶ μετεχειρίζοντο εἰς τὰς ἀκολουθίας *κανδήλας* (ἢ λυχνίας) εἴτε κηρία. Ἡ κανδήλα, ἡ καιομένη ἐν τῷ ἁγίῳ Βήματι, ἄνωθεν ἢ συνήθως ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω τῆς ἁγίας Τραπέζης, εἰσήχθη κατὰ τοὺς μέσους χρόνους· αὕτη διατηρεῖται ἄσβεστος καὶ δι' αὐτὸ καλεῖται ἀκοίμητος. Τὸ ἔλαιον τῶν κανδηλῶν δέον νὰ εἶναι ἁγνὸν καὶ νὰ προέρχεται ἐξ ἐλαιοδένδρων. 'Ολίγον κατ' ὀλίγον εἰσήχθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, κατ' ἀρχὰς μὲν ἔξω τοῦ ναοῦ, εἶτα δὲ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα. Πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὅμως καὶ μέσα εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται χρῆσις μόνον κανδηλῶν. Δ. Ν. Μ.

— *[Φάροι]* Καλεῖται *κανδήλα* (κοιν. *πιλότος*) μικρὰ φλὸξ μαργαριτοειδὴς ὑποκύανος, ἐμφωλεύουσα εἰς κοιλότητα μεταξὺ τῶν σκελῶν τῆς ἐκ στεατίτου φωτοβολίδος τῶν αὐτομάτων φάρων, παντὸς συστήματος, τῶν δι' ἀσυτελίνης ἐν ἀπορροφήσει λειτουργούντων. Τροφοδοτουμένη συνεχῶς ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ μειωτῆρος, καίει ἄνευ διακοπῆς, χρησιμεύουσα ὡς προσάναμμα τῆς ἀσετυλίνης, ἣν μετὰ ὡρισμένα διαστήματα—τὰς διαρκείας τῶν ἐκλείψεων—ἐκτοξεύει ὁ ἐκλαμπτὴρ πρὸς παραγωγὴν τῆς ἐκλάμψεως. Σ. Ε. Λ.

Κανδήλα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1177. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κραβαρέϊκα* (κάτ. 154).

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1719. Κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ 'Ορχομενοῦ. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Διακόπι* (πρῴην *Μπειτένι*, κάτ. 105).

—3) Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Βασιλικῆς τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 199.

κανδηλανάπτης (ὁ), δημοτ. *καντηλαναφτης*· ὁ ἀνάπτων τὰ κανδήλια τῆς ἐκκλησίας, ὁ νεωκόρος.

—*[Κανον. Δίκ.]* *Κανδηλανάπται* καλοῦνται ἐκκλησιαστικοὶ ὑπηρέται καθῆκον ἔχοντες νὰ ἅπτωσι τὰς κανδήλας καὶ τὰ κηρία τοῦ ναοῦ, ἔτι δὲ νὰ γνωρίζωσι τοῖς πιστοῖς τὴν ἔναρξιν τῆς θείας λειτουργίας κλπ. διὰ τῆς κρούσεως τῶν κωδώνων ἢ τῶν σημάντρων. 'Εν τῇ 'Εκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν τῇ ἑορτῇ τῶν Θεοφανίων γινομένην πομπὴν ἵσταται ὁ μὲν ὀρθόδοξος κανδηλανάπτης ἐν τῷ κουβουκλίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου, δεξιὰ δὲ πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς τούτου θύρας ὁ τῶν Λατίνων καὶ ἀριστερὰ ὁ τῶν 'Αρμενίων. Κ. Μ. Ρ.

κανδηλέρι (τὸ)· βλ. *καντηλέρι*.

κανδηλήθρα (ἡ)· κοιν. *καντηλήθρα* (βλ. λ.).

Κανδήλης, *'Ηλίας*. Λόγιος ἀνήρ, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Τραπεζοῦντι (1753—1820). Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ μονῇ Σουμελᾶ καὶ ἔπειτα ἐν τῷ φροντιστηρίῳ Τραπεζοῦντος. Τῷ 1774 μετέβη εἰς Βλαχίαν, ὅπου ἐσπούδασε φιλολογίαν, θεολογίαν, μαθηματικά, λατινικὰ καὶ ρουμανικά. 'Επίσης δὲ γεωγραφίαν καὶ μουσικήν. 'Ενταῦθα ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν Ὑψηλαντῶν καὶ τῶν Μουρούζηδων, οἱ ὁποῖοι τῷ 1778 ἔστειλαν αὐτὸν εἰς Τραπεζοῦντα ὡς διδάσκαλον τοῦ φροντιστηρίου. 'Ελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ὁ Κανδήλης ἐδίδαξε μετὰ ζήλου ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἠναγκάσθη δὲ τῷ 1784 νὰ φύγῃ εἰς Χερσῶνα τῆς Ρωσίας, καταδιωχθεὶς ὑπό τινος ἰσχυροῦ Τούρκου τιμαριούχου. Διδάξας δὲ καὶ ἐκεῖ μεταξὺ τῶν πολλῶν προσφύγων Ἑλλήνων, ἐπέστρεψε τῷ 1793 εἰς Τραπεζοῦντα, ὅτε καὶ ἐνυμφεύθη. Τῷ 1794 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς Χερσῶνα, τὴν φορὰν δὲ αὐτὴν ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν, τῆς ὁποίας ἔκαμε χρῆσιν καὶ ὑπὲρ ἐθνικῶν σκοπῶν. Ἵδρυσεν εἰς τὴν Χερσῶνα ναὸν τῆς 'Αγίας Σοφίας διὰ τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα καὶ ἐπροίκισε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁμοίως ἱδρυθὲν ἐκεῖ φροντιστήριον κατὰ μίμησιν τοῦ φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος. 'Ενταῦθα ἐδίδαξαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα οἱ μαθηταί του *Γεώργιος Στρατηγόπουλος* ἐκ Πελοποννήσου καὶ *Θεόδωρος Παλαιὼφ* ἐκ Τραπεζοῦντος. Τῷ 1803 συνέβη πυρκαϊὰ εἰς τὸ ἐμπορικόν του κατάστημα, ἐξ ἧς κατεστράφη μέγα μέρος τῆς περιουσίας του, μαζὶ δὲ κατεστράφη καὶ ἡ βιβλιοθήκη του, περιέχουσα 600 τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἦσαν πολύτιμοι. Μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο ὁ Κανδήλης περιώδευσε πολλὰ μέρη τῆς Ρωσίας καὶ Βλαχίας καὶ ἐπανῆλθε τῷ 1819 εἰς Τραπεζοῦντα. Α. Α. Π.

κανδήλι (τό)· ὑποκορ. τῆς λ. *κανδήλα* (βλ. *καντήλι*).

κανδήλι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πράσιον τὸ ξενικὸν* (Marrubium peregrinum).

Κανδήλι *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Εὐβοίας κατὰ τὴν Δ ἀκτὴν τῆς νήσου, καταπῖπτον ἀποτόμως πρὸς τὸν βόρειον Εὐβοϊκὸν κόλπον ἀπέναντι τῆς Λοκρίδος. Ὑψοῦται ΝΑ. τῆς κωμοπόλεως Λίμνης, ἐκαλεῖτο δὲ πάλαι *Μάκιστος*. Τὸ ὄνομα Κανδήλι προέρχεται ἐκ κανδηλίου τινὸς τῆς κατὰ τὸ ὄρος μονῆς τοῦ 'Αγ. Νικολάου, ἐπιλεγομένης Γαλατάκι. Τὸ ὄρος φέρει σειρὰν κορυφῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Στρογγίτσα*, *Δρακοτούρλα*, *'Αξύγκαθος*, *Κούρουβλο* (ἡ ὑψίστη, 1209 μ.), *Σκοτεινή*, *Πιλαλίστρα* καὶ *Ντάμιζες*, ἀξιόλογοι δ' εἶναι αἱ παρὰ τὴν Λίμνην θέσεις *'Υψηλὴ ῥάχη* καὶ *Κάκκαβος*, καθ' ἃς πλούσια κοιτάσματα ἐξορυσσομένου λευκολίθου. Τὸ ὄρος ἔχει ἀρκετὰ ὕδατα, δάση πευκῶν καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη ἐλατῶν. Αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ τοῦ ὄρους εἶναι προσιταὶ ἐκ τοῦ χωρίου Δράζι. Ι. Σ. Σ.

— **Κανδήλι** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Σάμου (βλ. *Κερκετεύς*).

Κανδηλισκέρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χανδρινοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 129.

Κανδηλόρον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ κόλπου τῆς 'Ατταλείας, ἥτις ἐπεῖχε κατὰ παλαιοτέρους ἐρευνητὰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως *Σίδης*. Ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ Κανδηλόρον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Σίδης, πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν σημερινὴν *'Αλάγιαν*. Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας φαίνεται ὅτι ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ Κανδηλόρου εὑρίσκετο εἰς σημαντικὴν ἀκμήν, ἀφοῦ καὶ ὁ κόλπος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔκειτο, ἐκαλεῖτο «κόλπος τοῦ Κανδηλόρου» καὶ ἡ μεταξὺ τῆς Καραμανίας καὶ Κύπρου θαλασσία περιοχὴ «θάλασσα τοῦ Κανδηλόρου». Ὅτε τὸ Κανδηλόρον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν, πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτοῦ μετηνάστευσαν εἰς Κύπρον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος οἱ δυνάσται τοῦ Κανδηλόρου ἐγένοντο μὲ ἄλλας πόλεις τῶν μεσημβρινῶν μικρασιατικῶν παραλίων φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Ἄμαντος* ἐν τῇ «'Επετ. Ἑταιρ. τῶν Βυζ. σπουδῶν» (τόμ. Α').—*Ν. Α. Βέης* ἐν «Byzantinisch-Neugriechisch Jahrbüchern» (τόμ. ΣΤ' σελ. 8:6). Κ. Μ. Κ.

Digitized by Google

Κανδηλῶρος.—1) *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δημητσάνης. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰ Τρίκορφα. —2) *Παναγιώτης*. Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, ἀναφερόμενος ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἄλλοι Κανδηλῶροι ἀναφέρονται κατὰ τὸ 1769 ὡς παρασκευάζοντες πυρίτιδα εἰς τοὺς ἐν Δημητσάνῃ πυριτιδομύλους, διὰ τὴν προετοιμαζομένην ὑπὸ τῶν Ὀρλὼφ ἐπανάστασιν. Γ. Δ. Κ.

—**Κανδηλῶρος, *Τάκης***. Ἱστοριοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Δημητσάνῃ τῆς Γορτυνίας τῷ 1874. Ἠσχολήθη περὶ τὴν λαογραφίαν τῆς Πελοποννήσου, συνέγραψε διάφορα ἱστορικὰ συγγράμματα περὶ τῶν ἀγώνων της, ὡς «Ὁ ἁρματολισμὸς τῆς Πελοποννήσου», «Γρηγόριος ὁ Ε'», «Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία», μονογραφίας περὶ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη κ. ἄ. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως περὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ τῷ 1920 συνέστησε τὸ «Κανδηλώρειον διαγώνισμα» διὰ τὴν συγγραφὴν εἰδικῶν μονογραφιῶν. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Γ. Δ. Κ.

Κανδήρογλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Χαροκοπιοῦ τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 103.

Κάνδια (ἡ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τῆς *Κρήτης* καὶ τοῦ *Ἡρακλείου* (Κρήτης) (βλ. τὰς λ.).

—**Κάνδια** / *Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἰρίων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας. Κάτ. (1928) 57.

Κανδιάνο (Candiano). Βενετικὴ οἰκογένεια (βλ. *Καντιάνο)*.

Κάνδιδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ἐν Μακεδονίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Κανδίδη (Candida), **ἁγία**. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου αἱ ἑξῆς: —1) Εὐγενὴς Ἱσπανὶς τοῦ Η' αἰῶνος, τῆς ὁποίας ὁ μονογενὴς υἱὸς καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατόπιν ἀποστρατευθεὶς ἐγένετο μοναχός. Ἡ μήτηρ του χηρεύσασα προσῆλθε παρὰ τῷ υἱῷ αὐτῆς καὶ ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὰ θεῖα ἀπέθανε τῷ 798 καὶ ἑορτάζεται τὴν 27 Ἰανουαρίου. —2) Ἡ ἐν Ρώμῃ τῷ 304 ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ συζύγου *Ἀρτεμίου* καὶ τῆς θυγατρὸς *Παυλίνης* καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 6 Ἰουνίου. —3) Ἡ ἔξω τῆς Ρώμης ἄγνωστον πότε μαρτυρήσασα καὶ ἑορταζομένη τὴν 26 Αὐγούστου. —4) Ἡ ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας παρθένος, ἥτις πρώτη ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὅτε οὗτος διήρχετο διὰ Νεαπόλεως μεταβαίνων εἰς Ρώμην. Ἀποθανοῦσα τῷ 78 ἑορτάζεται τὴν 4 Σεπτεμβρίου. —5) Ἑτέρα ἐν Νεαπόλει ἁγία τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἑορταζομένη ἐπίσης τὴν 4 Σεπτεμβρίου. —6) Ἐκ Καρχηδόνος τῆς Ἀφρικῆς μάρτυς, ἥτις κατά τινας μὲν ἐπὶ Ἀντωνίνου (138—161), κατ' ἄλλους δὲ βραδύτερον, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Κανδιδιάνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, καλούμενον καὶ *Ἀλτηνῶν ἔρυμα*, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν φρουρίων τῆς Τρασμαρίσκας (νῦν Τουτρουκὰν) πρὸς Δ. καὶ τοῦ Δοροστόλου (παρὰ τὴν Σιλίστριαν) πρὸς Α. Τὸ φρούριον τοῦτο, κατεστραμμένον ἀπὸ πολλοῦ, ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Κάνδιδος (Candidus), **ἅγιος**. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Εὐγενίου, Οὐαλεριανοῦ* καὶ *Ἀκύλα* κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 21 Ἰανουαρίου (οὗτοι καὶ ἐν τῷ Μαρτυρολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται). —2) Ὁ μετὰ *Φορτουνάτου, Φηλικιανοῦ* καὶ *Φίρμου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 2 Φεβρουαρίου.—3 Ὁ ἐκ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ ἐπὶ Λικινίου (308—323) μαρτυρησάντων (10 Μαρτίου). —4) Εἷς τῶν 22 μαρτύρων τῶν ἐν Καρχηδόνι (ἢ Ἀλεξανδρείᾳ) περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος (254—259) μαρτυρησάντων (11 Μαρτίου). —5) Ρωμαῖος μάρτυς, οὗτινος τὸ λείψανον ἀνευρέθη τῷ 1651 ἐν τῇ κατακόμβῃ τῆς ἁγίας Ἀγνῆς (18 Μαρτίου). —6) Ὁ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ *Μαυρικίου* τῷ 286 μαρτυρήσας (22 Σεπτεμβρίου). —7) Εἷς τῶν πολλῶν Ρωμαίων μαρτύρων, οἵτινες ἄγνωστον πότε μαρτυρήσαντες ἐτάφησαν ἐπὶ τοῦ λόφου Ἐσκυλίνου (ad Ursum Pileatum) καὶ ἑορτάζονται τὴν 3 Ὀκτωβρίου. —8) Ὁ μετὰ *Φαυστίνου, Λουκίου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 15 Δεκεμβρίου. Ε.Γ.Π.

—**Κάνδιδος ὁ *Ἴσαυρος***. Βυζαντινὸς ἱστορικὸς ἐξ Ἰσαυρίας τῆς τραχείας, ἀνελθὼν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπογραφέως. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λέοντος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ζήνωνος (457—491 μ. Χ.) εἰς 3 βιβλία, ἐξ ὧν ἐσώθησαν περιληπτικαί τινες πληροφορίαι παρὰ Φωτίῳ. Ἐξ αὐτοῦ ἔλαβεν ἀρκετὸν ὑλικὸν πρὸς σύνταξιν τοῦ ἔργου του Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχεὺς [Πρβλ. *Muller*, Fragm. Histor. Graec. τόμ Δ' σ. 135 κ. ἑ.] Π. Ν. Π.

κάνδιον (τό)· βλ. *κανδιοσάκχαρον*.

κανδιοσάκχαρον (τὸ) *'Χημ. Τροφ.]*. Καλεῖται οὕτως, ἢ ἁπλῶς *κάνδιον* ἢ *κάντιο*, εἰδικὴ ποιότης καλαμοσακχάρου (σακχάρεως) συνισταμένη ἐκ μεγάλων καθαρῶν κρυστάλλων χρώματος κυμαινομένου ἀπὸ λευκοῦ, διὰ κιτρίνου, ἕως φαιοῦ. Λαμβάνεται διὰ βραδείας κρυσταλλώσεως ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρωτέρου διαλύματος σακχάρεως, ἐντὸς δοχείων εἰς ἃ ὑπάρχουσιν ἐξηρτημένα νήματα, ἐφ' ὧν προσκολλῶνται οἱ σχηματιζόμενοι κρύσταλλοι. Διακρίνομεν λευκὸν καὶ κεχρωσμένον, τὸ δὲ δεύτερον τοῦτο χρώννυται διὰ μικρᾶς ποσότητος σακχαροχρώματος. Σ. Γ.

Κανδὸλλ (Candolle). Ἑλβετὸς βοτανολόγος (βλ. *Καντόλλ*).

κανδολλεώδη (τὰ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν (βλ. *στυλιοδιώδη*). Κ. ΠΑΠ.

Κάνδρα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βιθυνίας (βλ. *Κάντερε*).

Κανδρέβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας, ἤδη καλούμενον *Ἀσέα* (βλ. λ.).

κανδυλίτσα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Καλοῦνται οὕτως εἰς τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν: 1) Αἱ *ὑπέραι* τῶν ἀρτεμόνων, λαιφῶν, φωσώνων, σιπάρων καὶ τῶν ἱστίων τῶν λέμβων.— 2) Ἡ ἁπλῆ καὶ ἡ διπλῆ *κρεμάθρα*. Σ. Ε. Λ.

Κανδυλλὶ *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. *Καντιλί*).

κάνδυλος (ὁ), ἢ **κανδύλη** (ἡ) *['Αρχ.]*. Εἶδος γλυκίσματος: «βρῶμα διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος κατασκευαζόμενον» (Μ. *Ἐτυμ.*). —Π.

κάνδυς (ὁ) —*υος*, ἢ **κανδύκη** (ἡ) *['Αρχ.]*. Χιτὼν περσικὸς μετὰ χειρίδων, ἐνίοτε κεντημένος. Ἐφέρετο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν γυναικῶν, διεδόθη δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Μακρότατος, ὡς τὸ τουρκικὸν «καφτάνι», εἰκονίζεται ἐπὶ ἀνατολικῶν νομισμάτων καὶ ἐπὶ ἀγγείων, ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἐκαλεῖτο *κανδύταλις* ἢ *κανδύτανις* τὸ περιέχον τὰ ἐνδύματα κιβώτιον ἢ ἑρμάριον. —Π

Κάνδυς φερόμενος ὑπὸ γυναικός.
['Εξ ἀγγειογραφίας.]

Κανδὺς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ Μηδίας (*Πτολ.* Ζ' 2,8). —Π.

κανδύταλις (ὁ), ἢ **κανδύτανις** *['Αρχ.]* βλ. λ. *κάνδυς*.

Κανὲ (Canet), ***Γουσταῦος***. Διάσημος Γάλλος μηχανικὸς (1846 - 1908). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὡς μηχανικὸς τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων, κατὰ δὲ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὡς ἔφεδρος ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν πυροβολουργίαν, μεγάλως διαπρέψας καὶ πλείστας τελειοποιήσεις ἐπενεγκὼν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πυροβόλων, ὡς ἐφαρμογὴν ὑδραυλικῶν χαλινωτηρίων πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ἀνακρούσεως, τελειοποίησιν κοχλιωτῶν κλείστρων, τελειοποίησιν συστήματος γεμίσεως, τελειοποίησιν κιλλιβάντων, κτλ. Κατεσκεύασε μεγάλα καὶ μικρὰ ταχυβόλα μέχρι διαμετρήματος 0.10. Διὰ πυροβόλων Κανὲ διαμετρήματος 0.27 ἦσαν ἐξωπλισμένα τὰ τρία παλαιὰ θωρηκτὰ τύπου «Ὕδρας», ἅτινα βραδύτερον (1898—1899) ἐξωπλίσθησαν καὶ διὰ ταχυβόλων Κανὲ διαμετρήματος τῶν 0.065 καὶ 0.10. Γ. Ν. Ν.

Γουσταῦος Κανέ.

Κάνεβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 52. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ταυρωνίτην. Ε. Γ.

Κανεβάρο (Canevaro), ***Εὐτύχιος-Ναπολέων***. Ἰταλὸς ναύαρχος καὶ πολιτικὸς (1838—1913). Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν 1859, 1860, 1861 καὶ 1866, προαχθεὶς τῷ 1887 εἰς ὑποναύαρχον καὶ τῷ 1893 εἰς ἀντιναύαρχον. Κατὰ τὸ ἔτος 1872 ἐξελέγη βουλευτὴς Γενούης, τῷ δὲ 1896 γερουσιαστής. Τῷ 1897 τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχηγία τοῦ ἡνωμένου στόλου τῶν τεσσάρων Μεγάλων Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, τοῦ καταλαβόντος τὴν Κρήτην, κατόπιν τῆς ἀποφάσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως δοθῇ αὐτονομία εἰς τὴν νῆσον. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1898 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διατηρήσας τὸ ἀξίωμα μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους τούτου. Ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διωρίσθη πρόεδρος τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐπεφορτίσθη ὅπως συζητήσῃ καὶ κανονίσῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν νῆσον Κρήτην ἐκκρεμῆ διεθνῆ ζητήματα. Δ. Σ. Δ.

κανεβᾶς (ὁ)· βλ.λ. *καμβᾶς*.

Κάνεβος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Ἰωάνου (Καημένου) τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 50. Ε.Γ.

κανείς, *καμμία, κανέν*, καὶ *κανένας, καμμιά, κανένα*· ἀντων. ἀόρ. τίς, κάποιος, ἕνας: «ἂν μὲ ζητήσῃ κανείς, εἰπέ του...», «μήπως μ' ἐζήτησε κανείς;», «ἔλα καμμιὰ μέρα,—καμμιὰ βραδυὰ νὰ σὲ ἰδοῦμε»· || πᾶς τις, ἕκαστος: «νομίζει κανεὶς πῶς βρίσκεται σὲ βαπόρι», «ὅταν φυσᾷ ὁ ἄνεμος, νομίζει κανεὶς ὅτι ἀκούει φωνές»· || ἐπὶ ἀρνητικῶν φράσεων, οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν: «δὲν ἦρθε κανεὶς νὰ μὲ ρωτήσῃ τί κάμνω», «κανεὶς δὲν τὰ πιστεύει αὐτὰ τὰ πράγματα», «δὲν ἀκούω κανένα, θὰ κάμω τοῦ κεφαλιοῦ μου», «καμμιὰ φορὰ δὲν ἦρθες νὰ μᾶς δῇς», «χωρὶς καμμιὰ ὑποχρέωση», «νὰ μὴν ἔρθῃ κανείς ἄλλος»· || φρ. «καμμιὰ φορὰ» ἐνίοτε, κάποτε: «καμμιὰ φορὰ ἔρχεται καὶ μᾶς βλέπει»· || τὸ θηλ. *καμμιὰ* μετὰ ἀριθμητικοῦ οὐσιαστ. πρὸς δήλωσιν τοῦ *περίπου*: «καμμιὰ εἰκοσαριά,—πενηνταριά,—ἑκατοστή,—διακοσαριά,—χιλιάδα» περίπου εἴκοσι, πενήντα κτλ.· || ὁ συγκεκομμένος τύπος *κάνας* ἀντὶ *κανένας* καὶ *κάνα* ἀντὶ *κανένα*: «ἦρθε κάνας ἄνθρωπος νὰ μὲ ζητήσῃ;», «ἐφάγαμε ἀπὸ κάνα ἀχλάδι», «ἔχει κάνα ἑκατομμύριο»· || φρ. «κάνα δυὸ» ἄλλως «ἕνα δυὸ» συνήθως πρὸς δήλωσιν τοῦ *ὀλίγοι τινὲς* ἐπὶ παντὸς γένους: «κάνα δυὸ ἄντρες,—γυναῖκες,—παιδιά», «δῶσ' μου κάνα δυὸ δραχμές»· || «κανεὶς μας,—σας,—τους» οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν κτλ.: «δὲν θὰ φύγῃ κανεὶς μας», «κανένα σας δὲν δέχομαι»· || γεν. ἀρσ. καὶ οὐδ. *κανενός, κανενοῦ, κανοῦ* καὶ *καμμιανοῦ*· θηλ. *καμμιᾶς* καὶ *καμμιανῆς* (ἡ λ. προῆλθεν ἀπὸ τοῦ *κἂν εἷς*=τοὐλάχιστον ἕνας, ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος: «καὶ εἰ οὐ πάντες σὲ χαχίσουσιν, ἀλλὰ κἂν εἷς ἐξ αὐτῶν βλάψαι σε ἔχει», *Κεκαυμένου* Στρατηγικόν).

Κανελέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαϊκαλίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 65.

Κανελῆς, *Ἐμμανουήλ* βλ. *Κανελλῆς*.

κανέλλα ἡ λευκή (ἡ) (Canella alba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κανελλωδῶν*, περιλαμβάνον πέντε εἴδη, ἐξ ὧν ἓν ἰθαγενὲς τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Αὐστραλίας, Νεοϊσλανδίας καὶ τῆς Βόρνεο. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ἀειθαλεῖς, κοσμητικοί. Τὰ φύλλα καὶ ὁ φλοιὸς αὐτῶν ἔχουν ἀρωματικὰς καὶ φαρμακευτικὰς ἰδιότητας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *κανέλλα λευκὴ ἢ χειμερινὴ* (Canella alba Winteri ἢ Wintera aromatica), ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῆς ὁποίας παρασκευάζεται κατὰ τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ πεπτικοῦ συστήματος φάρμακον, τὸ Corex winteranus verus· καὶ *κανέλλα λευκὴ ἢ γρανατικὴ* (Canella alba granatensis), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, ἐξ ἧς ἐξάγεται ἡ *κοτορίνδη*. Ἡ κανέλλα ἡ λευκὴ ἀντικαθιστᾷ συχνότατα τὸ *κιννάμωμον* (βλ. λ.). Τὸ ὡς ἄνω γένος *κανέλλας τῆς λευκῆς* λέγεται καὶ *χειμερινὴ* (Winterana) καὶ *δρίμυς* (Drimus). Κ. ΠΑΠ.

—**κανέλλας ἄνθη** (τὰ) *[Βοτ.]* βλ. λ. *κιννάμωμον*.

—**κανέλλας τῆς λευκῆς ἔλαιον** *[Χημ.]*. Τὸ ἐκ τοῦ φλοιοῦ *κανέλλας τῆς λευκῆς* λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον.

—**κανέλλας τῆς λευκῆς φλοιὸς** (Cortea Canellae albae) *[Φαρμακογ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν εἶναι *κανέλλα ἡ λευκή*. Ὁ φλοιὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ κυλινδρικῶν ἀκανονίστων τεμαχίων μήκους 5—20 ἑκ. καὶ 3—5 ἑκσμ. διαμέτρου, συνεστραμμένων αὐλακοειδῶς ὡς τοῦ κινναμώμου, μὲ ἐπιδερμίδα κιτρινωπὴν ἢ ὑπερύθρως λευκὴν καὶ μὲ ἐσωτερικὴν λευκωπὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ δρόγη ἔχει ὀσμὴν ἀρωματικὴν κινναμωμώδη, γεῦσιν ὑπόπικρον, δριμεῖαν καὶ ἀρωματικήν. Συστατικὰ αὐτῆς εἶναι αἰθέριον ἔλαιον, ρητινώδεις καὶ γλυκαζματώδεις οὐσίαι, πικρά τις οὐσία, μαννίτης κλπ. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ φλοιοῦ τῆς λευκῆς κανέλλας εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν εὐχαρίστου ἀρωματικῆς ὀσμῆς, γεύσεως θερμῆς καὶ ἀρωματικῆς καὶ εἰδ. βάρους 0,920—0,935. Διαλύεται εἰς αἰθέρα, χλωροφόρμιον, βενζόλιον, λιπαρὰ καὶ αἰθέρια ἔλαια καὶ ἀποτε-

Digitized by Google

λεῖται ἐκ μείγματος εὐγενόλης, κινεόλης, πινενίου, διπεντενίου καὶ καρυοφυλλενίου. Ἡ ἐνέργεια τῆς δρόγης εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ κινναμώμου, χορηγεῖται δὲ αὕτη ὡς φάρμακον διεγερτικὸν τοῦ στομάχου καὶ τονωτικόν. Ἡ δρόγη ἀποτελεῖ ἔτι συστατικὸν τῆς κόνεως τῆς ἀλόης καὶ κανέλλας (Pulv. Aloës et Canellae), τοῦ βάμματος ῥήου τοῦ πικροῦ (Tinct. Rhei amara) καὶ τοῦ οἴνου ῥήου τοῦ πικροῦ (Vinum Rhei amarum). κ. γ. μ.

—**κανέλλα** (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πελαργόνιον τὸ ἡδύοσμον.*

—**κανέλλα** (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *κιννάμωμον*).

—**κανέλλας** *ἄνθη* (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. *κιννάμωμον.*

Κανέλλας, *Ἀντώνιος.* Ἰταλὸς φιλέλλην δημοσιογράφος. Κατῆλθεν εἰς Ναύπλιον τῷ 1826 καὶ ἐζήτησε νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Κατὰ τὰ ἐπεισόδια τοῦ Γρίβα ἐπὶ τοῦ Παλαμηδίου, ὡμίλησε πρὸς τὴν βουλὴν γαλλιστί, συνέστησε δὲ ὅπως εἰς ἑκάστην σφαῖραν ῥιπτομένην ἐκ τοῦ Παλαμηδίου, καρατομῆται καὶ εἷς ἐκ τῶν Δεληγιανναίων. Οἱ βουλευταὶ ἀγνοοῦντες τὴν γαλλικὴν δὲν ἀντελήφθησαν τὴν πρότασιν. Ὅταν ὅμως βραδύτερον ἐπληροφορήθησαν τὰ λεχθέντα, τὸν ἐζήτησαν διὰ νὰ τὸν κακοποιήσουν, ἀλλ' ὁ Κανέλλας, ἀφοῦ ἐκρύβη ἐπὶ μῆνας, κατόπιν ἐξηφανίσθη. Ὁ αὐτὸς εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὴν συνέλευσιν τῆς Τροιζῆνος οἶκον ἐν Ναυπλίῳ, διὰ νὰ ἱδρύσῃ τυπογραφεῖον καὶ ἐκδίδῃ ἰταλοελληνικὴν ἐφημερίδα ὑποστηρίζουσαν τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Γ. Δ. Κ.

Κανελλῆς, *Ἐμμανουήλ.* Ἐκ Λάκκων τῆς Κρήτης, συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὰς Κρητικὰς ἐπαναστάσεις 1858 καὶ 1866 καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν του, φονεύσας ἰδιοχείρως δύο διαβοήτους ἐπ' ἀνδρείᾳ Τούρκους (μάχη Ὁμαλοῦ τῆς 31 Ἰουλίου 1867 καὶ μάχη εἰς Φώκαις τῆς 17 Ἀπριλίου 1868). Φθίνοντος τοῦ 1868 ἐφονεύθη εἰς τὴν παρὰ τὸν Σκινὲ τῆς Κυδωνίας μάχην.

— **Κανελλῆς,** *Σταμάτιος.* Ἰατρός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Λάκκοις τῷ 1863. Συμμετέσχεν εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν 1889, καθ' ἣν ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας του παρὰ τῇ ἐπαναστατικῇ συνελεύσει. Ὁμοίως εἰς τὴν ἐπανάστασιν 1896—1897, καθ' ἣν διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγός, παρέχων συνάμα εἰς τοὺς τραυματίας τὴν ἰατρικὴν συνδρομήν του. Κατὰ τοὺς πολέμους 1912—1913 ὑπηρέτησεν ὡς ὑπίατρος ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ. Ν. ΚΛΣ

Κανελλίδης, *Γεράσιμος.* Διάκονος καὶ ἱεροψάλτης, γεννηθεὶς ἐν Τυρολόῃ τῷ 1835 καὶ διδαχθεὶς τὴν μουσικὴν παρὰ Θεοδώρῳ Συμεὼν τῷ Κοντῷ, οὗτινος τὸ ὕφος καὶ ἐμιμήθη. Ἐχρημάτισε διάκονος παρὰ Κυρίλλῳ Β' τοῦ Ἱεροσολύμων, ἱεροψάλτης δὲ ἐν Βλαχίᾳ καὶ εἰς πλείστους ναοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σμύρνης, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1880. Τινὰ τῶν μαθημάτων του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν «Μουσικὸν Ἀπάνθισμα» τοῦ Δ. Κυφιώτου, τονισθέντα ὑπὸ τοῦ Γ. Παπαδοπούλου, διασώσαντος ταῦτα ἀπὸ μνήμης. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— **Κανελλίδης,** *Γεώργιος.* Ἰατρός, ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθείς, μαθητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν ἐπανελθὼν ἐξήσκει αὐτὴν εὐδοκίμως. Ἀποθανόντος τῷ 1859 τοῦ τὴν φιλοσοφίαν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σχολὴν διδάσκοντος Εὐθυβούλου (Κωνσταντίνου), διωρίσθη διάδοχος ὁ Κανελλίδης, διδάξας ἓν ἔτος. Κατὰ τὸ 1857 ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύγγραμμα κάλλιστον ὑγιεινῆς. Μ. Ι. Γ.

— **Κανελλίδης,** *Πέτρος.* Ἕλλην δημοσιογράφος, γεννηθεὶς εἰς τὸ Κουτήφαρι τῆς Λακωνίας τῷ 1846 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1911. Ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἀπὸ νεανικῆς δὲ ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς κλασσικὰς καὶ ἐγκυκλοπαιδικὰς μελέτας καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν συντελεστῶν τῆς φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Λεωνίδαν Πετροπουλάκην φάλαγγος τῶν Μανιατῶν καὶ διεκρίθη εἰς τὰς συγκροτηθείσας μάχας. Νεώτατος διετέλεσε δημοδιδάσκαλος ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μισθὸς δὲν τῷ ἐπήρκει, παρῃτήθη τῆς θέσεως καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐγένετο ὑποβολεὺς εἰς τὸν θίασον Ἀρνιωτάκη, ὅπου καὶ ἠράσθη τῆς Ἑλένης Αὐγερινοῦ, ἥτις, δαπάναις τοῦ κράτους, ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις τὴν δραματικὴν τέχνην. Ἐπανελθὼν ἐκ Παρισίων ὁ Κανελλίδης ἐξέδωκε: τὸν «Προμηθέα», τὴν «Κόλασιν», τοὺς «Μικροὺς Καιροὺς» καὶ τὸν «Τραμποῦκον», ἐργαζόμενος συγχρόνως καὶ εἰς ἄλλα φύλλα, ἰδίως εἰς τὸν «Αἰῶνα» ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος. Τῷ 1872 ἐξέδωκε τοὺς «*Καιροὺς*» (βλ. λ.), ἐφημερίδα μετὰ τῆς ὁποίας συνυφάνθη ὁλόκληρος ὁ βίος αὐτοῦ. Ἀπουσίαζεν εἰς Κέρκυραν, ὅταν ἐδημοσιεύθη εἰς τοὺς «Καιροὺς» τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τίς πταίει» πολύκροτον ἄρθρον τοῦ Τρικούπη. Ὁ Κανελλίδης συνελήφθη ἐπανερχόμενος, ἀλλ' ἀπεφυλακίσθη εὐθὺς ὡς ὁ Τρικούπης, προσελθὼν εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἀνεδέχθη τὴν εὐθύνην τοῦ δημοσιεύματος, προφυλακισθεὶς διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπελύθη καὶ ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, προέβη δ' ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Κανελλίδη ὡς διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, θέσιν τὴν ὁποίαν οὗτος δὲν ἐδέχθη, μολονότι κατὰ καιροὺς διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Διεξήγαγε σφοδρὰν πολεμικὴν κατὰ τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς δανειακῆς πολιτικῆς τοῦ Τρικούπη καί, μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897, ἐναντίον τοῦ Δηλιγιάννη καὶ Γεωργίου τοῦ Α'. Κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ βασιλέως ἀπόπειραν τοῦ Καρδίτση ὁ Κανελλίδης ἔγραψεν ἄρθρον καταγγέλλων ταύτην ὡς σκηνοθετηθεῖσαν διὰ λόγους ἐντυπωσιακούς, δι' ὃ κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἑξάμηνον. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Συνδικάτου τοῦ Τύπου, κατ' ἐπανάληψιν δὲ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Κουμουνδούρου εἰς Ἀλβανίαν μὲ ἐμπιστευτικὴν ἀποστολήν. Οἱ «Καιροὶ» διεκόπησαν δὶς μέχρι τοῦ 1881, ἀλλ' ἐπέζησαν τοῦ ἱδρυτοῦ των. Διακοπέντες καὶ πάλιν τῷ 1916, ἐπανεξεδόθησαν τῷ 1917, διεκόπησαν δὲ ὁριστικῶς μετὰ τριετίαν.

Τὸν Κανελλίδην διέκρινε πολυμάθεια, χαρίεν ὕφος, ἄδολος φιλοπατρία καὶ ἀγαθότης ψυχῆς. Θ. Β

κανελλίς, *—ιά, —ί*· βλ. *κανελλύς.*

κανελλόδενδρον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιννάμωμον* (βλ. λ.).

Κανελλόπουλος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο διεκρίθησαν κατὰ τοὺς Ἀγῶνας καὶ κατόπιν πολλαὶ οἰκογένειαι εἰς διάφορα μέρη. Μεταξὺ τούτων αἱ διασημότεραι ὑπῆρξαν:

—1) Ἡ τοῦ *Αἰγίου.* Ἀναφέρονται δύο Κανέλλοι κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1715. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰ Ἑξαμίλλια, ὁ δ' ἕτερος εἰς τὸ Ναύπλιον. Τούτων τέκνα ὑπῆρξαν, τοῦ μὲν πρώτου ὁ ***Παναγῆς,*** πεσὼν τῷ 1740 εἰς συμπλοκὴν πρὸς τουρκικὰ ἀποσπάσματα ἐν Κορώνῃ, καὶ ὁ ***Χαράλαμπος,*** ἀποθανὼν γέρων καὶ πλούσιος ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος· τοῦ δὲ δευτέρου ὁ ***Νικόλαος,*** ὁ καὶ κυρίως Κανελλόπουλος, ὅστις διεκρίθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μορέως ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ Σαλταμπάσση πασᾶ Ναυπλιώτου, καὶ ἐφονεύθη τῷ 1772 ὑπὸ Τουρκαλβανῶν κατὰ τὴν γνωστὴν ἐπιδρομικὴν αὐτῶν κάθοδον. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης κατήγετο ὁ ἱερομόναχος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ***Ἰωνᾶς,*** φιλικὸς καὶ κατηχητὴς πλείστων Πελοποννησίων ἀρχόντων κατὰ τὴν ἡγουμενείαν του. Ἰδιαιτέρως διεκρίθη κατὰ τὴν ἱστορικὴν πολιορκίαν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπὸ τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν τῷ 1826, ἐπιδείξας δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρείαν, μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν διάσωσιν τῆς ἱστορικῆς μονῆς. Ἵδρυσε τὴν ἐν αὐτῇ περιώνυμον βιβλιοθήκην μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου. Ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἀνῆκον οἱ ἀδελφοὶ ***Σωτήριος*** καὶ ***Χρύσανθος (Ἀναγνώστης)*** Κανελλόπουλοι, διακριθέντες πολλαχῶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα.

—2) Ἡ ἐκ *Δημητσάνης* οἰκογένεια Κανελλοπούλου, ἡ καταγομένη ἀπό τινος ***Κανέλλου,*** υἱοῦ Παπᾶ - Ἀνέστη, δράσαντος εἰς τὴν γενέτειραν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ὀρλώφ, διὰ λογαριασμὸν τῶν ὁποίων κατεσκεύαζε πυρίτιδα. Γέρων ὁ Κανέλλος, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν Σπηλιωτοπούλων, ἐπρομήθευε τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα. Τούτου υἱοὶ ἐγένοντο ὁ ***Ἀναγνώστης,*** ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς τῷ 1825 εἰς Νεόκαστρον ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ὁ ***Δημήτριος,*** πολιτευτὴς ἐπὶ Ὄθωνος, διατελέσας βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής, ὁ ***Παναγιώτης,*** πεσὼν εἰς Μανιάκι, καὶ ὁ ***Πέτρος,*** πεσὼν εἰς τὰ Τριζώνια.

—3) Ἡ ἐκ *Κορινθίας.* Οἱ Κανελλόπουλοι οὗτοι ἦσαν πολὺ πλούσιοι, ἔχαιρον δὲ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Κιαμὴλ - βέη. Ἐκ τούτων πολλοὶ μὲν διέθεσαν τὴν περιουσίαν των, ἰδιαιτέρως δὲ διεκρίθη ὁ ***Εὐθύμιος,*** ταχθεὶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τοὺς πολιτικοὺς Δ' τάξεως.

—4) Ἡ ἐξ *Ἠλείας.* Ἐξ αὐτῆς κατήγετο ὁ ***Ἠλίας*** καὶ ὁ ***Νάννος*** Κανελλόπουλοι, πολεμήσαντες ὑπὸ τὸν Βιλαέτην καὶ τὸν Γ. Σισίνην.

—5) Ἡ ἐξ *Ἀθηνῶν,* ἐκ τῆς ὁποίας κατήγετο ὁ ***Φίλιππος,*** ὅστις ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Γ. Δ. Κ.

— **Κανελλόπουλος,** *Ἄγγελος Κ.* Ἕλλην βιομήχανος, γεννηθεὶς ἐν Ζευγολατίῳ τοῦ Αἰγίου τῷ 1869. Περατώσας ἐν Πάτραις τὰς γυμνασιακὰς του σπουδάς, συνεπλήρωσε τὴν ἐμπορικήν του μόρφωσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου εἰς τὴν ἑταιρείαν «Χαρίλαος καὶ Κανελλόπουλος», τῆς ὁποίας διηύθυνε τὸ ἐμπορικὸν τμῆμα. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του συνειργάσθη ἐπίσης εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑταιρείας τσιμέντων «Τιτάν», τῆς ἑταιρείας Οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων καὶ τῆς ἑταιρείας Χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων. Ἐνεργῶς ἐπίσης μετέσχεν εἰς τὴν ἑταιρείαν «Π. Γ. Μακρῆς καὶ Σία» καὶ εἰς τὰς ἑταιρείας «Τέκτων» καὶ «Βέρμιον». Διατελεῖ μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Κτηματικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Τραπέζης Λακωνίας. Ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν βουλευτής, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Δ. Ῥάλλη, ἀκολούθως δὲ μετὰ τοῦ Δ. Γούναρη. Κατὰ τὴν περίοδον 1921—1922 ἠρνήθη προσφερθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δ. Γούναρη ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον. Κατὰ τὰς γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1929 ἐξελέγη γερουσιαστὴς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἐν τῷ νομῷ Ἀττικοβοιωτίας. Μ. Δ. Β.

— **Κανελλόπουλος,** *Ἀναγνώστης.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀνδριτσαίνης. Ἦτο ἔμπορος πρὸ τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν Τρίπολιν, ἐβοήθησε δὲ μεγάλως τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, παραδώσας εἰς τὴν διοίκησιν φορτίον μολύβδου, σταλὲν αὐτῷ ἀπὸ τὸν ἐν Μελίτῃ ἀδελφόν του Δημήτριον. Ὁ μόλυβδος ἐκεῖνος ἐχρησίμευσε διὰ νὰ κατασκευασθοῦν πυριτιδοβολαί. Κατόπιν ἐστάλη παραστάτης εἰς τὰς συνελεύσεις καὶ ἐπὶ Ἰμπραὴμ ἐπολέμησε γενναίως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς λοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Κανελλόπουλος,** *Γεώργιος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Ζατούνης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Σταϊκόπουλον. Ν.Κ.Σ.

— **Κανελλόπουλος,** *Ἠλίας.* Διαπρεπὴς ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Υἱὸς τοῦ *Φιλίππου,* ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα, συμπληρώσας δὲ ἐν Ἀθήναις τὰς σπουδάς του ἐνεγράφη φοιτητὴς τῆς νομικῆς (1861). Ἡ ἐνθουσιώδης ἰδιοσυγκρασία του, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασις τῆς μετὰ τῆς Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου στενῆς συγγενείας του, ἔφερεν αὐτὸν δρῶν πρόσωπον κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν, ἅμα τῇ λήξει τῆς ὁποίας ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις διὰ θεσπίσματός της

Ἠλίας Κανελλόπουλος.

κατέταξεν αὐτὸν (Ν. 1862), μετὰ ἄλλων 20 νέων, δόκιμον β' τάξεως. Κατὰ τὴν βραδύτερον θεσπισθεῖσαν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ «Μεσολογγίου» λειτουργήσασαν ναυτικὴν σχολήν, ἀπεφοίτησε δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας. Ἡ φιλομάθειά του, ἡ ἐνεργητικότης καὶ ὁ ἔρως τοῦ ἐπαγγέλματος καθίστων προφανῆ τὴν διακεκριμένην σταδιοδρομίαν, ἥτις τῷ ἐπεφυλάσσετο. Τῷ 1870 ἀπεστάλη πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς Γαλλίαν. Ἐπανῆλθεν ὅμως μετ' ὀλίγον λόγῳ τῆς κηρύξεως τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ἂν καὶ ἐπιμόνως ἐπεζήτησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἐξερευνητικὸν πλοῦν τοῦ Lambert εἰς τὸν Β. Πόλον (*Φωκᾶ* Χρον. Β. Ν. 305). Ἅμα δὲ τῇ ἐπανόδῳ του ἐδημοσίευσε τὸ «Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐξαρτισμοῦ καὶ τοῦ χειρισμοῦ τῶν ἱστιοφόρων καὶ ἀτμοκινήτων πλοίων» (τύπ. Λ. Δ. Βιλαρᾶ, 1870) κατὰ τὸ γαλλικὸν τοῦ E. Breart, δι' οὗ συνεπλήρωσεν ἀρκετὰ κενὰ τοῦ μνημειώδους ἔργου τοῦ Φιλ. Ἰωάννου, Παλάσκα καὶ Κουμελᾶ, καὶ ὅπερ μέχρι τοῦ 1903, ὁπότε ἐδημοσιεύθη τὸ νεωτεριστικώτερον «Ἐγχειρίδιον τοῦ Χειριστοῦ» ὑπὸ τῶν Γούδα καὶ Ματθαιοπούλου, ἀπετέλει καὶ τὸ μόνον διδακτικὸν εἰς τὸ εἶδός του βιβλίον καὶ ἀναπόσπαστον συνέκδημον παντὸς κυβερνήτου καὶ χειριστοῦ. Τῷ 1871 τῷ ἀνετέθη ἡ μεταγλώττισις «εἰς ὕφος ὅσον τὸ δυνατὸν εὔληπτον καὶ ἁπλοῦν» τοῦ Διεθνοῦς κώδικος σημάτων, τῷ δὲ 1875 συνέγραψεν «Ἐγχειρίδιον ἱστοποιίας καὶ ἱστιοποιίας», βραβευθὲν εἰς τὸν Κατελούζιον διαγωνισμόν. Ἐπανεστάλη τότε εἰς Γαλλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, τοποθετηθεὶς ἐπὶ τοῦ δικρότου «Navarin», ἐφ' οὗ ἐξετέλεσε τὸν περίπλουν τῆς γῆς. Μικρὰ μέρη τοῦ ἡμερολογίου του, ὅπερ ἀπέστειλεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἀντὶ ἐκθέσεως, ἐδημοσιεύθησαν διὰ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» καὶ τοῦ ἐπισήμου ναυτικοῦ περιοδικοῦ (1897). Τῷ 1878 προσεκολλήθη εἰς τὴν ἐν Παρισίοις πρεσβείαν, τῷ 1879 συνέταξε τὴν μέθοδον τῆς κατὰ Μόρτωνα καταμετρήσεως τῶν πλοίων καὶ τῷ 1881—1882 ἀπεστάλη εἰς Ἀγγλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γνώσεών του. Ἀπὸ τῆς ἐπανόδου του ἐξεδηλώθη πλήρως ἡ ὑπὲρ τοῦ ναυτικοῦ εὐεργετική του δρᾶσις. Προαχθεὶς εἰς πλωτάρχην καὶ

Digitized by Google

τοποθετηθεὶς τμηματάρχης τοῦ προσωπικοῦ, ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Χ. Τρικούπην, ἀμέσως ἐκτιμήσαντα τὴν ἀξίαν του, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς τῶν «Ναυτικῶν Δοκίμων» (1884). Ἐγένετο δὲ αὐτὸς οὗτος συντάκτης τοῦ τε νόμου καὶ τῶν διαταγμάτων καὶ τῶν κανονισμῶν αὐτῆς, πρῶτος διοικητής της ἐπὶ ἑξαετίαν (1884—1890), ἅμα δὲ καὶ συγγραφεὺς τῶν ναυτικῶν καὶ ἀστρονομικῶν διδακτικῶν διὰ τοὺς δοκίμους βιβλίων, ἀλλὰ καὶ καθηγητὴς αὐτῶν συγχρόνως, μέχρι δὲ τοῦ 1895 ἐξ αὐτῶν τῶν βιβλίων ἐδιδάσκοντο οἱ δόκιμοι, τὰ δὲ συγγράμματά του: «Μαθήματα Ναυτιλίας», «Μαθήματα ὑπολογισμῶν» ἰδίως δὲ οἱ «Τύποι τῶν ναυτικῶν ὑπολογισμῶν», ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν συνέκδημοι τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ μας καὶ δὴ τῶν ἐπὶ τῆς «Πορείας καὶ τῶν Χρονομέτρων». Ἐξ ἴσου ὅμως εὐεργέτης ὑπῆρξεν εἰς τὸν κλάδον τῶν ὑπαξιωματικῶν τῶν ἁρμένων διὰ τοῦ πολυτίμου ἔργου του «Ἐγχειρίδιον θωρακίτου». Ἀπομακρυνθεὶς τῆς διοικήσεως τῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων ἐπολιτεύετο, θαυμαστὴς τοῦ Τρικούπη. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς Ἀργολίδος (1892) παρηκολούθει τὰ τοῦ ναυτικοῦ ἀγρύπνως· πάσχων δὲ ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος καὶ καταπονηθεὶς ἀγορεύων ἐπὶ διήμερον κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τοῦ πρέποντος ναυτικοῦ προγράμματος τῆς Ἑλλάδος, ὑπέκυψε μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν νόσον του (25 Μαρτίου 1894). Ὡραία ἐλαιογραφία, ἔργον τοῦ πρώτου ἐν τῇ Σχολῇ καθηγητοῦ τῆς ζωγραφικῆς Θεμ. Δράκου, κοσμεῖ τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Βασσανείου Ν. Σχολῆς.

— **Κανελλόπουλος, *Α. Κωνσταντῖνος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ὑποναύαρχος ἐν ἀποστρατείᾳ

— **Κανελλόπουλος, *Νικόλαος Κ*.** Ἕλλην βιομήχανος, γεννηθεὶς τῷ 1864 ἐν Ζευγολατίῳ τοῦ Αἰγίου, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα συμπληρώσας τὴν ἐγκύκλιόν του παίδευσιν εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Αἰγίου. Ἐγγραφεὶς ἀκολούθως εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, μετέβη μετὰ διετίαν εἰς τὴν Ζυρίχην, ὅπου, ἐγκαταλείψας τὴν ἰατρικήν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν χημείας τοῦ αὐτόθι πολυτεχνείου. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰργάσθη πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν ἐν Μασσαλίᾳ εἰς ἐργοστάσια ὀξέων καὶ ἄλλων χημικῶν προϊόντων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1891 εἰργάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ πυριτιδοποιεῖον Ἀθηνῶν ὡς χημικός, ἀρχόμενος δὲ τοῦ 1892, ἠγόρασε συνεταιρικῶς μετὰ τοῦ Λυσάνδρου Χαριλάου τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι ἐργοστασίου Χαριλάου καὶ Ράλλη, ἱδρύσας τὸν γνωστὸν βιομηχανικὸν οἶκον ἐλαιουργίας καὶ σαπωνοποιίας «Χαρίλαος καὶ Κανελλόπουλος». Τῷ 1902 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀ. Ζαχαρίου, Ἀ. Χατζηκυριάκου καὶ Λ. Οἰκονομίδη ἵδρυσε τὴν Α. Ε. Τσιμέντων «Τιτὰν» ἐν Ἐλευσῖνι, τῷ δὲ 1906, συνέστησεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἐπ. Χαριλάου καὶ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν, τὴν Α.Ε. Οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων. Τῷ 1909 ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Λ. Οἰκονομίδου, ἵδρυσε τὴν Α. Ε. Χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων, ραγδαίως ἐξελιχθεῖσαν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ διεύθυνσιν εἰς τὸν μεγαλύτερον βιομηχανικὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Τῷ 1912 ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν ἀγγειοπλαστικῆς ὁ «Κεραμεικός», τῷ δὲ 1918 τὴν κλωστοϋφαντουργικὴν ἑταιρείαν «Βέρμιον» ἐν Βερροίᾳ. Σήμερον προΐσταται ἁπάντων τῶν ὡς ἄνω· βιομηχανικῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ διευθύνει αὐτοπροσώπως, πλὴν τῆς ἑταιρείας Οἴνων καὶ Οἰνοπνευμάτων, εἰς τὸ Δ συμβούλιον τῆς ὁποίας μετέχει. Προεδρεύει ἐπίσης τῶν Δ. συμβουλίων πλείστων ἄλλων βιομηχανικῶν καὶ μεταλλευτικῶν ἑταιρειῶν, ὡς τῆς ἑταιρείας Τεχνητῆς μετάξης, τῆς ἑταιρείας ὁ «Ἥφαιστος», τῆς «Διεθνοῦς ἑταιρείας μεταλλείων καὶ ἐμπορίας μεταλλευμάτων», τῆς ἑταιρείας αὐτοκινήτων «Ἀθηνᾶ» καὶ ἄλλων. Ἐχρημάτισε πρὸς τούτοις ἐπὶ ἔτη σύμβουλος τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων τραπεζικῶν ἱδρυμάτων καὶ πρόεδρος τοῦ Δ. συμβουλίου τῶν σιδηροδρόμων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Φύσις ἐξαιρετική, πεπροικισμένος μὲ ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, ἔδωκε ρωμαλέαν ὤθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικῆς τῆς χώρας ζωῆς, θεωρούμενος διὰ τοῦτο ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Μ. Δ. Β.

— **Κανελλόπουλος, *Παναγιώτης*.** Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῷ 1902. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν, Μονάχου καὶ Ἀϊδελβέργης, γενόμενος διδάκτωρ τῆς νομικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης. Ἐχρημάτισε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Τὸν Ἰούνιον 1929 ἐγένετο ὁ πρῶτος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ὑφηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας. Ἐξέδωκε διαφόρους ἐπιστημονικὰς διατριβάς, ὧν κυριώτεραι: «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» (Ἀθῆναι 1926), «Κοινωνιολογία τῶν ἰμπεριαλιστικῶν φαινομένων» (Ἀθῆναι 1927), «Ἱστορία καὶ κριτικὴ τῶν κοινωνιολογικῶν θεωριῶν» (τόμος Α', τεῦχος α', Ἀθῆναι 1929) καὶ «Κάρολος Μὰρξ-Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν θεωριῶν» (Ἀθῆναι 1930). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

— **Κανελλόπουλος, *Φίλιππος*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1868, εἰσελθὼν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς ἀρτισυστάτου σχολῆς τῶν Δοκίμων, εἰς ἣν καὶ βραδύτερον ἐδίδαξεν. Ἀπέθανεν ὑποναύαρχος ἐν ἀποστρατείᾳ τῷ 1927. Ἀνεψιὸς τοῦ Ἠλία Κανελλοπούλου.

Κανέλλος, *Καπετὰν*—. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Λακεδαίμονος, μετασχὼν τοῦ Ἀγῶνος ὑπὸ τοὺς Γιατρακαίους. Γ. Δ. Κ.

— **Κανέλλος, *Στέφανος*.** Ἰατρὸς καὶ ἔνθερμος πατριώτης, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1792 Ἐξεπαιδεύθη ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ Δύσει καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα ἔλαβεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βυρτσβούργης τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος τῆς ἰατρικῆς, ἀναδειχθεὶς δόκιμος ἀσκληπιάδης καὶ οὐχ ἧττον δόκιμος φιλόλογος. Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἀποκαλεῖ αὐτὸν «χαριτωμένον νέον, τὸ καύχημα καὶ κλέος τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ὑπῆρξεν ὄντως ἐκ τῶν φιλοπονωτάτων καὶ πολυμαθεστάτων τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ» συνεργατῶν, αἱ δ' ἐν τῇ «Λευκοθέᾳ» τοῦ φιλέλληνος Γερμανοῦ Ἴκεν δημοσιευμέναι τοῦ Κανέλλου διατριβαὶ περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας εἶναι μεσταὶ πολυτίμων εἰδήσεων περὶ τῶν Ἑλλήνων, τῶν διαλαμψάντων ἐν τοῖς γράμμασιν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας. Ὁ Κανέλλος διδάσκων ἐν Βουκουρεστίῳ μέχρι τοῦ 1821, ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὴν πατριωτικὴν ἔμπνευσιν διάδοχος τοῦ Ρήγα. Ἑρμηνεύων τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ δι' ἐνθουσιωδῶν ᾀσμάτων, ὡς ἄλλος Τυρταῖος, ἐμφυσῶν πῦρ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν, ἀνέφλεγε τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ ἐπέσπευδε τὴν ὥραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνος. Ἐκεῖ ἐποίησε καὶ ἐκεῖ, μουσικὸς ὤν, ἐτόνισε φλογερὰ πατριωτικὰ θούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ «Παιδιὰ Ἑλλήνων, τί καρτερεῖτε; τ' ἄρματα πιάστε, ἦλθε καιρός», δι' οὗ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι εἰς μόνους ἑαυτοὺς πρέπει νὰ ἐλπίζωσι καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Ὁ Κανέλλος ὑπῆρξε μετὰ τῶν πρώτων λογίων, οἵτινες ἔσπευσαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Ἅμα δὲ κατελθὼν εἰς αὐτὴν συνέταξε καὶ ἐξέδωκε χρησιμώτατον, σπανιώτατον δὲ σήμερον «Βιβλιαράκι κατ' ἐρωταπόκρισιν περὶ διαφόρων ἀναγκαίων πραγμάτων», καὶ ἐποίησε, τονίσας ὡσαύτως ὁ ἴδιος, καὶ τὸ δημοφιλὲς πατριωτικὸν ᾆσμα «Ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου». Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐνεργῶς καὶ διαπρέψας ἐπί τινα χρόνον παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ, συνώδευσεν εἰς Κρήτην τὸν ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως διορισθέντα ἁρμοστὴν τῆς νήσου Ἐμμανουὴλ Τομπάζην. Οἱ δὲ τότε παρ' αὐτοῦ συνταχθέντες ἐπίτομοι «Ὀργανισμοὶ τῆς Κρήτης» ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν καὶ διαγινώσκοντα μετ' ἀγχινοίας τὰς περιστάσεις καὶ δογματίζοντα περὶ αὐτῶν εὐστόχως τὰ καίρια. Ἀπέθανεν ἀθλῶν ὑπὲρ τῆς Κρήτης τῷ 1823, ἄγων τὸ 31ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Δ.Π.ΠΑΣΧΑΛΗΣ

κανελλός, *—ή, —ό·* ἰδιωμ., ἀντὶ *κανελλὺς* (βλ. λ.), πβλ. *καστανός, λιβανός, ψαρὸς* κττ.

κανελλόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς κανέλλας, κοιν. *κανελλύς.*

κανελλύς, *—ιά, —ύ.* δημοτ., κανελλόχρους.

κανελλώδη (τὰ) (Canellaceae) / *Βοτ.]*. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν περιλαμβάνον ἐλάχιστα μέλη. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι δενδρώδεις, ἀρωματικοί, φαρμακευτικοὶ καὶ γνωστοὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς. Κ. ΠΑΠ.

Κανελόνες (Canelones) /*Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Οὐρουγουάης. Ἔχει ἐμβαδὸν 4.752 τ. χιλμ. καὶ 90.000 κατοίκους. Κυριώτεραι πόλεις αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα, ἡ καὶ *Γουαδαλούπα* ὀνομαζομένη, μὲ πληθυσμὸν 7.000 κατοίκων, ἡ Σάντα Λουκία, ὁ Σὰν Ἀντώνιο κ.ἄ. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκῶς κατὰ τῶν Ἱσπανῶν διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Παραγουάης ἀγῶνος. Μ. Ν. Δ.

κανελόνια (τά). Εἶδος χονδρῶν ἰταλικῶν μακαρονίων μήκους 8—10 ἑκατοστῶν. Παρασκευάζονται ὡς ἑξῆς: Καβουρδίζομεν τὸν κιμᾶν ἐντὸς κατσαρόλας καὶ προσθέτοντες ἅλας, πιπέρι, γαλέτταν, τυρὶ τριμμένον καὶ δύο αὐγὰ ὁλόκληρα καὶ ὀλίγον ὕδωρ τὸν ἀφίνομεν νὰ βράσῃ ὀλίγον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀφίνομεν τὰ κανελόνια νὰ ἡμιβράσουν ἐντὸς ὕδατος, εἰς ὃ ρίπτομεν καὶ ἅλας, τὰ στραγγίζομεν καλῶς καὶ τὰ παραγεμίζομεν μὲ τὸν κιμᾶν τῇ βοηθείᾳ μικροῦ χαρτίνου χωνίου, ἀφοῦ ρίψωμεν προηγουμένως εἰς τὸ ἐσωτερικόν των ὀλίγην γαλέτταν κοπανισμένην. Κατόπιν τὰ θέτομεν εἰς μεγάλην κατσαρόλαν ἀλειμμένην μὲ βούτυρον, προσθέτομεν ὀλίγον ὕδωρ, ὥστε νὰ σκεπασθοῦν, καὶ τὰ ἀφίνομεν νὰ βράσουν ἕως ὅτου ἀπορροφήσουν τὸ ὕδωρ. Εἰς τὸ σερβίρισμα προσθέτομεν τυρὶ τριμμένον καὶ βούτυρον ἀναλελυμένον.

Κάνεμ (Kanem) /*Γεωγρ.]*. Χώρα τοῦ Κεντρικοῦ Σουδάν, ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀφρικῇ τοῦ Ἰσημερινοῦ, Β καὶ ΒΑ τῆς λίμνης Τσάδ. Ἐμβ. 57.000 τ. χλμ. Κάτ. 100.000. Πρὸς τὰ ΒΑ ὑπάρχει ἀμμώδης πεδιάς, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἐκτείνονται πυκνότατα δάση, πρὸς δὲ τὰ ΝΑ ἁπλοῦνται κοιλάδες εὐφορώταται. Κατοικεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν φυλῶν Τιμπού, Κάνεμπου, Κανουρί. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Μαο* (4000 κατ.). Τὸ Κάνεμ, ἄλλοτε ἀνεξάρτητον βασίλειον, διεδραμάτισε σπουδαῖον πολιτικὸν ρόλον. Οἱ σουλτᾶνοί του, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των μέχρι τοῦ Φεζὰν καὶ τῆς Νουβίας. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ σουλτᾶνος Ντουμάνα εἰσέβαλεν εἰς τὸ Μπορνοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπέταξεν. Ἀπελευθερωθὲν τοῦτο μετὰ δύο αἰῶνας ὑπέταξε τὸ Κάνεμ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Τῷ 1902 κατέλαβον τὸ Κάνεμ οἱ Γάλλοι. Δ. Σ. Δ.

Κανεμπιὲρ (Quai de la Canébière) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἡ ἐπίσημος προκυμαία τοῦ Βιὲ-Πὸρ (Vieux-Port) τῆς Μασσαλίας. Ἀπὸ ταύτης ἄρχεται ἡ περιώνυμος μεγίστη ὁδός. Σ. Ε. Λ.

Κάνεμπου (Canembou). φυλὴ προελθοῦσα ἐκ διασταυρώσεως Νέγρων καὶ Χαμιτῶν, ἥτις μετηνάστευσεν εἰς *Κάνεμ* (βλ. λ.). Ἐκδιωχθέντες ἐκ Κάνεμ κατέφυγον εἰς τὰς νήσους τῆς λίμνης Τσὰδ καὶ εἰς Μπορνοῦ κατὰ τὸ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα. Οἱ Κάνεμπου εἶναι Μωαμεθανοί, ἔχουν δέρμα μελαψόν, καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν καὶ φέρουν ζώνην δερματίνην πέριξ τῆς ὀσφύος. Εἶναι ρωμαλέοι, εὐλύγιστοι καὶ ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα. Δ. Σ. Δ.

κάνεν (canon, canyon) [*Γεωλογ.]*· βλ. *κάνιον.*

κανένας, *καμμιά, κανένα·* δημοτικώτεροι τύποι τοῦ *κανεὶς* (βλ. λ.).

Κανένε *Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 132 (1928). Πλησίον τούτου εὑρέθη ἐπιγραφὴ ἐπὶ σκληροῦ λίθου, δηλωτικὴ οἰκοδομήσεως ὑδρομύλου, τοῦ 6979 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, 1471 ἀπὸ Χριστοῦ. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βαβέλοι* (109 κ.), *Καλαμαύκι* (29), *Παντέλι* (31), *Σκλάβα* (89), καὶ *Συκιὰ* (152). Ε.Γ.

Κάνενσμπουργκ (Canonsburg) [*Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέχουσα 30 χλμ. ΝΔ τῆς Πιτσβούργης. Κάτ. 10.632. Ἔχει σημαντικὰ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ συναφῆ βιομηχανίαν, ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, εἶναι δὲ ἕδρα τοῦ περιωνύμου κολλεγίου Τζέφερσον. Δ. Σ. Δ.

Κανέντελος (ὁ) / *Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς χώρας τῶν Σαντόνων (νῦν Saintogne) ἐν Ἀκουϊτανίᾳ τῆς Γαλατίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ Πτολεμαίου (Β' 7, 1). Ταυτίζεται πρὸς τὸν ὑπ' ἄλλων ἀναφερόμενον *Καράντονον* (Carantonus), σήμερον ὀνομαζόμενον *Λὰ Σαρὰντ* (La Charente). —Π.

κανεολαβὴ (ἡ), ἢ ***κανιστρολαβὴ*** [*Γεωμ.]*. Ἐλλειψόμορφος καμπύλη, ἀποτελουμένη ἐκ τόξων κύκλου δεχομένων κοινὴν ἐφαπτομένην κατὰ τὰ σημεῖα τῆς συνενώσεώς των. Δημιουργηθεῖσα ἐν τῇ παρισινῇ École des Beaux Arts, χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν χάραξιν ὑπερθύρων καὶ τόξων γεφυρῶν, συνδυάζουσα γραμμικὴν ἁρμονίαν πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῆς λόγῳ βάρους κατακορύφου καταθλίψεως εἰς δύο συνιστώσας, διευθυνομένας τὴν μὲν πρὸς κέντρον περιφερείας τὴν δὲ κατὰ τὴν πρὸς τὴν αὐτὴν περιφέρειαν ἐφαπτομένην. Χρη-

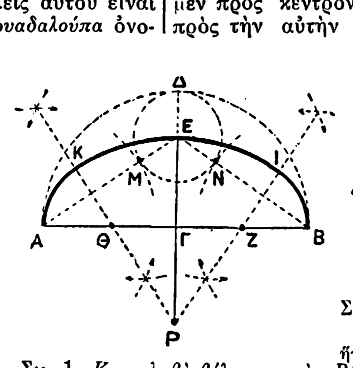

Σχ. 1. *Κανεολαβὴ βέλους κατὰ τὸ δοκοῦν.*

[ΑΒ ἡ χορδὴ καὶ ΓΕ τὸ βέλος δοθέντα. Ἄγεται ΑΓ=ΓΔ, καὶ γράφεται κύκλος κέντρου Ε καὶ ἀκτῖνος ΔΕ=ΑΓ —ΓΕ. Φέρονται ἡ ΚΡ καὶ ΙΡ κάθετοι εἰς τὰ μέσα τῶν ΑΜ καὶ ΝΒ. Προσδιορίζονται δι' αὐτῶν τὰ κέντρα Θ, Ρ, Ζ τῶν τόξων ΑΚ, ΚΙ, ΙΒ, ὧν ἡ συνέχεια ΑΚΕΙΒ ἀποτελεῖ τὴν κανεολαβὴν «βέλους δριζομένου» κατὰ τὸ δοκοῦν.]

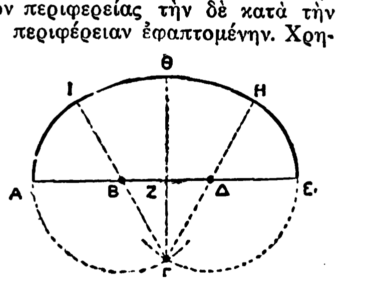

Σχ. 2. *Κανεολαβὴ κλασσικοῦ τύπου.*

[Χάραξις συναρτήσει τῆς χορδῆς ΑΕ, ἥτις δίδεται μόνη: Λαμβάνεται ΑΒ=ΒΔ=ΔΕ=1/3 ΑΕ καὶ ΒΖ=ΖΔ=1/2 ΒΔ. Μὲ κέντρα Β καὶ Δ καὶ ἀκτῖνας ΑΒ καὶ ΔΕ γράφονται περιφέρειαι τεμνόμεναι εἰς Γ συμπῖπτον ἐπὶ τῆς καθέτου ΘΖΓ. Ἄγομεν τὰς ΓΒΙ καὶ ΓΔΗ προσδιορίζούσας τὰ σημεῖα Β καὶ Δ, μὲ τὰ ὁποῖα ὡς κέντρα καὶ μὲ ἀκτῖνας ΑΒ καὶ ΔΕ γράφομεν τὰ τόξα ΑΙ καὶ ΗΕ. Μὲ κέντρον Γ καὶ ἀκτῖνα ΓΙ=ΓΗ γράφομεν τὸ τόξον ΙΗ κλεῖον τὴν κανεολαβὴν κλασσικοῦ τύπου ΑΙΘΗΕ. Εἰς τὴν κανεολαβὴν ταύτην ὑπάρχει συνάρτησις μεταξὺ χορδῆς καὶ βέλους: $\overline{Z\Theta}=0{,}37799\overline{AE}$.]

Digitized by Google

σιμοποιοῦνται δὲ ἐν τῇ πράξει δύο εἰδῶν κανεοαβαί: ἡ μετὰ βέλους ὁριζομένου κατὰ τὸ δοκοῦν (τῆς ἡ κατασκευὴ ἐξηγεῖται εἰς σχ. 1) καὶ ἡ «κανεολαβὴ κλασσικοῦ τύπου», ἧς τὸ βέλος δὲν εἶναι αὐθαίρετον, ὡς εἰς τὴν τοῦ προηγουμένου τύπου, ἀλλ' ἀποτελεῖ συνάρτησιν τῆς χορδῆς, ἰσούμενον πρὸς τὰ 37.799 ἑκατοντάκις χιλιοστὰ αὐτῆς (ἡ χάραξίς της ἐξηγεῖται εἰς σχ. 2).

κάνεον, καὶ συνηρ. ***κανοῦν*** *['Αρχ.]*. Κάνιστρον πλεκτὸν ἐκ καλάμου, σχήματος ἀναλόγου πρὸς τὸ σημερινὸν πανέρι, χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐναπόθεσιν ἄρτου κυρίως ἢ καὶ ἄλλα τροφίμων, ὡς αἱ κριθαὶ τῶν θυμάτων(«οὐλαί»). Ἐνίοτε ἦτο χάλκινον, χρυσοῦν ἢ ἐξ ὀπτῆς γῆς, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ποικιλοτρόπως, ὡς ἀναθηματικὸν δῶρον κλπ.

Κανέτα *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῆς βουνοσειρᾶς τῆς Μανωλιάσσας, 20 χιλ. νοτίως τῶν Ἰωαννίνων, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἰωαννίνων—Πρεβέζης. Ἐκ τοῦ αὐχένος ἔλαβον τὸ ὄνομα καὶ αἱ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ κορυφαί. Ὁ αὐχὴν τῆς Κανέτας ὡς καὶ αἱ ὑπερκείμεναι κορυφογραμμαὶ ἔχουν σπουδαιοτάτην στρατηγικὴν σημασίαν, διότι εἶναι τὸ κύριον σημεῖον τῆς εἰσόδου εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων. Χ. Ι. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Περὶ τὴν *Κανέταν* διεξήχθησαν (βλ. σχ. 1 ἐν λ. *Ἰωάννινα*) πολλοὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων. Ἅμα τῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταλήψει τῶν ὑψωμάτων Κανέτα (μέσα Δεκεμβρίου 1912), εὐθὺς ἀμέσως ἤρχισε, μετὰ μεγίστων δυσκολιῶν, ἡ ἐπ' αὐτῶν μεταφορὰ καὶ τοποθέτησις τοῦ βαρέος ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἐπιτευχθεῖσα ἐν τέλει χάρις εἰς ὑπερανθρώπους προσπαθείας. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Κανέτας εἶχεν ἐγκατασταθῆ τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 18ης καὶ 19ης Φεβρουαρίου 1913, τὴν ἀπολήξασαν εἰς τὴν ἅλωσιν τῶν Ἰωαννίνων. Ν. Θ. Κ.

Κανέτσιος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Αἰγιαλὸς ἀμμώδης ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Αὔλακας τῆς Ἴμβρου, σχηματίζων (πλάτ. 40°07' Β., μῆκ. 25°41'½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) ἀγκυροβόλιον ἀνώνυμον ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ.

Κανέτσος, *Ἰωάννης*. Ὁπλαρχηγὸς Κρής, γεννηθεὶς ἐν Ροδωποῦ τῆς Κρήτης τῷ 1798. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης 1821—1830, 1841, 1858 καὶ 1866—1869. Ἀπέθανε τῷ 1870. Ν. ΚΛΣ

κανεφρία (ἡ) (Canefria) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑγροφιλιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα τῶν γλυκέων ὑδάτων μὲ μικρὰν κόγχην, περιβαλλομένην ὑπὸ δερματοειδοῦς μεμβράνης καὶ μὲ κορυφὴν κεκολοβωμένην συνήθως. Γενικῶς ἡ κόγχη ἔχει κυλινδροκωνικὸν σχῆμα, μὲ ὀλιγαρίθμους συσπειρώσεις καὶ ζωηροὺς σχηματισμούς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κανεφρία ἡ λαμπρὰ* (Canefria splendens), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα ἐρυθροϊῶδες καὶ ζῇ ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Βόρνεο. Δ. Ν. Π.

Κανζάκων *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ὀχυρὰ ἐν τῇ ΒΑ. Μεσοποταμίᾳ. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἧτταν τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὁ τελευταῖος κατέλαβεν ἀμαχητὶ (12 Μαρτίου 627) τὴν πόλιν ταύτην, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὗρεν ἄφθονα τρόφιμα καὶ ἀνέπαυσε τὸν κεκμηκότα ἐκ τῶν μακρῶν πορειῶν στρατόν του. Ἐκεῖ δεχθεὶς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πέρσου βασιλέως συνωμολόγησεν εἰρήνην. Ν. ΚΛΣ

Κάνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Αἰολίδος «τὸ ἀνταῖρον ἀκρωτήριον τῷ Λεκτῷ καὶ ποιοῦν τὸν Ἀδραμυττηνὸν κόλπον» (*Στράβ.*, ΙΓ', 615 § 68). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μαλτεπὲ μπουρνοὺ* (πλάτ. 38°52' ½ Β, μῆκ. 26°49' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: The gulf of Sandarli), ὁ δὲ ὅρμος ὁ ἀμέσως πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ. Σ. Ε. Λ.

— **Κάνη**, ἢ ***Κάναι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Παραθαλασσία κώμη τῆς Αἰολίδος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου.—2) Ὄρος τῆς Καναίας: «κύκλῳ δὲ περὶ τὸ ὄρος, πρὸς νότον μὲν καὶ δύσιν ἡ θάλαττα, πρὸς ἕω δὲ τοῦ Καΐκου τὸ πεδίον ὑπόκειται, πρὸς ἕω δὲ ἡ Ἐλαΐτις» (ὅπερ βραδύτερον μετωνομάσθη *Αἰγά*).

— **Κάνη**, καὶ ***Κανὴ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὸς λιμὴν καὶ ἀκρωτήριον τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀδραμιτῶν μεταξὺ Μικροῦ Αἰγιαλοῦ, Τρούλλα λιμένος καὶ Μαϊθὰθ κώμης (*Πτολεμ.* ΣΤ', ζ', 10). Καὶ τὸ μὲν *Κάνη ἄκρον* ταυτίζεται πρὸς τὸ Jebel Husn-al-Ghoràb, βουνὸν ἀκρωτηριάζοντα, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν λείψανα ἀρχαίας πόλεως (1920), τὸ *Κάνη Ἐμπόριον* πρὸς τὸ ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον ἀγκυροβόλιον Bander Husn-al-Ghoràb, ἡ νῆσος *Τρούλλας* πρὸς τὴν Halània Jezirat (πλάτ. 13° 58' Β, μῆκ 48° 19' 'Αν.), ἡ *Μαϊθὰθ* κώμη πρὸς τὸν ὅρμον, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ Wadi Meifah. Ὁ Ἀνώνυμος προσθέτει ὅτι τὸ Ἐμπορεῖον τῆς Κανῆς ἦτο ὁ λιμὴν ἐξαγωγῆς τοῦ λιβάνου ὅλης τῆς χώρας, μεταφερομένου ἐκεῖ διὰ καμήλων καὶ μεταφορτουμένου εἰς τὰ πλοῖα διὰ σχεδιῶν, ὧν ἡ πλευστότης ὑπεβοηθεῖτο διὰ δερματίνων ἀσκῶν πεφυσημένων. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Κάνηθος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἄβαντος, ἐπώνυμος τοῦ παρὰ τὴν βοιωτικὴν τοῦ Εὐρίπου ἀκτὴν βουνοῦ *Κάνηθος* (βλ. λ.) —2) Σύζυγος τῆς Ἡνιόχης καὶ πατὴρ τοῦ Σκείρωνος. —3) Υἱὸς τοῦ Λυκάονος καὶ ἔγγονος τοῦ Πελασγοῦ, ἀπάντων μόνον ἐν τῷ παρ' Ἀπολλοδώρῳ καταλόγῳ (Βιβλ. Γ' 8, 1). Π. Ν. Π.

Κάνηθος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοποθεσίας, τὴν ὁποίαν κατὰ μὲν τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρίπου (441 π. Χ.) ἀφῆκαν ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς πόλεώς των οἱ Χαλκιδεῖς, «κατὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν (334) καὶ τὸν περίβολον τῆς πόλεως ηὔξησαν ἐντὸς τοῦ τείχους λαβόντες τόν τε Κάνηθον καὶ τὸν Εὔριπον, ἐπιστήσαντες τῇ γεφύρᾳ πύργους καὶ πύλας καὶ τεῖχος» (*Στράβ.* Ι, 647, 8). Ἡ τοπωνυμία αὕτη, πολὺ ὀλίγον γνωστὴ ἄλλως τε, ὑπομιμνήσκει τὸ ὄνομα τοῦ *Κανήθου*, εἰς ὃν ἀποδίδεται ἡ θεμελίωσις τῶν ἀρχαιοτάτων ἀποικιῶν, ἃς Ἕλληνες τῆς ἠπείρου ἵδρυσαν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀφ' ἑτέρου τοῦ Σχολιαστοῦ (εἰς Ἀπολ. Ροδ. Ἀργ. Α, 77) ὁ Κάνηθος εἶναι κρημνώδης βουνός, ἐγγύτατος τῆς βοιωτικῆς τοῦ Εὐρίπου ἀκτῆς· εἶναι ἄρα ὁ σύγχρονος βουνὸς *Καρὰ-μπαμπᾶς*. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχεν ὀχυρὸν φρούριον τῶν Βενετῶν, καταληφθὲν τῷ 1470 ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σ.Ε.Λ.

κάνης (ὁ), *—ητος*, καὶ ὑποκορ. *κανήτιον* (τὸ) *['Αρχ.]*. Πᾶν ἐκ ψιάθης ἢ καλάμων πλεκτὸν ἀντικείμενον, ἰδίως δὲ ψιάθινον πλατύγυρον κάλυμμα τῶν γυναικῶν, φερόμενον κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ οἴκου, ἢ εἶδος ἀλεξηλίου.

κανηφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ βαστάζων κανοῦν, ὁ κομίζων τι ἐπὶ κανοῦ: «αἱ κανηφόροι τῶν Παναθηναίων» κττ. (βλ. κατ.).

— *['Αρχ.] Κανηφόροι* ὀνομάζονται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ λατρείᾳ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἑορτὴν θεοῦ τινος ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν πομπὴν φέρουσαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καλαθίσκους χαμηλοὺς καὶ πλατεῖς (κανᾶ, κάνιστρα), οἱ ὁποῖοι περιεῖχον ἀντικείμενα τῆς θυσίας καὶ πρὸ πάντων τὰ διὰ τὴν θυσίαν ἀπαραίτητα σκεύη, ἤτοι τὴν ἱερὰν μάχαιραν ἐστεμμένην κ.τ.τ., καὶ ἦσαν συχνὰ ἐπάργυροι ἢ ἐπίχρυσοι. Δὲν ἦσαν ἱέρειαι ἐξ ἐπαγγέλματος, ἀλλὰ παρθένοι εὐγενεῖς, διακρινόμεναι ἐπὶ σωματικῇ τελειότητι καὶ ἀψόγῳ ἤθει. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ ἡ κανηφόρος «ἁγνὴ γάμων», ἐτηρεῖτο τόσον αὐστηρῶς, ὥστε ἡ φράσις «τὸ τῆς θεοῦ κανοῦν φέρειν» κατήντησε νὰ σημαίνῃ παροιμιωδῶς τὴν σώφρονα γυναῖκα. Ἐξελέγοντο δὲ διὰ τὸ ἄκρως τιμητικὸν τοῦτο λειτούργημα κόραι μεταξὺ τῶν καλῆς καταγωγῆς παρθένων ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἐπιμελουμένου τῆς πομπῆς. Σχετικῶς εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸν τὸ ἀνέκδοτον περὶ τῶν τυραννοκτόνων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ πρῶτος ἐθεώρησε βαρυτάτην προσβολὴν τὸ ὅτι οἱ τύραννοι Ἱππίας καὶ Ἵππαρχος ἀπέπεμψαν τὴν ἀδελφήν των θελήσασαν νὰ κανηφορήσῃ εἰς πομπήν τινα, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι δὲν ἐθεώρουν αὐτὴν ἀξίαν (*Θουκ.* ΣΤ, 56). Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν κανηφορήσασαν ἀπενέμοντο πλεῖσται τιμαί· ὄχι μόνον ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐτιμᾶτο διὰ ψηφίσματος τῶν πολιτῶν καὶ διὰ στεφάνου κισσοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, ἔπειτα μάλιστα ἀπὸ ἐπανειλημμένας κανηφορίας, ἐτιμᾶτο καὶ δι' ἀγάλματος ἀκόμη ἢ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἢ ἀπὸ τῶν συγγενῶν της. Κανηφόροι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς πομπὰς διαφόρων θεῶν, ὡς τῆς Ἀθηνᾶς (Παναθήναια, Πλυντήρια κλπ.), τοῦ Διονύσου (ἐν ἄστει Διονύσια), τοῦ Διός, τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσῖνι, τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος (Βραυρώνια), τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει κλπ. Ἔχομεν καὶ ἐν τῇ τέχνῃ παραστάσεις κανηφόρων, ὡς εἶναι χαλκοῦν ἀγαλμάτιον τῆς Φιλοῦς ἐκ Παιστοῦ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ πρὸ πάντων ἡ περίφημος πομπὴ τῶν κανηφόρων τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Κανηφόροι παρθένοι ἑκατέρωθεν βωμοῦ.
[Κατὰ παράστασιν πλινθίνης πλακὸς κοσμούσης ζωφόρον καὶ ἀποκειμένης ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου.]

κανθαρελλώδη (τὰ) (Agaricaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια ἐδωδίμων *μυκήτων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑμενομυκήτων*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον εἶδος, τὸ *κανθάριον* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

κανθαριδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

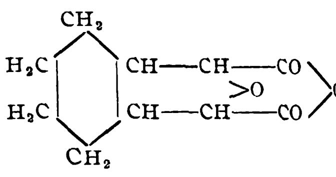

ἀποτελοῦσα τὸ δραστικὸν συστατικὸν τῶν κανθαρίδων ἢ ἱσπανικῶν μυιῶν. Λαμβάνεται δι' ἐκχυλίσεως τῶν κονιοποιηθέντων ἐντόμων δι' αἰθέρος ἢ χλωριοφορμίου ἢ ὀξικοῦ αἰθυλίου παρουσίᾳ θειικοῦ ὀξέος καὶ ἀκολούθου καθαρισμοῦ καὶ ἀνακρυσταλλώσεως. Ἀποτελεῖ ἀχρόους καὶ ἀόσμους πίνακας, ἔχει λίαν πικρὰν γεῦσιν, τήκεται εἰς 218°, εἶναι λίαν δυσδιάλυτος ἐν ὕδατι καὶ ὀλίγον διαλυτὴ εἰς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωριοφόρμιον καὶ τὸ ὀξικὸν αἰθύλιον, διαλύεται δ' εὐκόλως εἰς τὰ ἀλκάλια. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

—*[Φαρμ.]* Βλ. *κανθαρίς*.

κανθαριδιοῦχον *κολλώδιον* (Collodium Cantharidatum) *[Φαρμ.]*. Κολλώδιον περιέχον κανθαρίδας. Τοῦτο φερόμενον ἐπὶ τοῦ δέρματος μετὰ τὴν ἐξάτμισιν ἀφήνει ὑμένιον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου γίνεται ὁ ἐρεθισμός, σχηματιζομένων φυσαλλίδων. Δρᾷ ἀσφαλῶς καὶ ταχέως. Κ. Γ. Μ.

κανθαριδισμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*. Ἡ δηλητηρίασις τοῦ ὀργανισμοῦ ἡ προκαλουμένη ἐκ τῆς χρήσεως ἢ καταχρήσεως τῶν κανθαρίδων ἢ τῆς κανθαριδίνης. Τὰ συμπτώματα τῆς ὀξείας δηλητηριάσεως ἐκ τοῦ φαρμάκου τούτου εἶναι τὰ ἀκόλουθα: αἴσθημα καύσου εἰς τὸν στόμαχον, κεφαλαλγία, ἔμετοι, διάρροια· τὸ πρόσωπον ἀποβαίνει ἐρυθρόν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ στίλβοντες· τὰ οὖρα καθίστανται σπάνια, ὀλίγα καὶ αἱματηρά, ἡ δὲ οὔρησις δυσχερὴς καὶ ὀδυνηρά· ἐπακολουθεῖ δὲ παραλήρημα καὶ σπασμοί, καθὼς καὶ ἔντονος ἀφροδισιακὴ διέγερσις (σατυρίασις). Πλεῖσται ὅσαι περιπτώσεις δηλητηριάσεως ἀναφέρονται ἐκ τῆς παραλόγου χρήσεως τῶν κανθαρίδων ὡς φαρμάκου ἐξεγείροντος τὰς ἀφροδισίους διαθέσεις. Μ. Ν. Κ.

Κανθάριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σάμου ἀντικρύζον τὴν Ἰκαρίαν, ἧς ἀπέχει «ὀγδοήκοντα σταδίους (δηλαδὴ 8 μιλ.), ὅπερ ἐστὶ ἐλάχιστον δίαρμα τὸ μεταξὺ» (*Στράβ.* ΙΔ', 639, 16). Ὁ τοσοῦτος ἐπακριβὴς καθορισμὸς καθιστᾷ ἀναμφισβήτητον τὴν ταυτότητά του πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Δομένικος* (πλάτ. 37°41' Β, μῆκ. 26°37' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni islands and adjacent straits), ΝΔ. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Μαραθοκάμπου. Σ. Ε. Λ.

κανθάριον (τὸ) (Cantharellus) *[Βοτ.]*. Γένος *μυκήτων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγαρικωδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα εἶναι: *κανθάριον τὸ ἐδώδιμον* (Cantharellus cibarius), βρώσιμος μύκης μὲ χρῶμα κιτρινωπὸν καὶ λευκὴν σάρκα· *κανθάριον τὸ χρυσοειδὲς* (Cantharium aurantiacus) μὲ χρυσοειδῆ σάρκα. Κ. ΠΑΠ.

κανθαρὶς (ἡ) (Cantharis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυζητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τηλεφοριδῶν*. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου φέρουσι τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Σῶμα ἐπίμηκες, κυρτόν, κεραίας ἐπιμήκεις, οὐχὶ διωγκωμένας κατὰ τὸ ἄκρον των, κεφαλὴν τριγωνικὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, βαθέως ηὐλακωμένην περὶ τὸ μέσον καὶ κατὰ τὴν βάσιν της, προθώρακα στενούμενον κατὰ τὸ κατώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἐνίοτε αἰχμηρὸν κατὰ τὰ πλάγια τοῦ προσθίου τμήματός του, ἔλυτρα καλύπτοντα ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κοιλίαν, τοὺς πόδας ἐπιμήκεις, ἀπολήγοντας εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις. Ὁ χρωματισμός των γενικῶς εἶναι σκοτεινὸς μὲ ποικιλοχρόους ἀποχρώσεις. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κανθαρὶς ἡ φαρμακευτικὴ* (Cantharis officinalis). Αὕτη ἔχει μῆκος 14—25 χιλιοστομέτρων καὶ συνήθως ἔχει χρῶμα κυανοϋποπράσινον μὲ χρυσοκιτρίνας ἀποχρώσεις καὶ μελανοϊώδη τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν καὶ τῶν ποδῶν των. Ἀπαντᾷ

Digitized by Google

πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀναφαίνονται κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον καὶ κυρίως ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἐνίοτε ἐμφανίζονται κατὰ πολυπληθῆ σμήνη ἐπ' αὐτῶν καὶ κατατρώγουσι τὰ φύλλα καὶ τοὺς νεαροὺς κλάδους. Ἡ παρουσία τῶν ἐντόμων τούτων μακρόθεν γίνεται αἰσθητὴ ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ὀσμῆς, ἣν ἀναδίδουσι. Τὰ ἤθη τῶν ἐντόμων τούτων ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἐμελετήθησαν ὑπὸ διαφόρων φυσιοδιφῶν λόγῳ τῶν ἐπισπαστικῶν ἰδιοτήτων ἃς ἔχουσιν.

Ἡ θήλεια ἐναποθέτει ἐντὸς τῆς γῆς τὰ ᾠά της, ἅτινα εἶναι πολυαριθμότατα, καὶ ἐξ ἑκάστου ἐκκολάπτεται κάμπη ἑξάπους, μὲ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπίων, χρώματος φαιοῦ. Μετὰ 5—6 ἡμέρας ἡ κάμπη ἀλλάσσει δέρμα καὶ μεταμορφοῦται εἰς μικρὸν λευκὸν σκώληκα, ἑξάπουν, ὅστις τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκ μέλιτος. Τέλος μετὰ δύο ἔτι μεταμορφώσεις εἰσδύει ἐντὸς τῆς γῆς, ὅπου μετά τινας ἡμέρας μεταμορφοῦται εἰς ψευδονύμφην παρεμφερῆ πρὸς τὴν νύμφην τῆς μυίας. Ἡ ψευδονύμφη αὕτη παραμένει ἀκίνητος καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξαπολύει, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀγνώστων ἔτι αἰτίων, σταγόνας διαφανοῦς, ὑαλώδους ὑγροῦ. Κατὰ τὸ ἐπερχόμενον ἔαρ ἡ ψευδονύμφη θραύει τὸ περιβάλλον τὸ σῶμα αὐτῆς μεμβρανῶδες χιτώνιον καὶ ἀναφαίνεται ἡ προνύμφη, ἥτις ἔχει χρῶμα λευκόν, μορφὴν σκωληκοειδῆ καὶ ὑποτυπώδεις πόδας. Μετὰ 15 ἡμέρας ἡ προνύμφη, μεταμορφοῦται εἰς νύμφην καὶ μετὰ πάροδον 20 περίπου ἡμερῶν εἰς τέλειον ἔντομον. Δ. Ν. Π.

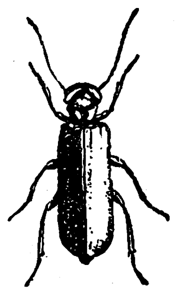

Κανθαρὶς ἡ φαρμακευτική.

—[*Φαρμ.*]. Αἱ ὡς δρόγη χρησιμεύουσαι *κανθαρίδες* εἶναι τοῦ εἴδους Lytta vesicatoria, καλοῦνται δὲ καὶ *ἱσπανικαὶ μυῖαι*. Ἐν χρήσει εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἦσαν καὶ ἄλλαι κανθαρίδες τοῦ γένους Mylabris, ὡς ἡ Mylabris Cichorii, Mylabris variegata κτλ. Αἱ κανθαρίδες συλλέγονται πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὅτε, λόγῳ τοῦ ψύχους τῆς νυκτός, εἶναι ἀνίκανοι πρὸς πτῆσιν. Πρὸς τοῦτο στρώννυνται κάτωθεν τῶν δένδρων σινδόναι, ἐφ' ὧν καταπίπτουσιν αὗται σειομένων τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Ἀκολούθως φονεύονται ῥαντιζόμεναι δι' ὄξους, αἰθέρος, διθειάνθρακος ἢ χλωροφορμίου, ξηραίνονται μακρὰν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὑγρασίας καὶ φυλάσσονται ἐντὸς λευκοσιδηρῶν κυτίων ἢ ἐντὸς φιαλῶν ἑρμητικῶς κλειομένων. Κονιοποιούμεναι δίδουν πρασινοκιτρίνην κόνιν, χαρακτηριζομένην ἐκ τῶν ἐλύτρων καὶ τῶν κυττάρων, ἅτινα εἶναι πλούσια εἰς ἔλαιον. Κατὰ τὴν κονιοποίησιν δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ εἰσπνοὴ τῆς κόνεως αὐτῶν δι' ἐμφράξεως τῶν ῥωθώνων διὰ βάμβακος καὶ νὰ προφυλάσσωνται οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ διοπτρῶν. Αἱ κανθαρίδες ἔχουν ὀσμὴν ναρκωτικήν, δυσάρεστον, ὑπομιμνήσκουσαν τὴν τῶν οὔρων τῶν μυῶν, γεῦσιν δὲ καυστικὴν καὶ δριμυτάτην. Περιέχουν 0.8—1% κανθαριδίνην, ῥητινώδεις, κηρώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας, οὐρικὸν ὀξύ, ὀξικὸν ὀξύ, φωσφορικὰ ἅλατα ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου καὶ 12% πρασίνου, μὴ πτητικοῦ καὶ μὴ ξηραινομένου, ἐλαίου. Ἡ δρόγη αὕτη, ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς ἐν χρήσει, ἐδίδετο ἐξωτερικῶς ὡς ἐπισπαστικὸν καὶ ἐσωτερικῶς ἐπὶ νοσημάτων τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων, βρογχίτιδος, ἀρθρίτιδος, ὡς διουρητικὸν καὶ ὡς ἀφροδισιακὸν φάρμακον. Ἐπίσης ἔχαιρεν ἰδιαιτέρας παρὰ τῷ λαῷ φήμης ὡς φάρμακον κατὰ τῆς λύσσης. Οὕτως, εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μονῆς τῆς Φανερωμένης, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐχρησιμοποίουν ὡς ἀλεξιτήρια κατὰ τῆς λύσσης τὰς κανθαρίδας τοῦ εἴδους Mylabris cichorii. Ἤδη ἡ δρόγη χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ μόνον ἐξωτερικῶς καὶ δὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν διαφόρων φαρμακοτεχνικῶν σκευασμάτων της, ὡς εἶναι ἡ ἀλοιφή, τὸ ἔμπλαστρον, τὸ κολλώδιον, τὸ βάμμα καὶ τὸ ἔλαιον τῶν κανθαρίδων. Ἡ χρῆσις τῶν κανθαρίδων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἀφροδισιακοῦ, ἐκτρωτικοῦ φαρμάκου, ὡς καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν λυσσοδήκτων ὑπῆρξεν αἰτία πλείστων δηλητηριάσεων. Κ. Γ. Μ.

—[*Ἰατρ.*] Αἱ *κανθαρίδες*, τιθέμεναι ἐπὶ τοῦ δέρματος ὑπὸ μορφὴν κόνεως, προκαλοῦσι, μετὰ πάρελευσιν 3—4 ὡρῶν ἐπαφῆς, αἴσθησιν καύσου ἀλγεινοῦ· περὶ δὲ τὴν 7ην ὥραν τὸ δέρμα ἄρχεται ἐμφανίζον φυσαλίδας, αἵτινες μικρὸν κατὰ μικρὸν συνενοῦνται εἰς ἑνιαίαν φλύκταιναν πεπληρωμένην κιτρίνου ὀροϊνώδους ὑγροῦ περιέχοντος ποσότητά τινα κανθαριδίνης. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ῥῆξιν τῆς φυσαλίδος παραταθῇ ἡ ἐπαφὴ τῆς κανθαρίδος ἐπὶ γυμνοῦ ἤδη ἐπιδερμίδος δέρματος, ἡ ἐπιφάνεια αὕτη τοῦ δέρματος ἐξελκοῦται. Ἀπορροφηθεῖσα ἡ κανθαριδίνη ὑπὸ τοῦ δέρματος ἢ ἐσωτερικῶς ληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ στόματος δύναται νὰ προκαλέσῃ τοξικὰ φαινόμενα ἀπολήγοντα εὐκόλως εἰς τὸν θάνατον· ἐὰν ὅμως ἡ δόσις τῆς κανθαριδίνης εἶναι πολὺ μικρά, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 5—10 σταγόνας βάμματος κανθαρίδων, παρατηρεῖται ἐκ ταύτης διούρησις, ἕνεκα δὲ τούτου ἐδοκιμάσθη τὸ φάρμακον κατὰ τῆς ὀξείας νεφρίτιδος.

Τοξικότης. Ἡ κανθαριδίνη αὐξανομένη μικρὸν τὴν δόσιν, ἢ ὑπαρχούσης ἀτομικῆς τινος προδιαθέσεως ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ὡς λ. χ. παλαιὰ νεφρῖτις, ἀποβαίνει βίαιον δηλητήριον· δόσις δὲ 2 γραμ. κόνεως κανθαρίδων προκαλεῖ τὸν θάνατον. Ἡ τοξικὴ ἐπίδρασις τοῦ φαρμάκου ἀσκεῖται κυρίως ἐπὶ τῶν νεφρῶν, διὰ τῶν ὁποίων συντελεῖται ἡ ἀπέκκρισις τῆς κανθαριδίνης. Παρατηρεῖται δ' ἐκ τούτου φλεγμονὴ καὶ βαθμός τις νεφρίτιδος, ἀνάλογος πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐκδορίου. Τὰ οὖρα ἀποβαίνουσι βαθύχροα, ἐνίοτε αἱματηρὰ καὶ συχνάκις λευκωματοῦχα· σχεδὸν πάντοτε ὑπάρχει ὀλιγουρία μέχρι καὶ τελείας ἀνουρίας. Ἀναπτύσσεται ὡσαύτως φλεγμονὴ τῆς κύστεως μετὰ κυστικοῦ τεινεσμοῦ, πριαπισμὸς καὶ ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας. Ἐὰν δὲ ἡ δόσις τῆς κανθαριδίνης εἶναι ἀνωτέρα τοῦ 0,01 ἑκ., παρατηροῦνται ἐπὶ πλέον ἔμετοι, κενώσεις βλεννοαιματηραί, ἐπιτάχυνσις τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῆς ἀναπνοῆς, γενικὴ ἔκλυσις τῶν δυνάμεων καὶ κατάπτωσις καὶ τέλος ὁ θάνατος ἐξ ἐπισχέσεως τῆς ἀναπνοῆς.

Χρῆσις. Αἱ κανθαρίδες χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπίσπασιν ἔντονον, ἀποτελοῦσαι τὸ δραστικὸν στοιχεῖον τῶν ἐκδορίων. Ἐσωτερικῶς ἐχορηγήθη τὸ βάμμα τῶν κανθαρίδων εἰς μικροτάτην δόσιν ἐπὶ ὀξείας ἐπιθηλιακῆς νεφρίτιδος καὶ ἐπὶ παραλύσεως τῆς κύστεως· ἐν τούτοις δέον νὰ ἀποφεύγωμεν ἀπολύτως τὴν ἐσωτερικὴν χρῆσιν τοῦ φαρμάκου. Ἰδίᾳ δὲ φευκτέα ἡ ἐπίθεσις ἐκδορίου ἢ ἡ ἐσωτερικὴ χορήγησις οἱασδήποτε σκευασίας κανθαρίδων ἐπὶ ἀτόμων, τῶν ὁποίων οἱ νεφροὶ λειτουργοῦσι πλημμελῶς, ἐπὶ τοξαιμίας ἐκ διαφόρων λόγων προερχομένης (οὐραιμία, διάφοροι πυρεξίαι κλπ.), ἐπὶ καχεξίας ἐν γένει, ἐπὶ διφθερίτιδος καὶ ἐπὶ παραληρήματος. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—**κανθαρίδων ἀλοιφὴ** (Unguentum Cantharidis) [*Φαρμ.*]. Σκευάζεται ἐκ 3 μ. ἐλαίου κανθαρίδων καὶ 2 μ. κιτρίνου κηροῦ. Εἶναι ὑποπράσινος, ἐχρησίμευε δὲ παλαιότερον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐκδορίων πρὸς διατήρησιν τῆς ἐμπυήσεως. Εἶναι ἐπικίνδυνος ὡς προκαλοῦσα εὐκόλως λευκωματουρίαν. Κ. Γ. Μ.

—**κανθαρίδων ἔμπλαστρον κοινὸν** (Emplastrum Cantharidum ordinarium) [*Φαρμ.*]. Σκευάζεται ἐκ 2 μ. κόνεως κανθαρίδων μεθ' 1 μ. ἐλαίου, ἅτινα ζυμοῦνται ὁμοῦ καὶ φέρονται ἐπί τινα χρόνον ἐν ἀτμολουτρῷ, ἀκολούθως δὲ προστίθενται 4 μ. κηροῦ κιτρίνου καὶ 1 μ. τερεβινθίνης καὶ τήκονται ὅλα ὁμοῦ. Τὸ οὕτω παρασκευασθὲν μεῖγμα ἐπιστρώνυται ἐπὶ ὀθονίων. Τὸ ἔμπλαστρον τοῦτο δὲν προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ ἀσθενῶς μόνον. Δρᾷ μετὰ πάροδον 2—4 ὡρῶν ἐντόνως, προκαλοῦν ἐρυθρότητα τοῦ δέρματος καὶ πόνους καυστικούς, ἐὰν δὲ παραμείνῃ 8—12 ὥρας σχηματίζονται φυσαλλίδες ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἐὰν ἐπιζητῆται ταχυτέρα δρᾶσις τοῦ ἐμπλάστρου, ἐπιχρίεται τὸ δέρμα προηγουμένως δι' ἐλαίου. Χρησιμεύει ἐπὶ νευραλγιῶν καὶ ἰσχιάδος, ἀναγράφεται δὲ ἑκάστοτε τὸ μέγεθος τοῦ χρησιμοποιηθησομένου ἐμπλάστρου. Ὅταν ἐπιζητῆται ἐντονώτερος ἐρεθισμὸς μακρᾶς διαρκείας, χρησιμοποιεῖται τὸ ἔμμονον ἔμπλαστρον τῶν κανθαρίδων (Emplastrum Cantharidis perpetuum s. Janini). Τοῦτο περιέχει μικροτέραν ποσότητα κανθαριδίνης καὶ διαφόρους ῥητίνας, χρησιμεύει δὲ ἐπὶ νευραλγιῶν, ἰσχιάδος, παθήσεων τῶν ὤτων, ῥευματισμῶν κλπ. Κ. Γ. Μ.

— **κανθαρίδων βάμμα** (Tinctura Cantharidis) [*Φαρμ.*]. Λαμβάνεται διὰ κατεργασίας 1 μ. κανθαρίδων μετὰ 10 μ. οἰνοπνεύματος. Εἶναι ὑγρὸν κιτρινοπράσινον. Παλαιότερον ἐχορηγεῖτο καὶ ἐσωτερικῶς, ἤδη μόνον ἐξωτερικῶς δι' ἐπιχρίσεις ἢ ἐντριβὰς ἐπὶ ἀλωπεκίας ἢ πρὸς παρασκευὴν ἀλοιφῶν ἐρεθιστικῶν. Κ. Γ. Μ.

— **κανθαρίδων ἔλαιον** (Oleum cantharidatum) [*Φαρμ.*]. Ὑγρὸν πρασινοκίτρινον, λαμβανόμενον διὰ κατεργασίας κανθαρίδων μετ' ἐλαίου. Χρησιμεύει μόνον ἢ πρὸς παρασκευὴν ἀλοιφῶν ἐρεθιστικῶν τοῦ δέρματος. Κ. Γ. Μ.

Κανθαρίων. Ἀρκὰς πολεμιστὴς αὐτομολήσας πρὸς τοὺς Ἠλείους κατά τινα τῶν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν ἀγῶνα. Μετὰ τὸν πόλεμον κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, ὁπόθεν ἐξεδόθη εἰς τοὺς Ἀρκάδας, θείᾳ ἐντολῇ, ἐπειδὴ εἶχε διέλθει φέρων λείαν ἀπὸ τοῦ ἀβάτου τοῦ Λυκαίου ὄρους (*Πλούταρχ. Ἑλλην. Ζητημ.* 39). —Π.

κάνθαρος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην ὁ *κάνθαρος* εἶναι εἶδος ποτηρίου μὲ χαμηλὴν βάσιν καὶ μεγάλας λαβάς. Μὲ τοιοῦτον ποτήριον ἀνὰ χεῖρας παρίσταται συνήθως ὁ Διόνυσος.

Κατ' ἐπέκτασιν τὸ ὄνομα *κάνθαρος* ἐδόθη καὶ εἰς ἀναβρυτήρια μαρμάρινα ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης, τὰ ὁποῖα εἶχον τὸ σχῆμα τοιούτου ποτηρίου. Τοιαῦτα εὑρέθησαν ἐν Πομπηΐᾳ.

Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους *κάνθαροι* ἐκαλοῦντο: 1) Αἱ ἐν σχήματι λεκάνης κρῆναι αἱ εὑρισκόμεναι ἔξω τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ χρησιμεύουσαι πρὸς πλύσιν τῶν χειρῶν καὶ τοῦ προσώπου τῶν Χριστιανῶν τῶν μεταβαινόντων διὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς θείας λειτουργίας. Αἱ κρῆναι αὗται εἶναι γνωσταὶ συνήθως καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *φιάλαι* (βλ. λ.). 2) Τὰ δοχεῖα τὰ χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν θείαν εὐχαριστίαν καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τοὺς ἀρχαίους κανθάρους. Τοιαῦτα ὑάλινα ἢ καὶ ἐκ μετάλλου διεσώθησάν τινα εἰς εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα. Α. Ξ.

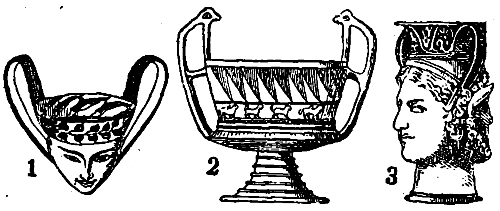

Κάνθαροι.
[1 καὶ 3=Ἑλληνικοί, 2=Ἐτρουσκικός.]

κάνθαρος (ὁ) (κοιν. *μαοῦνα τῆς φαγάνας*). Εἰδικῆς κατασκευῆς φορτηγίς, ἔχουσα τὸ σκάφος της ὑδατοστεγὲς παντοῦ πλὴν τοῦ κύτους της, ὅπερ δίφυλλον ἔχει πυθμένα ἀνοίγοντα κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ κλείοντα ἐπὶ γιγγλυμῶν καὶ δι' ἁλύσεων. Συνήθως ἀτμήλατος, δέχεται ἐν τῷ κύτει τὰ ὑπὸ τῆς βυθοκόρου ἀνασυρόμενα προϊόντα τῆς ἐκσκαφῆς τοῦ λιμένος, διὰ νὰ τὰ χύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀνοιγομένου τοῦ πυθμένος τοῦ κύτους, ἐκτὸς τοῦ λιμένος. Εἰς τὸν Πειραιᾶ ὀνομάζεται ὁ κάνθαρος καὶ «προφήτης-σαλιάρης» ἀπό τινος τοιούτου ἀτμοκινήτου ὀνομαζομένου «Προφήτου» ἀπὸ τῆς φερωνύμου νησῖδος, παρ' ἣν ἀπερρίπτοντο τὰ βυθοκορήματα καὶ ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ ὃν πολὺν ἀφίνεν ἡ αὔλαξ του. Σ. Ε. Λ.

Κάνθαρος, ἢ **Κανθάρου λιμὴν** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ τμῆμα τοῦ Μεγάλου λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τὸ περιλαμβανόμενον δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι, ἀπὸ τοῦ Ἀλκίμου μέχρι τοῦ σημερινοῦ τελωνείου (κατὰ τὴν συνοικίαν «Ξαβερίου» καὶ «Μανήνα»). Ὁ Δαϊρπφελδ καὶ κατόπιν ἐκτενέστερον ὁ Βάξμουτ ὑπεστήριξαν, ὅτι ἡ ὀνομασία Κάνθαρος πρέπει νὰ γενικευθῇ δι' ὅλον τὸν Μέγαν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, καὶ οὐχὶ μόνον διὰ τὸ ἀνωτέρω τμῆμα, λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τοῦ σχήματος αὐτοῦ πρὸς τὸ ὁμώνυμον ἀγγεῖον. Κατὰ τὴν σκαφὴν πρὸς θεμελίωσιν τοῦ τελωνείου Πειραιῶς τῷ 1834 εὑρέθησαν ἐν Κανθάρῳ ἰσχυρὰ τείχη ἀρχαῖα, πολλαὶ λίθιναι ἄγκυραι καὶ ἴχνη νεωσοίκων, ἔτι δὲ αἱ περὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων ἐπιγραφαί, ἐκδοθεῖσαι εἶτα ὑπὸ τοῦ Boeckh, ἐξ ὧν μανθάνομεν, ὅτι ἐκ τῶν 372 νεωσοίκων τοῦ Ἀττικοῦ ναυστάθμου ὁ Κάνθαρος περιελάμβανεν 94. Ὁ Κάνθαρος σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγκυροβόλιον ἱστιοφόρων μὲν κατὰ τὴν συνοικίαν «Μανήνα», πολεμικῶν δ' ἐνίοτε κατὰ τὴν ἀκτὴν «Ξαβερίου». Α. Σ. Χ.

Κάνθαρος.—1) Ἀττικὸς ποιητὴς κωμῳδιῶν, ζήσας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τὰς ὁποίας ἔγραψε δὲν γνωρίζομεν εἰμὴ τοὺς ἑξῆς μνημονευομένους τίτλους: «Μήδεια», «Τηρεύς», «Μύρμηκες», «Ἀηδόνες» καὶ «Συμμαχία». Τῶν κωμῳδιῶν τούτων πᾶσαι, πλὴν τῆς τελευταίας, ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν.

— 2) Χαλκουργὸς ἐκ Σικυῶνος, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἐν τῷ δευτέρῳ ἀλφαβητικῷ καταλόγῳ καὶ ζήσας μεταξὺ τοῦ 300—250 π. Χ. Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν χαλκουργῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Εὐτυχίδῃ. Ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφέρονται δύο ἔργα του ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἀνδριὰς τοῦ Αἰγείρας Κρατίνου, νικητοῦ εἰς ἀγῶνα πάλης παίδων, καὶ τοῦ Ἀλεξινίκου τοῦ Ἠλείου ὀλυμπιονίκου. Ἐπίσης παρὰ τοὺς ἐν Θήβαις Ἁγίους Θεοδώρους ἀνευρέθη βάθρον ἀνδριάντος Θοινίου παιδός, ὅστις ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς εἶχε ποιηθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ν. Α.

κάνθαρος (ὁ) (Cantharus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαριδῶν*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἰχθύος τούτου εἶναι: σῶμα μετρίου μήκους, ῥάχις αἰσθητῶς κυρτή, κεφαλὴ μεγάλη ἀπολήγουσα εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ στρογγύλοι,

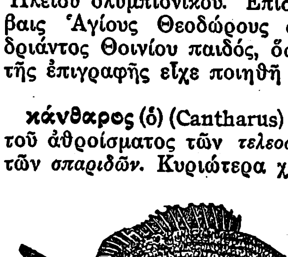

Κάνθαρος ὁ ἑλληνικός.

Digitized by Google

βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ἀνεπτυγμένα, στηθιαῖα πτερύγια ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα, κοιλιακὰ μᾶλλον μικρά, ἑδραῖον ἐπιμηκέστατον, ραχιαῖον ὑψηλόν, ἐπίμηκες καὶ πολυακανθωτὸν καὶ οὐραῖον πλατὺ καὶ διχιδές. Οἱ κάνθαροι εἶναι ἰχθύες σαρκοφάγοι καὶ ἀδηφαγώτατοι. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κάνθαρος ὁ ἑλληνικὸς* (Cantharus graecus, κοιν. *σκάθαρος* ἢ *σκαθάρι*). κοινότατος ἰχθὺς τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Τὸ κρέας του εἶναι λευκόν, ἐλαφρὸν καὶ νοστιμώτατον. Δ. Ν. Π.

— **κάνθαρος** (ὁ) (Cantharus) [Ζωολ.]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τερηδονιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μὲ κόγχην μετρίου μεγέθους, βουκινόμορφον, φέρουσαν διωγκωμένας ἐπιμήκεις περιελίξεις, μὲ ἄνοιγμα κόγχης εὐμέγεθες, ᾠοειδές, ἐσχισμένον βαθέως κατὰ τὸ ἄκρον του, μὲ ἐξωτερικὰ τοιχώματα κοκκώδη καὶ ἐσωτερικὰ ἐλαφρῶς ὀδοντωτά, καὶ κορυφὴν περιεστραμμένην καὶ εἰς αἰχμὴν ἀπολήγουσαν. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἀντίλλας, τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τὰς Ἰαπωνικὰς θαλάσσας καὶ τὰς Φιλιππίνας. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *κάνθαρος ὁ ποικιλόχρους* (Cantharus versicolor), ὅστις ἀπαντᾷ παρὰ τὰς Φιλιππίνας νήσους, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα ἐξωτερικῶς φαιόλευκον μὲ κυανᾶς ἀποχρώσεις καὶ ἐσωτερικῶς ἐρυθροειδές. Δ. Ν. Π.

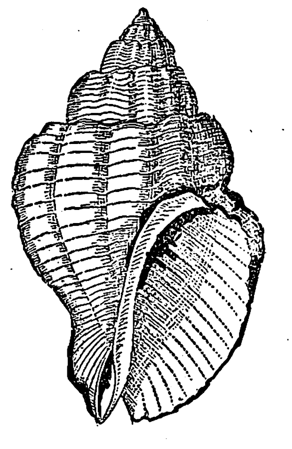
Κάνθαρος ὁ ποικιλόχρους.

Κανθαρώλεθρον [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Κοίλη τις τοπωνυμία τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου παρὰ τὴν Ὄλυνθον, ἐπὶ τοῦ Τορωναίου κόλπου, λαβοῦσα τὸ ὄνομα κατὰ τὸν Στράβωνα (VII, 330, 30), διότι τὸ «ζῷον ὁ κάνθαρος τῆς πέριξ χώρας γενόμενος, ἡνίκα ψαύσῃ τὸ χωρίον ἐκεῖνο διαφθείρεται». Α. Θ. Σ.

κανθήλιον (τό)· σάγμα ὑποζυγίου, σαμάρι || (ναυτ.) κοιν. *φοῦσκες*: 1) Τὰ ἐπικαλύπτοντα τοὺς τροχοὺς τροχηλάτων πλοίων ὑπερστεγάσματα, πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν, κατασκευαζόμενα δὲ ἐξωτερικῶς τοῦ σκάφους καὶ ἐφ' ἑκατέρας τῶν πλευρῶν τοιούτου πλοίου. 2) Ἡμιπυργικὰ κατασκευάσματα ἑκατέρωθεν τῆς ἄβακος τῶν παλαιῶν πολεμικῶν ἱστιοφόρων· ἐντὸς τῶν τοιούτων κανθηλίων τῆς πρύμνης κατεσκευάζοντο τὰ ἀφοδευτήρια τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

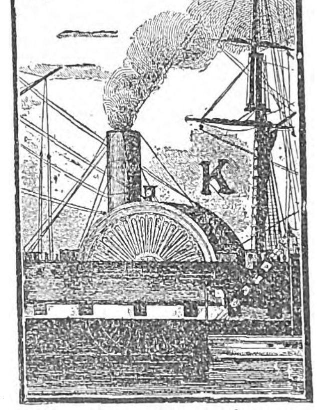

Κανθήλιον τροχοφόρου πλοίου (Κ).

κανθήλιος (ὁ)· ἀρχ., ὄνος || μεταφ. ἀνόητος, ὁ βραδὺς τὸν νοῦν.

κανθιονέρο *μουζικὰλ* (Cancionero musical). Μουσικὴ ἀνθολογία τῆς Ἱσπανίας περιέχουσα ἐν χειρογράφῳ μέγαν ἀριθμὸν συνθέσεων τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἡ συλλογὴ αὐτή, γενομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἱσπανοῦ μουσουργοῦ Ζουὰν ντὲλ *Ἐντσίνα* (βλ.λ.), εἶναι μεγίστης σημασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱσπανικῆς μουσικῆς. Τὰ ἐν τῇ συλλογῇ ἔργα (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μπαλλάνται καὶ βιλλάντσικος) ἀνήκουν εἰς τοὺς μουσουργούς: Ζουὰν ντὲλ Ἐντσίνα, Μιλλάν, Ἐσκομπάρ, Μοντεχάρ, Πενιαλόζα, Ἐσπινόζα, Μπανταχὸθ (Badajoz), Μαρτινέθ, Ἀσκάνιο κ.λ.π. Τὰ ἀρχαιότερα καὶ ἀνώνυμα ἐκ τῶν ᾀσμάτων τούτων ὁ Οὔγος Ρίμανν ἀνάγει εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν τροβαδούρων (βλ. καὶ *Ἱσπανία [Μουσ.]*). Γ. Σ.

κανθόκαμπτος (ὁ) (Canthocamptus) [Ζωολ.]. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κωπηπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἁρπακτιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἐξ ὧν γνωστότερον ὁ *κανθόκαμπτος ὁ σταφυλῖνος* (Canthocamptus staphylinus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κανθοπλασία (ἡ), ἢ *κανθοτομία* [Ἰατρ.]. Ἡ κατὰ τοὺς κανθοὺς καὶ δὴ τὸν ἔξω τοιοῦτον ἐκτελουμένη ἐγχείρησις. Κατ' αὐτὴν τέμνεται ὁ ἔξω κανθός, πρὸς ἐπιμήκυνσιν τῆς βλεφαρικῆς σχισμῆς. Ἡ τομὴ εἶναι ἁπλῆ *(κανθοτομία)* ἢ μετ' αὐτὴν γίνεται ραφὴ τοῦ ἐπιπεφυκότος τοῦ βλεφάρου μετὰ τοῦ δέρματος, μετὰ ἢ ἄνευ παρενθέσεως δέρματος ἐκ τῆς κροταφικῆς χώρας κ.τ.λ. *(κανθοπλασία)*. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐνδείκνυται διὰ πᾶσαν στένωσιν τῆς σχισμῆς τῶν βλεφάρων. Αἱ στενώσεις αὗται στενοχωροῦσι τὸν βολβόν, παρεμποδίζουσι τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιπεφυκιτίδων ἢ παρέχουν πράγματα κατὰ τὰς ἐγχειρήσεις καταρράκτου εἰς ἄτομα παρουσιάζοντα ἐνδόφθαλμον ἢ σχετικὴν μικροφθαλμίαν, κ.τ.λ. Ἄλλαι ἐνδείξεις τῆς κανθοπλασίας εἶναι ὁ βλεφαρόσπασμος, τὸ ἀγκυλοβλέφαρον κ.τ.λ. Α. Γ.

Κάνθος [Μυθ.]. —1) Υἱὸς Κανήθου τοῦ ἐκ Κηρίνθου τῆς Εὐβοίας, ἔγγονος τοῦ Ἄβαντος, μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἀπέθανεν ἐν Κολχίδι κατά τινα μάχην, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰαζύγων, φέρεται δὲ ὡς ἐπώνυμος ἥρως τῆς ἐν Χαλκιδικῇ πόλεως Ἀκάνθου. —2) Υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου, σύζυγος τῆς Δαναΐδος Εὐρυδίκης, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατὰ τὸν μῦθον ἐφονεύθη. —Π.

κανθὸς (ὁ) [Ἀνατομ.]. Αἱ γωνίαι, ἃς σχηματίζουσι τὰ ἐλεύθερα χείλη τῶν βλεφάρων, ἑνούμενα ἀλλήλοις κατὰ τὰ ἄκρα, καλοῦνται *ἔσω* καὶ *ἔξω κανθός*. Ὁ ἔξω κανθός, ἀνοικτῶν ὄντων τῶν βλεφάρων, κεῖται 4—6 χλμ. ὑψηλότερον τοῦ ἔσω κανθοῦ, κλειομένων δὲ τῶν βλεφάρων κατέρχεται εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον. Ι. Π.

κανθὸς (κοιν. *ὁ ἀγαθὸς*) [Ναυτ.]. Γενικῶς

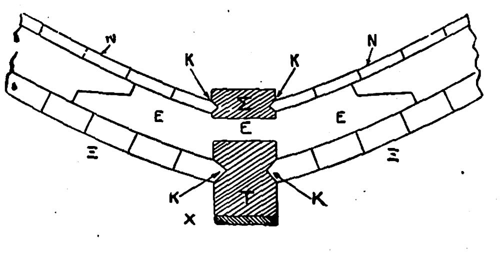

Κανθὸς τρόπιδος καὶ ἐσωτροπίου.
[Τ=Τρόπις. Χ=Χέλυσμα. Ε=Ἕδρα νομέως. Ξ=Ἐξωτερικὴ ἐπένδυσις. Κ=Κανθός. Ν=Ἐντερόνεια.]

πᾶσα ἐντομὴ εἰς ξύλον, προωρισμένη νὰ δεχθῇ τὸν κρόταφον ξύλου, ἅτινα θέλουσι συνδεθῆ συμβλητῶς πρὸς ἐκεῖνο. Εἰδικώτερον παραμήκης τριγωνικῆς τομῆς γλυφή, κατασκευαζομένη ἐπὶ τῶν πλαγίων ἐπιφανειῶν τῆς τρόπιδος, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ προσαρμογὴν τῶν ἐπηγκενίδων τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβλήματος τοῦ σκάφους· τοιοῦτοι κανθοὶ κατασκευάζονται καὶ ἐπὶ τῆς στείρας καὶ τοῦ ποδοστήματος. Σ. Ε. Λ.

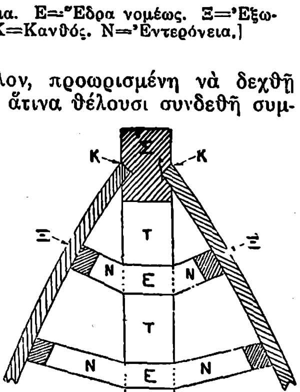

Κανθὸς στείρας.
[Σ=Στεῖρα. Κ=Κανθός. Ξ=Ἐξωτερικὴ ἐπένδυσις. Τ=Τρόπις (ἢ ἐσωτρόπιον). Ν=Νομεὺς ἢ ἔγκοιλον. Ε=Ἕδρα νομέως ἢ ἐγκοιλίου.]

κανθοτομία (ἡ)· βλ. *κανθοπλασία*.

κάνθων (ὁ) [Ἀρχ.]. Μέγας φορτηγὸς ὄνος, ἄλλως *κανθήλιος* καλούμενος.

Κάνι (Cani-rocks) [Παραλ. Γεωγρ.]. Ἐπικινδυνωδέστατον ζεῦγος βραχονησίδων τῆς ἀκτῆς τῆς Τύνιδος (πλάτ. 37° 21' Β, μήκ. 10° 07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia) εἰς 5 μίλλ. Β.ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ζεμπίμπ. Ἀραβιστὶ ὀνομάζεται ταυτοσήμως *Κέλμπ* (=κύων). Τὸ αὐτὸ δὲ ὄνομα εἶχε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· διότι τὴν ὀνομάζει μὲν ὁ Πτολεμαῖος *Δρακόντιος νῆσος* (Δ, γ, 14, ἔκδ. Nobbe), πλὴν Στέφανος ὁ Βυζάντιος τονίζει: «Δράκοντος νῆσος Λιβύης ὡς Πολυΐστωρ ἐν τρίτῳ Λιβυκῶν· Κυνῶν νῆσος, Λιβύης νῆσος· Ἀλέξανδρος Λιβυκῶν τρίτων». Ἔχει φάρον ἐντατικώτατον (25 μίλλ. αἰθρίας) ζεύγους λευκῶν ἐκλάμψεων. Σ. Ε. Λ.

Κάνι [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Κλειτορίας τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 173.

κανὶ (τό)· βλ. *καννί*.

κάνια (ἰσπ. caña=κάλαμος) [Χημ. Τροφ.]. Ἀλκοολοῦχον ποτόν, παρασκευαζόμενον ἐκ τοῦ σακχαροκαλάμου, συγγενὲς πρὸς τὸ ρούμιον. Σ. Γ.

Κανιὰ (Cagnat), *Ρενέ*. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἐπιγραφολόγος, ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1852. Εἰσῆλθεν ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ κολλέγιον Στανισλάου (1879), ἔπειτα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ρωμαϊκῆς ἐπιγραφικῆς καὶ ἀρχαιολογίας εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἐγένετο μέλος πλείστων ἀρχαιολογικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν Ἀκαδημιῶν. Ἐκ τῶν ἔργων του σημαντικώτερα εἶναι: «De Municipalibus et provincialibus militiis in imperio romano» (Παρίσιοι, 1880), «Ἱστορικὴ μελέτη ἐπὶ τῶν ἐμμέσων φόρων παρὰ τοῖς Ρωμαίοις μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων» (1882), «Ἐπιγραφικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ ἐξερευνήσεις ἐν Τύνιδι» (1883), «Ἡ Ρωμαϊκὴ στρατιὰ τῆς Ἀφρικῆς» (1892) κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κάνιανη, *Ἄνω*— [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος, ἤδη καλούμενον *Οἰνοχώριον* (βλ. λ.).

— **Κάνιανη**, *Κάτω*— [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος, ἤδη καλούμενον *Ἀποστολιᾶς* (βλ. λ.).

Κανιὰρ (Canar) [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου, κειμένη εἰς ὕψος 3,140 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει μεταλλεῖα χρυσοῦ, πλατίνης καὶ θείου. Κάτ. 3,500. Μ. Ν. Δ.

— **Κανιὰρ** Canar) [Γεωγρ.]. Νομὸς τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, ὀρεινὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πλουσιώτατος ὅμως εἰς ἀνεκμετάλλευτα μεταλλεῖα πλατίνης, χρυσοῦ, ὑδραργύρου καὶ γαιανθράκων. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κανιὰρ καὶ Ἀθόγκ, καὶ τινων ἄλλων δευτερευούσης σημασίας. Ἐμβαδὸν 3.933 τ. χλμ. Κάτ. 65.000, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς τὰ καντόνια Κανιὰρ καὶ Ἀθόγκ. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ εὑρίσκονται πολυάριθμοι ἰνδικοὶ τάφοι. Μ. Ν. Δ.

Κανιὰρ *ντὲ λὰ Τοὺρ* (Cagniard de la Tour), *Κάρολος, βαρῶνος*—. Γάλλος μηχανικὸς καὶ φυσικὸς (1777—1859), ἐκπαιδευθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀκουστικήν. Ἐφεῦρε διαφόρους συσκευὰς δευτερευούσης σημασίας καὶ συνεισέφερε σημαντικῶς εἰς τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθείσης σειρῆνος διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ὕψους τῶν ἤχων. Ἡ σειρὴν εἶναι καὶ σήμερον ἐν χρήσει, καὶ φέρουσα τὸ ὄνομά του. Αν. Δ.

Κανιγκοὺ (Canigou ἢ Canigo) [Γεωγρ.]. Ὄρος τῆς Ν. Γαλλίας, ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Πυρηναίων, ἐν τῷ νομῷ τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων, ὕψους 2.787 μ. Ἐπὶ τῶν κλιτύων του συναντῶνται κλιμακηδὸν ὅλα τὰ εἴδη τῆς βλαστήσεως τῆς Γαλλίας. Πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ Κανιγκοῦ εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀββαείου τοῦ ἁγίου Μαρτίνου τοῦ Κανιγκοῦ. Δ. Σ. Δ.

κανίδαι (οἱ)· βλ. *κυνίδαι*.

Κανίζη-, *ὅσιος*. Ἀναχωρητὴς ἐκ Καππαδοκίας γεννηθεὶς κατὰ τοὺς χρόνους Θεοδοσίου τοῦ Α' (379—395). Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 10 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

κανιδία (ἡ) (Canidia) [Ζωολ.]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κτενιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα τῶν γλυκέων ὑδάτων μὲ κόγχην βουκινοειδῆ, στερεάν, κεκαλυμμένην ὑπὸ δέρματος ὑμενώδους, εὐπτύκτου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ᾠοειδὲς μὲ ἐξωτερικὰ τοιχώματα ἁπλᾶ. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον φέρει μικροτάτους ὀφθαλμοὺς διωγκωμένους καὶ πρὸς τὰ ἔξω προωθουμένους, κειμένους κατὰ τὴν βάσιν τῶν κεραιῶν τῶν περιβαλλόντων τὴν κεφαλήν. Αἱ κανιδίαι ζῶσιν εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἰνδοκίνας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Βόρνεο καὶ τῆς Ἰάβας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κανιδία ἡ ἰουλλίος* (Canidia Jullieni), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρνεο. Δ. Ν. Π.

Κανίδιος *Κράσσος* (P. Canidius Crassus). Ρωμαῖος στρατιωτικὸς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Τῷ 43 π. Χ. ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Λέπιδον ἐν Γαλατίᾳ, ἀπὸ τοῦ 36 π. Χ. μετέσχε τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀντωνίου εἰς Ἀλβανίαν, Ἀρμενίαν, Ἰβηρίαν, Καύκασον καὶ Παρθικήν, κατὰ δὲ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν (2 Σεπτεμβρίου 31 π. Χ.) ἦτο στρατηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων, ματαίως συμβουλεύσας τὴν ἀποφυγὴν θαλασσίων συγκρούσεων καὶ συστήσας μόνον πεζομαχίαν. Μετὰ τὴν αὐτόθι ἐπισυμβᾶσαν ἧτταν κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ, ὅπου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Πρὸς αὐτὸν ταυτίζονται ὁ συνοδεύσας τῷ 57 π. Χ. καὶ βοηθήσας τὸν Κάτωνα κατὰ τὴν εἰς Κύπρον διπλωματικὴν ἀποστο-

Digitized by Google

λήν του, πιθανὸς proquaestor ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ὁ ἐπὶ κυπριακῶν νομισμάτων εἰκονιζόμενος Κράσσος.
—Π

Κανιέτε (Canete), *Ἐμμανουήλ*. Ἱσπανὸς ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς (1822—1891). Διετέλεσεν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ αὐλάρχης τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου ΙΒ΄. Εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἐγένετο γνωστὸς διὰ λυρικῶν ποιημάτων «Poesias», ἐκδοθέντων τῷ 1843 καὶ 1859. Ἀκολούθως ἀφιερώθη εἰς τὸ θέατρον, ὅπου πολλὰ ἐκ τῶν δραμάτων του ἐπεκροτήθησαν. Κυρίως ὅμως ἀπέκτησε μέγα κῦρος ὡς δραματικὸς κριτικός. Τῷ 1858 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψεν ἀξιολόγους πραγματείας περὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θεάτρου κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα (1885). Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ λόγος του περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῆς Βενεζουέλας Ἀνδρέου Μπίλλο, ὡς καὶ ὁ τόμος, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε τῷ 1884 περὶ τῶν Ἱσπανῶν καὶ Ἱσπανοαμερικανῶν συγγραφέων.
Μ. Ν. Δ.

Κανιέτε (Cañete) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἐπαρχία τοῦ Περοῦ ἐν τῷ νομῷ Λίμας. Ἐμβ. 6.598 τ. χλμ. Κάτ. 35.000. Περιλαμβάνει κοιλάδας εὐφορωτάτας καὶ ἰδίᾳ τὴν τοῦ ποταμοῦ Κανιέτε.—2) Πόλις τοῦ Περοῦ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 13 500. Ἔχει σημαντικὸν ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Ἱδρύθη τῷ 1556, τῷ δὲ 1687 κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν. Ὑπέστη πλείστας ἐπιδρομὰς πειρατῶν, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ καταστρέψουν τὸν στόλον τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ Περοῦ. Τῷ 1746 κατεστράφη πάλιν ὁλοσχερῶς ὑπὸ τῶν σεισμῶν, ἀλλ᾿ ἐπανεκτίσθη, προοδεύσασα ταχέως λόγῳ τῆς εὐνοϊκῆς τοποθεσίας της.
Δ. Σ. Δ.

— **Κανιέτε** (Cañete) *[Γεωγρ.]*.—1) Διαμέρισμα τῆς ἐπαρχίας Ἀραοῦκο τῆς Χιλῆς, καλύπτον τὸ Ν μέρος τῆς ἐπαρχίας, μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς Κορδιλλιέρας Ναχουελμπούτα. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λικάουκεν καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Τιρούα. Περιέχει πλείστας γραφικωτάτας λίμνας, ἐξ ὧν κυριωτέρα ἡ Λαναλοῦ, ἐκτάσεως 66 τ. χλμ. Τὸ διαμέρισμα ἔχει ἐμβ. 2.826 τετρ. χλμ. καὶ 29 000 κατ. —2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, κειμένη Ν τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Λέϊβα καὶ Τουκαπέλ, εἰς ἀπόστασιν 52 χλμ. ΝΑ τῆς Λεμποῦ. Κάτ. 3 000. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τῆς Χιλῆς, ἱδρυθεῖσα τῷ 1557 ὑπὸ τοῦ Οὐρτάδο ντὲ Μεντόθα, ἀκολούθως μαρκησίου τῆς Κανιέτε, κατεστράφη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀραυκανῶν ἐπανειλημμένως. Ἡ Κανιέτε ὑπέστη πλείστας περιπετείας, ὁλοσχερῶς καταστραφεῖσα κατὰ τὸ 1602. Ἐπανεκτίσθη κατὰ τὸ 1868.
Δ. Σ. Δ.

Κάνιεφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Κιέβου, πρωτεύουσα διαμερίσματος, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειπέρου ποταμοῦ. Διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Κοζάκων. Ἡ περιοχὴ τῆς Κάνιεφ, ἐξαιρετικὰ δασώδης, ἐξάγει μεγάλην ποσότητα οἰκοδομησίμου ξυλείας· ἐπίσης ἐξάγει ὑφάσματα καὶ σιτηρά. Ἔχει μεγάλα διυλιστήρια καὶ βιομηχανίαν σακχάρεως. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. Κάτ. 9.000, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ Ἑβραῖοι.
Μ Ν Δ.

Κανὶ-καστέλλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (Κρήτης), ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 414. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία: *Δουρμπουτζῆ* (κάτ. 100), *Μετόχι Τσαγκαράκη* (κάτ. 117), *Γαλένι* (κάτ. 14), *Καλοῦ* (κάτ. 55), *Καρκαδιώτισσα* (κάτ. 83) καὶ *Ρουκάνι* (κάτ. 55). Τὸ Κανὶ-καστέλλι περιεβάλλετο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνετοκρατίας ὑπὸ ὀχυρῶν τειχῶν. Πλησίον αὐτοῦ τοποθετοῦσί τινες τὴν ἀρχαίαν Ραῦκον.
Ν. ΚΛΣ

Κανικάττι (Canicatti) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σικελίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Τζιρτζέντι, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τζιρτζέντι—Κατάνιας καὶ Κανικάττι—Σικάτα. Ἀπέχει τῆς Τζιρτζέντι 36 χλμ. ΑΒΑ. Κάτ. 31.085. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον, παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον καὶ ὀπώρας, ἔχει δὲ θειωρυχεῖα.
Δ. Σ. Δ

Κανικαττίνι (Canicattini) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Συρακουσῶν, ἀπέχουσα 25 χλμ. Α τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ. Κάτ. 11.794. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ἔλαια, οἶνον, τυρὸν καὶ ὀπώρας.
Δ. Σ. Δ.

κανίκλειον (τό). ἀρχ., ἕτερος τύπος τοῦ *κάνεον* (βλ. λ.).

—*[Βυζαντ.] Κανίκλειον* (λατ. canniculum) ἐκαλεῖτο ἰδιαιτέρως τὸ μελανοδοχεῖον τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν του ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου μάγιστρος, ὀνομαζόμενος *κανίκλειος (Πορφυρογέννητος: «ὁ τὴν τοῦ βασιλικοῦ καλάμου ἐγκεχειρισμένος πρόνοιαν»), κανικλείων, κανίκλης, ὁ (ἐπὶ) τοῦ κανικλείου κ. ἄ.*, ἀνάλογος πρὸς τοὺς σημερινοὺς καγκελλαρίους, γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας. «Κανίκλειον μάγιστρον» (δηλαδὴ ὑπάλληλον τοῦ βασιλικοῦ καλάμου) ἀναφέρων ὁ ἱστορικὸς Στέφανος ὁ Ταρωνίτης παρεξηγήθη ὑπὸ μεταγενεστέρων ἱστορικῶν (Μπροσσέ, Τσαμτσιὰν κ. ἄ.), οἵτινες ἐφαντάσθησαν βυζαντινὸν οἶκον φέροντα τὸ ὄνομα Κανίκλειος, τὴν πλάνην δὲ πρῶτος διώρθωσεν ὁ Σλουμπερζέ. Γνωστότεροι ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἦσαν ὁ Νικηφόρος Χοῦμνος, ὁ Θεόδωρος Εἰρηνικὸς κ. ἄ.
Π. Ν. Π.

Κανικλείου *μονὴ [Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω μία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν, γνωστὴ ἡμῖν γενομένη ἀπὸ τοῦ 1078. Ἐν αὐτῇ διέμενον αἱ σύζυγοι καὶ ἡ μήτηρ (αὐτὴ μόνη οὖσα μοναχὴ) τῶν Κομνηνῶν Ἀλεξίου καὶ Ἰσαακίου (*Ζωναρᾶ, Ἱστορ. βιβλ. ΙΗ΄ κεφ 20*).
Μ. Ι. Γ.

Κάν(ιν) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Πόντου (βλ. *Ἀργυρόπολις καὶ Γκιουμουσχανέ*).

— **Κάνιν** (Kanin) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς Β. Ρωσίας, κειμένη μεταξὺ τῆς Λευκῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κόλπου Τσέσκαϊα καὶ ἔχουσα ἐμβαδὸν 10.500 τ. χλμ. Πρὸς βορρᾶν καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κάνιν Νὸς καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολυαρίθμους λίμνας. Παλαιότερον ἀπετέλει νῆσον χωριζομένην ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ στενοῦ πορθμοῦ. Κατοικεῖται μόνον ὑπὸ ἐλαχίστων νομάδων Σαμογετῶν. Κατὰ τὸ θέρος διενεργεῖται ἐν αὐτῇ κυνήγιον θαλασσίων λαγωῶν καὶ φωκῶν.
Μ. Ν. Δ.

Κανίνα (Canina), *Λουδοβῖκος*. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος (1793—1856). Τῷ 1819 μεταβὰς εἰς Ρώμην, ἔγινεν ἀρχιτέκτων τοῦ πρίγκιπος Μποργκέζε, ἐπεφορτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα, ὅπως διευθύνῃ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Τούσκλου (1829) καὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ (1848). Κατόπιν μετέβη εἰς Τουρῖνον, διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς πόλεως, τῷ δὲ 1843 ἐξελέγη ἑταῖρος τοῦ ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Ἐξέδωκε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν σημαντικώτερα εἶναι: «*Ἡ ἀρχαία ἀρχιτεκτονικὴ ὡς περιγράφεται καὶ καταδεικνύεται ὑπὸ τῶν μνημείων*» (Ρώμη, 1830—1844). «*Τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς*» (1831), «*Ἡ Ἀππία ὁδός*» (1853). Ὅλα τὰ ἔργα του, ἐκδοθέντα δαπάναις τῆς βασιλίσσης τῆς Σαρδηνίας, ἥτις τὸν ὑπεστήριξε, κοσμοῦνται ὑπὸ θαυμασίων τοπογραφικῶν χαρτῶν, εἰκόνων καὶ σχεδίων.
Δ.Σ.Δ.

Κανίνι (Canini), *Ἰωάννης - Ἄγγελος*. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1621—1666). Συνέθεσεν ὀλίγους πίνακας, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερος εἶναι τὸ «*Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου*». Συνοδεύσας τὸν καρδινάλιον Κίγκι εἰς Γαλλίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τοῦ Κολμπέρ, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του τῆς χαράξεως τῶν εἰκόνων ἀρχαίων καὶ συγχρόνων προσωπικοτήτων ἐπὶ μεταλλίων. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του λόγῳ τοῦ θανάτου του. Ὁ ἀδελφός του *Μᾶρκος Ἀντώνιος* συνέλεξε τὰ σχέδια καὶ τὰ ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Εἰκονογραφία*» (Ρώμη, 1666), συνοδεύσας ταῦτα μὲ λίαν ἐνδιαφέροντα σχόλια καὶ ἑρμηνείας.
Δ. Σ. Δ.

— **Κανίνι** (Canini), *Μᾶρκος - Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς λόγιος, ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος. Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1822 καὶ ἀπέθανε τῷ 1891. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῆς Παδούης. Ἡ θερμὴ φιλοπατρία του τὸν παρώτρυνε νὰ κατέλθῃ νεαρὸς ἔτι εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀλλ᾿ ἡ δριμεῖα πολεμική του κατὰ τῆς αὐστριακῆς ἐπὶ τῆς πατρίδος του τυραννίας καὶ ἡ ἄλλη πατριωτική του δρᾶσις συνετέλεσαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς διοικήσεως καταδίωξιν καὶ φυλάκισίν του (1847). Τῷ 1849 μετέβη εἰς Ρώμην, ἐν τῇ ὁποίᾳ διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον, καὶ κατόπιν ἀπεδήμησεν εἰς διαφόρους βαλκανικὰς χώρας. Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Mente, fantasia e cuore» (1852), ἐδημοσίευσε δὲ καὶ διάφορα ἄρθρα εἰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Μετὰ ταῦτα διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔνθα ὡσαύτως ἐδημοσιογράφησεν εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον τῆς πόλεως ταύτης. Ἀλλ᾿ ἕνεκα σφοδροῦ ἄρθρου του κατὰ Ναπολέοντος τοῦ Γ΄, δημοσιευθέντος ἐν ρουμανικῇ ἐφημερίδι, ἐξωρίσθη ἐκ Ρουμανίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν (1859), ἔνθα καὶ ἐξηκολούθησε τὴν δημοσιογραφικὴν καὶ καθόλου πατριωτικὴν δρᾶσίν του. Τὰ τοῦ περιπετειώδους βίου του περιέγραψεν ἐν τῷ ἔργῳ του «Vingt ans d'exil». Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἔργων του ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς: «Giorgio il monaco e Leila» (Turino 1872), ᾠδὴν εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Ἰταλίας Μαργαρίταν («A Margherita regina d'Italia», Roma 1879), «Τὸ Ἠπειρωτικὸν ζήτημα» (Roma 1879), «Ἰταλία καὶ Ἑλλάς» (1881), συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Amore e dolore» (Turino 1880), ἔτι δὲ καὶ ἐτυμολογικὰς ἐργασίας: «Etimologico dei vocaboli italiani derivati dal greco» (Turino 1865) καὶ «Études étymologiques» (Turin et Rome 1882), ἐστερημένας πάσης ἐπιστημονικῆς σημασίας καὶ διὰ τοῦτο ἐπικριθείσας αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς γλωσσολόγου G. Ascoli. Κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι διαμονήν του ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν, μεταφράσας ἰταλιστὶ τὸν «*Ὕμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν*» τοῦ Σολωμοῦ καὶ δημοσιεύσας αὐτὸν μετὰ σχετικῆς μελέτης (Βενετία 1844). Ἐν Ἀθήναις ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ τὸ ἔργον του «Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα» (1863).
Γ. Π. Α.

Κανιόλα (Cagnola), *Λουδοβῖκος, μαρκήσιος*—. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων (1762—1833). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ, ἦτο δὲ ὀπαδὸς τῆς κλασσικῆς τεχνοτροπίας. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ἐμελέτησε τὰ ἀρχαῖα μνημεῖά των, ἐπεδόθη εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων, τὰ σημαντικώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ θριαμβευτικὴ ἁψὶς τῆς πόλεως τοῦ Μαρένγκο, κατασκευασθεῖσα τῷ 1802 ἐκ γρανίτου τῶν Ἄλπεων, ἡ ἁψὶς τῆς Εἰρήνης (τοῦ Σεμπλὸν) ἐν Μιλάνῳ, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κεκοσμημένη διὰ διαφόρων ἀναγλύφων καὶ φέρουσα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὸ ἄγαλμα τῆς Εὐρώπης, καθημένης ἐπὶ ἅρματος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτελεσθὲν τῷ 1804 θεωρεῖται τὸ ὡραιότερον ἐξ ὅλων τοῦ τεχνίτου. Ἐξετέλεσε συνάμα ἢ ἀνεστήλωσε πλεῖστα ἄλλα μνημεῖα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Μαρκελλίνας ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου τοῦ Μιλάνου, τὸ ὡραῖον κωδωνοστάσιον τοῦ Οὐργκάνο κτλ.
Δ. Σ. Δ.

κανιόν, ἡ *κάνεν* (cañon, canyon) *[Γεωγραφ.—Γεωλογ.]*. Φαραγγοειδὴς βαθεῖα κοιλὰς ποταμοῦ, χαρακτηριζομένη διὰ τῶν ἀποτόμων πλευρῶν της καὶ τῆς μεγάλης της στενότητος, σχηματιζομένη δὲ μόνον διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν καταρρακτοειδῶς κατερχομένων ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κανιὸν συντελεῖ κυριώτατα ἡ ὑπὸ τῶν ὑδάτων διάβρωσις τῆς κοίτης εἰς βάθος καὶ ἐλάχιστα ἡ διάβρωσις τῶν πλευρῶν τῆς κοιλάδος ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν. Τούτου ἕνεκα οἱ κανιὸν παρουσιάζονται περιωρισμένοι εἰς κλίματα πτωχὰ εἰς βροχάς. Ὁ γνωστότερος καὶ μεγαλύτερος τῶν κανιὸν εἶναι ὁ τοῦ ποταμοῦ Κολοράδο ἐν Ἀριζόνᾳ (βλ. εἰκ. εἰς λ. *διάβρωσις*). Ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζων ἀπὸ τὰ Βραχώδη ὄρη, διήνοιξεν ἐντὸς τῆς ὑψηλῆς τραπεζοειδοῦς καὶ κυρίως ἐκ παλαιοζωϊκῶν ἀσβεστολίθων συνισταμένης χώρας γιγαντιαίαν φάραγγα, ἔχουσαν μῆκος 380 χλμ. καὶ βάθος 1500—2000μ., ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ ρέει. Καὶ εἰς ἄλλας ὅμως χώρας ὀνομάζουσι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο βαθείας ἀποκρήμνους κοιλάδας, τῶν ὁποίων αἱ ἀπότομοι κλιτύες παράγονται καὶ διὰ τῆς κατακορύφου διαρρωγῆς καὶ χαραδρώσεως τῶν πετρωμάτων. Τοιαῦται εἶναι λ.χ. ὁ κανιὸν τοῦ Τάρν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λοζὲρ ἐν Γαλλίᾳ, ἡ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα ἡ διήκουσα διὰ τῶν ἐκ ψαμμίτου «ὀρέων τοῦ Ἔλβα» ἐν Σαξωνίᾳ.
Γ. Κ.Γ.

Κανιόλι (Cagnoli), *Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1743 καὶ ἀποθανὼν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1816 ἐν Βερώνῃ. Ἐσπούδασε μαθηματικά, φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐν Βερώνῃ καὶ Βενετίᾳ. Εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βενετίας, συνοδεύσας μετ᾿ ὀλίγον (1772) ὡς γραμματεὺς τὸν Mario Zeno εἰς τὴν ἐν Μαδρίτῃ πρεσβείαν. Τῷ 1776 ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς ἀστρονομικὰς μελέτας ὑπὸ τὸν Λαλάνδον, κατόπιν τοῦ θαυμασμοῦ τὸν ὁποῖον τῷ διήγειρεν ἡ διὰ τηλεσκοπίου παρατήρησις τοῦ δακτυλίου τοῦ Κρόνου. Τῷ 1788 εἰργάσθη εἰς τὸ δι᾿ ἰδίων ἀνεγερθὲν ἀστεροσκοπεῖον τῆς Βερώνης, μέχρις οὗ ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς Brera παρὰ τὸ Μιλάνον, θέσιν τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1802, ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Μοδένης. Τέλος τῷ 1807 ἐπανεγκατεστάθη ἐν Βερώνῃ, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς ἔργα: «Méthode pour trouver la situation de l'équateur d' une planète» (Paris 1785), «Trigonometria piana e sferica» (1786), «Osservazioni metereologiche» (1788), «Méthode pour calculer les longitudes géographiques d'après l' observation d' éclipses de soleil ou d' occultation d'étoiles» (Verone 1789), «Notizie astronomiche adattate all'uso comune» (1799—1802) «Problema sull' equazione dell orbita e sulla eccentricità de pianeti» (Bolonia 1806), «Catalogue de 501 étoiles suivis des tables relatives d' observation et de mutation» (1806), «Trattato delle sezioni coniche», «Memoria sulla figura della Terra». Κατέλιπεν ἀνέκδοτα ἐν μεταφράσει τὸν «Πρὸς Δημόνικον» λόγον τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τὰς δύο πρώτας ραψῳδίας τῆς Ὀδυσσείας.
Λ. Χ. Ζ.—Σ. Π.

Κανιόνι (Cagnoni), *Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης (1828—1896). Μαθητὴς ἀκόμη, συνέθεσε τὰ δύο μικρὰ μελοδράματα «Rosalia di San Minieto» καὶ «Due Savojardi» καὶ κατόπιν τὸν «Don Bucefalo», ἔργον στεφθὲν ὑπὸ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας. Ἐκ τῶν λοιπῶν μελοδραμάτων του διετηρήθησαν ἐπ᾿ ἀρκετὸν τά: «Il Testamento di Figaro», «Michel Perrin», «Claudia», «La Tom-

Digitized by Google

bola» καὶ «Papà Martin». Ἡ μουσικὴ τοῦ Κανιόνι διακρίνεται διὰ τὸν φαιδρόν της τόνον καὶ τὴν πρωτότυπον ἐνορχήστρωσίν της. Γ. Σ.

Κάνις *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτέρα ὀνομασία τοῦ παραρρέοντος τὴν πόλιν *Καν'(ιν)* ποταμοῦ, ὅστις ἑνούμενος μετ' ἄλλων παραποτάμων ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον παρὰ τὴν Τρίπολιν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χαρσιώτης* Α. Α. Π.

Κανίσιος (Kanisius), ***Πέτρος***. Κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐγεννήθη τῷ 1521 ἐν Bynwegen τῆς Ὁλλανδίας. Φοιτήσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κολωνίας, ἐγένετο τῷ 1540 μοναχός, τῷ δὲ 1543 κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, διακριθεὶς ἐν αὐτῷ διὰ τὴν εὐγλωττίαν του, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν μετὰ θέρμης ὑπεράσπισιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῆς διαμαρτυρομένης. Ὁ Κανίσιος ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν ἄξιον ἰδίας μνείας εἶναι ἡ «Κατήχησις», ἣν συνέγραψε τῇ προτροπῇ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1554, ἀριθμεῖ δὲ μέχρι σήμερον περὶ τὰς 500 ἐκδόσεις, ἀποτελοῦσα ἓν τῶν θεμελιωδῶν ἔργων τῆς κατηχήσεως ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς πλείστας γλώσσας, ἐν οἷς καὶ τὴν ἑλληνικήν. Οὐχ ἧττον, ἄξιαι μνείας εἶναι καὶ αἱ ἐκδόσεις ἔργων τῶν πατέρων καὶ δὴ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, πάπα Λέοντος καὶ Ἱερωνύμου καὶ τὸ «De corruptelis Verbi Dei» εἰς τρεῖς τόμους, ὧν ὁ πρῶτος ἐξεδόθη τῷ 1574, ὁ δὲ δεύτερος τῷ 1577, τοῦ τρίτου μὴ ἐκδοθέντος. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀναπτύσσων θετικῶς τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, προσπαθεῖ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἀντικειμένας αὐτῇ διδασκαλίας τῆς διαμαρτυρομένης. Διὰ τῶν ἔργων του ὁ Κανίσιος ἐπεδίωκεν ἰδίᾳ πρακτικοὺς σκοποὺς καὶ δὴ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἐξύψωσιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς καθόλου παιδείας παρὰ τοῖς δυτικοῖς, τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν διαμαρτυρομένων. Τῇ 20 Δεκεμβρίου τῷ 1597 ἀπέθανεν ὁ Κανίσιος ἐν Freiburg τῆς Ἑλβετίας. Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἀνεκήρυξεν αὐτὸν τῷ 1864 μακάριον, τῷ δὲ 1928 ἅγιον. Κ. Ι. Δ.

Κανίσκα (Kanishka). Βασιλεὺς τῆς Καβούλ, τῆς Κασμὶρ καὶ τῆς ΒΔ. Ἰνδίας, ἀκμάσας τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. Ἦτο Τάταρος ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν Κούσαν. Αἱ κτήσεις του ἐξετείνοντο εἰς τὰς Ἰνδίας μέχρι τῆς Μαντουρᾶ καὶ πιθανῶς μέχρι τῆς ΒΔ Βοχάρας. Οἱ προκάτοχοι τοῦ Κανίσκα ἦσαν εἰδωλολάτραι, οὗτος ὅμως, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του ἐπὶ τοῦ θρόνου ἠσπάσθη, διὰ λόγους πολιτικοὺς ἴσως, τὸν Βουδισμὸν καὶ ἐδαπάνησε μεγάλα ποσὰ διὰ τὴν κατασκευὴν βουδικῶν μνημείων. Ἐνεργείᾳ του συνῆλθε τὸ Δ' βουδικὸν συνέδριον τῆς Γιαλανδχάρα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βασουμίτα, κατ' αὐτὸ δὲ συνετέθησαν τέσσαρες πραγματεῖαι, ἀποτελοῦσαι σχόλια τοῦ «Κανόνος». Ὁ Κανίσκα διέταξε καὶ ἐγράφησαν αἱ πραγματεῖαι αὗται ἐπὶ χαλκίνων πλακῶν, τὰς ὁποίας ἐνέκλεισεν ἐντὸς λιθίνων κιβωτίων, ἅτινα ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς εἰδικοῦ μνημείου. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐπέζησαν ἐν Ἰνδίαις ἐπί τινας αἰῶνας, σήμερον ὅμως μόνον αἱ σινικαὶ μεταφράσεις των ὑπάρχουν. Ἡ βασιλεία τοῦ Κανίσκα ἀποτελεῖ σημαντικώτατον σταθμὸν ἐν τῇ πνευματικῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἰνδιῶν. Δ. Σ. Δ

Κανισκέρης, *Γεώργιος Δ.* Ἐθνικὸς εὐεργέτης γεννηθεὶς ἐν Μικρορράχῃ Ζαγορᾶς τῷ 1857 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1929. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ μεταβὰς εἰς Αἴγυπτον ἐγκατεστάθη ἐν Μπένι Σουέφ, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ μικρεμπόριον τῶν σιτηρῶν. Τολμηρὸς ἐπιχειρηματίας καὶ διορατικός, κατώρθωσε ταχέως ν' ἀποκτήσῃ ἱκανὴν περιουσίαν, ἐγκατασταθεὶς δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τοῦ 190[illegible] διεξῆγε σημαντικὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅτε οἱ Γερμανοὶ ἔφθασαν εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ βάμβακος ὑπέστη μεγάλην πτῶσιν, δὲν ἐδίστασε νὰ παρουσιασθῇ μόνος ἀγοραστὴς καὶ οὕτω ἐπωφεληθεὶς τοῦ κατόπιν μεγάλου ὑψωμοῦ ηὔξησε σημαντικῶς τὴν περιουσίαν του. Ζῶν ἔτι διετήρει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του διδασκάλισσαν δι' ἐξόδων του καὶ ἰατρὸν διὰ δωρεὰν περίθαλψιν τῶν κατοίκων, παρέχων συνάμα καὶ τὰ φάρμακα δωρεάν. Συγχρόνως κατέθεσεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ὁμολογίας, ὅπως ἐκ τῶν τοκομεριδίων προικίζωνται δύο ὀρφαναὶ κόραι τῆς πατρίδος του. Εἰς τὴν Ζαγορὰν ἀνήγειρεν ἀναθηματικὴν στήλην καλλιτεχνικωτάτην εἰς μνήμην τῶν πεσόντων τῷ 1912—1913 καὶ ἐπροικοδότησε τὴν κοινότητά της μὲ βιβλιοθήκην, ἀγοράσας κατάλληλον ἀκίνητον. Διὰ δαπάνης 20.802 λιρῶν ἵδρυσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ μεγαλοπρεπὲς «Κανισκέρειον ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἄσυλον ἀρρένων», δυνάμενον νὰ στεγάσῃ ἄνω τῶν 300 ὀρφανῶν. Ἐδώρησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας λίρας 1800, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του κατέλιπεν εἰς τὴν πατρίδα του μίαν οἰκίαν διὰ παρθεναγωγεῖον καὶ οἴκημα ἰατροῦ, εἰς τὴν κοινότητα Μπένι Σουέφ λίρας 800, εἰς τὴν κοινότητα Ἀλεξανδρείας 500, εἰς τὸν διοικητὴν Ἀλεξανδρείας ἑτέρας 500, ἵνα τὰς διανείμῃ κατὰ βούλησιν ὑπὲρ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ, εἰς τὸ «Κανισκέρειον ὀρφανοτροφεῖον» τίτλους προσφυγικοῦ δανείου ἀξίας 8000 λιρῶν, ἵνα χρησιμοποιῇ τὰ τοκομερίδια αὐτῶν διὰ τὰς ἀνάγκας του. Γ. Λ. Α

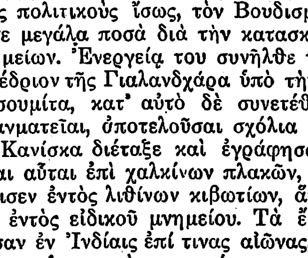

Προτομὴ τοῦ Γεωργίου Κανισκέρη ἐν τῷ Κανισκερείῳ ὀρφανοτροφείῳ.

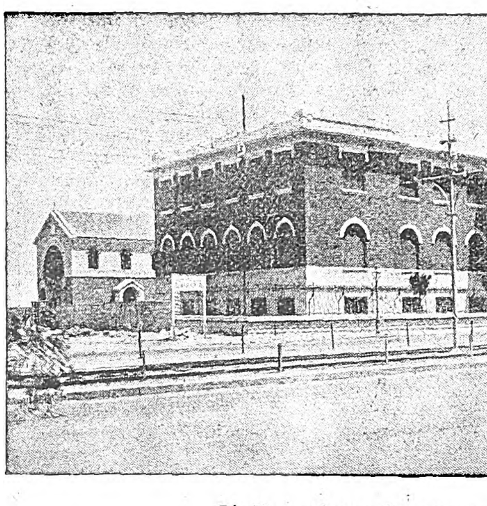

Τὸ Κανισκέρειον ὀρφανοτροφεῖον.

κανισκεύω, ἰδιωματ., στέλλω κανίσκι, κάμνω δῶρον.

κανίσκιον (τό)· δημοτ., *κανίσκι*· κάνιστρον πλῆρες δώρων συγγενῶν ἢ φίλων πρὸς τὴν νύμφην· || καθόλου, δῶρον ἐπὶ γάμου, βαπτίσεως, ὀνομαστικῆς ἑορτῆς κτλ.

Κάνισσα (Kanizsa) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Οὐγγαρίας, παραπόταμος τοῦ Μούρ, πηγάζων ἐκ τῆς κομιτείας Ζάλας καὶ ἐκβάλλων πέραν τῆς πόλεως Νάγκυ Κάνισσα. Δ. Σ. Δ.

— **Κάνισσα**, ἢ ***Νάγκυ-Κάνισσα*** (Kanizsa, Nagy-Kanizsa = Μεγάλη Κάνισσα) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ζάλα μεταξὺ τῆς λίμνης Μπάλατον καὶ τοῦ ποταμοῦ Μούρ. Κάτ. 30.037. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν κόμβον καὶ ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν τσιμέντων, δυλιστήρια οἰνοπνευματωδῶν καὶ ἀλευρομύλους. Ἀπὸ τοῦ 1660—1690 διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων. Δ. Σ. Δ.

— **Κάνισσα - *Στάρα*** (Kanizsa-Stara=Παλαιὰ Κάνισσα) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τίσσα. Κάτ. 18.000 Οὔγγροι καὶ Σέρβοι. Ἔχει σπουδαίαν καλλιέργειαν δημητριακῶν καρπῶν καὶ καπνῶν καὶ διεξάγει ἐμπόριον ἐρίων. Δ. Σ. Δ.

κανιστροειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κάνιστρον: «κανιστροειδὲς πλέγμα, — δοχεῖον».

κανιστρολαβὴ (ἡ) *[Γεωμετρ.]*. Ἐλλειψόμορφος καμπύλη, ἀποτελουμένη ἐκ τόξων κύκλου δεχομένων κοινὴν ἐφαπτομένην κατὰ τὰ σημεῖα τῆς συνενώσεώς των (βλ. *κανεολαβή*). Σ. Ε. Λ.

κάνιστρον (τό)· εὐρὺς καὶ ἀβαθὴς κάλαθος πλεκτός, ἐκ καλάμης ἢ λύγου, κοιν. *πανέρι*. — *[Ἀρχ.]* Τὸ *κάνιστρον* (ἢ *κανοῦν* καὶ *κάνης* καὶ *κάναστρον* καὶ *κανίσκιον* καὶ *κάνειον*), ἦτο εἶδος ἀνοικτοῦ καὶ ἁπλωτοῦ καλάθου ἐκ καλάμου ἰτέας συνήθως πεπλεγμένου. Ὑπῆρχον ὅμως κάνιστρα καὶ ἐξ ὀστοῦ καὶ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου, ἔτι δὲ καὶ ἐκ χρυσοῦ, ὅπως ἐκ τῷ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου κάνιστρα ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς θελκτικῆς νύμφης Κίρκης. Τὸ σκεῦος τοῦτο ἐχρησιμευε ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων πρὸς ἔνθεσιν σίτου, ἄρτου καὶ κρέατος, καθ' ἃ ἀναφέρουσιν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Βιργίλιος. Ἀλλ' ἡ κατ' ἐξοχὴν χρῆσις αὐτοῦ ἦτο νὰ φέρῃ τὰ ἀπαρχὰς καὶ μάλιστα τὰς προσφορὰς (ὀλάς, ἔλαιον, ἰσχάδας, μέλι) καὶ τὰ κατάλληλα διὰ τὰς σφαγὰς τῆς θυσίας ἐργαλεῖα, ἤτοι τὰς ἱερουργικὰς μαχαίρας, αἱ ὁποῖαι ἐτίθεντο εἰς τὸ βάθος καλυπτόμεναι ὑπὸ τῶν ὀλῶν (κριθῶν) καὶ στεμμάτων (στεφάνων). Τὰ κάνιστρα ταῦτα τῆς θυσίας ἦσαν στρογγύλα, πινακοειδῆ καὶ μετὰ χείλους σχεδὸν ἢ ἐντελῶς καθέτου. Ἰδέαν τοῦ σχήματος, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ περιεχομένου των, μᾶς δίδουσιν αἱ ἀπειράριθμοι γραπταὶ παραστάσεις σκηνῶν θυσίας εἰς τὰς εἰκόνας τῆς Πομπηΐας καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγείων, ὅπου πρόσωπα, μὲ τὰ κάνιστρα εἰς τὰς χεῖρας, προσέρχονται εἰς θυσίαν πέριξ βωμοῦ ἢ πέριξ τάφου. Πληρεστέραν ὅμως ἰδέαν τοῦ κανίστρου μᾶς παρέχουσι τὰ περίφημα ἀνάγλυφα τῶν *κανηφόρων* (βλ. λ.) τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, τῶν παρθένων, δηλαδή, αἵτινες ἔφερον ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των τὰ ἱερὰ κάνιστρα κατὰ τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος τὰ κάνιστρα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ κατὰ τὰ διονυσιακὰ μυστήρια, πρὸς ἔνθεσιν τῶν συμβόλων τῆς ἱεροτελεστίας ἐκείνης. Β. Δ. Θ.

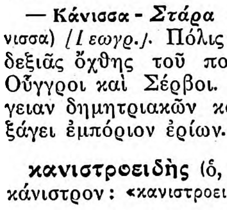

Κάνιστρον.

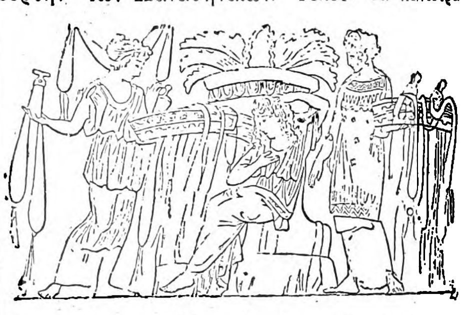

Κανηφόροι πρὸ τάφου μὲ κάνιστρα κεκοσμημένα διὰ ταινιῶν, πλήρη πλακουντίων καὶ ἄλλων προσφορῶν.

Κανίτης. Σκύθης βασιλεύς, ζήσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Τοῦ βασιλέως τούτου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν Νομισμ. τόμ. Α', σελ. 363). Α.Θ.Σ.

Κάνιτς (Kanitz), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος-Ἀλέξανδρος***, *κόμις*—. Γερμανὸς πολιτικὸς (1841—1913). Διετέλεσε μέλος τῆς Βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας, τῆς πρωσσικῆς Διαίτης (1885—1913) καὶ τοῦ Ράϊχσταγ ἀπὸ τοῦ 1889—1913. Κυρίως ἐνησχολήθη περὶ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ ζητήματα τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς. Μ. Ν. Δ.

— **Κάνιτς** (Kanitz), ***Νεάλβιτς***, *βαρῶνος*—. Πρώσσος στρατηγὸς καὶ πολιτικός, ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1850. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου καὶ ἐπιτετραμμένος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐστάλη ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Ἀννόβερον καὶ τὴν Βιέννην, χρηματίσας ἐπί τι διάστημα καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1823 ἐδημοσίευσε μελέτην περὶ τοῦ «ἱππικοῦ». Μ.Ν.Δ.

— **Κάνιτς** (Kanitz), ***Φίλιππος - Φῆλιξ***. Οὔγγρος ἱστορικὸς ἐθνογράφος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βουδαπέστῃ (1829—1904). Μετὰ μελέτας ἐν Βιέννῃ, Μονάχῳ, Λειψίᾳ καὶ Δρέσδῃ ἐπεχείρησε διάφορα ταξίδια ἀνὰ τὰς νοτιοσλαυϊκὰς χώρας τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἐμελέτησεν αὐτὴν ἀπὸ γεωγραφικῆς καὶ ἐθνογραφικῆς ἀπόψεως, τὰ δὲ πορίσματα τῶν μελετῶν του ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ παρὰ τὸν Δούναβιν Βουλγαρία καὶ τὰ Βαλκάνια», ἐπισυνάψας καὶ γεωγραφικὸν χάρτην, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ ἐπιτελείου κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877 καὶ ὑπὸ τοῦ Βερολινίου συνεδρίου τοῦ 1878 διὰ τὴν διαχάραξιν τῆς τουρκοβουλγαροσερβικῆς μεθορίου. Ἱδρυτὴς τῆς Ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρείας τῆς Βιέννης, διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ἀνατολικοῦ μουσείου τῆς ἰδίας πόλεως καὶ τῷ 1879 προήδρευσε τοῦ ἐν Μόσχᾳ συγκληθέντος ἀνθρωπολογικοῦ συνεδρίου. Συνέγραψε: «Βυζαντιακὰ μνημεῖα ἐν Σερβίᾳ» «Katechismus der Ornamentik» «Σερβία-ἱστορικοεθνογραφικαὶ μελέται» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

— **Κάνιτς** (Kanitz), ***Φρειδερῖκος-Ροδόλφος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διπλωμάτης (1654—1699). Μετὰ λαμπρᾶς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς

Digitized by Google

ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μελετῶν του. Διετέλεσε διαδοχικῶς σύμβουλος πρεσβείας, σύμβουλος τοῦ κράτους, πρεσβευτὴς κλπ. Μιμητὴς τοῦ Μπουαλὼ ἐν τῇ ποιήσει, συνέθεσε σατίρας, ᾠδάς, θρησκευτικοὺς ψαλμούς, στερούμενα ὅμως ἐνθουσιασμοῦ καὶ πρωτοτυπίας. Μ. Ν. Δ.

Κάνιψα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας τῆς χώρας τῶν Ναριτῶν, ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, παρὰ τὴν Ἡλίου ἄκραν, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λὰρ καὶ τῆς λίμνης Καύανα (*Πτολεμ.* ΣΤ', ζ, 14)· ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Κανίων, *μάρτυς*. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Acarenza (Basilicate) τῆς Ἀφρικῆς Ἐκκλησίας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βανδάλων καὶ ἑορτάζεται τὴν 25 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Κανκακὴ (Kankakee) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς κομιτείας Κανκακή, τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 16.760. Εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον καὶ σιδηροδρομικὸς κόμβος. Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν της περιλαμβάνονται ἡ κατασκευὴ ραπτομηχανῶν, μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἰδίᾳ κλειδοκυμβάλων, μηχανημάτων, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ ἐπίπλων. Ἔχει ἀξιόλογον θεραπευτήριον ψυχοπαθῶν, καθολικὸν σεμινάριον, ᾠδεῖον, καθολικὴν ἱερατικὴν καὶ πλείστας ἄλλας σχολάς. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων εἶναι Γάλλοι Καναδοί. Ὁ ποταμὸς Κανκακή, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἰλλινόϊς, ἔχει μῆκος 361 χλμ. Δ. Σ. Δ.

Κανκὰλ (Cancale) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ ἁλιευτικὸς λιμὴν τῆς ΒΔ Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἰλλ-ἐ-Βιλαίν, ἀπέχουσα 14 χλμ. τῆς πόλεως Σαὶν Μαλὸ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Κάτ. 7.630. Ἐξάγει ὄστρεα ἐξαιρέτου ποιότητος, ἐξαγόμενα εἰς μεγάλας ποσότητας εἰς τὸν κόλπον Κανκάλ, ἔχει θαυμάσια λουτρὰ καὶ ναυπηγεῖα. Τῷ 1758 ἀγγλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Μάρλμπορο ἀπεβιβάσθη, ὅπως καταλάβῃ τὸ Σαὶν Μαλό, καὶ ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν. Ἐπίσης ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1779. Δ. Σ. Δ.

κανκὰν (τὸ) (γαλλ. cancan). Χορὸς ἢ μᾶλλον παραμορφωμένος τετράχορος, ἐκτελούμενος δι' ἁλμάτων καὶ ἀσέμνων κινήσεων, κόρδαξ, πρὸς ἀπομίμησιν χοροῦ τινος τῶν μαύρων, τὸν ὁποῖον εἰσήγαγον εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἐργάται θαλάσσης τῶν λιμένων. Κατ' ἀρχὰς οὗτος ἐχορεύετο εἰς τὰ ἐμπορικὰς πανηγύρεις, ἀπὸ τοῦ 1822 ὅμως εἰσήχθη εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς τῶν Παρισίων, εἰς τὰ κωμειδύλλια, ἐν τέλει δὲ εἰς τὸ μπαλέττον τοῦ μελοδράματος «Φάουστ». *Κανκὰν* ὠνομάσθησαν ἐπίσης αἱ πολιτικαὶ ραδιουργίαι, πρὸς δὲ αἱ κακολογίαι, αἱ κοινῶς καλούμεναι *κουτσομπολιό*. Θ. Β.

Κανκὰν (Kankan) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλλικῆς Γουινέας ἐν τῇ Δ. Ἀφρικῇ, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μίλο, παραποτάμου τοῦ Νίγηρος. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πρωτευούσης Κονακρὺ καὶ ἔχει πληθυσμὸν 9.200 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ Εὐρωπαῖοι. Μ. Ν. Δ.

Κάνκερ (Kanker). Μικρὸν αὐτόνομον κράτος τῶν Κεντρικῶν ἐπαρχιῶν τῶν Ἰνδιῶν, κείμενον Β τοῦ κράτους τοῦ Μπαστάρ. Ἡ χώρα εἶναι λοφώδης καὶ ἄγονος, μόνον δὲ τὸ ἓν τέταρτον αὐτῆς εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν καλλιέργειαν ὀρύζης καὶ ἐγχωρίων δημητριακῶν, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαχανάντι πρὸς Α. Ἔκτασις 2.600 τ. χλμ. Κάτοικοι 127.000.

Κανκλὼ (Canclaux), ***Ἰωάννης - Βαπτιστὴς - Κάμιλλος***. Γάλλος στρατηγὸς (1740—1817). Εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, ἀρξαμένης δὲ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1789) ἦτο διοικητὴς τάγματος τῶν δραγόνων. Ἀσπασθεὶς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας προήχθη τῷ 1792 εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἀνέλαβε τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς Βανδαίας. Διασώσας τὴν ἀπειληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κατελινὼ Νάντην καὶ νικήσας τοὺς Βανδαίους εἰς Σαὶν-Συμφοριέν, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεσέλ. Ἀνακληθεὶς μετὰ τὴν 9 Θερμιδὼρ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς δυτικῆς στρατιᾶς. Ἀπὸ τοῦ 1797 διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας εἰς Νεάπολιν καὶ Ἱσπανίαν. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Βοναπάρτου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς δεκάτης τετάρτης μεραρχίας καὶ τῷ 1804 ἐγένετο γερουσιαστής. Θ. Β.

Κανκουὰν (Canquoin), ***Ἀλέξανδρος***. Γάλλος ἰατρὸς ἐκ Παρισίων. Τὸ ὄνομά του συνεδέθη μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσαν φαρμακευτικὴν σκευασίαν ἐκ χλωριούχου ψευδαργύρου, ὀξειδίου του ψευδαργύρου καὶ ἀλεύρου σίτου ἀρίστης ποιότητος, ὡς θεραπευτικῆς ἀναιμάκτου ἀγωγῆς κατὰ τοῦ καρκίνου, ἀναπτυσσομένης ὑπὸ τῶν ἀκολούθων ἐργασιῶν αὐτοῦ: «Ὑπόμνημα ἐπὶ νέας μεθόδου θεραπείας τῶν καρκινωματωδῶν νόσων» (Παρίσιοι 1835), «Θεραπεία τοῦ καρκίνου ἄνευ ἐγχειρήσεως» (Παρίσιοι 1838). Ο. Ρ.

Κανκρίν, ***Γεώργιος-Φράντσοβιτς***, *κόμις*—. Ρῶσος πολιτικὸς (1773—1845). Γεννηθεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Γερμανίᾳ, εἰσῆλθε, τῷ 1796, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας, προήχθη δὲ ταχέως ἐν τῇ στρατιωτικῇ διοικήσει, γενόμενος τῷ 1813 ἀρχηγὸς τῆς ἐπιμελητείας τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ τῷ 1823 ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι του πρὸς τὴν πατρίδα του ὑπῆρξαν πολύτιμοι. Τὸ κυριώτερον τῶν συγγραμμάτων του εἶναι: «Στρατιωτικὴ οἰκονομία ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ» (Πετρούπολις, 1822—1823). Δ. Σ. Δ.

κανκρινίτης (ὁ) (Cancrinit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ *νεφελίνου* ἢ *νεφελιωτοῦ* (βλ. λ.) καὶ παράγεται δευτερογενῶς ἐξ αὐτοῦ (καὶ ἐν μέρει καὶ ἐκ σοδαλίθου) προσλήψει διοξειδίου ἄνθρακος καὶ ὕδατος. Εὑρίσκεται χειροπληθής, εἰς κοκκία ἢ εἰς φυλλώδη καὶ ραβδώδη συσσωματώματα. Ἔχει σχισμὸν τέλειον καὶ χρῶμα ἐρυθρωπὸν καὶ κιτρινωπόν. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τῶν ἐλαιολιθικῶν συηνιτῶν τοῦ Brevig τῆς Νορβηγίας, εἰς τὸ Ditri, Miask, Litchfield τοῦ Καναδᾶ. Γ. Κ. Γ.

Κανλαόν, ἢ ***Καναλάον*** (Canlaon, Canalaon) [*Γεωγρ.— Ἡφαιστειολ.*]. Ἡφαίστειον τῶν Φιλιππίνων νήσων, εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς νήσου Νέγρος. Ἔχει ὕψος 2497 μ. καὶ ἀναδίδει διαρκῶς ἀτμοὺς ἐκ δύο τοὐλάχιστον στομίων, εὑρισκομένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Τὸ ἡφαίστειον συχνὰ ἀνεκβάλλει σποδόν, καταπίπτουσαν εἰς τὴν περίχωραν, ὡς π. χ. τῷ 1866, τῷ 1893, τῷ 1894, τῷ 1906. Κατὰ τὸ 1902 ἀνεξέχυσε καὶ λάβαν, κατὰ δὲ τὸ 1905 (6 καὶ 7 Νοεμβρίου) ἔγινεν ἰσχυρὰ ἔκρηξις ἀτμῶν. Γ. Κ. Γ.

κανλὶ (λ. τουρκ. ἐκ τοῦ *κὰν=αἷμα*)· αἱματωμένος. Ἀπαντᾷ ὡς πρῶτον συνθετικὸν εἰς πολλὰ τοπωνύμια.

Κανλικᾶ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πυξίτου. Οἱ κάτοικοι ἀνερχόμενοι εἰς 500 ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν καὶ διετήρουν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Μετὰ τὸ 1923 μετηνάστευσαν οὗτοι εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

Κανλὶ - καβὰκ (=Αἱματωμένη λεύκη). Θέσις καὶ πηγὴ μὲ διαυγέστατον ὕδωρ εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὴν ἀπὸ τὸ Πέραν εἰς Βουγιούκδερε τοῦ Ἄνω Βοσπόρου ἄγουσαν μεσογείαν ὁδόν, ἄνωθεν τοῦ Μπαλτᾶ-λιμάν. Παρὰ τὴν πηγὴν ταύτην ἔγινεν ἡ πρώτη αἱματηρὰ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Τούρκων τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου τῆς Λαιμοκοπίας, τοῦ σήμερον Ρουμελῆ-Χισάρ, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος παρά τινα ἐκεῖ λεύκην ἡ θέσις ὠνομάσθη Κανλὶ-καβάκ. Ν. Μ.

— **Κανλὶ-Καστέλλι** [*Γεωγρ.*]· βλ. *Καλὶ-Καστέλλι*

Κάνλιντζα [*Γεωγρ.*]. Μικρὸν προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, μεταξὺ Ἀνατολῆ-Χισὰρ καὶ Τσιμπουκλῆ, ἀπέναντι τοῦ Βαφεοχωρίου (Μπογιατζήκιοϊ). Ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ σειρᾶς θερέτρων, ὅπου διήρχοντο ἄλλοτε τὸ θέρος οἱ Τοῦρκοι μεγιστᾶνες. Ἐκεῖ ὑπεγράφη ἡ πρώτη ἑλληνοτουρκικὴ ἐμπορικὴ συνθήκη τοῦ 1855 (βλ. κατωτ.). Ν. Μ.

— **Κάνλιντζα** ***συνθήκη***. Τὸ ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1830 πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐνδιελάμβανε σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἱ ὑπήκοοι τῶν δύο κρατῶν, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, θὰ ἔχωσιν ἀμοιβαίως τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, ἅτινα οἱ τῶν λοιπῶν κρατῶν, τῶν διατελούντων ἐν καταστάσει εἰρήνης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς αὐτοκρατορίας. Τὴν 27 Ἰουνίου 1832 συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν ἐκεῖ διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας συνθήκη, καθ' ἣν (ἄρθρ. 8) ἡ κυβέρνησις τοῦ νέου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος θὰ ἠδύνατο νὰ ἄρξηται διαπραγματεύσεων, διὰ νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀμοιβαιότητος τὰς ἐμπορικὰς καὶ ναυτιλιακὰς αὐτῆς σχέσεις μετὰ τῆς Πύλης. Ἀντιπρόσωποι δέ, προσηκόντως διαπιστευμένοι ἑκατέρωθεν, θὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς καὶ τοὺς τουρκικοὺς λιμένας κατὰ τοὺς νενομισμένους τύπους, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι νὰ δύνανται νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως ἐν τῷ ἑλληνικῷ κράτει, οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπήκοοι νὰ παύσωσι καταφεύγοντες εἰς ξένην προστασίαν, διὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Αἱ οὕτως ἀρξάμεναι μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν διαπραγματεύσεις ὑπῆρξαν μακραὶ καὶ ἐπίπονοι, κατέληξαν δὲ τὴν 3 Μαρτίου 1840 εἰς συνθήκην, ἥτις ὅμως δὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 25 § 2 αὐτῆς παρεχωρεῖτο εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανοὺς προξένους δικαίωμά τι δικαιοδοσίας εἰς τὰς ἀστικὰς καὶ ἐμπορικὰς διαφορὰς τὰς ἀναφυομένας μεταξὺ Ὀθωμανῶν ὑπηκόων. Αἱ ἐντεῦθεν διακοπεῖσαι ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα διαπραγματεύσεις ἐπανελήφθησαν μόλις τῷ 1854, χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ κατέληξαν τὴν 27 Μαΐου 1855 (24 τῆς σελήνης τοῦ Ραμαζανίου 1271) εἰς τὴν συνομολόγησιν ἐν Κάνλιντζᾳ συνθήκης ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πύλης. Ἡ συνθήκη αὕτη ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας Μεχμὲτ Φουὰτ-πασᾶ, προέδρου τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τοῦ Τανζιμάτ, καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει προσέδρου ὑπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἀνδρέου Γ. Κουντουριώτη, συνέκειτο δὲ ἐξ 28 ἐν ὅλῳ ἄρθρων. Ἡ Ἑλλὰς ἀπεδέχθη τὴν συνθήκην διὰ τοῦ νόμου τῆς 25 Ἰουλίου 1855, τῶν ἐπικυρώσεων αὐτῆς ἀνταλλαγεισῶν τὴν 9 Ἰουλίου (6 Ζιλκαδὲ 1271).

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι θὰ ἠδύναντο ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν νὰ μετέρχωνται τὸ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐμπόριον μετὰ πλήρους ἐλευθερίας καὶ ἀσφαλείας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 2, οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἑνὸς τῶν συμβαλλομένων μερῶν θὰ ἀπηλλάσσοντο ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ ἑτέρου πάσης στρατολογίας καὶ πάσης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὁποιασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ἦτο αὕτη. Δὲν θὰ ὑπέκειντο ὡσαύτως εἰς οὐδεμίαν προσωπικὴν εἰσφορὰν οἱασδήποτε φύσεως. Τὸ ἄρθρον 4 καθώριζεν, ὅτι τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν δύο μερῶν εἴτε κενὰ εἴτε μετὰ φορτίου θὰ ἔπλεον ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημαίαν εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ ὕδατα ἑκατέρου ἐξ αὐτῶν. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ὀφείλουσι νὰ συμμορφῶνται πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανονισμοὺς ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰ πλοῖα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους. Τὸ ἄρθρον 7 ἐκανόνιζε τὰ κατὰ τὰ ναυάγια ἑλληνικῶν ἢ ὀθωμανικῶν πλοίων εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ ἑτέρου κράτους, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὴν παρασχετέαν βοήθειαν πρὸς διάσωσιν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διασωθέντων ἀντικειμένων, ἅτινα θὰ παρεδίδοντο εἰς τὴν πλησιεστέραν προξενικὴν ἀρχὴν τοῦ κράτους, εἰς ὃ τὸ πλοῖον ἀνῆκε. Δὲν θὰ ὑπεβάλλοντο δὲ εἰς οὐδὲν τέλος, ἐκτὸς ἂν πωληθῶσι πρὸς ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Τὸ ἄρθρον 8 ἐκανόνιζε τὸν ναυτικὸν χαιρετισμὸν μεταξὺ τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν δύο κρατῶν, ὅστις θὰ ἐγίνετο κατὰ τοὺς αὐτοὺς τύπους καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς γενικῶς γίνεται ἐν καιρῷ εἰρήνης μεταξὺ τῶν πλοίων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 9, οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, οἱ εὑρισκόμενοι ἐν Τουρκίᾳ, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τοιοῦτοι ἐν Ἑλλάδι, δὲν θὰ ἠνωχλοῦντο οὐδόλως εἰς τὰ ἐμπορικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις, δι' ἃς θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιῶσι μεσίτας ὑπηκόους οἱουδήποτε κράτους. Ἡ ἀκτεμπορία, καθώριζε τὸ 10 ἄρθρον, ἡ συνισταμένη εἰς προϊόντα ἐγχώρια ἢ ξένα ἀποστελλόμενα ἐξ ἑνὸς εἰς ἄλλον λιμένα τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τῶν δύο ἐπικρατειῶν, θὰ διεξήγετο ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν πλοίων καὶ τῶν ὑπηκόων ἑκατέρου τῶν κρατῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὑποβολῆς εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις καὶ τῆς καταβολῆς τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ἅτινα καταβάλλουσι καὶ τὰ μᾶλλον εὐνοούμενα πλοῖα, ἐγχώρια ἢ ἀλλοδαπά. Ἐν περιπτώσει λαθρεμπορίας, ἔλεγε τὸ 16 ἄρθρον, θὰ ἐφηρμόζοντο εἰς τοὺς παραβάτας αἱ ποιναί, αἵτινες ὡρίζοντο ὑπὸ τῶν νόμων καὶ κανονισμῶν, οἵτινες ἰσχύουσιν ἢ θέλουσιν ἰσχύσει ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ᾗ διεπράχθη ἡ λαθρεμπορία. Κατὰ τὸ 17 ἄρθρον, οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι μέλη τῶν κανονικῶς συσταθεισῶν ἐν Τουρκίᾳ συντεχνιῶν, οὔτε νὰ μετέρχωνται τὰς εἰδικῶς εἰς τὰς συντεχνίας ταύτας ἐπιφυλαχθείσας βιομηχανίας. Ἀλλ' ἂν τυχὸν Ἕλληνες ὑπήκοοι δυνάμει παλαιοῦ ἐθίμου ἀπετέλουν μέλη τῶν συντεχνιῶν, θὰ διετήρουν μὲν τὴν ἰθαγένειάν των, ἀλλὰ θὰ ἐξεπλήρουν πάντας τοὺς ὅρους, εἰς οὓς ὑπόκεινται οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι. Κατὰ τὸ 18 ἄρθρον, ἂν τὸ ἓν τῶν κρατῶν διετέλει ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἑτέρου θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν καὶ ναυτιλιακὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἀντιπάλου κράτους, ἐκτὸς τῶν πόλεων ἢ λιμένων, οἵτινες εὕρηνται ἐν πολιορκίᾳ ἢ ἀποκλεισμῷ. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ ἐπετρέπετο ἐμπόριον ἀντικειμένων θεωρουμένων ὡς λαθρεμπορίου τοῦ πολέμου. Τὸ 20 ἄρθρον ἐκανόνιζε τὰς διπλωματικὰς καὶ προξενικὰς σχέσεις. Ἕκαστον τῶν κρατῶν θὰ ἠδύνατο νὰ διορίσῃ γενικοὺς προξένους, προξένους, ὑποπροξένους καὶ προξενικοὺς πράκτορας εἰς τὰς πόλεις καὶ τοὺς λιμένας τοῦ ἑτέρου κράτους, ἐφ' ὅσον ἤθελε κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ γενικοὶ πρόξενοι, πρόξενοι, ὑποπρόξενοι καὶ προξενικοὶ πράκτορες δὲν θὰ ἐπετρέπετο νὰ ὦσιν ἰθαγενεῖς ὑπήκοοι. Τὸ ἄρθρον 22 ὥριζεν, ὅτι οἱ διπλωματικοὶ καὶ προξενικοὶ ἀντιπρόσωποι δὲν θὰ ἠδύναντο ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ πα-

Digitized by Google

ραχωρήσωσι τὴν σημαίαν τοῦ κράτους ἢ τὴν προστασίαν των εἴς τι πλοῖον, μὴ ἀνῆκον πράγματι εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν κράτος. Θὰ ἐθεωροῦντο δὲ ἑλληνικὰ ἢ ὀθωμανικὰ πλοῖα ὅσα θὰ ἔπλεον ἢ θὰ κατείχοντο συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 24, τοῦ ὁποίου αἱ διατάξεις ἦσαν οὐσιώδεις, αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ θὰ ἐξῄσκουν δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὑπηκόων, οἵτινες καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ προστρέχωσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν των, προκειμένου περὶ διαφορῶν, αἵτινες θ' ἀνεφύοντο τυχὸν μεταξὺ τῶν ἐν λόγῳ ὑπηκόων, ἀστικῆς ἢ ἐμπορικῆς φύσεως. Αἱ τοιαύτης ἀστικῆς ἢ ἐμπορικῆς φύσεως διαφοραί, αἵτινες θ' ἀνεφύοντο ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Τουρκίᾳ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο κρατῶν ἢ μεταξὺ ἰθαγενοῦς ὑπηκόου καὶ ἀλλοδαποῦ τοιούτου, θὰ ἐξεδικάζοντο ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν κατὰ τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις, αἵτινες διεῖλον ἐν ἰσχύϊ ὡς πρὸς τὸ μᾶλλον εὐνοούμενον ἔθνος. Ἡ καταδίωξις, ἐκδίκασις καὶ τιμωρία τῶν κακουργημάτων, πλημμελημάτων καὶ λοιπῶν ἀξιοποίνων πράξεων διαπραχθεισῶν παρ' ὑπηκόου τοῦ ἑνὸς κράτους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑτέρου, θὰ ἐγίνετο συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις, αἵτινες εἶναι ἢ θὰ εἶναι ἐν ἰσχύϊ ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπικρατειῶν ὡς πρὸς τὸ ἐν αὐτῇ μᾶλλον εὐνοούμενον κράτος. Τὸ ἄρθρον 25 ὥριζεν, ὅτι τὰ κακουργήματα, πλημμελήματα καὶ αἱ λοιπαὶ κολάσιμοι πράξεις, αἵτινες τυχὸν διεπράττοντο ἐπί τινος ἐμπορικοῦ πλοίου τοῦ ἑνὸς κράτους, εὑρισκομένου ἐν ὅρμῳ τινὶ ἢ λιμένι τοῦ ἑτέρου, παρ' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος καθ' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ἀνδρῶν τοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ πληρώματος ἑτέρου πλοίου φέροντος τὴν αὐτὴν σημαίαν, ἢ κατὰ ἐπιβατῶν τῆς ἰδίας ἰθαγενείας, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν. Ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ ἐκδίκασις θὰ ἀνετίθετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς προξενικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς λοιπὰς ἁρμοδίους ἀρχὰς ἐκείνου ἐκ τῶν κρατῶν, οὗ ἡ σημαία θὰ ἐκάλυπτε τὸ πλοῖον. Τὸ αὐτὸ θὰ ἐγίνετο καὶ προκειμένου περὶ πάσης ἄλλης οἱασδήποτε διαφορᾶς, ἥτις θὰ ἀνεφύετο μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω προσώπων. Ἐκ τῶν ῥητῶν διατάξεων τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων 24 § 2 καὶ 25 ἐξάγεται, ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανοὶ πρόξενοι θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα: 1) νὰ ἐνασκήσωσι δικαιοδοσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀποκλειστικῶς ὑπηκόων εἰς διαφορὰς ἀναφυείσας μεταξὺ αὐτῶν ἀστικῆς ἢ ἐμπορικῆς φύσεως, καὶ 2) νὰ ἀνακρίνωσι καὶ νὰ ἐκδικάσωσι τὰ ἀδικήματα, ἅτινα τυχὸν διεπράχθησαν ἐπὶ ὀθωμανικοῦ πλοίου εὑρισκομένου ἐν ἑλληνικῷ τινι ὅρμῳ ἢ λιμένι, παρ' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος καθ' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ἀνδρῶν τοῦ αὐτοῦ πληρώματος ἢ ἑτέρου πλοίου ὀθωμανικοῦ ἢ κατὰ ἐπιβατῶν ὀθωμανικῆς ἰθαγενείας. Ὡσαύτως, πᾶσα ἄλλη οἱασδήποτε φύσεως διαφορά, ἥτις θὰ ἀνέκυπτε μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω προσώπων, θὰ ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ προξένου ἢ τῶν λοιπῶν ἁρμοδίων ὀθωμανικῶν ἀρχῶν. Ἐν τούτοις, αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἐφηρμόσθησαν ἐν τῇ πρακτικῇ ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς διατάξεις οἷαι αἱ ἀνωτέρω, λόγῳ τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐν Ἑλλάδι καθεστῶτος διομολογήσεων. Τῷ 1857, ὁ ἐν Ἑρμουπόλει Ὀθωμανὸς πρόξενος ἠθέλησε νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἐκδικάσεως διαφορᾶς τινος ἀστικῆς φύσεως μεταξὺ Ὀθωμανῶν ὑπηκόων, ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις τῆς οὕτως ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ προξένου ἀποφάσεως, ἥτις ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἄκυρος ὑπὸ τοῦ ἐν Σύρῳ πρωτοδικείου. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 26 τῆς συνθήκης, ἐν περιπτώσει θανάτου ὑπηκόου τινός, ἡ προξενικὴ ἀρχή, ὑφ' ἧς τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγετο ὁ ἀποθανών, θὰ ἐλάμβανε κατοχὴν τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, ὅπως διαβιβάσῃ ταύτην εἰς τοὺς κληρονόμους του. Ἐν ἐλλείψει τοιαύτης ἀρχῆς, ὁ δικαστὴς τοῦ τόπου τοῦ θανάτου ὤφειλε νὰ διαβιβάσῃ τὴν συνταχθεῖσαν ἀπογραφὴν ὡς καὶ τὸ προϊὸν τῆς κληρονομίας εἰς τὴν πλησιεστέραν προξενικὴν ἀρχὴν ἄνευ ἀπαιτήσεως πρὸς ἐντεῦθεν καταβολὴν χρηματικοῦ τινος τέλους. Τέλος, τὸ ἄρθρον 28 καθώριζε τὰ κατὰ τῶν πειρατῶν ληφθησόμενα μέτρα, οἵτινες δὲν θὰ ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὸ λιμένα, μυχὸν ἢ ὅρμον τῆς ἐπικρατείας τῶν δύο συμβληθέντων κρατῶν, θὰ ἐφηρμόζετο δὲ ὅλη ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων κατὰ τῶν ἐγνωσμένων ὡς πειρατῶν προσώπων. Ἡ συνθήκη αὕτη τῆς Κάνλιντζας ἴσχυσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ὅτε ὅμως ἤρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς τερματισμὸν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου (1897) καὶ συνομολόγησιν εἰρήνης, ἡ Πύλη, διατυπώσασα τὴν θεωρίαν ὅτι διὰ τοῦ ἐκραγέντος πολέμου ἡ συνθήκη τῆς Κάνλιντζας κατηργήθη αὐτοδικαίως, ἐπεδίωξε ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ καθεστῶτος τῶν ἑλληνικῶν ἐν Τουρκίᾳ διομολογήσεων, ἃς καθώριζεν ἡ ἐν λόγῳ συνθήκη. Αἱ Μ. Δυνάμεις ὅμως, εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὴν φροντίδα τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων της ἐν τῇ κρίσει, τὴν ὁποίαν διήρχετο, δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν τουρκικὴν ταύτην ἀξίωσιν περὶ καταργήσεως τῶν διομολογήσεων τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1897 συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν ἐκεῖ πρεσβευτῶν τῶν ἒξ Μ. Δυνάμεων ἡ προκαταρκτικὴ εἰρήνη μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Κατὰ τὸ 3 ἄρθρον τῆς ἐν λόγῳ εἰρήνης, μὴ θιγομένης τῆς ἀρχῆς τῶν ἀτελειῶν καὶ προνομίων, ὧν οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι ἀπέλαυον πρὸ τοῦ πολέμου ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων κρατῶν, εἰδικαὶ συμφωνίαι θὰ συνήπτοντο πρὸς πρόληψιν καταχρήσεως τῶν προξενικῶν ἀτελειῶν, πρὸς παρακώλυσιν τῶν προσκομμάτων εἰς τὴν κανονικὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐκδεδομένων ἀποφάσεων καὶ πρὸς διαφύλαξιν τῶν συμφερόντων τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ξένων ὑπηκόων ἐν ταῖς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων διαφοραῖς αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πτωχεύσεων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 5 θὰ ἤρχιζον διαπραγματεύσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως ἐντὸς τριμήνου προθεσμίας συνομολογηθῇ καὶ προξενικὴ σύμβασις μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀνωτέρω 3 ἄρθρου.

Τὸ ἄρθρον 9 ὥριζεν, ὅτι ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πρὸς τοῦτο ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεων, τὰ ἀμφισβητούμενα θέματα θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο ἐνδιαφερομένων μερῶν εἰς τὴν διαιτησίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων τῶν Μ. Δυνάμεων, ὧν αἱ ἀποφάσεις θὰ ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ δι' ἀμφότερα τὰ κράτη. Ἡ διαιτησία αὕτη θὰ ἠδύνατο ν' ἀσκηθῇ ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἢ τῇ εἰδικῇ ὑποδείξει τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε δι' εἰδικῶν ἐπιτρόπων. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας, οἱ διαιτηταὶ θὰ ἐξέλεγον ἐπιδιαιτητήν.

Μὴ καταστάσης δυνατῆς τῆς ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πληρεξούσιοι τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Μαΐου 1900 ἐγγράφου των πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Μ. Δυνάμεων, ἐζήτησαν τὴν διαιτησίαν αὐτῶν ἐπί τινων θεμάτων, ἅτινα δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ διευθετηθῶσι. Τῆς διαιτησίας δεκτῆς γενομένης τὴν 4 Ἰουνίου 1900, οἱ ἐν λόγῳ ἀντιπρόσωποι ἐξέδωκαν τὴν 20 Μαρτίου/12 Ἀπριλίου 1901 τὴν διαιτητικὴν αὐτῶν ἀπόφασιν, συγκειμένην ἐξ 27 ἐν ὅλῳ ἄρθρων. Κατὰ τὰς διατάξεις δὲ τοῦ προοιμίου αὐτῆς, ἡ ἀπὸ 27 Μαΐου 1855 συνθήκη τῆς Κάνλιντζας θὰ παρέμενεν ἐν ἰσχύϊ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐτροποποιεῖτο διὰ τῆς διαιτητικῆς ἀποφάσεως. Ἐπὶ τοῦ θέματος βλ. καὶ λ. *διομολογήσεις*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Politis*, La convention consulaire gréco-turque (ἐν τῇ Revue générale du droit intern. public, τ. IX σ. 202 καὶ τ. X σ. 69). — *Mandelstam*, La justice ottomane dans ses rapports avec les Puissances étrangères (ἐν τῇ αὐτῇ Revue τ. XIV σ. 5 καὶ τ. XV σ. 329). — *Σ. Δραγούμη*, Τὸ κατὰ τὰ ἔτη 1897 καὶ 1901 συνομολογηθὲν νέον ἑλληνοτουρκικὸν καθεστὼς (1909). — Ἑλλην. Διπλωματικὴ Βίβλος (Recours à l'arbitrage, 1900). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Κάνμπερρα (Canberra) *[Γεωγρ.]*. Νέα πόλις, κτισθεῖσα ἐν Αὐστραλίᾳ τῷ 1913 καὶ ἐγκαινιασθεῖσα τῷ 1927. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς Αὐστραλιανῆς συνομοσπονδίας, ἕδρα τῆς ὁμοσπονδιακῆς βουλῆς ἀπὸ τοῦ 1927. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μουρρουμπίδτζι, 250 χλμ. νοτίως τῆς Σίδνεϋ, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἔχει θαυμάσια κτίρια, ἐν οἷς διακρίνεται τὸ βουλευτικὸν μέγαρον. Κάτοικοι (1928) 6166. Μ. Ν. Δ.

κανμπέρρα (ἡ), ἢ **καμπέρρα**. Εἶδος μαλακοῦ σίτου ἐκλεκτῆς ποιότητος, καλλιεργουμένου ἐν τῇ ἀνατολικῇ Αὐστραλίᾳ. Ω —

Κανν (Kann), *Ρεγινάλδος*. Γάλλος δημοσιογράφος (1876—1925). Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν συνεργάτης τοῦ «Χρόνου» καὶ τῆς «Ἰλλουστρασιόν» τῶν Παρισίων, καὶ παρηκολούθησεν ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν καθὼς καὶ τοὺς δύο Βαλκανικοὺς πολέμους. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο ἀπεσπασμένος εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς ἀνατολικῆς στρατιᾶς, τῷ δὲ 1925 κατετάχθη ἐθελοντὴς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Μαρόκκου, ὅπου καὶ ἐφονεύθη μαχόμενος. Πλὴν τῶν διαφόρων ἄρθρων του ἐν τῷ «Χρόνῳ» συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Τὸ Μαροκκινὸν προτεκτοράτον», «Τὸ γερμανικὸν πολεμικὸν σχέδιον καὶ ἡ ἀποτυχία του» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ

κάννα (ἡ)· ἀρχ., πλέγμα ἐκ καλάμου ἢ ἐξ ἄλλων κλάδων, φράγμα πλεκτόν· ‖ νεωτ. καὶ **κάννη**· χαλύβδινος σωλὴν πιστολίου, τυφεκίου κλπ., δι' οὗ ἐξακοντίζεται τὸ βλῆμα.

— [ΕΓΚΥΚΛ.] Καλεῖται *κάννα* ἢ *κάννη* τὸ σωληνωτὸν μέρος τῶν φορητῶν πυροβόλων ὅπλων, κατὰ τὸ κλειόμενον ἄκρον τοῦ ὁποίου ἀναφλέγεται τὸ ἐκ πυρίτιδος γέμισμα καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου προωθούμενον τὸ βλῆμα διὰ τῶν ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τῆς πυρίτιδος ἀναπτυσσομένων ἀερίων, λαμβάνει μεταβατικὴν ταχύτητα, τὴν πρὸς τὸν προσβλητέον στόχον κατεύθυνσιν καὶ τὴν ἀναγκαιοῦσαν διὰ τὴν ἐν τῷ ἀέρι εὐστάθειαν αὐτοῦ περιστροφικὴν κίνησιν διὰ τῶν ἐν τῇ κάννῃ χεχαραγμένων αὐλακίων.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς μελανῆς πυρίτιδος (ΙΓ', ΙΔ' αἰὼν) καὶ τῆς διαγνώσεως τῆς προβλητικῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐμφανίζεται ἡ προσπάθεια πρὸς κατασκευὴν μηχανικοῦ μέσου διὰ τὴν ἐκσφενδονιστικὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς. Ἐδημιουργήθησαν οὕτω τὰ πρῶτα πυροβόλα ὅπλα, ὧν τὸ σπουδαιότερον μέρος ἀπετέλει ἡ κάννα. Καὶ ἀρχικῶς μὲν αἱ κάνναι κατεσκευάζοντο διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων περιτυλισσομένων ἐπὶ ἐμβολαίου καὶ συγκολλωμένων· σὺν τῇ προόδῳ τῆς μεταλλοβιομηχανίας κατεσκευάζοντο ἐξ ἐληλασμένου σιδηροῦ σωλῆνος, ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἡ παρὰ τῆς κάννης ἀξιωθεῖσα προοδευτικῶς ἀντοχὴ δὲν ἐδίδετο παρὰ τῶν σιδηρῶν τούτων σωλήνων, ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἡμίσκληρος χάλυψ καὶ δὴ εἰς ποιότητα ἀρίστην, μετὰ μικρῶν προσμίξεων ἄλλων μετάλλων πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ἐλαστικότητος καὶ τῆς συνεκτικότητος αὐτοῦ, πρωτευουσῶν ἰδιοτήτων διὰ τὴν προκειμένην χρῆσιν. Ἐκ τοιούτου χάλυβος κατασκευάζονται ῥάβδοι, διὰ διατρήσεως τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνονται αἱ κάνναι κατόπιν πολλαπλῶν κατεργασιῶν. Ὡκ ἐκ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, ἡ κάννα δέον ν' ἀνθίσταται εἰς παραμορφώσεις προερχομένας κυρίως ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος ἀναπτυσσομένων πιέσεων, ἐκ κρούσεων καὶ αἰτίων κάμψεως καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κοῖλον ἐπερχομένων φθορῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τὴν συγκροτήσεως τοῦ ὅπλου, δέον νὰ ἁρμόζηται ἐπιτυχῶς πρὸς τὰς ὑπηρεσιακὰς ἐν γένει ἀπαιτήσεις διὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Διαμέτρημα. Τὸ ὅπλον κατὰ τὴν βολὴν ὑπόκειται εἰς ὀπισθοδρόμησιν, ἥτις γεννᾷ τὸ λάκτισμα πρὸς τὸν ὦμον τοῦ βάλλοντος· ἡ ἰσχὺς τοῦ λακτίσματος τούτου διατελεῖ ἐν καθωρισμένῃ σχέσει πρὸς τὸ βάρος τοῦ ὅπλου, τῆς βολίδος καὶ τοῦ γεμίσματος. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης, καθοριζομένου τοῦ βάρους τοῦ τυφεκίου εἰς 4 περίπου χιλιόγραμμα καὶ τοῦ ἀνεκτοῦ ὁρίου λακτίσματος εἰς 3 χιλιογραμμόμετρα, ἐμορφώθη τὸ διαμέτρημα τῶν 11 χιλιοστῶν μὲ βάρος βολίδος 25—30 γραμμαρίων καὶ ἀρχικὴν ταχύτητα 400—450 μέτρων. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀκάπνων πυριτίδων, δι' ὧν καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις μεγαλυτέρων ἀρχικῶν ταχυτήτων, 600—800 καὶ πλέον μέτρων, ἐπέτρεπε τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βάρους τοῦ βλήματος καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ διαμετρήματος· καὶ τὸ μὲν βάρος τῆς βολίδος κατῆλθεν εἰς 15—10 γραμμάρια, τὸ δὲ διαμέτρημα εἰς 8—6 χιλιοστά.

Πάχος τῶν τοιχωμάτων. Αἱ ἀπὸ τῶν ἀερίων τῆς πυρίτιδος ἀναπτυσσόμεναι πιέσεις, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ μηδενὸς καὶ λαμβάνουσαι ταχύτατα τὴν μεγαλυτέραν αὐτῶν τιμήν, ἐλαττοῦνται προοδευτικῶς. Δεχομένη οὕτως ἡ κάννα ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ πιέσεις οὕτωσεὶ μεταβαλλομένας, δέον νὰ παρουσιάζῃ πάχος κατὰ μῆκος αὐτῆς ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐξασκουμένας ἑκασταχοῦ πιέσεις, συνεπῶς μεγαλύτερον κατὰ τὴν θαλάμην, ὅπου καὶ αἱ μεγαλύτεραι πιέσεις καὶ μικρότερον πρὸς τὸ στόμα, καταλήγουσα τοιουτοτρόπως εἰς ἐξωτερικὸν σχῆμα κολουροκωνικόν. Αἱ μέγισται αὗται πιέσεις, λογιζόμεναι εἰς 15°C καὶ ἀνερχόμεναι εἰς 2.700 ἕως 3 000 ἀτμοσφαίρας κατὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστὸν εἰς τὰ μεγαλυτέρου διαμετρήματος ὅπλα (8 χιλ.), ἐξικνοῦνται εἰς 3 700 ἕως 4.000 ἀτμοσφαίρας κατὰ τετρ. ἑκατοστ. εἰς τὰ μικροτέρου διαμετρήματος· αἱ πιέσεις αὗται πρὸς τὸ στόμα τῆς κάννης καταπίπτουσιν εἰς 250 περίπου ἀτμοσφαίρας κατὰ τετρ. ἑκατοστ. Τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιέσεων μόνον ὑπολογιζόμενον πάχος τῆς κάννης θὰ ἦτο μικρότερον τοῦ τελικῶς παραδεδεγμένου· ἐπειδὴ ὅμως αὕτη ὑπόκειται εἰς πτώσεις ἀπροβλέπτους, εἰς κρούσεις καὶ εἰς ῥοπὰς κάμψεως, ἀπὸ τῆς ξιφολόγχης κυρίως προερχομένας, αἵτινες καὶ ἀπαιτοῦσι μείζονα ἀντοχὴν καὶ ἀκαμψίαν τῆς κάννης, δίδεται εἰς ταύτην μεγαλύτερον πάχος.

Μῆκος τῆς κάννης. Τὸ μῆκος τῆς κάννης κεχωρισμένης ἀπὸ τῆς οὐραιοδόχης ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μήκους τῆς θαλάμης καὶ τοῦ τοῦ ἠυλακισμένου κοίλου καὶ δέον νὰ ᾖ τόσον, ὥστε νὰ δίδηται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ γέμισμα ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ τὴν ὁλοσχερῆ αὐτοῦ κατάκαυσιν, εἰς δὲ τὸ βλῆμα ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ ἀρχικὴ ταχύτης. Ἀφ' ἑτέρου, ἀναλόγως ταῦ προορισμοῦ τοῦ ὅπλου, κανονίζεται τὸ ὁριστικὸν μῆκος τῆς κάννης αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συνθηκῶν ὑπηρεσίας· δεδομένου ὅτι ἡ οὐραιοδόχη τῶν νεωτέρων ὅπλων ἔχει μῆ-

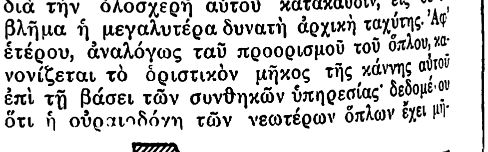

Οπίσθιον τμῆμα κάννης τυφεκίου διαμετρ. 8 χ. μ.

κος 15—17 ἑκατοστομέτρων καὶ ὅτι ὁ κόπανος τοῦ κοντακίου δὲν δύναται νὰ βραχυνθῇ κάτω τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ὅπλου εἰς τὸν ὦμον κατὰ τὴν σκόπευσιν καὶ βολήν, τῶν μὲν τυφεκίων τοῦ πεζικοῦ τὸ μῆκος τῆς κάννης κανονίζεται εἰς 80 ἑκατοστὰ περίπου, ὥστε νὰ καθι-

Digitized by Google

σταται δυνατὴ ἡ ἀπὸ δύο ζυγῶν βολή. τῶν δὲ βραχυκάννων τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς βολὴν χρῆσις εἶναι σπανιωτέρα, οὐδέποτε δὲ ἀπὸ δύο ζυγῶν, κατέρχεται καὶ εἰς 45—50 ἑκατοστὰ πρὸς ἐλάφρυνσιν τοῦ ὅπλου. Μῆκος κάννης μεῖζον τῶν 80 ἑκατοστῶν κατ' ἐλάχιστον θέλει αὐξήσει τὴν ἀρχικὴν ταχύτητα, ἐνῷ ἡ βράχυνσις αὐτοῦ ἐπιφέρει οὐσιωδεστέραν μείωσιν (εἰς μήκη κάννης τυφεκίου, ἀραβίδος καὶ βραχυκάννου γκρᾶ 0,820 μ., 0,702 καὶ 0,510 ἀντιστοιχοῦσιν ἀρχικαὶ ταχύτητες 450 μ., 441 μ καὶ 420 μ) ἀμελητέαν ὅμως πρὸ τοῦ πλεονεκτήματος τῆς ἐλαφρύνσεως τῶν βραχυκάννων Εἰς τὰ πιστόλια βραχύνεται μὲν τὸ μῆκος τῆς κάννης ἐν πολλῷ μείζονι μέτρῳ, ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῶν ὅπλων τούτων, μειοῦται ὅμως οὐσιωδέστατα καὶ ἡ ἀρχικὴ ταχύτης.

Ἐσωτερικὴ διασκευή. Προοριζομένη ἡ κάννα νὰ δέχηται τὸ φυσίγγιον καὶ νὰ ὁδηγῇ τὴν βολίδα, διαιρεῖται ἐσωτερικῶς εἰς τὴν θαλάμην καὶ τὸ ηὐλακισμένον κοῖλον. Σειρὰ κολούρων κώνων α, β, γ, δ ἀποτελοῦσι τὴν θαλάμην καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς τελευταίας ἄρχονται τὰ αὐλάκια· ἡ περιφερικὴ ἐκγλυφὴ ε κατασκευάζεται προκειμένης χρήσεως φυσιγγίου μετὰ στεφάνης, ὅπου καὶ καθορίζεται ἡ θέσις αὐτοῦ κατὰ τὴν γέμισιν· προκειμένου περὶ φυσιγγίων μετ' ἐκγλυφῆς ἡ θέσις αὐτοῦ κατὰ τὴν γέμισιν καθορίζεται διὰ τῶν κολούρων κώνων γ καὶ δ, ὅπου προσαρμόζεται ἡ βολίς. Αἱ ἐκ τῆς τριβῆς τῶν βολίδων φθοραὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς κάννης δὲν ἐλαμβάνοντο σχεδὸν ὑπ' ὄψει διὰ τὰ μὴ αὐτόματα ὅπλα· εἰς τὸ ἑλληνικὸν μάνλιχερ τῶν 6, 5 χιλ. ἡ ἀχρήστευσις τῆς κάννης ἐπέρχεται μετὰ 15.000 βολὰς περίπου, ἐλαφρότατα μόνον διευρυνομένη μέχρι τῶν 10 000 βολῶν. Εἰς τὰ αὐτόματα ὅμως ὅπλα, λόγῳ τῆς ταχυβολίας τούτων καὶ τῆς ἀναπτυσσομένης θερμότητος, αἱ φθοραὶ λαμβάνουσιν ἔκτασιν σοβαρωτέραν καὶ ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον σπουδῆς. Αἱ τοιαῦται φθοραὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ χάλυβος καὶ τῆς βαφῆς αὐτοῦ, ἐκ τῆς μάζης τῆς κάννης καὶ τοῦ πάχους τῶν τοιχωμάτων, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ψύξεως αὐτῆς κατὰ τὴν βροχὴν καὶ ἐκ τῆς βολίδος. Αἱ ἐκ τῆς βολῆς φθοραὶ ἐπιφέρουσι διεύρυνσιν τοῦ κοίλου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν γένεσιν τῶν αὐλακίων εἰς τὸ πρὸς τὴν θαλάμην μέρος, ἐνῷ καθάρσεις ὑπερβολικαὶ καὶ ἀδέξιαι διευρύνουσι τὸ στόμα τῆς κάννης, μειουμένης οὕτω τῆς ἀκριβείας τῆς βολῆς. Ἐνδείκνυται ὅθεν ἡ χρῆσις χάλυβος ὑποκειμένου εἰς μικροτέρας φθορὰς ὑφ' ὅλας τὰς θερμοκρασίας, δεδομένου ὅτι αἱ μετὰ μεγάλης ἀρχικῆς ταχύτητος βαλλόμεναι βολίδες ἐπιφέρουσι ταχεῖαν καὶ μεγάλην θέρμανσιν τῆς κάννης.

Κατασκευὴ τῆς κάννης. Ὁ πρὸς τοῦτο χάλυψ ἐξαιρετικῆς ποιότητος δέον νὰ παρουσιάζῃ μεγίστην ἐλαστικότητα, ὑψηλὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν θραῦσιν καὶ σημαντικὴν ἐπιμήκυνσιν. Ἡ οἰκεία συγγραφὴ ὑποχρεώσεων καθορίζει ἀριθμητικῶς πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ χρησιμοποιουμένου χάλυβος. Διὰ τὸ ἑλληνικὸν μάνλιχερ τῶν 6,5 χιλ.. ὁ χάλυψ παρασκευάζεται ἐν χωνευτηρίοις μετὰ μικρᾶς ἀναλογίας νικελίου, χρωμίου ἢ βολφραμίου καὶ δέον νὰ παρουσιάζῃ ἐλαστικότητα (E) 45, ἀντίστασιν εἰς τὴν θραῦσιν (R) 75—90 (κατὰ τετραγ. χιλ.) καὶ ἐπιμήκυνσιν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (A %) 12 χιλ. Ὁ χάλυψ τῶν καννῶν εἰσάγεται εἰς τὸ ὁπλουργεῖον εἰς ῥάβδους, ἀναλόγου πρὸς τὴν κατασκευὴν διαμέτρου, ἐξ ὧν ἀποκόπτονται τεμάχια μήκους ἀντιστοίχου πρὸς τὸ τῶν ὑπὸ κατασκευὴν καννῶν (διὰ τὸ ἑλληνικὸν μάνλιχερ μῆκος 0,270 μ., διάμετρος 0,035 μ.). Τὰ τεμάχια ταῦτα θερμαινόμενα ἐν κλιβάνοις ἐξελαύνονται ἐν ἐλάστροις ἀποκτῶντα τὸ πρωτογενὲς σχῆμα τῆς κάννης, ἀνοπτοῦνται καὶ σφυρηλατοῦνται πρὸς ἐπίτευξιν μείζονος ὁμοιογενείας καὶ συνοχῆς. Ἐκ τῆς ὅλης μερίδος λαμβάνονται 2—3 τεμάχια, ἅτινα πυροῦνται ἐν κλιβάνῳ καὶ βάφονται ἐν ὀρυκτελαίῳ, ἀνοπτοῦνται ἐν τῷ αὐτῷ κλιβάνῳ εἰς 300° καὶ ἀφίενται ὅπως ἡ ψῦξις ἐπέλθῃ ἀφ' ἑαυτῆς. Διὰ δοκιμῆς ἕλξεως εἰς ἐπὶ τούτῳ μηχάνημα ἐκτελουμένης παρ' εἰδικοῦ μηχανικοῦ κρίνεται ἂν τὸ μέταλλον πληροῖ τοὺς ὅρους τῆς συγγραφῆς ὑποχρεώσεων (E, R, A %), ἢ ἂν κατὰ τὴν βαφὴν καὶ ἀνόπτησιν δέον νὰ τροποποιηθῶσιν αἱ ἰδιότητες τοῦ χάλυβος αἱ μὴ σύμφωνοι πρὸς τὰς τῆς συγγραφῆς. Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ταύτην νέα δοκιμασία τῶν καννῶν τούτων ἐκτελεῖται καὶ ἂν τὰ ἀποτελέσματα δειχθῶσιν ἱκανοποιητικὰ παραδίδονται πρὸς περαιτέρω κατεργασίαν (ὁ συνοπτικῶς ἐκτιθέμενος ὧδε τρόπος κατασκευῆς ἀνάγεται κυρίως εἰς τὴν ἐν τῷ ὁπλουργείῳ Steyer τῆς Αὐστρίας κατασκευὴν τῶν ἑλληνικῶν τυφεκίων μάνλιχερ τῶν 6,5 χλμ, μὴ παραλλάσσων οὐσιωδῶς τῶν ἐν ἄλλοις ὁπλουργείοις ἐφαρμοζομένων). Ὑποβάλλονται οὕτως εἰς τὴν πρώτην τρύπησιν, ἐνεργουμένην ἐπὶ τρυπητικῶν μηχανημάτων ἢ τραπεζῶν, ἐφ' ὧν στερεοῦνται ἀνὰ τέσσαρες κάνναι, διὰ χαλυβικῶν κυλινδρικῶν τρυπάνων διαμέτρου 6,10 χιλ.· ἔλαιον ὑπὸ πίεσιν 30 ἀτμοσφαιρῶν διευκολύνει τὴν κίνησιν καὶ διὰ τῆς πλαγίας κατὰ μῆκος τοῦ τρυπάνου ἐκτομῆς παρασύρει πρὸς τὰ ἔξω τὰ παραγόμενα ῥινίσματα. Ἡ τρύπησις αὕτη διενεργεῖται μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ μήκους τῆς κάννης, μεθ' ὃ ἐλέγχεται εἰς ἐπὶ τούτῳ ἁπλούστατον μηχάνημα ἂν ὁ ἄξων τῆς κυλινδρικῆς ὀπῆς συμπίπτῃ μετὰ τοῦ ἄξονος τοῦ σώματος τῆς κάννης· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει καὶ ἐφ' ὅσον ἡ προξενηθεῖσα ἀπόκλισις εἶναι μικρά, διατίθεται καταλλήλως τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς κάννης καὶ ἐπαναφέρονται αἱ κάνναι ἐπὶ τῶν τραπεζῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τρυπήσεως. Ἐπὶ τῶν τραπεζῶν τούτων αἱ κάνναι στρέφονται μὲ ταχύτητα 400 στροφῶν κατὰ 1′. Μετὰ τὴν πρώτην τρύπησιν ἐπακολουθεῖ προοδευτικὴ αὔξησις τῆς διαμέτρου ἀπὸ 6,10 εἰς 6,15, 6,20, 6,25, 6,30, 6,35, 6,40, στρεφομένων τῶν τρυπάνων μετὰ ταχύτητος 90 στροφῶν κατὰ 1′· ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἀκρίβεια τῶν μηχανῶν, τόσῳ δύνανται νὰ ἐλαττῶνται αἱ διάμεσοι αὐξήσεις. Ἐπέρχεται ἡ ἐξωτερικὴ ἐπεξεργασία ἐπὶ μηχανῶν, ἐφ' ὧν αἱ μὲν κάνναι περιστρέφονται, ἀποξεστικὰ δὲ μαχαιρίδια λαμβάνοντα προχωρητικὴν κίνησιν διαμορφοῦσι προοδευτικῶς δι' ἐλαφρῶν ἀποξέσεων τοῦ μετάλλου τὸ ἐξωτερικόν· λαμβάνεται πρόνοια ὅπως ἡ κάννα μὴ κάμπτηται κατά τε τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ τὰς περαιτέρω, ἀναγομένας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διαμόρφωσιν. Μεθ' ἑκάστην τοιαύτην ἐργασίαν ἐλέγχεται ὑπὸ πεπειραμένων εἰδικῶν ἐργατῶν ἡ τελεία εὐθύτης τοῦ κοίλου διὰ τῆς ἐπιρριπτομένης ἐν αὐτῷ σκιᾶς καὶ ἀνάγκης ὑπαρχούσης ἐπιτυγχάνεται αὕτη διὰ κτυπημάτων χαλκίνης ἐλαφρᾶς σφύρας, ἐπιφερομένων ἐπὶ τοῦ καταλλήλου σημείου. Λειαίνεται ἡ κάννη ἐξωτερικῶς διὰ σμύριδος, αὐξάνεται τὸ διαμέτρημα εἰς 6,43 καὶ εἶτα εἰς 6,44 καὶ ἐμβαπτίζεται ἐντὸς τετηκότος μολύβδου, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν ἐνδεχομένως ἐκ τῆς μηχανικῆς κατεργασίας μειωθεῖσαν ἀντοχήν. Μετὰ νέον ἔλεγχον εὐθύτητος καὶ ἐπαναφορὰν ἐν ἀνάγκῃ κατασκευάζεται τὸ ἐξωτερικὸν ἑλίκωμα πρὸς σύνδεσιν τῆς κάννης μετὰ τῆς οὐραιοθήκης, μεθ' ὃ αἱ κάνναι ὑποβάλλονται εἰς τὴν δοκιμὴν κάμψεως, καθ' ἣν στηριζόμεναι ἐπὶ δύο κατὰ 600 χιλ ἀπεχόντων σημείων ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν βάρους 160 χιλιογράμμων· ἀφοῦ σχηματισθῇ βέλος κάμψεως τοὐλάχιστον 7 χιλ., δέον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ βάρους νὰ μὴ διατηρηθῇ βέλος ἀνώτερον τοῦ 0,1 χιλ. Ἐπακολουθεῖ ἡ αὔξησις τοῦ διαμετρήματος, ἀπὸ 6,44 εἰς 6,48. Πρὸς τοῦτο τοποθετοῦνται αἱ κάνναι ὁριζοντίως ἐπὶ εἰδικῶν μηχανῶν καὶ εἰσάγονται ἐν τῷ κοίλῳ χαλύβδινοι ἐμβολεῖς διαμέτρου 6,44, ὧν τὸ ἄκρον ἐπὶ μήκους 0,40 μ. ἔχει τομὴν ἡμικυκλικήν. Εἰσαγόμενοι ἐν ταῖς κάνναις συμπληροῦνται διὰ ξυλίνων ἡμικυλίνδρων, ὥστε τὸ σύνολον νὰ ᾖ κυλινδρικόν. Καὶ αἱ μὲν κάνναι λαμβάνουσιν ἐπὶ τῆς μηχανῆς παλινδρομικὰς κινήσεις, ἐνῷ οἱ κύλινδροι στρεφόμενοι μετὰ ταχύτητος 230—250 στροφῶν κατὰ 1′ καὶ ἐπαλειφόμενοι διὰ κόνεως σμύριδος καὶ ἐλαίου προκαλοῦσι διὰ τῆς τριβῆς αὐτῶν ἐν τῷ κοίλῳ τῆς κάννης τὴν βαθμιαίαν τοῦ διαμετρήματος αὔξησιν. Ἐπακολουθεῖ ἡ αὐλάκωσις τοῦ κοίλου ἐνεργουμένη ὑπὸ εἰδικῶν γλυφάνων τριγωνικοῦ σχήματος φερομένων ἀνὰ 1, 2 ἢ καὶ 3 κατὰ σειρὰν ἐπὶ χαλυβικῆς ῥάβδου, ἥτις λαμβάνει κίνησιν προχωρητικὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ περιστροφικὴν ἀφ' ἑτέρου, σύμφωνον πρὸς τὸ βῆμα τῶν ὑπὸ κατασκευὴν αὐλακίων. Δι' ἐπανειλημμένων τοιούτων ἐργασιῶν δίδεται προοδευτικῶς τὸ κανονικὸν βάθος εἰς τὰ αὐλάκια, μεθ' ὃ ἐνεργεῖται ἡ λείανσις τοῦ κοίλου· ἐντὸς αὐτοῦ εἰσάγεται κύλινδρος διαμέτρου 6,48 χιλ. καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸ στόμιον ἄκρον σχηματίζεται πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς των ὄγκωμα ἀπὸ λινοῦ νήματος· ἐκ τοῦ στομίου χύνεται τετηκὼς μόλυβδος, ὅστις ψυχόμενος λαμβάνει τὸ σχῆμα τῆς κάννης· τὸ μῆκος τοῦ ὁμοιώματος τούτου εἶναι περίπου 0,10 μ. Τοποθετουμένων τῶν καννῶν κατακορύφως ἐν εἰδικῇ μηχανῇ, ὅπου στερεοῦνται δι' ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων καὶ διδομένης εἰς τοὺς κυλίνδρους παλινδρομικῆς κινήσεως, τὸ μολύβδινον ὁμοίωμα ἀκολουθεῖ τὰ αὐλάκια καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ λειαίνει τὸ κοῖλον, βοηθείᾳ ἐγχυνομένου ἐλαίου μετὰ λειοτριβημένης σμύριδος. Ἡ κατασκευὴ τοῦ κοίλου συμπληροῦται διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς θαλάμης· αἱ κάνναι τοποθετοῦνται ἐπὶ μηχανῶν διδουσῶν αὐταῖς περιστροφικὴν κίνησιν, ἐνῷ τὰ ἐκγλύφανα τῆς μηχανῆς λαμβάνουσι προχωρητικὴν τοιαύτην· διευρύνεται οὕτως ἡ θαλάμη, λαμβάνουσα τὸ τελικὸν αὐτῆς σχῆμα καὶ διάμετρον διὰ χειροκινήτων ἐργαλείων· εἰσάγονται κατόπιν ἐν αὐτῇ διὰ πιέσεως ἔμβολα διαμέτρων κατ' ἐλάχιστον διαφερουσῶν ἐπὶ πλέον καὶ ἐπιτυγχάνεται οὕτω συμπίεσις καὶ μόνιμος παραμόρφωσις τῶν τοιχωμάτων πρὸς ἀπόκτησιν μείζονος ἀντοχῆς· ἡ ἐργασία αὕτη, καλουμένη γαλλιστὶ mandrinage, δύναται εἰς τὴν ἑλληνικὴν νὰ ὀνομασθῇ ἐμβολαίωσις. Προσαρμόζονται κατόπιν οἱ δακτυλιωτοὶ πόδες τοῦ στοχάστρου καὶ τοῦ κλισιοσκοπίου ὡς καὶ ὁ τόρμος διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς ξιφολόγχης καὶ περαιοῦται ἡ θαλάμη τελικῶς. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τομῆς τῆς κάννης καὶ πρὸ τοῦ ἑλικώματος χαράσσεται χαραγὴ κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς τῆς διερχομένης διὰ τοῦ κέντρου τοῦ ποδὸς τοῦ κλισιοσκοπίου καὶ τοῦ στοχάστρου, ὅπως δι' ἀναλόγου χαραγῆς κατὰ τὴν προσθίαν τομὴν τῆς οὐραιοθήκης ἀσφαλισθῇ ἡ κανονικὴ θέσις κάννης καὶ οὐραιοθήκης κατὰ τὴν σύνδεσιν αὐτῶν.

Ἔλεγχος καὶ παραλαβή. Ἡ συγγραφὴ ὑποχρεώσεων καθορίζει ἐπακριβῶς τοὺς ἐλέγχους, εἰς οὓς ὑποβάλλεται ἡ κάννα, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ὅπλου τεμάχια, προσαρτῶνται δὲ εἰς τὴν σύμβασιν τῆς παραγγελίας τὰ λεπτομερῆ σχέδια κατασκευῶν, ἀναγραφομένων τῶν καθ' ἕκαστα ἐπιτρεπομένων ἀνοχῶν. Ὁ διὰ τὴν κάνναν ἔλεγχος ἀποτελεῖται ἐξ ἐλέγχου τοῦ μετάλλου καὶ ἀρχικῶς καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατασκευῆς, ὅπου καὶ ὅπως ὁρίζεται τοῦτο παρὰ τῆς συγγραφῆς, ἐξ ἐλέγχου τῶν διαφόρων διαστάσεων συμφώνως τοῖς σχεδίοις ἐκτελουμένου καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατασκευῆς καὶ τελικῶς καὶ ἐξ ἐλέγχου ἀντοχῆς καὶ ἀκριβείας κατὰ τὴν βολήν. Καὶ ὁ μὲν τοῦ μετάλλου ἐνεργεῖται μηχανικῶς, ἀποκοπτομένων τῶν ἀναγκαιούντων δοκιμαστήρων· εἰς τὸ ἐν Αὐστρίᾳ ὁπλουργεῖον Steyer ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἡ μηχανὴ Pfaff, ἥτις εἶναι ὑδραυλικὴ μηχανὴ μετὰ πλάστιγγος λειτουργοῦσα διὰ γλυκερίνης. Ὁ ἔλεγχος διαστάσεων καὶ σχήματος ἐνεργεῖται διὰ διαμετρητήρων μεγίστου καὶ ἐλαχίστου, ἀνερχομένων εἰς εἴκοσι καὶ ἕνα· τὸ κοῖλον ἐλέγχεται διὰ δύο μεταλλικῶν κυλίνδρων διαμέτρου 6,48 χιλ. καὶ 6,52 χιλ. καὶ μήκους 300 χιλ., ἐξ ὧν ὁ πρῶτος δέον ὑπὸ τὸ ἴδιον βάρος νὰ διέρχηται διὰ τοῦ κοίλου, ὁ δὲ δεύτερος νὰ μὴ εἰσέρχηται ἐν αὐτῷ· οὕτω ταυτοχρόνως ἐλέγχεται καὶ ἡ εὐθύτης τῆς κάννης· οἱ διαμετρητῆρες τοῦ βάθους τῶν αὐλακίων ἔχουσι διάμετρον 6,78 χιλ. καὶ 6,82 χιλ· ὁ ἔλεγχος τοῦ κοίλου καὶ τῆς εὐθύτητος τῆς κάννης ἐνεργεῖται καὶ τελικῶς μετὰ τὴν ἐκτελουμένην βολὴν ἀντοχῆς καὶ ἀκριβείας καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴν συναρμολόγησιν τοῦ ὅπλου. Τέλος διὰ βολῆς ἐλέγχεται ἡ ἀντοχὴ τῆς κάννης, βαλλομένου ἐντὸς φυσιγγίου, οὗτινος τὸ γέμισμα δίδει πίεσιν κατὰ 1000 ἀτμοσφαίρας ἄνω τοῦ κανονικοῦ, ἤτοι διὰ τὸ ἑλληνικὸν μάνλιχερ 3.700+1000=4 700 πλέον ἢ μεῖον 200 ἀτμοσφαίρας κατὰ τετραγ. ἑκατοστόν· ἡ βολὴ αὕτη ἐκτελεῖται ἅμα ὡς περατωθῇ ἡ κάννα καὶ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν οὐραιοθήκην. Κατὰ τὴν βολὴν ἀκριβείας καὶ κανονισμοῦ τοῦ στοχάστρου καὶ μετὰ ταύτην, ἐνεργουμένων διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἑτοίμων ὅπλων καὶ τὸν κανονισμὸν τοῦ στοχάστρου, ἐλέγχεται καὶ πάλιν ἡ κάννα ὡς πρὸς τὸ διαμέτρημα τοῦ κοίλου καὶ τὴν εὐθύτητα.

Ὄρφνωσις. Μετὰ τὴν βολὴν ἀντοχῆς αἱ κάνναι ἀποχωριζόμεναι τῶν οὐραιοθηκῶν ὑπόκεινται εἰς ὄρφνωσιν, ἵνα οὕτω προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς σκωριάσεως καὶ παρεμποδίζωνται αἱ ἀντανακλάσεις τοῦ ἡλίου· εἰς τινα τυφέκια ἐπιχαλκοῦνται αἱ κάνναι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Η ὄρφνωσις αὕτη συντελεῖται οὕτω. Διὰ ξυλίνων κυλινδρικῶν πωμάτων βρασθέντων προηγουμένως ἐντὸς λίπους καὶ κηροῦ φράσσονται ἑρμητικῶς τὰ δύο ἄκρα τῶν καννῶν καὶ ἐμβαπτίζονται αὗται εἰς κοχλάζον ὕδωρ μετὰ σόδας, ὅπου ἀφίενται ἐπὶ δεκάλεπτον, μεθ' ὃ ἐξαγόμεναι ἀποκαθαίρονται διὰ πριονιδίων ξύλου ἐπιμελῶς, ἵνα μὴ ἀπομείνῃ ἐπ' αὐτῶν οὐδὲν ἴχνος λίπους. Πλύνονται πάλιν εἰς καθαρὸν ἐλαφρῶς θερμὸν ὕδωρ, σπογγίζονται ὅπως ὦσι τελείως ξηραί, ἐπαλείφονται διὰ χημικῆς βαφῆς καὶ μεταφέρονται εἰς θαλάμους ξηροὺς θερμοκρασίας 30° C, ὅπου παραμένουσιν ἐπὶ ἡμίωρον. Τοποθετοῦνται κατόπιν εἰς κλειστὰ κιβώτια, δι' ὧν διαβιβάζεται ἀτμὸς ὕδατος καὶ μετὰ παραμονὴν 40′, ὁπότε προσλαμβάνουσι τὴν χροιὰν τῆς ὀξειδώσεως, μεταφέρονται εἰς θερμοὺς καὶ ξηροὺς θαλάμους, ἔνθα παραμένουσιν ἐπὶ 30′· εἰσάγονται ἀκολούθως ἐντὸς βράζοντος ὕδατος ἐπὶ 10′ καὶ ὑποβάλλονται κατόπιν εἰς τριβὴν διὰ συρματίνων ψηκτρῶν. Ἐπάλειψις διὰ τῆς χημικῆς βαφῆς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπεξεργασίαι ἐπαναλαμβάνονται ἑξάκις καὶ προσλαμβάνουσιν οὕτως αἱ κάνναι τὸ στιλπνὸν μέλαν χρῶμα, πρὸς στερεοποίησιν τοῦ ὁποίου ἐμβαπτίζονται ἐντὸς ζέοντος ὕδατος ἐπὶ 5′. Ἐν τέλει ἀποσπογγίζονται ἐπιμελῶς, ξηραίνονται, ἀφαιροῦνται τὰ ξύλινα πώματα, λιπαίνονται ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς καὶ μεταφέρονται διὰ τὴν πλήρη συναρμολόγησιν.

Αἱ κάνναι τῶν ὅπλων ἀντέχουσι πολὺ πλειότερον εἰς τὴν κάμψιν, ὅταν τὸ ὅπλον εἶναι συνηρμολογημένον, ὁπότε ἐγκάθηνται κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν τῷ ξυστῷ τοῦ κοντακίου. Εἴς τινα πρότυπα ὅπλων, ὡς εἰς τὸ γερμανικὸν τυφέκιον Mauser 1888, περιεβλήθη ἡ κάννη διὰ χαλυβδίνου σωλῆνος κοχλιουμένου εἰς τὸ ἐμπρόσθιον ἄκρον τῆς οὐραιοδόχης καὶ τοῦ προσθίου ἄκρου αὐτοῦ στενουμένου εἰς λαιμὸν περιβάλλοντα ἰσχυρῶς τὴν κάννην παρὰ τὸ στόμιον· ὁ σωλὴν οὗτος ἢ χιτώνιον, τεθεὶς πρὸς προφύλαξιν τῆς κάννης ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ βάλλοντος ἀφ' ἑτέρου, παρουσιάζει μειονεκτήματα, ἐξ ὧν καὶ ἐγκατελείφθη καὶ εἰς αὐτὸ τὸ νεώτερον γερμανικὸν πρότυπον τοῦ 1898. Κ. Ν. ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ

κάννα (ἡ) (Canna) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιταμινωδῶν*, περιλαμβάνον 60

Digitized by Google

εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, κονδυλόρριζα, πολλὰ κοσμητικά, κλπ., δυνάμενα νὰ εὐδοκιμήσωσι καὶ παρ' ἡμῖν. Σχεδὸν ἅπαντα φέρουσι μεγάλα φύλλα καὶ ἐρυθρὰ ἢ κίτρινα ἄνθη. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων θεραπευομένων εἰδῶν εἶναι: *Κάννα ἡ ἰνδικὴ* (Canna Indica), ὁ κοινῶς *περιπλανώμενος*, ὅστις εἰσήχθη τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ τῷ 1570. Ἔκτοτε ἐκαλλιεργήθησαν τούτου πλεῖστα νόθα καὶ παραλλαγαί. *Κάννα ἡ ἐδώδιμος* (Canna edulis), φυτὸν ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν, καλλιεργεῖται εὐρέως χάριν τῶν ἀμυλούχων πλουσίων ῥιζῶν του, ἐξ ὧν κατασκευάζεται τὸ γνωστὸν *ἀρρορούτι-ψωμί*. Ἡ ῥίζα του χρησιμεύει ἐπίσης ὡς θρεπτικὴ οὐσία τῶν βρεφῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἐχόντων στόμαχον εὐπαθῆ. *Κάννα ἡ κοκκίνη* (Canna coccinea) καὶ *κάννα ἡ χαῦνος* (Canna flaccida), ἔχουσαι ὁμοίας μὲ τὴν *κάνναν τὴν ἐδώδιμον* ἰδιότητας κλπ. κ. ΠΑΠ.

Κάννα ἡ Ἰνδική.

Κάννα (Canna) */Γεωγρ./*—1) Νῆσος τῶν Ἑβρίδων ἐν Σκωτίᾳ, ἀπέχουσα 19 χλμ. ΝΔ τῆς νήσου Σκάϋ. Ἔχει μικρὸν ἀλλ' ἀσφαλῆ λιμένα, ἐν τῷ ὁποίῳ διεξάγεται σπουδαία ἁλιεία. Κάτ. 100. — 2) Πόλις τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἐν *Μπεχουαναλάνδῃ* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

καναβέλαιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ξηραινόμενον ἔλαιον, λαμβανόμενον ἐκ τῶν σπόρων τῆς *καννάβεως*. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ ὡς φωτιστικὸν ἔλαιον. Σ. Γ.

καναβένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Δηλητηριωδῶν ἰδιοτήτων ἡμιτερπένιον, ἀπαντῶν εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῆς ἰνδικῆς καννάβεως. Σ. Γ.

καναβεώδη (τά), ἢ *καναβόμορφα* (τὰ) (Cannaboideae) */Βοτ./*. Ὑποδιαίρεσις τῆς οἰκογενείας τῶν *μορεωδῶν* (Moraceae), περιλαμβάνουσα δύο μόνον γένη: τὸν *λυκίσκον* (Humulus) καὶ τὴν *κάνναβιν* (Cannabis) (βλ. τὰς λ.). Κ. ΠΑΠ.

καννάβι (τό)· σχοινίον ἐκ καννάβεως: «δῶσ' μου δυὸ ὀργυιὲς καννάβι».

καννάβι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *κάνναβις ἡ ἥμερος* ἢ *κοινὴ* (Cannabis sativa) καὶ *νυμφαία ἡ λευκὴ* (Nymphaea alba).

καναβίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἰνδικὴν κάνναβιν, εἰς ὃν κυρίως ὀφείλονται αἱ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνέργειαι τοῦ χασίς. Σ. Γ.

καναβινόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὸ δραστικὸν συστατικὸν τῆς ῥητίνης τῆς ἰνδικῆς καννάβεως. Σῶμα ὀλίγον μελετηθὲν λόγῳ τῆς ἀσταθείας του. Πιθανῶς εἶναι φαινολαλδεΰδη. Σ. Γ.

καννάβινος, — η, — ον ὁ ἐκ καννάβεως κατεσκευασμένος, δημοτ., *καναβήσιος* καὶ *καναβένιος*.

κάνναβις (ἡ) (Cannabis) *[Βοτ.]* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κνιδωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κάνναβιν τὴν ἥμερον* (Canabis sativa), ἰθαγενὲς τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἔνθα ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τὰ μέσα τῆς Θ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Σήμερον ἀπαντᾷ εὐδοκίμως πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Νέου Κόσμου, καλλιεργούμενον ἐπιτυχῶς καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς εἰς Ἀργολίδα, Μαντίνειαν, Ναυπακτίαν καὶ Τρίπολιν, ἔνθα χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν σχοινίων, ἱστιοπάνων, σάκκων, σπάγγων, δικτύων κλπ. Ἡ κάνναβις εἶναι φυτὸν ποῶδες, ἐτήσιον, δίοικον, κλωστικόν, ἐλαιοφόρον, ναρκωτικόν, φαρμακευτικὸν κλπ. Φθάνον τὸ ὕψος τεσσάρων μέτρων πολλάκις, ἔχει πυκνῶς διακλαδούμενον κορμόν, τριχωτά, ἐπίσκληρα, μακρόμισχα καὶ δακτυλοειδῆ φύλλα καὶ δίοικα ἄνθη (ἄρρεν καὶ θῆλυ) σχήματος καὶ χρώματος ἀκαθορίστου. Οἱ καρποί της, μεγέθους 4—5 χλστμ. καὶ σχήματος ἐπιμήκους, φοειδοῦς, χρώματος δὲ φαιοῦ πρὸς πρασινωπόν, περιέχουσι 25—35 % παχὺ ἔλαιον. Ἡ κάνναβις εὐδοκιμεῖ εἰς γονίμους, ὑγρὰς ἢ ἀρδευομένας περιφερείας καὶ καλλιεργεῖται εὐρέως τόσον χάριν τῆς κλωστικῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν παρέχει, ὅσον καὶ τῆς χρησιμότητός της εἰς τὴν φαρμακευτικὴν (Semina Cannabis), τὴν διατροφὴν μικρῶν πτηνῶν, τὴν ἐπίπασιν κολουρίων καὶ ζυμαρικῶν (εἰς ἀντικατάστασιν σησαμίου), καὶ πρὸ παντὸς τὴν παραγωγὴν ἐλαίου (καναβελαίου) χρησίμου εἰς τὴν μαγειρικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Κάνναβις ἄρρην.

Ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ καὶ ἰδίᾳ τὰ ἄνθη του περιέχουσι στοιχεῖα ἀλκαλοειδῆ, ναρκωτικά, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν λῆψιν ῥητινώδους καὶ κατ' ἐξοχὴν ναρκωτικῆς οὐσίας, τοῦ *χασίς* (βλ. λ.), χάριν τῆς ὁποίας μάλιστα καὶ ἐκαλλιέργησαν ἰδίαν διαφοράν, *κάνναβιν τὴν ἰνδικὴν* (Cannabis indica), φυτὸν ὕψους ἓξ μέτρων, ἐπὶ τῶν παρανθίων φυλλαρίων τῶν ὁποίων εὑρίσκεται πληθὺς ὁλόκληρος ἐκκριτικῶν ἀδένων, ἐξ ὧν λαμβάνεται τὸ χασίς. Καὶ ἐπὶ τῶν νεαρῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ, ὡς καὶ τῶν κλώνων αὐτοῦ, εὑρίσκεται μικροτέρα ὅμως ποσότης χασίς. Ἅπαντα ταῦτα (φύλλα, ἄνθη, κλῶνοι κλπ.) ξηρὰ ἀποτελοῦσι τὸ γνωστὰ εἰς τὰς Ἰνδίας ναρκωτικὰ φάρμακα, bhang καὶ ganja. Κύριον στοιχεῖον ὅλων αὐτῶν τῶν ναρκωτικῶν εἶναι ἡ δηλητηριώδης *καναβίνη* Παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ 1920 ἀπηγορεύθη ἡ καλλιέργεια τῆς *ἰνδικῆς καννάβεως*. Ἡ *κοινὴ κάνναβις*, ἢ *ἥμερος* λεγομένη, καλλιεργεῖται ὡς ἑξῆς: Σπείρονται 10—20 ὀκάδες σπόρου κατὰ στρέμμα εἰς παραλλήλους πρασιὰς πλάτους ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου περίπου καὶ ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων 0.25 τοῦ μέτρου, κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου καὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου (εἰς σχετικῶς ψυχρότερα μέρη πρὸς ἀποφυγὴν παγετώνων σχεδὸν ἕνα μῆνα ἀργότερον) καὶ μετὰ πάροδον 90—115 ἡμερῶν (ἱκανοῦ χρονικοῦ διαστήματος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φυτοῦ) γίνεται ἡ συγκομιδή, δι' ἀποσπάσεως ὁλοκλήρου τοῦ φυτοῦ ἢ διὰ κοπῆς αὐτοῦ παρὰ τὴν βάσιν του. Καὶ κατὰ πρῶτον συγκομίζονται τὰ ἄρρενα φυτά, ὅταν ἀρχίζουν νὰ κιτρινίζουν, μετὰ πάροδον δὲ 2—3 ἑβδομάδων τὰ θήλεα, ἐὰν ἔχουν ὡριμάσει οἱ καρποὶ των οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὴν κορυφὴν τῶν φυτῶν. Ὁ καρπὸς ἀποχωρίζεται τοῦ φυτοῦ διὰ ῥαβδισμοῦ τῶν κορυφῶν, ἀποχωριζομένων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν εὐρωστοτέρωνσπόρων διὰ προσεχεῖς σποράς. Τὰ ἀπαλλασσόμενα οὕτω θήλεα στελέχη, ἐκτίθενται μετὰ τῶν ἀρρένων εἰς τὸν ἥλιον διὰ ν' ἀποξηρανθῶσι καὶ ἀπαλλαγῶσι τῶν φυτῶν των, καὶ ἀφοῦ ἀποξηρανθῶσιν ἐπὶ 15 ἡμέρας κοπανίζονται, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῶν ξυλωδῶν μερῶν των καὶ ληφθῶσιν αἱ ἶνές των, αἱ τόσον χρήσιμοι εἰς τὴν κλωστικήν.

Κάνναβις θήλεια.

Ἡ βιομηχανικὴ κατεργασία κατόπιν γίνεται δι' ἀναλόγων μηχανημάτων πρὸς τὴν κατεργασίαν ἄλλων πρώτων ὑλῶν τῆς κλωστοϋφαντουργικῆς. ὅπως τοῦ βάμβακος π. χ. Εἶναι δὲ ταῦτα διὰ τὴν κάνναβιν, κυρίως, αἱ λαναριστικαὶ μηχαναί, αἱ προγνέστριαι, αἱ ἄτρακτοι καὶ οἱ ἱστοί. Ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχον τῷ 1928 δέκα ἐργοστάσια ἀσχολούμενα εἰδικῶς μὲ τὴν κλωστοϋφαντουργίαν τῆς καννάβεως. Παρόμοια ἐργοστάσια εὑρίσκονται ἐν Ἰταλίᾳ, Ῥωσίᾳ, Πολωνίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἔνθα ἡ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ εἶναι πλέον διαδεδομένη. Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

—**καννάβεως *ἰνδικῆς πόα*** (Herba cannabis indicae) */Φαρμ./*. Παραγωγὸν φυτὸν ταύτης εἶναι ἡ ἰνδικὴ κάνναβις (Cannabis indica), ἥτις εἶναι παραλλαγὴ καννάβεως τῆς ἡμέρου. Ἐκ τοῦ φυτοῦ τούτου λαμβάνονται καὶ διάφορα ἄλλα προϊόντα, ἅτινα γενικῶς καλοῦνται *χασὶς* (βλ. λ.). Τὴν πόαν τῆς ἰνδικῆς καννάβεως ἀποτελοῦν αἱ ἠνθισμέναι κορυφάδες τοῦ θήλεος φυτοῦ, αἵτινες συλλέγονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως τούτου, ἀποξηραίνονται μερικῶς καὶ φέρονται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς τὸ ἐμπόριον. Τοιαῦται ἐμπορικαὶ μορφαὶ τῆς πόας τῆς ἰνδικῆς καννάβεως εἶναι κυρίως δύο, τὸ *μπὲγκ* (Bhang) καὶ τὸ *γκάνγια* (Ganja) ἢ *γκούνγια* (Gunjah). Τὸ πρῶτον εἶδος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠνθισμένας κορυφάδας τοῦ θήλεος φυτοῦ, ἄρρενα ἄνθη, φύλλα καὶ σπέρματα, ἅτινα φέρονται τετμημένα καὶ συμπεπιεσμένα εἰς μικρὰς δέσμας. Τὸ μπὲγκ συλλέγεται τόσον ἐκ τῆς αὐτοφυοῦς ὅσον καὶ ἐκ τῆς καλλιεργουμένης καννάβεως εἰς τὰς κοιλάδας τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (Βομβάη, Καλκούτα κ. ἄ). Τὸ γκούνγια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀπεξηραμμένους ἀρκετὰ μακροὺς βλαστούς, οἵτινες συλλέγονται ἐκ τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν, ἀπαλλάσσονται τῶν μεγάλων φύλλων καὶ φέρουσι μόνον τὰ γονιμοποιηθέντα θήλεα ἄνθη. Αἱ κορυφάδες τούτων ἔχουν ῥητινώδη οὐσίαν προσκολλωμένην ἐπὶ τῶν δακτύλων καὶ λίαν ἔκδηλον ὀσμήν. Εἰς τὰς Ἰνδίας διακρίνουσι τριῶν εἰδῶν γκάνγια, ἐξ ὧν μόνον τὸ εἶδος φλὰτ - γκάνγια (Flat - ganja) φθάνει μέσῳ Ἀγγλίας εἰς Εὐρώπην. Περιφέρειαι παραγωγῆς τοῦ προϊόντος τούτου εἶναι κυρίως ἡ Βεγγάλη καὶ αἱ γειτονικαὶ ἐπαρχίαι τῆς ἀκτῆς τοῦ Μαλαμπάρ, μικρὸν ὅμως ποσὸν παράγεται ἐπίσης καὶ εἰς Βυμβάην καὶ Κεϋλάνην. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἀναφερθέντων προϊόντων καταναλίσκεται ὡς ἡδονιστικὴ δρόγη καπνιζόμενον, ἐλάχιστον δὲ χρησιμεύει διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς θεραπευτικῆς. Ἡ ἰνδικὴ κάνναβις περιέχει αἰθέριον ἔλαιον καὶ ἐλαιορρητίνην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὀφείλει τὴν φυσιολογικὴν δραστικότητά της. Ἐκ τῆς ἐλαιορρητίνης ταύτης ἀπεχωρίσθησαν ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν διάφορα προϊόντα, ὡς ἡ καναβίνη, ἡ χασισίνη, ἡ τετανοκαναβίνη, ἡ καναβινδόνη, ἡ καναβινόλη καὶ τέλος τὸ χασισικόν, τὸ χασισινικὸν ὀξὺ καὶ ἡ χασισόλη. Ὡς τὸ μᾶλλον δραστικὸν συστατικὸν θεωρεῖται ἡ καναβινόλη. Θεραπευτικῶς ἡ ἰνδικὴ κάνναβις δίδεται ὡς φάρμακον ὑπνωτικὸν καὶ ναρκωτικὸν κατὰ νευραλγιῶν, ἡμικρανιῶν, καρδιαλγίας, κατὰ τοῦ κοκκύνου, τοῦ κοκκύτου, βηχὸς κλπ. Λόγῳ ὅμως τοῦ ὅτι τὰ σκευάσματά της εἶναι διαφόρου συνθέσεως, ὡς λίαν εὐαλλοίωτα, τούτου ἕνεκα ἡ κάνναβις διεγράφη ἀπὸ πολλὰς φαρμακοποιίας. Τὰ κυριώτερα σκευάσματα τῆς καννάβεως, τὰ ἀναγραφόμενα εἰς τὰς φαρμακοποιίας, εἶναι τὰ ἀκόλουθα: α') αἱ κορυφάδες της, β') τὸ βάμμα, γ') ῥοώδη, μαλακὰ καὶ ξηρὰ ἐκχυλίσματα. Συνήθης νοθεία τῆς πόας τῆς ἰνδικῆς καννάβεως εἶναι ἡ πρόσμειξις τῆς μετὰ τῶν ἠνθισμένων κορυφάδων τοῦ ἄρρενος φυτοῦ. Ἡ ἰνδικὴ κάνναβις ἐτύγχανε γνωστὴ ἀπὸ τῆς μᾶλλον ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, πλεῖστα δὲ ὀνόματα ἔλαβε παρὰ τῶν διαφόρων ἀνατολικῶν λαῶν, ὀφειλόμενα εἰς τὰς ἡδονιστικὰς τῆς δρόγης ἰδιότητας. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

— **καννάβεως *σπέρματα*** (Semina Cannabis ἢ καὶ Fructus Cannabis) *[Φαρμ.]*. Προέρχονται ἐκ τῆς καννάβεως τῆς ἡμέρου (Cannabis sativa), ἀποτελοῦν δὲ τὸ κοινῶς καλούμενον *καναβούρι*. Ταῦτα ἀποτελοῦν μικρὸν εὔθρυπτον κάρυον, φοειδές, μονόχωρον, μήκους 5 χστμ. καὶ διαμέτρου 2 χστμ., χρώματος πρασινοφαίου, ἐγκλεῖον ἀμύγδαλον ἐλαιῶδες, ἄοσμον καὶ γλυκίζον. Τὰ σπέρματα τῆς καννάβεως περιέχουν 24 % λευκωματοειδῶν οὐσιῶν, 1,6 % σάκχαρον, 1,1 % ῥητινωδῶν οὐσιῶν, χολίνην, τριγωνελλίνην, λεκιθίνην, ἐμουλσίνην καὶ 35—44 % μὴ πτητικοῦ ἐλαίου. Τὰ σπέρματα τῆς καννάβεως ἀποτελοῦν παλαιὸν λαϊκὸν φάρμακον, ἀναφέρονται δὲ εἰς συνταγολόγια τοῦ Η' καὶ ΙΑ' αἰῶνος. Τὸ γαλάκτωμα τοῦτο παρηγγέλλετο εἰς φλεγμονώδεις νόσους τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων, θεωρούμενον ὡς διουρητικόν. Κ. Γ. Μ.

καναβὶς (ἡ) */Βοτ./*. Καλεῖται οὕτω τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ *κάνναβις ἡ ἥμερος* (Cannabis sativa), τὸ κοινῶς γνωστὸν ὡς *καναβούρι*. Κ. ΠΑΠ.

Κανναβκιά (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Μόρφου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας μὲ 90 κατοίκους. Κ.Μ.Κ.

Κανναβκιοῦ (ἡ) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτοικοι 80. Κ.Μ.Κ.

καναβόξυλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Μέρος ξυλῶδες τῆς *καννάβεως* (Cannabis sativa) μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ στυπείου· ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε εἰς τὴν κατασκευὴν πυρείων θειούχων. Κ. ΠΑΠ.

καναβόπανο (τὸ)· τὸ χονδρὸν λευκοκίτρινον ἢ φαιόχρουν ὕφασμα τὸ κατεσκευασμένον ἐκ καννάβεως· ἄλλως καὶ *λινάτσα*, *καναβάτσο* κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καναβός, —ή,—ό· δημοτ., ὁ ἔχων χρῶμα καννάβεως.

Κανναβός, Ἀναγνώστης. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βενετίκου (Ναυπακτία). Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, σώσας πολλὰ γυναικόπαιδα κατὰ τὴν ἔξοδον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον, ἐτάχθη δὲ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Κανναβός, *Ἰωάννης Νικ.*** Πολιτικὸς ἐκ Ναυπάκτου, γόνος τῆς ἐκ Βυζαντίου ὁρμωμένης οἰκογενείας τῶν Κανναβαίων, ἐξ ἧς καὶ ὁ Γεώργιος Λογοθέτης Κανναβός. Ἐγεννήθη τῷ 1867. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῷ 1895, ἐκλεγόμενος ἔκτοτε (πλὴν μιᾶς ἀποτυχίας τῷ 1920) συνεχῶς. Ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ κατόπιν ἐπὶ κυβερνήσεως Καφαντάρη τῷ 1924, ἀνέλαβε δὲ προσωρινῶς καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας. Ἀργότερον διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Μακεδονίας (καὶ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ Θρᾴκης τοιοῦτος). Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1928 τῷ ἀνετέθη τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, εἰς ὃ εἰργάσθη ἐντατικῶς πρὸς ἀνύψωσιν τῆς γεωργίας τῆς χώρας. Ἀπερχόμενος τὸν Ἰούνιον τοῦ 1929 τοῦ ὑπουργείου τούτου εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Μακεδονίας ἀφῆκε μνημεῖον τῆς δράσεώς του τὸν νεαρὸν δασικὸν κώδικα. Χ. Γ. Ε.

— **Κανναβός, *Γεώργιος Λογοθέτης.*** Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικὸς ἐκ Ναυπακτίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 συνεκέντρωσε

Digitized by Google

ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῶν Κραβάρων περὶ τοὺς δισχιλίους ἄνδρας μετὰ τῶν ὁπλαρχηγῶν Κώστα Χορμόβα, Διαμάντη Χορμόβα καὶ ὅλων τῶν προεστῶν τῶν Κραβάρων καὶ ἐπολιόρκησε τὰ φρούρια Ναυπάκτου καὶ Ἀντιρρίου. Μετὰ ἓν ἔτος ἐστάλη παρὰ διαφόρων ἐπαρχιῶν εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου μετὰ τῶν προεστῶν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐσχημάτισαν τὴν γερουσίαν. Τῷ 1823 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῶν Κραβάρων διὰ τὴν ἐν Ἄστρει ἐθνικὴν συνέλευσιν, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ὁποίας ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἀκολούθως ἐκ νέου πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικὴν συνέλευσιν, τῷ 1825, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ὁποίας μετέβη κατ' ἐντολὴν τῆς τότε κυβερνήσεως μετὰ τῶν Παπαδιαμαντοπούλου καὶ Θέμελη εἰς τὸ πολιορκούμενον Μεσολόγγιον, ἔνθα παρέμεινε μετὰ τῶν πολιορκουμένων ἐπὶ 7 μῆνας. Ἐξελθὼν τοῦ Μεσολογγίου ἐσχημάτισεν εἰς Δερβέκισταν γενικὸν στρατόπεδον ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Κώστα Μπόταση, ἐστρατολόγησε δὲ ἀρκετοὺς ἐκ τῶν στρατοπέδων τῶν ἐπαρχιῶν Κουρίτιδος, Καρπενησίου, Κραβάρων, Βενετίκου καὶ Δωρίδος, τοὺς ὁποίους ἔστειλε πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων τοῦ Μεσολογγίου. Ἐκεῖθεν ἐκλήθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1826 καὶ τοῦ ἀνετέθη ἡ ἑτοιμασία τοῦ στόλου πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου, μετὰ 5 μῆνας ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Αἴγιναν, διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν νέαν ἐκστρατείαν εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἠσθένησε βαρέως καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μεγ. Σπηλαίου, ἔνθα ἀπεβίωσε μετὰ 5 ἡμέρας, καταλιπὼν ἐν Αἰγίνῃ πολυμελῆ οἰκογένειαν, ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν του ἐδαπάνησε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους περὶ τὰς 30.000 δραχ., τὰς ὁποίας ἐδανείσθη, διὰ τὰς τόσας δὲ ὑπηρεσίας του οἱ Τοῦρκοι ἔκαυσαν πᾶσαν τὴν περιουσίαν του. Χ. Γ. Ε.

κανναβόσπορος (ὁ) *[Βοτ.]*. Τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ *κάνναβις ἡ ἥμερος*.

κανναβόσχοινο (τό)· δημοτ., σχοινίον ἐκ καννάβεως, ἄλλως *καννάβι*.

κανναβοῦρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ σπέρματος τῆς *καννάβεως*.

κάν(ν)αθρον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἅμαξα ξυλίνη πλεκτὴ ἐκ καλάμων ἢ λύγου κατὰ τὸν θόλον, χρησιμοποιουμένη ἰδίως διὰ γυναῖκας, ἀνάλογος πρὸς τὴν νῦν παρ' Ἀνατολίταις καλουμένην «κοτσί». Ἐπὶ τοιούτων ἁμαξῶν ἐπέβαινον ἐν Σπάρτῃ αἱ παρθένοι κατὰ τὴν εἰς Ἀμύκλας πομπὴν τῶν Ὑακινθίων καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ἑλένης εἶχον πλουσιώτατον διάκοσμον, τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὰς πλέγματα ἐν τῇ καταλήξει των ἐσχημάτιζον εἴδωλα ἐλάφων, γυπῶν καὶ ἄλλων ζῴων. Ἀνάλογοι πρὸς τὰ κάνναθρα ἦσαν αἱ παρ' Ὁμήρῳ «πείρινθες» καὶ αἱ ὑπὸ Ἡροδότου μνημονευόμεναι ἅμαξαι, ἐφ' ὧν αἱ γυναῖκες τῶν Βαβυλωνίων μετέβαινον ἅπαξ τοῦ βίου των πρὸς συνουσίαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Μυλίττης-Ἀφροδίτης. Π. Ν. Π.

Κάνναι *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κάννα*.

Κάνναι (Cannes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῶν Παραθαλασσίων Ἄλπεων καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Γκράς, πρωτεύουσα ὁμωνύμου καντονίου πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Νικαίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 30 χλμ., καὶ Α τῆς Μασσαλίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 193 χλμ., ἐπὶ τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς τῆς Μεσογείου. Κάτοικοι 42.500 Κεῖται παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ λόφου Σεβαλιὲ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις ἀπὸ τῶν ἰταλικῶν συνόρων διὰ Μόντε Κάρλο, Νικαίας, Καννῶν καὶ Μασσαλίας ἄγει εἰς Παρισίους. Ἡ γλυκύτης καὶ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ὡραιότης τῶν τοπίων της, κατέστησαν αὐτὴν ἕνα ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κλιματολογικῶν σταθμῶν καὶ λουτροπόλεων τῆς Εὐρώπης. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 16,4, ἡ δὲ μέση θερμοκρασία τοῦ χειμῶνος 9°6 καὶ ἡ ἀνωτέρα τοῦ θέρους 32°. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἐπὶ ἐκτάσεως 6 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ρύακος Μπόκκα πρὸς Δ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Κρουαζὲτ πρὸς Α καὶ ἔχει μικρὸν τεχνητὸν λιμένα, κατασκευασθέντα τῷ 1838, μετὰ προβλῆτος μήκους 150 μέτρων. Ἔχει ἀλιείαν σαρδελλῶν καὶ ἀντσουγιῶν, σαπωνοποιεῖα, ἐλαιοτριβεῖα, ἐργοστάσια μυροποιίας καὶ διεξάγει ἐμπόριον ἀνθέων καὶ ἐσπεριδοειδῶν. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὁ λιμὴν συχνάζεται ὑπὸ πολυαρίθμων γιώτ, ἰδίως ἀγγλικῶν, διὰ τοὺς διεθνεῖς ἀγῶνας ἱστιοπλοΐας καὶ κωπηλασίας. Ἔχει ὡραιοτάτους περιπάτους, θαυμασίας ἐπαύλεις ἐπὶ ἀνθισμένων κήπων, μεγαλοπρεπῆ ξενοδοχεῖα καὶ ἐνδιαφέροντα κτίρια καὶ μνημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας δημοτικὸν καζῖνον, τὸ παρ' αὐτὸ μνημεῖον τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Ζ', ἔργον τῶν Γάλλων γλυπτῶν Διονυσίου Πουὲς καὶ Ντωμὲ (1912), τὸ μνημεῖον καὶ τὸ ἄλσος τοῦ Μεριμέ, τὸ μνημεῖον τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ Μπρούγκαμ, τὸ δημαρχεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουν τὰ δύο μουσεῖα Ρότσχιλδ ζωγραφικῆς καὶ Λυκλάμα ἀρχαιολογικόν, καθὼς καὶ ἡ βιβλιοθήκη μετὰ 31.000 τόμων, ἰδίως νεωτέρας φιλολογίας, ὁ πύργος τοῦ Μὸν-Σεβαλιὲ ὕψους 32 μ., κτισθεὶς τῷ 1070, ἡ παρ' αὐτὸν ἐκκλησία τῆς Παναγίας Ἐλπίδος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ κῆπος τῶν Ἑσπερίδων, ἡ ἀγορὰ τῶν ἀνθέων κ.λ.π. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, εἰς τὴν παλαιὰν πόλιν κειμένην παρὰ τὸν λόφον Σεβαλιέ, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα συνοικία Σουκέ, καὶ τὴν νέαν πόλιν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς παλαιᾶς μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ βουνοῦ Ἐστερέλ, ὅπου ὑπάρχουν αἱ νέαι συνοικίαι μὲ ὡραίας οἰκίας καὶ δενδροφύτους ὁδούς.

Πρὸ τοῦ λιμένος, εἰς ἀπόστασιν 1400 μέτρων ἀναδύουν ἐκ τῆς θαλάσσης αἱ ὡραῖαι νησῖδες Λερῖναι, Ἁγία Μαργαρίτα καὶ Ἅγιος Ὀνορᾶτος. Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει φρούριον κατασκευασθὲν ἐπὶ Ριτσελιέ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνεκλείσθη ἐπὶ 17 ἔτη (1686—1688) ὁ Ἄνθρωπος μὲ τὴν σιδηρᾶν προσωπίδα (ἀδελφός, καθὼς λέγεται, Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'), καὶ τῷ 1873 ὁ Γάλλος στρατάρχης Μπαζαίν, ὁ ὁποῖος ἐδραπέτευσε τῷ 1874. Ἐπὶ

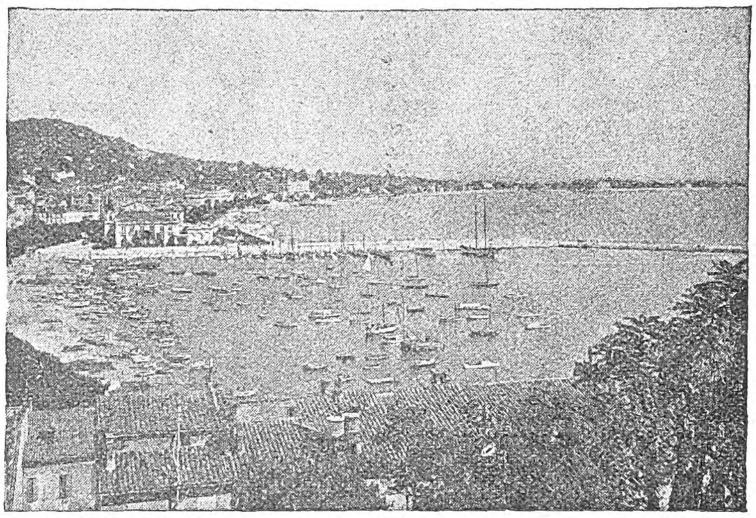

Ἄποψις τῶν Καννῶν.

τοῦ Ἁγίου Ὀνοράτου ὑπάρχει τὸ ὁμώνυμον μοναστήριον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1788 ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ Κάνναι κατέχουν τὴν θέσιν ἀρχαίας λιγυρικῆς πόλεως, καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Κοΐντου Ὀπιμίου τῷ 155 π. Χ. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν κατοίκων ταύτης εἰς τὸ ἐσωτερικόν, οἱ Ρωμαῖοι παρεχώρησαν ταύτην εἰς τοὺς συμμάχους των Μασσαλιώτας, οἵτινες ἀπῴκισαν καὶ ὠνόμασαν αὐτὴν Castrum Massaliorum. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ πόλις διετήρησε κατόπιν μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος. Κατ' ἄλλους ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Oxilia καὶ μετωνομάσθη εἰς Castrum Marcellinum. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μοναστηρίου τῶν Λερίνων νήσων καὶ μεταξὺ τοῦ 700 καὶ 730 ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα προσηρτήθη εἰς τὴν Προβηγκίαν καὶ ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τοὺς γαλλοϊσπανικοὺς καὶ γαλλοσαρδηνικοὺς πολέμους. Τῷ 1524 καὶ 1536 κατελήφθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε', τῷ 1592 ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ καὶ τῷ 1766 ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Σαρδηνίων. Τῷ 1815 εἶχεν ἀποβιβασθῆ παρὰ τὰς Κάννας ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας. Κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος αἱ Κάνναι ἦσαν ἀσήμαντον χωρίον. Ἡ κατασκευὴ τοῦ λιμένος αὐτῆς τῷ 1835 ἐσημείωσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς εὐημερίας της, εἰς τὴν ὁποίαν συνέβαλε τὰ μέγιστα καὶ ὁ Ἄγγλος πολιτικὸς Μπρούγκαμ, ὁ ὁποῖος ἐπισκεπτόμενος συχνάκις ταύτην καὶ καταβάλλων ἐξαιρετικὰς φροντίδας διὰ τὸν ἐξωραϊσμόν της, κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ διεθνῶς γνωστὰς τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τὰ προτερήματα τοῦ κλίματος, λόγῳ τῶν ὁποίων ἀπέβη κατόπιν ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων καὶ τῶν ἀριστοκρατικωτέρων κλιματολογικῶν σταθμῶν τοῦ κόσμου. Αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν, διοργανώνουν κατ' ἔτος μεγάλας ἑορτάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουν τὰ καρναβάλια, αἱ ἱστιοπλοΐαι, ὁ ἀνθοπόλεμος, τὸ πρωτάθλημα τῆς ἀντισφαιρίσεως, αἱ ἱπποδρομίαι, ἐκθέσεις εἰδῶν πολυτελείας κ. τ. λ. Ἐν Κάνναις κατέφυγε μετὰ τὴν ἐκλογικὴν του ἀποτυχίαν καὶ ἀπέθανε τῷ 1896 ὁ Χαρίλαος Τρικούπης. Μ. Δ. Β.

— **Καννῶν** *συνδιάσκεψις [Διεθν. Δικ.]*. Οὕτως εἶναι γνωστὴ ἡ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον 1922 συνελθοῦσα ἐν Κάνναις συνδιάσκεψις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων δυνάμεων καὶ τῆς Γερμανίας, πρὸς ἐπίλυσιν διαφόρων οἰκονομικῆς ἰδίως φύσεως ζητημάτων, ἀφορώντων τὴν Γερμανίαν. Μετὰ τὴν διακοίνωσιν τοῦ Λονδίνου τῆς 5 Μαΐου 1921, ἣν ἀπηύθυνεν ἡ ἐκεῖ συνελθοῦσα συνδιάσκεψις πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἐπεζήτησε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπῆς τὰ παρ' αὐτῆς αἰτούμενα χρηματικὰ ποσά· ἀλλ' ἡ ἀδυναμία τῆς ἐκπληρώσεως τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ, τὸ δὲ μεταξὺ θέρους καὶ φθινοπώρου διάστημα τοῦ ἔτους 1921 διῆλθεν ἐν συνεχεῖ ἀνταλλαγῇ διακοινώσεων, συντεταγμένων εἰς ἔντονον ὕφος, μεταξὺ γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς παρὰ τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου συσταθείσης ἐγγυητικῆς ἐπιτροπῆς, μεσοῦντος δὲ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ὁ τότε ἀρχικαγκελλάριος Βὶρθ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν παράτασιν τῆς προθεσμίας καταβολῆς τῶν διὰ τὴν 15 Ἰανουαρίου καὶ 15 Φεβρουαρίου 1922 ὁρισθεισῶν δόσεων. Συνεπείᾳ τούτου τὴν 8 Ἰανουαρίου 1922 ὁ Γάλλος ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς ἐπέδωκεν εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν διακοίνωσιν τῶν συμμάχων δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας προσεκαλεῖτο ἡ Γερμανία ν' ἀποστείλῃ ἐντὸς τῆς ἐρχομένης ἑβδομάδος ἀντιπροσώπους αὐτῆς εἰς Παρισίους, ὅπως προσέλθωσι καὶ ἐκθέσωσι τὰς γερμανικὰς ἀπόψεις ἐνώπιον τοῦ ἐν Κάνναις προκειμένου νὰ συνέλθῃ ἀνωτάτου συμβουλίου. Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, ἀποδεχθεῖσα τὴν πρόσκλησιν, ἀπέστειλεν ὡς ἀντιπροσώπους αὐτῆς τὸν τότε ἐπὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ὑπουργὸν Ρατενάου μετὰ τριῶν ἄλλων ὑφυπουργῶν, οἵτινες ἔφθασαν ἐν Κάνναις τὴν 11 Ἰανουαρίου, τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπῆς, τὴν δὲ 14 Ἰανουαρίου ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ Ρατενάου ἐξέθηκε τὴν ὅλην οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Γερμανίας καὶ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διακοινώσεως τοῦ Λονδίνου καὶ βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας του, ὑποσχεθεὶς τὴν ἀποδοχὴν τῶν παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπῆς προταθέντων μέτρων διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν ἐπαύξησιν τῶν φόρων, τὴν ἐπὶ τῇ βάσει νέων τιμολογίων ἐξάλειψιν τοῦ ἐλλείμματος τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ταχυδρομείων καὶ τὴν σχετικὴν προετοιμασίαν πρὸς σύναψιν ἐσωτερικῶν δανείων, ὡς ἐπίσης τὴν ἀπαγόρευσιν ἐξαγωγῆς κεφαλαίων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῇ συνεργασίᾳ τῶν ξένων τραπεζῶν καὶ τὴν παραχώρησιν εὐρυτέρας αὐτονομίας εἰς τὴν γερμανικὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν.

Ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπῆς παρεχώρει εἰς τὴν Γερμανίαν προσωρινὰς ἀναστολὴν πρὸς πληρωμὴν τῶν διὰ τὴν 15 Ἰανουαρίου καὶ 15 Φεβρουαρίου ὁρισθεισῶν δόσεων ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὑποχρεοῦται ἡ Γερμανία νὰ πληρώνῃ ἀνὰ πᾶν δεκαήμερον 31 δισεκατομμύρια μάρκα, ἡ δὲ πρώτη πληρωμὴ νὰ γίνῃ τὴν 18 Ἰανουαρίου. 2) Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται ἐντὸς 14 ἡμερῶν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπὴν σχέδιον μεταρρυθμίσεως τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ πίνακα τῶν παρ' αὐτῆς παραδοθησομένων ὑλικῶν καὶ πληρωθησομένων ἀποζημιώσεων. 3) Ἡ προσωρινὴ παραχωρηθεῖσα προθεσμία λήγει εὐθὺς ὡς ἡ ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπὴ ἢ αἱ σύμμαχοι δυνάμεις ἤθελον ἀποφασίσει ἐπὶ τοῦ παρὰ τῆς Γερμανίας συνταχθησομένου σχεδίου μεταρρυθμίσεως τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ δὲ ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ τὴν καταβολὴν πάσης διαφορᾶς, ἥτις ἤθελε προκύψει μεταξὺ τῶν ὅσων ἔδει νὰ εἶχε ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις καταβάλει καὶ πράγματι ἐπληρώσεν.

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ὑπέβαλε τὴν 28 Ἰανουαρίου εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπὴν ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐπινεκτέων παρ' αὐτῆς τροποποιήσεων ἐπὶ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, περὶ περιορισμοῦ τῶν δαπανῶν καὶ τοῦ κυμαινομένου χρέους καὶ τῶν παρ' αὐτῆς πληρωθησομένων ποσῶν κατὰ τὸ ἔτος 1922, περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, καταπολεμήσεως τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν φυγαδεύσεως τῶν κεφαλαίων κλπ. Αἱ ἐπακολουθήσασαι διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Κάνναις ἀναγνωρισθεισῶν

Digitized by Google

γενικῶν ἀρχῶν κατέληξαν εἰς τὸ ἀπὸ 28 Μαΐου 1922 ἔγγραφον τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο τ' ἀκόλουθα ἀποδεκτὰ παρὰ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως, προκειμένου περὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν ἀφορωσῶν τὸν γερμανικὸν οἰκονομικὸν ἔλεγχον: 1) Ἐφόσον δὲν ἐπιτυγχάνεται παρὰ τῆς Γερμανίας ἡ συνομολόγησις δανείου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὅπως διὰ αὐτοῦ ἀνταποκριθῇ αὕτη εἰς τὰς δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐπιβληθείσας αὐτῇ ὑποχρεώσεις διὰ τὸ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου καὶ κατόπιν χρονικὸν διάστημα, ἡ διαφορὰ ἥτις θὰ προκύπτῃ μέχρι τῆς καλύψεως τοῦ ὁλικῶς ὀφειλομένου ποσοῦ θὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ δημόσιον χρέος. 2) Πάντα τὰ ἔσοδα ἐκ ξένων δανείων θὰ διατίθενται κατὰ προτίμησιν πρὸς ἀποπληρωμὴν τῶν ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων, ἐξαιρέσει ἄλλων χρηματικῶν ὑποχρεώσεων εἰς ξένον νόμισμα, ἐφόσον ἡ ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπὴ ἤθελε, τῇ αἰτήσει τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως, εἰδικῶς εἰς τοῦτο συγκατατεθῆ. 3) Ἡ Γερμανία συγκατατίθεται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ἤθελεν ἀπαιτήσει ἡ ἐπὶ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπιτροπή, οὐδόλως ὅμως θιγομένης τῆς κυριαρχίας τῆς Γερμανίας, οὐδὲ παρεμποδιζομένης τῆς κανονικῆς πορείας τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ προστατευομένης τῆς ἐχεμυθείας περὶ τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως τῶν φορολογουμένων. Ἡ ἐγγυητικὴ ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβλέπῃ ἐπὶ τοῦ κανονικῶς διενεργουμένου ἐλέγχου τῆς ἐπὶ τῶν δαπανῶν γερμανικῆς ὑπηρεσίας. Η. Γ. Κ.

Κάνναι, καὶ ***Κάννα,*** καὶ ***Κάννη*** (Cannae) */Γεωγρ./*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀπουλίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Αὐφίδου (Aufidus, νῦν Ὀφάντο), 12 χλμ. ΝΔ τοῦ στομίου του καὶ 9 χλμ. ΒΑ. τῆς ἀρχαίας πόλεως Κανυσίου (νῦν Κανόζα ντὶ Πούλια). Ἡ πόλις εἶναι περιώνυμος ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς παρ' αὐτὴν ἥττης, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν οἱ Ρωμαῖοι ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα. Τῷ 1083 ἡ πόλις ἐκυριεύθη, καταστραφεῖσα ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ Νορμανδοῦ Ροβέρτου Γυϊσκάρδου. Δ. Σ. Δ.

— *[Ἱστορ.]*. Παρὰ τὰς *Κάννας* συνεκροτήθη μία τῶν μεγαλυτέρων μαχῶν τῆς ἱστορίας μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων. Οἱ ἐπὶ διετίαν νικηφόροι πόλεμοι τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου Ἀννίβα ἠνάγκασαν τοὺς Ρωμαίους νὰ καταφύγουν εἰς τὴν πρὸ πολλοῦ ἀχρηστευθεῖσαν δικτατωρίαν. Οὕτως, ὁ δῆμος, τοῦ ἑνὸς ὑπάτου, Γαΐου Φλαμινίου, φονευθέντος κατὰ τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Ταρσιμένης μάχην, τοῦ δ' ἑτέρου ἀπουσιάζοντος, προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀντιδικτάτωρος, τοῦ *Κοΐντου Φαβίου Μαξίμου Βερυκώσου*, ἀνδρὸς αὐστηροῦ, πραγματικοῦ πατριώτου, ξένου πρὸς πᾶσαν δημοκοπίαν. Ὁ Φάβιος ἐπὶ ἓν ἔτος ἀπέφευγε νὰ δώσῃ μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν, εἰσελάσαντα εἰς Ἀπουλίαν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σπολητίου, προτιμῶν νὰ κατατρίβῃ τὸν ἀντίπαλον διὰ συνεχῶν ἀψιμαχιῶν, ὅπως οὕτω κατορθώσῃ καὶ περιορίσῃ τοῦτον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου. Ἀλλ' ὁ δῆμος, ὠθούμενος ὑπὸ δημαγωγῶν, ἐγόγγυζε διὰ τὴν χρονοτριβὴν ταύτην καὶ κατὰ τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ 216 π. Χ. ἐξέλεξεν ὕπατον τὸν *Γάϊον Τερέντιον Οὐάρρωνα*, υἱὸν κρεοπώλου, λυσσώδη ἀντίπαλον τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ μέχρις ἀφροσύνης δημοκόπον. Οἱ περισσότερον σώφρονες μετὰ δυσκολίας κατώρθωσαν νὰ ἐκλεγῇ συνύπατος ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν πατρικίων *Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος*, συνετὸς πατριώτης. Τὸ σχέδιον τοῦ Γαΐου Φαβίου ἐγκατελείφθη πάραυτα, τοῦ Οὐάρρωνος φιλοδοξοῦντος νὰ δώσῃ μεγάλην μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Κατηρτίσθη στρατιὰ ἐξ 8 λεγεώνων, ἐξ ὧν ἕκαστος ἠρίθμει 5000 πεζούς, 300 ἱππεῖς, μετ' ἰσαρίθμου πλήθους συμμάχων, ἤτοι ἐν ὅλῳ 80.000 πεζοὶ καὶ 6.000 ἱππεῖς. Ἡ δύναμις τοῦ Ἀννίβα δὲν ὑπερέβαινε τὰς 50.000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸ ἱππικόν του, ὅπερ καὶ ἔκρινε τὴν ἐν Κάνναις μάχην, ἦτο διπλάσιον.

Ὁ Ἀννίβας, ἀντιμετωπίζων δυσχερείας διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ στρατοῦ του καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προσβάλῃ τὰ παράλια μέρη, φρουρούμενα ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ στόλου, ἐτράπη, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος τοῦ 216 π. Χ., πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Καννῶν, δεσπόζουσαν ὁλοκλήρου τοῦ πεδίου τοῦ Κανυσίου καὶ χρησιμοποιουμένην ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διὰ τὴν ἐναποθήκευσιν τροφίμων. Ὅταν τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα ἔφθασαν εἰς τὴν πεδιάδα, ματαίως ὁ Αἰμίλιος παρέστησεν εἰς τὸν Οὐάρρωνα τὸ ριψοκίνδυνον τῆς ἐπιθέσεως, τοῦ ἀντιπάλου καταλαβόντος τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς θὰ εἶχεν ἀντιμέτωπον τὸν ἥλιον, τὸν ἄνεμον καὶ τὸν κονιορτόν. Ὁ Οὐάρρων οὐδὲν ἤκουε, περιελθούσης δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἀρχιστρατηγίας εἰς αὐτὸν ἐκανόνισε τὰ τῆς μάχης (Ἰούνιος τοῦ 216 π. Χ.). Αἱ δύο στρατιαὶ παρετάχθησαν ἀντιμέτωποι ἀριστερὰ τοῦ Αὐφίδου ποταμοῦ κατὰ τὴν ἑξῆς τάξιν: οἱ Ρωμαῖοι ἀνέπτυξαν πρὸς τὸν ποταμὸν τὸ δεξιὸν αὐτῶν κέρας, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὸ ἀριστερόν. Τὸ ἱππικόν, κατὰ τοὺς ἰσχύοντας τότε κανόνας, παρετάχθη κατ' ἀμφότερα τὰ κέρατα, ἀλλ' αἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις αὐτοῦ ἦσαν ἄνισοι. Εἰς τὸ δεξιόν των κέρας, προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος, οἱ Ρωμαῖοι παρέταξαν ὀλίγους μόνον ἱππεῖς, τὸ δὲ μεγαλύτερον μέρος πρὸς τὸ ἀριστερόν.

Ὁ Ἀννίβας παρέταξε κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν τὸ ἱππικόν του πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως τοῦτο, συντρίβον τὸ ἱππικὸν τοῦ ἀντιπάλου, δυνηθῇ νὰ ἐφορμήσῃ ἀμέσως ἔπειτα κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τούτου παρέταξε τὸ πεζικόν του ὡς ἑξῆς: οἱ Ἀφρικανοί, δηλαδὴ τὸ ἰσχυρότερον τμῆμα τῆς στρατιᾶς, ἐτάχθησαν ἑκατέρωθεν τοῦ κέντρου, ὅπερ ἀποτελούμενον ἐξ Ἱσπανῶν καὶ Γαλατῶν ἐξετείνετο σφηνοειδῶς, ὅπως προλάβῃ καὶ ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἀπόπειραν κυκλώσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Ρωμαῖοι στρατηγοὶ δὲν ἀντελήφθησαν τὴν παγίδα τῆς τοιαύτης παρατάξεως, ἀποβλεπούσης εἰς τὸ νὰ παρασύρῃ αὐτοὺς μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν πεπειραμένων Ἀφρικανῶν μαχητῶν, ὅπως τοὺς κυκλώσῃ καὶ τοὺς περισφίγξῃ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἱππικοῦ, μέλλοντος νὰ καταφέρῃ τὸ τελειωτικὸν πλῆγμα. Οἱ Ρωμαῖοι μάλιστα ἀρχηγοί, ἀναπτύξαντες τὴν γραμμὴν των κατὰ βάθος ἢ κατὰ μῆκος, ὑπεβοήθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Ἀννίβα. Κατ' ἀρχὰς συνεκρούσθησαν οἱ πεζοί, ἀλλὰ ταχέως ἠκολούθησεν ἡ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο πτερύγων τοῦ ἱππικοῦ. Οἱ ἱππεῖς οὗτοι πιεζόμενοι ἐντὸς στενοῦ χώρου, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ, ἐμάχοντο γενναιότατα, ἑκάστου ἱππέως, γράφει ὁ Λίβιος, ἁρπάζοντος τὸν ἀντίπαλόν του καὶ προσπαθοῦντος νὰ τὸν ρίψῃ τοῦ ἵππου. Ἡ σύρραξις, τρομερά, ἐμαρτύρει ἐξαιρετικὴν γενναιότητα ἑκατέρωθεν, ὁπότε οἱ Ρωμαῖοι ἱππεῖς, ἐφαρμόζοντες σύστημα πολλάκις ἐπιτυχὸν εἰς προηγουμένας μάχας, κατῆλθον τοῦ ἵππου καὶ ἐμάχοντο ὡς πεζοί. Ὅταν ὁ Ἀννίβας ἐπληροφορήθη τὴν εἴδησιν, ἀνέκραξε: «Τοὺς προτιμῶ οὕτως ἢ ἐὰν μοὶ παρεδίδοντο δεδεμένας τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας». Καὶ πράγματι παρὰ τὸ ἀπεγνωσμένον θάρρος μεθ' οὗ ἐμάχοντο, ἅπαντες σχεδὸν ἐφονεύθησαν ἐπὶ τόπου, τῶν λοιπῶν καταδιωχθέντων κατὰ τὴν φυγήν των καὶ σφαγέντων ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἱππέων. Διαρκούσης τῆς συρράξεως τοῦ ἱππικοῦ, τὰ δύο πεζικὰ ἐμάχοντο μετὰ πρωτοφανοῦς λύσσης. Ὁ Ἀννίβας διατάσσει σύμπτυξιν τοῦ κέντρου του, ἀποτελουμένου ἐξ Ἱσπανῶν καὶ Γαλατῶν, ἐνῷ ἡ κίνησις τῶν δύο κεράτων ἐξ Ἀφρικανῶν ἐπεβραδύνετο. Οἱ Ρωμαῖοι ἀκάθεκτοι ὥρμησαν κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ συνεπτύσσετο ἔτι περισσότερον, προσπαθήσαντες νὰ τὸ κυκλώσουν. Ἀλλὰ τότε ἡ σκηνὴ ἤλλαξεν. Ὁ Ἀννίβας βλέπων ὅτι αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος ἠκολούθουν ἀκριβῶς τὰς προβλέψεις του καὶ αἰσθανόμενος ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμὴ τοῦ ἀποφασιστικοῦ πλήγματος, διατάσσει τὰ δύο κέρατα ἐξ Ἀφρικανῶν νὰ προσβάλουν ἀποτόμως τὰ πλευρὰ τῶν Ρωμαίων, ἐνῷ δὲ οὗτοι ἐπίστευον ἤδη ὅτι ἐκέρδισαν τὴν μάχην, βλέπουν ἑαυτοὺς περισφιγγομένους εἰς ἀδιάσπαστον σιδηροῦν κλοιόν. Τὸ ἱσπανικὸν καὶ γαλατικὸν ἱππικὸν προσβάλλει τὰ ἄκρα τῶν λεγεώνων, ἐνῷ τὸ ἀφρικανικὸν πεζικὸν ἐπιτίθεται κατὰ μέτωπον καὶ πλαγίως, εἰσδύον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ σπεῖρον τὸν θάνατον. Ἡ μάχη μεταβάλλεται εἰς τρομερὰν ἀνθρωποσφαγήν, καθ' ἣν αἱ φάλαγγες τῆς δημοκρατίας πίπτουν πνιγόμεναι εἰς τὸ αἷμά των. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μάχης ὁ Αἰμίλιος ἐδέχθη σοβαρὰ τραύματα, ἅτινα δὲν τὸν ἠμπόδισαν νὰ ἐξακολουθήσῃ μαχόμενος. Ἀξιωματικός τις Ρωμαῖος τὸν εὗρεν ἐπί τινος βράχου αἱμόφυρτον καὶ τῷ συνέστησε νὰ ἱππεύσῃ ὅπως σωθῇ. Ἀλλ' ὁ ἀρχαῖος στρατιώτης ἠρνήθη εἰπών: «Θ' ἀποθάνω ἐδῶ. Πήγαινε εἰς τὴν Ρώμην, ὅπως εἴπῃς εἰς τὴν γερουσίαν νὰ ὀχυρώσῃ τὴν πόλιν πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ νικητοῦ». Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατέφθασε τμῆμα ἱππικοῦ τοῦ Ἀννίβα, ἱππεύς τις δὲ ἐφόνευσε τὸν ὕπατον, μὴ ἀναγνωρίσας αὐτόν. «Ἂν ἐξαιρέσωμεν, γράφει ὁ Φραγκῖσκος Βερτολίνι, τὴν ἐν Πλαταιαῖς πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν, ἡ παγκόσμιος ἱστορία τοῦ πολέμου δὲν ἔχει μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ν' ἀναγράψῃ ὄλεθρον φοβερώτερον ἐκείνου, ὃν ὑπέστησαν οἱ Ρωμαῖοι ἐν Κάνναις». Ἐκ τῶν 86 χιλιάδων Ρωμαίων μόνον 4.000 κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν φυγόντες εἰς Κανύσιον. Πλέον τῶν 70 χιλιάδων Ρωμαίων, ἐν οἷς ὁ ὕπατος Αἰμίλιος, δύο ἀνθύπατοι, ὁ Σερβίλιος καὶ Ἀτίλιος, δύο ταμίαι, 29 χιλίαρχοι καὶ 80 συγκλητικοὶ ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ 10 χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἔπεσαν μόνον 6.000. Δ. Σ. Δ.

Κάννακ (Cannock) */Γεωγρ./*. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Στάφφορντ τῆς Ἀγγλίας, 200 περίπου χλμ. ΒΔ τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 32.222. Ἡ πόλις ἔχει κοιτάσματα γαιάνθρακος καὶ σιδηρολίθου, ἐπίσης ἐργοστάσια κεραμοποιίας, πλινθοποιίας, κατασκευῆς μηχανημάτων, ἐργαλείων κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κάνναμπιχ (Cannabich), ***Χριστιανός***. Γερμανὸς μουσικοσυνθέτης, βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας (1731—1798). Μαθητὴς τοῦ Στάμιτς, ὃν καὶ διεδέχθη ὡς μουσικὸς τῆς αὐλῆς τῆς Μάγχαϊμ, μετέβη τῷ 1778 εἰς Μόναχον ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας. Ἠσχολήθη λίαν ἐπιτυχῶς μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς, καὶ ἰδίως μὲ τὴν μουσικὴν δωματίου, κοντσέρτα διὰ βιολίον, συμφωνίας κλπ. Ἐκ τῶν σκηνικῶν του ἔργων, μπαλλέτων κλ., ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ μελόδραμα: «Azacaja», παιχθὲν τῷ 1778 ἐν Μονάχῳ. Ὁ Κάνναμπιχ ἔδωκε δείγματα ἐξαιρετικοῦ ταλάντου εἰς τὴν συμφωνικήν του μουσικήν, ἥτις διακρίνεται διὰ τὴν πλουσίαν της ἐνορχήστρωσιν καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν χρῆσιν τῶν εὐθυαύλων. Ὁ Μότσαρτ εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἐκφράζεται εὐμενέστατα διὰ τὴν τέχνην του. Ὁ υἱὸς τοῦ Κάνναμπιχ, *Κάρολος* (1764—1806), ὑπῆρξεν ἐπίσης διακεκριμένος βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς αὐλῆς τοῦ Μονάχου. Γ. Σ.

Κάνναν (Cannan), ***Γιλβέρτος***. Ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Βασιλικὸν κολλέγιον τοῦ Καίμπριτζ, ἀλλὰ ταχέως ἐστράφη πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, προσληφθεὶς ὡς δραματικὸς κριτικὸς τῆς ἐφημερίδος «Ἀστήρ». Τὸ πρῶτόν του ἔργον «Peter Homunculus» (1909) ἠκολούθησαν διάφορα μυθιστορήματα, ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ Τελεία χήρα» (1912), «Ὁ σύζυγος ὅλων» (1917), «Χρόνος καὶ αἰωνιότης» (1920), «Ἀνατομία τῆς κοινωνίας» (1919). Ἐκ τῶν δραματικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ «Ἀπολύτρωσις τῆς ψυχῆς» (1920) Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸ ἔργον τοῦ Ρομαὶν Ρολλὰν «Ἰωάννης Χριστόφορος» (1910—1913). Δ.Σ.Δ.

Καννανὸρ, ἢ ***Καναννοὺρ*** (Cannanore ἢ Cananur) */Γεωγρ./*. Παράλιος πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Μαλαμπὰρ τῆς Μαδράς, ἐπὶ τῆς θαλάσσης Ὀμάν, 75 χλμ. σιδηροδρομικῶς Β. τῆς Καλικούτης. Ἐνταῦθα ἀπεβιβάσθη τῷ 1498 ὁ Βάσκο δὲ Γάμα, τῷ δὲ 1501 ἀπῳκίσθη ὑπὸ Πορτογάλων. Τῷ 1664 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν, τῷ δὲ 1766 κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Τίππο-Σαχίμπ, περιελθοῦσα τελικῶς εἰς τοὺς Ἄγγλους τῷ 1783. Κάτοικοι 28.957, ὧν 46 % Μωαμεθανοί, 41 % Ἰνδοὶ καὶ 12 % Χριστιανοί. Θ. Τ.

καννα ντίντια (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κάννα ἡ ἰνδική*.

Κάνναρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία κατὰ τὸ Itin. Marit. Anton. ἀκρωτηρίου τῆς Τιγγιτανῆς Μαυρουσίας (ταν. Μαρόκκου), ὡς κειμένου ἐπὶ τῆς Ἰβηρικῆς θαλάσσης (Cannarum Promontorium) καὶ δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Σεστιάρια. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρὰς-Ἀβδοὺν* (πλάτ. 35°12' Β., μῆκ. 3°29' ½ Δ, χάρτ ἀγγλ. 2717: Gibraltar to Alicante, Cape Spartel to Cape Ferrat) ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὅρμου Μπετούγια. Σ. Ε. Λ.

καννὰς (ὁ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φραγμίτης ὁ κοινός*.

Καννεγκίσσερ (Kannegiesser), ***Ἰωάννης-Πέτρος***. Γάλλος μοναχὸς (1844—1907). Ἦτο διάσημος θεολόγος καὶ ἐγκρατὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Τῷ 1875 μετέβη εἰς Ρώμην καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς «Ἠθικῆς Θεολογίας» τοῦ πατρὸς Μάρκου. Τῷ 1894 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους συνεργαζόμενος εἰς τὴν «Νέαν Θεολογικὴν Ἐπιθεώρησιν», εἰς τὸν «Ἱερέα» καὶ εἰς τὸ μέγα «Θεολογικὸν Λεξικόν». Μ. Ν. Δ.

κάννη (ἡ)· βλ. λ. *κάννα*.

Κάννι (Canni) */Γεωγρ./*. Νησὶς τῆς Ἀφρικῆς παρὰ τὴν Μπιζέρταν (βλ. λ. *Δρακόντιος*).

καννὶ (τό)· ἰδιωμ., ἀγγεῖον κατάλληλον πρὸς ραντισμόν, τὸ δι' οὗ ἐν τοῖς ναοῖς ραντίζουσι τοὺς πιστούς, ραντιστήριον (ἀπὸ τοῦ λατ. canna = κάλαμος)· ‖ πληθ. *καννιὰ* (τά)· ἐμπαικτικῶς, οἱ πόδες καὶ ἰδίᾳ οἱ μακροὶ καὶ λεπτοί, οἱ τρόπον τινὰ ὅμοιοι πρὸς κάλαμον: «μάζεψε τὰ καννιά σου».

καννιὰ (τά)· βλ. *καννί*.

καννιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κύπρῳ τοῦ φυτοῦ *κάλαμος*.

καννιβαλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Καννιβάλους, ὁ κατὰ τὸ ἔθος τῶν Καννιβάλων, ἄγριος, θηριώδης: «καννιβαλικὸς τρόπος».— Ἐπιρρ. ***καννιβαλικῶς***.

καννιβαλισμὸς (ὁ)· ὁ κατὰ τοὺς Καννιβάλους τρόπος, ἔθος καννιβαλικόν, θηριωδία, ἀγριότης, ὠμότης· ‖ ἀνθρωποφαγία.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *καννιβαλισμὸς* δὲν εἶναι πρωτογενὲς ἔνστικτον, ἀλλ' ἐλάττωμα ἐπίκτητον, ἀποβὰν συστηματικὸν ἔθιμον κυρίως παρ' ὡρισμένοις λαοῖς. Τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐχθρότης, ὡς καὶ ἡ πεῖνα, ἐθεωρήθησαν ὡς ἀπώτεραι ἀρχαὶ τοῦ ἐθίμου τούτου, εἰς ταύτας δ' ἀνεμείχθησαν βραδύτερον καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι. Ὁ καννιβαλισμὸς τείνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ ἐκλίπῃ.

Ψυχοπαθολογικῶς καλεῖται *καννιβαλισμὸς* καὶ ἡ διαστροφὴ ἐκείνη ἡ ψυχική, καθ' ἣν παρατηρεῖται τάσις εἴτε πρὸς αὐτοφαγίαν εἴτε πρὸς ἑτερο-

Digitized by Google

φαγίαν, ἰδίως ἐπὶ παιδίων, ἐγκύων κλ. (βλ. καὶ *ἀνθρωποφαγία*). Σ. Γ. Σ.

καννίβαλος (ὁ)· ὁ τρώγων ἀνθρώπινα κρέατα ἀνθρωποφάγος· ‖ συνεκδ., θηριώδης, ὠμός, ἀγριάνθρωπος.

— *['Εγκυκλ.] Καννίβαλοι* ἐκλήθησαν ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῶν πρώτων Ἱσπανῶν θαλασσοπόρων κατὰ διαστροφὴν τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματός των οἱ ἀνθρωποφάγοι *Κάριβαλς* ἢ *Καρίβαι* ἢ *Καραΐβαι*.

Κάννινα, ἢ ***Κανινὰ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαονίας ἐν τῇ 'Αλβανίᾳ, κειμένη μεταξὺ Αὐλῶνος, Χιμάρας καὶ Τεπελενίου. Ἄλλοτε ἦτο ὀχυρωτάτη καὶ δεσπόζουσα εἰς τὸ μεσόγειον, ἀναφέρεται δὲ συχνάκις εἰς τὰ χρονικὰ τῶν δυσμῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. 'Εκεῖ κατέφυγε διὰ νὰ διαχειμάσῃ τῷ 1081 ὁ Νορμανδὸς Ροβέρτος Γυσκάρδος (ὁ καὶ Φισκάρδος ἐν Κεφαλληνίᾳ), ὅτε ἐπολιόρκει τὰ στρατεύματα 'Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς τὸ φρούριον τοῦ Δυρραχίου. 'Εκεῖ δὲ πλησίον κατετρόπωσε καὶ τ' αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα τὰ σταλέντα εἰς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκουμένων. Κατὰ τὰς δυσμὰς τῆς φραγκοκρατίας, τῷ 1273, τὰ Κάννινα ὑπέκειντο εἰς τὸν Κάρολον τὸν 'Ανδηγαυϊκόν, βασιλέα τῆς Νεαπόλεως. Ὁ τελευταῖος οὗτος, ἐπιχειρήσας νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκεῖθεν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν ἀπολεσάντων αὐτὴν Φράγκων, ὑπέστη καταστρεπτικὴν ἧτταν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοαγγέλου τῷ 1281 παρὰ τὰ Βελλέγραδα (τὸ σημερινὸν Βεράτιον), μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθη νὰ σωθῇ, κλεισθεὶς εἰς τὰ Κάννινα μετ' ὀλίγων λειψάνων τῆς στρατιᾶς του. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὰ Κάννινα κατείχοντο ὑπὸ Σερβοβουλγάρου τινὸς ἄρχοντος, μητρόθεν καταγομένου ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν, ὧν ἔφερε τὸ ὄνομα Κατόπιν τὰ Κάννινα ὑπέστησαν τὴν μεταβολὴν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς 'Αλβανίας, δημοκρατηθέντα ὑπὸ διαφόρους τοπάρχας, ἀρχηγοὺς φαρῶν. Καὶ φαίνονται μὲν ἡνωμένα μετὰ τῆς χώρας τῶν Δουκάτων, τῆς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Δούκα-Κομνηνοαγγέλου κατεχομένης κατὰ τὸν ταραχώδη ἐκεῖνον αἰῶνα, προφανὲς ὅμως εἶναι, ὅτι ἐξουσιαζομένη ἀπὸ τὸν τελευταῖον τοπάρχην της, ὅστις ἀναφερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα Μύρζας οὐδὲν ἄλλο σημαίνει εἰμὴ Μιρδίτην τὴν καταγωγήν, συνειργάσθη μὲν ἐπί τινα χρόνον μετὰ τοῦ Σκενδέρβεη Καστριώτου, κατόπιν δὲ κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β' περὶ τὸ 1426. Οἱ Βενετοί, κατὰ τὸ 1690, ἐκυρίευσαν τὰ Κάννινα, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπώλεσαν αὐτά. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Καραμαχμοὺτ πασᾶ τῆς Σκόρδας κατὰ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὰ Κάννινα ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον, λόγῳ τῆς ὀχυρότητός των, πολλὰ δὲ θύματα ἠρίθμησαν οἱ παρ' αὐτὰ πολεμήσαντες στρατοὶ περὶ τὸ 1760. Ὁ 'Αλῆ πασᾶς τὰ ὠχύρωσεν ἐκ νέου ἐπιμελείᾳ Γάλλου ἐξωμότου μηχανικοῦ, τοῦ Ἰμπραὴμ Μαντζούρ. Τῷ 1822 ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀποσπασμάτων, ἀλλ' ὁ Μουχτὰρ πασᾶς, υἱὸς τοῦ 'Αλῆ, ἠναγκάσθη νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Σερασκέρη Χουρσήτ. Ἤδη ἀποτελοῦν ἕδραν ἐπαρχίας τῆς Νοτίου 'Αλβανίας. Παρὰ τὰ Κάννινα τίθενται ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Οἴνιον. Γ. Δ. Κ

Κάννινγκ (Canning), ***Γεώργιος***. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1827. Ἡ οἰκογένειά του οὔτε ἀριστοκρατικὴ ἦτο, οὔτε πλουσία. Ἡ μήτηρ του χηρεύσασα, ἓν ἔτος μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Γεωργίου, καὶ στερουμένη πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν, ἀνῆλθε τὰς σανίδας τῆς σκηνῆς καὶ ἔπαιζεν εἰς τὰ θέατρα τοῦ Λονδίνου, ἄνευ πολλῆς ἐπιτυχίας, ὑπανδρεύθη δὲ ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου, ὅπως συντηρῇ τὸν υἱόν της καὶ αὐτήν Οὕτως ἐντὸς τῶν θεατρικῶν παρασκηνίων διῆλθον τὰ παιδικὰ ἔτη τοῦ Κάννινγκ. Βραδύτερον ἔτυχε νὰ συναντήσῃ θεῖόν τοῦ τινα τραπεζίτην, ὅστις ἀνέλαβε τὴν παίδευσιν αὐτοῦ, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν εἰσήγαγεν εἴς τινα προπαρασκευαστικὴν σχολήν, εἶτα δὲ ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἤτον, εἰς ὃ ἐσπούδαζον οἱ εὐγενόπαιδες τοῦ ἡνωμένου βασιλείου. 'Εν τῷ κολλεγίῳ διεκρίθη διὰ τὴν εὐφυΐαν, τὴν εὐχέρειαν τοῦ γράφειν καὶ τὸ σκωπτικὸν πνεῦμά του, ὅπερ βραδύτερον κατέστη ἓν τῶν φοβερωτέρων ὅπλων τοῦ μεγάλου κοινοβουλευτικοῦ ῥήτορος. Δεκαεξαετὴς ἔτι ἤρξατο ἐκδίδων μικρὸν περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρόκοσμος», ἔχων συνεργάτας τοὺς συμμαθητάς του. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ ποίημά του «Ἡ

Γεώργιος Κάννινγκ.

δουλεία τῆς 'Ελλάδος», εἰς τὸ ὁποῖον διακρίνεται ἡ ζωηρὰ φαντασία καὶ τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φλογερὸν αἴσθημα τοῦ ποιητοῦ.

Δεκαοκταετὴς ὁ Κάννινγκ ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς 'Οξωνίας, πολλάκις διακριθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πανεπιστημίου. 'Αλλὰ πλειότερον τῶν ἐπιτυχιῶν του τούτων συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ αἱ σχέσεις, ἃς ἐκεῖ συνῆψεν. Οὕτω συνεδέθη στενότατα μετὰ τοῦ μέλλοντος πρωθυπουργοῦ, λόρδου τοῦ Λίβερπουλ, καὶ μετὰ τῶν συγγρόνων του ἐκείνων, οἵτινες συνετέλεσαν νὰ ἀνέλθῃ μετά τινα χρόνον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόσμου τῆς 'Αγγλίας. Περατώσας τὰς σπουδάς του μετέβη εἰς Λονδῖνον καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ Licoln 's Inn, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ γίνῃ δικηγόρος. 'Αλλ' οἱ δεσμοί του πρὸς ἰσχυροὺς πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ ἡ φήμη περὶ τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς δεξιότητος αὐτοῦ συνετέλεσαν, ὅπως ταχύτερον δι' ἄλλης ὁδοῦ καταλάβῃ τὴν ὑπὸ τῆς τύχης καὶ τῆς ἀξίας του προβλεπομένην θέσιν. Τότε οἱ φίλοι του καί, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὁλόκληρος ἡ ἀγγλικὴ νεολαία εἶχε προσηλωθῇ, εἰς τὰς φιλελευθέρας πολιτικὰς ἀρχὰς τοῦ κόμματος τῶν Οὐΐγων. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὸ κόμμα τῶν Τόρεων ἠγωνία, ἐφαίνετο δ' ἐπελθοῦσα ἡ στιγμή, καθ' ἣν θὰ ἐξέπνεε τοῦτο, ὅτε ἡ ἔκρηξις τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐγαλβάνισε τὸ πτῶμα ἐκεῖνο καὶ ἀπροσδοκήτως ὅλως ἀνέζησεν. 'Αλλὰ τὸ κόμμα ἐστερεῖτο ἀρχηγοῦ καὶ ῥήτορος. Τότε ὁ Πὶττ κατέλιπε τὰς τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἕνεκα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐπαναστατικῶν παραφορῶν, καὶ ἐτάχθη εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν. Τοῦτον ἠκολούθησαν ὁ Μποῦρκε καὶ ὁ Βίνταμ, δι' αὐτῶν δὲ οἱ Τόρεις ἀπέκτησαν ῥήτορας εἰς ἀμφοτέρας τὰς βουλάς. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην (1793), ὁ Κάννινγκ, ὅστις διέπρεπεν ὡς ῥήτωρ εἰς τὰς λέσχας καὶ τοὺς πολιτικοὺς συλλόγους καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Οὐΐγοι ἐβάσιζον μεγάλας ἐλπίδας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Πὶττ ἐτάχθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κυβερνητικὴν φάλαγγα, ἀποσπασθεὶς τοῦ Φὸξ καὶ τοῦ Σέριδαν.

'Επὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος ὑπολογίζων τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ παρασκευαζόμενος διὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, ἐτήρησεν ἄκραν σιγήν, ἣν καὶ ἔλυσε τῷ 1794 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συζητήσεως τοῦ νομοσχεδίου περὶ ἐπιχορηγήσεως, ἣν ἡ κυβέρνησις ἤθελε νὰ παράσχῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας, κηρυχθέντα ἐχθρὸν τῆς Γαλλίας. Τὸ θέμα ὅπερ υἱοθέτησε προεκάλεσε κατ' αὐτοῦ θανάσιμον μῖσος τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας. Κατὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ νομοσχεδίου τούτου ἐπέδειξε μὲν τὰς ἀρετὰς τοῦ μέλλοντος μεγάλου ῥήτηρος, ἀλλὰ κατεκρίθη ὡς ὁμιλήσας σκωπτικῶς περὶ τοῦ Φόξ Τὰ ῥητορικά του χαρίσματα συνετέλεσαν, ὅπως ἀνετεθῇ εἰς αὐτὸν τὸ ὑφυπουργεῖον τῶν 'Εξωτερικῶν, θέσιν τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τῆς παραμονῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πὶττ (1801), Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ φωνὴ αὐτοῦ κατίσχυεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, αἱ δὲ ἀγορεύσεις του περὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας ἐχειροκροτοῦντο παρ' ὅλων τῶν μερίδων, θεωροῦνται δὲ καὶ σήμερον ἔτι ὡς ἀριστουργήματα ῥητορικῆς. 'Εν τῷ μεταξὺ αἱ κοινοβουλευτικαὶ καὶ διοικητικαὶ ἀσχολίαι του δὲν ἀπερρόφουν ὁλόκληρον τὸν χρόνον αὐτοῦ. Χωρὶς νὰ δυνηθῇ ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὸ θαυμάσιον ἔργον τοῦ Μπρούγκαμ, ὅστις ἐν μέσῳ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ δικηγορικοῦ του γραφείου καὶ τῆς βουλῆς εἶχεν ἱδρύσει τὴν «'Επιθεώρησιν τοῦ 'Εδιμβούργου», ὁ Κάννινγκ ἐδημοσίευεν εἰς τὸν «Anti-Gallican» σατιρικοὺς στίχους, πλήρεις πνεύματος καὶ σκωπτικότητος, διὸ προεκάλεσε πολλὰς κατ' αὐτοῦ ἐχθρότητας.

Τῷ 1800 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ πλουσιωτάτου στρατηγοῦ Σκώττ, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν Κάννινγκ προῖκα ἐξασφαλίσασαν εἰς αὐτὸν τὴν ὑλικήν του ἀνεξαρτηρίαν. Τῷ 1801 ὁ Πὶττ κατέλιπε τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ Κάννινγκ ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἀλλὰ δὲν ὑπεστήριξεν ὅπως αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἄντιγκτων· τοὐναντίον κατεπολέμησεν αὐτήν, διὰ τῶν ἀγορεύσεών του δὲ καὶ τῶν σατιρικῶν ἐπιγραμμάτων του εἰς τὸν τύπον ἐγελοιοποίησεν αὐτήν. Ὁ Πὶττ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ 1804 καὶ ὁ Κάννινγκ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ θησαυροφύλακος τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ δύο πολιτικοὶ ἄνδρες δὲν ἀπέλαυσαν ἐπὶ μακρὸν τοὺς θριάμβους των. Ὁ Πὶττ ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ὁ Κάννινγκ ἐκφωνήσας τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ ἐκδηλώσας τὸν πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν, διεκήρυξεν ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ. Τῷ 1807 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς ἄπειρος εἰσέτι νεανίας, ὅπως διευθύνῃ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς 'Αγγλίας, ὅτε μάλιστα οἱ δύο περιφανέστεροι πολιτικοὶ αὐτῆς, ὁ Πὶττ καὶ ὁ Φόξ, εἶχον ἐκλείψει τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. 'Αλλ' ὁ θεωρούμενος ὡς νεανίας τάχιστα ἐπέδειξε μεγάλας ἀρετὰς πολιτικοῦ ἀνδρός. Τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως κατεῖχε τότε ὁ λόρδος τοῦ Λίβερπουλ, ὁ δὲ Κάστελριγκ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Πλήρης ἀντίθεσις γνωμῶν ὑφίστατο ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ. **Ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ ὑπουργείου** τούτου ὑπῆρξεν ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Κοπεγχάγης ἄνευ κηρύξεως πολέμου καὶ ἡ ἁρπαγὴ τοῦ δανικοῦ στόλου, αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Κάννινγκ καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐχθρικοῦ σχεδίου, ὅπερ εἶχε συλλάβει κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἡ τύχη δὲν ἐβοήθει ἐν τούτοις τὴν 'Αγγλίαν εἰς τὰς προσπαθείας της. Ἡ ἱσπανικὴ ἀντίστασις παρεῖχεν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν τὴν περίστασιν, ὅπως ἐπέμβῃ ἀποτελεσματικῶς ἐναντίον τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἡ πλειοψηφία ὅμως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐδίσταζε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον ἐπὶ ἑνὸς τόσον ἀσθενοῦς σημείου. Ὁ Κάννινγκ, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ἡ τύχη τῆς χώρας, ἐπέμενεν ὅπως ῥιφθῶσιν εἰς τὴν πλάστιγγα πᾶσα ἡ πολεμικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ δύναμις τῆς 'Αγγλίας, καθ' ὅσον μόνον εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ αὕτη μετ' ἐλπίδων ἐπιτυχίας τὸν Ναπολέοντα. Πρὸς τοῦτο ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀντιπρόσωπόν του, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τῶν στασιαστῶν.

Ἕνεκα τούτου προῆλθον αἱ ἀντιζηλίαι καὶ ἐχθρότητες μεταξὺ τοῦ Κάννινγκ καὶ τοῦ λόρδου Κάστλεριγκ. Ὁ δεύτερος ἀνήκων εἰς τὴν παλαιὰν πολιτικὴν τῆς 'Αγγλίας καὶ ὑποδεέστερος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ἰδιαφυΐαν τοῦ πρώτου, προσηρμόζετο πλειότερον εἰς τὰς παλαιὰς μεθόδους τῶν πολλῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, παρὰ εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐπὶ ἑνὸς σημείου πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς 'Αγγλίας, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ Κάννινγκ. 'Επειδὴ δὲ ὁ Κάστελριγκ ἦτο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ δὲ Κάννινγκ τῶν 'Εξωτερικῶν, αἱ διάφοροι ἀντιλήψεις των ἀπέβησαν σοβαρώταται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς χώρας. Ὡς ἐκ τούτου ἔθεσεν ὁ Κάννινγκ κατηγορηματικῶς τὸ ζήτημα τῆς παραιτήσεως τοῦ Κάστελριγκ ἢ τῆς ἰδικῆς του. Ἡ ἐπιθυμία του ἦτο, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ὁ μαρκήσιος Οὐέλσλεϋ, ἀνὴρ ἐκτάκτου ἐνεργείας καὶ προσκείμενος εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν πόλεμον ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἡ βραδύτης ὅμως τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ κυβερνητικοῦ τούτου ζητήματος προεκάλεσεν ἔριδας μεταξὺ τῶν δύο ὑπουργῶν, αἵτινες κατέληξαν εἰς μονομαχίαν, καθ' ἣν ὁ Κάννινγκ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ἀμφότεροι δ' ἐπέδωκαν τὴν παραίτησίν των καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκλήθη μεταβολὴ κυβερνήσεως, ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Πέρσεβαλ. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, καίτοι ἀπεμάκρυνε τὸν Κάννινγκ ἐπὶ μακρὸν τῶν δημοσίων πραγμάτων, δὲν ὑπῆρξεν ἐν τούτοις ἀτυχὴς διὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ πολιτικά του σχέδια, καθ' ὅσον ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Οὐέλσλεϋ ἠκολούθησε μετὰ μείζονος σταθερότητος τὴν πολιτικὴν τοῦ Κάννινγκ ἐν Ἱσπανίᾳ, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος.

Τῷ 1812 ἐπηκολούθησε νέα μεταβολὴ ἐν τῇ κυβερνήσει. Ὁ λόρδος Οὐέλσλεϋ παρῃτήθη, καθ' ὅσον ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου ἐγίνετο μετὰ μεγάλης βραδύτητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπηκολούθησεν ἡ δολοφονία τοῦ πρωθυπουργοῦ Πέρσεβαλ καὶ ὁ ἀντιβασιλεὺς ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως εἰς τὸν Οὐέλσλεϋ καὶ τὸν Κάννινγκ. 'Αλλὰ μὴ δυνηθέντες οὗτοι νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ὑπουργικῶν, ἀπέσχον τῆς συμπράξεως ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει. 'Ελεύθερος τῶν διοικητικῶν ἀσχολιῶν ὁ Κάννινγκ, κατὰ τὰ ἔτη 1813, 1814 καὶ 1815, δὲν ἀπέστερξε νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν πρεσβευτοῦ ἐν Λισσαβῶνι, ὅπως συνδέσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς μεταξὺ 'Αγγλίας καὶ Ἱσπανίας συμμαχικοὺς δεσμούς. Πράγματι ὅμως ἐν τῇ πορτογαλικῇ πρωτευούσῃ δὲν ὑφίστατο βασιλικὴ αὐλή, ἡ δὲ θέσις αὕτη ἐθεωρήθη ὅτι τοῦ ἐχορηγήθη πρὸς οἰκονομικὴν αὐτοῦ ἐνίσχυσιν, πρᾶγμα ὅπερ προεκάλεσε σφοδρὰς ἐναντίον του κατακρίσεις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του.

Τῷ 1816 ἐπέστρεψεν εἰς 'Αγγλίαν διελθὼν τῶν Παρισίων, μετά τινα δὲ χρόνον ἐδέχθη τὴν θέσιν τοῦ προέδρου τοῦ 'Ελεγκτικοῦ συνεδρίου (Board of controll) διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ περίοδος αὕτη τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου ὑπῆρξεν ἀνελεύθερος, ἀδικαιολόγητος δὲ ἡ ἔχθρα του πρὸς τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Οἱ δρακόντειοι νόμοι, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον οἱ Τόρεις πρὸς κατάπνιξιν τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων, δὲν εὗρον ποτὲ ἰσχυρότερον αὐτοῦ συνήγορον. Ἡ ἀναστολὴ τοῦ habeas corpus καὶ ὁ νόμος περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν συλλαλητηρίων (meetings) ὑπεστηρίχθησαν ἐκθύμως παρ' αὐτοῦ.

'Αγορεύων ὁ Κάννινγκ παρίστα ὡς γελοίαν πᾶσαν μεταρρυθμιστικὴν ἰδέαν καὶ κατήγγελλε τοὺς ἀντιπάλους του ὡς ἀνειλικρινῶς ὑποστηρίζοντας τοιαύτας, ἔφθασε δὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τοὺς πράκτορας ἐκείνους, οἵτινες ἐξυπηρέτουν τὴν κυβέρνησιν, ὅπως ἀποκαλύπτωσι μυστικὰ πολιτῶν, μεταβαλλόμενοι εἰς κατασκόπους, καὶ ὑπεστήριξεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ πράξεις αὐτῶν, αἵτινες ἔσυρον εἰς τὰς φυλακὰς **τὰ θύματα τῆς ἐναντίον τῶν τοιούτων ἀρχῶν ἀν-**

Digitized by Google

τιπολιτεύσεως. Αἱ πράξεις αὗται καθίστων τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὸ κόμμα τῶν Τόρεων ἀντιδημοτικούς, ἀλλ' οὗτοι, βασιζόμενοι εἰς τὴν μεγάλην αὐτῶν πλειοψηφίαν, ἠδιαφόρουν. Ἡ ὑποδούλωσις ὅμως τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων δὲν ἠδυνήθη νὰ καταπνίξῃ τὸ κοινὸν αἴσθημα. Τὰ συλλαλητήρια ἐξηκολούθουν καὶ ἀδιακόπως ὑπεβάλλοντο αἰτήσεις ὑπὲρ τῆς κοινοβουλευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἕνεκα τούτου τῷ 1819 τὸ πλῆθος ἐσπαθοκοπήθη ὑπὸ τῆς ἐφίππου ἐθνικῆς φρουρᾶς ἐν Μάντσεστερ, καὶ ἐφυλακίσθησαν πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδημοσίευσαν προκηρύξεις, χαρακτηρισθείσας ὡς λιβέλλους κατὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κάννινγκ ὑπῆρξεν ὁ δεινὸς συνήγορος πάντων τούτων τῶν μέτρων, ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο καὶ ὁ μᾶλλον ἰσχυρὸς ῥήτωρ τοῦ κοινοβουλίου, ἐγένετο ὁ ἀντιδημοτικώτερος ἀνὴρ τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως Γεωργίου Γ', ἡ ἀνάληψις τοῦ στέμματος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῆς βασιλίσσης Καρολίνας καὶ ἡ ἐπίδοσις ἐναντίον της μηνύσεως ἐπὶ μοιχείᾳ ἐνώπιον τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων, ἠνάγκασαν τὸν Κάννινγκ νὰ παραιτηθῇ, καθ' ὅσον συνεδέετο διὰ στενῶν δεσμῶν μετὰ τῆς βασιλίσσης. Ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρισίοις, ἐκεῖ δὲ ὑπέστησαν μεγάλην δοκιμασίαν αἱ ἀπολυταρχικαὶ αὐτοῦ ἰδέαι. Συνδεθεὶς μετ' ἀνδρῶν πεφωτισμένων καὶ φιλελευθέρων, ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν, καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν αἱ ἰδέαι αὐτοῦ ἐγένοντο μετριοπαθέστεραι καὶ μετεβλήθησαν βραδύτερον ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1821 καὶ θεωρούμενος ὕποπτος ἐπὶ φιλελευθέροις φρονήμασι, δὲν ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν νέον βασιλέα καὶ ἐσκέφθη νὰ ἀπόσχῃ τῆς πολιτικῆς. Ἡ ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν διώρισεν αὐτὸν γενικὸν διοικητὴν αὐτῆς, ἦτο δὲ ἕτοιμος ν' ἀπέλθῃ εἰς Καλκούταν, ὅτε πληροφορηθεὶς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ λόρδου Κάστελριγκ (Αὔγουστον τοῦ 1822), μετέβαλε γνώμην. Ὁ λόρδος τοῦ Λίβερπουλ παρέσχεν εἰς αὐτὸν ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς διοικήσεως τῆς ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπερ ἀνέλαβε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1822.

Εὑρέθη ἀμέσως ὁ Κάννιγκ πρὸ λίαν περιπλόκου ζητήματος. Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία εἶχε διευθετήσει τὰ πάντα ἐν τοῖς συνεδρίοις τοῦ Τροππάου καὶ τῆς Λάϊμπαχ, ὅπως καταβάλῃ τὰς ἐν Εὐρώπῃ συνταγματικὰς πολιτείας, ἐπρόκειτο δὲ νὰ συνέλθῃ ἐκ νέου εἰς Βερώνην. Ὁ λόρδος Κάστελριγκ εἶχε παραστῇ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὰς συνδιασκέψεις ἐκείνας, χωρὶς νὰ ἀντιταχθῇ τὸ παράπαν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν συνελθόντων ἡγεμόνων καὶ ἐφαίνετο ἐπιδεικνύων πλήρη ἀδιαφορίαν διὰ τὰ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ συμβαίνοντα. Οὕτως ἐθριάμβευεν ἡ πολιτικὴ τοῦ πρίγκιπος Μέτερνιχ. Ἀλλ' ὁ Κάννινγκ λαβὼν τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως ἠκολούθησε πολιτικὴν ἀλλοίαν ἢ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Κάστελριγκ. Γνήσιος Βρεττανὸς ἔφερε βαρέως, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας εἶχε δευτερεύουσαν θέσιν ἐν τῇ διευθύνσει τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἀπέναντι τοῦ συνδέσμου τῶν ἡγεμόνων τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβλεψεν εἰς πολιτικὴν ἀνεξάρτητον καὶ ἐν πολλοῖς ἀντίθετον πρὸς τὴν τοῦ Μέτερνιχ, ὅπως ἡ Ἀγγλία ἀποτελῇ ἰσχυρὸν ἀντίρροπον ἔναντι τῆς συνησπισμένης Εὐρώπης. Αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἄλλωστε ῥοπαὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἔτεινον πρὸς φιλελευθέραν πολιτικήν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς βουλευτικῆς συνόδου τοῦ 1823, εἰς τὸν ἐναρκτήριον βασιλικὸν λόγον, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῆς Εὐρώπης, ἐγένετο ἡ ἐπίσημος δήλωσις, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέσχε τῶν σκληρῶν κατὰ τῆς Ἱσπανίας μέτρων. Ἡ φιλελευθέρα αὕτη πολιτικὴ τοῦ Κάννινγκ ὠφέλησε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καθ' ὅσον ἠκολούθησεν ἀμέσως διαταγὴ πρὸς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τῆς Μεσογείου νὰ σέβηται τὸν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως κηρυχθέντα ἀποκλεισμὸν τῶν παραλίων, ὅπως καὶ τὸν ὑπὸ τῆς Τουρκίας τοιοῦτον. Προέβη ἔτι μᾶλλον ὁ Κάννινγκ εἰς τὰς ἐπισήμους δηλώσεις του· ἀνεγνώριζε τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα τῆς Πορτογαλίας καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἱσπανικῶν ἀποικιῶν, ἀμέσως δὲ ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος τῆς χειραφετήσεως τῶν μαύρων εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας, ὑπεστήριξε δὲ μετὰ σθένους τὰς προτάσεις τῶν βουλευτῶν Buxton καὶ Wilberforce, αἰτησάντων τὴν βαθμιαίαν κατάργησιν τῆς δουλείας εἰς τὰς δυτικὰς Ἰνδίας. Ἡ βουλὴ ἀπεδέχθη ὁμοφώνως τὴν πρότασιν ταύτην. Μετά τινα χρόνον ἐψήφισε νόμον τάσσοντα τὴν ἀνθρωπεμπορίαν εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐγκλήματος τῆς πειρατείας. Οὕτω διὰ τοῦ Κάννινγκ ἡ Ἀγγλία ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φιλελευθέρας ἐν Εὐρώπῃ κινήσεως καὶ ὁ μέγας τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου ῥήτωρ ἐκηρύχθη ἀδιστάκτως ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Ταυτοχρόνως ὑπεστήριζε μέτρα ἀφορῶντα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν.

Οἱ καταπιεζόμενοι Ἰρλανδοὶ ᾐσθάνθησαν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, ἃς ἐκόμισεν ἐκ τοῦ συνδέσμου μετὰ τῶν Γάλλων φιλελευθέρων ὁ Κάννινγκ. Ἀπέλυσεν οὗτος κατὰ ἑκατοντάδας τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, οἵτινες παραβιάζοντες τὸν νόμον κατεπίεζον τοὺς καθολικοὺς ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἀλλ' εὗρε μεγάλην ἀντίδρασιν παρὰ τοῖς συναδέλφοις του προκειμένου περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, δι' ὧν ἐπεδίωκε τὴν εἴσοδον εἰς αὐτὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων πόλεων. Εἶχε προτείνει εἰς τὴν βουλὴν τὴν κατάργησιν τοῦ «περὶ δοκιμῆς τῆς πίστεως» νόμου τοῦ 1678, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ καθολικοὶ λόρδοι καὶ οἱ Ἰρλανδοὶ εἶχον στερηθῇ τῶν ἑδρῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπερρίφθη ἡ πρότασίς του αὕτη. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀπορριφθεῖσα αὕτη πρότασις ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς λύσεως τοῦ ἰρλανδικοῦ ζητήματος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ Γεώργιος Κάννινγκ ἐπεκράτησε κυρίως ἐν τῇ πολιτικῇ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ἐξερράγη οὗτος εἰς στιγμάς, καθ' ἃς ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἦτο εὐμενὴς πρὸς τὴν Τουρκίαν, πᾶσα δὲ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως σκοπουμένη μεταβολὴ ἐφαίνετο ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ὁ φόβος τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς κατάλυσιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἢ τῆς δημιουργίας μεγάλου χριστιανικοῦ κράτους ἐξαρτωμένου ἠθικῶς ὑπὸ τῆς Ρωσίας εὑρίσκετο εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικήν, ἥτις τὴν ὕπαρξιν ἰσχυρᾶς Τουρκίας ἐθεώρει ὡς φραγμὸν κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας διηύθυνεν ὁ Κάστελριγκ, ἀνὴρ ἀνελεύθερος, ὅστις κατεπολέμει τοῦτον ἀρνούμενος τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ὁ Γεώργιος Κάννινγκ ὅμως λόγῳ, τῶν ἀτομικῶν του αἰσθημάτων πρὸς πάντας τοὺς φιλελευθέρους ἀγῶνας καὶ τὴν ἀποστροφήν του πρὸς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν καὶ τὸν ἡγέτην αὐτῆς Μέτερνιχ, ἐπέδειξε φιλελληνικὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα, καίτοι περιωρισμένα, διεχάρασσον ἐν τούτοις νέαν πορείαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τοῦ κηρυχθέντος ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποκλεισμοῦ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ὑπῆρξεν ἔμμεσος ἀναγνώρισις τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, μετὰ δὲ τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγὰς εἰς Χίον καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Βύρωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελληνικὸν ῥεῦμα ηὔξησε μεγάλως, καὶ ἀπὸ τοῦ 1824 ὁ Κάννινγκ ἐπεζήτησε νὰ καταστήσῃ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα καθαρῶς εὐρωπαϊκόν, ὅπως ἀποτρέψῃ ἕνεκα τούτου ἐνδεχόμενον ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἵνα μὴ εὑρεθῇ ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Τουρκίαν. Ἐντεῦθεν, ἀποφεύγων τὰ βίαια μέτρα, ἤθελε τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἐνῷ ἡ Ρωσία ἐζήτει νὰ καταστήσῃ τοῦτον κατ' οὐσίαν ῥωσικόν. Ἦλθε πρὸς τοῦτο εἰς συνεννοήσεις μετ' αὐτῆς. Ὁ Κάννινγκ μεταξὺ τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας, ἣν προεκήρυξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ τῆς ἀπολύτου ὑποταγῆς ἣν ἀπῄτουν οἱ Τοῦρκοι, ὑπέδειξε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, τῷ δὲ 1827 ἔρριψε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας αὐτῆς. Ἡ τότε πολιτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης ἦτο τοιαύτη, ὥστε παρενεβάλλοντο μεγάλα ἐμπόδια εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος· αἱ δ' ἀρξάμεναι μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας διαπραγματεύσεις ἐβράδυνον, ἐπιβραδύνθησαν δ' ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Α'. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α', πιεζόμενος ἐκ τῆς κοινῆς ἐν Ρωσίᾳ γνώμης, ἐδήλωσεν ὅτι μόνον ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Τουρκίας ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ τὴν ὁριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, θ' ἀνελάμβανε δὲ τοῦτον ἡ Ρωσία εἴτε μετὰ τῶν συμμάχων, εἴτε καὶ μόνη, ἀλλ' ἤθελεν ἅπαξ ἔτι ν' ἀποπειραθῇ σύμπραξιν μετὰ τῶν συμμάχων, καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ Κάννινγκ, ὅπως ἡγηθῇ ἡ Ἀγγλία εἰς τὰς νέας ταύτας ἐνεργείας. Ὁ Κάννινγκ παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος πρὸς ἀγγλορρωσικὴν σύμπραξιν, δι' ἧς ἐσκόπει κυρίως νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, συμβοηθὸν ἔχων τὴν Ρωσίαν. Ἤλπιζεν εἰς τερματισμὸν τοῦ πολέμου, ἐπισείων κατὰ τῆς Πύλης τὴν ἀπειλὴν τοῦ ῥωσικοῦ κατ' αὐτῆς πολέμου. Οὕτως ἤρξατο ἡ διπλωματικὴ ἐνέργεια τοῦ Κάννινγκ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Πετρουπόλει, ὑπεγράφη δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πρωτευούσῃ τὴν 23/4 Ἀπριλίου 1826 τὸ ἀγγλορρωσικὸν πρωτόκολλον, δι' οὗ ἡ Ἑλλάς, ἐξαρτωμένη ὑπὸ τῆς Πύλης, θὰ ὑπεχρεοῦτο εἰς πληρωμὴν φόρου προσδιοριζομένου διὰ κοινῆς συμφωνίας, ἀλλὰ θὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ κυβερνήσεως ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες θ' ἀπελάμβανον πλήρη ἐλευθερίαν συνειδήσεως, ἐμπορίας καὶ ἐσωτερικῆς διοικήσεως· θὰ ἐπηκολούθει δὲ χωρισμὸς τῶν Τούρκων ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς μετοικεσίας τῶν πρώτων ἀπὸ τῶν ἐλευθερωθησομένων χωρῶν. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἡ μονομερὴς ἐνέργεια τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπέτυχεν· ἐστράφη τότε ὁ Κάννινγκ πρὸς τὰς λοιπὰς δυνάμεις καὶ ἔθετεν ὡς ὅρον, καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ Πύλη δὲν θὰ ἀπεδέχετο τὴν προταθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ λύσιν, ν' ἀνεκαλοῦντο οἱ πρεσβευταὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ αἱ δυνάμεις νὰ ἤρχοντο εἰς ἀμέσους σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἐν περιπτώσει δὲ ἀρνήσεως αὐτῶν, ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ συνεργασθῇ ἔστω καὶ μετὰ μόνης τῆς Ρωσίας. Τῇ μεσολαβήσει τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας συνωμολογήθη τὴν 6 Ἰουλίου 1827 ἡ συνθήκη Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, δι' ἧς ἐκανονίζετο ὁριστικῶς ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἀπεστάλησαν δὲ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας οἱ στόλοι των. Ἀλλ' ἐνῷ διεξήγοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Πύλην, ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Κάννινγκ, ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ ὅπου ἀπέθανεν ὁ Φόξ, ἀκριβῶς τὴν προτεραίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννου Καποδιστρίου. Ὁ θάνατος τοῦ περιφανοῦς ἀνδρὸς προεκάλεσε βαθύτατον πένθος εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς φιλέλληνας, ἀνεπτέρωσε δὲ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀντιδραστικῶν. Ἀλλ' ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου εἶχεν ὑπογραφῇ καὶ ἡ Ἀγγλία ὑπεχρεοῦτο νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ ἀνδρὸς ὑπάρχουσι καὶ δυσμενεῖς κρίσεις, ἰδίως αἱ τοῦ Πρόκες-Όστεν, ὅστις ὅμως ἐκφράζεται περὶ αὐτοῦ ὡς Αὐστριακὸς καὶ ὡς θαυμαστὴς τῆς πολιτικῆς τοῦ Μέτερνιχ. Παρ' ὅλα ταῦτα, διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ὡς μέγας φιλέλλην καὶ ἐξέλιπεν ἀπ' αὐτῆς ὡς εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος, τοιοῦτος δὲ παρέμεινεν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Κάννινγκ** (Canning), ***Κάρολος-Τζὼν*** *κόμις*—. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μπροῦμπτον τῷ 1812 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1862. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης, συνεδέθη πολιτικῶς μετὰ τοῦ Γλάδστωνος καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1836, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων. Τῷ 1841 ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ Πὴλ καὶ τῷ 1852 γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων. Τῷ 1855 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν. Ἐπὶ τῆς διοικήσεώς του ἐξερράγησαν αἱ τρομεραὶ ἐπαναστάσεις τῶν Ἰνδῶν καὶ ἐπηκολούθησαν αἱ σφαγαί, καθ' ἃς πανταχόθεν ἐζητεῖτο ἐκδίκησις. Ὁ Κάννινγκ διατηρήσας κατὰ τὰς αἱματηρὰς ἐκείνας σκηνὰς τὴν ψυχραιμίαν του, δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰς παραφόρους κραυγὰς τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, ἀλλ' ἐπεδίωκε τὴν συμφιλίωσιν δι' ἠπίων μέτρων, διὸ καὶ ὑπέστη φοβερὰν ἐπίθεσιν παρὰ τοῦ τύπου, θεωροῦντος τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Κάννινγκ σχεδὸν προδοσίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάννινγκ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν.

Θ. Β.

—**Κάννινγκ** (Canning), *σὲρ* ***Σαμουήλ***. Ἄγγλος μηχανικὸς (1823—1895). Ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ κυρίως ἠσχολήθη εἰς τὴν ὑποβρύχιον τηλεγραφικὴν σύνδεσιν καὶ τῷ 1858 συνέδεσε δι' ὑποβρυχίου καλῳδίου τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τῆς Ἀμερικῆς, κατόπιν τὴν Αἴγυπτον διὰ Γιβραλτάρ, ἐξετέλεσε δὲ καὶ πλείστας ἄλλας τηλεγραφικὰς συνδέσεις ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ.

Θ. Β.

—**Κάννινγκ** (Canning), *σὲρ* ***Στράτφορντ***, *ὑποκόμις* ***Ρέντκλιφ***. Ἄγγλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1788 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1880. Ἐξάδελφος τοῦ πρωθυπουργοῦ *Γεωργίου Κάννιγκ*, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Ἤτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, συνώδευσε δὲ ὡς ἀκόλουθος τὸν Ἄνταιρ εἰς τὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προαχθεὶς μετὰ ἓν ἔτος εἰς γραμματέα αὐτῆς. Ἐπιστρέψας μετ' ὀλίγον εἰς Ἀγγλίαν ἐσπούδασε τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας καὶ τῷ 1814 ἀπεστάλη εἰς Ἑλβετίαν ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ἐν Ζυρίχῃ συνδιάσκεψιν, διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλβετίας, ἐργασθεὶς ὑπὸ τὸν Καποδίστριαν. Τῷ 1815 μετέβη εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Βιέννης μετὰ τοῦ λόρδου Κάστελριγκ καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Βέρνῃ. Τῷ 1819 μετέβη εἰς Οὐασιγκτῶνα ἐπὶ διπλωματικῇ ἀποστολῇ καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1823. Ἐν Ἀμερικῇ ἔμαθε τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἣν ἐχαιρέτισε μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Γνωρίζων ἐξ ἰδίας πείρας τοὺς Τούρκους, ἐθεώρει αὐτοὺς ὡς βαρβάρους ὀρδάς, τὰς ὁποίας ηὔχετο ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη ν' ἀπελάσῃ πανοικεὶ (bag and baggage). Τὴν φράσιν ταύτην περὶ τῶν Τούρκων μετεχειρίσθη μετὰ πολλὰ ἔτη ὁ Γλάδστων, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς βουλγαρικῆς ἀνεξαρτησίας. «Εὔχομαι, ἔλεγεν ὁ Κάννινγκ, ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Τουρκίας τμῆμα γῆς πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλλήνων». Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἀπεστάλη εἰς Πετρούπολιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῷ τσάρῳ Ἀλεξάνδρῳ Α', ὅπως συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Εἰς τὸ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ὑπόμνημά του ἀνέφερεν ὅτι, «ἀφοῦ αἱ δυνάμεις δὲν συγκατανεύουν περὶ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔπρεπε νὰ ληφθῶσιν ἀποφάσεις περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς

Digitized by Google

χώρας, ἀπὸ πάσης βιαιοπραγίας καὶ κακοδιοικήσεως ἐκ μέρους τῶν πρῴην δεσποτῶν αὐτῆς». Προέτεινε δὲ ὅπως ἡ Ἀγγλία μὴ καταλίπῃ εἰς μόνην τὴν Ρωσίαν τὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἀλλ' ἀναλάβῃ αὕτη τὴν ἡγεσίαν τῆς διπλωματικῆς στρατείας πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν αὐτοῦ. Ὁ Κάννιγκ ἐθεωρήθη ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος ἀντιπρόσωπος παρὰ τῷ Πύλῃ πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερειῶν τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῶν ἀξιώσεων τῆς Ρωσίας. Διερχόμενος δὲ τῆς Ἑλλάδος, ἐδέχθη παρὰ τὴν Ὕδραν τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον, ὅτι ὤφειλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς πρὸς τὸν σουλτᾶνον ὑποτελείας, ἣν ἀπεδέχθη ὁ Μαυροκορδᾶτος. Ἀφιχθεὶς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1826 εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνήντησε τὴν δυσπιστίαν τῶν Τούρκων, καθ' ὅσον ἐθεώρουν οὗτοι ὅτι δι' ἀγγλικῶν χρημάτων καὶ δι' Ἄγγλων στρατηγῶν καὶ πλοιάρχων ὑπεστηρίζετο ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ἐκ τῶν γενομένων συνομιλιῶν μετὰ τοῦ Ρεΐζ ἐφένδη καὶ τῆς σιγῆς, ἣν ἐτήρησεν ὁ σουλτᾶνος κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν διαπιστευτηρίων του, κατενόησεν ὅτι πᾶσα περὶ εἰρηνικῆς λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐλπὶς ἦτο χιμαιρικὴ καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν Γεώργιον Κάννιγκ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι μόνον εἰς τὴν βίαν θὰ ὑπέκυπτον, ὑπέδειξε δὲ τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῷ Μωχάμμετ Ἄλη τῆς Αἰγύπτου, ὅπως παύσῃ ἀποστέλλων στρατοὺς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς Κωνσταντινούπολιν εὑρέθη εἰς πλήρη ἀπομόνωσιν ἀπέναντι τῆς Πύλης καὶ διετέλει εἰς διηνεκεῖς συνεννοήσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ πλοιάρχου Ἅμιλτων, ὑποθάλπων τὰς ἐλπίδας αὐτῶν περὶ τῆς προσεχοῦς τῆς Ἀγγλίας ἐπεμβάσεως. Ἡ μειονεκτικὴ αὐτοῦ θέσις ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπαλλαγήν του. Καὶ μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς τριπλῆς συμμαχίας καὶ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, ὁ Κάννιγκ ὡς ἑξῆς ἐχαρακτήριζε τὴν θέσιν του πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Ντούντλεϋ: «Θέσατε τοὺς ὤμους σας ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν συνθήκην καὶ φέρατε ἡμᾶς εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσωμεν αὐτὴν ἐπευφημούμενοι. Ἂν μὴ πράξητε τοῦτο, σᾶς ἱκετεύω, ἄφετέ με ν' ἀπέλθω. Διάγω ἐνταῦθα ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ζωὴν σκύλου· ἀλλὰ δὲν ἀνέχομαι νὰ φέρωνται πρὸς ἐμὲ ὡς πρὸς σκύλον». Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τοῦ Κάννιγκ, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία, ἥτις κατὰ μέγα μέρος ἦτο ἔργον τοῦ Κοδριγκτῶνος. Τὰς πρώτας ἀσαφεῖς πληροφορίας περὶ αὐτῆς ἐπληροφορήθη ὁ Κάννιγκ τὴν 29 Ὀκτωβρίου καὶ ἀνεκοίνωσεν αὐτὰς πρὸς τοὺς συναδέλφους του. Ὁ σουλτᾶνος, παρὰ τὴν ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφήν, παρέμενεν ἀδάμαστος, καὶ ὁ Κάννιγκ ἀπῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῶν πρεσβευτῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας. Ὁ Κάννιγκ ἀπεσύρθη εἰς Ἀγγλίαν. Ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων εἶχε περιπέσει εἰς δυσμένειαν. Ἀλλὰ τῷ 1831 ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ Γκρέϋ νὰ διεξαγάγῃ τὰς περὶ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων διαπραγματεύσεις, μετὰ τὴν ἵδρυσιν δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους διωρίσθη τῷ 1833 πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου καὶ ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1842 παρεκάθισεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Ἀπεστάλη ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἀγγλίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1851, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1858 καὶ διαδραματίσας σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Τῷ 1862 ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ὑποκόμιτος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων. Τῷ 1865 ἐδημοσίευσε συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἱ σκιαὶ τοῦ παρελθόντος» (Shadows of the past). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη μέρος τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» του.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Κάννινχαμ (Cunningham), ***Ἄλλαν.*** Σκῶτος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1784—1842). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς βοηθὸς κτίστου, ἀφοῦ δὲ ἐδημοσίευσε ποιήματά του εἰς διάφορα περιοδικὰ τῆς Σκωτίας, μετέβη τῷ 1810 εἰς Λονδῖνον, ἔνθα εἰργάσθη ὡς ρεπόρτερ εἰς ἐφημερίδας μέχρι τοῦ 1814, ὁπότε διωρίσθη ἐπιμελητὴς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φράνσις Τσάντρυ, διατηρήσας τὴν θέσιν του ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ γλύπτου (1841), ἀσχολούμενος ἅμα καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Τὸ ἔργον του χαρακτηρίζει ὑπερβολικὴ ρητορική, ἐν τούτοις τινὰ τῶν ποιημάτων του κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ἀγγλικῇ λυρικῇ ποιήσει. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι «Songs of Scotland» (1825).

Δ. Σ. Δ.

Καννιτζάρο (Cannizzaro), ***ἀντίδρασις*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ δι' ἀλκαλικῶν μέσων ἐπιτελουμένη μετατροπὴ ἀλδεϋδῶν εἰς τὰ ἀντίστοιχα ὀξέα καὶ ἀλκοόλας, ὀξειδουμένου τοῦ ἑνὸς μορίου τῆς ἀλδεΰδης εἰς βάρος τοῦ ἑτέρου, ὡς π. χ.

$$2R.CHO + HOH = R.CO.OH + R\,CH_2\,OH.$$

Σ. Γ.

καννοειδῆ (τὰ) (Cannaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια μονοκοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιταμινωδῶν*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὴν *κάνναν* (βλ. λ.). Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, κονδυλόρριζα, τινὰ κοσμητικά, φέροντα μεγάλα πλατέα φύλλα κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, ἀσύμμετρα, διατεταγμένα κατὰ συνθέτους ταξιανθίας. Τὸ ἀνδρεῖον φέρει μέχρι 5 στήμονας· η ᾠοθήκη, ὑποφυής, σχηματίζεται ἐκ τριῶν καρποφύλλων, ὁ δὲ καρπός των, κάψα, φέρει πλεῖστα σπέρματα μετ' ἐνδοσπερμίου καὶ περισπερμίου.

Κ. ΠΑΠ.

καννοκιάλι (τό). Λέξις ἰταλικὴ (cannocchiali) ἐν χρήσει ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν γλώσσῃ πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ναυτικοῦ τηλεσκοπίου ἢ τῆς ναυτικῆς διόπτρας.

κάννουλα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. λ. *κάνουλα.*

Κάννστατ (Cannstatt ἢ Kannstatt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ κράτει τῆς Βυρτεμβέργης, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ τῆς Στουτγάρτης, μετὰ τῆς ὁποίας ἡνώθη τῷ 1905, ἀποτελέσασα μίαν τῶν ἀκροτέρων συνοικιῶν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Νέκαρ, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηρᾶς γεφύρας. Κάτ. 26.500. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος 219 μ., ἐν τῷ μέσῳ εὐφορωτάτου ἐδάφους καὶ ὡραίων κήπων. Ἔχει ἰαματικὰς πηγάς. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν, ἐντὸς ἀλσῶν, πολλὰ ἀνάκτορα βασιλέων καὶ πριγκίπων. Παράγει οἴνους καὶ ὀπώρας, καὶ ἔχει ἐργοστάσια σιδηροδρομικῶν καὶ ἠλεκτρικῶν εἰδῶν, βαμβακερῶν ὑφασμάτων, κατεργασίας καπνοῦ, βαφεῖα, μηχανουργεῖα, ἐπιπλοποιεῖα κτλ. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἐξάγει γαιάνθρακας καὶ γύψον. Μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἦτο πρωτεύουσα τῆς περιφερείας καὶ τοῦ κράτους τῆς Βυρτεμβέργης.

Μ. Δ. Β.

Κάννστατ ***φυλή.*** Προϊστορικὴ φυλὴ ἔχουσα μεγάλας ὁμοιότητας πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ *Νεάνδερταλ* (βλ. λ.). Ἡ ὕπαρξις αὐτῆς ἐπιστοποιήθη ἐξ ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, ἀνακαλυφθέντων παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν τῷ 1700.

Κὰν-ντὲ-Ρομαὶν *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Γαλλικὸν ὀχυρὸν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Saint Mihiel, ἐπὶ θέσεως καλουμένης camp des Romains, λόγῳ τῆς ἐν αὐτῇ παλαιᾶς ἐγκαταστάσεως ρωμαϊκοῦ στρατοπέδου, ἐπικρατούσης δὲ τῆς κοιλάδος τοῦ Μεύση. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1914, καὶ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κατοχήν των μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1918, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ ἀμερικανικῶν στρατευμάτων.

Ν. Θ. Κ.

Κάνο. Μεγάλη καλλιτεχνικὴ σχολὴ ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐμφανισθεῖσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ διατηρηθεῖσα μέχρι τοῦ ΙΗ' ὡς ἀντίπαλος τῆς ἑτέρας μεγάλης καλλιτεχνικῆς σχολῆς τοῦ *Τόζα*. Ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ *Κάνο Μασσανόμπου* (1453—1490) καὶ τοῦ υἱοῦ του *Μανατόμπου*, ἐβάδισε δ' ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν ἐν Κίνᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σὸγκ καὶ τῶν Μὲγκ δημιουργηθεισῶν ἐν τῇ ζωγραφικῇ παραδόσεων. Ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν τοπιογραφίαν, ἔσχε δ' ὡς σημαντικωτέρους ἐκπροσώπους, πλὴν τῶν ἱδρυτῶν της, καὶ τὰς ζωγράφους *Μιτσοῦσκι, Μιτσουνόμπου, Σοτατσοῦ* καὶ *Κογετσοῦ.*

Ι. Μ. Π.

Κάνο (Cano), ***Ἀλόνσος.*** Εἷς τῶν σημαντικωτέρων Ἱσπανῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη τῷ 1601 εἰς τὴν Γρενάδαν ἐκ πατρὸς ἀρχιτέκτονος, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν τὴν τέχνην του. Μετὰ ταῦτα ὡδήγησε τοῦτον εἰς τὴν Σεβίλλην καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ διασήμου Χουὰν Μαρτινὲθ Μοντάνιες, ἔνθα συνωθεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐκλεκτὴ πληθὺς μαθητῶν. Συγχρόνως ὁ νεαρὸς Κάνο ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθέρας Ἀκαδημίας ζωγραφικῆς, ἣν εἶχεν ἱδρύσει ὁ Φραγκῖσκος Παχέκο. Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ταύτῃ συνεδέθη φιλικῶς μετὰ τοῦ Βελάσκουεθ. Πλὴν δὲ τοῦ Παχέκο, ὁ Κάνο ἔσχε διδάσκαλόν του εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὸν Χουὰν ντὲλ Καστίλλιο, ἴσως δὲ καὶ Χερρέρα τὸν πρεσβύτερον. Διαμένων ἐν Σεβίλλῃ ὁ Κάνο ὠφελήθη εἰς τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον: ἐν τῇ Casa de Pilatos, τῷ θαυμασίῳ ἀνακτόρῳ τῶν φιλοτέχνων δουκῶν τῆς Ἀλκάλας, ἐγνώρισε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν τέχνην ἐκ τῶν καταλοίπων ταύτης, ἅτινα οἱ δοῦκες οὗτοι εἶχον συναθροίσει ἐν τῷ ἀνακτόρῳ των. Τοιουτοτρόπως ἐνισχύθη καὶ ἐνεδυναμώθη ἡ φυσική του κλίσις πρὸς τὴν εὐρυθμίαν, τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν εὐγραμμίαν, ἀρετάς, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰ διακριτικώτερα τῶν χαρακτηριστικῶν του γνωρισμάτων, ὡς γλύπτου ἰδίως, καὶ τὸν τοποθετοῦν εἰς ὅλως ἰδιαίτερον βάθρον, ἔναντι τόσον τοῦ ὁρμητικοῦ καὶ θερμοῦ διδασκάλου του Μοντάνιες, ὅσον καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς βιαίας καὶ τεταραγμένης ἱσπανικῆς γλυπτικῆς.

Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν εἶχε περατώσει ἐν Σεβίλλῃ πέντε ἁγίας τραπέζας, αἵτινες ἐθαυμάσθησαν τόσον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν γλυπτικῶν των διακοσμήσεων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ εὐρυθμίαν τούτων. Εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα ὁ Κάνο ἀνεδεικνύετο ἤδη ἐμπνευσμένος ἀπόστολος τοῦ πνεύματος τῆς φλωρεντινῆς τέχνης τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Μετὰ τὰς πέντε ταύτας ἁγίας τραπέζας, ὧν αἱ τρεῖς ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀλβέρτου, αἱ δ' ὑπόλοιποι δύο εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Παυλίνας, ὁ Κάνο κατεσκεύασε τὸ προσέρεισμα τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τῆς Lebrija, διακοσμήσας τοῦτο διὰ μιᾶς «Παρθένου», φερούσης ἐν ἀγκάλαις τὸν παῖδα Ἰησοῦν καὶ δύο μορφῶν ἀποστόλων πλήρων «θελγήτρου καὶ χάριτος, ἀγνώστων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν Ἱσπανίαν» (*P. Lafond:* La sculpture Espagnole, σελ. 219). Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κάνο, ὅστις ἦτο ὑπεράγαν ὁρμητικοῦ καὶ ὀργίλου χαρακτῆρος ἄνθρωπος, μονομαχήσας πρὸς τὸν ζωγράφον Llano y Valdes καὶ πληγώσας βαρέως τοῦτον, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Ἀνδαλουσίαν καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς Μαδρίτην, ἔνθα εὗρεν ἔνθερμον προστασίαν ἐκ μέρους τοῦ Βελάσκουεθ, ὅστις εἰσήγανε τοῦτον εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν καὶ ἐπέτυχεν ὥστε νὰ ὀνο-

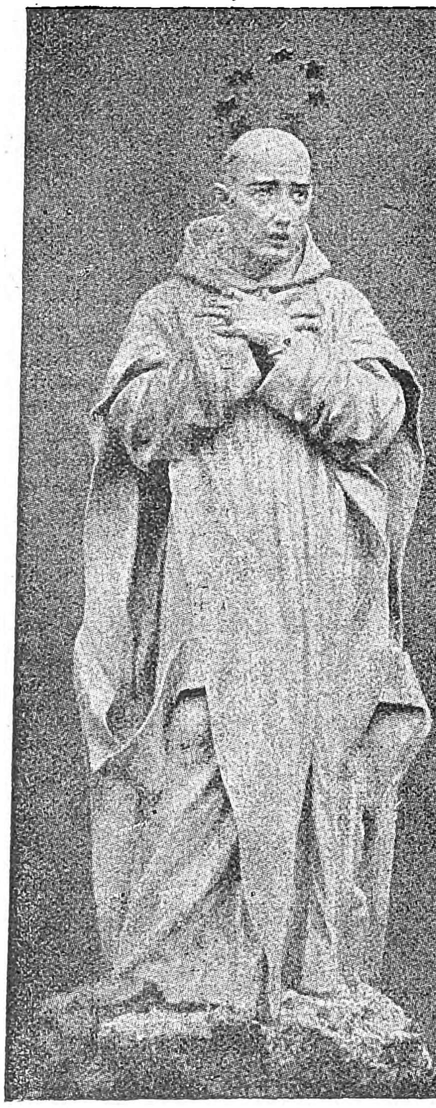

Ἀλόνσου Κάνο: Ὁ ἅγιος Βροῦνος.

μασθῇ ζωγράφος τοῦ βασιλέως καὶ διδάσκαλος τοῦ σχεδίου τοῦ ἰνφάντου Βαλτάσαρ Κάρλος. Κατὰ τὴν διαμονήν του ταύτην εἰς τὴν αὐλήν, ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ εἴκοσι δύο ὁλόκληρα ἔτη (1637—1659), ὁ Κάνο διεκόσμησε διὰ γλυπτικῶν καὶ γραφικῶν ἔργων πλείστους ναοὺς τῆς Μαδρίτης (San Isidro el Real, Santa Maria, San Gines, San Miguel, Santiago καὶ San Martin), τῆς Αβίλας, τῆς Κουένχας καὶ τοῦ Τολέδου. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην τάσσεται καὶ τὸ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενον ἄγαλμα τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷ ναῷ τοῦ San Juan de los Reyes. Κατά τινας λίαν ἀμφισβητησίμους διηγήσεις ὁ Κάνο φονεύσας τὴν σύζυγόν του ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Μαδρίτην καὶ νὰ ζητήσῃ φιλοξενίαν εἰς εἰς τὸ μοναστήριον τῆς «Πύλης τοῦ Οὐρανοῦ» παρὰ τὴν Βαλεντίαν· εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς φιλοξενίας ταύτης ἐκόσμησε τὸν ναὸν τοῦ μοναστηρίου δι' ἐξαιρέτων ἔργων. Ἡ παράδοσις αὕτη ὅμως δὲν φαίνεται ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀληθεῖς φαίνονται μόνον αἱ παραδιδόμεναι ἔριδες καὶ διενέξεις του πρὸς τοὺς κληρικοὺς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Γρενάδης, παρ' ὧν ἐζήτησε νὰ καρῇ μοναχός. Ἐν τέλει αἱ φιλονικίαι αὐταὶ κατέπαυσαν καὶ τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σα-

Digitized by Google

λαμάγκας εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ παρέμειτεν εἰς αὐτὸν μέχρι τοῦ 1667, ὁπότε ἀπέθανε.

Βίος τόσον περιπετειώδης εἶναι λίαν φυσικόν, ὅτι ἠμπόδισε τὴν ἐν ἠρεμίᾳ καὶ πληρότητι ἀνέλιξιν τοῦ ταλάντου τοῦ Κάνο καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν μείωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του παραγωγῆς. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ καλλιτέχνης οὗτος κατέλιπε μακρὰν σειρὰν ἔργων ἀξίων ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Τὰς ζωγραφικάς του συνθέσεις, ὧν αἱ σημαντικώτεραι εὑρίσκονται εἰς Κόρδουαν, Μαδρίτην, Γρενάδαν καὶ Σεβίλλην, ἐθεώρει οὗτος ὑποδεεστέρας τοῦ ἄλλου του ἔργου. Ὡς ἀρχιτέκτων δὲ οὔτε πρωτοτυπίαν, οὔτε ἄλλας θεμελιώδεις ἀρετὰς παρουσίασεν. Ἀλλ' ὡς γλύπτης ἐδημιούργησεν ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀληθεῖς δόξας τῆς ἱσπανικῆς τέχνης. Συνεδύαζε τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ ὑγιοῦς μέτρου μὲ ἀνυπέρβλητον δύναμιν ἐκφράσεως καὶ τὴν ἐσωτερικότητα μὲ εὐρυθμίαν, ἡ ὁποία σχεδὸν καταπλήσσει. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του γλυπτικῶν ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἁγία Θηρεσία» καὶ «Ἡ ἁγία Ἄννα» (ἐν Ἁγίῳ Ἀλβέρτῳ τῆς Σεβίλλης), τὸ ἄγαλμα τοῦ «Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», ἡ ἀνάγλυφος ἀπεικόνισις τοῦ «Βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ» καὶ ὁ «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής» (ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Παυλίνας, ἐν Σεβίλλῃ ἐπίσης), ἡ «Παρθένος» εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Λουκίας καὶ ὁ «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής» ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Ἄννης (ὁμοίως ἐν Σεβίλλῃ), ὁ «Ἐσταυρωμένος» διὰ τοὺς βενεδικτίνους τοῦ Montserrat ἐν Μαδρίτῃ, ἕτερος «Ἐσταυρωμένος» ἐν Βαλεντίᾳ, ἡ «Ἄμωμος σύλληψις» ἐν Μαλάγᾳ, «Ἡ Παρθένος φέρουσα τὸν παῖδα Ἰησοῦν» «Ὁ ἅγιος Βροῦνος», εἷς «Φύλαξ ἄγγελος» καὶ «Ὁ ἅγιος Παῦλος» ἐν Γρενάδῃ. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ «Σταύρωσις» καὶ ὁ «Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης», εὑρισκόμενοι εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς ἐν Γαλλίᾳ. Καὶ τέλος ὁ θαυμάσιος «Ἅγιος Ἀντώνιος» τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Μουρκίας. Ὁ ὀνομαστότερος τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀλόνσου Κάνο ὑπῆρξεν ὁ *Πέτρος ντὲ Μένα*.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Κάνο** (Cano), ***Ἰωακεὶμ - Ἰωσήφ.*** Ἱσπανὸς ζωγράφος. Ἐγεννήθη ἐν Σεβίλλῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1784. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Δομινίκῳ Μαρτινέθ, διετέλεσε γραμματεὺς τῆς ἐν Σεβίλλῃ Ἀκαδημίας τοῦ σχεδίου καὶ ἀντέγραψε πλείστους θρησκευτικοὺς πίνακας τοῦ Μουρίλιο. Ι. Μ. Π.

— **Κάνο** (Cano), ***Ἰωάννης-Σεβαστιανός.*** Διάσημος Ἱσπανὸς θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἐν πλῷ, τῷ 1526. Τὸ ὄνομά του γράφεται διαφοροτρόπως, *Κάνο* ἢ *Ἐλκάνο* ἢ *Δελκᾶνο*, ἀλλ' ὁ ἴδιος μεταχειρίζεται ἐν τῇ διαθήκῃ του τὸν πρῶτον τύπον. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας κατετάχθη εἰς τὸ ναυτικόν. Βραδύτερον ἐγένετο πλοίαρχος μικροῦ ἱστιοφόρου, διὰ τοῦ ὁποίου διεξῆγεν ἐμπόριον μὲ τὰ παράλια τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1519 διετέλεσε πλοηγὸς εἰς ἓν τῶν πλοίων τοῦ Μαγελλάνου, ὅταν οὗτος ἤρχισε τὰς ἐξερευνήσεις του. Μετὰ διετίαν ἐπεφορτίσθη νὰ περισώσῃ ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἐκ τῆς ἐνδόξου ἀποστολῆς τοῦ Μαγελλάνου. Κατόπιν μεγίστων κινδύνων καὶ ἀφαντάστων περιπετειῶν ἠδυνήθη νὰ προσεγγίσῃ τῷ 1522 τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς ἐλπίδος, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ἱσπανίαν. Εἶχε κατορθώσει τὸν περίπλουν τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνδρῶν του δὲν εἶχον ἀπομείνει εἰμὴ 13 Εὐρωπαῖοι καὶ 3 Ἀσιᾶται. Κάρολος ὁ Ε', ὅταν ἐπληροφορήθη τὴν ἄφιξιν τῶν ἡρώων αὐτῶν εἰς Ἱσπανίαν, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς περιέβαλε δι' ἐξαιρετικῶν τιμῶν. Εἰς τὸν Κάνο ἀπένειμεν ἐπιχορήγησιν 500 δουκάτων καὶ τίτλον εὐγενείας. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Κάνο περὶ τῶν θαυμασίων καλλονῶν καὶ τοῦ ἀμυθήτου πλούτου τῶν ἀνακαλυφθέντων τόπων ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφάσισε τὴν ὀργάνωσιν νέας ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς εἰς τὰς νήσους τῶν ἀρωμάτων (Μολοῦκοι νῆσοι). Ὁ Κάνο διωρίσθη ὑπαρχηγός, κυρίως ὅμως αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς. Ἐκ τῶν ἑπτὰ πλοίων τοῦ στόλου, κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν, εἶχεν ὑπολειφθῆ μόνον ἕν, ἡ «Σάντα Ἄννα», ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ ἀπεβίωσαν ὅ τε ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς καὶ ὁ Κάνο. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, δὶς διαπλεύσαντος τὸν πορθμὸν τοῦ Μαγελλάνου, πρώτου δ' ἐκτελέσαντος τὸν γῦρον τοῦ κόσμου, ἀνηγέρθη κενοτάφιον καὶ τῷ 1800 ἐστήθη καὶ ὁ ἀνδριάς του εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Γκετάρια.

Μ. Ν. Δ.

— **Κάνο ντὲ *Ἀρεβάλο*** (Cano de Arevalo), ***Ἰωάννης.*** Ἱσπανὸς ζωγράφος (1656—1696). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Francisco Camilo, ἠσχολήθη δ' ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν ὑδατογραφίαν, τὴν μικρογραφίαν καὶ τὴν διακόσμησιν ῥιπιδίων. Χαρακτῆρος ὑπεράγαν ὀργίλου, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μονομαχίας, ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ φίλου ἑνὸς ἀντιπάλου του, τραυματισθέντος θανασίμως ἐν μονομαχίᾳ. Ι. Μ. Π.

— **Κάνο,** ἢ ***Κάνους*** (Cano ἢ Canus), ***Μελχιόρ.*** Ἱσπανὸς θεολόγος τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν, διατελέσας ἐπίσκοπος τῶν Καναρίων νήσων (1523—1560). Τῷ 1546 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σαλαμάγκας καὶ ἐπολέμησε σφόδρα τοὺς ἰησουΐτας, καταγγέλλων αὐτοὺς ὡς τοὺς προδρόμους τοῦ Ἀντιχρίστου. Συνέγραψε πλεῖστα θεολογικὰ συγγράμματα καὶ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων Ἱσπανῶν θεολόγων, οἵτινες ἐγκατέλειψαν τὴν σχολαστικὴν μέθοδον. Μ. Ν. Δ.

κανὸ (τὸ) *[Ναυτ.]*. Πλοῖα μικρά, μᾶλλον ἀβαθῆ, ἀλλὰ ταχέα καὶ ὀξύπλοα, κωπήλατα ἅμα καὶ ἱστιοφόρα, μετὰ λατινίων, δι' ὧν ἐξυπηρετεῖται ἡ τοπικὴ ἐπικοινωνία, εἴτε εἰς βραχείας διαπορθμεύσεις κατέναντι ἀκτῶν, εἴτε εἰς μακροτέρας ἔτι διαδρομὰς καὶ οὐχὶ ἀμοίρους κινδύνων. Πληθυντικῶς τὰ *κανά*, ἀλλὰ καὶ τὰ *κανότα*. Σ. Ε. Λ.

Κανὸ (Kano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ περιοχῇ Σοκοτὸ τῆς Νιγηρίας, ἀποτελοῦσα τὸ κυριώτερον κέντρον τοῦ Σουδάν. Ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν κατασκευῆς βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ ἐνδυμασιῶν πολυτελείας, ἐπεξεργασίας δερμάτων, βαφεῖα, καὶ κατασκευάζει διάφορα εἴδη κιγκαλερίας, ἅτινα εἶναι περιζήτητα καθ' ὅλην τὴν κεντρικὴν Ἀφρικήν. Εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως συγκεντρώνονται καὶ ἀνταλλάσσονται τὰ προϊόντα τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἀποτελούμενα κυρίως ἀπὸ δημητριακά, ἅλας, χαλκός, νάτρον καὶ ἄλλα. Τὸ ἐμπόριον διεξάγεται ἰδίως μετὰ τοῦ Μπορνοὺ καὶ τοῦ Φεζάν, ὅπου ἐξάγονται τὰ ὑφάσματα τοῦ Κανὸ μέχρι τοῦ Τομπουκτοῦ. Ἡ πόλις, κειμένη εἰς ὕψος 510 μ., ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βράχου Ντάλα, περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ἔχοντος περιφέρειαν 30 χλμ. μὲ 14 πύλας καὶ ἔχει πληθυσμὸν 100 περίπου χιλιάδων. Εἶναι ἕδρα τοῦ ἐμίρου, διοικεῖται δὲ ὑπὸ συμβουλίου ἐξ ἰθαγενῶν, τελοῦντος ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Ἄγγλου ἁρμοστοῦ. Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία ἔχει ἐπιφάνειαν 70 χιλ. τ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν 3.500.000, ἀπὸ δὲ τοῦ 1903 διατελεῖ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μ. Βρεττανίας. Μ. Ν. Δ.

Κανόβα (Canova), ***Ἀντώνιος.*** Ὀνομαστὸς Ἰταλὸς γλύπτης (1757—1822). Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο λιθοξόος, βραδύτερον δὲ κατώρθωσε νὰ λάβῃ μαθήματα παρὰ τῶν μετριωτάτων γλυπτῶν Τορρέτι καὶ Φερράρι. Ἐστράφη μετὰ φλεγούσης ἀφοσιώσεως καὶ ζωηροτάτου θαυμασμοῦ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἀρχαιότητα. Διὰ τοῦ ἐν Βιέννῃ νῦν ἀποκειμένου συμπλέγματος τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Μινωταύρου ὕψωσεν ὁ Κανόβα τὴν σημαίαν τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς πανισχύρου σχολῆς τοῦ Μπερνίνι, ὅστις διὰ τῆς «Ἁγίας Θηρεσίας πληττομένης ὑπὸ τοῦ θείου Ἔρωτος» (ναὸς ἁγίας Μαρίας τῆς Νίκης, ἐν Ρώμῃ) εἶχεν ἐκφράσει εἰς τὴν πλαστικὴν ὅλην τὴν παθητικότητα, τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν πληθωρικότητα τοῦ Βαροκκείου ρυθμοῦ. Ὁ Κανόβα, μολονότι οὐχὶ ἄμοιρος πάθους, δι' ἐπιστροφῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα πρότυπα, εἰς τὰς στάσεις καὶ τὰ περιγράμματα τῶν ἑλληνικῶν ἀγγείων, εἰς τὰ κατάλοιπα τῆς κλασσικῆς πλαστικῆς, εὑρίσκει τὰ στοιχεῖα πρὸς ἔκφρασιν τοῦ πλήρους συμμετρίας ἰδεώδους του. Ὠνομάσθη οὐχὶ ἀδίκως «γλυκὺς Πραξιτέλης». Κάτοχος μεγίστης τεχνικῆς εὐχερείας καὶ παραγωγικὸς ὅσον ἐλάχιστοι, κατώρθωσε λίαν ἐνωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον του παγκοίνως ἀναγνωριζόμενον, τὴν φήμην του ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξαπλουμένην. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν περισσότερον ἐκτιμηθέντων καλλιτεχνῶν. Ἑκάστη νέα δημιουργία του ἐγίνετο δεκτὴ ἐν μέσῳ φρενίτιδος ἐνθουσιασμοῦ. Αἱ παραγγελίαι κατέφθανον συνεχεῖς καὶ ἀτελεύτητοι εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. Βασιλεῖς, πρίγκιπες, τιτλοῦχοι, ἐκπρόσωποι τῶν ἀνωτάτων κοινωνικῶν τάξεων ἀνέθετον εἰς αὐτὸν σωρείαν ἔργων. Ὁ δ' ἀπὸ ταπεινοτάτου περιβάλλοντος ἀφορμηθεὶς καλλιτέχνης διῆγεν ἐν δόξῃ, εὐμαρείᾳ καὶ πλούτῳ. Ὁ Ναπολέων ἐκάλεσε τοῦτον δὶς εἰς Παρισίους καὶ τῷ ἀνέθηκε διαφόρους ἐντολάς. Ἀλλὰ δυσηρεστήθη ὅτε ὁ καλλιτέχνης παρέστησε τοῦτον ἐν κολοσσικῷ ἀγάλματι, ἀποκειμένῳ νῦν εἰς Μιλᾶνον, ἐξ ὁλοκλήρου γυμνὸν καὶ φέροντα εἰς τὴν μίαν τῶν χειρῶν μικρὸν ἄγαλμα τῆς Νίκης, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Πολλάκις ἐταξίδευσεν ὁ Κανόβα ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἰδίᾳ δὲ τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, τὰ δ' ἔργα του κατεσπάρησαν ἀνὰ τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης, τὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ τὰς ἰδιωτικὰς συλλογάς. Πῖος ὁ Ζ', πάπας Ρώμης, ὠνόμασε τοῦτον, τιμῆς ἕνεκεν, γενικὸν ἔφορον τῶν μουσείων καὶ τῶν καλλιτεχνημάτων. Βραδύτερον ὠνομάσθη μαρκήσιος τῆς Ἴσκιας. Μεταξὺ τῶν ἀπειροπληθῶν ἔργων του (πλαστικῶν συμπλεγμάτων, ἀναγλύφων, μνημείων, ἀγαλμάτων καὶ προτομῶν) τάσσονται: τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα τῶν παπῶν Κλήμεντος τοῦ ΙΓ' καὶ Κλήμεντος τοῦ ΙΔ' (Ρώμη), ἡ «Ἥβη» (Βερολῖνον), «Ἡ Ἀφροδίτη» (Βίλλα Μποργκέζε, Ρώμη), μνημεῖον τοῦ ποιητοῦ Ἀλφιέρι (Φλωρεντία), «Ἡ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ λουτροῦ Ἀφροδίτη» (Μέγαρον Πίττι ἐν Φλωρεντίᾳ), «Ἡ ὡραία Ἑλένη», «Ἔρως καὶ Ψυχὴ» (Λοῦβρον) καὶ «Αἱ τρεῖς Χάριτες» (Ἐρμιτὰζ Λένινγκραδ). Ι. Μ. Π.

Ἀ. Κανόβα : Ἡ Παυλίνα.

[Παλάτσο Μποργκέζε ἐν Ρώμῃ]

—**Κανόβα** (Canova), ***Τζιάκομο.*** Νεαπολιτᾶνος ἰατροχειρουργός, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μωχάμμετ-Ἄλη εἰς Αἴγυπτον τῷ 1816, ἀκολουθήσας δὲ κατόπιν τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν εἰς Πελοπόννησον τῷ 1825. Ἦτο μισέλλην εἰς τὸ ἔπακρον, πολλάκις δὲ ἀναφέρεται ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ *Ρωμαίη*. Γ. Δ. Κ.

Κανόβας *ντὲ Καστίλιο* (Canovas de Castillo), ***Ἀντώνιος.*** Διάσημος Ἱσπανὸς πολιτικός, δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης (1828—1897). Νεώτατος διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς καθηγητὴς τῆς ναυτικῆς σχολῆς τοῦ Σὰν-Τέλμο. Ταυτοχρόνως ἐδημοσίευσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Μαλάγας ἀνωνύμως πλεῖστα πολιτικὰ ἄρθρα, ἐξ ὧν κατεφαίνετο ἡ πρόωρος αὐτοῦ πνευματικὴ ὡριμότης καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν λατρεία του. Μεταβὰς δι' οἰκογενειακοὺς λόγους εἰς Μαδρίτην, ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ θείου του *Καλντερόν*, ὅστις τὸν συνεβούλευσε νὰ γίνῃ κληρικός. Ὁ Κανόβας δὲν τὸν ἤκουσεν, ἀλλ' ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν καὶ ἤρχισε δημοσιεύων εἰς διάφορα περιοδικὰ φιλολογικὰς κριτικάς, αἵτινες ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου. Μετ' ὀλίγον ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «Πατρίδος» καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν πολιτικότητα. Ταυτοχρόνως κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Τῷ 1852 ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῆς Μαλάγας, ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου μανιφέστου τοῦ Μανζαναρὲς (1854), ἐν ᾧ οἱ φιλελεύθεροι διετύπωσαν πρὸς τὸν βασιλέα τοὺς ὅρους των. Μετ' ὀλίγον διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, πολιτικὸς διοικητὴς τῶν Γαδείρων, ὑφυπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῷ 1860 ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς ἱστορίας. Ἐπὶ διετίαν (1862—1863), λόγῳ ἐνδοκομματικῶν διενέξεων τῶν φιλελευθέρων, ἀπέσχε τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐνεργόν δρα-

Digitized by Google

σιν ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ εἶτα τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπῆρξε δὲ ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων. Τῷ 1874 ἐγένετο πρωθυπουργός, κυβερνήσας ἐπὶ τετραετίαν σχεδὸν ὡς δικτάτωρ. Κατέστειλε τάχιστα τὸ κίνημα τῶν καρλιστῶν καὶ ἐπέβαλε τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Κούβαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπανάστασιν τῆς νήσου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ κατηγορηθεὶς ὡς ἀντιδραστικὸς (1881). Τῷ 1884 κληθεὶς καὶ πάλιν ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΒ' (1884) καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη πρόεδρος τῶν Κορτές. Διὰ τρίτην φορὰν ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῷ 1890, ὅτε καὶ ἐπέτυχε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, παρῃτήθη τῷ 1893 καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως τῷ 1895. Ἐφονεύθη τῷ 1897 ὑπὸ Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ.

Ὡς πολιτικὸς ὁ Κανόβας ἐπέδειξε σταθερότητα εἰς τὰς ἰδέας του, προβλεπτικότητα καὶ περίνοιαν ἀξιοσημείωτον. Ὡς ῥήτωρ διεκρίθη διὰ τὴν διαλεκτικήν του δεινότητα, καὶ τὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματος. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων του ἀξιοσημείωτα εἶναι: «Ὁ μονήρης καὶ ἡ ἐποχή του», βιογραφία τοῦ θείου του Σεραφεὶμ Καλντερόν, «Σύγχρονα προβλήματα», «Τέχναι καὶ γράμματα», «Σύγχρονοι δραματικοὶ συγγραφεῖς», «Ἱστορία τῆς Αὐστριακῆς κυριαρχίας ἐν Ἱσπανίᾳ», «Περὶ τῆς βασιλείας Φιλίππου τοῦ Δ'.» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κανόγιζα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παρὰ τὸν Γάγγην (*Πτολεμ.* Ζ, β', 22). Διατηρεῖ τὴν ὀνομασίαν της ὡς *Κανόδζ*. Σ. Ε. Λ.

Κανόζα ***ντὶ Πούλια*** (Canosa di Puglia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι, κειμένη ἐπὶ λόφου παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀφάντο. Κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Κανυσίου. Ἔχει μητροπολιτικὸν ναόν, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἠρειπωμένον φρούριον καὶ ἐρείπια τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου

Κάνολντ (Kanoldt), ***Ἀλέξανδρος***. Γερμανὸς ζωγράφος, υἱὸς τοῦ *Ἐδμόνδου Κάνολντ*, γεννηθεὶς ἐν Καρλσρούῃ. Ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ του σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, βραδύτερον δὲ μετέβη εἰς Μόναχον, ἔνθα ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἡγετῶν τῆς ἐξπρεσσιονιστικῆς σχολῆς. Ι. Μ. Π.

— **Κάνολντ** (Kanoldt), ***Ἐδμόνδος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1845—1904). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Prellers καὶ ἐταξίδευσεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα εἰργάσθη ἐφ' ἱκανὸν χρόνον. Διεκρίθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοπίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθέτει πρόσωπα εἰλημμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς θήραν» (Μουσεῖον Βαϊμάρης), «Τοπίον μετὰ τῆς Ἡροῦς» (Πινακοθήκη Καρλσρούης), «Ἡ Ἀντιγόνη ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Ἐτεοκλέους» (Πινακοθήκη Μαγδεμβούργου), «Τοπίον μετὰ τῆς Πηνελόπης» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Βερολίνου) κ.λ.π. Ι. Μ. Π.

κανονάρχημα (τό), καὶ ***κανονάρχισμα***· ἡ ἐνέργεια τοῦ κανοναρχεῖν, ἡ ὑπανάγνωσις τῶν ψαλλομένων κανόνων.

κανονάρχης, ἢ κατὰ παραφθορὰν ***καλονάρχης***, ἢ ***καλανάρχης***. Ὁ ἀρχόμενος τοῦ κανόνος, δηλαδὴ ὁ ἀπαγγέλλων μελῳδικῶς πρὸ τοῦ ψάλτου ἓν μέρος τοῦ κανόνος, ἢ καὶ οἱονδήποτε τροπάριον. Εἰς τὰς μακρὰς καὶ βραδείας βυζαντινὰς ψαλμῳδίας, εἰς τὰς ὁποίας αἱ λέξεις τῶν τροπαρίων ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως γίνονται ἀντιληπταὶ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιάσματος, παρέστη ἡ ἀνάγκη ἀνεπισήμου καθιερώσεως βοηθοῦ τοῦ ψάλλοντος (εἰς μακρὰς μάλιστα ἀκολουθίας), ἵνα καὶ τὸν ψάλτην ἀνακουφίζῃ καὶ εἰς τοὺς ἀκροατὰς καθιστᾷ προηγουμένως γνωστὰς τὰς λέξεις τῶν ψαλλομένων. Συνήθως ἐκλέγονται διὰ τὴν διακονίαν ταύτην μεταξὺ τῶν καλλιφωνοτάτων παίδων, οἱ ὁποῖοι κατόπιν, εἰς χωρία ἰδίως καὶ μικρὰς πόλεις, διαδέχονται συνήθως τοὺς τακτικοὺς ψάλτας. Δ. Μ.

κανοναρχῶ (*—έω*), καὶ δημοτ. *καλοναρχῶ*· ἄρχω, κάμνω πρῶτος ἀρχὴν τοῦ κανόνος, τοῦ ψαλλομένου ὕμνου, ὑπαναγινώσκω τὸν κανόνα εἰς τὸν ψάλλοντα· ‖ φρ. «ὅπως μοῦ καλοναρχᾷς, σοῦ ψάλλω» ἡ πρὸς σὲ συμπεριφορά μου εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἰδικήν σου συμπεριφορὰν πρός με· ‖ μεταφ. ὑποβάλλω, κάμνω τινὰ νὰ εἴπῃ ὅ,τι ἐγὼ τοῦ ὑποβάλλω: «λέει ὅ,τι τοῦ καλοναρχᾶνε».

κάνονας (ὁ), καὶ ***κανόνας***, ὁ ἐκκλησιαστικὸς *κανὼν* (βλ. λ.)· ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πρὸς τὸν ἐξομολογηθέντα τὰ ἁμαρτήματά του: «τοῦ 'βαλε ὁ πνευματικὸς μεγάλον κάνονα», «δὲν τρώει λάδι, γιατὶ κάμνει τὸν κάνονά του».

κανόνες (οἱ) βλ *κανών*.

κανονὲς (ὁ) (canon, canonné). Εἶδος πλισσὲ ἡμικυλινδρικοῦ, ὁ ὁποῖος συνηθίζετο ἄλλοτε εἰς τοὺς κολλαρισμένους ποδογύρους τῶν μεσοφορίων τῶν γυναικῶν. Οἱ κανονέδες κατεσκευάζοντο μὲ τὴν βοήθειαν ψαλίδος ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν κουρέων χρησιμοποιουμένην σήμερον διὰ τὰς «ὀντυλασιόν» τῶν γυναικείων κομμώσεων. Α. Σ.

Κανονὲς (Α).

κανένι (τό)· τὸ πυροβόλον, τὸ βάλλον ὀβίδας· ‖ φρ. «ρίχνω τὸ κανόνι» κάμνω νὰ ἐκπυρσοκροτήσῃ τὸ πυροβόλον· ‖ μεταφ. κάμνω στάσιν τῶν πληρωμῶν μου, ἀρνοῦμαι νὰ πληρώσω τὰς ὑποχρεώσεις μου: «ὁ τάδε ἔμπορος ἔρριξε κανόνι»· ὁμοίως: «σκάζω κανόνι», «μοῦ 'σκασε κανόνι χίλιες δραχμές», «αὐτὰ ποῦ σοῦ χρεωστῶ θὰ σοῦ τὸ σκάσω κανόνι» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cannone ἢ τοῦ βεν. καὶ γαλλ. canon καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ λατ canna=σῦριγξ, αὐλός)· ‖ (μουσ.) ἔγχορδον κρουστὸν μουσικὸν ὄργανον ἐν χρήσει διὰ τὴν ἀνατολικὴν μουσικήν, ἐπινοηθὲν κατὰ τοὺς Ἄραβας καὶ Τούρκους ὑπὸ τοῦ διασήμου μαθηματικοῦ Φαραμπῆ.

κανονιὰ (ἡ)· βολὴ κανονίου, πυροβόλου: «ἔρριξαν δυὸ κανονιὲς 'ς τὸν ἀέρα»· ‖ ἡ προκαλουμένη βοὴ ἐκ τῆς βολῆς πυροβόλου: «κανονιὲς ἀκούονται, πόλεμος γίνεται».

κανονίδι (τό)· συνεχὴς κανονιοβολισμός, πολλὲς κανονιές: «ἀκούεται κανονίδι», «ἔπεσε κανονίδι»· πβλ. *τουφεκίδι*.

κανονιέρα (ἡ)· ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων *κανονιοφόρον* (βλ. λ.) ἐν γένει. Παλαιότερον, ἐλέγετο *βάρκα κανονιέρα*.

κανονιέρης (ὁ)· ὁ τοῦ κανονίου, τοῦ πυροβόλου, πυροβολητής· ‖ μεταφ. αὐτὸς ποῦ σκάζει κανόνι, ὁ ἀρνούμενος νὰ πληρώσῃ τὴν ὀφειλήν του· ‖ ὁ ἄνευ ἀδείας ἀπουσιάζων ἀπὸ τοῦ καθήκοντός του, ἄλλως *σκαστός*, ἰδίᾳ ἐπὶ μαθητῶν.

κανονίζω· προσαρμόζω πρὸς τὸν κανόνα, ῥυθμίζω πρὸς ὡρισμένον κανόνα ἢ ἀρχήν, καθόλου, ῥυθμίζω, διατάσσω: «ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς παρατάξεως», «κανονίζω τὴν μηχανήν, — τὸ ὡρολόγιον, — τὰς τιμὰς τῶν ἐμπορευμάτων, — τὸ μισθολόγιον τῶν ὑπαλλήλων»· ‖ ἐναρμονίζω, φέρω εἰς ἀναλογίαν, εἰς συμφωνίαν: «κανονίζω τὰς δαπάνας μου συμφώνως πρὸς τὰ ἔξοδά μου, —τὴν στάσιν μου, — τὴν θέσιν μου»· ‖ τακτοποιῶ, ἐξομαλύνω: «ἡ ὑπόθεσίς μας, — ἡ διαφορά μας ἐκανονίσθη», «ἐκανονίσαμεν τὸν λογαριασμόν μας»· ‖ ἐκκλησ. διατυπῶ, ἐκδίδω ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας δογματίζω: «ἐκανονίσθη καὶ ἐδογματίσθη»· ‖ τιμωρῶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας, πρὸς τὸν νομοκάνονα: «ὅταν ἐξομολογοῦνται, κανονίζονται», «κανονίζονται καὶ σωφρονίζονται»· ‖ γραμματ *κανονίζομαι*· σχηματίζομαι, κλίνομαι.

—***κανονίζουσα ἀρχή***. Καλεῖται οὕτω πᾶσα νοηνικὴ ἀρχή, ἥτις δὲν δημιουργεῖ μὲν ὡρισμένην, θετικὴν καὶ πλήρη γνῶσιν, ἀλλὰ χρησιμεύει ὅμως ὡς κανὼν πρὸς μεθοδικὸν καὶ ἑνιαῖον τρόπον ἐρεύνης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, ὁδηγῶν πέραν πάσης δεδομένης ἐμπειρίας. Εἶναι λοιπὸν μεθοδικὸν πλάσμα, ὅπερ ἐκλήθη οὕτως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δημιουργικὴν ἀρχήν· ἡ διάκρισις δὲ αὕτη δημιουργικῆς καὶ κανονιζούσης ἀρχῆς κατάγεται ἀπὸ τοῦ Καντίου. Κατ' αὐτὸν κανονίζουσα ἀρχὴ εἶναι ὁ κανών, ὅστις ῥυθμίζει τὴν νόησιν καὶ ἄγει εἰς τὴν μεθοδικὴν ἐξερεύνησιν τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας. Τοιοῦτοι κανόνες εἶναι λ.χ. αἱ ἰδέαι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ σκοποῦ. Τοιαύτη κανονίζουσα ἀρχὴ εἶναι ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, ἥτις χρησιμεύει πρὸς συστηματικὴν καὶ ἑνιαίαν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, ὅστις οὕτω θεωρεῖται προϊὸν μιᾶς ἀναγκαίας αἰτίας. Καὶ πολλαὶ ὑποθέσεις τῶν καθ' ἕκαστον ἐπιστημῶν κέκτηνται χαρακτῆρα κανονιστικόν, ὡς π. χ. ἡ ἔννοια τῆς ἐξελίξεως. Ν. Λ

κανονικάριος (ὁ) (canonicarius). Δημόσιος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος ἐν Βυζαντίῳ, ἐκ τῆς τάξεως τῶν παλατίνων διοριζόμενος. Ἀπεσπᾶτο παρὰ τοῖς ἐπάρχοις καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὴν τακτικὴν καταβολὴν τῶν φόρων. Πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐξετέλουν οἱ *ἐξπελλευταί*, ἀντικατασταθέντες διὰ τῶν κανονικαρίων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου. —Π.

κανονικὴ (ἡ) *[Φιλοσ.]*. Οὕτως ὀνομάζει ὁ Ἐπίκουρος τὴν λογικήν, διότι τὴν θεωρεῖ ἁπλῶς ὡς ἐπιστήμην τῶν κανόνων τοῦ διανοεῖσθαι, καὶ τῶν κριτηρίων τῆς ἀληθείας. Κατ' αὐτὸν κύριον κριτήριον τῆς ἀληθείας εἶναι αἱ κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεις, αἱ προλήψεις, αἱ ἀναμνηστικαὶ δηλαδὴ εἰκόνες τῶν αἰσθήσεων καὶ αἱ παραστάσεις, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὰς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεις. Τὸ περὶ τῶν ἐννοιῶν καὶ συλλογισμῶν μέρος τῆς λογικῆς δὲν εἶναι ἄξιον προσοχῆς κατὰ τὸν Ἐπίκουρον.

κανονικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ κανόνα, ὁ συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα γινόμενος, ἀντίθ. ***ἀκανόνιστος***, *ἀνώμαλος*: «κανονικὸς σχηματισμὸς τοῦ ῥήματος, — τοῦ ὀνόματος», «κανονικὴ ἐκτέλεσις τοῦ γυμνάσματος»· ‖ σύμμετρος, ὁ μήτε ἄγαν πολὺς ἢ μέγας μήτε ἄγαν ὀλίγος ἢ βραχύς: «κανονικὸν ἀνάστημα,—ὕψος, —μέγεθος», «κανονικὸν βάδισμα», «κανονικὴ ταχύτης»· ‖ ὁ κατὰ κανόνα συμβαίνων, ὁ καθ' ὡρισμένην ἀρχήν, σταθερός, συνήθης, τακτικός, ἀντίθ. ***ἔκτακτος***: «κανονικὸς μισθός», «κανονικαὶ ἀποδοχαί»· ‖ «κανονικὴ ἄδεια» ἄδεια ἀπουσίας ὑπαλλήλου κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *ἀναρρωτικήν*· ‖ ἐκκλησ. «κανονικὰ βιβλία» τὰ παραδεδεγμένα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς μαρτυροῦντα τὴν γνησίαν παράδοσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὁμοίως «κανονικὰ γράμματα», «κανονικαὶ ἐπιστολαὶ» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ «ἀπόκρυφα βιβλία», τὰς «ἀποκρύφους ἐπιστολάς»· ‖ «κανονικὸν δίκαιον» ἢ ἁπλῶς «κανονικὸν» τὸ ἀπορρέον ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὁ νομοκάνων, liber poenitentialis.—Ἐπίρρ. ***κανονικῶς***, καὶ ***κανονικά***.

— **κανονικαὶ** ***ἐπιστῆμαι*** *[Φιλοσ.]*. Καλοῦνται οὕτω (γερμ. Normwischenschaften) αἱ ἐπιστῆμαι αἱ ἐξετάζουσαι τὰ πράγματα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ὡρισμένους κανόνας, τοὺς ὁποίους προβάλλουν πρὸς τήρησιν. Τοιαῦται ἐπιστῆμαι εἶναι ἡ λογική, ἡ αἰσθητική, ἡ ἠθική, ἡ παιδαγωγικὴ κτλ. Αἱ κανονικαὶ ἐπιστῆμαι, ἄλλως *δεοντολογικαὶ* καλούμεναι, ἀντιτίθενται πρὸς τὰς *ἑρμηνευτικὰς* ἢ *ἐξηγητικὰς* ἢ *ὀντολογικὰς* ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἁπλῶς τῶν νόμων τῶν διεπόντων τὰ φαινόμενα τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐρεύνης των. Θ. Π.

— **κανονικοὶ** (οἱ). Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καλοῦνται κανονικοὶ (canonici) οἱ κληρικοὶ οἱ ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ μητρῴῳ (canon) ἐκκλησίας τινός, ἔπειτα δὲ οἱ ἐφημέριοι κληρικοὶ οἱ ζῶντες κατὰ τὸν *κανονικὸν* βίον (βλ. κατ.).

Ἐπίσης ἐκαλοῦντο *κανονικαὶ* αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν ἐγγεγραμμέναι ἐν τῷ μητρῴῳ (canon) ἐκκλησίας τινός, δηλαδὴ αἱ *διακόνισσαι*, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος αἱ γυναῖκες καθόλου αἱ ζῶσαι κατὰ τὸν κανονικὸν βίον. Κ. Ι. Δ.

—**«Κανονικόν»**. Βιβλίον συγγραφὲν ὑπὸ Χριστοφόρου μοναχοῦ Ἁγιορείτου τοῦ ἐξ Ἄρτης, περιέχον ἐξήγησιν τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν τε Συνόδων, οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων. Τὸ «Κανονικὸν» παρεπέμφθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν πεπαιδευμένον ἱερομόναχον Δωρόθεον Βουλισμᾶν, ἐπικρίναντα καὶ διορθώσαντα αὐτό. Τυχὸν δὲ τοῦτο τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ εὐλογίας τοῦ πατριαρχείου, ἐξεδόθη τῷ 1800 ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου. Μ. Ι. Γ.

— **Κανονικὸν** ***δίκαιον***. Τὸ ἐπὶ τῇ ἁγίας Γραφῆς, τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, τῶν ἀποστολικῶν ἐπιταγῶν καὶ τῶν κανόνων ἐρειδόμενον δίκαιον. Τοῦ ὅρου *κανονικὸν δίκαιον* εὐρύτερος εἶναι ὁ ὅρος *ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον*, καθόσον ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται καὶ οἱ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀφορῶντες νόμοι τῆς πολιτείας, οἷοι παρ' ἡμῖν εἶναι ὁ καταστατικὸς νόμος τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἔτι δ' οἱ νόμοι περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων, περὶ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου καὶ διοικήσεως τῆς περιουσίας τῶν ἐν τῷ κράτει μονῶν, περὶ ἱερατικῶν σχολῶν, περὶ ἱεροκηρύκων καὶ ἄλλοι. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ οὔτε τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀποτελεῖ μέρος, καθόσον δὲν ῥυθμίζει μόνον σχέσεις περιουσιακάς, οὔτε τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ δημοσίου δικαίου, καθόσον τὸ πεδίον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐκτείνεται πολὺ πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου πολιτικοῦ δικαίου ῥυθμιζομένων σχέσεων. Μόνον μέρη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰσχῦον δίκαιον, ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον. Αἱ καθ' ἑαυτὰς ἰδιωτικοῦ δικαίου σχέσεις οὔτε μεταβάλλουσι τὴν τοιαύτην αὐτῶν ἰδιότητα, οὔτε ἀποβάλλουσιν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὅτι ἀφορῶσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως αἱ διατάξεις αἱ ἀναγνωρίζουσαι τὴν Ἐκκλησίαν ἢ τὰ κατ' ἰδίαν ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα ὡς ὑποκείμενα δικαιωμάτων ἀποτελοῦσι μέρη τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Κατὰ ταῦτα τὸ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφορῶν περιουσιακὸν δίκαιον δὲν ἀποτελεῖ τρίτον κλάδον τοῦ δικαίου, ἀλλὰ μέρος τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τὸ ἀφορῶν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν δὲν ἀποτελεῖ κλάδον τοῦ δικαίου αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ ἐν τῷ κράτει ἰσχύοντος δημοσίου δικαίου, ἀλλὰ συστηματικὴν ἑνότητα διατάξεων ἐκ πάντων τῶν κλάδων τοῦ δημοσίου δικαίου. Δῆλον δ' εἶναι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ δικαίου αὐτῆς, ἐφ' οὗ ἐρείδεται τὸ δυνατὸν τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀναγνωρίσεως αὐτῆς ὡς νομικοῦ προσώπου, μόνον παρὰ τῆς πολιτείας δύναται νὰ λάβῃ. Ἡ δ' ἔκτασις τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ζήτημα ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τῆς πολιτείας. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου οὔτε νὰ παραχθῇ δύναται, οὔτε νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀναγνωρίσεως. Κατ' ἀκο-

Digitized by Google

λουθίαν τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς σχέσεις, αἵτινες καθ' ἑαυτὰς εἰσὶν ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἢ εἰς τὴν ἔννομον σχέσιν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰσχύοντος δικαίου, ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου. Ἀναμφίβολον ὅμως εἶναι, ὅτι ὑπολείπεται εὐρὺ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου πεδίον, ὅπερ ἔχει ἐν τῷ συστήματι τοῦ δικαίου τελείαν ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐτοτέλειαν. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον δηλονότι ἀποτελεῖ πρὸς τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰσχῦον ἰδιωτικὸν ἢ δημόσιον δίκαιον αὐτοτελῆ ἐν τῷ συστήματι τοῦ δικαίου κλάδον, ἐφόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἐκκλησίας τὰ ὑπὸ μόνης τῆς νομοθεσίας τῆς Ἐκκλησίας ρυθμιζόμενα. Περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ *ἐκκλησιαστικοῦ* δικαίου βλ. λ.. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—κανονικὸς *βίος*. Τὸ καθ' ὡρισμένους κανόνας ὁμοῦ ζῆν τοὺς κληρικοὺς ἐφημερίους καλεῖται ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ *κανονικὸς βίος* (canonica ἢ communis vita). Ἤδη κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὁ Εὐσέβιος ὁ ἐκ Vercelli (†371) εἶχεν εἰσαγάγει ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς του τὸν κανονικὸν βίον τοῦ κλήρου τῆς ἕδρας του. Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθη ὁ Αὐγουστῖνος κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ὅστις μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς Ἱππῶνος κατῴκει ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι συντρώγων μετ' αὐτῶν καὶ φέρων τὸ αὐτὸ ἁπλοῦν ἔνδυμα ἐκείνων. Ὁ Αὐγουστῖνος διακρίνει τοὺς μοναχοὺς ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς τούτους, οἵτινες δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσι τὴν μοναχικὴν ὑπόσχεσιν, ἂν καὶ ὑπεχρέου αὐτοὺς εἰσερχομένους εἰς τὸν κλῆρον νὰ ἀποξενῶνται τῆς ἰδιοκτησίας των. Ἐκ τῆς Ἱππῶνος ὁ κανονικὸς οὗτος βίος τῶν κληρικῶν διεδόθη καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἀφρικῆς, ἐκτὸς ὅμως αὐτῆς δὲν φαίνεται νὰ εἶχε διαδοθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῆς ὁποίας ὁ κλῆρος ἦτο ἔγγαμος, ἡ διάδοσις τοῦ κανονικοῦ τούτου βίου ἦτο ἀδύνατος. Ἀπὸ τοῦ ΣΤ' ὅμως αἰῶνος ὁ κανονικὸς βίος τῶν κληρικῶν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἤρχισε νὰ διαδίδεται καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀφρικῆς, ἡ διάδοσις δ' αὕτη ἐνετάθη κατὰ τὸν Ζ' καὶ μάλιστα τὸν Η' αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τοὺς ζῶντας τὸν κανονικὸν βίον κληρικοὺς δὲν ἐπεβάλλετο ἡ ἀποξένωσις τῆς ἰδίας περιουσίας, ἣν ἠδύναντο οἱ κληρικοὶ νὰ διατηρῶσι. Κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα καταπίπτει ὁ κανονικὸς βίος τῶν κληρικῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΑ' ἄρχεται νέα ἐξάπλωσις αὐτοῦ. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν προτερημάτων τοῦ κανονικοῦ τούτου βίου τῶν δυτικῶν κληρικῶν, τῶν ὄντων ἀγάμων, συνήργησεν ὥστε ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ συσταθῶσι διάφορα τάγματα ἐπιδιώκοντα τὴν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ. Κ. Ι. Δ.

κανονικότης, —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ κανονικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι κατὰ τὸν κανόνα, κατὰ τὸν ὡρισμένον τύπον: «ἡ κανονικότης τῆς στολῆς, — τοῦ χαιρετισμοῦ κττ.» ‖ εὐρυθμία, συμμετρία, ἀναλογία: «ἡ κανονικότης τοῦ ἀναστήματος, — τοῦ ὕψους, — τοῦ μεγέθους».

—*[Φιλοσ.] Κανονικότης* σημαίνει συμμόρφωσιν τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων πρός τινα κανόνα καὶ ἐμφαίνει τὴν ὕπαρξιν τῆς σταθερότητος καὶ τάξεως ἐν αὐτοῖς. Ἡ κανονικότης στερεῖται τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀπολύτου, ὅστις οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἐξαίρεσιν καὶ ὅστις προσιδιάζει εἰς τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος. Ἐκφράζει ἁπλῶς τὸ ὁμοιόμορφον, ὅπερ ἐμφανίζουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ γιγνόμενα, χωρὶς νὰ ἀποκλείῃ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἐξαίρεσιν ἢ τὴν παρέκκλισιν. Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦτο καὶ ἡ σταθερότης ἐν τοῖς γιγνομένοις εἶναι δυνατὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς νόμον, πρὸς σύλληψιν τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι ἀρκετὰ τὰ παρατηρηθέντα κανονικὰ φαινόμενα. Πάντως ἡ κανονικότης, κινοῦσα εἰς ἀκριβεστέραν ἔρευναν, ἀποτελεῖ προστάδιον τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου. Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ κανονικότης εἶναι καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἐννοιῶν, κρίσεων, συλλογισμῶν, παραστάσεων, ἀπὸ τοῦ ψυχολογικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀπελευθέρωσις αὐτῶν ἀπὸ τῶν μεταβλητῶν, ὑποκειμενικῶν, ψυχολογικῶν ὅρων τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν. Ν. Λ.

κανονικῶς· ἐπίρρ.· συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα, προσηκόντως, ἁρμοδίως: «ἐχαιρέτισε κανονικῶς».

κανονιοβολισμὸς (ὁ)· ἡ διὰ τηλεβόλου βολή, κανονιά.

—*[Πυροβολ.] Κανονιοβολισμὸς* ἐκαλεῖτο, κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, οἱαδήποτε βολὴ τοῦ κανονίου. Ἀπὸ τοῦ 1877 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ὁ ὅρος οὗτος δὲν χρησιμοποιεῖται πλέον προκειμένου περὶ βολῆς διὰ βλήματος, παρέμεινε δὲ μόνον ἐν χρήσει προκειμένου περὶ βολῆς χαιρετισμοῦ πρὸς ἀπόδοσιν τιμῶν. Ν. Θ. Κ.

—*[Διεθ. Δίκ.]* Ἐν καιρῷ πολέμου, ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐπιτρέπεται, ἵνα πολεμικὸν πλοῖον τῆς ἑτέρας τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων ἀνακόψῃ τὸν πλοῦν ἐμπορικοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἤθελε θεωρήσει ὕποπτον, ὡς μεταφέρον πολεμεφόδια ἢ ζωοτροφίας κλπ. εἴς τινα λιμένα τοῦ ἐχθρικοῦ κράτους, ἀσχέτως τῆς ἐθνικότητος δηλαδὴ τῆς σημαίας, τὴν ὁποίαν φέρει, ὅπως ὑποβάλῃ τοῦτο εἰς «ἐπίσκεψιν» ἢ «νηοψίαν» (arrêt, visite et recherches). Τὸ πολεμικὸν πλοῖον, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν ἀνακοπὴν τοῦ πλοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου (τὸ ὁποῖον, ἐννοεῖται, πλέει ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, καθόσον ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη πρᾶξις οὕτω καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπαγορεύεται νὰ ἐνεργηθῇ ἐντὸς οὐδετέρων ὑδάτων), ὀφείλει, ἀφοῦ ὑψώσῃ τὴν ἑαυτοῦ σημαίαν, ἄνωθεν τῆς ὁποίας θέτει ἐν καιρῷ νυκτὸς φανόν, νὰ ρίψῃ ἄσφαιρον κανονιοβολισμὸν προειδοποιητικὸν διὰ τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον (coup de semonce), τὸ ὁποῖον ὀφείλει ν' ἀνακόψῃ τὸν πλοῦν του, καθ' ὅσον ἄλλως, δηλαδὴ ἐν περιπτώσει ἀπειθείας, τὸ πολεμικὸν πλοῖον ρίπτει ἕτερον κανονιοβολισμόν, τὸ βλῆμα τοῦ ὁποίου διευθύνεται πρὸ τῆς πρώρας τοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου. Ἐνῷ ἡ ἄσκησις τοῦ τοιούτου δικαιώματος παρὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐναντίον ἐμπορικῶν τοιούτων, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα φέρουσιν οὐδετέραν σημαίαν, γενικῶς ἀναγνωρίζεται, ἐν τούτοις τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα δὲν ἐπιτρέπεται ἐναντίον πολεμικῶν πλοίων οὐδετέρων κρατῶν. Παρὰ ταῦτα, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἂν τὸ ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ πλέον πλοῖον εἶναι πολεμικὸν ἢ ἀντιθέτως ἐμπορικόν, δύναται τὸ πολεμικὸν πλοῖον τῆς ἐμπολέμου πολιτείας νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἰδιότητος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πλοίου. Πρὸς τούτοις τὸ πολεμικὸν πλοῖον δέον νὰ «ἐρωτήσῃ» τὸ ἀμφιβόλου ἰδιότητος σκάφος, διὰ τῆς ὑψώσεως τῆς σημαίας του, ρίπτον ταυτοχρόνως ἄσφαιρον κανονιοβολισμόν, καλούμενον «κανονιοβολισμὸς ἀσφαλείας» (coup d' assurance), ὁπότε τὸ ἀμφιβόλου ἰδιότητος πλοῖον δέον νὰ πράξῃ ὁμοίως, ἤτοι ὑψοῦν τὴν σημαίαν του νὰ ρίψῃ κανονιοβολισμὸν πρὸς βεβαίωσιν τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Ἂν οὕτω δὲν πράξῃ, πρόκειται περὶ ἐμπορικοῦ πλοίου (βλ. καὶ λ. *νηοψία* καὶ *κατάσχεσις*). Η. Γ. Κ.

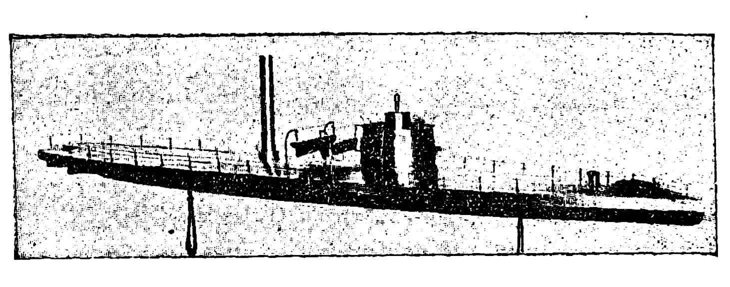

Ἡ ἀμερικανικὴ κανονιοφόρος «Nauset» καθελκυσθεῖσα ἐν Βοστώνῃ τῷ 1862, κατὰ τὸν τύπον «Monitor».

κανονιοβολῶ (—έω)· βάλλω διὰ κανονίου, πλήττω, κτυπῶ διὰ βλημάτων πυροβόλου: «κανονιοβολῶ τὸ φρούριον, — τὸν καταυλισμόν».

κανονιοθυρίς, *καὶ κανονοθυρὶς* (κοιν. *μπουκαπόρτα*) *[Ναυτ.]*. Ἕκαστον τῶν εἰς τὴν πλευρὰν τῶν πυροβολείων τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ (τόσον τῶν ξυλίνων, ὅσον καὶ τῶν παλαιῶν σιδηρῶν ἢ θωρακισμένων) ἰσαπεχόντων ἀνοιγμάτων, δι' ὧν προεῖχον αἱ προτομαὶ τῶν πυροβόλων, ἐν ὅρμῳ μὲν πρὸς ἐπίδειξιν, γενικῶς δὲ κατὰ τὴν προολκὴν αὐτῶν πρὸς πυροβόλησιν. Ἐν πλῷ καὶ ἐφ' ὅσον τὸ πλοῖον δὲν ἦτο εἰς πολεμικὴν ἔγερσιν, αἱ κανονοθυρίδες ἐκλείοντο ἐν εὐθαλασσίᾳ, εἰσελκομένων τῶν πυροβόλων, διὰ *κλεισιάδος* ἢ διὰ *δικλείδος*, ὑδατοστεγῶν. Εἰς τὰ παλαιότατα τῶν μετὰ πυροβολείου καταφράκτων ἱστιοφόρων, τόσον τὸ ἀνώφλιον ὅσον καὶ τὸ κατώφλιον, ὡς καὶ αἱ παρειαί των καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τῶν δικλείδων των, ἐβάπτοντο διὰ καρμινίου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΣΤ' καὶ ἐφεξῆς διὰ λευκοῦ, τῶν ἐξωτερικῶν ὄψεων τῶν δικλείδων βαπτομένων πάντοτε διὰ μέλανος (βλ. εἰκ. εἰς λ. «*Ἀλγεσίρας*»). Τὰ *φατνώματα* τῶν πυροβολείων τῶν μεταγενεστέρων πλοίων δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὰς κανονιοθυρίδας, ἅτε μὴ κλειόμενα διὰ δικλείδων ὡς ἐκεῖνα. Σ. Ε. Λ.

κανονιόκρανον (τό) *[Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ περὶ τὸ στόμα τῶν παλαιῶν πυροβόλων (κανονίων) περιφερικὸν ἐξόγκωμα. Ν. Θ. Κ.

κανονιοστάσιον (τό), καὶ κατὰ τὸν ἐπίσημον ὅρον *κανονοστάσιον [Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ἡ ἐπὶ τῶν φρουρίων ἢ τῶν ὀχυρωμάτων θέσις βολῆς ἀριθμοῦ τινος κανονίων. Ὁ ὅρος οὗτος ἀντικατεστάθη κατὰ τὰς νεωτέρας ἐποχὰς διὰ τοῦ σημερινοῦ ὅρου *πυροβολεῖον* (βλ. λ.). Ν. Θ. Κ.

κανονιοστοιχία (ἡ), καὶ *κανονοστοιχία [Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν 1833—1877 ἄθροισμα 6 κανονίων, ὑπηρετουμένων ὑφ' ἑνὸς ἢ δύο λόχων πυροβολικοῦ. Ἡ κανονοστοιχία ἦτο ἡ μονὰς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικοῦ μόνον, δηλαδὴ κανονίων, καθ' ὅσον ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ εἶχεν ὡς βασικὴν μονάδα τὸν λόχον. Συνεπῶς, ἐσφαλμένως χρησιμοποιεῖται παρά τινων ὁ ὅρος *κανονοστοιχία* ὡς ἰσότιμος τοῦ σημερινοῦ *πυρβολαρχία*, τοῦ ἀπὸ τοῦ 1877 εἰσαχθέντος εἰς τὸν ἡμέτερον στρατόν, καθ' ὅσον διὰ τοῦ ὅρου τούτου καθορίζεται ἡ ἀπὸ διοικητικῆς καὶ μαχητικῆς ἀπόψεως βασικὴ μονὰς τοῦ πυροβολικοῦ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συνέβαινε προκειμένου περὶ τοῦ ὅρου κανονοστοιχία, ὑπονοοῦντος τὰ κανόνια μόνον (βλ. λ. *πυρβολαρχία, πυροβολικόν*). Ν. Θ. Κ.

κανονιοφόρος (ἡ) *[Ναυτ.]*. Χαρακτηρισμὸς πολεμικοῦ πλοίου μικροῦ μᾶλλον ἐκτοπίσματος, πάντως δὲ ἐλαχίστου βυθίσματος, ὅπως δύναται νὰ πλησιάζῃ τὸ περισσότερον δυνατὸν εἰς τὸν αἰγιαλόν. Ἐξωπλισμένον δι' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων πυροβόλων καὶ μετὰ πολυβόλων εἴτε μυδραλλιοβόλων ἢ ἄνευ τοιούτων, κύριον εἶχε προορισμὸν τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγυτέρας δυνατῆς ἀποστάσεως δρᾶσιν ἐναντίον ἀκτῆς.

Τὰ ὅρια τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν κανονιοφόρον ὡς εἰδικὸν τύπον πολεμικοῦ πλοίου ὑπῆρξαν πάντοτε ἀπολύτως ἀκαθόριστα, περιλαμβάνοντα πλεῖστα εἴδη ἀπὸ τῆς βάριδος ἢ τῆς ἐξωπλισμένης ἀκάτου (ἃς οἱ ναῦται ὠνόμαζον *βάρκες κανονιέρες*), ἕως τῶν τεθωρακισμένων ἀκτωρίδων τοῦ τύπου «Tonnerre». Μετὰ τὴν ἐξωπλισμένην ἄκατον ἐθεωροῦντο κανονιοφόροι μείζονός πως ἐκτοπίσματος σκάφη, ἀμφικίνητα διὰ κωπῶν καὶ ἱστίων, τὰ *λούγκρ*, τὰ *σεμπέκ*, αἱ *μπελλοΐ(δες)*, αἱ *λιβυρνίδες*, τὰ *σάς-μαρρέ*, διὰ βαρέος δὲ πυροβόλου, ἢ καὶ διὰ πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἐξωπλισμένα. Εἰς τοιαύτας κανονιοφόρους, ἐλλοχευούσας ἀπὸ Ὀστάνδης ἕως Βουλώνης, ἐχούσας δὲ δι' ἐρέτας στρατιώτας τοῦ μεγίστου ποτὲ συνταχθέντος ἀποβατικοῦ σώματος, εἶχεν ἐμπιστευθῆ ὁ Ναπολέων τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγαλοφυοῦς του σχεδίου, τῆς εἰσβολῆς του εἰς Ἀγγλίαν, μὴ προϊδὼν τὰς ἀπὸ τοῦ Τραφαλγκὰρ δυσαρέστους ἐκπλήξεις. Ὅταν ὅμως τὸ πεδίον δράσεως προεβλέπετο πολὺ μακρὰν τῶν χωρικῶν ὑδάτων, ἐξωπλίζοντο ὡς κανονιοφόροι μείζονος ἐκτοπίσματος σκάφη (ἡμιολίαι, *μυοπάρωνες* —σπανιώτερον—, *πάρωνες*, πρὸ πάντων ὅμως *βομβάρδαι*), πλεῖσται δὲ τοιούτου τύπου κανονιοφόροι ἀπετέλουν μονάδας τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν Βαλτικὴν στρατείαν του διὰ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Κοπεγχάγης.

Αἱ δυσχέρειαι τῶν κατὰ τῶν ἀκτῶν ἐπιχειρήσεων διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐπέβαλον τὴν δημιουργίαν νέου τύπου κανονιοφόρων, ὀνομασθέντος παρά τινων «batterie flottante» (=«πλωτὸν πυροβολεῖον»)· ἦτο δὲ ἡ τοιαύτη κανονιοφόρος φορτὶς ἀβαθής, ὑπόπλατυς τὴν γάστραν, βραδύπλους καὶ ἐστερημένη πάσης ναυτικῆς ἀρετῆς, πλὴν προστατευομένη ὑπὸ σιδηρῶν δρυφάκτων πάχους 10 ἑκατοστῶν, ἀληθὴς τοῦ θωρηκτοῦ μήτηρ, δοῦσα εἰς τὸν Ντυπυῒ-ντὲ-Λὼμ τὴν ἰδέαν τῆς μετὰ πενταετίαν κα-

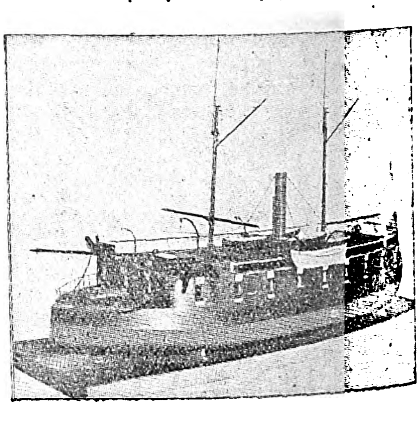

Ὑπόδειγμα τῆς κανονιοφόρου «Arrogante».
[Ἐν τῷ Musée de Marine.]

θελκυσθείσης «Γκλοάρ», τοῦ πρώτου ναυπηγηθέντος θωρηκτοῦ. Τρεῖς τῶν παραδόξων τούτων κανονιοφόρων, ἡ «Lave», ἡ «Dévastation» καὶ ἡ «Tonnante», ρυμουλκηθεῖσαι πρὸ τοῦ Κίμπουρν, ἐπέτυχον τὴν κατασίγασιν τῶν ἀπορθήτων θεωρουμένων φρουριακῶν ἔργων καὶ τὴν παράδοσιν αὐτῶν (17 Ὀκτωβρίου 1855), ἄνευ ζημιῶν εἰς ἑαυτάς. Ὁ τοιοῦτος τῶν κανονιοφόρων τύπος ἐξειλίχθη εἰς βαρυτέρας ἀτμηλάτους καὶ θωρακισμένας κανονιοφόρους (cannonières blindées), ὧν ἀρίστη ἐθεωρήθη ἡ «Arrogante» (1864). Τὸ μέγα ὅμως βάρος τοῦ θώρακος καὶ τῶν πυροβόλων των ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὸ ἐλάχιστον τοῦ μετακεντρικοῦ ὕψους των καὶ τὸ ἐπίπλατυ τῆς γάστρας ἔμειουν τὴν εὐστάθειάν των ἐπικινδύνως· ἡ ἀπώλεια τῆς «Arrogante» (ἐν Hyères, 10 Μαρτίου 1879) ἐκ τοιούτου λόγου

Digitized by Google

συνέβαλε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ τοιούτου τύπου τῆς κανονιοφόρου. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀνάλογος ἀνάγκη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀνθενωτικοῦ πολέμου προκύψασα ἐπέβαλε τὴν δημιουργίαν νέου τύπου ἀτμηλάτου κανονιοφόρου, ἀβαθεσιάτης, θωρακισμένης, μετὰ βαρέος πυροβόλου ἐν πύργῳ, γνωστοῦ δὲ καὶ ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν «μονίτωρ» ἀπὸ τοῦ ὀνόματος «Monitor», τῆς πρώτης καθελκυσθείσης τοιαύτης (1862).

Καὶ ὁ τύπος οὗτος ταχέως ἐξέλιπεν, ἀφήσας ὅμως ἀπόγονον τύπον τὴν «θωρακισμένην ἀκτωρίδα», ὡς παρά τινων ὠνομάσθη ὁ νέος οὗτος τῆς κανονιοφόρου τύπος, τῆς Γαλλίας σπευσάσης νὰ παράσχῃ ἀριστουργηματικὸν αὐτοῦ ὑπόδειγμα, τὴν «Tonnerre», ναυπηγηθεῖσαν ἐν Χερβούργῳ (1875) μὲ ζεῦγος διδύμων πυροβόλων τῶν 0,27 ἐν πύργῳ περιστρέπτῳ, ἔχουσαν ἐκτόπισμα 5574 τόννων καὶ ταχύτητα 14 μιλ.· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλία ἔσπευσε νὰ ἀκολουθήσῃ διὰ τῶν κανονιοφόρων ὑποδείγματος «Polyphemus», καθὼς καὶ ἡ Ρωσία διὰ τοῦ τύπου «Γκροτζιάσκι». Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐκτοπίσματος καὶ τοῦ ὁπλισμοῦ τῶν ἀπὸ θαλάσσης δρωσῶν κανονιοφόρων ἐμελετήθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας τύπος κανονιοφόρων ποταμοῦ ἢ λίμνης, δυναμένων δὲ νὰ λύωνται πρὸς μεταφορὰν διὰ ξηρᾶς ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ἐπανασυναρμολογήσεως ἢ καὶ νὰ μεταφέρωνται διὰ ξηρᾶς ἕτοιμοι, ἐπὶ ἁρμάτων συρομένων ὑπὸ βοῶν· τοῦ τελευταίου τούτου εἴδους ἦσαν καὶ αἱ διὰ τὸ Ἀμβρακικὸν προωρισθεῖσαι τέσσαρες ἑλληνικαὶ κανονιοφόροι.

Τανῦν ἡ κανονιοφόρος, ὡς τύπος εἰδικὸς πολεμικοῦ πλοίου, ἐξέλιπε κατ' οὐσίαν, δύο τοιούτων ἀρίστων καταβυθισθεισῶν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Δαρδανελλίων. Διατηρεῖται ὅμως ὁ τύπος διὰ μικρὰ πολεμικὰ στομαλιμνῶν ἢ ποταμῶν, ὡς καὶ λιμνῶν· ἐνίοτε μάλιστα τὰ σκάφη των οὐδόλως ὑπομιμνῄσκουσι τὰ τῶν θαλασσίων πολεμικῶν, ἅτε παρουσιάζοντα περίεργα σχήματα, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν προωστῆρα ὄντα ἐντελῶς πρὸς πρύμναν καὶ μετ' ἄξονος ἐγκαρσίου.

Εἰς τὸν πίνακα τὸν συνταχθέντα κατὰ Ἰούνιον 1834, ἀναφέρονται καὶ δύο ἱστιοφόροι κανονιοφόροι, ἡ «*Βαυαρία*» καὶ ἡ «Φιλλελῆνίς», τόννων 34, φέρουσαι ἀνὰ ἓν πυροβόλον ὁλκῆς τῶν 34 λιτ. καὶ μίαν καρονάδαν τῶν 3 λ. Ἡ κυβέρνησις Τρικούπη, κατιδοῦσα τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῆς ὑπεροπλίας ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ, ἐναυπήγησεν ἐν

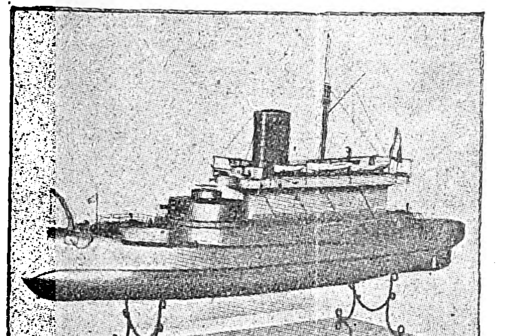

Ὑπόδειγμα τῆς κανονιοφόρου «Tonnerre».
[Ἐν τῷ ἐν Παρισίοις Musée de Marine.]

Ἀγγλίᾳ δύο μεγάλας κανονιοφόρους «Σπέτσαι» καὶ «Ὕδρα» (κατόπιν «*Ἀμβρακία*» καὶ «*Ἄκτιον*», βλ. λ.) καὶ ἐν Γαλλίᾳ τέσσαρας μικρὰς «Α», «Β», «Γ» καὶ «Δ». Αἱ τελευταῖαι αὗται, αἵτινες ἠδύναντο νὰ μεταφέρωνται διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Ζαβέρδας εἰς Βόνιτσαν ἐπὶ ἁρμάτων, ἐὰν ἡ Τουρκία κατέχουσα τότε τὴν Πρέβεζαν ἤθελε παρακωλύσει τὸν εἴσπλουν, παρέσχον πολυτίμους ὑπηρεσίας καὶ κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον (βλ. λ. «*Ἄλφα*» *(Ναυτ. Ἰστορ.)*). Σ. Ε. Λ

κανονίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὸς κανών, ῥήγα, χάρακας, ἐργαλεῖον τῶν καλλιγράφων.

—*[Ναυτ.]* Ἐκαλεῖτο *κανονίς*: —1) Πρωτόγονος λογιστικὸς κανών, δι' οὗ ἐλύοντο ναυτικὰ προβλήματα. Ἦτο ὀρειχάλκινος, εἶχε μῆκος 18 δακτύλων καὶ ἦτο διῃρημένος εἰς κλίμακα τόξων καὶ λογαρίθμων, ὡς καὶ εἰς τοιαύτην ἀποστάσεων. Ἐπτύσσετο δὲ εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους του περὶ γιγγλυμὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ μέσον του. —2) Μικρὸς κανών, ἐργαλεῖον τῶν ἐκτελεστῶν ναυπηγῶν, τῶν ναυτοξυλουργῶν καὶ τῶν συναρμοστῶν. —3) Διακοσμητικὸν κυμάτιον τῶν παλαιῶν πυροβόλων, τὸ ἀγγλ. fillet καὶ γαλλ. listel (ὡσαύτως) ὀνομαζόμενον. Σ. Ε. Λ.

—**κανονὶς** ***διευθύνσεως***, ἢ ἁπλῶς ***κανονίς***. Πρόχειρον ὄργανον, ἐν χρήσει εἰς τὸ πυροβολικόν, ἀπαραίτητον διὰ τὸν διευθύνοντα βολήν, πρὸς ταχεῖαν καὶ κατὰ προσέγγισιν μέτρησιν γωνιαίων ἀποκλίσεων. Ἀποτελεῖται ἐκ μεταλλικοῦ ἐλάσματος (βλ. σχ.) μετὰ βαθμονομιῶν· ἀναρτᾶται ἐκ τοῦ τραχήλου τοῦ χειριζομένου ταύτην διὰ σειρίδος μήκους τοσούτου, ὥστε κρατουμένη πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁριζοντίως, ν' ἀφίσταται τούτου κατὰ 50 ἑκατοστὰ ἀκριβῶς. Ἡ διόπτευσις ἐκτελεῖται ἄνω τῆς ἀνωτέρας πλευρᾶς, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχουσιν αἱ ἀνὰ πέντε χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως διαιρέσεις, ὧν ἡ ἀκραία, ἡ διατεθειμένη πρὸς τὸν στόχον, φέρει τὸν ἀριθμὸν 1000 μετὰ τῆς ἐνδείξεως «ΣΤΟΧΟΣ»· ἡ εὑρισκομένη τότε πρὸς τὸ ἕτερον σημεῖον, τὸ ὡς ἀρχὴν λαμβανόμενον, π. χ. τὸ σημεῖον *ἐπισημάνσεως* (βλ. λ.), διαίρεσις δίδει τὴν προσδιοριστέαν γωνίαν. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως τῆς κανονίδος καὶ ἀντιστοίχως ὑπάρχει ὁμοία σειρὰ διαιρέσεων ἀπὸ 700—1000, ὧν ἡ τελευταία, μετὰ τῆς ἐνδείξεως «ΣΤΟΧΟΣ», εἶναι πρὸς δεξιά, χρησιμεύουσα διὰ τὴν κατ' ἀντίθετον φορὰν μέτρησιν τῶν γωνιῶν. Διὰ γωνίας μεγαλυτέρας τῶν 300 χιλιοστῶν ἡ μέτρησις ἐκτελεῖται τμηματικῶς.

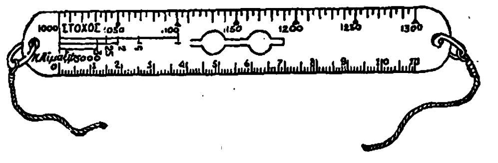

Κανονὶς διευθύνσεως πεδινοῦ πυροβόλου τῶν 7.5 ἑκ.

Ἀναλόγως τοῦ πυροβόλου, δι' ὃ εἶναι προωρισμένη ἡ κανονίς, φέρει, ἀμφοτέρωθεν καὶ ὑπὸ τὴν λέξιν «ΣΤΟΧΟΣ», ὁριζοντίας γραμμάς, ὧν τὸ μῆκος ἀνταποκρίνεται εἰς φαινόμενον μῆκος στόχου, εἰς τὰς εἰς χιλιόμετρα ἐνδεικνυομένας δι' ἀριθμῶν ἀποστάσεις δυναμένου νὰ βληθῇ ὁμοιομόρφως, ἄνευ *θερισμοῦ*· πρὸς τούτοις, περὶ τὸ μέσον φέρει ὁριζόντιον ἄνοιγμα, πλάτους ἴσου πρὸς τὸ *τυπικὸν ὕψος διαρρήξεως*· διὰ πυροβόλα βάλλοντα διὰ διαφόρων ἀρχικῶν ταχυτήτων, ὑπάρχει σειρὰ διαφόρων πλατῶν ἀνοιγμάτων (ἓξ τοιαῦτα π. χ. διὰ τὰ βραχέα πυροβόλα τῶν 120 χιλιοστῶν). Αἱ παρὰ τὴν κατωτέραν πλευράν, ἀμφοτέρωθεν, διαιρέσεις χρησιμεύουσι διὰ τὴν μέτρησιν ἀποστάσεων ἐπὶ χάρτου κλίμακος 1 : 75000 (παλαιότερα φύλλα χάρτου Ἑλλάδος). Κ. Δ.

— **κανονὶς** ***διορθώσεως*** *[Πυροβολ.]*. Διὰ τὸν ταχὺν καὶ ἄνευ ὑπολογισμοῦ καθορισμὸν τῶν στοιχείων βολῆς ἢ τῶν *διορθώσεων* (βλ. λ.) αὐτῶν, ἐγένετο ἀνέκαθεν εὐρεῖα χρῆσις εἰς τὸ πυροβολικὸν *κανονίδων διορθώσεως*, κατηρτισμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ὡς οἱ νῦν ἐν χρήσει λογαριθμικοὶ κανόνες ὑπολογισμοῦ. Τοιαῦται εἶναι ἡ *κανονὶς διορθώσεως βεληνεκῶν* (ἢ παλαιότερον *κανονὶς τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς τὰς ὑψώσεις ρυθμίσεων*), αἱ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918 χρησιμοποιηθεῖσαι *κανονίδες διορθώσεων ἐξ ἀερολογικῶν αἰτίων* κτλ. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— **κανονὶς** ***ἐπισημάνσεως*** *[Πυροβολ.]*. Κανὼν μεταλλικὸς μετ' ἀναδρομέως καὶ κινητοῦ στελέχους, χρησιμεύων διὰ τὴν ἐπισήμανσιν τῶν παλαιῶν, μετ' ἀκάμπτου κιλλίβαντος, πυροβόλων, διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀποστάσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ κατωτέρου σώτρου ἑνὸς τῶν τροχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀκτηρίδος, ἀπὸ πασσαλίσκων ἐπισημάνσεως, ἐμπηγνυομένων εἰς τὸ ἔδαφος, παρὰ τὸ πυροβόλον καὶ εἰς κατάλληλον θέσιν, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σκοπεύσεως. Διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ κανόνος διαιρέσεων εἰς χιλιοστὰ τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς ἐφικτὴ καθίστατο ἡ ἐντὸς ὁρίων πλαγία μετακίνησις τοῦ ἐπιπέδου βολῆς. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

κανόνισμα (τό)· ὁ κανών, ἡ ῥήγα· ‖ ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κανονίζειν, κανονισμός: «τὸ κανόνισμα τῆς ὑποθέσεως, — τῆς διαφορᾶς, — τοῦ λογαριασμοῦ».

κανονισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κανονίζειν, διακανόνισις, τακτοποίησις, ἄλλως *κανόνισμα*: «κανονισμὸς μηχανῆς, — ἐργασίας, — δικαιωμάτων, — ὑποχρεώσεων, τοῦ ζητήματος, — τοῦ μισθοῦ»· ‖ σύνολον διατάξεων ἢ ὅρων ἀποσκοπούντων τὴν κανονικὴν λειτουργίαν ἱδρύματός τινος ἢ ὀργανώσεως: «κανονισμὸς σχολῆς, — οἰκοτροφείου, — ἱπποδρομίου, — νοσοκομείου κττ.»· ‖ τὸ βιβλίον τὸ περιλαμβάνον τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ.

—*[Στρατ.—Ναυτ.] Κανονισμὸς* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου ἀντικειμένου διατάξεων, τῶν καθοριζουσῶν τὸν τρόπον τῆς ὁμοιομόρφου ἐκτελέσεως εἴτε ὑπηρεσίας, εἴτε ἐκπαιδεύσεως, εἴτε στολῆς κτλ. Διὰ νὰ δύναται πᾶν τοιοῦτον σύνολον διατάξεων νὰ καλῆται *κανονισμός*, πρέπει νὰ ἔχῃ συνταχθῇ ὑπὸ τῆς ἑκάστοτε ἁρμοδίας στρατιωτικῆς ἢ ναυτικῆς ὑπηρεσίας καὶ κατόπιν νὰ ἔχῃ κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ἢ τῶν Ναυτικῶν. Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα 1833—1900, ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἡμέτεροι κανονισμοὶ συνετάσσοντο ὑπὸ τοῦ τότε τμήματος προσωπικοῦ τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1900—1909 ὑπὸ τῆς τότε λειτουργούσης γενικῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ, κατὰ δὲ τὴν κατόπιν ἐποχὴν μέχρι τῆς σήμερον, οἱ μὲν γενικῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, οἱ δὲ τῶν διαφόρων ὅπλων καὶ ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τῶν σχετικῶν ἐπιθεωρήσεων. Παρ' ἡμῖν, ἀνέκαθεν, ἀπαξάπαντες οἱ κανονισμοὶ προέρχονται ἐκ μεταφράσεως τῶν γαλλικῶν τοιούτων.

Ἐπειδὴ *ἐν τῷ στρατῷ* εἷς ἕκαστος κανονισμὸς διαβλέπει ὡρισμένον ἀντικείμενον, δι' αὐτὸ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ στρατῷ πολλοὶ κανονισμοί, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι:

Κανονισμὸς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας. Οὗτος θεσπίζει τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑπηρεσίας (π. χ. ἀναφορᾶς, προσκλητηρίων, διανομῶν κτλ.), πρὸς δὲ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἑνὸς ἑκάστου στρατιωτικοῦ (π. χ. ἀδείας, ποινὰς κτλ.)· ἐπειδὴ δέ τινες τῶν διατάξεων τούτων εἶναι κοιναὶ δι' ἅπαντα τὰ ὅπλα, δι' αὐτὸ ὑπάρχει γενικὸς κανονισμός, ἐφαρμοζόμενος ὑφ' ἁπάντων τῶν ὅπλων καὶ καταστημάτων, καὶ εἰδικὸς τοιοῦτος ἑνὸς ἑκάστου ὅπλου, δηλαδὴ *κανονισμὸς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας πεζικοῦ, κανονισμὸς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας πυροβολικοῦ* κτλ., ἐφαρμοζόμενος ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ ὅπλου.

Κανονισμὸς πόλεων (εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς *Κανονισμὸς πόλεων καὶ φρουρίων*). Οὗτος θεσπίζει τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑπηρεσίας τῆς φρουρᾶς (π. χ. ἀλλαγὴν φυλακῶν, καθήκοντα ἀρχιφύλακος, σκοποῦ κτλ., ἔφοδον, τιμὰς κτλ.).

Κανονισμὸς ἐκστρατείας. Θεσπίζει τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑπηρεσίας ἐν ἐκστρατείᾳ (π. χ. πορείας, καταυλισμοῦ, προφυλακῶν κτλ.).

Κανονισμὸς στολῆς ἀξιωματικῶν. Θεσπίζει τὰ διάφορα εἴδη στολῆς (π. χ. μεγάλην—σημερινὴν πρώτην ἢ μικρὰν—σημερινὴν δευτέραν—στολήν, στολὴν ἐκστρατείας κτλ.) καθὼς καὶ τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς φέρεται ἓν ἕκαστον εἶδος.

Κανονισμὸς μεταφορῶν. Θεσπίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ θαλάσσης ἢ διὰ σιδηροδρόμων ἢ δι' αὐτοκινήτων μεταφορᾶς στρατευμάτων (π.χ. ἐπιβιβάσεως ἐπὶ πλοίου, ἐπὶ σιδηροδρομικοῦ ὀχήματος ἢ ἐπ' αὐτοκινήτου, ἀποβιβάσεως ἐξ αὐτῶν κτλ.).

Κανονισμὸς ὑπηρεσίας μετόπισθεν (εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς *Κανονισμὸς ὑπηρεσίας τῶν νώτων*). Θεσπίζει τὸν τρόπον τῆς ἐν πολέμῳ διεξαγωγῆς τῆς ὑπηρεσίας ἐν τῇ ζώνῃ τῶν μετόπισθεν θεάτρου τινὸς ἐπιχειρήσεων.

Κανονισμὸς ἀσκήσεων. Θεσπίζει τὸν τρόπον ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων ἀσκήσεων (π. χ. χρῆσιν ὅπλων, ὑπηρέτησιν πυροβόλου, ἔφιππον ἄσκησιν, κτλ.)· ἐπειδὴ δ' αἱ ἀσκήσεις εἶναι ὄχι μόνον διάφοροι ἀπὸ ὅπλου εἰς ὅπλον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διάφοροι ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὅπλῳ, δι' αὐτὸ ὑπάρχουσι κανονισμοὶ ἀσκήσεων πολλῶν εἰδῶν, ὡς π. χ. κανονισμὸς πεζικοῦ, κανονισμὸς πυροβολικοῦ, κανονισμὸς ἱππικοῦ, κτλ., ἔχοντες εἷς ἕκαστος χωριστὸν τμῆμα διὰ τὰς ἀσκήσεις τῆς ἀτομικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ χωριστὸν διὰ τὰς τοῦ συνόλου.

Συγχρόνως δ' ὑπάρχουσι καὶ εἰδικοὶ κανονισμοὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, π. χ. ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους, ἁρμάτων, γεφυρώσεως, μηχανημάτων ἀκροάσεως καὶ τηλεμετρίας, κτλ.

Ἀπὸ τοῦ 1913 καὶ ἐντεῦθεν ὑπάρχει *κανονισμὸς τακτικῆς χρήσεως τῶν μεγάλων μονάδων*, ἐκδοθεὶς τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, ὅστις θεσπίζει τὸν ἐν γένει τρόπον διεξαγωγῆς τῆς μάχης ἔν τε τῇ ἐπιθέσει καὶ ἐν τῇ ἀμύνῃ. Ἀπὸ τοῦ 1921 ὑπάρχει ἐν Γερμανίᾳ *κανονισμὸς διευθύνσεως καὶ διεξαγωγῆς μάχης* (Führung und Gefecht), ὅστις θεσπίζει διαφόρους διατάξεις τῆς τε ἐν ἐκστρατείᾳ ὑπηρεσίας καθὼς καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης.

Τέλος ὑπάρχουσι διάφοροι κανονισμοὶ οἰκονομικῆς καὶ λογιστικῆς ὑπηρεσίας, ἐπιμελητείας, ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, κτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας, κ. τ. λ.

Ἐν τῷ ναυτικῷ ὁ κανονισμὸς θεσπίζει τὴν καθ' ὁμοιόμορφον ἀκριβῆ καὶ μεθοδικὸν τρόπον ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων: ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τῶν ναυτικῶν μονάδων καὶ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, τὰ διακριτικὰ τῆς διοικήσεως σήματα, τὰ καθήκοντα καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν βαθμοφόρων παντὸς κλάδου, τὴν διαίρεσιν, τὴν ἀριθμολόγησιν, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν πληρωμάτων, τὴν πολεμικὴν τοῦ πλοίου παρασκευήν, τὰ ἐπὶ ἑκάστου πλοίου ληπτέα καὶ τηρητέα κατὰ τὴν ναυμαχίαν μέτρα κ.ἄ.δ. Ἅμα δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰ τῆς ἐθιμοτυπίας (χαιρετισμοί, τιμαί, ἐπισκέψεις), ἃς ἐπιβάλλουν τὰ ἔθιμα τοῦ κράτους, ἢ ἡ καθ' ὁμοιόμορφον τρόπον ὑφ' ὅλων τῶν Κρατῶν ἐκδηλουμένη διεθνὴς ἁβρότης (courtoisie internationale). Παρὰ τὸ ὅτι ἐν τῷ κανονισμῷ προβλέπονται καὶ πάσης φύσεως λεπτομέρειαι, ἡ ἁλματώδης ἐν τούτοις ἐξέλιξις τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Π.Ν καὶ αἱ παρακολουθοῦσαι ταύτην ἀπαιτήσεις ἐπέβαλον τὴν ἀνάγκην συνυπάρξεως εἰδικῶν κανονισμῶν, ἀφορώντων εἰς πάντα κλάδον, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς τῶν ὑπηρεσιῶν. Εἰς τὸ ναυτικὸν ἐκράτουν, ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, αἱ διατάξεις τῆς ἐπὶ τῶν πολεμικῶν

Digitized by Google

πλοίων ὑπηρεσίας τῆς Ναπολεοντείου ἐποχῆς, ἀφ' ὧν εἶχον ἐξοβελισθῆ διάφοροι τοιαῦται μὴ συμβιβαζόμεναι πρὸς τὰ ἤθη μας, ἐν αἷς καὶ αἱ περὶ τῶν βαρβάρων κακωτικῶν ποινῶν. Τὰς διατάξεις ἐν τούτοις ταύτας οὐδαμοῦ εὕρομεν κωδικοποιημένας. Τῷ 1876 ὅμως ἐξετυπώθη καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὸ Α' μέρος τοῦ ναυτικοῦ κανονισμοῦ, ἀποτελοῦν ἀκριβῆ μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ κανονισμοῦ, τοῦ ἰσχύσαντος ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Γ'. Τὴν 4 Μαΐου 1889 ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ, ὡς συμπλήρωμα τοῦ προηγουμένου, τὸ Β' μέρος τοῦ «Κανονισμοῦ τῆς ἐπὶ τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας». Ὁ σύγχρονος κανονισμὸς τῆς ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων ὑπηρεσίας (1919), συντονισμένος πρὸς τὸ νέον ὑλικὸν καὶ τὰς ἀνάγκας συγχρόνου στόλου, διετήρησε μὲν ὅσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ κανονισμοῦ εἶχον ἐγκλιματισθῆ καὶ ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσι, συνεπληρώθη ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀγγλικοῦ τοιούτου κατὰ τὸ πλεῖστον· καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος του, ἄλλωστε, εἶχε τεθῆ σιωπηρῶς ἐν χρήσει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀφοῦ τὰ ἄρθρα του οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ὁριστικὴ διατύπωσις τῶν ὁδηγιῶν τῶν ἑκάστοτε βρεττανικῶν ἀποστολῶν. Σὺν αὐτῷ καὶ ἐκ παραλλήλου ἰσχύουσι διάφοροι εἰδικοὶ κανονισμοί, ὡς οἱ περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐρρέθη.

Ν. Θ. Κ.—Σ. Ε. Λ.

—**κανονισμοὶ *ἐθνικοὶ 'Αρμενιων*·** βλ. λ. *'Αρμενία* (τ. Ε' σ. 583α').

— **κανονισμοὶ *ἐθνικοὶ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως*·** βλ. λ. *Πατριαρχεῖον*.

— **κανονισμὸς *ἁρμοδιότητος*** *[Δικονομ.]*. Κατὰ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν (ἄρθρ. 29–35), κανονισμὸς ἁρμοδιότητος λαμβάνει χώραν, ὅταν ἡ αὐτὴ ἢ συναφὴς διαφορὰ εἶναι ἐκκρεμὴς παρὰ διαφόροις μὴ ὑπαλλήλοις δικαστηρίοις καὶ καθίσταται ἐντεῦθεν ἀμφίβολος ἢ ἀμφισβητουμένη ἡ ἁρμοδιότης τῶν δικαστηρίων τούτων. Ἡ ἀμφισβήτησις ὑπάρχει ἢ ὅταν πάντα τὰ δικαστήρια, παρ' οἷς ἐκκρεμεῖ ἡ διαφορά, κηρύττωνται ἁρμόδια (σύγκρουσις θετική) ἢ ὅταν κηρύττωνται ἀναρμόδια (σύγκρουσις ἀρνητική). Ὁ κανονισμὸς τῆς ἁρμοδιότητος δύναται νὰ ζητηθῇ παρ' ἑκατέρου τῶν διαδίκων, ἡ δὲ αἴτησις εἰσάγεται εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον δι' ἀναφορᾶς προσηκόντως βεβαιωμένης. Τὸ δικαστήριον, ἐὰν εὕρῃ ταύτην βάσιμον, ἤτοι ἐὰν ὑπάρχῃ περίπτωσις κανονισμοῦ, παρέχει τὴν ἄδειαν τῆς κλητεύσεως καὶ ἀπαγορεύει ἐν ἀνάγκῃ (ἐπὶ θετικῆς συγκρούσεως) τὰ ἐπιλαμβανόμενα τῆς δίκης δικαστήρια τῆς περαιτέρω προόδου τῆς διαδικασίας. Κοινοποιουμένης τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἰς τὸν ἀντίδικον τοῦ αἰτήσαντος τὸν κανονισμὸν καὶ εἰς τὰ δικαστήρια, ἐπακολουθεῖ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς οὐσίας ἐνώπιον τοῦ 'Αρείου Πάγου, ὅστις ἀποφασίζει ὁρίζων ποῖον τὸ ἁρμόδιον ἐκ τῶν πολλῶν δικαστηρίων. Κατὰ τὴν ποινικὴν δικονομίαν (ἄρθ. 46—50) κανονισμὸς ἁρμοδιότητος χωρεῖ ὁσάκις εἶναι ἀμφίβολος ἢ ἀμφισβητεῖται ἡ ἁρμοδιότης πολλῶν καὶ μὴ ὑποκειμένων ἀλλήλοις δικαστηρίων ἢ ἐπὶ τῆς ἀνακρίσεως ὑπαλλήλων ὡς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἢ ὡς πρὸς συναφῆ ἀδικήματα. Τὸν κανονισμὸν δύναται νὰ ζητήσῃ ὁ εἰσαγγελεύς, ὁ πολιτικῶς ἐνάγων καὶ ὁ κατηγορούμενος. Ἡ αἴτησις ἀπευθύνεται πρὸς τὸν εἰσαγγελέα τοῦ 'Αρείου Πάγου, ὅστις εἰδοποιεῖ τὰ δικαστήρια ἢ τοὺς ἀνακριτικοὺς ὑπαλλήλους ὅπως ἀπέχωσι πάσης περαιτέρω διαδικασίας, καὶ εἰσάγει τὴν αἴτησιν ἐνώπιον τοῦ 'Αρείου Παγου, ὅστις ἀποφασίζει περὶ τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου.

Ε. Ι. Μ.

— **Κανονισμὸς *Βουλῆς*, — *Γερουσίας*.** Νόμος ἰδιότυπος, ρυθμίζων τὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Τὸ ἡμέτερον ἀπὸ 3 'Ιουνίου 1927 Σύνταγμα καθορίζει (κεφάλ. Δ', Ε' καὶ ΣΤ') ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν, παρέχει ὅμως καὶ τὴν ἐξουσιοδότησιν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα διὰ τῶν ἄρθρων 45 καὶ 66, ἵνα καθορίσουν τὰς λεπτομερείας τῆς λειτουργίας των διὰ κανονισμοῦ, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου. 'Επὶ τῇ βάσει τῆς τοιαύτης ἐξουσιοδοτήσεως ἐψηφίσθησαν καὶ ἰσχύουν διὰ μὲν τὴν Βουλὴν ὁ ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου 1927 κανονισμός, διὰ δὲ τὴν Γερουσίαν ὁ ἀπὸ 11 'Ιουνίου 1929 τοιοῦτος. Ὁ κανονισμός, καίπερ ἔχων ἰσχὺν νόμου, διαφέρει τῶν λοιπῶν νόμων ἀπὸ τυπικῆς ἀπόψεως· διότι γίνεται καὶ τροποποιεῖται οὐχὶ ὅπως οἱ λοιποὶ νόμοι, διὰ συμπράξεως Βουλῆς καὶ Γερουσίας, ἀλλὰ μόνον παρὰ τῶν οἰκείων νομοθετικῶν σωμάτων. Οὕτως ὁ κανονισμὸς τῆς Βουλῆς συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ὑπ' αὐτῆς εἰς δύο συνεδρίας, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοὐλάχιστον ἡμέρας, χωρὶς νὰ παραπέμπεται πρὸς ψήφισιν καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν. Τὸ ἴδιον ἀντιστοίχως συμβαίνει καὶ διὰ τὸν κανονισμὸν τῆς Γερουσίας. 'Εξ ἄλλου ὁ κανονισμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιηθῇ δι' ἄλλου νόμου, εἰμὴ διὰ τοῦ ἰδίου κανονισμοῦ. Ἕνεκα τῆς τοιαύτης καταρτίσεώς του ἔχει ἠλαττωμένην τυπικὴν δύναμιν, οὐχὶ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς νόμους, μὴ δυνάμενος νὰ τροποποιήσῃ αὐτούς. Εἰδικῶς, ὅσον ἀφορᾷ τὰ θέματα τοῦ κανονισμοῦ, οὗτος καθορίζει τὸν τρόπον τοῦ καταρτισμοῦ ἑκάστου τῶν νομοθετικῶν σωμάτων (ἐκλογὴ προέδρου, ἀντιπροέδρων, γραμματέων καὶ κοσμητόρων, καταρτισμὸς κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν), τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ προεδρείου, τὰ τῶν συνεδριάσεων καὶ τὰ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως κατ' αὐτάς, τὰ τῆς ὑποβολῆς, διανομῆς καὶ προπαρασκευῆς τῆς συζητήσεως τῶν προτάσεων, τὰ τῆς διαδικασίας προκειμένου περὶ διώξεως βουλευτοῦ τινος ἢ γερουσιαστοῦ, τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν συζητήσεων ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν καὶ ἐρωτήσεων, ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων καὶ προκειμένου περὶ νομοθετικῆς ἐργασίας (ὑποβολὴ σχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, προτάσεις τροπολογίας ἐπ' αὐτῶν, προτάσεις τροποποιήσεως τοῦ κανονισμοῦ, ἐπεξεργασία νομοσχεδίων παρ' ἐπιτροπῶν, τρόπος συζητήσεως προϋπολογισμοῦ) καὶ τὸν τρόπον τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων. 'Επίσης καθορίζει τὰ τῆς τηρήσεως πρακτικῶν ἐπὶ τῶν γινομένων συζητήσεων, τὰ τῶν θέσεων, βαθμοῦ, προσόντων, μισθῶν καὶ πειθαρχίας τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τέλος τὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων καὶ τοῦ λογιστικοῦ ἐν γένει αὐτῶν.

Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

— **κανονισμὸς *πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων*** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *συγκρούσεων* ἀποφυγή.

—**κανονισμὸς *τροχαίας κινήσεως*·** βλ.λ. *συγκρούσεων* ἀποφυγή.

—**κανονισμὸς *'Υόρκης-'Αμβέρσης*** *[Ναυτ.]*. Σειρὰ κανόνων ὁμοιομόρφως διακανονιζόντων τὰ τῶν γενικῶν ἢ τῶν κοινῶν ἀβαριῶν καὶ διεθνῶς παρὰ τοῖς ναυτιλλομένοις ἰσχυόντων.

Σ. Ε. Λ.

—**κανονισμὸς *Φιλιππάγκου*** *[Ναυτ.]*. Σειρὰ κανόνων, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀπογείου τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας μας, ὀφειλομένων εἰς τὸν ναυλομεσίτην τῆς 'Ερμουπόλεως *Φιλιππάγκον* καὶ οἵτινες διεῖπον, ἀπὸ τοῦ 1850 ἕως τοῦ 1862, τὰ τῶν ἀβαριῶν τῶν ἱστιοφόρων μας. Ὁ αὐτὸς εἶχε καταρτίσει καὶ κανόνας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐκανονίζοντο οἱ διὰ διαφόρους λιμένας ναῦλοι τῶν ἱστιοφόρων μας. Ὁ τοιοῦτος διακανονισμός, γνωστὸς τότε ὡς *ταρίφα τοῦ Φιλιππάγκου*, ἐπέδρα καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐν Μασσαλίᾳ, Τεργέστῃ, Γενούῃ, 'Οδησσῷ καὶ Ταϊγανίῳ κανονισμοὺς ναύλων.

Σ. Ε. Λ.

κανονιστήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου κανονίζεταί τι, ρυθμιστής.

κανονιστὴς (ὁ)· ὁ κανονίζων, ὁ ἔργον ἢ ὑπηρεσίαν ἔχων νὰ κανονίζῃ τι.

κανονιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κανονισμόν, ὁ κανονίζων τι: «κανονιστικὸν διάταγμα» τὸ κανονίζον τὴν ἐφαρμογὴν νόμου εἰς τὰς λεπτομερεῖς περιπτώσεις: «κανονιστικαὶ διατάξεις».

κανονιστός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ κανονισθῇ.

κανονοβολισμός, *κανονοθυρίς, κανονοστάσιον, κανονοστοιχία*· βλ. λ. *κανονιοβολισμός, κανονιοθυρίς, κανονιοστάσιον, κανονιοστοιχία*.

Κανόουα (Kanawha) *[Γεωγρ.]*. Δύο ποταμοὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀμφότεροι παραπόταμοι τοῦ 'Οχάϊο, γνωστοὶ ὡς ὁ *Μέγας* καὶ ὁ *Μικρὸς Κανόουα*. Ὁ πρῶτος σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν Γκρήνμπριερ καὶ Νιού, διέρχεται διὰ τῶν διόδων τοῦ ὄρους 'Αλλεγκάνυ καὶ ἐκβάλλει πλησίον τῆς πόλεως Ποΐντ Πλέζεντ τῆς Δ. Βιργινίας. Κατὰ τὸν ἄνω ροῦν του σχηματίζει γραφικωτάτους καταρράκτας καὶ εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 160 χλμ. Ὁ Μικρὸς Κανόουα πηγάζει ἐκ τῶν Δ. κλιτύων τοῦ ὄρους 'Αλλεγκάνυ καὶ ἐκβάλλει ὡσαύτως εἰς τὸν 'Οχάϊο ποταμὸν ΝΔ τοῦ Πάρκεσμπουργκ.

Μ. Ν. Δ.

— **Κανόουα** (Kanawha) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Δ. Βιργινίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κανόουα καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 119.650 κατ. (1920). Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι τὸ *Τσάρλεστον*.

Μ. Ν. Δ.

Κανόουτζ (Kanauj) *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις καὶ πόλις ἐν τῷ διαμερίσματι Φαρρουχαμπάντ τῶν Ἡνωμένων 'Επαρχιῶν τῶν 'Ινδιῶν. Κατὰ παλαιοτέρας ἐποχὰς ὑπῆρξε πρωτεύουσα μεγάλου ἰνδικοῦ βασιλείου, ἔφθασε δὲ εἰς τὸ κατακόρυφόν της κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Πολλὰ ἐρείπια σῴζονται, ἀλλ' οὐδὲν ἄθικτον μνημεῖον. Ἡ μὲν ὑποδιοίκησις ἔχει 116 400, ἡ δὲ πόλις 18.100 κατοίκους.

Κανόπιος, *Ναθαναήλ*. 'Εν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πατριάρχου συμπολίτου του Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρωτοσύγκελλόν του. Μεταβὰς εἰς 'Αγγλίαν διέμεινεν ἐκεῖ ἐπί τινα ἔτη, κατόπιν δὲ ἀπελθὼν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ἔλαβε παρὰ τῶν ἐκεῖ διαμαρτυρομένων χρήματα, ἵνα μεταφράσῃ τὰς θεολογικὰς εἰσηγήσεις τοῦ Λουθήρου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐνεργήσῃ πρὸς διάδοσιν αὐτῶν εἰς τὴν 'Ανατολὴν παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις. Τῷ 1635 ἔγραψε τὸ μαρτύριον τοῦ Λουκάρεως.

Ε. Γ. Π.

Κανόσσα (Canossa) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς νῦν ἠρειπωμένος πύργος ἐν Αἰμιλίᾳ τῆς Ἄνω 'Ιταλίας, 20 χλμ. ΝΔ τοῦ Ρηγίου-Αἰμιλίου. 'Ανῆκεν εἰς τὴν κόμισσαν Ματθίλδην τῆς Τοσκάνης (1115). 'Ενταῦθα ὁ 'Ερρῖκος Δ' τῆς Γερμανίας ἀνέμενεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, γυμνόπους καὶ φέρων ἔνδυμα μετανοοῦντος ἁμαρτωλοῦ, διὰ νὰ λάβῃ τὴν συγγνώμην τοῦ πάπα. Ὁ πάπας Γρηγόριος Ζ', κρίνας ἐπορκῶς τὴν ταπείνωσιν, ἐδέχθη τὸν μετανοοῦντα. 'Εκ τούτου ἡ φράσις «μεταβαίνω εἰς Κανόσσαν» προσέλαβε, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, τὴν σημασίαν τοῦ ταπεινοῦμαι. Ὁ πύργος κατεστράφη τῷ 1255, τῷ δὲ 1878 ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως κηρυχθεὶς ἐθνικὸν μνημεῖον.

Δ. Σ. Δ.

Κανουκὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας (*Πτολεμ.* Δ', β', 4 ἔκδ. *Nobbe*). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Σιένουα* (Chenua), ὁ διανοιγόμενος ἀνατολικῶς τοῦ 'Αλγερινοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς 'Αμοὺτς (πλάτ. 36°38' Β, μῆκ. 2°24' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1909: Cape Ivi to Algiers) καὶ εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ Σερσέλ.

Σ. Ε. Λ.

κάνουλα (ἡ)· σωλὴν ἐκροῆς μετὰ στρόφιγγος, σωλὴν ξύλινος ἢ μετάλλινος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκρέει ἀπὸ βαρελλίου ἢ ἄλλου δοχείου τὸ περιεχόμενον ὑγρόν, κρουνὸς μετὰ κλειδός.

Κανουμπιὲ (Canoubier) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Επικινδυνωδεστάτη ὕφαλος τῶν προσγείων τῆς Μασσαλίας (πλάτ. 43°17' Β, μῆκ. 5°20' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 150: Marseille), ἧς ἡ ἐπισήμανσις διὰ κτίσματος 15 μέτρων ὑποβαστάζοντος αὐτόματον φάρον θεωρεῖται ὡς τὸ δυσκολώτερον φαρικὸν ἔργον τῆς Μεσογείου.

Σ. Ε. Λ.

Κανουμπού· βλ. *Κανάντα*.

κανοῦν (τό), ἡ ἀσυναίρ. *κάνεον*· κάνιστρον ἐκ καλάμου πεπλεγμένον· πλεκτὸν κανίσκιον, ἰδίως δι' ἄρτον· πανέρι ‖ (ἀρχ.) βλ. λ. *κάνεον*.

κανουνναμὲ (τουρκ. καὶ περσ. *κανοὺν*=νόμος, *ναμὲ*=γράμμα)· βιβλίον περιέχον νόμον ἢ νόμους, κῶδιξ.

—*[Νομ.]* Ἡ πρώτη συλλογὴ νόμων τῆς Τουρκίας ἐγένετο ἐπὶ σουλτάνου 'Ορχὰν (1328), τὸ 30ὸν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ 'Οσμάν, ὅτε τὸ ἀρτισύστατον κράτος ἐκυβέρνα ὁ ἀδελφὸς τοῦ σουλτάνου, ὁ 'Αλαεδδίν, ὅστις καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ τουρκικοῦ πολιτεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ κυριώτερον μέρος τῶν θεσμῶν τούτων ἦσαν τὰ περὶ στρατιωτικῆς ὀργανώσεως διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων, πρὸς δὲ διατάξεις περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἀμφιέσεως τῶν 'Οσμανλίδων Τούρκων καὶ περὶ κοπῆς νομίσματος ὀσμανικοῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ σελτζουκικοῦ, πρὸς ἐπίσημον πλέον καθιέρωσιν τῆς τουρκικῆς ἀνεξαρτησίας μεθ' ὅλων τῶν ἐξωτερικῶν ἐνδείξεων τῆς πλήρους κυριαρχίας.

Δεύτερος κανουνναμὲς εἶναι ὁ ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ βεζύρου, τοῦ Καραμανλῆ Μεχμὲτ (1481), εἰσαχθείς, διὰ τοῦ ὁποίου ὠργανώθησαν κάπως τακτικώτερον τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Τοῦτο, κατὰ τὰς ἀσιατικὰς ἀντιλήψεις, θεωρεῖται ὡς μία οἰκία ἢ μᾶλλον σκηνή, στηριζομένη ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς θρησκείας, ἤτοι τοῦ ἱεροῦ δικαίου (σερί, chéri), τοῦ κατ' ἔθους δικαίου (ἀαντὲτ) καὶ τῶν διατάξεων τῆς αὐθαιρέτου δυνάμεως (τῶν ἐξ ὑστέρων θεσπιζομένων νόμων ἢ κανούν). Πρῶτον μέρος τοῦ κρατικοῦ τούτου οἰκοδομήματος, ὑποπῖπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις, εἶναι ἡ πύλη, ἥτις παριστᾷ αὐτὴν ταύτην τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους (ἐξ οὗ καὶ ἡ ἔκφρασις 'Υψηλὴ Πύλη), διότι ἀνέκαθεν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Περσῶν ἀκόμη, αἱ ὑποθέσεις τοῦ κράτους διεξήγοντο ἐνώπιον τῆς πύλης τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων, ὡς λέγει καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ «Κύρου Παιδείᾳ». Ὁ κανουνναμὲς τοῦ Καραμανλῆ διήρεσε τὰ διάφορα ὑπουργήματα τοῦ κράτους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τετραδικοῦ συστήματος συμβολιζομένου ὑπὸ τῶν τεσσάρων στύλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ σκηνή. Τὸ σύστημα τοῦτο ὑπῆρχε κατὰ παράδοσιν καὶ εἰς τὸ κράτος τῶν 'Αράβων, διότι τέσσαρες ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι διάδοχοι τοῦ Μωάμεθ (χαλίφαι). Εἰς τέσσαρας μεγιστᾶνας (ἐρκιὰν = στύλους) κατανέμεται καὶ κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Καραμανλῆ ἡ κρατικὴ ἐξουσία, τὸν βεζύρην (πρωθυπουργόν), τὸν καζασκέρην (ἀνώτατον στρατιωτικὸν δικαστήν), τὸν δεφτερδάρην (καταστιχογράφον ἢ διαχειριστὴν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ) καὶ τὸν νισαντζῆ (μέγαν σφραγιδοφύλακα).

Digitized by Google

Καὶ τὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ κώδικος τ.ύτου διατηροῦσιν ἀκόμη τὴν εἰκόνα τῆς πύλης, διότι ὑποδηλοῦνται διὰ τῆς λέξεως μπάπ (=πύλη), εἶναι δὲ τρία τὸν ἀριθμόν. Τὸ πρῶτον ἐπραγματεύετο περὶ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως τῶν μεγιστάνων, τὸ δεύτερον περὶ τῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων τῆς πολιτείας καὶ τὸ τρίτον περὶ τῶν εἰς τὰ διάφορα ἀδικήματα ἐπιβαλλομένων ποινῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους. Εἰς τὰ περὶ τῶν τελετῶν, ὑπενθυμίζοντα μακρόθεν τὴν «Βασίλειον τάξιν» τοῦ Πορφυρογεννήτου, περιγράφεται ἡ ἐθιμοτυπία τοῦ χειροφιλήματος κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν δύο βαϊραμίων, τῆς αὐτοκρατορικῆς τραπέζης καὶ τῆς σουλτανικῆς σφραγῖδος καὶ τέλος τὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Εἰς τὰ περὶ τραπέζης ὁρίζεται, ὅτι δὲν εἶναι κανὼν νὰ συντρώγῃ οἱοσδήποτε μετὰ τῆς μεγαλειότητός του. Ἡ φύλαξις τῆς σουλτανικῆς σφραγῖδος ὡς ὑψίστου συμβόλου τῆς ἐξουσίας ἀνατίθεται εἰς τὸν μέγαν βεζύρην. Ταύτην μεταχειρίζεται ὁ ἀνώτερος οὗτος λειτουργὸς τοῦ κράτους πρὸς σφράγισιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου, ἀνοιγομένου μόνον ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου, ὡς καὶ τῶν εἰς τοῦτον ὑποβαλλομένων ἐκθέσεων. Εἰς τὰ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἀναγράφεται καὶ ἡ διάταξις, ἥτις ἀνάγει κατὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ εἰς νόμον τοῦ κράτους τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν τοῦ σουλτάνου. Εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ποινικῶν διατάξεων τοῦ κανουνναμὲ ἀναγράφονται κυρίως χρηματικαὶ ποιναί: 3000 ἄσπρα δι' ἕκαστον φόνον, 1500 ἄσπρα δι' ἕκαστον ἐξορυττόμενον ὀφθαλμόν, 50 ἄσπρα δι' ἑκάστην πληγὴν εἰς τὴν κεφαλήν. Αἱ ἐκ τῶν προστίμων τούτων εἰσπράξεις περιέρχονται εἰς τὸ κράτος· ἀμέσως κατόπιν ἔρχονται οἱ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν πληρωνόμενοι φόροι, ἐξ ὧν μέρος δίδεται εἰς τοὺς βεζύρας καὶ δεφτερδάρας. Τέλος ὁρίζονται αἱ ἀποδοχαὶ τῶν βεζυρῶν, τῶν βεηλερβέηδων, τῶν δεφτερδαρῶν καὶ τῶν σαντζάκ-βέηδων. Εἰδικὴ διάταξις λέγει ὅτι ἀπόγονοι τῶν θυγατέρων τοῦ σουλτάνου δὲν δύνανται νὰ γίνωσι βεηλερβέηδες, ἀλλὰ μόνον σαντζὰκ-βέηδες. Οὕτως ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ ματαιώσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδια τῶν βεζυρῶν, οἵτινες ἐγίνοντο γαμβροὶ τοῦ σουλτάνου. Διὰ τῆς λέξεως δὲ ἀπόγονοι νοοῦνται ἐνταῦθα οἱ ἔγγονοι, διότι οἱ υἱοὶ ἐθανατοῦντο εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησίν των.

Ἄλλος γνωστὸς κανουνναμὲς εἶναι ὁ τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Α', δημοσιευθεὶς δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του (1617). Ὁ κῶδιξ οὗτος δὲν περιέχει νέας διατάξεις, ἀλλ' ἀπετέλει καλυτέραν τακτοποίησιν τῶν ὑφισταμένων τέως διατάξεων, καθορίσας τὰ τῶν τιμαρίων καὶ ζιαμετίων, τὰ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεως καὶ διασαφηνίσας τὰς προηγουμένας διατάξεις περὶ ἀστυμίας, δημοσίων οἰκονομικῶν κλπ.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κανουνναμὲς* εἶναι γνωστὸς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ βεζύρου Χουσεῒν Κιοπρουλοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος θεσπισθεὶς ὀργανισμὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, καθορίσας τὴν ἱεραρχίαν τῶν πολεμικῶν (καπιτάνα, πατρῶνα, ριάλα) καὶ τῶν φερωνύμων κυβερνητῶν αὐτῶν (καπιτάνα-πασᾶς ἢ ναύαρχος, πατρῶνα-πασᾶς ἢ ἀντιναύαρχος καὶ ριάλα-βέης ἢ ὑποναύαρχος). Τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον ἀντικατέστησε μετὰ 100 ἔτη ὁ νέος κανουνναμὲς τοῦ στόλου ἐπὶ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ'.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Κανοῦντο (Canudo), *Ριτσιώττο*. Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1879 παρὰ τὸ Βάρι τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1923. Τῷ 1902 ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις ἀνεμίχθη εἰς τοὺς φιλολογικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς κύκλους καὶ ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῆς γαλλικῆς τέχνης. Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκε τῷ 1913 τὴν ἐπιθεώρησιν «Montjoie». Εἰς τὴν «Φιλολογικὴν ζωὴν» τῆς Ρώμης ἐδημοσίευσε τὸ δραματικώτατον ἔργον «Ὁ Διόνυσος» καὶ εἰς τὸν «Γαλατικὸν Ἑρμῆν» ἀξιοσημείωτον μελέτην περὶ τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ποιητοῦ Καρντούτσι.

Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου κατετάχθη εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ ἠγωνίσθη εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον καὶ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς, εὑρεθεὶς εἰς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἀξιοῦ. Ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παραμονῆς του ἐνεπνεύσθη καὶ συνέγραψε τὸ «Ποίημα τοῦ Βαρδάρη», τὴν «Σονάτταν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην» καὶ τὴν «Μακεδονικὴν Ἐκκλησίαν». Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του ἀξιομνημόνευτα εἶναι: «Ἡ πόλις ἄνευ ἀρχηγοῦ», «Οἱ ἀπελευθερωθέντες», κ. ἄ., ἐκ δὲ τῶν θεατρικῶν του ἔργων: «Ἡ μεσογειακὴ τριλογία» «Ὁ Διόνυσος», «Ὁ θάνατος τοῦ Ἡρακλέους» κ.λ.π.

Μ. Ν. Δ.

κάνουρα (ἡ)· ἰδιωματ. νῆμα μάλλινον, παχύ, χρωματιστόν, χρησιμοποιούμενον ὡς ὑφάδι εἰς χονδρὰ ὑφάσματα, οἷον κλινοσκεπάσματα, τάπητες κ.τ.τ.

Κανούρι, καὶ *Κανόρι* (Kanouri-Kanori). Φυλὴ τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ χώρᾳ Μπορνοὺ παρὰ τὴν Ν καὶ Δ ὄχθην τῆς λίμνης Τσάντ. Εἶναι μεῖγμα τῶν διαφόρων φυλῶν, αἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐν Μπορνοῦ. Ἀπετέλεσαν ἰδίαν ἐθνότητα, μὲ ἰδίαν γλῶσσαν, εὔστροφον καὶ πλουσίαν. Οἱ κυριώτεροι ἐθνικοὶ παράγοντες τῶν Κανούρι πιστεύεται ὅτι εἶναι οἱ Κανεμπού, ἐλθόντες ἐκ τοῦ Κάνεμ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα, καὶ οἱ Τουμπού, ἑνωθέντες μετὰ τῶν πρώτων κατοίκων.

Μολονότι εἶναι οἱ πλέον πεπολιτισμένοι κάτοικοι ὅλης τῆς περιοχῆς, καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ὑφαντουργίαν, ἐν τούτοις ὑπὸ ἔποψιν φυσικῆς διαπλάσεως, τόσον οἱ ἄνδρες, ὅσον καὶ αἱ γυναῖκες, δὲν ἔχουν οὔτε τὴν ἐλαστικότητα, οὔτε τὴν ρώμην, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν χαρακτηριστικῶν, ἅτινα διακρίνουσι τοὺς Κανεμποὺ καὶ τοὺς Τσουμπού. Ἡ λέξις Κανούρι σημαίνει «οἱ ἄνθρωποι τοῦ φωτός».

Μ. Ν. Δ.

Κανούσιον (Canusium) *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Ἀπουλίας (βλ. *Κανύσιον*).

Κανοὺτζ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Κανόουτζ*).

Κανοῦτι (Canuti), *Δομένικος-Μαρία*. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1620—1684). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρίστων μαθητῶν τοῦ Γουΐντο-Ρένι καὶ διεκόσμησε μοναστήρια καὶ παλάτια ἐν Βολωνίᾳ, Ρώμῃ καὶ Παδούῃ. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι «Ἡ ἀποκαθήλωσις ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πυρσῶν», ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἡ νὺξ τοῦ Κανοῦτι». Ἔργα του σῴζονται εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βολωνίας, εἰς τὰς πινακοθήκας τῶν Πέπολι καὶ Κολώνα ἐν Ρώμῃ καὶ εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης. Ἐν Βολωνίᾳ ἵδρυσε σχολὴν γραφικῆς, εἰς ἣν ἐμαθήτευσαν πολλοί, διακριθέντες βραδύτερον ζωγράφοι. Ἐχάραξεν ἐπίσης πλείστας χαλκογραφίας, εὑρισκομένας εἰς διάφορα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης.

Θ. Β.

Κανοῦτος Α' (Canut ἢ Knut). Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας. Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατέρα του τῷ 935, ἀλλὰ τῷ 940, κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκστρατείας τινὸς εἰς Ἀγγλίαν, ἐνέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Ὀρνιθοθήρα, ὅστις τὸν ἐξηνάγκασε ν' ἀποδεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Κανοῦτος πρὸ τούτου κατεδίωκε τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Δανιμαρκίαν ἐξηγόρασε τὰ ἁμαρτήματά του διὰ σπανίων ἀρετῶν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὰς βορείους χώρας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Χάρολδ Μπλάταν.

Θ. Β.

—Κανοῦτος Β' (Canut), *ὁ μέγας*. Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας τῷ 1014, τῆς Ἀγγλίας τῷ 1016 καὶ τῆς Νορβηγίας τῷ 1028, ἀποθανὼν ἐν Shaftesbury τῷ 1035. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας Σουενὼν ἢ Σβὲν Γκάμπελερτ, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1014 καὶ τῷ 1016 τὸν ἀποθανόντα βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἐθελρέδον Β', ἐξηκολούθησε τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης, ἣν εἶχεν ἀρχίσει ὁ πατήρ του, καὶ ἐγκαινίασε τὴν βασιλείαν του καταστρέψας τὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα τοῦ νέου βασιλείου του καὶ πνίξας εἰς Σάντουϊτς τοὺς εὑρισκομένους εἰς χεῖρας τοῦ πατρός του ὡς ὁμήρους Ἄγγλους, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέκοψε τὰς ρῖνας καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Περατώσας τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐπέστρεψεν εἰς Δανιμαρκίαν, ἔνθα ἐνισχυθεὶς ὑπὸ νέων στρατευμάτων ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν δυτικὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Ἐδμόνδος Ἰρωσίνδ, ὁ ἐπιλεγόμενος Σιδηροθώραξ (Côte de Fer), τρίτος υἱὸς τοῦ Ἐθελρέδου, ἔσπευσε κατ' αὐτοῦ. Καίτοι διηνεκῶς ἡττώμενος, ἕνεκα τῆς προδοσίας τοῦ γυναικαδέλφου του Ἔντριχ, ἐξηνάγκασε τὸν Κανοῦτον, κατεπεπονημένον ἐκ τοῦ μακροῦ μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Δανῶν πολέμου, νὰ ἔλθῃ εἰς συμφωνίαν πρὸς διανομὴν μεταξύ των τῆς χώρας. Ἐπίσημος συνθήκη ἐξησφάλισεν εἰς τὸν Κανοῦτον τὴν βόρειον καὶ εἰς τὸν Ἐδμόνδον τὴν δυτικὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλὰ ἕνα μῆνα μετὰ τὴν συνθηκολογίαν ταύτην, διὸ ὑπασπισταὶ τοῦ Ἐδμόνδου, ἐξαγορασθέντες ὑπὸ τοῦ Ἔντριχ, ἐδολοφόνησαν αὐτόν. Ὁλόκληρος τότε ἡ Ἀγγλία περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κανούτου, ὅστις ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως ἐπεκαλέσθη τὴν ἔνορκον ψευδομαρτυρίαν δύο ἀξιωματικῶν, ὅτι ὁ Ἐδμόνδος εἶχεν ἐκχωρήσει εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον, μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰ ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματα τῶν υἱῶν του. Ἡ συνέλευσις ἐκοῦσα ἀπεδέχθη τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ὁ δὲ Κανοῦτος ἀναλαβὼν τὸ στέμμα ἀπέστειλε τοὺς δύο πρίγκιπας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, παραγγείλας εἰς αὐτὸν νὰ τοὺς φονεύσῃ. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς ταύτης καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Οὐγγαρίαν, ἔνθα ἐγένοντο δεκτοὶ μετὰ ἐνδείξεων τιμῆς καὶ συμπαθείας.

Ὁ Κανοῦτος ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ἐγκαινίασε τὴν βασιλείαν του δι' ἐγκληματικῶν πράξεων, ἑδραιωθεὶς ὅμως μετέβαλε χαρακτῆρα καὶ ἐγένετο ἡγεμὼν ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. Ἐτιμώρησε τοὺς Ἄγγλους ἐκείνους, οἵτινες ἐπρόδωσαν τὸν ἡγεμόνα των καὶ παρέδωκεν εἰς τὸν δήμιον τὸν Ἔντριχ. Εἶτα ἐγκατέστησε πλήρη ἰσότητα δικαιωμάτων μεταξὺ Δανῶν καὶ Ἄγγλων, ἐξασφαλίσας τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Τὸ μῖσος, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐνέπνευσε, μετετράπη εἰς συμπάθειαν καὶ σεβασμόν, εἵλκυσε δὲ τὴν εὔνοιάν των νυμφευθεὶς τὴν Ἔμμαν, χήραν τοῦ Ἐθελρέδου. Δὶς διέπλευσε τὴν θάλασσαν, ἅπαξ φέρων τὸν πόλεμον εἰς Σουηδίαν καὶ δεύτερον, ὅπως κατακτήσῃ τὴν Νορβηγίαν. Μετήγαγεν εἰς Δανιμαρκίαν Ἀγγλοσάξωνας μοναχούς, συνέστησε πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς Σκανίαν, Φιονίαν, Σηλανδίαν καὶ ὑπέταξεν αὐτὰς εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Ἀμβούργου, ἐπορεύθη δὲ ὡς προσκυνητὴς εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἔλαβε μεγάλα προνόμια διὰ τὰς ἀγγλικὰς σχολάς. Ἡ τελευταία του ἐκστρατεία ἦτο ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Μαλκόλμ. Ἀποθανὼν ἐκληροδότησε τὸν μὲν θρόνον τῆς Νορβηγίας εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Σβέν, εἰς τὸν δευτερότοκον Χάρολντ τὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὸν τριτότοκον Κανοῦτον τὸν τῆς Δανιμαρκίας. Ὁ Κανοῦτος Β' ἔκοψε τὸ πρῶτον δανικὸν νόμισμα καὶ συνέστησε τὴν κληρονομικὴν εὐγένειαν.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— Κανοῦτος Γ'. Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας, υἱὸς τοῦ Κανούτου Β'. Ἀνῆλθεν εἰς μὲν τὸν θρόνον τῆς Δανιμαρκίας τῷ 1035, εἰς δὲ τὸν τῆς Ἀγγλίας τῷ 1039 καὶ ἀπέθανε τῷ 1042. Διημφεσβήτησε τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν ἀδελφόν του Χάρολντ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξεθρονισεν. Ὑπῆρξεν ἄπληστος καὶ ὠμὸς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του, μετ' αὐτοῦ δὲ ἐξέλιπε καὶ ἡ δανικὴ δυναστεία ἐν Ἀγγλίᾳ.

Θ. Β.

— Κανοῦτος Δ' (Canut), ὁ *Ἅγιος*. Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1080 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1086. Νόθος υἱὸς τοῦ Σβὲντ Ἐστρίντζεν, ἐγένετο κληρονόμος τοῦ θρόνου συνεπείᾳ διαθήκης αὐτοῦ, διότι εἶχε διακριθῆ κατὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Βανδάλων. Γαμβρὸς τοῦ Ροβέρτου, κόμητος τῆς Φλάνδρας, καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας Ὀλὰφ τοῦ Εὐήθους, μάτην παρεσκεύασε μετ' αὐτῶν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ. Ἔδωκεν ὀλέθριον παράδειγμα, ἀποσπάσας τὸ Σλέσβιχ, ὅπως ἐκχωρήσῃ αὐτὸ ὡς δουκᾶτον εἰς τὸν ἀδελφόν του Ὀλάφ. Ἵδρυσε πλείστας ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰς μητροπόλεις τοῦ Λούντ καὶ τοῦ Ρόσκιλντ, ηὔξησε τὰ προνόμια τοῦ κλήρου καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐξευγενίσῃ τὰ ἤθη τῶν ὑπηκόων του. Προσείλκυσε τὰς ξένας φάλαγγας, ἀπήλλαξε τὰς θαλάσσας ἀπὸ τῶν πειρατῶν, ἀποκατέστησε δὲ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην εἰς τὴν χώραν του. Καθυπέταξε τὴν εἰδωλολατρικὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Κουρλανδίαν καὶ θελήσας νὰ νομιμοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις του ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐφ' ἧς εἶχον ἡγεμονεύσει πρόγονοι αὐτοῦ, συνεκέντρωσε στόλον ἐν Λίμφιορντ ἐκ 1000 σκαφῶν (1085). Ἀλλ' ὁ στόλος οὗτος διεσκορπίσθη ἕνεκα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀλὰφ Χοῦγγερ. Τῷ 1086 περικλεισθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ φρούριον Sjoering πρὸς βορρᾶν τῆς Ἰουτλάνδης καὶ ἐξαναγκασθεὶς νὰ φύγῃ εἰς Φιονίαν, ὅπου καὶ ἐσφάγη. Τῷ 1100 ἐκανονίσθη ὡς ἅγιος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Θ. Β.

—Κανοῦτος Ε' (Canut). Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας, δισέγγονος τοῦ Σβὲντ Ἐστρίντζεν καὶ υἱὸς τοῦ βασιλέως Νίελσεν, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1147 μέχρι τοῦ 1157. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου του Ἐρρίκου Λάμ, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Ἰουτλάνδης, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ συγγενής του Σβέτεν Γκάρατε ἦρχε τῆς Σηλανδίας καὶ Σκανίας. Μεταξὺ τούτων διεξήχθη μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν ἀμφότεροι ἐπεζήτουν τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα. Διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος ἠδυνήθη ὁ Κανοῦτος νὰ προσκτήσῃ τὴν Σηλανδίαν, τὴν Φιονίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὰς νήσους. Ἀλλὰ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν διανομὴν ταύτην, τῷ 1157 ὁ Σβέτεν ἐδολοφόνησε τὸν Κανοῦτον. Ὁ Βάλδεμαρ, ἐξάδελφος τοῦ Κανούτου, νικήσας τὸν φονέα βραδύτερον, ἐγένετο κύριος ὁλοκλήρου τῆς Δανιμαρκίας.

Θ. Β.

—Κανοῦτος ΣΤ' (Canut). Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας, υἱὸς τοῦ Βάλδεμαρ Α' τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς βασιλίσσης Σοφίας, γεννηθεὶς τῷ 1163 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1202. Ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ζῶντος εἰσέτι τοῦ πατρός του, τῷ 1170. Οἱ σύμβουλοι τοῦ πατρὸς του Ἀβεσσαλὼμ καὶ Ἔσμπερν Σνερε ἐξηκολούθησαν ὑπηρετοῦντες αὐτόν, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετ' αὐτῶν καθυπέταξε τοὺς στασιάσαντας Σκανίους, εἶτα δὲ τὸν δοῦκα τῆς Πομερανίας, παροτρυνθέντα εἰς ἀνταρσίαν ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα. Διὰ τῆς βοηθείας τῶν Σουηδῶν ἐκυρίευσεν ὁλόκληρον τὴν Πομερανίαν, πρῶτος δὲ αὐτὸς ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Βανδάλων. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ υἱοῦ τοῦ Κανούτου Ε', ἀρχιεπισκόπου τῆς Βρέμης, κατεπνίγη ὑπ' αὐτοῦ καὶ συνεπήγαγε τὴν ὑποταγὴν τοῦ Ὀλστάϊν, ἡ δὲ Λυβέκη ἐδέχθη τοῦτον ἐντὸς τῶν τειχῶν της. Αἱ νῖκαι αὗται ἐξώντωσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν πειρατείαν καὶ ἐπηύξησαν τὴν ὀλβιότητα τοῦ βασιλείου του. Ὁ Κανοῦτος ΣΤ' ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας τοῦ 1183, ἀλλ' εἰς τὰ κηρύγματα αὐτοῦ ἐνέδωσαν πέντε μόνον ἐκ τῶν μεγιστάνων. Μὴ ἔχων τέκνα ἀπὸ τῆς Γερτρούδης, θυγατρὸς τοῦ Ἐρρί-

Digitized by Google

κου τοῦ Λέοντος, ἔσχεν ὡς διάδοχόν του τὸν ἀδελφόν του Βάλδεμαρ Β′ τὸν Ἐνάρετον. θ. β.

—**Κανοῦτος** (Canut). Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας (1165—1198). Δὲν ἠδυνήθη νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα του Ἐρρῖκον τὸν Ἅγιον, διότι οἱ εὐπατρίδαι ἤθελον νὰ βασιλεύῃ ἐναλλὰξ ὁ οἶκος τοῦ Ἐρρίκου καὶ ὁ τοῦ Σβέρκερ. Ὁ Κάρολος Σβέρκερσων ἐξελέγη βασιλεύς, ἀλλ᾽ ὁ Κανοῦτος ἐξεθρόνισεν αὐτὸν καὶ κατέβαλε πλείστους ἄλλους μνηστῆρας τοῦ θρόνου. Στερεωθεὶς ἐπ᾽ αὐτοῦ, ὑπεστήριξε τὴν γεωργίαν, ἐγένετο προστάτης τῶν σκάλδων, ἵδρυσε πλεῖστα μοναστήρια, συνέστησε τὸ ἱερατικὸν τάγμα τῶν Citeaux καὶ ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς χώρας. θ. β.

Κανρομπὲρ (Canrobert), ***Φραγκῖσκος-Σερταίν*** Στρατάρχης τῆς Γαλλίας καὶ γερουσιαστὴς (1809—1895). Ὡς λοχαγὸς τῷ 1835 μετέβη εἰς τὸ Ἀλγέριον καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Μασκάρας. Κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Τλέμσεν καὶ εἰς τὰς μάχας τοῦ Σίδη Γιακούπ, τῆς Τάφνας καὶ τῆς Σικκάκ, καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντίνης. Τῷ 1841 διοργανώσας τὴν ξένην λεγεῶνα ἐπανῆλθεν εἰς Ἀφρικήν, ἔνθα διεκρίθη διὰ τὴν ψυχραιμίαν του εἰς τὰς δυσχερεστέρας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητά του κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπικινδύνων ἀποστολῶν, αἵτινες τοῦ ἀνετέθησαν, δι᾽ ὃ καὶ προήχθη ἐπ᾽ ἀνδραγαθίᾳ εἰς συνταγματάρχην (1847). Τῷ 1850, ἀνακληθεὶς εἰς Γαλλίαν, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Μετὰ τὸ πραξικόπημα, δι᾽ οὗ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ναπολέων Γ′, κατέστειλε τὴν τότε γενομένην ἀπόπειραν ἐπαναστάσεως. Τῷ 1853 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854) ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 1ης μεραρχίας τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, καθ᾽ ὃν ἐτραυματίσθη, ἐπέδειξε τοιαύτην ἱκανότητα, ὥστε ὁ στρατάρχης Σαὶντ Ἀρνὼ προσβληθεὶς ὑπὸ χολέρας καὶ προαισθανόμενος τὸν θάνατόν του ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κανρομπὲρ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἀναλαβὼν οὗτος ταύτην ἐπορεύθη εὐθὺς ἐναντίον τῆς Σεβαστουπόλεως, ἣν ἐπολιόρκησε στενῶς. Τῷ 1856 προήχθη εἰς στρατάρχην. Τῷ 1859 ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ τῶν Ἄλπεων, μετέσχε τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου, διακριθεὶς εἰς τὰς μάχας τῆς Μαγέντας καὶ τοῦ Σολφερίνου. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ὡς διοικητὴς τοῦ 6ου σώματος στρατοῦ, ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὰς μάχας τοῦ Sain Privat καὶ Gravelotte, ἀλλ᾽ ἐν τέλει ἀπεκλείσθη καὶ οὗτος μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Βαζαὶν εἰς Metz καὶ ἤχθη εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἐπανελθὼν ἐκ ταύτης ἐξελέγη μέλος τοῦ ἀνωτάτου πολεμικοῦ συμβουλίου καὶ τῷ 1876 γερουσιαστής.

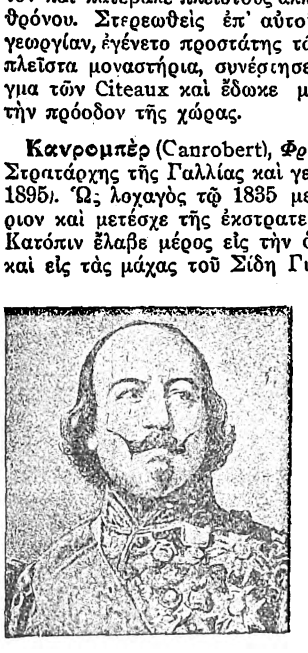

Φραγκῖσκος Κανρομπέρ.

Τ. Ι. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

Κάνσας (Cansas) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη μεταξὺ 37° καὶ 40° Β πλάτ. καὶ μεταξὺ 94° 38′ καὶ 102° 1′ 34″ Δ μήκ. Ἐμβ. 212.780 τ. χλμ. Κάτ. 1.833 382. Ἡ χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀνώμαλον ὀροπέδιον, ὕψους 500—1200 μ., μὲ πλείστους λειμῶνας, μὲ κλῖμα ἐξαιρετικῶς εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν, περιέχει δὲ ὑδατίνην ἐπιφάνειαν 615 τ. χλμ. Τὴν χώραν διασχίζουν οἱ ποταμοὶ Ἀρκάνσας, Κάνσας καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὁ σπουδαιότερος πάντων εἶναι ὁ Μισσούρης, πλωτὸς καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκός του. Χώρα κατ᾽ ἐξοχὴν γεωργικὴ καὶ κτηνοτρόφος, παράγει μεγάλας ποσότητας ἀραβοσίτου, σίτου, φορβῆς καὶ ὀπωρῶν. Εἰς τὰ Α μέρη ὑπάρχουν τεράστια ἀνθρακοφόρα στρώματα, ἡ δὲ ὁλικὴ παραγωγὴ γαιανθράκων φθάνει τὰ 7.500 000 τόννων ἐτησίως. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχουν ὀρυχεῖα λιγνίτου, κασσιτέρου, γύψου καὶ ἀργίλλου. Εἰς παραγωγὴν ἅλατος εἶναι ἡ τετάρτη πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔφθασε τὰ 30.000 000 βαρελλίων. Ἡ Κάνσας ἔχει τὴν μεγαλυτέραν βιομηχανίαν συσκευασμένων κρεάτων τοῦ κόσμου· ὑπολογίζεται ὅτι ἐτησίως σφάζονται ζῷα ἄνω τῶν 100.000 000 δολλαρίων. Κατὰ τὸ 1926 ὑπῆρχον ἐν τῇ πολιτείᾳ 920.000 ἵπποι, 272.000 ἡμίονοι, 3.238.000 βόες, 314.000 πρόβατα καὶ 2 146 000 χοῖροι. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ παραγωγὴ τοῦ ἀραβοσίτου ἔφθασε τὰ 118 789.236 μπούσελ, τοῦ δὲ σίτου 151 690 970 μπούσελ. Ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μήκους περίπου 20 000 χλμ. Ἔχει πανεπιστήμιον, τοῦ ὁποίου ἕδρα εἶναι ἡ πόλις Λώρενς (κάτ. 13.000). Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ *Τοπήκα* (κάτ. 52.000), ἡ δὲ μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιοτέρα πόλις ἡ *Κάνσας Σίτυ*.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ ἔδαφος τὸ περιλαμβανόμενον ἐν τῇ πολιτείᾳ Κάνσας ἐπεσκέφθησαν τὸ πρῶτον Εὐρωπαῖοι κατὰ τὸ 1541, ὅτε ὁ Φραγκῖσκος ντὲ Κορονάδο ὡδήγησε τοὺς Ἱσπανούς του ἐκ τοῦ Νέου Μεξικοῦ διὰ μέσου τῶν βουβαλοτρόφων πεδιάδων πρὸς ἀναζήτησιν τῶν θησαυρῶν τῆς «Κουϊβέρας», χώρας, ἥτις κατὰ τὸν Μπαντελιὲ καὶ ἄλλους ἀρχαιολόγους, ἔκειτο ΒΑ τῆς Ἀρκάνσας. Ἔκτοτε, ἐκτὸς βραχείας κατοχῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων (1719—1725) καὶ πιθανῶς μικρῶν ἐξερευνήσεων ἄνευ σημασίας, ἡ Κάνσας παρέμεινεν ἀδιατάρακτος εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἐρυθροδέρμων μέχρι τοῦ 1803, ὁπότε περιῆλθεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὡς μέρος τῆς ἀγορᾶς τῆς Λουϊζιάνας. Αἱ ἐξερευνήσεις διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ Ζ. Μ. Πάϊκ (1807) καὶ Σ. Χ. Λόνγκ (1819) ἔτεινον νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὰς παλαιὰς δοξασίας περὶ ἀμμωδῶν ἐρήμων Δ τοῦ Μισισσιπῆ. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἐμπορίου μετὰ τῆς Σάντα Φὲ καὶ τῶν ἐξερευνήσεων διὰ τὴν κατασκευὴν ὑπερηπειρωτικοῦ σιδηροδρόμου, ἡ Κάνσας κατέστη γνωστὴ καὶ ἐξῆλθε τῆς μυθικῆς σφαίρας τῆς «Μεγάλης ἀμερικανικῆς ἐρήμου». Μέχρι τοῦ 1853 ἡ Κάνσας ἦτο χώρα Ἐρυθροδέρμων, δὲν ὑπῆρχον δὲ περισσότεροι τῶν 800 λευκῶν. Ἀποτελεῖ μέρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπὸ τοῦ 1861. Δ. Σ. Δ.

— **Κάνσας *Ρίβερ*** (Kansas (River) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ Κάνσας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἔχων μῆκος 660 χλμ. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ποταμῶν Ρηπόμπλικαν Φὸρκ καὶ Σμόκυ Χὶλλ Φόρκ, ἐκβάλλει δὲ πλησίον τῆς πόλεως Κάνσας Σίτυ εἰς τὸν ποταμὸν Μισσούρη. Δ. Σ. Δ.

— **Κάνσας *Σίτυ*** (Kansan City) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἡ μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιοτέρα πόλις τῆς πολιτείας Κάνσας, ἐπὶ τῆς Δ ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μισσούρη, εἰς τὸ στόμιον τῆς Κάνσας, κειμένη εἰς ὕψος 265 μ. καὶ ἀπέχουσα 106 χλμ. Α τῆς πρωτευούσης Τοπήκα. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται αἱ μεγάλαι βιομηχανίαι συσκευασμένων κρεάτων τῆς πολιτείας, καθὼς καὶ πλεῖστοι ἀλευρόμυλοι. Κάτ. 117.500. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πλείστων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἑνοῦται δὲ μετὰ τῆς ἀπέναντι αὐτῆς κειμένης Κάνσας Σίτυ, τῆς πολιτείας Μισσούρη, διὰ γεφυρῶν. Ἔχει πλείστας σχολὰς καὶ τὴν σχολὴν ἰατρικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κάνσας, τοῦ ἑδρεύοντος ἐν Λώρενς. Ἡ παραγωγὴ παστῶν κρεάτων ἀνῆλθε τῷ 1925 εἰς ἀξίαν 265.000.000 δολλαρίων. Ἔχει ἐπίσης σπουδαίας βιομηχανίας σαπωνοποιίας, σιδηρουργίας, χυτήρια κλπ.

—2) Πόλις τῆς πολιτείας Μισσούρη, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Μισσούρη καὶ Κάνσας, ἡ δευτέρα εἰς μέγεθος καὶ σπουδαιότητα τῆς πολιτείας, ἀπέχουσα 375 χλμ. σιδηροδρομικῶς τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου. Κάτ. 383.100. Ἔχει σημαντικωτάτην βιομηχανίαν καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ παραγωγὴ τῶν ἐργοστασίων της τῷ 1925 ἀνῆλθεν εἰς ἀξίαν 725.000 000 δολλαρίων. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πλείστων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἔχει πανεπιστήμιον, διαφόρους τεχνικὰς σχολάς, βιβλιοθήκας καὶ ὡραῖα δημόσια κτίρια. Δ. Σ. Δ.

Κὰνσκ (Kansk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας, ἐν Σιβηρίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος, ἔχοντος ἔκτασιν 80.758 τετρ. χλμ. καὶ 100 χιλ. κατ. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κὰν καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι δημητριακὰ καὶ δέρματα. Εἰς τὰ περίχωρα εὑρίσκονται συλλεκτήρια χρυσοῦ. Κάτ. 13.527 (1923). Μ. Ν. Δ.

Κάνσο (Canso) *[Γεωγρ.]*. —1) Πορθμὸς τοῦ Καναδᾶ μεταξὺ τῆς Νέας Σκωτίας καὶ τῆς νήσου Κέϊπ Μπρετον, μήκους 28 χλμ., συνδέων τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. —2) Ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρα τῆς Νέας Σκωτίας, ἐν Καναδᾷ, ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ κόλπου Τσενταμπoῦκτο, μεταξὺ γεωγραφικοῦ πλάτους 45° 17′ Β καὶ μήκους 61° Δ. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἔχει ἐγκατασταθῆ σταθμὸς ἀσυρμάτου, ἐπιτρέπων εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐφωδιασμένα μὲ ἀσύρματον νὰ προσανατολίζωνται ἐν ὥρᾳ πυκνῆς ὁμίχλης ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν ἑκατοντάδων μιλλίων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου εἶναι τὸ *Κάνσο*, λιμὴν καὶ σπουδαῖον ἁλιευτικὸν κέντρον, ἐπίσης δὲ τέρμα 17 καλωδίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Δ. Σ. Δ.

Κὰν-Σοὺ (Kan-Suh) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Κίνας εἰς τὴν βορειοδυτικὴν αὐτῆς περιοχήν, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μογγολίας, πρὸς Δ. ἐκ τοῦ Θιβὲτ καὶ πρὸς ΒΔ ὑπὸ τοῦ Τουρκεστάν. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἔχει ἔκτασιν 350.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 9.800.000. Τὸ πρὸς Δ τμῆμα τῆς Κὰν-Σοὺ εἶναι ὀρεινὸν καὶ δασῶδες, ἀλλὰ τὸ Α ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Χουάνγκ-Χὸ εἶναι λίαν εὔφορον, παράγον δημητριακὰ παντὸς εἴδους, καπνόν, μύκητας, πέπονας κ. ἄ. Εἰς τὴν ὀρεινὴν αὐτῆς περιοχὴν εὑρίσκονται κοιτάσματα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, σιδήρου, γαιανθράκων καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν. Μ. Ν. Δ.

Κάνστατ (Canstatt), ***Κάρολος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1807. Ἠσχολήθη κατ᾽ ἀρχὰς μὲ τὴν ὀφθαλμολογίαν, εἶτα μὲ τὰς λοιμώδεις νόσους καὶ τῷ 1844 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς ἐν Ἐρλάγγῃ. Συνέγραψε δίτομον σύγγραμμα ἰατρικῆς κλινικῆς. Ο. Ρ.

Κάνστατ (Kannstatt) *[Γεωγρ.]* βλ. *Κάννστατ*.

κανστρίσιος (ὁ) *[Κανον. Δίκ.]*. Ὁ *κανστρίσιος* (ἢ *καστρήνσιος* ἢ *κανστρήσιος*), διάκονος συνήθως ὤν, σπανιώτερον δὲ πρεσβύτερος καθῆκον εἶχε: 1) Ὡς πρὸς τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν Α′) νὰ διαφυλάττῃ αὐτήν, Β′) νὰ περιβάλλῃ δι᾽ αὐτῆς τὸν ἱερουργήσοντα ἀρχιερέα ὡς καὶ τὸν χειροτονηθησόμενον ἀρχιερέα, Γ′) νὰ θέτῃ ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τὸ ὠμοφόριον τοῦ ἐκβάλλοντος τοῦτο ἀρχιερέως, νὰ δίδῃ δ᾽ αὐτὸ τῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ἱσταμένῳ ἀρχιδιακόνῳ. 2) Νὰ κρατῇ ἐν τῇ ἀρχιερατικῇ λειτουργίᾳ τὸ θυμιατὸν καὶ τὸν ἀέρα. 3) Μετὰ φατλίου νὰ ἡγῆται τοῦ πατριάρχου θυμιῶντος τὴν ἁγίαν τράπεζαν, νὰ δίδῃ δ᾽ αὐτῷ τὸ φατλίον. 4) Νὰ ῥαντίζῃ τὸν λαὸν ἐν τῷ τριωδικῷ ὕμνῳ. 5) Νὰ διαφυλάττῃ τὸ κιβώτιον τῶν ἀρωμάτων. Ἐνίοτε ἀπόντος τοῦ χαρτοφύλακος ἀνεγίνωσκεν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ συνεδρίῳ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν.

Ἐνίοτε οἱ κανστρίσιοι ἦσαν ἅμα καὶ ταβουλλάριοι, ὅτε συνέταττον τὰ εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα ἔγγραφα. Τὸ ἀξίωμα τοῦ κανστρισίου καταλέγεται ἐν τῇ β′ πεντάδι δεύτερον μὲν ὑπὸ τοῦ καταλόγου τοῦ ἐπὶ Συντάγματι ἱερῶν κανόνων (ἔκδ. *Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ* τόμ. Ε′, 534 σημ.) καὶ τοῦ Μ. Εὐχολογίου τρίτον δ᾽ ὑπὸ τοῦ Κωδινου Κουροπαλάτου περὶ τῶν ὀφφικίων Μ. Ἐκκλησίας ἐν τῷ εἰρημένῳ Συντάγματι (τόμ. Ε′, 531—532) καὶ Ματθαίου τοῦ μοναχοῦ περὶ τῶν ὀφφικίων Μ. Ἐκκλησίας αὐτ. 540), ὑπὸ δὲ τοῦ Κίτρους Ἰωάννου ἀναγράφεται μετὰ τοὺς ἐξωκατακήλους τῇ τάξει τέταρτον (αὐτ. 409). Κανστρίσιοι ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως λίαν πιθανῶς μὲν καὶ πρὸ τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος, πάντως δὲ κατ᾽ αὐτόν· οὕτω λ. χ. ἐν ταῖς συνόδοις Κωνσταντινουπόλεως (1156—1166) ἐν τῇ ἀπὸ 1192 πράξει τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως παύσεως τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου. Ἐν τῇ μητροπόλει Δυρραχίου τὸ ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1246 πρατήριον ἔγγραφον ὑπέγραψε καὶ ὁ κανστρίσιος τῆς μητροπόλεως Δυρραχίου Δημήτριος ὁ Καβάσιλας καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις Ἐκκλησίαις ἀπαντᾷ τὸ ἀξίωμα τοῦ κανστρισίου.

[Βλ. καὶ *Κ. Μ. Ράλλη*. Περὶ τῶν ἀξιωμάτων τῆς Β′ καὶ Γ′ πεντάδος, ἐν Ἀθήναις 1921 σελ. 93- 95.] Κ. Μ. Ρ.

Κὰντ (Kant), ***Ἐμμανουήλ***. Γερμανὸς φιλόσοφος· βλ. *Κάντιος*.

— **Κὰντ** (Kanth), ***Μίννα-Βιλελμίνη-Τζόνσον νὲ —***. Φινλανδὴ δραματικὴ συγγραφεύς (1844—1900). Γεννηθεῖσα εἰς Τάμμερφορς, ἐσπούδασεν εἰς τὸ γυναικεῖον κολλέγιον τοῦ Γιβαισκύλας, ὅπου καὶ ἐμνηστεύθη τὸν καθηγητήν της *Ἰωάννην Φερδινάνδον Κάντ*, συγγραφέα σχολικῶν ἐγχειριδίων καὶ συντάκτην τῶν ἐφημερίδων «Κεντρικὴ Φινλανδία» καὶ «Παιϊαίν», εἰς τὰς ὁποίας αὕτη ἐδημοσίευσε διηγήματα. Ἔγραψε πολλὰ θεατρικὰ ἔργα καὶ μυθιστόρημα κοινωνικῆς ὑποθέσεως, ὅπου ὑπεραμύνεται τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναικός.

— **Κὰντ** (Kandt), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς ἐξερευνητὴς (1867—1918). Ἐσπούδασε ψυχιατρικὴν εἰς Μπαϋρόϋτ καὶ Μόναχον καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1907 ἐξηρεύνησε τὴν μεταξὺ τῆς πρώην γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς καὶ τοῦ βελγικοῦ Κόγγου χώραν. Τῷ 1907 διωρίσθη ἁρμοστὴς τῆς γερμανικῆς ἐπαρχίας τῆς Ρουάντας (ἤδη ὑπὸ βελγικὴν ἐντολήν). Συνέταξε χάρτην τῶν λιμνῶν Κιβοῦ (1902) καὶ ἔγραψε μελέτην περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Caput Nili» (1904, ΣΤ′ ἔκδ. 1925). Θ. Τ.

Κάντα (Kada), ***Ἀντζουμὰ-μάρο***. Ἰάπων λόγιος (1669—1736), ὑπέρμαχος τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, συνεχίσας τὰς προσπαθείας τοῦ Κεϊτσίου ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἀρχαίας ἰαπωνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Ἔσχε πολλοὺς μαθητάς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ διαπρεπέστερος ὑπῆρξεν ὁ Μαμπούτσι. Μ. Ν. Δ.

Κανταβαζὰ *[Βυζαντ.]*. Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὰς Νοβὰς (νῦν Σίστοβα), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 6). Α. Θ. Σ.

Κανταβρία (Cantabria) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας οἰκουμένη ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ τῶν *Κανταύρων* (βλ. λ.). Ἔκειτο παρὰ τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, ὅπου τὰ ἐξ αὐτῆς ὀνομασθέντα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Κανταβρικὰ ὄρη. —Β

Κανταβριγία, ἢ ***Καμπόριτον*** (Cantabrigia ἢ Camboritum) *[Γεωγρ.]*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς ἀγγλικῆς πόλεως *Καΐμπριτς* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Καντάβρικὰ ὄρη (Cantabricos Montes) */Γεωγραφ./.* Ὀροσειρὰ τῆς Ἱσπανίας, ἀποτελοῦσα προέκτασιν πρὸς Δ τῶν Πυρηναίων, ἡ ὁποία ὀφείλει τὸ ὄνομά της εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἱσπανικὸν λαὸν τῶν *Κανταβρῶν*, οἰκοῦντα τὴν περὶ αὐτὴν χώραν. Τὰ Κανταβρικὰ ὄρη ἐκτείνονται ἐξ Α πρὸς Δ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς πρὸς τὸν Γασκωνικὸν ἢ Βισκαϊκὸν κόλπον παραλίας τῆς Ἱσπανίας καὶ σχηματίζουσι πλῆθος κορυφῶν, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: *Πένια ντὲ Θερδέντο* (Peña de Cercedo) ὕψους 2678 μέτρων, *Πένια Βιέχα* (Peña Vieja) ὕψους 2630, *Πένια Πριέτα* (Peña Prieta) ὕψους 2529 καὶ *Κοντὲς* (Contes) ὕψους 2373. —Ω

Κανταβρικὴ θάλασσα (Mar Cantabrico) */Γεωγραφ./.* Τὸ βρέχον τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἱσπανίας τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἀνατολικῶς ταύτης καὶ πρὸς τὸ βάθος μεταξὺ Γαλλικῆς καὶ Ἱσπανικῆς παραλίας σχηματίζεται ὁ *Βισκαϊκὸς* ἢ *Γασκωνικὸς* κόλπος. —Ω

Κανταβρικὸς ὠκεανὸς */'Αρχ. Γεωγρ./.* Τὸ τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὃ ἀκτογραφοῦν (*Πτολεμ.* Ἱσπαν. Ταρρακων. Β, στ, 75, ἔκδ. Nobbe) τὴν Κανταβρίαν καὶ τὴν Ἀκυϊτανίαν. Ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Αἴθικος τὴν χαρακτηρίζουν ὡς θάλασσαν (Cantabricum mare). Ὁ Στράβων καλεῖ αὐτὸν *Γαλατικὸν κόλπον*. Εἶναι δὲ τὸ ἐσώτατον, τὸ πρὸς τὸν μυχόν, τμῆμα τοῦ Βισκαϊκοῦ ἢ Γασκωνικοῦ κόλπου, δηλαδὴ περίπου τὸ μεταξὺ τῶν λιμένων Σαντάνδερ καὶ Μπορντώ. Σ. Ε. Λ

Κάνταβροι· βλ. λ. *Κάνταυροι*.

Κανταγκάλλο (Cantagallo) */Γεωγρ./.* Πόλις καὶ δῆμος τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου. Ὁ δῆμος ἔχει 36.000 κατοίκους. Ἡ ἐν αὐτῷ καλλιέργεια τοῦ καφὲ εὑρίσκεται εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν.

καντάδα (ἡ). Ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς λέξεως *καντάτα* (βλ. λ.), ἀπαντώμενος τὸ πρῶτον εἰς σειρὰν ἔργων τοῦ Ἀλεξ. Γκράντι, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Cantade et Arie» (1620—1626). Ὁ τύπος οὗτος διετηρήθη ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἰδίως ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἔνθα ἀκόμη τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς μουσικῆς. Σημαίνει δὲ τρίφωνον μελῳδίαν, ἁπλῆν καὶ εὔληπτον, μὲ εὐκόλους ἁρμονίας καὶ στοιχειώδη ἀντιστικτικὰ ποικίλματα. Ἡ ἐναρμόνισις γίνεται πάντοτε σχεδὸν αὐτοσχέδιος, τῆς δευτέρας φωνῆς συνοδευούσης κατὰ τρίτην ἢ ἕκτην τὴν πρώτην, ἐνῷ ἡ τρίτη φωνὴ ἐκτελεῖ τὸ μέρος τοῦ βασίμου, συνήθως ἐπὶ τῆς τονικῆς, τῆς δεσποζούσης καὶ τῆς ὑποδεσποζούσης. Αἱ χορῳδίαι αὗται, μὴ στερούμεναι λυρισμοῦ καὶ γοητείας καὶ φέρουσαι φανερὰ ἴχνη ἰταλικῆς ἐπιδράσεως, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὸ λαϊκὸν ᾆσμα τῆς Ἑπτανήσου· διαφέρουσι δὲ οὐσιωδῶς τοῦ μονοφώνου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος λόγῳ τῆς χρήσεως τῆς πολυφωνίας. Γ. Σ.

καντήφι (τό)· βλ. *καταΐφι*.

καντάκη (ἡ) */'Αρχ./.* Τίτλος παρ' Αἰθίοψι (βλ. λ. *κανδάκη*).

Καντακίτης, Λεωνίδας. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1835 καὶ σπουδάσας ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας. Ἐξέδωκεν: «Ἰατρικὰ παραγγέλματα» καὶ «Μαθήματα πρακτικῆς ὑγιεινῆς». Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1890.

Καντακουζηνή, Ἄννα· βλ. *Ἄννα* Καντακουζηνή.

—**Καντακουζηνή, Ἑλένη** Κόμισσα Σαλώνων· βλ. λ. *Ἑλένη* Καντακουζηνή.

Καντακουζηνός. Ὄνομα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, δράσασα ἐπὶ 9 ὁλοκλήρους αἰῶνας (ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΘ'). Τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα κλάδοι αὐτῆς ἐμφανίζονται ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Νικαίᾳ. Ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Γεώργιος Παχυμέρης ἀναφέρει αὐτὴν μεταξὺ «τῆς μεγαλογενοῦς καὶ χρυσῆς σειρᾶς» τῶν ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν τῆς Νικαίας. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1261), ἡ οἰκογένεια αὕτη διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον ἐν Βυζαντίῳ, ἐξ δὲ γόνος αὐτῆς, ὁ στρατηγὸς *Ἰωάννης Καντακουζηνός*, ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον. Υἱοὶ καὶ ἀπόγονοι αὐτοῦ διατελοῦσιν ἐπὶ μακρὸν δεσπόται τῆς Πελοποννήσου, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας δρῶσιν ἐν τῇ Τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ ὡς ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων χωρῶν, ἄλλοι ἐν Ρωσίᾳ ὡς ἀνώτεροι στρατιωτικοί, οἵτινες καὶ συμμετέχουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, καὶ ἄλλοι πάλιν ὡς πολιτικοὶ ἐν Ρουμανίᾳ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐπιφανέστερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι οἱ ἑξῆς:

—1) ***Καντακουζηνὸς*** (ἀγνώστου ὀνόματος). Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἀποσταλεὶς μετὰ στόλου καὶ στρατοῦ τῷ 1104 εἰς Συρίαν κατὰ τοῦ Νορμανδοῦ Βοημούνδου ἐπολιόρκησε τὴν Λαοδίκειαν καὶ μετὰ μακροὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατέλαβεν αὐτὴν καθὼς καὶ ἄλλας ἐκεῖ πόλεις. Ὁ Βοημοῦνδος ἀπῆλθε κρύφα εἰς Ἰταλίαν, ἐγκλεισθεὶς ὡς νεκρὸς ἐντὸς φερέτρου, ἵνα συγκροτήσῃ νέας δυνάμεις πρὸς συνέχισιν τοῦ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν πολέμου. Τῷ 1108 ὁ Καντακουζηνὸς συμμετέσχε εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξίου Α' ἐναντίον τοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἀποβιβασθέντος Βοημούνδου, ὅστις ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀπέλθῃ κατησχυμένος εἰς Ἰταλίαν.

—2) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης.*** Στρατηγὸς ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180), οὗτινος τὴν ἀνεψιὰν Μαρίαν ἔλαβεν ὡς σύζυγον. Διεκρίθη εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Σέρβων, Οὔγγρων καὶ Πετσενίγκων (1150—1153), καθ' ἣν ἐμπλακεὶς πρὸς πολυαρίθμους ἐχθροὺς ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ἀπολέσας τοὺς δακτύλους τῆς μιᾶς χειρός του. Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου ἐκστρατείαν τοῦ Μανουὴλ (1174—1176), καθ' ἣν ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος εἰς τὰ στενὰ τοῦ Τζυβρίτζη.

—3) ***Καντακουζηνὸς Θεόδωρος.*** Νεώτατος ὢν συμμετέσχε (τῷ 1183) τῆς ἐν Νικαίᾳ στάσεως ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ. Κατά τινα ἐπέλασίν του ἔξωθι τοῦ τείχους τῆς Νικαίας, τραυματισθέντος τοῦ ἵππου του, ἐρρίφθη ὕπτιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τότε προσδραμόντες οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ἀπέκοψαν τὴν κεφαλήν του, ἥτις ἐμπηχθεῖσα ἐπὶ δόρατος ἀπεστάλη πρὸς ἐπίδειξιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου ἡ Νίκαια παρεδόθη εἰς τὸν Ἀνδρόνικον.

—4) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης.*** Στρατηγὸς Βυζαντινός, διακριθεὶς εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ τιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ καίσαρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ (1180) καὶ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Α' Κομνηνοῦ (1183), ἐτυφλώθη ὑπὸ τούτου ὡς ἀντιδραστικός, μετὰ δὲ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ἀνδρονίκου (1185) ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὸν θρόνον Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου κατὰ τῶν στασιασάντων Βλάχων τοῦ Αἵμου παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀνδρείαν καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν του ἡττήθη ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ κακῶς ἔχων ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

—5) ***Καντακουζηνὸς Ἀνδρόνικος.*** Ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀρχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου, ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου τῷ 1189 εἰς τὴν Θρᾴκην, ἵνα κανονίσῃ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Α' τὴν διὰ Θρᾴκης διέλευσιν τῶν Σταυροφόρων καὶ τὰ τῆς διατροφῆς αὐτῶν. Ἡ ἐπικρατοῦσα ἀμοιβαία δυσπιστία δὲν ἐπέτρεψε τὸν εἰρηνικὸν διακανονισμὸν τῶν ἀναφυέντων ζητημάτων, ὥστε ὁ Καντακουζηνὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἀποσταλέντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν.

— 6) ***Καντακουζηνὸς Μιχαήλ.*** Στρατηγὸς Βυζαντινός. Τῷ 1195 συμμετέσχεν εἰς τὴν κατὰ τῶν στασιασάντων Βλάχων ἐκστρατείαν τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου, διαρκούσης τῆς ὁποίας ἀνεμείχθη εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου καὶ τὴν ὑπὸ τούτου ἐκθρόνισιν τοῦ Ἰσαακίου ἐν τῷ στρατοπέδῳ παρὰ τὰ Κύψελα τῆς Θρᾴκης.

— 7) ***Καντακουζηνὸς Μανουήλ.*** Στρατηγὸς Βυζαντινός, ὅστις ἀπεστάλη ὑπὸ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου (1195—1203) πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως, ἣν ἤγειρεν εἰς τὴν παρὰ τὸν Μαίανδρον χώραν ἀπατεών τις, ὅστις ἐμφανισθεὶς ὡς Ἀλέξιος (υἱὸς τοῦ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ) διεξεδίκει τὸν θρόνον καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν Τούρκων ἐδῄου τὰ βυζαντινὰ ἐδάφη.

— 8) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης.*** Ἄρχων τῆς Μεθώνης (Μεσσηνίας). Ὑποδεχθεὶς φιλικῶς τὸν παρὰ τὴν Μεθώνην ἀποβιβασθέντα τῷ 1204 Γοδοφρέδον Βιλλαρδουΐνον, συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ κοινοῦ κατέλαβον ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον ἀπὸ Πύλου μέχρι Πατρῶν. Ἀπέθανε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1205.

— 9) ***Καντακουζηνὸς Μιχαήλ.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἀντιληφθεὶς ὅτι ὁ Γοδοφρέδος δὲν ἦτο σύμμαχος ἀλλὰ κατακτητής, συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων τῆς Πελοποννήσου Λέοντος Σγουροῦ, Χαμαρέτου κ. ἄ. καὶ τοῦ ἐξ Ἄρτης κατελθόντος δεσπότου Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Φράγκων, ἀλλ' ἡττηθεὶς (1205) ἀπῆλθε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ.

— 10) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης.*** Στρατηγὸς τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας, διοικητὴς τοῦ θέματος Θρᾳκησίων (Μ. Ἀσίας). Τῷ 1247 ἀπεστάλη κατὰ τῶν καταλαβόντων αἰφνιδιαστικῶς τὴν Ρόδον Γενουαίων. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν νῆσον ἐπολιόρκησε τὸ φρούριον τῆς πόλεως, ἔνθα εἶχον ἐγκλεισθῆ οἱ ἐχθροί. Φραγκικὴ ἐπικουρία ἀποβιβασθεῖσα εἰς Ρόδον ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Φιλέρημον, μέχρις οὗ, ἀποσταλέντων νέων στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεόδωρον Κοντοστέφανον, ἡλώθη καὶ τὸ φρούριον τῆς Ρόδου καὶ ἐξεδιώχθησαν ὁλοσχερῶς οἱ Γενουαῖοι ἐκ τῆς νήσου.

— 11) ***Καντακουζηνὸς Μιχαήλ.*** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς μετασχὼν τῷ 1262 εἰς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον. Τῷ 1263 ἀπεστάλη μετὰ ἐνισχύσεων εἰς Πελοπόννησον, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀτυχῆ μάχην τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ Πρινίτζης καὶ εἶτα, συνεχίζων τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἐφονεύθη (1264).

— 12) ***Καντακουζηνὸς*** (ἀγνώστου ὀνόματος). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διωρίσθη ὑπὸ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου «κεφαλὴ τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας», δηλαδὴ διοικητὴς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ βυζαντινῶν κτήσεων, ἔνθα, πολεμῶν πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐφονεύθη τῷ 1316.

— 13) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (βλ. λ. *Ἰωάννης ΣΤ'* Καντακουζηνός).

—14) ***Καντακουζηνὸς Ματθαῖος.*** Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχε, καίτοι νεώτατος, εἰς τὴν στάσιν τοῦ πατρός του κατὰ τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὰς μάχας τοῦ μακροῦ ἐκείνου ἐμφυλίου πολέμου (1341—1347). Μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πατρός του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ στρατὸς ἀπῄτησεν, ἵνα καὶ ὁ Ματθαῖος ἀναγορευθῇ συμβασιλεύς. Ἡ στάσις κατεστάλη ἀκόπως, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἀπελθὼν οὗτος εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς ἀφωσιωμένης αὐτῷ φρουρᾶς τῆς πόλεως καὶ μόνον διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς σπευσάσης ἐκεῖ μητρός του ἀπεσοβήθη ὁ πρὸς στιγμὴν ἀπειληθεὶς νέος ἐμφύλιος πόλεμος. Διορισθεὶς τότε ἄρχων τῆς Χαλκιδικῆς ἐξωλόθρευσε τοὺς ἀποβιβασθέντας ἐκεῖ πρὸς λαφυραγωγίαν πολυαρίθμους Τούρκους. Τῆς ὑπερόχου ἀνδρείας του δείγματα ἔδωκε καθ' ὅλους τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Σέρβων, τῶν Γενουαίων τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν ἐπανειλημμένως ἐπιδραμόντων εἰς Θρᾴκην Τούρκων.
Τῷ 1354 προελθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Ἰωάννην Ε' Παλαιολόγον, συμβασιλέα τοῦ πατρός του, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς Τένεδον. Τότε ὁ Ματθαῖος εἰσελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐστέφθη βασιλεύς, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον μόνον παρέμεινε τοιοῦτος, διότι μετά τινας μῆνας ὁ Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος, ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ Γενουαίου τυχοδιώκτου Φραγκίσκου Κατελούζου, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου διετήρησε ψιλῷ ὀνόματι καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Αἰχμαλωτισθεὶς κατόπιν ὑπὸ τῶν Σέρβων ἀπηλευθερώθη διὰ καταβολῆς λύτρων ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ε', ἀλλὰ συγχρόνως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος (1355). Ἔκτοτε παρέμεινεν ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ 1380, ὅτε, ἀποθανόντος τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Μανουήλ, δεσπότου τοῦ Μιστρᾶ, διεδέχθη αὐτὸν ἐν τῷ δεσποτάτῳ. Διατελῶν ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Φράγκων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Ἐνετῶν, διὰ τῆς συνδρομῆς δὲ αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν δευτέρων, ἀντεπεξῆλθεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ναβαρραίων, κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Αἰγαίου καὶ κατὰ τοῦ μαρκησίου τῆς Βοδονίτζας, καὶ ἐξησφάλισε τὰς κτήσεις του. Ἀπέθανε τῷ 1383, καταλιπὼν τὸ δεσποτάτο εἰς τὸν υἱόν του Δημήτριον.

—15) ***Καντακουζηνὸς Μανουήλ.*** Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Τῷ 1348 ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον ὡς ἰσόβιος διοικητὴς τῶν ἐκεῖ βυζαντινῶν κτήσεων, αἵτινες περιελάμβανον τότε ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν χερσόνησον, πλὴν τῶν ἐν Ἤλιδι καὶ Μεσσηνίᾳ κτήσεων τῶν Λατίνων. Παραλαβὼν τὸ δεσποτᾶτον καὶ ἐγκαταστήσας τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Μιστρᾷ, διωργάνωσε τὸν στρατόν του καὶ συνάμα συνεκρότησε στόλον, καὶ οὕτω περιέστειλε τὰς πιέσεις τῶν Φράγκων καὶ ἀπέκρουσε τὰς τουρκικὰς ἐπιδρομάς. Ἀλλ' οἱ ἐπιβληθέντες φόροι διὰ τὰς στρατιωτικὰς παρασκευὰς προεκάλεσαν στάσιν τῶν κατοίκων, ἣν εὐχερῶς κατέβαλεν, ἐπιδείξας δραστηριότητα καὶ συνάμα συνετὴν ἐπιείκειαν ἔναντι τῶν στασιαστῶν. Ἀπειλούμενος διαρκῶς ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἐπιδρομῶν, ἔκρινε σκόπιμον νὰ προέλθῃ εἰς φιλικὰς καὶ εἰλικρινεῖς σχέσεις μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φράγκων, παρὰ τῶν ὁποίων ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς ὡς ἀνὴρ γενναῖος, συνετὸς καὶ εὐθύς. Συμμαχήσας μετ' αὐτῶν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπιδραμόντας Τούρκους καὶ τοὺς Καταλάνους τῆς Ἀττικῆς. Αἱ μετὰ τῶν Φράγκων σχέσεις του διήρκεσαν ἐπὶ μακρόν, διεκόπησαν δὲ πρὸς στιγμὴν μόνον τῷ 1374, ὅτε ὁ ὑπὸ τῆς ἐπικυριάρχου τῶν φραγκικῶν κτήσεων Ἰωάννας Β' τῆς Ναβαρραίας (1328—1350) ἀποσταλεὶς βαΐλος διετάραξεν αὐτάς, προβὰς εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ ἐν τῷ στενῷ τοῦ Μακρυπλαγίου κάστρου τοῦ Γαρδικίου. Ἡ ἐν γένει διοίκησις τοῦ Μανουήλ, ἥτις παρέτεινε ἐπὶ 32 ὅλα ἔτη, συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου. Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὁ Μιστρᾶς προσέλαβε μείζονα σημασίαν,

Digitized by Google

ὢν ἕδρα ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, καὶ ἐκοσμήθη διὰ νέων κτιρίων. Ἀπέθανε τῷ 1380 καταλιπὼν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ματθαῖον.

—16) ***Καντακουζηνὴ Θεοδώρα***. Ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου, συζευχθεῖσα τῷ 1346 τὸν σουλτᾶνον Οὐρχάν. Μετὰ τὸν γάμον αὐτῆς, ὄχι μόνον διετήρησε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς της τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, καίτοι πολλαὶ κατεβλήθησαν προσπάθειαι ἵνα τὴν πείσωσι νὰ ἐξομόσῃ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐξωμότας Χριστιανοὺς ἔπεισε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ πάτριον αὐτῶν θρήσκευμα. Ἐπροστάτευσε τοὺς Χριστιανούς, ἀφειδῶς δὲ δαπανῶσα ἐξηγόρασε πλείστους αἰχμαλώτους ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

—17) ***Καντακουζηνὴ Ἑλένη***. Ἀδελφὴ τῆς προηγουμένης, νυμφευθεῖσα τῷ 1355 τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννην Ε' Παλαιολόγον.

—18) ***Καντακουζηνὸς Δημήτριος***. Υἱὸς τοῦ *Ματθαίου Καντακουζηνοῦ*, ὃν διεδέχθη ἐν τῷ δεσποτάτῳ τοῦ Μιστρᾶ τῷ 1383. Συμμαχήσας μετὰ Φράγκων καὶ Τούρκων ἀπεπειράθη νὰ καταστῇ ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, καταπολεμηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ δεσποτᾶτον εἰς τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πεμφθέντα Θεόδωρον Παλαιολόγον.

—19) ***Καντακουζηνὸς Νικηφόρος***. Ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου κατὰ τοῦ σουλτάνου Οὐρχὰν καὶ μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Βυζαντινῶν, κατόπιν τῆς ἐν Πελεκανῷ (Μ. Ἀσίας) ἀτυχοῦς μάχης, ἐφονεύθη εἰς Φιλοκρήνην (1330).

—20) ***Καντακουζηνὴ Ἑλένη***. Ἐγγόνη τοῦ Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ, νυμφευθεῖσα τῷ 1365 τὸν κόμιτα τῶν Σαλώνων Λουδοβῖκον Φαδρῖγον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της παρέμεινεν εἰς Σάλωνα ὡς ἐπίτροπος τῆς μονογενοῦς θυγατρός της Μαρία, ἣν τῷ 1384 ᾐτήσατο ὁ ἄρχων τῆς Κορίνθου Νέριος Ἀτζαγιώλης ὡς νύμφην τοῦ ἀδελφοῦ τῆς συζύγου του Πέτρου Saraceno (ἄρχοντος ἐν Εὐβοίᾳ). Ἡ Ἑλένη ἀπέρριψε τὴν πρότασιν καὶ ἐμνήστευσε τὴν θυγατέρα της μετὰ τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος τῆς Θεσσαλίας Στεφάνου Δουσάν, ἐξεγείρασα τὴν κατ' αὐτῆς ἀγανάκτησιν τῶν ὑπηκόων της, καθὼς καὶ τῶν Ἑλλήνων δεσποτῶν τοῦ Μιστρᾶ καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Νέριος προσβληθεὶς ἐκ τῆς ἀπορρίψεως τῆς προτάσεώς του, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλένης καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς Καταλάνων τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰσβαλὼν διὰ Μεγάρων εἰς Ἀττικὴν κατέλαβε τὰς Ἀθήνας (1385). Τῷ 1394 ὁ σουλτᾶνος Βαγιαζὶτ Α' ὁ Κεραυνός, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Λαμίας καὶ τῶν Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης), ἐβάδισε κατὰ τῶν Σαλώνων (Ἀμφίσσης), ἔνθα διέμενεν ἡ Ἑλένη μετὰ τῆς θυγατρός της, καὶ ἀμαχητὶ κατέλαβε τὴν πόλιν. Καίτοι ἡ Ἑλένη ἤνοιξεν ἀμέσως τὰς πύλας εἰς τὸν σουλτᾶνον, οὗτος παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὰς ὕβρεις τῶν στρατιωτῶν του, τὴν δὲ θυγατέρα της Μαρίαν ἐκράτησεν εἰς τὸ χαρέμιόν του.

—21) ***Καντακουζηνὸς Ἰωάννης***. Διοικητὴς τῆς Κορίνθου περὶ τὸ 1450.

—22) ***Καντακουζηνὸς ὁ Στραβομύτης***. Στρατηγὸς Βυζαντινός, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Θεσσαλονίκης (1430) ἐναντίον τοῦ σουλτάνου Μουράτ.

—23) ***Καντακουζηνὸς Ἐμμανουὴλ ἢ Γκῖνος***. Διαμένων ἐν Μάνῃ τῷ 1453, ὅτε, καταλυθείσης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατεστημένοι πολυάριθμοι Ἀλβανοὶ ἐστασίασαν ὑπὸ τὸν Πέτρον Βούαν τὸν Χωλὸν κατὰ τῶν δεσποτῶν Δημητρίου καὶ Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἤγειρε καὶ αὐτὸς ἀνταρσίαν καὶ ἐν βραχεῖ ἐγένετο κύριος ἁπάσης τῆς Μάνης, ἔχων βοηθοὺς τοὺς ἰσχυροὺς ἄρχοντας Λουκάνην, Θεόδωρον Βουχάλην καὶ λοιπούς. Θέλων νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς Ἀλβανούς, ὠνόμασεν ἑαυτὸν μὲν *Γκῖνον*, τὴν δὲ σύζυγόν του *Κούκιαν*, καὶ ἀνακηρυχθεὶς ὑπ' αὐτῶν δεσπότης ἐπεδίωξε νὰ κυριαρχήσῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς χερσονήσου, ἐπικαλεσθεὶς πρὸς τοῦτο καὶ τὴν συνδρομὴν τῆς Ἐνετίας. Οἱ Παλαιολόγοι ἐπικαλεσθέντες τότε τὴν βοήθειαν τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β', ἠδυνήθησαν διὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς Πελοπόννησον τουρκικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Τουρχὰν πασᾶν (1454) νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ νὰ ἐξαναγκάσωσι τὸν Καντακουζηνὸν νὰ ἐξαφανισθῇ. Μετὰ τέσσαρα ἔτη (τῷ 1458), ὁ σουλτᾶνος, ἀφορμὴν λαβὼν τὴν ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων καθυστέρησιν τῶν συνομολογηθέντων φόρων, εἰσέβαλεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ τότε ὁ Καντακουζηνός, συνταχθεὶς μετὰ τῶν Τούρκων, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτῶν μετὰ στρατοῦ, ἵνα πείσῃ τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Μπεζενίγου τῆς Ἀρκαδίας νὰ παραδοθῶσιν· ἡ ἐμφάνισις ὅμως αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν Τούρκων ἐξηρέθισεν ἔτι μᾶλλον τοὺς ὑπερασπιστάς, τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ θεωρηθῇ ὕποπτος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ νὰ ἀποπεμφθῇ ἐκ τοῦ στρατοπέδου των. Φοβηθεὶς τότε περὶ τῆς ζωῆς του ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

—24) ***Καντακουζηνὸς Γεώργιος***. Λόγιος ἐγκατεστημένος ἐν Καλαβρύτοις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ Ἰταλὸς περιηγητὴς Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος, ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν τῷ 1436, ἐθαύμασε τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του, ἐξ ἧς, ὡς λέγει, καὶ ἐδανείσθη τὸν Ἡρόδοτον καὶ ἄλλα τινὰ βιβλία.

—25) ***Καντακουζηνὴ Ἑλένη***. Σύζυγος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος Δαυῒδ Κομνηνοῦ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' (1461), ὡδηγήθη μετὰ τοῦ συζύγου της καὶ συμπάσης τῆς οἰκογενείας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἶτα εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου, ἀπεκεφαλίσθησαν ὁ Δαυΐδ, οἱ ἑπτὰ υἱοί του, ὁ ἀδελφός του καὶ ὁ ἀνεψιός του, τὰ δὲ πτώματα αὐτῶν ἀφέθησαν ἄταφα, ἵνα γίνωσι βορὰ τῶν ὀρνέων. Ἡ Ἑλένη, ἀψηφοῦσα τὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου, ἔσκαψε λάκκους ἰδίαις χερσὶ καὶ ἔθαψε τὰ πτώματα, μεθ' ὃ ἀπέθανε καὶ αὕτη ἐκ τῆς λύπης της.

—26) ***Καντακουζηνὸς Μιχαήλ***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Σεϊτάνογλου*. Ζάπλουτος ἄρχων κατοικῶν ἐν Ἀγχιάλῳ, ἔνθα εἶχε πολυτελέστατα μέγαρα καὶ ἀπέραντα κτήματα, ἐκτεινόμενα μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Συνδεόμενος διὰ στενοτάτης φιλίας μετὰ τοῦ πανισχύρου μεγάλου βεζύρου Σόκολη (1560—1575) ἐκτήσατο διὰ τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐφυΐας του μεγίστην παρὰ τοῖς Τούρκοις ἰσχύν. Προκαλέσας ἕνεκα τούτου τὸν φθόνον ἰσχυρῶν τινων πασάδων, διεβλήθη παρὰ τῷ σουλτάνῳ Μουρὰτ Γ', διαταγῇ τοῦ ὁποίου ἀπηγχονίσθη ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ ἐν Ἀγχιάλῳ μεγάρου του (1574) καὶ ἐδημεύθη ἅπασα ἡ περιουσία του.

—27) ***Καντακουζηνὸς Γιαννάκης***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διατελέσας «καπουκεχαγιᾶς» (δηλαδὴ ἀντιπρόσωπος) ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ ἡγεμόνος Μιχάλβοδα. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν τούτου συλληφθεὶς διεπομπεύθη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Κων/πόλεως καὶ συγχρόνως κατεδικάσθη εἰς θάνατον, τότε δὲ ἵνα σώσῃ τὴν ζωήν του ἐξισλαμίσθη.

—28) ***Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διατελέσας μέγας ποστέλνικος ἐν Βλαχίᾳ, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος Σερμπὰν-βόδα. Ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ κατόπιν ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Γρηγορίου Γκίκα-βόδα.

—29) ***Καντακουζηνὸς Σερμπάν***. Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας (1679—1688), υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1640. Τῷ 1669 διωρίσθη σπαθάριος, εἶτα μέγας λογοθέτης ἐν Βλαχίᾳ καὶ τέλος ἡγεμὼν αὐτῆς. Ἦτο ἀνὴρ μεγαλοπράγμων καὶ προοδευτικός, ἡ περίοδος δὲ τῆς ἡγεμονίας του ἀποτελεῖ σημαντικὸν σταθμὸν διὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ρουμανικοῦ ἔθνους. Ἵδρυσεν ἀνωτέρας σχολάς, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐδίδασκον Ἕλληνες καθηγηταί, συνέστησε τυπογραφεῖον, διώρισεν ἐπιτροπάς, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέθεσε τὴν μετάφρασιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν, ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν καὶ προήγαγε τὸν πλοῦτον τῆς χώρας. Ἐκ παραλλήλου, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, συνεκρότησεν, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Πύλης, ἰσχυρὸν στρατὸν ἐκ 30 χιλ. ἀνδρῶν καὶ προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσίας, παρὰ τῶν ὁποίων ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀπόγονος τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν, ὡς τοιοῦτος δὲ προωρίζετο διὰ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον παρεσκευάζετο διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγαλουργῶν σχεδίων του, ἐδηλητηριάσθη τῷ 1688 ὑπό τινων βογιάρων, οἵτινες, μυηθέντες εἰς τοὺς σκοπούς του, ἔκριναν αὐτοὺς ἐπικινδύνους διὰ τὴν χώραν των.

—30) ***Καντακουζηνὸς Γεώργιος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ὃν ἀντεπροσώπευσεν εἰς τὰς μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Ρωσίας διαπραγματεύσεις. Συνειργάσθη μετὰ λογίων Ἑλλήνων καὶ Ρουμάνων διὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν.

—31) ***Καντακουζηνὸς Δημήτριος ἢ Δημητρέσκος***. Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, διορισθεὶς τῷ 1674 ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας. Παυθεὶς μετά τινα ἔτη, ἀναδιωρίσθη καὶ πάλιν τῷ 1684, ἀλλὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐστερήθη ἐκ νέου τῆς θέσεώς του.

—32) ***Καντακουζηνὸς Στέφανος***. Υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Καντακουζηνοῦ. Διωρίσθη τῷ 1714 ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του Κωνσταντίνου Βραγκοβὰν Βεσσαράβα, ἀποκεφαλισθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης. Ἐξεθρονίσθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1716.

—33) ***Καντακουζηνὸς Γεώργιος***. Συνταγματάρχης τοῦ ρωσικοῦ ἱππικοῦ. Καταλιπὼν τὰς τάξεις του εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς Μολδαυΐαν (1821) πρὸς ὑποκίνησιν γενικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου μέλος τοῦ ἐννεαμελοῦς γενικοῦ βουλευτικοῦ, τοῦ ἐπιφορτισθέντος τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀγῶνος, καὶ εἶτα διοικητὴς τοῦ πρώτου συγκροτηθέντος στρατιωτικοῦ σώματος, ἀποτελεσθέντος ἐκ τοῦ ἱεροῦ λόχου, 200 ἱππέων καί τινων πυροβόλων, ἐβάδισεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ ἀρχομένου τοῦ Μαΐου εἰς Φωξάνην καὶ Ἰάσιον, μετ' ἀσημάντους δέ τινας συγκρούσεις πρὸς τοὺς Τούρκους ἀπεσύρθη εἰς τὰ παρὰ τὸν Προῦθον χωρία Στίγκα καὶ Σκουλένιον, καὶ τέλος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν συγκεντρωθέντων ἐκεῖ πολεμιστῶν, παρῃτήθη πάσης ἀρχῆς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν (15 Ἰουνίου). Ἀπέθανε τῷ 1857.

—34) ***Καντακουζηνὸς Ἀλέξανδρος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Κατῆλθεν ἐκ Τεργέστης εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ἀποβιβασθεὶς μετ' ἐκείνου εἰς Ὕδραν τὴν 7 Ἰουνίου 1821. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν ἐν Μονεμβασίᾳ κλεισθέντων Τούρκων καὶ διεξήγαγε τὰς διαπραγματεύσεις τῆς παραδόσεως αὐτῶν (23 Ἰουλίου). Διορισθεὶς γενικὸς διοικητὴς Κρήτης, τῇ αἰτήσει τῶν Κρητῶν καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ὑψηλάντου, δὲν ἐδέχθη τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ θέσιν, προτιμήσας νὰ παραμείνῃ ἐν Πελοποννήσῳ, ἔδωκεν ὅμως εἰς τοὺς Κρῆτας ὅπλα τινὰ καὶ πυρομαχικὰ ἐκ τῶν ἐν Μονεμβασίᾳ ληφθέντων. Διαφωνήσας κατόπιν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ἀντεπολιτεύθη αὐτόν, συνταχθεὶς μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιήθη εἰς διάφορα πολιτικὰ ὑπουργήματα κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1841.

—35) ***Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος***. Ἐγεννήθη ἐν Ρουμανίᾳ τῷ 1800 καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ ἀκολουθήσας τὸ πολιτικὸν στάδιον. Τῷ 1842 διωρίσθη σύμβουλος (ὑπουργὸς) τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Γκίκα, τῷ 1848 διοικητὴς Βλαχίας καὶ τέλος τῷ 1854 πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Τῷ 1866 ἔθεσεν ὑποψηφιότητα ἡγεμονίας τῆς Μολδοβλαχίας, ἀντ' αὐτοῦ ὅμως προετιμήθη ὁ Ἀλέξανδρος Κούζας. Ἀπέθανε τῷ 1875.

—36) ***Καντακουζηνὸς Γεώργιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ρουμανίᾳ τῷ 1837. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν διετέλεσε τῷ 1870 ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τῷ 1889 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ρουμανικῆς Βουλῆς, τῷ 1892 πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ἀνήκων εἰς τὸ κόμμα τῶν συντηρητικῶν, διεδέχθη τῷ 1899 τὸν ἀποθανόντα ἀρχηγόν του Καταρτζῆν καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, κυβερνήσας τὴν χώραν μέχρι τοῦ 1901, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ κατόπιν τῆς ὀγκωθείσης ἐναντίον του ἀντιπολιτεύσεως, ἕνεκα τῶν ἐφαρμοσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ αὐστηρῶν οἰκονομιῶν καὶ τῶν ἐπιβληθέντων νέων φόρων πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους. Κληθεὶς ἐκ νέου εἰς τὴν κυβέρνησιν τῷ 1905, ἔλαβεν αὐστηρὰ μέτρα πρὸς καταστολὴν τῶν ἐξεγερθέντων ἀγροτῶν, ἀπαιτούντων τὴν διανομὴν τῶν τσιφλικίων, καὶ μετ' ὀλίγον, κατόπιν τῶν ἐπελθουσῶν αἱματηρῶν συγκρούσεων τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὸν στρατόν, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν κυβερνήσεως. Ἀπέθανε τῷ 1913.

—37) ***Καντακουζηνὸς Γεώργιος***. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ρουμανίᾳ τῷ 1845. Τῷ 1888 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, τῷ δὲ 1897 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ὑπὸ τὸν Στούρτζαν κυβερνήσεως. Ἀπέθανε τῷ 1898. Ν. ΚΛΣ

— **Καντακουζηνὸς** *Ἰωάννης*. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Παρισίοις τῷ 1894. Διατελεῖ ἤδη καθηγητὴς τῆς βακτηριδιολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Βουκουρεστίου, διευθύνων ἅμα τὸ ὀρολογικὸν ἰνστιτοῦτον καὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς πειραματικῆς ἰατρικῆς. Εἶναι μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας Παρισίων, Βρυξελλῶν, Ρώμης, ὡς καὶ τῶν πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν Βουκουρεστίου καὶ Ἰασίου. Συνέγραψε πλείστας ἐνδιαφερούσας τοῦ κλάδου του ἐργασίας ὡς: «Recherches sur le mode de destruction du vibrion cholérique dans l'organisme», «Contibution à l'étude du problème de l'immunité» (Παρίσιοι 1894) κλπ. Ο. Ρ.

—**Καντακουζηνός**· βλ. καὶ *Κατακουζηνός*.

Καντὰλ (Cantal) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς κεντρικῆς Γαλλίας ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπαρχίᾳ τῆς Ὠβέρνης. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 ὑποδιοικήσεις: τοῦ *Μωριάκ*, τοῦ *Μυρὰτ* καὶ τοῦ *Σαὶν-Φλοὺρ* καὶ ἀριθμεῖ 223.400 κατοίκους. Τὸ κέντρον τοῦ νομοῦ καλύπτεται ὑπὸ τῆς ὀροσυστάδος τοῦ *Καντάλ*, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐκτρέφεται δὲ ἐν τῷ νομῷ ἐξαιρετικὴ γενεὰ προβάτων καὶ βοῶν καὶ κατασκευάζεται ἐκλεκτὴ ποιότης τυροῦ. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ ὑφαντουργικὴ βιομηχανία καὶ ἡ τῶν δαντελλῶν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ὠριγιάκ*, ἄλλαι δὲ μεγάλαι πόλεις: *Μυράτ*, *Σαὶν-Φλούρ*, *Μωριὰκ* καὶ *Ριόμ*. —Ο.

— **Καντὰλ** (Cantal) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς ὀρέων ἐν Γαλλίᾳ, καλύπτουσα τὸ κέντρον τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του εἶναι τὸ *Πλὸμ ντὺ Καντὰλ* (Plomb du Cantal)

Digitized by Google

ὕψους 1858 μέτρων. Ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τοῦ Καντὰλ ἔχει σχῆμα μεγάλου κολούρου κώνου τοῦ ὁποίου ἡ μεγάλη βάσις παρουσιάζει διάμετρον 100 περίπου χιλιομτρ., ἡ δὲ μικρὰ μόνον 10. Εἰς τὸ κέντρον τῆς μικρᾶς βάσεως ὑψοῦται ἡ κορυφὴ τοῦ Γκριοῦ (1696 μέτρ.), ἡ δὲ περίμετρος αὐτοῦ σχηματίζεται ἀπὸ τὰ κράσπεδα παλαιοῦ ἐσβεσμένου ἡφαιστείου, τὰ ὁποῖα ὑψούμενα κατὰ διαστήματα σχηματίζουσι διαφόρους κορυφάς. Τὸ μέσον ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης τῆς περιφερείας τῆς κάτω βάσεως τοῦ κολούρου κώνου τοῦ ὄγκου τοῦ Καντὰλ κυμαίνεται μεταξὺ 200 κα 400 μέτρων, φθάνουσα μέχρι 1 000 καὶ 1.200 πρὸς βόρειον καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, τὸ δὲ μέσον ὕψος τῆς ἄνω βάσεως, ὅπου ὑψοῦνται αἱ διάφοροι περὶ τὸν κρατῆρα τοῦ ἡφαιστείου κορυφαί, ὀνομαζόμεναι ὑπὸ τῶν κατοίκων διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος puys, οὐδέποτε κατέρχεται κάτω τῶν 1 500 μέτρων. Ἐκτὸς τῆς ἀναφερθείσης κορυφῆς Πλὸμπ ντὲ Καντάλ, μεταξὺ τῶν περὶ τὸν κρατῆρα κορυφῶν, σχηματίζονται ἐπίσης τὸ Μαρὺ (1.787 μ.), τὸ Σαβαρὸς (1.744 μ.), τὸ Ἐλανσὲζ (1.503 μ.), καὶ τὸ Βιολὰν (1.594 μ.). Ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Καντὰλ ὑπάρχουν μεγάλα δάση καὶ ἀπέραντοι βοσκαί, ῥέουσι δὲ ἄφθονα ὕδατα καὶ ἡ παραμονὴ ἐκεῖ εἶναι λίαν εὐχάριστος. Τὰ ὕδατα τῶν ὀρέων διὰ διαφόρων ποταμίων ῥέοντα, διαμοιράζονται εἰς τοὺς δύο μεγάλους ποταμοὺς Λείγηρα καὶ Γαρούναν. Χ. Δ.

Κανταλάξα (Kantalakcha) /*Γεωγρ.*/. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ βαθυτέρων κόλπων, τοὺς ὁποίους σχηματίζει ἡ Λευκὴ θάλασσα ἐν τῇ Β. Ρωσίᾳ. Ἔχει μῆκος 125 μιλλίων καὶ πλάτος 50. Εἰς τὰ ΒΔ. αὐτοῦ κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἀποζοῦν ἐκ τῆς ἁλιείας ὀνίσκου καὶ ἀρίγγης. Μ. Ν. Δ.

Κανταλῆς. —1) ***Παναγιώτης.*** Ἀγωνιστής. Κατήγετο ἐξ Ἠλείας. Ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Πούσι πολεμῶν ἐναντίον τῶν Λαλαίων. Διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, εἰς τὴν μάχην τῆς Γράνας καὶ εἰς τὰ Δραμαλικά. Ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραήμ, συναγωνιζόμενος μετὰ τοῦ Σισίνη, οὗ ἦτο ἀξιωματικός, ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὸ Χλουμούτζι καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς φάλαγγος. —2) ***Χρῆστος***, ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τῆς Βέργας. Γ. Δ. Κ.

Κανταλόρ, ἢ ***Κουνταλόρ***, ἢ ***Κανταλούρ***, ἢ ***Γκουνταλοὺρ*** (Caddalore, Cuddalore, Cadalur η Goudalour) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ διοικήσει Μαδράς, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος τῆς Νοτίου Ἄρκοτ. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Κορομάντελ, 27 χλμ. νοτίως τοῦ Ποντίτσερυ. Κάτοικοι 40.000. Ἐξάγει ἰνδικὸν καὶ σάκχαριν. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1683, ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς γαλλικῆς διοικήσεως Μαδρὰς ἀπὸ τοῦ 1746 μέχρι τοῦ 1782. Μετὰ μακρὸν ἀγῶνα μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἄγγλων κατελήφθη ὑπὸ τῶν δευτέρων τῷ 1785, προσαρτηθεῖσα ἐπισήμως τῷ 1801.

Καντάλσο (Cadalso), ***Ἰωσήφ.*** Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς καὶ ποιητὴς (1741—1782). Γόνος ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ ἰησουϊτῶν καὶ ἀκολούθως μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς λατινικῆς, γαλλικῆς, ἀγγλικῆς, γερμανικῆς καὶ πορτογαλικῆς γλώσσης. Ἐπιστρέψας εἰς Ἱσπανίαν κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, παρασχὼν πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἄγγλων ἀγῶνα. Ὡς ποιητὴς ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν σάτιράν του καὶ τὰ ἀνακρεόντια ποιήματά του. Κατέστησε γνωστὰς εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν λογοτεχνίαν, τὰ δὲ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν εἰς 3 τόμους, ἐπιδιωρθωμένα, τῷ 1818, ἐν Μαδρίτῃ. Ἐξ αὐτῶν μνημονευτέα: «Ὁ Σάντσος Γκάρθια», «Αἱ πένθιμοι νύκτες», «Ὁ κόμις τῆς Καστίλλης», «Οἱ σοφοὶ τῆς μόδας», «Αἱ ὧραι σχολῆς τῆς νεότητός μου» κ. ἄ. Ὁ Καντάλσο ἐφονεύθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γιβραλτάρ. Μ. Ν Δ

Κάντα-Μόστο (Cada Mosto), ***Λουΐτζι.*** Ἐνετὸς θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1432 ἐν Βενετίᾳ καὶ θανὼν περὶ τὸ 1480. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν πορτογαλικὴν ὑπηρεσίαν, προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου τῆς Πορτογαλίας. Τῷ 1455, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἀποστολῆς πορτογαλικῆς ἔπλευσε πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἀφρικανικῶν ἀκτῶν, παραλλάξας δὲ τὸ Λευκὸν καὶ τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον ἔφθασεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σενεγάλη καὶ τοῦ Ζαμβέζη, μεθ' ὃ ἐπανέπλευσεν εἰς Λισσαβῶνα. Τῷ 1456 ἐκπλεύσας πάλιν πρὸς ἐξερεύνησιν ἀνεκάλυψε τὰς νήσους τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου καὶ ἐξηρεύνησε τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτὴν πρὸς Ν τοῦ Ζαμβέζη μέχρι τοῦ Ρίο-Γκράντε. Κατέλιπε λεπτομερῆ συγγραφὴν περὶ τοῦ τρόπου τοῦ πλοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξερευνηθέντων μερῶν. Γ. Ν. Ν.

καντάμπιλε (cantabile) /*Μουσ.*/. Ἰταλικὸς μουσικὸς ὅρος, ὅστις θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδοθῇ ἑλληνιστὶ διὰ τοῦ «τραγουδιστά». Συναντᾶται ἢ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς κυρίας ἀγωγῆς, π. χ. «andante cantabile», ἢ μεμονωμένως, ἄνωθεν μελῳδικῆς τινος φράσεως, ὁπότε σημαίνει, ὅτι ἡ φράσις αὕτη ὀφείλει νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ μεγίστης ἐκφραστικότητος, ξεχωρίζουσα ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους φωνὰς καὶ δεσπόζουσα τοῦ συνόλου. Συγγενὴς ὅρος *ἐστρεσσιβο* (= ἐκφραστικῶς). Γ. Σ.

Κάνταν, καὶ ***Κάαντεν*** (Kadan, Kaaden) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν τῇ ΒΔ. Βοημίᾳ, ἀνήκουσα πρότερον εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔγκερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κομοτάου - Ἔγκερ. Κάτ. 8268 (1921). Ἔχει ἀρχαῖον ναόν, κτισθέντα τῷ 1183, ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίας ἐλαστικοῦ, δερμάτων καὶ χειροκτίων καὶ ὀρυχεῖα καολίνης. Ἐν Κάνταν ὑπεγράφη τῷ 1534 ἡ συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α΄ καὶ τοῦ δουκὸς Οὐλερίχου τῆς Βυρτεμβέργης. Θ. Κ.

Καντάνι (Cantani), ***Ἀρνάλδος.*** Ἰατρὸς ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Βοημίᾳ (1837—1893). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας καὶ διετέλεσεν ἰατρὸς τοῦ γενικοῦ νοσοκομείου τῆς πόλεως ταύτης (1860). Τῷ 1861 ἐκλήθη εἰς Παρισίους ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας καὶ τοξικολογίας καὶ τῷ 1868 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς δευτέρας ἰατρικῆς κλινικῆς ἐν Νεαπόλει. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ καὶ τοῦ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου τῆς Ρώμης, ὡς καὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν σωματείων τῆς Εὐρώπης, πρὸς δὲ καὶ διευθῦνον μέλος τῆς Ἰταλικῆς Ἰατρικῆς ἐγκυκλοπαιδείας. Συνέγραψε πλείστας πρωτοτύπους ἰατρικὰς πραγματείας, δίτομον σύγγραμμα φαρμακολογίας, ὑπῆρξε δ' ἅμα καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τοῦ ἀρχαίου βιογραφικοῦ λεξικοῦ. Ο. Ρ

Καντανολέων, ἢ ***Καντανολέος.*** Ὄνομα μιᾶς τῶν ἰσχυροτέρων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνετοκρατίας, ἕλκουσα κατά τινας τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ μεγάλου οἴκου τῶν *Σκορδιλῶν*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καντανολέοι* ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Συμμετασχόντες εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργη (1282—1299) ἐτάχθησαν μετὰ τῆς μερίδος τῆς κηρυχθείσης ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Κρήτης εἰς δημοκρατίαν ἀνεξάρτητον. Ἀλλ' ὁ οἶκος οὗτος πρωταγωνιστεῖ κυρίως κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἐπανάστασιν τοῦ 1570, καθ' ἣν γενικὸς ἀρχηγός, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «ραιτούρη» (κυβερνήτου), ἀνεκηρύχθη ὁ ἐκ Κουστογεράκου γηραιὸς ἄρχων ***Γεώργιος Καντανολέος.*** Οἱ ἐπαναστάται, κατατροπώσαντες τοὺς Ἐνετοὺς πανταχοῦ τῆς νήσου, ἐκυρίευσαν ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια πλὴν τινων, τῶν ἰσχυροτέρων, τὰ ὁποῖα ὡσαύτως προσέβαλον. Ἀλλ' ὁ Καντανολέων, ἀνὴρ μεγαλεπήβολος καὶ θερμὸς πατριώτης, δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Κρήτης, οὐδ' ἐπίστευεν ὅτι αὕτη ἦτο κατορθωτὴ καὶ βιώσιμος ἐφ' ὅσον πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ χῶραι διετέλουν ὑπὸ τὸ πέλμα τῶν Τούρκων, τῶν Ἑνετῶν κ. λ. π. Λατίνων. Πρόγραμμα αὐτοῦ ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς πρῶτον δὲ σταθμὸν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ του ἔκρινε σκόπιμον τὴν σύμπραξιν μετὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε διετέλουν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Συγχρόνως προήρχετο εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἁρματολῶν τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τέλει δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ τὴν ρωσικὴν βοήθειαν. Πρὸς τὸν ναύαρχον τοῦ ἐν Μήλῳ σταθμεύοντος τουρκικοῦ στόλου ἔπεμψε τοὺς Ν. Σπανιάκον καὶ Ν. Λουτριώτην, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ πείσωσιν αὐτὸν ὅτι συμφέρον εἶχεν ἡ Τουρκία νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς Κρῆτας, ὅπως ἐκδιώξωσι τοὺς Ἑνετοὺς ἐκ τῆς νήσου των. Πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἁρματολῶν ἔπεμψεν ὀκτὼ ἄλλους ἀπεσταλμένους του. Τὰς μετὰ τοῦ πατριάρχου συνεννοήσεις ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μακάριον, πρῴην ἡγούμενον τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, καὶ τέλος διὰ τὴν εἰς Ρωσίαν ἀποστολὴν προώριζε τὸν Κεφαλλῆνα Μεταξᾶν.

Ἀλλὰ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σχέδια τοῦ Καντανολέου καὶ τῶν συνεργατῶν του ἐματαιώθησαν διὰ τῆς ἑνετικῆς πανουργίας καὶ δολιότητος. Ὁ Γεώργιος Καντανολέος εἶχε υἱόν, τὸν ***Πέτρον***, νέον ἀνδρεῖον καὶ ὡραῖον, ὅστις συνεδέετο διὰ θερμοτάτου ἔρωτος μετὰ τῆς Σοφίας, θυγατρὸς τοῦ ἐν Χανίοις Ἑνετοῦ ἄρχοντος Φραγκίσκου Μολίνου. Τοῦ θερμοῦ τούτου αἰσθήματος ἐπωφελήθησαν οἱ Ἑνετοί, ἵνα ἐπιτύχωσιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωνον διὰ τῶν ὅπλων των. Ὁ Μολῖνος ἔπεμψε κατ' Ὀκτώβριον 1570 ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Γεώργιον Καντανολέον, δηλῶν αὐτῷ ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ συνάμα διαβεβαιῶν αὐτόν, ὅτι ἦτο διατεθειμένος νὰ συμμετάσχῃ μετὰ πολλῶν ἄλλων εὐγενῶν Ἑνετῶν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης ἀγῶνα. Ὁ Καντονολέος καὶ οἱ συνεργάται του, πιστεύσαντες ὅτι ἐπρόκειτο τότε νὰ ἐπαναληφθῇ ὅ,τι καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1363, καθ' ἣν ἅπαντες οἱ ἐν Κρήτῃ Ἑνετοὶ συνετάχθησαν μετὰ τῶν Κρητῶν καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἁγ. Τίτου, ἐδέχθησαν ὡς εἰλικρινεῖς τὰς προτάσεις τοῦ Μολίνου. Τὴν 13 Ὀκτωβρίου ἐτελέσθησαν ἐν Ἀλικιανῷ οἱ ἀρραβῶνες τοῦ Πέτρου μετὰ τῆς Σοφίας, μεθ' ὃ ὡρίσθη καὶ ὁ γάμος αὐτῶν διὰ τὴν 14 Νοεμβρίου 1570. Πρὸς ἀπομάκρυνσιν πάσης ὑπονοίας ὁ Μολῖνος ἐπρότεινε νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλικιανόν, συνοδευόμενος ὑπὸ 4 μόνον συγγενῶν του, ἐνῷ ὁ Καντανολέος θὰ συνωδεύετο ὑπὸ 500 ἐνόπλων. Καθ' ὃν χρόνον διεξήγοντο αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, ἐξηκολούθουν αἱ κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐχθροπραξίαι καὶ οἱ ἐπαναστάται ἐξεπόρθουν τὸ φρούριον τῆς Ρεθύμνης, ὥστε εἰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν δὲν ἀπέμενον πλέον εἰμὴ δύο κυρίως φρούρια: τὸ τῶν Χανίων καὶ τὸ τοῦ Χάνδακος (Ἡρακλείου).

Τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τοῦ γάμου κατῆλθεν εἰς Ἀλικιανὸν ὁ ἀρχηγὸς Γεώργιος Καντανολέος μετὰ τῆς οἰκογενείας του, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀγόντων καὶ τὰς συζύγους αὐτῶν, καὶ πλείστων ἐνόπλων. Συγχρόνως κατέφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Μολῖνος μετὰ τῆς μελλονύμφου θυγατρός του Σοφίας καὶ ὀλίγων φίλων του. Φορτία ὁλόκληρα δώρων, τροφίμων καὶ ἐκλεκτοῦ οἴνου συνώδευον τὴν μικρὰν γαμήλιον πομπὴν καὶ ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν πάσῃ ἐπισημότητι. Ἐπηκολούθησε πλούσιον γεῦμα, καθ' ὃ πάντες ἔπιον ἀφθόνως ἐκ τοῦ κομισθέντος ἐκλεκτοῦ οἴνου, ἐχόρευσαν καὶ μετ' οὐ πολὺ παρεδόθησαν εἰς βαθύτατον ὕπνον. Ὅταν ὁ δόλιος Μολῖνος ἀντελήφθη ὅτι ἤρχισε νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἀνυπόπτων δαιτημόνων τὸ ἐν τῷ οἴνῳ ἐγχυθὲν ὑπ' αὐτοῦ ναρκωτικόν, ἔδωκε διὰ πυραύλου τὸ σύνθημα πρὸς τοὺς ἐν Χανίοις ἀναμένοντας Ἑνετούς, οἵτινες ἔπεμψαν ἐν σπουδῇ τὴν προητοιμασμένην δύναμιν.

Φθάσαντες οἱ Ἑνετοὶ εἰς Ἀλικιανόν, κατέλαβον τοὺς κήπους καὶ ἤρξαντο δεσμεύοντες τοὺς μακαρίως κοιμωμένους τῇδε κἀκεῖσε ἐπαναστάτας, ἐνῷ ἐν τῷ μεγάρῳ, ἔνθα ἦσαν συνηγμένοι οἱ ἄρχοντες, ὁ θόρυβος τῶν μουσικῶν ὀργάνων δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀντιληφθῶσι τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων. Ὁ Γεώργιος Καντανολέος, ἐννοήσας ἐν τέλει τὴν ἐπιβουλήν, συνέλεξεν ἀριθμόν τινα ἐνόπλων καὶ ἐπὶ ὥραν ἀντέστη κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις ὑπῆρξε ματαία, διότι τὰ πυροβόλα διέρρηξαν τὴν θύραν τοῦ μεγάρου καὶ εἰσώρμησαν ἐντὸς αὐτοῦ οἱ Ἑνετοὶ στρατιῶται. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐτέθη πῦρ εἰς τὴν συνηγμένην πυρίτιδα καὶ μέγας ἀριθμὸς ἐφονεύθη καὶ ἐτραυματίσθη ἑκατέρωθεν. Μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἦτο καὶ ἡ Σοφία, μεταξὺ δὲ τῶν τραυματιῶν ὁ Γεώργιος Καντανολέος καὶ οἱ υἱοί του, οἵτινες καὶ ἠχμαλωτίσθησαν μετὰ 200 ἐκ τῶν συντρόφων των, οἵτινες ἀπηγχονίσθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐν Ἀλικιανῷ ἀπαγχονισθέντων πολυάριθμοι ἄλλοι ἐπαναστάται, συλληφθέντες τῇδε κἀκεῖσε, εὗρον οἰκτρὸν θάνατον, εἰς δὲ τὸ χωρίον Κουστογέρακον, τὴν γενέτειραν τοῦ Καντανολέου, ἀπηγχονίσθησαν ἅπαντες οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ μηδὲ τῶν νηπίων ἐξαιρουμένων.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀλικιανοῦ σῴζονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια τοῦ αἱμοσταγοῦς ἐκείνου πύργου, τὸν ὁποῖον οἱ Κρῆτες ὀνομάζουν μέχρι σήμερον «ἀρχοντικὸν» (βλ. λ. *Ἀλικιανοῦ*). Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κάντανος / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, τοποθετουμένη ἄνω τοῦ σημερινοῦ χωρίου Βληθιᾶς (βλ. λ. *Κάνδανος*). —Π.

Κανταουρία /*Γεωγρ.*/. Ἄλλο ὄνομα τῆς *Καντερβουρίας* (βλ. λ.).

Καντάπα (Cuddapah ἢ Kadapah) /*Γεωγρ.*/. —1) Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ τοῦ Μαδράς. Ἐμβ. 22.649 τ. χλμ. Κατ. 1.280 250. Ποτίζεται κυρίως ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πένναρ καὶ πλείστων παραποτάμων αὐτοῦ. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὄρυζα, διάφορα δημητριακά, ἐλαιόσπορος, βάμβαξ καὶ ἰνδικόν. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. Ἔχει ἀτμήλατα ἐργοστάσια πιέσεως τοῦ βάμβακος καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ ἰνδικοῦ. Ἡ ἐπαρχία ἐξυπηρετεῖται συγκοινωνιακῶς ὑπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τοῦ Μαδρὰς καὶ τῆς Νοτιο-Ἰνδικῆς, ἡ δὲ σπουδαιοτέρα ἀρχαιότης της εἶναι τὸ ἀρχαῖον φρούριον Γκουρραμκόνδα, τὸ ὁποῖον θρυλλεῖται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν σουλτάνων τῆς Γολκόνδης. —2) Πρωτεύουσα τῆς ἄνω ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαδρὰς—Βομβάης. Κάτ. 19.517. Δ. Σ. Δ.

Καντάρα /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ (βλ. λ. *Ἐλ-Κάνταρα*, *ἀριθ.* 3). Κ. Μ. Κ.

—**Καντάρα** /*Γεωγρ.*/. Μονὴ κατὰ τὴν ΒΑ ἄκραν τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κερυνείας, ἐκτισμένη εἰς ὕψος 725 μ. Πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ὁμώνυμον βενετικὸν φρούριον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος οὐ μακρὰν τοῦ Κιλικίου πελάγους, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ «τὰ ἑκατὸ σπίτια». Κ. Μ. Κ.

Digitized by Google

Κανταράκης, ***Μᾶρκος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κρήτης συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 ὡς καὶ εἰς τὴν τοῦ 1878, καθ' ἣν ἐξελέγη καὶ πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας του ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ συνελεύσει τῶν Κρητῶν.

— **Κανταράκης**, ***Μιχαήλ***. Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τῆς Κρήτης. Ἔλαβεν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τῷ 1866—1869 καὶ διακριθεὶς κατ' αὐτήν, ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Γεώργιον Κορκίδην.

—**Κανταράκης**, ***Χατζῆ-Ἰωάννης***. Υἱὸς τοῦ *Μάρκου*, συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τῷ 1878, καθ' ἣν διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Χοιρόσπηλου (πλησίον τῶν Χανίων), καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1889 καὶ 1896—1897. Ν. ΚΛΣ

κανταρέλλα (ἡ), καὶ ***κανθαρέλλα*** (ἡ) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων (βλ. *κανθάριον*). Κ. ΠΑΠ.

Κανταρίνι (Cantarini), ***Ἰσαὰκ-Χαΐμ***. Ἰουδαῖος λόγιος, θρησκευτικὸς συγγραφεὺς καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Παδούῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1644 καὶ θανὼν τῷ 1723. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Βερνάρδου ντὲ Λαυρέντιους καὶ τοῦ ταλμουδιστοῦ Μαρίνι. Συνέγραψε: «Φόβος τοῦ Ἰσαάκ», χρονικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ὄχλου κατὰ τῶν Ἰουδαίων τῆς Παδούης τῷ 1684, περιέχον σπουδαῖα κρατικὰ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὸν ἑβραϊσμὸν τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸν τῆς Βενετίας (Ἀμστελλόδαμον 1685), «Τὸ τέλος τῶν ἐποχῶν» (Ἀμστελλόδ. 1710), «Τὸ στόμα τῶν βιβλίων». Συνέθεσεν ἐμμέτρως πλείστους ὅσους ψαλμοὺς παραμένοντας ἀνεκδότους. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων συνέγραψε λατινιστὶ «Vindex Sanguinis», εἰς ἀπάντησιν τοῦ περὶ θρησκευτικοῦ ἐγκλήματος λιβέλλου τοῦ Jacob Geise (Amsterd. 1681) καὶ πολλὰ ἄλλα. Γ. ΕΛ.

— **Κανταρίνι** (Cantarini), ***Σίμων ντὰ Πεζάρο*** ἢ ***Πεζαρέζε***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1612—1648). Ἀνῆκεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν τῆς Βολωνίας, ἐμαθήτευσε δὲ παρὰ τῷ Παντόλφι καὶ ἐμιμήθη μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Γκουΐντι. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται τρεῖς ἀπεικονίσεις τῆς «Ἁγίας οἰκογενείας», ἀποκείμ ναι εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου, «Ἡ Μαγδαληνή» ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ἐν Πεζάρο, «Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος» ἐν Ρίμινι, «Ἡ μεταμόρφωσις» (μουσεῖον Μιλάνου) κλπ. Ὡς χαράκτης ὁ Κανταρίνι ἐξετέλεσε περιζήτητά τινα ἔργα, ὡς: «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης», «Ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἄδωνις» κλπ. Ι. Μ. Π.

καντάρι(ον) (τό)· ἀραβ. *καντάρ*, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι τὸ *κεντηνάριον* (centenarium). μονὰς βάρους ἕλκουσα 44 ὀκάδας, στατήρ. Ζυγὸς λειτουργῶν διὰ βάρους (βαριδίου) ἐπὶ μακρᾶς ἠριθμημένης σιδηρᾶς ῥάβδου.

καντατζῆς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς κανταριῶν.

Κανταρτζῆς, ***Δημήτριος***· βλ. *Καταρτζῆς* Δημήτριος.

— **Κανταρτζῆς**, ἢ ***Κανταρτζόγλου***, ***Θεόδωρος***. Κάσιος Ἀγωνιστὴς καὶ καραβοκύριος. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, συνήγαγε πολλοὺς Κασίους καὶ μετ' αὐτῶν ἀπῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν πατρίδα του. Διὰ τοῦ πλοίου του κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1821 προέβη εἰς διαφόρους ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας, προσέβαλε δὲ καὶ τὴν Ἀμμόχωστον τῆς Κύπρου. Οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσουν, ὁ δὲ Κανταρτζῆς κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἀποσπάσας τὰ κανόνια τοῦ φρουρίου της, τὰ κατηύθυνε πρὸς ὀχύρωσιν τοῦ ἐπίσης καταληφθέντος Καστελλορίζου καὶ τῆς Κάσου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔσπευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἐκεῖ δέ, ἐκραγέντος ἑνὸς μικροῦ κανονίου τοῦ πλοίου του, ὁ Κανταρτζῆς εὗρε τὸν θάνατον. Γ. Δ. Κ.

— **Κανταρτζῆς**, ***Ἰωάννης***. Χιοσμυρναῖος ἔμπορος, ἀκμάσας κατα τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπέδειξε προδοτικὴν διαγωγήν, καταουκοφαντῶν τοὺς πλουσίους Ἕλληνας τῆς Σμύρνης καὶ ἐπιδιώκων τὴν διὰ τῆς θανατώσεώς των δήμευσιν τῶν μεγάλων αὐτῶν περιουσιῶν. Ἐγένετο παραίτιος τῆς συλλήψεως καὶ τοῦ μαρτυρίου πολλῶν ὁμογενῶν, τοὺς ὁποίους πάλιν, διὰ δωροδοκιῶν, κατώρθωνε ν' ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸν διοικητὴν Χασὰν πασᾶν ὁ Θεόδωρος Κεσίσογλους. Ἐφονεύθη ὑπὸ γενιτσάρου τῷ 1822. Γ. Δ. Κ.

Κάντας, ***Φώτιος***. Κληρικός, γεννηθεὶς εἰς Μελίκια τῆς Κερκύρας τῷ 1803 ἐκ πατρὸς ἱερέως. Τῇ προστασίᾳ τοῦ βαρώνου Ἐμμανουὴλ Θεοτόκη κατέστη ὑπότροφος τῆς ἰονικῆς κυβερνήσεως. Ρασοφορέσας ὁ Κάντας κατετάγη τὸ πρῶτον τῷ 1822 ἐν τῷ Λυκείῳ καὶ μετὰ διετίαν προεβιβάσθη εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν τοῦ Γύλφορδ, ἔνθα τὴν θεολογίαν ἐδιδάσκετο ὑπὸ τοῦ Φαρμακίδου καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τούτου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Τυπάλδου. Ἱδρυθέντος (1829) τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βάμβα, κατετάγη ἐν αὐτῷ καὶ ὁ Κάντας καὶ συνεσπούδαζε μετὰ τῶν Μαζαράκη, Σκούρτα, Ἀλιβράντου καὶ ἄλλων. Τῷ 1832 ἀνηγορεύθη θεολογοδιδάκτωρ καὶ ἱερωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Παξῶν Χρυσάνθου μετήρχετο τὸ τοῦ ἱεροκήρυκος λειτούργημα. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς νήσου καὶ τοῦ Τυπάλδου, διωρίσθησαν καθηγηταὶ τῆς θεολογίας ὁ Κάντας, ὁ Ἀθανάσιος Πολίτης καὶ ὁ Δ. Ρόζος πρὸς διδασκαλίαν τῆς δογματικῆς, ἠθικῆς, ποιμαντικῆς, ἑρμηνευτικῆς, κανονικοῦ δικαίου, ἱερᾶς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ βιβλικῆς ἀρχαιολογίας μετὰ τῆς ἱερᾶς γεωγραφίας. Ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἀπέμεινε μόνον ὁ Κάντας, εἰς ὃν ἐπεφόρτισαν ἅπασαν τὴν θεολογικὴν σχολὴν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου. Καταργηθέντων καὶ τῶν δύο μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὁ Κάντας διῆγε μονήρη βίον, ἀποζῶν ἐκ τῆς συντάξεώς του (129 δραχ.). Περὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς ἱεροκήρυκος γράφει ἐγκωμιαστικώτατα ὁ μητροπολίτης Ἀθανάσιος ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ πρὸς τὸν ἔπαρχον Κερκύρας (8 Φεβρουαρίου 1858), ἐπαινῶν τὴν παιδείαν, τὴν ἀνυπόκριτον ἀρετήν, τὴν σεμνότητα καὶ χρηστότητα τῶν ἠθῶν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Θεαγένης Λιβαδᾶς ἔγραφεν ἐκ Βιέννης ἐν τῇ «μελέτῃ αὐτοῦ περὶ κλήρου» περὶ τῆς διδασκαλικῆς δράσεως τοῦ Κάντα καὶ τοῦ κηρύγματος τούτου. Ὁ Κάντας ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος. Ἀποθανὼν τῇ 5ῃ Μαρτίου 1881 ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου του Ὑπεραγίας Θεοτόκου Λαμποβίτισσας. Ἦτο κάτοχος τῆς ἰταλικῆς, γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς. Ἔργα δὲ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα Κερκύρας ὁ «Φοίνιξ». Ἡ ἱερὰ αὐτοῦ ἱστορία πρὸς χρῆσιν τῶν φοιτητῶν του καὶ ἄλλα τινὰ θεολογικά, ὡς καὶ πολλοὶ λόγοι, μένουσιν ἀνέκδοτοι παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του. Π. Θ. Σ.

καντάτα (ἡ) (ἰταλ. cantata) /*Μουσ.*/. Ὅρος μουσικός, σημαίνων ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τεμάχιον φωνητικῆς μουσικῆς. Ἡ λέξις ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ παριστᾷ ἔργον μονῳδικὸν συνοδείᾳ πολυφωνικοῦ ὀργάνου, συνήθως τοῦ λαούτου. Τὰ πρωτότυπα τοῦ εἴδους ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν *λάουντα* (lauda), εἰς τὴν *καντσόνε* (canzone) καὶ ἰδίως εἰς τὰ *μαδριγάλια* διὰ μίαν φωνὴν συνοδείᾳ ἐναρίθμου βασίμου, ἅτινα διὰ πρώτην φορὰν ἐξέδωκε ὁ Τζιούλιο Κατσίνι τῷ 1601. Τῷ 1636 εὑρίσκομεν τὸ πρῶτον ἐπισήμως τὸν ὅρον *καντάτα* εἰς βιβλίον μελῳδιῶν τοῦ Φρ. Μανέλλι (Musiche varie à 1, 2 e 3, voci, cioè cantate, arie e t.c.). Ἐν ἔτος ἀργότερον παρὰ τῷ Μπενεντέττο Φερράρι (Musiche varie a voce sola). Αἱ καντάται ἐνωρὶς διῃρέθησαν εἰς *ἐκκλησιαστικὰς* (cantate di chiesa) καὶ εἰς *κοσμικὰς* (cantate di camera). Ὅλοι οἱ Ἰταλοὶ μουσουργοὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐκτὸς τοῦ Καβάλλι, ἠσχολήθησαν μὲ τὸ νέον τοῦτο εἶδος. Μεταξὺ αὐτῶν διεκρίθησαν κυρίως ὁ Λουΐτζι Ρόσσι καὶ ὁ Καρίσσιμι. Τοῦ τελευταίου μάλιστα αἱ καντάται, λόγῳ τῆς ἐκφραστικότητος, ἐθεωρήθησαν ὡς τὰ τελειότερα πρότυπα.

Αἱ καντάται τῆς περιόδου ἐκείνης ἀπετελοῦντο συνήθως ἀπὸ σειρὰν μονοφώνων, διφώνων ἢ τριφώνων μελῳδιῶν, διακοπτομένων ὑπὸ ρετσιτατίβων. Ἡ σειρὰ δὲν ἦτο αὐστηρῶς κεκανονισμένη Εὑρίσκομεν καντάτας μὲ μίαν ἄρια καὶ δύο ρετσιτατίβα, δύο ἄριας καὶ τρία ρετσιτατίβα κλπ. Ἡ συνοδεία ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς ἢ δύο ὀργάνων καὶ τοῦ ἐναρίθμου βασίμου. Τὸ ὕφος τῆς κοσμικῆς καντάτας, περιεχούσης ἐν ἑαυτῇ πλεῖστα δραματικὰ στοιχεῖα, μετεδόθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ τοῦ μελοδράματος, τὸ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰς τὸ τοῦ ὀρατορίου. Ἐκ τῆς πρώτης ἐγεννήθη ἡ λυρικὴ σκηνή, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας ἡ θρησκευτική. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ καντάτα ἀναπτύσσεται ἔτι περισσότερον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ Τέλεμαν, ὁ Μάττεζον καὶ ὁ Καΐζερ γράφουσιν ἔργα τοῦ εἴδους τούτου, αὐξάνοντες τὴν σημασίαν τοῦ χοροῦ καὶ πληθύνοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν μουσικῶν τῆς ὀρχήστρας. Τέλος τὰ τελειότερα πρότυπα τῆς περιόδου ἐκείνης ἀποτελοῦσιν αἱ καντάται τοῦ Ἰω. Σεβ. Μπάχ, αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐκκλησιαστικὰ κοντσέρτα», ἐν τοῖς ὁποίοις ἐπίσης πρωτοστατεῖ ἡ ὀρχήστρα καὶ ἡ χορῳδία.

Παρὰ τοῖς συγχρόνοις ἐπικρατεῖ κυρίως ἡ κοσμικὴ καντάτα, ἡ περιλαμβάνουσα λυρικὰς ἢ ἐπικὰς σκηνὰς καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ σειρὰν μονοφώνων ἢ πολυφώνων τεμαχίων, χορῳδιῶν καὶ μεγάλης ὀρχήστρας. Πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι γραφῆ εἰδικῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς στέψεως ἡγεμόνων, δι' ἐθνικὰς ἑορτὰς κ. λ. π. Καντάταν τέλος ὀφείλουσι νὰ γράψωσιν οἱ διαγωνιζόμενοι διὰ τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης μαθηταὶ τῆς συνθέσεως τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων. Ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων μουσουργῶν μὲ τὸν τύπον τῆς καντάτας ἠσχολήθησαν οἱ: Στραντέλλα, Σκαρλάττι, Γκασπαρίνι, Λέο, Μαρτσέλλο, Λόττι, Γιομέλλι, Περγκολέζε, Παϊζιέλλο, Πόρπορα, Πάερ, Καμπρά, Ραμώ, Κολάς, Γκουνώ, Σαὶν-Σάνς, Φράνκ, Χαῖνδελ, Πάρσελ (Purcell) κ. λ. π. Γ. Σ.

καντάτωρ (ὁ), καὶ ***παρακλήτωρ*** /*Βυζαντ.*/. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ὁ ῥήτωρ τοῦ τάγματος, «ὁ τὸν στρατὸν διὰ λόγων παροτρύνων καὶ συμβουλεύων καὶ καταπᾴδων καὶ παρακαλῶν πρὸς τοὺς ἀγῶνας». Κυρίως οἱ καντάτορες προσηγόρευον τοὺς ἄνδρας τῶν ταγμάτων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συμπλοκῆς, προτρέποντες αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσιν ἐκθύμως τὸ καθῆκόν των. Ν. ΚΛΣ

Κάνταυροι (οἱ), ἢ ***Κανταβροὶ*** (Cantabri) /*Ἀρχ.*/. Ἀρχαῖον ἔθνος τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, οἰκοῦν τὴν Κανταβρίαν χώραν, ὅπου αἱ σημεριναὶ ἐπαρχίαι Μοντάνα καὶ Μποῦργκος. Κατὰ τὸν Πλίνιον εἶχον 9 πόλεις, 8 δὲ ἐξ αὐτῶν τὰ ὀνόματα μνημονεύει ὁ Πτολεμαῖος. Οἱ Κάνταυροι ἀναφέρονται ὡς οἱ ῥωμαλεώτεροι, ἀνδρειότεροι καὶ ἀγριώτεροι τῶν λοιπῶν Ἰβηρικῶν λαῶν, ὑπετάγησαν δὲ μόλις τῷ 25—19 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Οἱ σημερινοὶ Βάσκοι ἀνάγουσι τὴν καταγωγήν των εἰς τοὺς ἀρχαίους Κανταύρους. —Α.

Κανταχὰρ (Kandahar) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ Α. Ἀφγανιστάν, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κεῖται μεταξὺ τῆς 31°37' Β. πλάτους καὶ 65°43' Α. μήκους, ἐπὶ ὑψηλοῦ ὀροπεδίου, 1700 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀργκασὰν καὶ Τερνάκ, ἀπέχει περὶ τὰ 400 χλμ. ἀπὸ τῆς Καβούλης, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ τείχους μετὰ πύργων καὶ τάφρου. Κάτοικοι 32.000.

Αἱ περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Κανταχὰρ πληροφορίαι δὲν εἶναι ἐξηκριβωμέναι. Τινὲς ἀνάγουσι τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ταυτίζοντες τὴν πόλιν ταύτην πρὸς τὴν ὑπ' ἐκείνου κτισθεῖσαν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Ἀραχωσίας. Ἡ Κανταχὰρ καταστραφεῖσα πολλάκις ἐπανεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ναδὶρ Σὰχ τῷ 1731, οὐχὶ μακρὰν τοῦ παλαιοῦ τείχους. Ἄξια λόγου κτίρια τῆς πόλεως εἶναι τὸ παλαιὸν βασιλικὸν ἀνάκτορον, πλεῖστα καραβανσεράγια, ὁ τάφος τοῦ Ἀχμὲτ Σάχ, στεγαζόμενος ὑπὸ κεχρυσωμένου θόλου, κ. ἄ. Ἡ Κανταχὰρ εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ Ἀφγανιστάν, διεξάγουσα κυρίως ζωηρὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Ρωσίας, Περσίας, Τουρκεστὰν καὶ Ἰνδιῶν. Ἔχει θέσιν στρατηγικὴν δεσπόζουσαν τῶν πρὸς τὴν Περσίαν καὶ τὰς Ἰνδίας ὁδῶν, διὸ καὶ κατελήφθη καὶ κατεστράφη πλειστάκις ὑπὸ διαμαχομένων ἀντιζήλων λαῶν, ὡς τῶν Τουρκομάνων, Περσῶν καὶ Μογγόλων. Τῷ 1839 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ διετηρήθη ὑπ' αὐτῶν μέχρι τοῦ 1842, ὁπότε κατεστράφησαν καὶ τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς. Διὰ δευτέραν φορὰν κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἰδίων τῷ 1878. Μ. Ν. Δ.

Κάντε (Kade), ***Ὄττο***. Γερμανὸς μουσουργός, μαθητὴς τοῦ Ἰ. Ὄττο καὶ τοῦ Ἰ. Σναΐδερ (1819—1900). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν παλαιὰν θρησκευτικὴν μουσικήν, πρὸς ὃν σκοπὸν καὶ ἵδρυσεν ἐν Δρέσδῃ, τῷ 1848, τὴν ἑταιρείαν τῆς Ἁγίας Καικιλίας. Αι ἐκκλησιαστικαί του συνθέσεις, βασιζόμεναι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γρηγοριανῶν ᾀσμάτων, εἶναι πολυάριθμοι. Ὁ Κάντε διεκρίθη ἐπίσης διὰ τὴν μουσικήν του ἀρθρογραφίαν, αἱ δὲ μονογραφίαι του περὶ τοῦ Le Maistre καὶ τοῦ Ἰσαὰκ εἶναι ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ Ἄμπρος εἰς τὴν περίφημον ἱστορίαν τῆς μουσικῆς τοῦ τελευταίου. Ὁ Κάντε εἶχεν ὀνομασθῆ τῷ 1884 ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας. Γ. Σ.

Καντὲ (Candé) /*Γεωγρ.*/. Καντόνιον τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ Μαὶν-ἐ-Λουάρ. Κάτ. 15.690. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα τοῦ καντονίου κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἔρντρ καὶ Μαντύ, σῴζεται δ' ἐν αὐτῇ οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν κατῴκησεν ὁ Ραμπελαί. Κάτ. 2.166. Ἡ λέξις *καντὲ* (=συμβολή) εἶναι κελτικῆς καταγωγῆς καὶ φέρεται ὑπὸ πολλῶν χωρίων τῆς Γαλλίας, κειμένων εἰς συμβολὰς ποτομῶν.

Καντὲ (K. D.). Ρωσικὸν πολιτικὸν κόμμα τῶν συνταγματικῶν-δημοκρατικῶν, λαβὸν τὸ ὄνομα ἐκ τῶν δύο ἀρχικῶν στοιχείων *K* καὶ *D* (=Κονστιτυσιονὲλ-Ντεμοκράτ). Ἐσχηματίσθη τῷ 1905 κατὰ τὴν σύγκλησιν τῆς πρώτης Δούμας (4 Μαΐου 1906). Εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β', ἡ Δούμα ἐπρότεινε τὴν γενικὴν ψηφοφορίαν, βουλευτικὸν καθεστὼς παρόμοιον πρὸς τὸ ἀγγλικὸν καὶ γαλλικόν, κατάργησιν τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου εἰς τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, διανομὴν τῶν κτημάτων τοῦ κράτους, τοῦ κλήρου καὶ τῶν κοινοτήτων, κατάργησιν τοῦ συμβουλίου τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἄμεσον ἀμνηστείαν εἰς τοὺς πολιτικοὺς καταδίκους. Αἱ προτάσεις αὗται ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἡ δὲ Δούμα ἦρεν ἀπὸ αὐτῆς τὴν ἐμπιστοσύνην της. Τότε οἱ Καντὲ συνελθόντες εἰς Βιμπὸργκ ἐδημοσίευσαν προκήρυξιν, δι' ἧς διεμαρτύροντο διὰ τὴν παράβασιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Συντάγματος, καὶ προσεκάλεσαν τὸν λαὸν νὰ παύσῃ καταβάλλων φόρους καὶ νὰ προσέρχεται εἰς τὸν στρατόν. Ἡ κυβέρνησις ἀπηρ-

Digitized by Google

τησε διὰ τῆς συστάσεως στρατοδικείων πρὸς καταδίωξιν τῶν Καντὲ καὶ διέλυσε τὴν Δούμαν, τὴν ἀποκληθεῖσαν «Ἐθνικὴν ὀργήν». Οἱ Καντὲ ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Μιλιούκωφ ἄλλοτε καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Σικάγου, προεκήρυξαν, ὅτι θὰ ἐξήγειρον τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, ἐὰν δὲν ἐτηρεῖτο εὐλαβῶς τὸ πολίτευμα. Ἔκτοτε τὸ κόμμα τῶν Καντὲ ὑπῆρξε τὸ ἄκρως ἀντιδραστικὸν κατὰ τῆς μοναρχίας, καὶ ὅτε, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1916), διεδόθη, ὅτι ἡ κυβέρνησις Στοῦρμερ διεπραγματεύετο μετὰ τῶν Γερμανῶν χωριστὴν συνθήκην εἰρήνης, τὸ κόμμα τοῦτο κατήγγειλε τὴν πρᾶξιν, ἡ δὲ αἰτηθεῖσα καταδίωξις κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως προεκάλεσε τὰς ἐξεγέρσεις, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ τσάρου Νικολάου Β'. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Λένιν, τὸ κόμμα τῶν Καντὲ διελύθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον. Θ. Β.

Καντὲ ντὲ Βὼ (Cadet de Vaux), ***Ἀντώνιος-Φραγκῖσκος.*** Γάλλος χημικὸς καὶ γεωπόνος (1743—1828). Ἐμελέτησε τὸν τρόπον τοῦ ἐγκλιματισμοῦ τοῦ καφὲ καὶ τοῦ καπνοῦ ἐν Γαλλίᾳ, ἐφεῦρε τὴν δι' ἀτμοῦ πλύσιν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τὸ γαλακτόμετρον. Ἀπὸ τοῦ 1791—1792 διετέλεσε νομάρχης ἐν Σὲν-ἐ-Οὐάζ, ἀκολούθως ὑγειονομικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν Παρισίων, διηύθυνε τὴν «Ἐφημερίδα τῆς ἀγροτικῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας» καὶ συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων διαφόρους πραγματείας «Περὶ τῆς ζελατίνης τῶν ὀστέων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς», περὶ τῆς καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν γεωμήλων, οἰκονομικὰς καὶ χημικὰς μελέτας περὶ «Ἐξαγωγῆς τῆς σακχάρεως ἐκ τῶν τεύτλων» καὶ πλεῖστα ἔργα ἀφορῶντα ζητήματα τῆς ὑγιεινῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας. Μ. Ν. Δ.

— Καντὲ ντὲ Γκασσικοὺρ (Cadet de Gassicourt), ***Λουδοβῖκος-Κλαύδιος.*** Γάλλος χημικὸς καὶ φαρμακοποιὸς (1831—1900). Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ 1866, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐργασίας Macquer, Darcet καὶ Lavoisier. Μ. Ν. Δ.

Καντὲ ὑγρὸν /*Ὀργ.Χημ.*/. Καλεῖται οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ Cadet τῷ 1760 παρασκευασθὲν δι' ἀποστάξεως ἀρσενικώδους ὀξέος καὶ ὀξικοῦ καλίου ἐλαιῶδες ὑγρόν. Λίαν δύσοσμον καὶ δηλητηριῶδες ὑγρὸν καπνίζον καὶ αὐταναφλεγόμενον ἐν τῷ ἀέρι. Ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ κακωδυλ-ξειδίου καὶ κακωδυλίου. Ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ Cadet ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς μελέτης τῶν ὀργανικῶν παραγώγων τοῦ ἀρσενικοῦ, τῶν καλουμένων κακωδυλικῶν ἑνώσεων. Σ. Γ.

Καντέϊγ (Candeille), ***Ἀμελία-Ἰουλία.*** Ἀοιδὸς καὶ μουσικός, κόρη τοῦ Πέτρου-Ἰωσὴφ Καντέϊγ, οὗτινος ὑπῆρξε καὶ μαθήτρια (1767—1834). Ἀφοῦ ἔπαιξεν ἐπιτυχῶς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸ μελόδραμα τῶν Παρισίων καὶ ὕστερον εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον, ἀπεσύρθη τέλος τῆς σκηνῆς, ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σύνθεσιν. Τῷ 1791 ἔγραψε τὸ κείμενον καὶ τὴν μουσικὴν τῆς λυρικῆς κωμῳδίας: «La belle fermière» καὶ τῷ 1807 τὸ κωμικὸν μελόδραμα: «Ida» ἢ «L'Orpheline de Berlin», ὅπερ ἀπέτυχε παταγωδῶς. Ἔκτοτε ἡ Ἰουλία Καντέϊγ ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων της γνωστὰ εἶναι μία σονάτα διὰ δύο πιάνα, 4 σονάται διὰ πιάνο, 3 τρίο, μελῳδίαι κλπ. Γ. Σ.

—Καντέϊγ (Candeille), ***Πέτρος-Ἰωσήφ.*** Γάλλος μουσουργὸς ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὸ θέατρον (1744—1827). Τὰ εὐάριθμά του μπαλέτα καὶ μελοδράματα εἶχον μικρὰν ἐπιτυχίαν, μέχρις οὗ μεταχειρισθεὶς τὸ λιμπρέττο τοῦ ὑπὸ τοῦ Ραμὼ συντεθέντος ἤδη ἀριστουργήματος «Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης», ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ νέον λυρικὸν ἔργον, ἐν ᾧ διετήρησεν αὐτούσια καὶ ἀρκετὰ τεμάχια τῆς μουσικῆς τοῦ ἐνδόξου Γάλλου μουσουργοῦ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατώρθωσε τέλος νὰ ἐπιβληθῇ. Γ. Σ.

Καντελμπουργκ (Kadelburg), ***Γουσταῦος.*** Γερμανοούγγρος ἠθοποιὸς καὶ κωμῳδιογράφος (1851—1925). Ἐνεφανίσθη ὡς ἠθοποιὸς ἐν Λειψίᾳ καὶ μετέπειτα, πρωταγωνιστής, εἰς τὸ γερμανικὸν θέατρον τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψε πολλὰς κωμῳδίας, τὰς πλείστας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μπλούμενταλ ἢ τοῦ Σεντάν, ὡς: «Ὁ Βολταῖρος ἐξορίζεται», «Ἡμικρανία», «Ὁ ἄγριος βαρῶνος», «Ἀτμόσφαιρα μεγαλοπόλεως», «Δύο εὐτυχεῖς ἡμέραι» κλπ. Ὡς ἠθοποιὸς διεκρίνετο ἰδίως εἰς ῥόλους εὐθύμων τύπων τοῦ καλοῦ κόσμου. Θ. Κ.

Καντέμι-σερὶφ (=ἱερὸς πούς). Τόπος προσκυνήσεως τῶν Μουσουλμάνων ἐν Μέκκᾳ, παρὰ τὸν μέλανα λίθον τῆς *Καάβας* (βλ. λ.), ὅπου ἔμεινε δῆθεν ἴχνος τοῦ ποδὸς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ (Ἰβραήμ).

Καντεμίρ, *Ἀντίοχος Δημητριεβιτς.* Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1708 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1744 εἰς Παρισίους. Υἱὸς τοῦ Ὁσποδάρου τῆς Μολδαυΐας *Δημητρίου Καντεμίρ*, συμμάχου τοῦ μεγάλου Πέτρου, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του παιδίον εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Διακρίνας ὁ τσάρος ἐκτάκτους ἀρετὰς εἰς τὸν παῖδα καὶ μεγάλην διάθεσιν πρὸς μάθησιν, τὸν ἀπέστειλε πρὸς εὐρυτέραν παίδευσιν εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, ἔνθα ἐτράφη μὲ τὰς κρατούσας εἰς τὰ δύο ταύτας πρωτευούσας ἰδέας. Ὁ τσάρος ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ὡς γραμματέα τῆς ρωσικῆς πρεσβείας ἐν Παρισίοις. Τὸ φιλολογικόν του ἔργον ἤρξατο διὰ τῆς δημοσιεύσεως σατίρας τινός, τῆς ὁποίας ἡ μορφὴ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τῆς λογοτεχνίας τῆς θετῆς αὐτοῦ πατρίδος. Αἱ σάτιραι αὐτοῦ δεικνύουσι τὸν Καντεμὶρ θερμὸν ὀπαδὸν τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Ὁ Καντεμὶρ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ μητροπολίτου Θεοφάνους, παρασυρόμενος δὲ ὑπὸ τῶν νέων ἰδεῶν περιεπλάκη εἰς τὰς σκευωρίας τῶν προοδευτικῶν καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν, πρὸς ἣν ἐφέρετο μετ' ἀκατασχέτου ὁρμῆς, ἕτοιμος νὰ μετάσχῃ τοῦ συνταγματικοῦ κινήματος κατὰ τὴν ἄνοδον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς αὐτοκρατείρας Ἄννης, ὅπερ ἤγαγεν ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος πλείστους ἐκ τῶν μᾶλλον φιλελευθέρων ἀνδρῶν τῆς Ρωσίας. Ἀλλ' ὁ Θεοφάνης προεφύλαξε τὸν νεαρὸν πρίγκιπα καὶ ἀντὶ τῆς ἀγχόνης παρεσκεύασεν εἰς αὐτὸν περιφανὲς στάδιον, συντελέσας ὅπως νεώτατος διορισθῇ ἐπιτετραμμένος τῆς Ρωσίας εἰς τὴν ἀγγλικὴν αὐλήν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μετέφρασε θαυμασίως τὸν Ἀνακρέοντα, τὸν Ὁράτιον καὶ τὸν Ἰουβενάλην. Τῷ 1783 μετατεθεὶς εἰς Παρισίους συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μοντεσκιέ, τοῦ ὁποίου μετέφρασε τὰς «Περσικὰς ἐπιστολὰς» εἰς τὴν ρωσικήν. Τάχιστα ὅμως ὁ Μωπερτουΐ διήγειρεν εἰς αὐτὸν τὸν πόθον εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς Ἀλγέβρας καὶ ὁ Φοντενὲλ ὤθησεν αὐτὸν εἰς μετάφρασιν τοῦ συγγράμματός του περὶ τῆς πλειονότητος τῶν κόσμων. Εἰς τοιοῦτον λαβύρινθον μελετῶν εὑρισκόμενον, εὗρεν αὐτὸν νεώτατον ἔτι ὁ θάνατος.

Ὡς συγγραφεὺς ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸν Βουαλώ, φρονῶν ὅτι ἀκολουθεῖ τὸν Ὁράτιον καὶ τὸν Ἰουβενάλην. Τὸ φιλοσοφικὸν ἰδανικὸν τοῦ Ὁρατίου ἐνέπνευσε τὴν ΣΤ' καὶ Ζ' σάτιραν αὐτοῦ, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ ἄρισται. Κυρίως εἰπεῖν τὸ ἔργον τοῦ Καντεμὶρ ἔχει μᾶλλον ἱστορικὴν ἢ λογοτεχνικὴν ἀξίαν, καίτοι δὲν στερεῖται φαντασίας καὶ χάριτος. Αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ εἶναι συνήθως πλήρεις ρώμης, ἀλλὰ πολλάκις φθάνουσι μέχρις ἀκοσμίας. Ἡ ποίησίς του δὲν φέρει τὸν ἐθνικὸν ρωσικὸν χαρακτῆρα τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ ποιητῶν. Καθ' οὓς ὅμως χρόνους ἔζη, εὑρίσκετο ὑπεράνω παντὸς ἄλλου ποιητοῦ τῆς Ρωσίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανόησιν καὶ τὴν μετάδοσιν εἰς Ρωσίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἔγραψεν ἐπίσης φιλοσοφικὰς ᾠδάς, ἐπίκαιρα ποιήματα, μύθους καὶ ἐπιγράμματα, ἤρξατο δὲ γράφων τὴν «Πετρεΐδα» ἔπος τοῦ ὁποίου ἥρως εἶναι ὁ μέγας τῆς Ρωσίας τσάρος.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— Καντεμίρ, *Δημήτριος.* Βοεβόδας τῆς Μολδαυΐας υἱὸς τοῦ *Κωνσταντίνου* (1673—1723). Ἀποσταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ὅμηρος παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἐξεπαιδεύθη ἐκεῖ, ἐκμαθὼν ἄριστα τὴν τουρκικήν, τὴν περσικήν, τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν νεοελληνικὴν καὶ ἄλλας, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Μολδαυΐαν τῷ 1691. Ἀποθανόντα τὸν πατέρα του τῷ 1693, τὸν διεδέχθη, ἀλλ' ἡ ἡγεμονία του διήρκεσεν ἑβδομάδας μόνον, καθ' ὅσον ἡ Πύλη, μὴ ἀναγνωρίζουσα τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ ἀξιώματος, μετεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνα τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Καντεμὶρ κατέγινεν εἰς τὴν ἐκμάθησιν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ μετέσχε διαφόρων ἐκστρατειῶν, διεκρίθη δὲ κυρίως εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Οὐγγρων πόλεμον, ἑλκύσας τῆς εὔνοιαν τοῦ σουλτάνου, ὅστις προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυΐας, ἣν οὗτος ἠρνήθη, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν δύο παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, ὅπως ἀνακηρυχθῇ ἡγεμὼν ἀμφοτέρων. Ἐνήργησεν ἐν τούτοις, ὅπως ἀναγνωρίσῃ ἡ Πύλη ὡς ἡγεμόνα τὸν ἀδελφόν του *Ἀντίοχον*, ὅστις ἡγεμόνευσε μέχρι τοῦ 1700, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα. Ὁ Δημήτριος Καντεμὶρ ἐνυμφεύθη τὴν περιώνυμον διὰ τὸ κάλλος της θυγατέρα τοῦ Σερμπὰν Καντακουζηνοῦ, Κασσάνδραν, καὶ παρέμεινε μετ' αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐνήργησεν ὅπως ἀναλάβῃ ἐκ νέου τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυΐας ὁ ἀδελφός του Ἀντίοχος, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος. Μετὰ ἓν ἔτος ἐξέπιπτεν οὗτος τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ Δημήτριος Καντεμὶρ ἀνηγορεύθη τὴν 2 Νοεμβρίου 1710 ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγεμονίας ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῆς Ρωσίας, πολεμοῦντος τότε κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως ἡ Μολδαυΐα κατασταθῇ ἀνεξάρτητος ἡγεμονία, αὐτὸς δὲ διαδοχικὸς ἡγεμὼν αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὁ Καντεμὶρ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1711 ἐδραπέτευσεν εἰς Ρωσίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Χάρκοβ μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ὅπου διέμενε ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἀσχολούμενος εἰς τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν ἔργων. Τὰ δημοσιευθέντα αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι: «Ἱστορία τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας» λατινιστί, «Σύστημα τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας» γερμανιστί, «Ἀρχαία καὶ νεωτέρα ἱστορία τῆς Δανίας» καὶ «Ἱστορίαν τῶν οἴκων Μπρακοβὰν καὶ Καντακουζηνῶν». Θ. Β.

—Καντεμίρ, *Κωνσταντῖνος.* Βοεβόδας τῆς Μολδαυΐας, γεννηθεὶς τῷ 1630 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1693. Κατήγετο ἐκ ταταρικῆς οἰκογενείας, ἥτις ἰσχυρίζετο ὅτι προήρχετο ἐκ τοῦ Ταμερλάνου. Ὁ Δημήτριος Καντεμίρ, γράψας περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ οἴκου του, οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν φέρει περὶ αὐτῆς εἰμὴ τὴν ὁμοιότητα τῶν ὀνομάτων *Κὰν-Ταμοὺρ* (Χάνης Τιμούρ), ὡς ἐκαλεῖτο ὁ Ταμερλᾶνος. Κατὰ τὴν αὐτὴν πηγὴν εἷς τῶν ἀπογόνων τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ, ἐπαναστατήσας κατὰ τῶν Τούρκων, ἵδρυσε βραχυχρόνιον ἡγεμονίαν ἐν Βενδές. Εἷς τῶν υἱῶν τούτου κατέφυγεν εἰς Μολδαυΐαν, ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ταχθεὶς μεταξὺ τῶν προυχόντων αὐτῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος Καντεμὶρ ἀπελθὼν τῆς Μολδαυΐας εἰσήχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Λαδισλάου καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἀπελάμβανε δὲ τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως τούτου. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦτον ἐπέστρεψεν εἰς Μολδαυΐαν καὶ ὑπηρέτησε παρὰ τῷ βοεβόδᾳ Δαβίτσᾳ, διορισθεὶς διοικητὴς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἐξυπηρέτησε δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὸν κατὰ τῶν Πολωνῶν πόλεμον αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαβίτσα, ἀνηγορεύθη οὗτος βοεβόδας τῆς Μολδαυΐας τὴν 25 Ἰουνίου 1685, ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς μία ἐκ τῶν καλλίστων τῆς παραδουναβίου ταύτης ἡγεμονίας. Θ. Β.

Καντενάμπια (Cadenabbia) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδίᾳ ἐπὶ τῆς Α. ὄχθης τῆς λίμνης τοῦ Κόμο, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μενάτζιο. Κεῖται εἰς τὸ ὡραιότερον σημεῖον τῆς λίμνης καὶ ἔχει γλυκύτατον κλῖμα. Εἶναι κυρίως γνωστὸν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπαύλεως Βίλλα Καρλότα, ἰδιοκτησίας τοῦ δουκὸς τοῦ Μαϊνίγκεν, μετὰ λαμπρῶν κήπων καὶ ἀγαλμάτων τοῦ Κανόβα καὶ τοῦ Θορβάλδσεν.

καντέντσα (ἡ) (ἰταλ. cadenza) / *Μουσ.*/. Μουσικὸς ὅρος ἐν χρήσει κυρίως εἰς τὰ κοντσέρτα καὶ τὰς σονάτας, καὶ σημαῖνον τὴν ἐπὶ τῆς δεσποζούσης συνήθη ἐπίστασιν, καθ' ἣν ὁ δεξιοτέχνης, λαμβάνων ὡς βάσιν ἓν ἢ πλείονα θέματα τῆς κυρίας συνθέσεως, ἐκτελεῖ ἐπ' αὐτῶν ἄνευ οἱασδήποτε συνοδείας ποικίλα διανθίσματα, δι' ὧν ποιεῖται ἐπίδειξιν τῆς δεξιοτεχνίας του. Παλαιότερον ἡ καντέντσα ἦτο καθαρὸς αὐτοσχεδιασμός. Ὁ Μόζαρτ, ὁ δώσας τὴν ὁριστικὴν μορφὴν εἰς τὸν τύπον τοῦ κοντσέρτου, ἠρκεῖτο καὶ αὐτός, δι' ἐπιστάσεως ἐπὶ τῆς δεσποζούσης, νὰ ὑποδεικνύῃ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ ἡ καντέντσα, θέτων κορωνίδα ἢ γράφων τὰς λέξεις cadenza ad libitum. Ὁ Μπετόβεν ἐν τούτοις προτιμᾷ νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος ὁλόκληρον τὴν καντέντσαν τῶν κοντσέρτων του, ἥτις πολλάκις ἀποτελεῖ ἑνιαῖον τμῆμα τοῦ συνόλου. Μετ' αὐτὸν ὁ Σοῦμαν, ὁ Μπράμς, ὁ Γκρὴγκ καὶ ἄλλοι σύγχρονοι μουσουργοὶ συνθέτουν ἐπίσης τὴν καντέντσαν τῶν ἔργων των. Παρ' ὅλα ταῦτα, οὐχὶ σπανίως οἱ δεξιοτέχναι, καὶ σήμερον ἀκόμη, ἀρέσκονται νὰ ἀντικαθιστῶσι τὰς καντέντσας ταύτας μὲ ἄλλας ἰδικῆς των ἐμπνεύσεως, δι' ὧν μείζονα ἔτι ἐπίδειξιν τῆς δεξιοτεχνίας των ποιοῦνται.

Περὶ τῆς εἰδικωτέρας σημασίας τῆς λέξεως καντέντσα βλ. *πτῶσις* καὶ *κορωνίς*. Γ. Σ.

κάντερ (ἀγγλ. canter) / *Ἱπποδρομ.*/. Ἀγγλικὴ λέξις σημαίνουσα «μικρὸν καλπασμόν». Χρησιμοποιεῖται διεθνῶς ὡς ἱπποδρομιακὸς ὅρος πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν μετὰ μεγάλης εὐκολίας καὶ ἄνευ σοβαρᾶς παρενοχλήσεως ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἀνταγωνιστῶν των νικώντων ἵππων, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς των ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων των, ὁδηγοῦνται μὲ μικρὸν καλπασμὸν πρὸς τὸ τέρμα. Χ. Δ.

Κάντερ (Cadder) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ σκωτικῇ κομητείᾳ Λάναρκ. Κεῖται ἐπὶ τῶν διωρύγων Φὸρθ καὶ Κλάϋντ, 2,5 χλμ. ΒΑ. τοῦ Μπισοπμπρίτζ. Σῴζονται ἐνταῦθα ἐρείπια τειχῶν τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ρομπρόϋστον, συγχεόμενα μετὰ τῶν τοῦ Σκώτου ἥρωος Οὐάλλας. Κάτ. 14.433. Θ. Τ.

Κάντερ (Canter, Canther ἢ Canterus), ***Γουλιέλμος.*** Ὀλλανδὸς φιλόλογος (1542—1575). Φοιτήσας εἰς τὰ κυριώτερα πανεπιστήμια τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐγκατεστάθη κατόπιν εἰς Λουβαίν, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ τῆς ἐντατικῆς ἐργασίας. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Novarum lectionum libri IV κλπ.» (Βασιλεία, 1564), «Synesii orationes» (1567), «Euripidis opera cum brevibus notis» (Ἀμβέρσα, 1576). Θ. Τ.

—Κάντερ Ἴντρις (Cader Idris=ἕδρα τοῦ Ἴντρις) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος ἐν τῇ Β. Οὐαλλίᾳ, ὑψούμενον ἐν

Digitized by Google

Μεριονερσάϊρ Ν. τοῦ Ντόλτζελλυ. Ὠνομάσθη οὕτως εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀστρονόμου Ἴντρις Γκῶρ, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἔκαμε μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του ἔχει ὕψος 876 μ. Δ. Σ. Δ.

Καντεράκης, *Γεωργιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης. Ὑπηρέτησεν ὡς ἰατροχειρουργός, διεκρίθη δὲ καὶ ὡς πολεμιστής. Ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καντέρας (Caderas), ***Ἰωάννης - Φρειδερῖκος***. Ἑλβετὸς ποιητὴς (1830—1891). Μέλος τῆς «Ἑταιρείας διὰ τὴν σπουδὴν τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν», ἱδρυτὴς τῆς «Γαλλικῆς ἐπιθεωρήσεως», συνέγραψεν εἰς τὸ ἐν Ἄνω Ἐνγκαδὶν λαλούμενον γλωσσικὸν ἰδίωμα διαφόρους κωμῳδίας, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ φαρμακοποιός» (1864), «Ὁ συντάκτης Πατυφλά» (1866). Ἐκ τῶν λυρικῶν ποιημάτων του διακρίνονται: «Ρίμες» (1865), «Νέες Ρίμες» (1879), «Ἀλπικὰ ἄνθη» (1883), «Γέλια καὶ δάκρυα» (1887) κ.ἄ. Τὰ ἔργα τοῦ Καντέρας, λόγῳ τῆς πρωτοτυπίας, τῆς χάριτος καὶ τῆς φαντασίας των, θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς ραιτορρωμανικῆς φιλολογίας. Μ. Ν. Δ.

Καντερβουρία (Canterbury, προφ. *Κάντερμπέρυ*) */Γεωγρ./* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Κέντ, 70 χιλιόμετρα Α. ΝΑ τοῦ Λονδίνου καὶ 20 χιλιόμτρ. ΒΔ τῆς Δούβρης (Ντόβερ) ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Στούρ. Κάτοικοι 24.450 (1926). Εἶναι περίφημος, καθ' ὅσον ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας, εἶναι δὲ ἕδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας, ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Μάρτυρας τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας της ἡ Καντερβουρία ἔχει πλῆθος ναῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν οἰκοδομημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρως ὁ καθεδρικὸς ναός, κτισθεὶς τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λάνφρανκ ἐπὶ τῆς θέσεως παλαιᾶς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἱδρύσει ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος, ὁ κηρύξας τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ ναὸς οὗτος καεὶς τῷ 1174 ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονος Γουλιέλμου ντὲ Σὰνς (de Sens). Εἶναι μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα γοτθικοῦ ρυθμοῦ, τὸ ὁποῖον συνεπληροῦτο διαρκῶς κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους διὰ διαφόρων προσθηκῶν, παρεκκλησίων, πύργων κλπ. καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ εἶδος μουσείου τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ γλυπτῶν ὑελογραφιῶν καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης. Ἐκτὸς τῶν καλλιτεχνημάτων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Καντερβουρίας, φυλάσσονται ἐν αὐτῇ τὰ λείψανα τοῦ Ἐρρίκου Δ' τῆς Ἀγγλίας, τῆς συζύγου του, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θωμᾶ Μπέκετ, δολοφονηθέντος ἐντὸς τοῦ ναοῦ διαταγῇ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Β', καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας προσώπων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως σπουδαιότερα εἶναι ὁ παλαιὸς ναὸς τοῦ *Ἁγίου Μαρτίνου*, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι ἔχουν κατασκευασθῆ ἐκ ρωμαϊκῶν πλίνθων, ὁ ναὸς τοῦ *Ἁγίου Ντώνσταν*, ὅπου φυλάσσεται ἡ κάρα τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου Θωμᾶ Μόρου, τὸ δημαρχεῖον, παλαιὸν οἰκοδόμημα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, τὸ μουσεῖον, τὸ θέατρον κλπ. Γενικῶς ἡ Καντερβουρία παρουσιάζει ὄψιν παλαιᾶς πόλεως μὲ στενὰς ὁδοὺς καὶ παλαιοῦ ρυθμοῦ οἰκίας, μὲ ξυλίνους ἐξώστας καὶ ἐπικλινεῖς στέγας. Ὡς ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον δὲν ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν, ἂν καὶ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λονδίνου-Δούβρης, ἡ ὁποία διακλαδίζεται ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Ραμσγκέητ (Ramsgate). Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως καλλιεργεῖται ὁ λυκίσκος (ζυθοβότανον), ὑπάρχουσι δὲ ἐργοστάσια λινῶν, μεταξίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ νημάτων. Ἡ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως κίνησις συγκεντροῦται ἰδίως περὶ τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ ἁλίπαστα.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Καντερβουρία εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἀγγλίας. Πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως ὠνομάζετο Durwhern, μετ' αὐτὴν δὲ Durovernum. Κατὰ τοὺς μεταξὺ ΣΤ' καὶ Ζ' μ.Χ. χρόνους ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἐθελβέρτου. Οὗτος ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν τῷ 597 καὶ ἵδρυσε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Καντερβουρίας, ἔκτοτε δὲ ἡ ἱστορία τῆς πόλεως ταυτίζεται μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας (βλ. κατ. *Καντερβουρίας ἀρχιεπίσκοπος*). Χ. Δ.

—**Καντερβουρίας *ἀρχιεπίσκοπος*** Ὅτε διὰ τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἀγγλοσαξώνων εἰς Ἀγγλίαν ἐγένετο ἀναγκαία νέα ἱεραποστολὴ πρὸς κήρυξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ἀπεσταλμένος ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, κατέστησεν ἕδραν τῆς πρώτης ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπισκοπῆς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Canterbury, τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καλουμένην Dorovernum ἢ Dorobernum καὶ ἔπειτα ὡς πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τοῦ Kent ὀνομασθεῖσαν Cantuaria. Οὕτως ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας, εἰς ὃν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ πάπα τὸ δικαίωμα τοῦ κρίνειν τοὺς λοιποὺς Ἄγγλους ἐπισκόπους, θεωρηθέντα ὡς πρῶτον τῆς Ἀγγλίας (Primas). Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας ὁ Ἕλλην μοναχὸς *Θεόδωρος* (βλ. λ.), ὁ διακριθεὶς διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ποιμαντικὴν ἱκανότητα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου, ὅπερ εἶχε δοθῆ προσωπικῶς εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντερβουρίας, θεωρούμενον ἔκτοτε Primas τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας. Ὁ τίτλος οὗτος ἐπεκυρώθη καὶ ὑπὸ συνόδων, μόνον δὲ οἱ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ York, ὁσάκις ᾐσθάνοντο ἑαυτοὺς ἰσχυρούς, ἠρνοῦντο νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ Καντερβουρίας, ζητοῦντες νὰ ὦσιν ἀνεξάρτητοι. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Γ' (1159—1181) ὑπεστήριξε τὰ δικαιώματα τοῦ Καντερβουρίας, ἔκτοτε δὲ ὁ Καντερβουρίας ἐκαλεῖτο «Primas totius Angliae». Ὁ τελευταῖος δυτικὸς ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας ἦτο ὁ Γουλιέλμος Warham, ὁ 63ος ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ὁ Ἐρρῖκος ὁ Η', ἐν ἔτει 1533, ἀνύψωσεν εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Καντερβουρίας τὸν Θωμᾶν Κράνμερ, ὅστις μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Κρόμβελ ἀπέσπασαν τὴν Ἀγγλίαν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἔκτοτε ὁ Ἀγγλικανὸς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας καλεῖται «Primate of all England and Metropolitan». Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦ Ἀγγλικανοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀνέρχεται εἰς 20 χιλιάδας λιρῶν περίπου. Κ. Ι. Δ.

Κάντερε, ἢ ***Κάντιρε*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-Ἐλὶ (τέως Ἰζμὰτ ἢ Νικομηδείας), ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Βιθυνίᾳ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιομέτρων ΒΑ. τῆς Νικομηδείας καὶ 5 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, παρὰ μικρὸν ποτάμιον χυνόμενον εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην. Κάτοικοι 2660 (1927).

Ἡ ὑποδιοίκησις Κάντερε ἔχει ἐπιφάνειαν 2290 τετρ. χιλιομέτρων καὶ πληθυσμὸν 41.080 (1927), ἔναντι 50 000 κατὰ προηγουμένας ἀπογραφάς. Ἔχει ἀνεκμετάλλευτα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου. Ἡ περιοχὴ εἶναι πλουσία εἰς δάση, συνεχίζοντα τὴν ἐν τῷ νομῷ Κασταμονῆς «θάλασσαν δένδρων» (ἀγὰτς-ντενιζί). Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ Σαγγάριος, ἀποτελῶν τὸ σύνορον μὲ τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδᾶ-παζάρ. Εἰς τὰ βόρεια τῆς ὑποδιοικήσεως ὑπάρχουσιν αἱ λίμναι Ἂκ-γκιὸλ καὶ Καρᾶ-σοῦ. Ν. Μ.

Κάντερμπέρυ (Canterbury) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας (βλ. *Καντερβουρία*).

Κάντερστεγκ (Kandersteg) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης. Κεῖται ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς διόδου Γκέμμι, ἥτις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ διὰ τῶν Ἄλπεων. Τὸ χωρίον, κείμενον εἰς ὕψος 1169 μέτρων, εἶναι σταθμὸς ἀφετηρίας ἀλπινιστικῶν ἐκδρομῶν. Κάτ. 727.

Κάντες (Khandesh), ***Ἀνατολικὸν*** καὶ ***Δυτικὸν*** */Γεωγρ./*. Δύο διαμερίσματα τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ κεντρικῇ διοικήσει τῆς Βομβάης. Ἀρδεύονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Τάπτι, Τζιρνά, Μπόρι καὶ Πάντζρ. Οὐδεὶς τῶν ποταμῶν εἶναι πλωτός. Μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους καλύπτεται ὑπὸ δασῶν, εἰς τὰ ὁποῖα διαιτῶνται πολλὰ ἄγρια θηρία, τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος εἶναι εὐφορώτατον καὶ καλλιεργεῖται διὰ κέγχρου καὶ βάμβακος. Τὸ Ἀνατολικὸν ἔχει ἔκτασιν 4.550 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 1.034.900 κατοίκων, το δὲ Δυτικὸν ἔκτασιν 5.439 τ. μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 580.700 κατοίκων.

Κάντζα */Γεωγρ./*. Μικρὸν χωρίον τῶν Μεσογείων τῆς Ἀττικῆς, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Παλλήνης (Χαρβατίου) τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, μὲ 109 κατ. (1928), ὀνομασθὲν καὶ *Καμπᾶς* ἐκ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἐνταῦθα οἰνοπνευματοποιείου. Κεῖται κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Λαυρείου καὶ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον Σπάτα. Ι. Σ. Σ.

Καντζᾶς */Γεωγρ./*. Χαμηλὸν ὄρος τῆς Ἠπείρου (ὑψ. 450 μ.) παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον καὶ ὄχι μακρὰν τῆς Φιλιππιάδος. Ι. Σ. Σ.

— **Καντζᾶς** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως (πρῴην Πρεβέζης), ἤδη καλούμενον *Στεφάνη* (βλ. λ.).

καντζηλλιέρης (ὁ). Ἀξίωμα εἰς τὰς νήσους ἐπὶ φραγκοκρατίας καὶ βραδύτερον ἐπὶ ρωσικῆς κατοχῆς (1770—1774). Ὁ καντζηλλιέρης, διευθύνων τὴν λεγομένην «καντζελλαρίαν» καὶ κρατῶν τὴν «τάνσαν», ἤτοι τὸ βιβλίον τῶν κτημάτων καὶ τῆς κατανομῆς τῶν φόρων, διεχειρίζετο ἐπὶ ρωσοκρατίας καὶ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐν ἑκάστῃ νήσῳ συνδίκων, εἰσέπραττε τοὺς φόρους καὶ ἦτο ἐπὶ προσωπικῇ εὐθύνῃ ὑπόλογος διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ ἀμερόληπτον κατανομὴν καὶ εἴσπραξιν τῶν φόρων. Ἐφύλαττε πρὸς τούτοις τὸ κτηματολόγιον, τὰς διαθήκας, τὰ προικοσύμφωνα καὶ πᾶν ἄλλο ἐπίσημον ἔγγραφον καὶ δημόσιον βιβλίον, διαχειριζόμενος ὑπολόγως καὶ τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα κληροδοτήματα. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Καντζηλλιέρης */Παραλ. Γεωγρ./*. Αὐλὼν στενὸς καὶ εἰσδύων ἐν τῇ ΒΑ ἀκτῇ τῆς Κρητικῆς χερσονήσου τοῦ ὄρους Τιτύρου (*Στράβ.* 379, Teubner) ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Κάβο Σπάθα (πλάτ. 35°41' Β, μῆκ. 23°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia, Western portion). Πρὸς τὸν μυχόν του ἴχνη ἐρειπίων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, θεωρουμένων τοῦ Δικτυνναίου. Σ. Ε. Λ.

Κάντζης, *Γιώτης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Ἐπολέμησε γενναιότατα εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τραυματισθεὶς εἰς Ἄμφισσαν καὶ Μεσολόγγιον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς τετάρτης τετραρχίας τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Κάντζιαν (Kangean ἢ Kangiang). Συστὰς 30 περίπου νήσων τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Πάμπιαν, ἐπὶ τῆς νήσου Κάντζιαν, ἐκ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη καὶ ἡ συστάς. Ἐμβ. 692 τ. χλμ. καὶ κάτ. 20 000.

κάντζικα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκάνδιξ ἢ κτεὶς τῆς Ἀφροδίτης*.

Καντζίρ, *Ρὰς-ἐλ—* */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον ἐπισημότατον τῆς Συρίας, ΝΑ. κέρας καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Ἀλεξανδρέττας (ἀρχ. Ἰσσικὸς) καὶ ΒΔ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἀντιοχείας, δυτικὸς δὲ τερματισμὸς (πλάτ. 36° 18' 1/2 Β, μῆκ. 35° 47' 1/3 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab) τῆς ὀροσειρᾶς Ἄλμα - Ντὰγ (βλ. *Ἀμανόν*). Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ἡ καμπυλότης τῆς Β τῆς Κύπρου ἀκτῆς νοητῶς προεκτεινομένη οὐ μόνον θὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς - ἐλ - Καντζίρ, ἀλλὰ καὶ θὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν καμπυλότητα τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Εἰς τρία μίλλια ἔσω τῆς ἄκρας της ἡ προβολὴ τοῦ ἀκρωτηρίου φθάνει εἰς ὕψος 1670 μ. (5.474 ποδ.). Εὑρισκόμενον εἰς 8 μίλ. ΝΔ. τῆς κωμοπόλεως Ἀρσοὺς (ἀρχ. Ρωσός), εἶναι ὁ *Ρωσαῖος* ἢ *Ρωσικὸς σκόπελος* (Στρ. Μεγ. Θαλ. § 151 *καὶ* § 164) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Κάντζλερ (Kanzler), ***Ἑρμαν***. Γερμανὸς στρατηγὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἁγίας Ἕδρας (1822—1888). Ἀπόφοιτος τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῆς Βάδης, κατετάχθη τῷ 1845 εἰς τὸν παπικὸν στρατόν, διεκρίθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Βιέννης κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1848 καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Καστελφιντάρντο. Τῷ 1859 προὐβιβάσθη εἰς συνταγματάρχην, ἐβοήθησεν ἐνεργῶς τὸν στρατηγὸν Λαμορισιέρ, ὅστις καὶ τὸν προεβίβασεν εἰς στρατηγόν. Διορισθεὶς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν παπικῶν στρατευμάτων, δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακωλύσῃ τὴν κατάληψιν τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν παράδοσιν αὐτῆς (20 Σεπτεμβρίου 1870). Ἔκτοτε παρέμεινεν εἰς τὸ Βατικανὸν μέχρι τοῦ θανάτου Πίου τοῦ Θ'. Ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τῷ 1886 τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου. Μ. Ν. Δ.

Καντζούρης, *Φώτιος*. Ἀγωνιστής, σπουδαίως ἐξυπηρετήσας τὴν τάξιν κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολυαρχίας τοῦ 1832. Ἐτάχθη εἰς τὴν βασιλικὴν φάλαγγα. Γ. Δ. Κ.

Καντῆ *πασᾶς*, ἢ ***Καδῆ—***, ***Ἀβδουρραχμάν***. Διοικητὴς τῆς Καραμανίας ἐπὶ Σελὶμ τοῦ Γ', εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τούτου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπιχειρηθείσης ἀνοργανώσεως τῆς Τουρκίας. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη νὰ στρατολογήσῃ ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ ἄνδρας διὰ τὸ σχηματισθὲν νέον στράτευμα *(νιζὰμ-ἰ-δζεδίτ)* καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς διὰ Κιουταχίας εἰς Κωνσταντινούπολιν (1806). Ὁ Καντῆ πασᾶς ἔφθασε πράγματι εἰς Κωνσταντινούπολιν μὲ 15000 πεζοὺς καὶ 1500 ἱππεῖς καὶ κατηυλίσθη εἰς τὸ παρὰ τὸ Πέραν στρατόπεδον τοῦ Λεβὲντ-τσιφλίκ. Ἐκεῖθεν θὰ ὥδευε πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, ὅπως πατάξῃ τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωθέντας γενιτσάρους. Συναντηθεὶς ὅμως μὲ 10.000 ἄνδρας τοῦ σώματος τούτου παρὰ τὸ Μπαμπᾶ-Ἐσκῆ, ἐνικήθη καὶ ἠθέλησε νὰ διέλθῃ εἰς Βουλγαρίαν διὰ Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ φθάσῃ εἰς Ρουστσούκι, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν ὁ ἐπίσης ὀπαδὸς τῶν μεταρρυθμίσεων Μπαϊρακτὰρ (ἢ Ἀλεμδὰρ) Μουσταφᾶς. Καθ' ὁδὸν ὅμως ἐπετέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ οἱ γενίτσαροι καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ κακῶς ἔχων μέχρι Σηλυβρίας, ὅπου θὰ ἐλάμβανεν ἐνισχύσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ σουλτᾶνος ἠναγκάσθη τότε νὰ στείλῃ τὸν Καντῆ πασᾶν εἰς Ἀνατολήν, ἀφοῦ καθησύχασεν ὁπωσδήποτε τοὺς γενιτσάρους. Κ. Ν.

καντήλα (ἡ)· βλ. *κανδήλα*.

καντηλανάφτης (ὁ)· βλ. *κανδηλανάφτης*.

καντηλασβέστης (ὁ), ἢ ***καντηλασβήστης*** */Λαογραφ./*. Ὀνομάζεται οὕτως ἐνιαχοῦ τὸ γνωστὸν ὑ-

Digitized by Google

κτερινὸν ἔντομον, τὸ ὁποῖον συνηθίζει νὰ ἵπταται πέριξ τοῦ φωτός, διότι, καθὼς λέγουν, ἔχει τὴν μανίαν νὰ σβήνῃ τὰ φῶτα. Λέγεται προσέτι «θερμασιά». Ἐπίσης πιστεύεται περὶ αὐτοῦ ὅτι προαγγέλλει ἐπισκέπτην ἢ μήνυμά τι εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον, ὅθεν καὶ αἱ ὀνομασίαι του «μουσαφίρης» ἢ «μουστενλῆς» «χαμπεροῦλα». Μ. Ι.

καντηλέρι (τό), καὶ *καντηλιέρι* δημοτ., λυχνία ἐπιτραπέζιος συνήθως μεταλλίνη, φωτίζουσα δι' ἐλαίου ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων στομίων, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται τὰ ἐλλύχνια.

— *[Τεχν.]* Τὸ *καντηλέρι*, πολύφωτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἓν μόνον στόμιον, πολλάκις ὅμως ἔχει πλεῖστα τοιαῦτα, ἀπὸ 4 μέχρι 10 ἢ καὶ 16. Θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ διακοσμητικωτέρων στοιχείων τῆς ἐπιπλώσεως ἑνὸς παλαιοῦ ἐσωτερικοῦ λαϊκῆς τέχνης, ἁρμονιζόμενον θαυμασίως πρὸς τὴν λοιπὴν διακόσμησιν καὶ ἐπίπλωσιν καὶ συναντώμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς νήσους. Σήμερον ἡ κοινὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου τὸ ἐξετόπισεν ἐκ τῶν πλείστων λαϊκῶν κατοικιῶν. Δὲν παύει ὅμως νὰ στολίζῃ τὰς αἰθούσας παλαιῶν ἀρχοντικῶν ἐπαρχιακῶν οἰκημάτων καί, ταπεινότερον καὶ ἁπλούστερον, νὰ φωτίζῃ πλεῖστα ὅσα διαμερίσματα τούτων. Συνήθως εἶναι ὀρειχάλκινον, ἀπαντᾷ δ' ὅμως ἐνιαχοῦ, ὡς ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐπίχρυσον ἢ ἐπάργυρον. Ι. Μ. Π.

καντηλήθρα (ἡ)· δημοτ., τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ θρυαλλὶς δύναται νὰ ἀνάπτῃ ἐπιπλέουσα τοῦ ἐλαίου, σιδήριον ὡπλισμένον διὰ φελλῶν, ὥστε νὰ ἐπιπλέῃ τοῦ ἐλαίου.

καντήλι (τό)· μικρὰ κανδήλα, λυχνία κρεμαστή: «ἄναψε —, ἔσβησε τὸ καντήλι» || φρ. «σώθηκε τὸ καντήλι του» ἀντὶ «σώθηκε τὸ λάδι τοῦ καντηλιοῦ του» ἐπὶ ἀνθρώπου ἀποθανόντος ἢ ἑτοιμοθανάτου· || «ἄναψαν τὰ καντήλια του» ἐξωργίσθη.

καντηλιέρι (τό)· βλ. λ. *καντηλέρι*.

καντηλίτσα (ἡ)· συσκευὴ ἀναρτωμένη εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ πλοίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἵσταται ὁ ἐργάτης ὁ ἐπισκευάζων τι ἢ συνήθως ὁ χρωματίζων τὸ πλοῖον.

καντῆς βλ. *καδῆς*.

κάντι (kandi ἢ candy, ἀγγλ. *προφ. κέντυ*). Μέτρον βάρους τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἴσον πρὸς 20 μαῖν ἢ μὰντ=746,48 χιλιόγραμμα. Τὸ ἐπίσημον κάντι εἰς τὴν Βομβάην καὶ τὴν νῆσον Κεϋλάνην διὰ τὸν καπνὸν καὶ τὸ κιννάμωμον εἶναι ἴσον πρὸς 254,012 χιλιόγραμμα, εἰς δὲ τὸ Μαδρὰς καὶ εἰς τὴν Κεϋλάνην διὰ τὸν βάμβακα, τὸν ἔβενον κτλ., εἶναι ἴσον πρὸς 226,796 χιλιόγραμμα.

Κάντι (Kandi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ τῆς Βεγγάλης καὶ ΝΔ τοῦ Μουρσιδαβάδ, κειμένη ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Μόρ, παραποτάμου τοῦ Βχαγιράτι. Κάτοικοι 15.000. Δ. Σ. Δ.

Κάντιακ, ἢ *Κόντιακ* (Kadiak ἢ Kodiak) *[Γεωγραφ.]*. Συστὰς νήσων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς Ἀλάσκας. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ εὐφορωτέρα ἐξ αὐτῶν καλεῖται *Κοντιάκ*, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 10.000 τ. χλμ. 170 χλμ. μῆκος καὶ 80 χλμ. περίπου πλάτος. Ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀλάσκας χωρίζεται διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Ἀλάσκας. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου, ἀρκετὰ δασώδες εἴς τινα μέρη, διαβιοῦν ἄρκτοι, ἀλώπεκες, κάστορες καὶ τάρανδοι, καὶ εἰς τὰ παράλιά της ἀφθονοῦν οἱ σολωμοί, τῶν ὁποίων κατ' ἔτος γίνεται μεγίστη ἐξαγωγή. Πλὴν τῆς ἁλιείας, οἱ κάτοικοι τῆς Κοντιὰκ μετέρχονται καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς νήσου γενικῶς ἀποδίδεται εἰς Ρῶσον ἔμπορον, ὅστις τῷ 1760 συστήσας ἑταιρείαν ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν καὶ ἐπέτυχε παρὰ τῶν τσάρων τῆς Ρωσίας πλεῖστα προνόμια, μέχρις ὅτου ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Β' παρεχώρησεν αὐτὰ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων, ἀνερχόμενοι εἰς 3.000 περίπου, εἶναι Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Ἐσκιμώων. Μ. Ν. Δ.

Καντιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας, ἤδη καλούμενον *Κορώνη* Νέα (βλ. λ.).

καντιανισμὸς *[Φιλοσ.]*. Ἐκλήθη οὕτω τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Καντίου καὶ ἡ ἀπὸ τούτου ὁρμωμένη φιλοσοφικὴ κίνησις (βλ. λ. *Κάντιος*).

Καντιάνο (Candiano). Ὀνομαστὴ βενετικὴ οἰκογένεια, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον πέντε δόγαι τῆς Βενετίας κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα, ὧν οἱ πρῶτοι τέσσαρες ἔφερον τὸ ὄνομα *Πέτρος*, ὁ δὲ πέμπτος τὸ ὄνομα *Βιτάλε*: —1) Ὁ Α', ἐξελέγη δόγης τῷ 887 καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πολεμῶν κατὰ τῶν Σλαυώνων. —2) Ὁ Β', υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐξελέγη δόγης τῷ 932 καὶ ἀπέθανε τῷ 939. Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ρωμανὸς Α' ὁ Λεκαπηνὸς ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ πρωτοσπαθαρίου. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων καὶ ἱκανῶν πολεμιστῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐπεξέτεινε σημαντικῶς τὰς κτήσεις τῆς χώρας του, χάρις εἰς ἐπιτυχεῖς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Δαλματῶν καὶ τῶν Σλαυώνων. Κατέκτησεν ἐπίσης καὶ τὴν πόλιν Κομάκιο, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πάδου. —3) Ὁ Γ', ἐξελέγη δόγης τῷ 942 καὶ ἀπέθανε τῷ 959. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς του πειρατὰι ἐξ Ἰστρίας ἀπήγαγον ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Καστέλλο δώδεκα ἀριστοκράτιδας τῆς Βενετίας, αἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ ἐκεῖ, ἵνα νυμφευθοῦν κατὰ τὴν παραμονὴν μιᾶς ἑορτῆς. Ὁ Καντιάνο κατεδίωξεν ἀμέσως τοὺς πειρατάς, καὶ μετὰ μάχην, τὴν ὁποίαν συνῆψεν εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Καόρλο, κατώρθωσε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἀπαχθείσας καὶ νὰ συλλάβῃ τοὺς ἀπαγωγεῖς, παραδώσας αὐτοὺς εἰς τὴν μανίαν τῶν μνηστήρων. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐθεσπίσθη ἐτησία ἑορτή, καθ' ἣν ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας ἐπροίκιζε καὶ ἐνύμφευε δώδεκα νεάνιδας. Τῷ 955 προσέλαβεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του ὡς βοηθὸν τὸν υἱόν του, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του, ἀλλὰ κατενικήθη ταχέως ὑπ' αὐτοῦ Καίτοι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δόγη ἐζήτουν τὴν θανάτωσιν τοῦ ἀχαρίστου υἱοῦ, ἐν τούτοις ὁ πατὴρ συνεχώρησεν αὐτόν, περιορισθεὶς νὰ στερήσῃ αὐτὸν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων καὶ νὰ τὸν ἐξορίσῃ ἐκ τῆς Βενετίας. —4) Ὁ Δ', υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ζήσας ἐπὶ μακρὸν ὡς ἐξόριστος εἰς τὴν Ραβένναν. Οἱ Βενετοί, παρὰ τὸ κατὰ τοῦ πατρός του κίνημα, ἐξέλεξαν αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου δόγην τῷ 959 καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐπανελθόντα ἐκ τῆς ἐξορίας μετὰ μεγάλων τιμῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε καλῶς, νυμφευθεὶς δὲ τὴν Κουαλντράντα, θυγατέρα τοῦ Οὔγου, μαρκησίου τῆς Τοσκάνης, ἔλαβεν ὡς προῖκα πολυάριθμα καὶ πλούσια κτήματα, ἅτινα προσήρτησεν εἰς τὴν Βενετίαν. Δημιουργήσας ὅμως κατόπιν φρουρὰν ξένων μισθοφόρων, ἤρχισε νὰ πιέζῃ τοὺς Βενετούς, οἵτινες ἐν τέλει ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὸν εἰς τὸ δουκικὸν ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ἐπυρπόλησαν. Τὸ ἀνάκτορον, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τριακόσιαι παρακείμεναι οἰκίαι ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὁ δὲ Καντιάνο ἐπιχειρήσας νὰ φύγῃ συνελήφθη καὶ ἐστραγγαλίσθη μετὰ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου (976). —5) Ὁ Ε', ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἐκλεγεὶς δόγης τῷ 978 καὶ ἀποθανὼν μετὰ δεκατέσσαρας μῆνας τῷ 979 εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἱλαρίωνος. Τὸ μόνον ἄξιον λόγου γεγονὸς τῆς κυβερνήσεώς του ὑπῆρξεν ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος τοῦ Β'. Μ. Δ. Β.

καντιανός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κάντιον (Kant), ὁ τοῦ Καντίου: «καντιανὴ φιλοσοφία» || *Καντιανοί* (οἱ)· οἱ ἀσπαζόμενοι τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ Καντίου, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Καντίου* (βλ λ.).

Κάντιδος, μάρτυς. Οὗτος καὶ ὁ Καντιδιανὸς καὶ ὁ Σοβέλος ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ 362 μαρτυρήσαντες, ἑορτάζονται τὴν 5 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Καντὶκ Μπουρνοὺ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄκρα τῆς ἀσιατικῆς τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκτῆς (πλάτ. 40°16'1/2 Β, μήκ. 26°34'1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles), ἔχουσα φάρον «Ἄγκα» ἐρυθρὸν ἐκλάμψεων. Προέχει χθαμαλὸν εἰς 9 μίλ. ΒΑ τοῦ Ναγαρᾶ Καλεσσὶ καὶ εἰς 1 χιλ. Β. τοῦ ποταμοῦ Μπεργκὰζ Ἀσμὰκ (ἀρχ. *Πράκτιος*). Σ. Ε. Λ.

καντικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κάντιον.

καντιλένα (cantilena) *[Μουσ.]*. Μελῳδικὸν ᾆσμα, συχνάκις θρηνῶδους καὶ μονοτόνου χαρακτῆρος (βλ. *καντσόνε*). Γ. Σ.

Κάντιλλακ (Cadillac) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἕδρα τῆς κομητείας Οὐέξφορδ, τῆς πολιτείας Μίσιγκαν, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τῆς λίμνης Κάντιλλακ. Κάτοικοι 10.000. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἶναι ξυλουργεῖα, σιδηρουργεῖα, μηχανουργεῖα ἐργοστάσια αὐτοκινήτων κ.λ.π. Ἡ γραφικὴ τοποθεσία της καὶ ἡ πλουσιωτάτη ἁλιεία προσελκύουν πολλοὺς ἐπισκέπτας. Δ. Σ. Δ.

Β. Καντίνσκυ: Γαμήλιος πομπή.

Καντιλλὶ *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. ἀπὸ τοῦ Σκουτάρεως, εἰς θέσιν γραφικωτάτην, παρὰ μικρὸν ἀκρωτήριον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου τὸ ἐκ τοῦ Εὐξείνου καταφερόμενον ρεῦμα τοῦ Βοσπόρου γίνεται ὁρμητικόν. Τὸ τουρκικὸν ὄνομα ἐδόθη ἐκ τῶν λύχνων τῶν ἀναπτομένων ἄλλοτε τὴν νύκτα εἰς τοὺς κήπους τοῦ πάλαι ποτὲ ἐκεῖ ὑπάρξαντος παλατίου τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Δ'. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Καντιλλίου ἔχει σχολὴν καὶ ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως. Ν. Μ.

Καντὶν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀκτῆς τοῦ Μαρόκκου, 260 μίλ. ΝΔ τοῦ Γιβραλτάρ. Εἶναι ἡ *Ἑρμαία Ἄκρα*. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Bougainville τοποθετεῖ τὸ *Θυμιατήριον*. Νοτίως αὐτοῦ μεγάλη κόλπωσις ἐπώνυμος αὐτῷ. Σ. Ε. Λ.

καντίνα (τουρκ. kadin=γυνή). Καλοῦνται *καντὶν-ἐφέντη* αἱ κυρίως σύζυγοι τοῦ σουλτάνου, ἐνῷ αἱ ἐκτάκτως εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν σουλτάνων χρησιμοποιούμεναι λέγονται *ὀνταλὶκ* (ὀδαλίσκαι). Δύνανται νὰ ὑπάρχωσι τέσσαρες καντὶν-ἐφέντη, ὁσάκις δὲ μία ἐξ αὐτῶν ἐγέννα ἐκ τοῦ σουλτάνου, καὶ ἰδίως ἂν τὸ τεχθὲν ἦτο ἄρρεν, ἀνηγορεύετο *χασεκῆ σουλτάνα (χάσικη)*, δηλαδὴ καθαυτὸ σουλτάνα), ἀπολαύουσα ἔκτοτε μεγάλων τιμῶν καὶ ἔχουσα ἰδιαιτέραν αὐλὴν μετὰ ἰδίου προσωπικοῦ γυναικῶν καὶ εὐνούχων. Αἱ καντῖναι δὲν ἐθεωροῦντο, κυρίως εἰπεῖν, νόμιμοι σύζυγοι τῶν σουλτάνων, διότι ἀφ' ἧς ὁ Ταμερλᾶνος ἔθιξε τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντος σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Α', διατάξας νὰ οἰνοχοήσῃ αὐτὸν ἡ γυνή του, οἱ σουλτᾶνοι δὲν ἐνυμφεύοντο πλέον νομίμως, ἐκ φόβου ἐπαναλήψεως τοιούτου ὀνείδους. Ν. Μ.

καντίνα *[Στρατ.]*. Ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ καλεῖται *καντίνα*, ἀποθήκη πωλήσεως διαφόρων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης (τροφίμων, ἐνδυμασίας κλπ.), ἐγκατεστημένη ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης ἐν τῷ στρατῶνι μονάδος τινὸς (συντάγματος, τάγματος κτλ.), ἐν καιρῷ δὲ πολέμου ἐν τοῖς καταυλισμοῖς ἢ ταῖς ἐπισταθμείαις τῶν μονάδων. Ἡ καντίνα λειτουργεῖ εἴτε τῇ φροντίδι μιᾶς ἑκάστης μονάδος, εἴτε διὰ παραχωρήσεως εἰς ἰδιώτην ἐργολάβον, κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις τὰ ἐξ αὐτῆς χρηματικὰ κέρδη χρησιμοποιοῦνται δι' ἀνάγκας κοινῆς ὠφελείας τῶν ἀνδρῶν, συνήθως ψυχαγωγικὰς (π. χ. κινηματογράφον, θέατρον, συναυλίαν κτλ.). Ὁ ὅρος καντίνα προῆλθεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ cantine, εἰσήχθη δ' εἰς τὴν ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν φρασεολογίαν κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Ν. Θ. Κ.

καντίνι (τό)· ἡ λεπτοτέρα καὶ ὀξυτέρα χορδὴ τῶν μετὰ λαβῆς ἐγχόρδων ὀργάνων καὶ ἰδικώτερον ἡ πρώτη χορδὴ—τὸ *μι*—τοῦ βιολίου· || φρ. «βρίσκεται στὸ καντίνι» εἶναι καθ' ὅλα ἕτοιμος: «ντυμένος στὸ καντίνι» κομψῶς ἐνδεδυμένος.

Καντίνι (Cantini). Ἰταλὸς χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1786 ἐν Βολωνίᾳ, ἄγνωστον δὲ ποῦ καὶ πότε ἀποθανών. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ραφαὴλ Μόργεν, ἐχαλκογράφησε δὲ τὸν περίφημον πίνακα τοῦ Ἀλλόρι, τὴν «Ἰουδὴθ κομίζουσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁλοφέρνους», καὶ διαφόρους προσωπογραφίας, ἐν αἷς καὶ τὴν τῆς πριγκιπίσσης Ἐλίζης τῆς Λούκας. Θ. Β.

Καντίνσκυ (Kandinssky), *Βασίλειος* Σύγχρονος Ρῶσος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1866. Ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1899 ἐμαθήτευσεν ἐν Μονάχῳ παρὰ τῷ Στοὺκ. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἔργου του διαπνέεται ἀπὸ ζωηρὸν καὶ θερμότατον νατουραλισμόν. Βραδύτερον ὅμως ὁ Καντίνσκυ ἐγκατέλειψε τὸν νατουραλισμὸν καὶ ἐδημιούργησε τὴν «ἀπόλυτον», ὡς τὴν ἀπεκάλεσε, τέχνην. Τῷ 1912 ἐξέδωκε πολύκροτον μελέτην «Περὶ τῆς πνευματικότητος ἐν τῇ τέχνῃ». Διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν τῷ 1919 εἰς Ρωσίαν κατέλαβεν ὑψηλὰς θέσεις ἐν τῇ διευθύνσει τῶν καλλιτεχνικῶν πραγμάτων. Τῷ 1922 μετέβη, κατόπιν προσκλήσεως, εἰς Βαϊμάρην, τῷ δὲ 1925 εἰς Ντεσσάου.

Digitized by Google

Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἄαχεν, τὴν πινακοθήκην τῆς Νυρεμβέργης, τὴν ἐν Σικάγῳ συλλογὴν Lady καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Μ. Π.

Καντιντὸ (Candido), ***Πέτρος ντὲ Βίττ***, ὁ ἐπιλεγόμενος —. Βελγος ἀρχιτέκτων, γλύπτης καὶ ζωγράφος (περὶ τὸ 1548—1628). Λίαν ἐνωρὶς ἐγκατεστάθη εἰς Ἰταλίαν. Διεκόσμησεν ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν θόλον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας ντὲλ Φιόρε. Βραδύτερον μετέβη εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἔνθα κατεσκεύασε τὸ ἐν Μονάχῳ παλάτιον τοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ καὶ τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον Λουδοβίκου τοῦ Δ' ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Μονάχου. Εἰργάσθη καὶ εἰς Augsburg καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπέθανε δ' ἐν Μονάχῳ. Θεωρεῖται εἷς τῶν εἰσαγαγόντων τὴν ἰταλικὴν τέχνην τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς τὴν Ν. Γερμανίαν. Ι. Μ. Π.

κάντιο (τό), ἢ *κάνδιον*· βλ. *κανδιοσάκχαρον*.

Κάντιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Ἀλουΐωνος νήσου Βρεττανικῆς (*Πτολεμ*. Β, γ, 4 καὶ 6, ἔκδ. *Nobbe*) ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς χώρας τῶν Καντιων (*Πτολ*. Β, γ, 27) προέχον. Ἀναφέρεται ὡς κείμενον κατέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρήνου ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (*Teubner* Α, 63), ἀντικρούοντος διὰ τούτου ὅσα «Πυθέας ἀνὴρ ψευδέστατος ἐξήτασται». Τονίζει ὅμως (Δ, 193, 26 *καὶ* 199, 25 ὅτι εἶναι τὸ «ἑῷον ἄκρον» τῆς Βρεττανικῆς νήσου, Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (Ε, κα, 3) προσθέτοντος ὅτι εἶναι τὸ «ἐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἠπείρου διεστηκὸς ἀκρωτήριον, φασὶν ἀπέχον τῆς γῆς σταδίους ὡς ἑκατόν, καθ' ὃν τόπον ἡ θάλαττα (δηλαδὴ ἡ Μάγχη πρὸς τὴν Βόρειον) ποιεῖται τὸν ἔκρουν». Ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (*Caes*. B. G. v 14 *καὶ* 22) σχετικῶς πρὸς τὴν κατὰ τῆ Βρεττανίας στρατείαν του. Εἶναι τὸ σύγχρονον Νότιον *Φόρελανδ* (South Foreland, πλάτ. 51°08' Β, μῆκ. 1°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1828: The Downs). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Κάντιος (Kant), ***Ἐμμανουήλ***. Μέγας Γερμανὸς φιλόσοφος. Τέταρτος υἱὸς τοῦ σαγματοποιοῦ Johann Georg Kant, ἐγεννήθη ἐν Königsberg τὴν 22 Ἀπριλίου 1724. Περὶ τῶν γονέων τοῦ Καντίου γνωρίζομεν ἐλάχιστα. Τὸν χαρακτῆρα δὲ αὐτῶν μανθάνομεν ἀπὸ τὰς ὀλίγας σχετικῶς ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας διεφύλαξεν ὁ Κάντιος. Εἰς τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀπώλεσε τὴν μητέρα του. Ἐπειδὴ ἡ μήτηρ του εἶχεν ἐσωτερικὴν ζωὴν βαθυτέραν τοῦ πατρός του, φαίνεται ὅτι ὁ Κάντιος ὑπέστη πολὺ τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς. Ὁ ἴδιος λέγει: «Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν μητέρα μου, διότι αὐτὴ ἐνεφύτευσε καὶ ἀνέθρεψε τὸν πρῶτον σπόρον τοῦ ἀγαθοῦ μέσα μου, αὐτὴ ἤνοιξε τὴν καρδίαν μου εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὰς ἐντυπώσεις τῆς φύσεως, αὐτὴ ἀφύπνισε καὶ ηὔρυνε τὴν ἀντίληψίν μου, αἱ δὲ διδασκαλίαι της ἔσχον διαρκῆ καὶ σωτήριον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς μου». Ἡ μήτηρ τοῦ Καντίου εἶχε ζωηρὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ εἰλικρινῆ ἠθικὴν συνείδησιν, καὶ διὰ τῶν δύο αὐτῶν ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της. Αὐτὴ δὲ πρώτη διέγνωσε τὴν διανοητικὴν ἱκανότητα τοῦ Καντίου καὶ συμβουλευθεῖσα τὸν Frans Albert Schultz, ἀπεφάσισε νὰ εἰσαγάγῃ τὸν υἱόν της ὀκταετῆ εἰς τὸ Collegium Fridericianum. Ἡ μεγαλυτέρα ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν ὁ Κάντιος ἔσχε ἀπὸ τὸ σχολεῖον αὐτό, εἶναι ὅτι ἔμαθε καλῶς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἐγνώρισε τὴν ἀρχαιότητα καὶ κυρίως τοὺς Ρωμαίους ποιητάς. Ἑλληνικὰ ὁ Κάντιος ἐγνώριζεν ἐλάχιστα. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν διδασκάλων, τοὺς ὁποίους ἐκεῖ ἔσχε, μόνον τὸν διδάσκαλον τῆς λατινικῆς μετὰ ταῦτα, ὅταν ὡρίμασεν, ἐνθυμεῖται εὐγνωμόνως. Οὐδεὶς ὅμως ἀφύπνισε τὴν φιλοσοφικήν του ἱκανότητα. Γενικῶς ἡ παιδεία, ἧς ἔτυχεν ὁ Κάντιος εἰς τὸ Collegium Fridericianum, ἦτο λίαν σχολαστική, καὶ ἡ γενικὴ κατεύθυνσις θρησκευτική. Ὅλα τὰ μαθήματα ἐδιδάσκοντο ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καὶ θεολογικὰ ζητήματα. Ἔπειτα ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Königsberg, ὅπου ἐσπούδασε κυρίως φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ φιλοσοφίαν. Τὸ λεγόμενον ὅτι ἤκουσε καὶ παραδόσεις θεολογικὰς δὲν εἶναι βέβαιον. Ὁ κατόπιν βίος τοῦ Καντίου εἶναι πολὺ σκληρός, διότι μόλις κατὰ τὸ 1770, ἤτοι εἰς ἡλικίαν 46 ἐτῶν, διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς λογικῆς καὶ τῆς μεταφυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πατρίδος του. Τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον διῆλθεν ἐκτὸς τῆς Königsberg ὡς κατ' οἶκον διδάσκαλος, τῷ δὲ 1755 διωρίσθη magister legens. Αἱ ἀποδοχαὶ ὅμως ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς ἦσαν ἐλάχισται. Τῶν οἰκονομικῶν φροντίδων ἀπηλλάγη ὁ Κάντιος μόνον μετὰ τὸ 1770. Ὅταν εἶχεν ἀκουσθῆ εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ τὸ ὄνομά του καθίστατο γνωστὸν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, πολλὰ γερμανικὰ πανεπιστήμια ἐφιλοδόξησαν νὰ τὸν ἔχουν ὡς καθηγητήν. Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Halle ἐκάλεσε τὸν Κάντιον δὶς νὰ δεχθῇ τὴν τακτικὴν ἕδραν τῆς φιλοσοφίας, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Jena ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐπίσης νὰ δεχθῇ τὴν τακτικὴν καθηγεσίαν. Ὁ Κάντιος ὅμως δὲν ἐδέχθη νὰ ἀφήσῃ τὴν γενέτειράν του, ἂν καὶ οἱ οἰκονομικοὶ ὅροι εἰς τὰ ἀνωτέρω πανεπιστήμια ἦσαν συμφερώτεροι δι' αὐτόν. Ἐπίσης δὲν ἐδέχθη τὰς ἕδρας τῶν πανεπιστημίων τοῦ Erlangen καὶ τοῦ Mitau. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Königsberg μέχρι τοῦ ἔτους 1797, ὁπότε ἀπεσύρθη λόγου γήρατος. Τὴν 12 Φεβρουαρίου τοῦ 1804 ἀπέθανεν.

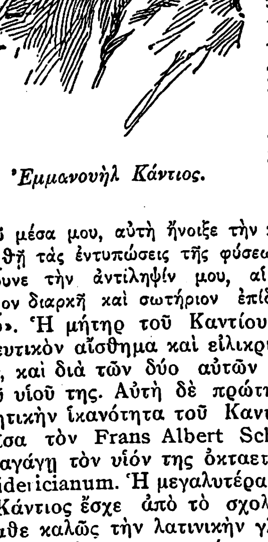

Ἐμμανουὴλ Κάντιος.

Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Καντίου. Ἀναφέρομεν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ σπουδαιότερα μόνον ἔργα τοῦ φιλοσόφου. Τῷ 1755 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως τὸ ἔργον αὐτοῦ «Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels», ὅπου ἀναπτύσσει τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου κατὰ τοὺς μηχανικοὺς νόμους, ὡς διετύπωσεν αὐτοὺς ὁ Νεύτων. Ὁ Κάντιος εἶναι τόσον πεπεισμένος περὶ τῆς μηχανικῆς γενέσεως τοῦ κόσμου, ὥστε λέγει: «Δότε μοι ὕλην καὶ ἐξ αὐτῆς δύναμαι νὰ δημιουργήσω ἕνα νέον κόσμον». Ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζει μόνον μεθοδολογικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ βαθυτέρα σχέσις, ἡ ὁποία διέπει τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν, ἡ σχέσις δηλαδὴ μεταξὺ ἐμπειρίας καὶ λογικοῦ, ἥτις ἔλαβε τὴν θαυμασίαν αὐτῆς ἔκφρασιν εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου», ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου νὰ διαφαίνεται. Τὸ ἔργον αὐτὸ συγκεντρώνει τὰ ἀποτελέσματα τῶν μακρῶν σπουδῶν τοῦ Καντίου σχετικῶς πρὸς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην. Ἀλλ' ὁσονδήποτε ἄξιον καὶ ἂν εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο, δὲν ὑπερβαίνει τὴν γενικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περὶ τῆς φύσεως. Ὁ Κάντιος δὲν ἦτο φυσικός, ἀλλὰ φιλόσοφος· διὰ τοῦτο καὶ ὅλα τὰ ἑπόμενα ἔργα τοῦ Καντίου εἶναι καθαρῶς φιλοσοφικά. Τῷ 1762 ἐξέδωκε τὴν διατριβήν του «Falsche Spitzfindigkeit der vier Syllogistischen Figuren», τῷ δὲ 1763 τὴν πραγματείαν του «Versuch, den Begriff der negativen Grösse in die Weltneisheit einzuführen» καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἑτέραν πραγματείαν: «Der einzige mögliche Beweisgrund zu einer Demonstration des Dascins Gottes». Καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς πραγματείας ὁ Κάντιος ἀποπειρᾶται νὰ διατυπώσῃ λογικὰ καὶ μεταφυσικὰ προβλήματα κατὰ τρόπον ἐντελῶς προσωπικόν, ἂν καὶ κατὰ βάθος μένει πιστὸς εἰς τὴν φιλοσοφικὴν παράδοσιν τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1764 ἐδημοσίευσε τὴν πραγματείαν «Beobachtungen über das Gefühl des Schönen und Erhabenen», ὅπου ἐκφράζει διαισθητικῶς καὶ ἐντελῶς ἀσυστηματοποιήτως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατόπιν διετύπωσε τόσον σαφῶς καὶ μὲ τόσην ἀρχιτεκτονικὴν εἰς τὸ τρίτον αὐτοῦ κριτικὸν ἔργον «Kritik der Urteilskraft». Τῷ 1766 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον αὐτοῦ «Träume eines Geisterschers erläntert durch Träume der Metaphysik», ὅπου συναντῶμεν τὰς πρώτας κριτικὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ ὅπου προσπαθεῖ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν γνῶσιν ὑπεραισθητῶν ὄντων, καὶ γενικῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερβῶμεν τὴν ἐμπειρίαν κατὰ τὴν γνῶσιν. Ὅλα ὅμως τὰ φιλοσοφικὰ αὐτὰ ἔργα τοῦ Καντίου δὲν ἐξέρχονται τοῦ πνεύματος τῆς φιλοσοφικῆς παραδόσεως τοῦ Wolff, ἤτοι ὅλα τὰ ἔργα ταῦτα δὲν ἔχουν κριτικὸν χαρακτῆρα. Ὁ Κάντιος παρουσιάζεται ἐν αὐτοῖς ὡς καλλιεργητὴς καὶ συνεχιστὴς τῆς δογματικῆς φιλοσοφίας τοῦ Wolff, ἂν καὶ κάπου κάπου διαφαίνονται διὰ μέσου τοῦ δογματισμοῦ αὐτοῦ ὡρισμέναι κριτικαὶ ἀπόψεις. Ἡ κριτικὴ περίοδος τοῦ Καντίου ἀρχίζει μὲ τὸ ἔτος 1770 καὶ μὲ τὸ ἔργον «De mundi sensibilis atque intelligibilis forma et principiis». Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ Κάντιος στρέφεται πλέον συστηματικῶς κατὰ τοῦ Wolff. Ὁ φιλόσοφος οὗτος διακρίνων τὴν αἰσθητὴν ἀπὸ τὴν νοητὴν γνῶσιν, ἤτοι τὴν γνῶσιν τὴν προσγινομένην ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀπὸ τὴν γνῶσιν, εἰς ἣν ὁδηγεῖ ἡμᾶς ὁ καθαρὸς λόγος, ἐχαρακτήριζε τὴν μὲν πρώτην ὡς συγκεχυμένην, τὴν δὲ δευτέραν ὡς φωτεινήν. Ὁ Κάντιος ἀντιτιθέμενος εἰς τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ διακριτικὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀλάνθαστον, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπάρχει αἰσθητὴ γνῶσις, ἡ ὁποία εἶναι φωτεινή, ὅπως εἶναι τὰ μαθηματικά, τῶν ὁποίων αἱ βάσεις εἶναι ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπάρχουν νοηταὶ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι λίαν συγκεχυμέναι, ὅπως εἶναι πολλαὶ μεταφυσικαὶ γνώσεις. Εἶναι συνεπῶς ἀνάγκη νὰ χωρισθῇ ἀκριβέστερον ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων γνῶσις ἀπὸ τῆς διὰ τῆς καθαρᾶς νοήσεως γνώσεως. Αἰσθητὸν εἶναι τὸ διὰ τῶν αἰσθήσεων δεδομένον, νοητὸν τὸ διὰ τῆς νοήσεως· καὶ τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων «φαινόμενον», τὸ δὲ δεύτερον «νοούμενον». Ἡ γνῶσις τοῦ «φαινομένου» εἶναι γνῶσις προσγινομένη ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἡ δὲ γνῶσις τοῦ «νοουμένου» διὰ τῆς καθαρᾶς νοήσεως. Αἱ ἐννοιολογικαὶ διακρίσεις, τὰς ὁποίας συντελεῖ ὁ Κάντιος εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι οὐσιαστικῶς ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας προβαίνει ἐν τῷ ἀνατρεπτικῷ αὐτοῦ ἔργῳ, περὶ τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1781. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Καντίου πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Μᾶρκον Herz βλέπομεν, ὅτι ὁ Κάντιος ἤδη κατὰ τὸ 1772 σχεδιάζει νὰ γράψῃ μίαν «Κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου» καὶ ἐλπίζει, εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν, νὰ ἔχῃ τὸ ἔργον ἕτοιμον. Ἀλλὰ τὰ προβλήματα πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ Κάντιος ἤρχισε νὰ παλαίῃ ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε μόνον μετὰ δεκαετεῖς ἀγῶνας κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ αὐτά. Οὐσιαστικῶς ὁ Κάντιος διενοήθη τὰ προβλήματα τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου ἐπὶ δώδεκα ὁλόκληρα ἔτη. Ἐκ τῶν σημειώσεων δέ, τὰς ὁποίας ἐκράτησε περὶ τῶν σκέψεών του αὐτῶν, προέκυψε τὸ πολύκροτον αὐτοῦ ἔργον «Kritik der reinen Vernunft», συνταχθὲν εἰς διάστημα ὀλίγων μόνον μηνῶν. Τὸ ἔργον ὅμως αὐτό, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀνέτρεπε τὴν προηγουμένην φιλοσοφικὴν παράδοσιν, ἐγένετο ἀντικείμενον σφοδροτάτων πολέμων, κατ' οὐσίαν ὅμως οὐδεὶς ἐκ τῶν συγχρόνων ἐνόησε τὸν Κάντιον. Μόνον ὁ Schiller καὶ ὁ Fichte εἰσῆλθον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας, καὶ οἱ δύο ὅμως ἐστράφησαν πρὸς τὴν πρακτικὴν μᾶλλον φιλοσοφίαν. Περίληψιν τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου» ἀποτελεῖ τὸ ἔργον «Prolegomena zu einer jeden Künftigen Metaphysik, die als hissenschaft wird auf treten können», ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 1783. Μετὰ τὴν διατύπωσιν καὶ τὸν κριτικὸν καθορισμὸν τῶν προβλημάτων τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας, τὸ πνεῦμα τοῦ Καντίου φέρεται εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ «πρακτικοῦ λόγου». Οὕτω τῷ 1785 ἐκδίδει τὸ ἔργον αὐτοῦ «Grundlegung zur Metaphysik der Sitten», ὅπου ἀναπτύσσει εἰς γλῶσσαν ῥέουσαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δυσχερῆ διατύπωσιν τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου», τὸ ἠθικὸν πρόβλημα. Ἀμέσως ὅμως κατόπιν, τῷ 1786, ἐκδίδει τὸ ἔργον «Metaphysische Aufangsgründe der Naturwissenschaft», ὅπου ἐξάγει, οὕτως εἰπεῖν, τὰ πορίσματα τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου» ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τὴν συστηματικὴν ὅμως ἀνάπτυξιν τοῦ ἠθικοῦ προβλήματος δίδει ὁ Κάντιος εἰς τὸ ἔργον «Kritik der Praktischen Philosophie», ἐκδοθὲν τῷ 1788. Ἐννέα ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου», ἤτοι τῷ 1790, ἐδημοσίευσεν ὁ Κάντιος τὸ τρίτον αὐτοῦ κριτικὸν ἔργον «Kritik der Urteilskraft», ὅπου ἀναπτύσσει τὰς ἀρχὰς τοῦ ὡραίου καὶ τὰς ἀρχὰς καθ' ἃς δέον νὰ γίνεται ἡ τελολογικὴ παρατήρησις τῆς φύσεως καὶ ἰδίως ἡ θεωρία τοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ τῶν τριῶν αὐτῶν κριτικῶν ἔργων ἀποπερατοῦται ἡ θεμελίωσις τοῦ συστήματος. Τὰ ἀκόλουθα ἔργα εἶναι ἀναγκαῖαι συνέπειαι τῶν ἀνωτέρω. Τῷ 1793 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Religion innerhalb der Grenzen der Glossen Vernunft», ὅπου ἀποδεικνύει ὅτι ἡ θεότης καὶ γενικῶς τὸ ἀντικείμενον τοῦ θρησκεύεσθαι δὲν πρέπει νὰ ἀντίκειται εἰς τοὺς θεμελιώδεις νόμους τοῦ νοῦ. Τῷ 1795 ἐδημοσίευσε μικρὰν πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Zum ewigen Frieden», τῷ 1797 τὸ ἔργον του «Metaphysische Aufangsgründe der Rechtslehre», τῷ 1798 τὸ «Streit der Facultäten» καὶ τὸ ἔργον του «Anthropologie in pragmatischer Hinsicht». Ἔπειτα ἐξεδόθη ἡ «Λογικὴ» τοῦ Καντίου (1800) καὶ ἄλλα ἔργα περὶ παιδαγωγικῆς γεωγραφίας κλπ.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Καντιου. Ἡ ἀναγέννησις τοῦ πνεύματος ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, μετὰ τὴν μακρὰν σχολαστικὴν τριβὴν τοῦ μεσαίωνος, ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφικὴν πάλην μεταξὺ λόγου καὶ ἐμπειρίας, μεταξὺ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως. Ἡ διαμάχη αὕτη καθορίζει ὁλόκληρον τὴν προκαντιανὴν φιλοσοφίαν. Ἡ βαθυτέρα ἔννοια τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κάντιος πρῶτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας συνήνωσε πρὸς ἄλληλα τὰ δύο αὐτὰ ἀντιμαχόμενα στοιχεῖα κατὰ τρόπον δημιουργικὸν καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι ἀμφότερα, καὶ ἡ νόησις καὶ ἡ αἴσθησις, εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς γνώσεως, καὶ ὅτι ἡ αἴσθησις χωρὶς τὴν νόησιν εἶναι τυφλή, ἡ δὲ νόησις χωρὶς τὴν αἴσθησιν εἶναι κενή. Ἐκ τῆς δημιουργικῆς αὐτῆς σχέσεως μεταξὺ αἰσθήσεως καὶ νοήσεως ἀφορμηθεὶς ὁ Κάντιος, ἤλεγξε τὰ προηγούμενα φιλοσοφήματα, ὡς μονομερῆ καὶ συνεπῶς ὡς δογματικά. Τὸ ἔργον τοῦ Καντίου εἶναι κυρίως κριτικόν, συνίσταται δηλαδὴ εἰς τὴν κριτικὴν τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς. Εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου», τὸ θεμελιωδέστερον καὶ ἀνατρεπτικώτερον ἔργον τοῦ Καντίου, ἐμπεριέχονται αἱ ἀρχαὶ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐνῶ εἰς ἄλλας ἐπιστήμας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν μαθηματικὴν καὶ θεωρητικὴν φυσικήν, ἔχει μορφώσει ὁρισμοὺς καὶ κρίσεις σχετικῶς ἀδιασείστους, εἰς τὴν μεταφυσικήν, ὅπου μά-

Digitized by Google

λιστα τίθενται προβλήματα ἀφορῶντα αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμίαν ὁριστικὴν διατύπωσιν καὶ οὐδεμίαν ἀναμφισβήτητον γνῶσιν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Ἡ τύχη μάλιστα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ καθίσταται ἐν τῇ μεταφυσικῇ κατὰ τοῦτο τραγική, καθ' ὅτι ἐπιμένει νὰ ἐρευνᾷ τὰ προβαλλόμενα αὐτῷ ἐρωτήματα, καίτοι ἐπανειλημμένως ἤδη ἀπέτυχε οἱουδήποτε θετικοῦ καὶ μονίμου καθορισμοῦ.

Ἡ κριτικὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντιου ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ μίαν σαφῆ ἐξήγησιν τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, νὰ ὁρίσῃ εἰς ποῖα ἐρωτήματα εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ κάποια ἀπάντησις ὁριστικὴ καὶ εἰς ποῖα ἐκ τῶν προβλημάτων εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀπάντησις. Ποῖα δηλαδὴ ἐκ τῶν ἐρωτημάτων αὐτῶν εἶναι σύμφωνα πρὸς τοὺς λογικοὺς νόμους, τοὺς διέποντας τὴν συνείδησιν καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ ποῖα ὑπερβαίνουν τὰ λογικὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς γνώσεως ὅρια καὶ εἶναι ἁπλοῖ πόθοι καὶ ἁπλαῖ ἐπιθυμίαι τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγώ.

Εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά, τὰ θίγοντα αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὄντος λογικοῦ, ὁδηγεῖται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀφοῦ προηγουμένως ἀναπτυχθῇ ἡ δύναμίς του ἡ γνωστικὴ καὶ δοκιμασθῇ ἡ ἐπιστημονική του ἱκανότης, ἀφοῦ δηλαδὴ γνωρίσῃ καθ' ἕνα ὡρισμένον τρόπον τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν φύσιν. Ἀφοῦ γνωρίσῃ ἐπιστημονικῶς τὴν φύσιν καὶ συνενώσῃ εἰς τὸ γνωστικὸν αὐτοῦ ὄμμα τὸ σύνολον τῶν νόμων τῶν διεπόντων αὐτήν, τότε φέρεται, κατ' ἀνάγκην λογικήν, εἰς προβλήματα γενικωτέρας ἀξίας καὶ βαθυτέρας σημασίας. Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως αὐτό, ὅπου ὁ νοῦς θέτει τὰ γενικὰ αὐτὰ προβλήματα, ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν ὁριστικότητά του, διότι αἱ γενικαὶ γνωστικαὶ ἀρχαί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιχειρεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ δαμάσῃ τὰ γενικὰ προβλήματα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας, ὅπως συμβαίνει τοῦτο εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν μαθηματικήν, ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδείξῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν ἑνὸς θεωρήματος μεταχειριζόμενος τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἐμπειρίαν ὡς στήριγμα. Οὕτω δύναται ὁ γεωμέτρης νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ τριγώνου· ἤτοι ὅτι αἱ γωνίαι ἑνὸς τριγώνου ἰσοδυναμοῦν πρὸς δύο ὀρθάς, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ συμβολίσῃ τὸ νοητὸν τρίγωνον δι' ἑνὸς αἰσθητοῦ τοιούτου καὶ νὰ δείξῃ τὴν πορείαν τῶν σκέψεών του. Εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὅμως, ὅπου ἀκριβῶς τίθενται τὰ γενικὰ ἐκεῖνα προβλήματα, τὰ ἀφορῶντα κυρίως τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ κανεὶς χρῆσιν τῆς ἐμπειρίας, διότι εἰς κανὲν πρόβλημα τῆς μεταφυσικῆς δὲν ἀνταποκρίνεται μία αἰσθητὴ πραγματικότης. κανὲν δηλαδὴ πρόβλημα τῆς μεταφυσικῆς δὲν δύναται νὰ συμβολισθῇ δι' αἰσθητῶν σωμάτων ἢ νὰ ἐπικυρωθῇ διὰ πειραμάτων. Τὸ μόνον ὄργανον τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶναι ὁ *καθαρὸς λόγος* εἰς τὴν διπλῆν αὐτοῦ ἔννοιαν, ἤτοι ὡς *διάνοια*, ὡς νοῦς, καὶ ὡς *γλῶσσα*, ὡς σύνολον δηλονότι τῶν λεκτικῶν σημείων, δι' ὧν ἐκφράζεται τὸ σύνολον τῶν σκέψεων καὶ τῶν κρίσεων. Εἶναι δὲ εὐνόητον, ὅτι ὅσον ἀπομακρύνεται ὁ νοῦς ἀπὸ τὴν ἁπλῆν ἐμπειρίαν, τόσον περισσοτέρας δυσχερείας συναντᾷ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν κρίσεων καὶ τῶν νοημάτων του, διότι ἡ γλῶσσα, ἐπειδὴ ἔχει σχηματισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αἰσθητοῦ, τοῦ ἐμπειρικοῦ κόσμου, εἶναι, τὰς περισσοτέρας τοὐλάχιστον φοράς, ἀντίθετος πρὸς τὰ νοήματα καὶ τὴν φύσιν γενικῶς τῶν νοητῶν ὄντων. Εἰς τὴν μεταφυσικὴν π. χ. κάμνομεν χρῆσιν τοῦ ὅρου *ἀρχὴ* καὶ ἐννοοῦμεν δι' αὐτοῦ κάτι ἐντελῶς διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἡ λέξις αὕτη εἰς τὸν ἐμπειρικὸν κόσμον. Ἐνῷ δηλαδὴ εἰς τὸν νοητὸν κόσμον ὁ ὅρος ἀρχὴ σημαίνει κάτι ἐντελῶς ἄχρονον, καὶ συνεπῶς κάτι ἄναρχον, τοὐναντίον εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον δηλοῖ κάτι ἐντελῶς χρονικόν. Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος, ἡ ἀρχὴ τῆς ποσότητος εἶναι οἱ θεμελιώδεις νόμοι, βάσει τῶν ὁποίων ὁ νοῦς αἰτιολογεῖ ἢ ἐκτιμᾷ τὴν ποσότητα ἑνὸς ὄντος, ἐνῷ ἡ ἀρχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι μία ὡρισμένη στιγμὴ χρονική, π. χ. ἡ 25 Μαρτίου 1821. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δυσχερειῶν, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται ἕνεκα τῆς γλώσσης, εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὑπάρχουν καὶ δυσκολίαι γεννώμεναι ἀπὸ αὐτὰ ταῦτα τὰ προβλήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βαθμὸς τῆς ἀφαιρέσεως, εἰς τὸν ὁποῖον φθάνουν οἱ ἑκάστοτε φιλοσοφοῦντες εἶναι διάφορος, διὰ τοῦτο πολλάκις γεννῶνται παρεξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔγκεινται τόσον εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' εἰς τὴν φύσιν τῶν προσώπων. Παρὰ πάντα ταῦτα οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐπὶ τοῦ πεδίου αὐτοῦ συνεχίζονται ἀπὸ χιλιάδων τώρα ἐτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ἐντάσεως, καὶ δύναταί νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο πεδίον τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, τὸ ὁποῖον νὰ ἐφελκύσῃ ἀπὸ αἰώνων τόσον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συνειδήσεων. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς μεταφυσικῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καντίου, ὁπότε οὗτος ὑπέβαλεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀμείλικτον κριτικὴν ἔρευναν; Μετὰ τὴν κατάρριψιν τοῦ μεσαιωνικοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φιλοσοφικῆς συνειδήσεως ἀνεπτύχθησαν καὶ ὡρισμένα φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαιότητος, ἢ ἔθεσαν ὡς ἀρχὴν τὸν καθαρὸν λόγον (Descartes) ἢ τὴν καθαρὰν ἐμπειρίαν, ὡς ἔπραξαν τοῦτο κυρίως ὅλοι οἱ Ἄγγλοι φιλόσοφοι. Ἡ φιλοσοφικὴ διαμάχη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Καντίου συνετελεῖτο μεταξὺ τῶν νοολογιστῶν καὶ τῶν ἐμπειριστῶν. Τὰ φιλοσοφικὰ ρεύματα, τὰ ὁποῖα διαρρέουν τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' καὶ ὁλόκληρον τὸν ΙΗ' αἰῶνα, εἶναι συνθέσεις ἢ καὶ ἀκρότητες τῶν δύο αὐτῶν θεμελιωδῶν στάσεων, τὰς ὁποίας ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εἶχε λάβει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τὸν κόσμον γενικῶς. Καὶ ὅπως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μεταφυσικῆς γενικῶς προηγεῖται ὁ δογματισμὸς καὶ ἕπεται ὁ σκεπτικισμός, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φιλοσοφικῶν προσωπικοτήτων, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καντίου, παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ φιλόσοφος τὸ πρῶτον προσηλώθη εἰς τὰ διδάγματα τοῦ δογματισμοῦ (Wolff καὶ Leibnitz) καὶ ἔπειτα βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀναπτυχθείσης γενικῆς ἀμφιβολίας πρὸς τὰ καθεστῶτα, καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν κριτικῶν καὶ σκεπτικιστικῶν ἐρευνῶν τοῦ Hume, ἤρχισε νὰ ἀμφιβάλῃ περὶ τῶν βάσεων τῆς μεταφυσικῆς καὶ γενικῶς πάσης γνώσεως a priori. Ὁ Hume εἶναι ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξύπνησε τὸν Κάντιον ἀπὸ τὸν δογματικὸν αὐτοῦ λήθαργον. Τοῦτο ὁμολογεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ Κάντιος. Ὁ δογματισμὸς ὁ κυριαρχήσας ἐν τῇ μεταφυσικῇ ἀπὸ τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Leibnitz καὶ ὁ διδασκόμενος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν εἰς ὅλα τὰ σπουδαιότερα πνευματικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἤρχισε νὰ θραύεται διὰ τῶν ἐρευνῶν πρῶτον τοῦ Locke καὶ κυρίως διὰ τῶν ἀνατρεπτικῶν ἀμφιβολιῶν τοῦ μεγαλυτέρου τῶν Ἄγγλων φιλοσόφων, τοῦ Hume. Αἱ ἔρευναι τοῦ Hume περὶ ἀνθρωπίνης διανοίας διέσεισαν πλήρως τὸν δογματισμὸν τῶν προηγουμένων σχολῶν καὶ ὡδήγησαν τοὺς διανοουμένους ἢ εἰς τὸν σκεπτικισμὸν ἢ εἰς τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ προβλήματα τῆς μεταφυσικῆς. Μόνον διὰ τὸν Κάντιον ὑπῆρξαν αἱ σκέψεις τοῦ Hume γόνιμοι, διότι αἱ σκέψεις αὗται ἔγιναν ἀφορμή, ὥστε ὁ Κάντιος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὸ σύνολον τῶν νόμων αὐτοῦ εἰς κριτικὴν ἔρευναν καὶ ὄχι μόνον τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος, ὅπως ἔπραξε τοῦτο ὁ Hume. Εἰς τοῦτο δὲ ἐκδηλοῦται ἡ ἐπαναστατικὴ πρᾶξις τοῦ Καντίου, ὅτι ἐτόλμησε καὶ κατώρθωσε πρῶτος νὰ ὑποβάλῃ εἰς κριτικὸν ἔλεγχον τὸ σύνολον τῶν νόμων τοῦ σκέπτεσθαι. Μὲ τὴν συνείδησιν δὲ τοῦ κριτοῦ προβαίνει ὁ Κάντιος εἰς τὸ ἔργον του, καὶ ὄχι μὲ τὴν συνείδησιν τοῦ κατακτητοῦ νέων νοητῶν πεδίων διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἀδιάφορον ἂν ἡ γόνιμος κριτικὴ ὡδήγησεν αὐτὸν καὶ εἰς νέα πνευματικὰ ἐδάφη, ὅπως εἶναι ἡ τελολογία καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ καλοῦ, δύο κλάδοι, οἱ ὁποῖοι ἀρχικῶς δὲν εἶχον συμπεριληφθῆ εἰς τὴν κριτικὴν ἔρευναν, ἥτις ἐστρέφετο κυρίως εἰς τὰς ἐπιστήμας ἐκείνας, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον τῶν γνώσεων εἶναι κρίσεις a priori, δηλαδὴ κρίσεις σχηματιζόμεναι χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας. Βεβαίως ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὸ κριτικὸν ἔργον τοῦ Καντίου, χωρὶς τὴν λοιπὴν κριτικὴν ἐργασίαν, τὴν συντελεσθεῖσαν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁπότε τὰ πάντα ὑπεβάλλοντο εἰς κριτικὸν ἔλεγχον. Αὐτὸς ὁ Κάντιος, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τοῦ βάρους τοῦ ὑπερβολικοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὀλιγώτερον τὴν πλήρη συναίσθησιν τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε, γράφει περὶ αὐτῆς, ὅτι «ἡ ἐποχὴ εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν εἶναι ἐποχὴ τῆς ὡρίμου κριτικῆς, ἡ ὁποία ἔπαυσε νὰ βαυκαλίζεται πλέον μὲ φαινομενικὰς γνώσεις, καὶ θέτει εἰς τὸν νοῦν τὴν ἀξίωσιν νὰ προβῇ εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἓν ἀνώτατον δικαστήριον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν δικαίων αὐτῆς ἀξιώσεων, νὰ ἀπορρίψῃ δὲ ὅλας τὰς ἀθεμελιώτους ἀξιώσεις, ὄχι ὅμως διὰ βιαίας τινὸς ἀποφάσεως, διὰ δογματός τινος, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τοὺς αἰωνίους καὶ ἀμεταβλήτους νόμους τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Τὸ ἀνώτατον δὲ τοῦτο δικαστήριον εἶναι «ἡ κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου». Ὅταν δὲ λέγω κριτικὴν τοῦ καθαροῦ λόγου, δὲν ἐννοῶ κριτικὴν τῶν βιβλίων καὶ τῶν συστημάτων, ἀλλὰ κριτικὴν τῆς γνωστικῆς ἱκανότητος τοῦ νοῦ διὰ γνώσεις, πρὸς τὰς ὁποίας τείνει ὁ νοῦς χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας. Θέλω συνεπῶς νὰ δείξω καὶ νὰ ἀποφασίσω περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ τοῦ ἀδυνάτου τῆς μεταφυσικῆς γενικῶς καὶ νὰ καθορίσω τόσον τὰς πηγάς, ὅσον καὶ τὴν ἔκτασιν καὶ τὰ ὅρια τῆς μεταφυσικῆς. Ὅλα ὅμως αὐτὰ δέον νὰ γίνουν ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῶν, ἤτοι χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας». Αὐτὴ εἶναι ἡ συνείδησις, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ Κάντιος, ὅταν προβαίνῃ εἰς τὸ ἔργον του. Ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἀνοίγει εἶναι κατὰ τοῦτο νέος, καθότι πρώτην φορὰν μετὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ εἰδικῶς μετὰ τὸν Πλάτωνα, τίθεται πάλιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας τὸ ἐρώτημα: «Τί ἐστι ἐπιστήμη;». Ὅπως ὁ Πλάτων πρῶτος ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔθεσε τὸ ἐρώτημα τοῦτο καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν διάλογον αὐτοῦ «Θεαίτητος» τὴν ἀπάντησιν (ἀφοῦ προηγουμένως ἔκρινε τὰς γνώμας τῶν ἄλλων καὶ εἰδικῶς τῆς σοφιστικῆς), οὕτω καὶ ὁ Κάντιος πρῶτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας τίθησι τὸ αὐτὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Κάντιον ἐμπεριέχει τρία εἰδικὰ ἐρωτήματα: α') τί εἶναι μαθηματικά; β') τί εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη; καὶ γ') τί εἶναι μεταφυσική; Βεβαίως ἐνδιαφέρει τὸν Κάντιον κυρίως τὸ τρίτον ἐρώτημα, τί εἶναι μεταφυσική; ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτό, πρέπει νὰ καθορίσῃ πρῶτον τί εἶναι μαθηματικὴ καὶ τί εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη.

Καὶ ἡ μαθηματικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἀποτελοῦν σύνολα κρίσεων καθαρῶν, δηλαδὴ ἐσχηματισμένων χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας. Τὰ ἀντικείμενα τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν καθορίζονται διὰ τοῦ καθαροῦ νοῦ ἤ, ὅπως λέγει ὁ Κάντιος, a priori. Τὸ a priori εἶναι εἰς μὲν τὰ μαθηματικὰ ἐντελῶς καθαρόν, ἤτοι πράγματι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, ἀπὸ τὸ a posteriori, εἰς δὲ τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην εἶναι ὀλιγώτερον καθαρόν, διότι ὁ φυσικός, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, διατηρεῖ πάντοτε μίαν ὡρισμένην σχέσιν πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, διότι πάντως διὰ τῶν κρίσεών του καὶ τῶν συλλογισμῶν του ζητεῖ νὰ καθορίσῃ φυσικὰ φαινόμενα. Αἱ κρίσεις του συνεπῶς δὲν σχηματίζονται χωρὶς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐμπειρίαν. Εἰς τὴν μαθηματικὴν ὅμως ὁ νοῦς ἀφορμᾶται ἀπὸ ὡρισμένας ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι δὲν κατάγονται ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ νοῦ, καὶ προχωρεῖ εἰς εἰδικωτέρας κρίσεις καὶ εἰς συνθέσεις κρίσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σύνολον γνώσεων, συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλας κατὰ νόμους λογικούς. Ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὁποῖον διακρίνει τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην εἶναι, ὅτι αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸν ἀσφαλῆ δρόμον, διότι τὰ πορίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγει, ὄχι μόνον ἔχουν λογικὴν ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς ἐπιστήμης πρὸς καθορισμὸν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὕτη ἀποδεικνύει τὸ a priori τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη ὄχι μόνον δὲν κατάγεται ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, ἀλλὰ βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν καὶ νὰ κρίνωμεν τὴν ἐμπειρίαν. Χωρὶς τὰ μαθηματικὰ ἡ ἐμπειρία θὰ ἦτο εἰς ἡμᾶς διαρκῶς κάτι τὸ ἀπροσδιόριστον. Ἡ μαθηματικὴ εἶναι ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη a priori. Εἰς τὴν αὐτὴν εὐνοϊκὴν θέσιν εὑρίσκεται καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, ἂν καὶ αὐτῆς ἡ πρόοδος ἐβράδυνε, διότι δὲν συνετελέσθη τόσον εἰς τὴν ἀρχαιότητα (ὅπως ἡ μαθηματική), ὅσον εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν Galilei, Kepler καὶ Newton, τοὺς ὁποίους ὁ Κάντιος ἔχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Εὑρίσκεται δὲ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη εἰς τὴν εὐνοϊκὴν αὐτὴν θέσιν ἀφ' ὅτου οἱ ἄνδρες αὐτοί, οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ οἱ πραγματικοὶ ἱδρυταί της, ἔθεσαν τὰ θεμέλια αὐτῆς.

Ἀπὸ τοῦ Galilei καὶ ἐφεξῆς ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη μέχρι τοῦ Καντίου ἐσημείωσε τὰς καταπληκτικωτέρας τῶν ἐπιτυχιῶν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρέχει τὴν βεβαιότητα εἰς τὴν μαθηματικήν, τὸ ἴδιον, ἂν καὶ εἰς μειωμένον κάπως βαθμόν, ἐγγυᾶται καὶ περὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τῶν κρίσεων τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ a priori, ἤτοι ἡ συνείδησις, ὅτι αἱ ἀρχαὶ καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, οἱ νόμοι ἐπὶ τῶν ὁποίων οἰκοδομεῖται τὸ σκέπτεσθαι τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, δὲν εἶναι προϊόντα τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν παραστάσεων, ἀλλὰ νοητὰ στοιχεῖα καὶ ὑποθέσεις τῆς διανοίας, ἤ, ἀκόμη ὁριστικώτερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι. Καὶ ὁ Galilei καὶ ὁ Torricelli γνωρίζουν, ὅτι ἡ φύσις ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὰ ἐρωτήματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα τὴν ἀναγκάζουν νὰ ἀπαντήσῃ, δηλαδὴ εἰς ἐκεῖνα τῶν ὁποίων οἱ νόμοι ἔγκεινται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γνῶσις δηλονότι τῆς φύσεως εἶναι δυνατή, μόνον ὅταν καταστρώσωμεν ὁλόκληρον μεθοδικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ σύνολόν του εἶναι λογικόν, ἤτοι ἀπορρέει ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. «Ὁ νοῦς πρέπει νὰ προσέρχεται εἰς τὴν φύσιν κρατῶν εἰς μὲν τὴν μίαν χεῖρα τὰς ἀρχάς του, πρὸς τὰς ὁποίας καὶ μόνας ἀνταποκρινόμενα τὰ φαινόμενα ἰσχύουν ὡς νόμοι, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ πείραμα τὸ ὁποῖον οὗτος διενοήθη συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, μὲ τὴν πρόθεσιν βεβαίως νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὴν φύσιν, ὄχι ὅμως ὅπως διδάσκεται ὁ μαθητής, ὁ ὁποῖος δέχεται νὰ τοῦ παραδώσῃ ἕτοιμα ὁ διδάσκαλος, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὗτος θέλει, ἀλλ' ὅπως διδάσκεται ἕνας σιδηροῦς δικαστής, ὅστις ἀναγκάζει τοὺς μάρτυρας νὰ ἀπαντοῦν εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας θέτει εἰς αὐτούς». Μὲ ἄλλα λόγια ἡ θεωρητικὴ φυσικὴ ὑπάρχει ὡς ἐπιστήμη ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κατέστη ἱκανὸς νὰ ἐρωτήσῃ τὴν φύσιν συμφώνως πρὸς τοὺς λογικοὺς νόμους. Ὅσον δὲ χωροῦν εἰς τὴν φύσιν οἱ λογικοὶ νόμοι, ὅσον δηλαδὴ εἶναι ἱκανοὶ νὰ διαπεράσουν καὶ νὰ καθορίσουν τὴν φύσιν, ἐπὶ τοσοῦτον προχωρεῖ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη. Ἡ φύσις δίδει πάντοτε τὴν ὕλην εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην, τὴν δὲ μορφήν, τὸν νόμον τοῦ σκέπτεσθαι, τὸν δίδει ὁ νοῦς. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ μαθηματικὴ καὶ ἡ φυ-

Digitized by Google

σικὴ ἐπιστήμη ὀφείλουν τὴν βεβαιότητά των εἰς τὴν μέθοδον τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν.

Ἡ αὐτὴ ἀναγκαιότης, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἐπιστήμας, θὰ ἔπρεπε νὰ διακρίνῃ καὶ τὴν μεταφυσικήν, διότι καὶ αὐτή, ὅπως καὶ αἱ δύο ἄλλαι ἐπιστῆμαι, ἐργάζεται διὰ κρίσεων a priori, ἤτοι ἐσχηματισμένων χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ἐμπειρίας. Ποῦ ὅμως ὀφείλεται τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν εὗρεν ἀκόμη τὸν βέβαιον καὶ ἀσφαλῆ δρόμον τῆς ἐρεύνης της; Διατί ἡ μεταφυσική, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίσης ἐπιστήμη a priori, δηλαδὴ ἐργάζεται διὰ κρίσεων καθαρῶν, ὅπως ἡ μαθηματικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βέβαιον δρόμον τῆς ἐπιστήμης; Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐρώτημα τοῦ Καντίου. Εἶναι δὲ φυσικόν, ὅτι διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς μεταφυσικῆς πταίει ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Καντίου ἠκολούθησεν αὐτή. Ἐνῷ δηλαδὴ καὶ ἡ μαθηματικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη κατέληξαν εἰς τὴν γνῶσιν, ὅτι μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γεννᾷ ὁ ἴδιος ὁ νοῦς μας ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐκεῖνο καὶ κατανοεῖ πλήρως, ἡ μεταφυσικὴ ἐξηκολούθει εἰσέτι νὰ σπουδάζῃ ὄντα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Καὶ ἐνῷ αἱ δύο πρῶται ἐπιστῆμαι ἀπέκτησαν τὴν γνῶσιν, ὅτι τὸ ἀντικείμενόν των εἶναι κάτι, τὸ ὁποῖον δέον νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὰς λογικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νοῦ, ἡ μεταφυσικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ δέχεται, ὅτι τὸ ὑποκείμενον, ἤτοι ὁ νοῦς, δέον νὰ προσαρμόζηται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀντικειμένου. Ὁ Κάντιος λέγει: «Μέχρι τοῦδε παρεδέχοντο, ὅτι ἡ γνῶσις δέον νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὰ ἀντικείμενα, πρὸς τὰ πραγματικὰ ὄντα. Ὅλαι ὅμως αἱ προσπάθειαι, πρὸς διασάφησιν αὐτῶν τῶν ὄντων διὰ ἐννοιῶν a priori, δι' ὧν θὰ ἐπεξετείνετο ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις, γενόμεναι μὲ τὴν προϋπόθεσιν αὐτήν, ἐναυάγησαν. Ἂς ἐπιχειρήσωμεν λοιπον νὰ πράξωμεν τὸ ἀντίθετον, νὰ παραδεχθῶμεν δηλαδὴ ὅτι τὰ ἀντικείμενα δέον νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὴν γνῶσιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται καὶ πρὸς τὴν ἀξίωσιν τῆς μεταφυσικῆς, ὅτι εἶναι ἐπιστήμη a priori. Ἡ σκέψις αὐτη παρουσιάζει ὁμοιότητα μὲ τὴν σκέψιν τοῦ Κοπερνίκου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐπείσθη ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσῃ τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἐφ' ὅσον παρεδέχετο, ὅτι ἡ στρατιὰ τῶν ἄστρων κινεῖται περὶ τὸν παρατηρητήν, ἐδοκίμασε νὰ ἴδῃ ἂν θὰ ἐπιτύχῃ εἰς τοὺς λογαριασμούς του, δεχόμενος ὅτι ὁ παρατηρητὴς (ἤτοι ἡ γῆ) κινεῖται περὶ τὸ παρατηρούμενον». Εἰς τὴν σκέψιν αὐτὴν συνοψίζεται ἡ ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν συνετέλεσεν ὁ Κάντιος ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ποιότητα τῶν ἀντικειμένων a priori, ἤτοι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ διατυπώσωμεν νόμους λογικοὺ καὶ ἀναγκαίους περὶ τῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὅσον ὁ νοῦς, ὁ λόγος, προσαρμόζεται πρὸς τὰ ἀντικείμενα; Ἂν ὅμως δεχθῶ, ὅτι τὰ ἀντικείμενα, ἐφ' ὅσον ὑπόκεινται εἰς τοὺς γενικοὺς νόμους, προσαρμόζονται πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὸ γνώρισμα τῶν γνωστικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ἡ αἴσθησις, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχω a priori γνῶσίν τινα τῶν ἀντικειμένων. Ἂν δεχθῶ, ὅτι ὁ αἰσθητὸς κόσμος κρίνεται συμφώνως πρὸς τὰ κριτήρια τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἢ ἁπλούστερον ἂν δεχθῶ, ὅτι ἡ αἴσθησις κρίνεται καὶ ὁρίζεται ὑπὸ τῆς διανοίας, τότε εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ καταλήξω καὶ εἰς γενικὰς περὶ τῆς αἰσθήσεως κρίσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ φέρουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ a priori. Περὶ τῆς ἀντικειμενικότητος τῶν κρίσεων a priori τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, διότι τῆς μὲν μαθηματικῆς αἱ κρίσεις ἔχουν τὴν λογικὴν ἀναγκαιότητα ὡς γνώρισμα, τῆς δὲ φυσικῆς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐμπειρίας (πείραμα). Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει μόνον νὰ ἐξετασθῇ, εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν αἱ κρίσεις αὗται συντελοῦνται, ἤτοι πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὰς κρίσεις αὐτάς. Εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὅμως, ἤτοι τὴν ἐπιστήμην ἐκείνην, ἡ ὁποία τίθεται ὡς τοιαύτη μετὰ τὴν φυσικήν, δὲν ὑπάρχει ἡ βεβαιότης ἐκείνη, ἡ ὁποία διακρίνει τὴν μαθηματικὴν καὶ τὴν φυσικήν, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Κάντιος ἐρωτᾷ πρῶτον ἂν ὑπάρχουν τοιαῦται μεταφυσικαὶ κρίσεις a priori, ἂν εἶναι δυνατὴ ὡς ἐπιστήμη ἡ μεταφυσική. Κατὰ δεύτερον λόγον ἐρωτᾷ πῶς, ἤτοι κατὰ ποῖον λογικὸν τρόπον, συντελοῦνται αἱ μεταφυσικαὶ κρίσεις. Τὰ τέσσαρα αὐτὰ ἐρωτήματα, ἤτοι: α') πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ μαθηματική, β') πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, καὶ γ') καὶ δ') ἂν καὶ πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ μεταφυσική, ἀποτελοῦν τὰ κύρια θέματα τοῦ θεμελιωδεστέρου θεωρητικοῦ καὶ κριτικοῦ ἔργου τοῦ Καντίου, τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου». Ἡ κριτικὴ ἔρευνα καὶ ἡ ἐννοιολογικὴ ἀνάλυσις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν αἴσθησιν ἢ καλύτερον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς αἰσθήσεως, προχωρεῖ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς διανοίας καὶ καταλήγει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ νοῦ. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔργου του τιτλοφορεῖ ὁ Κάντιος «Αἰσθητικὴν» (θεωρίαν περὶ αἰσθήσεως), καὶ τὸ δεύτερον «Λογικὴν» (θεωρίαν περὶ τοῦ λόγου).

1) *Τὸ δυνατὸν τῆς καθαρᾶς μαθηματικῆς.* Ἡ αἴσθησις, ἐξεταζομένη φιλοσοφικῶς, εἶναι ἐνέργεια θεαματική, ἤτοι ἡ ἱκανότης νὰ αἰσθάνεται κανεὶς πολλὰ δεδομένα καὶ νὰ τὰ συνενώνῃ εἰς μίαν ὁλότητα. Οἱ ὡρισμένοι δὲ αὐτοὶ κανόνες, καθ' οὓς τακτοποιοῦνται κατὰ τὴν αἴσθησιν τὰ πράγματα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου εἶναι ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος. Οἱ κανόνες αὐτοὶ ὑπάρχουν εἰς οἱανδήποτε ἐνέργειαν τῆς αἰσθήσεως καὶ διέπουν οἱανδήποτε ἐκδήλωσιν τοῦ αἰσθάνεσθαι, ἤτοι εἶναι μορφαὶ a priori. Δι' αὐτῶν βλέπομεν τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὰς ὑπάγομεν ὁλόκληρον τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Ἡ θεαματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς διέπεται ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτήν, ὑπὸ τῶν νόμων αὐτῶν τῆς τάξεως καὶ τῆς τακτοποιήσεως τῶν φαινομένων. Οἱονδήποτε σῶμα, προσπῖπτον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου, δέχεται τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ δυνάμει τῶν δύο αὐτῶν τύπων τοῦ αἰσθάνεσθαι. Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι τρόποι τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη οἰκοδομεῖται ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχικῶν μορφῶν τοῦ αἰσθάνεσθαι, καὶ ἐπειδὴ αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ εἶναι a priori, δηλαδὴ εἶναι προϋποθέσεις λογικαὶ πάσης αἰσθήσεως, δι' αὐτὸ ἡ μαθηματικὴ γνῶσις εἶναι γνῶσις a priori. Ἄλλοις λέξεσιν, ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι ἔννοιαι ἐνυπάρχουσαι εἰς τὴν συνείδησιν, εἶναι μορφαὶ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ δὲν εἶναι, ὅπως ἐνόμιζαν οἱ πλεῖστοι μέχρι τοῦ Καντίου, ἔννοιαι σχηματισθεῖσαι δι' ἀφαιρέσεως ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν.

Ὁ Hume καὶ ὅλοι οἱ ἐμπειρικοὶ διδάσκουν, ὅτι ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι ἔννοιαι ἐμπειρικαί, ἔχουν δηλαδὴ σχηματισθῆ ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ συγκεκριμένως ἐκ τῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὅταν βλέπωμεν πολλὰ πράγματα εἰς τὴν σειράν, εἴτε εἰς ἔκτασιν, εἴτε εἰς ἀπόστασιν τοποθετημένα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντύπωσις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὅταν βλέπωμεν πολλὰ ἀντικείμενα κατὰ σειρὰν παρατεταγμένα, εἴτε εἰς ἔκτασιν εἴτε εἰς ἀπόστασιν, σχηματίζεται μόνον διότι ἡ ἱκανότης τοῦ αἰσθάνεσθαι, τοῦ προσλαμβάνειν παραστάσεις, διέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου αὐτοῦ τῆς ἐκτάσεως (χῶρος) καὶ τῆς ἀποστάσεως (χρόνος). Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ μορφαὶ αὐταὶ εἶναι στοιχεῖα, εἶναι νόμοι τῆς λειτουργίας τοῦ αἰσθάνεσθαι, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι σχηματισμοὶ κατ' ἀφαίρεσιν ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ Καντίου ἀναγκαῖαι μορφαί. Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος δὲν δύνανται συνεπῶς νὰ εἶναι ἰδιότητες ἀντικειμενικαὶ αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Περαιτέρω δὲ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος δὲν ἔχουν ἀντικειμενικότητα, πραγματικότητά τινα ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ αἰσθάνεσθαι, ἤτοι δὲν ὑπάρχουν χωρισμένα ἀπὸ τὴν θεαματικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι δηλαδὴ καὶ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος αἱ ὑποκειμενικαὶ προϋποθέσεις, τὰ λογικὰ αἴτια, δυνάμει τῶν ὁποίων καὶ μόνον ὑπάρχει αἴσθησις, ἢ εἶναι οἱ τρόποι, καθ' οὓς λειτουργεῖ ἡ αἴσθησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ καθ' οὓς ὑπάρχει τι ὡς πραγματικὸν γεγονός. Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι τὰ λογικὰ αἴτια τῆς πραγματικότητος τῶν ὄντων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι λογικὰ ἢ a priori, διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν ὑλικὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' εἶναι ἰδεατά. Διὰ τοῦτο πᾶν ὅ,τι δὲν προσπίπτει εἰς τὴν συνείδησιν διὰ μέσου τῶν δύο αὐτῶν δρόμων ἢ μεθόδων τοῦ αἰσθάνεσθαι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς πραγματικόν. Ὅλαι αἱ σχέσεις τῶν πραγματικῶν ὄντων καὶ γεγονότων εἶναι σχέσεις χώρου καὶ χρόνου. Αἱ σχέσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τῶν ἰδεατῶν σωμάτων τῆς γεωμετρίας εἶναι σχέσεις χώρου καὶ χρόνου καὶ δι' αὐτὸ ὁ χῶρος καὶ χρόνος ἀποτελοῦσι τὰς δύο ἐκείνας μορφὰς a priori ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ μαθηματικὴ ὡς ἐπιστήμη.

Ἀλλ' ὑπάρχει μία διαφορὰ μεταξὺ χώρου καὶ χρόνου. Ὁ μὲν χῶρος εἶναι ἡ a priori μορφὴ τῆς ἐξωτερικῆς αἰσθήσεως, ἤτοι τῆς λειτουργίας τῆς αἰσθήσεως τῆς ἐξαπλουμένης ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν ἐχόντων ἔκτασιν. Ὁ χῶρος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη, καθ' ἣν τακτοποιοῦμεν τὰς ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἐνῷ τοὐναντίον ὁ χρόνος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη, καθ' ἣν συνδέομεν τὰ γεγονότα τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου, εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ αἴσθησις, ὅπως ὀνομάζει ὁ Κάντιος τὸν χρόνον. Ἐὰν δὲν εἴχομεν τὸν χρόνον ὡς τρόπον τοῦ αἰσθάνεσθαι, ὡς ἀρχὴν τακτοποιήσεως τῶν γεγονότων, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχωμεν συνείδησιν τῆς αἰτιολογικῆς σειρᾶς τῶν ἐσωτερικῶν μας καταστάσεων, θὰ ἦτο ἀδύνατον κἂν νὰ ἔχωμεν μνήμην μιᾶς καταστάσεως παρελθούσης, διότι χωρὶς τὸν χρόνον θὰ εἴμεθα προσδεδεμένοι εἰς τὴν μίαν παράστασιν τῆς στιγμῆς, ὅπως εἶναι τὸ ζῷον, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς στερεῖται αὐτοῦ τοῦ αἰσθητηρίου τοῦ χρόνου, ἐνῷ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ χώρου. Ὅταν λέγωμεν ὅμως, ὅτι ὁ χρόνος εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν αἰσθητήριον δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι δὲν ὑπόκεινται εἰς αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ πᾶσα ἐντύπωσις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, πᾶσα ἀντίληψις οἱουδήποτε ἀντικειμένου τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, εἶναι μία ἐσωτερικὴ κατάστασις, εἶναι ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπάγονται καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῶν παραστάσεων αὐτῶν εἰς τὸν χρόνον καὶ χαρακτηρίζονται ὑπ' αὐτοῦ.

Ἀφοῦ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι ἀρχαί, διὰ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζονται καὶ κρίνονται ὅλα τὰ ἀντικείμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, τότε εἶναι προφανῶς δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ κανεὶς κρίσεις, στηριζομένας ἀκριβῶς εἰς τὰς μορφὰς αὐτάς, ἐχούσας κῦρος ἀναφερόμενον εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὰς μορφὰς αὐτάς. Ὅλοι οἱ ὁρισμοί, οἱ ὁποῖοι ἰσχύουν διὰ τὰς δύο αὐτὰς μορφὰς τῆς αἰσθήσεως, πρέπει κατὰ λογικὴν ἀνάγκην νὰ ἰσχύουν καὶ δι' ὅλα τὰ αἰσθητά, ἀφοῦ τὰ αἰσθητὰ χαρακτηρίζονται, προσπίπτοντα εἰς τὴν συνείδησιν, κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν. Τοιοῦτοι δὲ ὁρισμοὶ ἰσχύοντες διὰ τὰς καθαρὰς μορφὰς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου εἶναι ὅλοι οἱ καθαρῶς μαθηματικοὶ ὁρισμοί. Ὅλαι αἱ κρίσεις τῆς καθαρᾶς μαθηματικῆ, ὅλαι αἱ γεωμετρικαὶ κρίσεις εἶναι σχέσεις καὶ ὁρισμοὶ τῆς γενικῆς μορφῆς τοῦ χώρου, ὅλοι οἱ ὁρισμοὶ τῆς σχέσεως τῶν ἀριθμῶν καὶ ὅλαι αἱ κρίσεις τῆς καθαρᾶς μηχανικῆς εἶναι σχέσεις, εἶναι ἀναλογίαι χώρου καὶ χρόνου. Ἡ σειρὰ τῶν ἀριθμῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῇ χωρὶς τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου, διότι οἱ ἀριθμοὶ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ χαρακτηριστικὸν ἔχουν, ὅτι εἶναι κατάταξις μαθηματικῶν ἀξιῶν, ἢ μονάδων, κατὰ ἕνα ὡρισμένον νόμον, τὸν νόμον τοῦ χρόνου. Εἶναι λοιπὸν προφανές, ὅτι, ἀφοῦ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος ἀποτελοῦν τοὺς ἀναγκαίους νόμους εἰς τοὺς ὁποίους ὑπόκεινται τὰ αἰσθητά, δυνάμεθα, καὶ χωρὶς νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ αἰσθητά, νὰ σχηματίσωμεν περὶ αὐτῶν κρίσεις ἀναγκαίας ἰσχύος καὶ γενικοῦ δι' αὐτὰς κύρους, ἤτοι νὰ σχηματίσωμεν a priori κρίσεις καὶ νὰ εὕρωμεν καὶ τοὺς νόμους τῶν αἰσθητῶν ἐπίσης a priori. Οἱ νόμοι δὲ οὗτοι φέρουν τὴν σφραγῖδα τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἤτοι τὰ αἰσθητὰ κατ' ἀνάγκην διέπονται ὑπὸ τῶν νόμων αὐτῶν. Μόνον λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι λογικὰ αἴτια τῶν αἰσθητῶν ὄντων, ἐπειδὴ εἶναι αἱ ἀναγκαῖαι λογικαὶ προϋποθέσεις τῶν ἀντικειμένων, μόνον δι' αὐτὸ ὑπάρχουν καὶ κρίσεις μαθηματικαί, ἐσχηματισμέναι χωρὶς καμμίαν ἐπαφὴν πρὸς τὰ αἰσθητά, καὶ ἰσχύουν δι' αὐτὰ ἀναγκαίως. Ἡ ἰδεοκρατικὴ αὐτὴ ἑρμηνεία τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου ἀντιτίθεται ὄχι μόνον πρὸς τὴν πραγματολογικὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν γνωρίζομεν τὰ πράγματα ἀποτυπωτικῶς καὶ χωρὶς καμμίαν αὐτενέργειαν τῆς συνειδήσεως, ἀλλ' ἀντίκειται καὶ πρὸς τὸν συνήθη ἰδεαλισμόν, τὸν φαινομενικόν, ἤτοι ἐκεῖνον, καθ' ὃν τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ὑπάρχουν μόνον φαινομενικῶς. Ὁ ἰδεαλισμὸς οὗτος ἀνεπτύχθη κυρίως ὑπὸ τοῦ Berkeley. Κατ' αὐτὸν τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα τοῦ τε ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ κόσμου εἶναι ἁπλῶς φαινομενικότητες. Κατὰ τὸν Κάντιον ὅμως τὰ πράγματα δὲν εἶναι φαινομενικότητες, ἀλλὰ φαινόμενα. Ὁ κριτικὸς ἰδεαλισμὸς τοῦ Καντίου, κατ' ἀντίθεσιν ἀκριβῶς πρὸς τὸν φαινομενικὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Berkeley, ἀποδίδει εἰς τὰ πράγματα τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀντικειμενικότητος, μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ χωρητικὴ καὶ ἡ χρονικὴ τῶν πραγμάτων τάξις εἶναι ἔργον τῆς γνωστικῶς ἐνεργούσης συνειδήσεως. Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὴν διπλῆν αὐτὴν τάξιν τῶν φαινομένων, τὴν χωρητικὴν καὶ τὴν χρονικήν, εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματίσωμεν κρίσεις a priori, διότι καὶ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι καθαραὶ ἀρχαί, ἤτοι ἀπηλλαγμέναι ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν. Αἱ κρίσεις αὗται, οὖσαι κρίσεις a priori, ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς καθαρᾶς μαθηματικῆ. Ἡ μαθηματικὴ εἶναι συνεπῶς ἀρχιτεκτονικὸν ὅλον κρίσεων a priori. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ὁριστικότης τῶν μαθηματικῶν κρίσεων, ἐνῷ αἱ ἐμπειρικαὶ κρίσεις οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν τὴν ἀκρίβειαν τῶν κρίσεων a priori, διότι τὸ ἐμπειρικῶς ἡμῖν δεδομένον εἶναι τόσον ποικίλον καὶ τόσον φευγαλέον, ὥστε εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ διὰ κρίσεων σύλληψις.

2) *Τὸ δυνατὸν τῆς καθαρᾶς φυσικῆς ἐπιστήμης* (ἤτοι τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς). Ἡ θεαματικὴ τῶν ἀνθρώπων ἐνέργεια, ἡ γενικῶς αἴσθησις ὀνομαζομένη, εἶναι ἡ μία πηγὴ τῆς γνώσεως. Οἱ νόμοι τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἀποτελοῦν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν οἰκοδομεῖται ἡ καθαρὰ μαθηματική, ἥτις εἶναι πάντοτε ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὴν καθαρὰν φαντασίαν, τὴν γνωστὴν ὡς μαθηματικὴν φαντασίαν, ἤτοι ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶναι ἀπηλλαγμένη ἐμπειρικῶν ἐπιβαρύνσεων. Ἡ κριτικὴ τῆς ἱκανότητος τοῦ αἰσθάνεσθαι ἔδειξεν, ὅτι ἡ αἴσθησις διέπεται ὑπὸ δύο θεμελιωδεστάτων νόμων, τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι ὅλον τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον προσφέρεται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν θεμελιωδεστάτων νόμων. Τώρα πρόκειται νὰ δειχθῇ, ὅτι καὶ ὁ καθαρὸς λόγος ἢ ἡ διάνοια ἔχει ἀρχὰς ἐπίσης ἀναποσπάστως πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς συνδεομένας καὶ ἀποτελούσας τὰ βαθύτερα λογικὰ αἴτια πάσης ἐπιστημονικῆς κρίσεως καὶ εἰδικῶς πάσης κρίσεως ἀναφορικῶς πρὸς τὴν φύσιν. Μὲ ἄλλους λόγους πρόκειται νὰ δειχθῇ τὸ δυνατὸν τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς ἤ, ὅπως ὁ Κάν-

Digitized by Google

τιος λέγει, ὁ τρόπος καθ' ὃν εἶναι δυνατὴ ἡ καθαρὰ φυσικὴ ἐπιστήμη.

Ὅπως εἰς τὴν κριτικὴν θεωρίαν τῆς αἰσθήσεως ἡ προσοχὴ τοῦ Κάντιου στρέφεται εἰς τὰς ἀρχάς, τὰς μορφὰς τοῦ αἰσθάνεσθαι, καὶ ὄχι εἰς τὰ εἰδικὰ φαινόμενα, εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς αἰσθήσεως, οὕτω πως καὶ εἰς τὴν κριτικὴν θεωρίαν τῆς διανοίας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει τὸν Κάντιον δὲν εἶναι αἱ διάφοροι ἐμπειρικαὶ ἔννοιαι, τὰς ὁποίας σχηματίζει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς διαρκοῦς του ἐπαφῆς μὲ τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἀλλ' αἱ καθαραὶ ἔννοιαι, αἱ λογικαὶ ἐκεῖναι ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ νοῦ. Ἡ διάνοια διέπεται ὑπὸ κανόνων ἐμφύτων, καθαρῶς λογικῶν καὶ ἀναγκαίων. Αὐτοὺς τοὺς κανόνας, αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς διανοίας, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι ἐπίκτητοι, ἀλλὰ διακαθορίζουν ἀναγκαίως τὴν λειτουργίαν τῆς διανοίας, αὐτοὺς ζητεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὸ δεύτερον μέρος τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου».

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν αἴσθησιν, ἡ ὁποία προσφέρει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ὡς παραστάσεις, ἡ διάνοια ἔχει ὡς κύριον αὐτῆς ἔργον νὰ συνδέῃ τὰς παραστάσεις αὐτὰς εἰς σύνολόν τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀντικείμενον τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' εἶναι προσιτὸν μόνον εἰς τὴν διάνοιαν. Τὴν ἱκανότητα αὐτὴν τῆς ἡμετέρας διανοίας ὀνομάζει ὁ Κάντιος σύνθεσιν καὶ ἐννοεῖ αὐτὴν ὡς πρᾶξιν τῆς διανοίας (Verstandeshandlung) καὶ ὡς καθαρὰν αὐτενέργειαν αὐτῆς. Ἡ πρᾶξις ὅμως αὕτη τῆς διανοίας, διὰ τῆς ὁποίας συνδέομεν πολλὰς παραστάσεις εἰς μίαν ὁλότητα, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς τὴν λογικὴν ὀνομάζομεν κρίσιν. Προκειμένου λοιπὸν νὰ ἐρευνηθῇ κατὰ πόσον καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ὑπάρχουν μορφαὶ a priori, ὅπως ἀνευρέθησαν τοιαῦται καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ κριτικῶς ἡ κρίσις καὶ μάλιστα ἡ ἐπιστημονικὴ τοιαύτη. Ὅπως δὲ κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς αἰσθήσεως, δὲν ἠσχολήθημεν μὲ τὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ μὲ τοὺς νόμους τοῦ αἰσθάνεσθαι, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς διανοίας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς δὲν εἶναι τὰ ἀντικείμενα, ἀλλ' οἱ νόμοι τοῦ διανοεῖσθαι, αἱ λογικαὶ μορφαὶ τοῦ σκέπτεσθαι. Πᾶσα κρίσις ἀποτελεῖ σύνθεσιν μιᾶς ὕλης καὶ μιᾶς μορφῆς· καὶ ἡ μὲν ὕλη προσφέρεται εἰς τὴν συνείδησιν διὰ τῆς αἰσθήσεως (διεπομένη συνάμα ὑπὸ τῶν μορφῶν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου), ἡ δὲ μορφὴ ἐνυπάρχει ὡς λογικὸν στοιχεῖον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν διάνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν κρίσεις, συνεπῶς πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ πολλῶν εἰδῶν μορφαὶ λογικῆς, τὰς ὁποίας ὁ Κάντιος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοτέλους, ὀνομάζει *κατηγορίας*. Ὁ Κάντιος διακρίνει τὰς κατηγορίας τῆς ποσότητος, τὰς κατηγορίας τῆς ποιότητος, τὰς κατηγορίας τῆς σχέσεως καὶ τὰς κατηγορίας τοῦ τρόπου ὑπάρξεως. Ἡ ποσότης ἐνέχει τὴν ἑνότητα, τὴν πολλότητα καὶ τὴν ὁλότητα, ἡ ποιότης ἐνέχει τὴν πραγματικότητα, τὴν ἄρνησιν καὶ τὸν περιορισμόν, ἡ σχέσις ἐνέχει τὴν συνυπαρξίαν (τὴν σχέσιν τῶν ἰδιοτήτων πρὸς τὸ σῶμα), τὴν αἰτιότητα (τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος) καὶ τὴν κοινωνίαν (τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ πράττοντος καὶ τοῦ πάσχοντος), ὁ δὲ τρόπος τῆς ὑπάρξεως ἐνέχει τὸ δυνατὸν ἢ τὸ ἀδύνατον, τὸ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ τυχαῖον. Συμφώνως πρὸς τὰ δώδεκα αὐτὰ εἴδη τῶν κατηγοριῶν ὑπάρχουν καὶ ἀνάλογα εἴδη κρίσεων, ἢ μᾶλλον συμφώνως πρὸς τὰ εἴδη αὐτὰ τῶν κρίσεων ὑπάρχουν καὶ ἀνάλογα εἴδη κατηγοριῶν. Ἕκαστος τῶν δώδεκα αὐτῶν τρόπων τοῦ κρίνειν διέπεται καὶ ὑπὸ μιᾶς ἰδιαιτέρας μορφῆς, μιᾶς ἰδιαιτέρας κατηγορίας. Αἱ κατηγορίαι εἶναι τὸ a priori τῆς διανοίας, ὅπως αἱ μορφαὶ τοῦ χώρου εἶναι τὸ a priori τῆς αἰσθήσεως. Ὅπως τὰ ἀντικείμενα τῆς αἰσθήσεως διέπονται πάντοτε ὑπὸ τῶν μορφῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρόνου, οὕτω καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας διακαθορίζονται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι οἱ ἀναγκαῖοι νόμοι, καθ' οὓς λειτουργεῖ ἡ διάνοια. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ δειχθῇ εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν, τῶν κατηγοριῶν, δηλαδὴ πρόκειται νὰ δειχθῇ κατὰ πόσον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ ὑποκειμενικαὶ αὗται ἀρχαὶ τοῦ διανοεῖσθαι ἔχουν συνάμα καὶ ἀντικειμενικὸν κῦρος. Πῶς δικαιολογεῖται ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι πᾶσα ἐπιστημονικὴ κρίσις, καὶ πᾶσα θετικὴ γνῶσις τῆς φύσεως, ἔχει ὡς ἀναγκαίας αὐτῆς προϋποθέσεις, ὡς λογικὰς αὐτῆς ἀρχάς, τὰς κατηγορίας; Πῶς εἶναι δυνατὸν τὰ ὑποκειμενικὰ αὐτὰ στοιχεῖα νὰ ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ἀντικειμενικότητος; Τοῦτο καταφαίνεται ἂν δειχθῇ, ὅτι μόνον διὰ τῶν κατηγοριῶν, μόνον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν λογικῶν αὐτῶν κριτηρίων, ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ γνῶσις τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὅτι μόνον διὰ τῶν μορφῶν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου εἶναι εἰς ἡμᾶς προσιτὰ τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος δὲν εἶναι αἱ μόναι λογικαὶ προϋποθέσεις τῆς ἐπιστήμης. Μόνον ὅταν εἰς αὐτὰς προστεθοῦν καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἔννοιαι, εἶναι δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς κρίσεως. Πρὸς σχηματισμὸν οἱασδήποτε ἐπιστημονικῆς κρίσεως τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα εἶναι μία ἔννοια καὶ μία παράστασις (ἐκ τῆς αἰσθήσεως καταγομένη). Ἡ παράστασις ἀποτελεῖ τὸ ὑλικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κρίνεται διὰ τῆς ἐννοίας. Προκειμένου π. χ. νὰ κρίνω μίαν κατάστασιν τοῦ ψυχικοῦ μου βίου, πρέπει νὰ ἔχω ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡρισμένας παραστάσεις τῆς καταστάσεως αὐτῆς, διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων χρονικῶς, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ ἔχω τὴν ἔννοιαν, ὑφ' ἣν προτίθεμαι νὰ συναγάγω τὰς παραστάσεις αὐτάς. Οὕτω δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι ἡ Α ψυχική μου κατάστασις (ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ σύνολον παραστάσεων) ἐγένετο αἰτία τῆς Β ψυχικῆς μου καταστάσεως, ἢ συγκεκριμένως ἐγένετο αἰτία μιᾶς ὡρισμένης πράξεώς μου. Εἰς τὴν κρίσιν αὐτὴν ἐφαρμόζω τὴν κατηγορίαν τῆς αἰτιότητος καὶ ὑπάγω εἰς αὐτὴν σειρὰν παραστάσεων. Ὥστε κρίνειν σημαίνει συνδέειν παραστάσεις κατὰ τοὺς νόμους τῆς διανοίας, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται κατηγορίαι. Ὁ Κάντιος διακρίνει δύο εἴδη κρίσεων: τὰς κρίσεις αἵτινες ἔχουν ὑποκειμενικὴν μόνον ἰσχὺν καὶ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀντικειμενικὸν κῦρος, ἤτοι ἰσχύουν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀναγκαιότητος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αἱ πρῶται εἶναι κρίσεις ἀφορῶσαι μόνον εἰς τὰς ἀτομικὰς καταστάσεις ἑνὸς ἀνθρώπου, αἱ δεύτεραι εἶναι κρίσεις ἐπιστημονικαί· αἱ πρῶται εἶναι συνθέσεις ἀναφερόμεναι μόνον εἰς τὴν ἀτομικὴν συνείδησιν, αἱ δεύτεραι εἶναι συνθέσεις ἐνέχουσαι τὴν γενικότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα. Πᾶσα ἀτομικὴ συνείδησις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς ἐπιστημονικὰς κρίσεις. Καὶ τὰ μὲν κριτήρια τῆς ὑποκειμενικῆς συνθέσεως παραστάσεων εἶναι τυχαῖα, τὰ δὲ τῆς ἐπιστημονικῆς εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ ὅπως διακρίνει ὁ Κάντιος τὴν ὑποκειμενικὴν ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν κρίσιν, οὕτω πως διαστέλλει τὸ ἐμπειρικόν, ἀτομικόν, ἀπὸ τὸ ἐννοιολογικόν, γενικὸν συνειδός. Καὶ τὸ μὲν καὶ τὸ δὲ ἀποτελοῦν συνθέσεις καὶ κρίσεις. Τοῦ μὲν ἐμπειρικοῦ συνειδότος αἱ κρίσεις, ἐφ' ὅσον μὲν ἀφοροῦν εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἤτοι εἰς αὐτὴν τὴν χρονικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν, εἶναι κρίσεις ὑποκειμενικῆς καὶ περιωρισμένης ἰσχύος, ἐφ' ὅσον δὲ ἀναφέρονται εἰς τὸ γενικὸν συνειδὸς εἶναι κρίσεις ἀντικειμενικαί. Τοῦ ἐννοιολογικοῦ ἢ γενικοῦ συνειδότος αἱ κρίσεις εἶναι κατ' ἀνάγκην πάντοτε ἀντικειμενικαί. Ἡ ὑπαγωγὴ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως ὑπὸ τοὺς νόμους τοῦ ἐννοιολογικοῦ τούτου συνειδότος εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ κατανόησις τῆς φύσεως. Ἡ ἐπιστημονικὴ κρίσις ἢ ἡ θετικὴ γνῶσις εἶναι τὸ προϊόν, τὸ ὁποῖον ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου γεννᾷ, ἀφοῦ ἐπεξεργασθῇ τὴν ὠμὴν ὕλην, ἥτις προσφέρεται εἰς αὐτὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διέπεται κατὰ τὴν κρίσιν της ὑπὸ νόμων, οἱ ὁποῖοι ἰσχύουν καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀντικειμενικοί, ἤτοι προσδίδουν ἀντικειμενικότητα εἰς τὸ σύνολον τῶν κρίσεων περὶ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Τὸ ἀντικείμενον τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, πρὶν ἢ προδιορισθῇ διὰ κρίσεων, πρὶν ἢ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς λογικοὺς νόμους τῆς διανοίας, εἶναι μόνον ἓν ἄγνωστον Χ. Τὸ Χ αὐτὸ τότε μόνον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντικείμενον τῆς σκέψεως, ὅταν ἐνέχῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν δυνατότητα τοῦ καθορισμοῦ διὰ τῶν νόμων τῆς διανοίας, ὅταν δηλαδὴ ἐπιδέχεται τὸν καθορισμὸν διὰ τῶν μορφῶν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν κατηγοριῶν τῆς ποσότητος, τῆς ποιότητος κ.τ.λ. Αἱ κατηγορίαι εἶναι οἱ συνθετικοὶ νόμοι τῆς διανοίας, δηλαδὴ δυνάμει τῶν κατηγοριῶν ἡ διάνοια συνενώνει τὴν πολλότητα τῶν φαινομένων καὶ ὑπάγει αὐτὴν εἰς τάξεις ὡρισμένας.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ γνῶσις τῶν φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἀφοῦ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν κατανόησις καὶ ἡ ἀντικειμενικότης αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συνδετικὴν καὶ τὴν συνθετικὴν δύναμιν τῶν κατηγοριῶν τῆς διανοίας, τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν τρόπων τοῦ σκέπτεσθαι, τότε εἶναι προφανές, ὅτι δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν κρίσεις a priori περὶ παντὸς φυσικοῦ φαινομένου, καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ὡρισμένας γνώσεις περὶ παντὸς φαινομένου, χωρὶς νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν δι' ἐμπειρίας ἐπικύρωσιν αὐτῶν. Ἀφοῦ ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος εἶναι κανών, καθ' ὃν κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ ἡ διάνοια, δικαιοῦμαι νὰ σχηματίσω a priori ὅλας τὰς δυνατὰς κρίσεις, τὰς ἀπορρεούσας ἀπὸ τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος καὶ ν' ἀναφέρω αὐτὰς εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα, χωρὶς νὰ καταφύγω εἰς τὴν ἀτέρμονα ἐμπειρικὴν ἐπικύρωσιν τῶν κρίσεων αὐτῶν. Πῶς ὁ νοῦς, ἡ διάνοια καὶ ἡ φύσις συμφωνοῦν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαντᾷ ἡ φύσις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῆς διανοίας καταφατικῶς, καὶ πῶς οἱ νόμοι τῆς διανοίας εἶναι καὶ οἱ νόμοι τῆς φύσεως, αὐτὸ εἶναι καὶ διὰ τὸν Κάντιον κάτι τὸ ἀνεξήγητον. Ἡ μόνη ἑρμηνεία τῆς συμπτώσεως αὐτῆς τῆς διανοίας καὶ τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Κάντιος, εἶναι, ὅτι τὰ δύο ἑτερογενῆ ταῦτα στοιχεῖα, ἔχουν μίαν κοινὴν ἀρχήν, εἶναι δύο ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος. Πάντως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα προέχει δὲν εἶναι ἡ μεταφυσικὴ σχέσις μεταξὺ διανοίας καὶ φύσεως, ἀλλὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, καὶ γενικῶς ἡ φύσις, στηρίζεται κυρίως εἰς τοὺς νόμους τῆς διανοίας: «Φύσις εἶναι ἡ ὕπαρξις τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, ἐφ' ὅσον αὕτη διέπεται ὑπὸ γενικῶν νόμων». Οἱ γενικοὶ οὗτοι νόμοι εἶναι αἱ κατηγορίαι. Ἀνεξαρτήτως τῶν νόμων τούτων τῆς διανοίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν φαινομένων. Ὁ ὁρισμὸς αὐτὸς τῆς φύσεως ἐνέχει τῷ ὄντι δύο ὁρισμοὺς εἰδικωτέρους. Ἐφ' ὅσον ἐννοοῦμεν τὴν φύσιν κατὰ τὸ περιεχόμενον, τότε φύσις εἶναι τὸ σύνολον τῶν φαινομένων, ἐφ' ὅσον ἐννοοῦμεν αὐτὴν κατὰ τὴν μορφήν, φύσις εἶναι τὸ σύνολον τῶν νόμων, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπόκεινται τὰ φαινόμενα. Ἡ προσοχὴ ὅμως τοῦ Καντίου στρέφεται κυρίως εἰς τὸν δεύτερον ὁρισμόν, καθ' ὃν φύσις εἶναι ἡ κατὰ λογικοὺς νόμους σύνθεσις τῶν φαινομένων. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ὑπόκεινται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Ἡ φύσις δηλαδή, ὡς ἐννοοῦν αὐτὴν αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἰδίᾳ ἡ θεωρητικὴ φυσική, ὑπάρχει ἐφ' ὅσον ἡ διάνοια ὁρίζει τὰ κατὰ χρόνον καὶ χῶρον ὑπάρχοντα φαινόμενα καὶ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὰ νόμους λογικούς. Δι' αὐτὸ λέγει ὁ Κάντιος, ὅτι «ἡ διάνοια εἶναι ὁ νομοθέτης τῆς φύσεως». Χωρὶς τὴν διάνοιαν δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει ἡ ἐπιστήμη φύσιν, ἤτοι δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἡ σύνθεσις τῶν πολλῶν φαινομένων καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτῶν διὰ νόμων ἀντικειμενικῶν, ἤτοι ἀναγκαίων. Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ παρεξηγηθῇ. Ἡ διάνοια ἐπιβάλλει εἰς τὴν φύσιν μόνον γενικοὺς νόμους, ἐνῷ τοὺς εἰδικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν ὡρισμένα εἰδικὰ φαινόμενα, σχηματίζει ἡ διάνοια πάντοτε διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαφῆς πρὸς τὴν ἐμπειρίαν. Ὁ Κάντιος ὅμως δὲν ἐρευνᾷ τοὺς εἰδικοὺς αὐτοὺς νόμους, ἀλλὰ μόνον τοὺς γενικούς, οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν a priori τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Ποῖον εἶναι ὅμως τὸ συνδετικὸν στοιχεῖον, ποία εἶναι ἡ μέθοδος, καθ' ἣν συνδέονται αἱ κατηγορίαι πρὸς τὰ αἰσθητὰ φαινόμενα; Αἱ κατηγορίαι, ὡς καθαρῶς νοητὰ στοιχεῖα, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφερθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι πάλιν καθαρῶς αἰσθητὰ στοιχεῖα. Πρέπει δηλαδὴ νὰ εὑρεθῇ μορφή τις τοῦ σκέπτεσθαι, ἡ ὁποία νὰ εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν a priori, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἔχῃ σχέσιν ἄμεσον καὶ μὲ τὸ καθαρῶς αἰσθητόν. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μία ἀρχή, ἡ ὁποία νὰ συνδέῃ τὴν καθαρὰν κατηγορίαν πρὸς τὴν καθαρὰν αἴσθησιν, καὶ τοιαύτη ἀρχὴ εἶναι ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι μορφὴ a priori, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ τὰ δι' αὐτῆς ἡμῖν διδόμενα. Ἡ σχέσις λοιπὸν τῶν κατηγοριῶν πρὸς τὸν χρόνον καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κατηγοριῶν καὶ πρὸς τὰ χρονικὰ ὄντα. Ἐνίοτε ἡ σχέσις καὶ ἀναφορὰ τῶν κατηγοριῶν πρὸς τὰ φαινόμενα εἶναι ἔμμεσος καὶ οὐχὶ ἄμεσος, ὅπως εἶναι ἡ σχέσις τοῦ χρόνου. Τοιοῦτοι τρόποι τῆς σχέσεως τῶν κατηγοριῶν πρὸς τὸν χρόνον καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὰ αἰσθητὰ εἶναι τέσσαρες καὶ ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ Καντίου σχήματα. Τὰ σχήματα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁρισμοὶ τοῦ χρόνου a priori καθ' ὡρισμένους κανόνας, καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς κατηγορίας. Κάθε κατηγορία, διὰ νὰ καταστῇ γόνιμος διὰ τὴν γνῶσιν τῆς πραγματικότητος, πρέπει νὰ λάβῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ σχήματος, ἤτοι πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς σχέσιν πρὸς τὸν χρόνον. Ἡ κατηγορία τῆς ποσότητος, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς κρίσεως περί τινος φυσικοῦ φαινομένου, πρέπει νὰ γίνῃ σχῆμα, ἤτοι σειρὰ χρονική, ἡ ποσότης πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς σειρὰν χρονικῶν σημείων, ἡ δὲ κατηγορία τῆς αἰτιότητος, διὰ νὰ γίνῃ τρόπος τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκέπτεσθαι, πρέπει νὰ προσλάβῃ τὴν μορφὴν μιᾶς χρονικῆς τάξεως, διότι ἡ αἰτιότης εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς ἐφαρμογὴν εἶναι ἀκριβῶς χρονικὴ τάξις. Ὥστε τὰ σχήματα εἶναι αἱ μέθοδοι τοῦ ἐπιστημονικῶς σκέπτεσθαι καὶ οἱ τρόποι καθ' οὓς ἀναφέρονται αἱ κατηγορίαι πρὸς τὸ ὑλικὸν τὸ προσφερόμενον ἡμῖν διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἡ γνῶσις λοιπὸν τῆς φύσεως συντελεῖται διὰ μέσου τῶν μεθόδων αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν ὅμως καταδεικνύεται συνάμα καὶ κάτι ἄλλο, ὅτι δηλαδὴ αἱ κατηγορίαι, διὰ νὰ καταστοῦν αἴτια τῆς γνώσεως, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ κάποιο περιεχόμενον, τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτὸ εἶναι πάντοτε αἰσθητόν. Ἡ γνωστικὴ δύναμις τῶν κατηγοριῶν δὲν εἶναι συνεπῶς ἀπεριόριστος. Αἱ κατηγορίαι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν μόνον εἰς ἀντικείμενα αἰσθητά. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ Κάντιος ἐπαναλαμβάνει διαρκῶς, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὃν τρόπον εἶναι ταῦτα δεδομένα εἰς τὴν αἴσθησιν, δηλαδὴ ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαγωγὴ αὐτῶν εἰς τοὺς νόμους τῆς διανοίας, διότι ἐκεῖνο ἀκριβῶς ὑπάγεται εἰς τοὺς λογικοὺς νόμους, τὸ ὁποῖον προσφέρεται εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὥστε τὸ μέρος αὐτὸ τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου» ἔχει διπλῆν σημασίαν, θετικὴν καὶ ἀρνητικήν· θετικήν, διότι ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ κατηγορίαι εἶναι οἱ θεμελιώδεις νόμοι τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκέπτεσθαι, καὶ ἀρνητικήν, διότι διδάσκει ὅτι κανὲν ἄλλο εἶδος ἀντικειμένων, ἐκτὸς τοῦ αἰσθητοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν

Digitized by Google

νὰ γνωσθῇ ὑπὸ τῶν κατηγοριῶν. Πῶς λοιπὸν γνωρίζει ἡ διάνοια τὰ ὄντα τῆς μεταφυσικῆς, τὰ ὁποῖα πάντως δὲν εἶναι αἰσθητά; Ἀφοῦ αἱ κατηγορίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ ἐπὶ ὑπεραισθητῶν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ μεταφυσική; Αὐτὸ εἶναι τὸ κυριώτερον ἐρώτημα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου, καὶ πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἐξητάσθησαν καὶ τὰ δύο προηγούμενα

3) *Τὸ δυνατὸν τῆς μεταφυσικῆς*. Ὅτι ὑπάρχει μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ ἐπιστήμη, τοῦτο εἶναι γενικῶς δεκτόν. Οὐδεὶς δύναται ἄλλωστε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν κρίσεων τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν. Ἐν τῇ μεταφυσικῇ ὅμως τὰ πράγματα δὲν εἶναι τόσον ἀναμφισβήτητα. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλυθῇ κριτικῶς ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μεταφυσικῆς, ὅπως ἡ θεαματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια (ἡ αἴσθησις γενικῶς) εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μαθηματικῆς καὶ ὅπως ἡ διάνοια εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν αὐτῶν, πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν ποία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ διανοίας καὶ νοῦ. Ἡ διάκρισις αὕτη ἐγένετο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φιλοσοφίᾳ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἐν τῇ νέᾳ φιλοσοφίᾳ ὑπὸ τοῦ Καντίου. Αἱ τρεῖς ἀρχαὶ τῆς γνώσεως, ἡ αἴσθησις, ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς, θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Καντίου ἐν στενοτάτῃ ἐπαφῇ πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἡ μὲν αἴσθησις ἀποτελεῖ τὸ ὑλικὸν τῆς διανοίας, δηλαδὴ χωρὶς τὴν αἴσθησιν εἶναι ἀδύνατος ἡ διάνοια, ἡ δὲ διάνοια ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ νοῦ, δηλαδὴ ὁ νοῦς εἶναι ἀδύνατος χωρὶς τὴν διάνοιαν. Πᾶσα κρίσις, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ ὁρίζει ποιότητας καὶ καταστάσεις αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα, ἐπίσης αἰσθητὰ ἀντικείμενα, ἀνήκει εἰς τὴν διάνοιαν Διάνοια εἶναι δηλαδὴ τὸ σύνολον τῶν κρίσεων τῶν ὁριζουσῶν τὴν αἴσθησιν. Ὁ νοῦς τοὐναντίον δὲν ὁρίζει ποτὲ αἰσθητὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ προϋποθέτων τὰς κρίσεις τῆς διανοίας ὑπάγει αὐτὰς εἰς ἀνωτέραν τινὰ ἑνότητα καὶ ἐξάγει ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν γενικὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ κόσμου συμπεράσματα, ἤτοι ὁ νοῦς εἶναι τὸ ὄργανον τῆς μεταφυσικῆς. Τῆς διανοίας τὸ κύριον ἔργον εἶναι τὸ κρίνειν, τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατηγοριῶν καὶ τῶν σχημάτων, τοῦ δὲ νοῦ ἡ ἐνέργεια εἶναι τὸ συμπεραίνειν· ἔχει δὲ ὁ νοῦς ὡς περιεχόμενον τὰς ἰδέας. Αἱ ἰδέαι εἶναι κάτι διάφορον ἀπὸ τὰς κατηγορίας. Αἱ ἰδέαι εἶναι αἰτήματα τοῦ νοῦ, κανονικαὶ ἀρχαί, καθ᾽ ἃς δέον νὰ ρυθμίζεται ἡ διάνοια, εἶναι ἑνότητες ὁδηγοῦσαι τὴν διάνοιαν εἰς σύνθεσιν. Αἱ ἰδέαι προσδίδουν εἰς τὴν διάνοιαν τὴν συνθετικότητα καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικότητα. Ἐνῷ δηλαδὴ αἱ κατηγορίαι διέπουν τὴν διάνοιαν κατὰ τὴν δρᾶσιν αὐτῆς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς αἰσθήσεως, αἱ ἰδέαι, μὴ ἔχουσαι καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ γενικῶς πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ρυθμίζουν τὴν πορείαν τῆς διανοίας. Εἰς τὰς ἰδέας δὲν ἀνταποκρίνεται ὑλικὸν περιεχόμενον. Ἐνῷ διὰ τῶν κατηγοριῶν ὁρίζομεν τὰ ὄντα, διὰ τῶν ἰδεῶν ὁρίζομεν τὰ δέοντα, ἐνῷ αἱ κατηγορίαι εἶναι συστατικαὶ ἀρχαί, αἱ ἰδέαι εἶναι κανονιστικαί. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀπολύτου π. χ ἐκφράζει, ὅτι πρέπει εἰς τὴν ἄπειρον σειρὰν τῶν αἰτίων ἡ διάνοια νὰ φθάσῃ εἰς μίαν αἰτίαν, ἡ ὁποία νὰ εἶναι ἀπόλυτος, δηλαδὴ νὰ μὴ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἄλλης αἰτίας, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡ πρώτη καὶ κυρία αἰτία. Ἡ ἀξίωσις αὕτη τίθεται εἰς τὴν διάνοιαν, ἂν καὶ ἡ διάνοια ποτὲ δὲν φθάνει εἰς μίαν ἀπόλυτον αἰτίαν, διότι ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος ἰσχύει διὰ τὴν διάνοιαν ἀπεριορίστως καὶ ποτὲ δὲν δύναται ἡ διάνοια νὰ σταματήσῃ εἰς μίαν αἰτίαν καὶ νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς ἀπόλυτον. Καὶ ὅμως ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου κατ᾽ ἔμφυτον ἀνάγκην τίθησιν ἀπόλυτόν τινα αἰτίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὅμως καμμία πραγματικότης δὲν ἀνταποκρίνεται. Ἡ διάνοια, καίτοι δὲν καταλήγει εἰς ἀπόλυτον τινὰ αἰτίαν, δέον, νὰ ὑποθέτῃ ἀρχήν τινα, δέον νὰ κινῆται καὶ νὰ ἐνεργῇ οὕτως, ὡς ἐὰν ὑπῆρχε μία ἀνωτάτη ἀπόλυτος αἰτία. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὕτη εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀπολύτου, ἥτις κανονίζει, ρυθμίζει τὴν διάνοιαν κατὰ τὴν πορείαν αὐτῆς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἀνακόπτῃ τὸ αἰτιολογικὸν ἔργον τῆς διανοίας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων ὑπάρχουν πάντοτε σχετικὰ αἴτια, διὰ τοῦτο ὁ νοῦς ἀναγκάζεται νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸν κόσμον τῶν φαινομένων καὶ νὰ θέσῃ τὸ ἀπόλυτον, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπολύτου, ὡς κάτι ἐντελῶς νοητόν, ὡς κάτι πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ἀνταποκρίνεται κανὲν ὑλικὸν περιεχόμενον, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἰσχύει ὡς δέον, ὡς αἴτημα. Τοιαῦτα αἰτήματα τοῦ νοῦ εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀπολύτου, ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ γενικῶς αἱ ἀνώταται ἐκεῖναι ἀρχαὶ τοῦ νοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ὑλικὸν περιεχόμενον. Ποία εἶναι ἡ ἀξία των ἰδεῶν τούτων, ὑπεδηλώθη ἤδη ἀνωτέρω. Ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, καὶ συγκεκριμένως τῆς προκαντιανῆς, ἐγένετο κακὴ χρῆσις τῶν ἰδεῶν, ἢ μᾶλλον ἡ σχέσις τῶν ἰδεῶν πρὸς τὴν πραγματικότητα ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἡ σχέσις τῶν κατηγοριῶν (τῶν μορφῶν τῆς πραγματικότητος) πρὸς τὰς ἰδέας ἀφ᾽ ἑτέρου ὡδήγησαν εἰς πλάνας καὶ εἰς δογματισμούς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐθεωρήθη ἡ ἰδέα ὡς μορφὴ ἑνὸς πραγματικοῦ ἀντικειμένου, ἑνὸς πραγματικοῦ περιεχομένου, ἐνῷ εἰς τὴν ἰδέαν δὲν ἀνταποκρίνεται τίποτε τὸ ὑλικόν, τὸ ἐμπειρικὸν ἢ τὸ οὐσιαστικόν. Ἐπειδὴ ὁ νοῦς ἔχει τὴν ἰδέαν τῆς θεότητος ὡς αἴτημα, παρεσύρθησαν πολλοὶ φιλόσοφοι εἰς τὸ νὰ θέσουν καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ τῷ ὄντι εἰς τὴν ἰδέαν δὲν ἀνταποκρίνεται τίποτε τὸ πραγματικόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ πλάνη, ἥτις γεννᾶται μόλις σχετίσῃ κανεὶς τὴν ἰδέαν πρὸς τὴν πραγματικότητα, μόλις ἀποδώσῃ κανεὶς εἰς τὴν ἰδέαν ἓν οὐσιαστικὸν περιεχόμενον. Δεύτερον ἐγένετο ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κατηγοριῶν ἐπὶ τῆς ἰδέας. Πολλοὶ φιλόσοφοι, μὴ γνωρίζοντες ὅτι ἡ ἰδέα εἶναι ἁπλοῦν αἴτημα τοῦ νοῦ, ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν χαρακτηρισμούς, οἱ ὁποῖοι πηγάζουν ἀπὸ τὰς κατηγορίας τῆς διανοίας, δηλαδὴ ἀνέφερον τὰς κατηγορίας εἰς τὴν ἰδέαν ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ πραγματικότητός τινος. Αἱ κατηγορίαι ὅμως χρησιμεύουν διὰ νὰ χαρρκτηρίσωμεν μόνον τὸν ὑλικὸν κόσμον, τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, ἐνῷ ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν δὲν ἐπιδέχεται χαρακτηρισμοὺς ἀπορρέοντας ἀπὸ τὰς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται μόνον ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ὅσοι λοιπὸν χαρακτηρίζουν τὰς ἰδέας διὰ τῶν κατηγοριῶν, ὅσοι προσδιορίζουν τὰς ἰδέας μὲ γνωρίσματα τῶν κατηγοριῶν, ὑλοποιοῦν τὰς ἰδέας καὶ ἀπὸ αἰτήματα μεταβάλλουν αὐτὰς εἰς πράγματα. Αὐτὴ εἶναι ἡ δευτέρα πλάνη, ὁ δεύτερος δογματισμός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάσχει ἡ προκαντιανὴ φιλοσοφία. Ἡ ἐργασία τοῦ Καντίου συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν πλανῶν αὐτῶν τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς καὶ εἰς τὸν κριτικὸν αὐτῶν ἔλεγχον. Ὅλαι αἱ πλάναι τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι δὲν διεκρίνοντο σαφῶς τὰ ὅρια τῆς διανοίας (κατηγορίαι) καὶ τοῦ νοῦ (ἰδέαι) ἢ ἀντικειμενικώτερον τοῦ ὄντος καὶ τοῦ δέοντος. Οὐδεὶς ὁρισμὸς τοῦ ὄντος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ δέοντος, καὶ τἀνάπαλιν. Καὶ ὅμως ὅλη ἡ φιλοσοφία ἡ προηγηθεῖσα τοῦ Καντίου συγχέει τὰς δύο αὐτὰς σφαίρας, τὰ δύο αὐτὰ θέματα τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ, καὶ θέτει καὶ ἐννοεῖ τὰς ἰδέας ὡς πραγματικότητας.

Αἱ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι διέπουν τὸν νοῦν καὶ αἱ ὁποῖαι διήκουν καὶ διὰ μέσου τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς, ἡ ἰδέα τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀνεπτύχθη κυρίως ὑπὸ τῆς ἐννοιολογικῆς ψυχολογίας (rationale Psychologie), ἡ δὲ δευτέρα ὑπὸ τῆς ἐννοιολογικῆς κοσμολογίας, ἡ δὲ τρίτη ὑπὸ τῆς ἐννοιολογικῆς θεολογίας, ἡ μέθοδος δὲ τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν ἦτο κατ᾽ ἐξοχὴν δογματική. Καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ ἐπιστῆμαι ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῶν μεταφυσικῶν προβλημάτων, ὅπως ἐτίθεντο ταῦτα ἐν τῇ προκαντιανῇ δογματικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Wolff. Κατὰ τὴν δογματικὴν ψυχολογίαν ἡ ψυχὴ εἶναι μία οὐσία ἁπλῆ, ἄφθαρτος καὶ ἄχωρος, διατελοῦσα ὅμως εἰς μίαν ὡρισμένην σχέσιν πρὸς τὸ σῶμα. Κατὰ τὴν δογματικὴν κοσμολογίαν ὁ κόσμος συνίσταται ἀπὸ ἁπλᾶς οὐσίας καὶ εἶναι μία σύνθεσις πληροῦσα τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον, διεπομένη ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος καὶ τῆς σκοπιμότητος καὶ ἔχουσα ὡς αἰτίαν τὸ ὄν, τὸ ἀνώτατον ἐκεῖνο, τὸ ἐγκλεῖον πᾶσαν πραγματικότητα, τὸ ὁποῖον ἡ δογματικὴ θεολογία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τῶν συλλογισμῶν της. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἐπιστῆμαι ὑπέπεσαν εἰς τὸν δογματισμόν, διότι, ἐκλαμβάνουσαι τὰς ἰδέας ὡς ἐννοίας, ἔθετον καὶ μίαν πραγματικότητα δι᾽ ἑκάστην ἰδέαν, δηλαδὴ ὑπέπεσαν εἰς τὴν πλάνην νὰ θεωροῦν ὡς ὑπάρχον κάτι, τὸ ὁποῖον μόνον ὡς δέον ἰσχύει, κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι μόνον αἴτημα τοῦ νοῦ. Ἡ πλάνη αὕτη εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἔμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, διότι εὐκόλως ἀνταλλάσσει ὁ νοῦς τὸ δέον μὲ τὸ ὑπάρχον. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ ὅτι καὶ πολλὰ ὕψιστα πνεύματα ὑπέπεσαν εἰς τὴν πλάνην αὐτήν. Ἡ «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» ἀποδεικνύει καὶ ἀναλύει μίαν πρὸς μίαν τὰς πλάνας αὐτάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέπεσεν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Καὶ πρῶτον ἐξετάζει ὁ Κάντιος τὰς πλάνας, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται σχετικῶς μὲ τὴν ψυχολογικὴν ἰδέαν, ἤτοι τὴν ἰδέαν τῆς ψυχῆς. καὶ ὀνομάζει αὐτὰς παραλογισμοὺς τοῦ καθαροῦ νοῦ, διότι προκύπτουν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τοῦ νοῦ. Ἡ δογματικὴ ψυχολογία ἔχει ὡς περιεχόμενον κρίσεις τοιαύτης πεπλανημένης φύσεως. Ὅλαι αἱ κρίσεις αὗται φέρουν βεβαίως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν μορφὴν τοῦ a priori, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀφορμῶνται εἶναι σφαλερά, διὰ τοῦτο στεροῦνται τῆς λογικῆς ἀναγκαιότητος καὶ τῆς ἀναγκαίας ἰσχύος. εἶναι δηλαδὴ λογικαὶ πλάναι. Αἱ κρίσεις τῆς δογματικῆς ψυχολογίας ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγώ, τὴν ὁποίαν καθορίζουν ὡς κάτι οὐσιαστικόν, ὡς κάτι ὑπάρχον. Ἀλλὰ τὸ ἐγώ, αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ μορφὴ τῆς συνειδήσεως, ἡ ἑνότης ἐκείνη, ὑφ᾽ ἣν ὑπάγονται ὅλα τὰ εἰδικὰ φαινόμενα καὶ ὅλοι οἱ εἰδικοὶ νόμοι. Χωρὶς ὅμως τὸ περιεχόμενον αὐτό, χωρὶς τὰ φαινόμενα καὶ τοὺς νόμους, τὸ ἐγὼ εἶναι ἐντελῶς κενόν, εἶναι ἁπλῆ μορφή, ἥτις κακῶς ἐννοεῖται ὑπὸ τῆς δογματικῆς ψυχολογίας ὡς οὐσία. Βεβαίως τὸ ἐγώ, ἡ μορφὴ τῆς συνειδητότητος, συνοδεύει πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ πράττειν, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ ἐγὼ εἶναι κάτι οὐσιαστικόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ διὰ τῶν κατηγοριῶν, ἤτοι δύναται νὰ γνωσθῇ. Τὸ ἐγώ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀρχὴ πάσης γνώσεως, εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως. Τὸ ἐγὼ ἔχει μόνον λογικὴν ὑπόστασιν, ἤτοι πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἰδέα τῆς συνειδητότητος ἐν γένει, ἥτις ποτὲ δὲν ἔχει εἰς τὴν πραγματικότητα ἴδιον περιεχόμενον, ἤτοι ποτὲ δὲν ἔχει οὐσιαστικὸν χαρακτῆρα. Ἡ δογματικὴ ψυχολογία ὑποπίπτει ἀκριβῶς εἰς τὴν λογικὴν πλάνην νὰ μεταποιῇ τὴν λογικὴν ποιότητα τοῦ ἐγὼ εἰς μεταφυσικὴν τοιαύτην, νὰ μεταβάλλῃ τὸ αἴτημα εἰς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι βεβαίως τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰ πράγματα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ εἶναι πάντως πρᾶγμα, οὐσία. Ἀναφέρομεν ἕνα μόνον συλλογισμὸν τῆς δογματικῆς ψυχολογίας, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τοὺς παραλογισμοὺς τοῦ καθαροῦ νοῦ, τοὺς ὁποίους ἐλέγχει ὁ Κάντιος. Ἂν θέσω ὡς μείζονα πρότασιν, ὅτι «πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐννοηθῇ ὡς ὑποκείμενον, ὑπάρχει μόνον ὡς ὑποκείμενον καὶ εἶναι συνεπῶς οὐσία» καὶ ἔχω ὡς ἐλάσσονα πρότασιν, ὅτι, «κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ σκέπτεσθαι τὸ ἐγὼ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ μόνον ὡς ὑποκείμενον (καὶ ὄχι ὡς κατηγορούμενον»), τότε φέρομαι ἀναγκαίως εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εἶναι οὐσία. Ὁ συλλογισμὸς ὅμως αὐτὸς εἶναι παραλογισμὸς διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους. Ἡ μείζων πρότασις ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ ὑποκειμένου, ἡ δὲ ἐλάσσων ὁμιλεῖ μόνον περὶ τοῦ λογικοῦ ἐγὼ καὶ δὲν ἀναφέρει καθόλου τὴν ψυχήν. Παρὰ ταῦτα εἰς τὸ συμπέρασμα ἀναφέρεται ἡ ψυχή, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι ἀντικείμενον ἐσωτερικῆς πείρας, εἶναι συνεπῶς φαινόμενον καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι φαινόμενον ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας ἢ τῶν ἀντικειμένων. Ἄρα ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι οὐσία, οὔτε εἶναι δυνατὸν ν᾽ ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι οὐσία. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος λόγος, δι᾽ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀνωτέρω συλλογισμὸς εἶναι παραλογισμός. Ὅταν λέγῃ τις ὅτι ὄν τι εἶναι οὐσία, θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι βέβαιος περὶ τῆς μονιμότητος καὶ τοῦ ἀμεταβλήτου τοῦ ὄντος τούτου, διότι τὸ ἀμετάβλητον εἶναι τὸ πρῶτον χαρακτηριστικὸν τῆς οὐσίας. Τοιοῦτόν τι ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποδείξῃ. Ἀλλὰ δι᾽ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται καὶ κάτι τι ἄλλο, ὅτι δηλαδὴ οὐδεὶς δύναται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ψυχῆς κατὰ τρόπον ὑλιστικόν, διότι ὅπως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι μεταφυσικὴ οὐσία, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἁπλῆ ἀπόρροια ὑλικῶν ἐνεργειῶν, διότι οὔτε περὶ τοῦ ἑνὸς οὔτε περὶ τοῦ ἄλλου ἰσχυρισμοῦ ἔχομεν βάσιν. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν πρέπει νὰ ἐννοηθῇ μόνον ὡς ἰδέα, μόνον ὡς αἴτημα. Τοῦτο δὲ ἔχει ὑψίστην σημασίαν διὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία προσλαμβάνει διὰ τοῦ καθορισμοῦ αὐτοῦ τῶν μεταφυσικῶν ἰδεῶν ὅλως ἰδιαίτερον χαρακτῆρα. Τὸ συμπέρασμα τοῦ ἐλέγχου αὐτοῦ εἶναι, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν κάτι περὶ ὄντων μεταφυσικῶν, διότι ταῦτα δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν συνείδησίν μας. Πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς πείρας δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν καμμία ἄλλη οὐσία ὡς ἀντικείμενον τοῦ σκέπτεσθαι. Ὑπάρχει ὅμως ἡ ἰδέα, τὸ αἴτημα, τὸ δέον, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, κεῖται πέραν τοῦ ἐμπειρικοῦ κόσμου καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας.

Καθ᾽ ὃν τρόπον ἡ δογματικὴ ψυχολογία μεταβάλλει τὴν ἔννοιαν τῆς ἑνότητος τοῦ ἐγώ, τὴν λογικὴν φύσιν τοῦ ἐγώ, εἰς μεταφυσικὴν ὑπόστασιν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καταλήγει καὶ ἡ κοσμολογία εἰς τὴν οὐσιοποίησιν τῆς ἰδέας τῆς ἑνότητος τοῦ κόσμου. Ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἰδέα τῆς ἑνότητος τοῦ κόσμου παραμένει ἁπλοῦν αἴτημα τοῦ νοῦ, ἀξιοῦν τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν τελειοτέραν καὶ συνθετωτέραν ἑνότητα τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν διάνοιαν, ὁ νοῦς δὲν περιπίπτει εἰς ἀντινομίας, τουτέστιν εἰς ἀναποφεύκτους ἀντιφάσεις· μόλις ὅμως ἡ ἰδέα τοῦ νοῦ, τὸ αἴτημα, προσλάβῃ μεταφυσικὴν ὑπόστασιν δι᾽ ἑνὸς ἰσχυρισμοῦ τοῦ νοῦ, τότε εἶναι ἀναπότρεπτοι αἱ ἀντινομίαι. Ἀντινομίας ὀνομάζει λοιπὸν ὁ Κάντιος τὰς ἀντιφάσεις, αἵτινες γεννῶνται εὐθὺς ὡς ἡ κοσμολογικὴ ἰδέα προσλάβῃ χαρακτηρισμοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν διάνοιαν, ἤτοι εὐθὺς ὡς ἡ διάνοια σχετίσῃ τὴν κοσμολογικὴν ἰδέαν μὲ τὰς κατηγορίας.

Ὁ νοῦς ἔχει ὡς αἴτημα τὴν ἀπόλυτον ἑνότητα ἢ τὴν ἀπόλυτον αἰτίαν τοῦ κόσμου, εἰς τὸν κόσμον ὅμως τῶν φυσικῶν φαινομένων ὑπάρχουν μόνον σχετικαὶ αἰτίαι. Ἡ διάνοια ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰς σχετικὰς αὐτὰς αἰτίας, καθ᾽ ὃ διεπομένη ὑπὸ τοῦ νοῦ, τείνει νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὴν ἀπόλυτον αἰτίαν εἰς τοὺς λογικοὺς προσδιορισμοὺς καὶ εἰς τὰ λογικὰ σχήματα, εἰς ἃ ὑπάγει τὰς σχετικὰς αἰτίας καὶ οὕτω πως γεννῶνται αἱ ἀντινομίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς κλάσεις τῶν κατηγοριῶν, ἤτοι τέσσαρες. Εἰς τὰς τέσσαρας θέσεις: α᾽) ὁ κόσμος ἔχει ἀρχήν τινα ἐν χρόνῳ καὶ ὅρια ἐν χώρῳ, β᾽) πᾶν τὸ σύν-

Digitized by Google

θετον ἐν τῷ κόσμῳ συνίσταται ἀπὸ ἁπλᾶ μέρη, καὶ ὑπάρχει εἴτε ὡς ἁπλοῦν, εἴτε ὡς σύνθετον ἐξ ἁπλῶν μερῶν, γ') ἐκτὸς τῆς αἰτιότητος κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως ὑπάρχει καὶ ἡ αἰτιότης τῆς ἐλευθερίας, ἥτις εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς φύσεως καὶ δ') εἰς τὸν κόσμον ἀνήκει εἴτε ὡς μέρος αὐτοῦ εἴτε ὡς αἰτία μία ἀναγκαία καὶ ὑψίστη οὐσία, εἰς τὰς τέσσαρας αὐτὰς θέσεις ἀντιτίθενται αἱ τέσσαρες ἀντιθέσεις : α') ὁ κόσμος εἶναι ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν χῶρον ἄπειρος, β') δὲν ὑπάρχει τίποτε ἁπλοῦν ἐν τῷ κόσμῳ γ') δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία, ἀλλὰ τὰ πάντα γίνονται κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ δ') δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε ἐκτὸς τοῦ κόσμου μία ἀνωτάτη οὐσία, ἥτις νὰ ἰσχύῃ ὡς αἰτία αὐτοῦ. Καὶ αἱ θέσεις καὶ αἱ ἀντιθέσεις ἀποδεικνύονται. Ἀπὸ τὰς ἀντινομίας αὐτὰς ἐξέρχεται ὁ νοῦς, μόνον ὅταν θεωρήσῃ τὴν κοσμολογικὴν ἰδέαν ὡς αἴτημα, ὡς σκοπὸν ὁ ὁποῖος νὰ διέπῃ μὲν πάντοτε τὴν πορείαν τῆς διανοίας, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ πραγματοποιῆται, ἤτοι χωρὶς ποτὲ νὰ προσλαμβάνῃ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον.

Τὴν αὐτὴν δογματικὴν τύχην εἶχε καὶ ἡ ἰδέα τῆς θεότητος, ἡ ὁποία μάλιστα, λόγῳ τοῦ περισσοτέρου ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον ἐγκλείει διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς πολὺ μεγαλυτέρας πλάνας, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέχονται εἰς τὰς καλουμένας ἀποδείξεις περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ὁποίας ὁ Κάντιος ἐλέγχει ὡς ἀνυποστάτους. Ὅπως αἱ δύο ἄλλαι ἰδέαι, οὕτω καὶ ἡ προκειμένη μετεβλήθη εἰς ὑπόστασιν ἀντικειμενικὴν καὶ συγκεκριμένως ἔγινεν ἀντικείμενον, ὑπόστασις καὶ τέλος μάλιστα πρόσωπον. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐλέγχου δὲν δίδουν λαβὴν εἰς ὑλιστικὰς θεωρίας, διότι ὁ νοῦς, ὅπως δὲν δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν, οὕτω πως εἶναι ἀνίκανος ν' ἀποδείξῃ καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τῆς κριτικῆς τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ ἄγεται ὁ νοῦς εἰς τὸ νὰ θεωρῇ τὴν ἰδέαν ταύτην ὡς ἁπλοῦν αἴτημα, ὡς δέον, τὸ ὁποῖον, σχετιζόμενον μὲ τὸ αἴτημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας.

Ὥστε ἡ μεταφυσική, ἐφ' ὅσον ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ ὄντα ὑπεράνω τῆς ἐπιστημονικῆς πείρας κείμενα, εἶναι ἀδύνατος, οἱ δὲ συλλογισμοὶ τοὺς ὁποίους σχηματίζει εἶναι παράλογοι. Κρίσεις a priori περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, τῆς ἀπολύτου αἰτίας τοῦ κόσμου καὶ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχουν, διότι δὲν ὑπάρχουν τὰ ἀντικείμενα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται αἱ κρίσεις αὗται. Κρίσεις a priori ὑπάρχουν μόνον ἀναφορικῶς πρὸς τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Τὰς κρίσεις δὲ αὐτῆς ἀναπτύσσει καὶ ἐκθέτει ὁ Κάντιος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Metaphysik der Natur», τὸ ὁποῖον παρουσιάζει τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἡ «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου», ὅπου κατεβλήθη κυρίως ἡ ἀρνητικὴ ἐργασία. Ἡ «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» ὅμως δὲν εἶχε μόνον ὡς θετικὸν ἀποτέλεσμα τὴν «Metaphysik der Natur», ἀλλὰ καὶ τὴν «Μεταφυσικὴν τῶν ἠθῶν» (Metaphysik der Hitten), ὅπου ὁ Κάντιος ἀναπτύσσει τὸν ἠθικὸν λόγον καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν. Ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, ἐννοουμένης ὡς αἰτήματος, ὡς ἀπολύτου δέοντος, ἀποβαίνει ἡ βάσις τῆς ἀνθρωπίνης πράξεως. Ὅλαι δὲ αἱ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸν θεωρητικὸν νοῦν δὲν ἔχουν οὐσιαστικὸν περιεχόμενον, προσλαμβάνουν εἰς τὸν πρακτικὸν λόγον, εἰς τὸν ἠθικὸν λόγον, σημασίαν καὶ ἀξίαν ἀντικειμενικήν. Ἡ «Κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου» ἀπαλλάσσουσα τὰς ἰδέας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν ὀντολογικὴν αὐτῶν ἐπιβάρυνσιν, προσδίδει εἰς αὐτὰς χαρακτῆρα δεοντολογικὸν καὶ οἰκοδομεῖ ἐπ' αὐτῶν τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου πρᾶξιν καὶ γενικῶς τὸν ἱστορικὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ μεταφυσικὴ λοιπόν, ἂν καὶ εἶναι ἀδύνατος ὡς ὀντολογικὴ ἐπιστήμη, ἀναπτύσσεται ὡς δεοντολογικὴ τοιαύτη. Οὕτως ἀναπτύσσονται τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα ὑπὸ τῆς «Κριτικῆς τοῦ πρακτικοῦ λόγου», ὡς αἰτήματα ἠθικά, πρὸς τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος πρέπει, εἶναι ὑποχρεωμένος, νὰ ρυθμίζῃ τὴν ζωήν του. (Περὶ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Καντίου βλ. λ. *αἰσθητική*, τ. Β', σ. 841 β' κ. ἑξ. Περὶ τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας Kant-Laplace βλ. λ. *κοσμογονία*.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Καντίου : 1) Τὰ ἅπαντα τοῦ Kant ὑπὸ *Rosenkranz* καὶ *Schubert* (Leipzig 1834-1842, τόμ. 12). 2) Ὑπὸ *v. Hartenstein* (Leipzig 1838—1839, τόμ. 10). 3) Ὑπὸ *v. Hartenstein* (Leipzig, 1867—1869, τόμ. 8). 4) Ἔκδοσις τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ὅπου ὑπάρχουν καὶ τρεῖς τόμοι ἐπιστολῶν τοῦ Kant ὑπὸ *Reicke* (1900—1902). 5) Ὑπὸ *Ernst Cassirer* (1921—1922, τόμ. 11). 6) Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ Kant ἔχουν ἐκδοθῆ εἰς πολυπληθεῖς ἐκδόσεις.—Ἔργα περὶ Kant : *Kuno Fischer*, Geschichte der neueren Philosophie.—*W. Windelband*, Geschichte der neueren Philosophie.—*G. Gimmel*, Kant (1904) —*Hermann Cohen*, Kants Theorie der Erfahrung (1885).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Kants Begründung der Ethik (1877).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Kants Begründung der Aesthetik (1889).—*Ernst Cassirer*, Kants Leben und Lehre (1921).— *H. Vaihinger*, Kommentar zur Kritik der reinen Vernunft (1881).—*A. Messer*, Kants Ethik (1904).—*M. Heiddeger*, Kant und das Problem der Metaphysik (1929).—*H. Rickert*, Kant als Philosoph der modernen Kultur (1924).

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Καντιανισμός. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Καντίου κινεῖται περίπου ὁλόκληρος ἡ φιλοσοφικὴ ζωὴ καθ' ὅλον τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Φίχτε, ὁ Σέλλιγκ, ὁ Ἕγελος, ὁ Σοπενχάουερ ἀκολουθοῦν τὸν Κάντιον. Ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον *καντιανισμὸς* ἢ *καντισμὸς* ἐννοοῦμεν τοὺς τοσοῦτον στενῶς πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Καντίου συνδεομένους, ὥστε νὰ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὁμονοοῦντες πρὸς τὸν Κάντιον εἰς τὰ σημεῖα ἀκριβῶς, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ μετὰ τὸν Κάντιον μεγάλοι φιλόσοφοι ἀντιτίθενται πρὸς αὐτόν. Οἱ πρῶτοι καντιανοὶ παραμείναντες πιστότεροι εἰς τὰς φιλοσοφικάς του ἀρχάς, δὲν ἐξήρθησαν βεβαίως μέχρι τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως καὶ πρωτοτυπίας, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς ἀναμοχλευτὰς καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἀνατροπεῖς τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας, Φίχτε, Ἕγελον, Σέλλιγκ, οἵτινες ὅμως εἶναι καὶ οἱ πραγματικοὶ διάδοχοι τοῦ Καντίου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρέτησαν τὴν κριτικὴν φιλοσοφίαν, ἄλλοτε μὲν διὰ τῆς ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἀντιθέσεώς των πρὸς τὸν Κάντιον, ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς ἐκλαϊκεύσεως τῶν θεωριῶν αὐτοῦ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πρώτους καντιανούς, οἱ νεοκαντιανοὶ εἰς πλείστας ὅσας κατευθύνσεις συνεπλήρωσαν καὶ ἀπεκάθηραν τὸν Κάντιον, ἐπηρεάσαντες οὕτως ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐντεῦθεν ἐν Γερμανίᾳ ἐμφανέστατα ὄχι μόνον τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεωρίαν τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ πρῶτοι καντιανοί. Κατὰ τὴν πρώτην τετραετίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς της, ἡ «Κριτικὴ τοῦ Καθαροῦ λόγου» (1781) παρῆλθεν ἀπαρατήρητος. Μετὰ ταῦτα ἀνεφάνησαν ὑποστηρικταὶ αὐτῆς ὁ Johann Schulze (1739—1805) μὲ τὰς «Ἐπεξηγήσεις τῆς Κριτικῆς τοῦ Καθαροῦ λόγου τοῦ καθηγητοῦ Καντίου» (1784), ὁ Schütz καὶ ὁ Hufeland, ἐκδόται τῆς «Allgemeine Literaturzeitung», ἥτις καὶ ἐθεωρήθη ὄργανον τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας, ὁ Kraus συνάδελφος τοῦ Καντίου ἐν Königsberg, ὁ Schmid (1761—1812), καθηγητὴς ἐν Ἰένᾳ, ὅπου τὸ πρῶτον ἐρριζοβόλησεν ὁ καντιανισμός, ἀλλὰ κυρίως ὁ K. Reinhold (1758—1823), ὅστις δέον νὰ θεωρηθῇ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκλαϊκευτὴς τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας («Ἐπιστολὴ περὶ τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας» 1786). Ὁ Reinhold θέλει νὰ συμπληρώσῃ τὸν Κάντιον, προσθέτων μίαν πρώτην φιλοσοφίαν «Elementarphilosophie, ἥτις ἑνώνει τὰς καθ' ἕκαστον θεωρίας τοῦ Καντίου περὶ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν τοῦ πνεύματος, διότι ἐνόμιζεν ὅτι τοιαύτη ἑνωτικὴ ἀρχὴ ὑπονοεῖται, ἀλλὰ δὲν διατυποῦται εἰς τὸ καντιανὸν σύστημα.

Ἡ ἐκλαϊκευτικὴ αὕτη τάσις εἶχεν ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα τὴν παραμόρφωσιν καὶ τὴν παρεξήγησιν τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας. Προεκάλεσε δὲ ὡς ἐκ τούτου ἀντίδρασιν στρεφομένην ἐμμέσως μὲν κατὰ τοῦ Καντίου, ἀλλ' ἀμέσως κατὰ τῶν καντιανῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Reinhold. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅμως ὅτι ὁλόκληρος αὐτὴ ἡ πολεμικὴ κινεῖται εἰς τὸ καντιανὸν πλαίσιον. Ἡ ὀξυδερκεστέρα πασῶν εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ G. Schulze (1761—1833) γενομένη ἐν τῷ «Αἰνησιδήμῳ» του (1792). Ἰδιαιτέρως στρέφεται κατὰ τῆς ἐννοίας τοῦ «πράγματος αὐτοῦ καθ' αὑτὸ» (Ding an Sich) ὡς αἰτίας τῆς παραστάσεως, ἐφ' ὅσον ἡ κατηγορία τῆς αἰτίας ὑφίσταται, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Κάντιος κατέδειξε, μόνον διὰ τὸν αἰσθητὸν κόσμον τῶν παραστάσεων καὶ κακῶς ἑπομένως ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ὂν αὐτὸ καθ' αὑτό, ἔξω τοῦ αἰσθητοῦ κείμενον. Τὸ νὰ θεωρῇ τις τὴν σχέσιν ὄντος αὐτοῦ καθ' αὑτὸ καὶ τῶν παραστάσεων αὐτοῦ ὡς σχέσιν αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος ἀποτελεῖ, ἐντὸς τοῦ καντιανοῦ συστήματος, ἀντίφασιν πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν κατηγοριῶν. Μὲ τὸ αὐτὸ πρόβλημα ἀσχολεῖται καὶ ὁ Maimon (1757—1800 «Versuch über die Transzendental-philosophie», 1790), «Versuch einer neuen Logik oder Theorie die Denkens», 1798), ὅστις καὶ διὰ νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίφασιν αὐτὴν ἀποκλείει τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος αὐτοῦ καθ' αὑτὸ ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς γνώσεως. Τοῦτ' αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Jacobi (1743—1819, «David Hume über den Gluben, oder Idealismus und Realismus», 1787). Κατ' αὐτὸν διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀπολύτου, τοῦ αὐτοῦ καθ' αὑτό, ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἔμμεσος γνῶσις, εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἱκανὴ εἶναι μόνον μία ὑπερλογικὴ ἐνέργεια, ἡ πίστις. Ὁ Jacobi ἀποτελεῖ ἴσως καὶ τὴν πρώτην πηγὴν τοῦ ρωμαντικοῦ πνεύματος, καθὸ στηρίζων τὴν νόησιν τοῦ ἀπολύτου ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος.

Οὕτως ἡ μετακαντιανὴ φιλοσοφία κυρίως ἐπροσπάθησε νὰ λύσῃ δύο προβλήματα, ὡς τίθενται ὑπὸ τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας, τὸ πρόβλημα τοῦ πράγματος αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐξευρέσεως μιᾶς ἑνωτικῆς ἀρχῆς τῶν διαφόρων λειτουργιῶν τοῦ νοῦ, ὡς αὗται διετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Καντίου. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατεύθυνσιν, πλὴν τοῦ Reinhold, ὅστις ὑπῆρξε κυρίως ἐκλαϊκευτικὸν στοιχεῖον, εἰργάσθη καὶ ὁ Hamann (1730—1888, «Metakritik über den Purismum der Vernunft», 1784). Ἀλλὰ καὶ ὁ Herder («Verstand u. Vernunft eine Metakritik zur Kritik der reinen Vernunft» 1799) ὑπεστήριζεν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τελῶν τοῦ Spinoza, ὅτι ὅλαι αἱ διαιρέσεις τοῦ Καντίου εἶναι ἐσφαλμέναι καὶ ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ ὡς ἀρχὴ ἡ μῖξις καὶ ἡ ἑνότης αὐτῶν. Περὶ τὸ πρόβλημα πάλιν τοῦ πράγματος αὐτοῦ καθ' αὑτὸ ἠσχολήθη εἰδικώτερον πλὴν τοῦ Schulze («Aenesidemns») καὶ τοῦ Maimon καὶ ὁ Sigismund Beck (1761—1842) προλειάνας τὸ ἔδαφος διὰ τὰ μετακαντιανὰ ἰδεαλιστικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀπηλλάγησαν τῆς προβληματικῆς αὐτῆς ἐννοίας. Μεταξὺ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Καντίου δέον νὰ γίνῃ εἰδικὴ μνεία τοῦ Fries (1773—1843), ὅστις παρηρμήνευσε ψυχολογικῶς τὸν Κάντιον, συγχύσας τὸ ἀπόλυτον συνειδὸς μὲ τὸ ψυχολογικὸν συνειδός. Ὁ Fries ἀριθμεῖ καὶ σήμερον ὀπαδοὺς ἐν Γερμανίᾳ (Nelson).

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Καντίου ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἐποχῆς εἶναι ἐμφανὴς τόσον εἰς τοὺς ὑποστηρικτάς του, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐπικριτὰς ἢ παρερμηνευτάς του, τοὺς κινουμένους πάντοτε ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἰδίας του προβληματικῆς, καὶ τοὺς προετοιμάσαντας τὸ ἔδαφος διὰ τὰ μεγάλα μετακαντιανὰ συστήματα. Ἀλλὰ καὶ ἔξω τῆς φιλοσοφίας ἐκτείνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Καντίου· εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ὁ Anselm Feuerbach, εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ Schlosser, εἰς τὴν θεολογίαν ὁ Tielfknsk δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὀπαδοί του. Ἰδίως ὅμως πρέπει νὰ μνημονευθῇ ὁ ποιητὴς Schiller, ὅστις διαπνέεται εἰς ὅλα του τὰ ἔργα ἀπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ Καντίου.

Νεοκαντιανισμός. Μετὰ τὴν κατὰ τῆς κριτικῆς καὶ γενικῶς τῆς ἰδεοκριτικῆς φιλοσοφίας ἀντίδρασιν, τὴν διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1875 περίπου, ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν προσοχὴν ἣν προεκάλεσεν ἡ ἀνάπτυξις τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, πρῶτος ὁ Fr. Lange (1828—1875) διὰ τῆς «Ἱστορίας τοῦ ὑλισμοῦ» (1866) ἀνεκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν Κάντιον. Καὶ πάλιν ἔκτοτε πλεῖστα συστήματα κινοῦνται ἐντὸς τοῦ καντιανοῦ πλαισίου, ὅπως π. χ. ὁ fictionalismus (ἡ λεγομένη φιλοσοφία τοῦ als ob) τοῦ Vaihinger, ὁ κριτικὸς πραγματισμὸς (Kritischer Realismus) τοῦ Külpe, Paulsen, Volkell κ.λ. Ἀλλὰ ὡς νεοκαντιαναὶ σχολαὶ δέον νὰ θεωρηθῶσι κυρίως ἡ σχολὴ τοῦ Μαρβούργου, ἡ σχολὴ τῆς Βάδης, ἐν μέρει ἡ φαινομενολογικὴ σχολὴ καὶ ὡς ἐξέχουσα μεμονωμένη προσωπικότης ὁ A. Riehl.

Τὴν σχολὴν τοῦ Μαρβούργου ἵδρυσεν ὁ H. Cohen (1842—1917) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ P. Natorp (1854—1924). Κατ' ἐξοχὴν δὲ σημαίνοντες μαθηταὶ αὐτοῦ εἶναι ὁ E. Cassirer, ὁ Vorlander, ὁ Kinkel, εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου ὁ Stammler. Ὁ Cohen ἀφοῦ ἐξέθηκε καὶ ἀνεζωπύρησε τὴν καντιανὴν φιλοσοφίαν διὰ τῶν ἔργων του «Kants Theorie der Erfahrüng» (1871), «Kants Begrundung der Ethik» (1871), «Kants Begrundung d. Aesthetik» (1889), διετύπωσεν ἴδιον φιλοσοφικὸν σύστημα εἰς τὰ ἔργα «Logik der reinen Erkenntnis» (1902), «Ethik der reinen Willens» (1904), «Aesthetik der reinen Gefühls» (1912).

Ὁ Cohen, ὅστις θεμελιώνει τὴν λογικὴν κυρίως ἐπὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν, θεωρεῖ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κάντιον τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον ὡς κατηγορίας, οὐχὶ δὲ ὡς μορφὰς τῆς ἀντιλήψεως (Anschaungsformen). Ἀποκλείων τελείως τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος αὐτοῦ καθ' αὑτό, ὅπερ ἄλλωστε ὑπῆρξε κατ' αὐτὸν καὶ εἰς τὸ καντιανὸν σύστημα ἀδιάφορος ὁριαία ἔννοια, θεωρεῖ τὴν σκέψιν ὡς ὑπόθεσιν, ὡς δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπιστητοῦ, συνδυάζων τὴν ἀρχὴν ταύτην πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ διαφορικοῦ λογισμοῦ, δι' οὗ κατ' οὐσίαν γεννᾶται ὁ μαθηματικὸς χῶρος. Ὁ Natorp, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν κατηγορίαν τῆς δημιουργικῆς ἀρχῆς, ἀκολουθεῖ εἰς ὅλα τὰ κύρια σημεῖα τὴν λογικὴν θεωρίαν τοῦ Cohen (Natorp, «Die logischen Grundlagen des exakten Wissenschaften» 1910) καὶ ἀποκτᾷ μείζονα αὐτοτέλειαν εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν («Sozialpädagogik», 1899, «Sozialidealismus», 1920, «Vorlesungen uber die Praktische Philosophie» 1924). Ἐνῷ ὁ Cohen στηρίζει τὴν ἠθικήν του κυρίως ἐπὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης καὶ θεωρεῖ τὴν πολιτείαν ὡς μέσον πρὸς ἠθικὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ ὡς μέσον πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἑνιαίου τῆς ἀνθρωπότητος, κινούμενος οὕτως ἐντὸς τοῦ καντιανοῦ πλαισίου, ὁ Natorp θέτει εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐρεύνης του τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας καὶ ὑφιστάμενος ἐμφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ σημαντικώτερος ἐξηγητὴς («Platons Ideenlehre» 1903 καὶ 1921, ἑλλ. μετ. M. Τσαμαδοῦ 1929) ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας, ἰδίᾳ εἰς τὰς «παραδόσεις του περὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας», θεμελιώνων μεταφυσικῶς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πολιτείαν.

Ἡ σχολὴ τοῦ Μαρβούργου δὲν ἐθεράπευσε μόνον τὸ δόγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Πρῶτος ὁ Cohen ἀνεκίνησε τὰς πλατωνικὰς σπουδὰς διὰ τοῦ ἔργου «Platons Ideenlehre in die Mathematik» (1879). Ἀλλὰ καὶ ὁ Natorp ἐκτὸς τῆς περὶ Πλάτωνος θεμελιώδους ἐργασίας του ἠσχολήθη μὲ τὸν Descartes, μὲ τὸν Rousseau, τὸν Δημόκριτον, τὸν Γαλιλαῖον καὶ ἄλλους. Τέλος ὁ Cassirer εἶναι συγγραφεὺς τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ ἔργου «Das Erkenntnisproblem (1906—1920), ἀποτελοῦντος τὴν ἀρτιωτέραν ἱστορίαν τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Ἡ σχολὴ τῆς Βάδης ἔχει ὡς ἱδρυτὴν μὲν τὸν Windelband (1848—1915), ἱστορικῶς ἰδίᾳ ἐργα-

Digitized by Google

σθέντα, ἀλλὰ κύριον καὶ σπουδαιότερον διαμορφωτὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς τὸν Heinrich Rickert (γεν. 1864, ἤδη καθηγητὴν ἐν Ἀϊδελβέργῃ). Ὁ πρῶτος συνεχίζων τὴν μεγάλην ἱστορικὴν παράδοσιν τοῦ Zeller καὶ τοῦ Kuno Fischer ἐν Ἀϊδελβέργῃ συνέγραψεν «Ἐγχειρίδιον ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» καὶ «Ἱστορίαν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας». Τὰς θεωρητικάς του ἀρχὰς διετύπωσε κυρίως εἰς μικρὰς μελέτας καὶ λόγους δημοσιευθέντας μεταγενεστέρως ὑπὸ τὸν τίτλον «Präludien». Τοῦ Rickert τὰ σπουδαιότερα ἔργα εἶναι «Der Gegenstand des Erkenntnis» (α' ἔκδ. 1894), «Die grenzen der Naturwissenschaftlichen Begrifflsbildung» (α' ἔκδ. 1894), «System der Philosophie Allgemeiner Teil I» (α' ἔκδ. 1921). Μαθηταί, ἀλλὰ καὶ δημιουργικώτατοι συμπληρωταί του, ὑπῆρξαν ὁ Lask (1875—1915) καὶ ὁ Bauch (γεν. 1877, ἤδη καθηγητὴς ἐν Ἰένᾳ). Τοῦ Lask κυρίως μνημονευτέα εἶναι «Die Logik des Philosophie u die Kategorienlehbre» (1911), «Die Lehre vons Urteil» (1912), «Rechtsphilosophie» (1900), τοῦ δὲ Bauch τὸ ἔργον του περὶ Καντίου (1917).

Οἱ Windelband καὶ Rickert παρατηρήσαντες τὴν μονόπλευρον ἐξάρτησιν τοῦ τε Καντίου καὶ τῶν μαρβουργιανῶν ὀπαδῶν του ἀπὸ τὰ φυσικομαθηματικὰ καὶ τὴν διαρκῆ στροφήν των πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως, ἔθεσαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φύσιν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐρεύνης των τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτισμοῦ ἢ τῆς ἱστορίας (Kultur), διαιρέσαντες οὕτω τὸν πραγματικὸν κόσμον εἰς κόσμον φυσικόν, δηλαδὴ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, καὶ εἰς κόσμον ἱστορικόν, δηλαδὴ κόσμον ἀποτελούμενον μὲν ἐξ ἑνὸς αἰσθητοῦ στοιχείου, ὅπερ ὅμως συνδέεται πρὸς ἱστορικήν τινα ἀξίαν, ἐξ αὐτῆς ἕλκον τὴν ἰδίαν του ὑπόστασιν. Οἱ δύο οὗτοι πραγματικοὶ κόσμοι πάλιν ἀντιτίθενται πρὸς τὸν μὴ πραγματικὸν κόσμον τῶν νοημάτων (Sinngebilde), τῶν ἀξιῶν, τοῦ δέοντος, ὅστις, κείμενος ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, δὲν εἶναι ἀντικείμενον αἰσθήσεως, ἀλλὰ κατανοήσεως.

Ἡ διαίρεσις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου εἰς φύσιν καὶ πολιτισμὸν συνεπάγεται καὶ διαίρεσιν τῶν μεθόδων τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν. Αἱ μὲν φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἀδιαφοροῦσαι διὰ τὸ ἀτομικόν, τείνουν εἰς τὴν θέσπισιν διαρκῶς γενικωτέρων κρίσεων καὶ ἐννοιῶν. Αἱ ἱστορικαὶ ἐπιστῆμαι, τοὐναντίον, ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀτομικοῦ, διότι πᾶν, ὅπερ θεωρεῖται ὡς πεπληρωμένον ἀξίας, θεωρεῖται κεχωρισμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄντα καὶ ἑπομένως ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, ἀτομικῶς. Δι' ὃ καὶ αἱ μὲν καλοῦνται γενικεύουσαι ἐπιστῆμαι, ὡς τείνουσαι εἰς τὴν διαμόρφωσιν γενικῶν νόμων, ἀδιαφοροῦσαι διὰ τὴν ἀξίαν ἢ μὴ τῶν ὑπὸ τοὺς νόμους αὐτοὺς ὑπαγομένων, αἱ δὲ καλοῦνται ἐξατομικεύουσαι ἢ ἀξιολογικαὶ ἐπιστῆμαι, διότι γινώσκουσι τὸ ἀτομικὸν διὰ τῆς συσχετίσεως, τῆς ἀναφορᾶς του πρὸς ἀξίαν τινὰ (Wertbezichung), οὕτως ὥστε, χωρὶς νὰ ἐκφέρεται ἑκάστοτε κρίσις τις ἀξιολογική, χρησιμεύει ἡ ἀξία ὡς ἑνωτικὸν σημεῖον τῶν ἐχόντων κοινόν τι νόημα ἱστορικῶν ὄντων (π. χ. τὰ καλλιτεχνήματα τῆς ἑνετικῆς σχολῆς ἔχουν κοινὸν καλλιτεχνικὸν νόημα, αἱ πράξεις τοῦ Ναπολέοντος ἔχουν ἓν κοινὸν πολιτικὸν νόημα, τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ ᾄσματα ἔχουν ἐπίσης ἓν κοινὸν νόημα). Αἱ ἀξίαι εἶναι σχετικαί, ἔχουσαι ἱστορικὸν κῦρος, καὶ ἀπόλυτοι, ὅτε προϋποτίθενται εἰς πᾶσαν ἀξιολογικὴν κρίσιν καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς γενικωτέραν τινὰ ἀρχὴν (π. χ. ἡ ἠθικὴ ἀρχή, τὸ ὡραῖον, τὸ ἀληθὲς εἶναι ἀξίαι ἀπόλυτοι).

Διὰ τῆς στροφῆς της πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν μεθοδολογίαν τῆς ἱστορίας, ἡ σχολὴ τῆς Βάδης, κινουμένη ἐν τοῖς πλείστοις ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Καντίου, συνεπλήρωσε τὸ μέγιστον ἴσως κενὸν τοῦ συστήματος αὐτοῦ.

Ἡ φαινομενολογικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Edmund Husserl (γενν. 1859), συνετέλεσε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς τότε κρατούσης θεωρίας, ὅτι ἡ ψυχολογία πρέπει νὰ καταστῇ τὸ θεμέλιον τῆς φιλοσοφίας, ἀντικαθιστῶσα τὴν λογικήν, διὰ τοῦ ἔργου τοῦ ἱδρυτοῦ της «Logische Untersuchungen» (1900). Ὁ Husserl ἐξετάζει τὴν λογικὴν ὡς a priori τιθεμένην γνῶσιν, ἐντελῶς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν, ἥτις εἶναι καθαρῶς ἐμπειρικὴ ἐπιστήμη. Βραδύτερον δὲ εἰς τὸ ἔργον του «Ideen zu einer reinen Phänomenologie u phänomenologischen Philosophie» (1913) προσπαθεῖ νὰ θεμελιώσῃ καὶ θετικῶς ἰδίαν γνωσιολογικὴν μέθοδον, τὴν καλουμένην φαινομενολογικήν. Τὰς ἐννοίας, δι' ὧν ἐργάζεται ὁ θεωρητής, θέλει νὰ ἐξετάσῃ ὡς πρὸς τὸ κῦρος των διὰ τῆς ἀναλύσεως αὐτῶν εἰς τὰς ἀρχικὰς ὄψεις αὐτῶν ἢ ἀντίληψις περὶ αὐτῶν (originäre Auchaungen). Διὰ τῆς ἀναλύσεως ταύτης, ἥτις ὁδηγεῖ εἰς τὴν θέαν τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, ἐπιτυγχάνεται ἡ διάκρισις τῶν ἀπολύτων a priori στοιχείων ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἐμπειρικὰ τοιαῦτα καὶ οὕτω καθαίρεται τὸ ἐννοιολογικὸν σύστημα διὰ τῆς ἀναγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρχικὰς οὐσίας τῶν ὄντων, τὰς a priori τεθειμένας ἐν τῷ συνειδότι.

Ὁ καθαρμὸς οὗτος ἐπιτυγχάνεται μόνον δι' ἐνοράσεως «πᾶσα πρωτογόνως διδομένη ἡμῖν θέα (Anschaung) εἶναι βάσιμος πηγὴ γνώσεως· ὅ,τι πρωτογόνως ἐκ τῆς ἐνοράσεως παρέχεται ἡμῖν, πρέπει νὰ τὸ δεχώμεθα ὅπως μᾶς προσφέρεται» (Ideen zu einer reinen Pänomenologie σ. 59). Κατ' οὐσίαν ὁ Husserl τὰς ἀρχικὰς κατηγορίας τῆς γνώσεως ἀντὶ νὰ τὰς θεμελιοῖ λογικῶς, ὅπως ὁ γνήσιος καντιανισμός, τὰς θεμελιοῖ διὰ τῆς θέας τῆς οὐσίας (Wesenschau), ἀλλὰ οὐχὶ ἐμπειρικῶς διὰ ψυχολογικῆς παρατηρήσεως, ἀλλ' a priori, ὅπως καὶ ὁ Κάντιος. Αἱ ἐπιστῆμαι αἱ θεωροῦσαι τὴν οὐσίαν εἶναι ἑπομένως διάφοροι μεθοδολογικῶς τῶν ἀναζητουσῶν τὴν πραγματικότητα, ἥτις μόνον ἐμπειρικῶς γιγνώσκεται, ἀλλὰ προϋποτίθενται πάσης ἄλλης θεωρίας, ὡς ἐρευνῶσαι τὰς οὐσίας, αἵτινες εἶναι παροῦσαι εἰς πᾶν φαινόμενον ἐμπειρικόν. Ὁ Husserl δὲν ἐπεξέτεινε τὴν ἔρευνάν του ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου, οὔτε ἐκ τῶν ἔργων τῶν μαθητῶν του προκύπτει γενικώτερον σύστημα φιλοσοφικόν. Εἰς τὴν φαινομενολογικὴν ὁμάδα ἀνήκουν ὁ A. Reinach «Die apriorischen Grundlagen des bürg. Rechts» (1914), ἐν μέρει ὁ Max Scheler (1874—1929) «Des Formalismus in der Ethik u. die materiäle Werlethik» (1916) ὅστις, ἀνέπτυξεν ἴδιον πλέον σύστημα ἠθικῆς φιλοσοφίας, καὶ ὁ Heidegger «Sein u. Zeit» (1927).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σχολῶν ὑπάρχουν καὶ μεμονωμένοι διανοηταί, κατ' ἴδιον τρόπον συνδεόμενοι πρὸς τὸν Κάντιον καὶ τὴν νεοκαντιανὴν κίνησιν. Σημαίνων μεταξὺ αὐτῶν εἶνε κυρίως ὁ A. Riehl, ὅστις ἔχει τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐμμένει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος αὐτοῦ καθ' αὑτὸ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν νεοκαντιανισμὸν (Der philosophische Kritizismus u. seine Bedeutung fur die positive Wissenschaft» (1876—1887), «Zur Einführung in die philosophie der Gegenwart» (1903) Κ. Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

— **Καντίου ἑταιρεία** (Kantgesellschaft). Ἑταιρεία ἱδρυθεῖσα τὴν 12 Φεβρουαρίου 1904, ἡμέραν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καντίου, ἐν Χάλλῃ, καὶ σκοποῦσα τὴν ἐνίσχυσιν καὶ διάδοσιν τῆς σπουδῆς τῆς καντιανῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς καθόλου φιλοσοφικῆς κινήσεως. Πρόεδρος τῆς ἑταιρείας ταύτης, ἥτις ἀριθμεῖ 4.200 μέλη, εἶναι ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης Sommer, ὄργανα δὲ αὐτῆς τὸ «Kantstudien» καὶ τὸ «Philosophische Monatshefte der Kantstudien».

—**Κάντιος, μάρτυς.** Οὗτος καὶ ὁ Καντιανὸς καὶ ἡ Καντιανίλλη ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν (284—305). Ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τὴν 31 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Κάντις (Candish), ***Θωμᾶς.*** Ἄγγλος θαλασσοπόρος (βλ. λ. *Κάβεντις* Θωμᾶς).

Κάντις (Candiz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Νέγκρος, ἀνηκούσης εἰς τὴν ὁμάδα Μπισάγιας τῶν Φιλιππίνων. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν συνοικισμῶν Βαλντιβιέζο, Κολουμέλα, Λικάπα καὶ Κάντις. Ὁ πληθυσμὸς ἀσχολεῖται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. Κάτοικοι 20.400.

καντὶς (=καθαγίασις). Ἰουδαϊκὴ προσευχὴ εἰς ἀραμαϊκὴν διάλεκτον, ἥτις συνετέθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ δευτέρου Ναοῦ καὶ ἀπηγγέλλετο ἀρχικῶς πρὸ τῶν θρησκευτικῶν συνελεύσεων καὶ μετ' αὐτάς. Ἔκτοτε εἰσῆλθεν ἐν τῇ συναγωγικῇ λειτουργικῇ καὶ ἀπαγγέλλεται μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετουργίας. Οἱ θρησκειολόγοι παραβάλλουν τὸ ἰουδαϊκὸν καντὶς πρὸς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ἧς τὸ πνεῦμα τυγχάνει κατ' ἐξοχὴν ἑβραϊκόν.

[Πρβλ. *Lipman:* Les Origines juives de l'oraison dominicale, Paris 1921.] Γ. ΕΛΙΓΙΑ

καντισμὸς (ὁ)· ἡ κατὰ Κάντιον φιλοσοφία, τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα τοῦ Καντίου.

Καντιώτης: —1) ***Ἀλεβῖζος.*** Κερκυραῖος εὐπατρίδης, γεννηθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ προήχθη εἰς μεγάλα στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ἀποσταλεὶς περὶ τὸ 1819 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ ἔκτοτε, ἐπανελθὼν εἰς Ρωσίαν, εἰργάσθη πρὸς εὐόδωσιν τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανεν εἰς Μόσχαν τῷ 1840. —2) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἀδελφὸς αὐτοῦ νεώτερος. Ἀνατραφεὶς εἰς τὸ Πατάβιον, καὶ σχεδὸν ἐξιταλισθείς, μετέβη εἰς Πετρούπολιν καὶ ἐκεῖ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόμητος Καποδιστρίου. Σταλεὶς παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μολδαυΐαν κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ συνεδρίου τῆς Λάϊμπαχ, δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ λόγῳ τοῦ ἐκραγέντος κινήματος τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, συναντηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸν ἀκολουθήσαντα Ἀγῶνα προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας, καίτοι παρὰ πολλῶν ἐκακίσθη θεωρούμενος οὐχὶ ὡς Ἕλλην ἀλλ' ὡς Ἰταλὸς ἐξυπηρετῶν τὸν Καποδίστριαν, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

—**Καντιώτης,** ***Ἐμμανουήλ.*** Ἕλλην ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Πάρῳ τῷ 1868. Κατὰ τὰ πρῶτα τῆς νεότητός του ἔτη, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπηρέτησεν ὡς ἀναγνώστης παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Παροναξίας, πλήν, σχετισθεὶς μετὰ τῆς Εὐαγγελίας Παρασκευοπούλου, ἧς ἐνυμφεύθη καὶ τὴν ἀδελφήν, χρηματίσασαν καὶ αὐτὴν ἠθοποιόν, ἀνῆλθε τὰς σανίδας τῆς σκηνῆς τῷ 1891, ὑποδυθεὶς τὸ πρῶτον σοβαρὸν ρόλον ἐν τῇ «Φαιδώρᾳ» τοῦ Σαρδοῦ. Ταχέως ὅμως ἀφωσιώθη εἰς τοὺς κωμικοὺς ρόλους, διαπλάσας πολλοὺς τοιούτους, ἰδίως γεροντικούς. Ἐκ τῶν δύο τέκνων του ἡ μὲν *Ὀλυμπία Καντιώτη-Ριτσιάρδη* εἶναι συουμπρέττα ὀπερέττας, ὁ δὲ *Μίμης Καντιώτης* κωμικός. Ἀμφότεροι ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας ἀνελθόντες εἰς τὴν σκηνὴν («Καντιωτάκια»), ἀφωσιώθησαν εἰς αὐτήν, διαπρέποντες εἰς τὸ ἐλαφρὸν λυρικὸν θέατρον. Ν. Ι. Λ.

Καντὸλ (Candol), ***Βίκτωρ-Ἐδουάρδος.*** Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1831—1898). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος, ἔπειτα δὲ γραμματεὺς τῆς συντάξεως εἰς τὸν παρισινὸν «Χρόνον», διαπραγματευθεὶς ἰδίως ζητήματα γεωργικά. Ταυτοχρόνως ἐδημοσίευε μυθιστορήματα καὶ συνειργάζετο μετ' ἄλλων θεατρικῶν συγγραφέων. Κυρίως ἐγένετο γνωστὸς τὸ πρῶτον μὲ τὴν κωμῳδίαν «La Germaine», παιχθεῖσαν τῷ 1864. Κατόπιν διαδοχικῶς ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰς κωμῳδίας: «Ὁ οἰκοδεσπότης», «Αἱ φιλοσοφίαι τοῦ κ. Φωβέλ», «Οἱ ἄχρηστοι» κ.ἄ. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὁ κομψὸς κόσμος», «Ἡ κυρία Ἐλίζα», «Μεγαλεῖα καὶ ἀθλιότης θεατρικῆς ζωῆς», «Ἡ ὡραία Βιργινία», «Δεσποινίς», «Ἡ Γιλβέρτη», «Ὁ θετὸς υἱός», «Ἡ ἀρχιδούκισσα» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

—**Καντὸλ** (Candolle), ***Ἀλφόνσος-Λουδοβῖκος-Πέτρος.*** Ἑλβετὸς βοτανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1841. Υἱὸς τοῦ Αὐγουστίνου Καντόλ, ἐσπούδασεν ἐν Γενεύῃ τὰ νομικὰ καὶ εἶτα τὴν βοτανικήν. Διδάσκων ἐπὶ 18 ἔτη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Γενεύης, ἐξήσκει καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Βοτανικοῦ κήπου. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς: «Μονογραφία περὶ τῶν κωδωνοειδῶν» (1830), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς βοτανικῆς» (1834—1835), «Παρατηρήσεις περὶ τοῦ γεωμήλου τοῦ Μεξικοῦ» (1845), «Νόμοι βοτανικῆς ὀνοματολογίας» (1867) κλπ.

—**Καντὸλ** (Candolle), ***Αὐγουστῖνος-Πύραμος*** πὲ —. Διάσημος Ἑλβετὸς βοτανολόγος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενεύῃ (1778—1841). Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ποίησιν, ἀλλὰ ταχέως τὰς ἐγκατέλειψε διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ μαθήματα τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γενεύης, ἀφιερωθεὶς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς βοτανολογικὰς μελέτας. Τῷ 1796 μετέβη εἰς Παρισίους, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ μαθήματα τοῦ Κυβιέρου, τοῦ Λαμάρκ καὶ τῶν διασήμων καθηγητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τῷ 1802 ἀνεπλήρωσε τὸν Κυβιέρον εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Τῷ 1804 ὁ Λαμὰρκ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν σύνταξιν τῆς νέας ἐκδόσεως τῆς «Γαλλικῆς χλωρίδος», τὴν ὁποίαν καὶ ἐπλούτισε μὲ 6.000 εἴδη, μὲ περιγραφὰς νέας, μὲ συνωνυμίαν ἀκριβῆ κλπ. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Καντὸλ ἀπέκτησε φήμην πανευρωπαϊκήν, τῷ 1808 κατέλαβε διὰ διαγωνισμοῦ τὴν ἕδραν τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μομπελλιέ, διορισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Βοτανικοῦ κήπου. Τῷ 1816 μετέβη εἰς τὴν γενέτειράν του. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του, πλὴν τῆς μνημονευθείσης ἐκδόσεως τῆς «Γαλλικῆς χλωρίδος», τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἔκθεσις ἐκ τῶν βοτανικῶν καὶ ἀγρονομικῶν ταξιδίων», «Στοιχειώδης θεωρία τῆς βοτανικῆς», «Regni vegetabilis systema naturale», «Ὀργανογραφία τῶν φυτῶν», «Φυσιολογία τῶν φυτῶν» «Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis», τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ἀτελείωτον κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Καντὸμ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας εἰς τὸ κυβερνεῖον Ταμπὼφ καὶ τὸν κύκλον τοῦ Τεμνίκωφ ἀνατολικῶς τῆς Μόσχας. Ἔχει τέσσαρας ναούς. Παρ' αὐτὴν κεῖται ἐπὶ λόφου τὸ μοναστήριον Σαφώφ. Κάτοικοι 7.000.

Κάντον (Canton), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος φυσικὸς καὶ ἀστρονόμος. Ἐγεννήθη ἐν Stroud τῷ 1718 καὶ ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1772. Ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας τῷ 1751 καὶ ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς Spital Square Academy. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐπανέλαβεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ πειράματα τοῦ Φραγκλίνου ἐπὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Πλὴν διαφόρων χρησίμων ἀνακαλύψεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ μαγνητισμοῦ τῷ ὀφείλει ἡ ἐπιστήμη τὴν πρώτην πειραματικὴν ἀπόδειξιν τοῦ συμπιεστοῦ τῶν ὑγρῶν. Αἱ πραγματεῖαι αὐτοῦ εὑρίσκονται συνηθροισμέναι εἰς τὰ πλεῖστον εἰς τὰς «Philosophical Transactions», ἔνθα ἀνευρίσκονται ὑπομνήματα τῆς Ἀγγλίας περὶ διαττόντων ἀστέρων καὶ τῶν διαβάσεων τῆς Ἀφροδίτης

Digitized by Google

δίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου κατὰ τὰ ἔτη 1761 καὶ 1769. Σ. Π.

Κάντον (Canton) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα διαφόρων πόλεων ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς (ἐν Κοννέκτικωτ, Νοτίῳ Ντακότᾳ, Ἰλλινόϊς, Μασσαχουσέττῃ, Μισσισιπῇ, Μισσούρῃ, Νέᾳ Ὑόρκῃ, Ὀχάϊο, Πενσυλβανίᾳ κτλ.). Αἱ σημαντικώτεραι τούτων εἶναι: —1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ἰλλινόϊς καὶ τῇ κομιτείᾳ τῆς Φοῦλτον. Κάτοικοι 11.000. Εἶναι σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ ἔχει ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας καπνοῦ καὶ γαιανθρακωρυχεῖα. —2) Ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ὀχάϊο, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας τοῦ Στάρκ. Κεῖται ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι, ὅπου ἀφθονοῦν τὰ σιτηρά, ἐπὶ τοῦ Νιμεσίγγεν, παραποτάμου τοῦ Ὀχάϊο. Κάτοικοι 87 100. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια μηχανημάτων, χαλυβδίνων ἀντικειμένων καὶ κατασκευῆς γεφυρῶν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Πιτσβούργου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 161 χλμ. πρὸς Α καὶ μετὰ τοῦ Σικάγου. Ἔχει ἐπίσης πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα. Ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ πρόεδρος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν Μὰκ Κίνλεϋ. Μ. Δ. Β.

— **Κάντον** (Candon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Φιλιππίνων νήσων, ἐν τῇ νήσῳ Λουζόν. Κεῖται ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος, πλησίον τῆς θαλάσσης, ὅπου ἔχει λιμένα καλούμενον Σὰν Μαρτὶν Τιαγκάν. Ἐξάγει οἰκοδομικὴν ξυλείαν, βάμβακα, ἰνδικόν, καπνόν, ὄρυζαν, σάκχαριν κ. τ. λ. καὶ ἔχει βιομηχανίαν κατεργασίας χρυσοποικίλτων ὑφασμάτων. Κάτοικοι 18.828. Μ. Δ. Β.

Καντόνης, *ἀββᾶς*. Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ καὶ προχειρισθεὶς θεολογοδιδάκτωρ, ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Φέντση ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1809 καὶ κανονικὸς τῷ 1822. Διορισθεὶς ἐν τῷ ἐκεῖ γυμνασίῳ ἐδίδασκε στοιχεῖα φιλοσοφίας, καὶ μέλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας γενόμενος ἀνέγνωσε φιλοσοφικὰς πραγματείας.

Καντόνι (Cantoni).—1) *Ἀλβέρτος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1841—1904). Διεκρίθη κυρίως ὡς εὐθυμογράφος καὶ ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, μιμηθεὶς ἐν πολλοῖς τὸν Οὐίσμαν. Ἐξέδωσε μεταξὺ ἄλλων σειρὰν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ δαιμόνιον τοῦ στύλ» (1887), τὸ μυθιστόρημα «Εἷς βασιλεὺς χιουμοριστὴς» κτλ.—2) *Κάρολος*. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ δημοσιογράφος (1840—1906). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Τουρίνου, τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Γοττίγγης. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Τουρίνου, τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς Παβίας, μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ γερουσιαστής. Διηύθυνεν ἐπὶ ἑπταετίαν τὴν «Rivista filosofica», ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Καντίου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν καντιανῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Θεόδωρος Ζουφρουά» (1862), «Ἰ. Β. Βίκο» (1864), «Μαμιάνι καὶ Λότσε» (1869), «Στοιχεῖα φιλοσοφίας» εἰς τρεῖς τόμους (ιθ' ἔκδοσις 1903), «Σημειώσεις ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου» (1873), «Περὶ αἰσθήματος» (1873 —1875), «Ἐμμανουὴλ Κάντιος» (1879—1884), «Ἡ φιλοσοφικὴ διδασκαλία καὶ ἡ ἀγωγὴ τῶν διευθυνουσῶν τάξεων» (1899), «Ἡ διδασκαλία τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰς σχολὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως» (1900), «Καντιανικαὶ μελέται» (1901—1902) κτλ. Μ. Δ. Β.

καντόνιον (τὸ) (γαλλ. canton). *Καντόνιον* λέγεται ἐν Γαλλίᾳ ἡ μεταξὺ ἐπαρχίας (arrondissement) καὶ κοινότητος (commune) τοπικὴ περιφέρεια. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐπαρχίας καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν κοινοτήτων. Εἶναι ἐν τούτοις δυνατὸν καὶ μία μόνον πόλις ἢ μέρος πόλεως ν' ἀποτελέσῃ ἓν καντόνιον. Τὸ καντόνιον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς λοιπὰς διοικητικὰς διαιρέσεις ἐν Γαλλίᾳ, δὲν εἶναι ἕδρα διοικητικοῦ τινος ἄρχοντος, ἀλλ' ἁπλῶς ἕδρα εἰρηνοδικείου καὶ στρατολογικῆς ἐπιτροπῆς. Ἔχει ὅμως σημασίαν ὑπὸ τοπικὴν διοικητικὴν ἔποψιν, διότι ἕκαστον καντόνιον ἐκλέγει ἀνὰ ἕνα σύμβουλον εἰς τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον (conseil général) καὶ ἀνὰ ἕνα, ἐνίοτε καὶ δύο, εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον (conseil d'arrondissement). Ἀντίστοιχος πρὸς τὸ καντόνιον τοπικὴ περιφέρεια παρ' ἡμῖν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ *δῆμος*.

Καντόνια ἐν Ἑλβετίᾳ εἶναι αἱ μικραὶ ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ Ἑλβετικὴ ὁμοσπονδία. Εἶναι τὸν ἀριθμὸν 22, τῶν ὁποίων τὰ τρία (Unterwalden, Appenzell καὶ Basel) ὑποδιαιροῦνται εἰς ἓξ ἡμικαντόνια, οὕτως ὥστε ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς καντονίων καὶ ἡμικαντονίων εἶναι 25. Ἡ ἔκτασις ἑκάστου καντονίου κυμαίνεται μεταξὺ 239 χιλιομέτρων τετραγωνικῶν (Zug) καὶ 7.200 (Graubünder), ὁ δὲ πληθυσμὸς ἑκάστου τούτων κυμαίνεται μεταξὺ 23.000 κατοίκων (Uri) καὶ 665.000 (Βέρνη). Κατὰ τὸ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τοῦ 1874 τὰ καντόνια εἶναι κυρίαρχα, ἐφόσον ἡ κυριαρχία των δὲν περιορίζεται ὑπὸ τοῦ ὁμοσπονδιακῶν νόμων, καὶ ὡς τοιαῦτα ἀπολαύουν ὅλων τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν παρεχωρήθησαν εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν κυβέρνησιν. Ἕκαστον καντόνιον ἔχει ἴδιον Σύνταγμα ψηφισθὲν διὰ δημοψηφίσματος ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἰδίων του πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὁλικῆς ἢ μερικῆς ἀναθεωρήσεως αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι αἱ τοιαῦται ἀναθεωρήσεις δὲν ἀφίστανται τῶν κεντρικῶν βάσεων τοῦ πολιτεύματος, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει τὸ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα. Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συντάγματος τοῦ 1874: «Τὰ καντόνια ὑποχρεοῦνται νὰ ζητοῦν παρὰ τῆς ὁμοσπονδίας τὴν ἐγγύησιν τῶν συνταγμάτων των. Ἡ ὁμοσπονδία ἀναλαμβάνει τὴν ἐγγύησιν ταύτην, ἐφ' ὅσον α) τὰ συντάγματα ταῦτα οὐδὲν ἐναντίον τῶν ὁμοσπονδιακῶν διατάξεων περιέχουν· β) ἀσφαλίζουν τὴν ἄσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς τύπους· γ) γίνονται ἀποδεκτὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ δύνανται ν' ἀναθεωρῶνται, ἐὰν ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία ζητήσῃ τοῦτο». Καθιεροῦται συνεπῶς δι' ὅλα τὰ καντόνια τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐπιβάλλεται προκειμένων συνταγματικῶν ἀναθεωρήσεων τὸ ὑποχρεωτικὸν δημοψήφισμα. Δύο καντόνια (Uri καὶ Glarus) καὶ τέσσαρα ἡμικαντόνια (Obwalden, Nidwalden, Appenzell Ausser-Rhoden καὶ Appenzell Inner-Rhoden) ἀγνοοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κυβερνήσεώς των τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα καὶ διατηροῦν τὴν ἄμεσον λαϊκὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησαν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐν αὐτοῖς ἡ Landsgemeinde, τὸ σύνολον δηλαδὴ τῶν ἐνεργῶν πολιτῶν, εἶναι ἡ ἄμεσος πηγὴ πάσης κυβερνητικῆς ἐνεργείας. Ἡ Landsgemeinde αὐτὴ συντάσσει καὶ ἀναθεωρεῖ τὸ Σύνταγμα, νομοθετεῖ ἐπὶ πάσης φύσεως ζητήματος, ἐσωτερικοῦ, ἐξωτερικοῦ ἢ καὶ οἰκονομικοῦ, καὶ ἐκλέγει τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς δικαστάς. Κατὰ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου ἢ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Μαΐου ἑκάστου ἔτους, πάντες οἱ ἐνεργοὶ πολῖται συνέρχονται ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Landammann ἐν ὑπαίθρῳ, συνήθως πέριξ τῆς ἐκκλησίας, μὲ σημαίας καὶ μουσικὴν ἐπὶ κεφαλῆς, ἵνα ρυθμίσουν τὰς σπουδαιοτέρας ὑποθέσεις τῆς πολιτείας των. Ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Landsgemeinde γίνεται διὰ προσευχῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐπακολουθεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Landammann ἔκθεσις τῶν σπουδαιοτέρων ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν πολιτικῶν συμβάντων. Εἶτα ψηφίζεται ὁ προϋπολογισμός, ἐκλέγονται αἱ ἀρχαί, οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ δικασταί, καὶ κατόπιν ψηφίζονται οἱ λοιποὶ νόμοι. Τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν ἐπακολουθεῖ τελετή, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ πολῖται διαλύονται. Τὰ λοιπὰ καντόνια ἐφαρμόζουν ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κυβερνήσεώς των τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα, μεμιγμένον μὲ στοιχεῖα τῆς ἀμέσου λαϊκῆς ἐνεργείας. Ἕκαστον τῶν καντονίων τούτων ἔχει ἴδιον νομοθετικὸν σῶμα καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὴν ὁμοσπονδίαν, ἡ ὁποία ἐν τῇ νομοθεσίᾳ της καθιέρωσε τὸ σύστημα τῆς διπλῆς βουλῆς, ὅλα τὰ καντόνια καθιερώνουν τὸ σύστημα τῆς ἁπλῆς βουλῆς, ἡ ὁποία λέγεται Grosser Rat—Grand conseil ἢ Kantonsrat—Conseil cantonal. Προκειμένου συνταγματικῶν ἀναθεωρήσεων ἡ βουλὴ ἄλλοτε ἀφ' ἑαυτῆς, ἄλλοτε δὲ τῇ αἰτήσει ὡρισμένου ἀριθμοῦ πολιτῶν, συντάσσει σχέδιον τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐν ταῖς δύο περιπτώσεσι, ἵνα ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ Συντάγματος, ὑποβάλλεται εἰς τὴν ψῆφον τοῦ λαοῦ. Καθιεροῦται τοιουτοτρόπως τὸ ὑποχρεωτικὸν συνταγματικὸν δημοψήφισμα. Τὸ δημοψήφισμα ἐφαρμόζεται ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς νομοθεσίας, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι εἰς ἄλλα μὲν καντόνια εἶναι ὑποχρεωτικόν, εἰς ἄλλα δὲ προαιρετικόν. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει πᾶσαι αἱ γενικωτέρας σημασίας ἀποφάσεις τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, οἷον συνθῆκαι, συμβάσεις, ὡρισμένα διατάγματα καὶ ἰδίως ἀποφάσεις ἀφορῶσαι οἰκονομικὰ ζητήματα, ὑπόκεινται εἰς δημοψήφισμα. Ὑπάρχουν ὡρισμέναι ἡμέραι τοῦ ἔτους, καθ' ἃς καλεῖται ὁ λαὸς νὰ ψηφίσῃ ἐπὶ τῶν σχεδίων τῶν νόμων ἢ ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἐγκρίνων ἢ ἀπορρίπτων αὐτὰς κατὰ πλειοψηφίαν, ὁριζομένην εἴτε ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, εἴτε ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ἑκάστου καντονίου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει πᾶσαι αἱ νομοθετικαὶ πράξεις, ἢ ὡρισμέναι τούτων, ὑποβάλλονται εἰς τὴν ψῆφον τοῦ λαοῦ, ἐὰν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των ὑποβληθῇ σχετικὴ αἴτησις ὑφ' ὡρισμένου ἀριθμοῦ πολιτῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι διάφορος εἰς τὰ διάφορα καντόνια, ὅπως διάφοροι εἶναι καὶ αἱ προθεσμίαι αἱ ἀφορῶσαι τὴν συγκέντρωσιν καὶ ἐπαλήθευσιν τῶν ὑπογραφῶν, ὡς καὶ τὸν χρόνον τῆς ψηφοφορίας. Ἅπαντα τὰ καντόνια πλὴν τοῦ δημοψηφίσματος ἐπέτρεψαν καὶ τὴν συνταγματικὴν λαϊκὴν πρωτοβουλίαν ὡρισμένος δηλαδὴ ἀριθμὸς ἐκλογέων, κυμαινόμενος μεταξὺ τῶν καντονίων ἀπὸ 5% ἕως 22% ἐπὶ τοῦ συνόλου αὐτῶν, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ὁλικὴν ἢ μερικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Τὰ πλεῖστα τῶν καντονίων ἐπέτρεψαν καὶ τὴν νομοθετικὴν λαϊκὴν πρωτοβουλίαν, καθ' ἣν ὡρισμένος ἀριθμὸς ἐκλογέων δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν σύνταξιν, τροποποίησιν ἢ κατάργησιν νόμου τινὸς ἢ ἀποφάσεως τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἑκάστου καντονίου ἀσκεῖται παρ' ὀργάνου συλλογικοῦ, τοῦ Regierungsrat—Conseil administratif, ἢ τοῦ Kleinerrat—Petit conseil, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ 5—13 μέλη καὶ ἐκτελεῖ τὰς θελήσεις τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Τοιουτοτρόπως ὅλα τὰ καντόνια, ἐξαιρέσει ἐκείνων, ἐν οἷς λειτουργεῖ ἡ Landsgemeinde καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὰς ἀμέσους δημοκρατίας, ἀνήκουν εἰς τὰς μικρὰς δημοκρατίας καὶ ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καθιερώνουν τὸ συλλογικὸν σύστημα. Ἕκαστον καντόνιον καὶ ἡμικαντόνιον ἐκλέγει τοὐλάχιστον ἕνα ἀντιπρόσωπον διὰ τὴν ὁμοσπονδιακὴν βουλὴν (Nationalrat), ὅλα δὲ τὰ καντόνια ἐκλέγουν ἀνὰ δύο ἀντιπροσώπους διὰ τὴν γερουσίαν (Ständerat), ἐξαιρέσει τῶν ἡμικαντονίων, τὰ ὁποῖα ἐκλέγουν ἀνὰ ἕνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Berthélemy*, Traité élémentaire de droit administratif (11 ἐκδ. 1926), σελ. 177 ἑπ.—*M. Haurion*, Précis de droit administratif et de droit public (1927, 11 ἐκδ.) σελ. 154 ἑπ.—*F. Bonjour*, La Démocratie suisse (1919).—*Curti*, Le referendum, histoire de la législation populaire en Suisse (1905). —*Lord Bryce*, Les démocraties modernes (1924) τ. I, σελ. 382 ἑπ. Χ. Γ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ

Κάντορ (Cantor), ***Γεώργιος-Φερδινάνδος-Λουδοβῖκος-Φίλιππος***. Γερμανὸς μαθηματικός, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1845. Ἀποφοιτήσας ἀπὸ τὸ γυμνάσιον τῆς Δαρμστάτης ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης καὶ ἀπὸ τοῦ 1863—1867 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, τοῦ ὁποίου καὶ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐναισίμου διατριβῆς του περὶ «Aequationibus secundi gradus indeterminatis». Τῷ 1872 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης καὶ τῷ 1879 τακτικός. Ἐκτὸς τοῦ συγγράμματος «Grundlagen einer allgemeinen Mannigfaltigkeitslehre» ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας εἰς τὰ «Μαθηματικὰ Χρονικά», εἰς τὰ «Acta Mathematica» καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν κριτικήν. Κυρίως ὁ Κάντορ εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς περιφήμου «θεωρίας τῶν συνόλων» («Théorie d' ensembles»), καταδείξας τὴν ὕπαρξιν συνόλων ἀριθμητέων καὶ μὴ ἀριθμητέων. Τὴν θεωρίαν του ταύτην ἀνέπτυξεν ὁ Κάντορ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Βάσεις γενικῆς θεωρίας τῶν συνόλων», ἐκδοθέντι τῷ 1883. Μ. Ν. Δ.

—**Κάντορ** (Cantor), ***Μαυρίκιος***. Γερμανὸς μαθηματικὸς (1829—1920). Τῷ 1863 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ τῷ 1877 ἐπίτιμος τοιοῦτος. Ἀφοῦ ἐδημοσίευσε τῷ 1855 τὰ «Grundzuge einer Elementar Arithmetik», συνέταξε τῷ 1858 μετ' ἄλλων συναδέλφων του τὴν «Kritische Zeitschrift» διὰ τὴν χημείαν, τὴν φυσικὴν καὶ τὰ μαθηματικά, τῷ 1859 ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ «Zeitschrift fur Mathematik und Physik», περιοδικὸν τὸ ὁποῖον ἐξέδιδε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1863 ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν». Τῷ 1875 ἐξέδωκε τὴν «Rom'schen Agrimensoren und ihre Stellung in der Geschichte des Feldmeskunst», τέλος τῷ 1882 τὸν πρῶτον τόμον τῶν «Vorlesungen über Geschichte der Mathematik». Ἐκτὸς τοῦ ὑπομνήματος «Das Gesetz im Zufall» ὁ Κάντορ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ἐνδιαφέροντα περὶ τῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν ἄρθρα καὶ πραγματείας. Αὐτὸς κυρίως συνέταξε καὶ τὰς βιογραφίας τῶν Γερμανῶν μαθηματικῶν τὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ τῶν Duncher καὶ Hunblot. Ὁ Κάντορ θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἱστορικῶν τῶν μαθηματικῶν, ἰδίως διὰ τὴν μεθοδικότητά του καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν του καὶ τῆς κριτικῆς του.

Καντορμπερὺ (Cantorbéry) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος τῆς *Καντερβουρίας* (βλ. λ.).

Καντόρνα (Cadorna):—1) *Λουδοβῖκος κόμης*—. Ἰταλὸς στρατηγὸς (1850—1928). Υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ κόμητος Ραφαὴλ Καντόρνα. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Τουρίνου καὶ κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1866. Ὑπηρέτησεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ πεζικόν, τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἐπιτελεῖον, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην τῷ 1892. Τῷ 1905 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὡρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἰς περίπτωσιν πολέμου. Κατὰ τὰ μεγάλα γυμνάσια τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ τοῦ 1911 διηύθυνε τὰ ἐπιτιθέμενα ἐχθρικὰ στρατεύματα, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὸν ὑποτιθέμενον ἰταλικὸν στρατὸν στρατηγοῦ Κανέβα. Ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας ταύτης τοῦ Καντόρνα ἡ διοίκησις τῶν ἐν Τριπολίτιδι ἰταλικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον ἀνετέθη εἰς τὸν στρατηγὸν Κανέβα. Τῷ 1914 ὅμως, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατηγοῦ Πόλλιο, ἐκλήθη ὅπως διαδεχθῇ τοῦτον. Εὗρε τὸν ἰταλικὸν στρατὸν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικοῦ καὶ ὑλικοῦ. Παρὰ τὴν ἔλλειψιν οἰκονομικῶν καὶ μηχανικῶν

Digitized by Google

μέσων, κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας πρὸς ἐφοδιασμὸν τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπέτυχε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν ψήφισιν νόμου περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ μετώπου. Εἰς διάστημα δέκα μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τὸν ἰταλικὸν στρατὸν ἀξιόμαχον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας τὸν Μάϊον τοῦ 1915. Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τούτου ὁ Καντόρνα διωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μετώπου ἐπὶ 29 μῆνας. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Καντόρνα ἀπέλαυε τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, ἀλλ' ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη ἐκλονίσθη μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν τῆς αὐστριακῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν τομέα τοῦ Τρεντίνο-Ἀζιάγκο τὸν Μάϊον τοῦ 1916. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Καπορέττο ὁ Καντόρνα ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ντίατς καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1917 ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ συμμαχικὸν στρατιωτικὸν συμβούλιον τῶν Βερσαλλιῶν, ἀφοῦ πρῶτον ὠργάνωσε τὴν ἄμυναν τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦ Πιάβε-Μόντε Γκράππα. Ἕνεκα τῶν διεξαγομένων ἀνακρίσεων ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Καπορέττο, ὁ Καντόρνα ἀνεκλήθη ἐκ τῶν Βερσαλλιῶν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1918, τὸν δὲ Αὔγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους, συνεπείᾳ τοῦ πορίσματος τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰς ἀποστρατείαν. Πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πολλῶν κατὰ τῆς δράσεώς του δυσμενῶν κρίσεων, τόσον ἐν Ἰταλίᾳ, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁ Καντόρνα ἔγραψε τῷ 1921 τὸ βιβλίον «Ὁ πόλεμος εἰς τὸ ἰταλικὸν μέτωπον», ὅπερ ἠκολούθησε τῷ 1925 τὸ «Ἄλλαι σελίδες ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Πολέμου». Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924 ἡ φασιστικὴ ἰταλικὴ κυβέρνησις, ἐξαίρουσα ἐν παντὶ τὴν συμβολὴν τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀποκατέστησε καὶ τὴν φήμην τοῦ Καντόρνα, διὰ τῆς ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν τοῦ ὑπ' αὐτῆς τότε ἀνασυσταθέντος ἀξιώματος τοῦ στρατάρχου, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Καντόρνα στρατηγοῦ Ντίατς, τοῦ νικητοῦ τοῦ Πιάβε. Ὁ Καντόρνα ἔγραψε πολλὰ στρατιωτικά, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν τῷ 1922 ἐξέδωσε καὶ τὸ «Ὁ στρατηγὸς Ραφαὴλ Καντόρνα κατὰ τὴν Ἰταλικὴν ἀναγέννησιν».

Λουδοβῖκος Καντόρνα.

—2) *Ραφαὴλ κόμις* —. Ἰταλὸς στρατηγὸς (1820—1882). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Τουρίνου καὶ διεκρίθη κατὰ τοὺς πολέμους πρὸς ἐπίτευξιν τῆς Ἰταλικῆς ἑνότητος. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας ὡς διοικητὴς τμήματος τῶν ἐκεῖ ἀποσταλέντων ἰταλικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1870 ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσέβαλον εἰς τὸ παπικὸν κράτος. Μ. Δ. Β.

Καντοῦ (Cantù), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς ἱστορικός, ποιητής, μυθιστοριογράφος καὶ πολιτικὸς (1804—1895). Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας του ἠσπάσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τοῦτο καὶ ἐγένετο διδάσκαλος. Ἀπώλεσεν ἐνωρὶς τὸν πατέρα του καὶ ἀπέμεινεν ὁ μόνος προστάτης τῶν 10 μικροτέρων ἀδελφῶν του, εἰς ἡλικίαν δὲ 17 ἐτῶν διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ Σόντριο καὶ κατόπιν εἰς τὸ Κῶμον καὶ τὸ Μιλᾶνον. Εἰς τὴν φιλολογίαν ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς μὲ τὸ ποίημα «Ἀλγκίζο» (Μιλᾶνον 1825), ὅπερ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν διωκομένων, καὶ κατόπιν ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τοῦ Κώμου» (1829). Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἰταλίας τῷ 1830 καὶ ἔγραψε διάφορα φιλολογικὰ ἔργα, ἀφιερωθεὶς συγχρόνως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, διὰ τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο ἰδιαιτέραν κλίσιν. Τῷ 1832 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Κρίσεις ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Λομβαρδίας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα», διὰ τὸ ὁποῖον τὰ αὐστριακὰ δικαστήρια εἰς τὸ Μιλᾶνον τὸν κατεδίκασαν εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν. Ἡ καταδίκη αὕτη ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ καὶ γράψῃ διάφορα ἔργα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὸ ὄνομά του λίαν γνωστὸν καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸ ἰταλικὸν κοινόν. Ἐξελθὼν τῶν φυλακῶν ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Μαργαρίτα Πουστέρλα» κατ' ἀπομίμησιν τῶν «Ἀρραβωνιασμένων» τοῦ Μαντσόνι, διαφόρους ᾠδὰς καὶ ἄλλα ποιήματα, τὰ ὁποῖα κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων συγγραφέων τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Ἐν τῇ φυλακῇ συνέλαβεν ἐπίσης τὸ σχέδιον τῆς συγγραφῆς τῆς «Παγκοσμίου ἱστορίας» του, ἡ ὁποία κατέστησεν αὐτὸν διεθνῶς γνωστόν. Ἡ δημοσίευσις τοῦ μεγαλειώδους πράγματι τούτου ἔργου ἤρχισε τῷ 1836 ἐν Τουρίνῳ καὶ ἐτελείωσε τῷ 1847, εἰς 32 τόμους, κατανεμημένους εἰς 72 μέρη. Τὸ ἔργον του ἠρίθμησε ταχέως πολλὰς ἐκδόσεις τόσον ἐν Τουρίνῳ, ὅσον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἐν Φλωρεντίᾳ, Νεαπόλει καὶ Σικελίᾳ, καθὼς καὶ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν ἐν Παρισίοις, Βρυξέλλαις καὶ Λουβαίνῃ, εἰς τὴν γερμανικὴν ἐν Κολωνίᾳ, Βασιλείᾳ, Βερολίνῳ κ. τ. λ., εἰς τὴν πολωνικήν, τὴν οὐγγρικήν, τὴν ἀγγλικήν, τὰς σκανδιναυϊκὰς γλώσσας, τὴν ἱσπανικὴν κ.τ.λ. Ἡ «Παγκόσμιος ἱστορία» τοῦ Καντοῦ εἶναι συντεταγμένη κατὰ σύστημα διάφορον τῶν μέχρι τότε χρησιμοποιηθέντων. Ἀντὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰς διαφόρους χώρας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ἀλληλοδιαδόχως, ὁ συγγραφεύς, θεωρῶν τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ἓν σύνολον, ἱστορεῖ συγχρόνως τὰ ταυτόχρονα ἱστορικὰ γεγονότα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐπαναστάσεις, τοὺς πολιτισμούς, τὰς φιλολογίας, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας κ. τ. λ. καὶ ἀναλύει ὄχι μόνον τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ἐλευθερίαν, τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτοῦ, τὴν ἰδεολογίαν του, τὰς θρησκευτικάς του πεποιθήσεις κ.τ.λ. Ὁ Καντοῦ ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν ἔργων του τούτων ἠκολούθησεν ὄχι μόνον ἁπλῶς τὴν ἰδεολογίαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἰδέας αὐτόχρημα θεοκρατικάς, θεωρῶν πᾶν ὅ,τι ἔπραξεν ἡ Ἐκκλησία ὡς καλῶς πραχθέν, τοὐναντίον δὲ ὡς κακὸν πᾶν τὸ ἄνευ αὐτῆς ἐκτελεσθέν. Τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν ἀρεστὸν εἰς τὴν παπωσύνην, ὁ δὲ Καντοῦ ἔτυχε τῆς μοναδικῆς καὶ ἐξαιρετικῆς εὐνοίας νὰ παρίσταται μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν λαϊκῶν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν συνόδων τοῦ Βατικανοῦ, ὡς ἱστοριογράφος αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 κατέφυγεν εἰς τὸ Τουρῖνον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1861 ἐχρημάτισε βουλευτὴς εἰς τὴν ἰταλικὴν Βουλήν. Τῷ 1881 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν 100 ἐτῶν» (1750—1850). Τῷ 1774 διωρίσθη διευθυντὴς τῶν ἀρχείων τῆς Λομβαρδίας καὶ τῷ 1879 ἐδημοσίευσε τὰ «Τριάντα τελευταῖα ἔτη», ὡς συμπλήρωμα τῆς «Παγκοσμίου ἱστορίας». Ἡ «Ἱστορία τῶν Ἰταλῶν» (Τουρῖνον 1859) ἔσχε πολυαρίθμους ἐπίσης ἐκδόσεις. Ἐν αὐτῇ ἐκθέτει τὴν ἰδέαν τοῦ σχηματισμοῦ ἰταλικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πάπα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Λογοτεχνία τοῦ ἔθνους» (1890), μεταφρασθεῖσα εἰς τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἡ «Ἱστορία τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ», γραφεῖσα κατὰ παραγγελίαν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ', «Βίκτωρ Οὐγκὼ» (1832), «Λυρικὰ ποιήματα» (1845), «Διηγήματα» (1847), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας» (1863), «Νεανικὰ ἀναγνώσματα» κτλ. Πλήρης ἔκδοσις τῶν ποιητικῶν του ἔργων ἐγένετο τῷ 1870 ἐν Φλωρεντίᾳ. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ἰ. Περβάνογλου τῷ 1900 ἡ «Ἱστορία τῶν τελευταίων τριάκοντα ἐτῶν» (1848—1878). Μ. Δ. Β.

Καῖσαρ Καντοῦ.

Καντοῦ (Cantu) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας παρὰ τὴν μεθόριον Ἰταλίας-Ἑλβετίας ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κώμου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μιλάνου—Κιάσσο καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Κώμου. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν δαντελλῶν της, συναγωνιζομένη ἐπιτυχῶς εἰς τὰ εἴδη ταῦτα τὴν Βενετίαν. Ἡ Καντοῦ, ἐκ τῶν παλαιοτέρων πόλεων τῆς Λομβαρδίας, ἔχει ἐκκλησίας τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ πληθυσμὸν 10.000 κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

Καντοῦ */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Κύπρου πρὸς Β τῆς Ἐρήμης καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κούρι, ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἥτις ἄγει πρὸς τὰ Κρασοχώρια. Ὑπάγεται εἰς τὸ διαμέρισμα Αὐδήμου τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ. Παράγει ἄφθονα σιτηρά, βάμβακα, λίνον, κεράτια. Οἱ κάτοικοι (240, πάντες Μωαμεθανοί) ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων τῆς περιοχῆς τοῦ Καντοῦ ἀνήκουν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Κρασοχωρίων. Κ. Μ. Κ.

καντούα (ἡ) (Cantua) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολεμονιωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἄνδεων. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, κοσμητικά. Κυριώτερον εἶδος εἶναι: *καντούα ἡ ἐπίχαρις* (Cantua blanda). Κ. ΠΑΠ.

Καντούδης, *Ἰωάννης* βλ. *Ἰωάννης* Καντούδης

Καντουὲν (Cadouin) */Γεωγρ./.* Χωρίον καὶ κοινότης τῆς Γαλλίας ἐν Δορδώνῃ, γνωστὸν διὰ τὰς ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ ὑπαρχούσας μεγάλας ποσότητας σκωρίας σιδήρου, ἐκ τῶν ὁποίων εἰκάζεται, ὅτι ἐκεῖ εὑρίσκοντο κατὰ τὴν γαλατικὴν ἐποχὴν σπουδαῖα χυτήρια σιδήρου. Ἐν Καντουὲν διατηρεῖται εἰσέτι ἡ πύλη ἐκκλησίας τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἐρείπια παλαιοῦ μοναστηρίου, τοῦ ὁποίου αἱ στοαὶ στολίζονται δι' ἀναγλύφων παριστώντων διαφόρους σκηνὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Μ. Ν. Δ.

Καντούνης, *Νικόλαος.* Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1767 ἐν Ζακύνθῳ. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διῆλθε πλησίον τοῦ Ἀντωνίου Μαρτελάου, εἰς ἡλικίαν δὲ 18 ἐτῶν ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ κατεστάθη ἐφημέριος τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Βραδύτερον ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἀνεδείχθη εἷς τῶν μᾶλλον θερμουργῶν αὐτῆς ἑταίρων. Διὰ τοῦτο ἐξωρίσθη κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1821 εἰς ἐρημικὸν μονύδριον ἱδρυμένον ἐπὶ σκοπέλου, εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Ἀπεβίωσεν ἐν Ζακύνθῳ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1834. Οὐδεμιᾶς τυχὼν καλλιτεχνικῆς μορφώσεως, ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ διὰ μόνης τῆς ἀτομικῆς προσπαθείας του σημαντικωτάτη καλλιτεχνικὴ προσωπικότης. Πεπροικισμένος ἐκ φύσεως διὰ γονίμου καὶ εὐρυτάτου ταλάντου, ἐξειργάσθη μακρὰν σειρὰν ἔργων, τὰ ὁποῖα, παρά τινα προφανῆ των ἐλαττώματα, τάσσονται μεταξὺ τῶν καλυτέρων τῆς νέας ἑλληνικῆς τέχνης.

Μολονότι δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ἄμορφος ξένων ἐπιδράσεων δημιουργός, δεικνύει ἐξαίρετον δεξιοτεχνίαν εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἑρμηνεύει τὸ θέμα μετὰ ζωηροῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Οἱ πίνακές του εὑρίσκονται κατεσπαρμένοι ἀνὰ τοὺς πλείστους ναοὺς τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Κερκύρας. Μεταξὺ τούτων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοὺς ἀκολούθους: «Ἱστορία καὶ σύναξις τοῦ Σινᾶ» ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῶν Σιναϊτῶν (Ζάκυνθος), «Ἀνάστασις Λαζάρου», «Ἡ παράκλησις τῶν δύο ἀδελφῶν» καὶ ἡ «Λιτανεία» ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Πάντων (Ζάκυνθος), «Εὐαγγελισταὶ» καὶ «Ὑπαπαντὴ» ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπαπαντῆς (Ζάκυνθος), «Διαπόμπευσις τοῦ Νυμφίου» ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (Ζάκυνθος), «Παρελθέτω» ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀκαθίστου (Ζάκυνθος), «Αἱ θυσίαι τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Μελχισεδὲκ καὶ τοῦ Ἰησοῦ» ἐν τῷ τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (Ζάκυνθος), «Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω» ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παντοκράτορος (Ληξούριον), «Ὁ μυστικὸς δεῖπνος» καὶ «Ὁ νιπτὴρ» ἐν τῷ ναῷ τῆς Πλατυτέρας (Κέρκυρα). Ἐν τῷ Βυζαντινῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν ἀπόκειται εἷς ἐξαίρετος «Ἅγιος Γεώργιος» τοῦ καλλιτέχνου τούτου». [Πρβ. *Ν. Δ. Καλογεροπούλου,* «Μεταβυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ τέχνη» τόμ. Α', (Ἀθῆναι, 1926), σελ. 160—167.] Ι. Μ. Π.

καντούνι (τό)· ἡ ἐξωτερικὴ γωνία οἰκοδομήματος: «εἶναι κρυμμένος 'ς τὸ καντούνι»· ‖ στενὴ ὁδὸς πόλεως.

Καντουντὰλ (Cadoudal), ***Γεώργιος.*** Γάλλος ἀρχηγὸς τῶν Σουανῶν τῆς Βανδέας, γεννηθεὶς τῷ 1771 ἐν τῷ χωρίῳ Μπρὲς τοῦ Μορμπιὰν καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1804. Φανατικὸς καθολικὸς καὶ βασιλόφρων, ἔσπευσεν εἰς τὸν ἀντεπαναστατικὸν στρατὸν τῆς Βανδέας, ὅστις ἐπολιόρκει τὴν Γκραμβίλλην, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τῆς Βρέστης. Κατώρθωσεν ὅμως νὰ δραπετεύσῃ καὶ ἐγένετο εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σουανῶν, κηρυχθεὶς ἐναντίον πάσης εἰρηνεύσεως. Ἡττηθεὶς ὅμως τῷ 1796 κατέθεσε τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ στρατηγοῦ Ὂς, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπεδίωξε νὰ ἀναζωογονήσῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, δὲν εὗρεν ὅμως πλέον τὸν παλαιὸν φανατισμὸν τῶν βασιλικῶν. Ἡττηθεὶς καὶ πάλιν τῷ 1799, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπρὺν καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος ν' ἀπέλθῃ εἰς Λονδῖνον. Ὁ Καντουντὰλ μετ' ὀλίγον κατώρθωσε νὰ εἰσδύσῃ εἰς Παρισίους, διαφυγὼν τὴν προσοχὴν τῆς ἀστυνομίας. Πάσας τὰς ἐλπίδας οἱ πρίγκιπες ἐβάσιζον ἐπὶ τοῦ δυσηρεστημένου κατὰ τοῦ Βοναπάρτου στρατηγοῦ Μπρύν, ὅστις εἰς συνέντευξιν γενομένην μετὰ τοῦ Καντουντὰλ καὶ Πισσεγκρὺ ἠρνήθη πᾶσαν συνεργασίαν μετ' αὐτῶν. Οὕτως οἱ συνωμόται ἐγκατελείφθησαν καὶ ἐκρύβησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν βασιλοφρόνων πολιτῶν. Ἡ ἀστυνομία εἶχε τεθῆ ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν, ἐδημοσιεύθη δὲ ὁ δρακόντειος νόμος, ὅστις ἐθεώρει ὡς συνεργοὺς τοῦ ἐγκλήματος τῆς συνωμοσίας καὶ τοὺς στεγάζοντας συνωμότας. Προδοθεὶς παρά τινος ὑπηρέτου ὁ Καντουντάλ, καταδιώχθη φεύγων, ἐφόνευσε δὲ δύο ἐκ τῶν πρακτόρων τῆς ἀστυνομίας καὶ συνελήφθη ὑπό τινος κρεοπώλου, τὴν 9ην Μαρτίου 1804. Ἀνακρινόμενος ἠρνήθη ν' ἀπολογηθῇ, ἐκ τινος ὅμως ἐπιστολῆς εὑρεθείσης εἰς τὴν κατοικίαν του, ἐξηκριβώθη ὅτι εἶχε μετάσχει τῆς ἀποπείρας δολοφονίας κατὰ τοῦ Βοναπάρτου διὰ τῆς καταχθονίου μηχανῆς. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπεκεφαλίσθη μετὰ τοῦ Ἀρμάνδου ντὲ Πολινιάκ, τοῦ μαρκησίου ντὲ Ριβιὲρ καὶ πλείστων ἄλλων συγκαταδίκων του. Θ. Β.

— **Καντουντὰλ** (Cadoudal), ***Ἰωσήφ.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Μπρὲς τῷ 1780

Digitized by Google

καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1852. Ὑπηρετήσας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Βανδέας ἀπὸ τοῦ 1793 μέχρι τοῦ 1800, ἠναγκάσθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ δραπετεύσῃ εἰς Μπλουά. Βραδύτερον μετέσχε τῆς στάσεως τῶν βασιλικῶν μετὰ τοῦ Γκυγιεμὸ καὶ ἐξηφανίσθη μετὰ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν τῷ 1814 ἐπὶ κεφαλῆς 8.000 χωρικῶν, καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ' συνταγματάρχης καὶ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ι' στρατηγὸς καὶ κλειδοῦχος τῆς αὐλῆς. Θ. Β.

Καντοὺρ (Kadur) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ κράτους τῆς Μυσώρας ἐν ταῖς Ν. Ἰνδίαις, ἔχουσα ἐμβαδὸν 7.200 τ. χλμ. καὶ κατοίκους 362.752. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας συνίσταται ἐκ τῆς Μέλναδ ἢ Ὀρεινῆς χώρας, περιλαμβανούσης μερικὰ τῶν ἀγριωτέρων ὀρεινῶν τοπίων τῶν Ν. Ἰνδιῶν. Τὸ Δ. ὅριον σχηματίζεται ὑπὸ τῆς ἁλύσεως τῶν Γκάτ, τὸ δὲ κέντρον καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς πεταλοειδοῦς βουνοσειρᾶς τῶν Μπάμπα Μπουντάν, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Μυσώρας, Μουλαινγκίρι (2120 μ.). Ἡ πεδιὰς ἡ ἐκτεινομένη ὑπὸ τὸ ἀμφιθέατρον τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν βουνῶν Μπάμπα Μπουντάν εἶναι ἡ εὐφορωτέρα περιφέρεια, καλῶς ἀρδευομένη. Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι οἱ Τοῦνγκα καὶ Βχάντρα, πηγάζοντες πλησίον ἀλλήλων ἐκ τῶν Γκάτ, ἑνούμενοι δὲ σχηματίζουν τὸν Τουνγκαβχάντρα, παραπόταμον τοῦ Κίστνα. Ἡ Α. περιφέρεια ποτίζεται ὑπὸ τοῦ Βεδαβάτι. Ὁ κυριώτερος φυσικὸς πλοῦτος τῆς Καντοὺρ εἶναι τὰ δάση της, μὲ ἀνεξαντλήτους πηγὰς πολυτίμου ξυλείας, ἰδίᾳ τήκ, προστατεύοντα τὰς καφφεφυτείας. Εἰς πλεῖστα μέρη ἀπαντῶνται σίδηρος καὶ κορούνδιον, ἄγρια δὲ θηρία, θηράματα καὶ ἰχθύες ἀφθονοῦν καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν. Δ. Ε. Δ.

Καντραγκούπτα Α'. Ἰνδὸς βασιλεὺς ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Γκούπτα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομά του καὶ ἡ ὁποία διετηρήθη ἐπὶ ἑκατονταετίαν, ἀπὸ τοῦ 320 μ. Χ. Τοῦτον διεδέχθη τῷ 326 μ. Χ. ὁ Σαμουνγραγκούπτα.

— **Καντραγκούπτα Β'.** Τρίτος βασιλεὺς ἐκ τῆς αὐτῆς δυναστείας τῶν Γκούπτα, υἱὸς τοῦ Σαμουντραγκούπτα, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 375 καὶ παραμείνας μέχρι τοῦ 413. Περὶ τὸ 388 ἐνίκησε τὸν σατράπην Σάκα τῆς Σουρασρὰτ (Καθιαβὰρ) καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Ἀραβικῆς θαλάσσης. Ἡ ἱστορία τῆς βασιλείας του περιγράφεται εἰς τὸ ἔργον τοῦ Φα-χιέν, τοῦ πρώτου Κινέζου περιηγητοῦ, ὅστις ἐπεσκέφθη τὰς Ἰνδίας τῷ 405—411.

— **Καντραγκούπτα Μαούρυα.** Ἰνδὸς βασιλεύς, βασιλεύσας τῷ 321—296 π. Χ. Γνωστὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς *Σανδρακόττος* (βλ. λ.).

Καντρία (Cadria monte) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ἀδίγη ἐν τῷ Τυρόλῳ τῆς Ἰταλίας, τοῦ, ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἔχει ὕψος 2 234 μ. Μ. Ν. Δ.

Κὰν-Τσέου-Φεὺ (Kan-Tchéou-Fou) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιάνγκ-Σὶ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάν, ἔχουσα πληθυσμὸν 62 000. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους κατελήφθη ἐναλλὰξ ὑπὸ τῶν ἐθνικιστικῶν καὶ ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων. Μ. Ν. Δ.

Κάντσεφ, Ἄγγελος. Βούλγαρος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1845 εἰς Τρέβναν. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐφοίτησεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Βελιγραδίου, ἐξ ἧς ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1867 ἐγένετο μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου τοῦ Καραβέλωφ καὶ τοῦ Μπότεφ Βραδύτερον ἐφοίτησεν εἰς τὴν γεωργικὴν σχολὴν τῆς πόλεως Ταμπὸρ τῆς Τσεχίας. Τῷ 1871 μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἐπαναστάτας καὶ μετὰ τὸν Λέφσκι περιῆλθε τὴν Κωνσταντινούπολιν, Ἀδριανούπολιν καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Βουλγαρίας, προετοιμάζων τὴν ἐπανάστασιν. Τῷ 1872, ὅτε εὑρίσκετο εἰς Ρουχτσούκιον, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ κομιτάτου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βουκουρέστιον. Μετημφιεσμένος εἰς Γάλλον πρόξενον ἐπεχείρησε νὰ διέλθῃ τὰ σύνορα, προδοθεὶς ὅμως ἐκυκλώθη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ διὰ νὰ μὴ συλληφθῇ ηὐτοκτόνησεν. Τ. Β.

Κάντσια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσκοῦ (πρώην Γιακίνιων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Ἀνοιξιά*. Κάτ. (1928) 245.

Κάντζικον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τῆς Ἠπείρου, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν ἀντερεισμάτων τοῦ Σμόλικα καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου, παραποτάμου τοῦ Ἀώου, εἰς τὰ σύνορα Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας. Εἶναι ἕδρα κοινότητος ἀριθμούσης 548 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Παράγει σῖτον ἐκλεκτόν. Εἰς τὴν κοινότητα ταύτην ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Λαγγάδα* (πρώην Μπλήζδιανη). Χ. Ι. Σ.

καντσόνε (ἰταλ. canzone) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος σημαίνων τραγούδι κοσμικοῦ περιεχομένου, τύπου μᾶλλον λαϊκοῦ, μὲ ἀτλᾶς ἁρμονίας καὶ μὲ πρωτόγονον ἀντίστιξιν φθόγγου ἔναντι φθόγγου. Τὰ ἀρχαιότερα πρότυπα τῆς καντσόνε πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὰ ἐρωτικὰ τραγούδια τῶν τροβαδούρων. Κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα ἡ καντσόνε παρακολουθεῖ τὸν τύπον τοῦ *μοτέτου*· ἡ κυρία μελῳδία της ἐκτελεῖται ὑπὸ τοῦ ὀξυφώνου, κατέχουσα τὸ κέντρον τῆς ἁρμονίας, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ φωναὶ συμπληροῦσι τὸ μουσικὸν οἰκοδόμημα. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἡ καντσόνε γράφεται ὅπως καὶ ἡ φροττόλα, τὸ στραμπόττο, ἢ ἡ βιλλανέλλα· εἶναι δηλαδὴ τραγούδι μονοφωνικὸν συνοδευόμενον ὑπὸ τριῶν ἄλλων φωνῶν· μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ κυρίως μελῳδία ἐκτελεῖται ὑπὸ τῆς ὀξυτέρας φωνῆς, τῆς σοπράνο, δεσπόζουσα τοῦ συνόλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸ τὰ παρεμφερῆ ᾄσματα τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας ἢ τῶν Κάτω Χωρῶν, ἔνθα ἡ κυρίως μελῳδία ἐξακολουθεῖ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον νὰ τοποθετῆται εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὀξυφώνου (tenore). Ὁ λαϊκὸς οὗτος τύπος τραγουδιῶν τῆς Ἰταλίας, συναντώμενος καὶ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν canzone alla Napoletana, canzone vilanescha, villota κλπ., διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς canzone francese, τῆς λαμπρυνθείσης ὑπὸ τῶν Κλὼντ τοῦ Νέου, Κλεμὰν Ζαννεκέν, Κωστελλὲ κλπ. καὶ ἣν χαρακτηρίζει περίτεχνος ἀφ' ἑνὸς πολυφωνία, ἐρωτικὴ καὶ ἄσεμνος ἀφ' ἑτέρου ποίησις. Τῆς λέξεως καντσόνε ποιοῦνται χρῆσιν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τόσον ὁ Καβατζόνι, ὅσον καὶ οἱ δύο Γκαμπριέλι, προκειμένου νὰ ὑποδείξωσιν ἔργα πολυφωνικὰ μεταγραφέντα δι' ὀργανικὴν μουσικήν. Σήμερον ἀκόμη μεταχειρίζονται τὸν ὅρον τοῦτον προκειμένου περὶ συμφωνικῶν ἔργων ἢ περὶ συνθέσεων δι' ὄργανα, ἐν αἷς δεσπόζει συνεχῶς μελῳδική τις φράσις. Σ. Γ.

καντσονέττα (ἡ) (ἰταλ. canzonetta)· ὑποκορ. τοῦ *καντσόνε*, μικρὸν τραγούδι.

Κάντυ (Kandy ἢ Candy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Κεϋλάνης, κειμένη ἐπὶ ὕψους 500 μ. εἰς τὴν ὄχθην μιᾶς λίμνης, 120 χλμ. σιδηροδρομικῶς ΒΑ τοῦ Κολόμπου. Πρωτεύουσα ἄλλοτε τοῦ ἀνεξαρτήτου βασιλείου Κάντυ, προσηρτήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1815 καὶ εἶναι περίφημος διὰ τοὺς βασιλικοὺς τάφους καὶ τοὺς ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς περιέχει ἕνα ὀδόντα τοῦ Βούδα. Ἐνταῦθα ἀνεκαλύφθησαν παλικὰ καὶ σανσκριτικὰ χειρόγραφα. Παράγει τέϊον, κακάον, καφέ, κίνναν, πέπερι, βανίλιαν. Κάτ. 32.000.

Καντὺλ-δὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφή, τὸ *Σονοὺκ - τεπὲ* (ἐσβεσμένη κορυφή), ἔχει ὕψος 3050 μέτρων.

Καντὼν (εἰς τὰς λατινικὰς γλώσσας Canton, κινεζιστὶ *Κουάνγκ-Τσέου-Φοῦ*, *Κουάνγκ-Τοῦνγκ-Τσένγκ* καὶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων *Χὲν-Τσένγκ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. Κίνας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Κουάνγκ-Τούνγκ. Κεῖται εἰς 23°8'9" Β πλάτ. καὶ 113°14' Α. μήκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς, εἰς ἀπόστασιν 150 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἔναντι τῆς νήσου Χουάν, ἐπὶ τῆς Β. ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σοῦ-Κιάνγκ ἢ ποταμοῦ τῶν Μαργαριτῶν ἢ ποταμοῦ τῆς Καντῶνος, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται παρὰ τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Σὶ-Κιάνγκ, διὰ τῆς συμβολῆς τοῦ Β βραχίονος αὐτοῦ πρὸς τὸν Πεκιάνγκ, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς πόλεως, καὶ καταλήγει εἰς βαθὺν ποταμόκολπον, καλούμενον Στόμα τῆς Τίγρεως. Κάτ. 900.000, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατοικούντων ἐντὸς τῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ σταθμευόντων μονίμως πλοίων ὑπερεκατὸν χιλιάδων ἀτόμων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Εὐρωπαίων εἶναι μικρός, τὰ τέσσαρα δὲ πέμπτα τούτων εἶναι Ἄγγλοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἰσπανοί, Γάλλοι, μετά τινων Γερμανῶν, Ὀλλανδῶν καὶ Ἀμερικανῶν. Ἡ κυρίως πόλις ἀποτελεῖ μέγα ἀκανόνιστον τετράγωνον, περιβαλλόμενον ὑπὸ τείχους ἐκ πλίνθων ὕψους 8 μ., πάχους 6 καὶ μήκους 10 χλμ. Τὸ τεῖχος τοῦτο ὑφίστατο ἀκέραιον μετὰ τῶν 11 πυλῶν αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1919, ὅτε κατηδαφίσθη. Ἕτερον τεῖχος ἐντὸς τοῦ περιφερικοῦ, διῆκον ἀπὸ Α πρὸς Δ, εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ χωρίζει τὴν πόλιν εἰς δύο ἄνισα τμήματα, ἧς τὸ μὲν πρὸς Β καλεῖται *παλαιὰ πόλις* καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς πόλεως, τὸ δὲ ἕτερον, καλούμενον *νέα πόλις*, ἀποτελεῖ μόλις τὸ ἓν τέταρτον τῆς ὅλης περιοχῆς καὶ περιλαμβάνει τὰς ἐμπορικὰς συνοικίας. Διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διωρύγων, πέριξ δὲ τῶν τειχῶν εὑρίσκονται νέαι συνοικίαι καὶ προάστεια, ἐν αἷς ἡ πρὸς τὰ ΝΔ συνοικία Σαμέεν, ὅπου κατὰ προτίμησιν παραμένουν οἱ Εὐρωπαῖοι, αἱ πρὸς νότον κείμεναι Χουὰν καὶ Φάτι καὶ ἐν τῷ ποταμῷ Τὰν-Κία συνοικία τῶν κατοικούντων εἰς τὰ πλοῖα, ἥτις ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 8 χλμ. Αἱ ὁδοὶ εἶναι στεναί, αἱ δὲ οἰκίαι πλινθόκτιστοι καὶ ξύλιναι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐν τῇ νέᾳ ἰδίως πόλει, ἠρχισαν κτιζόμεναι καὶ νέαι οἰκίαι καὶ μάλιστα καταστήματα μετά τινων εὐρυτέρων ὁδῶν. Πρὸς Β τῆς πόλεως ὑπάρχει ὕψωμα κεκαλυμμένον ὑπὸ ἀρχαίων τάφων, πέριξ δὲ τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ νησίδων ἐν τῷ ποταμῷ ὑπάρχουν ἐννέα φρούρια. Ἐπὶ τῆς νήσου Χουάν, κειμένης ἔναντι τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὑπάρχουν πολυάριθμοι ὡραῖοι κῆποι. Ἐντὸς ἑνὸς τούτων ὑπάρχει ναὸς μετὰ πολλῶν ξυλίνων ἀγαλμάτων καὶ δύο μεγάλων παγοδῶν μετὰ τριῶν γιγαντιαίων ἀγαλμάτων τοῦ Βούδα. Ἐπὶ τῆς ἔναντι τῆς εὐρωπαϊκῆς συνοικίας νησῖδος Φάτι ὑπάρχουν ἐπίσης ὡραῖοι κῆποι μετὰ ἐξωτικῶν φυτῶν καὶ ἀνθέων.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ναῶν καὶ δημοσίων κτιρίων τῆς Καντὼν τὰ κυριώτερα εἶναι: πρὸς τὸ Δ. τμῆμα τῆς πόλεως ὁ ναὸς τῶν 500 εἰδώλων· ἐν τούτῳ ὑπάρχουν 500 ξύλινα βουδικὰ ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ ἓν ὅπερ λέγεται ὅτι παριστάνει τὸν περίφημον ἐξερευνητὴν Μάρκο Πόλο· ὁ ναὸς τῆς Μακροζωΐας μετὰ δύο πύργων καὶ τριῶν ἐπιχρύσων ἀγαλμάτων· πρὸς τὸ Ν τμῆμα τῆς πόλεως ὑπάρχει ὁ γαλλικὸς καθεδρικὸς ναός, ὡραία ἐκ γρανίτου οἰκοδομὴ γοτθικοῦ ῥυθμοῦ, κατασκευασθεῖσα τῷ 1863· ὁ ναὸς τῶν Πέντε Ἀθανάτων ἢ Πνευμάτων, περιέχων πέντε ἀερολίθους καὶ τεράστιον κώδωνα, εἰς δὲ τὸ προαύλιον αὐτοῦ ἴχνος τοῦ ποδὸς τοῦ Βούδα μήκους 3 μέτρων· τὸ τέμενος Χουάϊ-Τσένγκ-Τσέ, θεωρούμενον ὡς τὸ ἀρχαιότερον τέμενος τῆς Κίνας· εἰς τὸ Α τμῆμα τῆς πόλεως ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ Φόβου ἢ τῶν 600 θεαινῶν, προστατριῶν τῶν τειχῶν καὶ τῶν τάφων τῆς πόλεως· εἰς τὸ Β τμῆμα ὑπάρχει ἡ μεγάλη παγόδα τῶν πέντε ὀρόφων ἢ Βοὺ-Τσένγκ-Λὸ ἢ Τσὲν-Χάϊ-Λό, ἡ ὁποία ἐκτίσθη τῷ 1370 καὶ εἶναι τεράστιον κτίριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ θέα πέριξ τῆς πόλεως εἶναι εὐρυτάτη· ἡ παγόδα τῶν ἀνθέων Χουά-τ ἄ, ὀκτάγωνον ἐννεαώροφον κτίριον μετὰ πύργου 55 μ., κτισθεῖσα τῷ 537 καὶ ἐπιδιορθωθεῖσα τῷ 1090 καὶ 1373· ἡ παγόδα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπολύτου Λογικῆς. Ἐντὸς τῆς ἐμπορικῆς συνοικίας ὑπάρχει τὸ Ὡρολόγιον τοῦ ὕδατος, κατασκευασθὲν τῷ 1320 καὶ ἀποτελούμενον ἀπὸ 6 χαλκίνας δεξαμενὰς ὑπερκειμένας ἀλλήλων, ἐν αἷς τὸ ὕδωρ χύνεται ἀλληλοδιαδόχως, ἐντὸς δώδεκα ὡρῶν, καὶ σημειοῖ τὴν ὥραν ἀναλόγως τῆς θέσεως αὐτοῦ. Τὰ ἀνάκτορα τοῦ ἀντιβασιλέως, τοῦ Τατάρου στρατηγοῦ καὶ τοῦ διοικητοῦ· τὸ ἑπταώροφον μοναστήριον τοῦ Ἔρωτος, κτισθὲν τῷ 362· ὁ ναὸς τοῦ Κομφουκίου, μετὰ γιγαντιαίου ἀγάλματος τοῦ Κομφουκίου καθημένου ἐπὶ θρόνου· ὁ ναὸς Τσὰν-Κὰ-Σί, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς Κίνας· ὁ ναὸς τοῦ αὐτοκράτορος κτλ. Μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ ὀρφανοτροφεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, τρία ἄσυλα, γηροκομεῖα καὶ 20 σχολαὶ ἱεραποστόλων.

Ἡ Καντὼν εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Κίνας ἀπὸ ἀπόψεως βιομηχανίας, ἥτις περιλαμβάνει κυρίως τὴν κατασκευὴν ὑφασμάτων καὶ μεταξίνων εἰδῶν, νημάτων, χρωμάτων, κρυστάλλων, πορσελλάνης, χάρτου, εἰδῶν γλυπτικῆς ἐκ ξύλου καὶ ἐλεφαντοστοῦ κτλ. Ἔχει ἐπίσης νομισματοκοπεῖον. Τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἠλαττώθη κατὰ πολὺ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν τοῦ νοτιωτέρου λιμένος τοῦ Χὸν-Κόνγκ. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς εἶναι τὸ τέϊον, ἡ μέταξα, οἱ ἐστέρες, ὁ καπνός, ἡ σάκχαρις καὶ εἴδη πυροτεχνίας, τῆς δὲ εἰσαγωγῆς τὸ ὄπιον, τὰ μάλλινα καὶ τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, τὰ μέταλλα, τὸ πετρέλαιον κτλ. Ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀπὸ αἰώνων εἶχεν ἡ Καντών, ὀφείλεται εἰς τὴν προνομιοῦχον αὐτῆς θέσιν μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Σὰν-Κιάνγκ, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν πολυαρίθμων διακλαδώσεών του ἐπιτρέπει τὴν συγκοινωνίαν αὐτῆς πρὸς τὸ Ν τμῆμα τῆς χώρας, καὶ τοῦ Πὰ-Κιάνγκ, διὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ πρὸς τὰς Β ἐπαρχίας. Ὁ ποταμὸς εἶναι πλωτὸς καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα, τὰ ὁποῖα φθάνουν μέχρι τῶν προκυμαιῶν τῆς πόλεως. Ὑπάρχουν ἐπίσης τρεῖς μεγάλαι ὁδοὶ καὶ τρεῖς σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, διὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κίνας.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Καντών, τῆς ὁποίας ἡ κτίσις, κατὰ τοὺς Σίνας ἱστορικούς, χρονολογεῖται ἀπὸ τεσσαράκοντα αἰώνων, ἦτο γνωστὴ κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τοὺς Μουσουλμάνους ταξιδιώτας ὡς σημαντικὸς λιμὴν τῆς Ἀνατολῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σὶν-Κιλάν, ἀποτελῶν μέρος τῆς ἐπαρχίας Νὰμ-Χάϊ, ἑνὸς ἐκ τῶν ἐννέα Κάν, εἰς τὰ ὁποῖα διῃρεῖτο ἡ Χονὰν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Χάν. Πρῶτοι ἐκ τῶν Εὐρωπαίων ἔφθασαν ἐν Καντὼν τῷ 1514 οἱ Πορτογάλοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτὴν τὸ σημερινὸν εὐρωπαϊκόν της ὄνομα, ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπαρχίας Χουάνγκ-Τούνγκ, ὡς ὠνομάζετο ἔκτοτε ἡ περιφέρεια, εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ πόλις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀφίξεως τῶν Πορτογάλων τὸ ἀραβικὸν ὄνομα Σὶν-Κιλὰν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ὀνόματος Καντὼν εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς χάρτας. Οἱ Πορτογάλοι κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου μὲ τὴν Καντῶνα, ἐπιτυγχάνοντες τὴν εὔνοιαν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα. Μετὰ τούτους τὸ ἐμπόριον τοῦτο

Digitized by Google

περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἱσπανῶν καὶ κατόπιν τῶν Ὁλλανδῶν. Βραδύτερον ἐπεκράτησαν οἱ Ἄγγλοι, τῶν ὁποίων ἡ πρώτη τῷ 1596 ἀποστολὴ ἐν Κίνᾳ ἀπέτυχε. Τῷ 1634 ὅμως ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Βέντελ, τὸν ὁποῖον οἱ Σῖναι ὑπεδέχθησαν κακῶς, ἕνεκα τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν Πορτογάλων, ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῇ βίαν. Τῷ 1677 οἱ Ἄγγλοι προέβησαν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν ἀποθηκῶν εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ἀλλ' οἱ Τάταροι ἐπιδραμόντες μετὰ δύο ἔτη κατέστρεψαν αὐτάς, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας ἀπηγόρευσεν ἔκτοτε πᾶσαν συναλλαγὴν μὲ Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1685, ὅτε ἐπετράπη ἡ ἐγκατάστασις διαφόρων εὐρωπαϊκῶν ἑταιρειῶν. Τῷ 1702 ἡ κινεζικὴ κυβέρνησις συνεκέντρωσεν ἅπαν τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς Κινέζου ὑπαλλήλου, καλουμένου «ἀντιπροσώπου τοῦ αὐτοκράτορος», μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τοῦ συστήματος τούτου ἐδημιουργήθη τῷ 1722 ἡ περίφημος ἐπιτροπὴ Κὰ-Χάγκ, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ δώδεκα Κινέζους ἐμπόρους ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διευθυντοῦ τῶν τελωνείων καὶ ἡ ὁποία εἶχε τὸ προνόμιον νὰ συναλλάσσεται μόνη αὐτὴ μὲ τοὺς Εὐρωπαίους, ὑπεύθυνος διὰ πᾶν ἄτομον εἰσερχόμενον εἰς τὴν χώραν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τούτου, ὅπερ κατηργήθη τῷ 1834, σχεδὸν τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου ἐν Καντῶνι εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων, οἵτινες εἶχον δημιουργήσει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν «Ἑταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν». Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἄγγλοι εὑρίσκοντο εἰς διαρκεῖς σχεδὸν προστριβὰς μὲ τὰς κινεζικὰς κυβερνήσεις, ἕως ὅτου, τῷ 1838, συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ Κινέζου διοικητοῦ 20.000 κιβωτίων ἀγγλικοῦ ὀπίου, ἐκηρύχθη ἐπισήμως ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Κίνας. Ἡ πόλις ἐβομβαρδίσθη, ὁ ποταμὸς ἀπεκλείσθη καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις ἐξηκολούθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ, μέχρι τοῦ 1842, ὁπότε ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Ναγκίν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Καντὼν καὶ τέσσαρες ἄλλαι παράλιοι πόλεις τῆς Κίνας ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεροι λιμένες καὶ ἀνοικτοὶ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον. Ἐπίσης ἡ Κίνα παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν λιμένα τοῦ Χόνγκ-Κόνγκ. Ἡ παραχώρησις αὕτη ἐμείωσε κατὰ πολὺ τὸ ἐμπόριον τῆς Καντῶνος, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου περιῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον. Τῷ 1856, συνεπείᾳ κατασχέσεως ἀγγλικῶν ἀτμοπλοίων, ἡ Ἀγγλία ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας. Οἱ Κινέζοι κατέστρεψαν τότε τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐγκαταστάσεις ἐν Καντῶνι, οἱ δὲ Ἄγγλοι, βοηθούντων καὶ τῶν Γάλλων, κατέλαβον τῷ 1857 τὴν Καντῶνα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς ἡ πόλις διῳκεῖτο ὑπὸ μικτῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐπιτροπῆς, μέχρι τοῦ 1861, ὁπότε ὑπεγράφη συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ἰδιαίτερος χῶρος, ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὅπου θὰ ἐγκαθίσταντο αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐγκαταστάσεις, τὸ Σαμεέν.

Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, οἵτινες συνετάραξαν τὴν Σινικὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος, ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως, ἥτις τῷ 1912 εἶχεν ἀποβῆ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κέντρων τῆς ἀντιδυναστικῆς κινήσεως, δι' ἧς ἐγκαθιδρύθη ἡ δημοκρατία ἐν Κίνᾳ. Ἡ ξενοφοβία τοῦ ὄχλου, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἔπαυσεν ἐν Καντῶνι, προεκάλεσε πολλάκις ταραχὰς κατὰ τῶν ξένων καὶ ἠνάγκασε τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ πολεμικὰ νὰ προβοῦν εἰς ἐπανειλημμένας ἐπιδείξεις πρὸ τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον Ρῶσοι πράκτορες ἐπεχείρησαν νὰ διαδώσουν ἐν Καντῶνι τὸν κομμουνισμὸν καὶ κα ώρθωσαν νὰ προσεταιρισθοῦν τὸ ἐθνικιστικὸν κόμμα τῶν Κοῦ-ὁ-μὶν-Τάγκ, τὸ ὁποῖον τῷ 1924, κατόπιν ἀπεργίας τῶν ἐμπόρων καὶ ἥττης τῶν ὑπ' αὐτῶν ὀργανωθέντων ἐθελοντικῶν σωμάτων, κατέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκυβέρνησε τὴν πόλιν κομμουνιστικῶς μέχρι τοῦ 1927, ὁπότε ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς ἐπικρατησάσης κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κυβερνήσεως τοῦ Ναγκίν. Αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων στρατηγῶν ἔριδες κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1929, προεκάλεσαν πολλάκις λεηλασίας καὶ σφαγὰς ἐν Καντῶνι, ὅπου τὴν ἀσφάλειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πληθυσμοῦ εἶχον ἀναλάβει εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἀνταλλάσσοντα συχνάκις τὰ πυρά των πρὸς τὰ ἀναρχούμενα ἐπαναστατικὰ τμήματα τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς. Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτ.]* Ἡ Γαλλία ἵδρυσε ταχυδρομικὸν γραφεῖον εἰς τὴν κινεζικὴν ταύτην πόλιν κατὰ τὸ 1901, τὸ ἐφοδίασε δὲ μὲ εἰδικὴν σειρὰν γραμματοσήμων, ἀπαρτισθεῖσαν ἐκ 16 ἀξιῶν τῆς ἐν χρήσει τότε εἰς τὴν ὅμορον γαλλικὴν ἀποικίαν τῆς Ἰνδοκίνας σειρᾶς, ἐπὶ τῶν γραμματοσήμων τῆς ὁποίας ἐπετέθη ἐπισήμασμα ἀναγράφον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως μὲ γαλλικοὺς καὶ μὲ κινεζικοὺς χαρακτῆρας. Δύο ἕτεραι ὅμοιαι σειραὶ ἐπηκολούθησαν κατὰ τὸ 1903 καὶ τὸ 1906, τῶν ὁποίων τὸ ἐπισήμασμα ἀνέγραφε γαλλιστὶ μὲν μόνον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως CANTON, μὲ κινεζικοὺς δὲ χαρακτῆρας τὴν ἀξίαν ἑκάστου γραμματοσήμου. Αἱ τρεῖς αὗται σειραί, ἰδίᾳ δὲ αἱ μεγάλαι ἀξίαι αὐτῶν, ἔχουσι σημαντικὴν ἐμπορικὴν τιμήν. Εἰς τὴν σειρὰν τοῦ 1903 περιλαμβάνεται καὶ μία σπανιωτάτη παραλλαγὴ τῆς κλάσεως τῶν 75 σαντὶμ, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν INDO-CHINE ἀντεστραμμένην, τιμωμένη σήμερον εἰς τοὺς καταλόγους ἀντὶ 25.000 γαλλ. φράγκων. Κατὰ τὸ 1908 καὶ τὸ 1919 ἐπηκολούθησαν ἕτεραι δύο ἐκδόσεις σχηματισθεῖσαι δι' ἐπισημάνσεως γραμματοσήμων τῆς Ἰνδοκίνας τῶν ἐκδόσεων τοῦ 1907 καὶ 1919. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν τελευταίων τούτων εἶναι μικρά. (Ε. Φ. Ε)

κάντωρ, *—ορος* (ὁ) (cantor)· ὁ πρωτοψάλτης τῆς Ἐκκλησίας τῶν διαμαρτυρομένων, οὗτινος ἔργον εἶναι νὰ διευθύνῃ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορόν, νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητὰς οἰκοτροφείου προσηρτημένου εἰς ναόν, νὰ παίζῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον ἢ καὶ νὰ ἡγῆται ὡς ψάλτης τῆς ὁμηγύρεως τῶν ἐκκλησιαζομένων. Ἡ θέσις τοῦ κάντορος ἦτο ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὑπέθετε πάντοτε μουσικὸν μεγίστης μορφώσεως καὶ διακεκριμένον συνθέτην. Χρέη κάντορος ἐξετέλεσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἑπτὰ ὅλα ἔτη ὁ Ἰω. Σεβ. Μπάχ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς Λειψίας. Γ. Σ.

κανουΐας *βούτυρον [Χημ. Τροφ.]*. Λιπαρὰ ὕλη ἐξαγομένη διὰ πιέσεως ἐν θερμῷ ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ εἰς τὴν Γουϊνέαν φυομένου δένδρου *πενταδέσμου τοῦ βουτυρώδους*. Χρησιμοποιεῖται ἀπ' εὐθείας ὡς ἐδώδιμον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς μαργαρίνης. Σ. Γ.

Κανὺ-Μπαρβὶλλ (Cany-Barville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σηκουάνα, πρωτεύουσα ὁμωνύμου καντονίου. Ἔχει ὡραίαν ἐκκλησίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ πύργον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὑφαντουργεῖα, καὶ διενεργεῖ ἐμπόριον ἰχθύων, ξυλείας καὶ δημητριακῶν. Κάτοικοι 2.110. Μ. Ν. Δ.

Κανύσιον (Canusium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη ἑλληνικὴ πόλις τῆς Ἀπουλίας ἐπὶ τοῦ Αὐφίδου ποταμοῦ, περὶ τὰ 20 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ, παρ' ἃς διετήρει ἐπίνειον. Κτίτωρ αὐτῆς φέρεται ὁ Διομήδης. Περιῆλθεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν τῷ 318 π. Χ., ἀφ' ἧς ἀπεσπάσθη κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον. Ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς ἦτο ἀποικία τιτλοφορουμένη colonia Aurelia Augusta Pia, κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα ἦτο ἔτι σημαντικὴ πόλις τῆς Ἀπουλίας, σήμερον δὲ σῴζονται ἐρείπια αὐτῆς παρὰ τὴν *Κανόζα ντὶ Πούλια*. Οἱ κάτοικοι διετήρησαν τὴν ἑλληνικότητά των ἐπὶ μακρόν· τὰ διασωθέντα νομίσματα καὶ ἀγγεῖα τῆς πόλεως φέρουν ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Τοῦ Κανυσίου διεσώθη ἡ νεκρόπολις, τὸ ὑδραγωγεῖον, ἐρείπια πύλης κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Κανφράν, καὶ *Σομπὸρ* (Canfrane ou Somport) *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῶν Πυρηναίων ὕψους 1632 μ. μεταξὺ τῆς κοιλάδος Ἄσπ (Γαλλία) καὶ τῆς κοιλάδος τῆς Ἀραγωνίας (Ἱσπανία). Ἐπ' αὐτοῦ εὑρίσκεται ἡ εὐκολωτέρα μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας δίοδος. Μ. Ν. Δ.

κανφυλδίτης (ὁ) (Canfieldit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν θειολάτων. Ἔχει χημικὸν τύπον $Ag_8 (Sn Ge) S_6$ καὶ συνεπῶς θεωρεῖται ὡς κασσιτεροῦχος ἀργυροδίτης περιέχων 74 % ἄργυρον, 7 % κασσίτερον καὶ 1,82 % γερμάνιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ κυβικοῦ συστήματος, ὅπως καὶ ὁ ἀργυροδίτης, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁμοιάζει, καὶ ἀπαντᾷ εἰς Βολιβίαν. Γ. Β.

κάνω· δημοτικώτερος τύπος τοῦ *κάμνω*.

κανωβικός, *—ή, —όν*· ὁ ἰδιάζων εἰς τὴν Κάνωβον, ὁ ἀπὸ τῆς Κανώβου χαρακτηριζόμενος.

— **κανωβικὰ** *ἀγγεῖα* *['Αρχ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ τέσσαρα δοχεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτίθεντο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ταριχευτῶν τὰ σπλάγχνα τοῦ νεκροῦ, ἐκ τῆς ὁμοιότητός των πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ θεοῦ Κανώβου. Τὸ πῶμα τοῦ δοχείου ἦτο ὡς εἶδος κεφαλῆς, τῶν τεσσάρων νεκρικῶν δαιμόνων, υἱῶν κατὰ μέν τινας τοῦ Ὥρου, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Ὀσίριδος. Ἐτοποθετοῦντο τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος περὶ τὴν σαρκοφάγον τοῦ νεκροῦ. Τὸ πρὸς νότον εἶχε κεφαλὴν ἀνθρωπόμορφον τοῦ Μεσθᾶ ἢ Ἄμσετ καὶ περιεῖχε τὸν στόμαχον. Τὸ πρὸς βορρᾶν εἶχε κεφαλὴν κυνὸς τοῦ θεοῦ Χάπη καὶ περιεῖχε τὰ μικρὰ ἔντερα. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς εἶχε κεφαλὴν τοῦ Τουαμάουτεφ, ὅστις ἄλλως παρίστατο ἀναδυόμενος ἀπὸ λωτοῦ καὶ περιεῖχε τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν καρδίαν. Τέλος τὸ πρὸς δυσμὰς εἶχε τὸ πῶμα ἱερακοκέφαλον τοῦ Κεμπσενούφ καὶ περιεῖχε τὸ ἧπαρ μετὰ τῆς χοληδόχου κύστεως. Τοιαῦτα 4 ἀλαβάστρινα κατέχει τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἐκ δωρεᾶς τοῦ Ἀλεξ. Ῥόστοβιτς. Ἐμφανίζονται ἀπὸ τῆς ΙΗ' μέχρι τῆς ΚΣΤ' δυναστείας. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους κατεσκευάζοντο ἐξ ἀλαβάστρου ἢ ἐκ πέτρας ἐχούσης τοὺς κόκκους λίαν λεπτούς. Βραδύτερον ἀκόμη ἀπαντῶμεν ἀπὸ φαγεντιανὸν μῖγμα πράσινον ἢ κυανοῦν λαμπρὸν ἢ καὶ ἐκ ξύλου καὶ τέλος πήλινα. Ἐνίοτε, ὅπως εἰς τὸν τάφον τοῦ Τοὺτ-Ἀγχ-Ἀμμὼν τὰ τέσσαρα δοχεῖα ἐτίθεντο ἐντὸς κιβωτοῦ. Κανωβικὰ ἀγγεῖα περιέχοντα σπλάγχνα ἀνευρέθησαν καὶ εἰς τάφους μουμιῶν ἱερῶν ζῴων.

Κανωβικὰ ἀγγεῖα.
[1. Αἰγυπτιακόν. 2. Ἐτρουσκικόν.]

Κανωβικὸς *βραχίων [Γεωγρ.]*. Ὁ δυτικώτατος τῶν ἀρχαίων βραχιόνων τοῦ Νείλου, ὁ ἀποτελέσας τὴν Δ πλευρὰν τοῦ Δέλτα. Ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τούτου καὶ ἠκολούθει μέχρι τινὸς τὸν σημερινὸν βραχίονα τῆς Ροσέττης, μεθ' ὃ ἔρρεε δυτικώτερον τούτου καὶ ἐξέβαλλε 4 χλμ. νοτιώτερον τοῦ ἀκρωτηρίου Ζεφύριον (Ἀμπουκύρ). Τὸν ῥοῦν του σημειοῖ ἡ σημερινὴ διῶρυξ Ἀμποῦ Διάμπ, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ Ὀμὰρ Τουσσούν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἦτο ὁ μόνος φυσικὸς βραχίων, διότι οἱ ἄλλοι πάντες ἦσαν χειροποίητοι. Ἐπ' αὐτοῦ ἔκειντο αἱ πόλεις Ναύκρατις (νῦν χωρίον Κὼμ Γκαὲφ) καὶ Ἑρμούπολις ἡ μικρὰ (νῦν Δαμαγχούρ), κατὰ δὲ τὸ στόμιόν του ὁ Κάνωβος, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Θῶνις καὶ ἡ Μένουθις. Καθ' Ἡρόδοτον ἡ Ναύκρατις ἦτο ἡ μόνη πόλις προσιτὴ εἰς τοὺς ξένους (*Ἡροδ.* Β'. 179. *Στράβ.* ΙΖ'. 1. 18). Ὁ Σενέκας λέγει ὅτι ἦτο τὸ μέγιστον τῶν νειλωτικῶν στομίων, ὁ δὲ Κλ. Πτολεμαῖος ἐκάλει τὸν βραχίονα «μέγαν ποταμὸν» καὶ «Ἀγαλοδαίμονα». Ἀπό τινος σημείου τοῦ βραχίονος ἐξέφευγεν ἡ διῶρυξ ἡ φέρουσα τὸ γλυκὺ ὕδωρ διὰ Κανώβου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, πλωτὴ μέχρι τῶν ἐκβολῶν της εἰς τὸν Εὔνοστον. Κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐκφυγῆς ἔκειτο ἡ Σχεδία, ὅπου ἦτο ναύσταθμος τῶν βασιλικῶν θαλαμηγῶν (νῦν Χαγκὰρ ἐλ Ναβατία) καὶ φρουρὰ ἰσχυρά, διότι ἐκεῖ ἦτο τὸ κέντρον τῆς συγκοινωνίας τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ.

κανωβισμὸς (ὁ)· ὁ κατὰ τοὺς κατοίκους τῆς Κανώβου βίος, τρυφηλός, ἀκόλαστος βίος.

Κάνωβος, ἢ ***Κάνωπος*** *[Μυθ.]*. Μυθολογούμενος κυβερνήτης τῆς ναυαρχίδος τοῦ Μενελάου, ἐξ Ἀμυκλῶν τῆς Λακεδαίμονος καταγόμενος. Ὁδηγῶν τὸν Μενέλαον μετὰ τῆς Ἑλένης εἰς Σπάρτην μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, προσήγγισεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἠράσθη αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ τοῦ Πρωτέως καὶ τῆς Ψαμμάθης Θεονόη. Τὸν ἔρωτα ταύτης ἀπέκρουσεν, ἀργότερον δὲ δηχθεὶς ὑπὸ ὄφεως κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ πλοίου ἐνοσηλεύετο ὑπὸ τῆς Ἑλένης, παρὰ τὰς φροντίδας τῆς ὁποίας ἀπέθανεν. Ἐτάφη αὐτόθι ἐπὶ νησῖδος, ἀπ' αὐτοῦ δὲ ὠνομάσθη ἡ ὁμώνυμος αἰγυπτιακὴ πόλις. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐλατρεύετο ὡς θεὸς μετὰ τῆς Μενούθιος, μεθ' ἧς ἀπετέλει θεῖον ζεῦγος, ὑπῆρχε δὲ ἐν τῇ πόλει Κανώβῳ μέγας αὐτοῦ ναός, οὗτινος λείψανα καὶ εὑρήματα διεσώθησαν, ἀποκείμενα ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας. —Π.

Κάνωβος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου τοῦ Ἀμπουκύρ. Κατὰ Κλαύδιον Πτολεμαῖον ἦτο πρωτεύουσα τοῦ Μενελαΐτου νομοῦ. Καθ' Ἑκαταῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν καὶ οἱ μεταγενέστεροι αὐτοῦ Στράβων καὶ Κόνων (παρὰ *Φωτίῳ*, κῶδ. ρπστ'), ἡ πόλις ὠνομάσθη ἀπὸ Κανώβου τοῦ Ἀμυκλαίου, κυβερνήτου τοῦ πλοίου, δι' οὗ παλινόστει ἐκ Τρῳάδος ὁ Μενέλαος μετὰ τῆς Ἑλένης, ὅστις ἀπέθανεν ἐκεῖ ὀφιόδηκτος. Σκύλαξ, Πλίνιος, Π. Μέλας καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγουν, ὅτι ὁ τάφος του ἔκειτο ἐπὶ νησῖδος παρὰ τὴν κατόπιν συνοικισθεῖσαν πόλιν. Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τὸν Β' μ. Χρ. αἰῶνα γράψας ῥήτωρ Αἴλιος Ἀριστείδης (τόμος Β' σ. 359 ἔκδ. Sebb) λέγει ὅτι κατὰ πληροφορίας ἱερέως σημαίνοντος, ὁ τόπος ὠνομάσθη οὕτω πολλοὺς αἰῶνας πρὶν ἢ ὁ Μενέλαος προσεγγίσῃ ἐκεῖ καὶ ὅτι ἡ ὀνομασία σημαίνει «χρυσῆ γῆ». Καὶ πραγματικῶς *Κάχι-νοὺβ* αἰγυπτιαστὶ σημαίνει γῆ χρυσῆ. Εἰς τὸ τρίγλωσσον ψήφισμα τῆς Κανώβου εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν κείμενον ὀνομάζεται *Πὰ-γκοτί*. Πάντως οἱ Ἕλληνες ἔγραψαν: ὁ *Κάνωβος*, οἱ δὲ Λατῖνοι μετέτρεψαν εἰς *Κάνωπος*. Ἡ πόλις δὲν ἔκειτο ἀμέσως ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ νειλωτικοῦ βραχίονος ἀλλ' ἦτο ἀρκετὰ πλησίον αὐτοῦ, ὥστε ὁ δυτικώτατος βραχίων τοῦ Νείλου νὰ ὀνομασθῇ ἀπ' αὐτῆς *Κανωβικός*. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοῖα ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ προσεγγίζουν μόνον εἰς τὸ στόμιον τοῦτο καὶ οὐδαμοῦ ἀλλοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς ἀκτῆς, ὁ Κάνωβος κατέστη σημαντικὸν ἐμπορεῖον. Ἦτο κτισμένη εἰς ἀπόστασίν τινα, διότι αἱ ὄχθαι, μαλακαὶ ἐκ προσχώσεων, δὲν ἦσαν δεκτικαὶ οἰκοδομῶν στερεῶν καὶ οὔτε ὑγιειναί, οὔτε ἀσφαλεῖς κατὰ τῶν πλημμυρῶν. Πάντως τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. ἦτο ἤδη ὀνομαστή, ὥστε νὰ μνημονεύουν αὐτῆς ὁ Ἑκαταῖος, ὁ Αἰσχύλος (Προμ. 846, Ἱκέτ. 311), Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (Περίπλ. 106) καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις ἀπεβιβάσθη τὸ πρῶτον εἰς αὐτήν. Οὗτος ἀναφέρει ὅτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Κανωβικοῦ βραχίονος ἦτο ναὸς τοῦ Ἡρακλέους

Digitized by Google

συνοικισμὸς τὸ Ἡράκλειον. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἔφθασε μέχρι τοῦ Κανώβου (*Ἀρριαν.*, Ἀνάβ. Γ' 1). Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων χάρις εἰς τὰ ἱερά του καὶ τὸ κλῖμά του. Ὁ ἀρχαιότερος τοῦ τόπου ναὸς ἦτο ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ χείλους τοῦ στομίου τοῦ δυτικωτάτου βραχίονος τοῦ Νείλου, ὅστις διὰ τοῦτο ὠνομάζετο ἀδιακρίτως *Κανωβικὸς* ἢ *Ἡρακλεωτικός*. Καθ' Ἡρόδοτον ὁ ναὸς ὑφίστατο πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Εἰς αὐτὸν κατέφυγον ὁ Πάρις καὶ ἡ Ἑλένη, ἀλλ' ἐδίωξεν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου ὁ βασιλεὺς τῆς Μέμφιδος Πρωτεὺς διὰ τοῦ φρουράρχου τοῦ στομίου Θώνιος «ὡς ἀνόσια ἐξειργασμένους». Μεταγενέστερος ἐμφανίζεται ὁ ναὸς τοῦ Σαράπιδος ἐν Κανώβῳ, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Στράβων, ὅτι ἤκμασε μεγάλως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του «ὥστε καὶ τοὺς ἐλλογιμωτάτους ἄνδρας ἐγκοιμᾶσθαι ἐν τῷ ἱερῷ». Εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν μουσεῖον τοῦ Καΐρου ἀπόκειται ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα ἐν Κανώβῳ καὶ ἀναφερομένη εἰς ἐγκοιμήσεις καὶ θεραπείας. Αἱ συχναὶ πανηγύρεις εἰς τὸ ἱερόν του ἐγίνοντο ὀργιώδεις. «Πᾶσα γὰρ ἡμέρα καὶ πᾶσα νὺξ πληθύει τῶν ἐν τοῖς πλοιαρίοις καταυλουμένων καὶ κατορχουμένων ἀνέδην μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀκολασίας καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· τῶν δ' ἐν αὐτῷ τῷ Κανώβῳ καταγωγὰς ἐχόντων ἐπικειμένας τῇ διώρυγι εὐφυεῖς πρὸς τὴν τοιαύτην ἄνεσιν καὶ εὐωχίαν». Ἐντεῦθεν *κανωβίζειν* καὶ *κανωβισμὸς* ἐσήμαινε τὸ ὀργιάζειν. Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς (παρὰ *Πλουτ.* «Ἶσις καὶ Ὄσιρις» 27) μνημονεύει τῆς ἐν Κανώβῳ λατρείας τοῦ Ἅδου. Καὶ ὁ Jablonski (Pantheon Aegyptiorum) φρονεῖ, ὅτι ὁ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ἀναφερόμενος ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Κανώβῳ ἀνῆκε τῷ Πλούτωνι. Πάντως ἐπὶ Ρωμαίων ὁ κανωβικὸς Σάραπις ἐξειλίχθη εἰς ἰδίαν δημοφιλεστάτην θεότητα, τὸν *Κάνωβον*, παριστάμενον διὰ πλατυγάστρου ὑδρίας ποικιλογράπτου καὶ ἐχούσης πῶμα ἐν μορφῇ Ὀσίριδος ἢ Ἴσιδος. Τοιαῦτα ἀγγεῖα ἀπαντῶσι πολλὰ ἐκ πέτρας, μαρμάρου, χαλκοῦ ἢ καὶ ὀπτῆς γῆς, παρίστανται δὲ καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ὅταν ὁ νεοπλατωνισμὸς καὶ ἰδίᾳ ὁ Χριστιανισμὸς κατέστησαν ἀφόρητον τὴν βίωσιν τῆς εἰδωλολατρείας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, αὕτη ἐζήτησε καταφύγια εἰς ἀπόκεντρα μέρη. Τοῦτο κατέστησε τὸν Κάνωβον μίαν τῶν τελευταίων ἐπάλξεων τοῦ ἐθνισμοῦ. Ὁ Ἰουλιανὸς μάλιστα (362 μ. Χ.) ὄχι μόνον ἐπροστάτευσε τὴν ἐν Κανώβῳ ἐθνικὴν μειονότητα, ἀλλὰ καὶ ἵδρυσεν ἐν αὐτῷ ᾠδεῖον καὶ διέταξε τὸν ἔπαρχον Ἐκδίκιον νὰ συγκεντρώσῃ ἐκεῖ ἐκλεκτοὺς σπουδαστὰς καὶ νὰ ὁρίσῃ χρηματικὰ βραβεῖα διὰ τοὺς εὐδοκιμοῦντας. Ἐπὶ Ρουφίνου ἐδιδάσκοντο τὰ αἰγυπτιακὰ γράμματα καὶ ἡ μαγικὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων. Ἐπὶ Θεοφίλου πατριάρχου κατεστράφησαν τὰ ἱερὰ καὶ ἠγέρθησαν ἐκκλησίαι καὶ μοναί. Ὁ Ἀθήναιος ἐξαίρει τὰ προϊόντα τῆς κανωβικῆς θαλάσσης. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Κανώβῳ κατασκευαζόμενα ἀρώματα ἦσαν ὀνομαστά. Γ. Λ. Α.

Κάνωβος *[Ἀστρον.]*. Ἀστὴρ πρώτου μεγέθους, σημειούμενος συνήθως εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ ὡς α Ἀργοῦς. Εἶναι ὁ λαμπρότερος τῶν ἀπλανῶν μετὰ τὸν Σείριον (βλ. *Ἀργώ*). Σ. Π.

κανών, —*όνος* (ὁ)· τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἢ ἐλέγχεται ἡ εὐθεῖα, «κριτὴς τοῦ εὐθέος καὶ τοῦ καμπύλου» (*Ἀριστ.*), οἷον ὁ κανὼν ὡς γεωμετρικὸν ἢ τεκτονικὸν ὄργανον, κοιν. *ρήγα*, *χάρακας*· ‖ συνεκδ. ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποτυποῦταί τις καὶ προσαρμόζεται, ὑπόδειγμα, πρότυπον, οἷον ἄγαλμά τι τοῦ Πολυκλείτου παρέχον ὑποδειγματικῶς τὸ μέτρον τῶν ἀναλογιῶν τῆς καλλίστης ἀνθρωπίνης μορφῆς: «κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος» ‖ στοῖχος, σειρὰ ὁμοίων παραδειγμάτων, οἷον ἡ καταχορισμός καταγραφὴ ὀνομάτων ἢ ρημάτων ὁμοίας καταλήξεως ἢ κλίσεως: «ὁ κανὼν τῶν οὐρανικολήκτων καὶ χειλικολήκτων ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως», «τὸ ἀλώπηξ,—εκος εἶναι ἔξω τοῦ κανόνος» δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἄλλων ὡς σχηματιζόμενον ἐκ δύο θεμάτων· ‖ σταθερὸν παράτημα ἀναφερόμενον συνήθως εἰς ὁμάδα ἢ τάξιν ὀνομάτων ἢ πραγμάτων: «κανὼν γραμματικός, — συντακτικός, — ἀριθμητικός», «κανόνες τῆς συναιρέσεως,— τῆς κράσεως», «κάθε κανὼν ἔχει τὰς ἐξαιρέσεις του», «κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεων» ‖ καθόλου, ἀρχή τις σταθερά, απαράβατος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον: ἐπιρρ. φρ. «κατὰ κανόνα» κατ' ἀρχήν: «κατὰ κανόνα δὲν δέχεται δῶρα»· ‖ νόμος ἐκκλησιαστικός· ‖ ποινὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, «συνήθως ὑπὸ τὸν τύπον *κάνονας*: «μοῦ 'βαλε ὁ πνευματικὸς κάνονα»· ‖ *κανόνες* ὕμνοι ἐκκλησιαστικοὶ (βλ. κατ.): «ἀναστάσιμοι,—νεκρώσιμοι,— παρακλητικοὶ κανόνες»· ‖ «μέγας κανὼν» ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης ποιηθεὶς ὕμνος ἐκ διακοσίων πεντήκοντα στροφῶν, ἀναγινωσκόμενος τὴν ἑσπέραν τῆς Τετάρτης τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς Μεγάλης τεσσαρακοστῆς· ‖ «κανὼν τῆς ἁγίας Γραφῆς» τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα γνησίως καὶ αὐθεντικῶς ἀνήκουν εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ὡς θεόπνευστα ἀναγνωρισθέντα.

—[ΤΕΧΝ.] Ὀνομάζονται γενικῶς *κανόνες* τὰ ξύλινα, συνήθως, ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης, ἁπλᾶ ἐργαλεῖα, δι' ὧν ὑποβοηθεῖται ἡ χάραξις τῶν γραμμῶν. Συνηθέστερος τύπος κανόνος εἶναι (σχ. 1)

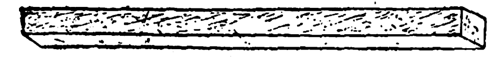

Σχ. 1. *Κανὼν κοινὸς* (χάραξ) *τετραγωνικῆς τομῆς*.

ὁ ἔχων τετραγωνικὴν τομὴν (κοιν. *χάρακας* ἢ *ρήγα*), χρησιμοποιούμενος ἰδίως πρὸς χάραξιν παραλλήλων εὐθειῶν γραμμῶν κατ' ἴσας μεταξύ των ἀποστάσεις. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν μεταχειρίζονται ἐπίσης καὶ κυλινδρικοὺς κανόνας (σχ. 2), οἵτινες

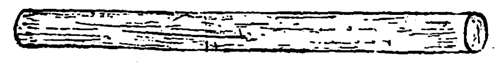

Σχ. 2. *Κανὼν κοινὸς κυκλικῆς τομῆς*.

ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα νὰ περιστρέφωνται εὐχερέστερον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δὲν ἐξασφαλίζουσιν, ὡς ἐκεῖνοι, πλήρη ἀκρίβειαν ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν γραμμῶν. Ἕτερος συνήθης τύπος εἶναι ὁ ἀποτελούμενος ἐκ λεπτῆς ἐπιμήκους σανίδος (σχ. 3) φέ-

Σχ. 3. *Τμῆμα βαθμονομημένου ἐπιπέδου κανόνος*.

ρουσης μετρικὰς ὑποδιαιρέσεις (κοιν. *ὑποδεκάμετρον*), χρησιμεύων διὰ τὴν χάραξιν εὐθειῶν γραμμῶν ὡρισμένου μήκους. Παρομοίους, ἀλλὰ μεγαλυτέρους ἐπιπέδους κανόνας, βαθμονομημένους ἢ μή, ἁπλοῦς ἢ εἰς σχῆμα Τ, χρησιμοποιοῦσιν οἱ σχεδιασταί (σχ. 4). Ὑπάρχουσιν ἐξ ἄλλου κανόνες

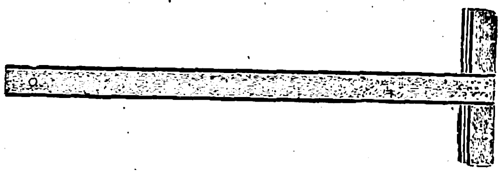

Σχ. 4. *Κανὼν ἐπίπεδος σχεδιαστῶν* (Ταῦ).

κυρτοί, διὰ τὴν χάραξιν καμπύλων γραμμῶν μεγάλης ἀκτῖνος, καὶ ἄλλοι μεταλλικοί, εὔκαμπτοι, οἱ ἄλλως λεγόμενοι *καμπυλογράφοι* (βλ. λ.)· καὶ εἰς πλεῖστα δὲ ἄλλα παρομοίου σκοποῦ ἐργαλεῖα δίδεται, καλῶς ἢ κακῶς, τὸ ἴδιον ὄνομα.

Ἰδιαιτέρως ἐν τῇ τοπογραφίᾳ χρησιμοποιοῦνται τὰ ἑξῆς εἴδη κανόνων:

1) *Κανὼν διοπτροφόρος*. Κανὼν μεταλλικὸς διαφόρων διαστάσεων, εὐθύγραμμος, φέρων διόπτραν, δι' ἧς ἐκτελοῦνται τοπογραφικαὶ παρατηρήσεις.

2) *Κανὼν διαστοχαστριοφόρος*. Κανὼν ξύλινος συνήθως, ἔστιν ὅτε μεταλλικός, διαφόρων διαστάσεων, φέρων εἰς τὰ δύο ἄκρα αὐτοῦ συσκευὰς καταλλήλους πρὸς τοπογραφικὴν παρατήρησιν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, αἵτινες καλοῦνται *διαστοχάστρια*.

3) *Κανόνες βασιμετρικοί*. Κανόνες ξύλινοι συνήθους μήκους 5 μέτρων, διατομῆς ὀρθογωνίου, κυκλικῆς ἢ ἐλλείψεως, φέροντες ὑποδιαιρέσεις τοῦ Γαλλικοῦ μέτρου. Χρησιμοποιοῦνται διὰ μετρήσεις ἀκριβείας, ἤτοι: 1) βάσεων τριγωνομετρικοῦ δικτύου, 2) μετρήσεων κτηματολογικῶν κλπ. —Ρ.

— **κανὼν λογιστικός**, καὶ — **λογαριθμικός**· βλ. *λογιστικαὶ μηχαναί*.

—[ΑΡΧ.]. Ἡ λέξις *κανὼν* ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Ὁμήρῳ καὶ δηλοῖ ῥάβδον ἐκ καλάμου, εἶτα δὲ πᾶσαν εὐθεῖαν ῥάβδον. Ἰδιαιτέρως ἐχρησίμευε πρὸς δήλωσιν τῶν δύο ξύλων, τὰ ὁποῖα προσηρμόζοντο παραλλήλως εἰς τὸ ὀπίσθιον κοῖλον μέρος τῆς ἀσπίδος, χρησιμεύοντα ὡς λαβαὶ αὐτῆς. Διὰ τοῦ ἑνὸς τούτων διήρχετο τὸ ἀντιβράχιον τοῦ πολεμιστοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἐκρατεῖτο διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρός του. Κατ' ἄλλους ἡ λέξις ἐδήλου καὶ τὰ πολλὰ πλάγια ξύλα τοῦ σκελετοῦ τῆς ἀσπίδος, ἐφ' ὧν ἐτανύοντο ἀλλεπαλλήλως τὰ διάφορα βόεια δέρματα, τὰ προφυλάσσοντα ἀπὸ τῶν βελῶν. Συνήθως ὅμως οἱ κανόνες ἀντιδιαστέλλονται πρὸς τὴν ὅλην ἀσπίδα, ὡς ἐν τῇ φράσει: «Ἀσπίδα Νεστορέην πᾶσαν χρυσείην ἔμμεναι, κανόνας τε καὶ αὐτήν», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀντίκειται πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην ἑρμηνείαν. Ἡ λέξις ἐδήλου ἐπίσης τὸ ξύλινον τεμάχιον καλάμου (μασούρι), ἐφ' οὗ περιειλίσσετο τὸ ὑφάδιον, ἐνεκεῖθεν δὲ καὶ τὴν κερκίδα, δι' ἧς διεπεράτο ἡ κλωστὴ μεταξὺ τῶν νημάτων τοῦ στημονίου, καὶ τὸ πρὸς τὸ στῆθος τῆς ὑφαντρίας εὐθὺ ξύλον τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ, τὸ ἀντίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου περιειλίσσετο τὸ ὕφασμα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ εὐθέα καὶ λεῖα ξύλα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ παντοίους σκοπούς, ἡ λέξις ἔλαβε τὰς σημασίας πλείστων ὀργάνων. Οὕτω κανόνες ἐκαλοῦντο πλεῖστα ἐργαλεῖα, δι' ὧν ἐπετυγχάνετο ἡ χάραξις εὐθείας γραμμῆς, ἡ καταμέτρησις τῆς εὐθύτητος ἀντικειμένου τινός, μήκους ἢ ἐκτάσεως, καθὼς ὁ *γνώμων*, ἡ *στάθμη*, ὁ *ἀναγωγεύς*, τὸ *ἀλφάδιον*, τὸ *γωνιόμετρον* καὶ λοιπὰ ἐργαλεῖα τῶν γεωμετρῶν καὶ τεκτόνων. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις ἔλαβε τὴν σημασίαν ἁπλῶς τοῦ ὀργάνου μετρήσεως καὶ ἐὰν ἀκόμη τὸ ὄργανον τοῦτο ἔπαυε νὰ εἶναι εὐθύ, ὡς καταφαίνεται εἴς τι χωρίον τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ χρησιμοποιήσεως *καμπύλου κανόνος* διὰ τὴν καταμέτρησιν τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπῆρχον δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κανόνες ποικίλων σχημάτων, εὐθύγραμμοι, γωνιώδεις, καμπύλοι, πεπλατυσμένοι καὶ κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου ἢ ἐκ μετάλλου, καθὼς ὁ ἐν Πομπηΐᾳ ἀνευρεθείς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα διπλούμενα καὶ ἀπὸ τρίτον προσηρμοσμένον εἰς τὸ μέσον ἑκάστου τμήματος, ὅπως κρατῶνται ταῦτα εἰς σταθερὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν καὶ παράλληλα. Οἱ Αἰολεῖς εἶχον ἐν χρήσει τὸν *λέσβιον* ἢ *μολύβδινον* καλούμενον κανόνα, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ καμφθῇ κατὰ βούλησιν ἢ νὰ διπλωθῇ καὶ ἦτο κατάλληλος διὰ τὴν καταμέτρησιν κυρτῶν καὶ ἀνώμαλον ἐν γένει ἐπιφάνειαν ἐχόντων λίθων, καθὼς καὶ διὰ τὴν χάραξιν διακοσμήσεων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν. Πρὸς τὸν κανόνα δὲ τοῦτον παραβάλλονται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ νόμοι καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ ἔχωσι περιεχόμενον διαρκὲς καὶ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ μετακινούμενα καὶ προσαρμοζόμενα κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας. Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ λίθινος κανών, ἀποτελούμενος ἐξ ἐπιπέδου καὶ λείας πλακὸς μαρμαρίνης, μὲ ἐπιφάνειαν κεκαλυμμένην διὰ λεπτοῦ στρώματος μίλτου, καὶ χρησιμεύων ὅπως ἐξελέγχεται ἂν αἱ ἕδραι τῶν πρὸς οἰκοδομὴν ξεομένων λίθων ἦσαν λεῖαι ἢ παρουσίαζον ἀνώμαλα σημεῖα, ὁπότε ἡ πλὰξ δὲν ἤρχετο εἰς τελείαν ἐφαρμογὴν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ λίθου. Ἐξ εὐθυγράμμων ὡσαύτως κανόνων ἀπετελοῦντο πολλὰ τῶν ὀργάνων, ἅτινα ἐχρησιμοποίουν οἱ ἀστρονόμοι, ἐν οἷς ἡ *ἀστρονομικὴ διόπτρα* τοῦ Ἱππάρχου καὶ Πτολεμαίου, ἥτις συνίστατο ἐκ κανόνος μήκους τεσσάρων πήχεων. Εἰς τὸ κάτω ἄκρον, ὅπου ἐπλησίαζεν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ (προσοφθάλμιον), ὑπῆρχε πρισματικὸν *διαστοχάστριον* προσηρμοσμένον, ὥστε νὰ παραμένῃ ἀκίνητον, ἐντὸς δὲ τῆς ἐγκοπῆς τοῦ κανόνος ἕτερον πρῖσμα δυνάμενον νὰ μετακινῆται κατὰ μῆκος αὐτοῦ κατὰ βούλησιν. Ἕτερον ἀστρονομικὸν ὄργανον ἦσαν οἱ *παραλλακτικοὶ κανόνες*, τοὺς ὁποίους κατεσκεύασεν ὁ Πτολεμαῖος προκειμένου νὰ μετρήσῃ τὴν *παράλλαξιν* τῆς σελήνης κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ συστήματος τριῶν εὐθυγράμμων κανόνων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιφάνεια ἦτο διὰ γραμμῶν διῃρημένη εἰς 60 ὑποδιαιρέσεις καὶ ἑκάστη τούτων εἰς κλάσματα, διὰ τὴν ἀκριβῆ καταμέτρησιν. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν παρατηρήσεων τὸ ὄργανον τοῦτο ἐτοποθετεῖτο ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ τόπου, ἔνθα ἐγίνετο ἡ παρατήρησις.

Ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ ἡ λέξις ἐδήλου τὸ ἔργον ἐκεῖνο τῆς τέχνης, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τῆς τελειότητος αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς πρότυπον, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ἔδει πᾶς καλλιτέχνης νὰ συνθέτῃ τὸ ἔργον του. Οὕτως ἐν τῇ γλυπτικῇ κανὼν ἐκαλεῖτο τὸ ἄγαλμα, τοῦ ὁποίου αἱ μαθηματικαὶ ἀναλογίαι τῶν μελῶν τοῦ σώματος πρὸς ἄλληλα ἐχρησίμευον ὡς πρότυπον καὶ ὁδηγὸς εἰς τοὺς ἀνδριαντοποιούς. Ὁ Πολύκλειτος δὲ συνέγραψε καὶ πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κανών», περιέχουσαν τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐχρησίμευον εἰς τοὺς γλύπτας ὡς βάσις εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀναλογιῶν τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἰδίως δὲ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ ὅλον σῶμα. Τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου κατασκευασθὲν ἄγαλμα τοῦ Δορυφόρου, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς κανὼν τοῦ εἴδους, δὲν ἐσώθη, ὥστε δὲν γνωρίζομεν ποῖος ἀκριβῶς ἦτο ὁ κανὼν τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ σῶμα. Ἐκ τινος ἀντιγράφου ἑτέρου ἔργου του, τοῦ «Ἀθλητοῦ», προκύπτει ὅτι ἡ ἀναλογία τῆς κεφαλῆς ἦτο $7^1/_2$. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Λυσίππου ὁ κανὼν τῆς κεφαλῆς ἦτο 8 ($^1/_8$ τοῦ σώματος), ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ διέκρινε μικρὰ κεφαλὴ καὶ μέγα ἀνάστημα. Αἱ σχολαὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ἐτήρουν κανόνα κείμενον μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω ἄκρων, ὁρίζουσαι ἀναλογίας περισσότερον ἐγγιζούσας τὴν ἰδεώδη συμμετρίαν, ὡς διαφαίνεται αὕτη εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, ὧν ὁ κανὼν τῆς κεφαλῆς εὑρίσκεται μεταξὺ $7^1/_2$—8. Ὁ κανὼν εἰς τὴν γλυπτικὴν τῶν Αἰγυπτίων εἶναι $8^1/_4$, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀναγλύφων τῆς Μέμφιδος, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα καὶ εἰς τοὺς παλαιοτέρους Ἕλληνας ἀνδριαντοποιοὺς Τηλεκλέα καὶ Θεόδωρον. Ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἐπίσης ἴσχυεν ἀνάλογος ἀνατομικὸς κανών. Ἑκάστη ζωγραφικὴ σχολὴ εἶχεν ἴδιον κανόνα, ὁ δὲ Ἀπελλῆς εἶχεν ὑπαγορεύσει εἰς τοὺς μαθητάς του κανόνα περὶ τῶν ἀναλογιῶν ἐν τῇ τέχνῃ του.

Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐπίσης ἴσχυεν ἀνάλογος κανών, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ναῶν διαφόρων τόπων καὶ ἐποχῶν, οἰκοδομηθέντων ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς σταθεροῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τύπου. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ Ἰκτῖνος καὶ σύγγραμμα

Digitized by Google

εἶχεν ἐκπονήσει, ἐν τῷ ὁποίῳ ὥριζε τοὺς ἐν τῇ τέχνῃ του ἰσχύοντας κανόνας. Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ κανὼν ὡσαύτως ἐκαλεῖτο ἕκαστος τῶν μικρῶν ἐπιμήκων πήχεων, οἵτινες ἐπέκειντο ἑκάστου ἐπιστυλίου καὶ κάτωθεν ἑκάστης τριγλύφου, ὑπεβάσταζον δὲ στενὸν προέχοντα συνεχῆ ἄβακα, τὴν καλουμένην *ταινίαν*, καὶ εἶχεν ἕκαστος πρὸς τὰ κάτω ἓξ μικρὰς γλυπτὰς ἀποφύσεις, τὰς καλουμένας *σταγόνας*.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἡ λέξις ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι πρὸς δήλωσιν πλείστων ἄλλων ἀντικειμένων, κύριον χαρακτηριστικὸν ἐχόντων τὸ εὐθύγραμμον καὶ σύμμετρον, καθὼς αἱ ἐκ ξύλου ἢ σιδήρου ὄρθιαι ῥάβδοι τῶν κιγκλιδωμάτων, τῶν κλωβῶν, τῶν θυρῶν· τὰ ὁριζόντια διάξυλα, ἅτινα τοποθετοῦνται μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν ἑδρῶν πρὸς στερέωσιν αὐτῶν· οἱ στῦλοι οἱ ἀνέχοντες τὰ παραπετάσματα τῶν αἰθουσῶν, περὶ τὰ ὁποῖα ἐνίοτε ἐτίθετο καὶ χρυσοῦς ἢ ἀργυροῦς διάκοσμος, ὡς τὰ ἐν τῷ ἑκατοντακλίνῳ οἴκῳ, ὃν κατεσκεύασεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου, προκειμένου νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους του (*Ἀθήν.* ΙΒ′ 54). Κανὼν ἐλέγετο ἐπίσης καὶ ἡ φάλαγξ τοῦ σταθμοῦ (ζυγαριᾶς ἢ κανταρίου). Ὑπὸ Ἥρωνος τοῦ Ἀλεξάνδρεως κανὼν λέγεται καὶ τὸ *βάκτρον*, διὰ τοῦ ὁποίου κινεῖται παλινδρομικῶς ὁ ἔμβολος τῆς καταθλιπτικῆς ἀντλίας. Ἐπίσης κανόνες ἐκαλοῦντο αἱ ὀπαὶ τοῦ αὐλοῦ. Παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις κανὼν λέγεται καὶ ὡρισμένη τις μονὰς μήκους, ἴση πρὸς 6 πήχεις καὶ $^{2}/_{8}$. Ὁ Πολυδεύκης ὀνομάζει κανόνα τὸ μετρούμενον διάστημα τοῦ ἅλματος, ὅπερ ἄλλως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *μέτρον*, σήμερον δὲ *ἐπίδοσις*. *Κανόνες χρονικοὶ* ὀνομάζονται παρὰ Πλουτάρχῳ (Σόλων 27) τὰ κυριώτερα ἱστορικὰ γεγονότα, διὰ τῶν ὁποίων ὡρίζοντο τὰ μεταξὺ αὐτῶν δευτερευούσης σημασίας συμβάντα, εἶχον δὲ συνταχθῆ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καὶ ὑπομνηματισθῆ ὑπὸ τοῦ Θέωνος χρονολογικοὶ πίνακες ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρόχειροι κανόνες», οἱ ὁποῖοι ἐδείκνυον εἰς μοίρας, ἑξηκοστὰ τῆς μοίρας καὶ ἕκτα τοῦ ἑξηκοστοῦ τὴν κίνησιν τῶν ἄστρων, ἤτοι τὰ τόξα τῶν κύκλων, ἅτινα ἕκαστον διαγράφει εἰς ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Μέρος τῶν κανόνων τούτων θεωρεῖται ὁ «Κανὼν βασιλειῶν», ὅστις περιεῖχε κατάλογον χρονολογικὸν τῆς σειρᾶς τῶν βασιλέων, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Ναβονασσὰρ καὶ λήγοντα εἰς τὸν Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ. Ὁ κανὼν οὗτος εἶχε συνταχθῆ μὲ βάσιν τὸ αἰγυπτιακὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου καὶ Πτολεμαίου. Πλὴν τούτων καὶ τὸ φιλοσοφικὸν σύγγραμμα τοῦ Ἐπικούρου μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπικούρου κανών». Μεταφορικῶς ἐκαλεῖτο «ὀρθότερος κανόνος», καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους «κανονίας» ὁ εὐθυτενὴς καὶ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα ἄνθρωπος καὶ γενικῶς κανὼν ὁ ἕνεκα τῆς τελειότητός του χρησιμεύων ὡς ὑπόδειγμα ἐν πάσῃ ἐννοίᾳ. Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις «Canon frumentarius» ἐκαλεῖτο ἡ ποσότης τοῦ σίτου, ὃν ἀντὶ χρημάτων ἔδιδον ἐν εἴδει φόρου αἱ ἰταλικαὶ πόλεις εἰς τὴν Ρώμην, βραδύτερον δὲ καὶ ἄλλαι σιτοπαραγωγοὶ ἀποικίαι, ὡς ἡ Αἴγυπτος, ἥτις ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν πρώτων βυζαντινῶν χρόνων. Ὁ κανὼν οὗτος ἦτο διὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ Αὐγούστου 20 ἑκατομμύρια μοδίων, ποσότης ἥτις ἐπήρκει διὰ τὴν διατροφὴν τῆς Ρώμης ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, διετίθετο δὲ εἰς τὴν ἀγοράν, πωλουμένη εἰς χαμηλὴν τιμὴν χάριν τῶν πενήτων. Ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου πρὸς πρόληψιν τοῦ ἐκ σιτοδείας κινδύνου ἀπεφασίσθη ἡ προκαταβολικὴ εἴσπραξις καὶ ἀποθήκευσις κανόνος ἑπτὰ ἐτῶν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εὑρέθη ποσότης σίτου ἀναλογοῦσα πρὸς 27.375 000 μόδια δι' ἕκαστον τῶν ἑπτὰ ἐτῶν. Ὁ Canon frumentarius εἰσήχθη καὶ εἰς τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, συστηματοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαδόχου του.

Ν. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

— [ΑΡΧΙΤΕΚΤ.] Καλεῖται *κανὼν* ὀρθογώνιον παραλληλεπίπεδον σῶμα, κρεμάμενον ὑπὸ τὴν ταινίαν τοῦ δωρικοῦ ἐπιστηλίου κάτωθεν ἑκάστης τριγλύφου.

Α. Μ.

— [ΦΙΛΟΣ.] *Κανὼν* εἶναι ἔννοια συνδεομένη στενῶς πρὸς τὴν τῆς ὑποχρεώσεως καὶ τοῦ καθήκοντος καὶ σημαίνει ἀπαίτησιν πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἐκ μέρους βουλήσεώς τινος, πραγματικῆς ἢ ἰδανικῆς. Ἡ ἀπαίτησις αὐτὴ καθίσταται γνώμων τῆς ἐκτιμήσεως τῶν πράξεων καὶ μέτρον πάσης ἐν γένει ἐνεργείας, ὁρίζουσα τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκτιμήσεων ἡμῶν, τοὺς σκοπούς, οὓς δέον νὰ ἐπιδιώκωμεν, καὶ τὰς πράξεις, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ ἐκτελῶμεν. Οὕτως ἀναφέρεται μὲν εἰς ἐκτιμήσεις καὶ εἰς ἀξίας, ἀλλ' ἵσταται ὑπεράνω αὐτῶν. Οἱ κανόνες ἔγκεινται ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, φέροντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐξ ὑποκειμένου καὶ ρυθμίζοντες τὴν λειτουργίαν τῆς νοήσεως, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως. Ἀπορρέουσι δηλαδὴ ἐκ τῆς θεωρητικῆς, αἰσθητικῆς καὶ ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ διαιροῦνται εἰς λογικούς, ἠθικοὺς καὶ καλολογικούς, διέποντες τοὺς τρεῖς σημαντικωτάτους κύκλους τοῦ πνευματικοῦ βίου.

Ν. Ι. Λ.

— [ΓΡΑΜΜΑΤ.] Κατὰ τοὺς παλαιοὺς γραμματικοὺς «κανών ἐστι λόγος ἔντεχνος ἀπευθύνων ὁμοιότητα πρὸς τὸ καθόλου τὸ διεστραμμένον τῆς λέξεως, τουτέστι λόγος μετὰ τέχνης διὰ τῶν ὁμοίων ἐπ' εὐθείας ἄγων ἢ ἐλέγχων πρὸς τὰ πλείονα τὸ διεστραμμένον καὶ ἡμαρτημένον τῆς λέξεως· τὰ γὰρ πλείονα τῶν ἐλαττόνων κανόνες» (*Χοιροβοσκὸς παρὰ Bekker*, Anecdot. σ. 1180)· κανὼν δηλαδὴ εἶναι γλωσσικόν τι στοιχεῖον (τύπος λ. χ. ἢ φράσις) ὀρθῶς ἔχον, σύμφωνον τουτέστι πρὸς τὰ πλείονα τῶν ὁμοίων πρὸς αὐτὸ γλωσσικῶν στοιχείων, καὶ δυνάμενον ἑπομένως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γνώμων μὲν καὶ μέτρον πρὸς ἔλεγχον τῶν ἡμαρτημένων, ὡς πρότυπον δὲ πρὸς ὀρθὴν χρῆσιν τῶν ὁμοειδῶν στοιχείων τῆς γλώσσης, κατὰ δὲ τὸν Ἐρρῖκον Στέφανον (γραμματικοὶ) κανόνες εἶναι «praecepta, ad quae tanquam ad regulam sive normam ratio loquendi dirigenta sit». Κατὰ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν καὶ χρῆσιν τοῦ ὅρου, κανὼν εἶναι ἡ διατύπωσις γενικωτέρας τινὸς ἀρχῆς, διεπούσης ὅμοια γλωσσικὰ φαινόμενα. Ἡ διαφορὰ τῶν γραμματικῶν κανόνων — ὡς λ. χ. τῶν τῆς ἐγκλίσεως τοῦ τόνου, τῶν τῆς συναιρέσεως, ἐκθλίψεως, κράσεως, κλπ.— ἀπὸ τοὺς γλωσσικοὺς καθόλου νόμους ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ δεύτεροι εἶναι γενικώτεροι πως φύσεως, προσέτι δὲ ἐξυπονοοῦν αὐστηροτέραν ὁμαλότητα καὶ κανονικότητα εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν διεπόμενα γλωσσικὰ φαινόμενα, μὲ ἄλλας λέξεις εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἐξαιρέσεων.

Γ. Π. Α.

— [ΟΙΚΟΝ.] *Κανόνα* (étalon, standard) καλοῦμεν τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενον πρότυπον ἢ σύμβολον μέτρων ἢ σταθμῶν. Ἐντεῦθεν προῆλθε καὶ ἡ ἔννοια τοῦ νομισματικοῦ κανόνος, καθ' ἣν ὡς κανὼν θεωρεῖται ἡ νόμιμος βάσις τοῦ νομισματικοῦ συστήματος μιᾶς χώρας. Ἑκάστη πολιτεία καθορίζει διὰ διατάξεων δικαίου ἑνιαῖον σύστημα ὑπολογισμοῦ ἀξιῶν. Ἐπιτυγχάνει δὲ τοῦτο διὰ τῆς καθιερώσεως ἑνὸς εἴδους χρήματος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τόσον τῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ συναλλαγῶν, ὅσον καὶ τῶν ὑπολογισμῶν κατὰ τὴν καταβολὴν τῆς ἀξίας δι' οἱουδήποτε ἄλλου εἴδους νομίσματος, ὅπερ ἀναγκαίως ἀποκτᾷ ὡρισμένην σχέσιν ἀξίας πρὸς τὴν καθιερωθεῖσαν νομισματικὴν βάσιν. Ἐὰν ἡ βάσις αὕτη συνίσταται ἀπὸ ὡρισμένην ποσότητα μετάλλου ὡρισμένης περιεκτικότητος εἰς καθαρὸν τοιοῦτον, τότε ὁμιλοῦμεν περὶ *μεταλλικοῦ κανόνος*. Ὁ μεταλλικὸς κανὼν δύναται ν' ἀποτελῆται ἐξ ἑνὸς μόνον μετάλλου (simple étalon) ἢ καὶ ἐκ δύο, ἀμφοτέρων τιθεμένων εἰς ὡρισμένην σχέσιν ἀξίας πρὸς ἄλληλα, ὁπότε ὁμιλοῦμεν συνήθως περὶ *διπλοῦ κανόνος* (double étalon ἢ double standard). Ἡ ἔκφρασις ὅμως αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, καθ' ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν δύο μετάλλων δὲν ἔπαυσεν ἡ νομισματικὴ βάσις, τουτέστιν ὁ κανών, νὰ παραμένῃ εἷς καὶ μόνος. Τὸ γεγονὸς ὅτι παρισιῶμεν αὐτὸν διὰ δύο διαφόρων μετάλλων *(χρυσοῦς κανών, ἀργυροῦς κανών)* οὐδόλως ἐπηρεάζει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, καθ' ὅτι ἐκ τῆς διαφόρου παραστάσεως τῆς αὐτῆς νομισματικῆς βάσεως διὰ διαφόρων μετάλλων δὲν ἕπεται ὅτι ὁ νόμος ὁρίζει δύο νομισματικὰς βάσεις, ἤτοι δύο μέτρα ἀξιῶν. Τὸ οὐσιῶδες προσὸν τοῦ μέτρου τῶν ἀξιῶν εἶναι ἡ ἀξία Ὅταν δὲ ὁ νόμος καθιεροῖ δύο μέταλλα πρὸς ἐκπροσώπησιν τῆς νομισματικῆς βάσεως, συγχρόνως θέτει ἀμφότερα ταῦτα εἰς ὡρισμένην σχέσιν ἀξίας πρὸς ἄλληλα, εἰς τρόπον ὥστε οὐσιαστικῶς νὰ μὴ ὑφίστανται δύο νομισματικαὶ βάσεις, ἀλλὰ μία καὶ μόνη. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἀξία τοῦ ἑνὸς τῶν μετάλλων πρὸς τὸ ἕτερον μεταβάλλεται, τότε κατ' ἀνάγκην ἢ θὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ νόμος τὴν μεταβολὴν ταύτην ἢ δὲν θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ, ὁπότε τὸ καλύτερον νόμισμα, ἤτοι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πραγματικῶς ἔχει ἀνωτέραν ἀξίαν (ἐμπορικὴν ἀξίαν) τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου καθιερωθείσης τοιαύτης ἐξαφανίζεται (νόμος τοῦ Gresham), ἀπομένει δὲ καὶ πάλιν μία καὶ μόνη νομισματικὴ βάσις.

Ν. ΦΩΤΙΑΣ

— [ΑΡΧ. ΜΟΥΣ.] Ἐκαλεῖτο *κανὼν* ὄργανον ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου καὶ συνιστάμενον ἐκ μιᾶς χορδῆς ἐνταθείσης ἐπὶ σανίδος τινός, ἐφ' ἧς διὰ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν καθωρίσθησαν τὰ μήκη τῶν διαφόρων συμφωνιῶν καὶ τῶν τονιαίων διαστημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὡς καὶ οἱ ἀριθμητικοὶ καὶ ἁρμονικοὶ λόγοι αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ μῆκος τῆς ὅλης χορδῆς. Πρὸς τοῦτο διῄρεσεν ὁ Πυθαγόρας τὴν χορδὴν εἰς δύο ἴσα μέρη, κρούσας δὲ πρῶτον ὁλόκληρον τὴν χορδὴν καὶ εἶτα τὸ $^{1}/_{2}$ αὐτῆς, εὗρε συμφωνοῦσαν τὴν ὅλην χορδὴν εἰς τὸ ἥμισυ αὐτῆς κατὰ μίαν διαπασῶν. Εἶτα διαιρέσας τὴν ὅλην χορδὴν εἰς 4 ἴσα μέρη καὶ κρούσας ἐπὶ τῶν $^{3}/_{4}$ αὐτῆς, εὗρε τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν. Διαιρέσας ἐκ νέου τὴν χορδὴν εἰς 3 ἴσα μέρη καὶ κρούσας ἐπὶ τῶν $^{2}/_{3}$ αὐτῆς, εὗρε τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν. Ἐκ τῆς ὑπεροχῆς δὲ τῆς διὰ πέντε συμφωνίας πρὸς τὴν διὰ τεσσάρων, παρήχθη ὁ τόνος, ἔχων τὸν ἐπόγδοον ἀριθμητικὸν καὶ ἁρμονικὸν λόγον ($=^{8}/_{9}$ μ. χορδῆς) ὡς καὶ ὁ λόγος τοῦ λείμματος ($=^{243}/_{256}$ μ. χορδῆς), ὅπερ ἐχρησίμευε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀκριβοῦς μήκους τοῦ τετραχόρδου ($=^{3}/_{4}$), συγκείμενος ἐκ δύο ἐπογδόων τόνων καὶ ἑνὸς λείμματος. Ὁ κανὼν οὗτος καλεῖται σήμερον *μονόχορδον* ἢ *φθογγόμετρον*.

Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

— [ΜΟΥΣ.] Καλεῖται *κανὼν* ἡ αὐστηροτέρα μορφὴ τῆς *μιμήσεως*, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ δύο ἢ περισσότεραι φωναὶ εἰσέρχονται περιοδικῶς ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐπαναλαμβάνουσαι τὴν μουσικὴν φράσιν καθ' ὅμοια διαστήματα. Ἡ πρώτη φωνή, ἡ ἐκτελοῦσα τὸ θέμα, λέγεται *πρότασις*, ἡ ἐπανάληψις αὐτῆς ἐν κανόνι ὑπὸ τῆς ἀμέσως ἑπομένης φωνῆς ὀνομάζεται *ἐπαγόμενον*. Ὑπάρχουσι πλείστων εἰδῶν κανόνες: *Κανὼν ἐν ταυτοφωνίᾳ*, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ διάφοροι φωναὶ μιμοῦνται αὐστηρῶς τὴν πρώτην, εἰσερχόμεναι μετὰ ἥμισυ ἢ ἓν ἢ περισσότερα μέτρα κ.λ.π. *Κανὼν ἐν ὀγδόῃ*, ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ φωναὶ μιμοῦνται ἀπολύτως τὴν πρώτην, ἐπαναλαμβάνουσαι τὴν πρότασιν εἰς ἀπόστασιν ὀγδόης. *Κανὼν ἐν πέμπτῃ* ἀνιούσῃ ἢ κατιούσῃ, ὅστις διὰ νὰ εἶναι ἀπολύτως ὀρθὸς ὀφείλει νὰ ὑποστῇ ἀλλοίωσιν τῆς ἑβδόμης βαθμῖδος (προσαγωγέως) ἢ τῆς ὑποδεσποζούσης τῆς μιμουμένης φωνῆς. Οἱ ἀνωτέρω τρεῖς κανόνες, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ σπουδαιότεροι, ὀνομάζονται καὶ *ἄμεσοι κανόνες*. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς: Ὁ *ἀνάστροφος κανὼν* (al inverso ἢ per motum contrarium), ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἐπαγόμενον δὲν ἐπαναλαμβάνει τὴν πρότασιν ἐν τῇ ἀρχικῇ της μορφῇ, ἀλλ' ἀναστρέφει ὅλα τὰ μελῳδικὰ διαστήματα, εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἀνιόντα νὰ γίνωνται κατιόντα καὶ τὰ κατιόντα ἀνιόντα. Ἐννοεῖται ὅτι λόγῳ τῆς ἀνομοίου διανομῆς τῶν ἡμιτονίων ἐν τῇ κλίμακι ἡ διὰ τῆς ἀναστροφῆς μίμησις τῶν διαστημάτων δυσκόλως δύναται νὰ εἶναι ἀπολύτως αὐστηρά. Ὁ *ἀναδρομικὸς* ἢ *καρκινικὸς κανὼν* (cancricans), ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἐπαγόμενον μιμεῖται τὴν πρότασιν μὲ ἀναστροφὴν τῆς *τάξεως* καὶ τῆς διαδοχῆς τῶν διαστημάτων, εἰς τρόπον ὥστε ἀρχόμενον ἐκ τοῦ τέλους νὰ προχωρῇ ἀναδρομικῶς πρὸς τὴν ἀρχήν. *Κανὼν ἀδιάκοπος* ἢ *ἀνοικτός*, ὅστις δύναται νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἐπ' ἄπειρον. Ὅταν εἰς τὴν μελῳδίαν τοῦ του προστίθενται φθόγγοι τινές, σχηματίζοντες εἶδος κατακλεῖδος ἢ πτώσεως, ὁ κανὼν οὗτος μεταβάλλεται εἰς *κλειστόν*. Ὁσάκις τέλος ὑπάρχει μίμησις δύο ἢ περισσοτέρων μελῳδικῶν θεμάτων, ὁ κανὼν λέγεται *διπλοῦς*, *τριπλοῦς* κ.λ.π.

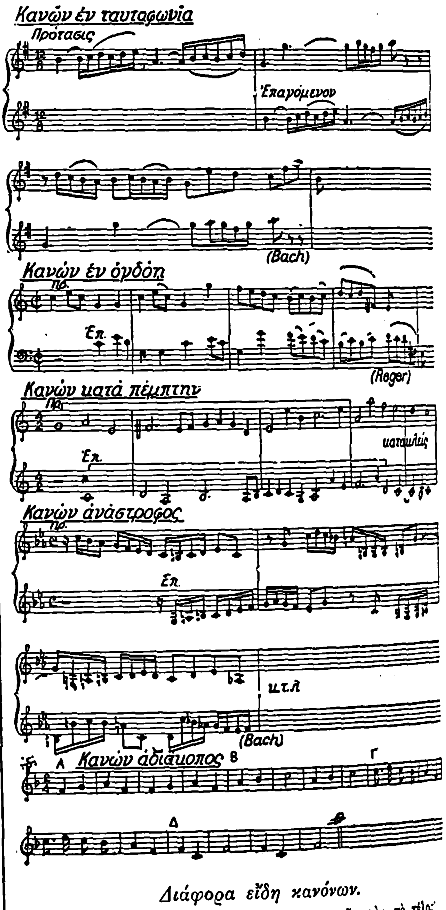

Διάφορα εἴδη κανόνων.

[Ἡ πρώτη φωνὴ ἀρχίζει καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ τέλος· ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ ψηφίον Β, ἡ δευτέρα φωνὴ ἀρχίζει εἰς τὸ Α καὶ προχωρεῖ ἐπίσης πρὸς τὸ τέλος· ὅταν ἡ πρώτη φωνὴ ἔχῃ φθάσει εἰς τὸ Γ, ἡ τρίτη ἀρχίζει ὁμοίως εἰς τὸ Α, καὶ τέλος ὅταν ἡ πρώτη φωνὴ εὑρεθῇ εἰς τὸ Δ, ἡ τετάρτη ἀρχίζει ἐπίσης εἰς τὸ Α, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς εἰς τρόπον, ὥστε ὁ κανὼν νὰ συνεχίζεται ἐπ' ἄπειρον.]

Ὁ κανὼν εἶναι ἀρχαιοτάτης χρήσεως. Τὸν ΙΕ′ καὶ ΙΣΤ′ αἰῶνα οἱ διάσημοι πολυφωνισταὶ τῶν Κάτω Χωρῶν παρήγαγον σειρὰν πολυπλοκωτάτων κανόνων, ἐν οἷς καὶ ὁ περίφημος κανὼν μὲ 36 φωνὰς τοῦ Ὄκεγκεμ καὶ τὸ ὡραιότατον μοτέτο μὲ 24 φωνὰς τοῦ Ζοσκὲν ντὲ Πρέ. Ὁ Μπὰχ ἐν τῇ «Τέχνῃ τῆς Φυγῆς» (Kunst der Fuge) καὶ τῇ «Μουσικῇ προσφορᾷ» («Musikalische Opfer») διετύπωσε τοὺς πλέον παρατόλμους συνδυασμοὺς τοῦ εἴδους. Ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία τοῦ κανόνος

Digitized by Google

ἦτο *ρότα* (rota), *κάτσσια* (caccia), *φυγὴ* (fuga) ἢ *κονσεγκουέντσα* (conseguenza)· ἐγράφετο δὲ διὰ μίαν μόνον φωνήν, τιθεμένων ὡρισμένων διακριτικῶν σημείων εἰς τὸ μέρος, εἰς ὃ ὤφειλε νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἑπομένη φωνή, εἶτα ἡ τρίτη κτλ. Τὰ σημεῖα ταῦτα ἔφερον τὸ ὄνομα κανών, ἦσαν δὲ πολλάκις αἰνιγματικά, ἀφιεμένης εἰς τὸν ἐκτελεστὴν τῆς ἀναζητήσεως τοῦ εἴδους τῆς μιμήσεως. Δι' ὃ καὶ οἱ κανόνες οὗτοι ὠνομάζοντο καὶ *ριτσερκάρε*, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ κυρίως εἰς τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν ἐνωρίτερον τῆς καθαυτὸ φυγῆς. Γ. Σ.

— [ΛΕΙΤΟΥΡΓ.] Καλεῖται *κανὼν* εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνολογίαν ἀριθμὸς *τροπαρίων*, τὰ ὁποῖα εἶναι συντεταγμένα συμφώνως πρὸς ὡρισμένον κανόνα (ἐντεῦθεν καὶ ἡ λέξις). Ἀντὶ τῶν συνηθιζομένων κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ σποράδην τροπαρίων, τῶν ἀποτελούντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς ἰδιαιτέρας λιτὰς τῶν ἁγίων, εἰσήχθη ἰδίως ἀπὸ τῶν χρόνων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν ὑμνολογίαν νέον κανονικὸν σύστημα ἤχων, συνηρμοσμένων στενότερον μὲ τὰς διαφόρους ἀκολουθίας καὶ τοιουτοτρόπως ἤρχισε νὰ προάγεται ἡ ᾀσματικὴ ἀκολουθία. Οὕτω κατὰ τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα, διὰ τῆς ἐν ταῖς μοναῖς προόδου τῆς ἁγιολογίας καὶ τῆς ὑμνογραφίας, ἐπεκράτησε τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Ὁ κανὼν κατὰ ταῦτα εἶναι ὕμνος ψαλλόμενος πρὸς τιμὴν ἁγίου τινός, σύγκειται δέ, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων, ἐξ ἐννέα συνήθως μερῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *ᾠδαὶ* (σπανιώτερον ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ᾠδῶν, ὁπότε λέγεται *τριῴδιον* ἢ *τετραῴδιον*). Ἑκάστη ᾠδὴ πάλιν ἀποτελεῖται ἐκ 3 ἢ 4 ἢ 6 τροπαρίων, οὕτως ὥστε ὁ ὅλος κανὼν σύγκειται ἐξ 27—54 τροπαρίων. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τροπαρίων ἑκάστης ᾠδῆς ὑμνεῖ πάντοτε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὰ ἄλλα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑορταζομένην ἑορτήν, τὸ προτελευταῖον ἀρχίζει μὲ τὸ «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι» καὶ εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸ δὲ τελευταῖον ἀρχίζει μὲ τὸ «Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν» καὶ εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου· ἡ δὲ ἐνάτη ᾠδὴ ὁλόκληρος ψάλλεται πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. Τὰ τροπάρια ταῦτα προσαρμόζονται ρυθμικῶς πρὸς 8 ἢ 9 πρότυπα τροπάρια, καλούμενα *εἱρμούς*. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ψαλμῳδία ὁλοκλήρου τοῦ κανόνος ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον, διὰ τοῦτο συνήθως ψάλλονται μόνον οἱ εἱρμοί, μόνον δὲ ἡ ἐνάτη ᾠδὴ ψάλλεται ὁλόκληρος. Εἰς τὰ τροπάρια τοῦ κανόνος κατενεμήθη ἐκτενέστερον τὸ ἱστορικὸν τῆς ἑορτῆς. Διεκρίθησαν δὲ εἰς τοὺς κανόνας οἱ μοναχοί, καὶ μάλιστα οἱ Στουδῖται, ὁ ἐκ Κρήτης Ἀνδρέας, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Κοσμᾶς ὁ ἐκ Μαϊουμᾶ καὶ ἄλλοι. Πολλοὶ τῶν κανόνων εἶναι πρότυπα λυρικῆς ἐμπνεύσεως. Σημαντικοὶ εἶναι ὁ «Μέγας παρακλητικὸς κανών», ὁ ὁποῖος ψάλλεται κατὰ τὸν Δεκαπενταύγουστον καὶ ὅστις ἀποδίδεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεόδωρον Δούκαν τὸν Λάσκαριν (1255—1259), ὁ «Μικρὸς παρακλητικὸς κανών», ὅστις φέρεται ὡς ποίημα Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ (μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος), ἢ κατ' ἄλλους τοῦ μοναχοῦ Θεοστηρίκτου, ὁ κανὼν τῆς θείας Μεταλήψεως καὶ ἄλλοι. Τινὲς τῶν κανόνων ἔχουσιν ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα. Δ. Ν. Μ.

— [ΝΑΥΤ.] Καλοῦνται *κανόνες* ἐν τῇ ναυτικῇ ὁρολογίᾳ: —1) κοιν. *τὰ τουφέκια* (Ναυτ. Ὀνομ. ἄρθρ. 38). Αἱ ξύλιναι προεκτάσεις τῶν *κοντακίων* (βλ. λ.), ἐπιμήκη ὄρθια ξύλα τοῦ *σταυροῦ* τῆς πρύμνης, ἐφ' ὧν σχηματίζεται ὁ *ἄβαξ* τῶν ξυλίνων πλοίων καὶ δι' ὧν χωρίζονται αἱ θυρίδες. —2) Σιδηραῖ ράβδοι παραλλήλως πρὸς τὰς βαθμῖδας τιθέμεναι κατὰ διαστήματα ἐπὶ τῶν ἐπιτόνων. Ἀπολήγουσαι ἑκατέρωθεν εἰς δίχηλον, εἰς ἑκάτερον τῶν ὁποίων ἐντίθεται ἀκραῖος ἐπίτονος, χρησιμεύουσιν ὅπως κρατῶσι τοὺς ἐπιτόνους εἰς τὴν κανονικὴν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν καὶ ἐμποδίζουσι τὴν συμπλησίασίν των ὑπὸ τὸ βάρος τῶν εἰς τὴν ἐξαρτίαν ἀνερχομένων ἀνδρῶν. —3) Ράβδοι σιδηραῖ ἐσπαργανωμέναι διὰ δετηρίας (κοι. *πατουρναρισμένες*), προσδενόμεναι ἀνὰ μίαν ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς εἰς τοὺς ἐπιτόνους, ὑπὸ τὸ θωράκιον παραλλήλως πρὸς τὰς βαθμῖδας, πρὸς στερέωσιν τῶν ριζῶν τοῦ θωρακίου, ὅταν ἡ σμικρότης τοῦ πλοίου δὲν ἐπιβάλλῃ τοποθέτησιν *διαδέτου*. Σ. Ε. Λ.

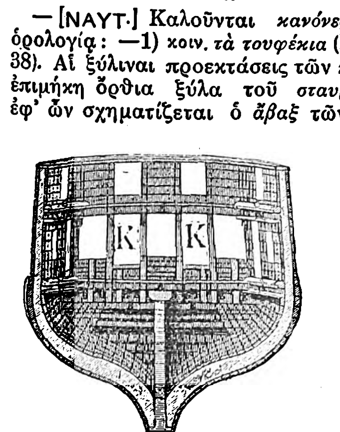

Κανόνες (Κ, Κ).

— [ΤΕΚΤΟΝ.] Ὁ κανών, ὅστις ἐπιτρέπει τὴν χάραξιν εὐθείας, δυναμένης νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ ἀπείρου, εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ ἀκάμπτου δικαίου, τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐν τῇ ἀπολύτῳ καὶ αὐστηροτάτῃ αὐτοῦ ἐννοίᾳ. Εἰς τὸ ἀπόλυτον τοῦτο ἀντιτίθεται ὁ κύκλος τοῦ σχετικοῦ, τὸν ὁποῖον χαράσσει ὁ διαβήτης, ἐξ οὗ ἀγόμεθα εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα πραγματώσεως τῶν ἰδεωδῶν μας εἶναι περιωρισμένα, ὀφείλομεν νὰ κανονίσωμεν τὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας μας λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν παρὰ τὸ ἀπόλυτον ἰδεῶδες (κανὼν) καὶ τὴν συγκεκριμένην πραγματικότητα (διαβήτης), τὴν ὁποίαν διαρκῶς ἀντιμετωπίζομεν εἰς τὰς καθ' ἡμέραν πράξεις μας. Ὁ κανὼν ἐπίσης εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς ἠθικῆς, ἐξ ἧς οὐδέποτε ὀφείλομεν νὰ ἀπομακρυνώμεθα. Η. Π. Γ.

— [ΟΙΚΟΣΗΜ.] Ὁ *κανὼν* (botice en barre) ἀνήκει εἰς τὰ τιμητικὰ σχήματα καὶ εἶναι ὑποδιαίρεσις τῆς *δοκίδος*, τῆς ὁποίας ἔχει τὸ τρίτον τοῦ πλάτους. Ὅταν τὸ πλάτος φθάνῃ τὸ ἓν πέμπτον τῆς δοκίδος, λέγεται *διαδοκὶς* (βλ. λ.). Γ. Ε. Τ.

— ***κανόνες ἁγίας Γραφῆς***· βλ. λ. *ἁγία* Γραφή.

— ***κανόνες ἀποστολικοί.*** Ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ, τῷ 47ῳ, τοῦ ὀγδόου βιβλίου τῶν *ἀποστολικῶν διαταγῶν* (βλ. λ.) περιέχονται ὀγδοήκοντα πέντε κανόνες ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων». Οἱ κανόνες οὗτοι περιέχουσιν, ὡς τὰ πολλά, διατάξεις ἀφορώσας εἰς τὸν κλῆρον, ὁ δὲ τελευταῖος τούτων ἀριθμεῖ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ὁποίων παραλείπει τὴν Ἀποκάλυψιν καὶ παρεμβάλλει μεταξὺ τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων δύο ἐπιστολὰς τοῦ Κλήμεντος καὶ τὰς ἀποστολικὰς διαταγάς. Οἱ κανόνες οὗτοι περιελήφθησαν εἰς τὰς κανονικὰς συλλογὰς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τῆς δυτικῆς, ἐν ταῖς συλλογαῖς ὅμως τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι πεντήκοντα μόνον κανόνες, οἱ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ μικροῦ κατὰ τὸ 500 μ. Χ. μεταφρασθέντες εἰς τὸ λατινικόν.

Ἡ μετάφρασις τοῦ Διονυσίου τοῦ μικροῦ ἐγένετο ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν. ἐν αἷς περιέχονται ὀγδοήκοντα πέντε κανόνες, Διατὶ ὁ Διονύσιος ὁ μικρὸς ἐκ τῶν κανόνων τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν μετέφρασε τοὺς 50 πρώτους, παρέλιπε δὲ τοὺς τελευταίους 35, δὲν γνωρίζομεν· δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀπίθανος ἡ γνώμη τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων P. de Marca, καθ' ἣν ὁ Διονύσιος δὲν μετέφρασε τοὺς τελευταίους 35 ἀποστολικοὺς κανόνας ὡς περιέχοντας διατάξεις μὴ συνᾳδούσας πρὸς τὰς συνηθείας τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ τὴν διάταξιν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου, ἥτις ἦτο «ingratus Romanis auribus» (De conc. sac. et imp. 3, 2, 7). Ἐκτὸς τῆς λατινικῆς μεταφράσεως ἔχομεν δύο συριακὰς μεταφράσεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει 83 κανόνας καὶ ἡ δευτέρα 82, ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ Mai καὶ τοῦ Lagarde, μίαν αἰθιοπικὴν περιλαμβάνουσαν 57 κανόνας καὶ ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ W. Fell καὶ δύο κοπτικάς, ὧν ἡ πρώτη περιλαμβάνει 85 κανόνας καὶ ἡ δευτέρα 71, ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ Lagarde. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων ποικίλλει. Ἐν ταῖς κανονικαῖς ὅμως συλλογαῖς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνονται συνήθως 85 κανόνες (πρβλ. *Ράλλη* καὶ *Ποτλῆ* Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων σ. 1—112). Ἐνῷ ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐποχῇ διὰ τῶν ἐργασιῶν πολλῶν διεσείσθη ἡ γνησιότης αὐτῶν καὶ μάλιστα τοσοῦτον, ὥστε οὐδεὶς σχεδὸν σήμερον δέχεται ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων (πρβλ. ἰδίᾳ *Fr. Funk*, Die apostolischen Konstitutionen (1891) σ. 180 ἑ.). Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς καὶ συλλογῆς αὐτῶν ὑπάρχουσι διάφοροι γνῶμαι. Εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι, τοὐλάχιστον οἱ πλεῖστοι τούτων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφῶσι πρὸ τοῦ Β' αἰῶνος καὶ μετὰ τὸν Ε', πάντως ὅμως περιέχουσι, πολλοὶ τούτων, ἀρχαιοτάτας τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίας. Ἄξιον τέλος μνείας εἶναι ἐνταῦθα ὅτι ὁ Bickell τῷ 1843 καὶ ἔπειτα ὁ Lagarde τῷ 1856 ἐξέδωκαν ἐκ χειρογράφου τῆς Βιέννης 18 κανόνας μετανοίας, φέροντας ἐπιγραφὴν «Ὅρος κανονικὸς τῶν ἀποστόλων», ὁ δὲ Pitra τῷ 1864 εἴκοσι πέντε κανόνας φέροντας ἐπιγραφὴν «S. S. Apostolorum poenae pro lapsis». Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κανόνες, ἔχοντες μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἐγράφησαν κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ὀλίγον δὲ πρὶν οἱ προηγούμενοι τούτων. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται περὶ ἀποστολικῶν κανόνων. Κ. Ι. Δ.

— ***κανόνες θαλάσσιοι*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *θαλάσσιοι* κανόνες.

— ***κανόνες ἱεροὶ*** *[Κανον. Δίκ.]*. Οἱ νόμοι ὑφ' οὓς διέπεται ἡ Ἐκκλησία, ἡ καὶ θεσπίσασα αὐτούς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆς πολιτείας τεθέντας, εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δ' ἀφορῶντας *νόμους*.

Οἱ ἱεροὶ κανόνες, ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ ἱερᾷ Παραδόσει διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας ἐρειδόμενοι, διαιροῦνται εἰς τοὺς λεγομένους ἀποστολικοὺς κανόνας, εἰς τοὺς κανόνας τῶν συνόδων, Οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν, καὶ εἰς τοὺς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τούτων οἱ κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν κυρωθέντες κανόνες ἰσχύουσιν ἐν πάσῃ τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ. Αἱ τῶν ἱερῶν κανόνων συλλογαὶ ἐκτὸς τῶν ἱερῶν κανόνων περιέχουσι καὶ ἄλλας, μέγα ὡσαύτως ἐχούσας κῦρος ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, πατριαρχῶν καὶ ἄλλων ἀρχιερέων ἐπιστολὰς ἐγκυκλίους καὶ ἄλλας κανονικὰς ἐπιστολὰς περιεχούσας ἑρμηνείαν ὡρισμένων κανονικῶν διατάξεων, ἢ τὴν λύσιν ὡρισμένων κανονικῶν ζητημάτων. Καὶ αἱ τοιαῦται δηλονότι ἐπιστολαὶ περιελήφθησαν εἰς τὰς κανονικὰς συλλογὰς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς τμῆμα τῶν πηγῶν τοῦ κανονικοῦ αὐτῆς δικαίου. Οἱ ἐν ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περιεχόμενοι κανόνες εἰσὶν οἱ ἑξῆς: Α') οἱ ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἀποστολικοὶ λεγόμενοι κανόνες, Β') οἱ κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ δὴ εἴκοσι τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ (325), ἑπτὰ τῆς Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει (381), ὀκτὼ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ (431), τριάκοντα τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι (451), ἑκατὸν δύο τῆς ἐν Τρούλλῳ ἢ Πενθέκτης (697) καὶ εἴκοσι δύο τῆς Ζ' ἐν Νικαίᾳ (787). Γ') Οἱ κανόνες τῶν τοπικῶν συνόδων καὶ δή, εἴκοσι πέντε τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ (314), δεκαπέντε τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ (315—325), εἴκοσι καὶ εἷς τῆς ἐν Γάγγρᾳ (340), εἴκοσι πέντε τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (341), εἴκοσι καὶ εἷς τῆς ἐν Σαρδικῇ (342), ἑξήκοντα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ (343), εἷς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει (394), ἑκατὸν τριάκοντα τρεῖς τῆς ἐν Καρθαγένῃ (419), δέκα ἑπτὰ τῆς ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς λεγομένης Πρωτοδευτέρας (861), καὶ τρεῖς τῆς ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας (879). Δ') Οἱ κανόνες τῶν ἁγίων πατέρων καὶ δή, τέσσαρες τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου (†265), ἕνδεκα τοῦ Νεοκαισαρείας Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ († 270), δεκατέσσαρες τοῦ Ἀλεξανδρείας Πέτρου († 311), τρεῖς ἐπιστολαὶ Ἀθανασίου τοῦ Μ. († 373), ἐνενήκοντα δύο κανόνες Βασιλείου τοῦ Μ. († 379), δεκαοκτὼ κανονικαὶ ἀποκρίσεις Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας († 385), ἔμμετρος συγγραφὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου περὶ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς ἁγίας Γραφῆς († 389), ὁμοία Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου († 395), ἀποσπάσματα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (407), ὀκτὼ κανόνες Γρηγορίου τῆς Νύσσης († 395), δεκατέσσαρες κανόνες Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας († 412), πέντε κανόνες Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας (444), ἐγκύκλιος συνοδικὴ ἐπιστολὴ Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως († 471), ἐπιστολὴ Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως (809)· ἔτι δὲ τὸ κανονικὸν (σύγγραμμα) Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ (595), δέκα καὶ ἑπτὰ κανόνες Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ († 818) καὶ ἐρωταποκρίσεις Νικολάου Κωνσταντινουπόλεως († 1111). Ἐν ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δὲν περιέχονται οἱ κανόνες τῶν ἐν τῇ Δύσει συνόδων, μηδ' αὐτῶν τῶν πρὸ τοῦ σχίσματος ἐξαιρουμένων. Ἡ πληρεστέρα κανονικὴ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ συλλογὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων, ἐκδοθὲν σὺν πλείσταις ἄλλαις τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν διεπούσαις διατάξεσι, μετὰ τῶν ἀρχαίων ἐξηγητῶν καὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων» ὑπὸ Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ (ἐγκρίσει τῆς ἁγίας Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις τόμ. Α' ἔτος 1852, τόμ. Β' ἔτ. 1852, τόμ. Γ' ἔτ 1853, τόμ. Δ' ἔτ. 1854, τόμ. Ε' ἔτ. 1855 καὶ τόμ. ΣΤ' ἔτ. 1859).

Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ κῶδιξ τοῦ κανονικοῦ δικαίου αὐτῆς, συνταχθεὶς κατὰ κέλευσμα τοῦ πάπα Πίου Ι' καὶ δημοσιευθεὶς ἐπὶ τοῦ πάπα Βενεδίκτου ΙΕ' τῷ 1917, ἀποτελεῖται ἐκ κανόνων 2414 περιεχομένων εἰς πέντε βιβλία. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον βιβλίον, κανόν. 1—86, περιέχει τὰ περὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων, διαταγμάτων, ἐθίμων καὶ οἰκονομίας. Τὸ δεύτερον βιβλίον, κανόν. 87—725, περιέχει ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει τὰ περὶ κληρικῶν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει τὰ περὶ μοναχῶν καὶ ἐν τῷ τρίτῳ μέρει τὰ περὶ λαϊκῶν. Τὸ τρίτον βιβλίον, κανόν. 726—1551, περιέχει τὰ περὶ πραγμάτων καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει τὰ περὶ τῶν μυστηρίων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ περὶ ἱερῶν τόπων, ἤτοι τὰ περὶ ναῶν, εὐκτηρίων, κοιμητηρίων, κηδεύσεως καὶ τὰ περὶ ἱερῶν χρόνων, ἤτοι τὰ περὶ ἑορτῶν καὶ νηστειῶν, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ μέρει τὰ περὶ λατρείας, τὰ περὶ ἁγίων, ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἁγίων λειψάνων, τὰ περὶ λιτανειῶν, τὰ περὶ ἐπαγγελιῶν καὶ ὅρκων, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ μέρει τὰ περὶ διδασκαλίας, ἤτοι τὰ περὶ κηρύγματος, κατηχήσεως, σεμιναρίων, σχολῶν, ἐλέγχου τῶν βιβλίων καὶ τὰ περὶ ἀπαγορεύσεως αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ περὶ ὁμολογίας τῆς πίστεως, ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ μέρει τὰ περὶ βενεφικίων καθόλου, εἰδικώτερον δὲ τὰ περὶ τῆς τούτων ἱδρύσεως, ἐναλλαγῆς, συγχωνεύσεως, μεταθέσεως, διαιρέσεως, καταργήσεως, ὡς καὶ τὰ περὶ κτητορικοῦ δικαίου, ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ μέρει τὰ

Digitized by Google

περὶ ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ δὴ τὰ περὶ κτήσεως, διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως αὐτῆς. Τὸ τέταρτον βιβλίον, κανόν. 1552—2194, περιέχει τὴν δικονομίαν ὡς καὶ τὰ περὶ ἀνακηρύξεως ἁγίων καὶ μακαρίων. Τὸ πέμπτον βιβλίον, κανόν. 2195—2414, περιέχει τὰ περὶ ἐκκλησιαστικῶν παραπτωμάτων καὶ ποινῶν. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

—**κανόνες *ἰνδικῆς θεολογίας*.** Ἐν τῇ ἰνδικῇ καθόλου θεολογίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κανὼν* ἀναφέρονται τρεῖς συλλογαὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν, ἡ *βραχμανική*, ἡ *βουδικὴ* καὶ ἡ τῆς αἱρέσεως τῶν *Ἰανιστῶν* ἢ *Ζαϊνιστῶν*. Ὁ βραχμανικὸς κανὼν διακρίνεται εἰς ἀποκάλυψιν καὶ εἰς παράδοσιν. Καὶ ἡ μὲν ἀποκάλυψις περιλαμβάνει τὰς *Βέδας* (βλ. λ.), εἰς τὰς ὁποίας προσετέθησαν αἱ Οὐπανισάδαι, αἱ Ἀρανυάκα, αἱ Βραχμᾶναι καὶ τὸ βιβλίον τῶν τύπων τῆς λατρείας (Κάλπα Σοῦτρι)· ἡ δὲ παράδοσις εἶναι καταγεγραμμένη εἰς βιβλία, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται καὶ αὐτὰ θεόπνευστα καὶ περιέχουσι παντοδαπὰς γνώσεις ἀναφερομένας εἰς τοὺς νόμους (Σάστρας), τὸ τυπικὸν τοῦ οἰκιακοῦ βίου (Γρίχυα - Σούτρας, Σαμαγιασαμένα - Σούτρας), διαφόρους θρύλους τῶν παλαιοτέρων χρόνων (Πουράνα), ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν (Βυακαράνα). Ὁ δὲ βουδιστικὸς κανὼν εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τριπιτάκα* (βλ. λ. *βουδισμός*), διακρίνεται δὲ εἰς κανόνα τῆς αἱρέσεως Μαχαγιάννα καὶ εἰς κανόνα τῆς αἱρέσεως Χιναγιάννα, ἂν καὶ οἱ δύο οὗτοι κανόνες δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ἀλλήλων, εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν πηγήν, ἀφ' ἧς ἑκατέρα τῶν σχολῶν τούτων παράγει τὰ ἱερὰ βιβλία. Διὰ τὴν μίαν τουτέστιν αὐτῶν τὰ βιβλία τοῦ κανόνος εἶναι ἀποθησαύρισμα σοφίας κτηθείσης διὰ τῆς νοήσεως καὶ τῆς μελέτης, ἐνῷ διὰ τὴν ἄλλην περιέχουσι γνῶσιν ἐκπηγάζουσαν ἐκ τῆς ὑπερτάτης νοήσεως τοῦ θείου καὶ ἀποκαλυφθεῖσα διὰ τῶν καθ' ὡρισμένας περιόδους ἐνσαρκωθέντων Βουδῶν. Ὁ βουδιστικὸς κανὼν περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς βιβλία: τὴν Βινάγια, συνισταμένην εἰς κανόνας διέποντας τὸν βίον καὶ τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν· τὴν Ντάμμα, τουτέστι τὴν περὶ σωτηρίας διδασκαλίαν, γνωστὴν περισσότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Σούττα - πιτάκα· καὶ τέλος τὴν Ἀμπὶ - ντάμμα, βιβλίον περιέχον τὴν ἰδιάζουσαν φιλοσοφίαν ἢ μᾶλλον ψυχολογικὴν διδασκαλίαν, ἥτις ὑπόκειται βάσις τοῦ περὶ σωτηρίας καὶ ἀπολυτρώσεως κηρύγματος τοῦ Βούδα. Τέλος ὁ κανὼν τῶν Ἰανιστῶν σύγκειται ἐξ ἱκανῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων κυριώτατα εἶναι αἱ Ἀγάμαι, αἱ Πούρβαι, αἱ Ἄγγαι καὶ αἱ Οὐπάνγαι, συντεταγμέναι ἐν ἰδίᾳ διαλέκτῳ, ἥτις συγγενεύει πρὸς τὸ Παλί, ἐν ᾧ ἐγράφησαν τὰ βιβλία τοῦ βουδικοῦ κανόνος. Οἱ Ἰανισταὶ τὰ βιβλια τοῦ κανόνος αὐτῶν θεωροῦσιν ὡς προϊόντα ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀποδίδοντες αὐτὰ εἰς τὸν Μαχαβίρα, σύγχρονον τοῦ Βούδα· δὲν δέχονται λοιπὸν ὅτι περιέχουσιν ἀποκάλυψιν, τὴν ὁποίαν ἀπορρίπτουσι καθόλου, ὡς ἀρνοῦνται καὶ τὸ κῦρος τῶν Βεδῶν. Ν. Λ

—**κανὼν *Ἀλεξανδρινός*,** ἢ **κανὼν τῶν *Ἀλεξανδρινῶν*.** Καλεῖται οὕτως ἡ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους γενομένη ἐκλογὴ τῶν δοκιμωτέρων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς κλασσικῆς περιόδου, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν φιλολόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς ἄριστοι εἰς τὸ εἶδός των, ὑπεμνηματίζοντο δὲ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ σχολεῖα διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐγένετο τὸ πρῶτον περὶ τὸ 200 π. Χ. ὑπὸ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος. Θεωρεῖται ὅμως ἀπίθανον σήμερον, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῶν γενομένη τότε ἐκλογὴ παρέμεινεν ἀπαράλλακτος κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, διότι παρεδόθησαν μέχρις ἡμῶν κανόνες ἐν μέρει μόνον συμφωνοῦντες πρὸς ἀλλήλους. Οἱ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὰς πιθανωτέρας μαρτυρίας, εἶχον περιληφθῆ εἰς τὸν Ἀλεξανδρινὸν κανόνα, εἶναι οἱ ἑξῆς: Πέντε ἐπικοί: Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Περίανδρος, Πανύασις, Ἀντίμαχος. Τρεῖς ἰαμβικοί: Σιμωνίδης, Ἀρχίλοχος, Ἱππῶναξ. Ἐννέα λυρικοί: Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος, Σαπφώ, Στησίχορος, Πίνδαρος, Βακχυλίδης, Ἴβυκος, Ἀνακρέων, Σιμωνίδης. Τέσσαρες ἐλεγειακοί: Καλλίμαχος, Μίμνερμος, Φιλητᾶς, Καλλῖνος. Ἓξ τραγικοί: Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Ἴων, Ἀχαιός, Ἀγάθων. Ἑπτὰ κωμῳδοποιοὶ ἀρχαίας: Ἐπίχαρμος, Κρατῖνος, Εὔπολις, Ἀριστοφάνης, Φερεκράτης, Πλάτων, δύο τῆς μέσης κωμῳδίας: Ἀντιφάνης καὶ Ἄλεξις. Πέντε τῆς νέας κωμωδίας: Μένανδρος, Φιλιππίδης, Δίφιλος, Φιλήμων, Ἀπολλόδωρος. Ὀκτὼ ἱστορικοί: Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφῶν, Θεόπομπος, Ἔφορος, Φίλιστος, Ἀναξιμένης, Καλλισθένης, εἰς τοὺς ὁποίους βραδύτερον προσετέθησαν ὁ Ἑλλάνικος καὶ ὁ Πολύβιος. Δέκα ῥήτορες: Ἀντιφῶν, Ἀνδοκίδης, Λυσίας, Ἰσοκράτης, Ἰσαῖος, Αἰσχίνης, Λυκοῦργος, Δημοσθένης, Ὑπερείδης, Δείναρχος. Πέντε φιλόσοφοι: Πλάτων, Ξενοφῶν, Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικός, Ἀριστοτέλης, Θεόφραστος.

Ἐκ τῶν σωθέντων κανόνων ὁ μὲν ἐξεδόθη ὑπὸ Montfaucon, ὁ δὲ ὑπὸ Kramer, τρίτος δὲ ἐξεδόθη ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Μονάχου μὲ τὸν τίτλον «Ἐκλογὴ καὶ σύγκρισις ποιητῶν, ῥητόρων, φιλοσόφων καὶ θεολόγων κατὰ δωδεκάδας». Ν. Α.

—**κανὼν *Κατώνειος*** *[Νομ.]*· βλ. λ. *Κατώνειος* κανών.

—**κανὼν *λογιστικῆς*** *[Λογιστ.]*. Ἡ διπλογραφικὴ λογιστικὴ τοῦ μεσαίωνος, τῆς ὁποίας πρῶτος συγγραφεὺς εἶναι ὁ Lucas Pacioli (1494), μετεχειρίζετο ἕνα καὶ μόνον κανόνα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐνήργει τὰς ἐγγραφὰς τῶν οἰκονομικῶν πράξεων δοθείσης ἐπιχειρήσεως. Οὗτος κληρονομηθεὶς ἀπὸ τὴν ἁπλογραφικὴν λογιστικήν, ἥτις ἐχρέωνε τὸν λαμβάνοντα καὶ ἐπίστωνε τὸν δίδοντα, ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν διπλογραφικὴν λογιστικὴν διὰ τῆς αὐθαιρέτου καὶ μὴ φυσικῆς (μεταφυσικῆς) προσωποποιήσεως τῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ προσωρινοὶ λογαριασμοί. Ἡ νεωτέρα ὅμως λογιστικὴ ἐχάραξε λογικοὺς κανόνας λειτουργίας τῶν λογαριασμῶν, στηριζομένους ἐπὶ τῆς θετικῆς θεωρίας, καθ' ἣν οἱ λογαριασμοὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὰς ἀξίας τοῦ ἐνεργητικοῦ, τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας καὶ χρησιμεύουσι πρὸς παρακολούθησιν τῶν στοιχείων καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἀξιῶν τούτων. Ἐγγράφονται δὲ τὰ μὲν ὑπάρχοντα στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ αἱ αὐξήσεις αὐτῶν ἀριστερᾷ τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ, αἱ δὲ ἐλαττώσεις αὐτῶν δεξιά, τὰ δὲ ὑπάρχοντα στοιχεῖα τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας καὶ αἱ αὐξήσεις αὐτῶν δεξιὰ τῶν σχετικῶν λογαριασμῶν τοῦ παθητικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς περιουσίας, αἱ δὲ ἐλαττώσεις αὐτῶν ἀριστερά. Ἵνα δὲ ἐπέρχηται συνεννόησις πρὸς τοὺς λογιστὰς τοὺς γνωρίζοντας τὴν παλαιὰν θεωρίαν, τὸ ἀριστερὸν μέρος παντὸς λογαριασμοῦ καλεῖται *χρέωσις* καὶ τὸ δεξιὸν *πίστωσις*, ἄνευ ὅμως ἄλλης τινὸς κυριολεκτικῆς ἐννοίας τῶν λέξεων τούτων.

—**κανὼν *μέγας*** *[Λειτουργ.]*. Ὁ μέγιστος καὶ κατανυκτικώτατος κανὼν τῆς Ἐκκλησίας, λαμπρὸν ποίημα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κρήτης καὶ μεγάλου ὑμνογράφου Ἀνδρέου (†713). Εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ 280 τροπαρίων, συνειρμολόγησε παραδείγματα ἐκ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας (Π. καὶ Κ. Διαθήκης), διὰ τῶν ὁποίων φανεροῦται πῶς πάντοτε ἀμείβεται ἡ ἀρετὴ καὶ τιμωρεῖται ἡ κακία. Ψάλλεται δὲ ὁ μέγας κανὼν δὶς κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, ἥτις θεωρεῖται ὡς ὁ καιρὸς τῆς μετανοίας καὶ τῆς μιμήσεως τῶν καλῶν ἔργων, ἤτοι εἰς τὰ ἀπόδειπνα τῶν τεσσάρων πρώτων ἡμερῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας Τετάρτης τῆς ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν. Ὁ κανὼν οὗτος περιέχει ἄριστα ψυχωφελέστατα διδάγματα. Δ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

—**κανὼν *Μουρατόρι*·** βλ. λ. *Μουρατόρειος* κανών.

—**κανὼν *μουσικός*.** Τμῆμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Κτησιβίου ἐφευρεθέντος *ὑδραυλικοῦ ὀργάνου*, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ «ἀεροφόρον» τοῦ σημερινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ *ὀργάνου* (βλ. λ.).

—**κανὼν *πίστεως*** (regula fidei). Τὸν ὅρον τοῦτον εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ φιλολογίᾳ ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος, τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Πολυκράτει Ἐφέσου, ἔπειτα δὲ παρὰ τῷ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ, τῷ Τερτυλλιανῷ καὶ ἄλλοις. Ἀρχαιότερος τούτου φαίνεται ὁ ὅρος «κανὼν ἀληθείας» (regula veritatis), ὃν εὑρίσκομεν τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Διονυσίῳ Κορίνθου (160 μ. Χ.). Παρὰ τῷ Κλήμεντι τέλος τῷ Ἀλεξανδρεῖ εὕρηται καὶ ὁ ὅρος «κανὼν Ἐκκλησίας» καὶ «ἐκκλησιαστικὸς κανών». Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ κανὼν πίστεως καλεῖται τὸ ἐπὶ αὐθεντίας στηριζόμενον μέτρον, ὅπερ πρέπει νὰ ῥυθμίζῃ τὴν πίστιν καὶ καθ' ὃ πρέπει νὰ ῥυθμίζεται αὕτη. Ἡ αὐθεντία, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ μέτρον τοῦτο, ὁ κανὼν οὗτος, εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψις, ἡ περιεχομένη ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ προφορικῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὡς θεοσύστατον ἵδρυμα καθοδηγούμενον ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ περιεχόμενον τοῦ κανόνος τῆς πίστεως δύναται νὰ εἶναι στενὸν ἢ εὐρὺ καὶ μάλιστα τοσοῦτον, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ ἀντικείμενα μὴ ἀναφερόμενα ἀμέσως εἰς τὴν πίστιν. Κατὰ ταῦτα ὁ κανὼν τῆς πίστεως δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ κανόνος τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ κανόνος τῆς Ἐκκλησίας καὶ συμπίπτει σχεδὸν πρὸς τὸ σύμβολον τοῦ βαπτίσματος, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην, ἣν ἀνέπτυξαν καὶ ὑπεστήριξαν πολλοί. Κ. Ι. Δ.

—**κανὼν *τοῦ Πολυκλείτου*·** βλ. λ. *Πολυκλείτου* κανών.

—**κανών, *χρυσοῦς*·** βλ. λ. *χρυσοῦς* κανών.

—**κανὼν *τῶν ᾠῶν*** *['Αρχιτεκτ.]*. Καλεῖται καὶ οὕτως ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τὸ ἰωνικὸν *κυμάτιον* (βλ. λ.). Α. Μ.

κανωπικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν πόλιν Κάνωπον ἢ Κάνωβον· βλ. *κανωβικός*.

Κανώπιος, *Ναθαναήλ*. Λόγιος κληρικὸς τῆς ΙΖ ἑκατονταετηρίδος. Γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, προσελήφθη πρωτοσύγκελλος τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὁλλανδίαν προσεχώρησεν εἰς τοὺς λουθηρανούς, εἰς οὓς ἔδωκεν ὑπόσχεσιν νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰς θεολογικὰς εἰσηγήσεις τοῦ Λουθήρου καὶ διαδώσῃ αὐτὰς εἰς τὴν Ἀνατολήν. Τῇ 4 Ἰουλίου 1635 ἔγραψε τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Λουκαρέως (*Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία» ἐν Ἀθήναις 1868, 403). Ε. Γ. Π.

κάνωπον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρ' ἀρχαίοις τὸ ἄνθος τοῦ φυτοῦ *ἀκτὴ ἡ μέλαινα* (Sambucus nigra). Κ. ΠΑΠ.

Κάνωπος *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Κάνωβος*.

Κάνωτις *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάδυτις*.

καξάβι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρίανθος ὁ ῥαβένειος*.

Κάξτον (Caxton), ***Γουλιέλμος*.** Ὁ πρῶτος Ἄγγλος τυπογράφος (1422—1491). Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ μετέβη εἰς Μπρὺζ τῆς Φλάνδρας, ἔνθα ἤρχισε τὴν μετάφρασιν τοῦ δημοφιλοῦς μεσαιωνικοῦ μυθιστορήματος «Συλλογὴ τῶν ἱστοριῶν τῆς Τροίας» («The Recuyell of Historyes of Troye») ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τοῦ Ραοὺλ λὲ Φέβρ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1469. Διαρκούσης τῆς τριακονταπενταετοῦς διαμονῆς του ἐν Μπρύζ, ὁ Κάξτον ἐσπούδασε τοὺς κλασσικούς, φοιτῶν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας καὶ ἄλλων εὐγενῶν. Τὴν τέχνην τῆς τυπογραφίας ἐξέμαθεν ἐν Κολωνίᾳ, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη τῷ 1471. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1476 ἐγκατέστησε τυπογραφεῖον ἐν Λονδίνῳ ἐκδόσας τὸ πρῶτον βιβλίον ὅπερ ἐξετυπώθη ἐν Ἀγγλίᾳ (1477), τὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ τοῦ λόρδου Ρίβερς τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου ντὲ Τεονβὶλλ «Λόγια ἢ γνωμικὰ τῶν φιλοσόφων» («The Dictes or Sayengis of the philosophres). Ἔκτοτε, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐξηκολούθει γράφων καὶ ἐκδίδων, αἱ δὲ ὑπηρεσίαι του πρὸς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν, ἐκτὸς τοῦ ἔργου του ὡς τυπογράφου, θεωροῦνται σπουδαιόταται. Ἐξετύπωσε τὰ ἔργα τοῦ Τσῶσερ «Canterbury Tales», «Troilus and Creseide», μετάφρασιν τῶν ἔργων τοῦ Βοηθίου καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα ἀγγλικὰ ἢ μεταφράσεις κλασσικῶν. Τὰ βιβλία του ἀντὶ ἄλλου τίτλου ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου ἔφερον περίεργον σύμπλεγμα, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἀρχικῶν ψηφίων τοῦ ὀνόματός του W. C., χωριζομένων διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ του σήματος μὲ διακοσμητικὸν περιθώριον πρὸς τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω μέρος. Τὰ ψηφία τοῦ σήματος ἑρμηνεύονται ὡς S. C, δηλαδὴ Sancta Colonia, μαρτυροῦντα ὅτι ὁ Κάξτον ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ τυπογράφου ἐν Κολωνίᾳ. Ἐξαίρετοι σειραὶ βιβλίων τοῦ Κάξτον ὑπάρχουν εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ.

[*William Blades*, «Life and Typography of William Caxton», 2 τόμ. 1861—1863.] Δ. Σ. Δ.

Καξῶν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 209. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Κοσμᾶς*.

Κάο (Câo), ***Διέγος*.** Πορτογάλος ἐξερευνητής (βλ. *Κάν*).

Κάοκο (Kaoko) *[Γεωγρ.]*. Βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς πρώην γερμανικῆς κτήσεως τῆς Ν Δ. Ἀφρικῆς, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἐκτεινόμενον νοτίως τοῦ Κάμενε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Οὐγκα. Ἔχει ἔκτασιν 80.000 τ.χλμ. καὶ 3.000 περίπου κατοίκους. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς περιφερείας ἔχει μεγάλην παραγωγὴν στρουθοκαμήλων καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ, χαλκοῦ, κασσιτέρου καὶ σιδήρου. Θ. Κ.

καολίνης (ὁ) (Kaolin) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν εἰς στιφρὰν γεηρὰν μᾶζαν, τῆς ὁποίας κύριον συστατικὸν εἶναι ὁ *καολινίτης*. Παρουσιάζει σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 2,2—2,6, εἶναι συνήθως ἀλαμπὴς καὶ ἔχει χρῶμα χιονόλευκον εἰς κατάστασιν ἀπολύτως καθαράν, δι' ἐγχρόων δὲ μεταλλικῶν προσμείξεων, ἰδίως δὲ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ μαγγανίου, καθίσταται ὑπέρυθρος, ὑποκίτρινος, ὑπόφαιος ἢ ὑποπράσινος. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιέχει, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του, μηχανικὰς προσμείξεις χαλαζίου, ὑπολειμμάτων ἀτελοῦς ἀποσαθρώσεως ἀστρίων καὶ ἑνώσεων σιδήρου. Προέρχεται ἐκ μετουσιώσεως κυρίως τῶν καλιούχων καὶ ἀσβεστονατριούχων ἀστρίων, ἀπαντᾷ δὲ ὡς ἐκ τούτου ἐντὸς τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι πλούσια εἰς ἀστρίους (γρανῖται, λιπαρῖται, ἀνδεσῖναι κ. ἄ.), προσέτι δὲ καὶ ἐντὸς τῶν ἀστριούχων ψαμμιτῶν καὶ κροκαλοπαγῶν. Ἡ παθολογικὴ αὐτὴ ἀλλοίωσις καλεῖται *καολινιτίωσις*, ὅταν δὲ τὰ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται αὐτήν, εἶναι πολὺ πλούσια εἰς ἀστρίους, σχηματίζονται ὠφέλιμα κοιτάσματα καολίνου εἴτε ἐντὸς τῆς μάζης τῶν πετρωμάτων τούτων (κοιτάσματα πρωτογενῆ), εἴτε καὶ ἐκτὸς τοῦ μητρικοῦ πετρώματος (κοιτάσματα δευτερογενῆ). Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν ἐμπλουτίζονται ἐξ αὐτοῦ αἱ ἄργιλλοι καὶ τὰ ἀργιλλοαμμώδη στρώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ καολίνης ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικόν.

Digitized by Google

Ὁ καολίνης χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν κατασκευῆς εἰδῶν πορσελλάνης, εἰς τὴν χαρτοβιομηχανίαν, τὴν ταπητοβιομηχανίαν ὡς χρωστικὴ ὕλη κ.τ.λ. Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα κοιτάσματα πανταχοῦ τῆς γῆς, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὰς νήσους Μῆλον, Αἴγιναν καὶ Μύκονον, εἰς μικρὰ συσσωματώματα, ἐντὸς ὅλων τῶν ἀστριούχων πετρωμάτων, ἐπίσης δὲ καὶ ὡς κύριον συστατικὸν τῆς ἀργίλλου καὶ τῶν ἀργιλλούχων χωμάτων. Γ. Β.

καολινίτης (ὁ) (Kaolinit) *['Ορυκτολ.]*. Πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον μὲ χημικὸν μοριακὸν τύπον $H_4Al_2Si_2O_9$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ μονοκλινοῦς συστήματος εἰς πέταλλα ψευδοεξαγωνικῆς συμμετρίας, ἢ λεπιδώδη συσσωματώματα, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 2,2—2,6, λάμψιν μαργαριτώδη (ἢ εἶναι ἀλαμπής), καὶ χρῶμα λευκόν, ὑποπράσινον ἢ ὑποκίτρινον. Ἀποτελεῖ κύριον συστατικὸν τοῦ *καολίνου*, σχηματίζεται δὲ διὰ τῆς χημικῆς ἀποσαθρώσεως τῶν καλιούχων καὶ ἀσβεστονατριούχων ἀστρίων τῶν περιεχόντων τὰ συστατικὰ ταῦτα πετρωμάτων (γρανιτῶν, χαλαζιακῶν πορφυρῶν κ. ἄ.), περαιτέρω δὲ τοῦ σκαπολίθου, τοῦ τοπαζίου καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν πυριτικῶν ἁλάτων, τὰ ὁποῖα περιέχουν τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου. Γ. Β.

Καόπενα (Caopena). Οἶκος πιθανώτατα καταλανικῆς καταγωγῆς, κυριαρχήσας ἐν τῇ νήσῳ Αἰγίνῃ. Ἀρχικῶς οἱ Καόπενα ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐν Ναυπλίῳ, τὸ πρῶτον δ' ἀπαντῶνται ἐν Αἰγίνῃ τὸ ἔτος 1394, ὅτε κύριος τῆς νήσου ἦτο ὁ *Ἀντωνέλος Α'*, λαβὼν ὡς προῖκα τὴν Αἴγιναν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς κόρης τοῦ Ἰωάννου Φαδρίγου. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1418 διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἀλιότος Β'*, γενόμενος ὑποτελὴς εἰς τοὺς Βενετοὺς κατὰ τὸ 1425 ἐκ φόβου τῶν Τούρκων. Ἀποβιώσαντα (1440) τὸν διεδέχθη ὁ νόθος υἱός του *Ἀντωνέλος Β'*, ὅστις ἐκυριάρχησε τῆς νήσου μέχρι τοῦ θανάτου του (1451). Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς θετῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Α' Ἀτζαγιώλη δὲν εἶχεν ἀποκτήσει ἀπογόνους, ἡ Αἴγινα, συνεπείᾳ τῆς ἀνωτέρω συνθήκης, περιῆλθεν εἰς τὴν Βενετίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντωνέλου ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Αἰγίνης ἤγειρεν ὁ θεῖος τούτου *Ἀρνᾶς Καόπενα*, κύριος τῆς ἐν Ἀργολίδι Πεδιάδος, ἡ δὲ Βενετία ὅπως συμβιβάσῃ τὰς ἀπαιτήσεις του τὸν διώρισε διοικητὴν τῆς νήσου, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐνετικῶν ἀρχῶν τοῦ Ναυπλίου. Ὁ Ἀρνᾶς ἀπέθανε τῷ 1460, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου οἱ ἀπομείναντες ἐν Αἰγίνῃ Καόπενα ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν Ἑνετίαν, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἀντωνέλος, ὑποστηρίζων τὴν νῆσον ἐναντίον τῶν Τούρκων, τῷ 1537, συνελήφθη αἰχμάλωτος μεθ' ὅλης του τῆς οἰκογενείας· καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέθανε δεσμώτης, ἡ Βενετία ὅμως ἀπηλευθέρωσε διὰ λύτρων τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπένειμε καὶ σύνταξιν. Καὶ ἄλλοι ἀπόγονοι τῶν Καόπενα διεσώθησαν ἐν Ἑλλάδι, τοὺς ὁποίους ἡ Βενετία ἐτοποθέτησεν ὡς στρατιώτας (stradioti) εἰς τὰ γνωστὰ τότε ἑλληνικὰ σώματα. Τελευταῖος ἀπόγονος τῶν Καόπενα τῆς Αἰγίνης ὑπῆρξεν ὁ *Νικόλαος*, ἐφημέριος τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (in Bragora), ὅστις ἀπέθανε τὸ ἔτος 1648. Γ. Ε. Γ.

Καὸρ (Cahors) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Λό, εἰς ἀπόστασιν 112 χλμ. πρὸς Β. τῆς Τουλούζης, παρὰ τὸν ποταμὸν Λὸ καὶ ἐπὶ ὑψώματος 123 μ. σχηματίζοντος χερσόνησον περιβρεχομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν τέσσαρες γέφυραι. Κάτοικοι 14.016. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, πίλων, οἰνοπνευμάτων κ.τ.λ. καὶ ἐξάγει κάνναβιν, οἴνους, κάρυα, καριέλαιον. Εἶναι πόλις ἀρχαίας, ἡ Divona τῶν Ρωμαίων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἀκμαίαν βιομηχανίαν της. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐδῃώθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Νορμανδῶν. Ἀπὸ τοῦ 1360 μέχρι τοῦ 1428 διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κατοχήν. Τῷ 1331 ὁ πάπας Ἰωάννης ΙΒ' ἵδρυσεν ἐν αὐτῷ πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον τῷ 1751 συνεχωνεύθη μὲ τὸ τῆς Τουλούζης. Ἐν αὐτῷ ἐξεπαιδεύθη καὶ ὁ Φενελών. Ἡ πόλις ἀπώλεσε τὴν προτέραν αὐτῆς ἀκμὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Ἐρρῖκος ὁ Δ' κατήργησε τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων ἀπήλαυον οἱ οἶνοι τοῦ Καόρ. Μ. Δ. Β.

— *[Τέχνη]* Τὸ σημαντικώτερον τῶν ἐν *Καὸρ* μνημείων εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅστις τάσσεται μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων ρομανο-βυζαντινῶν οἰκοδομημάτων τῆς Γαλλίας. Εἶναι μονόκλιτος, μήκους 85,50 μ. καὶ πλάτους 33,50, καλύπτεται δ' ὑπὸ δύο θόλων, διαμέτρου 19 μ., στηριζομένων ἐπὶ ἓξ στύλων ἐγειρομένων εἰς ὕψος 19 60 μ. καὶ ἐρειδομένων ἐπὶ βάσεως 4, 40 μ. Ὁ ναὸς οὗτος θεωρεῖται ὑπό τινων ἀρχαιολόγων ὡς ἀνήκων εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα. Πιθανώτατα ὅμως ᾠκοδομήθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἐπεσκευάσθη δὲ καὶ συνεπληρώθη κατὰ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας. Ἀξιόλογος εἶναι ὁ νάρθηξ του, ἱδρυθεὶς κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ διακοσμούμενος διὰ γλυπτικῶν συνθέσεων τασσομένων μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς σχολῆς τοῦ Λαγκεντόκ. Ἐν τῇ γλυπτικῇ ταύτῃ διακοσμήσει εἰκονίζεται «Ὁ Χριστὸς λατρευόμενος ὑπὸ τῶν ἀγγέλων», «Ἡ Παρθένος», «Οἱ ἀπόστολοι», «Ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου» καὶ πολλὰ ἐπεισόδια ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Génuphe, πρώτου ἐπισκόπου τοῦ Καόρ. Ἕτερα ἀξιόλογα μνημεῖα εἶναι: τὰ παλαιὰ τῆς πόλεως ὀχυρώματα, τὰ κατάλοιπα τῆς Παλαιᾶς γεφύρας, ἀναγομένης εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὁ πύργος τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ ΙΒ', ἀνήκων εἰς τὸν ΙΓ αἰῶνα, ἡ οἰκία ἡ ἀποδιδομένη εἰς Ἐρρῖκον τὸν Δ', τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα σήμερον χρησιμεύουν ὡς φυλακαὶ κτλ. Ἐν τῇ νέᾳ πόλει ὑπάρχουν μεταξὺ ἄλλων τὸ μνημεῖον εἰς τοὺς πεσόντας κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871, τὸ ἄγαλμα τοῦ Λαφαγιέτ, τοῦ Γαμβέττα, τοῦ Μαρά. Εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει ἡ περίφημος πηγὴ Σαρτρέ, γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα Divona καὶ σχηματίζουσα ὡραίους καταρράκτας. Ι. Μ. Π.

Καορσίνι (Caorsini). Ἰταλοὶ τοκογλύφοι, ὀνομασθέντες οὕτως ὡς καταγόμενοι ἐκ τῆς πόλεως τοῦ Πεδεμεντίου *Καόρσα*, τὴν ὁποίαν ὁ Δάντης εἰς τὴν «Κόλασιν» ἀποκαλεῖ φωλεὰν τοκογλύφων. Ἡ Καόρσα ὑπῆρξεν ἡ πόλις εἰς ἣν συνεστήθησαν τὸ πρῶτον τράπεζαι, ἐκεῖθεν δὲ οἱ τραπεζῖται αὐτῆς συνεταιρισθέντες μετὰ τῶν Λομβαρδῶν ἐξέτειναν τὰς ἐργασίας των εἰς τὴν Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Γερμανίαν καὶ Κάτω Χώρας, ἀναπτύξαντες συστηματικῶς τὴν τοκογλυφίαν. Ἕνεκα τούτου, τὸν Ἰανουάριον 1269, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἅγιος Λουδοβῖκος διέταξε τὴν ἀπέλασιν ἐκ τοῦ βασιλείου του τῶν Λομβαρδῶν, τῶν Καορσίνι καὶ ὅλων τῶν μετερχομένων τὸ ἐμπόριον τοῦ ἀργυρίου, χαρακτηρισθέντων γενικῶς ὡς τοκογλύφων. Παρομοίαν διαταγὴν ἐξέδωκε Φίλιππος ὁ Τολμηρός, ἡ δὲ ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Meaux ἀπηγόρευσε τὴν παραμονὴν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς κτήσεις της τῶν Καορσίνι, τῶν Λομβαρδῶν ἢ ἄλλων ξένων μετερχομένων τὴν τοκογλυφίαν. Ὁ Ἐρρῖκος Γ' τῆς Ἀγγλίας ἀπέβαλε δὶς ἐκ τοῦ βασιλείου του τοὺς τοκογλύφους (1240 καὶ 1250), τοὺς κοινῶς καλουμένους ἐν Ἀγγλίᾳ Καορσίνι, τὸ ἴδιον δ' ἔπραξε διὰ διαθήκης του ὁ Ἐρρῖκος Γ' τῆς Βραβάντης. Θ. Β.

Κάου *[Γεωγρ.]*. Σινικὴ λέξις σημαίνουσα στόμιον ποταμοῦ ἢ ἔξοδον κλεισωρείας, ἀπαντωμένη συνήθως ὡς πρῶτον ἢ δεύτερον συνθετικὸν γεωγραφικῶν ὀνομάτων, ὡς *Χανκάου*, *Καουλούν*, κλπ. Δ. Σ. Δ.

Κάου *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, εἰς ἀπόστασιν 51 χλμ. νοτίως τοῦ Ἀσσιούτ. Τὸ φαραωνικὸν ὄνομα ἦτο *Τοῦ - Κόου* καὶ κοπτιστὶ *Τκόου*. Οἱ Ἕλληνες τὴν ὠνόμασαν *Ἀνταιόπολιν* (βλ. λ.). Γ. Λ. Α.

Καουὰ *μπουρούν* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀμμώδης γλῶσσα ἐπὶ μακρὸν προέχουσα εἰς τὸ δέλτα τοῦ Νείλου, κατὰ τὸ στόμιον τῆς Δαμιέττης (πλάτ. 31°32' Β., μήκ. 31°51' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2630: Alexandria to Port Said). Σ. Ε. Λ.

Καουάϊ (Cauai ἢ Kauai) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος Χαβάϊ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1418 τ. χλμ. μετὰ 9000 κατ. Εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως καὶ ἔχει ἔδαφος εὐφορώτατον. Παράγει κυρίως ζαχαροκάλαμον, ἐπίσης δὲ ὄρυζαν, ὀπώρας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι ἡ *Οὐαϊμέα* καὶ ἡ *Χαναλέϊ*. Μ. Δ. Β.

Καουάρντα (Kawardha ἢ Kauarda) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἰθαγενὲς ὑποτελὲς κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τσάτισγκαρς, ΒΑ τοῦ Μπαλαγκάτ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2297 τ. χλμ. καὶ 80.000 κατ., ὧν οἱ πλεῖστοι εἶναι βουδισταί. Παράγει κυρίως ὄσπρια καὶ βάμβακα.—2) Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου ἰθαγενοῦς κράτους, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκοντοάνα πρὸς Δ τοῦ Μπιλασπούρ. Κάτ. 7000. Μ. Δ. Β.

Καούδης, *Εὐθύμιος*. Ὁπλαρχηγὸς γεννηθεὶς τῷ 1872 ἐν Καλλικράτει τῶν Σφακίων (Κρήτης). Συμμετέσχεν εἰς τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896. Τῷ 1904 σχηματίσας σῶμα ἐθελοντῶν ἐξῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἠγωνίσθη μέχρι τοῦ 1908. Συμμετέσχεν ὡσαύτως ὡς ἀρχηγὸς σώματος εἰς τὸν α' Βαλκανικὸν πόλεμον καὶ κατόπιν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς ἀξιωματικός. Ἐτιμήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Ν. ΚΛΣ

Κάουελλ (Cowell), ***Ἐδουάρδος Μπάϋλς***. Ἄγγλος σανσκριτολόγος (1826—1903). Τῷ 1858 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ σανσκριτικοῦ κολλεγίου ἐν Καλκούττᾳ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐγένετο (1867) ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς ἐν Καίμπριτζ. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα περὶ τῆς ἀνατολικῆς φιλολογίας, σανσκριτικὰ κείμενα καὶ μεταφράσεις ἐκ τῆς σανσκριτικῆς. Δ. Σ. Δ.

Κάουεν (Cowen), ***Φρειδερῖκος-Χύμεν, σὲρ***—. Ἄγγλος συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1852. Διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας, διηύθυνε κατὰ περιόδους τὰς συμφωνικὰς συναυλίας τοῦ Λονδίνου, τοῦ Λίβερπουλ, τοῦ Μάντσεστερ κλ. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι τὰ μελοδράματα: «Pauline» (1876), «Thogrim» (1890), «Signa» (1893), «Harold» (1896), αἱ ὀπερέτται: «Garibaldi» καὶ «One too many», ἓξ συμφωνίαι, πολλαὶ καντάται, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ: «The Rose Maiden» (1870) καὶ «The Corsair» (1876), μουσικὴ διὰ τὴν «Παρθένον τῆς Ὀρλεάνης» κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1900 εἶναι ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας. Γ. Σ.

Κάουερ (Cauer), ***Αἰμίλιος***. Γερμανὸς γλύπτης (1800—1867). Ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα παρὰ τοῦ πατρός του Καρόλου, γλύπτου ἐπίσης, εἶτα δ' ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ράουχ ἐν Βερολίνῳ. Ἐταξίδευσεν εἰς Ἰταλίαν, ἀπὸ τοῦ 1829 μέχρι τοῦ 1832 δὲ διέμεινεν ἐν Δρέσδῃ, ἔνθα διηύθυνε τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ ἐκεῖ μουσείου. Βραδύτερον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰχνογραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης, μετὰ ταῦτα δ' ἐδίδαξεν ἐν Κρώυτσναχ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται οἱ τρεῖς κλασσικοὶ ἀνδριάντες τοῦ κυβερνείου τοῦ Σβέριν, «Ἡ ἀντλοῦσα ὕδωρ κόρη» (Βερολῖνον) καὶ ἡ προτομὴ τοῦ γλύπτου Βαΐρνερ (Ἀμβοῦργον). Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Αἰμίλιος***. Σύγχρονος Γερμανὸς γλύπτης, υἱὸς τοῦ *Καρόλου Κάουερ*, περὶ οὗ ἔλαβε καὶ τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ μαθήματα. Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Κάρολος***. Γερμανὸς γλύπτης, υἱὸς τοῦ Αἰμιλίου Κάουερ (1828—1885). Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς μὲν πλησίον τοῦ πατρός του, βραδύτερον δὲ παρὰ τῷ Ἀλβέρτῳ Βὸλφ ἐν Βερολίνῳ. Ἀπὸ τοῦ 1848 διέμεινεν ἐν Ρώμῃ. Ἐξετέλεσε παμπληθεῖς ἀλληγορίας, συμβολικὰ συμπλέγματα, προτομὰς κλπ. ἐπὶ τῇ βάσει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀρχαίων προτύπων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσεται ὁ ἐν Μαννχάϊμ ἀνδριὰς τοῦ Σίλλερ. Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Λουδοβῖκος***. Σύγχρονος Γερμανὸς γλύπτης, υἱὸς τοῦ *Καρόλου Κάουερ*, γεννηθεὶς τῷ 1866 ἐν Κρώυτσναχ. Ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα πλησίον τοῦ πατρός του, βραδύτερον δ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βερολίνειον Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ρ. Μπέγκας. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τάσσεται τὸ ἐν Βερολίνῳ «Σύμπλεγμα Καρόλου τοῦ Δ'» καὶ «Ὁ νεαρὸς Ἕλλην». Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Οὖγος***. Γερμανὸς γλύπτης (1864—1918), υἱὸς τοῦ *Καρόλου Κάουερ*. Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ πατρός του καὶ εἰργάσθη ἐν Κρώυτσναχ. Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Παῦλος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ παιδαγωγὸς (1854—1921). Διετέλεσε γυμνασιάρχης ἐν Μύνστερ, διδάσκων συνάμα καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ὡς τακτικὸς ἐπίτιμος καθηγητὴς (1905—1912). Ἐξέδωκε τὴν Ὀδύσσειαν καὶ τὴν Ἰλιάδα (1890), ἔγραψε: περὶ τῶν Ὠδῶν τοῦ Ὁρατίου (1892), «Ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μας», «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Ὀδυσσείας», «Θεμελιώδη ζητήματα τῆς κριτικῆς τοῦ Ὁμήρου», «Ἡ τέχνη τοῦ μεταφράζειν» (1894), «Palaestra vitae» (1902). Ἐπίσης πλείστας μονογραφίας περὶ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ φιλολογίας. Θ. Κ.

—**Κάουερ** (Cauer). Ἀδελφὸς τοῦ *Καρόλου Κάουερ*. Γερμανὸς γλύπτης (1831—1893). Ἐξετέλεσε κατὰ τὸ πλεῖστον διάφορα πλαστικὰ συμπλέγματα, εἰκονίζοντα ἐπεισόδια τῆς μυθολογίας ἢ συμβολίζοντα διάφορα ποιητικὰ ἔργα. Εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀμβούργου ἀπόκειται ἡ προτομή του, ἔργον τῆς Κας Σμίθ. Ι. Μ. Π.

—**Κάουερ** (Cauer), ***Στανίσλαος***. Υἱὸς τοῦ *Ροβέρτου Κάουερ*, σύγχρονος Γερμανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1867 ἐν Κρώυτσναχ. Τῷ 1907 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Καινιξβέργης. Ἐξετέλεσε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνδριάντας καὶ προτομὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν Ι. Μ. Π.

Κάουζ (Cowes) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις ἐν τῇ νήσῳ Οὐάϊτ τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 18 χλμ. Ν.ΝΑ. τοῦ Σαουθάμπτον. Τὴν πόλιν χωρίζει τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Μηντάϊνα εἰς δυτικὴν καὶ ἀνατολικήν. Κάτ: Δ. Κάουζ 9.995, Ἀ. Κάουζ: 4.642. Ὁ μεταξὺ αὐτῶν λιμὴν εἶναι ὁ κυριώτερος τῆς νήσου, συγκοινωνεῖ δὲ τακτικῶς μὲ τὸ Σαουθάμπτον καὶ τὸ Πόρτσμουθ. Ἀτμήλατα πλοιάρια (ferry-boats) καὶ πλωτὴ γέφυρα ἐπὶ τοῦ Μηντάϊνα συνδέουν τὰς δύο πόλεις. Αἱ πόλεις ὀφείλουν τὴν ἵδρυσίν των εἰς δύο φρούρια κτισθέντα ἐπὶ ἑκατέρας πλευρᾶς τοῦ Μηντάϊνα ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Η' τῷ 1540, διὰ τὴν ἄμυναν τῆς ἀκτῆς. Ἐκ τῶν φρουρίων τούτων σῴζεται τὸ δυτικὸν καὶ χρησιμεύει ὡς λέσχη τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἱστιοδρομιῶν. Ἡ Κάουζ εἶναι κυρίως γνωστὴ ἐκ τῶν διασήμων ἱστιοδρομιῶν της, τελουμένων κατ'

Digitized by Google

Αὔγουστον. Οἱ κάτοικοι τῶν δύο πόλεων ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς ναυπηγήσεις καὶ κατασκευὴν ἐξαρτημάτων πλοίων. Δ. Σ. Δ.

Κάουκα Cauca) *[Γεωγρ.]*.—1) Ὁ μεγαλύτερος νομὸς τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας, ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ Καραϊβικοῦ πελάγους Ν. μέχρι τοῦ νομοῦ Ναρίνιο. Ἐμβ. 52.830 τ. χλμ. Κάτ. 238.780. Διατέμνεται καθ' ὅλον τὸ μῆκός του ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν Δυτικῶν καὶ Κεντρικῶν Κορδιλλιερῶν, αἵτινες προσδίδουν εἰς ὅλην τὴν χώραν ὀρεινὸν χαρακτῆρα. Ἐπὶ πλέον περιλαμβάνει τὴν εὐφορωτάτην καὶ ὑγιεινὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Κάουκα, τὴν θερμήν, χαμηλὴν κοιλάδα τοῦ Ἀτράτο καὶ μακρὰν ἐπάκτιον πεδιάδα ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ περιφέρεια εἶναι πλουσιωτάτη εἰς μεταλλεῖα καὶ πολύτιμα δάση, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, γεωργίαν, δασοκομίαν καὶ μεταλλευτικήν. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ ἡ Ποπαγιὰν μὲ πληθυσμὸν 12.000 κατ. Ἄλλαι σπουδαῖαι πόλεις εἶναι: ἡ Κάλι (17.000 κατ.), ἡ Μπούγκα, ἡ Μπουεναβεντοῦρα κλ.

—2) Ποταμὸς τῆς Κολομβίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Πάραμο ντὲ λὰς Πάπας, τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῶν Ἄνδεων. Ῥέων μεταξὺ τῶν Δυτικῶν καὶ Κεντρικῶν Κορδιλλιερῶν πρὸς Β. ἑνοῦται μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μαγδαλένα, ἐν τῷ νομῷ Βολίβαρ. Εἶναι πλωτὸς μεταξὺ τῶν πόλεων Παπαγιὰν καὶ Κάλι, ἔχει δὲ μῆκος 1090 χλμ. Δ. Σ. Δ.

Καουκλῆ-νταγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μ. Ἀσίας παρὰ τὴν Μίλητον, τὸ ἀρχαῖον *Γρίον* (βλ. λ.).

καουλέρπη (ἡ) (Caulerpa) *[Βοτ.]*. Γένος χλωροφυκῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιφωνωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν θαλασσῶν καὶ τῆς Μεσογείου. Εἶναι ψευδόρριζα, ψευδόβλαστα καὶ ψευδόφυλλα. Κ. ΠΑΠ.

Κάουλη (Cowley), *Ἀβραάμ*. Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς εἰς Λονδῖνον τῷ 1618. Δεκαετὴς συνέγραψεν ἐπικόν τι μυθιστόρημα διὰ τὸν Πύραμον καὶ τὴν Θίσβην καὶ δεκαεξαετὴς ἀπέκτησεν ἀρκετὴν φήμην διὰ τὰς βουκολικὰς του κωμῳδίας. Ἀργότερον συνέθεσε τὸ βιβλικὸν ἔπος «Δαβιδηΐς», ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ Μίλτων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Κρόμβελ ἠκολούθησε τὴν βασίλισσαν εἰς Παρισίους, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν κατὰ τῷ 1656. Ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἀνώτερος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς του καὶ ἡ φήμη του ἐπεσκίαζε καὶ τὸν Μίλτωνα. Σήμερον ὅμως ἐλάχιστα ποιήματά του ἀντέχουσιν εἰς τὴν κριτικήν. Τὰ πεζὰ ὅμως ἔργα του ἐξασφαλίζουν εἰς αὐτὸν τιμητικὴν θέσιν εἰς τ' ἀγγλικὰ γράμματα. Ἡ μετάφρασίς του τῶν πινδαρικῶν Ὠδῶν ὑπῆρξεν οὐχὶ ἐπιτυχής. Ἀπέθανε τῷ 1667 καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ Σιῶσερ καὶ Σπένσερ. Γ. Α.

καουλθερία (ἡ) (Gaultheria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικωδῶν*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀλάσκας καὶ τῆς Καλιφορνίας: *καουλθερίαν τὴν σάλλειον* (Gaultheria Shallon) καὶ *καουλθερίαν τὴν χαμαίφυτον* (Gaultheria procumbeus). Εἶναι θάμνοι χαμηλοί, φέροντες ἐλαφρῶς τριχωτοὺς ἀδενώδεις κλάδους, φύλλα ὀδοντωτὰ καὶ ἄνθη διατεταγμένα κατ' ἐπιμήκεις βότρυς. Κ. ΠΑΠ.

Καοῦλκοι (οἱ) *[Ἀρχ.]* Γερμανικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 291), κατοικῶν παρὰ τὰ παράλια τοῦ Γερμανικοῦ ὠκεανοῦ (νῦν Βόρειος ἢ Γερμανικὴ θάλασσα), μεταξὺ τοῦ Λουπία ἢ Λουππία (νῦν Lieppe) καὶ τοῦ Ἀμισία (νῦν Ems). Α. Θ. Σ.

Γουλ. Κάουλμπαχ: Γλύπται ἀσχολούμενοι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Α'.

Κάουλμπαρς, *Ἀλέξανδρος*. Ρῶσος στρατηγὸς (1844—1914). Μετέσχεν εἰς πλείστας κατὰ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν ἐκστρατείας, τῷ δὲ 1883, ὅτε ἡ Ρωσία εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὀργάνωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἀπεστάλη εἰς Σόφιαν καὶ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἔκτοτε ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐν Σιβηρίᾳ καὶ κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον ὑπῆρξε διοικητὴς τῆς δευτέρας στρατιᾶς ἐν Μαντζουρίᾳ, ἀπεσύρθη δὲ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τρία ἔτη μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου πολέμου. Θ. Β.

Κάουλμπαχ (Caulbach), *Γουλιέλμος φόν*—. Γερμανὸς ζωγράφος (1805—1874). Ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς μικρογράφου καὶ χαράκτου, παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς τέχνης. Ἡ παιδική του ἡλικία διέρρευσεν ἐν συνεχεῖ στενοχωρίᾳ. Εἰς ἡλικίαν δεκαεπτὰ ἐτῶν, τῷ 1822, εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ τότε διασήμου Ράουχ, τῇ συστάσει δὲ καὶ τῇ προτροπῇ τούτου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Δυσσελδόρφης, ἔνθα ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Κορνέλιους. Βραδύτερον (1825), ὅτε ὁ Κορνέλιους μετέβη εἰς Μόναχον, ἵνα διευθύνῃ τὴν ἐκεῖ Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ὁ Κάουλμπαχ συνώδευσε τοῦτον εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἔνθα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ γονιμότης τοῦ ταλάντου του. Τῷ 1826 ἀπεικόνισεν ἐν τῇ ὀροφῇ τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ ἐν Μονάχῳ ᾠδείου τὸν «Ἀπόλλωνα μεταξὺ τῶν Μουσῶν». Μετὰ ταῦτα, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πρίγκιπος Μπίρκενφελντ, ἀνέπτυξε τὸν μῦθον τῆς ψυχῆς εἰς τοιχογραφίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτου. Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου τὸ πρῶτον ἀπεκαλύφθη ἡ εὐρύτης τῆς ἰδιοφυΐας του εἶναι ἡ διακόσμησις τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου, ἐν τοῖς διαμερίσμασι τῆς βασιλίσσης· ἐν τῇ διακοσμήσει ταύτῃ ὁ Κάουλμπαχ ἐχρησιμοποίησε διάφορα θέματα εἰλημμένα ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Κλόπστοκ. Ἄρισται μεταξὺ τῶν συνθέσεων τούτων εἶναι αἱ ἐμπνευσμέναι ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Κλόπστοκ καὶ εἰκονίζουσαι τὸν Ἑρμάννον νικῶντα τοὺς βαρβάρους Οὔννους. Ὀλίγον βραδύτερον ἐξειργάσθη, ἐν Μονάχῳ ἐπίσης, ἓν τῶν ἐντυπωτικωτέρων καὶ ἐκφραστικωτέρων του ἔργων, τὸ «Φρενοκομεῖον». Πρὶν προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του τούτου ἐμελέτησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς πολυπληθεῖς καὶ διαφορωτάτας φυσιογνωμίας παραφρόνων, παραμένει δὲ πάντοτε ἐκπληκτικὴ ἡ ἐνάργεια, μεθ' ἧς ἐξεικόνισε ταύτας. Τῷ 1837 παρουσίασε τὴν «Μάχην τῶν Οὔννων», μετὰ ταῦτα δὲ τὸ «Παραμύθι τῆς ἀλεπούς», τὴν γνωστὴν μεσαιωνικὴν ἐποποιίαν τῶν ζῴων, ἣν καὶ ὁ Γκαῖτε ποιητικῶς διεπραγματεύθη ἐν τῷ «Reineke Fuchs», καὶ μετὰ τοῦτο τὴν «Καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου», ἣν ἐπεράτωσε κατὰ χώραν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου τῷ 1846. Κατόπιν μετέβη εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ διεκόσμησε δι' ἓξ ἱστορικῶν συνθέσεων μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ μουσείου, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐξετέλεσε τὸν «Πύργον τῆς Βαβέλ», εὐρύτατον πίνακα, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1855. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν, τῷ δὲ 1859 ἐξετέλεσεν ἐν τῷ τεκτονικῷ μουσείῳ τῆς Νυρεμβέργης τοιχογραφίαν εἰκονίζουσαν «Ὄθωνα τὸν Γ' εἰς τὸν τάφον Καρόλου τοῦ Μεγάλου». Ἐπὶ πλέον ὁ Κάουλμπαχ διεκρίθη ὡς προσωπογράφος καὶ ὡς διακοσμητὴς διαφόρων ἔργων τοῦ Γκαῖτε, τοῦ Βάγνερ, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Σίλλερ κλπ. Ἕτερά τινα ἄκρως ἀξιομνημόνευτα ἔργα του εἶναι: «Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος», «Οἱ γάμοι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ρωξάνης» καὶ «Γλύπται ἀσχολούμενοι εἰς τὴν αὐλὴν Λουδοβίκου τοῦ Α'».

Ὡς ζωγράφος ὁ Κάουλμπαχ εἰς οὐδεμίαν σχολὴν ἀνήκει. Ἦτο μᾶλλον ἐκλεκτικός, ὑποτασσόμενος εἰς τὰς ἰσχυρὰς παρορμήσεις τῆς γονίμου φαντασίας του, ἐπιδιώκων τὴν δημιουργίαν ἐπιβλητικῶν συνθέσεων καὶ διαπρέπων ἰδίᾳ εἰς τὴν μετὰ μεγαλείου παρουσίασιν πολυπροσώπων συνόλων. Ἄνευ ἐπιφυλάξεων ρίπτει εἰς τοὺς πίνακάς του ἐν ἀφθονίᾳ ὁλόκληρον τὴν κλίμακα τῶν συναισθημάτων, ἐγκαταμιγνύει τὸ τραγικὸν μετὰ τοῦ γελοίου, τὸν τρόμον καὶ τὸν σαρκασμὸν μετὰ τοῦ ἡρωισμοῦ καὶ τῆς αὐτοθυσίας. Παραμένει ὅμως πάντοτε ἐπιφανειακός. Ἡ ἱκανότης του δὲν φθάνει μέχρι πλήρους ἀποδόσεως τῆς ἐσωτερικότητος τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Κάουλμπαχ** (Kaulbach), *Ἕρμαν*. Υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου φὸν Κάουλμπαχ, Γερμανὸς ζωγράφος (1846—1909). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ διασήμῳ Πιλότυ καὶ διέπρεψεν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ σκηνῶν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Λουδοβῖκος ὁ ΙΑ'», «Ἡ ὁμολογία τῶν παιδίων», «Ὁ Μόζαρτ θνήσκων», «Ἡ Λουκρητία Βοργία ὀρχουμένη πρὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ'», «Ἡ στέψις τῆς ἁγίας Ἐλισάβετ», «Χαῖνσελ καὶ Γκρέτελ», «Ἀθανασία» κλπ. Ι. Μ. Π.

—**Κάουλμπαχ** (Kaulbach), **Φρειδερῖκος**. Ἀνεψιὸς τοῦ Γουλιέλμου φὸν Κάουλμπαχ, Γερμανὸς ζωγράφος (1822—1903). Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ θείου του, ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ διεκρίθη ὡς προσωπογράφος ἰδίᾳ. Διήγαγε μέρος τοῦ βίου του ἐν Μονάχῳ, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἀν-

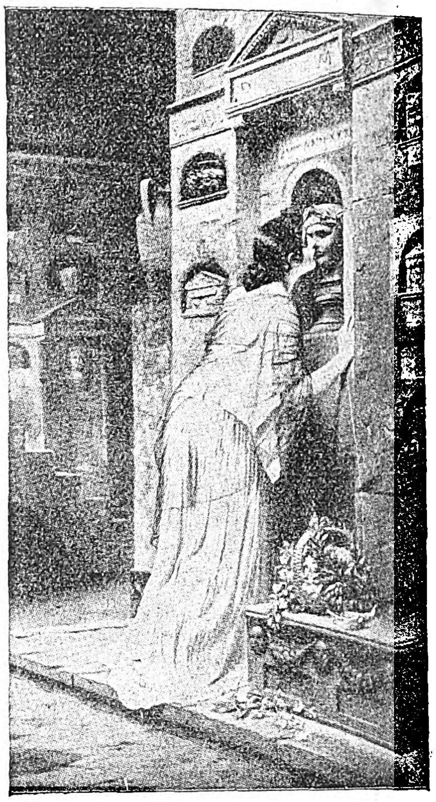

Ἕρμ Κάουλμπαχ: Ἀθανασία.

νόβερον, ἔνθα ὠνομάσθη αὐλικὸς ζωγράφος. Ἡ βασιλικὴ πινακοθήκη καὶ τὸ ἐπαρχιακὸν μουσεῖον τοῦ Ἀννοβέρου περιλαμβάνουν μακρὰν σειρὰν προσωπογραφιῶν του, ἐν αἷς ἐξέχουν αἱ προσωπογραφίαι τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀννοβέρου. Ὁ Φρ. Κάουλμπαχ ἐξετέλεσε καὶ ἱστορικὰς συνθέσεις, ἐξ ὧν μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὴν «Στέψιν τοῦ Καρόλου τοῦ Χονδροῦ» (ἐν τῷ «Maximilianeum» τοῦ Μονάχου). Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἄξιος ἰδιαζούσης μνείας εἶναι ὁ πίναξ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» (1884). Ι. Μ. Π.

—**Κάουλμπαχ** (Kaulbach), *Φρειδερῖκος-Αὔγουστος φὸν*—. Υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου Κάουλμπαχ, Γερμανὸς ζωγράφος (1850—1920). Ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα πλησίον τοῦ πατρός του, βραδύτερον δ' ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Κράϊλιγκ ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ ἐγένετο εὐφημότατα γνωστὸς ὡς προσωπογράφος καὶ ρωπογράφος. Διεδέχθη τὸν Πιλότυ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μονάχου καὶ ἐξετέλεσε μακρὰν σειρὰν ἔργων, ἐξ ὧν μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα: «Τὸ κουαρτέττο» (1885, μουσεῖον Βιέννηνης), «Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ τάφῳ» (1892, Πινακοθήκη Μονάχου), προσωπογραφίαι τῆς Ἰωάννας Λομάγερ (1876), τῆς ἀδελφῆς του, τῆς πριγκιπίσσης Γκιζέλας τῆς Βαυαρίας κλπ. Ι. Μ. Π.

Καουλόνια (Caulonia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ρηγίου (Ρέτζιο ντὶ Καλάμπρια), εἰς ἀπόστασιν 135 χλμ., ΒΑ. τοῦ Ρέτζιο. Κάτ. 9200. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Καυλωνία* (βλ. λ.), ἡ ὁποία κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἶχεν ὀνομασθῆ *Καστελβέτερε* καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπέκτησε τὸ παλαιόν της ὄνομα. Μ. Δ. Β.

Καουλοὺν (Kowloon) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος καὶ πόλις τῆς ἐπαρχίας τῆς Ν. Κίνας Κουάνγκ Τούνγκ, ἀπέναντι τῆς νήσου Χὸνγκ-Κὸνγκ καὶ ΝΑ τῆς Καντῶνος, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 104.600. Ἡ πόλις τῷ 1861 παρεχωρήθη δυνάμει συμφωνίας μὲ τὸ Τιὲν-Τσὶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τῷ δὲ 1887 ἐκηρύχθη ἐλευθέρα διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, πολὺ καλὸν λιμένα, ἀγκυροβόλιον διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, ναύσταθμον καὶ προβλῆτας, ἀποτελεῖ δὲ σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον. Δ. Σ. Δ.

Κάουλυ (Cowley), *λόρδος*—· βλ. λ. *Οὐέλσλυ*.

Κάουμπ (Kaub καὶ Caub) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ πρωσσικῷ νομῷ τοῦ Βισβάδεν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μεντερλανστάϊν—Ρουντεσχάϊμ. Κάτοικοι 1969 (1925). Εἶναι σταθμὸς ποταμοπλοίων. Ἔχει παραγωγὴν ἐκλεκτοῦ οἴνου. Ἔναντι, ἐν τῷ ποταμῷ, ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου, κεῖται τὸ περίφημον πολύπυργον τελωνειακὸν φυλάκιον Πφαλτσγκραφενστάϊν, κτισθὲν τῷ 1326, πρὸς

Digitized by Google

εἴσπραξιν τοῦ ἐπιβ ηθέντος τελωνειακοῦ δασμοῦ τοῦ Ρήνου. Ἡ πόλις εἶναι καὶ ἱστορικῶς γνωστή, διότι παρ' αὐτήν, τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους τοῦ 1814, διῆλθε τὸν Ρῆνον καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος ἡ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Βλύχερ συμμαχικὴ στρατιά. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ἱδρύθη τῷ 1894 ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς τοῦ Βλύχερ. Θ. Κ.

Καούνης *πασᾶς*. Ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τοῦ 1821, διάσημος ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ὠμότητι. Μετὰ τὰς ἐν Ἡρακλείῳ σφαγὰς (24 Ἰουνίου 1821) τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ὀκτακισχιλίων Τουρκοκρητῶν τοῦ Ἡρακλείου μετέβη εἰς Ρέθυμναν καὶ ἐκεῖθεν ἐπῆλθε δι' Ἁγίου Βασιλείου (τὴν 15 Ἰουλίου) εἰς Καλλικράτην τῶν Σφακίων. Μετ' ἀλλεπαλλήλους μάχας εἰσέδυσε δι' Ἀσφέντου εἰς Ἄσκυφον (17 Ἰουλίου, ὅπου, προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Σφακιανῶν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν ἑπομένην διὰ τῆς φάραγγος τοῦ Κατρὲ εἰς Ἀποκόρωνον, καταδιωκόμενος κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν μέχρις Ἀλμυροῦ καὶ ἐκεῖθεν διὰ Ρεθύμνης εἰς Ἡράκλειον, ἀφοῦ ἀπώλεσεν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἄνδρας καὶ ἁπάσας τὰς ἀποσκευάς του. Λήγοντος τοῦ Ἰουλίου συμμετέσχεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν πασάδων Ἡρακλείου, Ρεθύμνης καὶ Χανίων κατὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἀποκορώνου, Σφακίων καὶ Κυδωνίας ἐπαναστατῶν καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν ἐν Ἀλιόκαις τῆς Κυδωνίας μάχην τῆς 19 Αὐγούστου 1821. Ν. ΚΛΣ

καούνι (τό), ἢ *καβούνι*· ἰδιωμ., τὸ πεπόνι.

καουνιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πέπων ὁ κοινὸς* (Cucumis melo).

Κάουνιτς (Kaunitz καὶ Caunitz), ***Βεγκέσλαος-Ἀντώνιος****, πρίγκιψ καὶ κόμις* ***Ρίτμπεργκ*** (Rietberg). Διαπρεπὴς Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1711—1794). Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ Λειψίᾳ, περιηγήθη δὲ πρὸς πολιτικὰς μελέτας τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Τῷ 1733 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ΣΤ' αὐλικὸς σύμβουλος. Διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς κομίσσης Ρίτμπεργκ ἔλαβε τὸν τίτλον καὶ τὴν κατοχὴν τῆς ὁμωνύμου κομιτείας. Τῷ 1741 διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος εἰς Ρώμην, Φλωρεντίαν καὶ Τουρῖνον, ἐπέτυχε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς συμμαχίας Αὐστρίας, Σαρδηνίας καὶ Ἀγγλίας κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Ἀναλαβὼν βραδύτερον τὴν διοίκησιν τῶν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατεχομένων Κάτω Χωρῶν, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ ἅμα τῇ εἰσβολῇ τῶν Γάλλων εἰς Βρυξέλλας, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς ἕνεκα κλονισμοῦ τῆς ὑγείας του παρεκλήθη καὶ ἐπανῆλθεν, ἵνα ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Αὐστρίαν εἰς τὸ ἐν Ἄχεν. συνέδριον τῆς εἰρήνης (1748). Γενόμενος κατόπιν ὑπουργός, ὑπεστήριξε πάσῃ δυνάμει τὴν ῥιζικὴν μεταβολὴν τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς διὰ συνάψεως συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὑπὲρ τῶν σχεδίων τούτων εἰργάσθη καὶ καθ' ὃν χρόνον διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις (1750—1753), καὶ ὅτε γενόμενος ἀρχικαγκελλάριος (1756) ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀλλ' ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία, ἂν καὶ περιέβαλλεν αὐτὸν δι' ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης, ἀνυψώσασα τοῦτον καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν πριγκίπων τοῦ κράτους, ἀντέδρα εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην, ἣν ἐθεώρει ἐναντίαν πρὸς τὰς αὐστριακὰς παραδόσεις. Οὐχ ἧττον, πιστὸς εἰς τὸ πρόγραμμά του, ἀποβλέπον εἰς τὴν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ Γαλλίας καταπολέμησιν τῆς αὐξούσης πολιτικῆς δυνάμεως τῆς Πρωσσίας, ἐπέτυχε τὴν συγκρότησιν τοῦ μεγάλου συνασπισμοῦ κατὰ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἐξ οὗ ἡ Αὐστρία σημαντικῶς ὠφελήθη, συμμετασχοῦσα εἰς τὴν διανομὴν τῆς Πολωνίας, καὶ προσαρτήσασα τὴν Βουκοβίναν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἴνν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Θηρεσίας ἐξησθένησεν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Κάουνιτς ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτῆς Ἰωσὴφ Β' καὶ Λεοπόλδου Β'. Κατὰ δὲ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Φραγκίσκου Β', διαφωνήσας ῥιζικῶς πρὸς αὐτόν, παρῃτήθη. Θ. Κ.

Κάουνσιλ ***Μπλῶφς*** (Council Bluffs) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Ἀϊόουα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. τοῦ ποταμοῦ Μισσούρη, ἀπέναντι τῆς πόλεως Ὄμαχα, τῆς πολιτείας Νεβράσκας, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ τριῶν γεφυρῶν, ἐξ ὧν δύο σιδηροδρομικαί. Κάτ. 36.162. Αἱ πολυάριθμοι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ αὐτῆς ἔδωσαν εἰς τὴν πόλιν τὴν σπουδαιότητα καὶ ἀκμήν της. Εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ λείου ἐδάφους εἰς τοὺς πόδας ἀποκρήμνων βράχων (μπλὼφς. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο συνῆλθον εἰς συμβούλιον (Council) οἱ ἐρυθρόδερμοι καὶ οἱ ἐξερευνηταὶ Λούϊς καὶ Κλάρκ. κατὰ τὸ 1804, ἐδόθη εἰς τὴν πόλιν τὸ ἀνωτέρω ὄνομα. Ἡ Κάουνσιλ Μπλῶφς ἱδρύθη τῷ 1846 ὡς συνοικισμὸς Μορμόνων, οἵτινες παρέμειναν εἰς αὐτὴν ἐπὶ πενταετίαν, ὅτε δὲ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν πολιτείαν Γιούταν, αἱ θέσεις τῶν ταχέως κατελήφθησαν ὑπὸ νέων μεταναστῶν. Κατὰ τὸ 1849—1850 ἡ πόλις ὑπῆρξε σπουδαῖος σταθμὸς χρυσοθηρῶν τῆς Καλιφορνίας. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι της εἶναι κεραμοποιία, πλινθοποιία, κατασκευὴ ὀχημάτων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων. Δ. Σ. Δ

κάουντα (ἡ) (λατ. cauda=*οὐρὰ*) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος ἀπαντώμενος ἐν τῇ ἀναλογικῇ σημειογραφίᾳ καὶ σημαίνων τὴν κατιοῦσαν κάθετον γραμμὴν *(οὐράν)*, τὴν τοποθετουμένην δεξιὰ ἑνὸς μεγίστου ▭| ἢ ἑνὸς μακροῦ ▭|, σπανιώτερον δὲ τὴν ἀνιοῦσαν κάθετον γραμμὴν ἑνὸς ἐλαχίστου ◇| ἢ ἑνὸς ἡμιελαχίστου ◆| (βλ. *ἀναλογικὴ σημειογραφία*). Τὴν κάουντα συναντῶμεν ἐπίσης ἐν τῇ συζεύξει (ligatura). *Κάουντα* τέλος καλεῖται ἓν εἶδος ἐπῳδοῦ, *κόντας* (coda), ὡς μετωνομάσθη παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς, ἢ κατακλεῖδος, ἐν χρήσει κυρίως εἰς χορευτικὰς συνθέσεις, εἰς ροντώ, φροττόλας κλπ. Γ. Σ.

Κάουντενμπηθ (Cowdenbeath) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Φάϊφ τῆς Σκωτίας, ἀπέχουσα 8 χλμ. ΒΑ τοῦ Ντονφερμλάϊν σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 8.000. Ἔχει σπουδαῖα ἀνθρακωρυχεῖα. Δ. Σ. Δ.

Κάουπ (Kaup), ***Ἰωάννης - Ἰάκωβος***. Γερμανὸς ζωολόγος καὶ παλαιοντολόγος (1803—1873). Ἠσχολήθη κυρίως εἰς παλαιοντολογικὰς μελέτας ἐπὶ τῶν ἐν ἀπολιθώμασι σπονδυλωτῶν ζῴων, κατέληξε δὲ διὰ τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὰς αὐτὰς περίπου θεωρίας περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ζῴων, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξε μετά τινα ἔτη ὁ Δαρβῖνος διὰ τῆς περιφήμου θεωρίας του τῆς ἐξελίξεως. Ἔγραψε: «Τὰ γαβιαλοειδῆ ἑρπετά» (1842—1844), «Συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν προϊστορικῶν θηλαστικῶν» (1862). Θ. Κ.

Κάουπερ (Cowper, *παλαιὰ προφ. Κοῦπερ*), ***Γουλιέλμος*** *κόμις* (earl). Ἄγγλος πολιτικὸς (1665—1723). Διωρίσθη δικηγόρος τῷ 1688, τῷ 1695 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Χέρτφορδ καὶ τῷ 1705 διωρίσθη μέγας σφραγιδοφύλαξ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἑπόμενον ἔτος διεξήγαγε τὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Σκώτων διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας. Ὅτε ἡ ἕνωσις αὕτη συνετελέσθη (1707), ἡ βασίλισσα Ἄννα διώρισε τὸν Κάουπερ λόρδον καγκελλάριον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, οὕτω δὲ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὁ καταλαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρῃτήθη τῷ 1710. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης Ἄννης ὁ Γεώργιος Α' διώρισε τὸν Κάουπερ ἀντιβασιλέα, ὅπως κυβερνήσῃ τὴν χώραν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Μετ' ὀλίγας δὲ ἑβδομάδας ἐγένετο πάλιν λόρδος καγκελλάριος, διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1718, ὁπότε ἐγένετο κόμις. Ἡ σύζυγός του *Μαρία* (1685—1724), κυρία τῆς αὐλῆς τῆς πριγκιπίσσης Καρολίνας τῆς Οὐαλλίας, κατέλιπεν ἐνδιαφέρον ἡμερολόγιον, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «The Diary of Mary, countess Cowper» (London, 1864). Δ. Σ. Δ.

— **Κάουπερ** (Cowper) ***Γουλιέλμος***. Διαπρεπὴς Ἄγγλος ἀνατόμος (1666 — 1709). Τῷ 1702 περιέγραψε τοὺς δύο οὐρηθρικοὺς ἀδένας τοῦ ἀνδρός, ὧν οἱ ἐκφορητικοὶ πόροι φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ (βλ. *Κάουπερ ἀδένες*). Κατέστη ἐπίσης γνωστὸς διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀνατομικῶν συγγραμμάτων: «Myotomia reformata» (1694), «The anatomy of human bodies» (1697). Ο. Ρ

— **Κάουπερ** (Cowper), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1731—1800), ἀνεψιὸς τοῦ λόρδου καγκελλαρίου (βλ. λ. *Κοῦπερ*). Δ. Σ. Δ.

Κάουπερ ***ἀδένες***, ἢ ***κωπήρειοι ἀδένες*** *[Ἀνατομ.]*. Δύο ὄντες οὗτοι, κεῖνται ὄπισθεν τοῦ βολβοῦ τῆς οὐρήθρας, ἑκατέρωθεν τῆς μέσης γραμμῆς, καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν σηραγγώδη μοῖραν τῆς οὐρήθρας (βλ. λ. *βολβουρηθραῖοι ἀδένες*). Ι. Π

Κάουπερτ (Kaupert), ***Ἰωάννης - Αὔγουστος***. Γερμανὸς τοπογράφος καὶ χαρτογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1822. Τῷ 1864 ἔλαβε μέρος ὡς ἐπιτετραμμένος τῆς Κάσσελ εἰς τὴν τοπογραφικὴν ὑπηρεσίαν τῆς χαρτογραφήσεως τῆς Μέσης Εὐρώπης ἐν Βερολίνῳ καὶ τῷ 1866 εἰργάσθη ὡς ἐπιθεωρητὴς τῆς καταμετρήσεως εἰς τὸ τοπογραφικὸν τμῆμα τοῦ πρωσσικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Ἀπὸ τοῦ 1875—1877 διηύθυνε τὰς τοπογραφικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας τῶν Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Περιχώρων. Τῷ 1879 ἔλαβε τὸν τίτλον «Συμβούλου τῆς καταμετρήσεως τῆς χώρας» καὶ τῷ 1891 τὸν τοῦ «Συμβούλου τῶν πολεμικῶν ἀπορρήτων». Ἀπέθανε τῷ 1899 ἐν Βερολίνῳ. Ἐξαίρετος ἦτο ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν τοπογραφικὴν ἐργασίαν τῆς χώρας Ἔσσεν-Κάσσελ εἰς κλίμακα 1:25000 καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ σχετικοῦ χάρτου. Ὡσαύτως σπουδαῖαι ἐργασίαι αὐτοῦ ἦσαν ἡ κατάρτισις τοῦ Ἄτλαντος τῆς αὐτῆς χώρας εἰς κλίμακα 1:50.000 καὶ ὁ γενικὸς χάρτης αὐτῆς εἰς κλίμακα 1:200.000 καὶ 1:350.000 (1856). Τῷ 1875—1896 ἠσχολήθη εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ χάρτου τοῦ γερμανικοῦ κράτους καὶ ἐπεξειργάσθη τὸν νέον γενικὸν χάρτην τούτου εἰς κλίμακα 1:200.000 Μετὰ τοῦ Ἐ. Κουρτίου ἐξέδωκε τῷ 1875 τὸν «Ἄτλαντα τῶν Ἀθηνῶν» εἰς 12 φύλλα καὶ εἰς κλίμακα 1:25.000, ὧν δύο (Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς) εἰς 1:12.500. Τῷ 1898 ἐξέδωκε τὸν «Χάρτην τῆς Ἀττικῆς», συνέχειαν τῶν ἐκδοθέντων προηγουμένων φύλλων, εἰς κλίμακα 1:25.000, ἕτερα 14 φύλλα, τῷ δὲ 1890 10 φύλλα ὁλοκλήρου τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ κλίμακα 1:100 000. Ι. Σ. Σ.

Καουπολικὰν (Caupolican). Ἰνδὸς ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τῶν *Ἀραουκανῶν* (βλ. λ.), γεννηθεὶς ἐν Χιλῇ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1558. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν κατακτήσεως τῆς Χιλῆς, ὁ Καουπολικὰν ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τμήματος ἱσπανικοῦ στρατοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Βαλντιβία καὶ μετὰ σφοδρὰν μάχην κατετρόπωσεν αὐτούς. Οἱ συλληφθέντες αἰχμάλωτοι ἐσφάγησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν (1553). Μετὰ ἓν ἔτος ἐνίκησε τὸν διάδοχον τοῦ Βαλντιβία, Βιλιαγκράν, καὶ ἐκυρίευσε πλείστας ἱσπανικὰς θέσεις. Τῷ 1555 ὅμως ἐνικήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ἀνακαλυφθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος μετ' ἄλλων Ἰνδῶν ἀρχηγῶν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτυφεκίσθη. Μ. Ν. Δ.

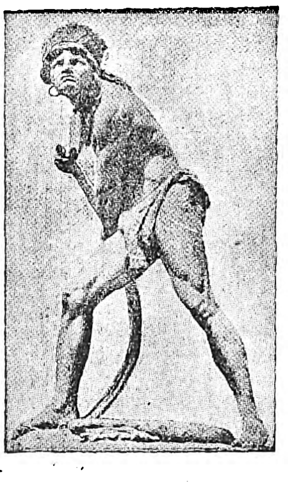

Καουπολικάν.

Καοὺρ (Cahours), ***Αὔγουστος-Ἀνδρέας-Θωμᾶς***. Γάλλος χημικὸς (1813—1991). Κατόπιν μακρᾶς καὶ σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ἐξελέγη τῷ 1868 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἐν Παρισίοις. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀμυλαλκοόλην καὶ ἐν γένει τὰ αἰθέρια ἔλαια. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὀργανικὴ χημεία» (1874) καὶ «Ἀνόργανος χημεία» (1878). Αἱ κυριώτεραι τῶν μελετῶν καὶ ἀνακοινώσεών του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ «Annales de chimie et de physique». Δ. Σ. Δ.

καούρα (ἡ)· δημοτ., συναίσθημα καύσεως κατ' ἀκολουθίαν ὀργανικοῦ τινος ἐρεθισμοῦ, ἄλλως *καηλα*: «ἔχω στὸ στομάχι—, στὸ λαιμὸ μιὰ καούρα».

Κάουρα (Caura) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἐν Βενεζουέλᾳ, παραπόταμος τοῦ Ὀρινόκου. Ἔχει μῆκος 750 χλμ., ὧν τὰ 600 εἶναι πλωτά. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Παρίμα καὶ ῥέει μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Β καὶ κατόπιν πρὸς Α. Κατὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὀρινόκον ἔχει πλάτος 600 μ. Μέγα μέρος αὐτοῦ διαρρέει τὰς ὀροσειρὰς Ἀραρὸ καὶ Μαϊγκοναλιντά. Μ. Δ. Β

Καούρης. Ὄνομα τῆς ἰσχυροτέρας τῶν τουρκικῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου (Κρήτης). Διασημότερος τῆς οἰκογενείας ταύτης, διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ὠμότητα αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ὁ *Καούρ - Ἀζίζ*, διατελέσας γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων τοῦ Σελίνου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821—1830. Ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἐν Καντάνῳ καὶ Ἀζογιρὲ πύργων του καὶ ἐπὶ τῶν πολυαρίθμων ὀπαδῶν του, ἠθέλησε μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ γεν. διοικητοῦ Κρήτης, τοῦ Ἀλβανοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ὅστις μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀτιθάσου ἀγᾶ διέταξε τὴν δολοφονίαν του, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ στρατιώτου Ν. ΚΛΣ

κάουρι (Cauri, Coris, Kauri ἢ ἀγγλ. Cowry). Οὕτως ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων (ἴσως ἐκ παραφθορᾶς τῆς σανσκριτ. *καπάρδα, καπαρδίκα*) ὄστρακα (κόγχαι) τοῦ γένους *κυπραίας* τοῦ Λινναίου, χρησιμοποιούμενα ὡς νόμισμα εἴς τινας χώρας τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας. Ἐξ ὅλων τῶν ὑπὸ τῶν ἀπολιτίστων λαῶν χρησιμοποιουμένων ὡς νομίσματος ὀστράκων τὸ κάουρι εἶναι τὸ γνωστότατον καὶ τὸ μᾶλλον διαδεδομένον. Οἱ Πορτογάλλοι τὸ ἀποκαλοῦν *μπούζι* ἢ *μπούγκι*, οἱ Σιαμαῖοι *μπία*, οἱ Ἄραβες *ουάδα*. Τὰ ὄστρακα ταῦτα εἶναι κοινότατα εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἰδίως ὅμως εἰς τὰς εὑρισκομένας μεταξὺ τῶν Φιλιππίνων καὶ τῆς Βορνέου νήσους Σουλοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῆς Μοζαμβίκης. Μ. Ν. Δ.

Κάους (Cowes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν νῆσον Οὐάϊτ (βλ. λ. *Κάουζ*).

Digitized by Google

Καοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία πολίχνη εἰς τὰ ΒΔ. τῆς 'Αρκαδίας μετὰ ὀνομαστοῦ ναοῦ τοῦ 'Ασκληπιοῦ Καουσίου. Ἦτο ἠρειπωμένη ἐπὶ Παυσανίου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Ψωφῖδος διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἄρσενος εἰς Θέλπουσαν, ἐξ ἧς ἀπεῖχε 40 στάδια. Πιθανῶς θὰ ἠδύνατο νὰ τοποθετηθῇ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν χωρίων Βούτσι καὶ Μοναστηράκι τοῦ δήμου 'Ελευσῖνος τῆς Γόρτυνος πεδίῳ, ἔνθα εὑρέθησαν καὶ ἴχνη ἀρχαίων ἐρειπίων. κ. γ.

κάουσα (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βουνιὰς ἡ εὐζωμοειδής*. κ. παπ.

Καουτὶν (Cautin) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Χιλῆς, ἔχων ἐπιφάνειαν 16.524 τ.χλμ. καὶ 215.000 κατ. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ. Παράγει σιτηρὰ καὶ λαχανικὰ καὶ ἐξάγει ἄφθονον ξυλείαν. Ἔχει ἐπίσης ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα τὸ *Τεμοῦκο*. —2) Ποταμὸς τῆς Ν. 'Αμερικῆς ἐν Χιλῇ, μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Μαλλέκο καὶ Καουτίν. Πηγάζει μεταξὺ τοῦ ἡφαιστείου Λονκιμάϋ καὶ τῆς Σιέρρα Νεβάδα καὶ μετὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Τσολτσὸλ λαμβάνει τὸ ὄνομα *'Ιμπεριὰλ* μέχρι τῶν ἐκβολῶν του. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ποταμῶν τῆς Χιλῆς. 'Ο κάτω αὐτοῦ ροῦς εἶναι βραδύς, πλάτους 300—350 μ. καὶ πλωτὸς μέχρι τοῦ Νουέβα 'Ιμπεριὰλ εἰς πλοῖα βυθίσματος 4 μέτρων. μ. δ. β.

Κάουτσκυ (Kautsky), ***Κάρολος***. Γερμανὸς σοσιαλδημοκράτης, μέγας θεωρητικὸς τῆς Β' Διεθνοῦς, οἰκονομολόγος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1854 ἐν Πράγᾳ. 'Εσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ ἤρχισε τὰ πρῶτα ἐπιστημονικά του βήματα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Φρ. Ἔνγκελς, συνεργαζόμενος εἰς τὸν σοσιαλιστικὸν τύπον. Τῷ 1880 μέχρι τοῦ 1882 καὶ τῷ 1884 ἔζησεν ἐν Ζυρίχῃ, τῷ 1890 ἐν Στουτγάρτῃ, τῷ 1885 μέχρι τοῦ 1892 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίνῳ. Τῷ 1883 ἵδρυσε τὸ θεωρητικὸν ὄργανον τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας «Neue Zeit» (Νέα ἐποχή), ὅπου κατεπολέμησε τὰς ἀναθεωρητικὰς τοῦ μαρξισμοῦ (revisionismus) θεωρίας τοῦ *'Εδ. Μπερνστάϊν*, ὑποστηρίζων τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ μέχρι τοῦ 1909), ὁπότε ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Der Weg zur Macht» ('Ο δρόμος τῆς ἐξουσίας). 'Απὸ τοῦ 1910, ὁπότε ἤρχισαν αἱ συζητήσεις μετὰ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, τοῦ Φρ. Μέριγκ, τῆς Κλ. Τζέτκιν κτλ., ἡ κεντριστικὴ στάσις τοῦ Κάουτσκυ κατέστη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἔκδηλος. Εἰς τὰ θεμελιώδη προβλήματα (ἀπεργίαι μαζῶν, ἰμπεριαλισμὸς κτλ.) τῆς πολιτικῆς τακτικῆς ἔλαβε θέσιν συμβιβαστοῦ τῶν ἄκρων. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τοῦ 1914 δὲν ἐτάχθη σαφῶς μὲ τὸ μέρος τοῦ ρεφορμισμοῦ, οὔτε καὶ ἀπηρνήθη πλήρως τὰς προγενεστέρας ἐπαναστατικὰς δοξασίας του. Εἰς τὴν «Αὐτοβιογραφίαν» του, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1923, ρίπτων ἓν βλέμμα εἰς τὸ παρελθόν, κατὰ τὴν στάσιν του ἀπέναντι τοῦ 'Ε. Μπερνστάϊν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε εἶχε καταπολεμήσει ἀμειλίκτως, λέγει: «Συνηντήθημεν ἐκ νέου μετὰ τοῦ Μπερνστάϊν κατὰ τὸν πόλεμον· ἑκάτερος ἐξ ἡμῶν ἔχει διατηρήσει τὰς θεωρητικάς του πεποιθήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν πρακτικὴν δρᾶσίν μας, εἴμεθα τότε σχεδὸν πάντοτε σύμφωνοι». 'Απέναντι τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καὶ τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ἐτήρησε στάσιν ἐχθρικήν, ἀποδοκιμάσας τὴν θεωρίαν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ τὰ τρομοκρατικὰ μέτρα. 'Ο Κάουτσκυ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ὡς ἀποστάτης τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1914, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς μέγας καὶ ἔγκυρος ἑρμηνευτὴς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1914 ἔργα του, ὅπως τὸ «Ethik und materialistische Geschichtsauffassung» (1906, ἑλλ. μετ. «'Ηθικὴ καὶ ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας», ὑπὸ *Χ. Δεδούσῃ* 1923), «Αἱ οἰκονομικαὶ θεωρίαι τοῦ Κ. Μὰρξ» (1887, ἑλλ. μετ. *Π. Πουλιοπούλου* 1928), «Thomas More und seine Utopie» (Θωμᾶς Μῶρος καὶ ἡ Οὐτοπία του, 1888), «Vorlaüfer des neueren Sozialismus» (Οἱ πρόδρομοι τοῦ νεωτέρου σοσιαλισμοῦ, 1894), «Die Agrarfrage» («Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα» 1899, ἑλλ. μετ. ἐν «'Αρχείῳ Μαρξισμοῦ» 1928), «Ursprung des Christentums» ('Η καταγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, 1908), «Τὸ πρόγραμμα τῆς 'Ερφούρτης κλπ.» (1892, ἑλλ. μετ. ἐν «'Αρχείῳ Μαρξισμοῦ» 1922), «Τὸ ὀκτάωρον» (1890), «'Ο 'Εδ. Μπερνστάϊν καὶ τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν πρόγραμμα» (1899), «'Η κοινωνικὴ ἐπανάστασις» (1902) κλπ. Νεώτερα ἔργα τοῦ Κάουτσκυ εἶναι: «Αἱ 'Ηνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Εὐρώπης» (1916), «'Η 'Αλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη» (1917), «'Η Σερβία καὶ τὸ Βέλγιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1917), «'Η δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» (1918) (ἀπάντησις τοῦ Ν. Λένιν διὰ τοῦ ἔργου «Κράτος καὶ 'Επανάστασις» ἑλλην. μετάφρ. 1922), «Πῶς ἐγεννήθη ὁ πόλεμος» (1919), «Δικτατορία ἢ Δημοκρατία» (1919), «Τρομοκρατία καὶ Κομμουνισμὸς» (1922) (ἀπάντησις ὑπὸ Λ. Τρότσκυ μὲ τὸν τίτλον «Τρομοκρατία καὶ Κομμουνισμός»), «'Η προλεταριακὴ ἐπανάστασις καὶ τὸ πρόγραμμά της» (1923), εἰς τὸ ὁποῖον ἀπήντησεν ὁ Ν. Μπουχάριν διὰ τοῦ ἔργου: «'Η προλεταριακὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ ἀποστάτης Κάουτσκυ», «'Η ὑλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας» (τόμ. 2, 1927). 'Ο Κάουτσκυ ἐπεμελήθη τὴν λαϊκὴν ἔκδοσιν τοῦ 1913 τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Σχετικῶν πρὸς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἐπισήμων γερμανικῶν ἐγγράφων» (1919 κ.ἑξ. τόμ. 4) καὶ συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ «Vorwaerts», τὴν «Arbeiter Zeitung» κλπ. θ. π.

καουτσοὺκ (τό)· βλ. *κόμμι* ἐλαστικόν.

Κάουφμανν (Kaufmann), ***Γεώργιος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης (1679—1735), ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ μὲ ἔργα δι' ὄργανον. 'Ως θεωρητικὸς ἔγραψε τὸ ἐγχειρίδιον: «Introduzione alla musica antica e moderna».

— **Κάουφμανν** (Kaufmann), ***Δαυΐδ***. 'Ιουδαῖος λόγιος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μέχριν τῷ 1852 θανὼν τῷ 1899. 'Ανεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ θρησκειολογίας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ραββινικῇ σχολῇ τῆς Βουδαπέστης. 'Επλούτισε τὴν βιβλιοθήκην τῆς σχολῆς του διὰ πολυτιμοτάτων συλλογῶν καὶ σπανίων χειρογράφων. Τὰ διάφορα ἔργα τοῦ Κάουφμανν ἀνέρχονται περὶ τὰ πεντακόσια, ὧν σπουδαιότερα εἶναι: «Geschichte der Atributenlehre in der judischen Religionsphilosophie des Mitelalters von Saadia bei Maïmoni» (Gotha 1877—1878), «Die Sinne, Beiträge zur Geschichte der Physiologie und Psychologie κλπ.» (Budapest 1884), «Die letzte Vœrtreibung der Juden aus Wien κλπ.» (Wien 1889). Συνέγραψε τὰς βιογραφίας πολλῶν ἑβραϊκῶν προσωπικοτήτων καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν συναγωγικὴν ἱστορίαν ἐν τῷ ἔργῳ του: «Zur Geschichte der Kunst in der Synagogen», Wien 1897). γ. ελ.

—**Κάουφμανν** (Kaufmann), ***'Εδουάρδος***. Γερμανὸς παθολογοανατόμος, γεννηθεὶς ἐν Βόννῃ τῷ 1860. 'Ανηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1884, τῷ 1898 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γενικῆς παθολογίας καὶ παθολογοανατομίας καὶ διευθυντὴς τοῦ παθολογοανατομικοῦ ἐργαστηρίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας. 'Εδημοσίευσε: «'Η ὑδραργυρικὴ δηλητηρίασις» (Μπρεσλάου 1887), «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς καλουμένης ἐμβρυϊκῆς ραχίτιδος» (Βερολῖνον 1892), «Σύγγραμμα εἰδικῆς παθολογοανατομίας» (1896) κτλ. ο. ρ.

—**Κάουφμανν** (Kaufmann), ***Κωνσταντῖνος***. 'Ελβετὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1853. 'Εσπούδασεν ἐν Βέρνῃ, Στρασβούργῳ, Βιέννῃ, Χάλλῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, διετέλεσε βοηθὸς τοῦ καθηγητοῦ Kocher ἐν Βέρνῃ καὶ ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Ζυρίχης (1880). Συνέγραψεν: «'Εγχειρίδιον τῶν ἐξ ἀτυχήματος τραυμάτων κλπ.» (1897), «Τραύματα καὶ νόσοι οὐροποιητικοῦ σωλῆνος ἀνδρός, γερμανικὴ χειρουργική» (1886), «Τραυματικὴ φυματίασις ὀστῶν καὶ ἀρθρώσεων ἐν σχέσει μὲ τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας» (1895) κτλ. ο. ρ.

—**Κάουφμανν** (Kaufmann), ***Κωνσταντῖνος Πέτροβιτς***. Ρῶσος στρατηγὸς (1818—1882). Καταγόμενος ἐκ γερμανικῆς οἰκογενείας τοῦ 'Ολστάϊν, ἐπολέμησεν ἐν Καυκάσῳ (1855) καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Κάρς. 'Ως γενικὸς διοικητὴς τοῦ Τουρκεστὰν διηύθυνε τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ ἐμίρου τῆς Βουχάρας καὶ κατέλαβε τὴν Σαμαρκάνδην (1868). 'Εσχεδίασε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν τὴν κατοχὴν τῆς κεντρικῆς 'Ασίας, ἣν καὶ ἐπέτυχε, καταλαβὼν τὴν Κίβαν (1873) καὶ ὑποχρεώσας τὸν χάνην νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Ρώσου αὐτοκράτορος, δύο ἔτη δὲ βραδύτερον κατέλαβε τὸ χανᾶτον τοῦ Κόκανδ. Εἶτα ὠργάνωσε τὴν διοίκησιν τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν. θ. κ.

—**Κάουφμανν** (Kaufmann), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς κατασκευαστὴς ὀργάνων (1785—1866), γενόμενος περίφημος χάρις εἴς τινας περιέργους ἐφευρέσεις καὶ δὴ τῆς αὐτομάτου σάλπιγγος, τοῦ *σαλπιγγίου* καὶ τοῦ *συμφωνίου*, ἐξ ὧν ὁ υἱός του *Φρειδερῖκος-Θεόδωρος* (1823—1872) ἐδημιούργησε τὸ *ὀρχηστριόνιον* (orchestron). Μερικὰ ἄλλα αὐτόματα ὄργανα, ὡς τά: *βελλόνειον, ἁρμονίχορδον* καὶ *χορδαυλώδιον*, εἶχον πρόσκαιρον μόνον φήμην. Τὰς πρώτας ἀρχὰς εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν αὐτομάτων ὤφειλεν ὁ Φρειδερῖκος Κάουφμανν εἰς τὸν πατέρα του 'Ιωάννην-Γκόττφηδ (1752—1818), διακεκριμένον μηχανικὸν τῆς Δρέσδης. γ. σ.

— **Κάουφμανν** (Caufmann), ***'Αγγελική***. Διάσημος 'Ελβετὶς ζωγράφος (1741—1807). Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός της *'Ιωάννου-'Ιωσὴφ Κάουφμανν*, μετρίου ζωγράφου, ὁ ὁποῖος μετὰ ταῦτα τὴν ἀπέστειλεν εἰς 'Ιταλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν της. 'Ενταῦθα ἐζωγράφησε τὰς εἰκόνας τοῦ προστάτου της δουκὸς καὶ τῆς δουκίσσης τῆς Μοδένης. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν της ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου διεκόσμησε τὸ ἀνάκτορον τοῦ κόμιτος ντὲ Μονφόρ. Μεταβᾶσα ἐκ νέου εἰς 'Ιταλίαν ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν (1763—1765) εἰς Φλωρεντίαν καὶ Ρώμην καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Βίνκελμαν, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς 'Αγγλίαν, ὅπου ἔκαμε πλῆθος προσωπογραφιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν τοῦ ζωγράφου Ρέϋνολδς, ἐξελέγη δὲ καὶ μέλος τῆς Βασιλικῆς 'Ακαδημίας τοῦ Λονδίνου (1768). 'Εκεῖ ἐνυμφεύθη (1768) μεθ' ἑνὸς Σουηδοῦ τυχοδιώκτου, τοῦ ψευδοκόμιτος Χόρν, ἀλλὰ διέλυσε τὸν γάμον εὐθὺς ὡς ἀπεκαλύφθη ἡ πραγματικὴ ἰδιότης τοῦ συζύγου της. Κατόπιν ἐνυμφεύθη ἐκ νέου μετὰ τοῦ ζωγράφου 'Αντωνίου Τσοῦκκι καὶ ἐπέστρεψεν εἰς 'Ιταλίαν (1781). 'Εγκατασταθεῖσα ἐν Ρώμῃ διέμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τέλους τοῦ βίου της. Αἴσθησις τοῦ γραφικοῦ, μεγίστη ἐπιτηδειότης εἰς τὴν ταξινόμησιν πολυπροσώπων συνόλων, εὐγένεια ἐκφράσεως καὶ κομψότης σχημάτων καὶ μορφῶν εἶναι τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τοῦ ἔργου τῆς Κάουφμανν. Τὰ ἔργα της εἶναι κυρίως προσωπογραφίαι καὶ ἱστορικοὶ πίνακες. Καλλίστη ὅλων θεωρεῖται ἡ προσωπογραφία τῆς δουκίσσης τῆς Βρουνσβίκης, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Γ', μεταξὺ δὲ τῶν ἱστορικῶν πινάκων σπουδαιότεροι εἶναι: «'Η μήτηρ τῶν Γράκχων», «'Η θυσία τῆς Μεσσαλίνας», «'Η Θουσνέλδα ὑποδεχομένη τὸν Χέρμαν νικητήν» καὶ «'Ο ἐνταφιασμὸς τοῦ Πάλλαντος ὑπὸ τοῦ Αἰνείου», ἡ «'Εστία», «Νύμφη ἀναδυομένη», «Αὐτοπροσωπογραφία» κλπ.

'Αγγελικὴ Κάουφμανν.

Κάουφμανν κορυφὴ (Kaufmann Pic) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ὀροσειρᾶς τῶν 'Αλταΐων ἐν τῷ ρωσικῷ Τουρκεστὰν (Κεντρικὴ 'Ασία), ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατακτήσαντος τὴν χώραν Ρώσου στρατηγοῦ *Κάουφμανν* (βλ. λ.). 'Αποτελεῖ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ὀροσειρᾶς (7000 μ.). θ. κ.

Καουφμπόϋρεν (Kaufbeuren) */Γεωγρ./*. Γερμανικὴ πόλις ἐν τῷ νομῷ Σβάμπεν τῆς Βαυαρίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βέρτοχ. Κάτ. 9.160. Ἔχει γοτθικὸν καθολικὸν ναὸν τοῦ 'Αγίου Μαρτίνου καὶ ἕτερον τοῦ 'Αγίου Βλασίου, τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διδασκαλεῖον θηλέων, μουσεῖον. 'Εν τῇ πόλει ἀκμάζει ἡ τυροκομία. θ. κ.

Κὰπ (Cap, ἀγγλ. προφ. *Καίπ)*. Λέξις σημαίνουσα ἀκρωτήριον καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς πρῶτον συνθετικὸν πλείστων γεωγραφικῶν ὀνομασιῶν (διὰ τὰς γαλλικὰς τούτων βλ. κατ. *Κὰπ—*, διὰ δὲ τὰς ἀγγλικὰς βλ. *Καὶπ—)*.

—**Κὰπ 'Αϊτῆς** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κὰπ-'Αϊτιέν*.

Κὰπ *[Γεωγρ.]*. Σταθμὸς ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Πὸρτ-Σαΐτ εἰς 'Ισμαηλίαν, εἰς τὸ 37ον χλμ. καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Κὰπ (Kapp), ***Βόλφγκανγκ***. Γερμανὸς πολιτικός· βλ. *Κάππ*.

κάπα (ἡ)· βλ. λ. *κάππα*.

— **κάπα** (ἡ) */Ναυτ./*. 'Αντηνέμωσις ἱστίου ἐπίτηδες διὰ κερουλκήσεως γινομένη· || *καπάρω*· ἀντηνεμῶ, ἄλλως *σοπράρω*: «καπάρω γάπια» ἢ «κάπα γάπια!» ἀντηνεμῶ τὸν δόλωνα· «βάζω (ἢ στέκω) ἀλ κάπα» ἀνακωχεύω. σ. ε. λ.

Κάπαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου παρὰ τὸν 'Ελλήσποντον, ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ κειμένη. λ. θ. σ.

Κὰπ-'Αϊτιέν, ἢ ***Καὶπ-'Αϊτὶ*** (Cap Haïtien ἢ Cap Haïti) */Γεωγρ./*. Παράλιος πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς 'Αϊτῆς, ὁ δεύτερος λιμὴν αὐτῆς, ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου, ἐντὸς ἀσφαλεστάτου καὶ μεγάλου ὅρμου καὶ ἀπέχουσα τῆς πόλεως Πὸρτ-ὼ-Πρὲνς περὶ τὰ 145 χλμ. Κάτοικοι 28.000. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νήσου, εἶναι δὲ ἐμπορικὸν κέντρον καφέ, ξυλείας καὶ δερμάτων. 'Η πόλις ἤλλαξε πλειστάκις ὄνομα, κληθεῖσα διαδοχικῶς *Γκουαρίκο, Κάπο Σάντο, Κὰπ-Φρανσαί, Κὰπ Ρεπουμπλικαίν, Κὰπ 'Ανρί*. 'Εν τῇ 'Αϊτῇ ὁρίζεται ὑπὸ τῆς λέξεως ἁπλῶς *Κάπ*. 'Εκτίσθη τῷ 1670, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα γαλλικῆς ἀποικιακῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κὰπ-Φρανσαί*. 'Επυρπολήθη τῷ 1793 καὶ τῷ 1802 ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Μαύρων, ἐπανεκτίσθη καὶ κατέστη ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ 'Ανρὺ Χριστοφόρου, ὅστις τῇ ἔδωκε τὸ ὄνομά του. Τῷ 1842 σεισμὸς τὴν κατέστρεψεν ὁλοσχερῶς καὶ τῷ 1865 κατεστράφη βομβαρδισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. 'Η σημερινὴ πόλις ἔχει ὡραίας οἰκοδομάς, διασῴζονται δὲ ἀκόμη μνημεῖα τῆς γαλλικῆς ἐποχῆς. 'Εξάγει καφέν, οἶνον, δέρματα, κακάον κλπ. δ. σ. δ.

Καπὰκ Οὐρκοὺ *[Γεωγρ.]*. 'Ετέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ 'Ισημερινοῦ ἡφαιστείου 'Αλτὰρ ντὲ λὸς Κολλάνες (βλ. λ.).

καπάκι (τό), ἢ ***καππάκι***· κάλυμμα δοχείου, σκέπασμα: «τὸ καπάκι τοῦ τσικαλιοῦ,—τοῦ τέντζερη

Digitized by Google

—τῆς κασέλλας, κτ »· || ναυτ. ὁ *καθέκτης* (βλ. λ.)· || φρ. «ἐκύλισεν ὁ τέντζερες καὶ βρῆκε τὸ καπάκι του»· || τὰ κάνω καπάκια» φράσις ἡ ὁποία ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐσήμαινεν εἰλικρινῆ ἢ ὑποκριτικὴν συνεννόησιν τῶν ὁπλαρχηγῶν πρὸς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν· «τὰ κάνανε καπάκια» συνεφιλιώθησαν πρὸς τοὺς Τούρκους.

Καπακλῆ-*Ἐσμὲ* */Γεωγρ./*. Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας μετὰ 200 κατοίκων.

Καπάλλα (Capalla), ***Ἰωάννης***. Δομινικανὸς θεολόγος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Πεδεμοντίῳ τῆς Ἰταλίας. Ἐδίδαξε φιλολογίαν ἐν Faenza καὶ Βολωνίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1596. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν ὁ συνάδελφός του Βικέντιος Φαρνούτιος ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ (1606) τὸ ἐπιγραφόμενον «Arca salutis humanae, sive commentaria locupletissima in Testamentum et Passionem Jesu Christi». Ε. Γ. Π.

καπαμᾶς (ὁ) (τουρκ. *καπαμᾶ*=σκεπασμένος). Φαγητὸν κατασκευαζόμενον ἀπὸ κρέας μαγειρευμένον κατὰ εἰδικὸν τρόπον ἐντὸς κατσαρόλας ἐπὶ σιγανῆς φωτιᾶς. Ὑπάρχει ὁ γαλλικὸς τρόπος κατασκευῆς τοῦ καπαμᾶ (daube) καὶ ὁ ἑλληνικὸς ἢ μωραΐτικος. Ὁ γαλλικὸς καπαμᾶς παρασκευάζεται ἀπὸ κρέας μόσχειον, τὸ ὁποῖον τσιγαρίζομεν πρῶτα μὲ ἀρκετὸν βούτυρον καὶ θέτομεν ἐντὸς εἰδικῆς κατσαρόλας (daubière) προσθέτοντες ἅλας, πιπέρι, ὀλίγον οἶνον λευκὸν καὶ ρακὴν καθὼς καὶ διάφορα χόρτα (σέλινα, καρόττα, μανιτάρια, φύλλα δάφνης) καὶ ἀφίνομεν νὰ σιγοβράσῃ ἐπὶ 1—2 ὥρας. Ὁ μωραΐτικος καπαμᾶς παρασκευάζεται ἀπὸ ἀρνάκι τοῦ γάλακτος, τὸ ὁποῖον κόπτομεν εἰς μικρὰ τεμάχια, τὰ τσιγαρίζομεν μὲ βούτυρον καὶ ὀλίγα κρόμμυα ἐντὸς μεγάλης κατσαρόλας, προσθέτομεν κατόπιν ὀλίγον ὕδωρ ἢ λευκὸν οἶνον καὶ πολλὴν τομάταν, ἅλας, πιπέρι καὶ γαρύφαλλον καὶ τὸ ἀφίνομεν νὰ σιγοβράσῃ ἐπὶ 1—1 $1/2$ ὥραν. Α. Σ.

Καπαμπλάνκα (Capablanca), ***Ραοὺλ-Ἰωσήφ***. Ὀνομαστὸς ζατρικιστής, γεννηθεὶς ἐν Ἁβάνᾳ τῆς Κούβας τῷ 1888. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἔδειξε κλίσιν εἰς τὸ ζατρίκιον, ἀναφέρεται δὲ ὅτι ἔμαθε τὰς κινήσεις τοῦ ζατρικίου εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν καὶ ὅτι εἰς ἡλικίαν ἓξ ἐτῶν ἐνίκησε τὸν πατέρα του. Ἐγένετο διεθνῶς γνωστὸς ὡς ζατρικιστὴς ἐν Κολομβίᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου μετέβη τῷ 1908 ὅπως σπουδάσῃ εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον. Τῷ 1909 ἐνίκησε τὸν πρωταγωνιστὴν Φ. Ἰ. Μάρσαλ καὶ κατόπιν πολλοὺς ἄλλους εἰς διεθνεῖς ἀγῶνας, γενόμενος ὁ πρῶτος παίκτης τοῦ κόσμου καὶ διατηρήσας τὸ πρωτάθλημά του μέχρι τοῦ 1926, ὁπότε ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλιέχιν. Μ. Δ. Β.

καπάναξ (ὁ) */Ἀρχ./*. Πλαγία ὁριζοντία δοκὸς τοῦ ἅρματος, χρησιμεύουσα ὡς ἔρεισμα τοῦ ἁρματηλάτου. — Π.

Καπανδρίτι(ον) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ΒΑ Ἀττικῆς τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Μαραθῶνος. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ προέρχεται ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ *Καπανδρίτη*, ἀναγομένου μέχρι τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Κεῖται εἰς τὸ 34,5 χιλ. τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἀθηνῶν—Καλάμου καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀφιδνῶν τοῦ Λαρισαϊκοῦ σιδηροδρόμου. Κάτ. (1928) 905. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας *Διακρίας*, ἀρχομένη ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν ἀρχαίων Ἀφιδνῶν (νῦν Κοτρώνι) καὶ τελευτῶσα εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸν ἀρχαῖον Ραμνοῦντα. Εἰς ταύτην περιέχεται ἡ νέα τεχνητὴ λίμνη τοῦ Μαραθῶνος καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Μικροχώρι* (πρώην *Βελλιαντζίκι*), *Πολυδένδρι* (πρώην *Μάζι*), *Πευκόφυτον* (πρώην *Σπατατζίκι*) καὶ ὁ συνοικισμὸς ἐργατῶν *Φράγματος Οὖλεν*. Οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος, κυρίως γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἀνέρχονται (1928) εἰς 2458, κύρια δὲ προϊόντα εἶναι τὸ γλεῦκος, δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον καὶ κτηνοτροφικά. Ι. Σ. Σ.

— **Καπανδρίτι(ον)** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξενοπούλου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κατ. (1928) 222.

Καπανδριτιώτης. Οὕτως ἐκλήθησαν διάφοροι ἀγωνισταί, καταγόμενοι ἀπὸ τὸ φερώνυμον χωρίον τοῦ Μαραθῶνος. Ἐξ αὐτῶν διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς: —1) ***Ἀναστάσιος***, φονευθεὶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826. —2) ***Βασίλειος***, ὅστις ἔπεσε μαχόμενος ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826. —3) ***Γεώργιος***, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας καὶ μάλιστα εἰς τὴν Κολομπίεζαν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς τὸν Κάλαμον ἐπανειλημμένως ἀπέκρουσε τοὺς ἀποβαίνοντας Τούρκους τοῦ Καρυστινοῦ Ὀμὲρ πασᾶ. Εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐτραυματίσθη προσπαθήσας νὰ σώσῃ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Γκούραν. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰς ἐπάλξεις τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1827. —4) ***Δημήτριος***. Ἐπολέμησεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς τουρκοκρατημένης Ἀκροπόλεως, τῷ 1822, διέσωσε πολλὰς Τουρκίσσας, τελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Αὐστριακοῦ προξένου Γροππίου. Ἐφονεύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 1827. —5) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν θανόντων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ. Γ. Δ. Κ.

Καπανέλλης, *μαρκήσιος* ***Ἀλβεργᾶτος***—. Ψευδώνυμον τοῦ Ἕλληνος ἰατροφιλοσόφου *Δονᾶ* Ἰωάννου (βλ. λ.).

Καπανεὺς */Μυθολ./*. Ἀργεῖος ἥρως, υἱὸς τοῦ Ἱππονόου καὶ τῆς Ἀστυνόμης, ἀδελφῆς τοῦ Ἀδράστου, κατά τινα δὲ ἄλλην μυθικὴν παράδοσιν υἱὸς τοῦ Προίτου βασιλέως τοῦ Ἄργους. Ἦτο γιγαντιαίου ἀναστήματος, τεραστίας δυνάμεως, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας». Πολεμήσας γενναίως, κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῇ μέχρι τῶν ἐπάλξεων τῶν Ἠλεκτρίδων πυλῶν καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ τεῖχος. Ἀλαζονευθεὶς διὰ τὸ κατόρθωμα ἠπείλησεν ὅτι θὰ κατελάμβανε τὴν πόλιν καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, ἐζήτει δὲ πῦρ ἵνα ἐμπρήσῃ αὐτήν, ὁπότε ὀργισθεὶς ὁ Ζεύς, διὰ τὴν θρασύτητα καὶ ἀσέβειάν του, τὸν ἔπληξε διὰ κεραυνοῦ καὶ τὸν κατεκρήμνισε νεκρὸν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων. Τὸν μῦθον τοῦτον ἀνέπτυξαν οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ καὶ ἰδίως ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης. Κατὰ τὸν τελευταῖον, ὅτε αἱ μητέρες τῶν πεσόντων ἐν Θήβαις τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θησέως ἐπέτυχον τὴν ἀπόδοσιν τῶν πτωμάτων τῶν υἱῶν των καὶ ἔκαιον αὐτὰ ἐν Ἐλευσῖνι, ἡ σύζυγος τοῦ Καπανέως Εὐάδνη, μὴ θέλουσα νὰ ζήσῃ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐρρίφθη εἰς τὴν πυρὰν καὶ ἐκάη μετ' αὐτοῦ. Πλὴν τῶν ποιητῶν οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι ἐπίσης ἐχρησιμοποίησαν πολλάκις εἰς τὰ ἔργα των τὸν μῦθον τοῦ Καπανέως, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐν τῷ ἡρῴῳ τῆς Τύρσης παραστάσεων, ἐξ ἀνευρεθέντων τυρρηνικῶν σκαραβαίων τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου καὶ ἐκ πολλῶν ἀγγείων. Ν. Α.

καπάνη (ἡ) */Ἀρχ./*. Ἕτερος τύπος τῆς θεσσαλικῆς λέξεως *ἀπήνη* (=συνωρίς, ὄχημα). Σημαίνει γενικώτερον τὴν ἅμαξαν, εἰδικῶς δὲ ἀναφερομένη παρὰ Πολυδεύκει (Ὀνομαστ. Α' 42), τὴν «μέσην ράβδον» τοῦ ἅρματος, δηλαδὴ ὁριζοντίαν δοκὸν χρησιμεύουσαν ὡς πρόσθιον ἔρεισμα τοῦ ἁρματηλάτου. Π. Ν. Π.

καπανίτσα (ἡ). Γοῦνα πολυτελὴς χρυσοκέντητος μὲ μέγα περιλαίμιον, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεδύετο ὁ μέγας βεζύρης ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ διορισμοῦ του. Οὕτως ὠνομάζετο ἐπίσης καὶ ἡ γοῦνα τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Ν. Μ.

καπαντάης (ὁ), καὶ *καποντάης*. Ὁ ἀρχηγὸς σπείρας γενναιοκάρδων καὶ ριψοκινδύνων (νταήδων) ἀνδρῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας. Γ. Δ. Κ.

Καπάνταρος, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κυδωνιῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως (1821) μεταβὰς εἰς Πελοπόννησον μετὰ πολυαρίθμων Μικρασιατῶν καὶ νησιωτῶν, συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὰς ἐκεῖ ἐπιχειρήσεις. Τῷ 1823 κατῆλθεν εἰς Κρήτην ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ ἐπικουρικοῦ σώματος, ἀκολουθῶν τὸν διορισθέντα τότε ἁρμοστὴν τῆς νήσου Ἐμμ. Τομπάζην, μεθ' οὗ ἀπεβιβάσθη τὴν 20 Μαΐου εἰς τὸν κόλπον Κισάμου. Συμμετέσχεν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Καστελλίου, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν παράδοσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων τὴν 25 Μαΐου 1823. Κατόπιν μετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Σελίνου καὶ τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1824, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ἐξηκολούθησεν ἀγωνιζόμενος μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως. Ν. ΚΛΣ

καπάντζα (ἡ) (περσ. ἐκ τοῦ *καπὰν*=παγίς)· πλέγμα περιπεφραγμένον πρὸς σύλληψιν μυῶν ἢ πτηνῶν· ἄλλως *καπαντζὲς* ἢ *φάκα*, ἀποτελεῖται ἐκ κλωβίου, συνήθως συρματίνου ἔχοντος θυρίδα, ἡ ὁποία κλείει αἰφνιδίως καὶ ἑρμητικῶς μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ζῴου, διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ὁποίου προορίζεται· || καταπακτὴ θύρα, παραθυρόφυλλον προσθετόν, χρησιμεῦον πρὸς κάλυψιν τοῦ ὑαλώματος θυρῶν ἢ παραθύρων.

Καπαντὺ (Capendu), ***Ἐρνέστος***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1826—1868). Ἐγένετο γνωστὸς κατ' ἀρχὰς ὡς συνεργάτης τοῦ *Θεοδώρου Μπαρριὲρ* εἰς τὰς περιφήμους κωμῳδίας του: «Faux Bons-hommes», «Fausses Bonnes-femmes καὶ «L' Heritage de monsieur Plumet». Ἔγραψε δὲ ἰδικάς του κωμῳδίας «Τοὺς κηφῆνας» καὶ «Τὰς μικροαπιστίας», ἀλλ' ἰδίως διέπρεψεν ὡς συγγραφεὺς ἱστορικῶν περιπετειωδῶν μυθιστορημάτων, τοῦ εἴδους τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρός, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο δημοφιλέστατα. Ἐξ αὐτῶν «Τὸ μέγαρον τοῦ Νιόρ», «Τὰ μυστήρια τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου» καὶ «Ὁ τυμπανιστὴς τοῦ συντάγματος» μετεφράσθησαν ἑλληνιστί. Θ. Β.

Καπαόνικ */Γεωγρ./*. Ὄρος τῆς Γιουγκοσλαυΐας, τὸ ὑψηλότερον ἐξ ὅλων εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα τῆς Σερβίας καὶ τοῦ σαντζακίου τοῦ Νοβιπαζάρ, ἀνερχόμενον εἰς ὕψος 2106 μέτρων. Ν. Μ.

καπαρδίνα (ἡ) */Ἐγκυκλ./*· βλ. λ. *γκαμπαρντίνα*.

Καπαρέλλης, ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὸ Καπαρέλλι (Θηβῶν). Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τοῦ Σερπετζέ, εἰς τὰς Ἀθήνας, τῷ 1821. Γ. Δ. Κ.

Καπαρέλλι */Γεωγρ./*. Γραφικωτάτη νησίς, ἀλλὰ καὶ ἐπισημοτάτη διὰ τὴν ναυτιλίαν, ἅτε κειμένη ἐν τῷ βορείῳ στομίῳ τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης καὶ χωρίζουσα αὐτὸ εἰς δύο στόμια, τὸ ἀνατολικόν, τὸ πρὸς τὴν Ἤπειρον, ὅπερ ἀκολουθοῦν μόνον τὰ ἀκτοπλοοῦντα ἀπὸ Ἁγίων Σαράντα εἰς Κέρκυραν, καὶ τὸ τῆς *Κασσώπης* πρὸς δυσμάς. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1828 ἀνηγέρθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς νησῖδος φάρος, μετὰ ὑψηλοῦ πύργου 17 μέτρων, μεταρρυθμισθεὶς κατόπιν (1887) εἰς τὸν σημερινὸν λειτουργοῦντα διὰ φωτὸς λευκοῦ σταθεροῦ βαλλομένου ὑπὸ ἐρυθρᾶς ἀναλαμπῆς φωτοβολίας 14 μιλλίων (πλάτ. 39°47'20" Β, μηκ. 19°58'25" Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Ὀνομάζεται καὶ *Περιστεραὶ* καὶ *Τινιόζο*. Σ. Ε. Λ.

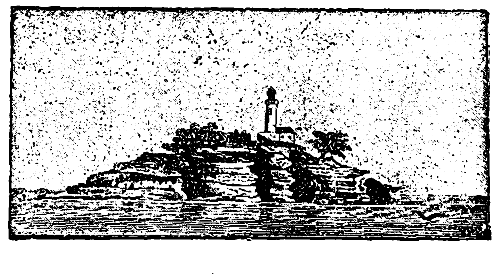

Ἡ νησὶς Καπαρέλλι.

— **Καπαρέλλι** ***Ἀργολίδος*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ πρώην δήμου Λυρκείας, τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ἰνάχου ποταμοῦ, εἰς πεντάωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ἄργους. Κάτ. (1928) 303. Ι. Σ. Σ.

— **Καπαρέλλι** ***Πλαταιῶν*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ἄλλοτε τοῦ δήμου Πλαταιῶν, σήμερον δ' ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸ ποτάμιον Ὠερόη (Λιβαδόστρας), τρεῖς ὥρας ΝΔ τῶν Θηβῶν. Κάτ. (1928) 1.752 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἔχει μικρὸν ἐπίνειον τὴν *Λιβαδόστραν* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

κάπαρη (ἡ)· βλ. *κάππαρη*.

Κάπαρη */Γεωγρ./*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς παρὰ τὴν Κάλυμνον νησῖδος *Ψερίμου* (βλ. λ. *Αἰγαῖον* τ. Β' σ. 412 β').

Καπαρία */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς ἐν τῇ Λιγουρικῇ θαλάσσῃ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους νήσου *Καπράγια* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Καπαριὰ */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Καππαριά*.

Καπαριανὰ */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Καινούργιου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Μοιρῶν. Κάτ. (1928) 25. Ε. Γ.

καπάρο (τό), καὶ *κάπαρο*· δημοτ., προκαταβολή, ἀρραβὼν ὡς ἐγγύησις ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως ἢ καὶ ἄλλης συμφωνίας: «παίρνω—, δίνω καπάρο», «μοῦ δίπλιασε τὸ καπάρο ποῦ τοῦ 'δωσα γιατὶ μὲ γέλασε» (ἀπὸ τοῦ βεν. capara ἢ τοῦ ἰταλ. caparra· καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ λατ. capere=λαμβάνειν καὶ arrha= ἀρραβών).

— */Νομ./* Βλ. *ἀρραβών*.

Καπαροβούνι */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φλωριάδος τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτ. (1928) 75.

Καπαρότας. ***Βασίλειος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ἀνῆκεν εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ «Παγκρατίωνος», καὶ ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀναστασίου Κολανδρούτζου κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων. Ἐφονεύθη τὴν 15 Ἰουλίου 1821 εἰς τὸ Νεόκαστρον. Γ. Δ. Κ.

καπάρω */Ναυτ./*. Ὅρος τῆς κοινῆς γλώσσης, ταυτόσημος τοῦ ἐπισήμου *ἀντηνεμῶ* καὶ τοῦ ἐπίσης κοινοῦ *σοπράρω*. Σ. Ε. Λ.

καπάρωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καπαρώνω*, δόσις ἢ λῆψις καπάρου· || ἡ ἀγορὰ ἐμπορεύματός τινος κατὰ μεγάλας ποσότητας, ὅπως προκύψῃ σπάνις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ συνεπῶς ὕψωσις τῆς τιμῆς αὐτοῦ.

— */Ἐμπορ./* Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως τὸ *καπάρωμα*, ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, εἶναι κερδοσκοπικὴ ἐνέργεια, ἥτις φυσικωτάτη οὖσα διὰ τὸν ἔμπορον δύναται νὰ ἐπιφέρῃ προσωρινὴν στε-

Digitized by Google

νοχωρίαν εἰς τὸν καταναλωτήν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τῆς ἀντιδράσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἀναπτύξωσιν οἱ ἀνταγωνισταί. Τὴν τακτικὴν ταύτην ἐφαρμόζουσι σήμερον ὄχι πλέον ἁπλᾶ ἄτομα, ἀλλ' ἑνώσεις πολλῶν προσώπων (trust) διαθέτουσαι πολλὰ μέσα ὄχι μόνον τοπικά, ἀλλὰ καὶ παγκόσμια, εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς. Τὰ σημερινὰ μέσα συγκοινωνίας εὐνοοῦσι πολὺ τὰς κερδοσκοπίας ταύτας.

καπαρώνω· δίδω *καπάρον* (βλ. λ.).

Καπασακάλης, *Γεώργιος*. Ἐκ Χερσονήσου τῆς Κρήτης. Νεώτατος ἀπεδήμησεν εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐκεῖ συμπατριωτῶν του καὶ ἄλλων Ἑλλήνων Μικρασιατῶν καὶ νησιωτῶν, κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ κατέλθῃ εἰς Κρήτην μετ' αὐτῶν, ἀποβιβασθείς, κατ' Ὀκτώβριον 1821, εἰς Λουτρὸν Σφακίων. Μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς αὐτῆς καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς τὰς ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1824, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ πολλῶν συμπατριωτῶν του καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατῶν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Τὸν Ἰούλιον 1825 ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην, συμμετέσχεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ὀχυρᾶς Γραμβούσης καὶ ἐξηκολούθησεν ἀγωνιζόμενος μέχρι τέλους τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως (1830). Ν. ΚΛΣ

Καπάσας */Παρ. Γεωγρ./.* Ἡ ΒΔ ἐσχατιὰ τῆς Μεγάλης τῶν Οἰνουσσῶν τῆς Χίου (πλάτ. 38°32′55″ Β, μῆκ. 26°12′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: The island of Khios and gulf of Smyrna), ἀνατολικὸν κέρας τοῦ διαύλου τοῦ Σπαλματόρι (βλ. λ. *Καμινάκι* Χίου). Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (*Ἡ. Οἰκονόμου*: χάρτης Χίου). Ὁμοίως ὀνομάζεται καὶ ἡ Α. ἐσχατιὰ τῆς νήσου (πλάτ. 38° 31′ 40″, μῆκ. 26° 17′ 20″ Ἀν.). Σ. Ε. Λ.

Καπὰ-Τσιχοὺρ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 360 κατοίκους γεωργοὺς (βλ. *Ἀμίσεια*).

καπάτσος, —α, —ο· δημοτ., ἱκανός, ἐπιτήδειος, ταχύς, δεξιός: «καπάτσος ἄνθρωπος», «εἶναι καπάτσα καὶ θὰ τὰ καταφέρῃ» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. capace=ἱκανός, ἔμπειρος).

καπατσοσύνη (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καπάτσου, ἐπιτηδειότης, ταχύτης, δεξιότης, ἱκανότης.

Καπβὲρν (Capvern) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἄνω Πυρηναίων. Κάτ. 1.086. Εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. εὑρίσκονται σιδηροῦχοι καὶ ἀλατοῦχοι πηγαὶ καὶ ἐγκαταστάσεις λουτροθεραπευτηρίων. Μ. Δ. Β.

Καπγκρέϊβ (Capgrave), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος χρονικογράφος καὶ ἁγιολόγος (1393—1464). Περιβληθεὶς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα ἤρχισε κηρύττων καὶ συγγράφων, θεωρούμενος ὁ περισσότερον πεπαιδευμένος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἔργα του εἶναι θεολογικὰ καὶ ἱστορικά. Ἡ φήμη του ὡς ἁγιογράφου στηρίζεται εἰς τὸ ἔργον του «Nova legenda Angliae» ἢ «Κατάλογος τῶν ἁγίων τῆς Ἀγγλίας», τοῦτο ὅμως κυρίως εἶναι ἐπηυξημένη καὶ ἐπιδιωρθωμένη ἔκδοσις τοῦ «Sanctilogium» τοῦ χρονικογράφου Τζὼν Τινμάουθ. Τὰ ἱστορικά του εἶναι τὸ «Χρονικὸν τῆς Ἀγγλίας» (ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1417), γραφὲν ἀγγλιστὶ καὶ τὸ «Liber de illustribus Henricis», ἥτις εἶναι συλλογὴ τῶν βίων τῶν Γερμανῶν καὶ Ἄγγλων βασιλέων. Τὸ «Χρονικὸν» καὶ οἱ «Βίοι» ἐξεδόθησαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1858. Δ. Σ. Δ.

Καπὲ ***ἔλαιον*** *[Χημ.].* Αἰθέριον ἔλαιον λαμβανόμενον ἐκ τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ *ποποουΐας τῆς καπέας*. Ἡ περιεκτικότης τῶν φύλλων εἰς ἔλαιον φθάνει τὰ 0,6 %. Κέκτηται πρασινοκίτρινον χρῶμα καὶ ὀσμὴν προσομοίαν πρὸς τὴν τοῦ *πατσουλί*. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Σ. Γ.

Καπέδες *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτοικοι 300, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν. Κ. Μ. Κ.

Καπέλα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36° 07′ 10″ Β, μῆκ. 23° 02′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), ἡ Ν.ΝΑ τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

καπελᾶνος (ὁ) *[Ζωολ.].* Οὕτω καλοῦσιν εἰς τινα μέρη τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Γαλλίας ἰχθὺν τινα τοῦ γένους *γάδος*.

καπελάρω */Ναυτ./.* Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων: 1) *τραχηλῶ* (βλ. λ.) ἀγόμενον ἢ ἐξάρτιον· 2) ἀνατρέπομαι, ἐπὶ πλοίου.

κάπελας (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *κάπηλος*· οἰνοπώλης, ἄλλως *ταβερνιάρης* || ἐν τοῖς λαϊκωτέροις ξενοδοχείοις ὁ εἰδικὸς ὑπάλληλος ὁ παρέχων εἰς τοὺς πελάτας τὸν οἶνον.

Καπελέτον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἠλείας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 504.

Κάπελη *[Γεωγρ.].* Ἰδία σημερινὴ ὀνομασία ὀροπεδίου τῆς Πελοποννήσου ἐκτεινομένου κατὰ τὴν ἀρχαίαν *Ἀκρώρειαν* (βλ. λ.) καὶ τὸ ὄρος Φολόην καὶ διατεμνομένου ὑπὸ τοῦ Ἐρυμάνθου, παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐκτείνεται οὕτω κατά τε τὴν ἐπαρχίαν Ἠλείας καὶ ἐν μέρει τῆς Γορτυνίας, ἀποτελεῖ δ' ὑψηλὴν χώραν μαγευτικὴν (500—700 μ.), πλήρη εὐθυτενῶν δρυῶν, ἐφ' ἧς ἐκτείνονται σήμερον τὰ χωρία *Κούμανι, Ἀνδρώνιον, Γιάρμαινα, Κλειντιᾶ, Μπεντένιον, Ἁγία Ἄννα, Κατωτάριον, Χάνι Πανοπούλου, Σκιαδᾶ*, παρ' ἀρχαίοις δ' ἦσαν αἱ πόλεις *Λασιών, Ὀπούς, Εὐπάγιον, Ἄλιον* καὶ *Θραιστός* ἢ *Θραυστός*. Ι. Σ. Σ.

Καπελίτσα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Τριποταμιᾶς τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 199.

Καπέλλα *[Παραλ. Γεωγρ.].* —1) Ἡ ΝΑ τῶν Κυθήρων ἐσχατιὰ (πλάτ. 36° 08′ Β, μῆκ. 23° 03′½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia). —2) Τοποθεσία τῆς ΝΝΑ παραλίας τῆς Σύρου, παρὰ τὸν λιμένα τῆς Βάρης. Σ. Ε. Λ.

Καπέλλα *[Ἀστρον.].* Λατινικὴ ὀνομασία τῆς Αἰγός, ἤτοι τοῦ ἀστέρος α Ἡνιόχου (βλ. *Αἴξ*). Σ. Π.

Καπέλλα ***Σιξτίνα*** (Cappella Sistina)· βλ. λ. *Σίξτειον* παρεκκλήσιον.

Καπέλλα (Capella), ***Μαρτιανός***· βλ. *Καπέλλας Μαρτιανός*.

καπελλάγιο (τό)· τὸ *τραχήλωμα* (βλ. λ.).

καπελλάδικο (τό)· δημοτ., κατάστημα ὅπου πωλοῦνται καπέλλα, πιλοπωλεῖον || ἐργαστήριον κατασκευῆς καπέλλων, πιλοποιεῖον.

καπελλαδοῦρα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο καπέλλο || πομπώδης χαιρετισμὸς δι' ἀφαιρέσεως τοῦ πίλου || ναυτ. *τραχήλωμα* (βλ. λ.).

Καπελλάκια */Παραλ. Γεωγρ./.* Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κέω πρὸς Ν τοῦ ὅρμου Ποίσες (ἀρχ. Ποιήεσσα, πλάτ. 37° 35′ 53″ Β, μῆκ. 24° 17′ 05″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Σ. Ε. Λ.

Καπέλλας (Capella), ***Μαρτιανός***. Λατῖνος συγγραφεύς, ἐγκυκλοπαιδικὸς καὶ φιλόσοφος τοῦ Ε′ αἰῶνος μ. Χ. Κατήγετο ἐξ Ἀφρικῆς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Καρχηδόνος. Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου, εἰμὴ μόνον ὅτι ἀνέλαβε δημόσια ἀξιώματα, γενόμενος καὶ ἀνθύπατος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν Ρώμῃ, ὅπου καὶ συνέγραψε τὸ ἔργον του, γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σατυρικόν». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι ἐγκυκλοπαιδεία διῃρημένη εἰς ἐννέα βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο πρῶτα: «Περὶ τῶν γάμων τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς φιλολογίας» (De nuptiis Mercurii et philologiae) ἀποτελοῦσι χωριστὸν ἔργον μὲ ἀλληγορικὴν χροιάν. Ὁ συγγραφεὺς στερεῖται πρωτοτυπίας. Ἐδανείσθη πᾶν ὅ,τι ἔγραψε περὶ γραμματικῆς, διαλεκτικῆς, ἐλευθέρων τεχνῶν ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους συγγραφεῖς, ἐν τούτοις ὅμως ἔχει μεγάλην ἱστορικὴν ἀξίαν. Τὸ θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι σχεδὸν τὸ θέμα τῶν σπουδῶν τοῦ μεσαίωνος, ὡσαύτως καὶ ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς διδακτικὸν βιβλίον τῶν σπουδαζόντων νέων. Οἱ τίτλοι τῶν ἑπτὰ ἑπομένων βιβλίων φέρουσι τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ ἐλευθερίων τεχνῶν, ἤτοι: «Περὶ τῆς γραμματικῆς», «Περὶ τῆς διαλεκτικῆς», «Περὶ τῆς ῥητορικῆς», «Περὶ τῆς γεωμετρίας», «Περὶ τῆς ἀριθμητικῆς», «Περὶ τῆς ἀστρονομίας», «Περὶ τῆς μουσικῆς». Ἐκαλοῦντο δὲ αὗται ἐλευθέριαι τέχναι, διότι περιελάμβανον τὰ μαθήματα τὰ ἁρμόζοντα εἰς ἐλευθέρους ἄνδρας. Ἐκ τούτων ἡ μὲν γραμματική, ἀριθμητικὴ καὶ γεωμετρία ἀπετέλουν τὸ trivium, ἤτοι τὸν κύκλον τῶν τριῶν μαθημάτων τῶν διδασκομένων ἐν τοῖς κατωτέροις σχολείοις τοῦ μεσαίωνος, αἱ δὲ ὑπόλοιποι τέσσαρες τέχναι ἀπετέλουν τὸ quatrivium, ἤτοι τὸν κύκλον τῶν τεσσάρων μαθημάτων τῶν διδασκομένων ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Καπέλλα εἶναι γεγραμμένον εἰς λόγον ἀνάμεικτον, ἤτοι πεζὸν ἢ ἔμμετρον, κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἐπικρατούσας διαθέσεις. Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἡ τοῦ Fred. Kopp (Frankfort 1836). Δ. Μ. Μ.

καπελλᾶς (ὁ), θηλ. —οῦ· δημοτ., ὁ πωλητὴς ἢ ὁ κατασκευαστὴς καπέλλων.

Καπέλλε (Capelle), ***Ἐδουάρδος φὸν—***. Γερμανὸς ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1855. Κατετάχθη εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1872. Ναύαρχος τῷ 1913, ὑφυπουργὸς τῷ 1914 καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῷ 1917, διαδεχθεὶς τὸν ναύαρχον φὸν Τίρπιτς, ἐξηκολούθησε τὸν ἀμείλικτον καὶ ἀπεριόριστον πόλεμον τῶν ὑποβρυχίων κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Θ. Κ.

Καπέλλεν (Capellen), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς μουσικοθεωρητικός, γεννηθεὶς τῷ 1869, ἀπόφοιτος τῶν πανεπιστημίων τῆς Τυβίγγης, Γκοττίγγης καὶ Βερολίνου. Ἐδημοσίευσε σειρὰν τολμηρῶν βιβλίων περὶ τῆς μουσικῆς, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Harmonik und Melodik bei Richard Wagner»· «Die musikalische Akustik als Grundlage der Harmonik und Melodik» (1903), «Die Freiheit oder Unfreiheit der Töne und Intervalle als Kriterium der Stimmführung» (1904), «Die Zukunft der Musiktheorie» (Dualismus oder Monismus, 1905), «Ein neuer exotischer Musikstil (1906), «Japanische Volksmusik» κτλ. Γ. Σ.

καπελλέτοι (οἱ). Οἱ μισθοφόροι τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ, ὅμοιοι πρὸς τοὺς βασιβουζούκους τῶν Τούρκων. Ε. Γ.

Καπελλέτος (ἢ ***Καπουλέτος***). Φρούραρχος τοῦ ἐν Ἐμπροσγιαλῷ Σφακίων Κρήτης φρουρίου ἐπὶ Ἑνετῶν. Οὗτος τρωθεὶς ἐκ τῆς κυλλονῆς τῆς Χρυσομαλλούσης θυγατρὸς Σκορδύλη τινός, ἐφίλησεν αὐτὴν καθ' ὁδόν. Ραπισθεὶς δὲ ὑπ' αὐτῆς ἀπέκοψε τὴν χρυσῆν αὐτῆς πλεξούδαν. Οἱ συγγενεῖς τῆς ὑβρισθείσης κατεκρεούργησαν τὸν φρούραρχον καὶ ἤγειραν ἐπανάστασιν διαρκέσασαν πολλοὺς μῆνας. Ε. Γ.

καπελλιὰ (ἡ)· δημοτ., κτύπημα ἐπὶ τοῦ καπέλλου, ἐνῷ τοῦτο φορεῖται, περιφρονητικὴ χειρονομία: «θὰ φᾷς καμμιὰ καπελλιά».

καπελλιέρα (ἡ)· θήκη ἐκ χαρτονίου ἢ δέρματος, ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται ἢ μεταφέρονται οἱ πῖλοι.

καπέλλο (τό)· δημοτ., πῖλος: «καπέλλο χειμερινό, —θερινό, —γυναικεῖον, —ἀνδρικόν» (ἰταλ. capello).

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *πῖλος*.

Καπέλλο (Capello). Οἶκος εὐγενῶν τῆς Βενετίας καὶ Ἑπτανήσου ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων ἰταλικῶν. Κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς γενεαλόγους ἀρχικὴ ἕδρα των ἦτο ἡ Capua, ἐξ ἧς μετέβησαν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ «Ρωμαῖοι πολῖται» ἐνεγράφησαν, ἐκεῖθεν δὲ μετηνάστευσαν εἰς Βενετίαν ἀπὸ τοῦ 1297 ἐγγραφέντες εἰς τὸ «Μέγα Συμβούλιον». Ἔκτοτε ἡ οἰκογένεια τῶν Καπέλλο ἔδωσεν ἄνδρας περιωπῆς, τινὲς τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησαν εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα, δημιουργήσαντες τοὺς εὐγενεῖς κλάδους τῶν Καπέλλων τῆς Κερκύρας καὶ Ζακύνθου. Γνωστότεροι ἐκ τῶν Ἑνετῶν Καπέλλων εἶναι:

Πέτρος. Ἐπίσκοπος Κρεμόνης τῷ 1362.

Βίκτωρ. Στρατηγὸς καὶ στόλαρχος τῆς Βενετίας ἐν Ἀνατολῇ, περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ′ ἑκατονταετηρίδος. Δράσας ἐνεργῶς κατὰ τῶν Τούρκων, κατώρθωσεν, ὥστε κατὰ τὸ 1450 ἡ Κεφαλληνία καὶ ἡ Ζάκυνθος νὰ δεχθῶσι τὴν ἑνετικὴν προστασίαν, κατέβαλε δὲ καὶ διπλωματικὰς ἐνεργείας, ὅπως οἱ ἐν Πελοποννήσῳ διάφοροι ἄρχοντες συνδιαλλαγῶσι καὶ οὕτως ἀποτραπῇ ἡ τουρκικὴ κατάκτησις. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1466 κατέλαβε τὴν κάτω πόλιν τῶν Ἀθηνῶν χωρὶς νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπιχειρήσας δὲ κατόπιν νὰ καταλάβῃ τὰς Πάτρας καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀποτυχὼν κατέφυγεν εἰς Χαλκίδα, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1466.

Νικόλαος. Στόλαρχος τῆς Βενετίας, διακριθεὶς τῷ 1487 εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κύπρου καὶ διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πάρου τῷ 1490.

Βικέντιος. Διεκρίθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ αἰῶνος διὰ τὰς κατὰ τῶν Τούρκων νίκας του. Κατὰ τὸ 1541 ἔκτισε δι' ἐξόδων του τὴν πρόσοψιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας Formosa, ὅπου εὑρίσκεται καὶ ὁ τάφος του μὲ τὸ ἄγαλμά του.

Λευκή. Βλ. κατ. *Καπέλλο* Μπιάνκα.

Ἀπὸ τοῦ 1401 ὅτε ἦτο βάϊλος Κερκύρας ὁ ***Ἰωάννης Καπέλλο***, μέχρι τοῦ 1778, ὅτε ἦτο προβλεπτὴς Ἄσσου τῆς Κεφαλληνίας ὁ *Λαυρέντιος*, σειρὰ ὅλη βαΐλων, φρουράρχων, προβλεπτῶν κλπ. ὑπηρέτησαν εἰς Εὔβοιαν, Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον, Κύθηρα κ. ἄ. μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ κλάδος ἐξ αὐτῶν παρέμεινεν οἱ τῆς Κερκύρας, ἐγγραφέντες εἰς τὴν «Χρυσῆν Βίβλον» τῆς νήσου τῷ 1520 καὶ τῆς Ζακύνθου ἐγγραφέντες μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1483—1580.

Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ κλάδοι τῶν Καπέλλο τῆς Ἑπτανήσου (οἵτινες σήμερον μόνον ἐν Κερκύρᾳ σῴζονται) εἶχον τὸ αὐτὸ οἰκόσημον μὲ τοὺς Καπέλλο τῆς Βενετίας (τετμημένον —coupé— ἀργυροῦν ἐπὶ κυανοῦ μὲ ἕνα πῖλον —capello— ἀντίχρωμον —de l'un à l'autre).

Ἐν Ἰταλίᾳ σῴζονται καὶ σήμερον διάφοροι εὐγενεῖς ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας (ἔχοντες τὸ ἄνω οἰκόσημον), ἐπισήμως ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους ὡς Ἑνετοὶ πατρίκιοι κλπ. Γ. Ε. Γ.

Digitized by Google

—**Καπέλλο** (Capello), ***Ἀντώνιος*** Ἑνετὸς ναύαρχος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἶχε σταλῆ ναύαρχος καὶ προβλεπτὴς τῶν νήσων Κερκύρας, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου περὶ τὸ 1635, ὅταν ἰσχυρὸς στόλος ἐκ πειρατικῶν τῆς Βερβερίας (Τύνιδος, Ἀλγερίας καὶ Μαρόκκου) ἐλεηλάτησε τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Καπέλλο ἐπολέμησε τὰ πειρατικά, τὰ ᾐχμαλώτισεν, ἀπηλευθέρωσε τοὺς Χριστιανοὺς αἰχμαλώτους, καὶ ἀφοῦ ἔστειλεν ἓν ἐκ τῶν βερβερικῶν πλοίων ὡς τρόπαιον ἐναντίον τῶν ἀπίστων, ἔστειλε ταυτοχρόνως καὶ ἄλλο εἰς τὸν σουλτᾶνον, πολεμοῦντα τότε κατὰ τῶν Ἀφρικανῶν. Ἀντὶ ὅμως νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ τὸν ἐξηρέθισεν ἐναντίον τῆς Ἑνετίας, τῆς ὁποίας ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βάϊλος ἐφυλακίσθη εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. Ἔκτοτε προεκλήθησαν αἱ ἀφορμαί, αἵτινες ἐδημιούργησαν τὸν εἰκοσαετῆ Κρητικὸν πόλεμον, δι' ὃ καὶ ἀνεκλήθη ὁ Ἀντώνιος. Μετά τινα χρόνον, σταλεὶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ναύαρχος ***Ἰωάννης***, ἤρχισε τὸν Κρητικὸν πόλεμον, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἀνεκλήθη εἰς Ἑνετίαν καὶ ἐτιμωρήθη. Γ. Δ. Κ.

—**Καπέλλο** (Capello), ***Ἑρμενεζίλντο Κάρλος ντὲ Μπρίτο*** —. Πορτογάλος ἐξερευνητὴς (βλ. *Μπρίτο* Καπέλλο).

—**Καπέλλο** Capello), ***Λουδοβῖκος.*** Ἰταλὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικό , γεννηθεὶς τῷ 1859. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Κυρηναϊκῇ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διηύθυνε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γκορίτσια, τῷ 1916. Μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς διωρίσθη διοικητὴς τῆς ζώνης τῆς Γκορίτσια καὶ διηύθυνε τὰς ἀμυντικὰς ἐπιχειρήσεις τὸν Μάϊον τοῦ 1917. Τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διοίκησις τῆς 2ας στρατιᾶς, τὸν δὲ Αὔγουστον ἡ διεύθυνσις τῆς ἐπιθέσεως ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τοῦ Μπαινσίτσα. Κατόπιν διαφωνίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Καντόρνα, παρῃτήθη ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου συνειργάσθη μετὰ τοῦ Μουσσολίνι εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ φασισμοῦ καὶ τῶν φασιστικῶν λεγεώνων. Μετὰ τὴν κήρυξιν ὅμως ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι τοῦ ἀσυμβιβάστου φασισμοῦ καὶ τεκτονισμοῦ, ἐπροτίμησε νὰ παραιτηθῇ τῶν τάξεων τοῦ φασισμοῦ καὶ νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν τεκτονισμόν, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ μέγας διδάσκαλος ἐν Ἰταλίᾳ. Περιελθὼν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν ἐπιφοβωτέρων ἀντιπάλων, συνελήφθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1925 ὡς ἐνεχόμενος εἰς τὴν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Μουσσολίνι συνωμοσίαν τοῦ πρῴην ταγματάρχου καὶ βουλευτοῦ Ζανιμπόνι. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν Ρώμῃ πολύκροτον δίκην του ἀπέκρουσε τὴν ἀποδιδομένην εἰς αὐτὸν κατηγορίαν, ἀλλὰ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ φασιστικοῦ δικαστηρίου τῆς ἀμύνης τοῦ καθεστῶτος εἰς ἰσόβια δεσμά. Μ. Δ. Β.

—**Καπέλλο** (Capello), ***Μπιάνκα.*** Μεγάλη δούκισσα τῆς Τοσκάνης, γεννηθεῖσα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1544 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1587. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ὀνομαστὴν οἰκογένειαν τῶν *Καπέλλο* (βλ. λ.) καὶ διεκρίνετο διὰ τὸ ὑπέροχον κάλλος καὶ τὸ ραδιοῦργον πνεῦμά της. Νεάνις ἔτι συνεδέθη αἰσθηματικῶς μετὰ τοῦ Πέτρου Μποναβεντοῦρα, νεαροῦ Φλωρεντίνου ἐμπορευομένου μετὰ τοῦ Σαλβάτι, τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνεψιός. Οἱ δύο νέοι φοβούμενοι μήπως ἀποκαλυφθῶσιν, ἐδραπέτευσαν ἐκ Φλωρεντίας τῷ 1563, παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν πάντα τὰ πλούσια κοσμήματα τοῦ οἴκου Καπέλλο. Ἡ κλοπὴ αὕτη ἐξῆψεν εἰς ὕπατον βαθμὸν τὴν ὀργὴν τῶν γονέων τῆς Μπιάνκα, ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀπαγωγῆς αὐτῆς ἐθεωρήθη ὡς προσωπικὴ προσβολὴ τῆς Βενετικῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἐζήτησε παρὰ τῆς γερουσίας τὴν καταδίωξιν τοῦ ἀπαγωγέως, αὕτη δὲ ἐπεκήρυξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Οἱ δύο ἐρασταὶ κατέφυγον εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἡγεμόνευεν ὁ Φραγκῖσκος τῶν Μεδίκων, ὅστις καὶ εὑρίσκετο εἰς τὰς παραμονὰς τῆς τελέσεως τῶν γάμων του μετὰ τῆς ἀρχιδουκίσσης Ἰωάννας τῆς Αὐστρίας. Ὁ Μποναβεντοῦρα, ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Φλωρεντίαν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου, δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ἐνόχους σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῆς Μπιάνκας. Ὁ ἀρχιδοὺξ ἐτήρησε μυστικὰς τὰς σχέσεις του ταύτας μέχρι τῆς τελέσεως τῶν γάμων του (1565), ἔκτοτε ὅμως δὲν ἀπέκρυπτε ταύτας· εἰσήγαγε τὴν Μπιάνκαν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ κατέστησε τὸν Μποναβεντοῦρα ἐπιμελητήν του, δολοφονηθέντα ὅμως τῷ 1570. Ἡ Μπιάνκα εἶχε σαγηνεύσει τὸν ἀρχιδοῦκα ὅτε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1574) ἀνῆλθεν οὗτος εἰς τὸν θρόνον τῆς Τοσκάνης, ἡ Μπιάνκα ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὡς ἔγκυος καὶ τῷ 1576 τοῦ ἐπαρουσίασεν ἄρρεν βρέφος ὡς καρπὸν τῶν ἐρώτων των (λέγεται ὅτι τοῦτο ἦτο τέκνον γυναικός τινος τοῦ λαοῦ), ὅπερ ὠνομάσθη δὸν Ἀντώνιος τῶν Μεδίκων. Ὁ Φραγκῖσκος Β' ἀποθανούσης τῆς συζύγου του τῷ 1578 ἀπεμακρύνθη τῆς Φλωρεντίας, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ διαρρήξῃ τὰς μετὰ τῆς Μπιάνκας σχέσεις του. Αὕτη ἐμηχανεύθη πᾶν μέσον ὅπως σαγηνεύσῃ ἐκ νέου τὸν ἐραστήν της καὶ κατώρθωσε, δύο μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀρχιδουκίσσης, νὰ καταστῇ μυστικῶς σύζυγος αὐτοῦ. Ἀλλὰ ὁ μυστικὸς αὐτὸς γάμος δὲν ἱκανοποίει τὴν φιλοδοξίαν τῆς Μπιάνκας, καὶ ὤθησε τὸν ἀρχιδοῦκα νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ.

Ἡ γερουσία τῆς Βενετίας, εἰς ἣν ἀνεκοίνωσεν ὁ Φραγκῖσκος τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ συζευχθῇ τὴν Μπιάνκαν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὴν «κόρην ἀληθῆ καὶ προσφιλῆ τῆς δημοκρατίας», ἀποδώσασα εἰς αὐτὴν τιμήν, ἣν μόνον εἰς δύο γυναῖκας τῆς Βενετίας εἶχεν ἀπονείμει, τὴν βασίλισσαν τῆς Οὐγγαρίας καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Κύπρου. Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν ἐπισήμως τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1579. Ἡ Μπιάνκα, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησε νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ υἱός της ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου, ἐπεχείρησεν ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Βίκτωρος, γενομένου ὑπουργοῦ τῆς Τοσκάνης, νὰ ἐμφανίσῃ νέαν πλαστὴν ἐγκυμοσύνην, ὅπως παραμερίσῃ τοὺς ἔχοντας δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου δύο ἀδελφοὺς τοῦ Φραγκίσκου Β'. Ἀποτυχοῦσα ἐπεζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ καρδιναλίου Φερδινάνδου τῶν Μεδίκων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔσχε μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της συνέντευξιν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πότζιο, καὶ ἐφάνη συμφωνήσας μετ' αὐτῶν. Ἡμέρας τινὰς ὅμως μετὰ τοῦτο ὁ Φραγκῖσκος Β' καὶ ἡ Μπιάνκα κατέπεσαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀσθενεῖς καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, 19 Ὀκτωβρίου 1587, ἀπέθανον. Ὁ καρδινάλιος Φερδινάνδος, παραιτηθεὶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν τίτλων του, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Θ. Β.

Καπέλλος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύονται ἐν τῇ κρητικῇ ἱστορίᾳ πέντε ὡς ἁρμοσταὶ (δοῦκαι) τῆς Ἑνετίας ἐν Κρήτῃ. *Λορέντζος* (1423—1424), *Λουδοβῖκος* (1512), *Δομήνικος* (1532—1534), *Κάρολος* (1540—1542) καὶ *Γερόλαμος* (1590—1592). Ἐπίσης *Ἰωάννης* στρατηγὸς τῶν Βενετῶν κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν Χανίων μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε ἐδικάσθη ἐπὶ ἀνικανότητι καὶ ἀδρανείᾳ καὶ καθῃρέθη. Ὁ δὲ *Μαρῖνος* ἀναφέρεται ὡς διοικητὴς τοῦ μέρους τοῦ ἑνετικοῦ στόλου, τὸ ὁποῖον συνεκροτεῖτο ἐκ καθαρῶς κρητικῶν πλοίων. (*Ψιλάκι*, Ἱστ. Κρήτης τ. Β' σ. 277, 280, 290. Παραρτ. σ. 104 ἑξ.) Ε. Γ.

Καπέλλος. Λόγιος Κερκυραῖος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ τῆς φιλολογίας, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων (degli assicurati), ἥτις ἱδρυθεῖσα τῷ 1656 διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων (1716) πολιορκίας τῆς Κερκύρας. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Καπέλλος ἵδρυσεν ἐν τῷ οἴκῳ του δευτέραν Ἀκαδημίαν, τὴν τῶν *Εὐφόρων* ἢ *Εὐκάρπων* (dei Fertili), ὅπως ἐκ τῆς ἁμίλλης πρὸς τὴν πρώτην παρουσιάσῃ πλειοτέρους καρπούς. Ἀλλ' ἐκ ταύτης, ὅπως καὶ ἐκ τῆς τρίτης Ἀκαδημίας, τῆς κατὰ τὸ 1732 ἱδρυθείσης μὲ τὸν τίτλον «quos Phoebus vocat errantes», οὐδὲν ἄξιον λόγου περιεσώθη. Οἱ κατὰ τὸ 1676 ἐπισκεφθέντες τὴν Κέρκυραν Spon καὶ Wheler ἀναφέρουσιν εἰς τὰς περιηγήσεις των τὸν Καπέλλον ὡς συντάττοντα τότε λεξικὸν τῆς καθομιλουμένης ἑλληνικῆς, τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης πολὺ πλουσιώτερον τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς του δημοσιευθέντων. Τῷ 1680 ἐδημοσιεύθησαν τοῦ Καπέλλου ἐννέα λόγοι ἡρωϊκοὶ μετὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Κερκυραίων, συνταχθέντες ἀπὸ τοῦ 1671 μέχρι τοῦ 1678 εἰς ἔπαινον τινῶν εὐπατριδῶν κυβερνησάντων τὴν νῆσον (*Μ. Α Μουστοξύδου*, Ἀνάλεκτα. Τόμ. Α'. Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀκαδημιῶν καὶ τῶν συγχρόνων αὐταῖς λογίων). Π. Θ. ΣΤΕΡΙΩΤΗΣ

καπέλλωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καπελλώνω*, ἐπανειλημμένα κτυπήματα ἐπὶ τοῦ καπέλλου φορουμένου: «ἔφαγε καπέλλωμα ποῦ πῆγε γόνα»· || ἡ ἀπόκτησις, ἡ χρῆσις καπέλλου.

καπελλώνω· δημοτ., κτυπῶ τινα ἐπὶ τοῦ καπέλλου του ἐνῷ τὸ φορεῖ εἰς ἔνδειξιν περιφρονήσεως: «πάψε γιατὶ θὰ σὲ καπελλώσω»· || κάμνω τινὰ νὰ φορέσῃ καπέλλο· || ναυτ. βλ. *τραχηλῶ*.

Καπὲλ-Ρόσσο (Capel Rosso) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον διὰ τοὺς ναυτιλλομένους σημεῖον τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἀκρωτήριον τῆς νήσου Τζίλιο (Giglio, πλάτ. 42° 19' Β, μῆκ. $10^{o}55'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 158: Capo Cavallo to Civita vecchia). Μέγιστος φάρος. Σημαφόρος. Σ. Ε. Λ.

Καπελὺς (Capeluche). Δήμιος τῶν Παρισίων κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς βοηθὸς τοῦ ἀρχιδημίου Ζεφφουά, τὸν ὁποῖον καὶ ἀντικατέστησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1411. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὁ Καπελὺς διέπραξε πλείστας ὠμότητας. Ἐπειδή, καυχησιολογῶν, ἀπεκάλει Ἰωάννην τὸν Ἄφοβον γαμβρόν του, συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1418. Μ. Ν. Δ.

Καπερὰν (Caperan), ***Ἀρμάνδος - Θωμᾶς.*** Γάλλος ἀνατολιστής, γεννηθεὶς ἐν Dol (Ille-et-Vilaine) τῆς Γαλλίας τῷ 1754. Εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ κατὰ τὰς ταραχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν Ρώμῃ διαμείνας τρία ἔτη, ἐδίδαξεν ἐκεῖ ἀνατολικὰς γλώσσας. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἐγκατεστάθη ἐν Tronchet τῆς Βρεττάνης ὡς ἐφημέριος καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τῷ 1826. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων ἓν μόνον ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1800 περὶ τῆς προφητικῆς ἐννοίας τοῦ 67 ψαλμοῦ τοῦ Δαυΐδ, ἐπιγραφόμενον «Sens Prophétique du LXVII psaume de David», τὰ δ' ἄλλα εὕρηνται εἰς χειρόγραφα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Rennes. Ε. Γ. Π.

Καπερναοὺμ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλιλαίας, κειμένη παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς λίμνης Γεννησαρέτ. Γνωστὴ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν εὐαγγελίων. Ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ δράσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἰδία πόλις τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τοῦ Ματθαίου (9,1) χαρακτηρίζεται. Ἐνταῦθα ἐκάλεσεν ὁ Ἰησοῦς ὡς ἀποστόλους τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἀνδρέαν, τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, πλησίον δὲ τῆς Καπερναοὺμ καὶ τὸν Ματθαῖον. Ἐν αὐτῇ ἐπετέλεσε τὰ θαύματα τῆς ἰάσεως τοῦ δαιμονιζομένου (*Μάρκ.* 1,21), τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου (*Μάρκ.* 1,29), τοῦ παραλυτικοῦ (*Μάρκ.* 2,1), τοῦ δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου (*Ματθ.* 8,5), τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου (*Μάρκ.* 5,21). Παρὰ ὅμως τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἐνταῦθα δρᾶσιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα θαύματα, τὸ κήρυγμά του δὲν εὗρε πολὺ πρόσφορον ἔδαφος, ὡς ἐκ τῆς προφητείας τοῦ Ἰησοῦ περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως ἐξάγεται (*Ματθ.* 11,23). Ἐκ τῶν εὐαγγελίων τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Γεννησαρέτ. Τὸ ὄνομά της *Κεφὰρ - ναχοὺμ* (=χωρίον παρακλήσεως ἢ χωρίον τοῦ Ναχοὺμ) ἔδωκεν ἀφορμὴν συνταυτίσεως αὐτῆς πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ γνωστοῦ προφήτου Ναούμ. Συνηθέστερον ὅμως ἐκλαμβάνεται τὸ δεύτερον συνθετικὸν οὐχὶ ὡς κύριον ὄνομα ἀλλ' ὡς οὐσιαστικόν. Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ἡ συνταυτίζουσα τὴν Καπερναοὺμ πρὸς τὸ σημερινὸν *Τὲλλ-Χούμ*, ὀλίγον ΝΔ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, ἔνθα εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς συναγωγῆς. Β. Μ. Β.

Καπερώνη, ***Ζαχάρω.*** Γυνὴ ὡραία, καταγομένη ἀπὸ τὸ χωρίον Βερσίστι τῶν Τριποτάμων ἐν τῇ δυτικῇ Πελοποννήσῳ καὶ ζήσασα κατὰ τὸ 1800. Ἠκολούθησε τὸν περιβόητον Ἰθακήσιον ἀγύρτην Παπουλάκην ἢ Ἁγιοπατέραν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ὁσίας *Χρυσαυγῆς* διηκόνει αὐτῷ. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰ Τριπόταμα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ φερωνύμου μοναστηρίου, ἡ Ζαχάρω συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀπέθανεν, ἀφοῦ ὑπέστη τρομερὰς κακώσεις ἐκ μέρους των, κατὰ Μάϊον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Καπέστιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀλβανίας (εἰς τὰ ὅρια Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου) οὐ μακρὰν τῆς Βίγλιστας, ἀνῆκον μέχρι τοῦ 1924 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Τῷ 1920 εἶχε 452 κατοίκους. Ι. Σ. Σ.

καπετάν· δημοτ., συγκεκομμένος τύπος τοῦ *καπετᾶνος*, ὡς πρόθεμα κυρίου ὀνόματος: «ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς» «ὁ καπετὰν Γιακουμῆς».

— ***καπετὰν βέης.*** Οὕτως ἐτιτλοφορεῖτο ὁ ὑπὸ τὸν καπετὰν πασᾶν ὑποδιοικητὴς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὅστις κυρίως ἐξέπλεεν εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν καὶ τὴν Μεσόγειον κατ' ἔτος. Τὸ πλοῖον οὗ ἐπέβαινεν ὁ καπετὰν βέης ἐκαλεῖτο «καπετάνια» καὶ «ἰργιάλα», ἦτο συνήθως «ντελίνι» (vaisseau de ligne) καὶ σχεδὸν ἐφάμιλλον μὲ τὴν ναυαρχίδα, καλουμένην «πασᾶ - γκεμισσί». Ὁ καπετὰν βέης εἰσέπραττε τοὺς φόρους τῶν νήσων καὶ ἠγρύπνει διὰ τὰς κινήσεις τῆς Ἑνετίας. Γ. Δ. Κ.

— **Καπετὰν** ***Γολέττας.*** Ἀπεκλήθη οὕτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς τῷ 1827 ὁ ἀρχιστράτηγος Ριχάρδος Τσούρτς, διότι διῴκει τὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ μιᾶς γολέττας. Τὸ ἐμπαικτικὸν τοῦτο παρωνύμιον τῷ ἀπεδόθη μετὰ τὴν ἀστόχως διαταχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ μάχην τοῦ Ἀναλάτου, τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ἀπὸ τῆς γολέττας του προσωρμισμένης εἰς τὸ Φάληρον. Γ. Δ. Κ.

— ***καπετὰν πασᾶς***, ἢ ***καπουτὰν πασᾶς.*** Ὁ ἀρχιναύαρχος, γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἢ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῆς Τουρκίας. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὅταν αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Τουρκίας ἦσαν μικραί, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ὠνομάζετο *ντεριᾶ-μπεγι* (βέης τῆς θαλάσσης), ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του τοὺς κυβερνήτας (ρεΐζ) τῶν πολεμικῶν πλοίων. Ὁ βέης οὗτος εἶχε βαθμὸν ἀναλογοῦντα πρὸς τὸν τοῦ σημερινοῦ ἀντιναυάρχου, ἔφερε δὲ καὶ τὸν τίτλον *μπὰς-μπόγ*, ὁ ὁποῖος εἶναι μογγολικὸς καὶ σημαίνει «πρῶτος μπόγ» (κύριος). Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τοῦ στόλου ἦτο συγχρόνως καὶ βέης ἢ διοικητὴς ἑνὸς σαντζακίου, δηλαδὴ σαντζὰκ βέης, τοιοῦτο δὲ ἦτο ἀρχικῶς τὸ τῆς Καλλιπόλεως, ἀλλὰ μὲ δικαιοδοσίαν φθάνουσαν μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Βαθμιαίως ὅμως ἀναπτυχθέντος τοῦ τουρκικοῦ στόλου καὶ ἀνοργανωθέντος ὑπὸ ἐξωμοτῶν ποικίλης προελεύσεως, ὁ μὲν τίτλος ρεΐζ ἀντικατεστάθη διὰ τῆς

Digitized by Google

ἰταλικῆς λέξεως *καπετὰν* (καὶ καπτὰν ἢ καπουντάν, capitano), ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ὠνομάσθη *καπουντὰν-ἰ-ντεριᾶ* (καπετάνιος τῆς θαλάσσης). Βραδύτερον, αὐξηθείσης σημαντικῶς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Τουρκίας, διωρίζετο εἰς τὴν θέσιν ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου εἷς ἐκ τῶν ἀξιωματούχων τῶν ἐχόντων τὸν βαθμὸν βεζύρου μετὰ τοῦ τίτλου πασᾶ, ἔκτοτε δὲ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ὠνομάσθη *καπετὰν-πασᾶς*.

Πρῶτος διάσημος καπετὰν-πασᾶς τῆς Τουρκίας ἦτο ὁ Χαϊρεντὶν πασᾶς, ὁ ἐπιλεγόμενος *Βαρβαρόσσας* ἢ *Μπαρμπαρούσης*, ὅστις καὶ πρῶτος ὠνομάσθη καὶ βεηλὲρ-βέης (ἤτοι πασᾶς μὲ δύο ἱππουρίδας, ἄρα ἀντιναύαρχος) τῆς θαλάσσης, ἔχων συνάμα προνομιακῶς καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀλγερίου, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐπεκτείνων τὴν ἐξουσίαν του ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Μεσογείου. Τὸν Βαρβαρόσσαν διεδέχθη ὡς καπετὰν πασᾶς ὁ *Πιαλέ*, ὅστις πρῶτος, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σελὶμ τοῦ Β' (1566) συντελεσθεῖσαν κατάκτησιν τῆς Χίου, ἔλαβε τὸν βαθμὸν βεζύρου, ἤτοι πασᾶ μὲ τρεῖς ἱππουρίδας (ναυάρχου). Εἰς τὸν Πιαλὲ ἐδόθη κατ' ἀρχὰς μόνον ἡ διοίκησις τοῦ σαντζακίου τῆς Καλλιπόλεως, βραδύτερον ὅμως εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του διωρίσθη βεηλέρβεης καὶ τοῦ Ἀλγερίου. Βαθμιαίως εἰς τὸ σαντζάκιον τῆς Καλλιπόλεως προσετέθησαν ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, οὕτως ὥστε ὁ καπετᾶν-πασᾶς ἐκυριάρχει ὁλοκλήρου τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του τοὺς λεγομένους *ντεριὰ-μπεγὶ* (βέηδες τῆς θαλάσσης), ὧν ἕκαστος ἦτο καὶ σαντζὰκ-βέης, ἤτοι διοικητὴς ἑνὸς σαντζακίου, ὄντες συνάμα καὶ μοίραρχοι, ἤτοι ἀρχηγοὶ μιᾶς μοίρας τοῦ ὅλου τουρκικοῦ στόλου, ἔχοντες βαθμοὺς ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς σημερινοὺς τῶν ἀντιναυάρχων καὶ ὑποναυάρχων. Ὁ ὀλίγος ἀριθμὸς τῶν ἐκ τοῦ καπετᾶν-πασᾶ ἐξαρτωμένων σαντζακίων ἀνῆλθεν εἰς 14, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ Ἀλγέριον, ἡ Τύνις, ἡ Τριπολῖτις, ἡ Λῆμνος, ἡ Χίος, ἡ Νάξος μετὰ τῶν Κυκλάδων, ἡ Καβάλλα, τὸ Ναύπλιον, ἡ Ναύπακτος, ἡ Λευκὰς μετὰ τῆς Πρεβέζης καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια. Οὕτως ὁ καπετὰν-πασᾶς ἦτο τότε πρόσωπον σπουδαιότατον ἐν τῇ διοικήσει τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐρχόμενος ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει ἀμέσως μετὰ τὸν μέγαν βεζύρην. Εἰσπράττων δὲ φόρους ἐξ ὅλης τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης περιοχῆς καὶ ἐξασκῶν τὴν πειρατείαν εἰς τὰ ὕδατα τῶν βαρβαρικῶν (barbaresques) λεγομένων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὰς ὁποίας μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐξηκολούθει διδόμενον τὸ ὄνομα Βαρβαρία (Τρίπολις τῆς Βαρβαρίας), συνήθροιζε πλοῦτον ἄπειρον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ηὔξανεν ἡ εἰς τὸ κυβερνητικὸν συμβούλιον (διβάνιον) τῆς Τουρκίας ἐπιρροή του. Ἡ τακτικὴ πρόσοδος τοῦ καπετὰν-πασᾶ ἀνήρχετο τῷ 1576 εἰς 500 ἄσπρα (10 σκοῦδα) ἡμερησίου μισθοῦ. Ἐπὶ πλέον εἶχεν ἄλλα τόσα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν του. Εἰς ταῦτα προσθετέον τὰς ἐκ τῶν ναυπηγείων τοῦ ναυστάθμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσόδους, διότι ὁ καπετὰν-πασᾶς ἐχρησιμοποίει ἐκεῖ ἰδιοκτήτους του δούλους, τῶν ὁποίων ἐνεθυλάκωνε τὰ ἡμερομίσθια. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου πρόσοδος ηὔξανε κολοσσιαίως, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ναυπηγηθῇ καὶ ἐξοπλισθῇ ἰσχυρὸς στόλος. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ὁ καπετὰν-πασᾶς ἐτοποθέτει εἰς τὰς ὑπὸ ναυπήγησιν καὶ ἐξοπλισμὸν γαλέρας τοὺς δούλους του, ἀνερχομένους μέχρι 3000, πληρωνόμενος 20 σκοῦδα δι' ἕκαστον, λαμβάνων δὲ καὶ τὸ πρὸς διατροφὴν αὐτῶν ἀπαιτούμενον χρῆμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠφελεῖτο σημαντικῶς, ἐξοικονομῶν συγχρόνως καὶ τὰ ὅσα θὰ ἐδαπάνα ὁ ἴδιος πρὸς συντήρησιν τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων τούτων ἀνδραπόδων. Ταῦτα ἐξηγοῦσι τὰ ἀμύθητα πλούτη, τὰ ὁποῖα ἄφινον μετὰ θάνατον οἱ κατὰ καιροὺς καπετὰν-πασᾶδες.

Ὡς ἐκ τῆς κυριαρχίας τοῦ Αἰγαίου τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ καπετὰν-πασᾶ εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἦτο κυριολεκτικῶς φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν Τοῦρκον ἀρχιναύαρχον. Ὡς ἐκ τῶν σχέσεων τούτων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν καπετὰν-πασᾶν ἐδημιουργήθη καὶ ἡ θέσις τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου, διδομένη εἰς Ἕλληνας (Φαναριώτας). Οὗτος ἤρχετο ἱεραρχικῶς ἀμέσως μετὰ τὸν μέγαν διερμηνέα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου. Ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἔπαυσαν διοριζόμενοι Ἕλληνες εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Ἀλλ' ἐπὶ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β', ὅστις περιεποιεῖτο τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀνευρίσκεται ἴχνος τοῦ ἀξιώματος τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου εἰς τὴν θέσιν διερμηνέως καὶ μεταφραστοῦ τοῦ λιμεναρχείου, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν Ἕλλην.

Ὁ καπετὰν-πασᾶς διεξῆγε τὴν διοίκησιν τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων ἐπαρχιῶν δι' ἑνὸς ἢ πλειόνων ἀντιπροσώπων, ὁ ἴδιος δὲ διέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἐπιστασίαν τοῦ ναυστάθμου καὶ τῶν προπαρασκευῶν τοῦ στόλου. Ὅταν δὲ οὗτος ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἐκστρατείαν, εἰδοποιοῦντο ἐγκαίρως οἱ σανζὰκ-βέηδες, ὅπως συγκεντρώσωσιν εἰς τὰ ὑποδεικνύμενα σημεῖα τὰ πολεμικά, τὰ ὁποῖα ἦτο ὑποχρεωμένος ἕκαστος νὰ παρατάξῃ μὲ πλήρη ἐξοπλισμόν. Ταῦτα συνηνοῦντο μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τοῦ στόλου καθ' ὁδόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπεβιβάζοντο καὶ ἀποβατικὰ σώματα, διωρίζετο σερδάρης, ἤτοι ἀρχιστράτηγος, διὰ τὰς πεζικὰς ταύτας δυνάμεις, ὅστις ἀπεστέλλετο ὁμοῦ μετὰ τοῦ καπετὰν-πασᾶ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου διετέλει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας. Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ στόλος ἐπρόκειτο νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκ τοῦ ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ ναυστάθμου, ἤρχετο πρὸς ἐπιθεώρησιν αὐτοῦ ὁ μέγας βεζύρης, ἀπευθύνων ἐρωτήσεις εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν κυβερνητῶν καὶ ἀπονέμων εἰς αὐτοὺς βαθμοὺς καὶ τιμητικὰ καφτάνια (ἢ χαλάτ), ἤτοι μανδύας μὲ γοῦναν. Κατόπιν ὁ μέγας βεζύρης καὶ ὁ καπετὰν-πασᾶς μετέβαινον εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου ὁ πρῶτος ἀνέφερεν εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸ πόρισμα τῆς ἐπιθεωρήσεώς του, μεθ' ὃ ὁ καπετὰν-πασᾶς ἐγίνετο δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν καὶ ἐλάμβανε τιμητικὴν γοῦναν εἰς ἔνδειξιν τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐαρεσκείας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀκροάσεως ὁ στόλος παρήλαυνε πρὸ τῶν ἀνακτόρων χαιρετῶν διὰ κανονιοβολισμῶν, μεθ' ὃ ἠγκυροβόλει ἐνώπιον τοῦ Βεσικτὰς (Διπλοκιονίου), ἀναμένων οὔριον ἄνεμον πρὸς ἀπόπλουν. Τὴν ἑσπέραν ὁ καπετὰν-πασᾶς παρέθετεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος δεῖπνον πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου.

Ἡ στολὴ τοῦ καπετὰν-πασᾶ ἀπετελεῖτο ἐκ κιλαβῆ (καλύμματος τῆς κεφαλῆς) κωνοειδοῦς μὲ χρυσοῦν σειρήτιον δεξιόθεν, σαμουρόγουνας ἐκ πρασίνου μεταξωτοῦ καὶ χαντζερίου μὲ λαβὴν ἀδαμαντοποίκιλτον. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τρίτου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὴν στολὴν ταύτην ἀντικατέστησε νεωτέρα στολὴ ναυάρχου μὲ φέσιον, ἔκτοτε δὲ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ὠνομάσθη ἐπισήμως ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (μπαχριὲ-ναζιρῆ), ἐνῷ παρὰ τῷ λαῷ ἐξηκολούθει νὰ λέγεται καπετὰν-πασᾶς. Ἐν τῇ κεμαλικῇ Τουρκίᾳ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν κατηργήθη, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ ἁπλῆς διευθύνσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Jos. von Hammer-Purgstall*, Staatsverfossung und Staatsverwaltung des Osmanischen Reiches (Βιεννη 1814). — *J. W. Zinkeisen*. Geschichte des Osmanischen Reiches (Gotha 1863). — *Mahmoud Chevket pacha*, Ὀσμανλὶ τεσικλὰτ βὲ κιαφὲτ-ἰ-ἀσκεριὲ (ὀργάνωσις καὶ στολαὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ), τουρκιστί, Κωνσταντινούπολις 1910, κτλ.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—Καπετὰν Φρακάσσας. Τύπος τῆς ἰταλικῆς κωμῳδίας, ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὸν καυχησιολόγον στρατιώτην. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Καπετὰν Φρακάσσας» ὁ Θεόφιλος Γκωτιὲ ἔχει γράψει ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερά του μυθιστορήματα. Μ. Ν. Δ.

καπετάνα, ἢ ***καπουτάνα***· παρὰ Τούρκοις, ἡ ναυαρχίς· τὸ πλοῖον οὗ ἐπέβαινεν ὁ ναύαρχος ‖ ὁ ναύαρχος (λ. τῆς τουρκικῆς ληφθεῖσα ἐκ τῆς ἰταλικῆς).

Καπετανάκης. Ἰσχυρὰ Μανιατικὴ οἰκογένεια ἀπὸ τὸ Πετροβοῦνι τῆς δυτικῆς Μάνης, ἀναδείξασα πολλοὺς ἀγωνιστάς. Μεταξὺ τούτων ὁ *Ἀθανάσιος* ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Μανιάκι τῷ 1825, ὁ *Ἀντώνιος* σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὰ πρῶτα γεγονότα τῶν Καλαμῶν, ὁ *Μιχαὴλ* καὶ ὁ *Βενετζᾶνος* ἔδρασαν πολυτρόπως καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, διατελέσαντες καὶ πληρεξούσιοι, ὁ *Παναγιώτης* ἐφονεύθη εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Δράμαλη, ἕτερος δὲ *Παναγιώτης*, γαμβρὸς τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, ὠχύρωσε τὴν Σφακτηρίαν καὶ ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα κατ' αὐτήν, ὁ *Γεώργιος*, ἀφοῦ ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, κατέλαβε διαφόρους ἐμπιστευτικὰς θέσεις ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὄθωνος, ὁ δὲ *Σταυριανός*, πολλάκις διακριθεὶς διὰ τὴν γενναιότητά του καὶ ἐπανειλημμένως τραυματισθείς, ἐτάχθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος.

— Καπετανάκης. Πρόκριτος Ἀθηναῖος ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἦτο ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἐμπόρων τοῦ Σταροπαζάρου, ἐγνώριζε πολλὰς ξένας γλώσσας καὶ διετέλεσεν ἐπανειλημμένως δημογέρων. Τούτου υἱοὶ ὑπῆρξαν οἱ: —1) ***Λεονάρδος***. Οὗτος ἀναφέρεται ὅτι συνέγραψεν ἰταλιστὶ τραγῳδίαν τινὰ καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν τῆς «Ἀκολουθίας τῆς ὁσίας Φιλοθέης», τυπωθείσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775. —2) ***Μανουήλ***, ὅστις ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἐν Βιέννῃ λογίων, τῶν συνεργασθέντων εἰς τὴν Φιλόμουσον Ἑταιρείαν ὑπὸ τὸν πάσης Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιον. Γ. Δ. Κ.

— Καπετανάκης, *Γρηγοράκης*· βλ. *Γρηγοράκης*.

— Καπετανάκης, *Ἠλίας*. Ἐξ ἀρχοντικῆς τῆς Μάνης οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη εἰς Τρικότσοβαν τῆς Λακωνίας τῷ 1859. Ἀποπερατώσας τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ, διετέλεσε κατόπιν ἐπί τινα ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου, μεθ' ὃ ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ δὴ τὴν θεατρικὴν τοιαύτην. Τὸ πρῶτόν του θεατρικὸν ἔργον ὑπῆρξεν ἡ τετράπρακτος κωμῳδία «Ὁ γενικὸς γραμματεύς», ἥτις ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν, διδαχθεῖσα ἀπὸ σκηνῆς τῷ 1893 ὑπὸ τῶν ἡνωμένων θιάσων Παντοπούλου-Ἀλεξιάδου. Ἓν ἔτος κατόπιν ἔγραψε τὴν μονόπρακτον ἠθογραφίαν «Ἡ βεγγέρα», ἐπιτυχῶς καὶ αὐτὴν διδαχθεῖσαν ἀπὸ σκηνῆς, μεθ' ὃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ν. Λάσκαρη τὴν τρίπρακτον σατυρικὴν ἐπιθεώρησιν «Αἱ ὑπαίθριοι Ἀθῆναι», τοὺς συγχρόνους ἀθηναϊκοὺς τύπους τῆς ὁποίας διέπλασε μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας ὁ Εὐάγ. Παντόπουλος. Μὴ ἱκανοποιούμενος ἀρκούντως ἐκ τῆς φιλολογικῆς του ἐργασίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀπέθανε δὲ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1922 ἐν Κρήτῃ, ἐν ᾗ διετέλεσεν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον εἰσηγητὴς τῆς ἐκεῖ γενικῆς διοικήσεως.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— Καπετανάκης, *Νικόλαος Δ.* Παιδαγωγός, γεννηθεὶς ἐν Ζαγορᾷ τοῦ Πηλίου κατὰ τὸ 1870 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τὸν Μάϊον τοῦ 1930. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐν Ἀθήναις σπουδῶν του ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου, ὑποβαλὼν ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν μελέτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν κατοίκων τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του μετέβη βραδύτερον εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ παιδαγωγικά, ἐπανελθὼν δ' ἐξ αὐτῆς ἀνέλαβεν ἐν μὲν τῷ ὑποδούλῳ Ἑλληνισμῷ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς τῆς Σμύρνης μετὰ ταῦτα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐλειτούργουν καὶ τάξεις διδασκαλείου, ἐν δὲ τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι διαφόρους δημοσίας ἐκπαιδευτικὰς ὑπηρεσίας, γενόμενος διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ὁ πρῶτος (κατ' ἐπανάληψιν ἐκλεγεὶς καὶ μετὰ ταῦτα) πρόεδρος τοῦ κατὰ τὸ 1914 ἱδρυθέντος ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου. Πρὸς τούτοις ὑπῆρξε καὶ διευθυντὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως παρὰ τῷ ὑπάτῳ ἁρμοστῇ Σμύρνης ἐπί τινα χρόνον τῆς κατοχῆς. Μνημονευτέα ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ τμήματος τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τοῦ πρώτου κατὰ τὸ 1904 συγκροτηθέντος ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου.

καπετανᾶτον (τό), ἢ ***καπετανία*** (ἡ). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐπὶ τουρκοκρατίας τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ ἡ περιφέρεια, ἐφ' ἧς ἐξετείνετο ἡ δικαιοδοσία ἑκάστου καπετάνου. Τὸ ἀξίωμα ἐδίδετο δι' εἰδικοῦ διπλώματος, καλουμένου τουρκιστὶ μουρασελέ, οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ὑπηρετοῦντες ὑπὸ τὸν καπετᾶνον ἐλάμβανον ἀναλόγους οὐλουφέδες, τοὺς ἄλλως καὶ χάρτζια καλουμένους, ἤτοι μισθούς. Γ. Δ. Κ.

— Καπετανᾶτα τῆς *Ἰταλίας* *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη περιφέρεια τῆς ἰταλικῆς Ἀπουλίας· βλ. *Καπιτανᾶτα*. Γ. Δ. Κ.

Καπετανιανὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κόφινα (Ἀστερούσια), ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Στάβγιες, ἀποτελουμένην ἐξ 8 συνοικισμῶν. Ἔχει 308 κατοίκους (1928), δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλέφωνον. Παρὰ τὸ χωρίον μονάζουσιν ἀσκηταὶ (μονὴ Κουδουμᾶ). —2) Χωρίον ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Πλατάνου, συγκροτουμένην ἐκ 13 συνοικισμῶν, ἔχον 31 κατοίκους (1928). Ε. Γ.

καπετάνιος (ὁ), καὶ ***καπετάνος***, θηλ. *καπετάνισσα*· δημοτ., ὁ ἀρχηγὸς ἐνόπλου ὁμάδος, οἷον στρατιωτῶν, λῃστῶν κττ.· ‖ συνεκδ. προσηγορία πρὸς οἱονδήποτε ἀξιωματικόν· ‖ πλοίαρχος, κυβερνήτης πλοίου. Ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ βυζαντιακοῦ *κατεπάνω* ἀπὸ τῶν φράσεων «ὁ κατεπάνω Μηδίας, Ἰταλίας κτλ.» προέκυψεν ὁ *κατεπάνος*—*καπετάνος* καὶ κατ' ἀμοιβαίαν μετάθεσιν τοῦ τ καὶ τοῦ π: *καπετάνος* καὶ ἐντεῦθεν *καπετάνιος*. Ὁμοίως ἀπὸ τοῦ βυζαντιακοῦ *κατεπάνω*—*καπετάνος* προέκυψε τὸ βενετικὸν καὶ ἰταλικὸν capitano, ὅθεν τὸ γαλλικόν: capitain.

καπετάνισσα (ἡ)· δημοτ. θηλ. τοῦ *καπετάνιος*· γυνὴ ἀρχηγός· ‖ ἡ σύζυγος τοῦ καπετάνου.

καπετανλίκι (τό)· δημοτ., τὸ ἀξίωμα τοῦ καπετάνου (ἀπὸ τοῦ *καπετάνος* καὶ τῆς τουρκικῆς καταλήξεως *—λίκι*).

Καπετανοῦδι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξηροτόπου (πρῴην Μερτάτη) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι (1928) 79. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μαραμόρ*.

Καπετίδαι (οἱ) (Capetiens). Ἡ τρίτη γαλλικὴ δυναστεία, τῆς ὁποίας οἱ κατ' εὐθεῖαν καὶ ἐκ πλαγίου ἀπόγονοι ἐβασίλευσαν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 987 μέχρι τοῦ 1848. Ἐκλήθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ γενάρχου *Οὔγου Καπέτου* (Hugues Capet), ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τῷ 987. Οἱ ἱστορικοὶ διαφωνοῦσι περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς δυναστείας ταύτης. Κατὰ τοὺς Γερμανοὺς συγγραφεῖς καὶ τινας Γάλλους, τὸ πρῶτον γνωστὸν εἰς τῇ ἱστορίᾳ μέλος τῆς οἰκογενείας, *Ροβέρτος* ὀνόματι ὁ *Ἰσχυρός*, ἦτο υἱὸς Σάξωνος ἀποίκου, ὀνόματι ... *τισίν*, ἐγκατεστημένου ἐν Γαλατίᾳ. Περὶ αὐτοῦ ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον εἶναι, ὅτι διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ ἐχθροῦ, τῶν Νορμανδῶν, ἐκαλύφθη διὰ πολεμικῆς δόξης καὶ ἐφονεύθη

Digitized by Google

ἐπίφοβος ὑποτελὴς τῆς Γαλλίας, ἐπεκτείνας τὴν ἐδαφικήν του δύναμιν καὶ δημιουργήσας ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν. Ἔπεσε τῷ 866, ἡρωικῶς μαχόμενος κατὰ τῶν Νορμανδῶν. Ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς *Εὔδος* ὑπῆρξεν ὁ πλουσιώτερος χωροδεσπότης τῆς Γαλλίας. Ἐπιδείξας ὑπέροχον ἀνδρείαν καὶ ἀρετὰς ἀρχηγοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν (866), ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 888, ἐπάλαισεν ἐπὶ δέκα ἔτη κατὰ τῆς ἀνταρσίας τῶν φεουδαρχῶν καὶ τῶν συνωμοσιῶν τοῦ ἐκπροσώπου τῆς ἐκπτώτου δυναστείας *Καρόλου τοῦ Ἁπλοῦ*, ὃν ὁ Εὔδος εἶχεν ὑποδείξει ὡς διάδοχόν του, παρ' οὗ καὶ ἀνετράπη. Ὁ Κάρολος οὗτος, παρασυρθείς, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν Καρολιδῶν, ἐκ τῆς χιμαίρας τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, παρημέλησε τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ ἡττήθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Τῆς ἥττης ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ *Ροβέρτος Β'*, υἱὸς Ροβέρτου τοῦ Ἰσχυροῦ, ἐξεθρόνισε τὸν Κάρολον καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τῷ 922. Τοῦτον, ἀποθανόντα μετὰ ἓν ἔτος διεδέχθη, ὑποδείξει τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Οὔγου, ὁ γαμβρός του *Ραούλ*, δοὺξ τῆς Βουργουνδίας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐβασίλευσεν ὁ *Λουδοβῖκος Δ'* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Λοθάριος* καὶ ὁ *Λουδοβῖκος Ε'* (986—987). Εἰς τὴν διαδοχὴν τούτου ἐκαλεῖτο ἤδη, ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Καρολιδῶν, ὁ *Κάρολος*, δοὺξ τῆς Κάτω Λωρραίνης. Ἀλλ' ὁ φραγκικὸς λαός, θεωρῶν αὐτὸν μᾶλλον Γερμανὸν ἢ Γάλλον, ἀπέκλεισεν ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἔκρινεν ἄξιον ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους τὸν δισέγγονον Ροβέρτου τοῦ Ἰσχυροῦ καὶ υἱὸν Οὔγου τοῦ Α' ἢ τοῦ Μεγάλου, *Οὔγον Καπέτον*, πρῶτον ἐκ τῆς οἰκογενείας παρονομασθέντα *Καπέτον* (βλ. λ.). Ἐστέφθη βασιλεὺς ἐν Ρέϊμς τῷ 987, ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἄρχεται ἡ δυναστεία τῶν *Καπετιδῶν*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν ἀτονήσει ὁ θεσμὸς τῆς κληρονομικῆς βασιλείας,ἐπικρατούσης τῆς ἀρχῆς τοῦ αἱρετοῦ τῶν βασιλέων. Ἵνα, συνεπῶς, ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴ τῆς οἰκογενείας, οἱ βασιλεῖς ἔχριον καὶ προσελάμβανον, βασιλεύοντες ἔτι, ὡς συνάρχοντας, τοὺς διαδόχους αὐτῶν. Οὕτω ὁ Καπέτος ἀνεκήρυξεν ὡς συμβασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Ροβέρτον*, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη μετὰ θάνατον. Οὗτος ἔστεψε τῷ 1016 τὸν πρωτότοκον δεκαετῆ υἱόν του *Οὔγον*, καὶ τούτου θανόντος, τῷ 1027, τὸν ἕτερον υἱὸν *Ἐρρῖκον Α'*, ὅστις γενόμενος μόνος βασιλεὺς (1059) ὥρισε συμβασιλέα τὸν πρίγκιπα *Φίλιππον Α'*. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τελευταίου τούτου ὠργανώθησαν αἱ Σταυροφορίαι (1096). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Λουδοβῖκος ΣΤ' ὁ Παχὺς ἢ Μαχητὴς* ὑπῆρξεν αἱρετὸς βασιλεύς, ὑποδειχθεὶς ὡς διάδοχος τῷ 1090. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1108), ἐπέτυχε διὰ μέτρων δραστικωτάτων καὶ ἀγώνων ἐνίοτε σκληρῶν, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν πόλεων, νὰ ὑποτάξῃ τοὺς πλείστους τῶν χωροδεσποτῶν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ καταπληκτικὴν διὰ τὴν τότε ἐποχὴν διοικητικὴν καὶ μοναρχικὴν συγκέντρωσιν. Ἀνδρεῖος ὤν, κατώρθωσε νὰ ἀποκρούσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γερμανῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον Ε' διὰ προσωπικῆς αὐτοθυσίας, προτάξας ὡς ἔμβλημα τὴν ἐρυθρὰν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, προστάτου τῆς Γαλλίας, περὶ τὴν ὁποίαν συνήγειρεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐνθουσιώδη τὸν λαόν. Ἔστεψεν ἐν Ρέϊμς ὡς συμβασιλέα, τῷ 1129, τὸν δευτερότοκον υἱὸν αὐτοῦ *Λουδοβῖκον Ζ'*, ἐπιχειρήσαντα τὴν δευτέραν Σταυροφορίαν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Φίλιππος-Αὔγουστος*, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1180, ὠργάνωσε τὴν τρίτην Σταυροφορίαν μετὰ τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου καὶ κατήγαγε σημαντικὰς νίκας κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ἀλλὰ τὸ μέγα ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ συστηματοποίησις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἡ ἀνύψωσις τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἵδρυσις τοῦ πανεπιστημίου, ὁ καλλιτεχνικὸς ἐξωραϊσμὸς τῶν Παρισίων καὶ ἡ ἰσχυρὰ ὀχύρωσις αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως τούτου κρατεῖ ἀπαραβίαστος ἡ ἀρχὴ τῆς κληρονομικότητος ἐν τῇ διαδοχῇ, ἐπὶ τρεῖς δὲ αἰῶνας ἡ δυναστεία τῶν Καπετιδῶν ἐσυνεχίσθη διὰ διαδόχων κατιόντων. Τὸν Φίλιππον-Αὔγουστον διεδέχθη τῷ 1223 ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Λουδοβῖκος Η'*, καὶ τοῦτον θανόντα τῷ 1226, ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς *Λουδοβῖκος Θ' ὁ Ἅγιος*, βασιλεύσας μέχρι τοῦ 1270. Ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατὰ τὴν ἑβδόμην Σταυροφορίαν, ἡττηθεὶς εἰς Μανσούραν (1249) ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου καὶ αἰχμαλωτισθείς. Ἀπελευθερωθεὶς παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν Παλαιστίνῃ, εἶτα δὲ ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν, μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀντιβασιλίσσης μητρός του Λευκῆς τῆς Καστίλλης, ὠργάνωσεν ἰσχυρὰν καὶ χρηστὴν διοίκησιν καὶ δικαιοσύνην. Ἐπιχειρήσας τὴν ὀγδόην καὶ τελευταίαν Σταυροφορίαν, ἀπεβιβάσθη εἰς Τυνησίαν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅπως προσηλυτίσῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸν βασιλέα αὐτῆς. Ἐκεῖ ὅμως ἀπέθανεν ἐκ πανώλους (1270). Ὁ διάδοχος καὶ υἱὸς αὐτοῦ *Φίλιππος Γ' ὁ Ἰταμὸς* συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῶν Μουσουλμάνων, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1285 κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του *Φίλιππον Δ' τὸν Ὡραῖον*, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς ὅστις ἀντέδρασεν εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα καὶ προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ τὰς κοινοβουλευτικὰς ἀρχάς. Τοῦτον διεδέχθη, βασιλεύσας ἐπὶ δύο ἔτη μόνον, ὁ πρωτότοκος υἱός του *Λουδοβῖκος Ι'*. Ἀπὸ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καταλιπόντος μόνον θυγατέρας, ἐπικράτησεν ἐν ἐφαρμογῇ τοῦ σαλικοῦ νόμου ἡ κατ' ἀρρενογονίαν διαδοχὴ τῶν ἀπωτέρων ἀπ' εὐθείας συγγενῶν, κατ' ἀποκλεισμὸν τῶν θηλέων. Οὕτως, ἀποθανόντος τῷ 1316 τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου Ι' γεννηθέντος υἱοῦ του καὶ ἀνακηρυχθέντος διά τινας ἡμέρας βασιλέως τῆς Γαλλίας τοῦ *Ἰωάννου Ε'*, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου τούτου *Φίλιππος Ε'*, καὶ τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1322, ἄνευ ἀρρένων κατιόντων, ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Φιλίππου Δ' *Κάρολος Δ' ὁ Ὡραῖος*, ὅστις ἀποθανὼν τῷ 1328 ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐκ τοῦ κλάδου τῶν ἀπ' εὐθείας Καπετιδῶν. Ὁ κλάδος οὗτος ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν δέκα ἓξ βασιλεῖς, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ροβέρτου τοῦ Ἰσχυροῦ. Ἂν καὶ προῆλθεν ἐκ τῆς φεουδαρχίας, κατώρθωσε νὰ διασώσῃ τὴν Γαλλίαν ἐκ τοῦ φεουδαρχικοῦ κατατεμαχισμοῦ, ἐπέβαλε καθ' ἅπασαν τὴν χώραν τὸ βασιλικὸν κῦρος, προήγαγε τὴν εὐημερίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν λαὸν συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. Ἀλλ' ἔρριψε τὴν Γαλλίαν εἰς τὰς περιπετείας τοῦ Ἑκατονταετοῦς πολέμου. Τὴν δυναστείαν τῶν Καπετιδῶν συνεχίζουσι μέχρι τοῦ 1848 οἱ ἐκ πλαγίου κλάδοι αὐτῆς *Καπετίδαι Βαλουά*, *Καπετίδαι Βαλουὰ-Ὀρλεάνης*, *Καπετίδαι Βαλουὰ-Ἀγγουλέμης* καὶ *Καπετίδαι Μπουρμπῶνοι* ἢ *Βουρβῶνοι* (βλ καὶ τόμ. Η' σελ. 88). θ. κ.

Καπέτος (Capet, ἐκ τοῦ λατιν. caput=κεφαλή). Παρώνυμον δοθὲν εἰς τὸν βασιλέα Οὔγον, πιθανῶς διότι ἠρέσκετο νὰ φέρῃ ἐπινώτιον (cape) ἀναδιπλούμενον ὑπὲρ τὴν κεφαλήν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα *Καπετίδαι* τῆς ἐξ αὐτοῦ καταγομένης δυναστείας. Ἐν τῷ Γ' βιβλίῳ τῆς χρονογραφίας οἱ βασιλεῖς Οὔγος, Ροβέρτος καὶ Ἐρρῖκος καλοῦνται *καπάτοι* μόνον ἐν τῷ περιθωρίῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ χειρογράφου, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐδόθη τὸ παρώνυμον τοῦτο καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Καπετίδας. θ. κ.

Καπέτος, *Λεωνίδας*. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κεφαλληνίας, συμμετέσχεν ἐπὶ κεφαλῆς συμπατριωτῶν του εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ κ.λ. πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821. Ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου 1825 κατῆλθεν εἰς Κρήτην ἐπὶ κεφαλῆς σώματος ἐπικούρων μετὰ τοῦ Λαζοπούλου, Β. Χάλη κτλ. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Ροδωποῦ συμμετέσχεν εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Κυδωνίαν καὶ τὸν Ἀποκόρωνον πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Κατὰ Μάρτιον 1826, εἰσβαλὼν εἰς ἀκρωτήριον τῆς Κυδωνίας καὶ συγκρουσθεὶς πρὸς τοὺς Τούρκους παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Μελέχα, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος μετὰ 20 ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ν. ΚΛΣ

Καπεφίγκ (Capefigue), ***Ὀνώριος-Βαπτιστὴς-Ραϋμόνδος***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ ἱστορικός, (1801—1872). Σπουδάσας τὴν νομικὴν ἐν Παρισίοις, ἤρξατο ἀμέσως δημοσιογραφῶν εἰς τὴν «Καθημερινήν», τῷ δὲ 1827 ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Ἀγγελιαφόρος τῶν Βουλῶν», ὑποστηρίζων τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μαρτινιάκ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδημοσίευεν ἄρθρα εἰς τὰς πλείστας τῶν παρισινῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐπιθεωρήσεων, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Πολιτικός». Εργαζόμενος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐχρησιμοποίησε πλεῖστα ἀνέκδοτα ἔγγραφα, μεγίστης ἀξίας, εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔργον του. Ὁ Καπεφίγκ ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτέρων συγγραφέων, δημοσιεύσας πλειοτέρους τῶν ἑκατὸν τόμων. Τὰ ἔργα του δὲν στεροῦνται ἀξίας· ἐκ τούτων τὰ ἄριστα εἶναι: «Ἡ φιλοσοφικὴ ἱστορία τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς παρακμῆς τῶν Μακκαβαίων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν», βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, «Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν μεσαίωνα», «Ἱστορία τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς βασιλείας Ἐρρίκου Δ'», «Ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν», «Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν», «Εὐρωπαῖοι διπλωμάται» κτλ. Β. Θ.

Κάπη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1107. Κεῖται ἐν κοιλάδι παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Λεπετύμνου, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ $1^1/_2$ ὥραν ἀπέχων παράλιος μικροσυνοικισμὸς *Γενὶ-Λιμάνι* (κάτ. 43), ἐπίνειον τῆς Κάπης. Εἰς τὴν περιφέρειάν της ὑπάρχει μικρὸν δάσος καὶ βοσκότοπος ἐκ θαμνώδους βλαστήσεως, καλούμενον *Μαυριά*. Αἱ μικραὶ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις τῆς κοινότητος ἀποδίδουσιν ὀλίγα δημητριακὰ καὶ ὄσπρια. Ἔχει ἐλαιῶνας ἀποδίδοντας 150.000 ὀκ. ἐλαίου. Μετὰ τῆς Μυτιλήνης συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (χλμ. 40). Δ. Ε. Μ.

Καπῆ-Κιοΐ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 500 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Οὗτοι ὑπαχθέντες εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

καπηλεία (ἡ)· τὸ καπηλεύεσθαι, τὸ ἔργον τοῦ καπήλου, ἡ πώλησις εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, τροφίμων κττ.· || συνεκδ., ἡ αἰσχροκερδὴς ἄσκησις τῆς πωλήσεως· || μεταφ. «καπηλεία τῆς ἐπιστήμης, — τῶν γραμμάτων, — τῆς πολιτικῆς κλπ.» ἡ ἐπὶ ἀθεμίτῳ κέρδει ἄσκησις τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων κλπ.· || καθόλου, ἡ ἐκμετάλλευσις, ἡ ἀπάτη.

καπηλεῖον (τό)· τὸ κατάστημα τοῦ καπήλου, ὁ τόπος ὅπου πωλοῦνται τρόφιμα καὶ ἄλλα τῆς πρώτης ἀνάγκης πράγματα, ἰδίᾳ τὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις στρατοπέδοις ἱδρυμένα· || *καπηλειό*· κοιν., οἰνοπωλεῖον, ταβέρνα: «γυρίζει 'ς τὰ καπηλειὰ καὶ πίνει».

—[*Ἐγκυκλ.*] Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, ἡ ἁπλότης τῶν ἠθῶν καὶ ἡ ἱερότης τῆς ξενίας ἐπέβαλλον, ἵνα παρέχεται ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατάλυμα καὶ τροφὴ εἰς τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἔν τινι πόλει καταλαμβανομένους ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας ταξιδιώτας. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ἐφ' ὅσον, πληθυνομένων τῶν ξένων καὶ ταξιδιωτῶν, ἐξησθένει τὸ αἴσθημα τῆς φιλοξενίας, τὸ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων ἐπωφελήθη τῆς μεταβολῆς, ὅπως προσπορίζεται κέρδος ἐκ τῆς ἐξυπηρετήσεως αὐτῶν. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν κατὰ πρῶτον τὰ *πανδοκεῖα*, ἀσφαλίζοντα τὴν στέγην εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, παρασιτικῶς δὲ καὶ τὰ *καπηλεῖα*, διὰ τὴν χορήγησιν τροφῆς καὶ πότου εἰς τοὺς ὁδοιπόρους. Οἱ κάπηλοι, ὄντες μεταπράται εἰδῶν ἀγοραζομένων ἀπὸ τῶν παραγωγῶν, κατ' ἀρχὰς ἐξήσκουν ὑπαιθρίως τὸ ἐμπόριον αὐτῶν, βραδύτερον δὲ εἰς καταστήματα, τινὰ τῶν ὁποίων παρεῖχον ἐξαιρετικῶς καὶ κατάλυμα, ὁπότε συνεχέοντο μετὰ τῶν πανδοκείων. Ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀνάγκην καὶ φυσικὴν δειλίαν τῶν ξενίων ἐλλείποντος μάλιστα συναγωνισμοῦ, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους, ἐπώλουν τὰ προϊόντα αὐτῶν, λιποβαρῆ, εἰς τιμὰς ὑπερβολικὰς καὶ εἰς ποιότητα ἀθλίαν, σεσηπότα ἢ νοθευμένα, δι' ὃ καὶ κατεφρονοῦντο ὑπὸ πάντων ὡς ἀνήθικοι, ἡ δὲ λέξις κάπηλος (ἀναλόγως καὶ ἡ *καπηλεία*, δηλοῦσα τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου) περιέπεσεν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ αἰσχροκερδοῦς, καὶ γενικῶς τοῦ αἰσχροῦ ἐν παντὶ ἐκμεταλλευτοῦ. Εἰς τὰ κέντρα ταῦτα ἐσύχναζον μετέπειτα καὶ οἱ πολῖται, πρὸς ἑστίασιν καὶ πότον, ἀλλ' οἱ τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης, συμφυρόμενοι μετὰ κοινῶν γυναίων, ἐθεωρεῖτο δὲ ἐπαίσχυντος καὶ ἡ ἁπλῆ ἐν αὐτοῖς ἐμφάνισις εὐυπολήπτων προσώπων. Οὐχ ἧττον ἀναφέρονται ὁ δειπνοσοφιστὴς Ἀθήναιος ἐκ Ναυκράτεως, ἑστιαζόμενος εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦ Στραλάμπου καὶ συνιστῶν αὐτὸ εἰς φίλους, ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς, ἐπισκεφθέντες αὐτὰ εἰς στιγμὰς εὐθύμου διαθέσεως ἢ πρὸς φιλοσοφικὰς παρατηρήσεις.

Ἀρχαῖον καπηλεῖον κατὰ τοιχογραφίαν τῆς Πομπηΐας.
[Ἐπ' αὐτῆς εἰκονίζονται 4 ταξιδιῶται ἢ ναυτικοί, ὑπηρετούμενοι ὑπὸ παιδός.]

Παρομοία ἡ προέλευσις, ἀλλὰ χείρων ἡ φήμη τῶν καπηλείων παρὰ Ρωμαίοις. Ἐν αὐτοῖς, πλὴν τῆς αἰσχροκερδείας, ἠσκεῖτο ἐπιμελῶς καὶ ἡ παντοειδὴς διαφθορὰ τῶν ἠθῶν, ἐντεῦθεν δὲ οἱ κάπηλοι δὲν ἐθεωροῦντο ἁπλῶς ὡς κλέπται, ἀλλὰ καὶ ὕποπτοι δεινοτέρων ἐγκλημάτων, δι' ὃ καὶ παρηκολουθοῦντο ἀγρύπνως ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, τελοῦντες, κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔκφρασιν, ὡσεὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν εἰδικῶν ὀργάνων τῆς ἀστυνομίας τῶν ἠθῶν. Ὡς δείκνυται ἐν τοιχογραφίᾳ εὑρεθείσῃ ἐν Πομπηΐᾳ, οἱ θαμῶνες εὐωχοῦντο, οὐχὶ κεκλιμένοι ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀλλὰ καθήμενοι ἐπὶ καθισμάτων, παρὰ τράπεζαν, τὰ δὲ τρόφιμα ἐξετίθεντο ἀνηρτημένα ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. Τὰ χείριστα τῶν καπηλείων, ἀληθῆ καταγώγια, καλούμενα ganea, περιγράφονται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων συγγραφέων ὡς ῥυπαρὰ καὶ πλήρη βωμολόχου θορύβου. Πλὴν τούτων ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ καπηλεῖα, ἱδρυθέντα παρὰ τοῦ κράτους πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διερχομένων τα-

Digitized by Google

ξιδιωτῶν, ἐν οἷς, ὡς ἐκ τῆς ἐπιβλέψεως τῶν ἀρχῶν, αἱ τιμαὶ ἐτηροῦντο μᾶλλον χαμηλαί. Περὶ ταῦτα ἐσχηματίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ συνοικισμοὶ καὶ πόλεις. Ἐν Ρώμῃ καπηλεῖά τινα, ὡς τὸ τοῦ Macula, ἀνήχθησαν εἰς περιωπὴν κέντρων ἀριστοκρατικῶν, ὡς ἐκ τῆς πολυτελείας τῆς ἐπιπλώσεως, τῆς ποικιλίας ἐκλεκτῶν οἴνων καὶ ἐδεσμάτων καὶ τῆς δαψιλείας ἄλλων ἀνέσεων, συχναζόμενα ὑπὸ τῶν πλουτοκρατῶν, τῶν γαστριμάργων καὶ τῶν λογίων, ὡς ὁ Κικέρων.

Ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐμορφώθησαν τὰ καπηλεῖα εἰς τὰς διαφόρους χώρας, κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὰ ἤθη τῶν λαῶν, εἰς κέντρα, κατὰ τὸ πλεῖστον λαϊκά, συνηθέστερον *καμπαρὲ* (cabarets) καλούμενα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ θαμῶνες εὑρίσκουν εἰς εὐθηνὴν τιμήν, μετὰ τῆς τροφῆς, πρὸ πάντων τὴν διὰ τοῦ πότου διασκέδασιν. Διαπρεπεῖς ἄνδρες, εἰς τὴν πολιτικήν, τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην, συχνάζοντες τακτικῶς εἰς αὐτά, ἐξ ἰδιορρυθμίας ἢ καὶ διὰ λόγους οἰκονομικούς, ὡς ἐκ τῆς πτωχείας των, κατέστησάν τινα ἐκ τούτων οὐ μόνον ὀνομαστά, ἀλλὰ καὶ περιζήτητα ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν τάξεων. Οὕτω ἐσύχναζον ἐν Λονδίνῳ εἰς τὸ τοῦ «Κύκνου» ὁ Σαίξπηρ, ὅπου καὶ ἔγραψε τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρρίκου Δ', εἰς τὸν «Κόκκινον Λέοντα» ὁ Κρόμβελ, εἰς τὴν «Σειρῆνα» ὁ Ντράϋντεν καὶ ὁ Μπὲν Τζόνσον, ἐν Γερμανίᾳ ἐν Ὀρλεμόντε εἰς τὴν «Μαύρην Ἄρκτον» ὁ Λούθηρος, ἐν Λειψίᾳ εἰς τὸ «Ἄερμπαχ Κέλλερ» ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Ὄφμμανν, ἐν Παρισίοις εἰς τὸ ἀρχαιότερον πάντων «La pomme de Pin», ὁ Βιλλόν, ὁ Ραμπελαί, εἰς τὸ «La Fausse aux Lions», περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Μπωτρύ, ὅτι ἐν αὐτῷ «ἐπωλεῖτο ἡ παραφροσύνη εἰς φιάλας», ὁ Κολλετέ, ὁ Βουατύρ, εἰς τὸ «Le Faucheur» ὁ ἀκαδημαϊκὸς Μεζεραί, ἀρεσκόμενος νὰ προστίθεται ὡς συνδαιτυμὼν εἰς τὴν μεγάλην τράπεζαν, ὅπου συνήθως ἔτρωγον οἱ μποὲμ τοῦ δρόμου, εἰς τὸ «Λευκὸν πρόβατον» ὁ Ντεπρεὼ καὶ ὁ Ρακίνας, εἰς τὸ «Landelle» ὁ Πιρόν, ὁ Κρεμπιγιὸν καὶ ὁ Μαρμοντέλ, εἰς τὸ «Mère Sayet» οἱ ρωμαντικοὶ Βίκτωρ Οὐγκώ, Ρωμιέ, Ἀλέξανδρος Δουμᾶς, εἰς τὸ «Dinochau» ὁ Μονσελέ, ὁ Ἀλφόνσος Δωδέ. Τῷ 1881 ἤνοιξεν ἐν Παρισίοις τὸ περίφημον καμπαρὲ ὁ «Μαῦρος γάτος» (Chat noir), ἔκτοτε δέ, οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τοῦ κόσμου, τὰ καμπαρὲ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτοῦ ἐγένοντο καλλιτεχνικὰ κέντρα πρὸς λεπτὴν ἀπόλαυσιν διὰ μουσικῆς, ᾄσματος, ἀπαγγελίας, φιλολογικῶν καὶ σατυρικῶν μονολόγων καὶ ἔργων. Κατὰ τοὺς τελευταίους δὲ χρόνους εἰς τὰς ψυχαγωγίας ταύτας προσετέθησαν καὶ τοιαῦται ἐκ τῶν τοῦ θεάτρου ποικιλιῶν, οἷον ἐπιδείξεις χοροῦ, δεξιοτεχνῶν, θαυματοποιῶν, ἀκροβατῶν κλπ. Τὰ καμπαρὲ τοῦ παλαιοῦ τύπου παρέμειναν ὑπὸ τὸ πρῴην ἢ ἄλλο κατὰ τόπους ὄνομα, ὡς λαϊκὰ κέντρα οἰνοπνευματοποσίας.

Παρ' ἡμῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον καπηλεῖον καὶ τὸ παλαιότερον καμπαρὲ ἀντιστοιχεῖ ἡ *ταβέρνα*, καὶ *οἰνομαγειρεῖον* καλουμένη, ἥτις εἶναι ὑπόγειον συνήθως κατάστημα, ἁπλουστάτης ἐπιπλώσεως, ἄνευ εὐπρεποῦς κἂν ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως, καὶ ὅπου ἑλκύει τοὺς θαμῶνας ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κυρίως ἡ καλὴ ποιότης τοῦ οἴνου, ἡ εἰδικότης εἰς ὡρισμένα ἐδέσματα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἡ εὐθηνία. Ἐκ διαθέσεως ἐπιδεικτικῆς, εἰς περιόδους συρμοῦ, φέρεται εἰς τοιαῦτα κέντρα καὶ κόσμος ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἑλληνικῶν ταβερνῶν, καὶ ἡ ἕξις ἄλλως πρὸς αὐτάς, εἶναι ἡ παροχὴ ἐκλεκτοῦ ρητινίτου οἴνου. Τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις λεγόμενα *καμπαρέ*, διαφέρουν ἀρκούντως τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ τοιούτων. θ. κ.

— *[Κανον. Δίκ.]* Εἰς τοὺς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς ἀπαγορεύεται, ὁδοιπόρους μὴ ὄντας, ἡ εἰς *καπηλεῖον* πρὸς βρῶσιν καὶ πόσιν εἴσοδος κατὰ τὸν κανόνα μ' (μζ') τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Κατὰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα νδ', ὁ κληρικὸς ὅστις ἐν τῷ καπηλείῳ θὰ ἐφωρᾶτο ἐσθίων, ἀφορίζεται, ἂν μὴ κατέλυσεν ἐν πανδοχείῳ δι' ἀνάγκην· ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται μετὰ ἄκαρπον νουθεσίαν. Καὶ ὁ κανὼν κδ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀπηγόρευσε τὴν εἰς καπηλεῖον εἴσοδον μοναχῶν καὶ κληρικῶν, οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπηρετῶν, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, ἐφορκιστῶν καὶ θυρωρῶν ἐξαιρουμένων. Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἀθανάσιος ὁ Α' ἐκέλευσε διὰ τῆς ἀπὸ 1304 διατάξεως αὐτοῦ πάντας τοὺς ὀρθοδόξους, ἵνα ἀπέχωνται καπηλείων κατὰ τὰς τεσσαρακοστάς, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς εἰς καφεψεῖα καὶ οἰνοπωλεῖα φοιτήσεως τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐπανελήφθη ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 4 τῶν ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου 1829 ὁδηγιῶν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. γραμματέως Ν. Χρυσογέλου πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἐπισκόπους, ἔτι δ' ὑπὸ διαφόρων ἐγκυκλίων τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ ἐν Κρήτῃ. Ποινὰς ἀπειλεῖ κατὰ τῶν ἐν καπηλείοις ἀναστρεφομένων κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον, ὁρίζον ὅτι οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ παραδίδονται τῷ ἁρμοδίῳ ἄρχοντι καὶ τιμωροῦνται, ἀποβάλλονται δὲ καὶ τῆς μονῆς. Τοῖς κληρικοῖς, οἷς ἀπαγορεύεται ἡ εἰς καπηλεῖον εἴσοδος, κατὰ μείζονα λόγον ἀπαγορεύεται νὰ ἔχωσι καπηλικὸν ἐργαστήριον, νὰ ὑποδέχωνται τοὺς εἰς αὐτὸ εἰσερχομένους, νὰ παραθέτωσιν αὐτοῖς ἐδέσματα καὶ νὰ ἐγχέωσιν οἶνον. Κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς ἀπαγορεύσεως ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ θ' κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου καθαίρεσις. Τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ νὰ προΐστανται οἱ κληρικοὶ καπηλείου ἐπανέλαβε καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Λουκᾶς ὁ Χρυσοβέργης διὰ τῆς ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1157 συνοδικῆς ἀποφάσεως. Δὲν ἀπαγορεύεται ὅμως εἰς τοὺς κληρικοὺς νὰ ἔχωσι τὴν δεσποτείαν καπηλικοῦ ἐργαστηρίου καὶ νὰ ἐκμισθῶσι τοῦτο εἰς ἄλλους. (Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας 1907, σελ. 411—418 καὶ *τοῦ αὐτοῦ* Ἐγχειρίδιον Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τεῦχ Α'. 1927, σελ. 133—134.) Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **καπηλεῖα πλωτά.** Καλοῦνται οὕτω τὰ πλοῖα τὰ περιπλέοντα τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ μετερχόμενα τὸ ἐμπόριον τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, πωλοῦντα ταῦτα εἰς τὰ πληρώματα τῶν ἁλιευτικῶν πλοίων καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς ἁλιεῖς. Τὰ πλωτὰ ταῦτα καπηλεῖα γίνονται ἀφορμὴ σοβαρῶν ταραχῶν καὶ ἐρίδων μεταξὺ τῶν ἁλιέων· ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πωλοῦν νοθευμένα ποτὰ καὶ συνηθέστατα ἀντὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς ἀνταλλάσσουν τὸ ἐμπόριόν των μὲ τὰ δίκτυα καὶ τοὺς ἰχθῦς τῶν ἁλιέων πρὸς μεγάλην ζημίαν τῶν ἐφοπλιστῶν τῶν ἁλιευτικῶν πλοίων. Αἱ παράνομοι καὶ καταστρεπτικαὶ διὰ τὴν ἁλιείαν ἐπιχειρήσεις τῶν πλωτῶν καπηλείων ἠνάγκασαν τὰ ἐνδιαφερόμενα διὰ τὴν ἁλιείαν κράτη, ὅπως λάβουν αὐστηρὰ κατ' αὐτῶν μέτρα καὶ δὴ ἀπαγορεύσουν τὴν κυκλοφορίαν καὶ ὕπαρξιν τούτων.

Πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν καταστολὴν τοῦ διὰ τῶν πλωτῶν καπηλείων ἐμπορίου τούτου ἐγένετο ἐν Χάγῃ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1881 συνδιάσκεψις τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν σύμβασιν τῆς 16 Νοεμβρίου 1887, μεταξὺ Ἀγγλίας, Βελγίου, Γαλλίας, Γερμανίας, Δανίας καὶ Ὁλλανδίας. Οὕτως ἀπηγορεύθη ἡ εἰς τοὺς ἁλιεῖς πώλησις τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὡς καὶ ἡ ἀγορὰ τούτων ὑπὸ τῶν ἁλιέων. Οἰνοπνευματώδη ποτά, κατὰ τὴν σύμβασιν. θεωροῦνται πάντα τὰ ὑγρὰ τὰ προερχόμενα ἐκ διυλίσεως καὶ περιέχοντα οἰνόπνευμα πλέον τῶν πέντε λίτρων κατ' ἑκατόλιτρον. Ἐπίσης δυνάμει τοῦ ἄρθρου 7 τῆς συμβάσεως ταύτης ἀπεφασίσθη, ὅπως τὰ καταδρομικὰ ἐπιθεωροῦν καὶ ἐξετάζουν τὸ ἐσωτερικὸν παντὸς ὑπόπτου πλοίου. Πάντα τὰ κράτη τὰ ὑπογράψαντα τὴν σύμβασιν ταύτην προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας. Ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως καὶ δὴ διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς ταύτης ὑπεγράφησαν καὶ σχετικὰ πρωτόκολλα τὴν 14 Φεβρουαρίου 1893 καὶ 11 Ἀπριλίου 1894 μεταξὺ Γερμανίας, Βελγίου, Δανίας, Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν μεταξὺ τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Γερμανίας τῆς 28 Ἰουνίου 1919 διὰ τῶν ἄρθρ. 272 καὶ 285 ἐπανέφερεν ἐν ἰσχύϊ τὴν σύμβασιν τοῦ 1887, ὡς καὶ τὰ πρωτόκολλα τοῦ 1893 καὶ 1894, ἀφαιρέσασα ὅμως τὰ ἀστυνομικὰ τῆς Γερμανίας δικαιώματα καὶ ὁρίσασα ὅτι τὴν ἀστυνομικὴν ἐποπτείαν ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ θέλουν ἐξασκῇ ἀποκλειστικῶς οἱ Σύμμαχοι προκειμένου περὶ συμμαχικῶν ἁλιευτικῶν πλοίων, ὡς καὶ τῆς καταδιώξεως τῶν πλωτῶν καπηλείων. Σ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

Καπηλειὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κοιλανίου τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ. Κάτοικοι 140. Κ. Μ. Κ.

καπηλευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καπηλείαν, ὁ ἰδιάζων εἰς τὴν καπηλείαν, καπηλικός: «ἡ καπηλευτικὴ ἄσκησις τῆς ἐπιστήμης».— Ἐπίρρ. **καπηλευτικῶς.**

καπηλεύω· εἶμαι κάπηλος· || συνήθ. παθ. *καπηλεύομαι*· ἐνεργῶ δίκην καπήλου, ἐπιδιώκω ἀθέμιτον κέρδος ἐκμεταλλευόμενος ἐπιστήμην, τέχνην ἢ ἄλλην ἰδιότητα: «καπηλεύεται τὴν ἰατρικήν,—τὰ γράμματα, — τὴν πολιτικήν, —τὴν θέσιν του, — τὴν ἰσχύν του» κττ.

καπηλίδες (αἱ) *[Ἀρχ.]*. Γυναῖκες μεταπράτριαι ἢ ἰδιοκτήτριαι μικροκαταστημάτων, ἀπαντῶσαι ἰδίως εἰς ἐπιγραφὰς καὶ παρ' Ἀριστοφάνει. —Π

καπηλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος, ὁ ἁρμόζων εἰς κάπηλον, χυδαῖος, εὐτελής, βάναυσος: «γλῶσσα, —συμπεριφορὰ καπηλική»· || δόλιος, ἀπατηλός, αἰσχροκερδής: «καπηλικὴ προσπάθεια,—μέθοδος».—Ἐπίρρ. **καπηλικῶς.**

Καπῆ-λιμὰν *Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἀσφαλέστατος τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας, σχηματιζόμενος ἐν τῷ κόλπῳ Σκοπιά, ἐλάσσονι κόλπῳ ἐν τῷ τῆς Μάκρης (ἀρχ. Γλαῦκος) καὶ ἐπὶ τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς χερσονήσου (πλάτ 36° 37' 40" Β. μῆκ. 28° 56' 50", χάρτ. ἀγγλ. 1886: Karagatch to Makri) Σουβέλα Μπουρνοῦ (ἀρχ. Ἀρτεμίσιον). Σ. Ε. Λ.

κάπηλος (ὁ, ἡ)· ὁ πωλητὴς μικρῶν τινων πραγμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης, τροφίμων κττ. || ὁ παρὰ τὰ ἀρχαῖα στρατόπεδα ἐγκατεστημένος καὶ πωλῶν εἰς τοὺς στρατιώτας τρόφιμα κττ. || οἰνοπώλης, κοιν. *κάπελας*· μεταφ. ὁ καπηλευόμενος, δόλιος, ἐκμεταλλευτής: «κάπηλος τῆς ἐπιστήμης, — τῆς πολιτικῆς κττ.».

— *[Ἀστ. Δίκ.]* Τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐπιβάλλει αὐστηρὰς ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς καπήλους, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ναυκλήρους καὶ τοὺς πανδοχεῖς, διὰ τὰ ἐμπιστευόμενα εἰς τὴν φύλαξίν των πράγματα. Ἡ εὐθύνη των περιορίζεται εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματός των παρέλαβον τὰ πράγματα, ὑφίσταται ὅμως διὰ πᾶσαν βλάβην ἢ ἀπώλειαν, πλὴν μόνον τῶν τυχηρῶν ἢ ὅταν ἐξ ἀνωτέρας βίας, εἰ ἣν δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀντίστασις, προῆλθεν αὕτη. Ἐπιτρέπεται ἐν τούτοις καὶ ἐναντία συμφωνία περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς εὐθύνης. Αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου διατηροῦν τὴν ἰσχύν των καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον. Ε. Ι. Μ.

καπήνιον (τό), ἢ **καμπίν,** ἢ **κεπήνιον** (καὶ κατὰ παραφθορὰν *κεσπήνι*) Λέξις περσικὴ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἕλλησι Χριστιανοῖς κατὰ τοὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνους καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ σημαίνουσα τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον ὁρίζεται κατὰ τὸν γάμον ὑπὲρ τῆς νύμφης καὶ τὸ ὁποῖον ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ γάμου χρεωστεῖ ὁ ἀνὴρ νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν γυναῖκα. Εἶναι συνώνυμον πρὸς τὸ ἀραβικὸν *μέχρι μουετζέλ.*

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ Μουσουλμᾶνοι, ἰδίως οἱ τῆς αἱρέσεως τῶν σιιτῶν, δύνανται νὰ ἔχουν δύο εἰδῶν γυναῖκας, ἐκτὸς τῶν παλλακῶν: α) τὰς νομίμους, μετὰ τῶν ὁποίων συνάπτονται διὰ νομίμου γάμου *νικιάχ*· β) τὰς διὰ *καπηνίου* γυναῖκας, τὰς ὁποίας λαμβάνουν μὲν ἐνώπιον τοῦ ἱεροδίκου (καδῆ), ἀλλ' ὁ δεσμὸς αὐτὸς εἶναι δεσμὸς διὰ συμβολαίου, ἢ μᾶλλον δι' ἐκμισθώσεως, καὶ ἑπομένως κατώτερος καὶ τοῦ δεσμοῦ τοῦ λεγομένου πολιτικοῦ γάμου.

Περιγραφὴν τοῦ διὰ καπηνίου γάμου εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Γάλλῳ Thévénot (Relation d' un voyage fait au Levant par Mr Thevenot). «Διὰ τὰς γυναῖκας μὲ καπήνιον, λέγει ὁ Τεβενώ, δὲν ὑπάρχουν πολλαὶ ἐθιμοταξίαι. Ὁστισδήποτε μεταβαίνει εἰς ἕνα καδῆν, εἰς τὸν ὁποῖον λέγει: παίρνω τὴν τάδε γυναῖκα, εἰς την ὁποίαν, ὅταν τὴν χωρίσω, ὑπόσχομαι νὰ πληρώσω τόσα. Ὁ καδῆς γράφει αὐτὸ εἰς ἕνα σημείωμα, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὸν ἄνδρα, αὐτὸς δὲ ἔχει τὴν γυναῖκα ὅσον θέλει καὶ τὴν ἀποπέμπει ὅταν τοῦ ἀρέσῃ, πληρώνων ὅ,τι τῇ ὑπεσχέθη καὶ τρέφων καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τεκνα του... Ἔχουν δὲ τοιαύτας γυναῖκας ὅσας θέλουν». Περιγραφὴν τοῦ τοιούτου γάμου ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ τῷ Σκαρλάτῳ τῷ Βυζαντίῳ, ὁ ὁποῖος προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὸν διὰ καμπινίου τοῦτον γάμον κατέφευγον ἐνίοτε καί τινες τῶν Χριστιανῶν, ὅταν, διὰ μεσολαβοῦσαν συγγένειαν ἢ διὰ τὸ ἑτερόδοξον ἢ ἄλλα ἐμπόδια, δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἄδειαν πρὸς νόμιμον γάμον παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀρχῶν». Τὰ τοιαῦτα παράνομα συνοικέσια συνήπτοντο ὄχι μόνον μεταξὺ Χριστιανῶν γυναικῶν καὶ Τούρκων ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ δύο Χριστιανῶν διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Σκαρλάτου ἀναφερομένας αἰτίας καὶ διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τῆς συγχρόνου πολυγαμίας. Τοιοῦτον παράδειγμα ἀπαντᾷ ἐν τῷ κώδικι (ἀρ 5) τοῦ ἁγιοταφιτικοῦ μετοχίου Κωνσταντινουπόλεως (ΙΖ' αἰῶνος), ἐν τῷ ὁποίῳ καταχωρεῖται ἰδιωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Λιμπεράκη Κοσμᾶ μετὰ μαρτύρων. Ὡς καταφαίνεται καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου τοῦ εἰρημένου κώδικος, ἡ Ἐκκλησία δὲν διέλυε γάμους δι' αὐτὴν ἀνυπάρκτους, ἀλλὰ συνεχώρει τοὺς διὰ συνάψεως τοιούτου γάμου ἁμαρτάνοντας ὁσάκις εἰλικρινῶς μετενόουν. Ἐν τῷ πατριαρχικῷ κώδικι Α (παλαιὸς ἀριθμὸς) ἀναφέρεται ὡσαύτως διὰ καπηνίου γάμος ἱερομονάχου τινὸς Φωτεινοῦ (περὶ τὸ 1670) μετὰ Χριστιανῆς κόρης. Τὸν γάμον τοῦτον συνῆψεν αὐτοκαθαίρετος γενόμενος καὶ «ἐκδυσάμενος τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα». Βραδύτερον μέγας τις πρωτοσύγκελλος διερχόμενος ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου, ὅπου εὑρίσκετο ὁ ῥηθεὶς ἱερομόναχος, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἄδειαν νὰ στεφθῇ ἐκκλησιαστικῶς.

Ὁ μεταξὺ Χριστιανῶν διὰ καπηνίου γάμος κατηργήθη κατὰ τὸ 1671 διὰ φετβᾶ ἐπὶ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Δ. Ἐξηκολούθησεν ὅμως ὁ διὰ καπηνίου γάμος μεταξὺ Τούρκων ἀνδρῶν καὶ Χριστιανῶν γυναικῶν. Τοιοῦτον γάμον π. χ. συνῆψεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῆς Ἠπείρου μετὰ τῆς κυρὰ Βασιλικῆς. Συνήπτετο δὲ ἐν Τουρκίᾳ τὸ γκιριτνικιαχὶ τοῦτο μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου ἀστυκοῦ κώδικος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κεραμέως Παπαδοπούλου*, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη (Τόμ. Δ', σελ. 21—22).— *Σκαρλάτου Βυζαντίου*, Κωνσταντινούπολις (Τόμ. Γ', σελ. 421, 427, 430).— Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως *Γενναδίου*, Ὁ διὰ καπηνίου ἢ κεπηνίου γάμος, ἐν «Ὀρθοδοξίᾳ» (ἔτος Δ'. σελ. 162—164).

† Ὁ μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Digitized by Google

Καπητήτα (ἡ) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησὶς τῆς συστάδος τῶν *Γαυριονησιῶν* (βλ. λ.).

κάπι (ἐκ τοῦ τουρκ. *κάπ*=δοχεῖον)· δοχεῖον, ἀγγεῖον, σκεῦος μαγειρικόν || τὸ ἐξ ὑφάσματος φόρεμα γούνας, τὸ λεγόμενον *κιουρκκαπί*. Ν. Μ.

καπιβάρα (ἡ) (Capibara) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀνυχιδῶν*. περιλαμβάνον ζῷα ἀρκετοῦ μεγέθους, μὲ σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ὀγκώδη, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, πόδας χονδρούς, βραχυτάτους μὲ μεγάλους ὄνυχας. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι τὰ μέγιστα τῶν τρωκτικῶν, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καπιβάρα ὁ ὑδρόχοιρος* (Capibara hydrochoerus), ὅστις ἔχει μῆκος 130 περίπου ἑκατοστομ., ἀνάστημα περὶ τὰ 50 ἑκατοστομ. καὶ βάρος περὶ τὰς 35 ὀκάδας. Τὸ ζῷον τοῦτο σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ὅταν προαισθάνεται ἐπερχόμενον τὸν κίνδυνον, βυθίζεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Τὸ κρέας του εἶναι νοστιμώτατον καὶ περιζήτητον. Δ. Ν. Π.

καπίκι(ον) (τό). Τὸ $^1/_{100}$ τοῦ ρουβλίου, ὅπερ εἶναι ἡ νομισματικὴ μονὰς τῆς Ρωσίας. Ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐκ νομίσματος κοπέντος κατὰ τὸ 1538 καὶ φέροντος ἐν ἀναγλύφῳ τὸν τσάρον φέροντα λόγχην (κόπιε). Ἔχουσι κοπῆ κέρματα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ τῶν 50 καὶ κάτω καπικίων. Ἡ θεωρητικὴ ἰσοτιμία ἤδη εἶναι 1 καπίκιον=0,3965 νέας χρ. δρ. ἢ 1 £=945,766 καπίκια. Ἐπειδὴ οἱ κερδιζόμενοι παρ' ἑκάστου παίκτου πόντοι (points) ἐπληρώνοντο εἰς καπίκια, συνήθως 1 καπίκιον ἀνὰ πόντον, διὰ τοῦτο ἐνιαχοῦ εἰς ὡρισμένα παίγνια διὰ παιγνιοχάρτων οἱ πόντοι καλοῦνται καπίκια. ΤΡ. ΚΕΡΑΜΕΙΔΗΣ

Καπίλα (Capila). Ἰνδὸς φιλόσοφος, ἱδρυτὴς τοῦ *σάνκυα*, ἑνὸς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ οὐδὲν εἶναι μετ' ἀκριβείας γνωστόν. Κατὰ τὸν θρῦλον, εἶναι υἱὸς τοῦ Βράχμα ἢ μία ἐκ τῶν ἐνσαρκώσεων τοῦ Βισνοῦ ἢ τοῦ Ἄγνι. Ἡ διδασκαλία τοῦ Καπίλα διακρίνεται διὰ τὴν ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν της. Δι' αὐτὸν οὐδεμίαν αὐθεντικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ ἀποκάλυψις. Ἡ ἁγία γραφή, ἡ περιέχουσα τὴν θείαν ἀποκάλυψιν, δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ τὴν αἰωνίαν εὐδαιμονίαν. Μόνον ἡ ἐπιστήμη, τουτέστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, ἔχει ἀξίαν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ τοῦ συστήματος τοῦ Καπίλα ἐκίνησε τὸν πόλεμον τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν σχολῶν, αἱ ὁποῖαι τὸ ἐχαρακτήρισαν ὡς ἄθεον.

Αἱ πηγαὶ τοῦ συστήματος τοῦ Καπίλα εἶναι τὰ «Σοῦτρας» (ἀξιώματα), ἐκδοθέντα ἐν Sérampore τῷ 1821 εἰς σανσκριτικὴν γλῶσσαν καὶ ἡ «Σάνκυα Καρίκα», συλλογὴ ἑβδομήκοντα δύο διστίχων, μεταγενεστέρα τῶν «Σοῦτρας» (Η' αἰὼν μ. Χ.), δημοσιευθεῖσα ἐπανειλημμένως. Τὰ «Σοῦτρας» διαιροῦνται εἰς ἓξ μαθήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τρία πρῶτα εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς θεωρίας. Τὸ τέταρτον διαφωτίζει τὴν θεωρίαν διὰ συγκρίσεως τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας. Τὸ πέμπτον, ἀντιρρητικόν, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀνασκευὴν τῶν θεωριῶν τῶν ἀντιπάλων σχολῶν, τὸ δὲ τελευταῖον ἐπανέρχεται εἰς τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τῆς θεωρίας, διὰ νὰ τὰ συμπληρώσῃ. Τὰ «Σοῦτρας» καὶ ἡ «Σάνκυα Καρίκα» συμφωνοῦν εἰς τὸ ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶναι τὸ μόνον μέσον, τὸ ὁποῖον κατέχει ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Τὰ μέσα τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ ἀποκάλυψις καὶ οἱαδήποτε ἄλλα μέσα ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ καιροὺς εἶναι ἀνίσχυρα· μόνον ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐστηρίχθη καὶ ὁ Βούδας ὅταν ἐπεχείρησε τὴν μεγάλην μεταρρύθμισιν ἐν Ἰνδίαις, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι συνδεδεμένον τὸ ὄνομά του. Ἡ «Σάνκυα Καρίκα» παραδέχεται τρία εἴδη βεβαιότητος: τὴν κατάληψιν, τὴν ἐπαγωγὴν καὶ τὴν ἡγγυημένην μαρτυρίαν.

Αἱ ἀρχαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαρμόζονται τὰ τρία ταῦτα κριτήρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, εἶναι 25: α') ἡ φύσις ρίζα ἢ μήτηρ τοῦ παντός, β') ἡ νόησις ἢ ἡ μεγάλη ἀρχή, γ') ἡ συνείδησις, δ—η') τὰ πέντε λεπτότατα μόρια, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν οὐσίαν τῶν πέντε στοιχείων, θ—ιθ') τὰ ἕνδεκα ὄργανα τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ἐνεργείας, τὰ ὁποῖα μετὰ τῆς νοήσεως καὶ τῆς συνειδήσεως εἶναι τὰ δεκατρία μέσα τῆς γνώσεως, κ—κδ') τὰ πέντε ὑλικὰ στοιχεῖα, αἰθήρ, ἀήρ, πῦρ, ὕδωρ, γῆ, κε') ἡ ψυχὴ τέλος, ἡ αἰωνία καὶ ἄϋλος, ἡ μήτε παραγομένη μήτε παράγουσα. Διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς φύσεως καὶ διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν κατόπιν, ἡ ψυχὴ ἑνοῦται κατὰ πρῶτον πρὸς τὴν φύσιν. Ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης τῆς ψυχῆς καὶ τῆς φύσεως προέρχεται ἡ δημιουργία, τουτέστιν ἡ ἀνάπτυξις τῆς νοήσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν. Ἡ φύσις ἔχει τρεῖς θεμελιώδεις ἰδιότητας, ἀντιστοιχούσας πρὸς τρεῖς διαφόρους κόσμους, τρεῖς διαφόρους διαθέσεις τῆς ψυχῆς· τὴν ἀγαθότητα, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἀνώτερον κόσμον καὶ τὴν ἀρετήν· τὴν σκοτεινότητα, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν κατώτερον κόσμον καὶ τὴν κακίαν· καὶ τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἐνδιάμεσον κόσμον, εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου συνυπάρχουν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Ἡ ψυχή, ἐπενδεδυμένη δι' ἑνὸς σώματος καὶ μιᾶς προσωπικότητος, ἅτινα ἀπαρτίζουν τὴν ἀτομικότητά της, πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς φύσεως, ἡ ὁποία μετά τινας ἀντιστάσεις παραδίδεται πλήρως εἰς τὸν θέλοντα νὰ τὴν κατακτήσῃ. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ψυχὴ κατανοήσῃ τὴν φύσιν, δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀπέκτησεν ὅ,τι ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν της. Ὅταν διαλυθῇ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείπει τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔζησεν ὡς ἀπαθὴς θεατής, καὶ ζῇ ἀπηλλαγμένη τῆς ἀνάγκης νὰ ἐνσαρκωθῇ ἐκ νέου καὶ νὰ δοκιμασθῇ, ἀνάγκης ἀδηρίτου διὰ τὰς ψυχὰς τὰς μὴ λυτρωθείσας ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ σύστημα τοῦ Καπίλα, ἡ σάνκυα, εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἰνδικὸν φιλοσοφικὸν σύστημα. Ἀντιμετωπίζει καὶ λύει κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον ὅλα τὰ θεμελιώδη προβλήματα, τὰ ὁποῖα δύνανται ν' ἀπασχολήσουν τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν καὶ τὰ θέτει καὶ τὰ συζητεῖ μετὰ πλήρους ἐλευθερίας. [Πρβλ. *Cousin*, Histoire générale de la philosophie (Paris 1863), *Ballantyne*, Bibliotheca indica (Calcutta 1862)—*P. Maisson-Oursel*, Esquisse d' une histoire de la philosophie Indienne (Paris 1923)].

Καπιλαβάστου (Kapilavastu) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς χώρας τῆς φυλῆς τῶν Σάκιγια, κειμένη περίπου ἐπὶ 27°37' Β καὶ 83°11' Α. Εἶναι ἡ σημερινὴ Νεπάλ, ἀλλὰ περιελάμβανε καὶ ἔδαφος ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς πλευρᾶς τῶν συνόρων. Ἡ Καπιλαβάστου εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Βούδα, περιγράφεται δὲ εἰς τὰ βουδικὰ ἱερὰ βιβλία ὡς ἰσχυρὰ καὶ πλουσιωτάτη, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ἡ τοποθεσία τῆς πόλεως παρέμενεν ἄγνωστος, μέχρις ὅτου, κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τὰς ἐνεργηθείσας παρὰ τοὺς Ν πρόποδας τῶν Ἱμαλαΐων, τῷ 1895, ἐν Ταραΐ τοῦ Νεπὰλ εὑρέθη ἀνεπίγραφον μνημεῖον καὶ ἐν αὐτῷ κιβώτιον ἐκ ξύλου σανδάλου περιέχον, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, τὰ λείψανα τοῦ Βούδα, τὰ περισυλλεγέντα μετὰ τὴν καῦσιν τῆς σοροῦ του. Ἐπίσης εὑρέθη ἐνεπίγραφος στήλη, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν καθωρίσθη ἐπακριβῶς ὁ κῆπος ὁ ὀνομαζόμενος Λουμπίνι, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα ἡ Μάγα Μάγια ἔτεκε τὸν Βούδαν. Ἡ Καπιλαβάστου ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν τεσσάρων ἱερῶν τόπων (μετὰ τῆς Γκάγια, Μπενάρες, Κουσιναγκάρι), ὅπου κατ' ἔτος συρρέουν πλήθη βουδιστῶν προσκυνητῶν. Δ. Σ. Δ.

Καπίνιανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας, ἤδη καλούμενον *Ἐξαπλάτανον* (βλ. λ.).

καπίνιον (τό)· βλ. *καπήνιον*.

Καπιολάνι (Kapiolani). Παράσημον τῆς Χαβάης, ἱδρυθὲν τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καλακάουα πρὸς τιμὴν τοῦ προγόνου του Καπιολάνι τοῦ Μεγάλου. Ἀπονέμεται δι' ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας πρὸς τὸ κράτος καὶ τὸν βασιλέα καὶ διαιρεῖται εἰς πέντε τάξεις, δύνανται δὲ νὰ τιμηθοῦν δι' αὐτοῦ καὶ ξένοι. Μ. Ν. Δ.

Κάπις (Capiz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν Πάναϊ τῶν Φιλιππίνων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάπις, ἀπέχουσα 6 χλμ. ἐκ τοῦ στομίου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Β. ἀκτῆς καὶ 332 χλμ ΝΔ τῆς Μανίλας. Κάτ. 18.750. Ἡ πόλις ἔχει σπουδαῖα ἐργοστάσια παραγωγῆς οἰνοπνεύματος ἐξαιρετικῆς ποιότητος καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας, ὅπερ παρασκευάζεται ἐκ τοῦ ὑποστάντος ζύμωσιν χυμοῦ τοῦ φοίνικος *νίπα*, φυομένου ἀφθόνως εἰς τὰ πέριξ ἕλη. Ἡ ἁλιεία εἶναι λίαν προηγμένη, ὑπάρχουν δὲ σπουδαῖαι βιομηχανίαι ὑφαντουργίας, ὡς βάμβακος, καννάβεως καὶ ἰνῶν ἐξ ἀνανᾶ. Ἡ ὄρυζα καὶ τὸ σακχαροκάλαμον καλλιεργοῦνται εὐδοκίμως, ἐξάγονται δὲ μεγάλαι ποσότητες ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ καπνοῦ, ἀραβοσίτου καὶ κακάου. Ἀτμόπλοια ἀνέρχονται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, φθάνοντα μέχρι τῆς πόλεως. Ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ *Βισάγυα*. Ἡ ἐπαρχία ἔχει ἐμβ. 4.577 τ. χλμ. καὶ 230 000 κατ. Δ. Σ. Δ.

Κάπισα, ἢ *Κάτισα*, ἢ *Καπισάκανις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Παροπαμισαδῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (ΣΤ 18,3). Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κοὺλ πρὸς τὸ Ἰνδουκὸς ὀρεινῆς ὁδοῦ, εἶναι δὲ γνωστὴ παρὰ τοῖς Ἄραψι γεωγράφοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καμπὶς* ἢ *Καβασάν*, παρὰ Σίναις ὡς *Κὶ Πὶν* ἢ *Κιὰ Πὶ Σί*, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἑλληνοϊνδοῦ δυνάστου Εὐκρατίδου ἀναγράφεται ὡς *Καβισιγιέ*. Ἡ θέσις αὐτῆς ἦτο παρὰ τὴν σημερινὴν Καουσὰν ἐν τῇ περιοχῇ Γκορμπάντ. Π. Ν. Π.

καπισούρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λωτὸς ὁ ἐδώδιμος*.

Καπίστα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καπίτσα*.

Καπιστούρια *[Βυζαντ.]*. Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, ΒΔ. τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν τῇ Χώρᾳ τῶν Βεσσῶν, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV 11). Α.Θ.Σ.

καπιστράνα (ἡ), καὶ ἰδιωματικώτερον *καπιστράδα*· ἡ φορβειὰ τῶν ὑποζυγίων, ἄλλως *καπίστρι* (βλ. λ.).

καπίστρι(ον) (τό)· ἡ φορβειὰ τῶν ὑποζυγίων, τὸ δι' οὗ δεσμοῦσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ ἄγουσι τὰ ὑποζύγια, ἄλλως *καπιστράνα*· || ἰδιωματ., τὸ σχοινὶ τῆς φορβειᾶς, ἄλλως *καπιστρόσχοινο* (ἡ λ. μεσαιωνική, ἀπὸ τοῦ λατ. capistrum).

Καπίστρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Κεντρίου τῆς ἐπαρχίας Ἱεράπετρας τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 187.

καπιστρόσχοινο (τό)· τὸ σχοινὶ τῆς καπιστράνας, διὰ τοῦ ὁποίου ἄγουσιν ἢ δεσμοῦσι τὰ ὑποζύγια.

καπίστρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καπιστρώνω*.

καπιστρώνω· ἐφαρμόζω τὸ καπίστρι ἢ τὴν καπιστράναν εἰς τὸ ὑποζύγιον.

καπιτάλι (τό)· ποσὸν ἀποφέρον τόκον, κεφάλαιον χρηματικόν: «δὲν ἔχει καπιτάλια νὰ ἐμπορευθῇ» (γαλλ. capital).

καπιταλισμὸς (ὁ)· ἡ δύναμις, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου, κεφαλαιοκρατία (μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. capitalisme).

—*[Κοινωνιολ.]* Βλ. *κεφαλαιοκρατία*.

καπιταλιστὴς (ὁ)· ὁ ἔχων χρηματικὰ κεφάλαια, ἰδίᾳ χρησιμοποιούμενα εἰς ἐπιχειρήσεις (γαλλ. capitaliste).

καπιταλιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς καπιταλιστὰς ἢ τὸν καπιταλισμόν, κεφαλαιοκρατικός.

καπ.τὰν (ὁ)· βλ. *καπετάν*.

Καπιτανάτα (Capitanata) *[Βυζαντ.]*. Μεγάλη περιφέρεια τῆς ἰταλικῆς Απουλίας, ἀποτελοῦσα τὸν σημερινὸν νομὸν τῆς *Φότζιας*. Ὠνομάσθη οὕτω προφανῶς, διότι ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ραβέννης καὶ κατὰ τὴν ἐποίκισιν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ἐκείνην ἄκραν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἤδρευεν ὁ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου στελλόμενος *καπετάνος* ἢ *κατεπάνω* τῆς Ἰταλίας. Γ. Δ. Κ.

καπιτέλλα (ἡ) (Capitella) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *καπιτελλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους σκώληκας ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μεγάλα βάθη ἐνδιαιτωμένους. Τὸ μῆκός των, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, ποικίλλει ἀπὸ 3 μέχρι 15 ἑκατοστομ. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *καπιτέλλα ἡ κεφαλωτὴ* (Capitella capitata). Αὕτη ἔχει κεφαλὴν εὐρυτάτην καὶ αἰχμηράν, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, μόλις ὁρατοὺς εἰς τὰ τέλεια ζῷα καὶ μεγίστου καὶ εὐδιακρίτους εἰς τὰ νεαρὰ τοιαῦτα. Ἀμφοτέρωθεν τοῦ κεφαλικοῦ λοβοῦ ὑπάρχει ζεῦγος κινητικῶν συσταλτῶν ὀργάνων, τοποθετουμένων ἐντὸς μικρᾶς κοιλότητος. Κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν τοῦ σκώληκος αἱ τρεῖς ἀρθρώσεις τοῦ ἀρχιποδίου φέρουσι νημάτια καὶ ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις. Ἡ ἄρρην γεννητικὴ συσκευὴ διανοίγεται πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐπὶ τῆς ἐνδιαμέσου γραμμῆς καὶ ἀκριβῶς μεταξὺ τῆς ὀγδόης καὶ τῆς ἐνάτης ἀρθρώσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων τὰ προσυρτηματικὰ ὄργανα τῆς γεννητικῆς συσκευῆς διογκοῦνται καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὴν ὀχείαν. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῆς θηλείας εἶναι τοποθετημένα εἰς τὸ μεταξὺ τῆς ἐνάτης καὶ τῆς δεκάτης ἀρθρώσεως τμῆμα. Αἱ ᾠοθῆκαι εὑρίσκονται παρὰ τὰς πλευρὰς ἑκάστου γαγγλίου. Τὰ ἐντὸς τῶν ᾠοθηκῶν ᾠὰ ἐπιπολάζουσιν ἐπὶ ἡμιυδαροῦς ὑγροῦ καὶ ὅταν ὡριμάσωσι προωθοῦνται πρὸς τὰ ἐκτός. Δ. Ν. Π.

καπιτελλίδαι (οἱ) (Capitellidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων*. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται σκώληκες μὲ σῶμα ἐπίμηκες, μὲ βραχύτατον θώρακα καὶ μακροτάτην κοιλίαν. Ὁ θώραξ διακρίνεται ἀπὸ τῆς κοιλίας δι' εὐδιακρίτου συσφίξεως. Τὰ ἐπὶ τοῦ θώρακος παραπόδια ἔχουσι μορφὴν διωγκωμένων, βραχειῶν θηλῶν, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔχουσι μορφὴν λεπτοτάτων καὶ ἐπιμήκων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νηματίων. Ἐκ τῆς μορφῆς τῶν παραπόδων τοῦ θώρακος, τῶν τῆς κοιλίας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θωρακικῶν ἀρθρώσεων, τῆς παρουσίας ἢ ἀπουσίας βραγχίων, διακρίνονται εὐχερῶς τὰ διάφορα γένη. Γνωστὰ πλεῖστα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὧν κυριώτερα τὰ *καπιτέλλα*, *κλειστόμαστος*, *τρηματόμαστος*, *μαστοβράγχιος* καὶ *καπιτόμαστος*. Πάντα τὰ ἀνωτέρω γένη ἀπαντῶσιν εἰς βάθος κυμαινόμενον μεταξὺ 150 καὶ

Digitized by Google

1200 μέτρων καὶ ἰδίως εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

Κάπιτο (Capito). Λατινικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἄγγλου ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Ροβέρτου *Γκρέτχεντ* (βλ. λ.).

καπιτονίδαι (Capitonidae) */Ζῳολ./*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*. Οἱ καπιτονίδαι εἶναι πτηνὰ μετρίου ἢ μικροῦ ἀναστήματος, μὲ κεφαλὴν ὀγκώδη, ράμφος κωνικόν, παχύτατον καὶ ἰσχυρόν, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους, σῶμα εὔρωστον καὶ βραχύ, πτέρυγας μᾶλλον βραχείας, οὐρὰν μακράν, τετραγωνικὴν κατὰ τὴν βάσιν της, καὶ χρῶμα ποικίλον, οὗ κυριαρχεῖ τὸ κυανοῦν, τὸ ἐρυθρόν, τὸ στιλπνῶς πράσινον καὶ τὸ ὠχροκίτρινον. Γνωστὰ πλεῖστα γένη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν εἶναι οἱ: *καπίτων, καλίρραμφος, ξανθόλαιμος, πωγωνόρρυγχος, σταχτόλαιμος, τετραγόνωψ καὶ τραχύφωνος*. Δ. Ν. Π.

καπιτόσαυρος (ὁ) (Capitosaurus H. καὶ M.) */Παλαιοζῳολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τοὺς *στερεοσπονδύλους* τῆς ὁμοταξίας τῶν *ἀμφιβίων* σπονδυλωτῶν. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, Σπιτσβέργην καὶ Νότιον Ἀφρικήν. Γ. Κ. Γ.

καπιτουλάρια (τὰ) (Capitularia). Καλοῦνται οὕτω τὰ διατάγματα τῶν Μεροβιγκιανῶν καὶ Καρολιδῶν Φράγκων βασιλέων, τὰ ὁποῖα ἦσαν διῃρημένα εἰς κεφάλαια (capitula). Ε. Ι. Μ.

Καπίτσα, ἡ *Καπίστα [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 228. Λέγεται καὶ *Σωτηρίτσα*.

Καπιτώλεια (τὰ) */Ἀρχ./*. Ὠνομάζοντο οὕτως οἱ ἀγῶνες οἱ ἀνὰ πᾶν πέμπτον ἔτος τελούμενοι ἐν Ρώμῃ, τοὺς ὁποίους ἵδρυσεν ὁ Δομιτιανὸς τῷ 86 μ. Χ. πρὸς τιμὴν τοῦ Καπιτωλίου Διὸς κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν Ἤλιδι Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων *(Καπιτώλεια Ὀλύμπια)*. Ὡς βραβεῖον ἐδίδετο στέφανος δρυός, τὸ δὲ ἀξίωμα τοῦ κριτοῦ τῶν ἀγώνων αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνελάμβανεν, ἐνδεδυμένος ἑλληνικὴν ἐσθῆτα καὶ φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον χρυσοῦν. Κατὰ τὰ Καπιτώλεια ἐτελοῦντο γυμνικοί, ἱππικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες· καὶ διὰ μὲν τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ᾠκοδόμησεν ὁ Δομιτιανὸς τὸ Ὠδεῖον, διὰ δὲ τοὺς ἀθλητικοὺς τὸ Στάδιον, δαπανήσας πρὸς τοῦτο μεγάλα ποσά. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τὸ θέρος. Καί τινα μὲν τῶν ἀγωνισμάτων ἀμέσως μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δομιτιανοῦ εἶχον παύσει νὰ τελῶνται, πάντοτε ὅμως καὶ μετὰ ταῦτα τὸ πρόγραμμα ὑπῆρξε πλούσιον καὶ ποικίλον καὶ περιελάμβανεν ὄχι μόνον πάντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι συνήθεις γυμνικοὺς καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας, ἀλλ' ἐκλεκτὴν θέσιν ἐν αὐτῷ κατεῖχον ἀγῶνες ἁμίλλης ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ ποιήσει. Ἡ τέλεσις τῶν ἀγώνων τούτων ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Δ. Μ. Μ.

Καπιτωλιὰς */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀρχαία πόλις τῆς ἀνατολικῆς Ἰορδανίας ἐν Παλαιστίνῃ, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Δαμασκὸν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νοτιοανατολικῶς τῶν Γαδάρων, παρὰ τὸ σημερινὸν Μπὲτ-ἐλ-Ρὰς καὶ ἐπὶ τοποθεσίας ἀξιολόγου. Ἡ πόλις αὕτη εἶχεν ἱδρυθῆ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρβα ἢ τοῦ Τραϊανοῦ. Ἡ πόλις ἦτο αὐτόνομος. Βραδύτερον ἔγινεν ἕδρα ἐπισκόπου.

Καπιτωλῖνα, *μάρτυς*. Εὐγενὴς καὶ πλουσία ἐν Καππαδοκίᾳ δέσποινα κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν (284—305) ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον. Μία δὲ τῶν δούλων τῆς Καπιτωλίνης, ἡ Ἐρωτηΐς, λιθοβολήσασα τὸν ἄρχοντα, συνελήφθη καὶ αὐτὴ καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ μνήμη ἀμφοτέρων ἑορτάζεται τὴν 27 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Καπιτωλῖνος *λόφος*. Ὁ κεντρικώτατος ἐκ τῶν ἑπτὰ λόφων τῆς Ρώμης (Capitolinus mons), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ *Καπιτώλιον*. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου τούτου ὡδήγει ἐκ τῆς ἀγορᾶς δρόμος ἁμαξιτὸς καλούμενος Capitolinus clivus.

Καπιτωλῖνος (Capitolinus), *Ἰούλιος*. Εἷς ἐκ τῶν ἓξ ἱστοριογράφων, οἱ ὁποῖοι συνέγραψαν τὰς βιογραφίας τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (117 μ.Χ.) μέχρι τοῦ Νουμεριανοῦ (284 μ. Χ.) καὶ εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Scriptores Historiae Augustae. Ἅπασαι αἱ βιογραφίαι αὗται ἔχουσι περισυλλεγῆ ὑπὸ ἀγνώστου καὶ ἐκδοθῆ εἰς ἰδιαιτέραν συλλογήν, μὴ ἔχουσαν ἰδιαιτέραν τινὰ ἀξίαν. Ὁ Ἰούλιος Καπιτωλῖνος ἔζησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Κωνσταντίνου, παρὰ τοῦ τελευταίου δὲ φαίνεται ὅτι ἔλαβεν ἀμέσως τὴν ἐντολὴν νὰ συγγράψῃ τὴν βιογραφίαν του (*H. Peter*, Die Scr. Hist. Aug., Leipzig 1892. *H. Peter*, Die geschichtl. Litteratur der Kaiserzeit 1897. Βλ. *ἱστορία* αὐγούστειος. Δ. Μ. Μ.

Καπιτώλιον (τὸ) (Capitolium) */Ἀρχ./*. Ὁ βορειοδυτικῶς τοῦ Παλατίνου ὑψούμενος μικρὸς λόφος (mons Capitolinus), περιλαμβάνων τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Ρώμης καὶ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς καὶ ἀποτελῶν τὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον τῶν Ρωμαίων.

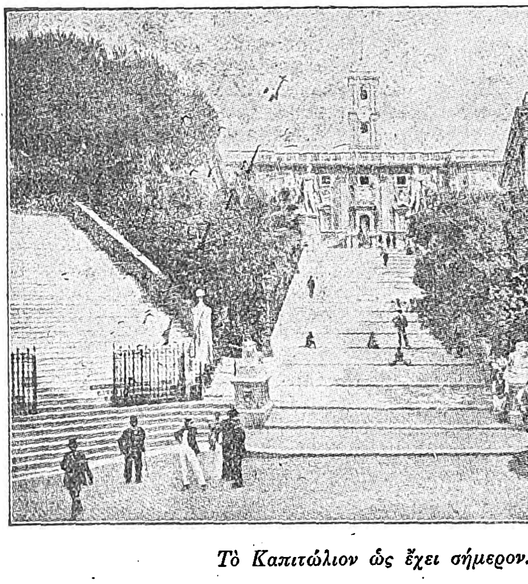

Τὸ Καπιτώλιον ὡς ἔχει σήμερον.

Ὁ λόφος οὗτος ἔχει ὕψος 46—49 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι ἐκ φύσεως διῃρημένος εἰς δύο κορυφάς, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων ἦτο ἐκτισμένη ἡ ἀκρόπολις (arx), ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὁ ναὸς τοῦ Μεγίστου καὶ Ἀρίστου Διὸς καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦτον μετὰ τῆς περιοχῆς του ἀπεδίδετο κυρίως τὸ ὄνομα Καπιτώλιον. Εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς προσετέθη κατόπιν καὶ ἡ λατρεία τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, κατὰ τὰ θρησκευτικὰ διδάγματα τῶν Ἐτρούσκων. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ Καπιτώλιον ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς κεφαλῆς (caput) ἐτρουσκικῆς τινος θεότητος καλουμένης Olus (caput-Oli), ἥτις εὑρέθη ἀνέπαφος κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ, κυρίως ὅμως ἡ λέξις caput ἔχει ἐνταῦθα μεταφορικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει «ἀρχηγός». Τὸ Καπιτώλιον τουτέστιν ἦτο ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος λόφος, ὁ ὁποῖος ὡς ἡ κεφαλὴ ἦρχεν ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς πόλεως. Μικρὰ κοιλὰς ἐχώριζε τὰς δύο κορυφὰς τοῦ λόφου τούτου, συχνάκις ἀναφερομένη παρὰ τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸ ὄνομα Inter duos lucos (=μεταξὺ δύο δασῶν). Ἐνταῦθα εὑρίσκετο κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ ἄσυλον, τὸ ὁποῖον πρὸς προσέλκυσιν κατοίκων εἶχεν ἱδρύσει ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ρώμης Ρωμύλος. Εἰς τὸν λόφον τοῦτον, πανταχόθεν ὠχυρωμένον, μία μόνη ἄνοδος ὡδήγει (clivus Capitolinus) ἐκ τῆς ἀγορᾶς διὰ τῆς μεταξὺ τῶν δύο λόφων κοιλάδος. Αἱ κατὰ τὸ 1865 γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν

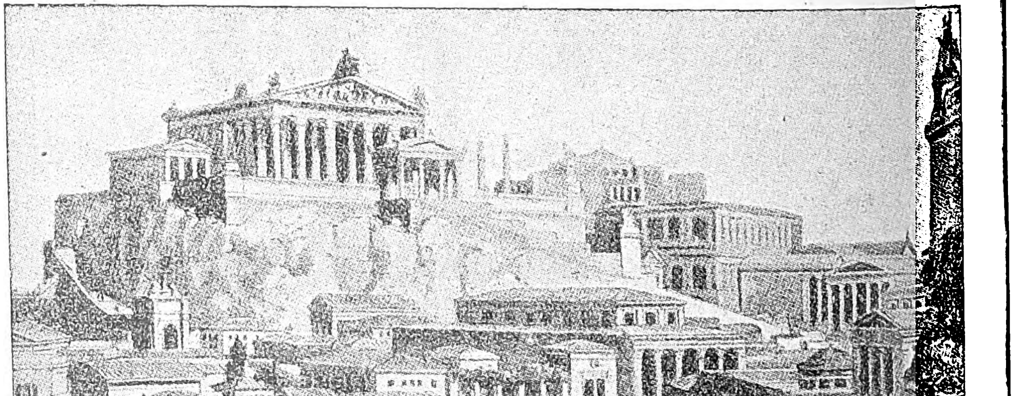

Τὸ Καπιτώλιον.

[Ἀναπαράστασις αὐτοῦ, ὡς θὰ ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ Παλατίνου λόφου.]

ὅτι ἐπὶ τῆς ΝΑ κορυφῆς τοῦ λόφου τούτου ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Διός, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸ ὁριστικὸν ὄνομα εἰς τὸν μικρότερον ἐκ τῶν ἑπτὰ λόφων τῆς Ρώμης, καλούμενον προηγουμένως λόφον Ταρπήϊον ἢ Κρόνιον. Τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τούτου ἤρχισεν ὁ Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος κατά τινα πόλεμον ἐναντίον τῶν Σαβίνων, κυρίως ὅμως ἡ ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ ἀνήκει εἰς τὴν βασιλείαν Ταρκυνίου τοῦ Ὑπερηφάνου, ἀπεπερατώθη δὲ μόνον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας καὶ καθιερώθη κατὰ τὸν πρῶτον ἢ κατ' ἄλλους τρίτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας ἐπὶ τοῦ ὑπάτου Ὁρατίου. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ ναὸς ἠγείρετο ἐπὶ κρηπῖδος ὑψηλῆς καὶ ὅτι εἶχε σχῆμα τετράγωνον, σχεδὸν κανονικόν, διότι τὸ μῆκός του, τὸ ὁποῖον εἶχε 200 ρωμαϊκοὺς πόδας, δὲν ὑπερέβαινε τὸ πλάτος του παρὰ μόνον κατὰ 15 πόδας.

Μετὰ τέσσαρας αἰῶνας ὁ πρῶτος ναὸς τοῦ Καπιτωλίου ἐκάη τῷ 83 π. Χ. ὑπὸ ἀγνώστων, μὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ συσσωρευθέντα πλουσιώτατα ἀφιερώματα. Λέγεται ὅτι ὁ Μάριος ἀνέσυρεν ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τούτου περίπου χιλίας λίτρας χρυσοῦ. Ὁ Σύλλας ἐπεχείρησε νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν ναὸν τοῦτον καὶ μετεκόμισε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξ Ἀθηνῶν μερικοὺς ἐκ τῶν στύλων τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἀλλ' ἀπέθανε μετ' ὀλίγον καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν ὕπατον Λουτάτιον Κάτουλον ἡ φροντὶς περὶ ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ἀνοικοδόμησις συνεπληρώθη, μετὰ εἰσοσαετίαν περίπου, ἐπὶ Καίσαρος. Ὁ ναὸς ἔμεινεν ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην μέχρι τοῦ 69 μ. Χ., ὅτε ἔγινε καὶ πάλιν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βιτελλίου καὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ. Ὁ ἀναγερθεὶς ἀμέσως μετὰ ταῦτα τρίτος οὗτος ναὸς ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ ἐκάη κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην πυρκαϊὰν τοῦ 80 μ. Χ., ἡ ὁποία ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας ἠρήμωσε τὴν Ρώμην ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου. Οὗτος ἤρχισε τὴν ἀνοικοδόμησιν νέου ναοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πυρποληθέντος καὶ ὁ Δομιτιανὸς ἀπεπεράτωσε τοῦτον. Ὁ ναὸς οὗτος διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ τούτου λείψανα περιεγράφησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων. Σήμερον σῴζονται μόνον τὰ θεμέλια τούτου καὶ ἀσήμαντά τινα τεμάχια τῶν στύλων τοῦ ναοῦ, ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς κατὰ τὸ 1871.

Τρόπαια, ἀναθηματικαὶ ἀσπίδες, πίνακες ὑπενθυμίζοντες πολεμικὰ γεγονότα, ἀναμνηστικὰ μνημεῖα παντὸς εἴδους ὑπῆρχον τόσα πολλὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ὥστε ἠναγκάζοντο πολλάκις νὰ τὰ ἀφαιρῶσιν ἐκ τούτου καὶ τὰ συσσωρεύωσιν ἀλλαχοῦ. Καὶ ὁλόκληρος ὁ περὶ τὸν ναὸν χῶρος (area Capitolina), περιοριζόμενος ὑπὸ ὀχυροῦ τείχους, περιελάμβανε πλῆθος ἄλλων μικροτέρων ναῶν, βωμῶν, ἀγαλμάτων, λαφύρων ἐνδόξων μαχῶν καὶ πλείστων ἄλλων μνημείων. Ἐνταῦθα, ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου λόφου, ἔσφυζεν ἡ ζωὴ ὁλοκλήρου τοῦ αἰωνίου Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐνταῦθα ἀληθῶς διὰ τοὺς Ρωμαίους εὑρίσκετο ἡ γηΐνη κατοικία τοῦ Διός. Ἡ ἐκδήλωσις δὲ αὕτη τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβείας τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου πρὸς τὸ Καπιτώλιον καθίστων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν λόφον τοῦτον κέντρον θρησκευτικὸν καὶ πολιτικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐκ τοῦ ἀθανάτου καὶ αἰωνίου πατρὸς τῶν θεῶν, ἀπέρρεεν ὁλόκληρος ἡ ἐξουσία τῆς Ρώμης ἐπὶ τοῦ κόσμου. Ἡ κυρία εἴσοδος πρὸς τὸ ἱερὸν τέμενος (area Capitolina)

Digitized by Google

ἔκειτο εἰς τὸ μέσον τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἔναντι τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς ἔκειτο καὶ ἡ πάντοτε ἀνοικτὴ πύλη, ἡ καλουμένη Porta Pandana, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὸν τόπον τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως τῶν καταδικαζομένων ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, τὸν Ταρπήϊον βράχον. Ἐν τῇ κοιλάδι τῇ κειμένῃ, ὡς εἴπομεν, μεταξὺ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ Καπιτωλίου (πολὺ μεταγενεστέρως ἀνακριβῶς ἐπονομασθείσῃ καὶ intermontium) ἔκειτο πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀγορᾶς τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λουτατίου Κατούλου ὑπερμέγεθες οἰκοδόμημα Tabularium, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφυλάσσοντο τὰ ἀρχεῖα τοῦ κράτους. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς νίκης τοῦ Νέρωνος κατὰ τῶν Πάρθων εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Καπιτωλίνου λόφου κατὰ τὸ ἔτος 62 μ. Χ. τρόπαιον καὶ ἁψίς.

Ἀπογυμνωθὲν τοῦ γοήτρου του καὶ τῆς πολιτικῆς του σπουδαιότητος ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων τὸ Καπιτώλιον, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ἐπανεύρῃ τὴν παλαιάν του αἴγλην. Τὸ Καπιτώλιον ἔγινε μουσεῖον καὶ ὠνομάσθη ἰταλιστὶ Campidoglio (=ἀγρὸς ἐλαίου). Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος τὸ κῦρος τῶν παπῶν ἐνισχύθη καὶ ἡ ἐγκόσμιος δύναμίς των ὑπερέξη ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ ὅσον καὶ ἡ πνευματική. Τὸ κέντρον τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, μετετοπίσθη διὰ δευτέραν φορὰν καὶ μετεφέρθη ἐπὶ τοῦ λόφου Βατικανοῦ. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Καπιτωλίου Διὸς ἀνυψώθη ναὸς χριστιανικός, εἰς δὲ τὴν θέσιν τῆς ἀκροπόλεως ἀνάκτορον. Τὸ σημερινὸν Καπιτώλιον κατέχει τὴν θέσιν τὴν μεταξὺ τῶν δύο τού-

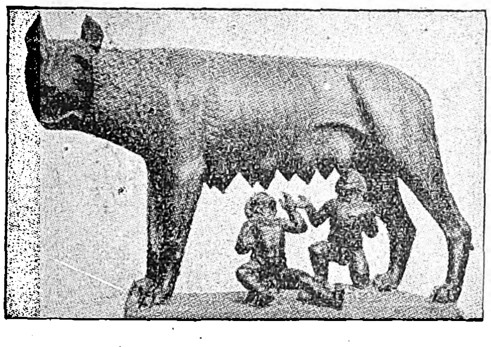

Ἡ λύκαινα τοῦ Καπιτωλίου.

των κορυφῶν, τὸ intermontium ἢ inter duos lucos τῶν ἀρχαίων. Ἡ ἄνοδος εἰς αὐτὸ γίνεται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πόλεως δι' εὐρείας κλίμακος. Εἰς τὸ κάτω μέρος εἶναι τοποθετημένοι δύο λέοντες ἐκ μαύρου γρανίτου, εἰς δὲ τὸ ἄνω δύο ἀγάλματα ὑπερμεγέθη τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους καὶ ὡραῖα τρόπαια τοῦ Μαρίου. Τὸ κέντρον τῆς πλατείας κατέχει ὁ ἐκ χαλκοῦ μεγαλοπρεπὴς ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ μόνη εἶναι ἐπίχρυσος. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ἐπιστατήσας εἰς τὴν ὅλην διασκευὴν τοῦ Καπιτωλίου, ὡς ἔχει τοῦτο σήμερον, ἀνεκαίνισε καὶ τὸν ἀνδριάντα τοῦτον καὶ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τοῦ ζωηροῦ παραστήματος τοῦ ἵππου τοῦ ἀνδριάντος ἀνεφώνησε: «Προχώρει λοιπὸν τώρα» Εἰς τὸ βάθος ἱδρύθη τὸ μέγαρον τῆς γερουσίας, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑψώνεται ὁ πύργος τοῦ Καπιτωλίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου λάμπει τὸ ἄγαλμα τῆς χριστιανικῆς Ρώμης, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ κώδων ἀναγγέλλει συνήθως τὸν θάνατον τῶν παπῶν καὶ τὴν ἔναρξιν τῶν ἀπόκρεων. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μνημείου τούτου, τὸ ὁποῖον κεῖται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου ἄλλοτε ἔκειτο τὸ Ἀρχεῖον (Tabularium), ἡ θέα ὁλοκλήρου τῆς πόλεως εἶναι θαυμασία. Τὸ μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου περιλαμβάνει τρεῖς συλλογὰς τὰ μάλιστα ἐνδιαφερούσας. Ἡ πρώτη, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ' καὶ πλουτισθεῖσα ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, περιέχει ρωμαϊκὰς ἀρχαιότητας (ἀνάγλυφα, ἀγάλματα, ἐπιγραφὰς κλπ.) καὶ εἶναι τὸ κυρίως μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου ἢ μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων, τοῦ ὁποίου αἱ αἴθουσαι κοσμοῦνται δι' ὡραίων τοιχογραφιῶν. Ἡ δευτέρα συλλογή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου ΙΔ' καὶ πλουτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πίου τοῦ Ζ', εἶναι πινακοθήκη καὶ περιέχει πίνακας διασήμων ζωγράφων. Ἡ δὲ τρίτη συλλογή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Ζ', εἶναι συλλογὴ περιέχουσα προτομὰς ἀνδρῶν διαπρεψάντων εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Ὡς μουσεῖον χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ παρακείμενον ἀνάκτορον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Πολλαὶ πόλεις, μιμούμεναι τὸ παράδειγμα τῆς Ρώμης, εἶχον τὸ ἰδικόν των Καπιτώλιον. Οὕτως εὑρίσκομεν Καπιτώλια ἐν Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Γερμανίᾳ. Ἡ ἀξίωσις δὲ ὅπως τὸ Καπιτώλιον ἱδρύεται ἐπὶ θέσεων ὑψηλῶν δὲν ἐτηρεῖτο μετὰ ταῦτα, ὁσάκις ἡ φύσις τῆς τοποθεσίας δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο. Ἀλλαχοῦ δὲ ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ Καπιτωλίου εἰς ἐκκλησίας καὶ πλατείας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχαίου περιωνύμου Καπιτωλίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *O. Kuhfeldt*, De capitoliis imperii Romani. —*Jordan*, Topographie der Stadt Rom.—*Jordan*, Kapitol, Forum, und sacra via.—Τὰ εἰδικὰ λεξικὰ τῶν *E. Saglio* καὶ *Pauly Wissowa*. Δ. Μ. Μ.

— **Καπιτώλιον** ***τῆς Βασιγκτῶνος.*** Τὸ μέγαρον ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Βασιγκτῶνι, τὸ χρησιμεῦον ὡς ἕδρα τοῦ Κογκρέσσου. Τὸ πρῶτον Καπιτώλιον ἐν Βασιγκτῶνι ἤρξατο κτιζόμενον τῷ 1793, ἐχρησιμοποιήθη δὲ τὸ πρῶτον τῷ 1800 καὶ συνεπληρώθη τῷ 1811. Τὸ κτίριον ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1814, ἐπανεκτίσθη τῷ 1815—1827, προσετέθη δὲ νέα πτέρυξ τῷ 1851—1863. Τὸ σημερινὸν κτίριον, ὑψούμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς Λεωφόρου Πενσυλβανίας, εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὸν μέγαν, ἐπιβλητικὸν θόλον του καὶ τὸ πλῆθος τῶν κορινθιακῶν κιόνων του. Τὰ κυριώτερα διαμερίσματα αὐτοῦ εἶναι: ἡ μεγάλη θολωτὴ αἴθουσα, ἡ αἴθουσα τῶν ἀγαλμάτων, ἔνθα ἄλλοτε συνήρχετο ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία, διαμέρισμα χρησιμοποιούμενον σήμερον ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου. Ὁ ἄξων τοῦ θόλου τοῦ κτιρίου καθορίζει τὸν πρῶτον μεσημβρινὸν τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ὄνομα Καπιτώλιον δίδεται ἐν Ἀμερικῇ καὶ εἰς τὰ μέγαρα τῶν πολιτειακῶν βουλῶν, ὡς εἰς Ὤλμπανυ, Ὤστεν καὶ ἄλλας πρωτευούσας πολιτειῶν (βλ.λ. *Βασιγκτών*). Δ. Σ. Δ.

καπίτων (ὁ) (Capito) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυονιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἅπαντα ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καπίτων ὁ ἐρυθροκέφαλος* (Capito erythrocephalus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν ὀγκώδη, ράμφος εὐρύτατον, ἰσχυρότατον, κωνικόν, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, βραχείας καὶ αἰχμηράς, οὐρὰν ἀρκετὰ ἐπιμήκη, πόδας μᾶλλον βραχεῖς μετὰ μεγάλων ὀνύχων καὶ χρῶμα φαιομελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων, καὶ κεφαλὴν ἐρυθρὰν μετὰ εὐρείας λωρίδος ἑκατέρωθεν τῶν παρειῶν. Δ. Ν. Π.

Καπίτων (Capito) ***Γάϊος Ἀτήϊος.*** —1) Ρωμαῖος νομομαθής, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 36 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 22 μ. Χ. Ἔγραψε πλεῖστα νομικὰ συγγράμματα, ὧν σῴζονται ἀποσπάσματα παρ' Αὔλῳ Γελλίῳ καὶ Μακροβίῳ, ἀναγόμενα εἰς τὰ ἑξῆς ἔργα: 1) «Σημειώματα» (Conjectanea) εἰς 9 τοὐλάχιστον βιβλία γραφέντα· τοῦ ἔργου τούτου μέρη θεωροῦνται ὑπό τινων μεταγενεστέρων τὰ ὡς αὐτοτελῆ συγγράμματα ἀναφερόμενα ἔργα: «Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ συγκλητικοῦ» (De officio senatorio), «Περὶ δημοσίων δικαστηρίων» (De judiciis publicis) καὶ «Περὶ τοῦ ἀξιώματος τῶν ἐπιτρόπων τῶν ὑδάτων» (De officio curatorum aquarum). 2) «Περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ποντίφηκος» (De jure pontifico). 3) «Περὶ θυσιῶν» (De sacrificiis), ἄλλως ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τοῦ δικαίου τῶν θυσιῶν» (De jure sacrificiorum). Πλὴν τούτων διασῴζονται διάφορα ἀποσπάσματα ἔργων, μὴ τιτλοφορουμένων, μνημονεύονται νομικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Καπίτωνος καὶ ἐργασίαι του εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται πλεῖσται ἑρμηνεῖαι, ὧν μνημονεύεται ἡ «ἐξήγησις» τοῦ θεσμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἅδου καὶ Περσεφόνης, ἀνατεθεῖσα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ (*Ζώσιμ.* Β' 4). Ἔσχε πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Σαβῖνος, ὁ Κάσσιος, Σάλβιος, Ἰουλιανός, Γάϊος, Πομπώνιος κ. ἄ. Ὁ Καπίτων ἐχρημάτισεν ὕπατος τῷ 5 π. Χ. —2) Ρωμαῖος δήμαρχος μετὰ τοῦ Πουπλίου Ἀκυλίου Γάλλου τῷ 55 π. Χ. —Π.

— ***Καπίτων, ἅγιος.*** Τρεῖς ἅγιοι φέρουσιν ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ὁ ἐπίσκοπος Χερσῶνος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἑορταζόμενος τὴν 7 Μαρτίου μετ' ἄλλων ἓξ ἐπισκόπων, σταλέντων πρὸ αὐτοῦ ὡς ἱεραποστόλων εἰς Χερσῶνα καὶ ἐν αὐτῇ μαρτυρησάντων. —2) Ὁ μετὰ *Παμφίλου* ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε «ξίφει τελειωθεὶς» καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 12 Αὐγούστου. — 3) Ὁ μετὰ *Ὑμεναίου* καὶ *Ἑρμογένους* συνεορταζόμενος τὴν 24 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Καπίτων** (Capiton), ***Φαβρίκιος - Βόλφραγκ*** (γερμαν. *Koepfel*). Λουθηρανὸς θεολόγος (1478—1541), γεννηθεὶς ἐκ γονέων καθολικῶν. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἰατρικὴν τῇ ἀπαιτήσει τοῦ πατρός του καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ θεολογίαν καὶ κανονικὸν δίκαιον. Τῷ 1512 ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐν Βαυαρίᾳ Σπίρας Φίλιππος, καλέσας αὐτὸν διώρισεν ἐφημέριον ἐν Bruchsal, ἐκεῖ δὲ ἐγνώρισε τὸν περίφημον Οἰκολαμπάδιον (Hausschein), φίλον καὶ συνεργάτην τοῦ Ζβιγγλίου. Ἐκ Βαυαρίας μεταβὰς εἰς Ἑλβετίαν ἐγνωρίσθη ἐκεῖ καὶ μετ' ἄλλων διαμαρτυρομένων καὶ τῷ 1517 συνωμίλησε καὶ μετὰ τοῦ Λουθήρου, ἐξακολουθῶν εἰσέτι νὰ ὑπηρετῇ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὅτε δὲ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Μαγεντίας, τῷ 1521, παρεκάλεσε τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Ι' νὰ διορίσῃ τὸν Καπίτωνα πρωτοσύνεδρον τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Στρασβούργου, ὁ Καπίτων ἅμα τῇ κοινοποιήσει τοῦ διορισμοῦ του τούτου ἐνυμφεύθη, ὡμολόγησεν ἀναφανδὸν ὅτι εἶναι διαμαρτυρόμενος καὶ μετέσχε πολλῶν συνεδρίων τῶν διαμαρτυρομένων. Ἀποθανὼν κατέλιπε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Institutiones hebraicae» (Bâle 1518), «Enarrationes in Habacuc» (Strasbourg 1518), «Commentarius in Hoseam» (1528), «Hexameron sive opus sex dierum explicatum» (1539). Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε βιογραφίαν τοῦ φίλου του Οἰκολαμπαδίου καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἱερεμίαν. Ε. Γ. Π.

καπλαδίζω· ἀντὶ *καπλαντίζω* (βλ. λ.).

καπλαμᾶς (ὁ)· λεπτὸν ἐπίβλημα, ἐπένδυσις εὐτελεστέρου πράγματος δι' ἄλλου πολυτιμοτέρου: «*καπλαμᾶς ἀπὸ καρυδιά,—ἀπὸ ὀξιὰ κλπ.*» ἐπένδυσις εὐτελοῦς ξύλου διὰ λεπτοῦ ξύλου καρυδιᾶς, ὀξυᾶς κλπ., «*καπλαμᾶς ἀπὸ χρυσάφι, ἀσῆμι κλπ.*» ἐπένδυσις διὰ λεπτοῦ φλοιοῦ χρυσοῦ, ἀργύρου κλπ. ἄλλου εὐτελεστέρου μετάλλου.

καπλὰν (τό), ἢ *καπλάνι* (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *καπλὰν=πάρδαλις*)· ὀνομάζεται παρ' ἡμῖν οὕτως ἡ τίγρις. Ἀναφέρεται εἰς λαϊκὰ παραμύθια ὁμοῦ μὲ τὸν *ἀσλάνη (ἀρσλάν)*, δηλαδὴ τὸν λέοντα. Ν. Μ.

Καπλὰν *πασᾶς*. Τοπάρχης τοῦ Δελβίνου τῆς Ἠπείρου. Μετὰ τὸν γάμον τῆς θυγατρός του Ἐμινὲ μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐδολοφονήθη παρ' αὐτοῦ, σφετερισθέντος τὴν ἡγεμονίαν του, κατὰ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Γ. Δ. Κ.

—**Καπλὰν-*Γκιράϊ.*** Ὄνομα δύο χάνων, ἤτοι ἡγεμόνων, τῆς Κριμαίας. Ὁ πρῶτος ἐγεννήθη ἐν Ρόδῳ τῷ 1680, ὅτε ἔζη ἐκεῖ ἐξόριστος ὁ πατήρ του Σελὶμ Γκιράϊ. Ἀνῆλθε τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον τῆς Κριμαίας τῷ 1706, ἡγεμονεύσας δὲ ἐπὶ 12 μῆνας ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Κιρκασίων τῆς χώρας τοῦ Καμπαρτάϊ καὶ παυθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας ἐξωρίσθη εἰς Ρόδον. Τῷ 1713 ἀνῆλθε πάλιν τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον. Παυθεὶς ἐκ νέου μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐξωρίσθη εἰς Καλλίπολιν. Δὶς κατόπιν διωρίσθη ἐκ νέου ἡγεμών, ἐξορισθεὶς δὲ τέλος εἰς Χίον ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1738.

Ὁ δεύτερος, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, ἔγινεν ἡγεμὼν τῷ 1769 καὶ παυθεὶς μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανε τῷ 1771 ἐκ πανώλους. Ν. Μ.

—**Καπλὰν *Μουσταφᾶ πασᾶς.*** Καπετὰν - πασᾶς τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ', τῷ 1665, πολεμήσας κατὰ τοῦ ἐνετικοῦ στόλου εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κρήτης καὶ συντελέσας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῶν Χανίων καὶ τοῦ Ἡρακλείου. Ἀνήγειρεν ὀχυρώματα ἐπὶ τῆς Λ ρου καὶ τῷ 1671 ἐπεσκέφθη τὴν Μάνην, ἐπιθεωρήσας τὰ ἐκεῖ φρούρια καὶ ἀπελευθερώσας 5 Μανιάτας κρατουμένους αἰχμαλώτους ἐπὶ τῶν γαλερῶν, διότι οὕτως ἤλπιζεν ὅτι θὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἀτιθάσους κατοίκους. Συμμετασχὼν κατόπιν μετὰ τοῦ χάνου τῆς Κριμαίας εἰς τὴν κατὰ τῆς Πολωνίας ἐκστρατείαν ἐκυρίευσε τὴν Λεμβέργην. Τῷ 1670 ἔγινε τὸ δεύτερον καπετὰν - πασᾶς. Ἀπέθανε τῷ 1680 ἐν Σμύρνῃ. Ν. Μ.

Καπλὰν-δὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ *Πακτύης* τῶν ἀρχαίων, ἀπόληγον εἰς τὴν Μυκάλην.

Καπλάνης: —1) ***Ἀθανάσιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου. Ἠκολούθει πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον, ὡς πρωτοπαλλήκαρον. Μετ' αὐτοῦ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, ἐκεῖ δέ, ἡρωϊκῶς ἀμυνόμενος, ἔπεσε, βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας Ἀλβανοῦ εἰς τὴν κεφαλήν. —2) ***Γεώργιος.*** Ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα, τὸν Γκούραν, τὸν Μαμούρην καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολογαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ἀπέθανε τῷ 1852. —3) ***Κώστας.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἠκολούθει τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὸν Γκούραν, μεθ' οὗ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 1826 κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἔπεσε δὲ μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων της τὸν Μάρτιον τοῦ 1827. Γ. Δ. Κ.

—**Καπλάνης, *Ζώης.*** Ἐθνικὸς εὐεργέτης, γεννηθεὶς τῷ 1736 εἰς Γραμμένον τῶν Ἰωαννίνων. Τὰ ἔτη τῆς παιδικῆς του ἡλικίας διῆλθεν ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ, δι' ὃ καὶ *Πικρο-Ζώης* ὑπὸ τῶν συγχρόνων του προσωνομάσθη. Πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἄρτου ἠναγκάζετο νὰ κόπτῃ ξύλα ἐκ τοῦ πλησίον δάσους καὶ νὰ μεταφέρῃ αὐτὰ πρὸς πώλησιν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἐκδιωχθεὶς τοῦ πατρικοῦ του οἴκου ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς του, διηυθύνθη πρὸς τὰ Ἰωάννινα, στερούμενος δὲ χρημάτων πρὸς διανυκτέρευσιν, κατέφυγε κάτωθι θολωτῆς ἐξώθυρας πλουσίου τινὸς Ἰωαννίτου Παναγιώτου Χατζῆ Νίκου ὀνόματι, ὅπου διῆλθε τὴν νύκτα ριγῶν ἐκ τοῦ ψύχους καὶ νήστις. Τὴν πρωΐαν, Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, εἶδεν ὁ οἰκοδεσπότης συσπειρωμένον τὸν Καπλάνην, ὃν καὶ συμπεριέλαβεν εἰς τὸ ὑπηρετικόν του προ-

Digitized by Google

σωπικόν. Ἐκ φύσεως φιλομαθὴς ὁ Καπλάνης, ὅτε ὁ οἰκοδεσπότης καὶ τὸ ἄλλο προσωπικὸν ἐκοιμῶντο, κατεγίνετο ὑπὸ τὸ φῶς μικροῦ λύχνου νὰ ἐκμάθῃ ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Τοῦτο ἀντιληφθεὶς τυχαίως ὁ οἰκοδεσπότης συνεκινήθη καὶ τὸν προσέλαβεν εἰς τὸ κατάστημά του, ἵνα τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν, τὸ ὁποῖον ἤσκει. Μετά τινα χρόνον διὰ τῆς ἐπιμελείας του τοιαύτην ἐπίδοσιν ἔσχεν ὁ Καπλάνης εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν μηλωτῶν, ὥστε ὁ προϊστάμενός του τὸν κατέστησε μέτοχον τῶν ἐμπορικῶν του ἐπιχειρήσεων. Μετ' οὐ πολὺ ἀνεχώρησαν ἀμφότεροι εἰς Βουκουρέστιον, ἱδρύσαντες συνεταιρικὸν κατάστημα. Καὶ ὁ μὲν Χατζῆ Νῖκος ἔμενεν εἰς Βουκουρέστιον, ὁ δὲ Καπλάνης μετέβαινεν εἰς διαφόρους πόλεις, πρὸς διάθεσιν τοῦ ἐμπορεύματος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετέβη τῷ 1768 εἰς Νίζναν τῆς Ρωσίας καὶ τῷ 1771 εἰς Μόσχαν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριον ἐν συνεταιρισμῷ μετὰ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Χατζῆ Νίκου. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς κοινῇ συγκαταθέσει διέλυσαν τὸν συνεταιρισμὸν καὶ ὁ Καπλάνης ἐξηκολούθησε δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὸ ἐμπόριον, ἐγκατασταθεὶς εἰς μίαν πτέρυγα τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἑλληνικοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὁ Καπλάνης ἐσχημάτισε μεγάλην περιουσίαν. Ἐν Ἰωαννίνοις ἡ Μαρούτσειος σχολὴ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἑνετίας εἶχε παύσει λειτουργοῦσα ἐλλείψει πόρων. Τοῦτο μαθὼν ὁ Καπλάνης προέβη ἀπὸ τοῦ 1798 εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ὁμωνύμου σχολῆς του, ἀναθέσας τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς εἰς τὸν Ἀθαν. Ψαλίδαν. Ἐπλούτισε ταύτην καὶ δι' ἀξιολόγου βιβλιοθήκης καὶ ὀργάνων φυσικῆς, τὴν προμήθειαν τῶν ὁποίων ἀνέθετε διὰ τῆς διαθήκης του εἰς τὸν ἐν Παρισίοις Ἀδ. Κοραῆν. Ἐπίσης εἶχε καταθέσει εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ τράπεζαν καὶ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν νοσοκομεῖον τῆς Μόσχας διάφορα ποσὰ δι' ἔργα εὐποιίας ἐν Ἰωαννίνοις. Ὁ Καπλάνης ἀπέθανεν ἐν Μόσχᾳ τῇ 20 Δεκεμβρίου 1806, ἐκ βαρείας ἀσθενείας, ἄγων τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ταφεὶς εἰς τὴν σταυροπηγιακὴν μονὴν Δονσκόϋ. Ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του, ἀνερχομένην εἰς 183.000 ρούβλια, ἐκληροδότει ἐν ὀνόματι τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ νοσοκομείου τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, ἵνα ἐκ τῶν ἐτησίων τόκων συντηρῆται ἡ Καπλάνειος σχολή, ἐκπαιδεύωνται ἐννέα πτωχοὶ μαθηταὶ ὡς ὑπότροφοι καὶ ὑπὲρ ἄλλων φιλανθρωπικῶν σκοπῶν. [Πρβλ. τοῦ Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη, Σπάνιαεὐποΐας ἔργα Μόσχα 1809.] Β. Ι. ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

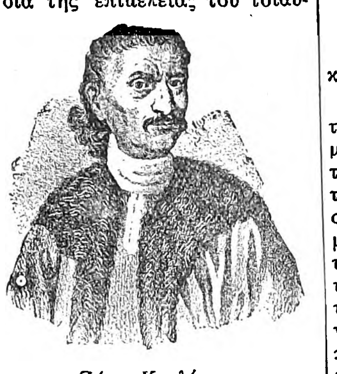

Ζώης Καπλάνης.

Καπλάνι *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν ἄλλοτε χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας μετὰ 255 κατοίκων, νῦν κατοικούμενον ὑπὸ Τούρκων.

— **Καπλάνι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ὑπήγετο πρὶν εἰς τὸν τέως δῆμον Κολωνίδων. Κάτ. (1928) 309. Π. Τ. Π.

καπλαντίζω· ἐπενδύω, ἐπικαλύπτω διὰ καπλαμᾶ· || «καπλαντίζω τὸ πάπλωμα» ἐπενδύω διὰ σινδονίου, ἄλλως *σεντονιάζω*.

καπλάντισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καπλαντίζω*, ἐπένδυσις: «καπλάντισμα σανίδος, —παπλώματος».

Καπλὲ (Caplet), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος μουσικοσυνθέτης (1879—1925). Μαθητὴς τῶν Λενεβὲ καὶ Λεροὺ ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων, ἔτυχε τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης τῷ 1901. Μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ἔργων του ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει τὸ ὀρατόριον «Ὁ καθρέπτης τοῦ Ἰησοῦ» (Le Miroir de Jesus), σύνθεσις μεγίστης μουσικότητος, μιὰ λειτουργία ἄνευ συνοδείας, μὲ τολμηροτάτους ἁρμονικοὺς συνδυασμούς, τὰ «Θεοφάνια» διὰ βιολοντσέλλον καὶ ὀρχήστραν, ἔργον ἀπαιτοῦν καταπληκτικὴν δεξιοτεχνίαν παρὰ τοῦ ἐκτελεστοῦ «Ὁ θρῦλος» (Legende) διὰ χρωματικὴν ἅρπαν καὶ ὀρχήστραν, κ. λ. π. Αἱ μελῳδίαι του, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Les Trois Prières», «La Croix Douloureuse», «La Forêt» κ.λ.π. εἶναι κρᾶμα λυρισμοῦ καὶ ἀκράτου νεωτερισμοῦ. Ἀπὸ τῶν πρώτων του συνθέσεων ὁ Καπλὲ ἀκολουθεῖ τὰς τάσεις τοῦ Ντεμπουσσύ, οὗτινος ὑπῆρξε στενὸς φίλος. Γ. Σ.

Κάπλερ (Kapler), ***Ἕρμαν***. Γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1867. Κατέλαβε τὰ ἀνώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα ἐν τῇ διαμαρτυρομένῃ γερμανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς σύμβουλος καὶ πρόεδρος τοῦ ἀνωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν ἐν Στοκχόλμῃ συνελθοῦσαν Παγκόσμιον διάσκεψιν τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Θ. Κ.

Κὰπ-Μπὸν (Cap-Bon) *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἑρμαία ἄκρα*.

κάπνα (ἡ)· ἰδιωματ. ἀντὶ *καπνὸς* (βλ. λ.).

καπναγωγὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ διοχετεύων τὸν καπνὸν σωλήν· || ὡς οὐσ., καπνοδόχος.

—*[Μηχανολ.]* Καλεῖται *καπναγωγὸς* ὁ ὀχετός, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται τὰ καυσαέρια τὰ παραγόμενα εἰς τὴν ἑστίαν λέβητος κατὰ τὴν πορείαν των πρὸς τὴν καπνοδόχον καὶ μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τοῦ χώρου καύσεως. Κατασκευάζεται κτιστὸς διὰ πλίνθων, κοινῶν ἢ πυριμάχων, ἐὰν ἡ θερμοκρασία τῶν καυσαερίων εἶναι πολὺ ὑψηλή. Εἰς τοὺς κυλινδρικοὺς λέβητας μέρος τῆς ἐπιφανείας τοῦ καπναγωγοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος τοῦ λέβητος, ἡ ὁποία οὕτω θερμαίνεται ὑπὸ τῶν καυσαερίων. Ἡ διατομὴ τοῦ καπναγωγοῦ βαίνει ἐλαττουμένη πρὸς τὴν καπνοδόχον, καθόσον ψυχομένων τῶν καυσαερίων ἐλαττοῦται ὁ ὄγκος αὐτῶν. Συνήθως ἐντὸς τῶν καπναγωγῶν τοποθετοῦνται οἱ προθερμαντῆρες τοῦ ὕδατος. Χ. Κ. Σ.

καπναποθήκη (ἡ)· ἀποθήκη καπνῶν.

καπνᾶς (ὁ)· ὁ περὶ τὴν καλλιέργειαν ἢ τὴν κατεργασίαν τῶν καπνῶν ἀσχολούμενος, καπνοπαραγωγὸς ἢ καπνεργάτης.

καπναυλὸς (ὁ) *[Μηχανολ.]*. Σωλὴν λέβητος, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται τὰ καυσαέρια τὰ παραγόμενα εἰς τὴν ἑστίαν. Περιβάλλεται ὑπὸ τῆς μάζης τοῦ ὕδατος, εἰς τὴν ὁποίαν μεταδίδει τὴν θερμότητα τῶν καυσαερίων. Χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τοὺς ναυτικοὺς καὶ τοὺς σιδηροδρομικοὺς λέβητας. Ὑπάρχουν τρεῖς τύποι καπναυλῶν: 1) μὲ ὁμαλὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, 2) μὲ πτερύγια χρησιμεύοντα πρὸς αὔξησιν τῆς ἐπιφανείας ἐπαφῆς αὐλοῦ καὶ καυσαερίων καὶ 3) μὲ στοιχεῖα ὑπερθερμάνσεως τοῦ ἀτμοῦ, χρησιμοποιούμενα εἰς τὰς ἀτμαμάξας μόνον. Χ. Κ. Σ.

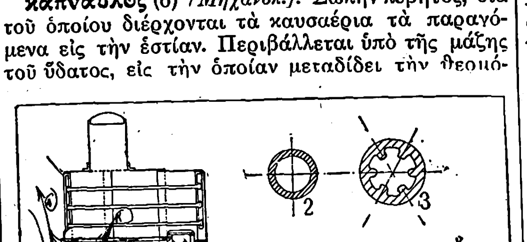

Τύποι καπναυλῶν

[1=Κατὰ μῆκος τομ λέβητος (Α=πορεία καπναερίων, Κ= καπναυλοί). 2=καπναυλὸς ὁμαλός. 3=καπναυλὸς μὲ πτερύγια. 4=καπναυλὸς μὲ στοιχεῖον ὑπερθερμάνσεως.]

καπνέλαιον (τὸ) *[Χημ.]*. Τὸ δι' ἐκθλίψεως ἢ ἐκχυλίσεως τῶν σπερμάτων τοῦ καπνοῦ λαμβανόμενον ἔλαιον. Κατατάσσεται εἰς τὴν τάξιν τῶν ξηραινομένων ἐλαίων καὶ διὰ καθαρισμοῦ ἐπιμελοῦς δύναται νὰ καταστῇ ἐδώδιμον. Ἔχει ἀνοικτὸν κιτρινοπράσινον χρῶμα, εἰδικὸν βάρος εἰς 15° 0,9232 καὶ στερεοποιεῖται εἰς —25°. Σ. Γ.

καπνέμπορος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔμπορος καπνῶν, ὁ ἐμπορευόμενος μεγάλας ποσότητας καπνοῦ.

καπνεργάτης (ὁ), θηλ. *καπνεργάτις —ιδος*· ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὰ καπνά, ὁ εἰδικὸς εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν καπνῶν: «αἰτήματα τῶν καπνεργατῶν».

—**καπνεργατῶν**, ***Ταμεῖον ἀσφαλίσεως*** —. Τὸ ταμεῖον ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν (Τ.Α.Κ.) συνεστήθη διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 11 Ἰουλίου 1925 «Περὶ ἐπεξεργασίας τῶν καπνῶν καὶ ἀσφαλίσεως τῶν καπνεργατῶν». Οἱ λόγοι οἵτινες ὤθησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ταμείου τούτου εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ καπνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους, ἥτις ἐπέβαλε τὴν ἄρσιν τῶν ἰσχυόντων πρὸ τοῦ 1925 περιορισμῶν ὡς πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καπνοῦ καὶ ἥτις εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν ἐπίτασιν τῆς ἀνεργίας τῶν καπνεργατῶν. 2) Ἡ συνδικαλιστικὴ ἰσχὺς τῶν καπνεργατῶν, οἵτινες ἀποτελοῦντες τὴν πολυαριθμοτέραν καὶ μὲ περισσότερον ἀνεπτυγμένην ἐπαγγελματικὴν συνείδησιν ἐργατικὴν τάξιν, διεξεδίκησαν μετ' ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως τὴν ὑπὲρ αὐτῶν κρατικὴν μέριμναν. 3) Ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἤρχισε προσανατολιζομένη πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις. Οὕτω δὲ τὸ ταμεῖον ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν ἤρχισε λειτουργοῦν ἀπὸ 11 Αὐγούστου 1926 μὲ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ὑπὸ μορφὴν αὐτονόμου ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ δημοσίου δικαίου. Σήμερον τὸ ταμεῖον τοῦτο διέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου 3460. Εἰς τὸ Τ.Α.Κ. εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἠσφαλισμένα «πάντα τὰ πρόσωπα τὰ ὁπωσδήποτε κατὰ κύριον ἐπάγγελμα ἀπασχολούμενα ἐν ταῖς καπναποθήκαις εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ». Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τοῦ ταμείου ἀπογραφέντων καπνεργατῶν καὶ ἐφοδιασθέντων δι' ἀσφαλιστικοῦ βιβλιαρίου ἀνῆλθεν εἰς 56 χιλιάδας (32264 ἄνδρες καὶ 23766 γυναῖκες). Ὁ σημερινὸς ὅμως ἀριθμὸς τῶν ἠσφαλισμένων ἔχει περιορισθῆ, διὰ τῆς διαγραφῆς τῶν ἀποδειχθέντων ὡς μὴ κατὰ κύριον ἐπάγγελμα καπνεργατῶν, εἰς 29661 καπνεργάτας καὶ 19411 καπνεργάτιδας. Σκοπὸς τοῦ ταμείου εἶναι ἡ ὀργάνωσις ἀσφαλίσεως ἐναντίον κινδύνων ἀσθενείας, μητρότητος, ἀναπηρίας, γήρατος, θανάτου καὶ ἀνεργίας. Τοὺς πόρους του ἀντλεῖ ἐξ εἰσφορῶν τῶν ἠσφαλισμένων (6 % ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων), τῶν καπνεμπόρων (ἰσόποσος εἰσφορὰ) καὶ ἐκ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως (ποσοστὸν ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ καὶ λοιπαὶ ἔκτακτοι ἐπιχορηγήσεις). Οὕτω τὸ Τ.Α.Κ. εἰσέπραξεν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1929 τὰ ἑξῆς ποσά: α') ἐκ μέρους τῶν ἠσφαλισμένων 79.924.570.50 δρχ., β') ἐκ μέρους τῶν καπνεμπόρων 79.924.570.50 δρχ., γ') ἐκ μέρους τοῦ κράτους 83.430.210 δρχ. καὶ δ') ἐκ λοιπῶν ἐκτάκτων ἐσόδων 4.114.529 δρχ., ἤτοι ἐν συνόλῳ 247.393.880 δραχμάς. Τὸ ταμεῖον τοῦτο διοικεῖται ὑπὸ δωδεκαμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν καπνεργατῶν, τῶν καπνεμπόρων καὶ τοῦ κράτους.

Εἰδικώτερον, οἱ διάφοροι ἀσφαλιστικοὶ κλάδοι τοῦ ταμείου ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν ἀποσκοποῦν: α') Τὴν ἀσφάλισιν ἀσθενείας καὶ μητρότητος, χορήγησιν εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους ἰατρικῆς περιθάλψεως, φαρμακευτικῆς περιθάλψεως, νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, βοηθημάτων ἀσθενείας, βοηθημάτων τοκετοῦ, βοηθημάτων κηδείας, ὡς καὶ χορήγησιν εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ ἠσφαλισμένου ἰατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς περιθάλψεως. Αἱ μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1929 δαπάναι τοῦ κλάδου ἀσθενείας ἀνῆλθον εἰς 49 432.049 δραχμάς. β') Τὴν ἀσφάλισιν ἀναπηρίας, γήρατος, θανάτου, παροχὴν μηνιαίων συντάξεων ἕνεκα νόσου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς εἰς τοὺς καθισταμένους ἀνικάνους πρὸς ἐργασίαν ἠσφαλισμένους ἢ εἰς τοὺς μετὰ πολυετῆ ἐργασίαν γηράσκοντας καπνεργάτας ἢ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν ἐν περιπτώσει θανάτου των. Αἱ μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1929 δαπάναι τοῦ κλάδου συντάξεων ἀνῆλθον εἰς 2.888.020 δραχμάς. γ') Τὴν ἀσφάλισιν ἀνεργίας παροχὴν βοηθημάτων ἀνεργίας κατὰ τὸ τρίμηνον κατ' ἔτος χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἐμφανίζεται ἀνεργία εἰς τὸ καπνεργατικὸν ἐπάγγελμα (Ὀκτώβριος —Δεκέμβριος). Αἱ μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1929 δαπάναι τοῦ κλάδου ἀνεργίας ἀνῆλθον εἰς 125 637.155 δραχμάς. Τὸ ταμεῖον ἐπέδειξε μέχρι τοῦδε ἔκτακτον ζωτικότητα. Ὠργάνωσεν ἐπιτυχῶς τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν τῶν ἠσφαλισμένων, ἤρχισε δὲ νὰ προβαίνῃ καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ἀναρρωτηρίων νοσοκομείων, κατήρτισε πρόγραμμα ἀνεγέρσεως εὐθηνῶν κατοικιῶν ὑπὲρ τῶν καπνεργατῶν κλπ. Τὰ μέχρι σήμερον ἀποτελέσματα ἀπὸ ἀπόψεως καλυτερεύσεως τῆς ἠθικῆς, οἰκονομικῆς, ἀλλὰ κυρίως ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν ἠσφαλισμένων του εἶναι λίαν ἱκανοποιητικά. Τὸ ταμεῖον τοῦτο κέκτηται σήμερον περιουσίαν 70.000.000 δραχμῶν, ἐξ ἧς τὰ 50.000.000 εἶναι ἐπενδεδυμένα εἰς κρατικὰ χρεόγραφα. Ἔχει ἱδρύσει ὑποκαταστήματα εἰς ὅλα τὰ κέντρα ἐπεξεργασίας καπνοῦ. Εἶναι τὸ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀσφαλιστικὸν ἵδρυμα, ὅπερ περιλαμβάνει ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς δὲ ὑπ' αὐτοῦ μέχρι τοῦδε ἀντιμετωπίσεως πολλαπλῶν προβλημάτων, σχετικῶν μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, διευκολύνει σημαντικῶς τὴν ἐπέκτασιν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν. Ι.Λ.Ζ.

καπνεργατικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καπνεργάτην ἢ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν καπνῶν: «καπνεργατικὸν ζήτημα».

—**καπνεργατικὸν** *ζήτημα*. Ὁ ὑπερβολικὸς ἀριθμὸς τῶν προσώπων τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καπνοῦ, ὅστις εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν σχετικὴν ἐργασίαν, εἶχεν ὡς συνέπειαν μίαν ἔντονον ἀνεργίαν εἰς τὸ καπνεργατικὸν ἐπάγγελμα. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ἀνεργίας ταύτης τῶν καπνεργατῶν ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον *καπνεργατικὸν ζήτημα*.

Τὸ καπνεργατικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι μία πλευρὰ τοῦ ὅλου καπνικοῦ ζητήματος, ἤρχισεν ἐμφανιζόμενον ἀπὸ τοῦ 1919, ἔκτοτε δὲ ἀπασχολεῖ ζωηρῶς τὴν κρατικὴν προσοχὴν καὶ ἀποτελεῖ ἀντικείμενον διαρκῶν ἐπισήμων συζητήσεων. Ἡ πληθώρα τῶν καπνεργατῶν ἀποδίδεται εἰς πολλαπλᾶ αἴτια, ὡς εἶναι τὸ ὑψηλὸν ἡμερομίσθιον, τὸ ἄκοπον τῆς ἐργασίας, τὸ ὁπωσδήποτε εὐχερὲς τῆς ειδικεύσεως, ἡ ἀστυφιλία καὶ ἰδίᾳ ἡ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις τῶν ἐργατῶν, ἐπιθυμούντων νὰ ἐμφανίζωσι μέγαν ἀριθμὸν μελῶν, ὡς καὶ ἡ τακτικὴ τῶν ἐργοδοτῶν, ἀναμενόντων ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν καπνεργατῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς

Digitized by Google

ἐργασίας μείωσιν τῶν ἡμερομισθίων, κλπ. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν καπνεργατῶν ηὐξήθη ἔτι περισσότερον μετὰ τὸ πέρας τῶν πολέμων, ὅτε πλεῖστοι τῶν ἀποστρατευθέντων προσέφυγον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. Ἐπίσης δὲ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν μέγας ἀριθμὸς προσφύγων ἐγένοντο καπνεργάται. Οὕτως, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν καπνεργατῶν διαρκῶς ηὐξάνετο, ἀντιθέτως τὰ ἑλληνικὰ καπνὰ ἤρχισαν ν' ἀντιμετωπίζουν τὸν ἀνταγωνισμὸν ἄλλων καπνῶν καὶ δὲν ἐζητοῦντο εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς ἀλλοδαπῆς. Τοῦτο ὤθησε κατὰ τὸ 1918 πλείστους καπνεμπόρους ν' ἀρχίσωσιν ἐξάγοντες ἀνεπεξέργαστα τὰ καπνά των, ἵνα δυνηθῶσι καὶ πωλήσωσι ταῦτα διὰ τῆς προσφορᾶς των εἰς χαμηλοτέρας τιμάς. Ἡ ἀφαίρεσις ἐκ τούτου ἑνὸς μεγάλου μέρους ἐργασίας ἐκ τῶν καπνεργατῶν ἐπεδείνωσε σοβαρώτατα τὴν κατάστασιν τῆς ἀνεργίας των. Δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πλὴν τῆς εἰς τοὺς λόγους τούτους ὀφειλομένης ἀνεργίας, εἰς τὸ καπνεργατικὸν ἐπάγγελμα παρατηρεῖται καὶ ἀνεργία εἰδικῆς φύσεως, ἀνελλιπῶς κατ' ἔτος ἐμφανιζομένη, καθόσον ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ διακόπτεται ἐτησίως ἐκ καιρικῶν κυρίως λόγων ἐπὶ 3—4 μῆνας. Εἰς τὴν ἐπὶ τετράμηνον διακοπὴν ταύτην τῆς ἐργασίας δέον ν' ἀποδοθῇ τὸ ηὐξημένον ἐν συγκρίσει μὲ τὰς λοιπὰς ἐργατικὰς τάξεις ἡμερομίσθιον τῶν καπνεργατῶν.

Οἱ καπνεργάται, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ἐπαγγελματικῶς πολυαριθμοτέραν καὶ καλύτερον ὠργανωμένην τάξιν τῆς χώρας, πρὸ τῆς ἐπιδεινώσεως τῆς καταστάσεώς των ἕνεκα τῆς ἐπιτάσεως τῆς ἀνεργίας των, ἤρχισαν νὰ ἐπιζητοῦν ἐντόνως τὴν κρατικὴν πρόνοιαν, πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ των ἐκήρυξαν γενικὴν ἀπεργίαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1919. Τὸ κύριον αἴτημά των ἦτο ἡ διὰ νόμου ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς ἀνεπεξεργάστων καπνῶν. Τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐπεξεργασίαν καπνοῦ ἐθεώρουν οὗτοι ὡς ἐξυπηρετικὴν συγχρόνως τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος. Οἱ διαρκεῖς καὶ πείσμονες ἀγῶνες τῶν καπνεργατῶν, οἵτινες μάλιστα προεκάλεσαν κατὰ καιροὺς καὶ διατάραξιν τῆς τάξεως εἰς τὰ διάφορα κέντρα ἐπεξεργασίας καπνοῦ, εἶχον ὡς ἐπακόλουθον τὴν ψήφισιν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1922 τοῦ νόμου 2869 «Περὶ ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἀνεπεξεργάστων καπνῶν». Διὰ τοῦ νόμου τούτου, μολονότι οἱ ἐργάται ἐζήτουν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξαγωγῆς ἀνεπεξεργάστων καπνῶν ὅλων γενικῶς τῶν ποιοτήτων, ἀπηγορεύθη ἡ ἐξαγωγὴ μόνον τῶν ἀρωματικῶν μας καπνῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐν λόγῳ νόμου προεκάλεσεν ὀξυτάτας διαμάχας μεταξὺ καπνεμπόρων καὶ καπνεργατῶν, αἵτινες μάλιστα εἰς τὴν Καβάλλαν εἶχον καὶ αἱματηρὰς συνεπείας. Τὸ μέτρον τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀνεπεξεργάστων καπνῶν ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀντιοικονομικόν, ἐθεωρήθη δὲ ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῆς κατὰ τὸ 1923 καὶ 1924 ἐκδηλωθείσης καπνικῆς κρίσεως, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν τὰ μέγιστα ἐπιζήμιαι διὰ τὴν καθόλου ἐθνικήν μας οἰκονομίαν. Τὸ κράτος πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης ἐσκέφθη, ὅτι ἔδει νὰ λάβῃ μέτρα πρὸς προστασίαν τοῦ καπνοῦ, ὡς πρώτιστον δὲ ἐθεωρήθη ἡ κατάργησις τοῦ νόμου 2869 «Περὶ ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἀνεπεξεργάστων καπνῶν». Ἀλλὰ καὶ οἱ καπνεργάται, οἵτινες θὰ ἐπλήττοντο ἔτι περισσότερον ἐκ τῆς καθιερώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀνεπεξεργάστων καπνῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνουν ἄνευ κρατικῆς προστασίας. Οὕτω διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 11 Ἰουλίου 1925 «Περὶ ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ καὶ ἀσφαλίσεως τῶν καπνεργατῶν», ἀφ' ἑνὸς μὲν κατηργήθη ὁ νόμος 2869 καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀντιμετωπίσθη ὁ κίνδυνος τῆς ἀνεργίας τῶν καπνεργατῶν διὰ τῆς ἀσφαλίσεώς των, ἐλήφθη δὲ καὶ γενικωτέρα πρόνοια ὑπὲρ αὐτῶν, εἰσαχθέντος πλήρους συστήματος κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἡ ὀργάνωσις τοῦ ὁποίου ἀνετέθη εἰς τὸ «Ταμεῖον ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν» (βλ. λ.). Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ τούτου διατάγματος κατωρθώθη ἐπίσης νὰ ἐμποδισθῇ ἡ διαρκὴς δημιουργία νέων καπνεργατῶν. Ἀπὸ τοῦ νόμου τούτου μόνον οἱ ἐφωδιασμένοι διὰ βιβλιαρίων, χορηγουμένων παρὰ τοῦ ταμείου, δύνανται νὰ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καπνεργάτου.

Διὰ τῆς μὴ χορηγήσεως πλέον βιβλιαρίων εἰς νέους καπνεργάτας, διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν γερόντων καὶ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν βιβλιαρίων τῶν ἀποδεικνυομένων ὡς μὴ κατὰ κύριον ἐπάγγελμα καπνεργατῶν, θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ σὺν τῷ χρόνῳ φυσιολογικῶς πως ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καπνεργατῶν. Ἡ διαγραφὴ ὅμως τῶν μὴ ἀποκλειστικῶς καπνεργατῶν ἀπεδείχθη οὐχὶ εὐχερής. Ἱκανὸς δὲ ἀριθμὸς κεκτημένων σήμερον βιβλιάρια καπνεργατῶν ἀσκοῦν ἐκ παραλλήλου καὶ ἕτερα ἐπαγγέλματα.

Τὸ καπνεργατικὸν ὅμως ζήτημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁριστικῶς λυθέν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρρήκτως συνδέεται, δὲν ἔχει εἰσέτι ρυθμισθῇ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καπνεργατῶν ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πάντοτε ὑπερβολικός. Ἡ ἀνεργία τῶν καπνεργατῶν, ἥτις κατὰ τὸ 1926 καὶ 1929 ἐνεφανίσθη ὑπὸ ἐντονωτάτην μορφήν, δὲν κατωρθώθη ν' ἀντιμετωπισθῇ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν τακτικῶν πόρων τοῦ ταμείου. Ἕνεκα τούτου τὸ κράτος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παράσχῃ ἑκάστοτε γενναίας ἐπιχορηγήσεις εἰς τὸ ταμεῖον τοῦτο. Τὸ καπνεργατικὸν ζήτημα ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἔτι ἀντικείμενον συζητήσεων. Συνδέεται ἀμέσως μὲ τὸ ὑπὸ μελέτην πολύπλευρον πρόβλημα τῆς ἀκολουθητέας ὑπὸ τοῦ κράτους καπνικῆς πολιτικῆς. Ἓν δὲ ἐκ τῶν προτεινομένων πολλαχόθεν μέτρων πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ καπνεργατικοῦ ζητήματος, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ρύθμισιν τῆς ὅλης καπνικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ πλεονάζοντος ἀριθμοῦ τῶν καπνεργατῶν εἰς καπνοπαραγωγούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Μάντζαρη*, «Τὸ καπνεργατικὸν ζήτημα». —*Τοῦ αὐτοῦ*, «Τὸ ζήτημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἢ μὴ ἐπεξεργασίας τοῦ εἰς φύλλα καπνοῦ». Ι. Λ. ΖΑΡΡΑΣ

καπνεργοστάσιον (τό)· ἐργοστάσιον κατεργασίας, ἰδίᾳ δὲ κοπῆς καὶ συσκευῆς τοῦ καπνοῦ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *καπνοκοπτήριον*.

κάπνη (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς *καπνοδόχης* καὶ τῆς *καμίνου*.

κάπνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καπνίτης ὁ φαρμακευτικός*.

καπνία (ἡ) (Capnia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νημουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *καπνία ἡ μελανὴ* (Capnia nigra), ἀπαντῶσα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Τὸ μῆκος τοῦ ἐντόμου τούτου εἶναι 3 περίπου χιλιοστομ. καὶ τὸ χρῶμά του μελανόν. Ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν. Αἱ κάμπαι τούτου ζῶσιν εἰς τὴν ἰλὺν τοῦ βυθοῦ. Δ. Ν. Π.

—**καπνία** (ἡ) (Fumago ἢ Capnodium ἢ Meliola) *[Βοτ.]*. Γένος μικρομυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πυρηνομυκήτων*. Παρουσιαζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀμπέλου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν ἑσπεριδοειδῶν ἰδίως, προκαλοῦσιν ἀσθένειαν ἐκδηλουμένην ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ φυτοῦ ἐν εἴδει ἐπιδερμικοῦ εὐρῶτος, εὐκόλως καταπίπτοντος. Οἱ μικροργανισμοὶ οὗτοι, χρώματος ἀπὸ μέλανος μέχρι βαθέως καστανοῦ, βιοῦσι παρασιτικῶς ἐπὶ πολλῶν μὲν φυτῶν ἐπιφανειακῶς ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἄνω ὄψεως τῶν φύλλων, ἐπὶ ἄλλων δὲ ἐσωτερικῶς (ἐνδοφυτικῶς), δι' ὃ ἀποβαίνουν ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἐπιβλαβέστεροι, ὡς ἀπορροφῶντες ἁπάσας τὰς θρεπτικὰς οὐσίας ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν κυττάρων. Κ. ΠΑΠ.

καπνιὰ (ἡ)· ἡ αἰθάλη.

—**καπνιὰ** (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *καπνίτης ὁ καπριόφυλλος, καπνίτης ὁ μικρανθής, καπνίτης ὁ βαιλλάντειος, καπνία ἡ ὡραιοανθής, πλεόσπορον τὸ ὡραιοανθές, τιλλετία ἡ σίτειος* καὶ *οὐστιλάγκο ὁ μαειδής*. Κ. ΠΑΠ.

—**καπνιὰ τῆς γῆς** (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καπνίτης ὁ μακρόκαρπος*.

Καπνιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν (410 μέτρ.) καὶ κρημνῶδες ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36°42′00″ Β, μῆκ. 28°40′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Karaburnu), ἀποτελοῦν τὸ ΝΑ κέρας τῆς κολπώσεως τῆς Καρίας. Εἶναι ἡ ἡ *Κομαρία ἄκρα* (Σταδ. Μεγ. θαλ. 264) μεταξὺ Πασάδας καὶ Καπνίων Πανόρμου προέχουσα, ἡ κατὰ Kiepert ὁ *Ἀγκών*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καπνίας (ὁ) (ἀρχ.). Ὁ πλήρης καπνοῦ, ὁ μέλας.

—**καπνίας λίθος** (ὁ). Εἶδος ἰάσπιδος παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου.

—**καπνίας οἶνος** (ὁ). Εἶδος οἴνου παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὁ παρὰ Ρωμαίοις vinum fumosum καλούμενος. Ὠνομάσθη οὕτω, κατά τινας, ἀπὸ τῆς «καπνίου» ἀμπέλου, ἥτις εἶχε σταφυλὰς χρώματος καπνοῦ ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τῆς γεύσεως, ἣν ἐλάμβανε διὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ, ἢ τῶν σταφυλῶν ἐξ ὧν ἐγίνετο, εἰς τὸν καπνόν. —Π.

Καπνίας· κωμικὸν ἐπώνυμον τοῦ κωμῳδιογράφου Ἐκφαντίδου.

καπνίας (ὁ) (Rauchquarz) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ὅπερ ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς *ὀρείας κρυστάλλου*, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς μελανοτέφρου χρώσεως, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν τραπεζοεδρικὴν ἡμιεδρίαν τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος, ὡς καὶ ἡ ὀρεία κρύσταλλος, τὰ δὲ ἐπὶ μέρους κρυσταλλικὰ ἄτομα ἄλλοτε μὲν εἶναι ὁμοιομόρφως κεχρωματισμένα, ἄλλοτε δὲ κατὰ στίγματα. Δὲν εἶναι καθωρισμένον ἀκριβῶς, ἐὰν ἡ χρῶσις αὐτοῦ εἶναι ὀργανικῆς ἢ ἀνοργάνου προελεύσεως. Κατὰ τὴν θέρμανσιν ἀρχίζει αὕτη νὰ ἀποσβέννυται βαθμηδόν, εἰς δὲ τὴν θερμοκρασίαν 300° καθίσταται ὁ καπνίας ἐντελῶς ἄχρους. Ἀπαντᾷ ὅπου καὶ ἡ ὀρεία κρύσταλλος. Γ. Β.

καπνίζω· θέτω τι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ καπνοῦ: «καπνίζω τὰ λουκάνικα, — τὸ κρέας, — τὰ ψάρια», «καπνισμένα λουκάνικα» || προσβάλλω, ἐνοχλῶ διὰ τοῦ καπνοῦ: «μὴ μὲ καπνίζῃς», «ἅμα καπνιστοῦν οἱ μέλισσες δὲν κεντρώνουν» «καπνίστηκα καὶ μὲ κόβουν τὰ μάτια μου» || ἐκβάλλω καπνόν: «τὰ ξύλα εἶναι χλωρὰ καὶ καπνίζουν», «τὸ τζάκι σας καπνίζει» || ἐπὶ ἀνθρώπου, φουμάρω ἢ πίνω *καπνὸν* (βλ. λ.): «καπνίζω ἐλαφρό,—σέρτικο καπνό», «—ναργελέ,—τσιμπούκι», «ἔπαυσα νὰ καπνίζω», «ἀπαγορεύεται τὸ καπνίζειν» || ἀπρόσ., «μοῦ κάπνισε» μοῦ πέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν, ἐσκέφθην προχείρως, ἀβασανίστως: «τοῦ κάπνισε νὰ πάῃ ταξίδι», «θὰ κάμω ὅ,τι μοῦ καπνίσῃ».

καπνικαρέα (ἡ)· ἡ σύζυγος τοῦ *καπνικάρη* (βλ. λ.)· πβλ. *περιβολαρέα* ἀπὸ τοῦ *περιβολάρης*· ἐντεῦθεν ἴσως, κατά τινας, καὶ *Καπνικαρέα* (ἡ) ὁ ἐν Ἀθήναις βυζαντινὸς ναὸς (βλ. λ.)

Καπνικαρέα (ἡ). Βυζαντινὸς ναὸς ἐν Ἀθήναις, κείμενος κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ καὶ τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου. Τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας εὑρίσκεται καὶ ὑπὸ τὸν τύπον *Καμουχαρέα*, ὃν τινες ἐσχέτισαν πρὸς τὸν «καμουχᾶν» (πολύτιμον ὕφασμα), ἀλλ' ὀρθότερος φαίνεται ὁ τύπος Καπνικαρέα, σχετιζόμενος πιθανῶς πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν ἐπίθετον *Καπνικάρης* ἢ *Καπνικάριος* (ὁ εἰσπράττων τὸν καπνικὸν φόρον).

Τὸ οἰκοδόμημα (βλ. εἰκ. ἐν λ. *Ἀθῆναι* τ. Β′ σ. 178) εἶναι ναὸς σταυροειδὴς μετὰ τρούλλου στηριζομένου ἐπὶ τεσσάρων κιόνων. Ἐξωτερικῶς παρουσιάζει λίαν ἐπιμεμελημένην τοιχοδομίαν, συνισταμένην ἐκ πωρίνων δόμων περιβαλλομένων ὑπὸ πλίνθων.

Εἰς τὸ ἀρχικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΑ′ αἰῶνα, προσετέθη κατὰ τὴν βορείαν πλευράν, εἰς ὀλίγον μεταγενεστέρους χρόνους, παρεκκλήσιον τιμώμενον εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Βαρβάρας καὶ στεγαζόμενον κατὰ τὸ μέσον ὑπὸ τρούλλου. Περὶ τὸν ΙΒ′ τέλος αἰῶνα ἐκτίσθη εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν νάρθηξ, περιλαμβάνων τὸ ἀρχικὸν οἰκοδόμημα καὶ τὸ παρεκκλήσιον. Ὁ νάρθηξ οὗτος ἀρχικῶς ἦτο ἀνοικτός, φέρων κατὰ τὴν πρόσοψιν τέσσαρα ἀνοίγματα, ὧν τὰ δύο δίλοβα χωριζόμενα διὰ κιόνων. Εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους τὰ ἀνοίγματα ταῦτα ἐφράχθησαν, μεταβληθέντα εἰς παράθυρα, ὡς εἶναι σήμερον.

Κατὰ τὸ 1834 ἡ ἐκκλησία ἐκινδύνευσε νὰ κατεδαφισθῇ ὡς εὑρισκομένη εἰς τὸ μέσον τῆς διανοιχθείσης ὁδοῦ Ἑρμοῦ, ἀλλ' ἐσώθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας, πατρὸς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ μνημεῖον εὑρίσκονται εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐκδιδόμενον «Εὑρετήριον τῶν Μεσαιωνικῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος» τόμ. Ι τεῦχ. β′ (Ἀθῆναι 1919) σ. 69 κ. ἑξ. Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

καπνικάρης (ὁ) (βυζ.)· ὁ εἰσπράττων τὸν φόρον, ὅστις ἐλέγετο *καπνικὸν* (βλ. λ.).

καπνικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *φουμαρικὸν* ὀξύ.

καπνικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καπνόν, ὁ τοῦ καπνοῦ || *καπνικὸν* (τὸ) (βυζ.)· φόρος τοῦ καπνοῦ, τῆς ἑστίας, εἶδος φόρου οἰκοδομῶν (βλ. *καπνικὸς φόρος*).

—**καπνικὸς φόρος**. Ἐλέγετο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν φόρος διότι ἐπεβάλλετο ἐφ' ἑκάστης καπνοδόχου τῆς οἰκοδομῆς. Ἀνήρχετο εἰς 2 ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ λεγόμενα μιλιαρίσια, ἑκάστου τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἦτο ἴση πρὸς 1,33 τῆς σημερινῆς χρυσῆς δραχμῆς. Ν. ΚΛΣ

καπνίλα (ἡ), ἢ **καπνύλα**· ἡ ἀπὸ τοῦ καπνοῦ ὀσμή, ἡ ὀσμὴ τὴν ὁποίαν παρέχει καπνισμένον πρᾶγμα: «τὸ φαγὶ μυρίζει καπνίλα (ἢ καπνίλας»).

Καπνίσης. Βυζαντινὴ οἰκογένεια ἐκ τῶν παρὰ τὰς Βλαχέρνας, ἔνθα ἐσῴζετο μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἡ ἀρχοντικὴ οἰκία. Μετὰ τὴν ἅλωσιν κατέφυγεν εἰς Κρήτην καὶ ἐκεῖθεν, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, εἰς Ζάκυνθον. Ἕτερος κλάδος πρὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ 1453, ἀσπασθεὶς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐγκατεστάθη εἰς Βενετίαν, ὅπου μεταξὺ τοῦ 1400 καὶ 1440 ἀναφέρεται ὡς ἱππότης τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ καραβοκύριος ὁ *Ἀνδρέας Καπνίσης*. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ *Πέτρος*, ὅστις πολεμήσας μετὰ τῶν λοιπῶν Βενετῶν πλοιάρχων εἰς τὴν Μεθώνην, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς παρὰ τῶν Τούρκων τῷ 1499, νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ζάκυνθον. Ἐκεῖ ἔλαβε σύνταξιν διὰ τοὺς ἀγῶνάς του ὑπὲρ τῆς χριστιανωσύνης καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν τίτλων ἔλαβε τὸν τοῦ κόμιτος, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Ὁ τίτλος οὗτος ἐδόθη τῷ 1701 εἰς τὸν κόμιτα *Χριστόφορον Καπνίσην*, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου συνεχωνεύθησαν οἱ δύο κλάδοι, οἱ ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Βενετίας, ἐγκατασταθέντες εἰς Ζάκυνθον. Τῷ 1711 ὁ υἱὸς τοῦ Χριστοφόρου κόμις *Πέτρος Καπνίσης*, ἀποδημήσας εἰς ἑσπερίαν Εὐρώπην, συνηντήθη μετὰ τοῦ ὑπὸ ἰνκόγνιτο ταξιδεύοντος αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Πέτρου τοῦ Μεγάλου, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ τ' ἀπαιτούμενα χρήματα κατήρτισε στολίσκον, μὲ τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τὰ λυμαινόμενα τὴν Μεσόγειον μου-

Digitized by Google

σουλμανικὰ πειρατικὰ πλοῖα, τὰ ἀπὸ τῶν ὀτζακίων (Τύνιδος καὶ Ἀλγερίας) ὁρμωμένων. Ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἀγωνισθείς, ἀλλὰ μὴ ἐπιτυχὼν τὸ ποθούμενον, ἀνεχώρησεν εἰς Μόσχαν, ἐκεῖ δ' ἐγκατασταθεὶς ὑπῆρξε διὰ τοῦ υἱοῦ του *Βασιλείου* ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ρωσίᾳ δρασάσης ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κάπνιστ* (βλ. λ.) οἰκογενείας.

Ἀδελφὸς τοῦ Χριστοφόρου πρεσβύτερος ὑπῆρξεν ὁ *Σταμάτιος*, κοινότερον *Σταματέλος*, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 1635 ὑπηρέτησε τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν ὡς οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, ἐνεγράφη εἰς τὴν Χρυσῆν Βίβλον τῶν εὐγενῶν τῷ 1685, ἐπολέμησε μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Λευκάδος, ἀκολουθήσας τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν δι' ἰδίας νηὸς καὶ ἰδίου λόχου, τῷ 1692 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, καὶ τῷ 1702, μετὰ τῶν ἀδελφῶν *Ἰωάννου* καὶ *Χριστοφόρου*, τὸν κληρονομικὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Ἀπέθανε τῷ 1713 ἄκληρος.

Υἱὸς τοῦ κόμιτος Ἰωάννου ὑπῆρξεν ὁ κόμις *Καῖσαρ*, γεννηθεὶς τῷ 1706. Μόλις δεκαεννεαετὴς τῷ 1725, ἐγένετο σύνδικος ἐν Ζακύνθῳ καὶ κυβερνήτης τῆς ζακυνθινῆς γαλέρας εἰς τὸν συνεχῆ κατὰ τῶν Τούρκων ἐνετικὸν πόλεμον εἰς τὰ κρητικὰ ὕδατα καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς ὃν διεκρίθη, τιμηθεὶς ἰδιαιτέρως. Σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὴν περιστολὴν τῆς λυμαινομένης τὸ Αἰγαῖον πειρατείας. Τῷ 1759, δι' εἰδικοῦ διατάγματος, ἔλαβεν ἀπὸ τῆς δημοκρατίας τὸν προσωπικὸν τίτλον τοῦ κόμιτος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1761.

Ὁ υἱὸς τούτου *Ἀντώνιος*, γεννηθεὶς τῷ 1742, ἐστάλη πρὸς τοὺς ἐν Ρωσίᾳ θείους του Κάπνιστ, καὶ ἐκεῖ διεκρίθη διὰ τὴν εὐφυΐαν του. Κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ Παπάζογλου καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ὀρλώφ, μετέσχε τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητα, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀρθὰς συμβουλὰς ἃς παρέσχε. Μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 ἀπεσύρθη εἰς Ρωσίαν, ἠμείφθη δὲ διὰ παροχῆς ἐκτεταμένων γαιῶν παρὰ τὴν Εὐπατορίαν τῆς Κριμαίας, συνετέλεσε δὲ πολὺ εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς Ὀδησσοῦ, νεοπαγοῦς τότε πόλεως. Μετὰ τὴν Ρωσοτουρκικὴν συνθήκην, ἥτις κατήρτισε τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Οὐσάκωφ καὶ τῷ 1798 διωρίσθη μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς αὐτονόμου πολιτείας. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1812.

Εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐξαδέλφου Μάρκου ὁ *Διονύσιος*, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1773, ἐστάλη πρὸς τοὺς ἐν Ρωσίᾳ θείους του Κάπνιστ καὶ μάλιστα τὸν Ἀντώνιον, καὶ σπουδάσας ἐν Πετρουπόλει διωρίσθη ὑγιειονόμος Ὀδησσοῦ.

Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Τατάρων ἔδειξε γενναιοτάτην διαγωγὴν καὶ χαρίσματα ἀληθοῦς κυβερνήτου. Τραυματισθεὶς κατ' αὐτὴν καὶ κατόπιν ἀμειφθεὶς διὰ πολλῶν τιμῶν, διωρίσθη διοικητὴς τῆς Κριμαίας τῷ 1805 καὶ κατόπιν τῆς Βεσσαραβίας. Τῷ 1819, ἀποσυρθεὶς ἐν Ὀδησσῷ ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐγένετο πρόεδρος τῆς αὐτόθι ἐφορείας καὶ ἐδώρησε μεγάλα ποσὰ ὑπὲρ τοῦ ἀρξαμένου Ἀγῶνος. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξαντληθεὶς οἰκονομικῶς διὰ τὰς πολλὰς παροχὰς εἰς τὰς προσφυγούσας εἰς Ὀδησσὸν οἰκογενείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Διονύσιος Καπνίσης ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον, ἐκεῖ δέ, ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἀνεμίχθη εἰς τὰ κοινά, ἀπέθανε τῷ 1841.

Ἕτερος *Διονύσιος Καπνίσης* ἐμαρτύρησε τῷ 1821, κατὰ τὰ ἐπεισόδια τοῦ Λαχανᾶ καὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Ἄγγλου ἀστυνόμου Ἄνκεϋ ἐν Ζακύνθῳ, καταδικασθεὶς εἰς ἀτιμωτικὴν ποινήν, ὡς ψευδομάρτυς δῆθεν, διότι ἐπεδίωξε νὰ σώσῃ τοὺς ἀδίκως καταδικασθέντας εἰς θάνατον χωρικούς.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν χρόνους διεκρίθη ὁ *Ἀντώνιος Καπνίσης* ὡς μουσικοδιδάσκαλος καὶ συνθέτης χορῶν, συμφωνιῶν, ἐμβατηρίων. Ἀπέθανε πενέστατος ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1885. Γ. Δ Κ.

κάπνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καπνίζειν, ἡ ὑποβολὴ εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ καπνοῦ: «τὸ κάπνισμα τοῦ κρέατος, — τῶν ψαριῶν», «κάπνισμα μὲ κυπαρισσόφυλλα»· || ἐπὶ ἀνθρώπου, εἰσπνοὴ καπνοῦ, *φουμάρισμα*: «παράτησα τὸ κάπνισμα».

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *καπνός*.

— *[Κυνηγ.]* Τὸ *κάπνισμα* χρησιμοποιεῖται ἐν εἰδικαῖς περιστάσεσι κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ κυνηγίου πρὸς ἐξαναγκασμὸν ἐξόδου ἐκ τῆς εἰς κοιλώματα τῶν δένδρων καὶ βράχων ἢ ὑπὸ τὴν γῆν κρύπτης ὡρισμένων ἀγρίων ζῴων, οἷα εἶναι αἱ ἰκτίδες καὶ ἀλώπεκες. Τὸ κάπνισμα τοῦτο προκαλεῖται κατὰ δύο τρόπους, ἢ διὰ θείου, ἢ διὰ ξηρῶν χόρτων. Ἀνακαλύπτων ὁ κυνηγός, τῇ βοηθείᾳ ἰδίως τοῦ κυνηγετικοῦ του κυνός, τὴν κρύπτην τῶν εἰρημένων ζῴων, εἰς ἣν ἀδυνατεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ ὁ κύων, ἀφοῦ ἐξετάσῃ καὶ ἀνεύρῃ πρῶτον τὴν ἔξοδον τοῦ φωλεύοντος ἀγρίου ζῴου συγκεντροῖ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κρύπτης φρύγανα, ἄχυρα, ἢ ξηρὰ χόρτα, τὰ ὁποῖα ἀνάπτει, ἢ ἀνάπτει θρυαλλίδας θείου, προωθῶν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰ ἀνάμματα ταῦτα εἰς τὸ βάθος τῆς κρύπτης διὰ μακρᾶς ῥάβδου.

Καταλαμβάνων εἶτα ταχέως τὴν κατάλληλον θέσιν παρὰ τὴν ἔξοδον τῆς κρύπτης ἐνεδρεύει τὴν ἐξ αὐτῆς ἐξόρμησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ καπνοῦ ἐξαναγκαζομένου πρὸς τοῦτο θηράματος. Ἂν δὲ οἱ κυνηγοὶ εἶναι δύο, τότε ὁ εἷς μεριμνᾷ περὶ τοῦ καπνίσματος, ὁ δὲ ἕτερος ἐνεδρεύει. Ἡ χρῆσις τοῦ μέσου τούτου ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὴν προσοχὴν ἐκ μέρους τοῦ κυνηγοῦ, ὅταν ἐφαρμόζηται εἰς τὰ κοῖλα τῶν δένδρων ἢ καὶ εἰς βραχώδεις ἢ ὑπογείους κρύπτας ἐντὸς δασῶν πρὸς πρόληψιν πυρκαϊᾶς. Ἐνδείκνυται ἡ κατάσβεσις τῆς ἀναφθείσης πυρᾶς μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κυνηγοῦ. Φ. Δ. Γ.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *κάπνισμα* ἡ διὰ διαφόρων ἀερίων (καπνοῦ, ἀτμοῦ κτλ.) καταπολέμησις τῶν ζωϊκῶν παρασίτων καὶ ἐν γένει τῶν ἐχθρῶν τῶν φυτῶν. Ἐν τῇ ἀνθοκομίᾳ ἡ χρῆσις τοῦ καπνίσματος εἶναι συχνοτάτη. Ὅλα τὰ ποώδη καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ πλεῖστα τῶν σαρκωδῶν κοσμητικῶν φυτῶν λυμαίνονται ἀπὸ ἐπιβλαβεῖς μήκητας καὶ μικροσκοπικὰ ἔντομα. Ἡ διὰ ψεκασμοῦ καταπολέμησις τῶν ἐχθρῶν τούτων εἶναι ἐπίπονος, δυσκολωτάτη καὶ ἐπὶ πλέον λίαν ἐπιβλαβὴς διὰ τὰ εὐαίσθητα φυτά. Ὡς ἐκ τούτου θεραπεύονται ταῦτα κυρίως μόνον διὰ καπνίσματος, μεταφερόμενα ἐν κλειστῷ χώρῳ ἢ καλυπτόμενα διὰ ξυλίνων τεχνητῶν οἰκίσκων ἐν εἴδει γαστρῶν ἢ κασσονίων, ἔνθα βράζονται ἢ καίονται δηλητηριώδεις σκευασίαι, ἀναδίδουσαι πυκνὰς ἀσφυκτικὰς τολύπας ἀτμῶν ἢ καπνῶν. Τὰ βλαβερὰ παράσιτα καὶ ἔντομα τότε ἀσφυκτιῶντα ἢ καταπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους νεκρὰ ἢ ἐπικολλῶνται ἐπὶ τοῦ καυλοῦ καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ φυτοῦ τελείως ἀβλαβῆ πλέον. Ἡ ὡς ἄνω ἐνέργεια εἶναι δραστηρία καὶ σύντομος. Ἐν τῇ δενδροκομίᾳ τὸ κάπνισμα εἶναι ὡσαύτως διαδεδομένον, ἰδίᾳ πρὸς καταπολέμησιν τῆς ψωριάσεως τῶν ἑσπεριδοειδῶν, προκαλουμένης ὡς γνωστὸν ὑπὸ τῶν κοκκοειδῶν ἐντόμων. Τὰ ἑσπεριδοειδῆ καλύπτονται τότε δι' ἀδιαπεράστων ὑφασμάτων, ἐν εἴδει κώνων κατασκευαζομένων, ἔνθα ὑπὸ τὰς σκηνὰς αὐτὰς καὶ εἰς ειδικὰ ἀγγεῖα (λεκάνας) ἀναμειγνύονται συνήθως κυανιοῦχα ἅλατα καὶ θειικὸν ὀξύ, ἐπιφέροντα ἀκαριαίαν δηλητηρίασιν τῶν ἐντόμων. Τὸ κάπνισμα λέγεται πολλαχοῦ καὶ *ὑποκαπνισμός*. Κ. ΠΑΠ.

— *[Λαογρ.]* Τὸ *κάπνισμα* εἶναι σύνηθες μαγικὸν μέσον παρὰ τῷ λαῷ πρὸς ἀποτροπὴν δαιμόνων καὶ θεραπείαν ἀσθενειῶν. Πρὸς τοῦτο μεταχειρίζονται φύλλα διαφόρων δένδρων, εἰς ὡρισμένας δὲ περιστάσεις καὶ δυσώδεις οὐσίας. Οὕτω θέτοντες φύλλα δάφνης, ἐλαίας κλπ. ἐντὸς τοῦ θυμιατηρίου, καπνίζουσι τὸν ἀσθενῆ, τὸν ὁποῖον, πιστεύεται, ὅτι θεραπεύει ὁ ἐκ τούτων καπνός. Μεγάλη χρῆσις τοῦ καπνίσματος γίνεται καὶ ἐν τῇ *βασκανίᾳ*· ἐπίσης ἐν καιρῷ ἐπιζωοτίας καπνίζουσι τὰ ποίμνια. Πολὺ ἀποτελεσματικὸς θεωρεῖται ὁ δυσώδης καπνὸς πρὸς ἀποδίωξιν δαιμόνων, ὡς καὶ ὄφεων. Τεμάχιον δέρματος ἢ παλαιοῦ ὑποδήματος ῥιπτόμενον εἰς τὸ πῦρ πιστεύεται ὅτι ἀποδιώκει τοὺς καλλικαντζάρους ὡς καὶ ἄλλα δαιμόνια. Ἐπίσης τοὺς ὄφεις τοῦ οἴκου ἀποδιώκουσι θυμιῶντες μὲ καπνὸν ἀχύρων ἢ ἀκαθάρτων ὑλῶν, διὰ βαρυόσμων δὲ οὐσιῶν καπνίζουσι τοὺς σηκούς, πρὸς προφύλαξιν τῶν ποιμνίων ἀπὸ τῶν θηρίων. Μ. Ι.

— *[Μελισσοκομ.]* Τὸ *κάπνισμα* εἶναι ἐμφύσησις καπνοῦ εἰς τὴν κυψέλην τῶν μελισσῶν, διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὰς ἀκινδύνους. Ἡ ἐμφύσησις γίνεται δι' εἰδικῆς συσκευῆς, χοανοειδοῦς κατὰ τὸ πλεῖστον σχήματος, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκέντρωσις τοῦ καπνοῦ ἐντὸς τῆς κυψέλης. Ὁ ἐμφυσώμενος καπνὸς προέρχεται ἐκ τῆς καύσεως ἀγαρικοῦ (ὕσκας) ἢ κόπρου βοῶν ἢ παλαιῶν, λινῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑφασμάτων, ἔχει δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν νάρκωσιν τῶν μελισσῶν. Γίνεται δὲ τὸ κάπνισμα, ὁσάκις ὁ μελισσοκόμος θέλει νὰ πλησιάσῃ τὰς μελίσσας, διὰ νὰ συλλέξῃ τὸ μέλι κλπ. Ἐπὶ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀγρίων μελισσῶν προστίθεται εἰς τὴν καιομένην οὐσίαν καὶ ναφθαλίνη, διὰ νὰ εἶναι ἡ νάρκωσις ἀποτελεσματικωτέρα. Ἐπίσης ἐὰν ἡ καιομένη οὐσία βραχῇ διὰ διαλύσεως νίτρου, ἡ νάρκωσις εἶναι πλήρης. —Ω.

— **κάπνισμα ἰχθύων**. Πρὸς διατήρησιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰδῶν τινων λιπαρῶν ἰχθύων, ὑποβάλλονται οὗτοι εἰς τὸ λεγόμενον *κάπνισμα*. Τοῦτο συντελεῖται ὡς ἑξῆς: Οἱ μέλλοντες νὰ καπνισθῶσιν ἰχθύες τοποθετοῦνται πρῶτον ἐπί τινα χρόνον ἐντὸς ἅλμης, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ὡς καὶ τὸ κάπνισμα ἀντισηπτικῶς, καὶ μετὰ ταῦτα τίθενται ἐντὸς εἰδικῶν κλιβάνων, ἔνθα καίονται ἀτελῶς ῥινίσματα ἀρωματικῶν ξύλων (παρ' ἡμῖν προτιμᾶται ἡ πεύκη). Τὸ κάπνισμα τοῦτο ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαλύῃ τὸ λίπος καὶ νὰ τὸ ἀνάγῃ εἰς ἄλλας οὐσίας ὀλιγώτερον εὐαποσυνθέτους.

Ἡ ἐργασία τοῦ καπνίσματος, ἂν καὶ ἁπλῆ, ἀπαιτεῖ μεγάλην πεῖραν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ. Παρ' ἡμῖν ἐφαρμόζεται εἰς εἴδη τινὰ ἰχθύων ἰδίως τὰ νίτικα, τοὺς ἐγχέλεις καὶ τὰς ῥέγγας, τῶν ὁποίων παράγονται σοβαραὶ ποσότητες καπνισμέναι, ὑπάρχουν δὲ πολλὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἓν ἐργοστάσιον παρὰ τὸ Φάληρον. —Ω.

— **κάπνισμα κρέατος**· βλ. *κρέας*.

κάπνισμα (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ἐν Κύπρῳ τοῦ φυτοῦ *ὑγράμβαρις ἡ ἀνατολική*.

Κάπνιστ. Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγνωρίσθη καὶ ἔδρασεν ἐν Ρωσίᾳ ὁ ἐγκατασταθεὶς αὐτόθι κλάδος τῆς εὐγενοῦς ἐκ Ζακύνθου οἰκογενείας τοῦ *Πέτρου Καπνίση* (βλ. λ. *Καπνίσης*). Ἐκ τούτων διεκρίθησαν:

Ἰβὰν Πέτροβιτς. Μεγαλέμπορος ἐν Νοβγορόδ. Ἀπέθανε τῷ 1767.

Βασίλειος Πέτροβιτς. Ἀδελφὸς τούτου. Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῷ 1722 εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν μὲ εἰδικὰς ἐμπορικὰς προνομίας. Διακριθεὶς εἰς τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Ζαπορόγους τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δνειπέρου καὶ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ταταροκαλμούχων, καθ' ὧν ὠργάνωσεν ἄριστα τὴν ἄμυναν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἔλαβε στρατιωτικὸν ἀξίωμα τῷ 1734 καὶ περιεβλήθη ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν πρὸς κατάκτησιν τῆς Κριμαίας. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ ἐπεμελήθη τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τῆς νοτίου Ρωσίας, ὠργάνωσε τοὺς ἐν Νίζνῃ Ἕλληνας καὶ ἐπετέλεσε θαύματα μηχανικά, διὰ τῆς μεταφορᾶς ὀγκολίθων ἀπὸ τὰ σύνορα εἰς τὴν Μόσχαν, διὰ τὴν ἀρξαμένην ἀνδριαντοποιΐαν. Κατὰ τὸν ἑπταετῆ πόλεμον (1756—1763), πολεμῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου ἐπὶ κεφαλῆς Κοζάκων τοῦ Δόν, διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητά του, ἔπεσε δὲ μαχόμενος τῷ 1757. Τὰ τέκνα του καὶ οἱ ἀνεψιοί του ἀνετράφησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν. Γ. Δ. Κ.-Λ. Χ. Ζ.

Βασίλειος Ἰακωβλιέβιτς, *κόμις*—. Ρῶσος ποιητής, ἀνεψιὸς τοῦ Βασιλείου Πέτροβιτς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1757, θανὼν δὲ τῷ 1827. Ἐσπούδασεν ἐν Μόσχᾳ καὶ νεώτατος ἤρξατο γράφων ἀνακρεόντεια ποιήματα καὶ σατυρικὰ ἐπιγράμματα. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι «Ἡ στρεψοδικία», εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουσι μέρη εὐφυέστατα. Ἡ «Στρεψοδικία» εἶναι μᾶλλον διάλογος ἢ κωμῳδία, εἰς ὃν ὁ δικανικὸς κόσμος τῆς ἐποχῆς προσβάλλεται μετὰ πολλῆς σφοδρότητος. Ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος Α' διέταξεν, ὅπως ἡ κωμῳδία αὕτη ἀναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καθ' ὅσον ἐπίστευεν, ὅτι θὰ προσέφερεν αὕτη σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ πλεῖστοι ἐκ τῶν στίχων παρέμειναν ὡς ῥητὰ καὶ ὡς παροιμίαι, χαρακτηρίζουσαι τὰς πράξεις τῶν ἀνωτέρων δικαστικῶν τῆς Ρωσίας λειτουργῶν. Θ. Β.

Ἰωάννης Βασίλιεβιτς. Ρῶσος στρατηγός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε διοικητὴς τῆς Μόσχας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'.

Πέτρος Ἰβάνοβιτς. Ἐγεννήθη ἐν Ὀλοκούκᾳ τῷ 1829 καὶ ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὴν Μόσχαν. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον διωρίσθη λογοκριτὴς καὶ ἐξετέλεσε σπουδαιοτάτας καὶ ἐμπιστευτικὰς ὑπηρεσίας. Ὑποβαλὼν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Β' σπουδαιότατον ὑπόμνημα διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν τροπήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ρωσικὴ φιλολογία κατὰ τὰ ἔτη 1850 ἕως 1860, διωρίσθη παρ' αὐτοῦ διευθυντὴς τοῦ «Ἐπισήμου Μηνύτορος», τῆς ἐπισήμου δηλονότι ἐφημερίδος τοῦ κράτους, καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἔγραψε διάφορα δραματικὰ ἔργα καὶ ποιήματα, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπομνημονεύματα, δημοσιευθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἀποχωρήσας τῆς ὑπηρεσίας ἐγκατεστάθη εἰς Ρώμην, ἐκεῖ δὲ ἀπέθανε τῷ 1898. Τὸ λείψανόν του, κατὰ ῥητὴν ἐπιθυμίαν του, μετεφέρθη εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐτάφη ἐν Ξηροκαστέλλῳ πλησίον τῆς θαλάσσης. Τούτου θυγατέρες ὑπῆρξαν αἱ ἐν Ἀθήναις ἐγκατασταθεῖσαι ἀδελφαὶ *Ἴνα* καὶ *Εὐγενία Κάπνιστ*, αἵτινες ὑπανδρεύθησαν τοὺς *Κ. Μεταξᾶν* καὶ *Δραγάτσην Παλαιολόγον*, διεκρίθησαν δὲ διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὰ πράγματι φιλελληνικὰ αἰσθήματα.

Παῦλος Ἀνδρέγιεβιτς. Ἔγγονος τοῦ Βασιλείου Ἰβάνοβιτς. Διετέλεσεν ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς ἐν Ρωσίᾳ, συγγραφεὺς καὶ γερουσιαστὴς (1842—1901).

Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ—Λ. Χ. ΖΩΗΣ

καπνιστὰ (τά)· Καλοῦνται οὕτω τὰ διὰ καπνίσματος διατηρημένα προϊόντα. Οὕτω διατηροῦνται κυρίως ὡρισμένα εἴδη ἰχθύων, ὡς καὶ ἱκαναὶ ποσότητες *κρέατος* (βλ. λ.). Σ. Γ.

καπνιστήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου οἱ ἄνθρωποι καπνίζουν, αἴθουσα ἀτμοπλοίου ἢ λέσχης προωρισμένη κυρίως διὰ τοὺς καπνίζοντας || τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου οἱ μελισσουργοὶ καπνίζουν τὰς μελίσσας, καθόλου, τὸ δι' οὗ καπνίζομέν τι ἐνοχλοῦμεν διὰ τοῦ καπνοῦ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *καπνὸς [Ἐθιμοτ.]*.

καπνιστὴς (ὁ), θηλ. *—ίστρια* ὁ καπνίζων, αὐτὸς ποὺ φουμάρει καπνό.

καπνιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καπνιστήν, ὁ τοῦ καπνιστοῦ.

Digitized by Google

καπνιστός,—ή,—όν· δημοτ., ὁ διὰ τῆς ἐπηρείας τοῦ καπνοῦ παρεσκευασμένος: «καπνιστὸ κρέας», «καπνιστὰ λουκάνικα,—ψάρια» (βλ. καὶ λ. *καπνιστά*).

Καπνίστρα /*Γεωγρ.*/. Ὀχυρὰ θέσις ἔξωθι τῆς Τριπόλεως, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὁποίας τῷ 1821 ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τοῦ σώματος τοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Δαγρέ. Ἐκεῖ ἐγένετο ἐπίθεσις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ἐξελθόντων εἰς καρπολογίαν, καὶ συνήφθη ζωηρὰ μάχη, καθ' ἣν ἔπεσαν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἑπτά, ἐκ δὲ τῶν Τούρκων περὶ τοὺς τεσσαράκοντα. Γ. Δ. Κ.

καπνίτης (ὁ) (Fumaria) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκωνιδῶν*, περιλαμβάνον τεσσαράκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν, τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τῆς μέσης Εὐρώπης. Εἶναι φυτὰ ποώδη, συνήθως ἐτήσια, τὰ πλεῖστα ζιζάνια τῶν ἀγρῶν, ἀπαντῶντα ἐν μέρει καὶ παρ' ἡμῖν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *καπνίτης ὁ φαρμακευτικὸς* (Fumaria officinalis), κοινῶς *καπνόχορτο*, ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν, ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, μὲ ἐρυθρὰ ἄνθη καὶ πικρὰν γεῦσιν· *καπνίτης ὁ μικρανθὴς* (Fumaria parviflora)· *καπνίτης ὁ μακρόκαρπος* (Fumaria macrocarpa)· *καπνίτης ὁ πετέρρειος* (Fumaria Petteri), ὁ κοινῶς λεγόμενος *κουφίτης*· *καπνίτης ὁ πυκνανθὴς* (Fumaria densiflora) κοινῶς *ἀγριοκουφίτης*.

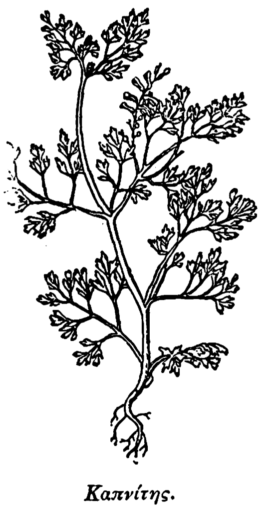

Καπνίτης.

Τὰ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ ἀπαντῶντα *καπνίτης, καπνός, καπνογόργιον* καὶ *κορυδάλιον* ἀναφέρονται εἰς *καπνίτην τὸν μακρόκαρπον* καὶ *καπνίτην τὸν φαρμακευτικόν*. Τὰ δύο ταῦτα εἴδη εἶναι τὰ κυρίως λεγόμενα λαϊκῶς: *καπνιές, κάπνιες, χιονίστρες, στάχτρες* ἢ *στάχτερες* κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καπνιτώδη (τὰ) (Fumariaceae) /*Βοτ.*/. Ὑποοικογένεια τῶν *μυκωνιδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν*, περιλαμβάνουσα 150 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς νοτίας ἰσημερινῆς ζώνης τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ δικοτυλήδονα, ποώδη, μὲ φύλλα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυγωνικά. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *δίκεντρον, κορυδαλίς, καπνίτης* κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

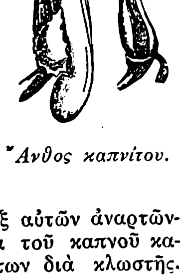

Ἄνθος καπνίτου.

καπνὸ [*Βοτ.*]· βλ. *καπνιά*.

καπνόβεργες (αἱ). Λεπτοὶ κλάδοι ἢ καὶ κορμοὶ νεαρῶν δένδρων, ἰδίᾳ πευκῶν, ἐξ ὑπερπύκνων συστάδων πάχους 2—2 ½ ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ἐξ αὐτῶν ἀναρτῶνται πρὸς ἀποξήρανσιν τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ καταλλήλως συνδεόμενα μεταξὺ των διὰ κλωστῆς.

καπνοβιομηχανία (ἡ)· ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ, ἡ περὶ τὴν κατεργασίαν, συσκευὴν καὶ πώλησιν τοῦ καπνοῦ ἐπιμέλεια.

καπνοβιομήχανος (ὁ)· ὁ ἰδιοκτήτης ἐπιχειρήσεως περὶ τὴν κατεργασίαν, συσκευὴν καὶ πώλησιν τοῦ καπνοῦ, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *καπνοπαραγωγός, καπνεργάτης*.

καπνοβόρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ βιβρώσκων, ὁ ἀφανίζων τὸν καπνόν, συσκευὴ διὰ τῆς ὁποίας κατορθοῦται ἡ ἀπορρόφησις τοῦ καπνοῦ εἰς τὰς μηχανάς· ἄλλως *καπνορροφητής, καπνοκαύστης*.

—[*Ἐγκυκλ.*] *Καπνοβόροι διατάξεις* ἢ *συσκευαὶ* καλοῦνται διατάξεις ἢ συσκευαί, δι' ὧν ἀποφεύγεται κατὰ τὴν καῦσιν ἡ ἐκπομπὴ καπνοῦ καὶ ἡ ἀπόρριψις εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν αἰθάλης διὰ τῶν καπνοδόχων, ἅτινα ὄχι μόνον εἶναι πηγὴ ἀπωλειῶν θερμαντικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ πηγὴ μεγάλων ἐνοχλήσεων καὶ βλάβης τῆς ὑγείας εἰς τὰς μεγάλας ἰδίως πόλεις. Ὁ καπνὸς ὄχι μόνον ρυπαίνει ἀπ' εὐθείας τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγκρατήσεως ἐπ' αὐτοῦ σταγονιδίων ὕδατος κατὰ τὰς ὑγρὰς ἡμέρας συντελεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐξαιρετικῶς ρυπαρᾶς καὶ ἀδιαφανοῦς ὁμίχλης. Ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς καύσεως ἐπιτρέπει ἤδη τὴν νικηφόρον καταπολέμησιν τοῦ καπνοῦ εἰς ὅλονὲν περισσοτέρας περιπτώσεις. Αἴτια παραγωγῆς καπνοῦ εἶναι: 1) Εἰς τὰς συνήθεις οἰκιακὰς καὶ βιομηχανικὰς ἑστίας ἡ ἀτελὴς καῦσις, ἡ ἀπότομος ψῦξις τῶν καυσαερίων, ἐμπόδια εἰς τὴν διέλευσιν αὐτῶν δι' ἤδη ἐναποτεθείσης αἰθάλης, ἥτις ἐπαυξάνει διὰ νέας ἐναποθέσεως τὸ κακόν. 2) Εἰς τὰς μεταλλουργικὰς καὶ χημειοτεχνικὰς καμίνους ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὡρισμένων χημικῶν ἀντιδράσεων. Ἡ ἀτελὴς καῦσις καταπολεμεῖται διὰ χρήσεως ἰσχνῶν γαιανθράκων, ὀπτάνθρακος (κὼκ), ἀερίων, ὑγρῶν καυσίμων, ἀντικαταστάσεως τῶν καυσοξύλων δι' ἄλλων οὐσιῶν. Κατὰ τὴν χρῆσιν παχυτέρων γαιανθράκων, ὡς καὶ εἰς τὰς προγουμένας περιπτώσεις, ἐπιτυγχάνεται ἡ λεγομένη *μεθοδικὴ καῦσις*, ἤτοι ὅσον τὸ δυνατὸν τελεία φορὰ καύσις διὰ καταλλήλων ἑστιῶν καὶ ἐσχαρῶν, μηχανικῶν ἢ μή, ρυθμίσεως τῆς προσαγωγῆς ἀέρος ὑπὸ τὴν ἐσχάραν, ὡς καὶ δευτερεύοντος ἀέρος ὑπεράνω αὐτῆς, ρυθμίσεως τοῦ ἑλκυσμοῦ, παρακολουθήσεως δι' ὀργάνων μετρήσεως τῶν πιέσεων, τῆς χημικῆς συνθέσεως τῶν ἀερίων, πολλάκις αὐτογραφικῶν, κτλ. Ἰδίᾳ ὑψηλοὶ θάλαμοι εἰς τὰς ἑστίας καύσεως παχέων γαιανθράκων καὶ προσαγωγὴ δευτερεύοντος ἀέρος προκαλεῖ τελείαν καῦσιν αὐτῶν. Ἐπίσης ἡ μηχανικὴ τροφοδοσία τῶν ἐσχαρῶν ἐμποδίζει τὴν ἀπότομον ψῦξιν κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῶν θυρῶν τῆς ἑστίας καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν κατὰ τὴν ἀπόσταξιν μεγάλης ποσότητος νεωστὶ εἰσαχθέντων γαιανθράκων (ἢ ξύλων) ἀτελῆ καῦσιν τῶν ἀερίων. Εἰς τὰς μεταλλουργικὰς καὶ χημειοτεχνικὰς συσκευὰς ἡ καταπολέμησις τῶν καπνῶν ἀποτελεῖ ἴδιον πρόβλημα (βλ. λ. *καμιναέριον*) διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ἀερίων ὑψικαμίνων κλπ. Οὕτως αἱ παλαιοτέρου συστήματος, πάντοτε ὅμως ἐν λειτουργίᾳ, κάμινοι μολύβδου ἔχουσι μακροτάτους καπναγωγοὺς μετὰ θαλάμων πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν δηλητηριωδῶν ἀρσενικωδῶν ἐνώσεων μετὰ καπνοδόχων ἐκβαλλουσῶν ἐπὶ λόφων ἀπεχόντων καὶ πλέον τοῦ χιλιομέτρου διὰ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ παραμένοντος θειώδους ἀερίου (ὡς ἐν Λαυρείῳ, Χάρτς, Φρεϋβέργη κλπ.)· εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας χρησιμοποιοῦνται νεώτεραι μέθοδοι ἠλεκτροστατικῆς κατακρημνίσεως (Λαύρειον), ἀλλ' ἡ δέσμευσις τοῦ θειώδους ἀερίου εἶναι δυσκολωτάτη, ὅταν ἡ ἀναλογία εἶναι μικρά, ὁπότε δὲν δύναται να διοχετευθῇ εἰς πύργους κατασκευῆς θειικοῦ ὀξέος, καὶ ἀποτελεῖ εἰσέτι πρόβλημα πρὸς λύσιν διὰ τοὺς μεγάλους κεντρικοὺς σταθμοὺς παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ τῶν πόλεων. Πράγματι σήμερον ἡ καταπολέμησις τοῦ καπνοῦ εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ Λονδῖνον, διάσημον κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα διὰ τὰς συχνοτάτας καὶ τὰς ἀδιαφανεῖς ρυπαρὰς ὁμίχλας του, διὰ τῆς συστηματικῆς ἐγκαταστάσεως τελειοτέρων βιομηχανικῶν ἑστιῶν, τῆς συγκεντρώσεως τῆς παραγωγῆς ἐνεργείας διὰ τοῦ ἀτμοῦ εἰς τοὺς μεγάλους ἠλεκτρικοὺς σταθμούς, ἀντὶ πολλῶν μικρῶν ἀτελῶν, τῆς χρήσεως κεντρικῆς θερμάνσεως καὶ μαγειρείων καὶ θερμαστρῶν διὰ φωταερίου εἰς τὰς οἰκίας κατώρθωσε νὰ ἔχῃ ἀτμόσφαιραν πολὺ πλέον διαφανῆ, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων γενόμεναι πολλάκις τῆς ἡμέρας μετρήσεις τῶν ἀκαθαρσιῶν τῆς ἀτμοσφαίρας, διὰ διελεύσεως ὡρισμένου ὄγκου ἀέρος μέσῳ φύλλου διαπερατοῦ χάρτου, ὅπου ἀφίνουν αἱ κόνεις κηλῖδα. Ἐπίσης εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου πρὸ τριακονταετίας ἐπεκράτει νέφος καπνοῦ, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς χρήσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς τὰ ἐργοστάσια ὡς καὶ μηχανῶν Ντῆζελ ἀπηλλάγη κατὰ μέγα μέρος τοῦ καπνοῦ. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

καπνογόνος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ σχηματίζων καπνόν.

—[*Χημ. Πολ.*] *Καπνογόνα* καλοῦνται χημικαὶ οὐσίαι ἢ σκευασίαι, αἵτινες ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας παράγουσι καπνὸν ἢ ὁμίχλην, προοριζόμενα διὰ πολεμικοὺς σκοπούς. Ἂν καὶ μεταξὺ καπνοῦ καὶ ὁμίχλης (νέφους) ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως ὑπάρχει βασικὴ διαφορά, καθόσον ὁ μὲν καπνὸς εἶναι τὸ στερεὸν προϊὸν καύσεως, ἡ δὲ ὁμίχλη ἀποτελεῖται ἐξ ὑγρῶν μορίων, ἐν τούτοις ἀπὸ πολεμικῆς ἀπόψεως οὐδεμία διάκρισις γίνεται, ἐφ' ὅσον ἀμφότερα ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἵνα καπνογόνον τι δυνηθῇ καὶ χρησιμεύσῃ ἐπωφελῶς ἐν πολέμῳ, δέον νὰ παράγῃ καπνόν, ἔχοντα κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἑξῆς ἰδιότητας: 1) Μεγάλην καλυπτικὴν δύναμιν, οὕτως ὥστε καὶ μὲ μικρὰν πυκνότητα νὰ δύναται οὗτος νὰ καταστήσῃ ἀφανῆ τὰ ὄπισθεν αὐτοῦ ἀντικείμενα. Ἡ καλυπτικότης αὕτη ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς σμικρότητος τῶν μορίων τοῦ καπνοῦ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τούτων. Οὕτω λευκοὶ καπνοὶ ἔχουσι μεγαλυτέραν καλυπτικότητα τῶν σκοτεινῶν τοιούτων. 2) Μεγάλην σταθερότητα, ἤτοι νὰ δύναται οὗτος νὰ αἰωρῆται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ μὲ ἀρκετὴν πυκνότητα καὶ ἐπὶ μακρόν. Ὅσον μικρότερα τὰ μόρια τοῦ καπνοῦ, τόσον μεγαλυτέρα γενικῶς εἶναι ἡ σταθερότης τούτου. 3) Μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐπίδρασιν καιρικῶν μεταβολῶν, ὡς τοῦ ἀνέμου, τῆς θερμότητος καὶ ἰδίως τῆς ὑγρασίας. Τὸ ἰσχυρότερον τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν καπνογόνων, τὸ πληροῦν δηλαδὴ περισσότερον τὰς ἄνω ἰδιότητας, εἶναι ὁ *φωσφόρος*.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν καπνογόνων. Ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ, ὡς πολεμικοῦ μέσου, ἐξικνεῖται εἰς παλαιοὺς χρόνους· οὕτως ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Κάρολος ΙΒ' ἐχρησιμοποίησε τῷ 1701 τὸν ἐκ τῆς καύσεως ὑγροῦ ἀχύρου καπνόν, διὰ τὴν προκεκαλυμμένην μεταφορὰν τοῦ πυροβολικοῦ του. Κατὰ τὰς μετέπειτα ἐποχάς, χρῆσις προπετάσματος καπνοῦ πρὸ τῶν φιλίων στρατευμάτων δὲν ἐγίνετο, καθ' ὅσον θὰ παρεκώλυε τὴν σκόπευσιν τῶν τότε πυροβόλων, ἀλλ' ἐπεζητεῖτο ἁπλῶς ἡ παραγωγὴ καπνοῦ ἐν τῷ σημείῳ διαρρήξεως τῶν βλημάτων τοῦ πυροβολικοῦ, διὰ τῆς παρενθέσεως καπνοπαραγωγοῦ τινος οὐσίας, ἐντὸς τοῦ διαρρηκτικοῦ γεμίσματος, ἵνα τοιουτοτρόπως διευκολύνηται ὁ κανονισμὸς τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ παρόντος αἰῶνος μέχρι τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἐπεζητήθη καὶ ἡ παραγωγὴ προπετάσματος καπνοῦ πρὸ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρεμποδίσεως τοῦ ἀντιπάλου πρὸς παρακολούθησιν τῶν κινήσεων τῶν φιλίων στρατευμάτων, ἡ ἐνέργεια δ' αὕτη ἀπεκλήθη «τύφλωσις διὰ τοῦ καπνοῦ». Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ παραγωγὴ προπετάσματος καπνοῦ ἐχρησιμοποιήθη εὐρέως, ὄχι μόνον πρὸ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν φιλίων, τῆς τοιαύτης χρήσεως μεγάλως ἐπιταθείσης ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀερίων ὡς πολεμικοῦ μέσου. Ἐν τῷ ναυτικῷ ὅμως, καὶ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνεγνωρίζετο ἡ πρακτικότης τῆς χρήσεως καπνοῦ ὡς προφυλακτικοῦ μέσου (*καπνὸς καλυπτικός*). Οὕτως ὁ στόλος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὰ γυμνάσια αὐτοῦ τῷ 1913 ἐποιήσατο εὐρεῖαν χρῆσιν τεχνητοῦ καπνοῦ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, τὸ γερμανικὸν ναυτικὸν ἐχρησιμοποίησεν ἐπανειλημμένως τὴν μέθοδον ταύτην, τὴν δὲ 31 Μαΐου 1916 ὁ ναύαρχος φὸν Σέερ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Γιοῦτλαντ προεκάλυψε τὴν ὑποχώρησίν του διὰ νεφῶν τεχνητῆς ὁμίχλης. Ὁμοίως καὶ αἱ ἐλαφραὶ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Μεσογείου τῷ 1916 ἔκαμον ἀποτελεσματικὴν χρῆσιν τεχνητοῦ καπνοῦ εἰς τὰς μάχας ὑποχωρήσεως πρὸ τοῦ κυρίου γαλλικοῦ στόλου. Περὶ τὰ τέλη τοῦ πολέμου πρῶτοι οἱ Ἄγγλοι ἤρχισαν νὰ μελετῶσι τὸ δυνατὸν τῆς ἐξ ἀεροπλάνων παραγωγῆς νεφῶν καπνοῦ, τούτους δὲ ἠκολούθησαν ἀμέσως οἱ Ἀμερικανοί, οἵτινες καὶ ἤρξαντο πειραμάτων ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι. Αἱ κατὰ τὸν πόλεμον ἐξ ἀεροπλάνων, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν συμμάχων, ριπτόμεναι καπνογόνοι βόμβαι φωσφόρου, προωρίζοντο, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σήμερον κατασκευαζομένας τοιαύτας, κυρίως πρὸς πρόκλησιν πυρκαϊῶν. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ἐπετεύχθη μετ' οὐ πολὺ διὰ διοχετεύσεως καπνογόνων παρὰ τὴν ἔκφυγὴν τῶν ἀερίων καύσεως τῶν κινητήρων τῶν ἀεροπλάνων, ἡ δὲ μέθοδος αὕτη ἐπεξετάθη ἀμέσως καὶ εἰς τὰ ἅρματα μάχης καὶ τὰ βενζινόπλοια. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐξηκολούθησαν τὰ πειράματα καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1923 οἱ Ἀμερικανοὶ ἐγκαινίασαν νέαν μέθοδον, συνισταμένην εἰς ἐξακόντισιν τῆς καπνογόνου οὐσίας ἐξ εἰδικοῦ φυσητῆρος ὑπὸ τὴν πίεσιν ὑγροποιημένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἢ πεπιεσμένου ἀέρος. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, κληθείσης *μεθόδου ραντίσεως*, δύναται ἀεροπλάνον μέσου μεγέθους ἐντὸς ἑνὸς πρώτου λεπτοῦ νὰ σχηματίσῃ παραπέτασμα καπνοῦ ὕψους 180 καὶ μήκους 1600 μέτρων. Ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης ἐβασίσθησαν ἐπίσης καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸ 1929 γενόμενα καὶ στεφθέντα ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας πειράματα παραγωγῆς τεχνητῆς ὁμίχλης ὑπὸ εἰδικῶν πυροσβεστικῶν μηχανημάτων πρὸς ἀπόκρυψιν καὶ ὑπεράσπισιν ὁλοκλήρων πόλεων. Τὰ πρὸς προστασίαν ἢ ἀπόκρυψιν παραγόμενα νέφη καπνοῦ καὶ ὁμίχλης εἶναι φύσεως πρακτικῶς μὴ δηλητηριώδους. Ἡ χρησιμοποίησις νεφῶν καπνοῦ πρὸς προστασίαν ἀμάχων πληθυσμῶν θέλει ἀσφαλῶς εὕρει μεγίστην ἐφαρμογὴν ἐν μελλοντικῷ πολέμῳ.

Καπνογόνοι οὐσίαι. Αἱ κυριώτεραι τῶν οὐσιῶν τούτων εἶναι ὁ φωσφόρος, τὸ τριοξείδιον θείου καὶ τὸ καπνίζον θειικὸν ὀξύ, τὸ χλωροθειικὸν ὀξύ, τὸ τετραχλωριοῦχον πυρίτιον καὶ τιτάνιον καὶ ὁ τετραχλωριοῦχος κασσίτερος. Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω χημικαὶ οὐσίαι παράγουσι λευκὴν ὁμίχλην. Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίσης διάφορα καπνογόνα μείγματα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα, ἅτινα παρῆγον μέλανα ἢ σκοτεινὸν καπνόν, εἰσήχθησαν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ εὗρον μεγίστην ἐφαρμογὴν ἕτερα μείγματα, λαβόντα τὸ ὄνομα τοῦ ἐπινοητοῦ των Berger, καὶ ἅτινα παρῆγον λευκὴν ἢ ἐλαφρῶς φαιόχρουν ὁμίχλην. Εἰδικῆς σημασίας εἶναι καὶ αἱ κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, πρὸς σχηματισμὸν χρωματιστῶν καπνῶν, εἰσαχθεῖσαι καπνογόνοι σκευασίαι. Αὗται προορίζονται κυρίως διὰ σκοποὺς ἐπισημάνσεως. Ἡ ἀρχὴ τῆς παραγωγῆς καπνοῦ εἰς ὅλους τοὺς χρωματισμοὺς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἄνευ ἀποσυνθέσεως ἐξαερώσεως χρωστικῶν ὑλῶν.

Καπνογόνοι συσκευαὶ ἢ καπνοβόλα μηχανήματα. Ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ παραγωγὴ καπνοῦ καὶ ὁμίχλης, ἀπαιτοῦνται εἰδικαὶ συσκευαὶ πρὸς τοποθέτησιν τῆς καπνογόνου οὐσίας καὶ τελείαν αὐτῆς καῦσιν. Αἱ κατὰ τὸν πόλεμον κατασκευασθεῖσαι συσκευαὶ εἶναι πολλαί, ποικίλαι δὲ αἱ μεταπολεμικῶς ἐπινοηθεῖσαι τελειοποιήσεις. Οὕτως οἱ Γάλλοι ἐχρησιμοποίησαν δύο τύπους καπνοβόλων: α') τὸ μηχάνημα Berger, παράγον

Digitized by Google

μᾶλλον σκοτεινὸν καπνὸν ἐκ καύσεως μείγματος Berger, καὶ β') τὸ μηχάνημα Verdier, παράγον λευκὴν ὁμίχλην. Οἱ Γερμανοὶ ἐχρησιμοποίησαν διαφόρου μεγέθους καὶ τύπου δοχεῖα καὶ κιβώτια, ἐν οἷς ἐπὶ κεκαυμένης ἀσβέστου ἔσταζε καπνίζον θειικὸν ὀξύ. Παρόμοια δοχεῖα, ἐφοδιαζόμενα διὰ πλωτήρων, ἐχρησίμευσαν διὰ τὸ ναυτικόν. Ὁ *καπνογόνος πλωτὴρ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου*, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κατασκευάζεται. Ὕψωσις προπετασμάτων καπνοῦ ἐν τῷ ναυτικῷ ἐπιτυγχάνεται ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν καπνοδόχων τῶν πλοίων δι' ἀτελοῦς καύσεως πετρελαίου.

Μεγάλην ἐφαρμογὴν εὗρον, λόγῳ τῆς εὐθηνίας καὶ τοῦ εὐκόλου χειρισμοῦ καὶ μεταφορᾶς των, ἰδίως παρὰ τοῖς στρατοῖς τῶν συμμάχων, αἱ μὲ τὸ ὄνομα *καπνογόνα κηρία* γνωσταὶ συσκευαί, αἵτινες μεταπολεμικῶς ἐτελειοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν. Μεγάλης σημασίας ἐπίσης εἶναι οἱ

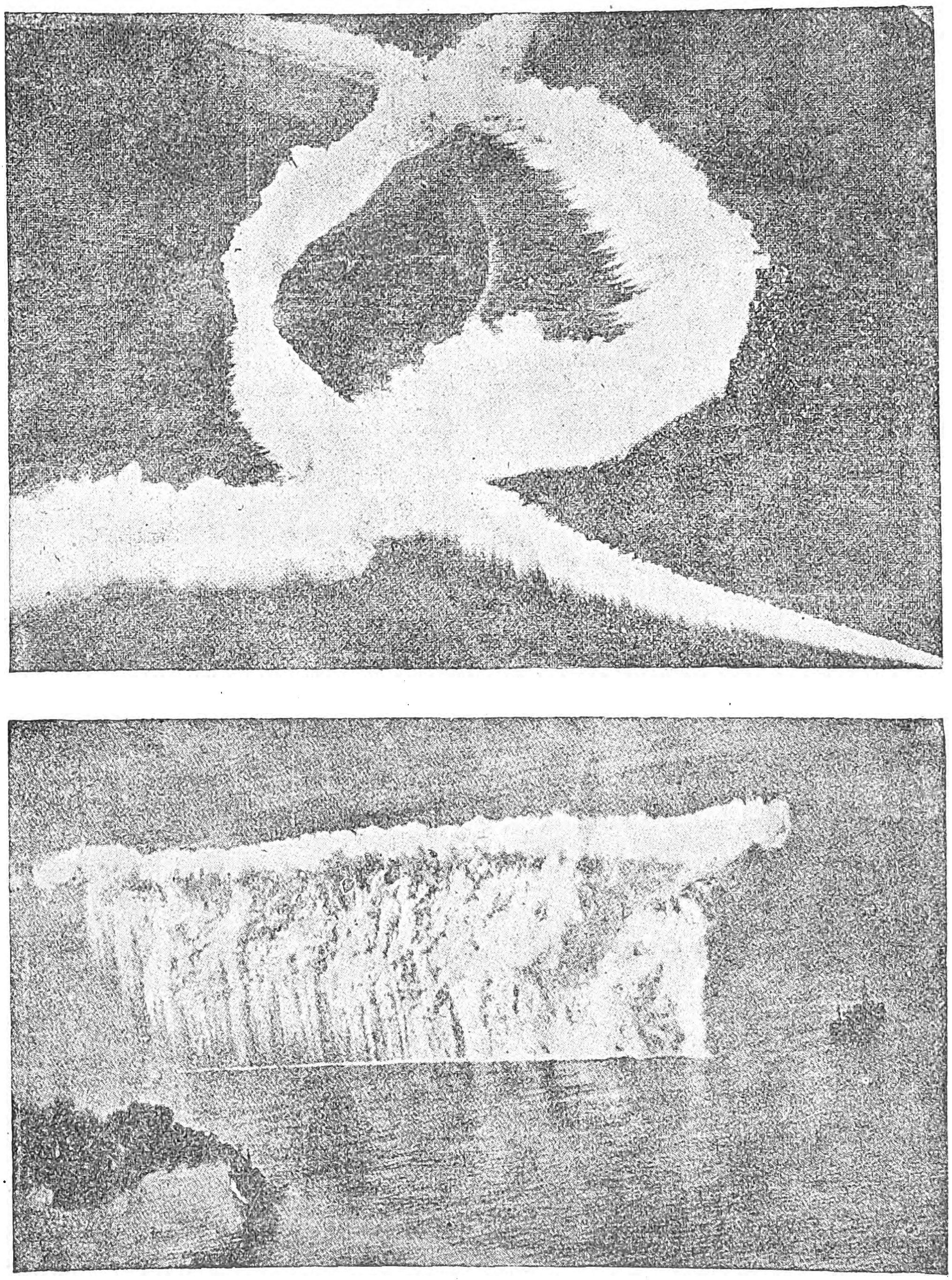

Παραπετάσματα καπνοῦ ἀπὸ ἀεροπλάνων.

καπνογόνοι σωλῆνες, ὧν χρῆσις γίνεται καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ, τοποθετούμενοι μονίμως ἐπὶ τοῦ πρυμναίου καταστρώματος τῶν πλοίων. Ὁ *καπνογόνος σάκκος* εἶναι κατά τι τροποποιημένη, μικροτέρα δὲ τῆς ἀνωτέρω, συσκευή, προωρισμένη νὰ φέρηται ἐπὶ τῶν νώτων τῶν στρατιωτῶν ἐντὸς σάκκου. Τὸ βάρος μιᾶς τοιαύτης συσκευῆς εἶναι σχετικῶς μέγα (38 χλγρ.). Ι. ΤΣΑΓΓΡΗΣ

— */Βοτ.]* Καλοῦνται *καπνογόνα* οἱ χονδροί, ἀδιαφανεῖς, τεχνητοὶ καπνοί, οἱ προκαλούμενοι ὅπω προστατεύσωσι καλλιεργημένα φυτά, καὶ κυρίως τὴν ἄμπελον, ἐκ τῆς πάχνης τῆς ἀνοίξεως.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καίουσιν ἐντὸς τοῦ ὑπὸ προφύλαξιν ὑγροῦ ἄχυρα, διάφορα χόρτα βεβλαμμένα, κλάδους δένδρων, κλήματα ἀμπέλων κλπ., ραντισμένα διὰ παχέος ἐλαίου, κατραμίου ἢ πετρελαίου ἢ καὶ ἕτοιμα κατασκευάσματα (fumigènes), φέροντα μείγματα καυσίμου ὕλης καθαρᾶς πίσσης, βαρέα ἔλαια, κονιοποιημένον ὀρυκτάνθρακα, ἀνθρακίτην, πριονίδια ξύλου πεπιεσμένα, σχηματοποιημένα καὶ προστατευμένα, εἰς χάρτινα ἢ ξύλινα κιβώτια. Ἄλλα τὰ καὶ κυρίως καπνογόνα, εἶναι μείγματα χημικῶν προϊόντων κεκλεισμένα εἰς μετάλλινα φυσίγγια, ἅτινα δὲν ἀντενεργοῦσι τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου παρὰ μόνον τῇ παρουσίᾳ θερμότητος. Κ. ΠΑΠ.

καπνογόργιον (τὸ) */Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καπνίτης* ἢ *καπνόχορτον τὸ φαρμακευτικὸν* (Fumaria officinalis), ἀπαντῶσα παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ. Κ. ΠΑΠ

καπνόδιον (τὸ) (Capnodium) */Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *περισποριωδῶν-ἀσκομυκήτων*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσκοπικῶν παρασίτων βιούντων ἐπὶ πλείστων καλλιεργουμένων καὶ αὐτοφυῶν φυτῶν. Τὸ καπνόδιον θεωρεῖται ὡς ἐπιβλαβὴς ἀσθένεια τῶν φύλλων ἰδίᾳ τῶν φυτῶν, ἐν οἷς ἐκδηλοῦται κατὰ προτίμησιν ὑπὸ μορφὴν μελανῶν κηλίδων, ὁμοίων πρὸς τὰς τῆς *καπνίας*. Λυμαίνεται κυρίως ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν φυτῶν τὴν *ἰτέαν* (Capnodium Salicinum), τὴν *φιλύραν* (Capnodinm Tiliae), τὴν *ἐλαίαν* (Capnodium Oleae), τὴν *κοφφέαν* (Capnodium Coffeae), τὰ *ἑσπεριδοειδῆ* (Capuodium meridionale ἢ Citri) κλπ. Ἡ καταπολέμησίς του γίνεται ταυτοχρόνως πρὸς τὴν *ψωρίασιν*, ἐπακόλουθον τῆς ὁποίας θεωρεῖται καὶ τὸ καπνόδιον. Κ. ΠΑΠ

καπνόδις (ἡ) (Capnodis) */Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρηστιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μὲ σῶμα εὔρωστον, μᾶλλον ἐπίμηκες, μὲ σκοτεινοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρωματισμοὺς καὶ προθώρακα καὶ ἔλυτρα κεκαλυμμένα ὑπὸ ἀργυρᾶς κόνεως. Οἱ πόδες εἶναι μᾶλλον ἐπιμήκεις καὶ πεπλατυσμένοι, ἀπολήγοντες εἰς φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης, τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καπνόδις ἡ σκιόβιος* (Capnodis tenebrionis), ἧς τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 15 καὶ 25 χιλιοστομέτρων, τὸ χρῶμα εἶναι μελανόν, ὁ θώραξ καλύπτεται ὑπὸ λευκῶν μικροτάτων λεπίων καὶ οἱ πόδες κατὰ τὸ ἄκρον των εἶναι λευκομελανοί. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὰ νότια τῆς Γαλλίας, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἀλγέριον. Δ. Ν. Π.

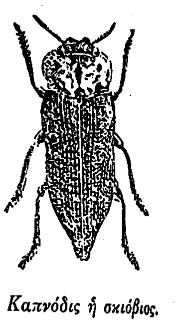

Καπνόδις ἡ σκιόβιος.

καπνόδους (ὁ) (Capnodus */Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἱκανοῦ μεγέθους μὲ σῶμα ἐπίμηκες τριγωνικόν, κεφαλὴν μικράν, κεραίας μετρίου μήκους, προθώρακα τριγωνικὸν καὶ διωγκωμένον καὶ πόδας μᾶλλον βραχεῖς, ἀλλ ἰσχυρούς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καπνόδους ὁ στικτὸς* (Capnodus maculatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, ἔχει χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν στιγμάτων καὶ ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

καπνοδοχεῖον (τό)· τὸ δοχεῖον τοῦ καπνοῦ, ἀγγεῖον ἐπιτραπέζιον δεχόμενον καπνὸν πρὸς χρῆσιν τῶν καπνιστῶν.

καπνοδόχη (ἡ)· ἕτερος τύπος τῆς λ *καπνοδόχος* (βλ. λ.).

καπνοδοχοκαθαριστὴς (ὁ)· ὁ καθαριστὴς τῶν καπνοδόχων.

καπνοδόχος (ἡ), καὶ *καπνοδόχη*· σωλὴν δεχόμενος τὸν καπνὸν τῆς ἑστίας καὶ ἐξάγων αὐτὸν ἔξω τοῦ οἰκοδομήματος, καμινάδα.

— */ Ἐγκυκλ /* Καλεῖται *καπνοδόχος* πᾶσα κατακόρυφος κυλινδρικὴ ἢ πρισματικὴ κοιλότης, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν ἀπαγωγὴν τῶν ἀερίων τῆς καύσεως τῶν ἀτμολεβήτων καὶ τῶν ἑστιῶν πυρᾶς ἐν γένει πρὸς τὸν ἐλεύθερον ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα. Ἡ ἀπαγωγὴ αὕτη ἐπιτυγχάνεται λόγῳ τῶν ὑφισταμένων τάσεων ἀνώσεως τῶν ἐν τῇ καπνοδόχῳ ἐκ τῆς ἑστίας εἰσερχομένων θερμῶν ἀερίων, ἕνεκα τῆς θερμοκρασιακῆς διαφορᾶς τῶν ἀερίων τούτων πρὸς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, καὶ δημιουργεῖ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς πυρᾶς τῆς ἑστίας ρεῦμα ἀέρος, τὸ ὁποῖον καλεῖται *ἑλκυσμὸς* τῆς ἑστίας, ἢ τῆς καπνοδόχου. Διὰ τὴν δημιουργίαν ἐπαρκοῦς ἑλκυσμοῦ, δέον ἡ καπνοδόχος νὰ κέκτηται κατάλληλον ἐσωτερικὸν ἄνοιγμα, καθόσον τὸ μὲν στενὸν παρακωλύει τὴν ἄνοδον τῶν ἀερίων ἐντὸς τῆς καπνοδόχου, τὸ δὲ εὐρὺ τοιοῦτον παρουσιάζει μεγάλην ἐπιφάνειαν ἀνόδου εἰς αὐτὰ καὶ λόγῳ τῆς μικρᾶς τάσεως ἀνώσεως τῶν ἀερίων καὶ ἡ ἐλαχίστη πνοὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνέμου ἐπαρκεῖ διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἔξοδον τῶν ἀερίων ἐκ τῆς καπνοδόχου. Ἡ ταχύτης ἀνώσεως τῶν θερμῶν ἀερίων ἐντὸς μιᾶς καπνοδόχου, εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, ὅσον τὸ ὕψος αὐτῆς εἶναι μεγαλύτερον, καθόσον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αὐξάνει τὸ ἐντὸς τῆς καπνοδόχου ὕψος τῆς στήλης τῶν θερμῶν ἀερίων καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ διαφορὰ βάρους τῆς στήλης ταύτης πρὸς τὴν ἀντίστοιχον στήλην ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καθίσταται μεγαλυτέρα. Ἡ ταχύτης αὕτη εἶναι ἐπίσης ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, ὅσον ἡ τριβὴ τῶν ἀερίων ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος τῆς καπνοδόχου εἶναι μικροτέρα, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται περισσότερον εἰς τὰς καπνοδόχους κυκλικῆς ἢ πολυγωνικῆς τομῆς.

Ἐὰν παραστήσωμεν διὰ F τὴν ἐσωτερικὴν διατομὴν μιᾶς καπνοδόχου εἰς τὸ ἀνώτερον αὐτῆς σημεῖον εἰς τετραγωνικὰ μέτρα, διὰ B τὴν ποσότητα καυσίμου, ἣν καναναλίσκει ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἀτμολέβητος εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ ὥραν, διὰ Γ τὴν ποσότητα τῶν παραγομένων ἀερίων διὰ τῆς καύσεως ἑνὸς χιλιογράμμου καυσίμου εἰς χιλιόγρ., διὰ $\alpha = {}^{1}/_{278}$ τὸν συντελεστὴν διαστολῆς τῶν ἀερίων, διὰ γ τὸ βάρος ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου ἀέρος εἰς 0^{0} καὶ εἰς τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, διὰ δ τὴν πυκνότητα τῶν ἐξαγομένων ἀερίων, διὰ t τὴν θερμοκρασίαν των εἰς τὸ στόμιον τῆς καπνοδόχου, ἥτις συνήθως κυμαίνεται ἀπὸ 225—250° καὶ διὰ υ τὴν μέσην ταχύτητα τῶν ἀερίων τούτων, ἥτις δέον νὰ μὴ εἶναι μικροτέρα τῶν 4—5 μέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον, θὰ ἔχωμεν τὴν σχέσιν

$$F = \frac{B.\Gamma.\,(1+at)}{\gamma.\delta.\ 3600.\ \upsilon}$$

. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἑλκυσμὸν ε τῆς καπνοδόχου, εὑρίσκεται συναρτήσει τοῦ ὕψους τῆς καπνοδόχου H εἰς μέτρα, τῆς διατομῆς της F εἰς τετραγωνικὰ μέτρα καὶ τῶν εἰδικῶν βαρῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος γ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀερίων γ_1, ἐκ τοῦ τύπου

Digitized by Google

$\varepsilon = \frac{Z}{F}$, ἔνθα $Z = H.F.\gamma - H.F.\gamma_1 = H.F.(\gamma - \gamma_1)$ παριστᾷ τὴν διαφορὰν βάρους μεταξὺ τῆς στήλης τῶν ἐσωτερικῶν ἀερίων και τῆς στήλης τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος. Ὁ ἑλκυσμὸς οὗτος λογίζεται εἰς τὴν βάσιν τῆς καπνοδόχου καὶ μετρεῖται εἰς χιλιοστὰ ὑδατίνης στήλης. Ὁ ἑλκυσμὸς μιᾶς καπνοδόχου περιορίζεται βεβαίως ἐκ τοῦ στρώματος τοῦ ἐν τῇ ἐσχάρᾳ τῆς ἑστίας ἄνθρακος, ἐκ τῆς αἰωρουμένης τυχὸν ἐντὸς τῶν ἀερίων τέφρας ἢ ἄλλων σωματιδίων, τῶν χαραγμῶν τῆς καπνοδόχου κ. λ. π. Εἰς τὰς χαμηλὰς καπνοδόχους καὶ ἰδίως κατὰ τὸ διάστημα τοῦ θέρους, ὁπότε ὁ ἐξωτερικὸς ἀὴρ εἶναι ἐλαφρότερος, ὁ ἑλκυσμὸς ὑποβοηθεῖται δι' εἰσπνοῆς προκαλουμένης δι' ἀτμοῦ. Ἐπίσης διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλκυσμοῦ χρησιμοποιεῖται πολλάκις ἀνεμιστήρ, ὅστις ἐνεργεῖ εἴτε ἀπ' εὐθείας, ἀπωθῶν τὰ θερμὰ ἀέρια, εἴτε ἐμμέσως δι' ἀέρος, ὅστις κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀερίων. Αἱ καπνοδόχοι παρουσιάζουσι διαφόρους μορφάς, ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιήσεώς των, εἰς τὰ ἐργοστάσια, τὰς ἀτμαμάξας, τὰ πλοῖα, τὰς κατοικίας κλπ. Αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων παρουσιάζουσι, λόγῳ τοῦ ὄγκου των, ἰδιάζουσαν σημασίαν ἀπὸ κατασκευαστικῆς ἀπόψεως. Αὗται ἔχουσι μορφὴν κολούρου κώνου ἢ πυραμίδος μεγάλου ὕψους καὶ κατασκευάζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πλίνθων. Ὅταν ἡ θερμοκρασία τῶν ἐν αὐταῖς θερμῶν ἀερίων δὲν ὑπερβαίνῃ τοὺς 250°, κατασκευάζονται διὰ συνήθων πλίνθων μετὰ κονιάματος ἀσβέστου. Προκειμένου ὅμως περὶ λίαν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν καὶ δὴ ἄνω τῶν 500°, ἐνδείκνυται ἡ χρησιμοποίησις πυριμάχων πλίνθων καὶ ἰδίως διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καπνοδόχου. Ἡ θεμελίωσις τῶν καπνοδόχων τῶν ἐργοστασίων δέον νὰ γίνεται ἐπὶ ἐδάφους ἀρκετὰ ἀνθεκτικοῦ καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς, λόγῳ τῶν μεγάλων πιέσεων τὰς ὁποίας ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ ὄγκου τῆς τοιχοποιίας των. Προκειμένου περὶ ἐργοστασίων χρησιμοποιούντων πολλοὺς ἀτμολέβητας ἢ

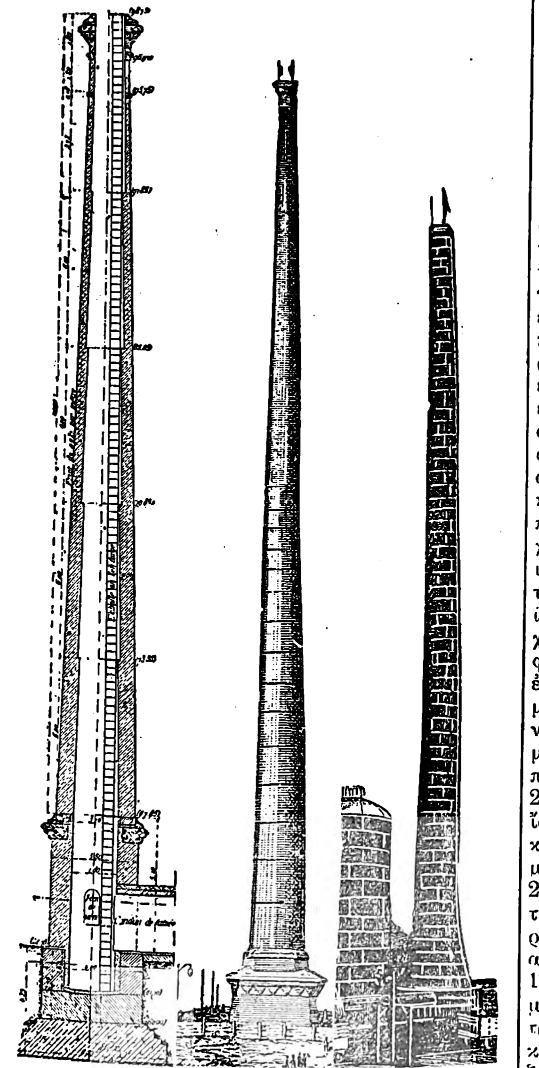

1 2 3

Σχ. 1. *Καπνοδόχος ἐργοστασίου, ὕψους 36 μέτρων.*
Σχ. 2. *Μία τῶν ὑψηλοτέρων καπνοδόχων ὕψους 136 μέτρ. καὶ ἐσωτερικῆς διαμέτρου 4,80 μ.*
Σχ. 3. *Καπνοδόχος μεταλλική.*

ἐν γένει ἑστίας πυρᾶς, χρησιμοποιεῖται μία κοινὴ καπνοδόχος, διὰ τὴν δημιουργίαν ὁμοιομόρφου ἑλκυσμοῦ εἰς ὅλας τὰς ἑστίας. Τὸ σχ. 1 παριστᾷ καπνοδόχον ἐργοστασίου ὕψους 36 μέτρων. Αὕτη ἀποτελεῖται: α') Ἐξ ὑποβάθρου ἐκ σκυροκονιάματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται κυλινδρικὸς ὄγκος ἐκ τοιχοποιίας, ἐκ σκληρῶν λίθων ἀποτελουμένη, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται στεφάνη ἐκ τοιχοποιίας ἀποτελουμένη, ἐξωτερικῶς μὲν ἐκ σκληρῶν λίθων καὶ ἐσωτερικῶς ἐκ πλίνθων καὶ καλουμένη δοχεῖον τέφρας. β') Ἐκ βάθρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ κύριος κορμὸς τῆς καπνοδόχου καὶ τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ὀχετὸν τῶν ἀερίων καὶ θυρίδα καθαρισμοῦ. γ') Ἐκ τοῦ κυρίου κορμοῦ, ὅστις σύγκειται ἐκ πλίνθων καὶ παρουσιάζει ἐξωτερικῶς μὲν μορφὴν μεγάλης στήλης συγκλινούσης ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀποτελουμένης ἐσωτερικῶς ἐκ πέντε κολούρων κώνων ὑπερκειμένων ἀλ-

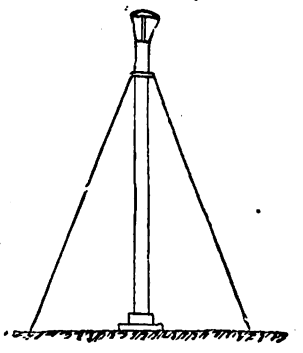

4

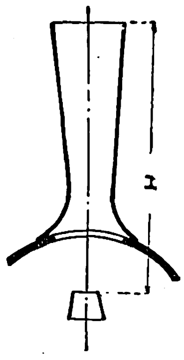

Σχ. 4. *Κυλινδρικὴ μεταλλικὴ καπνοδόχος, συγκρατουμένη ἀκτινοειδῶς διὰ καλῳδίων.*
Σχ. 5. *Καπνοδόχος ἀτμαμάξης.*

λήλων καὶ συγκλινόντων ἐπίσης πρὸς τὰ ἄνω, καὶ δ') Ἐξ ἑνὸς ἐν εἴδει κιονοκράνου ἐπιστεγάσματος, ἀποτελουμένου ἐκ λαξευτῶν λίθων. Ἡ ἐν λόγῳ καπνοδόχος φέρει ἐσωτερικῶς σιδηρᾶν κλίμακα μέχρι τῆς κορυφῆς της. διὰ νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἄνοδος ἐντὸς αὐτῆς πρὸς τὸν σκοπὸν καθαρισμοῦ. Ἐπίσης φέρει ἐπὶ τοῦ ἐπιστεγάσματος αὐτῆς, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ὑψηλαὶ καπνοδόχοι, ἀλεξικέραυνον, καθόσον ἡ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων των εὑρισκομένη αἰθάλη εἶναι ὡς γνωστὸν καλὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων κατασκευάζονται γενικῶς ἄνευ ἰκριωμάτων, ἐσωτερικῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς παλαιοτέρας ἐποχάς. Ὅταν ἡ τοιχοποιία ἔχῃ πάχος μεγαλύτερον τῶν 0,22 μ., οἱ ἐργάται στηρίζονται ἐπ' αὐτῆς, μέσῳ ξυλίνης δοκοῦ, στηριζομένης ἐπὶ δύο ὑποστηριγμάτων εὑρισκομένων ἐπὶ τῆς τοιχοποιίας καὶ φερούσης εἰς τὸ μέσον αὐτῆς τροχαλίαν μετὰ καλῳδίου. Τὸ ἐν λόγῳ καλῴδιον τυλίσσεται διὰ τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ ἄκρου ἐπὶ βαρούλκου εὑρισκομένου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εἰς δὲ τὸ ἕτερόν του ἄκρον φέρει σιδηροῦν ἄγκιστρον, χρησιμεῦον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ὑλικῶν ἢ τοῦ ἐργάτου. Ὅταν τὸ πάχος τῆς τοιχοποιίας κατέλθῃ κάτω τῶν 0,22 μ., τότε γίνεται χρῆσις μικροῦ ἰκριώματος ἐκ σανίδων, τοποθετουμένων ἐπὶ σιδηρῶν δοκῶν προσαρμοζομένων ἐντὸς ὀπῶν τῆς τοιχοποιίας. Τὸ πάχος τῆς τοιχοποιίας εἰς τὴν κορυφὴν τῶν καπνοδόχων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαμέτρου αὐτῶν, δέον δὲ νὰ ἀνέρχεται εἰς 15 ἑ. μ. διὰ διάμετρον ἴσην πρὸς 1 ἕως 1,5 μ, εἰς 20 ἑ. μ. διὰ διάμετρον ἴσην πρὸς 1,5 ἕως 2 μ. καὶ εἰς 25 ἑ. μ. διὰ διάμετρον μεγαλυτέραν τῶν 2 μέτρων. Ἐφόσον κατερχόμεθα ἐκ τῆς κορυφῆς τὸ πάχος τοῦτο αὐξάνει κατὰ 10 ἕως 12 ἑ. μ. ἀνὰ 5 ἕως 8 μέτρα ὕψους. Ἡ διάμετρος τῆς βάσεως τῶν καπνοδόχων τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαμέτρου τῆς κορυφῆς των καὶ τοῦ ὕψους των καὶ εὑρίσκεται συνήθως ἐκ τῆς σχέσεως $\delta_1 = \delta + 0{,}02H$, ἔνθα δ_1 ἡ διάμετρος τῆς βάσεως, δ τῆς κορυφῆς καὶ H τὸ ὕψος τῆς καπνοδόχου.

Αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων ἔχουσι συνήθως ὕψος 20 ἕως 30 μέτρων. Ἐν τούτοις κατασκευάζονται καὶ τοιαῦται μεγαλυτέρου ὕψους, 100 καὶ πλέον μέτρων, εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις καὶ ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ καπνοδόχων χρησιμομοποιουμένων διὰ τὴν ἀπαγωγὴν δηλητηριωδῶν ἀερίων (σχ. 2). Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ὕψος τῶν καπνοδόχων τῶν ἐργοστασίων, ἅτινα εὑρίσκονται πλησίον κατοικιῶν, δέον νὰ εἶναι κατὰ 5 ἕως 10 μέτρα μεγαλύτερον τοῦ ὕψους τῶν κατοικιῶν εἰς ἀκτῖνα 30 ἕως 50 μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν προκλήσεως ἐνοχλήσεων εἰς τοὺς περιοίκους. Αἱ λίαν ὑψηλαὶ καπνοδόχοι ὑπόκεινται εἰς κίνδυνον ἀνατροπῆς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, διὰ τοῦτο δέον νὰ ὑπολογίζωνται καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Πλὴν τῶν ἐκ πλίνθων κατασκευαζομένων καπνοδόχων ὑπάρχουσι καὶ αἱ λεγόμεναι μεταλλικαί, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται προκειμένου περὶ μεγάλου ὕψους, κατασκευαζόμεναι ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος (σχ. 3). Αὗται ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ἔναντι τῶν ἐκ πλίνθων τοιούτων, τοῦ μικροτέρου βάρους, ὅπερ καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν ἀνέγερσιν αὐτῶν καὶ ἐπὶ ἐδάφους μὴ ἐντελῶς στερεοῦ. Ἐπίσης αὗται κατασκευάζονται ταχύτερον, δὲν παρουσιάζουσι κινδύνους αἰφνιδίων διαρρήξεων καὶ ἀντέχουσιν εἰς τὰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας. Ἡ σταθερότης τῶν μεταλλικῶν καπνοδόχων, καὶ ἰδίως τῶν λίαν ὑψηλῶν κυλινδρικῶν τοιούτων, ἐνισχύεται δι' ἁλύσεων ἢ καλῳδίων συγκρατούντων ταύτας ἀκτινοειδῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρων των σημείων πρὸς τὸ ἔδαφος ἢ ἄλλας στερεὰς κατασκευὰς (σχ. 4).

Αἱ καπνοδόχοι τῶν ἀτμαμαξῶν ἔχουσι γενικῶς μορφὴν ἀνεστραμμένου κολούρου κώνου καὶ κατασκευάζονται ἐκ χυτοσιδήρου 8 ἕως 10 χιλιοστῶν πάχους (σχ. 5). Ἐπίσης δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ μορφὴν κυλίνδρου, κατασκευαζόμεναι ἐκ σιδηρῶν ἐλασμάτων πάχους 4 ἕως 7 χιλιοστῶν. Ἡ διάμετρος τῶν καπνοδόχων τῶν ἀτμαμαξῶν εἶναι ἴση πρὸς 1 ἢ 1,5 φορὰν τὴν διάμετρον τοῦ ἀτμοκυλίνδρου των, τὸ δὲ ὕψος των εἶναι ἴσον πρὸς τὸ ἑξαπλάσιον τῆς διαμέτρου αὐτῶν.

Αἱ καπνοδόχοι τῶν οἰκιῶν παρουσιάζουσι διάφορα σχήματα (σχ. 6) καὶ κατασκευάζονται γενικῶς διὰ τοιχοποιίας ἐκ πλίνθων κλπ., ἔχουσι δὲ μορφὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυλινδρικὴν ἢ πρισματικήν. Ἐνίοτε ὅμως γίνεται χρῆσις καὶ καπνοδόχων μεταλλικῶν, κατασκευαζομένων ἐκ λεπτῶν

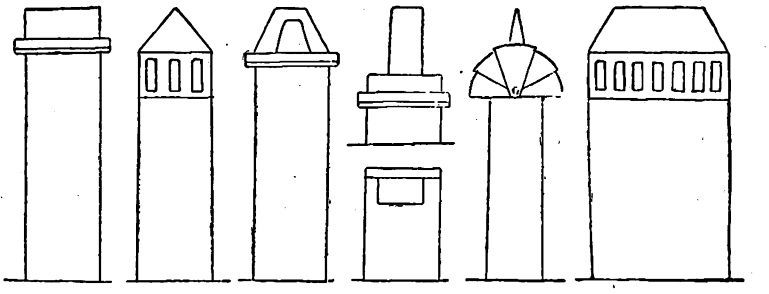

Σχ. 6. *Καπνοδόχοι οἰκιῶν.*

σιδηρῶν ἐλασμάτων κυλινδρικῶν καὶ ἐφωδιασμένων πρὸς τὰ ἄνω δι' ἐπιστομίου πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐπιδράσεως τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, καθὼς ἐπίσης καὶ καπνοδόχων κατασκευαζομένων ἐν εἴδει σωλήνων ἐξ ὀπτῆς γῆς. Αἱ καπνοδόχοι τῶν οἰκιῶν συγκοινωνοῦσι μὲ τὰς ἑστίας πυρᾶς τῶν μαγειρείων, πλυντηρίων κλπ. διὰ καπναγωγῶν ὀχετῶν, οἱ ὁποῖοι φθάνουσι μέχρι τῆς στέγης. Οἱ καπναγωγοὶ οὗτοι συνδέονται μέσῳ ἀκαύστου διατάξεως μὲ τὴν βάσιν τῶν καπνοδόχων, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος δέον νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 30 ἑ. μ. ὑπὲρ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν. Δ.Κ.Α.

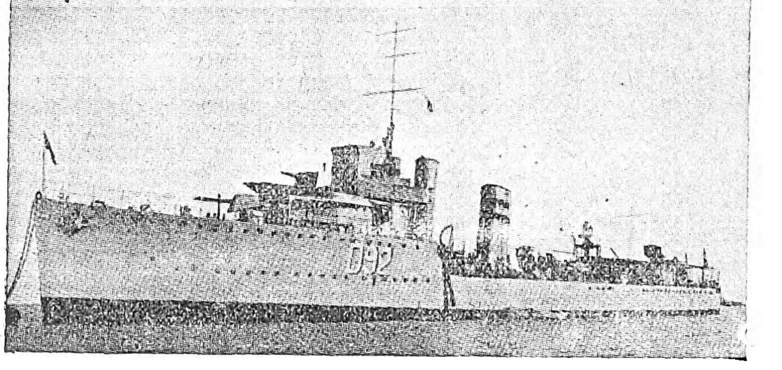

Τὸ ἀγγλικὸν ἀνιχνευτικὸν «Viscount» διακρινόμενον ἀπὸ τὰ ἀδελφά του τύπου «V» χάρις εἰς τὰς δύο ζώνας τῆς δευτέρας καπνοδόχου του.

—/*Ναυτ.*/ Αἱ *καπνοδόχοι* τῶν ἀτμοπλοίων (κοιν. ὑπὸ τῶν ναυτικῶν και *τσιμινιέρες* καλούμεναι ἐκ τῆς ἀγγλ. λ. chimney/ ἔχουσι γενικῶς μορφὴν κυλινδρικὴν καὶ κατασκευάζονται ἐξ ἐλασμάτων σιδήρου, συγκρατοῦνται δὲ ἀκτινοειδῶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἢ ἄλλων στερεῶν μερῶν τῶν ἀτμοπλοίων τῇ βοηθείᾳ πλαγίων καλῳδίων. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἐσωτερικῆς διατομῆς τῶν καπνοδόχων τούτων, διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται τὰ προϊόντα τῆς καύσεως τῶν ἑστιῶν, ἀνέρχεται εἰς τὸ $1/5$ περίπου τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐσχάρας τοῦ ἀτμολέβητος, ἢ προκειμένου περὶ πολλῶν ἀτμολεβήτων εἰς τὸ $1/5$ τοῦ συνόλου τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἐσχαρῶν τούτων.

Digitized by Google

Αἱ καπνοδόχοι τῶν πλοίων χρησιμεύουν πολὺ καὶ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τούτων. Καὶ εἰς μὲν τὰ φορτηγὰ ἢ τὰ ἐπιβατηγὰ ζωγραφοῦνται ἐπ' αὐτῶν τὰ ἐμπορικὰ σήματα τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας ἢ τοῦ ἐφοπλιστοῦ. Εἰς δὲ τὰ πολεμικὰ χρωματίζονται μία ἢ πλειότεραι ὁριζόντιοι ζῶναι ἑτερόχροοι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἓν ἢ πλειότερα ἀδελφὰ ἀπαράλλακτα πλοῖα, τῶν ὁποίων ἡ διαστολὴ λόγῳ τῆς ὁμοιότητος καθίσταται ἀδύνατος· οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν ζωνῶν τῆς καπνοδόχου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐφ' ἧς αὗται καπνοδόχου καθιστῶσιν ἄμεσον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ταυτότητος τοῦ πλοίου. Εἰς τὰ θαλαμηγὰ αἱ καπνοδόχοι χρωματίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δι' ἀνοικτοῦ κιτρίνου χρυσίζοντος (jaune doré) μετὰ μιᾶς στενῆς μελαίνης ζώνης εἰς τὸ χεῖλος, πρὸς ἀπόκρυψιν τῆς ἀπὸ τοῦ καπνοῦ ῥυπάνσεως. Εἰς τὰ σύγχρονα εὔδρομα μάχης θωρηκτὰ ἡ βάσις τῶν καπνοδόχων περιβάλλεται ὑπὸ θώρακος.
Σ. Ε. Λ.

καπνοειδῆ (τά), ἢ *καπνώδη [Βοτ.].* Ἄλλη ὀνομασία τῆς οἰκογενείας *καπνιτώδη* (βλ.λ.). Κ. Π.

καπνοθάλαμος (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἐξάρτημα τῶν ἀτμολεβήτων ἐν εἴδει θαλάμου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται ὁ καπνὸς καὶ ἐν γένει τὰ προϊόντα τῆς καύσεως ἐκ τῆς ἑστίας αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου εἰσρέουσι μετὰ ταῦτα εἰς τὴν καπνοδόχον. Προκειμένου περὶ πολλῶν ἀτμολεβήτων χρησιμοποιεῖται εἷς κεντρικὸς καπνοθάλαμος, διατομῆς ἀναλόγου πρὸς τὸν συνολικὸν ὄγκον τῶν ἀπαγομένων πρὸς τὴν καπνοδόχον ἀερίων. Οἱ καπνοθάλαμοι τῶν ἀτμαμαξῶν ἔχουσι συνήθως διάμετρον ἴσην πρὸς τὴν διάμετρον τῶν ἀτμολεβήτων των, τὸ δὲ μῆκός των ποικίλλει ἀπὸ 1 ἕως 3 μέτρα. Οἱ καπνοθάλαμοι τῶν ἀτμολεβήτων τῶν πλοίων ἀποτελοῦνται ἐκ δύο παρειῶν ἀφισταμένων ἀλλήλων κατὰ 5 ἕως 10 ἑ. μ. καὶ εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ θυρίδων καθαρισμοῦ τῶν αὐλῶν. Τὸ πάχος τοῦ ἐλάσματος τῆς μὲν ἐσωτερικῆς τῶν παρειῶν ἀνέρχεται εἰς 6 περίπου χιλιοστὰ διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ 4 χιλιοστὰ διὰ τὰ πολεμικά, τῆς δὲ ἐξωτερικῆς φθάνει τὸ ἥμισυ τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης. Προκειμένου περὶ μεγάλων ἐγκαταστάσεων οἱ καπνοθάλαμοι διατάσσονται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ διαστέλλωνται ἐλευθέρως πρὸς τὴν καπνοδόχον. Δ. Κ. Α.

καπνοθήκη (ἡ)· ἡ θήκη τοῦ καπνοῦ, ταμπακοθήκη, ταμπακέρα.

—*['Εγκυκλ.]* Μέχρι πρὸ δύο αἰώνων ἡ *καπνοθήκη* ἦτο ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν πλουσίων τάξεων, εὑρίσκετο δὲ κυρίως παρὰ τοῖς χρυσοχόοις. Κατεσκευάζετο ἐκ σκαλιστοῦ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου μὲ πολυτίμους λίθους, εἶχε δὲ διάφορα σχήματα: ᾠοειδές, τετράγωνον, σφαιροειδὲς κλπ. Αἱ ὡραιότεραι κατεσκευάζοντο ἐν Παρισίοις ὑπὸ γνωστοτάτων χρυσοχόων, φέρουν δὲ γεγλυμμένον ἐπὶ τοῦ χείλους τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστοῦ, ὡς λ.χ. Aubert, George, Auguste, Drais, Ducrollan, Gaillard, Germain, Herbault, Mesnier κλπ Οἱ κατασκευασταὶ οὗτοι ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν καλυτέρων διδασκάλων τῆς σχολῆς τοῦ Μπεραίν, ἠδύναντο δ' ἐπὶ πλέον νὰ ἐκλέξουν τὰ πρότυπα αὐτῶν ἐκ τῆς «Πραγματείας περὶ τῶν καπνοθηκῶν πρὸς χρῆσιν τῶν χαρακτῶν καὶ χρυσοχόων», ἐκδοθείσης τῷ 1703 ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μπουρντόν. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἠκολούθησεν ἕτερον τοῦ Ντὺ Βιβιέ: «*Πῶς κατεσκευάζονται αἱ καπνοθῆκαι κατὰ τὰ ἔτη 1719 καὶ 1720*». Εἰς τὸ Λοῦβρον τῶν Παρισίων, ἐν τῇ συλλογῇ Λενουάρ, ὑπάρχει μία θαυμασία καπνοθήκη ἐκ χρυσοῦ, ᾠοειδής, σκαλιστή, μὲ διαφανῆ σμάλτον, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ διασήμου χρυσοχόου George. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν ἀρχεῖον τῶν Παρισίων ὑπάρχουν περιγραφαὶ καπνοθηκῶν βασιλικῶν προσώπων, φέρουσαι προσωπογραφίας ἐκ σμάλτου καὶ πεποικιλμέναι μὲ πλῆθος ἀδαμάντων καὶ πολυτίμων λίθων, μεγίστης ἀξίας. Αἱ γερμανικαὶ καπνοθῆκαι ἐκ μαργάρου ἢ ἰνδικῆς κογχύλης, φέρουσαι ἡμιπολυτίμους λίθους, ἦσαν ἐπίσης πολὺ τοῦ συρμοῦ. Κατεσκευάζοντο ἐν Δρέσδῃ, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐκυριάρχει ὁ σινικὸς ῥυθμός, ἡ δὲ ἐπιτυχία των προσείλκυσε τοὺς χρυσοχόους τῶν Παρισίων, οἵτινες τὰς ἐμιμήθησαν. Αἱ καλύτεραι τοῦ εἴδους κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ χρυσοχόου Joaguet ἐξ ἀχάτου-ὄνυχος καὶ ἄλλων σκληρῶν λίθων, ἦσαν δὲ κεκοσμημέναι μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους καὶ ἔφερον ἐπὶ σμάλτου προσωπογραφίας καὶ διαφόρους εἰκόνας. Πολυτελεῖς καπνοθῆκαι κατεσκευάζοντο ἐπίσης καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ βραδύτερον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μέρος τοῦ ἀργύρου τῆς Σιβηρίας, ἐν Ρωσίᾳ, διετέθη διὰ τὴν κατασκευὴν καπνοθηκῶν. Μὲ τὴν διάδοσιν τοῦ καπνίσματος ἤρχισαν κατασκευαζόμεναι καπνοθῆκαι εὔθηναί, πρακτικαί, ἐκ παντὸς εἴδους μετάλλου, ξύλου, πεπιεσμένου χάρτου κλπ. (βλ. λ. *σιγαροθήκη*). Ἡ καπνοθήκη σήμερον κατασκευάζεται ἐκ δέρματος ἢ καουτσούκ, τῆς δευτέρας προτιμωμένης καθ' ὅσον διατηρεῖ τὸν καπνὸν δροσερόν. Αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι καπνοθῆκαι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ὡς *ταμβακοθῆκαι* (βλ. λ.). Δ. Σ. Δ.

καπνοθυλάκιον (τό)· θύλακος καπνοῦ, θήκη εἰς τὴν ὁποίαν τοποθετεῖται ὁ καπνός, κοιν. *ταμπακέρα*.

καπνοκαύστης (ὁ)· Συσκευὴ δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ συμπληρωματικὴ καῦσις τῶν ἀκαύστων μερῶν τοῦ καπνοῦ (βλ. *καπνοβόρον*). Θ. Χ.

καπνοκοπτήριον, ἢ *καπνεργοστάσιον* (τὸ) *['Εγκυκλ.]*. Λέγεται οὕτω κοινῶς τὸ «δημόσιον ἐργοστάσιον καπνοῦ», ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖται τὸ εἰς τὸ δημόσιον ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς δικαίωμα τοῦ κόπτειν, συσκευάζειν, τοποθετεῖν τὸν καπνὸν εἰς δοχεῖα, ἐπικολλᾶν τὰς ταινίας καὶ μεταποιεῖν εἰς σιγάρα τὸν καπνόν, δαπάναις τῶν κυρίων τοῦ καπνοῦ, δι' ἐργατῶν τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἁρμοδίου δημοσίου ὑπαλλήλου (διευθυντοῦ τοῦ καπνεργοστασίου). Τὰ δημόσια καπνεργοστάσια διακρίνονται εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως καὶ τὰ τῆς διαμετακομίσεως, διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις. Ἐν τοῖς δημοσίοις καπνεργοστασίοις ἐσωτερικῆς καταναλώσεως εἰσάγεται πρὸς κοπὴν καὶ συσκευὴν κατὰ τὰς διατάξεις τῶν κειμένων νόμων ὁ καπνὸς ὁ προωρισμένος διὰ τὴν ἐντὸς τῆς χώρας κατανάλωσιν, ἐν δὲ τοῖς καπνεργοστασίοις διαμετακομίσεως εἰσάγεται πρὸς κοπὴν καὶ συσκευὴν ὁ καπνὸς ὁ προωρισμένος νὰ ἐξαχθῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ τῆς ἐξωτερικῆς καταναλώσεως συνιστῶνται διὰ διατάγματος ἄνευ προσθήκης προσωπικοῦ παρὰ ἐργοστασίοις ἐσωτερικῆς καταναλώσεως. Ἐκτὸς αὐτῶν, ἐπιτρέπεται καὶ ἡ σύστασις ἰδιωτικῶν καπνεργοστασίων, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν νόμων λειτουργούντων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπίβλεψιν τῶν διευθυντῶν τῶν δημοσίων καπνεργοστασίων καὶ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν. Τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν καπνεργοστασίων διέπονται ὑπὸ τῶν νόμων 1567 καὶ 4208 καὶ νομοθετικῶν διαταγμάτων 17 Φεβρουαρίου 1925, 27 Αὐγούστου 1927 καὶ 8 Ὀκτωβρίου 1929 (Ἐφ. Κυβ. 372 τῆς 12 Ὀκτωβρ. 1929). Κωδικοποίησις τῶν διατάξεων τούτων εὕρηται εἰς τεῦχος, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰσχύουσαι ὀργανικαὶ διατάξεις ἀφορῶσαι εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν» (1929) (σελ. 49—58). Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

καπνομαντεία (ἡ)· ἡ ἀπὸ τοῦ καπνοῦ μαντεία, ἰδίᾳ ἡ ἀπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν βωμῶν κατὰ τὴν ὄπτησιν τῶν θυμάτων.

—*['Αρχ.]* Παρ' ἀρχαίοις ἡ *καπνομαντεία* (εἶδος ἐμπυρομαντείας) ἦτο συνηθέστατα ἐν χρήσει. Συνήθη φαινόμενα ἀποτελοῦντα ἀντικείμενον τῆς καπνομαντείας ἦσαν ἡ ταχύτης τῆς ἑλίξεως τοῦ καπνοῦ, τὸ χρῶμα αὐτοῦ, ἡ διεύθυνσις, ὁ ἀριθμὸς τῶν σχηματιζομένων τολυπῶν ἢ γλωσσῶν κ. ἄ. Ταχεῖα ἕλιξις τοῦ καπνοῦ πρὸς τὰ ἄνω μετὰ φλογὸς ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁμαλὴν πορείαν τοῦ καπνοῦ· ἐπίσης τὸ αἱμῶδες χρῶμα τῆς συνοδευούσης τὸν καπνὸν φλογὸς ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός, ἐνῷ τὸ πορφυροῦν ἐνομίζετο εὐοίωνον, ὡς καὶ ἡ πρὸς τὸν μαντευόμενον ἀπόκλισις τοῦ καπνοῦ, ἐνῷ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπομάκρυνσις ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός. Ἡ χρῆσις τῆς καπνομαντείας ἀπαντᾷ ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Α 317), ὅπου κατὰ τὰς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἐξιλαστηρίους θυσίας «κνίσση οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ». Συνήθως αἱ παρατηρήσεις ἐγίνοντο ἐπὶ τῶν καπνῶν τῶν ἱερείων, τῆς δὲ χρήσεως τοῦ λιβανωτοῦ εἰσηγητὴς φέρεται ὁ Πυθαγόρας· ἐν τούτοις, ὁ Σενέκας ἀναφέρει ὅτι ὁ Τειρεσίας καὶ ἡ Μαντὼ πρὸ τῆς θυσίας ἐμαντεύοντο διὰ λιβανωτοῦ («λιβανομαντεία»). Ἡ καπνομαντεία ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη, ἐν ἐπιγραφῇ δὲ τοῦ Ρηγίου πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα Σφακελίτιδα, ἀναφέρεται «καπναύγης», δημόσιος μάντις ἀπὸ καπνοῦ μαντευόμενος. Ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῇ ἐν Ἠπείρῳ, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Δίωνος Κασσίου, καπνομαντεία ἐγίνετο καὶ ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδομένων ἀτμῶν ἢ πυρὸς δι' ἐναποθέσεως λιβανωτοῦ, ὁπότε τὸ γεγονὸς ἐλάμβανε δημόσιον πανηγυρικὸν χαρακτῆρα.
Π. Ν. Π.

καπνοπαραγωγὴ (ἡ)· ἡ παραγωγὴ τοῦ καπνοῦ ὡς γεωργικοῦ προϊόντος.

καπνοπαραγωγὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ παράγων καπνόν: «καπνοπαραγωγὸς τόπος,—ἔκτασις»· ‖ ὡς οὐσ. γεωργὸς ἢ κτηματίας ἔχων ὡς κύριον προϊὸν τὸν καπνόν.

καπνοπρατήριον (τό). Διὰ τὴν πώλησιν τῶν εἰδῶν τῆς καπνοβιομηχανίας, ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν τὰ καπνοπωλεῖα, τινὰ τῶν ὁποίων σὺν τῷ χρόνῳ λόγῳ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς καπνοβιομηχανίας καὶ τῶν πόλεων καὶ κυρίως διὰ τὸν εὔκολον ἐφοδιασμὸν τῶν λοιπῶν καπνοπωλείων ἐξειλίχθησαν εἰς πρατήρια χονδρικῆς πωλήσεως διὰ τῶν ὁποίων σήμερον διοχετεύονται τὰ εἴδη τῆς καπνοβιομηχανίας εἰς τοὺς καπνοπώλας καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν κατανάλωσιν.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἡ Κυβέρνησις, διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ ὁπωσδήποτε τοὺς ἀναπήρους τοῦ πολέμου, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἱδρύῃ περίπτερα λιανικῆς πωλήσεως σιγαρέττων, ὅπερ καὶ ἔπραξεν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀνάπηροι συνεσωματώθησαν, ζητοῦντες δὲ παρὰ τῶν Κυβερνήσεων συνεχῶς ἀμοιβὰς καὶ ἀνταλλάγματα ἐπέτυχον ἐν τέλει (1928) τὴν ψήφισιν νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται ἡ πώλησις σιγαρέττων καὶ καπνοῦ εἰς πάντας, εἰς πόλεις ἐχούσας πληθυσμὸν κάτω τῶν 10.000 ψυχῶν, μονοπωλουμένης τῆς λιανικῆς πωλήσεως τῶν σιγαρέττων ὑπὲρ τῶν «θυμάτων πολέμου».

Ὁ νόμος οὗτος ἔχει φέρει ἀναστάτωσιν εἰς τὰς μικρὰς πόλεις, ὅπου ἐπαγγελματίαι ἀσκοῦντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καπνοπώλου ἀπὸ εἴκοσι καὶ τριάκοντα ἐτῶν εὑρέθησαν ἄνευ ἐργασίας. Αἱ συζητήσεις καὶ διαμάχαι ἐξακολουθοῦν πάντοτε, ἑκάστης μερίδος ὑποστηριζούσης τὰς ἀπόψεις της.

καπνοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως καπνοῦ εἰς τοὺς ἰδιώτας, πρατήριον καπνοῦ.

καπνοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς καπνοῦ κατειργασμένου εἰς ἰδιώτας.

Καπνόριζος, *Ἀντώνιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν, πολεμήσας ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ φονεύσας πολλοὺς Τούρκους. Ἔπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ. Γ. Δ. Κ.

καπνὸς (ὁ), πληθ. *καπνοί* (οἱ)· ἀερῶδες προϊὸν καυσίμου ὕλης: «καπνὸς καιομένων ξύλων, — γαιανθράκων κλπ.», «μᾶς ἔπνιξε ὁ καπνός», «μαύρισαν οἱ τοῖχοι ἀπὸ τὸν καπνό»· ‖ φρ., «ἔγινε καπνὸς» ἔφυγε ταχέως, ἐξηφανίσθη.

—*['Υγιειν.]* Εἰς τὰ συστατικὰ τοῦ *καπνοῦ*, πρωτεύουσαν θέσιν ἔχουν, ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασίν των ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, τὰ μικρότατα τεμαχίδια τοῦ ἄνθρακος καὶ τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Καὶ τὸ μὲν μονοξείδιον εἶναι ἰσχυρότατον δηλητήριον τοῦ αἵματος, προκαλοῦν τὴν δηλητηρίασιν μόλις ἡ ἀναλογία αὐτοῦ φθάσῃ ἐν τῷ ἀέρι εἰς 0.5‰. Τῶν δὲ λεπτοτάτων τεμαχιδίων τοῦ ἄνθρακος ἡ ἐπίδρασις εἶναι ἀνάλογος τῆς ποσότητος αὐτοῦ ἐν τῷ εἰσπνεομένῳ ἀέρι. Ἐὰν ἡ ποσότης αὐτοῦ εἶναι ὀλίγη καὶ ὀλίγη ἡ διάρκεια τῆς εἰσπνοῆς αὐτοῦ, τότε μέρος μὲν κατακρατεῖται ὑπὸ τοῦ βλεννογόνου τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ φάρυγγος, μέρος δὲ ὑπὸ τοῦ βλεννογόνου τοῦ βρογχικοῦ δένδρου, ὁπόθεν ἀποβάλλεται διὰ τῆς βλέννης αὐτοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐλαχίστη μόνον ποσότης κατατίθεται εἰς τὰ συνδετικὰ κύτταρα τῶν μεσολοβίων διαστημάτων. Ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ ἄνθρακος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ παθολογική. Ἐὰν ἡ ποσότης τοῦ εἰσπνεομένου καπνοῦ εἶναι μεγάλη, τότε γίνεται μεγάλη ἐναπόθεσις τοῦ ἄνθρακος εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ μάλιστα εἰς τὰ κύτταρα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ τῶν μεσολοβίων χώρων. Δυνατὸν ἡ κατάθεσις αὕτη νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸν ὑπεζωκότα καὶ εἰς τὰ λεμφικὰ γάγγλια διὰ μέσου τῶν λεμφικῶν ἀγγείων. Διὰ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος (φλέβες) τὰ μικρὰ τεμαχίδια τοῦ καπνοῦ δυνατὸν νὰ μετασταθῶσιν ἐκ τοῦ πνεύμονος εἰς τὸ ἧπαρ καὶ εἰς τὸν σπλῆνα. Τοιαύτην μεγάλην ποσότητα καπνοῦ δυνατὸν νὰ ἔχωμεν εἰς περίπτωσιν μὴ καλοῦ ἀερισμοῦ τῶν θερμαστρῶν, εἰς τὰς διαφόρους βιομηχανίας, καθ' ἃς ἔχομεν ἀτελεῖς καύσεις, καὶ εἰς τοὺς βιοῦντας ἐντὸς ἢ πέριξ τῶν ἐργοστασίων μετὰ πολλῶν καπνοδόχων. Διὰ τοῦ καλοῦ ἑλκυσμοῦ τῶν θερμαστρῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἀναλόγων νόμων, τοῦτο μὲν ἀφορώντων τὴν ὑγιεινὴν τῶν ἐπιτηδευμάτων, τοῦτο δὲ καθοριζόντων τοὺς τόπους τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, μακρὰν κατῳκημένων περιοχῶν, δύνανται ν' ἀποφευχθῶσι πάντα ταῦτα.
Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

καπνὸς (ὁ), καὶ ἰδιωμ. ***καπινός***, πληθ. ***καπνὰ*** (τά)· τὸ φυτὸν τὸ καλλιεργούμενον διὰ τὸν ἀρωματώδη καπνόν του, τὸν ὁποῖον εἰσπνέουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἄλλως ***νικοτιανή***: «καπνὸς σέρτικος, — ἐλαφρός, — μυρωδᾶτος»· ‖ «ἡ ἐσοδεία τῶν καπνῶν», «ἔπεσαν τὰ καπνά»· ‖ φρ. «τί καπνὸ φουμάρει» ποίου εἴδους ἄνθρωπος εἶναι.

— [ΒΟΤ.] Ὁ *καπνὸς* (Nicotiana) εἶναι γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανανθῶν* ἢ *στρυχνωδῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συμπετάλων*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἀναπτυσσόμενα ὅμως καὶ εὐδοκιμοῦντα σχεδὸν πάντα εἰς τὰ μετρίως θερμὰ κλίματα. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐτήσια, τινὰ ἐδώδιμα, ἄλλα δηλητηριώδη, τὰ πλεῖστα δὲ χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν φαρμακευτικήν. Τὸ φυτόν, φθάνον τὸ ὕψος πολλάκις 1.50 μέτρου, φέρει συνήθως ὀλίγους κλάδους καὶ αὐτοὺς περὶ τὴν κορυφήν του, φύλλα ἔμμισχα ἢ ἄμισχα, μᾶλλον πλατέα, λήγοντα ὀλίγον εἰς ὀξύ, διαφόρου μήκους, πολλάκις φθάνοντα τὰ 0,70 ἑκ. τοῦ μέτρου (*καπνὸς Βιργινίας*) χρώματος ὑποπρασίνου, τραχέως τριχωτὰ καὶ κολλώδη εἰς τὴν ἀφὴν καὶ περιέχοντα ἀλκαλοειδῆ, ὀξέα καὶ πλείστας ἄλλας οὐσίας (βλ. κατ. *[Χημ.]*). Διὰ ν' ἀποφεύγωνται αἱ ἐκ τοῦ ἀνέμου σχισμαὶ τῶν φύλλων, τὰ νεῦρα τῆς περιφερείας συνδέονται κατὰ τὰ χείλη τοξοειδῶς. Φέρει ἄνθη ἐπάκρια, τῶν ὁποίων ἡ κωδωνοειδὴς στεφάνη εἶναι ὠχρέρυθρος. Τὰ ἄνθη ταῦτα εἶναι πεντapέταλα, φέρονται δὲ

Digitized by Google

ἐπὶ πενταπετάλου ἐπίσης κάλυκος καὶ ἔχουσι πέντε στήμονας, ὧν οἱ τέσσαρες ἰσοϋψεῖς, ὁ δὲ πέμπτος βραχύτερος. Οἱ ἀνθῆρες εἶναι δίχωροι καὶ σπανιώτερον τετράχωροι. Ὁ καρπὸς εἶναι δίχωρος κάψα, μεμβρανώδης καὶ ἐπιμήκης, περιλαμβάνει δὲ εἰς ἕκαστον χῶρον ἱκανὸν ἀριθμὸν σπερμάτων ὑπερύθρων, σχήματος νεφροῦ. Τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ χρησιμοποιοῦνται εἴτε πρὸς κάπνισμα (σιγαρέττα, ποῦρα, πίπα, ναργιλές), εἴτε πρὸς μάσησιν, εἴτε πρὸς ἐρρίνωσιν (πρεζάρισμα).

Καπνὸς ἀνθισμένος.
[Α=ἄνθος, Β=καρπός.]

Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ παραλλαγῶν, ὧν τὰς κυριωτέρας παρέχει ὁ παρατιθέμενος πίναξ, σπουδαιότεραι εἶναι ὁ *κοινὸς καπνὸς τῆς Βιργινίας* καὶ ὁ *μακρόφυλλος καπνὸς τῆς Μαιρυλάνδης*. Ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα φέρουσι μακρὰ ἄνθη, διατεταγμένα κατὰ βοτρυοειδεῖς ταξιανθίας, μὲ ὑποπρασίνους στύλους ὑπέρου καὶ ὡραῖα χρώματος ροδακινὶ-ἐρυθροῦ ἰξώδη στίγματα. Τὸ εἶδος *καπνὸς ὁ ἀγροδίαιτος* φέρει βραχύτερα ἄνθη μὲ κιτρινοπρασίνου χρώματος στίγματα.

Ὅλα τὰ ἄλλα εἴδη καὶ ποικιλίαι καπνοῦ εἶναι ποικιλίαι καὶ παραλλαγαὶ τῶν ὡς ἄνω κυρίων εἰδῶν, δημιουργηθεῖσαι σὺν τῷ χρόνῳ διὰ διαφόρων τρόπων καὶ μέσων, κατόπιν μακρᾶς σειρᾶς πειραμάτων. Οὕτω παρ' ἡμῖν π. χ. καλλιεργοῦνται αἱ ἑξῆς παραλλαγαὶ (ἅπασαι ἐκ τῶν εἰδῶν *νικοτιανὴ ἡ μακρόφυλλος τῆς Μαίρυλανδ* καὶ *νικοτιανὴ ἡ ἀγροδίαιτος* εἰλημμέναι) μὲ τὰς τοπικὰς ὀνομασίας των: *μπασμᾶς, ζίχνα* ἢ *σεἲρ-ντελί, μπασὶ-μπαγλί, καμπᾶ-κουλάκ, τσεμπέλια Ἀγρινίου, μαῦρος τοῦ Ἄργους. Τραπεζοῦντος, καλούπια Σμύρνης* (τύπου *μυρωδάτου*), *Σαμψοῦντος, σαριὰ Θεσσαλονίκης, Πορόϊα, νταγλί, καράδες, τουμπεκί, καστέλλια* καὶ ἄλλα (βλ. κατ.).

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΥΤΩΝ

ΕΙΔΗ		ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ	
1) *Καπνὸς ὁ κοινός.* (Nicotiona tabacum)	Φύλλα ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, κρεμάμενα· κάλυξ ἐρυθρός, οὗτινος ὁ αὐλὸς κονδυλοῦται πρὸς τὸν λαιμόν· καρπὸς δίλοβος.	*Καπνὸς κοινὸς τῆς Ἀβάνας.*	Ἐξαίρετος πρὸς κάπνισμα.
		Καπνὸς κοινὸς τῆς Βιργινίας	Φύλλα ἱκανῶς πλατέα, εἶδος ἐλάχιστα ὑποκείμενον εἰ ἐκφυλισμόν. Καλὸν πρὸς κάπνισμα, μάσησιν καὶ πρεζάρισμα.
		Καπνὸς τῆς Βιργινίας στενόφυλλος.	Ποικιλία ὑποκειμένη εἰς ἐκφυλισμόν. Καλὴ πρὸς μάσησιν και πρεζάρισμα.
		Καπνὸς τῆς Βιργινίας παχύνευρος.	Ἀγροτικὴ ποικιλία, παραγωγική, μὲ μικρὸν ποσοστὸν ἀπορρίμματος. Θεωρεῖται καλὴ πρὸς κάπνισμα.
		Καπνὸς Ἀμερικανικὸς ἢ τοῦ Γκοῦντι.	Ἀγροτικὴ ἐπίσης ποικιλία ἐκτάκτως παραγωγική, θεωρουμένη καλὴ πρὸς κάπνισμα.
		Καπνὸς τοῦ Φρίντεριχσταλ.	Ποικιλία λίαν παραγωγική, ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος.
2) *Καπνὸς ὁ μακρόφυλλος.* (Nicotiana macrophylla)	Φύλλα πλατέα μὲ μίσχους βραχεῖς. Κάλυξ ἐρυθρωπός. Καρπὸς δίλοβος.	*Καπνὸς μακρόφυλλος τῆς Μαιρυλάνδης (καπνὸς τοῦ Στρασβούργου, καπνὸς τῆς Παραγουάης).*	Παράγει ἐξαίρετον καπνὸν πρὸς κάπνισμα. Ποικιλία ἀνθεκτικὴ εἰς τὰς νόσους (ἐρυσίβην). Ἀπαιτεῖ ἔδαφος θρεπτικόν.
		Καπνὸς πλατύφυλλος τῆς Μαιρυλάνδης.	Ποικιλία παρέχουσα ἐξαίρετον καπνὸν πρὸς μάσησιν. Ὑπόκειται εἰς ἐκφυλισμόν.
		Καπνὸς βραχύφυλλος τῆς Μαιρυλάνδης (καπνὸς ἑλληνικός, καπνὸς οὑγγρικός).	Ποικιλία ἀπαιτοῦσα μᾶλλον θερμὸν κλῖμα καὶ ἔδαφος ἐλαφρόν. Παρέχει ἐξαιρετικῆς ποιότητος καπνὸν πρὸς κάπνισμα.
3) *Καπνὸς ὁ Σινικός.* Nicotiana Chinen.)	Φύλλα ἔμμισχα. Κάλυξ ἐρυθρωπός. Καρπὸς δίλοβος.	*Καπνὸς σινικὸς (καπνὸς τουρκικός).*	Παρέχει ἀνωτέρας ποιότητος καπνὸν πρὸς κάπνισμα, ἀλλ' εἶναι λίαν εὐαίσθητος εἰς τὰς νόσους.
4) *Καπνὸς ὁ ἀγροδίαιτος.* (Nicotiana rustica).	Φύλλα ᾠοειδῆ. Κάλυξ ἐπιξανθος ἢ πρασινωπὸς μὲ τὸν αὐλὸν κονδυλούμενον κυλινδρικῶς. Καρπὸς δίλοβος.	*Καπνὸς ἀγροδίαιτος ὁ μεγάφυλλος (καπνὸς τῆς Βραζιλίας, καπνὸς τῶν χωρικῶν).*	Ἀγροτικὴ ποικιλία, ἀπαιτοῦσα ἐλαχίστας φροντίδας, παρέχουσα καπνὸν μὲ ὀσμὴν βιολέττας πρὸς μάσησιν ἢ πρεζάρισμα. Διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς κάπνισμα πρέπει νὰ ἀναμιχθῇ μὲ ἄλλην ποιότητα.
5) *Καπνὸς ὁ τετράλοβος.* (Nicotiana quadrivalvis).	Κάλυξ ἐξωγκούμενος κατὰ τὴν βάσιν. Φύλλα λευκάζοντα ἢ κιτρινωπά. Καρπὸς τετράλοβος.		Κατηγορία οὐδεμίαν ἔχουσα σημασίαν διὰ τὴν καπνοκαλλιέργειαν.

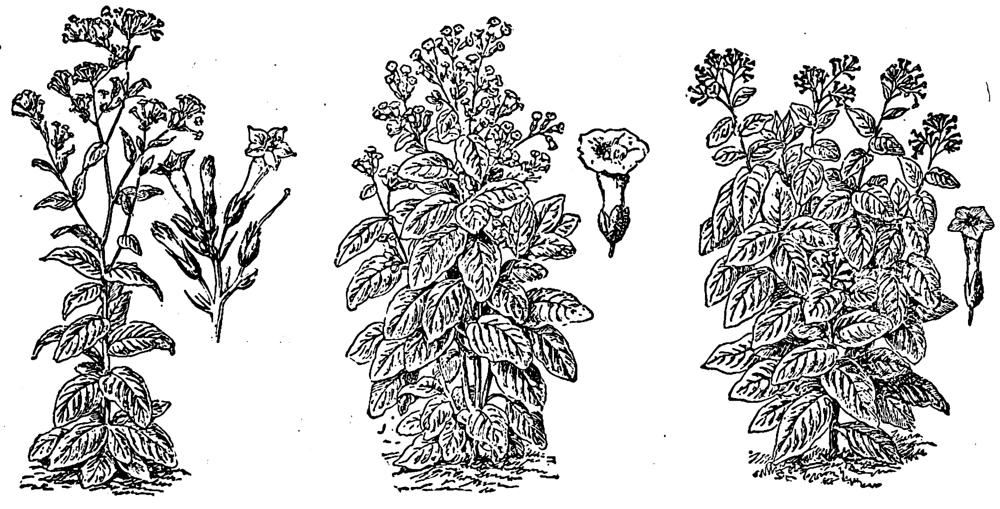

1) καπνὸς ὁ κοινός. 2) Καπνὸς τῆς Βιργινίας. 3) Καπνὸς τῆς Μαιρυλάνδης.

—[ΦΥΤΟΠΑΘ.] Ὁ *καπνὸς* ὑπόκειται εἰς πλείστας ἀσθενείας. Ταύτας προκαλοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ καιρικαὶ μεταβολαί, ἀφ' ἑτέρου δὲ διάφοροι σκώληκες κυρίως (*λευκός, φαιός*, Agrotis segetum). διάφοροι λείμακες (γυμνοσάλιαγκοι), *κοχλίας ὁ πωματίας* (Helix pomatias), ἀράχνια καὶ μαλάκια, φθεῖρες (*κυανῆ* καὶ *φαιά*), κάμπαι (*μαμέστρα ἡ φυλλόκραμβος, μαμέστρα ροδακίνου, κάμπη ἡ κόπτουσα* καὶ *κάμπη τοῦ καπνοῦ*), ἐπιφέρουσαι μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ νεαρὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ, *ἀκρὶς ἡ πλάνης*, ἡ *ἀλευρώδης καπνοῦ*, τὰ μικροέντομα Setomorpha margalestriata καὶ Lassioderma Serricorne, *σφὶγξ ἡ καρολίνειος*, ἔντομον προσβάλλον τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ καὶ ἐπιφέρον μεγάλην καταστροφήν, ἡ *πρασοκουρὶς ἡ κοινὴ* (κοιν. κρεμμυδοφάγος ἢ πρασάγγουρος), ἔντομον ἐπιφέρον βλάβας εἰς τὰς ρίζας τοῦ καπνοῦ, ὁ *ἀσπάλαξ* (κοιν. τυφλοπόντικας).

Ἀσθένειαι τοῦ καπνοῦ. Ἀσθένειαι ἀναφαινόμεναι ἐπὶ τοῦ καπνοῦ εἶναι ἡ *μελίγγρα* (κοιν. μελιτούρα), προκαλουμένη ὑπὸ μικροῦ ἐντόμου απομυζῶντος τὸν χυμὸν τοῦ καπνοῦ, ἡ *φθοριμαία*, κύριον γνώρισμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ παραμόρφωσις (ἐξόγκωμα, φούσκωμα) τῶν φυτῶν τοῦ καπνοῦ. Ταύτην προξενεῖ μικρὰ κάμπη λευκή, μὲ κεφαλὴν χρώματος καστανοῦ. Ἡ κάμπη αὕτη εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ κορμοῦ τοῦ καπνοφύτου, προχωρεῖ δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀνοίγουσα διαδρόμους κατατρώγει τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φυτοῦ. Τὸ φυτὸν ἐξογκοῦται ἐκεῖ, ἔνθα μένει ἡ κάμπη, διὰ νὰ μεταμορφωθῇ εἰς ψυχήν. Εἶναι ἐπιβλαβεστάτη ἀσθένεια, ἐξαπλουμένη εὐχερῶς ὡς ἐκ τῶν πολλῶν γενεῶν της. Ἄλλη ἀσθένεια προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ *ᾠϊδίου* (oidium tabaci, κοιν. *στάκτη, γκιούλ, μπάστρα, μπασαρᾶς, ἀλευρᾶς* κλπ.), ὅπερ εἶναι λίαν ἐπιβλαβὴς μύκης, ραγδαίως ἐξαπλούμενος, καταστρέφων δὲ ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ καπνοῦ. Τὴν ἀσθένειαν χαρακτηρίζει χνοῦς χρώματος φαιοῦ καὶ πολλάκις λευκοῦ, ἐμφανιζόμενος ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ. Τὸ ᾠίδιον εὐνοεῖται ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ἀτμοσφαιρικῆς θερμότητος, συχνῶν βροχῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἰδίως κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φυτοῦ. Ἡ *σκωρίασις*, ὁ *χρυσαφίτης*, ὁ *μπακὴρ* καὶ ὁ *ντεμὴρ μπασαρᾶς* εἶναι ἀσθένειαι σπανιώτεραι παρ' ἡμῖν, ἐμφανιζόμεναι ὁμοῦ μετὰ τοῦ ᾠϊδίου. Κύριον γνώρισμα αὐτῶν στίγματα χρυσοῦ ἢ ἄλλου χρώματος, ἐξαπλούμενα ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν φύλλων. Ἀναφαίνονται δὲ ἐπὶ βαλτωδῶν, ὑγρῶν περιφερειῶν διὰ καπνοῦ καλλιεργουμένων. Ὁ *μωσαϊκὸς* (Mossaïco) ἢ *ἀλατζᾶς*, ἡ *χλώρωσις*, ἡ *εὐλογιά*, ὁ *βάκιλλος τοῦ καπνοῦ*, τὸ *ἂκ-νταμάρ*, ἡ *ἀποπληξία* ἢ *ἡλιοπληξία* κλπ. εἶναι ἀσθένειαι ἐπίσης ἐπιβλαβεῖς, προκαλούμεναι ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀποτόμων μεταβολῶν τοῦ καιροῦ, ἰσχυροῦ ψύχους, μεγάλης θερμοκρασίας, πάγου, χαλάζης, ἰσχυρῶν ἀνέμων, βροχῶν, μεγάλων ὑγρασιῶν κλπ.

Ἐκ τῶν φυτικῶν παρασίτων ἐπιβλαβέστερα εἶναι ἡ *ὀροβάγχη ἡ κλαδώδης*, κοιν. *λύκος*, καὶ τὸ *ἐπίθυμον τὸ μονόγυνον* κοιν. *κοσκοῦτα* ἢ *μεταξάκι*, ἐπιφέροντα τεραστίας βλάβας ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ καλλιεργείας τοῦ καπνοῦ.

Τρόποι καταπολεμήσεως. Ἀπὸ ὅλα τὰ προφυλακτικὰ κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ καπνοῦ μέτρα προτιμότερα εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ καὶ ἡ ἀπολύμανσις τοῦ σπόρου. Ἐν τούτοις ἐμελετήθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν διάφορα μέσα ἐξοντώσεως τῶν διαφόρων παραγόντων, οἵτινες προκαλοῦσι τὰς ἀσθενείας τοῦ καπνοῦ. Οὕτω π. χ. τὰ προσβληθέντα ὑπὸ σκώληκος καπνόφυτα δέον μετὰ προσοχῆς νὰ ἐκριζῶνται καὶ ἀπομακρυνόμενα νὰ καίωνται. Ἐφαρμόζεται ἐπίσης τὸ ράντισμα διὰ διθειάνθρακος ἢ πετρελαίου καὶ ναφθαλίνης, ἂν καὶ τοῦτο δέον ν' ἀποφεύγηται ἐκ φόβου μήπως μεταδοθῇ εἰς τὰ φυτὰ δυσοσμία τις, δι' ὃ καὶ προτιμᾶται ἡ διάλυσις (μιᾶς ὀκᾶς εἰς δέκα) κόνεως ξηρᾶς ἐκ βολβῶν βιγονίας.

Ἡ *μελίγγρα* καταπολεμεῖται δυσκόλως. Καταστρέφεται βεβαίως ὁ μικρoργανισμὸς διὰ ραντισμάτων πετρελαίου ἢ διθειάνθρακος ἢ διαλύσεως σάπωνος, ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν εἶναι λυσιτελῆ, ὡς ἀφίνοντα ἴχνη δυσοσμίας. Τὸ προτιμότερον πάντων εἶναι ἡ πλύσις τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ δι' ἀφθόνου καθαροῦ ὕδατος. Τὸ *ᾠίδιον* καταπολεμεῖται εὐκόλως διὰ τοῦ θείου ἢ διὰ διαλύσεως $^{3}/_{4}$ θείου καὶ $^{1}/_{4}$ κόνεως ἀσβέστου. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος οὗτος ἀφίνει ἴχνη ἐπὶ τοῦ φυτοῦ, πρᾶγμα ὅπερ ἐλαττώνει αἰσθητῶς τὴν τιμήν του. Προτιμότερον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ ἀποκόπτωνται καὶ ἀπομακρύνωνται τὰ προσβεβλημένα φύλλα. Ὁ *χρυσαφίτης* καταπολεμεῖται ὡς τὸ ᾠίδιον, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐμφανίζεται συνήθως. Οἱ *μπακὴρ-μπασαρᾶς, ντεμὴρ-μπασαρᾶς* καὶ *σκωρία* ἐξοντώνονται, χωρὶς νὰ βλάπτεται καὶ ἡ ποιότης τοῦ καπνοῦ, μόνον διὰ ραντίσματος ἀφεψήματος τοῦ ἰδίου καπνοῦ (1 ἐπὶ 10 ὀκάδων). Ἐπιβάλλεται πρὸς τούτοις μετὰ τὴν συγκομιδὴν ἡ καῦσις ὅλων τῶν φυτῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνεφανίσθησαν αἱ ὡς ἄνω ἀσθένειαι. Ἡ *ἀκρὶς ἡ πλάνης* καταστρέφεται εὐκόλως, ἐφόσον εἶναι μικρὰ καὶ ἄπτερος. Συναθροίζονται αὗται καὶ καίονται διὰ πετρελαίου πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἡ *πρασοκουρὶς ἡ κοινὴ* καταπολεμεῖται διὰ τεμαχίων ὑφάσματος ἐμπεποτισμένων διὰ πετρελαίου ἢ ἀσετυλίνης, ἅτινα εἰσάγονται ἐντὸς τῶν ὀπῶν, τὰς ὁποίας ἀνοίγει αὕτη εἰς τὸ ὑπέδαφος. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀνοίγονται ἐπίσης μικραὶ ὀπαὶ ἐπὶ τῶν σπορείων καὶ τοποθετεῖται ἐντὸς αὐτῶν νωπὴ κόπρος. Τὸν χει-

Digitized by Google

μῶνα ἡ πρασοκουρὶς ζητοῦσα θερμότητα συναθροίζεται εἰς τὴν κόπρον, ἐκεῖ δὲ καταλαμβάνεται καὶ ἐξολοθρεύεται. Εἶς ἀκόμη ἐκ τῶν πολλῶν τρόπων καταπολεμήσεως τῆς πρασοκουρίδος εἶναι καὶ ἡ δηλητηρίασις αὐτῆς δι' ἀραβοσίτου ἢ γεωμήλων, ἅτινα βράζομεν μεθ' ὕδατος (1 ὀκ. πρὸς δύο), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ρίπτομεν εἴκοσι δράμια ἀρσενικοῦ μολύβδου, καὶ τὰ ὁποῖα κατόπιν τοποθετοῦμεν ἐπὶ τῶν διαδρόμων, οὗ ἤνοιξεν ἡ πρασοκουρίς. Οἱ *λείμακες* καταπολεμοῦνται ἐπὶ τῶν σπορείων δι' ἐπιπάσεως κόνεως ἀσβέστου. Ἐπίσης καταστρέφονται διὰ διαλύσεως 1—2% ἀρσενικοῦ. Τρυφερὰ φύλλα λαχάνων ἐμβαπτίζονται ἐντὸς τῆς ὡς ἄνω διαλύσεως καὶ ρίπτονται ἐπὶ τῶν σπορείων. Ἡ *φθοριμαία*, ἄγνωστος μέχρι πρό τινος ἐπιδρομεὺς τοῦ καπνοῦ, καταπολεμεῖται προληπτικῶς διὰ διαλύσεως ½ ὀκᾶς ἀρσενικοῦ μολύβδου εἰς 100 ὀκάδας ὕδατος καὶ ραντίσματος δι' αὐτῆς τῶν φυτῶν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἰδίᾳ ὅταν ταῦτα ἀποκτήσωσι 4-5 φύλλα. Ἐμφανισθείσης τῆς ἀσθενείας ἀπαραίτητος καθίσταται ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀσθενῶν φυτῶν, ἡ ἀπολύμανσις δι' οἱουδήποτε φαρμάκου τοῦ ἀγροῦ καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκ νέου καλλιεργείας διὰ καπνοῦ τοῦ αὐτοῦ τόπου, ἀντικαθισταμένης διὰ τῆς σπορᾶς σιτηρῶν. *Ἐπίθυμον τὸ μονόγυνον* καταστρέφεται, ἐὰν ἀπομακρυνθῇ τοῦ ἀγροῦ προσεκτικῶς μετὰ τῶν φυτῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχει ἀναρριχηθῇ. Ὡς προληπτικὸν μέσον χρησιμοποιεῖται βαθεῖα ὄργωσις. *Ὀροβάγχη ἡ κλαδώδης* καταπολεμεῖται ὡς τὸ ἐπίθυμον. Προληπτικῶς ἐφαρμόζεται ἡ ἀμειψισπορά. Μετὰ συνεχῆ σπορὰν σιτηρῶν, ἐπὶ τρία ἔτη, ἡ ἐξαφάνισις τῆς ὀροβάγχης εἶναι ἐξησφαλισμένη. Μέτρα καταστρεπτικὰ διὰ τὰς Setomorpha margalestriata καὶ Lassioderma Serricorne, παρουσιαζομένας ἐν εἴδει ψυχῶν εἰς τὰς καπναποθήκας, εἶναι: 1) Ἡ τοποθέτησις ἰσχυρῶν φωτεινῶν λαμπτήρων πλησίον καὶ ἄνωθεν δοχείων πλήρων ὕδατος. Αἱ χρυσαλίδες πίπτουσαι ἐντὸς καταστρέφονται πνιγόμεναι. 2) Ἡ τοποθέτησις δολωμάτων. Κατασκευάζονται δὲ ταῦτα διὰ διαλύσεως 20 μερῶν μελάσσης, 3 μερῶν ἀρσενικώδους νατρίου καὶ 80 μερῶν ὕδατος. Ἡ διάλυσις αὕτη τοποθετεῖται ἐπὶ πινακίων καὶ διανέμεται εἰς διάφορα σημεῖα τῶν ἀποθηκῶν.

Φυτώριον κατεστραμμένον ἀπὸ λοιμὸν (μόρια).

Φύλλον κατεστραμμένον ἀπὸ ψεῖραν.

—[ΓΕΩΡΓ.] Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὁ *καπνὸς* ἦτο μὲν γνωστὸς καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, δὲν ἐκαλλιεργεῖτο ὅμως συστηματικῶς. Ὁ πρὸς χρῆσιν καπνὸς συνελέγετο ἀπὸ τῶν ὀρέων, εἰς ἃ εὑρίσκετο αὐτοφυής. Μόλις κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐγένετο ἡ πρώτη συστηματικὴ καλλιέργεια αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων μεταναστῶν. Εἰς τὴν Εὐρώπην μετεφέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Thevet τῷ 1517 καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν μετεφέρθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις Ἱσπανοῦ πρεσβευτοῦ ὅστις τὸ πρῶτον ἐκαλλιέργησεν αὐτὸν εἰς τὸν κῆπόν του. Κατ' ἄλλους ὁ πρῶτος σπόρος τοῦ καπνοῦ ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Nicot πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Λισσαβῶνι, εἰς Παρισίους τῷ 1560. Σήμερον ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἔχει ἐπεκταθῆ τόσον ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ μητροπολιτικῇ Γαλλίᾳ, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀποικίας αὐτῆς. Οὕτως εἰς τὸ Ἀλγέριον, τόπον γονιμώτατον διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, ἡ παραγωγὴ τούτου παρουσιάζει ἁλματώδεις προόδους καὶ τὸ ποσὸν τῶν 17 ἑκατομμυρίων χιλιογρ. τῷ 1920, ἀνῆλθε μετὰ μίαν ἑπταετίαν εἰς 26 ἑκατομ. χιλιογρ. Εἰς τὴν μητροπολιτικὴν Γαλλίαν τὸ ποσὸν τῶν 24 ἑκατ. χιλιογρ. τῆς παραγωγῆς τοῦ 1914 ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1927 εἰς 50.480.000 χιλιόγρ. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπίσης ἱδρύθη κατὰ τὸ 1674 τὸ πρῶτον κρατικὸν μονοπώλιον τῆς καλλιεργείας καὶ πωλήσεως τοῦ καπνοῦ, πηγὴ σεβαστῆς προσόδου διὰ τὸ κράτος. Εἰς τὴν Ἰταλίαν μετεφέρθη κατὰ τὸ 1575, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ δὲν ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς ἐντατικὴ καὶ μόλις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐδόθη σημαντικὴ ὤθησις εἰς τὴν καπνοκαλλιέργειαν εἰς τρόπον, ὥστε ἡ πρὸ αὐτῆς παραγωγὴ σχεδὸν ἐτετραπλασιάσθη. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἂν καὶ ἐνωρὶς ἐγένετο χρῆσις τοῦ καπνοῦ, ἀπὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐν τούτοις ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ ἤρχισε μόλις κατὰ τὸ 1910, ἀπαγορευομένη πρότερον. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εἰσήχθη ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου τῆς Οὐγγαρίας, χρησιμοποιήσαντος πρὸς τοῦτο Ἕλληνας καπνοκαλλιεργητὰς σταλέντας ἐκ τῆς Μακεδονίας. Ἔκτοτε ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ προήχθη τὰ μέγιστα, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατεῖχεν αὕτη μεταξὺ τῶν λοιπῶν καπνοπαραγωγῶν κρατῶν τῆς ὑφηλίου τὴν 4ην θέσιν. Εἰς τὴν Τουρκίαν εἰσήχθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ Γάλλων, οἵτινες ἐκαλλιέργησαν τὸ πρῶτον αὐτὸν εἰς Μακεδονίαν· ἐκεῖθεν διεδόθη ἡ καλλιέργεια εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐκ τῆς Τουρκίας μετεφέρθη καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εὐδοκιμήσας ταχέως, εἰς βαθμὸν ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἱκανοποιῇ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐξαγωγὴν εἰς ἄλλα κράτη. Ἡ καπνοπαραγωγὴ ἐν Ρουμανίᾳ ἐνεργεῖται ἐπιστημονικῶς. Πρὸς τοῦτο ἱδρύθησαν εἰδικαὶ σχολαὶ ἐκπαιδεύσεως καπνοκαλλιεργητῶν, ἰνστιτοῦτον καπνικῶν ἐρευνῶν, κρατικὸν μονοπώλιον καπνοκαλλιεργείας καὶ πωλήσεως καπνοῦ καὶ ἀσφαλιστικὸς ὀργανισμὸς τῶν καπνοκαλλιεργητῶν. Ἐκ τῆς Τουρκίας ἐπίσης μετεδόθη ἡ καλλιέργεια καὶ εἰς τὴν Περσίαν. Ἐν Ἑλλάδι ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἦτο διαδεδομένη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεώς της εἰς βασίλειον.

Σήμερον ὁ καπνὸς εἶναι ἓν ἐκ τῶν ὀλίγων φυτῶν τῶν καλλιεργουμένων εἰς ἁπάσας τὰς ἠπείρους. Εἰς τὰς στατιστικὰς τοῦ γεωργικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης φέρονται σήμερον ὡς καπνοπαραγωγικαὶ χῶραι αἱ ἑξῆς:

Εἰς τὴν Εὐρώπην: Ἡ Γερμανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Βουλγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ρουμανία, ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία, ἡ Σουηδία ἡ Ἑλβετία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Σερβία, ἡ Λεττονία, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Φινλανδία. Εἰς τὴν Ἀσίαν: Ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία, ἡ Περσία, ὁ Λίβανος, ἡ Ἰνδοκίνα, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Κορέα, αἱ Ἰνδίαι, αἱ Φορμόζαι, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Συρία, αἱ Φιλιππῖναι, ἡ Ἰάβα, ἡ Σουμάτρα, ἡ Κίνα καὶ ἡ Μαντζουρία. Εἰς τὴν Ἀμερικήν: Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, τὸ Μεξικόν, ἡ Βραζιλία, ἡ Ἀργεντινή, ὁ Καναδᾶς, ἡ Χιλή, ἡ Κολομβία, ἡ Παραγουάη, ἡ Οὐρουγουάη, τὸ Περοῦ, ὁ Ἅγιος Δομίνικος, τὸ Σαλβατόρ, ἡ Κοῦβα καὶ τὸ Πόρτο-ρίκο. Εἰς τὴν Ἀφρικήν: Τὸ Ἀλγέριον, ἡ Τύνις, τὸ Βελγικὸν Κόγγον, ἡ Μαδαγασκάρη, τὸ Καμερούν, ἡ Νυαζαλάνδη καὶ τὸ Τράνσβααλ. Εἰς τὴν Ὠκεανίαν: Ἡ Αὐστραλία. Ὡς δὲ ἐμφαίνεται ἐκ τῶν στατιστικῶν τῶν δημοσιευομένων ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ τμήματος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ βαίνει ὁλονὲν αὐξανομένη. Οὕτως, ἐνῷ πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τὸ 1913 εἴχομεν 1.300 000 τόννους παγκοσμίου παραγωγῆς, κατὰ τὸ 1925 ἔφθασεν αὕτη εἰς 1.885.000 τόννους.

Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ. Κύριον μέλημα τοῦ καπνοπαραγωγοῦ εἶναι ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀγροῦ, ὅστις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑγρὸς οὔτε νὰ ἔχῃ βάλτον πλησίον, διότι ἡ μεγάλη ὑγρασία δυνατὸν νὰ παραγάγῃ ποσότητα καπνοῦ, θὰ βλάψῃ ὅμως κατὰ πολὺ τὴν ποιότητα. Ἡ μεγάλη γονιμότης τοῦ ἐδάφους θὰ φέρῃ ἀσφαλῶς καπνὰ μᾶλλον παχέα, σέρτικα καὶ ἄγρια· ἄγονος πάλιν ἀγρὸς πιθανὸν οὐδὲν νὰ ἀποδώσῃ. Ὁ καπνοπαραγωγὸς πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ἀμμώδη ἐδάφη, τὰ ἀσβεστώδη καὶ τὰ σκοτεινοῦ χρώματος χωράφια. Κατάλληλα ἐδάφη διὰ καπνὰ εἶναι τὰ ἀργιλλώδη, τὰ ἔχοντα ἀμμῶδες τὸ ὑπέδαφος. Ἐπίσης τὸ ἔδαφος πρέπει νὰ εἶναι κατωφερικὸν εἰ δυνατὸν (γιακᾶς, ριζοβουνιὰ) καὶ μὲ πρόσωπον πρὸς τὴν Δύσιν, διότι τὰ ἀνατολικὰ ἐδάφη μετὰ τὴν νυκτερινὴν δρόσον προσβάλλονται ἀποτόμως μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου καὶ ὑφίστανται συνεπῶς ἀποτόμους μεταβολὰς τῆς θερμότητος. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀγροῦ ὁ καπνοπαραγωγὸς πρέπει νὰ σκεφθῇ διὰ τὸ ὄργωμα. Ὀργώματα προετοιμασίας τοῦ ἀγροῦ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνουν 3—4. Τὸ πρῶτον γίνεται πρὸ τοῦ χειμῶνος, ὅσον τὸ δυνατὸν δὲ βαθύτερον. Ἔχει σκοπὸν νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς γῆς τοὺς σκώληκας καὶ τὰ διάφορα ἔντομα, ἅτινα ἐρχόμενα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς τρώγονται ὑπὸ τῶν πτηνῶν. Δεύτερον ὄργωμα τοῦ ἀγροῦ γίνεται κατὰ μῆνα Ἰανουάριον, κατὰ Φεβρουάριον τὸ τρίτον καὶ τέλος κατὰ μῆνα Μάρτιον γίνεται καὶ τὸ τελευταῖον ὄργωμα, μετὰ τὸ ὁποῖον ἀρχίζουν τὰ σβαρνίσματα, τὰ ὁποῖα συμπληρώνουν τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀρότρου, τρίβουν τοὺς σβώλους καὶ στρώνουν τὸν ἀγρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ τὸ ὄργωμα καλὸν εἶναι νὰ λιπαίνεται ὁ ἀγρός, ἐνῷ συγχρόνως ὁ καπνοπαραγωγὸς ἑτοιμάζει τὰ σπορεῖα, ἐντὸς τῶν ὁποίων σπείρεται ὁ σπόρος τοῦ καπνοῦ. Κατὰ μῆνα Μάϊον καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι παρεσκευασμένος ἀρκούντως καὶ τὰ ἐν τοῖς σπορείοις φυτώρια (φυντάνια) ἕτοιμα πρὸς μεταφύτευσιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ φυτώρια πρέπει νὰ ἔχουν 5—6 φύλλα ἕκαστον. Μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν προσοχὴν καὶ λεπτότητα ὁ καπνοπαραγωγὸς ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ χώματος τοῦ σπορείου τὸ φυτώριον. Ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἡμέραν προετοιμάζει τὸν ἀγρὸν καταλλήλως, χωρίζων τὰ διαμερίσματα (σάγια) εἰς πλάτος 3—4 μέτρων καὶ μῆκος 50—60 μέτρων. Μετὰ τὸ χώρισμα ὁ παραγωγὸς σκάπτει τὰ καρίκια, τὰς αὔλακας δηλαδή, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ φυτευθῶσι τὰ φυτώρια, εἰς ἀπόστασιν 30—35 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἂν πρόκειται περὶ μυρωδάτων καπνῶν, καὶ 40—60 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἂν πρόκειται περὶ μαύρων ἢ τσεμπελιῶν καὶ γενικῶς μεγαλοφύλλων καπνῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βλαστήσεως ἐν τῷ ἀγρῷ ὁ παραγωγὸς πρέπει νὰ σκαλίσῃ τὸ χῶμα ἑκάστου φυτωρίου τρὶς καὶ τετράκις. Τὸ πρῶτον σκάλισμα εἶναι μᾶλλον δοκιμαστικόν, διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν γίνεται ἐπιπόλαιον. Τὸ δεύτερον πρέπει νὰ γίνῃ ὅταν ὁ καπνὸς ἀποκτήσῃ ἀνάστημα καὶ στερεωθῇ· τότε ὁ παραγωγὸς παραχώνει ὀλίγον τὴν ρίζαν τοῦ φυτοῦ καὶ συγχρόνως ἀποσπᾷ τὰ διάφορα παράσιτα χόρτα. Πολλάκις ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ ποτίσματος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σκαλισμάτων. Τοῦτο ὅμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καιρικῆς ξηρασίας καὶ τἀνάπαλιν. Μετὰ τὸ τελευταῖον σκάλισμα πρέπει νὰ παύσῃ πλέον πᾶσα περιποίησις τοῦ καπνοῦ, ὁ ὁποῖος μεγαλώνει, αὐξάνει καί, δύο μῆνας περίπου μετὰ τὴν μεταφύτευσιν, ἀρχίζει νὰ ὡριμάζῃ.

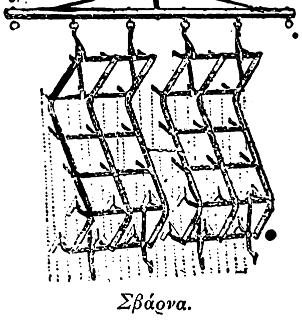

Σβάρνα.

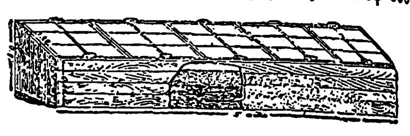

Σπορεῖον ὑαλόφρακτον.

Φυτὸν καπνοῦ ἕτοιμον πρὸς μεταφύτευσιν.

Ἀποκοπὴ τοῦ ἄνθους.

Διάφοροι τρόποι ξηράνσεως φύλλων καπνοῦ.

Ἡ ὡρίμανσις τῶν φύλλων γίνεται τμηματικὴ ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἐπάνω, κατὰ τὴν σειρὰν δὲ αὐτὴν γίνεται καὶ ἡ συγκομιδή, συλλεγομένων κατὰ πρῶτον λόγον τῶν κατωτέρων φύλλων ἢ πατοφύλλων καὶ προχωροῦντος τοῦ καπνοπαραγωγοῦ κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: πρωτομάννα (1η σειρά), δευτερομάννα (2α σειρά), τριτομάννα (3η σειρά), κουβαλαμάδες (ἐνδιάμεσα μεταξὺ 3ης καὶ 4ης σειρᾶς), οὖτς-ἀλτὶ (4η σειρά), οὖτς (5η σειρά), σόνια (κορυφόφυλλα).

Ἡ συγκομιδὴ γίνεται μόνον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ ἐντὸς διαστήματος ἑπτὰ ἑβδομάδων, ἐκτὸς ἂν ὁ καιρὸς εἶναι θερμός, ὁπότε ἡ ὡρίμανσις συντελεῖται ταχύτερα καὶ ἡ συγκομιδὴ περαίνεται ἐντὸς πέντε ἑβδομάδων.

Καλός, εὐγενὴς καπνὸς θεωρεῖται τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἔχων στενά, μικρὰ καὶ λεπτὰ φύλλα, νεῦρα ἀδύνατα καὶ πολὺ ἄρωμα. Τοιούτου εἴδους παραγωγὴ ἐπιτυγχάνεται εἰς κατάλληλα κλίματα καὶ ἐδάφη, καὶ δι' εὐγενοῦς καὶ ὑγιοῦς σπόρου, ὡς καὶ διὰ τεχνικῆς λιπάνσεως

Digitized by Google

τιὰ καλίου. Κανονική, μικρὰ δόσις αὐτοῦ ἐνδυναμώνει τὴν βλάστησιν καὶ ἀρωματίζει τὸν καπνόν. Κατάλληλοι λιπάνσεις ἐπίσης εἶναι διὰ τὰ *καπνοφυτώρια* κόπρος προβάτων καὶ αἰγῶν, καὶ ὁ γνωστὸς χημικὸς τύπος 7—7—3· διὰ τὰ *καπνοχώραφα* δὲ λίπασμα τύπου 6—8—8 (διὰ κάθε στρέμμα εἷς σάκκος 48 ὀκάδων εἶναι ἀρκετὸς) καὶ φυτικὸν τοιοῦτον ἢ ζωϊκὸν (κόπρος ποικιλίας ὡς ἄνω) μὲ σχετικὴν περιεκτικότητα ἀζώτου, φωσφορικοῦ ὀξέος καὶ καλίου. Τὸ ἄζωτον παρέχει εἰς τὸν καπνὸν εὐρωστίαν, βλάστησιν ἀκμαίαν καὶ

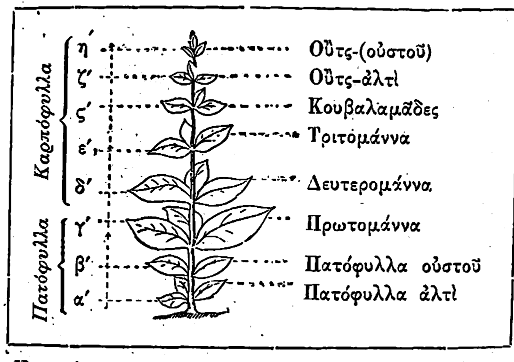

Η σειρὰ καθ' ἣν δρέπονται τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ.

μεγάλην ὡς ἐκ τούτου ποσότητα φύλλων εἰς κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν· ἐπίσης περισσότερον ποσοστὸν νικοτίνης, ἡ ὁποία καθιστᾷ βαρύτερον καὶ δυνατώτερον τὸν καπνὸν (κατὰ τὸ κάπνισμα). Τὸ φωσφορικὸν ὀξὺ συντείνει πολὺ εἰς τὴν ὡρίμανσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ φυτοῦ. Ἰδίως εἶναι ὠφέλιμον εἰς ἀμμώδεις περιφερείας.

Ξήρανσις καὶ ζύμωσις. Ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ συγκομιδή, τὰ συλλεγόμενα φύλλα τίθενται ἐντὸς κανίστρου καὶ μεταφέρονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παραγωγοῦ, ὅπου πρόκειται νὰ ὑποστῶσι τὴν προεμπορικὴν (οὐχὶ προβιομηχανικὴν) ἐπεξεργα-

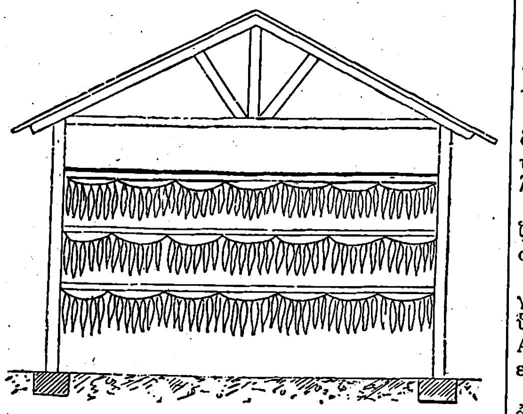

Ξηραντήριον καπνοῦ.

σίαν αὐτῶν. Αὕτη συνίσταται εἰς τὸ βελόνιασμα καὶ τὴν ὁρμάθισιν. Αἱ ἁρμάθες ἢ βέργες ἑτοιμάζονται ἐντὸς τῆς ἡμέρας καὶ περὶ τὴν ἑσπέραν ὁ παραγωγὸς κρεμᾷ ταύτας εἰς εἰδικὸν ξηραντήριον καλούμενον κρεμανταλᾶς, ὅστις πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς μέρος ὄχι βορεινόν, ἐπὶ ἐδάφους καθαροῦ καὶ εἰ δυνατὸν ἐπὶ χώματος ἐρυθροῦ, διότι τὸ χρῶμα τοῦ χώματος ἀντανακλᾷ καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν κρεμασμένων φύλλων. Τὸ μέρος ὅπου θὰ εὑρίσκεται ὁ κρεμανταλᾶς πρέπει νὰ εἶναι προσηλιακόν. Τὸ βράδυ, τὸ ξηραντήριον τοῦτο πρέπει νὰ σκεπάζεται. Αἱ ἁρμάθες θὰ παραμείνουν ἐπὶ τοῦ κρεμανταλᾶ 8—15 ἡμέρας ἀναλόγως τῆς ὑγρασίας τῶν φύλλων καὶ τοῦ καιροῦ. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν

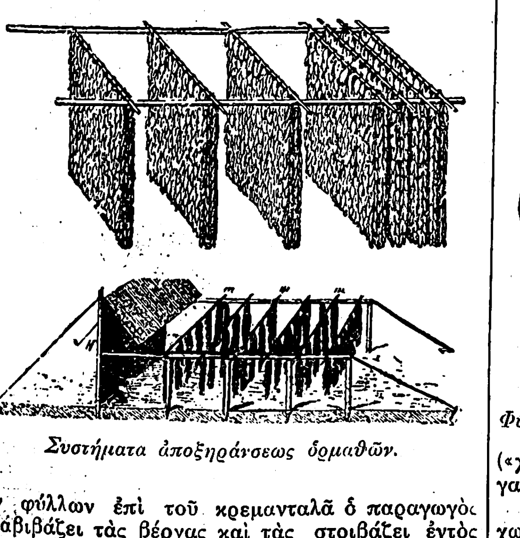

Συστήματα ἀποξηράνσεως ὁρμαθῶν.

τῶν φύλλων ἐπὶ τοῦ κρεμανταλᾶ ὁ παραγωγὸς καταβιβάζει τὰς βέργας καὶ τὰς στοιβάζει ἐντὸς τῆς ἀποθήκης του εἰς στοιβάδας δύο-τριῶν μέτρων (μπασκί), ὅπου τὰ καπνὰ ὑφίστανται τὴν πραγματικήν των ζύμωσιν (βράζουν). Τέλος μετὰ τὴν

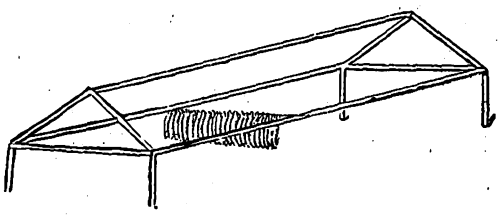

Κρεμανταλᾶς.

ζύμωσιν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ καλῶς προσέξῃ ὁ παραγωγὸς μὴ τυχὸν ἀνάψουν τὰ καπνὰ ἐκ τῆς ζυμώσεως, συσκευάζονται τὰ πρῶτα δέματα τὰ καλούμενα παραγωγικά, ἕτοιμα πρὸς πώλησιν εἰς τὸν ἔμπορον, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ τὰ παραλάβῃ θὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ προβιομηχανικῶς, κατασκευάζων τὰ ἐμπορικὰ καλούμενα πλέον δέματα.

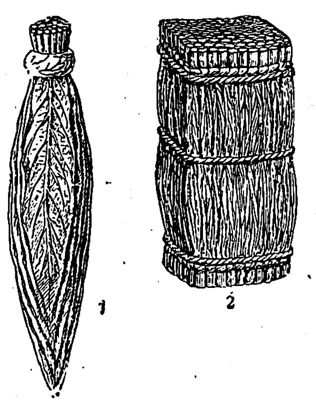

1) Δέσμη ξηρῶν φύλλων 2) Δέσμη καπνοῦ.

Συστήματα ἐπεξεργασίας. Ταῦτα ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς ποιότητος τῶν καπνῶν καὶ κυρίως ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνηθειῶν ἑκάστης καπνοπαραγωγικῆς περιφερείας. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν συστημάτων εἶναι:

α′) Ο *μπασμᾶς*, σύστημα δεματοποιήσεως λίαν δαπανηρὸν καὶ βραδύ. Τὰ φύλλα χωρίζονται κατὰ μεγέθη καὶ χρῶμα καὶ τίθενται μετὰ προσοχῆς τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰ μυρωδᾶτα καπνὰ Ξάνθης, Καβάλλας κτλ., τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς μεγάλης των τιμῆς ἐπιτρέπουν δαπανηροτέραν ἐπεξεργασίαν.

β′) *Μπασὶ-μπαγλί.* Ἐπίσης μακεδονικὸν σύστημα δαπανηρᾶς δεματοποιήσεως. Τὰ φύλλα χωρίζονται κατὰ μεγέθη καὶ δένονται εἰς τὸ μέσον διὰ λεπτοῦ σχοινίου.

γ′) *Κεφαλοδεμένα.* Ὡσαύτως κατὰ μεγέθη χωριζόμενα φύλλα καπνοῦ, πλὴν δεδεμένα ἀπὸ τοῦ μίσχου καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ μέσου.

δ′) *Καλούπια ἢ ἁρμαθοδέματα.* Ἀδιακρίτως μεγέθους ἢ χρώματος, αἱ ἁρμάθες ὡς ἦσαν τοποθετοῦνται εἰς τὴν πρέσσαν καὶ δεματοποιοῦνται. Αὐτὸς εἶναι ὁ συνήθης τρόπος δεματοποιήσεως εἰς ὁλόκληρον τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα.

ε′) *Τόγκες.* Δέματα περιέχοντα φύλλα καπνοῦ ἄδετα, ἄνευ ἁρμαθῶν, πάντως ὁπωσδήποτε καθαρισμένα. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο δεματοποιοῦνται πάντως τὰ κατώτερα καπνά.

Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τούτων τὰ καπνὰ εἶναι πλέον ἕτοιμα πρὸς παράδοσιν εἰς τὸν καπνοβιομήχανον.

Ἑλληνικαὶ ποικιλίαι. Ποικιλίαι καπνοῦ καλλιεργούμεναι σήμερον ἐν Ἑλλάδι εἶναι κυρίως αἱ ἑξῆς:

Μπασμᾶς. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι ἡ ἐκλεκτοτέρα τῶν παρ' ἡμῖν καπνῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν ἀναμείξεων

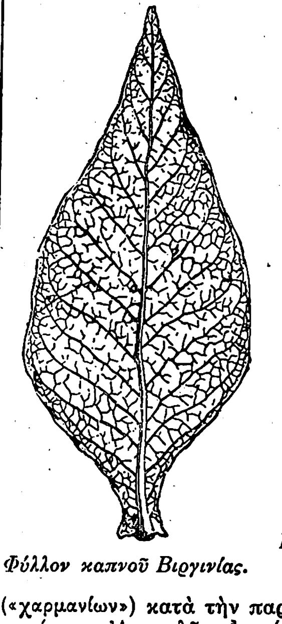

Φύλλον καπνοῦ Βιργινίας.

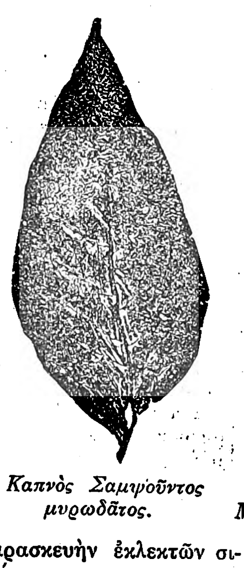

Καπνὸς Σαμψοῦντος μυρωδᾶτος.

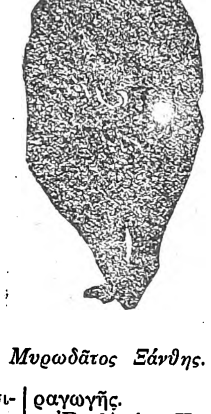

Μυρωδᾶτος Ξάνθης.

(«χαρμανίων») κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκλεκτῶν σιγαρέττων Ἀνατολῆς ἐν γένει.

Ζιχνα ἢ σεϊρ-ντελί. Ποικιλία ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Εἶναι λίαν εὐγενὴς καὶ ἐκλεκτή, ὁμοία πρὸς τὴν ἀνωτέρω.

Μπασὶ-μπαγλί. Τὴν ὀνομασίαν της ἔλαβεν ἐκ τοῦ τρόπου ἐπεξεργασίας αὐτῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ σχηματιζόμεναι δέσμαι, 20—30 φύλλων ἑκάστη, δένονται περὶ τὸν μίσχον. Εἶναι ἐπίσης ἐκλεκτὴ καὶ εὐγενὴς ποικιλία.

Καμπὰ-κουλάκ. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι σχετικῶς κατωτέρας ποιότητος τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν.

Τσεμπέλια Ἀγρινίου. Ὁ καπνὸς τῆς ποικιλίας ταύτης εἶναι ἐκλεκτῆς ποιότητος, ἀλλὰ μετρίας ἀξίας, σχετικῶς πρὸς τὰ ὡς ἄνω ἄλλα προαναφερθέντα εἴδη.

Μαῦρος Ἄργους. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἐκ τοῦ ὅτι πάλαι ποτὲ ἐξήγετο ἀθρόως εἰς Αἴγυπτον (κατὰ προτίμησιν), ἢ ἐκ τοῦ ὅτι παρεῖχε καπνὸν σέρτικο.

Τραπεζοῦντος. Ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξ ἧς τὸ πρῶτον εἰσήχθη ὁ σπόρος.

Καλούπια Σμύρνης. Εἶδος ἐκλεκτόν, μεταφερθὲν ἐκ Σμύρνης καὶ καλλιεργούμενον μετ' ἐπιτυχίας εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους μας.

Σαμψοῦντος. Ἐκ τῆς γνωστῆς ποιότητος καπνοῦ τῆς ὁμωνύμου περιφερείας τοῦ Πόντου. Εἶδος ἐφάμιλλον τοῦ *μπασμᾶ* εἰς ἐκλεκτότητα καὶ εὐγένειαν. Ἔχει φύλλα μικρὰ καὶ λεπτά.

Σαριὰ Θεσσαλονίκης (ἀπὸ τὴν τουρκ. λ. *σαρὶ* = κίτρινος). Ποικιλία μετρίας ποιότητος. Χαρακτηριστικὸν τὸ κιτρινωπὸν χρῶμα τῶν ἀποξηραινομένων φύλλων.

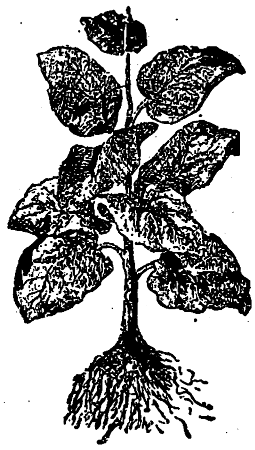

Τουμπεκί.

Πορόϊα. Εἶδος ἐκ διασταυρώσεως καπνῶν *μπασὶ-μπαγλὶ* καὶ *καμπᾶ-κουλὰκ* καλλιεργούμενον μόνον εἰς τὴν περιφέρειαν Ποροΐων (Σερρῶν). Ποιότης κατωτέρα.

Νταγλί. Ποικιλία κατωτέρας ποιότητος λόγῳ τῶν χονδρῶν καὶ μεγάλων φύλλων του.

Καρᾶδες. Ποικιλία προελθοῦσα ἐκ διασταυρώσεως σπόρων Τραπεζοῦντος καὶ τσεμπελίων. Εἶδος καλλιεργούμενον εἰς μικρὰν κλίμακα ὡς ἐκ τῆς μετρίας ποιότητος τοῦ καπνοῦ ὃν ἀποδίδει.

Τουμπεκί. Ποικιλία σπανιώτερον ἀπαντῶσα ὡς ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τοῦ παραγομένου εἴδους (κατάλληλος καπνὸς μόνον διὰ ναργιλέ).

Καστέλλια. Ὀνομασία προερχομένη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος. Εἶδος κατώτερον, διὸ καὶ καλλιεργεῖται περιωρισμένως.

—[ΠΑΡΑΓΩΓΗ] Κυρίως καπνοπαραγωγικὴ χώρα εἶναι ἡ Νότιος Ἀμερική, ὅπου ὁ καπνὸς εἶναι αὐτοφυής. Ἐννοεῖται ὅτι φυτευόμενος καὶ καλλιεργούμενος εὐδοκιμεῖ εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς γῆς μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν, παραλλάσσων μόνον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον συμφώνως μὲ τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας καὶ τὰς γεωλογικὰς ἰδιότητας ἑκάστης χώρας. Πράγματι ὁ καπνὸς εἶναι τὸ εὐπαθέστερον τῶν φυτῶν, συναντᾶται δὲ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα μὲ χρῶμα χρυσόξανθον καὶ ἐλαφρῶς κίτρινον, εἰς δὲ τὰ ψυχρὰ μὲ χρῶμα σκοτεινότερον. Τὸ καταλληλότερον ἔδαφος διὰ τὴν καπνοπαραγωγὴν εἶναι τὸ ἐρυθροῦ χρώματος ἔδαφος (στουρνάρι), χωρὶς νὰ ἀποκλείωνται καὶ τὰ ἄλλα ἐδάφη μετρίας ὑγρασίας, μᾶλλον ξηρά, ἔχοντα ἀνάγκην ποτίσματος καὶ βροχῆς. Ἡ βροχὴ κυρίως ὠφελεῖ τὸν καπνὸν ὅταν, οὐχὶ ραγδαία, ἀλλὰ σιγαλὴ καὶ καὶ ποτιστικὴ ἔλθῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βλαστήσεως τοῦ φυτωρίου.

Σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν καπνοπαραγωγήν, πλὴν τῆς βροχῆς καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐδάφους, παίζει καὶ τὸ λίπασμα (κόπρος) κυρίως δὲ τὰ οὖρα τῶν ζῴων. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς παραχθησομένης ποιότητος εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε παρετηρήθη ὅτι καπνὰ φυτευμένα εἰς ἀγρόν, εἰς τὸν ὁποῖον διενυκτέρευσαν αἶγες, εἶναι πολὺ σκληρότερα καὶ τραχύτερα ἄλλων καπνῶν συγκομισθέντων ἐξ ἀγροῦ δεχθέντος πρόβατα.

Κατατέμνοντες κατ' ἠπείρους τὰς καπνοπαραγωγοὺς τῆς γῆς χώρας, ἔχομεν κατὰ σειρὰν παραγωγῆς (ποσότητος):

Ἐν Ἀμερικῇ: Ἡνωμένας Πολιτείας, Καναδᾶν, Ἀργεντινήν, Μεξικόν, Κούβαν, Βραζιλίαν, Κολομβίαν, Χιλὴν καὶ ἄλλας χώρας μικροτέρας παραγωγῆς.

Ἐν Ἀσίᾳ: Κυρίως τὴν Τουρκίαν, ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος, τὴν Περσίαν, Συρίαν, Παλαιστίνην, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ποσότητος παραγωγῆς τὴν Κίναν, Ἰαπωνίαν καὶ τὰς Ἰνδίας.

Digitized by Google

Ἐν Εὐρώπῃ: Ἐπὶ κεφαλῆς εὑρίσκεται ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθούσης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, Βουλγαρίας, Ρωσίας, Ρουμανίας, Σερβίας, Ἱσπανίας, Ἀλβανίας κτλ.

Ἐν Ἀφρικῇ: Κυρίως καπνοπαραγωγικὴ χώρα δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ Τύνις, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ Ἀλγέριον, ἡ Μαδαγασκάρη, τὸ Τράνσβααλ, τὸ Βελγικὸν Κογκὸ κτλ.

Ἐν Αὐστραλίᾳ: Ἡ ἤπειρος αὕτη παράγει καπνὸν δευτέρας μᾶλλον σειρᾶς.

Κατὰ τὸ στατιστικὸν δελτίον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν «Memoire sur la production et le commerce» (1927) ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ καπνοῦ καθορίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	1923	τόννοι:	1.742.000
»	1924	»	1.703.000
»	1925	»	1.885.000
»	1926	»	1.781.000

Αἱ διὰ καπνοῦ καλλιεργηθεῖσαι ἐτησίως ἐκτάσεις ἐν Ἑλλάδι ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	1914	στρέμματα	καλλιεργηθέντα	290.233
»	1920	»	»	377.954
»	1921	»	»	294.866
»	1922	»	»	319.955
»	1923	»	»	615.636
»	1924	»	»	815.805
»	1925	»	»	803.689
»	1926	»	»	811.915
»	1927	»	»	923.146
»	1928	»	»	930.765

Πίναξ ἐμφαίνων τὰς καλλιεργηθείσας ἐκτάσεις ἐν Ἑλλάδι, εἰς στρέμματα καπνοῦ, κατὰ γεωγραφικὰς περιφερείας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1921 καὶ ἐφεξῆς.

Περιφέρειαι	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Μακεδονία	125 435	101.107	184.418	216.207	260 582	319.205	441.667	471.863
Ἤπειρος	2 322	1 675	4.596	4 230	4.347	7.411	4.899	8.110
Νῆσοι Αἰγαίου	8 524	19.638	56 009	56 030	85 664	66.417	72 964	71.332
Κρήτη	419	387	2 513	19 285	53.416	11 989	11.444	12.566
Θεσσαλία	58.465	56.104	118.920	257 518	114.292	115.087	105.368	71.346
Ἰόνιοι Νῆσοι	602	164	1.068	720	828	382	505	521
Κυκλάδες	2.167	1.725	4.487	14 953	17.959	17.298	15.075	10.684
Στερεὰ Ἑλλὰς Εὔβοια	64 041	70.076	124.075	144 880	136 267	140.883	138.235	135.629
Πελοπόννησος	32.891	18.787	55 254	26 452	47.830	46.183	33.110	28.625
Θρᾴκη	—	50.292	64.296	75.530	82.504	87.060	99.881	120 089
Σύνολον	294.866	319.955	615.636	815 805	803.689	811.915	923.146	930.765

Παραγωγὴ καὶ κατανάλωσις ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἑλληνικὴ καπνοπαραγωγὴ καταλαμβάνει πλέον τῶν τριῶν καὶ ἡμίσεος (3.5) ἑκατοστῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ἀποφέρουσα περὶ τὰς 55.000.000 ὀκάδας ἐτησίως. Ἐκ τούτων μόλις τὰ 5.000.000 χλγρ. καταναλίσκονται ἐντὸς τῆς χώρας, τὰ δ' ἕτερα 50.000.000 ἐξάγονται, ἐφοδιάζοντα τὰς ξένας ἀγορὰς (βλ. κατ. *Ἐμπορ.*).

Πίναξ τῆς ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς ἀπὸ τοῦ 1881—1900.

Ἔτη	*Ὀκάδες*	*Ἔτη*	*Ὀκάδες*
1881	2.775.564	1891	2 859 493
1882	2.562.535	1892	3.134.614
1883	2.245 701	1893	2.840 102
1884	3.036.309	1894	3.297.786
1885	4.257 069	1895	3 661.591
1886	2.950 923	1896	4.156 344
1887	3 292 009	1897	3.339.817
1888	2.859.527	1898	3.533.973
1889	8.335.398	1899	3.715.687
1900	3.361.098	1890	5.365.594

Κατὰ τὴν ἀμέσως ἑπομένην δεκαετίαν σημαντικὴ αὔξησις τῆς παραγωγῆς παρατηρεῖται, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ κατωτέρῳ πίνακι, δεικνύουσα σαφῶς ὅτι αἱ ξέναι ἀγοραὶ ἀρχίζουν νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὸ ἐθνικὸν τῆς Ἑλλάδος προϊόν.

Πίναξ τῆς ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς κατὰ τὰ ἔτη 1901—1910.

Ἔτη	*Ὀκάδες*	*Ἔτη*	*Ὀκάδες*
1901	5 830.245	1906	6.249.709
1902	3.939.569	1907	3.671.344
1903	7.209.256	1908	4.155.475
1904	7.311.997	1909	5.436 077
1905	7.815.930	1910	7.063.766

Ἀπὸ τοῦ 1911 ἀρχίζει ἀκόμη ἐντονωτέρα ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐνισχυθεῖσα δὲ τὰ μάλα ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1912—1913 προσαρτήσεως τῶν Νέων χωρῶν φέρει τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ τῶν καπνοπαραγωγῶν κρατῶν.

Πίναξ τῆς ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς κατὰ τὰ ἔτη 1911—1928.

Ἔτη	*Ὀκάδες*	*Ἔτη*	*Ὀκάδες*
1911	14.020.970	1920	32.525.176
1912	11.193.560	1921	25.384.702
1913	20.014 675	1922	25.311.742
1914	27.432 520	1923	55.783.400
1915	18 498.102	1924	50.102.641
1916	19 305 117	1925	65.461 637
1917	18.121 055	1926	54 723.928
1918	35 276 670	1927	61.709.798
1919	17.701 870	1928	52.731.406

Τέλος, κατὰ τὸ 1929, ἡ ἑλληνικὴ καπνοπαραγωγὴ ἔφθασε τὰς 60.000.000 ὀκάδας.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι κατανάλωσις ἀπασχολεῖ καπνὰ ὀλιγώτερα τῶν 10 % τῆς ὅλης παραγωγῆς. Πράγματι, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, καταναλίσκονται ἐν Ἑλλάδι περὶ τὰ 5.000.000 χιλιόγραμμα ἐτησίως, ἤτοι διακόσια ἑκατομμύρια κυτίων σιγαρέττων ἢ τέσσαρα δισεκατομμύρια τετρακόσια ἑκατομμύρια σιγαρέττα. Ἡμερησίως καπνίζονται ἐν Ἑλλάδι περὶ τὰ 12.000 000 σιγαρέττα καὶ περὶ τοὺς 9.000 ναργιλέδες.

—[ΒΙΟΜΗΧ]. Ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ ἐγεννήθη σχεδὸν ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ καπνοῦ ἐξ Ἀμερικῆς. Καὶ ναὶ μὲν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς εἰσαγωγῆς οἱ καπνισταί, προμηθευόμενοι φύλλα καπνοῦ, μετεβάλλοντο οἱ ἴδιοι εἰς βιομηχάνους σύμφωνα μὲ τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἰδιοτροπίας των, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἤρξαντο ἱδρυόμενα καπνοβιομηχανικὰ ἐργοστάσια, ἐπεξεργαζόμενα τὸν καπνὸν καὶ παρουσιάζοντα αὐτὸν ὑπὸ διαφόρους ἑλκυστικωτέρας μορφάς.

Οὕτω τὰ πρῶτα ἐν τῷ κόσμῳ καπνοβιομηχανικὰ ἐργοστάσια ἦσαν τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἱδρυθέντα καπνιστήρια (Tabagies), οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ὁποίων ἀνελάμβανον τὴν κατασκευὴν σιγαρέττων περιτυλιγμένων μὲ μεμβρᾶναν ἀραβοσίτου, καθὼς καὶ τὴν κοπὴν τοῦ καπνοῦ διὰ τὰς καπνοσύριγγας.

Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ Πέρσαι, διὰ νὰ μειώσουν τὴν κάπως πικρὰν γεῦσιν τοῦ καπνοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ διέρχηται ὁ εἰσπνεόμενος καπνὸς μέσῳ ὕδατος. Οὕτως εὑρέθη ὁ *ναργιλές*. Τὴν πρέζαν τοῦ *ταμβάκου* ἀποδίδουν εἰς Γάλλους φαρμακοποιούς, τὸ δὲ *σιγαρέττον* θεωρεῖται μᾶλλον ἱσπανοβοημικῆς ἐπινοήσεως. Τέλος τὴν *πίπαν* ἐφεῦρεν ὁ Ἄγγλος Sir Rawlegh.

Σήμερον ὁ καπνὸς βιομηχανοποιεῖται ὑπὸ τὰς κατωτέρω μορφάς:

1) ***Καπνὸς μασήματος.*** Διὰ τὴν τοιαύτην ἑτοιμασίαν ὁ καπνὸς βράζεται μετὰ διαφόρων ἀρωματικῶν οὐσιῶν, κυρίως δὲ μετὰ μέλιτος, πολτοποιεῖται καὶ κατόπιν ξηραινόμενος καὶ σκληρυνόμενος κόπτεται εἰς μικρὰ τεμάχια ἕτοιμα πρὸς χρῆσιν.

2) ***Ταμβάκος (πρέζα).*** Πρὸς κατασκευὴν ταμβάκου λαμβάνονται τρίμματα καπνοῦ καὶ δὴ τῶν κατωτέρων ποιοτήτων, ἅτινα βρέχονται δι' ἀρωματισμένου ὕδατος, ἀφίενται ἐπίτηδες πρὸς σῆψιν καὶ τέλος κονιοποιοῦνται.

3) ***Τουμπεκί.*** Πρόκειται περὶ εἰδικοῦ καπνοῦ διακρινομένου εἰς *περσικὸν* καὶ *μή.* Τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ αὐτοῦ εἶναι πλατύτατα, κόπτεται δὲ ὁ καπνὸς εἰς ἐπιμήκεις λωρίδας καὶ οὕτω κεκομμένος εἶναι ἕτοιμος πρὸς χρῆσιν, ἀναπτόμενος δι' ἀνθράκων ἐπὶ τοῦ ναργιλέ.

4) ***Καπνὸς πίπας.*** Κύριον διακριτικὸν τοῦ διὰ τὴν χρῆσιν αὐτὴν καπνοῦ εἶναι τὸ πλατὺ κόψιμον τῶν φύλλων. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἔχει λάβει τεραστίαν ἔκτασιν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ ἰδίως, ὅπου ὁ καπνός, ἀφοῦ κοπῇ, βράζεται κεκομμένος μετὰ μέλιτος καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν οὐσιῶν, τοποθετεῖται δ' ἐντὸς κυτίων λευκοσιδηρῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων δι' εἰδικῆς ἀεραντλίας ἀφαιρεῖται ὁ ἀήρ. Τὰ κυτία ταῦτα σφραγίζονται ἀεροστεγῶς. Τοῦτο εἶναι τὸ μέγα μυστικὸν τῶν περιφήμων Dunhill καὶ Capstan καπνῶν καὶ ἄλλων ἀκόμη, διότι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὁ καπνὸς ἐντὸς τοῦ κυτίου του διατηρεῖται διαρκῶς νωπός. Ἐν Ἑλλάδι τελευταίως ἤρχισε μία μικρὰ κίνησις πρὸς κατασκευὴν καπνοῦ πίπας.

5) ***Σιγάρα (ποῦρα).*** Εἶναι σχεδὸν ἡ πρωτόγονος τοῦ καπνίσματος μορφή, ἐκπολιτισθεῖσα βεβαίως καὶ ἐξιχθεῖσα εἰς τὸ ὑψηλότατον σημεῖον τῆς παγκοσμίου καπνοβιομηχανίας.

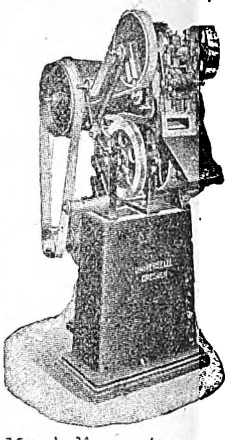

Μικρὰ ἠλεκτροκίνητος καπνοκοπτικὴ μηχανὴ γερμανικῆς κατασκευῆς.

Διὰ τὴν κατασκευὴν σιγάρων (πούρων) ὅλα τὰ καπνὰ δὲν εἶναι κατάλληλα. Εἰδικώτερα καὶ καταλληλότερα θεωροῦνται τὰ καπνὰ τῆς Βιργινίας καθὼς καὶ τὰ συγγενῆ τούτων καπνὰ Ἁβάνας, ὅπου καὶ τὰ μεγαλύτερα ἐργοστάσια πούρων τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τῶν φύλλων ἀφαιρεῖται ὁ μίσχος καὶ αἱ περισσότεραι ἶνες, χρησιμοποιοῦνται δὲ τὰ οὕτω περιποιημένα φύλλα τοῦ καπνοῦ ὡς ἐξωτερικὸν περικάλυμμα τοῦ ἐσωτερικοῦ καπνοῦ. Ἡ τέχνη διὰ τὴν συγκόλλησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ φύλλου εἶναι πολὺ λεπτή, διὰ τοῦτο δὲ ἐπενοήθησαν ἐσχάτως μηχαναὶ κατάλληλοι.

Ἐν Ἑλλάδι ἱδρύθη πρὸ διετίας ἓν ἐργοστάσιον πούρων, τὸ ὁποῖον ἐργάζεται ἀρκούντως ἱκα-

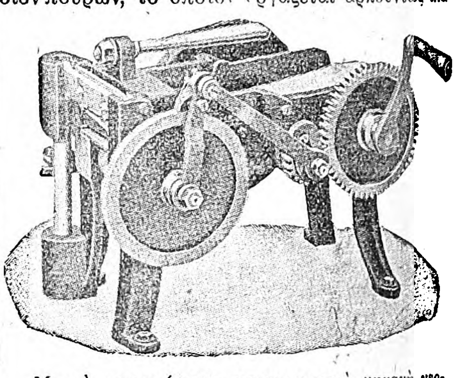

Μικρὰ χειροκίνητος καπνοκοπτικὴ μηχανὴ γερμανικοῦ συστήματος.

νοποιητικῶς, μολονότι οὔτε τὰ ἑλληνικὰ καπνὰ εἶναι κατάλληλα, οὔτε αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες τόσον ἐξησκημέναι.

6) ***Σιγαρέττα.*** Τὸ πλεῖστον τῆς παγκοσμίου καπνικῆς παραγωγῆς καταναλίσκεται ὑπὸ τὴν μορφὴν σιγαρέττων, ἐφ' ὧν κυρίως στηρίζονται αἱ μεγαλύτεραι τῶν παγκοσμίων βιομηχανιῶν, ἀπασχολοῦσαι ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν. Ἡ **παρασκευὴ** τῶν σιγαρέττων εἶναι ἡ

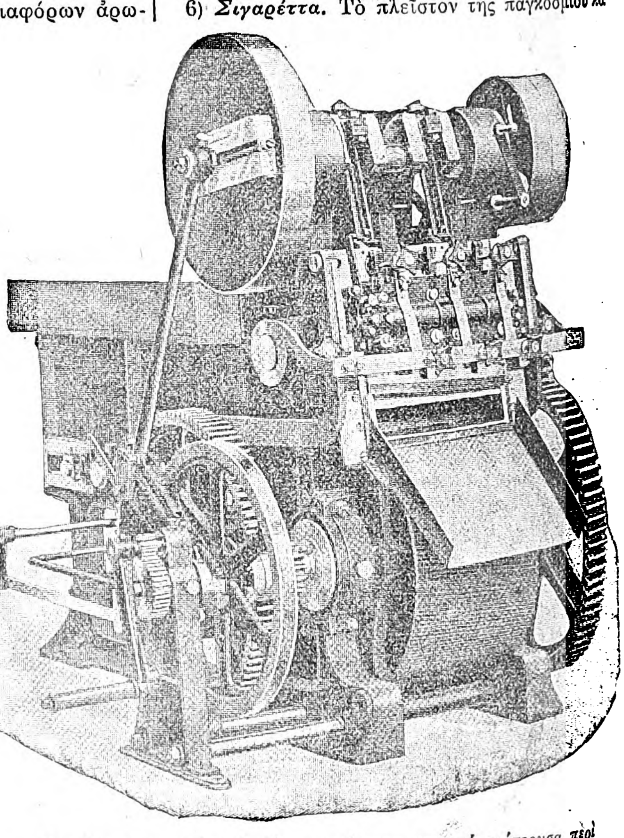

Μεγάλη καπνοκοπτικὴ ἠλεκτροκίνητος μηχανή, κόπτουσα περὶ τὰ 600 χιλιόγραμμα ἡμερησίως.

Digitized by Google

μᾶλλον πολύπλοκος ἐξ ὅλων τῶν καπνοβιομηχανιῶν. Ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ καπνοβιομηχάνου ἀνοίγονται τὰ δέματα τοῦ καπνοῦ, εἰδικὸς δὲ ἐργάτης ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἀνάμειξιν *(χαρμάνι)* τῶν διαφόρων ποιοτήτων. Σημειωτέον ὅτι τὸ μεῖγμα τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον, διότι καὶ ἡ καλυτέρα ποιότης τοῦ καπνοῦ, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ μόνη καπνιζομένη, δὲν δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καπνιστήν. Τὰ τελειότερα χαρμάνια καπνῶν παλαιᾶς Ἑλλάδος (ὄχι μυρωδάτων) κατασκευάζονται ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσαρας περιφερείας τοῦ Ἀγρινίου, ὡς λ. χ. καπνὰ Ζαπαντίου, Ξηρομέρου Παραβόλας, Ἀγρινίου καὶ μικρὰν ποσότητα πατοφύλλων τῶν ἰδίων αὐτῶν καπνῶν.

Μετὰ τὴν ἀνάμειξιν ὁ καπνὸς τίθεται ἐντὸς τῶν κιβωτίων τῶν κοπτικῶν μηχανῶν, ὅπου κόπτεται εἰς λεπτὰς ἶνας. Μετὰ τὴν κοπήν, ἐπειδὴ ὁ καπνὸς μολονότι κεκομμένος ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζεται ὡς συμπαγὴς λόγῳ τῆς πιέσεως τῆς μηχανῆς, τοποθετεῖται ἐντὸς εἰδικῶν βαρελλίων περιστρεφομένων ταχέως καὶ ἐχόντων ἐσωτερικῶς μεγάλα ξύλινα καρφία. Οὕτως ὁ καπνὸς *γνέθεται* καὶ καθίσταται ἕτοιμος πρὸς σιγαρεττοποίησιν, καὶ τοποθετεῖται ἐντὸς τῶν ξυλίνων κιβωτίων *(τροφοδοτῶν)* τῶν σιγαροποιητικῶν μηχανῶν, ὁπόθεν ἐξέρχεται ὡς τέλειον σιγαρέττον. Αἱ τελειότεραι σιγαροποιητικαὶ μηχαναὶ τοῦ γερμανικοῦ συστήματος Triumph δύνανται νὰ παραγάγουν ἕως 1000 σιγαρέττα τὸ λεπτόν. Τοιαύτας μηχανὰς πλεῖστοι Ἕλληνες καπνοβιομήχανοι ἔχουσι.

Μετὰ τὴν σιγαρεττοποίησιν τὰ ἕτοιμα πλέον σιγαρέττα, ἀφοῦ ἀναμείνωσιν, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ, μίαν ἢ δύο ἡμέρας, συσκευάζονται ὑπὸ ἐργατριῶν

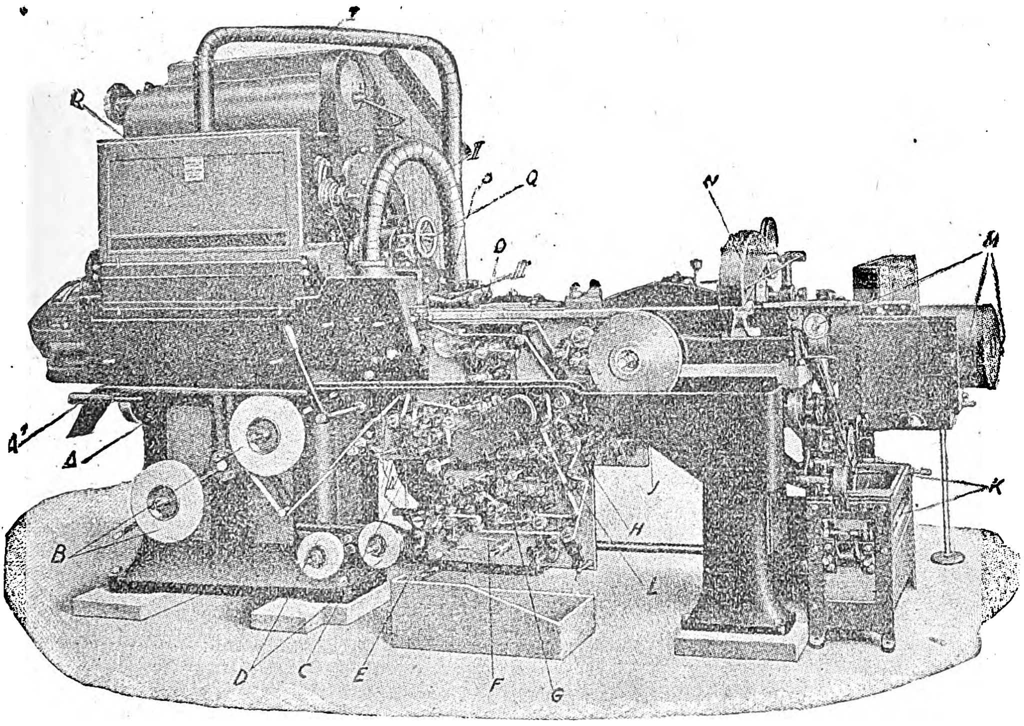

Ἐμπροσθία ὄψις μεγάλης σιγαροποιητικῆς μηχανῆς γερμανικῆς κατασκευῆς.

(A) Λαβὴ κινήσεως μηχανῆς. A¹) Λαβὴ κινήσεως μηχανισμοῦ ξεσχίσματος σκάρτων. B) Ρόλλος σιγαροχάρτου C Πρῶτος ἐκτυπωτής. D) Ρόλλος ἐπιθεμάτων (χρυσοῦ ἢ φελλοῦ) E) Μηχανισμὸς ἐπιθέματος. F) Τυπωτὴς μπρούντζου. G) Κολλητὴς ἐπιθέματος. H) Δεύτερος ἐκτυπωτής. I) Κύλινδρος ἐκτατὸς μὲ ταινίαν. K) Μηχανισμὸς ξεσχίσματος σκάρτων μὲ κόσκινον διὰ παλινδρόμου κινήσεως. L) Ρυθμιστὴς κοπῆς. M) Μεταφορεὺς σιγαρέττων μὲ διπλῆν ἐξαγωγήν. N) Μηχάνημα κοπῆς. O) Κολλητὴς σιγαροχάρτου. P) Πλάκα διὰ τὸ μῆκος κοπῆς. Q) Ρυθμιστὴς καπνοῦ. R) Διανομεὺς καπνοῦ. I, II, III, IY) Σωλὴν διὰ τὴν ἀπορρόφησιν κόνεως.

εἰς τὰ κυτία των, κατόπιν περιβάλλονται διὰ τῆς φορολογικῆς ταινίας καὶ ἐλεγχόμενα κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ ἐργοστασίου ὑπὸ δημοσίου ὑπαλλήλου παραδίδονται εἰς τὴν κατανάλωσιν.

Ἐν Ἑλλάδι, ἐξ ὅλων τῶν βιομηχανιῶν ἡ καπνοβιομηχανία ἔχει σημειώσει τεραστίαν πρόοδον. Τὴν πρώτην σιγαροποιητικὴν μηχανὴν ἐν Ἑλλάδι ἔφερε παλαιὸς καπνοβιομήχανος, ὁ Ἀγγελίδης, τῷ 1884. Αὕτη ἦτο ἀτελεστάτη, οὐδέποτε δὲ ἐλειτούργησεν. Ἑτέραν ἰδίου συστήματος μηχανὴν ἔφερεν ἀργότερον ὁ καπνοβιομήχανος Παπαφώτης μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Αἱ κοπτικαὶ μηχαναὶ εἶχον εἰσαχθῆ τῷ 1900 περίπου ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ καπνὸς ἐκόπτετο διὰ χαβανίων.

Τὰ μεγάλα καπνοβιομηχανικὰ ζητήματα, τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς βιομηχάνους εἶναι: α) τὸ ζήτημα τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν σιγαρέττων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ β) τὸ ζήτημα τῆς τραστοποιήσεως τῆς ἑλληνικῆς καπνοβιομηχανίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο προεκάλεσε καὶ πανελλήνιον συνέδριον τῶν καπνοβιομηχάνων ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐμπορικῷ Ἐπιμελητηρίῳ, καθ' ὃ οἱ διαφωνήσαντες τῶν καπνοβιομηχάνων ἀπεσχίσθησαν τοῦ «Συνδέσμου Καπνοβιομηχάνων» καὶ ἵδρυσαν νέον σύλλογον (1929).

— [ΕΜΠΟΡ.] Τοῦτο ὑφίσταται ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς δουλείας, ὅτε ξένοι ἔμποροι ἐρχόμενοι εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἀγορὰν καπνῶν καὶ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα εὕρισκον καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καπνὰ ἀρίστης ποιότητος. Δὲν ὑπάρχουν ἀτυχῶς πηγαὶ διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὸ ποσὸν τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως παραγομένων καὶ ἐξαγομένων καπνῶν, τῆς ἀπωτέρας στατιστικῆς πληροφορίας ἐξικνουμένης μέχρι τοῦ 1859, ὅτε ἐξήχθησαν καπνὰ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, κυρίως τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, ὀκάδες 549.620.

Πίναξ ἐξαγωγῆς ἑλληνικῶν καπνῶν ἀπὸ τοῦ 1859 μέχρι τοῦ 1894

Ἔτη	Ὀκάδες	Ἔτη	Ὀκάδες
1859	549.620	1887	3.275.650
1865	1 278.773	1888	2.281.349
1871	617.796	1889	3.363.750
1872	1.223.231	1890	2.619 764
1873	825.563	1891	1 664.705
1374	1.085.563	1892	2.018.721
1875	1.118.921	1893	2 075 109
1876	996.933	1894	1.857.231

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος εἶναι καταφανὴς ἡ προσπάθεια τῶν Ἑλλήνων ἐξαγωγέων.

Τὰ καπνὰ ἐξήγοντο εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τουρκικὰ καπνά, μολονότι ἐξ Ἑλλάδος προερχόμενα, τοῦτο δὲ διότι οὐδέποτε ἠθέλησαν αἱ ἑκάστοτε κυβερνήσεις νὰ διαφημίσωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὰ ἑλληνικὰ καπνά. Εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι τὰ κυρίως ἑλληνικὰ καπνὰ (Ἀγρινίου τσεμπέλια λόγου χάριν) δὲν ἐξάγονται εἰς τὴν ξένην, καταναλισκόμενα ἐντοπίως, τῶν ξένων ἀγορῶν προτιμωσῶν τὰ σαριὰ Θεσσαλίας, τὰ καπνὰ Ἄργους καὶ κυρίως τὰ μυρωδᾶτα νήσων καὶ Μακεδονίας. Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ζητήσεως τῶν καπνῶν Ξάνθης - Καβάλλας καὶ τῶν συγγενῶν περιφερειῶν, οἱ παραγωγοὶ Παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐφύτευσαν καπνὰ σπόρου Ξάνθης, ἐπέτυχον δὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἐπίσης τὰ μυρωδᾶτα καπνὰ τῶν νήσων εἶναι τύπου μακεδονικοῦ.

Τὰ εἴδη τῶν ἐξαγομένων καπνῶν διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: 1) *Τσεμπέλια* καὶ 2) *Μυρωδᾶτα*, ὑποδιαιρουμένας πάλιν εἰς τὰ κατωτέρω εἴδη καὶ ποικιλίας.

1) *Τσεμπέλια:* α') *Τσεμπέλια Ἀγρινίου.* Ὑπὸ τὸ σῆμα τοῦτο περιλαμβάνονται καὶ γενικώτερον ὅλα τὰ καπνὰ Αἰτωλοακαρνανίας. Τὰ καπνὰ ταῦτα οὐδόλως ἐξάγονται, καταναλισκόμενα ἐν Ἑλλάδι. Εἶναι ἐκλεκτῆς ποιότητος καπνά.

β') *Μαῦρα ἢ ἀράπικα.* Τσεμπέλια καὶ αὐτά, ἀλλὰ καλλιεργούμενα κυρίως εἰς τὴν Φθιώτιδα (Δομοκόν, Λαμίαν, Ἀταλάντην). Ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι ἐξήγοντο κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον.

γ') *Ἀργίτικα*, ἤτοι καπνὰ τῆς περιφερείας Ναυπλίου—Ἄργους. Πρόκειται περὶ κατωτέρας ποιότητος καπνῶν.

δ') *Σαριά*, τὰ ὁποῖα πραγματικῶς δὲν εἶναι τσεμπέλια, ἀλλὰ δὲν ἀνήκουν οὔτε εἰς τῶν μυρωδάτων τὴν κατηγορίαν. Ἴσως νὰ προῆλθεν ὁ καπνὸς αὐτὸς ἐκ σπόρων ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν. Εἶναι μᾶλλον κατώτερον εἶδος, ὀνομάζεται δὲ σαρὶ (τουρκιστὶ κίτρινον) ἐκ τοῦ λίαν κιτρίνου χρώματός του.

2) *Μυρωδᾶτα:* α') *Μπασὶ-μπαγλὶ* (κεφαλοδεμένα), ὀνομαζόμενα οὕτως ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας των, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐκτίθεται.

β') *Μπασμᾶ* (πεπιεσμένα), ἐπίσης ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας των ὀνομασθέντα οὕτω. Πάντως εἶναι τὰ καλύτερα μυρωδᾶτα καπνά, πολλάκις δὲ ἡ τιμή των εἶναι ὑπερβολική.

γ') *Ζίχνα*, καπνὰ τῆς ὁμωνύμου περιφερείας, ὀνομαζόμενα καὶ εἰδικώτερον σιρ - ντιλὶ (γλῶσσα ἀγελάδος), προφανῶς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν φύλλων των. Εἶναι ἐπίσης ἐκλεκτὸς καπνός.

Καὶ αἱ τρεῖς ἀνωτέρω ποικιλίαι εἶναι ἐκλεκταὶ καὶ εὐγενέσταται, χρησιμοποιούμεναι κυρίως εἰς τὰ χαρμάνια τῶν καλυτέρων ἀρωματικῶν σιγαρέττων.

δ') *Καμπᾶ - κουλάκ*, εἶδος μᾶλλον κατώτερον ἐκ τῶν μυρωδάτων. Εὑρίσκεται κυρίως εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

ε') *Καλοῦπι Σμύρνης* ἢ *σπόρος Σμύρνης*, εἶναι τὰ μυρωδᾶτα τὰ ἐν ταῖς νήσοις παραγόμενα. Εἶδος μᾶλλον ἐκλεκτόν.

στ') *Σαμψόνια*, καπνὰ περιφερείας Σαμψοῦντος, εὐγενῆ καὶ ἐκλεκτά. Θεωροῦνται ὡς τὰ ἀπολύτως ἀνώτερα τῶν μυρωδάτων.

ζ') *Νταγλί*, ὀρεινὰ καπνά, μᾶλλον κατώτερα, λόγῳ τῶν χονδρῶν φύλλων των.

η') *Καρᾶδες*, καπνὰ παραγόμενα εἰς Ἤπειρον ὄχι ἐκλεκτῆς ποιότητος.

θ') *Καστέλλια*, καπνὰ καλλιεργούμενα εἰς Φθιώτιδα (χωρίον Καστέλλι). Ἐπίσης κατώτερον εἶδος.

Κυρίως τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν καπνῶν ἤρχισεν ἐν Ἑλλάδι ζωηρότερον μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν μακεδονικῶν χωρῶν, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ καπνὰ τῶν περιφερειῶν αὐτῶν κυρίως ἐνδιέφερον τοὺς ξένους ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους. Σήμερον αἱ κυριώτεραι χῶραι καταναλώσεων ἑλληνικῶν καπνῶν εἶναι ἡ Ἀμερικὴ (Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι), Ἰταλία, Ὁλλανδία, Βέλγιον, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Αὐστρία καὶ Γερμανία. Ἡ Γαλλία ἐλάχιστα καπνὰ ἑλληνικὰ καταναλίσκει, ἡ δὲ Αἴγυπτος, ἡ ἄλλοτε καλυτέρα πελάτις τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν, ἔχει κυριολεκτικῶς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου στραφῆ πρὸς τὰ κινεζικὰ καπνά, πολὺ κατώτερα τῶν ἑλληνικῶν ποιοτικῶς, εὐθηνότερα ὅμως καὶ μὲ μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν. Τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξαγορὰν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνικῶν καπνοβιομηχανιῶν ὑπὸ ὁμάδος Ἄγγλων καπνεμπόρων καὶ κεφαλαιούχων, ἐχόντων συμφέροντα γενικώτερα διὰ τὴν ἐκ Κίνας καὶ Ἰνδιῶν ἐξαγωγὴν τῶν καπνῶν.

Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὰ ἑλληνικὰ καπνὰ ὄχι μόνον δὲν ἔχασαν τὸ γόητρον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰγυπτιακὸν σιγαρέττον, τὸ παγκοσμίου ἄλλοτε φήμης, ἔχει ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῇ ἀτάκτως πρὸ τοῦ νέου συναγωνιστοῦ του, τοῦ ἑλληνικοῦ σιγαρέττου, τοῦ ὁποίου ἤρχισεν ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγωγὴ καὶ διαφήμισις.

Προϊόντων τῶν ἐτῶν καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν ηὐξήθη σημαντικώτατα. Καὶ ἐνῷ ἄλλοτε μόνον Ἕλληνες ἔμποροι ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν καπνῶν, ἤδη ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Μακεδονίας, κυρίως ἡ Καβάλλα, ἡ Ξάνθη καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, ἔχουσι μεταβληθῆ εἰς διεθνῆ καπνεμπορικὰ κέντρα. Αἱ μεγάλαι ξέναι καπνοβιομηχανικαὶ ἑταιρεῖαι διατηροῦν σήμερον γραφεῖα καὶ ὑποκαταστήματα ἐν Ἑλλάδι, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ παρακολουθοῦν ἀγρύπνως τὰς ἀγορὰς τῶν καπνῶν. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει καταφανῶς τὴν τεραστίαν πρόοδον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῶν καπνῶν.

Πίναξ ἐξαγωγῆς ἑλληνικῶν καπνῶν ἀπὸ τοῦ 1894 μέχρι σήμερον.

Ἔτη	Ὀκάδες	Ἔτη	Ὀκάδες
1894	1.857.231	1908	4.442 508
1895	1.950 203	1904	5.414 927
1896	2.427.758	1905	4.616 003
1897	1.798.571	1906	6.271.837
1898	1.657.563	1907	5.292 170
1899	2.291.108	1908	3.806.909
1900	2.917 990	1909	4.655.381
1901	3.304.975	1910	4.470.019
1902	3.557.315	1911	6.584.822

Ἀμέσως ἀπὸ τοῦ 1912 καθίσταται πλέον ἡ αἰσθητὴ ἡ αὔξησις τῆς ἐξαγωγῆς. Οὕτως, ἀνακεφαλαιοῦντες ἔχομεν:

Ἔτος	Ὀκάδες	Ἔτος	Ὀκάδες
1859	549 620	1918	13.979.991
1875	1.118 921	1919	26 913 401
1899	2.291.108	1920	26 880.798
1902	3.557 315	1921	26.191 741
1911	6 584.822	1922	36 671 305
1912	10.981.739	1923	21.362 000
1913	9 667 512	1924	41.832.923
1914	21.692.358	1925	42.219.525
1915	24.117.584	1926	55 324 151
1916	13.166.480	1927	53.460.304
1917	12.780 933		

Οὕτω σήμερον ἡ Ἑλλὰς ἐξάγει πλέον τῶν πεντήκοντα ἑκατομμυρίων ὀκάδων καπνοῦ, εἰσπράττουσα δι' ἀξίαν αὐτῶν τρία δισεκατομμύρια πεντακόσια ἑκατομμύρια δραχμῶν (3.500.000.000).

Digitized by Google

Λαθρεμπόριον τοῦ καπνοῦ. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐνεργούμενον ἐν εὐρείᾳ κλίμακι λαθρεμπόριον τοῦ καπνοῦ ὑφίσταται ὑπὸ δύο κυρίως μορφάς. Πρώτη μορφὴ τοῦ λαθρεμπορίου, ἡ καὶ μᾶλλον δικαιολογημένη, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν καπνοπαραγωγῶν κατανάλωσις καπνοῦ ἀφορολογήτου ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτῶν παραγομένου. Ὁ καπνοπαραγωγὸς δύναται νὰ κρατήσῃ 8—10 χιλιόγραμμα διὰ τὴν ἐτησίαν ἀτομικήν του χρῆσιν καὶ οὕτω δὲν προμηθεύεται φορολογημένα σιγαρέττα, διότι κατέχων τὸν καπνὸν προμηθεύεται εὐκόλως λαθραῖον σιγαρόχαρτον. Τὸ κράτος, ἐπιθυμοῦν ὅπως περιορίσῃ τὸ λαθρεμπόριον τοῦ σιγαροχάρτου, ἀπὸ τοῦ 1927, δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς καπνοπαραγωγούς, ὅπως καπνίζωσιν ἐλευθέρως ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτῶν παραγομένου καπνοῦ, χορηγῆσαν μάλιστα αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἐκ λαθρεμπορίου προμηθεύωνται, καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἐτήσιον σιγαρόχαρτον, κληθὲν παραγωγικόν. Ἐκ τῆς τοιαύτης χρησιμοποιήσεως τοῦ παραγωγικοῦ καπνοῦ τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον ζημιοῦται ἐτησίως, ἐκ διαφευγόντων φόρων, περὶ τὰ 400 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ δευτέρα μορφὴ τοῦ λαθρεμπορίου εἶναι ἡ φυσικὴ αὐτοῦ μορφή, διενεργεῖται δὲ διὰ τῆς λαθραίας εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν καπνοῦ, σιγαρέττων, σιγαροχάρτου καὶ πλαστῶν φορολογικῶν ταινιῶν ἀκόμη. Κυρία ἑστία τοῦ λαθρεμπορίου αὐτοῦ εἶναι τὰ Δωδεκάνησα καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀλβανίας, λόγῳ τῆς εὐκολίας μετὰ τῆς ὁποίας δύναται ἓν ἱστιοφόρον, ἀποπλέον ἐξ αὐτῶν μετὰ φορτίου λαθρεμπορίου, νὰ προσεγγίσῃ τὰς ἑλληνικὰς ἀκτὰς χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν. Πράγματι εἰσήγοντο ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἐν Ἑλλάδι καπνὰ ἀλβανικά, σιγαρέττα ἑλληνικὰ ἀφορολόγητα διὰ τῆς μεθόδου τοῦ τράνσιτο (διαμετακομίσεως), καθὼς καὶ φορολογικαὶ ταινίαι πλασταί, λιθογραφηθεῖσαι ἐν τοῖς Δωδεκανήσοις. Ἡ μέθοδος τοῦ τράνσιτο συνίστατο εἰς τὰ ἑξῆς: Χάριν τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἑλληνικῶν σιγαρέττων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ περὶ φορολογίας τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ νόμος ἐπιτρέπει τὴν κατόπιν ἀδείας κρατικῆς ἐξαγωγὴν ἄνευ ταινίας συγαρέττων, δεδομένου ὅτι ταῦτα δὲν πρόκειται νὰ καταναλωθῶσιν ἐν Ἑλλάδι. Τὰ σιγαρέττα ταῦτα, ἀγοραζόμενα παρὰ διαφόρων ἐκμεταλλευτῶν καὶ ἐξαγόμενα πραγματικῶς εἰς ἕνα πλησίον λιμένα, ἐπεστρέφοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα λαθρεμπορικῶς, τοῦ κέρδους τοῦ λαθρεμπόρου συνισταμένου εἰς τὴν διαφορὰν τῆς φορολογικῆς ταινίας (7.30 δραχμὰς κατὰ κυτίον σιγαρέττων), ποσὸν εἰς τὸ ὁποῖον οὔτε τὸ δέκατον δὲν ἔφθανον τὰ διάφορα ἔξοδα ἀποστολῆς καὶ ἐπιστροφῆς τῶν λαθραίων σιγαρέττων. Ἐπίσης ἐπετρέπετο καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀτμοπλοίων μεγάλης γραμμῆς προμήθεια ἀταινιάστων σιγαρέττων, ἵνα ταῦτα καταναλωθῶσιν ὑπὸ τῶν πληρωμάτων ἔξω τῶν θαλασσίων ἑλληνικῶν ὁρίων. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ τὰ σιγαρέττα ταῦτα ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα συχνάκις καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἐπεδίωξε τὸ κράτος νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς *λυσεγγυήσεως*, ἐγγυήσεως δηλονότι τὴν ὁποίαν καταβάλλει ὁ ἐξαγωγεὺς καπνοβιομήχανος, μέχρι προσκομίσεως ἐπισήμου τελωνειακοῦ πιστοποιητικοῦ, βεβαιοῦντος ὅτι τὰ ἐξαχθέντα σιγαρέττα ἐξετελωνίσθησαν εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ των. Ὁ καπνοβιομήχανος ἔχει καιρὸν δύο μηνῶν ὅπως προσκομίσῃ τὸ ἀπαιτούμενον πιστοποιητικόν, μεθ' ὃ χρονικὸν διάστημα ὑποχρεοῦται εἰς τὴν καταβολὴν φόρου ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐξαχθεῖσαν ποσότητα σιγαρέττων. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐπέφερε κάπως τὸν περιορισμὸν τοῦ λαθρεμπορίου ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτήν, ἀναπτυχθέντος ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἑτέρου λαθρεμπορίου, τοῦ τῶν φορολογικῶν ταινιῶν, εἴτε ἐκ κλοπῆς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ δημοσίου προερχομένων εἴτε καὶ πλαστῶν. Τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον διὰ τὴν σθεναρὰν καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου τούτου προέβη εἰς τὴν ἵδρυσιν «ὑπηρεσίας καταδιώξεως λαθρεμπορίου» (Ἰούνιος 1929). Τὰ πρῶτα ληφθέντα παρὰ τῆς νέας ὑπηρεσίας μέτρα ἦσαν ὁ ἀποκλεισμὸς δι' ἐλαφρῶν πετρελαιοκινήτων σκαφῶν, ἐξοπλισθέντων καὶ ἐπανδρωθέντων εἰδικῶς, τῶν συνοριακῶν θαλασσῶν τοῦ Αἰγαίου, Κρητικοῦ πελάγους, Κυκλάδων, Ἰονίου πελάγους ἀπὸ βορρᾶ καὶ Χαλκιδικῆς, ὡς ἐπίσης καὶ συνεχὴς ἐπιτήρησις διὰ περιπολιῶν τῶν ἔνδον θαλασσῶν πρὸς δίωξιν διαφυγόντος τυχὸν λαθρεμποροπλοίου, ὡς καὶ τῆς λαθρεμπορίας τῶν φορολογουμένων ἐγχωρίων προϊόντων καὶ τῆς διὰ δυναμίτιδος ἁλιείας. Αὐστηρὰ ἐπίσης μέτρα ἔλαβεν ἡ ὑπηρεσία, ὀργανώσασα καὶ ἀπὸ ξηρᾶς τὴν δίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου, τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἑξαμήνου πλέον ἢ ἱκανοποιητικά, κατασχεθέντων τῶν κάτωθι εἰδῶν κατὰ ποιὸν καὶ ποσόν.

Καπνὸς εἰς φύλλα	χιλιόγραμμα	76 759
Καπνος κεκομμένος	»	9.310
Σιγαρέττα	»	10.850
Ποῦρα	»	23
Σιγαρόχαρτον, φυλλάδια		3.961.800
Λευκὸς χάρτης διὰ σιγαρόχαρτον	χιλιόγραμμα	493
Ταινίαι σιγαρέττων 25 γραμ.		11 240
» » 12 1)2 »		40.000
Οἰνόπνευμα	χιλιόγραμμα	14.708
Ἔλαιον	»	1.896
Ὑφάσματα βαμβακερὰ	»	3 337
» μεταξωτὰ	»	1.243
Ζάχαρις	»	6.227
Καφφὲς	»	364
Δημητριακὰ	»	10 749

Οἱ φόροι καὶ δασμοὶ ἁπάντων τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν, οἵτινες θὰ διέφευγον, ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 123.064.900.

Πλὴν τούτων κατεσχέθησαν κατὰ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον 56 μηχανήματα κοπῆς καπνοῦ καὶ ἀρκεταὶ ποσότητες εἰδῶν μονοπωλίου καὶ ναρκωτικῶν. Ἡ ὠφέλεια ἀφ' ἑτέρου τοῦ κράτους ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ λαθρεμπορίου τοῦ σιγαροχάρτου μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ὑπηρεσίας καταδιώξεως ὑπῆρξε σημαντική. Οὕτως ἐνῷ κατὰ τὸ 1928 κατηναλώθησαν 1.997,374 φυλλάδια παραγωγικοῦ σιγαροχάρτου, τῷ 1929 ὅτε ἤρχισε δρῶσα ἡ ὑπηρεσία Καταδιώξεως τὸ δημόσιον κατηνάλωσε 16.747.614 φυλλάδια.

Δ. Μ. ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] Ὁ καπνὸς καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου. Καὶ ὑπεστήριξαν μὲν τινές, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ ἢ ἄλλου τινὸς παρομοίου φυτοῦ, ἀλλὰ τὸ σχετικὸν βιβλίον τοῦ Ἡροδότου (X, 202 κ. ἑ.), ἐφ' οὗ βασίζεται ἡ γνώμη αὕτη, φαίνεται ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἰνδικὴν κάναβιν (χασίς) μᾶλλον ἢ εἶδός τι καπνοῦ. Ὁπωσδήποτε, ὅ,τι εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον εἶναι, ὅτι οἱ σύντροφοι τοῦ Κολόμβου, οἱ ἀποβιβασθέντες περὶ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ 1492 εἰς τὴν νῆσον Κοῦβαν, ἦσαν οἱ πρῶτοι, ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, οἵτινες ἐγνώρισαν τὸν καπνὸν καὶ τὴν χρησιμοποίησίν του, παραλαβόντες τὴν συνήθειαν ταύτην ἐκ τῶν ἰθαγενῶν κατοίκων.

Ἐν Ἀμερικῇ ὁ καπνὸς ἦτο αὐτοφυής, ἐκαλλιεργεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν πολὺ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Κολόμβου. Οἱ ἰθαγενεῖς, ἄγνωστον πῶς, εἶχον ἀποκτήσει τὴν ἕξιν νὰ εἰσπνέωσι τὸν ἐκ τῶν καιομένων ξηρῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ παραγόμενον καπνόν, ἕξιν τὴν ὁποίαν δοκιμάσαντες οἱ σύντροφοι τοῦ τολμηροῦ θαλασσοπόρου εὗρον εὐχάριστον καὶ ἀπολαυστικήν.

Οὗτοι κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἐπιστροφήν των ἐφρόντισαν νὰ κομίσουν μεθ' ἑαυτῶν ἱκανὰς ποσότητας φύλλων καπνοῦ ἢ μᾶλλον φύλλων *πετοὺμ* ἢ *κοχίμπα*, ὅπως ὠνόμαζον οἱ ἰθαγενεῖς τὸν καπνόν, ὁμοῦ μὲ ὅλας τὰς σχετικὰς περὶ τοῦ ἐξωτικοῦ φυτοῦ πληροφορίας, αἵτινες συνίσταντο κυρίως εἰς τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἔτρεφον οἱ ἰθαγενεῖς πρὸς τὸ φυτὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν ἱερόν. Κυρίως τὸ μετεχειρίζοντο ὡς θεραπευτικὸν μέσον, ἐπουλώνοντες θανασίμους πληγὰς καὶ τὸ ἔκαιον εἰς τὰς θρησκευτικάς των τελετάς. ὅπως καίομεν σήμερον τὸ λιβάνι.

Ἡ πρώτη αὕτη εἰσαγωγὴ τοῦ καπνοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἐπισημοποιήθη, ὅταν ὁ στρατηγὸς *Φερνάνδος Κορτέζ*, ἐπιστρέφων ἐκ Μεξικοῦ, ἔφερε μεταξὺ ἄλλων καὶ σπόρον καπνοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Κάρολον τὸν Ε', ὅστις διέταξε τὴν φύτευσίν του ἐν Ἱσπανίᾳ.

Ἀγγλικαὶ πηγαὶ ἀναφέρουν ὡς πρῶτον εἰσαγωγέα τοῦ καπνοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην τὸν Ἄγγλον ναύαρχον Φράνσις Δράκυ (1590). Ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ ὁ Γάλλος *Ἀνδρέας Ντεβέ*, ὡς πρῶτος εἰσαγωγεὺς σπόρου καπνοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐφύτευσεν εἰς τὴν πατρίδα του Ἀγκουλὲμ περὶ τὸ 1550. Ἀμφότεραι αἱ πληροφορίαι εἶναι μᾶλλον ἐπισφαλεῖς, τὸ μόνον δὲ βέβαιον σχετικῶς πρὸς τὸν Ντεβὲ εἶναι, ὅτι οὗτος ἐξέδωκε τῷ 1558 σύγγραμμα περὶ καπνοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθειάζει τὰς θεραπευτικὰς ἰδιότητας τῆς ἱερᾶς βοτάνης.

Ὁ καπνὸς εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν ἐξ Ἱσπανίας ὑπὸ τοῦ ἐν Λισσαβῶνι Γάλλου πρεσβευτοῦ *Ἰωάννου Νικὸ* (Nicot), ὁ ὁποῖος ἔφερε καὶ σπόρον καπνοῦ ὡς δῶρον ἐξωτικὸν εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Γαλλίας Αἰκατερίνην τῶν Μεδίκων, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέπτυξε τὰς σπουδαίας θεραπευτικὰς καὶ ἀπολαυστικὰς ἰδιότητας τοῦ νέου φυτοῦ. Ἡ Αἰκατερίνη εὐχαριστηθεῖσα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ καπνὸς ἔσχεν ἐπὶ τῆς ὑγείας της, καὶ φιλοδοξήσασα νὰ τιτλοφορηθῇ μὲ τὸ ὄνομά της τὸ νέον φυτόν. ἐνήργησεν ὥστε νὰ διαδοθῇ τοῦτο εὐρέως εἰς Γαλλίαν. Ὁ καπνός, θεωρούμενος τότε ὡς πανάκεια, ἐκαλλιεργήθη πράγματι τόσον εἰς κήπους ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἔλαβε διαφόρους ὀνομασίας, ὡς «χόρτον τῆς βασιλίσσης», «ἅγιον χόρτον», «χόρτον δι' ὅλας τὰς ἀσθενείας», «πανάκεια ἀνταρκτική», «χόρτον τῶν νεφρῶν», «χόρτον τοῦ πρεσβευτοῦ», «χόρτον τῆς Μεδίκης», «χόρτον κατὰ τῆς συφίλιδος» κλπ. Ἐν τούτοις ὁ καπνὸς δὲν διετήρησε καμμίαν τῶν ὀνομασιῶν τούτων, λαβὼν τὸ ὄνομα τῆς nicotiana tabacum ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου Γάλλου καλλιεργητοῦ πρεσβευτοῦ Νικὸ καὶ ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς νήσου Tobago.

Ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ ἐγενικεύθη ἐνωρίτατα καὶ ὡς ἀπόλαυσις. Ἱδρύθησαν εὐθὺς εἰδικὰ καταστήματα καλούμενα *καπνιστήρια* (tabagies), ὅπου οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ ἀρκεταὶ γυναῖκες, μετέβαινον διὰ νὰ καπνίσουν. Ἐν τοσούτῳ ὅμως, τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἤρχισαν νὰ καταφαίνωνται, οἱ δὲ ἰατροὶ καθημερινῶς ἀνεκάλυπτον τὰς κακὰς ἐπιδράσεις τοῦ καπνοῦ καὶ ἐκίνησαν ἀληθῆ σταυροφορίαν κατὰ τοῦ καπνίσματος. Τοῦτο παρέβλαπτεν, ὡς φυσικόν, τὰ συμφέροντα τῶν ἐπιχειρηματιῶν τοῦ καπνοῦ, οἵτινες πρὸς ἀντιπερισπασμὸν διέδιδον, ὅτι ὁ κατὰ τῆς χρήσεως τοῦ καπνοῦ ἀγὼν τῶν ἰατρῶν ὀφείλετο εἰς τὸ ὅτι λόγῳ τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τούτου παρεβλάπτοντο τὰ συμφέροντα τῶν ἰατρῶν. Ὁ δημιουργηθεὶς θόρυβος ὑπῆρξε τοσοῦτον μέγας, ὥστε πλεῖσται εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ζητήματος, ὁρίσασαι ἐπιτροπὰς ἐξ εἰδικῶν, αἱ ὁποῖαι, μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, ἐγνωμοδότησαν περὶ τῆς κακῆς ἐπιδράσεως τοῦ καπνοῦ. Αἱ κυβερνήσεις ἠναγκάσθησαν κατόπιν τούτου νὰ λάβωσιν ἀλλεπάλληλα αὐστηρὰ μέτρα ἀπαγορεύοντα τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ· οὕτως εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῷ 1782 συνελθοῦσα ἡ ἀγγλικὴ βουλὴ ἐψήφισεν ἀπαγορευτικὸν νόμον, ὁ δὲ Ἰάκωβος Α', διάδοχος τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἥτις εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, ἐκηρύχθη σφοδρὸς πολέμιος τοῦ καπνίσματος. Οὗτος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν τοῦ περιφήμου ἔργου «Μισόκαπνος» (Misokapnos), ἠπείλησε διὰ νόμου ὅτι θὰ ἀπαγχονίζῃ πάντα καπνίζοντα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔκαμε, διότι ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ βασιλείου του ἐκάπνιζον, ἀρκεσθεὶς νὰ ἀπαγχονίσῃ τὸν Sir Rawlegh, τὸν ἐφευρέτην τῆς πίπας (τσιμπουκιοῦ).

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ' δι' αὐστηροῦ διατάγματος ἀπηγόρευσε τὸ κάπνισμα, ἐπιβάλλων τὴν ποινὴν τῶν 80 λιρῶν εἰς τοὺς καπνίζοντας. Ἐν Ρωσίᾳ ὁ τὸ πρῶτον συλλαμβανόμενος καπνίζων ἐδέρετο, ὁ τὸ δεύτερον ἠκρωτηριάζετο τὴν ῥῖνα, ὁ τὸ τρίτον δὲ ἀπεκεφαλίζετο. Συγχρόνως καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ρωσίας ἐκήρυξεν αἱρετικὸν πάντα καπνίζοντα. Ἀλλ' ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀνῆλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον τῆς Ρωσίας Πέτρος ὁ Μέγας, ὁ προστάτης τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, διὰ λόγους αὐξήσεως τῶν προσόδων τοῦ ἀναγεννωμένου τότε κράτους του ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν τοῦ καπνίσματος, τὸ ὁποῖον ἐφορολόγησεν· ἐκ παραλλήλου δὲ ὑπεχρέωσε τὴν ἱερὰν σύνοδον νὰ ἄρῃ τὸν ἀφορισμόν της. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἅμα εἰσαχθὲν τὸ κάπνισμα εὐκόλως διεδόθη, ἀλλ' ἀμέσως συνήντησε καὶ ἰσχυροτάτην ἀντίδρασιν. Φανατικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιδράσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ σεῒχ Ἰμπραήμ, ὅστις, ἀκολουθούμενος καὶ ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν χοτζάδων καὶ λοιπῶν κληρικῶν, ἐκήρυσσε τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ ὡς ἀθέμιτον καὶ ἀσεβῆ, κατώρθωσε δὲ νὰ πείσῃ τὸν σουλτᾶνον Ὀσμὰν νὰ ἐκδώσῃ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἀπαγορεῦον τὸ κάπνισμα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀσμάν, τὸ διάταγμά του σχεδὸν ἐλησμονήθη καὶ οἱ καπνισταὶ ἐκάπνιζον ἐλευθέρως. Ὅτε κατὰ τὸ 1632, ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ Δ' ἐξερράγη μεγάλη πυρκαϊὰ παραπλεύρως τοῦ ἑλληνικοῦ Φαναρίου εἰς τὸ Τζουμπαλίον, ἐκ τῆς ὁποίας κατεστράφη μέγα μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ὄχθης τοῦ Κερατίου, ἐξ ἀφορμῆς ἀνημμένου σιγάρου, ὁ Μουρὰτ ἀπηγόρευσεν ἐκ νέου τὸ κάπνισμα ἐπὶ ποινῇ τοῦ θανάτου. Τοσούτῳ δὲ φανατικὸς ὑπῆρξεν ὁ διωγμὸς τοῦ καπνοῦ ὑπὸ τοῦ Μουράτ, ὥστε πολλάκις ὁ ἴδιος μετημφιεσμένος ἔκαμνεν αἰφνιδιασμοὺς εἰς τὰ καφενεῖα, διὰ νὰ συλλάβῃ ὑπηκόους του καπνίζοντας. Διὰ τοῦ ἀμειλίκτου αὐτοῦ διωγμοῦ κατωρθώθη νὰ περισταλῇ τὸ κάπνισμα εἰς τὸ ἐλάχιστον. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Μουρὰτ ἡ αὐστηρότης ἐχαλαρώθη, μέχρις ὅτου ὁ Σουλεϊμὰν ὁ Β' (1687), διαγνώσας ὅτι ἡ περιστολὴ τοῦ καπνίσματος εἶναι ἀδύνατος καὶ

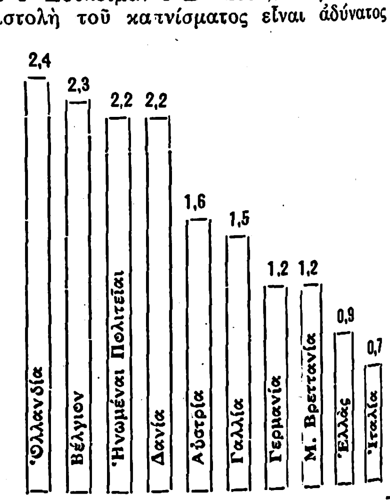

Ἐτησία κατὰ κάτοικον κατανάλωσις καπνοῦ εἰς τὰς διαφόρους χώρας.

ὅτι διὰ τῆς φορολογίας αὐτοῦ σημαντικῶς θὰ ὠφελοῦντο τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ἐξέδωκεν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ἐπιτρέπον ἐλευθέρως

τὸ κάπνισμα, ἀλλὰ καὶ φορολογοῦν τὸν καπνὸν ἱκανῶς βαρέως. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καπνιστῶν δὲ ἐφευρέθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὁ *ὑδροκαπνοσίφων (ναργιλές)*.

Ἕτεροι τρομεροὶ διῶκται τοῦ καπνοῦ ἦσαν ὁ σάχης τῆς Περσίας Ἀμπᾶς ὁ Α΄, διατάξας νὰ σχίζουν τὰ χείλη τῶν καπνιζόντων, καὶ ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ 8ος, ὅστις δὲν ἐπέτρεπε τὴν θείαν κοινωνίαν εἰς τοὺς καπνιστάς. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ὡς ἄνω αὐστηρὰ μέτρα οἱ καπνισταὶ διαρκῶς ἐπληθύνοντο πανταχοῦ, τούτου δ' ἕνεκεν αἱ κυβερνήσεις ἦραν τὰ ἀπαγορευτικὰ μέτρα καὶ ἀντ' αὐτῶν περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐπιβολὴν μεγάλου δασμοῦ, ὅστις κατέστη σημαντικὸς οἰκονομικὸς πόρος εἰς ὅλα τὰ κράτη. Τὸ κάπνισμα ἔκτοτε διεδόθη καταπληκτικῶς καθ' ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον καὶ μὴ κοσμον. Ἡ τάξις τῶν καπνιστῶν ηὐξήθη καταπληκτικῶς, ἰδίως κατὰ καὶ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι ὁ κατωτέρω πίναξ, ὅστις συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν τοῦ ἐν Γενεύῃ διεθνοῦς γραφείου ἐργασίας, παρέχει δὲ τὴν διαφορὰν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταναλωθέντων σιγαρέττων τῶν διαφόρων κρατῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν πόλεμον.

Χῶραι	*Ἔτος*	*Ἀριθ. σιγάρων*	*Ἔτος*	*Ἀριθ. σιγάρων*
Ἀμερικὴ .	1913	15.000 000.000	1927	93.000 000 000
Ἰαπωνία	19 3	7.000 000.000	1927	28 000.000 000
Γερμανία .	1913	12.000 000.000	1927	31 500.000 000
Ἰταλία....	1914	2 500 000 000	1927	13 500 000 000
Σουηδία .	1913	275 000 000	1923	825.000.000
Ἀγγλία ..	1918	19.000.000.000	1927	45.000 000.000
Γαλλία....	1914	4.000 000 000	1927	10.000.000.000

Ἡ τοιαύτη ἁλματικὴ αὔξησις τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ ἀποδοτέα τὸ μὲν εἰς τὸ ὅτι οἱ στρατιῶται οἱ ζῶντες εἰς τὰ χαρακώματα εἰς τὸ κάπνισμα εὕρισκον παρηγορίαν τινὰ ἐν τῇ μονώσει των, τὸ δὲ εἰς τὸ ὅτι ἡ τάξις τῶν καπνιστῶν ἐνισχύθη μεγάλως διὰ τῆς ἀθρόας κατατάξεως τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐζήτησαν τὴν πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐξίσωσίν των. Δ. Γ. — Κ. Α. Τ.

—[ΥΓΙΕΙΝ.] Τὸ κάπνισμα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μια ἐκ τῶν βλαβερῶν διὰ τὴν ὑγείαν κακῶν ἕξεων τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ μεγάλη τάσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίμησιν εἶναι ὁ σημαντικώτερος λόγος τῆς συνηθείας τοῦ καπνίσματος. Ἡ ἰσχυρὰ ναυτία, ὁ ἔμετος, ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου, οἱ ἴλιγγοι, οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες, πάντα ταῦτα, ἅτινα αἰσθάνεται ὁ τὸ πρῶτον ἐπιχειρῶν νὰ καπνίσῃ, εἶναι φαινόμενα ὀξείας δηλητηριάσεως. Παρὰ πάντα ταῦτα ἡ πρὸς μίμησιν τάσις ὠθεῖ τὸν τόσον ἐνοχληθέντα ἐκ τῶν δυσαρέστων φαινομένων νὰ καπνίσῃ διὰ δευτέραν, τρίτην φορὰν κτλ. μέχρις ἐθισμοῦ. Συνήθως, οἱ μετρίως καπνίζοντες οὐδὲν ἐνόχλημα αἰσθάνονται, πλὴν τῆς ἐλαφρᾶς λαρυγγίτιδος. Πλεῖσται ὅμως εἶναι αἱ βλάβαι, τὰς ὁποίας παρατηροῦμεν καθημερινῶς εἰς τοὺς μανιώδεις καπνιστάς· ἀπὸ τῆς ἐλαφρᾶς λαρυγγίτιδος μέχρι τοῦ ἐκ συγκοπῆς θανάτου, μὲ ἐνδιάμεσον κλίμακα παθήσεων. Ἡ ἑκάστοτε βλάβη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ καπνιζομένου καπνοῦ καὶ ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ καπνίζοντος. Η δηλητηριώδης ἐνέργεια τοῦ καπνοῦ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν *νικοτίνην* (βλ. λ.), ἥτις εἶναι τὸ κυρίως δρῶν συστατικὸν τοῦ καπνοῦ καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ ὁλόκληρον σειρὰν παθήσεων. Συχνὰ οἱ καπνίζοντες παραπονοῦνται διὰ κεφαλαλγίας ἢ ἡμικρανίας· ὡσαύτως αἱ ἐμβοαὶ τῶν ὤτων λίαν ἐνοχλητικαὶ μετ' ἰλίγγων εἶναι συχναί. Ἀπὸ τῆς ὁράσεως, ἀμβλυωπία καὶ κροταφικὴ ἀκόμη ἀποκόλλησις τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς δὲν ἐλλείπουν. Ἡ ὀκνηρία σκέψεως, ἡ δυσθυμία, ἡ ἐξασθένησις τῆς μνήμης, ἡ ἔλλειψις τοῦ ὕπνου συνοδεύουν τὸν ὑπερβολικῶς καπνίζοντα. Δὲν εἶναι σπάνια τὰ περιστατικὰ καὶ αὐτῆς τῆς διανοητικῆς παρακρούσεως, μὲ αἴτιον τὴν μεγάλην κατάχρησιν τοῦ καπνοῦ· τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πάσχοντες, μετὰ τὴν ἀπομόνωσίν των ἐντὸς ψυχιατρικῶν κλινικῶν καὶ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ καπνίσματος, ἐθεραπεύθησαν τελείως. Ὁ μέγας νευρολόγος Charcot ἀναφέρει καὶ τὴν διαλείπουσαν χωλότητα, ὡς ἔχουσαν στενὴν σχέσιν πρὸς τὸ κάπνισμα. Εἰς τὴν καρδιακὴν χώραν ἔχομεν παλμούς, πόνους καὶ μάλιστα νυγμούς, αἴσθημα πιέσεως κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ ἀρρυθμίαν τῆς καρδίας· ἡ ἀρτηριοσκλήρυνσις καὶ αἱ προσβολαὶ στηθάγχης εἶναι συνηθέσταται, ἐπίσης διαταραχαὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, π. χ. ἐλάττωσις τῆς ὀρέξεως, δυσπεψία, ἔμετοι, ὀξινοι ἐρυγαί, γαστραλγία, κωλικοὶ εἰς τὴν κοιλίαν, διάρροια ἐναλλασσομένη μετὰ δυσκοιλιότητος καὶ γενικὴ ἐλάττωσις τῆς θρέψεως. Αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος παθολογικαὶ ἐπιδράσεις τοῦ καπνίσματος δὲν ὑστεροῦν· οὕτως εἰς τοὺς καπνίζοντας πούρα τῆς Ἁβάνας παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔκαμον κατάχρησιν καπνίσματος, μεγάλη διαταραχὴ τῆς ἀναπνοῆς· ὁ καπνιστὴς ἄρχεται ἐκτελῶν μικρὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις, αἵτινες βαίνουσιν κλιμακηδὸν ἐπιτεινόμεναι καὶ εἶτα πάλιν κλιμακηδὸν ἐξασθενούμεναι κανονικῶς. Τὴν αὐξομειωτικὴν ταύτην κατ' ἔντασιν ἀναπνευστικὴν δρᾶσιν ἀκολουθεῖ περίοδος τελείας ἀναπνευστικῆς ἀδρανείας, καθ' ἣν φαίνεται ὁ ἀσθενὴς μὴ ἀναπνέων. Ὁ καπνὸς ἐπιδρᾷ τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἀναπνέοντας αὐτὸν ἐν κλειστοῖς χώροις ἐν οἷς καπνίζουσι καὶ ἄλλοι. Παρετηρήθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὅτι πυροσβέσται σπεύσαντες πρὸς κατάσβεσιν καιομένου καπνεργοστασίου ἐν Τουλούζῃ, ἔπαθον κατὰ τὸ πλεῖστον δύσπνοιαν, ψῦξιν τῶν ἄκρων, ἀδυναμίαν σφυγμοῦ, ἀναισθησίαν, σπασμούς, ἀφ' ὧν ἀνέρρωσαν κατόπιν ὕπνου μακροῦ. Καὶ αἱ ἐκ τῆς μασήσεως τοῦ καπνοῦ ἐπιβλαβεῖς συνέπειαι οὐδόλως ὑστεροῦν τῶν τοῦ καπνίσματος. Ὁ Ogston ἀναφέρει, ὅτι εὗρεν ἄνθρωπον ἐκ καπνοῦ δηλητηριασθέντα, ἀναίσθητον καὶ κοπιωδῶς ἐμοῦντα, καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν εἶδεν αὐτὸν ἐκπνέοντα. Ἀναταμὼν δὲ τὸν νεκρὸν εὗρεν ἐν τῷ στομάχῳ ὕλην τινα μελανωπήν, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἦτο εἰμὴ μασηθέντα καὶ καταποθέντα φύλλα καπνοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ροφήσεως κόνεως καπνοῦ (ταμπάκο) ἀναφέρονται θάνατοι. Συνήθως ἡ κατάχρησις τοῦ ταμπάκου φέρει χρονίαν κόρυζαν, ἀνοσμίαν, δακρυόρροιαν συχνὴν καὶ ἐξασθένησιν τῆς ὁράσεως.

Παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω αἱ στατιστικαὶ δεικνύουσιν, ὅτι τὸ κάπνισμα ἔχει διαδοθῆ πολὺ καὶ δὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ μετ' αὐτόν. Ἡ διάδοσις τοῦ καπνοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς σφαίρας, δι' ἧς βελτιώνεται ἡ ψυχικὴ διάθεσις, καταστέλλεται ἡ διέγερσις τῶν νεύρων, διευκολύνεται ἡ συγκέντρωσις τῆς σκέψεως καὶ διεγείρεται ἡ ἐνέργεια τῆς φαντασίας. Εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ καπνοῦ συντείνει ἀκόμη ἡ ἀρωματικὴ ὀσμή, ἡ μετὰ τὸν ἐθισμὸν εὐχάριστος γεῦσις, αἱ εὐάρεστοι ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν διαφόρων αἰσθητηρίων ὀργάνων, ἅ; προκαλοῦσιν οἱ ἁρμονικῶς διαγραφόμενοι τεφρόχροοι δακτύλιοι καὶ αἱ κομψαὶ τολύπαι τοῦ καπνοῦ. Μέγας ὡσαύτως συντελεστὴς τῆς διαδόσεως τοῦ καπνοῦ εἶναι καὶ ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίμησιν.

Ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ τελεία ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ καπνοῦ, ἡ μετρία χρῆσίς του ὑπὸ ὑγιῶν ἀτόμων οὐδεμίαν βλάβην δύναται νὰ ἐπιφέρῃ. Τὸ τοιοῦτον δὲν ἰσχύει διὰ τὰ παιδία καὶ τὰς γυναῖκας, καθότι ἀμφότεροι οἱ ὀργανισμοὶ εἶναι πολὺ εὐπαθέστεροι ἀπὸ τὸν ὑγιοῦς ἀνδρός. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μετρίαν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τοὺς ἑξῆς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς τοῦ καπνίσματος: 1) Ἡ ποσότης τοῦ καπνοῦ νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ τρία ἢ τέσσαρα μετρίου μεγέθους πούρα ἢ ὀκτὼ ἕως δέκα σιγάρα κατὰ εἰκοσιτετράωρον. 2) Νὰ ἀποφεύγεται ἡ κατάποσις τοῦ καπνοῦ κατὰ τὸ δυνατόν. 3) Νὰ μὴ ἀνάπτεται ἐκ νέου σβεσθὲν σιγάρον, καθότι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει περίσσεια μὴ ἀπορροφηθείσης νικοτίνης. 4) Νὰ χρησιμοποιῆται καπνοσυριγξ μετὰ ὑδροφίλου βάμβακος προεμβαπτισθέντος ἐντὸς διαλύματος ὑπερχλωριούχου σιδήρου. Παρετηρήθη ὅτι εἰς τὸν βάμβακα τοῦτον δεσμεύονται πάντα σχεδὸν τὰ βλαβερὰ συστατικὰ τοῦ καπνοῦ, ἡ νικοτίνη καὶ πᾶσαι αἱ ἐμπυρευματικαὶ οὐσίαι. 5) Νὰ ἀποφεύγεται τὸ κάπνισμα κενοῦ ὄντος τοῦ στομάχου. 6) Νὰ μὴ καπνίζεται μέχρι τοῦ τελευταίου ἄκρου τὸ σιγάρον, διότι εἶναι πλῆρες δηλητηριωδῶν οὐσιῶν. 7) Νὰ ἐπιδιώκεται ἡ χρῆσις σιγαρέττων καλῆς ποιότητος μετὰ ἐπιστομίου πλήρους ὑδροφίλου βάμβακος. 8) Νὰ ἀποφεύγεται ἐν μικρῷ κλειστῷ χώρῳ τὸ κάπνισμα, καθότι ἡ ἐξ αὐτοῦ βλάβη εἶναι διττή: ἀφ' ἑνὸς ἀναπνέονται πάντα τὰ ἐκ τῆς καύσεως δηλητηριώδη ἀέρια καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ καπνοὶ ἐπενεργοῦν ἐρεθιστικῶς ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Συνιστᾶται ὡς ἀποτελεσματικὸν πρὸς ἐλάττωσιν τῆς χρήσεως τοῦ καπνοῦ ἢ καὶ πρὸς τελείαν ἀποχὴν ἡ χρῆσις τῶν πλύσεων τοῦ στόματος διὰ διαλύσεως 0,25 % νιτρικοῦ ἀργύρου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ἐπαφὴ τοῦ καπνοῦ μετὰ τοῦ βλεννογόνου, τοῦ στόματος καθίσταται τοσοῦτον δυσάρεστος, ὥστε ἀναγκάζει τὸν καπνίζοντα νὰ ἀποφύγῃ διὰ παντὸς τὸ κάπνισμα. Κ. Α. ΤΖΩΝΗΣ

—[ΧΗΜ.] Ὁ καπνόσπορος δὲν περιέχει *νικοτίνην*. Αποδίδει 30% ἡμιξηραινόμενον ἔλαιον (ε.β. 0,926) ἐξ *ἐλαΐνης*, *λινελαΐνης* καὶ *παλμιτίνης* συγκείμενον, βρώσιμον και σαπωνοποιήσιμον, καὶ 70% θρεπτικοὺς κτηνοτροφικοὺς πλακοῦντας. Εἰς τὰ καπνόφυλλα, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ὡρίμανσιν, παράγεται ἡ νικοτίνη διὰ μεθυλώσεως λευκωματωδῶν οὐσιῶν ὑπὸ τῆς *φορμαλδεΰδης*. Ἡ νικοτίνη $C_{10}H_{14}N_2$ (*πυριδινομεθυλοπυρρολιδίνη* $C_5H_4N.C_4H_5N\,CH_3$), εἶναι ὑγρά, ἄχρους (ε.β. 1,0097), ζέει εἰς 246,1 Κ., καιομένη δὲ ἀναδίδει δυσοσμίαν. Τὸ ποσοστόν της ἀπὸ 0.6% ἕως 6,0% ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐξ ἀφομοιώσεως λευκωμάτων καὶ ἐκ φωτοσυνθέσεως φορμαλδεΰδης, συγκεκριμένως δέ: 1) ἀπὸ τὴν ποικιλίαν, 2) ἀπὸ τὸ ἐμπορεύσιμον εἶδος (διπλάσιον εἰς τὰ ποῦρα παρ' ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἰς τὰ σιγαρέττα, ὡ. τὰ ἑλληνικά), 3) ἀπὸ τὸ ἔδαφος (σημαντικὸν ποσοστὸν νικοτίνης εἰς τὰ κατνὰ τὰ καλλιεργούμενα εἰς πο υαζωτοῦχον καὶ πτωχὸν εἰς φωσφορικὸν ἔδαφος, ἢ ὑπεραλκαλικὸν-πολυασβεστῶδες-ἢ ὑπεροξίνον-ἀσβεστοενδεὲς ἀργιλλῶδες ἢ μὲ ἱστὸν ἀσφυκτικὸν ἔδαφος), 4) ἀπὸ τὴν ἡλιοφάνειαν (σημαντικὸν ποσοστὸν εἰς τὰ κορυφόφυλλα, εἰς ἀραιοφυτευθέντα, εἰς πολυηλιαζομένους ἀγρούς, μὲ καυστικὸν θέρος). Κατὰ τὴν ὡρίμανσιν αὐξάνονται ἐπίσης αἱ λευκωματώδεις οὐσίαι, οἱ ὑδατάνθρακες, ἀναγωγικαὶ οὐσίαι, ὀξαλικὸν ὀξὺ κ.τ.λ. Εἰς ὑπερώριμα ὅμως φύλλα μειοῦνται αἱ λευκωματώδεις οὐσίαι (ἐξ ὧν τὰ ἀμινοξέα καὶ ἡ νικοτίνη), αἱ ἀμῖναι, τὰ σάκχαρα, καὶ αὐξάνονται ἡ ἀμμωνία, τὸ μηλικὸν καὶ κιτρικὸν ὀξύ, ἤτοι ἐπέρχεται καθολικὴ χειροτέρευσις. Τὰ ὥριμως συγκομισθέντα (διακρινόμενα ἐκ τοῦ ὠχροῦ πλατύσματος, τοῦ λευκοῦ νεύρου, τοῦ εὐθραύστου μίσχου ἐκ συσσωρεύσεως ἀμύλου, τῶν κιτρίνων κηλίδων ἐκ τῶν πολυφαινολῶν) ἀφίνονται ὑπὸ σκιὰν πρὸς μαρασμὸν (διατήρησις ἐν ζωῇ καὶ πείνῃ), ἵνα τὸ προϊὸν ὑποστῇ μεταβολὰς ἐπὶ τὰ βελτίω, διότι ἐλαττοῦνται τὰ λευκώματα, ἡ νικοτίνη, τὰ ὀργανικὰ ὀξέα, ὑδρολύονται τὸ *ἄμυλον* πρὸς *σάκχαρα* καὶ αἱ *γλυκοζῖται* πρὸς *πολυφαινόλας*, αἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὸ κίτρινον χρῶμα καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ καπνοῦ. Μετὰ τὴν νέκρωσιν ἐξ ἀποξηράνσεως τῶν φύλλων εἰς τὴν ἡλίαστραν καὶ τὴν ἀπορρόφησιν ὑγρασίας ἐκ νέου ὑπὸ τῶν κολλοειδῶν (λευκωματωδῶν) ἐμφανίζεται κατὰ τὸ φθινόπωρον πανέτοιμον τὸ *ἐνζυματικὸν* συγκρότημα τῶν κυττάρων πρὸς δρᾶσιν κατὰ τὴν ἀναμενομένην ἐαρινὴν θερμότητα (ἢ καὶ τὸ φθινόπωρον τεχνητῶς), ὁπότε συντελεῖται ἡ ζύμωσις. Κατ' αὐτὴν ὑδρολύονται λευκώματα διὰ τῆς *πρωτεάσης* πρὸς ἁπλουστέρας μορφάς, ὀξειδοῦται ἐν μέρει ἡ νικοτίνη διὰ τῆς *νικοτινάσης*, ὑδρολύεται τὸ ἄμυλον διὰ τῆς *ἀμυλάσης* πρὸς *βυνοσάκχαρον* καὶ *δεξτρίνας*, μεταστρέφεται τὸ βυνοσάκχαρον διὰ τῆς *μαλτάσης* πρὸς *σταφυλοσάκχαρον*, ὀξειδοῦνται ὀργανικὰ ὀξέα ἢ τροποποιοῦνται, σαπωνοποιεῖται διὰ τῆς *πεκτάσης* ὁ ἐστὴρ τοῦ *μεθυλικοῦ πνεύματος* καὶ *πεκτίνης* κ. τ. λ.

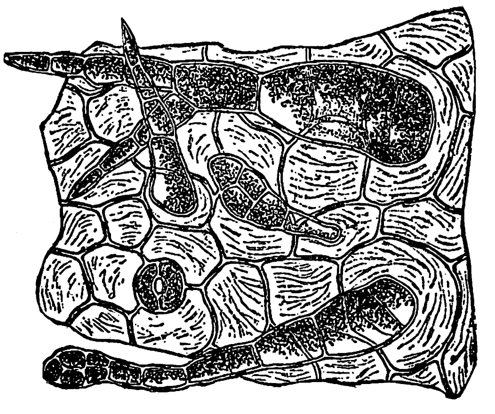

Φύλλον καπνοῦ ὁρώμενον διὰ τοῦ μικροσκοπίου.

Ὁ ζυμωθεὶς καπνὸς παρουσιάζει ὡς πρὸς τὴν σύστασίν του μεγάλας διακυμάνσεις, ἀναλόγως τῆς ποικιλίας, τῆς προελεύσεως, τοῦ εἴδους τῶν φύλλων, τῆς ἐσοδείας καὶ τῶν παραγωγικῶν φροντίδων. Ἐκ τῶν ὑπερεκατὸν συστατικῶν τὰ σπουδαιότερα εἰς περιεκτικότητα κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ τοῖς 100 ἀνύδρου οὐσίας φύλλων διὰ σιγαρέττα, εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἀνόργανα: τέφρα 15% περιέχουσα 29% K_2O, 5% Na_2O, 36% CaO, 7% MgO, 2% Fe_2O_3, 2% Al_2O_3, 5% P_2O_5, 6 % SO_3, 6% Cl, 7% SiO_2 κ. ἄ. εἰς μικρὸν ποσόν. 2) Ὀργανικά: ἀζωτοῦχοι οὐσίαι παντοειδεῖς, ὡς λευκώματα 9%, ἀμμωνία 0,2%, νικοτίνη, $C_{10}H_{14}N_2$ 1,5%, συνοδευομένη ἐνίοτε ἀπὸ ὀλίγην νικοτεΐνην $C_{10}H_{12}N_2$, νικοτελλίνην $C_{10}H_8N_2$, νικοτοΐνην $C_8H_{11}N$. Ὀργανικὰ ὀξέα, ὡς νιτρικὸν ὀξὺ 0,5%, μηλικόν, κιτρικόν, ὀξαλικόν, τρυγικόν, ὀξικὸν ὀξὺ κ. ἄ. ἐν ὅλῳ 10%, ἄμυλον ὀλίγον, δεξτρίνας ἀρκετάς, σάκχαρα 6%, πολυφαινόλας ὑπολογιζομένας ὡς γλυκόζην .,%, κυτταρίνην, λιγνίνην καὶ πεκτίνην, καθὼς καὶ μεθυλεστέρα τῆς τελευταίας, ὀλίγους καπνοκηρούς, καπνορρητίνας 7% ἀποτελουμένας ἀπὸ ἰδίως καπνορρητινην, καπνορρητινοπνεύματα μελιτώδους ὀσμῆς καὶ καπνορρητινοξέα ὀξίνου καὶ διαπεραστικῆς ὀσμῆς, καπνοαιθέρια ἔλαια 0,5%, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἔλαιον εὔοσμον ζέον εἰς 80° Κ., ἐκ μυρμηκικοῦ βουτυλίου $C_5H_{10}O_2$, ἀπὸ ἔλαιον εὔοσμον ζέον εἰς 120 Κ., ἐξ ἐξυλιομυρμηκικοῦ ἐστέρος $C_7H_{14}O_2$, ἀπὸ μὴ ἀποσταζόμενον δύσοσμον ἐστέρα ἀνωτέρων ὀξέων καὶ πνευμάτων κ. ἄ. Πρὸς ἐμπορευματολογικὴν γνωμάτευσιν προσδιορίζονται λευκώματα, νικοτίνη, σάκχαρα, πολυφαινόλαι, τέφρα, σύνολον αἰθερίων ἐλαίων, ρητινῶν, ὀξέων.

Νικοτίνη πολὺ ἀνωτέρα, ὡς καὶ ὀργανικὰ ὀξέα, τῶν ὡς ἄνω ὁρίων προδίδουσι κατώτερον καπνόν, πολλαὶ πολυφαινόλαι ἀπουσίᾳ πολλῶν σακχάρων βαθύχρωμον κατώτερον καὶ κακόγευστον καπνόν, πολλὰ λευκώματα ἔναντι ὀλίγων σακχάρων κακῆς γεύσεως καὶ ὀσμῆς κατὰ τὸ κάπνισμα κ. τ. λ.

Σύστασις τυπικῶν καπνῶν (1925).

	Λευκ.	Νικοτ.	Σάκχ.	Πολυφ.	Ὀξεα,	Τέφρα.
Τύπος Ξάνθης	8,6	2,1	6,3	3.2	12,4	17,8
Τύπος Σαμψοῦντος	7,7	1,6	9,2	4,6	11,1	13 1

Ὁ πρῶτος βαθμολογεῖται ὡς εὔγευστος καὶ

Digitized by Google

πολὺ ἀρωματικός, ὡς περιέχων καὶ 1,4% αἰθέρια ἔλαια, ὁ δεύτερος ὡς εὔκαυστος, ἀρωματικὸς καὶ ἐξόχως εὔγευστος.

Δέον νὰ ἐνδιαφερώμεθα ἐπίσης καὶ διὰ τὸ ποσὸν τῆς νικοτίνης τὸ ἀπορροφώμενον ἀπὸ τὸν καπνιστὴν κατὰ τὸ κάπνισμα. Μέρος τῆς νικοτίνης καίεται, ἐκφεύγει μὲ τὸν καπνὸν ἀποσταζόμενον, συμπυκνοῦται εἰς τὸ ἀπορριπτόμενον σιγαρέττον καὶ τὸ 1/5 περίπου εἰσροφεῖται ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ κατὰ γενομένας ἐρεύνας ἐπὶ σιγαρέττων πολλῶν ἑλληνικῶν οἴκων περιεχόντων περίπου 1,2% νικοτίνην, εἰσπνεομένων 2 χιλιοστογράμμων νικοτίνης ἀνὰ σιγαρέττον ὡς ἔγγιστα.

Τὰ καπνοτρίμματα τῶν ἰδιωτικῶν καπναποθηκῶν καὶ καπνεργοστασίων περιέχουσι κατὰ μέσον ὅρον 0,75% νικοτίνην, ἀποτελοῦντα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ὕλην παρασκευῆς διὰ τῆς μεθόδου Παλμέρι τοῦ ἐντομοκτόνου φαρμάκου θειικῆς νικοτίνης.

Ν. Γ. ΜΑΝΘΟΣ

— [ΕΘΙΜΟΤ.] Τὸ *κάπνισμα* ἦτο παλαιότερον ἕξις σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀνδρική, ἐκάπνιζον δὲ οἱ ἄνδρες διαρκούσης δεξιώσεως ἢ κατόπιν γεύματος εἰς ἰδιαίτερα καπνιστήρια. Σήμερον κατέστη ἕξις ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν νεανίδων. Τὸ κάπνισμα ἐπιτρέπεται εἰς τὰς αἰθούσας χοροῦ, ἀπαγορεύεται δὲ εἰς τὰ κλειστὰ θέατρα καὶ τοὺς κινηματογράφους. Εἰς τὰ γεύματα τὸ κάπνισμα, ἰδίως πούρου, συνοδεύει τὸν καφφέν. Θέλοντες νὰ καπνίσωμεν ἐνώπιον ἄλλου, προσφέρομεν προηγουμένως εἰς αὐτὸν τὰ σιγάρα μας καὶ «φωτιάν». Ἡ ὑποχρέωσις δὲν εἶναι ἀπόλυτος ὅσον ἀφορᾷ τὰ πούρα, ἐκτὸς ἂν εὑρισκόμεθα εἰς τὸν οἶκόν μας. Ὁ δακτύλιος τοῦ πούρου ὁ χάρτινος δέον ν' ἀπορρίπτεται. Τρεῖς, ὡς καθιέρωσεν ἡ πρόληψις, δὲν ἀνάπτουν μὲ τὸ ἴδιον πυρεῖον. Ἀνάπτοντες τὸ σιγάρον μας ἀπὸ τὸ σιγάρον ἄλλου, δὲν ἐγγίζομεν τοῦτο διὰ τῶν δακτύλων μας. Ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσωμεν ν' ἀνάψωμεν ἀπὸ τὸ σιγάρον ἀγνώστου· ἀλλ' ἥ τε ἡ αἴτησις καὶ ἡ παροχὴ πρέπει νὰ γίνωνται μὲ ἁβρότητα, χωρὶς ὅμως, ὅπως ἄλλοτε, μὲ ἐπιτετηδευμένας καὶ ὑπερβολικὰς φιλοφρονήσεις. Ἡ κακοσμία τοῦ στόματος ἐκ τοῦ καπνίσματος καλύπτεται ἐν μέρει διὰ τῆς χρήσεως ἀρωματικῶν κασού, ἀποφευγομένων τῶν περιεχόντων μόσχον. Τὰ σιγάρα δὲν ἀπορρίπτονται ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀλλὰ εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ δοχεῖα.

Τ. Δ.

—[ΦΟΡΟΛ.] Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι τοῦ 1883, οὐδεμία εἶχε ἐπιβληθῆ φορολογία ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καταναλισκομένου καπνοῦ, ἐπωλεῖτο δ' ἐλευθέρως κατὰ τὸ σύστημα τοῦ «τέσσαρα κι' ἕνα», τοῦ καπνιστοῦ προμηθευομένου ἀντὶ πέντε λεπτῶν καπνὸν κεκομμένον ἀξίας λεπτῶν τεσσάρων καὶ ἑνὸς λεπτοῦ σιγαρόχαρτον. Ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι φορολογία τοῦ καπνοῦ ἐπεβλήθη διὰ τοῦ νόμου ,ΑΡΚΣΤ' τῆς 27 Ἀπριλίου 1883. Εἰσηγητὴς τοῦ σχετικοῦ νομοσχεδίου, ὅπερ προεκάλεσε ζωηρὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις, ὑπῆρξεν ὁ τότε ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργὸς Π. Καλλιγᾶς, ἐν τῇ κυβερνήσει Τρικούπη. Τὸ θεσπισθὲν φορολογικὸν τοῦτο σύστημα θεωρηθὲν ἀτυχὲς ἐγκατελείφθη, καταργηθὲν ἀργότερον διὰ τοῦ νόμου ,ΑΣΖ' τῆς 26 Ἰουλίου 1885, δι' οὗ νέον σύστημα φορολογίας εἰσήγετο. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο κατηργήθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τοῦ νόμου ,ΑΥΚ' τῆς 12 Ἀπριλίου 1887, δι' οὗ ὅμως ἐπανῆλθεν ἐν ἰσχύϊ τὸ διὰ τοῦ πρώτου νόμου ,ΑΡΚΣΤ' εἰσαχθὲν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἰσχύει μέχρι καὶ σήμερον, ὑποστὰν ὅμως οὐσιώδεις καὶ ῥιζικὰς μεταρρυθμίσεις (βλ. καὶ λ. *καταναλώσεως φόρος*).

—*καπνοῦ ἀλκαλοειδῆ* [*Ὀργ. Χημ.*] βλ. *καπνὸς* [*Χημ.*].

—*καπνοῦ, γραφεῖα προστασίας* —. Τὰ γραφεῖα προστασίας καπνοῦ ἱδρύθησαν καὶ λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1925 «Περὶ συστάσεως γραφείων προστασίας ἑλληνικοῦ καπνοῦ», τὸ ὁποῖον ἐκυρώθη βραδύτερον διὰ τοῦ νόμου 3564 τοῦ 1928. Τὰ γραφεῖα ταῦτα εἶναι αὐτοτελῆ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ἔχουν δὲ ὡς σκοπὸν «τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῆς παραγωγῆς, ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας τοῦ καπνοῦ». Τοιαῦτα γραφεῖα, εἰς τὴν ἁρμοδιότητα καὶ μέριμναν τῶν ὁποίων ὑπήχθησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀπὸ καπνοπαραγωγικῆς ἀπόψεως περιφέρειαι τῆς χώρας, συνεστήθησαν ἐν Βόλῳ, Θεσσαλονίκῃ καὶ Καβάλλᾳ, ἤρχισαν δὲ λειτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ 1926. Διοικοῦνται ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου ἀποτελουμένου ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των καπνοπαραγωγῶν, τῶν καπνεμπόρων καὶ τῶν καπνοβιομηχάνων, ὡς καὶ ἐκ κρατικῶν καὶ τραπεζικῶν ὑπαλλήλων. Τοὺς πόρους αὐτῶν ἀντλοῦσι κυρίως ἐκ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ συνδρομῶν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ των καπνεμπορικῶν καὶ καπνοβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν καπνῶν. Τὸ κράτος κατὰ νόμον δέον νὰ εἰσφέρῃ διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ 12.000 000 δραχμ. ἐτησίως. Ἡ ἵδρυσις τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἰδιαιτέρας μερίμνης, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1925 ἀντελήφθη ὅτι ὤφειλε νὰ ἐπιδείξῃ τὸ κράτος ὑπὲρ τοῦ πολυτιμοτέρου προϊόντος τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας, τοῦ καπνοῦ. Πρὸ τοῦ 1925 ὁ καπνὸς οὐδεμιᾶς προνοίας ἐτύγχανεν ἐκ μέρους τοῦ κράτους. Ἦτο ἁπλῶς διὰ τὸ κράτος εἶδος φορολογήσιμον. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐξεδηλώθη κατὰ τὸ 1923 καὶ 1924 ἔντονος καπνικὴ κρίσις, ἥτις εἶχεν ἐπιζημίους διὰ τὴν χώραν συνεπείας, τὸ κράτος, ἀντιληφθὲν πλέον τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν κέκτηται διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ὁ καπνός, ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ πολλαπλᾶ νομοθετικὰ μέτρα προστασίας τοῦ προϊόντος τούτου. Τὰ κυριώτερα τῶν μέτρων τούτων ἦσαν: 1) ἡ ἐλάττωσις τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ ἁπλούστευσις τοῦ ἐφαρμοζομένου ὑπ' αὐτοῦ φορολογικοῦ συστήματος, 2) ἡ ἄρσις τῶν ἰσχυόντων τότε περιορισμῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καπνοῦ καὶ 3) ἡ ἵδρυσις τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1925 ἀσκηθεῖσα καπνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους ἰδιαιτέρως ἀπέδωκεν σημασίαν εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν καλλιέργειαν, τὴν ἐπεξεργασίαν, τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν τον καπνοῦ· τὴν ὅλην δὲ μέριμναν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων ἀνέθεσεν εἰς τὰ γραφεῖα προστασίας καπνοῦ.

Ἐν τῷ νόμῳ 3564 (ἄρθρ. 11) ὁρίζεται λεπτομερῶς ὁ σκοπὸς τῶν γραφείων τούτων, ὡς ἑξῆς: 1) Μελετοῦν πᾶν ζήτημα σχετικὸν μὲ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν παραγωγὴν ἢ μεταφορὰν καπνῶν. 2) Συλλέγουν καὶ ἐπισημοποιοῦν τὰς εἰς τὰ καπνὰ ἀναγομένας συνηθείας ἢ ἔθιμα ἐμπορικὰ καὶ γεωργικά. 3) Τηροῦν πίνακα τῶν εἰς τὴν περιφέρειάν των ὑφισταμένων ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς, ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας καπνοῦ. 4) Γνωμοδοτοῦν ἐπὶ νομοσχεδίων ἀφορώντων τὴν παραγωγήν, ἐμπορίαν, βιομηχανίαν καὶ μεταφορὰν καπνῶν καὶ μελετοῦν πᾶν μέτρον σχετιζόμενον μὲ τὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ καπνοῦ, τὰς ἐμπορικὰς συμβάσεις μετὰ ξένων κρατῶν. 5) Ἐκδίδουν πιστοποιητικὰ προελεύσεως τοῦ καπνοῦ, νομιμοποιήσεως τῶν ταξιδιωτικῶν ὑπαλλήλων κλπ. 6) Ἐκδίδουν περιοδικὸν δελτίον, ἐν τῷ ὁποίῳ δημοσιεύεται πᾶν ζήτημα ἀφορῶν τὸν καπνὸν καὶ καταρτίζουν μηνιαίας καὶ ἐτησίας ἐκθέσεις περὶ τῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καπνικῆς κινήσεως. 7) Συλλέγουν πληροφορίας καὶ στατιστικὰς περὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν καπνῶν. 8) Δύνανται νὰ μεριμνοῦν περὶ τῆς ἐνισχύσεως καὶ βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῶν καπνοκαλλιεργητῶν διὰ τῆς ἱδρύσεως πειραματικῶν σταθμῶν, διὰ διαλέξεων, ὑποδειγματικῆς καλλιεργείας, διανομῆς βελτιωμένων σπόρων, λιπασμάτων, καλλιεργητικῶν ἐργαλείων, ὀργάνων, μηχανῶν καὶ λοιπῶν χρησίμων, νὰ χορηγοῦν βραβεῖα πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τοῦ εἴδους, νὰ ὑποδεικνύουν τὰς νοθεύσεις καὶ τὸν ἀθέμιτον συναγωνισμόν, νὰ ἐπεμβαίνουν συμβιβαστικῶς εἰς πᾶσαν διαφορὰν μεταξὺ ἐμπόρων καὶ παραγωγῶν. 9) Δύνανται νὰ ἐνισχύουν τὰ γεωργικὰ ταμεῖα καὶ συνεταιρισμοὺς τῶν καπνοπαραγωγῶν. 10) Δύνανται νὰ ἀναλάβουν τὴν ὀργάνωσιν ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν ἐκθέσεων καπνοῦ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας, ἢ τὴν συμμετοχὴν εἰς τοιαύτας διηνεκεῖς ἢ προσκαίρους. 11) Δύνανται νὰ συγκαλοῦν συνέδρια πρὸς μελέτην τῶν ζητημάτων τοῦ καπνοῦ.

Ἡ εὐεργετικὴ δρᾶσις τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ ἐξεδηλώθη ἤδη ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῆς σημείων τῆς ἀποστολῆς των. Οὕτω: α') Ὡς πρὸς τὴν καπνοπαραγωγήν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπουδαιοτέρα μέριμνα τῶν γραφείων, ἐγένετο σοβαρωτάτη ἐργασία, τείνουσα εἰς τὴν συστηματοποίησιν καὶ καλυτέρευσιν τῶν μεθόδων τῆς καλλιεργείας, τὴν ποσοτικὴν αὔξησιν τῆς καπνοπαραγωγῆς, τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος κλπ. β') Ὡς πρὸς τὴν διαφήμισιν καὶ τὸ καπνεμπόριον, κατεβλήθησαν ἀξιόλογοι προσπάθειαι διὰ τὴν διάδοσιν, τὴν διαφήμισιν καὶ τὴν καλυτέραν ἐπεξεργασίαν καὶ συσκευασίαν τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν. Πρὸς τοῦτο τὰ γραφεῖα προστασίας καπνοῦ ἐμερίμνησαν διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν καπνῶν μας εἰς ἐκθέσεις καὶ ἐμποροπανηγύρεις τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀπέστειλαν κατὰ καιροὺς περιοδεύοντας ἐκπροσώπους των εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ προσεκάλεσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διαφόρους καπνικοὺς παράγοντας ξένων κρατῶν πρὸς προώθησιν τῆς μετ' αὐτῶν ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας. γ') Ὡς πρὸς τὴν μελέτην τοῦ καπνικοῦ ζητήματος ἐνήργησαν παντοειδεῖς ἐρεύνας, σχετιζομένας μὲ τὸ καπνικὸν ζήτημα, καὶ ἐδημοσίευσαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδόμενα δελτία καὶ εἰς ἄλλα εἰδικὰ περιοδικὰ σοβαρώτατα ἄρθρα καὶ πληροφορίας περὶ τῆς καπνικῆς μας κινήσεως. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ εἶναι ἡ ἵδρυσις «Καπνολογικοῦ Ἰνστιτούτου». Διὰ τὴν λειτουργίαν τούτου ἀπεστάλησαν καὶ ἐσπούδασαν εἰς τὰ καπνολογικὰ ἰνστιτοῦτα τῆς Εὐρώπης τρεῖς εἰδικοί, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ὁποίων ἤρχισεν ἤδη ἡ ἀνέγερσις τῶν κτιρίων τοῦ ἰνστιτούτου παρὰ τὴν Δράμαν, διαθέσαντος τοῦ κράτους ἐκτάκτως ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου κονδύλιον 10 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀνάλογος ὑπῆρξεν ἡ μέχρι τοῦδε δρᾶσις τῶν γραφείων καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν σημείων τῆς ἁρμοδιότητος αὐτῶν. Οὕτω δὲ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἵδρυσις τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν καλυτέρευσιν τῆς παραγωγῆς τῶν καπνῶν μας καὶ τὴν σημαντικὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως αὐτῶν εἰς τὸν διεθνῆ ἀνταγωνισμόν. Ἡ ἐντὸς δὲ μόλις τριετίας καταρτισθεῖσα ὑπὸ τῶν γραφείων προστασίας καπνοῦ σοβαρωτάτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία, ἡ ὑπ' αὐτῶν γενομένη πλήρης μελέτη τοῦ ὅλου καπνικοῦ μας ζητήματος, οὐ μόνον διαφωτίζει ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὰς ἐνδιαφερομένας ἐπαγγελματικὰς τάξεις, ἀλλὰ κυρίως παρέχει εἰς τὸ κράτος τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα στοιχεῖα, ἐφ' ὧν δύναται τοῦτο νὰ βασισθῇ, ἵνα χαράξῃ εἰς τὸ μέλλον τὸ πρόγραμμα τῆς καπνικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς.

Ι. Λ. ΖΑΡΡΑΣ

καπνὸς (ὁ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *καπνίτης ὁ ὡραιοανθὴς* (Fumaria species), *νικοτιανὴ* (Nicotiana tabacum), *πλεόσπορον τὸ ὡραιοανθὲς* (Pleosporae species) καὶ *καπνία ἡ ὡραιανθής* (Fumago species).

— **καπνὸς ἄγριος** (ὁ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σενέκιον τὸ ἀλσόφιλον* (Senecio nemoensis).

καπνοσακκούλα (ἡ)· σακκούλα τοῦ καπνοῦ, θύλακος πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ καπνοῦ, τὸ ὁποῖον φέρει τις μαζί του διὰ τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν.

καπνοσπορέλαιον (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ ἔλαιον τὸ λαμβανόμενον δι' ἐκχυλίσεως ἢ πιέσεως τῶν σπερμάτων τοῦ καπνοῦ. Τὰ σπέρματα εἶναι μικρότατα, περίπου 0,5 χλμ., περιέχουν δὲ 36–42% ἔλαιον. Τοῦτο εἶναι ὑγρὸν λεπτόρρευστον διαυγές, χρώματος κιτρίνου, κιτρινοπρασίνου ἢ κιτρινερύθρου, παρουσιάζει δὲ πολλάκις ἐλαφρὸν φθορισμόν. Ὀσμὴ καὶ γεῦσις, τοῦ ἐκ πιέσεως προερχομένου, ἰδιάζουσα, οὐχὶ δυσάρεστος. Αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ αὐτοῦ σταθεραί, μελετηθεῖσαι ἐσχάτως ἐπὶ σειρᾶς ὅλης δειγμάτων ἐλαίων ἐξ ἑλληνικῶν καπνοσπόρων, παρουσιάζουν τὰς ἑπομένας τιμάς: εἰδικὸν βάρος 0,9253–0,9440, δείκτης διαθλάσεως 1,4735—1,4828, βαθμοὶ ὀξύτητος 2,25—16,93, ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως 186,8—201,6, ἀριθμὸς ἰωδίου 117,8—137,9, ἀριθμὸς Hehner 95,21–96,34 κ.λ. Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι προσομοιάζει πρὸς τὸ μηκωνέλαιον καὶ ἡλιέλαιον, πρέπει δὲ νὰ καταταγῇ μᾶλλον μεταξὺ τῶν ξηραινομένων ἐλαίων, ὡς παρουσιάζον ἀριθμὸν ἰωδίου, κατὰ μέσον ὅρον, ἀνώτερον τοῦ 130. Ἐπροτάθη ἡ χρησιμοποίησίς του εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐλαιοχρωμάτων, διότι παρουσιάζει σημαντικὴν ἀποστεγνωτικὴν ἰδιότητα. Σχετικοὶ πειραματισμοὶ ἔδωσαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὴν σαπωνοποιίαν καὶ ἴσως, κατόπιν διυλίσεως, πρὸς βρῶσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν αὐτῷ παρουσίαν ἢ μὴ νικοτίνης, αἱ γνῶμαι τῶν ἐρευνητῶν του διΐστανται. Ἐν Ἑλλάδι ἡ βιομηχανικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ καπνοσπόρου μελετᾶται ἤδη σοβαρῶς, ἂν καὶ δὲν εἶναι γνωστὴ ἀνάλογος, εἰς μεγάλην τοὐλάχιστον κλίμακα, βιομηχάνευσις εἰς ἄλλας καπνοπαραγωγικὰς χώρας. Ἡ ἐτησία ἑλληνικὴ παραγωγὴ καπνοσπόρου ὑπολογίζεται εἰς 15.000 τόννους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ι. Κανδήλη—Ν. Καρνῆ*, Τὸ σπορέλαιον τοῦ ἑλλ. καπνοῦ, Πρακ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 9 (1929). — Δελτίον Προστασίας Ἑλλ. Καπνοῦ Θεσσαλονίκης 8–9, (1929).—Δελτίον Προστ. Ἑλλ. Καπνοῦ Καβάλλας (Ἰανουαρ. 1930).— *Ampola-Scurti* Tabaksamenöl, Ch. Centralbl. 1 (1905).

Ι. ΚΑΝΔΗΛΗΣ

καπνοσῦριγξ, —*γγος* (ἡ)· σῦριγξ τοῦ καπνοῦ, μικρὸς αὐλὸς συνήθως ξύλινος, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσπνέεται ὁ καπνὸς ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ, κοιν. *πίπα* ‖ αὐλὸς φέρων εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον εὐμεγέθη κοιλότητα, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἑστίας, καίεται ὁ καπνός, ἵνα ῥοφῆται διὰ τοῦ ἑτέρου ἄκρου, κοιν. *τσιμπούκι* ‖ ὁ μακρὸς δερμάτινος αὐλὸς τοῦ ναργιλέ, κοιν. *μαρκούτσι*.

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ χρῆσις τῆς *καπνοσύριγγος* ἐν Ἀμερικῇ ἐπεκράτει πολὺ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἄγνωστον ἀπὸ πότε. Αἱ ἀρχαιότεραι καπνοσύριγγες, λείψανα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς μνημεῖα τῆς πολιτείας Ὀχάϊο, Ἰνδιάνα, Ἰλλινόϊς καὶ Ἀϊόουα, εἶναι ὁμοιομόρφου τύπου. Συνίστανται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου λίθου λελαξευμένου, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή, φέρει δὲ εἰς τὸ μέσον τὴν ἑστίαν. Εἰς τὸ ἓν ἄκρον τῆς κυρτῆς βάσεως ὑπάρχει ὀπὴ φθάνουσα μέχρι τοῦ κοίλου τῆς ἑστίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ καπνιστὴς ῥοφεῖ τὸν καπνόν, τὸ δ' ἕτερον ἄκρον χρησιμεύει προφανῶς, ὅπως κρατῆται ἡ καπνοσῦριγξ. Τοῦτο ἦτο τὸ κοινότερον εἶδος, ὑπάρχουν ὅμως καὶ καπνοθῆκαι μὲ λελαξευμένας καλλιτεχνικὰς παραστάσεις ζῴων, πτηνῶν, ἀνθρωπίνων κεφαλῶν κλπ. Αἱ καπνοσύριγγες αὗται μὲ λελαξευμένας μορφὰς ἀνθρώπων ἢ ζῴων ἔχουν μέγιστον ἐθνολογικὸν ἐνδιαφέρον καὶ σπουδαιότητα, καθ' ὅσον παραμένουν τὰ χαρακτηριστικώτερα λείψανα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς κοιλάδος τοῦ Μισισσιπῆ. Τὸ γεγονός, ὅτι αἱ καπνο-

Digitized by Google

σύριγγες αὗται, καθὼς καὶ ἄλλοι τύποι ἐξ ὀπτῆς γῆς ἰδίᾳ, εὑρέθησαν καθ' ἅπασαν τὴν 'Αμερικανικὴν ἤπειρον, μαρτυρεῖ τὴν γενικὴν διάδοσιν τοῦ καπνίσματος κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Κολόμβου ἐποχήν. Πολλαὶ καπνοσύριγγες ἐξ ὀπτῆς κιμωλίας γῆς, εὑρεθεῖσαι ἐν Μεξικῷ καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι κεκοσμημέναι καὶ ἐπεξειργασμέναι καλλιτεχνικώτατα. Μεταξὺ τῶν βορειοαμερικανικῶν ἰνδικῶν φυλῶν ἡ χρῆσις τῆς καπνοσύριγγος ἔχει ἰδιαιτέραν συμβολικὴν σημασίαν σχετικῶς μὲ τὰς θρησκευτικάς των τελετάς.

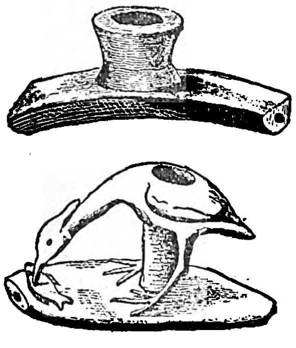

Τύποι ἀρχαιοτέρων καπνοσυρίγγων.

'Αμφισβητεῖται ἂν ἡ καπνοσῦριγξ ἦτο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς 'Αμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου. Τὸ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ ἦτο ἄγνωστος, εἶναι βέβαιον, ἀλλὰ καπνοσύριγγες ἐκ σιδήρου, ὀρειχάλκου καὶ ὀπτῆς γῆς εὑρέθησαν τόσῳ συχνάκις εἰς ρωμαϊκὰ μνημεῖα, ὥστε πλεῖστοι ἀρχαιολόγοι παρεδέχθησαν, ὅτι αὗται ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν καῦσιν λιβανωτοῦ ἢ τὸ κάπνισμα ἀρωματικῶν φυτῶν. 'Εν 'Αγγλίᾳ καὶ 'Ιρλανδίᾳ εὑρέθησαν πλεῖσται καπνοσύριγγες ἐντὸς ρωμαϊκῶν λειψάνων. 'Η εἰσαγωγὴ τοῦ καπνίσματος διὰ καπνοσύριγγος ἐν Εὐρώπῃ ἀποδίδεται εἰς τὸν Ράλφ Λάϊν, πρῶτον κυβερνήτην τῆς Βιργινίας, ὅστις εἰσήγαγε τὴν πρώτην καπνοσύριγγα ἐν 'Αγγλίᾳ τῷ 1586. 'Η κατασκευὴ καπνοσυρίγγων ἤρχισεν ἐν Λονδίνῳ, ἐκεῖθεν δὲ παρέλαβον τὴν βιομηχανίαν αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης. 'Η συνήθεια τοῦ καπνίσματος διὰ καπνοσύριγγος διεδόθη μὲ καταπλήσσουσαν ταχύτητα. Εἰς ἑκάστην σχεδὸν χώραν ἡ καπνοσῦριγξ προσέλαβε καὶ ἰδιαίτερον σχῆμα· οὕτως ἡ καπνοσῦριγξ τῶν Γερμανῶν χωρικῶν φέρει μακρὰν καὶ μᾶλλον χονδρὴν σύριγγα, μὲ ὑψηλήν, ὀγκώδη ἑστίαν, συνήθως ἐκ πορσελλάνης, ἡ τῶν Τούρκων φέρει ἐρυθρὰν ἐξ ὀπτῆς γῆς ἑστίαν, μὲ μακρὰν καὶ λεπτὴν ἐκ ξύλου κερασέας σύριγγα, ἡ τῶν 'Ιαπώνων πολὺ μικρὰν μεταλλικὴν ἑστίαν καὶ σύριγγα ἐκ καλάμου κλπ. Καπνοσύριγγες, αἵτινες ἄλλοτε ἦσαν λίαν διαδεδομέναι, ἰδίᾳ ἐν 'Αμερικῇ, εἶναι αἱ φέρουσαι ἑστίαν ἐκ τεμαχίου ἐκκοκκισμένης ρόκας ἀραβοσίτου ἢ μικρᾶς ἀπεξηραμένης κολοκύνθης καὶ αἱ κατεσκευασμέναι ἐξ ὀπτῆς κιμωλίας γῆς. Αἱ καπνοσύριγγες κατασκευάζονται ἐκ διαφόρων οὐσιῶν, ἀλλ' αἱ περισσότερον προτιμώμεναι σήμερον εἶναι αἱ ἔχουσαι τὴν ἑστίαν ἐκ ρίζης ἐρείκης καὶ τὴν σύριγγα ἐκ κέρατος. Συνηθέστατα ἡ ἑστία καὶ ἡ σῦριγξ κατασκευάζονται ἐκ διαφόρου ὕλης, ἀποχωρίζονται δὲ εὐκόλως χάριν τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν. Πολυτελεῖς καπνοσύριγγες ἔχουν τὴν ἑστίαν κατεσκευασμένην ἐκ τῶν θαλασσίων φυτῶν τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα écume de mer, φέρουν δὲ σύριγγα ἐξ ἠλέκτρου. Δ. Σ. Δ.

Διάφορα εἴδη καπνοσύριγγος.

(1='Ολλανδικὴ ἐξ ὀπτῆς γῆς· 2=ἐκ ρίζης· 3=ἐκ σηπίου· 4=ἐξ ὀπτῆς γῆς μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως· 5=ἐξ ἀγρίας κερασέας· 6=μικρὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς· 7=μετὰ δοχείου ὕδατος· 8=κινεζική· 9=ινδική· 10=γερμανικὴ ἐκ πορσελλάνης· 11=κινεζικὴ διὰ καπνὸν και ὄπιον· 13=ἀραβική.)

καπνόσφαιρα (ἡ) *[Στρατ.]*. 'Εκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὸν μεσαίωνα τολύπη ἐκ στυπείου, ἐμβαπτισθεῖσα ἐντὸς μείγματος ἐκ πυρίτιδος, πίσσης, λίπους και τερεβινθίνης, μεθ' ὃ συμπιεσθεῖσα καὶ σχηματίσασα σφαιροειδῆ μᾶζαν. 'Η καπνόσφαιρα ἐτίθετο πλησίον πυρᾶς καὶ εὐθὺς ὡς ἤρχιζεν ἡ ἀναφλεγομένη ἐξεσφενδονίζετο διὰ τῆς χειρὸς ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθρικοῦ τινος χαρακώματος, ὁπότε, διὰ τοῦ διαχεομένου πυκνοῦ καπνοῦ, ἐπέφερεν ἀποπνικτικὰ καὶ ἐκτυφλωτικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τοῦ χαρακώματος ἐχθροῦ. Ν. Θ. Κ.

καπνοσωλήν, *—ῆνος* (ὁ)· σωλὴν μετάλλινος, διὰ τοῦ ὁποίου διοχετεύεται ὁ καπνὸς θερμαστρῶν, ἑστίας κτλ., κοιν. *χωνί.*

καπνοτόπι (τό), καὶ ***καπνότοπος*** (ὁ)· τόπος, ἔκτασις κατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν καπνοῦ.

Καπνότοπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Προμαχῶνος (πρῴην Δραγοτὶν) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 159. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραικόφτσα.*

καπνοῦρα (ἡ)· πολὺς καπνὸς εἰς μεγάλην ἔκτασιν.

καπνοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων καπνόν, ὁ γόνιμος εἰς παραγωγὴν καπνοῦ, καπνοπαραγωγός: «καπνοφόρος πεδιάς».

καπνοφράκτης (ὁ) (κοιν. *τάμπερ* ἢ *πεταλούδα*). Πλὰξ σιδηρᾶ κινουμένη ἐντὸς ὀλισθήρων ἢ περὶ ἄξονα, ἥτις χρησιμεύει διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ἑλκυσμοῦ ἑστίας. Πολλάκις εἰς τὰς μεγάλας νεωτέρας ἑστίας ἡ ρύθμισις τῆς θέσεως αὐτοῦ γίνεται αὐτομάτως. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

καπνόφυλλον (τό)· φύλλον καπνοῦ.

καπνόφυλλον (τὸ) (Capnophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον 3—4 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν, τῶν Καναρίων νήσων καὶ τῆς βορείου 'Αφρικῆς. Τὸ ὄνομα ὀφείλει εἰς τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῶν φύλλων τοῦ κυρίως τύπου (*καπνόφυλλον τὸ ἀφρικάνειον*, Capnophyllum Africanum) πρὸς τὰ φύλλα τοῦ εἴδους *καπνίτης* (Fumaria). Τὸ ὡς ἄνω εἶδος ἀνεκάλυψεν ὁ βοτανικὸς Gärtner καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐν νοτίῳ 'Ιταλίᾳ, ἡ κατάταξίς του ὅμως θεωρεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς μὴ ἀκριβής. Κ. ΠΑΠ.

καπνοφυτεία (ἡ)· φυτεία καπνοῦ, τόπος ὅπου ἔχει φυτευθῆ καπνός.

Καπνόφυτον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρατσίστης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 127. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντεντελέρ.*

καπνόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀνθυλίς* (Anthylis), καὶ *καπνίτης* (Fumaria).

Καπνοχώρι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τριποτάμου (πρῴην Φαναρλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 74. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γενῆ-Μαχαλέ.*

— **Καπνοχώρι** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανιᾶς τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος. Κάτ. (1928) 91. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρηγόζιανον.*

καπνύλα (ἡ)· ἡ ἀπὸ τοῦ καπνοῦ ὀσμή: «τὸ φαγὶ μυρίζει καπνύλα».

καπνώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ καπνόν, ὁ ἔχων τὴν μορφὴν καπνοῦ: «ὁ καπνώδης καὶ συννεφὴς ἀήρ» (*ἀρχ.*)· ‖ ὁ πλήρης καπνοῦ.

καπνώδης (Capnodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρεστιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν γνωστότερον ὁ *καπνώδης ὁ σκότειος* (Capnodes tenebriones), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

κάπο, ντὰ— (da capo) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος (σημειούμενος καὶ συγκεκομμένως: D. C.), σημαίνων ὅτι τὸ τεμάχιον ὀφείλει νὰ ἐπαναληφθῇ ἐξ ἀρχῆς καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς λέξεως fine (=τέλος). Γ. Σ.

κάπο ***ντὲ φιόρι*** (τὸ) *[Βοτ.]*. 'Ιδιωματικὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κράμβη ἡ ἀνθοκράμβη* (Brassica oleracea).

Κάπο ***ντὶ Μόντε*** ἢ ***Καποντιμόντε*** (Capo di Monte ἢ Capodimonte).—1) 'Ανάκτορον ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου λόφου πρὸς Β τῆς Νεαπόλεως. 'Η ἀνέγερσις αὐτοῦ ἤρχισε τῷ 1738 ἐπὶ Καρόλου τοῦ Γ' ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Μεντράνο καὶ συνεπληρώθη τῷ 1834—1839 ἐπὶ τῆς βασιλείας Φερδινάνδου τοῦ Β'. 'Επειδὴ ἡ θέσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτίσθη, ἐκρίθη ἐπισφαλής, λόγῳ τῆς ἀνακαλύψεως ὑπὸ τὸν λόφον ἀρχαίων λατομείων, τὸ ἀνάκτορον τοῦτο εἶχε ἐγκαταλειφθῆ ἐπὶ πολὺ μετὰ τὴν ἀνέγερσίν του. Μετὰ τὴν συμπλήρωσίν του ὅμως κατῳκήθη καὶ πάλιν καὶ ἀπέβη ἐκ τῶν μαγευτικωτέρων βασιλικῶν διαμονῶν, λόγῳ τῆς θαυμασίας θέας αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν ὡραίων κήπων καὶ ἀλσυλλίων του. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ δουκὸς τῆς 'Αόστης, ἐν αὐτῷ δὲ παρέμεινε φιλοξενουμένη τῷ 1923 ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς 'Ελλάδος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν Παλέρμῳ καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς σοροῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Νεάπολιν. 'Εν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ ὑπῆρχεν ὀνομαστὴ συλλογὴ εἰδῶν πορσελλάνης, ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς καὶ ἱστορικὴ ὁπλοθήκη, μεταφερθεῖσα βραδύτερον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως.
—2) 'Ονομαστὸν ἐργοστάσιον πορσελλάνης, τὸ ὁποῖον ἵδρυσε τῷ 1743 ὁ Κάρολος Γ' ἐν τῷ πάρκῳ τοῦ ὁμωνύμου ἀνακτόρου διὰ τεχνιτῶν μετακληθέντων ἐκ Δρέσδης. Τῷ 1771 μετεφέρθη εἰς τὸ Πόρτιτσι, παρὰ τὴν Νεάπολιν, καὶ τῷ 1806 ἐκλείσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Τὰ προϊόντα τοῦ ἐργοστασίου τούτου ἔφερον ὡς σῆμα κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ κρίνον τῶν Βουρβώνων, βραδύτερον δὲ τὸ γράμμα «N» (Νεάπολις) ἢ «R. F.» (Real Fabrica) κάτωθι στέμματος. Βραδύτερον τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο μετεφέρθη ἐντὸς τῆς πόλεως. Μ. Δ. Β.

Κάπο ***Φαλκῶνε*** (Capo Falcone) *[Παραλ. Γεωγρ.]* 'Ακρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας, τὸ ἀρχαῖον *Γορδίτανον* (βλ. λ.).

Καπογιαννάκης. 'Αγωνιστὴς ἐκ Ράχης τῆς 'Αρκαδίας. Ἦτο Κλέφτης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, πολεμήσας γενναιότατα κατὰ τὸν διωγμὸν τῶν Κλεφτῶν τῷ 1804. 'Επὶ δεκαετίαν ὅλην ἐκρύπτετο, καὶ κατόπιν προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Τριπόλεως, ὅπου ἐπολιορκήθη μετὰ τῶν χαρεμίων τοῦ Χουρσήτ. Διεσώθη μετὰ τοῦ Χατζη-Χρήστου καὶ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Δράμαλη, καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον κατὰ τοῦ Ομὲρ Βρυώνη. Κατὰ τὴν μάχην τῶν Τρικόρφων τῷ 1825 ἐπλήγη θανασίμως, ἀπέθανε δὲ μετά τινας ἡμέρας ἐκ γαγγραίνης. Γ. Δ. Κ.

Καπογιωργάκης. Ἓν ἀπὸ τὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ 'Οδυσσέως 'Ανδρούτσου. 'Επολέμησε καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς. Τῷ 1824 ἀνεδείχθη χιλίαρχος καὶ διεκρίθη εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ 'Ιμπραὴμ εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ διετήρει σῶμα ἴδιον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς 'Αττικῆς, καθ' ἣν ἐδανάνησε περὶ τὰς 65.000 γροσίων. 'Η ἐπιτροπὴ ἐκδουλεύσεων τὸν ἔταξεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς ε' τάξεως. Γ. Δ. Κ.

Καπογρόσσος. Πρόξενος τῆς 'Αγγλίας ἐν Χανίοις Κρήτης κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Καποδίστριας. 'Επίθετον μιᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Κερκύρας. Οἱ Καποδίστρια κατήγοντο ἐκ τῆς Δαλματικῆς ὁμωνύμου πόλεως (Capo d' Istria), ὁπόθεν κατέφυγον εἰς Κέρκυραν κατὰ τὸ 1373. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομά των ἦτο Vittori, βραδύτερον δὲ προσέλαβον τὸ Καποδίστριας ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των. Ὡς λατινικὴ οἰκογένεια ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐκεῖ «Χρυσῆν βίβλον» τὸ ἔτος 1471. Βραδύτερον προσῆλθεν εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. 'Ο τίτλος τοῦ κόμιτος ἀπενεμήθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1689, ὑπὸ τοῦ Καρόλου-'Εμμανουήλ, δουκὸς Πεδεμοντίου. Τὸν τίτλον αὐτὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Βενετία τὸ ἔτος 1796, ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας δὲ τῶν 'Ιονίων νήσων ἀνεγνωρίσθη ἐπίσης ὁ τίτλος ἐν τοῖς προσώποις τοῦ *Σπυρίδωνος-Ιουλίου*, τοῦ υἱοῦ τούτου *'Αντωνίου-Μαρία*, καὶ τῶν ἐγγόνων του *'Ανδρέου* καὶ *'Ιωάννου Καποδιστρίου*, δια διατάγματος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6 'Ιουλίου 1840. 'Εκλεκτὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξαν:

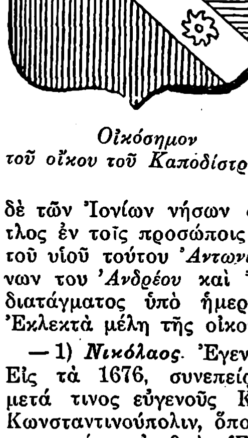

Οἰκόσημον τοῦ οἴκου τοῦ Καποδίστρια.

— 1) ***Νικόλαος***. 'Εγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1655. Εἰς τὰ 1676, συνεπείᾳ ατυχηρᾶς μονομαχίας μετά τινος εὐγενοῦς Κερκυραίου, ἐξωρίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου δι' ἐξόδων του ἠλευθέρωσε μέγαν ἀριθμὸν 'Ελλήνων αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι εἶχον αἰχμαλωτίσει κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης τοῦ 1669.

— 2) ***'Αλεβῖζος***. 'Εγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1656 καὶ ἀπέθανε τῷ 1708. Μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Γεωργίου* καὶ *Σταύρου* διεκρίθη ἐν 'Αλβανίᾳ εἰς τὰς κατὰ τῶν Τούρκων μάχας τοῦ 1690—1691. Ἔκθεσις τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ θαλάσσης (proveditore genevale del mar) Φραγκίσκου Φαλιέρου πρὸς τὸν δόγην τῆς Βενετίας Λουδοβῖκον Μανίν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1 'Ιουλίου 1789, ἀναφέρει τ' ἀνδραγαθήματα τῶν ἀδελφῶν Καποδίστρια, οἵτινες ἐπὶ κεφαλῆς ἀνδρείων Χιμαριωτῶν κατώρθωσαν νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν τοὺς Τούρκους, προξενήσαντες εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθοράν, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι προσεπάθουν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀποβίβασιν ἐνετικῶν στρατευμάτων εἰς Αὐλῶνα. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναφορὰν τοῦ 'Ενετοῦ προβλεπτοῦ, οἱ ἴδιοι Καποδίστρια τὸ ἔτος 1711, προστρέξαντες μὲ πολλοὺς πολεμιστάς, ὑπερήσπισαν τοὺς 'Ενετοὺς—μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των—κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν Δριμάδων τῆς Χιμάρας προσεπάθουν νὰ αἰχμαλωτίσουν τὸ ἐνετικὸν πλοῖον «Χρυσοῦν πρόβατον».

— 3) ***'Αντώνιος-Μαρία***. 'Εγεννήθη τῷ 1741. Τὰς πρώτας του σπουδὰς διήνυσεν ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ σοφοῦ ἱεράρχου Νικηφόρου Θεοτόκη. Κατόπιν μετέβη εἰς Πάδοβαν καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον, ὅπου καὶ ἔλαβε δίπλωμα νομικοῦ. 'Επιστρέψας εἰς Κέρκυ

Digitized by Google

ραν ἐπεδόθη εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ διέπρεψε, καταλαβὼν ὑψηλὰ ἀξιώματα. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1760 ἦτο ἐκ τῶν μελῶν τοῦ μεγάλου συμβουλίου τῆς Κερκύρας, τὸ δὲ ἔτος 1788 ἐξελέγη κήνσωρ (ἐπιτετραμμένος τὴν διεύθυνσιν καὶ εὐταξίαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ μεγάλου συμβουλίου). Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1798, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Κερκύρας ὑπὸ τοῦ ἡνωμένου ρωσοτουρκικοῦ στόλου, οἱ Γάλλοι, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν νῆσον, ἐχαρακτήρισαν ὕποπτον τὸν Καποδίστριαν καὶ κατέσχον ὅλην του τὴν περιουσίαν, ἡ ὁποία τῷ ἀπεδόθη ἅμα τῇ καταλήψει τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες καὶ γερουσιαστὴν τον διώρισαν καὶ ἀπεσταλμένον —πρέσβυν—τῆς Κερκύρας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Πετρούπολιν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1799 τὸ συμβούλιον τῶν 83 εὐγενῶν, τὸ συγκληθὲν ὑπὸ τῶν Ρώσων, διώρισε τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν (Deputazione) ἐκ πέντε μελῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Καποδίστριας. Εἰς τὰ 1800 ἐνετάλη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης νὰ καταρτίσῃ τὸ νέον Σύνταγμα τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῶν ἑπτὰ Ἰονίων νήσων, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σιγούρου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἱδρύσεως τοῦ νέου κρατιδίου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ὠνόμασε τὸν Καποδίστριαν ἱππότην τοῦ τάγματος τῆς Ἱερουσαλήμ. Τῷ 1803 ἐξελέγη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου συμβουλίου τῆς Κερκύρας κήνσωρ. Καταληφθείσης καὶ πάλιν τῆς Κερκύρας — κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου 1803— ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ στρατηγὸς Berthier κατήργησε τὸ ἑπτανησιακὸν πολίτευμα καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸ δι' ἰδίου προσωρινοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ γερουσία τῆς Κερκύρας ἔλαβε διαταγὴν ὅπως κοινοποιήσῃ τὴν κατοχὴν καὶ τὸν νέον πολιτικὸν ὀργανισμὸν εἰς τὰς λοιπὰς νήσους, τὴν διαταγὴν δὲ ταύτην ὑπέγραψεν ὁ Ἀντώνιος - Μαρία Καποδίστριας.

—4) **Βιᾶρος.** Ἐγεννήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1774 καὶ ἀπεβίωσε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1842. Διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἐφόρων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ κατόπιν γερουσιαστής. Ἠκολούθησε τὸν μέγαν ἀδελφόν του, τὸν κυβερνήτην, ὅστις καὶ τὸν διώρισεν ἔκτακτον διοικητὴν τῶν Σποράδων καὶ κατόπιν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του ὁ Βιᾶρος ἀπεσύρθη εἰς Κέρκυραν ἰδιωτεύων καὶ καλλιεργῶν τὰ κτήματά του.

—5) **Αὐγουστῖνος.** Ἐγεννήθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1778 καὶ ἀπέθανε τῷ 1857. Διετέλεσε μέλος καὶ ἔφορος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Γραμματεὺς τῆς ἰονικῆς πρεσβείας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, γραμματεὺς τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπιτρόπων διὰ τὴν διοίκησιν τῶν Ἰονίων νήσων τῷ 1800. Τῷ 1829 διωρίσθη στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, παρῃτήθη δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ἀπεσύρθη εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν μετέβη εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν εἰς Πετρούπολιν. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐχορήγησεν εἰς τὸν Αὐγουστῖνον γενναίαν σύνταξιν.

Γ. Ε. Τ.

Καποδίστριας, *Ἰωάννης Ἀντωνίου.* Ἕλλην διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, διατελέσας ἐπὶ μακρὸν ὑπουργὸς τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ βραδύτερον κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 31 Ἰανουαρίου 1776 εἰς τὸ κατὰ τὴν Σπιανάδαν κείμενον παλάτιον τῶν κομίτων Καποδίστρια, ἐκ πατρὸς Ἀντωνίου Μαρία (Ἀντωνομαρία) Καποδίστρια καὶ μητρὸς Ἀδαμαντίας τὸ γένος Χ. Γονέμη, καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς τὴν 27 Σεπτεμβρίου (π. ἡ.) 1831 ἐν Ναυπλίῳ. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τοῖς σχολείοις τῆς βενετοκρατουμένης νήσου, ἀπῆλθε τῷ 1794 εἰς Πατάβιον τῆς Ἰταλίας, ἔνθα ἐσπούδασεν ἰατρικήν. Τῷ 1797 ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν, καταληφθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἱ ὁποῖοι κατέλυσαν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἀρχομένου τοῦ 1799 ἡ Κέρκυρα ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, μετὰ τῶν ὁποίων συνέπραττον καὶ οἱ Τοῦρκοι, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς Σαμπὼ (Chabot), θεωρῶν τοὺς εὐγενεῖς νησιώτας φιλορώσους, ἐφυλάκισε τὸν Ἀντώνιον Μαρίαν Καποδίστριαν καὶ τὸν Ἰωάννην. Κατά τινα μαρτυρίαν κατεδικάσθη ἐκτὸς τοῦ πρώτου καὶ ὁ δεύτερος εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ποινή των δὲν ἐξετελέσθη, πεσούσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς νήσου εἰς χεῖρας τῶν Ρωσοτούρκων, οἵτινες ἀπηλευθέρωσαν τοὺς συλληφθέντας εὐπατρίδας. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ὁ Ἰ. Καποδίστριας διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἱδρυθέντος τουρκικοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, ἀνεγνωρίσθη δὲ ὡς τοιοῦτος διὰ θεσπίσματος τῆς προσωρινῆς γερουσίας. Ἐξ ἄλλου ὁ πατήρ του Ἀντώνιος Μαρία Καποδίστριας μετὰ τοῦ Ζακυνθίου Νικολάου Γραδενίγου Σιγούρου ἀπεστέλλοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ὑποβάλουν εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ σουλτάνου τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς νήσου. Διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθήκης τῆς 21 Μαρτίου 1800 ἀπεφασίσθη, ὅπως αἱ νῆσοι ἀποτελέσουν δημοκρατίαν τοῦ τύπου τῆς δημοκρατίας Ραγούσης, τίτλῳ μὲν ὑποκειμένην τῇ Πύλῃ, ἐλευθέρως δὲ κυβερνωμένην. Εἰς τὴν πρώτην ἑπτανησιακὴν κυβέρνησιν ὁ Ἰ. Καποδίστριας μετέσχεν ὡς γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας. Βραδύτερον ὁ Σπυρίδων Θεοτόκης, ὅστις εἶχεν ἐκλεγῇ ἡγεμὼν τῆς νήσου, ἀπέστειλεν αὐτὸν καὶ τὸν Σιγοῦρον εἰς Κεφαλληνίαν, ταρασσομένην ἐξ ἐμφυλίων ἐρίδων, πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ λεγομένου «βυζαντινοῦ» πολιτεύματος τῶν νήσων. Ἤριζον ἐκεῖ αἱ πόλεις Ληξούριον καὶ Ἀργοστόλιον, καὶ ἀφ' ἑτέρου διεμάχοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς κηρυχθείσης ἰσότητος. Οὕτω τὴν 12 Αὐγούστου 1800 πλῆθος χωρικῶν εἰσβαλὸν εἰς Ἀργοστόλιον καὶ διαρρῆξαν τὰς φυλακὰς ἀπέλυσε τοὺς κρατουμένους, κατέλαβε τὰ δημόσια ἀρχεῖα, κατέστρεψε τὰ ἐν αὐτοῖς βιβλία καὶ ἔγγραφα καὶ προέβη εἰς λεηλασίαν. Τὰ μέλη τῆς κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἐκρύβησαν ἢ κατέφυγον εἰς Ζάκυνθον, ἀνέλαβον δὲ τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τὰ μέλη τῆς «Ὑψηλῆς ἀστυνομίας». Συνεκροτήθη νέον συμβούλιον ἀστῶν καὶ χωρικῶν, ὅπερ προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἑξαμελοῦς τοπικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν τριῶν γερουσιαστῶν, οὓς ἐδικαιοῦτο ν' ἀποστέλλῃ εἰς Κέρκυραν ἡ Κεφαλληνία. Παρόμοια συνέβησαν καὶ ἐν Ληξουρίῳ. Ἀπὸ τῶν πόλεων δὲ ἡ ἀναρχία μετεδόθη εἰς τὴν ὕπαιθρον, ὅπου δῃώσεις, φόνοι καὶ ἐμπρησμοὶ διεπράττοντο. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὗρε τὴν Κεφαλληνίαν ὁ Ἰ. Καποδίστριας, ἀφικνούμενος ἐκεῖ μετὰ τοῦ Σιγούρου τὴν 27 Ἀπριλίου 1801. Ὁ Καποδίστριας ἐδήλωσε τὴν ἐπιοῦσαν τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του εἰς τὴν τοπικὴν κυβέρνησιν καὶ ἔλαβεν ὑποσχέσεις ὑποταγῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δείλην τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὰ κόμματα ἐν Ἀργοστολίῳ συνεπλάκησαν, ὁ δὲ Εὐστάθιος Μεταξᾶς, ἐλθὼν ἐκ Ζακύνθου, προεκάλει τοὺς χωρικοὺς εἰς ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἐζήτει να ἀνατρέψῃ τὴν τοπικὴν κυβέρνησιν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ χωρικοὶ ἤρχισαν εἰσβάλλοντες. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ὁ Καποδίστριας ἐφρόντισε νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ εἰρημένου ἡγέτου τῶν στασιαστῶν, ἵνα τὸν πείσῃ ὅπως ἀποχωρήσῃ. Οὕτως ἡ σημαία τῆς ἑπτανησιακῆς πολιτικῆς ὑψώθη μετὰ τιμῶν καὶ οἱ δύο ἀπεσταλμένοι ἀνελάμβανον τὴν διακυβέρνησιν τῆς νήσου. Ἡ τάξις ὅμως δὲν εἶχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν ὕπαιθρον, δι' ὃ καὶ οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι (οὕτως ἐτιτλοφοροῦντο οἱ Καποδίστριας καὶ Σιγοῦρος), ἐζήτησαν νέαν ἐπικουρίαν ἐκ Κερκύρας. Ρωσικὸν πλοῖον οὕτω προσορμίζεται εἰς Ἀργοστόλιον, οἱ δὲ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι μεταβάντες εἰς Ληξούριον ἐδήλωσαν, ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς γερουσίας παραχωρηθέντα δικαιώματα οὐδαμῶς ἔμελλον ν' ἀνακληθοῦν. Ἐπιστρέψαντες εἰς Ἀργοστόλιον ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ἐπίκειται ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς πόλεως ὑπὸ τοὺς Ἀνδρέαν καὶ Καίσαρα Μεταξᾶν, ἀπεφάσισαν δὲ τὴν ἀποστολὴν τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν στασιαστῶν. Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἀλλ' ἡ τάξις ἐσαλεύθη καὶ πάλιν εἰς Ληξούριον, ἀπεστάλη δὲ ἐκεῖ πλοῖον, συνεκροτήθη στρατοδικεῖον καὶ ἔγιναν ἐκτελέσεις. Οὕτω κατέστη δυνατὴ ἡ τοπικὴ τῆς νήσου κυβέρνησις καὶ ἡ κανονικὴ αὐτὴν τὴν φορὰν ἐκλογὴ τῶν τριῶν γερουσιαστῶν, οἱ ὁποῖοι θ' ἀντεπροσώπευον τὴν Κεφαλληνίαν εἰς τὴν ὁμόσπονδον κυβέρνησιν. Οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι προβάντες εἰς καθίδρυσιν τῶν ἀρχῶν ἡτοιμάζοντο ν' ἀπέλθουν. Ἀλλ' οἱ Ληξουριῶται διεδήλωσαν ἤδη τάσεις χωριστικὰς ἀπὸ τὸ Ἀργοστόλιον, καὶ τὴν 4ην Αὐγούστου ἡ φρουρὰ ἠναγκάσθη νὰ βάλῃ κατὰ τῶν χωρικῶν, οἵτινες ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλουν εἰς Ληξούριον. Οἱ χωρικοὶ ὑπεκρίθησαν, ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νὰ συνθηκολογήσουν, διὰ νὰ θέσουν ὅμως δι' ἀπάτης τὴν μικρὰν κυβερνητικὴν δύναμιν μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ τὴν δεκατίσουν. Λεηλασίαι καὶ ἐμπρησμοὶ ἐπηκολούθησαν, οἱ δὲ στασιασταὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς τῆς παραζάλης ἀνηγόρευσαν ἀρχηγοὺς τρεῖς πολίτας, ἀπηγόρευσαν δὲ —ἐπὶ ποινῇ θανάτου— πᾶσαν μετὰ τοῦ Ἀργοστολίου ἐπικοινωνίαν. Βραδύτερον ὅμως οἱ Ληξουριῶται ἐφάνησαν ὑποκύπτοντες, ὁ δὲ Καποδίστριας, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἐπιτυχίας του, διεπεραιώθη εἰς Ἰθάκην. Τῷ 1803 κατηρτίζετο ὑπὸ συντακτικῆς συνελεύσεως τὸ ἑπτανησιακὸν Σύνταγμα, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐπεφορτίζετο, ὡς γραμματεὺς τῆς Ἰονίου ἐπικρατείας, μὲ τὴν ἀλληλογραφίαν πρὸς τοὺς ἐπιτετραμμένους τῆς πολιτείας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Ἱδρυθείσης τῆς πρώτης ἐν Κερκύρᾳ δημοσίας σχολῆς, ὁ Καποδίστριας ἐχρημάτισεν ἔφορος αὐτῆς. Χάριν τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, εἰς ἣν ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν, ἀνατραφεὶς ἐν οἰκογενείᾳ βαθύτατα θρησκευτικῇ, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Κεφαλλῆνα Γερμανὸν Καροῦσον τὴν μετάφρασιν τῆς ὀρθοδόξου κατηχήσεως καὶ ἐφρόντισε διὰ τὴν διδασκαλίαν, σφόδρα τότε ἠμελημένην, τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ εὐγενεῖς, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Ρωσίας Ζακυνθίου Μοτσενίγου, ἐπεζήτησαν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1803. Ἀλλ' εἴτε διότι διεφώνει εἰς τὴν μεταρρύθμισιν, εἴτε δι' ἄλλους λόγους, ὁ Καποδίστριας ἀπεχώρησε τῆς γραμματείας. Λυθείσης ἐν τούτοις τῆς ρωσοτουρκικῆς συμμαχίας, καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐπερχομένου κατὰ τῆς Λευκάδος μετὰ στρατοῦ καὶ πυροβολικοῦ, τῶν Λευκαδίων δὲ ἐν πανικῷ συγκεντρουμένων εἰς τὸ φρούριον τῆς νήσου ἢ καταφευγόντων εἰς ἄλλας νήσους, ὁ Καποδίστριας ἀνεδέχθη ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀμύνης κατὰ πάσης ἀποβάσεως ἐχθρικῆς. Ἀνεπαρκοῦς οὔσης τῆς ἐν Λευκάδι στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἐλήφθη φροντὶς ὅπως ἐνισχυθῇ αὕτη διὰ τῶν ἐκ Σουλίου προσφύγων καὶ διαφόρων Αἰτωλοακαρνάνων, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθησαν εἰς τὴν νῆσον τὸν μητροπολίτην Ἄρτης Ἰγνάτιον. Διαπεραιωθεὶς δὲ ἐκ Κερκύρας ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν Λευκάδα μετὰ τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ Michaud, ἤρχισε τὴν ἐκσκαφὴν μακρᾶς καὶ βαθείας τάφρου καὶ τὴν ἀνέγερσιν προμαχώνων. Αὐτὸς οὗτος ὁ κόμις, λαβὼν τὴν σκαπάνην ἐν μέσῳ τῶν ἱερέων καὶ τῶν προκρίτων, ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐργασίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης. Ὁ Ἀλῆς, ὅστις εἶχε καταλάβει τὰ ἀπέναντι τῆς νήσου ὑψώματα τῆς Ἀκαρνανίας, ἀντιληφθεὶς τὰς δυσχερείας τῆς ἀποβάσεως, ἀπέστη τοῦ τολμηροῦ ἐγχειρήματος. Ἔν τινι συμποσίῳ, γράφει ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Βαλαωρίτης, ὁ Καποδίστριας ὁμιλῶν πρὸς τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τῆς Ἠπείρου, προέπιεν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ὁλοκλήρου τοῦ γένους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισε νὰ διαφημίζεται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

Δυνάμει τῆς ἐν Τιλσὶτ τῆς Πρωσσίας συνθήκης τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, αἱ Ἰόνιοι νῆσοι περιῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ δὲ Καποδίστριας, μὴ ἀνεχόμενος τὴν γαλλικὴν κατοχήν, μετέβη τῷ 1809 εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἦτο ἤδη γνωστός, καὶ χάρις εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς ἑλληνορρουμανικῆς οἰκογενείας Στούρτζα, συνδεομένης πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐγένετο σύμβουλος τοῦ κράτους. Παραμείνας ἐν τῇ ρωσικῇ πρωτευούσῃ μέχρι τοῦ 1811, ἠναγκάσθη συμβουλῇ τῶν ἰατρῶν νὰ ζητήσῃ μετάθεσιν εἰς Βιέννην, ὅπου τέλος ἐτοποθετήθη ὡς ὑπεράριθμος γραμματεύς. Διακριθεὶς ἐν τῇ καλῇ διεξαγωγῇ ἐμπιστευτικῶν ἐντολῶν, ἀπεστάλη εἰς Βουκουρέστιον ὡς διευθυντὴς τοῦ διπλωματικοῦ γραφείου τοῦ ναυάρχου Tchitchagoff, ὅστις εἶχεν ἀντικαταστήσει τὸν στρατηγὸν Κουτουζῶφ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων τοῦ Δουνάβεως. Ὁ ἐν λόγῳ Κουτουζῶφ, προλαμβάνων τὴν ἄφιξιν τοῦ διαδόχου του, ὑπέγραψε τὴν προκαταρκτικὴν εἰρήνην τῆς 2 Μαΐου 1812. Ὁ Ναπολέων ὀργισθεὶς προώθησε τὸν στρατόν του ἐκ 500 χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς τὸν ποταμὸν Νιέμεν.

Φθάσας εἰς τὸ στρατηγεῖον ὁ Τσιτσαγκὼφ, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῆς Τουρκίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀνέθεσε τὴν πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ στρατηγείου του πρὸς τὴν Βιέννην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Μολδοβλάχους εἰς τὸν Καποδίστριαν, ἐπεφόρτισε δὲ αὐτὸν μὲ τὴν σύνταξιν σχεδίου ὀργανώσεως τῶν μεταξὺ Δνειστέρου, Δουνάβεως καὶ Εὐξείνου καὶ Προύθου χωρῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐκχωρηθῇ παρὰ τῶν Τούρκων εἰς τοὺς Ρώσους. Ἤδη ὁ Ναπολέων διελθὼν τὸν Νιέμεν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Βίλναν καὶ διὰ Λιθουανίας ὥδευε πρὸς τὸν Βορυσθένην, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἕνωσιν τῶν δύο ρωσικῶν στρατιῶν. Ἀλλ' ἀποτυχὼν εἰς τοῦτο διηθύνθη πρὸς Σμολένσκην καὶ Μόσχαν. Ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἠναγκάζετο ν' ἀνακαλέσῃ τὴν στρατιὰν τοῦ Δουνάβεως, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ὁ Καποδίστριας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἠγγέλλετο ἡ μάχη τοῦ Βοροδίνου καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Μόσχας. Ὁ Τσιτσαγκὼφ καθαρίσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Νότου διηυθύνθη ἀπὸ Μπρεζὲσκ διὰ Σλονὶμ εἰς Μίνσκ εἰς Μπερεζὶν καὶ κατώρθωσε νὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐξ ἧς θὰ διήρχοντο οἱ Γάλλοι ὑποχωροῦντες μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μόσχας. Εἰς Μπορισὼφ τὰ πράγματα περιεπλάκησαν. Τὸ πρώϊμον ψῦχος διευκολύνει εἰς τοὺς Γάλλους τὴν διέλευσιν τοῦ ποταμοῦ, ὅστις εἶχε παγῆ. Ὁ Βιττγκενστάϊν ἔφθασε τὴν ἑπομένην τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Ναπολέων διέφυγε. Καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1813 ὁ Καποδίστριας παρηκολούθησε τὸν Τσιτσαγκώφ. Παρέστη εἰς τὰ γεγονότα τοῦ Λοῦτζεν καὶ τοῦ Μπάουτζεν. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας, δημοσιευθείσης ἐν Φραγκφούρτῃ τῆς προκηρύξεως πρὸς τὸ γαλλικὸν ἔθνος, δι' ἧς ἐκαλεῖτο τοῦτο νὰ χωρίσῃ τὰς τύχας του ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ Ναπολέοντος, ὁ τσάρος, ὅστις ἐκ βαθυτέρας ἐν τῷ μεταξὺ προσωπικῆς γνωριμίας εἶχεν ἐκτιμήσει τὸν Καποδίστριαν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἐλβετίαν, ἵνα ἀποσπάσῃ ταύτην ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς. Ἐργασθεὶς ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Αὐστρίας Lebzeltern πρὸς διαλλαγὴν τῶν διισταμένων καντονίων, κατώρθωσε ν' ἀσφαλίσῃ τὴν ἑλβετικὴν οὐδετερότητα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὑπέστη δυσάρεστον αἰφνιδιασμὸν ἐξ ἐντολῆς τοῦ αὐστριακοῦ ἀνακτοβουλίου πρὸς τὸν Lebzeltern, ἀφορώσης τὴν ἐπιτυχίαν ἀδείας διελεύσεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων μέσω

Digitized by Google

Ελβετίας. Καίτοι δὲ εἶχε δώσει ἀντιθέτους ὑποσχέσεις πρὸς τὴν ὁμοσπονδίαν, ἵνα μὴ θραύσῃ τὴν ρωσοαυστριακὴν συνεργασίαν, ὑπέγραψε, καθ' ὑπέρβασιν τῶν ὁδηγιῶν τὰς ὁποίας εἶχε, τὴν διακοίνωσιν τοῦ Lebzeltern, ἀναχωρήσας εὐθὺς μετὰ τοῦτο πρὸς συναντησιν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπως ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπιτύχῃ ἔγκρισιν τῆς τολμηρᾶς του πρωτοβουλίας. Καὶ τὴν ἐπέτυχεν ἀποσπάσας ταυτοχρόνως τὰς εὐχαριστίας τοῦ μεγάλου μονάρχου.

Τῷ 1814 εἰργάσθη πρὸς ἐναρμόνισιν τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὰ ἑλβετικὰ συμφέροντα. Βραδύτερον ἐκλήθη εἰς Παρισίους προκειμένου νὰ ὑπογραφῇ ἡ εἰρήνη. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βουρβῶνοι ἀνήρχοντο τὰς βαθμῖδας τοῦ γαλλικοῦ θρόνου, ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήρχετο εἰς Ἔλβαν. Ὁ Καποδίστριας (ὅστις ἐπέκρινε δριμέως τὴν συνθήκην τοῦ Φονταινεμπλὼ καὶ προεῖπε περιπλοκὰς) ἐλάμβανε τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Βλαδιμίρου καὶ τὴν ἐντολήν, ὅπως ὀργανώσῃ ἐσωτερικῶς τὴν Ἑλβετίαν. Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε μεγάλη καὶ διαρκής ἀντισχοῦσα εἰς τὰς δοκιμασίας τοῦ χρόνου. Εὐγνωμονοῦντα δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα τὰ καντόνια τῆς Γενεύης, τοῦ Βὼ καὶ ἡ πόλις τῆς Λωζάννης ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1814 ἡ Ἀγγλία κατελάμβανε τὴν Κέρκυραν. Ἐν ἐπιστολῇ ἐκ Ζυρίχης πρὸς τὴν Ρωξάνδραν Στούρτζα ὑπὸ ἡμερομηνιαν 5/17 Ἰουλίου γράφει σχετικῶς ὁ Καποδίστριας: «...Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις ἐκ Κερκύρας μὲ κατέθλιψαν Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς ὁ καταλαβὼν τὴν Κέρκυραν ἐπ' ὀνόματι τῶν Συμμάχων ἀσκεῖ ἀπεριόριστον δικτατορίαν ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς πατρίδος μου... Ἔλαβον τὸ θάρρος ν' ἀπευθύνω περὶ τούτου ὑπόμνημα πρὸς τὸν τσάρον, ἀντὶ δὲ πάσης παρηγορίας ἀπέστειλα πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ τὰς Ἰονίους ἀρχὰς ἀντίγραφον πάντων τῶν ὑπομνημάτων, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλον πρὸς τὴν Α. Μ. περὶ τῆς ἡμετέρας δημοκρατίας. Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Βιέννης θὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου Ἡ γερουσία τῆς Ἑπτανήσου μοὶ ἀνέθηκε σπουδαιοτάτην ἐντολήν. Ἀγνοῶ ἂν θὰ ἐκπληρώσω αὐτήν. Ελπίζω εἰς μόνην τὴν προστασίαν καὶ τὴν εὐμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος "Ολοι οἱ ἄλλοι δὲν μᾶς ἀγαποῦν, διότι ἀγαπῶμεν τὴν Ρωσίαν... Εἶναι δίκαιον;».

Τὴν 1 Ὀκτωβρίου (ν.ή.) 1814 ἤρχιζε τὰς ἐργασίας του τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης παρουσίᾳ τοῦ τσάρου, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ πολλῶν ἡγεμόνων, πριγκίπων καὶ διπλωματῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Καποδίστριας: «Ἀφικόμην, γράφει ὁ τελευταῖος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1814, εἰς Βιέννην. Ὁ αὐτοκράτωρ μὲ διέταξε νὰ ἐκθέσω ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτὸν τὰ περὶ τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Ἑλβετίας, ἡ ἔναρξις τῶν ὁποίων ἐπέκειτο, καὶ νὰ ἐνεργῶ μόνον κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ὁδηγίας. Πρὸς τοῦτο μοὶ ἐπέτρεψε νὰ παρουσιάζωμαι ἄνευ διαμέσου. Εἰς μίαν ἀκρόασιν ἡ Α. Μ. μοὶ ἀνεκοίνωσε σχέδιον περὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐν τῷ Εὐξείνῳ διάπλου. Προετείνετο ἐν αὐτῷ νὰ παραχωρήσῃ τὸ μέγα τοῦτο καὶ γενικῆς ὠφελείας μέτρον εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ συνεδρίου. Δὲν διαβλέπετε ἐνταῦθα ἄλλο τι; προσέθεσεν ὁ αὐτοκράτωρ. Οὐδὲν ἄλλο, ἀπήντησα, ἡ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν σχέσεις σας». Καὶ ὁ Καποδίστριας εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ διεκτραγῳδήσῃ εἰς τὸν τσάρον τὴν οἰκρὰν θέσιν τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ τελευταῖος ἀπήντησε: «Κάθε πρᾶγμα εἰς τὸν καιρόν του. Ἂς τελειώσωμεν ἐδῶ. Ἀσχοληθῶμεν περὶ τῶν ἐκεῖ βραδύτερον». Μετά τινας ἡμέρας ὁ Καποδίστριας ἀνεγίνωσκε πρὸς τὸν τσάρον ὑπόμνημα τοῦ μητροπολίτου Ἰγνατίου, δι' οὗ ἐζητεῖτο ἡ ρωσικὴ ἐπέμβασις πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, ἀρκεσθεὶς εἰς αὔξησιν τῆς συντάξεως τοῦ μητροπολίτου, ἀπεφάνθη, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ὃ ὁ Καποδίστριας ἀπήντησεν, ὅτι διὰ τῆς μερίμνης τῶν Ρώσων ὑπὲρ τῶν Ἰονίων «θὰ ἠδύνατό τις νὰ δείξῃ μακροθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ καλύτερον μέλλον. Ἀλλ' αἱ νῆσοι αὗται κατέχονται ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οὗτοι δὲ θὰ συγκατατεθοῦν νὰ τὰς ἀφήσουν μόνον ἂν ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ αὐστριακὴ φρουρά. Ἀλλ' ἂν παραδεχθῇ τις τοῦτο, θ' ἀναβάλῃ ἐπὶ ἕνα αἰῶνα τῆς τύχας τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον προχωρεῖ μετὰ τῆς ἐποχῆς παρὰ τὴν θέλησιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν φίλων τῆς Τουρκίας». Ὁ τσάρος ὅμως ἠρνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκ νέου προστασίαν τῶν Ἰονίων νήσων, συνέστησε δὲ εἰς τὸν Καποδίστριαν νὰ φροντίσῃ, ὅπως ἐπιτύχῃ καλυτέρους ὅρους διὰ τὴν Ἑπτάνησον παρὰ τῶν Ἄγγλων πληρεξουσίων. «Ὁ Θεός, εἶπε, θὰ κάμῃ τὰ λοιπὰ διὰ τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἀδελφούς σας». Ὁ Καποδίστριας ἠρκέσθη ὅθεν νὰ ζητήσῃ ἀρωγὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν Ἑλλήνων «τῶν διψώντων παιδείαν». «Οἱ Ἄγγλοι ἵδρυσαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἑταιρείαν, ἥτις σκοπὸν φαινομενικὸν ἔχει τὴν συλλογὴν καὶ διατήρησιν τῶν λειψάνων τῶν ἀρχαίων μνημείων. Ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦτο, ἐφαρμόζοντες τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς τὸ παρον καὶ εἰς τὸ μέλλον». Ὑπέβαλε τότε εἰς τὸν τσάρον τὴν ἰδέαν τῆς συλλογῆς συνδρομῶν ἐν Βιέννῃ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Α΄ ἐνεγράφη διὰ τὸ ποσὸν τῶν 200 ὀλλανδικῶν δουκάτων, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα τῶν 100 Ὁμοίως ἐνεγράφησαν διὰ ποσὰ διάφορα οἱ ἄλλοι ἐν Βιέννῃ συγκεντρωθέντες ἡγεμόνες καὶ τὰ σημαίνοντα πρόσωπα. Τὸ προκύψαν ἐκ τοῦ ἐράνου ποσὸν ἀπεστάλη τὸ ἥμισυ μὲν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὰς ἐκεῖ σχολὰς καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ εἰς Πήλαν πρὸς ἵδρυσιν σχολῆς ἐκεῖ: Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς «Ἑταιρείας τῶν φιλομούσων».

Συνοδεύων τὸν τσάρον κατὰ τὴν δευτέραν καὶ βραχεῖαν ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος ἐκστρατείαν μετὰ τῶν Ραζουμόφσκυ καὶ Νεσελρόδε, ὡς πληρεξούσιος ὑπουργος, ἐνησχολήθη ἐν Παρισίοις μὲ τὸ ἔγγραφον τῆς 14/26 Σεπτεμβρίου 1815, τὸ ἀποκληθὲν «Ἱερὰ Συμμαχία». Ἐγχειρίζων εἰς αὐτὸν ὁ τσάρος τὸ διὰ μολυβδοκονδύλου γραφὲν ἔγγραφον τοῦτο, τὸν διέταξε νὰ τῷ ὑποβάλῃ τὰς παρατηρήσεις του. Ὁ δὲ Καποδίστριας τὴν ἐπομένην τῷ παρετήρησεν, ὅτι τὰ χρονικὰ τῆς διπλωματίας δὲν παρουσίαζον τοιοῦτον ἔγγραφον καὶ ὅτι ἡ Α. Μ., ἀκολουθοῦσα τὰς ἀρχάς της, ἠδύνατο ν' ἀρκεσθῇ εἰς ἁπλοῦν διάγγελμα ἢ διακοινωσιν. Ἀλλ' ὁ τσάρος ὑπῆρξεν ἀνένδοτος, καὶ ἡ μυστικοπαθὴς κυρία Κρούδενερ ἐπέβαλεν εἰς τὴν διπλωματίαν τοῦ τσάρου τὰς ὀνειροπολήσεις της.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ αὐτοκράτωρ, καλέσας τὸν Καποδίστριαν, ἐξέφρασεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐαρέσκειάν του καὶ τῷ ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὸν διώριζεν αὐτοκρατορικὸν γραμματέα (ὑπουργὸν) ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ὅτι μετὰ τὸ τέρμα τῶν ἐν Παρισίοις διαπραγματεύσεων θὰ ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἵνα κανονίσῃ ἐκεῖ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου, ὡς τὴν εἶχε κανονίσει ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Παρισίοις. Ὁ Καποδίστριας, ἐκφράζων πρὸς τὸν τσάρον τὴν εὐγνωμοσύνην του, παρετήρησεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες βλέποντες ἕνα ὁμογενῆ των πλησίον τοῦ τσάρου θὰ ἐλπίζουν ἀκόμη περισσότερον καὶ θὰ διαβιβάζουν πρὸς αὐτὸν τὰ παράπονά των. Θὰ ἦτο δὲ ἀχαριστία ἐκ μέρους του νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν ξένον πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἐνεθάρρυνε καὶ τὸν ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἀναθέτει εἰς αὐτὸν τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἀφοροῦν τοὺς Ἕλληνας. Τὴν ἐπομένην δὲ ὑπεγράφετο τὸ οὐκάζιον τοῦ διορισμοῦ του. Ὁ Καποδίστριας ἐμερίζετο μετὰ τοῦ Νέσελροδ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὴν 8/20 Νοεμβρίου ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων ὑπεγράφετο. Εὐθὺς ὡς ὁ λόρδος Castlereagh καὶ ὁ πρίγκιψ Μεττερνῖχος ἔμαθον τὸν διορισμὸν τοῦ Καποδίστρια, τὸν «περιεκύκλωσαν διὰ τῶν φιλοφρονήσεών των». Ὁ πρῶτος τῷ προέτεινε νὰ διέλθῃ ἐξ Ἀγγλίας πρὶν μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς περὶ Ἑπτανήσου εἰδικῶς συναφθείσης συνθήκης, ὁ δὲ Μεττερνῖχος τῷ συνέστησε νὰ ζητήσῃ διαρκῆ θέσιν ἐν Βιέννῃ, τῆς ὁποίας τὸ κλῖμα ἦτο καταλληλότερον τοῦ ρωσικοῦ διὰ τὴν ὑγείαν του. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας οὐδὲν ἀκούων ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἔφθασε κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1816. Ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1822, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ρωσία ἦτο ὁ μεσάζων μεταξὺ τῆς ἡττημένης Γαλλίας καὶ τῆς νικησάσης τὸν Ναπολέοντα ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἐπίσης δὲ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς, ὁ Καποδίστριας ἴθυνεν ἔν τινι μέτρῳ τὰς τύχας τοῦ κόσμου. Χάρις εἰς αὐτὸν ἀπεφασίσθη ἡ μείωσις τῆς δυνάμεως τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, ὅστις κατεῖχε τὴν Γαλλίαν.

Τῷ 1817, Ἕλλην τις Ἰθακήσιος, ὁ Ν. Γαλάτης, μεταβὰς εἰς Ὀδησσὸν ἔγραψεν ἐκεῖθεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ζητῶν ἄδειαν μεταβάσεως εἰς Πετρούπολιν, ἵνα προβῇ πρὸς αὐτὸν εἰς ἀνακοινώσεις μεγάλης σπουδαιότητος. Ὁ Καποδίστριας—κατὰ τὴν ὁμολογίαν του—ὑπέβαλε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γαλάτου εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τούτου ἂν ἐγνώριζε τὸν ἐπιστολογράφον ἀπεκρίθη ἀρνητικῶς. Ὁπωσδήποτε ὁ Γαλάτης ἐκλήθη εἰς Πετρούπολιν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Καποδίστριαν τοῦ προσέφερε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὁ Καποδίστριας ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν αὐστηρῶς καὶ τῷ συνέστησεν ἄμεσον ἀναχώρησιν ἐκ Ρωσίας. Ταυτοχρόνως τὸν ἐπεφόρτισε νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτόν, ὅτι τὰ σχέδιά των δύνανται νὰ παρασύρουν εἰς τὴν ἀπώλειαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ὀφείλουν, ἐπρόσθεσε, ν' ἀναμείνουν, μέχρις οὗ ἡ θεία πρόνοια ἀποφασίσῃ ἄλλως. Ὁ τσάρος ἐπεδοκίμασε τὴν στάσιν τοῦ Καποδιστρίου, οὐχ ἧττον διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Γαλάτου καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων. Τοῦτο δὲ τὰ μέγιστα ἐλύπησε τὸν Ἕλληνα ὑπουργόν, ὅστις ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, δι' ἧς ἐτόνιζε τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπεσωρεύοντο κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἂν ἐκ τῆς περαιτέρω φυλακίσεως τοῦ Γαλάτου τὸ ἐπεισόδιον καὶ τὰ κατὰ Φιλικὴν Ἑταιρείαν περιήρχοντο εἰς γνῶσιν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Οὕτως ὁ Γαλάτης ἀπελύθη τεθέντων εἰς τὴν διάθεσίν του τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἀναχώρησιν μέσων. Κατὰ τὸ 1818, μεταβάντος τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Βεσσαραβίαν, προηγήθη τούτου ὁ Καποδίστριας. Εἰς Κισνόβιον συναντήσας τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυίας καὶ Βλαχίας, ἠθέλησε «νὰ διαλύσῃ τὴν πλάνην των» ὅσον ἀφορᾷ προσεχῆ διάβασιν τοῦ Προύθου ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων. «Νομίζετε, εἶπε πρὸς τοὺς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον καὶ Πανταζόγλουν, ὅτι τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα θὰ διαβοῦν τὸν Προῦθον, διὰ νὰ μεταβάλουν τοὺς ἡγεμόνας σας εἰς κυριάρχους, ὅτι θὰ χυθῇ αἷμα, διὰ νὰ φορέσουν οὗτοι πῖλον ἀντὶ σαρικιου; Ὡς Ἕλλην ὀφειλω νὰ ἐπιθυμῶ μόνον τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες θ' ἀποκτήσουν δι' ἰδίων ἀγώνων, καὶ διὰ προηγουμένης ἐπιδόσεως εἰς τον πολιτισμόν. Ἡ πατρίς μας εἶναι ἀκόμη ἀπολίτιστος. Ἕκαστος ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ, ὅπως ἡ πατρὶς εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδόν. Ὡς θεράπων τοῦ αὐτοκράτορος σᾶς δηλῶ, ὅτι σκοπός του ἀναπότρεπτος εἶναι ἡ παγίωσις τῆς μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπ τῇ βάσει τῶν συντεθειμένων εἰρήνης. Ἂν οἱ Ἕλληνες ἐννοοῦν καὶ θέλουν εἰλικρινῶς νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, δὲν θὰ ζημιωθοῦν, ἀλλὰ θὰ κερδήσουν.. Ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν χρόνον καὶ ἐλπίζετε εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν.» Ἀπὸ Βεσσαραβίας ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς Κισνόβιον, ἐκεῖθέν δὲ εἰς Πετρούπολιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἔπειτα συνώδευσε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ἐν Aix-la-Chapelle συνέδριον τῶν ἡγεμόνων, ὅπου ὁ Καποδίστριας ἀπεδόβησε τὸ σχέδιον τοῦ Μεττερνίχου καὶ Κάστελρηγ περὶ ἀπομονώσεως τῆς Γαλλίας. Τότε ἀπενεμήθη εἰς τὸν Κερκυραῖον διπλωμάτην τὸ παράσημον Ἁγίου Βλαδιμίρου Α΄ τάξεως ὑπὸ τοῦ τσάρου καὶ διάφορα παράσημα ὑπὸ ἄλλων ἡγεμόνων. Ἀκολούθως ὁ Καποδίστριας μετέβη εἰς Μόναχον, ὅπως ἀνακοινώσῃ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Βιέννην πρὸς συνάντησιν τοῦ τσάρου διὰ τὴν συζήτησιν ζητημάτων ἐνδιαφερόντων τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὰς ἀποικίας της. Τὴν 11/23 Δεκεμβρίου 1818 ἀπεχαιρέτισε τὸν τσάρον προκειμένου νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ὑγείας του καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν πατέρα του εἰς Κέρκυραν, ὅπου μετέβη διὰ Βενετίας, Λομβαρδίας, Τοσκάνης, Ρώμης καὶ Νεαπόλεως. Τὸν Καποδίστριαν ἐπεσκέφθησαν ἐν τῇ γενεθλίῳ του νήσῳ οἱ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ Μ. Μπότσαρης καὶ ἄλλοι ὁπλαρχηγοί, οἱ ὁποῖοι τοῦ διετύπωσαν παράπονα κατα τῶν Ἄγγλων, οἱ ὁποῖοι παραδώσαντες τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν ἐστέρουν αὐτοὺς καὶ τῆς εὐχερείας νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς νήσους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως δὲν ἤθελε πλέον τὰς ὑπηρεσίας των καὶ ἡ Ρωσία τοὺς ἐγκατέλιπε. Ὁ Καποδίστριας ἀνεκούφισεν ὅσον ἠδύνατο τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας των, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐζήτει ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ βοηθήσῃ τὰς οἰκογενείας των, καὶ συνέστησεν εἰς τοὺς μακρόθεν ἐλθόντας νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἑστίας των καὶ νὰ διαψεύσουν τὴν φήμην, καθ' ἣν ὁ τσάρος ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων ἢ νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας σχέσεις του. Δι' ἐγγράφου του δὲ πρὸς τὸν Στρογγονώφ, πρέσβυν τῆς Ρωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ προξένους, συνίστα τὴν ἀποφυγὴν πάσης ἐνεργειας δυναμένης νὰ γεννήσῃ εἰς τοὺς ὁμοδόξους ψευδεῖς ἐλπίδας. «Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς συμπολίτας μου, ἀφηγεῖται αὐτὸς ὁ Καποδίστριας, προσεπάθησα νὰ τοὺς καθησυχάσω, ἀναλαβὼν τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναφέρω ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν τὰ δίκαια παράπονά των διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ὅρων τῆς εὐρωπαϊκῆς συνθήκης». Μεθ' ὃ ἀποχαιρετίσας τὸν γέροντα πατέρα του—ἡ μήτηρ του εἶχεν ἀποθάνει—κατέλιπε τὴν Ἑπτάνησον ἐπὶ δικρότου ἀγγλικοῦ, μετέβη εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Φεκοάρ, ὅπου ἔλαβεν ἐκ Ρωσίας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ ὁπόθεν ἀπέστειλε πρὸς τὸν τσάρον ἔκθεσιν περὶ τῶν ὅσων ἀντελήφθη ἐν Ἑπτανήσῳ. Βραδύτερον μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ΄ Δεκὲζ τὸν ἐπληροφόρει, ὅτι εἶχεν εὑρεθῆ ἐπιστολὴ τοῦ Μεττερνίχου πρὸς ἐν Πετρουπόλει κυρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξεφράζετο ἡ ἐπιθυμία «τῶν ἀληθῶν φίλων τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας» νὰ ἴδουν τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν ἀπαλλασσομένην τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων τοῦ Καποδίστρια. Ἐκ Παρισίων μεταβὰς εἰς Λονδῖνον ἐνεχείρισεν ἐπιστολὴν τοῦ τσάρου πρὸς τὸν Ἄγγλον ὑπουργὸν Castlereagh, πραγματευομένην περὶ τῶν ἑπτανησιακῶν ζητημάτων. Ὁ τελευταῖος τὸν παρέπεμψεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἀποικιῶν λόρδον Βάθουρστ, ὅστις ἐφιλοξένησε τὸν Καποδίστριαν ἐν τῇ ἐξοχικῇ του ἐπαύλει. Κατὰ τὴν συνέντευξιν ἐκείνην ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης κατεφέρθη κατὰ τοῦ Μέϊτλανδ, ἁρμοστοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ τῆς διοικήσεώς του, ἀντιβαινούσης πρὸς τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων. «Θέλετε, εἶπεν εἰς τὸν Βάθουρστ, νὰ κάμετε τοὺς Ἕλληνας νὰ λησμονήσουν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος των, ἀλλ' ἡ πολιτεία σας ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Παρεδώσατε τὴν Πάργαν εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, διὰ ν' ἁπλοποιήσετε τὰς σχέσεις σας πρὸς τὴν Πύλην. Ἀλλ' αἱ σχέσεις σας θὰ περιπλέκωνται ἔτι μᾶλλον, ἕνεκα τῶν ταραχῶν, τὰς ὁποίας αὕτη θὰ προκαλέσῃ εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μέϊτλανδ μεταχειρίζεται τοὺς συμπατριώτας μου ὡς Ἰνδούς. Τοῦτο θὰ τοὺς ἐξεγείρῃ καὶ θὰ ἔχετε σοβαρὰς ἐνοχλήσεις, ὅταν δὲν θὰ τὰς περιμένετε».

Καταλιπὼν τὴν Ἀγγλίαν ἐπὶ πλοίου ρωσικοῦ

Digitized by Google

ἐπανῆλθεν εἰς Πετρούπολιν, ὁπόθεν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Βάθουρστ, τῇ ἐγκρίσει τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ὑπόμνημα. Ἀλλ' ἡ ἐνεργεια αὐτὴ οὐδόλως μετέβαλε τὴν κατάστασιν· ἁπλῶς κατέστησε τὸν ἄνδρα δυσάρεστον εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθον στασιαστικὰ κινήματα ἐν Ζακύνθῳ καὶ Λευκάδι, ἀποδοθέντα εἰς ἐνεργείας τοῦ κόμιτος. Κατὰ τὸ 1819 ἡ εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας φυγὴ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καρατζᾶ ἐθεωρήθη παρὰ τοῦ Καποδίστρια ὡς συνδεομένη πρὸς ὅσα ἐσκευώρουν οἱ Φιλικοί, οἱ ὁποῖοι ἀρχομένου τοῦ 1820 ἔπεμψαν εἰς Πετρούπολιν τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον, ὅπως, διὰ δευτέραν φοράν, προσφέρῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Κερκυραῖον διπλωμάτην. Ἄγνωστον ὅμως ἂν ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ τοῦ τελευταίου, ὅστις οὐδὲν σχετικῶς ἀναφέρει ἐν τῷ αὐτοβιογραφικῷ του ὑπομνήματι.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1820 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐζήτησεν ἄδειαν διετοῦς ἀπουσίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐζήτησε δὲ καὶ συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δοῦκα Richelieu, ἵνα ὑποστηρίξῃ οὗτος ἀξιώσεις τινὰς τοῦ οἴκου αὐτοῦ κατὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς πρεσβείας, λαβὼν δὲ τὰ ζητούμενα μετέβη πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Καποδιστρίου καὶ ὡμίλησε πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς ἀπελπιστικῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο οἱ Ἕλληνες ἕνεκα τῆς ρωσικῆς καὶ ἀγγλικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ πολέμου τῆς Πύλης κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Καποδίστριας τῷ συνέστησε νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὰς ἐπιρροὰς τῶν ραδιούργων, οἵτινες διεξεδίκουν τὴν ἐκπροσώπησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ Ὑψηλάντης ἔδειξεν εἰς τὸν Καποδίστρια ἔγγραφον, εἰς ὃ προετείνετο ἡ ἵδρυσις ἑταιρείας σκοπούσης τὴν συλλογὴν χρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ κατετίθεντο εἰς τράπεζαν ἐπὶ τόκῳ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἀπαιτήσει τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Χωρὶς ν' ἀναγνώσῃ τὸ ἔγγραφον ὁ Καποδίστριας εἶπε (κατὰ τὴν μαρτυρίαν του): «Οἱ κατασκευασταὶ τῶν σχεδίων τούτων εἶναι οἱ ὠθοῦντες τὴν Ἑλλάδα εἰς ὄλεθρον. Εἶναι οὗτοι ἀξιοθρήνητοι πρώην ἐμποροϋπάλληλοι, καταστραφέντες ἕνεκα τῆς κακῆς των διαγωγῆς καὶ ἀφαιροῦντες ἐν ὀνόματι πατρίδος, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν, τὰ χρήματα τῶν ἀφελῶν. Θέλουν νὰ σᾶς ἔχουν εἰς τὴν συνωμοσίαν των, διὰ νὰ καταστήσουν πιστευτὰς τῆς σκευωρίας των. Ἀλλὰ μὴ δίδετε πίστιν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους». Ἐν τέλει ἐβεβαίωσε τὸν Ὑψηλάντην, ὅτι πᾶσα προσπάθεια ὅπως ἐκμαιευθῇ ἐπέμβασις πολεμικὴ τοῦ τσάρου ἐν Ἀνατολῇ ἦτο ματαία καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Κατὰ τὰ ψευδώνυμα ἀπομνημονεύματα Νικολάου Ὑψηλάντου ὁ Καποδίστριας εἶπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅτι ἤρκει νὰ ὑπάρχῃ ἐν Ἑλλάδι πυρήν τις πολεμικός, ἵνα ἡ Ρωσία σπεύσῃ νὰ παράσχῃ χρήματα καὶ ὑλικὸν πολέμου, τὸν ἀπέτρεψεν ἐν τούτοις πάσης σχετικῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀνακοινώσεως, «διότι ὁ Ἀλέξανδρος Α' εἶχε τόσον ἐκ τῶν πολέμων ἀπαυδήσει, ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη ἰδέα πολέμου ἀφύπνιζε παρ' αὐτῷ τὴν ἀντίρρησιν». Καὶ εἰς τὴν μίαν ὁπωσδήποτε καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν φέρεται μὴ τρέφων ἐλπίδας μεταβολῆς εἰς τὴν σταθερὰν φιλειρηνικὴν καὶ συντηρητικὴν πολιτικὴν τοῦ τσάρου. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Μεττερνῖχος ἰσχυρίσθη, ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ὡμολόγησεν, ὅτι ἐνήργησε κατὰ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Καποδιστρίου, ὑπάρχουν δὲ οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἐν προκειμένῳ ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης ἔπαιξε διπλοῦν παιγνίδιον. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναπόδεικτος, καίτοι προσάγεται τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ συγγενεῖς του ἦσαν Φιλικοί. Ὁπωσδήποτε ἐν τῷ αὐτοβιογραφικῷ του ὑπομνήματι πρὸς τὸν τσάρον ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης τονίζει, ὅτι αἱ ταραχαὶ τῆς Μολδοβλαχίας, αἱ σφαγαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπῆρξαν «συνέπειαι τῆς διαγωγῆς του», ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης «ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ γίνῃ τυφλὸν ὄργανον τῆς ἑταιρείας». «Ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Ἀ. Ὑψηλάντης εἶχε παρασκευάσει ἐν Κισνοβίῳ (ἐπὶ ρωσικοῦ δηλαδὴ ἐδάφους) τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι παρηκολούθησαν τὴν εἰς Ἰάσιον εἴσοδον αὐτοῦ, καίτοι δὲ φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἰνζὼφ καὶ ὁ κόμις Λανζερών, γενικοὶ διοικηταὶ τῶν χωρῶν τούτων, δὲν ὑπώπτευσάν ποτε τὰ σχέδια τοῦ Ὑψηλάντου, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ, οὔτε τὸ ὑπουργεῖον αὐτοῦ ἔλαβον εἴδησίν τινα περὶ τούτων... Ἡ ἀλήθεια αὕτη παρεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, πᾶσαι δὲ αἱ διακηρύξεις τοῦ Στρογγονὼφ κτλ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναστείλουν οὐδεμίαν ἐκ τῶν τυφλῶν βιαιοπραγιῶν, δι' ὧν ἡ Πύλη ὤθησε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολέμου θέσαντος ὁλόκληρον τὸ δυστυχὲς τοῦτο ἔθνος εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ θανάτου, τῆς ἐξωμόσεως καὶ τῆς δουλείας, εὔκολον ἦτο νὰ προΐδῃ τις ὅτι οὐδὲν διπλωματικὸν διάβημα θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ τὴν ἐλαχίστην πιθανότητα πρὸς ἀποκατάστασιν τάξεώς τινος οὔτε ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, οὔτε ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ὅτι τὸ συνέδριον τῆς Λέϋβαχ εἰδοποιήθη περὶ τῆς πρὸς τὸν πρίγκιπα ἀπαντήσεως ἡμῶν (ἡ ἀπάντησις συντεταγμένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καποδιστρίου κατεδίκαζε τὸ κίνημα καὶ ἐχώριζε τὰς εὐθύνας τῆς Ρωσίας ἀπὸ τῆς εὐθύνης τοῦ αὐτοβούλως ἐνεργήσαντος Ρώσου στρατηγοῦ) κτλ., οἱ ὑπουργοὶ τῶν συμμάχων δυνάμεων μοι ἐξέφραζον συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἀφεύκτῳ ἐπιτυχίᾳ τῶν μέτρων τούτων. Ἐφρόνουν οὗτοι, ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας δὲν θὰ ἤκουέ τις πλέον νὰ γίνεται λόγος οὔτε περὶ Τούρκων, οὔτε περὶ Ἑλλήνων, καὶ ὅτι θ' ἀποκαθίστατο τὸ statusquo. Ἐπεθύμουν πολύ, κύριοι, τοὺς ἀπήντησα, νὰ συμμερισθῶ τὴν γνώμην σας, ἀλλ' ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐκφράσω τὴν ἰδικήν μου γνώμην θὰ σᾶς ἔλεγον ὅτι ἀκολουθοῦντες τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον τώρα υἱοθετήθη, μόλις ἐντὸς εἰκοσιπέντε ἐτῶν θὰ ἔχετε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μὴ ἀκούετε πλέον νὰ γίνεται λόγος περὶ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ statusquo, τοῦτο κατελύθη ὁριστικῶς». Εἰς τὸ αὐτὸ ἀπολογητικόν του ὑπόμνημα πρὸς τὸν τσάρον Νικόλαον Α', ὁ Καποδίστριας ἀναφέρει τὰς κατ' αὐτοῦ σκευωρίας τοῦ αὐστριακοῦ ὑπουργείου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπικίνδυνον ροπήν, τὴν ὁποίαν ἤσκει εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν συμβουλὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. «Σᾶς προκαλοῦν εἰς ἔριδα. Προσέχετε». Καὶ ἀναφέρει ἀκόμη τὴν διπλοπροσωπίαν τοῦ Μεττερνίχου, ὅστις ἐνῷ ἐφυλάκιζε τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἐπέτρεπε τὴν εἰς Πελοπόννησον μέσῳ Αὐστρίας κάθοδον τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ. Κατὰ τὴν ἐν Βαρσοβίᾳ συνάντησίν του μετὰ τοῦ τσάρου συνεζητήθησαν αἱ τραγικαὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰδήσεις, ἀλλὰ δὲν ἐλήφθησαν ἀποφάσεις περὶ τῶν ὁδηγιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ σταλοῦν εἰς τὸν κόμιτα Στρογγονώφ. Αὗται ἐστάλησαν ἐκ Πετρουπόλεως. Τὴν 22 Ἰουνίου/4 Ἰουλίου ἡ Ρωσία ἀπηύθυνε πρὸς τὰς συμμάχους δυνάμεις ἐγκύκλιον διακοίνωσιν. Ὑπεγράμμιζε τὰ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἐγκλήματα τῶν Τούρκων καὶ ἠρώτα ποίαν στάσιν θὰ ἐτήρουν αὗται, ἂν πόλεμος ἐμεσολάβει μεταξὺ Ρωσίας καὶ Πύλης. Ἠρώτα ἀκόμη ποῖον καθεστὼς θὰ ἔπρεπε ν' ἀντικαταστήσῃ καταλυόμενον ἐνδεχομένως τὸ τουρκικὸν κράτος. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπεδίδετο ρωσικὸν τελεσίγραφον πρὸς τὴν Πύλην, τάσσον ὀκταήμερον προθεσμίαν. Θρίαμβος χάρτινος τοῦ Καποδιστρίου. Τὴν 10 Αὐγούστου ὁ Στρογγονὼφ ἐγκατέλειπε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔφθανε δὲ εἰς Ὀδησσὸν «φέρων, ὡς γράφει ὁ Καποδίστριας, τὰ λείψανα τῶν ἀτυχῶν Φαναριωτῶν οἰκογενειῶν καὶ ἄλλους Χριστιανούς, τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ σώσῃ ἐκ τῆς αἱμοχαροῦς βαρβαρότητος τῶν Τούρκων». Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1821 ὁ τσάρος ἐδέχθη εἰς μακρὰν συνεργασίαν τὸν Καποδίστριαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Τσάρσκοε Σέλο. Ἔγινε λόγος περὶ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ρωσία εὑρίσκετο συνεπείᾳ τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν κινδύνων, οἱ ὁποῖοι ἠπείλουν τὴν Εὐρώπην. «Ἂν, εἶπεν Ἀλέξανδρος ὁ Α', κηρύξωμεν κατὰ τῶν Τούρκων τὸν πόλεμον, τὸ ἐν Παρισίοις διευθῦνον κομιτᾶτον θὰ θριαμβεύσῃ καὶ πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις θ' ἀνατραποῦν. Δὲν θέλω ν' ἀφήσω ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς τάξεως. Πρέπει ν' ἀποφευχθῇ πάσῃ θυσίᾳ πόλεμος πρὸς τὴν Τουρκίαν». Καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Καποδίστριαν νὰ σκεφθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ νὰ τῷ ὑποβάλῃ ἐγκαίρως σχετικὴν ἔκθεσιν. Ἀλλ' ὁ τελευταῖος ἔσπευσε νὰ ὁμιλήσῃ ἀμέσως καὶ μετὰ παρρησίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ νὰ συστήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ταυτόχρονον κίνησιν πρὸς τὸν Προῦθον—καὶ ἐν ἀνάγκῃ πρὸς τὸν Δούναβιν. Ἀντίθετος τακτική, προσέθεσεν ὁ Καποδίστριας, θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς παράδοσιν τῆς χριστιανωσύνης εἰς τὴν αἱμοβόρον παραφορὰν τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἐξ ἴσου εἰς ὑποβοήθησιν τῶν ἐπαναστάσεων ἐν Εὐρώπῃ. Ἂν οἱ φίλοι τῶν ἐπαναστάσεων ἔχουν ὡρισμένον τι σχέδιον, τοῦτο εἶναι ὁ ἐξευτελισμὸς τῶν καθεστηκυιῶν κυβερνήσεων εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν λαῶν. Οἱ Ἕλληνες ἀφινόμενοι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων θ' ἀναγκασθοῦν εἰς ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν, καὶ τότε ἢ θὰ ὑποστῇ ἡ Ἑλλὰς τὴν τύχην τῶν ἡγεμονιῶν, ἢ θὰ συντρίψῃ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἢ ἡ πάλη θὰ παραταθῇ μ' ἐναλλαγὰς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις θὰ ἀφομοιώσουν ἑαυτὰς πρὸς τὴν τουρκικήν. Εἰς τὴν δευτέραν θ' ἀναγκασθοῦν ν' ἀναγνωρίσουν τάξιν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποδοκιμάσει. Εἰς τὴν τρίτην περίπτωσιν αἱ κυβερνήσεις θὰ ἐπέτρεπον νὰ ὑφίσταται παράδειγμα λίαν ἐπικίνδυνον καὶ ἥκιστα κατάλληλον διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν πνευμάτων εἰς κατάστασιν ἡσυχίας, μονιμότητος καὶ ἐσωτερικῆς γαλήνης. Ἐν τέλει ἀπέκλεισε τὸ δυνατὸν τῆς ἐπαναγωγῆς τῶν Τούρκων εἰς συμπεριφορὰν ἀνθρωπίνην ἄνευ χρήσεως βίας. Ἀλλ' ἡ βία ἦτο ἡ μόνη δύναμις, ἥτις θὰ εἰρηνοποίει τὴν Ἀνατολήν, χωρὶς νὰ προσβάλῃ τὴν γενικὴν εἰρήνην. Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν συνεφώνησεν, ἀπορρίψας τὸ σχέδιον τοῦ Καποδιστρίου, καθ' ὃ ἔπρεπε νὰ καταληφθοῦν αἱ παραδουνάβιοι ἡγεμονίαι, νὰ δράσῃ ὁ ρωσικὸς στόλος ἐν Εὐξείνῳ εἰς ἐξαναγκασμὸν τῆς Τουρκίας, ὅπως μεταβάλῃ στάσιν ἀπέναντι τῶν Χριστιανῶν—σχέδιον τὸ ὁποῖον ἀληθῶς ἀπέβλεπεν εἰς ρῆξιν ὁριστικὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν, πραγματοποιουμένου ὑστέρως ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶχε διακηρύξει ὁ Ἀ. Ὑψηλάντης μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Προύθου.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν συμμάχων πρὸς λῆψιν μέτρων κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπετύγχανον, τοῦ Μεττερνιχου ἀντιδρῶντος εις τὰς γνώμας τοῦ Καποδιστρίου, ζητοῦντος δὲ νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτὸν ἀποκλειστικῶς ἡ διεξαγωγὴ διαπραγματεύσεων πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ματαίως ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης κατήγγελλε τὴν ἀνειλικρίνειαν τοῦ Αὐστριακοῦ καγκελλαρίου. Εἶχεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατ' οὐσίαν θυσιασθῇ, καὶ ὁ Νεσελρόδ, μετὰ τοῦ μυστικοσυμβούλου τοῦ τσάρου Τατίτσεφ, τὸν εἶχον παραμερίσει: Ὁ δεύτερος ἀπεσιάλη εἰς Βιέννην πρὸς διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων μὲ τὸν Μεττερνῖχον, ἄλλοι δὲ «ταχυδρόμοι» ἀπεστάλησαν εἰς Παρισίους, Βερολῖνον καὶ Λονδῖνον. Μετὰ δύο μῆνας ὁ Τατίτσεφ ἐπανήρχετο ἐκ Βιέννης, ἀλλ' οὐδὲν ἀνεκοίνωσε περὶ τῶν ἐνεργειῶν του πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Ὁ αὐτοκράτωρ «μὴ συμμεριζόμενος (;) τὴν δυσπιστίαν τοῦ θεράποντός του» ἀνεκοίνωσε τὴν ἑπομένην εἰς τὸν Καποδίστριαν, ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ διευθύνῃ τὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν συμμαχικὰς διαπραγματεύσεις ὁ Μεττερνῖχος. Ὁ Καποδίστριας διετύπωσεν ἐν ἐκθέσει τὰς ἀντιρρήσεις του καὶ ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ἀμέσων ἐκβιαστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀπέτρεπε δὲ τὸν αὐτοκράτορα ἀπὸ τοῦ νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς Βιέννην. Ἡ συζήτησις, ἡ ὁποία διεξήχθη βραδύτερον παρουσίᾳ Ἀλεξάνδρου Α' μεταξὺ Καποδιστρίου, Τατίτσεφ καὶ Νεσελρόδ, ὑπῆρξε «θυελλώδης». Ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης εἶχε χάσει τὸ παιγνίδιον. Ὁ τσάρος θὰ μετέβαινεν εἰς Βιέννην—ὁ Μεττερνῖχος εἶχεν ἐπικρατήσει διὰ τῶν ἐν Πετρουπόλει «ἀκουσίων» ὀργάνων του. Μόνον μετὰ παρέλευσιν ἑβδομάδων κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν παρὰ τῷ τσάρῳ ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης. «Ἐξέθηκα, γράφει εἰς τὸ αὐτοβιογραφικόν του ὑπόμνημα, ὅτι ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Βερώνῃ (ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ τὸ εὐρωπαϊκὸν συνέδριον) τὸ ἀνακτοβούλιον αὐτοῦ θὰ ἐμφανισθῇ ἐχθρικὸν πρὸς τοὺς ὁμοδόξους τῆς Ρωσίας ἐν Ἀνατολῇ, ἡ δὲ μεγάλη αὐτὴ θυσία δὲν θ' ἀποφέρῃ ἀποτέλεσμά τι σύμφωνον πρὸς τὰς εἰλικρινεῖς προθέσεις τῆς Α. Α. Μ.». Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἀπήντησεν: «Εἰς τὴν θέσιν σας θὰ ἔλεγον καὶ θὰ ἔπραττον ὅπως καὶ σεῖς, ἀλλ' εἰς τὴν θέσιν μου μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβάλω ἀπόφασιν», ὑπαινιγμὸς σαφέστατος, τὸν ὁποῖον ὁ Κερκυραῖος διπλωμάτης ᾐσθάνθη.

Ὁ Καποδίστριας κατέλιπε τὴν Πετρούπολιν τὴν 19ην Αὐγούστου 1822 μὲ ἀπεριόριστον ἄδειαν. Ἀποχαιρετῶν αὐτὸν ὁ τσάρος τὸν ἐνηγκαλίσθη: «Θὰ ἐπανίδωμεν ἀλλήλους, τοῦ εἶπε, ἢ τοὐλάχιστον θὰ ἔχω εἰδήσεις σας. Ἐστὲ βέβαιος ὅτι τὰ πρὸς ὑμᾶς αἰσθήματά μου θὰ εἶναι ἀναλλοίωτα». Ὁ Ἕλλην ὑπουργὸς ἐθυσιάζετο εἰς τὴν ἰδέαν τῆς εὐρωπαϊκῆς συμπνοίας. Οὐδέποτε πλέον ἐπανεῖδε τὸν Ἀλέξανδρον Α', τελοῦντα ἤδη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Μεττερνίχου καὶ ὑπὸ τὸν φόβον τῶν «ἀνατροπῶν». Τὴν 5 Σεπτεμβρίου ἔφθασεν εἰς Φραγκφούρτην, ὅπου διέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας, μεθ' ὃ μετέβη πρὸς λουτροθεραπείαν εἰς Ἔμς. Βραδύτερον ἐφιλοξενήθη παρὰ τῷ βαρώνῳ Στάϊν εἰς Κλοππενμπέργκ τῆς Βεστφαλίας, ἔκαμεν ἀκολούθως μικρὰν περιήγησιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ρήνου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Φραγκφούρτην τὴν 23 Ὀκτωβρίου. Ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς 12 Νοεμβρίου. Παραλαβὼν ἐκεῖθεν τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστῖνον, ὅστις εἶχε μεταβῇ εἰς συνάντησίν του, κατηυθύνθη εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλβετίαν. Τὴν 16 ἔφθασεν εἰς Ζυρίχην καὶ κατόπιν εἰς Βέρνην. Τὴν 29 ἔφθασεν εἰς Λωζάννην, ὅπου ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐπισήμων καὶ τοῦ Laharpe, τέως διδασκάλου καὶ φίλου τοῦ τσάρου. Τὴν 1 Δεκεμβρίου τέλος ἔφθασεν εἰς Γενεύην. Σχολιάζων τὴν θερμὴν ὑποδοχήν, τῆς ὁποίας ὁ κόμις ἐτύγχανεν ἐν Ἑλβετίᾳ, ὁ ἐν Βέρνῃ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας, συνετέραινε χαιρεκάκως, ἐν ἐκθέσει πρὸς τὴν κυβέρνησίν του: «Φαίνεται ὅτι τὰ ἑλβετικὰ καντόνια δὲν ὑποπτεύουν, ὅτι τὸ κῦρος τοῦ Καποδίστρια παρὰ τῷ τσάρῳ ἐμειώθη». Ἐλησμόνει ὅμως τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε παράσχει τῷ 1814 εἰς τὴν Ἑλβετίαν, παντοιοτρόπως ἔκτοτε ἐκδηλοῦσαν τὴν εὐγνωμοσύνην της. Κατῴκησεν ἐν ἀρχῇ εἰς ἐξοχὴν παρὰ τὴν Γενεύην. Ἀσθενήσας ὅμως σοβαρώτατα καὶ κινδυνεύσας μετῴκησεν εἰς τὴν πόλιν.

Κατὰ τὴν ἐν Ἑλβετίᾳ διαμονήν του «οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀποπεμφθέντες ἐκ τῶν χωρῶν, ἔνθα μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς ταλαιπωρίας εἶχον εὕρει γενναίαν καὶ εὐεργετικὴν φιλοξενίαν, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους αἱ καταστροφαὶ τῆς Χίου, τῆς Κύπρου καὶ τῶν Κυδωνιῶν, τῶν Ψαρῶν ἔρριψαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς καὶ Μεσογείου, μετέβαινον πρὸς ἀναζήτησίν του», ἐξαιτούμενοι τὴν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον οἰκονομικήν του βοήθειαν. Οἱ κυβερνῶντες τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα καὶ «πολλοὶ ἀρχηγοί, στρατιωτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ κατ' ἰδίαν, ἐν στιγμαῖς ἀμηχανίας, τῷ ἀπε-

Digitized by Google

στελλον ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ὅπως τῷ γνωστοποιήσουν ὅτι δὲν θὰ παραιτηθοῦν ποτὲ ἀπὸ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἦτο καὶ θὰ ἦτο ὡς πρότερον ὁ ἀντιλήπτωρ τῶν τιμιωτέρων συμφερόντων τῆς κοινῆς πατρίδος ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, διότι ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ μεταβῇ ἐπὶ τόπου, ὅπως συμμερισθῇ τοὺς κινδύνους τοῦ παρόντος καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος». «Ἂν δὲν ὑπηρετῆτε τὴν Ρωσίαν, φύγετε ἀπὸ τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἔλθετε εἰς Κέρκυραν. Θὰ εἶσθε πλησιέστερον ἡμῶν καὶ θὰ μᾶς βοηθεῖτε διὰ τῶν συμβουλῶν σας. Ὡς μαρτυρεῖ ξένη συγγραφεύς, ἡ Charlotte de Sor, ὁ Καποδίστριας κατῴκει ἐν Γενεύῃ εἰς δύο μικρὰ δωμάτια ταπεινῆς οἰκίας ἀπέναντι τοῦ μεγάρου τοῦ φίλου του τραπεζίτου Εὐνάρδου· ἔζη μετὰ τῆς μεγαλυτέρας λιτότητος, ἐργαζόμενος ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς ἵνα διεγείρῃ τὰς συμπαθείας τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῶν ἡρωικῶς μαχομένων τέκνων τῆς Ἑλλάδος. Ἡμέραν τινα οἰκογενειακῆς συναναστροφῆς εἶπεν εἰς αὐτήν: «Σᾶς φαίνεται ἴσως, κυρία, παράδοξον τὸ ὅτι κατοικῶ ἐνταῦθα, ἀλλ᾽ εἰκάζετε ὅτι ἐφ᾽ ὅσον κρούω τὰς θύρας τῶν δυναμένων νὰ ἐλεήσουν τοὺς πεινῶντας καὶ σφαζομένους ἀδελφούς μου, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ δαπανῶ μετὰ τοῦ ὑπηρέτου μου πλέον τῶν πέντε φράγκων ἡμερησίως»· καὶ δάκρυα ὕγραναν τοὺς ὀφθαλμούς του.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1824 μετέβη εἰς Παρισίους. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Βιλλεμαίν, ὅστις ἔσχε τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν συναντήσῃ εἰς μίαν τῶν μᾶλλον πολυσυχνάστων κοσμικῶν αἰθουσῶν τῆς ἐποχῆς, ἐξέφρασε βραδύτερον εἰς τὰς «Ἀναμνήσεις συγχρόνου» τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὸν Ἕλληνα διπλωμάτην: «Ἂν ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον εὐγένεια καταγωγῆς ἐσφραγισμένης ἀπὸ τὴν λεπτότητα τῆς φυσιογνωμίας, τὴν εὐφυᾶ καθαρότητα τοῦ βλέμματος, τὴν ἐπίχαριν ἁπλότητα τῶν τρόπων, τὴν αὐτόματον κομψότητα τοῦ λόγου ἐν πάσῃ γλώσσῃ, οὐδεὶς περισσότερον φύσει εὐπατρίδης ἀπὸ τὸν κόμιτα Καποδίστριαν τῆς Κερκύρας... Ἦτο φιλόσοφος, ἀγαπῶν περιπαθῶς τὰς τέχνας, λόγιος πλήρης καλαισθησίας καὶ ψυχῆς, ὁμιλῶν εὐγλώττως περὶ τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας, ὅπου ἐπανεύρισκε τὴν πατρίδα του, τὴν τόσῳ ἀτυχῆ πατρίδα του, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν ἤλπισε νὰ ὑπηρετήσῃ προσκολλημένος εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ρωσίας». Ὅμοιον ταξίδιον ἐπεχείρησε καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1825. Ἐπανελθὼν εἰς Γενεύην ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τελευτήσαντος ἐν Ταϊγανίῳ τὴν 16 Νοεμβρίου. Κατ᾽ Ἰανουάριον τοῦ 1826 μετέβη εἰς Βέρνην, ἵνα δώσῃ ὅρκον πίστεως εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα καὶ ἵνα παραστῇ εἰς τὸ μνημόσυνον, τὸ ὁποῖον ἡ ἐκεῖ ρωσικὴ πρεσβεία ἐτέλεσε διὰ τὸν Ἀλέξανδρον. Κατ᾽ Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐν Βέρνῃ Γάλλου πρεσβευτοῦ διαβατήριον διὰ Παρισίους προκειμένου, ὡς ἰσχυρίζετο, νὰ συμβουλευθῇ ἐκεῖ τὸν δόκτορα Γκάλ διὰ τὴν νόσον τοῦ ἥπατος, ἐκ τῆς ὁποίας πάντοτε ὑπέφερε. Τὴν 5 Μαΐου (ν. ἡ) κατέλιπε τὴν Γενεύην καὶ τὴν 8 εὑρίσκετο εἰς Παρισίους. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Delaveau, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ βασιλικὴ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀνέθεσε τὴν παρακολούθησιν «τῶν κινήσεων καὶ τῶν σχέσεων τοῦ ξένου τούτου», γράφει σχετικῶς ἐν διασωθείσῃ ἐκθέσει του: «Φθάσας τὴν 8ην τοῦ μηνὸς τούτου εἰς Παρισίους ἔσχε τὴν αὐτὴν ἡμέραν δίωρον διάσκεψιν μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας (Pozzo di Borgo). Οὐδὲν ἦτο γνωστὸν τότε περὶ τῶν αἰτίων τοῦ ταξιδίου του· ἐγνώριζον μόνον ὅτι ἐγκατέλειψε τὴν Ἑλβετίαν, ἀφοῦ ἔλαβε τηλεγραφικῶς ἐντολὴν ἐκ Πετρουπόλεως... Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κόμιτος πολλοὶ μετέβησαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν του. Μεταξὺ τούτων, πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ρῶσσοι διακεκριμένοι, κατοικοῦντες ἐν Παρισίοις. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμέρας σχέσεις στεναὶ κατεστήθησαν μεταξὺ τοῦ κόμιτος καὶ τῶν Στούρτζα καὶ Γκουλιάνωφ.... Κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ κόμις γευματίζει εἰς τοῦ Στούρτζα (πρόκειται περὶ τοῦ Ρουμανοέλληνος γραμματέως τοῦ κόμιτος κατὰ τὴν ὑπουργίαν του ἐν Ρωσίᾳ καὶ στενοῦ φίλου του).... Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἐπεσκέφθη τοὺς Γάλλους ὑπουργοὺς καί τινας ξένους πρεσβευτάς. Εἴδομεν ἐπισκεπτομένους αὐτὸν τὸν δοῦκα Δεκάζ, δίς, τὸν δοῦκα de Choîseul συχνά, τὸν πρίγκιπα Ταλλεϋράνδον, τοὺς κ. κ. de Dalberg. Pasquier, de Broglie, τὸν Darn. Συχνότερον τὸν ἐπεσκέπτετο ὁ βαρῶνος Στάελ. Ἠδυνήθημεν νὰ πεισθῶμεν ὅτι ὅλαι αἱ ἐμπιστευτικαὶ συνομιλίαι, αἵτινες ἔλαβον χώραν μεταξύ των, περιεστρέφησαν εἰς θέμα εὐκόλως μαντευόμενον: τὰ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ πάντα πιστοποιοῦν ὅτι ὁ Καποδίστριας, ἀφωσιωμένος συμπατριώτης, ἀπὸ μακροῦ κατευθύνει τὰς καταβαλλομένας ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν προσπαθείας τόσον ἐν τῇ πατρίδι ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁπωσδήποτε, χρονολογεῖται ἡ μεγαλυτέρα δραστηριότης τῶν φιλελληνικῶν κοινοτήτων, μεθ᾽ ὧν εὑρίσκετο εἰς στενὴν ἐπαφήν.

Ἐν Παρισίοις ἐπληροφορήθη τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐζήτησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς ἐνίσχυσιν τῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας Ἕλληνας. Οὕτω κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαμονῆς του ἐν Παρισίοις πολλάκις ἀνεκινήθη τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς γαλλικῆς βουλῆς. Συνηντήθη μὲ τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης, παρουσίᾳ τοῦ πρέσβεως τῆς Ρωσίας, καὶ κατ᾽ ἐπανάληψιν μετὰ τοῦ Λεοπόλδου τοῦ Σὰξ Κοβούργου, ὅστις βραδύτερον ἀπορρίψας τὸ ἑλληνικὸν στέμμα ἐγένετο βασιλεὺς τοῦ Βελγίου. Ἐσυνέχισε δὲ ὁ Καποδίστριας βραδύτερον τὸ προπαγανδιστικόν του ταξίδιον εἰς Κάτω χώρας, μεθ᾽ ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Γενεύην. «Ἀπὸ τῆς 5 Μαΐου μέχρι τῆς 7 Σεπτεμβρίου, γράφει ἱστορικός τις ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ζωῆς τοῦ Καποδίστρια, εἰργάσθη πυρετωδῶς», ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 12/24 Μαρτίου 1827 ἀπήρχετο εἰς Παρισίους, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ 5 ἑβδομάδας, εἰς διαρκῆ εὑρισκόμενος ἐπαφὴν μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας Pozzo di Borgo. Τὴν 2/14 Ἀπριλίου ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος ἐξέλεξεν αὐτὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀνέμενε. Τὴν 17/29 Ἀπριλίου ἐγκατέλειψε τοὺς Παρισίους, μεταβαίνων εἰς Πετρούπολιν μέσῳ Φραγκφούρτης, Βεϊμάρης, Βερολίνου. Τὴν 12/24 Μαΐου ἐπανέβλεπε τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν μετὰ πενταετῆ σχεδὸν ἐξ αὐτῆς ἀπουσίαν. Διέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἐννέα ἑβδομάδας, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς πλείστας εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσάρσκοε-Σέλο. Πρὶν ἢ ἀποδεχθῇ τὴν ἐκλογήν του ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ τῆς «ψευδοῦς θέσεως» —κατὰ τὴν φράσιν ἑνὸς ἱστορικοῦ—, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο, ἐφ᾽ ὅσον διετήρει τὸν βαθμὸν τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ καὶ συμβούλου τοῦ τσάρου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως εὑρίσκετο ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἐν ἀπεριορίστῳ ἀδείᾳ. Ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν τσάρον Νικόλαον τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ, τὸ ὁποῖον τυπικῶς εἶχε διατηρήσει καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ διαμονῆς του. Ὁ τσάρος προσέφερεν εἰς αὐτὸν ἐτησίαν σύνταξιν 60 χιλιάδων φράγκων, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπεδέχθη ὁ τελευταῖος.

Ἰωάννης Καποδίστριας.

Ὑπογραφείσης ἐν Λονδίνῳ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827, ὁ Καποδίστριας, ὅστις εἶχε λάβει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὸ πληρεξούσιον τῆς συνάψεως δανείου πέντε ἑκατομμυρίων διστήλων ἐπὶ ὑποθήκῃ τῆς ἐθνικῆς γῆς, μετέβη εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συναντήσῃ τὸν Κάννιγκ. Ἀλλ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ οὗτος ἀπέθνῃσκεν, ὁ δὲ Καποδίστριας ἐτύγχανε κακίστης ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ τῆς κυβερνήσεώς του. «Μανθάνω, ἔγραφε πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσίας ὁ Ἄγγλος βασιλεύς, ὅτι ἔχετε ἐδῶ τὸν Καποδίστριαν. Γνωρίζετε τὴν γνώμην μου περὶ αὐτοῦ. Δὲν μετεβλήθη. Δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἐπαναστάτας, τοὺς ἀποτροπιάζομαι· τὰ πρὸς τοῦτον αἰσθήματά μου εἶναι ἀναλλοίωτα. Μέλλει νὰ περιπλεχθῇ εἰς δύσκολον ὑπόθεσιν· καὶ τίθεται εἰς θέσιν λίαν ἀχάριστον, κινδυνώδη καὶ ἀβεβαίαν». Ἐκ Λονδίνου ἔγραψε τὴν 14/26 Αὐγούστου πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἐθνοσυνελεύσεως Σισίνην, ὅτι ἀποδέχεται τὴν τιμὴν τοῦ νὰ συμμερισθῇ τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας, «πλὴν δὲν ὀκνεῖ νὰ δηλώσῃ, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συμμεθέξῃ εἰς αὐτὸ παρὰ μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα». Καὶ ἐν συνεχείᾳ συνίστα τὴν παραμονὴν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ πράγματα, μέχρις οὗ ἐρχόμενος εἰς Ἑλλάδα ἐπιτύχῃ τὴν παρὰ πάντων ἀποδοχὴν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ παραμονήν του ὑπέβαλεν ὑπόμνημα πρὸς τὰς Δυνάμεις, δι᾽ οὗ ἐξελιπάρει τὴν οἰκονομικήν των ἐνίσχυσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. «Ἐπὶ τρία ἤδη ἔτη οἱ Ἕλληνες, ἔγραφεν, ἀμύνονται στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἐλέους. Χέρσος διαμένει ἡ χώρα ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Ἀττικῇ καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι, ἀφ᾽ ὅτου ὑπὸ τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν οἱ Αἰγύπτιοι σπείρουν ἐκεῖ τὸν ὄλεθρον καὶ τὸν θάνατον. Λαβόντες τὰ ὅπλα οἱ γεωργοὶ μάχονται, αἱ δὲ οἰκογένειαί των, εἴτε εἰς δεινοτάτην περιῆλθον αἰχμαλωσίαν, εἴτε διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς νήσους, εἴτε κατέφυγον εἰς ἀπροσίτους σκοπέλους. Αἱ πόλεις, αἱ κῶμαι καὶ τὰ χωρία κατηρειπώθησαν καὶ ἠρημώθησαν. Ἐπὶ τῆς ταλαιπώρου καὶ θαυμαστῆς αὐτῆς γῆς ὑφίσταται μόνον ὁ ἀρχαῖος χαρακτὴρ τῶν κατοίκων, ἡ ὁμόθυμος καὶ ἀκράδαντος ἀπόφασις μήτε εἰς τουρκικόν, μήτε εἰς ἄλλον ζυγὸν νὰ ὑποκύψουν... Ἄνευ προθύμου ἀρωγῆς οἱ Ἕλληνες θὰ ὑπέκυπτον καθ᾽ ἣν ὥραν συνέρχονται ὅπως σώσουν ἑαυτούς». Ἀλλὰ διὰ τὴν παροχὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα δανείου ἑνὸς ἑκατομμυρίου λιρῶν ἀπῃτεῖτο ἡ ἐγγύησις τῶν Δυνάμεων. Ἐκ Λονδίνου μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ ἔλαβε διάφορα ποσὰ ἐκ μέρους φιλελλήνων διὰ τὸν Ἀγῶνα.

Τὴν 6 Νοεμβρίου (ν.ἡ.) ἀνεχώρησεν ἐκ Γενεύης συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως του Μπετὰν καὶ παραλαβὼν καθ᾽ ὁδὸν τὸν ἱστορικὸν Μουστοξύδην ἔφθασεν εἰς Τουρῖνον, ὅπου μόνον ἔμαθε τὴν εἴδησιν τῆς ἐν Ναυαρίνῳ νίκης τῶν συμμάχων, ἥτις τὸν ἐχαροποίησε καὶ ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν τὸν πόθον τῆς ταχυτέρας καθόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μέσῳ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἐν Τουρίνῳ (πρωτευούσῃ τότε), ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ πρὸς παραλαβήν του εἰς Ἀγκῶνα, ἐπεσκέφθη δὲ ὅλους τοὺς πρεσβευτάς, ἀπέφυγεν ὅμως νὰ ἴδῃ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὰς μετ᾽ αὐτῶν συνομιλίας ἐξελιπάρησεν οἰκονομικὴν ἀρωγὴν διὰ τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ ἐζήτησεν, ὅπως ἀποκατασταθῇ διὰ πολεμικῶν πλοίων συγκοινωνία μεταξὺ τῆς ἕδρας τῆς κυβερνήσεώς του (ὡς τοιαύτην προώριζε τὴν Αἴγιναν) καὶ τῆς Ἀγκῶνος. Ἐκ Τουρίνου μέσῳ Πάρμας καὶ Μοδένας ἔφθασεν εἰς Βολωνίαν, ὅπου ἀνέμενεν εἰδήσεις διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ πλοίου εἰς Ἀγκῶνα, ἀλλὰ μὴ λαβὼν τοιαύτας ὥδευσε πρὸς τὸν ἐν λόγῳ λιμένα, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς παρὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας τὸν ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ ναυαρχείου διὰ τὸν Κοδριγκτῶνα εἶχε σταλῇ τὴν προτεραίαν διὰ τῆς φρεγάτας, ἡ ὁποία μετέφερεν εἰς Μάλταν τὴν οἰκογένειαν τοῦ ναυάρχου. Οὕτως ὑπεχρεώθη ν᾽ ἀναμείνῃ πολύ, διότι ἡ διαταγὴ τοῦ ναυαρχείου ἐλήφθη παρὰ τοῦ Κοδριγκτῶνος μόνον τὴν 28 Νοεμβρίου (ν. ἡ.), τὸ δὲ δίκροτον «Warspite» ἀνεχώρησεν ἐκ Μάλτας μόλις τὴν 14 Δεκεμβρίου, ἔφθασε δὲ εἰς τὸν ὅρμον τῆς Κερκύρας τὴν 23. Ἐν τούτοις ἀπὸ τὰς 4 Δεκεμβρίου ὁ Κοδριγκτὼν ἀπέστελλε διαταγὰς πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς κορβέττας «Wolf», ὅπως μεταβῇ εἰς Κέρκυραν καὶ πληροφορηθῇ παρὰ τοῦ ἁρμοστοῦ σὲρ Ἄδαμ, ἐν σχέσει μὲ τὴν μεταφορὰν τοῦ «κ. Καπο ντ᾽ Ἴστρια» ἐξ Ἀγκῶνος εἰς Κέρκυραν. Εἰς περίπτωσιν καθ᾽ ἣν ὁ «κ. Κάπο ντ᾽ Ἴστρια» δὲν εἶχεν ἐγκαταλείψει ἀκόμη τὴν Ἀγκῶνα, ἡ κορβέττα θὰ κατηυθύνετο ἐκεῖ, ὅπως τὸν παραλάβῃ, διὰ νὰ διευκολύνῃ ἔπειτα τὴν διεκπεραίωσίν του ἐπὶ τοῦ «Warspite». Ὁπωσδήποτε ὁ «Wolf» ἔφθασεν εἰς Ἀγκῶνα μόλις τὴν 15/27 Δεκεμβρίου. Μετὰ ἓξ ἑβδομάδων ἐκνευριστικὴν παραμονὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἡ ὁποία ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Ἰ. Ρῖζον Νερουλόν, προστεθέντα εἰς τὴν συνοδείαν τοῦ κόμιτος, μελαγχολικοὺς στίχους, ἀνεχώρει τέλος (τὴν 1 Ἰανουαρίου ν. ἡ.). Ἐκτὸς τοῦ Μπετὰν καὶ τοῦ Νερουλοῦ τὸν συνώδευσαν ὁ Ἰωάννης Δομπόλης, Σταμάτιος Βούλγαρις καὶ ὁ Νικόλαος Μακρομύτης καὶ δύο ὑπηρέται, ὁ Φρειδερῖκος καὶ ὁ Brunot· τὸ ὅλον ἐννέα πρόσωπα Τὴν 6 Ἰανουαρίου (ν.ἡ.) παρὰ τὴν Σάσωνα, περὶ ὥραν ἑβδόμην πρωϊνήν, συνηντήθησαν μὲ τὸ «Warspite», ἐγκαταλιπόντες δὲ τὴν κορβέτταν ἐπεβιβάσθησαν αὐτοῦ. Τὴν 9 Ἰανουαρίου (ν. ἡ.) τὸ δίκροτον ἠγκυροβόλει εἰς τὸν λιμένα τῆς Μάλτας Βαλέτταν. Ὁ Καποδίστριας εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόβασίν του μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ναυάρχου Κοδριγκτῶνος, ὅστις ἐξήγησε τὸν λόγον τῆς ἀπροόπτου Ὀδυσσείας εἰς τὸν κόμιτα. Ὑποχρεωμένος ὁ ναύαρχος ν᾽ ἀναμένῃ ἐκεῖ «καρφωμένος» διαταγὰς τῆς κυβερνήσεώς του σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν, ἥτις ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἔφερεν εἰς Μάλταν τὸν κόμιτα, μὲ τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ συνεννοηθῇ προσωπικῶς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Καποδιστρίου παρατεθέντος γεύματος ὁ Ἕλλην πολιτικὸς κατέκτησε τὸν ναύαρχον καὶ τοὺς κεκλημένους. Ἐν ἄλλῃ συναντήσει ὁ Κοδριγκτὼν εἶπε πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ὅτι θὰ τὸν εἶχε θερμὸν καὶ εἰλικρινῆ φίλον, ἐφ᾽ ὅσον θὰ ἐνεργῇ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου. Ὁ Καποδίστριας ἔδωκε σχετικὰς διαβεβαιώσεις καὶ ἔπεισε τὸν ναύαρχον περὶ τῆς εἰλικρινείας του, ὡς προκύπτει ἐκ σχετικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κοδριγκτῶνος πρὸς τὸν σὲρ Ἄδαμ καὶ ἄλλης ἐπιστολῆς πρὸς βασιλικὸν Ἄγγλον πρίγκιπα. Τὴν 2/14 Ἰανουαρίου 1828 ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ συνοδεία του ἀνεχώρουν διὰ τοῦ «Warspite». Ταυτοχρόνως ἀνεχώρουν 120 Ἕλληνες, οἵτινες ἐκρατοῦντο ὡς ὕποπτοι πειρατείας ἐν Μάλτᾳ. Τὸ Σάββατον 7/19 Ἰανουαρίου τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου ἐχαιρέτιζε

Digitized by Google

διὰ δεκαπέντε κανονιοβολισμῶν τὸ πλοῖον, τὸ φέρον τὸν κυβερνήτην. Τὴν Κυριακὴν τὸ πρωὶ απεβιβάζετο καὶ μετέβαινε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἐψάλη δοξολογία Κατόπιν ἐδέχετο τοὺς θέλοντας νὰ τὸν ἴδουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐμ. Ξένου. Μόνος ὁ Ρουμελιώτης ἀρχηγὸς Γρίβας δὲν κατῆλθεν ἐκ Παλαμηδίου, τὸ ὁποῖον κατεῖχε. Κληθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου κατῆλθε καὶ παρέδωκε ζητηθείσας τὰς κλεῖδας τοῦ φρουρίου, ὡς ὁ ἀντίπαλος τοῦ Γρίβα Στράτος παρέδωκε τὰς κλεῖδας τῆς Ἀκροναυπλίας. Ὁ ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου ἐμφύλιος σπαραγμὸς ἐτερματίζετο, ὁ δὲ Κωλέττης ὑπισχνεῖτο νὰ παράσχῃ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Καταλιπὼν ἐν Ναυπλίῳ τὸν Κερκυραῖον μηχανικὸν Σταμάτην Βούλγαρην μετὰ διαταγῶν ἀνακαινίσεως τῆς πόλεως καὶ σωτηρίας αὐτῆς ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν, μετέβη ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ δικρότου εἰς Αἴγιναν τὴν 11 Ἰανουαρίου. Τὴν ἐπομένην τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ ἡ γαλλικὴ φρεγάτα ἐχαιρέτισαν διὰ κανονιοβολισμῶν τὴν ἐπὶ τοῦ «Οὐάρσπιτ» κυματίζουσαν ἑλληνικὴν σημαίαν, ἐνῷ τὰ μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς (Γ. Μαυρομιχάλης, Ἰ. Μηλαΐτης, Ἰ. Νάκος) ἀνήρχοντο ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅπως δηλώσουν ὑποταγήν. Τὴν 11 π. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Καποδίστριας διὰ λέμβου ἑλληνικῆς ἀπεβιβάζετο ἐν μέσῳ κανονιοβολισμῶν εἰς τὴν παραλίαν τῆς νήσου καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀναμένοντος πλήθους ἐπορεύετο εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας, ὅπου ἐψάλλετο ἡ δοξολογία, μεθ' ἣν ὁ φιλόσοφος κληρικὸς Θ. Καΐρης τὸν προσεφώνει δι' εὐγλώττου ἀλλ' ἀπροσδιονύσου πως λόγου. Ἐλέχθη κατόπιν τοὺς γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας (ὑπουργούς), οἱ ὁποῖοι καὶ τὸν κατέστησαν ἐνήμερον τῆς ὄντως ἀξιοθρηνήτου καταστάσεως: Τὸ «κράτος» περιωρίζετο, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ γραμματέως τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ἀστυνομίας Λόντου, εἰς τὴν Αἴγιναν, τὸν Πόρον, τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὰ Μέγαρα. Νῆσοί τινες τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἀνήκουσαι ἐπίσης εἰς τὸ «κράτος», εὑρίσκοντο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πειρατῶν. Ὅτι χρήματα δὲν ὑπῆρχον, οὐδὲ ταμεῖον, εἶπεν εἰς τὸν Καποδίστριαν ὁ Π. Ν. Λιδωρίκης, γραμματεὺς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ δεκάτη εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους εἶχε προπωληθῇ, καθυστεροῦντο δὲ οἱ μισθοὶ τῶν μελῶν τοῦ νομοθετικοῦ. Ἀπλήρωτοι ἀκόμη ἦσαν καὶ οἱ ἐπισκευάσαντες τὴν οἰκίαν, εἰς ἣν ἐπρόκειτο νὰ καταλύσῃ ὁ κυβερνήτης. Ἀλλ' οὐδὲ στρατὸς ὑπῆρχε, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ γραμματέως Βλαχοπούλου, οὔτε πολεμεφόδια. Οὐδὲ ναυτικόν, κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ Γ. Γλαράκη. Τὰ μόνα ἀνήκοντα εἰς τὸ κράτος πλοῖα, ἡ φρεγάτα «Ἑλλὰς» καὶ ἡ κορβέττα «Ὕδρα», ἦσαν ἄνευ ἐφοδίων. Οὔτε δικαστήρια οὔτε σχετικόν τι ὑπάρχουν, εἶπεν ὁ τῆς Δικαιοσύνης γραμματεὺς Μ Σοῦτσος. Ἀναλαμβάνων τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος ὁ Καποδίστριας τῇ 20 Ἰανουαρίου 1828 διεκήρυξεν, ὅτι: «Ἀφ' ἧς ἡμέρας μοὶ ἀνηγγέλθη ἡ ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐκλογή μου ὡς κυβερνήτου, μοναδικὸν σκοπὸν τῶν μεριμνῶν καὶ τῆς περιοδείας μου προεθέμην, ἵνα ἐξαγάγω τὴν πατρίδα τῆς ὀλεθρίας αὐτῆς ἀπομονώσεως, ὅπως τὸ ταχύτερον ἀπολαύσῃ τῶν ἐκ τῆς Λονδινείου συνθήκης ὠφελημάτων καὶ δυνηθῇ νὰ προσπορίσῃ εἰς αὐτὴν χρηματικήν τινα ἐπικουρίαν παρὰ τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐκ τῆς συνθήκης ὠφέλειαν οὔτε χρηματικὴν ἀρωγὴν δύνανται οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλπίσουν, πρὶν ἢ ἀπαλλασσομένης τῆς χώρας ἀπὸ τῆς φρικτῆς ἀναρχίας συσταθῇ κυβέρνησις, διὰ τοῦ κράτους τῶν νόμων ἱκανὴ νὰ προαγάγῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας, ἐγγυωμένη ἐσωτερικῶς τὴν τάξιν καὶ ἐξωτερικῶς ἐμπνέουσα ἐμπιστοσύνην. Λυποῦμαι, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις δὲν ἐφωδίασε τὴν βουλὴν μετ' ἀποχρώσης ἐξουσίας πρὸς κύρωσιν τῶν μέτρων τῶν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἐπειγόντως ἐπιβαλλομένων· ἐνῷ ἡ σύγκλησις νέας ἐθνικῆς συνελεύσεως πρὸ τοῦ Ἀπριλίου καθίσταται ἀκατόρθωτος, ἐν τῷ μεταξὺ δέ, παρατεινομένης τῆς κρίσεως, πᾶσαι αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐμηδενίζοντο καὶ αἱ μετὰ τῆς ἐξαισίας ἀνδρείας καὶ καρτερίας μέγισται θυσίαι τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος θ' ἀπέβαινον παντελῶς ἄκαρποι. Πεποιθὼς ὅτι ἀνυπομονοῦντες οἱ Ἕλληνες ἐπιποθοῦσι νὰ δρέψωσι τοὺς καρποὺς τῶν τοιούτων θυσιῶν κ.τ.λ., ὡς μόνον τελεσφόρον ἐπὶ τούτῳ προέτεινον τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως κατὰ τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον καὶ μέχρι συγκροτήσεως αὐτῆς τὴν παραμονὴν προσωρινοῦ συστήματος διοικήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πράξεων τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζῆνος· ὅπερ ὅμως δὲν παρεδέχθην εἰ μὴ συμβουλευθεὶς πρῶτον μετὰ τῆς βουλῆς καὶ τῶν μάλιστα πεφωτισμένων ἀνδρῶν, οἵτινες ψήφῳ τῶν ἐπαρχιῶν ἀνῆλθον εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, ἢ μετέσχον τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ οἵτινες συμπράττοντες μετ' ἐμοῦ θέλουν συμμερισθῆ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν εὐθύνην μου».

Ὁ κυβερνήτης ἐφρόνει ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀμόσῃ, ὅτι θέλει παντὶ σθένει διατηρήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ὅσον τὴν ἐν λόγῳ ἀνεξαρτησίαν δὲν εἶχεν ἔτι αὕτη ἀποκτήσει. Οὐδεὶς ὑποχρεοῦται νὰ τηρήσῃ ὅ,τι δὲν παρέλαβε. Πεισθεῖσα ἡ βουλὴ παρεδέχθη ὅτι αἱ δειναὶ τῆς πατρίδος περιστάσεις καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πολέμου δὲν ἐσυγχώρησαν οὐδὲ συγχωροῦσι τὴν ὁλομερῆ ἰσχὺν τοῦ ἐν Τροιζῆνι ἐπικυρωθέντος καὶ ἐκδοθέντος πολιτικοῦ Συντάγματος καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους, ἡ διαπεπιστευμένη τῇ βουλῇ, ἀποτελεῖ τὸν ὑπέρτατον νόμον τῆς πολιτείας καὶ διὰ τοῦ περὶ Πανελληνίου ψηφίσματος παρῃτήθη τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἡ χώρα ἀπέκτα οὕτως ἀληθῆ κυβερνητικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν εἶχε γνωρίσει. Τὸ εἰρημένον Πανελλήνιον, ἁπλοῦν γνωμοδοτικὸν σῶμα, ἀπετελέσθη ἐξ 27 μελῶν, διῃρέθη δὲ εἰς τμήματα Οἰκονομίας, Ἐσωτερικῶν καὶ Πολέμου Διὰ τοῦ ψηφίσματος δὲ περὶ Πανελληνίου ὡρίσθη ἡ καθιέρωσις θέσεως γενικοῦ γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, προσυπογράφοντος τὰ διατάγματα τοῦ κυβερνήτου καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τότε ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ὁ Καποδίστριας ἐζήτησεν, ἐφ' ὅσον ἡ χώρα διετέλει ἐν πολέμῳ καὶ ἀναρχίᾳ, νὰ γίνῃ καὶ ἔγινε δικτάτωρ. Ὀργανῶν ἐν τούτοις τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, κατήρτισεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν του ὑπουργικὸν συμβούλιον ἢ συμβούλιον πολεμικόν, εἰς τὸ ὁποῖον μετεῖχον οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ ἄλλοι, οὓς αὐτὸς ἤθελε κρίνει ὀρθὸν νὰ περιλάβῃ. Οὕτω περιελήφθησαν οἱ Θ. Κολοκοτρώνης, Ν. Μπότσαρης καὶ Νάσος Φωτομάρας.

Τῇ 23 Ἰανουαρίου (π. ἡ.), συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Τρικούπη καὶ τῶν προϊσταμένων (προβούλων) τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ Πανελληνίου καὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐν Αἰγίνῃ ξένων πολεμικῶν πλοίων, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως καὶ ἐνώπιον τοῦ μητροπολίτου, τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ παρεστῶτος λαοῦ ὡρκίσθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ἔθνους διαπιστευθέντα αὐτῷ καθήκοντα κατὰ τὰς βάσεις τὰς ὑπὸ τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἐν Ἄστρει καὶ Τροιζῆνι συνελεύσεων τεθείσας καὶ τοὺς κανόνας τοὺς διὰ τοῦ καταστατικοῦ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ὁρισθέντας μέχρι συγκλήσεως τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐπὶ προαγωγῇ τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνακαινίσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅπως αὕτη ὅσον τάχιστα ἀπολαύσῃ τῶν ἐπαγγελλομένων ὠφελημάτων ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827, καθιστάμενος ὑπεύθυνος δι' ὅλας τὰς πράξεις τῆς διοικήσεως, ἃς καὶ ὑπέσχετο νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν κατ' Ἀπρίλιον συγκληθησομένην συνέλευσιν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὡρκίσθησαν τὰ μέλη τοῦ Πανελληνίου μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας. Τὰ ἐν τῷ λιμένι ὁρμοῦντα πλοῖα ἐχαιρέτιζον τὸν ἐπισήμως ἀναλαμβάνοντα τὴν ἐξουσίαν κυβερνήτην.

Ἐκ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τοῦ Καποδιστρίου ἦτο ἡ πρόσκλησις τῶν Κερκυραίων δικηγόρων Ἰωάννου Γιαννετᾶ καὶ Βιάρου Καποδιστρίου (ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου), διότι διεπίστωσε τὴν παντελῆ ἐν Ἑλλάδι ἔλλειψιν νομομαθῶν, τῶν ὁποίων ἐν τούτοις ἡ χρησιμοτης ἦτο ἀναμφισβήτητος, λόγῳ τῶν προκυπτουσῶν καθ' ἡμέραν διαφορῶν δημοσίου ἢ ἐμπορικοῦ δικαίου. Τοὺς Κερκυραίους τούτους δικηγόρους κατέστησε μέλη τοῦ Πανελληνίου κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος, καθ' ὃ εἰς τὸ Πανελλήνιον εἶχον μέχρι τῆς στιγμῆς διορισθῆ Ἕλληνες αὐτόχθονες. Εἰς τὸν δεύτερον ἀνέθεσε προσθέτως καὶ τὴν ἔκτακτον ἐπιτροπείαν τῶν Δυτικῶν Σποράδων.

Ἐν τῷ μεταξύ, συμφώνως πρὸς ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν ἐν Μάλτᾳ εἰς τὸν Κοδριγκτῶνα, συγκροτηθείσης ἀγγλογαλλικῆς μοίρας ὑπὸ τὸν Staines πρὸς καταστροφὴν τοῦ πειρατικοῦ κέντρου τῆς Γραμβούσης παρὰ τὴν Κρήτην, ἀπέστειλεν ἐκεῖσε ὡς ἀντιπρόσωπόν του τὸν Ἀ. Μαυροκορδᾶτον, ἵνα διευκολύνῃ τὴν παράδοσιν τῶν πειρατικῶν πλοίων, τῶν ἐκ λείας προερχομένων ἀντικειμένων καὶ δώδεκα, οἱ ὁποῖοι ἠνείχοντο εἰς τὰς πειρατείας. Τὸ φρούριον τῆς Γραμβούσης θὰ παρεδίδετο εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Μὴ ἐπιτευχθέντος συμβιβασμοῦ, 4 μεγάλα ἐν Γραμβούσῃ ἐλλιμενισμένα πλοῖα ἐκάησαν, 3 ἐβυθίσθησαν, ἄλλα δὲ ἁλωθέντα ἀπεστάλησαν εἰς Μάλταν. Ἐκ τούτων ὁ Κοδριγκτὼν τρία παρεχώρησεν εἰς τὸν Καποδίστριαν. Ἐκ τῶν δώδεκα καταζητουμένων Κρητῶν ἓξ συνελήφθησαν καὶ μετηνέχθησαν εἰς Ἑλλάδα, ὅπως δικασθοῦν. Τὰ ἐμπορεύματα ἀπογραφέντα ἀπεστάλησαν εἰς Μάλταν, κατηδαφίσθησαν δὲ ὅλα τὰ κτίρια τῆς παραδόξου αὐτῆς πειρατικῆς πολιτείας. Εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου ἀπεστάλη ὁ Μιαούλης μετὰ τῆς «Ἑλλάδος» καὶ δύο κανονιοφόρων εἰς Σκῦρον καὶ Σκίαθον, ὅπου ἐπέτυχε νὰ τῷ παραδοθοῦν 80 πειρατικὰ πλοῖα. Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν ἔκαυσεν, ἄλλα δὲ ἀπέστειλεν εἰς τὸν Καποδίστριαν ὁ Ὑδραῖος ναύαρχος. Τοῦ λοιποῦ ἐβασίλευσεν ἀσφάλεια ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὁ δὲ κυβερνήτης διέταξε τὴν σύνταξιν κανονισμοῦ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ρυθμίσεως τῶν κατ' αὐτήν. Παραδοθέντος εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ φρουρίου Ναυπλίου, τοὺς ἀντιμαχομένους ἀρχηγοὺς ἔθεσεν οὗτος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, φρούραρχον δὲ διώρισε τὸν ἄλλοτε ὑπασπιστὴν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου συνταγματάρχην Εἴδεκ. Ὑποδείξει τοῦ Ὑψηλάντου καὶ Τζοὺρτς ἐνέκρινε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ κατὰ χιλιαρχίας. Οὕτω μετ' ὀλίγον μέρος μὲν τῶν χιλιαρχιῶν τούτων ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἀπεστέλλετο εἰς Ἐλευσῖνα, μέρος δὲ εἰς Δραγαμέστον, ἵνα τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τζούρτς. Βραδύτερον ὁ κυβερνήτης μεταβὰς εἰς τὰ στρατόπεδα παρέδωκε τὰς σημαίας εἰς τοὺς χιλιάρχους, συστήσας ἀπόλυτον πειθαρχίαν καὶ ἐκδώσας διαταγὰς αὐστηρᾶς τιμωρίας τῶν αὐθαιρετούντων καὶ πιεζόντων τοὺς πληθυσμούς. Ἵδρυσεν ἐν Πόρῳ ἐπιμελητήριον διὰ τὴν μισθοτροφοδοσίαν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐνεκαινίασεν ἔλεγχον ἐν τῇ κατανομῇ τοῦ συσσιτίου καὶ τῇ πληρωμῇ τῶν μισθῶν. Τὰ ἐξ εἰσφορῶν ποσὰ (300.000 φράγκων) εἶχον ἐξαντληθῆ, δι' ὃ ἐπεζήτησε προσωρινὸν δάνειον 10 χιλιάδων ταλλήρων παρὰ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Ἄγγλου ἁρμοστοῦ σὲρ Φρειδερίκου Ἄδαμ καὶ ἕτερον δάνειον 100 χιλιάδων ταλλήρων παρὰ τῆς ἰονικῆς κυβερνήσεως. Συνέστησε τάγμα πεδινοῦ καὶ τοπομαχικοῦ πυροβολικοῦ. Ἐξέδωκε ψήφισμα κανονισμοῦ τῶν τῆς στρατολογίας. Συνέστησε τὸν λόχον τῶν Εὐελπίδων, ἐκ 50 νέων προωρισμένων νὰ καταταχθοῦν ὡς ἀξιωματικοὶ ἢ ὑπαξιωματικοὶ εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν. Διῄρεσε διοικητικῶς τὴν Πελοπόννησον εἰς ἐννέα τμήματα καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου εἰς ἓξ καὶ διώρισεν ἐκτάκτους ἐπιτρόπους τῆς κυβερνήσεως εἰς αὐτάς. Μέχρις ἐκδόσεως νέου περὶ δημαιρεσιῶν νόμου, ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἑκάστῃ κοινότητι ἐκλεκτέων, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, δημογερόντων καὶ ἀπένειμε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐκλογίμους δὲ κατέστησε τοὺς μᾶλλον φορολογουμένους, ἔχοντας ἡλικίαν 35 ἐτῶν καὶ ἄνω. Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἐπλήττοντο οἱ κοτσαμπασῆδες. Οἱ ἔκτακτοι ἐπίτροποι διετάχθησαν νὰ προβοῦν εἰς ἀπογραφὴν τῶν εἰς ἕκαστον τμῆμα κατοίκων, εἰς ἐξέτασιν περὶ ὑπάρξεως ληξιαρχικοῦ βιβλίου, εἰς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν κληρικῶν, εἰς ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων. Συνέστησεν ἐπίσης εἰς αὐτοὺς τὴν ἄκραν προσοχὴν ἐν τῇ εἰσπράξει τῶν δημοσίων προσόδων καὶ τὴν μελέτην περὶ ἐπενεκτέων βελτιώσεων διὰ τὴν πρόληψιν πάσης ἐν τῷ μέλλοντι καταχρήσεως καὶ παρανομίας. Μέχρι συστάσεως δικαστηρίων ἀνετίθετο εἰς δύο ἑκασταχοῦ δημογέροντας ἡ ἐπίλυσις τῶν διαφορῶν. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1828 ἐξεδόθη ψήφισμα περὶ ταχυδρομικῆς συγκοινωνίας. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1829 ἐξεδόθη ὁ πρῶτος ταχυδρομικὸς κανονισμός, ὅστις ἐτροποποιήθη μετά τινας μῆνας. Ἱδρύθησαν οὕτω μία κεντρικὴ διεύθυνσις ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἕνδεκα γραφεῖα εἰς τὰς διαφόρους διοικήσεις. Ἵδρυσε τὸ κεντρικὸν σχολεῖον τῆς Αἰγίνης, ὀρφανοτροφεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εὗρον καταφύγιον 500 ἑλληνόπαιδες, σχολεῖα εἴς τινας ἐπαρχίας, μικρὰν βιβλιοθήκην, μουσεῖον φυσικῶν ἐπιστημῶν. Συνέστησεν ἐκκλησιαστικὸν φροντιστήριον, καὶ πρὸ παντὸς ἐμερίμνησε διὰ τὴν γεωργίαν, ἱδρύσας τὴν σχολὴν τῆς Τίρυνθος καὶ εἰσαγαγὼν τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων. Συνέστησεν ἑλληνικὸν καὶ γαλλικὸν τυπογραφεῖον ἐν Αἰγίνῃ, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρτησε καὶ λιθογραφεῖον. Ἐφρόντισεν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν προστασίαν τῶν λειψάνων ἀρχαίας τέχνης. Ἵδρυσε ναυπηγεῖον ἐν Πόρῳ καὶ Ναυπλίῳ. Συνέστησεν ἐν Σύρῳ ἀσφαλιστικὴν ἑταιρείαν. Ἵδρυσε τὴν «χρηματιστικήν», τράπεζαν καταβαλὼν ὁ ἴδιος 25 χιλιάδας ταλλήρων. Ἐπὶ Καποδιστρίου κατεσκευάσθη ἡ ἀπὸ Μεθώνης εἰς Πύλον ὁδός. Ἡ διοίκησίς του ὑπῆρξε πλήρης φειδοῦς, τὸ παράδειγμα δὲ τῆς οἰκονομίας ἔδιδεν ὁ ἴδιος, ζῶν ὡς ὁ λιτότερος τῶν ἀστῶν καὶ στηλιτεύων πᾶσαν ἐν μέσῳ λαοῦ λιμώττοντος ἐπίδειξιν πολυτελείας. Κάποτε ὑποθήκευσε τὰ ἐν Κερκύρᾳ κτήματά του πρὸς προμήθειαν σίτου ἐκ Μάλτας. Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ κυβερνήτου ἐνέσκηψε πανώλης ἐν Ὕδρᾳ καὶ Σπέτσαις, τὴν ὁποίαν δι' αὐστηρῶν ὑγειονομικῶν μέτρων τελεσφόρως κατεπολέμησε. Ἵδρυσε λοιμοκαθαρτήριον, ἐκανόνισε τὰ καθήκοντα λιμεναρχῶν καὶ ὑγειονόμων, ὡς ἐπίσης ἐκανόνισε τὰ περὶ διαβατηρίων καὶ διαμονητηρίων καὶ τῆς διαμονῆς ἀλλοεθνῶν καὶ ἑτεροχθόνων. Κατήρτισε, τὸ πρῶτον, ὀργανισμὸν δικαστηρίων καὶ διαδικασίας καὶ ἐμερίμνησε περὶ προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας διὰ τὴν σύνταξιν σχεδίου ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ κώδικος. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 15 Δεκεμβρίου 1828 ἐκανονίσθη ἡ ἐπὶ πολιτικῶν καὶ ποινικῶν ὑποθέσεων δικαιοδοσία τῶν δημογερόντων, συνεστήθησαν τριμελῆ πρωτοδικεῖα. τῶν ὁποίων οἱ μὲν πρόεδροι καὶ γραμματεῖς διωρίζοντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀπ' εὐθείας, οἱ δὲ δύο σύνεδροι καὶ οἱ ἀναπληρωταὶ πάρεδροι ἐκ τῶν προτεινομένων παρ' ἑκάστης δημογεροντίας. Ἵδρυσεν ἐμποροδικεῖον ἑδρεῦσαν ἐν Σύρῳ. ἐπίσης δὲ ἀνέκκλητον πενταμελὲς δικαστήριον. Ἡ «Ἑξάβιβλος» τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ ὁ γαλλικὸς ἐμπορικὸς κῶδιξ ἐτέθησαν εἰς ἰσχύν. Διὰ τὰς ποινικὰς δίκας ἐχρησι-

Digitized by Google

μοποιήθη μέχρι ἐκδόσεως ποινικοῦ νόμου τὸ λεγόμενον «ποινικὸν ἀπάνθισμα». Ἀκολούθως κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει συνελεύσεως ἐξεδόθησαν διατάγματα περὶ συμβολαιογράφων καὶ διαθηκῶν, περὶ ὀργανισμοῦ δικαστηρίων (ἐτροποποιεῖτο ὁ προσωρινὸς ὀργανισμός). Ἵδρυσε τρία ἐφετεῖα ἐν Πελοποννήσῳ, ἕτερον ἐν Στερεᾷ καὶ τρίτον εἰς τὰς νήσους. Ἐμερίμνησεν εἰδικῶς περὶ τῶν ἐγκλημάτων «καθοσιώσεως», ὑποβαλὼν αὐτὰ εἰς ἔκτακτον δικαστήριον συνιστάμενον ἐκ πέντε γερουσιαστῶν πρὸς ἐξέτασιν τῆς κατηγορίας καὶ τριῶν γερουσιαστῶν, ἑνὸς μέλους τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ ἑνὸς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐφετείων. Πάντας τούτους διώριζεν ὁ κυβερνήτης. Αὐστηρὰς ἐν προκειμένῳ ἐθέσπισε ποινὰς ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι οὕτω κατωχύρωνε τὴν ἔννοιαν τοῦ θεμελιουμένου κράτους. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Καποδίστριας κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐμερίμνα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους, ὁ Ἰμπραὴμ ἀπὸ Μεσσηνίας ὁρμηθεὶς εἰσῆλθεν εἰς Τρίπολιν, ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν τὴν ἐν Τριπόλει τουρκικὴν φρουρὰν καὶ ἀπήγαγε τοὺς Ἕλληνας αἰχμαλώτους εἰς τὰ φρούρια τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πόλις κατεσκάπτετο. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Πύλη, ἠρεθισμένη ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ Ναυαρίνου, ἀπεφάσιζε τὴν κήρυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Τούρκων πολέμου κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Νικόλαος διεκοίνου πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ σουλτάνου ἀκυροῦν τὴν ἐν Ἄκκερμαν συνθήκην καὶ καλοῦν τοὺς Μουσουλμάνους νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Ρωσίας τὸν ὑποχρεώνει νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Τῇ 14/26 Ἀπριλίου ὁ πόλεμος ἐκηρύσσετο. Ὁ ἡττημένος τοῦ 1822—ὁ ἐξόριστος τῆς Γενεύης—ἐξεδικεῖτο μετὰ μίαν ἑξαετίαν τὸν Μεττερνῖχον. Ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν νίκην τῶν ρωσικῶν ὅπλων δὲν ἐδέχθη νὰ συζητήσῃ τὰς προτάσεις τὰς ὁποίας ἡ Πύλη ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ πρωτοσυγκέλλου τῶν πατριαρχείων καὶ τεσσάρων μητροπολιτῶν πεμφθέντων εἰς Ἑλλάδα. Φοβούμενος ἐν τούτοις μήπως ὁ ἐν ἀποκλεισμῷ διατελῶν Ἰμπραὴμ συνεχίσῃ τὴν δῄωσιν τῆς Πελοποννήσου, προέβη εἰς διαβήματα πρὸς τοὺς ναυάρχους ἐν Πύλῳ, ζητῶν νὰ ληφθοῦν μέτρα κατὰ τοῦ τρομεροῦ Αἰγυπτίου, ὅστις ἀνθίστατο εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἀπέρριπτε πᾶσαν ἰδέαν παραδόσεως τῆς λιμωττούσης στρατιᾶς του. Ἀλλὰ τρισχίλιοι περίπου Τουρκαλβανοὶ στασιάσαντες ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον τῆς Κορώνης καὶ ἐκεῖθεν διὰ μακροτάτης πορείας ἔφθασαν εἰς Ρίον. Ὁ Καποδίστριας ἀποστείλας ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστῖνον διηυκόλυνε τὴν διαπεραίωσίν των πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τὴν ἀναχώρησίν των.

Αἰτήσει τοῦ κυβερνήτου ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Κοδριγκτὼν μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἔπεισε τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆν εἰς ὑπογραφὴν συμβάσεως πρὸς ἀνάκλησιν τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ τοῦ στρατοῦ του καὶ συναφῆ ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων (25/6 Αὐγούστου 1828). Ἀλλ' ἡ Γαλλία, τὴν ὁποίαν ἀνησύχει ἡ ρωσικὴ δρᾶσις κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀπέστελλεν ἐν τῷ μεταξὺ στρατιὰν ἐκ 14 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὸ Μαιζῶνα εἰς Πελοπόννησον πρὸς κατάληψιν αὐτῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες θ' ἀπεχώρουν δυνάμει τῆς συμβάσεως Κοδριγκτῶνος - Μεχμὲτ Ἀλῆ ἤρχισαν ἀποχωροῦντες. Κατὰ Νοέμβριον (1828) εἶχον ἐκκενώσει τὴν Πελοπόννησον. Ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὁ κυβερνήτης, ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν τοῦ Γάλλου στρατάρχου πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ναυπάκτου, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐματαιώθη ἐναντιωθείσης εἰς αὐτὴν τῆς Ἀγγλίας. Λαβὼν ἐκ Ρωσίας ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον χαρτίνων ρουβλίων καὶ 500 χιλιάδας φράγκων ἐκ Γαλλίας, εὑρέθη εἰς θέσιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ Παγασητικοῦ, νὰ ἐνισχύσῃ δὲ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἀττικῆς. Πᾶσαν κατέβαλε προσπάθειαν ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ τμήματος πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ καταλαμβάνων τὴν ἀπὸ Βόλου εἰς Μακρυνόρος γραμμήν. Διέταξεν ὅθεν τὸν Ὑψηλάντην, ἀφίνοντα ἐν Ἑλλάδι τρισχιλίους ἄνδρας εἰς πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ὁδεύσῃ εἰς Σάλωνα (Ἄμφισσαν) καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κατάληψιν τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Βοδονίτσης καὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Ὄθρυος, νὰ ἔλθῃ δὲ μέσῳ τῶν Αἰτωλικῶν ὀρέων εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν στρατὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐνισχυθέντα ἤδη ὑπὸ δισχιλίων ἀνδρῶν καὶ ἐκ στολίσκου κανονιοφόρων εἰσπλεύσαντος εἰς τὸν Ἀμβρακικόν. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ὑψηλάντου ἀπέτυχεν, ὁ δὲ στρατός του διεσκορπίσθη εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τοῦ Πρανασσοῦ. Οὐδὲν ἐξ ἄλλου σοβαρὸν κατώρθωσεν ὁ Church, ὅστις χρονοτριβῶν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῆς Βονίτσης καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων τὴν κατάληψιν τοῦ Μακρυνόρους διηυκόλυνε τὴν τροφοδοσίαν τῶν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Ναυπάκτῳ τουρκικῶν φρουρῶν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὁ κυβερνήτης διώρισε τοποτηρητήν του ἐν τῇ Στερεᾷ τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστῖνον (21 Ἰανουαρίου/2 Φεβρουαρίου 1829), ὅστις ἀποστείλας ἐκ Μεγάρων πεντακοσίους Ὀλυμπίους πρὸς κατάληψιν ὀχυρᾶς θέσεως ἐπὶ τῆς ἐν Λεβαδείᾳ πρὸς τὴν Εὔβοιαν ὁδοῦ καὶ σπεύσας εἰς Δελφοὺς πρὸς συγκέντρωσιν τῶν διεσκορπισμένων στρατιωτῶν, συνέταξε παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ του, καὶ καταλαμβάνων θέσεις τινὰς παρὰ τὰς Θερμοπύλας ἠπείλησε τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τῆς Εὐβοίας πασᾶς κατέλιπε τὴν χώραν, κατέλιπον δὲ πάσας τὰς πεδιάδας τῆς Ἀταλάντης καὶ τῆς Λεβαδείας οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι. Αἱ Θερμοπύλαι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης. ὅστις διετάχθη καταλαμβάνων ὀχυρὰς θέσεις παρὰ τὴν Εὔβοιαν νὰ βαδίσῃ μετὰ τοῦ κυρίου σώματος, παρέμεινεν ἐπὶ τετράμηνον πολιορκῶν τὰς Θήβας Τῇ 29 Μαρτίου ὁ Αὐγουστῖνος ἐπεχείρησε νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ναύπακτον, τὸ Ἀνατολικὸν καὶ τὸ Ἀντίρριον. Καὶ τῆς μὲν Ναυπάκτου τὸ φρούριον παρεδόθη εἰς τὸν ἐπίτηδες ἐκεῖσε μετεβάντα κυβερνήτην (29 Ἀπριλίου). Τὸ δὲ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Ἀνατολικὸν παρεδόθησαν εἰς τὸν Αὐγουστῖνον. Οὕτω ὁ διορισμὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου ὠφέλησε τὰ μέγιστα. Ἀλλ' αἱ ἐχθροπραξίαι διεκόπησαν μετ' ὀλίγον ἐπιμονῇ τῆς Ἀγγλίας, οὕτω δὲ τὸ ἔργον τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔμεινεν ἡμιτελές. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1829 διετάχθησαν ἐκλογαὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως, καθυστερήσασαι πλέον τοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς προθεσμίας ἥτις εἶχε ταχθῆ διὰ τῆς προκηρύξεως τοῦ κυβερνήτου ἕνεκα τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα εἶχον μεσολαβήσει. Κατὰ δὲ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν φίλοι τῆς κυβερνήσεως συνίστων εἰς τοὺς ἐκλογεῖς νὰ ἐκλέξουν ὡς πληρεξούσιον αὐτὸν τὸν κυβερνήτην, μὴ ὑπαρχούσης ἀνάγκης ἐθνικῆς συνελεύσεως. Τὸ Ἄργος καὶ μετ' αὐτὸ πλεῖσται ἐπαρχίαι ἐξέλεξαν πληρεξούσιον τὸν Καποδίστριαν, ὅστις συγκαλέσας τὸ Πανελλήνιον ἀπεδοκίμασε τὰ γενόμενα. Νέαι ἐκλογαὶ διετάχθησαν εἰς ἃς ὁ κυβερνήτης εἶχεν ἐκλεγῆ περιφερείας, ἡ δὲ συνέλευσις συνεκροτήθη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ φίλων τοῦ κυβερνήτου. Ἀποδοκιμάζων ἐκλογικάς τινας ἐπεμβάσεις ὁ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Α. Μαυροκορδάτου τελῶν Σπ. Τρικούπης παρῃτήθη τῆς θέσεως τοῦ ἀντιπροσώπου.

Τῇ 11 Ἰουλίου 1829 ἡ συνέλευσις ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν της ἐν Ἄργει, ὁ δὲ κυβερνήτης ἐλογοδότησεν ἐνώπιόν της. Ἀκολούθως ἀπεφασίσθη ἡ κατάργησις τοῦ Πανελληνίου καὶ ἵδρυσις γερουσίας. Ἡ τελευταία αὕτη συνεκροτεῖτο ἐξ 21 μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου ἐκ καταλόγου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς συνελεύσεως μεθ' ὑπόδειξιν τριῶν ὑφ' ἑκάστου πληρεξουσίου ὑποψηφίων, καὶ ἐξ ἑτέρων 6 ἐκλεγομένων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου. Προφανῶς ὁ Καποδίστριας ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν εἰς χεῖράς του διατήρησιν ὁλοκλήρου τῆς ἐξουσίας πρὸς ἀντιμετώπισιν δυσχερῶν περιστάσεων καὶ χαλιναγώγησιν λαοῦ μὴ εἰθισμένου εἰς κρατικὴν πειθαρχίαν. Ἐπανιδρύετο ἐξ ἄλλου τὸ νομοτελεστικὸν μετὰ περιωρισμένης ὅμως ἐξουσίας. Ἡ συνέλευσις ἐγκρίνασα τὴν πολιτείαν τοῦ κυβερνήτου εἰς τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουνίου, τὸν ἐξουσιοδότει νὰ συνεχίσῃ ταύτας, ἐπιφυλάττουσα εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως τῶν γενησομένων συμφωνιῶν. Ἐξέδωκεν ἀκόμη διάφορα ψηφίσματα, περὶ ὀργανώσεως στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ, περὶ κοπῆς νομίσματος μὲ τὸ ὄνομα τοῦ κυβερνήτου, περὶ ἀνεγέρσεως ναοῦ τοῦ Σωτῆρος ὡς εὐχαριστηρίου πρὸς τὸν σώσαντα ἐκ τοσούτων κινδύνων τὴν Ἑλλάδα Σωτῆρα Χριστὸν κλπ., περὶ ἐτησίας χορηγίας εἰς τὸν κυβερνήτην (ἣν οὗτος ἀπέρριψε) καὶ ψήφισμα προσωρινῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν της. Κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς γερουσίας, ἡ παράλειψις τοῦ Α. Μαυροκορδάτου ἐπήγαγε τὴν παραίτησιν τῶν μετ' αὐτοῦ συμπραττόντων εἰς τὴν κατὰ τοῦ Καποδίστρια ἀντιπολίτευσιν Γ. Κουντουριώτη καὶ Α. Μιαούλη. Δὲν ἐδέχθη δὲ προσενεχθεῖσαν τὴν θέσιν βραδύτερον ὁ Μαυροκορδᾶτος, οὐδ' ὁ Τομπάζης. Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ταύτας δυσχερείας προσετίθεντο ἤδη καὶ ἐξωτερικαί. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὅστις ἔκαμψεν ὁριστικῶς τὴν τουρκικὴν ἀντίστασιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι, συνήρχετο ἐν Λονδίνῳ ἡ διάσκεψις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Ἰανουαρίου (3 Φεβρουαρίου 1830) ἐκήρυττε τὴν Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητον, μέλλον νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἡγεμόνος κυριάρχου, ἐξέλεγε δὲ ὡς τοιοῦτον τὸν Λεοπόλδον τοῦ Σαξωνικοῦ Κοβούργου.

Ἀποδεχθεὶς τὴν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐκλογήν του ὁ Λεοπόλδος, ἀνήγγειλε ταύτην ὡς καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐκλογῆς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀπὸ πολλοῦ γνώριμόν του Καποδίστριαν. Ὁ τελευταῖος εἰς μακρὰν ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ πρίγκιπος εἰς τὴν δυσχέρειαν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε διὰ τὴν ἄνευ γνώμης τῆς ἐθνοσυνελεύσεως παραδοχὴν τῶν ἐν Λονδίνῳ καθορισθέντων συνόρων τοῦ νέου κράτους: «Ἂν ἡ Βασιλικὴ Ὑψηλότης Σας λάβῃ τὴν καλωσύνην νὰ ρίψῃ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων τῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἄργους κ. τ. λ., θὰ ἴδῃ ὅτι δὲν μοῦ εἶναι ἐπιτετραμμένον ν' ἀναλάβω ἐν ὀνόματι καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὑποχρέωσιν σχετικὴν πρὸς τὰς ὁριστικάς, περὶ τῶν ὁποίων ὁ λόγος, διευθετήσεις, πρὶν αὗται ἔλθουν εἰς γνῶσιν τῶν πληρεξουσίων καὶ κυρωθοῦν παρ' αὐτῶν. Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον αἱ ἀπόψεις τῆς Συνελεύσεως τοῦ Ἄργους ἀναφορικῶς πρὸς τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς ἀπόψεις τῶν συμβαλλομένων δυνάμεων σχετικῶς μὲ τὴν αὐτὴν συνθήκην, τὰς περιληφθείσας εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Φεβρουαρίου—ἐφ' ὅσον ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμά των χωρὶς προηγουμένην σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως;» Τὸ τοιοῦτο θὰ ἰσοδυνάμει μὲ προσβολὴν εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους. Συνερχόμενοι εἰς συνέλευσιν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους διὰ νὰ λάβουν γνῶσιν τῶν ἀποφασισθέντων κατὰ τὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου θὰ εὑρίσκοντο εἰς τὸ δίλημμα ἢ νὰ προδώσουν τὸν ὅρκον των ἢ νὰ παραμερίσουν τὰ αἰσθήματά των πρὸς τὰς εὐεργέτιδας δυνάμεις ἀπορρίπτοντες τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὁροθέτησιν. Καὶ περαιτέρω ὁ Καποδίστριας ἐξέφραζε τὴν πεποίθησίν του ὅτι οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους θὰ ἐδέχοντο εὐγνωμόνως τὰς ἄλλας ἀποφάσεις τοῦ Λονδίνου, αἵτινες ἠσφάλιζον εἰς αὐτὸ ἀνεκτίμητα πλεονεκτήματα. Διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου (22/3 Φεβρουαρίου 1830) ἔμενον ἐκτὸς τῶν συνόρων κοῦ βασιλείου ἡ Κρήτη, ἡ Σάμος καὶ αἱ πέραν τοῦ Ἀχελῴου ἐπαρχίαι: Οἱ σύμμαχοι, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Γκομπινὼ «ἐν τῇ ἱδρύσει τῆς Ἑλλάδος ἀπέβλεπον.. εἰς τὴν διάλυσίν της». Καὶ ἰδοὺ διατὶ ὁ Καποδίστριας ἐξῃτεῖτο τὴν μεσολάβησιν τοῦ Λεοπόλδου διὰ λογικωτέραν τὴν συνοριακὴν μεταρρύθμισιν, μὴ παραλείπων ἐν τῷ μεταξὺ νὰ περιγράφῃ δι' ἀληθῶν χρωμάτων τὴν δυσάρεστον ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν. Ταυτοχρόνως συνεβούλευε τὸν πρίγκιπα ν' ἀσπασθῇ τὸ ὀρθόδοξον ἀνατολικὸν δόγμα, ἵνα συνδεθῇ στενότερον μὲ τὸ ἔθνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ βασιλεύσῃ. Ἀξίωσις ἴσως ὑπερβολική, πάντως εὐεξήγητος δι' ἕνα ἐχθρὸν τοῦ καθολικισμοῦ ὡς ὁ Καποδίστριας. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς του ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12)24 Ἀπριλίου 1830 ὁ κυβερνήτης εἰκονίζει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας καὶ ζητεῖ παρὰ τοῦ Λεοπόλδου νὰ ἀποστείλῃ ἓν ἑκατομμύριον φράγκων πρὸ τῆς καθόδου του εἰς Ἑλλάδα, προκειμένου νὰ πληρωθοῦν οἱ τριμηνιαῖοι μισθοὶ τοῦ στρατοῦ τὴν 23 Μαΐου. Ταυτοχρόνως ὑπεγράμμιζε τὰς ἐναντίον τῶν ἐδαφικῶν ὅρων τοῦ πρωτοκόλλου ἀντιρρήσεις τῆς γερουσίας. Πᾶσαι αἱ τάξεις τοῦ λαοῦ προσεβάλλοντο εἰς τὰ καίρια διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Λονδίνου: ναῦται, στρατιῶται, γεωργοί, ὑπάλληλοι. Τὸ κυβερνητικὸν γραφεῖον ἐπληροῦτο ἀδιακόπως ἀνθρώπων διαμαρτυρομένων. «...Ὑπάρχουν κακόβουλοι καὶ δολοπλόκοι ἐν Ἑλλάδι, περισσότεροι μάλιστα ἐν αὐτῇ ἢ ἀλλαχοῦ. Ὑπάρχουν ξένοι σπείροντες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ζιζάνια, καὶ συνεχίζουν σήμερον μετὰ ζήλου μεγαλυτέρου τὰς σκευωρίας των. Μετὰ θράσους ἐπαναλαμβάνουν, ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς περιωρίσθη εἰς τὰ σύνορα τοῦ Ἀσπροποτάμου (Ἀχελῴου), ἂν ἡ Κρήτη καὶ ἡ Σάμος ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, ἂν αἱ ἄλλαι διαταξεις τοῦ πρωτοκόλλου δὲν εἶναι συμφωνότεραι πρὸς τοὺς νομίμους πόθους μας, τοῦτο συνέβη διότι ἡ Εὐρώπη θέλει νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοὺς εὑρεῖς καὶ φιλοδόξους πολιτικοὺς συνδυασμοὺς τῆς σημερινῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως Καὶ ἡ προσωρινὴ αὐτὴ κυβέρνησις εἶμαι ἐγὼ καὶ οἱ εὑρεῖς καὶ φιλόδοξοι συνδυασμοὶ εἶναι δῆθεν κρύφιαι σχέσεις μου μετὰ τῆς Ρωσίας». Ὁ κυβερνήτης ὑπῃνίσσετο τὸν παραιτηθέντα Ἄγγλον στρατηγὸν Τζοὔρτς, τὸν αἰωνίως ἀποτυγχάνοντα Γάλλον συνταγματάρχην Φαβιέρον, τὸν Ἄγγλον ἐν Ναυπλίῳ διπλωματικὸν ἀντιπρόσωπον Δοῦκενς.

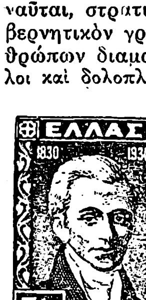

Ὁ Ι. Καποδίστριας ἐπὶ γραμματοσήμου τῆς ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ παραίτησις τοῦ Λεοπόλδου ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος (25/6 Ἀπριλίου 1830) ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Καποδίστρια εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ τελευταίου. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρομεν τὸν βαρῶνον Ρουέν, ὅστις ἔγγραψεν ὅτι ὁ Καποδίστριας ηὐχαριστήθη «ἐνδομύχως» ἐκ τῆς παραιτήσεως τοῦ Λεοπόλδου. Ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ ἀνεξελέγκτου τούτου ἰσχυρισμοῦ ἔχομεν παρατήρησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας πρίγκιπος Πολινιὰκ γράφοντος πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Ρουέν: «... Ὁ Λεοπόλδος ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἀσθένεια τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἔκαμε πιθανὴν βασιλικὴν μεταβολὴν ἐν Ἀγγλίᾳ, φαίνεται διατεθειμένος νὰ κυριαρχηθῇ ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις καὶ τὰ συμφέροντα, ἅτινα δύνανται νὰ τὸν κρατήσουν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δημιουργοῦντα νέας ἐλπίδας ἐπιτυχίας διὰ τὴν φιλοδοξίαν του». Εἶναι ἐξ ἄλλου ἀφελὲς νὰ κατακρίνῃ τις τὸν Καποδίστριαν ὅτι εἶπε τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν γράφων πρὸς τὸν πρίγκιπα καὶ ὅτι τὸν συνεβούλευσεν εἰς περίπτωσιν καθόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ μιμηθῇ τὴν τακτικὴν τοῦ κυβερνήτου προκειμένου νὰ κερδίσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ: «Οἱ Ἕλληνες σᾶς

Digitized by Google

ἀναμένουν εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν δοκιμασίαν. Ἂν ἐμφανισθῆτε εἰς αὐτοὺς ὡς ἀριστοκράτης μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀπορίαν, ἀντὶ νὰ ἐπιβληθῆτε εἰς αὐτοὺς θὰ στερήσετε τὸν ἑαυτόν σας τοῦ ἀσφαλεστέρου τρόπου ἐπιδράσεως εἰς τὸ πνεῦμά των». Ὁπωσδήποτε εἴτε ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Καποδίστρια εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων ὑποκινηθεῖσα ἡ παραίτησις τοῦ Λεοπόλδου ἐνίσχυσε τὴν κατὰ τοῦ κυβερνήτου ἀντιπολίτευσιν, τὴν ὁποίαν ὑπεδαύλιζον ἐκτὸς τῆς ἀγγλικῆς καὶ ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου 1830 καὶ τὴν ἀνατροπὴν Καρόλου τοῦ Ι΄. Ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἄγγλου καὶ τοῦ Γάλλου πρέσβεως οἱ φίλαγγλοι Μαυροκορδᾶτος καὶ Σ. Τρικούπης καὶ ὁ γαλλόφρων Κωλέττης ὑπενόμευον τὸν κυβερνήτην ὡς συνεργάτην τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ Ρούκμαν καὶ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ. Ἡ Ὕδρα κατεστάθη κέντρον τῆς κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἀντιπολιτεύσεως τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ οἱ Ὑδραῖοι παρεπονοῦντο, ὅτι δὲν εἶχον λάβει τὰς ὑπεσχημένας ἀποζημιώσεις. Οἱ Κουντουριῶται, ὁ Μιαούλης, ὁ Μαυροκορδᾶτος, ὁ Σ. Τρικούπης συνεκεντρώθησαν ἐκεῖ. Ὁ λόγιος ἀρχιμανδρίτης Θ. Φαρμακίδης, ὁ ποιητὴς Α. Σοῦτσος, ὁ δημοσιογράφος καὶ ἱστορικὸς Ἀ. Πολυζωίδης ἐνεψύχωνον τὸν κατὰ τοῦ κυβερνήτου ἀγῶνα. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀ. Κοραῆς ἐκ Παρισίων ἔβαλλε κατὰ τοῦ κυβερνήτου ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Καποδίστριας ἦτο ὁ ἐξοντωτέος τύραννος, ὁ Ρῶσσος ἀνθύπατος, ὁ ἕνεκα τῶν φρονημάτων του ἀπολέσας τὴν Σάμον καὶ τὴν Κρήτην. Ὁ «Ἀπόλλων» τοῦ Πολυζωίδου ἐξ Ὕδρας καὶ ὁ Courrier de Smyrne ἠρέθιζον τὰ πνεύματα ἐναντίον τοῦ κυβερνήτου. Ὁ Τσάμης Καρατάσος ἐστασίαζεν ἐν Ἀμφίσσῃ (Μάϊος 1831). Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστρια, διεσώθη εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Ἐκεῖθεν μέσῳ Ὕδρας διεπεραιώθη εἰς Μάνην. Θέλων νὰ θέσῃ τέρμα ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν ἐν Ὕδρᾳ κατάστασιν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν ἐν τῇ νήσῳ πυρῆνα τῆς ἀναρχίας, προητοίμασεν ἐπίθεσιν. Εἰδοποιηθέντες περὶ τούτου οἱ Κουντουριῶται καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος ἀπέστειλαν τὸν Μιαούλην εἰς Πόρον πρὸς κατάληψιν τοῦ ναυστάθμου. Πράγματι δὲ οὗτος ἐπελθὼν τὴν 14 Ἰουλίου ἐκυρίευσε τὴν φρεγάταν «Ἑλλάδα» καὶ τὴν κορβέτταν «Σωτῆρα», θέσας εἰς περιορισμὸν τὸν νομιμόφρονα Κανάρην καὶ καταλαβὼν τὸ φρούριον τοῦ Πόρου. Ὁ κυβερνήτης πληροφορηθεὶς τὸ γενόμενον ἐζήτησε παρὰ τῶν ἀντιπρέσβεων τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως. Οὗτοι οὐδὲν ἠδυνήθησαν, ὁ Ἄγγλος καὶ ὁ Γάλλος οὐδὲν ἠθέλησαν. Ἀλλ' ὁ κυβερνήτης ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρίκορδ, ὅστις ἀπέκλεισε τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τοῦ Πόρου, διακόψας πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Μιαούλη καὶ Ὕδρας. Τὴν 24 πρὸς τὴν 25 Ἰουλίου, ἀποπειραθέντων τῶν ὑδραϊκῶν πλοίων νὰ παραβιάσουν τὸν ἀποκλεισμόν, αἱ μεταξὺ Ρίκορδ καὶ Μιαούλη σχέσεις ὠξύνθησαν, τὴν δὲ 1 Αὐγούστου, ὑποπτευθείς, ὡς λέγεται, ὁ Ὑδραῖος ναύαρχος ἐπίθεσιν, ἀνετίναξε τὴν φρεγάταν «Ἑλλάδα» εἰς τὸν ἀέρα, κατορθώσας μετὰ ταῦτα νὰ διαφύγῃ εἰς Ὕδραν. Οἱ κυβερνητικοὶ κατέλαβον μετὰ ταῦτα τὸν Πόρον.

Ἐν Μάνῃ, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου (1831), ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ οἴκου τῶν Μαυρομιχαλαίων, εἶχεν ἐκραγῆ στάσις, ἐξελισσομένη ἐπικινδύνως διὰ τὸ νεαρὸν κράτος. Ὁ ἐν Ναυπλίῳ δισμένων Πετρόμπεης, ζητήσας νὰ μεταβῇ εἰς Μάνην πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος, δὲν ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τοῦ φιλυπόπτου κυβερνήτου καὶ οὕτως ἀπῆλθε λάθρα ἐπὶ πλοίου, φέροντος τὴν σημαίαν τῆς Ἑπτανήσου. Κατὰ τὸν πλοῦν ὅμως συνελήφθη περὶ τὸ Κατάκωλον ὑπὸ τοῦ Κ. Κανάρη καὶ ὡδηγήθη εἰς Ναύπλιον, ὑπεβλήθη εἰς ἀνάκρισιν ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ γερουσιαστῶν, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ Βιάρου Καποδίστρια, καὶ ἐνεκλείσθη εἰς Ἀκροναυπλίαν, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ 9 μῆνας ὡς ἐνεχόμενος εἰς ἔγκλημα κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ἐξ ἄλλου ἐτέθησαν ὑπὸ ἐπιτήρησιν οἱ ἐν Ναυπλίῳ Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλαι. Βραδύτερον οἱ Ὑδραῖοι ἔστειλαν εἰς Μάνην πλοῖα μετὰ πολεμεφοδίων καὶ τὸν εἰς αὐτοὺς καταφυγόντα στασιαστὴν Τσάμην Καρατάσον. Εἰσβολὴ τῶν Μανιατῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καλαμῶν ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Γάλλων (2 Σεπτεμβρίου). Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἰσέπλεεν εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν ὁ Ρῶσος ναύαρχος Ρίκορδ, ὃν ἀντιληφθέντες οἱ ἐν Ἁλμυρῷ (Βέργα) ἔκαυσαν τὰ πλοῖά των, ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθοῦν ὑπὸ τῶν Ρώσων. Μὴ καταστάσης δυνατῆς τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κυβερνήτου, τινὲς τῶν κατὰ τοῦ καθεστῶτος σκευωρούντων προέγραψαν αὐτὸν ἐν τῇ συνειδήσει των, ἐζήτησαν δὲ καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἐν προκειμένῳ τὴν εὐεξήγητον μῆνιν τῶν Μαυρομιχαλῶν ἐναντίον τοῦ κρατοῦντος ἐν μακρᾷ προφυλακίσει τὸν Πετρόμπεην. Μεσολάβησις μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ κυβερνήτου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Ρίκορδ ἔσχεν ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου ἀποτέλεσμα. Οὕτω τὴν πρωΐαν τῆς 27 Σεπτεμβρίου (π. ἡ), ἡμέραν Κυριακήν, ἐνῷ μετέβαινεν ὁ Καποδίστριας διὰ τῶν στενωπῶν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ μονόχειρος σωματοφύλακός του Κοκώνη καὶ ἑνὸς στρατιώτου, συνήντησε τοὺς Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομιχάλην, οἵτινες χαιρετίσαντες προεπορεύθησαν καὶ ἐτοποθετήθησαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς στενῆς θύρας. Ἀπέναντι ἵσταντο ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι μεμυημένοι εἰς τὴν κατὰ τοῦ κυβερνήτου συνωμοσίαν. Καίτοι ἦτο εὐχερὲς νὰ μαντεύσῃ τὴν πρόθεσιν τῶν καταλαβόντων τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, ἐβάδισε πρὸς τὴν εἴσοδον, ὅταν ἐδέχθη πυροβολισμοὺς διὰ πιστόλας παρ' ἀμφοτέρων. Ἡ σφαῖρα τοῦ ἀστυνομικοῦ Καραγιάννη, ὅστις ἀπὸ ἐπιτηρητοῦ τῶν Μαυρομιχαλαίων εἶχε μεταβληθῆ εἰς συνωμότην, ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν ἀριστερὰν τῆς θύρας παραστάδα, τὰ δὲ ἴχνη της διατηροῦνται ἀκόμη. Ἀλλ' ἡ σφαῖρα τοῦ Κ. Μαυρομιχάλη εὗρε τὸν κυβερνήτην εἰς τὴν κεφαλήν. Κλονιζόμενον τὸν Καποδίστριαν ἔπληξε δὶς διὰ μαχαίρας ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης. Ὁ σωματοφύλαξ Κοκώνης ἀποθέσας τὸν νεκρὸν κύριόν του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐτράπη εἰς καταδίωξιν τῶν φονέων, ἐνῷ τὸ πλῆθος συνηγείρετο περὶ τὸ πτῶμα. Φεύγων ὁ Κ. Μαυρομιχάλης ἐφονεύθη πυροβοληθεὶς ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ στρατηγοῦ Ἀ. Φωτομάρα. Ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης καταφυγὼν εἰς τὴν γαλλικὴν πρεσβείαν παρεδόθη κατόπιν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ κατεδικάσθη μετά τινας ἡμέρας εἰς θάνατον. Ἡ ποινή του ἐξετελέσθη τὴν 10 Ὀκτωβρίου (π. ἡ.) 1831. Δεινὴ ὡς γνωστὸν ἀναρχία ἐπηκολούθησε μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ὄθωνος.

Τὸν νεκρὸν τοῦ κυβερνήτου ταριχευθέντα μετέφερε μετὰ ἑξάμηνον εἰς Κέρκυραν ὁ Αὐγουστῖνος Καποδίστριας καὶ ἀπέθεσεν αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν τῆς Πλατυτέρας. Ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ γίνῃ δημοτελὴς ἡ μετακομιδὴ τῆς σοροῦ του. Ἁπλῆ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ἐπιγραφή: «Ἰ. Ἀ. Καποδίστριας, κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

Μετὰ μίαν ἑκατονταετίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου του ὁ Κερκυραῖος πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης δύναται νὰ κριθῇ ψυχραιμότερον, ἀλλ' ὄχι ἀκόμη τελεσιδίκως. Καίτοι οὐδενὸς ἄλλου πολιτικοῦ Ἕλληνος ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία ἠρευνήθη ὅσον ἡ τοῦ Καποδίστρια, πλεῖσται δὲ βιογραφίαι του, ὁλικαὶ ἢ μερικαί, ἐκυκλοφόρησαν, ἤρχισε δὲ ἐκδιδόμενον καὶ τὸ ἀρχεῖόν του, πολλὰ σημεῖα τῆς δράσεώς του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του παραμένουν σκοτεινά, μόνον δὲ ἡ ὑπερβολὴ ψυχολογίας καὶ εἰκασιῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ρίψῃ ἐπ' αὐτοῦ ἀμφίβολον φῶς. Ἀλλ' εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ πατριωτισμός του κατ' οὐδὲν ὑστέρησε τῆς εὐφυΐας του, ἡ δὲ προσήλωσίς του εἰς τὴν ρωσικὴν πολιτικὴν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι μόνον δι' αὐτῆς ἐπετυγχάνετο ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων. Ὑπό τινα δ' ἔποψιν ἡ ἀντίληψις αὕτη ἦτο ὀρθή, ἀφοῦ μόνη ἡ πολεμικὴ ἐπέμβασις τῆς Ρωσίας ἔκαμψεν ὁριστικῶς τὴν τουρκικὴν ἀντίστασιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς συγκεντρωτικὰς τάσεις του κατὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, αὗται ἐπεβάλλοντο ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐτέλει αὕτη ἐν πολέμῳ καὶ ἔπρεπε πρὸς εὐόδωσιν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων νὰ διευθύνεται αὕτη ἑνιαίως. Ἐξ ἄλλου ἡ θρησκευτική του προσήλωσις πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ κράτους καὶ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ἐξηγεῖ καὶ ἐνίας ὑπερβολάς, τὰς ὁποίας ἐξώγκωνεν ἡ ἀδεξιότης τῶν ὀργάνων του. Ὁ λεγόμενος νεπωτισμός του ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἐδυσπίστει πρὸς πάντας, ὄχι δὲ πάντοτε ἀδίκως. Ἡ προκατάληψίς του κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ τῆς ἀνθελληνικῆς των πολιτικῆς δὲν εἶναι ἀνεξήγητος δι' ἕνα Ἑπτανήσιον. Ἡ ἀπέναντι τοῦ Λεοπόλδου στάσις του εἶναι κατά τινας προβληματική. Δύσκολον ἐν τούτοις εἶναι νὰ ἰσχυρισθῇ τις, ὅτι ἀνὴρ ἐχόμενος ὡς ὁ Καποδίστριας τῆς πραγματικότητος ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ ἱδρύσῃ θρόνον δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἐν Ἑλλάδι. Ἴσως ἔκρινε μᾶλλον σκόπιμον τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως, ὅπως λάβῃ καιρὸν ν' ἀνασυντάξῃ. Ἕλλην αὐτὸς καὶ πεῖραν ἤδη κεκτημένος τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, τὴν Ἑλλάδα, ἐργαζόμενος ταυτοχρόνως καὶ διὰ τὴν εὔρυνσιν τῶν ὁρίων της. Φύσις βαθύτατα θρησκευτικὴ καὶ ἠθική, σπινθηροβόλος καὶ κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸς ὁ Καποδίστριας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὄχι μόνον μέγας πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, ὁ μεγαλύτερος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐρωπαϊκήν του δρᾶσιν καὶ τὰς γενικωτέρας συλλήψεις εἷς τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης, ἄξιος νὰ τεθῇ παρὰ τὸν ἀντίπαλόν του Μεττερνῖχον καὶ τὸν ἄπιστον ἐκεῖνον Ταλλεϋράνδον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῆς ἀλληλογραφίας του ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ γραμματέως *A. Bétant* (Correspondance du Comte Capodistrias, Genève 1839), μεταφρασθείσης δὲ ἑλληνιστὶ ὑπὸ *Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ* (Ἀθήνησι 1841–1843) τόμοι 4, καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ *Σ. Μ. Θεοτόκη* ἐκδοθείσης ἀλληλογραφίας Ἰ. Ἀ. Καποδίστρια—Ἰ. Σ. Εὐνάρδου (Ἀθῆναι 1829), ὡς ἀπαρχῆς ἐκδόσεως τοῦ ὅλου Καποδιστριακοῦ ἀρχείου, ἀναφέρομεν: Ἀρχεῖα τῆς ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας (1857).— *Φ. Ἀλβάνη*, Ἰωάννου Καποδίστρια βιογραφικὸν ἰχνογράφημα ἐν «Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ» (1888). — *Ἀ. Ἀνδρεάδου*. L'administration financière de Jean Capodistrias, gouverneur de la Grèce. «Mouvement économique de Bucarest» 1911). — *Demetrio Arliotti*, La vita di Capodistria (Corfù 1859).—*Ἀ. Βαλαωρίτου*, Ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχειοφυλακίου Λευκάδος ἐν πρώτῳ τόμῳ ποιημάτων (1891).— *Bartholdy Mendelsohn*, Greff Capodistrias (Berlin 1864).—*Α. Βελέλη*, Ὁ Καποδίστριας ὡς θεμελιωτὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι.—*Ζ. Δὲ Βιάζη*, Ὁ Καποδίστριας ὡς ἰατρὸς «Ἶρις» (1898). — *Bulgari*, Notice sur Capodistrias (Paris 1832). — *Bulgari*, L'orient Chrétien et l'Europe (Paris 1853).—*Ν. Τ. Βούλγαρη*, Τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἑλληνικὴ ὁλομέλεια (Κέρκυρα 1862). — *Βροκίνη*, Σύντομος ἀφήγησις τοῦ βίου τοῦ κόμιτος Καποδιστρίου (Κέρκυρα 1886). — *Γερβίνου*, Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως, μεταφ.—*Gordon*, History of the Greek revolution (Ἐδιμβοῦργον 1832).—*Γούδα*, Βίοι παράλληλοι. — *Gobineau*, Capodistrias (Paris 1905). — *Genz*, Zur Geschichte der Orientalischen Frage Briefe (1823–1829 Βιέννη). — *Ἀθ. Δουρούτη*, Ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀγκῶνι, «Ἀττικὸν ἡμερολόγιον» (1877). — *Ν. Δραγούμη*, Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις.— *Driault* et *Lhéritier*, Histoire diplomatique de la Grèce, τόμος Β΄.—*Τρ. Εὐαγγελίδου*, Ἱστορία Ἰωάννου Καποδίστρια, κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι 1894).—*Δ. Θερειανοῦ*, Ἀδαμάντιος Κοραῆς.—*Ἀ. Θεοτόκη*, Sir Fr. Adam in the Ionian Islands (Μάλτα 1839).— *Μ. Θεοτόκη*, Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐπὶ στάσεως αὐτῆς (Κέρκυρα 1889). — *F. Thiersch*, De l'état actuel de la Grèce et des moyens d'arriver à sa réstauration (Leipzig 1833). — *Α. Μ. Ἰδρωμένου*, Ἡ πρώτη ἐν Κερκύρᾳ δημοσία σχολὴ (Παρνασσὸς 1890).—*Α. Μ. Ἰδρωμένου*, Ἰωάννης Καποδίστριας (Ἀθῆναι 1900).— *Τ. Κανδηλώρου*, Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία (Ἀθῆναι 1926).—*Π. Καλεβρῆ*, Πολιτικὸς βίος τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Καποδίστρια (Ἀθῆναι 1873).—*(Capodistrias)* Moyens d'améliorer le sort des Grecs (Corfou 1819).—*(V. Capodistria)* Examen critique de l'ouvrage de Thiersch 1835 καὶ Renseignements sur la Grèce (Παρίσιοι 1833).—*Καρολίδου*, Γενικὴ ἱστορία, τόμος Α΄ (Ἀθῆναι 1922) *Capefigue*, Les hommes d'état de l'Europe (1843).— *Castlereagh* (Lord), Correspondance (London 1852). — *Cochrane*, Wanderings in Greece (London 1837). — *Codrington*, Memoir of the life. — *Γ. Κρέμου*, Γενικὴ ἱστορία. — *Γενναίου Κολοκοτρώνη*, Διάφορα ἔγγραφα (Ἀθῆναι 1855). — *Θ. Κολοκοτρώνη*, Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς (Ἀθῆναι 1846). — *Σ. Λάμπρου*, Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ νομίσματα («Νέα Ἑλλὰς» ἡμερ. 1896). — *St. Lascaris*, Capodistrias avant la révolution etc. (Λωζάννη 1918).— Λόγοι κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια ἀνδριάντος Καποδίστρια (1887). — *Lunzi*, Della Republica Settinsulare (Ἀθῆναι 1889). Lettres et documents sur les derniers évènements de la Grèce (Paris 1831).— *Ἰ. Μαθαρίκου*, Θρηνῳδία τοῦ Κυβερνήτου (1857).— *Ε. Κ. Μακράκη*, Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ ἐποχή του.—*Γ. Ε. Μαυρογιάννη*, Ἱστορία τῶν Ἰονίων νήσων (Ἀθῆναι 1889). —*Κ. Μεταξᾶ*, Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (Ἀθῆναι 1878). — *Metternich*, Mémoires etc. (Παρίσιοι 1882—1883).— *Μιχαήλοβιτς* μεγάλου δουκός, Ἱστορία Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. Αἱ ἐκθέσεις τῆς ἀποστολῆς Lebrel-tern (Πετρούπολις 1912—1913). — *Μηνᾶ Μηνωΐδου*, Ἔλεγχος προδοτῶν ἢ λόγος πραγματικὸς πρὸς τοὺς Ἕλληνας περὶ τοῦ φόνου τοῦ Κυβερνήτου (Παρίσιοι 1891).— *Ρίζου Νερουλοῦ*, Histoire de l'insurrection grecque (Παρίσιοι 1894). — *Nesselrode*, Lettres et papiers (Παρίσιοι 1909). «Nouvelle Minerve» τόμος Β΄. — *Σ. Ξένου*, Καποδίστριας «Ποικίλη Στοὰ» (1886). — *Ἐμμ. Ξάνθου*, Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (Ἀθῆναι 1845).— *Œconomos*, Essai sur la vie de Capodistrias etc. (1926). — *Padovani*, Panegirico funebre etc. (Corfù 1833).—*Α. Παπαδοπούλου-Βρετοῦ*. Mémoires biographiques et historiques sur le président de la Grèce (Paris 1837).—*Pellion*, La Grèce et les Capodistrias pendant l' occupation française (Paris 1855). — *Πουκεβίλ*, Ἱστορία τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἑλλην. μετάφρ.— *Πρόκες* (Ὄστεν), Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, μετάφρ. (Ἀθήνησι 1868). — *Ραγκαβῆ*, Ἀπομνημονεύματα (Ἀθῆναι 1894).— *Rain*, Un tzar idéologue Alexandre I (Paris 1913). —*Regaldi*, Cenni storici: Il conte Giovanni Capodistria (Torino 1862).— *Ριμποπιέρ*, Ἀπομνημονεύματα Ρώσου διπλωμάτου «Παρνασσὸς» τόμος ΣΤ΄ (1883).—*Ἀ. Σούτσου*, Ὁ Ἐξόριστος τοῦ 1831 (Ἀθῆναι 1835).—*Σπηλιάδου*, Ἀπομνημονεύματα (1859). — *Ch. Strupp*, La Situation internationale de la Grèce (Zurich 1917).— *Solovieff*, Alexandre I (Πετρούπολις 1877). — *Saint René Taillandier*, Le roi Léopold et la reine Victorie 2 τόμοι (Παρίσιοι 1878). —*Ἀ. Τόμπρου*. Νύξεις περὶ τοῦ βίου Ἰωάννου Καποδιστρίου, κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ἀφιερούμεναι εἰς τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος του (Κέρκυρα 1886).—*Σ. Τρικούπη*, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.—*E. R. Rangabé*, Livre d'or de la noblesse ionienne. Corfou (Athènes 1925).—*Ἀ. Φραντζῆ*, Ἐπιτομὴ ἱστορίας κτλ. (1839—1841). — *Ἰω. Φιλήμονος*, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (1834) καὶ Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (1859). — *Finlay*, History of the Greek revolution (London 1861). — *Χέρτζμπεργκ*, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, μετάφρ. *Καρολίδου*.—*Χαϊκιοπούλου*, Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος «Ποικίλη Στοὰ» (1883). —*Χιώτη*, Ἱστορία τοῦ Ἰονίου κράτους (Ζάκυνθος 1874–1877).

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

«Καποδίστριας». Ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτήριον ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1873 ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου Βλάχου Κερκυραίου. Περιελάμβανε νηπιαγωγεῖον, τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, πλῆρες σχολαρχεῖον καὶ τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις τοῦ γυμνασίου, τὴν τετάρτην τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ διανύωσιν εἰς τὸ δημόσιον γυμνάσιον. Τὸ λύκειον προωρίζετο κυρίως δι' ἐσωτερικοὺς μαθητὰς προερχομένους ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς. Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν τροφίμων δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου προγράμματος ἀναγραφόμενα μαθήματα, ἀλλὰ περιελάμβανε καὶ ξένας γλώσσας, μουσικὴν καὶ γυμναστικήν, καλλιλογίαν καὶ καλλιτεχνίαν. Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἐν Κερκύρᾳ καλλιτεχνῶν ἐδίδαξαν ἐν αὐτῷ· ὁ Τσιριγώτης, ὁ Βίλλας, ὁ Παχῆς, ὁ Πιζάνης, ὁ Σαμαρτζῆς, καὶ οἱ διδάσκαλοι Σκορδίλης, Λευθεριώτης, Πρίφτης, Κοσκινᾶς, Δι-Μέντος, Ρωμανός, Ἀρβανιτάκης, Παπαγεωργίου, Ποφάντης, Μαρῖνος, Ζαβιτσιᾶνος, Χοϊδᾶς, Γρατσιάτος, Σακελλαρόπουλος, Κεφαλληνός. Τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἐν αὐτῷ ἐπεράτωσαν οἱ Πολίτη, ὁ Μαβίλλης, ὁ Σαμάρας, οἱ Σκαλτσούνη, ὁ Γιωτόπουλος, ὁ Βέγιας, ὁ Γιαλλινᾶς, ὁ Παλατιανός, οἱ Κογεβῖνα ὁ Τσιριγώτης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

Π. Θ. Σ.

— **«Καποδίστριας»**. Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐφημερὶς ἐν Κερκύρᾳ εἰς σχῆμα 2ον, ἱδρυθεῖσα κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1872 καὶ ἐκδοθεῖσα μέχρι τοῦ 1874.

Κάποζι (Kaposi), ***Μαυρίκιος***. Διάσημος Οὖγγρος δερματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1837. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τὸν Hebra, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ αὐτόθι τῷ 1861, ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Βιέννῃ τῷ 1875, μετὰ τέσσαρα ἔτη διευθυντὴς τῆς αὐτόθι δερματολογικῆς κλινικῆς, καὶ τῷ 1899 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ συμβούλου αὐλικοῦ ἰατροῦ. Ἡ

Digitized by Google

πρώτη του ἐργασία εἶναι: «Ἡ σύφιλις τοῦ βλεννογόνου τοῦ στόματος, ὑπερῴας, ρινικῆς κοιλότητος καὶ λάρυγγος» (Ἐρλάγγη 1866). Τῷ 1872, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Hebra, ἐξέδωκε δίτομον «Δερματολογίαν». Εἶτα ἐξέδωκε τὰ ἔργα: «Ἡ σύφιλις τοῦ δέρματος καὶ τῶν συνεχομένων αὐτῷ βλεννογόνων» (Βιέννη 1875), «Μαθήματα παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς τῶν δερματικῶν νόσων» (Βιέννη 1879), μεταφρασθέντα εἰς τὴν Γαλλικήν, Ρωσσικὴν καὶ Ἀγγλικήν, καὶ τὸ σύγγραμμα «Περὶ συφίλιδος» (Στουτγάρτη 1880). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε μονογραφίας ἐπὶ διαφόρων δερματικῶν νόσων. Ο. Ρ.

κάποι (οἱ) (capi). Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ ἀγγλοκρατίας οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κωμῶν, οἱ ἐπιστατοῦντες μετὰ τῶν προεστώτων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὁπλοφόρων εἰς ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν περιοίκων καὶ ἐκτελοῦντες ἐν ταῖς κώμαις αὐτῶν τὰ ἐντάλματα τῆς ἐξουσίας.

κάποιος, —α, —ο· ἀντωνυμ. ἀόρ. δημοτ., τίς, ἕνας: «ἦρθε κάποιος καὶ σὲ ζητεῖ», «ἔχω κάποια δουλειὰ 'ς τὴν Ἀθήνα», «κάποιος τοῦ τὸ χάριζε κι' αὐτὸς χαμάρωνε» || μικρός τις, ὁπωσδήποτε ὑπολογίσιμος, ἢ τοὐναντίον, ἀνάξιος λόγου (ἐκ τῶν συμφραζομένων ἢ ἐκ τοῦ ὕφους μετὰ τοῦ ὁποίου λέγεται): «ἔχει κάποια περιουσία, — κάποια θέση 'ς τὴν κοινωνία», «ἔχει κάποια θεσούλα καὶ κορδίζεται».

Καπόμαλβα [*Γεωγρ.*]. Φρούριον τῆς Δαρδανίας, κειμένης μεταξὺ Μοισίας καὶ Μακεδονίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 4). Τοῦτο, κατηρειπωμένον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐχθρῶν, ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

καπονάρω· βλ. λ. *ἐπωτίζω*.

Καπόνε (Capone), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς ψευδοπρίγκιψ, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῷ 1886. Ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῆς ἀγωγῆς, τὴν ὁποίαν ἤγειρε κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου καὶ διὰ τῆς ὁποίας διεξεδίκει τὰ φεουδαρχικὰ κτήματα τοῦ οἴκου *Νεμάνια-Παλαιολόγων-Ὀρσίνι-Κομνηνῶν*, τοῦ ὁποίου διατείνεται ὅτι εἶναι ἀπόγονος. Τούτων ἡ ἔκτασις περιλαμβάνει, κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ χαραχθέντα χάρτην, τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ἐδάφους τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Καπόνε τῷ 1911 εἰς τὸ πρωτοδικεῖον τῆς Νεαπόλεως, στηρίζων αὐτὴν ἐπὶ ἀντιγράφων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἰσχυρίζεται ὅτι εὑρίσκονται εἰς βιβλιοθήκας ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βιέννῃ, Βενετίᾳ καὶ Σικελίᾳ καὶ διὰ τῶν ὁποίων διατείνεται ὅτι ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων καὶ Κομνηνῶν, οἱ τελευταῖοι τῶν ὁποίων εἶχον καταφύγει, συμφώνως πρὸς τὰ ἔγγραφα ταῦτα, εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὸ 1421. Ὁ Καπόνε ἰσχυρίζετο ἐν τῇ ἀγωγῇ του, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ διεκδικούμενα κτήματα ἀπετέλουν ἰδιωτικὴν περιουσίαν τῶν προγόνων του, τῆς ὁποίας οὗτοι οὐδέποτε παρῃτήθησαν καὶ τὴν ὁποίαν τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον παρανόμως δῆθεν ἐσφετερίσθη τῷ 1830 καὶ 1881, ὅτε ἐγένετο κάτοχον αὐτῆς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου. Ἐδήλου δὲ ὅτι ἀντὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν κτημάτων θὰ ἐδέχετο νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τῆς ἀξίας τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν, ἀνερχομένων, ὡς εἰκός, εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαί, λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψιν τὸ κωμικὸν καὶ παράλογον τῶν ἀξιώσεων τούτων, δὲν ἐνόμισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προσέλθουν εἰς τὴν δίκην. Τὸ πρωτοδικεῖον ὅμως τῆς Νεαπόλεως ἐδέχθη τὴν ἀγωγὴν τοῦ Καπόνε καὶ κατεδίκασεν ἐρήμην τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον, δι' ἀποφάσεως ἐκδοθείσης τὸν Ἰούνιον τοῦ 1912, «εἰς τὴν καταβολὴν τῶν εἰσπραχθέντων εἰσοδημάτων καὶ τοῦ εἰσπραχθέντος τιμήματος ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν ἀντικειμένων τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας τῶν Νεμάνια-Παλαιολόγων-Ὀρσίνι-Κομνηνῶν», μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριελαμβάνοντο «τὰ φεουδαρχικὰ αὐτῶν κτήματα ἐν Θεσσαλίᾳ, τὰ κοινοτικὰ κτήματα Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλων, ἡ μεταξὺ Βελεστίνου καὶ Βόλου περιοχή, τὰ Τζουμέρκα» κτλ. Δυνάμει τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὁ Καπόνε ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς διαφόρους κατασχέσεις ἐμπορευμάτων, παραγγελιῶν καὶ χρημάτων ἐν Ἰταλίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου, αἵτινες ἐστοίχισαν εἰς αὐτὸ ἱκανὰ ἑκατομμύρια. Κατόπιν τούτου ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ διαμαρτυρηθῇ φιλικῶς πρὸς τὴν Ἰταλικὴν καὶ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν της ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἡ ὁποία εἰς τὸ τέλος θὰ ἔβλαπτε μᾶλλον αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἠναγκάζετο νὰ μὴ φέρῃ χρήματα ἐντὸς τῶν ἰταλικῶν συνόρων καὶ νὰ μὴ προβαίνῃ εἰς παραγγελίας πρὸς τὰ ἰταλικὰ ἐργοστάσια, διὰ τὸν κίνδυνον τῶν κατασχέσεων. Ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισε τὴν βασιμότητα τῶν ἑλληνικῶν παρατηρήσεων καὶ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 30 Αὐγούστου 1925 ἀπηγόρευσε τὴν κατάσχεσιν περιουσιῶν ἀνηκουσῶν εἰς ξένον κράτος, ἄνευ τῆς προηγουμένης συναινέσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὑπέβαλεν ἔφεσιν εἰς τὸ ἐφετεῖον τῆς Νεαπόλεως, ἐπικαλουμένη μεταξὺ ἄλλων, τὴν νομικὴν ἀνυπαρξίαν τῆς καταδικαστικῆς πρωτοδίκου ἀποφάσεως, λόγῳ ἀπολύτου ἀναρμοδιότητος τῶν ἰταλικῶν δικαστηρίων, καὶ ζητοῦσα τὴν τυπικὴν αὐτῆς ἐξαφάνισιν. Τὸ ἐφετεῖον Νεαπόλεως ἐδέχθη τῷ 1926 τὴν ἑλληνικὴν ἔφεσιν, καίτοι ἐκπρόθεσμον, ἀναγνωρίσαν ὅτι ὁ ἐνάγων ἐζήτει ἀπὸ δικαστήρια ξένου κράτους νὰ ἀποφασίσουν ἐπὶ ζητημάτων, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ λύσῃ μόνον ἡ κυρίαρχος ἐξουσία τοῦ ἐνδιαφερομένου κράτους καὶ ἑπομένως ὅτι, οὔσης ἀκύρου τῆς πρωτοδίκου ἀποφάσεως, λόγῳ ἀπολύτου ἀναρμοδιότητος, δὲν ἔτρεχαν οὔτε αἱ προθεσμίαι τῆς ἐφέσεως. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἤσκησεν ἀναίρεσιν ὁ Καπόνε ἐνώπιον τῆς ὁλομελείας τοῦ ἰταλικοῦ ἀκυρωτικοῦ, συζητηθεῖσαν τὴν 30 Ἰανουαρίου 1930, τῶν ἑκατέρωθεν ἀπόψεων ὑποστηριχθεισῶν ὑπὸ διαπρεπῶν Ἰταλῶν νομομαθῶν. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀκυρωτικοῦ δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι. Αἱ ἀξιώσεις τοῦ Καπόνε ἐπὶ δύο δεκαετηρίδας ἐδημιούργησαν ἱκανὸν θόρυβον εἰς τὸν τύπον, προκαλέσασαι καὶ μακρὰς συζητήσεις εἰς τοὺς νομικοὺς κύκλους τῶν δύο χωρῶν. Σημειωτέον ὅτι ὁ Καπόνε εἶχε παραχωρήσει τὴν ὑπόθεσίν του εἰς ὁμάδα κεφαλαιούχων, ἐκ τῶν ἀναλαμβανουσῶν συναφεῖς διεθνεῖς ἐπιχειρήσεις, ἡ ὁποία εἶχεν ἀναλάβει καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα, τῶν δικῶν, τῶν κατασχέσεων, τοῦ δημοσιογραφικοῦ θορύβου καὶ τῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις. Μ. Δ. Β.

καπονέρα (ἡ) (caponera) [*Ναυτ.*]. Ὁ θαλαμίσκος τῆς *γόνδολας* (βλ. λ.), ὁ ἄλλως καὶ *φέλτζα*.

καπόνι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ εὐνουχισμένου ἀλέκτορος, *κάπων*· || ναυτ., βλ. *ἐπωτίς*.

καπονόβετες (αἱ) [*Ναυτ.*]· τὸ *ἀγόμενον* μεγάλου συσπάστου. Σ. Ε. Λ.

Καπονσάκκι (Caponsacci), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς θεολόγος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐν Arezzo τῆς Τοσκάνης γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, ἐδημοσίευσεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ μὲν 1571 παρατηρήσεις εἰς τὸ «Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων» τῆς Π. Διαθήκης, τῷ δὲ 1586 εἰς τὴν «Ἀποκάλυψιν» τοῦ Ἰωάννου. Ε. Γ. Π.

Καποντίστρια (Capodistria) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἰστρίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Πόλας, κειμένη ἐπὶ νησῖδος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Τεργέστης, ἑνουμένη μὲ τὴν ξηρὰν διὰ λιθίνης γεφύρας καὶ συγκοινωνοῦσα σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Τεργέστης. Κάτοικοι 10.229. Ἔχει στενὰς ὁδούς, ὑψηλὰ ἠρειπωμένα τείχη, παλαιὰς οἰκίας, μεγάλην πλατεῖαν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, διοικητήριον, καθεδρικὸν ναὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ, μοναστήρια, σχολάς, νοσοκομεῖον κτλ. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὑφασμάτων, χρωματουργεῖα, ναυπηγεῖα, ἐμπόριον οἴνων, ἐλαίου καὶ ἰδίως ἅλατος καὶ καλὸν λιμένα. Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν ἐκαλεῖτο *Αἴγιδα* ἢ *Κάπρα*. Μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Β' ὠνομάσθη *Ἰουστινόπολις*. Ἀργότερον ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος καὶ ἀπετέλεσε δημοκρατίαν. Τῷ 932 ὑπήχθη ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς βενετικῆς Ἰστρίας (Caput Istriae, καὶ ἰταλιστὶ Capo d'Istria), ἐξ οὗ καὶ τὸ μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦν ὄνομα τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν της, ἀλλὰ κατεκτήθη ἐκ νέου μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Βενετῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφήρεσαν αὐτὴν οἱ Γενουήνσιοι τῷ 1380. Τῷ 1478 οἱ Βενετοὶ κατέλαβον καὶ πάλιν αὐτήν. Κατόπιν περιελήφθη εἰς τὰς ἰταλικὰς ἐπαρχίας, ὑπήχθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῷ 1797 κατελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας προσηρτήθη τῷ 1814. Εἰς τὴν Ἰταλίαν περιῆλθε τῷ 1918, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Μ. Δ. Β.

καποντόπερα (ἄνευ γένους καὶ ἀριθμοῦ)· χαρακτηριστικὸν προσώπου ἢ πράξεως ἀκατανοήτου, ἐξωφρενικῆς: «αὐτὸς εἶναι καποντόπερα», «αὐτὰ ποὺ μᾶς λὲς εἶναι καποντόπερα» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. capo d'opera=ἀριστούργημα, καλλιτέχνημα).

Καποράλι (Caporali).—1) ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Μπιττι***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1476—1560). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Περουτζῖνο καὶ τοῦ πατρός του Βαρθολομαίου Καποράλι, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν ζωγραφικήν, ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, εἰς ἣν καὶ διέπρεψε. Τῷ 1834 διηύθυνε τὰς ἐργασίας διὰ τὴν κατασκευὴν τμήματος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ. Ζωγραφικὰ ἔργα αὐτοῦ ὑπάρχουν εἰς τὸ μουσεῖον Βανούτσι τῆς Περούτζια καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τῆς Πανικάλε, παρὰ τὸ χωρίον Λιτσιάνα τοῦ νομοῦ Μάσσα καὶ Καρράρα τῆς Τοσκάνης. Τῷ 1536 ἐξέδωκε μετάφρασιν τῶν πέντε πρώτων βιβλίων τοῦ Βιτρουβίου.

—2) ***Καῖσαρ***. Ἰταλὸς σατιρικὸς ποιητὴς (1531—1601). Διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως ὁ εὐνοούμενος τοῦ καρδιναλίου Φουλβίου ντέλλα Κόρνια, Φερδινάνδου τῶν Μεδίκων, Ὀκταβίου Ἀκουαβίβα, ὁ ὁποῖος διώρισε αὐτὸν διοικητὴν τοῦ Ἄτρι καὶ τῆς Τζούλια Νόβα, καὶ τέλος τοῦ Ἀσκανίου ντέλλα Κόρνια, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπέθανε. Ἔγραψε πρωτοτύπους καὶ πνευματώδεις σατίρας, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὰ νέα τοῦ Παρνασσοῦ», «Περιγραφὴ ταξιδίου εἰς τὸν Παρνασσόν», «Ἡ ζωὴ τοῦ Μαικήνα», «Οἱ κῆποι τοῦ Μαικήνα», «Ἡ κηδεία τοῦ Μαικήνα» κτλ. Μ. Δ. Β.

—3) ***Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1841. Ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου ἐν Παδούῃ καὶ λαβὼν τὸ δίπλωμα τῆς ἱστορίας ἐν Βολωνίᾳ, ἐδημοσίευσεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «La questione sociale del sistema tributario in Italia» (1868). Τῷ 1873 ἐξέδωκε τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Enciclopedia geografica», τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ συνεχίσῃ. Τῷ 1883 ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ κτῆμά του ἐν Todi ἵδρυσε τὸ φιλοσοφικὸν περιοδικὸν «Nuova scienza», μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του, τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ μόνος συντάκτης. Εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀνάγει, μετὰ σπανίας σοφίας καὶ μεγάλης συνθετικῆς δυνάμεως, ὅλας τὰς θετικὰς ἐπιστήμας εἰς μίαν ἀρχήν, τὴν «ἀρχὴν τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ». Ὁρμώμενος ἐκ τοῦ αἰσθανομένου ἀτόμου, ἐξηγεῖ τὰ πάντα, ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων ἑνώσεων μέχρι τῶν πολυπλοκωτέρων καὶ πλουσιωτέρων εἰς ψυχικὰς δεξιότητας ὀργανισμῶν. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ εἶδος ἀνανεωμένου πυθαγορισμοῦ καὶ σπινοζισμοῦ, ὁ ἄνθρωπος (σῶμα καὶ νόησις) εἶναι ἁρμονικὴ συνένωσις ἐνσυνειδήτων ἀτόμων. Θ. Π.

Καπορέττο (Caporetto) [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἰταλίας, ἐν τῇ Βενετίᾳ Ἰουλίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰζόντζο, ἐπὶ ὑψώματος 235 μ. Κάτ. 1160. Εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τὴν παρ' αὐτὸ συναφθεῖσαν ὁμώνυμον μάχην κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κατελήφθη τῷ 1915 ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1917. Τῷ 1918 περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μ.Δ.Β.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης αὐστρογερμανικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου τοῦ Ἰζόντζο, τὸν Ὀκτώβριον 1917, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς πεδιάδος τῆς Βενετίας*, τὸ ἰταλικὸν μέτωπον εὑρίσκετο μὲ τὴν 2αν στρατιὰν τοῦ στρατηγοῦ Καπέλλο ἀνατολικῶς τοῦ Καπορέττο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἰζόντσο, σχηματίζουσαν τοιουτοτρόπως *ἐξέχουσαν* ἀπὸ Plezzo μέχρι Tolmino (βλ. σχ. ἐν λ. *Βενετία* τ. Ζ' σ. 30). Ἡ ἐν λόγῳ ἐξέχουσα τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου ἐξελέγη ὡς τὸ σημεῖον τῆς κυρίας κρούσεως τῶν Αὐστρογερμανῶν, ἵνα ἐπ' αὐτῆς ἐπενεχθῇ διάρρηξις τοῦ ἰταλικοῦ μετώπου, διὸ κατ' αὐτῆς ἐπετέθη ἡ 14η γερμανικὴ στρατιὰ τοῦ φὸν Below (10 γερμανικαὶ μεραρχίαι καὶ 6 αὐστριακαὶ μετὰ πολυαρίθμου βαρέος πυροβολικοῦ) μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Cividale-Udine. Τὴν 2 ὥραν τῆς 24 Ὀκτωβρίου ἤρχισεν ἐκτελουμένη ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν προπαρασκευὴ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐκτελοῦντος βομβαρδισμὸν καὶ συγχρόνως βάλλοντος δι' ἀεριογόνων βλημάτων, ἰδίως δακρυγόνων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἐντελῶς καινοφανῆ, καθ' ὅσον δὲν κατηυθύνθη ἡ προπαρασκευὴ αὕτη κατὰ τῶν πρώτων ἰταλικῶν γραμμῶν, ὡς συνήθως ἐγίνετο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑφ' ἁπάντων τῶν διαμαχομένων στρατῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὄπισθεν γραμμῶν, δηλαδὴ κατὰ βάθος ἐναντίον τῶν ἐφεδρειῶν, τῶν παρατηρητηρίων, καὶ τῶν πάσης φύσεως συγκοινωνιῶν (ὁδικῶν, τηλεφωνικῶν κτλ.), εἰς τρόπον ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπήνεγκεν αὕτη ἀφ' ἑνὸς μὲν μεγάλην διαταραχὴν εἰς τὰς ὄπισθεν ἰταλικὰς μονάδας, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ τελεία διάλυσίς των καὶ ἡ πανικόβλητος φυγὴ ἢ κατάθεσις τῶν ὅπλων καὶ παράδοσις, ἀφ' ἑτέρου δὲ πλήρη διακοπὴν τῶν τηλεφωνικῶν συγκοινωνιῶν, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ πλήρης παράλυσις πάσης διοικήσεως, ἅτε καταστάσης ἀδυνάτου τῆς μεταβιβάσεως διαταγῶν, ἔστω καὶ εἰς τὰ παραμείναντα εἰς τὰς θέσεις των τμήματα, ὡς π. χ. εἰς μονάδας τινὰς πυροβολικοῦ μὴ δυνηθείσας νὰ βάλωσιν οὐδὲ μίαν κἂν βολήν, λόγῳ τῆς γενικῆς συγχύσεως καὶ τῆς ἐλλείψεως διαταγῶν. Εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν τοιαύτην ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τῶν Ἰταλῶν συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα πυκνοτάτη ὁμίχλη, ἡ παρακωλύσασα πλήρως πᾶσαν συνεννόησιν διὰ σημάτων. Ἡ τοιαύτη αὐστρογερμανικὴ προπαρασκευὴ διήρκεσε μόνον ἐπὶ τρίωρον, καὶ τὴν 5 ὥραν ἐξεπέμφθη ἡ ἐπίθεσις κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τοῦ Μόντε Νέρο παρεκάμφθη ἀμέσως, καθ' ὅσον αἱ γερμανικαὶ φάλαγγες προὐχώρησαν ἑκατέρωθεν τοῦ ὄρους, ἀκολουθήσασαι τὰς ἑκατέρωθεν βαθείας κοιλάδας· οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰταλοὶ (ταξιαρχίαι ἀλπινιστῶν) ναὶ μὲν εὑρέθησαν κυκλωμένοι, ἀλλ' ἀντέστησαν ἐπὶ μακρόν. Ἕτερα ὅμως ἰταλικὰ στρατεύματα ὑπεχώρησαν ἀμέσως καί, ἐν τῇ πανικοβλήτῳ φυγῇ των, παρέσυραν καὶ ἁπάσας τὰς παρὰ τὸ Μόντε Νέρο εὑρισκομένας ἰταλικὰς μονάδας, καθὼς καὶ τὰς σπευσάσας

Digitized by Google

πρὸς ἐνίσχυσίν των τοπικὰς ἐφεδρείας. Οἱ Αὐστρογερμανοὶ τότε διέβησαν τὸν Ἰζόντζο διὰ πολλῶν σημείων καὶ ἤρχισαν τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης καταδίωξιν τῶν Ἰταλῶν. Τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας (24ης Ὀκτωβρίου), οἱ Ἰταλοὶ ἀντεῖχον ἐλάχιστα μόνον πρὸς τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν (εἰς τὴν στενωπὸν Saga), διότι πρὸς τὸ δεξιόν των (βορειοδυτικῶς τοῦ Τολμίνο) εἶχον ἀπωθηθῆ πλήρως, ἅτε ἐπελθούσης πλήρους διαρρήξεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Καπορέττο ἐπὶ πλάτους 25 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ φοβερὰ ἧττα τῶν Ἰταλῶν εἰς Καπορέττο, ἡ συνεπαγαγοῦσα κατόπιν τὴν μέχρι τοῦ Πιάβε μεγάλην ὑποχώρησίν των, ἐπῆλθε λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρχον περὶ τὸ Καπορέττο (κατὰ τὸν μεταξὺ Πλέτζο-Τολμίνο χῶρον) ἰσχυραὶ ἰταλικαὶ ἐφεδρεῖαι, καθ' ὅσον αὗται εὑρίσκοντο συγκεντρωμέναι πολὺ νοτιώτερον, ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Μπαινζίντζα, ἅτε τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιστρατήγου Καντόρνα ἐπιμένοντος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, παρ' ὅλας τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου ἐνδείξεις, ὅτι ἡ κυρία αὐστρογερμανικὴ ἐπίθεσις δὲν θὰ ἐξεπέμπετο ποτὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐξεχούσης Πλέτζο-Τολμίνο· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς καταφανεστάτας πλέον ἐνδείξεις (σοβαραὶ γερμανικαὶ συγκεντρώσεις περὶ τὸ Τολμίνο ἀπὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου) περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐξεχούσης, ὁ Ἰταλὸς ἀρχιστράτηγος δὲν ἔσπευσε νὰ μεταφέρῃ ἐγκαίρως τὰς ἐφεδρείας του πρὸς βορρᾶν, νομίζων ὅτι, λόγῳ τῆς αἰφνιδίως ἐπελθούσης κακοκαιρίας, ἡ αὐστρογερμανικὴ ἐπίθεσις, ἂν μὴ ἐματαιοῦτο, θὰ ἐπεβραδύνετο πάντως πολύ. Ἡ ἧττα τοῦ Καπορέττο ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τύπον στρατηγικοῦ αἰφνιδιασμοῦ, καθ' ὅσον οἱ Ἰταλοὶ ἐδέχθησαν ἐπίθεσιν ἐκ κατευθύνσεως μὴ ἀναμενομένης, χωρὶς ἐξ ἄλλου νὰ ἔχωσι στρατηγικὰς διατάξεις τοιαύτας, ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀντεπεξέλθωσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ κατὰ πάσης ἐπιθέσεως ὁποθενδήποτε ἐκπεμπομένης. Τόση δ' ἦτο ἡ σφαλερῶς ἐρριζωμένη πεποίθησις τοῦ Καντόρνα ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ κατὰ τῆς ἐξεχούσης Πλέτζο-Τολμίνο ἐπίθεσις δὲν ἦτο σοβαρά, ὥστε καί, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεγάτην ἧτταν τοῦ Καπορέττο, ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ἐπομένης θεωρῶν τὸ ἐπελθὸν ρῆγμα ὡς τοπικῆς μόνον σημασίας, συνεπῶς δυνάμενον νὰ πωματισθῇ προσεχῶς· ἐχρειάσθη δὲ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς πανικοβλήτου φυγῆς τοῦ πλείστου μέρους τῆς 2ας στρατιᾶς καὶ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας μεγάλου μέρους αὐτῆς, ἵνα ἀνανήψῃ καὶ ἀντιληφθῇ τὸ σοβαρὸν καὶ ἀνεπανόρθωτον τῆς ἐπελθούσης ἰταλικῆς συμφορᾶς.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

κάπος (ὁ) *[Ναυτ.]*· ὁ ἀρχηγὸς τετραωρίας ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς, ἐφόσον ἔχει ἀξιωματικοὺς ὑποτεταγμένους.

Κάποσβαρ (Kaposvar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, σιδηροδρομικὸς κόμβος τῶν γραμμῶν Βουδαπέστης—Ἄγραμ—Φιοῦμε. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται ἐρείπια μεσαιωνικοῦ πύργου, ἐκκλησίαι ρωμανικοῦ ρυθμοῦ καὶ σχολὴ κωφαλάλων. Διενεργεῖται σημαντικὸν ἐμπόριον ἵππων, βιομηχανία σακχάρεως, παράγεται δὲ οἶνος, καπνὸς καὶ πτηνοτροφικὰ προϊόντα. Κάτοικοι 29.610 (1920). Μ. Ν. Δ.

Κάποτα *[Παραλ. Γεωγρ.]* Νησὶς μικρασιατικὴ (πλάτ. 37° 17′ 1/8 Β, μῆκ. 27° 23′ 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf) ἐν τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ, 2 1/2 μίλ. Δ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σπράττ, ΒΔ. κέρατος τοῦ κόλπου τοῦ Καζικλῆ.

καπότα (ἡ), καὶ ***καππότα*** (γαλ. capote, ἰταλ. cappota)· χονδρὸς μάλλινος ἐπενδύτης τῶν χωρικῶν, συνήθως μετὰ καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ἄλλως *κάππα* (βλ. λ.)· ‖ εὐρὺ καὶ μακρὸν γυναικεῖον ἐπανωφόριον, φερόμενον ὅπως ἡ μπέρτα (βλ *κάππα)*· ‖ εἶδος μικροῦ γυναικείου πίλου κατασκευαζομένου τὸ μὲν θέρος ἀπὸ ψάθαν, τὸν δὲ χειμῶνα ἀπὸ μεταξωτὸν ὕφασμα, γαρνιριζόμενον μὲ κορδέλλες, αἰγκρέττες, ἄνθη κττ. καὶ ἐφωδιασμένον μὲ κορδέλλες, αἵτινες προσδένονται κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ· ‖ τεχνητὸς ἐκ λεπτοῦ ἐλαστικοῦ θύλαξ τοῦ πέους χρησιμεύων ὡς προφυλακτὴρ ἀπὸ τῆς μεταδόσεως ἀφροδισίων νοσημάτων· ἄλλως *περικαυλίς*.

καποτᾶς (ὁ)· ὁ *βλαχορράφτης* (βλ. λ.).

καποτάστο (capotasto) *[Μουσ.]*. Εἶδος κινητῆς ράβδου, ἥτις προσαρμοζομένη εἰς τὴν λαβὴν ἐγχόρδου ὀργάνου ἐπιβραχύνει τὰς χορδὰς καὶ ὀξύνει κατ' ἀναλογίαν τὸν ἦχον. Τοῦ καποτάστο γίνεται κυρίως χρῆσις εἰς τὰ μανδολῖνα καὶ τὰς κιθάρας. Γ. Σ.

κάποτε· ἐπίρρ χρον. δημοτ., ποτέ, μίαν φοράν, κατά τινα καιρόν, εἰς μίαν ἐποχήν: «κάποτε 'ς τὰ μαθητικά μου χρόνια ἀρρώστησα σοβαρῶς», «τὸν συνήντησα κάποτε 'ς τὴν Ἀθήνα»· ‖ ἐνίοτε, καμμιὰ φορά: «ἔρχεται κάποτε καὶ μᾶς βλέπει»· ‖ διπλασιάζεται πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας: «τὸν βλέπομε κάποτε κάποτε»· ‖ διαζευκτικῶς: «κάποτε . . . κάποτε», «κάποτε καλά, κάποτε ἄσχημα».

Καπότηδες *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον ἐν Αἰγίνῃ, ἔνθα ἀγροικίαι τινές. Κάτ. (1928) 7.

καπότο (τό)· μικρὰ κάππα, ἐπανωφόριον ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος τῶν χωρικῶν· ἄλλως *καπότα* (βλ. λ.)· ‖ ὅρος χαρτοπαικτικὸς τοῦ πικέτου, ὅταν ὁ ἕτερος τῶν παικτῶν κάμῃ ὅλες τὶς χαρτωσές: «τό 'καμα καπότο», «τὸν 'πῆρα καπότο».

Καπότοι (οἱ)· βλ. λ. *Καγκότοι*.

κάπου· ἐπίρρ. τοπ. δημοτ., ἐπὶ στάσεως ἐν τόπῳ, ἔν τινι τόπῳ, σὲ κάποιο μέρος: «κάπου ἐδῶ βρίσκεται», «θέλει νὰ μείνῃ κάπου»· ‖ ἐπὶ κινήσεως εἰς τόπον, εἴς τινα τόπον: «κάπου πηγαίνει»· ‖ μετὰ τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ἐπὶ τῆς ἀπὸ τόπου ἢ διὰ τόπου κινήσεως: «ἔρχεται—περνᾷ ἀπὸ κάπου»· ‖ διπλασιάζεται καὶ σημαίνει χρόνον: «κάπου κάπου» εἰς περιστάσεις τινάς, ἐνίοτε: «κάπου κάπου συναντώμεθα»· ‖ ἐπὶ ἐννοίας πλήθους ἢ ποσότητος σημαίνει περίπου: «ἦρθαν κάπου ἑκατὸν ἄνθρωποι», «εἶναι κάπου ἴσα μὲ ἐμένα».

καποῦ (λέξ. τουρκ. =*θύρα, πύλη*). Ἀπαντᾷ ὡς δεύτερον συνθετικὸν τοπονυμίων, κυρίως στενῶν *(Δεμὶρ-καποῦ* κ.τ.λ.).

Κάπουα (Capua) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Ἰταλίας, ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, εἰς ἀπόστασιν 11 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Καζέρτας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βολτοῦρνο. Κάτοικοι 11204. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρώμης—Καζέρτας—Νεαπόλεως, ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, μετὰ κρύπτης, μωσαϊκῶν καὶ σαρκοφάγου, μουσεῖον καὶ πολλοὺς ναούς. Τῷ 1803 ὑπέστη μεγάλας ζημίας ἐκ τοῦ σεισμοῦ. Λόγῳ τοῦ στρατηγικοῦ τῆς θέσεως ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν φρούριον, ὅπερ πολλὰς ὑπέστη δῃώσεις. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ τῆς ἀρχαίας *Καπύης* (βλ. λ.), ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις *Κασιλῖνον*. Τῷ 900 μ. Χ. ἐγένετο ἀνεξάρτητος ἡγεμονία ὑπὸ Λομβαρδοὺς πρίγκιπας, τῷ 1501 περιῆλθεν εἰς τοὺς Γάλλους, τῷ δὲ 1734 εἰς τοὺς Ἱσπανούς. Τῷ 1799 καὶ τῷ 1806 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Γάλλων, τῷ δὲ 1860 ἐγένετο παρ' αὐτὴν ἡ μάχη τοῦ Βολτοῦρνο, καθ' ἣν ὁ Γαριβάλδης ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῶν Βουρβώνων καὶ εἰσῆλθε κατόπιν τῆς νίκης ταύτης εἰς τὴν Νεάπολιν.

Εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τῆς Καζέρτας εὑρίσκεται ἡ πόλις *Σάντα Μαρία ντὲ Κάπουα-Βέτερε*, ἀπέχουσα 4 χλμ. ἀπὸ τῆς Κάπουα καὶ κτισμένη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Καπύης. Μ. Δ. Β.

Καπουάνα (Capuana), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς μυθιστοριογράφος, ποιητὴς καὶ κριτικός, γεννηθεὶς ἐν Μίνεο παρὰ τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας (1839—1916). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κατάνης καὶ ἔγραψε πλῆθος ἔργων, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτόν, μετὰ τοῦ Βέργκα, ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔγραψε στίχους ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φαῦνος*, καὶ τὸν τίτλον «Ματαιότης ματαιοτήτων», καὶ ἐχρημάτισε δημοσιογράφος καὶ φιλολογικὸς κριτικός. Ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς συγγραφέως πρωτοτύπου καὶ ἰσχυροῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1879, ὁπότε ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Giacinta», ὅπερ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἔργων, διὰ τῶν ὁποίων εἰσήγετο καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ρεαλισμὸς τοῦ Ζολᾶ. Ὁ Καπουάνα ὅμως δὲν περιωρίσθη εἰς ἁπλῆν μίμησιν τοῦ Ζολᾶ, ἀλλ' ἐπεχείρησε νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων μετ' ἐξαιρετικῆς ἀναλυτικότητος, δημιουργήσας οὕτω νέαν σχολήν, τὴν τοῦ «verismo», τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς ἐν Ἰταλίᾳ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν γένει διακρίνει βαθεῖα μελαγχολία καὶ ἀπαισιοδοξία, αἱ δὲ κριτικαὶ μελέται του, διὰ τῶν ὁποίων κατέκρινεν ἰδίως τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς του, μαρτυροῦν μεγάλην μόρφωσιν καὶ λεπτότατον καλαισθητικὸν τάλαντον. Ὁ Καπουάνα ἔγραψεν ἐπίσης πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ δράματα εἰς τὴν σικελικὴν διάλεκτον, ἅτινα ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ σύγχρονον ἰταλικὸν θέατρον, κριτικαὶ μελέται» (1872), «Προσωπογραφίαι γυναικῶν» (1877), «Giacinta», μυθιστόρημα δραματοποιηθὲν κατόπιν (1879), «Μελέται ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογίας» (1880), «Ἕνα φιλὶ καὶ ἄλλα διηγήματα» (1881), «Homo» (1882), «Σκοτεινὴ ἱστορία» (1882), «Παρῳδίαι» (1884), «Πνευματισμός» (1884), «Τὸ βασίλειον τῶν μαγισσῶν» (1885), «Ἦταν μιὰ φορὰ» μῦθοι (1885), «Τὸ μικρὸν δεκαήμερον» (1901), τὰ δράματα «Malia», «Serena» «Gastigo», «Il male di Rosa», «Il cavalier Podagra». Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης κριτικὴν μελέτην περὶ Γαβριὴλ ντ' Ἀννούντσιο καὶ τὸν τόμον «Teatro dialettale siciliano» (1911). Μ. Δ. Β.

Κάπουας (Kapuas) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ὠκεανίας, ἐν τῷ ὀλλανδικῷ τμήματι τῆς νήσου Βόρνεο, πηγάζων ἐκ τῶν νοτίων κλιτύων τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς. Μετὰ ροῦν 850 χιλμ. πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ πρὸς Ν. χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Κίνας, εἰς ἀπόστασιν 24 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Ποντιάναν, ἀφοῦ πρῶτον χωρισθῇ εἰς πολλοὺς βραχίονας καὶ σχηματίσῃ εὐρύτατον δέλτα. Τὸ λεκανοπέδιον αὐτοῦ περιέχει στρώματα γαιάνθρακος τριτογενοῦς περιόδου. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἦτο ἄλλοτε παραπόταμος μεγάλου ποταμοῦ, διασχίζοντος τὴν νῆσον μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν, ὁ ὁποῖος ἐξηφανίσθη διὰ καθιζήσεως, τῆς κοίτης αὐτοῦ μεταβληθείσης εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς κοιλάδος. Μ. Δ. Β.

Καποῦ-Δὰγ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Κυζίκου* (βλ. λ.).

καπουδὰν πασᾶς· βλ. *καπετὰν πασᾶς*.

Καπούδια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τύνιδος (πλάτ. 35° 13′ Β, μῆκ. 11° 09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1159: Susa to Mahedia), Β κέρας τοῦ κόλπου Γκαβές. Εἶναι ἡ *Βραχώδης ἄκρα* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 10, Nobbe), ἡ *Ἄμμωνος* Βαλίθωνος ἄκρα (βλ. λ.) τοῦ Στράβωνος. Ἡ σύγχρονος αὐτὴ ἀραβική της ὀνομασία εἶναι παραφθορὰ τῆς ρωμαϊκῆς της Caput Vada, ἣν διέσωσεν ὁ Προκόπιος (*Βανδ.* 1, 17 σελ. 377,20). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Καπουετὰ *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Γιαπουρᾶ* (βλ. λ.) τῆς Ν. Ἀμερικῆς παρὰ τὰς πηγάς του.

Καποῦ-Καγιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 750 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν (βλ. *Ἀμάσεια*).

καπουκεχαγιᾶς (τουρκ. *καποὺ-κετχουντάς*). Ἐλέγετο οὕτως ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν ὑποκειμένων τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἡγεμονιῶν Βλαχίας, Μολδαυΐας καὶ Ἐρδελίας (Τρανσιλβανίας), ἐν δὲ τοῖς τελευταίοις χρόνοις τῆς Βουλγαρίας, Κύπρου, Αἰγύπτου, Σάμου καὶ Χίου. Ὁ τῆς Αἰγύπτου ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς *καρακεχαγιᾶς* (=μαῦρος, μᾶλλον μαύρων, κεχαγιᾶς), ἀφ' οὗ χρόνου ἀνεγνωρίσθη ὁ Μωχάμμετ Ἀλῆς ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου. Κεχαγιάδες ἁπλῶς εἶχον αἱ συνοικίαι, αἱ συντεχνίαι ἐσνάφια), τὰ μεγάλα, κυρίως πριγκιπικά, μέγαρα. Ἦσαν ἀληθεῖς ἐπιμεληταί, μεριμνῶντες περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἰδίας συνοικίας ἢ συντεχνίας, καὶ αὐτῆς τῆς μεγάλης οἰκίας, ἣν ἐπέβλεπον. Οἱ κεχαγιᾶδες αὐτοί, κατὰ τὴν περίοδον τῶν πέντε τελευταίων αἰώνων, ἀντικατέστησαν τοὺς ἐπὶ βυζαντινῶν λεγομένους *κουράτορας*.

Ὡς οἱ καπουκεχαγιᾶδες τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, διοριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, ἀνέφερον τὰς κοινὰς αὐτῶν ὑποθέσεις εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, τοιουτοτρόπως ὁ πατριαρχικὸς καπουκεχαγιᾶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως διοριζόμενος, τῇ ἐγκρίσει τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀνέφερε πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ πατριαρχείου εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐξηρτῶντο τῆς ἐντολῆς τοῦ καπουκεχαγιᾶ αἱ σπουδαῖαι ὑποθέσεις, ἀναλαμβανόμεναι ὑπὸ τοῦ Μεγάλου λογοθέτου.

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ πατριαρχικὸς καπουκεχαγιᾶς, εἰς ἐπίσκεψιν μεταβαίνων ἐπίσημον, εἶχε συνοδοὺς δύο ἢ περισσοτέρους γενιτσάρους ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ πατριαρχείου. Βοηθὸς τοῦ καπουκεχαγιᾶ ἦτο διαρκῶς ἐπὶ πλεῖστα ἔτη ὁ λεγόμενος *καποὺ-ὀγλάν*. Καπουκεχαγιᾶν εἶχε παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τὸ πατριαρχεῖον τῶν Ἱεροσολύμων, ὑπηρέτει δέ, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (ἀπὸ τοῦ 1850) οὗτος καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας. Τὰς ὑποθέσεις τοῦ πατριαρχείου ταύτης τῆς πόλεως, καθὼς καὶ τὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, διεξῆγεν ἄλλοτε ὁ καπουκεχαγιᾶς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Κατὰ μίμησιν δὲ τῶν ἡμετέρων καπουκεχαγιᾶδες εἶχον καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῖον τῶν Ἀρμενίων γρηγοριανῶν, τῶν καθολικῶν Ἀρμενίων, ἡ βουλγαρικὴ ἐξαρχία καὶ ἡ ἀρχιραββινεία. Ὁ κεχαγιᾶς, ἀπὸ ἐπιμελητοῦ τῶν συμφερόντων τοῦ προστάτου αὐτοῦ, κατήντησεν εἶδός τι βοηθοῦ (βλ. *κεχαγιᾶ-μπεης*).

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

καπουκῖνος (ὁ)· βλ. *καπουτσῖνος*.

Καποὺλ (Capoul), ***Ἰωσὴφ-Ἀμεδαῖος-Βίκτωρ***. Γάλλος ἀοιδὸς (1839—1924). Ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν Ὀπερὰ-Κωμὶκ ἐμφανίσεώς του κατέκτησε τὸ παρισινὸν κοινόν. Τὰ καλλιτεχνικὰ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ταξίδιά του ἡδραίωσαν τὴν φήμην του καὶ τὸν ἔκαμαν περιζήτητον. Διέπρεψε κυρίως εἰς τὸν «Φάουστ», τὴν «Μάρθαν», τὴν «Μινιόν», τὸν «Παῦλον καὶ Βιργινίαν» καὶ ἔγραψε διὰ τὸν Γκοντὰρ τὸ λιμπρέττο τοῦ μελοδράματος «Ζοσελέν»· ἐχρημάτισεν ἐπί τινα καιρὸν διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τέλος διευθυντὴς τῆς Ὀπερὰ τῶν Παρισίων. Γ. Σ.

Καπουλέττοι καὶ ***Μοντέκοι*** (Capuletti καὶ Montechi). Ἰταλικαὶ οἰκογένειαι τῆς Βερώνας, ἀκμάσασαι πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα, αἵτινες ἀπηθανατίσθησαν ὑπὸ τοῦ Σαίξπηρ εἰς τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα». Περὶ αὐτῶν οὐδὲν εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον. Τὰς ἔριδάς των ἐξιστορεῖ πρῶτος ὁ Μαζούκκιος εἰς τὸ διήγημά του «Οἱ τραγικοὶ ἐρασταὶ τῆς Βερώνης», βεβαιῶν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ οἰκογένειαι ἔζησαν περὶ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα καὶ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα εἶναι ἱστορικῶς ἀληθῆ. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ διηγήματος τοῦ Μαζουκκίου παρελήφθη κατόπιν

Digitized by Google

ὑπὸ πολλῶν ἄλλων καὶ τέλος ὑπὸ τοῦ Σαίξπηρ. Ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις ἐνέπνευσε καὶ πολλοὺς μουσικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Βικέντιον Μπελλίνι, ὁ ὁποῖος ἐμελοποίησε τρίπρακτον μελόδραμα, ἐπὶ στίχων τοῦ Ρομάνι, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Καπουλέττοι καὶ οἱ Μοντέκοι». Μ. Δ. Β.

Καπούλης, *Παπα-Γεώργιος.* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἔπεσεν εἴς τινα μάχην κατὰ τὰ τέλη τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἐπὶ κεφαλῆς μοναχῶν. Γ. Κ. Δ

καπούλι (τό)· τὰ ἀπὸ τῆς νεφρικῆς χώρας μέχρι τῶν γλουτῶν νῶτα τοῦ ὑποζυγίου: «ἐκάθισε 'ς τὰ καπούλια»· ἄλλως *κάπουλο* (πιθανῶς ἀπὸ τοῦ λατιν. scapula=νῶτα).

καπουλίδαι (οἱ) (Capulidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων ἀστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷα ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

κάπουλο (τό)· ἄλλως *καπούλι* (βλ. λ.): «παίρνω —, βάνω 'ς τὰ κάπουλα».

κάπουλος (ὁ) (Capulus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*. Οἱ κάπουλοι παρετηρήθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Montfort τῷ 1810 καὶ ἔχουσι κόγχην κωνοειδῆ, μὲ κορυφὴν διευθυνομένην πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ μὲ ἐλαχίστας ἢ πολλὰς περιελίξεις. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον, φοειδὲς ἢ ἐλλειπτικόν, μὲ τοιχώματα ἐξωτερικὰ μᾶλλον λεῖα, ἐλάχιστα διωγκωμένα, καὶ ἐσωτερικὰ τοιχώματα ἐλαφρῶς πεπιεσμένα. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει ρύγχος ἐπίμηκες, προσακτρίδας απομεμακρυσμένας ἀλλήλων. ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν ἄκρων ἰδίων σωματικῶν ἀποφύσεων τοποθετημένους καὶ ὡς ἀναπνευστικὰ ὄργανα ἓν καὶ μόνον βράγχιον. Τὰ μαλάκια ταῦτα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Μεσογείῳ, τῷ Ἀτλαντικῷ, εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους Ἀντίλλας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *κάπουλος ὁ τριτροπιδώδης* (Capulus tricarinatus), ὅστις ἔχει ἐπιμήκη πεπιεσμένην κόγχην, κορυφὴν οὐχὶ ἑλικτήν, ἐξ ἧς ἄρχονται τρεῖς μὲ διαφόρους διευθύνσεις ἐξογκώσεις ἐν εἴδει τρόπιδος (καρίνας) καὶ ἄνοιγμα κόγχης ἐλαφρῶς ὀδοντωτόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὰς Ἀντίλλας θαλάσσας καὶ ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ἐχίνων. Δ. Ν. Π.

Κάπουλος ὁ τριτροπιδώδης.

Καπουλοῦ-Ντερμπένт *[Γεωγρ.]*. Στενὴ δίοδος τοῦ Αἴμου, διὰ τῆς ὁποίας ἄγει ἡ διὰ Σόφιας καὶ Νύσσης ἀρχαία ὁδὸς εἰς Βιδδίνιον. Ν. Μ.

Κάπουντα (Kapunda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Λάϊτ τῆς Νοτίου Αὐστραλίας, ἀπέχουσα 76 χλμ. σιδηροδρομικῶς Β ΒΑ τῆς Ἀδελαΐδος. Κάτ. 3000. Εἶναι κέντρον μεγάλης σιτοπαραγωγοῦ περιφερείας, γνωστὸν ἐπίσης καὶ διὰ τὰ περιώνυμα μεταλλεῖα χαλκοῦ, τὰ εὑρεθέντα ἐκεῖ τῷ 1843. Πλησίον τῆς πόλεως ἐξάγεται καλῆς ποιότητος μάρμαρον παντὸς χρώματος, ἀπὸ τοῦ βαθέος κυανοῦ μέχρι τοῦ λευκοῦ. Δ. Σ. Δ.

Καπουράλιος. Φραγκολεβαντῖνος, ὑπηρετῶν παρὰ τῷ Μουσταφᾶ πασᾷ, διοικητῇ τῆς Κρήτης, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἔχων εἰδικὴν ἀποστολὴν νὰ φροντίζῃ, ὅπως παρίσταται ἡ Κρήτη ὡς ἡσυχάζουσα, ὁσάκις ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῆς νήσου ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς. Ε. Γ.

Καπουράλλης. —1) *Λάμπρος*. Πρόκριτος ἐκ Λεβαδείας, ἀκμάσας κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος. Ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς συμπολιτῶν του καὶ πολεμήσας ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σερπεντζέ, παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν. —2) *Σωτήριος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔπεσεν εἰς τὸ Χαϊδάρι τὸν Αὔγουστον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

κάπουρας (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κύπειρος ἡ στρογγυλόρριζος*.

καπούρ-καχρί (τό) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ κονδυλόρριζα τοῦ φυτοῦ *ἡδύχιον τὸ ἀκανθῶδες* (Hedychium spinosum). Εἶναι οὐσία ἀρωματική, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Κ. ΠΑΠ

Καπούρνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου, ἤδη καλούμενον *Γλαφυραί* (βλ. λ.).

Καπούρταλα (Kapurthala) *[Γεωγρ.]*. Ἰθαγενὲς κράτος τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Πάντζαμπ Ἐμβαδὸν 1549 τ. χλμ. Κάτ. 284.275 ἐξ ὧν 160.457 Μωαμεθανοί, 58.412 Ἰνδοὶ καὶ 64.074 Σῖχαι. Τὸ κράτος διασχίζεται ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τζουλλούντουρ-Ἀμρίτσαρ, ἐξάγει δὲ μεγάλας ποσότητας σίτου, σακχάρεως, καπνοῦ καὶ βάμβακος. Τὰ ἔγχρωμα ὑφάσματά του καὶ χειροτεχνήματα ἐκ μετάλλου εἶναι περιώνυμα. Πρωτεύουσα ἡ *Καπούρταλα* (κάτ. 16 242), ἕδρα τοῦ μαχαραγιᾶ, ἀπέχουσα τῆς Τζουλλούντουρ 17 χλμ. σιδηροδρομικῶς. Ἡ πριγκιπικὴ οἰκογένεια τῶν Καπούρταλα κατάγεται ἐκ τοῦ Τζάσσα Σίνγκ, συγχρόνου τοῦ Ναδὶρ Σὰχ καὶ τοῦ Ἀχμὰντ Σάχ, κατεῖχε δὲ ἄλλοτε ἐκτεταμένας γαίας ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ Σουτλέϊγ καὶ ἐν Μπάρι Ντοάμπ. Τὰ κτήματα ταῦτα κατεσχέθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἀπεδόθησαν πάλιν εἰς ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν ὁ μαχαραγιᾶ Ραντζὶρ Σίνγκ προσέφερεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1857 Ἐπίσης ἐδόθη εἰς αὐτὸν κτῆμα 1300 τ. χλμ., ἀποφέρον εἰσόδημα 90.000 λιρῶν ἐτησίως. Ὁ σημερινὸς μαχαραγιᾶς, σὲρ Τζαγκατζὶτ Σίνγκ, ἐγεννήθη τῷ 1872, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1877. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Τίραχ 1897 – 1898) ὁ μαχαραγιᾶς τῆς Καπούρταλα προσέφερε μεγάλας στρατιωτικὰς βοηθείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δ. Σ. Δ.

Καπουστίν, *Μιχαὴλ Δημήτριεβιτς*. Ρῶσος νομικὸς (1830 – 1897). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐδίδαξε κατόπιν διεθνὲς δίκαιον. Ὁ Καπουστὶν ἐδημοσίευσε: «Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Εὐρώπῃ», «Ἐγχειρίδιον διεθνοῦς δικαίου», «Διπλωματικὰς ἐκθέσεις» κτλ. Θ. Β.

κάπουτ μόρτουουμ (Caput mortuum). Λατινικὴ ὀνομασία, δι' ἧς ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ἀλχημισταὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἐν τῷ ἄμβυκι μετὰ τὴν ἀπόσταξιν στερεὸν ὑπόλειμμα. Σήμερον καλεῖται οὕτως, ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως, ἐρυθρὸν χρῶμα συγκείμενον ἐξ ὀξειδίου τοῦ σιδηροῦ, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐλαμβάνετο ὡς ὑπόλειμμα κατὰ τὴν πύρωσιν ἐν χοάναις τῶν ὀξειδωμένων σιδηροπυριτῶν πρὸς παρασκευὴν ἀτμίζοντος θειικοῦ ὀξέος κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Nordhausen, καὶ εἶχε τὸ σχῆμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον νεκρῶν κεφαλῶν, ἐξ οὗ ἡ ὀνομασία. Ἡ ὀνομασία ἐφαρμόζεται πολλάκις καὶ εἰς τὸ φυσικὸν ἐρυθρὸν τῆς Ἀγγλίας, παραγόμενον ἐκ τῆς ἀλέσεως ὀρυκτοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Τὸ βιομηχανικὸν προϊὸν παρασκευάζεται σήμερον διὰ πυρώσεως βιτριολίου σιδήρου (θειικοῦ σιδήρου $FeSO_4$), ὑπολειμμάτων ἀποστάξεων σιδηροπυριτῶν, μετὰ προσμείξεως μαγειρικοῦ ἅλατος (2—6 %), ἔχει χρῶμα ποικίλον, ἀπὸ ζωηροῦ ἐρυθροῦ μέχρι καστανοῦ ἰώδους. Χρησιμοποιεῖται ὡς χρῶμα, ὡς στιλβωτικὸν καὶ καθαρτικὸν μέσον ὑάλου, πολυτίμων μετάλλων κτλ. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

καπουτὰν-ἰντεριᾶ *(ντεριᾶ=θάλασσα)*· ἐπίσημος τουρκικὸς τίτλος τοῦ *καπετὰν πασᾶ* ἢ ἀρχιναυάρχου τῆς Τουρκίας (βλ. *καπετὰν πασᾶς*).

Καπούτβαδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ ἀκρωτήριον τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Βυζακινῆς (νοτίου Τυνιδος), πρὸς βορρᾶν τῆς Μικρᾶς Σύρτεως, μεταξὺ Θάψου καὶ Θένας, ἤδη καλούμενον *Καπούδι* (βλ. λ.). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΖ' 834) ὀνομάζεται *Ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίθωνος*. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ', 3, 2) *Βραχώδης ἄκρα*, ὑπὸ τοῦ Προκοπίου *Κεφαλὴ βράχους*, ὑπὸ δὲ τῶν ἰθαγενῶν *Καπούτβαδα*, ἀπέχον ἀπὸ τῆς Καρχηδόνος «πέντε ἡμερῶν ὁδὸν εὐζώνου ἀνδρός». Ἐνταῦθα κατέπλευσεν ὁ στόλος τῶν Βυζαντίων ὑπὸ τὸν Βελισσάριον, καὶ διὰ πρώτην φορὰν τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς Λιβύης (534). Ὁ Προκόπιος διηγεῖται (Περὶ κτισμ. ΣΤ', 6. 8), ὅτι, ἐν ᾧ ἦτο ἄνυδρος ἡ χώρα καὶ ὑπέφερε πολὺ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ἐκ τῆς δίψης, ὡς ἐκ θαύματος ἡ γῆ ἀνέβλυσε πόσιμον ὕδωρ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς θεῖον δῶρον, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς εἰς ἀνάμνησιν οὕτου ἀνύψωσε τὸ χωρίον εἰς πόλιν, περιβαλὼν αὐτὴν δι' ὀχυρωτάτου τείχους. Α. Θ. Σ.

Καπούτβοες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον ἐν Δακίᾳ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, ἱδρυθὲν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' μ. Χ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, πλησίον τῆς σημερινῆς ρουμανικῆς πόλεως Τοῦρνο-Σεβερῖνο Τοῦτο περιέβαλεν ὁ Ἰουστινιανὸς δι' ὀχυροῦ τείχους, καταστήσας «πρόβολον τῆς πολιτείας ἀναντάγώνιστον». Α. Θ. Σ.

Καπουτζῆδες *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλουμένη *Πυλαία* (βλ. λ.).

καπουτζῆς (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. καπού)· θυρωρός.

—καπουτζῆ-μπασῆς (ὁ)· τάξις θαλαμηπόλων τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Ἀρχηγὸς αὐτῶν ἦτο ὁ καπουτζηλὰρ-κεαγιασῆ. Ν. Μ.

Καπουτζὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βιθυνίας, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Νικαίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἱστορικῶν μεταξὺ τῶν πρώτων κατακτηθέντων ὑπὸ τοῦ Ὀσμὰν κατὰ τὴν πρὸς τὴν Προῦσαν προέλασίν του. Ν. Μ.

— **Καπουτζὶκ δὰγ** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Καρ μπὰγ ἀκρωρειῶν τοῦ Καυκάσου, ἔχουσα ὕψος 3715 μέτρων.

Καπουτσὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 606. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Θεόδωρος*.

Καπούτι, ἢ ***Καλό(ν) χωρκὸν*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς το διαμερισμα Μόρφου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Κάτ. 420. Κ. Μ. Κ.

Καπουτσῆς, *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεγαλοπόλεως. Ἠκολούθησε τὸν ἀρχιμανδρίτην Γρηγόριον Δικαῖον (Παπαφλέσσαν) καὶ ἐπολέμησε μετ' αὐτοῦ εἰς διάφορα μέρη. Εἰς τὰ Τριζώνια ἀπώλεσε τὴν μίαν χεῖρα. Ἠμείφθη μὲ γαίας καὶ τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον. Γ. Δ. Κ.

Καπουτσιμάδης, *Δημήτριος*. Διάσημος «στρατιώτης» καταγόμενος ἐκ Νεαπόλεως τῆς Ρομανίας (Ναυπλίου) καὶ ἀκολουθήσας τὸν Μερκούριον Μπούαν, ἀρχηγὸν τοῦ μακεδονικοῦ σώματος, εἰς Ἰταλίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διεκρίθη εἰς τὴν Μαμφρεδονίαν καὶ τὴν μάχην τοῦ Ἀγναδέλλου. Γ. Δ. Κ.

καπουτσῖνος (ὁ), πληθ. *καπουτσῖνοι*· μοναχικὸν τάγμα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας (ἰταλ. cappuccino=ὁ φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς cappuccio, κουκούλαν).

—*[Ἐκκλ. Ἱστ.]* Τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν *καπουτσίνων* ἢ *καπουκίνων* ordo fratrum minorum S. Francisci Capucinorum) ἀποτελεῖ ὑπὸ αὐτοτελῆ διοίκησιν τὸν τρίτον κλάδον τοῦ τάγματος τῶν *φραγκισκανῶν*. Τὸ τάγμα τοῦτο ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ φραγκισκανοῦ μοναχοῦ Ματθαίου Bassi († 1552), ὅστις νομίζων ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν φραγκισκανῶν φερόμενον ἔνδυμα δὲν ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος ἁγίου Φραγκίσκου, τοῦ φέροντος, κατ' αὐτόν, μακράν, ὀξεῖαν καὶ εἰς τὸ ἔνδυμα ἐρραμμένην κουκούλαν, ὡς καὶ μακρὸν γένειον, προσεπάθησε περιβληθεὶς τοιοῦτον ἔνδυμα νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸ εἰς τὸ τάγμα. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν, ὁ Ματθαῖος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα ἔλαβε παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ' τὴν ἄδειαν νὰ φέρῃ τὸ ἔνδυμα τοῦτο. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ματθαίου ἠκολούθησαν δύο ἀδελφοί, ὁ Λουδοβῖκος καὶ Ραφαὴλ Fossombrone, ὁ δὲ πάπας διὰ τῆς βούλλας τῆς 13 Ἰουλίου 1528 ἐπέτρεψε τὴν προσδοχὴν καὶ νέων μελῶν. Οὕτως ἱδρύθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ τάγμα τῶν καπουτσίνων, ὅπερ ἐκλήθη οὕτως ἐκ τῆς κουκκούλας (cucullus, Kapuze), ἣν ἔφερον οἱ μοναχοί, μολονότι ὁ Κλήμης, ὁ Παῦλος Δ' καὶ ὁ Οὐρβανὸς Η' ἐτόνισαν, ὅτι οἱ καπουτσῖνοι εἶναι οἱ γνωστοὶ ἐλάσσονες τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καὶ ἐπομένως ἡ ἵδρυσις τοῦ τάγματος αὐτῶν φθάνει μέχρι τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Ἡ δραστηριότης, ἣν ἀνέπτυξαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἱ καπουτσῖνοι, καὶ αἱ περὶ τῶν πασχόντων φροντίδες αὐτῶν προσείλκυσαν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ συνέτειναν εἰς τὴν σημαντικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τάγματος, οὕτως ὥστε, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτῶν ἱδρυθὲν μοναστήριον ἐν Camerino ἦτο μικρόν, ἵδρυσαν τέσσαρα ἔτι μοναστήρια (1529). Ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς τοῦ τάγματος ἐξεδόθη τῷ 1530, ὅστις τῷ 1536 μεταβληθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς καὶ τῷ 1575 συμμορφωθεὶς πρὸς τὰς νέας παπικὰς ἀποφάσεις, ἀποτελεῖ τὸν ἰσχύοντα ὀργανισμὸν τοῦ τάγματος. Βάσις τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εἶναι ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου Διὰ τούτο ἐπιβάλλεται ἡ πτωχεία, ἀπαγορευθείσης τῆς ἰδιοκτησίας εἴς τε τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μονάς, αἵτινες οὐδὲ προμηθείας τροφίμων ἐπρεπε νὰ ἔχωσιν, ἡ ὑπερβολικὴ αὐστηρότης, αἱ μακραὶ προσευχαὶ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐγκράτεια Ἡ πτωχεία ἔπρεπε νὰ δεικνύεται καὶ ἐξωτερικῶς, οὕτως ὥστε οἱ μοναχοὶ ἔπρεπε νὰ φέρωσι χονδρὰ ἐνδύματα, νὰ βαδίζωσι γυμνόποδες, νὰ ταξιδεύωσι πεζοὶ καὶ νὰ κτίζωσι πτωχικὰ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας. Σκοπὸς τοῦ τάγματος ἦτο ἐκτὸς τῆς μερίμνης τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡ ἐσωτερικὴ καὶ

Καπουτσῖνοι μοναχοί.

Digitized by Google

ἐξωτερικὴ ἱεραποστολή. Ἐνῷ δὲ τὸ τάγμα περιωρίζετο κατ' ἀρχὰς μόνον ἐν Ἰταλίᾳ, ἀπαγορευομένης τῆς διαδόσεως αὐτοῦ εἰς ἄλλας χώρας, ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' ἦρε τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καὶ οὕτω τὸ τάγμα διεδόθη εἰς ὅλον τὸν καθολικὸν κόσμον. Ἤδη κατὰ τὸ 1775 ἠρίθμει 31.157 μοναχούς, κατὰ δὲ τὸ 1782 εἶχε 532 ἱεραποστολικὰ κέντρα δι' ἐθνικούς, εἰς ἃ ἀνῆκον 28.000 πιστοί. Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1889 εἶχον 168 ἱεραποστολικοὺς σταθμούς, 282 ἐκκλησίας, 355 ἱεραποστόλους, ὧν 267 κληρικοί, 241 σχολεῖα, ἀριθμοῦντα 10.928 μαθητὰς καὶ 26 ὀρφανοτροφεῖα ἀριθμοῦντα 1520 ὀρφανά. Ἐκ τοῦ τάγματος τῶν καπουτσίνων ἔχουσι γίνει ἓξ καρδινάλιοι, δύο πατριάρχαι, ἕνδεκα ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἑβδομήκοντα ἐπίσκοποι. Πέντε ἔχουσιν ἀνακηρυχθῆ ἅγιοι καὶ ἓξ μακάριοι καὶ περὶ τοὺς 3000 ἔχουσι διακριθῆ ὡς συγγραφεῖς. Ὑπὸ τῆς Λαυρεντίας Longa (1538) ἱδρύθη καὶ γυναικεῖον τάγμα καπουτσίνων, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς (1542) ἵδρυσε τρία μοναστήρια ἐν Ρώμῃ καὶ ἔπειτα ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Τὸ γυναικεῖον τοῦτο τάγμα ἀκολουθεῖ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν κανόνας τοῦ ἀνδρῴου.

Κύριαι πηγαὶ περὶ τοῦ τάγματος τῶν καπουτσίνων εἶναι τὸ «Bullarium Capuc.» τοῦ Μιχαὴλ Tugio (Ρώμη 1740—1752) καὶ τὸ «Annales Min Capuc» τοῦ Ζαχαρίου Dovario (Λούγδουνον 1632 καὶ 1639). κ. ι. δ.

— **Καπουτσίνων** ***μονή.*** —1) Ἐν ***Ἀθήναις.*** Τῷ 1658 εἶχον ἔλθει εἰς Ἀθήνας Γάλλοι *καπουτσῖνοι* ὡς ἱεραπόστολοι, ἀντικαταστήσαντες τοὺς πρὸ δεκατριῶν ἐτῶν ἐγκαθιδρυθέντας αὐτόθι Γάλλους *ἰησουΐτας*, τοὺς μετοικήσαντας εἰς Χαλκίδα. Οἱ καπουτσῖνοι ἠγόρασαν παρὰ τῶν Τούρκων τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκτισαν ξενῶνα, μεταχειριζόμενοι καὶ τὸ μνημεῖον πρὸς διαμονήν των (πρβλ. *Laborde* τόμ. Β' σ. 279). Ἐκ τῆς μονῆς ταύτης ὁρμώμενοι οἱ καπουτσῖνοι ἔκαμαν τοπογραφικὰς μελέτας τῶν Ἀθηνῶν, καταρτίσαντες καὶ σχεδιάγραμμα αὐτῶν, ὅπερ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Guillet ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Athènes ancienne et nouvelle» (Παρίσιοι 1675), καὶ ἐμελέτων τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, δόντες οὕτω τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν. [Πρβλ. *Φ. Γρηγοροβίου*, «Ἱστορ. τῶν Ἀθηνῶν» μετάφ. *Σπ. Λάμπρου* Β' σ. 424 ἑ. καὶ 520 ἑ] κ. ι. δ.

—2) ***Ἐν Ἄνδρῳ.*** Ἡ μονὴ αὕτη ἔκειτο ἐν Κάτω Κάστρῳ, τῇ σημερινῇ πόλει τῆς Ἄνδρου, ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Βερναρδίνου, ἐλέγετο δὲ κοινῶς *Φραγκομονάστηρον*, σῳζόμενον μέχρι πρό τινων ἐτῶν. Ἡ μονὴ διελύθη κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τῶν ἐγκαταλειψάντων τὴν Ἄνδρον καπουκίνων πωλησάντων αὐτὴν εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ ἀποστολικὸν τοποτηρητὴν Ἰάκωβον Βαρότσην τὴν 28 Μαΐου 1784 ἀντὶ 1510 γροσίων. [Βλ. *Δ. Π. Πασχάλη*, Ἱστορ. τῆς Ἄνδρου, τ. Β', σ. 136, 138 καὶ 145—146.] δ. π. π.

καπουτσῖνος (ὁ) *Ναυτ.]*. Ὀνομασία κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν τοῦ κυριωτέρου τῶν συστολέων τοῦ ἐπιδρόμου. σ. ε. λ.

καπουτσῖνος (ὁ) (Capucinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, ἰθαγενῆ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, τῶν νήσων τῆς Σόνδης, τῶν Μολούκων καὶ τῶν Φιλιππίνων νήσων. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τοῦ γένους τούτου εἶναι: Σῶμα μᾶλλον εὔρωστον, ἀλλ' εὐκίνητον, ράμφος βραχύ, χονδρὸν καὶ κωνικόν, διωγκωμένον κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ εὐρύτατον κατὰ τὴν βάσιν, πτέρυγες μετρίου μεγέθους, οὐρὰ μακρὰ καὶ τετράγωνος κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδες ὑψηλοί, μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ ἰσχυρῶν ὀνύχων. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *καπουτσῖνος ὁ σινικὸς* (Capucinus sinensis), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα στιλπνῶς πρασινομέλαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κοιλίας καὶ πυρρόφαιον ἐπὶ τοῦ στήθους, τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς. Τὰ πτηνὰ μεταφέρονται κατὰ χιλιάδας κατ' ἔτος εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πτηναγορὰς διὰ τὸ ὡραῖον πτέρωμά των. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ τρώγουσι διαφόρους κόκκους, ἀλλὰ δὲν ζῶσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῷ κλωβῷ δ. ν. π.

— **καπουτσῖνος** (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *δελφίνιον τὸ αἰάντειον* (Delphinium ajacis) καὶ *τρόπαιον τὸ μέγα* (Tropaeolum majus).

καποῦ-τσοχαντάρης (ὁ)· ὁ κρατῶν τὴν τσόχαν, τὸ παραπέτασμα τῆς θύρας τῶν ἀνωτέρων μεγιστάνων τῆς Τουρκίας, δηλαδὴ ἀνοίγων αὐτὸ ὅπως εἰσαγάγῃ τοὺς ἐπισκέπτας. Λέγεται οὕτω καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ βαλῆ (γενικοῦ διοικητοῦ) ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς παρακολούθησιν τῶν ὑποθέσεών του, ὁ ἄλλως *καποῦ-κεχαγιᾶς* (βλ. λ.). ν.μ.

Κὰππ (Kapp), ***Βόλφγκανγκ.*** Γερμανὸς πολιτικὸς (1858—1922), υἱὸς τοῦ ***Φρειδερίκου Κάππ.*** Δημόσιος ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ Γεωργίας ἀπὸ τοῦ 1886, ἐπολιτεύθη ἀπὸ τοῦ 1906 ὡς συντηρητικὸς καὶ ἐθνικόφρων, ἵδρυσε τῷ 1917 μετὰ τοῦ ναυάρχου Τίρπιτζ τὸ γερμανικὸν πατριωτικὸν κόμμα, οὗτινος καὶ ἐγένετο ἀντιπρόεδρος, καὶ κατεπολέμησε τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου Μπέτμαν Χόλβεγκ. Ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταγ τῷ 1918. Τὴν 13 Μαρτίου 1920, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ φὸν Λύτβιτς καὶ τοῦ λοχαγοῦ Ἔρχαρντ, ἀνέτρεψε διὰ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν καὶ προεχειρίσθη εἰς ἀρχικαγκελλάριον τῆς Γερμανίας καὶ πρωθυπουργὸν τῆς Πρωσσίας. Τὸ κίνημα, ἐθνικιστικὸν καὶ μοναρχικόν, ἀπέβλεπεν εἰς ἀντίστασιν ἄνευ ὁρίων κατὰ τῶν συμμάχων, ἂν καὶ δημοσίᾳ διακηρυχθέντας σκοποὺς εἶχε: διάλυσιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐκλογὴν νέας βουλῆς, ἀρίστην διοίκησιν καὶ ἑνιαίαν κυβέρνησιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ. Ἀπειλουμένου ἐμφυλίου πολέμου, ὡς ἐκ τῶν προκληθεισῶν συγκρούσεων ἐθνικιστῶν καὶ δημοκρατικῶν, τὸ σοσιαλιστικὸν δημοκρατικὸν κόμμα διέταξε γενικὴν ἀπεργίαν, ἥτις καὶ ἐπραγματοποιήθη, συμμετασχόντων εἰς αὐτὴν καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἀποδοκιμασθὲν οὕτως ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ κίνημα, ἠδυνήθη νὰ πλήξῃ εὐχερῶς ἡ πιστὴ εἰς τὸ παλαιὸν καθεστὼς στρατιωτικὴ δύναμις καὶ νὰ καταστείλῃ ὁλοσχερῶς αὐτὸ ἐντός τε τραημέρου. Εἰς τοῦτο ἰδίως συνετέλεσεν ὁ φόβος τῶν ἀστικῶν τάξεων, ὅτι οἱ κομμουνισταὶ συμμετέσχον εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ κινήματος ὑπὸ τὸ πρόσχημα μὲν ἀντιδράσεως κατὰ τῆς μοναρχικῆς παλινορθώσεως καὶ νέων πολεμικῶν περιπετειῶν, πράγματι ὅμως ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἐπιβολῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος, δι' ὃ προπαρεσκεύαζον εὐρυτέρας ταραχάς. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἠδυνήθη νὰ δραπετεύσῃ εἰς Σουηδίαν, ἐνῷ οἱ συναρχηγοὶ αὐτοῦ συνελήφθησαν καὶ κατεδικάσθησαν εἰς εἱρκτήν. Ὁ Κὰππ ἐπανῆλθεν εἰς Γερμανίαν ἑκουσίως τῷ 1922 καὶ παρεδόθη εἰς τὴν δικαιοσύνην, προφυλακισθεὶς δὲ ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν ταῖς φυλακαῖς, πρὶν ἢ παραπεμφθῇ εἰς δίκην. [Βλ. *F. Kern*, Das Kapp Abenteuer (1920)] θ. κ.

— **Κὰππ** (Kapp), ***Ἰούλιος.*** Γερμανὸς μουσικολόγος γεννηθεὶς τῷ 1883, ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ μουσικοϊστορικὰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ βίου διαφόρων μουσουργῶν. Καρπὸς τῶν μελετῶν του ὑπῆρξαν τὰ συγγράμματα: «Ριχάρδος Βάγνερ καὶ Φράντς Λὶστ» (1908), «Φράντς Λίστ» (1909), «Ριχάρδος Βάγνερ» (1910), «Ὁ νεαρὸς Βάγνερ» (1910), «Ὁ Λὶστ καὶ αἱ γυναῖκες» (1912), «Nicolo Paganini» (1913), «Ἕκτωρ Μπερλιὸζ» (1914, «Μέγιερμπεερ» (1920), «Τὸ σύγχρονον μελόδραμα» (1922) κτλ. γ. σ

— **Κὰππ** (Kapp), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς (1824—1884). Δικηγόρος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἀπὸ τοῦ 1849—1870, καὶ συγχρόνως ἀπὸ τοῦ 1866 κυβερνητικὸς ἐπίτροπος πρὸς προστασίαν τῶν μεταναστῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν τῷ 1871 καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταγ καὶ τῆς πρωσσικῆς Διαίτης. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Γερμανικῆς Μεταναστεύσεως ἐν Ἀμερικῇ» (1868), «Ἱστορίαν τῶν Γερμανικῶν Βιβλιοπωλείων» (1908).

κάππα (τό)· ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ γράμματος *Κ*, δεκάτου κατὰ σειρὰν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ· || ἀρχ. «Καππάδοκες Κᾶρες, Κίλικες, τρία κάππα κάκιστα» καὶ κατ' ἀναλογίαν ἐν τῇ δημώδει: «τρία κάππα κάκιστα, δύο μὶ πιγκάκιστα, Κρήτη, Κύπρο καὶ Κεφαλλονιά, Μυτιλήνη καὶ Μοριά».

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. *Κ.*

— ***κάππα, καμπύλη*** *[Μαθημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ καμπύλη ἡ ἔχουσα ἐξίσωσιν:

$$x^2(x^2+y^2)=a^2y^2$$

Εἶναι συμμετρικὴ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων καὶ ἔχει ἀσυμμέτρους τὰς εὐθείας $x=\pm a$. Εἶναι τόπος τῶν σημείων τοῦ ἐπιπέδου τῶν εὑρισκομένων ὡς ἑξῆς: Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν συντεταγμένων ἄγεται εὐθεῖα τέμνουσα τὰς εὐθείας $x=\pm a$ εἰς σημεῖα Ν καὶ Ν'. Ἀπὸ τοῦ Ο λαμβάνεται ἐπὶ τῆς εὐθείας ταύτης τμῆμα ΟΜ ἴσον πρὸς τὴν τεταγμένην τοῦ σημείου Ν. Τὸ σημεῖον Μ εἶναι σημεῖον τῆς καμπύλης. σ. μ.-ο.

κάππα (ἡ), ἡ ***κάπα***· δημοτ., ἐπανωφόριον ἐκ χονδροῦ, τριχωτοῦ, μαλλίνου ὑφάσματος τῶν ὀρεσιβίων χωρικῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ποιμένων: παροιμ. «ἐγὼ ἔκαψα τὴν κάππα μου γιὰ νὰ μὴ μὲ τρών' οἱ ψεῖρες» ὅτι ὑπέστην θυσίαν τινὰ διὰ νὰ ἀπαλλαγῶ σπουδαιοτέρων φροντίδων (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cappa, γαλλ. cape)· || μακρὸν γυναικεῖον ἐπανωφόριον, καλύπτον ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἄνευ χειρίδων, ἐνίοτε ἐφωδιασμένον μὲ κουκκούλαν.

—*[Λαϊκ. Τέχν.]* Ἡ *κάππα* τῶν χωρικῶν, λεγομένη κατὰ τόπους καὶ *καπότα, καπότο, μανδύο, φλοκάτα*, θεωρεῖται μᾶλλον ἀνδρικὸν ἔνδυμα· καπότας ὅμως φέρουν καὶ αἱ ποιμενίδες καὶ αἱ χωρικαὶ τῶν ὀρεινῶν καὶ ψυχρῶν τῆς Ἑλλάδος χωρίων. Ἡ καπότα κατασκευάζεται συνήθως ἐκ μαλλίνου εἰδικοῦ ὑφάσματος, λεγομένου *σαγιάκι* ἢ ἐκ τριχὸς αἰγός. Αἱ ἐκ τριχὸς αἰγὸς καπόται εἶναι ἀδιαπέραστοι ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ χρησιμοποιοῦνται συνήθως ἀπὸ τοὺς νομάδας ποιμένας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ καταδιωκτικὰ τῆς χωροφυλακῆς ἀποσπάσματα. Οἱ κατασκευάζοντες καπότας λέγονται *καποτᾶδες* ἢ *ραφτᾶδες*, παλαιότερον δὲ ἤκμαζε πολὺ ἡ τέχνη αὕτη, ἀπασχολοῦσα ὁλοκλήρους πληθυσμοὺς τῆς Ἠπείρου ἰδίως καὶ τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Κέντρα κατασκευῆς καποτῶν ἦσαν τὸ Συράκον, οἱ Καλαρρῦται, τὸ Ματσούκι τῆς Ἠπείρου, ἡ Σαμαρίνα καὶ ἡ Φοῦρκα τῆς δυτικῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλα. κ. φ.

—*[Στρατ.] Κάππα* ἐκαλεῖτο ὁ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχὰς σιδηρόχρους ἐξ ἐρίου αἰγὸς (συνεπῶς ἀδιάβροχος) ἐπενδύτης τῶν ἀνδρῶν τῶν εὐζωνικῶν μονάδων, ἀντικατασταθεῖσα σήμερον διὰ τῆς ἐξ ὑφάσματος χακὶ χλαίνης. Ἡ κάππα παραμένει μέχρι σήμερον ἐν χρήσει, ὅπως φέρηται ὑπὸ τῶν σκοπῶν κατὰ τὰς ψυχρὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος, μὴ ἀποτελοῦσα ὅμως πλέον εἶδος ἀτομικόν, ἀλλ' ὑλικὸν ἑνὸς ἑκάστου φυλακείου. ν.θ.κ.

Καππὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 432. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Χάρμαινα* (κάτ. 316)

καππαδοκάρχης (ὁ) *['Αρχ.]*. Τίτλος τοῦ ἐπάρχου τῆς Καππαδοκίας κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀνάλογος πρὸς τὸν τοῦ ἀσιάρχου, βιθυνιάρχου, γαλατάρχου, λυκιάρχου κλπ. Ἡ ὕπαρξις καππαδοκαρχίας ὡς ρωμαϊκοῦ θέματος οὐδαμῶς μαρτυρεῖται, ὁ δὲ τίτλος τοῦ καππαδοκάρχου ἀναφέρεται μόνον ἅπαξ εἰς κείμενον τοῦ νομικοῦ Μοδεστίνου (Πανδ. ΚΖ' 1,6). Ἀπαντᾷ ὅμως ἐν ἐπιγραφῇ ἡ φράσις «κοινὸν Καππαδόκων» (Corp. Inscr. Graec. 3428), ἐφ' ἧς στηριζόμενοί τινες δέχονται τὴν ὕπαρξιν καππαδοκαρχίας, ἱδρυθείσης κατὰ τὸ 17 μ. Χ., μὲ διοικητικὸν κέντρον τὴν Καισάρειαν καὶ ἀνώτατον τοπικὸν ὄργανον τὸ «κοινὸν Καππαδόκων». π. ν. π.

Καππάδοκας, ***Ἀλοΐσιος.*** Μέγας πρωτοπαπᾶς Κερκύρας (1760—1780).

— **Καππάδοκας,** ***Ἰωάννης*** καὶ ***Παῦλος.*** Κερκυραῖοι ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ Κυριακοῦ καὶ ἀνεψιοὶ ἐξ ἀδελφῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας κόμιτος Γεωργίου Σπυρίδωνος Θεοτόκη. Ἡ οἰκογένεια Καππάδοκα, ἐκλιποῦσα νῦν, ἦτο καταγεγραμμένη εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον ἀπὸ τοῦ 1580. Ὁ *Ἰωάννης*, ἔξοχος νομομαθής, ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά του ἐν Ἑνετίᾳ, ὅπου κατὰ τὸ 1791, γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Γκίλφορδ κατερχομένου εἰς Κέρκυραν, συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἥτις καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Κερκύρᾳ διαμονῆς του. Ὁ Ἰωάννης ἐγκατασταθεὶς εἰς Κέρκυραν κατέλαβεν ἐπὶ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων (1797—1799) καὶ τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας (1799—1807) διάφορα δικαστικὰ ὑπουργήματα καὶ πολλάκις ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ γερουσιαστής. Ὁ δὲ *Παῦλος* διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἑπτανήσου πολιτείας ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα κυβερνήσεων ἀμφότεροι ἀνῆλθον εἰς διακεκριμένας θέσεις. π. θ. ΣΤΕΡΙΩΤΗΣ

Καππαδόκης (ὁ), *—ου*, καὶ ***Καππάδοξ***, *—οκος*· ὁ κάτοικος τῆς *Καππαδοκίας*.

Καππαδοκία *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν μεγαλυτέρων χωρῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Εἶναι ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, περιλαμβάνουσα τέσσαρας διοικήσεις: *Καισαρείας, Νίγδης, Γιοζγὰτ* καὶ *Κὶρ-Σεχὶρ* καὶ τμήματα τῶν διοικήσεων *Κοζὰν* καὶ *Σεβαστείας*. Μέχρι τοῦ 1922, ὁπότε ἔγινεν ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ὑπὸ θρησκευτικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἔποψιν συνέκειντο: 1) ἐκ μωαμεθανῶν, διαιρουμένων εἰς Τούρκους, οἵτινες κατὰ μέγα μέρος ἦσαν ἥσυχοι καὶ ἐργατικοί, εἰς Κούρδους, ἀπογόνους τῶν Καρδούχων, οἵτινες μετηνάστευσαν, ἄγνωστον πότε, ἐξ Ἀρμενίας καὶ ἦσαν φιλοπόλεμοι καὶ λῃστρικοί, εἰς Ἀφσάρους, ὁμοίως λῃστρικούς, πιθανῶς ἀπογόνους τῶν Ἰσαύρων, καὶ εἰς Κιρκασίους μεταναστεύσαντας τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐκ Ρωσίας. 2) Ἐκ Χριστιανῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, καὶ 3) ἐξ Ἀρμενίων μεταναστευσάντων κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐξ Ἀρμενίας. Γλῶσσαι δὲ ὁμιλούμεναι ἦσαν: α') ἡ Ἑλληνική, εἰς ὡρισμένα διαμερίσματα, ἥτις ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος καὶ ἐφεξῆς πολλὰς ὑπέστη παραφθοράς· β') ἡ Τουρκική, ὁμιλουμένη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πολλῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων· γ') ἡ Ἀρμενικὴ καὶ δ') ἡ Κουρδική. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων μετὰ τὸ 1922 ἀνέρχεται εἰς 700.000 περίπου.

Φυσικὰ ὅρια αὐτῆς εἶναι ὁ Ἅλυς πρὸς Δ., ὁ Ταῦρος πρὸς Ν., ὁ Εὐφράτης πρὸς Α., καὶ πρὸς Β. ὁ Εὔξεινος Πόντος. Χῶραι δὲ παλαιαί, ὁρίζουσαι αὐτήν, εἶναι πρὸς Ν. ἡ Κιλικία, πρὸς Δ. ἡ Παφλαγονία, ἡ Λυκαονία καὶ ἡ Γαλατία, καὶ πρὸς Α ἡ Ἀρμενία καὶ ἡ Συρία.

Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Καππαδοκίας, ὡς καὶ πάσης τῆς Μ. Ἀσίας, εἶναι ὁ *Ἀργαῖος* (4 000 μ.), οὗτινος αἱ κορυφαὶ διαρκῶς εἶναι χιονοσκεπεῖς. Σπουδαία ἐπίσης εἶναι ἡ ὀροσειρὰ τοῦ *Ταύρου*. Ἐκ δὲ τῶν ποταμῶν αὐτῆς μεγαλύτερος εἶναι ὁ *Ἅλυς*, λαβὼν ἴσως τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ ἁλα-

Digitized by Google

τος, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ὄχθας του εὕρισκον, ὁ *Εὐφράτης*, ὁ *Ἶρις* καὶ ὁ *Σάρος*. Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ψυχρότερον ἢ τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐπειδὴ ἡ Καππαδοκία περικλείεται ὑπὸ ὀρέων καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ ὑψιπέδων. Τὸ πρὸς τὸν Πόντον μέρος τῆς χώρας καὶ τὸ πρὸς τὸν Εὐφράτην εἶναι εὐφορώτατα· τὰ λοιπὰ δὲ ἢ εἶναι νομαὶ διὰ τὰ βοσκήματα, ἅτινα παμπληθῆ τρέφονται εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἢ εἶναι κεκαλυμμένα μὲ ἐκτεταμένα δάση.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς διακρίνουσι δύο *Καππαδοκίας*, τὴν πρὸς τῷ Ταύρῳ ἢ *Μεγάλην Καππαδοκίαν*, μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Μάζακα, καὶ τὴν πρὸς τῷ Πόντῳ ἢ *Ποντικὴν Καππαδοκίαν*, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀμισόν. Κυριώτεραι πόλεις τῆς μὲν Μεγάλης Καππαδοκίας ἦσαν: *Μάζακα*, ἡ κατόπιν ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων *Εὐσέβεια* ἡ παρὰ τῷ Ἀργαίῳ (πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀριαράθου Ε′ τοῦ Εὐσεβοῦς) καὶ βραδύτερον ἐπὶ Ρωμαίων *Καισάρεια* (τουρκ. *Καΐσερι*)· *Μελίτη* ἢ *Μελιτηνὴ* (νῦν *Μαλάτια*)· *Τύανα*, ἀρχαιοτάτη πόλις, ἡ κατόπιν *Εὐσέβεια* πρὸς τιμὴν ὡσαύτως Ἀριαράθου Ε′ καὶ πρὸς διάκρισιν Εὐσέβεια ἡ πρὸς τῷ Ταύρῳ καὶ εἶτα *Χριστούπολις*, καταστραφεῖσα τὸν Η′ μ. Χ αἰῶνα· *Κόμανα* παρὰ τὸν Ἀντίταυρον, ἀρχαία πόλις, ἱερατική, περίφημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μαντεῖον, τῆς ὁποίας ἐρείπια σῴζονται παρὰ τὸν Σάρον εἰς τὸ σημερινὸν Σέρ· *Νῶρα* (νῦν *Νίγδη*) κτλ.· τῆς δὲ Ποντικῆς ἦσαν: *Ἀμισός*, *Φαρνακία* (νῦν *Κερασοῦς*), *Τραπεζοῦς*, *Ἀμάσεια* καὶ *Κόμανα Ποντικά*.

—*(Ἱστορ.)* Πρῶτος ὁ Ἡρόδοτος μνημονεύει τὴν χώραν ταύτην μὲ τὸ ὄνομα *Καππαδοκία* καὶ τοὺς κατοίκους της ὀνομάζει *Καππαδόκας*. Ἡ Καππαδοκία κατ' ἄλλους μὲν ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν Περσῶν, καθόσον ἐν αὐτῇ ἐτρέφοντο ὡραιότατοι ἵπποι (*Καππαδοκία*=*χώρα τῶν ὡραίων ἵππων*), κατ' ἄλλους δέ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς Καππάδοκας, ἔθνος ἀνῆκον εἰς τὴν ἰαπετικὴν οἰκογένειαν, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν ταύτην πάντως οὐχὶ πρὸ τοῦ 1600 π. Χ., καθόσον εἰς τὰς χώρας ταύτας περὶ τὸ 1800 π. Χ. εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἀκμὴν τὸ κράτος τῶν Χεταίων μὲ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἅλυος πρωτεύουσάν του Χέταν (νῦν Μπογάζκιοϊ), ἔνθα εὑρέθησαν τὰ περισσότερα σχετικὰ μνημεῖα. Τὸ ἔθνος τῶν Καππαδόκων, ἐπελθὸν ἐξ ἀνατολῶν, εἶχεν ὀργάνωσιν στρατιωτικήν, μὲ ἕνα ἀνώτατον ἄρχοντα καὶ πολλοὺς ἄλλους δευτερεύοντας. Διὰ τοῦτο, ὅταν κατέλαβον τὴν χώραν, ἵδρυσαν πολλὰ κράτη ὑπὸ τοὺς δευτερεύοντας ἡγεμόνας· αἱ μικραὶ δὲ αὗται δυναστεῖαι, κληρονομικαὶ οὖσαι, ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην κυριαρχίαν τοῦ πρώτου ἄρχοντος, τοῦ βασιλέως. Ἵδρυσαν δηλαδὴ κράτος φεουδαλικόν, στηριζόμενον ἐπὶ στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο τόσον βαθέως ριζωμένον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν κατακτητῶν τούτων, ὥστε ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ὑποταγήν των εἰς τοὺς Πέρσας, Μακεδόνας καὶ Ρωμαίους. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο ἦτο μὲν πολεμικώτατον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολυπληθὲς καὶ πολιτισμένον· διὰ τοῦτο ταχέως οἱ κατακτηταὶ ἀνεμείχθησαν μετὰ τῶν ὑποταχθέντων καὶ οὕτω τὸ εἰς τὰς φλέβας τῶν Καππαδόκων πολὺ σημιτικὸν αἷμα τῶν κατακτηθέντων ἐπεκράτησε καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς παλαιοτέρους Ἕλληνας νὰ ὀνομάζουν τοὺς Καππαδόκας Λευκοσύρους, ἢ Συρίους Καππαδόκας.

Οἱ Καππαδόκαι μετὰ τὴν τοιαύτην ἀνάμειξιν ἐκπολιτισθέντες ὑπὸ τῶν κατακτηθέντων καὶ ἀποβαλόντες τὸν πολεμικὸν χαρακτῆρα, ἔζησαν ἐν εἰρήνῃ μὲ τὸ φεουδαλικὸν πολίτευμα ἐπὶ αἰῶνας, ὑφιστάμενοι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πέριξ λαῶν, ἰδίως ὅμως τῶν πολεμοχαρῶν Ἀσσυρίων, οἵτινες ἴσως καὶ κατέκτησαν αὐτοὺς ἐφημέρως ἐπὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Τιγλατπιλεζὰρ Α′ (1100 π. Χ.), ὁπότε τὸ κράτος τῶν Ἀσσυρίων εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ἀρμενίας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου Τὸν Θ′ αἰῶνα ὑπέστησαν τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν Σκυθῶν, τὸν Η′ δὲ π. Χ. αἰῶνα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, τῶν ὁποίων, ὡς καὶ ἄλλων γειτονικῶν λαῶν, τὰς ἐπιδρομὰς ὑφίσταντο ἐπὶ πολύ. Ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν δὲ πολλῶν Ἀρίων λαῶν τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἀνάμειξις ἐπῆλθεν, ὥστε παρὰ τοῖς Καππαδόκαις ἐπεκράτησεν ὁ Ἄριος χαρακτήρ. Ἐνταῦθα λήγει ἡ περίοδος τῆς παλαιοτάτης ἱστορίας τῆς Καππαδοκίας, ἥτις θὰ εἶναι βεβαίως σκοτεινή, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναγινώσκονται πλήρως καὶ ἀσφαλῶς αἱ Καππαδοκικαὶ ἐπιγραφαί.

Ἰρανικὴ περίοδος. Σὺν τῇ ἐπαφῇ πρὸς τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας ἄρχεται νέα περίοδος, ἡ Ἰρανικὴ ἢ Μηδοπερσικὴ καλουμένη (Η′ αἰὼν μέχρι τοῦ Μ Ἀλεξάνδρου), καθ' ἣν κατ' ἀρχὰς μὲν ὑφίσταντο ἐπιδρομὰς ἢ καὶ ἐφημέρως ὑπετάσσοντο, ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος ὑπετάχθησαν ὁριστικῶς εἰς τοὺς Πέρσας. Τὸ πρώην ὅμως φεουδαλικὸν σύστημα δὲν ἐξέλιπεν· ἁπλῶς τὴν ἀνωτάτην κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἀντικατέστησεν ἡ κυριαρχία τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὑφισταμένων πάντοτε τῶν μικρῶν ὁμοφύλων των δυναστῶν. Ἐπὶ Δαρείου δέ, ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι χῶραι τοῦ ἀχανοῦς Περσικοῦ κράτους, διῃρέθη καὶ αὕτη εἰς σατραπείας, χωρὶς νὰ ἐκλείψουν πάλιν οἱ ἐγχώριοι δυνάσται οἵτινες ἦσαν ὡς οἱ τύραννοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Μάλιστα δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὁ Ἀριαράθης, περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ′ π.Χ. αἰῶνος, ἥνωσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἅπασαν τὴν Καππαδοκίαν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του περέδωκε ταύτην εἰς τὸν υἱόν του Ἀριαράθην Β′, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν. Τὴν ἕνωσιν ταύτην καὶ ἀνεξαρτησίαν ὁ Ἀριαράθης (374—335) ἐπέτυχε παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, διότι μόνος αὐτὸς μετὰ μεγάλου στρατοῦ συνέδραμεν αὐτὸν κατὰ τῶν ἀποστάντων Αἰγυπτίων, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν πολλοὶ τῶν σατραπῶν ἐτάχθησαν κατ' αὐτοῦ. Τὸ ὅτι δὲ ἦτο πλήρης ἡ ἀνεξαρτησία, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριαράθης ἐπέτυχε, δεικνύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι μόνος αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ νόμισμα μὲ τὴν προτομήν του

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καθ' ἣν εἰς τὸ ἀχανὲς Περσικὸν κράτος ἔζη ὡς αὐτόνομος πολιτεία ἡ Καππαδοκία, ἀρχίζει ἡ πραγματικὴ ἱστορία αὐτῆς Καὶ ὅταν δὲ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέλαβεν αὐτήν, ἐσεβάσθη τὴν αὐτονομίαν της, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὁπότε οἱ διάδοχοι ἐπιβλήθησαν καὶ ὑπέταξαν ὁλοσχερῶς, παραδώσαντες αὐτὴν εἰς τὸν Εὐμένην (322 π. Χ.). Κατὰ τὸ 315 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.) ὑπήχθη εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν. Ἀλλὰ δὲν παρέρχονται ἔτη πολλὰ καὶ ἡ Καππαδοκία ἀνακτᾷ καὶ πάλιν τὴν αὐτονομίαν της ὑπὸ δύο ἐγχωρίους ἡγεμόνας, τὸν Ἀριαράθην Γ′, ὅστις κατέλαβε τὴν Μεγάλην Καππαδοκίαν, καὶ τὸν Μιθριδάτην, καταλαβόντα τὴν πρὸς τῷ Πόντῳ Καππαδοκίαν.

Ἑλληνοκαππαδοκικὴ περίοδος. Μὲ τὴν αὐτονομίαν ταύτην ἀρχίζει ἡ ἑλληνοκαππαδοκικὴ καλουμένη ἱστορικὴ περίοδος, ἥτις εἶναι καὶ ἡ σπουδαιοτάτη, καθόσον διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ Καππαδοκία ὑπέστη τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην ἐκπολιτιστικὴν μεταβολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ χώρας καὶ κράτους ἀσιατικοῦ ἔγινε χώρα ἑλληνική Ἡ Καππαδοκία τώρα θεωρεῖται κράτος ἑλληνικὸν καὶ διαδραματίζει σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Αἱ δύο Καππαδοκίαι δὲν ἔζησαν ἐν εἰρήνῃ. Ἡ ἀντιζηλία τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἤρχισαν σκληροὶ ἀγῶνες περὶ ἐπικρατήσεως καὶ ἑνώσεως τῶν δύο Καππαδοκιῶν εἰς μίαν, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχε Μιθριδάτης Δ′ ὁ Εὐπάτωρ, ἐκδιώξας τὸν Ἀριαράθην Η′ καὶ κακοποιήσας αὐτὸν (περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α π. Χ. αἰῶνος). Ἀπὸ τοῦ Ἀριαράθου Γ′ μέχρις Ἀριαράθου Η′ εἰς τὴν μεγάλην Καππαδοκίαν ἐκαλλιεργήθησαν μετὰ μεγάλου ζήλου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ὁποίας ἔδιδον τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ὤθησιν αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει Ἀριαράθης ὁ ΣΤ′, ὅστις ἦλθεν ἀπ' εὐθείας εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφίας, τὰς Ἀθήνας.

Καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς πρὸς τῷ Πόντῳ Καππαδοκίας συνετέλεσαν εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν τῆς χώρας των καὶ κατέστησαν αὐτὴν κέντρον ἑλληνικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πολεμικώτεροι οὗτοι, ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέπτυξαν τὰ στρατιωτικὰ τοῦ κράτους των, ὥστε, ἀφοῦ ἥνωσαν τὰς δύο Καππαδοκίας καὶ ἐπεξέτειναν τὸ κράτος των εἰς τὴν Κριμαίαν, τὸν Καύκασον, τὴν Κολχίδα καὶ μέρος τῆς Συρίας, Μιθριδάτης ὁ Εὐπάτωρ ἐπεζήτησε τὴν κυριαρχίαν συμπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠπείλησε καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην. Κατ' αὐτῆς διεξήγαγε τρεῖς πολέμους, ὧν σπουδαιότερος εἶναι ὁ πρῶτος (88—85 π. Χ.), καθ' ὅν, ἀφοῦ κατέλαβε καὶ αὐτὴν τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἐνικήθη εἰς τὴν Χαιρώνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενὸν ὑπὸ τοῦ Σύλλα καὶ ὑπεχρεώθη διὰ τῆς συνθήκης τῆς Δαρδάνου νὰ πληρώσῃ μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν· καὶ ὁ τρίτος (74—65 π. Χ.), καθ' ὅν, ἔχων σύμμαχον τὸν γαμβρόν του Τιγράνην, ἰσχυρότατον βασιλέα τῆς Ἀρμενίας, προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ τὴν Βιθυνίαν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους του, ἀλλ' ἡττηθεὶς πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κριμαίαν, ὅπου ἐφονεύθη. Τὸ φοβερὸν τοῦτο κράτος, τὸ ὁποῖον ἐφοβήθη καὶ αὐτὴ ἡ Ρώμη, δὲν ἔζησεν ἐπὶ μακρόν, διότι δὲν προῆλθε ἔκ τινος ἐθνικῆς πολιτικῆς, ἀλλ' εἶχε βάσιν τὴν ἱκανότητα τῶν ἡγεμόνων του. Ὅθεν θανόντος τοῦ Μιθριδάτου κατελύθη καὶ ἔγινεν ἐπαρχία ρωμαϊκή. Ἐν τῷ μεταξὺ (70 π. Χ.) οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἐπανιδρύσει τὸ κράτος τῆς μεγάλης Καππαδοκίας ὑπὸ τὸν Ἀριοβαρζάνην, ὅστις ὑπῆρξε συνεχιστὴς τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς Καππαδοκίας διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τῷ 43 π. Χ , ἐκλιπόντος τοῦ οἴκου τοῦ Ἀριοβαρζάνου, ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος ἔδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Καππαδόκην Ἀρχέλαον, ὅστις διεκρίθη καὶ ὡς λόγιος καὶ συγγραφεύς. Οὗτος κληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου μετῴκησεν εἰς Ρώμην, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (17 μ. Χ.) ἄνευ διαδόχου. Τότε οἱ Ρωμαῖοι κατέλυσαν καὶ τὸ κράτος τῆς Μεγάλης Καππαδοκίας, διαιρέσαντες αὐτὴν εἰς τρεῖς ἐπαρχίας.

Χριστιανικὴ ἐποχή. Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἱστορία τῶν Καππαδόκων ὡς ἔθνους αὐθυπάρκτου. Τὸ ὄνομα Καππαδοκία μόνον γεωγραφικὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἀρξάντων Ρωμαίων, Βυζαντινῶν, Ἀράβων καὶ Τούρκων. Τὰ ἑλληνικὰ ὅμως γράμματα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐπιμελῶς καὶ φιλοστόργως ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν ἡ Καππαδοκία, ἀνοίγουν τώρα εἰς αὐτὴν νέον πεδίον δράσεως. Ἀρχίζει δι' αὐτὴν νέα ἐποχή, ἡ Χριστιανική. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐποχὴν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν *Καππαδοκία* νοεῖται μόνον ἡ *μεγάλη Καππαδοκία*, καθόσον ἡ πρὸς τῷ Πόντῳ εἶναι γνωστὴ πλέον ὑπὸ τὸ ὄνομα. *Πόντος*. Πόλεις δὲ ὀνομασταὶ κατὰ τὴν Χριστιανικὴν περίοδον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν, εἶναι ἡ *Ἀριαράθεια* (ἐπὶ τοῦ Σάρου ποταμοῦ), *Ταβία* (νῦν *Γιοζγάτ*), *Νύσσα*, *Μωκισσὸς* (ἐπὶ τοῦ Ἅλυος), *Ἀραβισσός*, *Κολώνεια*, *Ἡράκλεια* καὶ *Ναζιανζός*.

Τὸν Α′ μ. Χ. αἰῶνα ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς χώρας ταύτης ἦτο πλήρης. Καὶ αὐταὶ αἱ ἑβραϊκαὶ κοινότητες ὡμίλουν καὶ ἔγραφον τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ὁ ἀπόστολος Πέτρος πρὸς αὐτὰς ἔγραψε. Τοῦτο συνετέλεσεν, ἵνα ταχέως διαδοθῇ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἐπικρατήσῃ. Λίαν ἐνωρὶς λοιπὸν ἱδρύθησαν σπουδαῖα χριστιανικὰ κέντρα, τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερον ἔγινεν ἡ Καισάρεια, ἡ πρώτη μητρόπολις τῆς νέας θρησκείας. Τὸν Γ′, Δ′ καὶ Ε′ αἰῶνα ἤνθησεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν ὁ Χριστιανισμός, ἡ παιδεία καὶ φιλολογία. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκμάζουσιν οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας Φερμελιανὸς ὁ Καισαρείας, Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς ὁ Νεοκαισαρείας, Λεόντιος καὶ Εὐσέβιος οἱ Καισαρείας, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ τοῦ Βασιλείου ἀδελφός. Ἰδίως τῶν μητροπολιτῶν τῆς Καισαρείας ἡ δύναμις καὶ ἐπιβολὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε εἰς πᾶσαν κίνησιν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐπρωτοστάτουν. Πᾶς ἐπίσκοπος καταλαμβάνων τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Καισαρείας ἔτασσεν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του τὴν προαγωγὴν τῶν πάσης φύσεως εὐαγῶν ἱδρυμάτων καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ παιδείας. Τὸ παράδειγμα τούτων ἐμιμοῦντο καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι τῆς Καππαδοκίας καὶ οὕτω κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἡ Καππαδοκία γίνεται κέντρον πάσης θρησκευτικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς δράσεως. Ἀπὸ ἓν τοιοῦτον φυτώριον, ὡς εἰκός, ἐξεπήδησαν ἄνδρες ἔξοχοι, οἵτινες καταλαμβάνουσι σπουδαίας θέσεις ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ βίῳ τῆς Ἀνατολῆς καὶ πληροῦσι μὲ τὰ ὀνόματά των τὴν ἱστορίαν τοῦ Δ′ καὶ Ε′ αἰῶνος μ. Χ.

Ἡ Καππαδοκία ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἑνωθεῖσα μετὰ τοῦ Πόντου ἀπετέλεσεν ἐπὶ μικρὸν ἴδιον κράτος ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Κωνσταντίνου Ἀννιβαλιανόν. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν υἱῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ, φονευθέντος τοῦ Ἀννιβαλιανοῦ, ἔγινε καὶ πάλιν ἐπαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὑφισταμένη τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πέριξ λαῶν. Ἀλλ' ἡ κατάστασις αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, καθόσον οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου βλέποντες τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἡ Καππαδοκία εἶχε σχετικῶς πρὸς τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ βραδύτερον κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ Τούρκων, κατέστησαν αὐτὴν κέντρον στρατιωτικόν. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ταῦρον καὶ Ἀντίταυρον κατεσκεύασαν πολλὰ ἀμυντικὰ ἔργα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλεισοῦραι*, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ αὐτῆς μέρη συνεκέντρωνον τὸν στρατὸν αὐτῶν κατὰ τοὺς πολέμους πρὸς τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἐπιδρομεῖς. Εἰς τὴν Καππαδοκίαν συνεκέντρωσε τοὺς στρατούς του ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τῶν Περσῶν· εἰς τὴν αὐτὴν χώραν ὁ Ἡράκλειος ἐγύμνασε τὸν στρατόν του καὶ ἐνίκησε τὸν Χοσρόην τὸν Β′ (623)· ἐνταῦθα δὲ πολλάκις, μέχρι τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, ἐκρίθη ἡ τύχη πάσης τῆς Μ. Ἀσίας. Παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ὅμως θέσιν αὐτῆς ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικὴν ἡ χώρα αὕτη ὑπέκυψε, παροδικῶς βεβαίως, εἰς τὸν Χοσρόην Β′, ἐπὶ Φωκᾶ καὶ Ἡρακλείου, καὶ εἰς τοὺς Ἄραβας, οἵτινες καὶ κατέσχον ὁριστικῶς μέρος τῆς πέραν τοῦ Ἀντιταύρου Καππαδοκίας. Ὡσαύτως δὲ πολλὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς ἐξ ἀνατολῶν ὑπέστη.

Ἡ Καππαδοκία ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος ὑπέταξαν αὐτὴν οἱ Σελτζοῦκοι σουλτᾶνοι καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ μεγάλου Σελτζουκικοῦ κράτους ὑπήχθη εἰς τὸ ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης σχηματισθὲν κράτος τοῦ Ἰκονίου ἢ Ρούμ (Ρωμανία), ὀνομασθὲν οὕτω, διότι τὸ πλεῖστον τῶν χωρῶν, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη, ἀνῆκον εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἀφοῦ δὲ ἔμεινεν ἐπὶ δύο αἰῶνας ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Ἰκονίου, λήγοντος τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Σελτζουκικοῦ κράτους, ἔγινεν αὐτόνομος χώρα ἐπὶ μικρὸν (ΙΔ′ καὶ ΙΕ′ αἰὼν) ὑπὸ τὴν δυναστείαν Καραμάν, ἐξ οὗ καὶ *Καραμανία* μέγα μέρος αὐτῆς ἐκλήθη. Καταλυθέντος δὲ καὶ τούτου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν

Digitized by Google

τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιῆλθεν ἅπασα ἡ Καππαδοκία εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, και διατελεῖ μέχρι σήμερον ὀθωμανικὴ ἐπαρχία.

Ἐκκλησιαστικῶς ἐξετάζοντες τὴν Καππαδοκίαν, διακρίνομεν δύο περιόδους: τὴν πρώτην μέχρι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (451 μ. Χ.) καὶ τὴν δευτέραν ἀπὸ τοῦ 451 μ. Χ. καὶ ἐφεξῆς. Κατὰ τὴν πρώτην ἡ Καππαδοκία ἀπετέλει μίαν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην καὶ πατριάρχην Καισαρείας, εἰς ὃν ὑπήγετο καὶ ἡ Ἀρμενία. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίοδον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεσπάσθησαν τὰ Τύανα και ἀπετέλεσαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν, ὑπαχθεῖσαν βραδύτερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἰκονίου, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἀποφάσει τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὑπήχθη ὁ ἀνεξάρτητος θρόνος τῆς Καισαρείας ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως· ἔκτοτε ὁ Καισαρείας ἐτάχθη πρωτόθρονος ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον μητροπολίτης, ὑπέρτιμος τῶν ὑπερτίμων, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐκαλοῦντο ὑπέρτιμοι ἁπλῶς.

Αἱ καταστρεπτικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς χώρας ταύτης εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς Τούρκους ἠραίωσαν καταπληκτικῶς τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῆς πολυανθρώπου ταύτης χώρας (μόνον ἡ Καισάρεια εἶχε 400 χιλιάδας κατοίκων) καὶ μετέβαλον τὴν φυλετικὴν σύνθεσιν αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε συμπαγεῖς ὁπωσδήποτε ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἔμειναν μόνον εἰς τὰ περὶ τὴν Καισάρειαν καὶ Νιγδην μέρη, καὶ εἰς τὰ περὶ τὴν Νεάπολιν καὶ Σινασόν. Καὶ εἰς μὲν τὴν Νεάπολιν καὶ Σινασὸν διετήρησαν, σὺν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει, καὶ τὴν μητρικήν των γλῶσσαν εἰς δὲ τὰ περὶ τὴν Καισάρειαν καὶ Νίγδην ἀπέβαλον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ὡμίλουν τὴν Τουρκικήν.

Στενάζοντες λοιπὸν ἀλλὰ καὶ ὑπομένοντες οἱ Καππαδόκαι διήρχοντο τὰ ἔτη τῆς σκληρᾶς δουλείας. Ἡ κατάστασις ἦτο οἰκτρά. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἄγονον τῆς χώρας καὶ ἡ ἔλλειψις πάσης ἐμπορικῆς κινήσεως ἐπέφερον πενίαν μεγίστην, ἥτις ἀπῄτει μίαν διέξοδον. Ὡς τοιαύτην λοιπὸν εὗρον πολλοὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς πατρίδος. Ὄντως κατὰ καιροὺς μέγα μέρος τοῦ ἄρρενος χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἐξεπατρίσθη. Τρεῖς κυρίως ἦσαν οἱ δρόμοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέλεγον οἱ ἐκ Καππαδοκίας ἀναχωροῦντες Χριστιανοί· ὁ πρὸς τὴν Μερσίναν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην καὶ τρίτος ὁ πρὸς τὴν Ἀμισόν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, μὲ τὴν ὁπωσδήποτε ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἐσταμάτων καὶ εἰς πολλὰς μεσογείους πόλεις καὶ οὕτως ἐσχημάτισαν σειρὰν παροικιῶν πρὸς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας διευθύνσεις, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν πολὺ καὶ παρήγαγον πλείστους μεγαλεμπόρους, τραπεζίτας καὶ κυβερνητικοὺς ὑπαλλήλους (ἦσαν γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα *Καϊσερλῆδες*). Ἀπομακρυνόμενοι τῆς πατρίδος των δὲν ἐλησμόνουν αὐτήν, ἀλλ' ἔκτιζον πλουσιωτάτας οἰκίας, χάριν τῶν οἰκογενειῶν των, αἵτινες συνήθως δὲν τοὺς ἠκολούθουν, καὶ ἐφρόντιζον νὰ συναθροίζουν χρήματα πρὸς συντήρησιν σχολείων εἰς τὰς πατρίδας των.

Τοιουτοτρόπως τὸν ΙΘ' αἰῶνα, σὺν τῷ χρόνῳ, ἤρχισε νέα, τελευταία ἀκμὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Καππαδοκίᾳ, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1870, ὁπότε ἀνυψώθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Καισαρείας ὁ πρώην διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς Εὐστάθιος Κλεόβουλος. Συνετέλεσεν οὗτος νὰ ἱδρυθῇ Καππαδοκικὴ ἀδελφότης ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς συλλογὴν χρημάτων ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ ἐνήργει περὶ ἱδρύσεως ἱερατικῆς σχολῆς πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων συγχρόνως καὶ ἱερέων. Τῷ 1882 ὁ ἐν Μασσαλίᾳ διαμένων ὁμογενὴς Θεόδωρος Ροδοκανάκης, ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Πατριαρχείου κατ' ἔτος 5.000 φράγκα πρὸς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν ἱερατικῆς σχολῆς, οὕτω δέ, ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Καππαδοκικῆς ἀδελφότητος καὶ τοῦ Καισαρείας Ἰωάννου, ἤρχισε λειτουργοῦσα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου παρὰ τὸ χωρίον Ζιντζὶ-δερὲ τῆς Καισαρείας, τὸν χειμῶνα τοῦ 1882—1883, ἡ κατὰ Καισάρειαν ἱερατικὴ σχολή, τῆς ὁποίας πρῶτος διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀνδρονικείου Σεραπίων Ἰωάννου. Τοιουτοτρόπως διὰ τῆς εἰρημένης σχολῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Ζιντζὶ-δερὲ ἐκπαιδευτηρίων ἡ Καισάρεια καὶ πάλιν γίνεται ἐκπαιδευτικὸν κέντρον ὅλης τῆς Καππαδοκίας. Πανταχόθεν συνέρρεον μαθηταί, χάριν τῶν ὁποίων ἱδρύθη καὶ οἰκοτροφεῖον ἐν τῇ μονῇ. Ἐνταῦθα ἐλειτούργησεν ἡ σχολὴ μέχρι τοῦ 1904, ὅτε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενὴς Καππαδόκης Συμεὼν Σινιόσογλου ᾠκοδόμησε παρὰ τὴν μονὴν λαμπρὸν διδακτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐλειτούργει ἡ ἱερατικὴ σχολὴ μέχρι τοῦ 1916—1917, ὁπότε ἐκλείσθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Σινιόσογλου ἐπίσης εἰς τὸν αὐτὸν παρὰ τὴν μονὴν χῶρον εἶχε προηγουμένως ἱδρύσει καὶ προικίσει δύο ὀρφανοτροφεῖα, ἓν τῶν ἀρρένων καὶ ἕτερον τῶν θηλέων εἰς τὰ ὁποῖα εὕρισκον ἄσυλον πολλὰ ὀρφανά. Ἡ κατὰ Καισάρειαν ἱερατικὴ σχολή, ἐπὶ 35 ἔτη λειτουργήσασα μὲ 100 καὶ πλέον μαθητὰς κατ' ἔτος, ἀπέδωκεν ἀγλαοτάτους καρπούς.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν εἰργάζοντο πρῶτον μὲν τὸ ὑπὸ τῆς Καππαδοκικῆς ἀδελφότητος συντηρούμενον γυμνασιακὸν παρθεναγωγεῖον, ἔπειτα δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις μικρασιατικοῦ συλλόγου «ἡ Ἀνατολή» ἱδρυθὲν Διδασκαλεῖον τῶν νηπιαγωγῶν, ὅπερ, ὀργανωθὲν τῷ 1911 ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Αἰκατερίνης και Πολυξένης Τζωαννοπούλου, ἐλειτούργησεν, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐν Ζιντζὶ-δερὲ σχολεῖα, μέχρι τοῦ 1917 και εἶχε σκοπὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰς κοινότητας νηπιαγωγοὺς πρὸς ταχυτέραν καὶ καλυτέραν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν τουρκοφώνων Ἑλληνοπαίδων τῆς Μ. Ἀσίας.

Τὸ Ζιντζὶ-δερὲ προσεπάθουν νὰ μιμηθοῦν καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Καππαδοκίας, ἰδίως ἡ Σινασός, Νεάπολις καὶ Νιγδη, αἵτινες συνετήρουν λαμπρὰ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σχολεῖα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Καρολίδου*, Καππαδοκία (Κωνσταντινούπολις, 1874).—*H. Gelzer*, Kappadokien u. seine Bewohner (1875).—*Π. Καρολίδου*, Η ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἄρια ὁμοφυλία (1885), Τὰ Κομανα καὶ τὰ ἐρείπια αὐτῶν (Ἀθῆναι 1888).—*Μ. Λεβίδου*, Καππαδοκικὰ (Ἀθῆναι 1885).—*Β. Μυστακίδου*, Καππαδοκία (ἐν Παρνασσῷ 1893).—*Oberhumer* u *Zimmerer* Durch Syrien u. Kleinasien (1899) —*Rott*, Kleinasiatische Dänkmäler (1908).—*E. Meyer*, Reich u. Kultur der Chetiter (1914).—*Paulis-Wissowa*, Real-Enzyclopädie (Kappadokia) (Stuttgart 1919).

Ν. Ζ

— **Καππαδοκίας θέμα.** Ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ Καππαδοκία ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν, προαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565) εἰς ἀνθυπατείαν (νεαρὰ XXX). Ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅτε αἱ διοικητικαι περιφέρειαι ἐσμικρύνθησαν ὀνομασθεῖσαι *θέματα* (βλ. λ.), ἡ Καππαδοκία ἀπετέλεσε *τούρμαν* (δηλαδὴ μικροτέραν διοικητικὴν περιφέρειαν) ὑπαγομένην εἰς τὸ θέμα Ἀνατολικῶν. Ἀποσπασθεῖσα κατόπιν ἐκ τοῦ θέματος ἐκείνου, ἀπετέλεσεν ἴδιον θέμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσετέθησαν καί τινες μικρότεραι διοικητικαὶ περιφέρειαι (αἱ λεγόμεναι *τοποτηρησίαι* ἢ *βάνδα*), ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τοῦ γειτονικοῦ θέματος τῶν Βουκελλαρίων (ἐν τῷ Πόντῳ) καὶ ἐκ τοῦ τῶν Ἀνατολικῶν (περιφερείας Ἰκονίου). Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου προσεκολλήθησαν εἰς τὸ θέμα Καππαδοκίας αἱ τοποτηρησίαι ἢ τὰ *βάνδα* Βαρέτας, Βαλβαδῶνος, Ἀσπούας καὶ Ἀκαρκοῦς, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου αἱ τοποτηρησίαι Εὐδοκιάδος, Ἁγ. Ἀγαπητοῦ καὶ Ἀφραζείας. Τὰ ἑπτὰ ταῦτα βάνδα ἀπετέλεσαν τὴν τούρμαν *Κόμματα* ἢ *Χώματα*. Συγχρόνως ἀπὸ τοῦ θέματος Καππαδοκίας μετετέθησαν εἰς τὸ γειτονικὸν θέμα Χαρσιανοῦ ἡ τούρμα Κασῆ καὶ ἡ τοποτηρησία Νύσσης. Τὰ ἐκ τοῦ θέματος τούτου στρατολογούμενα στρατεύματα ἦσαν ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, διάσημοι δὲ στρατηγοὶ καὶ μεγάλοι βασιλεῖς ἐκ τοῦ θέματος τούτου κατήγοντο.

Ν. ΚΛΣ

καππαδοκικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καππαδοκιαν ἢ τοὺς Καππαδόκας, ὁ ἀπὸ τούτων χαρακτηριζόμενος.

—καππαδοκικὰ *ἰδιώματα*. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μ. Χ. καὶ ἑξῆς ἡ Μ. Ἀσία ἤρχισε νὰ κατακτᾶται καὶ νὰ κατακλύζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων και ὅτι ἔκτοτε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα περιωρίζετο βαθμηδὸν εἰς τὰς δυσβάτους καὶ δυσπροσίτους χώρας τῆς ῥηθείσης χερσονήσου. Ἡ Τουρκικὴ κατέστη ἡ γλῶσσα τοῦ πλείστου μέρους τῆς χώρας, ἡ δὲ Ἑλληνική, ἡ ὁμιλουμένη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας, ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τὴν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ ὁμιλουμένην Ἑλληνικὴν διεσχίσθη διὰ τῶν ἐνσφηνωθέντων ἐν αὐτοῖς Τούρκων εἰς μικρὰς καὶ ἀπομεμονωμένας ὀάσεις. Ἡ ἐξέλιξίς της κατέστη τοιουτοτρόπως ἐντελῶς χωριστὴ καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς τῆς ὁμιλουμένης ἐν Θρᾴκῃ, Μακεδονίᾳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Μ. Ἀσίας λαλουμένη Ἑλληνικὴ δὲν ἦτο συνεχὴς καὶ ἑνιαία, οὐδὲ ὡμιλεῖτο ὑπὸ συμπαγοῦς τινος ἑλληνοφώνου πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἦτο κατακερματισμένη εἰς ἰδιώματα λαλούμενα εἰς διαφόρους καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὰν ἀλλήλων κειμένας καὶ ὑπὸ τουρκοφώνων πληθυσμῶν περιβαλλομένας καὶ περισφιγγομένας κοινότητας, διὰ τοῦτο τὰ ῥηθέντα μικρασιατικὰ ἰδιώματα ἔλαβον χωριστὴν καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐξέλιξιν. Διὰ νὰ δώσωμεν μικράν τινα εἰκόνα τῆς οὕτω ἀναπτυχθείσης μεγάλης ἀπ' ἀλλήλων διαφορᾶς τῶν ἰδιωμάτων τούτων, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὰς διαφόρους μορφάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ ἡ λέξις *ἀξινάρι* εἰς διάφορα καππαδοκικὰ ἰδιώματα: *ἀξινάρ' — ἀξιμάρ' — ἀστιμάρ' — ἀστουμάρ' — στιμάρ ἀξιπάρ' — τσιμάρ'* κ. οὕ. κ. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους λόγους αἱ ἀλλοιώσεις τῆς μικρασιατικῆς (καὶ ἰδίως τῆς καππαδοκικῆς Ἑλληνικῆς) ὑπῆρξαν μεγάλαι καὶ βαθεῖαι καὶ ἐντελῶς διάφοροι ἀπὸ τὰ τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς. Ὁ κατακλυσμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐναπομεινάντων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ της Ἑλλήνων, οὕτω δέ, οὐχὶ μόνον πλεῖσται ὅσαι τουρκικαὶ λέξεις ἐπολιτογραφήθησαν ὑπὸ τούτων εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὁμιλίαν των, ἀλλὰ καὶ φθόγγοι τουρκικοὶ παρελήφθησαν, ἄλλοι δὲ γνήσιοι μὲν ἑλληνικοί, ἀλλότριοι δὲ τῆς Τουρκικῆς ἀντικατεστάθησαν ὑπ' ἄλλων. Καὶ ἡ κλίσις καὶ ἡ σύνταξις ἀκόμη ἡ ἑλληνικὴ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ ὁμογενῶν μας ὑπέστη μεγάλην τὴν ἐπίδρασιν τῆς Τουρκικῆς. Ἀνάλογον ἐπίδρασιν ξένης γλώσσης μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν ἐν τῇ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ (Ἀπουλίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ) Ἑλλήνων δυνάμεθα νὰ συναντήσωμεν. Διὰ νὰ καταδειχθῇ τὸ μέγεθος τῆς ῥηθείσης τουρκικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὰ σύγχρονα ἑλληνοκαππαδοκικὰ ἰδιώματα, ἀναφέρομεν ἐκ τῶν πολλῶν τὰς ἑπομένας φθογγικάς, μορφολογικὰς καὶ λοιπὰς ἀλλοιώσεις τούτων, αἱ ὁποῖαι ἀναμφισβητήτως ὀφείλονται εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν: 1) ἡ λεγομένη «ἁρμονία τῶν φωνηέντων», ἥτις ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων τῆς Τουρκικῆς, παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ καππαδοκικὰ ἰδιώματα· 2) τὰ ὀδοντικὰ δ καὶ *θ* (ἀλλότρια, ὡς γνωστόν, τῆς Τουρκικῆς) ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν φθόγγων *d* καὶ *t*, τὸ δ δὲ ἐνιαχοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ *ρ*· 3) τὸ ὁριστικὸν ἄρθρον (ἄγνωστον ἐν τῇ Τουρκικῇ) περιωρίσθη ἐν διαφόρῳ βαθμῷ εἰς τὰ διάφορα καππαδοκικὰ ἰδιώματα· 4) τὸ οὐδέτερον γένος ἀντικατέστησε πολλαχῶς τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος τῶν ὀνομάτων (ἰδίως τῶν ἐπιθέτων): καλὸ μύλος, καλὸ γυναῖκα κ.λ· 5) ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων τῶν δηλούντων ἔμψυχα διαστέλλεται ἀπὸ τὴν τῶν δηλούντων ἄψυχα. Ἐκ τῶν ἄλλων (ἤτοι τῶν μὴ ὀφειλομένων εἰς τουρκικὴν ἐπίδρασιν) χαρακτηριστικῶν τῶν ῥηθέντων ἰδιωμάτων ἄξια λόγου εἶναι: 1) ἡ ἀποβολὴ τῶν ἐπιτόνων *ι* καὶ *ου* (ὅπως καὶ ἐν τῇ Ποντικῇ): ἀθρώπ', ἀθρῶπ' (=ἀνθρώπου, ἄνθρωποι), ἀπίρ = ἰπίδι, καταφύχ'=τὸ καταφύγιον, δφίρ' = ὀφίδι(ον) κλ. κλ. 2) τὸ ἀσυνίζητον: νιστία = ἑστία, χωρίο, χαρτίο κλ. 3) αἱ ἀρχαιόθεν κληρονομηθεῖσαι κτητικαὶ ἀντωνυμίαι: τὸ 'μὸν ὁ ἄνθρωπος=ὁ ἐμὸς κλ., τὸ σὸν ἡ κόρ'=ἡ σὴ κόρη, τὸ 'μέτερο ὁ ἄνθρωπος = ὁ ἡμέτερος ἄνθρωπος, τὸ 'μέτερο τὸ παιδὶ κλ. κλ.· 4) ἡ ἐπίδοσις τῶν εἰς *—ίσκω* ῥημάτων (πρβλ. καὶ τὴν κυπριακὴν διάλεκτον): ἀφηνίσκω, διαβαζίσκω, πεινανίσκω, πλυνίσκω, φερίσκω, ψαλλίσκω κλ. κλ.· 5) ἐνεργητικοὶ παρατατικοὶ συνῃρημένων ῥημάτων εἰς *—να*: ἀγαπῶ—ἀγάπινα πατῶ—πάτινα ἢ πάτνα καὶ πάτανα (κατὰ τόπους), λιψῶ (διψῶ) — λίψανα, τραγωρῶ (τραγῳδῶ) — τραγώρινα, τραυῶ—τραύανα ἢ τραύινα, φορῶ—φόρινα κλ. Τὴν ἐν πολλοῖς ἀρχαϊκότητα τῶν καππαδοκικῶν ἰδιωμάτων καθιστοῦν φανερὰν ὀλίγα παραδείγματα λεξιλογικά: ἀδερφιδῆς (ἀρχ. ἀδελφιδοῦς)=ἀνεψιός, αἰθάλη = καπνιά, ἄφτω=ἀνάφτω, δάκνω (καὶ ἀόρ. ἔδακα, προστ. δάκε), δύνω («ὁ ἥλιος ἔδυνεν»), θάλλω (ἐπὶ φυτῶν)=ἀναπτύσσομαι, δλκος=ἕλκος, πύον, δραμα (ἐν Πόντῳ δρωμαν)=ἐνύπνιον, σκυρὸς (ἰσχυρὸς)=σκληρός, στούδι, τὸ (ὀστούδι)=ὀστοῦν, ὑπνώνω =κοιμοῦμαι κλ. κλ.

Μέχρι τοῦ 1922, ὁπότε ἐξερριζώθη ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμὸς και ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς την ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἡ Ἑλληνικὴ ὡμιλεῖτο ἐν Καππαδοκίᾳ εἰς τὰς ἑξῆς κώμας: Ἀραβάνιον, Ἀνακοῦ, Ἀξόν, Ἀραβισον, Γούρτζονο, Ζαλέλαν, Μαλακοπήν, Μισθὶ (μετὰ τῶν ἀποικιῶν του: Δίλας, Τσακλὶ καὶ Τζεκλέκ), Ντελμεσσόν, Οὐλαγάτς, Ποτάμια, Σεμεντερέ, Σίλατα, Σινασόν, Γροχόν, Φερτάκαινα καὶ Φλοητά, κειμένας μεταξὺ τῆς πόλεως Νίγδης πρὸς Β καὶ τῆς πόλεως Οὐρκιοὺπ πρὸς Ν. Τὰ χωρία Ἀνταβὰλ καὶ Λίμνη (τουρκ. Γιουλτζοὺκ) εἶχον ἐκτουρκισθῆ γλωσσικῶς ὄχι πρὸ πολλοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ι Σαραντίδου — Ἀρχελάου*, Ἡ Σινασός, ἤτοι θέσις, ἱστορία και διοικητικὴ κατάστασις, ἤθη, ἔθιμα καὶ γλῶσσα τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ κωμοπόλεως Σινασοῦ κλπ. (Ἀθῆναι 1899) (βλ. καὶ βιβλιοκρισίαν *Γ Χατζιδάκι*, Μεσαιων. καὶ Νέων Ἑλληνικῶν Β'. 532 κ. ἑξ.).—*R M. Dawkins* Modern Greek in Asia Minor. A study of the dialects of Silli, Cappadocia and Pharasa κλπ., Cambridge 1916 (βλ. ἐκτενῆ βιβλιοκρισίαν *Στ. Ψάλτου* ἐν Λεξικογραφ. Ἀρχείου τόμ. Ε', 248 κ. ἑξ.). Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κάλλιστον καὶ σπουδαιότατον ἐπιστημονικὸν βοήθημα πρὸς μελέτην τῶν ἑλληνοκαππαδοκικῶν ἰδιωμάτων. — *Ἀνθ. Παπαδοπούλου*, Ὁ ὑπόδουλος ἑλληνισμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ἑλλάδος, ἐθνικῶς καὶ γλωσσικῶς ἐξεταζόμενος (Ἀθῆναι, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων 1919) — *Καρολίδου*, Γλωσσάριον συγκριτικὸν ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων (Σμύρνη, 1885).—*Paul de Lagarde* Neugriechisches aus Kleinasien (= Abhandlungen der Königlichen Gesellschaft d. Wissensch. zu Göttingen, XXXIII, 1886).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

καππάκι (τό)· βλ. λ. *καπάκι*.

καππακισμὸς (ὁ). Μερικὸς τραυλισμὸς ὡς πρὸς τὸ γράμμα καππα (κ), εἰς ὃ καὶ μόνον περιορίζεται ἡ διαταραχὴ αὕτη τῆς λαλιᾶς.

κάππαρη (ἡ), καὶ *καππαριὰ* (*Βοτ.*). Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *κάππαρις ἡ ἀκανθώδης* (Capparis spinosa) καὶ *κάππαρις ἡ σικελική* (Capparis sicula).

Κάππαρη *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐλάσσων τῶν Δωδεκανήσων, 3 μίλλια Α.ΝΑ τῆς Καλύμνου. Ἐπιμήκης, 4 μιλ. ἀπὸ ΒΔ εἰς ΝΑ καὶ 2 1/2 μιλ. πλατεῖα παρουσιάζει ἀκτογραμμὴν μετὰ πολλῶν ὀδοντώσεων καὶ μέγιστον ὑψόμετρον 835 ποδῶν. Ἡ ΝΑ ἄκρα της Ροῦσσα ἔχει συντεταγμένας: *πλάτος* 36° 55' Β, μῆκος 27°12' Ἀν. (χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalimno, Kappari and Kos channel). Ἀπὸ ταύτης ὀνομάζεται *μπογάζι τῆς Κάππαρης* καὶ ὁ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Κῶ δίαυλος. Ἐπὶ

Digitized by Google

τῆς νήσου ὑπάρχει ἄφθονον θήραμα καὶ σπανιώτατον εἶδος περδίκων χρώματος κρὲμ μετὰ μέλανος περιλαιμίου. Οἱ Καλύμνιοι ὀνομάζουσι τὴν νῆσον *Ψέριμον*, διασώσαντές πως τὸ ἀρχαῖον της ὄνομα (*Σταδ. Μεγ. Θαλ.* § 280) *Ὑψίρισμα*. Σ. Ε. Λ.

— **Κάππαρη** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον (τὸ καὶ *Καστρί* ὀνομαζόμενον) καὶ φυσικὸς λιμὴν τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης (κόλπου τῆς Ὕδρας, Hydra bay), ἀποτελῶν τὸν δυτικὸν αὐτῆς μυχὸν (πλάτ. 37° 23' Β. μῆκ. 23°16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra bay. Spezzia and Dhokos island). Ἔχει ναυτικὸν φανὸν (1889) ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλ. Σ. Ε. Λ.

Κάππαρης μπογάζι [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὁ μεταξὺ τῆς φερωνύμου νήσου καὶ τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Κῶ δίαυλος. Σ. Ε. Λ.

Καππαριὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς περιφερείας τοῦ τέως δήμου Κορθίου τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι (1928) 458. Τοῦτο ἀποτελοῦν οἱ συνοικισμοὶ *Μοσακέο* (κάτ. 110), *Βορεινὰ* (κάτ. 143) καὶ *Πέρα Χωριὸ* (κάτ. 205). Κεῖται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Γερακῶνες περὶ τοὺς λόφους Προφήτης Ἠλίας καὶ Φανερωμένη, ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Παράγει δημητριακά, οἶνον, κρόμμυα καὶ κυρίως ἔλαιον. Ἔχει μικρὰν κτηνοτροφίαν καὶ μελισσοκομίαν. Μετὰ τοῦ Ὅρμου Κορθίου συνδέεται διὰ βατῆς ὁδοῦ (ὥρ. 1). Δ. Ε. Μ

— **Καππαριὰ** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 21' 35" Β., μῆκ. 22° 53' 05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ., καὶ *Ν. Κοσσοβίλης* Ἡ νῆσος Σῦρος) ἀμέσως ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον Βελοστάσι. Σ. Ε. Λ.

καππαριδίνεια (τὰ) (Capparidineae) [*Βοτ.*]. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ροιαδωδῶν (Rhoeadinae).

καππαριδοειδῆ (τὰ) (Capparidaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 25 γένη μὲ 450 ὅλα εἴδη. Εἶναι φυτὰ ἰθαγενῆ κυρίως τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν, τινὰ ποώδη πρὸς ξηρὰ (ἄνευ χυμῶν), θάμνοι, μὲ ἁπλᾶ ἢ δακτυλοειδῆ πρωτόφυλλα (κοτύλας), σπάνια παράφυλλα καὶ τὰ ὑπάρχοντα συνήθως μεταμεμορφωμένα εἰς ἀκάνθας. Τὰ ἄνθη των εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζυγόμορφα, σπανίως ἀκτινόμορφα, διατεταγμένα κατὰ βότρυς. Ὁ κάλυξ των εἶναι τετρασέπαλος, ἡ δὲ στεφάνη των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετραπέταλος (διαγωνική). Τὰ ἄρρενα, διαφοροτρόπως ἐκδεδηλωμένα, εἶναι 4, 6 ἢ καὶ πλείονα, τὰ δὲ θήλεα ἐκ 2 ἢ περισσοτέρων καρποφύλλων ἀποτελούμενα ὑψοῦνται συνήθως πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ σπονδυλώματος. Ὁ καρπός των εἶναι δρύπη ἢ ῥάξ. Φέρουσιν ἀπειράριθμα σπέρματα, νεφροειδῆ, καμπυλότροπα. Τὸ ἔμβρυόν των εἶναι κυρτόν, αἱ δὲ σπερματικαὶ βλάσται, συνεπτυγμέναι, εἶναι ἔμπτυχοι ἢ περιστροφικαί. Σποραδικὰ μονοκλινὰ γένη ἀπαντῶσιν ὡς εἴδη κοσμητικά, ὅπως *κλεώμη ἡ λάμπουσα* (Cleome fulgens) καὶ *κλεώμη ἡ ἀκανθώδης* (Cleome spinosa) ἐκ βορείου Ἀμερικῆς, *κλεομέλλη ἡ μεξικανική* (Cleomella Mexicana) ἐκ δυτικῆς Ἀμερικῆς, *φθειροκτόνον τὸ πεντάφυλλον* (Pedicellaria pentaphylla) ἐξ Εὐρώπης, *ἰσομερὶς ἡ δενδρώδης* (Isomeris arborea) ἐκ Καλιφορνίας, καὶ ἄλλα. Ὡς χρήσιμον φυτὸν προέχει ἡ *κάππαρις* (Capparis). Κ. ΠΑΠ.

κάππαρις (ἡ) (Capparis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *καππαριδοειδῶν*, περιλαμβάνον 170 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν θερμῶν χωρῶν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θάμνοι ἀκανθώδεις, συχνὰ ἀναρριχώμενοι, κοσμητικοί, φέροντες ἄνθη κείμενα περὶ τὸν κολεὸν τῶν φύλλων καὶ καρπὸν ῥάγα. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν, τῶν θερα πευομένων χάριν ἐκμεταλλεύσεως καὶ κόσμου, εἶναι: *κάππαρις ἡ σικελική* (Capparis sicula) καὶ *κάππαρις ἡ ἀκανθώδης* (Capparis spinoza ἢ rupestris). Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος, ὕψους 1 μέτρου, μὲ ὡραῖα λευκὰ ἄνθη, πλούσια εἰς λεπτεπίλεπτους γραμμάς, ἰθαγενὲς τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἐν Γαλλίᾳ χάριν τῶν νεαρῶν καλύκων (μπουμπουκιῶν) αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τῶν ὁμοίων εἰς ἡλικίαν βλαστῶν καὶ καρπῶν του, φέρονται εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγορὰς ὡς πολυτιμότατα ὀρεκτικά. *Κάππαρις ἡ ἀμυγδαλόφυλλος* (Capparis amygdalina), *κάππαρις ἡ κυνοφαλλοφόρος* (Capparis cynophallophora) καὶ *κάππαρις ἡ εὐοσμοτάτη* (Capparis odoratissima), ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Παρ' ἡμῖν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾶ ἀφθόνως ἡ *κάππαρις ἡ ἀκανθώδης*. Κ. ΠΑΠ.

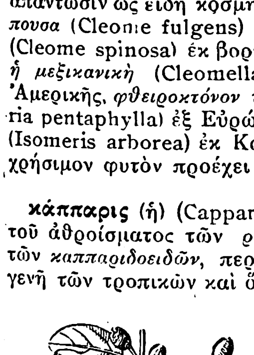

Κάππαρις.

καππαροδόχη (ἡ)· ἀγγεῖον πρὸς ἐναπόθεσιν τῆς καππάρεως.

καππαρόμηλο (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ καρποῦ τοῦ φυτοῦ *κάππαρις ἡ βραχόβιος* (Capparis rupestris).

Κάππελ (Kappel καὶ Cappel) [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Ἁγίου Γάλλου, παρὰ τὸ Ἔμπνατ, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ζυρίχης καὶ Τσούγκ. Κάτ. 2500. Κεῖται ἐπὶ ὕψους 637 μ. Ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ χρωμάτων. Εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν παρ' αὐτὴν γενομένων μαχῶν μεταξὺ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν τῶν μεταρρυθμιστῶν Ζβιγγλίου. Μ Δ. Β

Καππὲλ (Cappel, Cappelus). Διάσημος οἰκογένεια τῆς Γαλλίας, ἐξ ἧς κατὰ τὸν ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα προῆλθον διαπρεπεῖς νομικοὶ καὶ θεολόγοι.

Γουλιέλμος Καππέλ. Καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Τῷ 1491, ὢν πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου, ἀντετάχθη κατὰ βούλλας τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Η', διὰ τῆς ὁποίας ἐπεβάλλετο φορολογία εἰς τὸ ἵδρυμα τοῦτο καὶ ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ τὰ ἀπαιτούμενα, ἐκδοὺς καὶ σχετικὸν ἔργον πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἀρνήσεως. —Ω.

Ἰάκωβος Καππέλ Γάλλος νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1525 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1586. Λόγῳ τῶν θρησκευτικῶν πολέμων ἠναγκάσθη, ὡς διαμαρτυρόμενος, νὰ παραιτηθῇ τῆς δημοσίας θέσεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχε, καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς Sedan, ὅπου ἀφωσιώθη εἰς νομικὰς μελέτας. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Veterum jurisconsultorum adversus Laurentii Vallae reprehensiones defensio» (Παρίσιοι, 1583) καὶ «De etymologiis juris civilis etc.» (Λούγδουνον 1721). —Ω.

Λουδοβῖκος Καππέλ. Ἐγεννήθη τῷ 1534 ἐν Παρισίοις. Σπουδάσας κατ' ἀρχὰς νομικὰ ἐν Βορδώ, ἔνθα καὶ προσήλθεν εἰς τὴν διαμαρτύρησιν, ἐσπούδασεν ἔπειτα θεολογίαν ἐν Γενεύῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους (1560) ἐγένετο ἱερεὺς καὶ ἔπειτα καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Leiden κατ' ἀρχὰς καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Σεδάν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῇ 6 Ἰανουαρίου 1586. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, κατάλογον τῶν ὁποίων παρέχει ἡμῖν ὁ Meursius ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Athenis Batavis». Κ. Ι. Δ.

Ἄγγελος Καππέλ. Διαμαρτυρόμενος νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1537 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1623. Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ βίου του. Διὰ τοῦ ἔργου του «Avis donné au Roy sur l' abbréviation des procès», δημοσιευθέντος τῷ 1562, ἀπέκτησε τὴν φιλίαν Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὅστις τὸν διώρισε γραμματέα του. Ἐκτὸς τοῦ «Abus des plaideurs» (Paris 1562), ἐφιλοτέχνησε καὶ μεταφράσεις ἔργων τοῦ Σενέκα. —Ω.

Ἰάκωβος Καππέλ. Ἐγεννήθη τῷ 1570. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1586) ἔμεινεν ἐν Σεδάν, ἔνθα ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ ἐγένετο ἱερεὺς καὶ καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, τέλος δὲ καθηγητὴς τῆς θεολογίας (1610). Μετὰ μακρὰν νόσον ἐτελεύτησε τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1624. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, κατάλογον τῶν ὁποίων, ἐντύπων καὶ ἀνεκδότων, εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Λουδοβίκου Καππὲλ «De Kappelorum gente. Κ. Ι. Δ.

Λουδοβῖκος Καππέλ. Ἐγεννήθη τῷ 1585, μείνας ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ὀρφανὸς πατρὸς καὶ μητρός. Σπουδάσας θεολογίαν ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος ἐπὶ τετραετίαν εἰς Ἀγγλίαν, Βέλγιον καὶ Γερμανίαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του. Τῷ 1613 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν Saumur, ἔνθα τῷ 1613 ἐξελέγη ἱερεύς, ἐχρημάτισεν ὅμως τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1618, ὅτε παρῃτήθη, ὡς ἀπασχολούμενος ἐκ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἔργου. Τῷ 1617 ἐνυμφεύθη, τῷ δὲ 1626 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Saumur, ἔνθα καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1658). Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τῶν ὁποίων, ἐντύπων καὶ ἀνεκδότων, κατάλογον παρέχει ἡμῖν ὁ υἱός του Ἰάκωβος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι ἔργῳ τοῦ πατρός του «Commentarii et notae criticae in vetus Testamentum» (1689). Διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀπέδειξεν ὁ Λουδοβῖκος Καππέλ, ὅτι ὁ φωνηεντισμὸς τοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐγένετο μετὰ τὸ πέρας τοῦ βαβυλωνιακοῦ Ταλμούδ, κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα, ὑπὸ τῶν Ἑβραίων γραμματικῶν, τῶν καλουμένων Μασοριτῶν, καὶ ὅτι ἡ ἀρχικὴ ἑβραϊκὴ γραφὴ ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν καλουμένην σαμαρειτικήν, ἡ δὲ νῦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑβραίοις γραφὴ εἰσήχθη μετὰ τὴν βαβυλωνιακὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἑπομένως ἡ ἀξία τῶν ἀρχαίων μεταφράσεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι μεγίστη. Οὕτως ὁ Λουδοβῖκος Καππὲλ κατεπολέμησε τὴν στενὴν καὶ μονομερῆ ἀντίληψιν, τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις, τῆς κατὰ γράμμα θεοπνευστίας τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ὑπερτιμήσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, θέσας ἀσφαλῆ βάσιν καὶ διαχαράξας τὴν ὀρθὴν μέθοδον τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἥτις, καταπολεμηθεῖσα τότε ὑπὸ πολλῶν τῶν διαμαρτυρομένων, ἐπικρατεῖ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σήμερον. Κ. Ι. Δ.

καππελενίτης (ὁ) (Cappelenit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ βαρίου, ὑττρίου καὶ βορίου, τοῦ χημικοῦ τύπου περίπου $BaY_6B_6Si_3O_{25}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους στηλοειδεῖς, παρουσιάζει σκληρότητα $6\,^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 4,4, λάμψιν στεατώδη, χρῶμα πρασινόφαιον καὶ θραυσμὸν κογχώδη, παρετηρήθη δὲ ἐπὶ μιᾶς συηνιτικῆς φλεβὸς τοῦ Klein-Arö ἐν Langesundfjord. Γ. Β.

καππέλλα, ἀ — (a cappella) [*Μουσ.*]. Ἡ ἄνευ οἱασδήποτε ὀργανικῆς συνοδείας ἐκτέλεσις πολυφωνικῆς συνθέσεως. Ὁ ὅρος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ναοῦ, εἰς ὃ ἐτοποθετεῖτο ὁ χορὸς (cappella). Κατὰ τὴν μεγάλην ἐποχὴν τῆς ἀντιστίξεως μόνον αἱ θρησκευτικαὶ συνθέσεις ἐθεωροῦντο ὡς ἐκτελούμεναι *ἀ καππέλλα*, μέχρις οὗ ὁ ὅρος γενικευθεὶς ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὰς κοσμικοῦ περιεχομένου χορῳδίας. Οἱ μεγαλύτεροι μουσικοὶ οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μουσικῆς εἶναι οἱ: Ὄκεγκεμ, Ζοσκὲν ντὲ Πρέ, Ἀγκρίκολα, Κλεμὰν Ζανεκέν, Κλὼντ ὁ νέος Λάσσος, Βικτόρια καὶ ἰδίως ὁ Παλεστρίνα, ἐξ οὗ αἱ συνθέσεις ἀ καππέλλα λέγονται καὶ *ἀλὰ Παλεστρίνα*. Γ. Σ.

Καππεροννιὲ (Capperonnier), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μοντιντιὲ τῷ 1715 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1775. Ἀνεψιὸς τοῦ *Κλαυδίου Καππεροννιέ*, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ Γαλλικῷ κολλεγίῳ. Διορισθεὶς εἰς τὴν Βασιλικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων, ἐγένετο διευθυντὴς τῶν ἐν αὐτῇ χειρογράφων. Τῷ 1749 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν ἀξιολόγους ἐκδόσεις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Πλαύτου, τοῦ Ἰουστίνου. Παρατηρήσεις εἰς Ἡρόδοτον καὶ Σοφοκλέα καὶ πλεῖστα ὑπομνήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰς «Ἐρεύνας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς δουλείας τῶν εἱλώτων» κ. τ. λ.

— **Καππεροννιὲ** (Capperonnier), ***Ἰωάννης - Αὐγουστῖνος.*** Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μοντιντιὲ τῷ 1745 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1820. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἐξέδωκε τὰ «Ἀκαδημαϊκὰ» τοῦ Κικέρωνος, τὸν Κουϊντιλιανόν, τὸν Ἰουστῖνον, τὸν Εὐτρόπιον, τὸν Αὐρήλιον Βίκτωρα, τὸν Βιργίλιον, τὸν Ὀράτιον, τὸν Κάτουλλον, τὸν Τίβουλλον καὶ τὸν Προπέρτιον.

— **Καππεροννιὲ** (Capperonnier), ***Κλαύδιος.*** Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μοντιντιὲ τῷ 1671 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1744. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀμιένῃ καὶ Παρισίοις, ἀνεδείχθη δὲ εἷς τῶν διασημοτέρων ἑλληνιστῶν καὶ λατινιστῶν τῆς ἐποχῆς του. Γενόμενος κληρικὸς καὶ ἐπί τινα χρόνον διάκονος τῆς ἐπισκοπῆς Ἀμιένης, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐγένετο διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Τοιαύτην δ' ἀπέκτησεν ἀμέσως φήμην ὡς ἑλληνιστής, ὥστε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν ἕδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐδέχθη. Διωρίσθη τῷ 1722 καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ Γαλλικῷ κολλεγίῳ καὶ ἀφωσιώθη ἔκτοτε εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Φωτίου, τοῦ Κουϊντιλιανοῦ, τῶν ἀρχαίων ῥητόρων κ.λ.π., κατέλιπε δὲ καὶ πλείστας ἀνεκδότους πραγματείας, κατατεθειμένας εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Θ. Β.

Καππόνι (Capponi). Ὀνομαστὴ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀκμάσασα κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα, ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων, καὶ ἀναδείξασα πολλοὺς ἐπιφανεῖς πολιτικοὺς καὶ ἐπιστήμονας. Οἱ σημαντικώτεροι τούτων εἶναι: —1) ***Ἀλέξανδρος-Γρηγόριος***, *μαρκήσιος ντὲ*—. Ἀρχαιολόγος καὶ βιβλιόφιλος (1683—1746). Ἦτο μαγιορδόμος τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ' καὶ ἐβοήθησε τοῦτον εἰς τὴν ἵδρυσιν, τῷ 1730, τοῦ μουσείου τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ ὁποίου κατόπιν συνέταξε καὶ τὸν κατάλογον. Εἶχε καταρτίσει βιβλιοθήκην σπανίων βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἀποθνήσκων ἐδώρησεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ. Ἐπίσης εἶχε καὶ πλουσίαν συλλογὴν νομισμάτων καὶ μεταλλίων, τὰ ὁποῖα ἐδώρησεν εἰς τὸ μουσεῖον Κίρχερ. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων «Achates Isiacus annularis» (1727), «Μουσεῖον Καπιτωλίου» (1741), «Κατάλογος βιβλιοθήκης Καππόνι» (1747). —2) ***Αὐγουστῖνος.*** Οὗτος, τῷ 1513, μετὰ ὁμάδος φίλων του ἀντέστη εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μεδίκων τῇ βοηθείᾳ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων καὶ συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεβλήθη εἰς φρικτὰ βασανιστήρια. —3) ***Βικέντιος.*** Ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1688 ἢ 1690. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Γαλιλαίου καὶ μετὰ μακρὰ ταξίδια εἰς τὴν Εὐρώπην ἐγένετο ἐπίτιμος θαλαμηπόλος τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η' καὶ κατόπιν γερουσιαστὴς ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ποιητικαὶ παραφράσεις τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ» (1682), «Ἀκαδημαϊκαὶ πραγματεῖαι, περὶ Θεοῦ, περὶ

Digitized by Google

ψυχῶν, περὶ τοῦ κόσμου καὶ περὶ πνευμάτων» (1684). —4) ***Πέτρος.*** Πολιτικὸς (1447—1496). Ἦτο πρῶτος ἄρχων τῆς Φλωρεντίας, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος Η' εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Φλωρεντινῆς δημοκρατίας, γενόμενος δεκτὸς ὡς φίλος. Ἀπεστάλη εἰς σπουδαίας διπλωματικὰς ἀποστολὰς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πίζης εἶχεν ἐκλεγῆ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐφονεύθη πολιορκῶν τὴν Σοϊάνα. —5) ***Τζῖνο.*** Ἱστορικὸς καὶ γονφαλονιέρος (1350—1420). Κατὰ τὴν νεότητά του παρέστη εἰς τὴν ὀχλοκρατικὴν ἀνταρσίαν τοῦ Ciompi, περὶ ἧς ἔγραψε σύντομον ἱστορικὴν διήγησιν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν γουέλφων ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τῷ 1382, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἀλπίτσι. Τῷ 1401 ἐξελέγη γονφαλονιέρος. Διεκρίθη κυρίως κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Πίζης καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς διωρίσθη διοικητὴς τῆς πόλεως. Μεταξὺ τῶν τροπαίων, τὰ ὁποῖα μετέφερεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἦτο καὶ τὸ περίφημον χειρόγραφον τῶν «Πανδεκτῶν». Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἡ κατάληψις τῆς Πίζης» καὶ τὰ «Ἀπομνημονεύματα». Ἔσχε τρεῖς υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ *Νέρι* ὑπῆρξεν ἐπίσης ἱστορικός, γράψας «Ἱστορίαν τῶν γεγονότων τῆς Ἰταλίας ἀπὸ 1419—1456», «Ἡ ἐκδίωξις τοῦ κόμητος τοῦ Πόππι». Τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Μουρατόρι εἰς τὸν ΙΗ' τόμον τῶν «Scriptores» αὐτοῦ. —6) ***Τζῖνο - Ἀλέξανδρος - Ἰωσήφ,*** *μαρκήσιος ντὲ —.* Ἰταλὸς πολιτικός, ἱστορικός, φιλόλογος καὶ δημοσιογράφος (1792—1876). Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τοῦ Πέτρου Καππόνι καὶ ἐχρημάτισεν ἐν Τοσκάνῃ ὁ μαικήνας τῶν Ἰταλῶν φιλελευθέρων. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ Φλωρεντίᾳ καὶ νεώτατος περιηγήθη τὴν Εὐρώπην. Ἐν Λονδίνῳ ἐδημοσίευσε τὸν «Ναβουχοδονόσορα» τοῦ Νικκολίνι καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ Οὔγου Φωσκόλου, τοῦ ὁποίου ἀνεθεώρησε τὴν μετάφρασιν τῆς «Ἰλιάδος». Ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ οἰκία του εἶχεν ἀποβῆ τὸ κέντρον πασῶν τῶν ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων. Ὁ Λεοπάρδης ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν «Παλινῳδίαν» του, ὁ δὲ Τζιούστι τὰ καλύτερα τῶν ποιημάτων του· τοῦ τελευταίου τούτου ἐχρημάτισε κηδεμὼν καὶ διώρθωνε τὰ πρῶτα ἔργα. Καίτοι ἦτο βαθὺς κάτοχος τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, ἐπροτίμα νὰ βοηθῇ τοὺς ἄλλους νὰ γράφουν. Ἐν τούτοις ἀπηύθυνε πολυάριθμα ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Κρούσκας, τοῦ «Λεξικοῦ» τῆς ὁποίας ἦτο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συντακτῶν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τῆς «Ἀνθολογίας» τοῦ Βιεσσὲ καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν αὐτῆς τῷ 1833 ἵδρυσε μετὰ τοῦ ἰδίου ἐκδότου τὸ «Ἱστορικὸν ἰταλικὸν ἀρχεῖον». Τυφλωθεὶς σχεδὸν τελείως τῷ 1839 ἔσχεν ὡς σύντροφον ἀχώριστον, παρηγορητὴν καὶ γραμματέα τὸν Νικκολίνι. Εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων συντελεστῶν τῆς ἰταλικῆς παλιγγενεσίας. Ὁ Φερδινάνδος Γ' καὶ ὁ υἱός του Λεοπόλδος Β' προσέλαβον αὐτὸν αὐλάρχην, ἀλλ' ὁ Καππόνι παρῃτήθη ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης τῷ 1832, συνεπείᾳ τῆς ἐξορίας τῶν πολιτικῶν προσφύγων. Τῷ 1848 ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ κατόπιν ὑπουργός, ἄνευ χαρτοφυλακίου καὶ πρωθυπουργός, παραιτηθεὶς μετ' ὀλίγον. Τῷ 1859 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ κατόπιν εἰς τὴν τοσκανικὴν ἐθνοσυνέλευσιν ὡς βουλευτής. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Τοσκάνης ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ ὁ Β' τῷ 1860 ὠνόμασεν αὐτὸν γερουσιαστήν. Τῷ 1875 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς δημοκρατίας τῆς Φλωρεντίας». Ἔγραψεν ἐπίσης: «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς», «Ἔργα ἐκδοθέντα καὶ ἀνέκδοτα», «Ἐπιστολάριον», «Ἀπομνημονεύματα», καὶ ἐξέδωκε τὸν Δάντην. Οἱ βιογράφοι του χαρακτηρίζουν αὐτὸν ὡς μίαν τῶν μεγαλυτέρων φυσιογνωμιῶν τῆς ἰταλικῆς παλιγγενεσίας. Μ. Δ. Β.

—**Καππόνι** ***ντέλλα Πορρέττα*** (Capponi della Porretta), ***Σεραφείμ.*** Δομινικανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πορρέττᾳ τῆς Ἰταλίας τῷ 1536. Ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Βολωνίᾳ μονὴν τῶν Frères Prêcheurs καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐδίδαξε μεταφυσικήν, ἠθικὴν καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ἀποσταλεὶς εἰς Φεράραν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν σπουδῶν τῶν νεαρῶν μοναχῶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν μεταβὰς διέμεινεν ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη ἐν τῷ ἐκεῖ μοναστηρίῳ τῶν δομινικανῶν. Ἐπανελθὼν ἔπειτα εἰς Βολωνίαν ἐδίδαξε καὶ ἐκεῖ τὰ ἱερὰ γράμματα ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε τῷ 1614. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων τοῦ Καππόνι τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι: Τὰ εἰς τὴν Πεντάτευχον ὑπομνήματα, ἐπιγραφόμενα «Veritates aureae κ. λ. π.» (Βενετία 1590), τὰ εἰς τὰ εὐαγγέλια ὑπομνήματα ἐπιγραφόμενα «Praeclarissima sacrorum Evangeliorum commentaria, κ.λ.π.» (Βενετία 1602), τὰ εἰς Ματθαῖον, 1604 τὰ εἰς Ἰωάννην (τὰ εἰς Μᾶρκον καὶ Λουκᾶν δὲν ἐδημοσιεύθησαν). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὰ εἰς τὸ ψαλτήριον ὑπομνήματα (Commentarii in Psalterium Daviticum), τὸ μὲν πρῶτον βιβλίον τῷ 1692, ὁλόκληρον δὲ τὸ ἔργον τῷ 1736 εἰς τόμους 4 ἐν Βολωνίᾳ. Ε. Γ. Π.

Κάππς (Capps), ***Ἐδουάρδος.*** Ἀμερικανὸς διπλωμάτης, φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον Ἰλλινόϊς καὶ διωρίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1907. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ Χάλλην χάριν εἰδικῶν φιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν μελετῶν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας διωρίσθη τῷ 1914 πρόεδρος τῆς ἀμερικανικῆς φιλολογικῆς ἑταιρείας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μετέβη ἐκ νέου εἰς τὴν Ἑλλάδα (1918) ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τῷ 1920 διωρίσθη πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις παραμονήν του προέβη εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ σχηματισθεῖσα πεποίθησις, ὅτι ὑπὸ τὸ χῶμα αὐτῶν περὶ τὴν Ἀκρόπολιν εὑρίσκονται τεθαμμένα μεγάλης σπουδαιότητος ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀγάλματα κλπ. Παραιτηθεὶς τῷ 1921 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ μετὰ τὰς προκαταρκτικὰς συνεννοήσεις προέβη εἰς τὴν συλλογὴν ἐράνων πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ἀναγκαιούντων χρημάτων διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν κατεδαφισθησομένων οἰκιῶν καὶ διὰ τὰς ἀνασκαφάς. Μετὰ τὴν συλλογὴν τοῦ προϋπολογισθέντος ποσοῦ μετέβη ἐπανειλημμένως εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου συνεννοήθη μετὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ προέβη εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῆς σχετικῆς συμβάσεως διὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἔγραψε διάφορα ἄρθρα καὶ μελέτας εἰς φιλολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ περιοδικὰ καὶ ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς ἔργα: «Τὸ ἑλληνικὸν θέατρον» (1891), «Ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Θεοκρίτου» (1901), «Χρονολογικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογικῆς ἱστορίας» (1903), «Τέσσαρα δράματα τοῦ Μενάνδρου» (1910) κτλ. Μ. Δ. Β

Καππστάϊν (Kappstein), ***Θεόδωρος.*** Γερμανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἔγραψε φιλοσοφικά, θρησκευτικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα: «Σίλλερ καὶ Γκαῖτε» (1920—1923), «Αἱ θρησκεῖαι τῆς ἀνθρωπότητος» (1920), «Ἡ ποίησις τοῦ Ζαρατούστρα τοῦ Νίτσε» (1921), «Προσωπικότητες, χαρακτηρισμοὶ καὶ σκιαγραφίαι» Καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ *Ἄννα Καππστάϊν* ὑπῆρξε λογία, γράψασα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Θ. Κ.

Καππώτας (ὁ) *[Ἀρχ. Θρησκ.].* Ἐπίκλησις τοῦ Διός, λατρευομένου ὑπὸ τὴν μορφὴν «ἀργοῦ λίθου», ὅστις ἔκειτο τρία στάδια ἔξω τοῦ Γυθείου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου καθίσας ὁ Ὀρέστης ἰάθη ἀπὸ τῆς κατατρυχούσης αὐτὸν μανίας (*Παυσ* Γ' 22, 1). Ἐπικρατοῦν δύο ἑρμηνεῖαι τῆς λέξεως· κατὰ τὴν μίαν (*Ντεσάρμ, κ. ἄ.*) ἡ λέξις εἶναι ἕτερος τύπος τοῦ δωρικοῦ *καππαύτης* (=καταπαύτης) καὶ ἡ ἐπίκλησις ἀναφέρεται εἰς τὰς πατρικὰς καὶ ἀγαθοποιοὺς ἰδιότητας τοῦ θεοῦ, ἀνάλογος οὖσα πρὸς τὰς Μειλίχιος, Καθάρσιος, κ.λ.π. Κατὰ τὴν ἑτέραν ἑρμηνείαν (*Wide, κ. ἄ.*) ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τῆς ῥίζης *πετ*—(πίπτω), ἀναφέρεται εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ Διὸς ὡς κυρίου τῶν οὐρανίων φαινομένων (πρβλ. κεραύνιος, νεφεληγερέτης, κ. ἄ.) καὶ ὁ λίθος ἦτο μετέωρόν τι, καταστὰν ἀντικείμενον λατρείας. Π. Ν. Π.

Καπρά(γ)ια (Capraia) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, εἰς 17 μίλ. Ἀν. τοῦ Κάπο-Κόρσο (Β τῆς Κορσικῆς ἐσχατιᾶς), μία τῶν συνιστωσῶν τὸ Τοσκανικὸν ἀρχιπέλαγος. Ἡφαιστειογενὴς (ὑψηλ. σημεῖον *Μόντε Καστέλλο* 321 μέτρα), συνίσταται ἐξ ὀρέων τραχείτου, εἰς τὸ χῶμα τῶν κοιλάδων τῶν ὁποίων γίνεται μικρὰ τις καλλιέργεια. Ἡ ἐπιφάνειά της φθάνει τὰ 19 ½ τετραγ. χιλιόμετρα. Ἡ βορεία της ἄκρα *Τέλια* (Teglia, πλάτ. 43°04' Β, μῆκ. 9°50' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavallo) ἐπιστέφεται ὑπὸ φρουρίου γενουησίου. Ὅμοιον φρούριον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν κώμην *Καπράγια*, ἐκτισμένην ἐπὶ τῆς ἄκρας Φεραγιῶνε, ἔχουσαν φάρον σηματοφόρον καὶ τηλεγραφικὸν σταθμὸν ἐπικοινωνοῦντα πρὸς τὸ Λιβόρνον. Ἀπομονωτήριον βαρυποίνων καταδίκων. Εἶναι ἡ *Καπραρία* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κάπραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς Ἰστρίας μεταξὺ τῆς Τεργέστης καὶ τοῦ Πιράνου (Pirano), πιθανὸν ἐκεῖνος ἡ θέσιν σήμερον ἔχει ἡ *Καποντίστρια*, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Β' ὀνομασθεῖσα Ἰουστινόπολις. —2) Θέσις ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν Ὀμβρικὴν Ἀπεννίνων, 84 στάδια ἀπὸ Ταγινῶν (Taginae) ἀπέχουσα, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ αὐτόθι ἐπισυμβάντος θανάτου καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Τοτίλα (*Προκοπ.* Γοτθ. Δ' 32). — Π.

Καπραὶ (Caprais), ***ἅγιος.*** Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται δύο μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου: —1) Ὁ ἐξ Agen (Lot-et-Garonne) τῆς Γαλλίας μάρτυς, ἀποκεφαλισθεὶς τῷ 303. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Agen Dulcidius ἵδρυσε ναὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἔθηκε τὸ λείψανόν του. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 20 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Ῥώμης καταγόμενος, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ, ὅστις μετὰ τοῦ Ὁνωράτου μεταβὰς εἰς Γαλλίαν ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Fréjus (Draguignan) Λέοντος περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τόπου, ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ὡς ἀναχωρηταί. Τῇ συμβουλῇ τοῦ Λέοντος καταλαβόντες τὰς Λερίνας νήσους, ἵδρυσαν ἐκεῖ τὸ περίφημον κατόπιν καταστὰν μοναστήριον. Καὶ ὁ μὲν Ὁνωρᾶτος ἐγίνεν ἔπειτα ἐπίσκοπος Ἀρελάτης, ὁ δὲ Caprais ἐξηκολούθει διευθύνων τὴν μονὴν μέχρι τοῦ θανάτου του (430). Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Κάπραινα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας, ἤδη καλούμενον *Χαιρώνεια* (βλ. λ.).

— **Κάπραινας** ***μάχη.*** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος περίφημος μάχη, συναφθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τοῦ 1823 μεταξὺ τοῦ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον σώματος καὶ μέρους τοῦ στρατοῦ τοῦ Μπερκόφτσαλη, ὅπερ εἶχεν ὀχυρωθῆ ἐν Καπραίνῃ. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν πολλοὶ ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν.

Καπράρα (Caprara) *[Γεωγρ.].* Ἐλάσσων νῆσος τοῦ Ἀδριατικοῦ, προσκειμένη εἰς τὴν ἰταλικὴν ἀκτὴν (πλάτ. 42° 08'¼ Β, μῆκ. 15° 31'⅛ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 199: Brindisi to Ortona), ἡ ΒΑ ἐν τῇ συστάδι *Τρεμιτι* (ἀρχ. *Διομήδιοι*, βλ. λ.). Σ. Ε. Λ

— **Καπράρα** (Caprara) *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον ἐν τῇ Σαρδικῇ θαλάσσῃ (πλάτ. 41°07' Β, μῆκ. 8°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161b: Sardinia northern portion), ἡ Β τῆς νήσου *Ἀζινάρα* (βλ. λ.) ἐσχατιά. Φάρος μέγιστος· σημαφόρος· ναυαγοσωστικὸς σταθμός. Σ. Ε. Λ

Καπράρα (Caprara), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ διπλωμάτης (1733—1810). Τῷ 1758 ὁ πάπας Βενέδικτος ΙΔ' διώρισεν αὐτὸν ἔξαρχον ἐν Ῥαβέννῃ καὶ κατόπιν νούντσιον ἐν Κολωνίᾳ, Λουκέρνῃ καὶ Βιέννῃ, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν διπλωματικήν του ἱκανότητα. Ὁ πάπας Πῖος ὁ Ζ' ὠνόμασεν αὐτὸν καρδινάλιον τῷ 1792 καὶ ἐπίσκοπον τοῦ Γέζι τῷ 1793. Τῷ 1801 ἀπεστάλη εἰς Γαλλίαν, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος, πρὸς σύναψιν τοῦ κονκορδάτου, ἐπιδείξας συμβιβαστικὸν πνεῦμα καὶ μεγάλην ἐπιδεξιότητα. Τῷ 1803 συνώδευσε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τῷ 1804 ἔπεισε τὸν πάπαν νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ὅπως στέψῃ τὸν αὐτοκράτορα. Κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος Μιλάνου, ὅπου ἔστεψεν αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας τῷ 1805. Καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον διετήρησε στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀπέθανεν εἰς Παρισίους καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης. Μ. Δ. Β.

Καπραρία *[Παραλ. Γεωγρ.].* —1) Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους μεταξὺ Κύρνου καὶ Ἐτρουρίας. (*Πτολ.* Γ, α, 78, Nobbe). Φέρεται καὶ ὡς *Καπαρία*. Ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων ἀναφέρεται Capraria insula (*Pomp Mel.* II, 122. *Plin.* 3, 81). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Καπράγια* (βλ. λ.). Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ἀναφέρουσιν οἱ Λατῖνοι (*Plin.* III, 78. *Martian. Capella* VI, 643) καὶ ἄλλην μικρὰν νῆσον, ἐλάσσονα τῶν Βαλεαρίδων, τὴν *Καμπρέρα* (φάρος: πλάτ. 39° 08' Β. μῆκ. 2° 55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2394: Cabrera and adjacent islands). Σ. Ε. Λ.

Καπραρόλα (Caprarola) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λατίῳ. Κάτοικοι 5.600. Ἔχει ὡραῖον ἀνάκτορον ῥυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βίνιολα, οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ τοῦ ὁποίου εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ ἔργων ἀλληγορικῆς ζωγραφικῆς ἐκ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Φαρνέζε, ὀφειλομένων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Τσούκκαρο. Ἡ πόλις ἔχει ναὸν τῆς Σάντα Μαρία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει πίναξ τοῦ Βερονέζε. Μ. Δ. Β

Καπρέα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου *Κάπρι*, «ἣν ἀπορραγέναι πεπιστεύκασι τοῦ Ἀθηναίου» (*Στράβ.* Didot 50, 12), δεδομένου ὅτι κεῖται κατέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, ἀφ' οὗ χωρίζεται διὰ τοῦ «κατὰ Καπριὰς πορθμοῦ» (βλ. λ. *Κάπριαι*. Ὀνομαζομένη καὶ *Κάπρεα* καὶ *Κάπραια* καὶ *Καπρία* ἀποτελεῖ τὸ νότιον κέρας τοῦ Κρατῆρος ἢ Κυμαίου κόλπου καὶ τὸ βόρειον τοῦ Ποσειδωνιάτου, ἔχουσα παρ' αὐτὴν τὰς νήσους Σειρῆνας ἢ Σειρηνούσσας (*Πτολεμ.* Γ, α, 79, ἐκδ. Nobbe). Κατὰ τοὺς Λατίνους ποιητὰς φέρεται ἀποικισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἑλλήνων, τῶν ἀπὸ τῆς *Τάφου* (βλ. λ.) Τηλεβοῶν. Σ. Ε. Λ

Καπρέζε - ***Μικελάντζελο*** (Caprese - Michelangelo) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἰταλίας, ἐν Τοσκάνῃ, κείμενον εἰς ὕψος 653 μ. Εἶνε πατρὶς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ ἔχει 1.980 κατοίκους. Μ. Δ. Β.

καπρέλλη (ἡ) (Caprella) *[Ζωολ.]* Γένος μαλακοστράκων τῆς οἰκογενείας τῶν *καπρελλιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα θαλάσσια ζῳάρια ἀπαντῶντα εἰς τὰς βορείους ἰδίως θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καπρέλλη ἡ γραμμωτή*

Digitized by Google

(Caprella linearis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἀκτὰς τῆς Γαλλίας. Δ.Ν.Π.

καπρελλίδαι (οἱ) (Caprellidae) *[Ζωολ.]* Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφιπόδων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα τά: *καπρέλλη, κέρκωψ, ποδαλίουρος, πρωτέλλη* καὶ *πρῶτος* (βλ. λ.). Πάντα τὰ γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων καὶ ἰδίως τῶν μεδουσῶν. Δ.Ν.Π.

Καπρέολος (Capreolus). Ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδόνος (430—437), διάδοχος τοῦ Αὐρηλίου. Μὴ δυνηθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (431), ἔπεμψεν ἐπιστολήν, δι' ἧς συνίστα εἰς τοὺς συνέδρους νὰ μὴ δεχθῶσι νὰ συζητήσωσιν ἐν τῇ συνόδῳ περὶ τῆς καταδικασθείσης αἱρέσεως τοῦ Πελαγίου Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη κατὰ διαταγὴν Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας κατεχωρίσθη ἐν τοῖς πρακτικοῖς μετὰ μεταφράσεως αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἑτέραν ἐπιστολὴν περὶ Νεστορίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ: «De una Christi veri Dei et hominis persona contra recens damnatam haeresim Nestorii», ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ Βιτάλιον καὶ Τονάντιον (ἢ Κωνστάντιον). Καὶ ἐκκλησιαστικοὶ δέ τινες λόγοι, φερόμενοι ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, εἶναι κατὰ τὸν Tillemont ἔργα τούτου τοῦ ἐπισκόπου. Ἀποθανὼν δ' ὁ Καπρέολος τῷ 439, ὀλίγον πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ τῶν Βανδάλων, ενεγράφη ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ. Ε. Γ. Π.

Καπρέρα (Caprera), ἢ *Καμπρέρα [Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῇ Β τῆς Σαρδηνίας ἀκτῇ (ἀκρωτ. Πούντα Ρόσσα ν. ἐσχατιά της: πλάτ. 41°10' Β, μῆκ. 9°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2157: Maddalena and approaches), ἡ ἀνατολικωτέρα τῆς συστάδος τῆς κλειούσης τόν, ἐν ᾧ ὁ ἰταλικὸς ναύσταθμος τῆς Μανταλένα, κόλπον. Ἀπὸ τῆς νησῖδος Μανταλένα χωρίζεται διὰ στενοῦ καλουμένου Πάσσο ντελλὰ Μονέτα, ἐζευγμένου διὰ περιστρεφομένης γεφύρας. Ὁ Πλίνιος κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὴν συστάδα τῶν Cuniculariae. Εἶναι νῆσος βραχώδης, ἄγονος, καὶ ἔχει 9 χλμ. μῆκος, 2—3 χλμ. πλάτος καὶ ἐμβαδὸν 15,7 χλμ. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῆς κορυφὴ φθάνει τὰ 224 μ. Ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ εἰς τὸν Ἰωσὴφ Γαριβάλδην, ὅστις διέμεινεν ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ θανάτου του (1882). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Γαριβάλδης ἐτάφη ἐν τῇ νήσῳ, ἡ ὁποία ἐκηρύχθη ἐθνικὸν μνημεῖον. Ὁ τάφος τοῦ Γαριβάλδη, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήθη ἡ προτομή του, ἀπέβη τὸ ἐθνικὸν προσκύνημα τῶν γαριβαλδινῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κυβερνήσεων τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας, Ἀγγλίας, Οὐρουγουάης καὶ Ἑλλάδος, οἵτινες, κατὰ καθιερωθὲν ἔθιμον, καταθέτουν κατὰ τριετίαν στεφάνους ἐπ' αὐτοῦ. Μ. Δ. Β.

Κάπρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος Ἀδριατικὴ ἐν τῷ στενῷ Πασμὰν εἰς τὰ πρόσγεια τοῦ Σεμπενῖκο, ἔχουσα πόλιν καὶ λιμένα φερώνυμα (Capri: πλάτ. 43° 41' Β, μῆκ. 15° 42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Zironna).

Ὁ λιμὴν τοῦ Κάπρι Γκρὰν Μαρίνα.

— Κάπρι. —1) Ἀκρωτήριον τῆς Κεφαλληνίας ἡ ἀνατολικὴ τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 38°07' Β, μῆκ. 20° 49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia). Ὑψηλὸν καὶ κρημνῶδες (543 ποδ.) καλύπτεται μέχρι θαλάσσης πυκνῶς ὑπὸ θάμνων δενδρωδῶν. Ἔχει ἀποφασισθῇ ὁ ναυτικὸς φωτισμός του πρὸς κάλυψιν τῶν ὑφάλων *Κάκαβα* (βλ. λ.) δι' ἑτεροχρόνου τομέως. — 2) Ἀκρωτήριον τοῦ Παγασιτικοῦ, βόρειον ἄκρον φερωνύμου νησιζούσης χερσονησῖδος (πλάτ. 39° 10' 10'' Β, μῆκ. 23° 13' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels), διαχωριζούσης τοὺς λιμένας Βαθούδι πρὸς Α καὶ Ἀλατᾶς πρὸς Δ. Σ. Ε. Λ.

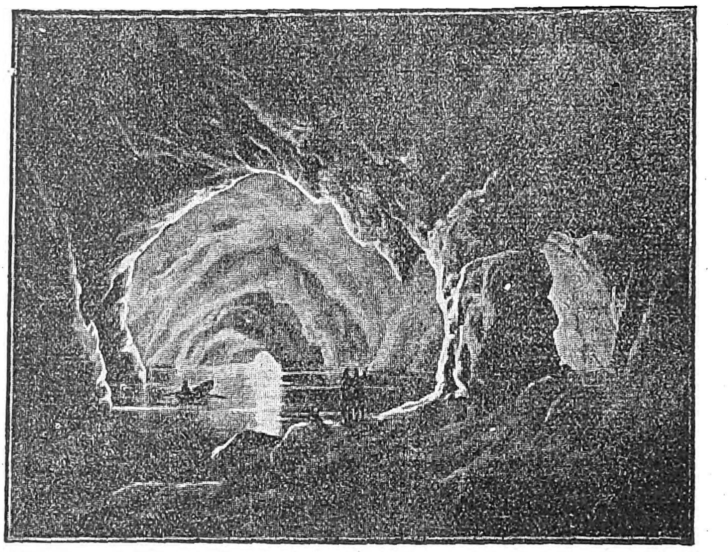

Τὸ Κυανοῦν Σπήλαιον τοῦ Κάπρι.

—Κάπρι *διέκπλους [Παρ. Γεωγρ.]* βλ. *Καπριαί*.

—Κάπρι (Capri) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ὁμωνύμου νήσου, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, μεταξὺ τῶν βουνῶν Ἅγιος Μιχαὴλ καὶ Καστιλιόνε εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς λιμένας Γκρὰν Μαρίνα καὶ Πίκκολα Μαρίνα. Κάτ. 4.412. Ἔχει μεγάλα καὶ ὡραῖα ξενοδοχεῖα ἐντὸς μαγευτικῶν κήπων, περὶ αὐτὴν δὲ ἐρείπια ἀρχαίων ἐπαύλεων τοῦ Τιβερίου, τοῦ Βρούτου κτλ. Συχνάζεται καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ὑπὸ πλήθους ξένων καὶ Ἰταλῶν. Μ. Δ. Β.

—Κάπρι (Capri) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Καμπανέλλα, ἀποτελοῦσα τὸ ΝΔ ὅριον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως. Ἔχει ἐπιφάνειαν 10.5 τ. χλμ. καὶ 6.400 κατ. Εἶναι νῆσος ὀρεινή, μὲ ἀποτόμους βραχώδεις ἀκτάς, μετὰ δύο μόνον λιμενίσκων: τῆς *Γκρὰν Μαρίνα* πρὸς Β καὶ τῆς *Πίκκολα Μαρίνα* πρὸς Ν. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου εἶναι τὸ *Μόντε Σολάρο*, ὕψους 585 μ., ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ θέα πρὸς τοὺς κόλπους τῆς Γαέτας, τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Σαλέρνου, πρὸς τὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἀπεννίνων, πρὸς τὰ ὄρη τῆς Καλαβρίας καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Σορρέντο εἶναι μαγευτικωτάτη. Εἰς τὴν ΒΔ ἀκτὴν τῆς νήσου εὑρίσκεται τὸ περίφημον *Κυανοῦν σπήλαιον* (Grotta Azzurra). Τὸ σπήλαιον τοῦτο, γνωστὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ παρ' ἀρχαίοις, ἀνεκαλύφθη τυχαίως ὑπὸ περιηγητῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Εἰσέρχεταί τις εἰς αὐτὸ μόνον ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ στομίου μόλις ἑνὸς μέτρου πλάτους. Τὸ ἐσωτερικόν του ἀποτελεῖ λίμνην ἠρέμων ὑδάτων μήκους 54 μ., πλάτους 30 μ. καὶ ὕψους 12 μ. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ περίεργον γεγονός, καθ' ὃ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα καὶ τὰ τοιχώματα τῶν βράχων ἐμφανίζονται ἔχοντα χρῶμα κυανοῦν, προερχόμενον ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως τοῦ χρώματος τῶν ὑδάτων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων φωτίζεται τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου. Πρὸς Α. τῆς Γκρὰν Μαρίνα ὑπάρχει τὸ εὐρὺ σπήλαιον *Μπόβε Μαρίνο* καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Τιβερίου τὸ *Λευκὸν σπήλαιον*, ὅπου ἀνεκαλύφθη τῷ 1902 εἰς βάθος 30 μέτρων τὸ σπήλαιον *Μεραβιλιόζα* μετὰ ὡραίων σταλακτιτῶν. Εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς νήσου, πρὸς Δ τῆς Πίκκολα Μαρίνα, ὑπάρχει, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σολάρο, τὸ *Πράσινον σπήλαιον*, τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἐμφανιζόμενα λαμβάνουν χρῶμα λάμποντος σμαράγδου, ὀφειλόμενον εἰς τὰς αὐτὰς αἰτίας, εἰς ἃς τὸ χρῶμα τοῦ Κυανοῦ σπηλαίου. Εἰς τὸ Α τμῆμα τῆς νήσου ὑπάρχει τὸ σπήλαιον *Ματριμόνια*, εἰς τὸ ὁποῖον κατέρχεταί τις διὰ κλίμακος 180 βαθμίδων καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὡραία φυσικὴ ἁψίς. Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι ὑγιεινὸν καὶ γλυκύ, τὸ δὲ ἔδαφος γόνιμον, χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων, οἵτινες μετέφερον καὶ μεταφέρουν μεγάλας ποσότητος καλλιεργησίμου χώματος ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς γῆς. Ἔχει πλουσίαν χλωρίδα, περιλαμβάνουσαν 800 διάφορα εἴδη φυτῶν, καὶ παράγει ἐσπεριδοειδῆ, ἐλαίας καὶ οἴνους ὀνομαστούς, ἐξ ὧν ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δάκρυα τοῦ Τιβερίου» (Lagrima di Tiberio) θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς Ἰταλίας. Ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουν δύο πόλεις: ἡ *Κάπρι* καὶ ἡ *Ἀνάκαπρι*. Ἡ πρώτη συνδέεται καὶ δι' ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Γκρὰν Μαρίνα.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ *Κάπρι* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον τῆς Νεαπόλεως, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠγόρασεν αὐτὴν ὁ Αὔγουστος, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς νήσου Ἰσχίας. Ὁ Τιβέριος κατόπιν κατέστησεν αὐτὴν τὴν εὐνοουμένην του διαμονὴν κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του, κατασκευάσας θέρμας καὶ δώδεκα ἐπαύλεις ἐπ' ὀνόματι τῶν δώδεκα θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Μιᾶς τούτων σῴζονται τὰ ἐρείπια ἐπὶ βραχώδους ὑψώματος 297 μ. πρὸς τὰς Α. ἀκτάς, ὁπόθεν λέγεται ὅτι κατεκρήμνιζε τὰ θύματά του καὶ ὅπερ σήμερον καλεῖται «σάλτο ντὶ Τιμπέριο». Κατόπιν ἡ νῆσος μετεβλήθη εἰς διαμονὴν τῶν πλουσίων τῆς Νεαπόλεως καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπληρώθη ἐπαύλεων πάσης φύσεως. Κατὰ τὸν μεσαίωνα περιῆλθεν εἰς τοὺς βενεδικτίνους, βραδύτερον εἰς τὸν ἐξ Ἀμάλφι Ρογῆρον τῆς Σικελίας καὶ τὸν Ἐλισαῖον Ἀρούκκιον, ναύαρχον τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'. Τῷ 1286 ὁ σικελικὸς στόλος ἀπηλευθέρωσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ἀνδηγαυῶν. Κατὰ τὸ 1544 κατελήφθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ πειρατοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα. Ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1808 κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες εἶχον μεταβάλει αὐτὴν εἰς μικρὸν Γιβραλτὰρ καὶ τοὺς ὁποίους ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν αἰφνιδιαστικῶς ὁ Μυρά. Ἔκτοτε ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Νεαπόλεως. Μ. Δ. Β.

Καπρία *λίμνη ['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Παμφυλίας, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μεταξὺ τῶν πόλεων Πέργης καὶ Ἀσπένδου. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τοῦ τελματώδους καὶ πλήρους μικρολιμνῶν χώρου τοῦ ἐκτεινομένου κατὰ τὸν κατώτατον Εὐρυμέδοντα παρὰ τὴν σημερινὴν λίμνην τοῦ Ὀσμάνμπαση, ὅστις ἐξ ἄλλου σχετίζεται μὲ τὸ περὶ ἁλμυρᾶς τινος λίμνης παρὰ τὴν Ἄσπενδον χωρίον τοῦ Πλινίου. —Π.

Καπριαί *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς συγχρόνου νήσου *Κάπρι* τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως. Ὠνόμαζον δὲ οἱ ἀρχαῖοι «κατὰ Καπριὰς πορθμὸν» τὸν ἑνοῦντα τὸν *Κυμαῖον* ἢ *Κρατῆρα* κόλπον πρὸς τὸς *Ποσειδωνιάτην*· δηλαδὴ τὸν σύγχρονον δίαυλον τῆς Κάπρι (Capri channel), τὸν μεταξὺ νήσου Κάπρι καὶ ἀκρ. Καμπανέλλα, ἑνοῦντα δὲ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως πρὸς τὸν κόλπον Σαλέρνο (βλ. Medit. Pilot. τόμ. 2, σελ. 301 ἔκδ. 1925 καὶ χάρτ. ἀγγλ. 1728: Gulf of Naples). Λέγεται καὶ *Μπόκκα Πίκκολα* (Bocca Piccola) καὶ ἔχει εὖρος $2^1/_8$ μιλ. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Καπρίβαινα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων, ὑπὲρ τὰ 1.500 μ. ὕψ., ὑπερκείμενον τῶν χωρίων Ἀναστασόβης καὶ Λεχουρίου. Εἶναι παραφυὰς ταῦ ὄρους Καλλιφώνων, τμήματος τοῦ Ἐρυμάνθου. Τινὲς ἀνάγουν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως εἰς τὸν μυθολογούμενον Ἐρυμάνθιον Κάπρον. Ι. Σ. Σ.

Καπρίβι (Caprivi de la Caprera de Montecucoli), *Γεώργιος-Λέων ντὲ* —. Γερμανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ (1831—1899). Ὑπηρετήσας εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ 1846, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ μέγα ἐπιτελεῖον καὶ μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου (1866) καὶ κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον (1870), ἀνῆλθε δ' ἐν τῷ μεταξὺ ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς βαθμούς. Τῷ 1882 ἐγένετο διοικητὴς τῆς τριακοστῆς μεραρχίας τοῦ Μέτς· τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ναυαρχείου, ἀνετέθη δὲ εἰς αὐτὸν ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ. Εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ δεκάτου στρατιωτικοῦ σώματος ἐν Ἀννοβέρῳ. εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην διετέλει, ὅτε ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ, διαφωνήσας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Β', ἀπεμακρύνθη τῆς ἐξουσίας κα ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν. Ὁ Κάϊζερ ἐκάλεσε τότε ὡς ἀντικαταστάτην τοῦ σιδηροῦ λεγομένου ἀρχιγραμματέως τὸν Καπρίβι (1890), ἀνέλαβε δὲ οὗτος μετὰ τῆς ἀρχικαγκελλαρίας τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Πρωσσίας καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐνδοτικώτερος τοῦ προκατόχου του εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ αὐτοκράτορος. προέβη εἰς πλείστας μεταρρυθμίσεις ἀντιθέτους πρὸς τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τοῦ Βίσμαρκ. Ὁ Καπρίβι τῷ 1891 ἀνενέωσε τὴν συμφωνίαν τῆς τριπλῆς συμμαχίας καὶ ὑπέγραψε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1890 μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀφορῶσαν τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν μικρὰν νῆσον τῆς Βορείου θαλάσσης, Ελγολάνδην, ἥτις ἐξεχωρήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸ προστατευτικὸν σύστημα τοῦ Βίσμαρκ, ὁ Καπρίβι συνῆψε μετὰ τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας, Ἰταλίας, Βελγίου καὶ Ρωσίας ἐμπορικὰς συμβάσεις. Ἀλλ' αἱ πράξεις του αὗται ἐξήγειραν σφοδρὰν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν ἐκ μέρους τοῦ κόμματος τῶν προστατευτικῶν, μεθ' ὧν ἡνώθησαν καὶ οἱ ἄκρως συντηρητικοί, ὥστε ὁ Καπρίβι ἠναγκάσθη τῷ 1892 νὰ παραιτηθῇ τῆς προεδρίας τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Πρωσσίας. Τῷ 1894 εὑρέθη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πρίγκιπα Ὄϊλεμπουργ καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχικαγκελλαρίου. Ἔκτοτε ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς διήνυσεν ἰδιωτεύων τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Θ. Β.

καπρικυανοῦν (τὸ) *[Βιομ. Χημ.]*. Βασικὴ ὀξαζινοχρωστική ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ Bender καὶ λαμβανομένη ἐξ ὑδροχλωρικῆς νιτρωδοδιμεθυλανιλίνης καὶ διαιθυλο-μ-ἀμινοκρεσόλης Πρασινοστίλβοντες κρύσταλλοι διαλυτοὶ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ βαμβακερὰ καὶ σπανιώτερον διὰ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

Καπρίλε (Caprile), *Δομίνικος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος (1837—1901). Σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν νομικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πατρίδος του. ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1859 Τῷ 1862 ἵδρυσε μετ' ἄλλων τὴν φιλολογικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν ἐπιθεώρησιν «La Dona e la Famiglia», τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ἔσχε δὲ αὕτη εὐρυτάτην κυκλοφορίαν καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἐπί τινα χρόνον διωρίσθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Γενούης, ἀλλὰ ταχέως παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ συνειργάσθη εἴς τινα φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν ἐπὶ ὀκταετίαν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἰταλίαν διεβίου εἰς Ἀόστην, συγγράφων. Τὰ συγγράμματά του ἠρίθμουν κατὰ ἑκατοντάδας τὰς ἐκδόσεις καὶ πολλὰ τούτων ἀπέβησαν κοινὸν ἀνάγνωσμα. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι: «Le Gioie del Pensiero», «Fiori nel Deserto», «Tesori modesti», «Gli Angeli del Perdono» κ.τ.λ. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως εἶναι ἡ καλλιέργεια εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ καὶ ἡ κομψότης τοῦ ὕφους. Θ. Β.

καπρῖλος (ὁ) (Caprilus) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καγγεριδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα μεγάλου σχετικῶς μεγέθους, μὲ ὄστρακον στιλπνὸν καὶ μεγάλους καὶ ἰσχυροὺς χειλογνάθους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καπρῖλος ὁ στικτὸς* (Caprilus maculatus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ ἔχει λεῖον, στιλπνὸν ὄστρακον, χρώματος ὠχροκιτρίνου μὲ ἐρυθρὰς κηλῖδας. Δ.Ν.Π.

Κάπριμα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρίας. Ταύτης γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΙΘ' 68) γράφοντος, ὅτι ταύτην εἶχε διαταχθῆ νὰ καταλάβῃ ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τὸ 314 π. Χ. μετὰ 8 χιλ. ἀνδρῶν ὁ Εὐπόλεμος, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν ὡς ὁρμητήριον κατὰ τῶν παραχειμαζόντων ἐν Καρίᾳ στρατευμάτων τοῦ Ἀντιγόνου ΚΑΨ

καπρίνη (ἡ) (Caprina d' Orb.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ἀκόλπων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἀπολιθωμένα πολλαχοῦ τῆς γῆς ἐντὸς στρωμάτων τῆς κενομανίου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ἢ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὸ τοπικὸν εἶδος *καπρίνη adversa d' Orb.* εἶχε σημαντικὸν μέγεθος. Συνώνυμα: *γεμμελλαρία* (Gemmellaria Mun. Ch.) καὶ *κορνουκαπρίνη* (Cornucaprina Futterer).
Ἐν Ἑλλάδι λείψανα καπρινῶν εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Δεπρὰ ἐν Εὐβοίᾳ εἰς τὸ ὄρος Σούκαρον (βορείως τῆς Κύμης) ἐντὸς νεοκρητιδικῶν λευκῶν ἀσβεστολίθων μαρμάρων τῆς κενομανίου σειρᾶς. Γ. Κ. Γ.

καπρινίδαι (οἱ) (Caprinidae Fischer) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἑτερόδοντα ἄκολπα ἐλασματοβράγχια* μαλάκια. Τὰ δίθυρα ταῦτα ζῷα εἶχον κελύφη πολὺ ἀνισόκογχα καὶ παχέα. Ἡ δεξιά, στερεῶς ἐπιπεφυκυῖα, θύρα ἦτο κωνικὴ ἢ σπειροειδὴς καὶ ἔφερεν ἰσχυρόν, μεταξὺ δύο βοθρίων κείμενον, ὀδόντα κλείθρου. Ἡ ἀριστερὰ θύρα ἦτο ἐλευθέρα, κεκαμμένη ἢ σπειροειδής. Τὸ χεῖλος τοῦ κλείθρου ἦτο παχὺ καὶ ἔφερε δύο ὀδόντας χωριζομένους διὰ βοθρίου, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρόσθιος ἦτο ἰσχυρότερος καὶ ὑπεστηρίζετο διὰ κατακορύφου διαφράγματος. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *καπρίνη*, ἡ *σχιοσία*, ἡ *σαβινία*, ὁ *πλαγιόπτυχος*, ἡ *καπρίνουλα*, καὶ ὁ *κοραλλιόχαμος*.
Λείψανα ἀπολιθωμένα καπρινιδῶν εὑρέθησαν μόνον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

καπρινικὴ *ἀλδεΰδη*, ἡ *δεκανάλη* (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένη ἀλδεΰδη τοῦ τύπου $C_{10}H_{20}O$, ἀπαντῶσα εἰς πολλὰ αἰθέρια καὶ εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα εἰς τὸ ἔλαιον τῶν φλοιῶν τῶν πορτοκαλλίων, τῶν ἀνθέων τῆς ἀκακίας κλπ. Βράζει εἰς 208°. Σ. Γ.

καπρινικὸν *ὀξύ*, ἡ *δεκανικὸν ὀξύ*, ἡ *δεκυλικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_9H_{19}COOH$. Ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκεριδίου εἰς πλεῖστα λίπη καὶ ἔλαια. ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων μετ' ἀνωτέρων μονοσθενῶν ἀλκοολῶν εἰς σειρὰν ὅλην αἰθερίων ἐλαίων. Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 31°,3 καὶ βράζον εἰς 268°. Ἔχει δριμεῖαν καὶ καυστικὴν γεῦσιν καὶ ὀσμὴν ἀηδῆ ὡς ἀπὸ τράγου, εἶναι δὲ λίαν δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ *αἰθυλεστὴρ* αὐτοῦ ἔχει εὐχάριστον ὡς ἀπὸ ὀπωρῶν ὀσμὴν καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸν τοῦ συνθετικοῦ ἀρώματος τοῦ κονιάκ. Ὁ *ἰσαμυλεστὴρ* αὐτοῦ εἶναι κύριον συστατικὸν τοῦ ζυμελαίου τοῦ οἴνου (οἰνανθικοῦ αἰθέρος). Σ. Γ.

καπρίνουλα (ἡ) (Caprinula d'Orb) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καπρινιδῶν ἑτεροδόντων ἀκόλπων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος δίθυρον, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν δεξιὰ θύρα ἦτο ἐπιμηκυσμένη, κωνικὴ ἢ μὲ καμπύλον σπόνδυλον καὶ προσεκολλᾶτο στερεῶς ἐπὶ ὁμοίων ἢ ἀνομοίων ἀντικειμένων, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἦτο σπειροειδῶς περιειλιγμένη καὶ μικροτέρα. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κενομανίου καὶ τουρωνείου σειρᾶς τῆς νεοκρητιδικῆς ἢ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, πολλαχοῦ τῆς γῆς καὶ ἰδιαιτέρως ἄφθονα εἰς Πορτογαλίαν, Σικελίαν καὶ Τεξάς.
Συνώνυμον: *χαπερία* (Chaperia Mun. Chalmas). Ἐν Ἑλλάδι λείψανα καπρινουλῶν εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Δεπρὰ εἰς τὸ Κουρκουλοὺς τῆς βορείου Εὐβοίας ἐντὸς νεοκρητιδικῶν φαιομελάνων ἀσβεστολίθων τῆς κενομανίου σειρᾶς. Γ. Κ. Γ.

καπριόλη (Capriola) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, νομευτικά, τινὰ ζιζάνια. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *καπριόλη ἡ ὀξύφυλλος* (Capriola acuminata), ἀπαντῶσα καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Κ. ΠΑΠ.

καπριπράσινον (τὸ) *[Βιομ. Χημ.]*. Βασικὴ ὀξαζινοχρωστική, ἀνάλογος πρὸς τὸ καπρικυανοῦν (βλ. λ.). Σ. Γ.

καπρίτσιο (τό), καὶ *καπρίτσο*· ἰδιοτροπία, πεῖσμα: «τό 'χαμα γιὰ καπρίτσο», «ν' ἀφήσῃς τὰ καπρίτσα», «τὸ πῆρε μὲ τὸ καπρίτσιο» (ἰταλ. capriccio, ἐνετ. capricio).

— *[Μουσ.] Καπρίτσιο* καλεῖται τύπος συνθέσεως δι' ὀργανικὴν μουσικήν, ἐλευθέρου σχεδίου, χαρακτῆρος δηκτικοῦ καὶ πνευματώδους καὶ πλήρους ἀπροσδοκήτων ἐπεισοδίων. Τὸ καπρίτσιο ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, παρὰ τοῖς μουσουργοῖς Τραμπάτσι, Τροΐλο, Μποντζάνι, Φαρίνο κλπ. Γ. Σ.

καπριτσιόζος, *—α, —ον*, καὶ *καπριτσόζος*· αὐτὸς ποὺ ἔχει καπρίτσια, ἰδιότροπος ἀλλόκοτος, πεισματάρης: «καπριτσιοζος ἄνθρωπος, ὅ,τι πῆ, ἐκεῖνο θὰ γίνῃ» (μεταγραφὴ τοῦ ἰταλ. capriccioso).

καπριφολιοειδῆ (τὰ) (Caprifoliaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν περιλαμβάνουσα φυτὰ πολυετῆ, τὰ πλεῖστα ξυλώδη, ἄλλα κληματώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ κοσμητικά. Κυριώτερα ἐκ τῶν γενῶν: *αἰγόκλημα*, *βιβοῦρνον λεϋκεστερία*, *συμφορίκαρπος* καὶ ἄλλα (βλ. καὶ *αἰγοκληματώδη*). Κ. ΠΑΠ

καπριφόλιον (τὸ) (Caprifolium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καπριφολιοειδῶν*, περιλαμβάνον πέντε ἕως ἓξ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἰαπωνίας. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη, κληματώδη, ἀναρριχώμενα, φυλλοβόλα καὶ ἀειθαλῆ, παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς κοινὰς ὀνομασίας *ἁγιόκλημα*, *ἁγιόφυλλο*, *ἀγριόκλημα*, *μπιρμπιλιά*, *ποντιτσὰ* κλπ. Κυριώτερα εἴδη: *καπριφόλιον τὸ κοινὸν* (Caprifolium vulgare), *καπριφόλιον τὸ περικλύμενον* (Caprifolium periclymenum) καὶ *καπριφόλιον τὸ τυρρηνικὸν* (Caprifolium etruscum) (βλ. καὶ λ. *αἰγόκλημα*). Κ. ΠΑΠ

Καπρόϊ, ἢ ***Κοπρόϊ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων, ἤδη καλούμενον *Κορυφὴ* (βλ. λ.).

δ-καπρολακτένη (ἡ), ἢ ***ἑξανολίτης***-(5,1) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ λακτόνη τοῦ καν. δ-ὀξυκαπρονικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον

$$\begin{array}{l} CH_3.\,CH.\,CH_2.\,CH_2\;CH_2 \\ \quad\quad\;\;|\quad\quad\quad\quad\quad\quad\quad| \\ \quad\quad\;\;O\text{———————}CO \end{array}$$

καὶ εἶναι ἀσθενοῦς ἀρωματικῆς ὀσμῆς ὑγρόν, εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Στερεοποιεῖται εἰς θερμοκρασίαν 17°—19° καὶ βράζει εἰς 230°. Σ. Γ.

καπρόμυς (ὁ) (Capromys) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀκτωδοντιδῶν*. Οἱ καπρόμυες ἔχουσι σῶμα βαρύ, ἀνάστημα μέτριον, ῥύγχος ἀπεστρογγυλωμένον καὶ κολοβὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, ὦτα μετρίου μεγέθους καὶ γυμνὰ τριχῶν, οὐρὰν μακρὰν καὶ ὑπὸ λεπίδων κεκαλυμμένην, τρίχωμα σκληρότατον καὶ αἰχμηρὸν καὶ προσθίους πόδας βραχυτέρους κατὰ πολὺ τῶν ὀπισθίων.

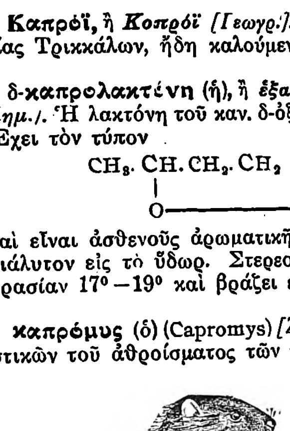

Καπρόμυς ὁ μελάνουρος.

Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερα: *Καπρόμυς ὁ τοῦ Φουρνιὲ* (Capromys Fournieri). Οὗτος ἔχει μέγεθος ἴσον πρὸς τὸ τοῦ κονίκλου, χρῶμα φαιοϋπομελανόν, σκοτεινότερον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ἀνοικτότερον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ οὐρὰν σχεδὸν τελείως γυμνήν. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῶν δασῶν, ἀναρριχᾶται εὐκόλως ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ τρέφεται ἐξ ὀπωρῶν καὶ τρυφερῶν φύλλων. *Καπρόμυς ὁ συλλαμβάνων* (Capromys prehensilis). Οὗτος ἔχει ἀνάστημα μικρότερον τοῦ προηγουμένου, μὲ οὐρὰν ἐπιμηκεστέραν καὶ χρησιμεύουσαν ὡς συλληπτήριον ὄργανον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι πυρρόξανθος. *Καπρόμυς ὁ μελάνουρος* (Capromys melanurus). Ἔχει ὅμοιον μῆκος μὲ τὸ προηγούμενον εἶδος, χρῶμα μελανόφαιον καὶ οὐρὰν κεκαλυμμένην ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν. *Καπρόμυς ὁ πλαγιόδους* (Capromys plagiodontus). Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ζαμάϊκαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, οἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν Κούβᾳ, καὶ ὁμοιάζει ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος μὲ τὸν καπρόμυν τοῦ Φουρνιέ, τὸ τρίχωμά του εἶναι πυκνὸν καὶ ἀνοικτῶς φαιὸν καὶ ἡ οὐρά του γυμνὴ καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ σκληρῶν λεπίδων. Τὸ κρέας του τρώγεται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Κούβας. Δ. Ν. Π.

Καπρόνι (Caproni), *Ἰωάννης* Ἰταλὸς μηχανικὸς καὶ κατασκευαστὴς ἀεροπλάνων, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πολυτεχνείοις τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Λιέγης καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατεσκεύασεν ἰδιαίτερον τύπον ἀεροπλάνων φέροντα τὸ ὄνομά του καὶ χρησιμοποιηθέντα εὐρέως ἐν τῷ ἰταλικῷ στρατῷ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Μ. Δ. Β.

καπρονικὸν *ὀξύ*, ἡ *ἑξανικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_3.[CH_2]_4.COOH$. Ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ φυσικὰ λίπη, ὡς λ. χ. εἰς τὸ βούτυρον τῆς ἀγελάδος καὶ τῆς αἰγός, εἰς τὸ λίπος τοῦ κοκὸ κλπ. ἐν μέρει ὑπὸ μορφὴν γλυκεριδίου καὶ ἐν μέρει ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει καὶ περαιτέρω εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια. Ἡ ὀσμὴ τῶν μήλων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν ἀμυλεστέρα τοῦ καπρονικοῦ ὀξέος. Συνθετικῶς

Digitized by Google

παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους μεθόδους, ὡς π. χ. ἐκ τῆς ἀμυλικῆς ἀλκοόλης

$C_5H_{11}OH \rightarrow C_5H_{11}J \rightarrow C_5H_{11}CN \rightarrow C_5H_{11}COOH$,

ἐκ τοῦ μηλονικοῦ εστέρος, ἐκ τῆς ἐξυλικῆς ἀλκοόλης κλπ Καπρονικὸν ὀξὺ σχηματίζεται εἰς αἰσθητὰς ποσότητας παρὰ τὸ ὀξικὸν καὶ βουτυρικὸν ὀξὺ κατὰ τὴν ζύμωσιν ἀμύλου, σακχάρου, μελάσσης, γλυκερίνης κλπ. διὰ σεσηπότος κρέατος ἢ τυροῦ, παρουσίᾳ κρητίδος τῇ ἐπενεργείᾳ τῶν βακτηρίων τῆς βουτυρικῆς ζυμώσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι σπουδαῖον παραπροϊὸν τῆς βιομηχανίας τοῦ βουτυρικοῦ ὀξέος. Λαμβάνεται δ᾽ ἐκεῖθεν δι᾽ ἐπανειλημμένης κατεργασιας δι᾽ ὕδατος τοῦ ὑπὲρ τοὺς 170° βράζοντος μέρους τοῦ ἀκαθαρίστου βουτυρικοῦ ὀξέος τῆς ζυμώσεως καὶ καθαρισμοῦ δι᾽ ἀποστάξεως τοῦ ὑπολειπομένου ἐλαίου. Τὸ καπρονικὸν ὀξὺ εἶναι ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, μὴ μιγνύμενον μετὰ τοῦ ὕδατος, ἰσχυρᾶς ὀξίνου γεύσεως καὶ ὀσμῆς ἱδρῶτος. Βράζει εἰς 205°. Γαλακτώματα καπρονικοῦ, καπρυλικοῦ καὶ καπρινικοῦ ὀξέος δρῶσιν ἐντόνως ὡς ἐντομοκτόνα.

Ἐστέρες τοῦ καπρονικοῦ ὀξέος. Ὁ *μεθυλεστὴρ* εἶναι ἄχρουν ἔλαιον, αἰθεριώδους δριμείας ὀσμῆς. Ὁ *αἰθυλεστὴρ* ἐπίσης ἄχρουν ὑγρὸν ὀσμῆς ὑπενθυμιζούσης τὸν ἀνανᾶ. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν συνθετικῶν αἰθέρων ὀπωρῶν. Ἐπίσης καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἐστέρες χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν ἐσσεντσῶν. σ. γ.

κάπρος (ὁ)· τὸ ἀρσενικὸν τοῦ σῦς, ὁ ἄρρην ἀγριόχοιρος: «Ἐρυμάνθιος κάπρος»· || καθόλου, ὁ ἐπιβήτωρ χοῖρος, κοιν. *καπρί.*

—*[Ἐραλδ.]* Ὁ *κάπρος* (Sanglier) εἰκονίζεται συνήθως μέλας καὶ διαβαίνων πρὸς δεξιά. Ἐὰν οἱ χαυλιόδοντές του εἶναι ἄλλου χρώματος, τοῦτο πρέπει νὰ σημειοῦται. Ἐπίσης πρέπει νὰ ὁρίζεται τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν ὡς καὶ τῆς γλώσσης. Ἡ κεφαλή, μόνη, τοῦ κάπρου λέγεται «hure», τὸ δὲ ῥύγχος του «boutoir». Συμβολίζει τὸ σθένος. γ. ε. τ.

— **κάπρος, *Ἐρυμάνθιος*** — *[Μυθολ.]*· βλ. λ. *Ἐρυμάνθιος κάπρος.*

κάπρος (ὁ) (Caprus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων* τῆς οἰκογενεία. τῶν *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὸν *κάπρον τὸν ἀκανθωτὸν* (Caprus asper), ὅστις εἶναι κοινότατος εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ γνωστὸς παρ᾽ ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *βασιλίσκος*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἰχθύος τούτου εἶναι: Σῶμα μᾶλλον βραχύ, ὑψηλόν, λίαν πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, κεφαλὴ ὀγκώδης, ἀπολήγουσα εἰς ὀξὺ ῥύγχος, σιαγόνες ἰσχυρόταται, ἐφωδιασμέναι δι᾽ αἰχμηρῶν ὀδόντων, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ἀνεπτυγμένα, στηθιαῖα πτερύγια πλατέα καὶ βραχέα, μετρίως ἀνεπτυγμένα, ῥαχιαῖον βραχύ, ὑψηλὸν καὶ πολυακανθωτόν, καὶ οὐραῖον ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιομελανὸς μὲ ἀργυροχρόους ἀποχρώσεις. δ. ν. π.

Κάπρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Λιμὴν καὶ νῆσος πρὸ αὐτοῦ τῆς Α ἐπὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἀκτῆς τῆς Χαλκιδικῆς (*Στράβ* Ζ, κεφ. 331, ἀποσπ. 31 καὶ 36, ἔκδ. Teubner). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Λυμπιάδα* (πλάτ. 40°36′ Β, μῆκ. 23°48′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1086: Gulf of Kassandra to Thassos aud Lemnos) καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ νησὶς Καφκανᾶς. σ. ε. λ.

— **Κάπρος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ἀγνώστου θέσεως, ὑπὸ Νικαινέτου παρὰ Παρθενίῳ (Ἐρωτ. Παθ. 11) ἀναφερομένη ὡς δασώδης («ὑλιγενής») π. ν. π

Κάπρος *Φλάβιος*. Λατῖνος γραμματικὸς τοῦ Β′ αἰῶνος, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Συνέγραψε δύο γραμματικὰ ἔργα ἀπολεσθέντα, τῶν ὁποίων τοὺς τίτλους μόνον γινώσκομεν ἀναγραφομένους ὑπὸ τοῦ Πομπηίου: «De latinitate, libri enucleati sermonis», «De dubiis generibus ἢ libri dubiis generis». ν. α.

Κάπρου *σῆμα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Μεσσηνίας ἐν Στενυκλάρῳ, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ αὐτόθι δοθέντος ὅρκου τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τοὺς παῖδας τοῦ Νηλέως καὶ τῶν παίδων πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τομίων κάπρου. Ἐνταῦθα ἓν ἔτος μετὰ τὴν περὶ τὰς Δέρας μάχην Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων ἐγένετο νέα σύγκρουσις αὐτῶν. Κατ᾽ αὐτὴν τῶν μὲν Λακεδαιμονίων ἦρχεν ὁ Ἀνάξανδρος, ἔχων συμμάχους τοὺς Κορινθίους καὶ Λεπρεάτας, τῶν δὲ Μεσσηνίων ὁ Ἀριστομένης, ὅστις καὶ ἐνίκησε βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἠλείων, Ἀρκάδων, Ἀργείων, Σικυωνίων καὶ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἐχόντων τὰ τῆς τελετῆς τῶν Μυστηρίων (*Παυσαν.* Δ′ 14). π. ν. π.

καπρυλικὴ *ἀλδεΰδη*, ἡ ***ὀκτανάλη*** (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.].* Κεκορεσμένη μονοσθενὴς ἀλδεΰδη τοῦ τύπου $C_8H_{16}O$. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἔλαιον τῶν λεμονίων καὶ εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 171°. σ. γ.

— **καπρυλικὴ *ἀλκοόλη*,** ἡ *δευτεροταγὴς μεθυλεξυλοκαρβινόλη* ἢ *ὀκτανόλη-2* *[Ὀργ. Χημ.].* Ὀκτυλικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου $CH_3\,CH(OH).[CH_2]_5.CH_3$ περιέχουσα ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος. Μέχρι τοῦδε δὲν παρετηρήθη ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ παρασκευάζεται μόνον τεχνητῶς καὶ δὴ διὰ ταχείας ἀποστάξεως σάπωνος ἐκ κικινελαίου μετὰ κονιοποιηθέντος καυστικοῦ ἀλκαλίου. Εἶναι ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, ἀρωματικῆς ἀλλ᾽ ὀλίγον συμπαθητικῆς ὀσμῆς. Βράζει εἰς 179° καὶ εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διαλυτὴ εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὴν μεθυλαλκοόλην, τὸν αἰθέρα καὶ τὸ ὀξικὸν ὀξύ. Λόγῳ τῶν ἐξόχων ἀντισηπτικῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ἐν ἀναμίξει μετὰ διαλυμάτων σαπώνων ἢ καὶ στερεῶν σαπώνων ὡς ἀπολυμαντικὸν καὶ πρὸς καταπολέμησιν μυκήτων καὶ ἐντόμων. σ. γ.

καπρυλικὸν *ὀξύ*, ἡ ***ὀκτανικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.].* Κεκορεσμένον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $CH_3\,[CH_2]_6\,COOH$. Ἐν τῇ φύσει δὲν ἀνευρέθη ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκεριδίου εἰς τὸ βούτυρον, τὸν τυρόν, εἰς τὸ φοινικοπυρηνέλαιον καί τινα ἄλλα λίπη, ὡς καὶ ὑπὸ μορφὴν αἰθυλικοῦ καὶ ἰσαμυλικοῦ ἐστέρος εἰς τὰ διάφορα ζυμέλαια καὶ εἰς τὸν φυσικὸν οἰνανθικὸν αἰθέρα. Περαιτέρω ἐστέρες τοῦ καπρυλικοῦ ὀξέος μετὰ τερπεναλκοολῶν ἀνευρέθησαν εἰς πολλὰ αἰθέρια ἔλαια. Συνθετικῶς δύναται νὰ ληφθῇ κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς λ. χ. διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ ἐλαϊκοῦ ὀξέος, δι᾽ ὀξειδώσεως τῆς ὀκτυλικῆς ἀλκοόλης κλπ., συνήθως ὅμως παράγεται διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ κοκολίπους καὶ κλασματικοῦ διαχωρισμοῦ τῶν ἀποχωριζομένων ἐξ αὐτοῦ λιπαρῶν ὀξέων. Τὸ καπρυλικὸν ὀξὺ ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ εἶναι ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, δυσαρέστου ὡς ἀπὸ ἱδρῶτος ὀσμῆς, τὸ ὁποῖον ταχέως ψυχόμενον στερεοποιεῖται εἰς +12°. Βράζει εἰς 236°, εἶναι λίαν δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι καὶ πτητικὸν μεθ᾽ ὑδρατμῶν.

Οἱ *ἐστέρες* τοῦ καπρυλικοῦ ὀξέος σχηματίζονται εὐκόλως διὰ θερμάνσεως αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἀλκοολῶν καὶ θειικοῦ ὀξέος ἢ διὰ κορεσμοῦ τῶν ἀλκοολικῶν διαλυμάτων δι᾽ ἀερίου ὑδροχλωρίου. Οἱ σπουδαιότεροι αὐτῶν εἶναι: ὁ *μεθυλικὸς* ἐστήρ, ἄχρουν ὑγρόν, ἰσχυρᾶς ἀρωματικῆς ὀσμῆς, βράζον εἰς 193°, καὶ ὁ *αἰθυλικὸς* ἐστήρ, ἄχρουν εὐκίνητον ὑγρόν, ὀσμῆς ἀνανᾶ, βράζον εἰς 205°,8. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν τεχνητῶν ἀρωμάτων καρπῶν. σ. γ.

Κάπσμπεργκερ (Kapsberger), ***Ἰωάννης - Ἱερώνυμος*.** Γερμανὸς μουσικός, ζήσας περὶ τὸ 1604—1650 περίπου. Ἀπαράμιλλος δεξιοτέχνης εἰς τὸ λαοῦτο, τὴν θεόρβην καὶ τὸ κιταρρόνε, δι᾽ ἃ ὄργανα ἔγραψε διάφορα συστήματα καὶ πίνακας εὐκόλου ἀναγνώσεως, διεκρίθη ἐπίσης ὡς συνθέτης ἔργων τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς. Συγγράμματα καὶ συνθέσεις τοῦ Κάπσμπεργκερ εἶναι: «Intavolatura di chitarrone» (1604, 1616)· «Villanelle a 1, 2 e 3 voci» (1610—1619)· «Arie passegiate» (1612 — 1623)· «Intavolatura di lauto» (1611—1623)· πεντάφωνα μαδριγάλια μετὰ ἐναρίθμου βασίμου (1609)· «Motetti passegiati» (1612· «Balli gagliarde e correnti» (1615)· «Sinfonie a 4 con il basso continuo» (1615)· «Capricci a due stromenti, tiorba e tiorbino» (1617)· μία γαμήλιος καντάτα (1627)· «Fetonte» (1630)· δύο βιβλία λατινικῶν ποιημάτων τοῦ καρδιναλίου Μπαρμπερίνι, μελοποιηθέντα διὰ μίαν φωνὴν μετὰ ἐναρίθμου βασίμου κλπ. Ὁ Κάπσμπεργκερ διήνυσε τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως παρὰ τῷ Βατικανῷ. γ. σ.

Κάπστατ (Kapstadt) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὴ ὀνομασία τοῦ *Κὲπ*-Τάουν (βλ. λ.). μ. ν. δ.

Καπτέϋν (Kapteyn), ***Ἰάκωβος-Κορνήλιος*.** Διάσημος Ὁλλανδὸς ἀστρονόμος (1851—1922). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐτρέχτης τῷ 1875, ἀπὸ δὲ τοῦ 1878 μέχρι 1921 ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Gröningen. Ἀπὸ τοῦ 1920 ὑπῆρξε διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Leiden. Ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν ἀστρικὴν ἀστρονομίαν καὶ μελετήσας τὰς ἰδίας κινήσεις τῶν ἀπλανῶν, ἐδημοσίευσε σπουδαιοτάτας πραγματείας περὶ τῶν ἀστρικῶν ῥευμάτων, τῶν παραλλάξεων τῶν ἀπλανῶν κτλ. Αἱ πολυάριθμοι ἐργασίαι του ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ὡς τὰ «Astronomische Nachrichten», «Astrophysical Journal». «Monthly Notices of the R A S.», «Proceedings of the R S.», «Astr. Inst. of the Netherlands», «Gröninger Astr. Lab. Publ. Haarlem Arch. Neerl.» κτλ. σ. π.

Καπτιὲ (Captieux ἢ Kaptieux) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ζιρόνδης. Εἶναι γνωστὴ διὰ τὴν μελισσοκομίαν της, τὰ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ τὴν μεγάλην κτηνοτροφίαν της. Κάτ. 2050. μ. ν. δ.

καπτόλη (ἡ) *[Χημ.].* Προϊὸν συμπυκνώσεως χλωράλης καὶ ταννίνης. Τεφρόφαιος κόνις διαλυτὴ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, χρησιμοποιουμένη ὡς φάρμακον κατὰ τῆς πιτυριάσεως καὶ τριχοπτώσεως τῆς κεφαλῆς. σ. γ.

Καπύη (Capua) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ἀρχαία τῆς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ Καμπανίας, τῆς ὁποίας ἦτο ἡ πρωτεύουσα πόλις μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κύμης. Ἔκειτο μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βολτούρνου καὶ Κλανίου καὶ ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ καὶ ἐκτίσθη, κατὰ μὲν τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Τρωὸς Κάπυος τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀγχίσου καὶ πάππου τοῦ ἥρωος Αἰνείου, πιθανώτατα δὲ ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ζ′ π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸ 424 π. Χ. ὅμως οἱ Σαμνῖται, ἐπωφελούμενοι τῶν μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καὶ ἐκηρύχθησαν, κατοίκων τῆς Καπύης ἐρίδων, κατέλαβον τὴν πόλιν ταύτην, μητρόπολιν καὶ «κεφαλὴν τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος» (*Στρ.* C 248) τῆς Καμπανίας, καὶ μετ᾽ αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις αὐτῆς, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἦσαν κρᾶμα τῶν ἀρχαιοτέρων ἰταλικῶν φύλων, ὀσκικῶν καὶ ὀπικῶν, καὶ Ἐτρούσκων. Μετά τινα ὅμως χρόνον κατίσχυσαν καὶ πάλιν οἱ ἀριστοκρατικοί, οἵτινες καὶ ἐξεδίωξαν τῆς πόλεώς των τὴν φρουρὰν τῶν Σαμνιτῶν καὶ ὑπῆρξαν οἱ ὑπαίτιοι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πρώτου μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Σαμνιτῶν πολέμου, διότι βοηθήσαντες τοὺς Σιδικίνους τοῦ Τεάνου, κυβερνωμένους ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, προεκάλεσαν τὴν ἐναντίον των ἐκστρατείαν καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Καπύης ὑπὸ τῶν Σαμνιτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς δημοκρατικῆς φατρίας τῶν Σιδικίνων. Φοβηθέντες τότε οἱ ἀριστοκρατικοὶ Καπυηνοὶ παρέδωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν Ρώμην, ἥτις ἀπέστειλε πρὸς βοήθειάν των δύο ὑπατικὰς στρατιάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Βαλέριον Κόρβον ἐπέτυχε καὶ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Καπύης. Ἡ πόλις ἔγινε τότε σύμμαχος τῶν Ρωμαίων, civitas sine suffragio, διατηρήσασα τήν τε μορφὴν τοῦ πολιτεύματός της καὶ πλεῖστα ἄλλα προνόμια. Κατὰ τὸ 280 π. Χ. προσέβαλεν αὐτήν, μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ἡρακλείαν νίκην του, ὁ Πύρρος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν καταλάβῃ, ὑπερασπισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ὑπάτου Λαβινου, τοῦ ἡττηθέντος ἐν Ἡρακλείᾳ. Ἡ Καπύη ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι σύμμαχος τῶν Ρωμαίων καθ᾽ ὅλον τὸν Δ′ (ἕδρα οὖσα τοῦ διοικητοῦ τῆς Καμπανίας) καὶ Γ′ π. Χ. αἰῶνα, ὅτε εἶχε φθάσει καὶ εἰς μεγάλην ἀκμήν, μέχρι τῆς ἐν Κάνναις μάχης (216 π. Χ.), ὅτε παρεδόθη εἰς τὸν Ἀννίβαν, ὅστις ἀποκατέστησεν ἐν αὐτῇ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Διὰ τὴν ἀποστασίαν της ὅμως ταύτην ἐτιμωρήθη σκληρότατα ἡ Καπύη, ὅτε ἀνακατελήφθη (211 π. Χ.) ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ πόλις ἐξηλείφθη ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεσκορπίσθησαν, ἐπετράπη δὲ ἡ διαμονὴ εἰς αὐτὴν μόνον εἰς ἐμπόρους καὶ ξένους ἐργάτας. Οὕτως ἡ ἐνάμιλλος εἰς πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν οἰκοδομημάτων πρὸς τὴν Ρώμην καὶ Καρχηδόνα μετεβλήθη, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Λιβίου (XXVI. 16 καὶ XXXI, 29 37 καὶ 39), εἰς τάφον τοῦ καμπανικοῦ λαοῦ καὶ ἀποθήκην καρπῶν (27 Καπυηνοὶ συγκλητικοὶ ηὐτοκτόνησαν, πιόντες δηλητήριον, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καταλήψεως τῆς πόλεώς των, καὶ 53 κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὴν Καπύην ὑπάτου Φουλβίου Φλάκκου). Ἡ πόλις ὅμως ἀνέλαβε καὶ πάλιν ταχέως τὴν προτέραν της ἀκμὴν καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων εἶχε φθάσει εἰς μεγίστην ἀκμήν, δεχθεῖσα καὶ πολλοὺς Ρωμαίους ἀποίκους ἐπὶ Καίσαρος, Ἀντωνίου, Αὐγούστου καὶ Νέρωνος. Ἡ μεγίστη ἀκμὴ τῆς Καπύης εἶχε προέλθει τὸ μὲν ἐκ τῆς μεγίστης εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της, τὸ δὲ ἐκ τῆς μεγάλης βιομηχανίας της. Ἀφθονώτατοι ἦσαν οἱ παραγόμενοι ἐν τῇ χώρᾳ δημητριακοὶ καὶ πλουσιώτατοι οἱ ἄλλοι καρποὶ αὐτῆς, τὸ ἔλαιον, τὰ σῦκα, ὁ οἶνος, ὀνομαστὸς ὡς ὁ φαλέριος, τὰ λαχανικὰ καὶ αἱ ἄλλαι ὀπῶραι. Ἐκ τῶν βιομηχανιῶν τῆς Καπύης ὀνομασταὶ ἰδίως ἦσαν ἡ παρασκευὴ τῆς πορφύρας καὶ ἡ δι᾽ αὐτῆς βαφὴ ἐνδυμάτων, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφημίζοντο οἱ Καπυηνοὶ βιομήχανοι ὡς ἀνώτεροι τῶν Τυρίων ὁμοτέχνων των (ἐκ Καπύης ἐπρομηθεύοντο τὰ ἐνδύματα καὶ ὑποδήματά των οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες), ἡ μεταλλουργία (πεφημισμένα ἦσαν τὰ μετάλλινα καπυηνὰ ἀγγεῖα), ἡ ταπητουργία, ἡ ξυλουργικὴ καὶ ἡ μυρεψικὴ (περιζήτητα ἦσαν τὰ ἐκ ῥόδων μύρα της). Εἰς τὴν Καπύην ἐνωρὶς εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ ὁ Χριστιανισμός, ἀφοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου γίνεται μνεία τῆς ἐν αὐτῇ βασιλικῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἡ παρακμὴ αὐτῆς ἤρχισε μὲν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὴν Ἰταλίαν (ὀλεθρία ἰδίως ὑπῆρξε διὰ τὴν Καπύην ἡ δι᾽ αὐτῆς διάβασις τοῦ Γενσερίχου, βασιλέως τῶν Βανδάλων, κατὰ τὸ 456 μ. Χ., καὶ τῶν Λομβαρδῶν), ἐφυτοζώησεν ὅμως ἡ πόλις μέχρι τοῦ Θ′ μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε κατεστράφη τελείως ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (840 μ. Χ.). Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Καπύης ἔχει ἀνεγερθῆ σήμερον ἡ Santa Maria di Capua καὶ παρ᾽ αὐτὴν (εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων) ἡ Capua, ἀμφότεραι ὀνομασταὶ διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν γεωργικῶν προϊόντων των.

***Ἐρείπια καὶ νομίσματα τῆς Καπύης*.** Μάρτυρες τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Καπύης εἶναι

Digitized by Google

τὰ σῳζόμενα ἐρείπια αὐτῆς, ἰδίως τῶν ἀρχαϊκῶν ἀκροπόλεων καὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου της, καὶ τὰ πολυάριθμα νομίσματά της. Τὸ ἀμφιθέατρόν της (εἶχε δὲ ἡ Καπύη ὀνομαστὰς σχολὰς μονομάχων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ Καμπανία ὑπῆρξε τὸ ὁρμητήριον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ δουλικοῦ πολέμου —80 π. Χ.— Σπαρτάκου) ἦτο 250 βημάτων μήκους καὶ 150 πλάτους καὶ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 60 χιλ. θεατῶν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς τὸ πρότυπον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀμφιθεάτρων (διετηρήθησαν ἐξ αὐτοῦ οἱ θάλαμοι τῶν ζῴων καὶ τῶν μονομάχων ἄθικτοι καὶ πλῆθος κορινθιακῶν κιονοκράνων καὶ κορμῶν καὶ ἄκρων ἀγαλμάτων).

Τὰ νομίσματα τῆς Καπύης εἶναι τεσσάρων κυρίως χρονικῶν περιόδων. Τὰ ἀρχαιότερα (πρὸ τοῦ 338 π. Χ.) εἶναι ἀργυροῖ στατῆρες καμπανικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος μεθ' ἑλληνικῶν ἢ ἀναμίκτων (ὀσκικῶν καὶ ἑλληνικῶν) ἐπιγραφῶν (ΚΑΜΠΑΝΟΝ, ΚΑΠΠΑΝΟΜ) καὶ τύπων νομισμάτων ληφθέντων ἐκ τῆς Νεαπόλεως (κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετ' ἀθηναϊκῆς περικεφαλαίας ἔμπροσθεν, ἀνθρωποκέφαλος καμπανικὸς ταῦρος ὄπισθεν). Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 338 π. Χ. κοπέντων τὰ μὲν ἀρχαιότερα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO ἢ ROMANOM, τὰ δὲ νεώτερα τὴν ἐπιγραφὴν ROMA. Πάντα εἶναι ρωμαιοκαμπανικὰ καὶ ἀνήκουσιν εἰς τρεῖς κλάσεις. Τὰ τῆς α' (338—318 π. Χ.), ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, εἶναι πολλῶν τύπων, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) κεφαλὴ Ἄρεως πωγωνίου—κεφαλὴ ἵππου, 2) κεφαλὴ Ἀπόλλωνος—ἵππος ἀνορ-

Νόμισμα τῆς Καπύης.
[Ἰανὸς ἀγένειος· Ζεὺς ἐπὶ τεθρίππου ἐλαυνομένου ὑπὸ τῆς Νίκης.]

θούμενος καὶ ἀστήρ, 3) κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους—Λύκαινα καὶ δίδυμοι θηλάζοντες, 4) κεφαλὴ Ῥώμης — Νίκη. Τὰ τῆς β', 318—268, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, εἶναι ἐπίσης πολλῶν τύπων, ἐπικρατεῖ ὅμως εἷς (κεφαλὴ ἀγενείου Ἰανοῦ—2 ὁπλῖται ὀμνύοντες ἐπὶ χοίρου φερομένου ὑπ' ἀνδρὸς γονατίζοντος). Καὶ τὰ τῆς γ' (268—211 π. Χ.) ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφήν, ὡς προελέχθη, ROMA (α', κεφαλὴ Ἰανοῦ ἀγένειος—Ζεὺς ἐπὶ τεθρίππου ὑπὸ Νίκης ἐλαυνομένου, β', κεφαλὴ Διὸς—Νίκη στέφουσα τρόπαιον) καὶ τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν KAPY δι' ὀσκικῶν χαρακτήρων (α', κεφαλὴ Ἀθηνᾶς — Πήγασος, β', κεφαλὴ Διὸς—Κεραυνός, γ', κεφαλὴ Δήμητρος—Βοῦς, δ', κεφαλὴ Ἡρακλέους—Λέων μετὰ δόρατος εἰς τὸ στόμα κ. ἄ.). Εἰς τὴν τελευταίαν κλάσιν ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐπὶ τῆς κατοχῆς τοῦ Ἀννίβα (216—211) κοπέντα ἐξ ἠλέκτρου, ἄνευ ἐπιγραφῆς, καὶ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἰανοῦ, ὄπισθεν δὲ Δία ἐπὶ τεθρίππου. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Καπύης** ***σύνοδος***. Ἡ ἐν Καπύῃ σύνοδος ἡ συγκροτηθεῖσα τῷ 391, plenaria δ' ὑπὸ τοῦ κώδικος τῶν κανόνων τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίας ἀποκληθεῖσα, Α') Συνεκλήθη κυρίως πρὸς ἄρσιν τοῦ Μελετιανοῦ σχίσματος. Ἐκ τῶν δύο δηλονότι ἐπισκόπων Ἀντιοχείας ὁ Παυλῖνος πρὸ τοῦ ἐν ἔτει 388 ἐπισυμβάντος θανάτου αὐτοῦ εἶχε καταστήσει διάδοχον αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον Εὐάγριον κατὰ παράβασιν τῆς κανονικῆς διατάξεως τῆς ἀπαγορευούσης τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου κατάστασιν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ καὶ τῆς ἑτέρας, καθ' ἣν ἡ τοῦ ἐπισκόπου προχείρισις γίγνεται ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ τοῦ Εὐαγρίου ἀντιπάλου, ἤτοι τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, διαδόχου τοῦ Μελετίου, ἐκλογὴ δὲν εἶχε γίνει ἐν πλήρει τάξει. Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἅμα τῇ ἐκ τῆς Δύσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδῳ αὐτοῦ τῷ 391, πρὸς ἄρσιν τοῦ σχίσματος, μετεκάλεσε παρ' αὐτῷ τὸν Φλαβιανὸν καὶ συνέστησεν αὐτῷ, ἵνα μετάσχῃ τῆς ἐν Καπύῃ συνόδου, ἥτις θὰ ἔκρινεν ἐπὶ τῆς ἔριδος ἀμερολήπτως. Καὶ ὁ μὲν Φλαβιανὸς δὲν μετέβη εἰς τὸν τόπον τῆς συγκροτήσεως τῆς συνόδου, ἐπικαλεσθεὶς τὸν ἐπελθόντα ἤδη χειμῶνα, ἡ δ' ἐν Καπύῃ σύνοδος, μὴ θελήσασα ἐν ἀπουσίᾳ τῶν διαμαχομένων μερίδων νὰ κρίνῃ ὁριστικῶς περὶ τοῦ πράγματος, ἀνέθηκε τὴν κρίσιν εἰς τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους, οἵτινες εἶχον μείνει οὐδέτεροι ἐν τῇ ἔριδι.

Β') Ἀνέθηκε τὴν ἀνάκρισιν καὶ διάγνωσιν τῆς αἱρετικῆς διδασκαλίας τοῦ ἐπισκόπου Σαρδικῆς Βονόσου (ἀπαρνηθέντος τὴν ἀειπαρθενίαν τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου καὶ δεξαμένου ὅτι αὕτη ἔτεκεν ἐκτὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ ἄλλους υἱούς) εἰς τοὺς τοῦ Βονόσου ὁμόρους ἐπισκόπους τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης.

Γ') Ἐπανέλαβε τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἀναβαπτίσεων, τῶν ἀναχειροτονιῶν καὶ τῶν μετακινήσεων, ἤτοι τῶν μεταθέσεων τῶν ἐπισκόπων, ὡς μνημονεύει ὁ κανὼν μη' (νζ') τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου. Ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῷ εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπομνήματι αὐτοῦ (ἐν Συντάγματι ἱερῶν κανόνων, ἔκδ. *Γ. Α. Ράλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ*, τόμ. Γ'. σελ. 420—421) ὁμολογεῖ, ὅτι οὐδὲν ἐγίγνωσκε περὶ τῆς ἐν Καπύῃ συνόδου.

[Βλ. *Hefele*, Conziliengeschichte (τόμ. Β', ἔκδ. β' 1875, σελ. 52).—*Κ. Μ. Ράλλη*, Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων (1898 σελ. 13).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων (1911 σελ. 91 ἑπ.).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Κάπυς *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀσσαράκου καὶ τῆς Ἱερομνήμης, τῆς θυγατρὸς τοῦ ποταμοῦ Σιμόεντος, καὶ πατὴρ τοῦ Ἀγχίσου, τοῦ πατρὸς τοῦ Αἰνείου. Ἐπώνυμος ἥρως τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεως *Καφυαὶ* καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ *Καπύης*. —2) Εἷς τῶν Τρώων, ἐκ τῶν συμβουλευσάντων αὐτοὺς νὰ ἐξαφανίσωσι τὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐγκαταλειφθέντα «δούρειον ἵππον».

Καπὺς (Capus), ***Βικέντιος-Μαρία-Ἀλφρέδος***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1858—1922). Τῷ 1880 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ φίλου του Βονοβὲν συλλογὴν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ ἔντιμοι ἄνθρωποι». Τῷ 1882 ἤρχισε τὸ δημοσιογραφικόν του στάδιον ὡς συντάκτης τοῦ «Κλαιρόν». Τὸ ἑπόμενον ἔτος συνειργάσθη εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Grimaces» τοῦ Μπιρμπὼ καὶ ἀκολούθως εἰς τὸν «Γαλάτην», τὸ «Ματέν», τὴν «Ἰλλουστρασιὸν» καὶ τὴν «Ἠχὼ τῶν Παρισίων». Τῷ 1890 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Ὁ χάνων κερδίζει». Ἐκ τῶν θεατρικῶν του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ὁ ράπτης μου», «Οἱ σύζυγοι τῆς Λεοντίνης», «Τὸ βαλάντιον ἢ τὴν ζωήν», «Ἡ μικρὰ ὑπάλληλος», «Ὁ ἀντίπαλος», «Ἡ νεότης μας», «Ἡ ἀπόπειρα», «Ὁ Μπριγκὸλ καὶ ἡ κόρη του» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κάπφενμπεργ (Kapfenberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστρίας ἐν Στυρίᾳ, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Μύρτζ, ἐπ' ὑψηλῆς θέσεως (508 μ.). Κάτ. 12.576 (1910). Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν, χαλυβοχυτήρια, ἐργοστάσια χάρτου καὶ ἐπεξεργασίας ξυλείας. Παρ' αὐτὴν κεῖται ἡ λουτρόπολις τοῦ Σταϊνερχόφ. Χ. Δ.

Κάπφιγκ (Capefigue), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Ὀνορὲ-Ραϋμόνδος***. Γάλλος δημοσιογράφος, ἱστορικὸς καὶ λόγιος (1802—1872). Μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, συνειργάσθη εἰς τὸν «Χρόνον», εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Γαλλίας», εἰς τὸν «Ἐμπορικὸν μηνύτορα» καὶ ἄλλας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἱστορία τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου», βραβευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰνστιτούτου, «Συνταγματικὴ καὶ διοικητικὴ ἱστορία τῆς Γαλλίας», «Φιλοσοφικὴ ἱστορία τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Μακκαβαίων μέχρις ἡμῶν», βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, «Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν», «Ὁ Καρλομάγνος», «Ρισελιὲ καὶ Μαζαρῖνος», «Οἱ Εὐρωπαῖοι διπλωμάται», «Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης», «Οἱ τεσσαρες πρῶτοι αἰῶνες τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας», «Φραγκῖσκος ὁ Α' καὶ ἡ Ἀναγέννησις», «Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν μεσαίωνα» καὶ πλῆθος ἄλλο ἱστορικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ὅμως χαρακτηρίζει ἔλλειψις κριτικοῦ πνεύματος. Μ. Ν. Δ.

καπχᾶς (ὁ), ἢ ***καμπουχᾶς***, ἢ ***καμουχᾶς***. Εἶδος γυναικείου πολυτελοῦς ὑφάσματος (βλ. λ. *καμπουχᾶς*).

Κάπχερ (Kapherr), ***Ἔγκον φὸν—***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1877. Περιηγηθεὶς ἀρκετὰς χώρας καὶ ἰδίως τὴν Σιβηρίαν ὡς κυνηγός, ἔγραψε διηγήσεις καὶ ἐντυπώσεις κυνηγοῦ, εἰς τὰς ὁποίας εἰκονίζει μὲ ἐξαισίαν λεπτότητα τόπους καὶ ἀνθρώπους, καὶ ἰδίᾳ τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν ζῴων. Ἐδημοσίευσεν: «Εἰς τοὺς ρωσικοὺς ἀγριοτόπους» (1910, «Ὁ κόραξ κόλκ» (1910, «Ἕνας υἱὸς τῶν δασῶν», «Ἱστορία ἄρκτων» (1912), «Τρία ἔτη ἐν Σιβηρίᾳ». Θ. Κ.

κάπων (ὁ). Ὁ ἀλέκτωρ ὁ εὐνουχισμένος, ὅστις δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς ἀναπαραγωγήν, ἀλλὰ μόνον πρὸς κόσμον ἢ τροφήν, κοιν. *καπόνι*.

καπώνι· βλ. λ. *καπόνι*.

κάπως· ἐπιρρ. τροπ. δημοτ., κατά τινα τρόπον, ὁπωσδήποτε, ὀλίγον τι: «ἄρχισε κάπως νὰ διορθώνεται», «εἶναι κάπως ἀδύνατος», «κάπως φοβεῖται» (ἀπὸ τοῦ *κἂν* καὶ *πως*, διὸ γράφεται καὶ *κἄπως*).

Κάρ, —ὸς (ὁ), θηλ. *Κάειρα*· ὁ κάτοικος τῆς Καρίας: «μισθοφόροι Κᾶρες».

Κὰρ *[Μυθολ.]*. —1) Ἐπώνυμος ἥρως τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Καρῶν, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Κρήτης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μυσοῦ καὶ Λυδοῦ· διὰ τῶν τριῶν τούτων μυθικῶν προγόνων οἱ Κᾶρες, Μυσοὶ καὶ Λυδοὶ ἀνῆγον τὴν καταγωγήν των εἰς τὸν ἐν Μυλάσσοις λατρευόμενον Δία Κάριον (*Ἡροδ.* Α' 171). Ὁ Κὰρ ἐνομίζετο ὡς πρῶτος ἐφευρέτης τῆς οἰωνοσκοπίας. —2) Υἱὸς τοῦ Φορωνέως, ἐπώνυμος ἥρως τῆς ἐν Μεγάροις ἀκροπόλεως Καρίας. Ἐθεωρεῖτο ὡς βασιλεύσας πρῶτος ἐν Μεγάροις μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν Κορινθίων ἐποικισμὸν τῆς πόλεως. Εἰς αὐτὸν ἀπεδίδετο ἡ καθιέρωσις τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ ἡ ἵδρυσις ἱερῶν, «μεγάρων» καλουμένων, ὅθεν ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου (Α' 39, 40, 41) ἐδεικνύετο κατὰ τὴν ἐκ Μεγάρων πρὸς Κόρινθον ὁδὸν ὁ τάφος τοῦ Καρός, πρότερον ἀποτελούμενος ἐξ ἁπλοῦ τύμβου («χῶμα γῆς»), ἔπειτα δέ, θείᾳ ἐντολῇ, γενόμενος ἐκ κογχίτου λίθου. Π. Ν. Π.

Κὰρ (Karr), ***Ἀλφόνσος***· βλ. *Κὰρρ* Ἀλφόνσος.

—**Κὰρ** (Cahr), ***Γουσταῦος φὸν—***. Βαυαρὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἀπὸ τοῦ 1890 διοικητικὸς ὑπάλληλος, ἐχρημάτισε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον σύμβουλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, τῷ 1917 κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἄνω Βαυαρίας, τῷ 1919 ἐπίτροπος τῆς ἀποστρατεύσεως. Ὠργάνωσε μετὰ τοῦ Ἔσσεριχ τὴν βαυαρικὴν πολιτοφυλακήν, πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς ἀναρχίας τῆς προκληθείσης ἐκ τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως. Πρωθυπουργὸς τῆς Βαυαρίας καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀπὸ τῆς 16 Μαρτίου 1920 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1921, ὑπεστήριξε τὸ τότε ἐκραγὲν μοναρχικὸν κίνημα τοῦ *Κὰππ* (βλ. λ.). Διωρίσθη ἐκ νέου κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἄνω Βαυαρίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1924 διατελεῖ πρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου βαυαρικοῦ διοικητικοῦ δικαστηρίου. Φιλότεχνος, συνετέλεσεν εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων τῆς πατρίδος του. Θ. Κ.

—**Κὰρ** (Kerr), ***Μᾶρκος-Ἐδουάρδος***· βλ. *Κὰρρ*.

κάρα, καὶ ***κάρη*** (τό)· συνήθ. κατ' ὀνομ. καὶ αἰτιατ., κεφαλή: «πολιόν τε κάρη, πολιόν τε γένειον» ὁμηρ. στίχ. ἐπὶ γέροντος || μετὰ γεν. προσώπου ἀποτελεῖ περίφρασιν: «Οἰδίπου κάρα», «θεῖον Ἰοκάστης κάρα», «Θησέως κάρα», «Ἰσμήνης κάρα», ἀντὶ Οἰδίπους, Ἰοκάστη, Θησεύς, Ἰσμήνη || *κάρα* (ἡ)· ἡ κεφαλή, τὸ κρανίον: «ἡ τιμία κάρα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου», «ἁγία κάρα» κρανίον ἀποδιδόμενον εἴς ἅγιόν τινα.

Κάρα (Cara), ***Μᾶρκος***. Ἰταλὸς μουσουργός, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙϚ' αἰῶνος παρὰ τῇ αὐλῇ τῶν Γονζάγων ἐν Μαντούῃ. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν λαϊκὴν μουσικὴν ταχέως διεκρίθη ὡς συνθέτης φροττολῶν. Γ. Σ.

καρα—(λ. τουρκ. =μαῦρος)· πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμίων καὶ κυρίων ὀνομάτων πρὸς δήλωσιν τοῦ μαύρου, τοῦ μελαψοῦ: *Καραβασίλης. Καραγιάννης, Καρακώστας, Καραμανώλης, Καραπάνος, Καραγάτς* κτλ. || μεταφορ. ἀπαίσιος: «χαρασεβδᾶς» ἔρως βαθὺς καὶ ἀτυχής.

Κάρα (Kara) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ρωσίας χρησιμεύων ὡς βόρειον ὅριον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Πηγάζει ἐκ μικρᾶς λίμνης κειμένης παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Οὐραλίων ὀρέων, καὶ ρέων πρὸς Β καὶ τὰ ΒΔ χωρίζει τὸ ἀσιατικὸν κυβερνεῖον τοῦ Τομπόλσκ ἀπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου καὶ μετὰ ροῦν 266 χλμ., κατὰ τὸν ὁποῖον δέχεται τὸν παραπόταμον Σιλόβα, χύνεται εἰς τὴν ὁμώνυμον θάλασσαν ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ. Ὁ ποταμὸς οὗτος εἶναι σημαντικὸς διὰ τὴν χρυσοφόρον ἄμμον τῆς κοίτης του, τῆς ὁποίας ἡ πλύσις γίνεται ὑπὸ τῶν καταδίκων καὶ ἐξορίστων τῆς Σιβηρίας. —2) Ποταμὸς τῆς Ρωσίας εἰς τὸν Καύκασον ἐν τῇ σοβιετικῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἀτζερμπαϊτζάν, ἐν τῷ νομῷ τῆς Κούμπα. Πηγάζει ἐκ τοῦ Μπαμπᾶ-Ντάγ, καὶ ρέων πρὸς τὰ ΒΑ χύνεται εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν μετὰ ροῦν 100 χλμ.— 3) Μικρὸν διαμέρισμα τῆς ΒΔ Σιβηρίας, λαμβάνον τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ διαρρέοντος αὐτὸ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ περιλαμβανόμενον εἰς τὸ κυβερνεῖον Τομπόλσκ. Μ. Δ. Θ.

— **Κάρα** (Kara), ***θάλασσα τοῦ—*** *[Γεωγρ.]*. Θάλασσα τῆς ΒΔ Σιβηρίας, τμῆμα τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῆς σιβηρικῆς χερσονήσου τοῦ Σαμοϋέντο πρὸς Α, τῶν ἀκτῶν τῆς Α. εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ Δ. ἀσιατικῆς Ρωσίας πρὸς Ν, καὶ τῆς νήσου Βάϊγατς καὶ Νέα Σέμλια πρὸς Δ. Ἐν αὐτῇ ἐκβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Εἶναι παγωμένη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου. Ἐν τῇ ὁμωνύμῳ θαλάσσῃ, πρὸς τὸ ΝΑ. τμῆμα ταύτης, σχηματίζεται ὁ ὁμώνυμος κόλπος, ὅστις ἀποτελεῖ μακρὸν βραχίονα, εἰσχωροῦντα περὶ τὰ 240 χλμ. ἐντὸς τῆς ξηρᾶς ἐν Σιβηρίᾳ. Πρὸς τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς ὁμωνύμου θαλάσσης, μεταξὺ τῆς νήσου Νέας Σέμλια καὶ Βάϊγατς σχηματίζεται πορθμός, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ θάλασσα αὕτη συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης τοῦ Μπάρεντς. Μ. Δ. Θ.

Καρὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς ἐν τῇ κολπώσει τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς νήσου Μήλου (πλάτ. 36° 45' 30'' Β., μῆκ. 23° 27' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milo, Antimilo, Kimolo and Polino islands), 1 ¼ μιλ. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπιλᾶς. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

— **Καρά, ἢ *Καρᾶς*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀκρωτηρίων μικρασιατικῶν: —1) Τῆς Β ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Δωρίδος (πλατ. 36°44′½ Β, μῆκ. 27°56′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulfs of Kos, Doris and Symi). —2) Τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου (πλάτ. 39° 33′½ Β, μῆκ. 26° 51′¼ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island), Β κέρας τοῦ μυχοῦ. Σ. Ε. Λ

Καρὰ-ʼΑβιγδώρ. Ταλμουδιστὴς καὶ ποιητής, θανὼν ἐν Πράγᾳ τῷ 1439. Κατὰ τὴν ἀντισημιτικὴν ἐξέγερσιν τῆς Πράγας, τῷ 1389, συνέθεσεν ὕμνον «μεταμελείας» (σελιχά, φέροντα τὸ ὄνομά του ἐν ἀκροστιχίδι. Μερικοὶ ἄλλοι συναγωγικοί του ὕμνοι καὶ προσευχαὶ εὕρηνται εἰς διαφόρους παλαιὰς συνόψεις τοῦ τυπικοῦ τῶν «Ἀσκεναζείμ». Τὰ ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου ὑπομνήματά του σῴζονται ἐν χειρογράφοις (βιβλ. Ὀξφόρδης ἀρ. 145). Γ. ΕΛ

Καρὰ-ʼΑγάτς, καὶ ***Καραγὰτς*** *[Γεωγρ.]*. Προάστειον καὶ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ μεταξὺ τῶν δύο σημείων, ὅπου οὗτος ἑνοῦται ἀφ' ἑνὸς μετὰ τοῦ Ἄρδα καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τοῦ Τούντζα. Ἀπέχει αὐτῆς ΝΔ περὶ τὰ πέντε χιλιόμετρα καὶ συνδέεται διὰ δύο ἀρχαίων λιθίνων γεφυρῶν, κειμένων τῆς μιᾶς ἐπὶ τοῦ Ἕβρου καὶ τῆς ἄλλης ἐπὶ τοῦ Τούντζα ποταμοῦ. Τὸ Καραγάτς, ἐνῷ μέχρι τοῦ 1870 ἦτο μικρὸν καὶ ἄσημον χωρίον, ἔκτοτε, χάρις εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἡ ὁποία ἥνωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Βιέννης, ἐξειλίχθη ταχέως εἰς προάστειον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ εἰς ἀνθηρὰν ἐμπορικὴν κωμόπολιν, μὲ ὡραῖα κτίρια καὶ ρυμοτομίαν. Τὸ ὄνομα ἐδόθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον δένδρον του, τὴν πτελέαν, ἡ ὁποία εὐδοκιμεῖ ἐκεῖ. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς (1920—1922) μετωνομάσθη εἰς *Ὀρεστιάδα*, ὡς κείμενον παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ὀρεστιάδος—γνώμη ἐλάχιστα πιθανή.

Τὸ Καραγὰτς παρεχωρήθη τῷ 1923 εἰς τὴν Τουρκίαν κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων ἐν Λωζάννῃ. Οἱ λόγοι τῆς παραχωρήσεως ἦσαν διττοί, οἰκονομικοί, διότι διὰ τῆς ὑπαρχούσης ἤδη σιδηροδρομικῆς γραμμῆς δὲν θὰ ἐξυπηρετεῖτο ἡ Ἀδριανούπολις, καὶ στρατηγικοί, διότι ΝΔ τοῦ Καραγὰτς ὑψοῦνται γήλοφοι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἄμυναν τῆς πόλεως. Ἡ τύχη τοῦ Καραγὰτς ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους ἐναλλαγάς. Τῷ 1912 κατελήφθη μετὰ τῆς ἐπιλοίπου Θρᾴκης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ παρέμεινεν εἰς αὐτοὺς μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (29 Σεπτεμβρίου 1913) ὁπότε ἀπεδόθη καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους μετ' ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας τῆς σημερινῆς περιοχῆς, διότι εἰς ἐκείνην συμπεριελαμβάνετο καὶ τὸ Διδυμότειχον, ἐνῷ τώρα μαζὶ μὲ τὸ Καραγάτς ἐδόθησαν μόνον τὰ χωρία Μποσνάκιοϊ καὶ Ντεμιρτάς. Βραδύτερον, τῷ 1915, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Σόφιας τὸ Καραγάτς παρεχωρήθη τῇ ἐπεμβάσει τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς πρώτης. Πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐγένετο ἐν Καραγὰτς μικρὰ διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μεγάλου πολέμου τὸ Καραγὰτς μεθ' ὁλοκλήρου τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης κατελήφθη ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων καὶ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ 27 Νοεμβρίου 1919) παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἣν καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (24 Ἰουλίου 1923).

Οἱ κάτοικοι τοῦ Καραγὰτς κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 (20 Νοεμβρίου) ἦσαν 6.651, Ἕλληνες τὸ πλεῖστον. Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἀνήρχοντο εἰς 8.000 περίπου. Σήμερον, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, δὲν ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τοὺς χιλίους. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τοῦ Καραγὰτς μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ἔκτισαν τὴν Νέαν Ὀρεστιάδα, 18 χλμ. νοτιώτερον, ἐπὶ τῆς ἰδίας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ὅπου καὶ συνεκεντρώθη ἤδη ὅλη ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πέριξ πλουσίας περιφερείας μὲ τὰ 51 χωρία της. Τὸ Καραγὰτς ἐκκλησιαστικῶς καὶ διοικητικῶς ὑπήγετο εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐπί τι διάστημα, κατὰ τὸ 1922 — 1923, ἐχρησίμευσε καὶ ὡς ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως καὶ ἕδρα ἰδίας ὑποδιοικήσεως. Ε. Σ. Σ.

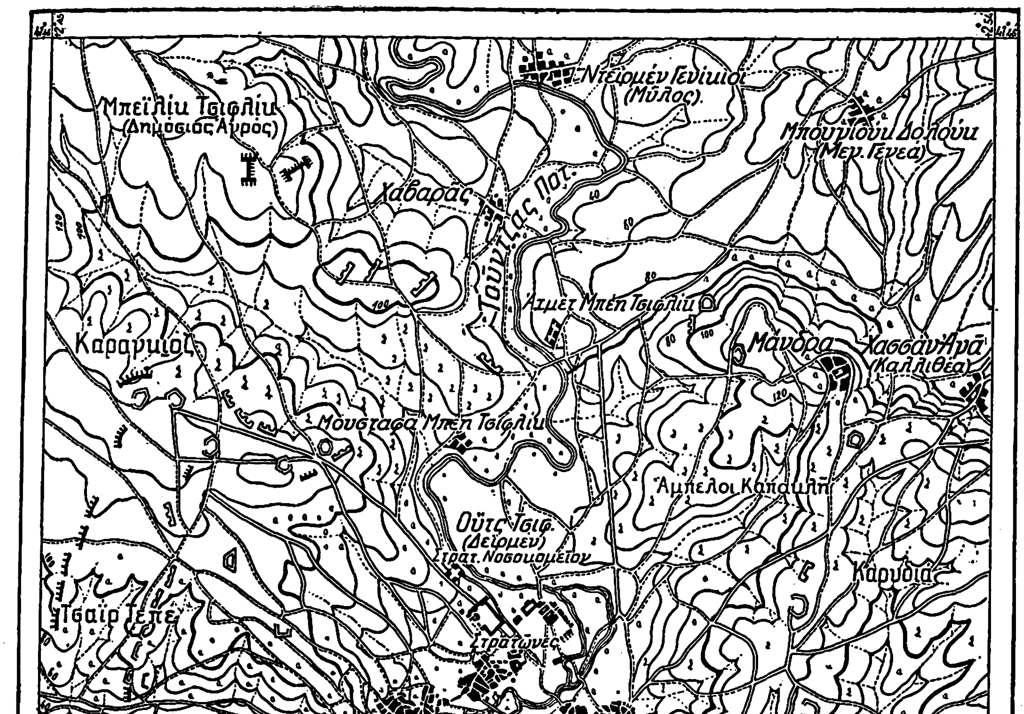

Χάρτης τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων τοῦ Καρὰ-Ἀγάτς. (Κλῖμαξ 1 : 100.000).

— **Καρὰ-ʼΑγάτς** */Γεωγρ./*. Ὑποδιοίκησις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ σημερινῷ τουρκικῷ νομῷ Δενιζλῆ, εἰς τὸ ἄκρον νότιον τοῦ νομοῦ τούτου. Ἔχει ἐπιφάνειαν 2820 τετρ. χλμ. καὶ 45378 κατοίκους (1927). Εἶναι γνωστὸν ὡς *Γαρμπῆ-Καραγὰτς* (ἤτοι Δυτικὸν Καραγάτς). Ἕδρα αὐτοῦ εἶναι ἡ κόμη *Ἀτζὶ-Μπαδέμ*, ἔχουσα 1989 κατοίκους (1927). Παράγει δημητριακά, σταφίδας, ἐλαίας, ὀπωρικὰ καὶ καπνά, τρέφει δὲ καὶ πολλὰς αἶγας. Ν. Μ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς, ἢ *Σάρα Καραγὰτς*** */Γεωγρ./*. Ἐπισήμως ***Σάρα-Καρᾶ***. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως ἐν τῷ σημερινῷ τουρκικῷ νομῷ Σπάρτα, τέως σαντζακίῳ Χαμὶτ-ἀμπὰτ (ἐν τῇ Πισιδίᾳ), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 90 χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς πόλεως Σπάρτα (Σπάρτης). Ἔχει 4085 κατοίκους (1927).

Ἡ ὑποδιοίκησις *Καρααγὰτς-Σαρκὴ* ἔχει ἐπιφάνειαν 1475 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ 28596 κατοίκους (1927). Ν. Μ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς, ἢ *Γούλιος*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς Ἀπολλωνίας λίμνης, ἐν τῷ νομῷ Προύσης. Κατοικεῖται ἀπὸ ἁλιεῖς, τῶν ὁποίων μέρος ἦσαν πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν Ἕλληνες. Ν. Μ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς-*ντερεσὶ*** */Γεωγρ./*. Παραπόταμος τοῦ Ἐργίνη, παραποτάμου καὶ τούτου τοῦ Ἕβρου. Ἐπὶ τοῦ Καρὰ-Ἀγὰτς κεῖται τὸ Λουλὲ-Μπουργὰζ (Ἀρκαδιούπολις). Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἐξειλίχθη σπουδαία μάχη μεταξὺ Τούρκων καὶ Βουλγάρων τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1912 Ν. Μ.

— **Καρὰ ʼΑγάτς-*Πουνὰρ*** */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ. Ἄλλοτε ἦτο ἑλληνικὸν καὶ εἶχε περὶ τοὺς 3˘0 κατοίκους γεωργούς, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς** */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὡραῖος λιμὴν ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 51′ Β, μῆκ. 28° 28′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1545: Marmarice and Karagatch harbour), χωριζόμενος ἀπὸ τοῦ ὑπερόχου κολπίζοντος λιμένος Μαρμαρίσι διὰ χερσονήσου 5 μιλ. μήκους καὶ 3 πλάτους. Πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ Cressa τῶν Λατίνων γεωγράφων. Σ. Ε. Λ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς** */Παραλ. Γεωγρ./*. Ὅρμος καὶ κωμόπολις τῆς Β ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, πλάτ. 21° 54, Β, μῆκ. 32° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2238: Bosporus to Kerempeh), ἀπέχων 14 μίλ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Κερεμπέ. Εἶχεν ἄλλοτε ναυπηγεῖα καὶ δὴ διὰ μεγάλου μεγέθους πλοῖα. Εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων *Αἰγιαλὸς* (*Ἀρριαν.* Περίπλ. 20; μεταξὺ Κυτώρου (Κίδρος) καὶ Θυμήνης (Τεμτὲ) «ἠιὼν μακρὰ πλειόνων ἢ ἑκατὸν σταδίων' ἔχει δὲ καὶ κώμην ὁμώνυμον, ἧς μέμνηται ὁ ποιητής» (*Στράβ.* ΙΒ' 545). Σ. Ε. Λ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς** */Παραλ. Γεωγρ./*. Τουρκικὴ ὀνομασία 1) Τοῦ κόλπου *Πόρτο Λάγο* ἢ *Πόρτο Λαγὼ* τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης. —2) Ὁμοίως τοῦ φυσικοῦ λιμένος τῆς *Καραμανίας* (πλάτ. 36° 51′ Β, μῆκ. 28° 28′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2606: Candia to Alexandretta), χωριζομένου ὑπὸ τοῦ ἐπίσης φυσικοῦ λιμένος *Μαρμαρίσι* (ἀρχ. *Φύσκου*) διὰ χερσονήσου 5 μιλλίων μήκους καὶ 3 πλάτους. Εἶναι ὁ «ἐν τῷ Ροδιακῷ πελάγει Κρήσσῳ λιμὴν» (*Πτολεμ.* τῆς Ἰδίας Ἀσίας, Δωρίδος, θέσις. Ε, β, 11). Σ. Ε. Λ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς.** Μικρὸς ποταμὸς τῆς Τουρκίας, ἐν τῷ σημερινῷ τουρκικῷ νομῷ Σπάρτα τέως σαντζακίῳ Χαμὶτ-ἀμπάτ. Σχηματίζεται ἐκ πολλῶν ποταμίων πηγαζόντων ἐκ τοῦ ὄρους Σουλτὰν-δὰγ καὶ χυνομένων εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἐγερδίρ. Ν. Μ.

— **Καρὰ-ʼΑγάτς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον σωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ

Digitized by Google

Πύργου καὶ Ἰνιάδας καὶ εἰς 5 μίλ. ΒΔ τοῦ ὅρμου Βασιλικὸ (πλάτ. 42° 10′ Β, μῆκ. 27° 54′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to Cape Kaliakra). Παρ' αὐτὸ ἀκρωτήριον φερώνυμον. Σ. Ε. Λ.

—**Καρὰ-Ἀγὰτς** */Γεωγρ./* βλ. λ. *Διώνη.*

Καρὰ-Ἀματλῆ *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενος *Κοιλάδι* (βλ. λ.).

Καρὰ-Ἀλῆς. Τοῦρκος πολέμαρχος, υἱὸς τοῦ Ἀϊγοὺτ-Ἄλπ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Τούρκων ἱστορικῶν ὡς ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ὀσμὰν καὶ κυριεύσας τὴν ἐν Προποντίδι νῆσον Καλόλιμνον, ἥτις ὠνομάσθη ἐξ αὐτοῦ *Ἐμίρ-Ἀλῆ-ἀδασί* (=νῆσος τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀλῆ). Βραδύτερον ἐπολιόρκησε τὸ ἐπὶ βράχου παρὰ τὸν κάτω ρουν τοῦ Σαγγαρίου φρούριον Τεκφοὺρ-Μπιναρὶ ἢ Τεκὶρ-μπιναρί, ὅπερ καὶ κυριεύσας ἔλαβεν ὡς τιμάριον μετ' ἄλλων χωρίων. Ν. Μ.

—**Καρὰ-Ἀλῆς.** Τοῦρκος στόλαρχος (καπουδὰν πασᾶς), φονευθεὶς τῷ 1822 ἐν Χίῳ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πυρπολητοῦ Κανάρη ἀνατίναξιν τῆς ναυαρχίδος του. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1778, ὑπηρέτησεν ὡς εὐνοούμενος τοῦ Κουτσοὺκ-Χουσεῒν εἰς τὸν Ταρσανᾶν καὶ τὸν στόλον, ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ Εὐρωπαίων ὀργανωτῶν, καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας διεκρίνετο διὰ τὴν ἐπίδοσίν του εἰς τὰ πολεμικὰ ναυτικὰ ἔργα. Ἀπὸ τοῦ 1800 ἐκυβέρνα τὸ «Οῦτς-Ἀμπαρλῆ» (τὴν τρικούβερτην ναυαρχίδα) ὑπὸ τὸν Δελῆ-Ἀμπντουλλάχ, τὸν Σεϊδῆ-Ἀλῆ, τὸν Σερεμὲτ βέην καὶ τὸν Χαφὴς Ἀλῆ, τῶν ὁποίων εἶχε τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην. Αὐτὸς κυρίως ἐπέμενεν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν Τσαμουτζαλήδων καὶ Σουλουτζαλήδων (Ὑδραιοσπετσιωτῶν) ὡς τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐμπίστων πληρωμάτων διὰ τὰ πλοῖα τὰ δρῶντα ἐν τῷ Εὐξείνῳ καὶ τῷ Αἰγαίῳ. Τῷ 1810 ἐπιμένων ὑπὲρ τοῦ Ὑδραίου κυβερνήτου τῆς ναυαρχίδος Νικόλα Ρεΐζη Ρούσσου, ἐνῷ ὁ ναύαρχος Χαφὴς Ἀλῆς, παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπίσης Ὑδραίου πλοιάρχου Νικόλα Ρεΐζη Κοκοβίλε, ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὸν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ «Οὒτς-Ἀμπαρλῆ», ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειάν του καὶ ἔκτοτε, δυσφημισθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν ὡς στασιαστής, ἔλαβε τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπωνύμιον τοῦ *Καρὰ* (Μαύρου, ἀποστάτου). Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνέκτησε τὴν σουλτανικὴν εὔνοιαν κατὰ τὰ ἐν Εὐξείνῳ γεγονότα τοῦ 1812, καὶ ὅταν ὁ Δελῆ-Ἀμπντουλλὰχ ἀνέλαβε πάλιν τὸ ἀξίωμα τοῦ στολάρχου, ὁ Καρὰ-Ἀλῆς διωρίσθη ναύαρχος, ἤτοι καπετὰν-βέης. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας, ὁ Καρὰ-Ἀλῆς διετάχθη νὰ παρασκευάσῃ τὸν στόλον, καὶ ἐντὸς μηνὸς κατώρθωσε νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ πλοῖα ἐκεῖνα, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὴν ὑπὸ τὸν Δελῆ-Ἀμπντουλλὰχ ἐκπλεύσασαν μοῖραν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821. Ὅταν δὲ ἠγγέλθη ὅτι ἐπαναστάτησε καὶ ἡ Πελοπόννησος, ὁ Καρὰ Ἀλῆς ἔστειλεν ἀμέσως διαταγὰς πρὸς τὸν Πατρώνα-βέην Ἀλῆ-βέην, ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του, ὅστις ἐναυλόχει εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μούρτου, ἔναντι τῆς Κερκύρας, πολιορκῶν ἀπὸ θαλάσσης τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, νὰ ἀπαγχονίσῃ τοὺς ὑπόπτους Χριστιανοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν πλοίων. Οὕτω κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρὰ-Ἀλῆ ἀπηγχονίσθησαν οἱ Γκιοῦστοι καὶ τόσοι ἄλλοι Ὑδραιοσπετσιῶται πλοίαρχοι καὶ ναύκληροι τῶν τουρκικῶν πολεμικῶν. Ἀμέσως κατόπιν ἐξῆλθε τῶν Δαρδανελλίων διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐπιβίβασιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τῆς Ἀσίας. Τὸ πάθημα ὅμως τοῦ δικρότου τοῦ Ὀσμὰν βέη εἰς τὴν Ἐρεσσὸν καὶ αἱ πληροφορίαι περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Τρινησίου ἑλληνικοῦ στόλου τὸν κατέστησαν λίαν προσεκτικόν. Διότι ἦτο μὲν Τοῦρκος ὁ Καρὰ-Ἀλῆς, ἀλλ' εἶχε σαφῆ τὴν ἀντίληψιν τῆς ναυτικῆς ἀξίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα τῆς δυσπιστίας, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τρέφῃ πρὸς τὰ χριστιανικὰ πληρώματα τῶν πλοίων του. Διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ὁ Καρὰ-Ἀλῆς εἶχε στρατολογήσει πολλοὺς Εὐρωπαίους καὶ μάλιστα Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς καὶ ναύτας ἐκ τῶν πλοίων ὅσα εὗρεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τοὺς ὁποίους εἶχεν μισθώσει μὲ μυθώδη ποσά. Ἐφωδιασμένος λοιπὸν διὰ πολλῶν μέσων καὶ πολλῶν ἐπιτηδείων, διὰ τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐκκενώσει τὴν ἀγορὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προεχώρησε μετὰ πολλῆς περισκέψεως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, φοβούμενος τὸν νέον πολεμικὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως τῶν πυρπολικῶν. Τὸν Ἰούλιον ἔφθασεν ἔναντι τῆς Σάμου. Ἀλλὰ παρὰ τὰς πολλὰς προσπαθείας του εἰς τὸ Τσαγγλί, οὐδὲν ἐπέτυχεν ἄλλο, παρὰ μόνον τὴν αἰχμαλωσίαν σαμιακοῦ πλοιαρίου, ἐνῷ ἀπώλεσεν ἱκανὰ μεταγωγικά. Κατόπιν ἔπλευσε πρὸς τὴν Κῶν καὶ τὴν Ρόδον, συνεννοήθη μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Αἰγαίου Σουκιοὺρ-βέη (ἐξαδέλφου τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη) διὰ τὴν ἀποστολὴν πρακτόρων εἰς τὰς νήσους πρὸς καθυπόταξιν αὐτῶν, καὶ καταφυγῶν εἰς τὴν Ἁλικαρνασσόν, διότι ἐσφίγγετο πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, διέμεινεν ἐφησυχάζων ἐπί τινας ἡμέρας, μέχρις ὅτου λάβῃ πληροφορίας ἐὰν ἔρχεται ὁ ἀναμενόμενος ἐξ Ἀλγερίας βοηθητικὸς στόλος, περὶ τοῦ ὁποίου τὸν εἶχεν εἰδοποιήσει ὁ τουρκόφιλος Ἄγγλος ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων Θωμᾶς Μαίτλανδ. Ὅταν ἔλαβε τὴν ἀναμενομένην ἐπικουρίαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ μάλιστα τὴν εἴδησιν ὅτι ἔπρεπε νὰ συντονίσῃ τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ τὴν κάθοδον τῆς στρατιᾶς τοῦ Βεϋρὰμ πασᾶ (τῆς συντριβείσης κατ' Αὔγουστον 1821 εἰς τὰ Βασιλικά), ἡτοιμάσθη νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκ Ρόδου, ἔχων δέκα ἐννέα τουρκικὰ πλοῖα καὶ τὰ δέκα τρία αἰγυπτιακὰ τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ὑπὸ τὸν περιώνυμον Ἀλγερῖνον Ἰσμαὴλ Γιβραλτάρην. Τὴν 23 Αὐγούστου 1821 ἀπῆρε, τὴν 24 δὲ ἐπεσίτισε τὰ φρούρια τῆς Κορώνης καὶ Μεθώνης. Αἰχμαλωτίσας πλοῖά τινα ὑπὸ ξένην σημαίαν εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, ὁ Καρὰ-Ἀλῆς ἐπεχείρησεν ἀπόβασιν. Οἱ Καλάμιοι ὅμως, φοβούμενοι μήπως οἱ παρ' αὐτῶν κρατούμενοι ὡς αἰχμάλωτοι Πελοποννήσιοι Τοῦρκοι ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ στόλου καὶ ὁδηγήσωσι τοὺς ἀποβιβασθησομένους εἰς Τρίπολιν, προέβησαν εἰς τὴν σφαγὴν τούτων. Ταυτοχρόνως τὸ μικρὸν σῶμα τῶν Τακτικῶν, ὅπερ κατ' ἐντολὴν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἐγυμνάζετο εἰς Καλάμας ὑπὸ τὸν Δὲ-Γκουβερνάτις, τὸν Γεώργιον Σπανιολάκην, Γράμετσην καὶ ἄλλους, βοηθούμενον ἀπὸ τοὺς Μανιάτας τοῦ Τρουπάκη, σπεύσαντος ἀμέσως εἰς τὴν παραλίαν τῶν Καλαμῶν, ἐξέπληξε τόσον τὸν Καρὰ-Ἀλῆν, ὥστε, κατὰ συμβουλὴν παρακολουθοῦντος αὐτὸν Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ, ἀπεμακρύνθη τῶν Καλαμῶν, χωρὶς ν' ἀποβιβάσῃ οὐδὲ στρατιώτην, ἁπλῶς διότι ἐφοβεῖτο μήπως τ' ἄτακτά του στίφη συντριβῶσιν ἀπὸ τὰ λογχοφόρα ὅπλα τῶν ἀγυμνάστων εἰσέτι τακτικῶν. Ἀναχωρῶν ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ δύο σπετσιωτικὰ πλοῖα παρὰ τὰς Κιτριάς. Ἀπέτυχεν ὅμως καὶ εἰς τοῦτο, καὶ δύσθυμος διὰ τὸ διπλοῦν τοῦτο πάθημα ὁ Καρὰ-Ἀλῆς ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ, μὲ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ βοηθήσῃ τὴν εὐχερῆ διάβασιν τοῦ Βεϋρὰμ πασᾶ εἰς Πελοπόννησον. Ἡ εἴδησις τῆς καταστροφῆς εἰς τὰ Βασιλικὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσει μέχρις αὐτοῦ. Ἀρχομένου τοῦ Σεπτεβρίου 1821 ὁ Καρὰ-Ἀλῆς μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ στόλου του ἔφθασεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ τὸν πρεζιντέντε τοῦ μαϊστράτου Θωμᾶν. Ἐκεῖ κατέφθασεν ὁ ἀλγερινὸς στόλος καὶ ὁ τοῦ Μούρτου.

Εἰς Ζάκυνθον ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὁ Καρὰ-Ἀλῆς, παρηγορούμενος δὲ παρ' αὐτῶν, ὑβρίζόντων τοὺς Ἕλληνας, ὡμίλησε μὲ πολλὴν περίσκεψιν, ἐκφράσας τὴν μεγάλην του ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ναυτικὴν ἰδιοφυΐαν τῶν Ἑλλήνων. Καταπλεύσας μετά τινας ἡμέρας εἰς Πάτρας, ἀφοῦ ἐξώρισε τὸ πλοῖον τοῦ Θ. Ἰ. Μέξη «Θεμιστοκλῆς», ἐξοκεῖλαν εἰς τὸ Κατάκωλον, ἀπέστειλε τὴν ὑπὸ τὸν Ἰσμαὴλ Γιβραλτάρην μοῖραν εἰς Γαλαξίδι, ὅπου οὗτος κατέστρεψε τὴν κωμόπολιν καὶ ἐξώγρησε περὶ τὰ τριάκοντα πέντε πλοῖα. Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἔσπευσεν ὁ Καρὰ-Ἀλῆς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν εἶχον ἔλθει πληροφορίαι ὅτι ὁ καπουδὰν πασᾶς Δελῆ-Ἀμπντουλλὰχ εἶχε περιπέσει εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Χαλὲτ ἐφφένδη καὶ τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ. Ἐξερχόμενος ὅμως τοῦ λιμένος τῶν Πατρῶν ὁ Καρὰ-Ἀλῆς συνηντήθη μὲ τὸν ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην ἑλληνικὸν στόλον. Μὴ θέλων ν' ἀμαυρώσῃ τὸν θρίαμβον τοῦ Γαλαξιδίου μὲ μίαν ἐνδεχομένην ἀπώλειαν, ἐζήτησε ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν σύγκρουσιν. Δι' ὅ, παρὰ τὴν κρατοῦσαν τρικυμίαν, ἥτις ἀπέσπασε μίαν φρεγάταν του καὶ τὴν ἔρριψεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ζακύνθου, ἔσπευσε πρὸς τὰ Δαρδανέλλια. Πρὶν εἰσέλθῃ ὅμως εἰς αὐτὰ ἀπεβίβασε πολεμιστάς τινας εἰς Σαμοθράκην καὶ αἰχμαλωτίσας περὶ τοὺς ἑκατὸν χωρικούς, τοὺς παρέλαβε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς κρεμάσῃ κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ἐμφάνισίν του. Εἰς τὸ Τσανὰκ-Καλεσὶ παρέμεινε περὶ τὰς δέκα ἡμέρας. ἂν δὲ δὲν ἀνεχώρει πρὸ τῆς 10 Νοεμβρίου 1821, ἀμφίβολος θὰ ἦτο ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πανηγυρισμός του. Διότι κρυφίως εἶχον εἰσπλεύσει ψαριανὰ πυρπολικὰ μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀνατινάξουν τὴν ναυαρχίδα του, ἔφθασαν δὲ τὴν ἐπομένην τῆς ἀναχωρήσεώς του. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆλθε πανηγυρικῶς, μὲ τὰ κατάρτια κατάφορτα ἀπὸ τὰ αἰωρούμενα πτώματα τῶν ἀτυχῶν αἰχμαλώτων τῆς Σαμοθράκης, περὶ τῶν ὁποίων ἀφέθη νὰ πιστευθῇ ὅτι ἀπετέλουν τὰ πληρώματα τῶν ζωγρηθέντων πλοίων τοῦ Θ. Μέξη καὶ τῶν Γαλαξιδιωτικῶν. Τὸν Δεκέμβριον ὁ Καρὰ-Ἀλῆς, ἐν μεγάλῳ πανηγυρισμῷ, ἐδέχθη τὰ διάσημα τῆς ναυαρχίας, γενόμενος δὲ καπουδὰν πασᾶς ἐπέδειξε μεγίστην δραστηριότητα διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ στόλου καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν πληρωμάτων. Πρὸς πληρεστέραν ἀσφάλειαν τοὺς Χριστιανοὺς κωπηλάτας, τοὺς ἀπὸ Ταρσανᾶ, περιέβαλε δι' ἁλύσεων κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα, παρέλαβε δὲ πλείστους ξένους ναύτας διὰ τὴν κυβέρνησιν τῶν πλοίων καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἱστίων. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐξέπλευσε τῶν Δαρδανελλίων τὴν 24 Ἰανουαρίου 1822 ὁ Καρὰ-Ἀλῆς, ἔσπευσεν εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ τὰ ἐπεσίτισεν, ἀλλὰ κατὰ Φεβρουάριον, ἐξωθῶν τοῦ Μεσολογγίου, προσεβλήθη ἀπὸ τὸν στόλον τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη καὶ ὑπέστη μικρᾶς ἀβαρίας. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σάμιοι, ὑπὸ τὸν Λυκοῦργον Λογοθέτην, εἶχον ἐξεγείρει τὴν Χίον, ἑπτὰ δὲ χιλιάδες Τοῦρκοι Ἀσιᾶται ἐστάλησαν καὶ προέβησαν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου καὶ τὴν ἀκολουθήσασαν τρομερὰν σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. Ὁ Καρὰ-Ἀλῆς διετάχθη τότε νὰ σπεύσῃ εἰς Χίον καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν διοικητὴν τῆς νήσου, ὅστις, προκαλέσας τὴν σφαγὴν ἐκείνην, «παρέβλαψε τὰ συμφέροντα τοῦ σουλτανικοῦ χαρεμίου διὰ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὸ Μαστιχοχωρίων». Καταπλεύσας εἰς Χίον ἀνέμενε τὴν πάροδον τοῦ Ραμαζανίου διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν σουλτανικὴν διαταγήν. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν πρώτην νύκτα τοῦ Μπαϊραμίου (6 Ἰουνίου 1822), καθ' ἣν εἰς τὴν καταφώτιστον ναυαρχίδα του περὶ τὰς δύο χιλιάδας ἀξιωματικοὶ καὶ ναῦται κεκλημένοι καὶ πληρώματα ἑώρταζον, τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη ἐθαυματούργησε καὶ ἀνετίναξε τὸ τρίκροτον. Ὁ Καρὰ-Ἀλῆς, φεύγων τὴν καταστροφήν, εἶχεν ἐπιβῇ λέμβου καὶ ἀπεμακρύνετο, ἐφονεύθη ὅμως ὑπὸ τεμαχίου τῆς ἐξαρτίας τοῦ φλεγομένου τρικρότου. Γ. Δ. Κ.

—**Καρὰ-Ἀλῆς.** Ἀπεκλήθη οὕτω τῷ 1820 ὁ Τεπελενλῆς *Ἀλῆ πασᾶς* τῶν Ἰωαννίνων, καθ' ὃ ἀποστάτης. Γ. Δ. Κ.

Καρὰ-Αμὶτ */Γεωγρ./.* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Ἀμιδης*, τῆς σημερινῆς *Διαυβεκίρ*, δοθὲν ὡς ἐκ τοῦ μαύρου λίθου, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμέναι αἱ οἰκίαι της. Ν. Μ.

Καρὰ-Ἀντὰ *[Γεωγρ.].* Μικρασιατικὸν νησίον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κῶ (πλάτ. 36° 58′ Β, μῆκ. 27° 30′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The Gulfs of Kos, Doris and Sumi) πρὸ τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Σ. Ε. Λ.

Καρᾶ-Ἀρσλὰν-σουγιοῦ */Γεωγρ./.* Ποτάμιον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Σπάρτα (Σπάρτης) τῆς Πισιδίας, πηγάζον ἐκ τοῦ Σουλτὰν-δὰγ καὶ χυνόμενον εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἐγερδίρ. Ν. Μ.

Καρὰ-ἀσμὰκ *[Γεωγρ.].* Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ *Λουδίου.*

Καράβα */Γεωγρ./.* Ὀνομασία τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῶν θεσσαλικῶν Ἀγράφων (τοῦ ὄρους Πίνδου), ὑψουμένης μέχρι 2184 μ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης. Καλεῖται οὕτως ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς, φαίνεται δ' εὐδιακρίτως ἐκ τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος.

Καραβαγγέλης, ***Γερμανός.*** Σύγχρονος ἱεράρχης τοῦ κλίματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, γεννηθεὶς ἐν Στύψῃ τῆς Λέσβου τῷ 1867. Ἀποφοιτήσας τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Χάλκης τῷ 1888, μετέβη εἰς Λειψίαν, ὅπου μετὰ τριετεῖς σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ αὐτῆς ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη τῷ 1891 καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χάλκης καὶ τῷ 1896 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τοῦ Πέραν μὲ τὸν τίτλον τοῦ Χαριουπόλεως. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἐργασθεὶς λίαν δραστηρίως καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἑλληνοπρεποῦς τῶν μαθητῶν μορφώσεως, κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ πολλὰ τέκνα Ἑλλήνων ἐκ τῶν ξένων ἐν Κωνσταντινουπόλει προπαγανδιστικῶν σχολείων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφοίτων. Τῷ 1900 προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην Καστορίας, ἀνέπτυξεν ἔκτακτον δραστηριότητα πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τοῦ ποιμνίου του ἐπιβουλῶν καὶ ἐπιθέσεων τῶν Βουλγάρων, οἵτινες διὰ λῃστειῶν καὶ φόνων εἶχον τρομοκρατήσει τὴν περιφέρειαν τῆς Καστορίας, προσπαθοῦντες ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατοίκους αὐτῆς. Ὁ Γερμανός, διὰ τοῦ συνεχοῦς κηρύγματος, τῆς θαρραλέας αὐτοῦ πολιτείας καὶ τῶν πλήρων κινδύνων περιοδειῶν αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐν Μακεδονίᾳ ἐμάχοντο κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν. Διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πολιτείαν ἀνακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1907, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, προήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀμασείας, ὅπου ἐξηκολούθησε τὸ πατριωτικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ ἀναδιοργανώσας τὴν παιδείαν τῆς μεγάλης ταύτης ἐπαρχίας τοῦ κλίματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, κατέλαβεν ἐξαίρετον θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἱεραρχῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον περιελθὼν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Νεοτούρκους, ἕνεκα τῆς θαρραλέας αὐτοῦ ἀντιπράξεως πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὸ 1917 δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπί τινα χρόνον ἦτο ἔγκλειστος ἐν φυλακῇ. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης διωρίσθη ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἔξαρχος τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἑδρεύων ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ εὑρίσκεται μέχρι τῆς σήμερον. Ε. Γ. Π.

Καραβαγγέλης */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροχωρίου (πρώην Δεμιρλῆ) τῆς ἐπαρ-

Digitized by Google

χίας Παγγαίου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 208. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Διβεκλῆ*.

Καραβάγγος, ***Παναγιώτης.*** Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Δωρίδος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1780. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο κλέφτης καὶ τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων τῆς περιφερείας του. Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν στρατευμάτων τοῦ Μπεχλιβὰν-Μπαμπᾶ πασᾶ, σταλέντος μετὰ Βουλγάρων πρὸς κατάληψιν τῆς Ναυπάκτου καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ πολιορκοῦντος τὸν Ἀλῆ πασᾶν στρατοῦ, συμπλακεὶς πρὸς τὸ σῶμα τοῦ περιβοήτου Ἀλβανοῦ Λερβέναγα Νούρκα Σέβρανη, ἐφόνευσε μέν τινας τῶν ἀντιπάλων, ἔπεσεν ὅμως καὶ αὐτὸς μαχόμενος εἰς τὰ παρὰ τὴν Ναύπακτον στενά. Γ. Δ. Κ.

Καραβὰγκ (= Μαῦρος κῆπος) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Τσέμσκ. Οἱ κάτοικοί της εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Μωαμεθανοί, κυριωτέρα δὲ αὐτῆς πόλις εἶναι ἡ *Σούσχα*. Θ. Β.

Καραβάδος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 363. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Δωριζᾶτα* (κάτ. 48). Παράγει κυρίως ἔλαιον. Μετὰ τοῦ Ἀργοστολίου συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (χλμ. 12). Δ. Ε. Μ.

Καραβαϊκαὶ ***γλῶσσαι*** *[Γλωσσ.]*· βλ. *Καραϊβικαὶ* (ἢ *Καριβικαὶ*) γλῶσσαι.

Καραβάκα (Caravaca) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μουρκίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου. Κεῖται ἐπὶ γραφικωτάτης πεδιάδος εἰς τοὺς πρόποδας λόφου Παράγει δημητριακά, λαχανικά, ὀπώρας, γεώμηλα, οἶνον καὶ ἔχει βιομηχανίαν χάρτου, οἰνοπνεύματος καὶ νημάτων. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων ἀξιολογώτερα εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Σωτῆρος, χρονολογούμενος ἀπο τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ὁ ναὸς τῆς Σάντα Κρούζας. Ἡ Καραβάκα εἶναι γνωστὴ καὶ διὰ τὸ περίφημον μετὰ σταλακτιτῶν σπήλαιόν της, μήκους 2 χλμ. Κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων ἐκαλεῖτο *Καριστοῦκα*. Κάτοικοι 8758. Μ Ν. Δ.

Καρὰ-Βαλκὰν *[Γεωγρ.]*. —1) Ὄνομα ὀροσειρᾶς τῆς Ρυδόπης, δοθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Αὕτη φύεται ἐκ τῶν σημερινῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, ἄνωθεν τοῦ χωρίου Θερμιά, καὶ διήκει κατὰ διεύθυνσιν ΒΑ βορείως τῶν βουλγαρικῶν κωμοπόλεων Ισμιλὰν καὶ Πασμακλῆ ἐν τῇ δυτικῇ βουλγαρικῇ Θρᾴκῃ, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἄρδα καὶ Ἕβρου Τὰ κύρια αὐτῆς κατὰ σειρὰν ὄρη εἶναι: *Σαμπανίτσα* (ὕψ. 1857), *Περελὶκ* (2194), *Τσιλὶ τεπὲ* (2001), *Ἀκβᾶ τεπὲ* (1576) καὶ *Κοκὲζ τεπὲ* (1537).— 2) Ὄρος ἐν Βουλγαρίᾳ, ὑψούμενον κατὰ διεύθυνσιν βορείαν πρὸς τὴν Φιλιππούπολιν (ὕψ. 1900). Ι. Σ. Σ.

καραβάνα (ἡ)· σκεῦος δίωτον πλατὺ καὶ ἀβαθές, συνήθως χαλκοῦν διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ μαγειρείου· || τὸ μετάλλινον δοχεῖον τῶν στρατιωτῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου λαμβάνουν ἑκάστοτε τὸ φαγητόν· || φρ «λόγια τῆς καραβάνας» λόγοι ἀνάξιοι προσοχῆς, εἰκαιότητες, ἀνοησίαι: «αὐτὰ ποῦ μᾶς λὲς εἶναι λόγια τῆς καραβάνας».

καραβανᾶς (ὁ)· δημοτ., ἄνθρωπος τῆς καραβάνας, ὁ ἀπὸ τῆς καραβάνας ζῶν στρατιωτικός· προσηγορία εἰρωνικὴ ἢ εὐτελιστικὴ πρὸς ἀξιωματικοὺς ἀπαιδεύτους, ἀξέστους καὶ ἀνικάνους πρὸς γενναιοτέραν ἐνασχόλησιν.

καραβάνι(ον) (τό)· κοιν. *καραβάνι*· συνοδεία ὁδοιπόρων ἢ ἐμπόρων· || ἰδίᾳ, συνοδεία καμήλων, διὰ τῶν ὁποίων κομίζονται ἐμπορεύματα· || καθόλου, πᾶσα ὁμαδικὴ πορεία ταξιδιωτῶν ἢ ἐμπόρων (ἀπὸ τοῦ περσ. *κερβάν*, τουρκ. *κερμπάν*).

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *καραβάνια* διακρίνονται εἰς καραβάνια νομάδων, εἰς ἐμπορικὰ καὶ εἰς θρησκευτικά Αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ εἶναι ἁπλῶς καραβάνια, ὁτὲ μὲν ἐν ἀναπαύσει, ὁτὲ δὲ ἐν πορείᾳ Οἱ πατριάρχαι, τῶν ὁποίων ἡ «Γένεσις» ἀφηγεῖται τὴν ἱστορίαν, ἐταξίδευον κατὰ καραβάνια. Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν τριῶν μερῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Παλαιστίνη ἦτο σταθμὸς ὅλων τῶν ἐμπορικῶν καραβανίων, ἐκ τούτου δὲ ἡ θέσις της προσέλαβε πραγματικὴν πολιτικὴν καὶ ἐμπορικὴν σπουδαιότητα. Ὅλαι αἱ μεγάλαι ὁδοὶ συγκοινωνίας τῶν ἀρχαίων λαῶν, διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, διήρχοντο ἐκ Παλαιστίνης. Ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἰς τὴν Μεσόγειον ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων διεξήγετο δι' ἐμπορικῶν καραβανίων ὑπὸ ἀραβικῶν φυλῶν, τῶν Μαδιανιτῶν, οἵτινες μετέφερον ἀρώματα καὶ δούλους. Εἰς τὰς φυλὰς ταύτας οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακὼβ ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των Ἰωσήφ. Τὰ ἐμπορικὰ καραβάνια ἀπετελοῦντο ἀποκλειστικῶς ἐκ καμήλων. Δεδεμέναι ἡ μία μετὰ τῆς ἄλλης, διαιρούμεναι εἰς ὁμάδας, συνήθως ἀνὰ δώδεκα, ὁδηγοῦνται ὑπό τινος ἀνθρώπου ἢ ὄνου. Οἱ ὁδηγοὶ καὶ οἱ ἔμποροι πεζοποροῦν ἢ ἐπιβαίνουν ἑνὸς τῶν ζῴων των καὶ εἶναι ὡπλισμένοι, καθ' ὅσον συχνότατα ὑποχρεοῦνται νὰ ἀμυνθοῦν. Δύο κίνδυνοι ἠπείλουν τὰ ἐμπορικὰ ταῦτα καραβάνια. Ὁ πρῶτος προήρχετο ἐκ τῶν Βεδουΐνων, ἀποζώντων ἐκ τῆς λαφυραγωγίας. Οὗτοι, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ποιμνίων, προσέβαλλον καὶ τὰ ἐμπορικὰ καραβάνια, εἴτε αἰφνιδιαστικῶς εἴτε ἀπροκαλύπτως, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ ὁπλισμοῦ τῶν ταξιδιωτῶν. Ὁ δεύτερος κίνδυνος ἦτο τρομερώτερος τοῦ πρώτου. Τὰ καραβάνια οὐχὶ σπανίως παρεπλανῶντο εἰς τὴν ἀτελεύτητον ἔρημον. δὲν εὕρισκον ὕδωρ, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα ἀπέθνησκον μὲ βασανιστικὸν θάνατον. Αἱ ἐλλείψεις, αἱ ὑπάρχουσαι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἔλλειψις ἀσφαλείας, συγκοινωνίας καὶ πανδοχείων, ὑφίστανται ἔτι καὶ σήμερον, ἐκ τούτων δὲ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Δ. Ἀσίας τὰ καραβάνια ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον μέσον μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων. Εἰς τὰ καραβάνια ταῦτα κατὰ κανόνα χρησιμοποιοῦνται κάμηλοι διὰ τὴν μεταφορὰν βαρέων φορτίων, ἰδίᾳ ὅπου ἡ ὁδός, ὡς ἐπὶ παραδείγματι μεταξὺ Δαμασκοῦ καὶ Βαγδάτης, διασχίζει λείας, ἀμμώδεις καὶ ἀγόνους περιφερείας. Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς κάμηλος εἶναι πλουσιώτατα διακεκοσμημένη μὲ πολύχρωμα ὑποσάγματα, θυσάνους καὶ κωδωνίσκους. Ὄνος, μὴ φέρων φορτίον, ἡγεῖται τῆς πομπῆς. Ἂν προβλέπεται σπουδαῖος κίνδυνος, ἐκμισθοῦνται στρατιῶται, οἵτινες πληρώνονται ἁδρότατα. Κοινῇ συναινέσει πρὸ τῆς ἐκκινήσεως διορίζεται ἀρχηγὸς (καραβάν-μπασης) ἢ ἐπὶ τὸ κολακευτικώτερον στρατηγὸς (καραβὰν-σερασκιέρης), ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ καθήκοντα διευθυντοῦ, ἀντιπροσώπου τῆς ὅλης ὁμάδος, διαιτητοῦ κλπ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καμήλων τοῦ καραβανίου ποικίλλει ἀπὸ τεσσαράκοντα μέχρις ἑξακοσίων, ἐνίοτε δέ, ὡς ὅταν πρόκειται ν' ἀνοιχθῇ ἐκ νέου πρὸ πολλοῦ κεκλεισμένη ὁδός, φθάνει τὰ χίλια ζῷα. Ἡ συνήθης ἐποχὴ εἶναι τὸ ἔαρ, ἡμέρα δὲ ἐκκινήσεως ἡ Παρασκευή, συμφώνως πρὸς σύστασιν ἀναφερομένην ἐν τῷ Κορανίῳ Συνήθως, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ καύσωνος, τὸ καραβάνι ταξιδεύει κατὰ τὰς νύκτας, ὁπότε χρησιμοποιοῦνται ἄνθρωποι κρατοῦντες φανοὺς ἢ δᾶδας, ἡγούμενοι τῆς πομπῆς πεζοὶ ἢ ἔφιπποι, οὕτω δέ, φωτιζομένης τῆς ὁδοῦ, ἀποφεύγονται ἐμπόδια, δύσβατα μέρη κλπ.

Τὰ θρησκευτικὰ καραβάνια ἐδημιουργήθησαν παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ μωσαϊκὸς νόμος ὑπεχρέου τούτους νὰ μεταβαίνουν εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὰς τρεῖς μεγάλας ἑορτάς: τοῦ Πάσχα, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς Σκηνοπηγίας. Αἱ μεγάλαι ἑβραϊκαὶ ἑορταὶ ἔφερον τὸ ὄνομα *χάγκ*. Ἡ ἰδία λέξις *χὰγκ* ἢ *χάτζ*, παρὰ τοῖς Ἄραψι σημαίνει τὸ προσκύνημα πρὸς τὴν Μέκκαν. Οἱ Ἄραβες ἀνάγουν τὸ προσκύνημα τοῦτο μέχρι τοῦ Ἀβραάμ, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Μωάμεθ. Τὰ δύο κυριώτερα καραβάνια προσκυνητῶν ἐκκινοῦν ἐτησίως, τὸ ἓν ἐκ Δαμασκοῦ καὶ τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ Καΐρου τῆς Αἰγύπτου. Τὸ δεύτερον συνήντα καθ' ὁδόν, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, παρὰ τὴν Ἄκαμπα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ καραβάνι τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἀλλὰ σήμερον μεταβαίνει ἐξ Αἰγύπτου διὰ θαλάσσης μέσῳ Σουέζ. Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει καραβάνια ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ Κουρδιστάν, τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Συρίας. Ἐκτὸς τούτων τρίτον, ἀλλὰ μικρότερον, τὸ καραβάνι τῶν Περσῶν ἐκκινεῖ ἐκ τοῦ κάτω Εὐφράτου καὶ τέταρτον ἐκ Μαύρων, Νουβίων κλπ. ἑνοῦται ἐν Γιαμποῦ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Χετζάζης. Ὑπάρχουν καὶ ἕτερα χάτζ ἐξ Ἰνδῶν, Μαλαισίων κλπ.

Τὸ αἰγυπτιακὸν διευθύνεται ὑπὸ ἀμὶρ ἢ κυβερνήτου διοριζομένου ὑπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου *μαχμὰλ* (τοῦ ἱεροῦ τάπητος). Τὰ λοιπὰ καραβάνια πλὴν τοῦ ἀμὶρ ἔχουν καὶ τοὺς μεκοββὰμ των ἢ πράκτορας, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν διὰ τὰς προμηθείας, ἐξεύρεσιν ὕδατος κλπ. Ὁδηγοὺς δεν χρησιμοποιοῦν, καθ' ὅσον ἀκολουθοῦν γνωστὰς ὁδούς. Κατὰ κανόνα ἐν τούτοις Βεδουΐνοι προσφέρουν ἑαυτοὺς ὡς συνοδούς, οὐχὶ δὲ σπανίως οὗτοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν καραβανίων, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἐξαγοράζουν ἁδρότατα τὴν ζωήν των. Πλὴν τῶν Βεδουΐνων καὶ διάφοροι ἄλλοι ἐχθροὶ ἀναμένουν τὰ καραβάνια, ἐνίοτε δὲ τὸ ἓν τρίτον αὐτῶν ἀπόλλυται καθ' ὁδὸν ἐκ δίψης, κοπώσεως, ἀσθενειῶν. Αἱ κυριώτεραι ὁδοὶ εἰς τὰ περισσότερα μέρη εἶναι ἐστρωμέναι δι' ὀστῶν ἀνθρώπων καὶ ζῴων Ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τῶν θρησκευτικῶν τούτων καραβανίων ὑπερβάλλεται ὑπὸ τῆς λαϊκῆς φαντασίας, εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι τὰ τῶν Συρίων καὶ Αἰγυπτίων ἐνίοτε φθάνουν εἰς 5000 προσκυνητὰς μὲ 25.000 ἢ 30.000 καμήλους ἕκαστον. Μεγάλαι ποσότητες τροφίμων καὶ ἔτι μεγαλύτεραι ὕδατος μεταφέρονται τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἐποχὴ τοῦ προσκυνήματος συμπίπτει μὲ τοὺς θερμοτέρους μῆνας τοῦ ἔτους. Διὰ τοῦτο κατὰ κανόνα σχεδὸν ταξιδεύουν τὴν νύκτα, χρησιμοποιοῦντες ἀνθρώπους μὲ φανοὺς ἢ δᾶδας. Δ. Σ. Δ.

Καραβάνκα (Karavankas ἢ Karawanken) *[Γεωγραφ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς νοτίου ζώνης τῶν Ἄλπεων καλουμένη καὶ *ὄρη τῶν Κροατῶν*, διασχίζουσα ἐκ Δ πρὸς Α τὴν Καρινθίαν, τὴν Καρνιολίαν καὶ τὴν Στυρίαν. Ἀπὸ τοῦ 1920 τὸ κυριώτερον αὐτῆς τμῆμα ἀποτελεῖ τὰ μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Νοτιοσλαυΐας σύνορα Ὑψηλότεραι αὐτῆς κορυφαὶ εἶναι τὸ *Χόχστουλ* (2.239 μ.) καὶ τὸ *Γκρίντοβτς* (2.559 μ.). Διὰ τῆς ὀροσειρᾶς διέρχεται καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διὰ μέσου σήραγγος μεταξὺ Ἄσλινγκ καὶ Ρόζενμπαχ. Μ. Ν. Δ.

καραβανσεράϊ (τὸ) (τουρκ ἐκ τοῦ *καρμπὰν* καὶ τοῦ *σεράϊ*=μέγαρον). Μέγα δημόσιον κτίριον, συνήθως ἵδρυμα φιλανθρωπικόν, χρησιμεῦον ὡς κατάλυμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, τῶν ἀποτελούντων τὸ *καραβάνιον*. Τοιαῦτα ὑπῆρχον εἰς τοὺς κυρίους σταθμοὺς τῶν μεγάλων ὁδῶν τῆς συγκοινωνίας ἐν Τουρκίᾳ, Ἀραβίᾳ καὶ εἰς τὰς ἀσιατικὰς καὶ βορειοαφρικανικὰς χώρας. Ν. Μ.

Καραβᾶς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας. Κεῖται εἰς τὸ βορειότατον μέρος τῆς νήσου, ὀλίγον ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουσα πρὸς νότον αὐτῆς ὑψηλὰ βουνὰ κατάφυτα ἐλαιῶν. Κάτοικοι 2060, πάντες Ἕλληνες, ἀσχολούμενοι κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν, δενδροκομίαν. κηπουρικήν, ἁλιείαν καὶ σηροτροφίαν. Ὁ Καραβᾶς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας κωμοπόλεις τῆς Κύπρου καὶ προτιμᾶται ὡς ἐξοχικὸν κέντρον κατὰ τὸ θέρος. Ἔχει ἀρρεναγωγεῖον, παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον.

Ὁ Καραβᾶς φαίνεται, ὅτι ἀπῳκίσθη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπὸ τμήματος τῶν ὑπολειφθέντων Ἑλλήνων κατοίκων τῆς παρακειμένης ἀρχαίας Λαπίθου, ἐκ τῶν ἐρειπίων μάλιστα τῶν οἰκοδομῶν τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθη πολὺ ὑλικὸν διὰ τὰς οἰκοδομάς του. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως προσέφερε καὶ ὁ Καραβᾶς τὴν θυσίαν του, τοὺς προύχοντας αὐτοῦ κρεμασθέντας μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ.

—**Καραβᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Ἀττικοβοιωτίας νήσου Κυθήρων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ (1928) 537. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ 20' ἀπέχων μικροσυνοικισμὸς *Βουνὸν* (κάτ. 49). Παράγει ὀλίγα δημητριακά, ἔλαιον, σταφυλάς, οἶνον, ἀμύγδαλα, σῦκα καὶ τυρόν. Μετὰ τῆς κωμοπόλεως Ποταμοῦ συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ (χλμ. 7), ὁμοίως δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἐπινείου Ἁγίας Πελαγίας (χλμ. 6). Δ Ε. Μ.

— **Καραβᾶς** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κούνου τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 33.

— **Καραβᾶς** *[Γεωγρ.]*. Ἔκτασις ἐν Λακεδαίμονι, ἔξωθι τῆς Σπάρτης καὶ περὶ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα, διασχιζομένη ὑπὸ τῆς πρὸς Καστανιὰν ὁδοῦ.

— **Καραβᾶς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκτὴ τῆς Βορείας ἀκτῆς τῆς Κύπρου (πλάτ. 35°20'30" Β. μήκ. 33° 11'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island), ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀχειροποίητος, χρησιμεύουσα ὡς ἐπίνειον θερινὸν τῶν κωμοπόλεων Λάπιθος καὶ Καραβᾶς. Σ. Ε. Λ.

Καραβασίλης. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κασσάνδρας (βλ. λ. *Γεροχρῆστος*. Βασίλειος).

Καραβ... τχ *[Γεωγρ.]*. Μακρὰ λιμνοθάλασσα τῆς Ἀλβανίας μήκους 20 χλμ κατὰ τὰ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Ἄψου καὶ Γενούσου, ὅπου ἐκτείνεται καὶ ἡ πεδιὰς τῆς Μουζακιᾶς. Ι. Σ. Σ.

Καραβάτζιο (Caravaggio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Περγάμου. Κάτ. 8.980 Εἶναι πόλις γεωργική, παράγουσα σιτηρὰ καὶ μέταξαν Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ περίφημον ἱερὸν τῆς Μαντόννα ντὶ Καραβάτζιο, κτισθὲν ἐπὶ σχεδίου τοῦ Πελλεγκρίνι τῷ 1575. Πλησίον τῆς πόλεως τῷ 1448 ὁ δοὺξ τοῦ Μιλάνου Σφόρτσα ἐνίκησε τοὺς Βενετούς. Ἡ πόλις εἶναι ὀνομαστὴ ὡς πατρὶς τοῦ ζωγράφου Μιχαὴλ-Ἀγγέλου Ἀμερίγκι, ἐπονομαζομένου Καραβάτζιο, καθὼς καὶ τοῦ ζωγράφου Πολυδώρου Καλντάρα. Μ. Δ. Β.

Καραβάτζιο (Caravaggio), ***Μιχαὴλ-Ἄγγελος Ἀμερίγκι ἢ Μέριζι,*** ὁ ἐπιλεγόμενος —. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1569. Καταγόμενος ἐκ πτωχοτάτης οἰκογενείας καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀκολουθήσῃ συστηματικὰς σπουδάς, κατέκτησε τὴν τέχνην βῆμα πρὸς βῆμα, δι' ἀπεγνωσμένου ἀγῶνος καὶ διὰ τῆς ἰδίας του μόνον προσπαθείας. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μᾶλλον ἰδιοτύπων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν, ἀληθὴς πρόδρομος τῆς νεωτέρας τέχνης. Βίαιος ἐκ φύσεως καὶ ὁρμητικός, διήγαγε λίαν περιπετειώδη βίον. Διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρώμῃ, ἐγοητεύθη δ' ὑπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, οὗ βαθεῖαν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν. Ἐν τούτοις παρέμεινεν ἄκρως προσωπικός: ἐχθρὸς τόσον τῆς μιμήσεως τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ὅσον καὶ τῆς συμβατικῆς γλυκύτητος καὶ κομψοπρεπείας τῶν συγχρόνων του, μέγας ἐραστὴς τῆς φυσικῆς ἀληθείας· πραγματιστὴς μέχρις ἐπιτηδεύσεως ἐνίοτε·

Digitized by Google

ἀνώμαλος καὶ ἄτακτος καὶ ἀσύμμετρος, ἀλλὰ δημιουργὸς ὑγιοῦς, ρωμαλέας καὶ αὐθυποστάτου τέχνης. Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Καραβάτζιο διήγειραν θύελλαν ἀποδοκιμασιῶν ἐκ μέρους τῶν ὁμοτέχνων του, οἵτινες εἰς τὰς συνθέσεις τοῦ ἐπαναστάτου τούτου ἔβλεπον τὴν ἄρνησιν καὶ τὴν κατακρήμνισιν τοῦ ἰδικοῦ των καλλιτεχνικοῦ ἰδεώδους. Μεγάλη ὅμως μερὶς τοῦ φιλοτέχνου κοινοῦ διέκρινε διὰ μέσου τοῦ παρατόλμου ἐπαναστάτου τὸν ἀληθῆ καλλιτέχνην· ἐδέχθη εὐμενῶς τοὺς πίνακάς του καὶ ἐξηκολούθησε νὰ τὸν περιβάλλῃ διὰ τῆς ἐγκαρδίου της ἐκτιμήσεως. Ἀλλ' ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὀργίλου καὶ σκαιοῦ χαρακτῆρός του δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτύξῃ ἐν ἠρεμίᾳ καὶ περισυλλογῇ τὰ πλουσιώτατα καλλιτεχνικά του χαρίσματα. Ἐρίσας πρὸς ὁμότεχνόν του ἀπῆλθεν εἰς Μάλταν, ἔνθα ἐξεπόνησε τὴν θαυμασίαν προσωπογραφίαν τοῦ τότε ἀρχηγοῦ τοῦ τάγματος τῶν ἱπποτῶν τῆς Μάλτας Ἀδόλφου ντὲ Βινιανκοὺρ καὶ ὠνομάσθη εἰς ἀνταμοιβὴν ὑπὸ τούτου ἱππότης τοῦ τάγματος. Ἐνῷ ὅμως ἀπήρχετο ἐκ Μάλτας, ἐφιλονίκησε σφοδρῶς μετὰ τοῦ προπέμποντος αὐτὸν ἱππότου καὶ κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν. Δραπετεύσας ἀπὸ τὰς φυλακὰς τῆς νήσου προσήγγισεν εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα καθείρχθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν· ἀπολυθεὶς βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν, ἀλλὰ προσβληθεὶς ἐξ ἡλιάσεως ἀπέθανεν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει τῷ 1609 ἐν Porto-d'Ercole.

Ἡ παραγωγὴ τοῦ Καραβάτζιο ὑπῆρξεν ἱκανῶς πλουσία. Ἐζωγράφησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκηνὰς ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἢ ἐπεισόδια δυνάμενα νὰ ἐπιτρέψουν τὴν πλήρη ἐκδήλωσιν τοῦ τραχέος ταλάντου του. Ἐνεπνεύσθη ἰδίᾳ ἀπὸ τὸν βίον τῶν λῃστῶν, τῶν τυχοδιωκτῶν, τῶν βοημῶν, τῶν ἐπαιτῶν, τῶν πλανήτων καὶ ἀπατρίδων ἀγυρτῶν. Ἀπεικόνισε πτώματα μετὰ τοιαύτης φυσικῆς ἀληθείας, ὥστε νὰ προκαλοῦν αἴσθημα φρίκης εἰς τὸν θεατήν. Καὶ εἰς αὐτὰς δὲ τὰς θρησκευτικάς του συνθέσεις ἐχρησιμοποίησε γνωστὰ λαϊκὰ πρόσωπα ὡς πρότυπα τῶν ἁγίων μορφῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ Χριστὸς φερόμενος εἰς τὸν τάφον», «Ὁ θάνατος τῆς Παρθένου», «Ἡ συναυλία», «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου», «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον», «Ἡ Μαγδαληνή». «Ἡ διανομὴ τοῦ κομβολογίου», «Ἡ Βοημίς», «Ὁ Ἔρως», «Ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς Ἐμμαούς», «Ὁ ἅγιος Ματθαῖος συγγράφων», «Ὁ Χριστὸς προσκαλῶν τὸν ἅγιον Ματθαῖον» καὶ «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ματθαίου». Τὰ τρία ταῦτα τελευταῖα ἔργα τοῦ Καραβάτζιο κοσμοῦν τὸν ἐν Ρώμῃ ναὸν τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τῶν Γάλλων. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἐπὶ τῆς συγχρόνου του καὶ τῆς μεταγενεστέρας τέχνης ὑπῆρξε βαθυτάτη. Αἱ ἀπότομοι φωτοσκιάσεις του, ἡ ὁρμητικὴ κίνησις τῶν πινάκων του, ἡ ρεαλιστικὴ ἀντίληψις τῶν θεμάτων ἀνευρίσκονται εἰς πλείστας δημιουργίας τῆς μετ' αὐτὸν ἰταλικῆς καὶ ἱσπανικῆς ἰδίως ζωγραφικῆς.

Ι. Μ. Π.

Μιχ. Καραβάτζιο: Ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς Ἐμμαούς.
[Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου.]

— **Καραβάτζιο** (Caravaggio), ***Πολύδωρος-Καλντάρα*** (Caldara), ὁ ἐπιλεγόμενος—. Ἰταλὸς ζωγράφος (1495—1543). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἰωάννῃ ντὲ Οὔντινε. Διέμεινεν ἐν Ρώμῃ, Νεαπόλει καὶ Μεσσήνῃ, ἀπέθανε δὲ δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου του. Ἡ τέχνη του, μολονότι ἱκανῶς ρεαλιστική, εἶναι πλήρης ρωμαλέας τινὸς εὐγενείας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσεται «Ὁ Χριστὸς ὁδηγούμενος εἰς τὸν Γολγοθᾶν» (Μουσεῖον Νεαπόλεως).

Ι. Μ. Π.

καραβέλα (ἡ), ἢ ***καραβέλλα***. Πλοῖον μικροῦ ἐκτοπίσματος, ὅπερ ἐμφανισθὲν τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὡς ἀκτοπλοϊκὸν ἢ ἁλιευτικόν, ἐκτοπίσματος ἕως 70 τόννων, ἐξειλίχθη τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς πλοῖον ἐξερευνητικόν, ὑπερβὰν τοὺς 200 τόννους ἐκτοπίσματος. Ἦτο συνήθως τρίστηλον, ἐξαιρετικῶς τετράστηλον, δυνάμενον νὰ φέρῃ κατὰ τὸ δοκοῦν εἴτε τετράγωνα ἱστία, εἴτε λατίνια τοιαῦτα, εἴτε ἀναμίξ,

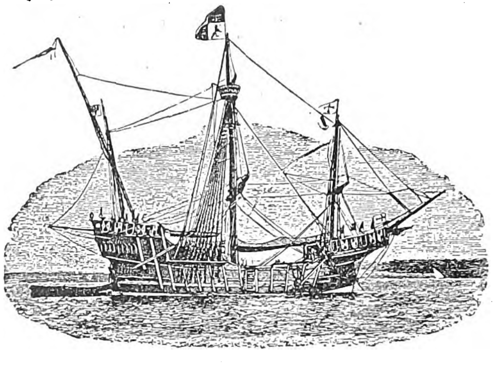

Διασκευὴ ἐκ παλαιᾶς ἱσπανικῆς εἰκόνος εἰκονιζούσης τὴν «Σάντα Μαρία» ἐν ἀγκυροβολίῳ καὶ μὲ ἀνατεταμμένας τὰς σκηνάς.

ἅμα δὲ καὶ τετράγωνον ἱστίον (σιβαδιέρα) ἀπὸ τῆς διατεινούσης τοῦ προβόλου. Εὐχείριστα, ἐχρησιμοποιήθησαν, κατὰ προτίμησιν, ὑπὸ τῶν μεγά-

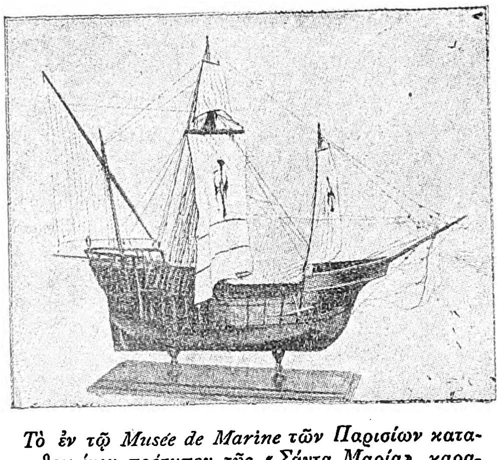

Τὸ ἐν τῷ Musée de Marine τῶν Παρισίων κατατεθειμένον πρότυπον τῆς «Σάντα Μαρία», καραβέλλας, ἧς ἐπέβαινεν ὁ Κολόμβος διὰ τὸν πλοῦν τὸν ἐπαγαγόντα τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς.

λων θαλασσοπόρων, ἐν οἷς ὁ Βάσκο δὲ Γάμα, ὁ Ζεὰν Καρτιὲ καὶ ὁ Κολόμβος, οὗτινος καὶ τὰ τρία πλοῖα «Νίνια», «Πίντα» καὶ «Σάντα Μαρία», δι' ὧν ἀπέπλευσεν ἐκ Πάλος (3 Αὐγούστου 1492), ἦσαν καραβέλαι. Ὅτε, τῷ 1893, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας ὁ πανηγυρισμὸς τῆς πεντακοσιοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στολίσκου τοῦ Κολόμβου, συμπίπτων πρὸς τὴν ἐπὶ τούτῳ ἔκθεσιν ἐν Σικάγῳ, ὁ ἀρχιναυπηγὸς señor Leopold Wilke ἐναυπήγησεν ἐν Καρρίκᾳ πανομοιότυπον τῆς ναυαρχίδος τοῦ Κολόμβου, ἧς τὰ σχήματα τῶν σαρισάλων καὶ ἐγκαρπίων τομῶν (*Holmes*, Ancient and Modern ships τόμ. Ι', σελ. 88 καὶ ἑξ.) κατήρτισεν ἐπὶ τῇ βάσει πασῶν τῶν γνωστῶν πηγῶν. Τῆς οὕτωσὶ ἀναπαρασταθείσης καραβέλας, ἧς πρότυπα ὑπὸ κλίμακα κατετέθησαν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις «Musée de la Marine» καὶ τῷ ἐν Σάουθ Κένσιγκτων τοῦ Λονδίνου «Victoria and Albert museum», αἱ διαστάσεις ἦσαν: μῆκος τρόπιδος 60,68 πόδες, μῆκος μεταξὺ ὀρθίων 74,12, ὁλικὸν μῆκος 93, μέγιστον πλάτος 25,7, ἐκτόπισμα ἐμφόρτου 233 τόννων, ἕρμα 90 τόννων. Ἅμα δὲ τῇ καθελκύσει της ἐπηνδρώθη ἡ ἀναπαρασταθεῖσα καραβέλα δι' ἱσπανικοῦ πληρώματος ὑπὸ κυβερνήτην τὸν πλοίαρχον τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ δὸν Βίκτωρα Κούκας, τὸν μετέπειτα ἥρωα τοῦ Σαντιάγο, καὶ ἀπέπλευσε τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, ἀπὸ τὸν αὐτὸν λιμένα, ἵνα, ἀκολουθοῦσα τὰ στίγματα τοῦ πλοῦ τοῦ Κολόμβου, φθάσῃ εἰς Σὰν Σαλβαδώρ, ἐχρειάσθη δὲ διὰ τὸν διάπλουν τοῦτον, καθ' ὃν προενεύσταξεν οἰκτρῶς, τριάκοντα ἓξ ἡμέρας μετὰ μεγίστης ταχύτητος $6^1/_2$ μιλλίων καθ' ὥραν, ἀντὶ τῶν 35, ἃς ἐχρειάσθη ὁ Κολόμβος.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Καραβέλας, *Ἱερεμίας*. Κρὴς μοναχός, λόγιος καὶ συγγραφεύς. Γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Κυδωνίᾳ τῆς Κρήτης, ἔμαθεν ἐνταῦθα τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἐκάρη μοναχός. Περιῆλθε χάριν σπουδῆς τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ προτροπῇ Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετέφρασε τὴν Κλίμακα (Βενετία 1774) καὶ συνέγραψε περιγραφὴν τοῦ Ἁγ. Ὄρους, πρὸς δὲ καὶ ἀκολουθίαν τῆς μεγαλομάρτυρος Αἰκατερίνης (Βενετία 1768). Εἰς τὴν Λειψίαν τῆς Γερμανίας ἐγένετο γνωστὸς τοῖς ἐκεῖ διδασκάλοις καὶ μάλιστα τῷ Ἰωάννῃ Ὀλεαρίῳ, τῷ τότε διδασκάλῳ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Γνώστης ὤν, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τῆς λατινικῆς, ἑβραϊκῆς, γερμανικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ, βοεβόδα τῆς Βλαχίας, καθηγητὴς εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ὕστερον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἰασίου. Ἐποίησεν ἐπιγράμματα καὶ συνέγραψεν ἐκκλησιαστικὰς διδασκαλίας καὶ ἄλλα. Μετέφρασε δὲ ἐκ τῆς λατινικῆς τὸ τοῦ Πλατίνα Vitae Pontificum καὶ ἐκ τῆς ἰταλικῆς πραγματείαν περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ε. Γ.

— **Καραβέλας**, ***Ἰωάννης***. Πρόκριτος τῆς Πρεβέζης κατὰ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐμαρτύρησε κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως, τῷ 1798, ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Γ. Δ. Κ.

Καραβέλιας (Caravellas) */Γεωγρ./*. Παράλιος πόλις τῆς Βραζιλίας εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Καραβέλια. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων, ἰχθύων καὶ ξυλείας. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς ὑπάρχουσι πλεῖσται γεωργικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ 25 ἱπποφορβεῖα. Κάτ. 8.000.

Μ. Ν. Δ.

Καραβέλιας, ***Αἰνίτης***. Ἀγωνιστὴς πλοίαρχος, γεννηθεὶς εἰς τὸν Αἶνον τῆς Θρᾴκης τῷ 1785. Ἐκ τῶν πρώτων ἔθεσε τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀγῶνος. Διεκρίθη εἰς τὰ περὶ τὸ Πήλιον γεγονότα καὶ τὰ κατὰ τὴν βόρειον Εὔβοιαν. Ὁ Ἄρειος Πάγος, παρεξηγήσας τὴν αὐτοβουλίαν ἣν ἔλαβε κατὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῶν Τρικκέρων καὶ μὴ ἀντιλαμβανόμενος τὴν σπουδήν, μεθ' ἧς ἠγωνίζετο νὰ διασώσῃ τὰ γυναικόπαιδα, τὸν κατήγγειλεν ὡς δολίως πολιτευόμενον καὶ ἐκμεταλλευόμενον τὴν περίστασιν. Ὁ Καραβέλιας ἐξήτησεν ἀπὸ τὴν διοίκησιν νὰ ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσίς του, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσεν ὑπηρετῶν τὸν Ἀγῶνα. Τὸ πλοῖόν του, συναντηθὲν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου τοῦ Χοσρὲφ-Μεχμὲτ πασᾶ τῷ 1824, ἐβομβαρδίσθη παρὰ τὴν Σκίαθον καὶ κατεποντίσθη, ἐνῷ ὁ Καραβέλιας καὶ μέρος τοῦ πληρώματος ἐσώθη εἰς τὴν νῆσον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠμείφθη διὰ τοῦ ἀριστείου.

Γ. Δ. Κ.

καραβέλλα (ἡ)· βλ. *καραβέλα*.

Καραβέλωφ, ***Λιοῦμπεν***. Βούλγαρος ἐπαναστάτης, δημοσιογράφος, λογοτέχνης, ποιητὴς καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1837 εἰς Κοπρίβστιτσαν. Μετὰ τὴν στοιχειώδη μόρφωσίν του, ἐνεγράφη εἰς τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον Φιλιππουπόλεως, ὅπερ ἐγκατέλειψε, μετὰ διετῆ φοίτησιν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν πατέρα του εἰς τὸ ἔργον του τοῦ εἰσπράκτορος φόρου. Περιῆλθε τότε ὁλόκληρον τὴν Βουλγαρίαν καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Σερβίας, ἦλθεν εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν λαόν, ἐγνώρισε τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῆς χώρας του, συνέλεξε δημοτικὰ ᾄσματα, λαϊκοὺς μύθους καὶ παροιμίας, ἅτινα μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ λογοτεχνικοῦ του ἔργου βραδύτερον. Τῷ 1857 μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐνεγράφη ὡς ἀκροατὴς εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου. Εἰς τὴν Μόσχαν παρέμεινεν ἐπὶ μίαν σχεδὸν δεκαετίαν, ἐγνώρισε τὰ ἔργα τῶν Μπελίνσκι, Γκόγκολ καὶ Πισάρεφ καὶ ἤρχισε τὸ λογοτεχνικόν του στάδιον ὡς συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων. Τῷ 1867 μετέβη εἰς Βελιγράδιον, ὅπου ἕδρα ἐπὶ πολιτικοῦ πλέον σταδίου, ἔχων τὴν ἰδέαν ὅτι Σέρβοι καὶ Βούλγαροι ἔπρεπε νὰ ἀναλάβωσι κοινὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα. Ἐκεῖ ἐξέμαθε τὴν σερβικήν, εἰς ἣν γλῶσσαν καὶ συνέγραψε δύο διηγήματα. Κατεδιώχθη ὅμως ὡς συνένοχος εἰς τὸν φόνον τοῦ Μιχαὴλ Ὀβρένοβιτς καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον (1868), ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρακόφσι. Ὁ Καραβέλωφ ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τοῦ κέντρου τῶν Βουλγάρων ἐπαναστατῶν καὶ τὴν διοργάνωσιν τοῦ κομιτάτου καὶ ἐκδίδει τὴν ἐπαναστατικὴν ἐφημερίδα «Σβομπόντα», ἔπειτα τὴν «Νεξαβισίμοστ» καὶ τελευταῖον τὴν «Ζνάνιε» (1875). Περιελθὼν βραδύτερον εἰς ρῆξιν μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαναστατῶν, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς διευθύνσεως τοῦ κέντρου

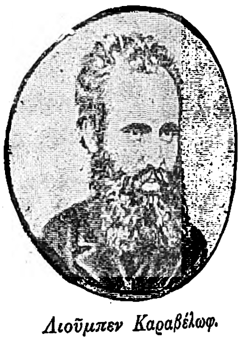

Λιοῦμπεν Καραβέλωφ.

Digitized by Google

καὶ ἐγκαταλείψας τὸ Βουκουρέστιον ἐπεχείρησε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ζνάνιε» εἰς Τόρτοβον κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα εἰς Ρουχτσούκιον, ἀλλὰ καταβληθεὶς ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1879. Πρῶτος ὁ Καραβέλωφ ἔδωκεν εἰς τὴν λογοτεχνίαν τῆς χώρας του διηγήματα ἀνωτέρας ἐμπνεύσεως, τὰ ὁποῖα μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ διηγήματος καὶ μυθιστορήματος τῆς βουλγαρικῆς λογοτεχνίας. Ὡς ποιητὴς εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐπαναστατικῆς ποιήσεως. Ἔγραψεν εἴκοσι διηγήματα, ἓν δρᾶμα, πολλὰ ποιήματα, ἅτινα ἐδημοσίευσεν εἰς τὰς ὡς ἄνω ἐφημερίδας του, ἓν παιδαγωγικὸν βιβλίον διδακτικοῦ περιεχομένου ὑπὸ τὸν τίτλον «Παιδικὴ βιβλιοθήκη» καὶ πλείστας κριτικὰς μελέτας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τῷ 1888 εἰς 8 τόμους (βλ. καὶ Ζ. Στογιάννωφ, «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Λ. Καραβέλωφ», Φιλιππούπολις 1883). Τ. Β.

— **Καραβέλωφ, *Πέτκο*.** Βούλγαρος πολιτικός, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1843. Τῷ 1860 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἱστορικοφιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καὶ κατόπιν εἰς τὴν νομικήν. Πρὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς Βουλγαρίαν διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη καθηγητὴς στρατιωτικῆς τινος σχολῆς τῆς Μόσχας διὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας. Ἡ ρωσικὴ διανόησις τῆς ἐποχῆς ἐπέδρασε μεγάλως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Καραβέλωφ. Τῷ 1877—1878, ἐπὶ τῆς ρωσικῆς κατοχῆς, ἦτο ὑποδιοικητὴς Βιδδινίου. Τῷ 1879 ἔλαβε σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ βουλγαρικοῦ πολιτεύματος κατὰ τὴν πρώτην ἐν Τυρνόβῳ μεγάλην ἐθνοσυνέλευσιν, διαπνεόμενος ὑπὸ δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Ἐγένετο πρόεδρος τῆς πρώτης βουλῆς, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Τσαγκὼφ καὶ πρωθυπουργὸς (1880—1881). Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου Καραβέλωφ, ἐγένετο, ὁ τελευταῖος οὗτος, καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Φιλιππουπόλεως καὶ κατόπιν δήμαρχος αὐτῆς (1881—1883). Ἐκ νέου πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1884—1886), ἔπαιξε σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον (1885). Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Καραβέλωφ ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς μετὰ τῶν Σταμπούλωφ καὶ Μπουτκούρωφ (1886), μετ' ὀλίγον ὅμως ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μὲ τὸν Σταμπούλωφ καὶ παρητήθη. Τῷ 1891 καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου ὡς συνένοχος εἰς τὸν φόνον τοῦ ὑπουργοῦ Μπέλτσεφ ἐφυλακίσθη, ἀμνηστευθεὶς μετὰ τρία ἔτη (1894). Τῷ 1896 εἶναι ἀρχηγὸς τῆς νεοσυσταθείσης δημοκρατικῆς ὁμάδος καὶ τῷ 1901 πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ προοδευτικῶν-δημοκρατικῶν. Ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1903. Συνέγραψε δύο μονογραφίας: «Τὸ βουλγαρικὸν πολίτευμα» (1883), «Βουλγαρικὴ παιδεία ἐπὶ Τουρκίας» (1888) καὶ πολλὰς μελέτας εἰς διάφορα περιοδικά, διευθύνων καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, τὴν «Σβετλίνα». Τ. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ

Καραβέρροια, ἢ ***Καραφέρια*** *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς μακεδονικῆς *Βεῤῥοίας* (βλ. λ.).

καραβήσιος, —α, —ο' δημοτ., ὁ τοῦ καραβίου, ὁ ἀνήκων εἰς τὸ καράβι: «καραβήσια παννιά».

καράβι (τό)' πλοῖον ἱστιοφόρον, εὐμέγεθες, μεγαλύτερον τοῦ καϊκιοῦ: «τρικάταρτο καράβι», «καράβι καλοθάλασσο, —γλήγορο, —ὀκνὸ κττ.» ᾆσμ. «ἔχω καράβι ἀπὸ σκαριοῦ καὶ ναῦτες παλληκάρια» καινουργές, πρὸ ὀλίγου καθελκυσθέν || καθόλου, πλοῖον εἴτε ἱστιοφόρον εἴτε ἀτμήρες, ἰδίᾳ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ: σὲ ποιὸ καράβι ὑπηρετεῖς; —'ς τὸν 'Αβέρωφ, 'ς τὸ Κιλκίς».

Καράβι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοπωνυμική, ἣν δίδουν οἱ ναυτικοί μας εἰς βραχονησῖδας, ὧν αἱ πλευραί, διαβεβρεγμέναι ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ λευκάζουσαι ὑπὸ τὸ φῶς, ἐμφανίζουσιν αὐτὰς ἀπὸ μακρόθεν ὡς ἱστιοφοροῦντα πλοῖα. Ὑφίσταται μάλιστα ἐν τῇ τοιαύτῃ τοπωνυμίᾳ καὶ ἔννοια διαβαθμίσεως τῶν βραχονησίδων ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους των: *Πετροκάραβο, Καράβι, Καραβόπετρα.* Αἱ κυριώτεραι, ὑπὸ τὴν δευτέραν τοιαύτην, βραχονησῖδες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: —1) Κυβοειδὴς βραχονησὶς ὕψους 110 ποδῶν ἐν τῷ μέσῳ Αἰγαίῳ (πλάτ. 36°46′ Β, μῆκ. 23°36′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) μεταξὺ *Φαλκονέρας* καὶ *Παραπόλας* καὶ εἰς 28 μίλ. πρὸς 44° ἀπὸ τῆς Μαλέας. Ὁ ἀπαραίτητος κριθεὶς ναυτικὸς φωτοβόλος της ἀπεδείχθη ἀδύνατος διὰ τὸ δυσχερέστατον τῆς ἀναβιβάσεως τῶν μηχανημάτων καὶ ὑλικῶν. Τὸ ἔαρ συχνάζεται ὑπὸ ἁλιέων ἐλλοχευόντων διάβασιν ἰχθύων τοῦ ἀφροῦ. —2) Ζεῦγος νησίδων τοῦ νοτίου Αἰγαίου (πλάτ. 36° 00′ Β, μῆκ. 26° 27′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos) εἰς $2\,^3/_4$ μίλ. Ν. ΝΑ. τῆς συστάδος Σοφράνα, φαινομένων μακρόθεν ὡς ἱστιοφόρων μετὰ δύο πετασμάτων τετραγώνων ἱστίων —3) Διεθνὴς ὀνομασία βραχονησίδων τῶν δυτικῶν προσγείων τοῦ νοτίου στομίου τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (Caravy rocks, Black Sea Pilot ἔκδ. 1908 σελ. 226, πλάτ. 45° 00′ Β, μῆκ. 36° 08′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2221: Sebastopol). Ἡ διατήρησις τῆς ἑλληνικῆς των ὀνομασίας ὑπὸ τῶν ξένων (οἱ Ρῶσοι ὀνομάζουν αὐτὰς *Ἐλτσιάν-Καγιά*, βλ. λ.) ἀποδεικνύει πόσον ἡ ἑλληνικὴ ἱστιοφόρος ναυτιλία κατεῖχέ ποτε τὰ πρωτεῖα εἰς τὰς σκυθικὰς ἐκείνας θαλάσσας. —4) Νησὶς πρὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (πλάτ. 36° 24′ Β, μῆκ. 22° 25′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) $4\,^1/_2$ μίλ. ΒΔ. τοῦ Ταινάρου. —5) Βραχονησὶς κατὰ τὰ ΒΔ. τῆς Κερκύρας (πλάτ. 39° 43′ 10 Β, μῆκ. 19° 39′ 00″, χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), $1\,^1/_8$ μίλ. πρὸς Ν τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι, ἐμφανιζομένη ὡς ἱστιοφόρον ῥυμουλκοῦν τὴν λέμβον του, μίαν παρ' αὐτὴν μικροτέραν βραχονησῖδα. Ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις, ἀπὸ τῶν ἀπορρώγων τοῦ ἀκρωτηρίου *Φαλακρὸς* ἰδίως, ἔδωκε πάντοτε ἀφορμὴν εἰς παραδόσεις (*Ἰωσ. Πάρτς-Περ. Βέγια* «Ἡ νῆσος Κέρκυρα» σελ. 218), ὅτι πρόκειται περὶ πλοίου ἀπολιθωθέντος κατόπιν ὀργῆς θεοῦ, εἴτε τοῦ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπολιθωθέντος ὑπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς ἀναφέρεται καὶ παρὰ Πλινίῳ (Hist. Natur. IV, 13, 53), εἴτε ἄλλου, τὸ ὁποῖον ἀπελιθώσεν ὁ ἅγιος Νικόλαος, διότι ὁ πλοίαρχος καὶ τὸ πλήρωμα δὲν τῷ ἀπέδωκαν τὸν προσήκοντα σεβασμόν, ὡς διέσωσεν ὁ Benza, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου ὡσαύτως, κατόπιν παρακλήσεων βασιλίσσης τινὸς Παμφλαγόνας εἰς τὰ ΒΔ τῆς Κερκύρας, κατὰ τὴν εἰς τὴν κώμην Αὐλιῶτες τηρουμένην παράδοσιν, θελησάσης νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἐπιβαίνοντα τοῦ πλοίου σύζυγόν της, ὅστις κατέπλεε μετὰ βασιλίσσης, ἐναντίον τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκπλεύσει, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς Κέρκυραν ὡς φίλην. —6) Νησὶς ἐν τῇ συστάδι τῶν Ὀθωνῶν (πλάτ. 39°45′10″ Β., μῆκ. 19°35′15″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ *Διάπλο* καὶ *Σαμοθράκης*. —7) Βραχονησὶς παρὰ τὴν Πάτμον (πλάτ. 37°25′ Β, μῆκ. 26°31′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmo, Arki and Lipso) $4\,^1/_2$ μίλ. Δ.ΒΔ. τῆς Β. τῆς νήσου ἐσχατιᾶς, τοῦ ἀκρωτηρίου Τζουλούφι Σ.Ε.Λ.

—**Καράβι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μελίκης τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (πρώην Βεῤῥοίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίνης. Κάτ. (1928) 170. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σάδενα.*

—**Καράβι** *[Παραλ.Γεωγρ.]*. Νησὶς παρὰ τὸ Ταίναρον, ἄλλως καλουμένη *Ἐόζι* (βλ. λ.).

καράβια (τὰ) *[Λαογρ.]*. Λέγονται ἐν Μεσσηνίᾳ αἱ προπόσεις μεταξὺ διασκεδαζουσῶν ὁμάδων, κληθεῖσαι οὕτως ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν προκαλοῦνται. Εἷς ἐκ τῆς ὁμάδος ἀποστέλλει εἰς τὴν ἑτέραν τὸ «καράβι», γωνίαν δηλαδὴ ἄρτου ἐπὶ τῆς ὁποίας θέτουσι τεμάχια φαγητῶν, κρέατος, ᾠῶν, κρομμύων, ζαχαρωτῶν ἢ ἄλλα, μετὰ δοχείου πλήρους οἴνου. Ὁ δεχόμενος ἐκ τῆς ὁμάδος, ἀφοῦ γευθῇ ταῦτα, χαιρετᾷ προπίνων, ἐνῷ ὁ χαιρετώμενος εὐχαριστῶν ῥίπτει πυροβολισμούς. Μ. Ι.

Καράβια, ἢ ***Καραβοκίσια*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος βραχονησίδων ἐν τῷ Κρητικῷ πελάγει (πλάτ. 36° 00′ Β, μῆκ. 26° 27′ χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos), εὑρισκομένων εἰς $2\,^3/_4$ μίλ. Ν.ΝΑ τῆς συστάδος τῶν νήσων *Σοφράνα*. Εἶναι κορυφαὶ ὀβελίσκου, περὶ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἀποβαίνουν βαθύτατα, μέχρι 300 ὀργυιῶν. Σ. Ε. Λ.

Καραβία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Κρηστωνίᾳ ἢ τῇ χώρᾳ τῶν Κρηστώνων, ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 12, 33, ὅστις γράφει αὐτὴν μὲ δύο ρ) ἔκειτο εἰς βόρ. πλάτ. 49° 5′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 40° 50′ ἐν τῇ Μυγδονίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ συμπεριελήφθη ἡ Κρηστωνία ἀπὸ τοῦ 480 π. Χ. διὰ τῆς καταχτήσεως αὐτῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Ἀλλ' ἡ θέσις αὐτῆς παραμένει ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

—**Καραβία** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 527. Κεῖται ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ ἀναπεπταμένου, ὁμαλῶς ἀνερχομένου ἀπὸ τὴν κοιλάδα Θεσσαλονίκης ἐδάφους, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Γαλλικοῦ. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπογαρίοβον* καὶ ἦτο τσιφλίκιον κατοικούμενον ὑπὸ ξενοφώνου πληθυσμοῦ, μετὰ τὸ 1923 ἀνταλλαγέντος διὰ προσφύγων γεωργῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται ὁ πρὸς Α κείμενος καὶ 10' ἀπέχων συνοικισμὸς *Νέα Μεσημβρία* (κάτ. 935), ἱδρυθεὶς ἐσχάτως ὑπὸ ἐκ Βουλγαρίας ἐκτοπισθέντων προσφύγων ἀμπελοκαλλιεργητῶν, καὶ τὸ πρὸς ΒΔ κείμενον καὶ ἐπὶ ὥραν ἀπέχον (χλμτρ. 5) χωρίον *Βαθύλακκος* (κάτ. 1532), κατοικούμενον ὑπὸ Μικρασιατῶν (ἐκ Σεβδικιοϊ) προσφύγων καπνοπαραγωγῶν. Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος ἔχει καλλιεργήσιμους ἐκτάσεις 15.000 στρεμ., μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν 3 ἑκατομ. ὀκ. σιτηρῶν καὶ 400.000 καπνοῦ (ἐν Βαθυλάκκῳ). Ἐπίσης ἔχει ἔκτασιν 5.000 στρ. ἀμπελοφυτείας (ἐν Νέᾳ Μεσημβρίᾳ με ἀπόδοσιν 20.000 ὀκ. νωπῶν σταφυλῶν καὶ 40.000 ὀκ. γλεύκους. Ἐκτρέφονται 3.000 πρόβατα καὶ ὑπὲρ τὰ 600 χονδρὰ ζῷα. Καὶ τὰ τρία χωρία τῆς κοινότητος ἔχουσι σχολεῖον (σύνολον μαθητῶν 185). Ἡ Καραβία ἀπέχει ἀπὸ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν Ἀγχιάλου καὶ Περίνθου 5 χμτρ. Δ. Ε. Μ.

Καραβία, *Θάλεια* (τὸ γένος ***Φλωρᾶ***). Σύγχρονος Ἑλληνὶς ζωγράφος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας τῷ 1877, ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μόναχον καὶ τοὺς Παρισίους καὶ διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα, ἕνεκα τοῦ γονίμου καὶ ἰσχυροῦ της ταλέντου, ἔτυχεν ἐξαιρέτων τιμῶν, ἐπιφορτισθεῖσα μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προσωπογραφιῶν τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Τουρκίας καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῶν ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Βραδύτερον ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοσιογράφον Ν. Καραβίαν ἐγκατεστάθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, συνεχῶς δημιουργοῦσα καὶ παράγουσα ἀλλεπαλλήλους συνθέσεις. Ἐξέθηκε πλειστάκις ἔργα της, μάλιστα δ' ἐν Μονάχῳ, Παρισίοις καὶ Ἀθήναις, παρηκολούθησε δὲ καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ σύνεγγυς (1912—1922) καὶ ἀπεκρυστάλλωσε τὰς ἐκ τούτων ἐντυπώσεις της εἰς σειρὰν πολεμικῶν πινάκων. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων της ἔργων τάσσονται: «Μητέρα», «Ναυτόπουλο», «Γέρω ναύτης», «Τοπίον Ρόδου», «Ἡ πόλις», «Ὁ πατέρας», «Μαρίκα Κοτοπούλη», «Κυβέλη Θεοδωρίδου», «Ν. Καραβίας» κλπ. Ἐπὶ πλέον ἡ Θάλεια Καραβία ἠσχολήθη εἰς τὴν εἰκονογράφησιν βιβλίων. Σημειοῦμεν τὰ «Παιδικὰ διηγήματα» τοῦ Ἀρ. Κουρτίδου. Ἡ τέχνη της εἶναι ἤρεμος, ἄνευ μεγάλων ἐξάρσεων, πλήρης ὅμως ἐξαιρέτου γνώσεως τοῦ σχεδίου καὶ οὐχὶ ἄμοιρος ψυχογραφικῆς ἱκανότητος. Ι. Μ. Π.

καραβιὰ (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος μόνον ἐν τῇ κοινῇ ναυτικῇ γλώσσῃ ἁπάντων, πρὸς χαρακτηρισμὸν βραχείας ἀποστάσεως κατὰ χονδροειδῆ προσέγγισιν: «ἤρθαμε σὲ πέντε καραβιὲς» εὑρέθημεν (τὰ δύο πλοῖα) εἰς ἀπόστασιν πενταπλασίαν περίπου τοῦ μήκους τοῦ πλοίου μου. Σ. Ε. Λ.

Καραβίας. Παλαιὰ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῆς Ἰθάκης, ἕλκουσα τὸ γένος ἐκ τῆς οἰκογενείας Καλλέργη τῆς Κρήτης. Πλεῖστα μέλη αὐτῆς διεκρίθησαν εἰς τὸν κλῆρον, τὰ γράμματα καὶ τὰ ὅπλα. Ἀξιολογώτατοι τούτων ὑπῆρξαν κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα οἱ ἑξῆς:

—1) ***Χρύσανθος***. Γεννηθεὶς τῷ 1731 ἐφοίτησε νεώτατος παρὰ τῷ Εὐγενίῳ Βουλγάρει καὶ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ἐγένετο διδάσκαλος αὐτῆς καὶ τέλος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὴν διεύθυνεν, ἀπὸ τοῦ 1780 μέχρι τοῦ 1812, ὁπότε ἀπέθανε, τοῦ λειψάνου του ἐν ἰδιαιτέρᾳ θήκῃ διατηρηθέντος ἐν τῇ Ἁγ. Φωτεινῇ μέχρι τοῦ 1922, ὁπότε μετὰ τοῦ ναοῦ κατεστράφη καὶ τοῦτο. Ἐξέδωκεν ἀπολογίαν, δι' ἧς ὑπερήσπισε τοὺς Χριστιανούς, διαβληθέντας ὡς ἐπιβουλευομένους τὰ τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας.

—2) ***Σπυρίδων***. Προὔχων τῆς Ἰθάκης κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Γάλλων κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑπτανήσου παρ' αὐτῶν καὶ διωρίσθη πρόεδρος τῆς διοικήσεως τῆς Ἰθάκης. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1810.

— 3) ***Εὐγένιος***. Ἐθνομάρτυς καὶ διαπρεπὴς κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1752. Σπουδάσας εἰς τὴν γενέτειραν καὶ τὴν Κεφαλληνίαν, ἐτελειοποιήθη ἐν Σμύρνῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἐδίδαξε δημοσίᾳ, μετὰ ταῦτα εἰσήχθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος τῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Φαναρίου Καρατζᾶ καὶ Καλλιμάχη. Τῷ 1808 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Φιλιππουπόλεως, ἀλλ' ὀλίγον παρέμεινεν αὐτόθι, προτιμήσας τὴν Ἀγχίαλον, εἰς ἣν ἐστάλη τῷ 1813. Τῷ 1818 ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καθ' ὃν χρόνον ἦτο συνοδικὸς καὶ ἀσμένως ἠσπάσθη τὸν σκοπόν της. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου, ὁ Εὐγένιος συνελήφθη εἰς τὴν μητρόπολίν του, σιδηροδέσμιος δὲ ὁδηγηθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνεκλείσθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων εἰς τὴν ἐν τῷ Σαραγίῳ φυλακήν, τὴν λεγομένην τοῦ Μποσταντζήμπαση. Μετὰ δὲ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε', ὡδηγήθη μετὰ τοῦ Δέρκων, Ἐφέσου καὶ Νικομηδείας εἰς τὸ μαρτύριον. Ὁ Ἀγχιάλου Εὐγένιος ὑπῆρξε δεινὸς θεολόγος, συγγράψας πλεῖστα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ «Ἐκκλησιαστικὴν χρονολογίαν», ταῦτα ὅμως παρέμειναν ἀνέκδοτα, τὰ δὲ χειρόγραφα κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

— 4) ***Βασίλειος*** ἢ ***Τζεμπέρης***. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1773, ὅπου ἐξεπαιδεύθη μετὰ πολλῆς προσοχῆς, συναναστρεφόμενος τοὺς ἐκ τῆς Στερεᾶς καταφυγόντας αὐτόθι ἀνθρώπους τῶν ἁρμάτων, τοὺς φεύγοντας τὸν διωγμὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Τοιουτοτρόπως ἔλαβε σχεδὸν στρατιωτικὴν ἀνατροφήν. Προσληφθεὶς εἰς τὰ τάγματα τὰ συσταθέντα ὑπὸ τοῦ Ρώσου Οὐσάκωφ τῷ 1798, κατὰ τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτονόμου Ἰονικῆς πολιτείας, ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν, καὶ ἐκεῖ ταχέως ἀνῆλ-

Digitized by Google

θεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ μαγγιόρου (ταγματάρχου), μετέσχε δὲ ὅλων τῶν περιπετειῶν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1812. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς, ἀπεστρατεύθη μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ εὑρεθεὶς εἰς τὰ σύνορα τῆς Μολδαυΐας παρέμειν εν αὐτόθι, μετ' ὀλίγον γενόμενος ἀρχηγὸς σώματος Μπαχαντούρων (Πανδούρων) εἰς τὴν ἡγεμονικὴν ὑπηρεσίαν. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Νικολάου Γαλάτου, πρῶτος αὐτὸς ἀπεδοκίμασε τὸν ἀρχιμανδρίτην Γαλάτην, ἀπειλοῦντα νὰ προδώσῃ τὸ μυστικὸν τῆς Ἑταιρείας εἰς ἀντεκδίκησιν τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου. Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου χιλίαρχος, αὐτὸς πρῶτος ἔσπευσε ν' ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ Γαλάζιον. Ἡ σπουδή του αὐτὴ ὑπῆρξεν ὀλεθρία, διότι ἔσχε τρομερὰ τ' ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ προεκλήθη ἀπὸ εὐγενῆ ἐλατήρια. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἔσχε καὶ ἡ ὁρμητικότης του εἰς τὸ Δραγατσάνι. Ἐκεῖ διαταχθεὶς νὰ περιμένῃ τὴν κατάλληλον στιγμήν, καθ' ἣν πάντες ὁμοῦ θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ ὀχυρουμένου Καρὰ-Φεΐζ, ἠπείθησεν ἐκ τῆς φιλοδοξίας νὰ ἄρῃ τὰ πρωτεῖα. Ἐκινήθη λοιπὸν μὲ τὸ σῶμά του μόνον καὶ ἐπήνεγκε σύγχυσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς τάξεις· μεμονωμένως δὲ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρὰ-Φεΐζ καὶ ἡττηθεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τοὺς παθόντας πανικὸν ἄνδρας του, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐτράπη πρὸς τὰ ὄρη. Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἡ ἀπρονοησία του αὐτή, ἡ ἀποδιδομένη κατ' ἄλλους μὲν εἰς τοὺς ἀτμοὺς τῆς μέθης, κατ' ἄλλους δὲ εἰς ἀσύνετον καὶ ἀπρόσμετρον ἐνθουσιασμόν, ἐστάθη ἡ κυρία αἰτία τῆς συντριβῆς τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὸ Δραγατσάνι καὶ ἐπομένως εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ὑψηλάντης, εἰς τὸ περιβόητον ἀπὸ Ριμνίκου ἔγγραφον τῆς 8 Ἰουνίου 1821, καθήρεσε τὸν Βασίλειον Καραβίαν «ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν συστρατιωτῶν του, διὰ τὴν ἀπείθειαν καὶ τὸ ἀπρεπὲς πολίτευμά του». Ὁ Καραβίας διέβη μετὰ ταῦτα εἰς Αὐστρίαν καὶ κατελθὼν εἰς Σῦρον ἐγκατεστάθη αὐτόθι, διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1830. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ *Καραβιᾶς*.

—5) ***Διονύσιος***. Διαπρεπὴς κληρικὸς καὶ διδάσκαλος. Γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1773, ἐσπούδασεν εἰς Σμύρνην, ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἰθάκης, ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰθάκης τῷ 1824 καὶ ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1831, καταλιπὼν μνήμην ἐξόχου ἀνδρός.

—6) ***Ἀναστάσιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1779, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης παρὰ τῷ θείῳ του Χρυσάνθῳ καὶ διδάξας ἐν Σμύρνῃ μέχρι τοῦ 1811, ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ διηύθυνε τὸ συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον μέχρι τοῦ 1855, ὁπότε ἀπέθανεν αὐτόθι ἐκ χολέρας. Ἡρμήνευσεν ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ ἀπέκτησε φήμην φιλοσόφου. Ἐχρημάτισεν ἐπί τινα χρόνον καὶ διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ.

—7) ***Εὐστάθιος*** *(Κ. Πιέρος)*. Ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ. Μεταβὰς εἰς Σμύρνην ἐσπούδασε παρὰ τῷ *Χρυσάνθῳ Καραβίᾳ*. Κατόπιν ἐδίδαξεν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη εἰς τὴν ἐν Κυδωνίαις Σχολὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῷ 1844.

—8) ***Παναγιώτης***. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἰθάκης. Ἐσχημάτισε σῶμα καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου. Ἐπολέμησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ Στερεάν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ἀδυνατῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἑπτάνησον, ἐγκατεστάθη εἰς Θήραν, ἐκεῖ δὲ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1850.

—9) ***Μιχαήλ***. Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικός, ἀντιπροσωπεύσας τὴν Ἰθάκην εἰς τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

—10) ***Γρῖβας Νικόλαος***. Ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πατάβιον καὶ τοὺς Παρισίους. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, διεκρίθη αὐτόθι ὡς ἐπιστήμων ἰατρός. Νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ ἄρχοντος Ἀριστάρχου, συνεδέθη μετὰ τῶν Φαναριωτῶν καὶ συνέγραψε τὸ «Λεξικὸν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἰθάκης ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ 1849». Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν ἀπέθανε τῷ 1865.
Γ. Δ. Κ.

—11) ***Σπυρίδων***. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1840. Διανύσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν γενέτειραν, μετέβη εἰς Πίζαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς, ἔνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1864. Μετὰ μακρὰν δὲ ἀπουσίαν εἰς Λονδῖνον καὶ Παρισίους, χάριν εὐρυτέρων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, ἐγκατέστη ὁριστικῶς ἐν Γαλαζίῳ τῆς Ρουμανίας, ἔνθα ἡ φήμη του ἡπλώθη μέχρι Βραΐλας καὶ Ἰσμαηλίου. Ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς ρουμανικῆς κυβερνήσεως διὰ παρασήμου καὶ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου ἰατροῦ τοῦ νοσοκομείου τῆς πόλεως Γαλαζίου. Ὑπῆρξεν εὐεργέτης τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς κοινότητος ἧς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διετέλεσε πρόεδρος, κατορθώσας κατόπιν μακρᾶς δίκης, διεξαχθείσης δι' ἰδίων δαπανῶν, ν' ἀποδοθῶσιν αὐτῇ τὰ ἀπὸ μακροῦ διεκδικούμενα οἰκόπεδα τῶν εὐαγῶν αὐτῆς ἱδρυμάτων. Ἀπέθανε τῷ 1920. Ο.Ρ.

—12) ***Ἰωάννης***. Ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς ἰατρικῶν πονημάτων. Ἐγεννήθη τῷ 1858, ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ, ἐγένετο βοηθὸς τοῦ ἰνστιτούτου Παστέρ, ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, καὶ ἀπέθανε τῷ 1908.

—13) ***Ἱπποκράτης***. Νομικός, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς καλλιτεχνικῶν πραγματειῶν. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ τῷ 1866 καὶ κατέλαβεν ἀνωτέρας διοικητικὰς θέσεις.

—14) ***Νικόλαος***. Δημοσιογράφος καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «Ἐφημερίδος». Διετέλεσε δημοτικὸς σύμβουλος Ἀλεξανδρείας. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλληνίδα ζωγράφον *Θάλειαν Φλωρᾶ-Καραβία*.

—15) ***Στάθης***. Δημοσιογράφος, ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῶν «Χρονικῶν», δράσας ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν πολεμικὴν ἰδίως περίοδον. Γ. Δ. Κ.

καραβίδα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *καραβίς*.

— καραβίδα *τῆς θαλάσσης* (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἀστακὸς ὁ παλίνουρος* (βλ. λ. *ἀστακός*).

«Καραβίδα». Περιοδικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθὲν τῷ 1874 εἰς σχῆμα 8ον.

Καραβίδια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μενδενίτσης τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος. Κάτ. (1928) 270.

καραβιδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ζακυνθία ἡ τυλώδης*.

καραβιΐδαι (οἱ) (Carabiidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια κολεοπτέρων ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη, ὧν κυριώτερον ὁ *κάραβος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

καραβίνα (ἡ)· βλ. *καραμπίνα*.

καραβινιέροι (οἱ)· βλ. *καραμπινιέροι*.

καραβινοφόρος (ὁ). Προσωνυμία, ἀρχικῶς μὲν διὰ πάντα πολίτην φέροντα βραχὺ καὶ ἐλαφρὸν πυροβόλον ὅπλον, εἶτα δὲ διὰ βαρέος ὡπλισμένον ἱππέα, φέροντα, ἐκτὸς τοῦ ἀγχεμάχου ὅπλου, ἀραβίδα ἢ πιστόλιον.

Οἱ καραβινοφόροι προορισμὸν εἶχον νὰ προπαρασκευάζωσιν ἢ ν' ἀποκρούωσι διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίθεσιν ἱππικοῦ, κατενέμοντο δὲ καθ' ὁμάδας εἰς τὰς μονάδας ἱππικοῦ. Ἀναφαίνονται κατ' ἀρχὰς περὶ τὸ 1660 ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἐκλεκτοὶ ὁπλῖται κατὰ μικρὰ σώματα. Ἀργότερον συνεκροτήθησαν εἰς συντάγματα, ἐνεργοῦντα μᾶλλον διὰ τοῦ πυρὸς παρὰ διὰ τῆς κρούσεως. Σώματα καραβινοφόρων συνεκροτήθησαν ἐν τῷ παρελθόντι εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς στρατοὺς τῆς Εὐρώπης, μετατραπέντα ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς θωρακοφόρους, ἢ ἀντικατασταθέντα δι' αὐτῶν. Κατὰ τὸ ἐγγὺς παρελθόν, μόνον ἐν Σαξωνίᾳ ὑφίστατο ἓν *σύνταγμα καραβινοφόρων* ὡς βαρὺ ἱππικόν. Τὰ ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα συντάγματα καραβινοφόρων ἀπετέλουν ἐνδιάμεσον κατηγορίαν ἱππικοῦ, μεταξὺ θωρακοφόρων καὶ δραγόνων· ἀργότερον, ἀλλ' ἐπὶ μικρὰν τινα περίοδον, ἀπεκαλοῦντο *συντάγματα θωρακοφόρων* τὰ τοῦ ἐλαφροῦ πεζικοῦ τῶν μεραρχιῶν γρεναδιέρων, ἅτινα διὰ τὰς λοιπὰς μεραρχίας πεζικοῦ ἐκαλοῦντο *κυνηγοί*. Οἱ κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, ἐπὶ μελανῶν ἵππων, καραβινοφόροι ἐκ τοῦ δουκάτου Σάουμπουργ-Λίππε ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων οἱ σιδηροῖ ἄνδρες, ἕνεκα τοῦ θώρακος ὃν ἔφερον, καὶ οἱ διάβολοι τοῦ Μπούχεμπουργ.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ προσωνυμία τῶν καραβινοφόρων ἀποδίδεται ἐν Ἱσπανίᾳ εἰς εἰδικά τινα σώματα καταδιώξεως τοῦ λαθρεμπορίου εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ σύνορα, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὸ σῶμα τῆς χωροφυλακῆς (βλ. *καραμπινιέροι*). Κ. ΔΙΓΕΝΗ

καραβὶς (ἡ), κοιν. *καραβίδα* (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Ἄλλο ὄνομα τοῦ ἀστακοῦ τῶν γλυκέων ὑδάτων ἢ *ἀστακοῦ τοῦ ποταμίου* (βλ. λ. *ἀστακός*).

— *[Οἰκοσημ.]* Ἡ *καραβὶς* (écrevisse) εἰκονίζεται συνήθως ἐν τῷ θυρεῷ εἰς στάσιν κατακόρυφον κατὰ πάλον καὶ μὲ χρωματισμὸν ἐρυθρόν. Ἡ *καραβὶς* συμβολίζει—κατά τινας ἐραλδιστὰς—δικαιώματα ἐπὶ ρεόντων ὑδάτων (ποταμῶν ἢ ρυακίων). Γ. Ε. Τ.

Καραβίτης, *Ἰωάννης*. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Κρήτης γεννηθεὶς εἰς τὰ Σφακιὰ τῷ 1883. Νεώτατος ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα κατὰ τὰ ἔτη 1904 μέχρι τοῦ 1909. Διεκρίθη ἐπανειλημμένως εἰς πλείστας μάχας, τόσον πρὸς τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας, ὅσον καὶ πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατόν. Μετέσχε τοῦ ἐν Ἠπείρῳ ἀγῶνος καὶ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Γ. Δ. Κ.

Καραβιώτης, ἡ *Στεφάνου*. Ἐκ τοῦ χωρίου Βουρκωτὴ τῆς Ἄνδρου. Πυρπολητὴς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Δ. Π. Π.

καραβόγατος (ὁ)· ὁ γάτος τοῦ καραβιοῦ, τοῦ πλοίου· ‖ ἰδίᾳ μεταφ., ὁ μὴ ἐγκαταλείπων τὸ καράβι ναυτικός, ὁ ἀγαπῶν πάντοτε νὰ ταξιδεύῃ ‖ ἱκανός, ἐπιτήδειος ναυτικός.

καραβόδους (ὁ) (Carabodes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀροβατιδῶν*, περιλαμβάνον ἀκάρεα μὲ σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον, βραχύ, μὲ πόδας βραχυτάτους, θώρακα σκληρόν, ἀπολήγοντα εἰς αἰχμηρὰν ἢ βαθεῖαν αὔλακωσιν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καραβόδους ὁ σκυτώδης* (Carabodes coriaceus), ὅστις ἔχει μῆκος 1 περίπου χιλιοστομέτρου, χρῶμα ὑπομελανόν, ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων βρύων καὶ λειχήνων. Δ. Ν. Π.

καραβοκύρης (ὁ)· ὁ κύριος τοῦ καραβιοῦ, πλοιοκτήτης.

Καραβοκυρός, *Μιλτιάδης*. Ἐν Καλύμνῳ τῆς Δωδεκανήσου γεννηθείς, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὰ νομικά, συμπληρώσας ἐν Παρισίοις τὰς σπουδὰς αὐτοῦ. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1870, διεκρίθη ὡς δικηγόρος, ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφεὺς ἔργων ὠφελίμων· κυριώτερα τούτων εἶναι: «Κλεὶς τῆς συνήθους ὀθωμανικῆς νομοθεσίας» (1882), «Κῶδιξ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης κληρονομικοῦ δικαίου» (1889), «Κῶδιξ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου» 1901). Ἐπίσης τὸ δίτομον «Λεξικὸν τῆς ὀθωμανικῆς νομοθεσίας» (1894—1896). Ἐξεδόθησαν δὲ καὶ μικρότεραί τινες αὐτοῦ διατριβαί. Τῷ 1926 ἐλθὼν ὁ Καραβοκυρὸς εἰς Ἀθήνας, ἔμεινεν ἐν αὐτῇ δύο ἔτη, ἀπέθανε δ' ἐν Βόλῳ τῷ 1928, ὑπερβὰς τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας. Τῷ 1917 ἔλαβε παρὰ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὸ ὀφφίκιον τοῦ δικαιοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Μ. Ι. Γ.

Καραβόλα *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς Πάρνηθος, ὑψουμένη κατὰ τὸ νότιον τοῦ ὄρους ἀντίκλινον μέχρι 1413 μ., πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄνωθεν τοῦ ἐν τῷ ὄρει σανατορίου. Τὰ ἐξ ἐλατῶν τοῦ ὄρους δάση φθάνουν μέχρι τοῦ ὑψίστου αὐτῆς μέρους. Ι. Σ. Σ.

καραβολάκια (τά). Εἶδος ἑλληνικῆς *dantelle* (βλ. λ.).

Καράβολας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 1) Ἀκρωτήριον τῆς Ρόδου (πλάτ. 35°55'½ Β., μῆκ. 27°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2606: Candia to Alexandretta), ἡ Ν.ΝΔ. τῆς νήσου ἐσχατιά, Ν. κέρας τοῦ ὅρμου Παλατοῦ ἢ Ἀπολλακιᾶ. 2) Νησὶς 2 μίλλ. Δ. τοῦ φερωνύμου ἀκρωτηρίου. Σ. Ε. Λ.

καραβόλιος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φασίολος ὁ τοῦ Καρακάλλα* (Phaseolus Caracalla).

καραβόνικα (Karawonica καὶ Karavonica) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως εἶδος βάμβακος καλλιεργηθέντος τὸ πρῶτον δοκιμαστικῶς εἰς τὴν περιφέρειαν Καραβόνικα τῆς Αὐστραλίας. Περὶ τὸν βάμβακα τοῦτον, προερχόμενον ἐξ ὑψηλοῦ θάμνου καὶ φέροντα ἶνας μακρὰς (5—6 ἑκ. τοῦ μέτρου), ἐγένετο μέγας θόρυβος μετὰ τὰ πρῶτα πειράματα τῆς καλλιεργείας του μεταξὺ τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν κύκλων. Τάχιστα ὅμως, μὴ δικαιωθεισῶν ἐκ τῶν γενομένων πειραμάτων τῶν ἐπιτοῦ καραβόνικα στηριχθεισῶν ἐλπίδων, ἡ καλλιέργεια τοῦ εἴδους τούτου ἐγκατελείφθη. Κ. Π.

καραβόπανον (τό)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἱστιοπάνου* (βλ. λ.).

Καραβόπετρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς ἐπικίνδυνος τοῦ ΝΔ. παράπλου τῆς Μάνης, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Θυρίδες (Κάβο-Γκρόσσο) καὶ Ταίναρον (Κάβο-Ματαπᾶς) καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 μίλ. ΝΔ τῆς Κυπαρίσσου. Εἶναι κορυφὴ γρανιτώδης παραδόξου ὑφαλοβελοῦ, ἀναδυομένη εἰς ὕψος 47 ποδῶν (Karavi islet: πλάτ. 36°25'30" Β., μῆκ. 22°24'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), πέριξ τοῦ ὁποίου οἱ βυθοὶ εἶναι ἄνω τῶν 27 ὀργ. Ἐγγύτατα αὐτῆς ΝΑ χθαμαλωτέρα τοῦ αὐτοῦ ὑφαλοβελοῦ κορυφή, ἡ βραχονησὶς *Ἀνέσια*. Σ. Ε. Λ.

— Καραβόπετρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κύπρου (πλάτ. 35° 29' 10" Β., μῆκ. 35° 05' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island), προεκτείνουσα τὸ ἀκρωτήριον Ἅγιος Σωζόμενος τοῦ ὅρμου Δαυλός. Σ. Ε. Λ.

κάραβος (ὁ)· τὸ καράβι, τὸ πλοῖον· παρὰ Βυζαντινοῖς ‖ ἡ Μεγάλη Ἄρκτος ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῆς, παρομοιαζομένων τῶν μὲν τεσσάρων ἀστέρων πρὸς τὸ κύτος πλοίου, τῶν δὲ τριῶν πρὸς τὴν πρῷραν.

κάραβος (ὁ) (Carabus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*

Digitized by Google

τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πλεῖστα ὅσα εἴδη, χαρακτηριζόμενα ἰδίως ἐκ τῶν σιαγόνων των. ὧν ὁ ἐσωτερικὸς λοβὸς δὲν φέρει, ὡς εἰς τὰ λοιπὰ κολεόπτερα ἔντομα, κατὰ τὴν κορυφήν του διαρθρωτὴν ἀγκιστροειδῆ ἀπόφυσιν. Αἱ κεραῖαι γενικῶς εἶναι νηματοειδεῖς, ἀποτελοῦνται ἐκ δώδεκα ἀρθρώσεων, αἵτινες ἀναφύονται κατὰ τὴν βάσιν ἑκάστης σιαγόνος. Ἡ κοιλία ἀποτελεῖται ἐξ ἓξ ἀρθρώσεων, ὧν αἱ τρεῖς πρῶται στενῶς συνενοῦνται μετ' ἀλλήλων. Οἱ πόδες εἶναι ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν ἀρθρώσεων καὶ ἀπολήγουσιν εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις.

Οἱ κάραβοι παρουσιάζουσι μεγάλας διαφορὰς κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ σώματος. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν γήϊνα ἔντομα καὶ γενικῶς ἐπιτήδεια πρὸς δρόμον. Ἐνδιαιτῶνται εἰς ὑγρά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέρη, ὑπὸ τὰς πέτρας, τὰ βρύα, τοὺς λειχῆνας, τὸν φλοιὸν τῶν δένδρων, τὰ ξηρὰ φύλλα, τὰ σεσηπότα ξύλα καὶ σπανιώτερον καὶ ἐντὸς τῆς γῆς. Τινὰ τούτων ζῶσιν ἀποκλειστικῶς παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ὑδάτων καὶ ἄλλα πάλιν μόνον εἰς παραθαλάσσια μέρη καὶ ἐνίοτε βυθίζονται καὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Σχεδὸν πάντα εἶναι σαρκοφάγα καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων ζωσῶν ἢ νεκρῶν καμπῶν ἑτέρων ἐντόμων, μαλακίων, σκωλήκων, κλπ Συνήθως ἐπιπίπτουσι καὶ κατὰ μεγαλυτέρων ἐντόμων, ὡς τῆς *μηλολόνθης* καὶ ἄλλων, πολλοὶ ὁμοῦ, καὶ προσβάλλουσιν αὐτὰ εἰς τὴν κοιλίαν, ἐξ ἧς ροφοῦσι τὸ λίπος.

Κεφαλὴ καράβου ἐκ τῶν κάτω ὁρωμένη.
[1= Χειλόγναθος. 2= Πώγων φέρων κατὰ τὸ μέσον ἰσχυρὸν ὀδόντα. 3=Χειλικαὶ προσακτρίδες. 4=Ἐσωτερικοὶ λοβοὶ σιαγόνων. 5= Ἐξωτερικοὶ λοβοὶ σιαγόνων. 6=Ἐξωτερικαὶ σιαγονικαὶ προσακτρίδες. 7= Βάσις τῶν κεραιῶν. 8=Ὀφθαλμοί.]

Ἀνατομικῶς οἱ κάραβοι ἐμελετήθησαν ὑπὸ τοῦ Léon Dufour. Ἡ πεπτικὴ συσκευὴ φέρει κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα καὶ πρὸς τὸν οἰσοφάγον πρόλοβον περιβαλλόμενον ὑπὸ μεμβράνης ἀνθεκτικῆς. Τὸ λεπτὸν ἔντερον ἀπολήγει εἰς τὸ κόλον ἔντερον, ὅπου καὶ διανοίγονται καὶ τὰ ἐκκριτικὰ καὶ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἐντόμου. Ὀλιγίστων μόνον εἰδῶν αἱ κάμπαι ἔχουσι μελετηθῆ. Τὸ σῶμά των γενικῶς εἶναι μαλακὸν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 12 ἀρθρώσεων, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ πλακῶν χιτινώδους συστάσεως. Ἡ κεφαλὴ φέρει ζεῦγος βραχειῶν κεραιῶν καὶ ἑκατέρωθεν φέρει 3 ζεύγη ὀφθαλμῶν, ὧν οἱ μὲν εἶναι ἀπεστρογγυλωμένοι καὶ οἱ ἕτεροι ἐλλειπτικοί. Ἑκάστη τῶν τριῶν θωρακικῶν ἀρθρώσεων φέρει ζεῦγος ποδῶν τελευτώντων εἰς δύο ἀνθεκτικοὺς ὄνυχας καὶ ἡ κοιλιακὴ διάρθρωσις φέρει δύο κωνικὰς ἀποφύσεις διαφόρου σχήματος καὶ μεγέθους εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Αἱ κάμπαι πάντων τῶν καράβων ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Γενικῶς αἱ σιαγόνες των εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι καὶ χρησιμεύουσι περισσότερον εἰς τὸ νὰ συλλαμβάνωσι καὶ νὰ καταμερίζωσι τὴν λείαν παρὰ εἰς τὴν κατάθλιψιν τούτων. Τὸ στόμα εἶναι ὑποτυπῶδες καὶ ἐν αὐτῷ εἰσέρχονται οἱ χυμοὶ τῶν τροφῶν καὶ οὐχὶ αὐταὶ αὗται αἱ τροφαί.

Τὸ γένος περιλαμβάνει περίπου 1.500 εἴδη καὶ παραλλαγάς. Γενικῶς οἱ κάραβοι εἶναι ὡραιότατα ἔντομα μὲ μέγα ἀνάστημα, σῶμα ᾠοειδές, ἐπίμηκες ἢ ἐλλειψοειδές, ἐνίοτε πεπιεσμένον κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. Ὁ προθώραξ εἶναι πάντοτε εὐρύτερος κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα ἢ κατὰ τὸ ὀπίσθιον, μὲ ὀπίσθια ἄκρα διηυλακωμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Αἱ σιαγόνες εἶναι λεῖαι καὶ εἶναι ἐφωδιασμέναι κατὰ τὴν βάσιν των δι' ἑνὸς ἢ δύο ἰσχυρῶν ὀδόντων. Αἱ σιαγονικαὶ προσακτρίδες εἶναι κατὰ τὸ ἄκρον των κολοβωμέναι ἢ ἀπεστρογγυλωμέναι. Αἱ μεμβρανώδεις πτέρυγες εἶναι ἀνανάπτυκτοι ἢ τελείως ἐλλείπουσιν. Ὁ χρωματισμός των συνήθως εἶναι στιλπνὸς καὶ φέρει ποικιλοχρόους ἀποχρώσεις. Ὁ χρωματισμὸς ὡς καὶ τὰ ποικίλματα τοῦ σώματος διαφέρουσιν εἰς τὰ διάφορα εἴδη καὶ παραλλαγάς. Σχεδὸν πάντες ἐκκρινουσιν, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ ἀμυνθῶσιν, ὑγρὸν δυσῶδες καὶ καυστικόν, ὅπερ ἐκσφενδονίζεται ἐκ τοῦ πρωκτοῦ καὶ τοῦ ὁποίου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο ἄγνωστος ἡ σύστασις. Ὁ Pelouze κατὰ τὸ 1857 ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἦτο *βουτυρικὸν ὀξύ*, ὅπερ προξενεῖ ἐπὶ τοῦ δέρματος κνησμὸν καὶ ἐρύθημα παρερχόμενον μετ' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα. Τὸ μελανὸν ἔκκριμα, ὅπερ ἐκβάλλουσιν ἐκ τοῦ στόματος, ὅταν τὸ ἔντομον παρενοχλῆται, εἶναι ἁπλοῦν προϊὸν τῆς πεπτικῆς συσκευῆς, ὅπερ οὐδεμίαν βλάβην ἐπιφέρει πλὴν τῆς δυσώδους ὀσμῆς του. Ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶσι περὶ τὰ 350 εἴδη, ὧν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

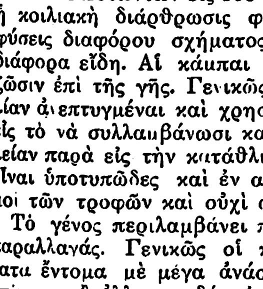

Καραβος ὁ χρυσόχρους.

Κάραβος ὁ χρυσόχρους (Carabus auratus). Ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Μαΐου εἰς τοὺς κήπους καὶ ἔχει μῆκος 25 περίπου χιλιοστομέτρων, χρῶμα μελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ πρασινόχρυσον μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις κατὰ τὰ ὑποκάτω μέρη, μὲ τὰς τέσσαρας πρώτας ἀρθρώσεις τοῦ σώματος, τὰς κεραίας καὶ τοὺς πόδας ἐρυθροετιξάνθους. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ νότιον Εὐρώπην.

Κάραβος ὁ ἀγροδίαιτος (Carabus sylvestris). Οὗτος ἔχει μεγαλύτερον μῆκος τοῦ προηγουμένου εἴδους, σῶμα ἐπιμηκέστερον καὶ εὐρωστότερον, κεραίας ἰσχυροτέρας καὶ πόδας ἐπιμηκεστέρους καὶ ἰσχυροτέρους. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοκυανοῦς κατὰ τὴν ράχιν καὶ φαιοϋπόξανθος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰούραν καὶ τὰ Βόσγια.

Κάραβος ὁ ἐπίκυρτος (Carabus depressus). Οὗτος ἀπαντᾷ ἐν τῇ βορείῳ Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἔχει μῆκος 15 περίπου χιλιοστομέτρων καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ μεταλλικῶν ἀποχρώσεων καὶ λευκῶν στιγμάτων ἐπὶ τῆς ράχεως.

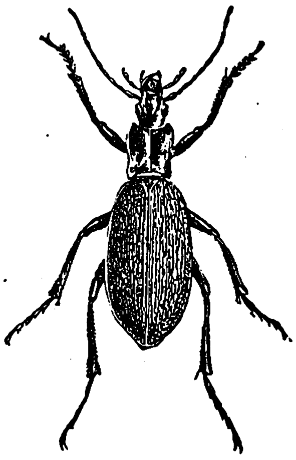

Κάραβος ὁ ἀγροδίαιτος.

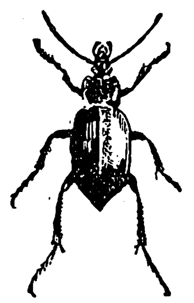

Κάραβος ὁ κυρτος.

Κάραβος ὁ κυρτὸς (Carabus convexus). Τὸ μῆκός του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 10 χιλιοστόμετρα καὶ ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν νότιον Ἰταλίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ παρ' ἡμῖν.

Κάραβος ὁ κομβώδης (Carabus nodosus). Οὗτος ἔχει μέγα ἀνάστημα, σῶμα εὔρωστον, κεραίας πολυαρθρωτάς, πόδας ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα κασταvέρυθρον μετὰ ὑποκιτρίνων ἀκανονίστων κηλίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ Πυρηναῖα ὄρη. Ἕτερα εἴδη εἶναι *κάραβος ὁ ἱσπανικὸς* (Carabus hispanicus), *κάραβος ὁ ἰώδης* (Carabus violaceus), *κάραβος ὁ μελαγχολικὸς* (Carabus melancholicus, *κάραβος ὁ καγκελλωτὸς* (Carabus cancellatus), *κάραβος ὁ κηπαῖος* (Carabus hortensis). Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Καραβος ὁ κομβώδης.

Κάραβος ὁ ἐπίκυρτος.

Κάραβος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλιβερίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 383.

—**Κάραβος** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς μεταξὺ τῶν νησίων Καλόγερος καὶ Καρδιώτισσα ἐν τῷ διαύλῳ Σικίνου-Φολεγάνδρου (πλάτ. 36°35'50" Β, μῆκ. 25°03'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753 Polykandro, Sikino and Nio). Σ. Ε. Λ.

Καραβόσκαρο μὲ πρύμναν ἐστρογγυλευμένην.

καραβόσκαρο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Σκάφος πλοίου ἔχον, ἀσχέτως μεγέθους, τὸ κανονικὸν σχῆμα· οὐχὶ δηλαδὴ τὸ ὀξύπρυμνον τῶν τρεχαντηρίων, ἀλλὰ τὸ μετ' ἀβακωτῆς ἢ ἐστρογγυλευμένης πρύμνης τῶν μεγάλων πλοίων. Σ. Ε. Λ.

καραβόσκυλος (ὁ)· ὁ φύλαξ κύων τῶν ἱστιοφόρων ἰδίᾳ πλοίων· || οἱ σπανίως ἐξερχόμενοι τοῦ πλοίου των ναυτικοί· || πᾶς φυγάνθρωπος καὶ ἀκοινώνητος ἄνθρωπος. Σ. Ε. Λ.

Καραβόσταμον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Ἰκαρίας τοῦ νομοῦ Σάμου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 574. Εἶναι παράλιον, κείμενον μεταξὺ δύο χειμάρρων, ἔχει κλῖμα ὑγρὸν καὶ ὑδρεύεται ἐκ πηγῶν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἅγιοι Πάντες* (κάτ. 115). Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος παράγει κρόμμυα, σταφυλάς, σῦκα, ἀμύγδαλα, οἶνον καὶ τυρόν. Μετὰ τῆς Εὐδήλου συγκοινωνεῖ διὰ βατῆς ὁδοῦ (1 ὥρ. 15'). Δ. Ε. Μ.

καραβοστάσι (τό)· δημοτ., ὕφορμον κατάλληλον πρὸς πρόσκαιρον παραμονὴν πλοίων, στάσις καραβίων, ἀγκυροβόλιον, ὅρμος, νεώριον, ναυλόχιον.

Καραβοστάσι(ον) *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Οἰτύλου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λακωνίας παρὰ τὸν φερώνυμον ὕφορμον (πλάτ. 36° 41' 45" Β., μῆκ. 22° 23' 45" Ἀν.). Κάτ. (1928) 96.

—**Καραβοστάσι(ον)** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Λεύκας τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Παράλιον, κείμενον ΒΔ τῆς Λεύκας, ἔχει λιμένα, ἀποβάθραν καὶ ἀποθήκας διὰ σιτηρὰ καὶ κεράτια. Κάτ. 140. Κ. Μ. Κ.

—**Καραβοστάσι(ον)** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Κολπίζων ὅρμος τῆς Ἀχαϊκῆς ἀκτῆς, σχηματιζόμενος ἀνατολικῶς τῆς χερσονησώδους γλώσσης τοῦ Ἀράξου, ἀναπεπταμένος πρὸς Β καὶ ἀτενίζων τὸ Μεσολόγγιον. Τὴν ΝΔ ἀκτήν του ἀποτελεῖ τὸ προσχωματικὸν βέλος τῆς λιμνοθαλάσσης τῆς Καλογριᾶς. Ἄριστον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς ὑπὸ ἀνέμους ἐπὶ τοῦ τρίτου τεταρτοκυκλίου.

—2) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Καλύμνου (πλάτ. 37° 01' 00" Β., μῆκ. 26° 58' 05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Calimuo), διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Μιλιανὸς καὶ τῆς χερσονησῖδος Καστέλλι.

—3) Ὕφορμος τῆς ἀνατ. ἀκτῆς τῆς Φολεγάνδρου (πλάτ. 36° 36' 50" Β, μῆκ. 24° 57" 35' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio islands) ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὅρμου Πλάκα. Ἐπίνειον τῆς κωμοπόλεως ἔχει ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι φανὸν (1899) σταθεροῦ ἐρυθροῦ 5 μιλλίων.

—4) Ὅρμος ἐν τῷ νοτίῳ μυχῷ (πλάτ. 35° 08' 15" Β, μῆκ. 32° 49' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus island) τοῦ κόλπου Μόρφου τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Κύπρου. Ἐρείπια ἀρχαῖα, τῶν Σόλων τοῦ «Σταδιασμοῦ (§ 311) τῆς Μεγάλης θαλάσσης».

καραβόσχοινον (τό), κοιν. *καραβόσκοινο*· σχοινὶ τοῦ καραβιοῦ, χονδρὸν σχοινίον, κάλως, ἄλλως *παλαμάρι*.

Καραβότανος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Καραμανίας, ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Φοίνικας (πλάτ. 36° 17' Β, μῆκ. 30° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Kara Burnù). Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ, εἶναι ὁ *Πύργος τοῦ Ἰσίου* (Σταδ. Μεγ. θαλ. 237) μεταξὺ Ἀνδριακῆς καὶ Λαμύρου ἐκβολῆς. Σ. Ε. Λ.

καραβοτσακίζομαι, ἀόρ. *καραβοτσακίστηκα*, παθ. μετχ. *καραβοτσακισμένος*· δημοτ., ναυαγῶ, συντρίβεται τὸ πλοῖον «καραβοτσακίστη 'ς τὸν Καβομαλιᾶ», «βγῆκε καραβοτσακισμένος 'ς ἕνα ἐρημονήσι»· || μεταφ., «πάει σὰν καραβοτσακισμένος» περιπατεῖ ἀσταθῶς, σὰν ζαλισμένος.

Καραβούγια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Β ἀκτῆς τῶν Κυθήρων εἰς $1^1/_2$ μιλλ. ΔΝΔ τοῦ φάρου Μουδάρι (πλάτ. 36° 22' Β μῆκ. 22°55'$^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372 Kolpos Lakònikos). Πρὸ αὐτοῦ μέλαινα βραχονησὶς φερώνυμος. Σ. Ε. Λ.

καραβούνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀσφόδελος ὁ μικρόκαρπος* (Asphodelus microcarpus).

Καραβούτας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 22'$^1/_4$ Β, μῆκ. 23° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536a: Candia Eastern part), 17 μίλλ. νοτίως τῆς νησῖδος Ἄγρια Γραμποῦσα. Χερσονίζον καὶ ἐπὶ 1 μίλλ. ἀπὸ τῆς κυρίως ἀκτῆς προέχον, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Χερσόνησος* (*Πτολεμ.* Γ, ιστ' [ιζ], 2) Σ. Ε. Λ.

καραβοφάναρον (τό)· πλοῖον ἠγκυροβολημένον μονίμως πλησίον κινδύνου, ὃν ἐπισημαίνει (γαλλ. bateau-feu, ἀγγλ. light-ship), ἐπισήμως *πυρσωρὶς* καλούμενον.

καραγάνα (ἡ) (Caragana) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χεδροπῶν* τῆς οἰκογε-

Digitized by Google

νείας τῶν *ψυχανθῶν*, περιλαμβάνον 20 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι, μὲ λεπτὰ ζευγωτὰ φύλλα καὶ συνήθως κίτρινα ἄνθη. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἰδῶν εἶναι καὶ ἡ *καραγάνα ἡ δενδρώδης* (Caragana arborescens ἢ Robinia Caragana), εἶδος ἀκακίας. Αὕτη εἶναι θάμνος κοσμητικός, ἀπαντῶν ἐν Σιβηρίᾳ καὶ Μαντζουρίᾳ, ἔνθα τὰ σπέρματά της χρησιμεύουσιν ὡς τροφὴ τῶν πτηνῶν. Ἀντέχει εἰς τὴν ξηρασίαν, πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ εὐδοκιμεῖ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς ὀρεινάς, ξηρὰς περιφερείας. Τὰ φύλλα της εἶναι βαφικά. κ. παπ.

καραγάνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄμμι τὸ γλυφίδιον* (Ammi Visgana).

Καραγὰτς *[Γεωγρ.]*· βλ *Καρὰ-Ἀγάτς*.

—**Καραγὰτς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας, ἤδη καλούμενον *Μαυροδένδρι* (βλ. λ.).

καραγάτσι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πτελέα ἡ πεδινή*.

καραγγίδαι (οἱ) (Carangidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ὑψηλόν, πεπιεσμένον, γυμνὸν ἢ κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν λεπίων. Οἱ ὀφθαλμοὶ κεῖνται κατὰ τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς, οἱ ὀδόντες, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν, εἶναι κωνικοί, καὶ ὁ χρωματισμὸς σκοτεινός, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ τὸ μῆκός των κυμαίνεται μεταξὺ 70—95 ἑκατοστομέτρων. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης γνωστότερα εἶναι τά: *κάραγξ, μικροπτέρυξ, ναύκρατος, πλάταξ, ψῆττος, σεριόλη, σπαραγκτόδων, τεμνόδων* καὶ *τραχύνωτος*. Δ. Ν. Π.

Καράγεωργας, *Γεώργιος*. Αἰθίοψ Μουσουλμᾶνος, ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμόν. Κατετάχθη μετὰ τοῦ ἀναδόχου του Μιχαὴλ Κόρακα ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἱππικὸν ἐν Ἀθήναις. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως 1866—1869 κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπὶ κεφαλῆς ἐθελοντῶν καὶ διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του. Ἔπεσε μαχόμενος ἐν Βάμῳ τοῦ Ἀποκορώνου κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Σαχὶν πασᾶν αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ τὴν 27 Αὐγούστου 1866 Ν. ΚΛΣ

Καραγεώργεβιτς. Ὄνομα τῆς σήμερον βασιλευούσης ἐν Σερβίᾳ δυναστείας· ἱδρυτής της ὑπῆρξεν ὁ *Γεώργιος Πέτροβιτς*, ὁ ὑπὸ τῶν Σέρβων ἀποκληθεὶς *Τσέρνι Γεώργκη* (=Μαῦρος Γεώργιος), ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Καραγεώργη*. Ὁ Καραγεώργης ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν μεγαλύτερον *Ἀλέξιον* καὶ τὸν νεώτερον *Ἀλέξανδρον*. Ὁ δεύτερος μετὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1842 ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Σερβίας, ἡγεμονεύσας μέχρι τοῦ 1858 (βλ. λ. *Ἀλέξανδρος* Καραγεώργεβιτς). Τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραγεώργεβιτς ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Πέτρος Ἀλεξάνδροβιτς ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Σερβίας τῷ 1903 (βλ. λ. *Πέτρος Α'* βασιλεὺς τῆς Σερβίας). Τοῦτον δὲ θανόντα τῷ 1921 διεδέχθη ὁ δευτερότοκος υἱός του Ἀλέξανδρος Α' βασιλεὺς τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων (βλ. λ. *Ἀλέξανδρος Α'* Καραγεώργεβιτς, Σερβίας), καθ' ὅσον ὁ πρωτότοκος υἱός του Γεώργιος λόγῳ ἀσθενείας του ἐκηρύχθη ἔκπτωτος καὶ τελεῖ ὑπὸ θεραπείαν. Κ. Μ. Κ.

Καραγεώργης (ὁ καὶ *Τσερνογιώργι* σλαυϊστὶ καλούμενος). Ὁ περίφημος κνιέζος (ἀρχηγὸς) τῶν Σέρβων κατὰ τὴν μεγάλην των ἐπανάστασιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1804 καὶ 1813, τὴν πνιγεῖσαν εἰς τὸ αἷμα ἀπὸ τὸν Χουρσὴτ πασᾶν, τὸν κατόπιν νικητὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Γεννηθεὶς τῷ 1766 ἐκ πτωχοῦ τινος χωρικοῦ, ἔδειξεν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὴν ὑπεροχήν, ἥτις τὸν ἤγαγεν εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα καὶ μάλιστα εἰς τὴν δημιουργίαν βασιλικῆς δυναστείας, τῆς τῶν μετὰ ταῦτα βασιλέων τῆς Σερβίας *Καραγεώργεβιτς*. Τῷ 1777, μόλις ἑνδεκαετής, ἐξηναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν συμμορίαν Τούρκου ἀποστάτου, τοῦ Φαζλῆ-ἀγᾶ, παλαιοῦ γενιτσάρου, ὅστις ἐλεηλάτει τὰ χωρία, φονεύων ἀδιακρίτως Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους. Κατόπιν μετανοήσας ὁ Καραγεώργης ἀπεχωρίσθη τοῦ Φαζλῆ καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Κροατίαν ἐνυμφεύθη ὡραίαν χωρικήν. Πελώριος τὸ σῶμα, ἀγριωπὸς τὴν ὄψιν, ἀκατάλληλος διὰ τὸν ἥσυχον βίον, προεκάλεσε μετ' οὐ πολὺ διάφορα ἐπεισόδια, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξε νὰ φονεύσῃ ἐπίσημόν τινα Τοῦρκον. Καταδιωκόμενος ἐκρύβη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Κρούσσεβατς, ἐκεῖ δὲ ὑπηρετήσας ὡς δασοφύλαξ ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη διέφυγε τὴν σύλληψιν. Κινδυνεύσας ὅμως καὶ πάλιν, ἠναγκάσθη νὰ διαβῇ τὰ σύνορα, καί, ἐπωφεληθεὶς τῆς στρατολογίας τῶν Αὐστριακῶν, εὑρισκομένων εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν, τῷ 1788, κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς ἱππέων Οὐλάνων καὶ διεκρίθη μέχρι τοῦ 1791, προαγόμενος καὶ ἀμειβόμενος διὰ τὰ ὄντως ἐξαιρετικά του ἀνδραγαθήματα. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σερβίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωρίον Τόπολα, ὅπου ἔζη ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλήσυχος ἀγρότης. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εἰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, οὕτω δέ, σχηματίσας σῶμα Χαϊντούτων (εἴδους Σλαύων κλεφτῶν), ἐπανήρχισε τὸν ληστρικὸν βίον τῶν πρώτων ἐτῶν του. Ἐφόνευσε δὲ τόσους Τούρκους κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὥστε τὸ ὄνομά του κατέστη μυθικόν, τότε δὲ ἐπωνομάσθη παρὰ μὲν τῶν Τούρκων *Καρᾶ-Γεώργης* παρὰ δὲ τῶν Σλαύων *Τσερνο-Γιώργι*, ὅπερ εἶναι τὸ ἴδιον. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ ἐπανάστασις τοῦ περιφήμου Πασβάντογλου, πασᾶ τοῦ Βιδδινίου, εἶχεν ἐξοργίσει τὰ μάλιστα τὸ Διβάνιον. Εἰς τὴν ἀνταρσίαν ἐκείνην διέβλεπον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, τὴν ἔναρξιν τῆς καταρρεύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο ἐλήφθησαν ἄγρια μέτρα. Ἀλλ' αὐτά, ἂν ἐστράφησαν ἐναντίον τῶν κινδυνωδεστέρων Βουλγάρων, δὲν σημαίνει ὅτι παρέλειψαν τοὺς Σέρβους. Πολλὰ καὶ οὗτοι ὑπέστησαν μέχρι τοῦ 1804, ὁπότε συνεκροτήθη ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν πολεμιστῶν τῆς χώρας καὶ συνεζήτησε περὶ τοῦ πρακτέου. Αἱ πιέσεις ἐκ μέρους τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν δελήδων ἦσαν ἀφόρητοι πλέον Οὐδεμία ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ οὐσίας ὑπῆρχε. Κανεὶς δὲν ἐτόλμα ἐκ τῶν πολεμαρχῶν ἐκείνων ν' ἀναλάβῃ τὸν τεράστιον, τὸν γιγάντιον ἀγῶνα. Μόνος ὁ πελώριος τὸ δέμας Καραγεώργης, μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν παιδικὴν ἀφέλειαν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ποθουμένην ἀπελευθέρωσιν. Ὁμοφώνως καὶ ἀνενδοιάστως ἀνεκηρύχθη κνιέζος, δηλαδὴ ἀρχηγός, μὲ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ἐπειδὴ δ' εὐθὺς ἀμέσως ἔκαμε χρῆσιν καλὴν τοῦ δικαιώματός του ἐπὶ παραβατῶν καὶ ἀνυποτάκτων, ἀμέσως καὶ ἐπεβλήθη ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Χάρις εἰς τὰ σύντονα καὶ δραστήρια μέτρα, ἅτινα ἔλαβεν, ἀπήλλαξε τὴν Σερβίαν τῶν Τούρκων κατοίκων της. Διότι ἄλλους μὲν ἔσφαξεν, ἄλλους δὲ ἠνάγκασεν εἰς ἀειφυγίαν, δημεύσας τὰ ὑπάρχοντά των. Τόσον δ' εἰργάσθη καλῶς, ὥστε οἱ Σέρβοι ἀνεκήρυξαν αὐτὸν ὁσποδάρον (αὐθέντην, ἡγεμόνα) καὶ ἀνεγνώρισαν κληρονομικὸν τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τοὺς πρωτοτόκους ἀπογόνους του. Τοῦτο συνέβη τῷ 1808, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσίτ, ἥτις ἐφάνη διευθετοῦσα κάπως τὰ ρωσικὰ καὶ συνεπῶς σλαυϊκὰ ζητήματα ἐν σχέσει πρὸς τὰ αὐστριακά. Κατ' ἐκείνους ἀκριβῶς τοὺς χρόνους ἐζήτησε νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων Κλεφτῶν τοῦ Ὀλύμπου, τότε δὲ συνέβη καὶ ἡ περιβόητος ἐκστρατεία τοῦ Νικο-Τσάρα εἰς Σερβίαν, ἥτις τόσον θλιβερὸν τέρμα ἔσχεν. Ἐπὶ μίαν ἔκτοτε τετραετίαν ὁ Καραγεώργης ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδημιουργίαν τῆς χώρας του, ἐπεδίωξε δὲ διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτὴν τὴν αὐτοδιοίκησιν. Τοῦτο ὅμως ἐξηρέθισε τοὺς Τούρκους, καὶ ὅταν ὑπεγράφη ἡ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνθήκη τοῦ 1812, ὁ Καραγιώργης, ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, ὑπέστη ὅλον τὸ βάρος τῶν συνεπειῶν τῆς τε εἰρήνης καὶ τῆς ὀργῆς τῆς Πύλης. Σοβαρώταται στρατιωτικαὶ δυνάμεις παρεσκευάσθησαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Σερβίαν. Ὁ Καραγεώργης ἐκλήθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, μετὰ δὲ τοῦτο μόνον τὸ Διβάνιον ὑπέσχετο νὰ προέλθῃ εἰς συνεννοήσεις διὰ τὰ ὑποβληθέντα σερβικὰ αἰτήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Καραγεώργης, γνωρίζων καλῶς τί ἐσήμαινε τοιοῦτος ἀφοπλισμὸς καὶ ποίας θὰ εἶχε συνεπείας, ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ, ἐζήτησε δὲ νὰ συνεννοηθῇ ὡς ἴσος πρὸς ἴσον, ἡ Πύλη διώρισε πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου τὸν περίφημον Χουρσὴτ πασᾶν, οὗτος δ' ἀπέστειλεν ὡς πρωτοπορίαν του τὸν κεχαγιᾶν του Κιοσσὲ-Μεχμέτ, τὸν νικητὴν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ εἰσβολὴ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε, διὰ νὰ μὴ ἐπεκταθῇ τὸ κακὸν καὶ ἐρημωθῇ ἡ Σερβία, ὁ Καραγεώργης ἠναγκάσθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν γειτονικὴν Οὐγγαρίαν. Τὸν Καραγεώργην διεδέχθη τότε ὁ Μιλὸς Ὀμπρένοβιτς καὶ ἐκεῖνος ἐξηκολούθησε τὸν σερβικὸν ἀγῶνα. Ὁ Καραγεώργης ὅμως, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι μόνον διὰ κοινῆς τῶν βαλκανικῶν λαῶν ἐξεγέρσεως θὰ ἦτο ἐφικτὴ ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τουρκίας, ἐκ τῶν πρώτων ἠσπάσθη τὸ πρόγραμμα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Τὰς διαπραγματεύσεις διεξῆγεν ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, ὅστις κατὰ Μάϊον τοῦ 1817 κατήχησε τὸν Καραγεώργην, ὁρκισθέντα νὰ ὑπηρετήσῃ εἰλικρινῶς τὴν ἰδέαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀγῶνος, ἀποφασισθέντος νὰ διέλθῃ τὰ σύνορα διὰ νὰ σπεύσῃ εἰς Σερβίαν καὶ ἐξεγείρῃ τὰ πλήθη, ὁ Καραγεώργης ὡδηγήθη ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τῶν Φιλικῶν Λεονάρδου, ἐντὸς κλειστῆς ἁμάξης, καὶ διὰ τῆς Βουκοβίνας, τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τοῦ Βανάτου διεπεραιώθη εἰς τὴν Σερβίαν, καὶ παρεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ πιστοῦ ὀπαδοῦ του Βοΐτσα Βουλίτσεβιτς. Οὗτος, παλαιὸς φίλος τοῦ Καραγεώργη, ἀλλ' ὀπαδὸς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῦ ἰσχύοντος κνιέζου Μιλὸς Ὀμπρένοβιτς, ἐχθροῦ τοῦ ἀπὸ τόσων ἐτῶν ζῶντος ἐν τῇ ἐξορίᾳ Καραγεώργη, ἐπεδίωξε νὰ διαλλάξῃ τὰ δύο ἀντιμαχόμενα κόμματα. Ἀντὶ τούτου ὅμως προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν. Τὸ πρᾶγμα ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Οὗτος ἀπήτησεν ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνον κνιέζον Μιλὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Καραγεώργη. Καὶ ὁ παλαιὸς κνιέζος, ἐνῷ ἐκοιμᾶτο ἀμέριμνος, διότι ἐστηρίζετο εἰς τὴν φιλοξενίαν τοῦ Βοΐτσα Βουλίτσεβιτς, ἐσφάγη ἀνοικτιρμόνως ὑπ' αὐτοῦ, ἡ δὲ κεφαλή του ἐν θριάμβῳ ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Καραγεώργης ὑπῆρξε πολεμικώτατος καὶ στρατηγικώτατος ἀνήρ, καλὸς ἡγεμὼν καὶ θερμὸς πατριώτης. Γ. Δ. Κ.

— **Καραγεώργης, *Γεώργιος Παπᾶς*** ἢ ***Κουρτογλους***. Γενναῖος Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὅστις εὑρισκόμενος εἰς Μολδαυίαν, τῷ 1820, μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικήν, ἔγινεν ἑκατόνταρχος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη καί, μετὰ τοῦ Ἀθανασίου Καρπενησιώτου, ἐπολέμησεν εἰς διαφόρους μάχας καὶ μάλιστα εἰς τὸ Σκουλένι. Εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἀδελφοί του, *Δημήτριος, Μανουήλ, Μιχαήλ, Πασχάλης* καὶ *Σταῦρος*, ἔπεσαν μαχόμενοι ἡρωϊκῶς, μὲ τὸν *Ἰντζέν*, τὸν *Σφαέλλον*, τὸν *Ἀμπατιέλλον* καὶ λοιποὺς ἥρωας τῆς τραγῳδίας τοῦ Σκουλενίου. Ὁ Καραγεώργης, μολονότι εἶχεν ἐξαντληθῆ ἀπὸ τὴν αἱμορραγίαν πολλῶν τραυμάτων, δὲν ἔστερξε νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ρωσικὴν ὄχθην τοῦ Προύθου, ζητήσας ὡς χάριν ν' ἀφεθῇ, ὅπως ἀποθάνῃ πλησίον τῶν ἀδελφῶν του. Ἐν τούτοις διεσώθη ἀπὸ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀποκατασταθεὶς εἰς Κισνόβιον δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τῷ 1823, μετ' ἄλλων Ἑλλήνων, συνέστησε μίαν νέαν ἑταιρείαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ καταρτισθοῦν σώματα ἐπαναστατῶν, τὰ ὁποῖα, διερχόμενα ἀπὸ τὴν Μολδαυίαν, κυβερνωμένην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Στούρτζαν, νὰ μὴ τὴν θίξωσι ποσῶς, ἀλλὰ νὰ φθάσωσιν εἰς Βουλγαρίαν, διὰ νὰ τὴν ἐξεγείρουν εἰς ἐπανάστασιν. Ἡ ἑταιρεία ἐπροδόθη ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τραπεζίτην Μανοὺκ βέην καὶ παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ διοικητοῦ τῆς Βασσαραβίας, γέροντος στρατηγοῦ Ἰντζώφ, μεγάλου φιλέλληνος, ὅπως συγκαλύψῃ τὰ γεγονότα, πολλοὶ Ἕλληνες συνελήφθησαν ἐπὶ παραβάσει τῶν διαταγῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν οὐδετερότητα, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν, ὡς ὁ Σαχίνης, Χώντζογλους καὶ λοιποὶ ἀρχηγοί, ἐσίπησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἀπέθανον. Ὁ Καραγεώργης διῆλθε διὰ τῆς Τουρκίας καὶ φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1823 ἐξηκολούθησε πολεμῶν, μὲ τὸν Μαυροκορδᾶτον εἰς τὸ Μεσολόγγιον, μὲ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον εἰς τὸ Νεόκαστρον, μὲ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην εἰς τὴν Δραμπάλαν, μὲ τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὸ Χαϊδάρι, τὴν Ἀράχωβαν, τὸ Δίστομον καὶ τὸν Πειραιᾶ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν οὐδόλως ἠμείφθη καὶ ἔζη βιοπαλαίων ὡς ρακοπώλης εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπέθανε δὲ τῷ 1851 ἐκ χολέρας. Γ. Δ. Κ.

— **Καραγεώργης, *καπετὰν* —.** Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Ρούμελης καὶ Ἀγωνιστής. Μισθωθεὶς ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῷ 1824 διὰ τὴν δίωξιν τῶν ἀνταρτῶν, ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὰ σώματα τῶν μισθωτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα κατήρτισε τὸν ἡμιτακτικὸν στρατόν της. Ὁ Καραγεώργης ἐστάλη πρὸς φρούρησιν τῶν Σπετσῶν τῷ 1824 καὶ τῆς Ὕδρας τῷ 1825. Σπουδαίως συνέβαλεν εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον τοῦ 1825—1827 ἐν Πελοποννήσῳ ἐναντίον τῶν πλανωμένων ὀρδῶν τοῦ Ἰμπραήμ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκρατήθη εἰς τὴν ὀροφυλακὴν καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν εἰς τὴν χωροφυλακήν, φονευθεὶς εἴς τινα συμπλοκὴν πρὸς λῃστὰς τῷ 1852, παρὰ τὰς Θήβας. Γ. Δ. Κ.

— **Καραγεώργης.** Ἐκαλεῖτο οὕτως ὁ διακριθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κερατσινίου κατ' Ἀπρίλιον 1827 Θεσσαλὸς Γεώργιος *Παπᾶ* (βλ. λ). Γ. Δ. Κ.

καραγηνὸν (τό), ἢ καὶ *καραγκὴν* (Carageen) *[Φαρμ.]*. Παραγωγὰ φυτὰ τῆς δρόγης ταύτης εἶναι τὰ ἄλγη Chondrus Crispus καὶ Gigartina Mamillosa. Τὰ ἄλγη ταῦτα, κακῶς ὀνομαζόμενα καὶ βρύα, εὐδοκιμοῦσιν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Βορείου θαλάσσης, ἰδίᾳ μάλιστα ἐν Ἰσλανδίᾳ, Σκωτίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰσήχθησαν ἀπὸ τοῦ 1830 Συλλέγονται ἀπὸ Μαΐου ἕως Ἰουλίου, πλύνονται ἐντὸς βαρελλίων ἢ σκαφῶν διὰ γλυκέος ὕδατος καὶ εἶτα ξηραίνονται καὶ λευκαίνονται εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, αἵτινες ἀποχρωματίζουσι τὴν ἐρυθρὰν φυκοερυθρίνην των. Ἐνίοτε λευκαίνονται διὰ χλωρίου ἢ θειώδους ὀξέος. Μετὰ τὴν ἐξεργασίαν των ἀποστέλλονται εἰς Λιβερπούλην, ὅπου εἶναι ἡ κυριωτέρα ἀγορά των. Διαβρεχόμενα δι' ὕδατος ἐξοιδοῦνται. θερμαινόμενα δὲ μετ' αὐτοῦ δίδουν πήκτωμα ἄγευστον, οὐδετέρας ἀντιδράσεως, μὴ χρωννύμενον δι' ἰωδίου. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη χρησιμεύει πρὸς διάκρισιν τοῦ καραγηνοῦ ἀπὸ τὸν ἰσλανδικὸν λειχῆνα Συνήθης νοθεία τῆς δρόγης εἶναι ἡ πρόσμειξις αὐτῆς μετ' ἄλλων ἀλγῶν, μὴ περιεχόντων γλίσχρασμα (Geranium rubrum, Fucus caniculatus, Sphaerococcus avicularis). Τὸ καραγηνὸν περιέχει γλίσχρασμα (τὴν καραγίνην) ἀμυλοδεξτρίνην, ἅλατα νιτρικά, χλωριοῦχα, βρωμιοῦχα, ἰωδιοῦχα καὶ θειικὰ τοῦ καλίου καὶ νατρίου καὶ χρωστικήν τινα οὐσίαν, τὴν ροδοφυλλίνην. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ὡς ἀφέψημα, ὡς φάρμα-

Digitized by Google

κον ἀποχρεμπτικὸν καὶ μαλακτικόν. Ἐπίσης δίδεται εἰς φθισικούς, ραχιτικοὺς καὶ χοιραδικούς. Εἰς Ἀμερικὴν χρησιμεύει τὸ γλίσχρασμα τοῦ καραγηνοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνικὴν χρησιμεύουν εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ἀποχρεμπτικῶν εἰδῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων γαλακτωμάτων, ἰδίᾳ δὲ τῶν τοῦ ὀνισκελαίου. Τὸ καραγηνὸν χρησιμεύει καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν βανδολινῶν. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸ κολλάρισμα τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν ψιαθίνων πίλων, ὡς καὶ πρὸς διαύγασιν τοῦ ζύθου. Κ. Γ. Μ.

καράγιαλης (ὁ) (τουρκ. *καρὰ-γέλ*=μαῦρος, δηλαδὴ σφοδρός, ἄνεμος)· ἄνεμος βορειοδυτικὸς (μαΐστρο-τραμουντάνα), ὁ *σκείρων* τῶν ἀρχαίων, ὁ καὶ *μελαμβόρειος*. Ν. Μ.

Κάραγιαν, ἢ ***Καραγιάννης*** (Carajan), ***Θεόδωρος-Γεώργιος***, *ἱππότης φὸν*—. Αὐστριακὸς γερμανιστὴς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1810, ἐκ γονέων Ἑλλήνων, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ, ὑπηρέτησε δὲ ἀπὸ τοῦ 1829—1832 ὡς ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1832—1841 εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ὑπὸ τὸν Γκριλλπάτσερ. Διετέλεσεν εἶτα βιβλιοφύλαξ καὶ ὑποδιευθυντὴς τῆς Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης καὶ τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτής. Τῷ 1850 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, καὶ διευθυντὴς τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ τμήματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἧς ἐγένετο πρόεδρος τῷ 1869, ἀπονεμηθέντος συγχρόνως αὐτῷ, εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας του καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν του, τοῦ κληρονομικοῦ τίτλου τοῦ ἱππότου. Ἡ κυριωτέρα φιλολογικὴ ἀπασχόλησις, ἥτις ἀνέδειξεν αὐτόν, ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις τῶν παλαιοτέρων, καὶ ἐν πολλοῖς ἀγνώστων, φιλολογικῶν καὶ ποιητικῶν γερμανικῶν ἔργων. Ἔγραψε καὶ ἐξέδωκεν: «Ἐαρινὸν δῶρον διὰ τοὺς φίλους τῆς παλαιοτέρας φιλολογίας» (1849 καὶ 1875), «Μνημεῖα τῆς γερμανικῆς γλώσσης τοῦ ΙΒ' αἰῶνος» (1846) «Ἡ παλαιὰ Kaiserburg καὶ ἡ Βιέννη πρὸ τοῦ 1500» (1863), «Δέκα ποιήματα τοῦ Μιχαὴλ Μπεχάϊμ», ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, «Τὸ βιβλίον τῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Σαλτσβούργῳ» (1850), «Περὶ Ἐρρίκου Τάϊχνερ» (1855). Ἐπίσης ἐπραγματεύθη διὰ μονογραφιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικραὶ πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐστρίας» ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐκδόσει «Fontes rerum austriacarum» τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐστρίας εἰς ποικίλα θέματα. Θ. Κ.

Καραγιαννάκης, ***Νικόλαος***. Ἐκ τῶν συντρόφων τοῦ Μητρο-Μάρα, ἔδρασεν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι μεταξὺ τοῦ 1765 καὶ 1772, ὁπότε ἐφονεύθη εἴς τινα συμπλοκήν, παρὰ τὰ Δερβένια τῆς Μεγαρίδος, μαχόμενος πρὸς τοὺς Σαρηγκιουλῆδες τοῦ Τζατὰλ-Ἀλῆ.

Καραγιάννης, Ὄνομα Ἀγωνιστῶν: —1) ***Δημήτριος***. Ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀναλάτου τῷ 1827. —2) ***Μιχαήλ***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, Ἀγωνιστὴς ἐπίσης. Ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826. —3) ***Χρῆστος***, ἐκ Λεβαδείας. Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας καὶ μάλιστα εἰς τὴν Στυλίδα, τὰ Σάλωνα καὶ τὸ Χαϊδάρι. Ἔλαβε γαίας εἰς ἀνταμοιβὴν καὶ τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

—**Καραγιάννης**, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου καὶ πληρεξούσιος αὐτοῦ κατὰ τὰς συνελεύσεις. Ἦτο γενναιότατος, ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ χιλιάρχου, ἐπολέμησεν εἰς Κουμουτσάδες, εἰς Κομπότι, εἰς Ἄρταν καὶ Μεσολόγγιον, ἀπετέλεσε δὲ μέλος τοῦ δικαστηρίου, ὅπερ τῷ 1824 ἐδίκασε τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην. Τῷ 1827 διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Τὸ ὄνομά του ἀνεγράφη εἰς τὰ 143 ἐξαιρέτως διακριθέντα πρόσωπα τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανεν ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1865. Γ. Δ. Κ.

— **Καραγιάννης**, ***Ἰωάννης***. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ πρώτου συστηματικοῦ ἑλληνικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου. Κατόπιν πολλῶν συνεννοήσεων μὲ τοὺς μέλλοντας ν' ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα τοῦ θιάσου, κατήρτισε τέλος αὐτόν, προσλαβὼν ὡς μουσικοδιδάσκαλον τὸν τότε καθηγητὴν τοῦ Ὠδείου Μπεκατῶρον. Ὁ πρῶτος αὐτὸς θίασος ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Ἀποστόλου ὀξύφωνον, Κ. Κωστέλον βαρύτονον, Μιχ. Μαντζάραν βαθύφωνον, Ἀντ. Λάνδην πρῶτον κωμικόν, Σπ. Δημητρακόπουλον δεύτερον κωμικόν, Π. Ρικιάρδην δεύτερον ὀξύφωνον, Β. Λαλαούνην δεύτερον βαρύτονον καὶ ἀπὸ τὰς Αἰκ. Λάνδη ὑψίφωνον, Ὄλγαν Λιόπα λυρικὴν ὑψίφωνον, Μελπομένην Κωνσταντινοπούλου, τὴν μετέπειτα πρωταγωνίστριαν τοῦ ἑλληνικοῦ κωμειδυλλίου, ἀνθυψίφωνον, καὶ τὴν Ἰταλίδα μὲν τὴν καταγωγήν, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι γεννηθεῖσαν Ρεκανατίνι, κοντράλτον. Μετὰ διδασκαλίαν δύο μηνῶν ὑπὸ τοῦ μουσικοδιδασκάλου Μπεκατώρου καὶ τῆς διδασκαλίσσης τοῦ κλειδοκυμβάλου Ἐλπίδος Καούκη, οἱ ἀποτελέσαντες τὸν πρῶτον αὐτὸν συστηματικὸν ἑλληνικὸν μελοδραματικὸν θίασον ἐνεφανίσθησαν τὴν 19 Δεκεμβρίου 1888 ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου Συγγροῦ, τοῦ μετέπειτα Δημοτικοῦ, ψάλλοντες τὴν «Βετλῆν», τὸ τρίπρακτον μελόδραμα τοῦ Δονιζέτη, κατὰ μετάφρασιν τοῦ Κανтακουζηνοῦ. Πάντες οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν παράστασιν ἐκλήθησαν μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἐπευφημήθησαν ζωηρότατα μετὰ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ θιάσου Καραγιάννη, εἰς ὃν προσεφέρθη καὶ βαρύτιμος στέφανος. Τὴν ἐπομένην ὁ θίασος ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἔδωσε μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας, ἐκτὸς τῆς «Βετλῆς», τὴν «Ἁρπαγὴν ἐκ τοῦ σεραγίου», τὸν «Ὑποψήφιον» τοῦ Ξύνδα, τὸν «Ἀρχοντοχωριάτην» κωμειδύλλιον μὲ μουσικὴν τοῦ ἀρχιμουσικοῦ τῆς φρουρᾶς Α. Σάϊλλερ, τὸν «Μᾶρκον Μπότσαρην» τοῦ Καρρέρ, τὴν «Ὑπνοβάτιδα» καὶ τὴν «Λουκίαν». Ἐκεῖθεν ὁ θίασος μετέβη εἰς Κάϊρον, ὅπου οἱ ἐκεῖ ὁμογενεῖς, ἐνθουσιασθέντες ἀπὸ τὸ κατόρθωμα τοῦ Καραγιάννη, προσέφερον εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπῆ ἀργυροῦν στέφανον. Ἐκ Καΐρου ὁ θίασος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, κληθεὶς τρὶς κατ' ἐπανάληψιν, ἔπαιξεν ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου, ὅστις τὸν ἐπαρασημοφόρησε καὶ τὸν συνεχάρη διὰ τοῦ αὐλάρχου του. Εἰς Ὀδησσόν, ὅπου μετέβη μετὰ τοῦτο ὁ θίασος καὶ ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ἐποχῆς, οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες, ὑπερθεματίζοντες τῶν ἐν Καΐρῳ συμπατριωτῶν των, προσέφερον εἰς τὸν Καραγιάννην πολύτιμον χρυσοῦν στέφανον. Ὁ Καραγιάννης, ἀφοῦ περιέφερε καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα κέντρα τοῦ ἑλληνισμοῦ τὸν θίασόν του, ἔμεινε, μετὰ παρέλευσιν διετίας, ἄνευ περιουσίας, ἄνευ ἐργασίας, μὲ μόνην τὴν ἀνάμνησιν τῶν θριάμβων του. Τὴν 10 Μαΐου 1890 ὁ μελοδραματικὸς θίασος διελύθη. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Καραγιαννόπουλος, ***Γεώργιος***. Ἕλλην πολιτικὸς διαπρέψας κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου (βλ. *Τισσαμενός*). Γ. Δ. Κ.

— **Καρκιγιαννόπουλος**, ***Γεώργιος***. Ἕλλην χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1885. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου τῷ 1905 μὲ τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν «Ἐπὶ τῶν ὀστεομυελιτίδων». Ἀργότερον, κατὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ φοίτησίν του, διετέλεσεν ἐξωτερικὸς βοηθὸς τῶν Tuffier καὶ Pozzi, εἶτα δὲ ἐσωτερικὸς βοηθὸς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ Delbet ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν Παρισίων Necker (1914—1918). Ἐπανακάμψας ἐν Ἑλλάδι διηύθυνεν ἐπὶ ἑπταετίαν τὸ χειρουργικὸν τμῆμα τοῦ ἐν Ἀθήναις γαλλικοῦ νοσοκομείου, καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 διατελεῖ διευθυντὴς χειρουργικοῦ τμήματος ἐν τῷ «Εὐαγγελισμῷ». Ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς Ἰατρο-χειρουργικῆς ἑταιρείας καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἰατρικῆς ἑταιρείας Ἀθηνῶν, τακτικὸν μέλος τῆς Γαλλικῆς ἑταιρείας διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ καρκίνου καὶ τῆς Διεθνοῦς χειρουργικῆς ἑταιρείας. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ μνημονευτέαι αἱ ἐν τῇ ἰατρικῇ Ἀκαδημίᾳ Παρισίων ἀνακοινώσεις αὐτοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Delbet, περὶ «Κυτταροφυλαξίας» καὶ «Τραυματικῆς καταπλήξίας» ὡς καὶ αἱ πραγματεῖαι του: «Συμβολὴ εἰς τὴν παθογένειαν τοῦ συνδρόμου τῆς σπλαγχνοπτωσίας ἐπὶ τῆς γυναικός», «Ἐπὶ νεφριδιεκτομῆ καὶ ἐπίδρασις ταύτης ἐπὶ τῆς ἀποφρακτικῆς ἀρτηριίτιδος», «Νέα χειρουργικὴ ἀγωγὴ ἐπὶ τῆς θεραπείας τῆς ὀξείας περιτονίτιδος» κ. ἄ. Ο. Ρ.

Καράγιας, ***καπετὰν*** —. Μακεδὼν ὁπλαρχηγὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνειργάζετο μετὰ τοῦ Βλαχάβα, τοῦ Νίκο-Τσάρα, τῶν Λαζαίων καὶ ἄλλων. Ἔπεσε μαχόμενος τῷ 1809 παρὰ τὴν λίμνην Κάρλαν, πολιορκηθεὶς μετὰ τοῦ σώματός του ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἰσοὺφ Ἀράπη. Γ. Δ. Κ.

Καραγιατζῆ - ***Ἀμπντοὺλ-Χαλὴπ***. Τοῦρκος λῃστὴς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ σεκιμπάνμπαση (ὑποστρατήγου), διῆκε κατὰ τοὺς ἐν Οὐγγαρίᾳ πολέμους σῶμα γενιτσάρων, λιποτακτήσας δὲ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κέρεστες (23—26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1596), ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἄλλων λιποτακτῶν καὶ διέβη εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ κατέλαβε τὴν Οὔρφαν (Ἔδεσσαν) τῆς Συρίας καὶ κατώρθωσε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ ἐκστρατεύσαντος ἐναντίον του Χουσεῒν πασᾶ. Παρέδωσεν ὅμως αὐτὴν μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ἐπελθόντα καὶ στενῶς πολιορκήσαντα τὴν Ἔδεσσαν Μωχαμὲτ-πασᾶν καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Σεβαστείας, τὴν ὁποίαν ἐλῄστευε, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του *Δελῆ-Χουσεΐν*, μέχρις ὅτου, ἡττηθεὶς παρὰ τὸ Ἐλβιστὰν ὑπὸ τῶν σταλεισῶν ἐναντίον του νέων δυνάμεων, ἀπεσύρθη πρὸς Β καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὰ παρὰ τὴν Σαμψοῦντα ὄρη μέχρι τοῦ θανάτου του (1603).

Καρὰ - Γιολούκ, ἢ ***Καρὰ - Σουλοὺκ*** (= μαύρη βδέλλα). Παρωνύμιον δοθὲν ὡς ἐκ τῶν αἱμοχαρῶν ἐνστίκτων του εἰς τὸν Καρὰ-Ὀσμάν, πάππον τοῦ Οὐζοὺν Χασάν, ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν ***Ἀκ-Κογιουνλοῦ***. Ν. Μ.

Καραγιούζι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἤδη καλούμενος *Πρινάρι* (βλ. λ.).

Καρὰ-Γιουσούφ. Τουρκομάνος τὸ γένος πολέμαρχος, ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ἐν Περσίᾳ, κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἀκμάσαντος κράτους τῶν *Καρὰ-Κογιουνλοῦ* (Μαυροπροβατάδων), οὕτω κληθέντων ἐκ τῆς τουρκομανικῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον. Ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀναστατώσεως, τὴν ὁποίαν προὐκάλεσεν εἰς τὰς χώρας τῆς πρόσθεν Ἀσίας ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ταμερλάνου, ὁ Καρὰ-Γιουσοὺφ κατέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν Βαγδάτην, ὅπου ἐδυνάστευσεν ὑπὸ τοὺς Ἰλκιανίδας σουλτάνους. Νικηθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἐμιρὰν-Σάχ, υἱοῦ τοῦ Ταμερλάνου, κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐφυλακίσθη. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ταμερλάνου (1407) ἐπῆλασε κατὰ τῆς ἐν Περσίᾳ πόλεως Τάμπριζ, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν, ἐπεκτείνας τὸ κράτος του εἰς τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, τὸ Ἰρὰκ-Ἀραμπὶ καὶ τὸ Καζβίν. Ἀπέθανε τῷ 1451. Ν. Μ.

καράγκαθας (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀνόπορδον τὸ ὡραιοανθὲς* (Onopordon species).

Καραγκάσαι (οἱ). Φυλὴ τουρκοταταρικῆς καταγωγῆς, κατοικοῦσα ἐπὶ τῶν Β κλιτύων τοῦ ὄρους Σαγιανί, ἐν τῇ ἀνατολικῇ Σιβηρίᾳ. Ὁμιλεῖ καθαρὰν τουρκικὴν διάλεκτον, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν τῶν Ἰακούντων. Σήμερον ὑπολείπονται ἐλάχιστοι ἐξ αὐτῶν. Ν. Μ.

Καράγκβε, ἢ ***Καράγκουε*** (Karagwe ἢ Karague) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐντολῇ τῆς Ταγκανίκας (πρώην γερμανικὴ ἀνατολικὴ Ἀφρική), παρὰ τὰς Δ ὄχθας τῆς λίμνης Βικτωρίας Νυάντσας. Εἶναι χώρα ὀρεινή, κατοικουμένη ὑπὸ 30.000 περίπου ἰθαγενῶν, ἀνηκόντων εἰς τὰς φυλὰς τῶν Βαχίντα καὶ Βανυαμπό. Κυριωτέρα πόλις αὐτῆς εἶναι ἡ *Καφοῦρο*. Μ. Δ. Β.

Καραγκίζι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἤδη καλούμενος *Πρινάρι* (βλ. λ.).

Καραγκιὸζ ***πασᾶς***. Στρατηγὸς Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Βαγιαζὴτ τοῦ Β'. Διεκρίθη εἰς τοὺς τελευταίους πολέμους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὡς διοικητὴς τῆς Καραμανίας ἦρε πολλὰς νίκας κατὰ τῶν μικρῶν τοπαρχῶν, οἵτινες ἠμφεσβήτουν ἀκόμη τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν. Τῷ 1485 διετάχθη καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὴν Συρίαν τὸν Τουρκομάνον ἀρχηγὸν τῆς φυλῆς τῶν Τριῶν βελῶν (τῶν *Οὒτς-Ὂκ* ἢ τῶν παλαιῶν Οὔζων). Νικήσας δὲ αὐτὸν προεχώρησεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Μαμελούκων αὐτῆς σουλτάνων πόλεμον. Ὀργισθεὶς ὅμως, διότι εἰς τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν δὲν διωρίσθη αὐτὸς σερασκέρης, ἀλλὰ προετιμήθη ὁ εὔνοῦχος βεζύρης Ἀλῆ πασᾶς, κατέλιπε τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ προεκάλεσε τὴν ἧτταν τῶν τουρκικῶν ὅπλων. Διὰ τοῦτο συλληφθεὶς ὡδηγήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖ δ' ἐστραγγαλίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Βαγιαζὴτ εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. Γ. Δ. Κ.

Καραγκιὸζ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα ἑνὸς τῶν παρὰ τὸν Σαγγάριον βυζαντινῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσεν ὁ Ὀσμὰν κατὰ τὰς πρώτας ἐναντίον τῶν βυζαντινῶν χωρῶν πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς συμβολῆς τοῦ Μέλανος εἰς τὸν Σαγγάριον. Ν. Μ.

Καραγκιὸζ-κιοϊ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Περίβλεπτον*.

καραγκιόζης (ὁ) (τουρκ. *καραγκιὸζ* ἐκ τοῦ *καρὰ*=μαῦρος καὶ *γκιὸζ*=μάτι· δηλαδὴ *μαυρομμάτης*)· τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ θεάτρου σκιῶν ἐν Ἑλλάδι, Τουρκίᾳ, Ἀραβίᾳ κλπ. || μεταφ πρόσωπον μὲ κωμικὴν ἢ γελοίαν ἐμφάνισιν· εὐφυὴς προσποιούμενος βλακείαν· γελωτοποιός, φιλοπαίγμων· || τὸ θέατρον σκιῶν.

— [ΛΑΟΓΡ.] Ἡ καταγωγὴ τοῦ *καραγκιόζη* εἶναι ἄγνωστος, ἡ δὲ ἀκριβὴς σχέσις του πρὸς τὰ λατινικὰ ἀτελλανὰ δράματα, πρὸς τὰ θέατρα ἀνδρεικέλλων (μαριονέττες) καὶ πρὸς τὸ guignol (φασουλῆς) δὲν εἶναι εὔκολον νὰ εὑρεθῇ, παρ' ὅλας τὰς τυχὸν ὁμοιότητας πρὸς αὐτά, ὀφειλομένας εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἅπαντα τὰ εἴδη ταῦτα τοῦ θεάτρου εἶναι εἴδη *λαϊκοῦ θεάτρου*. Πιθανῶς ἡ ἀρχὴ του ν' ἀνάγεται εἰς παλαιοτάτους χρόνους, καὶ ὁ περίφημος πλατωνικὸς μῦθος τοῦ σπηλαίου (*Πλάτ. Πολιτ.* Ζ' 514 Β, κ. ἑ.) ν' ἀποτελῇ ἀνάμνησιν θεάτρου τινὸς σκιῶν παρομοίου πρὸς τὸν καραγκιόζην.

Τινὲς ἐπεχείρησαν νὰ χρονολογήσουν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θεάτρου τούτου σκιῶν ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζησε, δῆθεν, ὁ δημιουργὸς του Καραγκιόζης. Οὕτως ἐξέλαβον ὡς τάφον τοῦ Καραγκιόζη τὸν ἄλλως γνωστὸν τάφον τοῦ Νὸσρ ἐντ-Ντὶν-χότζα, ὑπουργοῦ τοῦ Ταμερλάνου (1350), ὅστις ὑψοῦται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Προύσης εἰς Τσερκεντζέ. Ὁ Τοῦρκος συγγραφεὺς Μουρὰτ διηγεῖται, ὅτι ὅταν ἐκτίζετο τῇ διαταγῇ τοῦ Σουλεϊμὰν τὸ τέμενος Σουλεϊμανιέ, εἷς μαυρομμάτης (καραγκιόζης) ἐργάτης κατώρθωνε νὰ ἀπασχολῇ διὰ συνεχῶν καὶ εὐφυεστάτων ἀστεϊσμῶν τοὺς συναδέλφους του καὶ νὰ παρεμποδίζῃ οὕτω τὴν ἀποτελείωσιν τοῦ ἔργου. Ὁ σουλτᾶνος μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς ἀργοπορίας, διέταξε νὰ

Digitized by Google

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους τύπους τοῦ Ἑλληνικοῦ Καραγκιόζη.

[1) ὁ Πασᾶς, 2) ὁ Σιὸρ-Διονύσιος, 3) ὁ Μορφονιός, 4) ὁ Χατζηαβάτης, 5) ὁ Καραγκιόζης, 6) ὁ Μπαρμπαγιῶργος, 7) τὸ Κολητῆρι, 8) ἡ Βεζυροπούλα, 9) ὁ Βεζύρης, 10) ὁ Δερβέναγας, 11) τὸ Σαράϊ.]

συλλεγοῦν καὶ νὰ γραφοῦν οἱ ἀστεϊσμοὶ καὶ ἔπειτα νὰ φονευθῇ ὁ καραγκιόζης. Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ μύθευμα τοῦτο οὐδόλως ὑποβοηθεῖ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Ἄλλωστε δὲν δύναται ν' ἀποκλεισθῇ ἡ παράλληλος ἐμφάνισις παρὰ διαφόροις λαοῖς τῆς αὐτῆς λαϊκῆς διασκεδάσεως. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, καὶ ἂν συμβαίνῃ τοιοῦτόν τι, ὁ καραγκιόζης εἶναι γνήσιον δημιούργημα τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, ὧν ἐν χρήσει πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Ἰάβαν καὶ τὸ Σιάμ, καὶ κατὰ μείζονα λόγον εἰς τὴν Κίναν, ὁπόθεν μετεδόθη ἀπὸ αἰώνων καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐν Σιὰμ αἱ παραστάσεις γίνονται εἰς κινεζικὴν γλῶσσαν καὶ ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον μέρος τῶν νεκρωσίμων τελετῶν, οἱ δὲ ἐπαγγελματίαι παῖκται εἶναι Κινέζοι. Ἐπειδὴ ὅμως ἀποβαίνει δυσχερεστάτη ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἀπωτέρων ἰχνῶν του, ἀρκεῖ ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς καραγκιόζης ἔχει ἰνδικὴν τὴν προέλευσιν. Εἰς τὴν Ἰάβαν αἱ σκιαὶ ἐπεξηγοῦν καὶ διαφωτίζουν τὰ πολύπλοκα μυστήρια τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας καὶ πρὸ πάντων τὰ ἀφορῶντα τὸν θάνατον καὶ τὰς θεότητας τοῦ θανάτου. Ὁ ὑπερβολικὰ μακρὸς καὶ κωμικὸς βραχίων τοῦ Καραγκιόζη ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως ἰνδικὴν ἐπιβίωσιν. Οἱ Ἰνδοὶ ἐφαντάζοντο τὰ πνεύματα μὲ μεγάλους βραχίονας, συμβολίζοντας κατὰ τὸν αἰσθητικόν των κανόνα τὴν ρώμην καὶ τὸ κάλλος (πρβλ. τοὺς πολλοὺς βραχίονας τοῦ Βούδα, τοῦ Βριάρεω κτλ.). Ἐν Τουρκίᾳ ὁ κύριος ἥρως τοῦ θεάτρου τῶν σκιῶν, ὁ Καραγκιόζης, εἶναι ἀτσιγγανικῆς καταγωγῆς καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀτσίγγανοι, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ γλῶσσά των, ἦλθον ἐξ Ἰνδιῶν. Τῷ 1918 ἐπανεστήθη μία στήλη τοῦ τάφου τοῦ σεΐχη Κιουστερί, ὅστις φαίνεται ὅτι ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὸ θέατρον τῶν σκιῶν, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Χατζῆ-Ἀϊβάτ. Ἡ στήλη αὕτη φέρει ἔμμετρον ἐπιγραφὴν λέγουσαν: «Μὲ τὴν ὀμορφιά του, τὸ πρόσωπό σου φαντάζει σκαλισμένο ἀπ' τὸν πλάστη. Ὁ πέπλος (ὁ μπερντὲς) τῆς ἀλήθειας εἶναι ἔργο τοῦ θεοῦ, κυρίου τῆς αἰωνιότητας. Μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸν χαρακτῆρα ἀπὸ τὸ πρόσωπο. Τὸ ὁρατὸ παραπέτασμα δὲ μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀδιαπέραστο στὸ μάτι τοῦ νοῦ. Ὅσα κοιτάξῃς μὲ τὴν πρεπούμενη προσοχή, θ' ἀξιωθῇς νὰ τὰ καταλάβῃς. Ἀλλὰ τὸν κόσμο τον ἔχει σκεπάσει ὁ πέπλος τῆς τεμπελιᾶς. Ὦ Χαγιὰλ (ὄνομα τοῦ προδρόμου τοῦ Κιουστερὶ σημαῖνον: σκιὰ καὶ ὄνειρον) ἡ μεγάλη τέχνη εἶναι νὰ κάνῃς νὰ περάσῃ ἀπ' τὰ μάτια τὸ αἰώνιο τοῦτο ὄνειρο. Πόσοι μαυρομμάτηδες σβηστήκανε ἀπ' τὸ παραπέτασμα τῆς φύσης. Ἐκεῖνο ποὺ περνᾷ εἶναι μόνο τὸ εἴδωλο τοῦ σώματός σου καμωμένο ἀπ' τὸ φῶς τῶν κεριῶν. Ὁ ἄνθρωπος μπαίνει στὸν κόπο τοῦ μισεμοῦ, κι' ἀπομένει ὁ κίνδυνος σ' ὁποιουδήποτε τὴ σκιὰ κι' ἂν βαλθῇς. Γιὰ κοίτα! Ἐκείνη ποῦ σὰν παιγνίδι τὸν ἔχει τὸν σουλτᾶνο, σκέπασε τὶς πράξεις της μὲ τὸν πέπλο τῆς ἀγάπης. Μεῖνε σταθερός, ὦ Κιουστερί, στὸ δρόμο ποῦ ἀκολουθοῦνε οἱ ἄνθρωποι τοῦ μανδύα (ὁ Μωάμεθ καὶ οἱ δικοί του). Ἅμα σηκωθῇ τῶν φαινομένων ὁ πέπλος θὰ λάμψῃ ἡ χώρα τῆς ἑνότητας».

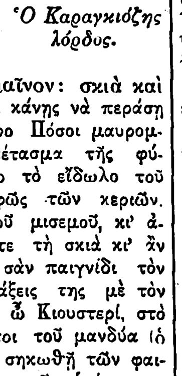

Ὁ Καραγκιόζης λόρδος.

Ἡ δυσνόητος αὕτη ἐπιγραφή, ἡ πλήρης μεταφορῶν, λογοπαιγνίων καὶ διφορουμένων, δὲν μᾶς πληροφορεῖ μὲν περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Καραγκιόζη, ἀλλὰ δεικνύει ὅτι ὁ ποιητής της δὲν ὤκνει νὰ ἐκτιμᾷ τὸ καραγκιοζικὸν θέατρον καὶ νὰ ἐξετίζῃ μάλιστα τὰς προσπαθείας του ἀπὸ φιλοσοφικωτέρας πως ἀπόψεως. Ἴσως τὸ γεγονὸς τοῦτο νὰ μαρτυρῇ ὅτι ὁ πρωταρχικὸς χαρακτὴρ τοῦ θεάτρου σκιῶν δὲν ἦτο κωμικός. Ὅπως καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν θεάτρου, οὕτω καὶ τοῦ καραγκιόζη ἡ καταγωγὴ εἶναι μᾶλλον θρησκευτική. Ὑπῆρχε βεβαίως εἰς τὴν Περσίαν καὶ ὑπάρχει ἀκόμη καραγκιόζης (ὁ *Κετσὲλ-Πεχλιβάν*), ἐφωδιασμένος μὲ ποικιλώτατα πρόσωπα, προδίδων ἀρκετὰ ὑψηλὸν βαθμὸν ἐξελίξεως καὶ στερούμενος παντελῶς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Ἔπειτα ὁ ἀραβικὸς *Καραγκούς*, ὁ ἐλάχιστα καλλιτεχνικὸς καὶ κατωτέρας εὐφυΐας, ὁ εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἀναίσχυντος μὲ τὸ τεράστιον αἰδοῖόν του (τὸ ὁποῖον ἀντικαθιστᾷ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ πολὺ σπανιώτερον εἰς τὴν Τουρκίαν τὸν μέγαν βραχίονα), καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν παραδοχὴν τῆς ὑποθέσεως περὶ θρησκευτικῆς προελεύσεως τοῦ θεάτρου τῶν σκιῶν. Ἀλλ' ὅπως ὑπάρχουν δύο Ἀφροδῖται, ἡ Οὐρανία, ἡ ὁποία ἐνσαρκώνει σεμνῶς τὸ μεγαλοπρεπὲς ρεῦμα τῆς αἰωνίας καὶ παγκοσμίας ζωῆς, καὶ ἡ Πάνδημος, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ τὰς ἀγοραίας γενετησιακὰς ἀνάγκας καὶ ἀποτελεῖ ἐκφύλισιν τῆς πρώτης, οὕτω δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρχε κατ' ἀρχὰς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος καραγκιόζης, τοῦ ὁποίου ὁ σημερινὸς νὰ εἶναι μακρινὴ ἀπήχησις. Τῷ ὄντι εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὑπάρχουν παραλλήλως δύο εἰδῶν τουρκικοὶ καραγκιόζηδες, εἷς βέβηλος καὶ εἷς θρησκευτικός, ἀνεξακριβώτου ὅμως χρονικῆς διαδοχῆς. Παλαιότερος φαίνεται νὰ εἶναι ὁ θρησκευτικός, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν μᾶλλον ὑποτυπώδη ὑπόστασίν του καὶ τὸν χαρακτῆρα ἑνὸς ἐκ τῶν δύο τακτικῶν ἡρώων του, τοῦ Χατζῆ-Ἀϊβάτ, ὅστις εἰς τὸν βέβηλον εἶναι κάπως ἀβέβαιος, ἀπροσδιόριστος καὶ μᾶλλον μὴ κωμικός. Αἱ παραστάσεις τοῦ θρησκευτικοῦ καραγκιόζη γίνονται (κατὰ πληροφορίας πρῴην δερβίση, ὅστις ἀπῄτησε νὰ τηρηθῇ ἡ ἀνωνυμία του) εἰς τὰ μοναστήρια τῶν μπεκρήδων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπικαλοῦνται τὸν Ἀμποὺ-Μπακὶρ καὶ εἴς τινας ἐκ τῶν τεκέδων τῶν Μπεκτασήδων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸ τελείως διάφορον τάγμα τοῦ Ἀλεβί. Ἡ παράστασις γίνεται κάθε ὀκτὼ ἢ δεκαπέντε ἡμέρας (ὁπότε ἑορτάζει ὁ τεκὲς) καὶ τρὶς τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ραμαζανίου. Θεαταὶ τῶν παραστάσεων εἶναι τὸ προσωπικὸν τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐλάχιστοι προσκεκλημένοι. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος εἶναι ἁπλῆ καὶ ἠθικοῦ χαρακτῆρος· ὁ Καραγκιόζης ἔχει ἁμαρτήσει· ἡ ἁμαρτία του γίνεται ἀφορμὴ δυστυχίας του· ὁ σεμνὸς Χατζῆ-Ἀϊβὰτ τὸν συμβουλεύει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ ὁ Καραγκιόζης ἀναγνωρίζει συντετριμμένος τὸ σφάλμα του καὶ ὑπόσχεται νὰ βελτιωθῇ καὶ νὰ σωφρονῇ εἰς τὸ ἑξῆς. Ἡ παράστασις οὕτω ὁμοιάζει πρὸς ἠθοπλαστικὸν κήρυγμα. Ὁ παίκτης εἶναι συχνὰ εἰδικὸς ἐπαγγελματίας, ἀνήκων πολλάκις εἰς ἰδιαίτερον σωματεῖον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ὀνομασθῇ «Σωματεῖον τῶν συναδέλφων τοῦ Καραγκιόζη» καὶ νὰ θεωρηθῇ ἀνάλογον πρὸς τὸ «Σωματεῖον τῶν Παθῶν» τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης.

Ὁ ἄλλος, ὁ βέβηλος, ὁ λαϊκὸς καραγκιόζης ἔχει εὐρυτάτην διάδοσιν ἐν Τουρκίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1650 ἔζη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου εἰδικὸς ἀξιωματοῦχος καραγκιοζοπαίκτης, ὁ ὁποῖος ἤσκει ἐπισήμως τὸ ἔργον του. Ἐπὶ ἔτη ἐξεδίδετο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρησις ὑπὸ τὸν τίτλον «Καραγκιόζ», ἡ ὁποία περιεῖχε, μεταξὺ ἄλλων, καὶ σενάρια κωμῳδιῶν. Παροιμιῶδες ἀπέμεινε τὸ ὄνομα τοῦ διασήμου παίκτου Χαγιὰλ Σαλίχ. Τὸ θέατρον τοῦτο παρ' ὅλας τὰς ποικιλίας του ἔχει τέσσαρα θεμελιώδη πρόσωπα: τὸν Καραγκιόζην, τὸν Χατζῆ-Ἀϊβάτ, τὸν Μπαμπᾶ καὶ τὸν Ζεϊμπέκ. Ὁ Καραγκιόζης εἶναι ραγιᾶς, ἀτσίγγανος, φαλακρός, καμπούρης, ἔξυπνος ἐν ταὐτῷ καὶ γελοῖος, μὲ κωμικὴν ἐμφάνισιν καὶ κωμικὰς χειρονομίας. Ὁ Χατζῆ-Ἀϊβὰτ εἶναι κατάλληλος διὰ πᾶσαν ἐργασίαν, ἱκανὸς καὶ δι' ὑπόπτους ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρόθυμος καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τίμιος μεσίτης, οἰκογενειάρχης πολύτεκνος καὶ ἀπένταρος. Ὁ Μπαμπᾶς (καὶ Ἀλῆ-Μουσταφᾶς συχνὰ λεγόμενος) εἶναι ὁ περίγελως ὅλων ἠλίθιος. Ὁ Ζεϊμπὲκ εἶναι βασιβουζοῦκος καυχηματίας, διηγούμενος διαρκῶς ἀνδραγαθήματα, ἀλλὰ κατὰ βάθος δειλός. Τὰ διάφορα ἐπίσης ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν ἄλλοτε τὴν ἀπέραντον τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀντιπροσωπεύονται ἐπὶ τῆς ὀθόνης ἐπαρκῶς. Ὁ Πέρσης εἶναι γελοῖος καὶ ἄνανδρος, ὁ Λαζὸς κτηνώδης κτλ.

Ἡ ὀθόνη ἔχει 1.50 μ. περίπου πλάτος καὶ 1 μ. ὕψος. Τὴν ὅλην δρᾶσιν τῶν σκιῶν κατευθύνει εἷς παίκτης καὶ εἷς τραγουδιστής. Τὰ ἀνδρείκελα, κατεσκευασμένα ἐκ δέρματος καμήλου, εἶναι διαφανῆ, ἔγχρωμα, ἐπίπεδα καὶ διάκενα. Δὲν ἀναπαριστοῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀκριβῶς διότι εἶναι διάκενα, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν γίνεται δι' αὐτῶν παράβασις τοῦ Κορανίου, ἀπαγορεύοντος τὴν ἀπεικόνισιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἁπλουστάτη καὶ πολλάκις ἐλλείπει τελείως. Παράδειγμα: ὕστερα ἀπὸ ἕναν μακρότατον ἀμανὲν τοῦ ἐρωτευμένου Χατζῆ-Ἀϊβάτ, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν βιαστικὸς καὶ ἀπρόσεκτος ὁ Καραγκιόζης, συγκρούεται ἐξ ἀπροσεξίας πρὸς τὸν Χατζῆ-Ἀϊβάτ, δηλώνει ὅτι θέλει νὰ συζευχθῇ ἄνδρα, ἐνδύεται γυναικεῖα καὶ ἀναμένει τὴν ἐπίσκεψιν τῆς μελλούσης πενθερᾶς του. Ἡ ἀπάτη ἐντὸς ὀλίγου ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ σκηνὴ τερματίζεται διὰ χορῶν καὶ ἀμανέδων. Πρᾶξις, δραματικὴ πορεία, δὲν ὑπάρχει, ἀντικαθισταμένη ὑπὸ κωμικοῦ διαλόγου πλήρους λογοπαιγνίων. Πολλὰ μέρη τοῦ διαλόγου τούτου εἶναι συντεταγμένα εἰς ὑψηλὴν ὀσμανλίδικην διάλεκτον, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο προδίδει λογίαν προέλευσιν. Διὰ τὴν κατανόησιν μάλιστα μερικῶν ἀστεϊσμῶν ἀπαιτεῖται βαθεῖα γνῶσις τῆς κλασσικῆς τουρκικῆς γραμματικῆς.

Ὁ ἑλληνικὸς καραγκιόζης εἶναι τουρκικῆς προελεύσεως. Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται πάντοτε ἐν Τουρκίᾳ ἢ τοὐλάχιστον ἐν τουρκοκρατουμένῃ χώρᾳ. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε καὶ ὁσάκις τόπος τοῦ δράματος συμβαίνει νὰ εἶναι ἄλλος, τὰ πρόσωπα ὁμιλοῦν ὡσὰν νὰ εὑρίσκοντο εἰς τουρκικὸν περιβάλλον καὶ εἶναι χωρισμένα εἰς Τούρκους καὶ εἰς ραγιάδες. Ἡ διασκευὴ τοῦ τουρκικοῦ καραγκιόζη καὶ ἡ προσαρμογή του εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα πρέπει νὰ ἔγιναν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἢ ὀλίγον ἐνωρίτερον. Καὶ θεωρῶ πιθανώτατον, σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ὁ καραγκιόζης πρὶν ἢ ἐγκλιματισθῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν περιβάλλον διῆλθεν ἐξ Ἀλβανίας. Τὸ ἀλβανικὸν λ. χ. ἱππικὸν ἀναφέρεται ὡς σωματοφυλακὴ τοῦ ἀφέντη· καὶ εἶχε βέβαια Ἀλβανοὺς σωματοφύλακας ὁ σουλτᾶνος, ἀλλ' αὐτοὶ κατὰ κανόνα ἦσαν πεζοὶ καὶ ὄχι ἱππεῖς. Πρόκειται λοιπὸν μᾶλλον περὶ τῶν Ἀλβανῶν ἱππέων σωματοφυλάκων τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀλβανικοῦ θέματος καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ.

Ὁ Καραγκιόζης λήσταρχος.

Παρὰ τὴν εὐρύτατα διαδεδομένην καὶ ἐκ κακῶς ἐννοουμένου φιλελληνισμοῦ ὑποστηριζομένην γνώμην, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν διακρίνεται ἐπὶ μεγάλῃ ἐφευρετικότητι, ἀλλὰ ἐπὶ ἀφομοιωτικῇ ἱκανότητι. Οἱ Ἕλληνες κατέστησαν τὸν καραγκιόζην ἀκριβῆ καὶ διασκεδαστικὸν καθρέπτην τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὅπως ὅλα τὰ εὐφυᾶ ἔθνη, οὕτω καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν φοβεῖται νὰ σκώπτῃ τὸν ἑαυτόν του· ἀπ' ἐναντίας ἀρέσκεται ἰδιαιτέρως νὰ σατυρίζῃ τὰ ἐλαττώματά του. Τοιουτοτρόπως εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ὁ Καραγκιόζης ἔγινε ταυτοχρόνως ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος καὶ συμπαθὴς γελοιογραφία τῆς φυλῆς. Ἐν Ἀθήναις ἀκόμη ἀκμάζουν ἀρκετὰ θέατρα σκιῶν. Ἡ σκηνὴ εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ λευκῆς ὀθόνης ὕψους 1 μ. καὶ πλάτους 5 μ. (ἐνίοτε 5.50 μ. καὶ 6 μ.). Ὁ παίκτης ἵσταται φυσικὰ ὄπισθεν τῆς ὀθόνης, ἡ ὁποία φέρει κατάλληλον στήριγμα εἰς τὴν βάσιν, ἐφ' οὗ ἀκκουμβοῦν οἱ πόδες τῶν ἀνδρεικέλλων, καὶ παίζει μόνος του, οἱ δὲ βοηθοί του φροντίζουν ἁπλῶς διὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν χαρτίνων ἠθοποιῶν. Τὰ πρόσωπα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διηρθρωμένα, ἀναλόγως τῆς σημασίας των, ἔχουν τμήματά τινα κινητὰ καὶ συγκρατοῦνται διὰ λαβῆς προσηρμοσμένης καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδόν των καὶ εἰς τὸ σημεῖον τῆς κοιλίας. Δευτέρα λαβὴ θέτει εἰς κίνησιν τὸν διηρθρωμένον βραχίονα τοῦ Καραγκιόζη καὶ μερικῶν ἄλλων προσώπων, κατα-

Digitized by Google

σκευασμένων ἁπάντων ἐκ κοινοῦ χαρτονίου καὶ ἐχόντων κατατομὴν καὶ ἐμφάνισιν ἀνάλογον πρὸς τὴν κοινωνικήν των κατάστασιν. Τὰ ἀνδρείκελα ὅμως τὰ παριστῶντα τὸν Μπαρμπαγιῶργον, τὸν Βλάχον καὶ τὸν Ντερβέναγαν, εἶναι πολὺ μεγάλου σχήματος, διὰ νὰ ὑποδηλώσουν τὴν ρωμαλεότητα τῶν προσώπων τούτων, τὰ ὁποῖα, ἐν τούτοις, εἶναι κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως. Τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ θεάτρου εἶναι: ὁ Βεζύρης, ἐνίοτε δωροδόκος ἀλλὰ συνήθως καλός, τίμιος, δίκαιος καὶ ἐλαφρῶς ἠλίθιος, οἱ μπέηδες καλόβολοι καὶ στοργικοὶ πατέρες καὶ ἀφεντάδες (ὅπως ἀπῄτει ὁ ὀφειλόμενος πρὸς τοὺς κατακτητὰς σεβασμὸς καὶ ὅπως τοὺς διετήρησεν ἡ παράδοσις)· ὁ νέος μπέης, ἐρωτευμένος καὶ συμπαθής. Ὁ Ντερβέναγας, διοικητὴς τῆς ἀστυνομίας, δυνατός, βίαιος, ὄχι πολὺ ἀνδρεῖος καὶ ἐλαφρῶς ἠλίθιος· ἡ Χαϊριγιέ, ἐρωτευμένη νέα, ὁμοιάζουσα μὲ τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς commedia dell' arte· ὁ Χατζῆ-Ἀϊβὰτ (Χατζατζάρης), τίμιος ὁπωσδήποτε καὶ ἀπένταρος μεσίτης· ὁ Νιόνιος «ἀπὸ το Τζάντε», ψεύστης καὶ δειλός, μεταχειριζόμενος κατὰ τὴν ὁμιλίαν του ἰταλικὰς λέξεις· ὁ Νικολός, Ὑδραῖος καπετάνιος, ὁ ὁποῖος τίποτε ἄλλο ἀπὸ θάλασσινὰ δὲν γνωρίζει· ὁ Μπαρμπαγιῶργος, θεῖος τοῦ Καραγκιόζη, ἄκακος καὶ ἀγροῖκος, ἐμπαιζόμενος διαρκῶς· οἱ Ἑβραῖοι (πάντοτε Θεσσαλονικεῖς) πλούσιοι καὶ ὑπερβολικὰ δειλοί· ἡ μάνα καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ Καραγκιόζη· ὁ Κολλητήρης, υἱὸς τοῦ Καραγκιόζη, πιστὸν τοῦ πατρὸς ἀντίγραφον· καὶ ὁ Καραγκιόζης, ἡλικίας 35 περίπου ἐτῶν, μὲ ὑπερβολικῶν διαστάσεων μύτην καὶ ἀπεχθῆ καμπούραν, μὲ βραχίονα ἀφυσίκου διαρθρώσεως, εὐφυής, τετραπέρατος καὶ ταυτοχρόνως μπουνταλᾶς, ὀκνηρός, ἀλλὰ καὶ «ἀρχιμπαμπουμκλέφταρος», ὑποφέρων χρονίως ἐκ πείνης. Ἡ παράστασις εἶναι στερεότυπος. Εἰς τὸν ἀρκετὰ ἀνιαρὸν πρόλογον ὁ Καραγκιόζης χορεύει καὶ τραγουδεῖ παρατόνως· ἔπειτα ἐκρήγνυται λογομαχία σφοδρὰ μεταξὺ Μπαρμπαγιώργου καὶ Ντερβέναγα· πάρα-κάτω ὁ Καραγκιόζης χορεύει μὲ τὸν Χατζῆ-Ἀϊβάτ, ἐνῷ τὸν πλήττει ρυθμικῶς διὰ τῆς χειρός. Ἀκολουθεῖ διάλειμμα, καθ' ὃ παιανίζει ἡ μουσική, καὶ κατόπιν ἑνὸς ἀμανὲ ἐξέρχεται ἐπὶ σκηνῆς τὸ πρῶτον πρόσωπον. Συνήθεις εἶναι αἱ σκηναὶ μετὰ δύο προσώπων· σκηναὶ μετὰ τριῶν ἢ περισσοτέρων προσώπων προδίδουν μεταγενεστέραν ἐξέλιξιν. Τὸ κείμενον δὲν εἶναι σταθερὸν καὶ ὡρισμένον, ἀλλὰ ποικίλλει κατὰ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ παίκτου, συνεπῶς δὲ ποικίλλει καὶ ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς κωμῳδίας. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν κωμῳδίαι φύσει μακραὶ καὶ ἄλλαι φύσει βραχεῖαι, προωρισμέναι νὰ παιχθοῦν κατόπιν μιᾶς μεγαλυτέρας καὶ νὰ συμπληρώσουν τὴν παράστασιν. Ἡ μουσικὴ κατέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν ὅλην παράστασιν· κάθε πρόσωπον πρὶν ἐξέλθῃ ἐπὶ σκηνῆς προαναγγέλλεται ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου ᾄσματος, παρομοίου πρὸς βαγνερικὸν leit-motiv. Ἐνίοτε ἡ μελῳδία εἶναι ὅλως νεωτερίζουσα, συνηθέστερον ὅμως διατηρεῖ τὸν ἀνατολικὸν χαρακτῆρά της. Αἱ ὑποθέσεις εἶναι ἀραβικαὶ (ἢ γνησίως τουρκικαί), ὅπως προδίδουν διάφοροι λεπτομέρειαι, τὰς ὁποίας δὲν κατανοεῖ οὔτε αὐτὸς ὁ παίκτης. Ἄλλαι πάλιν εἶναι γνησίως ἑλληνικαί. Αἱ πηγαὶ τοῦ γέλωτος εἶναι ποικίλαι: ἡ κωμικὴ εὐλυγισία, μὲ τὴν ὁποίαν κινοῦνται τὰ πρόσωπα εἰς χεῖρας τοῦ παίκτου· αἱ ἄλλοτε ὑπερβολικὰ φυσικαὶ καὶ ἄλλοτε κωμικῶς ἀπίθανοι χειρονομίαι των, τὰ ἀλλεπάλληλα κτυπήματα, τὰ ἀλλόκοτα ἢ κουρελιασμένα ἐνδύματα, ἡ ἀκόρεστος λαιμαργία, ἡ ἀκατάσχετος φλυαρία, τὰ λογοπαίγνια, τὰ χονδροειδῆ γραμματικὰ λάθη, ἡ ἰδιότυπος προφορὰ καὶ ἀπαγγελία ἑκάστου προσώπου (ἔρρινος καὶ ἀπαισία φωνὴ τοῦ Μορφονιοῦ, γλωσσοδέτης τοῦ Κολλητήρη, προσωπικὰ ἑλληνοαρβανίτικα τοῦ Ντερβένεγα, βλάχικα τοῦ Μπαρμπαγιώργου), ἡ θεληματικὴ διακοπὴ τῆς θεατρικῆς ἀπάτης (ὁ Καραγκιόζης ἀπευθύνεται συχνὰ εἰς τὸ κοινὸν καὶ μέσον αὐτοῦ ὁ παίκτης κάμνει τὴν «παράβασίν» του) κλπ. Ὁ Καραγκιόζης εἶναι τὸ μόνον πραγματικῶς καὶ διαρκῶς κωμικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον δίδει ἀφορμὴν εἰς τοὺς θεατὰς νὰ γελοῦν μὲ τὰ ἴδιά των ἐλαττώματα, ἐξωγκωμένα ἐπὶ τῆς ὀθόνης. Ὁ Καραγκιόζης ἀγαπᾷ πρὶν ἀπ' ὅλα τὸν παρᾶ, ὄχι ἀπὸ φιλαργυρίαν, ἀλλὰ διότι εἶναι χρονίως ἀπένταρος. Εἶναι ἱκανὸς διὰ κάθε κλοπήν. Εἰς κάθε περίστασιν ὑπολογίζει τὸ ἐνδεχόμενον κέρδος, ἀδιαφορῶν ἂν τοῦτο θὰ εἶναι θεμιτὸν ἢ ἀθέμιτον. Δὲν ἔχει οὔτε ἔρων οὔτε ὅσιον καὶ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὸν ἰσάξιον ἐν τῇ κλοπῇ υἱόν του, τὸν Κολλητήρην. Ἐν τούτοις διὰ τοῦ θεάτρου τούτου σκιῶν δὲν προσβάλλεται ἡ ἠθική. Τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι ζωντανὰ καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀπάτη εἶναι ἐλαχίστη. Ὅταν ὁ γαλλικὸς Guignol ἢ ὁ ἑλληνικὸς Φασουλῆς δέρει ἢ ἀπαγχονίζει τὸν ἀστυνόμον, δὲν ἐξεγείρει τὴν συνείδησιν ἡμῶν μὲ τὰς φαινομενικῶς ἐγκληματικὰς ταύτας πράξεις του, διότι γνωρίζομεν ὅτι πρόκειται περὶ ἁπλῆς διασκεδάσεως ἄνευ συνεπειῶν. Αἱ φάρσαι τῆς commedia dell'arte εἶναι ἀρκετὰ ἄθῳαι, ἀκόμη ἀθῳότεραι εἶναι αἱ φάρσαι τοῦ συμπαθοῦς καμπούρη. Ἔπειτα ὁ Καραγκιόζης ἔχει ἤδη ὑποστῆ ἀξιοσημείωτον ἐξέλιξιν· ἐξεπολιτίσθη καὶ ἐξηυγενίσθη, ἔχασε τὸ μόνον ἀπαίσιον ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν, τὰ ὁποῖα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὅταν ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀσέλγειαν. Εἰς τὴν ἐξημέρωσιν ταύτην συνετέλεσαν πιθανῶς τὰ χριστιανικὰ ἤθη. Σήμερον καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου διετηρήθη ὁπωσδήποτε ἀναλλοίωτος ὁ πατροπαράδοτος ἀρβανίτικος καραγκιόζης, τὰ ἄσεμνα χωρία εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα παρὰ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς κωμῳδίας, τὰς ὁποίας ἀναβιβάζουν ἐπὶ σκηνῆς τὰ μεγάλα ἀθηναϊκὰ θέατρα. Ὁ καραγκιόζης ἔχει πλέον ἀποβῆ ἀστικὴ διασκέδασις. Εἰς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συντελεστῶν τῆς ριζικῆς ταύτης μεταβολῆς εἶναι καὶ ὁ παίκτης Ἀντώνιος Μόλλας, ὁ ὁποῖος ἀνύψωσε τὴν καραγκιοζικὴν ὀθόνην εἰς καλλιτεχνικὸν ἐπίπεδον.

Ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεωροῦντο ὡς ἀνάξιαι προσοχῆς αἱ διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ὑπὸ τῶν δῆθεν ἐπιστημόνων, παρῆλθε πλέον ἀνεπιστρεπτί. Σήμερον ἡ λαογραφία ἔχει ἀποδείξει τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν των καὶ εἰς τοὺς μὴ εἰδικοὺς ἀκόμη. Ἐν Βερολίνῳ ὁ Βέγνερ ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν Καραγκιόζην, ὠργάνωσεν ἰδιαίτερον θέατρον κατὰ τὸ πρότυπόν του, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς αὐτὸ τὰ πρόσωπα εἶναι ζωντανοὶ ἠθοποιοί. Τὸ μουσεῖον τοῦ Κιέλου διατηρεῖ πεντήκοντα περίπου καραγκιοζικὰ ἀνδρείκελα· ἐπίσης εἰς τὸ μουσεῖον Kircher τῆς Ρώμης ὑπάρχει ἄλλη μία συλλογὴ πολὺ σημαντική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ βιβλιογραφία τοῦ Καραγκιόζη εἶναι πλουσία: *Pouqueville* Voyage en Grèce (Collection Smith. IB, 345). «Le Temps» 23 Ὀκτωβρίου 1879, «Le journal des Debats» 22 Νοεμβρ 187;.—*P. Aréne.* Vingt jours en Tunisie (1884).—*Ν. Βασιλειάδου.* Ὁ Καραγκιόζης «Ἡμερολόγιον Σκόκου» (1895).—*E. Maindiov,* Marionettes et Guignols.—*A. Thalasso,* ἐν «Revue Théatrale» Αὔγ. 1904. Ἀλλὰ τὰ δύο κύρια ἔργα διὰ τὴν μελέτην τοῦ Καραγκιόζη εἶναι: —*L. Roussel,* Karagheuz ou un théâtre d'ombres à Athènes (Athènes, τ. 2,1921). — *Hellumut-Ritter,* Karagös, Türkische Schattenspiele (Hannover), μετὰ πλουσίας εἰκονογραφήσεως καὶ βιβλιογραφίας.

<Τὸ ὡς ἄνω ἄρθρον, γραφὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰδικῶς διὰ τὴν «Μ. Ε. Ε.», μετηνέχθη εἰς τὴν γραφομένην ὑπὸ τῆς Συντάξεως.>

Λ. ΡΟΥΣΣΕΛ

Ἐκδόσεις ἑλληνικῶν κωμῳδιῶν τοῦ Καραγκιόζη ὑπάρχουν πολλαὶ εἰς αὐτοτελῆ φυλλάδια, γενόμεναι ἐπιμελείᾳ διαφόρων ἐπαγγελματιῶν καραγκιοζοπαικτῶν, ὅπως τοῦ *Κ. Γανιοῦ,* τοῦ *Ἀ. Μόλλα,* τοῦ *Μ. Ξάνθου* καὶ ἄλλων. Μέχρι τοῦδε ἔχουσιν ἐκδοθῆ ἄνω τῶν 100 τοιούτων αὐτοτελῶν κωμῳδιῶν καὶ ἐξακολουθοῦν ἐκδιδόμεναι καὶ ἄλλαι. Ἐπίσης ἡ ἐφημερὶς «Ἀκρόπολις» (τῷ 1917) καὶ τὰ περιοδικὰ «Ἐξέλσιορ» καὶ «Σφαῖρα» ἐδημοσίευσαν κατὰ καιροὺς κωμῳδίας τοῦ Καραγκιόζη.

—**«Καραγκιόζης»** Δρᾶμα τοῦ *Θ. Ν. Συναδινοῦ* (ἔκδοσις ἐν Ἀθήναις εἰς Β´ τόμον «Θεάτρου» 1925).

—**«Καραγκιόζης ὁ *Μέγας*»**. Σάτιρα τοῦ *Φ. Πολίτου* (Ἀθῆναι 1924).

— **«Καραγκιόζης»**. Ἑβδομαδιαία σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 1930 ὑπὸ Δ. Βρατσάνου.

καραγκιοζλίδικος, —*η,* —*ο,* καὶ *καραγκιοζλίτικος·* ὁ ἁρμόζων εἰς τὸν καραγκιόζην, γελοῖος, κωμικός, παιδαριώδης: «ἄφησέ τα αὐτὰ τὰ καραγκιοζλίδικα».

καραγκιοζλίκι (τό)· ἔργον τοῦ καραγκιόζη, πρᾶξις προκαλοῦσα τὸν γέλωτα· ‖ καθόλου, γελοία πρᾶξις, ἐλαφρά: «τί καραγκιοζλίκια εἶν' αὐτὰ ποῦ κάμνεις».

Καρὰ-Γκιοζλοῦ */Γεωγρ./.* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γκιζέλα* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης.

καραγκιοζοπαίκτης (ὁ)· ὁ παίζων τὸν καραγκιόζην, ἤτοι θέατρον σκιῶν (βλ. *καραγκιόζης*).

Καρὰ-Γκιὸλ (=Μαύρη λίμνη) */Γεωγρ./* Χωρίον τοῦ Πόντου ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 750 κατοίκους γεωργούς (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καρὰ-Γκιουρλὰρ (=Μαῦροι Γκιαούρηδες) */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἔχον 80 κατοίκους (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καραγκὸλ */Παραλ. Γεωγρ./.* Τουρκικῆς καταγωγῆς ὀνομασία, ἐπικρατήσασα ὅμως διεθνῶς (Caragol: πλάτ. 39° 44´ 20´´ Β, μηκ. 19° 57´ 30´´, χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) ἀκρωτηρίου καὶ ὅρμου τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Κερκύρας, ἐπὶ τοῦ Β στόματος τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης. Οἱ ἐντόπιοι τὸ ὀνομάζουν *Κουλούρα* (*Ἰωσὴφ Πράτς-Περικλ. Βέγια,* Ἡ νῆσος Κέρκυρα, σελ. 205). Σ. Ε. Λ.

Καραγκολὲτ (Caragolet) */Παραλ. Γεωγρ./.* Μικρὰ νῆσος τῶν Βαλεαρίδων, πρὸ τοῦ λιμένος Κάλα Λιόγκα (Cala Llonga: πλάτ. 38°57´ Β, μηκ. 1°31´ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 3276: Iviza and Formentera islands) τῆς Ἴβικας ἢ Ἰβιθας. Σ. Ε. Λ.

Καραγκούνηδες (οἱ). Οὕτως ἐπονομάζονται συνήθως οἱ πεδινοὶ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν. Ἀλλ' ὁ ὅρος Καραγκούνης εἶναι γενικώτερος καὶ κατὰ τόπους διαφόρους σημασίας ἔχει. Οὕτως εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἀλλαχοῦ *Καραγκούνηδες* ὀνομάζονται οἱ νομάδες ποιμένες, ἰδιαιτέρως δὲ οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι ποιμένες. Ἀλλαχοῦ δὲ *Καραγκούνηδες* ὀνομάζονται γενικῶς οἱ ἀγρόται ἢ χωρικοὶ ἢ γενικῶς οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ ὅρος Καραγκούνης καταντᾷ πολλάκις ταυτόσημος τοῦ ὅρου *Βλάχος.*

Ἐν Ἀκαρνανίᾳ οἱ κάτοικοι Γουριωτίσσης, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Παλαιμενάνης καὶ Ἀγραμπέλου ἐν Ξηρομέρῳ, Ὀχθίων καὶ Στράτου (Συριβιγλίου) ἐν Βάλτῳ, ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 2000, καλοῦνται *Καραγκούνηδες.* Ἀπὸ 120 δὲ καὶ πλέον ἐτῶν κατήρχοντο ἐξ Ἠπείρου πρὸς παραχείμασιν τῶν ποιμνίων αὐτῶν καθ' ἕκαστον χειμῶνα, προστατευόμενοι ἰδίως ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔσωσαν τὴν ζωήν, ὅτε οὗτος, παῖς ὤν, κατεδιώκετο πρὸς ἐξόντωσιν ὑπὸ τῶν Χορμοβιτῶν καὶ Γαρδικιωτῶν διὰ κτηματικὴν διαφοράν. Πρὸ 50 δὲ ἐτῶν, ἐπὶ κυβερνήσεως Τρικούπη, ἐγκατεστάθησαν ὁριστικῶς διὰ τῆς παραχωρήσεως ἐθνικῶν γαιῶν, ἐν αἷς θέσεσι συνήθιζον πρότερον νὰ παραχειμάζωσιν.

Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως δὲν ἔχει ἀπολύτως διασαφηνισθῆ, καθόσον ἄλλοι μὲν παράγουν ταύτην ἐκ τοῦ *καρά-γκοῦνα* (=μαύρη γοῦνα), ἄλλοι ἐκ τοῦ *καρά-Γιουνάν* (=μαῦρος Ἕλλην ἢ κατ' ἐξοχὴν Ἕλλην) καὶ ἄλλοι ἄλλο ἔτυμον εἰς τὴν λέξιν δίδουν. Πλὴν τοῦ ὅρου Καραγκούνης ὑπάρχει καὶ ὁ σπανιώτερος καὶ ἐλάχιστα ἐν χρήσει ὅρος *Καραγκουνόβλαχος,* ἀποδιδόμενος εἴς τινα μέρη τῆς Θεσσαλίας εἰς τοὺς γεωργοκτηνοτρόφους.

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

Καραγκουνιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ Καραγκούνη, καραγκούνικος τρόπος· ‖ οἱ Καραγκούνηδες ὡς σύνολον, πρβλ. *Βλαχιά.*

καραγκούνικος, —*η,* —*ο·* δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος, ὁ ἁρμόζων, ὁ οἰκεῖος εἰς τοὺς Καραγκούνηδες: «καραγκούνικος χορός».

κάραγξ (ὁ) (Caranx) */Ζῳολ./.* Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβριδῶν,* περιλαμβάνον ἰχθῦς μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, λίαν πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, κεφαλὴν πεπλατυσμένην καὶ ἐπιμήκη, ὀφθαλμοὺς ἀπεστρογγυλωμένους καὶ μᾶλλον μικρούς, ρύγχος ἀμβλύ, τὸ πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον βραχὺ καὶ ὑψηλόν, τὸ δεύτερον ραχιαῖον ἐπίμηκες, στηθιαῖα πτερύγια στενὰ καὶ ἐπιμήκη, κοιλιακὰ βραχέα καὶ τετραγωνικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἑδραῖον τριγωνικὸν καὶ ἐπιμηκέστατον καὶ οὐραῖον βαθέως δισχιδές, τριγωνικὸν μὲ ὀξύτατα ἄκρα. Τὸ σῶμά του καλύπτεται ὑπὸ μεγάλων λεπίων. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν τὸ μεγαλύτερον εἶναι ὁ *κάραγξ ὁ τραχύουρος* (Caranx trachurus), ὅστις ἔχει μῆκος 50 ἑκατοστόμ., φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα στιλπνῶς φαιομελανὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς Μεσογείου. Ἁλιεύεται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Δ. Ν. Π.

καραγοὶ (οἱ) */Βυζαντ./.* Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ τὰ ἐξ ἁμαξῶν μεταγωγικά, ἅτινα μετὰ τῶν λοιπῶν μεταγωγικῶν (ἡμιόνων, καμήλων κλπ.) ἀπετέλουν τὸ λεγόμενον «τοῦλδον». *Καραγὸς* ἐκαλεῖτο ὡσαύτως ὁ πρόχειρος περίβολος τῶν στρατοπέδων, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ «τῶν ἁμαξῶν καὶ τριβόλων καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν» χάριν τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ. Ν. ΚΛΕ

καραγουάτα (ἡ) (Caraguata) */Βοτ./.* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρωμελιωδῶν,* περιλαμβάνον ἄνω τῶν 22 εἰδῶν, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐπίφυτα καὶ κοσμητικά. Κ. ΠΑΠ.

Κάραδα */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ἑτέρα γραφὴ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Κάδαρα* (βλ. λ.).

Καραδὰγ */Γεωγρ./.* Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Μαυροβουνίου* (βλ. λ.).

—**Καραδὰγ** */Γεωγρ./.* Μεμονωμένον ὄρος Β τοῦ Ταύρου, ἐν τῇ κυρίως Καραμανίᾳ, καὶ εἰδικῶς ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Καραμὰν τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Ἔχει ὕψος 2400 μ. Ν. Μ.

— **Καραδὰγ** */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 650 κατοίκους (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καραδαναλῆ, *Ἄνω* — */Γεωγρ./.* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ, ἤδη καλούμενον *Ἄνω Μαυρόλοφος* (βλ. λ.).

—2) ***Καραδαναλῆ, Κάτω*** —· βλ. λ. Κάτω *Μαυρόλοφος.*

Καραδᾶς */Παραλ. Γεωγρ./.* —1) Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 33´ Β, μηκ. 35° 20´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnù to Karadash Burnù) ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Μεγάρσου. Εἶναι ἡ *Ἰανουαρία* (βλ. λ.) ἄκρα τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγ. θαλάσσης. Ἔχει φάρον. —2) Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ΒΔ ἐσχατιᾶς (πλάτ. 39° 59´ Β, μηκ. 25° 02´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) τῆς νήσου Λήμνου (βλ. λ. *Μούρτζουφλο*). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Καρᾶ-Δεβλὲτ-*Γκεράϊ χάν*. Εἰκοστὸς ἕβδομος χρονολογικῶς ἡγεμὼν (χάνης) τῆς Κριμαίας, 3ος τῶν φερόντων τὸ ὄνομα *Δεβλὲτ*-Γκεράϊ χὰν (βλ.λ.).

Καραδεμερτζῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων, ἤδη λαλούμενον *Χαλκιάδες* (βλ. λ.).

—**Καραδεμερτζῆ *Δοῦκι*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαμβακοῦς (πρῴην Μπαϊρακλῆ) τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 250.

—**Καραδεμερτζῆ *Τεκὲς*** /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων, ἤδη καλούμενος *Κρεμαστὴ* (βλ. λ.).

Καρὰ-Δερὲ /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν, ἤδη καλούμενος *Μαυρόλακκος* Γιαννιτσῶν (βλ. λ.).

—**Καρὰ-Δερὲ** /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης, ἤδη καλούμενος *Μαυρόλακκος* Ἐδέσσης (βλ. λ.).

Καραδήμας, *Χρῆστος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρανιδίου. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Χάνι τῆς Κουρτέσσας, ἐναντίον τοῦ Δράμαλη, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822.
Γ. Δ. Κ.

καράδικα (τὰ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας *συκῆς τῆς κοινῆς*.

Καραδιρὲκ-*σοῦ* /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ἀρχαῖος *Εὔηνος* (βλ. λ.).

καραδόκιος *βαθμὶς* (Caradocian) [*Γεωλογ.*]. Ἡ νεωτάτη ἐκ τῶν πέντε βαθμίδων (ἡλικιῶν), εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ *κατωτέρα σιλούριος* ἢ *ὀρδοβίσιος* ὑποδιάπλασις (ὑποπερίοδος) τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος) τῆς γῆς. Ἡ ὀνομασία ἐδόθη ἐκ τῆς θέσεως Caradoc τοῦ Shropshire τῆς Ἀγγλίας. Στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εὑρίσκονται εἰς τὴν βόρειον Ἀγγλίαν, νότιον Σκωτίαν, Ἰρλανδίαν, Σκανδιναυΐαν, περιοχὴν Βαλτικῆς, Ἄρδεννα καὶ Βέλγιον, Σαρδηνίαν, Ἰβηρικὴν χερσόνησον, Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικήν, Αὐστραλίαν.
Γ. Κ. Γ.

καραδοκῶ (—*έω*)· περιμένω μετὰ προσοχῆς, καιροφυλακῶ, κυρίως προκύπτων τὴν κεφαλὴν προσέχω καὶ περιμένω τὴν κατάλληλον περίστασιν: «ἐκαραδόκει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐχθροῦ».

Καραδόντης. Τοῦρκος πειρατής, ὅστις ἐπιδραμὼν κατὰ τῆς Μήλου τῷ 1503 μετὰ εἴκοσι καὶ ἓξ φουστῶν καὶ μιᾶς γαλιότας ἐλεηλάτησε τὸ κάστρον αὐτῆς, κατέστρεψε πάσας τὰς οἰκοδομὰς τῆς νήσου καὶ ἀπήγαγεν 160 αἰχμαλώτους.
Δ. Π. Π.

Καραζᾶς. Φιλικός· βλ. λ. *Βαρελτσόγλους* Νικόλαος).

Κάραζεκ *ζὲ Λβόβιτς* (Karasek ze Lvovic). Τσέχος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1871. Θεωρεῖται εἷς τῶν καλυτέρων ἀντιπροσώπων τῆς νεωτέρας τσεχικῆς ποιήσεως. Συνέθεσε λυρικὰ ποιήματα, ὡς τὰ «Σόδομα» διηγήματα, τὸ δρᾶμα «Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς» ἐπηρεασμένον ἀπὸ τὴν «Σαλώμην» τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ, καὶ φιλολογικὰς μελέτας μεγάλης ἀξίας, ὡς αἱ ὑπὸ τίτλον «Ἰμπρεσιονισταὶ καὶ Εἰρωνισταὶ» κ. ἄ. Μολονότι ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασις τοῦ Μπωντελαίρ, τοῦ Βερλαὶν καὶ τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ εἶναι καταφανής, ἐν τούτοις ἡ δύναμις τῆς ἀτομικότητός του δὲν εἶναι μικρά.
Μ. Ν. Δ.

Καραζῆ-*όγλοῦ*. Ὄνομα μικρᾶς τουρκικῆς δυναστείας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἦρξε μικροῦ κρατιδίου παρὰ τὰ ΒΔ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Κατελύθη ὑπὸ τοῦ Μουρὰτ Α'.

Καραζίν, *Νικόλαος Πέτροβιτς*. Ρῶσος ζωγράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1838 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1899. Ἐπὶ δέκα ἔτη διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὑπηρετήσας εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν. Ἡ ζωηροτέρα κλίσις του ὑπῆρξεν ἡ ζωγραφική, διάφορα δὲ ἔργα του ἐβραβεύθησαν εἰς τὰς ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις παγκοσμίους ἐκθέσεις. Ἀπὸ τοῦ 1871 εἰργάζετο εἰς τὴν «Ρωσικὴν εἰκονογραφημένην», εἶτα δὲ εἰς τὸ «Illustated London News» καὶ εἰς τὸ «Gertenlaube». Τὰ σχεδιαγραφήματα καὶ αἱ σκιαγραφίαι του ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐκτὸς τῶν τοιούτων ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως διεκρίθη ὁ Καραζίν, καὶ τὰ τοπία αὐτοῦ ἐκ τοῦ Καυκάσου, τῶν ὀχθῶν τοῦ Βόλγα καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης προεκάλεσαν ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἐκρίθησαν δ' εὐμενέστατα ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Γκωτιέ. Ἐπίσης ὁ Καραζὶν διεκρίθη ὡς διηγηματογράφος. Πλεῖστα τῶν διηγημάτων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀγγλικήν.
Θ. Β.

Καραζόρα /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 33' Β, μῆκ. 29° 04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1886: Karagatch to Makri), ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄγκιστρο.
Σ. Ε. Λ.

Καραθεοδωρῆ. Ἐπιφανὴς οἰκογένεια ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἧς κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Στέφανος*.** Ἰατρὸς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς εἰς Βοσνοχώρι τῆς Ἀδριανουπόλεως τῷ 1789 καὶ ἀποβιώσας ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1867. Διδαχθεὶς τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα ἐν τῇ σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, ἐσπούδασε κατόπιν ἐπὶ δεκαετίαν ἰατρικήν, μαθηματικά, φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας, λαβὼν τὸ πτυχίον τῆς ἰατρικῆς τῷ 1819. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν μέχρι τοῦ 1825, ὅτε ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπὸ τοῦ 1827 — 1861 διετέλεσεν ἰατρὸς τῶν σουλτάνων Μαχμοὺτ καὶ Μεδζήτ. Συντελέσας εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πρώτου σύστασιν αὐτόθι τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰατρικῆς σχολῆς, διωρίσθη τῷ 1828 καθηγητής, διδάξας τεσσαρακονταετίαν περίπου ἐν αὐτῇ, ἰδίως ζῳολογίαν καὶ βοτανικήν, τουρκιστὶ καὶ γαλλιστί. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν καὶ σύμβουλον τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα, κατέχων σημαίνουσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν, ἠδυνήθη, προσεπικουρούσης καὶ τῆς πολυμεροῦς καὶ μεγάλης παιδείας του, νὰ ἐργασθῇ ἀποτελεσματικῶς ὑπὲρ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος ζητημάτων. Ἰδίως ὠφέλησε τὰ μέγιστα τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμὸν διὰ τῶν πρὸς διάδοσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀγώνων του καὶ τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέσχεν ὡς εἷς τῶν ἱδρυτῶν καὶ πρῶτος πρόεδρος τοῦ «Φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως». Ὑπῆρξεν ὡσαύτως μέλος τῆς συνταξάσης τοὺς ἐθνικοὺς κανονισμοὺς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τοῦ πρώτου Ἐθνικοῦ Μικτοῦ συμβουλίου τοῦ πατριαρχείου. Ἐγίνωσκεν, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, τὴν ἰταλικήν, ἀγγλικήν, γαλλικήν, γερμανικήν, ἱσπανικήν, σλαβωνικήν, περσικήν, ἀραβικήν, ἀρμενικήν, συριακήν, χαλδαϊκήν, κοπτικήν, ἀβησσυνιακὴν καὶ σανσκριτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν συγγραφῶν του αἱ πλεῖσται ἔμειναν ἀνέκδοτοι. Ἐξεδόθησαν: «Εἰδύλλια» (ἐν Τεργέστῃ 1816) «Ὕμνοι», «Ὁ τάφος» (1817), «Βακχικά», «Ἀπόλογοι τρεῖς», «Σύντομος διατριβὴ περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ καλοῦ», «Πραγματεία περὶ τῆς πανώλους καὶ τῶν κατ' αὐτῆς προφυλακτικῶν μέτρων», «Θέσις περὶ ἠθικοῦ χαρακτῆρος», «Ἐπίτομος βοτανική», «Προλεγόμενα εἰς τὴν ὑπὸ Νικ. Θησέως ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου» (ἐν Φλωρεντίᾳ 1811—1815), «Περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ΕΙ» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1847), «Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου» (Περιοδ. Ἑλλην. φιλολ. συλλ. τ. α'), «Προλεγόμενα εἰς τοὺς παπιστικοὺς ἐλέγχους» (1850) κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων ἔργων του καταλέγονται μεταφράσεις, πραγματεῖαι φιλολογικαί, φιλοσοφικαί, ἰατρικαί, βοτανικαί, θεολογικὰ ἔργα, λόγοι κτλ., ὧν πλήρη κατάλογον μετ' ἐκτενοῦς βιογραφίας τοῦ συγγραφέως ἐφιλοπόνησεν ὁ Ἠλίας Τανταλίδης.

Στέφανος Καραθεοδωρῆ.

—2) ***Ἀλέξανδρος*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, συγγραφεὺς καὶ τετιμημένος διὰ τοῦ τίτλου τοῦ «πασᾶ» ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως (1833—1906). Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις. Διωρίσθη κατόπιν ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, μετὰ δὲ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ μέγας βεζύρης Ἀλῆ πασᾶς εἰς Κρήτην, ὅπου συνετέλεσεν εἰς τὸν κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων. Τῷ 1874 διωρίσθη πρέσβυς ἐν Ρώμῃ, τῷ 1876 ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1878) ἀπεστάλη ὡς πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ὁπόθεν ἐπανακάμψας διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Εἰσηγηθεὶς μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου Χαϊρεδδὶν πασᾶ εἰς τὸν σουλτᾶνον Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Β' τὴν ἀνάγκην εἰσαγωγῆς φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀπορριφθεισῶν τῶν προτάσεών του. Τῷ 1885 διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σάμου, μετὰ δεκαετῆ δὲ παραμονὴν ἐν τῇ νήσῳ διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Κρήτης· συστήσας ὅμως εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν τὴν εἰσαγωγὴν εὐρυτάτων μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν μεγαλόνησον καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς παρῃτήθη. Ἔκτοτε (1896), παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Χαμίτ, ἐγένετο ἀρχιμεταφράστης τῶν ἀνακτόρων, διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἦτο βαθὺς γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, τῆς ἀραβικῆς καὶ περσικῆς φιλολογίας, γλωσσομαθὴς καὶ κάτοχος ἱκανῶν μαθηματικῶν γνώσεων, ἃς ἀπέκτησε κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐν Παρισίοις σπουδῶν του. Ἐδημοσίευσε μεταφράσεις Ἀράβων καὶ Περσῶν ποιητῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, πραγματείαν περὶ τῶν τύμβων τοῦ Νεμροὺδ Ντάγ, μετάφρασιν «Περὶ τετραπλεύρου» ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ μαθηματικοῦ Νασρεντὶν-ἐλ-Τουσῆ κ. ἄ.

—3) ***Κωνσταντῖνος*.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1841 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1922. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις τὴν μηχανικὴν καὶ γεφυροποιίαν, διωρίσθη κατόπιν διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Δουνάβεως, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ τῷ 1906 ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ἀποσυρθεὶς μετὰ διετίαν, ἕνεκα τῆς φοβερᾶς ἀντιδράσεως τοῦ μεγάλου βεζύρου Φερὴτ πασᾶ. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ μαθηματικοῦ *Γ. Δημητριάδου* εἰς τὴν σύνταξιν καλλίστου χάρτου τῶν λεγομένων χερσαίων τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Περιοδ. Φιλολ. συλλ. ἀρχαιολ. παράρτ.).

— 4) ***Κωνσταντῖνος*.** Ἀνεψιὸς τοῦ *Στεφάνου* ἐξ ἀδελφοῦ (τοῦ *Ἀντωνίου*), ἰατρὸς καὶ αὐτός. Ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει, τῷ 1802, ἐσπούδασεν εἰς τὸ λύκειον τοῦ Βουκουρεστίου, ἐδίδαξεν ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτοῦ Στέφανον ἐν Ἀδριανουπόλει (1820—1823), κατόπιν δ' εἰς Παρισίους ἀπελθὼν ἐδιδάχθη τὴν ἰατρικήν. Ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1830, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰατρικῆς σχολῆς, εἰσαχθεὶς καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα ὡς ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῶν σουλτάνων Μαχμοὺτ καὶ Μεδζήτ. Τῷ 1836, συσταθέντος ὑγιειονομικοῦ συμβουλίου, διωρίσθη μέλος αὐτοῦ. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νέων ἐθνικῶν κανονισμῶν καὶ ἐχρημάτισε μέλος τοῦ Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου. Ἀπέθανε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1879. Συνέγραψεν: «Ὑγιεινὰ παραγγέλματα πρὸς χρῆσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» ἐκδοθέντα τῷ 1829 ἐν Παρισίοις.

— 5) ***Στέφανος*.** Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1834 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ τὰ νομικὰ καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Διετέλεσε διαδοχικῶς γραμματεὺς τῆς ὀθωμανικῆς πρεσβείας ἐν Βερολίνῳ, Στοκχόλμῃ, Βιέννῃ καὶ Πετρουπόλει, μέχρι τοῦ 1866, ἐπιτετραμμένος ἐν Πετρουπόλει μέχρι τοῦ 1871, καὶ ἀπὸ τοῦ 1875 πρεσβευτὴς ἐν Βρυξέλλαις. Ἀντεπροσώπευσε πολλάκις ὡς πληρεξούσιος τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν εἰς πλεῖστα συνέδρια, παρεκάθησε δὲ μετὰ τῶν ἄλλων Ὀθωμανῶν πληρεξουσίων καὶ εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1878). Διετέλεσε μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων καὶ ἑταῖρος τῆς ἐν Βρυξέλλαις Ἀκαδημίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπὸ τοῦ 1888. Ἀπέθανε τῷ 1908. Συνέγραψε: «Du droit international concernant les grands cours d' eau» (Λειψία 1861), «Das Stromgebiet» (Ἀμβοῦργον 1887), «Les impératrices byzantines» (Βρυξέλλαι 1889) καὶ πλῆθος ἄλλο φιλολογικῶν, νομικῶν καὶ ἱστορικῶν μελετῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν «Revue d' Histoire diplomatique» καὶ τὴν «Revue de droit internat.» κτλ.
Μ. Ι. Γ.

—6) ***Κωνσταντῖνος*.** Διάσημος Ἕλλην μαθηματικός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1873. Ἀρχικῶς ἐσπούδασε τὴν ἐπιστήμην τοῦ μηχανικοῦ εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Βελγίου (1891—1895), εἰργάσθη δ' ἐν Αἰγύπτῳ (Ἀσιούτ) ἐπὶ διετίαν (1898—1900 ὡς μηχανικός. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν ἐπεδόθη εἰς τὰ μαθηματικά, φοιτήσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Βερολίνου καὶ Γοττίγγης, ἀναγορευθεὶς εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο τῷ 1904 διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Λόγῳ τῶν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς σημαντικωτάτων ἐργασιῶν του, ἀνηγορεύθη τὸ ἀμέσως ἑπόμενον ἔτος (1905) ὑφηγητής, διδάξας ἐν πρώτοις εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης, ἀκολούθως δὲ (1908) εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βόννης. Τῷ 1909 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τοῦ Ἀννοβέρου, τῷ δὲ 1910 εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τοῦ Breslau. Τῷ 1913 ἐκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης, διαδεχθεὶς τὸν πολὺν Felix Klein, ἕνα τῶν μεγίστων μαθηματικῶν τῶν τελευταίων χρόνων. Τῷ 1918 διεδέχθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου τὸν διαπρεπῆ μαθηματικὸν Frobenius. Τῷ 1920, ἀποφασισθείσης ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τῆς ἱδρύσεως πανεπιστημίου ἐν Σμύρνῃ, κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα πρὸς ὀργάνωσιν αὐτοῦ. Τῷ 1922 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου, ἀρχομένου δὲ τοῦ 1923 καθηγητὴς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου

Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ.

Digitized by Google

πολυτεχνείου. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1924 καθηγητὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας πανεπιστημίου, φέρων ἀπὸ τοῦ 1927 τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ μυστικοσυμβούλου (Geheimrat). Τῷ 1928 μετέβη εἰς Ἀμερικὴν μετὰ πρόσκλησιν διαφόρων πανεπιστημίων αὐτῆς, πλὴν δὲ τῶν ἐκεῖ γενομένων ὑπ' αὐτοῦ διαλέξεων ἐδίδαξεν ἐπὶ ὁλόκληρον ἀκαδημαϊκὸν ἑξάμηνον εἰς τὸ περίφημον πανεπιστήμιον τῆς Μασαχουσσέτης Harvard Univevsity καὶ ἐπὶ δίμηνον εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καλιφορνίας. Τέλος τῷ 1930 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅπως διὰ τῆς μακρᾶς πείρας του καὶ τοῦ διακρίνοντος αὐτὸν ὀργανωτικοῦ πνεύματος συμβάλῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων λειτουργίας τῶν πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ Καραθεοδωρῆ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1903, ὅτε ἐδημοσίευσεν ἐνδιαφέρουσαν περὶ Αἰγύπτου μελέτην εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Βιβλίων ὠφελίμων γνώσεων» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Αἴγυπτος». Αἱ ἀπὸ τοῦ 1904 καὶ ἐντεῦθεν ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι του, ὑπερβαίνουσαι τὰς ἑξήκοντα, προάγουν ποικίλους κλάδους τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν λογισμὸν τῶν μεταβολῶν, εἰς τὰς ἀναλυτικὰς συναρτήσεις, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν συνόλων (Mengenlehre), εἰς τὴν γεωμετρίαν, εἰς τὴν θερμοδυναμικήν, εἰς τὴν ὀπτικήν, εἰς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Παρὰ τὰς ὑπερόχους ταύτας μονογραφίας δέον ἰδιαιτέρως νὰ μνημονευθῇ ὀγκώδης τόμος (ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ οἴκου Teubner, 1918· δευτέρα ἔκδοσις 1927), τὰ μαθήματά του περὶ πραγματικῶν συναρτήσεων (Vorlesungen über reelle Funktionen), ἔργον ὄντως κλασσικόν, τὸ τελειότατον εἰς τὸ εἶδός του. Ἡ μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ Ἕλληνος μαθηματικοῦ ἔταξε τοῦτον μεταξὺ τῶν μεγίστων συγχρόνων μαθηματικῶν, προὐκάλεσε δὲ πολλαπλῶς τὴν ἐπίσημον ἐκτίμησιν τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου· οὕτως ὁ Καραθεοδωρῆ ἐξελέγη μέλος διαφόρων Ἀκαδημιῶν: τοῦ Βερολίνου (1919), τῆς Γοττίγγης (1920), τοῦ Μονάχου (1925), τῆς Βολωνίας ἐν Ἰταλίᾳ (1926), τῶν Ἀθηνῶν (1927), τῆς dei Lincei ἐν Ρώμῃ (1929). Τέλος τῷ 1930 τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου. Ν. Β. Γ.

Καραθιός, *Ἀθανάσιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σαλώνων. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Γραβιάν, τὰ Βασιλικά, τὰ Σάλωνα καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1826 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκεῖ δὲ μαχόμενος ἐβλήθη ὑπὸ ἐχθρικῆς σφαίρας εἰς τὸν Σερπετζὲν καὶ ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς πληγῆς του. Γ. Δ. Κ.

Κάραθος. Μονὴ ἐν Κρήτῃ (βλ. *Ἀγκάραθος*).

Καραθῶνας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (πλάτ. 37°32′ Β, μῆκ. 22°49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1308: Head of the gulf of Nauplia), σχηματιζόμενος Β τοῦ Χονδροῦ Κάβου, μεταξὺ Τολοῦ καὶ Ναυπλίου, οὗ ἀπέχει 2 ½ μίλ. ΝΝΑ. —2) Βραχονησὶς φερώνυμος. Σ. Ε. Λ.

Κάραι κῶμαι, ἢ ***Καρῶν κῶμαι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁμὰς συνοικισμῶν ἐν Βαβυλωνίᾳ ἐπὶ τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Τίγρητος χώρας, σχετιζομένη ὑπό τινων πρὸς τὰς *Καρρὰς* τῆς Μεσοποταμίας. Ἐκ Καρῶν διῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Σούσων (331 π. Χ.) καὶ ὁ Εὐμένης κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 318/317 π. Χ. —Π.

Καραΐβαι (οἱ), ἢ ***Καρίβαι*** (Caraïbes, Caribes). Φυλὴ ἰθαγενῶν, ἡ ὁποία ἄλλοτε κατῴκει τὰς μικρὰς Ἀντίλλας νήσους, ἀντιτάξασα σφοδρὰν ἄμυναν ἐναντίον τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ φυλὴ αὕτη ἐξέλιπε σχεδόν, διατηρουμένη μόνον ἐν τῇ νήσῳ Τρινιδάδῃ. Ἦτο συγγενὴς πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Γουαρανῶν, προήρχετο δὲ ἐκ τῶν βορειοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Εἰς τὴν φυλὴν αὐτὴν ἀνήκουσι καὶ οἱ *Ρουκουϊέννοι* τοῦ Ὀρινόκου ποταμοῦ, καθὼς καὶ οἱ *Γκαλίμποι* τῆς Γαλλικῆς Γουϊάνας.

Καραΐβαι.

Οἱ Καραΐβαι ἐφημίζοντο ὡς πειραταὶ καὶ ἀνθρωποφάγοι. Ἦσαν μικρόσωμοι, ἐρυθροκίτρινοι ἢ ὑποκίτρινοι, μὲ μαύρην κόμην, βραχυτράχηλοι, εὐρύστερνοι καὶ ρωμαλέοι, θηριώδεις καὶ γενναῖοι πολεμισταί. Ἔτρωγον τοὺς ἄρρενας αἰχμαλώτους, τὰς δὲ γυναῖκας ἐχρησιμοποίουν ὡς παλλακὰς ἢ ὡς ὑπηρετρίας. Ἐκαλοῦντο ὡσαύτως καὶ *Κανίμπι*, ἐξ οὗ ὁ ὅρος *Καννίβαλος* (βλ. λ.). Κατὰ τὰς περιγραφὰς συγχρόνων συγγραφέων οἱ Καραΐβαι εἶχον ζωηρὰν κλίσιν πρὸς τὰ στολίδια. Ἐφόρουν βραχιόλια καὶ περιλαίμια ἐκ κογχυλίων, τὰς κεφαλάς των ἐστόλιζον μὲ πτερὰ παπαγάλλων καὶ ἄλλων πτηνῶν, ἔζων δὲ σχεδὸν γυμνοί. Ἦσαν πολύγαμοι καὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἁλιείαν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν πειρατείαν, ὀλίγον δὲ καὶ μὲ τὴν γεωργίαν. Οἱ ἄνδρες κατεγίνοντο εἰς τὴν ἐκχέρσωσιν τοῦ ἐδάφους, αἱ δὲ γυναῖκες ἐφύτευον τὴν μανιόκαν. Τὰ ὅπλα των ἦσαν λίθινα. Ἐχρησιμοποίουν τόξα καὶ βέλη καὶ εἶχον πελέκεις ἐκ λίθου. Ἐγνώριζον τὴν κατασκευὴν ἐπίπλων ἐκ γλυπτοῦ ξύλου, ἀγγείων, δικτύων καὶ καλάθων. Ἐπίσης ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν μικρὰ ξύλινα εἴδωλα. Ἡ θρησκεία των ἐστηρίζετο εἰς τὸν ρόβον, ὃν ἔτρεφον πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων καὶ εἴς τινας δεισιδαιμονίας. Κατῴκουν ἐν κοινότητι εἰς χωρία, ἐντὸς καλυβῶν, αἵτινες ἐκτίζοντο πέριξ τῆς μεγάλης κοινῆς καλύβης, ὅπου συνήρχοντο οἱ πολεμισταί. Παρεσκεύαζον εἶδος ποτοῦ, τὸ *ουΐκου*, ἀπὸ γεώμηλα, σακχαροκάλαμον καὶ ἄλευρον μανιόκας. Ἐπὶ πλέον ἤσκουν τὴν συμβολικὴν τελετὴν τῆς *κουβὰντ* (βλ. λ.). Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς οἱ Καραΐβαι, πολεμισταὶ ὡς ἦσαν, παρενέβαλον πλείστας δυσχερείας εἰς τὰς ἀποβάσεις τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἔτρεφον ἐξαιρετικὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Εἰς τὰς Μικρὰς Ἀντίλλας διεσώθησαν μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, ἀλλὰ διασταυρωθέντες μετὰ μαύρων ἀπετέλεσαν τοὺς μαύρους Καραΐβας. Τῷ 1798 οἱ Ἄγγλοι ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εὑρισκομένους εἰς τὸν Ἅγιον Βικέντιον, ἄλλους δὲ μετέφερον εἰς τὰ παράλια τοῦ κόλπου τῆς Ὀνδούρας. Μ. Ν. Δ.

καραϊβικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Καραΐβας ἢ ὁ χαρακτηριζόμενος ἐξ αὐτῶν.

—**Καραϊβικαὶ** (ἢ ***Καριβικαὶ***) ***γλῶσσαι***. Καλοῦνται οὕτω διάφοροι γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦνται ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀμαζονίου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἔτι ἀκτῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἄλλοτε αἱ Καραϊβικαὶ γλῶσσαι ἐλαλοῦντο καὶ εἰς τὰς Μικρὰς Ἀντίλλας, ἀπὸ τῆς Τρινιδάδης μέχρι τοῦ Πορτορίκου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Καραΐβων ἐκ τῶν νήσων τούτων ἡ γλῶσσά των περιωρίσθη ἤδη εἰς μόνην τὴν νησῖδα Δομένικαν, ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς ὁποίας ἐπιζοῦν ἤδη πεντακόσιοι περίπου Καραΐβαι. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι αἱ γυναῖκες τούτων λαλοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον ἄλλην γλῶσσαν, τὴν *Ἀραβακικήν*. Ἡ διγλωσσία αὕτη ἔχει τὴν ἀρχήν της εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αἱ μικραὶ Ἀντίλλαι, κατοικούμεναι πρότερον ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Ἀραβάκων καὶ καταληφθεῖσαι — ὀλίγον πρὸς τῆς ἐν αὐταῖς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἱσπανῶν — ὑπὸ τῶν ἐκ Γουϊάνας τῆς Ν. Ἀμερικῆς ὁρμηθέντων Καραΐβων, ἐστερήθησαν ὁλοκλήρου τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ των, κατασφαγέντος ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων. Μόνον τῶν γυναικῶν τῶν Ἀραβάκων ἐφείσθησαν οὗτοι, τὰς ὁποίας καὶ ἐνυμφεύθησαν. Ἐκ τῆς συζυγίας ταύτης προέκυψε μὲν μεικτὸς πληθυσμός, ἀλλ' αἱ γλῶσσαι τῶν δύο φύλων ἔμειναν ἀμιγεῖς μέχρι σήμερον, ὥσπερ τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ὕδωρ. Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Καραϊβικῶν γλωσσῶν περιλαμβάνονται ἡ *Ἀκαβαϊκή*, ἡ *Ἀρεκουνική*, ἡ *Καμαρακοτική*, ἡ *Μακουσική*, ἡ *Σοπαρική*, ἡ *Ταυλιπαγγική*, ἡ *Σερεγογκική*, ἡ *Κρισανική*, ἡ *Καριξονική*, ἡ *Παλεγγική*, ἡ *Ταμανική*, ἡ *Βακαϊρική*, ἡ *Ἀραρική*, ἡ *Παριρική*, ἡ *Βοναρική*, ἡ *Πεβική*, ἡ *Γιαγκική* καὶ ἄλλαι, συγκριτικὴν ἔρευναν τῶν ὁποίων ἐπεχείρησαν ὁ L. Adam καὶ ὁ Göje. Ἀλλ' ἀληθῶς συγκριτικὴν γραμματικὴν τῶν εἰρημένων γλωσσῶν, πληροῦσαν ὅλους τοὺς ὅρους τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς, δὲν ἔχομεν ἀκόμη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Adam*, Matériaux pour servir à l' établissement d' une grammaire comparée des dialectes de la famille caribe, Paris (Bibliothèquc linguistique américaine, XVII) 1893.—*C. H. de Göje*, Études linguistiques caraïbes (=Verhandlingen der Koninkijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Afdeeling Letterkunde, τόμ. X, No 3). Amsterdam 1910. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Καραϊβικαὶ *νῆσοι*** (Islas Caribes) *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν Μικρῶν *Ἀντιλλῶν* (βλ. λ.).

— **Καραϊβικὴ *θάλασσα*** (Caribean Sea) *[Γεωγρ.]*. Ἡ εἰς τοὺς ναυτικοὺς γνωστοτέρα ὀνομασία τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν, ἣν μάλιστα λογίζουσιν ἐκτεινομένην ἕως τῆς Μεξικανικῆς χερσονήσου τοῦ Γιουκατὰν (Yucatan). Σ. Ξ. Λ.

Καραΐμ, ἢ ***Καραΐμαι***. Αἵρεσις Ἑβραίων (βλ. *Καραΐται*).

Καρὰ-Ἰμπραὴμ *πασᾶς*. Καϊμακάμης τῆς Κωνσταντινουπολεως (1620—1685), ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν βεζύρην *Καρὰ-Μουσταφᾶν* καὶ διαπρέψας εἰς διαφόρους πολέμους. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν (1684) τοῦ κατὰ τῶν Ἑνετῶν, Οὔγγρων καὶ Πολωνῶν πολέμου τῆς Τουρκίας, ἠρνήθη νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέτωπον, προφασιζόμενος σωματικὴν ἀδυναμίαν λόγῳ τῆς ἡλικίας του. Ἀλλ' αἱ ἀλλεπάλληλοι ἧτται τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἔστρεψαν ἐναντίον του τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου, ὅστις προέβη εἰς τὴν παῦσιν καὶ τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ εἰς Ρόδον, ἀφοῦ ἐδήμευσε τὴν περιουσίαν του. Κατηγορηθεὶς ὅτι συνεννοεῖτο μετὰ ἀποστατῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοῦ σουλτάνου, ἐκαρατομήθη αὐτόθι.

Καράϊο (οἱ) (Carayao) *[Γεωγρ.]*. Φυλὴ Ἰνδῶν ἐρυθροδέρμων, συγγενὴς πρὸς τοὺς Καραΐβας καὶ τοὺς Γουαρανούς. Οἱ Καράϊο κατῴκουν ἀρχικῶς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν τῆς Παρανᾶ καὶ τῆς Παραγουάης χώραν τῆς νοτίου Βραζιλίας. Εἶναι ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ρωμαλέοι, σήμερον δ' ἐλάχιστοι ἐξ αὐτῶν κατοικοῦν εἰς τὰς Ἀντίλλας νήσους, ὅπου μετηνάστευσαν ἐπιβαίνοντες λέμβων. Μ. Ν. Δ.

Καραιὸς *[Ἀρχ. Θρησκ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς παρὰ Βοιωτοῖς, ἑρμηνευομένη παρ' Ἡσυχίῳ «ἀπὸ τοῦ κάρα» (=κορυφή, κεφαλὴ) «διὰ τὸ ὑψηλὸς εἶναι». Τῆς λατρείας τοῦ Διὸς Καραιοῦ περιεσώθησαν μνημεῖα (ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ) ἐν τοῖς εὑρήμασι τοῦ βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ. Τὴν διττὴν σημασίαν τῆς λέξεως «καραιός» (=κορυφαῖος, κεφαλᾶς) ἐκμεταλλευόμενος ὁ κωμικὸς Κρατῖνος, ἀποκάλει δι' αὐτῆς τὸν Περικλέα, ἀναφερόμενος εἰς τὴν δευτέραν σημασίαν. —Π.

καραίπα (Caraipa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κιλμεριωδῶν* (Kielmeyeroideae) τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑπερικῶν* (Hypericaceae), περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν μεσημβρινῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρα ἡμίψηλα, φέροντα ἄνθη λευκὰ εὐωδιάζοντα ἰσχυρῶς καὶ ἐρυθρὸν ὡραῖον ξύλον, χρήσιμον εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἐργαλείων. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται ἡ *καραίπα ἡ θελκτικὴ* (Caraipa fasciculata), ἰθαγενὴς τῆς περιφερείας τοῦ Ἀμαζονίου ποταμοῦ, παρέχουσα ὀπὸν χρησιμοποιούμενον μετ' ἐπιτυχίας ἐναντίον τῆς ψωριάσεως. Κ. ΠΑΠ.

Καρὰ-Ἰσαλῆ, ἢ ***Καρὰ-Ἰσαλοῦ*** *[Γεωγρ.]*. Ὑποδιοίκησις τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Ἀδάνων, κειμένη εἰς τὰ ΒΔ. τοῦ νομοῦ τούτου. Ἔχει ἐπιφάνειαν 4 555 τετρ. χλμ. καὶ 39.224 κατοίκους. Ἕδρα τῆς ὑποδιοικήσεως εἶναι ἡ κώμη *Τσετζελῆ*, ἔχουσα 720 κατοίκους. Τὰ βόρεια τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ὀρεινά, συνεχόμενα πρὸς τὸν Ταῦρον. Τὰ νότια περιλαμβάνουσιν εὐφόρους πεδιάδας. Ν. Μ.

Καραΐσιν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Πολίχνη* (βλ. λ.).

καραϊσκάκης (ὁ)· εἰς τὴν φρ. «βαράει καραϊσκάκη» πεινᾷ, πένεται ὑπερβολικά· ἀπὸ ἐπαιτοῦντός τινος, ὁ ὁποῖος παίζων ταμπουρᾶν ἐτραγουδοῦσε: «Καραϊσκάκη μ' ἀρχηγὲ καὶ πρῶτε καπετάνιε».

Καραϊσκάκης, *Γεώργιος*. Εἷς τῶν πρωταθλητῶν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος καὶ ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων στρατηγῶν αὐτοῦ. Ἐγεννήθη τῷ 1780 εἰς τὸ Μαυρομμάτι τῶν Ἀγράφων ὑπὸ ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ἀπὸ ἄγνωστον πατέρα, πιθανῶς τὸν Κλέφτην *Ἀραπόγιαννην*, καὶ μητέρα καλογραῖαν, ἐκ τῆς οἰκογενείας *Δημισκῆ*. Αὕτη, καταλιποῦσα τὸ μοναχικὸν σχῆμα, παρέλαβε τὸν υἱὸν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν της Σκουληκαριάν, ἐκεῖ δέ, μεμονωμένη ἀπὸ τοὺς ἀκαταδέκτους συγγενεῖς, ὧν προεξῆρχεν ὁ *Γῶγος Μπακόλας*, τὸν ἀνέθρεψεν. Ἐκ τούτου παρήχθη ἄλλοτε ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκουληκαριάν. Βαπτισθεὶς εἰς μεγάλην σχετικῶς ἡλικίαν ἀπὸ τὸν *Ἀνδρέαν Καρᾶ-Ἴσκον* καὶ ὑπηρετήσας ἐπί τινα χρόνον αὐτόν, προσέλαβε, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν, τὸ ὄνομά του ὑποκοριστικῶς, ἐκ τούτου δὲ ἔκτοτε ἐγνωρίσθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ *Καραϊσκάκη*. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἔδειξεν ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν, ἱκανότητα καταπληκτικήν, ἀλλὰ καὶ ἀχαλίνωτον θράσος, ἀναίδειαν, προπέτειαν καὶ ἀσχημοσύνην. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, δερβὲν-ναζίρης εἶχεν ὁρισθῆ ὁ Τεπελενλῆς Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις, διὰ λόγους ἰδιοτελεῖς μᾶλλον παρὰ ὑπὲρ τῆς τάξεως μαχόμενος, κατεδίωκε τὰ ἄτακτα στοιχεῖα καὶ πάντα μὴ ὑποτασσόμενον τυφλῶς εἰς τὰ θελήματά του. Περὶ τὸ 1795, ὅτε κατεδίωκε τοὺς Κλέφτας τοῦ Ξηρομέρου καὶ τοῦ Βάλτου, μεταξὺ ἄλλων, εἰς μίαν τοιαύτην συνάντησιν, συνελήφθη καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὡδηγήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἐκεῖ, ἀπολογούμενος ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ ἔκαμε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν, μετά τινων δὲ ἡμερῶν φυλάκισιν ἀπηλευθερώθη, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς τζοχανταρέους, τουτέστι τοὺς θαλαμηπόλους τοῦ πασᾶ. Ὁ Καραϊσκάκης ἑκὼν ἄκων ἐδέχθη, καὶ περιβληθεὶς τὴν πολυτελῆ στολὴν ἐθεώρησε καλὸν ν' ἀσχημονῇ. Διὸ ἐτιμωρήθη αὐστηρῶς καὶ ἐπανειλημμένως. Ἑκάστοτε ὅμως συνεχωρεῖτο ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις ἐδείκνυε παράδοξον κλίσιν καὶ ἐπιείκειαν πρὸς τὸν ἀτίθασον ἐκεῖνον νέον. Πολλοὶ παρεπονέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ πολλάκις, ἀλλὰ πάντοτε ὁ Καραϊσκάκης ἐξήρχετο νικητὴς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Τῷ 1797 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅπως διασωθῇ ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ πασᾶ τοῦ Βελιγραδίου Μαρασλῆ-Ἀλῆ. Μετὰ ταῦτα τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ πασᾶ τοῦ Βιδδινίου Πασβάντογλου, τοῦ παλαιοῦ φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ Ρήγα. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρός τινα ἀξιωματικὸν τοῦ Μουκτὰρ πασᾶ, ἐδραπέτευσε καὶ μὴ δυνάμε-

Digitized by Google

νος νὰ σωθῇ ηὐτομόλησε πρὸς τὸν ἀποστάτην
καὶ ἐνεκλείσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον, ἐν ᾧ
παρέμεινε τρεῖς μῆνας. Ἐξελθὼν δὲ πάλιν τοῦ
φρουρίου, δὲν ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὡς
ἀνεμένετο. Ὁδηγηθεὶς εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἐτέθη μὲν
εἰς τὸν «φάλαγγα» καὶ «ἔφαγε χίλιες ξυλιές», ἀλλ'
ἀνέκτησε τὴν προτέραν θέσιν καὶ κατέστη ἱτα-
μώτερος. Νέον ἐπεισόδιον πρός τινα αὐλικὸν τοῦ
Ἀλῆ πασᾶ ἠνάγκασε τὸν Καραϊσκάκην νὰ δρα-
πετεύσῃ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸν
βίον τοῦ Κλέφτου. Τῷ 1800 περίπου προσελή-
φθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κατσαντώνη, καὶ μετ' αὐ-
τοῦ ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ
Ἀλῆ πασᾶ, τῶν λυμαινομένων τὴν Στερεάν, τὴν
Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἤπειρον ὑπὸ τύπον ἀπο-
καταστάσεως τῆς τάξεως. Κατὰ τοὺς πολυταρά-
χους ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἁρματολι-
σμὸς κατεδιώκετο ἀπηνῶς ἀπὸ τὸν Βελῆ-Γκέ-
καν, τὸν Ἰσοὺφ Ἀράπην, τὸν Βελῆ-Κογιάτσαν,
τὸν Μουσταφᾶν Τζαπάρην καὶ ἄλλους, πλεῖ-
στα ὅσα ἐπεισόδια ἐσημειώθησαν μὲ τὸν Κα-
ραϊσκάκην, μεταξὺ τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὸν
ὑπῆρξε τὸ γνωστὸν πάθημά του, ὅτε, στρέψας τὰ
νῶτα διὰ νὰ προπηλακίσῃ τοὺς ἐχθρούς, ἐδέχθη
σφαῖραν, ἥτις παρ' ὀλίγον νὰ τὸν καταστήσῃ σο-
βαρῶς ἀνάπηρον. Δὶς κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην
συνελήφθη καὶ τιμωρηθεὶς διὰ φυλακῆς καὶ ρα-
βδισμῶν, ἐδραπέτευε μόλις ἀπέσπα τὴν ἐμπιστο-
σύνην τοῦ Ἀλῆ. Ἦτο τόσον συμπαθὴς τὴν ὄψιν,
τόσον πυρετικὸς καὶ θερμόαιμος τὸ ὕφος, τόσον
πονηρὸς τὴν ἔκφρασιν, ὥστε μὲ τὴν ὀλισθηρό-
τητα ἐγχέλυος κατώρθωνε νὰ διαφεύγῃ τὰς πλε-
κτάνας τῶν ἐχθρῶν του, οἵτινες καὶ διὰ τοῦτο
τὸν ἐμίσουν ἔτι μᾶλλον. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο
ἐπίσης, εἴς τινα σύρραξιν τοῦ σώματος τοῦ Κα-
τσαντώνη πρὸς τὸ σῶμα τοῦ διώκοντος αὐτὸν
Βελῆ-Γκέκα, ὁ Καραϊσκάκης φέρεται ὡς φονεύσας
τὸν τρομερὸν ἐκεῖνον Τουρκαλβανὸν στρατηγὸν
τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, τὸν ἀπαθανατισθέντα εἰς τὸ λαϊ-
κὸν θέατρον. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου ὁ
Καραϊσκάκης εὑρίσκετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ
Ἀλῆ πασᾶ, ἀλλὰ δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἐξον-
τωτικοὺς πολέμους τοῦ 1803—1804. Κατόπιν εὑ-
ρέθη πάλιν εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον. Μολο-
νότι δὲ δὲν μετέσχε τοῦ πολέμου τῆς Λευκάδος,
ὁπότε, καταστραφέντος τοῦ σώματος τοῦ Κατσαν-
τώνη, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λεπενιώτης ἀνέλαβε νὰ ὑπο-
στηρίξῃ τὰ χριστιανικὰ συμφέροντα καὶ κατήρ-
τισε τὰ στερεοελλαδιτικὰ σώματα, ἅτινα ἐπολέμη-
σαν μὲ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, ὁ Καραϊσκάκης
φαίνεται, ὅτι εἶχεν ἀποσυρθῆ τηρῶν ἐφεκτικὴν
στάσιν. Δὲν ἤθελεν ἀμέσως νὰ προσκυνήσῃ. Ἴσως
ἐπερίμενε νὰ κληθῇ, πρᾶγμα ὅπερ συνέβη τῷ
1808. Τότε, ἡ συνθήκη τοῦ Τιλτσὶτ εἶχε μεταβά-
λει πολλά, μεταξὺ δὲ ἄλλων διεπίστωσε τὴν ἀνάγ-
κην τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν χαλύβδινον σατράπην.
Τοιουτοτρόπως ὁ Καραϊσκάκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς τζοχαντάρης, ἐκεῖ
δὲ τότε ὑπηρέτησε μὲ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδρούτσου,
τὸν Χρῆστον Παλάσκαν καὶ ἄλλους, ὅσους ὑπε-
στήριζον ὁ Κωλέττης, ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος, ὁ Μα-
ρίνογλους καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ Ἀλῆ αὐλικοί. Τῷ
1812 φαίνεται ὅτι ἠκολούθησε τὸν Ἀθανάσιον
Βάγιαν εἰς τὸ Γαρδίκι. Τῷ 1814 ἐστάλη εἰς ἐνί-
σχυσιν τῶν στρατευμάτων τοῦ Χουρσὴτ εἰς Σερ-
βίαν, ἀλλὰ διετάχθη νὰ ἐπιστρέψῃ, ἐκλειψάσης τῆς
ἀνάγκης, δι' ἣν ἡ ἐνίσχυσις ἐστέλλετο. Ἔκτοτε ἔζη
μᾶλλον ἥσυχος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ, εὐνοούμενος
ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλῶν μισούμενος, πε-
ριφρονητικῶς δὲ ἀποκαλούμενος «τῆς καλόγριας ὁ
γυιός». Ἤδη τὸν εἶχον δαμάσει ἡ ἡλικία καὶ αἱ οἰκο-
γενειακαὶ μέριμναι. Διότι κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο
ἀγαπήσας ἐνυμφεύθη τὴν Βαλτινὴν *Γκόλφων Ψα-
ρόγιαννη*, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.
Κάποτε, ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας καταστάσεώς του,
ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν νὰ προαχθῇ καὶ
εἶπε τὸ ἱστορικόν: «Ἂν μὲ γνωρίζῃς ἀφέντη, κάνε
μ' ἀφέντη· ἂν δοῦλο, δοῦλο· κι' ἂν δὲν κάνω γιὰ τί-
ποτε ρίξε με στὴ λίμνη». Ἐκ τούτου ὁ Ἀλῆ πασᾶς
τοῦ ἐνεπιστεύθη σπουδαῖον ἀξίωμα ἐντὸς τοῦ ἐσω-
τερικοῦ φρουρίου, ἐκεῖ δὲ κατῴκει μετὰ τῆς οἰκο-
γενείας του ὁ Καραϊσκάκης, ὅταν ὁ Ἀλῆς ἐκη-
ρύχθη φιρμανλῆς καὶ ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὰ σουλ-
τανικὰ στρατεύματα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολέ-
μησε γενναιότατα, φονεύσας πολλοὺς μὲ τὴν ἀκα-
τάσχετον ὁρμητικότητά του, δι' ἣν ἐπανειλημμέ-
νως ἐδέχθη τὰς εὐχαριστίας τοῦ Ἀλῆ, στενάζοντος
διότι καὶ οἱ ἰδικοί του υἱοὶ Μουχτάρ, Βελῆ καὶ
Σαλὴχ δὲν ἦσαν ὅσον καὶ ἐκεῖνος γενναιόψυχοι.
Κατόπιν ὅμως ἠκολούθησε τὸ γενικὸν ρεῦμα τῆς
πρὸς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα αὐτομολίας.
Ἐξῆλθε λοιπὸν μὲ τὸν Ταχὶρ Ἀμπάζην καὶ ἔδωκε
πίστιν εἰς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα. Μετ' ὀλίγον
ὅμως, ὅτε οἱ Σουλιῶται ἐνίσχυσαν τὸν ἀγῶνα τοῦ
Ἀλῆ, ὁ Καραϊσκάκης ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας,
διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν ἔγκλειστον εἰς τὸ ἐσω-
τερικὸν φρούριον τῶν Ἰωαννίνων οἰκογένειάν του.
Ὑπεκρίθη δηλαδή, ὅτι εἰργάζετο διὰ τὸν Ἀλῆν,
καὶ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐξέλθῃ ἡ οἰκογένειά
του, διὰ νὰ αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν,
καὶ αὐτός, μεταβαίνων διὰ νὰ τὴν ἀπελευθερώσῃ,
νὰ κατασκοπεύσῃ τὰ εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον
τελούμενα. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐπίστευσε τὸ τέχνασμα
καὶ ἠλευθέρωσε τὴν οἰκογένειαν τοῦ Καραϊσκάκη,
ἥτις, ἔχουσα σαφεῖς ὁδηγίας, ἔσπευσεν εἰς τὴν νη-
σῖδα Κάλαμος, ἐκεῖ δ' ἐγκατεστάθη καθ' ὅλην τὴν
διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος. Τότε καὶ ὁ Καραϊσκάκης,
ἀμέριμνος πλέον, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν πρὸ τὸ κι-
νούμενον εἰς ἀπελευθέρωσιν Γένος. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι,
ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος,
μετὰ μεγάλης δυσπιστίας ἐδέχθη τὸ ἐθνεγερτή-
ριον σάλπισμα. Συνηθισμένος εἰς τὸ ἄμεσον τῶν
διωγμῶν τῆς αὐλῆς τῶν Ἰωαννίνων, γνωρίζων
ἐπακριβῶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀπολέμων ραγιάδων
καὶ τὴν δειλίαν, ἥτις κατελάμβανεν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ
θέᾳ τοῦ πρώτου τυχόντος ἀγᾶ, ὁ Καραϊσκάκης
ὄχι μόνον δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν
ἀγῶνα, ἀλλὰ διενοήθη ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον.
Πῶς δηλαδὴ νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῇ διὰ νὰ φθάσῃ
εἰς τὸ ἁρματολίκι, τὸ καπιλίκι, τὴν ἀρχηγίαν, τὴν
ὁποίαν ἐπὶ ἔτη ὠνειροπόλει, καὶ ἥτις δὲν τῷ ἐδί-
δετο, εἴτε διότι ἦτο ὑπερμέτρως ἄξιος αὐτῆς, εἴτε
διότι δὲν κατήγετο ἀπὸ οἰκογένειαν νεμομένην τὰ
καπιλίκια ἀπὸ καιροῦ. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπανα-

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

στάσεως, ἔσπευσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν
πολεμαρχῶν εἰς τὸ Μακρυνόρος, μὲ τὸν παλαιὸν
καπετάνιον του, τὸν Ἀνδρέαν Καρᾶ-Ἴσκον. Ἀμφό-
τεροι δὲν ἐδέχθησαν νὰ λάβωσιν ἀμέσως τὰ ὅπλα.
Ματαίως ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος ἐπεζήτησε νὰ
τοὺς πείσῃ. Ὁ Καραϊσκάκης ἠξίωσε τὴν καπετα-
νίαν τῶν Ἀγράφων, ἥτις ἀπετέλει οὕτως εἰπεῖν
τιμάριον τοῦ Ἰωάννου Ράγκου. Ἀπεσύρθη λοιπὸν
τότε· ἀλλὰ συμφιλιωθεὶς μετὰ τοῦ θείου του Γώ-
γου Μπακόλα, παρεσύρθη εἰς τὸ Κομπότι καὶ
πολεμήσας ἐπληγώθη. Τότε ἐνεφανίσθη ἡ νόσος,
ἥτις ἔμελλε νὰ τὸν κατατυραννῇ καθ' ὅλον τὸν
Ἀγῶνα. Καὶ αὐτὴ τὸν ἔπεισε περισσότερον παντὸς
ἄλλου νὰ ἀποδυθῇ εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, ἥτις,
ἀπὸ πολλὰ σημεῖα, τοῦ ἐδεικνύετο ὡς κάτι ἀπροσ-
δόκητον. Τὸν ἐζήτησαν διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὴν δυτι-
κὴν Θεσσαλίαν, τῆς ὁποίας ἐγνώριζε καλῶς τὰ
κατατόπια. Ἐδέχθη λοιπὸν συμβιβαστικῶς νὰ λάβῃ
μέρος μόνον τῆς καπετανίας, τὴν πρὸς τὸν Ἀσπρο-
πόταμον, καὶ πλήρης μένους κατῆλθεν εἰς τὸν
θεσσαλικὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' ἀπέτυχε μὲ τὴν τρομε-
ρὰν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Χουρσὴτ καὶ
ὁ Δράμαλη-Μαχμούτ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπεκαρ-
δίωσε τὸν Καραϊσκάκην, ἤμβλυνε δὲ κατὰ πολὺ
τὴν πίστιν του πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν. Βλασφη-
μήσας λοιπὸν αὐτήν, ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ
παλαιοῦ ἀρχηγοῦ του Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη, μόλις
ἐπιστρέψαντος ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀνατο-
λικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Διάκος εἶχε φονευθῆ, ὁ Ὀδυσ-
σεὺς εἶχεν ἡττηθῆ. Καὶ ναὶ μὲν ἔπεσεν ἡ Τρίπο-
λις, ἡ Μονεμβασία τὸ Νεόκαστρον καὶ ἡ Κόριν-
θος, ἐν τούτοις νέαι στρατιαὶ κατήρχοντο, καὶ ἡ
Ἐπανάστασις ἦτο καταδεδικασμένη. Ἐπροσκύνησε
λοιπόν, καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἔλαβε τὸ ἁρματολίκι
τῶν Ἀγράφων. Ἡ ὑποταγὴ ὅμως αὕτη δὲν ὑπῆρ-
ξεν ἀληθής, μολονότι ἐγένετο μὲ τοιαύτην πρόθε-
σιν. Ἀμέσως δ' ἐπιστεύθη ὅτι ὁ Καραϊσκάκης
«τἄκανε καπάκια» μὲ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ ὑπε-
τάγη, διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ὀργὴν τῆς Τουρκίας
κατὰ τῶν ταλαιπώρων ραγιάδων. Τοῦτο ἐπιστεύετο
ἀκραδάντως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καὶ δύναται νὰ
λεχθῇ, ὅτι ἡ ἐντύπωσις αὕτη συνετήρησε τὸν Κα-
ραϊσκάκην εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, ἐνῶ πᾶ-
σαι αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πράξεις του ἀπο-
δεικνύουν, ὅτι ἐβάδιζεν ἐπὶ ἐδάφους ὀλισθηροῦ
καὶ ὅτι, ἀνὰ πᾶν βῆμα, παραπαίων ἐκινδύνευε νὰ
πέσῃ καὶ νὰ παρασύρῃ τὴν πατρίδα εἰς τὸ χαῖνον
βάραθρον. Τότε ἀκριβῶς ἐνέτεινε τὰς προσπαθείας
του διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὰ πρωτεῖα Τὰ ἐζήτει ὑπο-
στηρίζων, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀξιώτερος, ὅτι αὐτὸς
εἶναι ὁ ἱκανώτερος, ὅτι αὐτὸς ἐγνώριζε τὰς ἀδυ-
ναμίας τῶν ἐχθρῶν καὶ συνεπῶς ὅτι συμφέρον
εἶχον οἱ ἀρχηγοὶ νὰ τοῦ ἐμπιστευθοῦν τὰ ἡνία τῆς
ἀμύνης. Ἀλλὰ δὲν εἰσηκούετο. Ὁ Ἀλέξανδρος
Μαυροκορδᾶτος, παραγνωρίσας τὸν Μπακόλαν,
τὸν Βαρνακιώτην καὶ τόσους ἄλλους, δὲν ἠδύνατο
νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, τὸν ὁποῖον
δὲν ὑπελήπτετο ἐκ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας
εἶχεν. Ἄλλωστε μεγαλυτέραν ἐμπιστοσύνην εἶχεν
εἰς τοὺς τότε κατελθόντας μὲ σπουδαῖον γόητρον
Σουλιώτας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν νέον Μᾶρκον
Μπότσαρην, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸ τὸ ὕφος, πλὴν τῆς
φήμης, ἐνέπνεεν ἀνενδοίαστον τὴν ἐμπιστοσύνην.
Ἐκ τούτου σφοδραὶ ἀντιζηλίαι προέκυψαν, ἰδίως
ὅταν ἐγεννήθη τὸ ζήτημα τῆς ἀρχιστρατηγίας.
Διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην, ἀπενε-
μήθησαν διάφορα διπλώματα στρατηγίας. Τούτου
ἕνεκα ὁ Μπότσαρης ἔσχισε τὸ δίπλωμα τῆς ἀρχι-
στρατηγίας, εἰπὼν ὅτι ὁ ἄξιος τὸ λαμβάνει ἐνώ-
πιον τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ τὸν ἡρωϊκόν του θάνατον,
οἱ Σουλιῶται ἔγιναν ἀνοικονόμητοι εἰς τὸ Μεσο-
λόγγιον, προεκάλεσαν δὲ τόσα ἐπεισόδια, ὥστε ὁ
Μαυροκορδᾶτος ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς συν-
έλευσιν τοὺς ἀρχηγοὺς κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1823
καὶ νὰ τοὺς ἐξορκίσῃ εἰς συγκράτησιν τῶν παλ-
ληκαρίων ἀπὸ τῶν ἀσχημιῶν, αἵτινες εἶχον με-
ταβάλει τὴν πόλιν εἰς ἐμπόλεμον στρατόπεδον.
Τότε ὁ Βύρων πολλὰ κατώρθωσεν. Ἀλλ' ὁ Κα-
ραϊσκάκης, εἴτε διότι ἐβαρύνθη νὰ παραγκωνίζε-
ται, εἴτε διότι ἀσθενήσας κατέκειτο εἰς τὸ Αἰ-
τωλικὸν ἄπελπις, ἐνήργησεν ὕποπτά τινα διαβή-
ματα, ἅτινα ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν τῆς διοική-
σεως καὶ τὸν ἔθεσαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου.
Πράγματι, πνεῦμα ἀνταρσίας καθ' ὅλην τὴν Ἑλ-
λάδα καθωδήγει τὰς πράξεις τῶν ὑπὲρ ἐλευθε-
ρίας ἀγωνιζομένων. Οἱ κυβερνῶντες εἶχον διαι-
ρεθῆ εἰς δύο στρατόπεδα. Ὁ Κωλέττης εἶχεν
ἤδη ὑποσκάψει τὴν θέσιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ
τῶν Δεληγιανναίων. Ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν Δυ-
τικὴν Ἑλλάδα ἐκηρύχθη ὕποπτος, ἐδικάσθη ἀπὸ
συνέλευσιν στρατηγῶν καὶ κατεδικάσθη ὡς ἐπί-
βουλος καὶ τῆς πατρίδος προδότης. Τότε καὶ αὐ-
τοὶ οἱ Τζαβελλαῖοι, οἵτινες τὸν ἠκολούθουν, τὸν
ἐγκατέλειψαν. Πλήρης πείσματος ὁ Καραϊσκάκης
διὰ τὸ γενόμενον, καὶ ἀποδώσας αὐτὸ εἰς παρα-
σπονδίαν, ἀφοῦ αὐτὸς μὲν ἐξετέλεσε τὰς ἐπιθυ-
μίας τῶν κυβερνητῶν, ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἀπεκήρυτ-
τον, ἀνεχώρησε πυρέσσων ἐξ Αἰτωλικοῦ μὲ τοὺς
ὀπαδούς του, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὰ Ἄγραφα ἐλεη-
λάτησε χωρία τινὰ ἐκ τῶν πιστῶν εἰς τὸν ἀντί-
παλόν του Ράγκον. Κατόπιν ἐπέρασεν εἰς τὰ χω-
ρία τοῦ Ἀσπροποτάμου, κατέστρεψε μερικὰ ἐξ
αὐτῶν, ἀπέστειλε δὲ ἀντιπρόσωπόν του πρὸς τὸν
νέον Ρούμελη βαλεσσῆν, τὸν Κιουταχῆν-Μεχμὲτ
Ρεσσήτ, τὸν μετέπειτα ἀντίπαλόν του εἰς τὴν ἐκ-
στρατείαν τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐζήτησε τὴν καπετα-
νίαν τῶν Ἀγράφων. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ὄχι
μόνον δὲν ἐπιστεύθη, ἀλλὰ καὶ ἀπεδιώχθη ἀπὸ
τοὺς ἁρματολοὺς τῆς περιφερείας, οἵτινες εἶχον
προσκυνήσει τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ δὲν ἤθε-
λον νὰ χάσουν τὴν ἐμπιστοσύνην της διὰ τῆς πα-
ροχῆς ἀσύλου πρὸς τὸν κηρυχθέντα «ἀσίζην» Κα-
ραΐσκον. Ἀποδιωχθεὶς λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἀσπροπό-
ταμον μετέβη εἰς τὰ Ἄγραφα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν
ἀπεδιώχθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν
παρὰ τὸ Καρπενῆσι μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανα-
σίου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἀπεδιώχθη. Τότε πλέον,
ἀποκαμὼν ἀπὸ τὸν διωγμόν, ἐξηντλημένος ἀπὸ
τὸν πυρετόν, ἀποκαρδιωμένος ἀπὸ τὰς συνεχεῖς
ἀποτυχίας, ἔγραψε τὸ ἁπλοῦν ἀλλὰ πικρότατον
γράμμα πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον: «Δὲν ξεύρω ἂν
εἶναι ἀπὸ τὰ κρύα τὰ πολλὰ ὁποῦ ἀρρώστησα πάλι,
ἢ ἀπὸ τόσους ἀφορισμοὺς ὁποῦ μοῦ ἐκάνατε. Καὶ σᾶς
παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσῃ ἡ διοίκησις καὶ ὅλοι οἱ
Χριστιανοί, καὶ νὰ μοῦ σταλῇ συγχωρητικὴ εὐχὴ ἀπὸ
τὸν ἀρχιερέα». Δὲν εἰσηκούσθη ὅμως, καὶ ἄπελπις,
ἐπειδὴ κατεδιώκετο ἐκ νέου, προσέφυγεν εἰς τὸν
παλαιόν του καπετάνιον, τὸν σχεδὸν πατέρα του
Ἴσκον, νὰ τὸν σώσῃ. Τότε ἐκεῖνος τὸν ἐσύστησεν
εἰς τὴν νέαν ὑπὸ τὸν Κωλέττην διοίκησιν, καὶ τὸν
ἔστειλεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ὁ Καραϊσκάκης
ἔδειξεν ἀχαλίνωτον ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν ἐκπλή-
ρωσιν τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτὸν καθήκοντος.
Ἐλεηλάτησεν ὅλα τὰ χωρία τὰ εὐνοϊκῶς διακεί-
μενα πρὸς τοὺς λεγομένους «ἀντάρτας». Ὅτε δὲ
διετάχθη ὑπὸ τῆς νέας κυβερνήσεως Κουντου-
ριώτη νὰ στενοχωρήσῃ τὸν Ζαΐμην, κατέστρεψε
τὴν οἰκίαν καὶ τὰ κτήματά του. Ἐν τῷ μεταξὺ
ὅμως ἡ ἀπόβασις τοῦ Ἰμπραήμ, διὰ τοὺς εἰς Πε-
λοπόννησον πολεμοῦντας Στερεοελλαδίτας, τοὺς
κοινῶς λεγομένους Ρουμελιώτας, ἔσχεν ἀντίθετον
ἀποτέλεσμα. Ἀντὶ νὰ τοὺς γαλβανίσῃ, τοὺς ἐξηρέ-
θισε, διότι ἡ στρατηγία ἀνετέθη εἰς τὸν Ὑδραῖον
πλοίαρχον Κυριᾶκον Σκούρτην, ἄνδρα γενναιότα-
τον, ἀλλὰ παντελῶς ἀκατάλληλον, καὶ οἱ Ρουμε-
λιῶται, συσσωματωθέντες, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ
Ναύπλιον καὶ ἐσταύρωσαν τὰς χεῖρας. Εἰς τοῦτο

Digitized by Google

κυρίως συνετέλεσε καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καθυστεροῦντο μισθοὶ ἀθρόοι, οἵτινες ἦσαν ὑπεσχημένοι ἀπὸ τὴν διοίκησιν, στηριζομένη εἰς τὸ ἀνεξάντλητον τοῦ δανείου. Ἀλλ' οἱ πόροι εἶχον πάλιν ἐξαντληθῆ καὶ οἱ Ρουμελιῶται θὰ ἐστασίαζον, ἃ δὲν ἐπείθοντο νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Στερεάν, πρᾶγμα ὅπερ κατώρθωσεν ὁ Καραϊσκάκης. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὁ Καραϊσκάκης, ἀντιληφθεὶς τὴν ἀσχημίαν τοῦ ταπεινοῦ ἀγῶνος διὰ τὰ μικρά, καὶ παρατηρήσας τὴν στρατηγικὴν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἀναλαβόντος τὴν κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ παθητικὴν ἄμυναν, ἐσκέφθη τὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὅπου ὁ Κιουταχῆς εἶχε κατέλθει μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγιον. Κατήρτισε λοιπὸν μικρὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα σκοπὸν εἶχον νὰ παρενοχλοῦν τὰς ἐφοδιοπομπὰς τὰς στελλομένας διὰ τοῦ Μακρυνόρους ἀπὸ τὴν Ἄρταν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἰδίως νὰ καταστρέφουν τὰ στελλόμενα τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια. Ἀτυχῶς δὲν κατώρθωσε πολλά. Πλὴν τούτου, τὸ νόσημά του τὸν ἐκράτει συχνότατα εἰς τὴν μαρτυρικὴν κλίνην καὶ οὕτω πλεῖσται προσπάθειαί του ἀπέβησαν ἄκαρποι, ὅτε δὲ ἔσπευσε πρὸς τὸ κινδυνεῦον Μεσολόγγιον, δὲν ἐπρόλαβε νὰ τὸ βοηθήσῃ. Ἐν τούτοις ἡ συμφορὰ δὲν τὸν ἀπεθάρρυνε. Τοὐναντίον, αὐτὸς συνεκέντρωσε τὰ λείψανα τῆς συντετριμμένης ἐκείνης στρατιᾶς καί, δίκην ποιμνίου, τὰ ὡδήγησεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἐζήτησε, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1826, τὰ μέσα νὰ κτυπήσῃ τὸν Κιουταχῆν, σπεύδοντα πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Δυτικῆς. Τότε, πλειότερον πάσης ἄλλης περιστάσεως, ἠδύνατο ὁ Καραϊσκάκης νὰ προσκινήσῃ. Ἡ Κυβέρνησις τὸν περιέβαλε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης της. Συγκεκινημένος ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ὁρμὴν τοῦ Ρουμελιώτου ἀρχηγοῦ, ὁ Ζαΐμης ἐλησμόνησε τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκίας, τοὺς διωγμούς, τὸ παρελθόν, καὶ περιβαλὼν τὸν Καραϊσκάκην διὰ τῆς στρατηγίας τὸν ἠσπάσθη. Ὁ Ὑδραῖος εὐπατρίδης Βασίλειος Μπουντούρης τὸν συνεχάρη, διότι «ὅταν ἤθελεν ἐγίνετο ἄγγελος». Καὶ ὁ νέος ἀρχιστράτηγος, ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων κατ' ἀρχὰς μαχητῶν, ὁλονὲν ὅμως αὐξανομένων, ἔσπευσεν εἰς τὸ ἐν Ἐλευσῖνι στρατόπεδον, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικὸν σῶμα. Ἀτυχῶς, εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν δὲν ἐπρυτάνευσε πάντοτε ἡ λογική, καὶ πρὸ πάντων ἡ πειθαρχία. Ποτισμένος ἀπὸ τὰς σοφὰς παρατηρήσεις τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ὁ ἄλλοτε τόσον ριψοκίνδυνος Καραϊσκάκης, ἤθελε τώρα νὰ καθιερώσῃ τὴν τακτικὴν τῆς κοπώσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὰ πλαγιοκοπήματα, τὴν ἐξάντλησίν του διὰ τῆς ἐγρηγόρσεως τῆς νυχθημέρου. Ἀντιθέτως, ὁ Φαβιέρος, ὑπερήφανος διὰ τὸ παρελθὸν του εἰς τὴν ναπολεόντειον στρατιὰν μὲ τὰ τρομερὰ ταγματικά της τετράγωνα, πλήρης ἐλπίδος διὰ τὸ συγκροτηθὲν τακτικόν του, ὅπερ ἀρτίως ἐξωπλισμένον εἶχε μόλις καταφθάσει, καὶ ἰδίως πεπεισμένος εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, δὲν εἰσήκουσε τὰς ἐφεκτικὰς συμβουλὰς τοῦ Ρουμελιώτου ὁπλαρχηγοῦ, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ πτοήσῃ τὸν Κιουταχῆν διὰ σφοδρᾶς ἐπιθέσεως. Καὶ τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 5 Αὐγούστου 1826, παρέσυρε τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσῖνος εἰς τὴν διπλῆν περιπέτειαν τοῦ *Χαϊδαρίου*, τὴν τόσον καλὰ ἀρξαμένην, διὰ νὰ καταλήξῃ τόσον τραγικά. Ματαίως ὁ Καραϊσκάκης ἐπεδίωξε νὰ συγκρατήσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν. Ὁ πανικὸς εἶχε ριζωθῆ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν γενναίων τῆς χθές, ὥστε τίποτε δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ σταματήσῃ τὴν φυγὴν τῶν κατακόπων φυγάδων. Τότε συνέβη καὶ τὸ περίφημον ἐπεισόδιον τῆς γαλλικῆς φρεγάτας «Σειρήν». Εἶχε μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Γάλλου ναυάρχου κόμητος Δὲ-Ριγνὺ ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Μεχμὲτ Ρεσσήτ, διὰ νὰ τὸν βεβαιώσῃ, ὅτι θὰ φροντίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον νὰ μὴ ὑποφέρουν τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαῖα μνημεῖα, διὰ τὰ ὁποῖα πολλὰ εἶχον καὶ λεχθῆ καὶ γραφῆ ἐν Εὐρώπῃ, ἀφ' ἧς ἐγνώσθη ὅτι ἔσπευδε πρὸς τὰς Ἀθήνας ὁ Κιουταχῆς καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ μνημειώδους φρουρίου ὁ Γκούρας. Ἐνῷ δὲ συνωμίλουν ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἀφίκετο ὁ Καραϊσκάκης, ἐπίσης ἐπιθυμῶν νὰ χαιρετήσῃ, ὡς ἀρχηγός, τὸν ἀντιπρόσωπον φίλης δυνάμεως. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀπὸ μακρᾶς συνηθείας ἔκυψε καὶ ἐχαιρέτησε, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἔθος, ὁ δὲ Κιουταχῆς μόλις ἔκλινε τὴν κεφαλήν. Τότε ὁ παριστάμενος Καρυστινὸς Ὀμὲρ πασᾶς ἤρχισε νὰ συνομιλῇ μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, φιλοπαίγμων δὲ καθὼς ἦτο, τὸν ἠρώτησε ποῖα παράπονα εἶχεν ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ δοβλετίου καὶ τὸ ἐπολέμει. Ὁ Καραϊσκάκης ἀπήντησεν, ὅτι αὐτὸς μὲν προσωπικὰ παράπονα δὲν ἔχει, ἀλλὰ πολεμεῖ διότι ὑπηρετεῖ τὴν ἰδικήν του κυβέρνησιν. Ὁ Κιουταχῆς διὰ ἑρμηνέως ἠρώτησεν ἐὰν θὰ ἐδέχετο νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι θὰ τῷ ἐδίδετο τὸ ἁρματολίκι τῆς Λεβαδείας, ὡς ἐκαλεῖτο ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ ὁ Καραϊσκάκης ἀπήντησεν, ὅτι δὲν δύναται πλέον νὰ δεχθῇ τίποτε ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, πλὴν τῆς ἐλευθερίας, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ μάχεται, ὁ ἀγέρωχος Κιρκάσιος ἠγέρθη καὶ ἀπεμακρύνθη, τὴν ἐπομένην ὅμως ἀπέστειλε παλαιοὺς τοῦ Καραϊσκάκη φίλους, τὸν Μουχτὰρ βέην Κιαφαζέζην καὶ τὸν Ἀσλᾶν-ἀγᾶν, μὲ χρυσᾶς ταμπακοθήκας, διὰ νὰ τὸν τιμήσῃ ὡς ἐχθρόν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὰ δῶρα ταῦτα θ' ἀπέβαινον πέτρα σκανδάλου. Πράγματι ὁ Καραϊσκάκης παρεξηγήθη ἀπὸ τὸν Χριστόφορον Περραιβὸν πρῶτον, ἀπὸ τὸν Φαβιέρον δεύτερον, καὶ τρίτον ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν. Καὶ ἐνῷ παρεσκευάζετο διὰ τὴν γιγαντομαχίαν τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀττικῆς, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον χολὴν ἀντὶ τοῦ μάνα ἐποτίσθη ἀπὸ τοὺς συμπολεμιστάς του, εἰς τὸ Ναύπλιον παρεσκευάζετο ἡ ἀντικατάστασίς του. Μεσοῦντος τοῦ Ὀκτωβρίου 1826, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκούρα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῆς εἰς Θήβας ἐκστρατείας τοῦ Φαβιέρου, ὁ Καραϊσκάκης, ὅτε ηὐξήθη τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσῖνος εἰς 4500 ἄνδρας, παρέλαβεν ἰσχυρὸν σῶμα καὶ ἔσπευσε νὰ προσβάλῃ τὰς κατερχομένας ἐκ Θεσσαλίας ἐφοδιοπομπάς. Τὴν 25 τοῦ μηνὸς εἶχε φθάσει διὰ τῆς Κάζας εἰς τὴν Δομπραίναν, ἔνθα ἐξήντλησε τοὺς ἐχθρούς, κατόπιν ἐπολέμησεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐνίκησε κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀραχώβης, ἔνθα ἔστησε τρόπαιον, ἀποστείλας τὰς κεφαλὰς τοῦ Μουστᾶ-βέη Κιαφαζέζη καὶ τοῦ Κεχαγιᾶ βέη Τζελαλεντὶν εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ κυβέρνησιν, κατήγαγε τὸν θρίαμβον τοῦ Τουρκοχωρίου, ὅπου ἐπολέμησεν ἔφιππος, καὶ τόσον ηὐχαριστήθη, ὥστε ἔκτοτε δὲν ἤθελε πλέον νὰ πολεμῇ πεζός· ἔπειτα μετέβη εἰς τὸ Λιδωρίκι, διὰ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν πόλεμον, καὶ τέλος κατώρθωσε τὴν περιώνυμον διάβασιν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου εἰς τὸ Δίστομον. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Καραϊσκάκη μεγάλως ἐτάραξε τὸν Κιουταχῆν, τοῦ ὁποίου ἀπέκοψε τὰς συγκοινωνίας. Ἀντιθέτως δὲ ἀνεπτέρωσε τὸ θάρρος τῶν Ἑλλήνων, καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἰδίᾳ ὅμως διὰ τὸν τελικὸν ἐξευτελισμόν, τὸν ὁποῖον ὑπέστησαν τὰ δύο τάγματα τοῦ τακτικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν γενιτσάρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐσχηματίσθησαν μὲ εὐρωπαϊκὰς στολὰς καὶ λογχοφόρα ὅπλα, σταλέντα δὲ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐθεωρήθησαν ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους τοῦ Καραϊσκάκη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἡ συνέλευσις, διὰ πλείστους ὅσους λόγους, καὶ μάλιστα διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν τάσιν της ὅπως ἐξευρωπαΐσῃ τὸν Ἀγῶνα, ἐψήφισε κυβερνήτην μὲν τὸν Καποδίστριαν, ἀρχιστράτηγον τὸν Τζὤρτζ καὶ στόλαρχον τὸν Κόχραν. Ὁ Καραϊσκάκης δὲν παρεπονέθη, ἀλλὰ βαρέως εἶδε τὴν προσπάθειάν του παραγνωριζομένην καὶ μάλιστα κινδυνεύουσαν ν' ἀποτύχῃ, ὅπως καὶ πράγματι συνέβη. Διότι ἄριστοι μὲν ἦσαν οἱ δύο Ἄγγλοι, ἀλλ' ἐγνώριζον τὸ ποιὸν τῶν στοιχείων, ἅτινα θὰ ἐχρησιμοποίουν, ἐξ ἀγαθῆς βεβαίως προαιρέσεως, μεγάλας ἐπεσώρευσαν συμφορὰς εἰς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, τὰς ὁποίας ἄλλοι κατόπιν διώρθωσαν. Ἰδίως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζὤρτζ ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὰ συμβάντα τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος κατέλυπησε σφοδρότερον τὸν εὐαίσθητον ἀρχηγόν. Ἀπὸ πολιορκητοῦ εἶχε καταστήσει πολιορκούμενον τὸν Κιουταχῆν. Οὗτος δὲ ἐπανειλημμένως εἶχεν ἐκφρασθῆ, ὅτι δὲν φοβεῖται τὸ «Ρωμαίϊκο μιλέτι», ὅσον τὸν ἴδιον τὸν Καραϊσκάκην. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀλβανοὶ ἐβεβαίουν τοὺς Ἕλληνας, ὅτι: «Ὁ σουλτᾶνος ἔχει ἕνα Ρουσσήτ πασᾶν (ὡς ἐκάλουν τὸν Κιουταχῆν), καὶ οἱ Ἕλληνες ἕνα Καραϊσκάκη. Δύο λεοντάρια πολεμοῦν, τὸ ἕνα τὸ ἄλλο. Ἡ Ἀρβανιτιὰ ἄλλον Ρωμαῖον καπητάνον δὲν φοβᾶται παρὰ τὸν Καραϊσκάκη». Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθνος, οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ὁπλῖται τὸν Καραϊσκάκην ἐσέβοντο, ἐτίμων καὶ ἤκουον. Ἐλυπήθη λοιπὸν σφόδρα διὰ τὴν ὑποσκέλισιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐξέλαβεν ὡς προσβολήν, εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον ὅτι δὲν ὑπῆρξε ξένη πρὸς τὴν ὁρμητικότητα, μεθ' ἧς περιεφρόνησε τὸν θάνατον τὴν 22 Ἀπριλίου 1827. «Διὰ νὰ φυλάξω τὴν δόξαν ποῦ ἀπέκτησα, εἶπεν εἴς τινα φίλον του τὴν παραμονήν, πρέπει νὰ πεθάνω. Ἡ φιλοτιμία μου δὲν μὲ ἀφίνει νὰ ὑποφέρω μὲ ἀδιαφορίαν τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς Συνελεύσεως». Καὶ μὲ τὸ πνεῦμα αὐτό, παρακούσας τὴν συμβουλὴν ποῦ τοῦ εἶχε στείλει ὁ Κολοκοτρώνης, νὰ μὴ ἐκτίθεται καὶ κινδυνεύσῃ ὁ Ἀγών, ἐξώρμησε τῆς σκηνῆς του εἰς τὸ Κεταζίνι ἐνῷ ἐπύρεσσε, καὶ ἱππεύσας ἔσπευσε πρὸς τὸ φαληρικὸν ἀλίπεδον, διὰ νὰ συγκρατήσῃ ἐπαναστάτας ἀκροβολιζομένους πρὸς Τουρκαλβανούς. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἱππικὸν εἶχε γενικεύσει τὴν μάχην, καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον ἐζήτησε νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμήν, ὅταν μία σφαῖρα τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὸ ὑπογάστριον. Ἔσπευσαν οἱ περὶ αὐτὸν καὶ τὸν μετέφερον εἰς τὴν γολέτταν τοῦ Κόχραν, ἐκεῖ δέ, περιθαλπόμενος ἐπί τι χρονικὸν διάστημα, ἐν μέσῳ τῶν φρικτῶν ἀλγηδόνων, ἃς ἐπήνεγκεν ἡ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αἱμορραγίας προελθοῦσα περιτονῖτις, ἀπεβίωσε τὴν ἡμέραν τῆς ὀνομαστικῆς του ἑορτῆς. Μὲ στωϊκότητα ἀπαράμιλλον ὑπέφερε τὰς ἀλγηδόνας, ἐπὶ παρουσίᾳ δὲ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ στολάρχου ὡμίλησε, καταλήξας μὲ τὴν εὐχὴν πρὸς τοὺς «συστρατιώτας του νὰ ἐλευθερώσουν τὰς Ἀθήνας». Τὸ σκήνωμά του μεταφερθὲν διὰ τῆς γολέττας τοῦ Κόχραν εἰς Σαλαμῖνα ἐτάφη ἐκεῖ, ὁ δὲ θάνατός του ἐθρηνήθη ἀπὸ ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους. Ὁ Κολοκοτρώνης «τὸν ἐμοιρολόγησε σὰν γυναῖκα», ὁ δὲ Κιουταχῆς πανηγυρίζων ἀνήγγειλε τὸ χαρμόσυνον γεγονὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τριῶν Γατάρων. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐκδουλεύσεων τὸν ἔταξε μεταξὺ τῶν «ἐξαιρέτων», μνημεῖα δὲ ἡ πατρὶς τῷ ἀνήγειρεν ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐν Φαλήρῳ, ὅπου μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀνεκομίσθη ἡ σορός του.

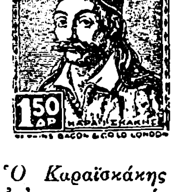

Ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ γραμματοσήμου τῆς Ἑλληνικῆς ἑκατονταετηρίδος.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ Ρουμελιώτου Ἀγωνιστοῦ. Φιλόδοξος καὶ φιλόπρωτος, ὑπεβλήθη εἰς μεγίστας θυσίας διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Ὅταν δὲ τὸ κατώρθωσεν, ἀνέπτυξεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μοναδικὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα ἀπέδειξαν, ὅτι δικαίως ἠγωνίζετο διὰ τὸ πρωτεῖον.

Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀφιλοκέρδεια τοῦ Καραϊσκάκη. Ὄχι διότι δὲν ἠγάπα τὰ χρήματα, ὅπως γράφει ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἐθεώρει ὡς ἁπλοῦν μέσον τῶν πολεμικῶν του σκοπῶν. Καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκστρατείας εἶχε περιουσίαν ἀξιόλογον, ἀποθανὼν δὲ κατέλιπε πολὺ ὀλίγα χρήματα, διότι καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν δὲν ἔπαυσεν ἀφειδῶς παρέχων εἰς αὐτὴν ἐξ ἰδίων. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του συνταχθεῖσα διαθήκη τοῦ Καραϊσκάκη, ἣν παρέδωκε πρὸς τὸν Χατζῆ-Πέτρον καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, ὡς ἐκτελεστάς. Εἶχε δὲ οὕτω: «Σαρανταπέσσαρες χιλιάδες γρόσια εἰς τὸ κεμέρι τοῦ Μήτρου Ἀγραφιώτη. Ἀπὸ αὐτὰ αἱ τριάντα χιλιάδες νὰ δοθοῦν εἰς ταῖς τσούπαις μου. Νὰ τὰς περιλάβουν οἱ δύο Μήτριδες, τοῦ Σκυλοδήμου καὶ Ἀγραφιώτη. Δύο χιλιάδες νὰ πάρῃ ὁ ἕνας Μήτρος καὶ δύο ὁ ἄλλος ὅπου μ' ἐδούλευαν. Χίλια νὰ πάρουν ἐκεῖνοι ποῦ θὰ μὲ θάψουν. Δύο χιλιάδες ἔχει ὁ Γραμματικός, τέσσαρες χιλιάδες γρόσια τῆς Μαργιῶς. Τὰ ἄλλα νὰ μοιρασθοῦν διὰ τὴν ψυχήν μου, νὰ τὰ λάβουν οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ τζαουσάδες μου. 22 Ἀπριλίου. καραϊσκάκης». Ἐν τούτοις παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας του νὰ καταβάλλωνται ἀνελλιπῶς οἱ μισθοὶ τῶν ὁπλιτῶν, διαθέσας πρὸς τοῦτο ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του, καὶ μὲ ὅλα τὰ λάφυρα καὶ τὰς διαρπαγάς, εἰς ἃς προέβαινον τὰ στρατεύματά του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς, ἡ πεῖνα καὶ ἡ στέρησις ἦτο μεγάλη εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ χαρακτηριστικὸς στίχος: «Καραϊσκάκη μ' ἀρχηγὲ καὶ πρῶτε καπετάνιε» ὁ σημαίνων τὰ ἐν στερήσει μεγαλεῖα. Γ. Δ. Κ.

Ὁ Καραϊσκάκης ὡς στρατηγός. Ὁ Καραϊσκάκης, διὰ τῆς ἐπὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἰδίᾳ στρατείας αὐτοῦ, ἀπέδειξεν ὅτι ἐμφύτως κατεῖχεν εἰς μέγαν βαθμὸν ἅπαντα τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυΐαν προσόντα. Διεγίγνωσκεν ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον καὶ ἐφεύρισκε τὰ μέσα τῆς διαφυγῆς τούτου, ὅπως ἐπίσης ἀντελαμβάνετο τὸν τρόπον, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ πολεμικὴ προσωπικότης του ἐπεβάλλετο καὶ ἐνέπνεε τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν τυφλὴν ἀφοσίωσιν τῶν μαχητῶν του, δι' ὧν κατήγαγε τὰς περιφανεῖς του νίκας. Εἶχε τὴν ἀκατάβλητον θέλησιν τῆς νίκης, μὴ καταλαμβανόμενος ποτὲ ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, καὶ εἰς τὰς δεινοτάτας τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ πάντοτε εὐελπιστῶν, εὕρισκε τὰ μέσα νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας. Δύο κυρίως γεγονότα ἀποδεικνύουν ἐναργῶς τὸ στρατηγικόν του δαιμόνιον. Ἀφ' ἑνὸς ἡ εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα περιφανὴς διὰ τὰ ἀποτελέσματά της ἐκστρατεία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀλεθρία ἔκβασις τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν, διότι δὲν εἰσηκούσθη ἡ γνώμη του. Τ. Ι. Κ.

— **Καραϊσκάκης, *Ἀθανάσιος*.** Ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ *Δημητρίου Καραΐσκου*. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὠνομάσθη ἀνθυπολοχαγὸς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Καραϊσκάκης, *Δημήτριος*.** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1820. Ἔλαβεν ὡς μόνην κληρονομίαν τὴν σπάθην τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν τελευταίαν του ἐπιθυμίαν. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Αἰγίνης καὶ κατετάχθη εἰς τὴν ὀροφυλακήν. Τῷ 1854, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Ἀκαρνάνων, ἐπετέθη ἐν Σκουληκαριᾷ ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἀπώθησεν αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἄρταν. Ἡ ἐπανάστασις ἐπεξετάθη ἀμέσως εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ Ραδοβιτζίου, τῶν Τζουμέρκων, Σουλίου, Λάκκας καὶ Λάμαρης, οὕτω δέ, καταβάλλων τοὺς ἀνθισταμένους Τουρκαλβανοὺς βέηδες, ὁ Δημήτριος Καραϊσκάκης προήλασε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Ἰστορικὸν Πέτα μετὰ τρισχιλίων μαχητῶν. Ἡ προκήρυξίς του πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας ὑπῆρξεν ἀληθὲς ἐθνεγερτήριον σάλπισμα, ἀλλὰ δὲν ἔσχε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, καθόσον ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη ὑπὸ τὴν πίεσιν

Digitized by Google

τῆς γαλλικῆς κατοχῆς νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς ἀξιωμα-
τικοὺς τοὺς προσδραμόντας εἰς ἐνίσχυσίν του. Καὶ
ὁ Καραϊσκάκης ἐπιστρέψας παρῃτήθη, ἀπέθανε
δὲ τῷ 1874 πλήρης δόξης καὶ πικρίας διὰ τὴν
ἐγκατάλειψιν. Γ. Δ. Κ.

— **Καραϊσκάκης,** ***Σπυρίδων.*** Υἱὸς τοῦ στρατη-
γοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως, γεννηθεὶς ἐν τῇ νησῖδι
Καλάμῳ τῷ 1826. Τῷ 1833 ὁ βασιλεὺς Ὄθων
τὸν ἀπέστειλεν ὑπότροφον εἰς τὴν στρατιωτικὴν
σχολὴν τοῦ Μονάχου, ἐπανελθόντα δὲ μετὰ πεν-
ταετίαν τὸν κατέταξεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Αἰγί-
νης, ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1849 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ
ἀνθυπασπιστοῦ. Διατελέσας διαγγελεὺς καὶ εἶτα
ὑπασπιστὴς τοῦ Ὄθωνος, ἠκολούθησε τοῦτον
ἐξωσθέντα. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνεμί-
χθη εἰς τὴν πολιτικήν, διατελέσας ἐπὶ πολλὰ συ-
νεχῆ ἔτη βουλευτής. Τῷ 1875 ἐγένετο ὑπουργὸς
τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τρικούπη,
πεντάκις δ' ἔκτοτε ἐκλήθη εἰς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα.
Κατὰ τὰς ἑλληνοτουρκικὰς συμπλοκὰς τοῦ 1886,
φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἦτο ἀρ-
χηγὸς τοῦ ἐν Ἠπείρῳ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Προα-
χθεὶς εἰς ὑποστράτηγον διῴκησε τὸ ἀρχηγεῖον
τοῦ Στρατοῦ, ἀποστρατευθεὶς δὲ τῷ 1896 μὲ τὸν
βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου ἀπέθανεν ἐν Ἀθή-
ναις τῷ 1898.
Τούτου υἱὸς εἶναι ὁ *Γεώργιος Καραϊσκάκης*, ἄλ-
λοτε ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, καὶ πολιτευτὴς
Καρδίτσης. Γ. Δ. Κ.

«Καραϊσκάκης». Οὕτως ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς
ἀντιβασιλείας μία τῶν βασιλικῶν γολεττῶν πρὸς
τιμὴν τοῦ ὁμωνύμου ἥρωος. Γ. Δ. Κ.

Καραΐσκος, ***Ἀνδρέας.*** Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821
(βλ. λ. *Ἴσκος*).

— **Καραΐσκος,** ***Δημήτριος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προη-
γουμένου, ἁρματολὸς καὶ αὐτὸς ἐκ Βάλτου. Ἡγω-
νίσθη τῷ 1807 εἰς τὴν Λευκάδα μὲ τὸν Κατσαν-
τώνην, Κίτσον Μπότσαρην, Κουμπάρην, Σκυλοδῆ-
μον καὶ Βαρνακιώτην. Γ. Δ. Κ.

Καρὰ-Ἰσσάρ. Προσφυγικὸν ὀθωμανικὸν χω-
ρίον, κείμενον 15 χλμ. εὐθέως ΝΔ τῆς Κεσσάνης
καὶ μικρὸν ἀριστερόθεν τῆς εἰς Αἶνον ἀγούσης, ἐν
πεδινῇ τοποθεσίᾳ. Τὸ ἑλληνικὸν *Κρισσάριον*. Μ.Δ.Β.

Καραΐται (οἱ) (ἑβρ. *Καραείμ*) */Θρησκ./*. Ὑπὸ τὸ
ὄνομα τοῦτο, ὡς καὶ τὸ τῶν *Καραίων*, καλεῖται
αἵρεσίς τις ἰουδαϊκή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους, τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τῶν
ραββινιστῶν. Ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως εἶναι ὁ Ἀνὰν
μπὲν Δαυΐδ, ὅστις κατὰ τὸ 761 ἐνώπιον τοῦ καλί-
φου Ἀλμανσοὺρ ἐν Βαγδάτῃ διεκήρυξε τὸ σχίσμα
αὐτῶν ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑβραίων. Οἱ Καραΐται
διακρίνονται τῶν ραββινιστῶν καὶ ταλμουδιστῶν
κυρίως κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἁγίας Γραφῆς
δὲν παραδέχονται ἱερὰν Παράδοσιν, ἑπομένως ἀρ-
νοῦνται ὅτι ὁ Μωϋσῆς τινὰς μὲν ἐντολὰς ἀνέγρα-
ψεν ἐν τῷ νόμῳ, ἄλλας δὲ παρέδωκε διὰ ζώσης
φωνῆς, δεύτερον ἐξηγοῦσι τὴν Γραφὴν κατὰ
γράμμα εἰς τὴν λογικὴν ἔννοιαν καὶ τρίτον παρα-
δέχονται ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι πλήρης καὶ ἐπαρκὴς
πρὸς διδασκαλίαν. Κατὰ τὰ ἄλλα δὲν διαφέρουσι
τῶν λοιπῶν Ἰουδαίων, φυλάττουσι δὲ τὰς αὐτὰς
ἑορτάς· τὸν νόμον διδάσκονται μόνον ἐν τῇ ἀρ-
χαίᾳ γλώσσῃ καὶ ἔχουσιν ἰδίους διδασκάλους, λε-
γομένους *χαχαμείμ*· αἱ προσευχαὶ αὐτῶν ἀνάγονται
μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, εἶναι δὲ συντεταγμέναι ἐκ
ρητῶν τῆς Γραφῆς καὶ ὑπὸ διαφόρων διδασκάλων.
Ὁ κύκλος τῆς ἀναγνώσεως τῆς Πεντατεύχου ἐν
ταῖς συναγωγαῖς διανύεται ἐπὶ ἓν ἔτος, κατὰ διά-
φορον ὅμως τάξιν ἢ παρὰ τοῖς ραββινισταῖς.
Παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα τῆς
συγγενείας αὐτῶν πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους.
† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— *[Ἱστορ.]* Λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐκτιμήσεώς
των πρὸς τὸ βιβλικὸν κείμενον οἱ Καραΐται λό-
γιοι ἐσημείωσαν μεγάλην πρόοδον εἰς τὴν φιλο-
λογικὴν καὶ γραμματικὴν ἔρευναν τῆς κλασσικῆς
ἑβραϊκῆς διαλέκτου. Πολλοὶ ραββινισταὶ λόγιοι
σπουδαίως ἐπωφελήθησαν τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν
των. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐξηγητικῆς τῶν Καραϊτῶν εὑ-
ρηνται ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ «Μισνᾷ», μὲ τὴν διαφο-
ρὰν ὅτι οὗτοι ἐπέμειναν περισσότερον τῶν ραββι-
νιστῶν εἰς τὴν μακρὰν πάσης ἠθικῆς ἢ μυστικι-
στικῆς τάσεως ὀρθολογιστικὴν μέθοδον ἑρμηνείας.
Ἐκ τῆς πρώτης αὐτῆς κοιτίδος, τῆς Μεσοποταμίας,
ἡ καραϊτικὴ ἰδέα διεδόθη τάχιστα ἐν Περσίᾳ, ὅπου,
περὶ τὸ 820, διεκρίθη ὁ Βενιαμὶν Ναχαβέντι διὰ
τοῦ «Σέφερ χά' μιτσβὼθ» (Βίβλος τῶν ἐντολῶν),
σπουδαιοτάτης ἑρμηνείας ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου.
Ἀξιόλογος ἐτύγχανεν ἡ παροικία τῶν Ἱεροσολύ-
μων, ἱδρυθεῖσα, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ καταφυ-
γόντος Ἀνὰν μπὲν Δαυΐδ. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ ἕδρα
τοῦ κοινοῦ πατριάρχου ἢ «νασσῆ» μέχρι τοῦ 1099
Περὶ τὸ α' ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ Ἰάφεθ μπὲν Ἐλὶ
ἐκ Βασσόρας ἐξέδωκεν ἐν Ἱεροσολύμοις τὰ περί-
φημα αὐτοῦ σχόλια εἰς τοὺς Ψαλμούς. Μετὰ ἕνα
αἰῶνα ἱδρύθη ἡ περὶ τοὺς Ἰησοῦν μπὲν Ἰούδα
καὶ Ἀμποὺλ Φαρὰτζ περίφημος σχολή, ἀναλαβοῦσα,
πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ τὴν μεταγλώττισιν τῶν ἀρα-
βιστὶ γεγραμμένων καραϊτικῶν συγγραμμάτων πρὸς
διάδοσιν αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων. Μετὰ
τὴν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἅλωσιν τῆς Ἱερουσα-
λὴμ (1099), οἱ ἐκεῖ Καραΐται διεσπάρησαν ἄλλοι
μὲν εἰς Ἄλεπ, ἄλλοι ἐν Αἰγύπτῳ, ἄλλοι δὲ εἰς
Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἱσπανίαν. Ἐν τῇ τελευ-
ταίᾳ ταύτῃ χώρᾳ ἡ καραϊτικὴ ἰδέα, μεταλαμπαδευ-
θεῖσα ὑπό τινος φανατικοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ
μπὲν Ἰούδα, καλουμένου Ἴμπν Ἀλταράς, ἐση-
μείωσε πρὸς στιγμὴν ἀξιολόγους προόδους. Ἀλλ'
οἱ ραββινισταὶ ἐκυριάρχησαν ἐν τέλει. Μετὰ τὴν
ἐξ Ἱεροσολύμων διασπορὰν τὸ Κάϊρον ἀπέβη ἕδρα
τοῦ πατριαρχείου. Ἐκεῖ ἤκμασεν εἷς τῶν διαπρε-
πεστέρων Καραϊτῶν ἡγετῶν, ὁ Ἀαρὼν μπὲν Ἐλὶ
(1369), τοῦ ὁποίου τὸ κλασσικὸν ἔργον «Ἔτς Χαγεὶμ»
(Δένδρον ζωῆς) κατέχει ἴσην σπουδαιότητα ἐν τῇ
καραϊτικῇ φιλολογίᾳ, ὅσην καὶ ὁ «Ὁδηγὸς τῶν πε-
πλανημένων» τοῦ Μαϊμωνίδου παρὰ τοῖς ραββινι-
σταῖς. Σπουδαιοτέρα τῆς τοῦ Καΐρου ὑπῆρξεν ἡ κοι-
νότης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ τὸ 1150 ὁ
Ἰούδας μπὲν Ἠλιὰ Χαντασῆ ἐξέδωκε τὸ «Ἐσκὸλ
χά' Κόφερ», ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ περισσῆς ἀκριβείας
καὶ σαφηνείας ἐκθέτει τὰς ἀρχὰς τοῦ καραϊτι-
σμοῦ καὶ τὰς ἐκ τῶν ραββινιστῶν δογματικὰς αὐ-
τοῦ διαφοράς. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἤκμασεν ἐκεῖ
ὁ μέγιστος συγγραφεὺς τῆς αἱρέσεως Ἀαρὼν μπὲν
Γιωσέφ, γνωστὸς διὰ τὰ ὑπομνήματά του ἐπὶ τῆς
Βίβλου, τὰς γραμματικὰς καὶ κριτικὰς αὐτοῦ ἐργα-
σίας ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ κειμένου καὶ τὸ εἰδικὸν λειτουρ-
γικόν, ὅπερ συνέθεσε χάριν τῆς αἱρέσεώς του. Ἡ κοι-
νότης αὕτη σῴζεται μέχρι σήμερον ἐν τῷ κέντρῳ
τοῦ Χάσκιοϊ, ὁμιλοῦσα ἑλληνικήν τινα διάλεκτον,
ἣν διετήρησεν ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Πο-
λυαριθμότεροι τυγχάνουν νῦν οἱ Καραΐται ἐν Λι-
θουανίᾳ, Μολδαυΐᾳ, Βλαχίᾳ καὶ Γαλικίᾳ. Σπου-
δαίας παροικίας διετήρησαν ὡσαύτως ἐν Κριμαίᾳ,
ἔνθα, ὡς φαίνεται, ἐγκατεστάθησαν μετὰ τὴν ἐκ
Καστιλίας ἐξορίαν, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Περὶ τὰς
7 χιλιάδας ὑπολογίζονται οἱ σημερινοὶ Καραΐται.
Δὲν διατηροῦν πλέον μοναδικὸν πατριάρχην· κάθε
κοινότης διοικεῖται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν
ἑνὸς *χαχάμ*, ὅστις ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα τοῦ
πνευματικοῦ ἡγέτου. Οἱ Καραΐται εἶναι κάπως
δυσκοινώνητοι, διακρίνει δὲ αὐτοὺς ἡ ἀγάπη πρὸς
τὰ ἁγνὰ ἔθιμα, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐθύτητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fürst*, Geschichte der Kara'rthums (Lei-
pzig 1862—1869). — *Frankel*, Karaeische Studien (Breslau
1882—1884). — *Goldber*, Bikoreth le' toledoth ha' Karaïm
(Paris 1865).—*Posnanski*, Oppenents of Saadia Gaon (Lon-
don 1908).—*Τοῦ αὐτοῦ* Ἐν «Jewish Chron. Review» Χ 238,
ΧΧ 232. Ἀξιολόγους ἱστορικὰς πληροφορίας ἐν ταῖς ἑβραϊ-
καῖς ἱστορίαις τῶν *Graetz* καὶ *Jost* καὶ δὴ ἐν «Urschrift κλ.»
τοῦ *Geiger*.—Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς καραϊτικῆς φιλολογίας
ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ *Harkabi* ὑπὸ τὸν τίτλον «Likutei Kad-
monijoth» (1903) καὶ ὑπὸ τοῦ *Schechter* (1910).— Βλ. ὡσαύ-
τως τὸ ὁμώνυμον «Likutei Kadmonijoth» τοῦ *Pinsker*
(Wien 1860).—«Ἰσραηλιτικὴ Ἐπιθεώρησις Ἀθηνῶν», ἔτος
Α' ἀρ. 3, Περὶ τῆς ἑλληνοκαραϊτικῆς διαλέκτου κλ. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

Καραϊωάννης, ***Κωνσταντῖνος.*** Λόγιος ἰατρὸς
τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Γεννηθεὶς ἐν Τρικκά-
λοις τῆς Θεσσαλίας, ἤκουσε τὰ ἐγκύκλια γράμ-
ματα παρὰ τῷ Νικολάῳ Ζερτζούλῃ καὶ Εὐγενίῳ
Βουλγάρει καὶ κατόπιν μεταβὰς εἰς Νεάπολιν τῆς
Ἰταλίας ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Ἐπανελθὼν εἰς
τὴν Ἑλλάδα προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μολ-
δαυΐας Γρηγορίου Γκίκα ὡς ἰατρὸς τῆς αὐλῆς
αὐτοῦ καὶ μετὰ ἐπιτυχίας εἰργάσθη πρὸς ὀργά-
νωσιν τῶν σχολείων τῆς ἡγεμονίας κατὰ τὸ εὐρω-
παϊκὸν σύστημα. Ἐξωσθέντος τοῦ Γκίκα τῷ 1769,
ὁ Καραϊωάννης μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ μετὰ βρα-
χεῖαν ἐν αὐτῇ διαμονὴν ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα διωρίσθη ἰατρὸς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννί-
νων. Μεταβὰς ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Λάρισαν πρὸς
θεραπείαν τοῦ ἐκεῖ πασᾶ καὶ ἐπανερχόμενος εἰς
Ἰωάννινα ἠσθένησε καθ' ὁδὸν καὶ κομισθεὶς εἰς
Τρίκκαλα ἀπέθανεν ἐκεῖ ἐν βαθεῖ γήρατι. Συνέ-
γραψε: «Σύνοψιν λογικῆς» καὶ «Γραμματικήν», ἣν
τῷ 1796 ἐξέδωκεν ὁ Πολυζώης Κοντὸς ἐν Βούδᾳ
μετὰ πολλῶν προσθηκῶν. Ε. Γ. Π.

— **Καρὰ-Ἰωσὴφ** ***Ζέλεγκ.*** Ἰουδαῖος ἱεροκήρυξ
καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Πολωνίᾳ τῷ 1800
καὶ ἀποθανὼν τῷ 1895. Ἐχρημάτισε ραββῖνος
διαφόρων ἰσραηλιτικῶν κοινοτήτων τῆς πατρίδος
του, ὑπῆρξε δὲ ὁ πρῶτος ραββῖνος ὀρθοδόξων ἀρ-
χῶν ἐν Πολωνίᾳ, ὅστις ἀνήγαγεν εἰς τὴν περιω-
πὴν φιλολογικοῦ εἴδους τὸ ἱερὸν συναγωγικὸν κή-
ρυγμα. Τὰ κηρύγματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν
τίτλον: «Κὸλ ὀμὲρ Καρά». Γ. ΕΛ.

— **Καρὰ-Ἰωσήφ,** υἱὸς ***Συμεών.*** Ἐπιφανὴς Ἰου-
δαῖος ἐξηγητὴς καὶ μελετητὴς τῆς Βίβλου, γεν-
νηθεὶς ἐν Γαλλίᾳ (Troyes) περὶ τὸ 1065 καὶ θανὼν
τῷ 1135. Ὑπῆρξε σύγχρονος καὶ μαθητὴς τοῦ
Ρασσῆ. Ἡ προσωνυμία *Καρὰ* (ἑβρ.=μελετητὴς
τοῦ ἱεροῦ κειμένου) ἀποτελεῖ, ὡς κοινῶς πιστεύε-
ται, τιμητικὸν ἐπίθετον δοθὲν τῷ πατρὶ αὐτοῦ,
ὅστις ὑπῆρξεν ἐπίσης μελετητὴς τῆς Γραφῆς. Ἐν
τῇ ἐξηγητικῇ ὁ Καρὰ ἀκολουθεῖ τὴν λογικὴν μέ-
θοδον, καταφερόμενος σφόδρα κατὰ πάσης μιδρα-
σικῆς ἑρμηνευτικῆς, ἧς δεδηλωμένος ὀπαδὸς ὑπῆρ-
ξεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην θεω-
ρεῖται συνεχιστὴς τοῦ θείου του Μεναχὲμ μπὲν
Χελμπὼ καὶ τοῦ Ρασσῆ, οὗτινος τὰ βιβλικὰ ὑπο-
μνήματα ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις εἰς τὰς ἐπεξηγη-
ματικὰς ἐργασίας τοῦ Καρά. Ἐσχολίασε σχεδὸν
πάντα τὰ βιβλία τῆς ἑβραϊκῆς Βίβλου, ἀλλὰ μό-
νον ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ἔργου του εἶδον τὸ φῶς
τῆς δημοσιότητος. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

Καρὰκ */Γεωγρ./*. Μία τῶν κυριωτέρων πόλεων
τοῦ σημερινοῦ ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολὴν τελοῦντος
κράτους τῆς Ὑπεριορδανίας (Transjordania), ἄλ-
λοτε ἕδρα τῆς τουρκικῆς διοικήσεως Μαάν. Κεῖ-
ται ὑπὸ 32°22' Ἀν. μήκ. καὶ 31°10' Β. πλάτ., εἰς
ὕψος 1000 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θα-
λάσσης, ἐπὶ λόφου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου
ρέει ποταμίσκος χυνόμενος εἰς τὴν Νεκρὰν θά-
λασσαν. Ἔχει περίπου 8.000 κατοίκους. Ν. Μ.

— **Καράκ,** ἢ ***Καράτζ,*** ἢ ***Καρὲκ*** */Γεωγρ./*. Μικρὰ
νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου, κατέναντι τῆς Περ-
σικῆς παραλίας (29°10' Β. πλάτ. καὶ 50°30' Α.
μήκ. Γκρήνουϊτς). Κατοικεῖται ὑπὸ 1000 περίπου
κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἁλιείαν μαργαρι-
τῶν. Καταληφθεῖσα κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Πορτο-
γάλων, περιῆλθε βραδύτερον εἰς τοὺς Ὀλλαν-
δοὺς καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι
τὴν ἀπέδωσαν εἰς τὴν Περσίαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ
χρησιμεύῃ ὡς ἐλεύθερος λιμήν. Χ. Δ.

Καρὰ-Καβὰκ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας
Δράμας, ἤδη καλούμενον *Μαυρολεύκη* (βλ. λ.).

Καρακαβέλι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας
Πυλίας, ἤδη καλούμενον *Καρποφόρα* (βλ. λ.).

Καρὰ-Καγιὰ (=Μαῦρος βράχος) */Γεωγρ./*. Ἑλ-
ληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀρ-
γυροπόλεως, ἔχον 180 κατοίκους ἀσχολουμένους
εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἐκμετάλ-
λευσιν τῶν πλουσίων δασῶν των. Κατὰ τὸν τελευ-
ταῖον πόλεμον τὰ ρωσικὰ στρατεύματα προελά-
σαντα ἐξ Ἐρζεροὺμ κατέλαβον καὶ τὸ χωρίον
τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τῆς φύσει ὀχυρᾶς θέσεώς
του ἐχρησιμοποίησαν ὡς στρατηγεῖον καθ' ὅλον
τὸν χρόνον τῆς κατοχῆς τῆς περιφερείας ἐκείνης.
Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων οἱ κάτοικοι,
ἐκ φόβου πρὸς τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων, παρη-
κολούθησαν αὐτοὺς καὶ μετῴκησαν εἰς τὰ ρω-
σικὰ ἐδάφη τοῦ Καυκάσου. Ἐντεῦθεν διεσκορπί-
σθησαν εἰς τὰς παραλίους πόλεις τῆς Ρωσίας ἐπὶ
τοῦ Εὐξείνου πόντου, μετὰ δὲ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ
1918 καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελ-
λίων πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦλθον εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγ-
κατεστάθησαν ἐν Μακεδονίᾳ. Α. Α. Π.

Καρακάλ, ἢ ***Καρακάλου*** (Caracal ἢ Caracalu ἢ
Karacal) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Βλα-
χίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ρομανάτσι. Κεῖται
πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Κράγιοβας, εἰς ἀπόστασιν 239
χλμ. πρὸς Ν. τοῦ Βουκουρεστίου, ἐπὶ τῆς σιδηρο-
δρομικῆς γραμμῆς Πιάτρα—Κοραμπία, παρὰ τὸν
Ὄλτον, παραπόταμον τοῦ Δουνάβεως, εἰς ἀπόστα-
σιν 60 χλμ. πρὸς Β. τῶν ρουμανοβουλγαρικῶν
συνόρων. Κάτοικοι 15.000. Εἶναι πόλις γεωργικὴ
καὶ βιομηχανικὴ καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον
σιτηρῶν. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ αὐτοκράτορος Καρα-
κάλλα, ὁ ὁποῖος ἔκτισεν αὐτὴν τῷ 212 καὶ κατε-
σκεύασε παρ' αὐτὴν φρούριον, οὗτινος τὰ ἐρείπια
σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἔχει 11 παλαιὰς ἐκκλη-
σίας καὶ πολυτεχνεῖον. Παρ' αὐτὴν τῷ 1599 συνή-
φθη μάχη μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ ἡγεμό-
νος τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου καὶ τῶν
Τούρκων. Τὸν Μάϊον τοῦ 1854 ἔλαβε χώραν ἐν-
ταῦθα αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων.
Μ. Δ. Β.

καρακάλλα (ἡ). Ρωμαϊκὸν ἔνδυμα (βλ. λ. *καρά-
καλλον*).

Καρακάλλας (Caracalla), ***Μ. Αὐρήλιος Ἀντω-
νῖνος.*** Αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ
τοῦ 211 μέχρι τοῦ 217. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σεπτί-
μιος Σεβῆρος, ὁ γνωστὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης,
ἦτο διοικητὴς τῆς Λουγδουνησίας, ὅτε ἐνυμφεύθη
τὴν ἐξ Ἐμέσης τῆς Ἀνατολῆς ὡραίαν καὶ λο-
γίαν Ἰουλίαν Δόμναν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ἐν
Λουγδούνῳ (Λυὼν) ὁ Καρακάλλας τῇ 4 Ἀπριλίου
188 μ. Χ. Κατ' ἀρχὰς οὗτος ὠνομάζετο *Βασσια-
νός*, ὡς καὶ ὁ πρὸς μητρὸς πάππος αὐτοῦ, πολὺ
ἐνωρὶς ὅμως ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπι-
θυμοῦντος νὰ παρουσιάσῃ ἔνδοξον τὴν καταγωγὴν
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τὸ ὄνομα *Μᾶρκος Αὐρήλιος Ἀντω-
νῖνος* μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ καίσαρος. Κατὰ τὴν
παιδικήν του ἡλικίαν ὁ Βασσιανὸς ἦτο εὐγενὴς
τοὺς τρόπους καὶ καλοκάγαθος τὴν ψυχήν, δὲν
ἐβράδυνεν ὅμως νὰ ἐκδηλωθῇ ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ
αὐτοῦ ἐν τῷ μίσει κατὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ
αὐτοῦ Γέτα. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Πάρ-
θων ἐκστρατείαν τοῦ πατρός του, ἀνηγορεύθη ἐν
Κτησιφῶντι ὑπὸ τῶν λεγεώνων αὔγουστος καὶ
ἐγένετο συνάρχων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἐνυμφεύθη
τὴν Πλαυτίλλαν θυγατέρα τοῦ ὑπάρχου τῶν Πραι-
τωριανῶν Φουλβίου Πλαυτιανοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως,
καίπερ πλουσιώτατα προικοδοτηθεῖσαν παρὰ τοῦ
πατρὸς αὐτῆς, οὐδέποτε ἠγάπησε, διότι διέβλεπεν
εἰς αὐτὴν ἀντὶ τῆς ἰδίας συζύγου πολὺ περισσό-
τερον τὴν θυγατέρα τοῦ μισητοῦ εἰς αὐτὸν εὐνοου-
μένου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Τῷ 203 ἡ σύγκλητος

Digitized by Google

καὶ ὁ δῆμος ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ τῶν δύο υἱῶν του παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Καπιτωλίου θριαμβευτικὴν ἁψῖδα, σῳζομένην μέχρι σήμερον. Τῷ 208 ἀναγκασθεὶς ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος νὰ μεταβῇ εἰς Βρεττανίαν, ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Καληδονίων, συμπαρέλαβε καὶ τοὺς δύο υἱούς του Βασσιανὸν καὶ Γέταν. Ἐν Ἐβοράκῳ δὲ τῆς Βρεττανίας εὑρισκόμενος ἀπέθανεν ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος τῇ 4 Φεβρουαρίου τοῦ 211 μ. Χ., παραδώσας εἰς τοὺς δύο υἱούς του εἰρηνεῦον τελείως τὸ κράτος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἶχε παραλάβει παραδεδομένον εἰς στάσεις καὶ πολέμους. Καὶ εἶχε μὲν διὰ παντὸς μέσου ἀγωνισθῆ ὁ Σεβῆρος νὰ ἀναθρέψῃ τοὺς δύο υἱούς του, τὸν Βασσιανὸν καὶ τὸν Γέταν, ἐν ἀδελφικῇ ὁμονοίᾳ, τὴν ὁποίαν ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἀπαθανατίσῃ διὰ νομισμάτων, τὰ ὁποῖα παρίστανον τοὺς δύο ἀδελφοὺς δεξιουμένους ἀλλήλους καὶ τὰ ὁποῖα ἔφερον τὴν ἐπιγραφὴν «perpetua concordia» (διαρκὴς ὁμόνοια), ἀλλ' ὁ φθόνος ἔρριπτε τὰ πρῶτα σπέρματά του εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Βασσιανοῦ ἐναντίον τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Γέτα, ὅτε καὶ οὗτος τῷ 209 ἀνεκηρύσσετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ αὔγουστος.

Τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος εἶχεν ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου τρεῖς συγχρόνως αὐγούστους, τὸν πατέρα Σεπτίμιον Σεβῆρον καὶ τοὺς δύο υἱούς του, Βασσιανὸν καὶ Γέταν. Μόλις ὅμως εἶχε παρέλθει ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σεβήρου, καὶ τὸ κράτος εἶχε πάλιν ἕνα αὔγουστον καὶ μόνον. Ὁ Βασσιανὸς εἶχε φροντίσει νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐνεργήσας τὴν σφαγὴν αὐτοῦ ὑπὸ δολοφόνων ἐντὸς αὐτῶν τῶν κόλπων τῆς μητρὸς αὐτοῦ κα ἀφιέρωσεν ἐν τῷ Σεραπείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ ξίφος, διὰ τοῦ ὁποίου εἶχε φονευθῆ, εἰπών: «ἔστω θεός, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ζῇ» (sit divus dummodo non sit vivus). Διὰ μεγάλης δὲ δωρεᾶς δισχιλίων δραχμῶν ἀρχαίων εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν στρατιωτῶν κατώρθωσε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν συγγνώμην τῶν λεγεώνων. Ἡ σύγκλητος ἠναγκάσθη νὰ πιστεύσῃ, ὡς ἤδη καὶ ἡ φρουρά, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐσώθη ἐκ συνωμοσίας σκευωρηθείσης ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γέτα. Μὴ ἀρκούμενος ὅμως εἰς ταύτην καὶ μόνον τὴν ἄφεσιν τοῦ κακουργήματός του, ἐκάλεσε τὸν περίφημον ὕπαρχόν του Αἰμίλιον Παπινιανόν, ἵνα γράψῃ τὴν ἀπολογίαν τῆς ἀδελφοκτονίας. Ὁ μέγας οὗτος νομομαθὴς ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν μετὰ παρρησίας, ὅτι εἶναι πολὺ εὐκολωτέρα ἡ διάπραξις ἀδελφοκτονίας ἢ ἡ ἀπολογία αὐτῆς, ἀλλ' ἐτιμωρήθη διὰ θανάτου διὰ τὴν παρρησίαν του ταύτην. Ὁ φόνος τοῦ Παπινιανοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ σειρᾶς ὅλης προγραφῶν. Ὁ στρατιωτικὸς ὄχλος ἐξώρμησε τότε ὡς θηρίον μαινόμενον κατὰ τῶν οἰκιῶν τῶν φίλων τοῦ Γέτα. Ὁ Δίων ὑπολογίζει, ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα φιλίας πρὸς τὸν Γέταν ἐφονεύθησαν εἴκοσι χιλιάδες ἄνδρες. Ἐπανήρχοντο λοιπὸν διὰ τοὺς Ρωμαίους οἱ χρόνοι τοῦ Κομμόδου. Ὁ δὲ νέος τύραννος ἔφερε δύο ὀνόματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕν, τὸ ἐπίσημον, *Μᾶρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος*, φέρεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, τὸ δὲ ἄλλο εὑρίσκεται ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ εἶναι τὸ κατὰ παράδοσιν ἐπωνύμιον *Καρακάλλας*, τὸ ὁποῖον εἶχε δώσει εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὁ δῆμος ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος παρὰ τοῖς Γαλάταις στρατιωτικοῦ μανδύου (caracalla), τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς διαρκῶς ἐνεδύετο καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του ἐπέβαλεν. Ἄξιον ἀπορίας εἶναι πῶς ἡ μήτηρ τοῦ Καρακάλλα συγκατετέθη νὰ ζῇ ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου υἱοῦ της, διὰ δὲ τὴν συνδιαλλαγὴν ταύτην προσεκλήθη συμμέτοχος τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι ἡ φιλοδοξία τῆς Ἰουλίας Δόμνης ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε ἀπέπνιγεν ἐν αὐτῇ πᾶν ἄλλο ἀνθρώπινον αἴσθημα. Εἰς τοὺς συγχρόνους ἐφάνη τὸ πρᾶγμα τόσον τερατῶδες, ὥστε διὰ νὰ ἐξηγήσωσι τοῦτο ἐφαντάσθησαν, ὅτι ὑφίσταντο ἀθέμιτοι σχέσεις μεταξὺ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Καὶ ὅμως ὁ ἄγριος τὴν καρδίαν τύραννος ἐκεῖνος Καρακάλλας κατέστησε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀξιομνημόνευτον διὰ δύο πράξεων, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ φανῶσιν, ὅτι προῆλθον παρ' ἄλλου ἀνδρός, ὅλως διαφόρου, καὶ εἶναι ἄξιαι τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων. Ἡ μία ἐκ τῶν πράξεων τούτων εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἔτους 212 (constitutio Antoniniana), διὰ τῆς ὁποίας ἐδόθη ἡ ρωμαϊκὴ ἰσοπολιτεία εἰς ὅλους τοὺς ἐλευθέρους τοὺς κατοικοῦντας ἀνὰ τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ προέβη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο μόνον διὰ λόγους οἰκονομικούς, διότι οἱ νέοι πολῖται, ἐνῷ ἐξηκολούθησαν νὰ ἐπιβαρύνωνται μὲ τὰς ἀρχαίας εἰσφορὰς τῶν ἐπαρχιωτῶν, ὑπεβλήθησαν ἤδη καὶ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν Ρωμαίων πολιτῶν, νὰ καταβάλλωσι τὸ εἰκοστὸν τῆς κληρονομίας των. Ἀλλ' εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὑπὸ ἔποψιν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἡ διάταξις τοῦ Καρακάλλα ἔχει ἰδιάζουσαν ἱστορικὴν σημασίαν. Δι' αὐτῆς ἐξέλιπε πλέον ἡ διάκρισις μεταξὺ Ρώμης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἔληξεν ἡ τυραννὶς μιᾶς μόνης πόλεως ἐπὶ ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς οἰκουμένης. Ἡ δὲ ἄλλη ἀξιομνημόνευτος πρᾶξις τοῦ Καρακάλλα εἶναι ἡ ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδόμησις τῶν δημοσίων θερμῶν, τῶν ὁποίων τὰ γιγαντιαῖα ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Συνέκειτο δὲ τὸ οἰκοδόμημα ἐκ δύο μερῶν, τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὸ ὁποῖον συνίστατο ἐκ περιστυλίου μετὰ κήπων καὶ παλαίστρας, καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, τὸ ὁποῖον περιεῖχε παμμεγέθη δεξαμενὴν καὶ χιλίους ἑξακοσίους λιθίνους λουτῆρας μετὰ θεάτρου, ἀναγνωστηρίου, ἰδιαιτέρων αὐλῶν, μουσείων καὶ βιβλιοθηκῶν. Εἰς ὅλα δὲ τὰ μέρη τοῦ οἰκοδομήματος εἶχε γίνει χρῆσις πλουσία μαρμάρων ἐξαιρέτων, γρανίτου, ψηφιδωτῶν καὶ ἀγαλμάτων. Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἐν ταῖς θέρμαις τοῦ Καρακάλλα, εὑρίσκονται σήμερον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Φαρνέσιος λεγόμενος Ἡρακλῆς καὶ ὁ Φαρνέσιος ταῦρος.

Καρακάλλας.
[Μουσεῖον Νεαπόλεως.]

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 213 ὁ Καρακάλλας ἀνεχώρησεν ἐκ Ρώμης, ἡ δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἀπουσία του διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Ἐπεσκέφθη κατὰ πρῶτον τὰς γαλατικὰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀλαμαννῶν. Καὶ προσέλαβε μὲν τότε τὴν προσωνυμίαν *Ἀλαμαννικός*, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα αἱ ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἐκείνων νῖκαι, τὰς ὁποίας ἀπέδιδεν εἰς ἑαυτόν, εἶναι πολὺ ἀμφίβολοι. Ὁ Δίων κατηγορεῖ τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι ἐξηγόρασε παρὰ τῶν βαρβάρων τὴν νίκην διὰ χρυσοῦ, οὐδὲ εἶναι κἂν βέβαιον ἂν κατώρθωσεν ἀληθῶς ὁ Καρακάλλας νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἀλαμαννοὺς ἐκ τῶν παραρρηνίων συνόρων. Ὄχι ὀλιγώτερον ἄκαρποι ὑπῆρξαν καὶ αἱ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκστρατεῖαι τοῦ Καρακάλλα. Θεωρῶν ἑαυτὸν νέον Ἀλέξανδρον, ἐστρατολόγησε φάλαγγα ἐκ 16.000 νεαρῶν Μακεδόνων, τοὺς ὁποίους ὥπλισε διὰ μακεδονικῶν ὅπλων. Τὴν φάλαγγα δὲ ταύτην συμπαραλαβὼν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Νικομηδείᾳ. Διαλύσας ἄνευ ἀποτελέσματος τὸν πρὸς τοὺς Πάρθους πόλεμον, ἐστράφη κατὰ τοῦ ὑποτελοῦς εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος βασιλέως τῆς Ὀσροηνῆς Αὐγάρου, τὸν ὁποῖον συνέλαβε δι' ἀπάτης καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Ὀσροηνήν, τῆς ὁποίας τὴν πρωτεύουσαν Ἔδεσσαν μετέβαλεν εἰς ρωμαϊκὴν ἀποικίαν. Ἐκστρατεύει μετὰ ταῦτα κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς ὁποίας οἱ κοῦφοι καὶ φιλοσκῶμμονες κάτοικοι ἐπέσυραν ἐναντίον ἑαυτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ τὴν μὲν βασιλομήτορα Ἰουλίαν Δόμναν εἶχον ἐπονομάσει Ἰοκάστην, ὑπαινισσόμενοι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου τῆς μητρὸς καὶ συζύγου τοῦ Οἰδίποδος τὴν φερομένην αἱμομιξίαν τοῦ Καρακάλλα μετὰ τῆς ἰδίας του μητρός, τὸν δὲ Καρακάλλαν παρωνόμασαν Ἀλέξανδρον Γετικόν, ὑπαινισσόμενοι τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Γέτα. Ἡ Ἀλεξάνδρεια παρεδόθη εἰς ἀγρίαν λεηλασίαν καὶ σφαγήν, ἐνῷ ὁ Καρακάλλας ἀπὸ τοῦ Σεραπείου ἐθεᾶτο ἀπαθῶς τὰ γινόμενα. Ἀγγέλλων δὲ ὁ θηριώδης αὐτοκράτωρ τὰ περὶ τῆς σφαγῆς εἰς τὴν σύγκλητον, ἔγραφε μετὰ κυνισμοῦ, ὅτι δὲν ἐνδιαφέρει πόσοι ἢ τίνες ἐφονεύθησαν, διότι πάντες ἦσαν ἄξιοι θανάτου.

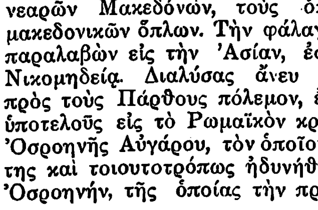

Νόμισμα τοῦ Καρακάλλα.

Τῷ 216 εὑρίσκεται ὁ Καρακάλλας καὶ πάλιν ἐν Ἀσίᾳ. Τότε δέ, εἴτε διὰ νὰ εὕρῃ πρόφασιν πολέμου, εἴτε διὰ νὰ συνδιαλλάξῃ τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων, ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Πάρθων. Ἀποκρουσθεὶς ὅμως ὠργίσθη καὶ διαβὰς τὸν Τίγρητα ἐξεπολιόρκησε τὰ Ἄρβηλα καὶ ἐδῄωσε τὴν Μηδίαν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Πάρθων ἔφυγε τότε ἀνὰ τὰ ὄρη τοῦ Ἰράν, ἀλλὰ καὶ ὁ Καρακάλλας δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ διώξῃ τοὺς Πάρθους εἰς τὰ ὄρη καὶ διῆλθε τὸν χειμῶνα ἐν Ἐδέσσῃ, πρωτευούσῃ τῆς Ὀσροηνῆς, ἔνθα ἐσκευωρήθη καὶ ἡ ἐναντίον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπιβουλή. Εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν τῇ 8ῃ Ἀπριλίου τοῦ 217 ἐδολοφονήθη τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς του Μακρίνου ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς Ἰουλίου Μαρτιαλίου, δυσηρεστημένου κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀποκρούσαντος τὴν προαγωγήν του. Ὁ Μακρῖνος, προσποιούμενος μεγάλην θλῖψιν ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Καρακάλλα, ἐπέτυχε διὰ τῶν φίλα φρονούντων πρὸς αὐτὸν στρατιωτῶν νὰ ἐκλεγῇ αὐτοκράτωρ. Ἡ δὲ σύγκλητος ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν καὶ συνήνεσεν εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Καρακάλλα, τὴν ὁποίαν ὁ νέος αὐτοκράτωρ μεθ' ὑποκρισίας προέτεινε πρὸς ψήφισιν. Δ. Μ. Μ.

Καρακαλλινός. —1) ***Παρθένιος.*** Ἱερομόναχος τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ Καρακάλλου, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατὰ τὸ κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εὑρέθη εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν Μολδαυΐᾳ καὶ ἐπολέμησε γενναίως. Ἐπίσης διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλενίου.

—2) *Σεραφείμ.* Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν Ἰασίῳ. Φιλικὸς ἐκ τῶν πρώτων, ὑπῆρξε μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἐκ τῶν ἐφόρων τῆς Φιλικῆς εἰς τὸ Ἰάσιον μὲ τὸν Φλωρεστίου Λουκᾶν Λεονταρίδην καὶ τοὺς ἄλλους. Προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Γ. Δ. Κ.

καράκαλλον (τό). Ὀνομασία, παρὰ μεταγενεστέροις, ρωμαϊκοῦ βραχέος ἐνδύματος, ὁμοιάζοντος πρὸς τὴν ἐξωμίδα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ χρησιμοποιουμένου διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ κορμοῦ, μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀκόμη διὰ συμφυοῦς καλύμματος βραχέος (κουκούλας). Τὸ ἔνδυμα τοῦτο παρέλαβον οἱ Βυζαντινοὶ παρὰ τῶν Ρωμαίων. Ἐξ αὐτοῦ προῆλθε τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα, ὅστις φαίνεται ὅτι πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐνδύματος.

Καρακάλλου *μονή.* Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἱδρυθεῖσα πιθανῶς τῷ 1068 μ. Χ. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς εὑρίσκονται 250 περίπου χειρόγραφα. Διοικεῖται ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, ὄντος ἰσοβίου, καὶ ἐπιτροπείας ἐκλεγομένης κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς γεροντίας. Εἰς τὴν μονὴν αὐτὴν ἐπέμποντο οἱ ὑπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐξοριζόμενοι κληρικοί.

Καράκαλος (καὶ ***Καρακαλᾶς*** ἢ ***Καρκαλᾶς***). Ὄνομα παλαιᾶς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Δημητσάνης, τῆς ὁποίας γνωστότερα μέλη εἶναι τὰ ἑξῆς: —1) *Θεοφάνης ὁ Β'* (1450), πατριάρχης Ἱεροσολύμων (βλ. λ.).—2) *Κύριλλος ὁ Ε'* (1748—1757), πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ.).—3) *Νεόφυτος*, μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας (1627—1649), ὅστις ἔκτισε τὸν ἐν Δημητσάνῃ ναὸν τῶν Ταξιαρχῶν. —4) *Ἄνθιμος* (1725—1801), ἐπίσκοπος Μεθώνης (βλ. λ.). Ε. Γ. Π.

—**Καράκαλος, *Πολυχρόνης.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (γεν. 1864), προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ὑπολοχαγὸς πυροβολαρχίας παρὰ τῷ στρατῷ Θεσσαλίας. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, ὑπηρέτησε παρὰ τῷ γενικῷ στρατηγείῳ. Μετὰ τοὺς πολέμους τούτους, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, διετέλεσε διοικητὴς τοῦ φρουρίου Καβάλλας καὶ ὡς τοιοῦτος παρηκολούθησε τῷ 1916 τὸ 4ον σῶμα στρατοῦ εἰς Γκαῖρλιτς τῆς Γερμανίας, ἔνθα παρέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος τούτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συνταγματάρχου Χατζοπούλου Ἰωάννου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1919 παρεπέμφθη εἰς δίκην καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, μὴ ἐκτελεσθείσης τῆς ἀποφάσεως. Ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ἀπεστάλη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 7ης μεραρχίας, συμμετασχὼν μετὰ ταύτης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Δεκεμβρίου 1920. Ἀφοῦ κατόπιν διετέλεσεν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, ἀπεστρατεύθη τῷ 1922. Δὶς ἀπεστάλη εἰς Αὐστρίαν ὡς πρόεδρος ἐπιτροπῆς παραλαβῆς ὑλικῶν. Συνέγραψε πλείστας μελέτας καὶ μονογραφίας, μετέφρασε δὲ τῷ 1911 ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν γνωστὴν μεγάλην ἱστορίαν τοῦ Meunier «Ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος». Ν. Θ. Κ.

—**Καράκαλος, *Τηλέμαχος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1868. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Κατὰ τοὺς πρώτους διεθνεῖς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοῦ 1896, ἐστέφθη ὀλυμπιονίκης τῆς σπάθης. Συμμε-

Digitized by Google

τέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 ὡς ἀξιωματικὸς πυροβολαρχίας παρὰ τῷ στρατῷ τῆς Ἠπείρου. Τῷ 1899 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς Γαλλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν γυμναστικήν, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν σχολὴν τῆς Joinville καὶ τυχὼν τοῦ μεγάλου μεταλλίου αὐτῆς. Κατόπιν ἀπεστάλη εἰς Σουηδίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰργάσθη πρὸς ἵδρυσιν στρατιωτικῆς γυμναστικῆς σχολῆς. Τῷ 1908, ἐπιτυχὼν εἰς ειδικὸν ἀγῶνα τριγωνικοῦ ξίφους, ἀπεστάλη εἰς Παρισίους ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ὁπλομάχων καὶ ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον (prix unique). Συμμετέσχε τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου τοῦ 1912 ὡς λοχαγὸς-διοικητὴς πυροβολαρχίας. Τῷ 1913 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1917. Συνέγραψε: «Στρατιωτικὴν Ἱστορίαν» (1914), «Στρατιωτικὴν Γεωγραφίαν» (1914). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Θ. Κ.

καρακαλόχορτο (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἑλίχρυσον τὸ σικελικὸν* (Helichrysum siculum ἢ conglobatum), *τεύκριον τὸ πόλιον* (Teucrium polium) καὶ *στατικὴ ἡ κολπώδης* (Statice sinuata species).

— **καρακαλόχορτο μικρὸ** (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φιλλάγων ἡ γαλλικὴ ἢ λεπτόφυλλος* (Fillago gallica ἢ tenuifolia).

Καρακαλπάκοι, ἢ *Καραπαπάχοι* (Kara-Kalpaks). Λέξις τουρκικὴ (ἐκ τοῦ *καρά*=μαῦρος καὶ *καλπὰκ*=σκοῦφος) σημαίνουσα Μαυροσκούφηδες. Φυλὴ ἡμινομαδικὴ τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν, κατασκηνοῦσα ὁμαδικῶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σὺρ-Ντάρια. Ἐκλήθησαν οὕτω ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἐκ δέρματος προβάτου καλύμματος τῆς κεφαλῆς των. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι διεσπαρμένοι ἐν Σιβηρίᾳ. Ὁ ἀριθμός των ὑπολογίζεται ἀπὸ 4.000 μέχρι 100.000, καθ' ὅσον αἱ στατιστικαὶ συγχέουν αὐτοὺς μετὰ τῶν *Κιργισίων*, τῶν ὁποίων καὶ ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσαν. Εἶναι ρωμαλέου καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μὲ πλατὺ πρόσωπον, ῥῖνα βραχεῖαν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ μέτωπον εὐρύ. Ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1924 ἱδρύθη, νοτίως τῆς λίμνης Ἀράλης, αὐτόνομος πολιτεία Καρακαλπάκων ἐν τῇ Σοβιετικῇ Δημοκρατίᾳ τῶν Ρώσων Κοζάκων, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 113.000 τ. χλμ. καὶ 170.000 κατοίκους μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν *Τουρκοὺλ* (Πέτρο-Ἀλεξανδρόβσκ). Οἱ Καρακαλπάκοι, πρᾶοι καὶ εἰρηνικοί, ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἰς τὴν γεωργίαν. Μ. Ν. Δ.

Καρακανήσια */Γεωγρ./*. Δύο νησῖδες τοῦ Ἀμβρακικοῦ, ὀνομαζόμεναι καὶ *Καρανησιά*, εὑρισκόμεναι δὲ ἐπὶ τῆς νοητῆς ἑνώσεως τὰς χερσονησώδεις προβολὰς Λασκάρα τῆς Ἠπείρου καὶ Κεφάλι Παναγιᾶς τῆς Ἀκαρνανίας. Ἡ μία τούτων φέρεται ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου (203: Santa Maura, Ithaca, Kephallonia) ὡς Κέφαλος, ἡ δὲ ἑτέρα, τὸ κυρίως Καρακανήσι, τὸ ἐγγὺς τῆς Λασκάρας, ὡς Guidronissi. Σ. Ε. Λ.

Καρακαντζῆ */Γεωγρ./*. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, ἔχον ἄλλοτε περὶ τοὺς 500 κατοίκους γεωργοὺς καὶ κτηνοτρόφους, οἱ ὁποῖοι μετῴκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1923. Α. Λ. Π.

καρακάξα (ἡ) */Ζωολ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κορώνη* (βλ. λ.).

καρακάρα (ἡ) (Caracara) */Ζωολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱερακιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μὲ ράμφος ἰσχυρόν, κυρτόν, καμπύλον κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ περιβαλλόμενον κατὰ τὴν βάσιν του ὑπὸ κερατώδους μεμβράνης. Οἱ ρώθωνες εἶναι ἀπεστρογγυλωμένοι, ἡ κεφαλὴ εἶναι μᾶλλον ἐπιμήκης, ὁ λαιμὸς βραχὺς καὶ παχύς, τὸ σῶμα εὔρωστον, ἐπιμήκες, αἱ πτέρυγες μακρόταται, ἡ οὐρὰ μακρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ οἱ πόδες ἰσχυροί, μετρίου μεγέθους, μετὰ βραχέων δακτύλων καὶ γαμψῶν ὀνύχων. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται εἰς βαλτώδεις ἐκτάσεις καὶ τρέφονται ἐκ ζώντων ἢ τεθνεώτων σπονδυλωτῶν καὶ σπανιώτερον ἐξ ἐντόμων καὶ μαλακίων. Συχνάκις ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ὀρνιθώνων καὶ ἐπιφέρουσι μεγάλας καταστροφάς. Ἡ πτῆσίς των εἶναι ταχυτάτη καὶ πάντοτε ἔχει ὁριζοντίαν πρὸς τὸ ἔδαφος διεύθυνσιν. Κατὰ τὴν ἡμέραν περιπλανῶνται πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς τροφῆς των καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἀναπαύονται εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους κλάδους τῶν δένδρων. Ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ μεταξύ των καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὰ δύο γένη, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ζῶσι πλησίον ἀλλήλων. Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον κατασκευάζουσι τεχνικὴν φωλεὰν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν δένδρων καὶ ἡ θήλεια γεννᾷ δύο καὶ σπανιώτερον τρία ᾠὰ ὑπερύθρου χρώματος, μὲ αἱματοχρόους κηλῖδας. Ἀπαντῶσιν ἐν Κολομβίᾳ, Τεξάς, Γουϊάνᾳ καὶ Καλιφορνίᾳ. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον ἡ *καρακάρα ἡ δίχρους* (Caracara bicolor), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα φαιομελανὸν κατὰ τὰς πτέρυγας, τὴν κοιλίαν καὶ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς, καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὰς παρειάς, τὸν λαιμόν, τὸ στῆθος καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς οὐρᾶς μετὰ μελανῶν στιγμάτων καὶ γραμμώσεων. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς φέρει θύσανον ἐκ στιλπνῶν μελανῶν τριχῶν ἐν εἴδει λοφίου. Τὸ ράμφος εἶναι φαιοκίτρινον, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ ἀπαστράπτοντες, οἱ πόδες κίτρινοι καὶ οἱ ὄνυχες κιτρινομελανοί. Τὰ νεαρὰ πτηνὰ ἔχουσι τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, τὴν ράχιν καὶ τὰς πτέρυγας φαιομελανὰ μετὰ πυρροχρόων ἀποχρώσεων, τὰς παρειὰς καὶ τὸν λαιμὸν λευκοϋπόφαια καὶ τὴν οὐρὰν ὑπόλευκον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος καὶ μελανὴν κατὰ τὸ ἄκρον της. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Τεξὰς καὶ τὴν Καλιφορνίαν. Δ. Ν. Π.

Καρακάρα ἡ δίχρους.

Καρακαρλὶ */Γεωγρ./*. Παραπόταμος τοῦ Ἐργίνου, παραποτάμου τοῦ Ἕβρου, ἐν τῇ τουρκικῇ Θράκῃ. Πηγάζων παρὰ τὸ χωρίον Διμηλίκιοϊ ρέει κατ' ἀρχὰς ΒΔ καὶ ἀκολούθως Β, διερχόμενος παρὰ τὰ χωρία Μέγα καὶ Μικρὸν Καρακαρλὶ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ἐργίνην πρὸς Δ τοῦ χωρίου Δουγουντζαλῆ. Ι. Σ. Σ.

Καράκας (Caracas) */Γεωγρ./*. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῆς Βενεζουέλας ἐν Ν. Ἀμερικῇ, κειμένη ἐν τῇ πολιτείᾳ Γκούζμαν-Μπλάνκο. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἀνερχόμενος εἰς 135.253, ἀποτελεῖται ἀπὸ λευκοὺς καὶ κρεολούς. Ἡ Καράκας κεῖται εἰς ὕψος 922 μ. εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀβίλα ἐπὶ γραφικωτάτης τοποθεσίας. Ἀπέχει τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 20 χλμ. καὶ ἔχει ὡς λιμένα καὶ ἐπίνειον τὴν *Λὰ-Γκουαΐρα*, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λὰ Γκουαΐρα καὶ τῶν παραποτάμων του, τῶν ὁποίων αἱ ὄχθαι συνδέονται διὰ 40 γεφυρῶν. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινὸν καὶ ἡ θερμοκρασία ποικίλλει ἀπὸ 9° μέχρις 28°. Ἡ Καράκας, μία ἐκ τῶν ὡραιοτέρων νοτιοαμερικανικῶν πόλεων, ἔχει εὐρείας λεωφόρους, ὡραίας πλατείας, θαυμάσια δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ ἐθνικὸν καὶ δημοτικὸν θέατρον, τὸ πανεπιστήμιον μετὰ βιβλιοθήκης, τὸ ἐθνικὸν Καπιτώλιον κ.ἄ. Ἐκ τῶν μνημείων ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὸ τοῦ Βολιβὰρ καὶ τὸ τοῦ Οὐάσιγκτων. Αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως, λόγῳ καταστροφῆς, ἣν ὑπέστη ἐκ σεισμοῦ τῷ 1812, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονώροφοι. Ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως θεωρεῖται σπουδαῖον κέντρον ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς διαφόρων προϊόντων. Ἡ βιομηχανία της βαίνει ὁσημέραι αὐξανομένη. Ἡ παραλία τῆς Καράκας, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκεῖ προσέγγισιν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τῷ 1498, ἀπέβη ἕδρα μικρᾶς ἀποικίας. Κάρολος ὁ Ε΄ τὴν παρεχώρησεν ὡς τιμάριον εἰς τοὺς ἐμπόρους τοῦ Ἀουγκσμπουργ, οἵτινες τὴν διετήρησαν ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1546. Ἡ σημερινὴ πόλις ἱδρύθη τῷ 1567, ἀναπτυχθεῖσα ταχέως καὶ ἀποβᾶσα ἕδρα τοῦ κυβερνήτου. Κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἡ Καράκας ἐπανεστάτησε τῷ 1810, ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1811, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Βολιβάρ, κατελήφθη καὶ πάλιν τῷ 1814 καὶ ἀπηλευθερώθη ὁριστικῶς τῷ 1821. Μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Κολομβίας ἡ Καράκας κατέστη πρωτεύουσα τῆς Βενεζουέλας. Κατὰ τὸν φοβερὸν σεισμὸν τῆς 26 Μαρτίου τοῦ 1812 ἐφονεύθησαν 12.000.

Ἡ πόλις Καράκας μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν περιοχῆς, ἐκτάσεως 1930 τ. χλμ., ἀποτελεῖ τὸ ὁμοσπονδιακὸν ἔδαφος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Βενεζουέλας (Estados Unidos de Venezuela), τὸ ὁποῖον δεν ἀνήκει εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς 195.460 (1926) κατ. Χ. Δ.

καρακάσης (ὁ) (τουρκ. *καρὰ*=μαῦρος καὶ *kach* ὀφρύς) μαυροφρύδης. Ἐκ τούτου οἰκογενειακὸν ὄνομα *Καρακάσης*.

Καρακάσης, Δημήτριος. Ἰατρὸς καὶ στιχουργός, ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας τῷ 1730 γεννηθείς. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἄλλῃ τῆς Σαξωνίας, ὅπου καὶ τὸ δίπλωμα ἔλαβε τῷ 1760, γράψας διατριβὴν ἐκτυπωθεῖσαν συγχρόνως: «Περὶ φλεβοτομίας, ὡς οὐκ ἀεὶ ἀναγκαίας ἐν τοῖς ὀξέσιν ἅμα καὶ κακοήθεσι πυρετοῖς». Ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν εὐδοκίμως ἐν Βιέννῃ, ὕστερον ἐν Λαρίσῃ, ἐν Σιατίστῃ, ἐν Κοζάνῃ, καὶ τελευταῖον ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου ἦτο καὶ ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Τῷ 1795 ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ (παρὰ Γεωργίῳ Βεντότῃ) ποιημάτια ἰατρικά, ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τοῦ βιβλίου κατέχουσι στιχουργήματα εἰς ἑορτάς, εἰς οἰκοδομάς, εἰς βιβλία, ἢ ἐγκώμια εἰς ζῶντας καὶ εἰς τεθνεῶτας, οὐδὲν εἰς τὴν ἱστορίαν εἰσάγοντα. Μ. Ι. Γ.

— **Καρακάσης, *Κωνσταντῖνος*.** Ἕλλην ἰατρός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου *Δημητρίου Καρακάση* (1773—1838). Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ ἐγκατέστη τῷ 1800 ἐν Βουκουρεστίῳ πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1804—1828 διετέλεσεν ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1815 καὶ τοῦ νοσοκομείου «Φιλανθρωπία», οὗτινος ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτής. Ἡ ἵδρυσις τῆς «Φιλανθρωπίας» ἐγένετο διὰ τῆς παρεμβάσεώς του παρὰ τῷ βορνίκῳ Baleanu, ἀνεψιῷ τοῦ Γρηγορίου Βραγκοβεάνου, πρὸς διενέργειαν συνδρομῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νοσοκομείου, καὶ διὰ τῆς δοθείσης ὑποσχέσεώς του τῆς προσωπικῆς του ἐπιστασίας κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τῆς δωρεὰν ὑπ' αὐτοῦ θεραπείας τῶν νοσηλευθησομένων. Ἔγραψε «Περὶ τοπογραφίας τῆς Βλαχίας» (ἀνθρωπολογία, ὑγιεινή, νόσοι τῶν κατοίκων) (1830) καὶ διέδωκε τὸν δαμαλισμὸν παρὰ τῷ λαῷ. Ο. Ρ.

Καρακάσι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος, ἤδη καλούμενον *Ἡλιόκαστρον* (βλ. λ.).

Καρακασίμι */Γεωγρ./*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λουκᾶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 97.

Καρακατσάνης.—1) *Γεώργιος*. Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὰς Κατσάνας. Ἐπολέμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος μετὰ τοῦ Γεωργίου Λεχουρίτου καὶ κατόπιν τοῦ Ἀνδρέα Ζαΐμη καὶ τοῦ Γενναίου Κολοκοτρώνη. Τρὶς ἐτραυματίσθη, εἰς τὰς Πάτρας, τὴν Ἀκράταν καὶ τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος καὶ ἐλογίσθη δεκανεὺς τῆς 12ης τετραρχίας.—2) *Γκίκας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ἦτο πρόκριτος τῆς νήσου, προσέφερε δὲ πολλὰς ὑπηρεσίας καὶ κατὰ καὶ μετὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἐτήρησε σπουδαῖον ἀρχεῖον. Γ. Δ. Κ.

— **Καρακατσάνης, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1840 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Δρόση. Ἐξειργάσθη κατὰ τὸ πλεῖστον προτομὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἀνδριάντας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται ὁ ἐν Λαμίᾳ ἀνδριὰς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ αἱ προτομαὶ τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ, τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη κλπ. Ι. Μ. Π.

Καρακατσανίδης, *Νικόλαος*. Ἐγεννήθη τῷ 1852 ἐν Τήλῳ τῶν Νοτίων Σποράδων καὶ ἀπέθανε τῷ 1920 ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν, εἰσήχθη εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ὑπηρέτησε δὲ ὡς διδάσκαλος, εἶτα δὲ ὡς βοηθὸς τῆς τοπογραφίας ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ. Βραδύτερον, γενόμενος διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ, διδάξας ἐπίσης εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων καὶ τὴν σχολὴν τῶν Δοκίμων.

Καρακατσιάν, *Ματεός*. Ἀρμένιος ἱστορικὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀνήκων εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ μοναχικὸν τάγμα τῶν ἀρμενοκαθολικῶν Μεχιταριστῶν.

Καρᾶ-Κιδαρλῆ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου, ἤδη καλούμενον *Λιθοχώρι* (βλ λ.).

Καρᾶ-Κιλίσε (=Μαύρη ἐκκλησιά) */Γεωγρ./*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα τοῦ σημερινοῦ νομοῦ, τέως σαντζακίου, Βαγιαζὶτ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀρμενίᾳ, μετονομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1923 ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κεμαλικῆς κυβερνήσεως εἰς *Καρὰ-κιοσὲ* (=Μαύρη γωνιά). Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 165 χιλιομέτρων Α τῆς Ἐρζερούμ, ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης πρὸς τὴν Βαγιαζὶτ ὁδοῦ, παρὰ ποταμὸν χυνόμενον εἰς τὸν Ἄνω Εὐφράτην (Μουρὰτ-Σοῦ) καὶ ἔχει 4.218 κατοίκους (1927).

Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις (σήμερον *Καρὰ-Κιοσέ*) ἔχει ἐπιφάνειαν 2.310 τετρ. χιλιομέτρων καὶ 20.715 κατοίκους (1927), ἀριθμοῦσα 133 χωρία. Οἱ κάτοικοι εἶναι Τοῦρκοι καὶ Κοῦρδοι. Πρὸ τῶν ἀρμενικῶν σφαγῶν καὶ ἐκτοπισμῶν ὑπῆρχον καὶ ὑπὲρ τοὺς 2.000 Ἀρμένιοι. Τὰ βιομηχανικὰ τῆς περιοχῆς προϊόντα εἶναι κυρίως τάπητες καὶ κιλίμια. Ν. Μ.

Καρακιόζ-κιοΐ */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, ἤδη καλούμενον *Περίβλεπτον* (βλ. λ.).

Καρὰκιοΐ */Γεωγρ./*. Χωρίον καὶ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς νοτίως τοῦ Μπιλετζίκ, παρὰ τὸ βόρειον στόμιον ὁμωνύμου στενωποῦ, δι' ἧς δι-

Digitized by Google

χεται ὁ Καρᾶ σοῦ, συσφιγγόμενος μεταξὺ τοῦ Ντοὺζ ντὰγ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ τοῦ 'Αλιντζᾶ ντάγ, ἀπὸ δυσμῶν. Διέρχεται διὰ τῆς στενωποῦ ταύτης ἡ ἁμαξιτὸς ἀπὸ Προύσης εἰς 'Εσκῆ-Σεχὶρ καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βαγδάτης (Χαϊδὰρ πασᾶ—'Εσκῆ Σεχὶρ—πρὸς Βαγδάτην ἢ πρὸς Ἄγκυραν). Ἡ νοτία ἔξοδος τῆς στενωποῦ αὐτῆς φράσσεται ὑπὸ τοῦ ὑψώματος τῆς Κοβαλίτσας. Πιθανῶς εἰς τὴν στενωπὸν ταύτην ὡς καὶ εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Καρᾶ Σεχὶρ κατεστράφη ἡ ὑπὸ τὸν Κορράδον Γ' στρατιὰ τῶν σταυροφόρων (1147) ὑπὸ τῶν Σελτζούκων Τούρκων.

— *[Στρατ. 'Ιστορ.]* 'Επι τῶν ὑψωμάτων τοῦ 'Ακτσὲ Μπουνάρ, τοῦ ἀνατολικοῦ πλευροῦ τῆς στενωποῦ *Καράκιοϊ*, συνεπλάκη τῇ 11 Μαρτίου 1921 ἡ 7η μεραρχία τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ μετὰ προηγμένων τμημάτων τῶν Τούρκων, ἀπωθηθέντων πρὸς τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως αὐτῶν ἀπὸ Κοβαλίτσης διὰ Τσεπνὶ μέχρις 'Αβγκίν. 'Ομοίως ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑψωμάτων ἀπὸ 'Ακτσὲ Μπουνὰρ μέχρι Κούρτκιοϊ τὸ ἴδιον Γ' σῶμα στρατοῦ τῇ 22 Αὐγούστου 1922, ἐκτελοῦν ὑποχωρητικὸν ἑλιγμόν, κατόπιν διαταγῆς τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μ. 'Ασίας ἀπὸ τῆς περιοχῆς 'Εσκῆ Σεχὶρ —Σεϊντῆ Γαζῆ πρὸς Προῦσαν, ἐνίκησε διὰ τμημάτων τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ πτέρυγος τουρκικὴν μεραρχίαν, δρῶσαν μετὰ συντάγματος ἱππικοῦ, ὁρμηθεῖσαν ἀπὸ Σογιούτ, καὶ ἔτρεψεν αὐτὴν εἰς φυγήν, καταδιωχθεῖσαν ὑπὸ συντάγματος εὐζώνων τῆς 3ης μεραρχίας, ὅπερ ὅμως ἀνέστειλε τὴν καταδίωξιν, προκειμένου τὴν ἑσπέραν, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους τῆς νυκτός, νὰ συνεχισθῇ ἡ ὑποχώρησις τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ πρὸς Προῦσαν, κατὰ διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς (βλ. *διάγρ.*). Μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Καράκιοϊ εἶχε μετενεχθῆ σιδηροδρομικῶς ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦ ἐκκενώσαντος τὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ Γ' σώματος στρατοῦ, ὅπερ εἶτα δι' αὐτοκινήτων μετηνέχθη εἰς Προῦσαν καὶ Μουδανιὰ καὶ ἐκεῖθεν εἰς 'Ανατολικὴν Θρᾴκην. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

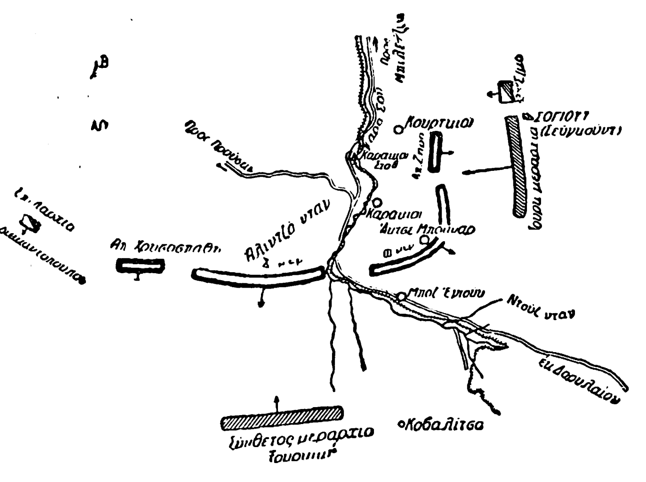

Ἡ μάχη τοῦ Καράκιοϊ.

— **Καράκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου, ἤδη καλούμενον *Κατάφυτον* (βλ. λ.).

Καρὰ-κιοσὲ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρὰ-Κιλίσε.*

Καρακιοὺλ, ἢ ***Καρακοὺλ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουχάρας ἐν τῇ Κεντρῴᾳ 'Ασίᾳ, παρ' ὁμώνυμον λίμνην ἢ μᾶλλον ἕλος, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ζεραφσὰν (ἢ Ζαραφσὰν=Χρυσορρόα) πρὶν ἢ χυθῇ εἰς τὸν 'Αμοῦ Δαριὰ (Ὦξον). Οἱ κάτοικοι, ἀνερχόμενοι ἄλλοτε εἰς 30.000, ἐλαττοῦνται ὁλονέν. Ν. Μ.

— **Καρακιοὺλ** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Ρωσικοῦ Τουρκεστάν, παρὰ τὴν λίμνην 'Ισὶκ-γκιόλ, συνοικισθεῖσα ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Ρώσων διὰ Κοζάκων. 'Εν αὐτῇ κατασκευάζονται αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρακιοὺλ* (βλ. λ.) γνωσταὶ γοῦναι Ν. Μ.

— **Καρακιούλ**, ἢ ***Καρακοὺλ*** (ὀρθ. *Καρὰ-γκιὸλ*= Μαύρη λίμνη) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν λιμνῶν τῆς Κεντρῴας 'Ασίας καὶ κυρίως τοῦ Τουρκεστάν. Ἡ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σὶρ-Δαριὰ ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου Ἂκ-Κοὺμ (Ἄσπρης Ἄμμου), ἔχουσα ἐπιφάνειαν 1627 τετρ. χιλιομέτρων καὶ βάθος ὀλίγον, εἰς πολλὰ μέρη ἑλώδης. Ἡ δευτέρα κεῖται εἰς τὸ ὑψίπεδον τοῦ Παμίρ, εἰς ὕψος 4000 μ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φέργανα, ὑπὸ 39° Β. πλάτ. καὶ 71° Α. μῆκ., ἔχουσα 300 τετρ. χιλιομέτρων ἐπιφάνειαν. Ἡ τρίτη κεῖται εἰς τὰ ΝΔ τῆς Βουχάρας, ἡ τετάρτη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ταγαρμᾶ, ἐν τῷ σινικῷ Τουρκεστάν. Ν. Μ.

καρακιοὺλ (τό). Εἶδος γούνας ἐκ δέρματος ἀρνίου, ὁμοίου πρὸς τὸ *ἀστρακάν*, ἀλλὰ μὲ κυματοειδὲς τρίχωμα. Κατ' ἀπομίμησιν αὐτῆς κατασκευάζεται καὶ ὕφασμα *καρακιούλ*. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τῆς ἐν τῷ ρωσικῷ Τουρκεστὰν πόλεως *Καρακιοὺλ* (βλ. λ.).

Καρακῖτσος *(καπετὰν Γιάννης)*. Διάσημος Κλέφτης ἐκ Λακεδαίμονος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Ζαχαριᾶ καὶ τῶν ἄλλων Κλεφτῶν τοῦ Μορέως, ἐπήνεγκε μεγάλας ζημίας εἰς τοὺς Τούρκους. Ζωγρηθεὶς τῷ 1805 ἀπηγχονίσθη μετ' ἄλλων συντρόφων του. Γ. Δ. Κ.

Καρακῖτσος, *καπετὰν* —. Περίφημος ἁρματολὸς τοῦ Καρπενησίου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

Καρακκιόλης, ἢ ***Καρακκιόλο***, ἢ ***Καράτσιολο*** (Caraccioli). Ὄνομα ὀνομαστῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Νεαπόλεως, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον πολλαὶ προσωπικότητες, διαπρέψασαι εἰς τὸν στρατόν, τὴν πολιτικήν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἀνεφάνη ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, κλάδος δὲ αὐτῆς ἐγκατεστάθη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου ἀπέκτησε πολλὰς γαίας. Ὁ Κάρολος Γ' ὁ Δυρραχηνός, γενόμενος τῷ 1382 κύριος τῆς Κερκύρας, ἐπεκύρωσε τὰς κτήσεις τῶν Καρακκιόλων.

Τὰ κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι:

— ***Δομένικος***, *μαρκήσιος*. 'Ιταλὸς πολιτικός, διπλωμάτης καὶ οἰκονομολόγος (1715—1789). 'Εχρημάτισε πρεσβευτὴς ἐν Τουρίνῳ, Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, ὅπου συνεδέθη μετὰ τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπέκτησε ταχέως φήμην λίαν πεπαιδευμένου καὶ εὐφυοῦς μελετητοῦ. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς μελέτας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Τῷ 1781 διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας, πρῶτον δὲ μέλημα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τῶν βασανιστηρίων ὡς μέσων ἀνακριτικῶν καὶ ποινικῶν. Τῷ 1786 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἔριδα μεταξὺ Γκλοὺκ καὶ Πιτσίνι, ὑποστηρίξας τὰς ἀπόψεις τοῦ δευτέρου. Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Διδερότου, τοῦ 'Αλαμπέρ, τοῦ Μαρμοντὲλ καὶ τοῦ Γκρίμ.

—***'Ιωάννης***, ἢ *Σὲρ Τζαννῆς* (Ser Gianni). Γραμματεὺς καὶ εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως 'Ιωάννας τῆς Β', παρὰ τῆς ὁποίας ἔλαβε διάφορα ἀνώτατα ἀξιώματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ τοῦ κόμιτος τοῦ 'Αβελλίνο καὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς Καπούης. 'Απὸ τοῦ 1416 μέχρι τοῦ 1432 κατετυράννησε τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους συνώμοσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσεν ἐπὶ τῆς κλίνης του διὰ πελέκεως, κατὰ τὴν νύκτα τῶν γάμων τοῦ υἱοῦ του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ναυάρχου 'Ιακώβου Καλντόρα.

— ***'Ιωάννης***. Πρίγκιψ τοῦ Μέλφι, δοὺξ τῆς Βενούζης, τοῦ Ἄσκολι καὶ τοῦ Σόρα καὶ κατόπιν στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1480—1550). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Η' προσεχώρησεν εἰς τοὺς Γάλλους καὶ ἔλαβε τῷ 1512 μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Ραβέννης. Κατόπιν προσεχώρησεν εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ἀλλὰ πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1528 εἰς τὸ Μέλφι, συνελήφθη αἰχμάλωτος. 'Επειδὴ δὲ ὁ Κάρολος Ε' ἠρνήθη νὰ καταβάλῃ τὰ ἀναγκαῖα λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, ὁ 'Ιωάννης Καρακκιόλης προσεχώρησεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Γάλλους καὶ ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' ὑποστράτηγος. Τῷ 1536 διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Προβηγκίας καὶ τῷ 1543 κατὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Λουξεμβούργου, ὀνομασθεὶς στρατάρχης τῷ 1544. Τῷ 1545 διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Πεδεμοντίου.

— ***'Ιωάννης-'Αντώνιος***. 'Επίσκοπος τῆς Τρουά, ἐν Γαλλίᾳ, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1569. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐδείχθη λίαν εὐνοϊκὸς πρὸς τὴν Μεταρρύθμισιν καὶ ἔσχεν ἐν Γενεύῃ συναντήσεις μετὰ τοῦ Καλβίνου. 'Απαρνηθεὶς τὸν καθολικισμόν, ἐγένετο κατόπιν ἐπίσκοπος τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἔγραψε διαφόρους ἐπιστολάς, ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ περιέχουσα τὸν φόνον τοῦ βασιλέως 'Ερρίκου τοῦ Β'.

— ***'Ιωάννης - Βαπτιστής***. 'Ιταλὸς ζωγράφος (1580—1641). Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μαθητὴς τοῦ 'Ιμπαράτο καὶ τοῦ Καραβάτζιο καὶ κατόπιν ἐγένετο θαυμαστὴς τοῦ 'Αννίβα Καρράτσιο. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ Δομενικίνο, μετὰ τοῦ Ριμπέρα δὲ καὶ τοῦ Κορέντσιο ἐξήσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωγραφικῆς ἐν Νεαπόλει. Ἔργα αὐτοῦ ὑπάρχουν εἰς τὸ Παλάτσιο Φαρνέζε τῆς Ρώμης καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Νεαπόλεως Ἁγίαν Ἄνναν, Ἅγιον Μαρτῖνον, Ἅγιον Γεώργιον κτλ.

—***Λοΐζιος***, βλ. λ. *Καρακκίολος* Λοΐζιος.

—***Λουδοβῖκος - 'Αντώνιος***. Γάλλος λόγιος (1721—1803). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων τῆς ἐποχῆς του, γράψας ἐπὶ παντοίων θεμάτων, ἰδίως δὲ ἠθικοφιλοσοφικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Μεταξὺ τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι: «Τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς» (1761), «Περὶ εὐθυμίας» (1762). «Ἡ ζωὴ τῆς κυρίας Μαιντενὸν» (1788), «'Ενδιαφέρουσαι ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΔ» (1775), ἔργον ὅπερ προεκάλεσε μέγαν θόρυβον κ.τ.λ.

— ***Μαρῖνος***. 'Ιταλὸς διπλωμάτης καὶ καρδινάλιος (1469—1538). 'Απεστάλη τῷ 1518 ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπως πείσῃ τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας Φρειδερῖκον τὸν Σοφὸν νὰ παραδώσῃ τὸν Λούθηρον εἰς τὸν πάπαν. Τῷ 1524 ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Κατάνης, ὁ δὲ Παῦλος ὁ Γ' ὠνόμασεν αὐτὸν καρδινάλιον. Τῷ 1529 διεπραγματεύθη ἐπιτυχῶς ἐν ὀνόματι τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' τὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ Μιλάνου. Διετέλει κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σφόρτσα ἐν Μιλάνῳ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἐγένετο διοικητὴς τῆς πόλεως.

— ***Πασχάλης***. 'Ιταλὸς μουσικὸς καὶ εὐγενής, ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ'. Ἦτο μαρκήσιος τοῦ 'Αρένα, δοὺξ τοῦ Σορρέντο, θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰς συμφωνίας: «Ἡ ἐπιστροφὴ» διὰ τρεῖς φωνάς, «Κοριολανὸς» διὰ τέσσαρας φωνάς, «Ὁ σταθερὸς ἔρως», δύο λειτουργίας κτλ.

— ***Πέτρος - 'Αντώνιος***. Νεαπολιτᾶνος ποιητὴς (1475—1555). Ἔγραψεν εἰς νεαπολιτανικὴν διάλεκτον διαφόρους φάρσας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Τορράκα ἀναφέρει τοὺς τίτλους ἑπτά. 'Εκ τῶν ἔργων του σῴζεται μόνον ἀπόσπασμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν «Συλλογὴν ἐπιστημονικῶν καὶ λογίων ἐπιστολῶν κλπ.».

—***Φραγκῖσκος***. Νεαπολιτᾶνος ναύαρχος καὶ πατριώτης (1752—1799). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν. Τῷ 1796 προήχθη εἰς πλοίαρχον καὶ διεκρίθη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 'Αγγλονεαπολιτανικοῦ στόλου κατὰ τῶν Γάλλων ἐν Σαβόνια καὶ Τουλών. Τῷ 1798 ἐγένετο ναύαρχος καὶ συνώδευσε τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μετέφερον εἰς Πάλερμον τὸν φυγάδα βασιλέα Φερδινάνδον μετὰ τῆς ἀκολουθίας του. Λόγῳ σφοδρᾶς τρικυμίας τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος, ἐκινδύνευσε νὰ καταποντισθῇ, ἐνῷ τὸ πλοῖον ὅπερ ἐκυβέρνα ὁ Καρακκιόλης οὐδὲν ἔπαθε. Τοῦτο προεκάλεσε τὸν ἔπαινον τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Καρακκιόλην, διὰ τὴν δεξιὰν διεύθυνσιν τοῦ σκάφους του, πρᾶγμα ὅμως ὅπερ ἐξήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Νέλσωνος, ὅστις ἔκτοτε δὲν ἔπαυσε νὰ μισῇ τὸν Νεαπολιτᾶνον συνάδελφόν του. Βραδύτερον ὁ Καρακκιόλης, ἐπιθυμῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν βασιλέα Φερδινάνδον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Νεάπολιν. Ἡ Παρθενοπαία (ἢ Νεαπολιτικὴ) δημοκρατία διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν καὶ ἀρχηγὸν τῶν ναυτικῶν της δυνάμεων τῷ 1799. Ὁ Καρακκιόλης διὰ τῶν ἀσθενῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας διέθετε προσεπάθησε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἄγγλους ἀπὸ τὰς νησῖδας 'Ισχίαν καὶ Προκίδα. Μετὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν καρδινάλιον Ροῦφφο καὶ τοὺς βασιλικοὺς ὁ Καρακκιόλης συνελήφθη, κατὰ παράβασιν τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης, καὶ κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά. Ὁ Νέλσων ὅμως, λόγῳ ἀντιζηλίας καὶ ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἐρωμένης του Λαίδης Χάμιλτον, ἡ ὁποία διεβίβασεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βασιλίσσης Μαρίας-Καρολίνας, ἐκρέμασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος του καὶ ἔρριψε κατόπιν τὸ πτῶμά του εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πτῶμά του περισυνελέγη ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ πλοίου, ὅπερ μετέφερε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Νεάπολιν βασιλέα Φερδινάνδον καὶ τῇ συγκαταθέσει τούτου ἐτάφη εἰς τὴν Σάντα Λουτσίαν. Μ. Δ. Β.

Καρακκίολος (Caraccioli), καὶ κατὰ βυζαντ. παράδοσιν ***Παρακκιολος 'Αλοΐζιος***. Πλούσιον καὶ ἐπιφανὲς μέλος τοῦ οἴκου *Καρακκιόλη* (βλ. λ.), σύζυγος τῆς Ζωῆς Θωμᾶ Παλαιολόγου. Ταύτην ἐνυμφεύθη ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1466 ἐνεργοῦντος τοῦ πάπα καὶ μεσολαβήσαντος τοῦ καρδιναλίου Βησσαρίωνος, τοὺς γάμους δὲ τούτους περιγράφει ὁ ἱστορικὸς Φραντζῆς. —Π.

Καρακὸ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἄκρα τῆς χερσονησώδους μικρασιατικῆς προβολῆς *Μονοδένδρι*, τοῦ ἀρχαίου *Ποσειδίου* πλάτ. 37° 21' Β. μῆκ. 27° 13' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf). Σ. Ε. Λ.

Καράκοβα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) *Μπουρνού*. 'Ακρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκτῆς (πλάτ. 40° 19' Β, μῆκ. 26° 35 ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles. Φάρος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων. —2) *Τσάϊ*. Ποτάμιον χειμαρρῶδες, ἐκβάλλον πρὸς Β ἀμέσως τοῦ ἀκρωτηρίου. Εἶναι οἱ *Αἰγὸς* Ποταμοὶ (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Καρακογιουνλοῦ (=*Μαυροπροβατᾶδες* ἢ κατὰ Βυζαντινοὺς *Μαυροπρόβατοι*). Τουρκομανικὴ δυναστεία, ἀναφανεῖσα κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ταμερλάνου ἐν τῇ ἀνατολικῇ 'Ασίᾳ προκληθείσας

ἀναστατώσεις καὶ ἱδρύσασα ἀνεξάρτητον ἢ ἡμιανεξάρτητον κράτος ἐν Περσίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ. Γενάρχης αὐτῆς ἦτο ὁ Τουρκομᾶνος *Καρὰ-Γιουσούφ* (βλ. λ.), τοῦ ὁποίου οἱ προπάτορες ὑπηρέτουν ὡς στρατιωτικοὶ ὑπὸ τοὺς Ἰλκιανίδας ἡγεμόνας τῆς Βαγδάτης. Οὗτος, νικήσας τὸν υἱὸν τοῦ Ταμερλάνου Ἐμιρὰν σὰχ παρὰ τὴν Ταμπρὶζ τῆς Περσίας καὶ κατόπιν τὸν Ἰλκιανίδην σουλτᾶνον τῆς Βαγδάτης, κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του εἰς μέγα μέρος τῆς ἀνατολικῆς Περσίας καὶ Μεσοποταμίας.

Μετὰ τὸν Καρὰ-Γιουσοὺφ ἐβασίλευσαν εἰς τὸ κράτος του ὁ υἱός του Ἐμὶρ Ἰσκεντὲρ (Ἀλέξανδρος), ὁ δεύτερος υἱός του Μιρζᾶ Δζιχὰν-σὰχ καὶ ὁ υἱὸς τούτου Χασὰν-Ἀλῆ. Ἐπὶ τούτου αἱ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς δυναστείας τῶν Καρακογιουνλοῦ χῶραι κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Οὐζοὺν Χασὰν Ἀκ-Κογιουνλοῦ (βλ. λ. *Ἀσπροπροβατᾶδες*), οὕτω δὲ ἐξέλιπε τὸ τουρκομανικὸν κράτος τῶν Μαυροπροβατάδων τῷ 1468, ἀφοῦ ἔζησεν 63 ἔτη.

Τὸ καὶ εἰς τὸ παρωνύμιον τῆς οἰκογενείας ταύτης ἁπάντων πρῶτον συνθετικὸν *καρά*, ἤτοι μαῦρος, ἐθεωρεῖτο κατὰ τὰς τότε ἀσιατικὰς ἀντιλήψεις ὡς κοσμητικὸν ἐπίθετον τῆς ἀνδρικῆς ὡραιότητος, λόγῳ τοῦ βαθέος μελαγχροινοῦ χρώματος τῶν Ἀσιατῶν. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Καρακὸλ (Karakol) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας ἐν Τουρκεστάν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σεμιριετσένσκ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Κοζάκων τῷ 1868. Κεῖται ἐπὶ τῆς Α. ὄχθης τῆς λίμνης Ἰσσὶκ-Κιοὺλ καὶ εἶναι σπουδαῖος σταθμὸς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ΝΑ. τῶν ὀρέων Τιὰν-Τσάν. Ἡ Καρακὸλ τῷ 1889 ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ρώσων *Πρζεβάλσκι* πρὸς τιμὴν τοῦ Ρώσου ἐξερευνητοῦ Νικολάου Πρζεβάλσκι, ἀποθανόντος ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνὰ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν ἐξερεύνησίν του. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει φρούριον, μνημεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Πρζεβάλσκι καὶ τηλεγραφικὸς σταθμός. Κάτοικοι 10.780 (ἀπ. 1923). Μ. Ν. Δ.

καρακόλι (τό), ἢ *καραούλι* (τουρκ. *καρὰ-κὸλ* καὶ *καραγὸλ* =μαύρη περίπολος)· νυκτερινὴ περίπολος· ‖ φυλάκιον, ἀστυνομικὸς σταθμός· ‖ σκοπός: «φυλάει καραοῦλι». Ν. Μ

Καρακόλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40°21'15" Β, μῆκ 24°04'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Ἀνώνυμος ἐν τῷ χάρτῃ τούτῳ. Σ. Ε. Λ.

καρακολίτης (ὁ) (Caracolit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τοῦ μολύβδου, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἁλοειδῶν ἁλάτων. Ἔχει χημικὴν σύστασιν παραπλησίαν πρὸς τὴν τοῦ λαυριωνίτου μὲ ἐπὶ πλέον δύο μόρια θειικοῦ νατρίου, ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τοῦ τόπου ἐμφανίσεως αὐτοῦ, τοῦ Caracoles τῆς Χιλῆς. Γ. Β.

καράκολλος (ὁ) (Caracollus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιοφιλιδῶν*, ἀνευρεθὲν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1810 ὑπὸ τοῦ Montfort. Τὰ μαλάκια ταῦτα ἔχουσι κόγχην εὐρυτάτην, ὑψηλήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλεῖαν κορυφὴν καὶ εὐρὺ τετραγωνικὸν ἄνοιγμα, μὲ ἀναδιπλωμένα ἐξωτερικὰ τοιχώματα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καράκολλος ὁ μέγας* (Caracollus maximus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν Κούβᾳ, Πόρτο-Ρίκο, Ἀϊτῇ, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα φαιοῖωδες μὲ ἐρυθρόλευκον ἄνοιγμα. Δ. Ν. Π.

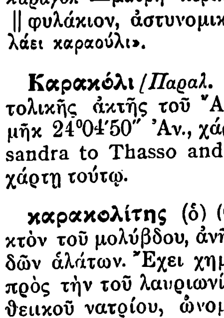

Καράκολλος ὁ μέγας.

Καρακορούμ (*καρά*=μαῦρος καὶ *κορούμ*=καταυλισμός, ἢ κατ' ἄλλους ἐρείπια λίθων) *[Γεωγρ.]*. Τὸ *Καράκαρον* τοῦ Μάρκο Πόλο, ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Οὐϊγούρων Τούρκων καὶ κατόπιν τῶν Μογγόλων, θεωρουμένη ἄλλοτε μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις, ἐνῷ κατὰ νεωτέρας ἐρεύνας πρόκειται περὶ δύο: 1) Ἡ πρωτεύουσα τῶν Οὐϊγούρων, καλουμένη καὶ Μουμπαλὶκ (χακῆ πόλις), ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὀρχόν, ἐν τῇ στέππᾳ Ταλὰλ-χαϊν-Δαλᾶ. Ἡ πόλις αὕτη, ἱδρυθεῖσα τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα, ἐγκατελείφθη τελείως μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ κράτους τῶν Οὐϊγούρων. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μ Χ. ὁ ἡγεμὼν Ἀβακί, ἱδρυτὴς τοῦ κράτους τῶν Χιτάν, ἵδρυσεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της μαύρην λιθίνην στήλην μὲ ἐπιγραφὴν περιγράφουσαν τὰς νίκας του.

2) Ἡ δευτέρα Καρακορούμ ἱδρύθη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς γενέσεως τοῦ μεγάλου Μογγολικοῦ κράτους τοῦ Δζεγκὶζ χάν, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐκτίσθη ἡ κατόπιν μεγάλη αὕτη πρωτεύουσα τῶν Μογγόλων, εἶχε στήσει ἀρχικῶς σκηνὰς ὁ Δζεγκὶζ χὰν μετὰ τῶν ὀρδῶν του, ἐκ τοῦ καταυλισμοῦ δὲ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομα Καρὰ-Κορούμ. Ὁ ἔγγονος τοῦ Δζεγκὶζ χάν, Κυμπλὲ-Καάν, μετέφερεν ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, τότε δὲ ἡ Καρακορούμ ἔγινε πόλις μεγάλη, ἔχουσα πολλοὺς βουδικοὺς ναοὺς καὶ μουσουλμανικὰ τζαμία. Τῷ 1234 Σῖναι ἀρχιτέκτονες ἔκτισαν παλάτιον διὰ τὸν χάνην τῶν Μογγόλων, τῷ δὲ 1235 ἡ πόλις περιετειχίσθη. Τὸ ἀνάκτορον ἐπεσκέφθη τῷ 1275 ὁ Μάρκο Πόλο. Βραδύτερον ὁ τέταρτος ἡγεμὼν τῶν Μογγόλων Κουμπλάϊ-χὰν ἐγκατέλειψε τὴν Καρακορούμ καὶ μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς Κάϊ-πὶν-φοῦ, παρὰ τὸ Πεκῖνον.

Ἡ μογγολικὴ Καρακορούμ ἔκειτο 25 μίλλια ΝΔ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης τῶν Οὐϊγούρων, εἰς θέσιν ὅπου ὑπάρχει σήμερον τὸ βουδικὸν μοναστήριον τοῦ Ἐρδενὶ-Τσοῦ. Μ. Ν.

— **Καρακορούμ** (Karakorum), ταταριστὶ *Μπούζδάγ*=παγόβουνον *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, συνδέουσα τὸ Θιβὲτ μετὰ τοῦ Παμίρ, μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ Τουρκεστὰν πρὸς Β καὶ τῶν Ἰνδιῶν πρὸς Ν. Ὑψοῦται ὄπισθεν τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, παραλλήλως πρὸς αὐτά, καὶ εἶναι ὑψηλοτέρα αὐτῶν, πλὴν τῆς κορυφῆς Ἔβερεστ. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Καρακορούμ, καλουμένη Ντάσσανγ ἢ Γκόντουϊν Ὥστεν-Πίκ, ἔχει ὕψος 8.620 μ. Εἰς ὕψος 5.580 μ. εὑρίσκεται ἡ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἄγουσα δίοδος. Ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων αὐτῆς ὑπάρχουσιν οἱ μεγαλύτεροι παγετῶνες τῆς γῆς, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζουσιν οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Μ. Ν. Δ.

Καρακοσταλάρ(ι) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἄλλοτε μὲν ἑλληνικόν, νῦν δὲ τουρκικὸν (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καρακὸτς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Α. Θρᾴκης, ἄλλως *Ἀχμάτσα* (βλ. λ.).

Καρακούγια *[Γεωγρ.]*. Νότιος κόλπος τοῦ Γέροντα (Μ. Ἀσίας) εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ναοῦ τῶν Διδύμων, περιλαμβανόμενος ἐντὸς τοῦ μεγάλου Ἰασικοῦ κόλπου. Ἀπέχει δύο περίπου χιλιόμετρα τῆς κωμοπόλεως Γέροντα. Πρὸ τῆς καταστροφῆς (1922) εἶχεν ἀρκετὴν κίνησιν ἱστιοφόρων. Α. Ε. Θ

Καρακοὺλ *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πλείστων λιμένων τῆς Ἀσίας (βλ. *Καρακιοὺλ* καὶ *Καραγκιόλ*).

καρακοὺλ (Karakoul). Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *παρακιοὺλ* (βλ. λ.).

Καρακουλάρης, ***Ἀναστάσιος***. Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Παρέφρασεν εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐξ ὧν ἐξεδόθησαν ὁ «Αἴας Μαστιγοφόρος» καὶ τὰ «Φυσιογνωμικά». Ἦτο ἄριστα μορφωμένος, ἐγνώριζε δὲ τὴν ἀραβικήν, τὴν περσικήν, τὴν τουρκικὴν καί τινας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Καρακοὺμ (Kara-Koum, ἤτοι μέλαινα ἄμμος) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀπεράντου ἀμμώδους ἐρήμου ἐν τῷ ρωσικῷ Τουρκεστάν, δυτικῶς τῆς Βουχάρας, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ἀμοῦ καὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Κορασσάν. Ὑπολογίζεται ὡς ἔχουσα μῆκος 1000 χλμ. καὶ πλάτος 500 χλμ. Μ. Ν. Δ.

Καράκουμιν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας καὶ ἔχον 42 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

καρακουρούνα (ἡ)· ἰδίωμα ἀντὶ *κουρούνα*, ἡ *καρακάξα* τὸ πτηνόν.

Καρακοὺς (=Μαῦρο πουλί). Δοῦλος τοῦ Σαλαδδίνου, χειραφετηθεὶς καὶ χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τούτου εἰς διαφόρους οἰκονομικὰς καὶ διοικητικὰς ὑπηρεσίας. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Πτολεμαΐδος, ὅταν ὅμως ἀνέκτησαν ταύτην οἱ Σταυροφόροι, ὁ Καρακοὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἐξαγορασθεὶς ἀντὶ 10.000 χρυσῶν. Ἀπέθανε τῷ 1201 ἐν Καΐρῳ. Ὢν τελείως ἀμόρφωτος, ἐξέδιδεν αὐθαιρέτους ἀποφάσεις, ἐξ οὗ καὶ ἐν τῇ ἀραβικῇ καὶ τουρκικῇ γλώσσῃ τὸ «χούκμ-ου Καρακουσῆ» (ἀπόφασις τοῦ Καρακοὺς) εἶναι ταυτόσημον πρὸς τὴν αὐθαιρεσίαν. Ν. Μ

Καράκτακος (Caractacus). Βρεττόνος ἥρως, βασιλεὺς τῶν Σιλούρων τῆς Οὐαλλίας. Ἐπὶ ἐννέα συνεχῆ ἔτη ἀντέστη θαρραλέως κατὰ τῶν Ρωμαίων. Νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ πραίτωρος Ὀστορίου κατέφυγε παρὰ τῇ βασιλίσσῃ τῶν Βριγάντων Καρτιμάντουα (περιοχὴ Ὑόρκης), ἥτις ὅμως τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ Καράκτακος ὁδηγηθεὶς εἰς Ρώμην συνεκίνησεν ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τῆς εὐγενοῦς στάσεώς του τὸν αὐτοκράτορα Κλαύδιον, ὥστε ἀφέθη ἐλεύθερος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀπέθανε περὶ τὸ 54 μ. Χ. Μ. Ν. Δ.

Καραλάρια ***Κιερίου*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 287. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Οὐζοὺν Καραλάρ* Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ ὁ παρ' αὐτὴν προσφυγικὸς συνοικισμὸς καὶ τὸ χωρίον *Ὀθωμὰν Καραλάρ*. Οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος ἀνέρχονται (1928) εἰς 717.

Καράλεια *['Αρχ Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Λυκαονίας καὶ ὁμώνυμος παρ' αὐτὴν πόλις (βλ λ. *Κάραλλις*).

Κάραλη, ἢ ***Γάραλη*** *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Κερασοῦντος, εἰς ἐξάωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Κερασοῦντος—Νικοπόλεως. Τὸ χωρίον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνοικιῶν, εἶχε περὶ τοὺς 1000 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν, καὶ πρὸ πάντων τὴν καλλιέργειαν τῶν λεπτοκαρύων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν σπουδαίαν πρόσοδον. Οἱ διασωθέντες ἐκ τοῦ διωγμοῦ τῶν Τούρκων κάτοικοι μετῴκησαν μετὰ τὸ 1923 εἰς τὴν Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

Καραλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενον *Συκαμινιὰ* (βλ. λ.).

— **Καραλῆ-*Δερβὲν*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου, ἤδη καλούμενος *Παπασοῦλι*.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ *Καραλῆ Δερβὲν* ἦτο στρατιωτικὸς σταθμὸς ἐπὶ τοῦ ἐντελῶς ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς κατόπιν τῆς Βερολινείου συνθήκης ὁροθετικῆς γραμμῆς. Περὶ τὴν περιοχὴν αὐτοῦ συνήφθη αἱματηρὰ σύρραξις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 15—18 Αὐγούστου 1882, προκληθεῖσα ἕνεκα τῆς αὐθαιρέτου ἐνεργείας τῶν Τούρκων πρὸς κατάληψιν στρατηγικῶν διαβάσεων παρ' αὐτό. Ν. Θ. Κ.

Καράλης, ***Ἀθανάσιος***. Πρόκριτος ἐξ Εὐβοίας, μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς, ὑπὲρ ἧς ἐδαπάνησε πολλά. Τῷ 1823 ἐσχημάτισε σῶμα ἐξ Εὐβοέων καὶ ἐπολέμησε μετὰ τῶν σωμάτων τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐγκλεισθεὶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐπολέμησε γενναιότατα, ἀπεβίωσε δὲ ἐκ λοιμοῦ ἐπὶ τοῦ φρουρίου τὸν Μάρτιον 1827. Γ. Δ. Κ.

Καραλίβχς, ***Γεώργιος***. Ἀγωνιστὴς πληγωθεὶς δὶς εἰς τὰς μάχας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτέθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καραλίδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποταμουνίων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 68.

Καραλίδες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἐν τῇ κολπώσει τῶν Κοίλων τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 38° 16' Β., μῆκ. 24° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro Channel to Gulf of Saloniki), ἐπίνειον τῶν χωρίων Ποταμούνια, Τσατσαῖοι, Καραλίδες καὶ Μισοχώρι Ἀμφίπυλος πρὸς τὸν ὅρμον τῶν Στούρων ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην τῆς Εὐβοίας στενότητα. Σ. Ε. Λ

Καραλίιτσεφ, ***Ἄγγελος***. Σύγχρονος Βούλγαρος διηγηματογράφος ἐκ τῶν καλυτέρων. Συλλογὴ διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Βρίζα», δημοσιευθεῖσα τῷ 1924, προσείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου. Τὰ πρῶτα διηγήματά του: «Τοῦ Ἅϊ-Γιώργη οἱ φωτιές», «Ἡ μολυβένια πηγή», «Ὁ δράκος», «Ἡ ἄνοιξις» εἶναι μᾶλλον στίχοι εἰς τὸ πεζὸν παρὰ διηγήματα. Διακρίνονται διὰ τὸ ζωηρὸν ὕφος των καὶ ἀπηχοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Τελευταία συλλογὴ διηγημάτων του εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τύχη» (1928). Τινὰ τῶν διηγημάτων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Τ. Β.

Κάραλις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις καὶ λιμὴν τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Σαρδοῦς (*Πτολ.* Γ, γ, 4). Ἐλέγετο καὶ *Χάρμις* κατόπιν, τοῦ Παυσανίου τονίζοντος (Ι, ζ, 9) ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν καταστροφὴν τῶν ἄλλων τῆς μεγαλονήσου παραλίων πόλεων. Ὁ αὐτὸς δὲ ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὰς πλησίον αὐτῆς πηγὰς ἐφύετο πόα δηλητηριώδης προσομοιάζουσα τὸ σέλινον· οἱ τρώγοντες δὲ αὐτὴν ἀπέθνησκον γελῶντες «ἐπὶ τούτῳ δὲ Ὅμηρός τε καὶ οἱ ἔπειτα ἄνθρωποι τὸν ἐπ' οὐδενὶ ὑγιεῖ Σαρδάνιον γέλωτα ὀνομάζουσι». Ἀπαντῶσα καὶ ὡς *Κάρναλις*, εἶναι τὸ σύγχρονον *Κάλιαρι* (πλάτ. 39°13' Β, μῆκ. 9°07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia south portion καὶ 1130: Cagliari harbour), τῆς μεγαλονήσου ἡ πρωτεύουσα καὶ ὁ μείζων λιμήν. —2) Ἀκρωτήριον τοῦ Καραλιτανοῦ κόλπου, ἀνατολικὸν κέρας αὐτοῦ. Εἶναι κατὰ τὸν Marmora (Itiner. I. 217) τὸ τανῦν *Ἅγιος Ἠλίας* (capo Sant' Elia, πλάτ. 39°11' Β, μῆκ. 9°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ.). Ὁ Πλίνιος ὅμως ὀνομάζων αὐτὸ «Caralitano promont.» (3,85) τονίζει, ὅτι εἶχε πρὸ αὐτοῦ νῆσον Ficariam· ἑπομένως ἡ ὀρθὴ ταυτότης εἶναι πρὸς τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Κάλιαρι *Καρμπονάρα* (Carbonara, πλάτ. 39°05 Β, μῆκ. 9°32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia south portion), ἀφοῦ τοῦτο ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὴν νῆσον, τὴν τανῦν *Ἴζολα Καβόλι*. Σ. Ε. Λ.

Καραλιτανὸς κόλπος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ μεγάλη κόλπωσις τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Σαρδοῦς (*Πτολ.*

Digitized by Google

I, γ, 4), ὁ Caralitanus sinus τῶν Λατίνων. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἐν τῷ μυχῷ του πόλιν *Κάραλιν*, ὅπως καὶ σήμερον: *κόλπος τοῦ Κάλιαρι* (Golfo di Cagliari). Σ. Ε. Λ.

Καραλῖτις, ἢ ***Καβαλῖτις*** (Caralitis palus) /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Λίμνη τῆς Λυκίας κατὰ τὰ νότια ὅρια αὐτῆς, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Σογκοὺτ-Γκιολού*, ἀφ' ἧς διακριτέα ἡ *Κάραλ(λ)ις* λίμνη τῆς Λυκαονίας. Εἶχεν εὐρυτάτας ἀλλὰ τελματώδεις ὄχθας, καταλιπούσας ἐλαχίστην ἀνοικτὴν ἐπιφάνειαν ὑδάτων. —Π.

Καραλλῆς, ***Ζαχαρίας.*** Πρωτοψάλτης Τήνου, διακριθεὶς καὶ ὡς μελοποιὸς εὐδόκιμος. Τὰ παρ' αὐτοῦ μελοποιηθέντα διάφορα μουσουργήματα ἐβραβεύθησαν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις γ' ὀλυμπιακῇ ἐκθέσει. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγεται τὸ κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ψαλλόμενον μάθημα «Τὸν ἥλιον κρύψαντα». Ἀπεβίωσε τῷ 1887. Ι. Χ. Κ.—Ν. Α. Χ.

καραλλία (ἡ) (Carallia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥιζοφορωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων τῆς Ἀσίας. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, φέροντα μικρότατα κιτρινωπὰ ἄνθη. Τὸ ξύλον των ἔχει ἰδιαιτέραν ὅλως ἀξίαν διὰ τὴν ξυλουργικὴν καὶ διακοσμητικήν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καραλλία ἡ ἀκεραιοτάτη* (Carallia integerrima) ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, *καραλλία ἡ φωτεινὴ* (Carallia lucida) ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

Κάρα(λ)λις, ***Καράλ(λ)εια,*** ἢ ***Καράλ(λ)ια*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Λυκαονίας παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου ἐν Ἰσαυρίᾳ. Ἔκειτο πιθανὸν κατὰ τὰς νοτίας ὄχθας τῆς λίμνης παρὰ τὸ νῦν Ὑσκελὲς ἢ κατ' ἄλλους κατὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Ντὶμ-τσάϊ. Σῴζονται αὐτῆς νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΡΑΛΛΙΩΤΩΝ, ἀναφέρεται δὲ ἡ πόλις καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους παρ' Ἱεροκλεῖ καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου. —2) Λίμνη τῆς Λυκαονίας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Κιοιλὶ* ἢ *Μπεϊ-σεχὶρ γκιόλ*, παρ' ἣν ἔκειτο ἡ ὁμώνυμος πόλις. Ἀπὸ ταύτης διακριτέα ἡ *Καραλῖτις* ἢ *Καβαλῖτις*, λίμνη τῆς Λυκίας. —Π.

Καράμαγλις, ***Νικόλαος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καισαρείας. Ἐπολέμησεν εἰς Πελοπόννησον καὶ διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, ἐστάλη ταχυδρόμος πρὸς τοὺς πολιορκουμένους ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσῖνος, συλληφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Γ. Δ. Κ.

Καραμαζώτης, ***Γεώργιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου, ἔμπιστος τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, μεθ' οὗ εἶχεν ὑπηρετήσει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τῷ 1825 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Κωλέττη μὲ μυστικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸν Μουστᾶ βέην Κιαφαζέζην, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς προδοσίας, κατὰ βεβαίωσιν τοῦ Τάτση Μαγγίνα, αἰχμαλώτου γραμματέως τοῦ Μουσταφᾶ βέη, μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐξαπατήσεως, κατὰ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Κωλέττη. Πράγματι ὁ Καραμαζώτης, περιπεσὼν εἰς ἀντιφάσεις, ἤγειρε τὰς ὑπονοίας τοῦ Τουρκαλβανοῦ τοπάρχου καὶ ἀπηγχονίσθη τῇ διαταγῇ του παρὰ τὴν Ἀταλάντην τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

Καραμάκια /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς ΝΑ μικρασιατικῆς ἀκτῆς (Καρίας), ἐν ᾧ πλεῖστα ἀρχαῖα λείψανα (πλάτ. 36° 36', μῆκ. 28° 00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulf of Kos, Doris and Symi), μὴ ἀποδεδειγμένης ταυτότητος, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Παρίδιον τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Καρὰ-Μαμουτλῆ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενον *Μαυροπλαγιὰ* (βλ. λ.).

Καραμάν. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν δέκα μικρῶν τουρκικῶν καὶ τουρκομανικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἱδρύθησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ τουρκικοῦ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν. Τὸ κράτος τοῦτο τοῦ Καραμάν, σχηματισθὲν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σελτζουκικοῦ, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα αὕτη διετήρησε μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα *Καραμανία*. Ὁ Καραμὰν ἦτο υἱὸς Ἀρμενίου ἐξωμότου, ὅστις ἐξισλαμισθεὶς καὶ γενόμενος ὀπαδὸς τοῦ ἐν Ἀμασείᾳ δερβίσου Σεῒχ-Ἰλιὰς ἔλαβε τὸ ὄνομα *Νοὺρ-Σουφὶ* (ὁ φωτισμένος σοφὸς) καὶ διαδεχθεὶς τὸν πάτρωνά του ἦλθεν εἰς Ἰκόνιον, καθέδραν τῶν Σελτζουκιδῶν. Ἐκεῖ ὁ Καραμὰν ἐφείλκυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ σουλτάνου Ἀλαεδδὶν Β' (1298—1300), ὅστις τὸν διώρισεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ σταυλάρχου καὶ κατέστησεν αὐτὸν γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ, ἐνῷ ὁ Νοὺρ-Σουφὶ ἐγκαθίστατο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βαρσὰκ τῆς ἄλλοτε ἀρμενικῆς Κιλικίας. Κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστορικοὺς ὁ Νοὺρ-Σουφὶ ἦλθεν ἐκεῖθεν εἰς σχέσεις πρὸς τὸν βυζαντινὸν φρούραρχον τῆς Σελευκείας, τὸν ὁποῖον προσηλύτισεν εἰς τὰς δερβισικὰς δοξασίας του. Ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐφιλοξένησε πολλάκις τὸν Νοὺρ-Σουφὶ εἰς τὸ μέγαρόν του, ἐκ τούτου ὅμως ἐπωφελούμενος ὁ τελευταῖος καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν υἱῶν του κατέλαβε διὰ δόλου τὴν Σελεύκειαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀλαεδδὶν διώρισε τὸν Καραμὰν ἄρχοντα τῆς Σελευκείας καὶ ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν ἡμιανεξαρτησίαν, ἀποστείλας τὰ ἐμβλήματα τῆς ἐξουσίας, σημαίαν καὶ τύμπανον. Εἰς τὴν Σελεύκειαν προσέθεσεν ὁ σουλτᾶνος βραδύτερον καὶ τὴν πόλιν Λαρενδὲ (τὰ ἀρχαῖα Λάρανδα), ἐν τῇ Ἰσαυρίᾳ, παρὰ τὴν θέσιν τῆς ὁποίας κεῖται ἡ σημερινὴ πόλις Καραμάν. Μετ' ὀλίγον ὁ Καραμάν, μεταχειρισθεὶς δόλον, εἰσαγαγὼν δηλαδὴ ἐντὸς κιβωτίων ἐμπορευμάτων ἐνόπλους ἄνδρας, κατέλαβε τὴν παρὰ τὸ διάσημον Κωρύκειον ἄντρον κειμένην πόλιν Ἐρμενάκ, ἱδρύσας οὕτως ἱκανῶς ἐκτεταμένον κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὰ Λάρανδα. Ὁ Καραμὰν ἐφονεύθη μετά τινα ἔτη κατὰ τοὺς πρὸς κατοχὴν τοῦ Ἰκονίου πολέμους μετ' ἄλλων μνηστήρων τοῦ σελτζουκικοῦ θρόνου. Ν. Μ.

Καραμὰν /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Ἰκονίου, εἰς ἀπόστασιν 57 χιλιομέτρων ΝΑ τῆς πόλεως τοῦ Ἰκονίου, ἐπὶ τῶν βορειοτάτων κλιτύων τοῦ Ταύρου, παρὰ τὸν ποταμὸν Γκιὸκ-Σοῦ. Κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Λαράνδων, τῆς ὁποίας καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα ἐν τῷ σελτζουκικῷ κράτει, ὀνομαζομένη τότε, καὶ σήμερον ἀκόμη, *Λαρενδέ*. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ κράτους τοῦ *Καραμὰν* (βλ. λ.) ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία Καραμάν. Ἡ πόλις ἔχει 8.142 κατοίκους (1927). —2) Ἡ ὁμώνυμος *ὑποδιοίκησις* ἔχει ἐπιφάνειαν 3 815 τετρ. χιλιομ. καὶ 37 078 κατοίκους (1927), κεῖται δὲ εἰς τὰ ΝΑ τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Εἶναι ἐν μέρει ὀρεινὴ (ὑπώρειαι Ταύρου) καὶ ἐν μέρει πεδινή, ἔχει δὲ καὶ παρὰ τὴν πόλιν Καραμὰν καὶ μεμονωμένον ὄρος, τὸ *Καρὰ δάγ*. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Γκιὸκ-Σοῦ καὶ τῶν παραποτάμων του, εἶναι εὐφορώτατον, παράγον δημητριακά, βάμβακα, ὄπιον, τραγάκανθον, σταφίδας, σησαμέλαιον κλπ. Τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα εἶναι κυρίως τάπητες καὶ κιλίμια, ὡς καὶ εἴδη βυρσοδεψικῆς. Ν. Μ.

Καραμανέϊκα /*Γεωγρ.*/. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Βλασίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας. Κάτ. (1928) 58.

Καραμανία /*Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οὕτω κληθεῖσα ἐκ τοῦ *Καραμὰν* (βλ. λ.), ἱδρύσαντος κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα κράτος ἀνεξάρτητον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν. Περιλαμβάνει μέγα μέρος τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Ἰκονίου καὶ συνεκδοχικῶς ὁλόκληρον τὸν νομὸν τοῦτον, πρὸς δὲ τοὺς νομοὺς Νίγδης (Νίγδε) καὶ Ἴτς-ἔλ, ἀποτελοῦσα εὐρὺ ὑψίπεδον κατερχόμενον πρὸς τὴν Μεσόγειον, διασχιζόμενον ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταύρου καὶ ἀρδευόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἅλυος, Ἐρμενὲκ καὶ ἄλλων. Ν. Μ.

—[*Παραλ. Γεωγρ.*] Ἡ παράλιος τῶν νοτίων τῆς Μικρασίας ἀκτῶν, ἡ συνεχίζουσα πρὸς ἀνατολὰς τὴν Αἰγηίδα αὐτῆς παράλιον, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀλοῦπο* (ἀρχ. *Κυνὸς Σῆμα*: πλάτ. 36° 33' Β, μῆκ. 28° 01' Ἀν.) καὶ ἐκτεινομένη ἐπὶ 450 περίπου μίλλια (χάρτ. ἀγγλ. 2606: Candia to Alexandretta) μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Παγιὰς* ἐν τῷ κόλπῳ *Ἰσκενδερούμ* (ἀρχ. *Ἰσσικός*). Περιλαμβάνει ὅθεν τὰ νότια παράλια τῆς ἀρχαίας Καρίας, τῆς Λυκίας, τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Κιλικίας, ἅτινα ἔβρεχον τὸ Παμφύλιον πέλαγος ἀπὸ Ῥόδου μέχρις Ἀνεμουρίου καὶ τὸ Κιλίκιον ἐν τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ ἀπὸ Ἀνεμουρίου ἕως Ῥωσικοῦ σκοπέλου (βλ. λ. *Καντζὴρ* μπουρνοῦ), νοτίως τῶν ὁποίων (βλ. *Κανδηλώρου θάλασσα*), ἀπὸ τῆς Κύπρου, ἁπλοῦται τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος. Σχηματίζονται δὲ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καραμανίας οἱ σύγχρονοι κόλποι (δι' ὧν τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας παραπέμπομεν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ἄρθρα) *Μαρμαρίσι* ὁ δυτικώτερος, *Καραγάτς*, *Μάκρης*, τῆς *Ἀτταλείας* ὁ μέγιστος πάντων, *Ἀγᾶ Λιμὰν* (ὁ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καβαλιέρε καὶ Μπαγάσα ἢ Λισσὰν ἐλ Κυχμπέ), ὁ τῆς *Μερσίνας* καὶ ὁ τῆς *Ἀλεξανδρέττας*. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ ἐκτεταμένη αὕτη παράλιος κυρίως ἐκ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Ταύρου, σχηματιζουσῶν ὑψίπεδα, ὧν τὰ ὑψόμετρα ποικίλλουν μεταξὺ 6.000 καὶ 9.000 ποδῶν (1.830 μέτρ.—2.750 μέτρ.) καὶ τῶν ὁποίων φέρονται, ἀποκρήμνως ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, πλόκαμοι ἀπολήγοντες εἰς ἀκρωτήρια ὧν τὰ ἐπισημότερα *Σουβέλα*, *Γεδῆ Μπουρνοῦ*, *Τοὺφ Μπουρνοῦ*, *Χελιδόνια*, *Ἀδραχτάν*, *Καρὰ Μπουρνοῦ*, *Ἀναμούρ*, *Κὶζ-λιμάν*, *Καβαλιέρε*, *Μπαγάσα* (ἢ *Λισσὰν-ἐλ-Καχμπὲ*) καὶ *Καραδὰς Μπουρνοῦ*.

Ἀπὸ ἀπόψεως ναυτικοῦ φωτισμοῦ αἱ ἀκταὶ τῆς Καραμανίας ὑστεροῦν, καθ' ὅσον τὸ φωτιστικόν των δίκτυον περιλαμβάνει τοὺς ἑξῆς ἀραιότατα τοποθετημένους πυρσούς: Μαρμαρίσι, κόλπου Μάκρης, νησῖδος Ὑψηλῆς Καστελλορίζου (ἐκλάμψεις λευκαὶ 20 μιλ.), Ἀτταλείας, Ἀλάγιας (20 μιλ. ἐκλάμ. λευκαί), Ἀναμοὺρ (20 μιλ. ζεῦγος ἐκλάμ. λευκῶν), Μπαγάσα, Μερσίνας καὶ Καραδὰς Μπουρνοῦ.

Ἡ παλίρροια εἶναι ἐλάχιστα αἰσθητή, τὰ δὲ ῥεύματα, φερόμενα πρὸς δυσμάς, αὐξάνουν τὸν ῥοῦν σὺν τῇ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Συρίας. Οἱ διέποντες ὅμως ταῦτα νόμοι, ἀπὸ ἀπόψεως διευθύνσεως καὶ ταχύτητος ῥοῦ, δὲν ἔχουν εἰσέτι (Mediterranean Pilot, ἔκδ. 1925, τόμ. V, σελ. 14, 28) μελετηθῆ ἐπαρκῶς. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Καραμανίδαι, ἢ ***Καραμάνογλου.*** Οἱ ἀπόγονοι τοῦ *Καραμὰν* (βλ. λ.). Ἐκ τούτων ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Καραμὰν *Μαχμοὺτ* ἐνηλικιωθεὶς ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν τῆς Καραμανίας μὲ τὸ ἐπίθετον *Μπὲντρ-ἐτ-ντὶν* (πανσέληνος τῆς πίστεως), καὶ μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἐρμενάκ. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων εἶχε καταρρεύσει.

Τὸν Μαχμοὺτ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱός του *Γιαχσὶ βέης*, τοῦτον δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀλαεδδίν*. Οὗτος βλέπων ἐπεκτεινομένον ὁσημέραι τὸ κράτος τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων καὶ ἀποτελοῦν πλέον κίνδυνον διὰ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἄλλων τουρκικῶν κρατῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπεκίνησε διαφόρους τουρκομανικὰς καὶ ταταρικὰς φυλὰς εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ κράτους τοῦ Ὀσμάν, βασιλεύοντος τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α'. Μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ὅμως ὑπὸ τοῦ Μουρὰτ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰκονίου (1386), ἐπηκολούθησεν ἡ πολιορκία τοῦ Ἰκονίου, ὅπου ἐκλείσθη ὁ Καραμάνογλου. Ἐπὶ τέλους οὗτος ἀπέστειλεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τοῦ Μουρὰτ τὴν σύζυγόν του καὶ θυγατέρα τούτου Νεφισέ, ἥτις ἐπέτυχε τὴν εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀσπασθῇ ὁ Καραμάνογλου τὴν χεῖρα τοῦ Μουράτ. Τοῦτο ἐδέχθη ὁ Ἀλαεδδὶν (1836), παραμείνας κύριος τοῦ Ἰκονίου καὶ τῶν ἄλλων κτήσεών του. Ἀλλὰ μετὰ τέσσαρα ἔτη, ἐπὶ σουλτάνου Βαγιαζὶτ Α', ὁ Καραμάνογλου ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Νικηθεὶς ὅμως καὶ πάλιν ὑπεχώρησεν εἰς Λάρανδα, ἐνῷ οἱ Ὀθωμανοὶ κατελάμβανον τὸ Ἰκόνιον, τὴν Νίγδε καὶ τὸ Ἀκσαράϊ. Ὁ Καραμάνογλου ἐπέτυχε τότε τὴν εἰρήνην (1390) ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κρατήσῃ τὰ Λάρανδα καὶ τὸ Τὰς-ἰλί. Μετ' ὀλίγον ἐπετέθη καὶ πάλιν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων καὶ συλλαβὼν τὸν Τιμουρτὰς ἐνέκλεισεν εἰς τὸ Ἰκόνιον. Μεταμεληθεὶς ὅμως ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ τὸν ἀπέστειλε μὲ προτάσεις εἰρήνης εἰς τὸν σουλτᾶνον. Συλληφθεὶς δὲ ἐπὶ τέλους αἰχμάλωτος παρεδόθη εἰς τὸν Τιμουρτάς, ὅστις τὸν ἐθανάτωσε (1392). Οὕτως ἐξέλιπεν ἡ δυναστεία τῶν Καραμάνογλου, τὸ δὲ κράτος αὐτῶν προσηρτήθη εἰς τὴν Τουρκίαν τῶν Ὀσμανιδῶν.

Αἱ κατόπιν ἀπόπειραι τῶν Καραμανιδῶν νὰ παλινορθώσωσι τὸ κράτος των ἐπωφελούμενοι τῶν δυσχερειῶν τῶν Τούρκων, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Καραμανίδαι ὑπέγραψαν διαφόρους συνθήκας, παροδικὰς μόνον ἔσχον ἐπιτυχίας. Τῷ 1466 ἡ Καραμανία προσηρτήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Τουρκίαν. Ν. Μ.

Καραμᾶν-ἰλὶ /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Καραμανίας* (βλ. λ.).

Καραμανλάκης, ***Ἀλέξανδρος.*** Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ ἀεροπόρος, τὸ πρῶτον θῦμα τῆς ἀεροπορίας ἐν Ἑλλάδι. Ἐγεννήθη τῷ 1884, τῷ δὲ 1911 ἐξέδιδεν ἐν Ἀθήναις τὸν «Ἀνεξάρτητον», ἑβδομαδιαίαν κοινωνιολογικὴν καὶ πολιτικὴν ἐφημερίδα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐγκαταλείψας τὴν δημοσιογραφίαν, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐξεπαιδεύθη ὡς ἀεροπόρος ἰδίοις ἐξόδοις. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐφονεύθη τὴν 29ην Αὐγούστου 1912 κατὰ ἐπιχειρηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ διαδρομὴν Ἀθηνῶν - Πατρῶν διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἀεροπλάνου του, 200 μέτρα μακρὰν τῆς ἀκτῆς τοῦ χωρίου Λυγιὰ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ (βλ. καὶ λ. *ἀεροπλοΐα*).

Καραμανλῆ /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κεχροκάμπου τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 240. Ἤδη καλεῖται *Ἅγιος Κοσμᾶς*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, ἤδη καλούμενον *Τερψιθέα* (βλ. λ.). —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Κρεμαστὴ* (βλ. λ.).

Καραμανλῆδες. Ἀραβικὴ δυναστεία βασιλεύσασα εἰς Τριπολίτιδα τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοῦ 1714 μέχρι τοῦ 1835. Ἀρχηγὸς αὐτῆς ἦτο ὁ Ἀχμὲτ Καραμανλῆς, ὅστις καταλαβὼν τὴν χώραν ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους καὶ ἦρξεν ἔκτοτε ὡς ἀνεξάρτητος μονάρχης, πληρώνων μόνον μικρὸν ἐτήσιον φόρον πρὸς τὴν Τουρκίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡγεμονίας τῶν Καραμανλήδων, ἡ Τριπολῖτις ἦτο κέντρον πειρατῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ δὶς αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐξεστράτευσαν ἐναντίον αὐτῆς. Ἡ δυναστεία κατελύθη τῷ 1835 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Τουρκίαν.

Καραμανλῆς (ὁ). Ὁ κάτοικος τῆς Καραμανίας, ὁ ἐκ τῆς χώρας ταύτης καταγόμενος· || κατ' ἐπέκτασιν ὀνομάζονται Καραμανλῆδες ὅλοι οἱ Καππαδόκαι.

Καραμᾶνος. —1) ***Γιαννούλης.*** Πρόκριτος ἐκ Πραστοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διετέλει Μωράγιαννης κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπα-

Digitized by Google

ναστάσεως καὶ ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ καϊμακάμη Μεχμὲτ Σαλὴχ μετὰ τῶν λοιπῶν προεστῶν καὶ ἀρχιερέων ὡς ὅμηρος εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος μετὰ τὴν ἅλωσιν. Διετέλεσε γερουσιαστὴς καὶ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος. Ἀπέθανε παρὰ πάντων σεβόμενος εἰς βαθὺ γῆρας.

—2) *Δημήτριος*, ἀδελφὸς αὐτοῦ πρεσβύτερος. Πρόκριτος καὶ οὗτος τοῦ Πραστοῦ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων Φιλικῶν τῆς Πελοποννήσου, ἔφορος δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐκστρατείας μετὰ τῶν υἱῶν του *Εμμανουὴλ* καὶ *Παναγιώτου*, ὑπῆρξε δὲ γενναιότατος ὡς πολεμιστής, θαυματουργήσας εἰς Βέρβαινα καὶ Τρίπολιν. Ἀντεπροσώπευσε τὴν ἐπαρχίαν του εἰς διαφόρους συνελεύσεις.

—3) ***Ἐμμανουήλ.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς συμπατριωτῶν του καὶ ἄλλων Λεωνιδιωτῶν καὶ ἐπολέμησεν εἰς Τρίπολιν, Μονεμβασίαν καὶ Ναύπλιον. Διέπρεψεν εἰς τὰς μάχας Ὀμὲρ-Τσούση, Λιθοβουνίων, Πολιανῆς, κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Δράμαλη καὶ τοῦ Ἰμπραήμ. Εἰς τὸ Νεόκαστρον, πολεμῶν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Χρῆστον, ἠχμαλωτίσθη. Τῷ 1827 ἀπελευθερωθεὶς ἐπανέλαβε τὸν πόλεμον καὶ ἔδρασεν εἴς τε τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Γ. Δ. Κ.

Καραμάνος ***Ἰωάννης.*** Ἐγεννήθη ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1891, ἐσπούδασε δὲ εἰς τὸ γεωπονικὸν Ἰνστιτοῦτον Portiki τῆς Ἰταλίας. Τὸν Αὔγουστον 1916 διωρίσθη νομογεωπόνος καὶ ὑπηρέτησεν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Καλάμαις, ὅπου εἰσήγαγε τὴν ὀρυζοκαλλιέργειαν, εὐδοκιμήσασαν καὶ ἀποτελοῦσαν ἤδη παράγοντα πλούτου. Μετέπειτα ἠργάσθη ἐν Θεσσαλίᾳ διὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν. Ἀπὸ τοῦ 1921—1922 διετέλεσε σύμβουλος παρὰ τῇ Ὑπάτῃ Ἁρμοστείᾳ Σμύρνης, εἶτα δὲ διευθυντὴς τῆς Μ. Γεωργικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης. Μετέπειτα διωρίσθη τμηματάρχης ἐποικισμοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Γεωργίας, τὸν Σεπτέμβριον δὲ τοῦ 1923 γεν. διευθυντὴς Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας. Ὡς τοιοῦτος ἀντεπροσώπευσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων συνεννοήσεις μεθ' ὃ ἀνέλαβε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐχάραξε τὰς κυρίας γραμμὰς ἀγροτικοῦ ἐποικισμοῦ συνδεδυασμένου μετὰ πραγματικῆς γεωργικῆς πολιτικῆς (βελτιώσεις φυτῶν, ζῴων, ἀρδεύσεις κλπ.). Τὸν Ἀπρίλιον 1929 διωρίσθη ἐπὶ συμβάσει γεν. διευθυντὴς τῆς Γεωργίας. Α. Ε. Κ.

—**«Καραμάνου σχολεῖον»**, Ἐκ τῶν παλαιοτέρων δημοτικῶν σχολείων τῶν Ἀθηνῶν, κείμενον πρὸ μικρᾶς πλατείας εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Βορρέου καὶ Ἀθηνᾶς, παρὰ τοῦ «Βοριὰ τὴ Βρύση». Τὸ κτίριον ἀνῆκεν ὡς ἰδιοκτησία εἰς τὴν δημογεροντίαν, τὴν ἱδρύσασαν τῷ 1834 καὶ τὴν σχολήν, κατόπιν δὲ εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων. Τὴν προσωνυμίαν ἔλαβεν ἐκ τοῦ Γορτυνίου δημοδιδασκάλου *Ἰωάννου Καραμάνου*, ὅστις ἐπὶ μακρὸν τὸ διηύθυνε διδάσκων μετ' ἄκρας αὐστηρότητος. Εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Ἀθηναίων τοῦ 1845 περιλαμβάνεται πρᾶξις, δι' ἧς ἐξεφράζετο ἡ «παναθηναϊκὴ εὐχὴ» πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν θέσιν του τὸν Καραμάνον, ἀπολυθέντα διὰ κομματικοὺς λόγους.

Ὁ Καραμάνος ἀποθανὼν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' ἀφῆκε πολλοὺς καὶ εὐπόρους ἀπογόνους. Ἡ σχολή του ὑπῆρξε καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς. Εἰς αὐτὴν ἤκουσαν τὰ πρῶτα γράμματα πλεῖστοι διακριθέντες Ἀθηναῖοι, ἐδίδαξαν δὲ πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ ὀνομαστὸς Ἰωαννόπουλος. Ἐπίσης ἡ σχολὴ αὐτὴ ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐκλογικὰ κέντρα (διὰ τελευταίαν φορὰν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1914). Τῷ 1916 τὸ πεπαλαιωμένον κτίριον κατηδαφίσθη μερικῶς, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μετατραπῇ εἰς λουτρὸν τοῦ δήμου, παραμένει δὲ ἡμιηρειπωμένον. Δ. Α. Λ.

καραμάντουλο (τό), καὶ *καραμάντολα* (ἡ) (γαλ. calamande). Εἶδος μαύρου βαμβακεροῦ ἀνθεκτικοῦ ὑφάσματος, στιλπνοῦ ἐκ τῆς μιᾶς ὄψεως, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται ἐν Κρήτῃ βράκες, ἀνδρικὰ ὑποκάμισα καὶ μανδήλια τῆς κεφαλῆς. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης εἰς μεγαλύτερον πάχος πρὸς κατασκευὴν ἐμβάδων (παντουφλῶν) καὶ διὰ πένθιμον ἐπένδυσιν ἐπίπλων.

Καραμανώλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1828) 320.

Καραμάτι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μακρυχωρίου τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 40.

Καρὰ-Μαχμοὺρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου, ἄλλοτε ἑλληνικόν, ἔχον 320 κατοίκους (βλ *Ἀμάσεια*).

Κάραμβις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παφλαγονίας (*Σκυλ.* § 90) καὶ «ἄκρα μεγάλη πρὸς τὰς ἄρκτους ἀνατεταμένη καὶ τὴν Σκυθικὴν χερσόνησον» (*Στράβ.* ΙΒ, 545, Teubner). Προέχουσα μεταξὺ Τευθρανίας ἢ Θυμαίνης (ταν. Τιμτέ), ἧς ἀπεῖχεν 120 στάδια καὶ Ζεφυρίου (ταν. Μεζέτ), οὗ ἀπεῖχεν 60, ἐγγὺς δὲ τοῦ Τιμολαΐου κειμένη (*Πτολεμ.* Ε, δ, 3. *Ἀρρ.* Περ. Εὐξ. 20), εἶναι «κατ' ἀντικρὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέγιστον ἀκρωτήριον ἀπότομον εἰς θάλασσαν ὑψηλὸν ὄρος, τὸ λεγόμενον *Κριοῦ Μέτωπον*», ἀπέχον ἐκ Καράμβεως πλοῦν νυχθήμερον (*Ἀνων.* Περίπλ. Εὐξείνου § 17). Ὁ Στράβων ὀρθότατα παρατηρεῖ διὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ *Σαρίτς*, ἡ νοτία τῆς Κριμαίας ἐσχατιά, ὅτι ἀπεῖχεν αὐτοῦ ἡ Κάραμβις 1500 στάδια (ἐλάχιστα σφαλείς, διότι ἡ ἀπόστασίς των εἶναι 140 μίλλια, δηλαδὴ 1450 στάδια), ὅτι ἀμφότερα στενοῦντα τὸν Εὔξεινον ἐχώριζον αὐτὸν εἰς δύο λεκάνας καὶ ὅτι οἱ διαπλέοντες τὸ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων διάστημα ἦσαν συχνότατα ἐν ὄψει ἀμφοτέρων αὐτῶν συγχρόνως (ΙΒ, 545. Ζ, 309. Β, 125). Ἡ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου, οὖσα ἡ αὐτὴ καὶ κατὰ τοὺς Ἀργοναυτικοὺς χρόνους, ὡς ἐπιστεύετο (*Ὀρφ.* Ἀργον. 738 *Ἀπολλ. Ροδ.* Β. 361, *Val. Flacc.* IV, 59), διετηρήθη καὶ κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους (*Pomp. Mela* I, 104, *Plin.* IV, 86) ἀλλὰ καὶ ἕως σήμερον, ἐλάχιστα παραφθαρεῖσα εἰς *Κερεμπὲ* Μπουρνοῦ (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Καραμειὰ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ ἐν τῷ Κεραμεικῷ κόλπῳ (πλάτ. 36°43' Β, μῆκ. 28°04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulf of Kos, Doris and Symi), ἀποτελοῦσα συστάδα μὲ τὰς νησῖδας *Καλόγεροι* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

καραμέλα (ἡ)· χρωματισμένη καὶ ἀρωματισμένη ζάχαρη εἰς κρυσταλλικὴν μορφὴν διὰ βρασμοῦ παρασκευασθεῖσα: «καραμέλες τοῦ λεμονιοῦ, — τοῦ πορτοκαλιοῦ, — τῆς βανάνας κτλ.»· ‖ ἡ κοινὴ ζάχαρη παρεσκευασμένη εἰς μικρὰ τετραγωνίδια: «ζάχαρη καραμέλα» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν «ψιλὴ ζάχαρη»· ‖ φρ. «πιπιλίζει τὴν καραμέλα» συχνὰ ἐπαναλαμβάνει κάτι ποῦ τοῦ ἀρέσκει.

— *[Χημ. Τροφ.]*. Αἱ *καραμέλαι* εἶναι σακχαροῦχα προϊόντα, συνιστάμενα κυρίως ἐκ σιροπίου σακχάρεως συμπυκνωθέντος μέχρι στερεοποιήσεως. Ἀποτελοῦσι σπουδαιότατον βιομηχανικὸν κλάδον καὶ παρασκευάζονται λίαν πολυάριθμα εἴδη αὐτῶν, αἰσθητότατα ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα. Τὰ πολυποίκιλα εἴδη τῶν καραμελῶν δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τρεῖς κυρίας ὁμάδας, αἵτινες εἶναι:

1) Αἱ *συνήθεις* ἢ *κυρίως καραμέλαι*. Αὗται ἀποτελοῦνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τηχθείσης σακχάρεως, ἥτις χρώννυται καὶ ἀρωματίζεται ἀναλόγως πρὸς τὸ παραχθησόμενον εἶδος αὐτῶν. Ἡ παρασκευὴ αὐτῶν ἐπιτελεῖται γενικῶς διὰ βρασμοῦ πυκνοῦ ὑδατικοῦ διαλύματος σακχάρεως, μεμιγμένης μετ' ἀμυλοσακχάρου, ἀποχύσεως τῆς τετηκυίας μάζης ἐπὶ μεταλλικῶν τραπεζῶν καὶ κατατεμαχισμοῦ εἰς ὡρισμένα σχήματα διὰ μηχανικῶν μαχαιρῶν. Διὰ τὸν χρωματισμὸν τῆς σακχαρούχου μάζης χρησιμοποιοῦνται διάφορα ἀκίνδυνα χρώματα καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν αὐτῆς φυσικὰ ἢ τεχνητὰ ἀρώματα.

2) *Γεμισταὶ καραμέλαι* Αὗται παρασκευάζονται διὰ περικαλύψεως διὰ τῆς ὡς ἄνω παραγομένης μάζης διαφόρων σακχαρωδῶν πυρήνων (γεμισμάτων).

3) *Φοντὰν* (fondants), ἢ *σακχαρότηκτα*. Ταῦτα παρασκευάζονται ἐκ σακχάρου, ὅπερ ἔχει τηχθῆ εἰς χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν καὶ ἑπομένως ἔχει μαλακωτέραν σύστασιν, διὸ καὶ τὰ σακχαρόπηκτα εὐκολώτερον τῶν καραμελῶν διαλύονται ἐν τῷ στόματι.

4) *Πραλινὲ* (Pralinés). Ταῦτα εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰς γεμιστὰς καραμέλας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ ἐσωτερικοὶ σακχαροῦχοι πυρῆνες, συνιστάμενοι ἐκ σακχάρου, ἀμυλοσιροπίου, ἁπλῶν καρπῶν, σπερμάτων κλπ., εἶναι περικεκαλυμμένοι οὐχὶ διὰ μάζης καραμέλας ἀλλὰ διὰ μάζης σοκολάτας. Τὸ ὄνομα ὀφείλουν εἰς τὸν μάγειρον τοῦ στρατάρχου du Plessis, καλούμενον Pralin, ὅστις πρῶτος παρεσκεύασε τοιαῦτα κατὰ τὴν ἐποχὴν Λουδοβίκου ΙΔ' δι' ἐπικαλύψεως βρασθέντων μετὰ σακχάρεως ἀμυγδάλων διὰ μάζης σοκολάτας. Σ. Γ.

— **καραμέλας χρῶμα** *[Χημ.]*· βλ. *σακχαρόχρωμα*.

καραμελᾶς (ὁ). Ὁ κατασκευάζων καὶ πωλῶν *καραμέλας* καὶ γενικώτερον διάφορα σακχαρόπηκτα, κυρίως δὲ ὁ πλανόδιος ζαχαροπλάστης, ὁ κατασκευάζων πλὴν τῶν καραμελῶν καὶ παστέλλια ἐκ σησάμου, στραγάλια, ζαχαρένια κουλούρια κλπ. Οἱ καραμελᾶδες πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς οἱ πρόδρομοι τῶν ζαχαροπλαστῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Βαλκανικῇ, εἰς δὲ τὰ χωρία μας καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ὑφίσταται ἄλλη ζαχαροπλαστικὴ ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῶν πλανοδίων καραμελάδων ἐξασκουμένην. Οἱ μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο κατάγονται συνήθως ἐκ τῶν ὀρεινῶν χωρίων τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, περιέρχονται δὲ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, παλαιότερον δὲ ἐξήσκουν τὸ ἐπάγγελμα καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὰ χωρία Κρανιά, Γαρδίκι, Μουστάρα τῶν Τρικκάλων δίδουν τοὺς περισσοτέρους καραμελᾶδες, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξελίσσονται βαθμηδὸν εἰς ἐμπόρους καὶ ἐπιχειρηματίας. Εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο καὶ πολλοὶ Ἀλβανοί, ἀνταγωνιζόμενοι σοβαρῶς τοὺς Ἕλληνας. Κ. Φ.

καραμελιάζω· γίνομαι καραμέλα, (ἐπὶ τοῦ σιροπίου, ὅταν ἀρχίσῃ νὰ δένῃ): «τὸ σιρόπι καραμέλιασε».

Καραμέρος, ***Δημήτριος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Γαστούνης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τοὺς Σισιναίους, ἰδίως ἐναντίον τῶν Λαλαίων, πρὸς τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον εἶχε κτηματικὰς διαφοράς. Ὁ Καραμέρος μὲ τὸ σῶμά του ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλέον ἀμειλίκτων διωκτῶν τῶν Λαλιωτῶν, καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ τοὺς καταπολεμῇ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν Λαλιῶταί τινες ἐπέστρεψαν νὰ συλλέξουν λείψανα ταφείσης περιουσίας κατὰ τὸν Ἀγῶνα εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Λάλα. Ἐπὶ Ὄθωνος ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν χωροφυλακήν. Ἀπέθανεν εἰς τὸ Λάλα περὶ τὸ 1850. Δ. Κ.

Καρὰ-Μεσὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἄλλοτε ἑλληνικὸν τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασείας, ἔχον περὶ τοὺς 175 κατοίκους. Σήμερον κατέχεται ὑπὸ Τούρκων.

Καραμεσίνης, ***Γιανοῦτζος* ἢ *Νοῦτζος.*** Πρόκριτος ἐκ Καπετσόβου τῶν Ζαγοροχωρίων τῆς Ἠπείρου, τὰ μάλα συντελέσας, διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχύος του, εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ Τεπελενλῆ Ἀλῆ πασᾶ. Καθ' ὅλην τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἀλῆ ὑπῆρξεν ἀρχιπροεστὼς τῶν Ζαγοροχωρίων. Ἀποθανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κατέλιπε πανίσχυρον παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾷ τὸν υἱόν του, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀλέξιος Νοῦτσος*. Γ. Δ. Κ.

Καραμεσσηνέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρεΐκων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Συνῳκίσθη ὑπὸ Καλαβρυτινῶν ἐκ Βλασιᾶς, ὀνομαζομένων *Καραμεσσηναίων*, ἐξ ὧν ἔλαβε τὸ ὄνομα. Κάτ. (1928) 123.

Καραμζίν, ***Νικόλαος Μιχαήλοβιτς.*** Διάσημος ἱστορικὸς καὶ λογοτέχνης Ρῶσος (1766–1826). Κατήγετο ἐξ ἡγεμονικῆς ταταρικῆς οἰκογενείας ἐκχριστιανισθείσης ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ. Τὰ πρῶτα γράμματα, ὡς καὶ τὴν γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐδιδάχθη κατ' οἶκον. Συνέπεσε διερχόμενος τοῦ Σιμπίρσκ ὁ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Μόσχας Ἰβὰν Τουργκένιεφ, νὰ φιλοξενηθῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καραμζίν, καταπλαγεὶς δὲ ἐκ τῆς εὐφυΐας τοῦ παιδός, ἔπεισε τὸν πατέρα του ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Μόσχαν πρὸς εὐρυτέραν παίδευσιν. Ὁ Μιχαὴλ Καραμζὶν ἐνεπιστεύθη τὸν υἱόν του εἰς τὸν Τουργκένιεφ, ὅστις εἰσήγαγεν αὐτὸν ὡς ὑπότροφον εἰς τὴν σχολὴν τοῦ καθηγητοῦ Σάντεν, εἶτα δὲ εἰς τὴν σχολὴν ξένων γλωσσῶν. Ἐκεῖ ἐξέμαθε τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν ἑλληνικήν, τὴν λατινικήν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἰταλικήν, καὶ ἠκολούθει ταυτοχρόνως μαθήματα φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικός, ἀπέλιπεν ὅμως τὰς στρατιωτικὰς τάξεις τάχιστα, ὅπως ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδιδεν ἐπὶ πενταετίαν τὴν «Παιδικὴν Ἀνάγνωσιν». Τῷ 1789 περιηγήθη πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐξ Ἀγγλίας δὲ ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ ταξιδιώτου» ἀνταποκρίσεις δημοσιευθείσας εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Μόσχας».

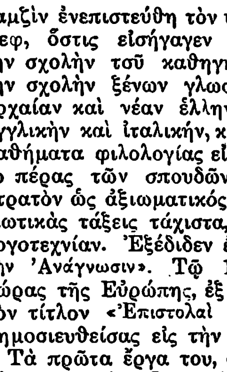

Νικόλαος Καραμζίν.

Τὰ πρῶτα ἔργα του, ἅτινα ἐπέσπασαν τὴν γενικὴν προσοχήν, ἦσαν τὰ μυθιστορήματά του: «Ἡ δυστυχισμένη Λίζα» καὶ «ἡ Ναταλία».

Τῷ 1793 ἐξέδωκε φιλολογικὴν συλλογήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγλαΐα», περιλαμβάνουσαν ποιήματα καὶ πεζογραφίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Ἐπὶ βασιλείας Παύλου Α' κατεγίνετο εἰς μεταφράσεις ἀρχαίων καὶ νέων συγγραφέων, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α' ἵδρυσε τὴν περιλάλητον καταστᾶσαν ἐπιθεώρησιν, τὸν «Εὐρωπαϊκὸν Ἀγγελιαφόρον», ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημά του «Ἡ Ἀντιβασίλισσα Μάρθα ἢ Ἡ ὑποταγὴ τοῦ Νοβογκόροντ», τὸν «Ἰούλιον Καίσαρα» τοῦ Σαίξπηρ καὶ τὰ «Ἱστορικά του δοκίμια», ἅτινα ἔθεσαν τὸν συγγραφέα εἰς τὴν τάξιν τῶν σοφῶν. Ὡς δημοσιογράφος ὁ Καραμζὶν ἔτρεφε δημοκρατικὰ φρονήματα. Τῷ 1804 διωρίσθη ἱστοριογράφος τῆς Ρωσίας. Μετὰ δωδεκαετῆ ἐργασίαν προσήνεγκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α' τοὺς ὀκτὼ τόμους τῆς «Ἱστορίας τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας», δι' ἣν ἐπεδαψιλεύθησαν πρωτοφανεῖς τιμαὶ εἰς τὸν συγγραφέα. Κατὰ τὰ δέκα ἑπόμενα ἔτη ἐδημοσίευσε τοὺς ὑπολοίπους τόμους, ἐξ ὧν ὁ δωδέκατος ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ συγγραφικὴ ἀξία τοῦ Καραμζὶν ἔγκειται εἰς τὸ κολοσσιαῖον ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον, εἰς ὃ καταδεικνύεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ τέχνη ἐν τῇ ἐκτιμήσει καὶ τῇ χρήσει τῆς ἱστορικῆς ὕλης. Ψ. Β.

Digitized by Google

Καραμήτσας, *Γεώργιος.* Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Μυτιλήνης (1834—1904). Μετὰ διετεῖς σπουδὰς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν μετέβη πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν του εἰς Μόναχον καὶ Βυρτζβούργην, ἀναγορευθεὶς ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει διδάκτωρ τῷ 1858. Μετὰ διετῆ δὲ διαμονὴν ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν, ἐπανῆλθεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1861, γενόμενος ὑφηγητὴς τῆς παθολογικῆς ἀνατομικῆς καὶ ἰατρὸς τῆς ἀστυκλινικῆς καὶ διδάξας μέχρι τοῦ 1875 ἔν τε τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῇ ἀστυκλινικῇ. Τῷ 1875 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς εἰδικῆς νοσολογίας, τῷ 1880 τακτικὸς καθηγητὴς ταύτης, τῷ δὲ 1885 ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς, πλουτίσας ταύτην διὰ τελείου ἐργαστηρίου καὶ διδάξας ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του. Διετέλεσεν ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1875—1887 διευθυντὴς τῆς ἀστυκλινικῆς, κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῷ 1881, καὶ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῷ 1885 ἐκφωνήσας τὸν μνημειώδη λόγον αὐτοῦ περὶ «πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας». Ἔδρασεν ἐνεργῶς ὡς μέλος καὶ πρόεδρος τῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας Ἀθηνῶν, ἰδίᾳ δὲ ὡς συντάκτης τοῦ περιοδικοῦ τῆς ἑταιρείας ὁ «Ἀσκληπιός». Συνέγραψεν: «Ἐγχειρίδιον τῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου» (1868—1869) καὶ μετέφρασε τὴν παθολογίαν τοῦ Niemayer (1873, 1882), ἐπαυξήσας τὴν δευτέραν ἔκδοσιν ταύτης διὰ πολλῶν προσθηκῶν ἐκ τῆς ἀτομικῆς του πείρας, εἰδικῶς δὲ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς ἑλονοσίας. Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν αὐτοῦ ἀναφέρομεν τὰς ἀκολούθους: «Περὶ αἱματουρίας ἢ αἱμοσφαιρινουρίας ἐκ κινίνης» (1878), ἐν ᾗ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ λεγομένη αἱματουρία ἀποτελεῖ τὴν αἱμοσφαιρινουρίαν, «Περὶ ἑλώδους αἱμοσφαιρινουρικοῦ πυρετοῦ» (1882), οὕτω κληθείσης ὑπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον τῆς νόσου ἀντὶ τοῦ γαλλικοῦ ὅρου «χολώδους αἱματορικοῦ πυρετοῦ» «Περὶ δωδεκαδακτυλικοῦ ἕλκους», «Περὶ σκληροδερμίας καὶ διαφορικῆς διαγνώσεως ταύτης μετὰ τῆς ἀναισθητικῆς λέπρας» (Ἀσκληπιὸς ΙΑ' 129, πρακτ. συνεδρ. ἑλλ. ἰατρ. 1882), «Περὶ πόνου τῶν Σπετσῶν», ἐνδημικῆς νόσου τῶν παίδων (Γαληνὸς Α' 65), μεταφρασθεῖσαν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἱσπανικὴν («Union médicale d' Orient», 1886), «Sur la fièvre hémoglobinurique palustre», ἀνακοίνωσιν γενομένην εἰς τὸ ἐν Παρισίοις διεθνὲς συνέδριον, ἐν ᾗ καταδείκνυται ἡ ἑλώδης φύσις τοῦ πυρετοῦ, ὡς καὶ ἡ προτεραιότης τῆς ἐργασίας τοῦ Καραμήτσα ἐπὶ τῆς νόσου ταύτης. Εἰς δὲ τὰ συνέδρια Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ἀθήναις τοῦ 1882 καὶ 1887 ἐποιήσατο οὗτος ἀνακοινώσεις περὶ «ἑλονοσίας ἐν Ἀθήναις», «ἀναισθητικῆς λέπρας» (1882) καὶ «ἀλλοιώσεων τοῦ ἥπατος ἐπὶ ἑλωδῶν πυρετῶν» (1887). Ο. Ρ.

Γεώργιος Καραμήτσας.

Καραμήχου, *Ἀναστάσιος* Ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καταγόμενος ἐκ τῆς Πίνδου. Τῷ 1820 ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ προσέφερε διὰ τοῦ Π. Θεαγένους πολλὰ χρήματα. Ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγάς. Γ. Δ. Κ.

Καραμνάζα (Karamnasa) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν. Πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῆς περιοχῆς τῶν ὀρέων Καϊμοὺρ καὶ μετὰ ροῦν 235 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Γάγγην. Παραπόταμοι αὐτοῦ ὁ *Ντουργάτι* καὶ ὁ *Νταρμάτι.* Ὁ Καραμνάζα ἀποτελεῖ τὰ μεταξὺ τοῦ Μπεχὰρ καὶ τῶν Ἡνωμένων ἐπαρχιῶν ὅρια, θεωρεῖται δὲ κατὰ τὴν βραχμανικὴν παράδοσιν ὡς ὁ κατηραμένος ποταμός. Μ. Ν. Δ.

καραμόζη (ἡ). Παρασκεύασμα ἐκ γλυκόζης (σταφυλοσακχάρου) παρεχόμενον εἰς τοὺς διαβητικοὺς εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς σακχάρεως. Σ. Γ.

Καραμουὲλ-ὑ-*Λόμπκοβιτς* (Caramuel), *Ἰωάννης.* Ἱσπανὸς κληρικὸς καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Βιτζέβανο τῆς Λομβαρδίας (1606—1682). Αἱ θεωρίαι του, σχετικαὶ μὲ τὴν μουσικὴν τῆς περιόδου ἐκείνης, εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς πλεῖστα συγγράμματα. ὧν τὸ σημαντικώτερον εἶναι: Arte nueva de musica κ.λ.π.» (1644). Γ. Σ.

Καραμούλλιδες *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Χρυσοχοῦς τῆς ἐπαρχίας Πάφου Κάτοικοι 55, ἅπαντες Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

Καρὰ-Μουρὰτ *πασᾶς.* Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, προαχθεὶς ἀπὸ γενιτσὰρ ἀγᾶ εἰς πρωθυπουργὸν χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀστρολόγου τοῦ σουλτάνου. Προσηνέχθη πάντοτε μετὰ ἰταμότητος πρὸς τοὺς ξένους πρέσβεις, φυλακίσας τὸν βαΐλον τῆς Ἐνετίας εἰς τὸν πύργον τοῦ Ρούμελη-Χισὰρ καὶ ἀπαγχονίσας τὸν πρῶτον αὐτοῦ διερμηνέα, συγγενῆ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Λούπουλ. Ἐλθὼν ὅμως εἰς σύγκρουσιν μεθ' ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν τῶν γενιτσάρων, προστατευομένου ὑπὸ τῆς σουλτανομήτορος, παρῃτήθη τῇ 5 Αὐγούστου 1650 καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Βούδας, μετὰ τρία δὲ ἔτη καπετὰν πασᾶς. Ν. Μ.

—**Καρὰ-Μουρὰτ** ***Μωχάμμετ βέης.*** Ἐκ τῶν σπουδαίων αὐλικῶν καὶ στρατηγῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ εἰς τὸ Βιδδίνιον, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους εἰς τὴν Πρέβεζαν καὶ τέλος ἐφονεύθη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, πολεμῶν ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ πασᾶν Βρυώνην εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τῷ 1823. Γ. Δ. Κ.

Καραμουρατᾶται, καὶ ***Καραμουρατᾶδες***· βλ. ***Καραμουρτᾶται.***

Καραμουρτᾶται (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ Τουρκαλβανοί, οἱ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κατοικοῦντες 22 χωρία τῆς περιοχῆς Κονίτσης εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ μέσου Ἀώου. Τὰ χωρία ταῦτα ἦσαν πρότερον χριστιανικὰ καὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πωγώνιανης. Καίτοι δὲ ὑφίσταντο μεγάλας ἐπιδρομὰς ἐκ μέρους τῶν γειτόνων Μουσουλμάνων, οἱ κάτοικοί των ἀντέσχον μέχρι τοῦ 1760. Ἐν τέλει ἀπελπισθέντες ὡρκίσθησαν νὰ νηστεύσουν ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ νὰ ἐκτελέσωσι πιστῶς τὰ χριστιανικά των καθήκοντα, ἂν δὲ δὲν ἴδουν καλυτέρευσιν τῆς τύχης μέχρι τοῦ Πάσχα νὰ ἐξισλαμισθῶσι πανοικεί. Πράγματι ἐξετέλεσαν τὰς ὑποσχέσεις των, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν ἱερέων, μὴ βελτιωθείσης δὲ τῆς καταστάσεώς των ἠνάγκασαν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοὺς ἱερεῖς ν' ἀπέλθουν, ἐξύβρισαν καὶ ἔθραυσαν τὰ εἰκονίσματα, καλέσαντες δὲ καδῆν καὶ ἰμάμην ἐδήλωσαν ὅτι προσχωροῦν εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν. Οἱ μὴ ἀλλαξοπιστήσαντες ἐξεπατρίσθησαν. Ἔκτοτε ἐγένοντο τρομεροὶ διῶκται τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ συνεκρατήθησαν ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις, συλλαβὼν τοὺς προκρίτους αὐτῶν, τοὺς ἐκράτησεν ὁμήρους μέχρι τῆς παντελοῦς ὑποταγῆς τῶν Καραμουρτατῶν εἰς τὰς θελήσεις του. Οἱ Καραμουρτᾶται κατελθόντες εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα μὲ τοὺς Τσάμηδες Χασὰν καὶ Μουσταφᾶν Τσαπάρην καὶ τοὺς ἄλλους Ἀλβανοὺς τοπάρχας ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἀσπονδοτέρων διωκτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ προσωνυμία των κατήντησε ταυτόσημος πρὸς ὕβριν. Προῆλθε δὲ ἡ ὀνομασία ἀπὸ τὸν ὑποκινήσαντα αὐτοὺς Ἀλβανὸν *Καρὰ-Μουράτ.* Γ. Δ. Κ

Καρὰ-Μουσάλ, ἢ ***Καρὰ-Μουρσάλ.*** Εἷς ἐκ τῶν πρώτων ναυτικῶν ἀρχηγῶν τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ὀσμὰν Α'. Ἔχων εἰς τὴν κατοχήν του πλοιάριά τινα, ἐκυρίευσε καὶ ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων τῆς Νικομηδείας, τῶν ὁποίων μέρος ἐξεχωρήθη εἰς αὐτὸν ὡς τιμάριον (1324). Τὸ ὄνομά του ἐδόθη εἰς ὁλόκληρον περιοχὴν τῆς Βιθυνίας, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς ἓν εἶδος ἱστιοφόρων. Ν. Μ.

Καρὰ-Μουσὰλ *[Γεωγρ.].* Πολίχνη τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-ἐλί, ἐπὶ τῶν νοτίων παραλίων τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, εἰς ἀπόστασιν 15 μιλλίων ΝΔ. τῆς Νικομηδείας καὶ 34 ΝΑ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κάτ. 2.311. Παράγει κυρίως ὀπωρικὰ καὶ ἔχει ὑφαντουργεῖον μαλλίνων ὑφασμάτων. Τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τοῦ *Καρὰ-Μουσάλ,* ὅστις ἀνήγειρε παρὰ τὴν πόλιν καὶ φρούριον (1324). Κατά τινας ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἀστακοί.*

Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 1010 τετρ. χλμ. καὶ 25.304 κατοίκους. Ν. Μ.

καραμουσάλι (τό), ἢ ***καραμουσέλι*** *[Ναυτ.].* —1) Εἶδος ἀμφιδετήσεως ἐν χρήσει κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας ναυδέτων καὶ φωτοβόλων σημαντήρων, καθ' ἃς ὁ ἀμφιδετικὸς στρεπτὴρ εἶναι ὕφαλος, εἰς μικρὸν ἀπὸ τῶν ἀγκυρῶν ὕψος, τοῦ ἐπάγοντος ἀνερχομένου ἁπλοῦ, ἀπὸ τοῦ στρεπτῆρος μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὅπως ἀπολήξῃ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ναυδέτου. —2) Εἶδος πλοίου ἱστιοφόρου, ὁ *μαρτῖγος* τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Ἀγῶνος. Σ. Ε. Λ.

Καραμουσταφᾶ *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Αὐλὼν* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας.

Καρὰ-Μουσταφᾶς *πασᾶς.* Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, γνωστὸς ἐκ τῆς ἀποτυχίας του κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Βιέννης. Κατήγετο ἐκ Μερζιφοὺν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὸ καὶ εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ ὡς *Μερζιφουνί,* ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαγδάτης (1638) πεσόντος μαύρου τὴν μορφὴν Σιὰχ-Οὐρούτζ βέη. Ἐγεννήθη τῷ 1633, ὢν δὲ καὶ ὁ ἴδιος μαῦρος, ἐπωνομάσθη *Καρά.* Λόγῳ τῶν σχέσεων τοῦ πατρός του μετὰ τοῦ διασήμου Μεχμὲτ πασᾶ Κιοπρουλῆ, ἐπροστατεύθη ὑπὸ τούτου καὶ προήχθη ταχέως εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα. Ἐγένετο γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου βεζύρου Ἀχμὲτ Κιοπρουλῆ καὶ κατόπιν γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ Δ' καὶ τοποτηρητὴς τῆς μεγάλης βεζυρείας. Ὡς τοιοῦτος ἐκέρδησε μεγάλα πλούτη, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Λατίνων διένεξιν ἐν Χίῳ. Ὁ Ἕλλην μητροπολίτης τῆς νήσου ταύτης Ἰγνάτιος ὁ Νεοχωρίτης εἶχε κατορθώσει νὰ ἐκδώσῃ φιρμάνιον, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἅπασα ἡ ἐπαρχία ἐτίθετο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ καὶ ἐπεδικάζοντο ἅπαντες οἱ ναοὶ τῶν Λατίνων εἰς τὴν ὀρθόδοξον μητρόπολιν. Ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος μετέβη μετὰ 10 ἱερέων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως διεκδικήσῃ τὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ Ἰγνάτιος ἔφθασε πρὸ αὐτοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου εὑρίσκετο ὁ σουλτᾶνος. Ὁ Καρὰ-Μουσταφᾶς ἐδέχθη δῶρον 4.000 ταλλήρων τοῦ Ἕλληνος μητροπολίτου, ἔλαβεν ὅμως καὶ 7.000 τάληρα δοθέντα ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου καὶ ἔλυσε τὴν διαφορὰν ἐπιδικάσας μέρος τῶν ἀμφισβητουμένων ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ μέρος εἰς τοὺς Λατίνους. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐχρηματίζετο ἀναβιβάζων καὶ καταβιβάζων τὸν ὀρθόδοξον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1668 συνώδευσε τὸν σουλτᾶνον Μεχμὲτ Δ' εἰς Λάρισαν κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Κρήτης ἐκστρατείαν.

Τῷ 1676 ὁ Καρὰ-Μουσταφᾶς ἡγήθη τῆς ἐναντίον τῆς Πολωνίας ἐκστρατείας, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος, ἀποθανόντος τοῦ Ἀχμὲτ Κιοπρουλῆ, διωρίσθη μέγας βεζύρης, ἔχων ὡς μέγαν διερμηνέα Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον τὸν ἐξ Ἀπορρήτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1863, κηρυχθέντος τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου, ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ σουλτάνου, ὅστις προὐχώρησε μέχρι Βελιγραδίου, ὅπου διώρισεν ἀρχιστράτηγον τὸν Καρὰ-Μουσταφᾶν. Οὗτος παραλαβὼν τὸ «σαντζὰκ-σερίφ», δηλαδὴ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ προφήτου, ἔφθασε τῇ 14 Ἰουλίου ἔμπροσθεν τῆς Βιέννης, ἀφήσας πανταχοῦ καθ' ὁδὸν φρικτὰ ἴχνη τῆς ὠμότητός του. Ἡ πολιορκία τῆς Βιέννης διήρκεσεν 60 ἡμέρας, ἀπέληξε δὲ εἰς ἧτταν τοῦ ἐκ 200.000 ἀνερχομένου τουρκικοῦ στρατοῦ, χάρις εἰς τὴν ἄφιξιν πολωνικῶν ἐπικουριῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα Σομπιέσκι. Οἱ Τοῦρκοι ἀπώλεσαν 10.000 νεκρούς, 300 πυροβόλα καὶ μέγα ποσὸν ἄλλων λαφύρων. Ἐπανελθὼν ὁ Καρὰ-Μουσταφᾶς εἰς Βελιγράδιον ἐφόνευσε τὸν διοικητὴν τοῦ Ὄφφεν (Βούδας) καὶ γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ σουλτάνου Ἰμπραχὶμ πασᾶν, διότι ἔφυγε δῆθεν πρῶτος ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ἀφ' ἑτέρου ἔλαβε δῶρα τοῦ σουλτάνου ὡς σώσας τὸ στράτευμα ἐκ τῆς ὁλοσχεροῦς καταστροφῆς. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοί του, προεξαρχούσης τῆς χήρας τοῦ Ἰμπραχίμ, εὑρόντες ἀφορμὴν εἰς τὰς νέας νίκας τῶν Αὐστριακῶν διέβαλον τὸν Καρὰ-Μουσταφᾶν παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Οὗτος διέταξεν ἀμέσως τὴν ἀποκεφάλισίν του, ἐκτελεσθεῖσαν ἐν Βελιγραδίῳ τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου 1683 μετὰ ἑπταετῆ βεζυρείαν. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Καραμοὺχ(1) *[Γεωγρ.].* Χωρίον μετὰ 700 κατοίκων ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ ἐν Πόντῳ. Ἄλλοτε ἦτο ἑλληνικὸν μὲ 700 κατοίκους, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

Καραμπὰ (Carabas), *μαρκήσιος* —. Ἓν ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ διηγήματος «Παπουτσωμένος γάτος» τοῦ Περὼ (Perault). Ἡ ὀνομασία αὕτη κατέστη παροιμιώδης ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ, καὶ λέγεται διὰ πάντα τιτλοῦχον, κάτοχον μικρᾶς περιουσίας, ἀλλ' ἔχοντα γελοίας ἀξιώσεις. Τὸ πρόσωπον τοῦ Καραμπᾶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ποιητὴν Βερανζέρον ἕνα ἀπὸ τὰ πνευματωδέστερα τραγούδιά του εἰς βάρος τῶν Γάλλων βασιλοφρόνων. Μ. Ν. Δ.

Καραμπὰγ (= μαῦρος κῆπος) *[Γεωγρ.].* Ἐπαρχία τοῦ Καυκάσου, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου καὶ Ἀράξου, ἀνήκουσα σήμερον εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 18.000 τετρ. χιλιομέτρων καὶ 250.000 κατοίκους, Ἀρμενίους καὶ Τούρκους (Τατάρους), ὡς καὶ ὀλίγους Πέρσας. Αἱ ἀκρώρειαι τοῦ Καυκάσου, ὀνομαζόμεναι *Καραμπὰγ-δάγ,* ἔχουσιν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Καπουτζὶκ-δὰγ* (3715 μ.). Ν. Μ.

Καραμπαγλᾶ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον, συστὰς νήσων καὶ δίαυλος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον (πλάτ. 37°02'23'' Β., μῆκ 27°15'40'' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1899: Calymno, Kappari and Kos channels), τὸ *Ζεφύριον* τοῦ Στράβωνος, ἀποτελεῖ τὴν Δ. τῆς χερσονήσου ἐσχατιὰν καὶ τὸ Ν. κέρας τοῦ κολπίζοντος λιμένος τῆς Γκουμισλοῦ (ἀρχ. Μύνδος). Ἡ συστάς, ἐξόχως σπογγοβριθής, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς μείζονος νήσου, *Καραμπαγλᾶ* ὡσαύτως ὀνομαζομένης, ἥτις ἐν τῷ μέλλοντι θὰ μεταβληθῇ εἰς 3 νησῖδας, διαβιβρωσκομένων δύο ἰσθμῶν της ὑπὸ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν τρικυμιῶν της, καὶ ἐκ τῶν ἐλασσόνων νησίων *Λεπτό, Κροῦσσος, Μάλαθρο, Τσοῦκα, Λοδὸ* καὶ *Ἀτσάκι·* ὁ δὲ δίαυλος, διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς φερωνύμου νησῖδος, ἔχει εὖρος 2 μιλλ. ἀπὸ

Digitized by Google

Β ΒΑ πρὸς Ν.ΝΑ καὶ καταμεσῆς ὕφαλον Sponge Rock ἀκίνδυνον εἰς τοὺς διαπλέοντας (6 ὀργ.), ἀλλ' ἐξαιρετικῶς σπογγοβριθῆ, ὡς καὶ τὸ διεθνὲς ὄνομά της δεικνύει. Σ. Ε. Λ.

Καραμπαγλῆ ***Σουλεϋμὰν πασᾶς.*** Καπετὰν πασᾶς (ἀρχιναύαρχος) τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνων 'Οσμὰν Γ' καὶ Μουσταφᾶ Γ' (1755, 1758 καὶ 1764). Κατήγετο ἐκ Καραμπὰγ τοῦ Καυκάσου. Ν. Μ.

Καραμπαΐρὰμ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 296 (1928). Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ρήγαιον* (πρ. *'Αϊβαλί*). 'Απέναντι περίπου τοῦ χωρίου τούτου τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὸ βαθύτατον σημεῖον τῆς κοιλάδος 'Αϊβαλίου καὶ πρὸς τὸ μέρος ἔνθα αὕτη συνάπτεται μετὰ τῆς πεδιάδος Φαρσάλων—Καρδίτσης, ὑψοῦται ταπεινὸς λόφος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατὰ γενομένην ἀνασκαφὴν εὑρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείων, ἀνήκοντα ἄλλα μὲν εἰς τὸν λιθικὸν αἰῶνα, ἄλλα δὲ εἰς τὸν χαλκοῦν. Κατὰ τὸν Χρ. Τσούνταν, ἐκτελέσαντα δοκιμαστικὴν ἀνασκαφήν, ἡ ἐπίχωσις τοῦ χαλκοῦ αἰῶνος κατὰ τὸ κέντρον τοῦ λόφου εἶχε πάχος 4 μ. περίπου. 'Εκ τῶν δύο περιόδων τοῦ λιθικοῦ αἰῶνος ἡ ἀρχαιοτέρα φαίνεται ὅτι διήρκεσε πολὺ μακρότερον καὶ εἰς αὐτὴν ἀνήκουσι τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν τεμαχίων ἀγγείων.

Καράμπαμπα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Χανίων τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ 'Αττικοβοιωτίας. Κάτ. (1928) 170.

Καρὰ-Μπαμπᾶς *[Γεωγρ.].* Πετρώδης βουνὸς τῆς βοιωτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐρίπου (ὑψόμ. 195 ποδ.), τοῦ ὁποίου οἱ πρόποδες ἄρχονται εὐθὺς ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ ἀκρόποδος τῆς γεφύρας. 'Επὶ τῆς νοτίας του κλιτύος, ἣν παραθέει ἡ ἀπ' 'Αθηνῶν διὰ Σχηματαρίου πρὸς Χαλκίδα ὁδός, κρήνη τουρκικὴ «τοῦ Καρᾶ Μπαμπᾶ ἡ βρύση» καὶ κατέναντι αὐτῆς ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμός. 'Ο βουνόλοφος οὗτος, ὁ *Κάνηθος* τῶν ἀρχαίων, ἐπιστέφεται ὑπὸ φρουρίου 260 μέτρων μήκους καὶ 90 πλάτους, ἀλλὰ πολὺ χαμηλοῦ εἰς πολλὰ μέρη τοῦ τείχους του λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους. Τὸ φρούριον τοῦτο, δεσπόζον ἐπί τε τῆς πόλεως καὶ τῶν λιμένων τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ, ἀνηγέρθη ὑπὸ τῶν 'Ενετῶν (Forte del Negreponte), οἵτινες παρ' ὅλην τὴν κρατεράν των ἄμυναν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' κατάληψίν του. 'Επισκευασθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔδρασε σπουδαίως κατὰ τὸν 'Αγῶνα, τῷ δὲ 1856 ἐξηκολούθει ὂν ἐν ἐνεργείᾳ φρούριον τῆς 'Ελλάδος. Σ. Ε. Λ.

Καραμπάνια (Carabaña) *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς 'Ισπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Μαδρίτης, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ταζούνια, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα πλὴν τῆς ἀρδεύσεως τῶν φυτειῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ διὰ παραγωγὴν κινητηρίου δυνάμεως. Παράγει μεγάλην ποσότητα δημητριακῶν, οἴνων, ὀπωρῶν καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι καὶ μεταλλικαὶ πηγαί, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα συνιστῶνται διὰ παθήσεις τοῦ στομάχου. Κάτ. 1962. Μ. Ν. Δ.

καραμπάς, καὶ ***καραμπάσι*** (ὁ, τὸ) *[Βοτ.].* Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *λεβαντὶς ἢ στοιχάς.*

Καραμπάσι *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα χωρίου τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ὀνομαζομένου νῦν *"Αγιος Βλάσιος.* Κάτ. (1928) 804. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μαλάκι, Παλαιόκαστρον* καὶ *"Ανω καὶ Κάτω Στρόφυλον.* Κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς θεσσαλικῆς Μαγνησίας πρὸς Β. τῆς Ζαγορᾶς καὶ ἐπὶ τῶν ΒΑ προπόδων τοῦ Πηλίου. 'Η κοινότης ἔχει ἐν ὅλῳ 1218 κατοίκους. Χ. Δ.

Καραμπασιάνικα *[Γεωγρ.].* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βεργοβίτσης τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας. Κάτ. (1928) 38.

καραμπατάκι (τό), (τουρκ. *καρὰ*=μαῦρος, *μπατὰκ*=βουτηχτής)· πτηνὸν θαλάσσιον (εἶδος ἀγριόπαπιας) τρεφόμενον δι' ἰχθύων, τοὺς ὁποίους συλλαμβάνει διὰ καταδύσεων.

Καραμπᾶτος. 'Ιθακήσιος ἔμπορος ἐγκατεστημένος εἰς τὸ Ρένι. 'Εμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας τῷ 1821 καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Δραγατσάνι. Υποχωρήσας εἰς τὸ Σκουλένι, ἐφονεύθη καθ' ὃν χρόνον διήρχετο τὸν Προῦθον, διὰ νὰ σωθῇ εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος. Γ. Δ. Κ.

Καράμπατσεκ (Karabacek), ***'Ιωσήφ,*** *ἱππότης φὸν* —. Αὐστριακὸς ἀνατολιστὴς (1845—1918). Καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης (1872—1915) καὶ διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1899 τῆς Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐν 'Ελ Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου ἀνευρεθέντων παπύρων. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ πραγματεύονται περὶ τῶν παπύρων τούτων καὶ τῶν εὑρημάτων τοῦ Γκρὰφ ἐν Αἰγύπτῳ. 'Εξέδωκεν ἐπίσης ὁδηγὸν τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκθέσεως τοῦ 1894, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε γενικὸς διευθυντής. Θ. Κ.

Καρὰ-Μπέη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου, ἤδη καλούμενον *Καρυὰ Νέα* (βλ. λ.).

Καραμπὲλ *[Γεωγρ.].* "Ορος τῆς Τουρκίας εἰς τὰ Α. τοῦ νομοῦ Σιβὰζ (Σεβαστείας), ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς πόλεως Σεβαστείας πρὸς τὰ σύνορα τοῦ νομοῦ 'Ερζερούμ καὶ χωρίζον τὰ λεκανοπέδια τοῦ "Αλυος καὶ τοῦ Εὐφράτου. 'Η ὑψηλοτέρα του κορυφὴ φθάνει εἰς 1764 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ μόνον 300 μ. ἀπὸ τῶν πέριξ ὑψηλῶν πεδιάδων. Ν. Μ.

Καράμπελας, *καπετὰν* —. Διάσημος Κλέφτης ἐξ 'Αγίου Πέτρου κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Σύντροφος τοῦ Ζαχαριᾶ, τοῦ Περδικούλια καὶ τοῦ Καρίβερου, ἐφονεύθη κατὰ τῶν διωγμὸν τῶν Κλεφτῶν. Γ. Δ. Κ.

— **Καράμπελας** ***Κυριαζῆς.*** 'Ηπειρώτης μεγαλέμπορος ἐν Κισνοβίῳ, ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Μαντζαράκη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας καὶ ὑπεστήριξε χρηματικῶς τὸν 'Αγῶνα. "Εδωκεν ἐπίσης πολλὰ χρήματα εἰς τὴν κατὰ τὸ 1823 συσταθεῖσαν ἑταιρείαν ὑπὸ τοῦ Καραγεώργη Παπᾶ. Γ. Δ. Κ.

Καρὰ-Μπίγα *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις παραλιακὴ ἐν τῇ Προποντίδι, μεθ' ὁμωνύμου λιμένος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς 'Αρτάκης. Κατῳκεῖτο, πρὸ τοῦ Αὐγούστου 1922, ὑπὸ 4.000 περίπου, Τούρκων καὶ Κιρκασίων, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον καὶ ἐξ 'Ελλήνων, οἵτινες μετῴκησαν εἰς 'Ελλάδα. Βορείως αὐτῆς κεῖται τὸ ἀκρωτήριον 'Εσκὶ Καλὲ Μπουρούν, ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, ἐνῷ νοτίως αὐτῆς ὑπάρχουσιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Μπίγατσάϊ ἢ Χὰν-τσάϊ, ἤτοι τοῦ ἀρχαίου Γρανικοῦ ποταμοῦ. 'Αποτελεῖ ἡ Καρὰ-Μπίγα ἐπίνειον πρὸς τὴν Προποντίδα τῆς πυκνῶς κατῳκημένης κοιλάδος τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ἤτοι τῆς περιοχῆς τῆς Μπίγας καὶ τῆς Χὰν-Μπαζάρκιοϊ, μεθ' ὧν ἡ Καρὰ-Μπίγα συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ. 'Η Καρὰ-Μπίγα, ἡ Μπίγα (Πηγαί), τὸ Μπαϊραμὶτς καὶ τὸ 'Εζινὲ μέχρι τῆς Τροίας, ἤτοι αἱ κοιλάδες τοῦ Γρανικοῦ (Χὰν τσάϊ) καὶ τοῦ Σκαμάνδρου (Μενδερὲ τσάϊ), ἀπετέλουν, περὶ τὸ Τσανὰκ Καλέ, ὅριον τῆς ζώνης κατοχῆς ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἀνατολικῶς τοῦ στενοῦ τοῦ 'Ελλησπόντου, ἀπὸ τοῦ 'Οκτωβρίου 1918 μέχρι τοῦ 'Οκτωβρίου 1923, ὁπότε ἡ ζώνη αὕτη ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν "Αγγλων, συνεπείᾳ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (23 'Ιουλίου 1923). Ν.Κ.Σ.

καραμπίνα (ἡ), ἢ ***καραβίνα***· βραχύκαννον τυφέκιον τῶν ἐφίππων στρατιωτῶν· || μεταφ. ἄνθρωπος ἀμαθής, ἀπαίδευτος· ἐπὶ μαθητῶν, ἀμελής, νωθρός.

— *['Οπλ.] Καραβίνα* καλεῖται τυφέκιον ὁμοιομόρφου συστήματος πρὸς τὸ ἑκάστοτε σχετικὸν τυφέκιον πεζικοῦ καὶ βάλλον τὸ ἴδιον φυσίγγιον, ἀλλ' ἔχον κάνναν κατά τι βραχυτέραν, ἵνα τοιουτοτρόπως καθίσταται ἐλαφρότερον. 'Η καραβίνα εἰσήχθη ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς κατὰ τὴν πρώτην ἐποχὴν τῶν αὐλακωτῶν ὅπλων (περὶ τὸ 1850), ἔκτοτε δ' ἐχρησίμευσεν ὡς τυφέκιον τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ (βλ. λ. *τυφέκιον*). Ν. Θ. Κ.

Καραμπίνας, ***'Αναστάσιος.*** 'Ηπειρώτης μεγαλέμπορος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐγκατασταθεὶς εἰς Βουκουρέστιον. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ ὀσποδάρου Καρατζᾶ εἰς τὴν σύστασιν σχολείων καὶ εἰς τὴν ἐν γένει διαμόρφωσιν τῆς νεολαίας. Μυηθεὶς τῷ 1818 εἰς τὴν Φιλικὴν ὑπὸ τοῦ Κ. Χατζῆ-Κώστα, ἐβοήθησε τὴν παρασκευὴν τοῦ 'Αγῶνος διὰ σημαντικῶν ποσῶν. 'Εφονεύθη τῷ 1822 κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Γιουσοὺφ πασᾶ Μπερκόφτζαλη. Γ. Δ. Κ.

— **Καραμπίνας,** ***Διαμάντης.*** "Ελλην ἐκ Χερσῶνος, ἐμπορευόμενος αὐτόθι. 'Εμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν 'Εταιρείαν ἀπὸ τὸν Σταμάτιον Κουμπάρην τῷ 1819, προσέφερε δὲ σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν προπαρασκευήν. Γ. Δ. Κ.

Καραμπίνης, ***Γεώργιος.*** 'Αγωνιστὴς ἐκ Σουλίου. 'Επολέμησεν ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Γρίβαν, ὑπὸ τὸν Τζαβέλλαν καὶ ἄλλους ἀρχηγούς. Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας, ἰδίως δὲ εἰς τὸν 'Ανάλατον καὶ εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς δυτικῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς λοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος, ὡς σημαιοφόρος. Γ. Δ. Κ.

καραμπινιέρος (ὁ), ἢ ***καραβινιέρος***· ὁ φέρων καραμπίναν, ὁ ὡπλισμένος μὲ καραμπίναν, ἱππεύς.

—*[Στρατ. 'Οργαν.]* Οἱ *βασιλικοὶ καραμπινιέροι* (Carabinieri reali), ἐν 'Ιταλίᾳ, συγκροτοῦσι τὸ σῶμα τῆς χωροφυλακῆς, ἀποτελοῦσι δὲ μέρος τῶν ἐν μονίμῳ ὑπηρεσίᾳ στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ὑπαγόμενοι διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Προορισμὸν ἔχουσι τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ταῖς ἀποικίαις. 'Υπάγονται πρὸς τούτοις ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν εἰς ναυστάθμους κτλ., καὶ ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν 'Εσωτερικῶν, ἐντὸς προδιαγεγραμμένων ὁρίων ἁρμοδιότητος, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς καταδιώξεως καὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. 'Αποτελοῦσιν ἐξαίρετον στοιχεῖον, προσενεγκόντες πλειστάκις ἐν εἰρήνῃ πολυτίμους ὑπηρεσίας διὰ τὴν παγίωσιν τῆς τάξεως εἰς τὰς μᾶλλον ἀνησύχους περιφερείας καὶ τὴν προστασίαν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς κυκλοφορίας εἰς τὰς παραμεθορίους περιοχάς.

'Η ὀργανικὴ συγκρότησις τῶν βασιλικῶν καραμπινιέρων περιλαμβάνει πέντε ἐπιθεωρήσεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν διοικητὴν τοῦ σώματος τῶν βασιλικῶν καραμπινιέρων, 21 λεγεῶνας, μίαν ὁμάδα ταγμάτων καὶ ἰλῶν, 2 λεγεῶνας μαθητῶν καὶ μίαν σχολὴν μαθητῶν ὑπαξιωματικῶν. 'Ο λεγεὼν διοικεῖται ὑπὸ συνταγματάρχου, περιλαμβάνει δὲ δύο ἢ πλειότερα τάγματα, ἐκ δύο ἢ πλειοτέρων λόχων. 'Ο λεγεὼν τῶν μαθητῶν συντίθεται ἐκ 2 ταγμάτων, ὧν ἕκαστον ἀποτελεῖται ἐκ 3 λόχων, 2 ἰλῶν καὶ τμήματος ἐμπέδου. 'Εν καιρῷ πολέμου τὸ σῶμα τῶν καραμπινιέρων συγκροτεῖ μεγάλας μονάδας ἐκ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, πρὸς δὲ εἰδικὰ ἀποσπάσματα ἀκολουθίας τῶν στρατηγείων. Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μεθοριακῶν σταθμῶν καὶ τὴν φρούρησιν γεφυρῶν, σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κτλ., σχηματίζονται ἀποσπάσματα ἐκ τῆς πολιτοφυλακῆς τῶν καραμπινιέρων. 'Η συνολικὴ ὀργανικὴ δύναμις τῶν ὁπλιτῶν καραμπινιέρων ἀνέρχεται εἰς 60.000 ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ μαθηταί, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς 4500, κατὰ μέσον ὅρον, ἐτησίως. 'Η ἐθελοντικῶς ἀναλαμβανομένη ὑποχρέωσις, ἐπιτρεπομένη ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας, περιλαμβάνει 5 ἔτη εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, 5 ἔτη εἰς τὴν ἐφεδρείαν καὶ εἶτα μέχρι συμπληρώσεως τοῦ 39ου ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὴν πολιτοφυλακὴν τῶν καραμπινιέρων. Τινὲς ἐκ τῶν καραμπινιέρων εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ ποδηλάτων, ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ὡς ἀγγελιοφόρων, χωρὶς ν' ἀποτελῶσιν εἰδικὴν μονάδα. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Καρὰ-Μπογὰζ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Δίαυλος τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 08 Β, μῆκ. 29° 50' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Kara Burnù) μεταξὺ τῆς νήσου 'Αλιμετέρια καὶ χερσονησιζούσης ἀποφύσεως εὑρισκομένης 4 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Τοὺφ-Μπουρνοὺ καὶ σχηματιζούσης δύο λιμένας ἀμφιδύμους, Πόλεμος καὶ 'Ασσὰρ πρὸς δυσμάς, εἰς ὃν τελευταῖον (ἀρχ. *'Απέρλαι*, Σταδ. Μεγ. Θαλάσ. 241) ἄγει ὁ δίαυλος Καρὰ-Μπογάζ. Σ. Ε. Λ.

— **Καρὰ-Μπογὰζ** *[Γεωγρ.].* Μέγας κόλπος (ὀνομάζεται καὶ *'Αντζὶ Νταριὰ*) τῆς 'Αν. ἀκτῆς τῆς Κασπίας, ἔχων ὑδατίνην ἐπιφάνειαν 180 000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ὑπέρκορος εἰς ἁλμυρότητα. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς κυρίας τῆς Κασπίας ἐπιφανείας διὰ δύο χθαμαλῶν καὶ ἐπιμηκεστάτων ἀκτοταινιῶν ἀμμωδῶν, αἵτινες ἀφίνουσι μεταξὺ τῶν ἄκρων των στενὸν πορθμόν. Λόγῳ ὅμως τῶν συνεχῶν προσεπιχώσεων, ἀποτόκων τῶν ἀγρίων ἐπιφορῶν καὶ ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐκ δυσμῶν, αἱ ἀκτοταινίαι τείνουν νὰ σχηματίσωσι προσχωματικὸν βέλος, ὅπερ θὰ μεταβάλῃ τὸν κόλπον εἰς λιμνοθάλασσαν. Σ. Ε. Λ.

καρὰ μπογιὰ (τουρκ. *μπογιὰ*=βαφή)· καλακάνθη, μελαντηρία. Εἶναι ὁ θειικὸς σίδηρος, τὸ πράσινον βιτριόλιον, χρησιμεῦον ὡς μαύρη βαφή.

— *[Χημ.]* Βλ. λ. *θειικὸς* σίδηρος καὶ *μελαντηρίτης.*

καραμπόλα (ἡ)· ἐπιτυχία εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦ σφαιριστηρίου, καθ' ἣν ὁ παίκτης βάλλει διὰ τῆς στέκας τὴν ἰδικήν του σφαῖραν, οὕτως ὥστε αὐτὴ νὰ ἐγγίσῃ διαδοχικῶς εἰς τὸν δρόμον της ἀμφοτέρας τὰς ἄλλας: «παίζομε ποιὸς θὰ κάμῃ περισσότερες καραμπόλες»· || μεταφ. ἡ ἀλλεπάλληλος πρόσκρουσις πράγματός τινος ἐπὶ ἄλλων.

Καραμπόμπο (Carabobo) *[Γεωγρ.].* Παλαιὰ ἐπαρχία τῆς δημοκρατίας τῆς Βενεζουέλας ἐν Ν. 'Αμερικῇ, ἡ μικροτέρα ὅλων, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 7.729 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 226 089 κατοίκων. Κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς δημοκρατίας καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν 'Αντιλλῶν μέχρι τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Κορδιλλιερῶν. Περιλαμβάνει τὴν λίμνην τῆς Βαλενθίας, ἡ δὲ πέριξ αὐτῆς πεδιὰς εἶναι ἡ μᾶλλον πυκνοκατῳκημένη καὶ καλλιεργημένη περιοχὴ τῆς Βενεζουέλας, παράγουσα καφέν, σακχαροκάλαμον καὶ κακάον. Αἱ κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ Βαλενθία, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, ὁ Πουέρτο Καμπίλλιο, ὁ δεύτερος μετὰ τὴν Λὰ-Γκουαΐρα λιμὴν τῆς Βενεζουέλας καὶ ἡ Μονταμπάν. 'Η Καραμπόμπο ὑπῆρξε τὸ θέατρον λαμπρᾶς νίκης τοῦ Βολίβαρ κατὰ τῶν 'Ισπανῶν ('Ιούνιος 1821), δι' ἧς ἐξησφαλίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Βενεζουέλας. Παρὰ τὴν Βαλενθίαν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς μάχης ταύτης, ἠγέρθη τῷ 1808 μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον. Μ. Ν. Δ.

Καραμπὸς (Carabosse). "Ονομα τῆς μαγίσσης τοῦ κακοῦ εἰς τὰ γαλλικὰ παραμύθια. Εἰκονίζεται ὡς γραῖα, δυσειδής, κακοποιὸς καὶ κωφή. 'Εμφανίζεται ἐν στιγμαῖς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, διὰ νὰ σκορπίσῃ τὴν διχόνοιαν. 'Η ράβδος αὐτῆς εἶναι

Digitized by Google

πηγή, ἐξ ἧς προέρχονται ὅλα τὰ κακά, ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῆς ἐξουδετεροῦται ὑπὸ μιᾶς ἄλλης μαγίσσης, νέας, ὡραίας καὶ καλῆς. Μ. Ν. Δ.

Καράμπουα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κρημνώδης ἀκτὴ τῆς Νοτίας Σύρου (πλάτ. 37°22' 10'', μῆκ. 22°54'55'', χάρτ. Ν. Κοτσοβίλλη: Νῆσος Σῦρος) 1 ½ μίλ. ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Βελοστάσι. Σ. Ε. Λ.

Καρὰ-Μπουνὰρ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς, ἤδη καλούμενον *Μαυρονέρι* (βλ.λ.). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Μαύρη πηγὴ* (βλ. λ.). —3) Ὀνομασία ἐπὶ τουρκοκρατίας τοῦ χωρίου *Γλυκονέριον* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Κομοτηνῆς. —4) Ὀνομασία ἐπὶ τουρκοκρατίας τοῦ χωρίου *Βρυσικὰ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου.

Καράμπουρνα (τὰ) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὑπὸ τῶν Σμυρναίων ὀνομασία τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τῆς Β.ΒΔ. αὐτῆς ἄκρας. Σ. Ε. Λ.

Καρὰ-Μπουρνού, ἢ καὶ ***Καρὰ-Μπουροὺν*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία ἀκρωτηρίων, σημαίνουσα *Μαῦρος Κάβος*, «Μέλαν ἀκρωτήριον», ἀπότοκος δὲ τῆς χροιᾶς, ἣν ἐμφανίζουν τοῦ ἀκρωτηρίου οἱ βράχοι· διὸ συνήθως τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔχουν ἀκρωτήρια, ἅτινα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔφερον τὴν ὀνομασίαν «Μέλαινα ἄκρα», εἰς τὴν σύγχρονον δὲ τῶν ναυτικῶν μας γεωγραφικὴν γλῶσσαν τὰς «Μελανιὸς» ἢ «Μαῦρος Κάβος». Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: —1) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Ἀτταλείας (πλάτ. 36° 38' Β, μῆκ. 31° 42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnù), εἰς 17 μίλ. Β τῆς *Ἀλάγια* (ἀρχ. *Κορακήσιον*). Κατ' ἐξαίρεσιν, τούτου ἡ σύγχρονος ὀνομασία ἔχει τὴν ὅλως ἀντίθετον ἔννοιαν τῆς τῆς ἀρχαίας του τοιαύτης *Λευκόθειον* (Στράβ. Μεγ. θαλάσ. § 207). —2) Ὁμοίως τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τῆς Ν καὶ Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 41° 14' Β, μῆκ. 29° 21' ²/₃ Β, χάρτ. ἀγγλ. 2238: Bosporus to Kerempeh), εἰς 10 μίλ. εὐθύπλου ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κοὺμ Μπουρνοὺ (ἀρχ. Οὐρίου Διός), τοῦ Β στομίου τοῦ Βοσπόρου, ἀνατολικῶς τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ρήβα. Διατηρεῖ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχαιοτάτης του ὀνομασίας, τῆς τόσον εἰς τοὺς Ἀργοναύτας οἰκείας (*Ἀπολλ. Ροδ.* Β, 349 καὶ 651· πρβλ. *Ὀρφ.* Ἀργοναυτ. 711 καὶ πρὸς *Ἀρριαν.* Περίπλ. Εὐξ. § 17), καθ' ὅσον ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐγγὺς τῆς Ἀρτάνης «Μέλαιναν ἄκραν, τὴν νῦν λεγομένην Καλὴν ἄκραν» (*Ἀνων.* Περίπλους Εὐξείν. § 4) καὶ βραδύτερον *Καλλίνακρον* (*C. Müller*, Σχόλ. εἰς Graec. Geogr. Minor. Διδοτείου I, 403, 3), ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου (Ε, α, 5) ὀνομαζομένην *Βιθυνιὰς* ἢ *Θυνιὰς* ἄκρα, λόγῳ τῆς ἐκεῖ γύρω ἐντατικῆς ἁλιείας τῶν θύννων. Ἡ ἀπὸ ἐκβολῆς Ρήβα ἕως Καραμπουρνοῦ παράλιος ἐξακολουθεῖ οὖσα, ὡς καὶ τὸ πάλαι, ἔρημος καὶ ἀκαλλιέργητος, ἑνὸς μόνον συνοικισμοῦ ἐκ καλυβῶν ὑπάρχοντος, τῆς *Μαριόλας* ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀκρωτηρίου, ὃν μόνοι οἰκοῦσιν ἁλιεῖς τῶν θύννων, ἐγκαταλείποντες αὐτὸν τὸ χειμῶνα. —3) Ἡ Β.ΒΔ τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν ἐσχατιὰ (πλάτ. 38° 39' 45'' Β., μῆκ. 26° 23' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna), ἥτις ὅλη χερσόνησος ὀνομάζεται ὡσαύτως *Καραμπουρνοὺ* ἢ *Καράμπουρνα*. Εἶναι ἡ «Μέλαινα ἄκρα καλουμένη, μύλων ἔχουσα λατόμιον» (*Στράβ.* ΙΔ, 645 ἐκδ. Teubner). —4) Χερσονησώδης προβολὴ (1004 ποδ.), ἀποτελοῦσα τῆς αὐτῆς χερσονήσου τὴν ΝΔ ἐσχατιὰν (πλάτ. 38° 26' 55'' Β, μῆκ. 26° 24' 40'' Ἀν., χάρτ. ὁ ὡς ἀνωτέρω), τὸ ΒΔ κέρας τοῦ κόλπου τῶν Ἐρυθρῶν. Coryne τῶν Λατίνων γεωγράφων, εἶναι τὸ *Μαυρόκαβος* ἢ *Μαῦρο Βουνὶ* πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὀνομαζόμενον. —5) Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. (Εὐρωπαϊκῆς) ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (ἀρχ. *Σαλμυδησσοῦ*) πρὸ τῶν Δέρκων (πλάτ. 41° 20' Β, μῆκ. 28° 40' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to Cape Kaliakra). Ἀπέχον 21 μίλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ρουμελὴ Φενὰρ Μπουρνοὺ (ἀρχ. Πάνιον) τοῦ βορείου τοῦ Βοσπόρου στομίου, ἔχει φάρον καὶ ναυαγοσωστικὸν σταθμόν. —6) Ζεῦγος ἀκρωτηρίων ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ: Τὸ *Μπουγιοὺκ* (πλάτ. 40° 30' Β, μῆκ. 20° 49' 45'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 2070: Saloniki bay) ἢ *Μεγάλο*, ἀποτελοῦν δεξιὸν τῷ εἰσπλέοντι καὶ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ στομίου τοῦ κόλπου Θεσσαλονίκης· ἔχει φάρον ἀνεγερθέντα ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν Ὀθωμανικῶν φάρων τῷ 1864 (λευκὸν σταθ. 6 μιλ.), παραληφθέντα ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τῷ 1915 καὶ μεταρρυθμισθέντα τῷ 1925 (λευκ. σκαρδ. 15 μιλ.). Πρόκειται δὲ αὐτοῦ ὕφαλος *Βεσπασιανός*, τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ κατέναντι καὶ 3 μίλ. Ἀν. Τὸ *Κουτσοὺκ* ἢ *Μικρό*, 6 ½ μίλ. ΒΔ. τοῦ προηγουμένου, κατέχει παρομοίαν θέσιν ὡς πρὸς τὸ στόμιον τοῦ ὅρμου Θεσσαλονίκης, οὗ ἡ ἀπὸ πέραν αὐτοῦ ἐκτείνεται ΒΑ. πρὸς τὴν *Καλαμαριὰν* ἐπ' αὐτοῦ στρατῶνες καὶ σταθμὸς ραδιοτηλεγραφικός. Εἶναι ὁ *Ἔμβολος* (βλ λ.) τῶν ἀρχαίων. —7) Ἀκρωτήριον τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Κριμαίας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Περεκὸπ (ἀρχ. Καρκινίτης). Ἀποτελεῖ τὸ νότιον κέρας (πλάτ. 45° 34' Β, μῆκ 32° 47' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sevastopol) τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τοῦ Γιουρουλὰτς, 4 μίλ. Β τοῦ Ἀκμετσὲ (ἀρχ. Καλὸς λιμήν). — 8) Ὁμοίως τῆς Ν. (Ἀσιατικῆς) ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, ΝΔ. τῶν Πριγκιπονήσων, 27 μίλ. Ἀν. τοῦ διαύλου τῆς *Καλλιπόλεως* (βλ. λ.) καὶ (πλάτ. 40° 28' ½ Β, μῆκ. 27° 17' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara) ΒΔ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτάκης. —9) Ἡ ἀντικρύζουσα τὰ Ψαρὰ ΒΔ. ἄκρα τῆς Χίου (πλάτ. 38° 33' 15'' Β, μῆκ. 25° 50' 30'' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios island and Gulf of Smyrna) ἀπόληξις τοῦ ὄρους Ἀμανῆ. Ἡ ἔννοια τῆς ὀνομασίας της διετηρήθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων: *Μέλαινα ἄκρα* τὴν ἀρχαιότητα, *Μελανιὸς* τανῦν. Λέγεται καὶ *Ἅγιος Νικόλαος*. Σ. Ε. Λ.

Καραμπουρσὰκ *[Γεωγρ.]*. Λοφοσυστὰς ἐν τῇ τουρκικῇ Θράκῃ, καλουμένη οὕτως ἐκ παρακειμένου χωρίου νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἐργίνη καὶ δυτικῶς τῆς Χαϊρεμπόλεως. Μέγιστον ὕψος 265 μ. Ι. Σ. Σ.

Καράμπουσα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαιρωνείας (Καπραίνης) τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 62.

καραμποῦσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κώνειον τὸ στικτόν*.

Καραμποὺμ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κριμαίας, ἀποτελοῦν τὴν Δ τῆς χερσονήσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 45° 23' ³/₄ Β, μῆκ. 32° 28' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2232: Odessa to Sevastopol), ΝΔ κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Περεκόπ. Τὴν ταταρικὴν ταύτην ὀνομασίαν του παρέφθειραν ἔνιοι τῶν ναυτικῶν εἰς *Καμαρούν*, οἱ δὲ Ρῶσοι τὸ ὀνομάζουν *Ὀλσεγεμπούσκι*. Ἐπιστέφεται ἀπὸ μεγίστης ἐκτάσεως ἐργοστάσια ταριχείας ἰχθύων. Σ. Ε. Λ.

Καράμυς (Karamysch) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ παροικία ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ, λείψανον τῆς ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διατηρηθείσης παρὰ τὸ Σαράτωφ δημοκρατίας τῶν Γερμανῶν τοῦ Βόλγα. Κάτοικοι 9738 (1923), ἀσχολούμενοι εἰς ὑφαντουργίαν, μηχανουργίαν καὶ ἐμπόριον δερμάτων. Θ. Κ.

Καράμψα *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καλλίπολις*.

Καρὰ-Μωχαμὲτ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγὸς Μωάμεθ τοῦ Δ', ζήσας κατὰ τὸν ΙΖ' α. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Βιέννης ἐκστρατείαν τοῦ 1683, διοικητὴς ὢν τῆς τουρκικῆς πρωτοπορείας, κατέλαβε καὶ ἐπυρπόλησε τὰ προάστεια τοῦ Ράαμπ. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη διοικητὴς τῆς Βουδαπέστης, ἀπεκεφάλισε δὲ τοὺς πασάδες, οἱ ὁποῖοι παρέδωσαν τὴν πόλιν Γκράν, κατὰ διαταγὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡττήθη εἰς τὴν παρὰ τὴν πόλιν Βάϊτζεν μάχην τῆς 27 Ἰουλίου, καὶ ἀπέθανε τὸν ἑπόμενον μῆνα βληθεὶς ὑπὸ φιλίας σφαίρας.

Καρανάρης, *καπετὰν - Δῆμας*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀκαρνανίας. Ἐπολέμησε γενναιότατα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀγῶνος, κατόπιν δὲ ἐδήλωσεν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Τούρκους. Τῷ 1828 ἐπανέλαβε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα, διεκρίθη εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐχρημοποιήθη εἰς τὴν χάραξιν τῶν συνόρων. Τῷ 1835 ἠκολούθησε τὸν Καπετὰν Ζέρβαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν του ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος, καταδιωχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἀποσπασμάτων ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν εἴς τι σπήλαιον τοῦ ὄρους Ζυγοῦ. Γ. Δ. Κ.

Καρανδάκια *[Γεωγρ.]*. Νησῖδες τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Βαργυλιακοῦ κόλπου (πλάτ. 37°07'½ Β, μῆκ. 27°31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf) ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γκουβερτζενίκ, ἔχουσαι κατέναντι τὸ ἀκρωτήριον Καραχδερέ. Σ. Ε. Λ.

Καρανδηνὸς· βλ. λ. *Καραντινός*.

Καρανδρεάδες *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοντακείκων τῆς νήσου Σάμου. Κάτ. (1928) 40.

Καράνι (Carani), *Δέλιος*. Ἰταλὸς λογοτέχνης ἐκ Ρηγίου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἰταλικὴν πλεῖστα λατινικὰ ἔργα ὧν σπουδαιότερα ὁ «Σαλλούστιος» (1550), οἱ «Ἔρωτες τῆς Ἰσμηνίας» (1550), ὁ «Ἡρωδιανός» (1551) καὶ ἄλλα. Χ. Δ.

καράνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑποθειικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου

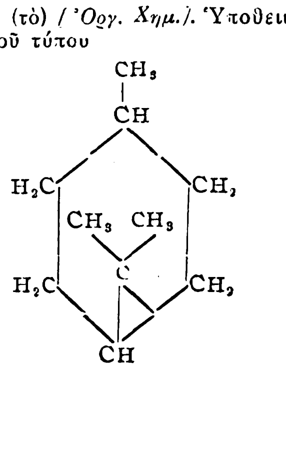

ἀποτελῶν τὴν βάσιν τῆς καλουμένης ὁμάδος τοῦ καρανίου. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος αὐτῆς ἐν τῇ φύσει ἀνευρέθη τὸ d-*καρένιον* εἰς τὸ ἰνδικὸν τερεβινθέλαιον. Ἐκ τῶν συνθετικῶς δὲ παρασκευασθέντων σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ κετόνη *καρόνη* ἢ *καρανόνη*-5, ἥτις εἶναι ὑγρὸν ὀσμῆς μίνθης καὶ καφουρᾶς. Σ. Γ.

Καρανὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις πτολεμαϊκὴ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς ὀροσειρᾶς ἡ ὁποία ὑψοῦται πέραν τῆς ΒΑ ἄκρας τῆς λίμνης Κερούν τοῦ Φαγιούμ. Ὁ λόφος τῶν ἐρειπίων της φέρει τὸ ἀραβικὸν ὄνομα *Κὼμ Οὐσὶμ* καὶ ὑπέρκειται πρὸς Β. τῆς διώρυγος Ἀβδάλλα Οὐάχβι. Ἐξηρευνήθη τῷ 1896 ὑπὸ τῶν Hogard καὶ Grenfell, διὰ λογαριασμὸν τῆς Egypt Exploration Fund. οἵτινες ἀνέσυρον πλῆθος παπύρων. Εἶχε ναὸν τῶν τοπικῶν θεῶν Πνεφέρου καὶ Πετεσούχου. Γ. Λ. Α.

καρανιστὴς (ὁ) (Caranistés) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *βραχυελύτρων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Βεγγάλης.

—**καρανιστὴς** (ὁ) (Caranistés) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης καὶ τῆς νήσου τῆς Ἑνώσεως.

Καρανκάβα (Karankawa). Ἰνδικὴ φυλή, κατοικήσασα εἰς τὴν παραλίαν τῆς ἀμερικανικῆς πολιτείας Τέξας, παρὰ τὸν κόλπον Ματαγκόρδα. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ὡμίλουν ἰδιαίτερον ἰδίωμα καὶ ἐπεδίδοντο εἰς τὸ κυνήγιον. Οἱ τελευταῖοι ἀπόγονοι τῆς φυλῆς ἐξέλιπον τῷ 1858. Θ. Κ.

Καράνκας (Carancas). Ἰνδικὴ φυλὴ ἰθαγενὴς τοῦ Περοῦ ὁμιλοῦσα τὸ ἰδίωμα τῶν *Ἀϋμαρά*.

Καράνκουας (Carancouas). Φυλὴ τῆς Β. Ἀμερικῆς κατοικοῦσα παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου.

Καρὰν ντ' Ἂς (Karan d' Ache), ***Ἐμμανουὴλ-Πουαρὲ*** (Poiré) ὁ ἐπιλεγόμενος—, (ἐκ τῆς ρωσ. λέξ. *καραντάς*=μολυβδίς). Γάλλος σχεδιαστὴς καὶ γελοιογράφος (1858—1909). Ἐγεννήθη ἐν Μόσχᾳ ἐξ οἰκογενείας ἐγκατασταθείσης ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Μεταβὰς εἰς Γαλλίαν ἐγένετο Γάλλος πολίτης καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν στρατιωτικὴν του θητείαν. Φύσει ὀξύνους, εὐφυὴς καὶ παρατηρητικός, πεπροικισμένος δ' ἀφ' ἑτέρου διὰ σπανίας αἰσθήσεως τοῦ κωμικοῦ καὶ μοναδικῆς εὐχερείας εἰς τὸ σχέδιον, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης νὰ δημοσιεύῃ εἴς τινα περιοδικὰ φύλλα γελοιογραφίας ἐπὶ τῶν συγχρόνων του γεγονότων, τάσεων καὶ ἰδιορρυθμιῶν, αἵτινες ἐξετιμήθησαν πολύ. Ὅτε δ' ἀπελύθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ εἷς τῶν διασημοτέρων σχεδιαστῶν καὶ γελοιογράφων τῆς ἐποχῆς του. Ἀξιοθαύμαστος ἦτο ἡ εὐχέρεια, μεθ' ἧς διὰ μιᾶς μόνης γραμμῆς ἐξειργάζετο ὁλοκλήρους «οὑμοριστικὰς» συνθέσεις, καὶ ἡ ἀσφάλεια, μεθ' ἧς ἀνεκάλυπτε τὴν κωμικὴν γραμμὴν μιᾶς φυσιογνωμίας ἢ τὴν γελοίαν ἄποψιν ἑνὸς ζητήματος. Συνειργάσθη εἰς τὰ «Παρισινὰ χρονικά», «Ὅλον τὸ Παρίσι», τὴν «Στρατιωτικὴν ζωήν», τὴν «Παρισινὴν ζωήν», τὸν «Μαῦρον γάτον», τὴν «Εἰκονογραφημένην», τὸν «Φιγκαρῶ», τὴν «Γελοιογραφίαν» κλπ. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν πολιτικὴν σάτιραν. Συνέθεσε δύο παντομίμας: τὴν «Ἐποποιΐαν» καὶ τὸν «Πειρασμὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου», δι' ἃς ἐσχεδίασε πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων ἐνδυμασιῶν. Ἐξέδωκε καὶ σειρὰς γελοιογραφιῶν του εἰς ἰδιαίτερα λευκώματα. Ι. Μ. Π.

κάρανξ (ὁ) (Caranx) *[Ζῳολ.]* βλ. *κάραγξ*.

καρανόνη-5 (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *καράνιον*.

Κάρανος *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς γενάρχης τῆς ἐν Αἰγαῖς (Ἐδέσσῃ) μακεδονικῆς δυναστείας. Κατὰ τὴν παρὰ Διοδώρῳ περὶ αὐτοῦ παράδοσιν, ληφθεῖσαν πιθανώτατα ἐκ τοῦ Θεοπόμπου, ὁ Κάρανος (υἱὸς τοῦ Φείδωνος ἢ Ἀριστοδαμίδα) ἦτο Ἡρακλείδης ἐξ Ἄργους, ἀπόγονος τοῦ Τημένου, φυγὼν ἐξ αὐτοῦ λόγῳ δυσαρεσκείας ἕνεκα τῆς μεταξὺ Ἡρακλειδῶν καὶ Δωριέων ριξέως κατὰ τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα.

Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (Θ', 40,8) παράδοσιν, ὅτε ὁ Κάρανος ἐλθὼν εἰς Μακεδονίαν καὶ νικήσας ἐν μάχῃ τὸν Κισσέα ἔστησε, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησι κρατοῦσαν συνήθειαν, τρόπαιον, εἶδεν ἐν καιρῷ νυκτὸς λέοντα νὰ ἀνατρέπῃ αὐτό. Τὸ κατὰ θεῖον βούλησιν γενόμενον τοῦτο θαῦμα ἐθεώρησεν ὁ Κάρανος ὡς ἔνδειξιν, ὅτι δὲν ἐνίκησεν ἐχθρούς, ἀλλ' ὅτι προσέβαλε φίλους. Ἔκτοτε παρέμεινεν, ὡς λέγεται, ὡς μακεδονικὸν ἔθος νὰ μὴ στήνωσιν οἱ Μακεδόνες νικῶντες, εἴτε ὁμοφύλους των Ἕλληνας, εἴτε βαρβάρους, τρόπαιον.

—**Κάρανος**.—1 Υἱὸς τοῦ Φιλίππου Β' καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ἀνεψιᾶς τοῦ Ἀττάλου, φονευθείς, ὡς λέγε-

Digitized by Google

ται, ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος.— 2) Στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. ΚΑΨ.

Καρανός. Βραχμὰν γυμνοσοφιστὴς τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (βλ. λ. *Καλανός).*

Καράνου *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Καρρῶν τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 167. Μετὰ τοῦ χωρίου τῆς αὐτῆς κοινότητος *Σκαφιδάκια* φέρεται ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *Καρανοσκάφιδα*. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο, εἰς τὴν θέσιν Σαβουρέ, συνεκροτήθη τὴν 30 Νοεμβρίου 1866 πεισματώδης μάχη, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἐπαναστάται Κρῆτες ὑπεχώρησαν εἰς Ζούρβαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἠρήμωσαν τὸ χωρίον καὶ ἐφόνευσαν περὶ τὰ 20 γυναικόπαιδα. Ε. Γ.

Καράνσεμπες (Caransebes ἢ Karansebes) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ παλαιᾷ οὐγγρικῇ κομιτείᾳ τοῦ Κρασσὸ-Σζερενύ, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Τέμες καὶ Σέμπες. Κάτοικοι 7.619, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι Ρουμᾶνοι καὶ Μαγυάροι ὀρθόδοξοι μετά τινων καθολικῶν. Εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου ἐπισκόπου. Παράγει κυρίως οἴνους. Πρὸς τὰ ΒΑ. ὑπάρχει στενὴ κοιλὰς τοῦ Δουνάβεως, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σιδηρᾶ Πύλη*, ἄγουσα πρὸς τὴν κομιτείαν Οὐνυάτ, καὶ τὰ μεταλλεῖα Ρούσκα Μπανύα. Μ. Δ. Β.

Καρανταβὰρ *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἀκρωτήριον τῆς Καραμανίας καὶ ὅρμος (πλάτ. 36° 48′ Β, μῆκ. 34° 11′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2668: Mersina roadstead), μεταξὺ Μερσίνης καὶ ἐκβολῆς Τερσοὺς-Τσάϊ.

Καραντὰν (Carentan) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς Μάγχης, ἡ ὁποία, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῆς τοποθεσίας της, διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας καὶ ὑπέστη πλείστας πολιορκίας. Τῷ 1679 καὶ τῷ 1800 κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Ἔχει ἐκκλησίας τοῦ ΙΒ′ καὶ ΙΔ′ αἰῶνος, ἐρείπια φρουρίου τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος. Μετὰ τῆς θαλάσσης ἐπικοινωνεῖ διὰ τοῦ ὑδροφράκτου τοῦ Ὠ-Δίκ. Ὁ λιμὴν τοῦ Καραντὰν ἔχει ζωηροτάτην κίνησιν λόγῳ τοῦ ὅτι δι' αὐτοῦ διεξάγεται τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπόριον βουτύρου, ᾠῶν καὶ κυνηγίου. Κάτ. 5.600. Μ. Ν. Δ

Καραντάνης, καὶ *Καραντώνης*. Οἰκογένεια ἐξ Ὕδρας, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διεκρίθησαν καὶ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατ' αὐτόν. Ἐκ τούτων ὁ *Ἀντώνιος* εἶχε μέγα πλοῖον περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπανειλημμένως ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Ἀλγερίνους πειρατάς. Τὰ τέκνα του, *Γκίκας* καὶ *Θεόδωρος*, ὑπηρέτησαν ὡς πλοίαρχοι τῶν τουρκικῶν πολεμικῶν ὑπὸ τὸν καπετὰν πασάν, καὶ κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐστάθησαν ἐκ τῶν ἀρίστων πυρπολητῶν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὁ Γκίκας ἐκρατήθη εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν ὡς σημαιοφόρος καὶ ἀπεστρατεύθη τῷ 1845 ὡς πλοίαρχος β′ τάξεως. Γ. Δ. Κ.

Καραντανοὶ (οἱ). Οὕτω καλοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς σλοβενικῆς Καρινθίας καὶ ἐξ αὐτῶν ὅλοι οἱ Σλοβένοι. Ἐκ τῶν Σλαύων πρῶτοι αὐτοὶ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Η′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ′ αἰῶνος. Μ. Ν. Δ.

Καρὰ-Νταριὰ *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστάν, χυνόμενος εἰς τὸν Σαϊχούν, ὅστις μετὰ τὴν συμβολὴν ταύτην ὀνομάζεται *Σὶρ-Νταριά*. Ἀποτελεῖται ἀρχικῶς ἐκ τῶν ποταμῶν *Τὰρ* καὶ *Καρὰ-Κολτζᾶ*, πηγαζόντων ἐκ τοῦ σημείου τῆς συναντήσεως τῶν ὀρέων Φέργανα, Ἀλάϊ καὶ Σογιοὺκ-δάγ. Ν. Μ.

Καραντᾶς *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐλλοπία* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν.

Καραντάσης, *Τρύφων*. Χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1886 ἐν Λεβιδίῳ τῆς Ἀρκαδίας. Ἐσπούδασε φαρμακευτικὴν καὶ χημείαν ἐν Ἀθήναις. Καταταχθεὶς ἐν τῷ στρατῷ ὡς ἀνθυποφαρμακοποιὸς (1909), μετέβη βραδύτερον εἰς Παρισίους, ὅπου ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν χημείαν. Διωρίσθη τῷ 1928 καθηγητὴς τῆς γενικῆς χημείας τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ἀπεστρατεύθη τῷ 1929 ἀρχιφαρμακοποιός. Ἐδημοσίευσε δεκαπεντάδα πρωτοτύπων ἐργασιῶν εἰς τὰ «Πρακτικὰ» τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ «Δελτίον τῆς χημικῆς ἑταιρείας» τῆς Γαλλίας. Θ. Κ.

Καρὰ-Ντεγγὶν (Kara-Techin) *[Γεωγρ.].* Περιοχὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἀποτελοῦσα τὸ ἀνατολικώτερον τμῆμα τῆς Σοβιετικῆς δημοκρατίας τῆς Βουχάρας καὶ δὴ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Κιζὶλ-Σοῦ, παραποτάμου τοῦ Ἀμοῦ-Νταριᾶ, περιβαλλομένην ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων. Παρὰ τὸ ψυχρὸν κλῖμα τῆς περιοχῆς εὐδοκιμοῦν μεγάλως τὰ δημητριακὰ καὶ αἱ ὀπῶραι. Ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν καὶ ἁλατωρυχεῖα. Οἱ κάτοικοί της, Κιργίζοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀνέρχονται εἰς 85.000. Μ. Ν. Δ.

Καρὰ-Ντενὶζ *[Γεωγρ.].* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ *Εὐξείνου* πόντου (βλ. λ.), ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Μαύρη θάλασσα.

Καραντερὲ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον μικρασιατικόν, ἐν τῷ Βαργυλιακῷ κόλπῳ (πλάτ. 37° 12′ Β, μῆκ. 27°33′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf), κέρας τοῦ ὑποτιθεμένου ὡς λιμένος τῶν ἀρχαίων Καρυάνδων. Σ. Ε. Λ.

Καραντζᾶς. Ὄνομα διαπρεποῦς φαναριωτικῆς οἰκογενείας (βλ. *Καρατζᾶς*).

Καραντζεμπὲς *[Γεωγρ.].* Τουρκικὸν ὄνομα ἑνὸς τῶν παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Μέλανος καὶ Σαγγαρίου βυζαντινῶν φρουρίων, τὸ ὁποῖα ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀσμὰν κατὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐναντίον τῶν βυζαντινῶν χωρῶν πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ φρούριον τοῦτο ἀντέστη περισσότερον τῶν ἄλλων, τὸ δὲ τουρκικὸν ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τοῦ κυριεύσαντος αὐτὸ πολεμιστοῦ. Ν. Μ.

Καραντζοῦλα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὅρμος τῆς νήσου Καλάμου τῆς Ἀκαρνανιακῆς (πλάτ. 38°34′35″ Β., μῆκ. 20°53′15″, χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha to cape Kamilafka) κατὰ τὴν νοτίαν αὐτῆς ἐσχατιάν. Σ. Ε. Λ.

Καραντηνός. Ὄνομα βυζαντινῆς οἰκογενείας (βλ. *Καραντινός*).

καραντὶ (τὸ) *[Ναυτ.].* Σφοδρὸς σάλος ἐξακολουθῶν καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀνέμου, ἀποθαλασσία κλυδωνίζουσα τὸ ἀκυβέρνητον ἱστιοφόρον, τοῦ ὁποίου τὰ ἱστία, οὐδεμίαν δεχόμενα ἀνέμου πνοήν, πλήττουν ἰσχυρῶς τὰ ἐπιστήλια, ταλαιπωροῦσα δὲ τοὺς ἐπιβάτας τῶν ἀτμοπλοίων, δεδομένου ὅτι τὸ καραντὶ συνοδεύει χλιαρώτατα ὑγρὰ ἀτμοσφαῖρα, ἐπαυξάνουσα τὴν ναυτίαν. Πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Γέροντα εἶχεν ἐκδηλωθῆ τοιαύτη κατάστασις θαλάσσης, διὸ καὶ τὸ δημῶδες «εἰς τοῦ Γέροντα τὸν κάβο καραντὶ κάνει μεγάλο». Σ. Ε. Λ

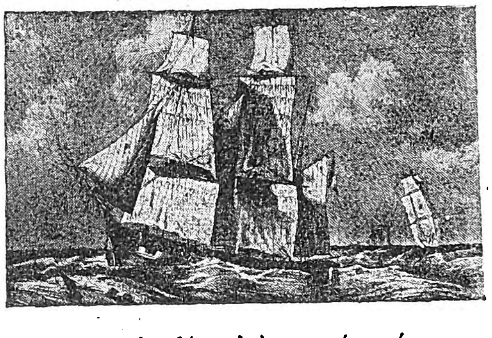

Πλοῖα καταληφθέντα ἀπὸ καραντί, κοπάσαντος τοῦ ἀνέμου καὶ παραμείναντος τοῦ κλύδωνος.

καραντίνα (ἡ)· κάθαρσις ὑγιειονομική: φρ. «κάμνω καραντίνα» διατελῶ ὑπὸ κάθαρσιν (ἀπὸ τοῦ ἑνετ. quarantena, ἢ ἰταλ. quarantina=τεσσαρακοντάς, τεσσαρακονθήμερος ὑγειονομικὴ κάθαρσις καὶ ἀκολούθως, οἱαδήποτε ὑγειονομικὴ κάθαρσις).

— *[Ὑγειονομ.]* Βλ. *κάθαρσις*.

— *[Ναυτ.].* Καλεῖται *καραντίνα* τὸ σῆμα *Q* τοῦ διεθνοῦς κώδικος σημάτων, ὅπερ σημαίνει τὴν μήπω χορηγηθεῖσαν ἄδειαν ἐλευθέρας κοινωνίας (βλ. λ. *καθάρσεως σῆμα*). Σ. Ε. Λ.

Καραντίνα *[Παρ. Γεωγρ.].*—1) Ἡ ἄκρα τοῦ χερσονησίζοντος ἀκρωτηρίου *Κολώνα* τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης (πλάτ. 37°44′50″ Β., μῆκ. 23°25′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), βορείως τῶν ἀρχαίων λιμένων καὶ οὗ τὴν κορυφὴν ἐπιστέφουν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης τὰ λείψανα. Παλαιότερον ὠνομάζετο τοῦ *Σκεντεριώτη*. —2) Ἄκρα, ὕφορμος καὶ γραφικώτατον χωρίον μεταξὺ Σμύρνης καὶ Κεόστεπε, εἰς 1¼ μιλ. Δ.ΝΔ. τοῦ τεχνικοῦ λιμένος Ἀμπρὶ (πλάτ. 38°24′25″ Β., μῆκ. 27°07′40″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrna). —3) Ἄκρα τῆς Εὐβοϊκῆς ἀκτῆς, εὐθὺς μετὰ τὴν γέφυραν τοῦ Εὐρίπου, ἀποτελοῦσα τὸ πρὸς ΒΔ τέρμα τῆς πόλεως τῆς Χαλκίδος. Ἐπισημαίνεται διὰ φωτοβόλου σημαντῆρος. Σ.Ε.Λ.

Καραντινᾶτα *[Γεωγρ.].* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λακήθρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 78.

Καραντινός. Ὄνομα μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας ἐκ Καράνδων τῆς Καρίας καταγομένης, ἧς πλεῖστα μέλη διεκρίθησαν. Μεταξὺ τούτων ὁ πρωτοσπαθάριος *Γεώργιος Καραντινός*, ἀκμάσας τὸν ΙΑ—ΙΒ′ αἰῶνα, ἀναφέρεται ὡς γενάρχης τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ οἰκογενείας τῶν Καραντινῶν. Ἐκ τῶν ἐν Βυζαντίῳ κλάδων ὡς σπουδαιότεροι ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς:

—1) *Θεόδωρος*. Ναύαρχος ἀποσταλεὶς τῷ 978 ὑπὸ Βασιλείου Β′ τοῦ Βουλγαροκτόνου κατὰ τοῦ στόλου, ὃν συνεκρότησεν ὁ στασιάσας τῷ 976 στρατηγὸς Βάρδας Σκληρός. Ὁ Καραντινὸς συναντήσας παρὰ τὴν Φώκαιαν τὸν στόλον τῶν στασιαστῶν, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μιχαὴλ Κουρτικίου, κατέστρεψεν αὐτὸν καὶ οὕτως ἔσωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὴν λιμοῦ, ἕνεκα τῆς διακοπῆς τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν.

—2) ***Κωνσταντῖνος***. Στρατηγός, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Γ′ Ἀργυροῦ (1028—1034), παρὰ τοῦ ὁποίου, προχειρισθεὶς εἰς πατρίκιον καὶ στρατηγόν, διωρίσθη διοικητὴς Ἀντιοχείας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ εὐνούχου Μιχαὴλ Σπονδύλη. Ὢν ἄπειρος ἐντελῶς περὶ τὰ στρατιωτικά, ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἀντικατεστάθη.

—3) ***Νικηφόρος***. Ναύαρχος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Νεώτατος ἔτι προεχειρίσθη εἰς στρατηγὸν ὑπὸ τοῦ θείου του Ρωμανοῦ Γ′ καὶ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ θέματος Πελοποννήσου μὲ ἕδραν τὸ Ναύπλιον. Τῷ 1031 τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βυζαντινοῦ στόλου ἔπλευσε κατὰ τοῦ ἀραβικοῦ, ὅστις ἐδῄου τὰ ἑλληνικὰ παράλια μέχρι Κερκύρας. Συναντήσας αὐτὸν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει κατετρόπωσεν ἐν ναυμαχίᾳ, τῶν διασωθέντων ἐχθρικῶν πλοίων καταποντισθέντων ἐκ τῆς ἐνσκηψάσης τρικυμίας. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐπελθὼν κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος νέου ἀραβικοῦ στόλου, ἀποτελουμένου ἐκ χιλίων πλοίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον 10 χιλ. ὁπλῖται, κατενίκησε καὶ τοῦτον, συλλαβὼν πλείστους αἰχμαλώτους οὓς ὡδήγησεν ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐπελθὼν καὶ πάλιν κατὰ τοῦ δῃοῦντος τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἀραβικοῦ στόλου τὸν κατενίκησε, συλλαβὼν 600 αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλε δεσμίους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ν. ΚΑΙ

—**Καραντινός,** *Ἀνδρέας*. Ἱερεὺς ἁγιογράφος. Κατήγετο ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ἤκμασε τελευτῶντος τοῦ ΙΖ′ καὶ ἀρχομένου τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ὑπό τινων θεωρεῖται μαθητὴς τοῦ Στ. Τζαγκαρόλου, δι' ἄλλως καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὸ σχέδιον καὶ ἐν γένει τὴν τεχνικὴν τῶν εἰκόνων του. Ἀνήκει δηλαδὴ καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀποκληθεῖσαν «ἑλληνοϊταλικὴν» σχολὴν τῆς Ἑπτανήσου, ἡ ὁποία προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν παλαιὰν βυζαντινὴν παράδοσιν στοιχεῖα ἐκ τῆς ἰταλικῆς τέχνης, «ἵν' ἀποφύγῃ τὰ ἐλαττώματα τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ», ὡς ἐσφαλμένως ἐπίστευον παλαιότεροι τεχνοκρίται. Τὰ ἐκ τῆς συνενώσεως ὅμως ταύτης δύο ἐντελῶς διαφόρων κατὰ τὰ ἰδεώδη καὶ τὰς ροπὰς εἰδῶν τέχνης παραχθέντα ἔργα εἶναι νόθα δημιουργήματα, λίαν ἀπέχοντα ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, χωρὶς ἐξ ἄλλου ν' ἀποδίδωσι τοὺς κυρίους χαρακτῆρας τῆς ἰταλικῆς ζωγραφικῆς. Ἔργα τινὰ τοῦ Καραντινοῦ εὑρίσκονται εἰς τοὺς ναοὺς Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ Εὐαγγελιστρίας ἐν τῷ κάστρῳ Ἁγίου Γεωργίου Κεφαλληνίας μὲ τὰς χρονολογίας 1705. Ἐπίσης μία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (1701) καὶ δύο βημόθυρα (1707) ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον Ἀργοστολίου. Α ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

Καράντονος (ὁ) (Carantonus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Γαλατίᾳ ποταμοῦ *Κανεντέλου*.

Καραντόσσο (Caradosso), *Ἀμβρόσιος* βλ. λ. *Φόππα*.

Καραογλάν, ἢ ***Καραογλοῦ*** *τεπὲ* *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς δυτικῆς Θράκης, νοτία διακλάδωσις τῆς Ροδόπης, ὑψούμενον ΒΑ τῆς Ξάνθης μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἐσκιζὲ ντερὲ καὶ Κουροῦ τσάϊ. Ὑψοῦται μέχρι 1027 μ. Ι. Σ. Σ.

Καρὰ-Ὀγλοῦ *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Καστανιὰ* (βλ. λ.).

καραόλι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *καραβόλιος*.

Καρὰ-Ὀμερλῆ *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Λοφίσκος* (βλ. λ.).

Καρὰ-Ὀρμὰν *[Γεωγρ.].* Προάστειον τῆς πόλεως Καβάλλας ἀνῆκον εἰς τὸν δῆμον Καβάλλας. Κάτ. (1928) 800.

— **Καρὰ-Ὀρμὰν** *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Μαυρόλογγος* (βλ. λ.).

Καραοσμάνογλου. Τοῦρκος Περγαμηνὸς πλούσιος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας Περγάμου μὲ τὸν τίτλον τερέμπεης. Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἐξ ἀφορμῆς πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Σμύρνῃ, ὁ Καραοσμάνογλου παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινε πασᾶς τοῦ βιλαετίου, ποικιλοτρόπως συντελέσας εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νομοῦ. Ἐπροστάτευσε τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲ τοῦ 1770 διέταξεν ὅλας τὰς ἀρχὰς τοῦ νομοῦ νὰ δέχωνται τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ νὰ προστατεύωσιν αὐτούς. Ἕνεκα τούτου ὅλα τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἐγέμισαν τότε ἀπὸ ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Λ. Θ

— **Καραοσμάνογλου,** *Μεχμὲτ πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καραοσμὰν τῆς Μ. Ἀσίας. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐστάλη διοικητὴς τῆς Μυτιλήνης καὶ κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὸ κίνημα εἰς τὴν περιφέρειάν του. Τῷ 1823 Ψαριανοὶ πειραταὶ ἐλαφυραγώγησαν τὸ Σανταρλῆ, ὅπου εὑρίσκετο ἡ σύζυγος τοῦ Καραοσμάνογλου Ἐμινὲ-Κχαντίν, τὴν ἠχμαλώτισαν καὶ κατόπιν τὴν

Digitized by Google

ἐπώλησαν εἰς τὸν πασᾶν τῆς Μυτιλήνης ἀντὶ 90 χιλιάδων γροσίων. Ἔκτοτε ὁ Καρaοσμάνογλου ἔγινεν ἀγριώτατος διώκτης τῶν Ἑλλήνων. Γ. Δ. Κ.

Καραοὺλ-ἀντὰ *[Παρ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίων κλείουσα ἐκ δυσμῶν (πλάτ. 36°09′20″ Β, μῆκ. 29°53′10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Karaburnù) τὸν ὅρμον Κάκαβα τῆς Καραμανίας καὶ τὸν λιμένα Πόλεμος. Σ. Ε. Λ.

Καράουλι (Karauli ἢ Karawlee) *[Γεωγρ.]*. Ἰθαγενὲς κράτος τῶν ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἁρμοστείᾳ Ραζπουτάνα, ἔχον 180 χιλ. κατοίκους. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα (κάτ. 26.000) κεῖται ἐπὶ τοποθεσίας φυσικῶς ὀχυρᾶς, προστατεύεται δὲ καὶ ὑπὸ μεγάλου τείχους. Μ. Ν. Δ.

καραούλι (τὸ)· παραφθορὰ τοῦ *καρακόλι* (βλ. λ.), ὁ σκοπός, φρουρός: «φυλάω καραούλι»· ‖ σκοπιά, παρατηρητήριον.

καραουλίζω· κάμνω καραούλι, φυλάττω, ἐπιτηρῶ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς· ‖ ἐπὶ ἁρπακτικῶν ζῴων, ἐνεδρεύω, ἀναζητῶ λείαν.

Καρὰ-Οὐμπᾶς *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Ἀσπρορράχη* (βλ. λ.).

καράπα (ἡ) (Carapa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαπινδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερον εἶναι *καράπα ἡ γουϊάνειος* (Carapa Guianensis), ἰθαγενὲς τῆς Γουϊάνας, τῆς Βενεζουέλας καὶ τῆς Βραζιλίας. Εἶναι δένδρον ὑψηλόν, φέρον μεγάλα φύλλα (μέχρις ἑνὸς μέτρου μήκους) καὶ καρποὺς μεγέθους καρύου. Οἱ τελευταῖοι παρέχουσι λιπαράν, λίαν πικρὰν καὶ εὔοσμόν πως οὐσίαν (γερμ. Carapafett ἢ Andirobaöl, γαλλ. graisse amère), ἐξ ἧς κατασκευάζεται σάπων. Αὕτη χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῶν κεντημάτων αἱμοβόρων ἐντόμων. Τὸ ξύλον τοῦ δένδρου τούτου, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐλαφρὸν καὶ ἀπρόσβλητον ὑπὸ τῶν ἐντόμων καὶ λόγῳ τοῦ ὑπερύθρου φυσικοῦ χρωματισμοῦ του, εἶναι λίαν πολύτιμον εἰς τὴν ξυλουργικὴν καὶ ἐπιπλοποιίαν ἐν γένει. Ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ εἴδους *καράπα ἡ προμήκης* (Carapa procera) τοῦ φυτοῦ τούτου ἐξάγεται οὐσία γνωστὴ ὡς *ἔλαιον τουλουκούνας* ἢ *ταλλικόνας* (Tulucuna ἢ Tallicona-Oil). Κ. ΠΑΠ.

Καρὰ-Παζαρλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα χωρίου τῆς κοινότητος Μουριῶν τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ὀνομαζομένου σήμερον *Ἀγορά*. Κάτ. (1928) 68.

Καραπαναγιώτης, ***Βύρων***. Ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1894 καὶ ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ γυμνάσιον Μυτιλήνης. Κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Εὐελπίδων, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν δὲ τῶν σπουδῶν του ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον. Παραιτηθεὶς εἶτα τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη τρὶς βουλευτὴς Μυτιλήνης. Τῷ 1925, ἐπὶ κυβερνήσεως Μιχαλακοπούλου, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας, τῷ 1929, ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου, ὑφυπουργὸς καὶ ὀλίγον κατόπιν ὑπουργὸς τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου. Μ. Δ. Β

Καραπᾶνος. Ὄνομα ἀγωνιστῶν: —1) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Καστρίου, γεννηθεὶς τῷ 1790. Ἐπολέμησε εἰς Τρίπολιν, εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ εἰς τὸ Καρπενήσιον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

—2) ***Πέτρος***. Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὰ Δολιανὰ τῷ 1821.

—3) ***Φῶτος***. Προεστὼς ἐξ Ἀκαρνανίας. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐστάλη παραστάτης εἰς τὴν Συνέλευσιν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ***Πέτρος*** ὑπηρέτησεν ὡς ἀντέπαρχος καὶ προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Γ. Δ. Κ.

— **Καραπᾶνος,** ***Ἀλέξανδρος***. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις νομικά, πολιτικὰς ἐπιστήμας, καὶ φιλολογίαν. Τῷ 1899 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς ἀκόλουθος, ὑπηρέτησε δὲ ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος εἰς Ρώμην, Παρισίους, Λονδῖνον, Κωνσταντινούπολιν καὶ Θεσσαλονίκην, εἰς δὲ τὴν Σόφιαν ὡς ἐπιτετραμμένος τῷ 1906 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διώξεων. Διορισθεὶς εἶτα νομάρχης Κερκύρας δὲν ἀπεδέχθη τὴν θέσιν. Ἀπὸ τοῦ 1910—1912 διετέλεσεν ἐπιτετραμμένος ἐν Ρώμῃ. Ἐκραγέντων τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἐτοποθετήθη ὡς διπλωματικὸς σύμβουλος τῆς ἐν Ἠπείρῳ στρατιᾶς, διεξήγαγε δὲ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ὑπέγραψε τὸ πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως τῆς Πρεβέζης. Ὁ Ἀλέξανδρος Καραπᾶνος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος, διατελέσας ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1916 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Καλογεροπούλου, διεξαγαγὼν τὰς διὰ τὴν ματαιωθεῖσαν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος διαπραγματεύσεις. Ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Ἄρτης ἀπὸ τοῦ 1914, τῷ 1919 ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Βορειοηπειρωτῶν παρέστη εἰς τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων, ἔνθα ἀνέπτυξε τὰς ἀπόψεις αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920—1922 διηύθυνε μετὰ τοῦ Παν. Δαγκλῆ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 τοῦ ἐπροτάθη ἡ πρωθυπουργία, ἣν δὲν ἀπεδέχθη, διότι ἡ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ἀπεδέχθη τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προταθέντας ὅρους. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς Ρώμην πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ἰταλίας, εἶτα δὲ μετετέθη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους. Τῷ 1928 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ διεξήγαγε τὰς διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ὑπογραφὴν συμφώνου φιλίας μετὰ τῆς Ἰταλίας, ὡς τοιοῦτος δὲ διεξήγαγεν ἐπίσης καὶ τὰς μετὰ τῆς Σερβίας διαπραγματεύσεις, ὑπογράψας ἐν Βελιγραδίῳ τὸ σχετικὸν σύμφωνον φιλίας. Ἀντεπροσώπευσε κατ' ἐπανάληψιν ὡς ὑπουργὸς τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μετ' ἄλλων συνεργατῶν ἐξέδιδε τὴν «Πολιτικὴν ἐπιθεώρησιν», δεκαπενθήμερον περιοδικόν, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱδρυτῶν τῆς ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα». Θ. Β.

— **Καραπᾶνος,** ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ἄρτῃ τῷ 1840 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1914. Ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Κερκύρᾳ, τὰς δὲ ἐπιστημονικάς του σπουδὰς ἔλαβεν ἐν Ἀθήναις, ἀνανορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου τῷ 1861. Συνεπλήρωσε ταύτας ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐπί τινα χρόνον, ἀλλὰ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ τραπεζίτου Χρηστάκη Ζωγράφου, συνεταιρίσθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἐγένετο τραπεζίτης. Ὁ Καραπᾶνος μετέσχε τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς δράσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίοδον τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνισμοῦ. Καταγινόμενος ταυτοχρόνως εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν ἐν Ἠπείρῳ, ὅπου τῷ 1876 ἀνεῦρε τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τῆς Δωδώνης ἐν τῇ παρὰ τὰ Ἰωάννινα πεδιάδι τῆς Τσαρακοβίτσης καὶ ἀνεκάλυψε πλεῖστα ἀντικείμενα μεγάλης καλλιτεχνικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς σημασίας. Τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν του πορίσματα ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις τῷ 1877 εἰς τὸ σύγγραμμά του «Dodone et ses ruines», εἰς ὃ περιέλαβε πλείστους πίνακας. Ἐκτὸς τοῦ ἔργου τούτου συνέγραψε καί: «Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαίων» καὶ πλείστας ἄλλας ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας, δημοσιευθείσας εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς πατρίδος του εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1882 ἐξελέγετο διαρκῶς βουλευτὴς Ἄρτης καὶ διεκρίθη ἐν τῇ βουλῇ ὡς οἰκονομολόγος. Τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1890 ἀνέλαβεν ἐν τῇ κυβερνήσει Θεοδώρου Δηλιγιάννη τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἀλλὰ διαφωνήσας ὡς πρὸς τὸ σύστημα τῆς φορολογίας παρῃτήθη τὴν 26 Αὐγούστου 1891. Μετέσχεν ἐπίσης τῶν κυβερνήσεων Δηλιγιάννη τῷ 1902 ὡς ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ τῷ 1904 τῆς Δικαιοσύνης. Τῷ 1912 προσέφερεν εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τὴν πολύτιμον Δωδωναίαν ἀρχαιολογικὴν συλλογήν του, ὡς καὶ πάντα τὰ ἀρχεῖα αὐτοῦ, ἅτινα ἐτοποθετήθησαν εἰς ἰδιαίτερον διαμέρισμα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ κοσμημάτων. Θ. Β.

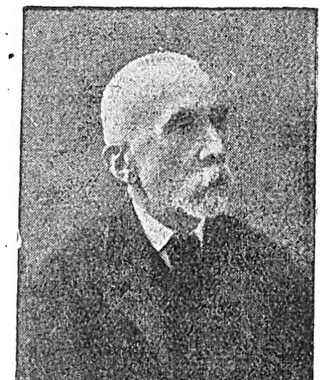

Κωνσταντῖνος Καραπᾶνος.

Καραπαπάχοι (οἱ) (Karapapak). Ἄλλη ὀνομασία τῆς φυλῆς *Καρακαλπάκοι* (βλ. λ.). Μ. Ν. Δ.

Καραπατᾶς, ***Ἀντώνιος***. Προεστὼς ἐκ Φιλιατρῶν, κρατηθεὶς ὡς ὅμηρος τῷ 1821 ἀπὸ τὸν καϊμακάμην Μεχμὲτ Σαλὴχ εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἰσχύων παρὰ τοῖς Τούρκοις, καὶ ἰδίως τῷ περιφήμῳ Μουραμπούτῃ τῆς Τριπόλεως, διεσώθη μετὰ τὴν ἅλωσιν. Προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας ὡς πολιτικὸς καὶ ἐτάχθη εἰς τὴν Γ' τάξιν τούτων μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Γ. Δ. Κ.

— **Καραπατᾶς,** ***Παΐσιος***. Ἐν Πάτμῳ γεννηθείς, μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Δανιὴλ Κεραμέως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, διδαχθεὶς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου καὶ ἔμεινεν ἐπί τινα ἔτη ἐργαζόμενος εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Κιβωτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει προγενεστέρας ἐργασίας Ἰωάννου Δημητριάδου τοῦ ἐξ Ἀγράφων. Εἰς Πάτμον ἀποσταλεὶς διδάσκαλος τῷ 1809 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐσχολάρχησε μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ ἔτους 1818, ὅτε μεταβαίνων εἰς Ἑσπερίαν πρὸς σπουδὴν καὶ πλέων πρὸς τὸ Λιβόρνον ἐπνίγη μετὰ πάντων τῶν ἐπιβατῶν τοῦ πλοίου τῷ 1819. Μ. Ι. Γ.

Καραπάτσοι (οἱ) (Carapachos). Ἰθαγενὴς φυλὴ τοῦ Περοῦ (βλ. λ. *Καραπάχοι*).

Καράπαυλος. —1) ***Ἠλίας***. Πρόκριτος τῆς Κορώνης κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ὑπῆρξε μέλος τῆς πελοποννησιακῆς γερουσίας καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἠγωνίσθη διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε διαφόρους τιμὰς καὶ ἔκτοτε ἡ οἰκογένειά του ἐπολιτεύθη.

— 2) ***Ἰωάννης***, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, εἷς ἐκ τῶν ὑποκινησάντων τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἐπολέμησε γενναιότατα μετὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ κατόπιν διεκρίθη εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ μάχας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς λοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

—**Καράπαυλος,** ***Νικόλαος***. Πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Κορώνῃ τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1903. Ἐπεράτωσε τὴν ἐγκύκλιον παίδευσίν του εἰς Ναύπλιον, μεθ' ὃ ἐσπούδασε τὴν νομικὴν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον. Καταταχθεὶς εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον ὑπηρέτησεν εἰς αὐτὸν μέχρι τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862, ὅτε παρῃτήθη, ἐπιδοθεὶς ἔκτοτε εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος. Τῷ 1873 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Πυλίας. Ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τοῦ Ἀλ. Κουμουνδούρου, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου εἰς τὸ κόμμα τοῦ Χαριλάου Τρικούπη καὶ κατόπιν τοῦ Γεωργ. Θεοτόκη. Κατὰ τὸ 1900 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν Θεοτόκη. Εἰσηγήσει δὲ αὐτοῦ ἐψηφίσθη ὁ νόμος ΒΧΟΣΤ', διὰ τοῦ ὁποίου περιωρίσθησαν αἱ περιπτώσεις τῆς διὰ χρέη προσωπικῆς κρατήσεως. Ε. Ι. Μ.

Καραπάχοι (οἱ), ἢ ***Καραπάτσοι***, ἢ ***Καραποῦτσοι*** (Carapachos). Ἰθαγενὴς ἰνδικὴ φυλὴ τοῦ Περοῦ ἐν τῷ νομῷ Οὐάνουκο, ἀποτελουμένη ἐκ 400 περίπου ἀτόμων, ἀνθρωποφάγων, διακρινομένων ἐκ τῶν γειτονικῶν φυλῶν διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ ἀνοικτὸν χρῶμα τοῦ δέρματος. Ὁ πρεσβύτερος Φραγκῖσκος Σαγκὸλ ἀναφέρει ὅτι, ἡ περιοχὴ ἣν κατοικοῦν εἶναι τελματώδης καὶ ἀπροσπέλαστος, ἡ δὲ ὁμιλία των ὁμοιάζει πρὸς γαύγισμα. Μ. Ν. Δ.

Καραπεγκευὰ (Carapeguà) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παραγουάης, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 15.334. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Ἀργεντινήν, ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι, ἐν τῇ ὁποίᾳ καλλιεργεῖται καπνὸς καὶ ἀκμάζει ἡ κτηνοτροφία. Ἐκτίσθη τῷ 1725 καὶ διεξάγει ἐμπόριον δημητριακῶν, καπνοῦ, σακχάρεως κτλ. Μ. Δ. Β.

Καράπερτζιν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, μετὰ 900 κατοίκων (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καραπετρώφ. Βούλγαρος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1845. Ἀπὸ τοῦ 1858—1878 διέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐξέμαθε καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς δημοσιογράφος. Ἐδημοσίευσεν: «Ἱστορίαν τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας» (1894), «Ἄρθρα καὶ μελέτας» (1898) κ.ἄ. Τ. Β.

καράπη (ἡ) (Carapa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν (βλ. *καράπα*). Κ. ΠΑΠ.

Καρὰ-Πηγάδι *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου-Πεδιάδος Κρήτης, ὅπου κατὰ τὴν 21 Μαΐου τοῦ 1867 ἀντετάχθησαν 800 ἐπαναστάται κατὰ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ, ἐπερχομένου κατὰ τοῦ ὀρεινοῦ Λασιθίου διὰ τῆς Γερακιανῆς Λαγκάδας. Οἱ ἐπαναστάται μετὰ κρατερὰν μάχην ὑπεχώρησαν, ἀφοῦ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Δημητρακαρᾶκον ἐθελοντῶν. Ε. Γ.

Καράπλα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φαρσάλων τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 96.

Καραπουνὰρ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου, εἰς ἀπόστασιν 94χμ Α. τῆς πόλεως τοῦ Ἰκονίου, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, μετονομασθείσης ἤδη εἰς *Δζιχὰν-μπεϊλί*. Ἔχει 375 κα-

Digitized by Google

τοίκους (1927). Ἡ ὅλη ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 6050 τ.χλμ. καὶ 205.971 κατ. (1927). Ν. Μ.

— **Καραπουνὰρ** (=Μαύρη βρύση) *[Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται δύο χωρία τοῦ Πόντου εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικά, ἔχοντα κατοίκους τὸ μὲν ἓν περὶ τοὺς 565, τὸ δὲ ἄλλο περὶ τοὺς 85, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν (βλ. *Ἀμάσεια*).

καρᾶς (ὁ)· χαρακτηριστικὸν μέλανος ἵππου: «ἔζεψα —, καβάλησα τὸν καρᾶ» || καθόλου, μαῦρος, ἰδίᾳ ὡς πρῶτον συνθετικὸν κυρίων ὀνομάτων, βλ. *καρα—*.

Καρᾶς, ἢ ***Καρόγλου, Ἰωάννης***. Σμυρναῖος τὴν πατρίδα, Ἀγωνιστής. Τῷ 1825 ἐσχημάτισε τὴν *Ἰωνικὴν* φάλαγγα (βλ. λ.), ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἐτέθη καὶ μεθ' ἧς ἠγωνίσθη ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν Σταματελόπουλον, μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς λοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καρασαλιάνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνδρονιάνων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 204.

Καρὰ-Σαμψὸν (=Μαύρη Ἀμισὸς) *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλοῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀμισοῦ ἐν Πόντῳ, εὑρισκόμενα πρὸς δυσμὰς τῆς σημερινῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου χιλιομέτρων (βλ. *Ἀμισός*).

Καρασὰρ (Karaschar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Τουρκεστὰν καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Σὶν-Κιάνγκ. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Καρασὰρ-Ντάρια, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ὀάσει. Κάτ. 20.000 Παρ' αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς Σορτσούκ, ὅπου αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἔργα ἑλληνοβουδιστικῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων Γανδαριδῶν. Μ. Δ. Β.

Καρὰ-Σατὴ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν χωρίον τῆς Α. Θράκης, κείμενον 12 χλμ. πρὸς Β τῆς Κεσσάνης καὶ 2 χλμ. Α. τοῦ χ. Μουζαλῆ ἐν πεδινῇ τοποθεσίᾳ. Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοῦ ὀνομασία ἦτο πρὸ τῶν ἀνταλλαγῶν τοῦ πληθυσμοῦ *Σατήρη*. Μ. Δ. Β.

Καρὰ-Σεχὶρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον κείμενον περὶ τὰ 7 χλμ. ΝΔ τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρὰ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς ὁμωνύμου στενωποῦ, δι' ἧς ὁ Πουρσὰκ τσάϊ (Θύμβρης) ἐξέρχεται τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς, διανοιγόμενος εἰς τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ. Παρὰ τὸ νότιον πλευρὸν τῆς βορείας ἐξόδου τῆς στενωποῦ ἐπὶ ἐρυμνοῦ βράχου ὑπῆρχεν ἀρχαῖον βυζαντινὸν φρούριον (Καρατζᾶ Χισσὰρ ἀποκαλούμενον). Εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Καρὰ-Σεχίρ, ὡς καὶ εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Καράκιοϊ, πιθανώτατα οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι τῷ 1147 κατέστρεψαν τὴν στρατιὰν τῶν σταυροφόρων τοῦ Κορράδου Γ'.

—*[Στρ. Ἱστορ.]* Τῇ 8ῃ Ἰουλίου 1921, κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ, τὴν μεταξὺ Τούρκων ὑπὸ τὸν Ἰσμὲτ πασᾶν καὶ τοῦ Γ' ἑλληνικοῦ σώματος στρατοῦ, ἐκ τοῦ *Καρὰ Σεχὶρ* ὡρμήθη ἡ IX ἑλληνικὴ μεραρχία, ἥτις ὁδηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ ὑψώματα, ἐπλευροκόπησε τὰς ἀπὸ τοῦ Μπὸς δὰγ πρὸς Ἐσκὶ Σεχὶρ διευθυνομένας τουρκικὰς μεραρχίας (βλ. λ. *Ἐσκὶ-Σεχίρ*). Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καρασῆ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὠνομάζετο οὕτως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἡ περιφέρεια τῆς Περγάμου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μυσίᾳ. Οὕτω καλεῖται καὶ σήμερον τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ σαντζάκιον τοῦ βιλαετίου Ἀϊδινίου. Ν. ΚΛΣ

Καράσθυρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδρυσῶν, κειμένη δεξιὰ τοῦ Ἕβρου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλιππουπόλεως—Ἀδριανουπόλεως. Ὑπὸ τοῦ Ὁδοιπορικοῦ τῶν Βορδιγάλων (333 μ. Χ.) ὀνομάζεται *Καράσουρα* καὶ ἀναφέρεται ὡς σταθμός, ἀπέχουσα τῆς Φιλιππουπόλεως 93 μίλλια, ὑπὸ δὲ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11) ὡς φρούριον ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Ταυτίζεται πρὸς τὸ σημερινὸν χωρίον *Χισσαρλὶκ* ἐν Βουλγαρίᾳ, πρὸς νότον τοῦ Χάσκιοϊ, ἔνθα σῴζονται ἀρχαῖα ἐρείπια. Α. Θ. Σ.

Καράσι (*Καρὰ-Ἰσᾶ*=Μαῦρος Ἰησοῦς). Εἷς τῶν Τουρκομάνων ἡγεμόνων, οἵτινες ἵδρυσαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἓν τῶν δέκα κρατιδίων (βλ. *Καράσι [Γεωγρ.]*), τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταρρέοντος τουρκικοῦ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτε ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς οἱ Ὀσμανίδαι Τοῦρκοι. Ν. Μ.

Καράσι *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ *Καράσι* (βλ. λ.), συμπίπτουσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν Μυσίαν, σήμερον δὲ ἀποτελοῦσα τὸν τουρκικὸν νομὸν *Βαλίκεσιρ* ἢ *Μπαλίκεσιρ*. Τὴν χώραν ταύτην κατέκτησαν οἱ Ὀσμανίδαι Τοῦρκοι τῷ 1332, ἐπὶ σουλτάνου Ὀρχάν. Ν. Μ.

Καρασινιὰν *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πλάγια* (βλ. λ.).

Καρασμάκ, ἢ ***Καραϊσμὰκ*** *[Γεωγρ.]*. Τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τῆς Μακεδονίας *Λουδία* (βλ. λ.).

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Βλ. *Γιαννιτσά*.

Καρκσόβσκι (Karosowski), ***Μαυρίκιος***. Πολωνὸς συνθέτης καὶ δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου, γράψας διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο σειρὰν ἔργων (1823—1892). Ἐξέδωκε (1859) τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Πολωνικοῦ μελοδράματος», τῷ 1868 τὸν «Βίον τοῦ Μότσαρτ», τὴν «Νεότητα τοῦ Σοπὲν» κλπ. Γ. Σ.

Καρὰ-Σογκοὺρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου, ἑλληνικὸν μέχρι τοῦ 1923, ἔχον 300 κατοίκους (βλ. *Ἀμάσεια*).

Καρασοῦ *[Γεωγρ.]*. —1) Τουρκικὸν ὄνομα τοῦ *Στρυμόνος* (*Στροῦμα Καρασοῦ*) καὶ τοῦ *Νέστου*, εἰδικώτερον ὀνομαζομένου *Μέστα-Καρασοῦ*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ. — 2) Παραπόταμος τοῦ *Ἀξιοῦ* (βλ. λ.). — 3) *Καρασοῦ* ἢ *Ἰντζὲ-Καρασοῦ* ἐλέγετο τουρκιστὶ καὶ ὁ *Ἁλιάκμων*, ὡς καὶ ἡ *Τσέρνα*, παραπόταμος τοῦ Ἀξιοῦ. —4) Ὄνομα πολλῶν ποταμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὧν κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: α') Ὁ κυριώτερος βραχίων τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ *Εὐφράτου* (βλ. λ.). β') Ποταμὸς τοῦ νομοῦ Σιβὰς πηγάζων ἐκ τοῦ Χουνρὶζ-δὰγ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ἅλυν, ἀφοῦ διέλθῃ Β τῆς Καισαρείας. — 5) Ποταμὸς τοῦ περσικοῦ Ἀζερμπαϊτζὰν πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Σαβαλὰν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀράξην. Ἔχει μῆκος 250 χιλιομέτρων. — 6) Ὁ μεγαλύτερος τῶν ποταμῶν τῆς Κριμαίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν Ἀζοφικήν. Ν. Μ.

—**Καρασοῦ-*Παζάρ***. Πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν Κριμαίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καρασοῦ καὶ ἀριθμοῦσα 64.000 κατοίκων. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε πρωτεύουσα τῶν χανῶν τῆς Κριμαίας καὶ κατεκτήθη ἐπὶ Αἰκατερίνης Β'. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει μεγάλην βιομηχανίαν· ἰδίως εἰς αὐτὴν κατεργάζονται τὰ μαροκκινὰ δέρματα καὶ τὸν σίδηρον, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου δὲ πολέμου ἦτο μία τῶν κυριωτέρων ἀγορῶν ἵππων. Θ. Β

Καρασούλι, ἢ ***Μαυροσούλι*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Πολύκαστρον* (βλ. λ.).

Καράσουρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Καράσθυρα*.

Καρασούτσας, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην ποιητὴς ἐκ τῶν τρυφερωτέρων τῆς ἐποχῆς του, γράψας εἰς καθαρεύουσαν γλῶσσαν. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1824, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς Ἑρμούπολιν Σύρου διήνυσεν αὐτόθι τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς, ἐσπούδασε δ' εἶτα ἐν Ἀθήναις. Μαθητεύων ἔτι ἐν Ἑρμουπόλει, ἐδημοσίευσε τῷ 1839 τὰ πρῶτά του ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Λύρα», μετὰ ἓν δ' ἔτος ἑτέραν ποιητικὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μοῦσα θηλάζουσα». Τῷ 1841 ἐξέδωκε τὴν «Ὠδὴν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας Κρῆτας», εἶτα δὲ «Ἐλεγεῖον εἰς τοὺς εὐεργέτας τῆς Ἑλλάδος Ζωσιμάδας» (1842), τὸν «Εὐαγγελισμὸν τῆς Ἑλλάδος» (1843), «Διάλογον ἐν Ἠλυσίοις περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων» (1844) καὶ τὰ «Πανελλήνια» (1845). Τῷ 1846 ἐδημοσίευσε τὰς «Ἑωθινὰς Μελῳδίας», ἐν αἷς περιέχονται τὰ πλεῖστα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ προϊόντων. Ἐν Ἀθήναις ἐδημοσίευσε τῷ 1847 τὸν «Μισοτύραννον», τῷ 1849 τὴν «Ὠδὴν εἰς Κάρολον Ἀλβέρτον», ὡς καὶ τὸ «Ποιητικὸν Ἀπάνθισμα». Τῷ 1850 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ναυπλίῳ, διδάξας τὴν γαλλικήν, ἧς καὶ γραμματικὴν συνέγραψε, τῷ δὲ 1852 μετετέθη εἰς Ἀθήνας. Μετὰ τριετίαν ὑπέβαλεν εἰς ποιητικὸν διαγωνισμὸν δύο ἐκτενῆ ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Μὴ ζώην μετ' ἀμουσίας», εὐμενῶς κριθέντα ὑπὸ τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπείας. Τῷ 1857 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀπάντησιν πρὸς τὸν ποιητὴν Λαμαρτῖνον, συγγραφέα τουρκικῆς ἱστορίας», εἶτα δὲ τῷ 1859 τὰς «Πολιτικὰς καὶ πατριωτικὰς μελέτας», τῷ 1860 τὴν «Βάρβιτον» καὶ τῷ 1868 τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «Κλεονίκην», ἐκ τῶν σχετικῶς ἀσθενεστέρων ἔργων του. Ὁ Καρασούτσας εἶχε συνδεθῆ δι' ἐκτιμήσεως ἀμοιβαίας καὶ φιλίας μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Ρ. Ραγκαβῆ, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Ἠλ. Τανταλίδου, δι' οὗ τὴν τύφλωσιν ἔγραψε συγκινητικοὺς στίχους, εἰς οὓς ἀπήντησεν ὁ Τανταλίδης, ἀκολουθήσας τὰ αὐτὰ μέτρα τοῦ Καρασούτσα. Ὁ ποιητὴς μετέφρασεν ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τὴν «Παναγίαν τῶν Παρισίων» τοῦ Οὐγκώ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀγγλικῆς τὴν «Καλύβην τοῦ Θωμᾶ» τῆς Ἀμερικανίδος Στόβ. Ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ κατατρυχόμενος ὑπὸ πολλαπλῶν στερήσεων καὶ θλίψεων, ἀπέθανεν αὐτόχειρ τῇ 20 Μαρτίου 1873, κηδευθεὶς καθ' ἣν ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπέθνῃσκε καὶ ὁ Δημ. Παπαρρηγόπουλος. Κατέλιπε δὲ μετὰ θάνατον ἀνέκδοτον καὶ πρωτότυπον εἰς τὸ εἶδός του σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύστημα ἐτυμολογικὸν ἢ περὶ φύσεως ὀνομάτων». Σ. Γ. Σ.

Καράσπαη *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λακωνίας χωρίου *Λευκόχωμα* (βλ. λ.).

Καρασπῦρος, ***καπετὰν —***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Τζετζεβᾶ. Ἐπολέμησε μετὰ πολλοῦ ζήλου μέχρι τοῦ 1827, ὅτε ἐδήλωσεν ὑποταγὴν παρακινηθεὶς ἀπὸ τὸν Νενέκον Ζουμπατιώτην. Ἀλλὰ κατόπιν εὐγλώττου καὶ συγκινητικῆς παραινέσεως τοῦ σταλέντος ἐπὶ τούτῳ Γενναίου Κολοκοτρώνη, ἀπεσκίρτησε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Γ. Δ. Κ.

καράσσιος (ὁ) (Carassius) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς διακρινομένους τῶν λοιπῶν τῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς ἐλλείψεως μυστακοειδῶν ἀποφύσεων περὶ τὸ στόμα, καὶ ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ φάρυγγος, οἵτινες εὑρίσκονται διατεταγμένοι ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ σειρᾷ. Οἱ καράσσιοι γενικῶς ἔχουσι σῶμα ὑψηλόν, ράχιν κυρτὴν τοξοειδῶς, κεφαλὴν μικράν, ρύγχος ἀπεστρογγυλωμένον, πλαγίαν γραμμὴν εὐθεῖαν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος. Τὸ σῶμά των φέρει 25 πλευρὰς καὶ 20 σπονδύλους. Τὸ ἔντερον ἀναδιπλοῦται πολλάκις καὶ εἶτα ἀπολήγει εἰς τὴν ἕδραν. Ὁ χρωματισμός των εἶναι σκοτεινῶς φαιὸς πρὸς τὸν πράσινον κατὰ τὴν κεφαλήν, ὑποκίτρινος κατὰ τὰς πλευράς, ἐρυθροαργυροῦς κατὰ τὴν κοιλίαν. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι ἰώδη καὶ ὑποβαστάζονται ὑπὸ 13 ἀκτίνων, τὸ οὐραῖον εἶναι ὑποκίτρινον μὲ φαιὰς παρυφὰς καὶ ὑποβαστάζεται ὑπὸ 21 ἀκτίνων καὶ τὰ ὑπόλοιπα πτερύγια ἔχουσιν ἐρυθροϊῶδες χρῶμα.

Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *καράσσιος ὁ χρυσόχρους* (Carassius auratus), κοιν. *χρυσόψαρο*. Οὗτος ἔχει σῶμα παχύ, λίαν ὑψηλὸν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ ὑπὸ μεγάλων

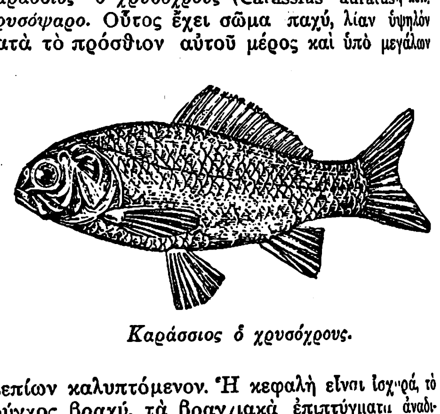

Καράσσιος ὁ χρυσόχρους.

λεπίων καλυπτόμενον. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἰσχυρά, τὸ ρύγχος βραχύ, τὰ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ἀναδιπλωμένα, οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, τὸ ραχιαῖον πτερύγιον ἐπίμηκες, ὑψηλὸν κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ὑπὸ 20 ἀκτίνων ὑποβασταζόμενον, τὰ στηθιαῖα εἶναι στενὰ καὶ μᾶλλον ἐπιμήκη, τὰ κοιλιακὰ βραχέα καὶ εὐρέα, τὸ ἑδραῖον πλατὺ καὶ ὑπὸ 5 ἀκτίνων ὑποβασταζόμενον καὶ τὸ οὐραῖον πλατύτατον καὶ βαθέως δισχιδές. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ποικιλώτατος· συνήθως ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι ζωηρῶς πορτοκαλλέρυθρος, ἕτερα ὑποκείμενα εἶναι τελείως ἀργυρόχροα, ἕτερα πράσινα καὶ ἕτερα φαιὰ μετὰ μεγάλων φαιομελανῶν κηλίδων.

Ὁ καράσσιος ὁ χρυσόχρους εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, εἰσαχθεὶς τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ 1691 καὶ ἔκτοτε διαδοθεὶς εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα μέρη τῆς γῆς, ὅπου καὶ ἐνεκλιματίσθη τελείως καὶ κοσμεῖ τὰς διαφόρους δεξαμενάς, ὡς καὶ τὰς αἰθούσας τῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν, διατηρούμενος ἐντὸς ὑαλίνων δοχείων.

Ὁ ἰχθὺς οὗτος ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀλλάσσῃ μορφὴν σώματος. Τὸ τοιοῦτον ἐπωφελήθησαν διάφοροι ἰχθυέμποροι τῆς Κίνας, οἵτινες διὰ καταλλήλων διασταυρώσεων καὶ διατροφῆς καὶ ἀναλόγων περιορισμῶν, ὡς πρὸς τὴν διαμονὴν καὶ τὰ ἤθη τούτου, κατορθώνουσι καὶ παράγουσιν ἐξ αὐτῶν ἰχθῦς

Ὀφθαλμὸς τοῦ δράκοντος.

περιεργοτάτης, τερατώδους μορφῆς, οἵτινες οὐδένα μορφολογικὸν σωματικὸν χαρακτῆρα τοῦ εἴδους ἐξ οὗ παρήχθησαν φέρουσιν. Ἐκ τῶν περιεργοτέρων παραλλαγῶν τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἡ εἰκονιζομένη, ἥτις εἶναι γνωστὴ ἐν Κίνᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λὸγκ-τσὶγκ-γιοὺ* (Long-Tsing-Yu) ἢ *ὀφθαλμὸς τοῦ δράκοντος*. Δ. Ν. Π.

Καραστέργιος, ***Γεώργιος***. Λόγιος εὐπατρίδης ἐκ Τρικκάλων τῆς Θεσσαλίας. Καταγγελθεὶς εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῷ 1808 ὡς συντάκτης ποιήματός τινος εἰς ἡρωϊκὰ ἔπη ὑπὸ τὸν τίτλον «Κύκλωψ», διὰ τοῦ ὁποίου ἐστιγμάτιζε τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου, συνελήφθη καὶ σταλεὶς εἰς τὰ Ἰωάννινα κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀπηγχονίσθη δὲ νεκρὸς εἰς τὴν πλάτανον, διότι ἐξέπνευσεν ἐν τῇ εἱρκτῇ ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς καταδίκης του. Γ. Δ. Κ.

Καρὰ-Συμεὼν ***μπὲν Χελμπώ***. Ἰουδαῖος λόγιος καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, καλούμενος

Digitized by Google

ὡσαύτως *Ραββῆ Συμεὼν χά' Νταρσάν*, ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μιδρασικῆς συλλογῆς. Συνέλεξε κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐδαφίων τῆς Γραφῆς τὰς ἀλληγορικὰς παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων Μιδρασεὶμ ἐπὶ τοῦ βιβλικοῦ κειμένου ὑπὸ τὸν τίτλον «Γιαλκοὺτ Συμεωνῆ». Διὰ τῆς ἐργασίας του ταύτης περιέσωσεν ἀρχαιότατα μιδρασικὰ κείμενα, ἡ δὲ συλλογή του, ἀποτελοῦσα τρόπον τινὰ θησαυρὸν τῆς ὁμιλητικῆς παρ' Ἰουδαίοις φιλολογίας, ἀπέβη λίαν λαοφιλής. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1521 ἀριθμεῖ περὶ τὰς δέκα ἐκδόσεις. Γ. ΕΛ.

καράτα (ἡ) (Karatas) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροισματος τῶν *βρομελειωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυετῆ καὶ κοσμητικά. Μᾶλλον διαδεδομένα εἴδη θεωροῦνται: *καράτα ἡ περίβλεπτος* (Karatas spectabilis) καὶ *καράτα ἡ πλουμιέρειος* (Karatas plumieri). Κ. ΠΑΠ.

Καραταΐρης. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἠπείρου (βλ. λ. *Ζάσκας Ἰωάννης*).

καρατάρω (ἐκ τῆς ἀραβ. λεξ. *καράρ*)· δοκιμάζω ἕως ὅτου εὕρω τὸ «καράρι», τὴν δόσιν, τὴν ἀναλογίαν.

Καράτας /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Μέταλλον* (βλ. λ.).

Καρατὰς /*Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Κιλικίας, εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Ἦτο ἄλλοτε νῆσος, ἑνωθεῖσα μετὰ τῆς ξηρᾶς συνεπείᾳ τῶν προσχώσεων τοῦ Πυράμου. Ἡ ἐκεῖ ὁμώνυμος πολίχνη εἶναι ἕδρα δήμου ἀριθμοῦντος 72 χωρία.

Καρατάσι /*Γεωγρ.*/. Ἡ κατὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Σμύρνης ἐξελληνισμένη ὀνομασία ἀκρωτηρίου, ὑφόρμου καὶ προαστείου (πλάτ. 38°24'25" Β. μῆκ. 27°07'05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1522: Smyrna harbour) μεταξὺ Κεοστεπὲ καὶ Καραντίνας. Ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου σημειοῦται ὡς Kalifatia. Σ. Ε. Λ.

Καρατάσσος.—1) ***Ὁ Γέρο-Καρατάσσος.*** Ὁπλαρχηγὸς τῆς Μακεδονίας, γεννηθεὶς τῷ 1764 ἐν Δοβρᾷ τῆς Βερροίας. Ἀνετράφη εἰς τὸ Διχαλεύρι τῆς Ναούσης, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς γενετείρας του ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς Σαρηγκιουλῆδες, οἵτινες κατέπνιξαν εἰς τὸ αἷμα τὴν περίφημον ἀνταρσίαν τοῦ 1770. Ἀπὸ τοῦ 1782 ἐπεδόθη εἰς τὸν ἐλεύθερον βίον τῶν Κλεφτῶν, κατετάχθη δὲ εἰς τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν-Ρομφαίη, οὗτινος ὑπῆρξεν ἐπὶ διετίαν καὶ πρωτοπαλλήκαρον. Χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ἀγιάννηδων διὰ τὴν καταστολὴν τῶν μικροανταρσιῶν, ἔλαβε τὸ καπιλίκι τῆς Ναούσης, ἔπειτα τὸ τῆς Βερροίας καὶ τέλος τὸ τοῦ Βαρδαρίου (Ἀξιοῦ) παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπισημότατον πάντων. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὑπῆρξεν ὁ προστάτης τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν καλουμένων Φετιχιὲ-Ἰβλιᾶ, δηλαδὴ τῶν ἀγερώχων ἀπογόνων τῶν κατακτητῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν παλαιοτέρων Κονιάρων τοῦ Σαρῆ-Γκιόλ, ἀνθρώπων ἀνοικονομήτων διὰ τὴν ἀπληστίαν των. Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Κλεφτῶν, ἀπὸ τοῦ 1804 μέχρι τοῦ 1808, ὁ Καρατάσσος ὑπῆρξεν ὑποτεταγμένος εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, πολλάκις δὲ ἐπεδίωξε νὰ συμβιβάσῃ τοὺς συγγενεῖς του Λαζαίους πρὸς τὰ καταδιώκοντα αὐτοὺς ἀποσπάσματα τῶν στρατηγῶν τοῦ Τεπελενλῆ Ἀλῆ πασᾶ. Μολαταῦτα παρέσχε μεγίστας ἐκδουλεύσεις εἰς αὐτοὺς καὶ πολλάκις πολλοὺς διέσωσεν ἐκ τοῦ βεβαίου θανάτου. Ἐνίοτε ὅμως ἀπαυδῶν ἐλάμβανε καὶ αὐτὸς ἐπαναστατικὴν στάσιν, καὶ ἐπανειλημμένως ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὰ ἀλβανικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἰσοὺφ Ἀράπη καὶ τοῦ Βελῆ-Κογιάτζα. Ἡ φήμη του τὸν περιέβαλεν ἔκτοτε μὲ τὴν αἴγλην τοῦ ἀηττήτου καὶ μάλιστα τοῦ ἀσυλλήπτου, πολλὰ δὲ δημοτικὰ τραγούδια ἔψαλλον τὰ κατορθώματά του. Κατὰ τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐζητήθη νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειάν του, ἀλλὰ δὲν ἔστερξε. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ, τοῦ Μπασδέκη, τοῦ Γάτσου καὶ ἄλλων ὁπλαρχηγῶν, ἐκίνησε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Μακεδονίας. Τὸ ἔργον ὅμως ὑπερέβη τὰς δυνάμεις του, καὶ ὁ Καρατάσσος ἀπέτυχε. Κατόπιν ἀναγνωρισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν Μακεδόνων, δὲν ἠδυνήθη νὰ συνενωθῇ μετὰ τῶν σταλέντων ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου πολεμιστῶν ὑπὸ τὸν Γρηγόριον Σάλλαν καὶ τὸν Πολωνὸν Μιρζέφσκην, καὶ οὕτω δὲν πρόελαβε τὴν ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ Ἀμπτοὺλ-Ἀμποὺτ συντελεσθεῖσαν καταστροφὴν τῆς Ναούσης, καθ' ἣν ματαίως ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν στρατηγικότητά του. Πεσόντος τοῦ υἱοῦ του Ἰωάννου καὶ αἰχμαλωτισθεισῶν τῆς συζύγου του καὶ δύο θυγατέρων του, ὁ Καρατάσσος παρέλαβε τοὺς δύο υἱούς του, *Δημήτριον* τὸν ἐπιλεγόμενον *Τσάμην*, καὶ τὸν *Κωνσταντῖνον*, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους ὁπλαρχηγοὺς τρισχιλίων περίπου Μακεδόνων, ὠπισθοχώρησε διὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ἔκτοτε δὲ συνέδεσε τὴν τύχην του μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸν Ἀγῶνα. Ἐπολέμησεν εἰς τὸ Πέτα καὶ διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητα καὶ ὁρμητικότητα. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ μέχρι τέλους τοὺς ἄνδρας του, ἀναγκασθέντας εἰς ὑποχώρησιν διὰ νὰ μὴ κυκλωθοῦν. Κατόπιν ἐστάλη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν ὀνομαζομένων *Ὀλυμπιτῶν* συμπατριωτῶν του καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὴν Εὔβοιαν, τὸ Τρίκκερι, τὴν Σκίαθον καὶ ἀλλαχοῦ, πάντοτε διακρινόμενος διὰ τὴν ὁρμητικότητα ἀλλὰ καὶ τὴν στρατιωτικὴν σύνεσιν. Εἰς τὸ Τρίκκερι ἐπέτυχε σπουδαίαν συνθήκην πρὸς τὸν Κιουταχῆν, εἰς δὲ τὴν Σκίαθον ἀπέτρεψε τὴν ἀπόβασιν τοῦ Χοσρὲφ-Μεχμὲτ πασᾶ. Τῷ 1824, κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν ἀνταρσίαν τῶν ἀντικυβερνητικῶν, παρέμεινεν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ ἀγῶνα καὶ ἐνίκησε τὸν τακτικὸν αὐτοῦ στρατὸν εἰς τὴν μάχην τοῦ Σχοινόλακκα. Κατόπιν, παθὼν ἐκ τοῦ καμάτου, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολεμικῆς δράσεως, ἂν καὶ δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζόμενος εἴς τε τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἐδόθη αὐτῷ ἡ διοίκησις τῆς ἑβδόμης χιλιαρχίας, ἀλλὰ τὴν 31 Ἰανουαρίου 1830 ἀπέθανεν ἐν Ναυπάκτῳ.

—2) ***Ἰωάννης.*** Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Διχαλεύρι τῷ 1795. Ὑπηρέτει ὑπὸ τὸν πατέρα του πρὸ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀγῶνος. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ναούσης ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀμπτοὺλ Ἀμποὺτ, διαταχθεὶς νὰ προασπίσῃ τὰ ὑποχωροῦντα γυναικόπαιδα, ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος.

—3) ***Δημήτριος,*** ὅστις διὰ τὸ παράστημα ἀπεκλήθη *Τσάμης*, γνωστότερος καταστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Διχαλεύρι τῷ 1798 καὶ ὑπηρέτει νεώτατος ὑπὸ τὸν πατέρα του. Ἐπέδειξεν ἀφάνταστον γενναιότητα καὶ τόλμην κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ναούσης καὶ ἰδίως κατὰ τὴν περιπετειώδη κάθοδον τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὡς πρωτοπαλλήκαρον τοῦ πατρός του διεκρίθη πάντοτε εἰς τὸ Πέτα, τὴν Εὔβοιαν, τὸ Τρίκκερι, τὴν Σκίαθον καὶ τὸν Σχοινόλακκαν. Εἰς τὸ Μεσολόγγιον, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς καὶ κατόπιν εἰς τὴν καταστολὴν τῆς πολυαρχίας ὁ Τσάμης Καρατάσσος σπουδαίως ἔδρασεν ὡς πολεμικὸς ἀρχηγὸς τῶν συνταγματικῶν ἐναντίον τοῦ Αὐγουστίνου, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν διαλλακτικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἀποχαλινωθέντας ἐπαναστάτας. Ὁρκισθεὶς εἰς τὸν πατέρα του νὰ μὴ παύσῃ ἀγωνιζόμενος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς χιλιαρχίας τῷ 1830 καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Θεοδώρου Γρίβα Αἰκατερίνην, ὠνομάσθη ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως, ἔλαβε τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐτάχθη εἰς τὴν Β' τάξιν τῶν Ἀγωνιστῶν. Προκειμένου νὰ σταλῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1847, ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς Πύλης ἀνεπιθύμητος, διότι εἶχε μετάσχει ἐπαναστατικῆς κινήσεως ἐν Κρήτῃ τῷ 1841. Τοῦτο δὲ προεκάλεσε ψυχρότητα εἰς τὰς τουρκοελληνικὰς σχέσεις. Τῷ 1854, κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Μακεδονίας, ὡς ἀρχιστράτηγος, νικήσας δὲ ἐπανειλημμένως τοὺς Τούρκους, τοὺς ἔφερεν εἰς δυσχερῆ θέσιν. Ἕνεκα τούτου ὁ βασιλεὺς Ὄθων ὑπείκων εἰς ἀξιώσεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀπέστειλε στρατιωτικὸν ἐπιθεωρητὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Δὲν ἡσύχασεν ὅμως, καὶ τῷ 1859, ἐπωφεληθεὶς τῶν συμβαινόντων ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς ἀπελευθέρωσίν της, ἐπεχείρησε μακρὸν ταξίδιον ἀνὰ τὴν Βαλκανικὴν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συναγείρῃ τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς ἐναντίον τῆς κυριάρχου Τουρκίας. Μετέβη λοιπὸν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ρωσίαν, ὅπου συνεννοήθη μετὰ πολλῶν. Τῷ 1861 φθάσας διὰ Ρουμανίας εἰς Σερβίαν, ἤρχισε τὰς συνεννοήσεις του μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ εἰς τὸ Βελιγράδιον, ἀλλ' ἀσθενήσας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1861, ἀπεβίωσεν αὐτόθι. Ὁ τάφος του πολλάκις ἔγινεν ἀντικείμενον προσκυνήματος, ἐσχάτως δὲ ἀπεφασίσθη νὰ μεταφερθῇ τὸ λείψανόν του εἰς Ἀθήνας.

—4) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα καὶ πολλαχοῦ διεκρίθη. Γ. Δ. Κ.

Καράτε-*Μπριάντσα* (Carate-Brianza) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου, εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπὸ τὴν Μόντσαν, καὶ 25 χλμ. Β τοῦ Μιλάνου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μιλάνου - Λέκκο παρὰ τὸν ποταμὸν Λάμμπρο, παραπόταμον τοῦ Πάδου. Κάτοικοι 6.870. Ἔχει ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν μετάξης καὶ παράγει σιτηρά. Μ. Δ. Β.

Καρατεγκὶν (Karateghin) /*Γεωγρ.*/. Ἐπαρχία τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κεντρικῷ Τουρκεστάν. Ἔχει ἔκτασιν 22.000 τετρ. χλμ. καὶ 60.000 κατοίκους, Κιργισίους νομάδας κατὰ τὸ πλεῖστον. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο πριγκιπᾶτον, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν ἦτο ὑποτελὴς εἰς τὸν ἐμίρην τῆς Βουχάρας. Τὸ κλῖμα εἶναι δριμύ, εὐδοκιμεῖ ὅμως ἡ καλλιέργεια τῶν σιτηρῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλαι βοσκαὶ καὶ ὀρυχεῖα ἅλατος. Χ. Δ.

καρατέλο (τὸ) /*Ναυτ.*/. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης (γαλ. le tierçon, ἀγγλ. the tierce). Ξυλοπαγὲς δοχεῖον ὕδατος, χρήσιμον εἰς τὴν ἑρμασίαν (τὸν ἑρματισμὸν) καὶ μάλιστα εἰς τὴν διὰ λέμβων ὑδρευσιν. Χωρεῖ περίπου 67 ὀκάδας, ἢ τὸ ἓν τρίτον τῆς βαρέλλας. Ὁ ἀντίστοιχος ἐπίσημος ὅρος *τέταρτον*, οὐχὶ ἀκριβὴς ἄλλωστε, περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν. Σ. Ε. Λ.

Καρὰ-Τεπὲ /*Γεωγρ.*/. Χαμηλὸν ὄρος τῆς τουρκικῆς Θρᾴκης, βορεία προέκτασις τοῦ ὄρους Στράντζα, καταλήγουσα εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ὑψοῦται ΒΑ τῆς πόλεως Ἀνακτορίου (Σεράϊ) μέχρι 484 μ. Ι. Ε. Σ.

— **Καρὰ-Τεπὲ** /*Γεωγρ.*/. Θινώδης λόφος τῆς Β ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου ἀκρωτηριάζων, ἀποτελούμενος ὑπὸ μελαίνης ἄμμου καὶ ἀποτελῶν τὴν Ἀν. ἐσχατιὰν τοῦ προσχωματικοῦ βέλους τῆς λίμνης Σιρμπών, ἀπέχων δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου Κὰς Μπουρνοῦ 16 μιλ. ἀνατολ. (πλάτ. 31°11'40" Β, μῆκ. 33° 23'45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2573: Damietta to El-Arish). Ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὀνομάζεται *Ρὰς - Μαχατέμπ*. Σ. Ε. Λ.

— **Καρὰ-Τεπὲ** /*Γεωγρ.*/. Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Ἀ. Θρᾴκης, κείμενον περὶ τὰ 18 χλμ. ΝΔ. τῆς Κεσσάνης καὶ 3 ½ χλμ. εὐθέως ΒΔ τοῦ χωρίου Τσιλντίκ, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Μαῦρος Λόφος. Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοῦ ὀνομασια πρὸ τῶν ἀνταλλαγῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο Κτίρια. Μ. Δ. Β.

Καρατζᾶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄνω Φαναρίου τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας ἐν τῷ νομῷ Ἀττικοβοιωτίας. Κεῖται παρὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ὀρθολίθου. Κάτ. 277 (1928).

—**Καρατζᾶ** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Εὐαγγελισμὸς* (βλ. λ.).

—**Καρατζᾶ *Βιρὰν*** /*Γεωγρ.*/. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τσερκὲς τοῦ σημερινοῦ νομοῦ (τέως σαντζακίου) Τσάγκιρι (Γαγγρῶν). Ἕδρα δήμου ἔχοντος 44 χωρία.

— **Καρατζᾶ-*Δὰγ*** /*Γεωγρ.*/.—1) Ὄρος τῆς Τουρκίας, δυτικῶς τῆς Διαρβεκίρης, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Εἶναι παλαιὸν ἡφαίστειον ἀποτελούμενον ἐκ βασαλτικῶν πετρωμάτων καὶ περιλαμβάνον πολλὰς ἀποτόμους χαράδρας.

—2) Ὄρος τῆς Βουλγαρίας, ΒΑ τῆς Φιλιππουπόλεως, βαῖνον παραλλήλως πρὸς τὸν Αἷμον ἐκ Δ πρὸς Α εἰς μῆκος 115 χμ. μέχρι Στάρας - Ζαγορᾶς. Ἔχει ὕψος 700—1100 μέτρων. Εἰς τοὺς πρόποδάς του εὑρίσκονται οἱ διάσημοι ροδῶνες τοῦ Καζανλίκ.

— **Καρατζᾶ-*Καδῆ*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Βάλτοι* (βλ. λ.).

— **Καρατζᾶ-*Κιοΐ* (ἢ *Καρατζιὰ*)** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἀπέχον τοῦ Εὐξείνου Πόντου περὶ τὰ 2 χλμ. Παρ' αὐτὸ ἔληγε τὸ τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου, τοῦ ὁποίου σῴζονται τὰ ἐρείπια. Εἶναι ἕδρα μουδίρη, τοῦ ναχιὲ Δέρκων καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν Μετρῶν. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγετο κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας καὶ βραδύτερον εἰς τὴν μητρόπολιν Τυρολόης καὶ Σιρεντζίου. Κατὰ τὸ 1913 ὑπῆρχον ἐκεῖ 1460 Ἕλληνες καὶ 280 Τοῦρκοι. Εἰς τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἑλλήνων τῆς Θρᾴκης 1914—1915, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐξεδιώχθησαν οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωρίων Ἀσκὸς καὶ Βελιγράδι, οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καρατζάκιοϊ μετηνάστευσαν μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐναπομείναντες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου συνέπηξαν τὸν συνοικισμὸν *Νέα Δορκὰς* ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Σερρῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Καρατζάκιοϊ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀνθρακοποιίαν καὶ τὴν γεωργίαν, εἶχον ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ διετήρουν παρθεναγωγεῖον καὶ ἀρρεναγωγεῖον. Ε.Σ.Σ.

— **Καρατζᾶ-*Κιοΐ*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Θόλος* (βλ. λ.).

— **Καρατζᾶ-*Κιοΐ*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Καρτερὸν* (βλ. λ.).

— **Καρατζᾶ-*Μπιγὶκ*** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 110 κατοίκους γεωργούς.

— **Καρατζᾶ-*Χαλῆ*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸν Ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Ἀ. Θρᾴκης, κείμενον 15 χλμ. Β τῆς Κεσσάνης καὶ 2 χλμ. πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰς Οὐζοὺν-Κιοπροῦ ἀγούσης ὁδοῦ, ἐφ' ὑψηλῆς τοποθεσίας. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἐκολεῖτο ἑλληνιστὶ Ταπητοχώριον. Μ. Δ. Β.

Καρατζᾶ. Βεηλὲρ βέης τῆς Ρούμελης ἐπὶ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β', πεσὼν τῷ 1456 κατὰ τὰς ἐνώπιον τοῦ Βελιγραδίου μάχας.

Digitized by Google

— **Καρατζᾶ-πασᾶς.** Στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Σελὶμ Α', ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς εἰς τὸν σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου πρὸ τῆς ἐναντίον τῆς χώρας ταύτης τουρκικῆς ἐκστρατείας. Διωρίσθη βραδύτερον βαλῆς Χαλεπίου.

— **Καρατζᾶ** ***Στεφάν.*** Βούλγαρος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1840 εἰς Ἴτσμε (Καράτζοβο). Τῷ 1862 μετέβη εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου τοῦ Ρακόβσκι. Βραδύτερον ἐστάλη εἰς Βουλγαρίαν ὡς ἀρχηγὸς ὁμάδος ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ ἐπαναστάτου Χατζῆ-Δημῆτρε. Τῷ 1868, συναφθείσης μάχης μετὰ τῶν Τούρκων παρὰ τὸ χωρίον Καραεσέν, ἐτραυματίσθη καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁδηγηθεὶς εἰς Ρουχτσούκιον ἀπέθανεν.

Τ. Β.

Καρατζάκιολα */Γεωγρ./.* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 240 κατοίκους γεωργούς.

Καράτζαλη */Γεωγρ./.* 1) — Μικρὸς συνοικισμὸς ῆς κοινότητος Περιστερίου τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ οῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης Κάτ. (1928) 47. —2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κυδωνίας τῆς παρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 1928) 47. —3) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ανατολῆς, τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 9. —4) Παλαιὸν ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Καλλιρρόη* (βλ. λ.). –5) Ὀνομασία ἐπὶ τουρκοκρατίας τοῦ χωρίου *Ελαφοχώρι(ον)* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου.

Καρατζὰν-*Νταγλῆ* */Γεωγρ./.* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Κατράκι* (βλ. λ.).

καρατζᾶς (ὁ) (τουρκ. *καρατζᾶ*=μαυρειδερός). εἶδος μαύρου αἰγάγρου· ὀνομάζεται ὡσαύτως οὕτως ν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ καὶ τὸ μικρὸν σαυρίδιον σταυρίδιον).

Καρατζᾶς. Ὄνομα ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Φαναρίου, ἀναφερομένης εἰς ἔγγραφα χρονολογούμενα πρὸ τῆς ἁλώσεως. Κατά τινας πληροφορίας κατήγετο ἐξ Ἠπείρου, κατ' ἄλλας ἐκ Ραγούζης, ἀλλ' ἡ πιθανωτέρα ἐκδοχὴ εἶναι, ὅτι ἡ οἰκογένεια προῆλθεν ἐκ Τραπεζοῦντος. Ὁ παλαιότερος τῶν Καρατζάδων ὑπῆρξεν ὁ ***Ἰωάννης***, ὅστις ἔζη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔγγονος αὐτοῦ ὁ ***Κωνσταντῖνος***, διετέλεσε κασσάπ-μπασης, ἤτοι ἀρχικρεοπώλης ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ' περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τούτου ἔγγονοι ὑπῆρξαν ὁ περὶ τὸ 1761 ἐκλεγεὶς πατριάρχης ***Ἰωαννίκιος*** (βλ. λ) καὶ ὁ ***Σκαρλᾶτος***, διακεκριμένος ἰατρός, πολυμαθής, πολύγλωσσος, ἔμπειρος πολιτικὸς καὶ λαμπρὸς διπλωμάτης. Οὗτος γεννηθεὶς τῷ 1697 ἐσπούδασε πλησίον τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου. Τῷ 1730, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ', εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὀλλανδικῆς πρεσβείας ὡς διερμηνεύς, ἐπὶ δωδεκαετίαν δὲ διηύθυνεν ἐκ τῶν παρασκηνίων τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς τε Τουρκίας καὶ τῶν ξένων πρεσβειῶν. Παραιτηθεὶς κατόπιν ἐγένετο μέγας λογοθέτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Κατορθώσας νὰ ὑψώσῃ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του, διεδέχθη τῷ 1765 τὸν θανόντα υἱόν του Γεώργιον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐξ ἀπορρήτων μεγάλου διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Τῷ 1768 ὅμως διαταχθεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὸν μέγαν βεζύρην Νισαντζῆ Μεχμὲτ Ἐμὶν πασᾶν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ρωσίας ἐκστρατείαν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ λόγῳ τοῦ γήρατος. Πρὶν παραιτηθῇ ὅμως εἶχεν ἐπιμόνως συμβουλεύσει τὴν ἀποτροπὴν τῆς ἐκστρατείας, ὡς ὀλεθρίας. Δύο ἔτη βραδύτερον, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1770 θανάτωσιν τοῦ διαδόχου του εἰς τὴν διερμηνείαν Ρακοβίτζα, ὁ Σκαρλᾶτος Καρατζᾶς ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου καὶ μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ Κουτσοὺκ Καϊναρτζῆ διετέλεσε μέγας διερμηνεύς. Πολλὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης ταύτης, εὐνοϊκὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τῆς Πύλης, χάρις εἰς τὴν πειστικότητα τοῦ Σκαρλάτου, βεβαιοῦντος ὅτι θὰ ἔχουν εὐνοϊκὰ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας ἀποτελέσματα. Ἀποσυρθεὶς τῆς ὑπηρεσίας ἔλαβε τὸν ψιλὸν τίτλον τοῦ ὀσποδάρου πάσης Οὐγγροβλαχίας, καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς παραδουναβίους ἐπαρχίας ἔζησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ πάντων εὐλαβούμενος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1780, πλήρης ἡμερῶν. Ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι οἱ ἑξῆς:

—1) ***Γεώργιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1724 Διετέλεσε μέγας λογοθέτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ κατόπιν, κενωθείσης τῆς θέσεως τοῦ ἐξ ἀπορρήτων μεγάλου διερμηνέως διὰ τῆς προαγωγῆς τοῦ αὐθέντου Γκίκα εἰς τὸν θρόνον τῆς Βλαχίας, ἐγένετο μέγας διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῷ 1764. Τὸ ἑπόμενον ἔτος προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ μαστίζοντος τὴν Κωνσταντινούπολιν λοιμοῦ ἀπεβίωσεν. Ἦτο ἐπίσης γλωσσομαθὴς ὅσον καὶ ὁ πατήρ του, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν διπλωματίαν.

—2) ***Νικόλαος.*** Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1705. Τῷ 1733 διετέλει λογοθέτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Μελετηρὸς καὶ πολυμαθής, κατεῖχε σπουδαίαν βιβλιοθήκην, διέσωσε δὲ καὶ πολλὰ χειρόγραφα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ λεγόμενον «Ἱέρακος κῶδιξ». Ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ τῷ 1765.

—3) ***Νικόλαος.*** Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1745. Σπουδάσας παρὰ τῷ πάππῳ Σκαρλάτῳ, ἐνωρὶς διεκρίθη διὰ τὴν εὐρυμάθειαν καὶ εὐφυΐαν του. Τῷ 1777, κενωθείσης τῆς θέσεως τοῦ μεγάλου διερμηνέως διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυΐας, ὁ Νικόλαος κατέλαβε τὴν θέσιν ταύτην, ἣν διετήρησεν ἐπὶ πενταετίαν. Ἐν τούτοις ἀκολουθήσας τὸν μέγαν βεζύρην Ἰζζὲτ Ἀχμὲτ πασᾶν εἰς τὴν κατὰ τῶν Ρώσων ἀπειληθεῖσαν ἐκστρατείαν, συνελήφθη καὶ ἐκρατήθη ἐγκάθειρκτος ἐπὶ ἓξ μῆνας. Ἀποκατασταθείσης ὅμως τῆς γαλήνης, ἀνέκτησε τὸ ἀξίωμά του καὶ διεξήγαγεν ὅλας τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ, διὰ τῆς νέας τοιαύτης, τῆς λεγομένης τοῦ Ἀϊναλῆ-Καβάκ. Διορισθεὶς μετὰ ταῦτα ὀσποδάρος τῆς Βλαχίας, ἐπαύθη μετὰ ἑξάμηνον, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πλειοδοτήσαντος Μιχαὴλ Σούτζου. Ἀπέθανε τῷ 1791 ἐκ πλευρίτιδος, καταλιπὼν διάφορα συγγράμματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις.

—4) ***Ἰωάννης,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *Μπεϊζαδές*. Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1769, ἐσπούδασε παρὰ τῷ πατρί, καὶ διωρίσθη τῷ 1802 διερμηνεὺς τοῦ στόλου. Ἔχαιρε τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως τοῦ καπουδὰν πασᾶ Κιουτσοὺκ-Χουσεΐν. Κατηγορηθεὶς ὅτι προσηνέχθη ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων Ὕδρας καὶ Σπετσῶν κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1806, τὴν προκληθεῖσαν ἀπὸ τὸν Ρῶσον ναύαρχον Δημήτριον Σενιάβιν, ἐπαύθη τῆς θέσεώς του, ἀλλὰ διωρίσθη τῷ 1808 μέγας διερμηνεύς, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ καρατομηθέντος Ἀλεξάνδρου Σούτζου, μετὰ δύο ὅμως μῆνας ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν 39 ἐτῶν.

—5) ***Ἰωάννης.*** Θεῖος τοῦ ἀνωτέρω, υἱὸς τοῦ Γεωργίου καὶ ἔγγονος τοῦ Σκαρλάτου, ἐπονομασθεὶς κατόπιν *Γέρων* καὶ *Πρίγκιψ Καρατζᾶς*. Ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος πάντων, διακριθεὶς ἐπὶ συνέσει, παιδείᾳ καὶ πατριωτισμῷ, δοὺς δὲ ἁπτὰ δείγματα τῆς γενικῆς προσπαθείας του, τεινούσης εἰς τὴν διὰ πάσης θυσίας ἀνάστασιν τοῦ Γένους. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1760, διετέλεσεν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας παρὰ τῷ Ρεϊζ-εφφέντῃ. Τῷ 1812 ἀπέσυρε τὴν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, ὅστις προβλέπων τὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος παρασκευαζόμενα γεγονότα ἤθελε νὰ τῷ ἐμπιστευθῇ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας.

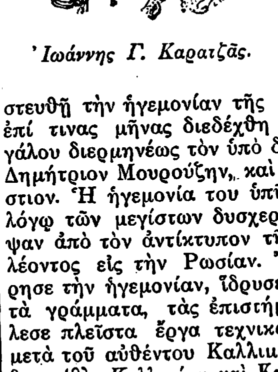

Ἰωάννης Γ. Καρατζᾶς.

Πρὸς τοῦτο, ἐπί τινας μῆνας διεδέχθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ μεγάλου διερμηνέως τὸν ὑπὸ δυσμένειαν περιπεσόντα Δημήτριον Μουρούζην, καὶ ἐστάλη εἰς Βουκουρέστιον. Ἡ ἡγεμονία του ὑπῆρξε πολὺ ἀκανθώδης, λόγῳ τῶν μεγίστων δυσχερειῶν, αἵτινες προέκυψαν ἀπὸ τὸν ἀντίκτυπον τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διετήρησε τὴν ἡγεμονίαν, ἵδρυσε σχολάς, ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα τεχνικά, καὶ τέλος συνέταξε μετὰ τοῦ αὐθέντου Καλλιμάχη τὸν περίφημον κώδικα (βλ. *Καλλιμάχη* καὶ Καρατζᾶ κῶδιξ). Τῷ 1818, διαβληθεὶς εἰς τὸν Χαλὲτ ἐφφέντην, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ τοῦ Βουκουρεστίου μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ πρωθυπουργοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ τοσοῦτον δράσαντος εἰς τὸν Ἀγῶνα, καὶ κατέφυγεν εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας, ὅπου ὁ οἶκός του ἐγένετο τὸ ἐντευκτήριον τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος. Ἐκεῖ ἐσύχναζον μεταξὺ ἄλλων ὁ Σέλλεϋ καὶ ὁ Βύρων. Ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις, ὁ Γέρων Καρατζᾶς ἐκλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ἐνόμισεν ἑαυτὸν κατάλληλον, λόγῳ τῆς ἡλικίας του, νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἀρξάμενον Ἀγῶνα. Ἐν τούτοις πολλὰ συνεισέφερε καὶ μεγάλας προσπαθείας κατέβαλε διὰ τὴν εὐόδωσίν του. Αὐτὸς δὲ ἀπέστειλε τὸν υἱόν του *Κωνσταντῖνον* μὲ πολεμεφόδια καὶ τὸν ἀνεψιόν του Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον. Κατελθὼν εἰς Ἀθήνας τῷ 1830 ἔκτισε τὸ παρὰ τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίας μέγαρόν του, ἐκεῖ δὲ ἔκτοτε συνεκέντρωνε τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὸ μέγαρον τοῦτο κατέλυσεν ὁ βασιλεὺς Ὄθων κατὰ τὸ πρῶτον ἐκ Ναυπλίου ταξίδιόν του τῷ 1834, ἐκεῖ δὲ παρευρέθη μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας εἰς τὸν γάμον τῆς περικαλλεστάτης ἐγγονῆς του Ραλλοῦς μετὰ τοῦ Κολλίνου Κολοκοτρώνη, υἱοῦ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήσου. Τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ὅπερ λεπτομερῶς περιγράφει ὁ ἱστοριοδίφης Buchon, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ὅπερ συνήνωσε φαναριωτικὴν οἰκογένειαν μετὰ ἑλλαδικῆς. Ὁ πρίγκιψ Καρατζᾶς ἔζησεν ἐν Ἀθήναις, κατεπολέμησε τὴν κατὰ τὸ 1843 ἀναφυεῖσαν διένεξιν μεταξὺ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἀπεβίωσε τῷ 1845.

—6) ***Γεώργιος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διατελέσας μέγας διερμηνεύς, ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Ἦτο πατὴρ τῆς Ραλλοῦς Κολοκοτρώνη, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα ἐν Ἀθήναις, κατέλιπεν εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων μέγα μέρος τῆς περιουσίας του.

—7) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, ὁ γνωστότερος κατὰ τὸν Ἀγῶνα, πρίγκιψ Καρατζᾶς, ὅστις ἐστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς μὲ πολεμεφόδια καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ καταληφθὲν τότε Νεόκαστρον, μὲ τὸν στρατηγὸν Νόρμαν. Συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κανταχουζηνοῦ, ἐπεδίωξε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, πρὸς ὃν ριζικῶς διεφώνει, ἀποκαρδιωθεὶς δὲ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελεύσεως, κατέλιπε τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ δὲν ἐπανῆλθε παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της.

—8) ***Γεώργιος.*** Ἔγγονος τοῦ Γέροντος Ἰωάννου, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διατελέσας ἀνώτερος διπλωματικὸς ὑπάλληλος καὶ πρεσβευτὴς καὶ ἀντιπροσωπεύσας τὴν Ἑλλάδα εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας.

—9) ***Ἰωάννης.*** Ἐξάδελφος τοῦ ἀνωτέρω διατελέσας ὡσαύτως ἀνώτερος διπλωματικὸς ὑπάλληλος.

—10) ***Γεώργιος.*** (1803—1882). Ἀγωνιστής, ἐκ πλαγίου κλάδου τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καταγόμενος. Καταταχθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, ἠγωνίσθη ὑπὸ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν Κάρυστον, τὸ Χαϊδάρι, τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν Χίον. Γενόμενος κατόπιν ἀξιωματικός, ἐφοίτησεν εἰς τὸ τότε νεοσύστατον στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων καὶ κατετάχθη κατόπιν εἰς τὸ πυροβολικόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Διετέλεσε διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἶτα ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διοικητὴς τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἥρωος Μάρκου Μπότσαρη, τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν μὲ ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν ὑπάρχει εἰς τὴν Πινακοθήκην τοῦ Μονάχου.

Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

— **Καρατζᾶς,** ***Δημήτριος.*** Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Πολλαχοῦ διεκρίθη διὰ τὴν ὁρμητικότητά του. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀντέπαρχος καὶ κατέλαβε διάφορα διοικητικὰ ἀξιώματα. Ἀπέθανεν ἐν Πάτραις τῷ 1865.

Γ. Δ. Κ.

— **Καρατζᾶς,** ***Θεόκλητος*** βλ. *Θεόκλητος ὁ Καρατζᾶς.*

— **Καρατζᾶς,** ***Παναγιώτης.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Πατρῶν, ὅπου πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σανδαλοποιοῦ. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ἀνεδείχθη ἥρως, διεκρίθη εἰς τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν Πατρῶν μάχας, ἔπεσε δὲ κατ' ἄλλους μὲν μαχόμενος, κατ' ἄλλους δὲ δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῆς πολεμούσης τοὺς στρατιωτικοὺς ὀλιγαρχικῆς φατρίας τῶν κοτσαμπάσηδων.

Γ. Δ. Κ.

Καρατζιάλε (Caragiale), ***Ἰωάννης-Δουκᾶς*** Ρουμᾶνος κωμῳδιογράφος, γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Margineni τῷ 1852 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1912. Ἐχρημάτισεν ἀλληλοδιαδόχως δημοσιογράφος, ὑποβολεὺς ἐν τῷ θεάτρῳ, σχολικὸς ἐπιθεωρητής, ἔμπορος, διευθυντὴς θεάτρου ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἰδιοκτήτης ζυθοπωλείου. Πρῶτος αὐτὸς παρουσίασεν ἐπὶ τῆς ρουμανικῆς σκηνῆς πιστὰς καὶ πραγματικὰς εἰκόνας ἐκ τῆς ρουμανικῆς κοινωνίας. Κυρίως διὰ τῶν δύο κλασσικῶν ἀπομεινασῶν κωμῳδιῶν του: «Noaptea furtunoasa» (Θυελλώδης νὺξ) καὶ «Scrisoarea pierduta» (Ἡ ἀπολεσθεῖσα ἐπιστολή), ἀπεκάλυψε τὴν φοβερὰν εἰκόνα τῶν θλιβερῶν, ἐλεεινῶν καὶ ταπεινῶν κοινωνικῶν ἐθίμων τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐμαστίγωσε μέχρις αἵματος καὶ αὐτοὺς τοὺς συγχρόνους του πολιτικοὺς καὶ τραπεζίτας. Πλὴν τῶν κωμῳδιῶν του, ἔγραψε καὶ τὸ δρᾶμα «Napasta» (Ψευδὴς κατηγορία). Ἐν γένει τὸ θεατρικὸν του ἔργον εἶναι μᾶλλον σατιρικὸν παρὰ κωμικόν, ὁλόκληρον δὲ τὸ ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς «Convorbiri litterare». Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν του ἔργων ἔγραψε καὶ διηγήματα, ἓν τῶν ὁποίων: «Ἡ λαμπὰς τοῦ Πάσχα» (Faclia de Pasce), θεωρεῖται ὡς ἀριστούργημα, πρὸς δὲ ἐξέδωκε τὴν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδός της σατιρικὴν ἐφημερίδα: «Moftul Romîn».

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Καρατζιλὰρ */Γεωγρ./.* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου, ἤδη καλούμενον *Ζαρκαδιά* (βλ. λ.). —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, ἤδη καλούμενον *Δρέπανον* (βλ. λ.).

Digitized by Google

Καρατζιόλος, ἢ *Καρακκιόλος* (Caracciolo), *Λοΐζος*. Ἐπίτροπος ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀπουσιαζούσης Αἰκατερίνης Βυλουά, ἐνεργῶς ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Γ' τοῦ Παλαιολόγου. Φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν νεαρὸν υἱὸν τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Ἰωάννου Νικηφόρον τὸν Β', ὃν οἱ Ἀνδηγαυοὶ ἤθελον νὰ καταστήσωσι κυβερνήτην ἐν Ἠπείρῳ, ἀπεβιβάσθη κατὰ ἔαρ τοῦ 1339 εἰς Δυρράχιον καὶ ἐκεῖθεν ἐβάδισε πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Θωμοκάστρῳ πολιορκουμένων ὀπαδῶν τοῦ Νικηφόρου καὶ τῶν Ἀνδηγαυῶν. Ἡ προσπάθειά του αὕτη ἀπέτυχε, διότι ὁ αὐτοκράτωρ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κανταχουζηνοῦ καὶ ἄγων μεγάλην στρατιάν, κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ τοὺς στασιώτας καὶ νὰ πείσῃ τὸν Νικηφόρον ὅπως παραδοθῇ εἰς αὐτόν. —π.

Καρατζίσκα-Πλάνινα *[Γεωγρ.]* βλ. *Μπάμπουννα*.

Καράτζιτς *Βοὺκ Στεφάνοβιτς*. Ἐπιφανὴς Σέρβος λόγιος, γλωσσολόγος καὶ λαογράφος (1787—1844). Ἀπὸ τοῦ 1813 ἐγκατασταθεὶς ἐν Βιέννῃ (ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε) ἀφιέρωσεν ὅλην τὴν δρᾶσίν του καὶ ὅλον σχεδὸν τὸν βίον του εἰς τὴν μελέτην τῆς πατρίου γλώσσης καὶ λαογραφίας. Καρπὸς τῶν μελετῶν του τούτων εἶναι ἐξαίρετοι καὶ πολύτιμοι συλλογαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεθησαύρισε τὸν λεξιλογικὸν καὶ λαογραφικὸν πλοῦτον τοῦ σερβικοῦ λαοῦ. Γνωστότατα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: 1) τετράτομος συλλογὴ σερβικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1823—1833 καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ Gerhard τῷ 1828, τοῦ Kapper τῷ 1852 καὶ ἄλλων· 2) τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Danica» πεντάτομον ἔργον του (1826—1834), τὸ ὁποῖον περιέχει πλουσίαν ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ὕλην καὶ εἶναι ἐπομένως πολύτιμος καὶ ἀπαραίτητος πηγὴ τῆς σερβικῆς ἱστορίας καὶ γλωσσολογίας· 3) συλλογαὶ σερβικῶν παροιμιῶν (1849) καὶ λαϊκῶν μύθων (1853), μεταφρασθέντων καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τῆς θυγατρός του Βιλχελμίνης· 4) γραμματικὴ τῆς σερβικῆς γλώσσης, ἥτις εἶναι καὶ ἡ πρώτη ἀξία λόγου σερβικὴ γραμματικὴ (1814) καὶ σερβικὸν λεξικὸν (1818), τοῦ ὁποίου προτάσσεται ὡς εἰσαγωγὴ σύντομος σερβικὴ γραμματική, ἥτις μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Γερμανοῦ γλωσσολόγου καὶ πατρὸς τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς J. Grimm τῷ 1824. Ὁ Καράτζιτς δὲν περιώρισεν εἰς ταῦτα τὴν ὑπὲρ τῆς σερβικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας δρᾶσίν του. Φύσει νεωτεριστὴς καὶ καινοτόμος, εἰσηγήθη ἐνθέρμως—καὶ κατέβαλε πρὸς τοῦτο ὅλας τὰς προσπαθείας του—τὴν ἀντικατάστασιν τῆς παλαιοσλαυϊκῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς σλαυϊκῆς (Kirchenslavisch), ἥτις ἐχρησίμευε μέχρι τῶν ἡμερῶν του ὡς μόνη σχεδὸν γραπτὴ γλῶσσα τῶν Σέρβων, διὰ τῆς νέας καὶ δημώδους Σερβικῆς, οὕτω δὲ κατέστη ὁ ἱδρυτὴς καὶ πατὴρ τοῦ νέου γραπτοῦ λόγου τῶν Σέρβων, ὅστις μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἐπεκράτησε καὶ ἐπεβλήθη. Τὰ ἅπαντα τοῦ Καράτζιτς ἐξεδόθησαν εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους (1894—1896) ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βελιγραδίου. Γ. Π. Α

Καρατζόβα *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἐπαρχίας τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας, σήμερον καλουμένης *Ἀλμωπίας* (πρότερον Ἐνωτίας). Τὰ καλούμενα *ὄρη τῆς Καρατζόβας* εἶναι ὁ ἀρχαῖος *Βόρας* (βλ. λ.).

—**Καρατζόβα** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐλαφοχώριον* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Νέστου.

Καρατζόλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἤδη καλούμενον *Τρῦπα* (βλ. λ.).

Καράτζορεν *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν τρία χωρία ἐν Πόντῳ ἑλληνικὰ ἄλλοτε, τὸ ἓν ἐν τῇ περιφερείᾳ Κερασοῦντος μετὰ 150 κατοίκων, τὸ δεύτερον ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ μετὰ 120 κατοίκων, τὸ δὲ τρίτον ἐν τῇ περιφερείᾳ Κάβζας μετὰ 525 κατοίκων. Α. Α. Π

Καρατζοχαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης, ἤδη καλούμενον *Καρδιὰ* (βλ. λ.).

καράτιον (τὸ) *[Ἐγκυκλ.]*. Τὸ καράτιον, ἰσούμενον πρὸς $^1/_{24}$ μονάδος βάρους, ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος μέχρι σήμερον ὡς διεθνικὸν τοῦ τίτλου, ἤτοι τῆς περιεκτικότητος καθαροῦ χρυσοῦ τῶν διαφόρων κραμάτων αὐτοῦ, ὡς νομισμάτων, κοσμημάτων κτλ. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς καρατίων δηλοῖ τὸν ἀριθμὸν μερῶν καθαροῦ χρυσοῦ, τῶν περιεχομένων εἰς 24 μέρη βάρους, π. χ. χρυσὸς 12, 16, 18, 22 καρατίων σημαίνει, ὅτι τὸ κρᾶμα περιέχει ἀναλογίαν καθαροῦ χρυσοῦ $^{12}/_{24}$. $^{16}/_{24}$ $^{18}/_{24}$, $^{22}/_{24}$. Σήμερον εἰς τὰ νομίσματα γίνεται χρῆσις τῆς δεκαδικῆς ἀναλογίας, ἐκφραζομένης εἰς χιλιοστά· κατὰ ταῦτα αἱ ἄνω ἀναλογίαι ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς ἢ κατὰ προσέγγισιν εἰς 0,500, 0,667, 0,750, 0.917. Τὰ καράτια ὑποδιαιροῦντο εἰς μέρη κατὰ διαφόρους ἀναλογίας εἰς τὰ διάφορα κράτη, ἐν Γαλλίᾳ εἰς τριακοστὰ δεύτερα, εἰς ἄλλας χώρας (Ἐνετία) εἰς ὀγδοάδας κτλ.

Ὡς μονὰς βάρους χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἀδαμάντων, μαργαριτῶν κτλ. καὶ ποικίλλει ὀλίγον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Τῷ 1877 εἶχε καθορισθῆ ὑπὸ τῶν ἑνώσεων τῶν κοσμηματοπωλῶν Λονδίνου - Παρισίων καὶ Ἀμστερδὰμ εἰς 205 χιλιοστόγραμμα. Ἀπὸ τοῦ 1909 τὸ διεθνὲς γραφεῖον μέτρων καὶ σταθμῶν καθώρισε τὸ ἤδη διεθνῶς παραδεδεγμένον μετρικὸν καράτιον εἰς 0,200 γραμμαρίου. Μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ παραμένει τὸ καράτιον ἴσον πρὸς 0,205304 γρ. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων παλαιῶν καρατίων ἀναφέρομεν τὸ γαλλικόν, ἴσον πρὸς 0,2052 γρ., διαιρούμενον εἰς 4 κόκκους. τὸ αὐστριακὸν 0,206103 γρ., τὸ ὁλλανδικὸν 0,205894, τὸ βραζιλιανὸν 0,192 γρ., τὸ τουρκικὸν ἴσον πρὸς 0,199313, $^1/_{16}$ τῆς δραχμῆς ἢ δραμίου, διαιρούμενον εἰς 4 κόκκους. Θ. Χ.

Καράτοβα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Γιουγκοσλαυΐας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 70 χιλιομέτρων ΒΑ τῶν Σκοπείων ἐπὶ ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν Ἐγρὶ - δερὲ (Κρίβα), παραποτάμου τοῦ Ἀξιοῦ. Κάτοικοι 7000 περίπου, ὧν τινες Μουσουλμάνοι. Ν. Μ.

Καρὰ-Τοκὰτ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον κείμενον περὶ τὰ 21 χιλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ - Σεχὶρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἐσκὶ - Σεχὶρ πρὸς Ἄγκυραν ὁδοῦ, ἐπὶ ὀροπεδίου ἀπολύτου ὕψους 970 μ. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχουσιν ὀρυχεῖα, ἐξ ὧν ἐξάγεται σήπιον (μαγνησιακὴ γῆ). Ν. Κ. Σ.

καρατόμησις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρατομεῖν, ἀποτομὴ τῆς κεφαλῆς, ἀποκεφάλισις καταδίκου.

—*[Ἐγκυκλ.]* Βλ. *θανατικὴ ἐκτέλεσις*.

καρατομῶ (—έω)· ἀποκόπτω τὴν κεφαλήν, ἀποκεφαλίζω κατάδικον, ἐκτελῶ θανατικὴν ποινὴν δι' ἀποκεφαλισμοῦ.

Καράτουλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 208.

— **Καράτουλα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς ΝΑ τῆς Ἀμαλιάδος, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι (1928) 725.

— **Καράτουλα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας ἐπαρχίας Κυνουρίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὑπήγετο ἄλλοτε εἰς τὴν κοινότητα Ὡριᾶς. Κάτοικοι (1928) 357.

Καρατουλέϊκος *[Γεωγρ.]*. Ὁ εἷς τῶν δύο βραχιόνων τῶν ἀποτελούντων τὸν *Ἐνιπέα* (βλ. λ.), παραπόταμον τοῦ Ἀλφειοῦ.

Καρατούσλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 280 κατοίκους γεωργούς.

Καρατουσλὰρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος σχηματιζόμενος πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Καραμανίας ὑπὸ τῆς μικρᾶς νήσου Ἅγιος Ἠλίας (πλάτ. 36° 12' Β, μηκ. 29° 57' Α., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnu).

Καρὰ-Τοχοὺν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον 150 κατοίκους.

Καρὰ-Τσαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, ἤδη καλούμενον *Μαυρόβατος* (βλ. λ.).

—**Καρὰ-Τσαλῆ** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Α. Θρᾴκης, κείμενον περὶ τὰ 26 χλμ. Ν τῆς Κεσσάνης καὶ εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν τινων ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ, ἐφ' ὑψηλῆς τοποθεσίας. Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοῦ οἰκονομία πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο Πολυβάτειον. Μ. Δ. Β.

Καρὰ-Τσὰμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ἑλληνικόν, ἔχον περὶ τοὺς 400 κατοίκους γεωργούς.

Καράτσεφ, ἢ *Καρατσώφ* (Karachev) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Ὀρὲλ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σνέζιετ, παραποτάμου τοῦ Νήσια, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Δνείπερον, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρίγας-Ὀρέλ. Κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς κάνναβις καὶ δημητριακά. Κάτ. 16.000. Μ. Ν. Δ

Καράτσι (Karachi ἢ Kurrachee) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις καὶ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σὶντ τῆς Βομβάης. Ἡ πόλις κεῖται πρὸς τὸ ἀπώτατον Δ. ἄκρον τοῦ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, ἀποτελοῦσα τὸ παραθαλάσσιον τέρμα τῆς βορειοδυτικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ τὴν κυρίαν πύλην τοῦ ἐμπορίου τῆς Πέντζαμπ καὶ μέρους τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Εἶναι ἐπίσης ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Σίντ. Κάτοικοι 216.885. Πρὸ τοῦ 1725 δὲν ὑπῆρχε πόλις ἐνταῦθα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρχισε νὰ συγκεντροῦται μικρὸν ἐμπόριον ἐν τῷ εὐρυχώρῳ λιμένι, ὅστις βαθμηδὸν ἀπερρόφησε τὸ ἐμπόριον τῆς Σαχμπάντερ, τοῦ ἀρχαίου λιμένος τῆς Σίντ. Ὁ ὅρμος τοῦ Καράτσι προστατεύεται ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μανόρα Χέντ, ἡ δὲ εἴσοδος ἐν μέρει φράσσεται ὑπὸ βράχων καὶ τῆς χερσονήσου (ἄλλοτε νήσου) Κιαμέρι, ὅπερ χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῆς πόλεως, ἔνθα γίνονται αἱ ἀποβιβάσεις καὶ ἐκφορτώσεις. Ἔχει τρεῖς ἀποβάθρας καὶ διαφόρους προεκτάσεις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς ἠπείρου διὰ μώλου. Ἡ ἐπέκτασις τῶν ἀποικιῶν τῆς Πένντζαμπ, ἐξ ὁλοκλήρου ἀφοσιωθεισῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, ἐπηύξησε μεγάλως τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Καράτσι, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι ὁ τρίτος λιμὴν τῶν Ἰνδιῶν, μετὰ τοὺς λιμένας τῆς Καλκούτας καὶ τῆς Βομβάης. Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς, πλὴν τοῦ σίτου, εἶναι ἐλαιόσπορος, βάμβαξ, ἔριον, δέρματα καὶ ὀστᾶ. Ἡ ἐτησία ἀξία τῆς ἐξαγωγῆς φθάνει τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀγγλικῶν λιρῶν. Τὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ ὀστρεοτροφεῖα εἶναι σημαντικώτατα. Ἡ πόλις ἔχει ἐντελῶς συγχρονισμένην ὄψιν, μὲ ὡραῖα κτίρια. Τὰ κυριώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα ἐν αὐτῇ εἶναι: ἡ σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἡ νομικὴ σχολή, ἡ σχολὴ τῶν μηχανικῶν. Ἐπίσης ἔχει ἀξιόλογον ζῳολογικὸν κῆπον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην κλπ. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν, λόγῳ ὅμως τῶν ἐνδημούντων πυρετῶν οἱ Ἄγγλοι ἵδρυσαν μικρὰν ἀποικίαν, τὴν *Κλίφτον*, 2 χλμ. Α. τῆς πόλεως, ἥτις ἀποτελεῖ προάστειον αὐτῆς, κατοικούμενον ὑπὸ Εὐρωπαίων. Ἡ περιφέρεια ἔχει ἐμβαδὸν 36.556 τ. χλμ. καὶ 600.000 κατοίκους. Ἐκτὸς τοῦ Καράτσι ἔχει ἐπίσης τοὺς λιμένας τῶν πόλεων Σιργκούτα καὶ Κέτι Μπάνταρ, ἔνθα διεξάγεται ἀξιοσημείωτον ἐμπόριον. Δ. Σ. Δ.

Καρατσιόλι (Caraccioli). Ὀνομαστὴ εὐγενὴς οἰκογένεια τῆς Νεαπόλεως (βλ. λ. *Καρακκιόλοι*).

Καρατσόλι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Ἀργυροπούλι* (βλ. λ.). Τὸ χωρίον τοῦτο κατέστη περίφημον λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν λῃστῶν τῆς Θεσσαλίας, οἱ ὁποῖοι προῆλθον ἐξ αὐτοῦ. Οὗτοι ἀνῆκον εἰς τοὺς ἡμινομαδικῶς βιοῦντας ποιμένας, τοὺς ἐγκατεστημένους αὐτόθι, οὐχὶ δὲ εἰς τοὺς μονίμους κατοίκους τοῦ χωρίου, οἵτινες εἶναι κατ' ἐξοχὴν νομοταγεῖς καὶ εἰρηνικοὶ πολῖται. Κ. Φ.

Καραύσιος (Carausius), *Μᾶρκος-Αὐρήλιος*. Ἡγεμὼν τῆς Βρεττανίας κατὰ τὰ ἔτη 286—293 μ. Χ. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Μεναπίων τῆς Βελγικῆς Γαλατίας, νεώτατος δὲ ὑπηρέτει εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στόλον τῶν βορείων θαλασσῶν. Ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ, ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ κατεστάθη φύλαξ τοῦ στενοῦ τῆς Βονωνίας (Μάγχης) ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαξώνων καὶ Φράγκων πειρατῶν. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐκμεταλλευόμενος, ἐγένετο μέτοχος τῶν πειρατικῶν ἐπιχειρήσεων, λαμβάνων μερίδιον εἰς τὰ κέρδη, καταδικασθεὶς δὲ εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, διῆλθε μετὰ τοῦ στόλου εἰς Βρεττανίαν, ὅπου ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον δυνάστην κατὰ τὸ 286 ἢ 287. Ἐπέδειξεν ἀρκετὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα, διοργανώσας στόλον ἀνώτερον τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ ἀντιμετωπίσας ἐπιτυχῶς πλείστας ἐκστρατείας τῶν Ρωμαίων. Κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ πλείστους γειτονικοὺς λαούς, ἀποβιβασθεὶς καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς Γαλατίας, ὅπου κατέκτησε τὸ Γεσοριακὸν (Gesoriacum, νῦν Boulogne-sur-Mer). Τὸ 290 συνῆψε συμμαχίαν μὲ τοὺς Ρωμαίους. Ἡ φήμη αὐτοῦ κατέστη θρυλικὴ καὶ οἱ περὶ αὐτοῦ μῦθοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετηροῦντο παρὰ τῷ λαῷ. Ἐφονεύθη τῷ 293 ὑπό τινος Ἀλλέκτου (Allectus), ὑπάρχου τῶν πραιτωριανῶν του, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτόν. Π. Ν. Π.

καράφα (ἡ)· δημοτ., φιάλη ὑαλίνη ἢ κρυσταλλίνη ἐπιτραπέζιος πρὸς εἰσδοχὴν συνήθως ὕδατος ἢ καὶ οἴνου: «ἔπια μιὰ καράφα νερό».

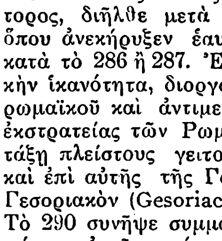

Καράφαι.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *καράφα* εἶδος φιάλης ἐξ ὑέλου ἢ κρυστάλλου, ἐν ᾗ προσφέρεται τὸ ὕδωρ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἔχει συνήθως μικρὰν βάσιν, κοιλίαν ἐξωγκωμένην καὶ στενὸν λαιμόν. Ὑπάρχουν καὶ καράφαι διὰ τὸν οἶνον, εἶναι ὅμως αὗται μικρότεραι καὶ διαφέρουν ὀλίγον εἰς τὸ σχῆμα ἀπὸ τὰς καράφας τοῦ ὕδατος. Α. Σ.

Καράφα, ἢ *Καράφφα* (Carafa ἢ Caraffa). Ὀνομαστὴ ἰταλικὴ οἰκογένεια ἐκ Νεαπόλεως, καταγομένη κατά τινας μὲν ἐκ τῶν Καρακκιόλων, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τοῦ Σιγισμούνδου τῆς Πίζης. Ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ ἐχωρίσθη βραδύτερον εἰς διαφόρους κλάδους, σημαντικώτεροι τῶν ὁποίων ἦσαν: ὁ *ντελλὰ Σπίνα* ἢ τῶν *πριγκίπων τοῦ Μπελβεντέρε*, ὁ *ντελλὰ Μπιλάντσια* ἢ τῶν *δουκῶν τοῦ Ἀδρία* καὶ ὁ *ντελλὰ Μανταλόνι*, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκει ὁ *Κάρολος*, ὁ ὁποῖος ἔπαιξε

Digitized by Google

σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαζανιέλα. Δεκατέσσαρα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐγένοντο καρδινάλιοι, ἓν δὲ ἐξελέγη πάπας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ καρδινάλιος *Λερίνα* ἦτο ὁ μόνος ἀπόγονος τοῦ κλάδου τῶν πριγκίπων τοῦ Μπελβεντέρε, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς ἐξαφανίσεως τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας ὁ πάπας Πῖος ὁ Ζ' τῷ 1807 ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν του ὑποχρεώσεων καὶ ἐπέτρεψε τὸν γάμον του μετὰ δεσποινίδος ἀνηκούσης εἰς τὸν εὐγενῆ οἶκον τῶν Γαετάνι ντ' Ἀκουΐλα. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Ἀντώνιος***. Αὐστριακὸς στρατηγός, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1693. Ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν δουκῶν τοῦ Φορλί. Εἰσελθὼν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατὸν τῷ 1665 ἐπολέμησε καὶ διεκρίθη κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Οὐγγαρίᾳ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος Α' ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σομπιέσκι, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν συνδρομήν του. Συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἄρσιν τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης καὶ ἐξηκολούθησε κατόπιν τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Ἔπεργες, Βουδαπέστῃ, Ἐρλάου, Λίππα, Μούνκατς καὶ Βελιγραδίῳ. Ἡ σκληρότης αὐτοῦ κατὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Τέκελυ τὸν κατέστησε μισητὸν καὶ ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν τῆς Βιέννης νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ καὶ νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς Τρανσυλβανίας, τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ προσαρτήσῃ. Ἐπολέμησεν ἐπίσης κατὰ τῶν Γάλλων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ δουκὸς Καρόλου τῆς Λωρραίνης.

— 2) ***Ἕκτωρ***, *κόμις ντὶ* ***Ροῦβο***. Νεαπολιτᾶνος πολιτικὸς (1767—1799), ἀρχηγὸς τοῦ ὀνομαστοῦ οἴκου τῶν δουκῶν τοῦ Ἀδρία. Εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ συλληφθεὶς τῷ 1794 ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σὰντ-Ἔλμο, ὁπόθεν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Μιλᾶνον. Τῷ 1799 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν μετὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἱδρυθείσης δὲ τῆς Παρθενοπαίας δημοκρατίας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν σώματος ἐκ 1200 ἀνδρῶν καὶ ἐπολέμησε τοὺς βασιλικοὺς εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Βασιλικάταν. Μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν τῶν βασιλικῶν συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὑποστὰς μετὰ καρτερίας τὰ μαρτύρια καὶ ἐπιδείξας μέγα θάρρος καὶ ψυχραιμίαν κατὰ τὴν ἀποκεφάλισίν του.

— 3—5) ***Ἰωάννης, Ἀντώνιος*** καὶ ***Κάρολος***. Υἱοὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀλφόνσου Καράφφα, μαρκησίου τοῦ Μοντόριο, ἀνεψιοὶ καὶ εὐνοούμενοι τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Δ', ὁ ὁποῖος ἀνύψωσεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα. Ἐκ τούτων ὀνομαστότερος ὑπῆρξεν ὁ Κάρολος (1519—1561), ὅστις ἐγκατέλειψε ταχέως τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ ἐπολέμησεν ἐν Ὁλλανδίᾳ, διαπρέψας ὡς στρατιωτικὸς καὶ λαβὼν διὰ τοῦτο τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. Βραδύτερον ὁ πάπας ὠνόμασεν αὐτὸν καρδινάλιον. Ὁ Κάρολος συλλαβὼν κατόπιν τὸ σχέδιον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοὺς Ἱσπανούς, ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς συμμαχίας τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Β' μετὰ τοῦ πάπα, ὁ ὁποῖος κυριολεκτικῶς εὑρίσκετο ὑποχείριος τῶν τριῶν ἀνεψιῶν του, οἵτινες ἐκυβέρνων ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ παπικὸν κράτος. Ἐκ τούτων ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ὀνομασθῆ ὑπὸ τοῦ θείου του δοὺξ τοῦ Παλλιάνο, ὁ δὲ δεύτερος μαρκήσιος τοῦ Μοντεμπέλλο. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ συνεπείᾳ τῆς γενικῆς κατακραυγῆς τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐπιβαρύνει μὲ φόρους, χάριν τῆς πολυτελοῦς καὶ ὀργιώδους διαβιώσεώς των, ὁ πάπας Παῦλος ὁ Δ' ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἀποκηρύξῃ καὶ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Ρώμης, δημεύσας καὶ τὴν περιουσίαν των. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου των οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου του. Ἀλλὰ κατόπιν νέων ῥαδιουργιῶν συνελήφθησαν, ἐδικάσθησαν, καὶ ὁ μὲν Κάρολος ἐστραγγαλίσθη, ὁ δὲ Ἰωάννης ἀπεκεφαλίσθη.

— 6) ***Ἰωάννης-Πέτρος***. Οὗτος ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παῦλος* ὁ Δ' (βλ. λ.).

—7) ***Μιχαὴλ-Ἐρρῖκος***. Ἰταλὸς συνθέτης (1787—1872) καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν πριγκίπων *ντὲ Κολομπράνο* (de Colobrano). Κατ' ἀρχὰς στρατιωτικός, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Μυρά, ἐγκατέλειψε τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἵνα ἐπιδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μουσικήν, ἣν εἶχε σπουδάσει ὑπὸ τὸν Ρούτζι καὶ Φεναρόλι. Νεώτατος εἶχεν ἤδη ἀναβιβάσει ἀπὸ σκηνῆς τὸ μικρὸν μελόδραμα «Τὸ φάντασμα», ὡς καὶ σειρὰν ἄλλων δευτερευόντων σκηνικῶν ἔργων παιχθέντων ἐν Νεαπόλει. Περὶ τὸ 1821 κατώρθωσε ν' ἀναβιβάσῃ ἀπὸ τῆς Ὀπερὰ-Κωμὶκ τῶν Παρισίων τὰ μελοδράματα «Ζὰν ντ' Ἀρκ» καὶ «Le Solitaire», ἀμφότερα στεφθέντα ὑπὸ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας. Ἀπὸ τοῦ 1827 ἐγκατασταθεὶς μονίμως ἐν Παρισίοις παρήγαγε τὴν σειρὰν τῶν γαλλικῶν του ἔργων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Masaniello, ἢ ὁ Ψαρᾶς τῆς Νεαπόλεως» (1827), «La Violette» (1828), «L' Auberge d' Auray» (1830), «Therèse» (1838) κλπ. Τῷ 1837 ὁ Καράφα ὠνομάσθη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1840 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων. Ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συνθέσεων αὐτοῦ κατέχουν καὶ ὡρισμένα θρησκευτικά του ἔργα, ὡς τά: «Requiem», «Stabat Mater», «Ave verum» κλπ. Γ. Σ.

—8) ***Ὀλιβιέρος***. Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Νεαπόλεως, καρδινάλιος καὶ ναύαρχος (1406—1491). Διεκρίθη ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ὡς δεξιὸς διπλωμάτης. Τῷ 1472 ὁ πάπας Σίξτος ὁ Δ' ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Ἀττάλειαν.

—9) ***Φραγκῖσκος***, *πρίγκιψ τοῦ Κολομπράνο*. Νεαπολιτᾶνος ποιητὴς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γνωστὸς ὡς ἱδρυτὴς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Καπράριο, ἀποτελουμένης ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ποιητὰς (1728). Ἐδημοσίευσεν ἰδιαίτερον τόμον ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Στίχοι διάφοροι» (1730). Μ. Δ. Β.

Καρὰ-Φεΐζ ***βέης***. Βούλγαρος ἀρχηγὸς τῶν Γκριτζαλήδων ἱππέων, μετὰ τῶν ὁποίων, ἀπὸ τοῦ Βιδδινίου, ἐξεστράτευσε τῷ 1821 καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ἡ σπουδαιοτέρα του νίκη ὑπῆρξεν εἰς τὸ Σκουλένι. Κατελθὼν τῷ 1823 εἰς Ἀττικὴν μετὰ τοῦ Γιουσοὺφ πασᾶ Μπερκόφτζαλη, ἀπεβίωσεν ἐν Καλάμῳ ἐκ τύφου. Γ. Δ. Κ.

Καρχφέρια, ἢ ***Καραβέρροια*** */Γεωγρ./*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς μακεδονικῆς πόλεως *Βερροίας* (βλ. λ.).

καράφλα (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καραφλοῦ, ἔλλειψις τριχῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, γυμνότης τοῦ κρανίου (ἀντὶ *φαλάκρα*, κατ' ἀμοιβαίαν μετάθεσιν τῶν συμφωνικῶν ζευγῶν *φλ* καὶ *κρ*).

καραφλός,—*ή*,—*ό* (καὶ *καράφλας*, ὁ, ἀρσ. μόνον)· ὁ μὴ ἔχων τρίχας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁ ἔχων γυμνὸν τὸ κρανίον (ἀντὶ *φαλακρός*, κατ' ἀμοιβαίαν μετάθεσιν τῶν συμφωνικῶν ζευγῶν *φλ* καὶ *κρ*).

Καραφοῦτο (Karafuto) */Γεωγρ./*. Ἰαπωνικὴ ὀνομασία τῆς νήσου Σαχαλίνης, ἰδίως τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τμήματος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἐξεχωρήθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Πορτσμοὺθ (1905). Μ. Ν. Δ.

Καρὰ-Χαλὴλ */Γεωγρ./*. Μικρὸν τσιφλίκιον (ἀγρόκτημα) ΝΑ. τῆς λίμνης Δέρκων, παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον *Τουρσὲν-κιοΐ*. Ε. Σ. Σ.

Καρὰ-Χαλὴλ ***Τσαντερλῆ Χαϊρεντὶν πασᾶς***. Ὁ τρίτος χρονολογικῶς μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας καὶ ὁ πρῶτος ἀξιωθεὶς τοῦ πρωθυπουργικοῦ ἀξιώματος, χωρὶς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν δυναστείαν τοῦ Ὀσμάν. Ἀρχικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν οὐλεμάδων, ἤτοι τῶν ἱερονομολόγων, κατήγετο δὲ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἐντέμπαλι, πενθεροῦ τοῦ σουλτάνου Ὀσμάν. Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ἱεροδίκης ἐν Ἰζνὶκ (Νικαίᾳ), Μπιλετζὶκ καὶ Προύσῃ καὶ κατόπιν στρατοδίκης (καζασκέρης). Τῷ 1369 διωρίσθη βεζύρης, λαβὼν τότε καὶ τὸ ὄνομα *Χαϊρεντὶν πασᾶς*, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο γνωστὸς ὡς *Καρὰ-Χαλήλ*. Εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο παρέμεινε 18 ἔτη. Ἀπέθανε τῷ 1386 ἐν Γένιτζε (Γιαννιτσά), προελαύνων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ πρὸς κατάκτησιν τῆς Λαρίσης. Τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα παρέμεινεν ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν εἰς τὴν οἰκογένειάν του μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενομένων βεζυρῶν τοῦ υἱοῦ του *Ἀλῆ*, τοῦ ἐγγόνου του *Ἰμπραχὶμ* καὶ τοῦ δισεγγόνου του *Χαλήλ*. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Καρχχάλιος, ***Δημήτριος***. Δημοσιογράφος καὶ ποιητής, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Λάμπρος Ἀστέρης*. Ἐγεννήθη ἐν Ἁγίῳ Νικολάῳ τῆς Ἀρκαδίας τῷ 1871 καὶ ἐξεπαιδεύθη κατ' ἀρχὰς ἐν Πειραιεῖ καὶ κατόπιν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐσπούδασε νομικά, βραδύτερον δὲ ἐν Βιέννῃ, ὅπου κατέγινεν εἰς οἰκονομικὰς μελέτας. Κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Βάμου ἔλαβε μέρος, τῷ 1896, εἰς τὰς μάχας τῆς Μαλάξας καὶ τῆς Ἁρμυρίδος. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην, μετασχὼν τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρείας, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Παύλου Μελᾶ εἰς Θεσσαλίαν πρὸς διοργάνωσιν ἐπαναστατικῶν σωμάτων. Τῷ 1897 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον καὶ κατόπιν ἀπεστάλη, ὡς ἀνταποκριτὴς ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν, δημοσιογραφῶν καὶ εἰς ἐκεῖ ἐφημερίδας καὶ καταγινόμενος εἰς πολιτικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῷ δὲ 1917, ἀπελαθεὶς εἰς Κρήτην, ἠσχολήθη ἐκεῖ εἰς προϊστορικὰς μελέτας ἐπὶ τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Νικητήρια» (1895»), «Ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ὡρῶν» (1906)» «Τὸ φλογερὸ πέρασμα», ἐπικολυρικὸν ποίημα μὲ θέμα τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1926), τὰ δράματα: «Ἴκαρος» (1903), «Εἵλωτες», «Τὸ πρῶτο σπίτι», «Οἱ μάρτυρες», «Τὸ παραμύθι τῆς φιλίας», «Ἡ τριλογία τῆς ζωῆς», «Ὁ λιποτάκτης», «Ἡ θεομηνία», «Οἱ δύο ἀδελφοί», τὴν ἐπιθεώρησιν «Λίγα ἀπ' ὅλα» (μετὰ τοῦ Μίκιου Λάμπρου), τὰς ἱστορικὰς πραγματείας: «Αἱ παραδουνάβειοι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι» (1903), «Pro Albania» (ἐν Βιέννῃ 1910), «Περὶ τῶν κατοίκων τῆς προϊστορικῆς Ἑλλάδος» (1925), πολλὰ διηγήματα, μελέτας περὶ τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Καραχάλιος,** ***Παναγιώτης***. Διάσημος Κλέφτης τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατήγετο ἀπὸ τὸ Καστρὶ τῆς Κυνουρίας καὶ διετήρει ἀνοικτὸν μπαϊράκι ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Ἐπὶ κεφαλῆς σημαντικοῦ σώματος, μετέσχε τῆς ὁμοσπονδίας τῶν Κλεφτῶν τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἔδρασεν ὑπὸ τὸν Ζαχαριᾶν Μπαρμπιτσιώτην. Τῷ 1792, κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀνδρίτσου Μουστανᾶ (τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀδυσσέως), ὁ Καραχάλιος ἀπεσπάσθη τοῦ λοιποῦ πελοποννησιακοῦ σώματος, ὅπερ τὸν συνώδευσε κατὰ τὴν περιπετειώδη διάβασιν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς Μάνης εἰς τὸν Κορινθιακόν, συλληφθεὶς δὲ μετὰ 40 παλληκαρίων του παρὰ τὴν Βοστίτσαν (Αἴγιον), μετεφέρθη εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν, ὅπου κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐψήθη. Τούτου ἀπόγονοι ἐστάθησαν ὁ *Ἰωάννης*, Ἀγωνιστὴς διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ *Κωνσταντῖνος*, ὅστις ὑπῆρξε πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἀγῶνος περίοδον, ὁ *Νικόλαος*, σημαιοφόρος τοῦ Κολοκοτρώνη, θανὼν ἐκ πείνης εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Κῆπον τοῦ Κλαυθμῶνος, ὅπου ἀνέμενε τὴν ὑπεσχημένην ἀνταμοιβήν του, καὶ ὁ *Χαράλαμπος*, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ παρεπώνυμον τοῦ Στρατηγοῦ. Τοῦ τελευταίου τούτου ἀπόγονοι εἶναι οἱ ἐν Καστρίῳ *Στρατηγάκαι* καὶ *Καραχάλιοι*. Γ. Δ. Κ.

— **Καραχάλιος,** ***Παναγιώτης, Σπηλιόπουλος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δουμενῶν. Ἐπολέμησε καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν, διεκρίθη ὅμως ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Ἰμπραήμ. Γ. Δ. Κ.

Καρὰ-Χασάν. Εἷς τῶν 40 Τούρκων πολεμιστῶν, οἵτινες διεπεραιώθησαν τῷ 1366 διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ δύο σχεδιῶν ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν παραλίαν συμπράξας κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ παρὰ τὴν Καλλίπολιν φρουρίου τῆς Τζύμπης.

Καραχασάνι */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Ὄχθια* (βλ. λ.).

Καραχδερὲ */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Βαργυλιακοῦ κόλπου (βλ. λ. *Καρανδάκια*), ὑποτιθεμένη θέσις τῶν ἀρχαίων *Καρυάνδων*.

Καραχισὰρ-*Σαρκὶ* */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Σαρκὶ-Καραχισάρ*.

— **Καραχισὰρ-*ἰ-Σαχὶπ*** */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Τουρκίας, τὸ κοινῶς *Ἀφιὸν*-Καραχισὰρ (βλ. λ.).

Καραχρῆστος.—1) ***Βλάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Βάλτου. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ μάλιστα εἰς τὸ Μακρυνόρος, τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὸ Μεσολόγγιον.

— 2) ***Γεώργιος***, ἀδελφὸς αὐτοῦ νεώτερος. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν εἰς τὸ τακτικὸν πεζικόν, καὶ ἔφθασε τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου.

— 3) ***Χρῆστος***. Γενναιότατος Ἀγωνιστής, ἐξάδελφος τῶν ἀνωτέρω. Ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Βαλτινῶν, ἔδρασε δὲ ποικιλοτρόπως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τὴν βασιλικὴν φάλαγγα, ἀπέθανε δὲ τῷ 1840 συνεπείᾳ πληγῆς, ἣν ἔλαβεν εἰς συμπλοκὴν πρὸς λῃστάς. Γ. Δ. Κ.

—**Καραχρῆστος** ***Νικόλαος***. Ἕλλην παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1884 ἐν Ἰωαννίνοις. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ, ὑπηρέτησεν ὡς δημοδιδάσκαλος ἐν σχολείοις Ἰωαννίνων, ἐπὶ τετραετίαν, καὶ κατόπιν ἐφοίτησεν εἰς τὸ Μαράσλειον διδασκαλεῖον, ὅποθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1907. Ἐγγραφεὶς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Διορισθεὶς τὸ πρῶτον σχολάρχης ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ Πατρῶν, προήχθη μετὰ ἓν ἔτος εἰς ἐπιθεωρητὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων Χίου, ὁπόθεν μετετέθη ὡς καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ διδασκαλείῳ ἀρρένων Θεσσαλονίκης, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἑξαετίαν. Μεταβὰς μετὰ ταῦτα εἰς Εὐρώπην πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς, διήκουσεν ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυ ἔτη φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ μαθήματα ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἑλβετίας. Μετὰ τὴν ἐξ Ἑσπερίας ἐπάνοδόν του, ἡ πολιτεία ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκαλείου θηλέων Θεσσαλονίκης, ἐπὶ ἓν ἔτος τὴν διεύθυνσιν τοῦ μονοταξίου διδασκαλείου Σερρῶν καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκαλείου θηλέων Θεσσαλονίκης. Τῷ 1926 διωρίσθη ἐκπαιδευτικὸς

Digitized by Google

σύμβουλος παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ μετὰ διετῆ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ παραμονὴν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαρασλείου διδασκαλείου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τριετίας διευθύνει. Συνέγραψε: «Περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πρακτικῆς μορφώσεως» (Ἀθῆναι 1922), «Ψυχολογικὴ ἐξέτασις τοῦ προβλήματος τῶν ξενοφώνων» (Θεσσαλονίκη 1923), «Διδακτικὴ τοῦ σχολείου τῶν ξενοφώνων καὶ παντὸς εἴδους σχολείων» (Θεσσαλονίκη 1924), «Ἡ κοινωνία μας καὶ οἱ διδάσκαλοί της» (Θεσσαλονίκη 1924), «Χαρακτὴρ καὶ σχολεῖον» (Ἀθῆναι 1927), «Κοινωνιολογικὴ παιδαγωγική» (Ἀθῆναι 1928), «Διδακτικὴ τοῦ σχολείου ἐργασίας» (Ἀθῆναι 1929) καὶ διάφορα ἄρθρα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

Καραχουσεΐν *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα χωρίου τῆς κοινότητος Ἀλκομενῶν (Μαμούρας), τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας, τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη εἰς *Ἅγιον Ἀθανάσιον*. Κάτ. (1928) 121.

καρβαζίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CO(N_3)_2$. Ἄχροοι λίαν ἐκρηκτικοὶ κρύσταλλοι. Σ. Γ.

καρβαζόλιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

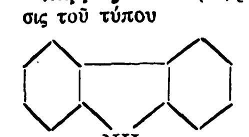

ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ C. Graebe καὶ C. Glaser ἐν τῇ λιθανθρακοπίσσῃ, ὅπου καὶ συνοδεύει τὸ *ἀνθρακένιον*. Ἀποτελεῖ στίλβοντα φυλλίδια καὶ πίνακας τηκομένους εἰς 238° καὶ βράζοντας εἰς 335°. Τὸ καρβαζόλιον εἶναι δυσδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸ βενζόλιον, τὸν αἰθέρα, τὸν διθειάνθρακα, τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὸ ὀξικὸν ὀξύ. Εἶναι εὐκόλως ἐξαχνώσιμον καὶ λίαν ἀνθεκτικόν. Εἰς πυκνὸν θειικὸν ὀξὺ διαλύεται μετὰ κιτρίνης ἕως κιτρινοφαίου χροιᾶς, ἥτις δι' ἰχνῶν νιτρικοῦ ὀξέος καθίσταται πρασίνη. Μετὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ ἰσατίνης παρέχει ἔντονον κυανῆν χροιάν, προσομοιάζει δὲ γενικῶς κατὰ τὴν χημικὴν συμπεριφορὰν ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὸ *διφαινύλιον* καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν *διφαινυλαμίνην*. Τὸ καρβαζόλιον σχηματίζει χαρακτηριστικὸν κρυσταλλικὸν πικρικὸν ἅλας τηκόμενον εἰς 182°. Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης διὰ τὸ καρβαζόλιον εἶναι ἡ μετὰ καλίου ἕνωσις αὐτοῦ $C_{12}H_8NK$, ἥτις εὐκόλως λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως αὐτοῦ μετὰ καυστικοῦ καλίου εἰς 220—240°, χρησιμεύει δὲ πρὸς διαχωρισμὸν τοῦ καρβαζολίου ἀπὸ τοῦ ἀνθρακενίου. Τὸ καρβαζόλιον χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν συνθετικῶν χρωμάτων καὶ κυρίως τοῦ κυανοῦ Hydron.

Τὸ N-*αἰθυλοκαρβαζόλιον* (ὁμόλογον τοῦ καρβαζολίου) εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 68°, ἐχρησιμοποιήθη δὲ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς πταρμογόνον ἐν ἀναμίξει μετὰ διφαινυλοχλωραρσίνης. Σ. Γ.

καρβαιθοξύλιον *ἰσοκυανικὸν* (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἰσοκυανικὸν* καρβαιθοξύλιον.

καρβαιθοξυλογλυκίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_2H_5O.CO.NH.CH_2\ COOH$. Σῶμα κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 75°. Ἔχει ἀντίδρασιν καὶ γεῦσιν ὄξινον. Σ. Γ.

καρβακρόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι φαινόλη καὶ δὴ ὑδροξυλιωμένον *π-κυμόλιον*. Ἔχει τὸν τύπον

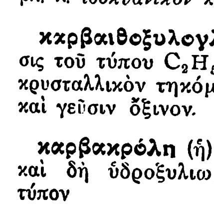

καὶ εἶναι ἰσομερὴς πρὸς τὴν *θυμόλην*, διαφέρουσα ταύτης μόνον κατὰ τὴν θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται τὸ ὑδροξύλιον. Λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἐλαίου τοῦ ὀριγάνου, ὅπου περιέχεται εἰς ἀναλογίαν 80% περίπου. Ἐπίσης λαμβάνεται δι' ἰσομερισμοῦ, ἐπιτελουμένου διὰ θερμάνσεως μετὰ φωσφορικοῦ ὀξέος, τῆς *καρβόνης*, τοῦ κυρίου συστατικοῦ τοῦ ἐλαίου *κάρου τοῦ κυμινοειδοῦς*. Ἐπίσης λαμβάνεται κατὰ τὴν θέρμανσιν *καφουρᾶς* μετὰ ἰωδίου. Ἡ καρβακρόλη περαιτέρω εὑρίσκεται εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ θύμου, τῆς θύμβρης κ. ἄ. Εἶναι παχύρρευστον ἔλαιον, πηγνύμενον εἰς 1° καὶ βράζον εἰς 236°. Πυκνότης ἔχει εἰς 15° 0,980. Χρώννυται ἐν ἀλκοολικῷ διαλύματι διὰ σταγόνων ἀραιοῦ χλωριούχου σιδήρου ἐντόνως πρασίνη. Σ. Γ.

Καρβάλη, Νέα — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Καβάλλας. Κάτ. (1928) 1090. Χ. Δ

Καρβαλὸ (Carvalho), ***Καρολίνα-Φέλιξ-Μιολάν***. Γαλλὶς ἀοιδὸς (1827—1895), σύζυγος τοῦ *Λέοντος Καρβαλό*. Μαθήτρια τοῦ Ντυπρὲ ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων, ἐνωρίτατα ἐδείχθη ὡς λυρικὴ ὑψίφωνος. Μετὰ ὀλιγοχρόνιον δρᾶσιν εἰς τὸ Κωμικὸν Μελόδραμα τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ἔνθα ἐδημιούργησε τῷ 1853 τοὺς «Γάμους τῆς Γιαννούλας» τοῦ Μασσέ, ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς τὸ Λυρικὸν θέατρον, τῷ δὲ 1869 προσελήφθη εἰς τὴν Ὀπερά. Τῷ 1872 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Κωμικὸν Μελόδραμα καὶ τέλος ἀπετέλεσεν ἐκ νέου μέλος τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ὀπερά. Κατόπιν μοναδικῶν θριάμβων ἀνὰ τὰ μεγαλύτερα μουσικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἀπεσύρθη ὁριστικῶς τῆς σκηνῆς τῷ 1885. Ἡ Καρβαλὸ ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς αὐθεντικωτέρας δόξας τῆς γαλλικῆς λυρικῆς σκηνῆς. Γ. Σ.

— **Καρβαλὸ** (Carvalho), ***Λέων-Καρβάϊγ***, ἐπιλεγόμενος—. Γάλλος ἀοιδὸς (βαθύφωνος) καὶ θεατρικὸς ἐπιχειρηματίας (1825—1897). Νυμφευθεὶς τὴν διάσημον ὑψίφωνον Καρολίναν Μιολὰν ἀπεσύρθη τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λυρικοῦ θεάτρου (1855—1869). Ἀργότερον ἐγένετο ὑποδιευθυντὴς τοῦ ἐν Καΐρῳ χεδιβικοῦ θεάτρου καὶ τῷ 1872 διευθυντὴς τοῦ Βωντεβίλ. Τέλος τῷ 1876 ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος, ὅπερ ἀνάγει εἰς μεγάλην ἀκμήν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τούτου ὑπὸ πυρκαϊᾶς (1887), ὁ Καρβαλὸ καταδιώκεται ὡς ὑπεύθυνος καὶ καταδικάζεται, ἀλλ' ἠθῳώθη μετ' ὀλίγον καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν διεύθυνσιν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ χάρις εἰς τὰς φροντίδας του ἀνεβιβάσθησαν πλεῖστα νέα ἔργα, ὡς ὁ «Φάουστ», ἡ «Μιρέϊγ», ὁ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», ἐκ δὲ τῶν παλαιοτέρων ὁ «Ὀμπερόν», ὁ «Μαγευμένος αὐλός», ὁ «Ὀρφεὺς» κλπ. Γ. Σ.

καρβαμιδαζίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N\ CO\ N_3$. Σῶμα στερεὸν κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 97°. Σ. Γ.

καρβαμιδικὴ *ἀμιδίνη* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *γουανιδίνη*.

καρβαμιδικὸν *ὀξύ*, ἢ *καρβαμινικὸν ὀξύ*, ἢ *ἀμινομυρμηκικὸν ὀξύ*, ἢ *ἀνθρακαμιδικὸν ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀμμωνιακὸν παράγωγον τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου $HO.CO\ NH_2$. Ὡς ἐλεύθερον δὲν εἶναι γνωστόν, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν παραγώγων καὶ δὴ ἁλάτων, ἐστέρων καὶ τοῦ χλωριδίου του. Ἐκ τῶν ἁλάτων σπουδαιότερον εἶναι τὸ μετ' ἀμμωνίου, $H_4N.O.CO.NH_2$, σχηματιζόμενον δι' ἀπ' εὐθείας ἑνώσεως ἀμμωνίας καὶ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, δι' ὃ καὶ ἀνευρίσκεται ὡς συστατικὸν τοῦ ἀγοραίου ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου. Οἱ ἐστέρες τοῦ καρβαμιδικοῦ ὀξέος εἶναι αἱ *οὐρεθᾶναι* (βλ. λ.), καλούμεναι οὕτως ἐκ τοῦ σπουδαιοτέρου, τοῦ *καρβαμιδικοῦ αἰθυλεστέρος*, ὅστις ὡς ἐκ τῆς οὐρίας ληφθεὶς ἐκλήθη *οὐρεθάνη*. Τὸ *καρβαμιδικὸν χλωρίδιον* ἢ *ἀμινοφορμυλοχλωρίδιον* $Cl\ CO\ NH_2$ λαμβανόμενον δι' ἐπιδράσεως ξηροῦ ὑδροχλωρίου ἐπὶ κυανικῶν ἁλάτων εἶναι ἄχρουν ὑγρόν. Σ. Γ.

καρβαμιδιμιδαζίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N.C\ (:NH).N_3$ λαμβανομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ νιτρικοῦ αὐτῆς ἅλατος διὰ διοχετεύσεως νιτρωδῶν ἀτμῶν εἰς νιτρικὴν ἀμινογουανιδίνην. Σ. Γ.

καρβαμίδιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἐπιστημονικὸν ὄνομα τῆς *οὐρίας* (βλ. λ.).

καρβαμινικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *καρβαμιδικὸν ὀξύ*.

καρβαμινοξέα (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγα τοῦ καρβαμιδικοῦ ὀξέος διὰ συνδυασμοῦ τῆς ἀμιδικῆς ὁμάδος μετὰ ριζῶν ὀργανικῶν ὀξέων. Τὸ ἁπλούστερον μέλος εἶναι τὸ

$$HOOC.NH.CH_2\ COOH$$

τοῦ ὁποίου ἐστὴρ εἶναι ἡ *καρβαιθοξυλογλυκίνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Καρβὰρ (Karwar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος τῆς Βορείου Κανάρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βομβάης εἰς τὸν μυχὸν κόλπου, ὅπου ἐκβάλλει ὁ Καλινάδι ποταμός. Ἄλλοτε ἀπετέλει σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ πρακτορεῖον τῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, συσταθὲν τῷ 1663. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος ἐξ ὅλων τῶν μεταξὺ τῆς Βομβάης καὶ Κοχὶν εὑρισκομένων, ἀλλὰ διὰ πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος. Εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Καρβὰρ ὑπάρχουσι καὶ τινες νησῖδες. Κάτ. 15 000. Μ. Ν. Δ.

Καρβασαρᾶς *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς πόλεως *Ἀμφιλοχία* (βλ. λ.).

—*[Ἱστορ. Ἀγῶν.]* Κατὰ τὸν Ἀγῶνα πολλαὶ μάχαι συνήφθησαν ἐν *Καρβασαρᾷ*. Ἰδίως ὅμως ἀναφέρεται ἡ συμβᾶσα τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1825, μεταξὺ τῶν κατερχομένων εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκούντων τὸ Μεσολόγγιον Τουρκαλβανῶν καὶ τῶν ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Γ. Καραϊσκάκη, προσεπάθουν νὰ διακόψουν τὰς συγκοινωνίας τοῦ Κιουταχῆ. Ἡ μάχη ὑπῆρξε τετράωρος, τόσον δ' ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος, ὥστε εὐρωπαϊκά τινα πλοῖα, εὑρισκόμενα αὐτόθι διὰ νὰ σιτίσουν τοὺς Τούρκους, ἠναγκάσθησαν νὰ θραύσουν τὰς ἁλύσεις τῶν ἀγκυρῶν καὶ νὰ μακρυνθοῦν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν τριακόσιοι περίπου Τοῦρκοι, πολλοὶ δέ, παθόντες ὑπὸ πανικοῦ, ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκ τῶν διακοσίων καταφόρτων καμήλων, αἱ ἑκατὸν εἴκοσι περιέπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οὗτοι, σχόντες ἑπτὰ νεκροὺς καὶ περὶ τοὺς πεντήκοντα τραυματίας, εἰσώρμησαν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Καρβασαρᾶ, ἐλλείψει ὅμως πολεμεφοδίων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραμείνουν. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔδειξεν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν ὁ Δῆμο-Τζέλιος. Γ. Δ. Κ.

— **Καρβασαρᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μπιλοκομήτι τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτοικοι 123 (1928).

— **Καρβασαρᾶς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος, τὸ ἄλλως *Καστανᾶς* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

καρβάτιναι (αἱ) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος εὐτελῶν ὑποδημάτων ἐκ δέρματος παρ' ἀρχαίοις, ἄλλως καλουμένων καὶ *καρπάσιναι*, *καρβάσιναι*. Ἦσαν «μονόπελμα» καὶ «μονόδερμα», χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν («τραχέα καὶ ποιμενικά»), ἐπαυτίζοντο δὲ πρὸς τὰς ἀρβύλας. Κατὰ τὸν Πολυδεύκη ὠνομάζοντο οὕτως ἀπὸ τῶν Καρῶν. — Π.

Καρβάχαλ (Carvajal), ***Θωμᾶς-Ἰωσὴφ Γκονθαλέθ***. Ἱσπανὸς πολιτικὸς καὶ λόγιος (1753—1834). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐν Ἰνδίαις καὶ ἐπί τινα χρόνον ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἀκολούθως διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου. Μὲ τὴν ἄνοδον Φερδινάνδου τοῦ Ζ' εἰς τὸν θρόνον ἐπαύθη τῆς θέσεώς του, ἀλλὰ τὴν ἀνέκτησε καὶ πάλιν μετὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1820, διορισθεὶς καὶ ἰσόβιος γερουσιαστής. Μετέφρασε τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ καὶ τὰ ποιητικὰ βιβλία τῆς Βίβλου. Ἐπίσης συνέθεσε καὶ ἄλλα πεζὰ καὶ ἔμμετρα ἔργα, δημοσιευθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1847. Αἱ μεταφράσεις του θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς ἱσπανικῆς γλώσσης. Μ. Ν. Δ.

—**Καρβάχαλ** (Carvajal), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς (1464—1548), θεωρεῖται ὑπό τινων συγγραφέων ὡς υἱὸς τοῦ Καίσαρος Βοργία. Ἐκ τῶν πρώτων κατακτητῶν τῆς Ἀμερικῆς ἦτο ἀνὴρ γενναῖος, διαπρέψας εἰς πλείστας μάχας καὶ ἀποκληθεὶς ὁ «Διάβολος τῶν Ἄνδεων». Συλλαβὼν κάποτε 20.000 ἰθαγενεῖς Ἰνδοὺς τοὺς ἐνέκλεισεν εἰς μεταλλεῖα, ὅπου ἀπωλέσθησαν ἅπαντες ἐκ τῶν κακουχιῶν. Μ. Ν. Δ.

Καρβέας. Χριστιανὸς ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλιανιτῶν. Ὑπηρέτει ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' (842—867) εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατὸν καὶ ἐν τῷ θέματι Ἀνατολικῶν, ὡς πρωτομανδάτωρ. Κατὰ τὸν διαταγῇ τῆς Θεοδώρας ἐνεργηθέντα φοβερὸν διωγμὸν τῶν Παυλιανιτῶν, ὁ Καρβέας, πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπηγχονίσθη καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐστασίασε καί, παραλαβὼν πεντακισχιλίους ἄνδρας ἐκ τῶν ὁμοθρήσκων του, κατέφυγε παρὰ τῷ Ἀοῦβι ἐμίρῃ τῆς Μελιτινῆς Ἄμερ, μεθ' οὗ συμμαχήσας ἐνήργει ἐπιδρομὰς εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος. Συνοικισθέντες οἱ Παυλιανῖται εἰς τὰς παραμεθορίους κώμας Ἀργαοῦν καὶ Ἀμάριον, ἵδρυσαν ἐντὸς ὀλίγου ἴδιον κράτος, τὸ ὁποῖον, ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἀράβων, ἀπετέλεσεν ἀληθῆ μάστιγα τῶν παραμεθορίων βυζαντινῶν χωρῶν. Ὁ Μιχαὴλ ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν εἰσέβαλεν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὰ τὰ Σαμόσατα, ἀλλά, πρωταγωνιστοῦντος τοῦ Καρβέα, ὑπέστη δεινὴν ἧτταν, ἀπολέσας μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἐν οἷς καὶ πλείστους στρατηγοὺς καὶ ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς πεσόντας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καρβέα. Ἔκτοτε οὗτος ἐξηκολούθησε θρασύτερος τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ μέχρι τοῦ 862, ὅτε κατετροπώθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πετρωνᾶ. Διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἐξ ἴσου φανατικὸς καὶ δραστήριος Χρυσόχειρ. Ν. ΚΛΕ

Καρβελᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου πρὸς Δ.ΒΔ τῆς πόλεως Γυθείου. Κάτ. (1928) 329. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βαθειὰ Λάκκα (Τσιχοβᾶ)*, *Βισόκα*, *Κούρσοβα*, *Σταφέλιτσα* καὶ *Φιλιατρό*, ἀριθμοῦντα ἐν συνόλῳ (1928) 572 κατοίκους. Χ. Δ.

καρβελαϊκὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *φαινόλη*.

Καρβελᾶς. Ὄνομα οἰκογενείας κρητικῆς καταγωγῆς, ἥτις μετηνάστευσε μετὰ τὴν ἅλωσιν (1669) εἰς Ζάκυνθον ὑπὸ τὸν γενάρχην ***Γεώργιον*** τοῦ *Ἐμμανουήλ*. Ἀλλὰ καὶ ἐν Βενετίᾳ ὑπῆρχε κλάδος τῆς οἰκογενείας ταύτης πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἀπαντῶσιν ὁμώνυμοι οἰκογένειαι μεσοῦντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὰ 1602 ἐκ τοῦ Ζυγοῦ τῆς Μάνης καὶ ἐκ τοῦ χωρίου Πραστίο. Ὁμώνυμον χωρίον **Καρβελᾶ ἀπαντᾷ ἔτι καὶ νῦν** ἐν Μαλευρίῳ Γυθείου.

Digitized by Google

—**Καρβελᾶς, *Φραγκῖσκος*.** Γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ τῷ 1817 ἔτυχε τοῦ διπλώματος τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Παταβίου, ὅπου καὶ ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ ἐνδιαφέρουσαν μελέτην περὶ ῥαχίτιδος, πάσχων καὶ αὐτὸς παιδιόθεν ἐκ τῆς ἀσθενείας ταύτης. Μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐμύησε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν Σολωμόν, συνειργάσθη εἰς ἀποστολὰς ἐφοδίων καὶ χρημάτων κατὰ τὴν ἐθνεγερσίαν τοῦ 1821, κατήρτισεν ἐν Ζακύνθῳ ἰατρικὴν ἑταιρείαν, ἐγένετο εἷς τῶν συντακτῶν τῆς ζακυνθινῆς ἐφημερίδος «Μέλλον», φιλόμουσος δὲ κατήρτισεν ἀστικὴν μουσικὴν καὶ ἀπέθανε τῷ 1849.

—**Καρβελᾶς, *Νικόλαος*.** Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω. Γεννηθεὶς τῷ 1799, ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν Παταβίῳ. Ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ἐγένετο ἔνθερμος μεταρρυθμιστὴς καὶ συνεργάτης τῆς ἐφηρίδος «Μέλλον». Ἀπέθανε τῷ 1872.

—**Καρβελᾶς, *Σπυρίδων*.** Ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τῷ 1803. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἰδιαίτερος δὲ ἰατρὸς τοῦ Καποδίστρια ἐταρίχευσε τὸν νεκρὸν αὐτοῦ μετὰ τὴν δολοφονίαν. Ἐγένετο βουλευτὴς τῆς Θ' Ἰονίου βουλῆς καὶ τελευταῖος ἔπαρχος Ζακύνθου ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας. Σπουδαίας προσέφερεν ὑπηρεσίας ἐν Ζακύνθῳ ἐπὶ χολέρας, τῷ 1854. Ἀπέθανεν τῷ 1878. Λ. Χ. Ζ.

— **Καρβελᾶς.** Ὄνομα ἀγωνιστῶν: —1) ***Δημήτριος*.** Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής. Εἶχε μυηθῆ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε τὰ ὅπλα. Ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826.

—2) ***Ἰωάννης***, ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἀγωνιστὴς ἐπίσης. Ἐτραυματίσθη θανασίμως κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς πύλης τῆς τουρκοκρατημένης Ἀκροπόλεως καὶ ἀπέθανεν εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου ἐνοσηλεύετο, τὸν Μάϊον τοῦ 1821.

— 3) ***Κωνσταντῖνος*.** Πατὴρ τῶν ἀνωτέρω. Ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως, εἴς τινα συμπλοκὴν πρὸς τοὺς Τουρκαλβανοὺς ἱππεῖς τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ Βρυώνη.

—4) ***Πολύδωρος*.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ἐτραυματίσθη εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς τὸν Ἀνάλατον, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς πολλὰς ὑπηρεσίας. Ἀπέθανε τῷ 1854

—5) ***Χαράλαμπος*.** Ἱερεύς, ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἔδρασε κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν πολυαρχίαν τοῦ 1832, πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν χωρικῶν ἔσωσε, διὰ τῆς παρεμβάσεώς του, ἀπὸ τῶν λεηλατούντων τὴν Ἀττικὴν συνταγματικῶν στρατευμάτων τῆς Μεγαρίδος. Γ. Δ. Κ.

— **Καρβελᾶς *Φραγκῖσκος*.** Λευκάδιος ἰατρός, σπουδάσας εἰς τὸ Πατάβιον καὶ ἐγκατασταθεὶς τῷ 1815 εἰς Ζάκυνθον. Προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνα καὶ συνειργάσθη μετὰ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐπιτροπῆς. Ἀπέθανε τῷ 1845. Γ. Δ. Κ.

καρβέλι (τό)· ἄρτος ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν μορφήν, στρογγύλος ἢ τετράγωνος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *κουλλούρα*, τὴν *φραντζόλα* κ. τ. τ.: «ἔπλασα τὸ ψωμὶ καρβέλια, — κουλλοῦρες, — φραντζόλες», «καρβέλι διπλό, — μονό», «ἀγόρασέ μου μισὸ καρβέλι ψωμί»· || συνεκδ. ὁ ἀναγκαῖος πρὸς συντήρησιν ἄρτος καὶ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα τρόφιμα: «δουλεύει ὅλη μέρα γιὰ τὸ καρβέλι» (ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη, ἴσως σλαυϊκή).

Καρβέλι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Τὸ Καρβέλι, ὑπαγόμενον πρὶν εἰς τὸν τέως δῆμον Ἀλαγωνίας, ἀπέχει πέντε ὥρας ἀπὸ τὰς Καλάμας, ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ 544 κατοίκους (1928). Π. Τ. Π

Καρβελλᾶς· βλ *Καρβελᾶς*.

Καρβὲν (Carvin) [*Γεωγρ.*]. Καντόνιον τῆς Β. Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Πὰ-ντὲ-Καλαὶ μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Βορρᾶ. Ἔχει οἰνοπνευματοποιεῖα, ζυθοποιεῖα, σιδηροχυτήρια, ἐλαιουργεῖα καὶ εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς γαιανθρακωρυχεῖα. Κάτ. 11.850. Μ. Ν. Δ.

καρβένιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τὸ ὑπόλειμμα, ὅπερ παραμένει μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς *καρβόνης* ἐκ τοῦ αἰθερίου ἐλαίου *κάρου τοῦ κάρβου*. Συνίσταται σχεδὸν μόνον ἐκ *λεμονενίου*. Σ. Γ.

Καρβέντελ *ὄρη* (Karwendel) [*Γεωγρ.*]. Συστὰς ὀρέων τῶν Ἄλπεων βορείως τοῦ Τυρόλου, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Σάρμιτς ἐπὶ τοῦ Ἴσαρ μέχρι τῆς λίμνης Ἄχεν καὶ διαιρουμένη εἰς παραλλήλους ὀροσειράς: τὴν *Γκόλντσταϊν* (ὑψ. 2.641 μ.), τὴν *Μπεττελβουρφ* 2.725 μ.), τὴν *Βίρκας* (2 756 μ.) καὶ τὴν *Καρβενδελοπίτζε*, ἤτοι τὴν κυρίως ὀροσειρὰν τῶν Καρβέντελ, ἐπὶ βαυαρικοῦ ἐδάφους (2.539 μ.). Εἶναι πλουσιώτατα εἰς μεγάλα θηράματα, ἀγριοχοίρους, ἐλάφους κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Κάρβερος [*Βυζαντ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Αἱμιμόντου τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

καρβεστρένιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Συνθετικῶς παρασκευασθὲν τερπένιον. Ἀποτελεῖ πιθανῶς τὴν ἀνενεργὸν μορφὴν τοῦ *συλβεστρενίου*. Σ. Γ.

Κάρβια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Β. ἀκτῆς τῆς Σικελίας, ἀναφερομένη ἐν τῷ Ἀντων. Ὁδοιπορικῷ. Εἶναι ἡ σύγχρονος Santa Maria (πλάτ. 41°18' Β, μῆκ. 9°24' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2157: Maddalena and adjacent islands). Σ. Ε. Λ.

καρβίδια (τὰ) [*Χημ.*]· βλ. *ἀκετυλενίου* μεταλλοπαράγωγα.

καρβιδομέλαν (τὸ) [*Βιομ. Χημ.*]. Ἀπ' εὐθείας βάπτουσα ἀζωχρωστική, συγγενὴς πρὸς τὸ *μέλαν τῶν βαμβακερῶν*. Εἰς τὸ ἐμπόριον κυκλοφοροῦσι πλεῖστοι τύποι τοῦ χρώματος τούτου. Σ. Γ.

Καρβίλιος (Carvilius), ***Σπόριος*.** Ρωμαῖος διδάσκαλος, ζήσας κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Ἦτο ἀπελεύθερος ἐπιφανοῦς τινος Καρβιλίου Σπορίου, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἀναφέρεται ὡς ἐφευρέτης τοῦ λατινικοῦ γράμματος g καὶ ὁ πρῶτος ὅστις ἤνοιξεν εἰς τὴν Ρώμην γραμματοδιδασκαλεῖον καὶ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τοὺς φιλολογικοὺς ἀγῶνας. Ν. Α

καρβιμιδικὸς *διαιθυλεστὴρ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἰμιδανθρακικὸς* διαιθυλεστήρ.

Κάρβιν (Karwin) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν τῇ αὐστριακῇ Σιλεσίᾳ καὶ τῇ περιοχῇ τοῦ Φράϊστατ, ἀνατολικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κασσάου—Ὀντερμπέργκερ καὶ Κάρβιν—Πέτροβιτς. Ἔχει μεγάλην μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν καὶ ἐργοστάσια ζυθοποιίας καὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Κάτ 21.300 (ἀπ. 1921). Μ. Ν. Δ.

Καρβίνη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Γεδρωσίας νήσου *Ἀσθάλης* (βλ. λ.).

καρβινόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἀλκοόλαι*.

καρβογόνον (τὸ) [*Βιομ. Χημ.*]. Μέλαν συνθετικὸν χρῶμα ἐμφανιζόμενον διὰ χρωμίου. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ μάλλινα. Σ. Γ.

καρβοδιιμίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ δεσμότροπος τοῦ *κυαναμιδίου* ἕνωσις ἡ ἔχουσα τὸν συντακτικὸν τύπον $C\genfrac{}{}{0pt}{}{=NH}{=NH}$ Σ. Γ.

καρβοκηρικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{27}H_{54}O_2$, ἀπαντῶν εἰς τὸν ὀρυκτὸν κηρὸν τὸν λαμβανόμενον δι' ἐκχυλίσεως τῶν θειούχων λιγνιτῶν. Σ. Γ.

καρβοκιγχομερονικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Τρικαρβονικὸν ὀξὺ τῆς *πυριδίνης*. Ἐλήφθη δι' ὀξειδώσεως τῶν ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας. Σ. Γ.

καρβοκυκλικαὶ *ἑνώσεις* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἰσοκυκλικαὶ* ἑνώσεις.

καρβολιγάση (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Φύραμα, ὅπερ κατὰ τὸν Neuberg περιέχεται εἰς τὴν *ζυμάσην* καὶ δι' οὗ ἀκριβῶς ἡ κατὰ τὴν ἀλκοολικὴν ζύμωσιν διαμέσως σχηματιζομένη ἀκεταλδεΰδη ἑνοῦται διὰ τοῦ ἄνθρακος μετὰ προστιθεμένων ἀλδεϋδῶν πρὸς προϊόντα ὅμοια πρὸς τὰ λίπη. Σ. Γ.

καρβολικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *φαινόλη*.

καρβομινθόνη (ἡ), ἢ π-***μινθανόνη***-2 [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἡ ἑτέρα τῶν *μινθανονῶν* (βλ. λ.). Ἔχει ὀσμὴν κυμίνου, παρεσκευάσθη συνθετικῶς καὶ εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 222°. Σ. Γ.

καρβοναρισμὸς (ὁ)· αἱ πολιτικαὶ ἀντιλήψεις τῶν *Καρβονάρων* (βλ. λ.)· ἡ ὀργάνωσις τῶν Καρβονάρων.

Καρβονάροι (Carbonari). Καλοῦνται οὕτω τὰ μέλη μυστικῆς πολιτικοθρησκευτικῆς ὀργανώσεως, ἥτις ἔδρασεν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὀργανώσεως ταύτης δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστή, ὅπως δὲν εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ἐὰν ἱδρύθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν Γαλλίᾳ. Ἱστορικοί τινες ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν βασιλείαν Φραγκίσκου τοῦ Α' βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἐνῷ ἄλλοι τοποθετοῦν τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς περισσότερον ἀπομεμακρυσμένην ἐποχήν. Κατά τινας τὴν πρώτην μυστικὴν ἑταιρείαν τῶν Καρβονάρων ἵδρυσε μοναχός τις τοῦ Σάρρεμπρουκ, ὀνόματι Θεοδεβάλδος, στρατολογήσας ἀποκλειστικῶς ἀνθρακεῖς καὶ ξυλοκόπους. Σκοπὸς τῆς ἑταιρείας ταύτης ἦτο νὰ ἐπιτύχῃ, ὅπως «αἱ κοιναὶ ὑποθέσεις κανονίζωνται συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ συνόλου» καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἵδρυσιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὁ Θεοδεβάλδος ὠνόμαζε «Δημοκρατικὸν κράτος ἰσότητος». Ἀνώτατος ἀρχηγὸς ἢ ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς ὀργανώσεως ταύτης ἦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αἱ δὲ συμβολικαὶ λέξεις: «Ἐλπὶς» καὶ «Πίστις». Πλὴν τῶν λέξεων τούτων εἶχον καὶ ἄλλας συνθηματικὰς λέξεις καὶ σημεῖα μυστικὰ ἀναγνωρίσεως, τὰ ὁποῖα ἤλλασσον συχνά. Κατ' ἄλλους πατρὶς τῶν Καρβονάρων εἶναι ἡ Ἰταλίᾳ. Κατ' αὐτοὺς ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ προγεγραμμένοι Γουέλφοι, ὅπως ἀποφύγουν τὰς καταδιώξεις τῶν ἀντιπάλων των Γιβελίνων, συνηθροίζοντο εἰς τὰ δάση καὶ ἐτέλουν τὰς συνελεύσεις των εἰς τὰς καλύβας τῶν ξυλοκόπων καὶ τῶν ἀνθρακέων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἀκμὴ τῶν Καρβονάρων ἐσημειώθη κυρίως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁπότε διεδραμάτισαν σπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἀποκλειστικῶς πολιτικός. Τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως ὡρκίζοντο νὰ καταπολεμήσουν τὴν τυραννίαν ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφὰς καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπικράτησιν εἰς τὰς χώρας των δημοκρατικῶν καθεστώτων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Μυρὰ ηὐνόησε κατ' ἀρχὰς τὴν ὀργάνωσιν ταύτην, τῆς ὁποίας τὸν σκοπὸν ἐθεώρει ὡς ἐκπολιτιστικόν. Κατόπιν ὅμως, τρομοκρατηθεὶς ἐκ τῆς ἁλματικῆς προόδου, τὴν ὁποίαν ἔκαμνον παρὰ τῷ λαῷ αἱ νέαι πολιτικαὶ αὗται δοξασίαι, ἀφώπλισε τοὺς Καρβονάρους καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸ κράτος του, αὐτοὶ δὲ κατέφυγον εἰς τὴν Καλαβρίαν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀρχηγοῦ των Κάπο-Μπιάνκο. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἀριθμὸς τῶν Καρβονάρων ἀνήρχετο μόλις εἰς 25—30 χιλιάδας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἤρχισαν νὰ ἐξαπλοῦνται εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, ὅπου κατὰ τὸ 1820 ὑπελογίζοντο εἰς 600.000, κατέκλυσαν δὲ συγχρόνως τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν, διῆλθον τὸν Ρῆνον καὶ ἐνέσπειραν τὸν τρόμον μεταξὺ τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου.

Πολλοὶ συχνάκις συγχέουν τοὺς Καρβονάρους μὲ τοὺς τέκτονας, τῶν ὁποίων ἄλλοι θεωροῦν ὅτι εἶναι ἁπλοῦς κλάδος, λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τῆς ὀργανώσεώς των. Πράγματι, ὅπως οἱ τέκτονες, οἱ Καρβονάροι ἔχουν ἰδιαιτέρας τελετάς, ἰδιαίτερον τρόπον προσλήψεως μελῶν καὶ ἰδιαίτερον συμβολικὸν λεξιλόγιον, τοῦ ὁποίου οἱ ὅροι ἔχουν ληφθῆ ἐκ τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἄνθρακος. Οὕτως ὁ τόπος τῆς συγκεντρώσεώς των ὀνομάζεται καλύβη (Ιταλ. baracca, γαλλ. hutte), ἡ χώρα ὅπου γίνεται ἡ συγκέντρωσις δάσος (foresta, forêt), ἡ συγκέντρωσις ἀγορὰ (vendita, vente). Σύνολον πολλῶν καλυβῶν ἀποτελεῖ μίαν δημοκρατίαν. «Ἐκκαθάρισιν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοὺς λύκους» σημαίνει ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς τυράννους καὶ τοὺς καταπιεστάς. Ἐξ οὗ καὶ γνωστὴ ἡ συνθηματικὴ φράσις, δι' ἧς προσκαλοῦνται πρὸς συγκέντρωσιν οἱ Καρβονάροι: «Ἐκδίκησις τοῦ καταπιεζομένου ὑπὸ τοῦ λύκου προβάτου». Οἱ κανονισμοὶ τῶν Καρβονάρων ἦσαν αὐστηρότατοι κατὰ τῶν ἐπιόρκων καὶ τῶν προδοτῶν, τιμωρουμένων διὰ θανάτου. Ἡ ἀθυροστομία ἢ ἡ ἀδιακρισία, ἀκόμη καὶ ἡ ἀκουσία, ἐτιμωροῦντο σκληρότατα. Ἕκαστος Καρβονάρος ὡρκίζετο: 1) νὰ κρατῇ μυστικὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ καρβοναρισμοῦ, τὰ σήματά του καὶ τοὺς κανονισμούς του· 2) νὰ ὑπακούῃ τυφλῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων, καθότι αἱ διδόμεναι διαταγαί, κατὰ τὰ δόγματα τοῦ καρβοναρισμοῦ, ἔπαυον νὰ εἶναι ἄδικοι ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπέβαινον μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς κοινῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ γενικοῦ σκοποῦ· 3) νὰ ἀφιερώνῃ τὴν περιουσίαν του, ἀκόμη καὶ τὴν ζωήν του, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος.

Οἱ Καρβονάροι ἐκαλοῦντο ἀναμεταξύ των «καλοὶ ἐξάδελφοι». Ἵνα δὲ δύνανται νὰ ἀνθίστανται εἰς τοὺς καταπιεστὰς καὶ νὰ βοηθοῦν τοὺς «καλοὺς ἐξαδέλφους» των, ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐφοδιάζωνται, δι' ἰδίων ἐξόδων ἕκαστος, δι' ἑνὸς ὅπλου καὶ πεντήκοντα τοὐλάχιστον φυσιγγίων. Οἱ βαθμοὶ τῶν Καρβονάρων ἦσαν: μαθητευόμενος, διδάσκαλος, μέγας ἐκλεκτός. Αἱ «ἀγοραὶ» διῃροῦντο εἰς τέσσαρας ἱεραρχικὰς τάξεις: ἰδιαίτεραι ἀγοραί, κεντρικαὶ ἀγοραί, ἀνώτεραι ἀγοραὶ καὶ ὑπερτάτη ἀγορά. Ἑκάστη ἰδιαιτέρα ἀγορά, ἀποτελουμένη ἐξ εἴκοσι μελῶν, ἐξέλεγεν ἕνα βουλευτήν. Οἱ βουλευταὶ 20 ἰδιαιτέρων ἀγορῶν ἀπετέλουν μίαν κεντρικὴν ἀγοράν, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἐξέλεγον ἐπίσης μεταξύ των ἕνα βουλευτήν. Εἴκοσι βουλευταὶ κεντρικῶν ἀγορῶν ἀπετέλουν μίαν ἀνωτέραν ἀγοράν, ἡ ὁποία ὡσαύτως ἐξέλεγεν ἕνα βουλευτήν, ὅστις ἑνούμενος μὲ τοὺς βουλευτὰς εἴκοσιν ἄλλων ἀνωτέρων ἀγορῶν, ἀπετέλει τὴν ὑπερτάτην ἀγοράν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰ μέλη τῶν διαφόρων ἀγορῶν παρέμενον ἄγνωστα μεταξύ των. Ἐξ ἄλλου ἀπηγορεύετο εἰς τὰ μέλη μιᾶς ἀγορᾶς νὰ ἐπιζητοῦν νὰ μάθουν τὰ μέλη τῆς ἑτέρας. Οὕτω δὲ καθίστατο δυσχερεστάτη ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ καταδίωξις ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας. Εἰς τὸν στρατὸν αἱ ἀγοραὶ ἐλάμβανον τὰ ὀνόματα τῆς παλαιᾶς ρωμαϊκῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως: κεντυρίαι, κοόρτεις, λεγεῶνες κτλ. Ἑκάστη ἀγορά, ὅπως αἱ στοι-

Digitized by Google

τῶν τεκτόνων, ἐλάμβανε καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ ὄνομα. Μεταξὺ τούτων ὀνομαστότεραι ἦσαν αἱ «Βάσιγκτων», «Βελισσάριος», «Νικηφόρος», «Εἰλικρινής», «Φίλοι τῆς ἀληθείας», κ.τ.λ.

Οἱ Καρβονάροι ἐπεχείρησαν πολλὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ πολλάκις ὑπεχρέωσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ κυβερνήτας νὰ παραχωρήσουν ἐλευθερίας καὶ ἐλεύθερα πολιτεύματα. Τῷ 1820 ὑπεχρέωσαν τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδον νὰ παραχωρήσῃ φιλελεύθερον σύνταγμα. Κατόπιν ὅμως οὗτος, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀντιδραστικῶν καὶ ἄλλων σωματείων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἱδρυθῆ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Καρβοναρισμοῦ, ὅπως ἦσαν οἱ *καλντεράροι*, καὶ ἰδίως τῶν Αὐστριακῶν, μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ Λάϋμπαχ, ἀνήρεσε τὰς ὑποσχέσεις του καὶ κατεδίωξε τοὺς Καρβονάρους μέχρις ἐξοντώσεως. Τὴν ἰδίαν καταδίωξιν ὑπέστησαν οἱ Καρβονάροι καὶ εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, ὅπου πρὸς στιγμὴν ἐκινδύνευσε νὰ ἐξαφανισθῇ ὁ Καρβοναρισμός. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἶχε διέλθει τὰ σύνορα καὶ ἐξηπλώθη μεγάλως εἰς τὴν Γαλλίαν μὲ κέντρον τὰς Παρισίους. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐξεφυλίσθη, τῶν ὁπαδῶν της προσχωρησάντων εἰς ἄλλα παρόμοια, σχηματισθέντα ἐν τῷ μεταξύ, σωματεῖα καὶ κόμματα, κατὰ δὲ τὸ 1841 ὑπῆρχον ἐλάχισται πλέον ἀγοραί, εἰς τὰ Ν. μόνον διαμερίσματα τῆς Γαλλίας. Ἐπίσης καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1821 τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως ταύτης προσεχώρησαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ματσίνι ἱδρυθεῖσαν νέαν ὀργάνωσιν τῆς «Νέας Ἰταλίας», ἥτις εἶχε σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ τὴν ἕνωσιν αὐτῆς ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Μ. Δ. Β.

Καρβονάρος, *Ἰούλιος*. Νεαπολιτᾶνος ἀγύρτης, τοκογλύφος καὶ ψευδοϊατρός, ὅστις ἐγκατασταθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1819, ἐπωφελήθη τοῦ ἐπωνύμου του διὰ νὰ συστήσῃ αὐτόθι στοὰν *Καρβονάρων* (βλ. λ.), εἰς τὴν ὁποίαν ἐνεγράφησαν πολλοὶ Φιλικοί, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ὅσοι οὐλεμάδες, νεωτερίζοντες. Τὴν στοὰν ταύτην συνέστησεν ὁ Καρβονάρος τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσπανικῆς πρεσβείας. Ἡ στοὰ κατηγγέλθη εἰς τὸν νέον Ρεΐζ-ἐφέντην Χαμὴτ βέην, ἀλλ' ἡ καταγγελία δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν. Διελύθη μόνον μετὰ τὰς σφαγάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὁ δὲ Καρβονάρος ἐξηφανίσθη, ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν. Γ. Δ. Κ.

καρβονεόλη (ἡ) [*Χημ.*]. Λεπτόρρυτον μέλαν ὑγρόν, λαμβανόμενον διὰ διαλύσεως λιθανθρακοπίσσης εἰς τετραχλωριάνθρακα καὶ μερικῆς ἐξατμίσεως τοῦ διαλυτικοῦ ὑγροῦ. Χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ ἡ πίσσα. Σ. Γ.

καρβόνη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὑδραρωματικὴ κετόνη τοῦ τύπου

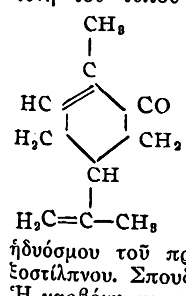

ἀπαντῶσα εἰς ποσότητα 50—60% εἰς τὸ ἔλαιον κάρου τοῦ κυμινοειδοῦς καὶ τὸ ἀνηθέλαιον. Λόγῳ τῆς παρουσίας ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος ἐμφανίζεται εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς, ἐξ ὧν ἡ μὲν δεξιοστρόφος ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔλαια, ἐνῷ ἡ ἀριστεροστρόφος εὕρηται εἰς τὰ ἔλαια ἡδυόσμου τοῦ πρασίνου καὶ λινδερίας τῆς μεταξοστίλπνου. Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ δεξιοστρόφος. Ἡ καρβόνη παρασκευάζεται καὶ συνθετικῶς. Ἡ ἐκ τοῦ ἐλαίου κάρου τοῦ κυμινοειδοῦς λαμβανομένη (τὸ ἄνω τῶν 200° βράζον συστατικὸν αὐτοῦ) εἶναι ἄχρουν ὑγρόν, ὀσμῆς κυμίνου, εἰδικοῦ βάρους 0,963—0,966, σημ. βρασμοῦ 230° καὶ στροφικῆς ἱκανότητος +57° μέχρι +60° 30'. Πρὸς καθαρισμὸν χρησιμοποιεῖται ἡ ἰδιότης αὐτῆς νὰ σχηματίζῃ μεθ' ὑδροθείου κρυσταλλικὴν ἕνωσιν ἡ ἀποχωρίζεται ἐκ τοῦ ἐλαίου δι' οὐδετέρου θειώδους νατρίου, μεθ' οὗ σχηματίζει διαλυτὴν ἐν ὕδατι ἕνωσιν. Κατὰ τὴν θέρμανσιν μετὰ φωσφορικοῦ ἢ μυρμηκικοῦ ὀξέος ἢ μεθ' ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου ἰσομερίζεται πρὸς τὴν *καρβακρόλην*. Χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς ἀρωματισμὸν ἡδυπότων. Σ. Γ.

καρβονικὰ *ὀξέα* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικὰ ὀξέα, τῶν ὁποίων ἡ ὀξύνη ἰδιότης ὀφείλεται εἰς τὴν παρουσίαν ἐν τῷ μορίῳ τῆς ὁμάδος COOH, ἥτις τὸ πρῶτον ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ A. Baeyer ὡς ἰδία ρίζα καὶ ἐκλήθη *καρβοξύλιον*. Τὸ καρβοξύλιον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ καρβονυλίου CO καὶ τῆς ὑδροξυλικῆς ὁμάδος OH, εἰς τὸ ὑδρογόνον τῆς ὁποίας ὀφείλεται ἡ ὀξίνη ἀντίδρασις. Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ μορίῳ ὑπαρχουσῶν καρβοξυλικῶν ὁμάδων, διακρίνονται μονοκαρβονικὰ ἢ μονοβασικὰ ὀξέα, δικαρβονικὰ ἢ διβασικά, τρικαρβονικὰ κλπ. Τὸ ἁπλούστερον καρβονικὸν ὀξὺ εἶναι τὸ *μυρμηκικὸν ὀξὺ* H.COOH, εἰς ὃ τὸ καρβοξύλιον εἶναι ἡνωμένον πρὸς ὑδρογόνον, θεωρεῖται δὲ τοῦτο ὡς τὸ πρῶτον μέλος τῆς σειρᾶς τῶν *λιπαρῶν ὀξέων*, ἅτινα προκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ πρὸς τὸ καρβοξύλιον ἡνωμένου ἀτόμου ὑδρογόνου δι' ἀλκυλίου. Τὰ λιπαρὰ ὀξέα ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον, ἑπομένως $C_\nu H_{2\nu+1}COOH$. Ἀναλόγως προκύπτουν τὰ ἀρωματικὰ ὀξέα, ὡς λ. χ. τὸ βενζοϊκὸν ὀξὺ $C_6H_5.COOH$. Τὸ ἁπλούστερον δικαρβονικὸν ὀξὺ εἶναι τὸ ὀξαλικὸν ὀξὺ HOOC.COOH. Τὰ ὀξέα εἶναι λίαν ἐπιδεκτικὰ ἀντιδράσεων, σχηματίζουν ἅλατα, ἐστέρας, ἀνυδρίτας κλπ. Σ. Γ.

καρβονίτη; (ὁ) [*Χημ.*]. Ἐκρηκτικὴ ὕλη ἀποτελουμένη ἐκ νιτρογλυκερίνης (25%), νιτρικοῦ καλίου (34%), νιτρικοῦ βαρίου (1%), ἀλεύρου σιτηρῶν (38%), ξυλαλεύρου (1%) καὶ σόδας (1%). Σ. Γ.

καρβονομέλαν (τὸ) [*Βιομ. Χημ.*]. Ἀπ' εὐθείας βάπτουσα τρισαζωχρωστική, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1899 ὑπὸ τοῦ Elbel. Σκοτεινόφαιος κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ μὲν μετ' ἰωδομελαίνης χροιᾶς, εἰς τὴν ἀλκοόλην δὲ ἀδιάλυτος. Βάπτει τὰ βαμβακερὰ ἐν λουτρῷ ἅλατος τοῦ Glauber. Σ. Γ.

καρβονυλικαὶ *ἑνώσεις* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὄνομα περιληπτικὸν διὰ τὰς *ἀλδεΰδας* καὶ τὰς *κετόνας*, καθόσον ἀμφότεραι αἱ τάξεις αὗται περιέχουσι τὴν χαρακτηριστικὴν ρίζαν τοῦ *καρβονυλίου* (βλ. λ.). Σ. Γ.

καρβονύλιον (τὸ) ἢ ***ἀνθρακύλιον*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ δισθενὴς ρίζα — CO —, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς μὲν τὰς *ἀλδεΰδας* ἡνωμένη ἀφ' ἑνὸς μετ' ἀλκυλίου καὶ ἀφ' ἑτέρου μεθ' ὑδρογόνου, εἰς δὲ τὰς *κετόνας* ἑκατέρωθεν ἡνωμένη μετ' ἀλκυλίων. Σ. Γ.

καρβονυλοχλωρίδιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *φωσγένιον*.

α-καρβοξυγλουταρικὸν *ὀξύ*, ἢ *προπανο*-α, α, γ-*τρικαρβονικὸν ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $(HOOC)_2$. CH. CH_2. CH_2 COOH. Ὁ τριαιθυλεστὴρ αὐτοῦ βράζει εἰς 171°. Σ. Γ.

καρβοξυλάζη (ἡ), ἢ *καρβοξυλάση*, ἢ γενικῶς *καρβοξυλάσαι* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἔνζυμος*.

καρβοξυλικὴ *ὁμὰς* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *καρβοξυλίου* (βλ. λ.).

καρβοξύλιον (τὸ), ἢ ***ἀνθρακοξύλιον*** [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ χαρακτηρίζουσα τὰ ὀργανικὰ ὀξέα μονοσθενὴς ρίζα —COOH. Σ. Γ.

καρβοξυταρτρονικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *διοξυτρυγικὸν ὀξύ*

καρβοσουλφονικὰ *ὀξέα* [*Ὀργ. Χημ.*]. Προϊόντα ὀξειδώσεως τῶν *μερκαπτανοξέων*. Ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον $R.CH(SO_3H)$. COOH καὶ σχηματίζονται ἢ δι' ἰσχυρᾶς ὀξειδώσεως τῶν μερκαπτανοξέων ἢ δι' ἀπ' εὐθείας ἐπιδράσεως ἀνυδρίτου τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ λιπαρῶν ὀξέων. Σ. Γ.

καρβοστυρίλη (ἡ), ἢ *α-ὀξυκινολίνη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι παράγωγον τῆς *κινολίνης* τοῦ τύπου

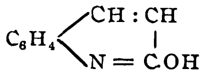

Σῶμα κρυσταλλικὸν ἄχρουν καὶ ἄοσμον. Τήκεται εἰς 199°. Δι' ἀλκαλίων διαλύεται σχηματιζομένου τοῦ ἀντιστοίχου ἅλατος. Συμπεριφέρεται περαιτέρω καὶ ὑπὸ τὴν δεσμότροπον μορφὴν

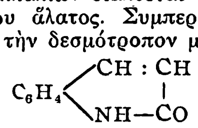

ἥτις καλεῖται α-*κινολόνη*. Σ. Γ.

κάρβου *ἔλαιον* [*Χημ.*]. Τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ φυτοῦ *κάρου* τοῦ *κάρβου* δι' ἀποστάξεως λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Τὰ σπουδαιότερα χημικὰ συστατικὰ τούτου εἶναι ἡ *καρβόνη* καὶ τὸ *λεμονένιον*. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων, ὀδοντοπαστῶν κ. λ. π. Σ. Γ.

καρβοϋδράσαι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *ἔνζυμος*.

Κάρβουνα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Δύο μέλαιναι βραχονησῖδες τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας (πλάτ. 38°32' ²₈ Β, μηκ. 24°14' ³/₄, χάρτ. ἀγγλ. 426: Doro channel to gulf of Saloniki), ἀποθραύσματα τοῦ ἀκρωτηρίου Ὀχτωνιά. Σ. Ε. Λ.

καρβοῦνα [*Ζωολ.*]. Εἶδος τόννων μεταναστευτικῶν, ἀπαντώντων εἰς τὰς θαλάσσας μας σποραδικῶς καὶ τυχαίως. Εἶναι μεγαλόσωμοι, φθάνοντες μέχρι μήκους ἑνὸς μέτρου καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς μακρᾶς κεφαλῆς, τῆς ἐλλείψεως λεπίων ἐπὶ τοῦ σώματος, πλὴν τοῦ προσθίου μέρους αὐτοῦ, ἐκ τῶν τριγωνικῶν πτερυγίων των, ὧν τὸ πρῶτον ραχιαῖον εἶναι δρεπανόμορφον, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὀδόντων ἐπὶ τοῦ οὐρανίσκου.

Καρβουνᾶδες [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς νήσου Κυθήρων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 197. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Ἠλίας*, *Ἀλεξανδρᾶδες*, *Κεραμωτὸν* καὶ *Μυρτίδια* (*Πιτσινιάκα*). Κάτ. τῆς κοινότητος (1928) 715.

καρβουναρειὸ (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἀποθηκεύονται τὰ κάρβουνα, καρβουναποθήκη· || ὁ τόπος ὅπου κατασκευάζονται τὰ κάρβουνα (πβλ. *κεραμιδαρειό*).

Καρβουνάρι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Δραγάνης τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου χλμ. πρὸς ΝΑ τῶν Φιλιατῶν. Κάτ. (1928) 548.

— **Καρβουνάρι** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κατσιμπαλίου τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 115.

Καρβουναριὰ [*Γεωγρ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ Φθιώτιδι ποταμοῦ *Ἀσωποῦ* (βλ. λ.).

Καρβούνης [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Σάμου, τὸ ἀρχαῖον *Ἄμπελος*, ὕψ. 1200 μ. (κορ. *Προφήτης Ἠλίας*). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 σκοπιὰ ἐπ' αὐτοῦ ἔδιδε πληροφορίας εἰς τοὺς Σαμίους περὶ τῶν κινήσεων τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Καρβούνης, *Νικόλαος*. Λόγιος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1880 ἐν Ἰθάκῃ, ἀνατραφεὶς δὲ ἀπὸ τοῦ 1883 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ρουμανίᾳ, ὁπόθεν καὶ κατῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διετέλεσε συνεργάτης εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ «Σκρίπ», ὅπερ καὶ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα διηύθυνεν, ἡ «Πολιτεία», καὶ ἡ «Ἑστία», ὅπου καὶ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐργάζεται, ἡ «Πρωΐα» κ.ἄ. Καταταχθεὶς τῷ 1912 ἐθελοντὴς εἰς τὸ τάγμα τῶν Γαριβαλδινῶν, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1913 πολεμικοὺς ἀγῶνας, μεθ' ὃ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἐν Ἑλλάδι θεοσοφικῆς κινήσεως, τὴν ὁποίαν προώθησε μεγάλως διὰ τῆς ἱδρύσεως ὁμάδων καὶ στοῶν. Ἐνεφανίσθη κυρίως εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἠγησὼ» διὰ ποιημάτων («Τὸ τραγούδι τοῦ νικημένου») εἰς ἐλεύθερον στίχον. Ἀλλ' ἡ κυρίως λογοτεχνικὴ ἐργασία αὐτοῦ εἶναι πεζογραφική. Ἐντυπώσεις του συγγραφέως ἐκ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ἐκδοθεῖσαι καὶ εἰς βιβλίον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Φέξη ὑπὸ τὸν τίτλον «Πόλεμος Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας», καὶ ἀνταποκρίσεις ἐξ Ἠπείρου, Μ. Ἀσίας, Κύπρου, Ρόδου, Βαλκανικῆς καὶ Εὐρώπης. Τὰ πεζογραφήματα ταῦτα χαρακτηρίζονται ὑπὸ προσωπικοῦ ὕφους, ζωηρᾶς παραστατικότητος καὶ παρατηρητικότητος ἐξαιρετικῆς. Τ. Α.

καρβοῦνι (τό)· ἰδιωματ. κάρβουνο· || πολύτιμος λίθος ἔχων χρῶμα κόκκου ροιᾶς, ρουμπίνι.

Καρβοῦνι [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μουριατάδας τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίας. Κάτοικοι 126 (1928).

καρβουνιὰ (ἡ)· ἰδιωματ. σωρὸς ἀνθράκων ἀνημμένων, ἀνθρακιά, κοιν. *θράκα*.

καρβουνιάζω· δημοτ., γίνομαι κάρβουνο, μεταβάλλομαι εἰς ἄνθρακα: «καρβούνιασε τὸ ψωμί»· || καὶ μεταβ. μεταβάλλω εἰς ἄνθρακα, ἀπανθρακῶ.

καρβουνιάρης (ὁ), θηλ. *—ισσα*, πληθ. *καρβουνιαραῖοι*· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς ἀνθράκων: «ἐφέτο θὰ πᾶμε καρβουνιαραῖοι» θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς τὴν κατασκευὴν ἀνθράκων· || ὁ πωλητὴς ἀνθράκων, ἀνθρακοπώλης: «ἐπέρασε ὁ καρβουνιάρης».

— [*Ἐγκυκλ.*]. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ *καρβουνιάρη* ἀσκοῦν ἄνδρες ἐξ ὡρισμένων μερῶν καταγόμενοι. Οὕτως οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ἰκαρίας θεωροῦνται ἄριστοι κατασκευασταὶ καὶ πωληταὶ ξυλανθράκων, ἐπίσης οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ κάτοικοι πολλῶν χωρίων τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας. Οἱ ἀγωγεῖς οἱ μεταφέροντες τοὺς ξυλάνθρακας ἐκ τῶν καμίνων εἰς τὰ κέντρα φορτώσεως καλοῦνται ἐπίσης καρβουνιάρηδες, *καρβουνιάρικα* δὲ καλοῦνται καὶ τὰ πλοῖα—ἱστιοφόρα ἰδίως—τὰ μεταφέροντα τοὺς ξυλάνθρακας ἐκ τῶν κέντρων φορτώσεως εἰς τοὺς λιμένας καταναλώσεως. Κ. Φ.

καρβουνιάρικος, —η, —ο· δημοτ., ὁ σχετικὸς μὲ τὰ κάρβουνα: «καρβουνιάρικο καΐκι» πλοῖον μὲ φορτίον ἀνθράκων· || *καρβουνιάρικο* (τό)· κατάστημα πωλήσεως ἀνθράκων, ἀνθρακοπωλεῖον.

καρβούνιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καρβουνιάζω*, ἡ εἰς ἄνθρακα μεταβολή, ἀπανθράκωσις.

καρβουνιέρα (ἡ)· ἰδιωματ., τόπος πρὸς ἀποθήκευσιν ἀνθράκων, καρβουναποθήκη· || (ναυτ.) ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων: 1) τὴν γαιανθρακαποθήκην τοῦ πλοίου, 2) τὸ ἀπὸ τοῦ προτόνου τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου ἀρτώμενον τριγωνικὸν ἱστίον. Σ. Ε. Λ.

κάρβουνο (τό)· δημοτ., ἄνθραξ: «κάρβουνα μαγκαλίσα», «ξυλένιο κάρβουνο», «ἄγρια κάρβουνα», «ὁ ἀρὸς —, τὸ πουρνάρι κάμνει καλὸ κάρβουνο»· || φρ. «κάμνω κάρβουνο» ἐπὶ πλοίου, ἀνθρακεύω· || «κάθομαι 'ς τὰ κάρβουνα» ἀνυπομονῶ νὰ φύγω· || ζωγραφ.

Digitized by Google

εἰδικὸς ἄνθραξ εἰς σχῆμα κονδυλίου πρὸς σχεδιαγράφησιν: «σκίτσο μὲ τὸ κάρβουνο» (ἀπὸ τοῦ λατ. carbo, —onis).

Κάρβουνο *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρβιᾶς τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ. Κεῖται πλησίον τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ ἔχει κατοίκους 41 (1928).

Καρβουνολεπενίτσα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων χωρίου *Πιαλεία* (βλ λ).

Καρβούρης· βλ. *Χαρβούρης*.

καρβυδραζίδιον, ἡ ***ὑδραζινοκαρβονικὸν ὑδραζίδιον*** (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

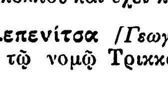

Σῶμα στερεὸν κρυσταλλικόν, τηκόμενον εἰς 152°. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ μετ' ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως καὶ σχηματίζει ἅλατα μεθ' ἑνὸς ἢ δύο ἰσοδυνάμων ὀξέων. σ. γ.

καρβυδροξαμικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*.

HO.CO. NH.OH,

ἢ *καρβυδροξιμικὸν ὀξὺ* $(HO)_2$ C: N. OH εἶναι γνωστὸν μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν παραγώγων. Ὁ *αἰθυλεστὴρ* αὐτοῦ C_2H_5. O. CO. NH. OH ἢ $(C_2H_5O)(HO)C$: N.OH εἶναι ἄχρουν παχύρρευστον ὑγρόν, δυνάμενον λόγῳ τῆς χημικῆς του συντάξεως νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς N-*ὀξυουρεθάνη*. Ἀμίδιον αὐτοῦ εἶναι ἡ N-*ὀξυουρία*. σ. γ.

καρβυδροξιμικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *καρβυδροξαμικὸν ὀξύ*.

καρβυλαμῖναι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. λ. *ἰσοκυανίδια*.

καρβύλιον ***θειικὸν*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

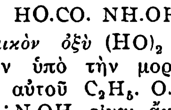

λαμβανομένη δι' ἐπιδράσεως ἀνυδρίτου τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ αἰθυλικῆς ἀλκοόλης. Τήκεται εἰς 80° καὶ μεθ' ὕδατος παρέχει τὸ *αἰθειονικὸν ὀξὺ*

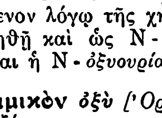

σ. γ.

καρβωνιάνειον ***δόγμα*** *[Ρωμ. Δίκ.]*. Μεταξὺ τῶν ἐνδίκων μέσων, δι' ὧν ἐσκοπεῖτο ὁ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δικαιον ὑπὸ τοῦ πραίτωρος διακανονισμὸς τῆς νομῆς τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, ἦτο καὶ τὸ Edictum Carbonianum. Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ κληρονομία ἐπήγετο εἰς ἄνηβον κατιόντα τοῦ κληρονομουμένου εἴτε συνεπείᾳ διαθήκης, εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου, καὶ ὑπῆρχεν ἀντίρρησις ἐὰν οὗτος ἦτο γνήσιον τέκνον, ἠδύνατο ὁ κατιὼν οὗτος μετὰ διάγνωσιν ἁπάντων τῶν πρὸς τοῦτο περιστατικῶν νὰ ζητήσῃ τὴν προσωρινὴν τῆς κληρονομίας διακατοχήν, ὡς ἐὰν οὐδεμία ἀντίρρησις περὶ τούτου εἶχε λάβει χώραν, ἀνεβάλλετο δὲ τὸ ζήτημα τῆς γνησιότητος τοῦ ἀνήβου, μέχρις οὗ οὗτος ἤθελε καταστῇ ἔφηβος. Τὸ τοιοῦτον βεβαίως δὲν ἦτο ὑπόχρεως εὐθὺς νὰ δεχθῇ ὁ πραίτωρ, ἀλλ' ἔδει νὰ ἐξετάσῃ ἐπιμελέστατα ἐὰν ὠφέλει τὸν ἄνηβον νὰ γίνηται εὐθὺς ἡ διάγνωσις τῆς γνησιότητός του ἢ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἐὰν ὠφέλει ὅπως ἀναβληθῇ τοῦτο μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἥβης, πρᾶγμα, ὅπερ δὲν παρεῖχε καὶ τόσην δυσχέρειαν, ἐφόσον ὁ δικαστὴς ὤφειλε νὰ ἐξακριβώσῃ τοῦτο παρὰ τῶν συγγενῶν, τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἐπιτρόπου (N. 3 § 5. Π. 37, 10). Ἡ τοιαύτη παρὰ τοῦ ἀνήβου ἀξιουμένη παραπομπὴ εἰς τὴν νομὴν τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων, ἐλάμβανε χώραν, ἐφόσον δὲν ἦτο προφανὲς ὅτι ἐνήργει ὁ ἄνηβος κακῇ τῇ πίστει, πρᾶγμα τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτίμησις ἀνῆκεν εἰς τὴν κυρίαρχον τοῦ δικαστοῦ ἐξουσίαν. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς τοιαύτης τοῦ ἀνήβου προσωρινῆς διακατοχῆς ἀπῃτεῖτο παροχὴ ἐκ μέρους του ἀσφαλείας, ἥτις εἶχε τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἐν περιπτώσει κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἤθελεν ἀπολέσει τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς γνησιότητος, θὰ ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ κληρονομιαῖα πράγματα εἰς τὸν πρὸς τοῦτο ἔχοντα συμφέρον, διότι ἄλλως θὰ ἠδύνατο νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ ἀντίπαλος τοῦ ἀνήβου, ἐφόσον οὗτος ἤθελε παράσχει ὁμοίαν ἀσφάλειαν. Ἡ ἀντίρρησις περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ κατιόντος ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ ἑτέρου ἀνήβου τοῦ διαθέτου κλπ., ἐὰν δὲ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν καθίστατο ἔφηβος, ὁ Οὐλπιανὸς ἀπεφάνθη, ὅτι ἔδει ν' ἀναμένηται καὶ τοῦ ἑτέρου ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία, οὕτως ὥστε νὰ μὴ προσγίνηται εἰς τὸν ἄνηβον ζημία τις ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἐφήβου (N. 3 § 8. Π. 37, 10). Οὐδετέρου παρέχοντος ἀσφάλειαν, διωρίζετο παρὰ τοῦ δικαστοῦ κηδεμὼν τῆς κληρονομίας (N. 5 § 2. Π. 37, 10), τοῦ ἀνήβου διαιουμένου τῶν πρὸς διατροφὴν καὶ παίδευσιν ἀναγκαιούντων αὐτῷ, ἐφόσον ἐνομίζετο ἦτο ἄπορος, διότι τὸ τοιοῦτον εὐεργέτημα ἀνῆκε μόνον εἰς τὸν κατὰ τὰ ἄνω χορηγοῦντα ἀσφάλειαν ἄνηβον. Πάντα ταῦτα ἐφαρμογὴν εἶχον καὶ ἐπὶ θετοῦ ἀνήβου, τοῦ ὁποίου ἠμφεσβητεῖτο ἡ υἱοθεσία. Ἡ ἀνωτέρω προσωρινὴ παραπομπὴ τοῦ ἀνήβου ἐν τῇ νομῇ τῶν κληρονομιαίων πραγμάτων καὶ ἡ ἐκ τούτου ἀναβολὴ τοῦ ζητήματος τῆς γνησιότητός του μέχρι τῆς ἥβης, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἰσχύει σήμερον, ἀντιτιθεμένη τόσον εἰς τὸ ἐν ἰσχύϊ ἄρθρον 227 τῆς Πολ. Δικονομίας ὅσον καὶ εἰς τὸν νόμον ΧΠΘ' περὶ ἀνηλίκων, ἔνθα ὑφίσταται πλήρης τοῦ ἀνηλίκου ἐκπροσώπησις παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου του κατὰ πᾶσαν πρᾶξιν ἀφορῶσαν τὴν περιουσίαν καὶ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

[Βλ. *Otto Lenel*, Das Edictum Perpetuum-dritte auflage (Leipzig 1927) καὶ τὰς ἐν σελ. 348 σχετικὰς παραπομπάς.] Α. Β. ΠΑΜΠΟΥΚΑΣ

Καρβωνοφῖνα, ***Ζωή***. Αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου· βλ. λ. *Ζωὴ* ἡ Καρβωνοφῖνα.

κάργα· ἐπίρρ., πλήρως, ἕως ἐπάνω: «ἕνα κιοῦπι λάδι κάργα», «τὸ βαρέλλι εἶναι κάργα» || σφιχτά, μὲ ἔντασιν: «τὸ 'δεσα τὸ σχοινὶ κάργα» (ἀπὸ τοῦ ἐνετ. carga=φορτίον, βάρος)· || ναυτ. κέλευμα παροτρυντικόν, τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, πρὸς ἔντασιν τῆς εἰρεσίας, περίπου ἀντίστοιχον τοῦ *ἔρειδε* τῆς ἐπισήμου. Σ. Ε. Λ.

κάργα, ἡ **κάργια** (ἡ) *[Ζωολ.]*· βλ. *κάρια*.

Κάργα-Μαχαλὲ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Κορώνεια* (βλ. λ.).

καργάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καργάρω*, ἔντασις, ὑπερπλήρωσις: «ἐσχίσθη τὸ σακκὶ ἀπὸ τὸ καργάρισμα», «ἔσπασε τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸ καργάρισμα».

καργάρω, ἀόρ. *ἐκάργαρα* καὶ *ἐκαργάρισα*, παρακ. παθ. μετχ. *καργαρισμένος*· πληρῶ πέραν τοῦ δέοντος, ὑπερπληρῶ: «ἐκαργάρισα τὸ σακκί,—τὸ βαπόρι» || ἐντείνω, τεντώνω, σφίγγω: «καργάρισα τὸ σχοινὶ ποῦ νὰ μὴ λύνεται», «μὴν τὸ καργάρῃς γιατὶ θὰ σπάσῃ» (ἀπὸ τοῦ ἐνετ. cargar=φορτώνω).

κάργας (ὁ)· λ. πεπαισμένη, ὁ δῆθεν σπουδαῖος ἢ γενναῖος, ἄλλως *καμπόσος*: «μᾶς κάμνει τὸν κάργα».

καργέλι *[Ναυτ.]*. Τὸ *χαλαστήριον* ἀρτεμόνων ἢ προϊστίων, ἢ ἄνω πλευρᾶς ἡμιολίων.

Καργῆ-ἀντὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῆς Δ.ΝΔ ἀκτῆς τοῦ κόλπου Μαρμαρίσι, κατέναντι δὲ (πλάτ. 35°45'50" Β, μῆκ. 28°18'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1545: Marmarice and Karagach harbour) τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Σάμου (τανῦν Ἀσαρτζίκ). Σ. Ε. Λ.

— **Καργῆ-Ἀντασσὶ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Καραμανίας (πλάτ. 34°48' Β, μῆκ. 28°17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1545: Marmarice and Karagatch harbour) ἀπέναντι τῶν ἐν Ἀσαρτζὶκ ἐρειπίων καὶ πρὸς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου Μαρμαρίσι. Σ. Ε. Λ.

—**Καργῆ-Γκιὸλ** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ χωρίου τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης *Καλαμωτὸ* (βλ.λ.).

—**Καργῆ-Λιμὰν** *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Χαλκιδικῆς χωρίου Νέα *Μουδανιὰ* (βλ. λ.).

Καργιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἐν τῇ ΝΔ. παραλίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας νησῖδος *Γελοῦ* (βλ. λ).

Κάργιανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν (νῦν Θυάμιδος) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἴδιαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 82. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ παρακείμενος συνοικισμὸς *Χλωμός*. Χ. Ι. Σ.

— **Κάργιανη** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ χωρίου τοῦ νομοῦ Καβάλλας *Καρυανὴ* (βλ.λ.).

Καργκέζε (Cargheze) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κορσικῆς (πλάτ. 47° 07' 45" Β., μῆκ. 8° 34' 55" Δυτ., χάρτ. ἀγγλ 430: Lava bay to cape Morsetta), νότιον κέρας τοῦ ὅρμου Πέρο, εἰς οὗ τὴν ΝΑ ἀκτὴν χωρίον φερώνυμον τῷ ἀκρωτηρίῳ. Ἡ τοποθεσία τοῦ ἀκρωτηρίου, ἀκριβῶς πρὸς Β τοῦ λιμένος Ὄρκινο (Orchino), ἄγει εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ Καργκέζε πρὸς τὸ *Ρίον ἄκρον*. Σ. Ε. Λ.

κάργο (τό) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων: 1) Τὸ φορτηγὸν πλοῖον (ἐκ τοῦ cargo-boat). 2) Τὸ χαλαστήριον τῶν λατινίων, ὅταν τὸ πρυμναῖον τμῆμα αὐτῶν δὲν εἶναι μονίμως ραφιδωμένον ἐπὶ τῆς κεραίας, ἀλλὰ συνδέεται διὰ κρίκων περιβαλλόντων αὐτήν. Σ. Ε. Λ.

Καργὸς-Τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας χωρίζων τὴν Καρίαν ἀπὸ τῆς Λυκίας, ὁ ἀρχαῖος *Γλαῦκος* (βλ. λ.).

Καρδακᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης ἐν τῷ νομῷ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κατωχώριον*. Κεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν μυχῶν τῶν κόλπων Ἀργοστολίου καὶ Μύρτου καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ Ἀργοστολίου δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. (1928) 243.

Καρδάκι *(Καρυδάκι)* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βρυσῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τοῦ Κεδρίου ὄρους, κατάρρυτον καὶ κατάφυτον. Κάτ. (1928) 28. Ε. Γ.

—**Καρδάκι** *[Γεωγρ.]*. Γραφικὴ τοποθεσία καὶ ὁρμίσκος νοτίως τῆς πόλεως Κερκύρας εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τοῦ κήπου τῶν ἀνακτόρων Μὸν Ρεπό. Περὶ τοῦ ὕδατος ὑπαρχούσης ἐκεῖ πηγῆς ὑπάρχει τοπικὴ παράδοσις, καθ' ἣν οἱ πίνοντες ξένοι δὲν ἀπομακρύνονται πλέον τῆς Κερκύρας. Ἄνω τοῦ ὁρμίσκου σῴζονται ἐν μέρει τὰ κατὰ τὸ 1822 τὸ πρῶτον μελετηθέντα ἐρείπια ἀξιολόγου δωρικοῦ ναοῦ, καὶ βραδύτερον ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Δαϊρπφέλδ. Γ. Μ.

Καρδάκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ζεῦγος βραχονησίδων, ὀνομαζομένων καὶ *Οἱ Παῖδες* (πλάτ. 37° 02' 40" Β, μῆκ. 27° 10' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymno, Cappari, and Kos channels) μεταξὺ τῆς νήσου Καλόλιμνος καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Σ. Ε. Λ.

Καρδαλός, ***Ἀθανάσιος***. Ἀγωνιστής, ὅστις διεκρίθη ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς πλείστας μάχας. Ἐτραυματίσθη εἰς Δραμάλαν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καρδάμαινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κῶ. Κεῖται παρὰ τὴν ΝΑ παραλίαν τῆς νήσου καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ περὶ τοὺς 600 κατοίκους.

Καρδαμᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἀποτελοῦν ἴδιαν κοινότητα. Κεῖται περὶ τὰ 7 χλμ πρὸς Ν.ΝΔ τῆς Ἀμαλιάδος καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πατρῶν-Καλαμῶν. Κάτ. (1928) 884.

Καρδαμάτης, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1859. Σπουδάσας ἰατρικὴν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου τῷ 18:9. Ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθεὶς ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰ νοσήματα τῶν θερμῶν χωρῶν, διωρίσθη ὑφηγητὴς αὐτῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (1909). Εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς ἑλονοσίας καὶ τὴν δρᾶσίν του ἐν τῷ «Συλλόγῳ πρὸς περιστολὴν τῶν ἑλωδῶν νόσων», τοῦ ὁποίου ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρις ἐσχάτων ὑπῆρξε γενικὸς γραμματεύς. Διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς ἑλονοσίας ἐβραβεύθη δι' ἀργυροῦ μεταλλίου ὑπὸ τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας Παρισίων (1915) καὶ διὰ τοῦ βραβείου Alvarenga de Piauhy εἰς διεθνῆ διαγωνισμὸν (1912). Μέλος τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας Βαρκελώνης, ὑγιειονομικὸς ἐπιθεωρητὴς ἐν τῷ ὑπουργείῳ Ὑγιεινῆς καὶ πρόεδρος τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Α' Πανελληνίου συνεδρίου ὑγιεινῆς (1930). Ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς καθ' ὅλας τὰς ἐπιστρατεύσεις τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἑλονοσίας ἐργασιῶν του μνημονευτέαι: «Ὁ ἰκτερώδης αἱμοσφαιρινουρικὸς πυρετός» (1900), «Περὶ ἑλειογενῶν νόσων» (1908), «Στατιστικοὶ πίνακες τῶν ἑλῶν καὶ συχνότητος τῆς ἑλονοσίας ἐν Ἑλλάδι» (1924) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Καρδαμάτι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ βορεία ἄκρα τῆς νήσου *Σχίζας* τῶν Οἰνουσῶν τῆς Μεσσηνίας (πλάτ. 35° 46' 20' Β, μῆκ. 21° 45' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Castro Torneze to Venetico), ἀντικρύζουσα τὴν ἄκραν Κολύβρι τῆς Μεσσηνίας, ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

Καρδάμης, ***Γρηγόριος***. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς τοῦ Βατοπεδίου μονῆς, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὡς δεικνύουσιν αἱ ὑπὸ Δωροθέου Εὐελπίδου, μητροπολίτου Κορυτσᾶς, ἐκδοθεῖσαι πέντε ἐπιστολαὶ αὐτοῦ, ὁ Καρδάμης ἦν κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης. [*Εὐελπίδου*, Σπαρτόκαρα (?) Ἔντριτον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874, σ. 220—229.] Μ. Ι. Γ.

Καρδαμιανὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινούριου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γέργερη. Κάτ. (1928) 124.

καρδαμίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *καρδαμὶς ἡ μυαγροειδὴς* (Erucaria myagroides) καὶ *δίδεσμος ὁ αἰγυπτιακὸς* (Didesmus aegyptius). Κ. ΠΑΠ.

Καρδαμιλίτης, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χίου, ἐκ τῶν προκαλεσάντων τὴν κατὰ τὸ 1822

ἐκστρατείαν τοῦ Φαβιέρου εἰς τὴν νῆσον. Δεύτερος αὐτὸς ἀπέβη ἐκ τοῦ πλοίου μὲ εἴκοσιν ἐπιλέκτους Χίους καὶ ἐπολέμησε μετὰ μεγάλης γενναιότητος. Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν δὲν ἠθέλησε νὰ ζήσῃ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Χίον ἐφονεύθη ὑπὸ Τούρκου στρατιώτου. Γ. Δ. Κ.

καρδαμίνη (ἡ) (Cardamine) /Βοτ./. Γένος φυτοῦ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον 120 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς μέσης Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἶναι: *καρδαμίνη ἡ δριμεῖα* (Cardamine acris), *καρδαμίνη ἡ λειμώνιος* (Cardamine pratensis) καὶ *καρδαμίνη ἡ βολβοφόρος* (Cardamine bulbifera ἢ Dentaria bulbifera). Κ. ΠΑΠ.

Καρδαμίνη ἡ λειμώνιος.

καρδάμινον (τὸ) (Cardaminum) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καρδάμινον τὸ φαρμακευτικὸν* (Cardaminum officinale), φυτὸν ποῶδες, μὲ ἄνθη λευκὰ καὶ καρπὸν κάψαν, γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *νεροκάρδαμο*. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐναντίον τῶν παθήσεων, νευραλγιῶν, πυρετῶν, χολολιθιάσεως κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καρδαμίνοψις (Cardaminopsis) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον 11 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, φέροντα ἄνθη λευκὰ ἢ ἐρυθροειδῆ καὶ καρπὸν κάψαν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καρδαμίνοψις ἡ σκληρότριχος* (Cardaminopsis hispida), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, *καρδαμίνοψις ἡ ἀρρενωπὴ* (Cardaminopsis arenosa) καὶ *καρδαμίνοψις ἡ χαλλέρειος* (Cardaminopsis Halleri). Κ. ΠΑΠ.

Κάρδαμις /Ἀρχ. Γεωγρ./. —1) Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ Μεσογείῳ αἰγυπτιακῆς ἀκτῆς μεταξὺ Πετράντος καὶ Μενελάου. Ὀνομαζόμενον καὶ *Ἀρδάμιξις* ἢ *Ἀρδανίς*, εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρὰς ἐλ Μέλχ* (πλάτ. 31°53' Β, μῆκ. 25°06' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh). —2) Ἄκρα καὶ ὅρμος τῆς Μαρμαρικῆς τῆς Λιβύης (βλ. *Ἀρδανίς*). Σ. Ε. Λ.

καρδαμὶς (ἡ) (Erucaria) /Βοτ./ βλ. *ἐρουκαρία*.

κάρδαμον (τὸ) (Lepidium) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροιαδωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον 120 εἴδη ἰθαγενῆ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, φέροντα φύλλα διαφόρου μορφῆς. Τινὰ ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κάρδαμον ἡ δράβη* (Lepidium Draba) τὸ κοινῶς λεγόμενον *ἀγριοκαρδαμοῦδα*, *βρωμόχορτο*, *βρωμολάχανο*. *Κάρδαμον ἡ ἰβηρὶς* (Lepidium Iberis ἢ Lepidium Teesdalia). *Κάρδαμον τὸ πλατύφυλλον* (Lepidium Latifolium), κοινῶς λεγόμενον *λεπίδι*. *Κάρδαμον τὸ ἥμερον* (Lepidium sativum), κοινῶς *μαυρομυρωδιά*, καλλιεργούμενον εἰς κήπους τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὸν ἐτήσιον, οὗτινος γίνεται χρῆσις ὡς λαχανικοῦ, σαλατικοῦ καὶ πρὸς παρασκευὴν φαγητῶν τῇ ἀναμείξει κρέατος. Κ. ΠΑΠ.

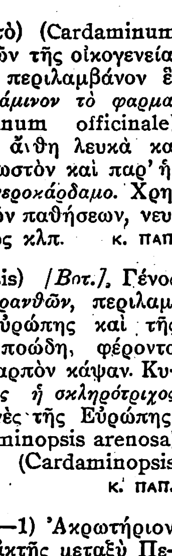

Κάρδαμον τὸ ἥμερον.

—**κάρδαμον** (τό), καὶ **κάρδαμος** (ὁ) /Βοτ./. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἐνυδροκάρδαμον τὸ πηγῶδες ἢ φαρμακευτικὸν* (Nasturtium fontanum ἢ officinale), *λεπίδιον τὸ κοινὸν ἢ ἥμερον* (Lepidium sativum), *σίον τὸ κομβανθὲς* (Helosciadium nodiflorum) καὶ *καρδαμὶς ἡ μυαγροειδὴς* (Erucaria myagroides).

Κάρδαμος /Γεωγρ./. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀργάνης τῆς ἐπαρχίας Κομοτηνῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 496.

Κάρδαμος. Βούλγαρος ἡγεμὼν τοῦ Η' αἰῶνος, δὶς νικήσας τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ'. Ἡ πρώτη αὐτοῦ νίκη ἐγένετο κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 791 παρὰ τὸ Προβάτου φρούριον, ὅπου διὰ νυκτὸς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν αὐτοκράτορα, μετὰ μικράν τινα σύγκρουσιν, ἀναγκασθέντα νὰ ἐπιστρέψῃ πάραυτα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Κάρδαμος ἐπεχείρησε νέαν ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐξῆλθε δὲ κατ' αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ὁδηγῶν ἐλάχιστα ἀπειροπόλεμα τάγματα τῆς πρωτευούσης καὶ τοὺς ἐπιτελεῖς του. Κατὰ τὴν γενομένην ἐπίθεσιν τῶν Βυζαντινῶν ἔπεσαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν, ἐπηκολούθησε δὲ ἔφοδος τοῦ Καρδάμου, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὁ Μιχαὴλ Λαχανοδράκων, ὁ Βάρδας, ὁ φρούραρχος Στέφανος, ὁ Χαμέας, ὁ Νικήτας, κ. ἄ. Πλῆθος αἰχμαλώτων περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Καρδάμου, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπέστρεψε κακῶς ἔχων. Αἱ ἧτται αὗται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ἀποδίδονται εἰς τὴν μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου Εἰρήνην καὶ τὸν φίλον της Σταυράκιον, οἵτινες ἐσκεμμένως ὤθησαν τὸν αὐτοκράτορα εἰς τοιαύτην ἔξοδον, διὰ νὰ θέσωσιν ἐκποδὼν πάντας τοὺς ἐπιφανεῖς ἀντιπάλους των. Περιγραφὴν τῶν κατὰ τὰς συγκρούσεις δίδει ὁ Θεοφάνης. —Π.

καρδαμοῦρα (ἡ) /Βοτ./. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λεπίδιον τὸ ἥμερον* (Lepidium sativum).

Καρδάμυλα /Γεωγρ./. Μεγάλη κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ράχη*, *Σγαρδανᾶς* καὶ *Σωτήρ*. Τὰ Καρδάμυλα εἶναι ἐκτισμένα εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Πελλιναίου ὄρους καὶ εἶναι ἐκ τῶν εὐπορωτέρων κωμοπόλεων τῆς νήσου. Εἶναι ἕδρα μητροπολίτου καὶ ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ὑποτελωνεῖον, γυμνάσιον κτλ. Ἀπὸ τῆς πόλεως Χίου ἀπέχει περὶ τὰ 20 χλμ., συγκοινωνεῖ δὲ μετ' αὐτῆς δι' ἡμιονικῆς ὁδοῦ. Κάτοικοι (1928) 4.421.

— **Καρδαμύλων κόλπος** /Παραλ. Γεωγρ./. Κόλπος τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Χίου, ἀναπεπταμένος πρὸς Β καὶ διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κάβο-Νοριὰ (ΒΔ. κέρας) καὶ Βαμπακᾶς (ΒΑ. κέρας). Περιλαμβάνει, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, τοὺς ὅρμους *Ταξιάρχης* (πλάτ. 38° 33' 45" Β, μῆκ. 26° 08' 60" Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 1645: (Khios and gulf of Smyrna), *Παραπάντων*, *Μάρμαρα*, *Γλυφάδα*, *Γιαλοσάρα*, *Ἀνέμη*, *Μάκρωνας* καὶ *Λαπάδου*, ἀμέσως πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κάβο-Νοριά. Τὸ ἄνοιγμά του εἶναι 3 3/4 μιλ. μεταξὺ τῶν κεράτων του, ἡ δὲ εἴσδυσίς του, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἀνοίγματος μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ ὅρμου Μάρμαρα (ὅπου τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως Καρδάμυλα) 2 1/2 μίλλια. Μεταξὺ τῶν ὅρμων Μάρμαρα καὶ Παραπάντων νησὶς *Μαργαρίτη*, ἐφ' ἧς φάρος (1925) αὐτόματος ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων. Σ. Ε. Λ.

Καρδαμύλη /Γεωγρ./. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι (1928) 490. Κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου (Δυτικὴ Μάνη), ἔχει δὲ εἰρηνοδικεῖον καὶ ἑλληνικὸν καὶ δημοτικὰ σχολεῖα. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Γουρνίτσα καὶ Πετροβούνι.

— /Ἱστορ./ Ἡ Καρδαμύλη ἦτο ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Λακωνίας. Εἶχε κτισθῆ ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου «πέτρας ἐρυμνῆς» (Στρ. C, 360) εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος χλμ. (8 ἀρχαίων σταδίων) ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ παρὰ τὴν ὄχθην κατερχομένου ἐκ τοῦ Ταϋγέτου χειμάρρου καὶ ἐθεωρεῖτο πόλις ὀχυρωτάτη. Εἰς τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Ι, 150 καὶ 192) γίνεται μνεία αὐτῆς ὡς μιᾶς τῶν 7 πόλεων, τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι θὰ δώσῃ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ἀγαμέμνων, ἐὰν θὰ ἤθελε ν' ἀποβάλῃ τὴν ἐναντίον του μῆνιν διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Βρισηίδος. Παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Καρδαμύλης ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τέμενος τῶν Νηρηίδων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν εἶχεν ἐπισκεφθῆ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως Πύρρος (Νεοπτόλεμος), ὅτε εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ τελέσῃ ἐν αὐτῇ τοὺς μετὰ τῆς Ἑρμιόνης, θυγατρὸς τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης, γάμους του, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος (Παυσ. Γ' 26,7). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου ἡ Καρδαμύλη ἦτο τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, παραχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος εἰς ταύτην, διότι ἦτο ἀποκεκλεισμένη τῶν παραλίων τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, ἅτινα ἀνῆκον εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων (βλ. καὶ λ. *Γύθειον* Η' 757γ'). Πιθανώτατα καὶ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς καὶ πρωτοϊστορικοὺς χρόνους ἡ Καρδαμύλη ἦτο τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, συγκοινωνοῦσα μετ' αὐτῆς δι' ὁδοῦ ἀγούσης διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου ὡραίου δάσους τῆς Βασιλικῆς. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐπιδράμει εἰς τὴν ἀρχαίαν Φᾶριν τῆς Λακωνικῆς ὁ Μεσσήνιος ἥρως Ἀριστομένης καὶ ἀρχαιότερον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ Καδμεῖοι εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐνδείξεων περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι ἡ ἀνεύρεσις μυκηναϊκῶν τάφων κατὰ τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆς (ἐν Ἀρκύνῳ) καὶ ἡ προορηθεῖσα περὶ τοῦ Νεοπτολέμου παράδοσις. Παρὰ τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Καρδαμύλης ἔχει κτισθῆ ἡ ὁμώνυμος σημερινὴ κωμόπολις. ΚΑΨ

—**Καρδαμύλης, τέως δῆμος**— /Γεωγρ./. Παλαιὸς δῆμος τοῦ νομοῦ Λακωνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οἰτύλου, περιλαμβάνων 21 χωρία κείμενα ἐπὶ τῶν Δ κλιτύων τοῦ Ταϋγέτου καὶ παρὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς 4000 περίπου κατοίκους, τὰ σπουδαιότερα δὲ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν χωρία ἦσαν ἡ *Καρδαμύλη* (πρωτεύουσα), τὸ *Ἐξωχώριον*, τὸ *Νίκοβον* κτλ.

καρδάμωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καρδαμώνω*, ἀπόκτησις δυνάμεων μετὰ νόσον, ἀνάρρωσις.

καρδάμωμον (τὸ) (Cardamomum) /Βοτ./. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιταμινωδῶν*, ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἄλλων τινῶν θερμῶν περιφερειῶν. Ὁ καρπός του, γνωστὸς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, κοινῶς σήμερον ὀνομαζόμενος *κακουλές*, εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν φαρμακευτικήν, τὴν ἀρωματοποιίαν, τὴν ζαχαροπλαστικὴν καὶ πρὸς κατασκευὴν ἡδυπότων. Καρποὶ τοῦ καρδαμώμου λαμβάνονται: *καρδάμωμον τὸ μικρὸν* (Cardamomum minus) ἀπὸ τὴν *ἐλατταρίαν καρδάμωμον* (Elattaria Cardamomum), *καρδάμωμον τὸ ἐπίμηκες* (Cardamomum longum) ἀπὸ τὴν *ἐλατταρίαν τὴν μεγάλην* (Elattaria major), *καρδάμωμον τὸ μέγα* (Cardamomum majus) ἀπὸ *ἄμωμον τὸ ὕψιστον* (Amomum maximum) κ. ἄ. Κ. ΠΑΠ.

—**καρδαμώμου ἔλαιον** /Χημ./. Τὸ δι' ἀποστάξεως μετ' ἀτμῶν τῶν σπερμάτων τοῦ καρδαμώμου τῆς Κεϋλάνης λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Εἶναι λεπτόρρευστον, ἀνοικτοκίτρινον, ἔχον εἰδικὸν βάρος 0,923—0,944 καὶ λίαν ἀρωματικῆς ὀσμῆς. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἡδυπότων. Σ. Γ.

—**καρδαμώμου σπέρματα** (Semina s. Fructus Cardamomi) /Φαρμακογ./. Παραγωγὸν φυτὸν τούτων εἶναι *ἐλατταρία ἡ καρδάμωμος* καὶ διάφοροι ποικιλίαι αὐτῆς. Τὸ φυτὸν τοῦτο ἀνθίζει κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, καρποφορεῖ ὅμως τὸ ἑπόμενον ἔτος. Οἱ καρποὶ τοῦ καρδαμώμου τοῦ Malabar, οἵτινες καὶ μόνοι εἶναι φαρμακευτικοί, ἔχουν χρῶμα κιτρινόφαιον. Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνονται δύο μεγάλαι ποικιλίαι σπερμάτων καρδαμώμου· ἐκεῖνα, ἅτινα εἶναι λεῖα, κίτρινα καὶ ἧττον εὐαρέστου ἀρώματος, καὶ τὰ λευκοκίτρινα ἢ κιτρινόφαια. Αἱ ποικιλίαι αὗται ὑποδιαιροῦνται ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς των εἰς πλείστας κατηγορίας. Τὰ σπέρματα τοῦ καρδαμώμου περιέχουν 3,5—4,6% αἰθερίου ἐλαίου, 10,4% λιπαρὰ σώματα, ἀμυλοκόκκους, ἅλατα ἀσβεστίου, οὐσίας ρητινώδεις καὶ πεκτινικάς. Δίδεται ὡς κόνις ἢ καταπότια, ὡς καταπραϋντικὸν τοῦ στομάχου καὶ ἀντιφυσῶδες φάρμακον. Ἐπίσης χρησιμεύουν ὡς βελτιωτικὰ τῆς ὀσμῆς καὶ γεύσεως πικρῶν, κακόσμων καὶ δυσπέπτων φαρμάκων. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνικὴν χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ βάμματος τοῦ καρδαμώμου (Tinctura Cardamomi), τοῦ ἀρωματικοῦ βάμματος (Tinctura aromatica), τῆς ἀρωματικῆς κόνεως (Pulvis aromaticus), τοῦ συνθέτου βάμματος τῆς γεντιανῆς (Tinctura Gentianae composita), τοῦ ἐλιξηρίου τῆς θηριακῆς (Electuarium Theriacae) κτλ. Τὸ μονοπώλιον τῆς πωλήσεως τῶν σπερμάτων τοῦ καρδαμώμου ἀνῆκε εἰς τὰς μεσημβρινὰς περιοχὰς τῶν Ἰνδιῶν εἰς τοὺς Ἰνδοὺς πρίγκιπας, οἵτινες μεταπωλοῦσι ταῦτα εἰς Βομβάην ἢ Ἀλέπιον, ὅθεν ἐξάγονται εἰς Λονδῖνον. Τὰ σπέρματα τοῦ καρδαμώμου ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων ὡς ἄρωμα, ἐπλήρωνον δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῷ 176 μ. Χ. εἰδικὸν φόρον. Κ. Γ. Μ.

καρδαμώνω· ἀποκτῶ σωματικὰς δυνάμεις, ἀναλαμβάνω, ἀναρρωννύω, κοιν. *παίρνω ἀπάνω μου*: «ἐπῆγε 'ς τὴν ἐξοχὴ καὶ ἐκαρδάμωσε».

καρδάνειος ἐξάρτησις (οὐχὶ ὀρθῶς *Καρδάνου ἐξάρτησις*). Σύστημα διχύκλου ἀρτήσεως, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται, ὥστε τὸ μέσῳ αὐτῆς ἐξαρτώμενον ἀντικείμενον νὰ διατηρῇ τὴν κατακορυφότητά του καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ σῶμα, ἐφ' οὗ ἡ ἐξάρτησις εἶναι ἐστερεωμένη, μονίμως ταλαντεύεται καὶ ὑπὸ μεγάλας ἔτι γωνίας. Ἐπινόημα τοῦ μαθηματικοῦ τοῦ μεσαίωνος Ἱερωνύμου Cardano, εὑρύτατα χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ πλοῖα πρὸς ἐξάρτησιν ἀντικειμένων, ἅτινα δὲν πρέπει νὰ μετέχωσι τῶν προ-

Καρδάνειος ἐξάρτησις πυξίδος συστήματος Ἕνρυ Χιοὺς (Henry Hughes & Son).

Digitized by Google

νευσταςμῶν καὶ τῶν τοιχισμῶν τῶν πλοίων, ὡς λ. χ. αἱ κρεμασταὶ λυχνίαι δι' ἐλαίου τῶν αἰθουσῶν, τὰ κηροπήγια τῶν θαλαμίσκων καί, ἰδιαίτατα, αἱ λεκάναι τῶν πυξίδων, τὰ ὡρολόγια τῶν ναυτικῶν χρονομέτρων καὶ τὰ ὑδραργυρικὰ ἐπινήϊα βαρόμετρα.

Συνίσταται δὲ ἡ καρδάνειος ἐξάρτησις εἰς δύο δακτυλίους μεταλλικοὺς ὁμοκέντρους: Καὶ ὁ μὲν ἐξωτερικὸς Δ συγκρατεῖται εἰς Ε καὶ Ε' (ὁ,τιδήποτε συνδεόμενον στερρῶς πρὸς τὸ σκάφος καὶ μετέχον τῶν ταλαντώσεων αὐτοῦ) τῇ βοηθείᾳ δύο κοχλιῶν Κ καὶ Κ, περὶ τὸν κοινὸν ἄξονα ΚΚ τῶν ὁποίων δύναται ἐλευθέρως ὁ κύκλος νὰ στρέφηται, ὡς περὶ σταθερὰν διάμετρόν του. Ὁ ἐσωτερικὸς δακτύλιος Λ, στερεούμενος ἐπὶ τοῦ προμνησθέντος ἐξωτερικοῦ τῇ βοηθείᾳ τῶν κοχλιῶν Θ καὶ Θ, δύναται νὰ στρέφηται περὶ τὸν κοινὸν ἄξονά του ΘΘ. Ἀντικείμενον ὅθεν, οἷα τὰ προμνησθέντα, μονίμως ἐστερεωμένον ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δακτυλίου Λ, θὰ διατηρῇ τὴν κατακορυφότητά του ὡς πρὸς τὸ σημεῖον Ζ, κοινὸν κέντρον τῶν δακτυλίων Δ καὶ Λ καὶ σημεῖον τομῆς τῶν ἀξόνων ΚΚ καὶ ΘΘ καὶ θὰ εἶναι ἀμέτοχον τῶν ταλαντώσεων τοῦ πλοίου, ἃς ὑφίστανται τὰ Ε καὶ Ε', ἀφ' ὧν ἡ καρδάνειος ἐξάρτησις ἤρτηται, διὸ ὀνομάζεται αὕτη «ἐλεύθερος αἰώρησις περὶ σημεῖον ἀκλόνητον». Σ. Ε. Λ.

Καρδᾶνος (Cardano), *Ἱερώνυμος*. Εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων σοφῶν (1501—1576) τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἐξώγαμον τέκνον σπουδαίου νομομαθοῦς τοῦ Μιλάνου, ἀκολουθήσας πολὺ ἀτάκτως τὰς σπουδάς του ἕνεκα τῆς κακῆς του ὑγείας, ἐφοίτησεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Παβίας καὶ τῆς Παδούης, ὅπου ἀπέκτησε τὸ ἰατρικὸν δίπλωμα. Ἀποκλεισθεὶς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Μιλάνου, ἕνεκα τῆς γεννήσεώς του, καὶ ἀποτυχὼν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς ἄσυλον πενήτων μετὰ τῆς νεαρᾶς συζύγου του. Τὸ πρῶτον του ἔργον ἀσχολεῖται ἐκτενῶς μὲ τὴν ψευδομόρφωσιν τῶν καθηγητῶν του. Τυχαία θεραπεία υἱοῦ γερουσιαστοῦ τινος τοῦ ἐπρομήθευσε προστάτας, τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἰατρικὸν σῶμα καὶ τὸν κατέστησε καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν ἐν Μιλάνῳ. Ἡ «Μαθηματικὴ ἄσκησίς του» τὸν ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν γνωστὸν τότε μαθηματικὸν Ταρτάλια, ὅστις εἶχεν εὕρει τρόπον λύσεως τῆς τριτοβαθμίου ἐξισώσεως τύπου $\chi^3+\pi\chi+\kappa=0$, καὶ τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν ὅρον ἀπολύτου ἐχεμυθείας. Ὅταν ὅμως ὁ Καρδᾶνος, μετὰ ἔτη ὁλόκληρα μελέτης καὶ στοχασμοῦ, ἀνήγαγε τὴν λύσιν ταύτην εἰς ἀρχὴν ἀναμορφώσεως τῆς ἀλγέβρας καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησεν ἐφαρμόζων αὐτὴν καὶ εἰς γεωμετρικὰ προβλήματα, ἤρχισε σφοδρὰ ἔρις μὲ τὸν Ταρτάλια. Ὀλίγα ἔτη πρότερον εἶχε δημοσιεύσει τὴν «Ἀστρολογίαν» του, αἱ προϋποθέσεις τῆς ὁποίας ἦσαν κοινῶς τότε παραδεδεγμέναι ὑπὸ τῶν μᾶλλον προηγμένων πνευμάτων. Ὁ Καρδᾶνος δεικνύει ἐν αὐτῇ προσοχὴν καὶ ἐρευνητικὸν πνεῦμα, ἔχει δὲ πανταχοῦ τὴν τάσιν νὰ στηρίζεται ἐπὶ γεγονότων καὶ ἐπὶ ἰδίων παρατηρήσεων, προϋπολογισμένων ὅμως οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιβεβαιώνουν τὴν θεωρίαν περὶ ἐπιδράσεως τῶν ἀστέρων ἐπὶ τῆς τύχης τῶν θνητῶν. Ὅταν ἔγινε τέλος καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Παβίᾳ, εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει παγκόσμιον φήμην καὶ εἶχε λάβει τὰς κολακευτικωτέρας προτάσεις ἐκ μέρους τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Γ' καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας, ἃς ἀπέκρουσε. Τῷ 1551 ἐξέδωκε τὸ «De subtilitate rerum», ὅπου ἐκτίθενται αἱ στερεώτεραι φυσιολογικαὶ γνώσεις τῆς ἐποχῆς του καὶ καταφαίνεται ἡ εὐρεῖα θεωρητικὴ του ἱκανότης. Εἰς τὸ «De varietate rerum» αἱ μὲν καθέκαστα ἐξηγήσεις τῶν κοινοτέρων φυσικῶν φαινομένων εἶναι μικρόπνοοι καὶ ἀποτυχημέναι, διαφαίνονται ὅμως ὑποδεῖξεις καὶ ὑπόνοιαι γενικωτέρων θεωριῶν, ὧν ἡ ἔκτασις καὶ ἡ σημασία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθοῦν οὐδὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ὑποστηρίζει ὅτι καὶ ὁ ἀνόργανος ἀκόμη κόσμος εἶναι ἔμψυχος, διότι παραδέχεται τρεῖς τὰς πρώτας ἀρχάς: ἔκτασιν, ὕλην καὶ πνεῦμα· ἡ μορφὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἀκόμη ἀντικειμένων δὲν νοεῖται ἄνευ ψυχῆς, εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ ἐγκατοικοῦσα ἐν αὐτοῖς ψυχή· παραδέχεται ἀκόμη τὴν ἐπ' ἄπειρον προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόσμου, τὴν ἐξέλιξιν πάντων τῶν ζῴων ἐκ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῶν σκωλήκων, τὴν διαφοροποίησιν τῶν φυσιολογικῶν χαρακτήρων ἕνεκα τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, τὸν αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητον τοῦ ἀνθρώπου λόγον ὑπάρξεως τῶν ζῴων, κ. ἄ. Συνδέει τὴν προέλευσιν τῆς ζωῆς μὲ τοὺς καθολικοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸν κόσμον, καὶ μολονότι ἡ ἔννοια, ἣν δίδει εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, εἶναι διάφορος τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, ἔχει ἰσχυρὰν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἑνότητα αὐτῶν. Εὐκόλως ἀντέκρουσε τὰς ἐναντίον τοῦ ἔργου του ἐπιθέσεις τοῦ Σκάλιγερ καὶ ἡ φήμη του ηὔξησε τόσον, ὥστε προσεκλήθη ὡς ἰατρικὸς σύμβουλος τοῦ ἐν Σκωτίᾳ ἀρχιεπισκόπου Χάμιλτον, τὸν ὁποῖον ἐθεράπευσεν ἐκ τῆς ἀσθματικῆς του παθήσεως. Διασκεδαστικὴ εἶναι ἡ ἀφήγησίς του περὶ τῶν ἐρίδων τῆς ἐν Παρισίοις ἰατρικῆς σχολῆς, ὅπου ἐτάχθη ἀδιστάκτως μὲ τὸ μέρος τοῦ Vesalius, ὅστις ὑφίστατο τὰς ἐπιθέσεις τῶν συναδέλφων του ἕνεκα τῶν ἀνατομικῶν ἐπὶ ἀνθρώπων σπουδῶν. Ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ ταξιδίου του ἐδοκίμασε πολλὰς πικρίας, ἕνεκα τῶν δύο υἱῶν του, ἕνα ἐκ τῶν ὁποίων κατεδίκασαν μὲ ἐξαιρετικὴν αὐστηρότητα, διότι ἐδηλητηρίασε τὴν γυναῖκά του, προφανῶς διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Καρδᾶνον. Περιέπεσε ταχέως εἰς τὴν συνήθειαν τῆς χαρτοπαιξίας, ἔλεγον δὲ ὅτι ἔπαθε καὶ διανοητικῶς, διότι ἐπεδόθη εἰς δεισιδαίμονας προλήψεις, τὴν πίστιν εἰς ὄνειρα καὶ οἰωνούς, καὶ ὑπεστήριξεν αὐταρέσκως ὅτι ἦτο εἷς ἐκ τῶν πέντε ἢ ἓξ ἀνθρώπων ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οἵτινες μετὰ τὸν Σωκράτη εἶχον τὸν φύλακά των δαίμονα. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἐξωρίσθη ἐκ Μιλάνου τῷ 1563 καὶ ἐδέχθη καθηγητικὴν ἕδραν ἐν Βολωνίᾳ, ὅπου συνελήφθη τῷ 1570 ὑπὸ ὀργάνων τοῦ ἱεροεξεταστοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε', προφανῶς δι' αἱρετικὰς δοξασίας. Ἠλευθερώθη ἀργότερον, ἀλλὰ τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ διδάσκῃ καὶ ἔζησεν ἀπὸ τότε ἐν Ρώμῃ μὲ μικρὰν σύνταξιν τοῦ πάπα. Δὲν εἶναι βέβαιον τὸ θρυλλούμενον, ὅτι ἀπέθανεν ἑκουσίως ἐκ πείνης, διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ ἀστρολογικὴ περὶ τοῦ θανάτου του πρόρρησις.

Ἱερώνυμος Καρδᾶνος.

Ὁ Καρδᾶνος εἶναι πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ πρωτότυπον· ἡ κατάστασις ὅμως τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης τῆς ἐποχῆς του δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν ν' ἀφιερώσῃ εἰς παραγωγικὴν ἐργασίαν τὴν πραγματικῶς ἐπιστημονικήν του διάθεσιν καὶ τὰς ἱκανότητας τῆς ὀξυδερκείας, ἐπιμονῆς καὶ ἀνεξαρτησίας, ἃς διέθετεν. Ἀλλαχοῦ προελείανε τὸν δρόμον δι' ἄλλους, καὶ ἀλλαχοῦ ἐδαπάνησε πολλοὺς κόπους καὶ χρόνον ἄνευ ἀποτελέσματος, ἕνεκα ἐλλείψεως τῶν μέσων ἐρεύνης καὶ τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου

Περὶ τοῦ βίου του πληροφορούμεθα τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας του «De vita propria» καὶ «De libris propriis». Κατέλιπεν ἀποθνήσκων ὑπὲρ τὰ 100 χειρόγραφα, ὧν μόλις τὸ τέταρτον ἔχει ἐκδοθῆ. Τῶν ἔργων του πρώτη ἔκδοσις ἔγινεν ἐν Λυῶνι τῷ 1663 εἰς 10 τόμους. Μεταξὺ τῶν τίτλων τῶν 108 διαφόρων διατριβῶν του, ὡς τῶν «De revolutione annorum, mensium et dierum» (1547), «De vitali aqua, seu aethere» (1566), εὑρίσκεται καὶ τὸ «Artis magnae, sive de regulis algebraicis liber unus, qui et totius operis de arithmetica est in ordine decimus», ὅπερ δεικνύει ὅτι τὸ ὄνειρον τῆς «ars magna» ἢ τῆς «καθολικῆς ἐπιστήμης» ὑπῆρχεν ἤδη ἐν αὐτῷ, ἂν καὶ ἔμεινεν ἀνεκπλήρωτον. Τὰ φιλοσοφικά του ἔργα, συμπεριλαμβανόμενα εἰς τὸν 1, 2, 3 καὶ 10 τόμον τῶν ἁπάντων, εἶναι τὰ ἤδη μνημονευθέντα «De subtilitate rerum» (1552—1554), «De rerum varietate» (1556), «Arcana aeternitatis», «Theonoston», «De consolatione», «De natura», «De immortalitate animarum» «De uno», «De summo bono», «De sapientia» κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Buttrini*, Girolamo Cardano (1884). — *Henry Morley*, Jérome Cardan (1854) (περίληψις καὶ συμπλήρωσις αὐτοβιογραφίας ἐξ ἄλλων πηγῶν). —*Tarozzi*, I principi della natura secondo Gir. Cardano («Rivista di filosofia scintifica» 1891). —*G. Vidali*, Saggio storico filos. su Gir. Cardano («Rivista italiane di philos.» 1893).—*Rixner* u. *Liber*, Leben u. Lehrmeinungen berühmter Physiker am Ende des XVIen u. Aufang. des XVII Jahrh. τόμος II α' ἐκδ. 1820. —*Salv. Fimiani*, Note ed appunti su la cultura filosofica del rinascimento, Gir. Cardano, la vita e le opere (1904). —*E. Rivari*, La mente di Gir. Cardano (Bologna 1906). Ε. Λ.

—**Καρδάνου** *ἐξάρτησις* /*Ναυτ.*/. Ὅρος ναυτικός, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ (*Ματθαιοπούλου* Ναυτ. Πυξίδες ἔκδ. 1904 σελ. 7, σχ. 3) *καρδάνειος ἐξάρτησις* (βλ. λ). Σ.Ε.Λ.

—**Καρδάνου** *τύπος* /*Μαθ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ τύπος

$$x=\sqrt[3]{-\frac{q}{2}+\sqrt{R}}+\sqrt[3]{-\frac{q}{2}-\sqrt{R}}$$

$$\left(\text{ἔνθα } R=\frac{q^2}{4}+\frac{p^3}{27}\right)$$

ὁ δίδων τὰς λύσεις τῆς τριταβαθμίου ἐξισώσεως: $x^3+px+q=0$. Σ. Μ.-Ο

καρδάρα (ἡ)· ἀγγεῖον ξύλινον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀμέλγουσι τὸ γάλα ἢ καὶ ἀποθέτουσιν: «ἔχασα τὴν καρδάρα μου ποῦ 'πηζα τὸ γάλα μου» (ἀπὸ τοῦ λατ. caldarium vas).

Καρδαρᾶ /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλωνισταίνης τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας, ἐν τῷ νομῷ Τριπόλεως. Κάτοικοι 137 (1928).

Καρδαρᾶς, *Θεοδόσιος*. Πελοποννήσιος τραπεζίτης ἐν Ὕδρᾳ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος. Τῷ 1818 κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Πελοπίδα, κατέστη διαπρύσιος κῆρυξ τῆς ἰδέας τῆς Φιλικῆς· διὰ τοῦτο ὑπεβλέπετο ὑπὸ τῶν Ὑδραίων νοικοκυραίων, οἵτινες, ἔχοντες πρόσφατα τὰ κατὰ τὸ 1808 δεινοπαθήματα, δὲν ἔστεργαν τὴν ἐπανάληψίν των. Ὁ Καρδαρᾶς κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπολέμησε γενναιότατα, ἔπεσε δὲ μαχόμενος ἐν Δραμπάλᾳ, τῷ 1825. Γ. Δ. Κ.

καρδάρι (τό)· ὑποκορ. τύπος τοῦ *καρδάρα* (βλ. λ).

Καρδαρίτσι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὰ σύνορα τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρσενος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι 455 (1928).

καρδέλλι (τό), ἢ *γαρδέλλι* /*Ζῳολ.*/. Κοινὴ ὀνομασία πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ πτηνοῦ *ἀκανθυλλὶς* ἢ *ἀκανθίς*.

καρδελόχορτο, καὶ *καρδηλόχορτο* (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σηνέκιον τὸ χειμερινόν*.

καρδερίνα (ἡ) /*Ζῳολ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἀκανθίς*.

καρδία (ἡ), κοιν. *καρδιά*· τὸ κεντρικὸν ὄργανον τῆς κυκλοφορίας: «ἔστι δὲ καρδία τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις κατὰ μέσον τοῦ στηθικοῦ τόπου, τοῖς δὲ ἀνθρώποις μικρὸν εἰς τὰ εὐώνυμα παρεκκλίνουσα (*Ἀριστοτέλ.*)· || ἕδρα τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ὀρέξεων ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου: «ὅππῃ σε κραδίη θυμός τε κελεύει» (Ἰλ. Ν, 784), κοιν. «ὅπου ἐπιθυμεῖ ἡ καρδιά σου», «κυνὸς ὄμματ' ἔχων κραδίην δ' ἐλάφοιο» (Ἰλ. Α, 225), «τέτλαθι δὴ κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης» (Ὀδ. υ, 18) κοιν. «βάστα καρδιά μου», «τὸν βλέπω καὶ τὸν πονεῖ ἡ καρδιά μου», «σπαράζει ἡ καρδιά μου» «μ' αὐτά σου τὰ λόγια μοῦ καίεις τὴν καρδιά», «—μοῦ σχίζεις, —μοῦ σπαράζεις τὴν καρδιά»· || ἕδρα τοῦ διαλογισμοῦ, τῆς ψυχῆς, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ: «εἶπεν ὁ ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ' ἔστι Θεός» (ψαλμ. 13, 1), «ὁ ἐτάζων νεφροὺς καὶ καρδίας», «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας», «μοῦ ἄνοιξε τὴν καρδιά του», «μὴν ἀνοίγῃς τὴν καρδιά σου 'ς τὸν καθένα»· || καθόλου, ψυχικὴ διάθεσις: «ἔξω κακὴ καρδιά», «τὸν χαίρομαι γιὰ τὴν καλή του καρδιά», «ἔχει χρυσῆ καρδιά», «μὲ τί καρδιὰ νὰ τὸν ἀντικρύσω», «εἶναι χαλασμένη ἡ καρδιά μου ἀπ' αὐτόν», «μοῦ χάλασε τὴν καρδιά», «πάγωσε ἡ καρδιά μου». || ἕδρα τῆς συμπαθείας, τῆς ἀγάπης, τοῦ μίσους, τῆς ἀποστροφῆς: «σ' ἀγάπησα μὲ τὴν καρδιά μου», «καρδιὰ δὲν ἔχεις;», «πέτρα εἶναι ἡ καρδιά σου;», «τὸν ἐσυχάθηκα μὲ τὴν καρδιά μου» || ἕδρα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης: «ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας» (Ἐπιστ. Α' Τιμόθ. 1, 5), «σᾶς συγχαίρω ἐκ βάθους—, ἐκ μέσης καρδίας», «χάρηκα—, λυπήθηκα—, ἐγέλασα—, ἔκλαυσα μὲ τὴν καρδιά μου», «εἶδα τὸ παιδί μου καλὰ καὶ ἄνοιξε ἡ καρδιά μου», «μοῦ τὴν ἄνοιξε—, μοῦ τὴν ἔκλεισε τὴν καρδιά», «μοῦ 'καμε τὴν καρδιά μου περιβόλι», μὲ ἐχαροποίησε ἢ εἰρωνικῶς, μὲ ἐλύπησε || ἕδρα τῆς γενναιότητος, τοῦ θάρρους, τῆς δειλίας: «τὸ λέει ἡ καρδιά του», «δὲ βαστᾷ ἡ καρδιά του νὰ σφάξῃ κόκορα», «καρδιά! παιδιά, καρδιά! μὴ φοβηθῆτε», «τρέμει ἡ καρδιά του ἀπ' τὸ φόβο του» || ἕδρα τῆς ὑπομονῆς, τῆς μακροθυμίας: «κάμνω καρδιά» ὑπομένω, ἀνέχομαι, «βάστα, καρδιά μου, βάστα»· || ἰσχυρὰ ἐπιθυμία, πόθος σφοδρός: «ἔγινε ἡ καρδιά του», «μοῦ 'καμε τὴν καρδιά», ἔπραξε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου· || καθόλου, ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ὀρέξεως, τῆς προαιρέσεως, τῆς προθυμίας: «ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ» (Ἐπιστ. Β' Κορινθ. 9, 7), «ἔργα καλὰ θέλει ὁ θεὸς καὶ καθαρὰν καρδίαν», «χωρὶς καρδιὰ μὲ δέχθηκε», «τὸν θέλω μὲ τὴν καρδιά μου», «δουλεύει μὲ τὴν καρδιά του», «σοῦ τὸ δίνω μὲ τὴν καρδιά μου, —μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά»· || παροιμ. «θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδία μυλωνᾶ» ἰδίᾳ μὲν ἐπὶ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος ἔχοντος ἐμφάνισιν καλήν, κατ' οὐσίαν δὲ ὄντος κακοῦ· || «λόγια καρδιᾶς», «ἄνθρωπος καρδιᾶς» εἰλικρινής, ἀνυπόκριτος, αὐθέκαστος· || τῆς προκειμένης λέξεως ἡ χρῆσις εἶναι συνηθεστάτη ἰδίᾳ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐπὶ πάσης σχεδὸν ἐννοίας διαλογισμοῦ ἢ συναισθήματος· || «καρδιὰ τοῦ στομάχου» τὸ στόμιον τοῦ στομάχου, ἄλλως «καρδιακὸς πόρος»: «μὲ πονεῖ—, μ' ἔπιασε ἡ καρδιά μου» ἐπὶ τοῦ στομάχου καθόλου· || μεταφ. τὸ κέντρον, τὸ ἐν τῷ μέσῳ κείμενον: «ἡ καρδιὰ τῆς γῆς» ἄλλως «ὁ ἀφαλὸς τῆς γῆς» || τὸ ἐσώτατον μέρος, ἡ ἐντεριώνη: «ἡ καρδιὰ τοῦ δέντρου, —τοῦ ξύλου, —τοῦ λαχάνου» || «ἡ καρδιὰ τοῦ χειμώνα, —τοῦ καλοκαιριοῦ» || κόσμημα ἢ κέντημα ἔχον σχῆμα καρδίας, συνήθως χρυσοῦν ἐγκόλπιον κόσμημα τῶν γυναικῶν.

— [ΑΝΑΤΟΜ.] Τὸ κεντρικὸν ὄργανον τοῦ συνόλου ὀργανικοῦ συστήματος, ἡ *καρδία*, εἶναι μῦς κοῖλος, κείμενος ἐν τῷ κύτει τοῦ θώρακος, ἀποτελῶν οἱονεὶ ἀντλίαν ἀναρροφητικὴν ἅμα καὶ καταθλιπτικήν, τοῦτο μὲν ἐπισπῶν εἰς τὰς ἑαυτοῦ κοιλότητας τὸ ἐν ταῖς φλεψὶ κυκλοφορούμενον αἷμα τοῦτο δ' ἐξακοντίζων αὐτὸ εἰς τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰ τριχοειδῆ. Κατασκηνοῦσα ἡ καρδία μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

ἔσωθεν ἐπιφανειῶν τῶν πνευμόνων ἐν τῷ προσθίῳ μεσοπνευμονίῳ χώρῳ, ὄπισθεν τοῦ στέρνου και τῶν πλευρικῶν χόνδρων (3—6) καὶ ἄνωθεν τῆς τενοντίου μοίρας τοῦ διαφράγματος, παρίσταται ὡς ἀπηρτημένη ἀπὸ τῶν ἄνωθεν καὶ ὄπισθεν ταύτης ὑπερκειμένων μεγάλων ἀγγείων καὶ οὕτως ὥστε τὰ δύο μὲν τριτημόρια αὐτῆς κεῖνται ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ στέρνου, τὸ δ' ἕτερον δεξιόθεν ταύτης. Ἔχει δὲ σχῆμα παρεμφερὲς πρὸς κῶνον, οὗ ἡ μὲν βάσις ἀπευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ δεξιά, ἀντιστοιχοῦσα τῷ σώματι τοῦ στέρνου καὶ τοῖς ἔσω πέρασι τοῦ 3ου καὶ 4ου δεξιοῦ πλευρικοῦ χόνδρου, ἡ δὲ κορυφὴ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά, ἀντιστοιχοῦσα τοῖ. προσθίοις πέρασι τῆς 5ης καὶ 6ης ἀριστερᾶς πλευρᾶς· φέρεται ἄρα ἡ καρδία φορὰν λοξὴν ἐκ τῶν δεξιῶν, ἄνω καὶ ὀπίσω ἐπὶ τὰ ἀριστερά, κάτω καὶ πρόσω. Πυγμῆς δ' ἀνθρώπου ἔχουσα μέγεθος, ἕλκει βάρος παρὰ τοῖς ἐνήλιξι 250—300 γραμ., μεῖζον ὂν ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἐπὶ τῆς γυναικός, καὶ ἔξωθεν μὲν περιβάλλεται ὑπὸ ἰνώδους ὀρογόνου θυλάκου, τοῦ *περικαρδίου*, ἐν δὲ τοῖς ἐντὸ. διῄρηται διὰ διαφραγμάτων εἰς τέσσαρας κοιλότητας, ὑπαλειφομένας ὑπὸ λεπτοῦ ἐνδοθηλιακοῦ ὑμένος, τοῦ *ἐνδοκαρδίου*, ἤτοι τοὺς *δύο κόλπους*, *δεξιὸν καὶ ἀριστερόν*, καὶ τὰς *δύο κοιλίας*, *δεξιὰν καὶ ἀριστεράν*. Μεταξὺ τῶν κόλπων καὶ τῶν κοιλιῶν ἐν τῇ ἔξω ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας διήκει ὁριζοντίως κυκλοτερὴς αὔλαξ, ἡ *στεφανιαία αὔλαξ*, δι' ἧς χωρίζονται οἱ κόλποι ἀπὸ τῶν κοιλιῶν· ἀπὸ τῆς ὀπισθίας δὲ μοίρας ταύτης χωρεῖ πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τὴν βάσιν ἡ *μεσοκόλπιος αὔλαξ*, ἧς ἀριστερόθεν μὲν κεῖται ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ ἀριστεροῦ κόλπου, δεξιόθεν δὲ ἡ τοῦ δεξιοῦ κόλπου ὁμώνυμος ἐπιφάνεια. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἀριστερὸν κόλπον ἐκβάλλουσιν αἱ 4 πνευμονικαὶ φλέβες, εἰς δὲ τὸν δεξιὸν ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω κοίλη φλέψ, ὡς καὶ ὁ στεφανιαῖος κόλπος τῆς καρδίας. Τὸ μέρος ἔνθα ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ δεξιοῦ κόλπου ἐκβάλλουσιν αἱ δύο κοῖλαι φλέβες, ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω, καλεῖται *κόλπος τῶν φλεβῶν*. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς καρδίας διήκει καὶ ἑτέρα *ἐπιμήκης αὔλαξ*, ἥτις φέρεται ἀπὸ τῆς βάσεως ἐπὶ τὴν κορυφήν, χωρίζουσα τὴν καρδίαν εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ἡμιμόριον.

Τὸ τοίχωμα τῆς καρδίας διὰ κυκλοτεροῦς ἰνώδους στιβάδος, τῶν *ἰνωδῶν δακτυλίων*, διαιρεῖται εἰς τὸ *μυοκάρδιον τῶν κόλπων* καὶ εἰς τὸ *μυοκάρδιον τῶν κοιλιῶν*, ἅτινα ἄρα εἶναι σχεδὸν αὐτοτελῆ, πλὴν **ἔν τινι θέσει**, **ἔνθα** *συνάπτονται* **πρὸς** ἄλληλα διὰ τοῦ *κολποκοιλιακοῦ δεματίου* (τοῦ His).

Τὸ δὲ κύτος τῆς κοιλίας διὰ καθέτου διαφράγματος, ἀντιστοιχοῦντος τῇ ἔξω ἐπιμήκει αὔλακι, διῄρηται εἰς δύο πλάγια ἡμιμόρια, *δεξιὸν* ἢ *δεξιὰν καρδίαν* καὶ *ἀριστερὸν* ἢ *ἀριστεράν καρδίαν*· καὶ τὸ μὲν δεξιὸν ἡμιμόριον φέρει αἷμα φλεβικόν, τὸ δὲ ἀριστερὸν ἀρτηριακόν. Ἑκάτερον δὲ τῶν ἡμιμορίων τούτων ὑποδιῄρηται αὖθις εἰς δύο μοίρας, ἀνωτέραν ἐλάσσονα, ἥτις καλεῖται *κόλπος*, καὶ κατωτέραν μείζονα, ἥτις καλεῖται *κοιλία*. Οὕτω δ' ἡ καρδία διῄρηται εἰς κόλπους, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, καὶ εἰς κοιλίας, δεξιὰν καὶ ἀριστεράν· ἑκάτερος δὲ τῶν κόλπων κοινωνεῖ πρὸς τὴν σύστοιχον κοιλίαν δι' εὐρέος στομίου, τοῦ *κολποκοιλιακοῦ*. Ὁ δεξιὸς κόλπος ἔχει σχῆμα ἀνώμαλον κυβοειδές· καὶ εἰς μὲν τὸ *ἄνω τοίχωμα*, παρὰ τὸ μεσοκόλπιον διάφραγμα, ἐκβάλλει ἡ ἄνω κοίλη φλέψ, ἧς τὸ στόμιον, ἔχον διάμετρον 2 ἑκμ., κεῖται ἔμπροσθεν τοῦ στομίου τῆς κάτω κοίλης φλεβός· τὸ δὲ *ὀπίσθιον τοίχωμα* διατιτραίνεται ὑπὸ τοῦ στομίου τῆς κάτω κοίλης φλεβός, οὗ ἡ διάμετρος. 27—36 χλμ., καὶ ὑπὸ τοῦ στεφανιαίου κόλπου τῆς καρδίας, οὗ τὸ στόμιον, κείμενον ἔμπροσθεν τοῦ τῆς κοίλης φλεβός, ἔχει διάμετρον 12 χλμ.· τὸ δὲ *πρόσθιον τοίχωμα* ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *δεξιοῦ ὠτός*, εὐμεγέθους κολπώματος, δι' οὗ αὐξάνεται οὐκ ὀλίγον ἡ κοιλότης τοῦ κόλπου· τὸ δ' *ἔσω* ἢ *μεσοκόλπιον τοίχωμα* φέρει ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κοίλωμα, τὸν *ᾠοειδῆ βόθρον*, οὗ ὁ πυθμήν, λεπτὸς μέχρι διαφανείας, ἀφορίζεται ὑπὸ τοῦ *δακτυλίου τοῦ ᾠοειδοῦς βόθρου* (βιευσσενείου)· τὸ δὲ *κάτω τοίχωμα* φέρει τὸ βαλβιδοφόρον δεξιὸν κολποκοιλιακὸν στόμιον, δι' οὗ κοινωνεῖ ὁ δεξιὸς κόλπος πρὸς τὴν δεξιὰν κοιλίαν. Καὶ ὁ ἀριστερὸς δὲ κόλπος εἶναι κυβοειδὴς μετὰ ἓξ τοιχωμάτων, ὧν τὸ μὲν ἔσω ἀποτελεῖται ὑπὸ τοῦ μεσοκολπίου διαφράγματος, τὸ δὲ ὀπίσθιον διατιτραίνεται ἐν τοῖς πλαγίοις ὑπὸ τῶν στομίων τῶν 4 πνευμονικῶν φλεβῶν, τὸ δ' ἔξω μεταβαίνει εἰς τὸ ἀριστερὸν οὖς, τὸ δὲ κάτω ἢ πρόσθιον τοίχωμα διατιτραίνεται σύμπαν ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ κολποκοιλιακοῦ στομίου, δι' οὗ ὁ κόλπος οὗτος κοινωνεῖ πρὸς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν. Ἡ δεξιὰ κοιλία καταλαμβάνει ὅλον σχεδὸν τὸ πρόσθιον μέρος τῆς καρδίας· ἔχει σχῆμα πυραμίδος, ἐμφανιζούσης τρία τοιχώματα, τὸ πρόσθιον (ἄνω), τὸ ὀπίσθιον (κάτω) καὶ τὸ ἔσω (μεσοκοιλιακόν), ἔτι δὲ βάσιν ἐστραμμένην ἐπὶ τὰ ἄνω πρὸς τὸ κολποκοιλιακὸν στόμιον, καὶ κορυφὴν βλέπουσαν εἰς τὴν τῆς καρδίας κορυφήν. Ἐπὶ τῆς βάσεως δὲ τῆς κοιλίας ταύτης παρατηροῦνται δύο στόμια, ὄπισθεν μὲν τὸ δεξιὸν κολποκοιλιακὸν στόμιον, ἔμπροσθεν δὲ τὸ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας στόμιον, δι' ὧν στομίων ἡ προκειμένη κοιλία κοινωνεῖ τὸ μὲν πρὸς τὸν δεξιὸν κόλπον, τὸ δὲ πρὸς τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν. Καὶ τὸ μὲν κολποκοιλιακὸν στόμιον, μεῖζον ὂν καὶ κυκλοτερές, ἔχει περίμετρον 10—12 ἑκ. καὶ φέρει κύκλῳ τοῦ χείλους αὐτοῦ ὑμενώδη χώνην μετὰ τριῶν ὀξέων ὀδοντωμάτων παρεμφερῶν πρὸς γλωχῖνας βελῶν, τὴν *τριγλώχινα βαλβῖδα*, τὸ δὲ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας στόμιον, ἔχον περίμετρον 7 ἑκ., κεῖται ὑψηλότερον τοῦ δεξιοῦ κολποκοιλιακοῦ στομίου καὶ προσθιαίτερον πάντων τῶν στομίων τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας, εἶναι δὲ καὶ τοῦτο κυκλοτερὲς καὶ φέρει τρεῖς *μηνοειδεῖς* ἢ *σιγμοειδεῖς βαλβῖδας*. Ἡ δ' ἔσωθεν ἐπιφάνεια τῆς δεξιᾶς κοιλίας ἐμφανίζει *μυϊκὰς δοκίδας* καὶ τρεῖς *θηλοειδεῖς μῦς*. Καὶ αἱ μὲν μυϊκαὶ δοκίδες παριστῶσιν ὑποστρογγύλους στηλίδας τοῦ μυοκαρδίου, ὧν τινες μὲν συμφύονται διὰ τῆς ἑτέρας τῶν ἐπιφανειῶν αὐτῶν μετὰ τοῦ τοιχώματος τῆς κοιλίας, τινὲς δὲ μόνον κατὰ τὰ πέρατα αὐτῶν, ἐνῷ κατὰ τὸ μέσον εἶναι πανταχόθεν ἐλεύθεραι. Ἀμφότεραι δὲ διαφοροτρόπως διευθυνόμεναι καὶ διασταυρούμεναι σχηματίζουσι κατὰ τόπους δίκτυα, ὧν πυκνότατον εἶναι τὸ ἐν τῇ κορυφῇ τῆς κοιλίας ἁπαντῶν. Οἱ θηλοειδεῖς μύες εἶναι τρεῖς, *πρόσθιος*, *ὀπίσθιος* καὶ *ἔσω*, ἤτοι ὅσα καὶ τὰ τοιχώματα (πλευραὶ) τῆς κοιλίας ταύτης, τουτέστι πρόσθιον (ἄνω), ὀπίσθιον (κάτω) καὶ ἔσω (μεσοκοιλιακόν). Εἶναι δ' οἱ θηλοειδεῖς μύες κωνοειδεῖς προεξοχαὶ τοῦ μυοκαρδίου, ὧν ἡ μὲν βάσις προσφύεται εἰς ἓν τῶν τριῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλίας, ἡ δὲ κορυφὴ ἢ ἡ θηλὴ ἐκπέμπει λεπτοτάτους τενοντίσκους, τὰς τενοντίους χορδάς, αἵτινες προσφύονται εἰς τὴν τριγλώχινα βαλβῖδα. Αὕτη συνίσταται ἐξ ἰνώδους ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ πετάλου ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ ἰνώδους δακτυλίου καὶ παριστᾷ χώνην (ἢ κύλινδρον), ἧς ἡ μὲν βάσις προσφύεται εἰς τὸ κολποκοιλιακὸν στόμιον, ἡ δὲ εἰς τρεῖς γλωχῖνας ἐσχισμένη κορυφὴ εἰσέχει ἐντὸς τῆς κοιλίας. Εἰς τὸ ἐλεύθερον δὲ χεῖλος τῶν γλωχίνων (προσθία, ὀπισθία ἢ κάτω καὶ ἔσω ἢ μεσοκοιλιακὴ) προσφύονται οὐ μόνον χορδαὶ ἐκ τοῦ εἰς τὴν οἰκείαν γλωχῖνα ἀντιστοιχοῦντος τοιχώματος ἢ θηλοειδοῦς μυός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παρακειμένου· οὕτω δ' ἀσφαλίζεται ἡ ὁμόρρυθμος καὶ ὁμότιμος λειτουργία τῶν γλωχίνων κατὰ τὴν σύγκλεισιν και ἄνοιξιν τῆς προκειμένης βαλβῖδος. Αἱ μηνοειδεῖς βαλβῖδες τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, συνιστάμεναι ἐκ λεπτοῦ συνδετικοῦ ὑποστρώματος, ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ συστοίχου ἰνώδους δακτυλίου, διακρίνονται εἰς μίαν προσθίαν καὶ δύο ὀπισθίας (δεξιὰν καὶ ἀριστεράν). Καὶ τὸ μὲν ὑπόκυρτον καὶ ἐπιμηκέστερον χεῖλος αὐτῶν προσφύεται εἰς τὸ ἀρτηριακὸν στόμιον, τὸ δ' ἐλεύθερον καὶ ὑπόκοιλον φέρει ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τὸ *ἀραντίειον φῦμα*. Ἐκ τῶν δύο δ' ἐπιφανειῶν ἡ μὲν ἔσω βλέπει πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ ἀγγείου, ἡ δ' ἔξω πρὸς τὸ τοίχωμα τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, μεθ' οὗ ἀφορίζει χῶρον, τὸν *μηνοειδῆ κόλπον*, πληρούμενον ὑπὸ αἵματος κατὰ τὴν σύγκλεισιν τῆς βαλβῖδος. Ἡ δ' ἀριστερὰ κοιλία, ᾠοειδὴς οὖσα τὸ σχῆμα, ἔχει τὰ τοιχώματα ἰσχυρότερα καὶ παχύτερα τῆς δεξιᾶς. Ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς παρατηροῦνται ὄπισθεν μὲν τὸ ἀριστερὸν κολποκοιλιακὸν στόμιον, μεῖζον, ἔχον περιμετρον παρὰ μὲν τῷ ἀνδρὶ 110 χιλ. τοῦ μέτρου, παρὰ δὲ τῇ γυναικὶ 92, φέρον τὴν *διγλώχινα* ἢ *μητροειδῆ βαλβῖδα*, ἐμφανίζουσαν δύο ὀδοντώματα (εἰσέχοντα εἰς τὰ ἐντὸς τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας), δι' ὃ καὶ *διγλῶχιν* (ἢ δικόρυφος) ἐκλήθη, ἔμπροσθεν δὲ τὸ τῆς ἀορτῆς στόμιον, φέρον τρεῖς *μηνοειδεῖς* ἢ *σιγμοειδεῖς βαλβῖδας*. Ἡ ἔσωθεν ἐπιφάνεια καὶ τῆς κοιλίας ταύτης ἐμφανίζει μυϊκὰς δοκίδας, θηλώδεις μῦς, δύο τὸν ἀριθμόν, πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον, καὶ παχυτέρας καὶ πολυαριθμοτέρας ἐνταῦθα τενοντώδεις χορδάς, ὧν αἱ μὲν τοῦ προσθίου θηλοειδοῦς μυὸς προσφύονται εἰς τὸ πρόσθιον ἡμιμόριον ἀμφοτέρων τῶν γλωχίνων τῆς διγλώχινος βαλβῖδος, αἱ δὲ τοῦ ὀπισθίου θηλοειδοῦς μυὸς εἰς τὸ ὀπίσθιον ἡμιμόριον ἀμφοτέρων τῶν γλωχίνων αὐτῆς· ὥστε ἑκάστη γλωχὶν χορδοῦται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν θηλοειδῶν μυῶν. Αἱ *μηνοειδεῖς βαλβῖδες* τῆς ἀορτῆς, τρεῖς τὸν ἀριθμόν, ἤτοι δύο πρόσθιαι (δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ) καὶ μία ὀπισθία, εἶναι στερρότεραι τῶν τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, τὰ δὲ ἀραντίεια αὐτῶν φύματα συμπαγέστερα καὶ ἐπιμηκέστερα. Μεταξὺ δὲ τῶν βαλβίδων καὶ τοῦ τοιχώματος τῆς ἀορτῆς περιλαμβάνονται οἱ *μηνοειδεῖς κόλποι* (βαλσάλβειοι), ὧν πληρουμένων ὑπὸ αἵματος προσπελάζονται αἱ βαλβῖδες καὶ οὕτω συγκλείεται τὸ στόμιον τῆς ἀορτῆς. Ἥ τε τριγλῶχιν καὶ ἡ μητροειδὴς βαλβὶς ἀνοίγονται πρὸς τὰ κάτω, κλείονται δὲ ὠθούμεναι πρὸς τὰ ἄνω· αἱ δὲ σιγμοειδεῖς βαλβῖδες ἀνοίγονται πρὸς τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν καὶ τὴν ἀορτήν, κλείονται δὲ ἐὰν πρὸς τὰς κοιλίας ὠθηθῶσι. Τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων τῆς καρδίας εἶναι μεῖζον ἐν ταῖς κοιλίαις ἢ ἐν τοῖς κόλποις, καὶ πάλιν μεῖζον ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἢ ἐν τῇ δεξιᾷ κοιλίᾳ· τὸ πάχος τοῦ μὲν

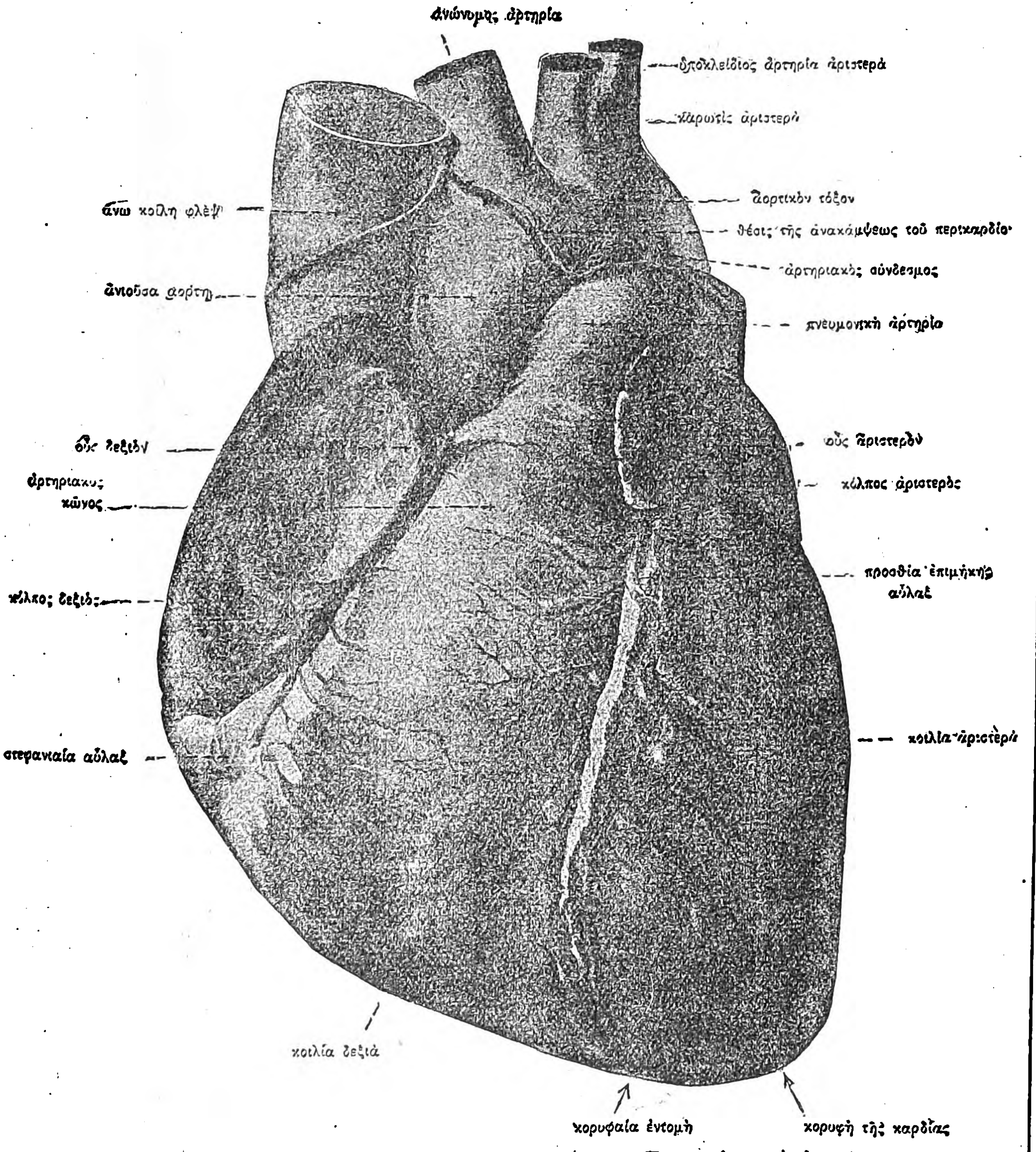

Καρδία, μετρίως διατεταμένη ἐκ τῶν ἄνω καὶ πρόσω. Στερνοπλευρικὴ ἐπιφάνεια.

Digitized by Google

τοιχώματος τῶν κόλπων εἶναι 2—3 χλμ., τοῦ δὲ τῆς δεξιᾶς κοιλίας 5, τοῦ δὲ τῆς ἀριστερᾶς 15 χλμ. Ἡ χωρητικότης τοῦ μὲν δεξιοῦ κόλπου εἶναι 110—185 κυβ. ἑκ., τοῦ δὲ ἀριστεροῦ 110—130· τῆς δὲ δεξιᾶς κοιλίας ἡ χωρητικότης 160—230 κυβ. ἑκ., τῆς δ' ἀριστερᾶς 143—212.

Τὸ καρδιακὸν τοίχωμα ἀποτελεῖται: 1) ἐκ 4 *ἰνωδῶν δακτυλίων*, περιβαλλόντων τὰ κολποκοιλιακὰ καὶ τὰ ἀρτηριακὰ στόμια· 2) ἐκ τοῦ *μυοκαρδίου*, ἀποτελοῦντος τὴν κυρίαν μᾶζαν αὐτοῦ· 3) ἐξ ἀγγείων καὶ νεύρων· 4) ἐκ τοῦ *ἐνδοκαρδίου* καὶ 5) ἐκ τοῦ *ἐπικαρδίου*.

Οἱ τέσσαρες ἰνώδεις δακτύλιοι μετὰ τοῦ μεσομυΐου συνδετικοῦ ἱστοῦ παριστῶσι τὸν ἰνώδη σκελετὸν τῆς καρδίας. Χρησιμεύουσι δ' ἔνθεν μὲν ὡς προσφυτικὰ σημεῖα τοῦ κολπικοῦ καὶ τοῦ κοιλιακοῦ μυοκαρδίου, ἔνθεν δὲ ὡς ἐκφυτικὰ σημεῖα τῶν βαλβίδων τῆς καρδίας. Εἶναι δὲ δύο κολποκοιλιακοὶ καὶ δύο ἀρτηριακοί, ὧν οἱ μὲν κολποκοιλιακοὶ κεῖνται ὄπισθεν, οἱ δὲ ἀρτηριακοὶ ἔμπροσθεν. Συνίστανται δ' ἐκ πυκνοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ μετ' ἐλαστικῶν ἰνῶν. Οἱ *κολποκοιλιακοὶ δακτύλιοι*, πάχος ἔχοντες 2 χλμ., χωρίζουσι τὸ κολπικὸν διάφραγμα ἀπὸ τοῦ κοιλιακοῦ, ἀντιστοιχοῦντες ἔξωθεν εἰς τὴν

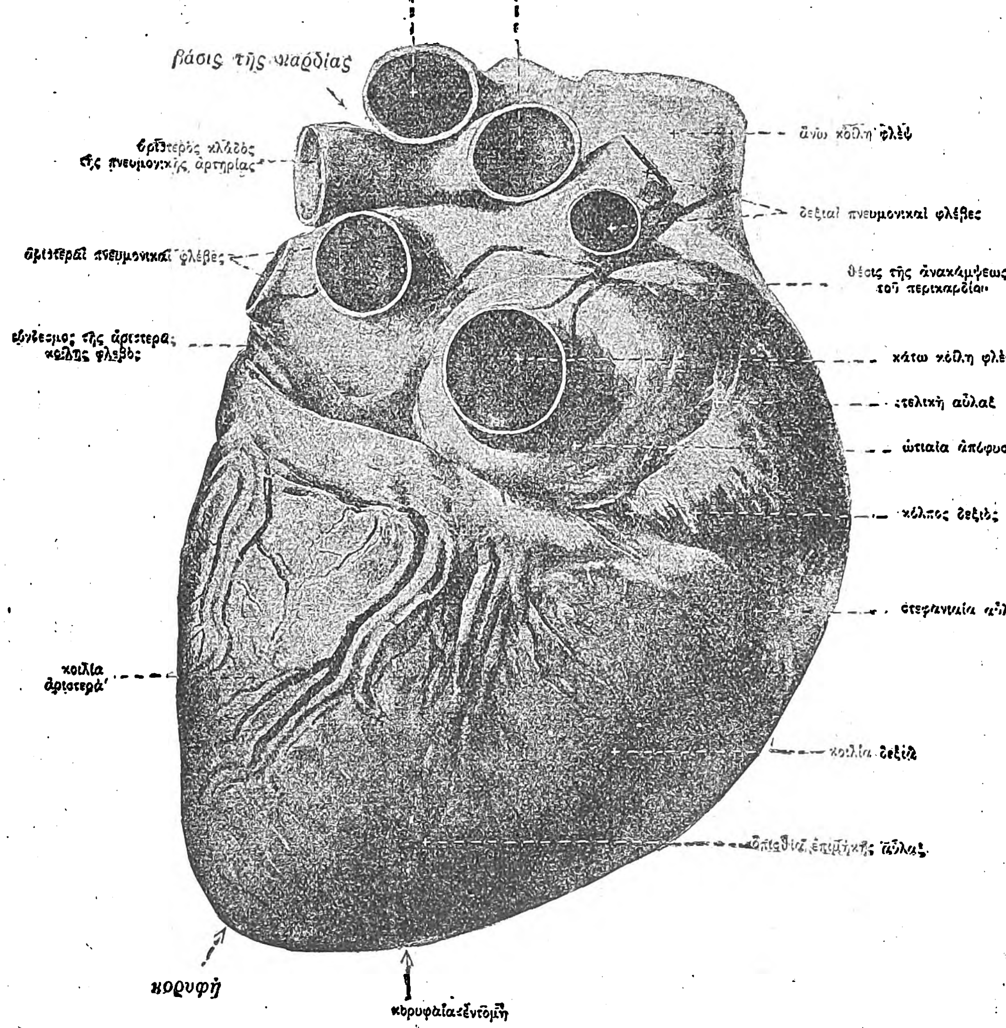

Καρδία μετρίως διατεταγμένη ἐκ τῶν κάτω Φρενικὴ ἐπιφάνεια.

στεφανιαίαν αὔλακα. Παριστῶσι δ' ἰνώδεις κυκλοτερεῖς ταινίας· καὶ ἡ μὲν ἔξω ἐπιφάνεια (χεῖλος) αὐτῶν συνέχεται μετὰ τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ τῆς στεφανιαίας αὔλακος, ἡ δ' ἔσω (χεῖλος) συνάπτεται μετά τινος γλωχῖνος, ἐνῷ ἡ ἄνω καὶ ἡ κάτω ἐπιφάνεια μεταβαίνουσιν εἰς τὸν συνδετικὸν ἱστὸν τῶν δύο μυοκαρδίων. Οἱ *ἀρτηριακοὶ δακτύλιοι*, πάχος ἔχοντες 1 χλμ., ἀποτελοῦνται ἑκάτερος ἐκ τριῶν τόξων συνηνωμένων εἰς κύκλον· καὶ τὸ μὲν ἄνω χεῖλος τῶν τόξων, ὑπόκοιλον ὄν, συνάπτεται μετὰ τοῦ μέσου χιτῶνος τοῦ τοιχώματος τῆς ἀορτῆς ἢ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, εἰς δὲ τὸ κάτω ὑπόκυρτον χεῖλος προσφύονται συνδετικὸς ἱστὸς καὶ μυϊκαὶ ἶνες τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος τῆς καρδίας.

Τὸ *μυοκάρδιον* τῆς συνόλης καρδίας διὰ τῶν ἰνωδῶν δακτυλίων διαιρεῖται εἰς τὸ μυοκάρδιον τῶν κόλπων καὶ εἰς τὸ μυοκάρδιον τῶν κοιλιῶν. Ἀμφότερα δὲ συνίστανται ἐκ μυϊκῶν ἰνῶν ἐγκαρσίως γραμμωτῶν καὶ σχεδὸν ὁμοίων τὴν καταγωγὴν πρὸς τὰς τῶν σκελετικῶν μυῶν, διαφερουσῶν δ' ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητοι τῆς βουλήσεως. Καὶ τὸ μὲν *μυοκάρδιον τῶν κοιλιῶν* συγκροτεῖται: 1) ἐξ *ἰδίων δεσμίδων*, ἀποτελουσῶν τὸ τοίχωμα τῆς ἑτέρας μόνον τῶν κοιλιῶν, τουτέστι τὸν *ἴδιον* μυϊκὸν θύλακον ἑκατέρας κοιλίας, καὶ 2) ἐκ *κοινῶν δεσμίδων*, φερομένων δηλαδὴ πέριξ ἀμφοτέρων τῶν κοιλιῶν καὶ ἀποτελουσῶν τὸν *κοινὸν θύλακον* τοῦ κοιλιακοῦ μυοκαρδίου. Αἱ *ἴδιαι δεσμίδες* ἀπεργάζονται ἐν συνόλῳ δύο θυλάκους κωνοειδεῖς, τὸν *δεξιὸν* καὶ τὸν *ἀριστερὸν ἴδιον θύλακον*, ὧν ἡ μὲν βάσις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰ ἀρτηριακὰ καὶ κολποκοιλιακὰ στόμια τῆς καρδίας, ἡ δὲ κορυφὴ διήκει μέχρις ἐγγὺς τῆς κορυφῆς αὐτῆς. Αἱ *κοιναὶ ἢ συνδετικαὶ δεσμίδες*, ἐκφυόμεναι ἐκ τῶν 4 ἰνωδῶν δακτυλίων ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν διήκουσι μέχρι τῆς κορυφῆς, ἔνθα ἀνακάμπτουσι πρὸς τὰ ἄνω συστρεφόμεναι στροβιλοειδῶς (καρδιακὸς στρόβιλος) καὶ διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἰδίων μυϊκῶν θυλάκων ἀπολήγουσιν εἰς τοὺς ἰνώδεις δακτυλίους, περιβάλλουσαι τὸ μυοκάρδιον ἀμφοτέρων τῶν κοιλιῶν. Τὸ δὲ μεσοκοιλιακὸν διάφραγμα ἀποτελεῖται ἐκ δύο στιβάδων ἀνηκουσῶν εἰς τὰς ἶνας τῶν δύο ἰδίων θυλάκων τῶν κοιλιῶν. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα τὴν πρὸς τὴν βάσιν τοῦ διαφράγματος μικρὰν ἄμυον καὶ διαφανῆ μοῖραν, τὸ *διαφανὲς* ἢ *ὑμενῶδες διάφραγμα*. Τὸ *μυοκάρδιον τῶν κόλπων*, ἧττον ἀνεπτυγμένον ἢ τὸ τῶν κοιλιῶν, ἀπαρτίζεται ὡσαύτως ἐκ δύο εἰδῶν δεσμίδων, ἤτοι: 1) ἐκ τῶν ἰδίων δεσμίδων, ἀποτελουσῶν δύο μυϊκοὺς θυλάκους, ἕνα διὰ τὸν δεξιὸν καὶ ἕτερον διὰ τὸν ἀριστερὸν κόλπον, καὶ 2) ἐκ κοινῶν δεσμίδων, ἀποτελουσῶν κοινὸν μυϊκὸν θύλακον, ὅστις περιβάλλει μὲν ἔξωθεν ἀμφοτέρους τοὺς ἰδίους, ἀλλ' εἶναι λίαν ἀτελής. Τὰ δύο μυοκάρδια, τὸ κολπικὸν καὶ τὸ κοιλιακόν, χωρίζονται μὲν ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἰνωδῶν δακτυλίων, ἀλλ' ἔν τινι θέσει συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ δεσμίδος, τοῦ *κολποκοιλιακοῦ δεματίου* (His). Ὡς πρὸς τὴν τοπογραφικὴν θέσιν τῆς καρδίας, ὁ δεξιὸς κόλπος καὶ ἡ δεξιὰ κοιλία κατέχουσιν ὅλην σχεδὸν τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς καρδίας, τὴν πρὸς τὸ πρόσθιον θωρακικὸν τοίχωμα ἀντιστοιχοῦσαν, ὁ δ' ἀριστερὸς κόλπος κεῖται ὄπισθεν πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, ἡ δ' ἀριστερὰ κοιλία ἐπὶ τ' ἀριστερὰ καὶ κάτω. Ἡ *κορυφὴ* τῆς καρδίας ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ 5ον ἀριστερὸν μεσοχόνδριον διάστημα, ἀντιστοίχως τῷ μεταξὺ τοῦ χόνδρου καὶ τῆς 5ης ἀριστερᾶς πλευρᾶς ὁρίῳ (2 δακτύλους κατωτέρω τῆς μαστικῆς θηλῆς καὶ 8—10 ἑκ. ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῆς στερνικῆς γραμμῆς). Ἡ δὲ *στεφανιαία αὔλαξ* ἔμπροσθεν ἀντιστοιχεῖ εἰς γραμμὴν λοξήν, ἀγομένην ἀπὸ τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τῆς 2ας ἢ 3ης ἀριστερᾶς πλευρᾶς μέχρι τοῦ τῆς 5ης ἢ 6ης δεξιᾶς πλευρᾶς.

Αἱ *βαλβῖδες τῆς καρδίας*, προβαλλόμεναι ἐπὶ τὸ στέρνον, ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τρεῖς γραμμὰς ὑπερκειμένας ἀλλήλων, τὴν ἄνω, τὴν μέσην καὶ τὴν κάτω, ἁπάσας ἀρχομένας ἀπὸ τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 3ου ἀριστεροῦ πλευρικοῦ χόνδρου. Καὶ ἡ μὲν ἄνω γραμμὴ φέρεται ὁριζοντίως παρὰ τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 3ου ἀριστεροῦ πλευρικοῦ χόνδρου μέχρι τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ στέρνου· εἰς ταύτην ἀντιστοιχεῖ ἡ βαλβὶς τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Ἡ δὲ μέση γραμμὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 3ου ἀριστεροῦ πλευρικοῦ χόνδρου καὶ ἐκτείνεται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ὀλίγον λοξῶς πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς μέσης γραμμῆς τοῦ στέρνου· εἰς ταύτην ἀντιστοιχεῖ ἡ βαλβὶς τῆς ἀορτῆς. Ἡ δὲ κάτω γραμμή, ἐπιμηκεστέρα καὶ λοξοτέρα οὖσα, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ κάτω χείλους τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 3ου ἀριστεροῦ πλευρικοῦ χόνδρου καὶ διήκει πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κάτω μέχρι τοῦ στερνικοῦ ἄκρου τοῦ 6ου δεξιοῦ πλευρικοῦ χόνδρου· εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡμιμόριον ταύτης ἀντιστοιχεῖ ἡ διγλῶχιν (μιτροειδὴς) βαλβίς, εἰς δὲ τὸ δεξιὸν ἡ τριγλῶχιν. Κατὰ ταῦτα ὑψηλοτέρα πασῶν κεῖται ἡ βαλβὶς τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας· ἕπεται ἡ τῆς ἀορτῆς, εἶτα ἡ μιτροειδὴς καὶ κατωτάτη ἡ τριγλῶχιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ βάθος διαφέρει ἡ θέσις τῶν βαλβίδων· οὕτως ἡ πνευμονικὴ ἀρτηρία κεῖται προσθιαίτερον πασῶν, ὀλίγον δὲ βαθύτερον ταύτης κεῖται ἡ τῆς ἀορτῆς καὶ δεξιόθεν ταύτης ἕπεται ἡ τριγλῶχιν καὶ τέλος πασῶν βαθύτερον ἡ μιτροειδής. Ἀλλ' ἡ ἀκρόασις τῶν ὑπὸ τῶν βαλβίδων παραγομένων ἤχων δὲν γίνεται κατὰ τὰς ἄνω ὁριζομένας ἀνατομικὰς θέσεις, ἀλλ' ἐν οἷς μέρεσιν ἕκαστος τούτων ἀποβαίνει εὐκρινὴς καὶ μεμονωμένος· ὁ τῆς διγλώχινος βαλβῖδος ἐν τῷ 5ῳ ἀριστερῷ μεσοπλευρίῳ διαστήματι, ἔνθα ἡ ὦσις τῆς κορυφῆς τῆς καρδίας· ὁ τῆς ἀορτῆς ἐν τῷ 2ῳ δεξιῷ μεσοχονδρίῳ διαστήματι· ὁ τῆς πνευμονικῆς ἐν τῷ 2ῳ ἀριστερῷ μεσοχονδρίῳ διαστήματι· ὁ δὲ τῆς τριγλώχινος ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ τοῦ στέρνου ἰσοϋψῶς τῷ 5ῳ πλευρικῷ χόνδρῳ.

Αἱ πρὸς θρέψιν τῆς καρδίας χρησιμεύουσαι ἀρτηρίαι εἶναι αἱ δύο *στεφανιαῖαι ἀρτηρίαι*, ἡ δεξιὰ καὶ ἡ *ἀριστερά*, αἵτινες ἐκφυόμεναι ἐκ τῶν μηνοειδῶν κόλπων τῆς ἀορτῆς διήκουσιν εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας τῆς καρδίας ὑπαρχούσας αὔλακας καὶ διανέμονται εἰς τὰ τοιχώματα αὐτῆς. Αἱ *φλέβες* τῆς καρδίας πᾶσαι ἀθροίζονται εἰς κοινὸν στέλεχος, τὸν *στεφανιαῖον κόλπον*, κείμενον ἐν τῇ ὀπισθίᾳ μοίρᾳ τῆς στεφανιαίας αὔλακος, μεταξὺ ἀριστεροῦ κόλπου καὶ ἀριστερᾶς κοιλίας, καὶ ἐκβάλλοντα ἔμπροσθεν τοῦ στομίου τῆς κάτω κοίλης φλεβὸς εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον τῆς καρδίας. Εἰς τὸν στεφανιαῖον κόλπον ἐκβάλλουσι πλὴν τῆς λοξῆς φλεβὸς ἡ μείζων φλὲψ τῆς καρδιας (ἀριστερὰ στεφανιαία), ἡ μέση φλὲψ καὶ ἡ ἐλάσσων φλὲψ (δεξιὰ στεφανιαία), πᾶσαι στερούμεναι βαλβίδων. Τὰ *λεμφαγγεῖα* τῆς καρδίας ἀπεργάζονται συνεχὲς δίκτυον, τὰ δ' ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενα στελέχη ἐκβάλλουσιν εἰς τὰ ἐν τοῖς πέριξ τῆς καρδίας λεμφογάγγλια.

Τὰ *νεῦρα* τῆς καρδίας ἐκπορεύονται ἐκ τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος, κειμένου ἀμέσως κάτωθεν τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, φέρονται δὲ κατὰ μῆκος τῆς ἀνιούσης ἀορτῆς πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰς δύο στεφανιαίας ἀρτηρίας, σχηματίζοντα τὸ δεξιὸν (πρόσθιον) καὶ τὸ ἀριστερὸν (ὀπίσθιον) στεφανιαῖον πλέγμα, ἐξ οὗ ἀπαρτίζονται δύο ἕτερα πλέγματα, τὸ *περικαρδιακὸν* (γαγγλιοφόρον) καὶ τὸ *ἐνδοκαρδιακόν*, ἅτινα χορηγοῦσι κλωνία τελικὰ εἰς τὸ ἐπικάρδιον, τὸ μυοκάρδιον (περὶ τὰς δεσμίδας τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ἐκ κινητικῶν ἰνῶν τὸ *θεμέλιον πλέγμα* τοῦ Gerlach), καὶ εἰς τὸ ἐνδοκάρδιον, πολυπληθεῖς δ' ὁμάδες μικροτάτων γαγγλιακῶν κυττάρων ὑπάρχουσιν ἐμβεβλημέναι ἐν τῷ περικαρδιακῷ πλέγματι, ἅτινα ἐν μὲν τοῖς κόλποις ἐξαπλοῦνται μετὰ τοῦ πλέγματος πανταχοῦ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ μυοκαρδίου αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς κοιλίαις περιορίζονται μόνον κατὰ τὸ ἄνω τριτημόριον αὐτῶν.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— [ΦΥΣΙΟΛΟΓ.] Ὁ καρδιακὸς μῦς διαφέρει ἀπὸ τοὺς μῦς τοῦ σκελετοῦ οὐ μόνον ἱστολογικῶς ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς φυσιολογικὰς ἰδιότητας, αἵτινες ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς καρδίας.

Ὁ καρδιακὸς μῦς εἶναι διεγέρσιμος. Ἐὰν ἐρεθίσωμεν τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας μηχανικῶς ἢ δι' ἠλεκτρικοῦ ἐξ ἐπαγωγῆς ἐρεθίσματος, γεννᾶται συστολή, τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα τῆς διαρκείας τῆς συστολῆς τῶν γραμμωτῶν μυῶν, καὶ ὁ λανθάνων χρόνος, ἤτοι ὁ χρόνος ὅστις παρέρχεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐρεθίσματος μέχρις τῆς ἐνάρξεως τῆς συστολῆς, εἶναι μακρότερος. Ἐὰν ἐρεθίσωμεν τὸν καρδιακὸν μῦν δι' ἐξ ἐπαγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς συστολῆς παραμένει τὸ αὐτὸ ὅσον καὶ ἂν αὐξήσωμεν τὴν ἔντασιν τοῦ ἐρεθίσματος, ἤτοι ὁ καρδιακὸς μῦς ἢ δὲν θὰ ἐρεθισθῇ ἐὰν ἡ ἔντασις τοῦ ἐρεθίσματος εἶναι ἀσθενής, ἢ θὰ ἐκτελέσῃ τὸ μέγιστον τῆς συστολῆς αὐτοῦ ἐὰν τὸ ἐρέθισμα εἶναι δραστικὸν (νόμος τοῦ Krovecker «ὅλον ἢ οὐδέν»). Ἐπὶ τῶν γραμμωτῶν ὅμως μυῶν ἡ συστολὴ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ ἐρεθίσματος, ἤτοι ὅσον αὐξάνομεν

Digitized by Google

τὴν ἔντασιν τοῦ ἐρεθίσματος, τόσον αὐξάνεται καὶ τὸ μέγεθος τῆς συστολῆς. Προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ὅσον αὐξάνομεν τὴν ἔντασιν τοῦ ἐρεθίσματος τόσον αὐξάνεται καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἐρεθιζομένων ἰνῶν. Ὁ καρδιακὸς μῦς δὲν διεγείρεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συστολῆς αὐτοῦ, ἑπομένως πᾶν ἐρέθισμα, ὅπερ εὑρίσκει τὸν καρδιακὸν μῦν κατὰ τὴν συστολήν, μένει ἀδρανές· ἡ περίοδος δὲ κατὰ τὸν ὁποίαν ὁ καρδιακὸς μῦς δὲν διεγείρεται καλεῖται *ἀνερέθιστος* ἢ *ἀνενεργὴς περίοδος*. Ὀφείλεται δὲ αὕτη εἰς τὸ ὅτι ὁ καρδιακὸς μῦς κατὰ πᾶσαν συστολὴν αὐτοῦ καταναλίσκει σύμπασαν τὴν λανθάνουσαν ἐνέργειαν, καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ παρέλθῃ χρονός τις, ἵνα ἀποκτήσῃ νέαν λανθάνουσαν ἐνέργειαν διὰ τὴν νέαν συστολήν. Ὅτι ὄντως ὁ καρδιακὸς μῦς μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ νέαν λανθάνουσαν ἐνέργειαν δὲν διεγείρεται, ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἐκτάκτου συστολῆς. Ἐὰν διαβιβάσωμεν ἁπλᾶ ἐξ ἐπαγωγῆς ἐρεθίσματα εἰς τὸν καρδιακὸν μῦν κατὰ χρονικὰ διαλείμματα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐὰν μὲν τὸ ἐρέθισμα ἐπιδράσῃ εἰς τὸν καρδιακὸν μῦν, κατὰ τὴν συστολὴν αὐτοῦ, οὐδεμίαν ἐπιφέρει μεταβολήν, ἐὰν δὲ τὸ ἐρέθισμα ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὸν καρδιακὸν μῦν κατὰ τὴν διαστολήν, παράγεται νέα συστολή, ἥτις καλεῖται *ἔκτακτος συστολή*, εἰς ἑκάστην δὲ ἔκτακτον συστολὴν ἀκολουθεῖ μακρὰ παῦλα, ἥτις καλεῖται ἀναπληρωματικὴ παῦλα. Αὕτη δὲ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, ὅταν προκληθῇ ἔκτακτος συστολὴ τῇ ἐπιδράσει ἐκτάκτου ἐρεθίσματος, ἡ ἐκ τοῦ κόλπου προκληθεῖσα διέγερσις εὑρίσκει τὴν καρδίαν εἰς ἀνερέθιστον (ἢ ἀνενεργῆ) περίοδον, καὶ ἡ διέγερσις αὕτη μένει ἄνευ ἀποτελέσματος, οὕτως ὥστε ἡ παῦλα ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς ἑπομένης αὐτομάτου συστολῆς, ὅτε τὸ ἐκ τοῦ κόλπου ἐρέθισμα μεταδίδεται εἰς τὴν κοιλίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν αὕτη δὲν ἐμφανίζει ἀνερέθιστον (ἢ ἀνενεργῆ) περίοδον. Μετὰ τὴν ἀναπληρωματικὴν παῦλαν ἀκολουθεῖ συστολὴ μεγαλυτέρα, ἥτις καλεῖται *ἀναπληρωματικὴ* συστολή, διότι οὕτως εἰπεῖν ἀναπληροῖ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἐκτάκτου συστολῆς καὶ εἶναι τοσοῦτον μεγαλυτέρα ὅσον μικροτέρα ἦτο ἡ ἔκτακτος συστολὴ καὶ μικροτέρα ἡ παῦλα.

Εἰς τὸ ὅτι ὁ καρδιακὸς μῦς δὲν ἐρεθίζεται κατὰ τὴν συστολὴν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ σπουδαιοτάτη ἰδιότης, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ καρδιακὸς μῦς, τοῦ νὰ μὴ πάσχῃ τέτανον, ὅταν ἐρεθίζεται διὰ πολλῶν ἐρεθισμάτων ἐν τῷ δευτερολέπτῳ, ὡς οἱ μύες τοῦ σκελετοῦ, ἀλλὰ πάλλεται ρυθμικῶς, καίτοι ἐρεθίζεται διὰ συχνῶν ἐρεθισμάτων. Ἐπὶ δηλητηριάσεως ὅμως τοῦ καρδιακοῦ μυὸς διὰ μουσκαρίνης, οἰνοπνεύματος καὶ χλωράλης ἡ ἀνερέθιστος (ἢ ἀνενεργὴς) περίοδος καθίσταται βραχυτέρα, ὁπότε προκαλεῖται τέτανος.

Ι. Ν. ΜΕΝΕΓΑΚΗΣ

— [ΙΣΤ. ΙΑΤΡ.] Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχήν, ἡ *καρδία* ἐθεωρεῖτο ἕδρα τῶν ψυχικῶν παθῶν καὶ τῆς ζωϊκῆς δυνάμεως. Ὁ Ἱπποκράτης κάμνει μνείαν εἰς τὰ συγγράμματά του περὶ τῶν τραυμάτων τῆς καρδίας, ἐνόμιζεν ὅμως ὅτι αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσβληθῇ ὑπὸ νόσου τινός. Ἐγνώριζε νὰ ψηλαφῇ τὸν σφυγμόν, ἐδίδασκε δὲ ὅτι αἱ φλέβες περιέχουν αἷμα καὶ αἱ ἀρτηρίαι ἀέρα. Ὁ Ἀριστοτέλης, παρὰ τὴν εἰς τὰ πειράματα ἐπίδοσίν του, περιέπιπτεν εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τὸν Ἱπποκράτη πλάνην εἰς τὸ πτῶμα ἡ δεξιὰ μόνον καρδία μένει πεπληρωμένη αἵματος, ἐνῷ ἡ ἀριστερὰ ἐκκενοῦται· ὡς ἐκ τούτου φυσικὸν ἦτο νὰ νομίζῃ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ζῶντος μόνον αἱ φλέβες περιεῖχον αἷμα. Καὶ ὁ μέγας φιλόσοφος ὡς ἑξῆς ἡρμήνευσε τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπνοῆς: ἐφ' ὅσον οἱ πνεύμονες ἑνοῦνται μετὰ τῆς καρδίας διὰ παχέων ἀγγείων καὶ ἡ ἀριστερὰ καρδία μένει κενὴ αἵματος, ὁ ἀὴρ ἐκ τῶν πνευμόνων εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν διὰ τῶν ἑνούντων τὰ δύο αὐτὰ ὄργανα ἀγγείων καὶ ἐξ αὐτῆς εἰσβάλλει εἰς τὰς ἀρτηρίας. Ὁ Ἐρασίστρατος ἀνεγνώρισε πρῶτος τὰς κινήσεις τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς τῆς καρδίας καὶ ἀνεκάλυψε τὰ λεμφικὰ ἀγγεῖα. Ὁ Γαληνὸς τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. ἠγνόει εἰσέτι τὴν πνευμονικὴν κυκλοφορίαν καὶ ἐνόμιζεν ὅτι τὸ αἷμα διηθεῖται διὰ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος. Ἀνεκάλυψεν ὅτι αἱ ἀρτηρίαι περιεῖχον αἷμα, ἐσπούδασε τὸ φαινόμενον τοῦ σφυγμοῦ καὶ περιέγραψε τὸν ὕδρωπα τοῦ περικαρδίου, τὸν ὁποῖον εἶχε συναντήσει εἰς τὰ ζῷα. Αἱ θεωρίαι τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐκ Περγάμου ἰατροῦ ὡς καὶ αἱ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκυριάρχησαν καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα.

Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ Ἄραψ ἰατρὸς Avenjoar ἐκ Σεβίλλης περιέγραψε τὴν περικαρδίτιδα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὁ Benicieni ἐκ Φλωρεντίας περιέγραψε τὴν χρονίαν περικαρδίτιδα. Τῷ 1553 ὁ Ἱσπανὸς μοναχὸς Michel Servet περιέγραψε τὴν μικρὰν κυκλοφορίαν καὶ μετὰ δύο ἔτη ὁ Βεσάλιος, εἰς τὸ περισπούδαστον βιβλίον του «De humanis corporis fabrica», ἐβεβαίου τὸ ἀδιαπέραστον τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τοιχώματος. Τῷ 1559 ὁ Raldo Colombo, ἐκ Παδούης, μαθητὴ τοῦ Βεσαλίου, περιέγραψεν ἐκ νέου τὴν ὑπὸ τοῦ Michel Servet ἀνακαλυφθεῖσαν πνευμονικὴν κυκλοφορίαν. Τῷ 1569 ὁ Cesalpini τῆς Πίσης εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν σύγγραμμα «Questiones peripateticae» περιγράφων τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν, συμπεραίνει, ὅτι «τὸ αἷμα φθάνει εἰς τὴν καρδίαν διὰ τῶν φλεβῶν καὶ λαμβάνει τὴν τελευταίαν τελειοποίησίν του, καὶ ταύτης ἀποκτηθείσης διὰ τῶν ἀρτηριῶν διανέμεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα». Ὁ De Baillon (1538 — 1616) παρετήρησε πρῶτος τὴν ὑπερτροφίαν τῆς καρδίας, ὀνομάσας αὐτὴν *ἀνεύρυσμα*. Ὁ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου τοῦ Ι', ὁ μέγας ἀνακαινιστὴς William Harvey, ὁ σοφὸς πειραματιστής, ὅστις ἐπὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν ἰχθύων ἐσπούδασε τὰς κινήσεις τῆς καρδίας, βασιζόμενος εἰς τὰς ἀνακαλύψεις τῶν Servet καὶ Cesalpini, περιγράφει πρῶτος τὴν μικρὰν καὶ τὴν μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ τοὺς καρδιακοὺς τόνους, πρῶτος δὲ ὁμιλεῖ περὶ τάσεως καρδιακῆς. Τῷ 1654—1720 ὁ Lancini μετὰ τὸν Baillon ἐσπούδασε πάλιν τὸ καρδιακὸν ἀνεύρυσμα, τὸ ὁποῖον δυνατὸν νὰ καταλάβῃ ὁλόκληρον τὴν καρδίαν ἢ μέρος αὐτῆς. Ὁ Malpighi τῷ 1661 παρετήρησε διὰ φακοῦ τὸν πνεύμονα τοῦ βατράχου καὶ ἀνεκάλυψε τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα. Ὁ Morgagni (1684—1771) περιέγραψε λεπτομερῶς τὰς κατὰ τὴν νεκροψίαν παρατηρουμένας καρδιακὰς βλάβας, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς βλάβας τοῦ πνεύμονος ἀποδιδόμενον ἄσθμα ὀφείλεται πολλάκις εἰς καρδιακὰς παθήσεις, περιέγραψε τὸν βραδὺν σφυγμὸν τὸν συνοδευόμενον ἀπὸ ἐπιληπτοειδῆ φαινόμενα, ἐμνημόνευσε τὴν ὀξεῖαν ἀορτίτιδα καὶ παρετήρησε πρῶτος τὴν συχνότητα τοῦ αἰφνιδίου θανάτου εἰς τοὺς καρδιακούς. Ὁ Lenac (1693 — 1770) συνέγραψε τὸ περὶ ὑφῆς, ἐνεργείας καὶ τῶν ἀσθενειῶν τῆς καρδίας σύγγραμμά του. Εἶναι τὸ πρῶτον σύγγραμμα καρδιακῶν νοσημάτων, εἰς ὃ περιγράφονται αἱ διατάσεις τῆς καρδίας καὶ τῆς ἀορτῆς, τὸ ἄσθμα, ἡ ὀρθόπνοια, τὰ οἰδήματα τῶν κάτω ἄκρων, οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ καὶ τὰ ὑποκειμενικὰ συμπτώματά των. Παρετήρησε τὴν κυανῆν νόσον καὶ περιέγραψε τὴν ὑπερτροφίαν τῆς καρδίας. Ὁ Vieussens ἐκ Montpellier (1715) περιέγραψε τὰς κατὰ τὴν ἀορτικὴν ἀνεπάρκειαν παρατηρουμένας βλάβας καὶ τὰ συμπτώματα αὐτῆς. Ὁ Avenburger τῷ 1760 ἀνεκάλυψε τὴν ἄμεσον ἐπίκρουσιν τῆς καρδίας καὶ δι' αὐτῆς καὶ μόνης ἐπὶ τοῦ ζῶντος διεγίγνωσκε τὴν ὑπερτροφίαν αὐτῆς. Ὁ Rougnon ἐκ Besançon (1768) περιέγραψε τὴν στηθάγχην, τὴν ὁποίαν ὁ Heberden ἐκ Λονδίνου ὠνόμασε angina pectoris, ὁ δὲ Parry περιέγραψε τὰς κατ' αὐτὴν παρατηρουμένας βλάβας τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν. Τῷ 1785 ὁ Ἄγγλος ἰατρὸς Withering ἐκ Birmingham ἀνεκάλυψε τὰς καρδιοτονωτικὰς καὶ διουρητικὰς ἐνεργείας τῆς δακτυλίτιδος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ παθολογία τῆς καρδίας ἤρχισε νὰ ἐπιτελῇ σημαντικὰς προόδους. Τῷ 1806 ὁ Corvisart ἐτελειοποίησε τὴν ὑπὸ τοῦ Avenburger ἀνακαλυφθεῖσαν ἐπίκρουσιν καὶ συνέγραψε πραγματείαν καρδιακῶν παθήσεων. Περιέγραψε τὰς παθολογικὰς παραμορφώσεις τῆς καρδίας, τὰς προκαλούσας τὰς στενώσεις καὶ ἀνεπαρκείας τῶν βαλβίδων. Τῷ 1819 ὁ Laënnec διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἀκροάσεως τῆς καρδίας ἤνοιξε νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν καρδιακῶν νοσημάτων. Οἱ Boullie καὶ Odier ἐκ Γενεύης πρῶτοι παρετήρησαν τὴν ὑπὸ τῶν ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων προσβολὴν τῆς καρδίας, πρῶτος ὅμως ὁ Bouillaud, ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου Charité τῶν Παρισίων (1840), ἐσημείωσε τὴν συχνότητα τῆς ἐνδοκαρδίτιδος κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παθήσεως αὐτῆς. Πρῶτος ὁ τελευταῖος οὗτος συγγραφεὺς ἔδωκε τὰς ὀνομασίας τῶν συγγενῶν καὶ ἐπικτήτων καρδιακῶν βλαβῶν, ἐτόνισε τὴν σημασίαν τοῦ ἤχου τριβῆς τοῦ περικαρδίου καὶ διεῖδε τὴν διαγνωστικὴν σημασίαν τοῦ καλπαστικοῦ ἤχου τῆς καρδίας. Ὁ Corrigan καὶ ὁ Hope συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς ἀορτικῆς ἀνεπαρκείας. Ὁ Kreysing ἐν Γερμανίᾳ συνέγραψε πραγματείαν περὶ ἐνδοκαρδίτιδος καὶ περικαρδίτιδος. Ὁ Stokes τῷ 1854 περιέγραψε τὰ σημεῖα τῆς περικαρδίτιδος, τῶν βαλβιδικῶν παθήσεων καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ καρδιακοῦ μυὸς κατὰ τὰς πυρετικὰς νόσους, ὁ δὲ Skoda κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνέγραψεν ἐπιτομὴν ἐπικρούσεως. Τῷ 1874 ὁ Wirchow καὶ οἱ μαθηταί του περιέγραψαν τὴν λιπώδη ἐκφύλισιν τῆς καρδίας καὶ τὴν ἐμβολήν. Ὁ Traube (1818—1874) ἀπέδειξε τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἀσθενειῶν τῶν ἄλλων ὀργάνων εἰς τὴν καρδίαν, κυρίως τὴν σχέσιν ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ σκληρύνσεως τοῦ νεφροῦ καὶ καρδιακῆς ὑπερτροφίας, καθώρισε τὴν παθογένειαν τῆς στενώσεως καὶ ἀνεπαρκείας τῆς ἀορτῆς, τὴν σημασίαν τῶν λειτουργικῶν φυσημάτων, διεῖδε τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπερτάσεως καὶ τὰς διαταραχάς, ἃς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ αὕτη. Τῷ 1863 οἱ Gaskel καὶ Engelmann ἀνεκάλυψαν ὅτι μερικαὶ μυοκαρδιακαὶ ἶνες εἶχον ἰδιότητας, αἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπεδίδοντο εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα. His δὲ ὁ νεώτερος περιέγραψε τὴν μυϊκὴν δεσμίδα τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αἱ ἔρευναι αὗται μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρρυθμιῶν. Ὁ Potain συνέγραψε περισπουδάστους ἐργασίας ἐπὶ τοῦ ἐντοπισμοῦ τῶν παθολογικῶν τῆς καρδίας ἤχων, περιέγραψε τὸν καλπαστικὸν ρυθμὸν τῆς καρδίας (1875), καθώρισε τὴν πραγματικὴν παθογένειαν τῶν ἀνοργάνων φυσημάτων, ἐσπούδασε τὰς ἀορτίτιδας καὶ κατεσκεύασε τὸ πρῶτον φορητὸν σφυγμομανόμετρον. Ὁ Huchard ἐμελέτησε τὴν ἐπὶ τῆς καρδίας ἐπίδρασιν τῆς ἀρτηριοσκληρύνσεως. Τῷ 1810 ὁ Marey ἐφήρμοσε τὴν γραφικὴν μέθοδον εἰς τὴν κλινικὴν ἐξέτασιν. Ὁ James Mackenzie διὰ τῆς γραφικῆς μεθόδου ἐσπούδασε λεπτομερῶς τὰς ἀρρυθμίας, παραβάλλων τὰ φυσιολογικὰ πρὸς τὰ παθολογικὰ καρδιογραφήματα. Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολούθησαν οἱ Hering ἐν Γερμανίᾳ, Wenckebach ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Vaquez ἐν Γαλλίᾳ.

Τελευταίως ἡ χρῆσις τοῦ ἠλεκτροκαρδιογράφου τείνει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς ἄλλας μηχανικὰς γραφικὰς μεθόδους διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἀρρυθμιῶν. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Mattenei καὶ ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Woller. Εἶναι ἡ ἠλεκτροκινητήριος δύναμις, ἣν ἐξαπολύει ὁ καρδιακὸς μῦς κατὰ τὴν συστολήν του, τὸ διάγραμμα δὲ παριστᾷ τὴν καμπύλην τῶν ἠλεκτρικῶν παραλλάξεων κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς καρδιακῆς ἠλεκτρικῆς περιόδου. Ἡ χρῆσις τοῦ καρδιογράφου ἐγενικεύθη ἀπό τινος οὐ μόνον ἐν τοῖς νοσοκομείοις, ἀλλὰ καὶ εἰς χεῖρας τῶν εἰδικῶν καρδιολόγων. Εἶναι ἡ πλέον καρποφόρος γραφικὴ μέθοδος, ἡ πληροφοροῦσα ἡμᾶς καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων διαταραχῶν τῶν ἠλεκτροβιολογικῶν φαινομένων τῆς καρδίας. Διὰ τῆς ἀκτινοσκοπήσεως ἐπιβεβαιοῖ ὁ κλινικὸς τὰς παρατηρήσεις του ὅσον ἀφορᾷ τὴν γενικὴν ἢ μερικὴν ὑπερτροφίαν τῆς καρδίας, τὴν ἐνέργειαν τῶν συστολῶν αὐτῆς, τὰ ἐξιδρώματα τοῦ περικαρδίου κ.λ.π. Ἡ ὀρθοκαρδιογράφησις ἀποδίδει ἀκριβέστερον ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὰ ὅρια καὶ τὰς διαμέτρους τῆς καρδίας. Κατ' αὐτὴν χρησιμοποιοῦνται μόνον αἱ φυσικῶς προσπίπτουσαι ἀκτῖνες, καθορίζει δὲ οὕτω τις τὴν περιφέρειαν τῆς καρδίας καλύτερον πάσης ἄλλης ἐπικρούσεως.

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— [ΧΡΙΣΤ.] Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἡ *καρδία* θεωρεῖται ὡς ἕδρα τῆς φυσικῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς καθόλου, καὶ δὴ τῆς νοήσεως (*Ματθ.* 13, 15. *Ἰωάν.* 12,40 καὶ ἀλλαχοῦ), τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ συναισθημάτων (*Λουκ.* 4,18. *Ἰωάν.* 16,6 καὶ ἀλλαχοῦ), τῆς ἠθικῆς ζωῆς (Ρωμ. 2, 5 Α' *Ἰωάν.* 3,20 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν ἐνοικοῦντος ἁγίου Πνεύματος (Β' Κορ. 1,22 Γαλ. 4, 6 καὶ ἀλλαχοῦ).

Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρατεῖ νῦν ἡ λατρεία τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μαρίας, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἔχουσιν ὁρισθῆ ἑορταὶ καὶ λειτουργίαι καὶ ἱδρυθῆ διάφοροι χριστιανικαὶ ἀδελφότητες. Πρώτη ἡ Μαργαρίτα Alacoque, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡς ἡ ἰδία διηγεῖτο, ἐμφανισθεὶς ὁ Χριστὸς ἐζήτησε τὴν λατρείαν τῆς καρδίας αὐτοῦ, προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ἑορτὴν ταύτην εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' οἱ πάπαι, πρὸς οὓς ἀπετάθη καὶ αὐτὴ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἐδίσταζον νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐπιτρέποντες μόνον τὴν συγκρότησιν χριστιανικῶν ἀδελφοτήτων πρὸς λατρείαν τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν τέλεσιν λειτουργιῶν πρὸς τιμὴν αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ ὑπὲρ τῆς λατρείας καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ ὁλονὲν ηὔξανον το ἱδρύοντες νέας ἀδελφότητας, οὕτως ὥστε οἱ ἀντίθετοι, οἵτινες ἐθεώρουν ταύτην ὡς εἰδωλολατρείαν, ἐμειώθησαν σημαντικῶς. Οἱ ὑπὲρ τῆς λατρείας τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ διισχυρίζοντο ὅτι δὲν πρόκειται κυρίως περὶ τῆς λατρείας τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τῆς μεγάλης πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀγάπης αὐτοῦ, ἧς κέντρον ἦτο ἡ καρδία. Τέλος ὁ πάπας Κλήμης ὁ ΙΓ' τῷ 1765 ἐπέτρεψε κατ' ἀρχὰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν Πολωνίᾳ, ἐξ ἧς μετ' ὀλίγον διεδόθη εἰς ὅλην τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ πάπας Πῖος Θ' ἀνύψωσε τὴν ἑορτήν, θεωρήσας αὐτὴν (1856) ὡς «duplex majus», ἐκήρυξε τὴν Μαργαρίταν Alacoque ἁγίαν (1864) καὶ ὥρισε τὸν καθολικὸν ἑορτασμὸν αὐτῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν (1875). Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ συνήργησεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἑορτασμοῦ καὶ τῆς καρδίας τῆς Μαρίας, τὸν ὁποῖον ὁ πάπας Πῖος Ζ' (1805) ἐπέτρεψε πρῶτος.

Κ. Ι. Δ.

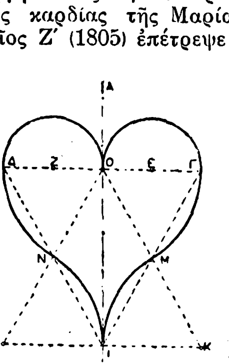

Σχεδίασις καρδίας.

— [ΤΕΧΝΟΛ.] Διὰ τὴν σχεδίασιν κανονικοῦ σχήματος *καρδίας* σύρομεν εὐθεῖαν Α Β, ἣν ὑποθέτομεν ὡς ἄξονα συμμετρίας τοῦ ζητουμένου σχήματος, καὶ ἐπ' αὐτῆς κάθετον Δ Γ, ἥτις τέμνει τὴν Α Β εἰς τὸ σημεῖον Ο. Εἶτα λαμβάνοντες ἐπὶ τῆς εὐθείας Γ Δ δύο σημεῖα, συμμετρικῶς κείμενα ὡς πρὸς τὸν ἄξονα συμμετρίας Α Β, τὰ Ε καὶ Ζ, ὡς κέντρα, καὶ μὲ ἀκτῖνα τὴν ἀπόστα-

Digitized by Google

σιν Ε Ο διαγράφομεν δύο ἡμικύκλια, τὰ Δ Ο καὶ ΟΓ. Κατόπιν κατασκευάζομεν δύο ἰσόπλευρα τρίγωνα ΔΙΓ καὶ ΛΟΚ, μὲ κέντρον δὲ τὸ σημεῖον Ο, καὶ ἀκτῖνα ἴσην τῇ ΟΔ γράφομεν τὰ τόξα Γ Μ καὶ Δ Ν. Εἶτα μὲ κέντρα τὰ σημεῖα Λ καὶ Κ καὶ ἀκτῖνα τὴν ἰδίαν γράφομεν τὰ τόξα Μ Ι καὶ Ν Ι. Γ. Ν. Μ.

— [ΝΑΥΤ.]. *Καρδία*, κοιν. *καρδιά*, γαλλ. moque, ἀγγλ. bull's eye) καλεῖται ξύλινον τεῦχος, ἐκ πτελέας, ἔχον σχῆμα καρδίας ηὐλακωμένον κατὰ τὸ πάχος τῆς περιμέτρου του πρὸς ἐνάρμοσιν τοῦ τροποῦ, τοῦ σχοινίου διὰ τὴν ἔντασιν τοῦ ὁποίου αὕτη χρησιμεύει. Δύναται δὲ νὰ ᾖ εἴτε *καρρολιωτή*, ὡς αἱ τῶν ποδεώνων τῶν δολώνων, πρὸς διάβασιν τῶν ποδῶν τῶν ἱστίων τούτων χρησιμεύουσαι, εἴτε ἁπλῶς *ἔγγλυφος*, διὰ τὴν διέλευσιν τῶν ἐντονίων ἰδίᾳ εἰς τὰς ὑπήνας καὶ τὰς παρυπήνας. Σ. Ε. Λ.

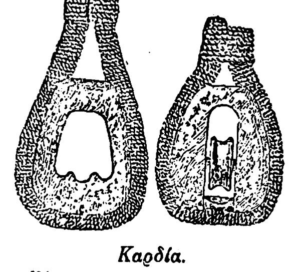

Καρδία.
[Ἀριστερά: Καρδία ἔγγλυφος. Δεξιά: Καρδια καρολιωτή.]

—[ΑΣΤΡΟΝΟΜ.] Ἡ λέξις *καρδία* προτάσσεται τοῦ ὀνόματος ἀστερισμῶν τινων πρὸς δήλωσιν ὡρισμένου ἀστέρος αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος τοῦ σώματος τοῦ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀστερισμοῦ δηλουμένου ὄντος. Οὕτω λ. χ. λέγεται καρδία τοῦ Σκορπίου ὁ β Σκορπίου ἢ Ἀντάρης, καρδία τοῦ Λέοντος ὁ Βασιλίσκος, καρδία τῆς Ὕδρας ἀστὴρ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ὕδρας. Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῶν Θηρευτικῶν Κυνῶν ὁ ἀστὴρ α, μεγέθους 2,9, ὅστις εἶναι ὁ λαμπρότερος τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ἐκλήθη καρδία τοῦ Καρόλου πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου Β', ἱδρυτοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Greenwich. Σ. Π.

—[ΟΙΚΟΣΗΜ.] Ἡ *καρδία* (coeur) τοποθετεῖται συνήθως ἐν τῷ θυρεῷ μὲ τὴν ἄκραν πρὸς τὰ κάτω. Ὅταν αἱ καρδίαι εἶναι περισσότεραι τῆς μιᾶς, δύνανται νὰ τοποθετηθῶσι κατὰ διαφόρους τρόπους, εἴτε π. χ. κατὰ *ζώνην* (en fasce), κατὰ *πάλον* (en pal) κλπ. Ὅταν ἡ καρδία ἐκπέμπῃ φλόγας (ὁπότε καὶ σημαίνει καρδίαν πλήρη θρησκευτικοῦ αἰσθήματος) λέγεται «φλογοφόρος» (enflammé). Γ. Ε. Τ.

— **καρδία στομάχου** *['Ανατομ.]*. Τὸ πρὸς τὸν οἰσοφάγον στόμιον τοῦ στομάχου (τὸ οἰσοφαγικὸν στόμιον). Αὕτη ἔξωθεν μὲν πρὸς τ' ἀριστερὰ ὑποδηλοῦται δι' ὀβελιαίας ἡμικυκλοτεροῦς αὔλακος, *τῆς καρδιακῆς ἐντομῆς*, ἥτις χωρίζει τὸ κάτω ἄκρον τοῦ οἰσοφάγου ἀπὸ τοῦ πυθμένος τοῦ στομάχου, ἔσωθεν δὲ σημαίνεται διὰ γραμμῆς κυκλοτεροῦς τοῦ βλεννογόνου, τῆς *ὀδοντωτῆς γραμμῆς*. Εἰς τὴν καρδιακὴν δ' ἐντομὴν ἀντιστοιχεῖ ἔνδοθεν τοῦ στομάχου πτυχή, ἡ *καρδιακὴ πτυχὴ* ἢ *βαλβίς*. Κοινωνεῖ δ' ἡ καρδία τοῦ στομάχου ὄπισθεν μὲν πρὸς τὴν ἀορτὴν καὶ τὰ σκέλη τοῦ διαφράγματος, ἔμπροσθεν δὲ καὶ ἄνωθεν πρὸς τὸ ἧπαρ. Ι. Π.

— **καρδίας ἀνεπάρκεια** *['Ιατρ.]*. Ἦτο κλασσικῶς παραδεδεγμένον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Bau (1856) ὅτι ἡ ἀσυστολία, καρδιακὸν σύνδρομον ὀφειλόμενον εἰς ἐξασθένησιν τοῦ μυοκαρδίου καὶ χαρακτηριζόμενον ἀπὸ φλεβικὰς στάσεις, περιφερικὰ οἰδήματα, δύσπνοιαν, κυάνωσιν, ἡπατομεγαλίαν καὶ ὀλιγουρίαν, ἦτο ἡ ἐσχάτη φάσις τῶν καρδιακῶν παθήσεων. Ἀργότερον ὁ ὅρος ἀσυστολία ἐκρίθη ἀκατάλληλος, ἀντικατασταθεὶς κατὰ πρότασιν τοῦ Bernheim ὑπὸ τοῦ ὅρου *καρδιακὴ ἀνεπάρκεια*, ἐγένετο δὲ ὑπὸ πάντων παραδεκτόν, ὅτι ἡ κλασσικὴ ἀσυστολικὴ κατάστασις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν μιᾶς κοιλίας, τῆς δεξιᾶς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη αἱ ἔρευναι τοῦ Laubry καὶ τῆς σχολῆς του, βασιζόμεναι εἰς σειρὰν κλινικῶν καὶ ἀνατομικῶν παρατηρήσεων, ἀπέδειξαν ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς ἀσυστολίας συχνότερον ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Τὰ σημεῖα λοιπὸν τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας εἶναι διάφορα, ὅταν ὀφείλωνται εἰς ἐξασθένησιν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, τῆς δεξιᾶς κοιλίας καὶ τῶν κόλπων.

Ἀνεπάρκεια τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Αὕτη παρατηρεῖται εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἀριστερὰ κοιλία, ἐν τῇ προσπαθείᾳ της πρὸς ἀντιρρόπησιν βλάβης τινός, ὑπόκειται εἰς χρονίαν ὑπερκόπωσιν καὶ κάμπτεται, ὡς κατὰ τὴν ὑπέρτασιν, τὴν χρονίαν νεφρίτιδα, τὴν ἀρτηριοσκλήρυνσιν, τὰς βλάβας τῆς ἀορτῆς, τὰς βλάβας αὐτοῦ τούτου τοῦ μυοκαρδίου, τὰς ὀξείας, χρονίας, τοξικάς, σκληρώδεις ἐνδοκαρδίτιδας, ἐνίοτε, ἰδίᾳ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὴν περικαρδιακὴν σύμφυσιν. Κατὰ τὰς ὑπερτατικὰς καταστάσεις, ἐφόσον τὸ μυοκάρδιον τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας δὲν ἔχει ὑποστῇ οὐδεμίαν βλάβην, αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν αἰτουμένην παρ' αὐτῆς προσπάθειαν δι' ὑπερλειτουργίας, ἥτις καταλήγει σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ὑπερτροφίαν ἀντιρροπήσεως· ὅταν ὅμως ἡ κοιλία δὲν δύναται νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν προσπάθειάν της αὐτήν, ὅταν ἡ τονικότης τοῦ μυοκαρδίου ἐξασθενήσῃ, τὴν ὑπερτροφίαν ἀμύνης διαδέχεται ἡ παθολογικὴ διάτασις, ἥτις ἐκδηλοῦται δι' ἐπωδύνων φαινομένων.

Ἡ *μικρὰ ἀνεπάρκεια* τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, ἥτις συνήθως προηγεῖται τῆς *μεγάλης*, ἐκδηλοῦται διὰ σημείων τινῶν λίαν χαρακτηριστικῶν, δυσπνοίας, ταχυκαρδίας, ἐκτακτοσυστολῶν ἐπερχομένων ἰδίᾳ μετὰ κόπωσιν, τότε ἀναφαίνεται ἡ περίοδος τῆς διατάσεως, ἥτις χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐπώδυνον αἴσθησιν κατὰ τὸ στῆθος καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ δύσπνοιαν ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα. Ἡ ῥαδιοσκοπικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θεραπείας καὶ ἀναπαύσεως τὰ ἄνω συμπτώματα παρέρχονται, δυνατὸν ὅμως νὰ ἐπανέλθουν σοβαρώτερα κατόπιν κόπου, λοιμώδους τινὸς νόσου, ὑπερβολικοῦ φαγητοῦ ἢ πότου καὶ ἡ ἐξέλιξις βαίνει πρὸς τὴν μεγάλην ἀνεπάρκειαν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας.

Ἡ *μεγάλη ἀνεπάρκεια* τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας ἐκδηλοῦται διὰ σημείων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀναφαίνονται κατὰ τὸν ὕπνον, ὡς παροξυντικῆς δυσπνοίας ἢ καρδιακοῦ ἄσθματος, πνευμονικοῦ οἰδήματος καὶ πόνων ὀφειλομένων εἰς διάτασιν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας ἢ στηθάγχην κατακλίσεως. Ἀκροαστικῶς ἀντιλαμβάνεταί τις καλπαστικὸν ἦχον ἢ συστολικὸν φύσημα λειτουργικῆς ἀνεπαρκείας τῆς μιτροειδοῦς (βλ. *καρδίας* ἀνεπάρκειαι καὶ στενώσεις βαλβίδων), ὁ σφυγμὸς εἶναι ἐναλλάσσων, ἰδίᾳ μετὰ προσπάθειάν τινα, ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις πίπτει, ἡ πτῶσις δὲ αὕτη τῆς πιέσεως ἔχει κακὸν προγνωστικόν, ἐὰν ἀφορᾷ μόνον τὴν μεγίστην καὶ ἂν ἡ ἐλαχίστη μένῃ ἡ αὐτὴ ἢ αὐξάνῃ. Ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τοῦ μυοκαρδίου καὶ τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, τὰ συμπτώματα ἐξελίσσονται οὕτω πως· θᾶττον ἢ βράδιον ὅμως ἀναφαίνονται σημεῖα σπλαγχνικῆς περιφερικῆς στάσεως, οἰδήματα τῶν σφυρῶν, εὐαισθησία κατὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἥπατος, ἡ ποσότης τῶν οὔρων ἐλαττοῦται, ἐνῷ τὸ εἰδικὸν βάρος αὐξάνει καὶ ἀναφαίνεται λεύκωμα. Ἀργότερον τὰ οἰδήματα ἡ δύσπνοια, ἡ διόγκωσις τοῦ ἥπατος καθίστανται καταφανέστερα, ὁ ἀσθενὴς δὲν δύναται πλέον νὰ μένῃ κλινήρης, ἀλλὰ καθήμενος. Ἐνίοτε ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας ἀναφαίνεται ἀποτόμως, χωρὶς οὐδὲν προδρομικὸν σημεῖον, ὑπὸ μορφὴν στηθάγχης, πνευμονικοῦ οἰδήματος ἢ καὶ αἰφνιδίου θανάτου.

Ἀνεπάρκεια τῆς δεξιᾶς κοιλίας. Αὕτη δὲν ἀπαντᾷ συχνάκις, ὀφείλεται δὲ εἰς ὑπέρτασιν τῆς μικρᾶς κυκλοφορίας, συνεπείᾳ σκληρύνσεως τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, σκληροεμφυσηματωδῶν βλαβῶν τοῦ πνεύμονος ἢ παθήσεων τῆς ἀριστερᾶς καρδίας, ἰδίᾳ τῆς μιτροειδοῦς βαλβῖδος. Αἱ καρδιακαὶ ἐπιπλοκαὶ τῆς ἐγκυμοσύνης, αἵτινες ἀναφαίνονται κατὰ τὸν τέταρτον ἰδίᾳ μῆνα τῆς κυήσεως καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ δύσπνοιαν καὶ κυάνωσιν, ὀφείλονται εἰς ὀξεῖαν μορφὴν ἀνεπαρκείας τῆς δεξιᾶς κοιλίας ἐκ προϊούσης διατάσεως αὐτῆς, ὑπὸ ἄλλων ὅμως τελευταίως ἀπεδόθησαν εἰς διάτασιν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Ἡ πάθησις χαρακτηρίζεται ἀπὸ δύσπνοιαν, ἥτις ἐνίοτε πρωΐμως ἀναφαίνεται, κυάνωσιν, ἥτις δὲν παρατηρεῖται πάντοτε, ταχυκαρδίαν, ἥτις ὅταν ὑπάρχῃ εἶναι μόνιμος, μὴ ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τὴν θεραπείαν. Ἀκροαστικῶς ὁ δεξιὸς καλπαστικὸς ἦχος ἀκούεται εὐκρινέστερον κατὰ τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν· ἐπίσης ἀκούεται λειτουργικὸν διαστολικὸν φύσημα τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας ἢ συστολικὸν λειτουργικὸν φύσημα τῆς τριγλώχινος. Σπανίως παρατηροῦνται σημεῖα φλεβικῆς στάσεως καὶ σπλαγχνικῆς συμφορήσεως, πλὴν τῆς διογκώσεως τοῦ ἥπατος, ἡ ὁποία εἶναι σταθερά. Ἡ ἐξέλιξις τῆς νόσου εἶναι ταχεῖα, ἡ δὲ θεραπεία της δὲν δίδει ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Ὁλικὴ κοιλιακὴ ἀνεπάρκεια. Εἰς προκεχωρημένην περίοδον ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας ἐπιπλέκεται ἐνίοτε καὶ ὑπὸ ἀνεπαρκείας τῆς δεξιᾶς κοιλίας. Παρατηροῦνται συμπτώματα τῶν δύο τύπων κοιλιακῶν ἀνεπαρκειῶν, κυάνωσις, καλπαστικὸς ῥυθμὸς ἐπεκτεινόμενος κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν, διαστολικὸν φύσημα κατὰ τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν, διόγκωσις τοῦ ἥπατος καὶ οἰδήματα. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν βαλβιδικῶν παθήσεων καὶ ἰδίᾳ τῆς μιτροειδοῦς.

Κολπικὴ ἀνεπάρκεια. Αὕτη δίδει τὴν ταχυσυστολίαν καὶ τὴν τρομώδη κίνησιν τῶν κόλπων, αἵτινες ἐκδηλοῦνται διὰ πλήρους ἀρρυθμίας (βλ. *καρδίας* ἀρρυθμίαι).

Διάγνωσις. Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας εἶναι ἡ ἐπιτάχυνσις τῶν σφύξεων καὶ ἡ δύσπνοια μετὰ προσπάθειαν. Πολλοὶ πειραματικῶς ἀνεζήτησαν τὰς διαταραχὰς αὐτὰς πρὸς καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ μυοκαρδίου διὰ τῶν λεγομένων λειτουργικῶν δοκιμασιῶν. Ἐξετάζουν κατὰ ποῖον τρόπον ἀντιδρᾷ ἡ καρδία εἰς παρατεταμένην προσπάθειαν· ἐὰν ἡ ἐπιτάχυνσις τῶν σφύξεων ἐξακολουθῇ ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα (5') μετὰ τὴν προσπάθειαν, ἐὰν τὴν προσπάθειαν ἀκολουθήσῃ πτῶσις τῆς μεγίστης ἀρτηριακῆς πιέσεως καὶ παρατεταμένη δύσπνοια, ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουν καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν. Οὐδεμία ὅμως τῶν ἀνωτέρω δοκιμασιῶν εἶναι δυνατὸν μόνη νὰ μετρήσῃ τὴν λειτουργικὴν ἱκανότητα τῆς καρδίας, ἀλλ' ἡ λεπτομερὴς κλινικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀρρώστου θὰ θέσῃ τὴν διάγνωσιν.

Θεραπεία. Κατὰ τὴν *μικρὰν ἀνεπάρκειαν* τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας χορηγοῦνται καρδιοτονωτικά, ἐν περιπτώσει δὲ αὐξήσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως συνιστᾶται ἀφαίμαξις. Κατὰ τὴν *μεγάλην ἀνεπάρκειαν* τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας χορηγεῖται δακτυλῖτις, οὐβαΐνη, διατάσσεται ἀνάπαυσις, δίαιτα, καί, ἐὰν παρατηρηθῇ ὑπέρτασις, ἀφαίμαξις. Αἱ θεραπεῖαι τῆς ἀνεπαρκείας τῆς δεξιᾶς κοιλίας ὡς καὶ τῆς ὁλικῆς κοιλιακῆς ἀνεπαρκείας εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν τῆς ἀριστερᾶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Wenckebach*, Die unregelmässige Herztätigkeit und ihre Klinische Bedeutung (Leipzig 1914). — *Bouillaud*, Traité clinique des maladies du cœur (1835).— *Huchard*, Traité clinique des maladies du cœur (1904). — *Lian* Le diagnostic des souffles systoliques apexiens et l'insuffisance mitrale fonctionnelle. Thèse e Paris (1909). —*Martinet*, Épreuve fonctionnelle circulatoire (Presse Médicale 1916).—*Laubry*, Maladies du cœur et des vaisseaux. Nouveau traité de Pathologie int. 1930.— *Vaquez* Maladies du cœur (Βιβλιογραφία).
Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— **καρδίας, ἀνεπάρκειαι** καὶ **στενώσεις βαλβίδων** — *'Ιατρ.]*. Αὗται εἶναι συγγενεῖς ἢ ἐπίκτητοι. Αἱ συγγενεῖς ὀφείλονται εἰς ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν βαλβίδων, συνεπείᾳ δυστροφίας αὐτῶν, ἐνδοκαρδίτιδος ἐπελθούσης κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωὴν κτλ. (βλ. *καρδίας* συγγενεῖς παθήσεις. Αἱ ἐπίκτητοι, αἵτινες εἶναι καὶ συνηθέστεραι ὀφείλονται εἰς ὀξεῖαν, ὑποξεῖαν ἢ χρονίαν ἐνδοκαρδίτιδα. Αἱ ὀξεῖαι ἐνδοκαρδίτιδες αἱ ὀφειλόμεναι εἰς λοιμώδεις νόσους, κυρίως εἰς ὀξεῖς ῥευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, προκαλοῦν βαλβιδικὰς βλάβας, αἵτινες μετὰ μίαν φλεγμονώδη φάσιν καταλήγουν εἰς τὴν χρονίαν ἢ οὐλώδη ἐνδοκαρδίτιδα. Αἱ οὐλαὶ παράγουν παραμορφώσεις τῶν βαλβίδων, συμφύσεις ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῶν, τούτων δ' ἀπόρροιαι εἶναι αἱ στενώσεις καὶ ἀνεπάρκειαι τῆς συγκλείσεως τῶν στομίων.

Αἱ βαλβιδικαὶ ἀνεπάρκειαι δυνατὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς τραυματισμὸν τῆς προκαρδιακῆς χώρας, ἐξ οὗ ῥῆξις τῶν κολποκοιλιακῶν ἢ τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων, ἰδίᾳ τῶν ἀορτικῶν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ῥῆξις γίνεται συνήθως ἐπὶ προγενεστέρως βεβλαμμένων βαλβίδων. Ἐνίοτε, χωρὶς ἡ ὑφὴ τῶν βαλβίδων νὰ ἔχῃ καταστραφῆ, τὰ στόμια καθίστανται ἀνεπαρκῆ, καὶ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δύο κυρίως αἰτίων, τοῦ ἑνὸς ὄντος μηχανικοῦ, ὀφειλομένου εἰς διάτασιν τῶν τοιχωμάτων τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος, ἅτινα σύρουν μεθ' ἑαυτῶν τὰς τενοντώδεις χορδὰς καὶ παρεμποδίζουν τὴν τελείαν σύγκλεισιν τῶν βαλβίδων κατὰ τὴν συστολήν. Ἡ τοιαύτη διάτασις δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς αὔξησιν τῆς πιέσεως κατὰ τὴν μεγάλην ἢ μικρὰν κυκλοφορίαν, ἥτις, ἐπιδρῶσα ἐπὶ τῶν κοιλιῶν, προκαλεῖ κατ' ἀρχὰς ὑπερτροφίαν αὐτῶν, κατόπιν δέ, συνεπείᾳ ἐξασθενήσεως τῶν μυοκαρδιακῶν ἰνῶν, διάτασιν αὐτῶν, ἐπιφέρουσαν διεύρυνσιν τῶν στομίων. Ὁ μηχανικὸς ὅμως παράγων σπανίως δρᾷ μονομερῶς· συνήθως συνοδεύεται καὶ ὑπὸ μυοκαρδιακοῦ τοιούτου, ὑποτονίας δηλαδὴ τοῦ μυοκαρδίου, ἥτις δυνατὸν καὶ μόνη νὰ ἐπιφέρῃ ἀνεπάρκειαν τῶν στομίων. Αἱ μυοκαρδιακαὶ ἶνες, καμπτόμεναι συνεπείᾳ λοιμώδους ἢ τοξικοῦ τινος αἰτίου, ἐπιτρέπουν τὴν διάτασιν τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων καὶ χαλάρωσιν τῶν στομίων, αἱ τοιαῦται δὲ ἀνεπάρκειαι καλοῦνται λειτουργικαὶ ἀνεπάρκειαι τῶν καρδιακῶν στομίων. Εἴτε ἡ ἐξασθένησις τοῦ μυοκαρδίου παρεμβαίνει μονομερῶς, εἴτε συνοδεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ παράγοντος, αἱ λειτουργικαὶ ἀνεπάρκειαι τῶν καρδιακῶν στομίων ἔχουν βαρὺ προγνωστικόν.

Αἱ στενώσεις καὶ αἱ ἀνεπάρκειαι τῶν στομίων προκαλοῦν διαφορὰν πιέσεως ἐντὸς τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων, τὴν ὁποίαν ὁ καρδιακὸς μῦς προσπαθεῖ νὰ ἀντιρροπήσῃ, δηλαδὴ νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ τὸ δυνατόν, τὸν ἐπὶ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας ἀντίκτυπόν της.

Ὁ μηχανισμὸς τοῦ φαινομένου τῆς ἀντιρροπήσεως εἶναι ὁ ἑξῆς: Κατὰ τὴν ἀνεπάρκειαν βαλβῖδός τινος αἱ κοιλότητες αἱ εὑρισκόμεναι ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν αὐτῆς διατείνονται, ἡ μὲν ὄπισθεν, διότι δέχεται ἐν αὐτῇ πλὴν τῆς φυσιολογικῆς ποσότητος τοῦ αἵματος καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀνεπαρκοῦς στομίου διελαῦνον ἐν αὐτῇ αἷμα· ἡ πρὸ αὐτῆς ἐπίσης διατείνεται, διότι δέχεται μεγαλυτέραν ποσότητα αἵματος παρ' ὅ,τι θὰ ἐδέχετο φυσιολογικῶς, ὥστε καὶ μετὰ τὴν διὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς βαλβῖδος ἐκφυγὴν νὰ παραμένῃ ἀκόμη ἀρκετὴ ποσότης. Ἡ πίεσις, εἰς ἣν ὑποβάλλονται ἀμφότεραι, καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία, τὴν ὁποίαν ἐπιτελοῦν, προκαλεῖ κατ' ἀρχὰς διάτασιν τῶν τοιχωμάτων αὐτῶν, ἥτις εἶναι πρόσκαιρος καὶ ἥτις ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὑπερτροφίαν ἀποκαθιστῶσαν τὴν κυκλοφορικὴν ἰσορροπίαν. Κατὰ τὴν στένωσιν ἡ ὄπισθεν τῆς ἐστενωμένης βαλβῖδος κοιλότης, μὴ κατορθοῦσα εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου νὰ διοχετεύσῃ διὰ τοῦ ἐστενωμένου στομίου ἀρ-

Digitized by Google

κετὴν ποσότητα αἵματος, αὐξάνει τὴν ἀπόδοσίν της εἰς ἐργασίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπερτρέφεται. Ἡ πρὸ τῆς ἐστενωμένης βαλβῖδος κοιλότης περιέχει μικροτέραν ποσότητα ἐκείνης, ἣν ὤφειλε νὰ περιέχῃ φυσιολογικῶς, συνεπῶς οὔτε ὑπερτρέφεται οὔτε διατείνεται.

Ἔχων ὑπ' ὄψιν τις τὴν ἀνατομικὴν ὑφὴν τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων, εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται ὅτι αἱ ἀνεπάρκειαι τῶν ἀρτηριακῶν στομίων ἀντιρροποῦνται εὐκολώτερον τῶν ἀνεπαρκειῶν τῶν κολποκοιλιακῶν, διότι κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ παλινδρόμησις τοῦ αἵματος γίνεται εἰς κοιλότητα μὲ ἰσχυρὰ τοιχώματα, τὴν κοιλίαν, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν δὲν συμβαίνει τοῦτο. Αἱ στενώσεις τῶν κολποκοιλιακῶν στομίων ἀντιρροποῦνται δυσκολώτερον τῶν ἀρτηριακῶν, διότι μία αὔξησις τῶν δυναμικῶν λειτουργιῶν τῆς κοιλίας εἶναι δυνατὴ καὶ κατορθώνει νὰ διοχετεύσῃ εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου ἀρκετὴν ποσότητα αἵματος διὰ τοῦ ἐστενωμένου στομίου, ἐνῷ εἰς τὰς στενώσεις τῶν κολποκοιλιακῶν στομίων ἡ κοιλότης τοῦ κόλπου μὲ τὰ λεπτὰ τοιχώματά της δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερτραφῇ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν προσπάθειαν αὐτήν. Γενικῶς αἱ βαλβιδικαὶ παθήσεις ἀντιρροποῦνται καλῶς, ἐφόσον ὁ μυϊκὸς ἱστὸς τῆς καρδίας εἶναι ὑγιής· ἀλλ' ὅταν ὁ τελευταῖος οὗτος ὑποστῇ μίαν οἱανδήποτε βλάβην, ἡ συσταλτικὴ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐξασθενεῖ καὶ ἀναφαίνονται σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας (βλ. *καρδίας* ἀνεπάρκεια).

Ἀνεπάρκεια μιτροειδοῦς. Κατὰ τὴν συστολὴν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, ἡ ἐν αὐτῇ ποσότης τοῦ αἵματος, ἀντὶ νὰ διοχετευθῇ ὁλόκληρος εἰς τὴν ἀορτήν, ἐπιστρέφει ἐν μέρει εἰς τὸν ἀριστερὸν κόλπον, διότι αἱ γλωχῖνες δὲν φράσσουν τελείως τὸ στόμιον τῆς μιτροειδοῦς. Τὸ εἰς τὴν ἀορτὴν καὶ τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν διοχετευόμενον αἷμα εἶναι ἠλαττωμένον. Κατ' αὐτὴν αἱ βαλβῖδες εἶναι κατεστραμμέναι, τὰ χείλη ἐσκληρυμμένα, συρρικνωμένα, μεταβεβλημένα εἰς ἱστὸν χονδροϊνώδη. Παρατηρεῖται διάτασις ἀριστεροῦ κόλπου καὶ ἀριστερᾶς κοιλίας μὲ ὑπερτροφίαν τῶν τοιχωμάτων της.

Αἰτιολογία. Συνηθέστερον ὀφείλεται εἰς ἐνδοκαρδίτιδα ρευματικῆς φύσεως (νόμος Bouillaud). Σπανιώτερον εἰς λοιμώδη, ἑλκώδη, ἐκβλαστικὴν ἢ ἀθυρωματώδη ἐνδοκαρδίτιδα.

Συμπτώματα. Δυνατὸν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ δι' οὐδενὸς συμπτώματος. Ἄλλοτε παρατηρεῖται κυάνωσις τῶν χειλέων καὶ τῶν παρειῶν, δύσπνοια μετὰ προσπάθειαν ἰδίᾳ κατὰ τὸν ἀνήφορον. Ταῦτα πάντα εἶναι συμπτώματα ὀφειλόμενα εἰς μικρὰν ἐξασθένησιν τοῦ μυοκαρδίου καὶ στάσιν περὶ τὴν πνευμονικὴν κυκλοφορίαν. Ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρός, ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις ἠλαττωμένη. Ἐκ τῆς ἐπικρούσεως ἡ καρδιακὴ ἀμβλύτης εἶναι ηὐξημένη ἀριστερά, τόσον περισσότερον, ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ βαλβιδικὴ ἀνεπάρκεια. Τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως σημεῖον τῆς παθήσεως εἶναι τὸ συστολικὸν φύσημα κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον ἄρχεται συγχρόνως μὲ τὸν πρῶτον τόνον, καταλαμβάνει μέρος ἢ ὁλόκληρον τὴν μικρὰν σιγήν, εἶναι ἔντονον ἢ ἤπιον, ἐπεκτείνεται πρὸς τὴν μασχάλην, ἐνίοτε δὲ εἰς τὴν ράχιν. Εἶναι σταθερόν, μὴ μεταβαλλόμενον ἐπαισθητῶς μὲ τὰς διαφόρους μεταβολὰς τῆς θέσεως τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις. Εἰς

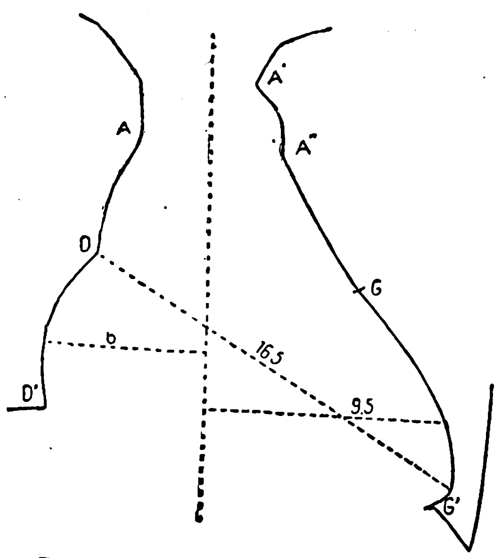

Σχ. 1. *Ὀρθοκαρδιογράφημα ἀνεπαρκείας μιτροειδοῦς.*

[Μετρία διάτασις τῶν δεξιῶν κοιλοτήτων, ἐγκαρσία διάμετρος ηὐξημένη, κορυφὴ τῆς καρδίας μετατοπισμένη πρὸς τὴν μασχάλην.]

τὴν ἀκτινοσκόπησιν τὸ ὀρθοκαρδιογράφημα δὲν εἶναι πάντοτε χαρακτηριστικόν. Παρατηρεῖται συνήθως αὔξησις τοῦ ὄγκου τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, εἰς τὸ προκεχωρημένον ὅμως στάδιον τῆς παθήσεως ἡ καρδιακὴ σκιὰ εἶναι ηὐξημένη δεξιά, ἡ δὲ ὑπερτροφία τῆς δεξιᾶς κοιλίας ὠθεῖ τὴν κορυφὴν τῆς καρδίας πρὸς τὰ ἀριστερὰ (σχ. 1). Τὸ προγνωστικὸν τῆς νόσου εἶναι σοβαρώτερον εἰς τὰ ἄτομα τὰ ὑποβαλλόμενα ἐν γένει εἰς κόπους. Κυρίως ὅμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ μυοκαρδίου καὶ τῆς συνυπαρχούσης στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς, ὁπότε εἶναι σοβαρώτερον.

Στένωσις μιτροειδοῦς. Ὅταν ὁ κόλπος συστέλλεται, τὸ αἷμα δυσκόλως εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλίαν, ἕνεκα τῆς στενώσεως τοῦ κολποκοιλιακοῦ στομίου· παράγεται ἐκ τούτου ἀκροαστικὸς ροῖζος διαστολικὸς καὶ φύσημα προσυστολικόν. Ἡ ἀριστερὰ κοιλία δὲν πληροῦται καλῶς καὶ δὲν στέλλει εἰς τὴν ἀορτὴν παρὰ μικρὰν μόνον ποσότητα αἵματος. Τοῦ κόλπου μὴ κενουμένου καλῶς, παράγεται στάσις εἰς τὴν πνευμονικὴν κυκλοφορίαν, καὶ εἰς τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν ἡ πίεσις αὐξάνει. Ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς πνευμονικῆς καὶ ἀορτικῆς πιέσεως ὑπάρχει ἀσυγχρονισμὸς περὶ τὴν σύγκλεισιν τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων τῶν δύο αὐτῶν ἀρτηριῶν, ἐξ οὗ ἀναδιπλασιασμὸς τοῦ δευτέρου καρδιακοῦ τόνου. Αἱ γλωχῖνες συμφύονται ἀναμεταξύ των κατὰ μῆκος τοῦ ἐλευθέρου χείλους, διὰ δὲ τῆς ἐστενωμένης βαλβῖδος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ οὔτε ὁ μικρὸς δάκτυλος. Ἡ ἀμιγὴς στένωσις τῆς μιτροειδοῦς παρουσιάζει χωνίον ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ ἐμβυθιζόμενον εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡ ἀριστερὰ κοιλία εἶναι ἀτροφική, ὁ δὲ ἀριστερὸς κόλπος διατεταμένος περιέχει ἐνίοτε θρόμβους αἵματος.

Αἰτιολογία. Ὑπάρχουν δύο μορφαὶ στενώσεων τῆς μιτροειδοῦς. Ἡ μία, ἧς ἡ αἰτιολογία εἶναι οἱ ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄκρων, συνοδεύεται συνήθως καὶ ὑπὸ ἀνεπαρκείας τοῦ στομίου. Ἡ ἄλλη, ἡ ἀμιγὴς (σχ. 2), εἶναι μία ὅλως ἰδιάζουσα νοσολογικὴ ὀντότης, ἡ αἰτιολογία τῆς ὁποίας εἶναι ἄγνωστος. Ἡ τελευταία αὕτη παρατηρεῖται εἰς νεαρὰ ἄτομα, μηδέποτε προσβληθέντα ὑπὸ ρευματισμῶν, ἢ ἐνδοκαρδίτιδος ἄλλης φύσεως. Οἱ Ἄγγλοι συγγραφεῖς τὴν ἀποδίδουν εἰς ἐξανθηματικὰς πυρετικὰς νόσους, ἢ ρευματισμοὺς ἐπελθόντας κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἄλλοι διατείνονται ὅτι πρόκειται περὶ συγγενοῦς παραμορφώσεως τοῦ στομίου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ ἡ μορφὴ αὕτη τῆς νόσου ὀφείλεται εἰς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων διελθόντας ἀπαρατηρήτους. Ἡ στένωσις τῆς μιτροειδοῦς ἀπαντᾷ συχνότερον εἰς τὰς γυναῖκας, οὐχὶ σπανίως ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ δὴ τοὺς στρατιώτας.

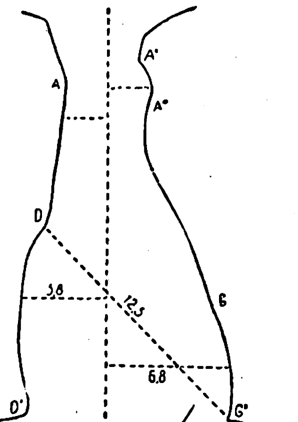

Σχ. 2. *Ὀρθοκαρδιογράφημα ἀμιγοῦς στενώσεως τῆς μητροειδοῦς.*

[Ἀριστερὸς κόλπος ὀλίγον διατεταμένος, μικρὰ ἀριστερὰ κοιλία.]

Συμπτώματα. Ἡ πάθησις δυνατὸν ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ διὰ λειτουργικῶν συμπτωμάτων. Εἰς τὰς περισσοτέρας ὅμως τῶν περιπτώσεων, καὶ δὴ τῶν ἀμιγῶν, ἡ στένωσις τῆς μιτροειδοῦς ἐκδηλοῦται διὰ σημείων ἀρκετὰ χαρακτηριστικῶν. Οἱ ἀσθενεῖς εἶναι ἀτελῶς ἀνεπτυγμένοι, ὠχροί, καχεκτικοί, παραπονοῦνται διὰ δύσπνοιαν μετὰ κόπον, καρδιακοὺς παλμούς, ἡ δὲ δυσχέρεια περὶ τὴν πνευμονικὴν κυκλοφορίαν προκαλεῖ χρονίας βρογχίτιδας μὲ ἀποχρέμψεις ἐνίοτε αἱματηράς, αἵτινες δυνατὸν νὰ κατατοπίσουν τὸν ἰατρὸν εἰς σφαλερὰν διάγνωσιν πνευμονικῆς φυματιάσεως. Ἡ διάγνωσις τῆς νόσου εἶναι εὔκολος· μὲ μόνην τὴν ψηλάφησιν τῆς προκαρδίου χώρας ἀντιλαμβάνεταί τις διαστολικὸν ψηλαφητὸν ροῖζον, δηλαδὴ μίαν τρομώδη δόνησιν, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ρογχασμοῦ γαλῆς, ἥτις καταλήγει ἀποτόμως εἰς τὴν συστολικὴν ὦσιν τοῦ πρώτου τόνου. Κατὰ τὴν ἀκρόασιν ὁ πρῶτος τόνος εἶναι κλαγγώδης, ἀκούεται δὲ ὁ μητροειδὴς ρυθμός, ὅστις δὲν εἶναι πάντοτε πλήρης καὶ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν *διαστολικὸν ἀκροαστικὸν ροῖζον,* παραγόμενον καθ' ἣν στιγμὴν συστέλλεται ὁ κόλπος καὶ ἐκδιώκει τὸ αἷμα εἰς τὴν κοιλίαν διὰ μέσου τοῦ ἐστενωμένου στομίου, εἶναι τραχὺς καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ *προσυστολικὸν φύσημα,* τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν φύσημα ἀλλὰ ψόφος. Ὁ *ἀναδιπλασιασμὸς τοῦ δευτέρου* τόνου, ἀντιληπτὸς κατὰ τὸ δεύτερον, τρίτον ἢ τέταρτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερά, ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν συγχρονισμοῦ πτώσεως τῶν σιγμοειδῶν βαλβίδων ἀορτῆς καὶ πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα ἀποτελοῦν τὸν ρυθμὸν τῆς στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς, ὅστις παρίσταται διὰ τοῦ ὅρου *ρου-φοὺτ-τατὰ* (Durozier), τοῦ πρώτου ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸν διαστολικὸν ροῖζον, τοῦ δευτέρου εἰς τὸ προσυστολικὸν φύσημα καὶ τοῦ τρίτου εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμὸν τοῦ δευτέρου τόνου. Ραδιοσκοπικῶς ἡ διάγνωσις τῆς στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς εἶναι εὔκολος. Ὁ ἀριστερὸς κόλπος προσπαθῶν νὰ ἀντιρροπήσῃ τὴν στένωσιν τοῦ στομίου διατείνεται, κατὰ τὴν προσθίαν δὲ θέσιν ἡ εἰς αὐτὸν ἀντιστοιχοῦσα καμπύλη καθίσταται πλέον κυρτὴ καὶ παρουσιάζει ἐντόνους σφύξεις. Ἐνίοτε ἡ διάτασις αὕτη λαμβάνει χώραν ἐκ τῶν ὄπισθεν· εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἡ ραδιοσκοπικὴ ἐξέτασις γινομένη κατὰ τὴν πλαγίαν προσθίαν ἀριστερὰν θέσιν δεικνύει καταφανῶς τὴν διάτασιν τοῦ κόλπου, ὅστις δυνατὸν νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις, φθάνων μέχρι τῆς σπονδυλικῆς στήλης (σχ. 3). Ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρός, ἡ δὲ ἀρτηριακὴ πίεσις ἠλαττωμένη. Τὸ προγνωστικὸν τῶν ἐκ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς πασχόντων εἶναι ποικίλον. Τινὲς ἐξ αὐτῶν φθάνουν εἰς λίαν προκεχωρημένην ἡλικίαν, τινὲς προώρως ἀποθνήσκουν, οὐχ ἧττον ἡ πορεία τῆς νόσου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν, τοῦ ἐπαγγέλματος κλπ. Εἰς τὰς γυναῖκας αἱ διαταραχαί, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς, ἐπιτείνονται κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, τὴν κύησιν καὶ τὴν παῦσιν τῶν ἐμμήνων. Εἰς περιπτώσεις τινάς, ἐκ τῆς πρώτης κυήσεως ἀναφαίνονται συμπτώματα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, εἰς ἄλλας ὅμως ἡ γυνὴ ὑπομένει πλείονας κυήσεις χωρὶς νὰ παρουσιάσῃ οὐδεμίαν διαταραχήν. Αἱ ἐπιπλοκαὶ ἀναφαίνονται συνήθως τὸν τρίτον ἢ τέταρτον μῆνα, χαρακτηρίζονται δὲ ἀπὸ σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, αἱμοπτύσεις κλπ., δυνατὸν δὲ νὰ καταλήξουν κακῶς. Ἄλλοτε αἱ διαταραχαὶ ἀναφαίνονται μετὰ τὸν τοκετόν. Ὁ Peter αὐστηρῶς ἀπαγορεύει τὸν γάμον, τὴν κύησιν καὶ τὸν θηλασμὸν εἰς τὰς ἐκ στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς πασχούσας. Ὁ Potain ἀπαγορεύει ἐπίσης ταῦτα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς σοβαρὰς στενώσεις. Ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐκ καρδιακῆς ἀνεπαρκείας συνεπείᾳ πνευμονικῆς ἐμβολῆς, ἡμιπληγίας, ἀποφράξεως μεσεντερίου ἀρτηρίας, ἢ γαγγραίνης ἑνὸς μέλους.

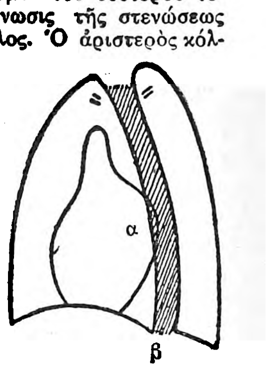

Σχ. 3. *Ὀρθοκαρδιογράφημα στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς καὶ τὴν πλαγίαν προσθίαν ἀριστερὰν θέσιν. (Ὁ ἀριστερὸς κόλπος φθάνει μέχρι τῆς σπονδυλικῆς στήλης).*

[α=Ἀριστερὸν κόλπωμα. β=Σπονδυλικὴ στήλη.]

Στένωσις μετ' ἀνεπαρκείας. Εἰς περιπτώσεις τινὰς ἡ στένωσις συνυπάρχει μετὰ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς μητροειδοῦς καὶ τότε παρατηροῦνται σημεῖα διάφορα, ἀναλόγως τῆς ἐπικρατήσεως τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης βλάβης. Ἀκτινοσκοπικῶς παρατηρεῖται γενικὴ διάτασις τῆς καρδίας, ἰδίᾳ τῶν δεξιῶν κοιλοτήτων καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κόλπου. Τὸ προγνωστικὸν εἶναι σοβαρώτερον.

Ἀνεπάρκεια τῆς ἀορτῆς. Κατὰ τὴν συστολὴν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τὸ αἷμα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀορτήν, κατὰ τὴν διαστολὴν ὅμως αἱ σιγμοειδεῖς βαλβῖδες δὲν ἀποφράσσουν τελείως τὸ ἀορτικὸν στόμιον,

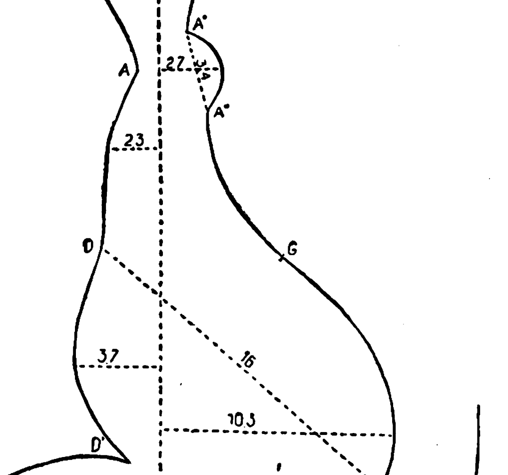

Σχ. 4. *Ὀρθοκαρδιογράφημα ἀνεπαρκείας τῆς ἀορτῆς ἐνδοκαρδικῆς φύσεως (ὑπερτροφία τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας).*

ἀλλ' ἀφίνουν μίαν σχισμήν, ἐξ ἧς τὸ αἷμα πίπτει εἰς τὴν κοιλίαν, παράγον φύσημα διαστολικόν. Κατ' αὐτὴν αἱ σιγμοειδεῖς βαλβῖδες εἶναι ἐσκληρυμμέναι ἐκ χρονίας ἐνδοκαρδίτιδος ἢ ἀθηρώματος. Διὰ τῆς δι' ὕδατος δοκιμασίας δὲν ἀποφράσσεται τὸ

Digitized by Google

ἀορτικὸν στόμιον. Ἡ ἀορτὴ εἶναι διηυρυσμένη. παρατηρεῖται δὲ ὑπερτροφια τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας.

Αἰτιολογία. Ἐκτὸς τῶν σπανιωτάτων τραυματικῶν μορφῶν διακρίνομεν δύο κυρίως μορφάς· τὴν ἐνδοκαρδιτικὴν ἀνεπάρκειαν (σχ. 4) ἢ ἀσθένειαν τοῦ Corrigan, καὶ τὴν ἀρτηριακὴν τοιαύτην ἢ ἀσθένειαν Hodgson. Ἡ ἐνδοκαρδικὴ μορφὴ ὀφείλεται εἰς χρονίαν ἐνδοκαρδίτιδα, συνηθέστερον ρευματικήν, ἐνῷ ἡ ἀρτηριακὴ μορφὴ ὀφείλεται εἰς συφιλιδικὴν ἀορτίτιδα ἢ σπανιώτερον εἰς ἐντόπισιν ἐπὶ τῶν βαλβίδων ἀθηρωματωδῶν πλακῶν.

Συμπτώματα. Εἶναι ἡ καλύτερον ἀντιρροπουμένη βαλβιδικὴ πάθησις, δυνατὸν δὲ νὰ μὴ ἐκδηλοῦται μὲ κανὲν σύμπτωμα. Ἄλλοτε οἱ ἀσθενεῖς παραπονοῦνται διὰ καρδιακοὺς παλμούς, ἰλίγγους, ἐλαφρὰν δύσπνοιαν μετὰ κόπον, βόμβους τῶν ὤτων, κεφαλαλγίας, ἐπωδύνους κτύπους κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ συμπτώματα ὁ ἀσθενὴς δυνατὸν ἐπὶ πολὺ νὰ ἀνέχηται τὴν πάθησιν, ὅταν ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀορτῆς εἶναι ἁπλῆ· ὅταν ὅμως συνυπάρχῃ καὶ ἄλλη πάθησις, ὡς ἀνεπάρκεια ἢ στένωσις τῆς μιτροειδοῦς, ἢ περικαρδικὴ σύμφυσις, τὸ προγνωστικὸν τῆς ἀσθενείας καθίσταται ὀλιγώτερον εὐνοϊκόν. Ἡ ὦσις τῆς κορυφῆς τῆς καρδίας εἶναι ἔντονος, δίδει κατὰ τὴν ψηλάφησιν διὰ τῆς παλαμιαίας ἐπιφανείας τὴν αἴσθησιν θόλου, ἐξ οὗ ὁ Bard τὴν ὠνόμασε θολοειδῆ ὦσιν. Ἀκροαστικῶς τὸ διαστολικὸν φύσημα εἶναι ἤπιον, γλυκύ, ἔχον τὴν κατ' ἐκλογὴν ἕδραν του εἰς τὸ δεύτερον μεσοπλεύριον διάστημα δεξιὰ πλησίον τοῦ στέρνου, συνηθέστερον ὅμως γίνεται πλέον ἀντιληπτὸν εἰς τὸ τρίτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερὰ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ στέρνου, ἐπεκτείνεται δὲ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς καρδίας. Ἄλλοτε ἀκούεται εἰς τὸ μέσον τοῦ στέρνου ἢ τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν. Ἡ μεγίστη ἀρτηριακὴ πίεσις εἶναι φυσιολογικὴ ἢ κατά τι ὑψωμένη, ἐξ οὗ χορὸς τῶν καρωτίδων· ἀλλόμενος (Corrigan) καὶ εὐπίεστος σφυγμός, τριχοειδὴς σφυγμός, διπλοῦν φύσημα τῆς μηριαίας ἀρτηρίας (Durozier). Ἐνίοτε κατὰ τὸ τέλος τῆς διαστολῆς εἰς τὴν κορυφὴν ἀκούεται ροῖζος προσυστολικὸς (Flint). Ἀκτινοσκοπικῶς παρατηρεῖται σφαιροειδὴς ὑπερτροφία τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας καὶ κορυφὴ στρογγύλη μὴ ἀνυψουμένου τοῦ διαφράγματος κατὰ τὰς βαθείας εἰσπνοάς. Ἡ ἀνιοῦσα ἀορτὴ εἶναι περισσότερον διατεταμένη εἰς τὴν ἀρτηριακῆς φύσεως ἀνεπάρκειαν, παρὰ εἰς τὴν ἐνδοκαρδιακῆς. Ἡ ἐξέλιξις καὶ τὸ προγνωστικὸν τῆς ἀρτηριακῆς ἀνεπαρκείας εἶναι διάφορον τοῦ τῆς ἐνδοκαρδιακῆς, διότι ἡ δευτέρα δὲν εἶναι ἐντετοπισμένη βλάβη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκδήλωσις μιᾶς γενικῆς νόσου, τῆς συφίλιδος.

Στένωσις ἀορτῆς. Κατὰ τὴν κοιλιακὴν συστολὴν τὸ αἷμα διέρχεται διὰ τοῦ ἐστενωμένου στομίου, παράγον συστολικὸν φύσημα. Ἡ εἰσερχομένη εἰς τὴν ἀορτὴν ποσότης αἵματος εἶναι μικρὰ καὶ ὁ σφυγμὸς μικρός. Ἡ ἀριστερὰ κοιλία ὡς ἐκ τῆς ὑπερλειτουργίας, εἰς ἣν ὑποβάλλεται, ὑπερτρέφεται. Τὸ ἐστενωμένον στόμιον δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δακτύλου ἀκόμη, ἐνίοτε δὲ καὶ λεπτοῦ μολυβδοκονδύλου. Παρατηροῦνται βλάβαι ἐνδοκαρδικαί, ὡς καὶ βλάβαι τῶν γλωχίνων, ἡ ἀορτὴ εἶναι ἐστενωμένη, ἡ ἀριστερὰ κοιλία ὑπερτροφική.

Αἰτιολογία. Εἶναι ἐνδοκαρδιακή, φύσεως ρευματικῆς συνήθως, ἢ ἀρτηριακή, φύσεως συφιλιδικῆς ἢ ἀθηρωματώδους, ἐνίοτε συγγενής.

Συμπτώματα. Συστολικὸς ψηλαφητὸς ροῖζος καὶ συστολικὸν φύσημα, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλυτέρα ἔντασις εἶναι κατὰ τὸ δεύτερον μεσοπλεύριον διάστημα, δεξιὰ ἐπεκτεινόμενον πρὸς τὴν κλεῖδα καὶ τὰς καρωτίδας τοῦ συστοίχου μέρους. Ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρὸς καὶ βραδύς, τὰ λειτουργικὰ συμπτώματα συνήθως ἐλλείπουν, σπανίως ὁ ἀσθενὴς παραπονεῖται διὰ δύσπνοιαν μετὰ κόπον, διὰ καρδιακοὺς παλμούς, ἰλίγγους καὶ λιποθυμίας ἐξ ἀναιμίας τοῦ ἐγκεφάλου. Ἀκτινοσκοπικῶς παρατηρεῖται ὑπερτροφία τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας· μόνον ἐκ τῆς βραδείας καὶ ἐπιπόνου συστολῆς τῆς κοιλίας δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τις τὴν στένωσιν τῆς ἀνεπαρκείας. Τὸ προγνωστικὸν τῆς ἐξ ἐνδοκαρδίτιδος στενώσεως τῆς ἀορτῆς εἶναι καλόν, καθίσταται ὅμως σκοτεινότερον, ὅταν αὕτη συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἄλλης καρδιακῆς παθήσεως.

Ἀνεπάρκεια τῆς τριγλώχινος. Σχεδὸν πάντοτε δευτερογενής, ὀφειλομένη εἰς ὑπέρτασιν ἐν τῇ πνευμονικῇ ἀρτηρίᾳ συνεπείᾳ πνευμονικῶν βλαβῶν εἴτε παθήσεων τῆς μητροειδοῦς. Τῆς δεξιᾶς κοιλίας διευρυνομένης τὸ στόμιον τῆς τριγλώχινος διατείνεται καὶ μέρος τοῦ ἐκ τῆς κοιλίας αἵματος ἐκφεύγει διὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς βαλβῖδος, παράγον συστολικὸν φύσημα.

Αἰτιολογία. Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς τριγλώχινος εἶναι συνήθως λειτουργικὴ ἐκ διευρύνσεως τῆς δεξιᾶς κοιλίας· ὅταν εἶναι ὀργανική, ὀφείλεται εἰς ἐνδοκαρδίτιδα λοιμώδη ἢ ρευματικήν.

Συμπτώματα. Ἡ δύσπνοια, ἡ κυάνωσις, ἡ μεγάλη ὑπερτροφια τοῦ ἥπατος εἶναι σημεῖα, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται κατὰ τὴν πάθησιν αὐτήν. Ἐκ τῆς ἀκροάσεως φύσημα συστολικόν, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλυτέρα ἔντασις εἶναι ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ χείλους τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως μὲ ἐπέκτασιν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κορυφῆς τῆς καρδίας. Ἀκτινοσκοπικῶς ἡ σκιὰ τοῦ δεξιοῦ κόλπου καὶ τῆς δεξιᾶς κοιλίας εἶναι ηὐξημέναι, ἡ καρδία εἰς τὸ ὀρθοκαρδιογράφημα λαμβάνει τὸ σχῆμα ξυλο-

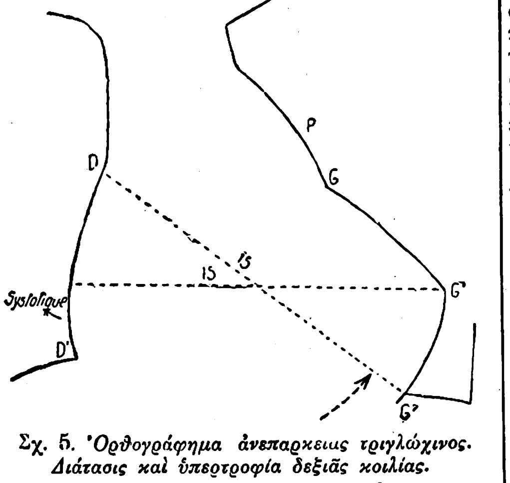

Σχ. 5. *Ὀρθογράφημα ἀνεπαρκειας τριγλώχινος. Διάτασις καὶ ὑπερτροφία δεξιᾶς κοιλίας.*
[Καρδία ἐν σχήματι ξυλοπεδίλου.]

πεδίλου (σχ. 5). Ὁ ἀληθὴς φλεβικὸς σφυγμός, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν παλινδρόμησιν τοῦ αἵματος ἐκ τῆς κοιλίας εἰς τὸν κόλπον, εἶναι ἀντιληπτὸς διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως, ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ ὁ ἡπατικὸς σφυγμός, ὀφειλόμενος εἰς παλίνδρομον κῦμα φθάνον μέχρι τῶν ἡπατικῶν φλεβῶν. Τὸ προγνωστικὸν ποικίλλει ἀναλόγως τῆς αἰτιολογίας τῆς παθήσεως. Ἡ λειτουργικὴ ἀνεπάρκεια δυνατὸν νὰ βελτιωθῇ διὰ τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ τὰ ἀσυστολικὰ φαινόμενα ἐπανέρχονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχέως, τὸ δὲ προγνωστικόν της εἶνε πάντοτε βαρύ.

Στένωσις τριγλώχινος. Αἰτιολογία. Εἶναι σπανία πάθησις, συγγενής, ὀφειλομένη εἰς ἐμβρυϊκὴν ἐνδοκαρδίτιδα ἢ κακὴν διάπλασιν ἐκ δυστροφίας, συνυπάρχει ἔστιν ὅτε μὲ διάτρησιν τοῦ μεσοκολπικοῦ ἢ μεσοκοιλιακοῦ τοιχώματος, εἴτε εἶναι ἐπίκτητος, ὀφειλομένη εἰς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, συχνότερον ἀπαντῶσα εἰς τὰς γυναῖκας.

Συμπτώματα. Διαστολικὸς ψηλαφητὸς ροῖζος κατὰ τὸ ἀριστερὸν χεῖλος τοῦ στέρνου μὲ προέκτασιν πρὸς τὴν ξιφοειδῆ ἀπόφυσιν, δυσκόλως διαγιγνωσκόμενος ἀπὸ τὸν ροῖζον τῆς στενώσεως τῆς μιτροειδοῦς. Ἐκ τῆς ἐπικρούσεως ἡ ἀμβλύτης ἐπεκτείνεται δεξιὰ τοῦ στέρνου. Παρατηρεῖται κυάνωσις τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων. Ἡ πρόγνωσις τῆς παθήσεως αὐτῆς εἶναι βαρεῖα.

Στένωσις τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Ἡ δεξιὰ κοιλία συστελλομένη ἐξαποστέλλει τὸ αἷμα εἰς τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν διὰ τοῦ ἐστενωμένου στομίου καὶ παράγει συστολικὸν φύσημα. Ἡ δεξιὰ κοιλία ὡς ἐκ τῆς δυσχερείας ἣν συναντᾷ ὑπερτρέφεται, κατόπιν διατείνεται προκαλοῦσα λειτουργικὴν ἀνεπάρκειαν τῆς τριγλώχινος καὶ ἀσυστολίαν.

Αἰτιολογία. Ἡ πάθησις εἶναι συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος, ἐπερχομένη κατόπιν συφίλιδος ἢ ρευματισμοῦ.

Συμπτώματα. Κατ' αὐτὴν παρατηρεῖται δύσπνοια καὶ κυάνωσις. Ἀκροαστικῶς, συστολικὸν φύσημα κατὰ τὸ δεύτερον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερά, συνοδευόμενον ὑπὸ ψηλαφητοῦ ροίζου κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἡ ἐξέλιξις τῆς νόσου εἶναι ἡ πνευμονικὴ φυματίασις, ἡ καρδιακὴ ἀνεπάρκεια, ἢ ὁ αἰφνίδιος θάνατος.

Ἀνεπάρκεια πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Πολὺ σπανία νόσος, συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος, κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὀργανικὴ ἢ λειτουργική. Ἡ τελευταία γεννᾶται συνεπείᾳ στάσεως κατὰ τὴν μικρὰν κυκλοφορίαν. Ἀκροαστικῶς κατὰ τὸ τρίτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερὰ εὑρίσκει τις διαστολικὸν φύσημα. Συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς στενώσεως τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου.

Θεραπεία βαλβιδικῶν παθήσεων. Καθὼς ἀνεπτύξαμεν προηγουμένως, αἱ βαλβιδικαὶ παθήσεις ἅπαξ συντελεσθεῖσαι παρουσιάζουν δύο κυρίως περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην ὁ καρδιακὸς μῦς ἀντεπεξέρχεται μὲ τὴν νέαν κατάστασιν, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν ὑπερτροφίαν του καὶ τὰς ἐντονωτέρας συστολάς του. Ἀργότερον, ὅταν ἐπέλθῃ ἡ κόπωσις τοῦ καρδιακοῦ μυός, ἡ ἰσορροπία τῆς κυκλοφορίας διαταράσσεται καὶ ἀναφαίνονται σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Κατὰ τὰς δύο λοιπὸν αὐτὰς περιόδους αἱ θεραπευτικαὶ ἐνδείξεις εἶναι διάφοροι. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀντιρροπήσεως ὅλη ὁ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν τήρησιν τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς, εἰς τὴν ἐκλογὴν καταλλήλου πρὸς τὴν πάθησιν ἐπαγγέλματος, ἀποφυγὴν κόπων, ἐπιπόνων γυμνασμάτων, χοροῦ, ξιφασκίας καὶ ψυχρᾶς ὑδροθεραπείας. Διὰ τοὺς πάσχοντας ἐνδείκνυται τὸ γλυκὺ καὶ εὔκρατον κλῖμα, οὐχὶ δὲ τὸ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, ἡ διαμονὴ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς ὕψος ὀλιγώτερον τῶν 600 μέτρων. Μία βαλβιδικὴ πάθησις κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀντιρροπήσεως δὲν πρέπει νὰ θεραπεύεται, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ἐπιβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ὁ ρόλος τοῦ ὁποίου εἶναι νὰ ἀπομακρύνῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν περίοδον τῆς μὴ ἀντιρροπήσεως καὶ τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Ὅταν ὅμως ἀναφανοῦν τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἀρχίζῃ νὰ καθίσταται δυσπνοϊκὸς καὶ τὰ σφυρά του νὰ ἐξοιδαίνωνται, ὅταν ἀκούωνται ὑγροὶ ρόγχοι συμφορήσεως εἰς τὰς πνευμονικὰς βάσεις, τότε ἡ ἀνάπαυσις ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τὴν κλίνην ἐπιβάλλεται, διότι εἶναι τὸ καλύτερον θεραπευτικὸν μέσον. Ἡ δίαιτα καθίσταται αὐστηροτέρα (γαλακτοῦχος, ὑποχλωριοῦχος) καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς καταναλισκομένης ποσότητος τοῦ κρέατος εἶναι ἀναγκαία, συνιστᾶται δὲ δακτυλῖτις εἰς μικρὰς δόσεις, τῆς ὁποίας ἡ ἐνέργεια θὰ ἀκολουθῆται ἀπὸ τῆς τοῦ στροφάντου καὶ τῆς θεοβρωμίνης. Κατὰ τῆς δυσπνοίας χορηγεῖται ἡ ἰωδιοῦχος καφεΐνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Bouillaud*, Traité des maladies du coeur (1841). — *Durozier*, Traité des maladies du coeur (Paris 1891). — *Gerhardt*, Ueber Herzfehler bei Kindern Deutsch Klinik (Berl. 1875). —*Giroux L.*, Sclérose et athérome de l'artère pulmonaire (Arch. des maladies des vaiss. et du sang 1910). — *Izard*, La question du mariage dans la sténose mitrale. Thèse à Paris (1905). —*Hirschfelder*, Diseases of the heart and aorta (Philadelphia and London, p. 332). —*Merklen*, Maladies du cœur. Traité de Médecine Brouardel et Gilbert — *Vaquez et Bordet*. Le cœur et l'aorte (1920).— *Mackenzie*, Diseases of the heart (London 1918).— *Rudolf Maresch*. Lésions des valvules du cœur (Wien Kl. Woch 1928 19 Janv.). Maladies du cœur chroniques dans la grossesse (Calif and West Med. XXVI 1927). — *Mathieu L.*, Le petit retréciss met mitral. Revue Med. de l'Est 1er Juin 1926 —*Hunter*. Mitral stenoses, tricurpid stenosis and incompetence auricular fibrillation. Royal Soc of med. (Clin. Lecture. Fevr. 1927).—*Vaquez et Bordet*, Radiologie du cœur et des vaisseaux de la base J. B. Ballière (1928) — *Laubry*, Leçons de seméiologie cardiovasculaire. Troubles fonctionnels (1924).—*Lutembacher*, Les nouvelles méthodes d'examen du cœur en clinique (1921). — *Lutembacher*, Les troubles fonctionnels du cœur (1924).— *Vaquez*, Maladies du cœur (1921).— *Laubry*, Maladies du cœur et des vaisseaux. Nouveau traité de Pathologie interne (t. III 193). —*Ἀθ. Κανατσούλη*, Τὰ καρδιακὰ νοσήματα ἐν τῷ στρατῷ (Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις Ὑπηρεσιῶν, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1929).— *F. Gerandel*, Les causes et le mécanisme de l'insuffisance mitral fonctionnelle (Presse Médicale 1929 27 Juillet) — *G. Marchal*, Les insuffisances valvulaires fonctionnelles du coeur gauche (Bulletin medical 22 Juin 1929).

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

—**καρδίας** ***ἀνεύρυνσις***· βλ. *καρδίας* διάτασις.

—**καρδίας** ***ἀρρυθμίαι*** *[Ἰατρ.].* Αἱ θεμελιώδεις ἰδιότητες τοῦ καρδιακοῦ μυὸς δυνατὸν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων αἰτίων νὰ διαταραχθοῦν καὶ νὰ γεννηθοῦν τὰ διάφορα εἴδη ἀρρυθμιῶν. Πρὸς ἀκριβεστέραν ἑρμηνείαν αὐτῶν ὑπομιμνήσκομεν δι' ὀλίγων τὸν φυσιολογικὸν μηχανισμὸν τῆς συστολῆς τῆς καρδίας. Ὁ καρδιακὸς ρυθμὸς γεννᾶται εἰς τὸν φλεβοκολπικὸν κόμβον τοῦ Keit καὶ

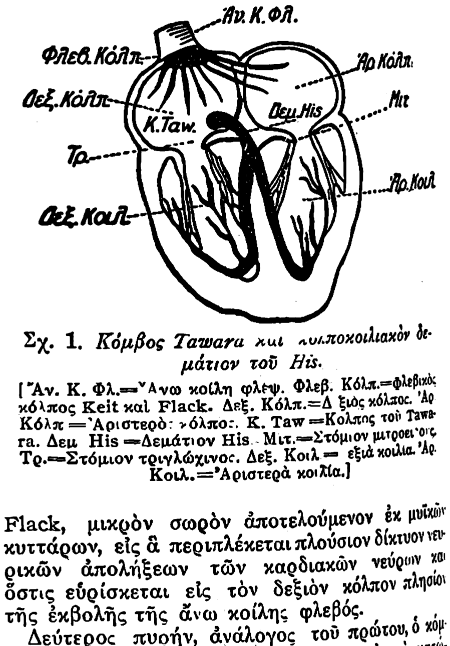

Σχ. 1. *Κόμβος Tawara και κολποκοιλιακὸν δεμάτιον τοῦ His.*
[Ἄν. Κ. Φλ.=Ἄνω κοίλη φλέψ. Φλεβ. Κόλπ.=Φλεβικὸς κόλπος Keit καὶ Flack. Δεξ. Κόλπ.=Δεξιὸς κόλπος. Ἀρ. Κόλπ.=Ἀριστερὸς κόλπος. Κ. Taw.=Κόλπος τοῦ Tawara. Δεμ. His =Δεμάτιον His. Μιτ.=Στόμιον μιτροειδοῦς. Τρ.=Στόμιον τριγλώχινος. Δεξ. Κοιλ.= Δεξιὰ κοιλία. Ἀρ. Κοιλ.=Ἀριστερὰ κοιλία.]

Flack, μικρὸν σωρὸν ἀποτελούμενον ἐκ μυϊκῶν κυττάρων, εἰς ἃ περιπλέκεται πλούσιον δίκτυον νευρικῶν ἀπολήξεων τῶν καρδιακῶν νεύρων καὶ ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον πλησίον τῆς ἐκβολῆς τῆς ἄνω κοίλης φλεβός.

Δεύτερος πυρήν, ἀνάλογος τοῦ πρώτου, ὁ κόμβος τοῦ Tawara (σχ. 1), εὑρίσκεται εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ μεσοκολπικοῦ τοιχώματος, ἐξ αὐτοῦ δ' ἐκκινεῖ τὸ δεμάτιον τοῦ His, διευθυνόμενον πρὸς τὰ κάτω ἐντὸς τοῦ μεσοκοιλιακοῦ τοιχώματος καὶ διαιρούμενον εἰς δύο βραχίονας, ἐξ ὧν ὁ εἷς κατέρχεται εἰς τὴν δεξιάν, ὁ δ' ἕτερος εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν, ἀμφότεροι δὲ ὑπὸ τὸ ἐνδοκάρδιον διακλαδοῦνται εἰς τρεῖς δευτερεύοντας κλάδους, ἀπολήγοντας εἰς τὰς ἶνας τοῦ Purkinge. Φυσιολογικῶς ὁ ἐρεθισμὸς ὁ προκαλῶν τὴν συστολὴν γεννᾶται εἰς τὸν φλεβοκολπικὸν κόμβον, ἐκεῖθεν διὰ τῆς συστολῆς τῶν κόλπων μεταδίδεται μέχρι τοῦ κόμβου τοῦ Tawara (ἡ διάρκεια τῆς μεταδόσεως αὐτῆς εἶναι ἓν πέμπτον τοῦ δευτερολέπτου), κατόπιν δὲ ἡ συστολικὴ διέγερσις μεταφέρεται εἰς τὸ μυῶδες σύστημα τῆς κοιλίας. Ἡ καρδιακὴ περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ ρυθμικὰς συστολάς, διαστολὰς καὶ παύλας, διαδεχομένας ἀλ-

Digitized by Google

λήλας οὕτω πως: συστολὴ τῶν κόλπων, συστολὴ τῶν κοιλιῶν, γενικὴ διαστολὴ (παῦλα) καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν καρδιακὴν περίοδον. Ὁ κόμβος τοῦ Keit καὶ Flack, ὁ κόμβος τοῦ Tawara καὶ τὸ δεμάτιον τοῦ His ἀποτελοῦνται ἐξ εἰδικοῦ ἐμβρυϊκοῦ ἱστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι λείψανον τοῦ πρωτογενοῦς καρδιακοῦ σωλῆνος τῆς ἐμβρυϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὸν φλεβοκολπικὸν κόμβον διακλαδοῦνται ἀπολήξεις τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου (ἐπιταχυντικοῦ) καὶ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ (ἀνασταλτικοῦ), τὰ ὁποῖα ἔχουν σκοπὸν νὰ συνεργάζωνται διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς καρδίας καὶ νὰ προσαρμόζουν τὸν ρυθμὸν τοῦ φλεβοκολπικοῦ ἐρεθισμοῦ πρὸς τὰς διαφόρους ἀνάγκας τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ καρδία λοιπὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο συστήματα, τὸν πρωτογενῆ ἱστὸν τὸν ἐπιφορτισμένον νὰ μεταδίδῃ τὸν ἐρεθισμὸν εἰς τοὺς κόλπους καὶ τὰς κοιλίας, καὶ τὸν κυρίως καρδιακὸν μῦν, τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἐρεθισμὸν αὐτὸν διὰ τῆς συστολῆς του. Ἡ κανονικὴ λειτουργία τῶν δύο αὐτῶν συστημάτων ἐξασφαλίζεται διά τινων θεμελιωδῶν ἰδιοτήτων τοῦ καρδιακοῦ μυός: α') τοῦ ἐρεθισμοῦ· οὗτος παράγεται φυσιολογικῶς εἰς τὸν κόμβον τοῦ Keit καὶ Flack καὶ εἶναι ρυθμικός, ἐπαναλαμβάνεται δηλαδὴ καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα· β') τῆς ἐρεθιστότητος· δηλαδὴ τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὸν ἐρεθισμόν, ἡ ὁποία εἶναι παροδική, διακοπτομένη ὑπὸ περιόδου ἀντιστάσεως εἰς τὸν ἐρεθισμὸν μεθ' ἑκάστην συστολὴν (νόμος τῆς περιοδικῆς ἀνερεθιστότητος τῆς καρδίας)· γ') τῆς ἀγωγιμότητος, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐρεθισμὸς μεταδίδεται ἐκ τῶν κόλπων εἰς τὰς κοιλίας· δ') τῆς συσταλτικότητος, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν συστελλομένη ἡ καρδία ἐκκενώνει τὰς κοιλότητάς της· ε') τῆς τονικότητος, ἥτις ἐμποδίζει τὰς κοιλότητας, ὅταν εὑρίσκωνται ἐν ἠρεμίᾳ, νὰ διαταθοῦν. Διαταραχαὶ περὶ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν ἰδιοτήτων τούτων τοῦ καρδιακοῦ μυὸς προκαλοῦν τὰς διαφόρους μορφὰς τῶν ἀρρυθμιῶν. Ἡ

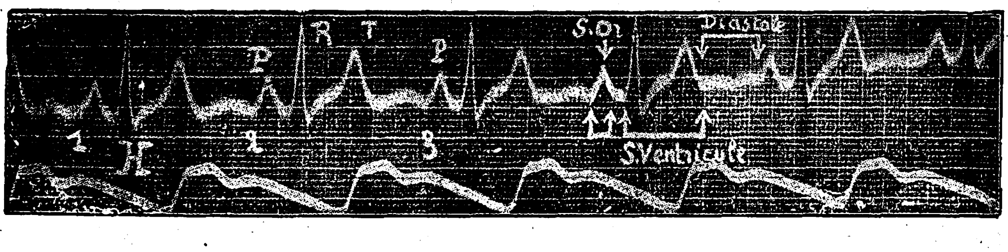

Σχ. 2. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα φυσιολογικόν.*

[Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνος διάγραμμα καρδιακοῦ σφυγμοῦ.]

διάγνωσις τῶν περισσοτέρων ἀρρυθμιῶν δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ μόνης τῆς κλινικῆς μεθόδου, εἰς δυσκόλους ὅμως τινὰς περιπτώσεις ἡ γραφικὴ μέθοδος καθίσταται ἀναγκαία. Σήμερον ἡ πλέον ἐν χρήσει μέθοδος εἶναι ἡ ἠλεκτροκαρδιογραφία. Τὸ φυσιολογικὸν ἠλεκροκαρδιογράφημα (σχ. 2) παρουσιάζει τὰς ἑξῆς καμπύλας: μίαν ἀνύψωσιν P, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν συστολὴν τῶν κόλπων, μίαν πτῶσιν Q, μίαν ἀνύψωσιν R, ἥτις σημειώνει τὴν ἀρχὴν τῆς συστολῆς τῆς κοιλίας, καὶ μίαν T, δηλοῦσαν τὸ τέλος τῆς συστολῆς τῆς κοιλίας. Τὸ σύνολον τῶν καμπύλων QRST λέγεται «κοιλιακὸν σύμπλεγμα». Ἡ ὁριζόντιος γραμμὴ S—T ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν συστολὴν τῶν μυῶν τῆς κοιλίας.

Φλεβοκολπικαὶ ἀρρυθμίαι. Κατ' αὐτὰς ἑκάστη καρδιακὴ περίοδος εἶναι φυσιολογική, ὁ ἀρχικὸς δηλαδὴ ἐρεθισμὸς τῆς καρδιακῆς συστολῆς εἶναι πάντοτε ὁ φλεβοκολπικὸς κόμβος καὶ ἡ μετάδοσις τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐκ τοῦ κόλπου εἰς τὰς κοιλίας γίνεται φυσιολογικῶς. Οἱ ἐκ τοῦ κόμβου ὅμως ἐκκινοῦντες ἐρεθισμοὶ ἐπιταχύνονται (*φλεβοκολπικὴ ταχυκαρδία*), ἐπιβραδύνονται (*φλεβοκολπικὴ βραδυκαρδία*), ἢ χωρίζονται ἐπ' ἀλλήλων δι' ἀνίσων διαστημάτων (*φλεβοκολπικὴ ἀρρυθμία*).

Φλεβοκολπικαὶ ταχυκαρδίαι. Κατ' αὐτὰς ὁ φυσιολογικὸς φλεβοκολπικὸς ρυθμὸς ἐπιταχύνεται, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν καρδιακῶν συστολῶν σπανίως ὑπερβαίνει τὰς 160. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ὑπάγονται αἱ φυσιολογικαὶ ταχυκαρδίαι, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς συγκινήσεις, εἰς προσπαθείαν, ὡς καὶ αἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πέψεως παρατηρούμεναι· πλὴν τούτων ὅμως εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ὑπάγονται: α') αἱ ταχυκαρδίαι τῶν ἐμπυρέτων νόσων. Ὁ πυρετὸς αὐξάνει τὴν ταχύτητα τῶν καρδιακῶν συστολῶν, πλὴν περιπτώσεων τινων τυφοειδοῦς πυρετοῦ, γρίππης, ἢ μηνιγγιτίδων τῆς βάσεως· β') αἱ ἐκ δηλητηριάσεως διὰ τεΐου, καφέ, καπνοῦ κτλ. ταχυκαρδίαι· γ') αἱ τῆς ἀρχομένης πνευμονικῆς φυματιώσεως· δ') αἱ τῆς ἐξοφθαλμου βρογχοκήλης ἢ νόσου τοῦ Basedow· ε') αἱ τῆς ταχυκαρδικῆς νευρώσεως, περιγραφείσης τὸ πρῶτον εἰς νεοσυλλέκτους καὶ πολεμιστὰς ὑπὸ στρατιωτικῶν ἰατρῶν κατὰ τὸν τελευταῖον μεγάλον πόλεμον (βλ. *νευρώσεις καρδιοαγγειακαί*)· στ') αἱ εἰς τινας ὀργανικὰς παθήσεις τῆς καρδίας παρατηρούμεναι ταχυκαρδίαι ἐνδοκαρδιτίδων, περικαρδιτίδων, μυοκαρδιτίδων, ἀρτηριακῶν ὑπερτάσεων κτλ.

Φλεβοκολπικαὶ βραδυκαρδίαι. Κατ' αὐτὰς ὁ φυσιολογικὸς φλεβοκολπικὸς ρυθμὸς ἐπιβραδύνεται, καθότι οἱ ἐπὶ τοῦ φλεβοκολπικοῦ κόμβου ἐνεργοῦντες ἐρεθισμοὶ εἶναι σπανιώτεροι. Παρατηροῦνται συνήθως εἰς τὴν ἀρτηριοσκλήρυνσιν, τὴν οὐραιμίαν, τὸν ἴκτερον, τὰς ἀναρρώσεις λοιμωδῶν τινων νόσων, ἐνίοτε δὲ παρατηροῦνται εἰς περισσότερα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας (βλ. *βραδυκαρδία*).

Ἀναπνευστικαὶ ἀρρυθμίαι. Ἡ ἀναπνευστικὴ ἀρρυθμία ἀποτελεῖ τὸν τύπον τῶν φλεβοκολπικῶν ἀρρυθμιῶν. Φυσιολογικῶς παρατηρεῖται κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν, παθολογικῶς δὲ κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν λοιμωδῶν τινων νόσων, τῆς διφθερίτιδος, τοῦ τύφου, ὡς καὶ εἰς νευρικάς τινας παθήσεις. Αὕτη χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐπιτάχυνσιν τῶν σφύξεων κατὰ τὴν εἰσπνοὴν καὶ ἐπι-

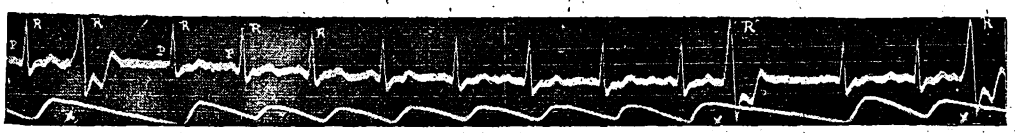

Σχ. 3. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα ἐκτακτοσυστολῶν μὴ μεταδιδομένων εἰς τὸν σφυγμόν.*

βράδυνσιν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκπνοήν. Ἡ ἀρρυθμία αὐτή, τὴν ὁποίαν εὔκολον εἶναι νὰ ἀντιληφθῇ τις παραβάλλων τὸν συγχρονισμὸν τῶν σφύξεων καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων, δὲν ἔχει οὐδεμίαν παθολογικὴν σημασίαν. Ὁ παράδοξος σφυγμός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀναπνευστικὴν ἀρρυθμίαν, ἐκδηλοῦται δι' ἐλαττώσεως τῶν σφύξεων κατὰ τὴν εἰσπνοὴν καὶ αὐξήσεως αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκπνοήν, παρατηρεῖται δ' ἐνίοτε κατὰ τὴν περικαρδιακὴν σύμφυσιν. Ἡ ἀναπνευστικὴ ἀρρυθμία καὶ ὁ παράδοξος σφυγμὸς ὀφείλονται εἰς τὴν ἀστάθειαν τῆς ἀνασταλτικῆς ἐνεργείας τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου ἐπὶ τοῦ φλεβοκολπικοῦ κόμβου.

Ἐκτακτοσυστολαί. Ἡ ἐκτακτοσυστολὴ (σχ. 3 καὶ 4), εἶναι μία πρώιμος συστολὴ τῆς καρδίας παραγομένη πολὺ ἐνωρὶς μετὰ τὴν φυσιολογικὴν συστολὴν καὶ ἐμποδίζουσα τὴν ἑπομένην φυσιολογικὴν συστολὴν νὰ παραχθῇ, συνεπείᾳ τῆς ἀναγκαίας μεθ' ἑκάστην συστολὴν ἀντισταθμιστικῆς παύλας, ἐξ οὗ ἡ παρατεταμένη παῦσις τῆς καρδίας καὶ τοῦ σφυγμοῦ. Γεννῶνται δὲ αἱ ἐκτακτοσυστολαὶ εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τοῦ καρδιακοῦ μυός, ἐκτὸς τοῦ φλεβοκολπικοῦ κόμβου· εἶναι λοιπὸν αὗται κολπικαί, κολποκοιλιακαὶ ἢ κοιλιακαί. Διάφοροι εἶναι οἱ αἰτιολογικοὶ παράγοντες οἱ προκαλοῦντες αὐτάς. Εἶναι συχναὶ κατὰ τὴν διαδρομὴν λοιμωδῶν τινων νόσων, ὡς τῶν ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων, τῆς πνευμονίας, τῆς διφθερίτιδος, τοῦ τύφου, εἰς τὰς περιπτώσεις δὲ αὐτὰς

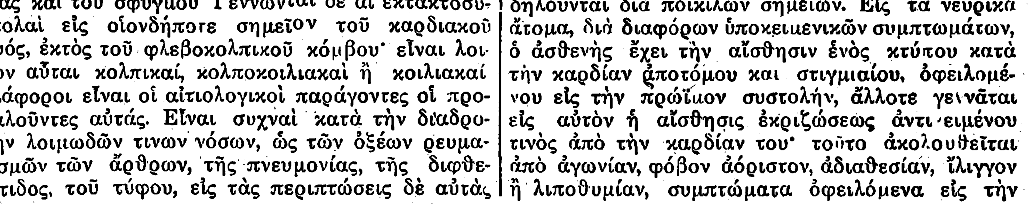

Σχ. 4. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα ρυθμοῦ κατὰ ζεύγη μετὰ ψευδοῦς βραδυκαρδίας.*

πρέπει νὰ ὑποπτευθῇ τις καρδιακὴν ἐπιπλοκὴν τῶν νόσων τούτων. Πολλάκις εἶναι ἓν τῶν κυριωτέρων συμπτωμάτων μυοκαρδικῆς ἐξασθενήσεως ἢ ἀναφαίνονται κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως. Εἰς τὰς περισσοτέρας ὅμως τῶν περιπτώσεων εἶναι μία καλοήθης διαταραχὴ τοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ, ὀφειλομένη εἰς νευρασθένειαν, διαταραχὰς δυσπεπτικὰς (ἀεροφαγίαν, ταχυφαγίαν) ἢ τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, ἰδίᾳ εἰς τὰς γυναῖκας. Ἄλλοτε ἀναφαίνονται κατὰ ἐπώδυνά τινα σύνδρομα, ὡς εἰς ὑπατικοὺς ἢ νεφρικοὺς κολικούς, εἴτε κατὰ τὰς διὰ τοῦ καπνοῦ, καφέ, τεΐου, οἰνοπνεύματος δηλητηριάσεις, εἴτε κατὰ τὴν ἀπορρόφησιν μεγάλης ποσότητος φαρμάκων τινῶν, ὡς δακτυλίτιδος, ἰτεϋλικοῦ νατρίου κ.ἄ.

Κοιλιακαὶ ἐκτακτοσυστολαί. Αἱ συχνότερον απαντῶσαι ἐκτακτοσυστολαὶ ἐκκινοῦν συνήθως ἀπὸ τοῦ δεματίου τοῦ His ἢ ἐξ ἑνὸς σημείου τῶν δύο αὐτοῦ βραχιόνων. Ἐὰν μία ἐκτακτοσυστολὴ παραχθῇ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν φυσιολογικὴν συστολὴν (τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς κολπικὰς καὶ κολποκοιλιακὰς ἐκτακτοσυστολάς), εὐθὺς δηλαδὴ ὡς ἡ καρδία ἐξέλθῃ τῆς περιόδου τῆς μὴ ἐρεθιστικότητος, παρατηρεῖται ἀκροαστικῶς ρυθμὸς εἰς τρεῖς χρόνους τούτου οἱ δύο πρῶτοι τόνοι ὀφείλονται εἰς τὴν φυσιολογικὴν συστολὴν τῆς καρδίας καὶ ὁ τρίτος ἀνήκει εἰς τὴν ἐκτακτοσυστολήν, εἶναι δὲ κλαγγώδης, ὡς ἐκ τῆς κενότητος τῶν κοιλιῶν, αἵτινες δὲν ἔλαβον τὸν καιρὸν νὰ πληρωθοῦν αἵματος. Δὲν παράγεται δεύτερος τόνος, διότι δὲν ὑπάρχει κῦμα αἵματος ἀρκετὸν διὰ νὰ κλείσῃ τὰς σιγμοειδεῖς βαλβῖδας. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, κατὰ τὴν ψηλάφησιν τοῦ σφυγμοῦ, ἡ εἰς τὴν ἐκτακτοσυστολὴν ἀντιστοιχοῦσα σφύξις δὲν θὰ παραχθῇ. Ἐὰν μεθ' ἑκάστην κανονικὴν συστολὴν γεννᾶται μία τοιαύτη ἐκτακτοσυστολή, κατὰ τὴν ψηλάφησιν τοῦ σφυγμοῦ θὰ ἔχωμεν τὴν ψευδῆ βραχυκαρδίαν, τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ συγχύσωμεν μὲ τὴν ἀληθῆ τοιαύτην. Ἐὰν ἡ ἐκτακτοσυστολὴ ἀναφανῇ ὀλίγον ἀργότερον μετὰ τὴν φυσιολογικὴν συστολήν, ἡ κοιλία θὰ πληρωθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αἵματος, ἀκροαστικῶς δὲ κατ' αὐτὴν θὰ παραχθῇ διπλοῦς τόνος καὶ τότε θὰ ἔχωμεν ρυθμὸν εἰς τέσσαρας χρόνους, κατὰ δὲ τὴν ψηλάφησιν τοῦ σφυγμοῦ θὰ ἔχωμεν πρώιμον σφύξιν ἀσθενεστέραν, ἀκολουθουμένην ὑπὸ μακρᾶς παύλας. Μία ἐκτακτοσυστολὴ δυνατὸν νὰ ἀναφαίνηται καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φυσιολογικοῦ ρυθμοῦ, νὰ ἔχωμεν δηλαδὴ ἀλλεπαλλήλους σειρὰς δύο ἢ τριῶν φυσιολογικῶν συστολῶν, ἀκολουθουμένας ἀπὸ μίαν ἐκτακτοσυστολήν. Τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τὰς *ἀλλορρυθμίας*. Ὅταν μία φυσιολογικὴ συστολὴ ἀκολουθῆται ἀπὸ μίαν ἐκτακτοσυστολήν, ἀκροαστικῶς θὰ ἔχωμεν τὸν ρυθμὸν κατὰ ζεύγη (σχ. 4), ἐκ τῆς ψηλαφήσεως δὲ τοῦ σφυγμοῦ τὸν δίδυμον σφυγμόν. Ὅταν μετὰ δύο φυσιολογικὰς συστολὰς παρουσιάζεται μία ἐκτακτοσυστολή, ἔχομεν τὸν τρίδυμον σφυγμὸν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Κολπικαὶ ἐκτακτοσυστολαί. Κατ' αὐτὰς ὁ ἀνώμαλος ἐρεθισμὸς γεννᾶται εἰς τοὺς κόλπους, παρατηρεῖται δὲ ἰδίᾳ εἰς τὰς στενώσεις καὶ ἀνεπαρκείας τῆς μιτροειδοῦς. Οἱ κλινικοὶ χαρακτῆρες εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς τῶν κοιλιακῶν ἐκτακτοσυστολῶν.

Κολποκοιλιακαὶ ἐκτακτοσυστολαί. Αὗται ἐκκινοῦν ἐκ τοῦ κόμβου τοῦ Tawara, ἐξ οὗ ὁ ἐρεθισμὸς μεταδίδεται εἰς τὸν κόλπον καὶ τὴν κοιλίαν, ἀναλόγως δὲ τῆς θέσεως τῆς ἐκκινήσεως, κόλποι καὶ κοιλίαι συστέλλονται συγχρόνως ἢ προηγεῖται ἡ μία τῆς ἄλλης συστολῆς. Αἱ ἔκτακτοι συστολαὶ ἐκδηλοῦνται διὰ ποικίλων σημείων. Εἰς τὰ νευρικὰ ἄτομα, διὰ διαφόρων ὑποκειμενικῶν συμπτωμάτων, ὁ ἀσθενὴς ἔχει τὴν αἴσθησιν ἑνὸς κτύπου κατὰ τὴν καρδίαν ἀποτόμου καὶ στιγμιαίου, ὀφειλομένου εἰς τὴν πρώιμον συστολήν, ἄλλοτε γεννᾶται εἰς αὐτὸν ἡ αἴσθησις ἐκριζώσεως ἀντικειμένου τινὸς ἀπὸ τὴν καρδίαν του· τοῦτο ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἀγωνίαν, φόβον ἀόριστον, ἀδιαθεσίαν, ἴλιγγον ἢ λιποθυμίαν, συμπτώματα ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν ἀναιμίαν. Ἄλλοτε πάλιν ὁ ἄρρωστος παρουσιάζει ξηρὸν βῆχα ἢ αἴσθησιν στραγγαλισμοῦ. Ὅσον νευρικώτερον εἶναι τὸ πάσχον ἄτομον, ὅσον περισσότερον ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατάστασίν του αὐτήν, τοσοῦτον ἐπιπονώτεραι εἶναι αἱ εἰς τὰς ἐκτάκτους συστολὰς ὀφειλόμεναι ἐνοχλήσεις. Ἐνίοτε αἱ ἐκτακτοσυστολαὶ ἀκολουθοῦνται καὶ ἀπὸ καρδιαλγίας. Αἱ εἰς τὰς ὀργανικὰς βλάβας τῆς καρδίας ὀφειλόμεναι ἐκτακτοσυστολαὶ δὲν ἐκδηλοῦνται συνήθως ὑπὸ οὐδενὸς ὑποκειμενικοῦ συμπτώματος. Τὸ προγνωστικὸν τῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ αἰτιολογικοῦ αὐτῶν παράγοντος καὶ τῆς ἡλικίας. Εἰς τὰ νεαρὰ ἄτομα εἶναι σύνηθες φαινόμενον, χωρὶς οὐδεμίαν προγνωστικὴν σημασίαν· ὅταν ὅμως ἀναφανοῦν τὸ πρῶτον εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν καὶ ἄνω τὸ προγνωστικὸν καθίσταται σοβαρώτερον. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλοῦντος τὰς ἐκτάκτους συστολάς. Κατὰ τὴν μυοκαρδικὴν ἐξασθένησιν, τὴν ὀφειλομένην εἰς

Digitized by Google

βλάβας τοῦ μυοκαρδίου, εἰς ἀρτηριακὴν ὑπέρτασιν, εἰς καρδιακὴν ἐπιπλοκὴν λοιμώδους τινὸς νόσου. θὰ χορηγηθοῦν καρδιοτονωτικά, ὡς ἡ δακτυλῖτις, ἡ οὐαβαΐνη, ὁ στρόφαντος, ἀναλόγως ἑκάστης περιπτώσεως. Κατὰ τὰς εἰς νευρικὰς διαταραχὰς ὀφειλομένας, συνιστῶνται ἡ καθησύχασις τοῦ ἀρρώστου καὶ τὰ ἀντινευρικὰ φάρμακα, ὡς τὰ βρωμιοῦχα, ἡ βαλεριάνα, ἡ ὑδροθεραπεία, ἡ διαμονὴ μακρὰν τῆς θαλάσσης κλπ. Αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὸν καφέν, τὸ τεῖον, τὸν καπνὸν θεραπεύονται διὰ τῆς παύσεως τῆς λήψεως τῶν τοξικῶν αὐτῶν οὐσιῶν. Ἐὰν αἱ ἐκτακτοσυστολαι εἶναι ἀντανακλαστικαί, ὀφειλόμεναι εἰς διαταραχὰς τοῦ στομάχου, ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια θὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς δυσπεψίας, τῆς ὑπερχλωρυδρίας, τῆς ἀεροφαγίας κλπ. Ἡ εὐθαλία και ἡ ἀτροπίνη δίδουν ἐνίοτε καλὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς. Ἐπὶ ὅλων ἐν γένει τῶν περιπτώσεων, πλὴν τῶν εἰς ἀντανακλαστικὰ αἴτια ὀφειλομένων, καλὴ εἶναι ἡ χορήγησις κινιδίνης ἢ κινίνης μετὰ δακτυλίτιδος.

Παροξυντικὴ ταχυκαρδία ἢ ***νόσος τοῦ*** *Bouveret.* Αὕτη (σχ. 5) δὲν ὀφείλεται εἰς ἐπιτάχυνσιν τοῦ φυσιολογικοῦ φλεβοκολπικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' εἰς πλῆθος ἐκτακτοσυστολῶν ἐκκινουσῶν ἐξ ἄλλου κέντρου ἐρεθισμοῦ, ὀφειλομένου εἰς βλάβην τοῦ μυοκαρδίου τῶν κόλπων ἢ τοῦ δεματίου τοῦ His, εἴτε καὶ εἰς ἀστάθειαν τῆς πνευμονογαστρικοσυμπαθητικῆς ἰσορροπίας, ὀφειλομένης εἰς διαταραχὰς τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως. Αἱ ἐνδοκρινικαὶ διαταραχαί, ὡς ὁ ὑπερθυρεοειδισμός, αἱ ἐποχαὶ καὶ αἱ παύσεις τῶν ἐμμήνων εἰς τὰς γυναῖκας, αἱ συγκινήσεις, οἱ ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων καὶ ἄλλαι λοιμώδεις νόσοι, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ ὀργανικαὶ βλάβαι τῆς καρδίας, ἰδίως ἡ στένωσις τῆς μιτροειδοῦς, δυνατὸν νὰ τὴν προκαλέσουν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς παροξυντικῆς ταχυκαρδίας εἶναι πάντοτε ἀπότομος, κατόπιν προσπαθείας, συγκινήσεως ἢ ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας. Ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται κτύπον κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν καὶ αἱ σφύξεις ἀνέρχονται εἰς 150, 200 ἢ καὶ 300 κατὰ λεπτόν. Παρὰ τὴν ταχυκαρδίαν ὁ ἀσθενὴς δὲν ἐγκαταλείπει τὴν ἐργασίαν του, ὅταν ὅμως αἱ σφύξεις ὑπερβοῦν τὰς 200 κατὰ λεπτόν, ὁ ἀσθενὴς ἔχει αἴσθησιν ἰλίγγου, λιποθυμίας, ἄλλοτε δὲ ἀλγεῖ κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν. Ἐὰν ἡ κρίσις ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολύ, αἰσθάνεται κόπωσιν, δύσπνοιαν, ἀγγειοκινητικὰς καὶ πεπτικὰς διαταραχάς, πόνον κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ἡλιακοῦ πλέγματος καὶ πολυουρίαν· ἡ ὄρεξις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ παροξυσμοῦ εἶναι ἠλαττωμένη ἢ ἐλλείπει ἐντελῶς, παρατηρεῖται ἐλάττωσις τῆς ποσότητος τῶν οὔρων ἢ τοὐναντίον ἀντανακλαστικὴ πολυουρία, ὀφειλομένη εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου. Ἡ κρίσις δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ μερικὰ λεπτὰ ἢ καὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας ἀκόμη. δυνατὸν νὰ διακοπῇ καὶ ἐπαναληφθῇ πολλάκις τῆς ἡμέρας, δυνατὸν νὰ διακοπῇ καὶ νὰ ἐπαναληφθῇ μετά τινας ἡμέρας, μῆνας, ἢ καὶ ἔτη ὁλόκληρα ἀκόμη. Ὅταν ἡ κρίσις διαρκέσῃ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ ὑπερκόπωσιν τῆς καρδίας καὶ νὰ παρατηρηθοῦν σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Τὸ τέλος τῆς κρίσεως εἶναι ἀπότομον, ὁ ἀσθενὴς ἔχει μίαν αἴσθησιν ἐντόνου κτύπου, συνηθέστερον εἰς τὸ στῆθος, σπανιώτερον εἰς τὸ κρανίον, καὶ ἡ καρδία ἐπαναλαμβάνει τὸν φυσιολογικόν της ρυθμόν· ἡ κόπωσις, ἡ ἀνησυχία παρέρχονται, καὶ ὁ ἀσθενὴς ἔχει μίαν εὐχάριστον αἴσθησιν. Μετὰ μικρὰν διακοπὴν δυνατὸν ἡ ταχυκαρδία νὰ ἐπαναληφθῇ μίαν ἢ δύο φορὰς μέχρις οὗ παύσῃ ἐντελῶς. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁλικὴ παροξυντικὴ ταχυκαρδία, καθ' ἣν ἡ ἐπιτάχυνσις ἀφορᾷ ἐξίσου τοὺς κόλπους καὶ τὰς κοιλίας, παρ' αὐτὴν ὅμως ὑπάρχει καὶ μία μερικὴ τοιαύτη, ἡ κολπικὴ ταχυσυστολία (σχ. 6). Κατ' αὐτὴν αἱ συστολαὶ τῶν κόλπων εἶναι ταχύτεραι τῶν τῶν κοιλιῶν· ὁ σφυγμὸς δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι πολὺ ταχύς, νὰ εἶναι ρυθμικὸς ἢ ἄρρυθμος. Τὸ προγνωστικὸν τῆς παροξυντικῆς ταχυκαρδίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αἰτιολογίας της· εἶναι βαρύ, ὅταν αὕτη ὀφείλεται εἰς καρδιοπάθειαν, καλὸν εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις.

Ἡ κρίσις δυνατὸν νὰ ἀναχαιτισθῇ κατὰ τὴν ἀρχήν της διὰ διαφόρων τρόπων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι πάντοτε τελεσφόροι. Ἐκτελεῖ ὁ ἄρρωστος εἰσπνοὰς κατὰ τὸ δυνατὸν βαθείας καὶ βραδείας, ὢν κατὰ προτίμησιν ὕπτιος καὶ μὲ τεταμένας τὰς χεῖρας, ἢ καταπίνων δύο ἢ τρεῖς βόλους ἄρτου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐκτελῇ βαθείας κινήσεις καταπόσεως, εἴτε προκαλῶν ἔμετον δι' ἐρεθισμοῦ τῆς ἐπιγλωττίδος ἢ διὰ λήψεως ἐμετικοῦ τινος, ὡς ἰπεκακουάνης, εἴτε δι' ἀρκετὰ ἰσχυρᾶς πιέσεως τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὅλοι οἱ μηχανικοὶ οὗτοι τρόποι σκοπὸν ἔχουσι τὴν αὔξησιν τοῦ τόνου τοῦ πνευμονογαστρικοῦ καὶ αὔξησιν τῆς ἀνασταλτικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐπὶ τῆς καρδίας. Ἐὰν ὅλαι αἱ μέθοδοι αὐταὶ ἀποτύχουν, πρέπει ὁ ἀσθενὴς νὰ παραμείνῃ ἐξηπλωμένος, νὰ τεθῇ δὲ ἐπὶ τῆς προκαρδίου χώρας κύστις πάγου. Κατὰ τὴν παράτασιν τῆς κρίσεως καὶ πρὸς πρόληψιν καρδιακῆς ἀνεπαρκείας, ἡ χορήγησις δακτυλίτιδος ἢ οὐαβαΐνης διὰ τῆς ἐνδοφλεβίου ὁδοῦ ἐνδείκνυται. Ἐνίοτε μετὰ μίαν ἔνεσιν ἡ κρίσις δυνατὸν νὰ παρέλθῃ. Κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον τῶν κρίσεων, ἡ θεραπεία θὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν καρδιακὴν βλάβην, τὴν νευρασθένειαν, τὰς διαταραχὰς τῶν ἀδένων τῆς ἔσω ἐκκρίσεως κλπ.

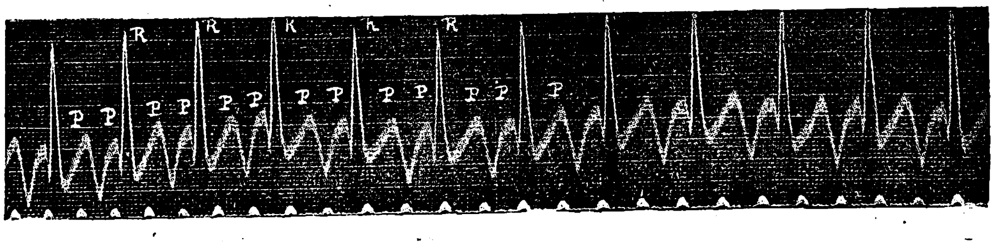

Σχ. 5. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα παροξυντικῆς ταχυκαρδίας.*

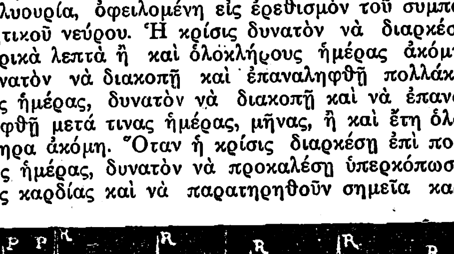

Σχ. 6. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα κολπικῆς ταχυσυστολίας.*

[300 κολπικαὶ συστολαὶ πρὸς 80—100 κοιλιακάς. Αἱ κοιλιακαὶ συστολαὶ εἶναι σχεδὸν ρυθμικαί.]

Πλήρης ἀρρυθμία. Κατ' αὐτὴν (σχ. 7) παρατηροῦνται διαταραχαὶ τῆς ἐρεθιστότητος, τῆς ἀγωγιμότητος καὶ τῆς τονικότητος τοῦ καρδιακοῦ μυός. Αἱ κολπικαὶ βλάβαι γίνονται σημεῖα ἀπαρχῆς ἐκκινήσεως ἐρεθισμῶν, οἱ δὲ κόλποι, ἀντὶ νὰ συστέλλωνται, παρουσιάζουσι διηνεκῆ τρόμον· εἶναι ἡ ἰνίδωσις τῶν κόλπων. Κατ' αὐτὴν παρατηρεῖται ἓν κῦμα κυκλοτεροῦς κινήσεως (circus movement). Ὁ κόλπος δὲν συστέλλεται ὁλόκληρος, ὅπως φυσιολογικῶς· ἡ συστολὴ αὐτοῦ, οὕτως εἰπεῖν, τεμαχίζεται ἐπ' ἄπειρον, ἑκάστης μυϊκῆς ἰνὸς τοῦ κόλπου συστελλομένης δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ἄλλαι τῶν ἰνῶν αὐτῶν συστέλλονται, ἄλλαι δὲ οὐχί, τούτου δ' ἕνεκα γεννᾶται ἡ τρομώδης κίνησις, ἥτις ἀντικαθιστᾷ τὰς κολπικὰς συστολάς, ἀλλὰ δὲν ἐξασκεῖ οὐδεμίαν προωθητικὴν ἐνέργειαν εἰς τὸ αἷμα. Οἱ πολλαπλοῖ κολπικοὶ ἐρεθισμοί, οἱ προκαλοῦντες τὰς ἀτάκτους συχνοτάτας συστολὰς τῶν μυϊκῶν ἰνῶν τῶν κόλπων, δὲν μεταδίδονται εἰς τὰς κοιλίας, εὐτυχῶς δέ, διότι τότε καὶ αἱ κοιλίαι θὰ ἐτίθεντο εἰς τρομώδη κίνησιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ προεκάλει ἀμέσως τὸν θάνατον. Μέρος μόνον τῶν συσταλτικῶν ἐρεθισμῶν τῶν κόλπων διέρχεται διὰ τῆς δέσμιδος τοῦ His ἀκανονίστω , τούτου δ' ἕνεκεν ἡ κοιλία παρουσιάζει ἀτάκτους συστολάς. Ἡ πλήρης ἀρρυθμία παρατηρεῖται εἰς οἱανδήποτε ἡλικίαν, ἰδίᾳ μεταξὺ 40 καὶ 50 ἐτῶν, συχνότερον εἰς ἄτομα πάσχοντα ἐκ παθήσεων τῆς μητροειδοῦς βαλβῖδος, ἐνίοτε εἰς ἄτομα μὴ φέροντα βλάβας τῶν καρδιακῶν στομίων, ἀλλ' εἰς τὸ ἀναμνηστικὸν τῶν ὁποίων οὐχὶ σπανίως προβάλλουν ὁ ρευματισμός, ἡ σύφιλις ἢ ἄλλαι λοιμώδεις νόσοι. Ἄλλοτε εἶναι σύμπτωμα ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως, χρονίας μυοκαρδίτιδος ἢ ἀρτηριοσκληρύνσεως. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀρρυθμίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀταξίαν τῶν καρδιακῶν συστολῶν καὶ ἀνισότητα αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ εὖρος καὶ τὴν διαδοχήν των. Συνήθως παρατηρεῖται ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυθμοῦ εἰς 100 ἕως 140 κατὰ λεπτὸν (ταχυαρρυθμία), σπανιώτερον βραδύτης (βραδυαρρυθμία).

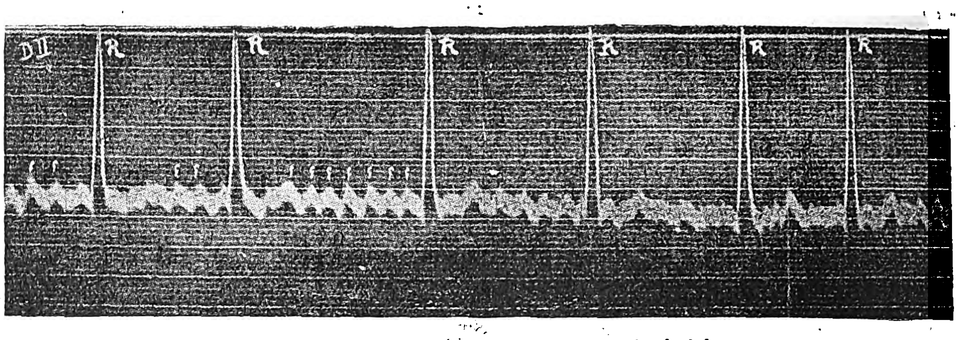

Σχ. 7. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα πλήρους ἀρρυθμίας ἐξ ἰνιδώσεως τῶν κόλπων.*

Κατὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς καρδίας, οἱ καρδιακοὶ τόνοι εἶναι ἀνώμαλοι, τὰ δὲ φυσήματα, τὰ ὀφειλόμενα εἰς βλάβας τῶν καρδιακῶν στομίων, δὲν ἀκούονται πάντοτε ἀλλ' ἐκ περιτροπῆς, ὅταν αἱ συστολαὶ εἶναι ἔντονοι, ἐξ οὗ δυσχέρεια περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν βαλβιδικῶν παθήσεων κατὰ τὴν πλήρη ἀρρυθμίαν. Ἡ πλήρης ἀρρυθμία δηλοῖ παῦσιν τῆς λειτουργικῆς ἐνεργείας τῶν κόλπων, εἶναι δηλαδὴ κολπικὴ ἀνεπάρκεια, τὸ προγνωστικὸν τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς ἢ μὴ λειτουργίας τῶν κοιλιῶν.

Ἡ πλήρης ἀρρυθμία δὲν εἶναι σύμπτωμα, τὸ ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ θεραπεύεται, ἐκτὸς ὅταν τοῦτο προκαλῇ σοβαρὰς κυκλοφορικὰς διαταραχάς. Εἰς τὰς τελευταίας αὐτὰς περιπτώσεις καλὸν εἶναι νὰ ἀκολουθῇ τις τὴν δι' ἰσχυρᾶς δόσεως δακτυλίτιδος θεραπείαν. Εἰς τοὺς ἀρτηριοσκληρωτικοὺς καὶ ὑπερτατικοὺς καλὴ εἶναι ἡ ἐκ παραλλήλου χορήγησις καὶ οὐαβαΐνης. Ἐὰν παρ' ὅλην τὴν θεραπείαν αὐτὴν ἡ ἀρρυθμία ἐξακολουθῇ, δυνατὸν νὰ χορηγήσωμεν τὴν κινιδίνην. Ἐὰν ἡ ἀρρυθμία δὲν μεταβληθῇ, καλὸν εἶναι νὰ μὴ ἐξακολουθήσωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν δακτυλίτιδα. Ἐὰν διὰ τῆς κινιδίνης τακτοποιηθῇ ὁ ρυθμός, τότε δέον νὰ χορηγῆται αὕτη εἰς μικρὰς δόσεις. Ἡ χρῆσις τῆς κινιδίνης δέον νὰ γίνεται μετὰ προσοχῆς καὶ ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐπίβλεψιν τοῦ ἰατροῦ, διότι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ αὕτη διαφόρους διαταραχάς, ὡς κεφαλαλγίαν, ἴλιγγον, λιποθυμίαν, συγκοπὴν ἢ καὶ αἰφνίδιον θάνατον.

Βραδυκαρδίαι. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀρρυθμίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὁλικὴν ἢ μερικὴν ἐπιβράδυνσιν τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ἡ ὁλικὴ ἐπιβράδυνσις ἀφορᾷ εἰς τοὺς κόλπους καὶ τὰς κοιλίας, εἶναι ἡ *φλεβοκολπικὴ βραχυκαρδία* (σχ. 8). Κατ' αὐτὴν ὁ ἐρεθισμὸς λαμβάνει χώραν εἰς τὸν φλεβοκολπικὸν κόμβον, ὅπως καὶ φυσιολογικῶς μεταδίδεται κανονικῶς εἰς τὰς κοιλίας, ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ἐρεθισμῶν, καὶ συνεπῶς τῶν καρδιακῶν συστολῶν, εἶναι κατώτερος τοῦ φυσιολογικοῦ, ἐξ οὗ ὁλικὴ ἐπιβράδυνσις τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ἡ μερικὴ ἐπιβράδυνσις (σχ. 9) ἀφορᾷ εἰς τὰς κοιλίας, ἐνῷ οἱ κόλποι διατηροῦν τὸν φυσιολογικόν των ρυθμόν. Κατ' αὐτὴν ἡ δίοδος τοῦ ἐρεθισμοῦ διὰ μέσου τοῦ κολποκοιλιακοῦ δεματίου ἐπιβραδύνεται, συνεπείᾳ βλάβης αὐτοῦ, οἱ φλεβοκολπικοὶ ἐρεθισμοὶ μεταδίδονται ὅλοι εἰς τὰς κοιλίας, ἀλλὰ βραδέως, τὸ μεταξὺ συστολῆς τῶν κόλπων καὶ κοιλιῶν διάστημα ἐπιμηκύνεται καὶ ὁ καρδιακὸς ρυθμὸς ἐπιβραδύνεται κατά τι. Ἐὰν ἡ διὰ τοῦ κολποκοιλιακοῦ δεματίου διακοπὴ τῆς μεταδόσεως τοῦ ἐρεθισμοῦ παραταθῇ, τότε μερικοὶ ἐρεθισμοὶ δὲν διέρχονται διὰ τοῦ δεματίου καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αἱ κοιλίαι δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς συστολὰς τῶν κόλπων· τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀτελῆ κολποκοιλιακὴν ἀπομόνωσιν.

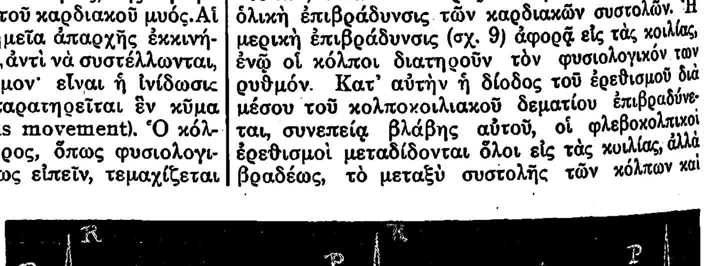

Σχ. 8. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα φλεβοκολπικῆς ἢ ὁλικῆς βραδιοκαοδίας.*

Ἐὰν ἡ διὰ τοῦ κολποκοιλιακοῦ δεματίου μετάδοσις τοῦ ἐρεθισμοῦ διακοπῇ ὁριστικῶς, ἐκ σοβαρᾶς βλάβης τοῦ δεματίου, οἱ κόλποι μόνον ἀνταποκρίνονται εἰς τὸν φλεβοκολπικὸν ἐρεθισμόν, αἱ

Digitized by Google

κοιλίαι ὅμως δὲν ὑπακούουν εἰς αὐτὸν καὶ συστέλλονται σύμφωνα μὲ ἕνα ἴδιον ρυθμὸν ἐκκινοῦντα ἀπὸ ἓν αὐτόνομον κοιλιακὸν κέντρον, ρυθμὸν ὅστις εἶναι βραδύτερος τοῦ φλεβοκολπικοῦ. Τότε οἱ ρυθμοὶ τῶν κόλπων καὶ τῶν κοιλιῶν εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι (πλήρης κολποκοιλιακὴ ἀπομόνωσις, σχ. 9).

Ἡ ὁλικὴ βραδυκαρδία εἶναι ἐπίκτητος ἢ συγγενής. Ἡ ἐπίκτητος ὁλικὴ βραδυκαρδία ἀπαντᾷ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν ἢ ἀνάρρωσιν διαφόρων λοιμωδῶν νόσων, ὡς τὴν παρωτίτιδα, τὸν τύφον, κατὰ ἐπωδύνους τινὰς συνδρομάς, ὡς τοὺς κολικοὺς τοῦ νεφροῦ, τοῦ ἥπατος, ἐνίοτε κατὰ τὴν σκωληκοειδίτιδα, κατὰ τὴν λῆψιν δηλητηριωδῶν τινων οὐσιῶν (δακτυλίτιδος, ὀπίου), εἰς αὐτοδηλητηριάσεις τινὰς (ἴκτερον, οὐραιμίαν), κατὰ τὰς αἱμορραγίας, μαλακύνσεις τοῦ ἐγκεφάλου, τραυματισμοὺς τοῦ κρανίου κλπ. Ἡ συγγενὴς βραδυκαρδία ἀνευρίσκεται τυχαίως ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ, ἀπαντᾷ δὲ οὐχὶ σπανίως εἰς μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας (οἰκογενειακὴ βραδυκαρδία). Κατὰ τὴν ὁλικὴν βραδυκαρδίαν ἡ ἐπιβράδυνσις τῶν καρδιακῶν συστολῶν δὲν εἶναι λίαν ἔκδηλος, κυμαίνεται δὲ ἐκ 45 μέχρι 50 περίπου σφύξεων κατὰ λεπτόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τοῦ ὀρθοστατισμοῦ, τῆς συγκινήσεως, τῆς προσπαθείας, τοῦ πυρετοῦ, παρατηρεῖται ἐπιτάχυνσις τῶν σφύξεων. Συνηθέστατα αὕτη δὲν ἐκδηλοῦται δι' οὐδενὸς συμπτώματος· σπανίως παρατηροῦνται παροδικὰ σημεῖα ἰλίγγου ἢ συγκοπῆς. Ἡ ἐκ κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως βραδυκαρδία εἶναι καὶ αὕτη ἐπίκτητος ἢ συγγενής. Συνηθέστερον ἀπαντᾷ ἡ ἐπίκτητος καὶ δὴ ἡ χρονία αὐτῆς μορφή, ὀφειλομένη κατὰ 30 ἕως 50 % εἰς τὴν σύφιλιν σπανιώτερον, κατὰ νεωτέρους τινὰς συγγραφεῖς, εἰς τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄκρων, τὴν καρδιοσκλήρυνσιν, τὴν ἀρτηριοσκλήρυνσιν, τὴν ὑπέρτασιν. Σπανιωτάτη εἶναι ἡ τραυματικῆς φύσεως τοιαύτη. Ἡ ὀξεῖα μορφὴ εἶναι παροδικὴ καὶ παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν λοιμωδῶν τινων νόσων. Πρόκειται εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς περὶ ἁπλῆς ἐπιβραδύνσεως τῆς διόδου τοῦ φλεβοκολπικοῦ ἐρεθισμοῦ διὰ μέσου τοῦ δεματίου τοῦ His, ἢ περὶ ἀτελοῦς κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως. Παρατηρεῖται κατὰ τὴν διφθερίτιδα, τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, τὴν πνευμονίαν, τὴν γρίππην, τὸν τυφοειδῆ πυρετόν. Ἡ μερικὴ βραδυκαρδία ἐκ κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως δυνατὸν νὰ ἐγκατασταθῇ βαθμιαίως καὶ τυχαίως νὰ ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. Συνήθως ὅμως ἐκδηλοῦται αὕτη διὰ συμπτωμάτων ἀπὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν ἀναιμίαν, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς βραδείας ἐκτοξεύσεως τοῦ αἵματος ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Κατ' ἀρχὰς ἀναφαίνονται ἴλιγγοι, προσβολαὶ παροδικῆς συγκοπῆς ἢ κρίσεις ἐπιληπτοειδεῖς. Ἐφόσον ἐπιδεινοῦται ἡ βλάβη τοῦ δεματίου τοῦ His καὶ ὁ αὐτόνομος κοιλιακὸς ρυθμὸς ἐγκαθίσταται, ἡ συχνότης τῶν καρδιακῶν συστολῶν ἐλαττοῦται εἰς 40 ἢ καὶ 30 ἀκόμη. Πρὸ τοῦ ὅμως τελικῶς καταστραφῇ τὸ δεμάτιον τοῦ His, ἡ ἀνασταλτικὴ ἐπίδρασις τοῦ πνευμονογαστρικοῦ δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη καὶ νὰ προκαλῇ κρίσεις παροξυντικῆς ἐπιβραδύνσεως, καθ' ἣν αἱ σφύξεις ἐπιβραδύνονται εἰς 15 ἢ καὶ 10 ἀκόμη κατὰ λεπτόν. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπικίνδυνος φάσις τῆς νόσου, κατὰ τὴν ὁποίαν παρατηρεῖται συγκοπή, ἐνίοτε θανατηφόρος, ἐξ οὗ κατὰ τὴν ἐξ ἀπομονώσεως βραδυκαρδίαν ὑφίσταται κίνδυνος χορηγήσεως δακτυλίτιδος ἢ ἀναζητήσεως τοῦ ὀφθαλμοκαρδιακοῦ ἀντανακλαστικοῦ. Ἡ ἐκ κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως βραδυκαρδία εἶναι σταθερά, μὴ μεταβαλλομένη διὰ τῆς προσπαθείας ἢ τῶν κινήσεων. Ἀκροαστικῶς, μεταξὺ τῶν ἐπιβραδυνομένων κοιλιακῶν συστολῶν, ἐνίοτε ἀκούονται ἦχοι ὑπόκωφοι, «ἐξ ἠχοῦς συστολαί» (systole en écho), αἵτινες κατ' ἄλλους μὲν ὀφείλονται εἰς κολπικὰς συστολάς, μὴ ἀκολουθουμένας ὑπὸ κοιλιακῶν τοιούτων, κατ' ἄλλους δὲ ἔχουν σημασίαν καλπαστικοῦ ἤχου ἐκδηλοῦντος καρδιακὴν ἐξασθένησιν. Ἡ συγγενὴς μερικὴ βραδυκαρδία παρατηρεῖται ἐνίοτε εἰς περισσότερα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ εἶναι κληρονομική· ἄλλοτε ὀφείλεται εἰς βλάβην τοῦ κολποκοιλιακοῦ δεματίου ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος ἢ ἐκ διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν τῆς καρδίας, ὡς τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο κοιλιῶν.

Ἡ διάγνωσις τοῦ βραδέος σφυγμοῦ ἐκ κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως εἶναι εὔκολος. Δυνατὸν νὰ συγχυσθῇ μὲ τὸν ψευδῆ σφυγμὸν ἐξ ἐκτακτοσυστολῶν, ὅτε ἡ ἀκρόασις θὰ μᾶς δώσῃ ρυθμὸν εἰς τρεῖς χρόνους· ἐπίσης δυνατὸν νὰ συγχυσθῇ μὲ τὴν ὁλικὴν βραδυκαρδίαν, ὅτε αἱ σφύξεις εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αὐξάνουν μετὰ προσπάθειαν καὶ κατὰ τὰς δι' ἀτροπίνης ἢ νιτρώδους ἀμυλενίου δοκιμασίας. Ἡ διὰ τοῦ νιτρώδους ἀμυλενίου δοκιμασία δίδει πολὺ ταχύτερον τὸ ἀποτέλεσμά της, συνίσταται δὲ εἰς τὴν εἰσπνοὴν ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς μερικῶν σταγόνων τριτρώδους ἀμυλενίου. Διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν σφραγιτίδων φλεβῶν εἰς τὴν μερικὴν βραδυκαρδίαν ἀντιλαμβάνεταί τις τὰς μεταξὺ τῶν σφύξεων τῆς κερκιδικῆς ἀρτηρίας ἀνυψώσεις τῶν σφραγιτίδων, τὰς ὀφειλομένας εἰς τὰς συστολὰς τῶν κόλπων. Ἡ ἀσφαλεστέρα ὅμως διάγνωσις γίνεται διὰ τῶν μηχανικῶν διαγραμμάτων καὶ δὴ τοῦ ἠλεκτροκαρδιογραφήματος.

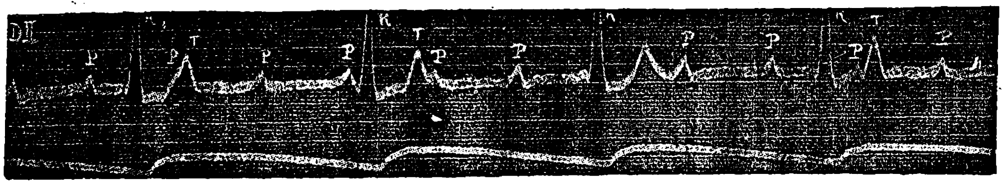

Σχ. 9. *Ἠλεκτροκαρδιογράφημα μερικῆς βραδυκαρδίας καὶ πλήρους κολποκοιλιακῆς ἀπομονώσεως.*

Ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τῆς βραδυκαρδίας θὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ αἴτιον αὐτῆς. Θὰ ἀναζητηθῇ ἡ σύφιλις καὶ ἐν περιπτώσει ἀνευρέσεώς της θὰ ἐφαρμοσθῇ θεραπεία αὐτῆς. Εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις, τὰς ὀφειλομένας εἰς ὑποξεῖαν ἢ χρονίαν προσβολὴν τοῦ δεματίου τοῦ His, ἡ θεραπεία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθίσταται ἀνωφελής· ἐν τούτοις ἡ ἀνάπαυσις, παραγγέλματα ὑγιεινῆς καὶ διαίτης καὶ φαρμακευτικὴ ἀκόμη θεραπεία δι' ἰωδιούχων, διουρητικῶν καὶ οὐαβαΐνης ἐπιφέρουν βελτίωσιν. Εἰς τὰς ὀξείας περιπτώσεις, τὰς ὀφειλομένας εἰς λοιμώδεις νόσους καὶ δὴ εἰς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, θὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ θεραπεῖαι τῶν νόσων τούτων, καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἡ δι ἰτεϋλικοῦ νατρίου θεραπεία. Ἡ συμπτωματικὴ θεραπεία κατὰ τὰς παροξυντικὰς ἐπιβραδύνσεις γίνεται διὰ τριῶν κυρίως φαρμάκων, τῆς ἀτροπίνης τοῦ νιτρώδους ἀμυλενίου καὶ τῆς ἀδρεναλίνης.

Ἐναλλασσόμενος σφυγμός. Εἶναι σημεῖον σοβαρᾶς μυοκαρδικῆς βλάβης καὶ ἰδίᾳ ἀνεπαρκείας τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Κατὰ τὴν διαταραχὴν ταύτην αἱ ἀντιδράσεις τοῦ καρδιακοῦ μυὸς εἰς τοὺς ρυθμικοὺς ἐρεθισμούς, τοὺς ὁποίους λαμβάνει ἐκ τοῦ φλεβοκολπικοῦ κόμβου, δὲν εἶναι ὅμοιαι πάντοτε κατ' ἔντασιν, ἀλλ' ἐναλλάσσονται, ἀσθενεῖς καὶ ἰσχυραὶ ἐκ περιτροπῆς. Παρατηρεῖται τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀρρυθμίας εἰς χρονίας μυοκαρδίτιδας, ἀορτίτιδας, ἀρτηριακὰς ὑπερτάσεις, χρονίας νεφρίτιδας. Ὀφείλεται εἰς περιοδικὴν ἐξασθένησιν ἐνίων μυοκαρδικῶν ἰνῶν: μετὰ μίαν φυσιολογικὴν συστολήν, αἱ μυοκαρδικαὶ ἶνες δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ συσταλοῦν, ἐξ οὗ μερικὴ μόνον συστολή, ἀσθενής. Εἰς τὴν ἑπομένην συστολήν, μετὰ ἀνάπαυσιν, ὅλαι αἱ ἶνες ἀνακτοῦν τὴν συσταλτικότητά των, ὅτε ἡ συστολὴ εἶναι ἰσχυρά. Ὁ ἐναλλασσόμενος σφυγμὸς ἀναζητεῖται διὰ ψηλαφήσεως τοῦ κερκιδικοῦ σφυγμοῦ, ὁπότε ἀντιλαμβάνεταί τις μίαν ἰσχυρὰν καὶ μίαν ἀσθενῆ σφύξιν ἐναλλασσομένας. Εἰς λανθανούσας τινὰς περιπτώσεις μικρὸς κόπος τὸν καθιστᾷ ἐμφανέστερον. Ἐπίσης ἀναζητεῖται καὶ διὰ συμπιέσεως τῆς βραχιονίου ἀρτηρίας, εἴτε διὰ τῶν δακτύλων εἴτε διὰ περιβραχιονίου, μέχρις οὗ αἱ κάτωθεν τῆς πιεζομένης ἀρτηρίας ἀσθενεῖς σφύξεις ἐξαλειφθοῦν. Δυνατὸν νὰ συγχύσῃ τις τὸν ἐναλλασσόμενον σφυγμὸν μετὰ τοῦ διδύμου. Εἰς τὸν ἐναλλασσόμενον σφυγμὸν ἡ προηγουμένη σφύξις εἶναι ἀσθενεστέρα τῆς ἑπομένης, ἐνῷ εἰς τὸν δίδυμον σφυγμὸν ἡ ἀσθενὴς σφύξις εὑρίσκεται πλησιέστερον τῆς προηγουμένης ἐντόνου σφύξεως. Ἐπίσης κατὰ τὸν δίδυμον σφυγμὸν ἀκροαστικῶς παρατηρεῖται ἐκ τῆς καρδίας ρυθμὸς εἰς τέσσαρας τόνους, ἐνῷ συνηθέστερον κατὰ τὸν ἐναλλασσόμενον σφυγμὸν ἀκούεται καλπαστικὸς ρυθμός. Τὸ προγνωστικὸν τῆς ἀρρυθμίας αὐτῆς εἶναι πάντοτε σοβαρόν. Ἡ θεραπεία τοῦ ἐναλλασσομένου σφυγμοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Bouillaud*, Traité clinique des maladies du coeur (Paris 1841).—*Mackenzie*, Diseases of the heart (London 1919).—*H. Vaquez*, Maladies du coeur (1921).—*Vaquez et Donzelot*, Les troubles du systeme cardiaque (1926). —*Sommerbrodt*, Gegen die Lehre rom Pulsus paradoxus (Berlin Klin. Wochenschr. 1877).—*Wenckebach*, Ueber patho logische Beziehungen zwischenatmung und Kreislauf, Volkmanns Vortrage 1907).— *Gallavardin*, Accidents vertigineux ou syncopaux liés a l' extrasystole auriculaire (Arch. des mal. du cœur des vaiss. ef du sang 1914).—*Léconte* L'extrasystole. Thèse de Paris (1911).—*Mackenzie*, The extrasystole (Quatr. Journ. Med. Oxford 1907—08).—*Petzetakis*, Dissoriation sino-auriculo-venticulaire extrasystole et fibrillation auriculaire provoquées par la compression oculaire action favorisante de l' atropine (Arch. d. mal. du cœur. des vaisseaux du sang Paris 1916). — *Kanatsoulis*, La myocardite rhumatismale à nodules Thèse de Lyon 1923.—*Gallavardin*, L' arythmie extrasystolique ventriculaire 'Journal de Médecine de Lyon 19:0).—*Gallavardin*, Remarques sur les nevrozes tachycardiques (Arch. des mal. du cœur 1916).—*Laubry et Parvu*, Sur la nature et l' évolution de la tachycardie paroxystique (Bull. et Mem. de la Soc Med des Hopitaux de Paris 1912).—*Lewis*, Auricular flitter (Herat London 1912).—*Vaquez* Pathogenie de la tachycardie paroxystique Arch. des mal. du coeur des vaisseaux et du sang (Paris 1909).—*BardL.*, Le ralentissement du pouls dans l'ictère 'Se maine Médicale Paris 1903). — *Esmein, Pezzi* et *Donzelot*, Troubles du rythme cardiaque dans le rhumatisme art. aigu (Arch. des mal. du cœur, des vaiss et du sang 1924). — *Routier*, Dissociation auriculoventriculaire transitoire dans le rhumatisme art. aigu (Arch. des mal. du cœur, des vaisseaux et du sang (1914).—*Aschoff et Tawara*, Die Lehre v. d. pathologischen anat. Grundlageu d. Herzschwäche (Jena 1906). — *Lewis Thomas*, Auricular fibrillation and its relationship to clinical irregularity of the heart (Heart, London 1910). — *Lian*, Le rythme alternant (Presse Médicale, Paris 1911).—*Scherf*, Théorie de la fibrillation auriculaire (Zeitschr. f. Kreist. 15 Juillet 1928). — *Lian*, Le diagnostic des arythmies extrasystoliques et complètes (Concourt Medical 3 Oct. 1926).—*Ch. Laubry*, Maladies du cœur et des vaisseaux. Nouveau traité de Pathologie interne 1930. De la quinidine dans les arythmies (Norsk Magaz. for Laegevidens Oslo, Mars 1926).—*A. Clerc*, Les arythmies en cliniques (Paris 1925).

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

—**καρδίας *διαλείψεις*** [*Ἰατρ.*]. Διακρίνομεν δύο εἰδῶν διαλείψεις, τὰς ἀληθεῖς καὶ τὰς ψευδεῖς. *Ἀληθὴς διάλειψις* εἶναι ἡ ἔλλειψις μιᾶς κοιλιακῆς συστολῆς, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἀτελῆ κολποκοιλιακὴν ἀπομόνωσιν, καθ' ἣν ὁ κόλπος μόνον συστέλλεται, ἡ δὲ κοιλία δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν συστολὴν αὐτήν. Κατ' αὐτὴν παρατηρεῖται καὶ ἔλλειψις σφυγμοῦ. Κατὰ τὴν *ψευδῆ διάλειψιν*, μολονότι συστέλλονται κόλπος καὶ κοιλία, ὁ σφυγμὸς ἐλλείπει, ὀφείλεται δὲ αὕτη ὡς ἐκτακτοσυστολική (βλ. *καρδίας* ἀρρυθμίαι).

Α. Κ. Κ.

—**καρδίας *διαμαρτίαι περὶ τὴν διάπλασιν*** · βλ. λ. *καρδίας* συγγενεῖς παθήσεις.

—**καρδίας *διάτασις*** [*Ἰατρ.*]. Ὅταν ἡ καρδία ὑποβάλλεται εἰς ἐπανειλημμένους καὶ ὑπερβολικοὺς κόπους, τὸ αἷμα κατακλύζει τὰς κοιλότητας, τὰς ὁποίας καὶ διατείνει, οὕτω δὲ τὸ μυοκάρδιον ὑπερτρέφεται. Ἡ διάτασις τῆς καρδίας δὲν θεωρεῖται παθολογικὸν φαινόμενον, παρατηρεῖται δὲ εἰς τὰ ἄτομα τὰ ἐπιδιδόμενα εἰς τὰ σπὸρ ἢ τοὺς συνεχεῖς κόπους. Εἰς τὰς βαλβιδικὰς παθήσεις ἡ ὄπισθεν τοῦ κωλύματος εὑρισκομένη κοιλότης διατείνεται, ἀλλ' ἡ διάτασις αὕτη ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὑπερτροφίαν, ὁπότε ἡ πρὸς στιγμὴν ἀπειληθεῖσα ἰσορροπία ἀποκαθίσταται. Αἱ δύο αὗται περιπτώσεις ἀποτελοῦν τὰς *ἐνεργητικὰς διατάσεις*.

Αἱ *παθητικαὶ διατάσεις* τῆς καρδίας εἶναι παθολογικὰ φαινόμενα, ὀφειλόμενα εἰς ἐξασθένησιν τῆς συσταλτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὀργάνου, ἥτις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκκένωσιν τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων καὶ εὐνοεῖ τὴν ἐν αὐταῖς στάσιν αἵματος. Ἀναφαίνεται, ὅταν ἡ καρδία ὑποβληθῇ εἰς ὑπερβολικὴν προσπάθειαν, οἵαν καταβάλλουν π. χ. δρομεῖς, ποδηλάται κ.λ.π., δὲν εὑρίσκει δὲ τὸν πρὸς ὑπερτροφίαν χρόνον. Ἐπίσης ὅταν τὰ τοιχώματα τῆς καρδίας δὲν δυνηθοῦν νὰ ὑπερτραφοῦν ὡς ὁ ἀριστερὸς κόλπος εἰς τὴν στένωσιν τῆς μιτροειδοῦς ἢ ὁσάκις κώλυμά τι εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς πνευμονικῆς κυκλοφορίας, ὡς εἰς χρονίας παθήσεις τοῦ πνεύμονος (ἐμφύσημα, βρογχῖτις γερόντων), ὁπότε ἡ δεξιὰ κοιλία, ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ πάχους τῶν τοιχωμάτων της, ἔχει ὀλίγην τάσιν πρὸς ὑπερτροφίαν, πολὺ δὲ περισσοτέραν πρὸς διάτασιν. Ἀνατομοπαθολογικῶς κατὰ τὴν γενικὴν διάτασιν, ὅταν δηλαδὴ αἱ τέσσαρες καρδιακαὶ κοιλότητες διαταθοῦν, ἡ καρδία λαμβάνει σφαιροειδῆ μορφήν, ἀφινομένη δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης νεκροψίας ἐπεκτείνεται. Κατὰ τὴν καρδιακὴν διάτασιν παρατηρεῖται δύσπνοια, ὁ δὲ σφυγμὸς εἶναι μικρός. Κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν ἡ ἀμβλύτης εἶναι ἐκτεταμένη· ὅταν ἡ διάτασις ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν, παρατηρεῖται πτῶσις τῆς καρδιακῆς ὤσεως ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς της θέσεως, ὅταν δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν δεξιάν, μετατοπίζεται ἡ καρδιακὴ ὦσις πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀκροαστικῶς παρατηρεῖται καλπαστικὸς ρυθμὸς ἀριστερὸς ἢ δεξιός, ἀναλόγως τῆς διαταθείσης κοιλίας. Ραδιοσκοπικῶς κατὰ τὴν ὁλικὴν διάτασιν ἡ καρδία λαμβάνει σφαιροειδῆ μορφήν. Ὅταν ἡ διάτασις ἀφορᾷ εἰς τὰς δεξιὰς κοιλότητας, παρατηρεῖται ἔκτασις τοῦ δεξιοῦ χείλους τῆς καρδίας, ὅταν εἰς τὰς ἀριστεράς, μεγαλυτέρα ἔκτασις τοῦ ἀριστεροῦ χείλους. Ἐπίσης χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἐνεργείας τῶν καρδιακῶν συστολῶν. Ἡ θεραπεία τῆς καρδιακῆς διατάσεως εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας (βλ. *καρδίας* ἀνεπάρκεια).

Α. Κ. Κ.

—**καρδίας *λιπώδης ἐκφύλισις*** [*Ἰατρ.*]. Παρατηρεῖται συνήθως εἰς τοὺς παχυσάρκους, εἶναι ὅμως ἐπιπλοκὴ καὶ ἄλλων νόσων, ὡς φλεγμονωδῶν παθήσεων τῆς καρδίας, τῶν ἀγγείων, παρατεταμένων διαπυήσεων, καχεξίας, φυματιάσεως. Ἀνατομοπαθολογικῶς παρατηροῦνται δύο μορφαί, αἵτινες ἐνίοτε συνυπάρχουν. Κατὰ τὴν *ὑπερλίπωσιν* (surcharge graisseuse) ἐπισσωρεύεται λίπος ὑπὸ τὸ περικάρδιον, ὅπερ ἐνίοτε περιβάλλει ὁλόκληρον τὴν καρδίαν. Ἀργότερον ἀναπτύσσεται ὁ λιπώδης ἱστὸς εἰς τὰ ἐνδιάμεσα διαστήματα τῶν μυϊκῶν ἰνῶν καὶ προκαλεῖ ἀτροφίαν αὐτῶν. Ἡ μορφὴ αὕτη χαρακτηρίζεται ἀπὸ αὔξησιν τοῦ ὄγκου τῆς καρδίας, δύσπνοιαν μετὰ κόπων, ἐνίοτε ἐκτακτοσυστολῶν. Εἰς τὴν ὑπερλίπωσιν ὅμως δυνατὸν νὰ προστεθῇ καὶ ἡ δευτέρα μορφὴ τῆς *λιπώδους ἐκφυλίσεως* τοῦ μυοκαρδίου (dégéné rescence graissenal), παθολογοανατομικῶς χαρακτηριζομένης ἀπὸ παρουσίαν ἐντὸς αὐτῶν τούτων τῶν μυϊκῶν ἰνῶν σταγονιδίων

Digitized by Google

λίπους. Τότε ἀναφαίνονται σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Ἡ πάθησις δυνατὸν νὰ συγχυσθῇ μὲ τὴν χρονίαν μυοκαρδίτιδα. Ἡ θεραπεία, ἂν πρόκειται περὶ παχυσάρκων καὶ τὸ μυοκάρδιον δὲν ἔχει ἀκόμη προσβληθῆ, θὰ περιορισθῇ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς θεραπείας τῆς παχυσαρκίας· ἐὰν ὅμως παρατηρηθοῦν σημεῖα μυοκαρδικῆς ἐξασθενήσεως, θὰ χορηγηθοῦν τὰ καρδιοτονωτικά, ἰδίᾳ ἡ δακτυλῖτις εἰς μικρὰς δόσεις, ἐπὶ μακρὸν μὲ ἐνδιαμέσους διακοπάς, καὶ ὁ στρόφαντος.

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— καρδίας *μεταμόσχευσις* /*Φυσιολ.*/. Ὁ Rijlout τῷ 1927 κατώρθωσε νὰ μεταμοσχεύσῃ τὸν φλεβώδη κόμβον τῆς καρδίας ἀπὸ ἑνὸς θηλαστικοῦ εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ δεξιοῦ κόλπου ἄλλου θηλαστικοῦ, παρετήρησε δὲ ὅτι οὗτος ἀπέκτα ὅλας τὰς φυσιολογικὰς ἰδιότητας τοῦ ἀφαιρεθέντος κόμβου. Α.Κ.Κ.

— καρδίας *συγγενεῖς παθήσεις* /*Ἰατρ.*/. Συγγενεῖς τινες βλάβαι τῆς καρδίας εἶναι τοιαῦται, ὥστε οὐδὲν σύμπτωμα παράγουν κατὰ τὴν ζωήν, ἀνευρίσκονται δὲ μόνον εἰς τὴν νεκροψίαν· ἄλλαι συνοδεύονται ἀπὸ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα καὶ ἄλλαι τέλος ἀποτελοῦν τερατολογικὰς παραμορφώσεις ἀσυμβιβάστους μὲ τὴν ζωήν, τὰ φέροντα δὲ αὐτὰς βρέφη εἴτε γεννῶνται νεκρὰ εἴτε προώρως ἀποθνήσκουν. Ἡ καρδιαναστροφή, ἡ ἐκτόπισις δηλαδὴ ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς θέσεως τῆς καρδίας, εἴτε ἁπλῆ εἶναι αὕτη εἴτε μετ' ἀναστροφῆς τῶν λοιπῶν σπλάγχνων, συνήθως οὐδὲν σύμπτωμα ἐπιφέρει, ἄλλοτε ὅμως εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ζωὴν ὡς ἐκ τῆς τερατολογικῆς παραμορφώσεώς της (βλ. *καρδιαναστροφή*).

Βλάβαι τοῦ καρδιακοῦ διαφράγματος. Εἰς σπανίας τινὰς περιπτώσεις λείπει ὁλόκληρον τὸ μεσοκαρδιακὸν διάφραγμα, καὶ τότε ἡ καρδία ἀποτελεῖται ἐκ δύο κοιλοτήτων, ἑνὸς κόλπου καὶ μιᾶς κοιλίας· ἐνίοτε λείπει μόνον τὸ μεσοκολπικὸν διάφραγμα καὶ ἄλλοτε μόνον τὸ μεσοκοιλιακόν. Τὰ φέροντα τὰς ἀνωτέρω βλάβας βρέφη γεννῶνται νεκρὰ ἢ ἐπιζοῦν ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα. Μεταξὺ τῶν δύο κόλπων ἡ ἐπικοινωνία ἐξ ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τοῦ μεσοκολπικοῦ διαφράγματος καὶ παραμονῆς τοῦ τρήματος τοῦ Botal δὲν ἔχει κλινικὴν ἱστορίαν, ὅταν ὅμως συνυπάρχουν καὶ ἄλλαι βλάβαι, δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ κυάνωσις. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο κοιλιῶν ἐπικοινωνία ἀποτελεῖ νόσον, ἣν πρῶτος περιέγραψεν ὁ Roger τῷ 1879, ἡ θεμελιώδης δὲ βλάβη αὐτῆς εἶναι ἡ διάτρησις τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος. Κλινικῶς κατὰ τὴν ψηλάφησιν ἐκδηλοῦται διὰ ροίζου ψηλαφητοῦ, οὗτινος ἡ μεγαλυτέρα ἔντασις εὑρίσκεται κατὰ τὸ τρίτον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερά, μὲ ἐπέκτασιν πρὸς τὴν μασχάλην, ἀκροαστικῶς δὲ διὰ φυσήματος συστολικοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλυτέρα ἔντασις εὑρίσκεται κατὰ τὸ ἔσω μέρος τοῦ τρίτου μεσοπλευρίου διαστήματος. Ὅταν αὕτη εἶναι ἁπλῆ, δὲν ἀκολουθεῖται οὔτε ἀπὸ κυάνωσιν οὔτε ἀπὸ δύσπνοιαν. Ἀκτινοσκοπικῶς ἡ καρδία λαμβάνει σφαιροειδῆ μορφήν, πασῶν τῶν διαμέτρων αὐτῆς αὐξανομένων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ὁριζοντίας.

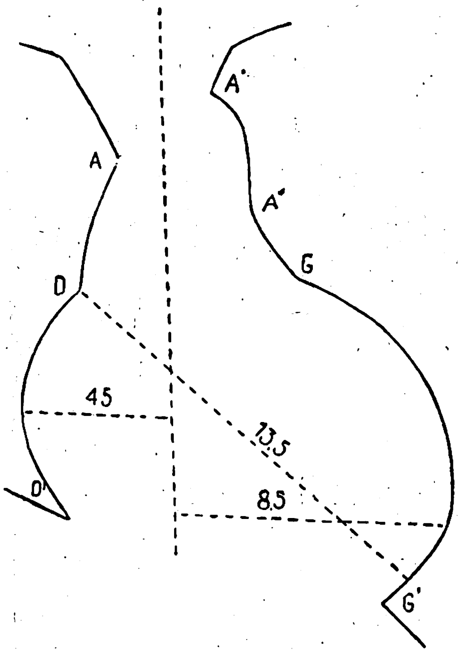

Ὀρθοκαρδιογράφημα τῆς μεταξὺ τῶν δύο κοιλιῶν ἐπικοινωνίας (ἀσθενείας τοῦ Roger).

[Αἱ δύο κοιλίαι ἐξ ἴσου ὑπερτροφικαὶ δίδουν εἰς τὴν καρδίαν στρογγύλον σχῆμα. Ἡ κορυφὴ τῆς καρδίας εἶναι σφαιρική.]

Τὸ προγνωστικὸν τῆς ἁπλῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο κοιλιῶν εἶναι καλόν. Οἱ φέροντες τὴν πάθησιν αὐτὴν δυνατὸν νὰ φθάσουν εἰς λίαν προκεχωρημένην ἡλικίαν, ὅταν ὅμως συνυπάρχουν καὶ ἄλλαι συγγενεῖς βλάβαι ἢ πνευμονικαὶ παθήσεις, αὗται θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῆς πιέσεως ἐν τῇ δεξιᾷ καρδίᾳ, ταύτης δὲ συνέπεια θὰ εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ αἵματος ἐκ τῆς δεξιᾶς κοιλίας εἰς τὴν ἀριστεράν, ἐξ οὗ ἀνάμειξις τοῦ φλεβικοῦ καὶ ἀρτηριακοῦ αἵματος. Τότε παρατηρεῖται κυάνωσις, δύσπνοια καὶ καρδιακὴ ἀνεπάρκεια.

Στένωσις τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας. Ἡ πάθησις αὕτη μετὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Roger καὶ τῆς παραμονῆς τοῦ ἀρτηριακοῦ πόρου εἶναι ἐκ τῶν τριῶν πλέον ἀνεκτῶν συγγενῶν καρδιακῶν παθήσεων, τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃ τις εἰς τὸν ἐνήλικον. Ἐκδηλοῦνται διὰ κυανώσεως, ψύξεως τῶν ἄκρων, ὑπνηλίας, ἀπαθείας, ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τοῦ σκελετοῦ καὶ παραμονῆς τοῦ παιδικοῦ τύπου, παραμορφώσεως τῶν δακτύλων, οἵτινες λαμβάνουν μορφὴν πλήκτρων τυμπάνου. Ἐκ τῆς ψηλαφήσεως γίνεται ἀντιληπτὸς ροῖζος συστολικός, κατὰ τὸ δεύτερον μεσοπλεύριον διάστημα ἀριστερὰ μὲ ἐπέκτασιν πρὸς τὴν κλεῖδα, ἐκ δὲ τῆς ἀκροάσεως κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν ἀκούεται συστολικὸν φύσημα. Τὰ ἄτομα τὰ φέροντα τὴν πάθησιν αὐτὴν παρουσιάζουν πνευμονικὴν εὐπάθειαν εἰς τὰς λοιμώξεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν φυματίασιν. Ἀκτινοσκοπικῶς παρατηρεῖται αὔξησις τοῦ ὄγκου τῶν δεξιῶν κοιλοτήτων τῆς καρδίας, προεξοχὴ τοῦ πνευμονικοῦ τόξου, ἐνῷ ἡ ὄψις τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας εἶναι φυσιολογική

Στένωσις τῆς ἀορτῆς. Τὰ συμπτώματα αὐτῆς εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς ἐπικτήτου στενώσεως τῆς ἀορτῆς, ἤτοι αὔξησις τοῦ ὄγκου τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, συστολικὸς ψηλαφητὸς ροῖζος κατὰ τὴν μεσοκάρδιον θέσιν μέχρι τοῦ δεξιοῦ δευτέρου μεσοπλευρίου διαστήματος καὶ τῆς λαβῆς τοῦ στέρνου· ἀκροαστικῶς φύσημα συστολικὸν κατὰ τὸ δεύτερον μεσοπλεύριον διάστημα, ἐπεκτεινόμενον κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν. Συνήθως παρατηρεῖται ὠχρότης τοῦ προσώπου, ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρὸς καὶ βραδύς, ἀκτινοσκοπικῶς δὲ παρατηρεῖται αὔξησις τοῦ ὄγκου τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας καὶ ἐλαφρὰ διάτασις τῆς ἀορτῆς. Τὸ προγνωστικὸν τῆς νόσου εἶναι καλόν, ἐνίοτε ὅμως ἀναφαίνονται ἀποτόμως σημεῖα καρδιακῆς ἀνεπαρκείας.

Παραμονὴ τοῦ ἀρτηριακοῦ πόρου. Κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, τὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν καὶ τὴν ἀορτὴν ἑνώνει μικρὸς ἀρτηριακὸς σωλήν. Τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαληνοῦ, ὅστις πρῶτος ἀναφέρει τὴν ἔλλειψιν αὐτοῦ εἰς τὸ βρέφος. Ὁ πόρος αὐτὸς ἐμφράσσεται διὰ συνεκτικοῦ ἱστοῦ ἀπὸ τῆς τρίτης μέχρι τῆς τετάρτης ἑβδομάδος μετὰ τὴν γέννησιν. Ἐνίοτε ἡ ἔμφραξις αὕτη δὲν γίνεται, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ συγγενῆ πάθησιν, ἥτις σπανίως ἀπαντᾶται μόνη, συνήθως δὲ συνοδεύεται ὑπὸ πνευμονικῆς, ἀορτικῆς στενώσεως ἢ ἄλλης συγγενοῦς παθήσεως. Ἐπικρουστικῶς παρατηρεῖται μία ζώνη ἀμβλύτητος ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τρίτου μεσοπλευρίου διαστήματος ἀριστερά, ἀκροαστικῶς δὲ ἀκούεται φύσημα συστολικόν, διαστολικόν, ἢ συστολοδιαστολικόν, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὸν κρότον, ὃν παράγει ἡ διὰ μέσου σήραγγος διερχομένη ἁμαξοστοιχία, σπανίως δὲ παρατηρεῖται καὶ ροῖζος ψηλαφητός. Συμπτώματα τῆς νόσου εἶναι ὁ παράδοξος σφυγμὸς (βλ. *καρδίας ἀρρυθμία*), ἡ ἀσυμμετρία τῶν κερκιδικῶν σφυγμῶν καὶ ἐνίοτε ἡ παράλυσις τῶν φωνητικῶν χορδῶν. Ἡ ἐπιπλοκὴ λοιμώδους τινὸς νόσου καὶ ἰδίᾳ τῆς φυματιάσεως, ἡ ἀσφυξία συνεπείᾳ τῆς συνεχοῦς δυσχερείας πρὸς τὴν ἀναπνοήν, ἡ καρδιακὴ ἀνεπάρκεια, εἶναι τρεῖς κίνδυνοι ἐπαπειλοῦντες τοὺς πάσχοντας ἐκ συγγενῶν νόσων τῆς καρδίας. Ἡ θεραπεία τῶν ἐκ τῶν νόσων τούτων πασχόντων εἶναι ὑγιεινὴ καὶ διαιτητική, ἀπαγορευομένης εἰς τοὺς ἀσθενεῖς παντὸς εἴδους ὑπερκοπώσεως. Εἰς τὰ παιδία κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως χορηγοῦνται τονωτικά.

Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

— καρδίας *συνδρομαὶ* /*Ἰατρ.*/· βλ. *καρδιακὸν ἆσθμα* καὶ *καρδίας ἀνεπάρκεια*.

— καρδίας *τραύματα* /*Χειρουργ. Πολ.*/. Τὰ τραύματα τῆς καρδίας σπανιώτατα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς χειρουργείοις ἢ τοῖς νοσοκομείοις τῶν μετόπισθεν. ἅτε ταχὺν ἐπιφέροντα τὸν θάνατον. Ὁ Γαληνὸς πρῶτος διέστειλε τὰς καρδιακὰς τρώσεις εἰς διαμπερεῖς καὶ μή. Ἡ καρδία, ἕνεκα τοῦ ὑγροῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἀποτελεῖ ὄργανον, ἐφ' οὗ οἱ τραυματισμοὶ ἐκ βραχειῶν ἀποστάσεων παράγουσιν ἐκρηκτικὰ φαινόμενα, ὅταν ἡ κοιλότης αὐτῆς κατὰ τὴν διέλευσιν τῆς βολίδος τυγχάνῃ πλήρης αἵματος· ἂν ὅμως ἡ βολὶς διέτρησε μόνον τὸ καρδιακὸν τοίχωμα ἢ διήλασε τὰς κοιλίας τῆς καρδίας ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συστολῆς—ὅτε αὗται εἶναι κεναὶ αἵματος—, τότε τὰ τραυματικὰ στόμια καὶ ὁ τραυματικὸς πόρος εἶναι ἁπλᾶ, ἔχοντα διαστάσεις οἵας καὶ τὰ τῶν τραυμάτων τῶν μυῶν ἐν γένει. Ἡ βολὶς τραυματίζει ὁτὲ μὲν τὸ περικάρδιον, ὁτὲ δ αὐλακίζει τὸ μυοκάρδιον, πολλῷ δὲ συχνότερον εἰσδύεται εἴς τινα τῶν κόλπων ἢ τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας ἢ διαπερᾷ αὐτὴν διαμπάξ. Καὶ ἐν αἷς δὲ περιπτώσεσιν ὁ θάνατος δὲν ἐπέρχεται ἄμεσος, τότε τὸ αἷμα ἐκχεῖται βαθμηδὸν ἐν τῷ περικαρδίῳ, ὁ δὲ θάνατος ἐπιγίγνεται ἢ ἐκ καρδιακῆς πιέσεως συχνότατα ἢ ἐκ τῆς αἱμορραγίας αὐτῆς. Ἐν γένει δὲ τὰ τραύματα τῆς καρδίας ἐπάγονται τὸν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ ἢ μετὰ βραχὺν χρόνον· ἀλλὰ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἐπιβίωσις δύναται νὰ παραταθῇ ἐπί τινας ἡμέρας καὶ ἡ τελεία ἴασις νὰ ἐπιτευχθῇ ἢ αὐτομάτως ἢ μετὰ τὴν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν (συρραφή). Ἡ συρραφὴ ἐπὶ τραυμάτων τῆς καρδίας, ἐφικτὴ ἐν τῇ ἀστικῇ χειρουργικῇ, ἀποβαίνει ἀδύνατος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τραυματισμοὶ ὅμως τινὲς τῆς καρδίας ἐπιβάλλουσι τὴν ἄμεσον συρραφήν, ἥτις ἐν τοῖς μονίμοις χειρουργείοις εἶναι ἐφικτή, ὅταν ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ τραυματίου ἐπιτρέπῃ ἢ δὲν ἐμφανίζηται ἑτέρωθεν ἀντένδειξίς της.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— καρδίας *ὑπερτροφία* /*Ἰατρ.*/. Ἐὰν ὑπάρξῃ κώλυμά τι κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ ἐξορμῶντος αἵματος, ἡ καρδία θὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν συστολῶν της, ἡ ὑπερλειτουργία δὲ αὕτη θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα κατ' ἀρχὰς τὴν διάτασιν, ἥτις θὰ εἶναι παροδική, καὶ κατόπιν τὴν ὑπερτροφίαν τοῦ ὀργάνου. Ἡ ὑπερτροφία συχνάκις ἀφορᾷ μονομερῶς εἰς τὰς διαφόρους καρδιακὰς κοιλότητας. Αἱ παθήσεις τοῦ νεφροῦ, ἰδίᾳ ἡ χρονία νεφρῖτις, προκαλοῦν ὑπερτροφίαν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, ὀφειλομένην εἰς δυσχερῆ κυκλοφορίαν, ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀρτηριακοῦ συστήματος τοῦ νεφροῦ, ἥτις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως. Αἱ βαλβιδικαὶ παθήσεις ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διάτασιν τῆς ὄπισθεν τοῦ κωλύματος εὑρισκομένης κοιλότητος, ἥτις ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὑπερτροφίαν ἀντιδράσεως. Χάρις εἰς αὐτὴν παρατηρεῖται ἡ σιωπηρὰ φάσις τῶν βαλβιδικῶν καρδιοπαθειῶν καὶ ἡ φάσις ἀντιρροπήσεως, ἥτις ὑπ' οὐδενὸς συμπτώματος χαρακτηρίζεται. Ἡ ἐγκυμοσύνη, αἱ ἀλλοιώσεις τῶν ἀγγείων συνεπείᾳ ἀθηρωματωδῶν βλαβῶν, ἐνεργοῦν ὡς κώλυμα περὶ τὴν κυκλοφορίαν καὶ ἐπιφέρουν ὑπερτροφίαν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας. Ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὰς χρονίας πνευμονικὰς παθήσεις, ὡς τὸ ἐμφύσημα, τὰς χρονίας βρογχίτιδας τῶν γερόντων, τὰς ἰνώδεις βλάβας τῆς φυματιάσεως τῶν πνευμόνων, προκαλεῖται δυσχέρεια περὶ τὴν κυκλοφορίας, ὡς ἀποτέλεσμα δὲ ἐπέρχεται ἡ ὑπερτροφία τῆς δεξιᾶς κοιλίας. Τὸν αὐτὸν ἀντίκτυπον ἔχουν εἰς τὴν δεξιὰν καρδίαν αἱ βαλβιδικαὶ παθήσεις τῆς ἀριστερᾶς. Ἀνατομοπαθολογικῶς διακρίνομεν τὴν *ἐκκεντρικὴν ὑπερτροφίαν* συνοδευομένην καὶ ὑπὸ διατάσεως τῶν κοιλοτήτων, καὶ τὴν *συγκεντρικὴν* τοιαύτην, συνοδευομένην ὑπὸ στενώσεως αὐτῶν. Ἡ γενικὴ ὑπερτροφία τῆς καρδίας καλεῖται *καρδία βοός*, ἔχει σύστασιν μαλακωτέραν τῆς φυσιολογικῆς, τὸ βάρος της αὐξάνει ἀπὸ 300 γρ., ὡς εἶναι φυσιολογικῶς, εἰς 400 καὶ 700

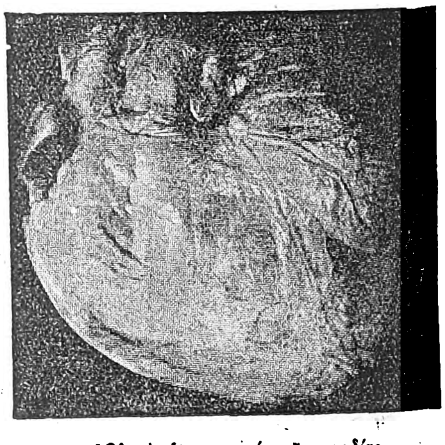

Ὁλικὴ ὑπερτροφία τῆς καρδίας.

[Καρδία βοός.]

Ἡ καρδιακὴ ὑπερτροφία δυνατὸν δι' οὐδενὸς σημείου νὰ ἐκδηλωθῇ. ἐνίοτε ὅμως παρατηροῦνται καρδιακοὶ παλμοὶ ἢ αἴσθησις στενοχωρίας κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν. Ἡ κορυφὴ τῆς καρδίας εὑρίσκεται εἰς σημεῖον κατώτερον τῆς φυσιολογικῆς της θέσεως· ἐὰν συνυπάρχῃ καὶ ὑπερτροφία τῆς δεξιᾶς κοιλίας, ἡ κορυφὴ πίπτει καὶ μεταφέρεται συγχρόνως πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἐκ τῆς ψηλαφήσεως αἰσθάνεταί τις τὴν καρδιακὴν ὦσιν ἐν εἴδει κτύπου σφυρίου, ἀκροαστικῶς δὲ ὁ πρῶτος τόνος εἶναι λίαν ἔντονος εἰς δὲ τὴν ὑπερτροφίαν συνεπείᾳ χρονίας νεφρίτιδος ἢ ὑπερτάσεως ἀκούεται καλπαστικὸς ρυθμός. Εἰς προκεχωρημένην περίοδον τὸ μυοκάρδιον ἐξασθενεῖ καὶ ἀναφαίνεται ἡ καρδιακὴ διάτασις. Ἡ καρδιακὴ ὑπερτροφία διακρίνεται τῆς διατάσεως ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς προκαρδίου ὤσεως, τῶν ἐντόνων καρδιακῶν τόνων, τοῦ τεταμένου σφυγμοῦ καὶ τῆς ἐλλείψεως φαινομένων πνευμονικῆς ἢ ἡπατικῆς στάσεως. Ραδιοσκοπικῶς ἡ μεταξὺ διατάσεως καὶ ὑπερτροφίας διάγνωσις καθίσταται δύσκολος, ἐν τούτοις εἰς τὴν διάτασιν ἡ μεγέθυνσις ἀφορᾷ μᾶλλον εἰς τὰς δεξιὰς κοιλότητας, ἐνῷ εἰς τὴν ὑπερτροφίαν ἀφορᾷ μᾶλλον εἰς τὰς ἀριστεράς. Θεραπευτικῶς ἀνάγκη νὰ συστηθῇ τῷ ἀσθενεῖ ἀνάπαυσις, ἀποφυγὴ φροντίδων καὶ συγκινήσεων, ἀποχὴ διεγερτικῶν τῆς καρδίας, ὡς καφέ, τείου καὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν.

Digitized by Google

Χορηγοῦνται καταπραϋντικὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὅταν παρατηροῦνται ταχυκαρδία καὶ παλμοί. Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ·

Καρδία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Ἡ μεγίστη τῶν πόλεων τῆς Θρακικῆς χερσονήσου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἦτο ἀποικία τῶν Μιλησίων καὶ Κλαζομενίων καὶ ἔκειτο ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῆς χερσονήσου ἐπὶ τοῦ Μέλανος κόλπου καὶ κατὰ τὸν ἑνοῦντα τὴν χερσόνησον μετὰ τῆς Θρᾴκης ἰσθμόν. Κατὰ τὸν ΣΤ΄ π. Χ. ἐδέχθη ἀποίκους Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν Μιλτιάδην, ὅτε οὗτος ἐγκατεστάθη ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ ὡς ἡγεμὼν τῶν Δολόγκων (βλ. λ. *Θρᾴκη* τ. ΙΒ΄ 703 β΄). Τότε ἀνηγέρθη καὶ τὸ ἀπὸ Καρδίας μέχρι Πακτύης ἐγκάρσιον τεῖχος κατὰ πλάτος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, τῆς ὁποίας ἡ ὀχυρὰ Καρδία κατέστη ἡ κλείς. Εἰς τὸν λιμένα ταύτης κατὰ τὸ 411 π.Χ. εἶχε καταφύγει, διὰ νυκτὸς ἀποπλεύσας ἐκ Σηστοῦ μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ἄβυδον νίκην του, ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων, ἀπειληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μινδάρου, ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Φιλίππου (359—336), ὅτε μόνον ἡ κατοχὴ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἠσφάλιζε τὸν διὰ τὰς Ἀθήνας ἀπαιτούμενον σῖτον, ἡ Καρδία καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Θρᾳκῶν Κερσοβλέπτου ἐχρησίμευεν ὡς ὁρμητήριον αὐτοῦ ἐναντίον τῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ κτήσεων τῶν Ἀθηναίων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁτὲ μὲν εὑρίσκετο οὗτος εἰς φιλικὰς σχέσεις (ὁσάκις ἐνεφανίζετο ὁ στόλος των κατὰ τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης), ὁτὲ δὲ εἰς ἐχθρικάς. Ὅτε ὁ Κερσοβλέπτης ἔγινεν ὑποτελὴς τοῦ Φιλίππου, ἡ Καρδία συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ, ἕως ὅτου καὶ κατελήφθη. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἦρχεν ὡς τύραννος αὐτῆς ὁ Καρδιανὸς Ἑκαταῖος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Καρδία ὑπήγετο εἰς τὴν σατραπείαν τῆς νοτίου Θρᾴκης, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις κτήσας ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ κατὰ τὸ 309 τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *Λυσιμάχειαν*, μεταξὺ Καρδίας καὶ Πακτύης, μετῴκισεν εἰς ταύτην τοὺς κατοίκους τῆς Καρδίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε ἠρημώθη. Ἡ καρδία ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ἐμπίστου ἀρχιγραμματέως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μεγάλου στρατηγοῦ Εὐμένους καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Ἱερωνύμου, ὅστις εἶχε γράψει ἱστορίας τῶν Διαδόχων καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ διὰ τὴν νηφαλιότητα καὶ ἀξιοπιστίαν του. Νομίσματα τῆς Καρδίας ἐκόπησαν κατὰ τὸ ἀπὸ 400—309 π. Χ. χρονικὸν διάστημα καὶ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΡΔΙΑ ἢ ΚΑΡΔΙΑΝΟΣ ἢ ΚΑΡΔΙΑΝΩΝ καὶ κεφαλὴν Δήμητρος ἢ Περσεφόνης μετὰ στεφάνου σταχύων, ἢ λεοντα καταβροχθίζοντα λείαν καὶ κόκκον κριθῆς ἢ ἀστέρα ὡς σύμβολον.

—2) Τὸ ἕτερον τῶν φρουρίων (τὸ ἄλλο ἐκαλεῖτο Ἅγιος Ἠλίας), τὰ ὁποῖα ἔκτισεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἔδεσσαν τῆς Μακεδονίας κλεισώρειαν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος ὁ Β΄ κατὰ τὸ 1015, μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τῆς φρουρᾶς τῆς Ἐδέσσης. ΚΑΨ.

Καρδιὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Τριλόφου τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ὀνομαζόμενον πρότερον *Καρατζοχαλῆ*. Κάτ. (1928) 499.

καρδιαγγειακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὰ συναφῆ αἱματοφόρα ἀγγεῖα.

καρδιαγωγὸν (τὸ) (Borrago) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωληνανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βοραγινιδῶν*, περιλαμβάνον τρία μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: *καρδιαγωγὸν τὸ κρητικὸν* (Borrago ἢ Trachystemon creticum) καὶ *καρδιαγωγὸν τὸ φαρμακευτικὸν* (Borrago officinalis), κοινῶς *ἀρμπέτα* ἢ *μπουράντζα*, κοσμητικόν, χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ εὔγευστον λαχανικόν. Κ. ΠΑΠ.

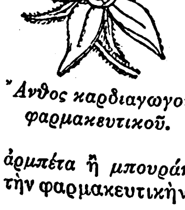

Ἄνθος καρδιαγωγοῦ φαρμακευτικοῦ.

Καρδιακαύτη [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 383. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τρουμπί*.

καρδιακὴ (ἡ) (Cardiaca) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη ἰθαγενῆ ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας μέχρι τῶν Ἰμαλαΐων καὶ τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, φέροντα καυλὸν κοῖλον καὶ ὀπώδη, μεγάλα ἐπίμισχα φύλλα καὶ ἄνθη μικρὰ κατὰ ταξιανθίας. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καρδιακὴ ἡ κοινὴ* (Cardiaca vulgaris), *καρδιακὴ ἡ κυνοειδὴς* (Cardiaca canescens), *καρδιακὴ ἡ τρίλοβος* (Cardiaca trilobata). Κ. ΠΑΠ.

καρδιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρδίαν, ὁ τῆς καρδίας: «καρδιακὴ περιδίνησις, —πάθησις», «καρδιακὸν νόσημα» || ὁ πάσχων ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος· || ἀντὶ *καρδιακός*· ἐγκάρδιος, εἰλικρινής.

— **καρδιακὰ νεῦρα** [*Ἀνατομ.*]. Καλοῦνται: 1) τρία νεῦρα ἐκφυόμενα ἐκ τῶν τριῶν αὐχενικῶν γαγγλίων τοῦ συμπαθητικοῦ, τὸ ἄνω, τὸ μέσον καὶ τὸ κάτω· 2) οἱ ἄνω καρδιακοὶ κλάδοι τῆς τραχηλικῆς μοίρας τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου, 1—3, ἐκφυόμενοι μεταξὺ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω λαρυγγικοῦ νεύρου· 3) οἱ κάτω λαρυγγικοὶ κλάδοι, ἄλλοτε ἄλλοι τὸν ἀριθμόν, ἐκφυόμενοι τὸ μὲν ἐκ τοῦ στελέχους τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου, τὸ δ' ἐκ τοῦ κάτω λαρυγγικοῦ νεύρου. Αἱ τρεῖς δ' αὗται κατηγορίαι τῶν καρδιακῶν νεύρων συμβάλλονται εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς κοίλης ἐπιφανείας τοῦ ἀορτικοῦ τόξου ἐφαπλουμένου καρδιακοῦ πλέγματος. Ι. Π.

— **καρδιακὰ φάρμακα** [*Φαρμ.*]. Καλοῦνται οὕτω τὰ φάρμακα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐνεργοῦσιν ἐκδήλως ἐπὶ τῆς καρδιακῆς λειτουργίας. Ταῦτα κατὰ τὸ μέτρον τῆς δράσεως αὐτῶν διαιροῦνται εἰς διεγερτικὰ (cardiaca stimulantia), τονωτικὰ (cardiaca tonica) καὶ καταπραϋντικὰ (cardiaca sedativa). Ἐνίοτε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ καρδιακὸν φάρμακον δύναται νὰ δράσῃ διεγερτικῶς ἢ καταπραϋντικῶς, ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε χορηγουμένης δόσεως (ὡς δρᾷ π. χ. τὸ χλωροφόρμιον κλπ.). Πολλὰ ἐπίσης καρδιοτονωτικὰ εἰς μεγάλας δόσεις ἀποτελοῦν δηλητήρια, δυνάμενα νὰ ἀνακόψωσι τὴν καρδιακὴν λειτουργίαν. Μεταξὺ τῶν διεγερτικῶν τῆς καρδίας περιλαμβάνονται ὅλαι αἱ οὐσίαι αἱ δυνάμεναι νὰ διεγείρωσι τὴν καρδιακὴν λειτουργίαν, ἐνδείκνυνται δὲ ἐπὶ λιποθυμιῶν, καταρρίψεως τῆς καρδίας (Kollaps), ὡς καὶ ἐπὶ καρδιακοῦ choc, προκληθέντος συνεπείᾳ βιαίας ψυχικῆς συγκινήσεως ἢ βαρέος τραυματισμοῦ ἢ τέλος τῇ ἐπιδράσει δηλητηριωδῶν τινων οὐσιῶν, ὡς καὶ ἐπὶ ὀξέων πυρετικῶν νοσημάτων. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν οὐσιῶν τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀμμωνιακά, τὰ ἀλκοολοῦχα, ὁ αἰθήρ, ἡ καφουρά, τὸ τερεβινθέλαιον, διάφορα αἰθέρια ἔλαια, ἡ ἀτροπίνη κλπ. Τονωτικὰ τῆς καρδιας εἶναι τὰ ἐνισχύοντα τοὺς καρδιακοὺς παλμούς, ὑποβιβάζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν συχνότητα αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν φαρμάκων τούτων ἀνήκουν εἰς τὰ καλούμενα δηλητήρια τῆς καρδίας, ἅτινα εἰς μεγάλας δόσεις ἢ ἐπὶ τακτικῆς χρήσεως δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὸν θάνατον δι' ἀνακοπῆς τῆς καρδιακῆς λειτουργίας. Τοιαῦται οὐσίαι εἶναι ἡ δακτυλῖτις, ἡ σκύλλα, ὁ ἐλλέβορος, ὁ ἄδωνις, ἡ κομβαλλαρία, ὁ στρόφανθος κλπ. Αἱ δρόγαι αὗται δρῶσι διὰ τῶν ἐνεχομένων ἐν αὐταῖς δραστικῶν συστατικῶν τῶν γλυκοζιτῶν αὐτῶν. Τὰ σκευάσματα τῆς δακτυλίτιδος ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα καρδιοτονωτικά, λόγῳ δὲ τῆς ἀσταθείας των δέον νὰ τιτλοποιῶνται. Κατὰ τὴν τιτλοποίησιν αὐτῶν ἐπὶ καρδίᾳ βατράχου ὁρίζεται ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐπὶ βατράχου ὡρισμένου βάρους κατόπιν χορηγήσεως ὡρισμένης ὑποδορίου δόσεως δακτυλίτιδος καταπαύει ἡ συστολὴ τῆς καρδίας. Ἡ τιτλοποίησις αὕτη διατυποῦται διὰ τοῦ ἀκολούθου τύπου: $V = \frac{p}{dt}$, ὅπου V = δηλητηριώδης τιμή, p=βάρος βατράχου, d=δόσις καὶ t= χρόνος ἐπενεργείας. Συμφώνως πρὸς τὸν τύπον τοῦτον, διὰ νὰ ὦσι χρησιμοποιήσιμα τὰ σκευάσματα τῆς δακτυλίτιδος, δέον $V=4-6$. Ἑτέρα μέθοδος τιτλοποιήσεως βασίζεται ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς θανατηφόρου δόσεως ἀνὰ γραμμάριον βατράχου (δόσις βατράχου). Τὰ τονωτικὰ τῆς καρδίας δέον νὰ χορηγῶνται μετὰ περισκέψεως, νὰ λαμβάνεται δὲ ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ἡ δόσις, ἀλλὰ καὶ ἡ διάρκεια τῆς δράσεως αὐτῶν καὶ ἡ συμπεριφορά των. Εἰς τὰ τονωτικὰ τῆς καρδίας δύνανται νὰ συγκαταριθμηθοῦν ἡ καφεΐνη καὶ ἡ στρυχνίνη, ἅτινα αὐξάνουν τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος. Τὰ καταπραϋντικὰ τῆς καρδίας ὑποβιβάζουν τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς συστολὰς τῆς καρδίας, ἐξασθενίζοντα τοὺς ἰσχυροὺς κτύπους τῆς καρδίας ἢ ἐλαττοῦντα τὸν ἀριθμὸν τῶν παλμῶν. Τοιαῦτα φάρμακα εἶναι ὁ ἀκόνιτος, τὸ βέρατρον, διάφορα σκευάσματα τοῦ ἀντιμονίου κλπ. Κ. Γ. Μ.

— **καρδιακαὶ νευρώσεις** [*Ἰατρ.*]· βλ. *νευρώσεις καρδιοαγγειακαί*.

— **καρδιακοὶ παλμοὶ** [*Ἰατρ.*]. Παροδικὴ αὔξησις τῆς ἐνεργείας τῶν καρδιακῶν συστολῶν μετὰ ὑποκειμενικῶν αἰσθήσεων πόνου κατὰ τὸ προκάρδιον, πιέσεως κατὰ τὸ στῆθος καὶ ἀναπνευστικῆς δυσχερείας. Δέον νὰ διακρίνῃ τις τὴν ταχυκαρδίαν, βραδυκαρδίαν, ἐκτακτοσυστολὰς καὶ λοιπὰς ἀρρυθμίας ἀπὸ τῶν καρδιακῶν παλμῶν. Κατ' αὐτὰς ὅμως δυνατὸν νὰ συνυπάρχουν καὶ καρδιακοὶ παλμοί. Φυσιολογικῶς πᾶσα ἀπότομος συγκίνησις ἢ ἔντονος προσπάθεια προκαλοῦν καρδιακοὺς παλμούς. Παθολογικῶς παρατηροῦνται κατὰ τὴν νευρασθένειαν καὶ τὴν δυσπεψίαν· ἄλλοτε οὗτοι εἶναι ἀντανακλαστικῆς φύσεως, ὀφειλόμενοι εἰς γαστρόπτωσιν, ἀτροφαγίαν, σκώληκας τῶν ἐντέρων, κολικοὺς τοῦ νεφροῦ ἢ τοῦ ἥπατος, εἰς παθήσεις τῆς μήτρας, ἄλλοτε εἶναι τοξικῆς φύσεως καὶ ὀφείλονται εἰς κατάχρησιν καπνοῦ, τείου ἢ καφέ, ἐνίοτε παρατηροῦνται κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν λοιμωδῶν νόσων, τὴν ἀναιμίαν, τὴν χλώρωσιν, τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς φυματιάσεως καὶ τὴν ἐξόφθαλμον βρογχοκήλην. Δυνατὸν ὅμως νὰ εἶναι συμπτωματικὰ καρδιοπαθειῶν, ὡς τῆς ἐνδοκαρδιτιδος, τῆς μυοκαρδιτιδος, τῆς περικαρδίτιδος, τῆς καρδιακῆς ὑπερτροφίας, τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως ἢ τῆς χρονίας νεφρίτιδος. Εἰς τὰ παιδια, ἐκ τῶν ἀνωτέρω αἰτίων ὁ ῥαχιτισμός, ὁ αὐνανισμός, ἡ πρόωρος ἀνάπτυξις δυνατὸν νὰ προκαλέσουν καρδιακοὺς παλμούς. Ἡ θεραπεία αὐτῶν συνίσταται εἰς τὴν θεραπείαν τῶν προκαλουσῶν αὐτοὺς παθήσεων. Ὑπὸ τῶν Abée καὶ Hellendar ἐν Γερμανίᾳ ἀνεκαλύφθη καρδιακὴ ζώνη, ἥτις συνιστᾶται εἰς τοὺς ἐκ συχνῶν καρδιακῶν παλμῶν πάσχοντας· αὕτη βασίζεται εἰς τὴν ἐξ ἐνστίκτου ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς ὑπὸ τοῦ πάσχοντος κατὰ τὴν προκαρδιακὴν χώραν, καθ' ὃν χρόνον ἀναφαίνονται οἱ καρδιακοὶ παλμοί. Α. Κ. Κ.

— **καρδιακὸν ἄσθμα** [*Ἰατρ.*]. Παροξυντικὴ δύσπνοια, ἐπερχομένη τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὥραν τῆς κατακλίσεως ἢ ἀργότερον, εἰς ἄτομα πάσχοντα ἐκ παθήσεων τῆς καρδίας ἢ τῆς ἀορτῆς. Ἐκδηλοῦται ἀποτόμως ἀπὸ αἴσθησιν ἀναπνευστικῆς δυσχερείας καὶ πιέσεως κατὰ τὸ στῆθος, ἥτις βαθμηδὸν αὐξανομένη ἀναγκάζει τὸν ἀσθενῆ νὰ ἐγερθῇ τῆς κλίνης. Ὁ θώραξ εἶναι διατεταμένος καὶ ἀκίνητος, ἡ ἀπόχρεμψις ἐλλείπει συνήθως, ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ εἶναι ἀφρώδης ἢ ἐλαφρῶς αἱματηρά. Βαθμηδὸν ἡ ἀναπνοὴ ἐπανέρχεται εἰς τὴν φυσιολογικήν της κατάστασιν καὶ κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἡ δύσπνοια καταπαύει τελείως, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἑπομένην ἢ μεθεπομένην νύκτα. Δυνατὸν νὰ καταλήξῃ καὶ εἰς θανατηφόρον συγκοπήν. Ἡ θεραπεία τοῦ καρδιακοῦ ἄσθματος εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Ἐὰν ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις εἶναι ηὐξημένη, ὡς συνήθως τοῦτο συμβαίνει, ἐνδείκνυται ἀφαίμαξις 300 ἢ 500 κ. ἑκ., χορήγησις καρδιοτονωτικῶν, σιναποῦχος περιτύλιξις τοῦ θώρακος ἢ σικύαι. Α. Κ. Κ.

— **καρδιακὸν πλέγμα** [*Ἀνατομ.*]. Κεῖται ἐπὶ τῆς κοίλης ἐπιφανείας τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, ὕπερθεν τοῦ διχασμοῦ τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας καὶ ἔμπροσθεν τοῦ διχασμοῦ τῆς τραχείας. Ἀπαρτίζεται: 1) ἐκ τῶν τριῶν καρδιακῶν νεύρων τοῦ συμπαθητικοῦ, 2) ἐκ τῶν καρδιακῶν νεύρων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, καὶ 3) ἐκ κλωνίων τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω λαρυγγικοῦ νεύρου (τοῦ πνευμονογαστρικοῦ) Καὶ ἡ μὲν ἐπιπολῆς στιβὰς ἢ μοῖρα αὐτοῦ ἐξαπλοῦται κυρίως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (προσθίας) ἐπιφανείας τοῦ ἀορτικοῦ τόξου καὶ συχνάκις περιέχει μικροσκοπικὰ γάγγλια ἢ ἓν μεῖζον, τὸ καρδιακὸν ἢ βρισβέργειον γάγγλιον· ἡ δ' ἐν τῷ βάθει στιβὰς ἢ μοῖρα (δεξιά), παχυτέρα καὶ πυκνοτέρα οὖσα, κεῖται ὀλίγον ὑψηλότερον τῆς ἐπιπολῆς, παρεμβεβλημένη μεταξὺ τῆς δεξιᾶς (ὀπισθίας) ἐπιφανείας τοῦ ἀορτικοῦ τόξου καὶ τοῦ διχασμοῦ τῆς τραχείας. Ἐκ τοῦ καρδιακοῦ πλέγματος ἐκπορεύεται τὸ δεξιὸν (πρόσθιον) καὶ τὸ ἀριστερὸν (ὀπίσθιον) *στεφανιαῖον πλέγμα*, ἑκάτερον συνοδεῦον τὴν ὁμώνυμον ἀρτηρίαν καὶ χορηγοῦν κλωνία εἰς τὸ τοίχωμα τῆς καρδίας. Ι. Π.

— **καρδιακὸς στρόβιλος** [*Ἀνατομ.*]. Ταινία παχεῖα, ἥτις ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν ἐπιπολῆς προσθίων κοινῶν δεσμίδων τῆς καρδίας, συστρέφεται στροβιλοειδῶς ἢ δίκην 8 περὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας. Ι. Π.

καρδιαλγὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἀλγῶν εἰς τὴν καρδίαν.

καρδιαλγία (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Πόνος κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν διάχυτος ἢ ἐντετοπισμένος, σπανιώτερον παρατηρούμενος εἰς ὀργανικὰς παθήσεις τῆς καρδίας, συνηθέστερον δ' ὀφειλόμενος εἰς ἐξωκαρδιακὰ αἴτια (διαταραχὰς τῆς ἔσω ἐκκρίσεως, ὡς δυσμηνόρροιαν, παῦσιν τῶν ἐμμήνων, ἀσθένειαν τοῦ Basedow κατὰ τὴν ἀεροφαγίαν) ἢ εἰς ἄλλα τοξικὰ αἴτια, ὡς κατάχρησιν καφέ, καπνοῦ κ.λ.π. Α. Κ. Κ.

καρδιαλγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρδιαλγίαν· || ὁ πάσχων ἐκ καρδιαλγίας.

καρδιαλγῶ (*—έω*)· ἔχω ἄλγος εἰς τὴν καρδίαν, πάσχω ἀπὸ καρδιαλγίαν.

καρδιαναστροφὴ (ἡ) [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀνωμαλία περὶ τὴν θέσιν τῆς καρδίας. Πρόκειται περὶ συγγενοῦς παθήσεως, καθ' ἣν ἡ καρδία καταλαμβάνει ἀσυνήθη θέσιν ἐντὸς ἢ καὶ ἐκτὸς τοῦ θώρακος. Σπανιώτατα ἡ ἐκτόπισις εἶναι κεντρικὴ (*μεσοκαρδία*), ὁπότε ἡ καρδία διατηρεῖ τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχε κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς. Συνηθέστερον ἡ ἐκτόπισις εἶναι πλαγία καὶ ἡ καρδία καταλαμβάνει θέσιν κατὰ τὸ δεξιὸν ἡμιθωράκιον (*δεξιοκαρδία*)· ἡ ἐκτόπισις αὕτη εἶναι ἁπλῆ ἢ καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἀναστροφὴν τῶν λοιπῶν σπλάγχνων. Ἡ ἁπλῆ δεξιοκαρδία ἄνευ ἀναστροφῆς τῶν σπλάγχνων εἶναι σπανιωτέρα. Δέον νὰ μὴ συγχέηται μὲ τὴν μετατόπισιν τῆς καρδίας συνεπείᾳ ἐξιδρωματικῆς πλευρίτιδος ἢ ἄλλης τινὸς παθήσεως τοῦ ἀριστεροῦ πνεύμονος. **Κατὰ τὴν ἁπλῆν δεξιοκαρδίαν δὲν πα-**

Digitized by Google

ρατηρεῖται ἀναστροφὴ τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων· ἡ ἀριστερὰ κοιλία καὶ ὁ ἀριστερὸς κόλπος εὑρίσκονται ἀριστερά, ἡ δεξιὰ κοιλία καὶ ὁ δεξιὸς κόλπος δεξιά, ἐνῷ κατὰ τὴν μετ' ἀναστροφῆς τῶν σπλάγχνων δεξιοκαρδίαν παρατηρεῖται ἀναστροφὴ

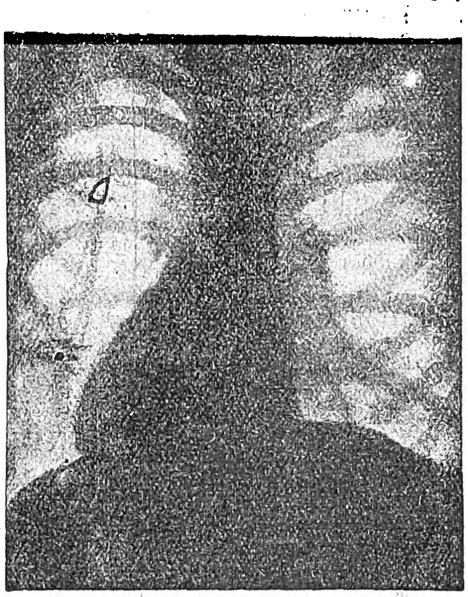

Συγγενὴς δεξιοκαρδία μετ' ἀναστροφῆς τῶν σπλάγχνων.

καὶ τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων. Ἡ μετ' ἀναστροφῆς τῶν σπλάγχνων, ὡς καὶ ἡ ἁπλῆ δεξιοκαρδία, ἐὰν δὲν συνοδεύωνται ὑπὸ ἄλλης τινὸς συγγενοῦς ἀνωμαλίας, οὐδεμίαν λειτουργικὴν διαταραχὴν προκαλοῦν. Ἡ καρδία ἐκτοπιζομένη δυνατὸν νὰ λάβη θέσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἢ καὶ ἐν τῷ αὐχένι. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, συνεπείᾳ κακῆς διαπλάσεως

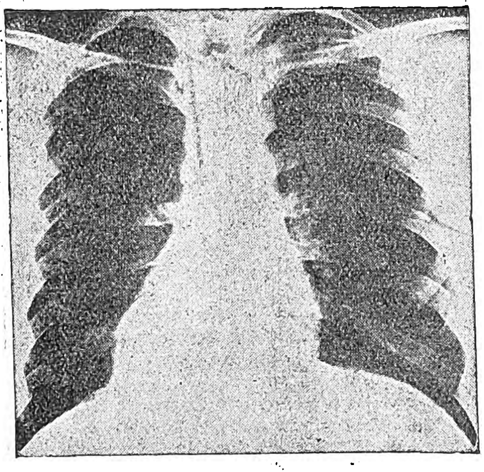

Συγγενὴς δεξιοκαρδία μετ' ἀναστροφῆς τῶν σπλάγχνων.
['Ασθενὴς καρδιολογικοῦ τμήματος ΣΤ' Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου.]

τοῦ διαφράγματος καὶ τῆς θωρακοκοιλιακῆς ἐπικοινωνίας, ἡ καρδία κατέρχεται εἰς τὴν κοιλότητα τῆς κοιλίας καὶ προέχει διὰ μέσου τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος. Ἡ εἰς τὸν αὐχένα ἐκτόπισις τῆς καρδίας εἶναι σπανιωτέρα. Οἱ φέροντες τὰς δύο ταύτας ἀνωμαλίας δυνατὸν νὰ ἐπιζήσουν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη.
Α. Κ. Κ.

Καρδιανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 277.

καρδιαστὴρ (ὁ) (Cardiaster) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχίνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχινωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαταγγιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἢ μετρίου μεγέθους ἐχίνους σχήματος καρδιοειδοῦς· ἀπαντῶνται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς.
Δ. Ν. Π.

καρδιατέλεια (ἡ) *['Ιατρ.]*. Ἀτελὴς ἀνάπτυξις τῆς καρδίας (βλ. λ. *καρδίας* συγγενεῖς παθήσεις).

καρδιέλκωσις, *—εως* (ἡ) *['Ιατρ.]*. Ἑλκώσεις τοῦ ἐνδοκαρδίου, ὠφειλόμεναι εἰς λοιμώδεις ἐνδοκαρδίτιδας. Συνηθέστερον παρατηροῦνται εἰς τὴν ἀριστερὰν καρδίαν καταλαμβάνουσαι τὰς βαλβίδας, τὰς ὁποίας ἐνίοτε διατετραίνουν, ἢ τὰς τενοντώδεις καρδίας, αἵτινες δυνατὸν νὰ διαρραγοῦν. Σπανιώτερον ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τοῦ καρδιακοῦ τοιχώματος, τοῦ ὁποίου δυνατὸν νὰ προκαλέσουν ἀνεύρυσμα ἢ ἐπὶ τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος, μετὰ τὴν διάτρησιν τοῦ ὁποίου θέτουν εἰς ἐπικοινωνίαν τὰς δύο κοιλίας (βλ. *ἐνδοκαρδῖτις*). Α. Κ.

καρδιίδαι (οἱ) (Cardiidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μὲ ὄστρακον κανονικόν, δίθυρον καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὴν περιφέρειάν του. Οἱ καρδιίδαι ζῶσιν εἰς γλυκέα, ὑφάλμυρα καὶ ἁλμυρὰ ὕδατα καὶ ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὸ *κάρδιον* καὶ ἡ *καρδιλία*.
Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ μέχρι σήμερον. Καρδιιδῶν ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τοῦ καινοζωικοῦ.
Γ. Κ. Γ.

καρδιλία (ἡ) (Cardilia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυακιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην ἀπεστρογγυλωμένην, ἐπιμήκη, καρδιόσχημον, λεπτήν, εὔθραυστον καὶ κεκοσμημένην κατὰ τὴν κορυφήν της διὰ κανονικῶν περιελίξεων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῶν Μολούκων, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Μαλαισίας καὶ τῶν Φιλιππίνων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ

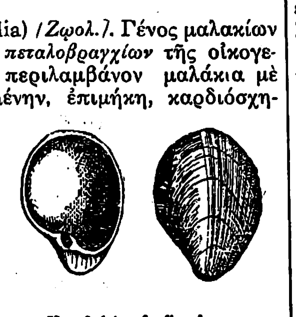

Καρδιλία ἡ ἄοπλος.
['Αριστερά: Ἐσωτερικὴ ὄψις. Δεξιά: Ἐξωτερικὴ ὄψις.]

καρδιλία ἡ ἄοπλος (Cardilia inermis), ἧς ἡ κόγχη ἐξωτερικῶς ἔχει χρῶμα φαιοϊῶδες μὲ μελανὰς γραμμώσεις καὶ ἐσωτερικῶς εἶναι στιλπνῶς ἐρυθρόλευκος.
Δ. Ν. Π.

καρδινάλη (ἡ) καὶ *καρδινάλης ἐρυθρὸν* */Βιομ. Χημ./*. Ἀκάθαρτα εἴδη *φουξίνης* (βλ. λ.). Σ. Γ.

καρδινάλιος (ὁ) (Cardinalius, Cardinal). Τίτλος κληρικῶν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ τίτλος οὗτος, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον δημιουργηθείς, εἶναι πολὺ παλαιός, ἀφοῦ ἐπὶ πάπα Δαμάσου Α' (366—384) ἔφερεν ἤδη τοῦτον κληρικός τις τῆς Ρώμης. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα *καρδινάλιοι* incardinati) ἐκαλοῦντο κληρικοί τινες προσκεκολλημένοι εἴς τινα ναὸν μὲ εἰδικά τινα καθήκοντα Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ ἱερεῖς τῶν καθεδρικῶν ναῶν, τὸ κολλέγιον δὲ τῶν καρδιναλίων ἀντικατέστησε τὸ ἀρχαῖον «πρεσβυτέριον». Κατὰ τὸν Η'—Θ' αἰῶνα ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Ρώμης τὸν τίτλον τοῦτον εἶχον καὶ ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, ἑπτὰ δὲ τῶν ἐπισκόπων τῶν περιχώρων τῆς Ρώμης (Ostia, Porto, Rufina, Albano, Tusculum, Preneste καὶ Sabina) προσελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν παπῶν ὡς βοηθοὶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἐλειτούργουν ἐναλλὰξ εἰς τὰς ἐπισημοτέρας ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ μετεῖχον τοῦ συνεδρίου τοῦ ἐκλέγοντος τὸν πάπαν. Τῷ 1059 ὁ πάπας Νικόλαος Α' εἰς τοὺς ἑπτὰ τούτους καρδιναλίους ἐπισκόπους ἔδωκε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ πάπα, κατὰ τύπους δὲ ταύτην ἐνέκρινον ἔπειτα οἱ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ ὁ λαός. Τῷ 1179 ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Α' περιώρισε τὸ ἀποκλειστικὸν τοῦτο δικαίωμα ἐκλογῆς πάπα ἄνευ ἐπεμβάσεως ἄλλου τινός. Γρηγόριος ὁ Ι' ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Lyon (1274) ἐθέσπισεν, ἵνα δέκα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον πάπα οἱ καρδινάλιοι συνερχόμενοι εἰς συνέδριον (τὸ καλούμενον conclavium) ἐκλέγωσι τὸν διάδοχον αὐτοῦ, ὁ δ' Ἰννοκέντιος ὁ Δ', τῷ 1245, ὥρισε τὸν ἐρυθρὸν πῖλον ὡς διακριτικὸν αὐτῶν σῆμα καὶ Παῦλος ὁ Β' (1466—1471) τὸν πορφυροῦν μανδύαν. Σίξτος ὁ Ε' (1585—1590) ὥρισε τὸν ἀνώτατον ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 70, ὧν οἱ 6 ἐπίσκοποι (διότι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἐπὶ Καλλίστου τοῦ Β', αἱ ἐπισκοπαὶ Rufina καὶ Porto ἡνώθησαν εἰς μίαν), 50 ἱερεῖς καὶ 14 διάκονοι· ὁ ἀριθμὸς δ' οὗτος κατόπιν ηὐξήθη καὶ σήμερον ὑπάρχουν 75, ἤτοι 6 ἐπίσκοποι, 53 ἱερεῖς καὶ 16 διάκονοι καρδινάλιοι. Ὁ Οὐρβανὸς ὁ Η' τῷ 1630 ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς τὸν τίτλον τοῦ ἐξοχωτάτου (Eminence). Ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ὑπηρετοῦσιν ὡς καρδινάλιοι ἀρχιεπίσκοποι σήμερον 6 ἐν Γαλλίᾳ (Παρισίων, Ρένν, Βορδώ, Βεσανσόν, Λυὼν καὶ Ρένς), 1 ἐν Βελγίῳ (Μαλίν), 3 ἐν Γερμανίᾳ (Μπρεσλάου, Μονάχου, Κολωνίας), 1 ἐν Αὐστρίᾳ (Βιέννης), 2 ἐν Πολωνίᾳ (Βαρσοβίας καὶ Πόζναν), 1 ἐν Οὐγγαρίᾳ (Γκράντ), 5 ἐν Ἱσπανίᾳ (Τολέδου, Σεβίλλης, Γρενάδας, Σαραγόσσης καὶ Βαλεντίας), 1 ἐν Πορτογαλίᾳ (Λισσαβῶνος), 1 ἐν Ἀγγλίᾳ (Οὐεστμίνστερ), 1 ἐν Ἰρλανδίᾳ (Ἄρμαγ), 4 ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις Ἀμερικῆς (Νέας Ὑόρκης, Βοστώνης, Φιλαδελφείας, καὶ Σικάγου) καὶ 1 ἐν Καναδᾷ (Κεμπέκ). Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ τοῦ Βατικανοῦ ὑπάρχουσιν ὁ *καρδινάλιος πρύτανις*, ὁ *καρδινάλιος ἀρχιδιάκονος*, ὁ *καρδινάλιος-ἀρχιθαλαμηπόλος*, ὁ *καρδινάλιος-γραμματεὺς* (ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) καὶ ὁ *καρδινάλιος-βικάριος*, ἀντικαθιστῶν τὸν πάπαν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.
Ε. Γ. Π.

— **καρδινάλιοι,** ***μαῦροι*** (Cardinaux noirs). Ὀνομασία, ἥτις ἐδόθη εἰς τοὺς δεκατρεῖς καρδιναλίους τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ παραστῶσιν εἰς τὸν γάμον τοῦ Ναπολέοντος Α', τὴν 2 Ἀπριλίου 1810, μετὰ τῆς Μαρίας-Λουΐζης, καίτοι εἶχον προσκληθῆ ἰδιαιτέρως. Κατόπιν τῆς ἀρνήσεως ταύτης ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν σύλληψιν τῶν καρδιναλίων τούτων, τὴν ἀφαίρεσιν ἀπ' αὐτῶν τῶν διακριτικῶν ἐμβλημάτων τοῦ καρδιναλίου καὶ τὴν συνοδείᾳ χωροφυλάκων ἐξορίαν εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας.
Μ. Δ. Θ.

καρδινάλιος (ὁ) (Cardinalis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ διατηροῦνται πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τρεφόμενα ἐκ διαφόρων κόκκων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *καρδινάλιος ὁ τοῦ Ἀκρωτηρίου* (Cardinalis capensis). Οὗτος ἔχει ἀνάστημα στρουθίου (σπουργίτου), ράμφος μελανόν, πόδας σαρκοχρόους, μέτωπον παρειάς, ὀπίσθιον μέρος τοῦ θώρακος καὶ κοιλίαν στιλπνῶς μελανά, λαιμόν, κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, πρόσθιον μέρος τοῦ θώρακος, ἕδραν καὶ οὐρὰν ζωηρῶς πυρέρυθρα, ράχιν καὶ πλευρὰς ἐρυθρὰς μέχρι πορφυρερύθρους. Ὁ χρωματισμὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν ἄρρενα. Ἡ θήλεια ἔχει τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος σκοτεινῶς φαιά, μὲ τὴν περιφέρειαν τῶν πτερύγων της ἀνοικτῶς τεφράν, τὴν κεφαλὴν σκοτεινῶς φαιάν, μὲ ὑπόλευκον λωρίδα διήκουσαν κατὰ τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς καὶ ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν. Τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἀνοικτῶς φαιοτεφρά Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀλλαγῆς τῶν πτερῶν, ἥτις συμπίπτει κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον, ὁ ἄρρην λαμβάνει τὸν χρωματισμὸν τῆς θηλείας καὶ χρώννυται πάλιν λαμπρῶς κατὰ τὸν Ἰούλιον, ὁπότε εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν ἐρώτων. Ἀπαντᾷ κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας καὶ ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς καλλιεργησίμους γαίας. Ἡ θήλεια κατασκευάζει ἔντεχνον φωλεὰν καὶ γεννᾷ 3—5 ᾠὰ πρασίνου χρώματος, ἅτινα ἀνατρέφουσιν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς.

Καρδινάλιος ὁ λοφιοφόρος (Cardinalis cristatus). Οὗτος καλεῖται καὶ *ἀηδὼν τῆς Βιργινίας* ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 22 ἑκ., ἐξ ὧν τὰ 8 ἀποτελοῦσι τὴν οὐράν. Τὸ ράμφος του εἶναι μᾶλλον βραχύ, κωνικὸν καὶ ἰσχυρόν, καὶ ἔχει, ὅπως καὶ οἱ πόδες, χρῶμα ἀνοικτῶς ἐρυθρόν. Ὁ λαιμὸς καὶ αἱ παρειαὶ εἶναι μελαναί, τὸ ὑπόλοιπον σῶμά του εἶναι ζωηρῶς πυρρέρυθρον καὶ τὸ κατὰ κορυφὴν τῆς κεφαλῆς ὑψηλὸν λοφίον πορφυροῦν. Ἡ θήλεια ἔχει φαιοϋπέρυθρον χρωματισμόν. Ἄδει μελῳδικώτατα καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ ἔχει ἐντονωτέραν φωνὴν τῆς ἀηδόνος Εἶναι πτηνὸν μεγάλης ἀξίας καὶ περιζήτητον τόσον διὰ τὸ λαμπρὸν πτέρωμα, ὅσον καὶ διὰ τὸ ᾆσμά του.

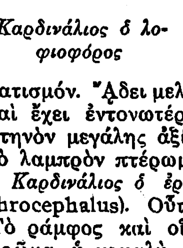

Καρδινάλιος ὁ λοφιοφόρος

Καρδινάλιος ὁ ἐρυθροκέφαλος (Cardinalis erythrocephalus). Οὗτος ἔχει μῆκος 16 περίπου ἑκ. Τὸ ράμφος καὶ οἱ πόδες του ἔχουσι σαρκῶδες χρῶμα, ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ παρειαὶ εἶναι ἐρυθραί, τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς, ἡ ράχις καὶ αἱ πτέρυγες εἶναι φαιοϋποκυαναῖ, τὰ ὑποκάτω μέρη τοῦ σώματος εἶναι λευκὰ μὲ φαιὰς καὶ μελανὰς κηλῖδας, τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων εἶναι λευκὰ καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι σκοτεινῶς φαιά. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ἀμφότερα τὰ γένη. Ἄδει μελῳδικῶς καὶ διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τρεφόμενον ἐκ διαφόρων κόκκων. Ἐν Ἀγγλίᾳ κατώρθωσαν, ὥστε νὰ ἀναπαράγῃ καὶ ἐντὸς τοῦ κλωβίου. Εἶναι περιζήτητον πτηνὸν πρὸς κόσμον, λόγῳ τοῦ λαμπροῦ πτερώματός του.
Δ. Ν. Π.

καρδινία (ἡ) (Cardinia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα γλυκέων ὑδάτων, χαρακτηριζόμενα ἰδίως ἐκ τῶν ἰσχυρῶν γνάθων των, καὶ τῶν δύο πρώτων ζευγῶν τῶν ποδῶν των. οἵτινες τελευτῶσιν εἰς δακτυλιοειδεῖς ἀποφύσεις, ὥστε νὰ δίδωσι τὴν ἐντύπωσιν χειρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καρδινία ἡ μακρόρρυγχος* (Cardinia longirostris), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα ρέοντα ἢ ἠρεμοῦντα ὕδατα τῆς Εὐρώπης.
Δ. Ν. Π.

— **καρδινία** (ἡ) (Cardinia Ag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καρδινιιδῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον ᾠοειδὲς ἢ ἐπίμηκες, παχύ, ἔμπροσθεν βραχὺ καὶ ἀπεστρογγυλωμένον. Οἱ ὀδόντες τοῦ κλείθρου

Καρδινία.

Digitized by Google

ἦσαν πολὺ ἀσθενεῖς ἢ ἔλειπον. Οἱ ἐμπρόσθιοι πλευρικοὶ ὀδόντες ἦσαν βραχεῖς, οἱ δ' ὀπίσθιοι παχεῖς καὶ ταινιώδεις. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἄφθονα ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας λιασίου σειρᾶς τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

καρδιογνώστης (ὁ)· ὁ γινώσκων τὴν καρδίαν, τὴν προαίρεσιν, τοὺς σκοπούς, τοὺς μυχίους λογισμοὺς τῶν ἄλλων: «ὁ Θεὸς εἶναι καρδιογνώστης».

Καρδιογνώστου *μοναστήριον* [*Γεωγρ.*]. Παλαιὰ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἥτις ἔκειτο μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Ἰβήρων καὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀθωνικῆς χερσονήσου, καὶ ἐγειτόνευε πρὸς τὰς μονὰς τῆς Ἁγίας Χριστίνης, Μουστάκωνος, Ἀθανασίου καὶ Λουκᾶ. Ἐκ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 887, πληροφορούμεθα, ὅτι τὸ μοναστήριον τοῦτο ὑπήχθη εἰς τὴν μονὴν Κολοβοῦ. Τοῦ μοναστηρίου τοῦ Καρδιογνώστου ἐλάχιστα μόνον ἐρείπια σῴζονται σήμερον. Κ. Μ. Κ.

καρδιογράφημα, *—ατος* (τό). Διάγραμμα παρουσιάζον ἀνιούσας καὶ κατιούσας γραμμάς, ὀφειλομένας εἰς τὰς συστολικὰς καὶ διαστολικὰς κινήσεις τῆς καρδίας (βλ. καὶ λ. *ἠλεκτροκαρδιογράφημα* καὶ *καρδιογράφος*). Α. Κ. Κ.

καρδιογραφία (ἡ)· ἡ μέθοδος τῆς ἐγγραφῆς τῶν καρδιακῶν κινήσεων διὰ τοῦ καρδιογράφου (βλ. καὶ λ. *ἠλεκτροκαρδιογραφία*).

καρδιογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρδιογραφίαν.

καρδιογράφος (ὁ) [*Ἰατρ.*]. Τὰς συστολικὰς καὶ διαστολικὰς κινήσεις τῆς καρδίας ἀνεκάλυψαν οἱ φυσιολόγοι κατ' ἀρχὰς δι' ἑνὸς ἁπλουστάτου μέσου, διὰ τῆς διανοίξεως τοῦ κύτους τοῦ θώρακος τῶν ζῴων καὶ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως τῶν καρδιακῶν κινήσεων. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα τῆς καρδιακῆς περιόδου, ἐνῷ τὰς ἐντὸς τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων κινήσεις τοῦ αἵ-

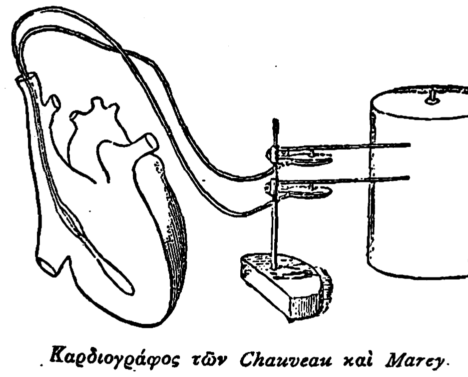

Καρδιογράφος τῶν Chauveau καὶ Marey.

ματος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σπουδάσουν. Χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Chauveau καὶ Marey ἀνακάλυψιν τῆς καρδιογραφίας, ἀπεκαλύφθησαν πλεῖσται ὅσαι λεπτομέρειαι τῶν διαφόρων χρόνων τῆς καρδιακῆς περιόδου, ἄγνωστοι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ δύο οὗτοι σοφοὶ φυσιολόγοι μετεχειρίσθησαν τὴν ἑξῆς μέθοδον: Εἰσήγαγον διὰ τῆς σφαγίτιδος φλεβὸς εἰς ἵππον διπλοῦν καθετῆρα, ἀπολήγοντα εἰς δύο σφαίρας ἐξ ἐλαστικοῦ πλήρεις ἀέρος, ἐπίσεαν τὸν καθετῆρα μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς καρδίας, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μία τῶν σφαιρῶν ἔφθασεν εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν, ἡ δ' ἄλλη εἰς τὸν δεξιὸν κόλπον. Τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τοῦ καθετῆρος συν-

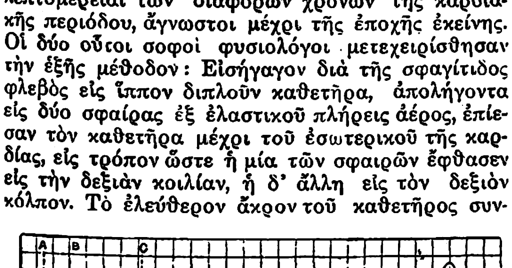

Καρδιογράφημα.

[Ο=Διάγραμμα κολπικόν. V=Διάγραμμα κοιλιακόν. P=Καρδιακὴ ὦσις.]

έδεσαν μετὰ τῆς ἀεριούχου κάψης τοῦ Marey. Ἡ ὅλη συσκευὴ ἀποτελεῖ κλειστὸν σύστημα πλῆρες ἀέρος, ἡ συστολὴ δὲ καὶ διαστολὴ τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων ὑπεγείρει ἢ καταβιβάζει τὴν ἐλαστικὴν μεμβρᾶναν τῆς κάψης τοῦ Marey, ἥτις προκαλεῖ κινήσεις ἀνόδου καὶ καθόδου τῶν μοχλῶν, οἵτινες χαράσσουν ἐυκρινῆ γραμμὴν ἐπὶ ταινίας χάρτου, πρότερον μελανωθείσης δι' αἰθάλης καὶ ἐφαρμοσθείσης ἐπὶ κυλίνδρου περιστρεφομένου κανονικῶς περὶ ἄξονα. Εἰς τὸν ἄνθρωπον αἱ συστολαὶ καὶ διαστολαὶ τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων, ἐξωτερικῶς προκαλοῦν μεταβολὴν τοῦ σχήματος, τοῦ ὄγκου καὶ τῆς συστάσεως τῆς καρδίας, ἥτις παράγει ἐκ τῆς συστολῆς τῶν κοιλιῶν μίαν πρόωσιν τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος, τὴν καρδιακὴν ὦσιν ὁρατὴν ἢ ψηλαφητὴν συνήθως κατὰ τὸ πέμπτον μεσοπλεύριον διάστημα. Ἐν τῇ κλινικῇ λαμβάνομεν καρδιογραφήματα ἐξίσου ἀκριβῆ, ὡς τὰ τῆς προαναφερθείσης ἐνδοκαρδιακῆς μεθόδου, διὰ τοῦ καρδιογράφου τοῦ Marey. Ὁ καρδιογράφος τοῦ Marey ἀποτελεῖται ἐκ κάψης, ἥτις καλύπτεται ὑπὸ μεταλλικοῦ πετάλου φέροντος ξύλινον κομβίον, τὸ ὁποῖον ἐπιτίθεται ἐπὶ τῆς καρδιακῆς ὤσεως. Μὲ τὴν κάψαν συγκοινωνεῖ σωλήν, ὅστις ἀπολήγει εἰς τὴν γραφικὴν κάψαν τοῦ Marey, ἥτις γράφει τὰς μεταδιδομένας κινήσεις. Τὸ πρὸς ἐξέτασιν ἄτομον ἐξαπλοῦται ἐπὶ τραπέζης κατὰ τὴν πλαγίαν ἀριστερὰν θέσιν, θέτει τὴν ἀριστερὰν του χεῖρα ὑπὸ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, τὸ δὲ κομβίον τοῦ καρδιογράφου τίθεται ἐπὶ τῆς καρδιακῆς ὤσεως καὶ ὀλίγον ἄνωθεν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἡ καρδία ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ θωρακικὸν τοίχωμα καὶ τὰ λαμβανόμενα διαγράμματα δύνανται νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ τῆς ἐνδοκαρδιακῆς μεθόδου. Εἰς παθολογικάς τινας καταστάσεις τὸ καρδιογράφημα παρουσιάζει διαφόρους μορφολογικὰς ἀνωμαλίας, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀρρυθμίας. Ὑπάρχουν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ λῆψις τοῦ καρδιογραφήματος καθίσταται δύσκολος, ἐὰν μὴ ἀδύνατος, ὡς εἰς ἄτομα παρουσιάζοντα ἐστενωμένα τὰ μεσοπλεύρια διαστήματα, ὡς εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παχυσάρκους, τῶν ὁποίων ἡ καρδιακὴ ὦσις δὲν εἶναι ἀντιληπτή. Α. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

καρδιοειδής (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ καρδίαν, ὁ ἔχων μορφήν, σχῆμα καρδίας.

—*καρδιοειδὴς καμπύλη* [*Μαθ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ καμπύλη ἡ γραφομένη ὑπὸ σημείου περιφερείας, κυλιομένης ὑπὸ ἄλλης περιφερείας ἴσης ἀκτῖνος. Αἱ ἐξισώσεις αὐτῆς εἶναι:

$$x = a\,(2\,\eta\mu\,\omega - \eta\mu\,2\,\omega)$$
$$y = a\,(2\,\sigma\upsilon\nu\,\omega - \sigma\upsilon\nu\,2\,\omega)$$

ὅταν τὰ x καὶ y δίδωνται συναρτήσει τῆς παραμέτρου ω. Εἰς πολικὰς συντεταγμένας ἡ ἐξίσωσις αὐτῆς εἶναι: $\rho = 2a\,(1 + \sigma\upsilon\nu\,\vartheta)$. Τὸ τόξον ὁλοκλήρου τῆς καρδιοειδοῦς εἶναι δεκαεξαπλάσιον τῆς ἀκτῖνος τοῦ κύκλου, ἐξ οὗ παράγεται. Σ. Μ.-Ο.

καρδιόκερας (ὁ) (Cardioceras) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *στεφανοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων μαλακίων*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὄστρακον ἀρκούντως στενόμφαλον μετὰ τρόπιδος ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς. Τὸ ὄστρακόν των ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ ἰσχυρῶν πτυχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδιχάζοντο πρὸς τὰ ἔξω εἰς δύο ἢ περισσοτέρους κλάδους καὶ περιέβαλλον τὴν τρόπιδα πριονοειδῶς. Τὰ κυριώτερα ἀπολιθωμένα εἴδη εἶναι τὸ *καρδιόκερας cordatum*, τὸ *καρδιόκερας alternans* κλπ. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀξφορδείου καὶ κιμμεριδίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας λευκῆς ἰουρασίου (μαλμίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βάδην καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

καρδιοκτύπι (τό)· δημοτ., κτύπος τῆς καρδίας, παλμοὶ ἰσχυροὶ καὶ ταχεῖς συνήθως ἕνεκα φόβου || συνεκδ., ἀδημονία, ἀγωνία, στενοχωρία, φόβος.

καρδιοκτυπῶ, καὶ *—άω*· ἔχω καρδιοκτύπι, φοβοῦμαι, ἀνησυχῶ, ἀδημονῶ, ἀγωνιῶ.

καρδιόλη (ἡ) (Cardiola) [*Παλαιοζ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *προκαρδιιδῶν ἑτεροδόντων ὁμοιναρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακόν των ἦτο ὑψηλῶς θολωτόν, φοειδές, ἔφερε δὲ σπόνδυλον ἐξωγκωμένον καὶ κεκαμμένον καὶ χονδρὰς κυματώδεις συγκεντρικὰς πλευράς, διακοπτομένας ἀπὸ ἀκτινωτὰς ῥαβδώσεις. Κάτωθεν τῶν σπονδύλων ὑπῆρχε τριγωνικὴ αὐλή. Τὸ χεῖλος τοῦ κλείθρου κάτωθεν τῶν σπονδύλων ἔφερεν ἀσθενῆ ὀδοντίδια. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου καὶ δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

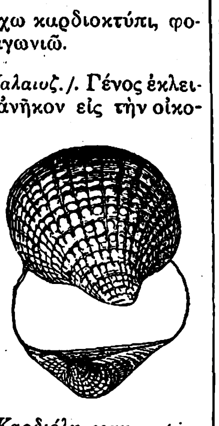

Καρδιόλη cornucopiae.

καρδιολογία (ἡ)· ὁ κλάδος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὁ ἀσχολούμενος περὶ τὴν καρδίαν ἀνατομικῶς, φυσιολογικῶς καὶ παθολογικῶς.

καρδιολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρδιολογίαν: «καρδιολογικὴ μελέτη, —πραγματεία».

καρδιολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐξετάζων, ὁ μελετῶν τὰ τῆς καρδίας, ἰατρὸς εἰδικὸς εἰς τὰ νοσήματα τῆς καρδίας καὶ σχετικῶν ἀγγείων.

καρδιομετρία (ἡ)· μέθοδος καταμετρήσεως τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἀγγεῖα ζώντων ζῴων.

καρδιόμετρον (τό)· ὄργανον καταμετρήσεως τοῦ αἵματος εἰς ζῶντα ζῷα.

καρδιονοσία (ἡ)· νόσος, πάθησις τῆς καρδίας.

καρδιόμηρος (ὁ) (Cardiomerus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ, σχετικῶς, μεγέθους, μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ἐπιμήκη καὶ ἀρκετὰ ὀγκώδη, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, προθώρακα τριγωνικόν, σῶμα φοειδές, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ πόδας λεπτούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρδιόμηρος ὁ γραμμωτὸς* (Cardiomerus lineatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα μελανὸν καὶ λεπτοτάτας ἐπιμήκεις γραμμώσεις λευκοαργυροῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ παρὰ τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰς Ἄλπεις. Δ. Ν. Π.

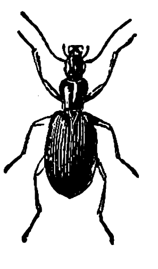

Καρδιόμηρος ὁ γραμμωτός.

κάρδιον (τὸ) (Cardium) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *καρδιιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ μαλάκια τῶν γλυκέων, ὑφαλμύρων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων, μὲ κόγχην δίθυρον καὶ ἔχουσαν σχῆμα καρδιοειδές. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζ.*] Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων, πολλῶν ἑκατοντάδων εἰδῶν, εὑρέθησαν πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ μέχρι σήμερον. Λείψανα ἀπολιθωμένα πολλῶν εἰδῶν καρδίων εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς πολλὰς αὐτῆς θέσεις, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως ἐν Ἠπείρῳ (κοιλὰς τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ), εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Θρᾴκην, Μακεδονίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

καρδιονοσία (ἡ)· νόσος, πάθησις τῆς καρδίας.

καρδιόξυλον (τὸ) [*Βοτ.*]. Τὸ ἐσώτατον ξυλῶδες τμῆμα τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων. Τοῦτο, πυκνότερον τοῦ περιφερειακοῦ (σομφοξύλου) εἰς ἄνθρακα καὶ ὑδρογόνον, ἕνεκα τῆς ἐμποτίσεως τῶν μεμβρανῶν του ὑπὸ διαφόρων δεψικῶν καὶ ἄλλων ἀντισηπτικῶν σκληρυντικῶν οὐσιῶν καὶ ἐξ ἐλλείψεως ὕδατος καὶ πλαστικῶν ὀπῶν, ἔχει ἰδιαιτέρων ὅλως ἀξίαν εἰς τὴν ἐν γένει βιομηχανίαν τῆς ξυλείας. Θεωρεῖται ὡς τὸ πλέον ἀσαπές, συμπαγές, δυσέργαστον, ἀλλὰ καὶ στερεὸν φυσικὸν χρωματιστὸν ξύλον τῶν μεγάλων ἰδίᾳ δένδρων καὶ ἡ ἐμπορικὴ τιμή του εἶναι κατὰ πολὺ ὑψηλοτέρα τοῦ κοινοῦ ξύλου. Κ. ΠΑΠ.

καρδιοπαλμία (ἡ)· βλ. λ. *καρδιακοὶ παλμοί.*

καρδιοπληξία (ἡ)· ἐλάττωσις τῆς ἐνεργείας τῶν καρδιακῶν συστολῶν κατὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς καρδίας.

καρδιοπνευμογράφος (ὁ)· συνδυασμὸς καρδιογράφου καὶ πνευμογράφου.

καρδιόπους (ὁ) (Cardiopus) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυακιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην μικράν, λεπτήν, εὔθραυστον, διαφανῆ, σπειροειδῆ, μὲ ἄνοιγμα τριγωνικὸν καὶ περιστόμιον διεσταλμένον. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει σῶμα ὑποκυλινδρικόν, διαφανές, μὲ κεφαλικὸν τμῆμα ὀγκῶδες, ὅπερ καταλαμβάνει τὸ πέμπτον τοῦ γενικοῦ μήκους. Οἱ προέχοντες ὀφθαλμοὶ εἶναι τοποθετημένοι κατὰ τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς καὶ αἱ σιαγόνες ἰσχυραί. Τὰ βράγχια εἶναι συμμετρικά, κωνικοῦ σχήματος, καὶ περιβάλλονται ὑπὸ χονδρώδους μεμβράνης. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν ὑπάρχει πτερύγιον ἐν εἴδει ποδίσκου πεπιεσμένου, ὅπερ φέρει ἀπομυζητικὴν σικύαν (βεντούζαν). Τὰ γεννητικὰ ὄργανα εὑρίσκονται δεξιὰ τῆς κοιλίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *καρδιόπους ὁ πλακουντοφόρος* (Cardiopus placentarius), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

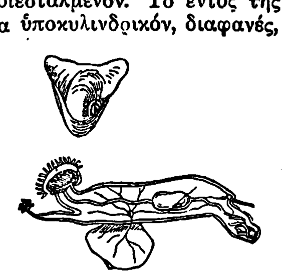

Καρδιόπους ὁ πλακουντοφόρος.

[Ἄνω: Ἡ κόγχη.—Κάτω Τὸ ζῷον.]

καρδιοπτωσία (ἡ)· πτῶσις τῆς καρδίας, συνοδευομένη καὶ ὑπὸ πτώσεως τοῦ ἥπατος.

καρδιορραγία (ἡ)· αἱμορραγία ἐσωτερικὴ συνεπείᾳ τραυματισμοῦ τῆς καρδίας.

Digitized by Google

καρδιορρηξία (ἡ) [*'Ιατρ.*]. Ρῆξις τῶν τοιχωμάτων τῆ; καρδίας συνεπεία βλάβης τῶν στεφανιαίων φλεβῶν καὶ ἀναπτύξεως μυοκαρδιτικῆς βλάβης συνεκτικοῦ ἱστοῦ. Ἑδράζει κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας συνηθέστερον καὶ ἐπέρχεται κατόπιν κόπου, τραυματισμοῦ, ψυχροῦ λουτροῦ κλπ. Α. Κ. Κ.

καρδιόρρινος (ὁ) (Cardiorhinus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἔλυτρα ἐπιμήκη, πόδας λεπτοὺς καὶ χρωματισμὸν ποικίλον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρδιόρρινος ὁ στικτὸς* (Cardiorhinus maculatus), ἰθαγενὲς ἔντομον τῆς Βραζιλίας, φέρον πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὀρφνοεπίξανθον μὲ μελανὰ στίγματα ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

καρδιοσκλήρωσις (ἡ)· σκλήρυνσις τῶν μυϊκῶν ἰνῶν καὶ βαλβίδων τῆς καρδίας (βλ. λ. *ἀρτηριοσκλήρωσις*).

καρδιοσκοπία (ἡ)· πειραματικὴ παρατήρησις τῶν κινήσεων τῆς καρδίας.

καρδιοσκόπιον (τό)· συσκευὴ χρησιμεύουσα πρὸς παρατήρησιν τῶν κινήσεων τῆς καρδίας ἐπὶ τῶν ζῴων.

καρδιόσπερμον (τὸ) (Cardiospermum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδιδῶν*, περιλαμβάνον 14 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων περιφερειῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια, ποώδη, ἀναρριχητικά, τινὰ ἐδώδιμα καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Τούτων ἀξιολογώτερον εἶναι: *καρδιόσπερμον τὸ ἁλικάκαβον* (Cardiospermum halicacabum), ἰθαγενὲς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι εἶδος πολλαπλασιαζόμενον εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ καλλιεργούμενον εὐχαρίστως ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν χάριν τῶν φύλλων καὶ νεαρῶν βλαστῶν του, οἱ ὁποῖοι λαχανεύονται, καὶ τῶν ριζῶν του, αἱ ὁποῖαι ἀποξηραινόμεναι χρησιμοποιοῦνται ἐν Ἰνδίαις εἰς τὴν λαϊκὴν φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΠ.

Καρδιόσπερμον.
[α=Φύλλον.]

καρδιοστένωμα (ἡ)· στένωσις τῶν καρδιακῶν στομίων.

καρδιόσχημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τὸ σχῆμα τῆς καρδίας, καρδιοειδής.

καρδιόσωμον (τὸ) (Cardiosomum) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιοκαρκινιδῶν*, περιλαμβάνον χερσαίους καρκίνους μεγάλου μεγέθους, ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ ὑγρῶν μερῶν. Γνωστὰ ἐλάχιστα, σχετικῶς, εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Ἀσίᾳ. Δ. Ν. Π.

καρδιοτομία (ἡ)· τομή, ἀνατομὴ τῆς καρδίας, ἀνατομικὴ ἐξέτασις τῆς καρδίας.

καρδιοτροφία (ἡ)· ἡ θρέψις τῆς καρδίας.

καρδιοφόρος (ὁ) (Cardiophorus) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετρίου μεγέθους, μὲ κεφαλὴν μικροτάτην, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, προθώρακα ἀνεπτυγμένον καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη καὶ πόδας μᾶλλον βραχεῖς καὶ λεπτούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *καρδιοφόρος ὁ τεφρὸς* (Cardiophorus cinereus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα μελανοκυανοῦν, μὲ φαιὰς διακεκομμένας καθέτους ραβδώσεις ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

Καρδιοφόρος ὁ τεφρός.

καρδιοφωνογράφημα (τό). Ἡ γραφικὴ παράστασις τῶν ἠχητικῶν δονήσεων τῶν παραγομένων ὑπὸ τῶν καρδιακῶν τόνων. Ἡ ἐγγραφὴ αὕτη τῶν ἠχητικῶν τόνων γίνεται τῇ βοηθείᾳ εὐαισθητοτάτων μεμβρανῶν κοινωνουσῶν πρὸς μικροὺς μοχλούς, κάτοπτρα ἢ φλόγας, εἴτε τῇ βοηθείᾳ μικροφώνων, ἅτινα μεταβάλλουν τὸ δι' αὐτῶν διερχόμενον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, αἱ μεταβολαὶ δὲ αὗται μεταδίδονται εἰς ἔγχορδον γαλβανόμετρον. Ὁ μηχανισμὸς (κατὰ Marb) συνίσταται ἐξ ἑνὸς φωνενδοσκοπίου συγκοινωνοῦντος μὲ μικρὰν φλόγα φωταερίου, καταλλήλως τοποθετημένην εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μαυρίζῃ στιλπνὸν χάρτην περιστρεφόμενον. Αἱ δονήσεις τῶν τόνων ἀπομακρύνουν ἢ πλησιάζουν τὴν φλόγα, ἡ δὲ ἐγγραφὴ γίνεται ὑπὸ μορφὴν κύκλων διαφόρου μήκους καὶ ἐντάσεως. Κατὰ τὸν Frank ὁ μηχανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ μεμβρᾶναν, εἰς τὰ χείλη τῆς ὁποίας εὑρίσκεται κάτοπτρον. Αἱ δονήσεις τῆς μεμβράνης κινοῦν τὸ κάτοπτρον καὶ τὴν φωτεινήν του ἀκτῖνα. Ἡ τελειοτέρα μέθοδος εἶναι ἡ τοῦ Eventhoven, τοῦ ἠλεκτροφωνογραφήματος. Ἐπὶ τῆς προκαρδιακῆς χώρας τίθεται χοάνη κοινωνοῦσα μετά τινος μικροφώνου. Διὰ τῆς συσκευῆς διέρχεται ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, οἱ δὲ ἦχοι τῆς καρδίας, ὡς ἐκ τῆς μετατοπίσεως τοῦ μικροφώνου μεταβάλλουν τὴν ἔντασιν τοῦ διὰ τῆς συσκευῆς διερχομένου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ προκαλοῦν διακυμάνσεις, αἵτινες μεταδίδονται εἰς ἔγχορδον γαλβανόμετρον, τοῦ ὁποίου αἱ κινήσεις φωτογραφοῦνται. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης συγχρονίζει τις τοὺς παθολογικοὺς ἢ φυσιολογικοὺς ἤχους μὲ τοὺς χρόνους τῆς καρδιακῆς περιόδου. Ὡς ἐκ τοῦ περιπλόκου τῶν μεθόδων καὶ τῆς σχετικῶς μικρᾶς ἀποδόσεως, τὸ καρδιοφωνογράφημα δὲν εἶναι λίαν ἐν χρήσει. Α. Κ. Κ.

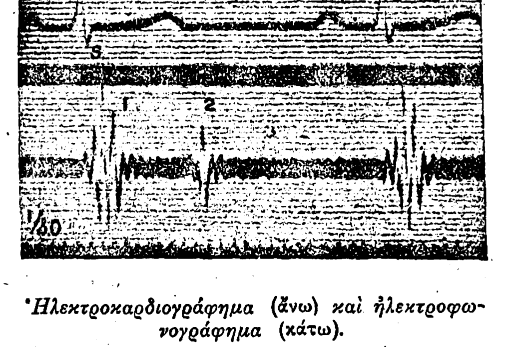

Ἠλεκτροκαρδιογράφημα (ἄνω) *καὶ ἠλεκτροφωνογράφημα* (κάτω).

καρδιόχορτο (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *λαγοικία ἡ κυμινοειδὴς* καὶ *σεραπιὰς ἡ καρδιόσχημος.*

καρδίτης (ὁ) (Cardites) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *καρδιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην φοειδῆ, ἐπιμήκη, μὲ ἀνομοίους θυρίδας. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον ἔχει πόδα βραχύτατον καὶ σῶμα ἐπίμηκες καὶ μαλακόν. Τὸ γένος περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη διαδεδόμενα εἰς πάσας τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρδίτης ὁ κεκοσμημένος* (Cardites ornatus), μικρὸν μαλάκιον μὲ διηυλακωμένην καὶ λαμπρῶς κεχρωματισμένην κόγχην. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

— /*Παλαιοζῳολ.*] Τοῦ γένους τούτου τῶν ἐλασματοβραγχίων μαλακίων λείψανα ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Πολλὰ εἴδη, ἰδίᾳ δ' ἡ καρδίτα crenata, εἶναι χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τῶν Κασσιάνερ στρωμάτων (στρωμ. τῆς Ἁγ. Κασσιανῆς) τοῦ ἀλπινικοῦ τριασίου συστήματος. Λείψανα καρδιτῶν εὑρέθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δ' ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς Θράκην, Ἤπειρον (κοιλὰς τοῦ Μολίτσα ποτ.), Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, Θεσσαλίαν, Ἀττικὴν κ. ἀλ. Γ. Κ. Γ.

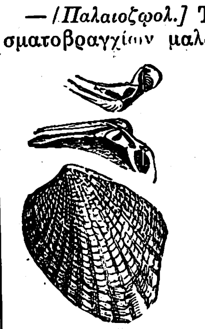

Καρδίτα crenata.
[Ἄνω=τὰ ἄκρα τῶν δύο θυρῶν ἐκ τῶν ἔνδον. Κάτω: Ἡ ἀριστερὰ θύρα.]

Καρδίτσα. Πόλις τῆς Θεσσαλίας ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων, ἕδρα δήμου καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτοικοι (1928) 13.883.

—[*Γεωγρ.*] Ἡ Καρδίτσα εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος ἐπὶ μικροῦ παραποτάμου τοῦ Πηνειοῦ, ἐξ αὐτῆς ὀνομαζομένου Ποτάμι τῆς Καρδίτσας, καὶ ἔχει καλὴν ρυμοτομίαν, καινουργεῖς οἰκοδομάς, καὶ δύο ἄλση, τὸ Παυσίλυπον καὶ τὴν Παπαράντζανη. Ἠλεκτροφωτίζεται καὶ ὑδρεύεται ἐπαρκῶς διὰ φρεάτων καὶ πηγαίων ὑδάτων. Εἶναι κυρίως ἐμπορικὴ πόλις, εἰς τὴν ἀγορὰν δὲ αὐτῆς συγκεντροῦνται ἐκ τῶν πέριξ χωρίων μεγάλαι ποσότητες καπνοῦ, σιτηρῶν, βάμβακος καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, διεξάγονται δὲ κατ' ἔτος δύο μεγάλαι ἐμποροπανηγύρεις, τὴν 4ην Ἰουνίου καὶ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου. Ἡ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων (Βόλος-Καλαμπάκα), τῶν ὁποίων ἡ Καρδίτσα εἶναι εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων σταθμῶν, καὶ διὰ πολλῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν συνδεουσῶν τὴν Καρδίτσαν μετὰ τῆς Λαρίσης, τῶν Τρικκάλων, τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος (Μεσολογγίου), τῆς Φθιώτιδος (Λαμίας) καὶ μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων κωμοπόλεων καὶ χωρίων τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος. Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς πόλεως διεξάγεται κυρίως διὰ τοῦ λιμένος Βόλου, τῶν ἐμπορευμάτων μεταφερομένων ἐκεῖ σιδηροδρομικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἡ βιομηχανία εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ δύο ἀτμομύλων ἀλέσεως σιτηρῶν, ἑνὸς κεραμοποιείου, ἑνὸς παγοποιείου καὶ ψυγείου καὶ ἑνὸς ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἡ κοινωνικὴ κίνησις τῆς Καρδίτσης εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη χάρις εἰς τὴν οἰκονομικήν της ἀκμήν, ἡ διαμονὴ δὲ εἰς αὐτὴν εὐάρεστος λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχει ἀρκετὰ καλὰ ξενοδοχεῖα. Ἐφημερὶς ἐκδίδεται μία ἑβδομαδιαία, ἡ «Ἀνατολή», ἀσχολουμένη μὲ τὰ καθαρῶς τοπικὰ ζητήματα.

Ἡ Καρδίτσα εἶναι ἕδρα τοῦ μητροπολίου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, ἔχει δὲ 8 ναοὺς τιμωμένους εἰς μνήμην τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου, Γεωργίου καὶ Νικολάου, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τοῦ Προφήτου Ἠλιού, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος εἶναι ἄριστον νεότευκτον οἰκοδόμημα, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων μνημείων τῆς πόλεως. Δημόσιαι ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν τῇ πόλει εἶναι: πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, πταισματοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς, οἰκονομικὴ ἐφορεία, ταμεῖον α' τάξεως καὶ δασαρχεῖον. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐπανορθωτικαὶ φυλακαί, γραφεῖον Τ.Τ.Τ. καὶ δημόσιον καπνεργοστάσιον α' τάξεως. Δημόσια ἐκπαιδευτήρια εἶναι: 1 γυμνάσιον καὶ 7 δημοτικὰ σχολεῖα, ἑδρεύει δὲ ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιθεωρητὴς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπάγονται 165 δημοτικὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας.

Ἡ Καρδίτσα εἶναι νέα πόλις, κτισθεῖσα ἐπὶ τουρκοκρατίας, καθὼς συνάγεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ ὅτι οὐδαμοῦ ἀναφέρεται κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς παντελοῦς ἐν αὐτῇ ἐλλείψεως ἀρχαίων ἢ μεσαιωνικῶν μνημείων ἢ ἐρειπίων. Χ. Δ.

— **Καρδίτσης** *ἐπαρχία* /*Γεωγρ.*/. Ἡ μεγαλυτέρα ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, καταλαμβάνουσα τὸ νότιον τμῆμα αὐτοῦ. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεδινή, καλυπτομένη ὑπὸ τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, μόνον δὲ κατὰ τὸ νότιον καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμά της ὑψοῦνται διάφοροι κορυφαὶ τῶν Ἀγράφων καὶ τῆς Πίνδου. Ἐκ τούτων ὑψηλότεραι εἶναι τὸ Βουτσικάκι (2.154 μέτρ.), ἡ Βουλγάρα (1.680 μ.) καὶ τὸ Καράβι (2.124 μ.), ἀπὸ τῶν ὁποίων κατέρχονται πολλοὶ ποταμοὶ (Ἀπιδανός, Ἐνιπεύς, Πάμισος κλπ.), χειμαρρώδεις κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Πηνειόν. Ἡ ἐπαρχία παράγει σιτηρά, καπνόν, ὄσπρια, βάμβακα κλπ., καλλιεργούμενα ἐν τῇ πεδιάδι, τρέφει δὲ καὶ μεγάλας ἀγέλας αἰγοπροβάτων εἰς τὰς κλιτῦς τῶν βουνῶν, ἀποδιδούσας ἄριστα κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἐπίσης τὰ βουνὰ ἔχουσιν ἄφθονον ξυλείαν ἐκμεταλλευομένην ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ κυνήγιον. Ἡ συγκοινωνία εἶναι ἀρίστη εἰς τὴν πεδιάδα, ἐξυπηρετουμένη διὰ πολλῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τῶν θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων, ἐνῷ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν βουνῶν διεξάγεται αὕτη δι' ὑποζυγίων. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ *Καρδίτσα*. Ἄλλαι δὲ μεγάλαι κωμοπόλεις εἶναι: τὰ *Κανάλια*, τὸ *Μουζάκι*, ὁ *Παλαμᾶς*, οἱ *Σοφάδες*, τὸ *Φανάριον* κλπ. Διοικητικῶς περιλαμβάνει ἕνα δῆμον, τὸν τῆς Καρδίτσης, καὶ 129 κοινότητας μὲ 167 χωρία καὶ συνοικισμούς, καὶ ἔχει συνολικῶς κατοίκους 114.113 (1928). Αἱ κοινότητες τῆς ἐπαρχίας εἶναι: *Ἁγιοπηγῆς* (Δελῆ Ἰμπραήμ), *Ἁγίου Ἀκακίου* (Γολίτσης), *Ἁγίου Γεωργίου*, *Ἁγίου Θεοδώρου* (Καπουτσί), *Ἀγναντεροῦ* (Μεσδανίου), *Ἀνάβρας* (Τσαμασίου), *Ἄνω Ὀρφανῶν* (Ἠλιᾶ), *Ἀπιδιᾶς*, *Ἀργυρίου*, *Ἀργιθέας* (Κνισόβου), *Ἀρτεσιανοῦ* (Πιτσόρι), *Ἀστρίτσας* (Μπουλῆ), *Βαθυλάκκου* (Λακρεσίου, Βάναρης), *Βατσουνιᾶς*, *Βλάσδου*, *Βλάσης* ἢ *Βλασίου*, *Βλοχοῦ*, *Βραγγιανῶν*, *Βρώστιανης*, *Γελάνθης*, *Γεωργικοῦ* (Τσιακουσίου), *Γλογοβίτσας*, *Γουργοβιτῶν*, *Δαφνοσπηλιᾶς* (Βελεσίου), *Δρακότρυπας* (Σκλαταίνης), *Ἐκὴμ Βελεσίου*, *Ἑλληνοπύργου*, *Ἑρμιτσίου*, *Ζαρχανάδων*, *Ζερετσίου*, *Θραψιμίου*, *Καλλιφωνίου*, *Καλογριανῶν*, *Καλυβακίων*, *Καναλίων*, *Καππᾶς*, *Καραλαρίων Κιερίου* (Οὐζοὺν Καραλάρ), *Καρδιτσομαγούλας*, *Καρποχωρίου* (Γκερμπετσίου), *Κασνεσίου*, *Κασνεσίου Μαγούλας*, *Καστανιᾶς*, *Καταφυγίου*, *Κέδρου* (Χαλαμπρεζίου), *Κερασιᾶς*, *Κορεντζῆς*, *Κοσκινᾶς*, *Κοτσερῆς*, *Κουβανάδων*, *Κουμάδων*, *Κουμπλεσίου*, *Κουμπουριανῶν*, *Κουρτεσίου*, *Κουρτικίου*, *Κρανιᾶς*, *Κρυονερίου* (Στούγκου), *Κτημένης* (Δρανίτσης), *Λαζαρίνης*, *Λαμπεροῦ* (Τιταγίου), *Λεονταρίου* (Ἀσλανάρ), *Λεοντίτου*, *Λοξάδας*, *Λουτροπηγῆς* (Σμοκόβου), *Λουτροῦ*, *Μαγουλίτσης*, *Μακρυρράχης* (Κυΐτζης), *Μακρυχωρίου*, *Μαράθου* (Ἀραχωβίτσης), *Μάγκου*, *Μαστρογιάννη*, *Μασχολουρίου*, *Ματαράγκας*, *Μαυραχάδων*, *Μαυρομματίου*, *Μεσιχόβου*, *Μεσενικόλα*, *Μεσοβουνίου*, *Μητροπόλεως* (Παλιοκάστρου), *Μισαλὰρ* ἢ *Μουσαλάρ*, *Μοίρους*, *Μολεντζικοῦ*, *Μορφοβουνίου* (Βουνεσίου),

Digitized by Google

Μουζακίου, Μπαλταλάρ, Μπεζούλας, Μποσκλάβου, Μπουκοβίτσης, Νεβροβουνίστης, Νεοχωρίου, Νταουτίου, Ξυνονερίου (Ζουλευκαρίου), *Μεγάλου Παζαρακίου, Παλαιᾶς Γιαννιτσοῦς, Παλαμᾶ, Παλιοκκλησίου, Παλιουρίου, Παλιοχωρίου, Πάπα, Παπαπρασταίνης, Πασχαλίτσης* (Σούπης), *Πετρίλου, Πετρίνου, Πετρωτοῦ* (Διασκόβου), *Πορτί, Πορτίτσης, Προσηλίου* (Βουνίτσης), *Πύργου, Πύργου Ματαράγκα, Ραχούλας* (Ζογλωπίου), *Ρεντίνης, Ριζοβουνίου* (Ριζάβας), *Ροπωτοῦ, Ρούσου, Σεκλίζης, Σελιπιανῶν, Σιάμου, Σιαμπαλῆς, Σοφάδων, Στεφονιάδος, Τριζόλου, Φαναρίου, Φαναρίου Μαγούλας, Φίλιας, Φλωρεσαίων, Φράγκου, Φτελοπούλας* (Ντελῆ Βελλῆ), *Φυλακτῆς*, καὶ *Χωτένης*. Χ. Δ.

— **Καρδίτσα** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ Πελαγίας ἔχουσα τρεῖς μοναχούς. Κεῖται παρὰ τὴν Κωπαΐδα πρὸς Β. τῶν Θηβῶν, μεθ' ὧν συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1001. Χ. Δ.

Καρδίτση ***ἀπόπειρα***. Τὴν 14ην Φεβρουαρίου 1898, περὶ τὴν 6 μ. μ. ὥραν, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἐπέστρεφεν ἐφ' ἁμάξης μετὰ τῆς θυγατρός του πριγκιπίσσης Μαρίας ἐκ τοῦ συνήθους περιπάτου, ὑπέστη δολοφονικὴν ἀπόπειραν εἰς θέσιν Ἀνάλατος τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καρδίτση καὶ Ἰωάννου Γεωργίου ἢ Κυριακοῦ, δι' ὅπλων γκρᾶ καὶ ἐξ ἀποστάσεως τριάκοντα περίπου μέτρων. Αἱ ριφθεῖσαι πέντε σφαῖραι ἐτραυμάτισαν τὸν ἕνα ἐκ τῶν ἵππων τῆς ἁμάξης καὶ ἐπιπολαίως τὸν κυνηγὸν τοῦ βασιλέως, ἐκ τῆς ἀναπτυχθείσης δὲ ὑπὸ τοῦ ἁμαξηλάτου ταχύτητος τῆς ἁμάξης ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ θυγάτηρ του ἀπέφυγον τὸν κίνδυνον τῶν νέων ριφθεισῶν σφαιρῶν. Οἱ δράσται κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι τὴν καταδίωξιν τῆς ἀστυνομίας ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ κύριος ἔνοχος Καρδίτσης συλληφθεὶς καὶ ἀνακρινόμενος κατέθεσεν, ὅτι ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸν βασιλέα, διότι τὸν ἐθεώρει παραίτιον τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ἐὰν δ' ἐπετύγχανε τοῦ σκοποῦ του, ἐπωφελούμενος τῆς μελλούσης νὰ προκληθῇ συγχύσεως ἐν τῇ πόλει, θὰ ἐφόνευε καί τινας τῶν πολιτευομένων. Τὴν 19 Μαρτίου 1898 δικασθέντες οἱ δράσται ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου λυκείου, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Παλαμηδίου τοῦ Ναυπλίου, προετίθετο δὲ ὁ βασιλεὺς ν' απονείμῃ εἰς αὐτοὺς χάριν, ὅτε ἡ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Κανελλίδου ἐφημερὶς «Καιροὶ» ἐδημοσίευσεν, ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη ἦτο σκηνοθεσία, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς βασιλικῆς χορηγίας Θών, ὅπως ἐξεγείρῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ὁ Κανελλίδης παρεπέμφθη εἰς δίκην, ἀλλ' ἠθωώθη, ἐνῷ συγχρόνως διετάσσετο ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς τοῦ Καρδίτση καὶ Γεωργίου ἢ Κυριακοῦ (Δεκέμβριος τοῦ 1898) ἐν Παλαμηδίῳ. Εἰς τὴν θέσιν ἔνθα ἐγένετο ἡ ἀπόπειρα ἱδρύθη ναὸς φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος, εἰς μνήμην τῆς διασώσεως τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ τῆς πριγκιπίσσης Μαρίας. Παρὰ ταῦτα ἡ περὶ σκηνοθεσίας ἐκδοχὴ ἐξηκολούθησε νὰ ὑποστηρίζεται, προστιθεμένης τῆς πληροφορίας ὅτι ἀντὶ τοῦ Καρδίτση καὶ τοῦ Κυριακοῦ, φυγαδευθέντων εἰς Ἀμερικήν, ἐθανατώθησαν ἄλλοι ἐκ τῶν εἰς θάνατον καταδεδικασμένων. Θ. Β.

Καρδιτσομαγούλα *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Θεσσαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται 2 περίπου χλμ. πρὸς Β τῆς πόλεως Καρδίτσης ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ Τρίκκαλα ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ἔχει ταχ. καὶ τηλ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι 1395 (1928).

Κάρδιφ (Cardiff) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν Οὐαλλίᾳ, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας τοῦ Γκλάμοργκαν, κειμένη εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς Οὐαλλίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Τάφ, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Σέβερν, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μπρίστολ. Κάτ. 225 700. Εἶναι ὁ μέγιστος λιμὴν τοῦ κόσμου ἐξαγωγῆς γαιανθράκων. Ἐξ αὐτοῦ ἐξάγονται σχεδὸν πάντες οἱ γαιάνθρακες τῶν πλουσιωτάτων γαιανθρακωρυχείων τῆς Ν. Οὐαλλίας. Ἡ ἐτησία ἐξαγωγὴ αὐτῶν φθάνει τὰ 20 000. 000 τόννων. Ἐξάγει ἐπίσης εἰς μεγάλην κλίμακα σίδηρον καὶ κατειργασμένα μέταλλα τῶν μεταλλείων τῆς Ν. Οὐαλλίας. Εἶναι πόλις βιομηχανικωτάτη μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ἐργοστασίων εἰδῶν χάλυβος, σιδήρου, χαλκοῦ, σχοινοποιίας, ἱστίων μηχανῶν, σιδηροδρομικῶν εἰδῶν, κτλ. Ἔχει ἐπίσης μεγάλας καὶ ὀνομαστὰς ὑψικαμίνους, διεξάγει δὲ ζωηρὸν ἐμπόριον εἰσαγωγῆς σιτηρῶν, κτηνῶν, πετρελαίου καὶ ξυλείας, προωρισμένης κατὰ μέγα μέρος διὰ τὴν ναυπηγίαν. Πλὴν τῶν πολυαρίθμων ναυτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ὀργανώσεων, ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ καὶ 15 τράπεζαι. Ὁ λιμὴν τοῦ Κάρδιφ, ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους καὶ χωρητικότητος, εἶναι ὁ τρίτος λιμὴν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, διαιρούμενος εἰς πέντε μεγάλα τμήματα, μετὰ πολλῶν δεξαμενῶν, ναυπηγείων, μεγάλων προκυμαιῶν, προβλήτων, ἀποθηκῶν καὶ ἀφθόνων καὶ τελειοτάτων μηχανικῶν μέσων φορτοεκφορτώσεως. Εἶναι ἐπίσης σπουδαῖον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Ἡ σημερινὴ Κάρδιφ εἶναι πόλις νέα, μετὰ εὐρειῶν ὁδῶν, πολλῶν πάρκων καὶ μεγάλων κτιρίων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ μέγαρον τῆς δικαιοσύνης, τὸ μουσεῖον, τὸ πανεπιστήμιον, τὸ δημαρχεῖον κτλ. Ἔχει ἐπίσης ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου καὶ πύργου καὶ ἐκκλησίας τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος. Ἔχει πολλὰς τεχνικὰς σχολάς, δύο ἱερατικάς, θέατρα, βιβλιοθήκην. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κάρδιφ ἱδρύθη τῷ 1883. Τῷ 1648 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Κρόμβελ. Κατόπιν παρήκμασε, μέχρι δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτο μικρὰ πολίχνη, ἧς ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ περιοχὴ ἀνῆκεν εἰς τὸν μαρκήσιον Μπιούτ. Οὗτος δι' ἐξόδων του τῷ 1839 ἤρχισε τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἔργων, τὰ ὁποῖα συμπληρωθέντα ὑπὸ τῶν διαδόχων του μετέβαλον τὸν μικρὸν πρότερον λιμένα εἰς ἐξαγωγικὸν κέντρον τῆς Ν. Οὐαλλίας. Μ. Δ. Β.

— **Κάρδιφ** ***γαιάνθρακες***. Οὕτω καλοῦνται οἱ γαιάνθρακες ἢ λιθάνθρακες τῆς Ν. Οὐαλλίας, οἱ ἐξαγόμενοι ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ λιμένος Κάρδιφ. Διακρίνονται ἐκ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος αὐτῶν εἰς πτητικοὺς ὑδρογονάνθρακας, ἐξ οὗ ἡ ἀνωτέρα θερμαντικὴ αὐτῶν δύναμις. Χρησιμοποιοῦνται, εἰς τὴν παραγωγὴν φωταερίου καὶ τὴν θέρμανσιν σωληνοειδῶν λεβήτων πρὸς ἀνάπτυξιν ἀτμοῦ. Γ. Κ. Γ.

— **Κάρδιφ** ***κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ ἐπὶ τῆς Δ.ΒΔ παραλίας τῆς στομαλίμνης τοῦ *Σέβερν* (κομιτεία Γκλάμοργκαν τῆς Οὐαλλίας), εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ διέκπλου τῆς Βριστόλης σχηματιζόμενος ἐλάσσων κόλπος, ἐν ᾧ ὁ περιώνυμος ἐξαγωγικὸς γαιανθράκων φερώνυμος λιμήν. Σ. Ε. Λ.

καρδιωγμὸς (ὁ)· πόνος κατὰ τὸ στόμιον τοῦ στομάχου, καρδιαλγία.

καρδιωδυνία *['Ιατρ.]* βλ. *καρδιαλγία*.

Καρδιώτισσα *[Γεωγρ.]*. Νησίον καταμεσῆς τοῦ διαύλου *Σικίνου - Φολεγάνδρου* (πλάτ. 36° 37' 45'' Β, μῆκ. 25° 01' 40'', χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio), ἔχουσα ἀνατολικῶς τὴν συστάδα *Καλόγερος-Καράβι* καὶ ΝΔ τὰ *Ἀδέλφια* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

— **Καρδιώτισσα** *[Γεωγρ.]*.—1) Μονὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ὑπαγομένη εἰς τὴν κοινότητα Κράσι, παρὰ τὸ χωρίον Κερά, ἐξ οὗ καὶ λέγεται *Κερὰ Καρδιώτισσα*. Ἀνῆκε πρότερον ὡς μετόχι εἰς τὴν μονὴν Ἀγκάραθον, ἀπεσπάσθη δὲ καὶ ἐγένετο ἀνεξάρτητος, τῇ αἰτήσει τῆς οἰκογενείας Μαγγανάριδων, καὶ σταυροπηγιακή. Ὁ Κορνήλιος (Creta Sacra I, 222) μνημονεύει αὐτὴν ὡς ἀκμάζουσαν τῷ 1415 καὶ ἔχουσαν θαυματουργὸν φήμην. — 2) Ἐγκαταλελειμμένη μονὴ πρὸς Β. τοῦ χωρίου Βόρρων τῆς Κρήτης, σῴζουσα μόνον ναὸν μὲ τρία κλίτη. — 3) Ἐξοχικὸς ναὸς παρὰ τὸ χωρίον Φουρφουρὰν τῆς Κρήτης, πανηγυρίζων τῷ 8 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ.

καρδόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{24}H_{30}O_2$, περιεχομένη εἰς τὰ περικάρπια τῶν καρπῶν τοῦ *ἀνακαρδίου*. Ἐξόχως δριμεῖα ὕλη, ἀσθενῶς εὐχαρίστου ὀσμῆς, χρώματος ἐρυθροκιτρίνου καὶ συστάσεως ἐλαιώδους. Λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῆς δραστικότητος χρησιμοποιεῖται σπανίως καὶ δὴ μόνον ἐξωτερικῶς. Εἶναι ἀδιάλυτος ἐν τῷ ὕδατι καὶ διαλυτὴ ἐν αἰθέρι καὶ ἀλκοόλῃ. Εἰς τὸ θειικὸν καὶ νιτρικὸν ὀξὺ διαλύεται μετ' ἐρυθρᾶς χροιᾶς καὶ καίει μετ' αἰθαλιζούσης φλογός. Χρησιμοποιεῖται κυρίως κατὰ τῆς λέπρας, διακρίνεται δὲ εἰς Cardolum vesicans ἐκ τοῦ δυτικοϊνδικοῦ ἀνακαρδίου καὶ Cardolum pruriens ἐκ τοῦ ἀνατολικοϊνδικοῦ ἀνακαρδίου Σ. Γ.

καρδοπάθιον (τὸ) (Cardopathium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωρανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον τρία μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ καὶ ἀκανθόφυλλα, χρησιμεύοντα καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Ἐξ αὐτῶν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει: *καρδοπάθιον τὸ κορυμβανθὲς* (Cardopathium corymbosum ἢ orientale), κοιν. *χαμολιός*, ὁ *χαμαιλέων μέλας* τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου. Ὑπὸ τοῦ τελευταίου ὡς συνώνυμον αὐτοῦ ἀναφέρεται καὶ ἡ *ἰξία*. Κατὰ τὸν Χέλδραϊχ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὑπάγεται καὶ ἡ παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντῶσα *ἄκανθα*. Ὁ ὀπὸς τῆς ρίζης του θεωρεῖται φαρμακευτικός. Κ. ΠΑΠ.

κάρδοπος (ἡ), κοιν. *ζυμωταριὰ* *[Ναυτ.]*. Εἰδικαὶ μεγάλαι σκάφαι πρὸς ζύμωσιν τοῦ ἄρτου τῶν πληρωμάτων ἐπὶ τῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

κάρδος (ὁ) (Cardus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωρανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον 100 εἴδη. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια, διετῆ καὶ πολυετῆ, πολλὰ ζιζάνια, τινὰ λαχανευτικά. ἅπαντα ἀκανθόφυλλα, φέρουσι συνήθως, ταξιανθίας κεφαλῶν χρώματος ἐρυθροπορφυροῦ καὶ σπανιώτερον λευκοῦ ἢ ὑποκιτρίνου. Κυριώτερον εἶδος *κάρδος ὁ πυκνοκέφαλος* (Cardus pycnocephalus ἢ tenuiflorus), τὸ κοινῶς παρ' ἡμῖν *μαρουλάγκαθο*· εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀναφέρεται πιθανῶς τὸ *κίρσιον* τοῦ Διοσκορίδου. Ὁ κάρδος ἀπαντᾷ εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν, παρὰ τῷ λαῷ δὲ εἶναι τὸ γνωστὸν ὡς ἀγκάθι, γαϊδουράγκαθο, γομαράγκαθο κλπ. Κ. ΠΑΠ.

καρδοσάντο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κνίκος ἡ ἱεράκανθα*.

καρδούγκουλος (ὁ) (Carduncnlus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον δύο μόνον εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ἐτήσια ἢ πολυετῆ, ἀπαντῶντα σπανίως καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἑπτανήσῳ, Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Γνωστότερον εἶδος *καρδούγκουλος ὁ κυάνειος* (Carduncnlus caeruleus). Κ. ΠΑΠ.

Καρδουλιανὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καστελλίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος ἐν τῷ νομῷ Ἡρακλείου, κείμενον παρὰ τὰς ὑπωρείας τῶν Λασιθιώτικων ὀρέων. Κάτοικοι 111 (1928).

Καρδούτσι (Carducci) ***Ἰωσίας***. Ἰταλὸς ποιητὴς (βλ. λ. *Καρντούτσι*).

Καρδούχεια, ἢ ***Καρδούχια, ὄρη*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Ἀσσυρίαν συνόρων της, ἀποτελοῦσα συνέχειαν τοῦ ὄρους Ταύρου. Τοὺς νοτίους πρόποδάς των βρέχει ὁ ἄνω ροῦς τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος, κατῴκουν δὲ αὐτὰ ὁ πολεμικὸς λαὸς τῶν *Καρδούχων*, ἐξ οὗ ἔλαβον τὸ ὄνομα. Ὁ Ξενοφῶν περιγράφει διὰ μακρῶν τοὺς ἑπταημέρους σκληροὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους διεξήγαγον διερχόμενοι διὰ τῶν ὀρέων τούτων οἱ Μύριοι κατὰ τὴν πρὸς τὰς πατρίδας των ἐπιστροφήν, ἐναντίον τῶν ἐγχωρίων Καρδούχων. Ὁ Στράβων ὀνομάζει τὰ Καρδούχεια ὄρη *Γορδυαῖα* (βλ. λ.).

Καρδοῦχοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Μηδικὴ ὀρεινὴ φυλὴ κατοικοῦσα παρὰ τὸν Ζάγρον. Λαὸς πολεμικώτατος, παρημπόδισε πολὺ τὴν κάθοδον τῶν ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα μυρίων, τῷ 400 π. Χ. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Περσικοῦ κράτους ἀπετέλεσαν ἀνεξάρτητον κράτος. Θεωροῦνται πρόγονοι τῶν σημερινῶν *Κούρδων* (βλ. λ.), πρὸς τοὺς ὁποίους συσχετίζεται καὶ τὸ ὄνομά των. Θ. Τ.

καρδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λαγοικία ἡ κυμινοειδής*.

Καρὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 217 (1928). Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Ἀμπελάκι (201 κ.), Ὄρος (164 κ.), Γουλεδιανὰ (196 κ.) καὶ Γεννὶ (40 κ.). Τὰ χωρία ταῦτα, κείμενα παρὰ τὴν πόλιν Ρεθύμνης, πλειστάκις ἔγιναν θέατρον μαχῶν κατὰ τοὺς ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνας τῆς Κρήτης. Ε. Γ.

Καρέα. Ἐκαλεῖτο οὕτω μία τῶν πυλῶν τοῦ περιβόλου τῶν βασιλικῶν παλατίων τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν μεσαίωνα. Δι' αὐτῆς συνεκοινώνει ὁ ἱππόδρομος μετὰ τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης. Ν. ΚΛΣ

Καρέα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταϋγέτου. Κάτ. (1928) 169.

Καρέα (ἢ ***Καρέως***), ***μονὴ Ἰωάννου τοῦ*** — *Γεωγρ.]*. Μονὴ τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὰς Δ κλιτῦς τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀπέχουσα μίαν περίπου ὥραν ἀπὸ

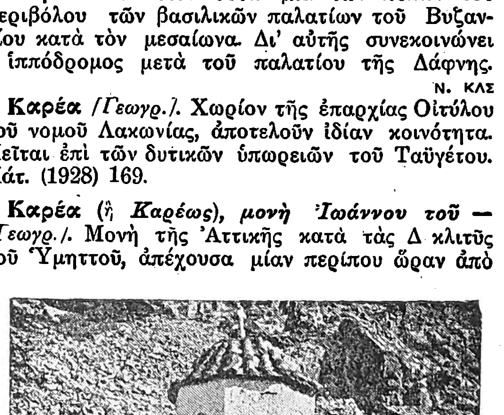

Ἡ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Καρέος.
[Φωτογρ. Κ. Θεοφάνη.]

Digitized by Google

τοῦ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ Βύρωνος, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον ὀνομαζομένη οὕτως. Ἡ κτίσις αὐτῆς ἀνάγεται τοὐλάχιστον εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κτιρίου της, γνωστὴ δὲ κατέστη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀπὸ τοῦ αὐτόθι μονάσαντος Πελοποννησίου ἰατροφιλοσόφου Παρθενίου Πετράκη. Κατὰ τὴν θέσιν Κουκοπούλι ὑπῆρχε τότε μετόχιον τῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων, εἰς αὐτὴν ὑπαγόμενον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ μετεφέρθη ἡ ἕδρα τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ Παρθενίου, ἡ δὲ παλαιὰ μονὴ τοῦ Καρέως κατέστη μετόχιον τῆς νέας, γνωστῆς ἔκτοτε ὡς μονῆς Πετράκη. Ἡ μεταφορὰ αὕτη ἐγένετο περὶ τὸ 1777, ὡς δεικνύει σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου, δι' οὗ κυροῦται ἡ μεταφορά, σῴζεται δὲ καὶ ἕτερον σιγίλλιον τοῦ Γερασίμου ΣΤ' (1796), δι' οὗ ὁριστικῶς ἐκυρώθη τὸ πρῶτον. Ἔκτοτε ἡ μονὴ τοῦ Καρέα περιέπεσεν εἰς ἀφάνειαν, ἐσχάτως δὲ καταβάλλεται προσπάθειά τις ὅπως περισωθῇ. Π. Ν. Π.

Καρέβσκι (Karewski), ***Φερδινάνδος.*** Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ὀρθοπεδικὴν χειρουργικήν, τὰς παθήσεις τοῦ ἀναπνευστικοῦ καὶ πεπτικοῦ συστήματος καὶ ἐδημοσίευσε πλῆθος ἐργασιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἡ διάγνωσις καὶ θεραπεία τῶν αὐτομάτων ἀνευρυσμάτων τῆς καρωτίδος», «Ἐχινόκοκκοι νεφρῶν», «Χειρουργικαὶ νόσοι τῶν παίδων» (Στουτγάρτη 1894) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Καρέϊ-*Μάρι* (Careii Mari). Πόλις τῆς Ρουμανίας, ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἀνήκουσα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ καλουμένη *Νάντυ-Κάρολυ.* Ἔχει βιομηχανίαν κατεργασίας δερμάτων καὶ παράγει δημητριακά, οἶνον καὶ καπνόν. Κάτ. 15.294. Μ. Ν. Δ.

Καρέϊκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 233. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀποστόλου, Βλαχέϊκα, Γομοστόν, Καραμεσσηνέϊκα, Μπουτέϊκα* καὶ *Ράχη.* Ἡ κοινότης ἀριθμεῖ 968 (1928) κατοίκους.

καρέκλα (ἡ)· τὸ σύνηθες μετ' ἐρεισινώτου κάθισμα, ἄλλως *καθέκλα* (ἀπὸ τοῦ ἐνετ. carega).

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *καρέκλα* εἶναι κάθισμα φέρον τέσσαρας πόδας καὶ ἐρεισίνωτον ἄνευ βραχιόνων, εἰς ὃ δύναται νὰ καθίσῃ μόνον ἓν ἄτομον. Καρεκλῶν ὑπάρχουσι τρία εἴδη: α') αἱ *κοιναί,* χρησιμοποιούμεναι εἰς τὰς οἰκίας, κατωτέρας τάξεως καφενεῖα κτλ., β') αἱ καλυτέρας ποιότητος *(φίνες),* καὶ γ') αἱ πολυτελεῖς, διαιρούμεναι εἰς *καλαμωτὰς* καὶ εἰς ἐπεστρωμένας δι' ὑφάσματος, ἀδιαβρόχου ἢ δέρματος *(ταπετσαρισμένες).* Αἱ τῶν δύο πρώτων κατηγοριῶν κατασκευάζονται ἐκ ξύλου ὀξυᾶς, τῆς δὲ τρίτης ἐκ δρυός, καρυᾶς ἢ μαονίου. Ἑκάστη καρέκλα ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ξυλίνου της σκελετοῦ καὶ τοῦ *καθίσματος* (τοῦ μέρους, ἔνθα κάθηταί τις). Ὁ σκελετὸς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ποδῶν, ὧν οἱ δύο ὀπίσθιοι εἶναι ὑψηλότεροι τῶν ἐμπροσθίων, σχη-

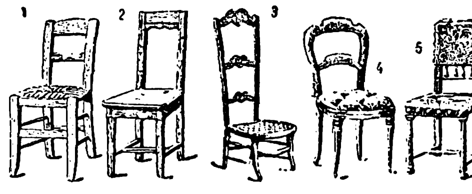

Διάφορα εἴδη καρεκλῶν.
[1=Ἐκ ψιάθου, 2=ἐκ ξύλου, 3=χαμηλή, 4=γεμισμένη μὲ γνάφαλον, 5=ἐκ δέρματος.]

ματίζοντες ὑπεράνω τοῦ καθίσματος τὸ ἐρεισίνωτον. Οἱ πόδες συνδέονται μεταξύ των διὰ ξύλων κυλινδρικῶν, ὧν τὸ συνδέον τοὺς ἐμπροσθίους λέγεται *μπλαζόνι.* Ἐπὶ τῶν ποδῶν στηρίζονται τὰ τέσσαρα *ψαθόξυλα,* ἐφ' ὧν πλέκεται ἡ ψίαθος ἢ ἐπιτίθεται τὸ *τελλάρο,* προκειμένου περὶ τῶν καλαμωτῶν. Τὸ ἐρεισίνωτον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν προέκτασιν τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀπὸ τὰ συνδέοντα τούτους ὑπεράνω τοῦ καθίσματος ξύλα, τὰ *γουλόμπαρα* ἢ *νωμίτες,* ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἄνω λέγεται *γουλό,* τὸ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον *μπάρες.* Τὸ κάθισμα γίνεται ἐκ ψιάθου, ταπετσαρίας, ξύλου ἢ ἐκ λεπτοῦ φύλλου σιδήρου (λαμαρίνα) εἰς τὰ παλαιὰ μόνον καθίσματα. Ἡ ψίαθος (ψάθα), ἀνάλογος τῆς ποιότητος τῆς καρέκλας, εἶναι εἰς μὲν τὰς κοινὰς ἐκ βούρλων ἀχρωματίστων ἢ βεβαμμένων διὰ πρασίνης ἀνιλίνης καὶ προστατεύεται κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ὑπὸ ξυλίνου πήχεως *(ταβαντουριοῦ),* τῶν δὲ καλαμωτῶν εἶναι ἢ ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου εἰδικῶς κατειργασμένου εἰς τρία μεγέθη ἢ ἐξ ἑτέρου εἴδους καλάμου χονδρότερον. Τὰ ξύλινα καθίσματα γίνονται ἀπὸ «τάβλες κόντρα πλακὲ» ἐκ τριῶν φύλλων καὶ εἶναι διάτρητα κατὰ διάφορα σχήματα. Τὰ ψαθόξυλα τῶν καλαμωτῶν καθεκλῶν λέγονται *τελλάρα.*

Μετὰ τὴν συναρμολόγησιν τῶν διαφόρων τεμαχίων τῆς καρέκλας καὶ τὸ πλέξιμον τῆς ψιάθου, ἐπακολουθεῖ ὁ χρωματισμὸς δι' ὤχρας ἢ κάσιας καὶ κατόπιν ἡ στίλβωσις μὲ διάλυσιν γομαλάκκας εἰς οἰνόπνευμα. Οἱ Ἕλληνες τεχνῖται ἔχουν καλὴν ἐπίδοσιν εἰς τὴν καρεκλοποιίαν, πολλοὶ δὲ ἐργάζονται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Οἱ ἐργάται καρεκλοποιοὶ εἰς τὰ οἰκεῖα ἐργοστάσια χωρίζονται κατὰ τὰς ἑξῆς εἰδικότητας: α') *πριονισταί,* οἱ κατεργαζόμενοι τὰ μεγάλα τεμάχια ὀξυᾶς, β') *μαχαιράδες* ἢ *ξυλοκαθαρισταί,* οἱ κατασκευάζοντες τὰ τμήματα τοῦ σκελετοῦ, γ') *ἐφαρμοσταί,* οἱ συναρμολογοῦντες τὴν καρέκλαν, δ') *πλέκται* (συνήθως γυναῖκες), οἱ πλέκοντες τὴν ψίαθον καὶ ε') *λουστραδόροι,* οἱ χρωματίζοντες καὶ στιλβώνοντες τὰς καρέκλας. Η. ΒΕΛΟΥΔΗΣ

καρεκλάδικο (τό)· κατάστημα, ἐργαστήριον ὅπου κατασκευάζονται καρέκλες, καρεκλοποιεῖον.

Καρὲλ *ντὲ Σαὶντ-Γκὰρντ* (Carel de Sainte-Garde), ***Ἰάκωβος.*** Γάλλος ποιητὴς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1684. Ὑπηρέτησεν εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν ὡς ἐλεονόμος καὶ συνέθηκε μέτριά τινα ἔργα, ἐν οἷς «Χιλδεβράνδος ἢ ἡ ἐκ Γαλλίας δίωξις τῶν Σαρακηνῶν». Ι. Μ. Π.

Καρέλας, *Ἀδάμ.* Φιλικὸς καὶ Ἀγωνιστής. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Καρελία *[Γεωγρ.]* Χώρα τῆς ΒΑ. Εὐρώπης, μέρος τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τῆς Φινλανδίας, μέρος δὲ ἀνεξάρτητον πολιτείαν τῶν σοσιαλιστικῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν τῆς Ρωσίας. Περιελάμβανεν ἄλλοτε τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς Φινλανδίας, τὸ Α. τμῆμα τοῦ κυβερνείου τῆς Λένινγκραντ (Πετρουπόλεως) καὶ ὁλόκληρα τὰ κυβερνεῖα τῆς Ὁλονέτας καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου, μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὸ Δ τμῆμα καλεῖται καὶ θάλασσα τῆς Καρελίας. Κατὰ τὸ 1293 εἶχε περιέλθει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σουηδῶν, οἵτινες ἔκτισαν ἐν αὐτῇ τὴν πόλιν Βίμποργκ, τῷ δὲ 1295 καὶ 1300 τὰς πόλεις Κέξχολμ καὶ Λάντσκρεν. Ἡ τελευταία αὕτη, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ὄφτα καὶ Νέβα, κατεστράφη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς δημοκρατίας τοῦ Νοβογορόδ. Τῷ 1721 ὁλόκληρος ἡ Καρελία παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς Σουηδίας εἰς τὴν Ρωσίαν, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Νύσταντ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διημφεσβητήθη ὑπὸ τῆς Φινλανδίας, διὰ τῆς ὑπογραφείσης δὲ τῷ 1920 ἐν Ντόρπατ συνθήκης, ἡ χώρα διενεμήθη μεταξὺ Φινλανδίας καὶ Ρωσίας, τῆς μὲν πρώτης καταλαβούσης τὸ Δ τμῆμα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Φινλανδίας μέχρι τῆς λίμνης Λαντόγκα, τῆς δὲ δευτέρας καταλαβούσης τὸ Α τμῆμα μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης, ὅπερ τῷ 1923 ἀπετέλεσε τὴν ὁμώνυμον ἀνεξάρτητον πολιτείαν. Πρωτεύουσα τῆς φινλανδικῆς ἐπαρχίας τῆς Καρελίας εἶναι ἡ *Βίμποργκ.* Ἡ ἀνεξάρτητος ρωσικὴ πολιτεία ἔχει ἐμβαδὸν 143.340 τ. χλμ. καὶ 269.700 κατοίκους. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Πετροσαβόδσκ,* κειμένη ἐπὶ τῆς Δ ὄχθης τῆς λίμνης Ὀνέγκα. Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ χώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ βαθύπεδα σχηματίζοντα πλῆθος λιμνῶν, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους εἶναι παγωμέναι. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ τῶν *Καρελίων* (βλ. λ.), ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτ.]* Τὸ κατὰ τὸ 1920 προσαρτηθὲν παρὰ τῆς σοβ. δημοκρατίας τμῆμα τῆς *Καρελίας,* ἐπαναστατῆσαν ἓν ἔτος βραδύτερον, ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν του. εἰς ἔνδειξιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1922 εἰδικὴν σειρὰν γραμματοσήμων, ἐκ 15 ἀξιῶν, παριστώντων ἄρκτον ὀρθίαν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν KARJALA. Ἡ σημερινὴ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τούτων εἶναι μετρία. (Ε. Φ. Ξ.)

καρελία (ἡ) (Carelia). Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιοφιλιδῶν,* περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην ἐπιμήκη, στερεάν, συνήθως ἀμαυράν, μὲ ἀκανονίστους συσπειρώσεις, περιβαλλομένην ὑπὸ λεπτῆς ἐπιδερμίδος καὶ χρώματος ἐπιξάνθου ἢ ὑπομελανοῦ. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ᾠοειδὲς καὶ ἀρκετὰ εὐρύ. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς νήσους τῆς Ὠκεανίας καὶ τοῦ Σάντουϊτς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καρελία ἡ πυρρότεφρος* (Carelia rufocinerea), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους, χρῶμα πυρροτεφρὸν καὶ ἀπαντᾷ ἐν Αὐστραλίᾳ. Δ. Ν. Π.

Καρέλιεφ, *Νικόλαος.* Ρῶσος ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἐξέδωκε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα ἀξίας. Ὡς πολιτικὸς ἀνῆκεν εἰς τοὺς φιλελευθέρους καὶ μετὰ τὴν πρώτην ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρτίου 1917 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἐγένετο μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος τῶν Καντέ. Θ. Τ.

Καρέλιοι (οἱ). Φυλὴ φιννική, ἐξ ἧς ὠνομάσθη ἡ χώρα *Καρελία* (βλ. λ.), ἐν ᾗ κατοικεῖ κατὰ μέγα μέρος. Οἱ Καρέλιοι εἶναι ἐπίσης διεσπαρμένοι εἰς τὰ ρωσικὰ κυβερνεῖα τοῦ Τβέρ, τοῦ Νοβογορόδ, τοῦ Καλούγκα, τοῦ Γιαροσλάβλ, τοῦ Βλαδιμίρ, τοῦ Τομπὸφ καὶ τοῦ Σμολένσκ καὶ ὑπολογίζονται σήμερον περὶ τὰς 900.000. Οἱ Ρῶσοι χρονογράφοι ἀναφέρουν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, οἱ δὲ Σουηδοὶ ἀπὸ τοῦ Θ'. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα προσηλυτίσθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ Ρώσων ἱεραποστόλων. Σήμερον ἔχουν σχεδὸν τελείως ἐκρωσισθῆ, διετήρησαν ὅμως τὸν φιννικὸν τύπον καὶ τὴν ξανθὴν κόμην. Εἶναι βραχυκέφαλοι καὶ ἀναστήματος κάτω τοῦ μετρίου. Ὁμιλοῦν ὁμώνυμον φιννικὴν διάλεκτον. Ἐθνολόγοι τινὲς περιλαμβάνουν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Καρελίων τὸ σύνολον τῶν Φιλανδῶν τῆς Ρωσίας. Εἰς τὴν φιννικὴν γλῶσσαν ὀνομάζονται *Κάρια-λάϊσετ.* Ἀπαντᾷ ἐπίσης καὶ ὁ τύπος *Κορέλιοι.* Μ. Δ. Β.

Κάρελλ (Karell), ***δίαιτα.*** Μέθοδος ἐγκαινισθεῖσα τῷ 1886, καθ' ἣν ὁ πάσχων ὑποβάλλεται εἰς δίαιταν περιλαμβάνουσαν ἀντὶ πάσης τροφῆς καὶ ποτοῦ ποσότητα 200 μέχρις 800 γραμμαρίων γάλακτος ἀποβεβουτυρωμένου δι' ἡμέρας. Ὁ μέγιστος οὗτος περιορισμὸς τῶν τροφῶν ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς καρδίας, παρέχει δὲ ἄριστα ἀποτελέσματα εἰς τὰς περιπτώσεις καρδιακῆς ἐξασθενήσεως καὶ ὑποτονίας καρδιακῆς. Μ. Ν. Κ.

καρέλλα (ἡ)· ἰδιωματ. τὸ ξύλινον πηνίον περὶ τὸ ὁποῖον τυλίσσεται νῆμα, ἡ κουβαρίστρα καὶ τὸ πλῆρες νήματος: «μιὰ καρέλλα ἄσπρη,—μαύρη» (μεγεθυντικὸν τοῦ *καρέλλι).*

καρέλλι (τό)· ἰδιωματ. ὁ τροχίσκος τῆς τροχαλίας καὶ ὅλη ἡ συσκευή, τροχαλία (πιθανῶς ἀπὸ τοῦ *κάρνου).*

καρένα (ἡ) *[Ναυτ.].* Ὀνομασία τῆς τρόπιδος τοῦ πλοίου εἰς τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν κατὰ παραφθορὰν τοῦ λατινικοῦ carina' || «ἴσια νερά, ἴσια καρένα» ἔκφρασις ναυτικῶς μὲν σημαίνουσα ὅτι τὸ βύθισμα τοῦ πλοίου ἰσοῦται πρὸς τὸ βάθος τοῦ θαλασσίου βυθοῦ, μεταφορικῶς δέ, εἰς τὴν συνήθη τῶν Κυκλάδων ναυτικῶν γλῶσσαν, τὸν ἄνθρωπον, οὗτινος τὰ ἔσοδα μόλις ἐξαρκοῦν πρὸς θεραπείαν τῶν δαπανῶν του. Σ. Ε. Λ.

καρενάγιο (τὸ) *[Ναυτ.].* Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸ παρ' ὁμαλὸν αἰγιαλὸν μέρος, εἰς ὃ κατακλινόμενα τὰ πλοῖα τροπίζονται, ἐπικαίονται κατὰ τὰ ὕφαλα, ἐπιχαλκοῦνται, διανάσσονται καὶ γενικῶς ὑφίστανται ἐπισκευὰς τῶν ὑφάλων των. Ὁ ἀντίστοιχος ἐπίσημος ὅρος *τροπιστήριον* ἔχει λησμονηθῆ. Εἰς τὰ καρενάγια ναυπηγοῦνται ὡσαύτως ἢ καθελκύονται λέμβοι καὶ μικρὰ ἱστιοφόρα. Σ. Ε. Λ.

Καρενάγιο *[Παραλ. Γεωγρ.].* —1) Ὀνομασία ἀκτῆς τῆς Ἑρμουπόλεως παρὰ τὴν θέσιν Μύλος τοῦ Σταυρῆ καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ μεγάλου ναυπηγείου Νταρσανᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτροπίζοντο τὰ πλοῖα καὶ ἐναυπηγοῦντο μικρὰ ἱστιοφόρα. —2) Ὁμοίως ἐν τῷ Πειραϊκῷ λιμένι, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τῆς Ἠετιωνίας ἀκτῆς μασχάλην, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ ποτὲ νεκροταφείου τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καμπὴν τοῦ λιμένος, τοῦ λεγομένου τῶν Ἀλῶν. Τὴν θέσιν τοῦ Καρενάγιου τούτου ἐπέχει ὁ πρὸ καὶ Α τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Λαρίσης προσφυγικὸς συνοικισμός. —3) Ὁμοίως, *Καρενάγιο τοῦ Καλούδη,* ἐκαλεῖτο ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα τοῦ *Ξαβερίου* ἀκτή, ἡ συνεχομένη πρὸς τὸ Βασιλικὸν περίπτερον καὶ ὅπου τανῦν ὁ ὡρονομικὸς σταθμὸς τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀκτὴν ταύτην, ἔρημον τότε (1866) οὖσαν, ἐπεβιβάζοντο κρύφα οἱ διὰ τὴν ἐπαναστατημένην Κρήτην ἐθελονταί. Σ. Ε. Λ.

καρενάρω *[Ναυτ.].* Ὅρος κοινὸς τῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων *τροπίζω* (βλ. λ.) τὸ πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

καρένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *καράνιον.*

Καρενιὸν (Quaregnon) *[Γεωγρ.].* Πόλις τοῦ Βελγίου 7 χιλμ. Δ τῆς Μόνς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Αἶν καὶ τῆς διώρυγος Μὸνς-Κονδέ. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Βαλενσιὲν καὶ ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, χυτήρια σιδήρου καὶ χαλκοῦ, ὑψικαμίνους καὶ βιομηχανίαν καπνοῦ. Κάτ. 17.490 (1927). Μ. Ν. Δ.

Καρέννι (Caren-ni = χώρα τῶν ἐρυθρῶν Καρένων) *[Γεωγρ.].* Πέντε πολιτεῖαι, ἄλλοτε ἀνεξάρτητοι καὶ νῦν ὑποτελεῖς εἰς τὴν Βιρμανίαν τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν. Ἐμβ. 9.165 τ. χλμ. Κάτ. 50.000. Ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ διαφόρων ποταμῶν, ἐξ ὧν σπουδαιότερος ὁ *Νὰμ Πῶν* καὶ ὁ *Σαλγουήν,* ὁ τελευταῖος πλωτός. Κατοικεῖται κυρίως ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν ἐρυθρῶν Καρένων, ἀνηκούσης εἰς οἰκογένειαν τῶν ἀγρίων Μπγκαΐ. Δ. Σ. Δ.

Καρένοι (οἱ), ἢ ***Καρῖνοι,*** ἢ ***Κατσχῖνοι*** (Karen). Ὀρεινὸς λαὸς τῆς Δυτικῆς Ἰνδοκίνας, τοῦ ὁποίου αἱ διάφοροι φυλαὶ εὑρίσκονται διεσπαρμέναι εἰς Τενασσερίμ, εἰς τὰ ΒΔ τοῦ Σιὰμ καὶ εἰς τὴν Βιρμανίαν. Γενικῶς ὁ λαὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας φυλάς: τοὺς *Σγκάους,* τοὺς *Πγκὼ* καὶ

Digitized by Google

τοὺς *Βυκάϊ*, ἤτοι, τοὺς «λευκούς», τοὺς «μαύρους» καὶ τοὺς «ἐρυθρούς», προφανῶς ἐκ τοῦ χρώματος τῆς περιβολῆς των. Αἱ φυλαὶ αὗται ἐξ ἄλλου ὑποδιαιροῦνται εἰς πολυαρίθμους πατριάς. Οἱ Κατσχῖνοι τῶν ὀρέων τοῦ Ἀρρακὰν εἶναι καὶ αὐτοὶ Καρένοι, προελθόντες ἐξ ἀναμίξεώς των μὲ τοὺς Βιρμάνας. Τὸ ἀνάστημά των ὑπερβαίνει τὸ μέτριον, τὰ δὲ χαρακτηριστικά των ὁμοιάζουν πρὸς τὰ τῶν Μαλαισίων. Οἱ Καρένοι διατείνονται, ὅτι προῆλθον ἐκ τοῦ *Γιοὺν-νὰν* (Ε' αἰῶνα). Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Βιρμανίας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἱ Καρένοι βαθμηδὸν ἐγκαταλείπουν τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν καὶ κατέρχονται εἰς τὰς πεδιάδας, ὅπου ἐπιδίδονται εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐν τούτοις, ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ἀποφεύγουν τὴν μετὰ τῶν Εὐρωπαίων ἐπαφήν. χωρὶς νὰ εἶναι, ἐν τούτοις, ἀνυπότακτοι. Τῷ 1911 ἀνήρχοντο εἰς 1.103.000. Ἐκ τούτων 100.000 εἶναι βουδισταί, ἰσάριθμοι ἠσπάσθησαν τὸν καθολικισμόν, ἢ τὸν προτεσταντισμόν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι διατηροῦν τὰς παλαιὰς θρησκευτικὰς δοξασίας των. Μ. Ν. Δ.

Κᾶρες. Ἀρχαιότατος λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας, κατοικήσας τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτῆς χώραν, ἥτις ἀπὸ τοῦ λαοῦ τούτου εἶχε κληθῆ *Καρία*. Περὶ τῆς προελεύσεως τῶν Καρῶν πολλαὶ καὶ ποικίλαι γνῶμαι φέρονται κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους χρόνους. Οὕτω, κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Β 867 κ.ἑξ. κ.ι Κ 428) οἱ βαρβαρόφωνοι Κᾶρες, οἵτινες εἶχον μετάσχει τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὑπὸ τοὺς καταφόρτους ἐκ χρυσῶν κοσμημάτων ἀρχηγούς των Νάστην καὶ Ἀμφίμαχον, ὡς σύμμαχοι τῶν Τρώων, κατῴκουν τὴν Μίλητον, τὴν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου καὶ τὴν ἀπόκρημνον Μυκάλην καὶ ἦσαν γείτονες πρὸς τοὺς Λέλεγας, τοὺς Παίονας, τοὺς Καύκωνας καὶ τοὺς Πελασγοὺς τῆς Μ. Ἀσίας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α' 171) οἱ Κᾶρες ἦσαν αὐτοὶ οἱ *Λέλεγες*, οἵτινες Λέλεγες μὲν ἐκαλοῦντο ἐφ' ὅσον κατῴκουν τὰς παρὰ τὰς μικρασιατικὰς ἀκτὰς νήσους, ὅτε καὶ ἦσαν ὑπήκοοι τοῦ Μίνωος —χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πληρώνουν εἰς αὐτὸν φόρον—, μετωνομάσθησαν δὲ Κᾶρες ὅτε ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ Ἰώνων ἐκ τῶν νήσων μετῴκησαν εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Καρίαν. Οἱ ἴδιοι ὅμως οἱ Κᾶρες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ, ἐπίστευον ἑαυτοὺς αὐτόχθονας ἐν τῇ χώρᾳ των καὶ συγγενεῖς τῶν Μυσῶν καὶ Λυδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ μόνους ἐκ τῶν ἄλλων γειτονικῶν μὲ αὐτοὺς μικρασιατικῶν λαῶν ἐπετρέπετο νὰ μετέχωσι τῆς λατρείας τοῦ ἐν Μυλάσοις Καρίου Διός. Πρὸς τοὺς Λέλεγας φαίνεται ταυτίζων τοὺς Κᾶρας καὶ ὁ Στράβων (C. 321 καὶ 611), λέγων, ὅτι ἐν Καρίᾳ ὑπῆρχον τάφοι (τεχνητοὶ λόφοι) Λελέγων καὶ «ἐρύματα ἔρημα», Λελέγια καλούμενα. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι οἱ Κᾶρες, ὡς καὶ οἱ Λυδοὶ καὶ Μυσοί, ἀνῆκον εἰς τὴν σημιτικὴν ὁμοφυλίαν, βραδύτερον ὅμως κατέπεσεν ἡ γνώμη αὕτη καὶ ὑπεστηρίχθη, συμφώνως καὶ μὲ τὰ πορίσματα νεωτέρων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, ὅτι οἱ Κᾶρες, ὡς καὶ πάντες οἱ σύγχρονοί των ἀρχαῖοι μικρασιατικοὶ λαοί, ἦσαν Ἄριοι. Σήμερον, ἄλλοι μὲν θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς φυλὴν θρᾳκικὴν ἢ θρᾳκοπελασγικήν, ἄλλοι δέ, κρίνοντες ἐκ τῆς κοινότητος τῶν καταλήξεων (*ασσος* καὶ *ανδα*) τῶν ὀνομάτων πόλεών τινων καὶ ἄλλων τοπωνυμιῶν ἐν Καρίᾳ, Λυκίᾳ, Κρήτῃ καὶ ἠπειρωτικῇ (πελασγικῇ) Ἑλλάδι (ὅπερ μαρτυρεῖ ἢ σύγχρονον ἐπιδρομὴν τῆς αὐτῆς φυλῆς εἰς τὰς εἰρημένας χώρας ἢ ἐπέκτασιν ἀσιατικῶν φύλων ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις εἰς τὴν Κρήτην καὶ πελασγικὴν Ἑλλάδα) ἀποδέχονται, ὅτι οἱ Κᾶρες ἀνῆκον εἰς μίαν ὁμάδα λαῶν, οὐχὶ ἰνδοευρωπαϊκῶν (Ἀρίων), δηλουμένην διὰ τοῦ ὀνόματος *Λούβιοι*, οἵτινες κατῴκουν ἀπὸ τῆς Δ' π. Χ. χιλιετηρίδος ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον ἐξαπλωθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Τούτων κατίσχυσαν περὶ τὸ τέλος τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος οἱ Ἄριοι λαοί. Οἱ Κᾶρες οὗτοι ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς των λαὸς θαλασσοκράτωρ, ἐξαπλωθεὶς εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Κρήτην, ὡς ὑποδηλοῦσι τὰ ὀνόματα τῶν πόλεών της (Κνωσσός, Τυλισσός), ἡ λατρεία τοῦ Διός, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διπλοῦ πελέκεως, μάρτυρες τῆς βαθείας ἀσιατικῆς καὶ καρικῆς ἐπὶ τῆς Κρήτης σφραγῖδος, τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα (μέχρι τῶν δυτικῶν παραλίων αὐτῆς) καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἔνθα ὑπῆρξαν ἱδρυταὶ ἀποικιῶν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐκεῖ πόλεων (Ὀδησσός, Σαλμυδησσός, Ἑρμώνασσα κλπ.). Τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἀφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν οἱ Κρῆτες (Μίνως) πρῶτον καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἔπειτα, οἵτινες καὶ αὐτὴν τὴν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ χώραν των ἐπέδραμον περὶ τὰ μέσα τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος, ὡς μαρτυρεῖ ἡ μνεία αὐτῶν (Akbaïva) εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Boghaz-Keui καὶ αἱ παραδόσεις περὶ τοῦ ἐκ Κρήτης Λυκίου ἥρωος Σαρπηδόνος, τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἀργείου ἥρωος Βελλερεφόντος Γλαύκου, τοῦ ἥρωος Λύκου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονος, καὶ ἄλλων. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς θαλασσοκρατορίας τῶν Κρητῶν ἐν ἀρχῇ καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἔπειτα, οἱ Κᾶρες ὑπελείφθησαν εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν ὡς λαὸς ναυτικός.

Ἤρχισαν τότε νὰ ὑπηρετοῦν ὡς φρουροὶ τῶν φρουρίων τῶν Λυδῶν καὶ ὡς μισθοφόροι εἰς τὰ στρατόπεδα τῶν Σαϊτῶν φαραὼ μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὅτε ἐχρησίμευον ὡς ναῦται τοῦ πολεμικοῦ περσικοῦ στόλου. Ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων τούτων Καρῶν ἐθεωροῦντο ἰδίως οἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἀπωσθέντες ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὰς ἀκτὰς τῆς Καρίας Ἑλλήνων Σόλυμοι καὶ Τερμίλαι. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς των οἱ Κᾶρες ἐτιμῶντο πολὺ ὡς πολεμισταὶ καὶ ἐφημίζοντο διὰ τὰ λαμπρὰ ὅπλα των (Ἡροδ. Α' 171), βραδύτερον ὅμως ἀπώλεσαν τὴν φήμην των καὶ ἐδυσφημίζοντο ὡς κακοὶ καὶ φαῦλοι καὶ ταπεινοί· διὰ τοῦτο διαδεδομέναι ἦσαν καὶ περὶ αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν γειτονικῶν των λαῶν, αἱ παροιμίαι: «Καππάδοκες, Κᾶρες, Κύλικες, τρία κάππα κάκιστα» καὶ «Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' Αἰγύπτιοι, τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστατοι». Ἐν Ἀθήναις, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς των (Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνα), ἡ λέξις Κὰρ ἦτο συνώνυμος μὲ τὴν λέξιν δοῦλος, ἕνεκα τοῦ ἐν αὐταῖς πλήθους των, καὶ εὐτελής, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ φράσεις «Θύραζε, Κᾶρες, οὐκέτ' Ἀνθεστήρια», λεγομένη πρὸς τοὺς δούλους μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἑορτῆς, «Ἐν Καρὸς μοίρᾳ» λεγομένη περὶ τοῦ οὐτιδανοῦ καὶ «Ἐν Καρὶ κινδυνεύειν» λεγομένη ὅταν ἔβαλλέ τις ἄλλον νὰ κινδυνεύσῃ ἀντὶ ἑαυτοῦ. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Καρὲς *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ραμνῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 170. —2 Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Ἔχει 210 κατοίκους καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Βασιλιανὰ* (κάτ. 62), *Κάτω Καρὲς* (κάτ. 30) καὶ *Κλουβιανὰ* (κάτ. 20). Ν. ΚΛΣ

Καρεστίνι (Carestini), **Ἰωάννης**. Ἰταλὸς εὐνοῦχος ἀοιδὸς (περὶ τὸ (1705—1760), γνωστὸς ἐπίσης καὶ ὡς *Κουζανῖνο* (Cusanino) ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κουζάνι, ἥτις τὸν εἶχε προστατεύσει κατὰ τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ του βήματα. Αἱ ἐπιτυχίαι του ὑπῆρξαν μέγισται ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, ἀπετέλεσε δὲ μέλος καὶ τοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου τοῦ Χαῖνδελ ἐν Λονδίνῳ, (1733—1735), ὡς ἀντίπαλος τοῦ Φαρινέλλι. Γ. Σ.

καρετσάντο (ἰταλ. carezzando = θωπευτικῶς) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος ἐν χρήσει κυρίως εἰς τὸ παίξιμον τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ σημαίνων, ὅτι ὁ ἐκτελεστὴς ὀφείλει νὰ παίξῃ θωπεύων οἱονεὶ τὰ πλῆκτρα. Ὁ ὅρος οὗτος συναντᾶται συχνάκις καὶ ὡς *καρετσέβολε* (carezzevole: θωπευτικῶς). Γ. Σ.

Καρέττος. Μηχανικὸς ἐκ Νεαπόλεως, ὑπηρετήσας παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι τοῦ 1821. Ὠχύρωσε πλεῖστα φρούρια μετὰ τοῦ Γάλλου ἐξωμότου Ἰμπραὴμ Μαντζούρ. Συλληφθεὶς τῷ 1816 διὰ παρανόμους σχέσεις μετά τινος Μουσουλμανίδος ἐξόχου καλλονῆς, καλουμένης Γκιουλσούμ, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἀργυροκάστρου, μέχρι τοῦ 1818, ὁπότε ἀπελύθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ παρέσχε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν πολιορκηθέντα Ἀλῆν, πρῶτος ὅμως αὐτὸς ἔδειξε τὸ παράδειγμα τῆς αὐτομολίας, ἐξελθὼν τοῦ φρουρίου περὶ τὰ μέσα τοῦ 1821 καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν Χουρσὴτ πασᾶν. Γ. Δ. Κ.

Κάρεϋ (Carey), **Ἐρρῖκος**. Ἄγγλος μουσουργὸς καὶ ποιητὴς γεννηθεὶς περὶ τὸ 1690 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1743. Νόθος υἱὸς τοῦ Γεωργίου Σάβιλ, μαρκησίου τοῦ Χάλιφαξ, ἔδωκε δείγματα μεγάλου λυρικοῦ καὶ δραματικοῦ ταλάντου, γράφων μόνος του τὴν ποίησιν τῶν μελοδραμάτων του: «Betty», «Κέφαλος καὶ Πρόκρις», «Ο προκαλούμενος σύζυγος» κτλ. Ἐμελοποίησεν ἐπίσης ὑπερεκατὸν μπαλλάντας, καλοῦ τύπου, δημοφιλεστάτας κατὰ τὴν ἐποχήν του, ἀρκετὰς ὀπερέττας καὶ καντάτας. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Χρυσάντερ (Chrysander), ὁ Κάρεϋ εἶναι ὁ συνθέτης τοῦ ὕμνου «God save the King» (Ὁ Θεὸς σώζοι τὸν βασιλέα), ὃν ὁ Κλὰρκ ἀπέδιδεν εἰς τὸν Τζὼν Μπούλλ. Γ. Σ.

— **Κάρεϋ** (Carey), **Ἐρρῖκος**. Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος (1793—1871), γεννηθεὶς ἐν Φιλαδελφείᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐκ πατρὸς Ἰρλανδοῦ. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας» (3 τόμ. 1837—1840) καὶ «Στοιχεῖα κοινωνικῆς ἐπιστήμης» (1858). Ὁ Κάρεϋ ἀναχωρῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἔθεσε μετὰ τοῦ συγχρόνου του Γάλλου Φρ. Μπαστιὰ τὰς βάσεις νέας σχολῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνεβίωσεν ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Ἀδὰμ Σμίθ. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων διδαγμάτων τοῦ Κάρεϋ εἶναι ἡ θεωρία του, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔδαφος ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ κεφάλαιον, αὐξανομένης διαρκῶς τῆς ἀποδόσεώς του. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης στηρίζεται ἡ προσπάθεια τοῦ Κάρεϋ νὰ καταδείξῃ τὸ ψευδὲς τῆς περὶ ἐγγείου προσόδου θεωρίας τοῦ Ρικάρδο καὶ περαιτέρω νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ τελευταίου τούτου ἐν σχέσει πρὸς τὴν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ Κάρεϋ ἀποκρούει ἐπίσης τὴν περὶ πληθυσμοῦ θεωρίαν τοῦ Μάλθου. Α. Α. Τ.

καρέϋα (ἡ) (Careya) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ληκυθιδωδῶν* περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη (4—5) ἰθαγενῆ τῆς Μαλαισίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, φέροντα εἰς τὸν φλοιόν των κλωστικὰς ἶνας καὶ ἔχοντα ξύλον ἐρυθρόν, σκληρόν, συμπαγές, ἀσαφές, λίαν χρήσιμον εἰς τὴν ξυλουργικὴν καὶ οἰκοδομικήν. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *καρέϋα ἡ τεραστία* (Careya prodigiosa), *καρέϋα ἡ δενδρώδης* (Careya arborea) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Καρεφυλλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Λαρδᾶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, μὲ 73 κατ. (1928). Ε. Γ.

Καρεῶται (οἱ). Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ., Γ, 5, 10), κατοικῶν τὰ βόρεια παράλια τοῦ Βενεδικοῦ κόλπου (Venedicus sinus), νῦν κόλπου τοῦ Δάντσιγ, πρὸς ἀνατολὰς τῶν Καρβώνων, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ. Α. Θ. Σ.

καρηβαρία (ἡ)· βάρος εἰς τὴν κεφαλήν, ἐλαφρὸς πονοκέφαλος.

καρηβαρῶ (-έω)· ἔχω καρηβαρίαν, πονοκέφαλον.

καρηκομόωντες (οἱ) μετχ., ὁμηρ. ὡς ἀπὸ ρήματος *καρηκομάω*· οἱ φέροντες πλουσίαν κόμην, κομοτροφοῦντες: «καρηκομόωντες Ἀχαιοί».

Καρήνεια, ἡ *Καρύτεια [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μίνας τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου ἐν τῷ νομῷ Λακωνίας. Κάτοικοι 93 (1928).

Καρήνη, ἡ *Καρίνη [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ, μεταξὺ Ἀταρνέως καὶ Θήβης πεδίου. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται ὑπὸ Ἡροδότου (Ζ' 42), ὅτε δι' αὐτῆς διῆλθον τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου ὁδεύοντα κατὰ τῆς Ἑλλάδος Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας. Π. Ν. Π.

καρηνόστυλος (ὁ) (Carenostylus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

κάρηξ (ὁ) (Carex) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπυρανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ὀκτακόσια εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν περιφερειῶν ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων τῆς γῆς, τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ, τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν τροπικῶν ὀροσειρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, φίλυδρα, τραχέα, ἀκατάλληλα πρὸς νομήν. Οἱ ἀνθοῦντες καυλοί των, στερούμενοι γονάτων, φέρουσιν ἐντός των ψίχαν καὶ ἔχουσι σχῆμα τριγωνικόν. Τὰ φύλλα των εἶναι ἐπιμήκη καὶ στενά, τὰ ἄνθη των δέ, κεχωρισμένου γένους, εἶναι κατατεταγμένα εἰς στάχυς μονοχώρους ἢ διχώρους. Ὁ τριγωνιαῖος καρπός των εἶναι κάρυον περιβεβλημένον ὑπὸ ἀσκοῦ. Εὐδοκιμοῦσι καὶ εἰς ἁλμυρὰ ἐδάφη λιβαδίων. Τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἀποτελοῦσι δυσεξόντωτα ζιζάνια. Ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν φέροντα τὰς κοινὰς ὀνομασίας: *ξιφάρες, μαχαιρίδια, σπαθόχορτα* κλπ. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *κάρηξ ὁ ἀμμόφιλος* (Carex arenaria), ἀπαντῶν συχνότατα ἐν Εὐρώπῃ, φέρει φαιοκιτρίνους κονδύλους ῥίζης χρησιμοποιουμένους ἄλλοτε πρὸς καθαρισμὸν τοῦ αἵματος, *κάρηξ ὁ ῥαγώδης* (Carex baccans), ἰθαγενὴς τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, φυτὸν κοσμητικὸν κ.ἄ. Κ. ΠΑΠ.

Κάρηξ ὁ ἀμμόφιλος.

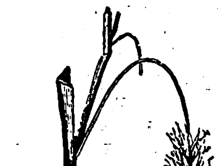
Κάρηξ ψευδοκύπερος.

Digitized by Google

Καρήπουλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράκτιος Μαυριτανίας τῆς Καισαρησίας (*Πτολεμ.* Δ' β, 4, *Nobbe*). Εἶναι τὸ σύγχρονον χωρίον *Ταράνια* (Taragnia, πλάτ. 36° 33' Β, μῆκ 1° 22' ½ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ.: Algiers to Ivi) ἐν τῷ φερωνύμῳ ὅρμῳ
Σ. Ε. Λ.

Καρηττὸς *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία λαϊκὴ τοῦ ἀρχαίου δήμου τῆς 'Αττικῆς *Γαργηττοῦ* (βλ. λ.).

Καρθαγένη (Cartagena ἢ Carthagena). Πόλις τῆς 'Ισπανίας, πρὸς τὸ ΝΑ αὐτῆς τμῆμα, ἐπὶ τῆς Μεσογείου, ἐν τῷ νομῷ καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Μουρκίας, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 96.891. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη, ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου. ὁ δὲ λιμήν της εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων φυσικῶν λιμένων τῆς Μεσογείου. Ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος φυλάσσεται ὑπὸ δύο προκεχωρημένων λωρίδων γῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἐκτισμένα τὰ φρουρία *Γκαλέρα* καὶ *'Αγίου 'Ιουλιανοῦ*, καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῆς νησῖδος *'Εσκουμπρέρα*, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ἕτερα φρούρια. Εἶναι ναυτικὴ βάσις διοικουμένη ὑπὸ ναυάρχου, μετὰ ναυστάθμου καὶ ναυπηγείων. Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ τειχῶν, ὧν τὰ ἐρείπια σῴζονται, καὶ εἶχεν καὶ ἀκρόπολιν, ἥτις εἶναι σήμερον ἠρειπωμένη. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ἐργοστάσια ὅπλων, σχοινίων, καραβοπάνων, ἀγγειοπλαστικῆς, ὑαλουργίας χημικῶν προϊόντων, καὶ σημαντικὰ χυτήρια μολύβδου, ἀπασχολοῦντα περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἐργατῶν. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος εἶναι ζωηροτάτη, ἐξάγονται δὲ δι' αὐτοῦ μόλυβδος, μεταλλεύματα χαλκοῦ, ἄλφα, ἐσπεριδοειδῆ καὶ μέταξα, καὶ εἰσάγονται γαιάνθρακες, ὑφάσματα, σάκχαρις κτλ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου, κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1898, ἡ Καρθαγένη ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς σημασίας της ὡς πολεμικοῦ ναυστάθμου. 'Επίσης τὸ ἐμπόριον τοῦ λιμένος της ἠλαττώθη κατὰ πολὺ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς δημιουργίας τοῦ πρὸς Α αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. κειμένου λιμένος τοῦ Πόρμαν, ὅστις ἀπερρόφησε μέγα μέρος τῆς ἐξαγωγῆς μεταλλευμάτων τῆς περιοχῆς. Ἡ Καρθαγένη ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Καρχηδονίου 'Ασδρούβα περὶ τὸ 243 π. Χ. καὶ ὠνομάσθη *Νέα Καρχηδών*, κατασταθεῖσα τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν Καρχηδονίων ἐν 'Ισπανίᾳ καὶ τὸ ἀρχηγεῖον τῶν ἐν Εὐρώπῃ στρατευμάτων των. 'Απὸ τῆς πόλεως ταύτης ἀνεχώρησεν ὁ 'Αννίβας μετὰ τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον πρὸς κατάληψιν τῆς 'Ιταλίας. Τῷ 210 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σκηπίωνος καὶ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων ἐπιδρομῶν τῶν φυλῶν τοῦ βορρᾶ. Κατόπιν κατεστράφη ὑπὸ τῶν Γότθων καὶ τῶν 'Αράβων, ἐπανακτισθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', ὅστις ἐδημιούργησεν αὐτὴν πολεμικὸν λιμένα καὶ ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν της. Τῷ 1585 ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, τῷ δὲ 1706 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτὴν τῷ 1823 εἰς τοὺς Γάλλους. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 'Ισπανίας τῷ 1844 ἐγένετο τὸ θέατρον διαφόρων συρράξεων. Τῷ 1873 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ἀδιαλλάκτων ἐπαναστατῶν καὶ ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου. Τὸν 'Οκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ μάχη μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ κυβερνητικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα τέλος τὴν κατέλαβον τῷ 1874.
Μ. Δ. Β.

— Καρθαγένης σύνοδος. 'Εν *Καρθαγένῃ* συνῆλθον πλεῖσται σύνοδοι (περὶ ὧν προβλ. *Hefele*, Concilien geschichte). Ἡ περιληφθεῖσα ἐν ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς τῆς ἀνατολικῆς 'Εκκλησίας εἶναι ἡ κατὰ Μάϊον τοῦ 419 συνελθοῦσα ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος. Αἰτία τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης ἦτο ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος, ἐὰν ὁ πάπας ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ δέχηται ἐφέσεις κατὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αφρικῆς. 'Εν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, τῇ προεδρευομένῃ ὑπὸ τοῦ Καρθαγένης Αὐρηλίου, παρῆσαν 217 ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ (κατὰ τὸν Φώτιον 225 καὶ κατ' ἄλλους 214), ἐν οἷς καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ρώμης, ὁ Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικένου καὶ οἱ πρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἄσελλος. Ἡ σύνοδος αὕτη, μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κυρίου ζητήματος καὶ τὴν ἀπόφασιν ὅτι οὐδὲν δικαίωμα ἔχει ὁ πάπας νὰ δέχεται ἐφέσεις κατὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αφρικῆς, ἐξέθετο κανόνας τινὰς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ εὐταξίας, ἐπεθεώρησε τοὺς κανόνας τῶν προτέρων συνόδων τῶν συγκροτηθεισῶν ἐν 'Αφρικῇ (ἀπὸ τοῦ 348) καὶ ἐπεκύρωσε τοὺς κανόνας 14 τοιούτων συνόδων. 'Εκ τῶν κανόνων τῶν συνόδων τούτων ἐδέχθη ἡ σύνοδος τῆς Καρθαγένης τοῦ 419 ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἕνα, εἰς οὓς προσέθηκε καὶ δώδεκα ὑπ' αὐτῆς συνταχθέντας. Πλὴν τῶν κανόνων τούτων, ἐν ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς περιέχονται καὶ πέντε ἐπιστολαὶ καὶ ἀποκρίσεις τῶν πατέρων τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αφρικῆς πρὸς διαφόρους, αἵτινες ἐν τισι συλλογαῖς φέρουσιν αὔξουσαν ἀρίθμησιν 134—138, ἐν ἄλλαις ἁπλῶς τὰς ἐπιγραφὰς ἄνευ ἀριθμήσεως. Κατὰ ταῦτα οἱ κανόνες τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης ἀνέρχονται εἰς 133, εἰς οὓς προστίθενται καὶ πέντε ἐπιστολαὶ καὶ ἀποκρίσεις, ὡς φέρονται ἐν τῷ Συντάγματι Ράλλη καὶ Ποτλῆ. Ἡ ἐν ἄλλαις συλλογαῖς ἀρίθμησις τῶν κανόνων εἰς 134 ἢ 141 ἢ 147 προέρχεται ἐκ διαιρέσεως ἑνὸς κανόνος εἰς δύο ἢ περισσοτέρους. Οἱ κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, ἐπικυρωθέντες ὑπὸ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (καν. β'), ἴσως δὲ καὶ ὑπὸ τῆς Δ' (καν. Α') καὶ τῆς Ζ' (καν. Α'). τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναφερούσης αὐτολεξεὶ τὸν ΠΘ' κανόνα τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης, περιελήφθησαν ἐν πάσαις ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς τῆς ἀνατολικῆς 'Εκκλησίας [Πρβλ. *Ράλλη* καὶ *Ποτλῆ*, Σύνταγμα, τόμ 3 σ 286—624. Πηδαλίου, σ. 376—440 ἔκδ. 1886.]
Κ. Ι. Δ.

— Καρθαγένη *Κολομβίας* (Cartagena) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας, ἐν τῇ Ν. 'Αμερικῇ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Βόλιβαρ, ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῶν 'Αντιλλῶν, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Νταριέν. Κάτ. 51.382. Εἶναι πόλις ὠχυρωμένη, ναύσταθμος καὶ ἐμπορικὸς λιμὴν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Ν. 'Αμερικῆς. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου, ἔχει πανεπιστήμιον, ναυτικὴν σχολήν, πολλὰ μοναστήρια, ἱερατικὴν σχολήν. νοσοκομεῖον, θέατρα κτλ. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἐκ τῶν κυριωτέρων ἑδρῶν τῆς 'Ιερᾶς 'Εξετάσεως ἐν τῇ Ν. 'Αμερικῇ. Ἔχει ναυπηγεῖα καὶ διεξάγει ἐμπόριον παντὸς εἴδους μεταλλευμάτων. Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ὑγρὸν καὶ ἀνθυγιεινόν. Ἱδρύθη τῷ 1533 ὑπὸ τοῦ Πέτρου Ἐρεδιὰ καὶ ἀπέβη ταχέως ἐκ τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τῆς 'Αμερικῆς. 'Εδῃώθη πολλάκις ὑπὸ πειρατῶν, τῷ δὲ 1583 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Ντραίηκ, τῷ 1697 ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ τῷ 1741 ἐπολιορκήθη ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κολομβίας περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαμαχομένων μερίδων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας ἦτο ἐκ τῶν κυριωτέρων λιμένων τῆς 'Αμερικῆς, σήμερον ὅμως ὑπεσκελίσθη ἐμπορικῶς ὑπὸ τοῦ λιμένος τῆς Σαμπανίλλας.
Μ. Δ. Β.

— *[Φιλοτ.]* Ἡ *Καρθαγένη*, καθ' ἣν ἔτι ἐποχὴν ἀπετέλει ὁμόσπονδον πολιτείαν τῆς Κολομβίας, διετήρει ἴδιον ταχυδρομεῖον. Γραμματόσημα ἐξέδωκε τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1899. Ταῦτα ἦσαν δύο μόνον ἀξιῶν καὶ ἔφερον τὰ ἐμβλήματα τῆς Κολομβίας. Κατὰ τὸ 1900 ἐξέδωκεν ἑτέρας δύο ἀξίας, μὲ τὰς αὐτὰς παραστάσεις, ἀλλὰ μὲ διάφορα πλαίσια, ἑτέραν δ' ὁμοίαν σειρὰν ἐξέδωκε καὶ τῷ 1901. Τὰ τελευταῖα ταῦτα φέρουσιν ὡς σημεῖον ἐλέγχου σφραγῖδα ἰώδη, ἀπαρτιζομένην ἀπὸ τὸ λατινικὸν στοιχεῖον S. ἐπαναλαμβανόμενον ἐντὸς διπλογραμμωτοῦ πλαισίου. Κατὰ τὸ 1901 ἐξεδόθη ἑτέρα σειρὰ ἐκ 4 ἀξιῶν, φέρουσα σημεῖα ἐλέγχου ἀπαρτιζόμενα ἐξ ἀστέρος καὶ κρίκων ἁλύσεως καὶ ἐπιτεθειμένα δι' ἐρυθρᾶς σφραγῖδος. 'Ετέρα σειρὰ ἐκ 4 ἀξιῶν ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1902 ἄνευ σημείων ἐλέγχου. 'Εν Καρθαγένῃ, πλὴν τῶν ἀνωτέρω γραμματοσήμων, τῶν προοριζομένων διὰ κοινὴν χρῆσιν, ἐξεδόθησαν καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα δι' ἐπιστολὰς ἐσφραγισμένας καὶ μετ' ἀποδείξεως παραλαβῆς. Τὰ γραμματόσημα τῆς Καρθαγένης ἔχουσι μικρὰν ζήτησιν, περιοριζομένην ἀποκλειστικῶς σχεδὸν μόνον μεταξὺ τῶν Νοτιοαμερικανῶν συλλεκτῶν, καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀξία αὐτῶν εἶναι μετρία.
(Ε. Φ. Ε.)

Κάρθαια *['Αρχ. Γωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ισπανίας ἐν τῇ Βαιτικῇ (βλ. λ. *Καρτηία*).
Π. Ν. Π

Καρθαία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν πόλεων τῆς Κέας, παρά τινα ὁρμίσκον τῶν ΝΑ ἀκτῶν τῆς νήσου, εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν *Πόλες*, συγκοινωνοῦσα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τῆς 'Ιουλίδος (νῦν Τζιᾶς) δι' ὁδοῦ, ἧς σῴζονται λείψανα. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς ἔκειτο ἐπὶ τραπεζοσχήμου τινὸς ὑψώματος, τῆς νῦν *Ἄσπρης Βίγλας*, παραρρεομένου Ν. μὲν ὑπὸ τοῦ Βαθυποτάμου, Δ δὲ ὑπὸ τοῦ Καλαμίτου. 'Εσώθησαν ταύτης λείψανα περιβόλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς τῆς 'Αθηνᾶς, βωμὸς τοῦ 'Απόλλωνος ἴσως κατὰ τὴν σημερινὴν θέσιν Πόρτες καὶ ναὸς τῆς 'Αφροδίτης. Ἄνωθεν τοῦ Καλαμίτου εὑρέθησαν λείψανα ἡρῴου καὶ ρωμαϊκῆς νεκροπόλεως, ἄνωθεν τοῦ Βαθυποτάμου λείψανα τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος καὶ ἀρχαίου θεάτρου ἀντικρύζοντος τὴν θάλασσαν, οὗτινος βαθμῖδές τινες διασῴζονται, ἐντὸς δὲ τοῦ τελευταίου ποταμοῦ καὶ παρὰ τὴν ἀκτὴν εἰκάζεται ὅτι ἔκειτο 'Ασκληπιεῖον. Κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα ἡ πόλις διῃρεῖτο κατὰ φυλὰς καὶ «οἴκους», ἐπί τι δὲ διάστημα εἶχεν ὑποτάξει τὴν Ποιήεσσαν, ἑτέραν πόλιν τῆς νήσου. Εἰς τὴν Καρθαιαν ἀνῆκον τὸ Πύθιον, ὁ Ἱερὸς Λιμὴν (νῦν Κούντουρος), κ ἄ. μέρη γνωστὰ ἐξ ἐπιγραφῶν. Τὰ πρὸ τοῦ 300 π. Χ. νομίσματα τῆς πόλεως, αἰγινητικοῦ σταθμικοῦ κανόνος, τὰ μὲν ἀναγόμενα εἰς τοὺς ἀπὸ πρὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος χρόνους μέχρι τοῦ 480 φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν ϘΑΡ καὶ παραστάσεις δελφῖνος, βότρυος, ἀμφορέως, τὰ δὲ τοῦ Δ' αἰῶνος τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΡ μὲ παρομοίας παραστάσεις. 'Απὸ τοῦ 300 π. Χ. ἐκόπησαν ἀττικοῦ σταθμικοῦ κανόνος νομίσματα, εἰκονίζοντα τὸν 'Απόλλωνα, 'Αρισταῖον ἢ Διόνυσον καὶ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΡΘΑΙ. Ἡ λέξις Καρθαία σχετίζεται πρὸς τὴν σημιτικὴν ρίζαν *κρτ* (πρβλ. Carthago, ἡ Καρχηδών, κ. ἄ.), οἱ δὲ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ὑποτίθενται Κᾶρες ἢ Φοίνικες.
Π. Ν. Π.

Καρθαῖος, *Κ* Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Κλεάνδρου Β. Λάκωνος*. Υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου καὶ μαθηματικοῦ Βασιλ. Λάκωνος, ἐγεννήθη τῷ 187? ἐν 'Αθήναις. Ἅμα τῇ περατώσει τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ὁπόθεν ἐξῆλθεν ἀξιωματικὸς τοῦ Πεζικοῦ (1900). Τὰς στρατιωτικάς του σπουδὰς ηὔρυνεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ὁποίας ἠσκήθη καὶ πρακτικῶς, καταταχθεὶς καὶ ὑπηρετήσας εἰς αὐστριακὸν σύνταγμα. 'Απὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1910 ἐταξίδευσεν εἰς διάφορα μέρη τῆς Γερμανίας καὶ εἰς Παρισίους, ἐπανακάμψας δ' εἰς τὴν 'Ελλάδα διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν καὶ τῆς πυροβολικῆς εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Ὑπαξιωματικῶν, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1912.

Εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἔλαβε μέρος ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, θέσιν τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1917, ὅτε, λόγῳ τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ἐποχῆς, ἐξετοπίσθη εἰς Θήραν καὶ ἀκολούθως εἰς Κέαν. 'Επανελθὼν μετὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 εἰς τὸν στρατόν, ἀπεστρατεύθη ὁριστικῶς μετὰ τὴν Σεπτεμβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου. Βιβλία ἐξέδωκε: τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν τῆς «Μπαλλάντας τῆς φυλακῆς τοῦ Ρήντιγγ» τοῦ 'Οσκὰρ Οὐάϊλδ (1917), τὴν συλλογὴν ποιημάτων «Τὰ τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου καὶ οἱ Κηφισιώτικες Μελῳδίες» (1921) καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ α' μέρους τοῦ «Δὸν Κιχώτου» (1920). Μετέφρασεν ἐπίσης τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Σαίκσπηρ «Μάκβεθ», «Ριχάρδος ὁ Γ'» κλπ., παιχθέντα ἐν τῷ θεάτρῳ Κοτοπούλη. Ὁ Καρθαῖος, ἐκτὸς ἄλλων σποραδικῶν συνεργασιῶν του εἰς περιοδικά, συνειργάσθη κυρίως ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο, καί τινα ἄλλα (*Μάστρ 'Αγάλιας κλπ.*), εἰς τὸν «Νουμᾶν», κατὰ τὴν β' αὐτοῦ περίοδον, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1920 διετέλεσε καὶ ἀρχισυντάκτης. 'Εδημοσίευσεν ἐκεῖ ποιήματα, διηγήματά τινα, μεταφράσεις, ἄρθρα καὶ σημειώματα ἐπὶ τῆς ξένης λογοτεχνικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς. Μεταφραστικὸν κυρίως, κατὰ τὸ μέγα του μέρος, τὸ ἔργον τοῦ Καρθαίου, μίαν μόνον συλλογὴν ποιημάτων περιλαμβάνει. Τὰ ποιήματά του διακρίνει πρωτοτυπία ἐμπνεύσεως, ἁπλότης μορφῆς καὶ ἔντονος ἀπαισιοδοξία, ἐναλλασσομένη πρὸς σαρκαστικὴν σάτιραν ἢ διάχυτον στωϊκισμόν. [*Ρήγα Γκόλφη*: «Κ. Καρθαῖος» («Νουμᾶς» 1930).]
Τ. Α.

Κάοθαιτζ (Carthage) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Μισσούρη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σπρίνγκ. Κάτ. 12 000 Ἡ πόλις ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἀποτελεῖ δὲ τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου σίτου, ὀπωρῶν, κτηνῶν τῆς περιφερείας. Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν της περιλαμβάνονται συσκευασμέναι ὀπῶραι, ἐπιπλοποιία, μηχανουργία, ἀλευρόμυλοι, ἐριουργία κλπ.
Δ. Σ. Δ.

Καρθάλων. —1) Καρχηδόνιος ἀρχιερεύς, υἱὸς τοῦ Μάλχου. —2) Καρχηδόνιος στρατηγὸς τοῦ πρώτου Φοινικικοῦ πολέμου. Τῷ 255 π. Χ. κατέλαβε τὸν 'Ακράγαντα καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξεδίωξε τοὺς Ρωμαίους ἐκ τῶν Δρεπάνων τῆς Σικελίας διὰ ναυμαχίας (*Διόδ. Σικελ.* ΚΓ', 18). Μετὰ ταῦτα ὁδηγῶν 70 πλοῖα καὶ σιτηρά, ἀπεβιβάσθη εἰς Λιλύβαιον (νῦν Κάπο ντὶ Μπόκο), τὸ ὁποῖον καὶ ἐτροφοδότησεν· ἀναχωρήσας ἐκ Λιλυβαίου ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐκ Μεσσήνης ἐπιστρέφοντος ὑπάτου 'Ιουνίου καὶ ἐπιστρέψας ἐτιμώρησε τὸν Αἰγίθαλον, ὅστις εἶχε βοηθήσει τὸν 'Ιούνιον (*Δίων Κάσσ.* ΚΔ', 1.21). —3) 'Αρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ 'Αννίβα. Τῷ 217 ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν Λ. 'Οστίλιον Μαγκῖνον, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τῶν Καννῶν εἶχεν ἀναγκάσει τοὺς Ρωμαίους νὰ παραδοθοῦν. Μετέβη εἰς Ρώμην κατὰ τὰς γενομένας διαπραγματεύσεις ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ 'Αννίβα, ἐγένετο δὲ διοικητὴς τοῦ Τάραντος, ὅπου καὶ ἐφονεύθη ὑπό τινος στρατιώτου κατὰ τὴν ἔφοδον τοῦ Φαβίου (*Λιβίου* ΚΒ', 15 49.58. ΚΕ', 17. ΚΖ', 16). —4) Καρχηδόνιος, ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος μετὰ 'Αμίλκα τοῦ Σαμνίτου. Μετ' αὐτοῦ τῷ 151 π. Χ. εἶχεν ἐκδιώξει ἐκτὸς τῆς Καρχηδόνος τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κόμματος τοῦ Μασινίσσα (*'Αππιαν. Λιβ.* 68 70).
—Π.

καρθαμίνη (ἡ), ἢ ***καρθαμινικὸν ὀξὺ*** $C_{14}H_{16}O_7$ *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ ἐρυθρὰ χρωστικὴ καρθάμου τοῦ *βαφικοῦ*, ἐξ οὗ λαμβάνεται μετὰ τὴν δι' ὕδατος παραλαβὴν τῆς κιτρίνης χρωστικῆς, δι' ἐκχυλίσεως διὰ διαλύματος σόδας καὶ ἀκολούθου καθιζήσεως δι' ὀξέος. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἤρχετο ἄλλοτε ἐπηλειμμένον ἐπὶ κυάθων ἢ πινακίων (rouge en assiettes) ἢ ὡς ὑγρὸν (rouge à la goutte), τελευταίως ὅμως ἔρχεται ὡς ἐρυθρόφαιος κόνις (rouge végétale) ἢ ὑπὸ μορφὴν μεταλλικῶς λαμπόντων φυλλιδίων. Πρὸ τῆς διαδόσεως τῶν συνθετικῶν

Digitized by Google

χρωμάτων ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρύτατα ἐν τῇ βαφικῇ, σήμερον χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ ψιμύθια (Fard de chine). Σ. Γ.

κάρθαμος (ὁ) (Carthamus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν· εἶναι φυτὰ ποώδη, τὰ πλεῖστα ἐτήσια, ἀπαντῶντα εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν θεωροῦνται: *Κάρθαμος ἡ βαφικὴ* (Carthamus tinctorius), ἰθαγενὲς τῆς Αἰγύπτου. Παρέχει τὴν *καρθαμίνην*, βαφικὸν στοιχεῖον χρησιμοποιούμενον τὸ πάλαι πρὸς βαφὴν ὑφασμάτων (ἐρυθρῶν καὶ κιτρίνων) καὶ ἡδυπότων, νόθευσιν τοῦ σαφράνι κλπ. Ἡ καλλιέργεια τοῦ εἴδους τούτου ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ ἐν Εὐρώπῃ. *Κάρθαμος ἡ λευκόκαυλος* (Carthamus leucocaulus)· *κάρθαμος ἡ μαλλωτὴ* (Carthamus lanatus), *κάρθαμος ἡ ὀδοντωτὴ* (Carthamus dentata) κλπ. Κ. ΠΑΠ.

Κάρθαμος ἡ βαφική.

Καρθβελία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. βλ.λ. *Καρθλία*.

Καρθέα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ.λ. *Καρτηΐα*.

Καρθιανὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἔχον 111 κατ. (1928). Ε. Γ.

Καρθλία, ἡ ***Καρθβελία***, ἡ ***Καρταλία*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὠνομάσθη οὕτως ἡ *Γεωργία* ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἐγχωρίων ἀπὸ *Κάρθλου* τοῦ μυθικοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, εἰδικώτερον δὲ τὸ ἓν τῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργιανοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου (1414—1442) σχηματισθέντων κρατιδίων χάριν τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν. Τὸ βασίλειον τοῦτο, μέρος τῆς περιοχῆς τῆς Γρουζίας, ἔχον πρωτεύουσαν τὴν Τιφλίδα, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του περιέπεσεν εἰς διαμάχας μὲ τὰ ἕτερα δύο γεωργιανὰ βασίλεια, ὁ τελευταῖος δὲ εὐθὺς ἀπόγονος τοῦ οἴκου τῆς Καρθλίας *Λουαρσὰμπ* ἤκμασε περὶ τὸ 1615. Ἔκτοτε ἦρξαν τῆς Καρθλίας διάφοροι συγγενεῖς κλάδοι, ἐκ τῶν ἡγεμόνων δὲ τούτων ἐπιφανέστεροι ὑπῆρξαν οἱ: 1) *Βαχτὰγκ Ε' Μουχρὰν* (1659), ὑποτάξας τὴν Καρθλίαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἐξισλαμισθεὶς καὶ λαβὼν τὴν προσωνυμίαν σάχης *Ναβὰζ Α'*. —2) *Γεώργιος ΙΑ'*, ἢ σάχης *Ναβὰζ Β'* (1676). —3) *Ἡρακλῆς ὁ Α'* (1688), ἐπονομασθεὶς *Ναζὰρ Ἀλῆ Χάν*. —4) *Καϊχοσρὸῦ Μουκρὰν* (1709). —5) *Βαχτὰγκ ΣΤ'* (1711), ὁ ὀνομαστότερος πάντων· συνέταξε φερωνύμους νόμους, ἔτι δὲ καὶ ἱστορίαν τῆς Γεωργίας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χρονικὸν τοῦ Βαχτάγκ» ἢ «Μεγάλα Χρονικά»· εἶναι ὁ πρῶτος συνάψας μετὰ τῆς Ρωσίας σχέσεις, δὶς παραμείνας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ Αἰκατερίνης τῆς Α'. Κατὰ τὴν εἰς Ρωσίαν ἀπουσίαν του κατέλιπεν ἀντιβασιλέα τὸν *Σβιμὰν* καὶ ἔπειτα τὸν *Μπακάρ*, ὅστις καὶ ἐπεκλήθη σάχης *Ναβὰζ Γ'* (1716). Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Καχετίας, ἄλλου γεωργιανοῦ βασιλείου, οἵτινες ἔκτοτε διῴκησαν τὴν χώραν. Ἐξ αὐτῶν ἀξιόλογοι εἶναι οἱ ἑξῆς: *Θεϊμουρὰζ* (1744—1762), πρῶτος Καχετιανὸς ἡγεμὼν τῆς Καρθλίας, καταλιπὼν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Καχετίας εἰς τὸν υἱόν του *Ἡρακλῆ Β'* (1762—1798), ἑνώσαντα τὰ σκῆπτρα τῆς Καρθλίας καὶ Καχετίας. Ἐπ' αὐτοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν 50 χιλιάδες Πέρσαι ὑπὸ τὸν Ἀγὰ Μωχαμέτ, πυρπολήσαντες καὶ τὴν πρωτεύουσαν Τιφλίδα (1796), ἀπεχώρησαν δὲ οὗτοι μόνον κατόπιν πιέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ (1797). Ὁ Ἡρακλῆς Β' ἀποχωρήσας τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς Ρωσίαν παρὰ τῷ Παύλῳ Α'. κατέλιπε διάδοχον τὸν υἱόν του *Γεώργιον ΙΒ'* (1798—1802), ὅστις ἀποχωρήσας ἐπίσης εἰς Ρωσίαν μετὰ τοῦ υἱοῦ του Δαυὶδ παρεχώρησε τὴν χώραν εἰς τὸ ρωσικὸν στέμμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ παρέμεινεν αὕτη ὁριστικῶς. —Π.

Κάρθλος [*Μυθ.*] Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Γεωργιανῶν, ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Γεωργίας, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὴ ὠνομάζετο *Καρθλία* ἐν τῇ ἐγχωρίῳ γλώσσῃ.

Καρθουσιανοὶ (οἱ). Τὸ μοναχικὸν τοῦτο τάγμα (ordo Karthusiensis) ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Βρούνου, ὅστις τῇ προτροπῇ τοῦ ἐπισκόπου Γρενόβλης Οὔγου ἐγκατεστάθη εἰς τὴν τέσσαρας ὥρας ἀπέχουσαν ἐκ τῆς Γρενόβλης ἔρημον τῆς Chartreuse, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ τάγμα τὸ ὄνομα. Ἓξ ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ τάγματος ὁ Βροῦνος, τῇ προσκλήσει τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Β', μαθητοῦ του, ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ πάπα τούτου ἵδρυσε τὸ πρῶτον μοναστήριον τῶν Καρθουσιανῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ delle Torre, ὅπερ ἐκλήθη Maria dell'Eremo ἢ del Romitorio. Ὁ πέμπτος ἡγούμενος Γουΐγο († 1137) ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ πρώτου ὀργανισμοῦ τοῦ τάγματος, αἵτινες τροποποιηθεῖσαι ἔν τισιν ὕστερον καὶ ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Α', χρησιμεύουσιν ἔτι ὡς ὁ κανονισμὸς τοῦ τάγματος. Τὸ τάγμα ἀπετελεῖτο ἐκ μοναχῶν (Patres) καὶ λαϊκῶν ἀδελφῶν (Conversi), δι' οὓς ἰσχύουσιν ἴδιοι κανόνες. Εἰς τοὺς μοναχοὺς ἐπιβάλλεται σιωπή, προσευχὴ καὶ αὐστηρὰ νηστεία. Ἡ χρῆσις βουτύρου, ἐλαίου καὶ λίπους ἀπαγορεύεται, τοὐναντίον ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις οἴνου, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς μὴ νηστευσίμους ἡμέρας. Τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἔτρωγον ξηρὸν ἄρτον, κατὰ δὲ τὰς μεγάλας νηστείας ἅπαξ τῆς ἡμέρας. Τὸ ζητεῖν ἐλεημοσύνην ἀπηγορεύετο. Ἑκάστου μοναστηρίου προΐστατο ἡγούμενος, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῶν μοναχῶν. Ἀπὸ τοῦ 1141 ἱδρύθη κεντρικὴ διοίκησις τῶν μοναστηρίων, τὸν ὀργανισμὸν τῆς ὁποίας ἐπεκύρωσεν ὁ πάπας Γρηγόριος Θ' τῷ 1232. Ἐκτὸς τῶν ἀνδρῴων ὑπῆρχον καὶ γυναικεῖα μοναστήρια Καρθουσιανῶν, ἅτινα δὲν γνωρίζομεν πότε ἀκριβῶς ἱδρύθησαν. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις τούτοις ἴσχυον σχεδὸν οἱ αὐτοὶ κανόνες οἱ ἰσχύοντες ἐν τοῖς ἀνδρῴοις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι αἱ μοναχαὶ ἔτρωγον εἰς κοινὴν τράπεζαν. Αἱ μοναχαὶ ἐκαλοῦντο συνήθως διακόνισσαι. Κατὰ τὸ 1360 ὑπῆρχον ὑπὲρ τὰ 200 μοναστήρια ἀνδρῷα καὶ γυναικεῖα, ἅτινα εἶχον, τοὐλάχιστον τινὰ ἐξ αὐτῶν, μεγίστας περιουσίας. Ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Καρθουσιανῶν ἐξῆλθον 4 καρδινάλιοι, 70 ἐπίσκοποι καὶ πλεῖστοι σπουδαῖοι ἐπιστήμονες. Εἰς μοναχοὺς τοῦ τάγματος τούτου ὀφείλεται τέλος ἡ κατασκευὴ τοῦ γνωστοῦ ἡδυπότου *σαρτρὲζ* κατὰ συνταγὴν φυλαττομένην ὑπ' αὐτῶν μυστικὴν (πρβλ. ἰδίᾳ *Dubois*, La grande Chartreuse. Grenoble 1846). Κ. Ι. Δ.

καρὶ (τὸ) (ἀγγλ. curry). Σκόνη κατεσκευασμένη ἀπὸ διάφορα βαχαρικά. Διὰ ταύτης γίνεται σάλτσα καστανή, ἡ ὁποία προστίθεται εἰς μικρὰ τεμάχια κρέατος ἢ ὀρνιθίου ἢ εἰς θαλασσινά, ὡς π. χ. γαρίδες. Τὰ φαγητὰ αὐτὰ σερβίρονται πάντοτε μὲ «ἄσπρο πιλάφι». Α. Σ.

Καρὶ [*Παραλ. Γεωγρ.*] Ἡ ΝΑ. καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα Πόρτο-Γέρακα (πλάτ. 36° 47' Β., μήκ. 23° 05' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) ἐσχατιὰ τῆς δυτικῆς τῆς Πελοποννήσου ἀκτῆς. Σ. Ε. Λ.

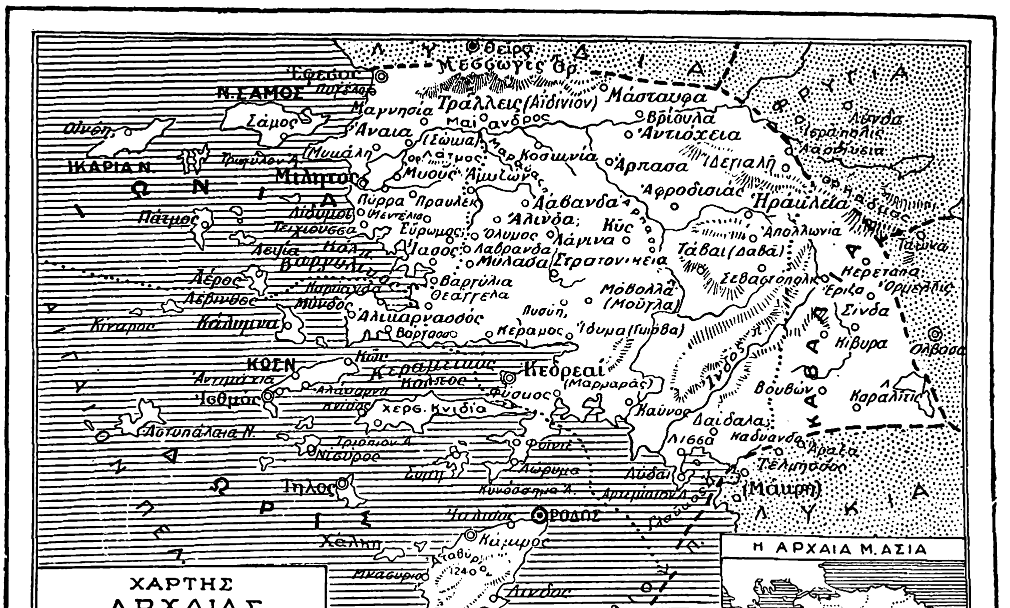

Καρία (καὶ ***Καρικὴ*** καὶ ***Φοινίκη*** ποιητικῶς) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς Μ. Ἀσίας, μεταξὺ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Μεσσωγίδος (τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου κατ' ἄλλους) πρὸς Β. καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ πρὸς Ν. Κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 651 ὅρια αὐτῆς κατὰ τὰ παράλια ἦσαν ἡ Ροδίων περαία καὶ τὸ Ποσείδιον τῶν Μιλησίων. Οὔτε τὰ πρὸς Β. οὔτε τὰ πρὸς Α. ὅρια ἦσαν σαφῶς ὡρισμένα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὁπωσδήποτε ταῦτα ἀπετέλει πρὸς Α. γραμμὴ ἀπὸ τοῦ ἄνω Μαιάνδρου πρὸς τὸν ὑψηλὸν ὄγκον τοῦ Κάδμου καὶ πρὸς τὸν σημερινὸν κόλπον τῆς Μάκρης. Εἰς τὰ ΒΔ παράλια αὐτῆς ἔκειντο αἱ νότιαι πόλεις τῆς Ἰωνίας, εἰς δὲ τὰ ΝΔ. ἡ Δωρίς, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς δωρικὰς ἀποικίας. Ἀπέναντι τῶν ἀκτῶν της ἦσαν αἱ νῆσοι Σάμος, Ἰκαρία, Πάτμος, Λέρος (αἵτινες μετὰ τῶν ἀπέναντί των ἐν τῇ μικρασιατικῇ παραλίᾳ πόλεων Ἐφέσου, Μαγνησίας, Μυοῦντος, Πριήνης, Μιλήτου εἶχον ἀποσπασθῇ αὐτῆς καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν Ἰωνίαν), Κάλυμνα, Ἀστυπάλαια, Κῶς, Μεγίστη, Νίσυρος, Ρόδος, Σύμη, Τῆλος καὶ ἄλλαι μικρότεραι (αἵτινες μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀπέναντί των παραλίας πόλεων Ἁλικαρνασσοῦ καὶ Κνίδου καὶ ἄλλων μικροτέρων ἀνῆκον πολιτικῶς εἰς τὴν Δωρίδα). Τῆς Καρίας κύρια μὲν ὄρη ἦσαν ὁ *Κάδμος* (*Χώνας-δὰγ* 2515 μ.), ὅστις ἐχώριζε ταύτην (πρὶν ἢ ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτῆς ἡ Καβαλίς) ἀπὸ τῆς Φρυγίας καὶ οὗτινος ἔκφυσις ἦτο ὁ *Σάλβακος* (*Μπαμπὰ-δὰγ* 2315 μ.), ὁ *Λάτμος* (*Μπὲς-παρμὰκ-δὰγ*), διακλάδωσις ὢν καὶ αὐτὸς τοῦ Κάδμου, κατὰ τὰ ὅρια τῆς ἀποκεχωρισμένης ἀπ' αὐτῆς πολιτικῶς νοτίου Ἰωνίας καὶ ἡ ἀπέναντι αὐτοῦ *Μεσσωγὶς* (*Κεστανὲ-δὰγ* 1600 μ.), τῆς ὁποίας αἱ κλιτύες καὶ ὑπώρειαι ἦσαν τόποι γονιμώτατοι, ποταμοὶ δὲ ὁ *Μαίανδρος*, ὁ *Ἰνδὸς* καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτῶν· πεδιάδες δὲ καὶ κοιλάδες, τὸ λεκανοπέδιον τοῦ *Μαιάνδρου* καὶ αἱ κοιλάδες τῆς *Μεσσωγίδος*, *Ἁρπάσου*, *Μαρσύου*, *Μυλάσων* καὶ *Ἀλινδῶν*. Τὴν δαντελλωτὴν παραλίαν τῆς χώρας ἐναλλάσσοντο χερσόνησοι καὶ κόλποι μὲ τὴν ἑξῆς ἀπὸ Β πρὸς Ν. σειράν: *Τρωγύλιος* ἄκρα, προεξοχὴ τοῦ ὄρους Μυκάλης, παραφυάδος τῆς Μεσσωγίδος, *Ἰασικὸς* ἢ *Βαργυλικὸς* κόλπος (βορειότερον αὐτοῦ ἔκειτο καὶ ὁ *Λατμικός*, προσχωσθεὶς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὑπὸ τοῦ Μαιάνδρου) χερσόνησος *Ἁλικαρνασσοῦ*, *Κεραμεικὸς* κόλπος, *Κνιδία* χερσόνησος (ἐκαλεῖτο καὶ *Τραχεῖα*), κόλπος τῆς Δωρίδος, *Ροδία* χερσόνησος (ἐκαλεῖτο οὕτως, ὡς καὶ *Περαία*, ἀπὸ τῆς ἀπέναντι νήσου Ρόδου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀνῆκεν) Ἂν καὶ ὀρεινή, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἡ Καρία, ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς γονιμότητος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Μαιάνδρου καὶ τῶν ἄλλων μικρῶν κοιλάδων της εἶχεν ἀφθονίαν προϊόντων, ἰδίως δημητριακῶν καρπῶν, οἴνου, ἐλαίου, ὀπωρῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Τὴν χώραν ὅμως καθίστα πλουσιωτέραν ἔτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ μέγα ἐμπόριόν της, διότι διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Μαιάνδρου καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένης μεγάλης ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἐπεκοινώνει αὕτη πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶχον ἀκμάσει αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαῖαι πόλεις Ἔφεσος, Μαγνησία καὶ Πριήνη. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Καρίας ὀνομαστότεραι πλὴν τῶν προρρηθεισῶν κατὰ τὰ βόρεια παράλια αὐτῆς ἰωνικῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν κατὰ τὰ νότια καὶ εἰς τὰς ἀπέναντι αὐτῶν νήσους δωρικῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν δωρικὴν ἑξάπολιν (*Ἁλικαρνασσός, Κνίδος, Λίνδος, Κάμειρος, Ἰαλυσός, Ρόδος*), ἦσαν αἱ ἑξῆς: *Ἄβα*, *Ἀλάβανδα* (μεσόγειος), ἥτις καὶ *Ἀντιόχεια* ἐπί τινα χρόνον ἐκαλεῖτο πρὸς τιμὴν Ἀντιόχου τοῦ Α', υἱοῦ τοῦ Σελεύκου, *Ἄλινδα* (μεσόγειος ὀχυρὰ πόλις), *Ἀμυζών*, *Ἀντιόχεια* ἡ πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ, *Ἄστυρα* (ἔκειτο ἀπέναντι τῆς Ρόδου καὶ ἦτο ἀρχαιότατον φοινικικὸν κτίσμα), *Ἀφροδισιὰς* (πρωτεύουσα τῆς Καρίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ ὀνομαστὴ διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν της), *Βάργασα* (ἐπὶ τοῦ Κεραμεικοῦ κόλπου), *Βαργυλία* (ἐπὶ τοῦ Ἰασικοῦ ἢ Βαργυλικοῦ κόλπου), *Ἔριζα* (εἰς τὰ ὅρια Καρίας καὶ Φρυγίας), *Εὐίππη*, *Εὐδάλιον*, *Εὔρωμος* (εἰς τὸ ἄκρον εὐφορωτάτης πεδιάδος, Μαντάλιας σήμερον καλουμένης, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως), *Ἡράκλεια*, *Σαλβάκη* (παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Σαλβάκου), *Ἰασὸς* ἀποικία Ἀργείων), *Ἴδυμα*, *Καλλίπολις*, *Καρύανδα*, *Καῦνος*, *Κέραμος* (ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχε λάβει τὸ ὄνομά του ὁ Κεραμεικὸς κόλπος), *Κίδραμος*, *Κυῖον*, *Λεψίμανδος*, *Μύλασα*, ἡ ἀρχαιοτέρα ἕδρα τῶν δυναστῶν τῆς Καρίας (ἔκειτο ἐπὶ γονιμωτάτης πεδιάδος), *Μύνδος*, *Νεάπολις* (ἔκειτο

Digitized by Google

εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κάδμου), *Ὀρθωσία*, *Πλάρασα*, *Σεβαστόπολις*, *Στρατονίκεια* (ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Στρατονίκης), *Τάβα* ἢ *Τάβαι*, *Τελμησσὸς* (κατὰ τὰ ὅρια Καρίας καὶ Λυδίας), *Τέρμηρας*, *Τραπεζόπολις*, *Ὕδρωλα*, *Ὑλλάριμα* (ἀμφότεραι ἀγνώστου νῦν θέσεως), *Χερσόνησος* (ἐπὶ νησῖδος, ἥτις ἡνοῦτο μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ προβλῆτος) καὶ ἄλλαι ἀσημότεραι. Ἁπασῶν τῶν προμνημονευθεισῶν πόλεων τῆς Καρίας καὶ τῶν νήσων αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν προρρηθέντων δυναστῶν της, διεσώθησαν μάρτυρες τῆς ὑπάρξεώς των καὶ νομίσματα.

—*[Ἱστορ.]* Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς *Καρίας* ἦσαν οἱ *Κᾶρες*, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομά της. Τούτους ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν νῆσον καὶ τῶν παραλίων τῆς χώρας των οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, εἰς προϊστορικοὺς μὲν χρόνους οἱ Ἀχαιοί, εἰς τοὺς πρωτοϊστορικοὺς δὲ οἱ Ἴωνες, καταλαβόντες τὰ ΒΔ παράλια καὶ τὰς ἀπέναντι νήσους τῆς χώρας, καὶ οἱ Δωριεῖς, οἵτινες, συναναμιγέντες κατὰ τὸ πλεῖστον μετὰ τῶν Καρῶν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ νοτιώτερα παράλια καὶ τὰς νήσους αὐτῆς. Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ὅμως τῶν Ἰώνων καὶ Δωριέων εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς αὐτὴν καὶ Φοίνικες, διὰ τοῦτο δὲ καὶ *Φοινίκη* ἐλέγετο, καὶ Λυδοὶ κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας (ἐν Μιλήτῳ). Ἐκ τῶν εἰς τὴν Καρίαν ἀποικιθέντων Ἑλλήνων, ἐκεῖνοι οἵτινες μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ ἦσαν ἰδίως οἱ ἱδρύσαντες τὴν *Πριήνην* οἵτινες καὶ μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιμόνους ἐπιθέσεις τῶν Καρῶν μόνον τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἐφεσίων. Μετὰ ταῦτα Ἴωνες καὶ Κᾶρες συνεφιλιώθησαν καὶ συνειργάσθησαν ἐν Λιβύῃ καὶ Αἰγύπτῳ, ἔνθα ἐβοήθησαν τὸν Ψαμμίτιχον τῆς Σάϊος (666—612 π. Χ.) πρὸς κατίσχυσιν τῶν ἀντιπάλων του, χωρὶς νὰ παύσῃ ὅμως καὶ ἡ μεταξύ των ἀντιζηλία, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατάστασίς των εἰς χωριστοὺς συνοικισμούς. Ἡ μετὰ τῶν Λυδῶν δὲ ἀνάμειξις τῶν Καρῶν εἶναι γνωστὴ καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τῆς Λυδίας τῶν Μερμναδῶν ἀντὶ τῶν Ἡρακλειδῶν, ὅτε τὸν ἱδρυτὴν τῆς δυναστείας τῶν Μερμναδῶν *Γύγην* ἐβοήθησε μετὰ Καρῶν ὁ ἐκ Μυλάσων Ἄρσηλις. Πιθανώτατον μάλιστα εἶναι ὅτι ὁ Γύγης (687—652 π. Χ.), ὅστις ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων ἔφερε τὸ σύμβολον τῆς δυνάμεως τῶν Καρῶν, τὸν ἀμφίστομον πέλεκυν, κατήγετο ἐκ τῆς ἱστορικῆς κώμης Δασκύλου, ὁμωνύμου μὲ τὸν πατέρα του, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἔκτισε καὶ τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ρυνδάκου πόλιν Δασκύλιον. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Σάρδεων (546 π. Χ.) καὶ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ἰωνίας ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὑπετάγη εἰς τούτους καὶ ἡ Καρία διὰ τοῦ Πέρσου Ἁρπάλου. Κατὰ τὸ 499 π. Χ., ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις, συναπεστάτησαν καὶ οἱ Κᾶρες κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ὁρμώμενοι μάλιστα ἐκ τῶν παρὰ τὸν Λάτμον Λαβράνδων, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ ἐθνικὸν ἱερὸν αὐτῶν, τὸ τοῦ Στρατίου Διός, ἐνίκησαν τοὺς ὑπὸ τὸν Δαυρίσην Πέρσας. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὅμως τῆς Λάδης (494 π. Χ.) καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Μιλήτου, ὑπετάγη καὶ ἡ Καρία εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑποταγῆς τῆς χώρας εἰς τοὺς Πέρσας ἀνεφάνησαν εἰς διαφόρους πόλεις αὐτῆς κληρονομικοὶ δυνάσται, ἐκ τῶν ὁποίων ὀνομαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ὡς ὑποτελὴς τοῦ Ξέρξου συνεκστρατεύσασα μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκὴ Ἀρτεμισία. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἀρχῇ μὲν αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Καρίας μετὰ τῶν τῆς Λυκίας, τῆς νήσου Ρόδου καὶ τῶν περικειμένων νήσων ἀπετέλουν τὸν *Καρικὸν φόρον*, ἀπὸ δὲ τοῦ 436 π. Χ. αἱ πόλεις τοῦ τε Ἰωνικοῦ καὶ τοῦ Καρικοῦ φόρου (46 τότε ἐν ὅλῳ) συνηνώθησαν εἰς ἕνα, τὸν *Ἰωνικόν*. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος οἱ δυνάσται διαφόρων πόλεων τῆς Καρίας, οἵτινες δὲν ἔλειπον (εἴς τινας πόλεις) καὶ καθ' ὅλον τὸν Ε′ π. Χ. αἰῶνα, ἀνεγνώρισαν ὡς μόνον δυνάστην τῆς χώρας τὸν *Ἑκάτομνον*, ὅστις ἔγινεν οὕτω κληρονομικὸς δυνάστης τῆς Καρίας, δυναστεύσας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 391—377 κατ' ὄνομα ὡς σατράπης τῆς Περσίας, πράγματι δὲ ὡς ἀνεξάρτητος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱός του *Μαύσσωλλος* (377—353), ὅστις ἀντὶ τῶν Μυλάσων κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Ἁλικαρνασσόν. Οὗτος ἐν ἀρχῇ μὲν ἐτήρησεν ἐχθρικὴν πολιτικὴν κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, βραδύτερον ὅμως συνέπραξε μετ' αὐτοῦ, ὅτε ἐπετράπη εἰς τοῦτον καὶ ἡ Λυκία, κατὰ δὲ τὴν ἀποστασίαν τῆς Κῶ, Χίου καὶ Ρόδου (357 π. Χ.) ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐβοήθησε τὰς νήσους ταύτας, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν Ρόδον καὶ τὴν Κῶν ὑπήγαγεν ὑφ' ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Περσῶν. Τὸν Μαύσσωλλον διεδέχθη ἡ ἀδελφὴ καὶ σύζυγός του *Ἀρτεμισία* καὶ ταύτην ὁ *Ἰδριεὺς* (351—344), ἀδελφὸς τοῦ Μαυσσώλλου. Μετὰ τὸν Ἰδριέα μνημονεύονται ὡς δυνάσται τῆς Καρίας ἡ ἀδελφὴ καὶ σύζυγος αὐτοῦ Ἄδα (344—341), ὁ *Πιξώδαρος* (341—335), ὅστις ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτῆς τὴν ἀρχήν, καὶ ὁ *Ὀθοντοπάτης* (335—333 π. Χ.), εὐγενὴς Πέρσης, ὅστις ἔγινε δυνάστης τῆς Καρίας ὡς γαμβρὸς τοῦ Πιξωδάρου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατόπιν πείσμονος ἀντιστάσεως, ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, ἡ σατραπεία τῆς Καρίας περιῆλθεν εἰς τὴν Ἄδαν (ἥτις εἶχε περιορισθῆ ὑπὸ τοῦ Πιξωδάρου εἰς τὴν κατοχὴν μόνον τοῦ ὀρεινοῦ φρουρίου τῶν Ἀλίνδων), διότι αὕτη εἶχε προσχωρήσει πρὸς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ εἶχεν υἱοθετήσει μάλιστα αὐτόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀποθανούσης ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τῆς Ἄδας, περιῆλθεν ἡ Καρία εἰς τὸν Ἄσανδρον κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν (321 π. Χ.). Μετὰ ταῦτα περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν υἱόν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὸν Λυσίμαχον, τοὺς Σελευκίδας, τοὺς Πτολεμαίους καὶ μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην (190 π. Χ.) εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη, τοὺς Ροδίους μετὰ ταῦτα, τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Μιθριδάτην καὶ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τοῦ 129 π. Χ., ὑπαγομένη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν Ἀσίας. Οἱ Ρόδιοι κατεῖχον ἰδίως τὴν ἀπέναντι τῆς νήσου των χερσόνησον Τραχεῖαν ἢ Περαίαν, διὰ τῆς κατοχῆς τῆς ὁποίας ἦσαν κύριοι τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ Ρόδου θαλασσίου στενοῦ, εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ὁποίου καὶ ὠφείλετο κυρίως ἡ μεγάλη ναυτικὴ δύναμίς των. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ ἡ Καρία ἀπετέλει ἰδίαν ἐπαρχίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀφροδισιάδα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, βραδύτερον μετὰ τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας ἀπετέλεσε τὸ θέμα *Κιβυρραιωτῶν* καὶ μετὰ τὴν κατάκτησίν της ὑπὸ τῶν Τούρκων τὰς ὑποδιοικήσεις Μούγλων, Μεντεσὲ καὶ μέρος τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀϊδινίου.

—*[Θρησκ.]* Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Καρῶν, οἵτινες εἶχον κυριαρχήσει τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους πρὸ τοῦ Μίνωος καὶ εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ συνθάπτουν μετὰ τῶν νεκρῶν των μικρὰς ἀσπίδας καὶ λόφους περικεφαλαιῶν, ἐλάχιστα εἶναι γνωστά, ἐκ τῶν ἐθνικῶν των ἱερῶν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐξαγόμενα. Κυρία θεότης τῶν Καρῶν ἦτο ὁ Ζεύς, ὅστις εἶχεν ὡς σύμβολον τὸν διπλοῦν πέλεκυν καὶ ἐλατρεύετο ὡς *Κάριος*, ἔχων ἱερὸν ἐν Μυλάσοις, κοινὸν ἁπάντων τῶν Καρῶν, οὗτινος μετεῖχον ὡς ἀδελφοὶ καὶ οἱ Λυδοὶ καὶ οἱ Μυσοί, ὡς *Χρυσαορεύς*, ἔχων κοινὸν ἁπάντων τῶν Καρῶν ἱερὸν παρὰ τὴν Στρατονίκειαν, ἔνθα συνηθροίζοντο οὗτοι διὰ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τῶν κοινῶν, καὶ ὡς *Στράτιος*, ἔχων ναὸν ἀρχαῖον καὶ ξόανον καὶ *Ὀσογώας* καὶ *Λαβρανδηνὸς* ἐν Μυλάσοις. Ἐκ τῶν ἄλλων θεῶν ἐτιμᾶτο περισσότερον ἡ Ἑκάτη, τῆς ὁποίας τὸ ἱερόν, ἐπιφανέστατον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τελουμένην κατ' ἔτος πανήγυριν, ἔκειτο ἐν Λαγίνοις, καὶ ἡ Ἀφροδίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Benndorf-Niemann*, Reisen in Lykien und Karien.— *Diest*, Quer durch Karien.— *W. Aly*, Karer und Leleger (Philologus t. LXVIII).—*G. Fougères*, Les premières civilisations (1926).—*Κ. Ρωμαίου*, Οἱ Κᾶρες τῆς Δήλου καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ Θουκυδίδου (« Ἑλληνικά» τ. 1. 1928).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Καρίας *κόλπωσις*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην νοεῖται ἡ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἀλοῦπο* (ἀρχ. *Κυνὸς Σῆμα*, δυτ. κέρας) καὶ *Κάβο Ἄγκιστρο* (ἀρχ. *Κισσίδες*, ἀνατ. κέρας) κόλπωσις, ἐν ᾗ οἱ ἐλάσσονες κόλποι *Μαρμαρίσι* (ἀρχ. *Φύσκου*), *Καραγάτς* (ἀρχ. *Κρήσσης*), *Κεφκεζῆ* (ἀρχ. *Καύνου*) καὶ *Μάκρης* (ἀρχ. *Γλαύκου*). Τὸ εὖρός της εἶναι 53 μιλ. μεταξὺ τῶν κεράτων, ἡ δὲ εἴσδυσίς της 20 μιλ. ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ἀνοίγματος ἕως τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Καραγάτς.

Σ. Ε. Λ.

—**Καρίας *παράπλους*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς *Καρικῆς* θαλάσσης (βλ. λ.) τὸ κατὰ τὴν *Ροδίων περαίαν*, ὅπερ, συνάπτον τὸ Καρπάθιον πέλαγος πρὸς τὸ Παμφυλιακόν, συνεχίζεται πρὸς Α. διὰ τοῦ *Λυκίας παράπλου*. Σ. Ε. Λ.

— **Καρία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἑτέρα τῶν δύο ἀκροπόλεων τῶν Μεγάρων, ὀνομαζομένη οὕτω μέχρι τοῦ Β′ μ. Χ. αἰῶνος, ἀπὸ *Καρὸς* τοῦ υἱοῦ τοῦ Φορωνέως. Ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὸν Παυσανίαν (Α′ 40, 6) ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Διονύσου Νυκτελίου, ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης Ἐπιστροφίας, μαντεῖον τῆς Νυκτός, ναὸς τοῦ Διὸς Κονίου, ἀνοικτὴν ἔχων τὴν ὀροφήν, ναὸς τῆς Δήμητρος καλούμενος Μέγαρον, ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Καρὸς ἱδρυθείς, καὶ ἀγάλματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγιείας, ἔργα τοῦ Βρυάξιδος. Πρὸς τὴν Καρίαν ταυτίζεται σήμερον, ὑπ' ἄλλων μὲν τὸ Δ. ὕψωμα τῆς πόλεως, ὑπ' ἄλλων δὲ ὁ μικρότερος καὶ χθαμαλώτερος λόφος, ὁ πρὸς Α. τῆς πόλεως, ἐφ' οὗ σῴζονται ἐρείπια πολυγωνικοῦ τείχους. Π. Ν. Π.

Καριαθβάαλ, ἢ ***Καριαθιαρὶμ*** *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Παλαιστίνῃ (βλ. λ. *Βάαλ*).

Καριάκο (Cariaco), ἢ ***Σὰν Φελίπε ντὲ Ἀούστρια*** (San Felipe de Austria) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Βενεζουέλας, εἰς ὃν ἐκβάλλουν 34 ποταμοί. Τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου, ἐκ τῶν θερμοτέρων θαλασσίων ὑδάτων τῆς ὑδρογείου, ὑπερβαίνουν πολλάκις τὴν θερμοκρασίαν τῶν 26°,6 Κελσίου. Εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ εὑρίσκεται ἡ ὁμώνυμος πόλις, 64 χιλ. ἀπὸ τῆς Κουμανά, τῆς πολιτείας Βερμουδέζ. Ἐξάγει ἐκλεκτὸν βάμβακα, καπνόν, κακάον, κτήνη, καρποὺς καὶ ἔχει θειούχους πηγάς. Κάτ. 7000. Μ. Ν. Δ.

καριάμα (ἡ) (Cariama) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβαμόνων* ἢ *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *καριαμιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ μεγάλου ἀναστήματος, μὲ κεφαλὴν εὐμεγέθη, πεπλατυσμένην κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν, κεκαλυμμένην κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς τμῆμα ὑπὸ λεπτῶν πτερῶν, κεκοσμημένην κατὰ τὸ πρόσθιον ὑπὸ λοφίου, ὅπερ ἀναφύεται ἔμπροσθεν τοῦ μετώπου. Τὸ ράμφος εἶναι βραχύτερον τῆς κεφαλῆς καὶ εὐρέως ἐσχισμένον, προσομοιάζον πρὸς τὸ ράμφος τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν. Οἱ πόδες φέρουσιν ἀνεπτυγμένους δακτύλους μὲ ὀξεῖς καὶ γαμψοὺς ὄνυχας, ὁμοίους πρὸς τοὺς ὄνυχας τῶν ἁρπακτικῶν. Τὸ πτέρωμα εἶναι φαιὸν ἢ τεφρόν, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν, οἱ ὀφθαλμοὶ γενικῶς ἔχουσι κίτρινον χρῶμα, οἱ πόδες ἐρυθρομέλανες καὶ τὸ ράμφος πορφυροῦν. Αἱ καριάμαι εἶναι γενικῶς ἄγρια πτηνὰ καὶ ὅταν συναντήσωσιν ἄνθρωπον τρέπονται εἰς φυγὴν ἐκβάλλουσαι διαπεραστικὰς κραυγάς. Ἵπτανται δυσχερῶς καὶ ἡ πτῆσίς των εἶναι βραχείας διαρκείας· ἀντιθέτως τρέχουσι ταχύτατα καὶ λέγεται ὅτι ἱππεὺς καλπάζων δυσκόλως δύναται νὰ φθάσῃ αὐτάς. Συλλαμβάνονται συνήθως διὰ βρόχων καὶ ἐξημεροῦνται ἐντὸς ὀλίγου σχετικῶς χρόνου καὶ ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ μεταξὺ τῶν λοιπῶν πτηνῶν τοῦ ὀρνιθῶνος. Γνωστότερα εἴδη τοῦ γένους εἶναι ἡ *καριάμα ἡ λοφιοφόρος* (Cariama cristata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ Παραγουάῃ, ζῶσα σχεδὸν πάντοτε κατὰ μικρὰς οἰκογενείας ἐπὶ ὑψωμάτων ἢ ἐντὸς δασῶν καὶ τρεφομένη ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ὀπωρῶν. Κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου οἱ ἄρρενες συνάπτουσιν ἀληθεῖς μάχας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θηλείας. Κατὰ Μάρτιον ἡ θήλεια γεννᾷ 2—3 ᾠὰ ἐντὸς φωλεᾶς ἀτέχνως κατεσκευασμένης ἐπὶ θάμνων. Δ. Ν. Π.

Καριάμα ἡ λοφιοφόρος.

καριαμίδαι (οἱ) (Cariamidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομέων*, περιλαμβάνουσα μεγάλου ἀναστήματος πτηνά, ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀργεντινῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *καριάμα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Καριανός. Πολυτελέστατον ἀνάκτορον κτισθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου (829—842) ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν παλατίων. Ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ἦτο ἐκτισμένον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τῆς Καρίας, ἐχρησίμευε δὲ ὡς χειμερινὴ διαμονὴ τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐν αὐτῷ ἐφυλάσσοντο καὶ τὰ διὰ χιλίους περίπου δαιτημόνας ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐπιτραπέζια σκεύη. Κατὰ τὸν Ι′ αἰῶνα ἐχρησιμοποιήθη ὡς βασιλικὸν «βεστιάριον», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφυλάσσοντο τὰ μεταξωτὰ ἐνδύματα καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀντικείμενα τῶν βασιλικῶν στολῶν, βραδύτερον δὲ κατῴκει ἐν αὐτῷ ὁ βασιλικὸς κλειδοῦχος (παππίας). Καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων ἐν τῷ αὐτῷ περιβόλῳ παλαιῶν παλατίων, ἐγκατελείφθη κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα καὶ ἔκτοτε ἠρειπώθη. Ν. ΚΑΕ

Καριανὸς ἢ ***Καριώτης, Φραγκιός***. Ἀγωνιστὴς ἐκ τοῦ χωρίου Καρὲ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης. Ἔλαβεν ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν 1821 καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του ἀνεκηρύχθη ὁπλαρχηγὸς τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἀνὰ τὸν νομὸν Ρεθύμνης πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1825, ὅτε ἐφονεύθη ἐμπεσὼν εἰς τουρκικὴν ἐνέδραν. Ν. ΚΑΕ

Καρίβαι (οἱ) (Caribes). Φυλὴ ἰθαγενῶν, ἥτις κατῴκει τὰς Ἀντίλλας κατὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς αὐτὰς τῶν Ἱσπανῶν (βλ. λ. *Καραΐβαι*).

Καρίβερος, *Ἀθανάσιος*. Διάσημος Κλέφτης ἐκ Πατρῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, σύντροφος τοῦ Κ. Κολοκοτρώνη, τοῦ Ζαχαριᾶ, τοῦ Περδικούλια, Καράμπελα καὶ ἄλλων. Ἐφονεύθη κατὰ τὸν διωγμὸν τῶν Κλεφτῶν. Γ. Δ. Κ.

Καριβέρτος (Caribert). Βασιλεὺς τῶν Παρισίων, πρωτότοκος υἱὸς Κλωθαρίου τοῦ Α′ καὶ τῆς Ἰνγούνστης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 561—567. Μετὰ

Digitized by Google

τὸν θάνατον τοῦ πατρός του συνεμάχησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Γκοντρὰν καὶ Σιγιβέρτου κατὰ τοῦ σφετερισθέντος τὸ βασιλικὸν ταμεῖον Χιλπερίχου καὶ εἰσῆλθεν εἰς Παρισίους. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν κτήσεων τοῦ πατρός του, αὐτὸς ἔλαβε τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τοῦ Χιλδεβέρτου, ἔχον πρωτεύουσαν τοὺς Παρισίους καὶ περιλαμβάνον τὴν δυτικὴν Γαλατίαν ἀπὸ τῆς 'Αμιένης καὶ Ρουὲν μέχρι τῶν Πυρηναίων, μὲ κυριωτέρας πόλεις τὴν Μπωβαί, Μώ, Σάρτρ, Τούρ, Πουατιέ, Λιμόζ, 'Αλμπί. Κατὰ τὴν βασιλείαν του δὲν ἐσημειώθησαν σπουδαῖα γεγονότα, πλὴν μιᾶς διενέξεως μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Βορδὼ Λεοντίου, καθαιρέσαντος τὸν ὑπὸ τοῦ Κλωθαρίου διορισθέντα ἐπίσκοπον τῆς Σαίντ. 'Ο Καριβέρτος ὄχι μόνον δὲν ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς 'Εκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλε μεγάλα πρόστιμα εἰς τὸν Λεόντιον καὶ ἄλλους ἐπισκόπους. Κατὰ τὸν ποιητὴν Φορτουνὰ ὁ Καριβέρτος διεκρίνετο διὰ τὴν πραότητα τοῦ χαρακτῆρός του, τὸ φιλοδίκαιον καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γράμματα. Κυρίως ὅμως ἦτο περιβόητος διὰ τοὺς πολλοὺς γάμους του, ἀφορισθεὶς μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, ἐπισκόπου τῶν Παρισίων, διὰ τὸν μετὰ τῆς μοναχῆς *Μαρκοβέφας*, κόρης ποιμένος, τέταρτον γάμον του. Μ. Ν. Δ.

— **Καριβέρτος** (Caribert). Βασιλεὺς τῆς 'Ακουϊτανίας, γεννηθεὶς τῷ 606 ἢ 607, υἱὸς Κλωθαρίου τοῦ Β' καὶ ἀδελφὸς τοῦ Δαγκοβέρτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλωθαρίου αἱ κτήσεις αὐτοῦ ἔπρεπε, κατὰ τὰ φραγκικὰ ἔθιμα, νὰ διανεμηθῶσι μεταξὺ τῶν υἱῶν του, ἀλλ' ὁ Δαγκοβέρτος κατέστη μόνος κύριος, δυνηθεὶς νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ βασιλεύς. Ἔκτοτε ἤρχισε μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν σφοδρὸς ἀγών, ἀπολήξας εἰς συμφωνίαν, καθ' ἣν ὁ Δαγκοβέρτος παρεχώρησεν εἰς τὸν Καριβέρτον τὰ ἐδάφη τῆς Τουλούζης, τῆς Σαίντ καὶ τὴν μέχρι τῶν Πυρηναίων περιοχήν. 'Ο Καριβέρτος ἀνεγνωρίσθη τότε βασιλεὺς τῆς 'Ακουϊτανίας μὲ πρωτεύουσαν αὐτῆς τὴν Τουλούζην. Μετά τινα χρόνον κατέκτησε καὶ τὴν Γασκώνην. 'Απέθανε τῷ 630 καὶ ἀφῆκεν ἕνα υἱόν, τὸν *Χιλπερῖκον*, τὸν ὁποῖον λέγεται ὅτι ἐφόνευσαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Δαγκοβέρτου, ὅστις ἐφετερίσθη καὶ τὸ βασίλειον τῆς 'Ακουϊτανίας μετὰ τῆς Γασκώνης. Μ. Ν. Δ.

— **Καριβέρτος** (Caribert), ***Κάρολος-'Αλβέρτος***. Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Οὐγγαρίας (1292—1342), υἱὸς τοῦ Καρόλου Μαρτέλου. Τῷ 1310 ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ἀφοῦ διεξεδίκησε τὰ δικαιώματά του κατὰ τοῦ Βενσεσλάου Δ', βασιλέως τῆς Βοημίας. Εἶχε τρεῖς υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρεσβύτερος Λουδοβῖκος ὁ Α', ὁ ἐπικαλούμενος Μέγας, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ ὁ δεύτερος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως. Μ. Ν. Δ.

καρίγανα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄμμι τὸ γλυφίδιον*.

Καρίγιαννης, ***'Αθανάσιος***. Μανιάτης ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν 'Ελληνικὴν 'Επανάστασιν, ὅστις, ἐκτελῶν διαταγὴν τοῦ Δημητρίου 'Υψηλάντου, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, παρέλαβε σῶμα συμπατριωτῶν του καὶ ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἄργους. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, ἐκ τοῦ κόπου δ' ἀποκοιμηθεὶς δὲν ἀντελήφθη ὅτι οἱ σύντροφοί του, λαβόντες εἰδοποίησιν ἐκ τῶν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, κατῆλθον αὐτοῦ. Εὑρέθη λοιπὸν τὴν πρωΐαν κυκλωμένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καταλαβόντας τὸ φρούριον καὶ λεηλατοῦντας αὐτό. Χωρὶς δὲ νὰ χάσῃ καιρόν, ἔλαβε πελώριον «κακκάβι», τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ κατέβη τοῦ φρουρίου, χοροπηδῶν ὡς τρελλός. Οἱ Τοῦρκοι δὲν τὸν ἐπείραξαν, διότι ἄλλοι μὲν τὸν ἐξέλαβον ὡς λαφυραγωγὸν ἐκ τῶν συντρόφων των, ἄλλοι δὲ ὡς παράφρονα ἄξιον σεβασμοῦ. Οὕτως ὁ Καρίγιαννης διατρέξας σοβαρώτατον κίνδυνον μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐθελοθυσίαν του, ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος, διὰ νὰ φονευθῇ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον, παρὰ τὴν Κόρινθον, κατά τινα ἀκροβολισμὸν πρὸς τοὺς ἱππεῖς τοῦ δελῆ-μπαση 'Αχμέτ. 'Ο αὐτὸς ἀναφέρεται καὶ ὡς *Καραγιάννης*. Γ. Δ. Κ.

Καριγκάρα (Carigara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νήσου Λέϋτε τῶν Φιλιππίνων, ἐπὶ τῆς βορείου αὐτῆς ἀκτῆς. Ἄλλοτε εἶχε διατελέσει πρωτεύουσα τῆς νήσου. Κάτ. 16.500, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν κατασκευὴν βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Μ. Ν. Δ.

καρίδα (ἡ)· ἰδιωμ., ἡ γαρίδα (βλ. *καρίς*).

καρίδη (ἡ) (Carida) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδιδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις κανθάρους ἀπαντῶντας εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, ὧν αἱ κάμπαι κατατρώγουσι τὰ ξύλα. Δ. Ν. Π.

καριδίδαι (οἱ) (Carididae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερον ἡ *καρίδη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— **καριδίδαι** (οἱ) (Carididae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα τὰ ἑξῆς: *καριδίνη, πασιφανής*, καὶ *παλαιμονίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

καριδίνη (ἡ) (Caridina) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *καριδιδῶν*, περιλαμβάνον καρίδας μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἐνδιαιτωμένας ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

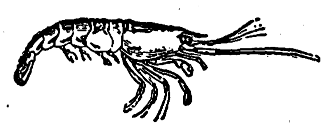

Καριδίνη.

Καρικὰλ (Karical) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὴ κτῆσις ἐν 'Ινδίαις ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Κορομάνδελ τῶν βρεττανικῶν 'Ινδιῶν, μεταξὺ τῆς περιφερείας Τανζὸρ τῆς Μαδρὰς καὶ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης. 'Εμβ. 135 τ. χλμ. Κάτ. 93.000. 'Η πόλις ἄλλοτε ἦτο σπουδαῖον ὀχυρόν, ἀλλὰ σήμερον τὸ φρούριον δὲν ὑφίσταται. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1739, ἐκυριεύθη ἔπειτα δὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ ἀπεδόθη ὁριστικῶς εἰς τοὺς Γάλλους τῷ 1817. 'Η πρωτεύουσα Καρικὰλ ἔχει σπουδαῖον ἐμπόριον ὀρύζης. Δ. Σ. Δ.

καρικατούρα (ἡ) (ἰταλ. caricatura, γαλλ. caricature)· ἡ διὰ παραστάσεως τινος διακωμῴδησις, ἡ *γελοιογραφία* (βλ. λ.)· || ἄνθρωπος γελοιωδῶς ἐνδεδυμένος· || κωμικὸν πρόσωπον, ὅπερ κινεῖ τὸν γέλωτα διὰ τῆς ἐνδυμασίας, τῶν λόγων καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του. Ι. Μ. Π.

καρικὴ (ἡ) (Carica) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καρικαειδῶν* ἢ *παπανθῶν*, περιλαμβάνον 21 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς 'Αμερικῆς. Γνωστότερα εἴδη εἶναι δύο: *καρικὴ ἡ παπάϋα* (Carica papaya), δένδρον μετρίου ἀναστήματος, φέρον ὑπερμεγέθεις καρπούς, ἐξ ὧν λαμβάνεται ἡ *παπαΐνη*, χρησιμοποιουμένη ἐναντίον τῆς δυσπεψίας, καὶ *καρικὴ ἡ κανδαμαρκενσία* (Carica candamarcensia), δένδρον ὅμοιον τοῦ προηγουμένου. Κ. ΠΑΠ.

Καρικὴ ***θάλασσα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ονομασία τῆς θαλάσσης τῆς βρεχούσης τμῆμα τῆς ΝΔ Μικρασίας, τὰς ἀκτὰς δηλαδὴ τῆς «κατὰ θάλασσαν Καρίας», τὰς συνεχιζούσας ΝΑ μὲν τὰς ἀκτὰς τῆς Λυδίας, Δ.ΒΔ δὲ τὰς τῆς Λυκίας. Οὖσα τὸ ΝΑ τμῆμα τοῦ Καρπαθίου πελάγους καὶ σύνδεσμος οἱονεὶ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὸ Παμφυλιακόν, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Τρωγυλίου ἀκρωτηρίου (ταν. Καναπίτζα) ἕως 'Αρτεμισίου τοῦ ἐπὶ Καρίας (ταν. Σουβελαλῆ-μπουρούν), ἀκτογραφοῦσα ἀκρωτήρια μὲν τά: *Ποσείδιον* (τανῦν *Κάβο-Γέροντας*), *Ζεφύριον* (ταν. *Καραμπαγλᾶ*), *Γερμέριον* (ταν. *Χουσεΐν*), *Τριόπιον* (ταν. *Κάβο-Κριός*), *Κυνὸς Σῆμα* (ταν. *'Αλοῦπο*), κόλπους δὲ τὸν καταχωσθέντα πλέον *Λατμικόν*, τὸν *Βαργυλιακὸν* (*Μαντελιὰ*) μετὰ τοῦ *'Ιασικοῦ* (*'Ασὶν Καλέ*), τὸν *Κεραμεικὸν* (τῆς *Κῶ*), τὸν τῆς *'Αλικαρνασσοῦ* (*Μπουδρούμ*), τὸν τῆς *Δωρίδος* (τῆς *Σύμης*), τὴν *Ροδίων Περαίαν* (*Κανάλι τῆς Ρόδου*) μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ *Φύσκου* (*Μαρμαρίσι*) καὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεος τοῦ κόλπου τοῦ *Γλαύκου* (ταν. *Καραγάτς*), τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματός του ἀποτελοῦντος τμῆμα τοῦ Λυκίας παράπλου. Σ. Ε. Λ.

Καρίκης. Ὄνομα παλαιοτάτης βυζαντινῆς οἰκογενείας (βλ. λ. *Καρύκης*).

καρικὸν (τὸ) *['Αρχ.]*. 'Ο φόρος ὁ καταβαλλόμενος εἰς τὰς 'Αθήνας ὑπὸ τῶν ἐν Καρίᾳ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας συμμαχίδων τῶν 'Αθηνῶν πόλεων.

καρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καρίαν ἢ τοὺς Κᾶρας.

— **καρικὸν** ***μέλος*** ἢ ***αὔλημα*** *['Αρχ.]*. Μουσικὸς ρυθμὸς παρ' ἀρχαίοις, καρικῆς καταγωγῆς, συγκείμενος ἐξ ἐναλλασσομένων τροχαίων καὶ ἰάμβων, γνωστὸς ἄλλως ὑπὸ τὸν ὅρον *χορίαμβος* (— ◡ ◡ —). Περὶ αὐτοῦ δὲν παραδίδονται λεπτομέρειαι, πλὴν μόνον ὅτι «ἐμελίζετο αὐλῷ» καὶ ὅτι τοῦτον εἶχεν ὡς πρότυπον τῆς μουσικῆς τῶν χορικῶν του ὁ Εὐριπίδης. —Π

— **Καρικὸν** ***τεῖχος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα τῶν Καρχηδονίων ἐπὶ τῆς μαροκκινῆς ἀκτῆς, νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Σόλις (νῦν Κὰπ Καντίν). Κατεῖχε πιθανῶς τὴν θέσιν, ἣν ἐπέχει σήμερον τὸ *Μογκαντὸρ* ἢ τὸ *Τενσίφτ* ἐπὶ τῆς βορείως τῶν δυτικῶν ἄκρων τοῦ Ἄτλαντος ἐκτεινομένης πεδινῆς χώρας, ἴσως δ' εἶναι ἑτέρα ὀνομασία τοῦ παρὰ Πτολεμαίῳ (Δ' 1,2) ἀναφερομένου «Μυσοκάρας λιμένος». Τὸ ἐθνικὸν *Καρικοτειχίτης*. Π. Ν. Π.

καρικώδη (τὰ) (Caricaceae *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν περιλαμβάνουσα τρία γένη: τὴν *καρικὴν* μὲ 21 εἴδη, τὴν *ἰακαρατίαν* μὲ 5 εἴδη καὶ τὴν *κυλικοδάφνην* μὲ 2 εἴδη, ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ, τῶν Δυτικῶν 'Ινδιῶν, τῆς Χιλῆς καὶ τῆς 'Αργεντινῆς. Εἶναι δένδρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρά, ἄνευ διακλαδώσεων, τῶν ὁποίων ὁ καρπὸς εἶναι μεγάλη πεντάγωνος δρύπη, ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν τοῦ πέπονος ἢ τῆς κολοκύνθης, ἔχουσα τὸ ἐξωκάρπιον μαλακὸν καὶ φέρουσα ἄπειρα σπέρματα ἐλαιοῦχα καὶ ἐξωτερικῶς βλεννώδη. Ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ περιέχουσι λευκόν, πικρὸν χυμόν, χρησιμοποιούμενον ποικιλοτρόπως εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Κ. ΠΑΠ.

καρίκωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρικώνω, ραφὴ τῆς ἄκρας τοῦ ὑφάσματος οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ξεφτᾷ.

καρικώνω· ἐμποδίζω τὸ ξέφτυσμα τοῦ ὑφάσματος διὰ ραφῆς, περιρράπτω τὸ ὕφασμα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ξεφτᾷ.

Καρίλιο (Carillo), ***'Ερρῖκος Γκόμες***. 'Ισπανοαμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Γουατεμάλᾳ ἐκ πατρὸς 'Ισπανοῦ καὶ μητρὸς Γαλλίδος. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ καὶ ἐταξίδευσεν εἰς πλείστας χώρας, περιγράψας τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του. Τὰ καλύτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἐκ Μασσαλίας εἰς Τόκιον», «Ἡ ψυχὴ τῆς 'Ιαπωνίας» καὶ «Ἡ ψυχὴ τῆς 'Ελλάδος». Μ. Ν. Δ.

Καρίλλα, ***Δημήτριος***. Πλούσιος Ἕλλην ἐκ Μοσχοπόλεως, ἐγκατεστημένος ἐν Βαρσοβίᾳ. Τῷ 1820 ἐμυήθη εἰς τὴν Φιλικὴν 'Εταιρείαν ὑπὸ τοῦ Θ. 'Αθανασίου καὶ προσέφερε σημαντικὰ ποσά. Γ. Δ. Κ.

Καρίλοβα (ἡ) *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ζαρκάδια* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Δράμας.

Καριμάτα (Carimata) *[Γεωγρ.]*. 'Ομὰς νήσων τῆς ὀλλανδικῆς Μαλαισίας ἐν 'Ωκεανίᾳ, κειμένων ἐν τῷ ὁμωνύμῳ πορθμῷ μεταξὺ τῆς Βόρνεο ΒΑ. καὶ τῆς Μπίλλιτον ΝΔ. Εἶναι ἡφαιστειογενεῖς, ἔχουσαι κασσίτερον καὶ ἀντιμόνιον, συνολικῆς ἐπιφανείας 222 τετρ. χλμ. Κάτ. 700, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν. Διοικητικῶς αἱ νῆσοι ὑπάγονται εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Δ. Βόρνεο. Μ. Ν. Δ.

Κάριμπου (Caribou) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Φίνλεϋ* καὶ *Νέλσων*, ἔχει κλῖμα ψυχρὸν καὶ ἔδαφος ἄγονον. 'Εμβαδὸν 295.934 τετρ. χλμ. μὲ 70.000 κατοίκους. Τῷ 1860 συνέρρευσαν εἰς Κάριμπου πλεῖστοι χρυσοθῆραι καὶ ἱδρύθησαν ἑταιρεῖαι πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν χρυσοφόρων κοιτασμάτων τῆς περιοχῆς, ἀλλ' ἡ παραγωγὴ ταχέως ἠλαττώθη καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις σχεδὸν ἐγκατελείφθη. Μ. Ν. Δ.

καριμποὺ (Caribou) *[Ζωολ.]*· βλ. *τάρανδος*.

Καρὶν *[Γεωγρ.]*. 'Επαρχία τῆς 'Αρμενίας, ἡ *Καρανῖτις* τοῦ Πλινίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς 'Ανατόλιος ἔκτισε τὴν *Θεοδοσιούπολιν*.

— **Καρὶν** *[Γεωγρ.]*. 'Αρμενικὸν ὄνομα τῆς πόλεως 'Ερζερούμ (Θεοδοσιουπόλεως). Ν. Μ.

καρίνα, ἡ ***καρένα*** *[Ναυτ.]*. 'Ονομασία τῆς *τρόπιδος* εἰς τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν. Σ. Ε. Λ.

καριναρία (ἡ) (Carinaria) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βυκανιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην λεπτοτάτην, εὔθραυστον καὶ συμμετρικήν. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι ἐλεύθερον, διαφανές, πηκτωματῶδους συστάσεως, ἀτρακτοειδές, μὲ κεφαλὴν μακροτάτην, ὀφθαλμοὺς τοποθετημένους ἐπὶ βραχέων φυματίων, στοματικὸν ἄνοιγμα στενόν, φέρον στόμα μὲ πλῆθος μικροτάτων ὀδόντων, πτερύγιον κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας φέρον σικύαν, βράγχια συμμετρικά. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα εἶναι τοποθετημένα κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος. Τὸ ἔντερον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν ἕδραν, ἥτις εὑρίσκεται κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *καριναρία ἡ γόνδολα* (Carinaria cymbium), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ κόγχην ἰδιορρυθμοτάτην, προσομοιάζουσαν πρὸς γόνδολαν, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Δ. Ν. Π.

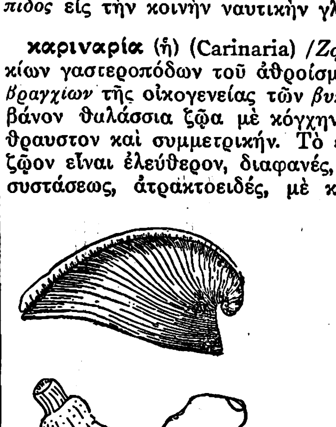

Καριναρία ἡ γόνδολα.
[Ἄνω: κόγχη· κάτω: τὸ ζῷον.]

Καρίνας, ***Σεκοῦνδος*** Σοφιστὴς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ζήσας ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος. Κατ' ἐντο-

Digitized by Google

λὴν αὐτοῦ ἐπεσκέφθη καὶ περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα πρὸς συλλογὴν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα μεταφερόμενα εἰς τὴν Ρώμην ἔμελλον νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς διακόσμησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων καὶ τῆς πόλεως. Πόσα ὅμως καὶ τίνα καλλιτεχνήματα κατὰ τὴν περιήγησίν του ταύτην ἀφήρεσεν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλει δὲν εἶναι γνωστόν. Ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως φαίνεται ὅτι ὁ Καρίνας δὲν διεκρίνετο μεταξὺ τῶν συγχρόνων του, διὸ καὶ ὑπὸ τοῦ Τακίτου ἀναφέρεται ὅτι, καίτοι ἐμελέτησε τὴν ἠθικὴν κατὰ βάθος, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ καταστῇ δι' αὐτῆς χρηστότερος. Ν. Α.

καρινέλλα (ἡ) (Carinella) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νημερτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λινεϊδῶν*, περιλαμβάνον ἐπιμήκεις σκώληκας, μὲ ἀπεστρογγυλωμένην κεφαλὴν καὶ κεκολοβωμένον ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀκτάς. Δ. Ν. Π.

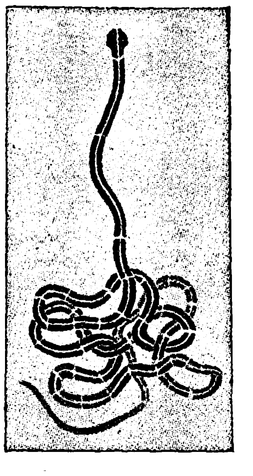
Καρινέλλα.

Καρίνες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 395, ἀσχολούμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Καρίνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα γραφὴ τῆς πόλεως *Καρήνης* (βλ. λ.).

Καρινθία (Carinthia, γερμαν. Kärnthen, σλοβεν. Koroskо) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Αὐστρίας, ἀποτελοῦσα ἄλλοτε δουκᾶτον καὶ ἐπαρχίαν τῆς Αὐστροουγγαρίας, σήμερον δὲ ὁμόσπονδον πολιτείαν τῆς δημοκρατίας τῆς Αὐστρίας. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Σαλτσβούργου καὶ τῆς Στυρίας, πρὸς Α ὑπὸ τῆς Στυρίας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Καρνιόλας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Τυρόλου. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἶχεν ἐπιφάνειαν 10.328 τ. χλμ., τὰ ὁποῖα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ 1920 περιωρίσθησαν εἰς 9550, τῶν 445 τ. χλμ. παρεχωρηθέντων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τῶν 332 εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Κάτ. 370.850, ὧν τὰ 80% εἶναι Γερμανοί, τὰ 15% Σλοβένοι καὶ οἱ ὑπόλοιποι Τσέχοι, Μοραυοί, Πολωνοί, Ἰταλοὶ καὶ Σέρβοι. Οἱ πλεῖστοι τούτων εἶναι καθολικοί· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὀλίγοι διαμαρτυρόμενοι καί τινες ὀρθόδοξοι. Τὸ ἔδαφος γενικῶς εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ δύο κυρίως ὀροσειρῶν τῶν *Ἄλπεων*, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ῥέει ὁ ποταμὸς *Δραῦος*. Κυριώτεραι κορυφαὶ καὶ διακλαδώσεις τῶν ὀροσειρῶν τούτων εἶναι τῆς μὲν βορείου ἡ *Γκρόσγκλοκνερ* (3798 μ.), ἡ *Χόχναρ* (3258 μ.), ἡ *Ἀνκόγκελ* (3263 μ.), ἡ *Πέτσεκ* (3283 μ.), τοῦ δὲ νοτίου ἡ *Γκρίντουζ* (2559 μ.), ἡ *Ραϊσκόπφελ* (2369 μ.), ἡ *Κάτσμπεργκ* κτλ. Ἐν Καρινθίᾳ ὑπάρχουν πολλαὶ ὡραῖαι λίμναι, σχηματιζόμεναι ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τῶν Ἄλπεων, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Βόρτερ*, ἡ *Μιλλστάτερ*, ἡ *Ὄσσιακ* πρὸς Β, ἡ *Βαϊσσεν* πρὸς Ν τοῦ Δραύου καὶ ἡ *Φάακερ* ἐν Βίλλαχ. Τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸν εἰς τὰ Β καὶ ΒΔ, ἀλλ' εὔκρατον εἰς τὰ Α καὶ ΝΑ (ἐν τῇ κάτω Καρινθίᾳ). Ἡ κοιλὰς τοῦ Λέβαντ ἰδίως ἔχει κλίμα εὐκραέστατον, ἐπιτρέπον τὴν εὐδοκίμησιν καὶ ἑσπεριδοειδῶν. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς, τὰ καλλιεργήσιμα ἐδάφη καταλαμβάνουν μόλις τὰ 14 % τῆς ὅλης χώρας. Τοὐναντίον τὰ δάση καταλαμβάνουν μεγάλας περιοχὰς καὶ φθάνουν τὰ 44 % τοῦ ὅλου ἐδάφους. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι οἶνοι, σταφυλαί, κριθή, γεώμηλα, λίνον καὶ κάνναβις. Ἡ κτηνοτροφία εὑρίσκεται εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν. Ἡ βιομηχανία κυρίως συνίσταται εἰς τὴν παρασκευὴν κονσερβῶν κρεάτων, τροφίμων, τὴν μελισσοκομίαν, εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ σιδήρου, χάλυβος, κατασκευὴν ὑφασμάτων, χημικῶν προϊόντων, δερμάτων καὶ ἐπίπλων. Ἐν Κλάγκενφουρτ ὑπάρχουν ἐπίσης ἐργοστάσια χάρτου, τσιμέντου, καπνεργοστάσια κτλ. Ἔχει ἄφθονα μεταλλεῖα λιγνίτου, ὀνομαστοῦ σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, ἀντιμονίου, ψευδαργύρου καὶ μικρῶν ποσοτήτων χρυσοῦ καὶ γραφίτου. Ἡ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τρεῖς ἀνωτάτας σχολάς, μίαν ἀνωτέραν τεχνικὴν σχολήν, 2 διδασκαλεῖα, ἓν θεολογικὸν ἰνστιτοῦτον, 14 βιομηχανικὰς σχολάς, 4 ἐμπορικάς, ἓν πολυτεχνεῖον, τρεῖς γεωργικὰς καὶ δασικὰς σχολάς, μίαν κτηνιατρικὴν σχολὴν καὶ ἓν ᾠδεῖον. Διοικητικῶς ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ διαμερίσματα, κυβερνᾶται δὲ ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος παραχωρηθέντος τῷ 1861 καὶ τροποποιηθέντος τῷ 1884 καὶ 1920, μετὰ τοπικῆς βουλῆς ἐκ 42 μελῶν.

Ἡ Καρινθία ὀφείλει τὸ ὄνομά της εἰς τοὺς *Καρνίους* (Carni), λαὸν κελτικῆς φυλῆς, ὁ ὁποῖος κατῴκει τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν Ἄλπεων κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἡ χώρα αὐτῶν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, εἰσέδυσαν ἐν αὐτῇ σλαυϊκὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τοῦ Ε' δὲ αἰῶνος οἱ Γερμανοί, οἱ Ἄβαροι καὶ οἱ Σλαῦοι ἐπιδραμόντες ἐν αὐτῇ κατέστρεψαν πολλὰς ἀνθούσας πόλεις. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ Καρινθία ἀπετέλει δουκᾶτον, ὅπερ περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς γαλλικὰς καὶ γερμανικὰς οἰκογενείας. Τῷ 1412 περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων καὶ παρέμεινεν ἔκτοτε ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν μέχρι τοῦ 1803, ὁπότε ἀπετέλεσε γαλλικὴν ἐπαρχίαν. Τῷ 1814 ἐπανῆλθεν ἐκ νέου ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν, τῷ δὲ 1816 προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰλλυρίας. Τῷ 1849 ἀπετέλεσεν αὐτόνομον ἐπαρχίαν τοῦ στέμματος τῆς Αὐστρίας, προικισθεῖσα τῷ 1861 δι' ἰδιαιτέρου Συντάγματος, μέχρι τοῦ 1918, ὁπότε ἐγένετο ὁμόσπονδος χώρα τῆς δημοκρατίας τῆς Αὐστρίας. Μ. Δ. Β.

—*[Φιλοτ.]* Κατὰ τὸ 1920, προκειμένου νὰ διεξαχθῇ δημοψήφισμα εἰς τὴν ἀμφισβητουμένην περιοχὴν τῆς Καρινθίας μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Γιουγκοσλαυΐας, ἐξεδόθησαν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ δύο σειραὶ γραμματοσήμων, μία παρὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἑτέρα παρὰ τῆς Γιουγκοσλαυΐας. Ἡ αὐστριακὴ σειρὰ ἀπηρτίσθη ἐκ τῶν ἐν χρήσει τότε γραμματοσήμων τῆς Αὐστρίας, ἐφ' ὧν ἐπετέθη τὸ ἐπισήμασμα Kärnten Ubstimmung, ἡ δὲ γιουγκοσλαυϊκὴ ἐκ τῶν εἰδικῶν δι' ἐφημερίδας γραμματοσήμων τῆς Γιουγκοσλαυΐας τοῦ 1919, ἐφ' ὧν ἐπετέθη τὸ ἐπισήμασμα K.G.C. 19—A—20 καὶ νέα ἀξία. Ἀμφότεραι αἱ σειραὶ αὗται ἐπωλοῦντο εἰς τὰ ταχυδρομεῖα εἰς τὸ τριπλοῦν τῆς ὀνομαστικῆς των ἀξίας. Ἡ σημερινή των ἐμπορικὴ ἀξία εἶναι ἐλαχίστη. (Ε. Φ. Ε.)

Καρίνι (Carini) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἐπὶ λόφου παρὰ τὸ ὄρος Ὄρσο, εἰς ὕψος 181 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 24 χλμ. πρὸς Δ τοῦ Παλέρμου, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμου-Ἄλκαμο-Τράπανι. Κάτ. 13.940. Ἔχει φεουδαρχικὸν πύργον κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Κιαραμόντι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν σπήλαια, ὅπου εὑρέθησαν προϊστορικοὶ σκελετοὶ ζῴων. Παράγει σιτηρὰ καὶ οἴνους. Εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπ' αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Ὑκκάρων. Κατὰ τὸ 1868 ἐδῃώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν βουρβωνικῶν στρατευμάτων. Μ. Δ. Β.

Καρίνι (Carini), **Ἰσίδωρος**. Ἰταλὸς συγγραφεύς, ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ (1845—1895). Τῷ 1872 ἵδρυσε μετὰ τοῦ διδασκάλου του Κούζα καὶ τοῦ Σταρράμπα τὸ «Ἱστορικὸν σικελικὸν ἀρχεῖον» καὶ τῷ 1873 μετὰ τῶν Κούζα, Λὰ Λουμία, Σαλίνας, Πιτρέ, Ντὶ Τζιοβάννι καὶ Ντὶ Μάρτσιο τὴν «Σικελικὴν ἑταιρείαν τῆς πατρίου ἱστορίας». Ἔγραψε πολλὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσε κυρίως εἰς τὸ «Δελτίον τῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς», εἰς τὰς «Νέας σικελικὰς ἐφημερίδας» καὶ εἰς τὸ «Ἀρχεῖον». Διωρίσθη κατόπιν ἀρχειοφύλαξ τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐδημοσίευσε τὴν ἱστορίαν τοῦ πάπα Μαρτίνου τοῦ Δ', ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔλαβον χώραν οἱ Σικελικοὶ ἑσπερινοί. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν Σικελίᾳ» (1870). Μ. Δ. Β.

Καρινιὰν (Carignan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἀρδεννῶν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σεδάν, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σιέρς, παραποτάμου τοῦ Μόζα, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαρλεβὶλλ-Μοντμεντύ. Ἔχει ἐκκλησίαν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἐρείπια παλαιῶν τειχῶν. Μέχρι τοῦ 1662 ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ὑβουά*, παρὰ δὲ τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο Epoissium, Epusum ἢ Ivosium. Ἡ Καρινιὰν διετέλεσε διαδοχικῶς αὐστριακή, ἱσπανικὴ καὶ ἀπὸ τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων (1659) γαλλική. Ἔχει σιδηρουργεῖα, ζυθοποιεῖα, ἀγγειοπλαστικήν, ἐργοστάσιον βελονῶν, νηματουργεῖα κ.ἄ. Κάτοικοι 11.500. Μ. Ν. Δ.

καρινιανὴ (ἡ) (Cariniana) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ληκυθιδωδῶν*, περιλαμβάνον 7 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν Ἰνδομαλαισιακῶν χωρῶν. Εἶναι δένδρα μετρίου ἀναστήματος, παρέχοντα πολύτιμον ἐρυθρωπόν, σκληρόν, ἄσαπὲς ξύλον εἰς τὴν οἰκοδομικὴν καὶ ξυλουργικὴν ἐν γένει. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *καρινιανὴ ἡ ἀλσόφιλος* (Cariniana nemorosa). Κ. ΠΑΠ.

Καρινιάνο (Carignano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἰταλίας ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Τουρίνου. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Πάδον, εἰς ἀπόστασιν 23 περίπου χιλιομετρ. πρὸς Ν. τῆς πόλεως Τουρίνου, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 7034. Ἔχει πολλὰ παλαιὰ καλλιτεχνικὰ οἰκοδομήματα καὶ ναοὺς καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν μετάξης.

Τὸ Καρινιάνο ἦτο ἄλλοτε πριγκιπᾶτον, ἐκληροδοτήθη δὲ εἰς τὸν τρίτον υἱὸν τοῦ Καρόλου-Ἐμμανουὴλ Α' τῆς Σαβοΐας, Θωμᾶν-Φραγκῖσκον (1596—1656). Χ. Δ.

Καρινιάνο οἶκος (Carignano). Νεώτερος κλάδος τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας, βασιλεύων σήμερον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἕλκων τὸ ὄνομά του ἐκ τῆς πόλεως Καρινιάνο, ἥτις ἀπετέλει τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ φέουδον. Κατάγεται ἐκ τοῦ Θωμᾶ Φραγκίσκου (1596—1656) τρίτου υἱοῦ τοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ τοῦ Α' δουκὸς τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Αἰκατερίνης-Μιχαέλας τῆς Αὐστρίας, θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Β' βασιλέως τῆς Ἱσπανίας. Τὰ μέλη τοῦ οἴκου τούτου μέχρι τῆς ἀνόδου αὐτῶν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἰταλίας, ἔφερον τὸν τίτλον τῶν πριγκίπων τοῦ Καρινιάνο. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου φέρουν τὸν τίτλον τῶν πριγκίπων τῆς Σαβοΐας.

Καρινῖτις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος. Περιελάμβανε μέρος τῆς περιοχῆς τοῦ δυτικοῦ Ἄνω Εὐφράτου.

—**Καρινῖτις** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων *Καρὶν* ἢ *Γκαρὶν* ἡ Θεοδοσιούπολις τῶν Βυζαντινῶν, ἡ νῦν *Ἐρζερούμ* (βλ. λ.). Ν. ΚΑΙ

Καρινόλα (Carinola) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Καζέρτα—Γκαέτα καὶ τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρου. Μάσσικο. Κάτ. 9940. Ἔχει ὡραῖον μητροπολιτικὸν ναὸν ρυθμοῦ Ἀναγεννήσεως. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους καὶ εἶναι γεωργικὸν κέντρον. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκεται ἡ λίμνη Φαλσιάνο, ἐν ᾗ ἁλιεύονται ἐγχέλεις καὶ κέφαλοι. Μ. Δ. Β.

κάρινος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ὁ ἐκ ξύλου καρύας κατεσκευασμένος, καρυδένιος, «τραπέζι κάρινο».

Καρῖνος (Carinus), ***Μᾶρκος-Αὐρήλιος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ κατὰ τὰ ἔτη 283—284 μ. Χ., πρεσβύτερος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Αὐρηλίου Κάρου. Ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του (282 μ. Χ.), συνεβασίλευε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Νουμεριανοῦ, αὐτὸς μὲν διοικῶν τὰς Δ. ἐπαρχίας, ἐνῷ ὁ ἀδελφός του εἶχε τὰς πρὸς Α. Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Βρεττανῶν, ἀποκτήσας τοὺς τίτλους Γερμανικὸς (Germanicus Magnus) καὶ Βρεττανικὸς (Brittanicus Magnus), ἀπὸ δὲ τῶν κατὰ τῶν Περσῶν νικῶν τοῦ πατρός του προσηγορεύετο καὶ Περσικὸς (Persicus). Δὶς ἐγένετο ὕπατος (283, 284 μ. Χ.), εἶχε δὲ μεγάλας διοικητικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἱκανότητας, κατέλιπεν ὅμως μνήμην ἐκφύλου ἀνδρός. Εὑρισκόμενος ἐν Γαλατίᾳ καὶ πληροφορηθεὶς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Νουμεριανοῦ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ κινήσεις τοῦ μετέπειτα μονοκρατορεύσαντος Διοκλητιανοῦ, ἐξεστράτευσεν εἰς Μυσίαν, ὅπου εὑρίσκετο ὁ τελευταῖος. Διερχόμενος ἐξ Ἰλλυρίας ἐπολέμησε νικηφόρως κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ Μ. Αὐρηλίου Ἰουλιανοῦ, ἐφονεύθη δὲ ὁ ἴδιος κατά τινα μάχην πρὸς τὸν Διοκλητιανὸν ἐν Μυσίᾳ παρὰ τὸν Μάργον ποταμὸν (Μοράβαν), οὐ μακρὰν τοῦ Οὐϊμινακίου (Viminacium), οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλ' ὑπὸ ἰδίου ἀξιωματικοῦ διὰ λόγους τιμῆς. Σύζυγος αὐτοῦ ἀναφέρεται ἡ Μαγνία Οὐρβικὴ καὶ υἱός του ὁ Νιγριανός. Μετὰ τὸν θάνατόν του κατηργήθη τὸ δυαδικὸν σύστημα τῆς βασιλείας διὰ τῆς ἀναρρήσεως μόνου τοῦ Διοκλητιανοῦ (285 μ. Χ.). Π. Ν. Π.

Μ. Αὐρήλιος Καρῖνος.
[Μουσεῖον Καπιτωλίου.]

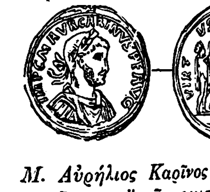
Μ. Αὐρήλιος Καρῖνος ἐπὶ χρυσοῦ ρωμαϊκοῦ νομίσματος.

—**Καρῖνος** *ὁ κόμις*. Ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου τοῦ Α', παρίσταται σοφὸς ἀνήρ, ἀπεστάλη δ' ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος εἰς Ἀντιόχειαν «πρὸς ἐκχοϊσμόν», μετὰ τὸν τῷ 527 συμβάντα σεισμόν, καὶ πρὸς διάσωσιν τῶν καταχωσθεισῶν περιουσιῶν, ἁρπαζομένων ὑπὸ κακούργων. Ὁ αὐτοκρατορικὸς ἀπεσταλμένος παρέλαβε καὶ δύο σοφοὺς ἀρχιτέκτονας, Ἀστέριον τὸν ἔπαρχον καὶ Φωκᾶν τὸν τοῦ Κρατεροῦ (*Θεοφ.* Α' σ. 266). Μ. Ι. Γ.

Καρινὸς *['Αρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος παρὰ Μεγαρεῦσιν. Ὑπ' αὐτὴν ἐλατρεύετο ὁ θεὸς ἐν τῷ παλαιοτάτῳ γυμνασίῳ τῆς πόλεως μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. ἤδη αἰῶνος, παρὰ τὰς καλουμένας Νυμφάδας πύλας, ὑπὸ μορφὴν πυραμιδομόρφου

Digitized by Google

ἀργοῦ λίθου (*Παυσαν.* Α′ 44,2). Ὁ λίθος οὗτος ἀναγνωρίζεται ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων τῆς πόλεως (Δ′—Γ′ π. Χ. αἰών), ἐνίοτε φέρων ταινίαν καὶ κείμενος μεταξὺ δύο δελφίνων, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως εὕρηται κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος Καρινοῦ εἶχε διαδοθῆ καὶ εἰς Βυζάντιον, μεγαρικὴν ἀποικίαν, ὡ φαίνεται ἐκ τῶν παραστάσεων τῶν νομισμάτων καὶ τῆς πόλεως ταύτης. Π. Ν. Π.

Κάριον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μικρὰ πόλις καὶ φρούριον τῆς Ἰωνικῆς παραλίας, ἀπέναντι τῆς Σάμου, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Μυκάλην (νῦν Σαμψοὺν-Δάγ), ὅπου κατὰ τὸ 304 π. Χ. κατέφυγον οἱ δημοκρατικοὶ τῆς γειτονικῆς πόλεως Πριήνης (νῦν Σαμψοὺν-Καλεσί). Παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Γκιαοὺρ-Τσαγκλί, ἀπέναντι τῆς Σάμου, σῴζεται παλαιὸν ὀχύρωμα, τὸ ὁποῖον κατά τινας εἶναι τὸ ἀρχαῖον Κάριον Α. Θ. Σ.

Καριὸν (Carion), ***Ἰωάννης.*** Γερμανὸς μαθηματικός, ἀστρονόμος καὶ ἱστοριοδίφης. Ἐγεννήθη ἐν Bietigheim τῷ 1499 καὶ ἀπέθανεν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1537. Χρηματίσας διπλωμάτης παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Βρανδεμβούργου, συνέγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν σπουδαιότατα εἶναι τὰ «Χρονικά» του (1532), τὰ ὁποῖα μετεφράσθησαν εἰς τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἱσπανικήν, διασκευασθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Μελάγχθωνος ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ τοῦ Kaspar Paucer. Σ. Π.

Κάριος *['Αρχ.].* Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν τῇ καρικῇ λατρείᾳ, ἧς κέντρον ἦσαν τὰ Μύλασσα. Ἐθεωρεῖτο προγονος τοῦ Καρός, Μυσοῦ καὶ Λυδοῦ, ἐπωνύμων ἡρώων τῶν ὁμωνύμων λαῶν. Ἡ λατρεία αὐτοῦ εἶχεν ἐπεκταθῆ εἰς Λυδίαν, εἰς Στρατονίκειαν καὶ εἰς Ἀθήνας. Ἐν Στρατονικείᾳ ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτοῦ, ὅπου οἱ θιασῶται τοῦ Διὸς Παναμάρου κατέθετον τὰ ψηφίσματα αὐτῶν (Β′—Α′ π. Χ. αἰών), ἐν Ἀθήναις δὲ πρὸς τὸν Δία Κάριον ἔθυον οἱ συγγενεῖς τοῦ τυράννου Ἰσαγόρου τοῦ Τισάνδρου (*Ἡροδ.* Ε′. 66), ἄρξαντος περὶ τὸ 536 π. Χ. Π. Ν. Π.

Ζεὺς Κάριος ἐπὶ νομίσματος τῶν Μυλάσσων.

Κάριοτ *[Γεωγρ.].* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου Ἰκαρίας, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ συχνάκις παρὰ τοῖς ναυτικοῖς τῶν ξένων χωρῶν, καὶ ἰδίως τοῖς Ἄγγλοις.

καριοφύλι (τό)· μακρὸν ἐμπροσθογεμὲς τυφέκιον (βλ. λ. *καρυοφύλλι*).

Καρίπε (Caripe) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας Βενεζουέλας, ἀπέχουσα 84 χιλμ. ΝΑ τῆς πόλεως Κουμανὰ καὶ 52 χιλμ. τῆς Καριάκο Κάτ. 6.500. Ἡ πόλις, κειμένη ἐπὶ ὕψους 900 περίπου μ., εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ εὔκρατον καὶ ὑγιεινὸν κλῖμά της, καθὼς καὶ τὰ πολλὰ καὶ ἐκτεταμένα σπήλαιά της, τὰ ὁποῖα περιέγραψεν ὁ Οὐμβόλδος ἐν τῷ ἔργῳ του «Προσωπικὴ ἀφήγησις». Τὸ κυριώτερον σπήλαιον, γνωστὸν ὡς σπήλαιον τοῦ Γκουάτσαρο (Cueva del Guácharo), ἐκτείνεται εἰς βάθος 851 μ., ἔχει δὲ ὕψος 25 μ. Ἐντὸς αὐτοῦ διαμένουν τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐμβόλδου ἐπίσης περιγραφέντα πτηνὰ γκουάτσαρο, ἐν ὧν ἐδόθη τὸ ὄνομα εἰς τὸ σπήλαιον. Ἡ πόλις παράγει καπνόν, καφέν, σακχαροκάλαμον κτλ. Δ. Σ. Δ.

καρίπη (ἡ) (Caripi) *[Ζωολ.].* Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαρακινιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς τῶν γλυκέων ὑδάτων, μεγάλου ἀναστήματος καὶ λίαν ἐπικινδύνους, διότι ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀναισθητοῦσι τούτους διὰ τῶν ἰσχυρῶν πτερυγίων των καὶ προξενοῦσι θανατηφόρους ἀμυχὰς διὰ τῶν ὀδόντων των. Ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

Καρίπτσια *[Γεωγρ.].* Παλαιότερον ὄνομα τοῦ χωρίου τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης *Χλωρονομὴ* (βλ. λ.).

καρὶς (ἡ) *[Ζωολ.].* Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακρούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀστακιδῶν*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρὶς* (κοιν. *γαρίδα*) ἢ *καρίδα* φέρονται εἰς τὰς ἰχθυαγορὰς διάφορα μαλακόστρακα εἰς διάφορα γένη, ἀνήκοντα πάντα ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀστακιδῶν*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ζῴων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Μέγεθος μικρὸν ἢ μέτριον ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἀρκετὰ μέγα· κεφαλὴ τριγωνική, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, διάφορος κατὰ τὸ μέγεθος, μετὰ λεπτῶν καὶ ἐπιμηκεστάτων κεραιῶν. Θώραξ ἐπιμήκης, διωγκωμένος, μὲ εὐκίνητον τὴν τελευταίαν ἄρθρωσίν του· λαβίδες τοῦ πρώτου ζεύγους τῶν ποδῶν ἰσχυραί· οὐρὰ ἄρρενος κατὰ πολὺ στενοτέρα τῆς οὐρᾶς τῆς θηλείας. Αἱ καρίδες ὑφίστανται πλείστας ὅσας μεταμορφώσεις μέχρις ὅτου φθάσωσιν εἰς ὥριμον ἡλικίαν Ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν παραμένουσι κεκρυμμέναι ὑπὸ τὰς πέτρας. Κινούμεναι πηδῶσι μᾶλλον ἢ νήχονται. Διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας των ἁλιεύονται ἀπλήστως καὶ διὰ τοῦτο εἰς πλείστας χώρας καλλιεργοῦσιν ἐντατικῶς ταύτας τεχνητῶς. Καρίδων ὑπάρχουσι

Καρίδες καταβροχθίζουσαι ἰχθύν.

πλεῖστα εἴδη, ἐξ ὧν 6 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ *καρὶς* ἢ *ἀστακὸς ὁ ποτάμιος* (Astacus fluvialis) καὶ *καρὶς* ἢ *ἀστακὸς ὁ εὐγενὴς* (Astacus nobilis). Εἰς τὰς παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν χώρας ἀπαντῶσι καρίδες ἐνδιαιτώμεναι ἐντὸς ὑφαλμύρων ὑδάτων, ἐξ ὧν γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *καρὶς* ἢ *ἀστακὸς ὁ παχύπους* (Astacus pachypus). Ἐπίσης ὑπάρχουσι καὶ περὶ τὰ 5 εἴδη καρίδων τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

Κάρισμπρουκ (Carisbrooke) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς νήσου Οὐάϊτ. Κάτοικοι 5.140. Ἡ κοιλὰς τοῦ χειμάρρου Λῶγκλυ χωρίζει τὴν πόλιν ἐκ τοῦ ἀποκρήμνου κωνοειδοῦς λόφου τοῦ στεφομένου ὑπὸ τοῦ νορμανδικοῦ φρουρίου τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ πρώτου κυρίου τῆς νήσου Οὐΐλλιαμ Φὶτς Ὄσμπερν καὶ εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου ὀφείλει τὴν φήμην της. Ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ παρέμεινε φυλακισμένος ἐπὶ 14 μῆνας, πρὸ τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεώς του, ὁ βασιλεὺς Κάρολος Α′ (1647—1648) μετὰ τῶν δύο τέκνων του, τοῦ Ἑρρίκου καὶ τῆς Ἐλισάβετ. Ἐν τῇ κοιλάδι ὑπάρχουν ἐρείπια ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως. Δ. Σ. Δ.

Κάρισμπρουκ (Carisbrooke), ***Ἀλέξανδρος-Ἀλβέρτος Μαουντμπάττεν, μαρκήσιος***—. Ἄγγλος πρίγκιψ, γεννηθεὶς τῷ 1886, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μπάττενμπεργ καὶ τῆς πριγκιπίσσης Βεατρίκης τῆς Ἀγγλίας. Κατετάγη τὸ πρῶτον εἰς τὸ ναυτικόν, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐπολέμησεν εἰς τὸ σῶμα τῶν Γρεναδιέρων. Πρώην πρίγκιψ Ἀλέξανδρος τοῦ Μπάττενμπεργ, ἐγένετο μαρκήσιος τοῦ Κάρισμπρουκ τῷ 1917. Δ. Σ. Δ.

κάρισσα (ἡ) (Carissa) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στρεψιανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνιδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν εἴκοσιν εἰδῶν. Εἶναι θάμνοι καὶ δένδρα φυλλοβόλα, μὲ καρποὺς ἐδωδίμους, κοσμητικά, καλλιεργούμενα εἰς τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας, δυνάμενα ὅμως νὰ εὐδοκιμήσωσι τινὰ ἐξ αὐτῶν καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης (Ἱσπανία, Ἰταλία) ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι *κάρισσα ἡ ἀρδουΐνειος* (Carissa arduina ἢ Arduina bispinosa), θάμνος λίαν κοσμητικός, εὐωδέστατος ὡς ἐκ τῶν ἀνθέων του, ἀλλὰ καὶ ἀκανθωδέστατος. Καλλιεργεῖται εὐρέως ἐν Ἀφρικῇ ὡς λίαν ἀνθεκτικὸς εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ χάριν τῶν ἐδωδίμων καρπῶν του *Κάρισσα ἡ μεγανθὴς* (Carissa grandiflora), ἰθαγενὲς τῆς Ναtάλης, μὲ μεγαλυτέρους καρπούς, κλπ. Κ. ΠΑΠ

Καρίσσιμι (Carisimi), ***Τζιάκομο.*** Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1604 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1674. Ὀργανοκρούστης κατ' ἀρχὰς εἰς Τίβολι καὶ ἀπὸ τοῦ 1628 μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ γερμανικοῦ κολλεγίου τῆς Ρώμης, θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων συνθετῶν τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὴν καντάταν καὶ τὸ ὀρατόριον. Κατέχων εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸ αἴσθημα τῆς ἀναλογίας, ἔγραψεν ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν λογικὴν καὶ τὴν συμμετρικότητά των. Τὰ ρετσιτατίβα του δεικνύουν μεγάλην πρόοδον ἐπὶ τῶν προγενεστέρων του, λόγῳ τῆς ἐκφραστικῆς των ἀκριβείας καὶ τῆς φυσικότητός των. Ἡ μουσική του δὲν στερεῖται ποιᾶς τινος ψυχρότητος, παρ' ὅλην τὴν τελειότητα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς της. Ἡ κατάχρησις τῶν ἐξωραϊστικῶν φθόγγων καὶ τῶν μελισμάτων, τόσον συνήθων παρὰ τῷ Καρίσσιμι, ἐκπλήσσει τὸν ἀκροατήν, διότι ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴν μουσικήν του τὴν θρησκευτικότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ τέχνη τοῦ Ἰταλοῦ μουσουργοῦ ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του, λόγῳ τῆς ὑπερόχου ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τοῦ τύπου της. Σήμερον ὁ Καρίσσιμι θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων διδασκάλων τῆς σχολῆς τῆς Ρώμης. Ἐκ τῶν ἔργων του μέγας ἀριθμὸς ἔχει ἀπολεσθῆ· 9 ἐκ τῶν ὀρατορίων του σῴζονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων καὶ 25 διάφορα ἔργα εἰς τὴν τοῦ Ὠδείου. Ἐν Παρισίοις εἶχεν ἄλλωστε τοὺς περισσοτέρους θαυμαστάς, αἱ δὲ συνθέσεις του ἐπαίζοντο εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὸ βασιλικὸν παρεκκλήσιον τῆς πόλεως. Πλουσίαν συλλογὴν ἀνεκδότων χειρογράφων τοῦ Καρίσσιμι κατέχει ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐν Ὀξφόρδῃ Μερικὰ ἀκόμη ὀρατόρια ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Λονδίνου καὶ τέλος ἡ τοῦ Βερολίνου (κυρίως καντάτας). Ἐκ τῶν σῳζομένων ὀρατορίων καὶ τῶν «Ἱερῶν ἱστοριῶν», ἐν αἷς ἀποκαλύπτεται κυρίως ἡ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ Ἰταλοῦ μουσουργοῦ, πρέπει νὰ σημειωθῶσιν ἰδιαιτέρως τὰ ἑξῆς: «Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ», «Βαλτάσαρ», «Diluvium universale», «Extremum Dei judicium», «Ἐζεκίας», «Felicitas beatorum», «Historia divitis», «Ἰεφθάε», «Ἰώβ», «Ἰωνᾶς», «Judicium Salomonis», «Lamentatio damnatorum», «Lucifer», «Vis frugi et pater familias» κτλ. Ἐκτὸς τούτων ὁ Καρίσσιμι ἔγραψε διαφόρους λειτουργίας (διὰ 5—9 φωνάς), «Sacri concerti 2—5 v», μερικὰ μοτίβα μετὰ συνεχοῦς βασίμου κτλ. [Πρβλ.: *Michel Brenet*, Les oratorios de Carissimi («Rivista Italiana», 1907). *Quittard*, πρόλογος συλλογῆς ἔργων Carissimi, ἐκδόσεως «Schola Cantorum». «Allgemeine Musik-Zeitung», 1876, *(Chrysander)*. Γ. Σ.

Καρισσιμπι (Karissimbi) *[Γεωγρ.-Ἡφαιστειολ.].* Ἡφαίστειον ἐσβεσμένον τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, κείμενον ΒΑ. τῆς λίμνης Κίβου παρὰ τὸν Ἰσημερινόν, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἡφαιστείων Βιρούγκα. Ἔχει ὕψος 4.500 μ. καὶ φέρει κρατῆρα βάθους 300 μ Γ. Κ. Γ.

Καριστερόζης. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Λέοντος Δ′ Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Μεσοποταμίας (τῷ 778), καθ' ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους πλησίον τῆς Γερμανικείας (νῦν Μαρᾶς), φονεύσαντες 2.000 στρατιώτας καὶ 5 ἀμηρᾶδες (στρατηγούς). Ν ΚΑΣ

Καριστὶ (Caristi). Οἰκογένεια Γάλλων ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες ἤκμασαν κατὰ τὸν ΙΗ′ καὶ ΙΘ′ αἰῶνα. Ὁ πρεσβύτερος ἐξ αὐτῶν *Μιχαὴλ-Ἄγγελος Καριστὶ* ἦτο ἰταλικῆς καταγωγῆς, ἐργασθεὶς καθ' ὅλην τὴν ζωήν του ἐν Γαλλίᾳ ὅπου ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν διαφόρων ἐκκλησιῶν. Ἕτερος Καριστί, υἱὸς τοῦ πρώτου, ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἐν Ντιζόν, ἀνεγείρας καὶ αὐτὸς διάφορα μέγαρα, ἐκκλησίας καὶ τὸ δημαρχεῖον τῆς Ἀβαλλόν. Ὁ *Αὔγουστος-Νικόλαος* υἱὸς καὶ ἔγγονος τῶν προγενεστέρων *Καριστὶ* (1783—1862), ἀρχιτέκτων, ὑπῆρξεν ὁ διαπρεπέστερος τῆς οἰκογενείας Καριστί. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ πατρί του καὶ ταχέως διεκρίθη καὶ ἐτιμήθη διὰ βραβείων. Ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1820 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἐσχεδίασε τὴν ρωμαϊκὴν ἀγοράν, τὴν Ἱερὰν ὁδὸν καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῆς, τὸ Πάνθεον, τὰ ἐρείπια τῆς Πομπηΐας καὶ τὸν περίφημον ναὸν τοῦ Σεράπιος. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους ἀνέλαβε τὴν ἀνέγερσιν τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου, τοῦ στρατῶνος καὶ τῶν φυλακῶν τῆς Ρέϊμς καὶ ἄλλων δημοσίων κτιρίων. Ἐβραβεύθη πλειστάκις καὶ διετέλεσε μέλος τοῦ ἰνστιτούτου καὶ τῆς ἑλλανοδίκου ἐπιτροπῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν. Μ. Ν. Δ.

καριτὲ ***βούτυρον*** *[Χημ.].* Λιπαρὰ ὕλη ἐξαγομένη ἐκ τῶν σπερμάτων *βουτυροσπέρμου τοῦ παρκείου*. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Σ. Γ.

Καρίτσα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρότομος ἀκτὴ τῆς Ὄσσης μεταξὺ ἀκρωτηρίου Δεματᾶς καὶ τοῦ ἀγκυροβολίου τοῦ Τσάγεζι (πλάτ. $39^{0} 50' \, {}^{1}/_{2}$ Β, μῆκ. $22^{0} 48'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to gulf of Kassandra), $3 \, {}^{1}/_{2}$ μίλ. ΝΑ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **Καρίτσα** *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τῆς Ἠπείρου, κείμενον ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Ζίτσης. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 773 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀμπελουργίαν. Οἱ οἶνοι τῆς Καρίτσης ὡς καὶ τῆς ὁμόρου ταύτης Ζίτσης εἶναι οἱ ἄριστοι τῆς Ἠπείρου. Χ. Ι. Σ.

— **Καρίτσα** ***(Δολόπων)*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Πλακωτὰ καὶ Χολιανά*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι: κοινότητος 587, χωρίου 324 (1928).

— **Καρίτσα** ***(Καρπενησίου)*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτοικοι 243 (1928).

Καρίτσης. Ὄνομα παλαιᾶς ἀθηναϊκῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας (βλ. λ. *Καρύκης*).

Καριτσιώτης, ***Προκόπιος.*** Πλούσιος ἔμπορος ἐκ Πελοποννήσου, ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Τεργέστην. Ἐμυήθη αὐτόθι τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ Θ. Ἀθανασίου, καὶ εἰσέφερε διὰ τὸν Ἀγῶνα σοβαρὰ ποσά.

Digitized by Google

Καριτέο (Cariteo), ***Βενέδικτος.*** Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ *Γκαρρέττο*, γεννηθέντος ἐν Βαρκελώνῃ (1450—1514). Ἔζησεν ἐν Βαρκελώνῃ καὶ ὑπῆρξεν ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου. Ἐδημοσίευσε «Βιβλίον σοννέτων καὶ ᾠδῶν» (1509) καὶ «Ὠδὰς εἰς τὴν ἐρωμένην μου» (1519), δι' ὧν ἐξύμνει τοὺς ἔρωτάς του μετὰ τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ Φερδινάνδου Ἰωάννας τῆς Ἀραγωνίας ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Ἐνδυμίωνος καὶ τῆς Σελήνης. Μ. Δ. Β.

καρίφης (ὁ)· τουρκ., ἀτυχής, δόλιος, καϋμένος.

Καρίων, *ἅγιος*. Δύο ἅγιοι ἀναγράφονται ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ὁ ὅσιος, ἐν εἰρήνῃ τελειωθεὶς ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ ἑορταζόμενος τὴν 24 Νοεμβρίου. —2) Ὁ μάρτυς, ὅστις «τὴν γλῶτταν ἐκτμηθεὶς τελειοῦται» ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου. Ε.Γ.Π.

Καριῶτες /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Λευκάδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κεῖται πρὸς ΝΔ τῆς πόλεως τῆς Λευκάδος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. 239 (1928).

Καρκαβάτσος. —1) ***Γεώργιος.*** Ἐκ τοῦ χωρίου Ἀσκύφου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων (Κρήτης). Συμμετέσχε μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν ὑποκίνησιν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869. Ἐκλεγεὶς ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος ὑπαρχηγὸς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας του, κατῆλθε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν εἰς Ἀποκόρωνον καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς πρώτας ἐκεῖ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιθέσεις, τὴν νικηφόρον μάχην τῶν Βρυσῶν (25 Αὐγούστου 1866), καθ' ἣν ἡττήθη καὶ κατεδιώχθη ὁ ὑπὸ τὸν Σαχὶν πασᾶν αἰγυπτιακὸς στρατός, εἰς τὰς ἐν Κυδωνίᾳ, Σελίνῳ καὶ Ἀποκορώ ῳ ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ Μεχμὲτ πασᾶ (Σεπτεμβρίου—Δεκεμβρίου 1866), εἰς τὰς ἐν Κυδωνίᾳ κατὰ τοῦ Μεχμὲτ πασᾶ, τραυματισθεὶς εἰς τὰς περὶ τοὺς Λάκκους μάχας, τὴν 11 Δεκεμβρίου 1867, εἰς τὰς ἐν Σφακίοις, Ἀποκορώνῳ καὶ Κυδωνίᾳ ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ κ.λ. (Ἀπριλίου —Δεκεμβρίου 1867), καὶ τὰς ἐν Ἀποκορώνῳ, Κυδωνίᾳ καὶ Σφακίοις ἐναντίον τοῦ Σάββα πασᾶ κ.λ. Τούρκων στρατηγῶν μέχρι τέλους τῆς ἐπαναστάσεως (Ἰανουάριος 1869), διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν. —2) ***Δημήτριος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869. —3) ***Ἐμμανουήλ.*** Ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων, διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866. Τραυματισθεὶς τὴν 23 Ἀπριλίου 1867 εἰς τὴν παρὰ τὴν Κράπιαν τῶν Σφακίων μάχην καὶ διακομισθεὶς εἰς Ἄσκυλον, ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας. —4) ***Ἰωάννης.*** Ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων, συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς καθ' ἅπασαν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869, διακριθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ν. ΚΛΣ

Καρκαβίτσας, *Ἀνδρέας*. Ἕλλην διηγηματογράφος καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1866 ἐν Λεχαινοῖς τῆς Ἠλείας, ἐκπαιδευθεὶς δ' ἐν Ἀθήναις. Ἐξελθὼν τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ἰατρός, κατετάχθη βραδύτερον ἐν τῷ στρατιωτικῷ ἰατρικῷ κλάδῳ, ὅπου καὶ μέχρι τέλους παρέμεινε, γενόμενος ἀρχίατρος, διατελέσας δὲ καὶ διευθυντὴς στρατιωτικοῦ νοσοκομείου ἐν Ἀθήναις. Ἀπέθανε προσβληθεὶς ἐκ φυματιάσεως τοῦ λάρυγγος, πρὸς θεραπείαν τῆς ὁποίας διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἀμαρουσίῳ, τῷ 1922.

Ὁ Καρκαβίτσας ἐνεφανίσθη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ 1886, ἐξέδωκε δὲ εἰς ἰδιαιτέρους αὐτοτελεῖς τόμους τὰ ἀκόλουθα κατὰ σειρὰν ἔργα: «Διηγήματα» (1892), «Λυγερὴ» (μυθιστόρημα, 1896), «Ὁ Ζητιᾶνος» (μυθιστόρημα), «Λόγια τῆς πλώρης» (διηγήματα εἰς δύο τόμους, 1899), «Παλιὲς ἀγάπες» (διηγήματα, 1900), «Ὁ Ἀρχαιολόγος» (μυθιστόρημα, 1903), «Διηγήματα γιὰ τὰ παλληκάρια μας» (στρατιωτικὰ διηγήματα, 1922), «Διηγήματα τοῦ γυλιοῦ» (ὁμοίως, 1922), «Διγενὴς Ἀκρίτας» (ἀναγνωσματάριον διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἐ. Παππαμιχαήλ). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, συνειργάσθη καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑστία εἰκονογραφημένη» μέχρι σχεδὸν τῆς διακοπῆς του διὰ ταξιδιωτικῶν ἀνὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐντυπώσεων καὶ περιγραφῶν τῶν ἑλληνικῶν φυλακῶν, καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πέτρος Ἀβράμης* ἔγραψεν ἄρθρα καὶ γνώμας εἰς διάφορα φύλλα. Διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα μετεφράσθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, ὡς λ. χ. ἡ «Ἀσήμω» καὶ ὁ «Χρύσανθος» ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Aug Boltz διευθυνομένῳ «Hellenische Erzählungen» (Halle, 1887), βραδύτερον δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ μετέπειτα καθηγητοῦ τοῦ Μονάχου Carl Dietrich, μεθ' οὗ ὁ συγγραφεὺς διετέλει εἰς τακτικὴν ἀλληλογραφίαν.

Τὸ ἔργον τοῦ Καρκαβίτσα οὐδεμίαν, οὔτε ἔμμεσον οὔτε ἄμεσον, παρουσιάζει ἐπίδρασιν, οὔτε ξενικήν, καθόσον ἄλλωστε φαίνεται ὅτι ἠγνόει ξένας γλώσσας, οὔτε ἑλληνικήν, ἐκτὸς ἐκείνης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ· τὰ διηγήματά του πρὸ πάντων φέρουν τὸ ποιητικὸν τῆς δημοτικῆς ἡμῶν μούσης πνεῦμα· ἀλλὰ μορφικῶς μὲν ἀπέστη αὐτοῦ μετά τινα χρόνον, καθ' ὅσον τὸ ἐπίθετον λ. χ., τὸ ὁποῖον εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια χαρακτηρίζει ἁπλότης, εὐρύτης καὶ φυσικότης, παρὰ τῷ Καρκαβίτσᾳ ἀποβαίνει φιλολογικώτερον («τζιτζιφένια χείλια», «βαρέλλια χιλιοστέφανα», «φοῦρνοι ἀδαπάνητοι»), ἐσωτερικῶς δὲ δὲν ἠκολούθησεν, ὡς ὁ Πολυλᾶς, τὸν πόθον τοῦ Σολωμοῦ διὰ τὴν ἐξελικτικὴν μέν, ἀλλὰ ταχεῖαν προώθησιν τῆς ἑλληνικῆς πεζογραφίας πρὸς ἀνάπτυξιν ἐπὶ ἀνωτέρων ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιπέδων. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ πεζογραφίᾳ οὐχ ἧττον καὶ τῇ διαμορφώσει τοῦ πεζοῦ ἡμῶν δημοτικοῦ λόγου, ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν τῶν κυριωτέρων θέσεων· ἐκ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συγχρόνων του συγγραφέων δὲν ἔχει τὴν χάριν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν γραφικότητα τοῦ Ξενοπούλου, τὴν μειλιχιότητα καὶ τὴν βαθεῖαν εὐαισθησίαν τοῦ Βιζυηνοῦ, τὴν καλλιτεχνικὴν εὐγένειαν καὶ τὴν μοναστικὴν μυστικοπάθειαν τοῦ Παπαδιαμάντη, τὴν δροσερότητα τοῦ Μωραϊτίδη, ἢ τὴν πρωτόγονον ὑποβλητικότητα τοῦ Βουτυρᾶ· φέρει ὅμως τὸ ἔργον του ἰσχυρὰν προσωπικὴν σφραγῖδα καὶ πολλὰς ἀρετάς.

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας.
[Γελοιογραφία τοῦ Θ. Ἀννίνου.]

Τὰ «Διηγήματα» ἐξέδωκεν ὁ Καρκαβίτσας ἐν συλλογῇ, ἀπὸ ἑξαετίας ἤδη πρότερον γνωστός, εἰς καθαρεύουσαν μὲν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐν αὐτῷ τῷ προλόγῳ ἀποκηρύσσει, θεωρητικῶς καὶ ἐμπράκτως, ἀποκηρύσσων συνάμα καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Καὶ ὄντως τὸ ἀκόλουθον μυθιστόρημά του, ἡ «Λυγερή», ἐμφανίζεται εἰς καθαρεύουσαν λίαν ἁπλουστέραν καὶ τρόπον τινὰ μεταβατικήν, ἀπὸ τοῦ «Ζητιάνου» δὲ καὶ ἐπέκεινα ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται τὴν ἀμιγῆ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος δημοτικήν, ἡ ὁποία, μετὰ τὰ γλωσσικὰ κηρύγματα τοῦ Ψυχάρη, ταχέως καὶ θορυβωδῶς κατέκτα τὸν νεοελληνικὸν λόγον. Ἡ ἐπιφανειακὴ αὕτη διαφορὰ συνδέεται καὶ συμπίπτει πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν συγγραφικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Καρκαβίτσα. Εἰς τὰ «Διηγήματα» ἀνευρίσκονται ἐν ἐμβρύῳ τὰ θέματα καὶ τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν καὶ ὅλην του τὴν μεταγενεστέραν ἐργασίαν ἤντλησεν ὁ συγγραφεύς: τουτέστιν, ἀπὸ μορφικῆς μὲν ἀπόψεως, ἡ τεχνικὴ ἀρτιότης καὶ ἡ λεπτομερὴς ὀνομαστικὴ γνῶσις πάσης περιγραφῆς ἀντικειμένου ἢ τόπου· ἀπὸ ἀπόψεως δὲ περιεχομένου, ἡ εὐρεῖα καὶ πανταχοῦ παροῦσα ἐκείνη φυσιολατρεία τῶν ἁρματολῶν καὶ κλεφτῶν, ὁ μῦθος καὶ ὁ θρῦλος, ἡ ἠθογραφία, ἡ δεισιδαιμονία. Ὡς τμήματα δὲ ἀμφότερα, μετὰ τῆς «Λυγερῆς», τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως, πρέπει, κατὰ τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν γνωρίσματα, νὰ κρίνωνται ὁμοῦ μέν, ἅμα δὲ κεχωρισμένως ἀπὸ τῶν ἑπομένων. Πρὸς τῆς «Λυγερῆς» τὴν ὑπόθεσιν φίλα διάκειται ἀνέκαθεν ἡ διηγηματογραφία καὶ ἡ μυθιστοριογραφία· ἑλισσομένη δὲ αὕτη μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἐθίμων καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς χώρας ἡμῶν, προσλαμβάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ τὸν εἰδυλλιακόν, μετὰ τοῦ τραγικοῦ, χαρακτῆρα. Τυφλὴ καὶ ἰσχυρογνώμων φιλοτιμία ἀποτελεῖ ἐνταῦθα τὸ μοιραῖον συναίσθημα, περὶ τὸ ὁποῖον πλέκεται ἡ ἀφήγησις, καὶ τὸ ὁποῖον, δεσπόζον καὶ ἔρωτος καὶ οἴκτου, προκαλεῖ διὰ τῶν ὀδυνηρῶν αὐτοῦ ἀντικτύπων τὴν δέσιν τῆς πλοκῆς. Δὲν ἐξεμεταλλεύθη ὅμως τὸν χειρισμὸν τοῦ θέματος κατὰ προσωπικὸν τρόπον ὁ συγγραφεύς, ἀφίνεται δὲ νὰ παρασύρεται ἐπὶ ἐπιπέδου ρεαλισμοῦ μονοτόνου καὶ εὐπρονοήτου κατὰ τὴν ἀλληλουχίαν. Περὶ τὸ τέλος μόνον, ὁμολογουμένως, προτρέχων τῶν πνευματικῶν ἰδεωδῶν τῆς ἐποχῆς του, παρουσιάζεται βαθὺς πρὸς στιγμὴν καὶ ὀξυδερκὴς ἀνθρωπιστής, ψυχικῶς συνδέων δύο ἄτομα ἐπὶ τῆς σφαίρας τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας καὶ τῆς ὀδύνης, καὶ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος τοῦ γεννητικοῦ φίλτρου, ὡς ἐπὶ ἀληθειῶν ἰσχυροτέρων πάσης ἄλλης ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀποτόμως ἐν τούτοις, προλαμβάνουσα τὸ τέλος, ἐπέρχεται ψυχολογικὴ μετάπτωσις, ἀπάγουσα τὸ δημιουργηθὲν πρὸς ἐπίπεδα ταπεινότερα καὶ ἄλλως ἀπίθανα ἢ τοὐλάχιστον βεβιασμένα. Ὁ Παλαμᾶς ἀνευρίσκει ἐν τῇ «Λυγερῇ» ἰσχυρὰν ἀγάπην πρὸς τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα· ἀπὸ κεντρικῆς δὲ ἀπόψεως, νίκην τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ἀντιμετώπου πρὸς τὸ ἐθνικὸν (παγανιστικόν).

Τὰ «Διηγήματα» καὶ ἡ «Λυγερὴ» παρουσιάζουν ἀτελείας ἱκανάς. Ἡ δρᾶσις στερεῖται γοργότητος, ἐπὶ μακρὸν δὲ καὶ ἀλλεπαλλήλως ἐπιβραδύνεται, διακοπτομένη, ἵνα παρεντεθῇ ἀδιάφορος καὶ δὴ μακροσκελὴς καὶ ἐξονυχιστική τις περιγραφή, βεβαρημένη δι' ἀγνώστου ὀνοματολογίας. Αἱ ἐντυπώσεις καὶ παραστάσεις ἑκάστου προσώπου, ὑποβολιμαῖαι, δὲν ἐξυποκειμενικεύονται οὔτε προσαρμόζονται πρὸς τὰς ἑκάστοτε ψυχολογικὰς συνθήκας, ὀφειλόμεναι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸν συγγραφέα. Οἱ διάλογοι εἶναι σπάνιοι καὶ χαλαροί. Τὸ ὕφος δὲν εἶναι προσωπικόν, αἱ μεταλλαγαὶ δὲ αὐτοῦ κυμαίνονται ἐπὶ περιωρισμένου μήκους, οὐδέποτε δυνάμεναι νὰ ἐξιχθοῦν ἐπέκεινα τῆς θρηνώδους ἐλεγείας. Οἱ τύποι τέλος εἶναι μᾶλλον σκιώδεις, ψυχραὶ δὲ ἀναλύσεις καὶ περιγραφαὶ ὑποκαθίστανται εἰς αὐτάς.

Εἰς τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον, ἡ γλωσσικὴ μεταρρύθμισις ἐπεφάνη, ἵνα ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ Καρκαβίτσα ἀποκαλυπτικῶς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμφύτων του δημιουργικῶν χαρισμάτων: διότι, ἀντιθέτως πρὸς ἄλλους πεζογράφους καὶ ποιητάς, ὁ Καρκαβίτσας ἀληθῶς ἀνεῦρεν ἑαυτὸν εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἐντὸς αὐτῆς ὡλοκλήρωσε καὶ ἐτελειοποιησε τὸ ἔργον του. Εἰς τὸ πρόβλημα ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκρεμότης ἠπείλει νὰ καταστρέψῃ καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν του καὶ ἄλλας, ἔδιδεν ἐπὶ τέλους τελικὴν μορφήν, καὶ μάλιστα μὲ φανατισμὸν νεοφωτίστου. Χαρις εἰς τὴν δημοτικὴν ὁ Καρκαβίτσας ἐμόρφωσεν ὕφος, τοῦθ' ὅπερ ἀπέβη ἐκ τῶν κυριωτάτων αὐτοῦ συγγραφικῶν προσόντων, ἀλλὰ καὶ ἐπιμόνων καὶ ἐπιμόχθων προσπαθειῶν, περὶ τὰς ὁποίας ἀποκλειστικῶς σχεδόν, βραδύτερον, συνεκεντρώθη ἡ λογοτεχνική του ζωτικότης. Εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τοῦτο ὀφείλονται αἱ ὡραιότεραι καὶ ἀρτιώτεραι σελίδες τοῦ Νεοέλληνος πεζογράφου («Ἔξυθος», «Τὰ πιστρόφια», «Ἐκδικητής»). Τὸ εὔψυχον καὶ ἀρρενωπὸν πνεῦμα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ζωηρὰ καὶ θυμοειδὴς διαχυτικότης, ἐμπνευσμένος λυρισμὸς καὶ ἐγκρατὴς μεγαλορρημοσύνη διακρίνουν τὸ ὕφος τοῦ Καρκαβίτσα· τὸν ὑπόκωφον δὲ καὶ ὑποσυνείδητον ἐν αὐτῷ πατριωτισμὸν ὡλοκλήρωσε καὶ ἐσυνειδητοποίησεν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ἔργῳ ὁ Βλαχογιάννης, νεώτερος τοῦ Καρκαβίτσα καὶ γράφων τότε ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Γιάννος Ἐπαχτίτης*.

Διετήρησεν ὅμως, ἀγόμενος ὑπὸ φιλαρέσκου προσωπικῆς αἰσθητικῆς, καὶ στοιχεῖά τινα τῆς καθαρευούσης ὁ Καρκαβίτσας, καὶ λέξεις αὐτῆς ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων, καὶ τὸ τελικὸν *ν* εἰς πολλὰς περιστάσεις, καὶ ἄλλα τινά. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, προσέδωκεν ἱκανὸν φιλολογικὸν χρῶμα εἰς τὰ ἐπίθετα καὶ τὴν σύνταξιν. Τῆς φιλολογικῆς ταύτης τροπῆς ἐκδηλώσεις εἶναι ἐν τῷ τυπικῷ μὲν ἡ σύνθεσις λέξεων («ἀγλαομματοῦσα» «κουτσουκαλόστραβος» κλπ. κλπ.), ἡ ὁποία κακῶς ἀπεκλήθη δύναμις γλωσσοπλαστική, ἐνῷ εἶναι μᾶλλον ἀδυναμία πεζογράφου, νοσταλγοῦντος ἀπροσφόρους καὶ διὰ τὴν ποίησιν μόνον καταλλήλους φραστικοὺς τρόπους, ἐν δὲ τῷ συντακτικῷ ἡ παράθεσις, ἄλλοτε δὲ ἡ παρουσία τοῦ συμπλεκτικοῦ συνδέσμου εἰς φράσεις μακρὰς καὶ πλήρεις λυρισμοῦ.

Αἰσθητικῶς, τὸ ἀναντιρρήτως πλούσιον ὕφος τοῦ συγγραφέως παρουσιάζει καὶ σήμερον ρυθμικότητα, πλαστικότητα καὶ ἀρρενωπῶς περίκομψον κατεργασίαν· ἀντιθέτως στερεῖται ὑγρότητος, ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ εὐκολίας προσαρμογῆς πρὸς τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα· εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ παρὰ πᾶσαν φιλότιμον αὐτοπεποίθησιν σχετικὴ ἀτέλεια τῶν περιγραφῶν του. Στερεῖται ἐπίσης καὶ τῆς δροσερότητος ἐκείνης, ἣν μεταδίδουν τὰ ἐλάχιστά τινα διηγήματα τοῦ πρόωρως θανόντος Σπήλιου Πασαγιάννη. Ἕτερον ψεκτὸν σημεῖον εἶναι ἡ κατάχρησις αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν διαφόρων προσώπων διαλόγους, τοῦθ' ὅπερ δημιουργεῖ καὶ μονοτονίαν καὶ ἐντύπωσιν ἀπιθάνου πραγματισμοῦ, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ διαφόρων ἀπαντήσεων ταπεινῶν καὶ ἀξέστων βιοπαλαιστῶν, αἰπόλων ἢ ναυτιλλομένων.

Λελογισμένη ὁμοίως καὶ ἐπιμελῶς προετοιμασμένη εἶναι καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἔργων του. Ἀκολουθεῖ ἐνταῦθα πιστῶς καὶ ἀπαραβάτως τοὺς κανόνας τῆς κλασικῆς διηγηματογραφίας. Καὶ ἐν πρώτοις ἀνεξαιρέτως τὸν κανόνα «in medias res» τῆς «Ποιητικῆς» τοῦ Ὁρατίου καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀναδρομὴν εἰς τὰ προτρέξαντα. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ χρόνου (ἀορίστου, ἀντὶ παρακειμένου), ἐξισώνουσα χρονικῶς τὰ γεγονότα δημιουργεῖ συχνάκις σύγχυσιν μεταξὺ τῶν ὁρίων τοῦ ἐγγὺς καὶ τοῦ ἀπωτέρου παρελθόντος. Οὐχ ἧττον μικρὰν γοργότητα κερδίζει ἡ ἀφήγησις ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κλασσικῆς ταύτης ἀρχῆς, ἰδίᾳ εἰς τοὺς πρώτους τόμους τῶν ἔργων του. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἀναφαίνεται καὶ ἄλλων κανόνων ἡ ἐφαρμογή: ἡ εἰς πρῶτον πρόσωπον ἀφήγησις, ἡ ἐπεισοδιακὴ καὶ καταλλήλως παρεμβαλλομένη περιγραφὴ γεγονότος, σπουδαίου φαινομένου, ἢ τοπίου, ἐναρμονιζομένη ἀρκούντως καὶ πρὸς τὴν κεντρικὴν ἰδέαν καὶ πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔργων («Λόγια τῆς πλώρης»: «Θάλασσα» περιγραφὴ κυκλῶνος, κλπ.)· ἀντιστρόφως, συχνάκις ὡς βάσις ὑπόκειται σύντομος ἢ ἰσχνὸς μῦθος, ποιητικὸς συμ-

Digitized by Google

βολισμός, δραματικὴ ἀντίθεσις, πλουτιζόμενα ὅμως διὰ πλήθους γραφικῶν ἐξωτερικῶν διακοσμήσεων· ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ἄφθονος χρῆσις τῶν νεοελληνικῶν παραδόσεων. Οἱ διάλογοι ἐπίσης εἶναι συχνότεροι, ὑποκείμενοι ὅμως εἰς τὴν ἀναφερθεῖσαν γλωσσικὴν ἀτέλειαν. Ἀλλ' ἀπολύτως ἐπιτυχὴς καὶ ὑποδειγματικὴ εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ μυθιστορήματος ὁ «Ζητιᾶνος», ὅπου ἡ πειστική, καὶ δὴ ἀναγκαστική, ἀλληλουχία τῶν γεγονότων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ ἀναποτρέπτου τέλους, παρουσιάζεται ἀπαράμιλλος, κοσμουμένη μάλιστα ὑπὸ μοναδικῆς εὑρέσεως, τῆς ἐναποθέσεως τοῦ νεκροῦ ἐπαίτου ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ τελωνοφύλακος Βαλαχᾶ. Αἱ περιγραφαί, ἐπὶ ἐπιφανειακῆς γραφικότητος μᾶλλον, παρὰ ἐπὶ ὑποβλητικοῦ καὶ φωτοσκιασμένου βάθους ἅπασαι τοποθετημέναι, ἰσομερῶς δεχόμεναι τῆς παρατηρήσεως τὸ φῶς, διαυγεῖς, ἐξωνυχισμέναι μέχρις ἀναρμόστου λεπτολογίας, περιέχουσαι ὅρους τοπικούς, ἐπιχωριάζοντας καὶ ἡμιαγνώστους, στεροῦνται τρόπον τινὰ συγκεντρωτικοῦ φακοῦ, ἐσωτερικῆς συμπροσαρμογῆς καὶ ἀλληλερεισμάτων· ὁ ζηλότυπος πλοῦτος τῶν λεπτομερειῶν διασπᾷ τὴν ἑνότητα αὐτῶν, ἀποκρύπτων τὸ σύνολον, οὕτω δὲ ὁ ὑπέρμετρος φόρτος ἀποβαίνει συχνάκις ματαιοπονία.

Ἡ κυρίως ἀντιπροσωπευτικὴ περίοδος τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μυθιστορήματος «Ὁ Ζητιᾶνος». Ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀρχῆς, ἐνῷ οἱ λοιποὶ σύγχρονοί του —ἐκ λόγων ὄχι ἀσχέτων καὶ πρὸς τὴν καταγωγήν των— διατρέχουν τὸ περιδέραιον τοῦ ἑλληνικοῦ βορείου καὶ νοτίου ἀρχιπελάγους, ὁ Καρκαβίτσας ἐξέλεξεν ὡς περιοχὴν αὐτοῦ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ὡς τύπον τὸν Στερεοελλαδίτην. Εἰς τὸ παρθένον τοῦτο ἔδαφος ἔσχεν ἐπὶ μικρὸν παρ' αὐτὸν τὸν Κ. Χατζόπουλον, ἀλλὰ μέχρι τέλους τὸν Βλαχογιάννην, ὁ ὁποῖος, ὁμοῦ μετὰ τῆς κληρονομίας ὅλων τῶν ἀνεκδότων φιλολογικῶν χειρογράφων τοῦ Καρκαβίτσα, ἐσυνέχισε τὸ ἔργον του. Εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ συγγραφέως, ὅτι γράφων δὲν ἐπεζήτησεν ἀφορμὴν προσωπικῶν ἐξομολογήσεων, ἀλλ' ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχε νὰ εἶναι ἀντικειμενικός. Τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐδημιούργησε, εἶναι τὸ ὕπαιθρον, τὸ ὕπαιθρον τὸ ἑλληνικόν· πρόσφορον δὲ μᾶλλον πρὸς ἀνάπτυξιν ἐντὸς τοιούτου πλαισίου εἶναι τὸ ἄτομον μᾶλλον ἢ ἡ οἰκογένεια ἢ ἡ κοινότης· καὶ κατὰ προϊοῦσαν φυσικὴν συνέπειαν ὁ προέχων ψυχολογικὸς χαρακτὴρ τοιούτου τινὸς ἀτόμου εἶναι ἡ φιλοτιμία. Ἡ φιλοτιμία ἀποτελεῖ σχεδὸν τὴν μόνην διέπουσαν καὶ συνεκτικὴν γραμμὴν τοῦ ἔργου τοῦ Καρκαβίτσα, αὐτὴν δ' ἀποκαλεῖ ἄλλως «ἰδανισμὸν ἐν μέσῳ πραγματισμοῦ» ὁ Παλαμᾶς. Οἱ τραχεῖς, ἀπαίδευτοι, πένητες καὶ ἡμιάγριοι τύποι τοῦ Καρκαβίτσα ὑπὸ οὐδενὸς ἄλλου συναισθήματος οἰστρηλατοῦνται τόσον, ὅσον ὑπ' αὐτῆς. Μόνον τὴν περιωρισμένην ταύτην ψυχολογικὴν χορδὴν διατρέχει ὁ Καρκαβίτσας· ἡ ἀνιοῦσα αὐτῆς εἶναι ὁ θρίαμβος —τὸν ὁποῖον καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Καρκαβίτσα ἐκφράζει—, ἡ δὲ κατιοῦσα ἡ ἐγκαρτέρησις, σιωπῶσα ἢ καταρωμένη, τὸ γνησίως φυλετικὸν αὐτὸ συναίσθημα, κρᾶμα τῆς ἐκ τῆς δουλείας ἀπαισιοδοξίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς μοιρολατρείας, τὴν ὁποίαν μετέδωκεν ἡ γειτνίασις τῶν Τούρκων. Ἤδη ἀπ' ἀρχῆς ἡ φιλοτιμία ἐμφανίζεται εἰς τὴν Σμάλτω («Ἡ φλογέρα του»), τὸν Ζάχον καὶ τὸν Ταχὴρ («Σπαθόγιαννος»), τὸν Χειμάρραν καὶ τὸν Παπαθεοδωρόπουλον («Νέοι Θεοί»)· ἀλλὰ καὶ τῆς «Λυγερῆς» ἡ ὑπόθεσις πλέκεται περὶ τὴν τρωθεῖσαν φιλοτιμίαν τοῦ ἐραστοῦ. Εἰς τὸν «Ζητιᾶνον» δύο ἐπίσης φιλοτιμίαι, ἀντιμέτωποι ἱστάμεναι, ἀποτελοῦν τὸν ἄξονα ὁλοκλήρου τῆς ὑφῆς, ἡ τοῦ τελωνοφύλακος καὶ ἡ τοῦ ἐπαίτου, ἥτις ἐπὶ τέλους θριαμβεύει. Ἀλλ' εἰς τὸν «Ζητιᾶνον» περιγράφεται ἐξ ἀντιθέτου καὶ ἡ κατιοῦσα τῆς φιλοτιμίας, ἡ ἀνθρωπίνη εὐτέλεια καὶ δουλοφροσύνη (οἱ Καραγκούνηδες), καὶ ἔτι κατωτέρω, ἡ ἐξευτελιστικὴ ἐπαιτεία (οἱ Ζητιᾶνοι)· τὰ δ' αἰσθήματα ταῦτα ἀπεικονίζονται, ὀρθότατα, ἐπὶ ὁμάδων πλέον καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἐπὶ ἀτόμων.

Ὁ «Ζητιᾶνος» εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἔργου τοῦ Καρκαβίτσα, ἀπαλλαχθεὶς τῆς εἰδυλλιακῆς ἐπιρροῆς τῆς «Λυγερῆς». Οἱ διάλογοί του εἶναι ἄφθονοι καὶ ἀληθεῖς· ἡ ψυχολογία τῶν μεμονωμένων προσώπων φθάνει εἰς τὴν ἀπόδοσιν καταστάσεων ὀξυτάτων· ὑπέροχος ὅμως εἶναι ἰδίως ἡ διαγραφὴ τῆς ὁμαδικῆς ψυχολογίας, ἡ ἀπεικόνισις τῶν ἀψιθυμιῶν τῆς μάζης, τοῦ φανατισμοῦ καὶ τοῦ δέους. Τὰ προσόντα ταῦτα δίδουν εἰς τὸν «Ζητιᾶνον» θέσιν μεταξὺ τῶν κρατίστων νεοελληνικῶν μυθιστορημάτων. Ἀνεζητήθη εἰς τὸν «Ζητιᾶνον» κοινωνικὴ σκοπιμότης· ἐξ ἄλλου ὁ Παρορίτης ψέγει τὸν συγγραφέα, διότι οὐδόλως ἠθέλησε νὰ φιλοσοφήσῃ. Ἀληθῶς εἰς πᾶν ἔργον ἀρτίως ρεαλιστικὸν δύνανται ἐκ τῶν ὑστέρων ν' ἀναζητηθῶσι καὶ νὰ ἐξαχθῶσι πολλά· καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ὡρισμένη θέσις τοῦ συγγραφέως, εἰς τὸν ἐπακολουθοῦντα «Ἀρχαιολόγον», ὁ Καρκαβίτσας ἀπέτυχε. Διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἠθέλησε καὶ θεωρητικῶς, καὶ ἀρνητικῶς, νὰ ἐκφράσῃ ὅσα μέχρι τότε ἐμπράκτως καὶ θετικῶς εἶχε διακηρύξει: τὴν πεποίθησίν του πρὸς τὴν μετὰ τὸ 1821 ἑλληνικὴν πραγματικότητα καὶ τὴν καταδίκην ἀγόνου προγονοπληξίας. Ἀλλ' ἡ ἀβαθὴς ὅσον καὶ φορτικὴ ἀλληγορία, ἡ ἄτεχνος οἰκονομία, τὸ ἐπίπλαστον τῶν τύπων, ἡ χαλαρότης, αἱ χονδροειδεῖς ἀντιθέσεις κατεδίκασαν τὸν «Ἀρχαιολόγον» ὁμοφώνως, παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν προσαρμογὴν πρὸς τὰς ἀφιλοσοφήτους ἀρχὰς ἀνωμάλου ἐθνικῆς ἐποχῆς. Ἀποτυχὼν οὕτως ὁ συγγραφεὺς νὰ φιλοσοφήσῃ, ἀπεσύρθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ὕφους, τὴν κατασκευὴν μικροτέρων διηγημάτων, μὴ ἐμφανισθεὶς ὅμως ἔκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου του εἰς τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

Ἐκτὸς τῆς φιλοτιμίας, καὶ ἡ δεισιδαιμονία εἶναι εἰς τὸν Καρκαβίτσαν συχνότατον θέμα· εἶναι δὲ αὕτη συγκεχυμένη μετά τινος, ἐλαχίστης, θρησκευτικότητος, ἀσημάντου τυπολατρείας καὶ προσηλώσεως πρὸς τὴν ἱερὰν παράδοσιν. Κακῶς ὁ «Ἀφωρεσμένος» τίθεται παρὰ τὸν «Παππᾶ-Νάρκισσον» τοῦ Βικέλα, διότι εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον πρόκειται περὶ πάλης ἐσωτερικῆς, διεξαγομένης ἐν ἀπολύτῳ ψυχικῇ ἐλευθερίᾳ· περὶ ζητήματος συνειδήσεως καὶ οὐχὶ περὶ δέους προξενουμένου ἀπὸ καταθλιπτικὰ φόβητρα. Ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπὸ ἄλλων, ὁ ἔρως εἶναι συναίσθημα ἄγνωστον σχεδὸν διὰ τὸν συγγραφέα, ἐλάχιστα δ' ἐνασμενίζει εἰς τρυφερὰ συναισθήματα ἢ τ' ἀποκαλούμενα ὑπὸ τῆς ψυχολογίας συμπαθητικά. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, οὔτε ὑψηλά, οὔτε κοσμοπολιτικὰ θέματα θηρεύει ὁ Καρκαβίτσας· ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ ἔργον του αἴρεται πρὸς εὐρύτερον ἠθικὸν ὁρίζοντα, οὔτε ἅμα τῇ περατώσει τῆς ἀναγνώσεώς του ἀποκομίζει ὁ ἀναγνώστης ἰδέαν τινὰ ἐκ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. Ἐλαχίστας καὶ ἀτελεῖς ἐξαιρέσεις θὰ εἴχομεν νὰ σημειώσωμεν ἐπὶ τούτου («Ἡ Σμυρνιά»). Ἀποποιούμενος, ἀδυνατῶν ἢ κεκμηκώς, ὅπως ἀκολουθήσῃ νεωτέρας τάσεις, ἐπροτίμησεν αἰνιγματώδη οὐδετερότητα, καθ' ἣν ἔγραψεν ἄνευ λογοτεχνικῶν ἀξιώσεων δύο τομίδια στρατιωτικῶν διηγημάτων. Ἐπιδράσεις διὰ τοῦτο δὲν κατέλιπεν ἐπὶ νεωτέρων ὁ Καρκαβίτσας. Ἐκ τοῦ ὕφους του μόνον φαίνεται, ὅτι τινὲς τῶν νεαρωτέρων συγχρόνων ἐδανείσθησαν ρητορικά τινα σχήματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ κριτικὸν τεκμήριον διὰ τὸν συγγραφέα, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ τελειότεροι αὐτοῦ δὲν κατέλιπον μαθητάς, ὅτι λογοτεχνικὴ νεοελληνικὴ παράδοσις σχεδὸν δὲν ὑφίσταται καὶ ὅτι τὴν σύγχρονον λογοτεχνίαν ἐπηρεάζει ἡ ξένη καὶ δὴ ἡ γαλλική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γρ. Ξενόπουλος*, Ἀντρέας Καρκαβίτσας («Παναθήναια», 1906). — *Κωστῆς Παλαμᾶς*, Τὰ διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα («Πρῶτα Κριτικά», 1913). — *Τέλλος Ἄγρας*, Καρκαβίτσας, σημείωμα («Μοῦσα», 1922). — *Κ. Παρορίτης*, Καρκαβίτσας («Νουμᾶς», 1923) —*Πέτρος Χάρης*, Ανδρ. Καρκαβίτσας («Νέα Ἑστία» 1927).

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Κάρκαβος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Τριόπα, βασιλέως τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Περραιβίας, φονεύσας τὸν πατέρα αὐτοῦ διὰ τὴν ἔναντι τῶν Περραιβῶν ὠμότητά του. Ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ἀπεδήμησε δὲ εἰς Τρωάδα πρὸς καθαρμὸν ἀπὸ τῆς πατροφονίας. Ἐκεῖ ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Τρωός, ἔλαβεν ἐγγείους ἐκτάσεις καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Ζέλειαν. Ἡ περὶ ἀποδημίας τοῦ Καρκάβου εἰς Τρωάδα παράδοσις θεωρεῖται ὑπὸ τῶν μυθολόγων ὡς μαρτυρία παλαιοτάτου τινος Θεσσαλικοῦ ἀποικισμοῦ τῶν μικρασιατικῶν αὐτῶν μερῶν, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν μῦθοι συνδέονται πρὸς τοὺς τοῦ Καρνάβου ἢ Χαρναβῶνος. Ἐκ τοῦ Καρκάβου ἐθεωρεῖτο καταγόμενος ὁ ὁμηρικὸς ἥρως Πάνδαρος. —Π.

καρκαδιάζω· ἰδιωματ., ἄλλως *κακαδιάζω*· σχηματίζω κάρκαδο, ἐσχάραν, ἐπὶ δοθιήνων, ἑλκῶν, τραυμάτων κτλ., ἐσχαροῦμαι.

Καρκαδιώτισσα *[Γεωγρ.]* Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κανλὶ Καστελλίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, κείμενος παρὰ τὴν πόλιν Ἡράκλειον. Κάτοικοι 83 (1928).

κάρκαδο (τό)· ἄλλως *κάκαδο*. Καλεῖται οὕτω κοινῶς ἡ *κρούστα*, ἡ *ἐφελκίς*, ἡ *ἐσχάρα*, τὸ σύγκριμα τὸ ἀποξηρανθὲν ἐπί τινος τραυματικῆς ἐπιφανείας, ἐξελκώσεως, διαβρώσεως ἢ διαρραγείσης πομφόλυγος, φλυκταίνης κλπ. Τὸ σύγκριμα τοῦτο δύναται νὰ εἶναι διαφόρου μεγέθους, συστάσεως καὶ χροιᾶς (βλ. καὶ *ἐσχάρα, ἐφελκίς*). *Κάρκαδο* καλεῖται κοινῶς καὶ ἡ ἐντὸς τῶν ρωθώνων ἐσκληρυμμένη βλέννα. Σ. Γ. Σ.

Καρκάδος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Τήνου, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Κελλιῶν τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι 144 (1928).

Καρκάκης, *Παγκράτιος*. Ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου (βλ. λ. *Παγκράτιος* Καρκάκης).

—**Καρκάκης, *Φιλόθεος***. Μητροπολίτης Βάρνης (βλ. λ. *Φιλόθεος* Καρκάκης).

Καρκαλᾶς. Ἕτερος τύπος τοῦ ὀνόματος *Καράκαλος* (βλ. λ.), οἰκογενείας ἐκ Δημητσάνης.

καρκαλέτσος (ὁ)· δημώδης ὀνομασία εἴδους τινος ἀκρίδος, πηδώσης εἰς μεγάλας ἀποστάσεις καὶ λίαν καταστρεπτικῆς εἰς τὰ σπορτά.

Καρκαλέτσος (ὁ) *[Θεατρ.]* Τύπος ἀθηναϊκοῦ μόρτη τῆς νεοελληνικῆς κωμῳδίας, εἰσαχθεὶς τὸ πρῶτον ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ τοῦ Ἰωάνν. Πρινέα εἰς τοὺς «Ἀπάχηδες τῶν Ἀθηνῶν». Ὁ τύπος ἐλήφθη ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ἔκ τινος πραγματικοῦ μόρτη, φέροντος τὸ παρωνύμιον *Καρκαλέτσος*, διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα, ἣν εἶχε νὰ πηδᾷ τὰς μάνδρας καὶ νὰ κλέπτῃ. Φίλος καὶ συμπράκτωρ τοῦ Καρκαλέτσου εἶναι ὁ *Καρούμπας* (βλ. λ.). Ν. Ι. Λ.

Καρκαλοῦς *κάμπος* *[Γεωγρ.]* Μικρὸν καὶ κλειστὸν ὀροπέδιον τῆς Ἀρκαδίας (ἐπαρχ. Γορτυνίας) ὕψους 1.000 μ. καὶ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας πρὸς Β. τῆς Δημητσάνης. Ἔχει πλάτος δύο χιλιομέτρων καὶ εἶναι κατάλληλον μόνον διὰ σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφίαν. Πηγάζει ἐξ αὐτοῦ ἐν μέρει ὁ ποταμὸς Γορτύνιος, κατὰ τὸ ἐκεῖ δὲ ὑπάρχον ὀνομαστὸν χάνι διέρχεται ἡ ἐκ Τριπόλεως πρὸς τὴν Δημητσάναν ὁδός, ἥτις διακλαδίζεται πρὸς τὸ χωρίον Λαγκάδια (51—52 χλμ.). Ἓν χιλιόμετρον ΝΑ. ἐπὶ ράχεως ἔκειτο πάλαι ἡ Ὀρχομενικὴ *Θεισόα*. Ι. Σ. Σ.

Κάρκανο (Carcano), ***Ἰούλιος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1812—1884). Ἐδημοσίευσε κατ' ἀρχάς, εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Στίχοι στὴν μητέρα μου». Ἐξηκολούθησε κατόπιν νὰ γράφῃ στίχους, μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιτυχία τοῦ μυθιστορήματός του «Ἀντζιόλα Μαρία», ὅπερ κατέστη τόσον δημοφιλές, ὅσον σχεδὸν καὶ οἱ «Ἀρραβωνιασμένοι» τοῦ Μαντσόνι, ἐστερέωσε τὴν φήμην του καὶ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν καλυτέρων Ἰταλῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Ὑπῆρξε μέλος πολλῶν ἀκαδημιῶν καὶ φιλολογικῶν συλλόγων καὶ καθηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς Λομβαρδίας, τῷ δὲ 1876 διωρίσθη γερουσιαστής. Μεταξὺ ἄλλων ἐδημοσίευσε καὶ πλήρη μετάφρασιν τῶν ἔργων τοῦ Σαιξπήρου. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του εἶναι «Ἴντα ντέλλα Τόρε» (1834), «Ὁ νεαρὸς ἄγνωστος» (1836), «Βιογραφία τοῦ Φωσκόλου» (1837), «Ἰταλικὲς ἱστορίες» (1844), «Ραχὴλ» (1845), «Κλαυδία» (1852), «Σπάρτακος» (1857), «Ἀρδουῖνος» (1860), «Ποιήματα» (1861), «Ὁ τελευταῖος ἔρως» (1873), «Ὁ Σέλμος καὶ ἡ Φιορέντζα», «Τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐφημερίου» κτλ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Μιλάνῳ εἰς δέκα τόμους 1889—1896). Μ. Δ. Β.

— **Καρκανο** (Carcano), ***Φίλιππος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μιλάνῳ τῷ 1840. Κατ' ἀρχὰς κατέγινεν εἰς τὴν ρωπογραφίαν, ἀπεικονίσας πολλὰς σκηνὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ὅπως εἶναι ὁ πίναξ αὐτοῦ «Μιὰ παρτίδα μπιλλιάρδο» κτλ. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ θαλασσογραφίαν καὶ ἐξέθεσεν εἰς τὴν Νεάπολιν τῷ 1877 τὸν πίνακα «Λάγκο Ματζιόρε» καὶ τῷ 1889 εἰς τὸ Τουρῖνον τὰ ἔργα: «Τὸ πρῶτο χιόνι στὸ βουνό», «Χειμωνιάτικο τοπίο», «Ὁ μύλος τοῦ Μοντερόνε», τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν αἱ βάσεις τῆς φήμης του. Μία θαλασσογραφία καὶ ἡ «Πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Μάρκου» ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης τῆς Ρώμης. Θεωρεῖται μεταξὺ τῶν διαπρεπεστέρων Ἰταλῶν συγχρόνων ζωγράφων καὶ ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς νεωτέρας σχολῆς τοῦ Μιλάνου. Κυριώτεροι μαθηταὶ αὐτοῦ εἶναι ὁ Κραβέζι, ὁ Ρέϋσεντ καὶ ὁ Καρότσι. Μ. Δ. Β.

Κάρκαρ (Carcar) *[Γεωγρ.]* Πόλις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαμπού, τῆς ὁμωνύμου νήσου τῶν Φιλιππίνων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάρκαρ περὶ τὸ στόμιον αὐτοῦ καὶ συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς πρωτευούσης Κάρκαρ. Κάτοικοι 31.895. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1624, παράγει δὲ ἀραβόσιτον καὶ σάκχαριν εἰς σημαντικὰς ποσότητας. Δ. Σ. Δ.

Καρκάρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Χαλκιδικῆς, κείμενον πρὸς ΝΔ. καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ Πολυγύρου. Κάτοικοι 982 (1928). Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ μικροὶ συνοικισμοὶ *Μεταλλεῖα Καρκάρας*, ὅπου μεταλλεῖον λευκολίθου, καὶ *Μικρὸς Βάβδος* (*Ἄκ-Μπουνάρ*). Χ. Δ.

καρκάρια (τὰ) *[Βοτ.]*, Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τάξος ἡ ραγοφόρος*.

Καρκασσὸν (Carcassone) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ὦδ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὦδ, κατὰ τὴν συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῆς διώρυγος τοῦ Νότου, 90 χιλμ. ἀπὸ τῆς Τουλούζης καὶ 775 χλμ. ἀπὸ τῶν Παρισίων. Εἶναι σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς γραμμῆς τῆς Μεσημβρίας (Midi) μὲ πληθυσμὸν 33.750 κατ. Ἡ Καρκασσὸν σύγκειται ἐκ δύο τμημάτων: τῆς *Ἄνω πόλεως* ἢ τοῦ *Ἄστεως*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, καὶ τῆς *Κάτω πόλεως* ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ὦδ. Ἡ πρώτη εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναφέρεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (de Bello Gallico III 20) ὡς *Καρκάσσο*, ἡ δ' ἄλλη χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τὰ πέριξ τῆς Καρκασσὸν κατῳκοῦντο ἀπὸ τῆς

Digitized by Google

λιθίνης ἤδη ἐποχῆς. Κατόπιν ἦλθον οἱ Ἴβηρες, κατὰ τὸν Α' δὲ μ. Χ. αἰῶνα διετέλεσεν ἀποικία λατινική. Τὰ ὀχυρώματα τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἅτινα θεωροῦνται καὶ τὰ ὡραιότερα ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας καὶ ἅτινα ἀνεστηλώθησαν τῷ 1849 ὑπὸ τοῦ Βιολλὲ-Λεντούκ, ἀποδίδονται εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ οὐχί, ὡς ἐπιστεύθη ἐπὶ μακρόν, εἰς τοὺς Βησιγότθους. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν βαρβαρικῶν εἰσβολῶν καὶ μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ βασιλείου

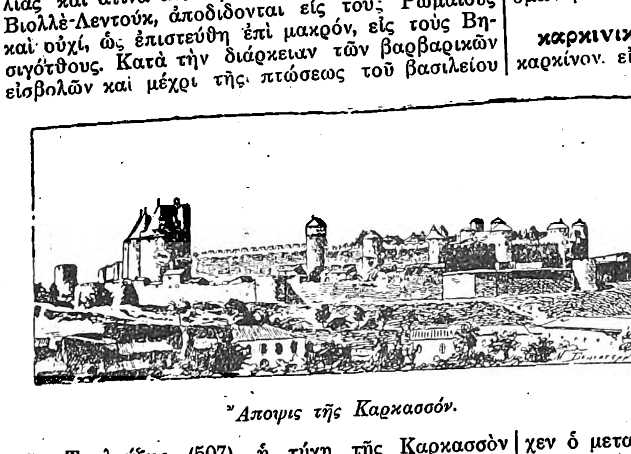

Ἄποψις τῆς Καρκασσόν.

τῆς Τουλούζης (507), ἡ τύχη τῆς Καρκασσὸν ἀγνοεῖται ἐντελῶς. Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Ἀράβων, τῷ δὲ 817 προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀκουϊτανίας, ἀποτελέσασα τμῆμα αὐτῆς μέχρι τῆς ὁριστικῆς προσαρτήσεώς της εἰς τὴν Γαλλίαν. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Ὦδ ἐγένετο κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως τὸ Ἄστυ τῆς Καρκασσὸν θεωρεῖται ἀπὸ τὰ περιεργότερα μνημεῖα τῆς στρατιωτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, λόγῳ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τοῦ φρουρίου αὐτῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν ἐκκλησιῶν της σῴζεται μία τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἡ Κάτω πόλις ἔχει ὀλιγώτερα μνημεῖα, ἐν οἷς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, κτισθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Βικεντίου, ἐκ τοῦ πύργου τῆς ὁποίας οἱ Mechain καὶ Delambre ὑπελόγισαν τὸν ἐκ τῆς Καρκασσὸν διερχόμενον ἄξονα τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Παρισίων. Αἱ δύο πόλεις συνδέονται διὰ δύο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὦδ γεφυρῶν, τῆς νέας, κτισθείσης τῷ 1841—1846 καὶ τῆς παλαιᾶς, ἀξιοπεριέργου μνημείου τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Σήμερον ἡ Καρκασσὸν θεωρεῖται κέντρον ἐμπορίου οἴνων καὶ ἔχει βιομηχανίαν δερμάτων, οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ ἐριουργίας.
Μ. Ν. Δ.

Καρκαχέντε (Carcagente) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βαλεντίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου, κειμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Χούκαρ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαλεντίας - Ἀλικάντε. Παράγει μεγάλην ποσότητα ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἔχει ἀκμάζουσαν σηροτροφίαν, ὑφαντουργίαν, κεραμοποιίαν καὶ πλινθοποιίαν. Εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ὑπῆρχεν ἡ πόλις Τερνίλ, ἐκ τῆς ὁποίας σήμερον οὐδὲν σῴζεται, ἐκτὸς ἑνὸς γυμναστηρίου. Κάτ. 13.900 (1929).
Μ. Ν. Δ.

καρκέλιον (τό). Ὀνομασία, διὰ τῆς ἠθέλησαν νὰ ἐξελληνίσωσι τὴν ἐν χρήσει εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν φάρων φωτομετρικὴν μονάδα bec Carcel, ἥτις ὅμως ἐπισήμως ὀνομάζεται *καρσέλ*.
Σ. Ε. Λ.

Καρκέριοι, ἡ *δέλλα Κάρκερι* βλ. *Δελλακάρτσερι*.

Καρκζάγκ (Karczag) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, κειμένη ἐν τῷ διαμερίσματι Ζὰς - Νάγκυ - Κοὺν - Σόλνοκ. Παράγει δημητριακὰ καὶ μεγάλην ποσότητα ὑδροπεπόνων. Κάτ. 22 569.
Μ. Ν. Δ.

Καρκησία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς ἐν Ἀμοργῷ πόλεως *Μινῴας*. Ὑπὸ τοῦ Φὶκ θεωρεῖται λελεγικῆς καταγωγῆς λέξις, σχετιζομένη πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων Κᾶρας καὶ Λέλεγας.
—Π.

Κάρκι (Karchi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν τῇ σοβιετικῇ δημοκρατίᾳ τῆς Βουχάρας, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 30.000. Ἔχει ἐργοστάσιον κατασκευῆς ὅπλων, βιομηχανίαν ὑφασμάτων, ἐξαγομένων ἰδίᾳ εἰς τὴν Περσίαν, καὶ διαφόρων χαλκίνων ἀντικειμένων. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς καλλιεργεῖται ὁ καπνὸς καὶ ὁ βάμβαξ. Εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἐγείρεται τὸ ἀνάκτορον Λένιου, προσφιλὴς διαμονὴ τοῦ Ταμερλάνου.
Μ. Ν. Δ.

Κάρκινα, ἡ *Καρκίνη [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Δ' 55) ἐπὶ τῆς βορειοτέρας παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κατὰ τὰ ΒΔ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κριμαίας), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὑπακύρεως ἢ Πακύρεως ποταμοῦ.

Ὁ Ἀρριανὸς (Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 30) ὀνομάζει αὐτὴν *Κερκινῖτιν*, ὁ δὲ Ἀνώνυμος *Κορονῖτιν* καὶ *Κερκινῖτιν*. Σήμερον ταυτίζεται πρὸς τὴν πόλιν *Καλαντζὰκ* (Kalantschak), κειμένην ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ.
Α. Θ. Σ.

καρκινάγρα (ἡ) *[Ἁλιευτ.]*. Παρὰ Δωδεκανησίοις ὁ *καβουροσύρτης* (βλ. λ.).

Καρκινάγρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰκαρίας, οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου Πάπας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι 350 (1928).
Χ. Π.

καρκινικός, -ή, -όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καρκίνον. εἰς εἶδος στίχων ἀναγινωσκομένων ἑκατέρωθεν, ἀπὸ τοῦ τέλους πρὸς τὴν ἀρχὴν ὡς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πρὸς τὸ τέλος: «καρκινικὴ ἐπιγραφὴ» ‖ ὁ πάσχων ἐκ τῆς νόσου καρκίνου.

— **καρκινικὸς** *κανὼν* (cancricans) βλ. *κανών*.

— **καρκινικὸς** *στίχος [Μετρ.]* βλ. λ. *καρκίνος*.

Καρκινίτης *[Γεωγρ.]*. Ὁ δυτικῶς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου τῆς Κριμαίας ὅρμος Karkinit bay), διασώσας τὴν ὀνομασίαν ἣν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχεν ὁ μεταξὺ τῆς Ταυρίδος καὶ τῆς Κριμαίας εἰσχωρῶν μέγας κόλπος τοῦ *Περεκόπ*, οὗτινος ὅμως ὁ ὑπὸ τὴν σύγχρονον ὀνομασίαν δὲν ἀποτελεῖ ἢ τὸν μυχόν, τὸν κόλπον δηλαδὴ τὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Τζαρουΐλγκὰτς τοῦ Ἀχιλλείου δρόμου καὶ Σαρὶ μπουλὰ τῆς Κριμαίας.
Σ. Ε. Λ.

— **Καρκινίτης** *(ποταμός) [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας *(Πτολεμ.*, Γεωγρ. Γ', 5, 2, καὶ 13) ἐκβάλλων εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅρμον. Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Δ', 55) καὶ ἄλλων ὀνομάζεται *Ὑπάκυρις* ἢ *Πάκυρις*, ὅστις ῥέων διὰ μέσου τῆς χώρας τῶν νομάδων Σκυθῶν ἐκβάλλει παρὰ τὴν Κάρκιναν. Σήμερον ταυτίζεται πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν Ρώσων καλούμενον *Καλεντζὰκ* Kalantschak), ὅστις ῥέων διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Περεκὸπ (τοῦ Ταφρίου τῶν ἀρχαίων) ἐκβάλλει εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου σῴζονται ἴχνη ἀρχαίας γεφύρας, τὴν ὁποίαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκτισαν οἱ Γενουᾶται κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ μετὰ τῶν βορείων χωρῶν ἐμπορίου αὐτῶν.
Α. Θ. Σ.

καρκινοβασία (ἡ) τὸ καρκινοβατεῖν, τὸ νὰ βαδίζῃ τις κατὰ τὸν καρκίνον. ὅπως ὁ κάβουρας, βάδισις βραδεῖα ἢ καὶ συνήθως ὀπισθοχωρητική ‖ μεταφ. ἐξέλιξις ἐργασίας ἢ ὑποθέσεως ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην.

καρκινοβατῶ *(—έω)* βαίνω ὡς καρκίνος, βαδίζω βραδέως ἢ καὶ ὀπισθοδρομικῶς ‖ μεταφ. ἐξελίσσομαι κακῶς, παρὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν: «ἡ ὑπόθεσις —, ἡ ἐργασία καρκινοβατεῖ».

καρκινοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό) ὁ ἔχων σχῆμα καρκίνου, ὁ ὁμοιάζων μὲ κάβουραν ‖ *καρκινοειδῆ* (τά) οἰκογένεια ὀστρακοδέρμων (βλ *καρκινώδη*). —Ἐπίρρ. *καρκινοειδῶς* σὰν τὸν κάβουρα.

καρκινολογία (ἡ). Ἡ σπουδὴ καὶ ἔρευνα τῆς νόσου *καρκίνου* (βλ. λ.).

καρκινολογικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν καρκινολογίαν, εἰς τὴν μελέτην περὶ καρκίνου καθόλου, εἴτε ὡς ὀστρακοδέρμου, εἴτε ὡς νοσήματος.

καρκινολόγος (ὁ, ἡ) ὁ περὶ τὴν μελέτην τοῦ καρκίνου διατρίβων, εἴτε ὡς ὀστρακοδέρμου, εἴτε ὡς νοσήματος.

καρκινοπαθής (ὁ, ἡ), —ές τό) ὁ πάσχων ἐκ καρκίνου, καρκινικός.

καρκίνος (ὁ) εἶδος ὀστρακοδέρμου, κοιν. *κάβουρα* ἢ *ἀστακός* ‖ ὄγκος κακοήθης, ὀνομασθεὶς οὕτω πιθανῶς διὰ τὴν σχηματιζομένην ἐσχάραν ἐπὶ τοῦ ἐξηλκωμένου ὄγκου ‖ εἶδος στίχου ἢ ἐπιγράμματος διὰ τὴν ἑκατέρωθεν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ἀπὸ τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους (βλ. κατ.) ‖ εἷς τῶν ἀστερισμῶν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου.

— *[Ζωολ.]* Οἱ *καρκίνοι* εἶναι μαλακόστρακα ποδόφθαλμα δεκάποδα, ζῶντα εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τὰ γλυκέα ὕδατα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Τὰ παρ' ἡμῖν γνωστὰ εἴδη ὀνομάζονται κοινῶς *καβούρια* ἢ *κάβουροι* ἢ *παγούρια* ἢ *τσαγανοὶ* καὶ ἀλιεύονται χρησιμοποιούμενα ὡς τροφὴ καὶ ὡς δόλωμα ἐν τῇ ἁλιείᾳ.

Χαρακτηριστικὰ μορφολογικὰ γνωρίσματα αὐτῶν εἶναι: Σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ εὐρέος καὶ σκληροῦ σχετικῶς κελύφους, τοῦ ὁποίου κύριον συστατικὸν εἶναι τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Ἀπὸ τοῦ κελύφους ἐξέχουσι πέντε ζεύγη ποδῶν, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένον τῶν λοιπῶν καὶ σχηματίζει ἰσχυρὰν ὀδοντωτὴν λαβίδα, χρησιμεύουσαν ὡς ὅπλον. Οἱ πόδες τοῦ καρκίνου ἀποτελοῦνται ἐκ πολλῶν φαλάγγων, χρησιμεύουσι δὲ κυρίως διὰ τὴν βάδισιν, μόνον δὲ εἰς ὀλίγα εἴδη, κατ' ἐξοχὴν ὑδρόβια, εἶναι διεσκευασμένοι, ὥστε νὰ χρησιμεύουν καὶ ὡς νηκτικὰ ὄργανα. Οἱ καρκίνοι ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ βαδίζωσι πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰ ἐμπρός, τὰ ὀπίσω καὶ τὰ πλάγια, μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε εὐκολίας. Εἶναι ζῷα ἀμφίβια, δυνάμενα νὰ ζήσουν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἀναπνέουσι δὲ διὰ βραγχίων, τὰ ὁποῖα εἰς μερικὰ εἴδη, ὑποχρεωμένα νὰ παραμένουν ἐπὶ μακρὸν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, εἶναι διεσκευασμένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ διατηροῦν ἐπὶ πολύ, ἐντὸς σπογγοειδοῦς συσκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν κανονικὴν ἀναπνοὴν ὕδωρ. Οἱ καρκίνοι τρέφονται κυρίως ἐκ τῆς σαρκὸς ζῴων ζώντων ἢ θνησιμαίων, σπανιώτερον δὲ ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν. Ἡ ἐκλεκτοτέρα τροφή των εἶναι μικρὰ μαλάκια, σκώληκες, μικροὶ ἰχθύες καὶ ᾠὰ ἰχθύων. Εἶναι ζῷα ᾠοτόκα, τὰ δὲ νεογνὰ αὐτῶν ἐξερχόμενα ἐκ τῶν ᾠῶν διέρχονται δύο μεταβατικὰς μορφάς, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν τοῦ τελείου ζῴου.

Οἱ καρκίνοι εἶναι ζῷα μαχητικώτατα, μὴ δειλιάζοντα πρὸ τῶν ἐχθρῶν των, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπιτίθενται διὰ τῶν ἰσχυροτάτων λαβίδων των. Συχνὰ ἐπιτίθενται καὶ ἐναντίον ἀλλήλων, ἄλλοτε μὲν ἄνευ λόγου, ἄλλοτε δὲ ὁσάκις πεινῶσιν, ὁπότε ἀλληλοτρώγονται, ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας, ὁπότε οἱ ἄρρενες συνάπτουν ὁμηρικὰς μάχας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ θήλεος. Κατὰ τὴν συνουσίαν αἱ κοιλίαι ἐφάπτονται μετὰ δὲ τὴν συνουσίαν ὁ ἄρρην βοηθεῖ τὴν θήλειαν νὰ ἐγερθῇ. Οἱ καρκίνοι κατὰ τὰς μεταξύ των συμπλοκὰς προσπαθοῦσιν ἕκαστος νὰ κόψῃ διὰ τῶν λαβίδων του τοὺς πόδας ἢ τὰς λαβίδας τοῦ ἀντιπάλου, συχνὰ δὲ συμβαίνει νικηταὶ καὶ ἡττημένοι νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς μάχης ἠκρωτηριασμένοι. Ἔχουσιν ἐν τούτοις οἱ πόδες των τὴν περίεργον ἰδιότητα νὰ ἀναπτύσσωνται ἐκ νέου ἐντὸς ὀλίγου, ἡ μόνη δὲ διαφορὰ τῶν νεοαναφυέντων ἀπὸ τῶν παλαιῶν εἶναι ὅτι οἱ πρῶτοι εἶναι κατά τι ἰσχνότεροι. Λέγεται ὅτι ἐν Ἱσπανίᾳ ἁλιεύοντες τοὺς καρκίνους κόπτουν τοὺς πόδας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι εὐγευστότατοι, καὶ τοὺς ῥίπτουν ἐκ νέου εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν νέοι. Περίεργος εἶναι ἐπίσης ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τρώγουσιν οἱ καρκίνοι. Ἀφοῦ κατασπαράξωσι τὸ θῦμα, κόπτουν αὐτὸ εἰς τεμάχια διὰ τῶν λαβίδων των, ἃς κατόπιν μεταχειρίζονται ἐν εἴδει χειρῶν, ὅπως φέρωσι ταῦτα εἰς τὸ στόμα. Οἱ καρκίνοι, συμφώνως πρὸς τὴν ζῳολογικὴν αὐτῶν διαίρεσιν, ἀνήκουν εἰς 5 κυρίως οἰκογενείας, περιλαμβανούσας πλεῖστα γένη καὶ εἴδη. Αὗται εἶναι:

Κατωμέτωπα (Catometopa). Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει ζῷα μὲ τετράγωνον κέλυφος, ζῶντα κυρίως παρὰ τὰς παραλίας καὶ ἐπὶ τῶν βράχων, ἐξερχόμενα δὲ συχνὰ ἐκ τοῦ ὕδατος. Οἱ κυριώτεροι τύποι τῆς οἰκογενείας εἶναι *γράψος ὁ ποικίλος* (Grapsus varius), χρώματος ὑπομέλανος μὲ κιτρίνας ῥαβδώσεις, καὶ *ναυτιλόγραψος ὁ λεπτὸς* (Nautilograpsus minutus), ζῶν παρασιτικῶς ὑπὸ τὴν οὐρὰν τῶν μεγάλων θαλασσίων χελωνῶν.

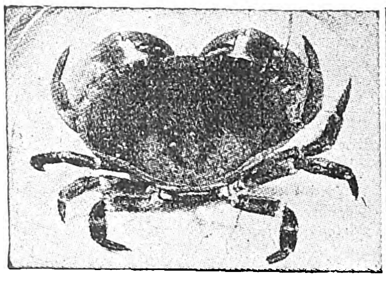

Καρκίνος ὁ πάγουρος.

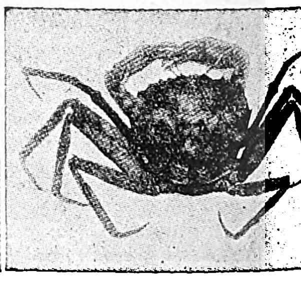

Γερύων ὁ συγγενής.

Κυκλομέτωπα (Cyclometopa). Τὸ κέλυφος τούτων εἶναι στενὸν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀψιδοειδὲς πρὸς τὰ ἐμπρός. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκει *καρκίνος ὁ πάγουρος* (Cancer pagurus), γνωστὸς καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *παγοῦρι*, μεγαλόσωμος καρκίνος, τοῦ ὁποίου ἡ διάμετρος τοῦ κελύφους φθάνει τὰ 25—30 ἑκατοστά. Ζῇ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ἐν ἀφθονίᾳ, ὡς καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἁλιεύεται ἐντατικῶς χάριν τοῦ τρυφεροῦ κρέατός του. Παρασκευάζεται νωπός, ἢ κονσερβοποιεῖται ἐντὸς κυτίων. *Καρκίνος ἡ μαινὰς* (Carcinus maenas), ζῶν καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ γνωστότατος παρ' ἡμῖν. Ὁ χρωματισμός τούτου εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ εὑρίσκεται. Εἶναι πράσινος ἐπὶ τῆς

Digitized by Google

χλόης, τεφρόχρους ἐντὸς τῆς λάσπης καὶ ὑπέρυθρος ἐπὶ τῶν βράχων. Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω σπουδαίων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῶν καρκίνων, εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀνήκουν ἐπίσης *πόρτουνος ὁ ἔφηβος* (Portunus puber), *γερύων ὁ συγγενὴς* (Geryon affinis), ζῶν εἰς τὰ μεγαλα βάθη, ἁλιευθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μονακὸ εἰς βάθος 1400 μέτρων, *τελφοῦζα ἡ ποτάμιος* (Telphusa fluviatilis), ζῶσα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης κλπ.

Ὀξύστομα (Oxystoma). Οἱ καρκίνοι τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουν στρογγύλον κέλυφος, φέρον τριγωνικὸν πλαίσιον περὶ τὸ στόμα. Σπουδαιότερα γένη εἶναι ὁ *δόριππος* (Dorippus) μὲ μακροὺς πόδας τριχωτούς, ζῶν ἐν Μεσογείῳ, καὶ ὁ μεγαλόσωμος καρκίνος *καλάππα* (Calappa).

Ὀξύρρυγχα (Oxyrhynca). Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πλῆθος καρκίνων, τῶν ὁποίων τὸ κέλυφος προεκτείνεται πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐν εἴδει ὀξέος ῥύγχους. Τούτων σπουδαιότερος εἶναι *μάϊα ὁ σκουινάδος* (Maïa squinado), ὀνομαζόμενος ἐπίσης *θαλασσία ἀράχνη*. Ἔχει μέγεθος συνήθως 60—70 ἑκατοστομέτρων, ζῇ δὲ εἰς μεγάλα βάθη, εἰς ἃ τὸ μέγεθός του φθάνει μέχρι 2 μέτρων.

Νωτόποδα (Notopoda). Οἱ πόδες τῶν καρκίνων τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἐστραμμένοι ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Σπουδαιότερον γένος εἶναι *ἡ δρομία* (Dromia), ἡ ὁποία τῇ βοηθείᾳ τῶν δύο πρὸς τὰ ἄνω ποδῶν της συγκρατεῖ, ἐν εἴδει ἀσπίδος, σπόγγον ἢ ἀσκίδιον ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἓν εἶδος τούτου, *δρομία ἡ κοινὴ* (Dromia vulgaris), ἀπαντᾷ ἐν Μεσογείῳ. χ. Δ.

—*[Παλαιοζωολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα καρκίνων συναντῶνται ἤδη τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα τεμάχια καρκίνων εὑρέθησαν ἰδίᾳ ἐντὸς στρωμάτων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

—*[Ἀστρον.]* Ἐκλήθη *Καρκίνος* τὸ τέταρτον κατὰ σειρὰν ζῴδιον, ὅπερ ἄλλοτε συνέπιπτε μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ἀστερισμοῦ, ἤδη δὲ συμπίπτει μετὰ τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Διδύμων. Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Καρκίνου εἶναι ὁ ἀμυδρότατος ὅλων τῶν ζῳδιακῶν

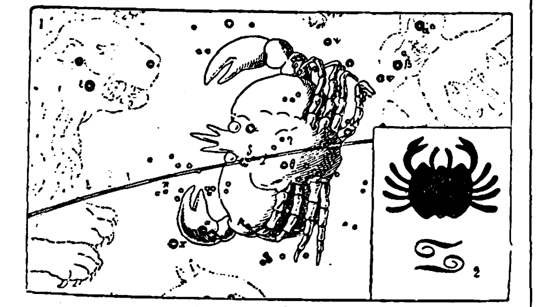

Καρκινος.
[1=Ὁ ἀστερισμὸς κατὰ τὸν Ἄτλαντα τοῦ Flamsteed. 2=Τὸ ζῴδιον Καρκίνος.]

ἀστερισμῶν, περιελάμβανε δὲ ἄλλοτε ἐν ἑαυτῷ τὸ βορειότατον τμῆμα τῆς ἐκλειπτικῆς.

Ἡ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ καὶ τοῦ ζῳδίου τοῦ Καρκίνου προέρχεται ἐκ τῆς ὀπισθοδρομικῆς κινήσεως τοῦ Ἡλίου μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ εἰς τὸ βορειότατον σημεῖον τῆς ἐκλειπτικῆς, δι' οὗ διέρχεται ὁ βόρειος τροπικὸς κύκλος ἢ *τροπικὸς τοῦ Καρκίνου*.

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν ὁ ἀστερισμὸς

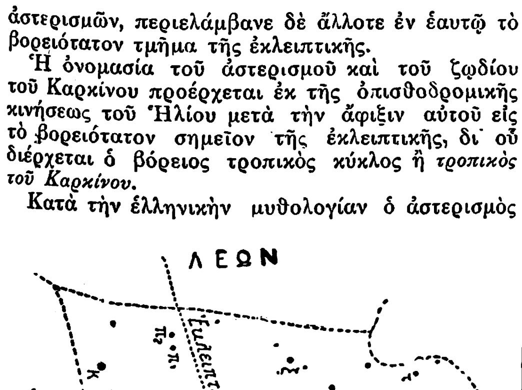

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ καρκίνου.

οὗτος παριστᾷ τὸν καρκίνον, ὃν εἶχε στείλει ἡ θεὰ Ἥρα, ἵνα παρενοχλῇ τὸν Ἡρακλῆ ἐν τῇ προσπαθείᾳ του, ὅπως φονεύσῃ τὴν Λερναίαν Ὕδραν. Ἐπειδὴ ὁ Ἡρακλῆς συνέτριψε τὸν καρκίνον, ἡ θεὰ κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν.

Ὁ Καρκίνος περιλαμβάνει 83 ἀστέρας συμφώνως πρὸς τὸν βρεττανικὸν κατάλογον· ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ λαμπρότερος εἶναι 3ου περίπου μεγέθους. Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τούτῳ εὑρίσκεται ἀστρικὸν σμῆνος, ὅπερ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ὡς νεφελοειδής. Τὸ σμῆνος τοῦτο καλεῖται *Φάτνη* καὶ κεῖται μεταξὺ δύο κάτως λαμπρῶν ἀστέρων, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται *Ὄνοι* (*γ* καὶ *δ* Καρκίνου). Ἐπειδὴ ἡ *Φάτνη* καὶ οἱ *Ὄνοι* δὲν εἶναι εὐδιάκριτοι, ὅταν ἡ ἀτμοσφαῖρα δὲν εἶναι τελείως διαυγής, ἡ ἀφάνεια τοῦ σμήνους τούτου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς σημεῖον ἐπικειμένης κακοκαιρίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἄρατος εἰς τὸ περὶ Διοσημείων ποίημά του. Εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἡ Φάτνη ὀνομάζεται κοινῶς *Μελίσσι*.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Ἡλίου ἐν τῷ ζῳδίῳ τοῦ Καρκίνου περὶ τὴν 21ην Ἰουνίου σημειοῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους. Σ. Π.

—*[Ἰατρ.]* Ἐκλήθη *καρκίνος* νόσος ἐκ τῶν φοβερωτέρων, χαρακτηριζομένη ἐν ἀρχῇ μὲν δι' ἐμφανίσεως ἐν μοίρᾳ τινὶ τοῦ σώματος (δέρμα, μαστός, μήτρα, στόμαχος, γλῶσσα κτλ.) ὄγκου (διαφόρου ὅλως τὴν ὑφὴν τῶν ἐκ φλεγμονωδῶν ὑπερπλάσεων καὶ τῶν γνωστῶν διὰ μικροργανισμῶν παραγομένων) ἔχοντος αὐτόνομον κακοήθη πορείαν, τείνοντος δηλαδὴ ἀπεριορίστως νὰ αὐξάνῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ, ποιοῦντος μεταστάσεις εἰς ἄλλα μέρη καὶ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ φονεύοντος διὰ καχεξίας. Οἱ ὄγκοι οὗτοι ἔχουσιν ἔτι τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι συχνάκις ὑποτροπιάζουσι μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν αὐτῶν καὶ ὅτι δύνανται νὰ μεταδοθῶσι δι' ἐνοφθαλμισμοῦ, κυρίως εἰς ζῷα τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ἐκλήθη δὲ *καρκίνος* ὁ ὄγκος ἐκ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ ζῷον καρκίνον, πρὸς μὲν τὸ σῶμα τοῦ ὁποίου ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων παρωμοίασαν τὴν κεντρικὴν μᾶζαν τοῦ ὄγκου —τοῦ μαστοῦ ἰδίᾳ—, πρὸς δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὰς περὶ ταύτην διογκωθείσας φλέβας, ὡς βεβαιοῖ καὶ ὁ Γαληνὸς λέγων: «Ἐπὶ δὲ τῶν τιτθῶν εἴδομεν πολλάκις ἀκριβῶς ὄγκον ὅμοιον καρκίνῳ ζῴῳ. Καθάπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνου πόδες ἑκατέρωθέν εἰσι τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦδε τοῦ πάθους αἱ φλέβες ἀποτεταμέναι τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου τὸ σχῆμα καρκίνῳ παραπλήσιον ἐργάζονται» (XI, 140). Ἄλλοι συγγραφεῖς ὅμως (*Ἀρχιγένης, Λεωνίδης, Ἀέτιος, Παῦλος Αἰγινήτης*) φρονοῦσιν ὅτι ἐκλήθη οὕτως ὁ ὄγκος: «διὰ τὸ δυσαπολύτως ἔχεσθαι τῶν μορίων, ὧν ἂν λάβηται, καθάπερ ὁ καρκίνος τὸ ζῷον» (*Παῦλ. Αἰγ.*, Basil σελ. 144). Ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρκίνος* νοοῦμεν σήμερον τὰ κακοήθη *νεοπλάσματα* τὰ ἀρχὴν λαμβάνοντα ἀπὸ τοῦ ἐπιθηλιακοῦ ἱστοῦ, καίτοι ἐνιαχοῦ (Γαλλίᾳ, Ἀμερικῇ) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο νοοῦνται πάντες οἱ κακοήθεις ὄγκοι, δηλαδὴ καὶ τὰ λαμβάνοντα ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, δηλαδὴ τὰ *σαρκώματα*.

Ἱστορία. Ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχε προσελκύσει τὴν προσοχὴν ἀνάπτυξις ὄγκων, ὧν ἡ κακοήθης πορεία ἐπέφερε τὸν θάνατον. Οἱ Μεσοποτάμιοι ἐγνώριζον τοὺς κακοήθεις ὄγκους («μάχσου»), οὓς διέκρινον τῶν φλεγμονῶν («μούρσου»), οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώριζον ὄγκους ὑποτροπιάζοντας μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν αὐτῶν, οἱ δὲ ἀρχαῖοι Ἰνδοὶ περιέγραφον μεταξὺ τῶν ὄγκων («γκράντι», «βιτράντι», «ἀρβούτα») καί τινας, οἵτινες ἔδει νὰ ἐξαιρεθῶσιν ἐγκαίρως, ὅπως μὴ ὑποτροπιάσωσιν. Ἄδηλον ἂν καὶ ὁ ἐξηλκωμένος ὄγκος τοῦ μαστοῦ τῆς Ἀτόσσης, γυναικὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου, ὃν ἐνεχείρησεν ὁ Δημοκήδης, δέον νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν ὄγκων τούτων. Ὁ καθηγητὴς Ἀρ Κούζης πρῶτος ἐν πραγματείᾳ αὐτοῦ («Ὁ καρκίνος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἰατροῖς», Ἀθῆναι 1902), συλλέξας πάντα τὰ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων χωρία, κατέδειξεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἰδίᾳ Ἕλληνες ἰατροὶ οὐ μόνον καλῶς ἐγνώριζον τὸν καρκίνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν βαρύτητα εἶχον κατανοήσει. Ὁ Ἱπποκράτης ἤδη 450 ἔτη π.Χ. ἐγνώριζε τὸν καρκίνον, ὃν διέκρινεν εἰς ἐπιπολῆς καὶ κατὰ βάθος καὶ ἐθεώρει ὡς νόσον τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας, τὸν πρὸ τῆς ἥβης ἀναπτυσσόμενον θεωρῶν ὡς κληρονομικόν. Ὁ Ἀρεταῖος εἶτα, ὁ Διοσκορίδης, ὁ Ἀρχιγένης, ὁ Φιλόξενος, ὁ Λεωνίδης, ὁ Ξενοφῶν ὁ Κῷος, ὁ Ἄντυλλος κλπ., οὐ μόνον καλῶς περιέγραψαν τοῦτον ἀλλὰ καὶ μεθοδικώτατα ἐχειρούργουν αὐτόν. Ὁ Κέλσος, οὗ τὸ σύγγραμμα ἔχει γραφῇ ἐπὶ ἑλληνικῆς βάσεως, γνωρίζει ἐπίσης τὸν καρκίνον καὶ τὴν ὑποτροπὴν τούτου μετ' ἐξαίρεσιν. Τὴν λαμπροτέραν ὅμως περιγραφὴν δίδει ὁ Γαληνός, ὅστις, σημειῶν ὅτι ὁ καρκίνος προσβάλλει πάντα τὰ ὄργανα, διακρίνει τοῦτον εἰς *ἡλκωμένον* καὶ *ἀνέλκωτον*, παραδεχόμενος ὡς αἰτίαν τὴν περίσσειαν ἐν τῷ σώματι τῆς μελαίνης χολῆς. Συνίστα δ' ὡς ἀρίστην θεραπευτικὴν μέθοδον τὴν ῥιζικὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ὄγκου. Συνελόντι δ' εἰπεῖν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἰατροὶ οὐ μόνον τὴν ἐπινέμησιν τοῦ καρκίνου ἐγνώριζον, ἣν ἐκάλουν *νομήν*, τὴν μετάστασιν αὐτοῦ («συμπάθεια») καὶ τὴν μετ' ἐξαίρεσιν τοῦ ὄγκου ὑποτροπὴν («ἀνάμνησις»), ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρίστην χειρουργικὴν θεραπείαν, ἤτοι τὴν περικοπὴν παντὸς τοῦ πεπονθότος, ὥστε μηδεμίαν ὑπολείπεσθαι ῥίζαν, καυτηριαζομένων ἅμα τῶν πέριξ ἱστῶν διὰ πεπυρακτωμένου σιδηρίου, ἢ καὶ ἐξαιρουμένου τοῦ ὄγκου διὰ πεπυρακτωμένων ξυραφίων. Ἀναθήματα δέ τινα διασωθέντα ἐξεικονίζουσιν ἄριστα περιπτώσεις καρκίνου τοῦ μαστοῦ. Τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἠκολούθησαν εἶτα οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Ἄραβες, ὧν τινες ὑπέβαλλον ἅμα τοὺς πάσχοντας ὑπὸ εἰδικὰς γαλακτοφυτικὰς διαίτας. Ὁ Ραζῆς δέ, κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, περιγράφει ὑποτροπὰς μετὰ ῥιζικὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ὄγκου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει, κατὰ τὸν μεσαίωνα, αἱ αὐταὶ γνῶμαι ἴσχυσαν καὶ κατὰ τὴν ΙΔ΄ δ' ἔτι ἑκατονταετηρίδα ὁ Θεοδώριχος Borgognoni τὸν καρκίνον ἀποκαλεῖ «μελαγχολικὸν ἀπόστημα», πάντες δ' οἱ χειρουργοί, ἀκολουθοῦντες τὰς γνώμας τοῦ Γαληνοῦ, συνιστῶσι τὴν ῥιζικὴν ἐξαίρεσιν τοῦ καρκίνου μετ' ἀποχετεύσεως μικρᾶς ποσότητος αἵματος, ἐκπιέσεως πρὸς τοῦτο τοῦ αὐλοῦ τῶν ἀγγείων καὶ καυτηριάσεως. Ὁ Παρακέλσος τοὐναντίον παραδέχεται τοῦτον προερχόμενον ἐκ περισσείας ἁλάτων, ὁ Βὰν-Ἑλμὸν καὶ ὁ Willis ἐκ περισσείας ὀξέων, ὁ δὲ Χάρβεϋ ὡς ξένον, οἱονεὶ παρασιτοῦν τῷ ὀργανισμῷ, σῶμα, ἐνῷ ἄλλοι παραδέχονται ὡς αἰτίαν τούτου τὴν ἄθροισιν τοῦ λέμφου καὶ τὰς ποιοτικὰς μεταβολὰς τούτου. Αὐτὸς ὁ Lebert (1851) παραδέχεται τὸν καρκίνον προερχόμενον ἐκ μελαγχολίας, σχεδὸν δὲ πάντες οἱ συγγραφεῖς τὰ αὐτὰ φρονοῦσι καὶ μόνον κατὰ τὴν ΙΘ΄ ἑκατονταετηρίδα ὁ Bernard Peyrilhe, φρονῶν ὅτι ἐν τῷ ὄγκῳ ἐνέχεται εἰδικὸς ἰὸς καὶ ὅτι κατὰ τὸν καρκίνον κληρονομεῖται εἰδική τις διάθεσις, ἐπιχειρεῖ ἵνα μεταδώσῃ καρκίνον ἀνθρώπου εἰς κύνα, ἀλλ' ἀποτυγχάνει. Εἶτα ὁ John Hunter ἐξετάζει τοῦτον ἀνατομικῶς, βεβαιοῖ δ' ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ φυσιολογικοῦ ἱστοῦ, πλῆθὺς δ' εἶτα ἀνατόμων, ἐν οἷς ὁ Hey καὶ ὁ Wastrop. προβαίνουσιν εἰς περαιτέρω ἐρεύνας, ὁ Maunoir δὲ πρῶτος ἐπιχειρεῖ τὴν ταξινόμησιν τῶν ὄγκων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑφῆς αὐτῶν. Κυρίως ὅμως εἰς τὸν X. Bichat († 1802) ὀφείλομεν τὰς πρώτας σαφεῖς παθολογικο-ανατομικὰς γνώσει περὶ καρκίνου, τὴν διάκρισιν τῶν ὄγκων ἀπὸ τῶν ὀξειῶν καὶ χρονίων φλεγμονωδῶν διηθήσεων, εἰς ἃς κατέτασσε καὶ τοὺς ὄγκους ὁ Broussais, καὶ τέλος τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐν τοῖς ὄγκοις εὕρηται εἰδικὸς κυτταρικὸς ἱστός, τὸ *στρῶμα* καὶ ἴδιος ἀγγειοφόρος διάμεσος ἱστός, τὸ *παρέγχυμα*, ἀμφότερα ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ. Τὰς γνώμας τούτου ἀκολουθεῖ ὁ Abernethy, οἱ δὲ Rust καὶ Kluge ὑποδηλοῦσι τὸν ἐν ἀρχῇ τοπικὸν χαρακτῆρα τοῦ καρκίνου, εἶτα δὲ τὴν καθολίκευσιν αὐτοῦ, συμφώνως ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ ὄγκου παρατηρήσεσιν αὐτῶν. Ὁ Corvisart περαιτέρω ἀποδίδει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄγκου εἰς τοὺς ἱστοὺς τοῦ ὀργανισμοῦ. ὁ δὲ Lobstein διαιρεῖ τοὺς ὄγκους εἰς *ὁμοιοπλαστικούς*, ὁμοιάζοντας δηλαδὴ κατὰ τὴν ὑφὴν πρὸς τοὺς ἱστούς, ἀφ' ὧν λαμβάνουσι τὴν ἀρχήν, καὶ *ἀνομοιοπλαστικούς*, ὁπόταν τοὐναντίον. Ἡ ἐπενεχθεῖσα οὕτω πρόοδος ὑπῆρξε σημαντικωτάτη, διότι ἤδη εἶχε βεβαιωθῇ, ὅτι ὁ ὄγκος τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ λαμβάνει ἀπὸ τῶν φυσιολογικῶν ἱστῶν, ὅτι ἐν αὐτῷ παρατηρεῖται στρῶμα καὶ παρέγχυμα καὶ ὅτι ἡ ὑφὴ τούτου εἶναι ὁμοία πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς ἱστούς, καίτοι ὁ Bayle κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὑπεστήριζεν, ὅτι ὁ καρκίνος εἶναι δυσθεράπευτος, ἀγνώστου αἰτίου καὶ δυσκαθόριστος. Κυρίως ὅμως εἰς τὸν Ἰωάννην Müller († 1858) ὀφείλομεν τὰς πρώτας γνώσεις περὶ τῆς λεπτῆς ὑφῆς τοῦ καρκίνου, ὡς καὶ ἐν γένει πάντων τῶν ὄγκων. Οὗτος ἐβεβαίου, ὅτι οἱ ὄγκοι ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς στοιχείων, ὡς οἱ φυσιολογικοὶ ἱστοί, ἤτοι ἐκ κυττάρων, ἐπεκτείνων οὕτω τὰ εὑρήματα τοῦ Schwann καὶ ἐπὶ τῶν ὄγκων, ἀπέρριπτε δὲ τὴν διαίρεσιν τῶν ὄγκων εἰς κακοήθεις καὶ καλοήθεις, ὡς καὶ τὴν διαίρεσιν εἰς ὁμοιοπλαστικοὺς καὶ ἀνομοιοπλαστικούς, παραδεχόμενος ὅτι μόνον ὁμοιοπλαστικὸς ἱστὸς δύναται ν' ἀναπτυχθῇ, δι' ὃ καὶ τὰ κύτταρα τοῦ καρκίνου ἐθεώρει ὡς παράσιτα, ὡς μὴ προερχόμενα ἐκ φυσιολογικῶν κυττάρων. Ὡς δ' ὁ Bichat, οὕτω καὶ ὁ Müller ἀπέρριπτε τὴν κατὰ Broussais ἐκ φλεγμονῆς γένεσιν τῶν ὄγκων. Κατόπιν ὁ ἱδρυτὴς τῆς κυτταροπαθολογίας P. Βίρχωβ, ἐπεκτείνων τὴν ἀρχὴν «πᾶν κύτταρον ἐκ κυττάρου» καὶ εἰς τοὺς ὄγκους, θεωρεῖ τοὺς καρκίνους προερχομένους ἐκ κυττάρων συνδετικοῦ ἱστοῦ, διαιρεῖ δὲ τοὺς ὄγκους πρῶτον εἰς *ἱστοειδεῖς*, παρουσιάζοντας δηλαδὴ ὑφὴν ἁπλοῦ ἱστοῦ, δεύτερον εἰς *ὀργανοειδεῖς*, παρουσιάζοντας στρῶμα συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ παρέγχυμα, ἤτοι ὑφὴν ὀργάνου, καὶ τρίτον εἰς *τερατοειδεῖς*, ἀποτελουμένους ἐκ πολλῶν ὀργανοειδῶν μερῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς μεταστάσεις ὁ Βίρχωβ, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν τότε ὑπὸ τοῦ Langenbeck γενομένων μεταμοσχεύσεων, ἐδόξαζεν, ὅτι αὗται προήρχοντο οὐχὶ ἐκ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μεταφερομένων κυττάρων, ἀλλὰ διὰ μεταπλασίας, δηλαδὴ μεταβολῆς τῶν πέριξ ἱστῶν, εἰς στοιχεῖα νεοπλάσματος, γνώμην, ἣν καὶ κατὰ τὸ 1908 ἔτι ὑπεστήριζεν ὁ Menetrier. Ὁ Βίρχωβ, ὡς εἰκός, μεταξὺ τῶν ὄγκων κατέτασσεν ἐπίσης καὶ τὰς φυματιώδεις, τὰς μαλιώδεις καὶ τὰς συφιλιδικὰς ἐπεξεργασίας, ὧν ὅμως τὴν σήμερον ἡ ἐκ μικροργανισμῶν προέλευσις ἐβεβαιώθη πλέον, ἀποχωρισθέντων τούτων τελικῶς

Digitized by Google

ἀπὸ τῶν ὄγκων, ὡς συνέβη καὶ διὰ τὰς ἀκτινομυκωσικάς, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν καὶ αὗται κατελέγοντο μεταξὺ τῶν σαρκωμάτων.

Αἱ ἔρευναι μετέπειτα τῶν His καὶ Remak μετήλλαξαν ὡς πρὸς τὸν καρκίνον τὰς γνώμας τοῦ Virchow, διότι οὗτοι ἀπέδειξαν, ὅτι μόνον ὁμόλογος ἱστὸς δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἀπό τινος ἱστοῦ, οὐδέποτε δ' ἑτερόλογος, ὅπου δ' ἑτερόλογος φαίνεται ἀναπτυσσόμενος, οὗτος θὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἐμβρυϊκῶν κυττάρων, ὑπολειφθέντων κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὰς γνώμας ταύτας ὑπεστήριξαν καὶ ἐπεξέτειναν οἱ Thiersch (1861), Waldeyer καὶ Cohnheim, οἵτινες μετ' ἄλλων κατέδειξαν, ὅτι καὶ αἱ μεταστάσεις, ἀρχὴν λαμβάνουσαι ἀπὸ τῶν διὰ τῆς λεμφικῆς ἢ ἀγγειακῆς ὁδοῦ μεταφερομένων κυττάρων τοῦ ὄγκου, ὀφείλονται εἰς πολλαπλασιασμὸν τῶν κυττάρων τούτων καὶ οὐχὶ μεταπλασίαν τῶν πέριξ ἱστῶν, ὡς ἐφρόνει ὁ Virchow. Ὁ Thiersch μάλιστα ὑπεστήριζεν, ὅτι ὁ καρκίνος δὲν προέρχεται ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ, καὶ ἀπέδιδε μάλιστα σημασίαν ἰδιαιτέραν εἰς τὴν ὑποχώρησιν τούτου ἀπέναντι τοῦ αὐξανομένου ἐπιθηλίου, τὴν κατὰ προτίμησιν ἐμφάνισιν καρκίνων εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ἀποδίδων ἀκριβῶς εἰς μαρασμώδη κατάστασιν τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ καὶ ἔλλειψιν ἀντιστάσεως αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα, τινὲς μὲν τῶν ἐρευνητῶν, ὡς οἱ Βίρχωβ, Rokitansky, Rindfleisch κτλ. ἐθεώρουν, ὅτι ὁ καρκίνος προήρχετο ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἄλλοι δ' ὡς οἱ His, Remak, Thiersch, Waldeyer, Cornil, Ziegler κ. τ. λ. ἐκ κυττάρων ἐπιθηλιακῶν. Παρὰ τούτους ὅμως τρίτη τάξις ἐρευνητῶν (Billroth, Weber, Winiwarter, Langhans κ.τ.λ.) ἠθέλησε νὰ συμβιβάσῃ τρόπον τινὰ τὰς δύο ταύτας ἀντιμαχομένας ὁμάδας, παραδεχομένη κοινήν τινα θεωρίαν, τρόπον τινὰ κατὰ Βίρχωβ-Thiersch. Μετὰ ταῦτα μελετηθείσης τῆς μεταναστεύσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῶν κυττάρων συνδετικοῦ ἱστοῦ, τινὲς τῶν ἐρευνητῶν, ὡς ὁ Klebs, ἠθέλησαν νὰ θέσωσι καὶ ταῦτα εἰς σχέσιν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καρκίνου, ἐνῷ ἄλλοι, ὡς ὁ Müller, ἐπρέσβευον τὴν ἐπίδρασιν εἰδικοῦ καρκινώδους ἰοῦ ἐπὶ τοῦ ἐπιθηλίου πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ καρκίνου. Τῷ 1886 τέλος πρῶτος ὁ Cornil περιγράφει τὰς ἀνωμάλους πυρηνοδιαιρέσεις κατὰ τὸν καρκίνον. Ἐπὶ τῶν παθολογικο-ἀνατομικῶν ἀκριβῶς ἐρευνῶν τούτων στηρίζονται αἱ περὶ παθογενείας τῶν νεοπλασμάτων ἐν γένει καὶ δὴ καὶ τοῦ καρκίνου κρατοῦσαι μέχρι τοῦ νῦν θεωρίαι.

Γένεσις καὶ αἰτιολογία τοῦ καρκίνου. Δυστυχῶς πᾶσαι αἱ προσπάθειαι πρὸς διακρίβωσιν τῆς γενέσεως καὶ αἰτιολογίας τοῦ καρκίνου εἰς οὐδὲν εἰσέτι ὁριστικὸν κατέληξαν. Ὡς δὲ διὰ τὰ λοιπὰ νεοπλάσματα, οὕτω καὶ διὰ τὸν καρκίνον, πλεῖσται θεωρίαι ἐξηνέχθησαν, δι' ὧν ἀπεπειράθησαν, ἵνα λύσωσι τὸ σκοτεινὸν τούτου πρόβλημα. Καί τινες μὲν τὸν μηχανισμὸν τῆς γενέσεως προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσωσι δι' ἐνδογενῶν τοῦ ὀργανισμοῦ παραγόντων, ἄλλοι δέ τινες διὰ ποικίλων αἰτίων ἔξωθεν ἐπιδρώντων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐξήγησιν τῆς δι' ἐνδογενῶν παραγόντων ἀναπτύξεως τοῦ καρκίνου ὑπάρχουσι πλεῖσται θεωρίαι, ὧν κυριώτεραι ἡ *ἐμβρυϊκή*, αἱ *κυτταρικαὶ* καὶ ἡ *δυσκρασική*. Κατὰ τὸν Cohnheim κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἐμβρύου ἐκ τῶν ἐμβρυϊκῶν κυττάρων τῶν πλασσομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, οὐκ ὀλίγα δὲν χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν διάπλασιν τῶν ἱστῶν καὶ ὀργάνων τοῦ ἐμβρύου. Τὰ ἐκ τούτων παραμείναντα ἐντὸς τῶν ἱστῶν καὶ λανθανόντως οὕτω βιοῦντα δύνανται κατόπιν ὑπὸ ἀγνώστους συνθήκας ἢ ποικίλους ἐρεθισμοὺς ν' ἀναλάβωσι τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, καὶ αὐτόνομα καθιστάμενα νὰ πολλαπλασιασθῶσι καὶ νὰ ἐμφανίσωσι τὸν ὄγκον. Ὁ Cohnheim ἐφρόνει ἐπὶ τούτοις, ὅτι οὐ μόνον ἐμβρυϊκὸς ἱστὸς ἀλλὰ καὶ μικρὸν διαφοροποιηθείς, διατηρῶν ὅμως ἔν τισι τὸν ἐμβρυϊκὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀρχὴν πρὸς νεοπλασίαν. Ὁ Ribbert τοὐναντίον ἐφρόνει, ὅτι καὶ πᾶν ἐπιθήλιον, ὁπόταν ἀπομονωθῇ τῶν πέριξ ἱστῶν, δύναται νὰ ἄρξηται ἀχαλινώτως πολλαπλασιαζόμενον. Κατὰ δὲ τὰς κυτταρικὰς θεωρίας τὰ τοῦ νεοπλάσματος κύτταρα προέρχονται ἐκ φυσιολογικῶς ὡρίμων κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ, ἅτινα ὅμως μεταπίπτοντα εἰς κατάστασιν ἐμβρυϊκὴν (*ἀνάπλασις* κατὰ Hansemann), δύνανται πολλαπλασιαζόμενα ὑπερμέτρως νὰ σχηματίσωσι τοὺς ὄγκους.

Οἱ Borst καὶ Schwalbe παραδέχονται τοὐναντίον συγγενῆ δυσπλαστίαν τοῦ κυττάρου τοῦ ὄγκου, ἀποκλείοντες ὅλως τὸ δυνατὸν τῆς ἐκ φυσιολογικοῦ ἐπιθηλίου γενέσεως τοῦ ὄγκου. Ἄλλοι τῶν ἐρευνητῶν παραδέχονται συγγενῆ δυσπλαστίαν τοῦ πυρῆνος ἢ ἄλλας ἐνδοκυτταρίους ἀνωμαλίας. Περαιτέρω, ὁδηγούμενοί τινες ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐπὶ γονιμοποιηθέντος ᾠαρίου παρατηρεῖται ἐλάττωσις τῶν χρωματοσωματίων, ἠθέλησαν τοιαύτην ἀνωμαλίαν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸ τοῦ καρκίνου κύτταρον. Ὁ Boweri παραδέχεται συνεπείᾳ ἀνωμάλου πυρηνοδιαιρέσεως πλάσιν ἐκφυλογενῶν κυττάρων, ὑπολειπομένων κατά τε τὰ χρωματοσωμάτια καὶ τὸ ποσὸν τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐλαττωμάτων μεταδιδομένων ἀνελλιπῶς πλέον καὶ εἰς τὰς ἐκγόνους τῶν κυττάρων τούτων γενεάς. Οἱ Ehrlich καὶ Apolant παρεδέχοντο ἀδηφαγίαν τοῦ κυττάρου καὶ ἔλλειψιν ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα ὁ v. Kelling ἐφρόνει, ὅτι τὰ κύτταρα τοῦ ὄγκου εἶναι ἐμβρυϊκά, ἀλλ' ὅτι παραλαμβάνονται ἀπὸ τῶν ζῴων διὰ τῶν τροφῶν. Τὰ πειράματα ὅμως τούτου, τὰ γενόμενα δι' ἐμβρυϊκοῦ ἱστοῦ χοίρων, ὀρνίθων κτλ., δι' ὧν, ὡς ἐφρόνει, ἐπέτυχε πλάσιν νεοπλαστικῶν ὄγκων, ἐδείχθησαν ἐσφαλμένα ὑπὸ τοῦ Hansemann. Κατὰ τὰς δυσκρασικὰς τέλος θεωρίας, οἱ ὄγκοι εἶναι ἀπότοκοι διαφόρων γενικῶν τοῦ ὀργανισμοῦ νόσων. Ὁ Thiersch ἀπέδιδε τὸν σχηματισμὸν τοῦ καρκίνου εἰς ἀνταγωνισμὸν τοῦ ἐπιθηλίου καὶ τοῦ συνεκτικοῦ ἱστοῦ, ἀτροφοῦντος κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν. Ἄλλοι (Bergell κτλ.) θεωροῦσιν ὡς αἰτίαν τῆς πλάσεως τοῦ ὄγκου τὴν ἔλλειψιν ὑδρολυτικοῦ τινος ζυμώματος, ἄλλοι ἀπέδωσαν τοῦτο εἰς τὴν συφίλιδα τῶν γονέων (Esmarch), ἐνῷ ἄλλοι τινὲς εἰς πλημμελῆ λειτουργίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐξ ἧς ἡ ἀνεπαρκὴς θρέψις καὶ ὁ ἀνώμαλος πολλαπλασιασμὸς τοῦ κυττάρου.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, τὰ κύτταρα τοῦ νεοπλάσματος κατὰ τὰς νεωτέρας ἰδέας ὑπολείπονται μορφολογικῶς τε καὶ βιολογικῶς τῶν φυσιολογικῶν, διὸ καὶ διαφοροτρόπως ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν. Οὕτως ὁ Hansemann καλεῖ ταῦτα *ἀναπλαστικά*, ὁ Benecke *καταπλαστικά*, τοῦ Hertwig ὑποστηρίζοντος τὴν ἐπιστροφὴν τῶν κυττάρων τούτων ἀπὸ τῆς ὀργανικῆς αὐξήσεως εἰς τὴν κυτταροτυπικὴν (δυσοντογονία). Ἐπίσης καὶ ἄλλοι ἐνδογενεῖς παράγοντες, ὡς περίσσεια ὡρισμένων

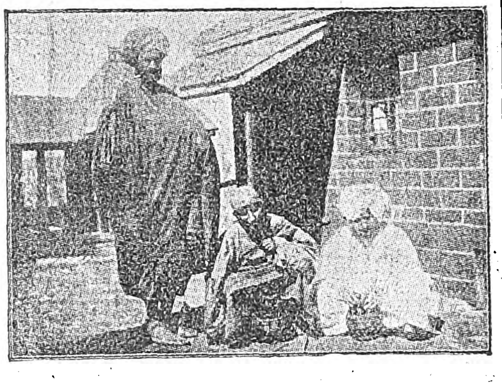

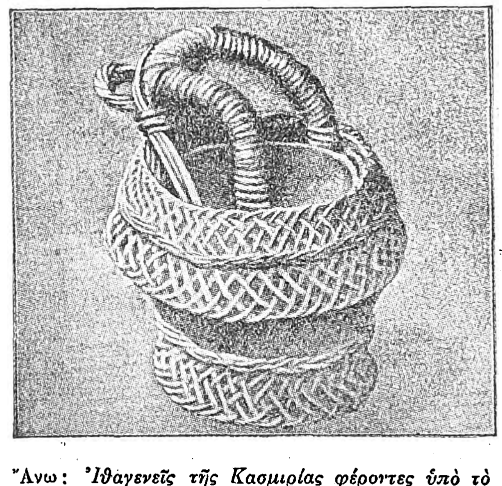

Ἄνω: *Ἰθαγενεῖς τῆς Κασμιρίας φέροντες ὑπὸ τὸ ἔνδυμα αὐτῶν τὸ καγκρὶ πρὸς θέρμανσιν.*
Κάτω: *Τὸ καγκρί.*

ὁρμονῶν, ἀρθριτικὴ διάθεσις, περίσσεια ὀξαλικοῦ ὀξέος, διαταραχαὶ συνεπείᾳ ἡπατικῆς ἀνεπαρκείας, ἔλλειψις ἢ περίσσεια βιταμινῶν (Σαΐκι, Hartmann, Hargorer)· αὐτὸ τέλος τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ζωϊκὰ λιπάσματα τῶν κήπων ἐτέθησαν εἰς αἰτιολογικὴν σχέσιν πρὸς τὸν καρκίνον. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι περὶ γενικοῦ μεταβολισμοῦ κατὰ τὸν καρκίνον δὲν θεωροῦνται ὀρθαί, διότι ὁ σχηματισμὸς τοῦ νεοπλάσματος κοινῇ πιστεύεται, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τοπικῶς δρῶντος ἐξωγενοῦς ἢ ἐνδογενοῦς αἰτίου, διότι ἄλλως καὶ πᾶσα χειρουργικὴ ἐπέμβασις θὰ ἦτο περιττὴ (Blumenthal). Εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν διαφόρων γνωμῶν πρὸς ἐξήγησιν τοῦ μυστηρίου τοῦ καρκίνου προσετέθησαν κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα καὶ παρακελσικαὶ ἔτι ἰδέαι (Λακνόβσκυ), ἐξηγουμένου τοῦ καρκίνου ἐκ τῆς ἀνακλάσεως τῆς ραδιοενεργείας τοῦ ἀπείρου ἐπὶ τοῦ σκληροῦ ἐδάφους τῆς γῆς!

Αἱ πρόοδοι τῆς μικροβιολογίας καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ παραγωγοῦ αἰτίου πλείστων λοιμωδῶν νόσων ἤγαγον ἀφ' ἑτέρου πολλοὺς ἐρευνητάς, ἵνα μεταξὺ τῶν μικροβίων ἀναζητήσωσι καὶ τὸ τοῦ καρκίνου αἴτιον. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῶν νεοπλασμάτων τῶν φυματίων, τῶν κομμιωμάτων, τῶν μαλιωδῶν ὄγκων καὶ τέλος τῶν ἀκτινομυκωσικῶν, εὑρεθέντος τοῦ παραγωγικοῦ αὐτῶν αἰτίου, ἐπερρώννυε τὰς τοιαύτας ἰδέας. Τῷ 1872 ὁ Nepveu ἀνεύρισκε μικροκόκκους ἐν τῷ καρκίνῳ τοῦ δέρματος, ὁ Rappin τῷ 1886 ἐκαλλιέργει τοιούτους. Τῷ 1887 ὁ Scheuerlen διεφήμιζε βακτηρίδιον ὡς αἴτιον τοῦ καρκίνου, τῷ 1901 ὁ Doyen εἰδικόν τινα μικρόκοκκον (micr. neoformans). Πάντα ταῦτα ὅμως ἐδείχθησαν ἄσχετα πρὸς τὸν καρκίνον. Ἐν ἀποτυχίᾳ ἄλλοι ἐρευνηταὶ κατέφυγον εἰς τὰ κοκκίδια, τὰ σποροζῳάρια καὶ τὰς ζύμας, ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ σχέσις ἐδείχθη οἵα καὶ ἡ τῶν προρρηθέντων. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ παραγωγοῦ αἰτίου τῆς συφίλιδος ἤγαγε τινὰς μὲν μεταξὺ τῶν σπειροχαιτῶν, ἄλλους δὲ μεταξὺ τῶν φυτικῶν παρασίτων (blasmadiophora brassicae, nectia distissima) ν' ἀναζητήσωσι τὸ αἴτιον τοῦ καρκίνου. Τέλος καὶ παράσιτά τινα ἐτέθησαν εἰς αἰτιολογικὴν σχέσιν πρὸς τὸν καρκίνον, οἷον ἡ ταινία, αἱ ἀσκαρίδες, αἱ ἕλμινθες, τὸ δίστομον αἱματόβιον ἐπὶ ὄγκων τῆς κύστεως, αἱ νηματώδεις ἕλμινθες ἐπὶ ὄγκων τῶν μυῶν, ὁ δυσφάραγος ἐπὶ περιστερῶν κλπ. Ὁ Borel παρεδέχετο ἀόρατον μικροργανισμὸν ἐνεχόμενον εἰς τὰ ζωϊκὰ στοιχεῖα, ὡς πρό τινος οἱ Gye καὶ Barnard, οἵτινες ὑπεστήριξαν διεγερτικὸν ὑπερμικροσκοπικὸν ἰόν, εἰσδύοντα ἐντὸς τῶν κυττάρων, ὁπόταν ταῦτα ἐξασθενήσωσιν, οἷον μετ' ἐπίχρισιν πίσσης. Ἀλλ' ἐκ τούτων πάντων οὐδὲν βέβαιον. Ἄλλωστε ἀπὸ μικροβίων ἢ παρασίτων μόνον δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀνάπτυξις συνθέτων τερατωδῶν νεοπλασιῶν μετὰ τοσαύτης ποικιλίας ἱστῶν.

Κλινικὰ ὅμως γεγονότα δεικνύουσι τὴν ἀναμφισβήτητον ἐπίδρασιν καθωρισμένων ἐρεθισμῶν, μηχανικῶν καὶ φυσικῶν, χημικῶν ἢ καὶ ἐκ μικροβίων καὶ παρασίτων, ἐρεθισμῶν κυρίως χρονίων, ἐνεργούντων προδιαθετικῶς πρὸς ἐμφάνισιν καρκίνου. Μία ἁπλῆ πλῆξις ἢ τραῦμα, ὡς ἀπεδείχθη ἄλλωστε κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, δὲν παρακολουθεῖται ἢ σπανιώτατα ὑπὸ νεοπλάσματος, τοὐναντίον ὅμως τραυματισμοὶ χρονίως ἐνεργοῦντες, ἔστω καὶ μικροὶ τραυματισμοὶ (διὰ τροφῶν, ὀξέων ἄκρων ὀδόντων, προθέσεων ὀδόντων κακῶς τοποθετηθεισῶν, λίθων χοληδόχου κύστεως κτλ.), διαρκὴς πίεσις ἢ τριβὴ μέρους τινός, δύνανται ὀλεθρίως νὰ ἐπιδράσωσιν. Ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἐρεθισμοὶ δὲν εἶναι ἡ ἀληθὴς αἰτία, δεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐλαχίστη μόνον ἀναλογία ἐκ τῶν τραυματικῶν τούτων βλαβῶν, παρὰ τὰς δοξασίας τοῦ Herzfeld, παρακολουθεῖται ὑπὸ καρκίνου καὶ κυρίως ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ἐπίσης ἐγκαύματα ἐπανειλημμένα, ἔστω καὶ ἐλαφρά, ἡλιοπληγία (ἐπὶ καρκίνου τοῦ δέρματος), ἐγκαύματα μικρὰ ἐκ καπνοσύριγγος ἢ σιγαρέττου κατὰ τὰ χείλη, ἐγκαύματα δέρματος κοιλίας εἰς τοὺς κατοίκους Κοχιγκίνας, τοὺς θερμαινομένους ἐκεῖ τοπικῶς διὰ κανίστρου περιέχοντος πύραυνον μετ' ἀνημμένων ἀνθράκων («καγκρί»), ἐγκαύματα δι' ἀκτίνων ραδίου ἢ Ραΐντγκεν κλπ., δι' ὧν πρῶτος ὁ Clinet παρήγαγεν ὄγκον καὶ εἰς ζῷα, ἐνεργοῦσι πρὸς ἐμφάνισιν καρκίνου. Ἐπίσης συμβάλλονται πρὸς τοῦτο χημικοὶ ἐρεθισμοί, δι' ἐπιδράσεως π. χ. νικοτίνης, καπνίας (ἐπιθηλίωμα ὀσχέου καπνοδοχοκαθαριστῶν), ἀρσενικώδους ὀξέος, προϊόντων παραφφίνης (Hoffmann, Schreuss), διὰ λανολίνης, παχέων ἐλαίων κτλ. Οἱ Ἰάπωνες Γιαμακίβα, Ἰτσικάβα καὶ Τσιπτὶι ἀπὸ τοῦ 1915 ἀνέπτυξαν καρκινώματα δι' ἐπιχρίσεως πίσσης, τὰ δὲ πειράματα αὐτῶν ἐπεβεβαιώθησαν ὑπὸ τῶν Fibiger, Μισάγκ, Σκώτ, τοῦ Deman καταδείξαντος τὴν ταχυτέραν ἐμφάνισιν μετὰ σκαριφισμὸν τοῦ δέρματος, κ.τ.λ. Ὁ Οὖϊλς εἶδε καρκίνον ἀναπτυσσόμενον εἰς τοὺς πόδας γυναικῶν, αἵτινες ἠσχολοῦντο νὰ συμπιέσωσι διὰ τῶν ποδῶν γαιάνθρακας πρὸς συσκευὴν ἐν σάκκοις. Πάντα ταῦτα ὅμως τὰ ἐρεθίσματα ὑπολαμβάνονται οὐχὶ ὡς ἄμεσα αἴτια τῆς νεοπλασίας, ἀλλὰ ὡς συνεργοῦσαι συμπτωματικαὶ ἀφορμαὶ πρὸς ἀνάπτυξιν νεοπλασιῶν, ἀπαιτουμένου πάντως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνδοκυτταρικοῦ καταλλήλου ἐδάφους (ἐκφύλου κυττάρου) καὶ ἐρεθιστικοῦ παράγοντος ἀλλοιοῦντος τὰ κύτταρα, καταλύοντος τὴν φυσικοχημικὴν αὐτῶν ἰσορροπίαν, τὴν παρατηρουμένην κατὰ τὴν αὔξησιν καὶ ἐπανόρθωσιν τῶν βλαβῶν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἄγοντος ταῦτα εἰς ἀνάπτυξιν καὶ πολλαπλασιασμόν. Πολλοὶ δὲ μάλιστα παραδέχονται, ὅτι καρκίνος δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἐπὶ ὑγιοῦς ὀργάνου ἢ μέρους τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάντοτε καὶ μόνον ἐπὶ ἀλλοιωθέντος. Ἡ ἐκ τῶν χρονίων δ' ἐρεθισμῶν ἀνάπτυξις καρκίνου ἐπιστοποιήθη οὐ μόνον διὰ τῆς κλινικῆς παρατηρήσεως, ἀλλὰ καὶ πειραματικῶς, ἐπιβεβαιωθείσης κατ' αὐτοὺς φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας μετὰ ηὐξημένης διαιρέσεως τῶν κυττάρων καὶ ταχίστης ἀναπαραγωγῆς αὐτῶν. Πλασθέντος εἶτα τοῦ καρκινικοῦ κυττάρου, δύναται τοῦτο περαιτέρω νὰ ἀναπτύσσηται καὶ πολλαπλασιάζηται ἄνευ τῆς ἀρχικῆς αἰτίας.

Εἰς τὸ γεγονὸς δ' ὅτι συνηθέστερον προσβάλλονται τὰ ὄργανα ἐκεῖνα, ἅτινα προηγουμένως ἐπὶ μακρὸν παρουσίαζον βλάβας ἢ χρονίας φλεγμονάς, ὀφείλεται ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀποδιδομένη ἰδιάζουσα σημασία εἰς τὰς τοιαύτας *προκαρκινικὰς καταστάσεις*, ὡς αὗται ἀποκαλοῦνται (Robson). Αὗται δὲ εἶναι ἐν μὲν τῷ δέρματι οἱ συγγενεῖς σπῖλοι, οἱ καλοήθεις ὄγκοι, οἱ θηλώδεις, κερατοειδεῖς ὄγκοι, αἱ δυσκερατώσεις (Darier), ἡ ἐσθιομένη (lupus). Ἰδίᾳ δὲ λαμβάνονται

Digitized by Google

σοβαρῶς ὑπ' ὄψει αἱ δύσμορφοι ἀπὸ χρονιζόντων ἑλκῶν οὐλαί, τὸ ἔκζεμα τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ, ἐπίσης δὲ τὰ ἕλκη τῆς κνήμης, τὰ χρονίζοντα συρίγγια κ.τ.λ. Ἐν τῷ στόματι ἡ συφιλιδικῆς κυρίως ἀρχῆς λευκοπλακία, οἱ ἐκ τερηδονισθέντων ἢ ὀξέων ὀδόντων προερχόμενοι ἐρεθισμοὶ κατὰ τὸν βλεννογόνον τοῦ στόματος καὶ ὁ ἀπὸ κακῶς τοποθετηθέντων τεχνητῶν. Ἐπίσης τὰ ἕλκη τοῦ στομάχου, αἱ χρόνιαι ἐντεροκωλίτιδες, αἱ χρονίως φλεγμαίνουσαι αἱμορροΐδες, αἱ ραγάδες τοῦ δακτυλίου καὶ οἱ λίθοι τῆς χοληδόχου κύστεως. Ἐν τοῖς γεννητικοῖς ὀργάνοις ἡ φίμωσις ἢ χρονία προστατῖτις, ὡς καὶ αἱ χρόνιαι μητρίτιδες, οἱ καλοήθεις ὄγκοι καὶ πολύποδες τῆς μήτρας ἢ λευκοπλακία τοῦ κόλπου, τέλος δὲ αἱ δερμοειδεῖς κύστεις, τὰ θηλώματα τῆς ᾠοθήκης, ὡς καὶ αἱ χρόνιαι μαστίτιδες. Ἐκ πάντων τούτων καταδείκνυται, ὅτι ἡ αἰτία τοῦ καρκίνου παραμένει ἄγνωστος καὶ ὅτι πολλαπλαῖ ἀφορμαὶ δύνανται νὰ συνεργήσωσι πρὸς ἀνάπτυξιν βραδυτάτης ἐπεξεργασίας, ἐξ ἧς τελικῶς ἀναπτύσσεται ὁ καρκίνος. Συνελόντι δ' εἰπεῖν τὰ παρεκτραπέντα τοῦ φυσιολογικοῦ κύτταρα τοῦ καρκίνου, πεπροικισμένα διὰ νέων χημικῶν ἰδιοτήτων, διαφόρων τοῦ φυσιολογικοῦ ἐπιθηλίου, μεταβιβάζουσι τὰς ἰδιότητας αὐτῶν ταύτας εἰς τὰ ἔκγονα αὐτῶν κύτταρα. Τίνα ὅμως τὰ αἴτια τὰ ἀναγκάζοντα τὰ κύτταρα ταῦτα, ἵνα προσκτήσωσι τὰς ἀναρχικὰς ταύτας ἰδιότητας τοῦ καρκίνου, ἀγνοοῦμεν εἰσέτι. Κατὰ Warburg, ὅστις ἐξήτασε τὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης κατ' αὐτά, μεγάλης σημασίας τυγχάνει ἡ ἐλλιπὴς αὐτῶν ὀξυγόνωσις, ὡς καὶ ἡ πλημμελὴς ζύμωσις τῆς γλυκόσης καὶ ἡ παραγωγὴ μέχρι δεκαπλασίας ποσότητος γαλακτικοῦ ὀξέος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄξινος ἀντίδρασις κατὰ τὸν καρκίνον. Τὴν δ' ἀναρχίαν οὗτος ἐξηγεῖ ὡς ἀμυντικὴν ἀντίδρασιν πρὸς ἀπειλὴν ἀσφυξίας ἐξ ἐλλείψεως ὀξυγόνου. Παρὰ ταῦτα καὶ ἄλλαι βιοχημικαὶ διαφοραὶ τῶν κυττάρων τοῦ καρκίνου ἀπὸ τῶν φυσιολογικῶν εὑρέθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀναλύσεις. Οὕτως εὑρέθη παρ' αὐτοῖς ἔλασσον τὸ ποσὸν τοῦ ὁλικοῦ ἀζώτου, περίσσεια δὲ τοὐναντίον διαμινικῶν ὀξέων, αὔξησις δὲ καλίου καὶ ἐλάττωσις ἀσβεστίου ἐπὶ τῶν μετὰ ταχείας ἀναπτύξεως ὄγκων, τοὐναντίον δὲ ἐπὶ τῶν βραδέως ἀναπτυσσομένων. Ὑπ' ἄλλων περαιτέρω ἐβεβαιώθη ἡ εἰδικὴ συγγένεια τούτων πρὸς τὸ σελήνιον καὶ τελλούριον, ἐλλείπουσα ἐπὶ τῶν ὑγιῶν ἱστῶν. Ἐπίσης ἐδείχθη καὶ μείζων ἀντοχὴ πρὸς τὸ ψῦχος. Ὁ Carrel ἀπέδειξεν ὕπαρξιν ἐνζύμων περιεχομένων ἐντὸς τῶν μακροφάγων, δι' ὧν ἐπέτυχε τὴν ἀνάπτυξιν ὄγκων παρουσίᾳ ἰνδόλης. Ἄλλοι τέλος ἀπέδειξαν παρὰ ζῴοις τὴν ἀνάπτυξιν ὄγκων μετὰ βλάβην τοῦ δικτυοεπιθηλιακοῦ συστήματος (διὰ σινικῆς μελάνης).

Συχνότης. Ὁ καρκίνος ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ ὅλα τὰ κλίματα, συχνότερον δέ πως εἰς τὰ βόρεια μέρη καὶ τὰς ψυχρὰς καὶ ὑγρὰς ζώνας. Φονεύει δὲ κατ' ἔτος καθ' ὅλον τὸν κόσμον ὑπὲρ τὰς 500 χιλιάδας ἀνθρώπων, ἐν Ἑλλάδι δὲ περὶ τοὺς 6 000, ἀνταποκρινομένους εἰς 40 χιλιάδας περίπου καρκινοπαθῶν. Ἀπαντᾷ δὲ εἰς ὅλας τὰς φυλὰς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς πλεῖστα ζῷα (κύνας, γαλᾶς, ἵππους, μῦς, λέοντας, τίγρεις, πτηνά, ἰχθῦς κτλ.). Κατὰ φυλὰς δὲ κατά τινας εἶναι διάφορος· οὕτως ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις παρὰ μὲν τοῖς λευκοῖς εὑρέθη πρό τινος 76,7 ἐπὶ 100 χιλιάδων, παρὰ τοῖς μαύροις δὲ 56,1, ὡς καὶ παρ' Ἰνδοῖς καὶ ἰθαγενέσι φυλαῖς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ· ἐν Νέᾳ Ὀρλεάνῃ ὅμως εὑρέθη τοὐναντίον 96,8 ἐπὶ λευκῶν 97,6 δ' ἐπὶ μαύρων. Κατά τινας ἄλλας στατιστικὰς ποῦ μὲν (Ἑλβετία, Σκωτία, Ὀλλανδία) φέρονται πλειότεροι θάνατοι ἐκ καρκίνου, ποῦ δὲ ὀλιγώτεροι (Ρωσία, Οὐγγαρία), καίτοι τοῦτο δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν μείζονα προσοχὴν καὶ τὴν εὔκολον διάγνωσιν. Προσβάλλει δὲ πλεῖστα ὄργανα τοῦ σώματος, κυρίως δὲ τὸν στόμαχον, τὰ ἔντερα, τὸ ἧπαρ, τοὺς μαστούς, τὴν μήτραν, τὴν γλῶσσαν κτλ.. Ἡ κατὰ τὰ ὄργανα ὅμως τοῦ σώματος συχνότης αὐτοῦ εὑρέθη διάφορος, ἀναλόγως τῆς χώρας, ἐν ᾗ διαβιοῦσιν οἱ ἀσθενεῖς. Οὕτως, ἐνῷ ὁ καρκίνος τοῦ στομάχου καὶ ἥπατος ἐν Ἑλβετίᾳ δεικνύει συχνότατα 70,4 (ἐπὶ 100 χιλ.), ἐν Ὀλλανδίᾳ 63,4, ἐν Ἰαπωνίᾳ δὲ μόνον 40, ὁ καρκίνος τοῦ ἐντέρου καὶ τοῦ ἀπευθυσμένου δεικνύει ἐν Σκωτίᾳ μὲν 18,6, ἐν Ἰαπωνίᾳ δὲ 3,5, γεννητικῶν ὀργάνων ἐν Ὀλλανδίᾳ μὲν 13,1, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ καὶ Οὐαλλίᾳ 24,3, μαστοῦ δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ 18,6, ἐν Ἰαπωνίᾳ δὲ μόνον 1,8. Ἐν Ἀθήναις τὴν πρώτην θέσιν ἔχει ὁ καρκίνος τοῦ στομάχου 17,4% ($^1/_6$ τῶν θανάτων), ἕπεται ὁ καρκίνος τῆς μήτρας (15, 49%). Προσβάλλει δ' ὁ καρκίνος πᾶσαν ἡλικίαν. Καὶ κατὰ μὲν τὰς πρώτας δύο δεκάδας τῆς ζωῆς εἶναι σπανιώτατος, ἀπὸ τοῦ 35 ὅμως ἔτους παρατηρεῖται συχνότερον, τοῦ ὑψίστου τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ ὄντος παρὰ μὲν γυναιξὶ περὶ τὸ 55 ἔτος τῆς ἡλικίας, παρ' ἀνδράσι δὲ περὶ τὸ 65. Εἰς μᾶλλον προβεβηκυίας ἡλικίας (μετὰ τὸ 70) ὁ καρκίνος καθίσταται ἧττον συχνός, εἰ καὶ πολλοὶ θάνατοι ἐξ ἐξαντλήσεως ἢ γήρατος πιθανὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς τοῦτον. Ἡ ἀναλογία δὲ θνητότητος ἀναλόγως τοῦ φύλου καὶ τῆς ἡλικίας ἔχει οὕτω: 1 γυνὴ ἐπὶ 8 ἐν ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν φέρεται θνήσκουσα ἐκ καρκίνου, ἐνῷ 1 ἀνὴρ ἐπὶ 14. Προέρχεται δὲ τοῦτο, διότι εἰς τὰς γυναῖκας ὁ καρκίνος τῆς μήτρας καὶ τῶν μαστῶν εἶναι συχνός· ἀφαιρουμένων ὅμως τούτων ἡ θνητότης ἀπομένει μεγαλυτέρα εἰς τοὺς ἄνδρας. Κατὰ χώρας δὲ καὶ ὄργανα ὁ καρκίνος ἀπαντᾷ σχεδὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἀναλογίᾳ μετὰ μικρῶν τινων διαφορῶν (συχνότερος ὁ καρκίνος τοῦ χείλους παρὰ τῷ ἀνδρὶ ὡς ἐκ τοῦ καπνίσματος, πόσεως οἰνοπνεύματος κτλ.).

Κληρονομικότης. Εἰ καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως συχνῆς ἐμφανίσεως καρκίνου ἐπὶ σειρὰς γενεῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας εἶχεν ὑποστηριχθῇ πολλαχῶς ἡ κληρονομικότης τοῦ καρκίνου, ὡς καὶ νῦν ἄλλωστε ὑπό τινων (Mausley), ἐν τούτοις σήμερον οἱ πλεῖστοι παραδέχονται, ὅτι ὁ καρκίνος (ἢ προδιάθεσις εἰς καρκίνον) δὲν εἶναι κληρονομικός. Ὁ Mendof εἰς στατιστικὴν καρκίνων τοῦ μαστοῦ εὗρε μόνον ἐπὶ 13 % τὴν κληρονομικότητα, ὁ Solomon ἐπὶ 1750 καρκινοπαθῶν ἐπίσης μόνον 15 %, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ μὴ καρκινοπαθῶν οἰκογενειῶν εὗρον 17—19 %, ἤτοι μεγαλυτέραν ἀναλογίαν. Ἄλλωστε εἶναι δυνατὸν νὰ ᾖ καὶ τυχαία ὅλως ἡ παρ' αὐταῖς ἐν μεγάλῃ ἀναλογίᾳ ἐμφάνισις (Lumière). Οὕτω π. χ. ἂν ἔν τινι οἰκογενείᾳ ὑπάρχωσι πλείονα θήλεα μέλη, εἰς ταύτας θὰ ἐμφανισθῇ ὁ καρκίνος συχνότερον, δεδομένου ὅτι μία γυνὴ ἐπὶ 8 τῶν ἄνω τῶν 45 ἐτῶν φέρεται θνήσκουσα ἐκ καρκίνου· τοὐναντίον δέ, ἂν ὑπάρχωσιν ἄρρενα, ἡ στατιστικὴ θέλει σημειώσει ὀλιγωτέρους θανάτους, δεδομένης τῆς ἀναλογίας παρ' αὐτοῖς (1 : 14 τῶν ὑπὲρ τὰ 50 ἔτη). Ἐπίσης ἐν οἰκογενείᾳ, ἐν ᾗ τὰ μέλη θνήσκουσιν ἐν νεαρωτέρᾳ ἡλικίᾳ, ὁ καρκίνος θέλει ἐπιφέρει ἐλαχίστους θανάτους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς οἰκογενείας, ὧν τὰ μέλη ἔζησαν μέχρι λίαν προβεβηκυίας ἡλικίας. Αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἄλλωστε ἑταιρεῖαι ζωῆς ἀπέδειξαν, στηριχθεῖσαι ἐπὶ δεδομένων στατιστικῆς πείρας ἀδιαφιλονικήτου, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀναλογία μεγαλυτέρα θνητότητος ἐκ καρκίνου ἐπὶ ἀτόμων, ἅτινα ἀναφέρουσι μίαν ἢ καὶ πλείονας περιπτώσεις καρκίνου ἐπὶ τῶν οἰκείων αὐτῶν. Ἐπὶ ζῴων (μυῶν) τοὐναντίον ἀπεδείχθη ὑπό τινων μικρὰ αὔξησις καρκίνου ἐπὶ ἀπογόνων οἰκογενειῶν, ἐν αἷς παρετηρήθη καρκίνος μητρὸς ἢ μαμμῶν.

Εἴδη καρκίνου.

[1='Επιθηλίωμα προσώπου. 2=Βασικοκαρκίνος. 3=Ἐπιθηλίωμα γλώσσης. 4= Καρκίνος θυρεοειδοῦς ἀδένος.]

Μολυσματικότης. Ἡ παρατήρησις περιπτώσεων καρκίνου ἐν ταῖς αὐταῖς οἰκογενείαις, αἱ ἰδέαι τινῶν περὶ οἰκιῶν, διαμερισμάτων πόλεων καὶ χωρίων καρκινοπαθῶν ἢ ἐπιδημιῶν καρκίνου (Duploy, Cazeau, Arnaudet), ἡ ἐμφάνισις καρκινώματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων κτλ. ἐγέννησαν περαιτέρω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ καρκίνος εἶναι μεταδοτικός. Μέχρι τοῦδε ὅμως δὲν κατωρθώθη νὰ εὑρεθῶσι μικρόβια εἰδικὰ ὡς παραγωγὰ αἴτια τῆς παθήσεως, ἐβεβαιώθη δὲ ὅτι οἱ ὑποστηρίξαντες καλλιεργείας ἐπιτευχθείσας ἐκ τοῦ ὄγκου ἐκαλλιέργησαν εἴτε προσμίξεις ξένων μικροβίων ἢ σπόρους σαπροφύτων, εἴτε καὶ γνωστὰ παθογόνα μικρόβια ἐκ δευτερογενοῦς μολύνσεως. Καὶ αἱ τελευταῖαι ἄλλωστε παρατηρήσεις τῶν Guy καὶ Bernard, αἵτινες τόσον διεφημίσθησαν καὶ καθ' ἃς παρὰ τὴν διαταραχὴν τῆς λειτουργίας καὶ θρέψεως τῶν κυττάρων ἐκ σχηματιζομένης εἰδικῆς οὐσίας, ὑπάρχει καὶ ὑπερμικροσκοπικὸν μικρόβιον, ὅπερ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν τούτων καὶ ἐφωτογραφήθη, ἐδείχθησαν ἐσφαλμέναι. Ἡ σπανιότης τοῦ καρκίνου μεταξὺ χειρουργῶν, παθολογοανατόμων κτλ. δεικνύει πόσον δύσκολος εἶναι ἡ μόλυνσις καὶ ἂν ὑπάρχῃ. Εἰς περιπτώσεις μεταδόσεως καρκίνου ἐκ τρώσεως, ὡς π. χ. πρό τινος (1926) εἰς τὸν χειρουργὸν Vaton, ὅστις ἔπαθεν ἐπιθηλίωμα κακοηθέστατον, μεθ' ὅλον δὲ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῆς χειρός, εἶτα δὲ τοῦ βραχίονος, ἀπέθανεν ἐκ γενικῆς μεταστάσεως, ἢ μεταδόσεως καρκίνου εἰς τὰ οὖλα ἐπὶ θηλάσεως μαστοῦ καρκινώδους, πρόκειται βεβαίως περὶ μεταμοσχεύσεως νωπῶν καρκινωδῶν κυττάρων (Budd, Michaux). Ἄλλωστε καὶ ἡ δυσκολία καὶ αὐτῆς τῆς μεταμοσχεύσεως τῶν ὄγκων (2 % ἐπιτυχία παρὰ ζῴοις) δεικνύει ἐπὶ τούτοις, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καρκίνου πιθανώτατα δὲν ὀφείλεται εἰς ὡρισμένον μικρόβιον. Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ταῦτα εὕρηνται τὰ πειράματα τοῦ Fibiger, ὅστις διατρέφων μῦς διὰ τῶν συχνοτάτων ἐν ταῖς οἰκίαις ἐντόμων periplaneta orientalis καὶ americana (εἶδος τῶν κοινῶς καλουμένων κατσαρίδων), εἶδεν ἀναπτυσσομένους ὄγκους, ἐν οἷς ἀνατέμνων ἀνεύρισκε νηματώδη ἕλμινθα, τὸ σπειρόπτερον. Οὗτος ἀφ' ἑτέρου ἐξετάζων τὰ ἔντομα ἀνεύρισκεν ἐντὸς τῶν σαρκῶν αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἕλμινθα. Διὰ τῶν πειραμάτων τούτων ὁ Fibiger κατώρθωσε νὰ παραγάγῃ ἐπιδημίαν ἐπὶ μυῶν, ἀναλογοῦσαν τελείως πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς φυσικῶς ἀναφαινομένην. Ἐπὶ 126 πειραμάτων ἐπέτυχεν ἀνατομικὰς μὲν β λ ά β α ς 80άκις, ὧν 23 νεοπλασματικαί, τούτων δὲ 5 κακοήθεις. Τέλος εἰς ἐπίρρωσιν τῶν περὶ μολυσματικότητος ἰδεῶν προσῆλθε καὶ ἡ πιστοποίησις μεταδόσεως ἄλλου τινὸς κακοήθους ὄγκου, τοῦ σαρκώματος τῶν ὀρνίθων τοῦ Rous, διὰ διηθητοῦ ἰοῦ ἄνευ νεοπλασματικῶν κυττάρων· ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται περὶ λοιμώδους νόσου εἰδικῆς, ἧς ἡ αἰτιολογία, ἡ παθογένεια, ἡ συμπτωματολογία καὶ ἡ ἐξέλιξις διαφέρει βαθύτατα τῆς τῶν ἄλλων κακοήθων ὄγκων, τοῦ Teutschländer φρονοῦντος, ὅτι πρόκειται ἐν ταύτῃ περὶ φυράματος ἐρεθίζοντος πρὸς βλάστησιν. Ἐν τούτοις δὲν ἔλειψαν οἱ ἐργαζόμενοι πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ παραγωγοῦ τῆς νόσου αἰτίου μεταξὺ τῶν μικροβίων καὶ νῦν (Ἰούνιος 1930) ἀγγέλλεται ἐκ Βιέννης ὑπὸ τοῦ Φρόϋντ εὕρεσις μικροβίου τοῦ καρκίνου καὶ ἀποτελεσματικὴ κατ' αὐτοῦ θεραπεία.

Μεταμόσχευσις. Ἐξαιρετικῆς ὅλως σημασίας διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἔρευναν τοῦ καρκίνου ὑπῆρξαν αἱ γενόμεναι μεταμοσχεύσεις, ἐν ἀρχῇ μὲν καρκίνου ἀνθρώπου εἰς ζῷα, εἶτα δὲ καρκίνου ζῴων εἰς ζῷα τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Πρῶτος (1840) ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς V. Langenbeck, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πειράματος τοῦ Peyrilhe, ἐπεχείρησε νὰ μεταδώσῃ καρκίνον ἀνθρώπου εἰς κύνα δι' ἐνέσεως ὀποῦ ὄγκου νωποῦ. Μετὰ δίμηνον ἀνεύρισκεν ὀζίδιον ἐν τῷ πνεύμονι τοῦ κυνός, ὅπερ ἀνατέμνων ἐβεβαίου, ὅτι ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν ὑφὴν πρὸς τὸν ἀφ' οὗ ὁ ὀπὸς ὄγκον. Τὸ πείραμα τοῦτο ἐπανέλαβον ἐν Γαλλίᾳ οἱ Velpeau καὶ Follin (1848). Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Klebs μετεμόσχευε τεμάχιον καρκίνου εἰς τὴν κοιλίαν κυνός, ὁ Dupuytren ἀνεμίγνυε τεμάχια καρκίνου μετὰ τροφῶν εἰς ζῷα, οἱ Billroth καὶ Weber ἐποιοῦντο ἐνέσεις καρκινωδῶν κυττάρων εἰς ζῷα, ὁ δὲ Gouzon εἰς μεγάλους μῦς, μετ' ἐπιτυχίας, ὡς ἐβεβαίου. Πάντα ὅμως τὰ πειράματα ταῦτα ἦγον ὡς τὰ πολλὰ εἰς γένεσιν φλεγμονωδῶν ἐξογκώσεων, οὐχὶ δὲ νεοπλασμάτων. Ἐν ἀποτυχίᾳ (καίτοι κατὰ νεωτέρους χρόνους ὑποστηρίζεται τὸ δυνατὸν τῆς τοιαύτης μεταμοσχεύσεως) ἀνέτρεξαν μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὴν μεταμόσχευσιν καρκίνων ζῴων εἰς ζῷα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἰδίᾳ ἐπὶ μυῶν, ζῴων λίαν εὐαισθήτων πρὸς τὸν καρκίνον. Οὕτως ὁ μὲν Moreau τῷ 1894 ἐπετύγχανε νὰ μεταμοσχεύσῃ καρκίνον εἰς 17 γενεὰς μυῶν, ὁ δὲ Jansen τῷ 1903 εἰς 24 γενεάς, κατόπιν δὲ νὰ ἐνοφθαλμίσῃ καρ-

Digitized by Google

κίνωμα εὑρεθὲν ἐπὶ ῥάχεως λευκοῦ μυὸς εἰς 129 μῦς ἐπὶ 338. Βραδύτερον ὁ Dagonet μεταδίδει καρκίνον ἀνθρώπου εἰς μῦς, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ἄλλα ζῷα, ὁ δὲ Sewring καρκίνον ᾠοθήκης εἰς κύνα καὶ ἐκ τούτου εἰς ἄλλα ζῷα. Χιλιάδες δὲ τοιούτων πειραμάτων ἐγένοντο (Bord, Haaland. Michaelis κτλ.), δι' ὧν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατεδείχθη ἡ ταυτότης τοῦ καρκίνου τῶν ζῴων πρὸς τὸν τοῦ ἀνθρώπου (καίτοι οὗτος παρὰ τοῖς ζῴοις δὲν δεικνύει τὴν αὐτὴν βαρύτητα, διότι οὐχὶ σπανίως ζῷα δύνανται νὰ φέρωσι τοιούτους ἐπὶ μακρὸν ἄνευ καχεξίας καὶ μεταστάσεων), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐμελετήθη λεπτομερέστατα ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις αὐτοῦ, ἡ ἀφυλαξία, ἡ φυσικὴ ἀνοσία, ἡ παθητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ ἀνοσοποιία κτλ. Ἰδίας ὅλως μνείας χρήζουσι τὰ πειράματα τοῦ Brasford ἐν τῷ καρκινολογικῷ ἰνστιτούτῳ τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Ehrlich καὶ Apolant ἐν τῷ πειραματικῷ ἰνστιτούτῳ τῆς Φραγκφούρτης. Διά τινων τῶν πειραμάτων τῶν τελευταίων τούτων ἀπεδείχθη, ὅτι ἐνίοτε καρκίνος μεταμοσχευόμενος κατὰ μὲν τὴν 10ην γενεὰν μετεβάλλετο εἰς καρκινοσάρκωμα, κατὰ δὲ τὴν 14ην τελικῶς εἰς σάρκωμα, γεγονὸς συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς μεικτῆς ὑφῆς τοῦ ἀρχικῶς ἐμβολισθέντος ὄγκου. Ἡ μεταμόσχευσις ἰδίᾳ ἐπιτυγχάνει, ὁπόταν τὰ ζῷα εἶναι τελείως ὑγιῆ, τὰ δὲ κύτταρα τοῦ ὄγκου εἶναι ἄθικτα καὶ κέκτηνται πᾶσαν αὐτῶν τὴν ζωτικότητα, ἣν καὶ ἡ ἐλαχίστη μηχανικὴ τριβὴ ἢ σύνθλιψις καταστέλλει τέλεον.

Παθολογικοανατομικῶς οἱ καρκίνοι ταξινομοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μορφολογικῶν αὐτῶν χαρακτήρων. Κύριον συστατικὸν αὐτῶν εἶναι ὁ ἐπιθηλιακὸς ἱστὸς (πλακῶδες, κυλινδρικόν, ἀδενῶδες ἐπιθήλιον). δι' ὃ καὶ καλοῦνται *ἐπιθηλιώματα, ἐπιθηλιακοὶ καρκίνοι* ἢ *καρκινώματα*, ἢ *ἄωρα ἐπιθηλιακὰ νεοπλάσματα*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ὥριμα ἐπιθηλιακὰ νεοπλάσματα, ἤτοι τὰ καλοήθη νεοπλάσματα τοῦ ἐπιθηλιακοῦ ἱστοῦ (τὰ *θηλώματα* καὶ *ἀδενώματα*). Κατὰ τὰ καρκινώματα τὰ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα, φέροντα τὴν ὑφὴν τῶν φυσιολογικῶν, ὑπερπλασσόμενα καὶ λαμβάνοντα ἄτυπον μορφήν, εἰσδύονται ἀνωμάλως ἐν τῷ συνδετικῷ ἱστῷ, παρασιτικῶς τρεφόμενα καὶ αὐξανόμενα ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ θρεπτικοῦ ὑλικοῦ. Διακρίνονται δέ, α') εἰς *ἐπιθηλιώματα* (δέρματος καὶ βλεννογόνων), ἀποτελούμενα εἴτε ἐκ *πλακώδους ἐπιθηλίου* (ὧν μορφαὶ τὰ *λοβιοειδῆ* καὶ τὰ *δικτυοειδῆ*, οἱ καλούμενοι καὶ *βασικο-καρκινοι*) εἴτε ἐκ *κυλινδρικοῦ ἐπιθηλίου*, καὶ β') εἰς *ἀδενοκαρκινώματα*, σχηματιζόμενα ἐπὶ ἀδενικῶν ὀργάνων (ἧπαρ, μαστός, πάγκρεας, θυρεοειδής, ᾠοθήκη κτλ.) καὶ ἀποτελούμενα ἐξ *ἀδενώδους ἐπιθηλίου* (εἴτε *συμπαγοῦς μορφῆς*, ἧς διακρίνεται ὁ *ἐγκεφαλοειδὴς* καὶ ὁ *σκιρρώδης τύπος*, εἴτε *σωληνώδους*, εἴτε τέλος *κυστεοειδοῦς μορφῆς*). Οἱ ὄγκοι οὗτοι δύνανται ἐπίσης ποικιλοτρόπως καὶ ὑποστρόφως νὰ μεταβληθῶσιν, ὁπότε διακρίνονται ἴδιαι μεταβολαί, τὸ *βλεννῶδες*, τὸ *κολλοειδὲς καρκίνωμα*, τὸ *καρκινοειδὲς* (Kankroid) κτλ. Πλὴν τούτων, εἰς τὰ κακοήθη ἐπιθηλιακὰ νεοπλάσματα ἀνήκουσι καὶ ἴδιοί τινες τύποι, οἷον οἱ ὄγκοι τοῦ χρωμιοσυγγενοῦς συστήματος (ἐπινεφριδίων, καρωτιδικῶν γαγγλίων, ὑποφύσεως) καὶ τοῦ χοριακοῦ ἐπιθηλίου τοῦ πλακοῦντος (χοριεπιθηλίωμα, ἀδαμαντίνωμα κτλ.). Κυριώτερα δ' ὄργανα προσβαλλόμενα ὑπὸ καρκίνου εἶναι τὸ δέρμα, τὰ χείλη, τὸ στόμα καὶ ἡ γλῶσσα, ὁ λάρυγξ, οἱ μαστοί, ὁ στόμαχος, τὰ ἔντερα, τὸ ὀρθόν, τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῆς γυναικὸς (μήτρα), τὰ οὐροποιητικὰ ὄργανα (νεφροί, κύστις) κτλ. Ἧττον συχνοὶ εἶναι οἱ καρκίνοι τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος.

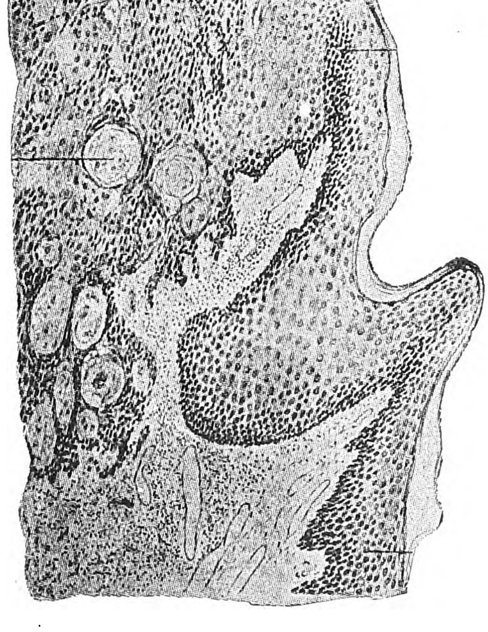

Ἐπιθηλίωμα γλώσσης μικροσκοπικῶς.

Συμπτώματα. Κατὰ Orth, ὁ καρκίνος ἔχει προστάδιον, ὅπερ δύναται ἐπὶ μακρὸν νὰ διαρκέσῃ. Συνήθως ἀναφαίνεται τοπικῶς ὄγκος, ὅστις ἐν ἀρχῇ οὐδὲν ἁπτὸν σύμπτωμα φέρει. Ἄλλοτε ὄγκος καλοήθης ἀπὸ μακροῦ ὑφιστάμενος εἰς μοῖράν τινα τοῦ σώματος ἄρχεται μεταβαλλόμενος εἰς κακοήθη (ὡς π. χ. ἁπλᾶ ἰνομυώματα μήτρας ἢ ἁπλαῖ ὑπερτροφίαι τοῦ προστάτου). Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν ὅρων, οἷον τοῦ εἴδους αὐτοῦ. τῆς χώρας ἐν ᾗ ἀνεπτύχθη, τῆς ἡλικίας τοῦ πάσχοντος κλπ. Οὕτως, εἰς τοὺς γέροντας κακοηθέστατοι τύποι νεοπλασμάτων ἔχουσι βραδυτέραν ἐξέλιξιν ἢ παρὰ νέοις, παρ' οἷς ζωηροτέρα ἡ τοπικὴ αἱμάτωσις καὶ θρέψις. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ καρκινώματα τοῦ μαστοῦ ἐγγύων γυναικῶν δεικνύουσι ταχυτέραν ἐξέλιξιν. Μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ ὄγκου, πρὸς τῇ αὐξήσει αὐτοῦ καὶ τῇ ἐμφανίσει παρὰ τῇ ἀρχικῇ ἑστίᾳ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κυττάρων νέας τοιαύτης ἐπεκτάσεως πρὸς τὰ γείτονα ὄργανα καὶ τοὺς ὀρογόνους ὑμένας *(εἰσφύτευσις)*, ἐπιπροστίθεται κατόπιν καὶ ἡ καλουμένη *μετάστασις* τῶν κυττάρων τοῦ ὄγκου. Τὰ ἐπιθηλιακὰ δηλαδὴ κύτταρα τῶν καρκινωμάτων μεταφερόμενα ὡς ἔμβολα εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος δίδουσι τὴν ἀρχὴν πρὸς πλάσιν νέων ὄγκων τοῦ αὐτοῦ τύπου, ὡς οἱ ἀρχικοί, ἀφ' ὧν κατάγονται. Ἡ μεταφορὰ τούτων συνήθως γίγνεται καὶ διὰ τῆς λεμφικῆς ὁδοῦ πρὸς τοὺς πλησίον ἀδένας, ἔνθα ἄρχεται ἀνάπτυξις νέων ἀνεξαρτήτων ὄγκων. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ ἐπέκτασις γίνεται οὐχὶ κατὰ τὸν κανονικὸν ῥοῦν τοῦ λέμφου, ἀλλὰ παλινδρομικῶς, μολυνομένων τῶν κάτωθι τοῦ ὄγκου ἀδένων, οὐχὶ σπανίως δ' ἐπέρχεται διήθησις τοῦ ὅλου λεμφικοῦ συστήματος *(καρκινώδης λεμφαγγειΐτις)*. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ καὶ διὰ τῆς ἀγγειακῆς ὁδοῦ. Εἰς μετάστασιν μεγάλως συμβάλλονται αἱ μυϊκαὶ συσπάσεις καὶ οἱ διάφοροι χειρισμοί, ἐπιτριβαὶ ἢ μαλάξεις τῶν ὄγκων. Εὐτυχῶς ὅμως ἐκ τῶν μεταφερομένων οὕτω κυττάρων τοῦ ὄγκου μικρὸς μόνον ἀριθμὸς σχηματίζει μεταστάσεις, τῶν λοιπῶν καταστρεφομένων ἐν τῷ σώματι, ὡς ἐδείχθη καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τῶν ζῴων πειραμάτων. Ἡ σοβαρότης ὅμως τῶν καρκίνων δὲν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῶν, καίτοι, ὡς εἰκός, ὄγκοι ὑπερμεγέθεις δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι λειτουργικὰς διαταραχάς, οὐχὶ σπανίως καὶ θανατηφόρους, διότι καὶ μικροὶ ἔτι καρκίνοι, οἷον τοῦ μαστοῦ, δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι μεταστάσεις σοβαρωτάτας εἰς τοὺς λεμφικοὺς ἀδένας.

Ἐνίοτε εὐτυχῶς ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῶν καρκίνων δύναται ν' ἀνασταλῇ, τῶν ὄγκων αὐτομάτως ὑποχωρούντων μέχρις ἐξαφανίσεως. Ἀνάλογόν τι παρατηρεῖται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων διηθηθέντων γαγγλίων μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου, ἂν ταῦτα δὲν συναφαιρεθοῦν κατὰ τὴν ἐγχείρησιν.

Ἀλλ' αἱ εὐτυχεῖς αὗται περιπτώσεις εἶναι σπανιώταται, διότι ἡ δύναμις τῆς νόσου ὑπερβαίνει τὴν ἀμυντικὴν ἱκανότητα τοῦ ὀργανισμοῦ, δι' ὃ καὶ συνήθως ἡ πορεία καὶ ἡ ἐξέλιξις εἶναι ταχεῖα καὶ ἄγει εἰς θάνατον, ἂν δὲν ἐξαιρεθῇ ταχέως ὁ ὄγκος. Τὸ τέλος δὲ δύναται νὰ ἐπέλθῃ διαφοροτρόπως. Οὕτως ἐπὶ περιπτώσεων πολυαρίθμων μεταστάσεων εἰς σπουδαῖα τοῦ ὀργανισμοῦ ὄργανα ὁ θάνατος δύναται νὰ ἐπέλθῃ ὡς τάχιστα, ὡς καὶ ἐπὶ καρκίνων τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἥπατος, καίτοι βραδέως ἀναπτυσσομένων. Ὁ θάνατος μετὰ τὸν καρκίνον δύναται παρὰ ταῦτα νὰ ἐπέλθῃ ἐξ αἱμορραγίας ἐκ διαβρώσεως τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων. Ἐπίσης τοῦ ὄγκου ἐξελκουμένου καὶ ἐπιπροστιθεμένης καὶ μολύνσεως ἐκ τῆς εἰσόδου διαφόρων μικροοργανισμῶν, δύναται δευτεροπαθῶς νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος. Περαιτέρω αὐξανομένου τοῦ ὄγκου, συνεπείᾳ τῆς ψυχικῆς καταπτώσεως, τῆς ἐλλείψεως ὀρέξεως, τῶν αἱμορραγιῶν, τῆς ἀπορροφήσεως τῶν προϊόντων ἀποσυνθέσεως ἐκ τῶν ἐπιπροστιθεμένων μικροοργανισμῶν, ὡς καὶ τῶν ἐκ τοῦ ὄγκου λειτουργικῶν διαταραχῶν, ἐπέρχεται, μὴ ἰσορροπουμένης τῆς καταστροφῆς τοῦ πρωτοπλάσματος (Müller), ἀναιμία, καταβολὴ τῶν δυνάμεων, ἀπίσχνανσις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τελικῶς καταφανὴς καχεξία *(καρκινώδης καχεξία)*, ἣν τινες ἀποδίδουσιν εἰς δηλητήρια ἀπὸ τῶν ὄγκων ἀπεκκρινόμενα. Οἱ ὄγκοι δυστυχῶς καὶ μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν δύνανται ν' ἀναπαραχθῶσι, συνεπείᾳ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ὑπολειφθέντων κυττάρων *(ὑποτροπή)*, εἴτε τοπικῶς, εἴτε ἐν τῇ περιοχῇ τούτου διὰ μεταφορᾶς τούτων διὰ τῆς λεμφικῆς ἢ ἀγγειακῆς ὁδοῦ. Ἡ ὑποτροπὴ ἐπέρχεται ὁτὲ μὲν βραδέως, ὁτὲ δὲ ταχέως (ἔτη, μῆνας).

Διάγνωσις. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν εἰρημένων ἡ πρώϊμος διάγνωσις τοῦ καρκίνου κέκτηται μεγίστην σημασίαν, οὐ μόνον διότι ἐν ἀρχῇ ὁ ἀσθενὴς εὕρηται ἐν καλῇ ἔτι καταστάσει καὶ εὐχερέστερον δύναται νὰ ὑποστῇ τὴν ἐγχείρησιν, οὖσαν ἐν ἀρχῇ ὡς τὰ πολλὰ μὴ σοβαράν, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον, διότι ἐν ἀρχῇ ὁ καρκίνος ἀποτελεῖ τοπικὴν μόνον πάθησιν, ὁπότε καὶ ἀφαιρούμενος θεραπεύεται. Τοιαύτη ὅμως πρώϊμος διάγνωσις συνήθως εἶναι ἐφικτὴ ἐπὶ τῶν καρκίνων τοῦ δέρματος ἢ τῶν ὁρατῶν (δι' ὀφθαλμοῦ ἢ ἐργαλείων) βλεννομεμβρανῶν. Δυστυχῶς τῶν ὄγκων τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων ἡ πρώϊμος διάγνωσις εἶναι δυσκολωτέρα, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως γενικῶν χαρακτηριστικῶν συμπτωμάτων, ὁ δ' ἀσθενὴς οὐχὶ σπανίως προσέρχεται εἰς τὸν ἰατρόν, ὁπόταν εὕρηται ἐκτὸς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Εἰς τοῦτο συμβάλλεται καὶ ἡ ἔλλειψις πόνων, οἵτινες σπανίως συνοδεύουσι τοὺς ἀρχομένους ὄγκους. Δυστυχῶς δὲ καὶ ἀντιδράσεις διαγνωστικαὶ ἀνάλογοι τῶν ἐφαρμοζομένων ἐπὶ τῶν λοιμωδῶν νόσων δὲν ἐτελεσφόρησαν προκειμένου περὶ καρκίνου, καίτοι οὐκ ὀλίγαι εἰσὶν ἔτι ὑπό τινων ἐν χρήσει (ἀντίδρασις Abderhalden, κυτταρολυτικὴ κατὰ Freud-Kanciner, μέθοδος Botelho (ἔχουσα ἀξίαν τινὰ ὅταν εἶναι θετικὴ κ.τ.λ.). Τινὲς ἀποδίδουσι διαγνωστικὴν ἀξίαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὅταν εὕρηται ἠλαττωμένος, ἢ εἰς τὴν ὑπογλυκαιμίαν τοῦ ὀροῦ. Πρὸς διάγνωσιν τῶν ὄγκων τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλῆνος μεγάλως συμβάλλεται ἡ δι' ἀκτίνων Ραῖντγκεν ἐξέτασις. Πάντως δέον νὰ λαμβάνηται μεγάλως ὑπ' ὄψει, ὅτι δυνατὸν νὰ ἐγκρύπτηται καρκίνος ἐπὶ ἀσθενοῦς ὑπὲρ τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας, ἔχοντος γαστροεντερικὰς διαταραχὰς μετ' ἀπωλείας τοῦ βάρους καὶ ἀναιμίας. Ἡ αἱμορραγία ἐπίσης εἶναι συνηθέστατον καὶ σπουδαιότατον σύμπτωμα κατὰ τὸν καρκίνον (νεφροῦ, κύστεως, μήτρας, γαστροεντερικοῦ σωλῆνος, πνεύμονος). Δέον ἐπίσης πάντοτε νὰ ἐξετάζηται ἐπιμελῶς, ἂν τὸ αἷμα προέρχηται ἐξ αἱμορροΐδων ἢ καρκίνου τοῦ ὀρθοῦ. Ἡ φύσις παντὸς προσιτοῦ ὄγκου δύναται ἐπίσης νὰ καθορίζηται διὰ βιοψίας ὑπὸ ἐμπείρου παθολογοανατόμου, οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ παραλείπηται ἡ ἐξέτασις τῆς ἀντιδράσεως κατὰ Wassermann, ὡς καὶ ἡ ἀνίχνευσις σπειροχαιτῶν ἐν τοῖς ἡλκωμένοις ὄγκοις. Πρὸς διάγνωσιν ἐπίσης συμβάλλεται καὶ ἡ προΰπαρξις καλοήθους ὄγκου ἢ προκαρκινικῶν ἐκδηλώσεων ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ. Ἂν ὁ ὄγκος εἶναι εὐκίνητος, μὴ συμπεφυκὼς μετὰ τῶν πέριξ ἱστῶν καὶ τοῦ δέρματος, ἂν προϋπάρχῃ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, εἶναι ὡς τὰ πολλὰ καλοηθείας ἀπόδειξις (λίπωμα, ἴνωμα κτλ.). Ὄγκοι κατὰ τὸν τράχηλον δέον νὰ διακρίνωνται τῶν φυματιωδῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐξογκώσεων τῶν ἀδένων (νόσος Hodgkin). Ὄγκοι τῶν σιαλογόνων ἀδένων συνήθως εἶναι μεικτοῦ τύπου καὶ μετρίως κακοήθεις. Ὄγκοι τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων συνήθως εἶναι ἰνώματα, ἐν τῷ ὀμφαλῷ σπανιώτερον δύναται νὰ ἐμφανισθῇ καρκίνος. Μελαγχρωστικοὶ ὄγκοι εἶναι πάντοτε ὕποπτοι. Μεγάλως ἔτι συμβάλλονται πρὸς διάγνωσιν ἡ θέσις τοῦ ὄγκου, ἡ μορφή, ἡ σύστασις αὐτοῦ. Δέον ἐπίσης ἐπιμελῶς νὰ ἐξετάζωνται ἑκάστοτε καὶ οἱ πλησίον ἀδένες, ὡς καὶ τὰ διάφορα ὄργανα διὰ μεταστάσεις, ὡς καὶ τὰ οὖρα, τὸ γαστρικὸν ὑγρόν, τὰ πτύελα, τὸ πλευριτικὸν ἐξίδρωμα, ἢ καὶ μετ' ἀπόξεσιν τὰ ξέσματα τῆς μήτρας.

Προφύλαξις. Οἱ γενικοὶ ὑγιεινοὶ κανόνες θεωροῦνται οὐσιωδέστατοι προκειμένου καὶ περὶ προφυλάξεως ἀπὸ τοῦ καρκίνου. Καθαριότης σώματος, στόματος, πλύσις χειρῶν πρὸ τοῦ φαγητοῦ, ζωὴ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀποφυγὴ κοπώσεως καὶ θλίψεων, τόνωσις τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ βαρείας νόσους (γρίππη κτλ.). Τὸ σῶμα δέον νὰ μὴ πιέζηται ὑπερμέτρως (στηθόδεσμος, ζῶναι κτλ.). Ἐπίσης δέον νὰ συνιστᾶται ἡ ἀποφυγὴ λήψεως ὑπερθέρμων ποτῶν καὶ τροφῶν, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσι κατὰ τόπους (χείλη, γλῶσσα, στόμαχος) ἐλαφρὰ ἐγκαύματα, ὡς καὶ τῆς χρήσεως ὑπερθέρμων πλύσεων ἢ κλυσμάτων (στόμιον μήτρας, ὀρθόν, βάλανος). Ἀποφυγὴ ἐπίσης πολλοῦ καὶ διαρκοῦς καπνίσματος, ἐπιδρῶντος οὐ μόνον διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐκ τῆς νικοτίνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διαρκῶν ἐλαφρῶν ἐγκαυμάτων διὰ τοῦ σιγαρέττου ἢ τῆς καπνοσύριγγος. Καίτοι πειραματικῶς ἐπὶ μυῶν ἐδείχθη, ὅτι ἡ τροφὴ ἔχει σημασίαν τινὰ διὰ τὴν ἐμφάνισιν καρκίνου, προκειμένου περὶ ἀνθρώπου πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ Γαληνοῦ μέχρι σήμερον διαγραφεῖσαι δίαιται ἐδείχθησαν ἄνευ ἀξίας. Ἐν τούτοις συνιστᾶται ἀποφυγὴ ὑπερβολικῆς κρεοφαγίας, καταχρήσεως οἰνοπνευμάτων, ἐρεθιστικῶν ἀρωμάτων καὶ ἀβράστων χόρτων. Γνωρίζω ὅμως περίπτωσιν κυρίας, ἥτις, καίτοι καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῆς δὲν ἔφαγε κρέας, φοβουμένη τὴν νόσον, ἐξ ἧς ἀπέθανόν τινες τῶν οἰκείων αὐτῆς, ἀπέθανεν ἐκ καρκίνου. Ὁ Φρόϋντ ὅμως νῦν ἀγγέλλει τὴν ἐπιτυχίαν διαίτης ἐν συνδυασμῷ μετὰ φαρμακευτικῆς θεραπείας. Ἰδιαιτέρα ὅλως φροντὶς δέον νὰ ληφθῇ πρὸς ἐπιμελῆ θεραπείαν πάσης *προκαρκινώδους καταστάσεως*. Ὁ Delbet ὡς προληπτικὸν μέσον συνιστᾷ τὸ χλωριοῦχον μαγνήσιον, λαμβανόμενον εἰς μικρὰν δόσιν καθ' ἑκάστην, ὁ δὲ Fissinger τοῦτο μετὰ βισμουθίου.

Θεραπεία. Πᾶσα θεραπεία μέχρι σήμερον δι' ἐσωτερικῶς λαμβανομένων φαρμάκων ἢ ἐξωτερικῶς

Digitized by Google

ἐπιθεμένων (ἀρσενικοῦ, ἰωδίου, ἀσβεστίου, χλωριούχου ἀσβεστίου, σεληνίου, χαλκοῦ, μολύβδου, ὁποῦ διαφόρων ὀργάνων, ἢ καὶ δι' ἐμβολίων κτλ.) δυστυχῶς ἐδείχθη ὅλως ἀνενεργής. Μία καὶ μόνη μέθοδος ἐκρίθη τελεσιουργός, ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰατρῶν συστηθεῖσα καὶ ἐφαρμοσθεῖσα ἐξαίρεσις τοῦ ὄγκου μετὰ τῶν ριζῶν αὐτοῦ, εἰς ἣν προσετέθη κατὰ νεωτέρους χρόνους καὶ ἡ δι' ἀκτινοβολίας (δι' ἀκτίνων Ραίντγκεν καὶ ραδίου). Ἡ ἐξαίρεσις ὅμως τοῦ ὄγκου δέον νὰ γίνῃ ὡς οἷόν τε πρωϊμώτερον, καθ' ὅσον σήμερον θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι ὁ καρκίνος ἐν ἀρχῇ εἶναι τοπικὴ νόσος καὶ ὅτι δύναται νὰ ἰαθῇ ἐξαιρούμενος ὡς τάχιστα ἢ καταστρεφόμενος δι' ἀκτινοβολίας, ὅπου τοῦτο δυνατόν. Οὕτω δὲ τὸ κατ' ἐξοχὴν σωτήριον μέσον ἀπομένει ἡ διὰ τοῦ μαχαιρίου ταχίστη ἐξαίρεσις τοῦ ὄγκου μετὰ τμήματος ἐκ τοῦ πέριξ ὑγιοῦς ἱστοῦ καὶ τῶν γειτονευόντων γαγγλίων, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα διὰ τῆς ἁπλῆς ἐπισκοπήσεως ἢ ψηλαφήσεως φαίνωνται ὑγιᾶ, διότι οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἂν ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχωσιν ἤδη καρκινώδη κύτταρα ἀπὸ τοῦ ὄγκου προελθόντα, ἀφ' ὧν δύναται κατόπιν νὰ ἀναπτυχθῇ ὑποτροπή. Ἡ ἀκτινοβολία διὰ τῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν ἢ τοῦ ραδίου, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, ἐνεργοῦσα εἰδικῶς ἐπὶ τῶν ὑπὸ διαίρεσιν καὶ πολλαπλασιασμὸν κυττάρων τοῦ ὄγκου, δέον νὰ ἐκτελῆται ὑπὸ ἐμπείρου εἰδικοῦ ἐπιστήμονος καὶ διὰ τῶν καταλλήλων μηχανημάτων, ὡς ὑποστηρίζει καὶ ὁ Regaut. Καὶ τὸ μὲν ράδιον διὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ B ἔχει τοπικὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν, ἥτις φθάνει περίπου τὸ 1 ἑκατοστόμετρον πέριξ τῆς ραδιούχου ἑστίας, δι' ὃ καὶ μεταχειρίζονται πλείονας ἑστίας κειμένας πλησίον ἀλλήλων καὶ ἐξ ἴσου διανεμομένας ἐν τῷ ὄγκῳ (διὰ ραδιούχων σωληναρίων ἢ ραδιούχων βελονῶν). Αἱ δὲ ἀκτῖνες Ραίντγκεν ἐνεργοῦσιν ἐπὶ εὐρυτέρας ἐπιφανείας, ἀλλ' αἱ ἰσχυραὶ δόσεις αὐτῶν δέον καταλλήλως νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἵνα ἐνεργήσωσι μόνον ἐπὶ τῶν κυττάρων τοῦ νεοπλάσματος. Διὰ τῶν μεθόδων τούτων τῆς ἀκτινοβολίας οἱ καρκίνοι τοῦ δέρματος, τῶν χειλέων, τοῦ στομίου τῆς μήτρας, τῶν γαγγλίων, κτλ. δύνανται νὰ ὑποχωρήσωσιν, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ νὰ θεραπευθῶσιν. Ἄριστος θεωρεῖται ὁ συνδυασμὸς τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως μετὰ τῆς ἀκτινοβολίας, πρὸ ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ἐφαρμοζομένης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκ τῆς πολυαρίθμου βιβλιογραφίας ἀναφέρομεν ὀλίγας μόνον γενικὰς πραγματείας: *J. Wolff*, Die Lehre von der Krebskrankheit (1913).—*P. Menetrier*, Cancer etc. (Paris 1927) (ἐν «Traité de méd. et de thérap.» de Carnot et Lereboullet).— *J. Steinhaus*, Les tumeurs (Paris 1921).— *F. C. Wood*. Cancer (New York. 1919).—*H. Hartmann*, Cancer et son trateement (Paris 1920).—*W. S. Brainbridge*, Le Problème du Cancer (Paris 1922).—*G. Roussy*, Etat actuel du problème du Cancer (1924).—*K. Μελισσηνοῦ*, Παθολογικὴ ἀνατομικὴ Α' (Ἀθῆναι 1921).— *G. Janneney*, Le Cancer (Paris 1926).—*M. Renaut*, Les cancers et leurs complications (Paris 1927).

ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

Ὀργανώσεις καὶ ἀγὼν κατὰ τοῦ καρκίνου. Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ καρκίνου ἔχει ἀναληφθῆ ἀπὸ τοῦ 1792 ἐν Ἀγγλίᾳ πρῶτον, μετὰ δὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀκτίνων Röntgen καὶ τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων, πανταχοῦ σχεδὸν σήμερον, διὰ τῆς ἱδρύσεως εἰδικῶν ὀργανώσεων καὶ ἱδρυμάτων ἐξ ἐξεχόντων εἰδικῶν ἰατρῶν ἢ καὶ ἄλλων προσωπικοτήτων. Αἱ ὀργανώσεις αὗται διευκολύνουν τὰς ἐρεύνας διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ αἰτίου ἢ τῶν αἰτίων καὶ ἀφορμῶν τοῦ καρκίνου ἢ τῶν καρκίνων, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν καταλλήλων μέσων θεραπείας καὶ τὴν βελτίωσιν αὐτῶν (μαχαιρίου, ἀκτίνων X καὶ ραδίου κτλ.), τὴν βελτίωσιν τῶν μέσων διαγνώσεως καὶ θεραπείας καὶ τέλος πᾶσαν προσπάθειαν κατατείνουσαν εἰς τὴν διάδοσιν, μεταξὺ τῶν ἰατρῶν καὶ τοῦ κοινοῦ, πασῶν τῶν ὠφελίμων ἰδεῶν, γνώσεων καὶ μέσων προφυλάξεως ἀπὸ τῆς νόσου.

Αἱ ὀνομαστότεραι ὀργανώσεις διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ καρκίνου εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ «Cancer investigation Comittee» (Λονδῖνον), δρῶσα ἀπὸ τοῦ 1792, ἱδρύσασα καὶ τὸ καρκινολογικὸν τμῆμα ἐρευνῶν καὶ θεραπείας τοῦ «Middlesex Hospital» (1875), τὸ «Cancer Hospital» (1851), οὗτινος παράρτημα τὸ «Institute of Cancer Research» (1910), τὸ «Royal Radium Institute» (1905), ἡ «Comittee of Medical Research for Cancer» (1915), ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ συμβουλίου τοῦ βασιλέως, τὸ «Departement Comittee of Cancer», ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ὑπουργείου Ὑγιεινῆς, ἡ «British Empire Cancer Compaign» (1923), ἱδρυθεῖσα ἰδιωτικῇ μὲν πρωτοβουλίᾳ, ἐνισχυομένη δὲ καὶ ἐνισχύουσα πάσῃ δυνάμει τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια καὶ ἐκδίδουσα τὴν «Cancer Review», ἡ «Imperial Cancer Research Fund» ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ «Royal College of Physicians» καὶ τοῦ «R. C. of Surgeons» (1904), διαδεχθεῖσα οὐσιαστικῶς τὴν «Cancer Research Fund» (1901). Παρόμοιαι ὀργανώσεις ὑπάρχουν εἰς πλείστας, πανεπιστημιακὰς καὶ μή, μεγάλας πόλεις τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς. Ἐν Αὐστρίᾳ δρᾷ ἡ «Αὐστριακὴ ἐπιτροπὴ τοῦ καρκίνου» (Βιέννη). Ἐν Ἀμερικῇ (Ἡν. Πολιτεῖαι), ἡ πρώτη ἀντικαρκινικὴ κίνησις ἐσημειώθη τῷ 1899, τῇ προσπαθείᾳ ὁμάδος ἰατρῶν τῆς Ν. Ὑόρκης, καὶ ἐπακολούθως ἱδρύθησαν εἰδικὰ τμήματα καὶ ἱδρύματα, τὸ «Memorial Hospital» (Ν. Ὑόρκη), τὸ «Rockfeller Institute of Medical Research», οὗτινος ὑπάρχουν μεγάλα εἰδικὰ τμήματα διὰ τὸν καρκίνον, τὸ «Crocker Institute of Cancer Research» τοῦ πανεπιστημίου Columbia, τὸ πλουσιώτατον καρκινικὸν ἵδρυμα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ «Skin and Cancer Hospital» (St Luis), τὸ «Peter Bant Brigham Hospital» (Boston), τὸ «State Institute for the Study of Malignant Desease (Buffalo), τὸ «John's Hopkins Hospital» (Baltimore) καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοπικαί, πανεπιστημιακαὶ καὶ λαϊκαὶ ὀργανώσεις. Ἐν Βελγίῳ ὑπάρχουν 4 ἀντικαρκινικὰ κέντρα τῶν πανεπιστημιακῶν πόλεων (1924) κατὰ τὸ γαλλικὸν ὑπόδειγμα, 2 ἰνστιτοῦτα ραδίου (Βρυξέλλαι καὶ Λουβαίν), ἡ «Ligue National Belge contre le cancer» (1923). Ἐν Γαλλίᾳ ἡ «Association Française pour l' étude du cancer», ἐκδίδουσα καὶ περιοδικὸν (1906), ἡ «Ligue Française», διαδεχθεῖσα τὴν διαλυθεῖσαν «Ligue Franco - Anglo-Americaine (1915) ἐκδίδουσα καὶ τὸν «Index Cancerologiae» (1927). Τὸ ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς καὶ Δημοσίας Ἀντιλήψεως ἤρξατο ἱδρύον κέντρα ἀντικαρκινικά, ἀνὰ τὰς διαφόρους, πανεπιστημιακὰς ἢ μή, μεγάλας πόλεις, οὕτως ὥστε σήμερον ὑπάρχουν 16 τοιαῦτα, πλὴν τῶν 4 νοσοκομειακῶν ἐν Παρισίοις, τοῦ νεοσυστάτου ἰνστιτούτου καρκίνου τοῦ πανεπιστημίου Παρισίων καὶ τοῦ ἰνστιτούτου τοῦ ραδίου καὶ τῆς «Fondation Curie», τῶν δύο τελευταίων στενότατα συνεργαζομένων καὶ ἄριστα ἐφωδιασμένων διὰ τε τὰς ἐρεύνας καὶ τὰς θεραπείας τῶν κακοήθων ὄγκων. Ἐν Γερμανίᾳ, ἡ κίνησις κατὰ τοῦ καρκίνου ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοῦ 1900, διὰ συμπήξεως μεικτῆς ὀργανώσεως ἐν Βερολίνῳ, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας», «Komitee für Krebsforschung» ἧς ὑποεπιτροπαὶ συνεπήχθησαν ἀνὰ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας, τὸ καρκινολογικὸν ἰνστιτοῦτον Βερολίνου, Ἀμβούργου, Φραγκφούρτης, πανεπιστημιακὰ καρκινοθεραπευτικὰ κέντρα πολλῶν πόλεων, Δρέσδης, Λειψίας, Μονάχου, Erlangen κλπ. Ἐν Βερολίνῳ εἶχεν ἱδρυθῆ ἡ «Διεθνὴς Ἕνωσις κατὰ τοῦ καρκίνου», συνελθοῦσα εἰς πραγματικὸν διεθνὲς συνέδριον ἐν Heidelberg τῷ 1906, ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ «Samariter Haus». Τὸ δεύτερον διεθνὲς συνέδριον καρκίνου συνῆλθεν ἐν Παρισίοις τῷ 1910, προσελθόντων ἀντιπροσώπων 23 χωρῶν, πλὴν ὅμως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Νορβηγίας, μὴ προσχωρησασῶν, ἀκολούθως δὲ ἀποχωρησάσης καὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τὸ δὲ τρίτον ἐν Βρυξέλλαις διεθνὲς συνέδριον ἔδειξε σημεῖα διαλύσεως, ἡ ὁποία ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον. Ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ ὑπάρχουν δύο ἀντικαρκινικὰ κέντρα, ἐν Βελιγραδίῳ καὶ Ζάγκρεμπ. Ἐν Δανίᾳ ὑπάρχει ἡ «Ἐπιτροπὴ τῆς ἰατρικῆς ἑνώσεως διὰ τὴν μελέτην τοῦ καρκίνου» (1906) καὶ τὸ «Ἰνστιτοῦτον ραδίου», ἐν Κοπεγχάγῃ (1922). Ἐν Ἑλβετίᾳ, ἡ «Lingue Nationale contre le cancer» (1910) καὶ τὰ ἀντικαρκινικὰ κέντρα τῶν πανεπιστημίων Γενεύης, Λωζάννης, Ζυρίχης, καὶ ἐν ἰνστιτοῦτον ραδίου Γενεύης. Ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἡ «Ἰαπωνικὴ Ἕνωσις διὰ τὰς καρκινολογικὰς ἐρεύνας», ἐκδίδουσα καὶ δίγλωσσον περιοδικόν, τὸ «Gann», εἰς ἰαπωνικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ «Ἰταλικὴ ἕνωσις διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ καρκίνου», ἐκδίδουσα καὶ τὸ περιοδικὸν «Tumori», ἀντικαρκινικὰ κέντρα ἐν Ρώμῃ 1924 (Hosp. S. Maria e S. Gallicano), ἐν Τουρίνῳ 1914 (Hosp. S. Giovani), ἐν Μιλάνῳ (1928) τὸ ἐθνικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ Γ', διὰ τὴν μελέτην καὶ θεραπείαν τοῦ καρκίνου. Ἐν Ἱσπανίᾳ, ἡ «Ἱσπανικὴ ἕνωσις κατὰ τοῦ καρκίνου», ἔχουσα ὑπὸ ἵδρυσιν ἀντικαρκινικὰ κέντρα, κατ' ἀπομίμησιν τῶν γαλλικῶν. Ἐν Ὁλλανδίᾳ, τὸ «Ἰνστιτοῦτον ραδίου τῶν Κάτω Χωρῶν» (Amsterdam) καὶ ἕτερον ἐν Rotterdam. Ἐν Πολωνίᾳ, ἡ «Ἐθνικὴ πολωνικὴ ἑταιρεία διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ καρκίνου» καὶ τὸ «Ἰνστιτοῦτον ραδίου», ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Curie (Βαρσοβία). Ἐν Ρωσίᾳ ὑπάρχουν 2 μὲν ραδιολογικὰ κέντρα ἐν Μόσχᾳ, 2 δὲ ἐν Πετρουπόλει, καὶ 5 ἄλλα εἰς δευτερευούσας πόλεις, Κίεβον, Ὀδησσὸν κτλ. Ἐν Σουηδίᾳ, τὸ «Radiumhemmet» (1910), ἡ «Καρκινολογικὴ ἑταιρεία» (Στοκχόλμη 1911) καὶ ἀρτισύστατα ἕτερα 2 ἀντικαρκινικὰ κέντρα. Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, τὸ «Ἰνστιτοῦτον ραδίου», ἡ «Καρκινολογικὴ ἑταιρεία» ἐν Πράγᾳ καὶ 2 ἄλλα κέντρα. Ἐν Ἑλλάδι, τῷ 1924 ἱδρύθη ἡ «Πανελλήνιος ἕνωσις κατὰ τοῦ καρκίνου», καὶ τῷ 1929 ἡ «Ἑλληνικὴ καρκινολογικὴ ἑταιρεία». Ἀπὸ τοῦ 1929 ἐκδίδεται εἰδικὸν περιοδικόν, τὸ «Δελτίον Καρκινολογίας» ὑπὸ τοῦ Ἀ. Λαμπαδαρίδου.

Α. Λ.

— *[Κτηνιατρ.]* Τὸ ὄνομα *καρκίνος* δίδεται εἰς ὅλους τοὺς κακοήθεις ὄγκους, τοὺς ἀναπτυσσομένους εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἢ ἐσωτερικοὺς ἱστούς. Τούτους χαρακτηρίζει ἡ ταχεῖα καὶ προοδευτικὴ ἐξέλιξις, ἡ ὑποτροπὴ κατόπιν ἀφαιρέσεως αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ διὰ μεταστάσεων γενίκευσις αὐτῶν εἰς ὅλους τοὺς ἱστοὺς τοῦ σώματος. Ἀναλόγως τῶν ἱστολογικῶν αὐτῶν χαρακτήρων, οἱ κακοήθεις ὄγκοι διαιροῦνται εἰς ὄγκους *ἐπιθηλιακοὺς* ἢ τοῦ *συνεκτικοῦ* ἱστοῦ. Εἰς τοὺς πρώτους περιλαμβάνονται τὰ *ἐπιθηλιώματα* καὶ τὰ *καρκινώματα*, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους τὰ *σαρκώματα* μετὰ τῶν ποικιλιῶν αὐτῶν (χονδροσαρκώματα, ὀστεοσαρκώματα) κλπ. Ὁ καρκίνος τῶν ζῴων εἶναι οὐσιωδῶς ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τοῦ ἀνθρώπου, τόσον ἀπὸ παθογενετικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀνατομοπαθολογικῆς καὶ μικροσκοπικῆς. Ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ζῷα δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ἐκ τοῦ καρκίνου. Περιοριζόμενος εἰς τὰ κατοικίδια ζῷα ὁ καρκίνος, εἶναι συνηθέστερος εἰς τὰ σαρκοφάγα (κύων, γαλῆ) καὶ σπανιώτερος εἰς τὸν ἵππον, τὸν βοῦν καὶ τὰ πτηνά. Ἐλάχιστον συναντᾶται εἰς τὰ πρόβατα καὶ τὸν χοῖρον, λόγῳ τῆς βραχύτητος τοῦ βίου αὐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἕδραν, ὁ καρκίνος προσβάλλει ἅπαντα τὰ ὄργανα. Οὕτω προσβάλλει: 1) Τὸ κινητικὸν σύστημα. Τὰ ὀστᾶ καὶ οἱ μύες τοῦ ἵππου καὶ τοῦ κυνὸς δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν ὀστεοχόνδρωμα, ὀστεοσάρκωμα, χόνδρωμα κτλ. 2) Τὸ πεπτικὸν σύστημα. Ὁ οἰσοφάγος, τὰ ἔντερα, ὁ στόμαχος, τὸ ἧπαρ, ὁ σπλήν, τὸ πάγκρεας τοῦ ἵππου, τοῦ κυνὸς καὶ τῆς γαλῆς δύνανται νὰ προσβληθῶσι ἐξ ἐπιθηλιωμάτων καὶ σαρκωμάτων. 3) Τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα. Οἱ πνεύμονες τοῦ κυνὸς συνήθως προσβάλλονται ἐξ ἐπιθηλιώματος. 4) Τὸ οὐροποιογεννητικὸν σύστημα. Ἀπαντῶνται καρκινώματα τῶν μαστῶν, τῆς μήτρας, τοῦ κολεοῦ, τῶν φωθηκῶν, τοῦ πέους (cancroide), σαρκώματα καὶ ἐπιθηλιώματα τῶν ὄρχεων, τῶν νεφρῶν, τῆς κύστεως κτλ. εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῶν ζῴων. Τέλος καρκίνοι τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος παρετηρήθησαν εἰς τὸν ἵππον καὶ κύνα. Ἡ κληρονομικότης καὶ ἡ μεταδοτικότης τοῦ καρκίνου δὲν ἐξηκριβώθησαν τελείως εἰς τὰ ζῷα ὑπὸ τῶν διαφόρων πειραματιστῶν, παρὰ μόνον παρετηρήθησαν περιπτώσεις τινὲς ἀναπτύξεως καρκινοειδῶν μεταμοσχεύσεων ἐπὶ τοῦ ἰδίου πάσχοντος ζῴου (G. Petit, Borrel, Bridré). Ἐν τούτοις ὑπάρχει ἀναμφισβητήτως προδιάθεσις ἢ ἀνατομική, φυσιολογική, ἢ χημικὴ ἀδυναμία τῶν ἱστῶν τοῦ σώματος, εὐνοοῦσα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καρκίνου εἰς μερικὰ ζῷα. Ἡ προδιάθεσις αὕτη ὑποβοηθεῖται ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τινων, ὡς εἶναι ἡ προκεχωρημένη ἡλικία, τὸ γένος (γεννητικὰ ὄργανα), αἱ χρόνιαι φλογώσεις, αἱ παρασιτικαὶ ἀλλοιώσεις, οἱ καλοήθεις ὄγκοι, οἵτινες μεταβάλλονται εἰς κακοήθεις, κτλ. Τὸ μόνον ἐνδεδειγμένον θεραπευτικὸν μέσον, ὅπερ ἐνίοτε δύναται ν' ἀποβῇ ἀποτελεσματικόν, εἶναι ἡ πρόωρος καὶ πλατεῖα ἀφαίρεσις τοῦ ὄγκου μετὰ τῶν πέριξ ὑγιῶν ἱστῶν καὶ τῶν ἀντιστοίχων λεμφατικῶν ἀδένων μετὰ ραδιοθεραπείας. Συνήθως ἡ θεραπεία εἶναι πρόσκαιρος, διότι ἡ ὑποτροπὴ εἶναι ὁ κανών, ἡ δὲ καρκινωματώδης καχεξία ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Συμφέρει ὅθεν ἡ πρόωρος διάγνωσις διὰ τὴν θανάτωσιν τῶν ζῴων, ὧν τὸ κρέας δύναται νὰ καταναλωθῇ. Ὅταν αἱ ἐπὶ τοῦ σφαγίου παρατηρούμεναι ἀλλοιώσεις εἶναι ἐντοπισμέναι καὶ πρόσφατοι, κατόπιν ἀφαιρέσεως αὐτῶν, τὸ κρέας δίδεται εἰς κατανάλωσιν ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας τοῦτο κατάσχεται εἰς περίπτωσιν γενικεύσεως τοῦ καρκίνου ἢ καρκινωματώδους καχεξίας.

Β. Χ.

— *[Ἀρχ. Τέχν.]* Ἐκαλεῖτο *καρκίνος* ἄγκιστρον διπλοῦν, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληγεν ἡ ἅλυσις τῶν βαρούλκων τῶν χρησιμοποιουμένων πρὸς τοποθέτησιν τῶν ὀγκωδῶν μαρμάρων εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν οἰκοδομημάτων. Ωνομάσθη οὕτω διὰ τὸ σχῆμά του, ἔν τινι δὲ τοιχογραφίᾳ παρίσταται

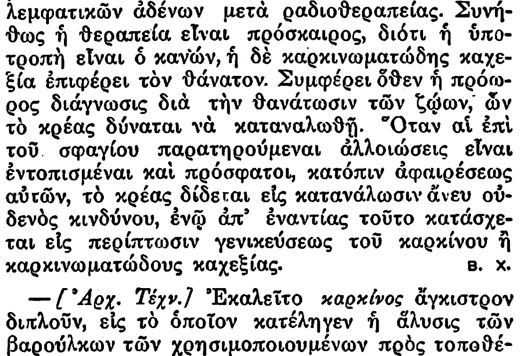

Καρκίνος ἐξηρτημένος ἐκ τρίποδος.
[Τοιχογραφία τῆς Πομπηΐας.]

ὡς ψαλὶς φέρουσα δύο καμπύλα σκέλη, ἐφαρμόζοντα ἐπὶ εἰδικῶν ἀνοιγομένων ἀβαθῶν ὀπῶν εἰς δύο πλευρὰς ἑκάστου μαρμάρου· τοιαῦται ὀπαὶ σῴζονται εἰς διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη πλείστων ἀρχαίων μνημείων. —Π.

— *[Λογοτεχν.]* *Καρκίνος* ὀνομάζεται ὁ στίχος (ἢ ἡ φράσις), ὅστις ἀπὸ τοῦ τέλους ἀναγινώσκεται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ὅπως καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς

Digitized by Google

αὐτοῦ. Εἰς τὴν ποίησιν τοιούτων καρκινικῶν στίχων, ἀγνώστων εἰς τοὺς παλαιούς, ἠσχολοῦντο κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πολλοὶ καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τοὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνους. Ἀρχαιότατος ἴσως εἶναι, ἀφοῦ ἀποδίδεται εἰς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὁ γνωστότατος καρκίνος «Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν», ὅστις συχνότατα ἐχαράσσετο εἰς κρήνας μονῶν καὶ εἰς φιάλας μοναχῶν. Τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911) ἐν πολλοῖς χειρογράφοις σῴζονται τοιοῦτοι καρκινικοὶ στίχοι (ὡς λ. χ. ὦ γένος ἐμόν, ἐν ᾧ μέσον ἐγώ), ῥητορός τινος καλουμένου Λέοντος, Μιχαὴλ Λουλούδη τοῦ Ἐφεσίου (λ. χ. ἀθλήσας ἤδη πώλῳ πηδήσας ἦλθα) καὶ ἄλλων. Καὶ ὁλόκληρον δὲ βιβλίον ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1802 ὁ Μακεδὼν ἱερομόναχος Ἀμβρόσιος Πάμπερις, τὸ ὁποῖον, ἐπιγραφόμενον «Ποίημα καρκινικόν», σύγκειται ἐκ 416 τοιούτων στίχων καὶ ἀφιεροῦται «τῷ μεγίστῳ καὶ σεβαστῷ αὐτοκράτορι πασῶν τῶν Ῥωσιῶν Ἀλεξάνδρῳ τῷ πρώτῳ» ὑπόθεσιν δ' ἔχει ταύτην, «τίνας ἂν εἶπε λόγους Αἰκατερίνα Β', αὐτοκρατόρισσα πασῶν τῶν Ῥωσιῶν, ἐκστρατεύσασα κατὰ τοῦ Λέχου». Εἰς τὰ τοιαῦτα τοῦ λόγου παίγνια, καὶ τὸ περιεχόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ἀκατάληπτον ἢ ἀνόητον καὶ οἱ γλωσσικοὶ κανόνες συχνότατα παραβαίνονται, εἶναι δηλαδὴ τὰ πλεῖστα τούτων ἀληθῆ γλωσσικὰ ἐξαμβλώματα. Καὶ εἰς τὴν λατινικὴν δὲ γλῶσσαν ἔχουσι γραφῇ ὅμοια λογοπαίγνια (λ. χ. Roma tibi subito motibus ibit amor) καὶ εἰς τὰς νεωτέρας εὐρωπαϊκὰς (λ. χ. γαλ. l' âme des uns jamais n' use de mal καὶ γερμ. bei Leid lieh stets Heil die Lieb). Ε. Γ. Π.

—[*Φυτοπαθολ.*] Ἐκλήθη *καρκίνος* νόσος προκαλουμένη ἀπὸ διάφορα αἴτια καὶ προξενοῦσα εἰς τὰ φυτὰ τὴν γένεσιν πληγῶν διαφόρου ἐκτάσεως, ἐχουσῶν τάσιν πρὸς ἑπούλωσιν. Πέριξ τῶν πληγῶν, ἰδίως εἰς τὰ ξυλώδη φυτά, σχηματίζονται ἀλλεπάλληλα στρώματα ἐπουλωτικοῦ ἱστοῦ, τὰ ὁποῖα ὅμως προσβάλλονται καὶ αὐτὰ ὑπὸ τῆς παθογόνου αἰτίας, οὕτως ὥστε ἡ πληγὴ μένει ἀνοικτὴ καὶ περιβάλλεται ἀπὸ τοὺς νεκρωθέντας ἱστούς, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν ὄγκους διαφόρων μεγεθῶν. Οὕτως ἔχομεν τοὺς μικροβιολογικοὺς καρκίνους τῆς λεύκης (Micrococcus Populi), τοῦ καπνοῦ (Bacillus aeruginosus) κτλ. Ὁ μικρομύκης Dasyscypha Willkommii προκαλεῖ τὸν καρκίνον τῆς λάρικος, καὶ ὁ Nectria ditissima τὸν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων (ἰδίως μηλέας, ἀχλαδέας καί τινων δασικῶν) μὲ σοβαρωτάτας συνεπείας διὰ τὰ προσβεβλημένα δένδρα. Τέλος διάφοροι μύκητες τοῦ γένους Fusarium προκαλοῦν καρκινώματα, ἰδίως εἰς τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ διαφόρων φυτῶν. Ε. Τ. Ε.

— **Καρκίνου** *τροπικὸς* [*Ἀστρονομ.*]. Κύκλος τῆς οὐρανίου σφαίρας, κείμενος ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ, παράλληλος τῷ ἰσημερινῷ καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ 23° 27' περίπου. Ὁ κύκλος οὗτος, ὢν γνωστὸς καὶ ὡς *βόρειος τροπικός*, ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Καρκίνου, συμπίπτοντος ἄλλοτε μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ζῳδίου, διότι ὁ Ἥλιος, διαγράφων τὸν παράλληλον τοῦτον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου (περὶ τὴν 21 Ἰουνίου), ἄρχεται ἔκτοτε ὀπισθοδρομῶν, ἤτοι κατερχόμενος ἐκ τοῦ βορείου πρὸς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. *Τροπικὸς τοῦ καρκίνου* καλεῖται ἐπίσης ὁ ἀντίστοιχος καὶ ὁμώνυμος παράλληλος κύκλος ἐπὶ τῆς γηΐνης σφαίρας· χωρίζει τὴν διακεκαυμένην ἀπὸ τῆς βορείου εὐκράτου ζώνης. Σ. Π.

- **«Καρκίνος»**. Ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1873.

Καρκίνος. —1) ***Θορίκιος***, υἱὸς τοῦ Ξενοτίμου, στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Κατ' Ἰούλιον τοῦ 431 π. Χ. μετὰ τῶν στρατηγῶν Πρωτέου καὶ Σωκράτους ἡγήθη τῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀποσταλεισῶν 100 τριήρεων, 1000 ὁπλιτῶν καὶ 400 τοξοτῶν (*Θουκυδ.* Β' 23, 2). Ἦτο γενάρχης ὁλοκλήρου οἰκογενείας χορευτῶν καὶ τραγικῶν, ὑποστὰς διὰ τοῦτο τὰ σκώμματα τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν «Εἰρήνῃ» καὶ «Νεφέλαις». Υἱοὶ αὐτοῦ ἀναφέρονται οἱ Ξενοκλῆς, Ξενότιμος, Ξέναρχος καὶ Δημότιμος. —2) ***Θορίκιος*** τραγικός, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ Ξενοκλέους, κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν υἱὸς τοῦ Ἀθηναίου Θεοδέκτου. Ἔζησεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ Νεωτέρου, ἔγραψε δὲ κατά τινα ἐπιγραφὴν 160 ἔργα, ὧν 11 ἐνίκησαν εἰς δραματικοὺς ἀγῶνας. Ἐκ τῶν ἔργων του διεσώθησαν οἱ τίτλοι: «Ἀερόπη», «Αἴας», «Ἀλόπη», «Ἀμφίαραος», «Ἀχιλλεύς», «Θυέστης», «Μήδεια», «Οἰδίπους», «Ὀρέστης», «Σεμέλη» καὶ «Τηρεύς», καὶ ἀποσπάσματα περιληφθέντα εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Μάϊνεκε (τόμ. Α' 505 κ. ἑ.) καὶ Νάουκ (Β' ἔκδ. 792 κ. ἑ.). Ὁ Καρκίνος ἐκρίθη αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, παρὰ Φωτίῳ δὲ καὶ Σουΐδᾳ «Καρκίνου ποιήματα» ἀποκαλοῦνται τὰ «αἰνιγματώδη» ποιητικὰ ἔργα. — Π.

καρκινώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν νόσον καρκίνον: «καρκινώδης ὄγκος», «ἔκφυμα καρκινῶδες».

καρκίνωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρκινοῦσθαι, ἀπόστημα καρκινῶδες· ‖ μεταφ. κακὸν δυσεπανόρθωτον.

—[*Ἰατρ.*] Τὸν ὅρον *καρκίνωμα* μετεχειρίσθη πρῶτος ὁ Ἱπποκράτης, ὅπως δηλώσῃ τὸ καρκινῶδες νεόπλασμα τοῦ μαστοῦ (*Kühn*, III, 582 καὶ 702), τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων διετήρησαν τοῦτον ἀκριβῶς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἄλλοι τοὐναντίον δηλοῦσι γενικῶς διὰ τούτου, οὐ μόνον τὰ σχηματιζόμενα ἐπὶ ὀργάνων (*ἀδενοκαρκινώματα*) καρκινώδη νεοπλάσματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιθηλιώματα (βλ. λ. *καρκίνος*). ΑΡ. Π. Κ.

—*καρκινώματα ἐπιθηλιακὰ* [*Ἰατρ.*]· βλ. λ. *ἐπιθηλίωμα*.

καρκινωματώδης (ὁ, ἡ), — ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς καρκίνωμα: «ἕλκος καρκινωματῶδες».

καρκινωμάτωσις (ἡ)· βλ. λ. *καρκίνος*.

καρκίνωσις, —εως (ἡ)· ἡ ἀνάπτυξις τῆς νόσου καρκίνου ἐπί τινος ὀργανισμοῦ (ἰδίως φυτοῦ).

—[*Ὁπλομ.*] Καλεῖται *καρκίνωσις* ὁ διαγώνιος ξιφισμός, ὁ ἐκτελούμενος ὅπως ὑπερβληθῇ ἡ ἀντίταξις τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ καρκινώνων ἐκτίθεται ὑπερβολικῶς, ὁ δὲ ἀποκρούων ἀναγκάζεται νὰ κάμψῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν χεῖρα, ἵνα ἀντιταχθῇ εἰς τὸν τοιοῦτον ξιφισμόν. Τ. Ι. Κ.

καρκίνωψ (ὁ) (Carcinops) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱστηριδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους κανθάρους μὲ σῶμα πεπλατυσμένον καὶ μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρκίνωψ ὁ μικρότατος* (Carcinops minima), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας. Οὗτος ἔχει μῆκος 3 περίπου χιλιοστομέτρων, κεραίας λεπτὰς καὶ μᾶλλον ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα κυανοπράσινον μὲ ἰώδεις ἀποχρώσεις. Δ. Ν. Π.

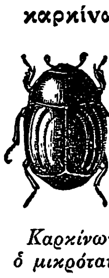

Καρκίνωψ ὁ μικρότατος.

Καρκὸ (Carco), ***Φραγκῖσκος***. Σύγχρονος Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ἐκαλλιέργησεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ποίησιν, τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα κλπ. Τὸ τάλαντόν του εἶναι γονιμώτατον, τὸ δὲ ὕφος του ἐξαιρέτως προσωπικόν. Τῷ 1920 ἐξέδωκε τὴν λυρικὴν συλλογὴν «Ἡ μποὲμ καὶ ἡ καρδιά μου» καὶ ἑτέραν τοιαύτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρὰ τραγούδια». Ἐκ τῶν πεζογραφημάτων του προεξάρχουν ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰς τὰς γωνίας τῶν δρόμων» (1922) τόμος διηγημάτων καὶ τὸ μυθιστόρημα «Ὁ κυνηγημένος ἄνθρωπος» (1922). Ι.Μ.Π.

καρκοκρούξι (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χόνδρυλλα ἡ βρουλοειδής*.

Καρκὸρ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Θέσις πέραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τὴν Ἀραβίαν Ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος ὑποθέτουν, ὅτι εἶναι ἡ *Καρκαΐα* ἢ *Καρκαρία* τῆς Πετραίας Ἀραβίας. Παρ' αὐτὴν ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σαργὼν συνελήφθη καὶ ἐξεδάρη ζῶν ὁ Ἰαχουβὶβ ἢ Ἰλουβίδ, δυνάστης ἐπίβητωρ τῆς συριακῆς Χαμὰθ καὶ ὀργανωτὴς τοῦ κατὰ τῆς Ἀσσυρίας συνασπισμοῦ. Γ. Λ. Α.

Καρκὼ [*Μυθολ.*]. Μυθικὸν τέρας, φόβητρον τῶν νηπίων παρ' ἀρχαίοις, ἀνάλογον πρὸς τὴν Μορμώ, Γαλλώ, Λάμιαν κ. ἄ. Πρὸς τὴν τελευταίαν ταυτίζεται παρ' Ἡσυχίῳ, καὶ αἱ δύο δὲ ἔχουσι τοῦτο τὸ κοινὸν ὅτι ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ἀρχαίων ἔφερον μεγάλους ὀδόντας. Ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τῆς ῥίζης *κάρ*, σημαινούσης τὸ σκληρόν. Π. Ν. Π.

Κὰρλ (Carl ἢ Karl), ***Θεόδωρος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης καὶ ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1839. Διευθύνων τὸ νοσοκομεῖον τῆς Tegernsee ὡς καὶ ἰδιωτικὴν ὀφθαλμολογικὴν κλινικὴν ἐν Μονάχῳ, ἠσχολήθη μὲ διάφορα προβλήματα ἰατρικά. Ἔγραψε: «Ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀνθρώπου ἐντυγχανόντων βακτηριδίων», «Παθολογικὴ ἀνατομία τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπὶ τῶν νόσων τῶν νεφρῶν» (Βισβάδεν 1887), «Ἐπὶ τῶν νεοπλασιῶν τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου» (Μόναχον 1886). Ο. Ρ.

Κάρλα [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς Θεσσαλίας, ἡ ἀρχαία *Βοιβηΐς* (βλ. λ.).

— **Κάρλα** [*Γεωγρ.*] Ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωσίας ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῶν Τατάρων. Εἶναι παραπόταμος τοῦ Σβιγιάγκα, παραποτάμου τοῦ Βόλγα. Μ. Ν. Δ.

Καρλάϊλ (Carlisle) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Κουμβερλάνδης, κειμένη ἐπὶ ἐξηρμένης εὐφορωτάτης πεδιάδος, τὴν ὁποίαν ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Ἥντεν, Κάλντιου καὶ Πάττεριλ. Κάτ. 63.500. Ἡ πόλις ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων σιδηροδρομικῶν κέντρων τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔχει ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν. Ἐν αὐτῇ τὸ Luguvallium τῶν Ῥωμαίων, τὸ ὁποῖον οὗτοι ὠχύρωσαν, καταστήσαντες κέντρον στρατιωτικόν, ὅπως προστατεύωνται ἐκ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν. Τὰ εὑρεθέντα νομίσματα, ἀγγεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ πιστοποιοῦν, ὅτι τὸ Καρλάϊλ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ὑπῆρξε σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις. Ἐρείπια τῶν παλαιῶν ῥωμαϊκῶν τειχῶν σῴζονται ἐπὶ τῆς Δ πλευρᾶς κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Κάλντιου. Ἡ πόλις τῷ 875 μ.Χ. κατελήφθη ὑπὸ τῶν Δανῶν, κατεστράφη καὶ παρέμεινεν ἄγνωστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ μέχρι τοῦ 1092, ὁπότε ὁ Οὐΐλλιαμ Ρούφους, ἀναγνωρίζων τὴν σπουδαιότητά της ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ἔκτισε τὸ φρούριον, ὅπερ σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς στρατών, ἐποικίσας τὸ μέρος. Ὁ ἴδιος ἔκτισε τὸν ναὸν τῶν Αὐγουστίνων, ὅστις κατέστη τῷ 1132 μητρόπολις. Περιέχει πλεῖστα μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, ἐν τῷ ναῷ δὲ τούτῳ ἐτέλεσε τοὺς γάμους του ὁ σὲρ Οὐῶλτερ Σκὼτ τῷ 1797. Ὁ πύργος τοῦ φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχε φυλακισθῇ ἡ βασίλισσα τῶν Σκώτων Μαρία, κατηδαφίσθη τῷ 1835. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν κατὰ τῶν Σκώτων πολέμων ὁ Ἐδουάρδος Α' συνεκάλεσε δύο βουλευτικὰς συνόδους ἐν τῇ πόλει (1300 καὶ 1307), ἥτις ἀλληλοδιαδόχως περιήρχετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν βασιλοφρόνων καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν. Ἡ πόλις, κειμένη ἐπὶ τῶν συνόρων πρὸς τὴν Σκωτίαν, ὑπέστη πλείστας περιπετείας, πολλάκις δὲ ὑπέστη παντοίας καταστροφάς. Εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. αὐτῆς κεῖται τὸ ὁμώνυμον ἐπίνειον τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ κόλπου Σολουέη. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων βιομηχανιῶν περιλαμβάνονται ἡ βαμβακουργία, ἡ ἐριουργία, ἡ σιδηρουργία, ἡ βυρσοδεψία, ἡ ζυθοποιία, ἡ μηχανουργία κλπ. Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κτιρίων της εἶναι ἡ βιβλιοθήκη, τὸ μουσεῖον καὶ τὸ παλαιὸν δικαστικὸν μέγαρον. Δ. Σ. Δ.

—**Καρλάϊλ** (Carlisle) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς κομιτείας Κουμβερλάνδης, τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέχουσα 30 χλμ. ΝΔ τοῦ Χάρρισμπουργ. Κάτ. 10.916. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἔχει θειούχους πηγάς, εἶναι δὲ ὀνομαστὴ διὰ τὴν βιομηχανίαν ὑποδημάτων. Ἐνταῦθα ἑδρεύει τὸ Κολλέγιον Ντίκινσων, ἱδρυθὲν τῷ 1783, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσπούδασεν ὁ πρόεδρος Ἰάκωβος Μπούκαναν, ἐπίσης τὸ Κολλέγιον τῶν θηλέων Μέτσγκερ. Ἐν Καρλάϊλ, τῷ 1753, ὁ Βενιαμὶν Φραγκλῖνος μὲ δύο ἄλλους πληρεξουσίους διεπραγματεύθη τοὺς ὅρους συνθήκης μετὰ τῶν ἐρυθροδέρμων· ἐπίσης ἐνταῦθα ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖόν του ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς δυτικῆς Πενσυλβανίας τοῦ 1794 ἐναντίον τῆς φορολογίας τοῦ οὐΐσκυ (Whisky Rebellion). Δ. Σ. Δ.

Καρλάϊλ (Carlisle), ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος ἐλευθερόφρων (1790—1843). Ἤσκει ἐν Λονδίνῳ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πλανοδίου λευκοσιδηρουργοῦ. Ἐπηρεασθεὶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν «Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ Παίν, ἔγινεν ἀπροκαλύπτως ῥιζοσπάστης, ἀνετύπωσε τὰς ἀπαγορευθείσας «Παρῳδίας» τοῦ Χόν, ὁ ἴδιος δὲ συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τὴν «Πολιτικὴν Λιτανείαν». Τὸ ἔργον τῷ ἐστοίχισε 18 μηνῶν φυλάκισιν. Τῷ 1818 ἐξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Παὶν καὶ ἄλλα ἐπαναστατικὰ συγγράμματα, καταδικασθεὶς εἰς τριῶν ἐτῶν φυλάκισιν καὶ 1500 λιρῶν πρόστιμον. Ἐν τῇ φυλακῇ ἐξέδωκε τοὺς πρώτους δώδεκα τόμους τοῦ περιοδικοῦ του ὁ «Δημοκράτης». Ἡ δημοσίευσις ἀπηγορεύθη, ἀλλὰ τὴν ἐσυνέχισεν ἡ σύζυγός του, καταδικασθεῖσα εἰς διετῆ φυλάκισιν τῷ 1822. Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων ἐνηργήθη τότε ἔρανος διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καρλάϊλ, συγχρόνως δὲ τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ εἴδη τοῦ καταστήματός του ἐδημεύθησαν, προσετέθησαν δὲ ἕτερα τρία ἔτη φυλακίσεως εἰς τὴν ποινήν του, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμον. Ἡ ἀδελφή του, δημοσιεύσασα διαμαρτυρίαν του, κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ 500 λιρῶν πρόστιμον, ἐννέα δὲ ἐκ τῶν ἐργατῶν του κατεδικάσθησαν εἰς φυλάκισιν ἀπὸ 6 μηνῶν ἕως τριῶν ἐτῶν. Τῷ 1825 ἀποφυλακισθεὶς ὁ Καρλάϊλ ἐξέδωκε τὴν «Γοργόνην», ἀρνηθεὶς δὲ νὰ πληρώσῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐνορίας του κατεδικάσθη εἰς τριετῆ φυλάκισιν. Δ. Σ. Δ.

— **Καρλάϊλ** (Carlisle), ***Φρειδερῖκος - Χάουαρτ, κόμις —***. Ἄγγλος πολιτικὸς (1748—1825). Τῷ 1778 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως εἰς Ἀμερικήν, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν συμφιλίωσιν τῶν ἀποικιῶν, ἐν τῇ ἀποστολῇ του ὅμως ταύτῃ ἀπέτυχε. Τῷ 1780 διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας, ἐπιτυχὼν νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν ἐν τῇ νήσῳ καὶ βελτιώσῃ τὰ οἰκονομικά της. Τῷ 1791 ἀντετάχθη κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Πίττ, κεκηρυγμένου κατὰ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ὑπὸ τῆς Ῥωσίας. Ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ θανάτου του ἔπαυσεν ἀναμειγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν. Συνέγραψε πολιτικὰς πραγματείας, ποιήματα καὶ δύο τραγῳδίας: τὴν «Ἐκδίκησιν τοῦ πατρὸς» καὶ τὴν «Μητρυιάν». Ἡ μήτηρ του ἦτο κόρη τοῦ 4ου λόρδου Βύρωνος, ὁ ἴδιος δὲ διωρίσθη τῷ 1798 ἐπίτροπος τοῦ ποιητοῦ λόρδου Βύρωνος, ὅστις ἐσατύρισε τὰ ποιητικά του ἔργα εἰς τὸ βιβλίον του «Ἄγγλοι βάρδοι καὶ Σκῶτοι κριτικοὶ» (1809). Δ. Σ. Δ.

Digitized by Google

Καρλὰτ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Πέλλης χωρίου *Μηλιὰ* (βλ. λ.).

Καρλάϋλ (Carlyle), ***Θωμᾶς***. Σκῶτος συγγραφεὺς καὶ ἠθικοφιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1795 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1881. Σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Γκαῖτε, ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ περὶ ἱστορίας ἰδεῶν, ὡς ἐπίσης διὰ τῶν περὶ κοινωνίας ἀντιλήψεων καὶ διὰ τῆς ἰδιορρύθμου αὐτοῦ χριστιανικῆς πίστεως. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς φύσεως τοῦ Καρλάϋλ εἶναι ὁ βαθὺς αὐτοῦ σεβασμὸς ἔναντι τοῦ μεγάλου καὶ ἀνεξερευνήτου μυστηρίου τῆς ζωῆς. Τὸ γνώρισμα τοῦτο τοῦ χαρακτῆρός του ἀναπτύσσεται διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεων τοῦ αὐστηροῦ καλβινιστικοῦ περιβάλλοντος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνετράφη. Ἡ σιωπηλότης καὶ τὸ ἀγέλαστον τοῦ ἐπὶ ἀπολύτῳ εἰλικρινείᾳ διακρινομένου πατρός, αἱ διαρκεῖς περὶ τὸν υἱὸν φροντίδες τῆς διὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐξευγενισθείσης μητρός, ἡ τραχεῖα αὐστηρότης τῶν περὶ βίου ἀντιλήψεων τοῦ σκωτικοῦ καλβινισμοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστὴ ἡ ἀμείλικτος θρησκευτικὴ συνέπεια, καὶ ἡ προσκόλλησις εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἰδίᾳ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅλα ταῦτα ἤσκησαν βαθυτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς του. Ἐξ ἄλλου, ἠναγκασμένος ὅπως φροντίζῃ διαρκῶς διὰ τὴν ὑγείαν του, ἀπώλεσε τὴν δύναμιν πρὸς κατανόησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἄλλων, ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀπέναντι τῶν οἰκείων αὐτοῦ, καὶ δὴ τῆς γυναικός του, διαγωγὴ αὐτοῦ. Συγχρόνως ὅμως ἀπέκτησε καὶ τὴν σκυθρωπὴν καὶ μοναχικὴν ἐκείνην παθητικότητα ἐν ταῖς πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον σχέσεσιν αὐτοῦ, ἥτις συνεδυάσθη ἐνωρὶς πρὸς νοσηρὰν ἐρεθιστικότητα καὶ δυσφορίαν. Κατὰ τὸν χρόνον τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν, ὁ καλβινισμὸς αὐτοῦ συνεκρούσθη πρὸς τὸν σκεπτικισμὸν τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ὅστις διεκρίνετο ἐπὶ τῇ ἐχθρότητι αὐτοῦ ἐναντίον πάσης μυστικοπαθοῦς ῥοπῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συγκρούσεως ταύτης ἦτο, ὅτι ὁ ποιητής, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἄνευ κοσμοθεωρίας, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εἶναι ἱκανὸς πρὸς ἀφῃρημένην νόησιν, ἐκυριεύθη παντελῶς ὑπὸ τῆς αἰσθησιαρχικῆς καὶ ὑλιστικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἤκμαζε τόσον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ Sartor Resartus περιγράφει τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν ἡ σύγκρουσις ἐκείνη μεταξὺ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν ῥεπούσης ψυχῆς του. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι διήρκεσαν ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, ὡς δὲ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἡ μηχανικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Χόλμπαχ καὶ ἡ ὠφελιμαρχικὴ ἠθικὴ τοῦ Μπένθαμ ἐπίεζον ὡς ἐφιάλται τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ ψυχήν. Τὸ σύμπαν κατέστη δι' αὐτὸν τεραστία μηχανὴ ἄνευ ψυχῆς καὶ ἄνευ σκοποῦ, τὸ ἐγώ του ἐθεώρει τώρα ὡς παροδικὴν συγκέντρωσιν ἀπροσώπων δυνάμεων καὶ ἡ ἠθικότης συνίστατο κατὰ τὴν νέαν του πίστιν εἰς ἁπλῆν ἐναλλαγὴν ἡδονῆς καὶ λύπης. Ὁ μηχανισμὸς οὗτος τῆς φύσεως, ἐστερημένος θεοῦ, ἐταλαιπώρει δεινῶς αὐτόν, τὴν δὲ προσπάθειαν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτοῦ συνῃσθάνετο ὁ ποιητὴς ὡς πικρὸν καὶ μακρὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν θάνατον. Οὕτως ὁ Καρλάϋλ ἐμφανίζει εἰς ἡμᾶς τὴν τυπικὴν περίπτωσιν τῆς ἐν εὐσεβεῖ περιβάλλοντι ἐκτραφείσης ψυχῆς ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῆς ἐναντίον τῆς ἀπιστίας. Τοῦ ἀγῶνος τούτου τὸ τέρμα ἀποτελεῖ συνήθως ἡ ἐπιστροφή, ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον νὰ λησμονήσῃ ἡ ψυχή, ὅταν μάλιστα πρόκειται περὶ λύσεων ἠθικῶν, οἵα ἡ τοῦ Σκώτου ποιητοῦ, τὴν οὐρανίαν πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισαν εἰς αὐτὴν κατὰ τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ ἔτη. Τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην, τὴν ἀναγέννησιν, ὡς ὀνομάζει αὐτήν, περιγράφει ὁ Καρλάϋλ ὡς ἑξῆς: «Τοιουτοτρόπως ἡ αἰωνία ἄρνησις ἐπλήρου διὰ τῶν ἐπιτακτικῶν της ἤχων ὅλους τοὺς μυχοὺς τῆς ψυχῆς μου. Ἀλλὰ τότε ἀνέστη αἴφνης ὁλόκληρον τὸ ἐγώ μου μετὰ τῆς ἐμφύτου καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ δημιουργηθείσης μεγαλειότητος αὐτοῦ καὶ ἀντέταξεν εἰς τὸν ἄψυχον ἐκεῖνον μηχανισμὸν τὴν ἐμφαντικὴν αὐτοῦ διαμαρτυρίαν». Ἡ μεγαλειότης αὕτη εἶναι ἡ πρὸς ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς φύσεως ὁρμή, διὰ τῆς ὁποίας ἀπαλλάσσεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπὸ τῆς μονομερείας τῆς νοησιαρχίας. Ἐν τούτοις τὴν φύσιν ταύτην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐλευθεροῦται διὰ τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, δὲν θεωρεῖ ὁ Καρλάϋλ ὥς τι τὸ ἀπολύτως ἐχθρικόν, ὡς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ συνεπείᾳ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Τὸ στάδιον τοῦτο, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος καὶ τὸ ἐγὼ ἵστανται ἔναντι ἀλλήλων ὡς δύο ἐχθροί, ὑπερνικᾷ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Γκαῖτε, ὁ ὁποῖος ἐπαναφέρει αὐτὸν εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ εἰς τὴν ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς δημιουργίαν. Πρὸς τὸν μεγάλον ποιητὴν τῆς Γερμανίας ᾐσθάνετο ὁ Καρλάϋλ οὐ μόνον ἀφοσίωσιν, ἀλλὰ βαθεῖαν συγγένειαν, ἐπειδὴ ἐπίστευεν ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἀνῆλθε τὸν αὐτὸν μαρτυρικὸν δρόμον τῶν ἐσωτερικῶν ἀγώνων: «Δὲν περιέπεσεν εἰς τὴν ἀθεΐαν, οὔτε ἐβυθίσθη εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν. Διετέλεσε πιστὸς πρὸς ὅ,τι ἐδίδαξεν αὐτὸν ὁ νοῦς, καὶ ἀφοῦ εἶδε πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁλόκληρον τὸν τεράστιον πνευματικὸν βίον, ὑψώθη ἐν τούτοις νικηφόρος μέχρι τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς ἠρέμου μεγαλειότητος». Ἐν τῇ συναισθήσει τῆς συγγενείας ταύτης μετέφρασε τὸν «Γουλιέλμον Μάϊστερ» τοῦ Γκαῖτε, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεκάλυψεν αὐτὸν τοῦτον τὸν συγγενῆ ποιητήν, «τὸ σαφὲς καὶ καθολικὸν σύμβολον τοῦ ἀνθρώπου», τοῦ ὁποίου ἡ ὡραία, ἡ θρησκευτικὴ σοφία ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς φωτεινὰς ἀκτῖνας τοῦ ἀοράτου κόσμου κατὰ τὰς σκληράς, πλήρεις ἀπιστίας καὶ τὸ ὑλικὸν συμφέρον ἐπιδιωκούσας ἡμέρας ἡμῶν. Ἡ πρὸς τὸν Γκαῖτε, ἀλλὰ καὶ τὸν Ζὰν Πάουλ, Νοβάλις καὶ Φίχτε πνευματικὴ ἀναστροφὴ ἀπήλλαξεν αὐτὸν ἐντελῶς τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀρνήσεως καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν πίστιν, ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες εἶναι τὰ θεόπνευστα κείμενα τοῦ βιβλίου ἐκείνου τῆς θείας ἀποκαλύψεως, τοῦ ὁποίου τὰ κεφάλαια γράφονται ὑπὸ τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας ἱστορικῶν ἐποχῶν. Τὸ κήρυγμα ἰδίᾳ τοῦ Γκαῖτε περὶ τῆς φύσεως ὡς τοῦ ζῶντος ἐνδύματος τῆς θεότητος, καθὼς καὶ τὸ ἰδανικὸν αὐτοῦ περὶ τῆς προσωπικότητος, ἥτις δημιουργεῖται διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως, τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερούσης πράξεως, συνέβαλον εἴπερ τι καὶ ἄλλο, ὅπως ἀνεύρῃ ὁ Καρλάϋλ βαθύτατον καὶ θετικὸν νόημα εἰς τὴν ζωήν. Διὰ τοῦτο δὲν παύει νὰ συνιστᾷ εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του τὴν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ἰσότιμα πρὸς τὰ τοῦ Σαίξπηρ. Συγκρίνων ὅμως αὐτὸν τοῦτον τὸν Γκαῖτε πρὸς τὸν μεγάλον δραματικόν, εὑρίσκει, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Φάουστ εἶναι ὡς ἄνθρωπος ἀνώτερος τοῦ Σαίξπηρ, ἐπειδὴ ἡ προσπάθειά του ὑπῆρξε σπουδαιοτέρα· συνίσταται δὲ αὕτη εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποβῇ αὕτη δι' ἡμᾶς ὁ τύπος καὶ τὸ σύμβολον τῶν ἐσωτάτων ἡμῶν ἀγώνων καὶ νικῶν. Μεταφράζων τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπορροφεῖ τρόπον τινὰ ὅλον τὸν ἰδανισμόν, ὅστις ἐκφράζει τὴν γερμανικὴν φύσιν, τουτέστι τὸν ἡρωϊσμὸν τῆς ἀφοσιώσεως μιᾶς πλουσιωτάτης ψυχῆς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς προσωπικότητος συνόλου τοῦ λαοῦ. Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἰδανικόν, τὸ ὁποῖον προσοικειοῦται, βοηθεῖ αὐτὸν νὰ ἀπαλλαγῇ παντελῶς τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ὠφελιμαρχίας καὶ νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνην τῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα περιβάλλονται ἐναλλὰξ αἱ αἰώνιαι ἰδέαι κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορίαν τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, φιλοσοφίαν, ἥτις ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ὡραιολατρείαν. Ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι τὰς ἰδέας ταύτας ὀφείλει εἰς τὸν προφήτην τῆς νέας πίστεως, «εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεκαλύφθη τὸ θεῖον τόσον διὰ τῶν κατωτάτων ὅσον καὶ διὰ τῶν ὑψίστων μορφῶν τοῦ βίου καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθη πάλιν τοῦτο κατὰ τρόπον προφητικόν». Εἶναι εὔκολον νὰ κατίδῃ τις ὅτι ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία τοῦ Γκαῖτε ἐξαρτᾶται πολὺ ἐκ τοῦ καλβινικοῦ καὶ πουριτανικοῦ πνεύματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνετράφη ὁ Καρλάϋλ. Ἐκλαμβάνων ὅμως αὐτὸν ὡς κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπον τῆς βουλήσεως καὶ ὡς ζητοῦντα τὸν θεὸν ἐκ καλβινικῷ πνεύματι, ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν παρὰ τῷ ἀγγλικῷ λαῷ, τὴν ὁποίαν πράγματι ἤσκησε δι' αὐτοῦ.

Θωμᾶς Καρλάϋλ.

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Καρλάϋλ ὑπῆρξεν ὁ ἀνακαλέσας τὸν μεσαίωνα εἰς τὴν ζωήν, ὁ δημιουργὸς ἑνὸς Ἄγγλου «Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου», ὁ πληρώσας πνεύματος τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὁ ἀνακαλύψας τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐδημιούργησε τὸ ἀγγλικὸν μεγαλεῖον. Ἡ μεγάλη ὅμως σημασία αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὰς φιλοσοφικὰς περὶ τῆς ἱστορίας ἰδέας, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν. Ὡς ἡ φύσις εἶναι τὸ ἔνδυμα τῆς θεότητος, ἀποκρύπτουσα καὶ ἀποκαλύπτουσα συγχρόνως τὴν θείαν φύσιν διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐνδυμάτων, ἅπερ περιβάλλεται αὕτη, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι περιβεβλημένος δι' ἐνδυμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποκρύπτουσι καὶ αἰσθητοποιοῦσι συγχρόνως τὴν φύσιν αὐτοῦ. Τὰς συμβολικὰς ἰδέας, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζει κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἑνιαίαν καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσαν φύσιν αὐτοῦ, ὀνομάζει ὁ Καρλάϋλ, ἀφορμὴν λαβὼν ἔκ τινος φράσεως τοῦ Γκαῖτε, «ἐνδύματα», ἔργον δὲ τοῦ ἱστοριογράφου θεωρεῖ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐνδυμάτων ἢ μορφῶν τούτων, διὰ τῶν ὁποίων συμβολίζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ σιωπηλὸν αὐτῶν μυστήριον, περικαλύπτοντες αὐτὸ καὶ ὑποδηλοῦντες ἅμα. Τῶν μορφῶν τούτων αἱ σπουδαιόταται εἶναι αἱ θρησκευτικαί, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐνσαρκώνουσι τρόπον τινὰ οἱ ἄνθρωποι κατὰ διαφόρους περιόδους τὴν θείαν ἰδέαν τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν προορισμόν. Ἰδίᾳ ἰσχύει τοῦτο περὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν ἡρώων, οἵτινες εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν σύμβολα τῆς θείας ἰδέας, συνδέοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ μυστήριον καὶ τὴν ἀποκάλυψιν, τὴν σιγὴν καὶ τὸν λόγον, οὕτως, ὥστε νὰ παριστῶσι τὴν θαυμαστὴν δύναμιν τοῦ συμβόλου διὰ τοῦ διὰ τῆς προαισθήσεως μόνον συλληπτοῦ μυστηρίου τῆς φύσεώς των. Οὕτως ἡ ἱστορία ἀποβαίνει διὰ τοῦ Καρλάϋλ συμβολικὴ δρᾶσις, ἐκφράζουσα τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὑλικοῦ περικαλύμματος, οἱ δὲ ἥρωες ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ θείου, ἐφ' ὅσον θεωροῦμεν τὴν φύσιν καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτῶν, εἰς τὸν σεβασμὸν ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς, ὅστις εἶναι κατὰ τὸν Γκαῖτε τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ. Διὰ τῶν ἰδεῶν τούτων ἀπέβη ὁ Καρλάϋλ ὁ κῆρυξ τῆς λατρείας τῶν ἡρώων, τὴν ὁποίαν κατέστησε κέντρον τῆς περὶ τὴν ἱστορίαν φιλοσοφίας αὐτοῦ, ἐν πλήρει ἀντιθέσει τὸ μὲν πρὸς πᾶσαν ὑλιστικὴν καὶ οἰκονομικὴν περὶ τῶν ἱστορικῶν φαινομένων ἀντίληψιν, τὸ δὲ πρὸς πᾶσαν δημοκρατικὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἀρχήν, ὅτι πρόοδος σημαίνει διάδοσιν ὠφελίμων ἁπλῶς γνώσεων. Τοὐναντίον πᾶν ἀνθρώπινον πιστεύει μετὰ τοῦ Γκαῖτε ὡς σύμβολον, τὸ ὁποῖον ἑρμηνεύομεν λατρεύοντες αὐτὸ ὡς ἔνδυμα τῆς θεότητος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου προάγεται ἡ ἀνθρωπότης, τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς ὀφείλεται εἰς τὰς μεγάλας προσωπικότητας καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτῶν ἐκπηγάζουσαν ἐπίδρασιν. Αἱ ἰδέαι αὗται περὶ τῆς ἱστορίας, αἵτινες φέρουσι χαρακτῆρα ὅλως διόλου αἰσιόδοξον, συνδέονται πρὸς μονομερῶς ἠθικὸν τρόπον τοῦ βλέπειν καὶ ἐκτιμᾶν τὰ ἱστορικὰ πράγματα, καὶ ἐκπηγάζουσιν ἐκ θρησκευτικῶν βαθῶν τῆς ψυχῆς τοῦ Καρλάϋλ, ὑπενθυμίζουσαι τὴν θεωρίαν τοῦ Γκαῖτε περὶ τοῦ μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας ἀγῶνος ὡς τοῦ μοναδικοῦ θέματος τῆς ἱστορίας. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, καταφαίνεται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ μέγας Σκῶτος ἀναγνωρίζει τὴν ἀξίας δημιουργοῦσαν πρᾶξιν τοῦ ἱστορικοῦ ἥρωος ὡς εἰλικρινῆ καὶ ἀληθῆ μόνον ἐφ' ὅσον ἀπορρέει ἐκ τῶν γαληνιαίων βαθῶν πιστευούσης καὶ νοσταλγικῆς ψυχῆς, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου ἐκείνου, ὅτι τὸ μέτρον, καθ' ὃ κρίνει τὰς ἱστορικὰς ἐποχάς, εἶναι δι' αὐτὸν ὁ βαθμός, μέχρι τοῦ ὁποίου ἔφθασαν αὗται ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν συμβολικῶν, αἰωνίων ἀξιῶν.

Ὡς πρὸς τὰς περὶ ἱστορίας φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἰδέας, ἐξαρτᾶται ὁ Καρλάϋλ ἐν πολλοῖς ἀπὸ τοῦ Γκαῖτε, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη· τοὐναντίον ὡς πρὸς τὰς περὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς θεωρίας του τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλοσόφου Φίχτε. Τὸ ἰδανικὸν κράτος εἶναι, κατ' αὐτόν, ἐκεῖνο, ὅπερ κυβερνᾶται ὑπὸ τῆς συνείδησιν τοῦ καθήκοντος κεκτημένης ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου. Καταπολεμῶν τὴν θεωρίαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι καθαρῶς ἐγωϊστικὸν ὄν, ὅπερ ὑπακούει κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον ὡς εἰς φυσικόν τινα νόμον, ἐξαίρει τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ τὸ συναίσθημα τῆς συμπαθείας, ἅπερ κατευθύνονται ἐπὶ ὑπερκόσμια ἀγαθά. Ἀπὸ τούτων ὁρμώμενος ὁ κεφαλαιοκράτης δὲν θὰ βλέπῃ ἐν τῷ ἐργάτῃ μόνον χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ψυχήν, καὶ οὕτω θὰ δημιουργήσῃ μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἐργάτου δεσμοὺς εὐγενεστέρους ἐκείνων, οἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἡμερομισθίου, δεσμοὺς πίστεως καὶ ὑπακοῆς. Ἡ ἑκουσία αὕτη ὑποταγὴ εἰς τὸν ἀνώτερον καὶ καλύτερον, παρασκευαζομένη διὰ καταλλήλου ἀνθρωπιστικῆς ἀγωγῆς, πιστεύει ὁ Καρλάϋλ ὅτι εἶναι τὸ μόνον μέσον πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ὅπερ ἐδημιούργησεν ἡ ἀφύπνισις τῶν ἐργατῶν. Τὸ πρότυπον δὲ τῶν τοιούτων ἐσωτερικῶν καὶ ἠθικῶν σχέσεων μεταξὺ ἐργοδότου καὶ ἐργάτου ἀνευρίσκει εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ὡς αὕτη ἐμφανίζεται ἐν τοῖς μοναστηρίοις. Διὰ τῆς συνενώσεως τῶν ἐργατῶν, συναισθανομένων ἑαυτοὺς ὡς ἑνιαῖόν τινα ὀργανισμὸν ζωοποιούμενον ὑπὸ ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀρχῆς, αἴρεται ἡ ἀπομόνωσις τῶν ἀνθρώπων, συγχρόνως δὲ ἀναπτύσσεται νέα ἠθικὴ διὰ τὰς ἀρχούσας τάξεις, ἡ ἠθικὴ τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ ὑποχρέωσις πρὸς καλλιέργειαν τοῦ προσωπικοῦ, τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῶν ἐργαζομένων. Κατὰ ταῦτα τὴν ἀνακαίνισιν τῆς κοινωνίας δὲν προσδοκᾷ ὁ Καρλάϋλ ἐκ τῆς κινήσεως τῶν μαζῶν, ἥτις στερεῖται προσωπικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς τὸν πλησίον ὑπηρετούσης δράσεως. Καταφανὴς εἶναι ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Γκαῖτε. Τὴν πρόσκλησιν ὅμως τῆς ἀριστοκρατίας, ὅπως δημιουργήσῃ ἀλληλεγγύην βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν διαφερόντων τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πρὸς τὰς πλήρεις πίστεως καὶ θυσίας περιόδους τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ παρόν, ὅπερ κατέστρεψε τὸν ὀργανικὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνίας διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν ψυχικῶν καὶ ἠθικῶν δεσμῶν εἰς μηχανικοὺς καὶ οἰκονομικούς, ταῦτα ὀφείλει εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Φίχτε.

Ὡς διὰ τὸν Φίχτε οὕτω καὶ διὰ τὸν Καρλάϋλ ἡ ἀλήθεια εἶναι συγχρόνως ἐνέργεια καὶ δρᾶσις. Πρὸς ταύτην ὅμως ἀπαιτεῖται ἐνίσχυσις τῆς βουλήσεως διὰ τῆς συγκεντρώσεως αὐτῆς εἰς σταθεροὺς καὶ ἐσχάτους σκοπούς. Τὴν συγκέντρωσιν ταύτην κατορθώνει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς θρησκείας. Ἀλλ' αὕτη δὲν εἶναι ἰδανικόν τι ἁπλῶς κατασκεύασμα, ἀλλὰ προϊὸν τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐπενεργείας τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶναι διὰ τὸν Καρλάϋλ πραγματικό-

Digitized by Google

της ἀνεξάρτητος τῆς νοήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἡμῶν δράσεως. Τὸν θεὸν ἐκδέχεται ὡς προσωπικὸν αἴτιον τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν κινεῖ διὰ τῶν ἡρώων, οὓς ἀποστέλλει καὶ εἰς τοὺς ὁποίους χαρίζει νέα ἑκάστοτε σύμβολα τῆς ἀληθείας. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ σύμβολα ταῦτα δὲν εἶναι προϊόντα τῆς ψυχῆς ἡμῶν, κεκτημένα ὑποκειμενικὴν μόνον ἀλήθειαν, ἀλλ' εἶναι τρόπον τινὰ ἐνσαρκώσεις τῆς ἀντικειμενικῆς ἀληθείας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἐπενεργούμεναι διὰ τῶν ἡρώων. Ἐν ἀντιθέσει λοιπὸν πρὸς τὴν πανθεΐαν πιστεύει ὁ Καρλάϋλ ὄχι ὅτι ὁ θεὸς γίνεται διὰ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ἀλλ' ὅτι πραγματοποιεῖται βαθμηδὸν ἡ ἀποκάλυψις αὐτοῦ καὶ ἡ βασιλεία. Αὐτὸς οὗτος παραμένει ἀεὶ ἡ αἰωνία δύναμις καὶ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν μόνον δρῶντες καὶ σιωπῶντες δυνάμεθα νὰ λατρεύωμεν πρεπόντως. Ὡς τοιαύτην δύναμιν καὶ ἀλήθειαν διορᾷ ὁ ποιητὴς τὸν θεὸν πανταχοῦ παρόντα, κυβερνῶντα τόσον τὴν φύσιν ὅσον καὶ τὴν ἱστορίαν μετὰ ἀκάμπτου αὐστηρότητος. Φύσις, ἱστορία, φιλολογία ὁμοιάζουσι κατ' αὐτὸν πρὸς ἱερὸν βιβλίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναγνώσῃ τὸ μέγα γεγονὸς τῆς πραγματικότητος τοῦ θεοῦ, ὡς ἐξ ἄλλου θεωρεῖ τὸ ἔργον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν οὐχὶ ἐλευθέραν δημιουργίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἀποκάλυψιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς θρησκευτικότητος ἐνισχύεται ἐν αὐτῷ διὰ τῆς μελέτης τοῦ Γκαῖτε, τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα διαφαίνεται ἐν ὅσοις ἀνωτέρω εἴπομεν. Τὴν συγγένειαν ταύτην τοῦ Καρλάϋλ πρὸς τὸν ὀλύμπιον Γερμανὸν καταδεικνύει ἔτι μᾶλλον ἡ ὑψηλὴ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὴν ἑκουσίαν στέρησιν καὶ «ἄσκησιν», ἡ λεπτὴ κατανόησις τοῦ «θείου βάθους τοῦ πόνου» εἰς τὸ «ἱερὸν» τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται καὶ ὁ ὁποῖος προσδίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τέλος ὁ βαθὺς σεβασμὸς πρὸ τῶν μυστηρίων τοῦ θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτονται διαρκῶς διὰ τῶν ἡρώων τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ πόνος ἐκεῖνος καὶ ὁ σεβασμὸς οὗτος πιστεύει ὅτι ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχὴ ὅλου τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ὁ Καρλάϋλ ἀνήκει εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς ἐκείνας φύσεις, τῶν ὁποίων προορισμὸς εἶναι νὰ ἀφυπνίζωσι τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν καὶ νὰ ἀναγκάζωσι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως διαβλέπουν τὸ μέγα καὶ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖ, ὅπου διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ παροραθῇ. Εἶναι κατήγορος καὶ ἀφυπνιστής, ὁδηγῶν εἰς νέα ὕψη καὶ εἰς νέας ἀποφάσεις. Μικρὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν διαγιγνώσκει ὅτι προορισμός του εἶναι νὰ παραμείνῃ ἀληθινὸς καὶ ἁγνὸς καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἡ ἐκφράζουσα τὴν φύσιν τῆς προσωπικότητός του, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ συγκαταλεχθῇ μεταξὺ τῶν εὐθύμων καὶ τῶν χαρωπῶν. Τοῦτο ὀφείλει εἰς τὴν κατήχησιν τοῦ καλβινικοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνετράφη ἐν τῷ αὐστηρῷ αὐτοῦ πνεύματι καὶ παρέμεινε ξένος πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῶν χρόνων τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Συναισθάνεται βαθύτατα, ὅτι καθῆκον αὐτοῦ εἶναι νὰ κηρύξῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν θεὸν καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ δεύτερον αἴτημα τῆς κυριακῆς προσευχῆς. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπιτελεῖ δι' ὅλων του τῶν ἔργων, ὡς οἱ «Ἥρωες» αὐτοῦ, τοιουτοτρόπως δίδει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καρδίαν καὶ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι πρέπει νὰ εἶναι διὰ τῆς ἀποκαλύψεως νοήματος καὶ αἰωνίων σκοπῶν ἐν τῇ ζωῇ. Πλήρης σεβασμοῦ πρὸς ὅ,τι καλοῦμεν προσωπικότητα, πρὸς ὅ,τι διεῖδεν εἰς τὸν Γκαῖτε, καθίσταται ὁ ἴδιος τοιαύτη καὶ γίνεται ὁ κῆρυξ τῆς καλῆς περὶ αὐτῆς ἀγγελίας εἰς τοὺς ἄλλους. Τὸ ὅλον του ἔργον δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὴν βραχεῖαν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκέ ποτε εἴς τινα ἐρωτήσαντα αὐτὸν ὁποῖος εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου: «Νὰ δημιουργῇ κόσμον ἀπὸ τὸ χάος».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Flügel*, Carlyles religiöse und sittliche Entwicklung und Weetanchanung (1887). — *Schulze-Gaevernitz*, Th. Carlyle (1893). — *P. Hensel*, Carlyle (1900). — *O. Baumgarten*. Carlyle und Goethe (1906). Μετάφρασις ἑλλ. «Ἡρώων» ὑπὸ Δαλεζίου (1921). — *Γ. Ἀποστολάκη*, Ὁ βίος τοῦ Θωμᾶ Κάρλαϋλ (ἐν περιοδ. «Κριτικὴ καὶ ποίησις»).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **Καρλάϋλ** (Carlyle), ***Ἰωάννα Μπέϊλλι Οὐέλς***. Ἀγγλὶς συγγραφεὺς καὶ σύζυγος τοῦ *Θωμᾶ Καρλάϋλ* (1801—1866). Εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν μετέφρασε τὸν Βιργίλιον, δεκατετραέτις δὲ συνέγραψε τραγῳδίαν καὶ ἐστιχούργει ἐλευθέρως. Τῷ 1821 ὁ διδάσκαλός της Ἔρβινγκ τὴν παρουσίασεν εἰς τὸν Θωμᾶν Καρλάϋλ, ὅστις ἐνθαρρυνόμενος ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ τῆς Ἰωάννας διὰ τὸ ἔργον του τῇ ἐπρότεινε γάμον, ὅστις καὶ ἐτελέσθη τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1826. Εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» της ἀφηγεῖται τὰ θλιβερὰ δέκα πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς των. Ὁ Καρλάϋλ, φύσει ἐγωϊστής, εὐερέθιστος χαρακτῆρος, παρημέλει τὴν σύζυγόν του, ἀφίνων αὐτὴν νὰ ἐκτελῇ καὶ τὰς βαρυτέρας ἀκόμη οἰκιακὰς ἐργασίας. Τῷ 1834 μετέβησαν ἐν Τσέλσῃ καὶ μὲ τὴν αὔξησιν τῆς φήμης τοῦ φιλοσόφου ἐβελτιώθησαν τὰ οἰκονομικά των. Ἡ αἴθουσα τῆς οἰκίας τῆς κυρίας Καρλάϋλ ὑπῆρξε τὸ ἐντευκτήριον τῶν μεγαλυτέρων συγγραφέων, ὡς οἱ Τέννυσον, σὲρ Ἀρθοῦρος Χέλπες, Ἰωάννης Φόρστερ, Μακρέντυ, Δίκενς, Θάκεραι κ. ἄ. Τὸν Ὀκτώβριον 1866 ἀπέθανεν αἰφνιδίως, κατὰ τὴν διάρκειαν περιπάτου, εἰς τὸ Χάϋδ Πάρκ, ἐφ' ἁμάξης. Μετὰ τὸν θάνατόν της, ἐδημοσίευσεν ὁ Καρλάϋλ τὰ «Ἀπομνημονεύματα» ταῦτα ὡς μέσον ἐξιλεώσεως, ἐπενεγκὼν ἐν τούτοις διορθώσεις τινάς, διότι ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Letters and Memorial of Jane Welsh Carlyle prepared for publication by Thomas Carlyle and edited by J. A. Fronde» (1883, 3 τόμ.). Τὰ «Ἀπομνημονεύματα» καταδεικνύουν τὴν σύζυγον τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ὄχι μόνον συγγραφέα πραγματικῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ σπανίας ἀρετῆς σύζυγον καὶ γυναῖκα. Αἱ «Ἐρωτικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Θωμᾶ Καρλάϋλ καὶ τῆς Ἰωάννας Οὐέλς» ἐξεδόθησαν τῷ 1909 ὑπὸ τοῦ Ἀ. Καρλάϋλ. Δ. Σ. Δ.

— **Καρλάϋλ** (Carlyle), ***Ἰωσὴφ-Ντάκρ***. Ἄγγλος ἀνατολιστής (1739—1804). Ἦτο καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς γλώσσης εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καῖμπριτς καὶ ἠκολούθησε τὸν λόρδον Ἔλγινον κατὰ τὸ ταξίδιόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖθεν ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ συνέλεξε διάφορα ἔγγραφα καὶ πληροφορίας, προτιθέμενος νὰ ἐκδώσῃ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν μετὰ σχολίων. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν ἀραβικὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν μέρος τῶν ἔργων τοῦ Ἄραβος Ἀμπν-Τάγρη-Μπούρδη ὑπὸ τὸν τίτλον «Rerum Aegyptiacarum annales etc.» (Καῖμπριτζ, 1792). Ἐπίσης κατέλιπε περιγραφὰς τῶν ταξιδίων του ἐκδοθείσας καὶ ἡμιτελῆ μετάφρασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Ἀραβικήν, συμπληρωθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν ἐπίσης μετὰ τὸν θάνατόν του. Χ. Δ.

Καρλβάϊς (Karlweis). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Αὐστριακοῦ συγγραφέως *Καρόλου Βάϊς* (Karl Weiss, 1850—1901). Ἀπὸ τοῦ 1868 σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος, τῷ 1891 ἀνώτερος σιδηροδρομικὸς ἐπιθεωρητής, ἐκαλλιέργει συγχρόνως τὰς μούσας. Ἔγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ζωῆς τῆς μικρᾶς ἀστικῆς τάξεως, ἐξ ὧν κωμῳδίαι: «Ἡ ἐξαδέλφη Μελανία», «Ὁ ἀδελφὸς Χάνς» (1886), «Γάμος συμφέροντος», μυθιστορήματα «Ὁ μικρὸς ἄνδρας» βραβευθὲν εἰς τὸν διαγωνισμὸν Ραϊμούντ, «Τὸ χονδρὸν ὑποκάμισον» (1895), «Παιδιὰ τῆς Βιέννης» (1887), «Ἕνας υἱὸς τῆς ἐποχῆς του» (1892). Θ. Κ.

Κάρλελι */Γεωγρ./* βλ. *Καρλῆ ἰλί*.

Κάρλεν (Carlen), ***Αἰμιλία Σμίτ***. Μυθιστοριογράφος Σουηδὴ (1807—1892). Διαζευχθεῖσα τὸν σύζυγον της ἰατρὸν Φλυγκὰρ τῷ 1835, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα της, ὅπου ἵνα συντηρῇ τὴν πατρικήν της οἰκογένειαν ἔγραψε τὰ πρῶτα ἐξ μυθιστορήματά της. Ἐγκατασταθεῖσα δὲ τῷ 1839 εἰς Στοκχόλμην, ὑπανδρεύθη τὸν Ἰωάννην Κάρλεν, δικηγόρον καὶ ποιητήν. Ἡ Αἰμιλία Κάρλεν ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα μυθιστορήματα, πλεῖστα διηγήματα, περιγραφὰς καὶ ἀναμνήσεις, ἐκτήσατο δὲ μέγα ὄνομα εἰς Σουηδίαν, τὰ δὲ ἔργα της μετεφράσθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Μεταξὺ τῶν ἀρίστων της καταλέγονται: «Ὁμογάλακτοι ἀδελφοί», «Ὁ μικρὸς ταχυδρόμος», «Ἡ μνηστή», «Ἡ ἰδιότροπος γυναῖκα», «Ἡ ἀποτυχοῦσα ἐκδίκησις», «Οἱ νέοι κύριοι καὶ οἱ παλαιοὶ εὔπατρ δαι» κτλ. Ὡραῖαι ἐπίσης εἶναι: «Αἱ φιλολογικαὶ ἀναμνήσεις», αἱ «Περιγραφαὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν» κτλ. Ἡ Κάρλεν διέθεσεν ἱκανὰ ποσὰ πρὸς κοινωνικοὺς σκοπούς. Θ. Β.

Καρλὲν (Carlen), ***Ρόζα***. Σουηδὴ μυθιστοριογράφος (1836—1883). Μεταξὺ τῶν πολλῶν μυθιστορημάτων της, τὰ ὁποῖα εἶχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, διακρίνονται: «Ἡ Ἑλένη» (1863), «Ὁ γάμος μέσα στὴν πυρκαϊὰ» (1863) καὶ «Ὁ υἱὸς τοῦ τσιγγάνου» (1866). Χ. Δ.

Καρλεντίνι (Carlentini) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἰταλίας εν Σικελίᾳ. Κεῖται ἐπὶ ὡραίας τοποθεσίας, 30 χλμ. ΝΔ τῶν Συρακουσῶν, καὶ ἀπέχει 5 χλμ. ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Λεντίνι. Ἐκτίσθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1693. Παράγει ἔλαιον, οἴνους καὶ δημητριακά. Κάτ. 9.232. Μ. Δ. Β.

Καρλὲς (Carlès), ***Ἰωάννης-Ἀντωνῖνος***. Γάλλος γλύπτης (1851—1919). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν πλησίον τοῦ πατρός του ἐν Μασσαλίᾳ, βραδύτερον δὲ εἰς τὰς σχολὰς τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῆς Τουλούζης καὶ ἀπὸ τοῦ 1876 τῶν Παρισίων, ἔνθα ἔσχεν ὡς διδασκάλους τὸν Jouffroy καὶ τὸν Hiolle. Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρινὸν Σαλὸν τῷ 1878 μὲ τὸν «Τέττιγα». Ἐκ τῶν παμπληθῶν πλαστικῶν ἔργων, ἅτινα ἐξεπόνησεν ἐπὶ μαρμάρου καὶ ὀρειχάλκου, ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα, ὧν πολλὰ ἀπόκεινται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου: «Ὁ νεκρὸς Ἄβελ», «Νεότης», «Βενετὸς δόγης», «Ἐπάνοδος ἀπὸ τὸ κυνήγιο», «Εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς», «Νύμφη τοῦ Οὐάζ», προτομαὶ τῆς κυρίας Ροζὲ-Μικλὸς καὶ τοῦ ζωγράφου Σαρτράν, «Βάκχος», «Ἡ ἀνθρωπότης εὐγνωμονοῦσα» (διὰ τὸ μνημεῖον Παστὲρ) καὶ «Ὁ νέος Γαλάτης». Ι. Μ. Π.

Ἀντώνιος Καρλές.

Κάρλετον (Carleton), ***Γουλιέλμος***. Ἰρλανδὸς μυθιστοριογράφος (1794—1869). Ἐκ πτωχοῦ γεννηθεὶς πατρός, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Δουβλῖνον, ὅπου ἐδοκίμασε πλεῖστα ἐπαγγέλματα, καὶ τέλος ἐπέτυχε θέσιν διδασκάλου, συνεργαζόμενος συγχρόνως εἰς διαφόρους ἐφημερίδας. Τῷ 1830 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην σειρὰν τοῦ ἔργου του «Χαρακτηριστικαὶ καὶ Ἱστορίαι Ἰρλανδῶν χωρικῶν» (δύο τόμ.), ὅπερ καὶ ἔθεσεν αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν Ἰρλανδῶν μυθιστοριογράφων. Δευτέρα σειρὰ ἐκ τριῶν τόμων ἐδημοσιεύθη τῷ 1833 καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος αἱ «Ἱστορίαι τῆς Ἰρλανδίας». Ἔργα του ἐπίσης εἶναι: «Ὁ Μαῦρος Προφήτης, ἀφήγησις τοῦ λιμοῦ» (1847), «Φαρντορόγκα ὁ τσιγκούνης» (1839) κλπ. Τὴν βιογραφίαν του, ἣν δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκεν ὁ D. J. O'Donoghue ὑπὸ τὸν τίτλον «The life of William Carleton» (2 τόμ., 1896). Δ. Σ. Δ.

— **Κάρλετον** (Carleton), ***Γουλιέλμος***. Ἀμερικανὸς ποιητὴς (1845—1913). Περιηγήθη τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸν Καναδᾶν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, δίδων διαλέξεις καὶ συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικά. Ἐκ τῶν ποιητικῶν του ἔργων σπουδαιότερα εἶναι αἱ «Farm Ballads» (1873) καὶ «Farm Legends» (1876). Δ. Σ. Δ.

— **Κόρλετον** (Carleton), *βαρῶνος Ντόρτσεστερ* (βλ. λ. *Ντόρτσεστερ*). Δ. Σ. Δ.

Καρλῆ-ἰλὶ (=χιονώδης χώρα) */Γεωγρ./*. Οὕτως ὠνόμασαν οἱ Τοῦρκοι τὸ *Κάρλελι*, ἤτοι τὴν Ἀκαρνανίαν, ὅτε κατέκτησαν αὐτήν, τῷ 1385. Περὶ τῆς κατακτήσεως ταύτης γράφει ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ ὁ Α' πρὸς τὸν υἱόν του Βαγιαζίτ, λέγων, ὅτι ὁ Τιμουρτάς, βεηλέρβεης τῆς Ρούμελης, ἀφοῦ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἀπίστων τοῦ Μοναστηρίου καὶ τοῦ Πέρλεπε καὶ ἐκυρίευσε τὰ φρούρια αὐτῶν, ἐστράφη κατόπιν ἐναντίον τοῦ Καρλῆ-ἰλὶ καὶ ὑπέβαλε τοὺς ἐκεῖ ἀπίστους εἰς τὸν κεφαλικὸν φόρον, μεθ' ὃ ἐστράφη πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ν. Μ.

Καρλῆ-κιοΐ */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν χωρίου *Χιονόχωρον* (βλ. λ.).

Καρλῆς, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Αἰτωλίας (Κάρλελι), ὅστις ἐπολέμησεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον, εἰς ὅλας τὰς πολιορκίας του, πολλάκις ἀνδραγαθήσας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτιμήθη ταχθεὶς εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος, ἐκ τῶν ἀτάκτων. Γ. Δ. Κ.

Κάρλι (Karli) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πούνα τῆς προεδρίας Βομβάης, περιώνυμον διὰ τοὺς ἐντὸς σπηλαίων λελαξευμένους βουδικοὺς ναούς του. Τὸ μέγα σπήλαιον τοῦ Κάρλι θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρα καὶ ὡραιοτέρα ὑπόγειος σαιτύα ἐν ταῖς Ἰνδίαις. Ἐλαξεύθη εἰς ἐποχὴν (πιθανῶς τὸν Α' π.Χ. αἰῶνα), καθ' ἣν ὁ ρυθμὸς οὗτος εἶχε φθάσει εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ καθαρότητα, διατηρεῖται δὲ θαυμασίως. Ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ εὑρίσκεται εἰς ὕψος 771 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου ὕψους 260 μ. Ἡ μεγάλη αἴθουσα τῆς σαιτύας ἔχει ὕψος 15 μ., μῆκος 42 μ. καὶ πλάτος 15 περίπου μ. Εἰς τὸ πρόστῳον ὑπάρχει κίων, τὸ κιονόκρανον τοῦ ὁποίου ἐπιστέφουν τέσσαρες λέοντες. Ὁ ναὸς διαιρεῖται εἰς τρία κλίτη διὰ δύο σειρῶν ἐκ 16 κιόνων, φερόντων πλείστας γλυφὰς καὶ διακοσμήσεις καὶ κιονόκρανον σχήματος ἀνεστραμμένου κώδωνος. Ἡ στέγη ἔχει ἐπιστρωθῆ διὰ ξύλου τήκ. Δ. Σ. Δ.

Καρλίγκα */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης χωρίου *Ἀργυρόμυλος* (βλ. λ.).

Καρλὶκ-Βατὰκ (Karlük-Batak) */Γεωγρ./*. Ὄρος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (Βουλγαρία), βορειοανατολικῶς τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς τῆς Ροδόπης, περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κρίτσμα καὶ Στάρα, παραποτάμων τοῦ Ἕβρου. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του φθάνει τὰ 2082 μ., παρὰ δὲ τοὺς βορείους πρόποδας αὐτῆς κεῖται ἡ κωμόπολις Βατὰκ.

Καρλίκοβα */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τῆς ἐν τῷ νομῷ Δράμας κωμοπόλεως *Μικρόπολις* (βλ. λ.).

Καρλὶν (Karlin, γερμ. Karolinenthal) */Γεωγρ./*. Βορειοανατολικὸν προάστειον τῆς πρωτευούσης τῆς Τσεχοσλοβακίας Πράγας, κείμενον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μολδάβα. Κάτ. 25.046 (1921). Εἶναι σύγχρόνως κέντρον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν (βλ. *Πράγα*). Β. Ε.

καρλίνα (ἡ) (Carlina) */Βοτ./*· βλ. *καρλινία*.

Κάρλινγκφορντ (Carlingford) */Γεωγρ./*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς ἰρλανδικῆς κομιτείας Λάουθ, ἐπὶ

Digitized by Google

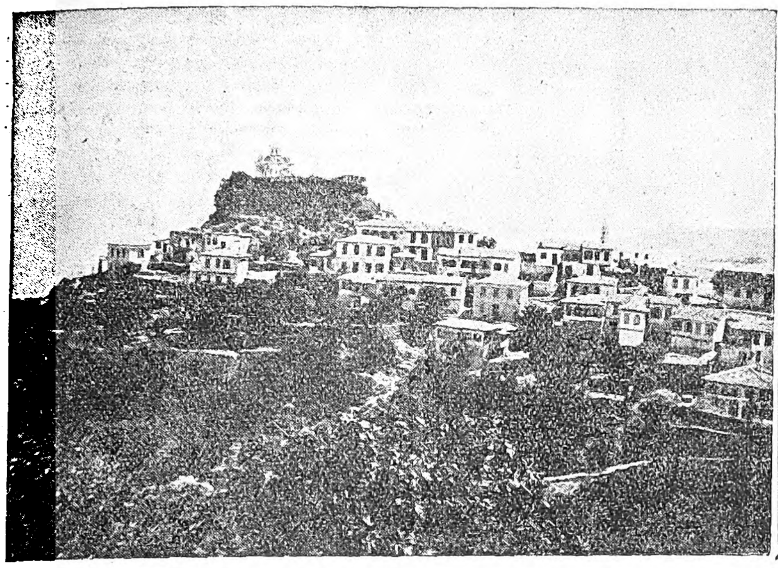

Τὸ παλαιὸν Καρ'όβασι.

Ὁ λιμὴν τοῦ Καρλόβασι.

[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

τῆς Δ. ἀκτῆς τοῦ φιὸρδ Κάρλινγκφορντ Λῶ. Κάτ. 5.537. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε σπουδαιοτάτη πόλις, ὡς μαρτυροῦν πολυάριθμα λείψανα ἀρχαίων μνημείων, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ φρούριον τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ἀνεγερθὲν τῷ 1210, καὶ μονὴ ἱδρυθεῖσα τῷ 1305. Ἔχει σημαντικώτατα στρώματα ὀστρέων. Δ. Σ. Δ.

Καρλίνι (Carlini), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς ἀστρονόμος (1783—1862). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, διηύθυνε κατόπιν τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Μιλάνου καὶ συνέγραψε πολυάριθμα ἀστρονομικὰ ἄρθρα, ὑπομνήματα καὶ συγγράμματα. ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι: «Περὶ τῆς ἀστρονομικῆς διαθλάσεως». Περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ κομήτου Βιέλα», «Περὶ τοῦ ζῳδιακοῦ φωτός», «Περὶ ἐκκρεμῶν». «Περὶ προσδιορισμοῦ τῆς θερμοκρασίας εἰς διάφορα ὕψη», «Περὶ τῆς φαινομένης κινήσεως τοῦ Ἡλίου» (1832) κ. ἄ. Σ. Π.

καρλινία (ἡ) (Carlina) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σωρανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἀρκετὰ τῶν ὁποίων γνωστὰ καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἴδη ἐκ τῶν καλλιεργουμένων ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ εἶναι: *Καρλινία ἡ κομμεοφόρος* (Carlina ἢ Chamaeleon ἢ Afractylis gumuiifera ἢ Acaulis), κοινῶς *χαμολιός, χαμολεό, κολλίνα, ἀτρακλίδα, κολλάγκαθο, μαστιχομάραθο, μαστιχάγκαθο, ἀγριομαστιχιὰ* κλπ. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνήκουσιν ἡ *ἀκανθώδης ἰξίνη* τοῦ Θεοφράστου καὶ ὁ *λευκὸς χαμαιλέων* τοῦ Διοσκορίδου. Ἡ σαρκώδης καὶ ὑπόγλυκος ῥίζα του χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Καρλινία ἡ κοινὴ* (Carlina vulgaris), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Καρλινία ἡ μαλλωτὴ* (Carlina lanata), κοινῶς *κοκκινάγκαθο*, καὶ *καρλινία ἡ κορυμβανθὴς* (Carlina corymbosa), γνωστὴ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀτρακλίδα, ἀτραξύλι* καὶ *σύμλαγα*. Τὸ ὡς ἄνω φυτὸν λέγεται ὅτι ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του εἰς Κάρολον τὸν Μέγαν, οὗτινος ἡ στρατιά, δεκατιζομένη ὑπὸ πανώλους, ἐσώθη ἐκ τῆς *καρλινίας τῆς κοινῆς*, χρησιμοποιηθείσης ἀντὶ φαρμάκου. Κ. ΠΑΠ.

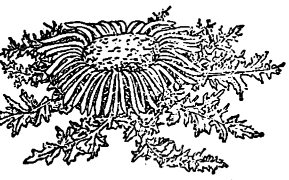

Καργινία ἡ κομμεοφόρος.

—**καρλινίας *ὀξείδιον*** *['Οργ. Χημ.]*. Τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ ἐλαίου καρλινίας τῆς κομμεοφόρου (μαστιχάγκαθο). Περιέχει βενζολικὸν καὶ φουρανικὸν δακτύλιον ἡνωμένους δι' ἀλύσεως ἐκ τριῶν ἀτόμων ἄνθρακος. Βράζει ὑπὸ πίεσιν 20 χλστμ. εἰς 167°. Σ. Γ.

καρλίνο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Καλεῖται κυρίως ὁ κάλως ἀπὸ 4 ἕως 10 δακτύλων περιφερείας. Κατ' ἐπέκτασιν «στρημένο 'σὰν καρλίνο», λέγεται πᾶν δίπλοκον σχοινίον. Τὸ ἀντίθετον *σπαρτσίνα*. Σ. Ε. Λ.

καρλῖνο ((carolensis, carolino, carlino). Τὸ πρῶτον κοπὲν νόμισμα ὑπὸ Καρόλου Α' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ ἐν Νεαπόλει, ὀνομαζόμενον καὶ «Εὐαγγελισμὸς» ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνος. Τὰ πρῶτα καρλῖνα ἐκόπησαν τῷ 1278 ἐν τῷ πύργῳ Καπουὰν τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φραγκίσκου Φόρμικα ντὶ Φιορέντσα· ἦσαν χρυσᾶ, εἶχον μέσον βάρος 4,4 γρμ., τάχιστα δὲ ἀντικατέστησαν τὰ ρεάλια καὶ αὐγουστάλια. Ἐπὶ τοῦ ἰδίου Καρόλου ἐκόπησαν ἐπίσης χρυσᾶ καρλῖνα, ἐπὶ δὲ τοῦ Καρόλου Β' τὰ πρῶτα ἀργυρᾶ. Ἡ τελευταία ἔκδοσις καρλίνων ἐγένετο τῷ 1302, ἀπὸ δὲ τοῦ 1303 ἐκόπτοντο τὰ κληθέντα «καρλῖνα τῆς μεγαλειότητος», ὡς εἰκονίζοντα τὸν αὐτοκράτορα καὶ οὐχὶ τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. Τὰ καρλῖνα διεδόθησαν τάχιστα ἁπανταχοῦ. Ἡ πρώτη ἀξία τοῦ καρλίνου ἦτο τὸ 1/50 τῆς οὐγγίας (1278), ἀργότερον τὸ 1/66 (1300) καὶ 1/80, διὰ διατάγματος δὲ τοῦ 1301 αὕτη ὡρίσθη εἰς 1/60 τῆς οὐγγίας. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως τὸ καρλῖνο ἰσοῦτο πρὸς τὸ 1/10 τοῦ δουκάτου καὶ διῃρεῖτο εἰς 10 κόκκους ἢ 120 καβάλλι, ἐν Μάλτᾳ δὲ ἤξιζε τὸ ἥμισυ τοῦ ταρίνου. —Π

Καρλῖνο τοῦ Καρόλου Α.'

Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως: οἱ θυρεοὶ Γαλλίας καὶ Ἱερουσαλὴμ (ἡμίσεις), ὑπὲρ αὐτοῦ: ἡμισέληνος μεταξὺ δυο ἀστέρων καὶ ὁ τίτλος· KAROL. DEI GRA. IELM. SICILIE. REX (=Κάρολος θείᾳ χάριτι βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ καὶ Σικελίας). Ὄπισθεν: ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ ἐπιγραφή: AVE. GRATIA. PLENA DOMINUS. TECUM (=Χαῖρε κεχαριτωμενη ὁ κύριος μετὰ Σοῦ)].

Καρλίον (Caerleon) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μόνμαουθ, ἐπὶ τῆς Δ. ὄχθης τοῦ Ἄσκ, 5 χλμ. ΒΑ. τοῦ Νιοῦπορτ. Κάτ. 2.045. Εἶναι ἡ Iscum Silurum τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὰ «Χρονικὰ» τοῦ Τακίτου, ἐκτίσθη τῷ 50 μ. Χ. Πλεῖστα λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως σῴζονται, ὡς ἐπιγραφαί, λουτῆρες, βωμοί, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἐρείπια ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου. Ἡ οὐαλλικὴ παράδοσις ἐπίσης κατέστησε τὴν πόλιν περιώνυμον εἰς ἀφηγήσεις ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου. Δ. Σ. Δ.

Κάρλιουκ (Carluke) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς κομιτείας Λάρνακ τῆς Σκωτίας, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 34 περίπου χλμ. ΝΑ. τῆς Γλασκώβης. Κάτ. 10.178. Εἶναι κέντρον βιομηχανίας γαιανθράκων, σιδήρου καὶ ἀσβεστολίθου, ἔχει δὲ χυτήρια, μηχανουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ὑποδημάτων καὶ συσκευασμένων ὀπωρῶν. Δ. Σ. Δ.

Καρλισταὶ (οἱ) (Carlistes). Καλοῦνται οὕτως οἱ ὀπαδοὶ τῶν μνηστήρων τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου, τῶν ἀπογόνων τοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστοῦ ὡς *δὸν Κάρλου*, ἰνφάντου Καρόλου, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Καρόλου Δ'. Τὸ κόμμα τοῦτο ἐσχηματίσθη κατὰ πρῶτον τῷ 1814, ὅτε ὁ Δὸν Κάρλος ἤγειρεν ἀξίωσιν, ὅπως ἀνακηρυχθῇ διάδοχος τοῦ ἕως τότε ἀτέκνου ἀδελφοῦ του βασιλέως Φερδινάνδου Ζ'. Ἀλλὰ δὲν ἐξετρέπετο εἰς ἀνταρσίαν, ἐλπίζων τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀξιώσεώς του. Τῷ 1830 ἀπροσδοκήτως ὁ Φερδινάνδος ἀπέκτησε θυγατέρα, ὀνομασθεῖσαν Ἐλισάβετ, ἣν καὶ ἀνεκήρυξε διάδοχόν του, ἀφοῦ προηγουμένως κατήργησε τὸν λεγόμενον σαλικὸν νόμον, τὸν ἀποκλείοντα τὰ θήλεα ἐκ τῆς διαδοχῆς. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἐξήγειρε τοὺς Καρλιστὰς εἰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας, ὧν ἕνεκα κατεδιώχθησαν, τοῦ πρίγκιπος δὸν Κάρλου ἐξορισθέντος ἐξ Ἱσπανίας. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου τῷ 1833, τὸ καρλικὸν κόμμα, ἀποτελούμενον κατὰ τὸ πλεῖστυν ἐξ εὐγενῶν καὶ ἀριστοκρατικῶν, ἀνεκήρυξε τὸν δὸν Κάρλον βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, ὡς Κάρολον Ε', ἐντεῦθεν δὲ ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ «πόλεμος τῶν Καρλιστῶν», λήξας τῷ 1839 διὰ τῆς ἥττης αὐτῶν. Ὁ δὸν Κάρλος διέφυγεν εἰς Γαλλίαν, τῷ δὲ 1845 παρῃτήθη τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του *Καρόλου τῶν Ἀστουριῶν*, καὶ ἀπέθανε τῷ 1855. Ὁ δεύτερος οὗτος δὸν Κάρλος ἀπεβιβάσθη εἰς Τόρτολα, ὡς Κάρολος ΣΤ', τῷ 1860 καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προπαρασκευασθείσης ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἡττήθη, αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀξιώσεών του. Ἀποθανόντος καὶ τούτου τῷ 1861, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *δὸν Ἰωάννης* μετεβίβασε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ εἰς τὸν υἱόν του δὸν Κάρλον, ὅστις, ὡς *Κάρολος Ζ'*, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Βασκίαν τῷ 1873, καὶ ὀχυρωθεὶς εἰς Ἐστέλλα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1876, ὅτε ἐξεδιώχθη εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1909. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἰάκωβος*, δοὺξ τῆς Μαδρίτης, γεννηθεὶς τῷ 1870, εἶναι ὁ σημερινὸς μνηστὴρ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου καὶ ἀρχηγὸς τῶν Καρλιστῶν. Θ. Κ.

Κάρλο */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. *Καρλῆ - κιόϊ*).

Κάρλοβα (Carlova), ***Βασίλειος.*** Ρουμᾶνος ποιητὴς (1809—1831). Ἔγραψε τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιήματα εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν καὶ τὰ τελευταῖα μετὰ τρία ἔτη, ὅτε κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, ἀποθανὼν μετά τινας μῆνας. Τὰ ποιήματά του τιτλοφοροῦνται: «Ὁ λυπημένος τσοπάνης», «Τὰ ἐρείπια τοῦ Τιργοβίστι», «Ὁ ἦχος μιᾶς φλογέρας», «Ἡ δέησις», «Ὠδὴ εἰς τὸν ρουμανικὸν στρατόν», «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος». Εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ποιήματα, δείγματα ἰσχυροτάτου ταλάντου, θαυμάζουν οἱ κριτικοὶ τὴν θερμότητα τῆς φαντασίας καὶ τὸ πάθος τοῦ αἰσθήματος, ἐκφραζόμενα διὰ γλώσσης ῥεούσης καὶ ὕφους ἡδέος καὶ γοητευτικοῦ. Τοῦτον ἐμιμήθησαν ὁ Νεγκροῦτσι καὶ ὁ Ἑλληνορουμᾶνος ποιητὴς Χρυσοβέργης, ὅστις, μάλιστα, ἐχειρίσθη τὰ ἴδια θέματα. Θ. Κ.

Κάρλοβακ, ἢ ***Κάρλσταντ*** (Karlovac ἢ Karlstadt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἄγραμ (Ζάγκρεμπ), κειμένη εἰς τὸ παρὰ τοῦ ποταμοῦ Κούλπα σχηματιζόμενον δέλτα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ζάγκρεμπ—Φιοῦμε. Διεξάγει ἐμπόριον δημητριακῶν, ξυλείας καὶ κτηνῶν. Κάτ. 16.900, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι καθολικοί. Μ. Ν. Δ.

Καρλόβασι */Γεωγρ./*. Εἰς τὰ ΒΔ. τῆς νήσου Σάμου καὶ εἰς πεδιάδα ἀρκετὰ εὐρεῖαν καὶ τερπνήν, διαρρεομένην ὑπὸ δύο χειμάρρων, εἶναι ἐσπαρμένα τρία χωρία, φέροντα τὸ ὄνομα *Καρλόβασι (Παλαιόν, Μεσαῖον* καὶ *Νέον)* μετὰ τῶν ὁμωνύμων ὅρμων.

—1) ***Παλαιὸν Καρλόβασι.*** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὸ ἄκρον δυτικὸν τῆς πεδιάδος ἐπὶ λόφου καὶ εἰς φάραγγα, ἵνα μὴ γίνεται ὁρατὸν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς νήσου (1560 μ. Χ.) ἐλυμαίνοντο πειραταί. Παράγει ἐλαίας, οἶνον ἐξαίρετον, σιτηρά, σταφίδα, σῦκα καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Κάτ. (1928) 492. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ *Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου*. Ὁ ὁμώνυμος ὅρμος κατόπιν πολλῶν μόχθων καὶ δαπανῶν μετεβλήθη εἰς λιμένα (κάτ. 591). Τούτου ὁ φωτισμὸς συμπληρωθήσεται ἐντὸς τοῦ ἔτους 1930 δι' αὐτομάτου φάρου Ἄγκα - Νταλλὲν 16 μιλλίων, οὗ τὴν δαπάνην κατέβαλε τὸ «Λιμενικὸν ταμεῖον Καρλόβασι».

—2) ***Μεσαῖον Καρλόβασι.*** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμου πρὸς Α τοῦ Παλαιοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου 1371.

—3) ***Νέον Καρλόβασι.*** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σάμου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 4996. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία

Digitized by Google

Λωβοκομεῖον καὶ *Σιουρρῆδες* καὶ ἡ μονὴ *Προφήτου Ἡλιού*. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Γοργύρας* ἢ *Γοργυίας*. Αἱ πρῶται οἰκίαι ἐκτίσθησαν πλησίον γηλόφου. τῆς ἀκροπόλεως τῆς Γοργύρας, ὅστις εἶναι γνωστὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Σάμου (1821) μὲ τὸ ὄνομα *Ἀλωνάκι*. Τὸ Νέον Καρλόβασι, πατρὶς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σάμου *Λυκούργου Λογοθέτου*, εἶναι κέντρον ὅλης τῆς ΒΔ πλευρᾶς τῆς νήσου, ἥτις ἐξ αὐτοῦ ὀνομάζεται *Καρλόβασι*. Ὁ Ἰωσὴφ Γεωργειρίνης, ἐπίσκοπος Σάμου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰς πραγματείαν του περὶ τῆς Σάμου ἀναφέρει τὸ Νέον Καρλόβασι ὡς τὴν δευτέραν κωμόπολιν τῆς νήσου, μὲ 500 οἰκίας καὶ 5 ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ μνημονεύῃ καὶ τοὺς λοιποὺς συνοικισμούς, ἴσως ὡς ἀναξίους λόγου. Περὶ δὲ τῶν κατοίκων του λέγει, ὅτι ἦσαν εὔποροι, διεξάγοντες ἐμπόριον οἴνου καὶ κρομμύων. Σήμερον εἰς τὸ Νέον Καρλόβασι, ὡς κέντρον ὅλης τῆς περιφερείας, λειτουργεῖ ἡμιγυμνάσιον μὲ 45 μαθητὰς καὶ ἐμπορικὴ σχολή, ἡ «Πορφυριάς», μὲ 100 μαθητὰς καὶ 8 καθηγητάς. Ἐπίσης ὑπάρχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομία, δασαρχεῖον, ἐφορεία, ταμεῖον, τηλεγραφεῖον καὶ ταχυδρομεῖον. Κτίρια ἀξιόλογα ἔχει: τὸ διοικητήριον (τὸ ἄλλοτε ἡγεμονικὸν μέγαρον), εἰς τὸ ὁποῖον στεγάζονται ἡ ἀστυνομία, τὸ εἰρηνοδικεῖον καὶ τὸ δασαρχεῖον, τὸ «Χατζηγιάννειον Παρθεναγωγεῖον», οἰκοδομηθὲν δαπάνῃ τοῦ Ἰωάννου Χατζηγιάννη, τὴν «Πορφυριάδα», τὸ δημαρχεῖον, τέσσαρας περικαλλεῖς ναούς, τὴν ἀγοράν, τὸ ἀνεγειρόμενον (1930) ταχυδρομεῖον, ἰδιωτικὸν θέατρον καὶ χημικὸν ἐργαστήριον· πρὸς τούτοις δὲ πλατείας μετὰ κήπων καὶ ἄλσος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἐν τῇ πόλει ἐγείρεται ἀναθηματικὴ στήλη τῶν πεσόντων κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους καὶ ἡ προτομὴ τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἠγείρετο ἡ οἰκία αὐτοῦ, ἡ περιοχὴ τῆς ὁποίας εἶναι νῦν θαυμάσιος κοινοτικὸς κῆπος, ἀφιερωμένος εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ. Εἰς τὸ Νέον Καρλόβασι λειτουργεῖ ἀπὸ τριακονταετίας μουσικὸς σύλλογος.

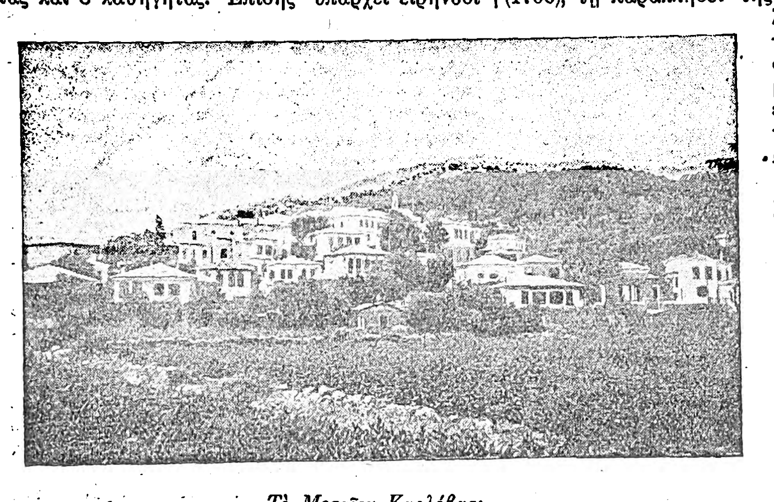

Τὸ Μεσαῖον Καρλόβασι.

[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

Αἱ κοινότητες Καρλόβασι συνδέονται μὲ τὴν λοιπὴν νῆσον διὰ διττοῦ ὁδικοῦ συμπλέγματος, τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ νομαρχιακοῦ καλουμένου, ὅπερ ἔγινε διὰ δαπάνης τῶν χωρίων τῆς περιφερείας. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν βιομηχανίαν, ἐμπόριον καὶ ναυτιλίαν. Γεωργικὰ προϊόντα ἄξια λόγου εἶναι: οἶνος (5 ἑκατομμύρια ὀκάδες), καπνὸς (100 χιλιάδες ὀκάδες), ἔλαιον καὶ ἐλαῖαι. Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω προϊόντων, περιλαμβάνει καὶ κατειργασμένα δέρματα (1.272.000 ὀκάδες). Ἡ βιομηχανία εἶναι ὁπωσοῦν ἀνεπτυγμένη. Λειτουργοῦν 4 καπνοβιομηχανικὰ ἐργοστάσια, 1 ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ 38 βυρσοδεψεῖα, ἐξ ὧν 20 ἀτμοκίνητα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐργάζονται πλέον τῶν 800 ἐργατῶν· τὰ βυρσοδεψεῖα κατεργάζονται ἰδίως χονδρὰ δέρματα καὶ παράγουν τὸ 1/5 τῆς ὅλης παραγωγῆς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ κοινότητες συνδέονται πρὸς ἀλλήλας μὲ ἁμαξιτοὺς δρόμους καὶ μὲ τροχιόδρομον, λειτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ 1905, ὅστις πλὴν τῶν ἐπιβατικῶν ἔχει καὶ φορτηγὰ ὀχήματα. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ πέντε μεικτῶν δημοτικῶν σχολείων, εἰς τὰ ὁποῖα διδάσκουν 15 διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι καὶ φοιτοῦν 913 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι. Ν. Ι. ΖΑΦΕΙΡΟΥ

— **Καρλόβασι** [*Γεωγρ.*]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Κρητικὰ* (βλ. λ.).

Κάρλοβιτς, ἢ ***Καρλοβίτσιον*** (Carlowitz) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν τῇ Κροατίᾳ, ἀνήκουσα μέχρι τοῦ 1918 εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Φρούσκα καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βελιγραδίου-Μαριαθηρεσιουπόλεως. Κάτοικοι 6.000 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν. Εἰς τὴν παρὰ τὴν πόλιν θέσιν *Σλανκάμεν* ὑπάρχει ὀβελίσκος εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκεῖ μεγάλης νίκης τοῦ πρίγκιπος Λουδοβίκου τῆς Βάδης κατὰ τῶν Τούρκων (1691). Τὸ Κάρλοβιτς εἶναι διάσημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ὑπογραφείσας τῷ 1669 συνθήκας μεταξὺ Τουρκίας ἀφ' ἑνός, Αὐστρίας, Ἐνετίας, Πολωνίας καὶ Ρωσίας ἀφ' ἑτέρου (βλ. κατωτ.). Ν. Μ.—Μ. Ν. Δ.

Κάρλοβιτς μητρόπολις. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μεταναστεύσεων Σέρβων εἰς Αὐστρίαν, κατὰ τὸ 1690 περὶ τὰς 40.000 σερβικῶν οἰκογενειῶν μετὰ τοῦ πατριάρχου τοῦ Ἰπὲκ Ἀρσενίου τοῦ Γ' μετηνάστευσαν εἰς Αὐστρίαν. Διὰ πέντε αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων τοῦ Λεοπόλδου τοῦ Α', ἐκδοθέντων ἀπὸ τοῦ 1690 μέχρι τοῦ 1695, ἐξησφαλίσθησαν αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὰ προνόμια. Τὰ ἀνωτέρω διατάγματα ἐπεκυρώθησαν ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Α' (29 Σεπτεμβρίου 1706), τοῦ Καρόλου τοῦ ΣΤ' (8 Ὀκτωβρίου 1713) καὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας (18 Μαΐου 1743). Ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀρσενίου ἐξελέγη νέος πατριάρχης τοῦ Ἰπὲκ ὀνόματι Καλλίνικος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρσενίου (1706), τῇ παρακλήσει τῆς τε ἱεραρχίας καὶ τοῦ λαοῦ, ἀνεγνώρισε (1710) τὴν ἵδρυσιν ἐν ταῖς αὐστριακαῖς χώραις σερβικῆς μητροπόλεως, τῷ ἑκάστοτε μητροπολίτῃ τῆς ὁποίας παρεχώρησε τὸ δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν καὶ ἱδρύειν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν ταύτης ἱδρύθη ἡ μητρόπολις Καρλοβιτσίου, ἥτις ὅμως καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα διετήρει πνευματικὰς σχέσεις πρὸς τὸ πατριαρχεῖον τοῦ Ἰπέκ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ μητροπολίτης Καρλοβιτσίου ἐθεώρει ἑαυτὸν καὶ ὑπέγραφεν «ἔξαρχος τοῦ θρόνου Ἰπέκ». Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπὲκ ὁ μητροπολίτης Καρλοβιτσίου ἔπαυσεν ὑπογραφόμενος «ἔξαρχος», γενόμενος ἀνεξάρτητος καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος καὶ ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπήχθησαν τῷ μητροπολίτῃ Καρλοβιτσίου καὶ αἱ ἐν Αὐστρίᾳ ρουμανικαὶ ἐπισκοπαί, κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Δαλματίας, οὕτω δὲ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ μητροπολίτης Καρλοβιτσίου ἦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ κεφαλὴ τῶν ἐν ταῖς αὐστριακαῖς χώραις οἰκούντων ὀρθοδόξων. Ἡ κατὰ Μάϊον τοῦ 1848 ἐν Καρλοβιτσίῳ συνελθοῦσα ἐθνικὴ συνέλευσις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπονομῆς τοῦ τίτλου πατριάρχου εἰς τὸν μητροπολίτην Καρλοβιτσίου, ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος τῆς 15 Δεκεμβρίου τοῦ 1848. Ἡ μητρόπολις ὅμως Καρλοβιτσίου οὐδέποτε ἔφερε τὸν τίτλον «πατριαρχεῖον». Μετὰ τὸν τελευταῖον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ πολιτικὴ ἕνωσις ἐπέφερε καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἕνωσιν τῆς μητροπόλεως τοῦ Καρλοβιτσίου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας. Κ. Ι. Δ.

— **Κάρλοβιτς** ***συνθήκη***. Διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αὐστρίας συνθήκη εἰρήνης ἢ μᾶλλον ἀνακωχῆς, ὑπογραφεῖσα τῇ 26 Ἰανουαρίου 1699 ἐν τῇ ὁμωνύμῳ μικρᾷ πόλει. Πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας ἦτο ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (ρεῒζ ἐφέντης) Μεχμὲτ Ραμῆ, καὶ δεύτερος ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων. Τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον ἀντεπροσώπευον ὁ κόμης Oettingen, αὐτοκρατορικὸς «κουβικουλάριος», μυστικοσύμβουλος καὶ πρόεδρος τοῦ αὐλικοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καὶ ὁ στρατηγὸς κόμης von Schlick, τὴν Ἐνετίαν ὁ ἱππότης Carlo Ruzini καὶ ὁ Giovanni Battista Nicolosi, τὴν Πολωνίαν ὁ κόμης Στανίσλαος Michelowsky καὶ τὴν Ρωσίαν ὁ μυστικοσύμβουλος Προκόπιος Begdanovitsch Wosninin. Παρίσταντο ὡσαύτως ὡς πληρεξούσιοι τῶν μεσολαβουσῶν δυνάμεων ὁ λόρδος Paget τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ Ἰάκωβος Colyer τῆς Ὁλλανδίας. Αἱ ἐργασίαι τῆς συνδιασκέψεως ἤρχισαν τὴν 13ην Νοεμβρίου 1698, διήρκεσαν δὲ 72 ἡμέρας, καθ' ἃς συνεκροτήθησαν 36 συνεδριάσεις. Γλῶσσα τῶν συζητήσεων ἦτο κυρίως ἡ λατινική, ἥτις ἦτο τότε ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς διπλωματίας ἐν Βιέννῃ καὶ εἰς ἄλλας πρωτευούσας καὶ τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Κάρλοβιτς ἀπέληξεν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τεσσάρων συνθηκῶν, ἤτοι: 1) μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας, συντεταγμένης λατινιστί, ὑπογραφείσης τῇ 25/4 Ἰανουαρίου 1699 καὶ ὁριζούσης ἁπλῶς διετῆ ἀνακωχήν· 2) μεταξὺ Τουρκίας καὶ Πολωνίας (λατινιστί) τῇ 6/16 Ἰανουαρίου· 3) μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἐνετίας (ἰταλιστὶ) τῇ 16/26 Ἰανουαρίου, καὶ 4) μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας (λατινιστί), ἐπίσης τῇ 16/26 Ἰανουαρίου 1699. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν συνθήκη τοῦ Κάρλοβιτς ὑποδηλοῦται συνήθως ἡ τελευταία αὕτη, φέρουσα τὸν τίτλον «Instrumentum pacis caesareo-ottomannicum». Τὸ λατινικὸν αὐτῆς κείμενον μετὰ γαλλικῆς περιλήψεως εὕρηται ἐν Gabriel Noradounghian «Recueil d'actes internationaux de l'Empire ottoman» (τ. Α', σελ. 182—196). Ἡ συνθήκη ἀπαρτίζεται ἐξ 20 ἄρθρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πρῶτα (1—8) ἀφορῶσιν εἰς τὰ καθοριζόμενα σύνορα. Κατὰ ταῦτα ἡ Τρανσυλβανία παραμένει εἰς χεῖρας τῶν αὐτοκρατορικῶν, ἡ ἐπαρχία (βανᾶτον) τῆς Τέμεσβαρ μεθ' ὅλων τῶν ἐξαρτημάτων της μένει τουρκικὴ μὲ σύνορα τοὺς ποταμοὺς Μάρος (Μαρούσιον) καὶ Theiss (Τίβισκον) μέχρι τοῦ Δουνάβεως, ἡ δὲ ἐπαρχία τῆς Μπάτσκας αὐστριακή. Μεταξὺ τῆς Σλαβονίας καὶ τῆς Βοσνίας ὁρίζεται ὡς σύνορον ὁ ποταμὸς Σαῦος, μεταξὺ δὲ Κροατίας καὶ Βοσνίας ὁ ποταμὸς Οὔννα. Ἐπειδὴ δὲ ἓν ἐκ τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου παρασχεθεῖσα φιλοξενία εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Οὔγγρον κόμιτα Τέκελι ἐπαναστάτας, τὸ 9ον ἄρθρον ἀπαγορεύει εἰς ἀμφότερα τὰ συμβαλλόμενα μέρη «νὰ χορηγῶσι φιλοξενίαν εἰς τοὺς κακοποιούς, τοὺς ἐπαναστάτας καὶ τοὺς δυσηρεστημένους, ἑκάτερον δὲ τῶν μερῶν ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τιμωρῇ τοὺς τοιούτους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὑπήκοοι τοῦ ἑτέρου». Τὸ 13ον ἄρθρον ἀφορᾷ εἰς τοὺς καθολικοὺς μοναχοὺς καὶ ἐν γένει τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Κατ' αὐτὸ «εἰς Χριστιανοὺς κληρικοὺς οὐδὲν θ' ἀντιτάσσηται κώλυμα διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς λατρείας καὶ δὲν θὰ ἐφαρμόζωνται πιέσεις κατὰ τῶν κληρικῶν, ὅπως ἀποσπασθῶσι παρ' αὐτῶν χρήματα ἢ δι' ἄλλους λόγους». Οἱ κληρικοὶ οὗτοι θ' ἀπολαύωσι πάσης ἡσυχίας «ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος», ὁ δὲ πρεσβευτὴς τούτου, ὅταν ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν σουλτᾶνον τὰ αἰτήματα αὐτοῦ τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις καὶ πρὸς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις προσκύνημα. Ἡ ἀναβλητικὴ αὕτη λύσις τοῦ λεγομένου ζητήματος τῶν Ἁγίων Τόπων ἐπενεοήθη ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου κατόπιν μακρῶν συζητήσεων, καθ' ἃς οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἐζήτουν λύσιν ἄμεσον. Τὸ 14ον ἄρθρον προβλέπει περὶ τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων. Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου ἐπωφελήθησαν κυρίως οἱ Ἕλληνες, διότι Τοῦρκοι ἔμποροι δὲν ὑπῆρχον. Ὁ φόρος, τὸν ὁποῖον κατέβαλλον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες εἰς τὸν σουλτᾶνον ὑπὸ τύπον δώρων, καταργεῖται διὰ τοῦ 16ου ἄρθρου. Τὸ 17ον ἄρθρον κανονίζει τὰ τῆς ἐθιμοτυπίας τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἑκατέρωθεν πρέσβεων.

Τῆς μετὰ τῆς Πολωνίας συνθήκης, συντεταγμένης εἰς 11 ἄρθρα, αἱ κυριώτεραι διατάξεις ὥριζον ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μολδαυΐας ὑπὸ τῶν πολωνικῶν στρατευμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν παραχώρησιν εἰς τὴν Πολωνίαν τοῦ Κάμενιετς μετὰ τῆς Ποδολίας καὶ τῆς Οὐκρανίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Τουρκία οὐδεμίαν πλέον θέλει ἐγείρει ἀξίωσιν.

Ἡ δὲ ἐνετοτουρκικὴ συνθήκη, ἔχουσα 16 ἄρθρα, ὁρίζει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μορέας μὲ ὅλας αὐτοῦ τὰς πόλεις, ὅλα τὰ φρούρια καὶ χωρία, βουνά, ποταμούς, δάση, λίμνας, λιμένας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα, τὰ εὑρισκόμενα ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, ὡς εἶναι καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν τῆς γαληνοτάτης δημοκρατίας τῆς Ἑνετίας παραμένει εἰρηνικῶς (pacificamente) ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς, ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἑξαμιλίου ὅπου φαίνονται τὰ ἴχνη τοῦ παλαιοῦ τείχους, οὕτως ὥστε οὔτε ἀπὸ τοῦ Μορέως πρὸς τὴν Στερεὰν νὰ εἶναι δυνατὴ ἐδαφικὴ ἐπέκτασις, οὔτε ἀντιθέτως ἀπὸ τῆς Στερεᾶς πέραν τῶν συνόρων τοῦ Μορέως» (ἄρθρ. 1). Ἀφ' ἑτέρου ἡ στερεὰ (terra ferma) τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν (totalmente) καὶ εἰς ἣν κατάστασιν εὑρίσκετο εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου πολέμου, παραμένει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἑνετία ἐκκενώνει τὸ φρούριον τῆς Ναυπάκτου. Τὸ παρὰ τὴν πόλιν ταύτην «καστέλλι τῆς Ρούμελης» (τὸ Ρίον), ὡς καὶ τὸ φρούριον τῆς Πρεβέζης κατεδαφίζονται. Ἡ νῆσος Λευκὰς μετὰ τοῦ φρουρίου της καὶ τοῦ ἀπέναντι προγεφυρώματος παραμένουσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑνετίας (ἄρθρ. 3). Οἱ μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Μορέως κόλποι παραμένουσιν εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν καὶ τῶν δύο μερῶν, ἀναλαμβανόντων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τηρῶσιν αὐτοὺς ἐλευθέρους ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ ταραξίας (ἄρθρ. 5). Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν ἄλλων θαλασσῶν παραμένουσιν, ὡς καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων. Ἡ Ἑνετία παραιτεῖται τῶν φόρων καὶ δοσιμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσέπραττεν ἐκεῖ διαρκοῦντος τοῦ πολέμου (ἄρθρ 6). Ἡ Πύλη οὐδένα πλέον θὰ ἀξιώσῃ φόρον διὰ τὴν Ζάκυνθον. Ἡ Αἴγινα παραμένει εἰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν. Τὰ κατόπιν ἄρθρα ὁρίζουσι τὰ κατὰ τὴν Δαλματίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. W. Zinkeisen*, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa (τόμ. 5ος σελ. 205—217).— *J. von Hammer*, Geschichte des Osmanischen Reiches (Ἐκδ. β' τόμ. 4 σελ. 907—926). Ν. Μ.

Digitized by Google

Κάρλοβιτς (Karlovicz), ***Μέτσυσλαβ.*** Πολωνὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σύνθεσιν, παραγαγὼν σειρὰν ἀξιοσημειώτων ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων μίαν συμφωνίαν, τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Τὰ κύματα» (1904), «Τρία παλιὰ τραγούδια» (συμφωνικὴ τριλογία, 1907), «Λιθουανικὴ ῥαψῳδία» (1908), «Στανίσλαος καὶ Ἄννα Ὀσβιέτσιμ» (1908), «Θλιβερὸν νέον» (1908), μίαν σερενάτταν ἐγχόρδων, 1 σονάτταν διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας κτλ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πλείστας ἐπιστολὰς καὶ ἄλλας πληροφορίας ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Σοπέν. Γ. Σ.

Κάρλοβο *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βουλγαρίας (κάτ. 7.000) εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Αἵμου, 58.5 χλμ. βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως. Κεῖται ἐπὶ ὡραίας τοποθεσίας καὶ περιβρέχεται ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων. Παρὰ ταύτην ὑπάρχει ὑψηλὸς καταρράκτης τοῦ ποταμοῦ Στάρα-Ρέκα, καλούμενος Σούτσουρουμ. Ἔχει ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ῥοδελαίου. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ διασήμου ἐπαναστάτου Βασὶλ Λέφσκι. Τ. Β.

Κάρλοβυ ***Βάρυ*** (Karlovy Vary) *[Γεωγρ.].* Τσεχικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως *Κάρλσμπαντ* (βλ. λ.).

Καρλογλῶσσα */Παραλ. Γεωγρ./.* Χερσονησίζουσα ἄκρα τῆς Ἀκαρνανίας (πλάτ. 38°28′ Β, μῆκ. 21°06′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3485: Dragamesti and approaches), δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὡραῖον φυσικὸν λιμένα Πλατυγιάλι. Σ. Ε. Λ.

Καρλομάγνος, ἢ ***Κάρολος ὁ Μέγας*** (Carolus Magnus καὶ Charlemagne). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων, ἱδρυτὴς τοῦ ἁγίου ῥωμαϊκοῦ κράτους. Πρωτότοκος υἱὸς Πεπίνου τοῦ Βραχέος, ἐγεννήθη τῷ 742. Ἡ Ἐκκλησία τὸν θεωρεῖ καὶ τὸν τιμᾷ ὡς ἅγιον, οἱ Γάλλοι ὡς τὸν μέγιστον τῶν βασιλέων των, οἱ Γερμανοὶ ὡς τὸν σπουδαιότερον τῶν Γερμανῶν, οἱ Ἰταλοὶ ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν βασιλέα των, οἱ Βυζαντινοὶ ὡς τὸν εἰρηνευτὴν τοῦ κόσμου καὶ οἱ Ἄραβες ὡς τὸν βράχον τῆς Δύσεως, ἐφ' οὗ ἐθραύσθη τὸ ἰσλαμικὸν κῦμα. Ὁ Πεπῖνος εἶχε διαιρέσει τὴν ἀχανῆ ἐπικράτειάν του εἰς τοὺς δύο υἱούς του, Καρλομάνον καὶ Κάρολον. Ἀπὸ τοῦ 754 τοὺς εἶχε στέψει συμβασιλεῖς μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ πάπα Στεφάνου τοῦ Β′. Ἔκτοτε ἔφερον ἀμφότεροι τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Ρωμαίου πατρικίου. Κατὰ τὸν θάνατόν του ὁ Πεπῖνος συνεκάλεσε τοὺς μεγάλους ἄρχοντας καὶ τῇ συγκαταθέσει των ἐκληροδότησε τὰ δύο βασίλεια, τὸ μὲν Ἀνατολικὸν εἰς τὸν Καρλομάνον, τὸ δὲ Δυτικὸν εἰς τὸν Κάρολον, τὸν μετέπειτα κληθέντα Καρλομάγνον. Ὁ πρῶτος ἔλαβε τὴν σημερινὴν Ρηνανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, Βουργουνδίαν καὶ τὴν Προβηγκίαν, ὁ δὲ δεύτερος πᾶσαν τὴν πρὸς δυσμὰς χώραν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐστέφθη εἰς τὴν Σουασσῶνα, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν Νουαγιῶνα τὴν ἰδίαν ἡμέραν (9 Ὀκτωβρίου 768). Ἔζησαν δὲ ἐν μεγίστῃ δυσαρμονίᾳ, λαμβάνοντες κατ' ἀλλήλων προσβλητικὰ ἀμυντικὰ μέτρα καὶ διαρκῶς καθυβρίζοντες ἀλλήλους. Ματαίως ἡ μήτηρ των, ἡ πολυμήχανος Βερτράδη, προσεπάθησε νὰ τοὺς συμφιλιώσῃ. Μὴ κατορθώσασα τοῦτο, ἔπεισε τὸν Κάρολον ν' ἀποπέμψῃ τὴν Φράγκαν σύζυγόν του Χιμιλτρούδην καί, παρὰ τοὺς ἐξορκισμοὺς τοῦ πάπα Στεφάνου τοῦ Γ′, νὰ νυμφευθῇ τὴν Δεσιδεράτην (Πουθητήν), θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν Διδιέρου (Θεοδωρίχου). Ἓν ἔτος βραδύτερον, ἤτοι τῷ 771, ὁ Κάρολος ἀπέπεμψε τὸν Δεσιδεράτην, ἐξεγείρων τὸ ἔκτοτε θανάσιμον τῶν Λομβαρδῶν μῖσος, καὶ ἐνυμφεύετο τὴν Σουαβὴν Χιλδεγάρδην, ἥτις ἀπέθανε τῷ 783. Θανόντος τοῦ Καρλομάνου τῷ 771, ὁ Κάρολος ἐπέδραμεν εἰς τὴν ἐπικράτειάν του καὶ τὴν κατέκτησεν, ἀποπέμψας τοὺς ἀνεψιοὺς καὶ νομίμους διαδόχους. Ἡ χήρα τοῦ Καρλομάνου Γιλβέργα μετὰ τῶν δύο υἱῶν της καὶ Φράγκων τινῶν ἀρχόντων κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Λομβαρδῶν. Οὗτος ἐπεχείρησε δι' ἐκστρατείας ν' ἀποκαταστήσῃ τοὺς ὀρφανούς. Ἀλλ' ἡ νίκη ἔστρεψε τὰ ὅπλα τοῦ Καρόλου, ὅστις ἐκυρίευσε τὸ βασίλειον τῶν Λομβαρδῶν καὶ ᾐχμαλώτισε τὸν Διδιέρον. Στεφθεὶς τότε βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν ὁ νικητής, ἐπροίκισε τὴν Ἰταλίαν μὲ νόμους (774). Διαρκοῦντος τούτου τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Παβίας, ὁ Κάρολος μετέβη, πρῶτος αὐτὸς ἐκ τῶν Φράγκων βασιλέων, εἰς Ρώμην, ὅπως ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα. Ἐγένετο δεκτὸς μεγαλοπρεπέστατα, μὲ τὰς τιμὰς τὰς ἀποδιδομένας εἰς τοὺς πατρικίους καὶ τοὺς ἐξάρχους τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ἀνεγνώρισε τὴν γενομένην παρὰ τοῦ πατρός του δωρεὰν τοῦ παπικοῦ κράτους καί, παραλαβὼν τοὺς ἀνεψιούς του, πιθανῶς τοὺς ἐφόνευσε, διότι οὐδεμία πλέον περὶ αὐτῶν μνεία γίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπεκράτησε καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Γείτονας εἶχεν ἀσθενεῖς ἡγεμονίδας ζητούσας τὴν προστασίαν του. Πρὸς τὰ βορειοανατολικά του σύνορα οἱ Σάξωνες, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς καὶ ὑπακούοντες εἰς διαφόρους ἡγεμονίσκους, συνῆλθον τῷ 772 καὶ ἐξύβρισαν τὸν εὐαγγελιζόμενον τὸν Χριστιανισμὸν ἅγιον Λιμποβῖνον, προκαλέσαντες ταυτοχρόνως καὶ ταραχὰς εἰς τὰ φραγκικὰ σύνορα. Τότε ὁ Κάρολος ἐπέδραμε κατ' αὐτῶν, ἐκπορθήσας δὲ τὸ κυριώτατον φρούριόν των Ἐχρεσβοῦργον, ἀνέτρεψε τὸ παρ' αὐτῶν λατρευόμενον εἴδωλον Hermansul. Αὐτὴ ἐστάθη ἡ πρώτη καὶ κυριωτάτη ἀφορμὴ τῶν σκληροτάτων ἐκστρατειῶν, αἵτινες εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ Καρλομάγνου πρὸς τὴν Γερμανίαν. Νέαι ἐπιδρομαὶ τῶν Σαξώνων, καθ' ὃν χρόνον ἦτο ἀπησχολημένος ἐν Λομβαρδίᾳ, ἠνάγκασαν τὸν Κάρολον τῷ 775 νὰ σπεύσῃ πέραν τοῦ Ρήνου. Προέβη ἔτι βαθύτερον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀδαμάστου ἐκείνου λαοῦ καὶ μετὰ σειρὰν ἀλλεπαλλήλων νικῶν τὸν καθυπέταξε. Τῷ 776 συνέτριψε τοὺς Λομβαρδοὺς ἡγεμονίδας Ροδογαύδην καὶ Σταβιλῖνον, ἐπαναστάντας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του πέραν τοῦ Ρήνου, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ πάλιν οἱ Σάξωνες ἐπανεστάτησαν, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, τοὺς συνέτριψε καὶ τοὺς ἠνάγκασε διὰ τῆς βίας νὰ βαπτισθοῦν Χριστιανοί, μόνου τοῦ φυλάρχου Οὐϊτικίνδου καταφυγόντος εἰς τὴν Σκανδιναυΐαν, ὁπόθεν ἐζήτησεν ἐλευθερωτὰς διὰ τὴν ἡττηθεῖσαν πατρίδα του. Τῷ 778, προσκληθεὶς ἀπὸ τὸν ἐμίρην τῆς Σαραγόσσης καὶ ἄλλους Ἄραβας φυλάρχους διὰ νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν τότε πανίσχυρον χαλίφην τῆς Κορδούης, ὁ Κάρολος ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Καὶ οἱ μὲν θρίαμβοί του ὑπῆρξαν λαμπροί, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὅμως τὰ γασκωνικὰ ἔθνη τῶν Πυρηναίων, τῶν ὁποίων, διὰ λόγους προνοίας, εἶχε διατάξει νὰ κατεδαφίσουν τὰ φρούρια, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλεισθῇ, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς τον διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀπιστήσαντα καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτομολήσαντα δοῦκα αὐτῶν Λύκον, ἐπέπεσαν ἐναντίον τῆς ὀπισθοφυλακῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ Καρόλου, εἰς τὴν περιβόητον κοιλάδα τοῦ Ρονσεβῶ. Ἐκεῖ ἀπωλέσθησαν περίφημοι πολεμισταί, καὶ μεταξὺ τούτων ὁ παλατῖνος ἱππότης Ρολάνδος, ὁ λεγόμενος ἀνεψιὸς τοῦ Καρλομάγνου, ὁ τόσον προσφιλὴς εἰς τοὺς ἐποποιούς, τόσον δὲ ἄγνωστος εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐξ ἄλλου οἱ Σάξωνες, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Οὐϊτικίνδου, εἶχον ἀναλάβει τὰ ὅπλα καὶ διέπραξαν φρικτὰς βιαιοπραγίας. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν παρὰ τῶν στρατηγῶν, εἶτα δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Καρόλου ἡττήθησαν, συντριβέντες μάλιστα εἰς τὴν Βουκχόλτζην τῷ 779. Διὰ ν' ἀποτρέψωσι δὲ τὴν γενικὴν σφαγήν, ὑφ' ἧς ἠπειλήθησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ δηλώσουν ὅτι εἰλικρινῶς ἀσπάζονται τὸν Χριστιανισμόν. Τότε ἀκριβῶς, καὶ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ κλήρου κυρίως στηριζομένην πολιτικήν του, ὁ Καρλομάγνος καθίδρυσεν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαξώνων τὰς πλουσιωτάτας καὶ ἰσχυροτάτας ἐκείνας ἐπισκοπικὰς ἐξουσίας, αἵτινες ἐπὶ δέκα περίπου αἰῶνας περιεβλήθησαν ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς κυριαρχίας. Ἡ καθυπόταξις πλείστων ὅσων τοπαρχῶν, γειτόνων ἢ καὶ ὑποτελῶν, ἡ καθησύχασις τοῦ φιλοδόξου Τασσίλωνος, δουκὸς τῆς Βαυαρίας, καὶ ἡ συμμαχία ἡ συναφθεῖσα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἐνέπνευσαν εἰς τὸν Κάρολον τὴν ἰδέαν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τῆς μονοκρατορίας. Ὁ Οὐϊτικίνδος ὅμως, ὁρμηθεὶς ἐκ δευτέρου ἀπὸ τὴν Σκανδιναυΐαν, ἐξώθησε τοὺς ἀδαμάστους Σάξωνας εἰς τὴν ἀνάληψιν τῶν ἐκδικητηρίων ὅπλων, ὁ δὲ Κάρολος μαινόμενος διὰ τὴν ἀρχικὴν ἧτταν τῶν στρατηγῶν του, καὶ διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸ αἶσχος αὐτό, κατέσφαξεν εἰς τὸν Βέρδεν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄλλερ, 4.500 Σάξωνας αἰχμαλώτους. Τότε (782) ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ἐξηγέρθη πάνοπλον, ἀλλὰ συνετρίβη διὰ πολυνέκρων μαχῶν ἀπὸ τὸν Κάρολον, νικητὴν εἰς τὴν Θευτμόλην καὶ κατόπιν εἰς τὸ Ὀσναβροῦκον. Μέγας δὲ τότε ἀριθμὸς Σαξώνων πολεμιστῶν μὲ συντετριμμένα τὰ ὅπλα ἤχθη ὑπερόριος. Ἐν τούτοις, τρομερὸς καὶ αἱματηρότατος ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος, μέχρις ὅτου, ἀποκαμόντες ὁ Οὐϊτικίνδος καὶ ὁ ἐξ ἴσου γενναιόκαρδος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄβος, ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τοῦ Καρόλου, προσελθόντες δὲ τῷ 785 εἰς τὴν δίαιταν τοῦ Ἀττιγνῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἠσπάσθησαν δημοσίᾳ τὸν Χριστιανισμόν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξ ὀνόματος ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους τῶν Σαξώνων ὤμοσαν ὑποταγὴν εἰς τὸν Κάρολον καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν εἰς αὐτὸν ὑποτέλειαν. Ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τοιουτοτρόπως ἡ χώρα τῶν Σαξώνων εἰρήνευσε. Μετὰ τὴν δίαιταν τοῦ Ἀττιγνῦ, ἀπησχόλησαν τὸν Κάρολον αἱ ὑποθέσεις τῆς Ἰταλίας. Κατέκτησε τὸ δουκᾶτον τοῦ Βενεβέντου. Κατόπιν ἠσχολήθη μὲ τὸν Τασσίλωνα, δοῦκα τῆς Βαυαρίας, ὅστις, ἀποστατήσας, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τὴν συνελθοῦσαν εἰς τὸ Ἰγγελχάϊμ, οὐ μακρὰν τῆς Μαγεντίας, τῷ 788. Ὁ Κάρολος ὅμως τοῦ ἐχάρισε τὴν ποινὴν ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ υἱός του θὰ καρῶσι μοναχοί. Ἐξ ἄλλου, ὁ Ἀδάλγιζος υἱὸς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν Διδιέρου, λαβὼν ἐνισχύσεις ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Βυζαντίου, ἐπειράθη ν' ἀνακτήσῃ τὸ πατρικὸν βασίλειον. Ἡττήθη ὅμως καὶ ἐν τῇ μάχῃ ἐφονεύθη κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τὴν στρατιὰν τοῦ Γριμοάλδου, Λομβαρδοῦ πρίγκιπος, εἰς ὃν ὁ Κάρολος εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὸ δουκᾶτον τοῦ Βενεβέντου. Τῷ 789 οἱ Φράγκοι ἤρχισαν διερχόμενοι τὸν Ἔλβαν ποταμόν, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς πέραν τοῦ Ὀδέρου ποταμοῦ Σλαύους ἐναντίον τῶν Wilzes, ὑπὸ τοὺς ὁποίους γνωρίζεται μία ἐπιδρομὴ τῶν Οὔζων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, καταπτοηθέντες, ὑπετάγησαν, καὶ ἡ μεθόριος τῆς αὐτοκρατορίας ηὐρύνθη, ἐκταθεῖσα μέχρι τοῦ Ὀδέρου ποταμοῦ. Καὶ ἡ τότε μὲν ἐπιχειρηθεῖσα πρώτη ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν ἐν Παννονίᾳ ἐγκατεστημένων Οὔννων (τῶν πρώτων Οὔγγρων) ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος. Δευτέρα ἐκστρατεία, ἐπιχειρηθεῖσα τῷ 793, ἐπίσης ἀπέτυχε, διότι ἡ στρατιά, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλεν ὁ Κάρολος ἐναντίον τῶν βαρβάρων, κατεστράφη εἰς τὴν Ρουστρίγγην ὑπὸ τῶν στασιασάντων Σαξώνων, καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀνεκάλυπτε συνωμοσίαν ἐναντίον του, ἐξυφανθεῖσαν ὑπὸ τοῦ νόθου υἱοῦ αὐτοῦ Πεπίνου, ὡς ἐπίσης ἔβλεπεν ἀποτυγχάνοντα τὰ τεχνικὰ ἔργα, τὰ ἀληθῶς τεράστια διὰ τὴν ἐποχήν, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπεδίωκε νὰ ἑνώσῃ διὰ διώρυγος τὸν Ρῆνον μὲ τὸν Δούναβιν. Ἀναθαρρήσας ὅμως, μετὰ σύντομον ἀποκαρδίωσιν, τῷ 794 ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σαξώνων καὶ ἐκ νέου καθυπέταξεν αὐτούς. Διὰ νὰ ἐξαδυνατίσῃ δὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς Σαξωνίας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς πόλεις τῆς Φραγκίας μὲ τὸ σφρῖγος τοῦ πολεμικωτάτου ἐκείνου λαοῦ, ἐπεξέτεινε τοὺς ἐκτοπισμοὺς καὶ τὰς μεταναστεύσεις. Παρέλαβεν ἐκ πάσης πόλεως καὶ ἀπὸ παντὸς χωρίου τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά, καὶ τὸν μέγιστον τοῦτον ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων ἢ ὁμήρων τὸν διέσπειρεν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Φραγκίας καὶ Ἰταλίας. Τοιουτοτρόπως πανταχοῦ τῆς ἐπικρατείας του ὑπῆρχον Σάξωνες, καὶ οὕτω νέον διεχύθη αἷμα, κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του. Τῷ 796, ὁ Κάρολος ἐπωφελούμενος ἐμφυλίου σπαραγμοῦ μεταξὺ Οὔννων καὶ Ἀβάρων, ἀπέστειλεν ἐναντίον των τὸν υἱόν του Πεπῖνον, ὅστις ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ εἰσεχώρησε μέχρι τῆς Ράχωβας (Raab). Τῷ 797 οἱ Σαρακηνοὶ ἡγεμονίδαι τῆς Ἱσπανίας προσῆλθον εἰς τὸ Ἀκυϊσγρανον (Aix la Chapelle) ζητοῦντες ἐπικουρίας. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχον προσέλθει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον καὶ πρεσβευταὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλικίας Ἀλφόνσου τοῦ Β′, τοῦ βασιλέως τῶν Οὔννων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Ε′. Ὅλοι αὐτοί, θαμβωμένοι ἀπὸ τὰς νίκας τὰς ἐξακουστὰς καὶ τὸ λαμπρὸν μεγαλεῖον τῆς ἐπικρατείας του, ἐζήτουν τὴν συμμαχίαν καὶ προστασίαν του. Εἶχε λοιπὸν ἀνέλθει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης ὁ Κάρολος, ὅταν ὁ πάπας Λέων ὁ Γ′, πληγεὶς ὑπὸ δύο κληρικῶν συνωμοσάντων, προσέφυγεν εἰς αὐτόν. Καὶ τὸν μὲν πάπαν ὁ Κάρολος μετὰ τιμῶν ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην. Αὐτὸς δὲ πανηγυρικῶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν τὴν 4 Ὀκτωβρίου τοῦ 800. Τὰ Χριστούγεννα ἐστέφθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος, αὐτοκράτωρ τῆς δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ στέψις τοῦ Καρόλου οὐδαμῶς ἐστήριξε τὸ ἐπὶ τῆς Ρώμης κράτος του. Διότι οὐδόλως μετεβλήθησαν τὰ κεκτημένα δικαιώματά του εἴτε ἐπὶ τοῦ λαοῦ εἴτε ἐπὶ τοῦ κλήρου, οὐδ' ἀνέτρεψε τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν πάπαν. Ὁ Λέων ὁ Γ′ προσεπάθησε μὲν ἐκ φόρου νὰ ἑνώσῃ τὴν δυτικὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν διὰ τοῦ γάμου τοῦ Καρόλου μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης τοῦ Βυζαντίου Εἰρήνης. Αἱ γενόμεναι ὅμως διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δια-

Μικρὸς ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς τοῦ Καρλομάγνου. [Μουσεῖον Καρναβαλέ.]

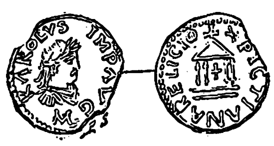

Νόμισμα τοῦ Καρλομάγνου.

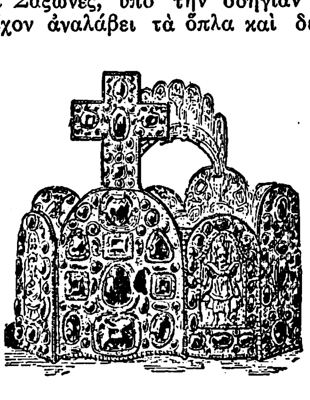

Τὸ στέμμα τοῦ Καρλομάγνου.

Digitized by Google

πραγματεύσεις εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν, ὅπως ἐπίσης μάταιος ἀπέβη ὁ κόπος, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ δύο οὗτοι ἡγεμόνες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐπεδίωξαν νὰ συνδεθῶσι διὰ τοῦ γάμου τῶν τέκνων αὐτῶν. Ὁ χαλίφης τῆς Βαγδάτης, ὁ περιώνυμος Ἀρούν-ἀρ-Ρασήδ, θαυμάζων τὴν δύναμιν τοῦ Καρόλου, ἀπέστειλεν αὐτῷ λαμπροτάτην πρεσβείαν, πλούσια δῶρα καὶ μεταξὺ τούτων τὰς κλεῖδας τοῦ Παναγίου Τάφου. Πλήρης λοιπὸν δόξης ὁ Κάρολος κατέλιπε τὴν Ρώμην καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν κατὰ προτίμησιν πρωτεύουσάν του, τὸ Ἀκυΐσγρανον. Ἑξηκοντούτης πλέον καὶ βαρὺς ὑπὸ τὸν κάματον τῶν φροντίδων, εἶχεν ἀφήσει τὸ βάρος τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς στρατηγούς του. Τῷ 801 καὶ 802 οἱ στρατηγοί του ἠνάγκασαν τοὺς πέραν τοῦ Ἔλβα Σάξωνας νὰ καταλίπουν τὴν χώραν εἰς τοὺς συμμάχους τῶν Φράγκων πέραν τοῦ Ὀδέρου Σλαύους καὶ νὰ δεχθῶσιν ὅπως ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Φραγκίας (Γαλλίαν). Ἐξ ἄλλου κατήγαγον σημαντικὰς νίκας ἐναντίον τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Σαρακηνῶν. Τῷ 803 ὁ Νικηφόρος, στεφθεὶς αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Κάρολον, εὑρισκόμενον εἰς τὸ Σάλτζ, πρέσβεις ἐπικυρώσαντας τὴν συμμαχίαν τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν. Τῷ 804 ἡ καθυπόταξις τῶν Σαξώνων ἐτερματίσθη καὶ οἱ μεταξὺ αὐτῶν ἀτίθασοι παραμείναντες ἐξετοπίσθησαν. Ἐξ ἄλλου ὁ Κάρολος ἤρχισε νὰ μεταχειρίζεται διὰ τοὺς Ἄβαρας καὶ τοὺς Οὔννους τὰ αὐτὰ κατακτητικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐβοήθησαν τὴν ἐκπολιτιστικὴν πολιτικήν του ἔναντι τῶν Σαξώνων. Οἱ διάφοροι λαοὶ οἰκειοθελῶς προσήρχοντο νὰ ὑποταχθοῦν, διὰ ν' ἀπολαύσουν τῶν ἀγαθῶν τῆς γαλήνης καὶ νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τὴν ἰσότητα τῶν νόμων τῆς ἐπικρατείας του. Οὕτω τῷ 806 οἱ δοῦκες τῆς Ἑνετίας, τῆς Ζάρας καὶ τῆς Δαλματίας προσῆλθον εἰς τὴν αὐλήν του καὶ ὑπέβαλον τὴν εὐλάβειάν των εἰς ἔνδειξιν ὑποτελείας. Ἀλλ' ἡ ἑνότης τῆς τεραστίας ταύτης κυριαρχίας μόλις καὶ μετὰ βίας ἦτο δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ ἀπὸ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Καρόλου. Οὗτος ἐσκόπει νὰ τὴν κατανείμῃ εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὴν συνέλευσιν, τὴν καλουμένην «Πεδίον Μαΐου», διότι κατὰ Μάϊον συνήρχετο, ἀπαρτιζομένην ἀπὸ τοὺς τιμαριώτας εὐγενεῖς. Αὕτη συγκροτηθεῖσα παρὰ τὴν Θιονβίλλην τῷ 806, ἐπεκύρωσε τὴν διανομὴν τοῦ βασιλείου, γενομένην ἐνώπιον αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Καρόλου ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν πρωτότοκον Κάρολον, γεννηθέντα τῷ 772, ἔδωκε τὴν Γαλλίαν, ἢ τὴν βορείαν πλευρὰν τῶν λεγομένων Γαλλιῶν μετὰ τῆς Γερμανίας. Εἰς τὸν δευτερότοκον Πεπῖνον, γεννηθέντα τῷ 776, τὴν Ἰταλίαν, Βαυαρίαν καὶ τὰς κατακτήσεις του ἐν Παννονίᾳ. Εἰς δὲ τὸν τριτότοκον Λουδοβῖκον, τὴν Ἀκυϊτανίαν, τὴν Βουργουνδίαν, τὴν Προβηγκίαν καὶ τὰς ἀκρωρείας τῶν Πυρηναίων, ἤτοι τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Τοιουτοτρόπως ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον ὁ Κάρολος, ἐνῷ οἱ βασιλεῖς υἱοί του, σταλέντες εἰς τὰς τρεῖς ἐσχατιὰς τοῦ ἀχανοῦς κράτους, κατήγαγον μικράς τινας νίκας ἐναντίον τῶν Σουαβῶν, τῶν Βοημῶν, τῶν μιύρων τῆς Κορσικῆς, καὶ τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ναβάρρας. Τὸ ἔτος 807 ἐσημειώθη διὰ τῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τοῦ χαλίφου τῆς Βαγδάτης νέας πρεσβείας μετὰ δώρων πολυτιμοτάτων. Κατὰ τὸ 808 ὁ κοντόσταβλος καὶ στρατάρχης τοῦ Καρόλου, ὁ Βουρχάρδος, μὲ στόλον, οὗτινος μνεία πρώτην φορὰν γίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας, κατήγαγε διαφόρους νίκας ἐναντίον τῶν λυμαινομένων τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὴν Κορσικὴν Σαρακηνῶν. Ἐκ πλείστων ὅμως συμπτωμάτων ἀρχίζει ἔκτοτε νὰ καταφαίνεται ἡ ἐξαδυνάτισις τῆς κολοσσιαίας ἰσχύος τῆς αὐτοκρατορίας, λόγῳ ἴσως τῆς διανομῆς της, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ ἡ διοίκησις περιέπεσεν εἰς χεῖρας ἀνισχύρους. Πρῶτοι οἱ Δανοὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐσεβάσθησαν. Καὶ ναὶ μὲν ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Καρόλου τοὺς ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ αἱ ἀντεκδικήσεις ὑπῆρξαν τρομεραί. Ὁ αὐτοκράτωρ Καρλομάγνος ἐθεμελίωσε τότε τὴν παρὰ τὸ Ἀμβοῦργον ὀχυρὰν πόλιν Ἐσσελφέλδην, ἣν ἔταξε προμαχῶνα κατὰ τῶν Δανῶν (809). Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα, εἰς τὴν Ἀκυϊτανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, οἱ ἀσθενέστατοι ἀντίπαλοι του ἐξεθρασύνθησαν. Ὁ αὐτοκράτωρ παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Γοδοφρείδου, βασιλέως τῶν Δανῶν, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι διακόσια πλοῖα τῶν Νορμανδῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους νοοῦνται οἱ Σκανδιναυοὶ καὶ ἐκ τούτων οἱ Δανοί, κατέκοψαν τὴν παραλίαν τῶν Φριζόνων, καὶ μετὰ τριπλῆν νίκην ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς τὴν καταβολὴν φόρου. Ἔσπευσε νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στρατεύματά του, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς τὸν ἀπόπλουν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐπροτίμησε νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τοὺς γείτονας, ἰδίως διότι ἐπληροφορήθη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τὸν θάνατον τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ του Πεπίνου εἰς τὸ Μιλᾶνον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐδέχθη εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον νέας πρεσβείας καὶ συνῆψε νέας συνθήκας, ἀπῆλθεν εἰς ταξίδιον ἀνὰ τὰς παραλίους πόλεις, ἔνθα κατεσκεύαζε στόλους, διὰ νὰ προασπίσῃ τὰ παράλια τῆς χώρας ἀπὸ τῶν νορμανδικῶν καὶ σαρακηνικῶν ἐπιδρομῶν. Πράγματι οἱ στόλοι οὗτοι κατεσκευάζοντο εἰς τὴν Βουλώνην καὶ τὴν Γάνδην ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, ἐνῷ ὁ υἱός του Λουδοβῖκος ἐναυπήγει ἄλλους δύο, τὸν ἕνα εἰς τὸν Γαρούναν ποταμόν, καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὸν Ροδανόν. Τὰ φραγκικὰ πλοῖα δὲν ἦσαν μεγαλύτερα τῶν νορμανδικῶν, ἔφερον δὲ 60—70 ἄνδρας ἕκαστον. Μόλις ὅμως ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ ταξιδίου του εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον, ἔμαθε τὸν θάνατον καὶ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του Καρόλου, βασιλέως τῆς Γερμανίας, ἐπισυμβάντα τῇ 4 Δεκεμβρίου 811. Οἱ θάνατοι αὐτοὶ τὸν κατελύπησαν. Ἀλλὰ τὸν ἐνίσχυσαν εἰς τὴν θρησκοληψίαν, ἥτις τὸν εἶχε κυριεύσει, κατὰ τὸ πνεῦμα ἄλλωστε τοῦ αἰῶνος. Διεμοίρασε λοιπὸν τὴν περιουσίαν του εἰς εὐσεβῆ ἱδρύματα καὶ ἔργα, ἀφήσας τὸ $^1/_{12}$ μόνον εἰς τοὺς κληρονόμους του. Κατὰ τὸ «Πεδίον τοῦ Μαΐου», τὸ συγκροτηθὲν τῷ 813, ἀνεκήρυξε τὸν υἱόν του Λουδοβῖκον αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα. Ἐν τούτοις ἡ ἀδυναμία του ηὔξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 814 κατελήφθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ἐνῷ ἐξήρχετο τοῦ λουτροῦ. Παραμείνας ἐπὶ ἑβδομάδα νῆστις, ἐκοινώνησε τὴν ἑβδόμην ἡμέραν καὶ τὴν ἑπομένην ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε 47 ἔτη τοὺς Φράγκους, 43 τοὺς Λομβαρδοὺς καὶ 14 τὴν Δυτικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐτάφη εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντα ναὸν τῆς Παναγίας ἐν Ἀκυΐσγράνῳ. Πεντήκοντα τρεῖς ἐκστρατείας ἐνήργησεν, ἤτοι μίαν κατὰ τῶν Ἀκυϊτανῶν, δέκα ὀκτὼ κατὰ τῶν Σαξώνων, πέντε κατὰ τῶν Λομβαρδῶν, ἑπτὰ κατὰ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Ἀράβων, μίαν κατὰ τῶν Θουριγγίων, τέσσαρας κατὰ τῶν Ἀβάρων, δύο κατὰ τῶν Βρεττανῶν, μίαν κατὰ τῶν Βαυαρῶν, τέσσαρας κατὰ τῶν πέραν τοῦ Ἔλβα Σλαύων, πέντε κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Σαρακηνῶν, τρεῖς κατὰ τῶν Δανῶν καὶ δύο κατὰ τῶν Ἑλλήνων, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἄλλαι μικρότεραι, περὶ ὧν συγκεχυμέναι μόνον παρεδόθησαν ἡμῖν πληροφορίαι. Οἱ πόλεμοι τοῦ Καρλομάγνου οὐδαμῶς ὡμοίαζον πρὸς τοὺς σημειωθέντας κατὰ τὴν δυναστείαν τῶν Μεροβιγγιδῶν. Δὲν ἦσαν διαπληκτισμοὶ φυλῶν, οὐδὲ ἀντεκδικήσεις ἀδελφῶν λαῶν. Ἦσαν πόλεμοι συστηματικοί, πολιτικῆς μορφῆς, ἀποβλέποντες εἰς ὡρισμένα ἀποτελέσματα.

Ὁ Καρλομάγνος περιώρισε τὴν δύναμιν τῶν τιμαριούχων διὰ τῆς βασιλικῆς ἐποπτείας, ἣν ἐνήσκει μέσῳ τῶν ἀπεσταλμένων του, ἐπέβαλε τὴν τάξιν διὰ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα καθίδρυσε, ἐκανόνισε τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ τὰς προνομίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐζήτησε νὰ ἐπιβληθῇ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ὑποτεταγμένους λαούς, ἀνήγειρε πόλεις, ὡς τὸ Ἀμβοῦργον, φρούρια, ἀνάκτορα, μονάς, ναοὺς καὶ διάφορα ἄλλα κτίσματα κοινῶς ἐπωφελῆ, ἀπεξήρανεν ἕλη, ἐβοήθησε τὸ ἐμπόριον, ἐξησφάλισε τὴν συγκοινωνίαν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων διῴκησε διὰ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐγκρίσεως τῶν συνελεύσεων, ὧν αἱ μὲν πολεμικαὶ ἐκαλοῦντο «Πεδίον τοῦ Μαρτίου», αἱ δὲ πολιτικαὶ «Πεδίον τοῦ Μαΐου», διὰ τοὺς μῆνας, καθ' οὓς συνεκροτοῦντο. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του συνεκροτήθησαν τριάκοντα σύνοδοι, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πνευματικὴν καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν τοῦ κλήρου. Αὐτὸς ὁ Καρλομάγνος ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τῶν, συχνῶν ἄλλωστε, αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς συζητήσεις. Κατὰ τὸν Ἐγινχάρδον, ἡ εὐγλωττία τοῦ Καρλομάγνου ἦτο μεγάλη, ἡ δὲ πολυμάθειά του σημαντική, ἀφοῦ πλὴν τῆς μητρικῆς του γλώσσης ἐλάλει τὴν Λατινικὴν ἀπταίστως, τὴν δ' Ἑλληνικὴν περισσότερον ἐννόει παρ' ὅσον ἠδύνατο νὰ τὴν ὁμιλῇ. Ἠγάπα τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, λέγει ὁ ἱστοριογράφος του, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐκαλλιέργει, μολονότι μετὰ βίας ἠδύνατο νὰ γράψῃ. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται αἱ πραγματικαὶ βάσεις τῆς γαλλικῆς μοναρχίας, τὰ πανεπιστήμια, ἡ προνομιακὴ θέσις τῶν ὁμοτίμων καὶ ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀρετῶν του δὲν φαίνεται καταλεγομένη καὶ ἡ ἐγκράτεια. Ὁ Η' αἰὼν μᾶς παρέδωκε τὴν φυσιογνωμίαν του δι' ὀρειχαλκίνου ἀγαλματίου σῳζομένου εἰς τὸν καθεδρικὸν δόμον τοῦ Μιλάνου. Ἐξ ἄλλου περιεσώθησαν νωπογραφίαι καὶ ψηφιδωτά, παρέχοντα ἡμῖν ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῆς μορφῆς του, φεροῦσης μακροὺς τοὺς μύστακας καὶ σύρριζα κομμένην τὴν κόμην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Γερμανοὺς βασιλεῖς, τοὺς διὰ τῆς πλουσίας κόμης ἐπιβαλλομένους. Νεώτεραι εἰκόνες του σῴζονται τοῦ Ραφαὴλ εἰς τὸ Βατικανὸν (ἡ στέψις), τοῦ Δελαρὸς εἰς τὰς Βερσαλλίας (ἡ διάβασις τῶν Ἄλπεων) καὶ τοῦ Λουὶ Ροσσὲ εἰς τὸν πρόναον τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων. Γ. Δ. Κ.

Καρλομάνος (Carloman). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων (741—747). Υἱὸς τοῦ Καρόλου Μαρτέλου, διεδέχθη τὸν πατέρα του καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πεπίνου τοῦ Μικροῦ. Διῴκησε τὴν Αὐστρασίαν, τὴν Ἀλαμανίαν καὶ τὴν Θουριγγίαν, ἐνίκησε δὲ τοὺς Βαυαρούς, τοὺς Σάξωνας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς καὶ ἐβοήθησε τὸν Πεπῖνον εἰς διαφόρους πολέμους του. Παραιτηθεὶς τῷ 747 ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σορέντου τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου, κατόπιν ὅμως, χάριν αὐστηροτέρας μοναχικῆς ζωῆς, ἀπεσύρθη ὡς ἁπλοῦς μοναχὸς εἰς ἓν μοναστήριον τοῦ ὄρους Κασσέν. Ἀπέθανεν ἔν τινι μονῇ τῆς Βιέννης τῷ 754. —Λ.

— **Καρλομάνος.** Βασιλεὺς τῶν Φράγκων (768—771), γεννηθεὶς τῷ 751. Υἱὸς τοῦ Πεπίνου τοῦ Μικροῦ, ἐκληρονόμησε μετὰ τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του Καρλομάγνου τὸ ἀχανὲς βασίλειον τοῦ πατρός του, λαβὼν ὡς μερίδιον τὴν Βουργουνδίαν, τὴν Σεπτιμανίαν, τὴν Προβηγκίαν, τὴν ἀνατολικὴν Ἀκουϊτανίαν, τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Ἀλαμανίαν. Ἐνυμφεύθη τὴν Γερβέρτην, θυγατέρα τοῦ Διδιέρου, βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν δὲ ταύτης διατελῶν περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἀπέθανεν ὅμως καθ' ὃν χρόνον προητοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Ἡ Γερβέρτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της κατέφυγε μετὰ τῶν υἱῶν της πλησίον τοῦ πατρός της, μετὰ τὴν ἧτταν ὅμως τούτου, συλληφθεῖσα, ἐνεκλείσθη μετὰ τῶν υἱῶν της εἴς τινα μονὴν τῆς Βερόνας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. —Λ.

— **Καρλομάνος.** Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας (876—880). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Γερμανικοῦ. Γεννηθεὶς τῷ 828, ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τὸ στέμμα τῆς Βαυαρίας (876) μετὰ τῶν μαρκιωνιῶν τῆς Καρινθίας καὶ Παννονίας καὶ διεξεδίκησε κατὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ τῆς Γαλλίας τὴν Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀντιπάλου του, ἔγινε κύριος. Υἱὸς τοῦ Καρλομάνου ἐκ τῆς παλλακῆς του Λουϊτσιβίνδης, ἦτο ὁ κατόπιν αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας *Ἀρνούλ*.

— **Καρλομάνος.** Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (879—884). Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Τραυλοῦ, ἐκληρονόμησε τὸ στέμμα ὁμοῦ μετὰ τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του Λουδοβίκου Γ', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (882) ἔμεινε μόνος βασιλεύς, ἐπιβληθεὶς ἐναντίον τῶν μεγιστάνων, οἵτινες κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελον νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν. Ἀπέθανεν ἐκ δυστυχήματος κατὰ τὴν διάρκειαν κυνηγίου. —Λ.

— **Καρλομᾶνος.** Τέταρτος υἱὸς Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Ἐστασίασε κατὰ τοῦ πατρός του, ἀλλὰ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐτυφλώθη, παρὰ τὴν προστασίαν ἣν τῷ παρέσχεν ὁ πάπας Ἀδριανὸς Β'.

Καρλονήσι /*Γεωγρ.*/. Ἐλάσσων νησὶς τῶν *Ἐχινάδων* (πλάτ. 38°28' Β, μῆκ. 21°03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to cape Kamilaika), $^1/_3$ μιλ. ἀνατολικῶς τῆς Δραγονέρας. Σ. Ε. Λ.

Καρλοπάγκο (Carlopago) /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀδριατικὸς λιμὴν (πλάτ. 44°31' Β, μῆκ. 15°04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa island to Zirona channel) ἐν τῷ στενῷ τῆς Μορλάκκα. Σ. Ε. Λ.

Κάρλος (Carlos). Ἱσπανικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος *Κάρολος* (βλ. λ.).

Κάρλος, *Κώστας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸ Χαϊδάρι τῆς Ἀττικῆς τὸν Αὔγουστον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Κάρλοσταντ (Carlostadt), ***Ἀνδρέας-Μποντενστάϊν*.** Γερμανὸς θεολόγος καὶ θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστὴς (1483—1541). Ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Ρώμῃ, διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βιττεμβέργῃ καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπένειμεν εἰς τὸν Λούθηρον, μεθ' οὗ συνεδέθη διὰ φιλίας, τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος. Εἰς τὴν κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πολεμικήν του ὑπερέβη τὸν Λούθηρον καὶ διὰ τοῦτο ἀπεκηρύχθη ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν χωρικῶν ἀναβαπτιστῶν, τῆς ὁποίας καὶ μετέσχεν, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑλβετίαν παρὰ τῷ Ζβιγγλίῳ (1525). Μ. Ν. Δ.

Καρλόττα-*Αὐγούστα*. Πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας καὶ βασίλισσα τοῦ Βελγίου (1796—1817). Ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Δ' καὶ τῆς Καρολίνας τοῦ Μπρουνσβίκ. Ἕνεκα τῶν διενέξεων τῶν γονέων της, ἡ παιδική αὐτῆς ἡλικία ὑπῆρξε πολὺ δυστυχής. Ἔτι δυστυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ νεανική της ἡλικία, ἕνεκα τῶν πιέσεων τοῦ πατρός της ὅπως νυμφευθῇ τὸν διάδοχον τῆς Ὀράγγης πρίγκιπα Γουλιέλμον, ὃν αὕτη ἀπέκρουεν, ἐγκλεισθεῖσα συνεπείᾳ τούτου ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸν πύργον τοῦ Οὐΐνδσωρ, μέχρις ὅτου, τῷ 1816, ἐνυμφεύθη τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον τοῦ Σὰξ-Κοβούργου, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐγένετο βασιλεὺς τοῦ Βελγίου. Δὲν ἀπέλαυσεν ὅμως ἐπὶ πολὺ τὴν συζυγικὴν εὐτυχίαν, διότι ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, κατὰ τὸν πρῶτον αὐτῆς τοκετόν. Μ. Δ. Ε.

— **Καρλόττα-*Ἐλισάβετ*** τῆς *Βαυαρίας*. Πριγκίπισσα τοῦ Παλατινάτου, θυγάτηρ τοῦ ἐκλέκτορος Καρόλου Λουδοβίκου (1652—1722). Τῷ 1671 ἐνυμφεύθη τὸν Φίλιππον τῆς Ὀρλεάνης, ἀδελφὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Κατέλιπεν ἀλληλογραφίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπιτίθεται δριμύτατα κατὰ τῆς ἐξαχρειώσεως τῆς γαλλικῆς αὐλῆς, περιγράφει μετὰ πολλῆς δηκτικότητος τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ προβαίνει εἰς κρίσεις καὶ χαρακτη-

Digitized by Google

ρισμοὺς αὐστηροτάτους περὶ τῶν κυριωτέρων προσωπικοτήτων τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πολιτικῆς. Μ. Δ. Β.

—**Καρλόττα - Μαρία - Ἀμαλία.** Αὐτοκράτειρα τοῦ Μεξικοῦ, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τοῦ Βε..γίου Λεοπόλδου τοῦ Α' καὶ τῆς Λουΐζης τῆς Ὀρλεάνης (1840—1927). Τῷ 1857 ἐνυμφεύθη τὸν ἀρχιδοῦκα Φερδινάνδον Μαξιμιλιανὸν Ἰωσὴφ τῆς Αὐστρίας, διελθοῦσα τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ γάμου της εἰς τὸν πύργον τοῦ Μιραμάρε. Τῷ 1864 ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς τὸ Μεξικόν, ὅπου οὗτος εἶχεν ἐκλεγῆ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαξιμιλιανὸς ὁ Α'. Τῷ 1866, συνεπείᾳ διαρκῶν δυσχερειῶν, αἵτινες ηὔξησαν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ Μεξικοῦ, ὁ Μαξιμιλιανὸς ἀπέστειλε τὴν σύζυγόν του εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ' καὶ τοῦ Ναπολέοντος Γ' τὴν ἀποστολὴν βοηθειῶν πρὸς καταστολὴν τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς της καὶ τὴν εἴδησιν τοῦ τυφεκισμοῦ τοῦ συζύγου της (1867), ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε νὰ ζῇ μακρὰν τοῦ κόσμου μεταξὺ Μιραμάρε καὶ Λαῖκεν τοῦ Βελγίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Δ. Β.

Καρλόττα-Μαρία-Ἀμαλία.

—**Καρλόττα.** Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἰωάννου Β', διαδεχθεῖσα τοῦτον εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἰούλιον τοῦ 1458. Διενεμήθη τὸν θρόνον μετὰ τοῦ συζύγου της Λουδοβίκου τῆς Σαβοΐας, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἰάκωβος, ἀναγκασθεὶς μετὰ τὴν στέψιν τῆς ἀδελφῆς του νὰ καταλίπῃ τὴν βασιλείαν, μετέβη παρὰ τῷ σουλτάνῳ τοῦ Καΐρου, ὃν κατώρθωσε νὰ πείσῃ, ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου. Ὅτε ὁ Ἰάκωβος, διοικῶν ἰσχυρὰν στρατιάν, ἀπεβιβάζετο εἰς τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντίας παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον, ἡ Καρλόττα μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ συλλέξασα ἐκεῖθεν στρατόν, ἀποβιβάζεται εἰς Πάφον, ἣν ἐκυρίευσε, διέρχεται εἶτα ἅπασαν τὴν νῆσον, πλήρη Σαρακηνῶν καὶ Καταλανῶν, καὶ ἐφοδιάζει τὸ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της πολιορκούμενον φρούριον τῆς Κερυνείας. Μετὰ μικρὸν ὅμως ἐλλείπουν αὐτῇ οἱ πόροι, τὰ στρατεύματα τὴν ἐγκαταλείπουν, αὕτη δὲ ἀναγκάζεται νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1587, παραχωρήσασα τὰ ἐπὶ τῆς Κύπρου δικαιώματά της εἰς τὸν ἀνεψιόν της Κάρολον τῆς Σαβοΐας. Κ. Μ. Κ.

«Καρλόττα Ντωντάς» (Charlotte Dundas) /*Ναυτ. Ἱστορ.*/. Ὄνομα τοῦ πρώτου πρακτικῶς ἐξυπηρετήσαντος συγκοινωνίαν ἀτμοπλοίου. Ναυπηγηθὲν τῷ 1801 ἐπὶ σχεδίων καταρτισθέντων ὑπὸ τοῦ Γουΐλιαμ Σύμιγκτων, διά τε τὸ σκάφος, τὴν μηχανὴν καὶ τὸν λέβητα, εἰργάσθη ὡς ρυμουλκὸν ἐν Σκωτίᾳ ἔν τε τῷ ποταμῷ Φορθ καὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Κλάϋντ. Ἀντίμιμον τῆς τε μηχανῆς καὶ τοῦ σκάφους του εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ «Victoria and Albert Museum» (βλ. καὶ λ. *ἀτμόπλοιον*). Σ. Ε. Λ.

Καρλόττας βασιλίσσης νῆσοι (Queen Charlotte Islands) /*Γεωγρ.*/. Συστὰς νήσων τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ καὶ εἰς ἀπόστασιν 130 μιλλίων ΒΔ τοῦ Βανκοῦβερ. Κάτ. 2000, πάντες ἰθαγενεῖς, ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν τῶν ἐρυθροδέρμων Χάϊδα, ἥτις εἶναι μία τῶν περισσότερον πολιτισμένων φυλῶν τῆς Δ. ἀκτῆς τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν νήσων *Γκράχαμ* εἶναι χαμηλὴ καὶ λεία, ἐνῷ αἱ μικρότεραι ὀρειναί, με ὄρη φθάνοντα περίπου ὕψος 1700 μ. Ἔχουν ἄφθονα δάση καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ, χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Οἱ λευκοί, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμόν, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Ἑκάτης, ὅστις χωρίζει τὰς νήσους τοῦ Καναδᾶ. Τὸ ὄνομά των ἐλήφθη ἐκ τοῦ πλοίου τοῦ θαλασσοπόρου Ντίξον, ἐπισκεφθέντος αὐτὰς τῷ 1787. Δ. Σ. Δ.

—**Καρλόττας βασιλίσσης πορθμός** (Queen Carlotte Sound) /*Γεωγρ.*/. Πορθμὸς τῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἀκτῆς τοῦ Καναδᾶ. Χωρίζει τὰ ΒΑ τῆς νήσου Βανκοῦβερ ἀπὸ τῆς ἠπείρου τῆς Βρεταννικῆς Κολομβίας καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ στενοῦ τῆς Γεωργίας πρὸς Ν. διὰ στενῶν πορθμῶν πλάτους ἡμίσεος περίπου μιλλίου. Δ. Σ. Δ.

καρλουδοβίκη (ἡ) (Carludovica ἢ Salmia ἢ Ludovica) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς ἀθροίσματος τῶν *κυκλανθωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυκλανθοειδῶν*, περιλαμβάνον 34 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ μικρὰ τὸ ἀνάστημα, κοσμητικὰ καὶ χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς πιλοποιίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Καρλουδοβίκη ἡ φοινικοειδὴς* (Carludovica palmata), παρέχουσα διὰ τῶν νεαρῶν φύλλων της τὸ ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν τῶν γνωστῶν πίλων, οἵτινες φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *παναμάδες*, *Καρλουδοβίκη ἡ δρούδειος* (Carludovica Drudei) καὶ *καρλουδοβίκη ἡ ταπεινὴ* (Carludovica humilis). Κ. ΠΑΠ.

Καρλουδοβίκη.

Καρλούκ(ι) /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἔχον ἄλλοτε 75 κατοίκους Ἕλληνας, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα.

Καρλοφόρτε (Carloforte) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ νήσῳ Ἅγιος Πέτρος, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Σαρδηνίας. Κάτ. 7.800. Ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν τοῦ Κάλιαρι. Ἔχει λιμένα μὲ ζωηροτάτην ἀκτοπλοϊκὴν κίνησιν, σημαντικὰς ἁλυκὰς καὶ μετεωρολογικὸν σταθμόν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὁμιλοῦν τὴν διάλεκτον καὶ διατηροῦν τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Γενούης. Καταγίνονται εἰς τὴν ἁλιείαν κοραλλίων, τόννων, σαρδελλῶν κτλ. Ἐκτίσθη τῷ 1787 ἐπὶ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ἐμμανουὴλ τοῦ Γ', τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μνημεῖον ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος. Μ. Δ. Β.

Καρλσβάδη (Karlsbad) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας (βλ. λ. *Κάρλσμπαντ*).

Καρλσκρόνα (Karlskrona) /*Γεωγρ.*/. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σουηδίας ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς ἀκτῆς, ἐν τῷ νομῷ (län) Μπλέκιγγε. Κάτ. 26.615. Εἶναι γραφικῶς ἐκτισμένη ἐπὶ νήσων καὶ τῆς ἠπείρου. Ὁ λιμήν της, εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλής, μὲ ἀρκετὸν βάθος, ὥστε νὰ δέχεται καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀτμόπλοια, ἔχει τρεῖς εἰσόδους· ἡ κυριωτέρα καὶ ἡ μόνη προσιτὴ εἰς μεγάλα πλοῖα εὑρίσκεται πρὸς Ν τῆς πόλεως, προστατευομένη ὑπὸ δύο φρουρίων, τοῦ ἑνὸς ἐν Ντροττνίνγκσερ ἐπὶ τῆς νήσου Ἄσπε καὶ τοῦ ἑτέρου ἐπὶ τῆς νησῖδος Κουνγκσχόλμ. Αἱ δεξαμεναί της, λίαν ἐκτεταμέναι, ἔχουν λαξευθῆ ἐπὶ συμπαγοῦς γρανίτου. Ἡ Καρλσκρόνα χρησιμεύει ὡς ναύσταθμος τοῦ σουηδικοῦ στόλου, εἶναι ἡ ἕδρα τῆς Βασιλικῆς ναυτικῆς ἑταιρείας, ἔχει ἀποθήκας πυρομαχικῶν, ναυτικὸν νοσοκομεῖον καὶ ναυτικὴν σχολήν. Ὁ Κάρολος ΙΑ' ἵδρυσε τὴν πόλιν ὡς ναυτικὴν βάσιν (1680). Ὑπάρχουν ἐργοστάσια ναυτικῶν εἰδῶν, σιδηρουργεῖα, μηχανουργεῖα, ζυθοποιεῖα, κατασκευῆς πυρείων καὶ πίλων. Ἐξάγει ἰχθῦς, γρανίτην καὶ ξυλείαν. Δ. Σ. Δ.

Κάρλσμπαντ (Karlsbad, τσεχιστὶ Karlovy Vary) /*Γεωγρ.*/. Ἡ περίφημος ἐν Βοημίᾳ λουτρόπολις, ἀνήκουσα πρῴην εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν. Κεῖται εἰς ὕψος 374 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔγκερ, ἐν τῇ στενῇ καὶ ὑπὸ δασωδῶν ὀρέων περιβαλλομένῃ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Τέπλ, καὶ ἐγγὺς τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἔγκερ, εἰς ἀπόστασιν 118 χλμ. ἀπὸ τῆς Πράγας. Μόνιμοι κάτοικοι 19.480 (1921), ξένοι (1926) 53.346. Κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πράγας — Ἔγκερ καὶ Κάρλσμπαντ — Μαρίενβαδ, εἶναι συγχρόνως βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις, παράγουσα ποικίλα εἴδη σιδηροβιομηχανίας καὶ βελονοποιίας, πορσελλάνης καὶ ὑαλουργίας, ἡδύποτα, τρίχαπτα, κεντήματα καὶ κομψοτεχνήματα, κατασκευαζόμενα ἐκ τῶν κρυσταλλικῶν κατακαθισμάτων τῶν θερμῶν ὑδάτων, τῶν σχηματιζομένων περὶ τὴν πηγὴν Sprudel καὶ καλουμένων Sprudelsteine. Ἡ πόλις εἶναι κεκοσμημένη διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων καὶ μνημείων, ὡς τοῦ θαυμασίου αὐτοκρατορικοῦ λουτρῶνος, τῶν στρατιωτικῶν λουτρώνων, τοῦ Κουρχάους (κοινοτικοῦ μεγάρου μετὰ ξενώνων καὶ αἰθουσῶν ψυχαγωγίας), τῶν ὑπὲρ τὰς πηγὰς Μύλμπρουν καὶ Σπροῦντελ περιστυλίων ἐκ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, σιδηρῶν καὶ ὑαλίνων, χειμερινοῦ καὶ θερινοῦ θεάτρου, πολυτελεστάτων ξενοδοχείων, μνημείου τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Πολωνοῦ ποιητοῦ Μιτσίεβιτς, καὶ ὡραίων ἐπαύλεων εἰς τὴν παρὰ τὴν ρωσικὴν ἐκκλησίαν σχηματισθεῖσαν νέαν συνοικίαν. Ἔχει πολλὰ πάρκα καὶ πλατείας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ προαστείων καὶ τοπίων γραφικῶν, ὡς τοῦ Ἴρσενσπρουνγκ (ὑψ. 498 μ.), τοῦ λόφου τοῦ Πέτρου (ὑψ. 547 μ.) μετὰ μνημείου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Πέτρου τοῦ Μεγάλου, Ντραϊκρόϋτσμπεργκ (554 μ.), τοῦ λόφου Φραγκίσκου Ἰωσήφ, τοῦ πάρκου τοῦ Κάϊζερ, τῶν χωρίων Αἲχ καὶ Ντάλλβιτς, ὅπου ἀξιόλογα ἐργοστάσια πορσελλανοποιίας, καὶ τῆς πόλεως Φίσερν (κάτ. 9.977), κειμένης ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἔγκερ.

Ὑπάρχουσιν ἐν Κάρλσμπαντ θερμαὶ πηγαὶ (βλ., *Κάρλσμπαντ ἰαματικὰ ὕδατα*), ἐπίσης δὲ πολλαὶ ψυχραὶ πηγαί, ὧν τὰ ὕδατα χρησιμοποιοῦνται πρὸς πόσιν. Βορειοτάτη ἐκ τούτων ἡ Καϊζερμπρουν, νοτιωτάτη δέ, ἡ καὶ ψυχροτέρα (20.5 βαθμοί), ἡ τῆς πριγκιπίσσης *Στεφανίας*. Αἱ πηγαὶ αὗται ἀναβλύζουσιν ἐκ διαφόρων ρωγμῶν τεραστίας κοιλότητος πλήρους κοχλάζοντος μεταλλικοῦ ὕδατος, ἐπὶ τοῦ κελύφους τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν αἱ πηγαὶ αὗται ἦσαν γνωσταὶ ἀρχαιότερον εἰς τοὺς περιοίκους σλαϊκοὺς λαούς, οἵτινες ὅμως δὲν ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῶν. Τὰς ἰαματικὰς αὐτῶν ἰδιότητας παρετήρησε πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Δ' τῷ 1347, εὑρεθεὶς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα κατὰ τινα κυνηγεσίαν ἐλάφων. Θεραπευθεὶς δὲ διὰ λουτροθεραπείας ἔκ τινος παθήσεως ἐξ ἧς ἔπασχεν, τῷ 1358, ἔκτισεν ἐκεῖ ἀνάκτορον, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ συνοικισμοῦ εἰς πόλιν. Τῷ 1711 ἀνηγέρθη τὸ κοινοτικὸν Κουρχάους, καὶ τῷ 1762, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας Θηρεσίας, ἥτις ἔκτισεν εὐρὺν λουτρῶνα καὶ ἐσυστηματοποίησε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πηγῶν, ἤρχισεν ἡ συρροὴ τῶν ἀσθενῶν οὐ μόνον ἐξ Αὐστρίας, ἀλλὰ καὶ πανταχόθεν τοῦ κόσμου, καὶ διεδόθη ἡ φήμη τῆς λουτροπόλεως. Μέχρι τοῦ 1520 τὰ ὕδατα ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον εἰς λουτρά. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1521, κατόπιν συστάσεως τοῦ ἰατροῦ Πάγιερ, ὅστις ἐδημοσίευσε τότε τὴν πρώτην ἰατρικὴν μελέτην περὶ τῶν πηγῶν, λαμβάνονται καὶ ἐσωτερικῶς μετὰ καλῶν θεραπευτικῶν ἀποτελεσμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Ludwig*, Alt. Karlsbad (1920).—*F. X. Plöpsch*, Karlsbad und Umgeburg (1925). Θ. Κ.

—**Κάρλσμπαντ ἅλατα** /*Φαρμ. Χημ.*/. Διακρίνονται δύο εἰδῶν ἅλατα: τὸ *φυσικὸν* (Sal Carolinum verum), ὅπερ λαμβάνεται δι' ἐξατμίσεως τοῦ μεταλλικοῦ ὕδατος τῶν θερμοπηγῶν Sprudel τοῦ Κάρλσμπαντ καὶ τὸ τεχνητὸν (Sal Carolinum faeticium). Τὸ φυσικὸν ἅλας ἤρξατο παρασκευαζόμενον τῷ 1708 εἰς μικρὰ ἀρχικῶς ποσὰ καὶ κατὰ πρωτόγονον μέθοδον, σὺν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου ηὔξησεν ἡ παραγωγὴ καὶ ἐβελτιώθη ἡ μέθοδος αὐτῆς. Ὁ Ragsky, πρῶτος ἀναλύσας τὸ ἅλας τοῦτο, εὗρεν αὐτὸ ἔχον περίπου τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: θειικὸν νάτριον 37,69%, χλωριοῦχον νάτριον 0,39%, ὑδροανθρακικὸν νάτριον 5,99%. Βραδύτερον ἐνομίσθη ὅτι διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ἀνακρυσταλλώσεως θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσι καθαρώτερον προϊόν, δι' αὐτῆς ὅμως ἐπετεύχθη μόνον ἡ μείωσις τοῦ περιεχομένου ὑδροανθρακικοῦ νατρίου. Οὕτως, ἐλεγχθὲν τοῦτο τῷ 1880 εὑρέθη ἀποτελούμενον ἐκ καθαροῦ σχεδὸν θειικοῦ νατρίου (99,3%). Ἀπὸ τοῦ 1882 ἤρχισεν ἡ παρασκευὴ τοῦ ἅλατος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ E. Ludwig ὑποδειχθεῖσαν μέθοδον. Τὸ ἅλας τοῦτο, ὅπερ φέρεται ὡς λευκὴ κόνις περιέχουσα ὅλα τὰ ἐν ὕδατι διαλυτὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος Sprudel, μετὰ τὴν παρασκευήν του ἔχει τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: ἀνθρακικὸν λίθιον 0,39%, ὑδροανθρακικὸν νάτριον 35,95%, θειικὸν κάλιον 3,25%, θειικὸν νάτριον 42,03%, χλωριοῦχον νάτριον 18,16%, φθοριοῦχον νάτριον 0,09%, βορικὸν νάτριον 0,07%, ὀξείδιον τοῦ σιδήρου 0,01%, πυριτικὸν ὀξὺ 0,03%. Ἡ κατανάλωσις τοῦ ἅλατος τούτου εἶναι κολοσσιαία. Τῷ 1788 ἐξήχθησαν 5 στατῆρες, τῷ 1888 48.473 στατῆρες καὶ τῷ 1904 70,328 στατῆρες. Τὸ τεχνητὸν ἅλας τοῦ Κάρλσμπαντ λαμβάνεται διὰ μείξεως τῶν κόνεων τῶν ἀντιστοίχων ἁλάτων. Οὕτω κατὰ τὴν γερμανικὴν φαρμακοποιίαν παρασκευάζεται ἐκ 44 μ. ξηροῦ θειικοῦ νατρίου, 2 μ. θειικοῦ καλίου, 18 μ. χλωριούχου νατρίου καὶ 36 μ. ὑδροανθρακικοῦ νατρίου, ἅτινα κονιοποιοῦνται καὶ μείγνυνται. Διὰ διαλύσεως 6 γρ. τοῦ ἅλατος τούτου ἐν λίτρῳ ὕδατος λαμβάνεται ὕδωρ ἀνάλογον πρὸς τὸ τοῦ Κάρλσμπαντ. Τὸ φυσικὸν καὶ τὸ τεχνητὸν ἅλας τοῦ Κάρλσμπαντ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς καθαρτικὰ φάρμακα. Κ. Γ. Μ.

—**Κάρλσμπαντ** (Karlsbad) **ἰαματικὰ ὕδατα.** Περίφημοι μεταλλικαὶ πηγαὶ ἐν τῇ λουτροπόλει *Κάρλσμπαντ* (βλ. λ.). Τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τούτων, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶναι 15 τὸν ἀριθμόν, εἶναι θειικοχλωριοδισανθρακικονατριοῦχα, ἔχουσι δὲ θερμοκρασίαν 31—73°. Αἱ πηγαὶ αὗται, ἀφ' ὧν λαμβάνεται τὸ θερμὸν ὕδωρ, εἶναι: Springer, Hygiaeensquelle (ἀποτελοῦσαι ὁμοῦ τὴν Sprudel), Kaiser Karlsquelle, Marktbrunnen, Schlossbrunnen, Mühlbrunnen, Neubrunnen, Theresienbrunnen, Bernhardsbrunnen Elisabethquelle, Felsenquelle, Spitalquelle, Hochbergerquelle, Kurhausquelle, Kaiserbrunnen. Αἱ πηγαὶ αὗται παρέχουσιν ὕδωρ ποιοτικῶς μὲν ἔχον τὴν αὐτὴν σύνθεσιν, διαφέρουν ὅμως ποσοτικῶς, ἀλλ' οὐχὶ οὐσιωδῶς. Ἡ πηγὴ Sprudel, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα εἶναι θερμοκρασίας 73.8°, περιέχει ἐκ τῶν κυριωτέρων συστατικῶν ἀνὰ λίτρον ὕδατος τὰ ἑξῆς ποσά: θειικοῦ νατρίου 2,405 γρ., θειικοῦ καλίου 0,186 γρ., ἀνθρακικοῦ νατρίου 1,298 γρ., ἀνθρακικοῦ λιθίου 0,012 γρ., ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου 0,321 γρ., χλωριούχου νατρίου 1,041 γρ. καὶ ἐλευθέρου ἀνθρακικοῦ ὀξέος 0,189 γρ. Ἐκτὸς τῶν συστατικῶν τούτων ἐνέχουν αἱ πηγαὶ μαγνήσιον, στρόντιον, μαγγάνιον, φθόριον, βορικὸν ὀξύ, φωσφορικὸν ὀξύ, πυριτικὸν ὀξὺ

Digitized by Google

καὶ ἴχνη καισίου, ρουβιδίου, θαλλίου, ψευδαργύρου, ἀρσενικοῦ, ἀντιμονίου καὶ σεληνίου. Ἡ σύστασις τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τοῦ Karlsbad ἤδη ἀπὸ 110 ἐτῶν ἔχει παραμείνει ἀναλλοίωτος. Ἐκτὸς τῆς ἐπιτοπίου χρησιμοποιήσεως τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων τοῦ Κάρλσμπαντ γίνεται καὶ σημαντικὴ ἐξαγωγὴ αὐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἐξαγωγὴ ἤρχισε τῷ 1844, ἑκατομμύρια δὲ φιαλῶν ἐξαποστέλλονται. Πλὴν τοῦ ὕδατος ἐξάγονται ἐκ Κάρλσμπαντ καὶ δύο εἰδῶν ἅλατα, τὸ Sprudelsalz, ἀποτελούμενον σχεδὸν μόνον ἐκ θειικοῦ νατρίου, καὶ τὸ Quellsalz, ὅπερ λαμβάνεται δι' ἐντελοῦς ἐξατμίσεως τοῦ ὕδατος τῶν πηγῶν καὶ περιέχει ὅλα τὰ ἅλατά των (βλ. *Κάρλσμπαντ ἅλας*). κ. γ. μ.

— Κάρλσμπαντ *συμφωνίαι*. Ἓν μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ζητήματος τοῦ Συντάγματος ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1807—1821 εἶναι αἱ συνεπείᾳ τοῦ ἀρξαμένου νὰ πνέῃ καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν φιλελευθέρου πνεύματος ληφθεῖσαι πρὸς κατάπνιξιν αὐτοῦ ἀποφάσεις ἐν Κάρλσμπαντ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μέττερνιχ, κατὰ συνέχειαν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἄλλων καταπιεστικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλαμβάνοντο πρὸς καταστολὴν πάσης φιλελευθέρας κινήσεως, πηγὴ τῆς ὁποίας ἦσαν τὰ πανεπιστήμια καὶ οἱ φοιτηταί. Συμφώνως πρὸς τήν, μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων (30 Μαΐου 1814), καταρτισθεῖσαν μεταξὺ τῶν γερμανικῶν κρατῶν «Ὁμοσπονδιακὴν πρᾶξιν» τῆς 8 Ἰουνίου 1815, ἀπηγορεύετο πᾶσα ἀνάμιξις τῆς Ὁμοσπονδίας εἰς τὰ κατὰ μέρος κράτη προκειμένου περὶ τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν. Διὰ τῆς «Ὁμοσπονδιακῆς πράξεως» ἀνεγνωρίζετο μόνον ἡ ἐξωτερικὴ κυριαρχία τῶν συμβαλλομένων «κυριάρχων ἡγεμόνων καὶ ἐλευθέρων πόλεων τῆς Γερμανίας», ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὡς ὡρίζετο εἰς ἄρθρ. 1 αὐτῆς, «διατηρήσεως τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς Γερμανίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν κατ' ἰδίαν γερμανικῶν πολιτειῶν». Καὶ προκειμένου περὶ τῆς πολιτειακῆς ὀργανώσεως τῶν πολιτειῶν τούτων ἐν τῇ αὐτῇ ὁμοσπονδιακῇ πράξει περιελαμβάνετο ἐν ἄρθρῳ 13 ἡ ἀκόλουθος, κατ' ἐπανάληψιν ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν αὐτῆς περιεχόμενον καὶ πολλαχῶς ἀμφισβητηθεῖσα, διάταξις: «Εἰς ὅλας τὰς πολιτείας τῆς Ὁμοσπονδίας θέλει ὑπάρξει τιμαριωτικὸν (landständische) Σύνταγμα». Ἡ διάταξις αὕτη προεκάλει πλείστας ἀπορίας, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἀντιπρόσωποι τοῦ συνόλου τοῦ λαοῦ ἔδει νὰ εἶναι αἱ τιμαριωτικαὶ τάξεις· ἐὰν ἡ τιμαριωτικὴ πολιτεία ἔδει νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχουσα μετὰ προνομιούχων τάξεων· ἐὰν αἱ τάξεις ἔδει νὰ διαμοιράζωνται τὴν ἐξουσίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος· καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐρωτήματα. Ἡ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἀρξαμένη φιλελευθέρα κίνησις συνεπείᾳ τῶν ἀναχρονιστικῶν τάσεων Γερμανῶν τινων ἡγεμόνων μεγάλας ἐδημιούργει ἀνησυχίας, πολλοὶ δὲ τῶν ἡγεμόνων ἐφοβοῦντο καὶ δι' αὐτὸν τὸν θρόνον των. Καὶ αὐτὸς ὁ Μέττερνιχ ἤρχισε μετὰ πολλοῦ φόβου νὰ παρακολουθῇ τὴν νέαν αὐτὴν φιλελευθέραν κίνησιν. Ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος, συνεπείᾳ δολοφονίας, τοῦ Κοτσεβοῦ καὶ ἡ κατὰ τοῦ Ἴββελ γενομένη ἀπόπειρα παρέσχον εἰς τὸν Μέττερνιχ κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως ἡγηθῇ τῆς κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν προκληθείσης ἀντιδράσεως, καὶ πρὸς τούτοις μετὰ θορύβου πολλοῦ ἐνήργησεν ἀπὸ Ἰταλίας, ἔνθα εὑρίσκετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1819), πρὸς σύγκλησιν ἐκτάκτου διασκέψεως τῶν ὑπουργῶν τῶν κυριωτέρων γερμανικῶν κυβερνήσεων ἐν Κάρλσμπαντ, τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ προεδρεύσῃ προσωπικῶς πρὸς λῆψιν σχετικῶν ἀποφάσεων. Ἵνα ἐπιτύχῃ δὲ ἀκοπώτερον τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Μέττερνιχ, ἔσπευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐν Τέπλιτζ εὑρισκομένου βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἔνθα μετὰ τοῦ Πρώσσου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ κόμιτος Bernstorff ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοῦτον, ὅπως ἡ Πρωσσία οὐδέποτε παραχωρήσῃ Σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ καθιεροῦται τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα τοῦ λαοῦ διὰ «βουλῆς ἀντιπροσώπων». Πράγματι ἡ διάσκεψις τῶν ὑπουργῶν συνῆλθεν ἐν Κάρλσμπαντ τὴν 6 τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1819, διαρκέσασα μέχρι τέλους τοῦ αὐτοῦ μηνός, αἱ δὲ κατ' αὐτὴν γενόμεναι «συμφωνίαι» ἐπεκυρώθησαν τὴν 20 Σεπτεμβρίου παρὰ τοῦ Γερμανικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ συμβουλίου (Buntestag).

Διὰ τῶν «συμφωνιῶν» τούτων τῆς Κάρλσμπαντ ἐλαμβάνοντο διάφορα περιοριστικὰ μέτρα ἐναντίον τῶν πανεπιστημίων: ἀφ' ἑνὸς ἡ ἐπίβλεψις τῶν καθηγητῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ των, ἡ καθιέρωσις συστήματος αὐστηρᾶς πειθαρχίας καὶ ἡ δι' εἰδικῶν ὑπαλλήλων (Kuratoren) παρακολούθησις τῶν φοιτητῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐναντίον τοῦ τύπου, ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐστηρᾶς λογοκρισίας ἐναντίον παντὸς φυλλαδίου μικροτέρου τῶν 20 τυπογραφικῶν φύλλων κλπ. Κατὰ τὴν αὐτὴν διάσκεψιν τῶν ὑπουργῶν ἡρμηνεύθη, οὕτως εἰπεῖν ἐπισήμως, τὸ 13 ἄρθρον τῆς ὁμοσπονδιακῆς πράξεως. Κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἑρμηνείαν, ἥτις ἐπανελήφθη ὁμοιομόρφως καὶ ἐν τῇ «Τελικῇ Πράξει» τῆς Βιέννης τῆς 15 Μαΐου 1820: α) Ὁ ἡγεμὼν ἔχει τὸ καθῆκον νὰ δώσῃ εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ Σύνταγμα, ἐφόσον δὲν ἤθελεν ἔχει τοῦτο πράξει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅ,τι ἐδήλου ὅτι ὁ ἀπόλυτος ἡγεμὼν ἔδει νὰ περιορίζεται πάντοτε παρὰ τοῦ Συντάγματος. β) Συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα ὁ ἡγεμὼν θὰ παρέμενεν ὁ μόνος «κύριος» τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας· οὕτω δέ πως καθιεροῦτο στερεῶς ἡ «μοναρχικὴ ἀρχὴ» οὐσιαστικῶς ἀπόλυτος, τυπικῶς μόνον περιοριζομένου τοῦ ἡγεμόνος ὑπὸ τῶν τάξεων. Τῆς ἀρχῆς ταύτης ὡς συνέπεια ἐξήγετο ὅτι πᾶσα ἐξουσία, ἥτις ῥητῶς παρὰ τοῦ Συντάγματος δὲν ὡρίζετο ὅτι ἀνήκει ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὰς τάξεις, ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν ἡγεμόνα. γ) Τὸ τιμαριωτικὸν Σύνταγμα δέον νὰ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον συντεταγμένον, ὥστε νὰ μὴ περιορίζεται ἢ παρακωλύεται ὁ ἡγεμὼν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀπέναντι τῆς ὁμοσπονδίας ὑποχρεώσεών του. δ) Ἐν περιπτώσει συγκρούσεως μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τάξεων «θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσεπικληθῇ ἡ συνδρομὴ τῆς Ὁμοσπονδίας», ἥτις θὰ ἐδικαιοῦτο καὶ αὐτοπροαιρέτως νὰ ἐπέμβῃ εἰς στιγμήν, καθ' ἣν ὁ ἡγεμὼν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν παροχὴν συνδρομῆς.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὡς ἄνω «συμφωνιῶν» ὑπῆρξεν ἡ ἀμείλικτος δίωξις τῶν καλουμένων *δημαγωγῶν* καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου καθυστερήσασα πολιτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου μεγάλη δυσφορία καὶ δυσπιστία ἤρχισε νὰ δημιουργῆται. Αἱ ἐν λόγῳ «συμφωνίαι» διήρκεσαν μέχρι τῆς 2 Ἀπριλίου 1848, ὁπότε τὸ Bundestag, πιεσθὲν πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ «Προκοινοβουλίου», προέβη εἰς τὴν ἄρσιν τῶν συνεπείᾳ τῶν συμφωνιῶν τούτων κρατούντων ἕως τότε περιοριστικῶν μέτρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Aegidi*, «Aus dem Jahr 1819 (β' ἔκδ. 1861) —*Fehr*, «Deutsche Rechtsgeschichte» (1921) § 55 σ. 312 ἑπ.— *Π. Καρολίδου* «Ἱστορία τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» τ. I. (1892) σ. 328 ἑπ.

Η. Γ. Κ.

Κάρλσμποργ (Karlsborg) *[Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Σουηδίας ἐν τῇ περιοχῇ Σκάραμποργ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς λίμνης Βέττερ, συνδεόμενον σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν κυριωτέρων κέντρων τῆς χώρας καὶ ἀποτελοῦν σπουδαιότατον κέντρον ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ σουηδικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀνέγερσις αὐτοῦ ἤρχισε τῷ 1820 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1909. Τὸ φρούριον εἶναι ἐφωδιασμένον καὶ δι' ἰσχυροῦ σταθμοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου. Μ. Ν. Δ.

Κάρλσμπουργκ (Carlsbourg) / *Γεωγρ.* /. Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς ρουμανικῆς πόλεως *Ἄλβα Ἰουλία* (βλ. λ.).

Κάρλσμπρουν (Carlsbrunn) /*Γεωγρ.*/. Λουτρόπολις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Σιλεσίᾳ, κειμένη εἰς ὕψος 779 μ., παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀλτφάτερ. Ὁ μόνιμος πληθυσμὸς εἶναι μόνον 71 κάτοικοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέρος συρρέουν πλεῖστοι πρὸς θεραπείαν, διὰ τὰς ἐξαιρέτους ἐννέα ἰαματικὰς πηγὰς αὐτῆς, ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ σιδηρούχου ὕδατος, ἐξ ὧν ἡ τοῦ *Γουλιέλμου* εἶναι ἡ δραστικωτέρα σιδηροῦχος πηγὴ τοῦ κόσμου. Θ. Κ.

Κάρλσον (Carlson). —1) ***Ἐρνέστος***. Σουηδὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου Φερδινάνδου Κάρλσον (1854—1909). Τῷ 1880 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ ἀνώτερον ἰνστιτοῦτον τῆς Γκότενμποργκ καὶ τῷ 1890—1893 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου. Τῷ 1887 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἀπέβη ὁ ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς φιλελευθέρας ἑνώσεως. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ διαμονὴ Καρόλου τοῦ ΙΒ' ἐν Σαξωνίᾳ ἀπὸ τοῦ 1706—1707» (1877), «Ἡ Σουηδία καὶ ἡ Πρωσσία ἀπὸ τοῦ 1701—1709» (1880), «Ἡ συνθήκη τοῦ Ἄλτρανστετ» (1907). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰς αὐτογράφους ἐπιστολὰς Καρόλου τοῦ ΙΒ' (1894) καὶ ἔγραψε καὶ διδακτικά τινα βιβλία. Τῷ 1904 ἐγένετο γενικὸς διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀπὸ τοῦ 1897—1905 γερουσιαστής.

— 2) ***Φρειδερῖκος - Φερδινάνδος***. Σουηδὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς (1811—1887). Τῷ 1835 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλης, τῷ 1863 σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ εἶτα ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1863—1870, 1875—1880). Ἐχρημάτισε βουλευτὴς ἐπὶ μακρόν, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, κατόπιν δὲ ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῆς παιδείας καὶ τὴν προστασίαν τῶν μαθητῶν, τῶν νέων ἐργατῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν μνημείων. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν 18 τῆς σουηδικῆς Ἀκαδημίας, ἧς ἐγένετο καὶ πρόεδρος, καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν καὶ πρῶτος πρόεδρος τῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας τῆς Σουηδίας. Τὸ κυριώτερον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς Σουηδίας ἐπὶ τῶν βασιλέων τοῦ οἴκου Παλατίνου» εἰς 7 τόμους (1855—1885). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἡ ἐκστρατεία Καρόλου τοῦ ΙΒ' κατὰ τῶν Ρώσων» (1885), ὅπερ εἶναι συνέχεια τοῦ προηγουμένου, «Αἱ διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις Καρόλου τοῦ ΙΑ'» (1860), «Αἱ διαπραγματεύσεις τῶν ἐτῶν 1709—1718» (1857) κτλ., καθὼς καὶ πλῆθος ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν διατριβῶν, ἐργασθεὶς κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχείων τῆς Στοκχόλμης, τῆς Κοπεγχάγης, τοῦ Λονδίνου, τῆς Χάγης καὶ τῶν Παρισίων. Μ. Δ. Β.

Καρλσρούη, ἢ ***Κάρλσρουε*** (Karlsruhe) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθέρου γερμανικοῦ κράτους τῆς Βάδης καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ρήνου, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ διώρυγος μήκους 1900 μέτρων, καταληγούσης, παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον της πόλεως, εἰς ἀξιόλογον λιμένα μετὰ πέντε μεγάλων προβλήτων. Διασχίζεται ὑπὸ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἄλμπ. Κάτ. 145.694 μετὰ τῶν προαστείων *Ρύππουρ, Μπάϊερτάϊμ* καὶ *Ριντάϊμ*. Εἶναι ἐκ τῶν κεντρικῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν τῆς γραμμῆς Φραγκφούρτης ἐπὶ τοῦ Μάϊν-Ὄφφενμπουργκ, ὡς καὶ ἀεροπορικὸς σταθμὸς μετ' ἐκτεταμένου ἀερολιμένος. Ἡ πόλις ἀνεπτύχθη περὶ τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, ὅπερ τῷ 1715 ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ μαργκράβου Καρόλου Γουλιέλμου ὡς ἔπαυλις πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἡ παλαιὰ πόλις, ἀρχομένη ἐκ τοῦ παρὰ τὴν παρυφὴν τοῦ δάσους Ἄρτβαλντ κειμένου ἀνακτόρου, ἐκτείνεται ἀκτινοειδῶς πρὸς νότον, ἐν σχήματι ριπιδίου, διὰ 14 κυρίων ὁδῶν. Ἡ νεωτέρα πόλις ἐσχηματίσθη πρὸς Ν, Α καὶ Δ. Ἔχει ἀνὰ 14 ἐκκλησίας διαμαρτυρομένων καὶ καθολικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ εὐαγγελικὸς καθεδρικὸς ναὸς μετὰ ὑπογείου τάφου τῶν πριγκίπων, θαυμάσιον θερμοκήπιον, δικαστικὸν μέγαρον, κλίβανον πρὸς καῦσιν τῶν νεκρῶν (κρεματόριον), πολυτεχνεῖον (1527 σπουδασταὶ) μετὰ βιβλιοθήκης (60,000 τόμοι), ᾠδεῖον, ἀνωτέρας σχολὰς θηλέων καὶ ἀρρένων, κλασσικάς, πρακτικάς, βιοτεχνικὰς καὶ ἐπαγγελματικάς, διδασκαλεῖα, σχολὴν ζωγραφικῆς, σεισμογραφικὸν καὶ μετεωρολογικὸν σταθμόν, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, βιομηχανικόν, λαϊκῆς τέχνης καὶ νομισματικόν, δημοτικὴν βιβλιοθήκην (270,000 τόμοι καὶ 500 χειρόγραφα), καὶ ἄλλας μικροτέρας, θέατρον, γηροκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον καὶ νοσοκομεῖα. Πλὴν τοῦ δάσους Ἄρτβαλντ, τοῦ ἄλλως Ἀνακτορικοῦ πάρκου καλουμένου, ὑπάρχουσι: τὸ πριγκιπικὸν πάρκον, τὸ τῆς πόλεως, τὸ τῶν φασιανῶν, ὁ ζωολογικὸς κῆπος καί τινα ἄλλα, τὸ δὲ προάστειον Ρίππουρ εἶναι ἀληθὴς κηπούπολις. Ἔχει βιομηχανίαν λίαν ἀνεπτυγμένην, λειτουργούντων 95 μεγάλων ἐργοστασίων, ἅτινα ἀπασχολοῦν 21.700 ἐργάτας. Κυρίως παράγει εἴδη σιδηρομεταλλουργίας, ἀτμαμάξας, θερμάστρας, οἰκοδομικοὺς τσιμεντολίθους, σάπωνας καὶ λεπτὰ ἀντικείμενα ἐγχρώμου ὑαλουργίας καὶ κεραμεικῆς. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος εἶναι ζωηρὰ (1926: 4236 ποταμόπλοια μὲ εἰσαγωγὴν 1.307.000 καὶ ἐξαγωγὴν 200.000 τόννων). Ἡ πόλις ὑπέφερε τῷ 1916 ἐξ ἐναερίου βομβαρδισμοῦ τῶν συμμάχων, προξενήσαντος τὸν θάνατον 250 προσώπων.

— Καρλσρούης, *νομὸς* *[Γεωγρ.]*. Περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας, *Μπρέττεν, Μπρούχσαλ, Μπύλ, Έττλιγκερ, Πφορτσάϊμ, Ράστατ* καὶ *Καρλσρούης*. Ἔκτασις 2.632 τ. χλ., κάτ. (1925) 667.653. Θ. Κ.

Κάρλσταϊν (Karlstein) *[Γεωγρ.]*. Πύργος τῆς Βοημίας, κείμενος ὀλίγα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Πράγας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Πράγας—Πίλσεν. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Δ', ὅπως χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν κοσμημάτων τοῦ στέμματος, τῶν πολυτιμοτέρων ἀρχείων καὶ ἁγίων εἰκόνων καὶ λειψάνων. Ὁ πύργος, ρυθμοῦ γοτθικοῦ, περιλαμβάνει δύο ἐκκλησίας καὶ δύο παρεκκλήσια. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἅγια λείψανα ἀπηγόρευσε τὴν ἐν αὐτῷ ἐν καιρῷ νυκτὸς διαμονὴν οἱασδήποτε γυναικὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀνηγέρθη, χάριν τῆς αὐτοκρατείρας, ἕτερος πύργος, ὁ τοῦ *Κάρλικ*, πλησίον τοῦ Κάρλσταϊν.

Κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Οὐσσιτῶν, οἱ κάτοικοι τῆς Πράγας ἐπολιόρκησαν τὸν πύργον (1422), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ τὸν κυριεύσουν. Τῷ 1541 τὸ Κάρλσταϊν κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀλλ' ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστερον ὑπὸ Ροδόλφου τοῦ Β'. Κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον αἱ ἐκκλησίαι αὐτοῦ ἐσυλήθησαν, πλεῖσται δὲ τοιχογραφίαι καὶ εἰκόνες ἀξιολόγου τέχνης κατεστράφησαν. Τὰ διάσημα τοῦ στέμματος τῆς Βοημίας καὶ τὰ ἀρχεῖα διεσώθησαν, διότι εἶχον μεταφερθῆ ὑπὸ Φερδινάνδου τοῦ Β' εἰς Βιένην. Ὁ πύργος τοῦ Κάρλσταϊν, μολονότι ἀπὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων ἔχει ἐγκαταλειφθῆ, θεωρεῖται καὶ σήμερον ὡς ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων μνημείων τῆς Βοημίας. Μ. Ν. Δ.

Κάρλσταντ (Carlstad ἢ Karlstad) *[Γεωγρ.]*.—1) Ἐπαρχία τῆς Σουηδίας (ὀνομαζομένη καὶ *Βέρμελαντ*) παρὰ τὰ σύνορα τῆς Νορβηγίας, πρὸς Β τῆς Ντάλσλαντ καὶ τῆς λίμνης Βένερ. Ἕνεκα τῶν πολλῶν φυσικῶν αὐτῆς καλλονῶν ἐκλήθη ἡ «Ἐλβετία τῆς Σουηδίας». Ἔχει ἔκτασιν 19.314 τ. χλμ. κα 259.000 κατ. Εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Σουηδίας εἰς μεταλλεῖα καὶ ἐργαστάσια κατεργασίας σιδήρου.—2) Πόλις τῆς Σουηδίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐπὶ τῆς νησῖδος Τινγκβάλλα. Συνδέεται μετὰ τῆς ὄχθης τῆς λίμνης διὰ δύο γεφυρῶν, ὧν ἡ μία θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ τῶν μακροτέρων τῆς Σουηδίας. Εἶναι ἐκ τῶν ζωηροτέρων ἐμπορικῶν πό-

Digitized by Google

λεων τῆς Σουηδίας καὶ ἔχει ὡραῖον μητροπολιτικὸν ναόν, βιβλιοθήκην, μουσεῖον, ἀνωτέρας σχολάς, θέατρον καὶ ἀστεροσκοπεῖον. Κάτ. 19.862. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας καὶ ἔχει ἐργοστάσια μηχανημάτων, ἐπίπλων καὶ βυρσοδεψεῖα. Ἐκτίσθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Θ' καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ἐκ τῆς στρατιωτικῆς στάσεως τοῦ 1809, ἥτις ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ Γουσταύου 'Αδόλφου τοῦ Δ' καὶ ἥτις ἐξερράγη κατὰ πρῶτον ἐν αὐτῇ. Μ. Δ. Β.

Κάρλστατ (Karlstadt), *Ἀνδρέας Ρουδόρφος Μποντεστάϊν*. Διάσημος Γερμανὸς θεολόγος. Ἐγεννήθη πιθανῶς τῷ 1480 ἐν τῇ πόλει Κάρλστατ, ἐξ ἧς ἀπὸ τοῦ 1521 ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρλστατ (Karlstadt). Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἐρφούρτης, Κολωνίας καὶ Βιττεμβέργης, ἔνθα καὶ ἐδίδασκε κατόπιν φιλοσοφίαν. Τῷ 1510 ἀνεκηρύχθη ἐν Βιττεμβέργῃ διδάκτωρ τῆς θεολογίας, ἔπειτα δὲ διωρίσθη ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Τῷ 1515 ἐγκατέλιπε τὴν Βιττεμβέργην καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα ἐσπούδασε νομικά, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς νομικῆς. Μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ρώμης ἐπιστροφήν του ἤρχισε καταπολεμῶν τὴν σχολαστικὴν θεολογίαν καὶ διδάσκων, ἀνεξαρτήτως τοῦ Λουθήρου, ὅτι ἡ σωτηρία προέρχεται ἐκ τῆς χάριτος, ὡς ὀρθῶς διδάσκει ὁ Αὐγουστῖνος. Ἐπίσης ἐτόνιζε τὸ ἀπόλυτον κῦρος τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ σύνοδοι δύνανται νὰ σφάλλωνται. Τῷ 1518 ἔγραψε 402 θέσεις κατὰ τοῦ Eck, τοῦ γνωστοῦ δυτικοῦ θεολόγου, μεθ' οὗ κατὰ τὸ 1529 (29 Ἰουνίου—16 Ἰουλίου) συνεζήτησεν ἐν Λειψίᾳ καὶ καθ' οὗ πλεῖστα ἔγραψεν ὕστερον. Τῷ 1520 προσέβαλε μετὰ σφοδρότητος τὰς ἀφέσεις. Τῷ 1521, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Β', ἦλθεν εἰς Δανίαν πρὸς διάδοσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἕνεκα τῆς δυσαρεσκείας τῶν εὐγενῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Βιττεμβέργην. Τότε ἤρχισε σφοδρότατον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου καὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου, νυμφευθεὶς καὶ ὁ ἴδιος τῷ 1522 τὴν Ἄνναν Mochau. Ἐπίσης προσέβαλε τὴν χρῆσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐν τῇ λατρείᾳ, τὰς νηστείας, τὴν προσκύνησιν τῆς ὀστίας, συνίστα τὴν ὑπὸ τὰ δύο εἴδη μετάληψιν τῶν πιστῶν, τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἐξομολογήσεως ὡς μυστηρίου καὶ ἐπετέθη μετὰ λύσσης κατὰ τῆς χρήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, καταστρέψας πλείστας τούτων τῇ βοηθείᾳ τῶν φοιτητῶν, οὓς αὐτὸς εἶχεν ἐξεγείρει. Τῇ ἐπιδράσει τῶν προφητῶν τοῦ Zwickau, οἵτινες εἶχον ἐμφανισθῆ ἐν Βιττεμβέργῃ, ἀπέρριψε τῷ 1522 τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἐνδυθεὶς χωρικὰ ἐνδύματα ἔζη ὡς χωρικὸς ἐν τῷ χωρίῳ Segren. Κατὰ τὸ 1530 ἦλθεν εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα ἐγένετο ἐν Ζυρίχῃ διάκονος καὶ ἔπειτα καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ τῷ 1541. Αἱ πρὸς τὸν Λούθηρον σχέσεις αὐτοῦ, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἦσαν φιλικαί, ἐνετάθησαν ἔπειτα, ἀποβᾶσαι ἐχθρικαί, καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ τοῦ κανόνος τῆς ἁγίας Γραφῆς. Τοῦ Κάρλστατ ἐξαίρεται καὶ δικαίως ἡ φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ μόρφωσις καὶ ἡ συγγραφικὴ γονιμότης, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως φύσις ἀνήσυχος, ὀξύτατος εἰς τὰς συζητήσεις, φιλόδοξος καὶ φιλοχρήματος. Κ. Ι. Δ.

Κάρλσχαμν (Carlshamn ἢ Karlshamn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σουηδίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπλέκιγγε, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Μίκα, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Κάτ. 7.544. Ἔχει ἐργοστάσια ἐπίπλων, καπνοῦ, ναυπηγεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ οἰνοπνευματοποιεῖα καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον. Μ. Δ Β.

Κάρλτον (Carlton) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Νόττιγχαμ παρὰ τὸν ποταμὸν Φρέντ. Κάτ. 18.510. Ἔχει ἐργοστάσια περικνημίδων καὶ βιομηχανίαν τριχάπτων.—2) Προάστειον τῆς πόλεως Μελβούρνης, πρωτευούσης τῆς πολιτείας τῆς Βικτωρίας ἐν Αὐστραλίᾳ. Κάτ. 24.476. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μελβούρνης. Μ. Δ. Β.

Καρλὺξ (Carlux) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν καντόνιον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ντορντόννης, συγκείμενον ἐκ 12 δήμων, καὶ ἔχον ὡς πρωτεύουσαν τὸ ὁμώνυμον χωρίον μὲ πληθυσμὸν 7.500 κατοίκων. Μ. Ν. Δ.

Κάρλφελτ (Karlfeldt), *Ἔρικ Ἀλεξ.* Σουηδὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1864. Τῷ 1904 ἐξελέγη μέλος τῆς σουηδικῆς Ἀκαδημίας καὶ κατόπιν γραμματεὺς αὐτῆς. Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν σκηνῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος καὶ καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων συγχρόνων Σουηδῶν ποιητῶν. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Τραγούδια τοῦ λόγγου καὶ τῆς ἀγάπης» (1895), «Λουλούδια καὶ καρποὶ» (1906), «Λουλούδια καὶ πόλεμος» (1918), κτλ. Μ. Δ. Β.

Κάρλω (Carlow) *[Γεωγρ.]*. —1) Κομιτεία τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λίνστερ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 896 τ. χλμ. καὶ 36.400 κατ. Εἶναι χώρα εὔφορος παράγουσα οἴνους, σιτηρά, λαχανικὰ καὶ ἔχει ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, ὧν μόνον ὁ *Μπάρροου* εἶναι πλωτός, καὶ ἔχει πολλὰς μικρὰς λίμνας. Ἐξάγει ὀνομαστὸν βούτυρον καὶ οἴνους. —2) Πόλις τῆς Ἰρλανδίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, 90 χλμ. ΝΔ τοῦ Δουβλίνου. Κάτ. 6.520. Ἔχει δικαστικὸν μέγαρον δωρικοῦ ρυθμοῦ, μετὰ προσόψεως κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Παρθενῶνος τῶν Ἀθηνῶν, ὡραῖον μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἐρείπια ἀρχαίου πύργου. Μ. Δ. Β.

κάρμα· λέξις σανσκριτική· βλ. *κάρμαν*.

καρμαγιούγκα *['Αποκρυφολ.]*· βλ. *καλιγιούγκα*.

Καρμαθιανοὶ (οἱ). Μωαμεθανικὴ αἵρεσις, οὕτω κληθεῖσα ἐκ τοῦ *Καρμάτ*, τοῦ ἐκ Χαμαδὰν τῆς Περσίας, ὅστις ἐδίδαξε περὶ τὰ τέλη τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος τὰς δοξασίας τῶν *Ἰσμαηλιτῶν* (βλ. λ.). Ἦτο μία τῶν αἱρέσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἀνέλαβον νὰ ὑπονομεύσωσι τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν διὰ τῆς ὀργανώσεως μυστικῶν ἑταιρειῶν. Θρησκευτικῶς οἱ Καρμαθιανοὶ ἀνῆκον εἰς τὸ σιιτικὸν δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, δηλαδὴ ἐθεώρουν νόμιμον διάδοχον τοῦ Μωάμεθ μόνον τὸν Ἄλη καὶ τοὺς ἀπογόνους του, εἰδικῶς δὲ τὸν Ἰσμαήλ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἦτο οἰνοπότης, οἱ Ἰσμαηλῖται καὶ οἱ Καρμαθιανοὶ δὲν ἐθεώρουν τὴν οἰνοποσίαν ἁμάρτημα. Καὶ οἱ Καρμαθιανοὶ εἶχον βαθμοὺς μυήσεως, ἑπτὰ κατ' ἀρχάς, κατόπιν δὲ ἐννέα. Καὶ εἰς μὲν τοὺς τέσσαρας πρώτους βαθμοὺς ἐδιδάσκοντο τὰ περὶ Κορανίου, τὰ περὶ ἀλαθήτου τῶν ἑπτὰ αὐθεντικῶν ἰμαμῶν καὶ περὶ νομιμότητος αὐτῶν. Ὁ Μωάμεθ παριστάνετο ὡς ὁ τελευταῖος προφήτης. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πέμπτου βαθμοῦ ἐδιδάσκετο ὅτι ἀνωφελὴς ἦτο ἡ παράδοσις, ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι ἦσαν παροδικαὶ καὶ οὐχὶ αἰώνιαι, εἰς δὲ τὴν ἕκτην ὁ μεμυημένος ἐκαλεῖτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἐξωτερικὰς μορφὰς τῆς λατρείας (τὴν προσευχήν, τὴν νηστείαν, τὸ προσκύνημα εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους κτλ.). Ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τούτου οἱ Καρμαθιανοὶ ἔπαυον ὄντες Μουσουλμᾶνοι. Εἰς δὲ τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς ἀφίνετο πλήρης ἐλευθερία σκέψεως.

Οἱ Καρμαθιανοὶ ἀναφέρονται ὡς ὑπάρχοντες ἐν Περσίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, μεθ' ὃ αἱ δοξασίαι αὐτῶν ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀσασίνων. Λέγεται ὅτι ἴχνη αὐτῶν σῴζονται ἐν Συρίᾳ, Περσίᾳ, Ἀραβίᾳ, Ζανζιβάρῃ καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ν. Μ.

Καρμάλας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς πηγάζων ἀπὸ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Σαργαραυσινῆς ἢ Σαργυσηνῆς, κατερχόμενος πρὸς τὴν Κιλικίαν, διαρρέων τὸν Μαλλὸν καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Πυράμου (Ντζιχάν) διαβρεχόμενα ἐδάφη. Ὑπὸ τοῦ Ράμσαιη ταυτίζεται πρὸς τὸν διαρρέοντα τὴν χώραν τοῦ Σάρου ποταμὸν *Ζαμαντὶ-Σοὺ*. Πρὸς τὸν Καρμάλαν μετά τινος ἀμφιβολίας σχετίζεται ἡ πόλις τῆς Μελιτηνῆς *Κάρμαλα* (*Πτολεμ.* Ε' 6,21). —Π.

Καρμαλεῖκα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σταροχωρίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας. Κάτοικοι 28 (1928).

κάρμα(ν). Ἐν τῇ σανσκριτικῇ σημαίνει κυρίως μὲν τὸ ἔργον, τὴν ἐνέργειαν, τὴν πρᾶξιν, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἰνδικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ θεολογίᾳ τὸ ἔργον μετὰ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ, καὶ δὴ τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην ποιότητα, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ ἐνέργεια ἢ ἡ πρᾶξις ἐν τῷ σώματι. Ἡ ποιότης αὕτη παραμένει μετὰ θάνατον καὶ ὁδηγεῖ εἰς νέαν μορφὴν ὑπάρξεως, περιβαλλομένη νέον ἑκάστοτε ὑλικὸν σῶμα. Οὕτως ὁ ὅρος κάρμα(ν) καταντᾷ νὰ σημαίνῃ τὸν μεταξὺ ἑκάστης προτέρας καὶ μελλούσης ὑπάρξεως ἀναγκαῖον σύνδεσμον. Τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τοῦ κάρμαν καθορίζει τὴν μοῖραν τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ αὐτοῦ δηλαδὴ ἐξαρτᾶται ἂν θὰ μεταβῇ εἰς καλυτέραν ἢ εἰς χειροτέραν ὕπαρξιν, ὡς καὶ ἂν θὰ περιπλανᾶται ἀπὸ κόσμου εἰς κόσμον μετενσαρκούμενος, ἢ ἂν θὰ ἀπολυτρωθῇ τῆς ὑπάρξεως καθόλου διὰ τῆς καταπαύσεως τῆς μετενσαρκώσεως. Ἡ ἁμαρτία καταρρίπτει αὐτὸν εἰς ὑποδεεστέρας μορφὰς ὑπάρξεως, οἷαι ἡ τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν, ἡ ἀρετὴ τοὐναντίον αἴρει αὐτὸν εἰς ἀνωτέρας μορφὰς καὶ δύναται νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν μέχρι τῆς θείας ζωῆς. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι τὸ κάρμαν ἀποβαίνει ἐλατήριον τῆς ἐν τῷ βίῳ διαγωγῆς, καὶ δὴ ἠθικόν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ διδασκαλία εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους αἱρέσεις ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Ἰνδιῶν, ἀναλόγως τῆς ψυχολογίας, ἥτις ὑπόκειται ὡς βάσις ἐν ταῖς θεωρίαις τῶν σχολῶν. Ἡ γνωστοτέρα διαμόρφωσις τῆς περὶ αὐτοῦ διδασκαλίας ὀφείλεται εἰς τὸν Βουδισμόν. Κατ' αὐτὸν εἶναι μὲν τὸ ἀγαθὸν καλύτερον τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ παραμένει καὶ αὐτὸ κακόν, ὃν ἰδίᾳ μορφῇ τοῦ κάρμαν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνάγκη νὰ ἀπολυτρωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ὁ ἄνθρωπος, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ἀπόλυτον μακαριότητα τοῦ Νιρβάνα, ὅπερ σημαίνει ἀφανισμὸν τῆς καταστάσεως τῆς συνειδήσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰανισμοῦ, ἔνθα ἴσα δύναται πρὸς τὴν πλήρη ἀπὸ τοῦ κάρμαν καὶ τῆς ὕλης ἀνεξαρτησίαν, συμφώνως πρὸς τὴν περὶ ψυχῆς ἰδέαν τῆς αἱρέσεως ταύτης, ὡς ὄντος ἀφθάρτου καὶ αἰωνίου. Ὁ Βουδισμὸς διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος μετὰ τὸν φυσικὸν θάνατον οὐχὶ δυνάμει τοῦ ἀφθάρτου τῆς ψυχῆς, ἥτις κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑφίσταται, ἀλλὰ δυνάμει τοῦ ἀφθάρτου τῶν ἔργων αὐτοῦ, τοῦ κάρμαν. Τοῦτο, νοούμενον ὡς φορεὺς τῆς συνεχείας τῆς ζωῆς, δημιουργεῖ νέας καταστάσεις τῆς συνειδήσεως καὶ νέας σωματικὰς ἰδιότητας ἐξ ἑαυτοῦ. Ἀπὸ τούτων δέον νὰ ἀπολυτρωθῇ ὁ ἄνθρωπος, τὰ δὲ νέα μέσα πρὸς κατόρθωσιν τῆς ἀπολυτρώσεως ταύτης, τὰ ὁποῖα προβάλλει ὁ Βούδας, ἀποτελοῦσι τὸ οὐσιῶδες ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Κάρμαν (Carman), *Γουλιέλμος-Μπλίς*. Καναδὸς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Χάρβαρδ, καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐγένετο τῷ 1890 φιλολογικὸς ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος τῆς Νέας Ὑόρκης «Ἀνεξάρτητος». Τὸν πρῶτον τόμον ποιημάτων του ὑπὸ τίτλον «Low Tide on Grand Pré» ἐξέδωκε τῷ 1893, ἔκτοτε δὲ ἠκολούθησαν τακτικῶς διάφοροι τόμοι ποιημάτων, οἵτινες τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν συγχρόνων Καναδῶν ποιητῶν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Αἱ μπαλλάνται τοῦ χαμένου λιμανιοῦ» (1897), «Αὐλοὶ τοῦ Πανός» (1903), «Κόραι τῆς Ἠοῦς» (1912) καὶ «Ἀπριλιάτικος σκοπός» (1916). Δ. Σ. Δ.

— **Κάρμαν** (Kârmân), *Ἰωσήφ*. Οὖγγος λόγιος (1769—1795). Ἐγκατασταθεὶς ὡς δικηγόρος ἐν Πέστῃ καὶ ἀναστρεφόμενος τὸν ἀριστοκρατικὸν κόσμον, κατέκτησε τὸν θαυμασμὸν ἐξ ἴσου διὰ τὴν χάριτα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν φυσικήν του ὡραιότητα, ἧς ἕνεκα ἐκαλεῖτο ὁ Ἀλκιβιάδης τῆς Πέστης. Καλλιτεχνικὴ φύσις, ἵδρυσε μετὰ τοῦ κόμητος Ράνταϋ τὴν πρώτην θεατρικὴν ἑταιρείαν ἐν Βούδᾳ (1792), μετὰ δύο δὲ ἔτη τὸ θεατρικὸν περιοδικὸν «Οὐρανία», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε τὸ διήγημά του «Ἡ διαθήκη τῆς Φάνης», θεωρούμενον ὡς τὸ ὡραιότερον ἔργον τῆς οὐγγρικῆς πεζογραφίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔγραψεν ἐπίσης δύο σατίρας. Θ. Κ.

Καρμανία *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα τῆς Ἀσίας ἀνήκουσα εἰς τὸ περσικὸν κράτος, ὀνομαζομένη δὲ σήμερον *Κερμὰν* ἢ *Κιρμάν*. Ἔκειτο πρὸς Α τῆς κυρίως Περσίας καὶ ὡρίζετο πρὸς Β μὲν ὑπὸ τῆς Παρθίας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, πρὸς Α ὑπὸ τῆς Δραγγιανῆς καὶ τῆς Γεδρωσίας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Περσίας καὶ τῆς Μηδίας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καρμανία* ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διότι παλαιότεραι πηγαί, ὡς ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἡ περσικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ Βεχιστούν, οὐδόλως μνημονεύουσιν αὐτήν. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διῆλθεν ἐκ Καρμανίας, ὁ δὲ ναύαρχός του Νέαρχος περιγράφων αὐτὴν θαυμάζει τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους της, τὸ ὁποῖον περιέβρεχον πολλοὶ ποταμοί, ὧν τινὲς περιεῖχον χρυσόν. Ἐπίσης ἐπὶ τῶν ὀρέων της ὑπῆρχον ἄφθονα μεταλλοφόρα στρώματα. Πόλεις πολλαὶ ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ, ὧν σπουδαιότεραι ἡ πρωτεύουσα *Κάρμανα* ἢ *Καρμάνη*, ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς σημερινῆς πόλεως Κερμὰν ἢ Κιρμάν, ἡ *Θρόασκα*, ἡ *Θάσπις* κλπ. Εἰς τὴν παρὰ τὴν καρμανικὴν παραλίαν νῆσον Ὀάρακτα (σημερ. Ταβίλα), ἀνήκουσαν εἰς τὴν Καρμανίαν, διεξήγετο ἁλιεία μαργαριτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας, οἱ Καρμανοί, ἦσαν πιθανῶς οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενοι Γερμάνιοι, διεκρίνοντο δὲ διὰ τὴν πολεμικότητά των καὶ εἶχον περίεργα ἔθιμα. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὰ συμπόσια ἤνοιγον τὰς φλέβας τοῦ μετώπου καὶ ἐμείγνυον τὸ ἐξ αὐτῶν ῥέον αἷμα μετὰ τοῦ οἴνου, ἔπειτα δὲ προσέφερον τὸ ποτὸν τοῦτο πρὸς τὸν φιλοξενούμενον εἰς ἔνδειξιν εἰλικρινοῦς φιλίας. Ἐπίσης ἦσαν ἀνθρωποφάγοι, οἱ δὲ ἄνδρες δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ νυμφευθῶσιν, ἐὰν δὲν προσῆγον εἰς τὸν βασιλέα μίαν κεφαλὴν ἐχθροῦ.

Ἡ σημερινὴ ἐπαρχία τῆς Καρμανίας, καταλαμβάνουσα τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Περσίας, ἔχει ἔκτασιν 500.000 τ. χλμ. καὶ ὁρίζεται ὑπὸ τῶν περσικῶν ἐπίσης ἐπαρχιῶν Κουχιστὰν πρὸς Β. καὶ Φαρσιστὰν πρὸς Δ., ὑπὸ τοῦ Βελουχιστὰν πρὸς Α. καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Ὀμὰν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου πρὸς Ν. Περιλαμβάνει μέγα μέρος τῆς ἐρήμου Λούτ, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν, ξηρὸν καὶ σχετικῶς ἄγονον καὶ τὸ κλῖμα δριμὺ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἐξαιρετικῶς θερμὸν εἰς τὰς πεδιάδας. Μόνον μερικαὶ κοιλάδες ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀρέων εἶναι εὔφοροι, παράγουσαι βάμβακα, κριθήν, σῖτον, ἐλαστικὸν κόμμι καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἀνέρχονται εἰς 500.000 περίπου, εἶναι δὲ Βελοῦχοι, Ἄραβες καὶ Πέρσαι κατὰ τὸ πλεῖστον. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας καὶ μεγαλυτέρα πόλις τῆς ΝΑ. Περσίας εἶναι ἡ *Κερμὰν* ἢ *Κιρμάν*, ἔχουσα περὶ τὰς 80 χιλιάδας κατοίκων, πολλὰ τεμένη καὶ ἀκμαίαν

Digitized by Google

βιοτεχνίαν μεταξωτῶν (ἀτλαζίων κυρίως), μαλλίνων ὑφασμάτων, ταπήτων καὶ λεπτοτάτων πλεκτῶν ἐκ τριχῶν αἰγός. Εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον, ὅπου συγκεντροῦνται καραβάνια προερχόμενα ἐκ Βελουχιστὰν καὶ Ἀφγανιστὰν πρὸς τὴν κυρίως Περσίαν καὶ τἀνάπαλιν. χ. Δ.

Καρμάνιοι /*Ἀρχ.*/. Ἓν τῶν ἓξ γεωργικῶν φύλων τῶν ἀρχαίων Περσῶν (βλ. λ. *Γερμάνιοι*).

καρμανιόλα (ἡ) (γαλλ. carmagnole)· δημώδης ὀνομασία τῆς *λαιμητόμου* (βλ. λ.), ἄλλως *γκιλλοτίνα*, ὀνομασθεῖσα οὕτω τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ᾄσματος καὶ χοροῦ (βλ. κατ.).

— /*Ἐγκυκλ.*/ *Καρμανιόλα* (carmagnole) ἐκλήθη ᾆσμα, χορὸς καὶ ἔνδυμα τῶν πρώτων χρόνων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ ᾆσμα ἀρχίζει διὰ τῶν λέξεων «Madame Veto avait promis» καὶ λήγει διὰ τῆς ἐπῳδοῦ: Dansons la Carmagnole—Vive le son—Du canon». Οὐδεμία ἐτυμολογία διασαφηνίζει τὴν παραγωγὴν τῆς ὀνομασίας τοῦ ᾄσματος τούτου, ὅπερ ἐστρέφετο κατὰ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀντωανέττας, ἠκούσθη δὲ τὸ πρῶτον ᾀδόμενον ἐν Παρισίοις τῷ 1792, εἶτα δὲ διεδόθη εἰς τὰ γαλλικὰ στρατόπεδα καὶ εἰς ἁπάσας τὰς γαλλικὰς ἐπαρχίας. Τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐπαιάνιζον αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ αἱ ὀρχῆστραι κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν θεατρικῶν παραστάσεων, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς «Μασσαλιώτιδος», ἥτις εἶχε κατασταθῆ ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων. Ἡ καρμανιόλα μετὰ τοῦ «Ça ira» καὶ τοῦ «Chant de départ» εἶχον πληρώσει ὁλόκληρον τὴν Γαλλίαν. Οἱ στρατοὶ τοῦ Ναπολέοντος ἔψαλλον ταῦτα εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ λαὸς κατὰ τὴν φύτευσιν τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας, πέριξ τοῦ ὁποίου ἐχόρευεν ἰδιόρρυθμόν τινα χορὸν ὀνομαζόμενον ἐπίσης καρμανιόλαν. Τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐπίσης ἔψαλλεν ὁ ὄχλος συνοδεύων εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως τὰ θύματα τῶν ἐπαναστατικῶν δικαστηρίων καὶ οὐχὶ σπανίως ἐχόρευε τὴν καρμανιόλαν περὶ τὸ ἰκρίωμα.

Νεανίας ἐνδεδυμένος καρμανιόλαν (A).

Καρμανιόλα ἐπίσης ὠνομάσθη ἔνδυμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀποτελούμενον ἀπὸ ἐσωκάρδιον (gilet-veste), εὐρὺ πανταλόνιον κοσμούμενον διὰ δερματίνων ἐπιρραφῶν, καὶ ἐρυθρὸν σκοῦφον. Συνεπληροῦτο ἡ ἀμφίεσις αὕτη διὰ περιλαιμίου ἀνοικτοῦ, ἀντὶ λαιμοδέτου δὲ περιεδένετο εἰς αὐτὸ ἐλαφρῶς μανδήλιον ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐπειδὴ τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἦτο τὸ σύνηθες τῶν ἐργατῶν, οἵτινες ἔψαλλον καὶ ἐχόρευον τὴν καρμανιόλαν, ἐδόθη εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ᾄσματος. Οἱ ἄνθρωποι τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων δὲν εἶχον εἰσέτι ἀντικαταστήσει τὰς βραχείας ἀναξυρίδας διὰ τῶν μακρῶν πανταλονίων, ἀπεκάλεσαν δὲ τοὺς φέροντας τοιαῦτα *ἀβρακώτους* (sans-culottes). Ἐν τούτοις πλεῖστοι τῶν ἀντιπροσώπων τῆς γαλλικῆς συνελεύσεως καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ μέλη τῶν λεσχῶν τῶν Ἰακωβίνων καὶ τῶν Κορδελιέρων, ὅπως καταστῶσι δημοφιλεῖς, υἱοθέτησαν τὴν ἀμφίεσιν ταύτην, οὕτω πῶς δὲ ἐγενικεύθη καὶ εἰς τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἐγένετο τὸ ἔνδυμα τοῦ συρμοῦ. Μετὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας ἐγένετο σπανιώτερον τοῦτο καὶ ἐνεφανίσθη ὅτε ἐξελέγη πρῶτος ὕπατος ὁ Βοναπάρτης, ὅστις ἀπηγόρευσε νὰ ᾄδεται καὶ νὰ χορεύεται ἡ καρμανιόλα, ὡς ἄκρως δημαγωγική. Ἀλλὰ τὸ ᾆσμα ἐπανελήφθη τῷ 1814, κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς Παρισίους, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 καὶ εἰς ἄλλας τινὰς ἀνωμάλους περιστάσεις ἐν Παρισίοις.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα *καρμανιόλα* κοινῶς ἐλέγετο ἡ ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας εἰσαχθεῖσα λαιμητόμος, δι' ἧς ἐπεδίωξε τὴν καταστολὴν τῆς λῃστείας, ἐκμισθώσασα ἐκ Γαλλίας καὶ τοὺς πρώτους δημίους. Θ. Β.

— **«Καρμανιόλα»**. Πολιτικὴ καὶ σατυρικὴ ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸ 1881.

Καρμανιόλα (Carmagnola) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Πεδεμοντίῳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου, εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Πάδου καὶ 26 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Τουρίνου. Κάτ 11360. Εἶχεν ἄλλοτε σημαντικὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, ὧν σῴζεται σήμερον πύργος, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὡς κωδωνοστάσιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς καὶ τροχιοδρομικῶς μετὰ τοῦ Τουρίνου καὶ ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων βαμβακερῶν, λίνου καὶ μετάξης. Εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Φραγκίσκου Μπουσσόνε *Καρμανιόλα* βλ. λ.). Μ. Δ. Β.

Καρμανιόλα (Carmagnola), ***Φραγκῖσκος Μπουσσόνε***, ὁ ἐπιλεγόμενος—. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς (1390—1432). Υἱὸς χωρικοῦ διεκρίθη ὡς στρατιώτης, δι' ὃ καὶ ὁ δοὺξ τοῦ Μιλάνου Φίλιππος Βισκόντι προήγαγεν αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος εἰς ἀρχηγὸν τῶν στρατευμάτων του. Ὁ Καρμανιόλα κατώρθωσε νὰ ἐπανακτήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μιλάνου μετὰ τῆς Πλακεντίας, κατανικήσας τοὺς Γενουησίους καὶ ἐκδιώξας τοὺς Ἑλβετοὺς ἐκ τῆς κοιλάδος Λεβαντίνα, ὅπου οὗτοι ἐπεχείρησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν. Ὁ Φίλιππος Βισκόντι ἀντήμειψεν αὐτὸν διὰ πολλῶν δώρων καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν κομιτείαν τοῦ Καστελνουόβο καὶ μίαν τῶν νόθων θυγατέρων του ὡς σύζυγον. Αἱ τιμαὶ αὗται ἐξήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν αὐλικῶν τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου, οἱ ὁποῖοι διέβαλον τὸν Καρμανιόλα ὡς σχεδιάζοντα συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ.

Φραγκῖσκος Καρμανιόλα.

Ο Καρμανιόλα, ὑποπτευθεὶς ὅτι ὁ πενθερός του ἐσχεδίαζε νὰ τὸν δηλητηριάσῃ, κατέφυγεν εἰς τὴν Βενετίαν τῷ 1425 καὶ ἔπεισεν αὐτὴν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου, ὁ ὁποῖος εἶχε δημεύσει ἅπασαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φλωρεντίας, αἵτινες εἶχον συμμαχήσει κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς μᾶλλον ἐνδόξους στρατιωτικοὺς τῆς ἐποχῆς του Κάρολον Μαλατέστα καὶ Νικκολὸ Πιτσινίνο, συλλαβὼν τὸν πρῶτον μετὰ 10.000 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους κατόπιν ἀφῆκεν ἐλευθέρους ἄνευ λύτρων. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Καρμανιόλα ἐφάνη ὕποπτος εἰς τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ οὐδὲν μέτρον κατ' αὐτοῦ, φοβούμενον τὴν στρατιωτικήν του δύναμιν. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Καρμανιόλα ἐπέτυχε τὴν ἀπόδοσιν τῆς περιουσίας του καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Ἀλλ' ὁ Καρμανιόλα ἐπέδειξεν ἀδράνειαν, ἥτις ηὔξησε τὰς ὑποψίας τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, ὅπερ ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν Βενετίαν καὶ διὰ σκηνοθεσίας πομπώδους ὑποδοχῆς κατώρθωσε νὰ τὸν παρασύρῃ ἐντὸς τοῦ δουκικοῦ παλατίου, ὅπου κατόπιν συντόμου καὶ μυστηριώδους διαδικασίας ὑπεβλήθη εἰς βασανιστήρια καὶ ἀπεκεφαλίσθη εἰς τὴν Πιατσέντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἡ ταραχώδης καὶ περιπετειώδης ζωὴ τοῦ Ἰταλοῦ τούτου στρατιωτικοῦ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Ἀλ. Μαντσόνι τὴν ἔμμετρον πεντάπρακτον τραγῳδίαν «Ὁ κόμης Καρμανιόλα». Μ. Δ. Β.

Καρμανιόλοι (οἱ). Λήγοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, τὰ κομματικὰ πάθη ηὔξησαν ἐν Σάμῳ καὶ οὕτως ἐσχηματίσθησαν δύο φατρίαι θανασίμως ἀλληλομισούμεναι, ἡ τῶν προκρίτων καὶ ἡ τῶν λαϊκῶν. Καὶ οἱ μὲν πρόκριτοι ἐκάλουν τοὺς λαϊκοὺς *Καρμανιόλους*, διότι κατὰ τὴν γνώμην των ἦσαν ἄξιοι καρμανιόλας (λαιμητόμου), οἱ δὲ λαϊκοὶ ἐκάλουν τοὺς προκρίτους *Καλλικαντζάρους*. Ὁ φανατισμὸς καὶ τὸ μέγα μῖσος πολλάκις ἐπέφερον ἀδελφικὸν σπαραγμόν, δημεύσεις καὶ ἐξορίας τῶν ὀπαδῶν τῆς ἡττωμένης μερίδος. Ν. Ι. Ζ

Καρμανοὶ (οἱ). Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἀσίας (βλ. *Καρμανία*).

Καρμάνωρ /*Μυθολ.*/. Κρής, πατὴρ τοῦ Εὐβούλου καὶ τῆς Χρυσοθέμιδος, τοῦ πρώτου ἄραντος ᾠδικὴν νίκην ἐν Δελφοῖς. Πρὸς αὐτὸν εἰς Κρήτην μετέβησαν ὁ Απόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις πρὸς καθαρμὸν «ἐπὶ φόνῳ τῷ Πύθωνος», ἐν τῷ οἴκῳ δὲ αὐτοῦ εἰς Τάρραν τῆς Κρήτης ἐμυθολογεῖτο ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἔγημε τὴν Ἀκακκαλίδα νύμφην *Παυσαν.* Β' 7.30. Ι' 7.16).

Καρμάνωρ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀργολίδι ποταμοῦ Ἰνάχου, παραγομένη κατά τινας ἀπὸ τοῦ «κείρειν», κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ τοῦ «καθαίρειν». Π. Ν. Π.

Καρμάρθεν (Karmarthen) /*Γεωγρ.*/.—1) Ἡ μεγαλυτέρα κομιτεία τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ νοτίῳ Οὐαλλίᾳ. Ἔχει ἀκτὴν μήκους περίπου 55 χλμ., ἐμβ. 2045 τ. χλμ. καὶ 175.069 κατ. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ Τόουϊ, διασχίζων τὴν κομιτείαν πρὸς τὰ ΝΔ. Ἔχει σημαντικὴν κτηνοτροφίαν, καλλιέργειαν δημητριακῶν, πλουσίαν ἁλιείαν εἰς τοὺς ποταμούς, ἐπίσης δὲ γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ μολύβδου.

—2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τόουϊ, πλωτοῦ εἰς μικρὰ πλοῖα. Κάτ. 10.000. Εἶναι τὸ τέρμα διαφόρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, περιέχει πλείστας ἀρχαιότητας, θεωρεῖται δὲ ὅτι κατέχει τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς πόλεως Maridunum. Ἔχει ἐργοστάσια σιδηροβιομηχανίας καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον. Δ. Σ. Δ.

—**Καρμάρθεν** ***κόλπος*** (Carmarthen Bay) /*Γεωγρ.*/. Ἡμικυκλικὴ ἐσοχὴ τῆς ἀκτῆς τῆς νοτίου Οὐαλλίας, ἀποτελοῦσα προέκτασιν τοῦ στενοῦ Μπρίστολ, μεταξὺ τῆς νοτίου ἄκρας Γκόουαν, ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέμπροκ καὶ τῆς ἄκρας Οὐώρμς, ἐν τῇ κομιτείᾳ Γκλαμόργκαν. Δέχεται τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν Τάφ, Τόουϊ καὶ πλείστων ἄλλων μικροτέρων ποταμῶν. Ἡ ἐσοχὴ Μπέρρυ ἀποτελεῖ τὸν Δ. αὐτοῦ βραχίονα. Δ. Σ. Δ.

Κάρμας, ***Ἰωάννης***. Λόγιος καὶ διδάσκαλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκ Δωρίδος. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Παναγιώτου Παλαμᾶ, ἐδίδαξε δὲ ἐν Γαλαξιδίῳ.

— **Κάρμας**, ***Φίλιππος***. Λόγιος καὶ ἰατρὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, μαθητὴς τοῦ Νικοδήμου Καβάσιλα. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὴν ἰατρικήν, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἑλλάδα ἐξήσκησεν αὐτὴν ἐν Ναυπάκτῳ.

Κάρμε (Karmö) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς Νορβηγίας, κειμένη πρὸς Β τοῦ στομίου τοῦ φιόρδ Μποῦκκεν, ἐν τῷ νομῷ Ρόγκαλαν. Ἐμβ. 176 τετρ. χλμ. Κάτ. 12.000. Εἶναι χαμηλή, ἑλώδης, ἠπίου κλίματος, ἔχει δὲ ἄφθονον ἁλιείαν ρεγγῶν. Αἱ κυριώτεραι πόλεις εἶναι ἡ *Κόπερβικ* καὶ ἡ *Σκουντεσνεσάβν*. Δ. Σ. Δ.

Κάρμελ (Cape Carmel) /*Γεωγρ.*/. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης (Irishsea), χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ διέκπλου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Sn George's channel). Ἡ ΒΔ. τῆς Οὐαλλίας ἐσχατιὰ (πλάτ. 53° 24' Β, μῆκ. 4° 35' Δ, χάρτ. ἀγγλ. 1411: New Quay to Holyhead). Σ. Ε. Λ.

Καρμὲλ (Carmel) /*Γεωγρ.*/. Ὄρος ἐν Γαλιλαίᾳ τῆς Παλαιστίνης (βλ. λ. *Κάρμηλος*).

Καρμελίτης (ὁ)· βλ. λ. *Καρμηλίτης*.

καρμελοΐτης (ὁ) (Carmeloit). Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τῆς οἰκογενείας τῶν ἀνδεσιτῶν καὶ πορφυριτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὑγιτικοῦ ἀνδεσίτου, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς μετουσιώσεως τοῦ ὀλιβίνου, ὁ ὁποῖος ἐνυπάρχει ὡς ἐπουσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικόν, εἰς ἰδδιγκσίτην, ἤτοι ψευδομορφώσεις σερπεντίνου κατὰ ὀλιβίνην, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Καλιφορνίαν. Γ. Β.

κάρμεν (λατ. carmen=ποίημα) /*Μουσ.*/. Ὅρος μουσικὸς ἐν χρήσει περὶ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα καὶ ὑποδηλῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν ὀξυτέραν φωνὴν πολυφωνικῆς συνθέσεως, τὴν ἐκθέτουσαν ἀκριβῶς τὸ ποιητικὸν κείμενον, καθ' ὃν χρόνον αἱ ὑπόλοιποι φωναὶ συνώδευον εἴτε ἀλλοιοῦσαι τὴν ποίησιν, εἴτε καὶ μεταχειριζόμεναι ἄλλους στίχους. Γ. Σ.

Κάρμεν (Carmen). Σύνηθες ὄνομα γυναικῶν, ἰδίως ἐν Ἱσπανίᾳ, παραγόμενον ἐκ τοῦ λατινικοῦ *carmen* (=ᾆσμα) ἢ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *κάρμ*, ὅπερ σημαίνει ἄμπελον καὶ κῆπον.

Κάρμεν ***Σύλβα*** (Carmen Sylva). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τῆς βασιλίσσης τῆς Ρουμανίας *Ἐλισάβετ* (βλ. *Ἐλισάβετ* βασίλισσα τῆς Ρουμανίας, τ. Θ' σ. 960 γ').

«Κάρμεν» (Carmen). Μελόδραμα εἰς τέσσαρας πράξεις τοῦ *Γεωργίου Μπιζέ*, ἐπὶ στίχων τῶν *Μεϊλὰκ* καὶ *Ἀλεβί*, παιχθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Ὀπερὰ-Κομὶκ τῶν Παρισίων τὴν 3 Μαρτίου 1875 Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου, βασιζομένη ἐπὶ τοῦ διηγήματος τοῦ Προσπέρου Μεριμέ, παρουσιάζει τὸν λοχίαν τῶν δραγόνων *ντὸν Χοσὲ* λιποτακτοῦντα ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν Ἀθιγγανίδα *Κάρμεν* καὶ ἀκολουθοῦντα αὐτὴν εἰς τὰ βουνὰ ὡς μέλος συμμορίας λαθρεμπόρων. Ἡ Κάρμεν ὅμως ταχέως βαρυνθεῖσα τὸν ἔρωτα τοῦ ὑπαξιωματικοῦ ἐρωτοτροπεῖ πρὸς τὸν ταυρομάχον, *Ἐσκαμίλιο*. Ὁ ντὸν Χοσὲ ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν φονεύει τὴν ἐρωμένην του, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη μεταβαίνει εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῶν ταυρομαχιῶν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ νέου της φίλου. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶχε μετρίαν ἐπιτυχίαν κατὰ τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν, ὀφειλομένην εἰς τὴν σεμνοτυφίαν τοῦ κοινοῦ, σκανδαλισθέντος ἐκ τοῦ ὠμοῦ ρεαλισμοῦ τοῦ λιμπρέττου. Δὲν ἤργησεν ἐν τούτοις νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ν' ἀποτελέσῃ μετὰ τῆς «Μινιὸν» τοῦ Τομὰ τὴν βάσιν τοῦ ρεπερτορίου τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος καὶ τίτλον τιμῆς διὰ τὴν γαλλικὴν τέχνην. Τὴν «Κάρμεν» ἐξέλεξεν ὁ Νίτσε, διὰ νὰ μειώσῃ δι' αὐτῆς τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Βάγνερ. Ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου, συγκλονιστικὴ καὶ παθητική, ἀποδίδει ὅλην τὴν τραγικότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ λιμπρέττου. Τολμηρὰ καὶ καινοτόμος εἰς πλεῖστα σημεῖα, διακρίνεται διὰ τὴν αἰθόρμητον ἔμπνευσιν, τὸ χρῶμά της καὶ τὴν συνεχῶς αὔξουσαν δραματικότητά της. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων σελίδων τῆς «Κάρμεν» εἶναι: ἡ χαμπανέρα τῆς πρώτης πράξεως, ἡ ἄρια τῆς Μικαέλας καὶ ἡ σκηνὴ τῶν χαρτιῶν τῆς τρίτης πράξεως, τὸ τραγούδι τοῦ Ταυρομάχου τῆς δευτέρας πράξεως καὶ

Digitized by Google

αἱ μεταξὺ Κάρμεν καὶ ντὸν Χοσὲ δραματικαὶ σκηναὶ (τέλος τρίτης καὶ τετάρτης πράξεως). Γ. Σ.

Κάρμεν (Carmen) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν γεωγραφικῶν περιοχῶν καὶ πόλεων, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι:

—1) Πόλις τῆς Κολομβίας, ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Μαγκνταλένα καὶ τοῦ κόλπου Μοροσκίλιο. Κάτ. 17.000. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα καὶ ὀνομαστὰ καπνά.

—2) Πόλις ἐν τῇ νήσῳ Σεμποῦ τῶν Φιλιππίνων. Κάτ. 9.800. Ἔχει καλὸν λιμένα καὶ ἐξάγει ζαχαροκάλαμον καὶ ὄρυζαν.

—3) Πόλις καὶ νησὶς τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Καμπέτσε, πρὸς τὰ ΝΔ τῆς χερσονήσου Γιουκατάν. Ἡ νῆσος ἐκτείνεται πρὸ τῆς λιμνοθαλάσσης Τέρμινος, ἡ δὲ πόλις εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς νήσου. Κάτ. 6535. Ἡ νῆσος ἔχει μῆκος 30 χλμ. καὶ πλάτος 1 μέχρι 4 χλμ. Ἡ πόλις ἔχει ἕνα τῶν ἀσφαλεστέρων λιμένων τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἀκμαῖον ἐμπόριον χρωστικῆς ξυλείας καὶ ἀκατεργάστων δερμάτων. Ἔχει πολλὰ ὡραῖα δημόσια κτίρια, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ δημαρχεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, τὸ θέατρον, τὸ τελωνεῖον καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι. Μ. Δ. Β.

— **Κάρμεν** *Λάντ* (Carmen Land) *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς Ἀνταρκτικῆς ἠπείρου, κείμενον Ν. τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Βασιλίσσης Μώντ, περὶ τὸν Νότιον Πόλον καὶ ἀνακαλυφθέν, τῷ 1911, ὑπὸ Ρῶλντ Ἄμουνδσεν. Δ. Σ. Δ.

Κάρμεν (Carmen) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος ὑπ' ἀριθ. 558, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκαμε παρατηρήσεις ὁ Μπερμπερίτς τῷ 1905 καὶ 1910.

Καρμενθίτα (Carmencita). Ἱσπανὶς ἠθοποιός, θεωρουμένη μία τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων τραγῳδῶν τῆς Μαδρίτης καὶ περιώνυμος διὰ τὴν καλλονήν της, ἀνακηρυχθεῖσα τῷ 1929 βασίλισσα τῆς καλλονῆς ἐν Ἱσπανίᾳ. Μετὰ τινας μῆνας, ἐνῷ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ διὰ θεατρικὴν περιοδείαν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ βαθυπλούτου Ἱσπανοῦ εὐπατρίδου *Κάρλου Διὰθ ντὲ Μεντότζα*, ὅστις κυριευθεὶς ἐξ ἔρωτος πρὸς αὐτὴν προσεπάθησε νὰ τὴν ἀποτρέψῃ τοῦ ταξιδίου της. Ἡ Καρμενθίτα ἀμετάπειστος ἀνεχώρησε διὰ τὰς Ἰνδίας, ἀλλ' ὁ Ἱσπανὸς εὐπατρίδης, ἀφοῦ ἀπεζημίωσε τὸν θεατρώνην, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν ἠθοποιὸν ἱκετεύων αὐτὴν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τὴν ἐνυμφεύετο. Ἡ Καρμενθίτα κατὰ τὴν εἰς τὰς Ἰνδίας διαμονήν της ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ *Μαχάτμα Γκάντι*, ὅστις τῆς ἔκαμε βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Τῷ ἐξωμολογήθη τὰ πάντα, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῶν Ἰνδῶν τὴν συνεβούλευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ νὰ νυμφευθῇ τὸν θαυμαστήν της. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, ἀλλ' ἡ Καρμενθίτα, καίτοι κατέστη σύζυγος πλουσιωτάτου Ἱσπανοῦ εὐγενοῦς, δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Γκάντι. Ἀνεχώρησε διὰ τὰς Ἰνδίας, προσεχώρησεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Γκάντι, μετ' ὀλίγον δὲ τὴν ἠκολούθησε καὶ ὁ σύζυγός της. Δ Σ. Δ.

καρμενίτης (ὁ) (Carmenit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς τάξεως τῶν ἑνώσεων τῶν στοιχείων μετὰ θείου. Ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ διγενίτου (digenit) παραλλαγὴν τοῦ χαλκοσίνου (Cu_2S), χαρακτηρίζεται δὲ ἐκ τῆς συνενώσεως μετὰ τοῦ μορίου τοῦ χαλκοσίνου καὶ ἑνὸς μορίου CuS. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Carmen τῶν παραλίων τῆς Καλιφορνίας. Γ. Β.

Κάρμη *[Μυθολ.]*. Σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ μήτηρ τῆς Βριτομάρτεως - Δικτύννης. Κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ παράδοσιν (Β' 30, 3) ἦτο θυγάτηρ τοῦ Εὐβούλου, παρὰ Διοδώρῳ δὲ φέρεται μήτηρ αὐτῆς ἡ Δημήτηρ (Ε' 76). Ἀλλαχοῦ ἐμφανίζεται ὡς τροφὸς τῆς Σκύλλας, θυγατρὸς τοῦ Μεγαρέως βασιλέως Νίσου. —Π.

Κάρμη *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀνδριτσαίνης τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 152.

Καρμηλίτης (ὁ)· θηλ. *Καρμηλῖτις* (ἡ)· ὁ κάτοικος τῆς περὶ τὸ ὄρος *Κάρμηλον* χώρας· ‖ ὁ ὀπαδὸς τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῆς Παναγίας τοῦ Καρμήλου.

— *[Ἐγκυκλ.]*. *Καρμηλῖται* ἐκλήθησαν οἱ ὀπαδοὶ ἑνὸς τῶν τεσσάρων μεγάλων θρησκευτικῶν ταγμάτων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐκ τοῦ ὄρους *Καρμήλου* (βλ. λ.) τῆς Παλαιστίνης. Τὸ ὄρος τοῦτο ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἡ διαμονὴ τῶν ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἀναφερομένων παίδων τοῦ προφήτου Ἠλιού, οἱ δὲ Καρμηλῖται διατείνονται ὅτι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου ἀπετέλουν οὗτοι μοναστικὴν κοινότητα ἀποδεχθεῖσαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ διαβιοῦσαν ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν σύστημα. Διατείνονται ἐπίσης ὅτι τὸ τάγμα των συνεστήθη ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠλιού, 900 ἔτη π. Χ., κατ' ἀκολουθίαν εἶναι τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐπὶ γῆς τοιούτων. Ἀλλ' ὑπάρχουν ἱστορικοὶ ὑποστηρίζοντες λίαν ὀρθῶς, ὅτι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Βαβυλῶνος μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος εἰς τὸν Κάρμηλον δὲν ὑπῆρχον ἐρημῖται. Αἱ πρῶται ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ αὐτοῦ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος μοναχοῦ Φωκᾶ τοῦ Πατμίου, ἐπισκεφθέντος τῷ 1185 τοὺς Ἱεροὺς τόπους καὶ εὑρόντος πλησίον τοῦ σπηλαίου τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ τὰ ἐρείπια μοναστηρίου, ὅπου μετά τινα ἔτη ἐγκατεστάθη ὁ ἐκ Καλαβρίας μοναχὸς Βαρθόλδος. Οὗτος συνήνωσεν ἐν κοινοβίῳ προσκυνητάς τινας μεταβάντας εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἁγίας γῆς. Τῷ 1209, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μπροκὰρ ἔλαβε παρὰ τοῦ Λατίνου πατριάρχου τῆν Ἱερουσαλὴμ Ἀλβέρτου αὐστηρὸν κανόνα ἐκ 16 ἄρθρων, διέποντα τὸν ἐρημιτικὸν βίον τῶν μοναχῶν τούτων καὶ ἐπιτρέποντα ἕν τινι μέτρῳ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος. Τὸν κανόνα τοῦτον ἐκύρωσαν οἱ πάπαι Ὀνώριος Γ', Γρηγόριος Θ' καὶ Ἰννοκέντιος Δ'. Ὁ κανονισμὸς οὗτος, ὅστις ἐνετέλλετο τὸν αὐστηρὸν περιορισμὸν ἐν μοναστηρίῳ, ἀποφυγὴν ὁμιλίας, μακρὰς νηστείας καὶ συνεχεῖς προσευχάς, μετερρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ' τῷ 1431, ἐπιτρέψαντος νὰ ἐσθίωσιν οἱ Καρμηλῖται κρέας τρὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ νὰ διακόπτωσι τὴν σιγήν. Ἀλλὰ ταῦτα συνέβησαν βραδύτερον. Ὅτε οἱ Καρμηλῖται ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, κατέλιπον τὸν Κάρμηλον καὶ ἵδρυσαν μονὰς εἰς Κύπρον καὶ Σικελίαν, ἐκεῖθεν δὲ διεσπάρησαν εἰς Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Γερμανίαν. Ἔκτοτε τὸ τάγμα των ἔλαβε τεραστίαν διάδοσιν, ἀρχομένου δὲ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην 7.000 καρμηλιτικὰ μοναστήρια ἀριθμοῦντα ὑπὲρ τὰς 180.000 μοναχῶν. Ὁ κυριώτερος οἶκος αὐτῶν εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις, παρὰ τὴν πλατεῖαν Μωμπέρ, μεταβληθεὶς τῷ 1812 εἰς ἀγοράν. Οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς πόλεις ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν Καρμηλιτίδων εἰς τὸν μοναστικὸν βίον, ὑπαγομένων εἰς τοὺς αὐτοὺς μετὰ τῶν Καρμηλιτῶν κανόνας, ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Σοράθ, γενόμενον ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος τῷ 1451. Οὗτος ἔλαβε παρὰ τοῦ πάπα Νικολάου Ε' ὑπὲρ αὐτῶν τὰ αὐτὰ προνόμια τῶν καλογραιῶν Αὐγουστινῶν, ἔκτοτε δὲ τὰ μοναστήριά των ηὐξήθησαν μεγάλως κατ' ἀριθμόν. Ἡ ἁγία Θηρεσία, ἀποσυρθεῖσα εἰς ἓν τῶν μοναστηρίων τούτων, προσείλκυσε πλῆθος νεανίδων περὶ αὐτήν, ἵδρυσε δὲ τὸ μέγα μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωσὴφ ἐν Ἀρβίλᾳ τῆς Ἱσπανίας, οὗτινος ἐγένετο ἡγουμένη, ἵδρυσε δ' ἐν τῷ μεταξὺ 16 ἕτερα τοιαῦτα, διεπόμενα ὑπὸ αὐστηρῶν κανόνων νηστείας, προσευχῆς καὶ σιγῆς ἀπολύτου τρεῖς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Ἐκ τῶν Καρμηλιτίδων τούτων τινὲς ἐγκατεστάθησαν ἐν Παρισίοις, εἰς μονοστήριον ἐγερθὲν ὑπὸ τῆς πριγκιπίσης Αἰκατερίνης τῆς Ὀρλεάνης, πλησίον τοῦ Val-de-Grâce. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην κατέφυγεν ἡ διάσημος Λουΐζα ντε Βαλλιέρ. Αἱ Καρμηλίτιδες ἐκέκτηντο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα τρεῖς μονὰς ἐν Παρισίοις καὶ 62 εἰς τὴν λοιπὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, πλησίον τῶν Παρισίων, ἐμόνασεν ἡ θυγάτηρ τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', πριγκίπισσα Λουΐζα τῆς Γαλλίας. Θ. Β.

Κάρμηλον *[Ἀρχ.-Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπὶ ὁμωνύμου ὄρους εἰς τὴν Ἰουδαίαν (*Ἰησ. Ναυῆ*, ιε' 55), πλουσία εἰς βοσκάς, ΝΔ τῆς Χεβρῶνος. Εἰς αὐτὴν κατῴκει ὁ Ναβὰς σύζυγος τῆς Ἀβιγαίας (Α' Σαμ. κε' 5). Ἐκεῖ ἐπιστρέφων νικητὴς τοῦ Ἀβιμέλεχ ὁ Σαοὺλ ἵδρυσε θριαμβευτικὴν ἀψῖδα. Ἐπὶ Ἱερωνύμου εἶχεν ρωμαϊκὴν φρουράν. Οἱ σταυροφόροι τὴν εὗρον κακῶς ὠχυρωμένην. Γ. Λ. Α.

Κάρμηλος, ἢ *Καρμήλιον ὄρος*, ἀραβιστὶ *Δζέμπελ Μὰρ Ἐλιὰς* *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὡραιότερον τῶν ὀρέων τῆς Παλαιστίνης, συχνὰ εἰς τὴν Γραφὴν ἐκθειαζόμενον. Ὑψούμενον κατὰ τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Παλαιστίνης, ἔχει μέγιστον ὕψος 600 μ., μῆκος 27 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 7. Δασοσκεπὲς καὶ γονιμώτατον, σχεδὸν ἀκατοίκητον, διότι δύο μόνον χωρία ἔχει εἰς γραφικώτατα σημεῖα κατοικούμενα ὑπὸ Δρούσων καὶ τινων Γραικοκαθολικῶν. Ἀπὸ τῆς Καΐφας ἁμαξιτὸς ὁδὸς φέρει εἰς τὸ σανατόριον Καρμελχάϊμ, ἄλλη δὲ εἰς τὸ λατινικὸν μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ἢ τῶν Καρμηλιτῶν πατέρων. Ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον τῆς ἐκκλησίας δεικνύεται σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι ἐκρύβη διωκόμενος ὁ προφήτης. Τοῦτο ἀπολαύει τοῦ σεβασμοῦ Χριστιανῶν, Ἑβραίων καὶ Μουσουλμάνων. Ἐπὶ Χαναναίων ἀπετέλει τὸ ὄρος ἴδιον βασίλειον, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ φονεύσας τὸν βασιλέα του τὸ κατέλαβε καὶ κατὰ τὴν διανομὴν συνηντῶντο εἰς αὐτὸ τὰ ὅρια 4 φυλῶν: ΒΑ ἢ τοῦ Ἄσερ, Α ἢ τοῦ Ἰσάχαρ καὶ Ζαβουλὼν καὶ ΝΑ ἢ τοῦ Μανασῆ. Ἐπὶ τοῦ Καρμήλου συνέβη ἡ τραγικὴ σκηνή, καθ' ἣν ἐσφάγησαν οἱ 300 ἱερεῖς τοῦ Βάαλ κατὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τοῦ θεοῦ των πρὸς τὸν Ἰεχωβᾶν (Γ' Βασ. ιη'). Μέγα σπήλαιον, πολλαχοῦ ὑποστὰν τὴν λάξευσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τὸ ὁποῖον περιγράφει ὁ Λαμαρτῖνος, ὀνομάζεται «σχολὴ τῶν προφητῶν», ὅπου ὁ Ἠλιοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ μαθητής του Ἐλισαῖος ἐδίδαξαν. Κατὰ τὸν Τάκιτον ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ὄρους βωμός, ὅπου ἐλατρεύετο ὁ ὁμώνυμος θεός. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ ἁγία Ἄννα εἶχε ποίμνια ἐπὶ τοῦ Καρμήλου καὶ οἰκίαν ἀγροτικήν, δι' αὐτὸ δὲ καὶ συχνάκις ἐπεσκέπτετο τὸ ὄρος μετὰ τῆς κατόπιν Θεομήτορος θυγατρός της. Ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. οἱ ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ ὄρους τούτου διαιτώμενοι ἀναχωρηταὶ ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ πολλοὶ τούτων ἠκολούθησαν τοὺς ἀποστόλους εἰς τὸ κήρυγμα, ὡς βεβαιοῦται ὑπὸ πολλῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν εὑρεθεισῶν ἐντὸς τῶν σπηλαίων.

Τῷ 1291 οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐπυρπόλησαν τὴν ἐπὶ τοῦ Καρμήλου μονὴν τῶν Βενεδικτίνων καὶ ἔσφαξαν τοὺς μοναχούς της. Τῷ 1631 ἐπετράπη ἡ οἰκοδόμησις μονῆς φραγκικῆς, ἐκχωρηθείσης ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς τοὺς μοναχοὺς Καρμηλίτας. Τῷ 1799 ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου ὡς νοσοκομεῖον, ἀλλ' ἀποχωρήσαντος τούτου πρὸς τὴν Αἴγυπτον οἱ Μουσουλμᾶνοι ἔσφαξαν τοὺς νοσηλευομένους, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μονῆς. Ἡ μονή, ὑποστᾶσα ἐπανειλημμένας καταστροφάς, ἀνεκτίσθη τῷ 1828. Γ. Λ. Α.

— **Κάρμηλος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος (cape Carmel) τῆς ἀκτῆς τῆς Παλαιστίνης (πλάτ. 32°50' Β, μῆκ. 34°58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras en Nakura to El Arish) μεταξὺ Ἄκκας, τοῦ κόλπου τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ Ν κέρας, καὶ Ἰόππης, 9 μίλ. δὲ Β τοῦ Ἀθλίτ. Οἱ μοναχοὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ἔχουσι κατασκευάσει (ὑψόμ. 145 μ.) 200 μέτρα δυτικῶς τῆς μονῆς, μέγαν ξύλινον πυλῶνα, ἀφ' οὗ ἀνάπτουσιν ἔντονον λευκὸν φῶς ὑπὲρ τῶν πλοϊζομένων. Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου, ἀποτελοῦντος ἀπόληξιν τοῦ φερωνύμου ὄρους, ἐπικίνδυνοι ὕφαλοι (Carmel reefs). Σ. Ε. Λ.

—**Κάρμηλος** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἐν Παλαιστίνῃ (βλ. *Χερμέλ*).

Κάρμι(ν) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερυνείας. Κάτ. 750. Κ. Μ. Κ.

καρμίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα προερχόμενον ἐκ τοῦ κυανοξύλου. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ τυποβαφικῇ.

Καρμινιάν, ἢ *Καρμινιάνο ντ' Ἔμπολι* (Carmignano ἢ Carmignano d' Empoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρεντίας. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 21 χλμ. ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 5148. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους, ὀπώρας καὶ ἔλαια. Παρ' αὐτὴν ἐπὶ δεσπόζοντος ὑψώματος ὑπάρχει ὁ πύργος *Πότσιο-ἀ-Καγιάνο*, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουν ὡραῖαι τοιχογραφίαι τοῦ Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο. Μ.Θ.Β.

καρμινικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{22}H_{2}O_{13}$, ἀποτελοῦσα τὸ χρωστικὸν συστατικὸν τοῦ *καρμινίου*. Κρυσταλλοῦται εἰς ἐρυθρὰ πρίσματα δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὰ ἀλκάλια μεθ' ὡραίου ἐρυθροῦ χρώματος. Χημικῶς ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρακινονοκαρβονικῶν ὀξέων. Σ. Γ.

καρμίνιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὸ θαυμάσιον ἐρυθρὸν χρῶμα τὸ λαμβανόμενον ἐκ τῆς *κοχενίλλης*. Ἡ παραλαβὴ γίνεται δι' ἐκχυλίσεως δι' ὕδατος καὶ ἀκολούθου καθιζήσεως δι' ἀραιῶν ὀξέων, τῇ προσθήκῃ συνήθως λευκώματος, ζελατίνης καὶ στυπτηρίας. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ἢ ὡς ζωηρῶς ἐρυθρὰ κόνις ἢ εἰς ἀκανόνιστα τεμάχια. Τὸ καρμίνιον εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, διαλύεται ὅμως εἰς τὴν ἀμμωνίαν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφίνῃ τέφραν περισσότερον τοῦ 9%. Χημικῶς εἶναι ἕνωσις τοῦ *καρμινικοῦ ὀξέος* μετ' ἀσβεστίου καὶ ἀργιλλίου. Διὰ καθιζήσεως ἀλκαλικῶν διαλυμάτων καρμινίου διὰ στυπτηρίας καὶ ἀλάτων κασσιτέρου λαμβάνεται ἡ καλουμένη *λάκκα καρμινίου*, ἥτις ἐπίσης ἐν μίγματι μετ' ἀργίλλου, κρητίδος κλπ. ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Τὸ καρμίνιον χρησιμοποιεῖται ὡς πολύτιμον χρῶμα τῆς ζωγραφικῆς, πρὸς χρῶσιν ταπήτων, εἰδῶν σακχαροπλαστικῆς, διαφόρων τροφίμων καὶ εὐφραντικῶν, κοσμητικῶν εἰδῶν κλπ. Σ. Γ.

καρμινίτης (ὁ) (Karminit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ σιδήρου, πιθανῶς τοῦ χημικοῦ τύπου $Pb_4 [AsO_4]_2 + 5 Fe_2 [AsO_4]_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς μικροκρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα βοτρυοειδῆ ἢ κατὰ δέσμας. Παρουσιάζει λάμψιν ὑελώδη, χρῶμα ὑσγινόχρουν ἕως κεραμόχρουν, σκληρότητα 2,5 καὶ εἰδικὸν βάρος 4,105. Εὑρίσκεται ἐπὶ χαλαζίου καὶ λειμωνίτου εἰς τὸ Horhausen. Γ. Β.

καρμίρης (ὁ)· φιλάργυρος, σφιχτός, μίζερος, κακομοίρης, τσιγκούνης: «εἶναι ἕνας καρμίρης! δεκάρα δὲν τοῦ ξεκολλᾶς».

Καρμίτσης, *Χαράλαμπος*. Ἕλλην καθηγητὴς καὶ πατριώτης. Ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῷ 1833

Digitized by Google

καὶ ἐσπούδασεν ἐν Μοναστηρίῳ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν. Διηύθυνεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὸ ἡμιγυμνάσιον Κορυτσᾶς, πλουτίσας αὐτὸ μὲ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην καὶ διαφόρους πολυτίμους συλλογὰς καὶ ὄργανα φυσικῆς ἱστορίας καὶ συνέγραψε λεπτομερῆ γεωγραφίαν τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῶν περιχώρων. Βραδύτερον, διορισθεὶς εἰς Μοναστήριον καθηγητὴς καὶ κατόπιν ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς κοινότητος, ἠγωνίσθη ἐναντίον τῶν ξένων προπαγανδῶν, δημοσιεύων τακτικὰ εἰς τὸν «Νεολόγον» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄρθρα μὲ τὴν ὑπογραφὴν «Εἷς Βλάχος τῆς Πίνδου». Συνελήφθη δὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ παρέμεινεν ἐπὶ δεκάμηνον εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Σκοπίων, ἐκ τῶν κακουχιῶν δὲ τὰς ὁποίας ὑπέστη ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις. Μ. Δ. Β.

καρμιχαιλία (ἡ) (Carmichaelia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ὑποαθροίσματος τῶν *ροβινιδῶν* (Robiniinae), περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Νέας Ζηλανδίας. Εἶναι φυτὰ θαμνώδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Κυριώτερα εἴδη θεωροῦνται: *καρμιχαιλία ἡ αὐστραλιανὴ* καὶ *καρμιχαιλία ἡ μουλλέρειος*. Κ. ΠΑΠ.

καρμοϊσίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα συμπίπτον πρὸς τὴν *ἀζωρουβίνην*. Σ. Γ.

Καρμοκολέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σταροχωρίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 33.

Καρμόνα (Carmona) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Σεβίλλης, κειμένη ἐπὶ λόφου καὶ ἐν τῷ μέσῳ εὐφόρου καὶ καταφύτου πεδιάδος, ἀρδευομένης ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κορμπόνες. Ἡ ὁμώνυμος πεδιάς, περιλαμβάνουσα καὶ ἄλλας γειτνιαζούσας πόλεις, παράγει μεγάλην ποσότητα δημητριακῶν, οἴνων, ἐλαίου καὶ ὀπωρῶν. Ἡ Καρμόνα, ἀπέχουσα 42 χλμ. σιδηροδρομικῶς τῆς Σεβίλλης, ἔχει πληθυσμὸν 22.700 κατοίκων. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο *Κάρμο*, ἦτο δὲ ἡ πλέον ἀκμάζουσα πόλις τῆς Ἱσπανίας. Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὠνομάσθη Καρμόνα. Τῷ 1247 ἀπηλευθερώθη ὑπὸ Φερδινάνδου Γ' τῆς Καστίλλης. Τῷ 1885 ἀνεκαλύφθησαν 200 ρωμαϊκοὶ τύμβοι καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἕτερος τάφος καὶ ἐν ἀμφιθέατρον. Πάντα τὰ εὑρεθέντα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ὑπὲρ τὰς 2.000, ἐναπετέθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Καρμόνας. Ἀξιόλογον περιγραφὴν αὐτῶν ἔγραψεν ὁ διάσημος Ἱσπανὸς ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος δὸν Χουὰν ντὲ Δίος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ νεκρόπολις τῆς Καρμόνας». Μ. Ν. Δ.

Καρμόνα (Carmona), ***Ἀντώνιος - Ὀσκὰρ ντὲ Φραγκόσο***. Πορτογάλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἀναμειχθεὶς ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν μετέσχε τοῦ κινήματος πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ βασιλέως Μανουὲλ καὶ κυρίως εἰργάσθη διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος τοῦ 1926, τὴν ἀναστολὴν τοῦ δημοκρατικοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1926 κυβερνᾷ τὴν Πορτογαλίαν δικτατορικῶς. Μ. Ν. Δ.

— **Καρμόνα** (Carmona), *δὸν* ***Μανουὴλ - Σαλβαδώρ***. Ἱσπανὸς χαράκτης (1734—1807). Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων του τάσσονται: «Ἡ ἱστορία καταγράφουσα τὰς πράξεις Καρόλου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Ἱσπανίας», «Ἡ Ἀνάστασις», «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων» καὶ «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ», ἐκτελεσθέντα ἐπὶ τῇ βάσει ὀνομαστῶν ἔργων μεγάλων ζωγράφων. Ι. Μ. Π.

Καρμοντέλλ (Carmontelle), ***Λουδοβῖκος Καρροζί***, ἐπιλεγόμενος—. Γάλλος ζωγράφος, χαράκτης καὶ λογοτέχνης (1717 — 1806). Ἐδημιούργησεν ἰδιαίτερον εἶδος θεατρικοῦ ἔργου, τὴν ἐπὶ ὑποθέσεων ἐκ παροιμιῶν εἰλημμένων ἐξελισσομένην ἐλαφρὰν κωμῳδίαν, ἣν βραδύτερον ἐκαλλιέργησαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ὁ Μυσσὲ καὶ ὁ Φεγιέ. Ἀπὸ τοῦ 1768 μέχρι τοῦ 1781 ἐδημοσίευσεν εἰς ὀκτὼ τόμους ἀνωνύμως τὰς «Proverbes dramatiques», τῷ δὲ 1775 ἐξέδωκε τὸ «Théâtre de campagne», ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ 25 μονοπράκτους κατὰ τὸ πλεῖστον κωμῳδίας. Ἐπὶ πλέον ὁ Καρμοντέλλ κατέλιπεν ὡραιότατα σχεδιάσματα διὰ γραφίδος καὶ ἀξιομνημονεύτους ὑδατογραφίας. Ι. Μ. Π.

Καρμπάλιο (Carballo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Κορούνια. Κεῖται ἐπὶ πεδιάδος διαρρεομένης ὑπό τινων παραποτάμων τοῦ Ἀλλόνες. Παράγει δημητριακά, οἴνους, γεώμηλα καὶ ὀπώρας. Κάτ. 15 000. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν ὑπάρχουσιν ἐν Ἱσπανίᾳ πλεῖσται κῶμαι καὶ κωμοπόλεις. Εἰς τὸν παρ' αὐτὴν *Ἅγιον Ἰωάννην ντὲ Καρμπάλιο* ὑπάρχουσι θειοῦχοι θερμοπηγαί. Μ. Ν. Δ.

Κάρμπο (Carbo), ***Πέτρος***. Βοηθὸς θεολόγος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Γενόμενος μοναχός, ἠσχολήθη ἰδίως εἰς μελέτας περὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῷ 1591 ἀποθανὼν κατέλιπε τὰ ἑξῆς ἔργα, ἅτινα αὐτὸς ἐξέδωκεν ἐν Πράγᾳ, πλὴν τοῦ τελευταίου, ἐκδοθέντος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ: «Commentatio in dictum Geneseos» (1580), «Contra viperarum genimina in illud Geneseos» (1590), «De Christo rege, legislatore, sacerdote, Deo», «Vulgata editio graeci hebraicique textus» (1599) κλπ. Ε. Γ. Π.

καρμπολάχανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χηνοπόδιον τὸ ἀστικόν*.

καρμπὸν (τό)· ὁ *χάρτης ἀντιγραφῆς* (βλ. λ.).

Καρμπὸν (Cap Carbon) *[Γεωγρ.]*. Δύο ἐπίσημα ἀκρωτήρια τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου. —1) Ἀπὸ τῆς Ἀλγερινῆς ἀκτῆς 3 μίλ. δυτικῶς τῆς νήσου Ἀρζεὺ (Arzeu: πλάτ. 35° 53' Β, μήκ. 0° 18' Δ, χάρτ. ἀγγλ. 2437: Cape Tres Forcas to Ivi), δυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου Ἀρζεὺ (βλ. εἰκ. εἰς λ. *ἀκτή*). —2) Ἀπὸ τῆς Ἀλγερινῆς ἐπίσης ἀκτῆς, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ρὰς Μετσοὺμπ* (πλάτ. 36° 47' Β, μήκ. 5° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algiers to cape Bugaroni), ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου τῆς *Μπουζί*. Ὁ φάρος του, ἐκ τῶν ἐντατικωτάτων τῆς Μεσογείου, χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σημαφόρος συνδεδεμένος τηλεγραφικῶς καὶ ἔχων διεθνὲς ἀριθμόσημον A.K.Y.D. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

καρμπονάντο (τὸ) (Carbonado) *[Ὀρυκτολ.]*. Ποικιλία τοῦ *ἀδάμαντος* (βλ. λ.), ἔχουσα μέγεθος πίσου μέχρις φοῦ, ὁμοία πρὸς κώκ, στιφρὰ ἢ κοκκώδης, ὑπομέλαινα. Εὑρίσκεται ἐν Βραζιλίᾳ καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μετ' ἀδαμάντων στεφανῶν τῶν διατρητικῶν μηχανημάτων μεγάλων βαθῶν. Γ. Κ. Γ.

Καρμπονάρα (Carbonara) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ν. Σαρδηνίας (βλ. λ. *Κάραλις*), Ἀν. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Κάλιαρι (βλ. *Καραλιτανὸς κόλπος*). Σ. Ε. Λ.

—**Καρμπονάρα ντὶ Μπάρι** (Carbonara di Bari) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι. Ἀπέχει 6 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μπάρι, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται τροχιοδρομικῶς καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάρι-Ποντινιάνο. Κάτ. 10.132. Εἶναι πόλις γεωργικὴ καὶ παράγει ἔλαια, σιτηρά, ὀπώρας καὶ ὄσπρια. Μ. Δ. Β.

Καρμποννντέϊλ (Carbondale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λακαουάννα. Κάτ. 19.000 Κεῖται ἐπὶ τῆς πλουσιωτέρας ἀνθρακοφόρου περιφερείας τῆς πολιτείας, μεταξὺ δὲ τῶν βιομηχανιῶν της περιλαμβάνονται χυτήρια, ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανημάτων, ὑαλουργεῖα, μεταξουργεῖα, νηματουργεῖα κλπ. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Δ. Σ. Δ.

καρμποῦσα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κώνειον τὸ στικτόν*.

Καρμυλησσός *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη παράλιος, παρὰ τὸν Ἀντίκραγον τῆς Λυκίας καὶ μετ' αὐτὴν ὁ Κράγος «... περὶ ταῦτα μυθεύεται τὰ ὄρη τὰ περὶ Χιμαίρας, ἔστι δὲ οὐκ ἄπωθεν καὶ ἡ Χίμαιρα φάραγξ τις, ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀνατείνουσα» (*Στράβων* ΙΔ, γ, 5). Εἶναι κατὰ τὸν C. Müller ὁ ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἄγκιστρο* (πλάτ. 36° 33' Β, μήκ. 29° 04' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1886: Karagatch to Makri) ὅρμος *Λεβίζι* τῆς *Καραμανίας*.

Καρμὼ (Carmaux) *[Γεωγρ.]*. Καντόνιον τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τάρν, συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ δήμων μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν κειμένην 13 χλμ ΒΔ τῆς πόλεως Ἀλμπί, ἐπὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τοῦ Νότου (Midi) καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 11.000 κατοίκων. Τὸ Καρμὼ ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα χρονολογούμενα ἀπὸ αἰώνων. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ ὁλικὴ ποσότης τοῦ γαιάνθρακος ὑπερβαίνει τὰ 30 ἑκατομμ. κυβ. μ., εἰς δὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται πλέον τῶν 3 000 ἐργατῶν. Ἐπὶ πλέον ἔχει ὑαλουργεῖα, βιομηχανίαν πλίνθων καὶ σχοινοποιεῖα. Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τοῦ καντονίου ἀνέρχεται εἰς 18.000 κατ. Μ. Ν. Δ.

κὰρν (Cairn). Λέξις οὐαλλικῆς καταγωγῆς σημαίνουσα τοὺς κωνικούς, συνήθως, ἐνίοτε δὲ καὶ στρογγύλους τὸ σχῆμα σωροὺς λίθων μὲ ἐπίθημα λιθίνης ἐπίσης πλακός, οἵτινες ἀπαντῶσιν ἰδίως ἐν Σκωτίᾳ καὶ Οὐαλλίᾳ. Τοὺς τοιούτους σωροὺς εἴθιζον νὰ ἐγείρωσιν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Βρετανικῶν νήσων ὡς ἐπιτύμβια μνημεῖα, εἴτε πρὸς διαιώνισιν σπουδαίων συμβάντων, εἴτε διὰ λατρευτικοὺς σκοπούς. Β. Δ. Θ.

καρναβάλι (τό)· καὶ πλ. *καρναβάλια*· ἡ ἀπόκρεως, κοιν. *ἀποκριά*: «ὅταν ἔρθουν τὰ καρναβάλια» ‖ οἱ μετημφιεσμένοι τῶν ἀπόκρεων, κοιν. *μασκαρεμένοι* (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. carnovale καὶ carnavale, ὅπερ πιθανῶς ἀπὸ τοῦ λατιν. carne levamen=ἆρσις κρέατος).

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *καρναβάλια* προῆλθον ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν Σατουρναλίων (Κρονίων) τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Γενικῶς, εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην εὑρίσκονται τὰ ὑπολείμματα θρησκευτικῶν τελετῶν, τὰς ὁποίας πάντες οἱ λαοὶ διεξῆγον, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἑορτάζοντες τὴν ἔναρξιν ἑκάστου νέου ἔτους, ὅπως κατασπήσωσι τοῦτο εὐνοϊκόν, ἢ τὸ ἔαρ, ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς φύσεως. Παρομοίας ἑορτὰς ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, πρὸς τιμὴν τῶν Ἴσιδος, παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τὰς ἡμέρας τοῦ Πουρίμ, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ Ἕλλησι καὶ τοῖς Ρωμαίοις τὰ Διονύσια, τὰ Βακχανάλια, τὰ Σατουρνάλια, τὰς Καλένδας τοῦ Ἰανουαρίου, τὰ Λουπερκάλια τοῦ Φεβρουαρίου. Ὅλαι αἱ ἑορταὶ αὗται περιελάμβανον κυρίως μεταμφιέσεις, χορούς, ᾄσματα, εὐωχίας, συνδέονται δὲ τόσον ἰσχυρῶς μὲ φυσικὰ φαινόμενα καὶ εὑρέθησαν τόσον βαθέως ἐρριζωμέναι εἰς τὰ ἤθη τῶν λαῶν κατὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἡ Ἐκκλησία ἠναγκάσθη νὰ τὰς υἱοθετήσῃ καὶ μετατρέψῃ ταύτας εἰς χριστιανικὰς ἑορτάς.

Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ καρναβαλιοῦ, διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἑορτὴ προσέλαβεν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα καὶ ἀνάπτυξιν. Τὰ καρναβάλια τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας ἐθαυμάζοντο πάντοτε, ἐξ ὅλων δὲ τῶν μερῶν τοῦ κόσμου προσέτρεχον ἐπισκέπται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ Γκαῖτε περιέγραψε καὶ ἐξύμνησε τὸ καρναβάλι τῆς Ρώμης. Ἡ συρροὴ πλουσίων ξένων ἐν Ρώμῃ ἠνάγκασε τὴν Ἁγίαν Ἕδραν ν' ἀνέχεται τὰς εἰδωλολατρικὰς ταύτας ἑορτάς, οὐχὶ δὲ σπανίως διάφοροι πάπαι τὰς ὑπεστήριζον καὶ συνειργάζοντο διὰ τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν των. Ἐπὶ πάπα Παύλου τοῦ Γ' (1534—1549) τὸ καρναβάλι προσέλαβεν ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα ἐν Ρώμῃ. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων διασκεδάσεων, παιδιῶν κλπ., ὠργανώθησαν θαυμάσιαι ἱππικαὶ ἐπιδείξεις ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν διαφόρων προσωπικοτήτων, ἐν οἷς ὁ δοὺξ τοῦ Καμερῖνο καὶ ὁ καρδινάλιος Φαρνέζε, κυνήγια, θεατρικαὶ παραστάσεις, χοροὶ μετημφιεσμένων κλπ. Ἐπίσης ὁ Ἰούλιος Γ' ἔδωκε μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς εἰς τὸ Καπιτώλιον, προσκαλέσας τὰς ὡραίας τῆς Ρώμης. Ὁ Κλήμης ΙΑ' (ἀποστολικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ 1719 καὶ 1721) καὶ ὁ Βενέδικτος ΙΔ' (ἐγκύκλιος τοῦ 1748) ἐφάνησαν αὐστηροὶ πρὸς τὴν ἑορτήν, ζητήσαντες νὰ τὴν περιορίσουν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Ἄλλοτε τὸ καρναβάλι ἐν Ρώμῃ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ἑξηκοστῆς ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα, ἀλλ' οἱ διάφοροι πάπαι βαθμηδὸν περιώρισαν τὴν διάρκειαν αὐτοῦ εἰς μόνας τὰς ἡμέρας τῆς κρεοφαγίας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς προσαρτήσεως τῆς Ρώμης εἰς τὸ στέμμα τῆς Ἰταλίας, τὸ καρναβάλι ἀπώλεσε τὴν σπουδαιότητά του, κυριώτεραι δὲ διασκεδάσεις ἀπέμειναν αἱ ἱππικαὶ ἐπιδείξεις, ἡ παρέλασις ἁρμάτων καὶ μετημφιεσμένων, ἀνθοπόλεμος, χαρτοπόλεμος (confetti), χοροὶ μετημφιεσμένων, ἱπποδρομίαι ἀραβικῶν ἵππων εἰς τὸ Κόρσο (καταργηθεῖσαι τῷ 1874). Τὸ καρναβάλι τῆς Βενετίας ἄλλοτε ὑπερέβαινε τὸ τῆς Ρώμης. Ὁ Βύρων ἔγραφεν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς τὸ ὡραιότερον καὶ διασκεδαστικώτερον καρναβάλι διεξήγετο ἐν Βενετίᾳ. Φαντασμαγορικαὶ φωταγωγήσεις, ἀφθονία πυροτεχνημάτων, γόνδολαι καλλιτεχνικώτατα φωταγωγημέναι, μὲ πλουσιωτάτας μεταμφιέσεις, συρροὴ ὡραίων ἑταιρῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἰταλίας, χοροί, ᾄσματα, σερενάτες, τυχηρὰ παίγνια ἦσαν αἱ κυριώτεραι διασκεδάσεις τῆς ἑορτῆς ταύτης. Τὰ καρναβάλια τοῦ Τουρίνου, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Φλωρεντίας ἦσαν ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ νὰ προσελκύσουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ξένους. Ἄλλοτε ἡ Φλωρεντία ἦτο περιώνυμος διὰ τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην διεξαγόμενα ὄργια, τῶν ὁποίων ἀμυδρὰν ἰδέαν παρέχουν τὰ ἀποκριάτικα τραγούδια τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων (Canti Carnascialeschi).

Οἱ Γαλάται εἶχον μεγάλην χειμερινὴν ἑορτήν, τὴν ἑορτὴν τοῦ ἰξοῦ. Τὸ νέον ἔτος ἐξηγγέλλετο ὑπὸ τῶν Δρυΐδων. Περιήγετο ὁ ταῦρος τοῦ Βάαλ, ἐνῷ οἱ ἄνδρες ἠκολούθουν μετημφιεσμένοι, φέροντες γυναικεῖα φορέματα, δέρματα ζῴων, κέρατα καὶ κεφαλὰς δαμάλεων. Οἱ Ρωμαῖοι εἰσήγαγον τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἐν Γαλατίᾳ, τὰ ὁποῖα κατόπιν ἀνεμείχθησαν μὲ τὰ τοπικὰ καὶ τὰ χριστιανικὰ ἔθιμα. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Καλενδῶν τοῦ Ἰανουαρίου ἐργάται, τεχνῖται, στρατιῶται καὶ παιδία, μετημφιεσμένοι εἰς γυναῖκας, βοῦς, ἐλάφους, διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ἀκολουθοῦντες συμβολικὰ ἅρματα. Αἱ περίεργοι ἑορταὶ τῶν Τρελλῶν (ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανίων), τοῦ Ὄνου, τῶν Ἀθῴων, ἡ περιφορὰ τῆς ἀλώπεκος ἐν Παρισίοις, τῆς ρέγγας ἐν Ρέϊμς, εἰς τὰς ὁποίας συμμετεῖχον καὶ παντὸς εἴδους κληρικοί, ἦσαν ἁπλῶς χονδροειδῆ καὶ αἰσχρὰ Σατουρνάλια, τὰ ὁποῖα διεξήγοντο τακτικώτατα, παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις διαφόρων συνόδων. Ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου, αἱ λαϊκαὶ διασκεδάσεις παρετείνοντο, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, μέχρι τοῦ Πάσχα. Τὴν ἑορτὴν τοῦ «Φασουλοβασιλέως» διεδέχοντο αἱ τῶν τεσσάρων ἡμερῶν τῆς κρεοφαγίας (jours gras), ἡ τῆς καθ' ἡμᾶς δευτέρας ἡμέρας τῆς τεσσαρακοστῆς (Carême prenant), ἡ τῶν Πυρσῶν (des Brandons) καὶ ἡ τῆς Μεσοσαρακοστῆς (Mi-carême).

Αἱ ἡμέραι τῆς κρεοφαγίας καὶ ἰδίᾳ ἡ κρεο-

Digitized by Google

φάγος Τρίτη (mardi gras), ὑπῆρξαν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἡ εὐθυμωτέρα καὶ θορυβωδεστέρα περίοδος τοῦ καρναβαλιοῦ. Τότε μόνον ὁ λαὸς ἠδύνατο ἐν πλήρει ἡμέρᾳ νὰ περιέρχεται τὰς ὁδοὺς φέρων προσωπεῖον, προνόμιον τὸ ὁποῖον εἶχον μόνον οἱ εὐπατρίδαι. Κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας ἡ μεγαλυτέρα ἀπόλαυσις τῶν βασιλέων, πριγκίπων καὶ εὐγενῶν ἦτο ν' ἀναμειγνύωνται μὲ τὸν λαόν. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρῖκος Γ' περιέτρεχε τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, μετημφιεσμένος εἰς Ἑνετὸν «Πανταλόν», κτυπῶν τοὺς διαβάτας καὶ ρίπτων τοὺς σκούφους τῶν γυναικῶν εἰς τὸν βόρβορον, χωρὶς νὰ ἐκπλήσσῃ οὐδένα, καθ' ὅσον τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔθιμον τῆς ἐποχῆς. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' τὸ κέντρον τῶν μετημφιεσμένων ἦτο ἡ ὁδὸς Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐκεῖ δὲ ἑωρτάζετο ἡ τελευταία Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεων καὶ ἡ κρεοφάγος Τρίτη. Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1715 καθιερώθησαν, διὰ διαταγῆς τῆς ἀντιβασιλείας, οἱ χοροὶ μετημφιεσμένων τῆς Ὀπερά, διεξαγόμενοι τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Μαρτίνου (11 Νοεμβρίου) μέχρι τέλους τοῦ καρναβαλιοῦ. Οἱ χοροὶ οὗτοι ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, τὸ δὲ ἔθιμον διετηρήθη μέχρι σήμερον. Κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας αἱ γραῖαι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθουν εἰς τὰς ὁδούς, διότι συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν μετημφιεσμένων, οἱ ὁποῖοι τὰς ἐβασάνιζον ποικιλοτρόπως, ρίπτοντες κατ' αὐτῶν ράκη ἀκάθαρτα, σχεδιάζοντες ἐπὶ τῶν φορεμάτων των διὰ κιμωλίας μορφὰς μυῶν κλπ. Οὐχὶ σπανίως εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας διεξήγοντο σκηναὶ ἐξαιρετικῆς ἀσελγείας καὶ αἰσχρότητος, ἀποτελοῦσαι πιστὰς ἀναπαραστάσεις τῶν Σατουρναλίων, ἀλλ' ἡ δημοκρατία κατήργησε τὰ ἔθιμα ταῦτα. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον τὰ θέατρα ἀνεβίβαζον ἐλευθεριάζοντα ἀπὸ ἀπόψεως ἠθῶν ἔργα, αὐτὴ δὲ ἡ Γαλλικὴ Κωμῳδία ἔπαιξε τὸν «Δὸν Ἰάφεθ τῆς Ἀρμενίας» τοῦ Σκάρρωνος. Ἐν Παρισίοις τὴν κρεοφάγον Τετάρτην ἀνεπαρίστατο ἡ μεγάλη μάχη τῆς κρεοφάγου Τρίτης κατὰ τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ καρναβαλιοῦ. Οἱ μετημφιεσμένοι, οἱ διελθόντες τὴν νύκτα εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῶν Παρισίων, ἐξήρχοντο τὴν αὐγὴν κατὰ πυκνὰς ὁμάδας μὲ τὰ φορέματά των ἐσχισμένα καὶ ἀκάθαρτα, ἐν κραιπάλῃ διατελοῦντες, καὶ διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ὠρυόμενοι καὶ βωμολοχοῦντες. Ἡ παρέλασις αὐτὴ διήρκει ἐνίοτε ἡμίσειαν ἡμέραν, μετημφιεσμένοι καὶ διαβάται ἀντήλλασσον ὕβρεις καὶ βωμολοχίας. Τὸ καρναβάλι ταφὲν ἀνίστατο μετά τινας ἡμέρας. Ἦτο ἡ ἑορτὴ τῶν Πυρσῶν, ἡ πρώτη Κυριακὴ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἥτις ὡμοίαζε πρὸς τὰ Λουπερκάλια, διεξαγομένη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξοχήν. Οἱ ἄνδρες διέτρεχον τοὺς ἀγροὺς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου κρατοῦντες ἀνημμένας δέσμας ἀχύρων, τὴν νύκτα δὲ ἐπεδίδοντο εἰς χορούς, ᾄσματα καὶ οἰνοποσίαν. Ἡ Μεσοσαρακοστὴ ἑωρτάζετο ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Οἱ ἑορτάζοντες ἐξέλεγον βασιλέα καὶ βασίλισσαν, οἵτινες περιήγοντο θριαμβευτικῶς ἀνὰ τὰς ὁδούς, ἔπειτα δὲ ἐχόρευον καὶ διεσκέδαζον μὲ τοὺς ἐφημέρους ὑπηκόους των. Σήμερον τὸ ζωηρότερον καρναβάλι ἑορτάζεται ἐν Νικαίᾳ, δύναταί τις δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀντικατέστησεν, ἀπὸ ἀπόψεως προσελεύσεως ξένων καὶ λαμπρότητος, τὰ καρναβάλια τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας.

Ἐν Γερμανίᾳ τὸ καρναβάλι ὑπῆρξεν ἡ φυσικὴ συνέχεια τῶν ἀρχαίων ἀναπαραστάσεων τῶν μεταμορφώσεων τῶν θεῶν, τῆς συμβολικῆς περιφορᾶς τοῦ ναυτικοῦ ἅρματος (carrus navalis) κατὰ τὸ ἔαρ, διεξήγετο δὲ μὲ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα πρὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου. Αἱ μεταμφιέσεις καὶ αἱ χονδροειδεῖς σάτιραι, αἱ ἀπαγγελλόμεναι εἰς τὰς δημοσίας πλατείας, ἦσαν αἱ κυριώτεραι διασκεδάσεις. Αἱ πόλεις Μέμμινγκεν, Ἄουγκσμπουργ, Μπάμμπεργκ καὶ ἰδίᾳ ἡ Νυρεμβέργη διεκρίνοντο διὰ τὴν εὐθυμίαν των. Ἔπειτα τὸ καρναβάλι ἐξηφανίσθη, ἀνεφάνη δὲ πάλιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Αἱ παραρρήνιοι πόλεις ἐμιμήθησαν τὰ καρναβάλια τῆς Γαλλίας, ἐπὶ πολὺ δὲ αἱ πόλεις Δυσσελδόρφη, Μαγεντία, Κολωνία καὶ ἄλλαι ἡμιλλῶντο πρὸς τὴν Βενετίαν, προσελκύουσαι πλήθη ξένων. Αἱ προτεσταντικαὶ πόλεις Βερολῖνον, Λειψία καὶ Ἁμβοῦργον, καίτοι δὲν εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν τῆς νηστείας τῶν καθολικῶν, υἱοθέτησαν ἐν τούτοις τοὺς χορούς, τὰς μεταμφιέσεις καὶ διαφόρους διασκεδάσεις

Ἐν Βελγίῳ, αἱ Βρυξέλλαι καὶ περισσότερον ἡ Ἀμβέρσα διεκρίνοντο διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ καρναβαλιοῦ. Ἡ κυριωτέρα διασκέδασις τῶν ἡμερῶν τῆς κρεοφαγίας ἦτο ἡ περιφορὰ διαφόρων συμβολικῶν γιγάντων, εἶδος καρναβάλων, καὶ ὁ πόλεμος μὲ «πεπερνότεν» (πλακούντια ἐξ ἀλεύρου καὶ μέλιτος, πολὺ σκληρὰ καὶ σχήματος πεσσοῦ). Κατὰ τὴν παρέλασιν τῶν γιγαντιαίων εἰδώλων, ὑπὸ τοὺς ἤχους σαλπίγγων, μετημφιεσμένοι καὶ θεαταὶ κυριολεκτικῶς ἐλιθοβολοῦντο διὰ τῶν πεπερνότεν, συχνάκις δὲ ἐμωλωπίζοντο ἀρκετοὶ ἑκατέρωθεν. Ἐν Ἱσπανίᾳ, ἡ Μαδρίτη, ἡ Σεβίλλη, τὰ Γάδειρα καὶ ἡ Βαρκελώνη διεκρίνοντο διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ καρναβαλιοῦ των. Ἐν Βαρκελώνῃ ὁμάδες μετημφιεσμένων, αἵτινες ὠνομάζοντο «καντρίλλιαι», εἰσήρχοντο εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐχόρευον. Ἐν Μαδρίτῃ περιεφέρετο εἰς τὰς ὁδοὺς τεράστιον εἴδωλον παριστῶν τὴν Reina cuaresma, ἥτις ἦτο ἡ «Γραῖα τῆς Μεσοσαρακοστῆς» (vieille de la mi-carême) μερικῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ εἴδωλον ἔφερεν ἀντὶ στέμματος ἄτιον καὶ ἑπτὰ μακρὰς καὶ ἰσχνὰς κνήμας, συμβολιζούσας τὰς ἑπτὰ ἑβδομάδας τῆς Τεσσαρακοστῆς. Ἡ πομπὴ ἐγίνετο τὴν νύκτα ὑπὸ τὴν λάμψιν πυρσῶν. Οἱ μετημφιεσμένοι ἔψαλλον κωμικὰ νεκρώσιμα ᾄσματα. Ἐν τέλει ἡ Reina ἀπετίθετο εἴς τινα οἰκίαν, εἰς τὸ τέλος δὲ ἑκάστης ἑβδομάδος ἀπεκόπτετο καὶ μία κνήμη της. Τὴν ἑσπέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου μετεφέρετο τὸ εἴδωλον ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείας, ἀπεκεφαλίζετο καὶ διεμελίζετο ὑπὸ τὰς ἰαχὰς τοῦ πλήθους.

Τὸ ἀγγλικὸν καρναβάλι ἐκφράζει τὸν φλεγματικὸν καὶ ἀποστέργοντα τὰς ἐκδηλώσεις χαρακτῆρα τῶν Ἄγγλων. Οὐδέποτε σχεδὸν ἐν Λονδίνῳ ἔγιναν δημόσιαι συγκεντρώσεις μετημφιεσμένων, τοῦ Ἄγγλου θεωροῦντος ἀναξιοπρεπῆ τὴν παραμόρφωσιν. Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ καρναβαλιοῦ περιωρίζετο, ὅπως καὶ σήμερον, εἰς τὰς οἰκιακὰς διασκεδάσεις.

Ἐν Ρωσίᾳ τὸ καρναβάλι ἑωρτάζετο ἀπὸ τῆς προτελευταίας μέχρι τῆς τελευταίας Κυριακῆς τῶν Ἀπόκρεων, αἱ δὲ δημόσιαι ἐπιδείξεις συνίσταντο εἰς παίγνια σαλτιμπάγκων, περιφορὰν ἀγρίων ζῴων καὶ παρελάσεις ἁρμάτων καὶ ἑλκύθρων μὲ μετημφιεσμένους. Ἐξαιρετικῶς ζωηρὸν εἶναι τὸ καρναβάλι ἐν Μπουένος Ἄϋρες καὶ Μοντεβίδεο τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ κυριωτέρα διασκέδασις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ρίπτουν μετημφιεσμένοι καὶ διαβάται κατ' ἀλλήλων ὕδωρ καὶ ᾠὰ πλήρη ὕδατος. Διεξάγονται ζωηρόταται μάχαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ καρναβαλιοῦ εἰς τὰς πόλεις ταύτας ἡ θερμοκρασία εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν κυνικῶν καυμάτων παρ' ἡμῖν. Εἰς τὴν Ἀϊτὴν οἱ Νέγροι μεταμφιέζονται εἰς λευκοὺς φέροντες λευκὰς προσωπίδας. Οἱ Ἄραβες ἑορτάζουν τὸ καρναβάλι των τὴν νύκτα, κατὰ τὸν μῆνα Μοχαρέμ, πρῶτον μῆνα τοῦ μωαμεθανικοῦ ἔτους. Ἐνδύονται φορέματα εὐρωπαϊκὰ καὶ παρῳδοῦν τὰς συνηθείας, τὰς χειρονομίας, τοὺς τρόπους τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἰδίᾳ τῶν στρατιωτικῶν. Σήμερον, εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας, ὁ ἑορτασμὸς τοῦ καρναβαλιοῦ περιωρίσθη εἰς τὰς ἐν κλειστῷ χώρῳ συγκεντρώσεις, ὁλονὲν δὲ χάνει καὶ περισσότερον τὴν λαϊκότητα καὶ συνεπῶς τὴν θεαματικότητά του (σχετικῶς μὲ τὰ ἑλληνικὰ καρναβάλια βλ. λ. *Ἀπόκρεως*). Δ. Σ. Δ.

Καρναβάλι *τῆς Βενετίας* (Carnaval de Venise) —1) Ἑνετικὸν δημοτικὸν ᾆσμα, ἐκλαϊκευθὲν καὶ καταστὰν πασίγνωστον καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ *Παγκανίνι*. Τὸ θέμα τοῦ ἑνετικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «O mamma» ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν διάσημον τοῦτον βιολιστὴν κατὰ τὴν διαμονήν του ἐν Βενετίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτοῦ συνέθεσε τὸ δημοφιλὲς μουσικὸν τεμάχιον διὰ βιολίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸ ὄνομα «Καρναβάλι τῆς Βενετίας». —2) Μελόδραμα ἢ κωμῳδία-μπαλλέττον εἰς τρεῖς πράξεις, μὲ στίχους τοῦ *Ρενιὰρ* καὶ μουσικὴν τοῦ *Καμπρᾶ*, παιχθὲν εἰς τὴν Μουσικὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων τῷ 1690. Ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ μελοδράματος, εἰς ἰταλικοὺς στίχους, ἀποτελεῖ ὀπερέτταν μὲ θέμα ὁ «Ὀρφεὺς εἰς τὸν Ἅδην» τὸ ὁποῖον ἐξεμεταλλεύθη ἐπιτυχῶς ὁ *Ὄφενμπαχ* διὰ τὴν ὁμώνυμον ὀπερέτταν του.—3) Γαλλικὴ ὀπερέττα εἰς τρεῖς πράξεις, μὲ στίχους τοῦ *Σωβὰζ* καὶ μουσικὴν τοῦ *Ἀμβροσίου Θωμᾶ*, διδαχθεῖσα ἐν τῷ θεάτρῳ Ὀπερὰ-Κομὶκ τῷ 1857. Δ. Σ. Δ.

Καρναβάκας, *Πέτρος*. Βιβλιογράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ Μονεμβασίας τῆς Πελοποννήσου, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Καρνεάδης* ἀπὸ τοῦ 1547. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντες κώδικες ἀπόκεινται εἰς τὰς βιβλιοθήκας Βαρκελώνης, Βενετίας, Ἐσκουριὰλ καὶ Μονάχου, ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 1542 (Κῶδιξ ψ—16 τοῦ Ἐσκουριὰλ)—1250, περιέχουν δὲ ἔργα ποικίλης φύσεως, χριστιανικὰ κ. ἄ. —π.

Καρναβαλέ, *μουσεῖον*, ἢ ***μέγαρον*** — (Musée Carnavalet, ἡ Hôtel Carnavalet). Μέγαρον ἐν Παρισίοις, κτισθὲν περὶ τὸ 1550 ὑπὸ τοῦ Πέτρου Λεσκὸ διὰ τὸν τότε πρόεδρον τῆς βουλῆς Ἰάκωβον ντὲ Λινιερί, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς ἐπώλησεν αὐτὸ τῷ 1578 εἰς τὴν χήραν τοῦ Φραγκίσκου Καρναβαλέ, Γάλλου εὐγενοῦς ἐκ Βρετάνης. Τὸ ὄνομα Καρναβαλὲ προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς οἰκογενείας Κερνεβενοά. Ἔκτοτε ἐπεσκευάσθη πολλάκις καὶ συνεπληρώθη διὰ νέων πτερύγων καὶ ὀρόφων. Ἐν αὐτῷ κατῴκησεν ἐπ' ἐνοικίῳ ἀπὸ τοῦ 1677 μέχρι τοῦ θανάτου της, τῷ 1696, ἡ Κυρία ντὲ Σεβινιέ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ὠνομάσθη καὶ ἡ ὁδός, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται τὸ μέγαρον. Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1830 εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν αὐτῷ τὸ πολυτεχνεῖον. Κατόπιν ἐγένετο οἰκοτροφεῖον καὶ τῷ 1866 ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, ἡ ὁποία ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ δήμου καὶ τὸ ἱστορικὸν μουσεῖον τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Ἡ βιβλιοθήκη βραδύτερον μετεφέρθη ἀλλαχοῦ, τὸ δὲ οἴκημα κατέστη ἀποκλειστικῶς μουσεῖον τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, πλουτισθὲν μὲ διαφόρους πίνακας, χαλκογραφίας, φαγεντιανὰ καὶ μετάλλια, ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς ἐποχάς. Μ. Δ. Β.

καρναβίτσα (ἡ)· καλόηθες νεόπλασμα τῆς ἐπιθηλιακῆς οὐσίας, *θήλωμα* (βλ. λ.).

— *[Λαογρ.]* Βλ. *ἀκροχορδόνες*.

Κάρναβον (Caernarvon) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ὁμωνύμου κομιτείας τῆς Δυτικῆς Οὐαλλίας, ἐπὶ τοῦ διέκπλου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Holyhead (Χόλυχεντ) καὶ Braich-y-Pwll (ἀρχ. *Καιαγγανῶν ἄκρον*, βλ. λ.) καὶ ἀντικρύζον πρὸς Δ. ΒΔ. τὸ Δουβλῖνον. Σ. Ε. Λ.

Κάρναβος, ἢ ***Χαρναβῶν*** *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Γετῶν, δεξιωθεὶς τὸν Τριπτόλεμον ὅτε οὗτος ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Δήμητρος πρὸς περιοδείαν ἀνὰ τὴν γῆν. Παρὰ τὴν ἀρχικὴν φιλοξενίαν, ἣν παρέσχεν εἰς τὸν ξένον, ἐφόνευσεν ἕνα τῶν δρακόντων, οἵτινες ἔσυρον τὸ ἅρμα τοῦ Τριπτολέμου, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ ἄχρηστον καὶ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τριπτολέμου. Ὁ φονευθεὶς ὅμως δράκων ἀντικατεστάθη ὑπ' ἄλλου παρὰ τῆς Δήμητρος, τὸ δὲ πτῶμά του περιετύλιξεν ἡ θεὰ περὶ τὸν Κάρναβον, ὃν μετέβαλεν εἰς ἀστερισμόν, τὸν Ὀφιοῦχον. Ἐνίοτε ὁ Κάρναβος συγχέεται μετὰ τοῦ Καρκάβου, υἱοῦ τοῦ Τριόπα. —π.

Κάρνακ *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν χωρίον, ἀποτελοῦν τὸ βόρειον τμῆμα τῶν ἀρχαίων αἰγυπτιακῶν *Θηβῶν*. Ἔχει πλεῖστα, σπουδαιότατα καὶ καλῶς διατηρούμενα ἐρείπια φαραωνικῶν ναῶν, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ τοῦ Χόνς, καὶ ὁ τοῦ Ἄμμωνος. Τοῦ ναοῦ τοῦ Χὸνς προηγεῖται μακρὰ συστοιχία κριοκεφάλων σφιγγῶν, φέρουσα εἰς τὸν πυλῶνα Εὐεργέτου Α', ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ΒΔ εἴσοδον τοῦ συνόλου τῶν ναῶν, τὸ ὁποῖον περιεκλείετο εἰς μέγαν περίβολον πλινθόκτιστον. Χάριεν γεῖσον κοῖλον φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν πτερωτὸν ἥλιον. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν του ἀνάγλυφα παριστῶσι τὸν βασιλέα θυσιάζοντα εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Θηβῶν. Ἔπειτα ἄλλη συστοιχία σφιγγῶν, ἔργον Ραμσῆ ΙΓ', μεθ' ἣν ὁ ὡραῖος ναὸς τοῦ Χόνς. Ὁ Χὸνς εἶναι σεληνιακὸς θεὸς ἱερακυκέφαλος, υἱὸς τοῦ ὑπάτου θεοῦ Ἄμμωνος κριοκεφάλου καὶ τῆς Μούτ. Οἰκοδομηθεὶς ὁ ναὸς οὗτος ὑπὸ Ραμσῆ Γ', ἐκοσμήθη ὑπὸ τῶν Ραμσῆ Δ' καὶ ΙΒ', καθὼς καὶ τοῦ βασιλεύσαντος ἀρχιερέως Χεριχόρ, καὶ ἀποτελεῖ δεῖγμα ἀρίστης τέχνης αἰγυπτιακῆς. Τὴν πρόσοψιν ἀποτελεῖ πυλὼν μήκους 32 μ., πλάτους 10 μ. καὶ ὕψους 18 μ. Φέρει τὰς 4 καθέτους αὔλακας πρὸς ὑποδοχὴν τῶν σημαιοφόρων ἱστῶν,

Λεωφόρος Ταύρων ἐν Κάρνακ.

Digitized by Google

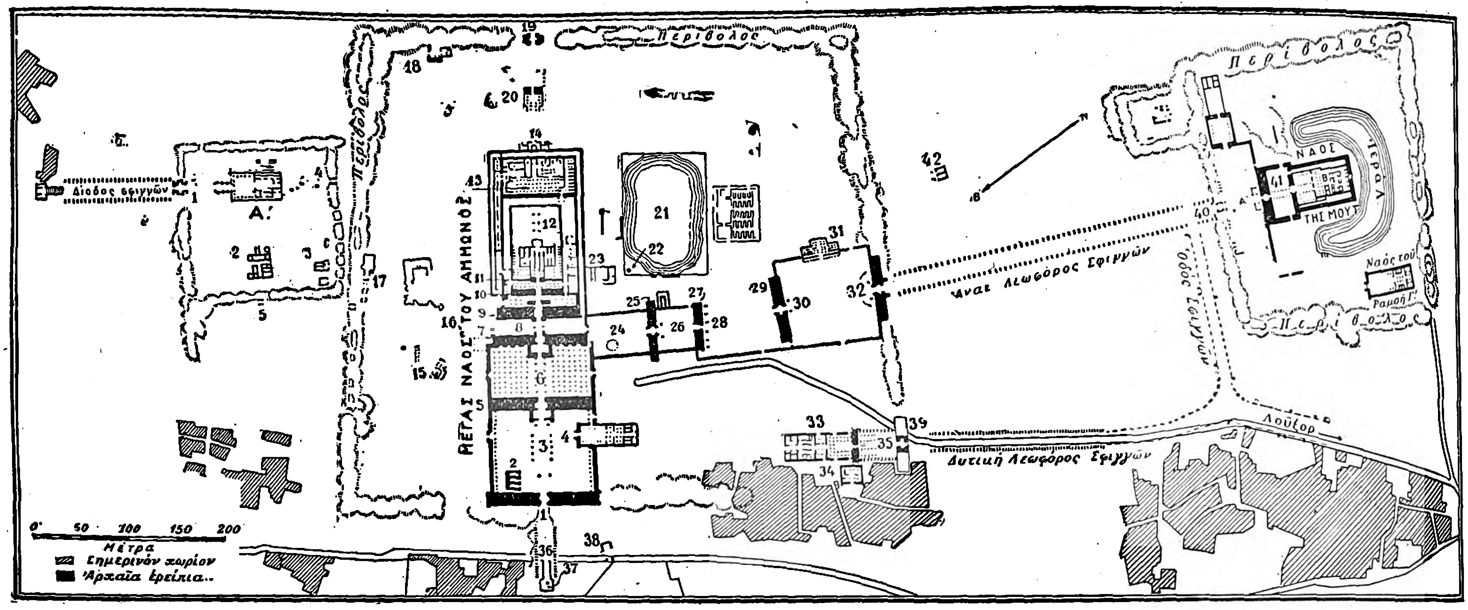

Σχεδιαγράφημα τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων καὶ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κάρναχ.

[Α=ναὸς τῆς Μούτ· 1=πύλη Εὐεργέτου τοῦ Α΄· 2= Πτολεμαϊκὸς ναός· 3=ναΐδια· 4=πύλη Νὲχτ-Χὰρ-Ἐχβέτ· 5= πύλη Θουθμώσεως τοῦ Α΄.—Περίβολος τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος· 1=πρῶτος πυλών· 2=ναὸς Σέθου τοῦ Β΄· 3=μεγάλη αὐλή· 4=ναὸς Ραμσῆ τοῦ Γ΄· 5=δεύτερος πυλών· 6=μεγάλη ὑπόστεγος αἴθουσα· 7=τρίτος πυλών· 8=κεντρικὴ αὐλή· 9=τέταρτος πυλών· 10=πέμπτος πυλών· 11=ἕκτος πυλών· 12=λείψανα ναοῦ τῆς μέσης αὐτοκρατορίας· 13=αἴθουσα ἑορτῶν Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 14=νεκρικὸς θάλαμος Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 15=ἱερὰ νεωτέρων χρόνων· 16=πύλη Ραμσῆ Γ΄· 17=ναὸς τοῦ Φθᾶ· 18=ναὸς Ὀσίριδος· 19=ἀνατολικὴ πύλη· 20=ναΐδιον Ραμσῆ τοῦ Β΄· 21=ἱερὰ λίμνη· 22=σκαραβαῖοι Ἀμένοφιος Γ΄· 23=ἵδρυμα τοῦ Ταχάρκα· 24=ἐπιγραφαὶ Μερενφθᾶ· 25=ἕβδομος πυλὼν Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 26=κολοσσοὶ Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 27=ὄγδοος πυλὼν τῆς Χατσεπσούτ· 28=κολοσσοὶ τῶν βασιλέων· 29=ἔνατος πυλὼν τοῦ Χαρεμχέβ· 30=κολοσσοὶ Ραμσῆ τοῦ Β΄· 31=ναὸς Ἀμενώφιος τοῦ Γ΄· 32=δέκατος πυλὼν τοῦ Χαρεμχέβ· 33=ναὸς Χόνς· 34=ναὸς Ὀσίριδος καὶ Ἐπέτ· 35=Σφὶγξ Ραμσῆ τοῦ Β΄· 36=ἐξώστης σφιγγῶν· 37=ὀβελίσκος Σέθου τοῦ Β΄· 38=ναΐδιον Ἀχόριδος· 39=πυλὼν Εὐεργέτου τοῦ Α΄· 40=πύλη Φιλαδέλφου· 41=αὐλή· 42=ναΐδιον Ὀσίριδος-Φθᾶ.]

τὰ δὲ ἀνάγλυφα τῶν πύργων παρουσιάζουν τὸν ἀρχιερέα Πινοτὲμ (ΚΑ΄ δυναστεία) καὶ τὴν γυναῖκά του Χεντεουέ, θυσιάζοντας εἰς διαφόρους θεούς. Ἡ κεντρικὴ εἴσοδος κοσμεῖται μὲ ἀνάγλυφα τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄. Ἡ αὐλὴ ἔχει ἑκατέρωθεν δύο διπλᾶς σειρὰς κιόνων παπυροσχήμων. Ἐπὶ τούτων καὶ τῶν τοίχων θυσιάζει ὁ Χεριχόρ. Ἡ αὐλὴ εἶχε 4 θύρας πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐξέδρα μετὰ 12 κιόνων ἀποτελεῖ τὸν πρόναον, φέρουσα εἰς τὸ ὑπόστηλον ἔχον 8 κίονας. Οἱ 4 βαστάζουν τὸν κεντρικὸν νάρθηκα κατὰ $1^1/_2$ μ. ὑψηλότερον τῶν ἑκατέρωθεν δύο. Καὶ ἐνῷ οἱ κίονές του ἔχουν κιονόκρανα ἀνοικτῶν παπύρων, οἱ πλάγιοι ἔχουν κλειστῶν. Ἐπί τε τῶν κιόνων καὶ τοίχων παρίσταται ὁ Ραμσῆς ΙΒ΄ θυσιάζων. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ πύλη φέρει εἰς κουβούκλιον, ὅπου ἀπέκειτο ἡ ἱερὰ λέμβος τοῦ Χόνς. Πέριξ ὑπάρχει διάδρομος 3 μ. πλάτους, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ σκοτεινοὶ θάλαμοι μὲ ἀνάγλυφα Ραμσῆ Δ΄. Ὄπισθεν θύρα ἀνοιχθεῖσα ὑπό τινος τῶν Πτολεμαίων φέρει εἰς μικρὰν αἴθουσαν μετὰ 4 κιόνων 16 πλευρῶν, ἐφ᾽ ὧν παρίσταται Ραμσῆς Δ΄ καὶ ὁ Αὔγουστος ἐνώπιον τῶν Θηβαίων θεῶν. Εἰς τὰ πλάγια 7 μικροὶ θάλαμοι μετ᾽ ἀναγλύφων Ραμσῆ Γ΄ καὶ τοῦ διαδόχου του. Ἀριστερὰ πρὸς τὸν πυλῶνα ὁ ναΐσκος τοῦ Ὀσίριδος καὶ τῆς Ἐπέτ, θεᾶς ἱπποποτάμου, ἔργον Εὐεργέτου Β΄.

Εἰς ἀπόστασίν τινα πρὸς Β. εἶναι ὁ μέγας ναὸς τοῦ Ἄμμωνος, διευθυνόμενος ἀπὸ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. καὶ ἔχων τὴν κυρίαν εἴσοδον εἰς τὸν Νεῖλον. Τὸ ἐνώπιον τοῦ πυλῶνός του ἰσοπεδωμένον ὕψωμα ὑφίστατο ἀνέκαθεν τὴν πλήμμυραν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἴχνη τοῦ ὕδατος εἰς τὴν οἰκοδομήν. Ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑψοῦται ὀβελίσκος Σέθου Β΄. Ὁ συζυγὴς ὀβελίσκος ἐξέλιπεν, ἀλλὰ μένει τὸ βάθρον του. Ἀπ᾽ αὐτοῦ συστοιχία σφιγγῶν ἔφερε πρὸς τὸν πυλῶνα Ραμσῆ Β΄. Παρὰ τὸν δεξιὸν πύργον τούτου ναΐσκος τοῦ Ἀχόριδος καὶ τοῦ διαδόχου του Ψαμμούθιος (390 π. Χ.). Ὁ μέγας ναὸς τοῦ Ἄμμωνος, θαῦμα μεγαλειώδους συλλήψεως καὶ ἐκτελέσεως, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ΙΒ΄ δυναστείας, ἔκτοτε δὲ οἱ διαδοχικοὶ Θηβαῖοι φαραὼ εἰργάσθησαν διὰ τὴν συμπλήρωσιν καὶ κόσμησιν αὐτοῦ. Ὁ Ἀμένωφις Α΄ ἔκτισε παρὰ τὸν κύριον ναὸν τῆς μέσης αὐτοκρατορίας δεύτερον ἱερόν, κατεδαφισθὲν κατόπιν. Ὅταν δὲ ὁ Θουθμώσις Α΄ κατέστησε τὰς Θήβας πρωτεύουσαν τῆς νέας αὐτοκρατορίας, τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐκρίθη ἀνάξιον τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἄμμωνος. Κατεσκεύασε λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ ναοῦ τῆς μέσης αὐτοκρατορίας μεγάλην αὐλὴν κλειομένην πρὸς Δ. ὑπὸ πυλῶνος καὶ περιθεμένην ἐσωτερικῶς ἀπὸ ὑπόστοα καὶ παραστάδας ὀσιριακάς. Κατόπιν ἔκτισε πρὸς Α. ἄλλον πυλῶνα μετὰ περιβόλου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἔστησε δύο ὀβελίσκους καὶ μεταξὺ τούτων πρόστοον. Ἐπὶ Χατσεπσετιοῦ βασιλίσσης ἔγιναν πολλαὶ ἐργασίαι εἰς τὸ ἐσωτερικόν· εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Θουθμώσεως Α΄ ἔκτισεν ἴδιον ἱερὸν καὶ δύο ὀβελίσκους, τροποποιήσασα τὸ πρόστοον. Ὁ ἀδελφός της Θουθμωσις Γ΄ ἐξηκολούθησε τὰ ἔργα μετὰ τὸν θάνατόν της. Κατέρριψε τὸ πλεῖστον τῶν κιόνων τῆς αὐλῆς τοῦ Θουθμώσεως Α΄ καὶ ἀντικατέστησε διὰ σειρᾶς παρεκκλησίων, ἐνῷ ἵδρυσε καὶ νέον πυλῶνα. Ἡ οὕτω σχηματισθεῖσα αὐλὴ μεταξὺ τοῦ πυλῶνος τούτου καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Χατσεπσετιοῦ ἐξωραΐσθη διὰ προνάου καὶ κιόνων. Μετεσχηματίσθη τελείως τὸ πρόστοον τοῦ Θουθμώσεως Α΄, διὰ νὰ σκεπάσῃ τοὺς ὀβελίσκους τῆς Χατσεπσετιοῦ. Ἐνώπιον τῶν ὀβελίσκων τοῦ Θουθμώσεως Α΄ ἐστήθησαν δύο νέοι. Εἰς τὰ τεράστια ταῦτα ἔργα προσέθηκε μετὰ εἰκοσαετίαν ἄλλα· οὕτως ἔγιναν αἱ δύο αἴθουσαι τῶν χρονικῶν καὶ οἱ ἀντιθάλαμοι. Ἐκτίσθη ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν ἑορτῶν, ὁ λεγόμενος «Περίπατος», πρὸς Α. Τὴν πρόσοψιν ἐτροποποίησεν ὁ Ἀμένωφις Γ΄. Ὁ Ραμσῆς Α΄ ἵδρυσε νέον πυλῶνα, ἐνῷ ὁ Ραμσῆς Β΄ καὶ ὁ Σέθος Α΄ ἔκτισαν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ τοῦ Ἀμενώφιος Γ΄ τὸ κολοσσιαῖον ὑπόστοον, τὸ

Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος ἐν Κάρναχ.

ὁποῖον ἀπέμεινε διὰ παντὸς τὸ θαῦμα τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Πλὴν τούτου ὁ Ραμσῆς Β΄ περιέβαλε τὸν ναὸν διὰ δευτέρου περιβόλου καὶ τὸ τεράστιον ἵδρυμα ἐφαίνετο ὁριστικῶς συμπληρωθέν. Οἱ ναοὶ Σέθου Β΄ καὶ Ραμσῆ Γ΄ ἦσαν ἀνεξάρτητα ἱδρύματα ἔξω τοῦ μεγάλου ἱεροῦ. Ἀλλ᾽ οἱ Λίβυες βασιλεῖς τῆς Βουβάστεως (ΚΒ΄ δυναστεία) ἀνέλαβον τὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων φαραώ. Ἐνώπιον τοῦ πυλῶνος Ραμσῆ Α΄ ὁ Σέσωγχις κατεσκεύασε μεγάλην αὐλὴν μετὰ ὑποστόων τοῦ ναοῦ Ραμσῆ Γ΄. Εἰς ταύτην ὁ Αἰθίοψ Ταχάρκα (ΚΕ΄ δυναστεία) ἵδρυσε βραδύτερον κολοσσιαῖον περίπτερον μετὰ κιόνων. Τοιαύτην εἶχε προσλάβει τὴν μορφὴν ὁ ναὸς ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς φαραωνικῆς περιόδου, ὅτε ὑπέστη ἀλλοιώσεις τινὰς ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων. Ἀπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἤρχισε καταρρέων κατὰ μικρόν. Φθορᾶς τινὰς εἰς τὰς λεπτομερείας ἐπέφερον οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ἐγκαταστήσαντες ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας, ὄχι δὲ ὀλίγας οἱ Μουσουλμᾶνοι.

Ἀπὸ τοῦ 1895 μεγάλαι ἐργασίαι ἀνασκαφῶν καὶ ἀναστηλώσεις ἤρχισαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Λεγκραίν, τοῦ ὁποίου ἡ προτομὴ ἐστήθη ἐν Κάρναχ. Ὁ πρῶτος πυλὼν εἶναι γιγάντειος: ἔχει πλάτος 113 μ., ὕψος $43^1/_2$ μ. καὶ πάχος 15 μ. Εἰς τὰ πλευρὰ τῆς πύλης δεξιὰ καὶ ἄνω ἐπιγραφὴ τῶν σοφῶν τῆς γαλλικῆς ἐκστρατείας 1799, οἵτινες ὥρισαν τὰς γεωγραφικὰς συντεταγμένας τῶν μνημείων, ἀριστερὰ δὲ ἰταλικῆς ἀποστολῆς τοῦ 1841, ἡ ὁποία ἐξετίμησε τὴν μαγνητικὴν ἀπόκλισιν εἰς 10° 56″ Δ.

Ἡ μεγάλη αὐλὴ ἀνάγεται εἰς τὴν ΚΒ΄ δυναστείαν καὶ ἔχει πλάτος 103 μ. καὶ βάθος 84 μ. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ περίστοα, ὧν τὸ δεξιὸν διακόπτεται ὑπὸ τοῦ ναοῦ Ραμσῆ Γ΄. Ἀριστερά, ἅμα τῇ εἰσόδῳ, ὁ ναὸς Σέθου Β΄. Ἐκ τῶν τριῶν ναϊδίων τὸ τοῦ Ἄμμωνος ἐν μέσῳ καὶ τῆς Μοὺτ ἀριστερὰ εἶναι ἀμμόχωστα. Εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Χὸνς παρίσταται ὁ Σέθος θυσιάζων ἐνώπιον τῆς λέμβου τοῦ Χὸνς παρουσίᾳ τῆς τριάδος. Ὄπισθεν τὸ περίπτερον τοῦ Ταχαρκᾶ, κατακτητοῦ Αἰθίοπος τῆς Αἰγύπτου (ΚΕ΄ δυναστεία). Ἀναγινώσκονται ὅμως καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Ψαμμιτίχου Β΄ καὶ Πτολεμαίου Δ΄. Δεξιὰ εἰς τὴν μεγάλην αὐλὴν ὁ ναὸς Ραμσῆ Γ΄ μήκους 52 μ. Εἶναι ἄριστον ὑπόδειγμα αἰγυπτιακοῦ ἱεροῦ ἐκτισμένου ἐπὶ σχεδίου ὁμοιομόρφου. Ὁ πυλὼν ἔχει ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ ἀριστεροῦ πύργου παράστασιν Ραμσῆ Γ΄ φέροντος τὸ διπλοῦν στέμμα καὶ κραδαίνοντος ρόπαλον ὑπὲρ ὁμάδα ἐχθρῶν, ἐνῷ ὁ Ἄμμων ἐνώπιόν του τῷ τείνει ξίφος καὶ τρεῖς καταλόγους λαῶν ἡττηθέντων ὑπ᾽ αὐτοῦ. Εἰς τοὺς ἄνω δύο λαοὶ τοῦ Νότου (Νουβίας), εἰς τὸν κάτω λαοὶ τοῦ Βορρᾶ (Συρία). Ἀνάλογος παράστασις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πύργου. Τὸν πυλῶνα διαδέχεται ἡ αὐλὴ μὲ περίστοα, ὧν ἡ στέγη στηρίζεται ἐπὶ 8 τετραγώνων στύλων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων κολοσσοὶ Ραμσῆ Γ΄. Εἰς τοὺς τείχους τῶν πύργων τοῦ πυλῶνος πρὸς τὴν αὐλὴν διάφοροι παραστάσεις: ἐδῶ ὁ βασιλεὺς λαμβάνει παρὰ τοῦ Ἄμμωνος τὸ ἱερογλυφικὸν «ἰωβιλαῖον», ἐκεῖ πομπεύεται ἡ λέμβος τοῦ Ἄμμωνος φερομένη ὑπὸ ἱερέων καὶ σημαιοφόρων. Πομπώδεις ἐπιγραφαὶ ἀναφέρουν ὅτι τὸν ναὸν ἵδρυσεν ὁ Ραμσῆς Γ΄ εἰς τὸν πατέρα του Ἄμμωνα. Εἰς τὸ βάθος τῆς αὐλῆς ὁ πρόναος. Μετὰ τοῦτον ἡ ὑπόστηλος αἴθουσα μετὰ ναϊδίων τῶν τριῶν θεῶν, Ἄμμωνος, Μοὺτ καὶ Χόνς. Εἰς τὸ περίστοον τῶν Βουβαστιδῶν ΝΑ τῆς αὐλῆς ὁ Ἄμμων προσφέρει εἰς τὸν βασιλέα Ὀζορχὸν Α΄ ξίφος δρεπανοειδὲς καὶ ράβδους φοινικοδένδρου, σύμβολα μακροβιότητος. Ὁ Κνοὺμ δίδει εἰς τὸν βασιλέα νὰ ὀσφρανθῇ τὸ ἱερογλυφικὸν «ζωή», ἡ δὲ Ἀθὼρ γαλουχεῖ τὸν βασιλέα. Ἐπὶ τοῦ Δ. τοίχους ὁ Τακέλοθις Β΄ καὶ ὁ υἱός του Ὀζορχόν, μέγας ἱερεὺς τοῦ Ἄμμωνος. Ὁ δεύτερος πυλὼν Ραμσῆ Α΄ εἶναι λίαν ἐφθαρμένος. Ἀπὸ τῶν πύργων αὐτοῦ ὁ Legrain ἀφῄρεσε τὸ λιθόκτιστον σκέπασμα, δι᾽ οὗ ἐπὶ τῆς αἱρετικῆς ἐποχῆς εἶχε καλυφθῆ, καὶ τώρα φαίνονται αἱ κάθετοι αὔλακες, εἰς ἃς ἐτοποθετοῦντο οἱ σημαιοφόροι ἱστοί. Ἀγάλματα, ἄλλα ἀκέραια καὶ ἄλλα κατεστραμμένα, παραστάσεις θυσιῶν καὶ ἄλλων τελετῶν ἀναφέρονται εἰς Ραμσῆν Α΄. Εἰς τὴν θύραν ἀναγινώσκονται τὰ ὀνόματα τούτου Σέθου Α΄, Ραμσῆ Β΄, Πτολεμαίων Φιλομήτορος καὶ Εὐεργέτου Β΄,

Digitized by Google

Ἀπὸ τοῦ πυλῶνος τούτου εἰσερχόμεθα εἰς τὴν μεγάλην ὑπόστηλον αἴθουσαν, δικαίως θεωρουμένην ὡς ἓν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἀνεστηλώθη καὶ ἐκαθαρίσθη ὑπὸ τοῦ Legrain. Ἂν ἐκ τούτου ἔχασεν ἡ ἄποψίς της τὴν ποίησιν τοῦ τεραστίου ἐκείνου καὶ κολοσσαίου χάους τῶν

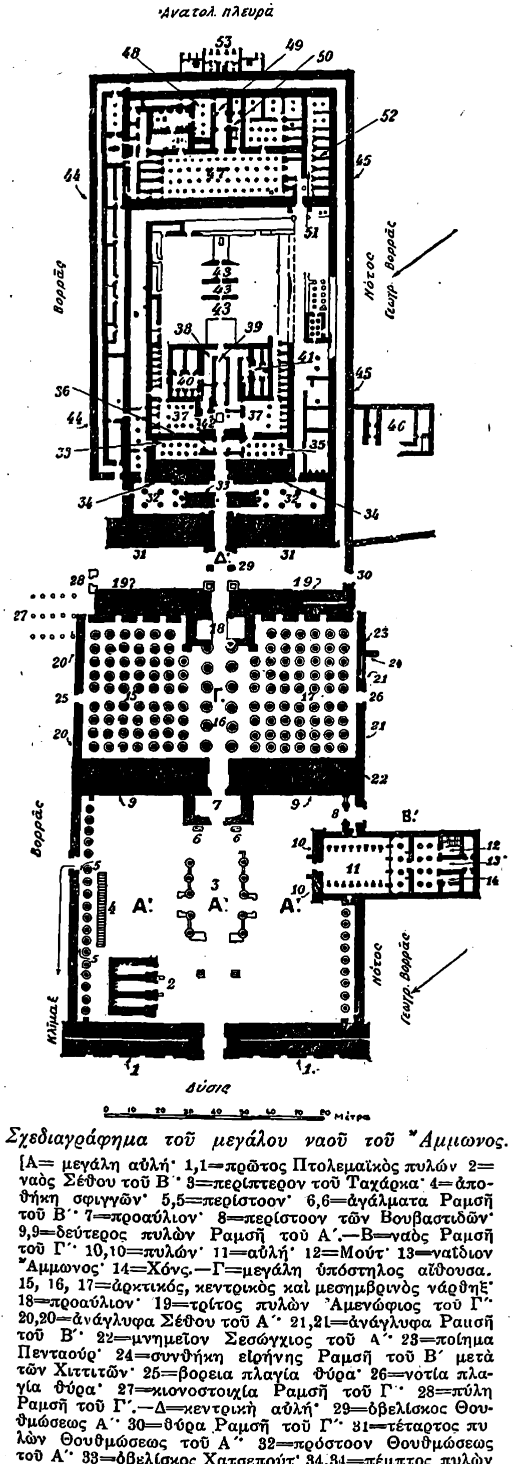

Σχεδιαγράφημα τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος.

[Α= μεγάλη αὐλή· 1,1=πρῶτος Πτολεμαϊκὸς πυλών 2= ναὸς Σέθου τοῦ Β΄· 3=περίπτερον τοῦ Ταχάρκα· 4=ἀποθήκη σφιγγῶν· 5,5=περίστοον· 6,6=ἀγάλματα Ραμσῆ τοῦ Β΄· 7=προαύλιον· 8=περίστοον τῶν Βουβαστιδῶν· 9,9=δεύτερος πυλὼν Ραμσῆ τοῦ Α΄.—Β=ναὸς Ραμσῆ τοῦ Γ΄· 10,10=πυλών· 11=αὐλή· 12=Μούτ· 13=ναΐδιον Ἄμμωνος· 14=Χόνς.—Γ=μεγάλη ὑπόστηλος αἴθουσα. 15, 16, 17=ἀρκτικός, κεντρικὸς καὶ μεσημβρινὸς νάρθηξ· 18=προαύλιον· 19=τρίτος πυλὼν Ἀμενώφιος τοῦ Γ΄· 20,20=ἀνάγλυφα Σέθου τοῦ Α΄· 21,21=ἀνάγλυφα Ραμσῆ τοῦ Β΄· 22=μνημεῖον Σεσώγχιος τοῦ Α΄· 23=ποίημα Πενταούρ· 24=συνθήκη εἰρήνης Ραμσῆ τοῦ Β΄ μετὰ τῶν Χιττιτῶν· 25=βορεια πλαγία θύρα· 26=νοτία πλαγία θύρα· 27=κιονοστοιχία Ραμσῆ τοῦ Γ΄· 28=πύλη Ραμσῆ τοῦ Γ΄.—Δ=κεντρικὴ αὐλή· 29=ὀβελίσκος Θουθμώσεως Α΄· 30=θύρα Ραμσῆ τοῦ Γ΄· 31=τέταρτος πυλὼν Θουθμώσεως τοῦ Α΄· 32=πρόστοον Θουθμώσεως τοῦ Α΄· 33=ὀβελίσκος Χατσεπούτ· 34,34=πέμπτος πυλὼν Θουθμώσεως τοῦ Α΄· 35=αὐλὴ Θουθμώσεως τοῦ Α΄· 36=ἕκτος πυλών· 37=αὐλὴ Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 38=χρονικὰ Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 39=ναΐδιον ἐκ γρανίτου· 40,41=θάλαμος Χατσεπούτ· 42=αἴθουσα τῶν χρονικῶν· 43=λείψανα ναοῦ τῆς μέσης αὐτοκρατορίας· 44. 45=περιτείχισμα Ραμσῆ Β΄ (ἀνάγλυφα)· 46=ἵδρυμα τοῦ Ταχάρκα· 47=αἴθουσα ἑορτῶν Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 48=μικρὰ αἴθουσα Θουθμώσεως τοῦ Γ΄· 49=τὰ ἅγια τῶν ἁγίων (ἄδυτον)· 50=θάλαμος Ἀλεξάνδρου· 51=διάδρομος· 52=θάλαμοι· 53=νεκρικὸς ναὸς Θουθμώσεως τοῦ Γ΄.]

ἐρειπίων, ὅμως ἐπανεῦρε τὴν μεγαλειώδη ἀρχικήν του ἐμφάνισιν, ἡ ὁποία καταπλήττει. Εἶναι ἀλησμόνητος ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἐμποιεῖ τὸ θέαμα διὰ μέσου τῶν τεραστίων κιονοστοιχιῶν τοῦ γιγαντείου οἰκοδομήματος. Τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν, ἀλλ' ἐξαιρέτως ὑπὸ τὸ σεληνόφως, τὸ θέαμα καθίσταται ἀπείρως μαγευτικόν. Ἡ αἴθουσα ἔχει μῆκος 103 μ. καὶ βάθος 52 μ., καλύπτουσα 5000 τ. μ. Ἡ στέγη της ἐβαστάζετο ὑπὸ 134 κιόνων εἰς 16 στοίχους. Οἱ δύο κεντρικοὶ στοῖχοι εἶναι ὑψηλότεροι μὲ κιονόκρανα παπυρόσχημα ἀνοικτά, ἐνῷ αἱ ἑκατέρωθεν ταπεινότεραι κιονοστοιχίαι ἔχουν τὰ κιονόκρανα κλειστά. Τὰ τρία κεντρικὰ κλίτη ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν δύο κεντρικῶν κιονοστοιχιῶν καὶ μιᾶς ἑκατέρωθεν ταπεινοτέρας. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο κιονοστοιχιῶν ἐξαγοράζεται διὰ τετραγώνων στηλῶν ἡρμοσμένων ἐπὶ ταπεινῶν κιόνων. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν χάσματα ἀντὶ παραθύρων. Τὸ κεντρικὸν κλίτος ἔχει ὕψος 24 μ., ἐνῷ αἱ στέγαι τῶν ἑκατέρωθεν κλιτῶν εἶναι κατὰ 10 μ. ταπεινότεραι. Οἱ σπόνδυλοι τῶν κιόνων ἔχουν ὕψος 1 μ. 10 καὶ διάμετρον 2 μ. Οἱ 12 μεγάλοι κίονες ὅμως ἔχουν διάμετρον 3 μ. 59 καὶ ὕψος 21 μ., τὰ δὲ κιονόκρανά των ὕψος 3 μ. 34. Οἱ λοιποὶ 122 κίονες τῶν πλαγίων κλιτῶν ἔχουν ὕψος 18 μ. καὶ περιφέρειαν 8 μ. 40. Αἱ ἐπὶ τῶν κιόνων ἀνάγλυφοι παραστάσεις εἶναι ἀτελεύτητοι. Ἀναφέρονται εἰς τὸν Σέθον Α΄, Ραμσῆν Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, ΣΤ΄ καὶ ΙΒ΄. Περισσότερον ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς οἱ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων ἱστορικοὶ πίνακες, ἐξαίροντες τὰς νίκας Σέθου Α΄ καὶ Ραμσῆ Β΄ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ κατὰ τῶν Λιβύων. Ποικίλαι παραστάσεις ἀριστουργηματικαί, εἰς ἃς ὁ Σέθος Α΄ δρᾷ νικηφόρως ἐν Λιβάνῳ ἢ ἐκπορθίζει τὸ φρούριον Χαναάν, ἢ μάχεται εἰς Γενουάν. Ἡ ἅλωσις τῆς Καδήτυος, ἡ νίκη κατὰ τῶν Λιβύων, ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Χιττιτῶν ἐκτίθενται εἰς πίνακας πολὺ διδακτικοὺς διά τε τὴν τότε πολεμικὴν τέχνην καὶ διὰ τὴν ἐθνολογίαν τῶν λαῶν ἐκείνων. Ἀλλαχοῦ οἱ πόλεμοι Ραμσῆ Β΄ κατὰ τῶν Χιττιτῶν, ἡ περίφημος ἐπιγραφὴ τοῦ Σεσώγχιος Α΄, τοῦ Σισὰκ τῆς Γραφῆς, ἐξαίρουσα τὴν νίκην του κατὰ τοῦ Ροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Σολομῶντος. Σειρὰ ὀνοματοσήμων ὀδοντωτῶν, διὰ νὰ φανῇ ὅτι πρόκειται περὶ φρουρίων, δίδει τὰ ὀνόματα τῶν κατακτηθεισῶν πόλεων τῆς Παλαιστίνης.

Ἄλλαι παραστάσεις ἀναφέρονται εἰς τοὺς αὐτοὺς θριάμβους τῶν φαραωνικῶν ὅπλων. Μία ἐπιγραφὴ παρὰ τὴν Ν. πύλην τοῦ Α. τοίχου εἶναι ἡ συνθήκη εἰρήνης Ραμσῆ Β΄ καὶ Χιττιτῶν, γενομένης τὸ 21ον ἔτος τῆς βασιλείας του. Παρέχει τὸ μακρὸν καὶ περίφημον ποίημα τοῦ Πενταούρ, ἐξυμνοῦν τὴν νίκην ταύτην. Ὁ τρίτος πυλών, ἔργον Ἀμενώφιος Γ΄, εἶναι κατεστραμμένος. Ἡ κατόπιν κεντρικὴ αὐλὴ ἐκοσμεῖτο ἄλλοτε ὑπὸ 4 ὀβελίσκων Θουθμώσεως Α΄, ὧν εἷς μένει ἐπὶ τόπου Ἔχει ὕψος 23 μ., ἐκ δὲ τῶν τριῶν γραμμῶν τῆς ἐπιγραφῆς του εἰς ἑκάστην τῶν τριῶν ὄψεων ἡ μεσαία ἀνήκει εἰς τὸν ἱδρυτήν, αἱ δὲ ἑκατέρωθεν εἰς τοὺς Ραμσῆν Δ΄ καὶ ΣΤ΄. Ἐδῶ ἦτο ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ ἐπὶ Θουθμώσεως Α΄. Ὁ τέταρτος πυλών, ἔργον τούτου, εἶναι κατεστραμμένος. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς μανθάνομεν ὅτι τὸν ἐπεσκεύασεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Τὸ προσκείμενον περίστοον ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων καὶ κολοσσῶν τοῦ Ὀσίριδος ἐντὸς κογχῶν. Εἶχεν ἀκόμη καὶ δύο μεγάλους ὀβελίσκους τῆς βασιλίσσης Χατσεπσετιοὺ ἐκ ροδίνου γρανίτου, τῶν ὁποίων τὰ πυραμίδια ἦσαν ἐξ ἠλέκτρου, ἤτοι μίγματος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὁ δεξιὰ κατάκειται συντετριμμένος, ἀλλ' ὁ ἀριστερὰ ὀρθοῦται ἀκόμη ὑπερήφανος εἰς ὕψος 29.50 μ. μετὰ βάσεως τετραγωνικῆς 2,65 μ. πλευρᾶς. Μετὰ τὸν ἐν Ρώμῃ (32 μ.) εἶναι ὁ μέγιστος τῶν σῳζομένων. Ἡ αἴθουσα ὑπέστη μεγάλας μεταμορφώσεις ἐπὶ Θουθμώσεως Γ΄. Ἐπὶ τῶν τοίχων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ἐκ γρανίτου κεντρικῆς θύρας τοῦ ἕκτου ἐπαναλαμβάνεται ὁ κατάλογος τῶν ἐν Ἀσίᾳ θριάμβων Θουθμώσεως Γ΄. Ἕπεται ἡ μεγάλη αἴθουσα τῶν χρονικῶν, κτισθεῖσα ὑπὸ Θουθμώσεως Γ΄ ἐντὸς αὐλῆς ἀρχαιοτέρας, ἔργον τοῦ ἰδίου. Σῴζονται ἀκόμη δύο μεγάλαι τρίγωνοι στήλαι γρανιτικαί· ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀνάγλυφος κρίνος, ἐραλδικὸν σύμβολον τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πάπυρος, σύμβολον τῆς Κάτω. Ἐπίσης δύο θαυμάσιοι κολοσσοὶ τοῦ Ἄμμωνος καὶ τῆς θεᾶς Ἀμουνέτ, ἀφιερώματα τοῦ Τοὺτ-Ἄγχ-Ἀμμών, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀποξέσας ἀντικατέστησε διὰ τοῦ ἰδικοῦ του ὁ κατόπιν βασιλεύσας ἀρχιερεὺς Χαρενχέβ.

Τὸ ἐκ γρανίτου παρεκκλήσιον, ἐνδιαίτημα τῆς ἱερᾶς λέμβου, ἐκτίσθη ὑπὸ Φιλίππου Ἀρριδαίου καὶ διαιρεῖται εἰς δύο θαλάμους, κοσμουμένους δι' ἀναγλύφων ἐγχρώμων παριστώντων τοῦτον σέβοντα τοὺς θεοὺς τῶν Θηβῶν. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τῆς δευτέρας αἰθούσης τῶν χρονικῶν Θουθμώσεως Γ΄ μακραὶ ἐπιγραφαὶ ἐξαίρουν τὰς νίκας του. Εἰς θάλαμον πρὸς Β, κλεισμένον διὰ θύρας ἐκ γρανίτου, σῴζονται ὡραιότατα καὶ μὲ τὰ χρώματα ζωηρότατα διατηρούμενα ἀνάγλυφα τῆς Χατσεπσετιού. Ὁ μέγας ναὸς τῶν ἑορτῶν Θουθμώσεως Γ΄ εἶναι βασιλικὴ μὲ 5 κλίτη πλάτους 44 μ. καὶ βάθους 16. Ἡ λέξις τῶν τριῶν ἐν τῷ μέσῳ ὑψηλῶν κλιτῶν ἐστηρίζετο ἐπὶ 20 κιόνων καὶ 32 τετραγώνων στηλῶν. Οὐδαμοῦ ἀλλοῦ ἀπαντᾷ τὸ σχῆμα τῶν κιόνων τούτων. Μιμοῦνται κοντοὺς σκηνῆς. Εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν εἶναι τὸ περίφημον

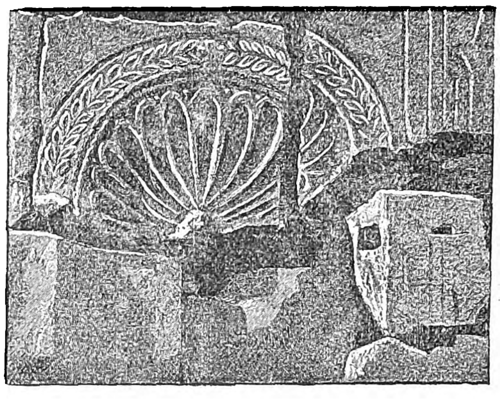

Χριστιανικὴ κόγχη ἐν Κάρνακ.

δωμάτιον τῶν βασιλικῶν καταλόγων τοῦ Κάρνακ, ἤτοι καταλόγων τῶν φαραὼ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ΙΗ΄ δυναστείας, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ 1843 μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Εἰς τοῦτον ἐφυλάττοντο τὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα ἐπόμπευον οἱ ἱερεῖς κατὰ τὰς τελετάς. Εἰς τὴν ΒΑ γωνίαν κλῖμαξ φέρει εἰς στρογγύλον ἵδρυμα ἐπὶ τῆς στέγης, πιθανῶς ἀστεροσκοπεῖον.

Πρὸς Ν τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ Ραμσῆ Β΄ εὑρίσκεται ἡ ἱερὰ λίμνη. Περὶ τὰς ὄχθας της λείψανα ἱδρυμάτων Θουθμώσεως Γ΄ καὶ Ταχάρκα, ὡς καὶ τεράστιος σκαραβαῖος, ἀφιέρωμα Ἀμενώφιος Γ΄ εἰς τὸν θεὸν Ἀτοὺμ Χεπρέ. Ἀπὸ τὴν κεντρικὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος εἰσερχόμεθα εἰς αὐλὴν κλειομένην ὑπὸ τοίχων καὶ τοῦ ἑβδόμου πυλῶνος. Ἐδῶ ὑψοῦτο ναὸς τοῦ Ἀμενώφιος Α΄, κατεδαφισθεὶς ὑπὸ Θουθμώσεως Γ΄. Τὰ συντρίμματά του παρουσιάζουν θαυμάσια ἀνάγλυφα. Παρ' αὐτὸν ὑπῆρχε τάφρος ἐπιχωματωθεῖσα, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Legrain ἀνεκάλυψε πλῆθος ἀγαλμάτων πάσης ἐποχῆς, 779 πέτρινα καὶ 17.000 χαλκᾶ. Ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ ἐξωτερικοῦ τοίχου ἀναγινώσκεται τὸ κείμενον τῆς συνθήκης εἰρήνης

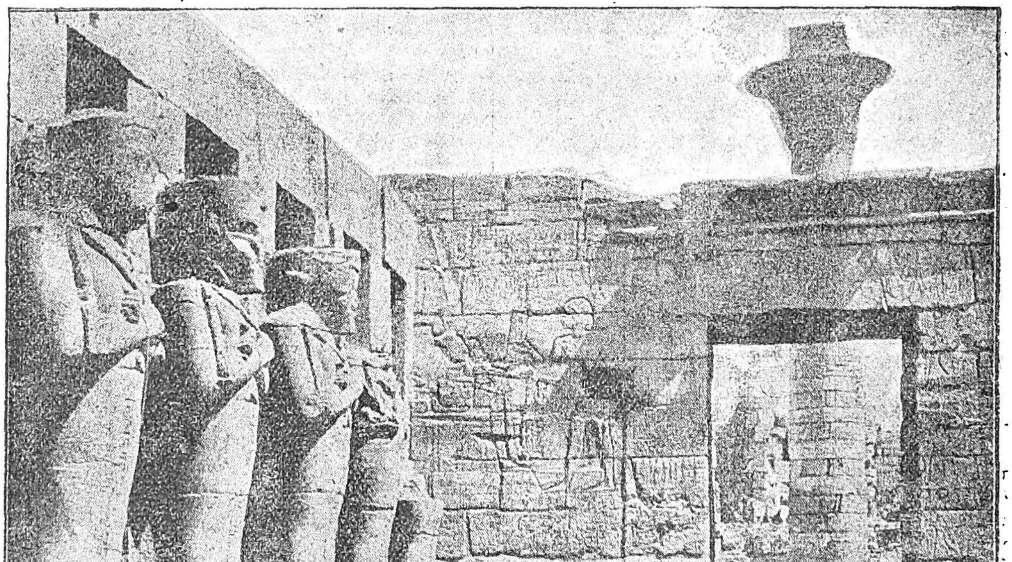

Ἡ αὐλὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ραμσῆ Γ΄ ἐν Κάρνακ.

Digitized by Google

Ραμσῆ Β' καὶ Χιττιτῶν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Α μακρὰ ἐπιγραφὴ τοῦ Μερενφθᾶ περιγράφει τὰς μάχας του μετὰ τῶν Λιβύων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν εἰσβαλόντων λαῶν τῆς Μεσογείου, Ἐτρούσκων, Σαρδάνων, Ἀχαιῶν, Κρητῶν (Κεφτιού). Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι σπουδαιοτάτη.

Ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἐγκατέστησαν ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ναῶν, προέβησαν εἰς μεθοδικάς τινας ἀλλοιώσεις καὶ φθορὰς ὄχι καὶ πολὺ ὀλεθρίας. Ἰσοπέδωσαν μὲ πηλὸν τὰς ἀναγλύφους παραστάσεις καὶ τὰς ἐπήλειψαν μὲ ἄσβεστον. Τὸ βλέπομεν εἰς τὸν ναὸν Θουθμώσεως Γ' ἐν Κάρνακ. Ἄλλοῦ ἀπεκεφάλισαν τὰ ἀγάλματα, ἰδίως τοῦ Ὀσίριδος εἰς τὸν αὐτὸν ναόν. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χὸνς ἐγκατέστη ἐκκλησία, ἄλλη δὲ εἰς τὸν διάδρομον τοῦ ναοῦ Θουθμώσεως Γ'. Ἴχνη τῆς πρώτης σῴζονται σταυροὶ ἀνάγλυφοι εἰς κοιλώματα τῆς πέτρας, καὶ γράφεται χριστιανικοὶ ἐπὶ τῶν τοίχων. Παρίστανται κάμηλοι φέρουσαι σκηνὰς ὡς δισσάκια, ἐφ' ὧν μεταφέρονται αἱ γυναῖκες, ὑπεράνω αὐτοῦ σταυροὶ καὶ τὰ ὀνόματα Πέτρος, Παῦλος, ἑλληνιστὶ καὶ κοπτιστί. Ἡ ἐκκλησία τοῦ διαδρόμου τοῦ Θουθμώσεως Γ' ἦτο ἐπιμήκης αἴθουσα, διῃρημένη εἰς κλίτη διὰ κιόνων, τῶν ὁποίων τὰ κιονόκρανα ἐν σχήματι κωδώνων παρέχουν ὄψιν παράδοξον. Διακρίνονται ἀκόμη ἴχνη τῶν ἐπ' αὐτῶν ἁγιογραφιῶν. Ἐπὶ τῶν κιόνων κοιλότητες καπνισμέναι, εἰς ἃς ἐτίθεντο αἱ λυχνίαι, καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων σχισμάδες, εἰς ἃς ἐφήρμοζον τὰ διάμεσα τοιχώματα. Τὸ θυσιαστήριον ἦτο εἰς τὸ βάθος τοῦ κεντρικοῦ κλίτους, προσκεκολλημένον εἰς τὸν βόρειον τοῖχον. Γ. Λ. Α.

Καρνὰκ (Carnac) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μορμπιάν, παρὰ τὴν ΒΔ ἀκτὴν τῆς Γαλλίας, ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τοῦ ὅρμου Κιμπερόν. Κάτ. 3.150. Ἔχει ναὸν τοῦ Ἁγίου Κορνελύ, τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται προστάτης τῶν βοῶν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον σφάζεται κατ' ἔτος τῇ 13 Σεπτεμβρίου μέγας ἀριθμὸς βοῶν. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκεται τὸ μουσεῖον Μίλν, ὅπου περικλείονται τὰ εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τὰς ὁποίας ἐνήργησεν εἰς τὰ πέριξ ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Μίλν, κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τῷ 1795 ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καρνὰκ περὶ τὰς 15.000 Γάλλων ἐμιγκρὲ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν δημοκρατικῶν. Ἔχει εὐρεῖαν ἀμμώδη παραλίαν, ἥτις χρησιμεύει σήμερον διὰ λουτρά.

Ἡ πόλις εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰ παρ' αὐτὴν σῳζόμενα μεγαλιθικὰ λείψανα, ἀποτελούμενα ἀπὸ πολλὰς σειρὰς παραλλήλους μενχίρ, ἤτοι ὀρθίων λίθων, αἵτινες ἐκτείνονται ἐπὶ μῆκους 1.500 μ. ἀπὸ Α πρὸς Δ καὶ χωρίζονται εἰς τρεῖς ὁμάδας. Ἡ πρώτη ὁμὰς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνδεκα σειρὰς περιλαμβανούσας 874 μενχίρ, ἡ δευτέρα ὁμὰς ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα σειρὰς μὲ 855 μενχὶρ καὶ ἡ τρίτη ὁμὰς ἀπὸ 13 σειρὰς μὲ 262 μενχίρ. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα οἱ λίθοι οὗτοι ἀνήρχοντο εἰς 4000 περίπου. Οἱ πλεῖστοι εἶναι τοποθετημένοι ὡς ἀντεστραμμένοι κῶνοι, ὁ δὲ μέγιστος τούτων ἔχει 6 μέτρων ὕψος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος. Κατ' ἀποστάσεις μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν λοφίσκοι χώματος 12 μ. ὕψους, περικλείοντες ἀρχαίους τάφους. Μ. Δ. Β.

Κάρναλ (Karnal) /*Γεωγρ.*/. —1) Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ντέλχι τῆς Πέντζαμπ, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τζούμμα, Β τοῦ Ντέλχι. Ἐμβ. 8.482 τετρ. χλμ. Κάτ. 850.000. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι σῖτος, ὄρυζα, βάμβαξ καὶ σακχαροκάλαμον. Ὑπάρχουν πλεῖστα ἐργοστάσια ἐκκοκκίσεως καὶ πιέσεως τοῦ βάμβακος. Οὐδεμία περιφέρεια τῶν Ἰνδιῶν ἔχει ἀρχαιοτέραν ἱστορίαν τοῦ Κάρναλ· πᾶσα πόλις, χωρίον ἢ τοποθεσία ἐν αὐτῇ συνδέονται μὲ θρύλους, ἀναφερομένους ἐν τῇ Μαχαβαράτα. Αὐτὴ ἡ πόλις λέγεται, ὅτι ὀφείλει τὴν ἵδρυσίν της εἰς τὸν Ρατζᾶ Κάρνα, τὸν μυθικὸν νικητὴν τῶν Καουράβα, ἐν τῷ μεγάλῳ πολέμῳ, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ θέμα τοῦ ἐθνικοῦ ἔπους. Εἰς τὰ Ν τῆς ἐπαρχίας εὑρίσκεται ἡ Πάνιπατ, αἱ πεδιάδες τὰς ὁποίας, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, τρὶς ἀπετέλεσαν τὸ θέατρον μαχῶν, αἵτινες ἔκριναν τὴν τύχην τῆς Ἄνω Ἰνδίας. Ἐνταῦθα, τῷ 1526, ὁ Ἰμπραὴμ Λόντι καὶ ὁ μέγας στρατός του ἡττήθη ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μπαμπέρ. Τῷ 1556 ὁ Ἄκμπαρ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου τῆς μάχης διεκήρυξε τὰ δικαιώματα τοῦ οἴκου του, κατατροπώσας τὸν Ἰνδὸν στρατηγὸν τοῦ οἴκου Ἀντὶλ Σάχ. Ἐν Πάνιπατ ὡσαύτως, τῷ 1761, αἱ συνησπισμέναι δυνάμεις τῆς Μαχράττας ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀχμὰντ Σὰχ Ντουράνι. —2) Πρωτεύουσα τῆς ἄνω ἐπαρχίας, ἀπέχουσα 14 χλμ. τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τζούμμα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὸ Ντέλχι. Κάτ. 22.500. Ἔχει ὑφαντουργεῖα, ὑποδηματοποιεῖα, σημαντικὸν ἐμπόριον, ἐνταῦθα δὲ γίνεται ἐτησίως ἀγορὰ ἵππων. Δ. Σ. Δ.

Καρνάλης, *Ἀριστείδης*. Στρατιωτικὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (1809—1878). Καταταχθεὶς νεώτατος εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ Φαβιέρου, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας τοῦ Ἀγῶνος. Γενόμενος κατόπιν ἀξιωματικός, ἐφοίτησεν εἰς τὸ τότε νεοσύστατον στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων καὶ κατετάχθη κατόπιν εἰς τὸ πεζικόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων ἀξιωματικῶν τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἐποχῆς, μεταφράσας ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διαφόρους κανονισμοὺς ὑπηρεσίας καὶ ἀσκήσεων, διὰ πρώτην φορὰν ἐκδοθέντας ἐν Ἑλλάδι. Ἐπανειλημμένως ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Κάρναλις /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἄλλως *Κάραλις* (βλ.λ.). Ἀκρωτήριον, λιμὴν καὶ πόλις τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Σαρδοῦς. Σ. Ε. Λ.

καρναλλίτης (ὁ) (Carnallit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν διπλοῦν ἅλας τοῦ χλωριούχου καλίου (συλβίνου) καὶ χλωριούχου μαγνησίου ἔνυδρον τοῦ τύπου $KCl.\ MgCl_2.\ 6H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ ρομβικοῦ συστήματος ὑπὸ μορφὴν κρυστάλλων πυραμιδικὴν ψευδοεξαγωνικῆς συμμετρίας, παρουσιάζει δὲ θραυσμὸν κογχώδη, λάμψιν ὑελώδη, σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 1,6 καὶ εἶναι ἄχρους, ἐνίοτε ὅμως ὑπόλευκος, ὑποκίτρινος καὶ ἰδίως ἐρυθρός. Εἶναι λίαν εὐτηκτος καὶ εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διασπώμενος εἰς συλβίνην καὶ $MgCl_2$, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ ἁλατωρυχεῖα τῆς Στρασφούρτης τῆς Γερμανίας κ.ἀ. Γ. Θ.

καρναμπίκι, ἢ *καρναμπίτι* (τὸ) /*Βοτ.*/. Ἄλλη δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κράμβη ἡ λαχανώδης ἀνθοκράμβη*.

καρνάουβα (ἡ). Κοινὸν ὄνομα τοῦ καρναουβικοῦ κηροῦ (βλ. *κηρὸς* καρναουβικός). Σ. Γ.

καρναουβικὸν *ὀξὺ* /*Ὀργ. Χημ.*/. Λιπαρὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{24}H_{48}O_2$, ἀνευρεθὲν εἰς τὸν καρναουβικὸν κηρὸν καὶ τὴν λανολίνην. Σ. Γ.

καρναουβικὸς *κηρός*· βλ. *κηρὸς* καρναουβικός.

καρναουβυλικὴ *ἀλκοόλη* /*Ὀργ. Χημ.*/. Κεκορεσμένη μονοσθενὴς ἀλκοόλη τοῦ τύπου $C_{24}H_{50}O$, ἀπαντῶσα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρος ἐν τῇ λανολίνῃ. Σ. Γ.

Καρνάουστι (Carnoustie) /*Γεωγρ.*/. Λουτρόπολις τῆς κομιτείας Φόρφαρ, ἐν Σκωτίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης, 16 χλμ. Α.ΒΑ τῆς πόλεως Ντανντῆ. Κάτ. 5.358. Δ. Σ. Δ.

Κάρναπ (Karnap) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Ἔσσεν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βάννε—Ὀμπερχάουζεν. Κάτ. (1925) 9.186. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα σημαντικῆς παραγωγῆς. Θ. Κ.

Κάρναρβον (Carnarvon) /*Γεωγρ.*/. —1) Κομιτεία εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς Οὐαλλίας. Ἐμβ. 1495 τ. χλμ. Κάτ. 131.000. Ἡ χώρα εἶναι ὀρεινή, ἰδίως κατὰ τὸ κέντρον, ἔνθα ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Οὐαλλίας καὶ Ἀγγλίας, Σνόουντον (1180 μ.). Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ποταμῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔχουν γραφικωτάτους καταρράκτας, ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ Κάνγουεϊ, πλωτὸς εἰς μῆκος 22 χλμ. καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Ἰρλανδικὴν θάλασσαν. Ἡ κομιτεία εἶναι πλουσία εἰς ὀρυκτά. Τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Πεῦρυν ἀποσχολοῦν πολλὰς χιλιάδας ἐργατῶν, ἐξάγονται δὲ εἰς ἱκανὰς ποσότητας γαιάνθρακες, χαλκός, κασσίτερος, μόλυβδος καὶ σίδηρος. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι κριθὴ καὶ βρώμη.

—2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ Μέναϊ. Κάτ. 9.200. Ἡ πόλις εἶναι ὁ σταθμὸς τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων Segontium, σῴζονται δὲ πλεῖστα μέρη τῶν ἀρχαίων τειχῶν. Ἀπὸ τοῦ 873 ἦτο κατοικία τῶν Οὐαλλῶν πριγκίπων, σῴζονται δὲ τὰ ἐρείπια πλείστων μνημείων. Τὸ Κάρναρβον εἶναι ἐπὶ πλέον σταθμὸς ἐκδρομῶν καὶ θαλασσίων λουτρῶν. Δ. Σ. Δ.

— **Κάρναρβον** *κόλπος* (Carnarvon Bay) /*Γεωγρ.*/. Κόλπος τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης, κείμενος ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν κομιτειῶν Κάρναρβον καὶ Ἄγκλεσυ. Δ. Σ. Δ.

Κάρναρβον (Carnarvon), ***Γεώργιος - Ἐδουάρδος - Στάνχοπ - Μολινέ*.** Ἄγγλος αἰγυπτιολόγος, πέμπτος κόμις τοῦ Κάρναρβον (1866—1923). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἥτον καὶ τὸ κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν Καίμπριτζ. Κατὰ τὴν διάρκειαν μακροχρονίων ταξιδίων καὶ περιηγήσεων, ἐμελέτησε κατὰ βάθος τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολήν. Ἤρχισεν ἀνασκαφὰς περὶ τὰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ Χάουαρντ Κάρτερ, τῷ 1906, καὶ ἀνεκάλυψε τάφους τῆς ΙΒ' καὶ τῆς ΙΗ' δυναστείας ἐν τῇ Κοιλάδι τῶν Βασιλέων. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς του εἰς ἄλλο μέρος τῆς κοιλάδος, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1922, τῶν ἀντιθαλάμων τοῦ τάφου τοῦ Τουταγχαμών, βασιλέως τῆς ΙΗ' δυναστείας. Τὴν 16 Φεβρουαρίου 1923 ἠνοίχθη ὁ νεκρικὸς θάλαμος, τὴν δὲ 3 Ἰανουαρίου 1924 ἀνευρέθη ἡ σαρκοφάγος τοῦ βασιλέως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ λόρδος Κάρναρβον εἶχεν ἀποθάνει ἐν Αἰγύπτῳ τὴν 5 Ἀπριλίου 1923 συνεπείᾳ δηλητηριάσεως ἐκ δήγματος κώνωπος καὶ πνευμονίας. Δ. Σ. Δ.

—**Κάρναρβον** (Carnarvon), ***Ἐρρῖκος-Χάουαρντ-Μολινὲ-Ἔρμπερτ*.** Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, τέταρτος κόμις τοῦ Κάρναρβον (1831—1890). Εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἤρχισε νὰ διαδραματίζῃ ἐξέχοντα ρόλον ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων. Τῷ 1858 διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν καὶ τῷ 1866 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰσήγαγε νομοσχέδιον, τῷ 1867, δι' οὗ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Καναδᾶ καθίσταντο ὁμοσπονδία, ἀλλὰ παρῃτήθη πρὶν τοῦτο καταστῇ νόμος, λόγῳ διαφωνίας του πρὸς τὸν Δισραέλι. Ἀναλαβὼν πάλιν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1874, προσεπάθησε νὰ χορηγήσῃ τὸ αὐτὸ προνόμιον καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικήν, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τῷ 1878, διαφωνήσας πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ λόρδου Βήκονσφιλδ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, παρῃτήθη. Ὅτε τὸ κόμμα του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, τῷ 1885, διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη παρῃτήθη. Συνέγραψεν: «Ἀναμνήσεις τῶν Δρούσων τοῦ ὄρους Λιβάνου» (1860), «Ἀναμνήσεις ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πελοποννήσου» (1869). Ἐπίσης μετέφρασε τὸν «Ἀγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου (1879), μέρη τῆς «Ὀδυσσείας» (1886) καὶ τὸν «Προμηθέα Δεσμώτην» τοῦ Αἰσχύλου (1893). Δ. Σ. Δ.

καρναρέζα (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *εὐφορβία ἡ δενδρώδης*.

Καρνάσιον /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 454 (1928). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσορωτά*.

Καρνάσιον ***(Καρνειάσιον)*** /*Ἀρχ.*/. Ἄλσος ἱερὸν ἐκ κυπαρίσσων τῶν μεγάλων θεῶν, Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει τῆς Μεσσηνίας Οἰχαλίᾳ καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἀνδανίαν. Εἰς τὸ ἄλσος τοῦτο, ἐκτεινόμενον παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Χαράδρου, ὑπῆρχον ἀγάλματα τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος, τοῦ Ἑρμοῦ φέροντος κριὸν καὶ τῆς Κόρης (Περσεφόνης), ἐπικαλουμένης ἐνταῦθα Ἁγνῆς, καὶ ἐτελεῖτο σεμνὴ ἑορτὴ παρεμφερὴς πρὸς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Τὴν τελετὴν ταύτην ἐλέγετο ὅτι ἵδρυσεν ὁ ἐξ Ἐλευσῖνος υἱὸς τοῦ Κελαίνου Καύκων, καὶ ὅτι προήγαγεν εἰς τιμὴν ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονος Λύκος. Αἱ τελεταὶ εἶχον παύσει μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ β' Μεσσηνιακοῦ πολέμου, διότι ἠγνοεῖτο τὸ τυπικὸν αὐτῶν, ἤρχισαν δὲ πάλιν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα κτίσιν τῆς Μεσσήνης (369 π. Χ.), ὅτε ἀνευρέθη ἐντὸς ὑδρίας ἔλασμα ἐκ κασσιτέρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ἐπιγεγραμμένον τὸ τυπικὸν τῆς ὅλης τελετῆς τῶν μεγάλων θεῶν. Εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ταύτης ἐβοήθησαν, ὡς ἐλέγετο, αὐτοὶ οἱ θεοί, ὑποδείξαντος ἐν ὀνείρῳ αὐτοῦ τοῦ ἥρωος ἱδρυτοῦ τῆς λατρείας τῶν θεαινῶν Καύκωνος εἰς τὸν Μεσσήνιον Ἐπιτέλη τὸ χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε θάψει τὴν ἱερὰν βίβλον ὁ ἥρως Ἀριστομένης, ὅτε ἠναγκάσθη (668 π. Χ.) νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρίδα του εἰς τοὺς ἐχθρούς του Σπαρτιάτας. Περὶ τῶν ἐν τῷ Καρνασίῳ ἄλσει τελετῶν τῶν μεγάλων θεῶν διαφωτιστικωτάτη εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1858 ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸ χωρίον Κωνσταντίνους μεγάλη ἐπιγραφὴ τοῦ 93 π. Χ. Τὸν χῶρον τοῦ ἱεροῦ ἄλσους πιστεύεται ὅτι κατέχει σήμερον τὸ χωρίον *Δογαντζῆδες*, παρὰ τὸ ὁποῖον εὑρέθη καὶ ὡραιότατον ψηφιδωτὸν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (βλ. λ. *Ἀνδανία*). Τὸ ὄνομα τοῦ ἄλσους φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ πρὸ τῆς εἰς Μεσσηνίαν καὶ Λακωνίαν εἰσβολῆς τῶν Δωριέων λατρευομένου ἐν αὐταῖς θεοῦ *Κάρνου* (βλ. λ.) ἢ *Καρνείου*, μὲ τὸν ὁποῖον ἐταυτίσθη ἡ δωρικὴ θεότης Ἀπόλλων, ἕνεκα τῆς κοινότητος χαρακτήρων τών τινων. ΚΙΨ.

Καρνατικὴ (Carnatic ἢ Carnatak) /*Γεωγρ.*/. Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων εἰς περιοχὴν τῶν νοτίων Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν Γκὰτ καὶ τῆς ἀκτῆς Κορομάντελ, ἐν τῇ προεδρίᾳ τῆς Μαδρᾶς. Τὸ ὄνομά της παράγεται ἐκ τοῦ *κὰρ* (μαῦρος) καὶ *νάντου* (χώρα), δηλαδὴ «ἡ μαύρη χώρα». Ἐμβ. 114.983 τ. χλμ. Κάτ. 17.503.905. Ἡ περιοχή, καίτοι μὴ ἀποτελοῦσα πλέον πολιτικὴν ἢ διοικητικὴν διαίρεσιν, ἔχει μεγίστην ἱστορικὴν σπουδαιότητα. Ἀρχικῶς εἶχε διαιρεθῆ εἰς τὴν Βόρειον, τὴν Νότιον καὶ τὴν Κεντρικὴν Καρνατικήν, εἶχε δὲ διανεμηθῆ μεταξὺ τῶν βασιλείων τῆς Πανδύας καὶ τῆς Τσόλας, ἅτινα μετὰ τῆς Κεράλας ἀπετέλουν τὰ τρία ταμιλικὰ βασίλεια τῆς νοτίου Ἰνδίας. Ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς αἱ δυναστεῖαι αὗται διῴκουν τὴν χώραν διὰ πολυαρίθμων ἀνεξαρτήτων ἢ ὑποτελῶν ἡγεμόνων, τὰς μεταξὺ αὐτῶν δὲ ρήξεις καὶ πολέμους μαρτυροῦν τὰ ἀπειράριθμα ὀχυρὰ καὶ φρούρια, ἐρείπια τῶν ὁποίων στέφουν πᾶν σχεδὸν ὕψωμα

Digitized by Google

αὐτῆς. Ὁ ταμιλικὸς πολιτισμὸς εἶχε λάβει μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν τῇ χώρᾳ. τοῦτο δὲ ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸν πλοῦτον αὐτῆς, περιωνύμου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους διὰ τὰς μαργαριτοφόρους περιφερείας της. Τῶν περιοχῶν τούτων αἱ *Κόρκαι* [*Κόλχαι* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων], σήμερον ἀσήμαντον χωρίον, ἀλλ' ἄλλοτε πρωτεύουσα τῆς Πανδύας, ἀπετέλουν τὸ κέντρον, πολὺ πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλινίου, λόγῳ τῆς ἀποφράξεως τοῦ λιμένος της, ἡ πόλις εἶχε παρακμάσει, μεταφερθείσης τῆς πρωτευούσης εἰς Μαδοῦραν, ἥτις κατέστη βραδύτερον περιώνυμος ὡς κέντρον τῆς ταμιλικῆς φιλολογίας. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους π. Χ αἰῶνας μέγα θαλάσσιον ἐμπόριον διεξήγετο μεταξὺ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ταμιλικῶν βασιλείων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρακάλλα σφαγὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τῷ 215 μ. Χ., πᾶσα ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Εὐρώπης διεκόπη. Ἠκολούθησεν ἡ μωαμεθανικὴ κυριαρχία, ἔπειτα ἡ τῶν βασιλέων τοῦ Βιζαγιανάγκαρ καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ Καρνατικὴ διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Γκολκόνδας καὶ Μπιζαπούρ. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ χώρα ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ Ἀουραγκζέμπ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου ἀπέλαυσε σχετικῆς ἀνεξαρτησίας, διοικουμένη ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ ναβὰμπ τοῦ Ἄρκοτ, οἵτινες ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ νιζὰμ τῆς Χαϊντερμπάντ, ἐπεκτείναντος τὴν κυριαρχίαν του ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ν. Ἰνδίας ὡς ναβὰβ τῆς Καρνατικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ναβὰβ περιῆλθε, τῷ 1856, εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δ. Σ. Δ.

καρνὲ (τό). Λέξις γαλλικὴ (carnet), σημαίνουσα σημειωματάριον, πρόχειρον ἡμερολόγιον.

Καρνὲ (Carné), ***Λουδοβῖκος-Μαρκιανός***, *κόμης* —. Γάλλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1804—1876). Τῷ 1839 ἐξελέγη βουλευτής, τῷ δὲ 1863 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἀντὶ τοῦ Λιττρέ. Ἐδημοσίευσε πληθὺν ἄρθρων εἰς τὴν «Εὐρωπαϊκὴν ἐπιθεώρησιν», τὴν «Ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων», τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων» κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας», «Μελέται περὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας», «Ἡ Γαλλικὴ Μοναρχία κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα», «Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ δευτέρα αὐτοκρατορία» «Ἐν δράμα ὑπὸ τὴν τρομοκρατίαν» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Καρνεάδης Ὁ *Κυρηναῖος* ἢ *Λίβυς*, σχολάρχης τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ, ἱδρυτὴς τῆς νεοακαδημεικῆς ἐκείνης φιλοσοφικῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν σκεπτικισμὸν μετὰ τῆς διδασκαλίας τῆς πιθανότητος. Ἐγεννήθη ἐν Κυρήνῃ τῷ 214 π. Χ. καὶ ἀπέθανε τῷ 129 π. Χ. Ὁ πατήρ του ἐκαλεῖτο Ἐπίκομος ἢ Φιλόκομος. Ὁ Καρνεάδης ὑπῆρξεν ἐν τῇ σχολαρχίᾳ διάδοχος, ἴσως καὶ μαθητής, τοῦ Ἡγησίνου, ὁ τέταρτος σχολάρχης μετὰ τὸν Ἀρκεσίλαον. Ἤκουσε τὸν στωϊκὸν Διογένην τὸν ἐκ Βαβυλῶνος διδάσκοντα καὶ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὰ συγγράμματα τῶν Στωϊκῶν, καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Χρυσίππου, τῶν ὁποίων τὰς διδασκαλίας κατεπολέμησε μετὰ πολλῆς ὁρμῆς καθ' ὅλον του τὸν βίον, ὥστε λέγεται ὅτι εἶπέ ποτε «Εἰ μὴ Χρύσιππος ἦν, οὐκ ἂν ἦν Καρνεάδης». Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν μελέτην τῶν συγγραμμάτων τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὄντως εἶχεν ἀντλήσει θετικὰς ὠφελείας, ὥστε λέγεται ὅτι εἶχε λησμονήσει νὰ κόψῃ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του καὶ τοὺς ὄνυχας τῶν δακτύλων του. Πρὸς τὴν ἐπαρκῆ ταύτην γνῶσιν ὅλων τῶν προγενεστέρων φιλοσοφικῶν ἔργων συνέδεεν ὁ Καρνεάδης καὶ μεγάλην διαλεκτικὴν ὀξύνοιαν καὶ ρητορικὴν δεινότητα, τὴν ὁποίαν καθίστα ἰσχυροτέραν ὁ ἦχηρὸς τόνος τῆς φωνῆς αὐτοῦ, οὕτως ὥστε προσείλκυε πανταχόθεν μαθητάς, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ῥήτορες ἐπεζήτουν νὰ ἀκροῶνται τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ.

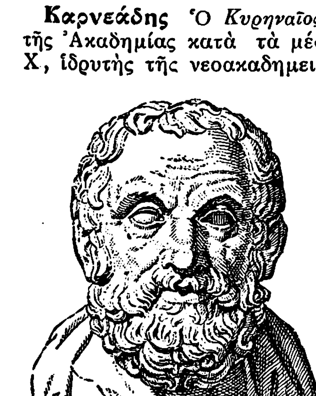

Καρνεάδης.

[Ἐκ μαρμαρίνης προτομῆς τῆς Φαρνεσιανῆς συλλογῆς (Μουσεῖον Νεαπόλεως).]

Εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν ὁ Καρνεάδης ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ Διογένους, τοῦ παλαιοῦ του διδασκάλου, καὶ τοῦ Κριτολάου. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καταδικασθῆ εἰς πρόστιμον 500 ταλάντων, διότι ἐδῄωσαν τὸν Ὠρωπόν. Ὁ Καρνεάδης καὶ οἱ δύο σύντροφοί του ἐπέτυχον νὰ ὑποβιβάσωσι τοῦτο εἰς 100 τάλαντα. Ἐπειδὴ ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς φιλόσοφοι, ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ διαμονῆς των, διὰ νὰ ὁμιλήσωσι δημοσίᾳ, καὶ οἱ πάντες ἤρεσαν. Ἡ ρωμαϊκὴ νεολαία, καθὰ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, ἑθέλχθη τοσοῦτον ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Καρνεάδου, ὥστε ἐγκατέλιπε τὰς διασκεδάσεις της, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν ὁμιλοῦντα Καρνεάδην. Ἡμέραν τινὰ εἰς μίαν δημηγορίαν του ὁ Καρνεάδης ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς δικαιοσύνης, τὴν δ' ἐπομένην ἀνήρεσε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ συμφέρον μόνον καθοδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς πράξεις του. Ἔπεισε καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ αὐτὸ ἀκροατήριον· καὶ τοῦτο κατετάραξε τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῆς Ρώμης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, Κικέρωνα καὶ Κάτωνα, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρησαν ἐπικίνδυνον τὴν περαιτέρω παραμονὴν τῶν τριῶν τούτων ἀνδρῶν ἐν Ρώμῃ. Ὁ Κικέρων ἐφοβήθη μήπως σαλευθῇ ἡ πίστις τῶν νέων εἰς τὸ κῦρος τοῦ δικαίου καὶ τῶν νόμων, ὁ δὲ Κάτων ἐφοβεῖτο μήπως ἡ εὐφράδεια καὶ ἡ γοητεία τῶν γνώσεων τῶν Ἑλλήνων τούτων ῥητόρων ἀσκήσωσιν ὀλεθρίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν νέων, οὕτως ὥστε θελγόμενοι ἐκ τῆς εὐγλωττίας τούτων νὰ προτιμήσωσιν ἐφεξῆς τὰ γράμματα ἀντὶ τῆς σκληρᾶς τέχνης τοῦ πολέμου. Οὕτως οἱ Ρωμαῖοι ἐπέσπευσαν τὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως καὶ ὁ Καρνεάδης ἐκπληρώσας ἐπιτυχῶς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Τῷ 137 ὁ Καρνεάδης, ἕνεκα γήρατος, ἀπεσύρθη τῆς σχολαρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν διεδέχθη αὐτὸν ὁ νεώτερος Καρνεάδης ὁ Πολεμάρχου, ἐπέζησεν ὅμως ἐπὶ 8 ἀκόμη ἔτη.

Ὁ Καρνεάδης ἀνῆκει εἰς ἐκείνους τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους, οἱ ὁποῖοι ἀφιερώθησαν μόνον εἰς τὴν προφορικὴν διδακτικὴν δρᾶσιν, οὐδὲν δὲ σύγγραμμα κατέλιπον. Πᾶν ὅ,τι περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ὁμιλιῶν τούτου γνωρίζομεν, ὀφείλομεν εἰς τὰς σημειώσεις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ κυρίως τοῦ Κλειτομάχου καὶ τοῦ Ζήνωνος τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας. Ὁ Στράβων χαρακτηρίζει τὸν Καρνεάδην ὡς τὸν ὁμολογουμένως ἄριστον μεταξὺ πάντων τῶν ἀκαδημαϊκῶν, ὁ δὲ Φιλόστρατος κατατάσσει τοῦτον μεταξὺ τῶν φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι ἕνεκα τῆς ῥητορικῆς εὐστροφίας των δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς σοφισταί («φιλοσοφήσαντες ἐν δόξῃ τοῦ σοφιστεῦσαι»). Ὁ Καρνεάδης θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας ἢ τρίτης καλουμένης Ἀκαδημίας, ἡ διδασκαλία του δὲ ἀποβλέπει εἰς δύο τινά: 1ον) Ν' ἀμφισβητήσῃ πᾶσαν δογματικὴν (ἰδιαιτέρως τὴν στωικὴν) περὶ γνώσεως θεωρίαν καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὴν περὶ πιθανοῦ διδασκαλίαν, τὴν τόσον χρήσιμον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, καὶ 2ον) Ν' ἀποδείξῃ ἀπιθάνους πλεῖστας μεμονωμένας θεωρίας τῶν δογματικῶν σχολῶν (καὶ ἰδίᾳ τῆς στωικῆς) καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς πιθανὰς ἄλλας, ἰδίᾳ ἠθικὰς θεωρίας.

Ὁ Καρνεάδης ἐπολέμησε τὰς διδασκαλίας τοῦ Χρυσίππου καὶ τῶν μαθητῶν τούτου Διογένους καὶ Ἀντιπάτρου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος εἶχε πολεμήσει τὰς θεωρίας τοῦ Ζήνωνος. Οὐδεμία ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων λειτουργιῶν τῆς γνώσεως, ἔλεγεν ὁ Καρνεάδης καταπολεμῶν τὸν δογματισμόν, οὔτε ἡ αἴσθησις, οὔτε ἡ παράστασις, οὔτε ἡ νόησις, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀσφαλὲς κριτήριον (τουτέστιν ὡς μέσον πρὸς διάκρισιν καὶ ἀπόδειξιν) τῆς ἀληθείας, διότι ὅλαι ἀνεξαιρέτως αἱ λειτουργίαι αὗται ὑπόκεινται εἰς πλάνας. Ἀσφαλῆ λοιπὸν καὶ βεβαίαν γνῶσιν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος περὶ οὐδενὸς πράγματος, ἀφοῦ οὐδὲν ἀσφαλὲς μέσον ἔχει νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ παράστασιν ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης. Καὶ ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ἀντίρρησιν τῶν ἀντιπάλων του ὅτι οὕτω διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ κριτηρίου καὶ διὰ τῆς «ἐποχῆς» (ἤτοι τῆς ἐπιφυλάξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐκφορὰν κρίσεώς τινος) καὶ ἡ σκόπιμος ἐνέργεια ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ (ὡς ἡ τέχνη, ἡ ἀρετή, ἡ ἐπιστήμη, ἡ εὐδαιμονία) καθίσταται ἀδύνατος, ὁ Καρνεάδης ἀντιτάσσει, ὅτι τὸ «ἀκατάληπτον» δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ «ἄδηλον». Δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ «ἄδηλον» ὅ,τι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αἰσθήσεως ὡς ἀληθὲς εἰς ἡμᾶς φαίνεται καὶ ἐπιδρᾷ ἐφ' ἡμῶν κατὰ τρόπον πειστικόν, τουτέστι τὸ φαινόμενον ἀληθές, καὶ «τὸ πιθανόν» (= τὸ πεῖθον ἡμᾶς). Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ «κατάληψις» (τουτέστι γνῶσις ἀποκλείουσα τὴν πλάνην ἀπολύτως), ὑπάρχει ὅμως τὸ «πιθανόν», καὶ οὕτως ὁ Καρνεάδης ἔγινεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς διδασκαλίας τοῦ «πιθανοῦ» ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ. Διακρίνει δὲ τρεῖς βαθμοὺς πιθανότητος. Ὁ κατώτατος βαθμὸς τῆς πιθανότητος παράγεται, ὅταν μία παράστασις προξενῇ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀληθείας ὑπὲρ ἑαυτῆς, χωρὶς αὐτὴ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλας παραστάσεις. Ὁ ἀμέσως ἀνώτερος βαθμὸς παράγεται, ὅταν ἡ ἐντύπωσις ἐκείνη τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται διὰ τῆς συμφωνίας ὅλων τῶν μετὰ ταύτης συνδεομένων παραστάσεων καὶ ὁ τρίτος καὶ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς πιθανότητος παράγεται, ὅταν πολλαχῶς ἐξελεγχθεῖσα μία παράστασις ἀποδειχθῇ ἀληθής. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ παράστασις καλεῖται «πιθανή», εἰς τὴν δευτέραν «πιθανὴ καὶ ἀπερίσπαστος» καὶ εἰς τὴν τρίτην «πιθανή, ἀπερίσπαστος καὶ περιωδευμένη». Ποικίλαι ἄλλαι διαβαθμίσεις πιθανότητος εἶναι δυναταὶ ὡς διάμεσοι τῶν τριῶν ὡς ἀνωτέρω βαθμῶν. Πλὴν τῆς κριτικῆς ταύτης τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως, ὁ Καρνεάδης κατεπολέμησε καὶ τὰς περὶ θεῶν δοξασίας τῶν στωϊκῶν δι' εὐφυῶν καὶ λεπτῶν ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποίησε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ Κικέρων ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «De natura deorum». Ἡ πολεμικὴ τοῦ Καρνεάδου κατὰ τῶν περὶ εἱμαρμένης δογματικῶν διδασκαλιῶν τῶν Στωϊκῶν καὶ ἡ θεωρία του περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως διέπονται ὑπὸ πνεύματος πρακτικῆς ἠθικῆς, ἵνα ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν συνείδησιν τῆς ἠθικῆς αὐτῶν εὐθύνης. Τὴν στωϊκὴν διδασκαλίαν, ὅτι πᾶν ὅ, τι συμβαίνει «καθ' εἱμαρμένην» συμβαίνει, ὁ Καρνεάδης θεωρεῖ ἐπικίνδυνον εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐθύνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας πᾶσα ἠθικὴ πρᾶξις στηρίζεται. Ὡς μέγιστον τῶν ἀγαθῶν θεωρεῖ τὸ νὰ ἀπολαύῃ τις «τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν», τουτέστιν ἀρτιότητα τοῦ σώματος καὶ τῶν μελῶν, ὑγείαν, κανονικὴν καὶ καλὴν διάπλασιν τῶν αἰσθητηρίων, ἀπαλλαγὴν τοῦ πόνου, δύναμιν, κάλλος, ἀλλὰ καὶ τὰ φυσικὰ σπέρματα τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν προτερημάτων Τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος μόνον διὰ τῆς ἀρετῆς. Τὸ στωϊκὸν θεμελιῶδες δόγμα «τὸ μηδὲν ἀναιτίως γίγνεσθαι», δὲν θέλει ν' ἀμφισβητήσῃ ὁ Καρνεάδης, προσθέτει ὅμως ὅτι ἑκάστη αἰτία εἶναι μέλος μιᾶς ἄνευ ἀρχῆς σειρᾶς αἰτιώδους ἀλληλουχίας.

Καταπολεμῶν οὕτως ὁ Καρνεάδης τὰ χονδροειδῆ αἰσθησιοκρατικὰ δόγματα τῶν Στωϊκῶν καὶ διατηρῶν τὴν ἰδεαλιστικὴν παράδοσιν ἔμεινε, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, πιστὸς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ πλατωνισμοῦ. Καὶ γενικῶς ὁ Καρνεάδης δὲν ὑπῆρξε μόνον ῥήτωρ δεινός, ἀλλὰ καὶ διαλεκτικὸς πρώτης τάξεως καὶ φιλόσοφος βαθύς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Zeller*, Phil. d. Griechen.— *Geffers*, De Arcesilae successoribus (Gött. 1845).— *C. Vick*, Quaestiones Carneadeae (Diss. Rost. 1901).— *Martha*, Le philosophe Carnéade à Rome, dans les Études morales sur l' antiquité (Paris 1883).—*H. Mutschmann*, Die Stufen der Wahrscheinlichkeit bei Carneades (ἐν «Rheinsches Museum», τόμ. 66 1911). Δ. Μ. ΜΙΣΥΡΛΗΣ

— **Καρνεάδης ὁ νεώτερος.** Ἕλλην φιλόσοφος, μαθητὴς (πιθανῶς δὲ καὶ συγγενὴς) τοῦ περιφήμου *Καρνεάδου* τοῦ *Κυρηναίου*, ὅν, ἀποσυρθέντα ἕνεκα τῆς γεροντικῆς του ἡλικίας τῷ 137 τῆς σχολαρχίας, διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀκαδημίας, ἣν ἐτήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του τῷ 131 π. Χ. Δ. Μ. Μ.

Καρνεάτης [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τὸ Δ. μέρος τοῦ καταλήγοντος πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Φλιασίας ὄρους *Κηλῶσσα* ἢ *Κηλοῦσα*, νῦν καλούμενον *Μεγαλοβοῦνι*. Ἐξ αὐτοῦ πηγάζει ὁ εἷ. τῶν δύο μεγάλων βραχιόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ Ἀσωποῦ, ἑνούμενος κατὰ τὰ μέσα τοῦ ὄρους μετὰ τοῦ ἐκ ΝΑ. ἐρχομένου ἑτέρου βραχίονος (*Στράβ.* 382). Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς πόλεως *Καρνέας* (νῦν *Βότσικα*). Π. Ν. Π.

καρνεγία (ἡ) (Carnegiea) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κηριωδῶν* (Cereoideae) τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπουντιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐν μόνον εἶδος, *καρνεγίαν τὴν γιγάντειον* (Carnegiea gigantea), ἰθαγενὲς τῶν περιοχῶν τῆς Ἀριζόνας κλπ. Εἶναι κάκτος σαρκώδης, φθάνουσα συχνότατα εἰς ὕψος 10 μέτρων, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῆς μορφῆς της ἐπονομαζομένη καὶ *καρκίνος κάκτος* (Cancer cactus). Κ. ΠΑΠ.

Καρνέγκι (Carnegie). ***Ἀνδρέας.*** Ἀμερικανὸς μεγαλοβιομήχανος καὶ φιλάνθρωπος (1835—1919). Ἐγεννήθη ἐκ πτωχῶν γονέων ἐν Ντόνφερμλιν τῆς Σκωτίας καὶ μετηνάστευσε μετὰ τοῦ πατρός του τῷ 1847 εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἐγκατασταθεὶς ἐν Πιττσβούργῳ τῆς Πενσυλβανίας. Κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ὡς ἐργάτης βαμβακοϋφαντουργείου καὶ εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν εἰσῆλθεν ὡς βοηθὸς εἰς τὸ τηλεγραφεῖον τοῦ Πιττσβούργου. Συμπληρώσας τὴν μόρφωσίν του προσελήφθη μετά τινα ἔτη ὡς τηλεγραφητὴς εἰς τοὺς σιδηροδρόμους τῆς Πενσυλβανίας. Κατόπιν ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ τηλεγραφείου τοῦ Πιττσβούργου καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς «Ἑταιρείας κλιναμαξῶν Γούντροφ», τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα μικρὰ κέρδη ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς περιουσίας τοῦ Καρνέγκι, ἥτις ηὐξήθη ἁλματωδῶς διὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς «Στέρεϋ φάρμ», εὐφορωτάτης περιοχῆς ἐλαιοδένδρων. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιμελητὴς τῶν στρατιωτικῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἀνατολικῶν τηλεγράφων, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων βιομηχανιῶν σιδήρου καὶ χάλυβος, κατορθώσας νὰ προσελκύσῃ

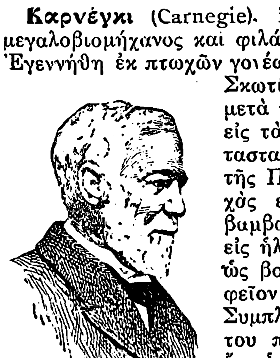

Ἀνδρέας Καρνέγκι.

Digitized by Google

εἰς ταύτας τεράστια κεφάλαια καὶ ἀποκληθεὶς «βασιλεὺς τοῦ σιδήρου». Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ βιομηχανίαι, τὰς ὁποίας εἶχε δημιουργήσει, ἦσαν τὰ ἐργοστάσια χάλυβος τοῦ Ἔδγαρ Θόμψων, τοῦ Χάρτμαν, τοῦ Κεΰστον Μπρὶτζ Οὐόρκς, αἱ ὑψικάμινοι Λόνσυ καὶ Γιοῦνιον, ἡ Φρὶκ Κὼκ Κόμπανυ καὶ ἄλλαι. Τῷ 1868 εἰσήγαγεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὴν μέθοδον Μπέσσεμερ πρὸς κατασκευὴν χάλυβος, ἱδρύσας τὰ ἐργοστάσια χάλυβος Πιττσβούργου Μπέσσεμερ. Τῷ 1888 ἐγένετο ὁ κυριώτερος μέτοχος τῶν ἐργοστασίων χάλυβος Χόμστωντ καὶ τῷ 1899 συνήνωσε πάσας τὰς ἑταιρείας χάλυβος, εἰς τὰς ὁποίας ἐνδιεφέρετο, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑταιρεία χάλυβος Καρνέγκι καὶ Σίας», ἡ ὁποία τῷ 1901 ἐξειλίχθη εἰς τεράστιον τράστ, τὴν παγκοσμίου φήμης «Ἑταιρείαν τοῦ χάλυβος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν» (United States Steel Corporation). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Καρνέγκι ἀποσυρθεὶς τῆς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεών του, ἀφῆκε ταύτην εἰς τὸν Πῆρπον Μόργκαν, πωλήσας τὸ μερίδιόν του ἀντὶ 100.000.000 λιρῶν. Ἔκτοτε ἀφωσιώθη εἰς ἔργα ἀγαθοεργίας καὶ φιλανθρωπίας, ὑπερβαλὼν πάντα ἄλλον Ἀμερικανὸν ἑκατομμυριοῦχον εἰς τὰς δωρεὰς πρὸς κοινωφελεῖς σκοπούς. Τῷ 1911 αἱ φιλανθρωπικαὶ αὐτοῦ δωρεαὶ ὑπελογίζοντο εἰς 179.500.000 δολλάρια, εἰς τὸ ὁποίας εἶχε προσθέσει κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας του, ἐξ ὧν τὰ 53.000.000 εἶχε διαθέσει εἰς δημοσίας βιβλιοθήκας, τὰ 15.000.000 εἰς ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, 10.000.000 διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἰδέας τῆς διεθνοῦς εἰρήνης (Carnegie Peace Foundation, 1910), 10.000.000 εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Σκωτίας, 20.000.000 εἰς σχολὰς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, 20.000.000 εἰς σχολὰς ἄλλων χωρῶν, 18.000.000 εἰς τὰ ἰνστιτοῦτα τοῦ Πιττσβούργου καὶ τῆς Βασιγκτῶνος, 10.000.000 ὑπὲρ τῶν διακρινομένων εἰς προσπαθείας πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, 1.750.000 διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ μεγάρου τοῦ Διεθνοῦς Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου τῆς Χάγης, 15.000.000 διὰ τὸ βραβεῖον τοῦ ἡρωϊσμοῦ (1904). Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη προσέθεσε καὶ νέας δωρεάς, διαθέσας δι' αὐτὰς τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ὑπολειφθείσης περιουσίας του. Ἡ διαθήκη του, ἀνοιγεῖσα μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀπέδειξεν ὅτι εἶχε διαθέσει ἤδη, ὅταν εὑρίσκετο ἐν τῇ ζωῇ, σχεδὸν τὸ σύνολον τῆς περιουσίας του, καὶ δὲν ὑπελείποντο παρὰ μόνον περὶ τὰ 4.000.000 λιρῶν διὰ τοὺς συγγενεῖς του καί τινας ἄλλας δωρεάς. Συνέγραψε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἀνὰ τὸν Κόσμον» (1884), «Θριαμβεύουσα δημοκρατία» (1886), «Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ πλούτου» (1900), «Ἡ αὐτοκρατορία τῶν ἐπιχειρήσεων» (1902), «Ἡ ζωὴ τοῦ Τζαίημς Οὐάττ» (1905), «Προβλήματα τῆς σήμερον» (1909), «Ἱστορία τῆς ζωῆς μου» κτλ. Μ. Δ. Β.

Καρνέγκι (Carnegie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἀλλεγκένυ τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέχουσα 13 χλμ. ΝΔ τοῦ Πιττσβούργου. Κάτ. 12.000. Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ συνδέεται μετὰ τοῦ Πιττσβούργου δι' ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου. Ἐσχηματίσθη τῷ 1894 διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν συνοικισμῶν Τσάρτιερς καὶ Μάνσφιλδ, ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ πλουσίου φιλανθρώπου *Ἀνδρέου Καρνέγκι*, ἱδρυτοῦ τῆς ὁμωνύμου ἐν τῇ πόλει βιβλιοθήκης, ὀρφανοτροφείου καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. Εἶναι κέντρον ἐξαγωγῆς γαιανθράκων, περιέχει δὲ βιομηχανίας σιδήρου, μολύβδου, ὑάλου καὶ λευκοσιδήρου. Δ. Σ. Δ.

Καρνεζέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰρίων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας, ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 93.

Κάρνεζι, ἢ *Κάρνετζι* (Carnegie). Ἀμερικανὸς μεγαλοβιομήχανος· βλ. *Καρνέγκι*.

Καρνεῖα (τά), (καὶ ***Κάρνεια*** καὶ ***Κάρνεα***) *[Ἀρχ.]*. Μεγάλη ἑορτὴ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, τελουμένη κατὰ τετραετίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος κατὰ τὸν Κάρνειον μῆνα. Ἦτο αὕτη πολεμικοῦ χαρακτῆρος, ὡς τὰ ἐν Ἀθήναις Βοηδρόμια, ἤρχιζε τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τοῦ προρρηθέντος μηνὸς καὶ διήρκει ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐστήνοντο παρὰ τὴν πόλιν ἐννέα σκιάδες, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων διέμενον ἐννέα ἄνδρες, ὑπακούοντες, ὡς ἐν στρατοπέδῳ, εἰς πάντα τὰ προστάγματα τοῦ κήρυκος. Τῶν θυσιῶν τῆς ἑορτῆς ἐπεμελεῖτο ἱερεύς, *Ἀγητὴς* καλούμενος (διὰ τοῦτο καὶ ἡ σπουδαιοτέρα ἡμέρα τῆς ἑορτῆς ἐλέγετο *Ἀγητόρια* καὶ *Ἀγητόρειον)*, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν λεγομένων Καρνεατῶν, οἵτινες ἦσαν ἄγαμοι Σπαρτιᾶται, πέντε ἐξ ἑκάστης φυλῆς, κληρούμενοι διὰ μίαν τετραετίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔλθουν εἰς γάμον. Ἡ λαμπρότης τῆς ἑορτῆς ηὔξησε κατὰ τὴν 20ὴν ὀλυμπιάδα (676 π. Χ.), ὅτε εἰς τοὺς ἄλλους ἀγῶνας αὐτῆς προσετέθη καὶ μουσικός (τελούμενος, πιθανώτατα, ἐν τῇ ἐν Σπάρτῃ Σκιάδι) ὑπὸ τοῦ κληθέντος πρὸς διαλλαγὴν τῶν φατριῶν τῆς Σπάρτης Λεσβίου ἀοιδοῦ Τερπάνδρου. Κύριος ὅμως χαρακτὴρ τῆς ἑορτῆς ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ διαφόρων χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων (βλ. *Βεκκήρου* «Ἀνέκδοτα» 1.305.25) καὶ τῆς βουστροφηδὸν ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Καρνεονίκου *Αἰγλάτα* (βλ. «Τεσσαρακονταετηρὶς καθηγεσίας Κ. Κόντου» σ. 275 κ.ἑξ.), ὁ ἀγὼν τῶν σταφυλοδρόμων, οἵτινες κατεδίωκον ἄνθρωπον περιβεβλημένον στέμματα (ἔρια συμπεπιεσμένα, παρεμφερῆ πρὸς ταινίαν). Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁσάκις κατελαμβάνετο ὁ διωκόμενος, προσεδοκᾶτο ἀγαθόν τι διὰ τὴν πόλιν, ὁσάκις δὲ διέφευγε τοὺς διώκοντας, κακόν. Εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα ἐνίκησεν ὁ Αἰγλάτας, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παραστάσεως τῆς ἀφιερωθείσης εἰς τὸν Κάρνειον στήλης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζονται στέμματα. Ὑπεστηρίχθη, χωρὶς νὰ εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Καρνείων περιέφερον καὶ πλοῖον μὲ ἄγαλμα ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ *Καρνείου Ἀπόλλωνος*, ὅστις καὶ *Στεμματίας* ἐκαλεῖτο, διότι ἦτο κεκοσμημένον τὸ ἄγαλμά του ὡς καὶ τὸ πλοῖον διὰ στεφάνου, διχήλου στεμματιαίου καλουμένου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ τῆς Ναυπάκτου εἰς τὴν Πελοπόννησον διαβάσεως τῶν Δωριέων. Πιθανώτερον ὅμως εἶναι, ὅτι τὰ Καρνεῖα ἐτελοῦντο ἐν Λακωνικῇ καὶ πρὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων πρὸς τιμὴν τοῦ ἐγχωρίου θεοῦ *Κάρνου* ἢ *Καρνείου*, μὲ τὸν ὁποῖον ἐταυτίσθη ὁ Ἀπόλλων τῶν Δωριέων. Καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, συμπιπτούσης πως, χρονικῶς, μὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὡς καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν ἄλλων ἑορτῶν, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέφευγον νὰ ἐκστρατεύωσι, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (*Ἡροδ.* ΣΤ' 106 καὶ Ζ' 206, *Θουκυδ* Ε' 54 καὶ ἀλλαχοῦ), καὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μετάσχωσιν οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ εἰς τὰς Θερμοπύλας ἀπέστειλαν μικρὰν στρατιὰν καὶ κατὰ τὸ 419 π. Χ. ἠμποδίσθη ὁ Ἆγις νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἐπιδαυρίων, τῶν ὁποίων τὴν χώραν ἐλυμαίνοντο οἱ Ἀργεῖοι, ἕνεκα τῶν Καρνείων. Καρνεῖα ἐτελοῦντο ἐκτὸς τῆς Σπάρτης καὶ ἐν Θήρᾳ καὶ ἐν Κυρήνῃ καὶ πιθανώτατα εἰς ἄλλας πόλεις (Γύθειον, Λᾶν, Οἴτυλον, Λεῦκτρα Λακωνίας, Καρδαμύλην, Φαράς, Οἰχαλίαν, Σικυῶνα καὶ ἀλλαχοῦ), εἰς τὰς ὁποίας ἐλατρεύετο ὁ Κάρνειος. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἡ ἀναθηματικὴ στήλη τοῦ Αἰγλάτα.

Καρνειάσιον ἄλσος *[Ἀρχ.]* βλ. *Καρνάσιον*.

Καρνεΐν, ἢ ***Καρναΐν*** *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀχυρὰ πόλις τῆς Παλαιστίνης, κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἰορδανίᾳ. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος ἐκυρίευσε τὴν πόλιν καὶ κατέστρεψε τὸ ἐν αὐτῇ τέμενος. Κατά τινας εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Ἀσταρὼθ Καρναΐν* (βλ. λ.), ἡ ἐκδοχὴ ὅμως αὕτη δὲν φαίνεται πιθανή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπὸ ἄλλων ἀρχαιολόγων ὑποστηριζομένην, καθ' ἣν τὸ Καρνεῒν ταυτίζεται πρὸς τὸ *Καρνίον* (βλ. λ.). Χ. Δ.

Κάρνειος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. —1) Ἐπίθετον τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπικαλουμένου οὕτως ἐν Λακωνικῇ, Μεσσηνίᾳ καὶ πολλαῖς τῶν δωρικῶν ἀποικιῶν (Θήρᾳ, Κυρήνῃ καὶ ἀλλαχοῦ). Τὸ ἐπίθετον Κάρνειος ἦτο ταυτόσημον μὲ τὰ ἐπίθετα τοῦ Ἀπόλλωνος Νόμιος, Ἐπιμήλιος, Ποίμνιος κ.τ.λ., ἅτινα σημαίνουσι τὸν προστάτην τῶν ποιμένων καὶ τῶν ποιμνίων αὐτῶν θεόν. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ παράδοσις, ὅτι ὁ Ἀπόλλων ὠνομάσθη Κάρνειος ἀπὸ κρανειῶν (καθ' ὑπέρθεσιν τοῦ ρ) τοῦ ἐν Ἴδῃ τῆς Τροίας ἱεροῦ ἄλσους του ὅτε διὰ θυσιῶν τῶν Ἀχαιῶν ἐξημμενίσθη καὶ κατέπαυσε τὴν κατ' αὐτῶν ὀργήν του, διότι ἐκ τῶν κρανειῶν τοῦ ἄλσους του ἔκοψαν τὰ ξύλα, διὰ τῶν ὁποίων κατεσκεύασαν τὸν Δούρειον ἵππον (*Παυσ.* Γ' 13,5).

—2) Ἴδιος ἐπιχώριος θεὸς ἐν Λακωνικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ, καὶ *Κάρνος* (βλ. λ.) καλούμενος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐταυτίσθη ὁ Ἀπόλλων μετὰ τὴν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων.

—3) Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῆς Λητοῦς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη καὶ τὴν μαντικὴν εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος του ἐν Ἴδῃ τῆς Τροίας. ΚΑΨ.

Καρνεῖος, ἢ ***Καρνήϊος*** *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος ἑλληνικὸς μήν, ἰδίως ἐν τοῖς δωρικοῖς μηνολογίοις ἀπαντῶν, ἀφιερωμένος εἰς τὴν λατρείαν τοῦ *Καρνείου Ἀπόλλωνος*. Ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς κυρίως, εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον παρὰ Λακεδαιμονίοις καὶ Ἐπιδαυρίοις, εἰς μεγάλην Ἑλλάδα παρὰ Ἀκραγαντίνοις, Ταυρομενίταις, Συρακοσίοις καὶ εἰς τὰς νήσους ἐν Κρήτῃ παρὰ Γορτυνίοις καὶ Κνωσίοις, ἐν Ῥόδῳ παρὰ Λινδίοις, ἐν Καλύμνῳ καὶ ἐν Νισύρῳ. Κατὰ πληροφορίαν τοῦ Πλουτάρχου ἀντεστοίχει πρὸς τὸν ἀττικὸν Μεταγειτνιῶνα Αὔγουστος - Σεπτέμβριος). Π. Ν. Π.

Καρνεΐσκος. Ἐπικούρειος φιλόσοφος, ζήσας κατὰ τὸν Γ' ἢ Β' π. Χ. αἰῶνα, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλοδήμου. Ἔγραψε φιλοσοφικὸν διάλογον ἐπιγραφόμενον «Φιλίστας», ἐν τῷ ὁποίῳ συνεζητεῖτο ἡ φιλία καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς, κατεπολεμοῦντο δὲ αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δοξασίαι τοῦ Πραξιφάνους. Τοῦ διαλόγου τούτου μόνον τοῦ β' βιβλίου ἐσώθησαν ἀποσπάσματά τινα. Ν. Λ.

καρνεόλιον (τὸ) (Carneol ἢ Karneol) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ πυριτίου (SiO_2) κρυπτοκρυσταλλικὸν εἰς στιφρὰ συσσωματώματα. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ χαλκηδονίου μὲ χρῶμα κιτρινέρυθρον ἕως αἱματέρυθρον, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα 7, εἰδικὸν βάρος 2,5—2,6 καὶ λάμψιν στεατώδη ἢ ὑελώδη. Χρησιμοποιεῖται ὡς πολύτιμος λίθος καθὼς καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν καλῶν τεχνῶν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων. Γ. Β.

Καρνέσι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας χωρίου *Κλειτορία* Ἄνω (βλ. λ.).

— *[Ἱστορ.]* Παρὰ τὸ *Καρνέσι* ἐστρατοπεύδευσε ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, ὅστις περιήρχετο τὴν βόρειον Πελοπόννησον τῷ 1827, δεχόμενος τὴν προσκύνησιν τῶν ἐπαναστατῶν. Ἦτο ἡ ἐποχή, καθ' ἣν οἱ ναύαρχοι τῶν προστατίδων Δυνάμεων ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀξιωματικοὺς νὰ τὸν εἰδοποιήσουν περὶ τῆς ἀνακωχῆς. Μετὰ βαρυθυμίας ἀκούσας τὴν εἴδησιν ὁ Ἰμπραὴμ ἐκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ του πρὸς συνέχισιν τῆς ἐνεργείας τοῦ προσκυνήματος. Καθ' ὃν ὅμως χρόνον ὁ Νενέκος ἐφονεύετο, τῇ διαταγῇ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐπὶ κεφαλῆς δισχιλίων

Digitized by Google

ἐπαναστατῶν ἔφθασεν εἰς Καρνέσι καὶ ἐκυρίευσε τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κρατηθῇ, διότι μέρος τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ μετὰ πολλῶν τηλεβόλων κατέφθασε καὶ κατόπιν μάχης, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 20 Αἰγύπτιοι καὶ 7 Ἕλληνες, οἱ τελευταῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν. Ἐπανέφεραν ὅμως προχωροῦντες τοὺς προσκυνήσαντας εἰς τὴν εὐθεῖαν τοῦ καθήκοντος ὁδόν. Γ. Δ. Κ.

Κάρνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Αἰολίδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ἀγνώστου ταυτότητος. —2) Πόλις τῆς Φοινίκης, ἄλλως καλουμένη *Κάρνος* (βλ. λ.).

Καρνήϊος *['Αρχ.]*. Μὴν παρ' ἀρχαίοις (βλ. *Καρνεῖος*).

Καρνία *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρνιόλη*.

Καρνιὲρ (Carnières) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ 8 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Καμπραί, περίφημος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ σῳζομένην γοτθικοῦ ῥυθμοῦ ἐκκλησίαν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἔχει διυλιστήρια σακχάρεως, βαμβακοϋφαντουργίαν καὶ λατομεῖα λευκολίθου. Κάτ. 1.950. Μ. Ν. Δ.

Καρνικαὶ ***Ἄλπεις*** *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν νοτιοανατολικῶν ἀσβεστολιθικῶν ὀροσειρῶν τῶν Ἄλπεων, ἀποτελοῦσα συνέχειαν πρὸς Α τῶν Δολομιτικῶν Ἄλπεων. Τὸ ὄνομά των προῆλθεν ἐκ τῶν ἀρχαίων Κάρνων, γαλατικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος κατῴκει τὴν περὶ αὐτὰς χώραν. Σχηματίζουσι τρεῖς διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων ὀροσειράς, τὴν κεντρικήν, τὴν καὶ σπουδαιοτέραν τῶν ἄλλων, διήκουσαν ἀπὸ ΔΒΔ πρὸς ΑΝΑ καὶ ἔχουσαν μῆκος 100 περίπου χλμ. καὶ πλάτος 15, τὴν ὀροσειρὰν τοῦ *Γκάϊλ*, πρὸς Β τῆς κεντρικῆς, καὶ τὴν ὀροσειρὰν τοῦ *Φριούλ*, πρὸς Ν, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀδρία. Ἡ κεντρικὴ ὀροσειρὰ ἄρχεται πρὸς Δ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Πούστερταλ καὶ φθάνει μέχρι τοῦ αὐχένος τοῦ Τάρβις, ὁπόθεν διέρχονται διάφοροι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀπὸ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἰταλίαν, σχηματίζει δὲ εἶδος ὑψηλοῦ τείχους, καθορίζοντος σήμερον τὸ ὅριον μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας. Τούτου αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι τὸ *Κόλλιν Κόφελ* (2810 μ.) καὶ τὸ *Παράλυπα* (2690 μ.). Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Γκάϊλ χωρίζεται ἀπὸ τῆς κεντρικῆς διὰ τοῦ αὐχένος *Κάρλιτσερ Τάουερν* (1518 μ.), περιβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γκάϊλ πρὸς Ν. καὶ Δραύου (Drau) πρὸς Β, καὶ ἔχει ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Σάντ Σπίτς* (2801 μ.). Τέλος, ἡ τρίτη ὀροσειρὰ τοῦ Φριούλ, ἡ ἄλλως καλουμένη *Βενετικαὶ Ἄλπεις*, σχηματίζει ὑψίστην κορυφὴν τὸ ὄρος *Κριντόλα* (2583 μ.). Παρὰ τὰς διαφόρους διαβάσεις τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων, ἰδίως δὲ παρὰ τὸν αὐχένα τοῦ *Πλαίκενπας* (Plökenpass), εἰς τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς, συνήφθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μάχαι μεταξὺ τοῦ ἰταλικοῦ καὶ τοῦ αὐστρογερμανικοῦ στρατοῦ. Χ. Δ.

καρνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καρνίαν ἢ *Καρνιόλην* (βλ. λ.).

Καρνιόλη, ἡ ***Καρνία*** (ἰταλ. Carniola, γερμ. Krain, σλοβεν. Krany, κροατ. Krajina, γαλλ. Carniole) *[Γεωγρ.]*. Χώρα κειμένη παρὰ τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ Ἀδρία καὶ ἀποτελοῦσα μέχρι τοῦ 1928 δουκᾶτον τῆς Αὐστροουγγαρίας. Σήμερον ἀνήκει τὸ ἓν μὲν τμῆμα αὐτῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὸ δ' ἕτερον εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Ὁρίζεται πρὸς Β μὲν ὑπὸ τῆς Καρινθίας καὶ τῆς Στυρίας, πρὸς Α ὑπὸ τῆς Κροατίας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Δαλματίας καὶ τῆς Ἰστρίας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Βενετίας καὶ τοῦ κόλπου τῆς Τεργέστης. Τὸ ἔδαφος τῆς Καρνιόλης εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ὀρεινόν, καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν ΝΑ ὀροσειρῶν τῶν Ἄλπεων. Τὸ βορειότερον τμῆμα αὐτῆς διασχίζεται ὑπὸ τῶν *Ἄλπεων τῆς Καρνιόλης*, εἰς δὲ τὸ κεντρικὸν ὑψοῦνται αἱ *Ἰουλιαναὶ Ἄλπεις*. Μεταξὺ τῶν ὀρέων σχηματίζονται στεναὶ κοιλάδες, πρὸς τὰς ὁποίας κατέρχονται πλῆθος ποταμῶν καὶ χειμάρρων, ὧν σπουδαιότεροι ὁ *Σαῦος*, ὁ *Γκούρκ*, ὁ *Τζάγερ* καὶ ὁ *Λάϊμπνιτς*. Ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων φύονται ἀπέραντα δάση, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων, μαζὶ μὲ τὰ εἰς τὰς κοιλάδας παραγόμενα προϊόντα, σταφυλάς, ὀπώρας καὶ λαχανικά, ἀποτελοῦσι τὸν ἀγροτικὸν πλοῦτον τῆς χώρας. Ἡ κτηνοτροφία ἐπίσης εἶναι ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένη, ἀποφέρουσα εἰς τὴν χώραν πολλὰς προσόδους. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Καρνιόλης εἶναι πλούσιον εἰς σιδηροῦχα καὶ ὑδραργυροῦχα μεταλλεύματα καὶ μάρμαρον. Ἡ βιομηχανία καὶ ἡ βιοτεχνία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμέναι, ἰδίως εἰς τοὺς κλάδους τῆς ὑφασματοποιίας, τῆς νηματουργίας, τῆς κλωστικῆς, τῆς πλεκτικῆς, τῆς δαντελλοποιίας, τῆς ξυλουργικῆς καὶ τῆς σιδηρουργίας. Ἡ ἐσωτερικὴ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πολλῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἡ δ' ἐξωτερικὴ διὰ ξηρᾶς μὲν ὑπὸ τοῦ διασχίζοντος τὴν χώραν σιδηροδρόμου Δ Εὐρώπης—Βενετίας—Τεργέστης—Λάϋμπαχ—Βαλκανίων, διὰ θαλάσσης δὲ μέσῳ τοῦ λιμένος Τεργέστης.

Τὸ ὄνομα τῆς Καρνιόλης προῆλθεν ἐκ τῆς σλαυικῆς φυλῆς τῶν *Κράνι*, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς ΝΑ Ἄλπεις. Ὁ Καρλομάγνος κατέλαβε τὴν χώραν καὶ ἔδωσεν αὐτὴν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Φριούλ. Ἀπὸ τοῦ 942 ἡ Καρνιόλη διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν μαργράβων τοῦ πύργου Κηζελστάϊν (Kieselstein) παρὰ τὸ Κράϊνσμπουργ, ἐκτὸς μικροῦ τμήματος πρὸς Β, ἀνήκοντος εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Καρινθίας. Βαθμηδὸν οἱ δοῦκες τῆς Αὐστρίας κατώρθωσαν δι' ἀγορῶν ἢ δι' ἄλλων τρόπων νὰ προσαρτήσουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χώρας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1364 ὁ δοὺξ Ροδόλφος Δ' τῆς Αὐστρίας, γενόμενος καθολικὸς κυρίαρχος αὐτῆς, προσέθεσεν εἰς τοὺς τίτλους του καὶ τὸν τοῦ δουκὸς τῆς Καρνιόλης. Ἔκτοτε ἡ χώρα ἔμεινεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, ἐκτὸς μικρᾶς διακοπῆς (1809—1815), ὁπότε ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἱδρυθέντος κράτους τῆς Ἰλλυρίας.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ Καρνιόλη ἀπετέλει διοίκησιν τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Τεργέστην*, εἶχε δὲ ἔκτασιν 9955 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 525.925 κατοίκων (1911), Σλοβένων κατὰ τὸ πλεῖστον. Ἡ διοίκησις τῆς Καρνιόλης περιελάμβανε τρεῖς ὑποδιοικήσεις, τῆς *Ἄνω Καρνιόλης* μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Λάϋμπαχ*, τῆς *Κάτω Καρνιόλης* μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Νόϋσταντ* καὶ τῆς *Κεντρικῆς Καρνιόλης* μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Ἄντελσμπεργ*. Κατόπιν τοῦ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ διαμελισμοῦ τῆς Αὐστροουγγαρίας (1919), ἡ Καρνιόλη διεμοιράσθη μεταξὺ Ἰταλίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα μετὰ τῆς πόλεως Τεργέστης, καὶ Νοτιοσλαυΐας, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε τὸ βόρειον καὶ τὸ ἀνατολικὸν μετὰ τῶν πόλεων Λάϋμπαχ (Λουμπλιάνα) καὶ Ἄντελσμπεργ, ἀποτελεῖ δὲ σήμερον τὸν νομὸν *Λουμπλιάνας*. Χ. Δ.

— **Καρνιόλης** ***σπήλαια***. Περίφημα σπήλαια ἐκ σταλακτιτῶν, εὑρισκόμενα ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν Καρνικῶν καὶ τῶν Ἰστριακῶν Ἄλπεων. Ἦσαν ἄλλοτε κοιλότητες πλήρεις ὕδατος, αἱ ὁποῖαι ἀπεξηράνθησαν σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀφίνουσαι νὰ φανοῦν ἐντὸς αὐτῶν ὡραῖοι σταλακτῖται, προσελκύοντες πολλοὺς περιηγητάς. Λόγῳ τοῦ ἐντὸς τῶν ὑπογείων τούτων σπηλαίων ἐπικρατοῦντος αἰωνίου σκότους, ἀνευρέθη ἐντὸς αὐτῶν εἶδος βατράχων ἐντελῶς τυφλῶν. Χ. Δ.

καρνιόλιον (τὸ) *['Ορυκτολ.]*· βλ. *καρνεόλιον*.

Κάρνιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Θέσις ἐν Λακεδαίμονι ἐπὶ τοῦ Κνακαδίου ὄρους, γνωστὴ ἀπὸ τῆς αὐτόθεν ἐξορμήσεως τοῦ Φιλίππου κατὰ τῆς Λακωνίας κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας (*Πολυβ.* Ε' 19).

—2) Πόλις τῆς Ἀρκαδίας, ἀγνώστου ταυτότητος, ἐξ ἧς προέρχεται πιθανῶς τὸ ὄνομα τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ *Καρνίωνος* (*Πλίν.* Δ' 20). Π. Ν. Π.

Καρνίον *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ θέσις τῆς Παλαιστίνης κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἰορδανίᾳ, παρὰ τὴν ὁποίαν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ἐπὶ κεφαλῆς 6 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν τῶν Σελευκιδῶν Τιμόθεον, ἡγούμενον 20.000 πεζῶν καὶ 2 500 ἱππέων. Ἐντὸς τοῦ Καρνίου ὑπῆρχεν «Ἀταργατεῖον», τὸ ὁποῖον ὁ Ἰούδας ἔκαυσε, μετὰ τὴν μάχην. Χ. Δ.

κάρνιος, *—ία, —ιον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν χώραν Καρνίαν, ὁ τῆς Καρνίας ἢ *Καρνιόλης* (βλ. λ.).

— **κάρνιος** ***βαθμὶς*** (Karnische Stufe) *[Γεωλογ.]*. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα τριάσιος ἀλπινικὴ ὑποδιάπλασις στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἡ βαθμὶς αὕτη καταλαμβάνει ἰδιαιτέραν θέσιν ἐντὸς τῆς παχείας σειρᾶς τῶν ἀλπινικῶν τριασίων στρωμάτων. Τὰ στρώματά της φαίνονται ἀποτεθέντα ἐντὸς θαλασσῶν ἀβαθεστέρων καὶ ἐγγὺς τῶν ἀκτῶν, πολλὰ δὲ ὀργανικὰ λείψανα παρουσιάζονται ἐντὸς αὐτῶν. Ψαμμῖται μετὰ χερσαίων φυτῶν καὶ κοιτῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων παρουσιάζονται εἰς παχεῖαν ἐξέλιξιν εἴς τινας ζώνας. Κατὰ τὴν κάρνιον ἐποχὴν ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια διαρκεῖ εἴς τινας περιοχὰς τῶν νοτίων Ἄλπεων (Vicentin), ἐνῷ εἰς ἄλλας ἀναζωογονεῖται (Λομβαρδίαν, Schlern).

Εἰς τὰς νοτίους Ἄλπεις ἡ κάρνιος βαθμὶς ἀντιπροσωπεύεται διὰ τῶν *στρωμάτων Ραίμπλερ* (Raibler-Schichten). Ταῦτα εἶναι μελανοὶ ἢ φαιοὶ σκοτεινόχρωμοι μαργαϊκοὶ σχιστόλιθοι καὶ μαργαϊκοὶ ἀσβεστόλιθοι, φέροντες λείψανα ἰχθύων καὶ χερσαίων φυτῶν, ὡς καὶ ἄφθονον ἀπολιθωμένην πανίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως ὑπολείπονται κάπως τὰ κεφαλόποδα. Τυπικὰ ἀπολιθώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εἶναι τὸ *τραχύκερας aonoides*, ἡ *μυοφορία Kefersteini*, ἡ *μυοφοριῶπις Rosthorni*, κτλ. Εἰς τὰς βορείους Ἄλπεις ἡ κάρνιος βαθμὶς εἰς τὰ κατώτερα τμήματά της ἀποτελεῖται ἀπὸ σχιστολίθους μὲ τὸ ἀπολίθωμα *ἀλοβία rugosa* καὶ ἀπὸ κασταναφαίους καὶ κιτρίνους ψαμμίτας, φέροντας ἄφθονον χλωρίδα χερσαίαν. Ὑπεράνω τούτων ἀκολουθοῦν στρώματα, καθιστάμενα περισσότερον ἀσβεστολιθικά, φέροντα τὸ ἀπολίθωμα *καρδίτα Gümbeli* καὶ τούτου ἕνεκα ἀποκαλοῦνται *στρώματα τῆς καρδίτας*. Ἐπίσης συμμετέχουν καὶ ῥαουχβάκαι καὶ γύψοι, καταδεικνύοντες ἀποχώρησιν τῆς θαλάσσης. Εἰς πολλὰ μέρη τῶν βορείων καὶ νοτίων Ἄλπεων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ κάρνιος βαθμὶς ἀποτελεῖται ἐξ ἐρυθρῶν ἢ φαιῶν μαρμαροειδῶν ἀσβεστολίθων, περιεχόντων ἐν ἀφθονίᾳ ἀπολιθωμένα κεφαλόποδα ἀμμωνοειδῆ.

Ἐν Ἑλλάδι στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εἶναι: α') Τμῆμα τῆς σειρᾶς τῶν κερατολίθων, πυριτικῶν σχιστολίθων, μετὰ πλακωδῶν ἀσβεστολίθων τῆς ζώνης Ὀλονοῦ-Πίνδου, πετρωμάτων χαρακτηριζομένων ἐκ τῆς ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρξεως τῶν ἀπολιθωμένων γενῶν τῶν ἐλασματοβραγχίων, τῆς *ἀλοβίας* καὶ τῆς *δαονέλλας*. Τὰ στρώματα ταῦτα παρακολουθοῦνται καθ' ὅλην τὴν ὀρεινὴν ζώνην Ὀλονοῦ-Πίνδου τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς νοτιωτάτης ἄκρας τῆς Μεσσηνίας μέχρι τῶν Τσουμέρκων καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀλβανίας. β') Οἱ μετ' ἀμμωνιτῶν ἀνοικτόφαιοι μέχρις ἐρυθρωπόφαιοι ἀσβεστόλιθοι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα πρὸς νότον τῆς κώμης Λυγουριὸ τῆς Ἀργολίδος, ὡς καὶ ἐρυθροί τινες ἀμμωνιτοφόροι ἀσβεστόλιθοι, παρουσιαζόμενοι εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ λόφου Θεόκαφτα (ΒΔ τοῦ Ἀσκληπιείου). γ') Οἱ σκοτεινόχρωμοι πλακώδεις ἀσβεστόλιθοι καὶ κερατόλιθοι τῆς Ὕδρας, οἱ περιέχοντες ἀπολιθωμένας δαονέλλας καὶ ἀλοβίας. Γ. Κ. Γ.

καρνιτίνη (ἡ), ἡ ***νοβαΐνη*** *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ μεθυλοβεταΐνη τοῦ α-ὀξὺ-γ-ἀμινοβουτυρικοῦ ὀξέος, ὡς ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ἐκχυλίσματος τοῦ κρέατος ἢ ἐκ νωποῦ κρέατος.

Ἔχει τὸν τύπον: $CH_2.CH_2.CH(OH).CO$

$N(CH_3)_3$ ———— O

καὶ εἶναι λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ σῶμα, ἀντιδρῶν ἰσχυρῶς ἀλκαλικῶς. Εἰς ὑδροχλωρικὸν διάλυμα στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς ἀριστερά. Σ. Γ.

Καρνίων, ***τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε τὸν νομὸν Κεφαλληνίας δήμων, ὅστις περιελάμβανε τὰς παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Στερεᾶς νησῖδας Κάλαμον καὶ Καστόν. Εἶχεν ἐν ὅλῳ περὶ τοὺς 1650 κατοίκους.

Καρνὸ (Carnot), ***Λάζαρος - Ἱππόλυτος***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, υἱὸς τοῦ Λαζάρου Νικολάου (1801—1888). Κατ' ἀρχὰς ἔζησεν ἐν ἐξορίᾳ μετὰ τοῦ πατρός του, ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν τῷ 1823. Μὴ δυνηθεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικήν, ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ἐδημοσίευσε δὲ τῷ 1828 συλλογὴν «Ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν», μεταφρασθέντων ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Β. Μύλλερ. Διέπρεψε μεταξὺ τῶν Σαινσιμονιστῶν, ἐκδώσας τῷ 1830 «Πραγματείαν τοῦ δόγματος τῶν Σαινσιμονιστῶν». Τὸν Μάρτιον τοῦ 1839, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἐξελέγη βουλευτὴς τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1848, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὁ Λαμαρτῖνος τὸν διώρισεν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας ἐν τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει. Μέχρι τοῦ 1864 ἠρνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν βουλήν, ὅπως μὴ ὁρκισθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Τῷ 1875 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ἰσόβιος γερουσιαστής, ἀπέθανε δὲ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του εἰς τὴν προεδρείαν τῆς δημοκρατίας. Δ. Σ. Δ.

—**Καρνὸ** (Carnot), ***Λάζαρος - Νικόλαος***, *κόμις τοῦ* —. Γάλλος πολιτικός, μαθηματικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1753—1823). Ἦτο ὁ δεύτερος ἐκ τῶν δεκαοκτὼ υἱῶν τοῦ δικηγόρου καὶ συμβολαιογράφου Κλαυδίου Καρνὸ καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Ὠτὲν καὶ κατόπιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Μεζιέρ, ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1773 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ, γενόμενος ταχέως γνωστὸς εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐκ διαφόρων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἤρχισεν ἀμέσως νὰ δημοσιεύῃ. Τῷ 1783 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον του ἔργον: «Δοκίμιον περὶ τῶν μηχανῶν ἐν γένει», τῷ δὲ 1784 ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ ἀεροστάτου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξέθετε καὶ προέβλεπε τὰς μελλούσας ἐπιτυχίας τῆς ἀεροπλοΐας. Τὸ ἴδιον ἔτος ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ντιζὸν περὶ συγγραφῆς τοῦ καλυτέρου ἔργου περὶ Βωμπάν. Τῷ 1787 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἀρράς, ὅπου ἐγνώρισε τὸν Ροβεσπιέρρον. Μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐπέδειξεν ἀκραιφνῆ δημοκρατικὰ αἰσθήματα, ἀπηύθυνε διάφορα ὑπομνήματα εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, εἰς ἓν τῶν ὁποίων προέτεινε τὴν πληρωμὴν τῶν κρατικῶν χρεῶν διὰ τῶν περιουσιῶν τοῦ κλήρου, καὶ τῷ 1791 ἐξελέγη, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρνὸ-Φελέν, μέλος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ διεκρίθη ἰδίως εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ στρατιωτικῶν θεμάτων. Ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ',

Digitized by Google

Ἐκλεγεὶς μέλος διαφόρων ἐπιτροπῶν, προέτεινε τὴν ψήφισιν πολλῶν στρατιωτικῶν νομοσχεδίων πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐπέδειξε δε τοιαύτην δραστηριότητα καὶ ἱκανότητα περὶ τὰ στρατιωτικὰ ζητήματα, ὥστε ἐκλεγεὶς κατόπιν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς κοινῆς σωτηρίας. καὶ τῷ 1795 μέλος τοῦ διευθυντηρίου, ἀπέβη ὁ ὀργανωτὴς τοῦ στρατοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῶν νικῶν τῶν στρατευμάτων αὐτῆς. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ προπαρασκευάσας, μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, τὴν ἐκστρατείαν, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπο Φόρμιο. Τῷ 1796 ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ διευθυντηρίου, ἀλλὰ τῷ 1797 ἀντικατεστάθη καὶ περιελθὼν εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸν Μπαρρὰ κατεδιώχθη, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τούτου, ὡς ἀντιδραστικὸς καὶ βασιλόφρων, καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Βοναπάρτου, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίοις τῷ 1799. Κατόπιν ὁ Βοναπάρτης ὠνόμασεν αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τοῦ στρατοῦ καὶ τῷ 1800 ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Παραιτηθεὶς μετ' ὀλίγον, λόγῳ διαφωνίας πρὸς τὸν Βοναράρτην, ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ στραιωτικῆς ζωῆς καὶ ἐπεδόθη εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας, ἀλλὰ τῷ 1802 ἐξελέγη μέλος τοῦ τριβουνάτου (Tribunat) καὶ ἐπανελθὼν εἰς Παρισίοις ἐψήφισε, συμφώνως πρὸς τὰ ἀμετάβλητα πάντοτε δημοκρατικά του φρονήματα, κατὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ τάγματος τοῦ Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, κατὰ τῆς ἐκλογῆς ἰσοβίου ὑπάτου καὶ τῷ 1804 κατὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τριβουνάτου ὁ Καρνὸ ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ εἰς τὰς ἐπιστημονικάς του ἐργασίας, συγγράψας ἐν τῷ μεταξύ, τῇ ὑποδείξει τοῦ Ναπολέοντος, δοκίμιον «Περὶ τῆς ἀμύνης τῶν φρουρίων», ὅπερ μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας. Τῷ 1814, ὅτε ἡ Γαλλία ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν συμμάχων, προσέφερε καὶ πάλιν τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος διώρισεν αὐτὸν διοικητὴν τῆς Ἀμβέρσης, τὴν ὁποίαν ὑπερασπίσθη ὁ Καρνὸ ἡρωικῶς, μέχρι τῆς πτώσεως τῶν Παρισίων. Τῷ 1815 ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς Ἔλβας, διώρισεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὁποίας ὁ Καρνὸ διεφώνει, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ μεταπείσῃ τὸν Ναπολέοντα, ἀπετέλεσε μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐξωρίσθη ὡς βασιλοκτόνος καὶ κατέφυγεν εἰς Βαρσοβίαν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μαγδεμβοῦργον τῆς Πρωσσίας, ὅπου ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του καὶ ἀπέθανε τῷ 1823. Τῷ 1882 ἐστήθη εἰς αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα του Νολαὶ μνημεῖον, τῷ δὲ 1889 τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ μετεφέρθησαν καὶ κατετέθησαν εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Παρισίων. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Καρνὸ ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς τότε ἐθνικῆς ἀμύνης, ὁ ἀκάματος ἐργάτης ὁ κατορθώσας νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν κινητοποίησιν ὄχι μόνον ἅπαντος τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας, ὀργανώσας τοιουτοτρόπως τὰ νεαρὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα τῆς Γαλλίας καὶ ἐπιτυχὼν ἔργον ἄγνωστον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ὅσον ἕως τότε ἅπασα ἡ πολεμικὴ προπαρασκευὴ (στρατολογία, ὁπλισμός, ἀποθῆκαι κτλ.) συνετελοῦντο πάντοτε κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίοδον. Χάρις εἰς τὸν Καρνὸ κατωρθώθη ἡ κατασκευὴ μεγάλου ἀριθμοῦ τυφεκίων πυροβόλων καὶ πολεμεφοδίων, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ὑπαρχόντων ἐργοστασίων καὶ τῆς ὀργανώσεως νέων τοιούτων, ἐπιτευχθείσης τοιουτοτρόπως τῆς ἀποδόσεως κατασκευῆς χιλίων ὅπλων ἡμερησίως (ἔργου τεραστίου διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς τότε ἐποχῆς) καὶ τῆς κατασκευῆς μεγάλου ἀριθμοῦ πυροβόλων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ὀρειχάλκου τῶν κωδώνων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν παλαιῶν πυροβόλων, πρὸς δὲ τῆς παραγωγῆς πυρίτιδος εἰς μεγάλην ποσότητα. Διὰ τῆς πανστρατιᾶς (levée en masse) κατώρθωσεν ὁ Καρνὸ νὰ στρατολογήσῃ τόσον μέγαν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ὥστε νὰ ὀργανωθῶσι 14 στρατιαὶ (περὶ τὸ ἑκατομμύριον ἀνδρῶν), διὰ δὲ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐκ παλαιῶν στρατιωτῶν μονάδων (τοῦ παλαιοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ) μετὰ τῶν ἐκ νέων στρατιωτῶν τοιούτων (τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ), ἥτις ἀπεκλήθη τότε ἀμάλγαμα, ἐπέφερε τὴν πλήρη ἑνοποίησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ἰδίᾳ ἡ τοῦ μηχανικοῦ, καθὼς καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς μεικτῆς μεραρχίας, ἐκ 12 ἕως 15 χιλιάδων ἀνδρῶν ἑκάστης, εἶναι ἔργον τοῦ Καρνό. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ὀφείλεται τὸ σύστημα τῶν εἰσφορῶν καὶ ἐπιτάξεως, ἡ κατάργησις τῶν σκηνῶν, ἐξ ἧς ἐπῆλθε τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς μεγάλης ταχυκινησίας τοῦ στρατεύματος, ἡ κατάργησις τῶν ἀποθηκῶν ἐφοδιασμοῦ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ συστήματος τῆς διατροφῆς τῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν ἐπιτοπίων πόρων. Ὁ Καρνὸ δὲν ἦτο μόνον λαμπρὸς ὀργανωτὴς στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπέροχος θεωρητικός, διότι εἶναι ὁ πρῶτος ὑποδείξας, ὅτι ἡ ἀξία ἐδάφους τινὸς δὲν ἐξαρτᾶται εἰμὴ μόνον ἐκ τῶν μαχητῶν αὐτοῦ (κατάρριψις τῆς ἰδέας περὶ ἀξίας τῶν θέσεων), ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν στρατευμάτων δὲν πρέπει νὰ γίνηται δι' ὁμοιομόρφου κατανομῆς αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ καταλλήλου συγκεντρώσεως εἰς ὡρισμένα σημεῖα (κατάρριψις τῆς σχοινοτενοῦς (en cordon) παρατάξεως), τεθέντος τοιουτοτρόπως τοῦ πυρῆνος τῆς ὀλίγον κατόπιν διαμορφωθείσης ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ μέχρι σήμερον ἰσχυούσης, στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων. Τέλος, τὰ πλεῖστα τῶν στρατηγικῶν σχεδίων τῶν πολέμων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Καρνό. Περὶ τὸ 1815 εἰσήγαγεν ὁ Καρνὸ ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ τὸ σύστημα τῆς πολυγωνικῆς χαράξεως (tracé polygonal), ἀντικαταστήσας τὸ ἐπὶ ἕνα καὶ τέταρτον περίπου αἰῶνος ἰσχῦσαν σύστημα τοῦ Βωμπὰν τῆς προμαχωνικῆς χαράξεως (tracé bastionné).

Λάζαρος Καρνό.

Ἔγραψε πλεῖστα ἀξιόλογα ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι, πλὴν τῶν ἀναφερθέντων: «Περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν φρουρίων εἰς τὰ σύνορα» (1789), «Μαθηματικὰ ἔργα» (1796), «Στοχασμοὶ περὶ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ» (1797), «Θεμελιώδη στοιχεῖα περὶ ἰσορροπίας καὶ κινήσεως» κτλ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ φιλολογικὰ ἔργα, ὡς τὸ κωμικὸν ποίημα «Δὸν Κιχῶτος» (1821), καὶ «Ὁ Τηλέμαχος ἐν τῇ νήσῳ τῆς Καλυψοῦς» (1822). Τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1851—1864 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἱππολύτου. Ν. Θ. Κ.—Μ. Δ. Β.

—**Καρνὸ** (Carnot), ***Μαρία - Φραγκῖσκος - Σαντί.*** Τέταρτος πρόεδρος τῆς τρίτης γαλλικῆς δημοκρατίας, υἱὸς τοῦ Ἱππολύτου (1837—1894). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πολυτεχνείῳ καὶ τῇ σχολῇ τῶν γεφυροποιῶν, διωρίσθη μηχανικὸς καὶ ἐξετέλεσε διάφορα δημόσια ἔργα. Τῷ 1870 ἡ κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς ἀμύνης τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν ἄμυναν τῆς χώρας ἐν τοῖς νομοῖς Αἴρ, Καλβαντό, Κάτω Σηκουάνα, τοῦ τελευταίου δὲ τούτου διωρίσθη νομάρχης τῷ 1871. Τὸν ἑπόμενον μῆνα διωρίσθη ἀντιπρόσωπος τοῦ νομοῦ Κὸτ ντ' Ὂρ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει. Τῷ 1880 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων καὶ τῷ 1885 τῶν Οἰκονομικῶν, διατηρήσας τὸ χαρτοφυλάκιον ὑπὸ τὸν Φερρὺ καὶ τὸν Φρεϋσινὲ μέχρι τοῦ 1886. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Γκρεβύ, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1887, ὁ Καρνὸ ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ὑποστηριχθεὶς ἐνθέρμως ὑπὸ τοῦ Κλεμανσώ. Φθάσας εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δημοτικότητός του καὶ ἐνῷ ἐξεφώνει δημόσιον λόγον ἐν Λυὼν τὴν 24 Ἰουνίου 1894 ἐπλήγη δι' ἐγχειριδίου ὑπὸ Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ ὀνόματι Καζέριο καὶ ἐξέπνευσεν ἐπὶ τόπου. Δ. Σ. Δ.

—**Καρνὸ** (Carnot), ***Νικόλαος-Λεονάρδος Σαντί.*** Γάλλος μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς (1796—1832). Ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θερμότητος, ἐδημοσίευσε δὲ τῷ 1824 ἀξιολογώτατον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Reflexions sur la puissance motrice du feu et les machines propres à developper cette puissance», ἐν ᾧ οὗτος προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ, ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν πειραματικῶν δεδομένων, ὑπὸ ποίας συνθήκας δύναται νὰ παραχθῇ μηχανικὸν ἔργον. Ὁ Καρνό, χωρὶς νὰ ἐνδιατρίψῃ, ὡς οἱ σύγχρονοί του, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς φύσεως τῆς θερμότητος, ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ἔργου. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐπρεσβεύετο, ὅτι ἡ κινητήριος ἱκανότης τῆς θερμότητος ἢ τοῦ πυρὸς δὲν εἶναι πεπερασμένη καὶ ἐπεδιώκετο μὴ τυχὸν διὰ τελειοποιήσεως τῶν μηχανῶν θὰ ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐξ ὡρισμένης ποσότητος καυσίμου ἀπεριόριστος ποσότης ἔργου. Ὁ Καρνὸ ἀπέδειξεν, ἐπὶ τῇ βάσει γενικωτάτου συλλογισμοῦ, ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, ὅτι δὲ κατὰ τὴν λειτουργίαν θερμικῆς μηχανῆς ὑφίσταται πάντοτε πτῶσις θερμοκρασίας. Οὕτω διετύπωσε τὴν ἀρχήν, ὅτι δὲν δύναται νὰ μετατραπῇ θερμότης εἰς ἔργον ἄνευ τῆς χρησιμοποιήσεως δύο θερμικῶν πηγῶν διαφόρου θερμοκρασίας, ἢ ὅτι ἔργον, ὅπερ παράγεται ὑπὸ θερμότητος, συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ θερμότητος, ἥτις μεταβαίνει ἀπὸ θερμοτέρου σώματος εἰς ψυχρότερον. Ὁ Καρνὸ πρὸς μαθηματικὴν διατύπωσιν τῆς ἀνωτέρω ποιοτικῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, εἰσήγαγε τὴν ἔννοιαν τῆς οἰκονομικῆς ἀποδόσεως τῶν θερμικῶν μηχανῶν, ἤτοι τοῦ λόγου μεταξὺ τοῦ παραγομένου ἔργου καὶ τῆς παρεχομένης θερμότητος ὑπὸ τῆς θερμικῆς πηγῆς καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις εἶναι μεγίστη, ὅταν ὁ κύκλος τῶν ὑπὸ τῆς μηχανῆς διαγραφομένων μεταβολῶν εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἀναστρεπτός. Οὕτως ὁ Καρνὸ ἤχθη εἰς τὴν σπουδὴν ἰδιάζοντος κύκλου, τοῦ κύκλου *Καρνό* δι' ἐφαρμογῆς δ' ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀδυνάτου τῆς παραγωγῆς ἔργου ἄνευ πτώσεως θερμοκρασίας, ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ μεγίστη ἀπόδοσις τῶν ἀναστρεπτῶν μηχανῶν εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς φύσεως τοῦ σώματος, ὅπερ ἐπιτελεῖ τὴν μεταβολὴν τῆς θερμότητος εἰς ἔργον.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ὁ Καρνὸ ἀντέκρουσε τοὺς φανταζομένους τὴν ἐπιτυχίαν συνεχῶς αὐξανομένης ἀποδόσεως καὶ κατέδειξεν, ὅτι ἡ μεγίστη ἀπόδοσις θερμικῆς μηχανῆς ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ὁρίων θερμοκρασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων λειτουργεῖ ἡ μηχανή. Οὕτως ἤχθη εἰς τὴν σπουδαίαν συνέπειαν, ὅτι δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν τὴν θερμοκρασίαν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ παραγομένου ὑπὸ τῆς μονάδος θερμότητος μεταφερομένης ἐκ τῆς θερμῆς πρὸς τὴν ψυχρὰν πηγήν. Αἱ δ' οὕτως ὁριζόμεναι θερμοκρασίαι δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ θερμομετρικοῦ σώματος. Ὁ Καρνὸ θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς νεωτέρας θεωρίας τῆς θερμότητος. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Καρνογκὰν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς *Ἐρζερούμ* (βλ. λ.).

Κάρνοκ (Carnock), ***Ἀρθοῦρος - Νίκολσον, βαρῶνος —.*** Ἄγγλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1849. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ὀξφόρδῃ, διωρίσθη τῷ 1879 Β' γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας. Ἐχρημάτισεν ἐπιτετραμμένος ἐν Ἀθήναις (1884—1885) καὶ ἐν Τεχεράνῃ (1885—1888). Τῷ 1894 διωρίσθη Α' γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βρεττανικῆς πρεσβείας, ἀκολούθως ἐπιτετραμμένος ἐν Σόφιᾳ καὶ τῷ 1895—1904 πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ. Ἀπὸ τοῦ 1905—1910 διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1910—1916 ὑπηρεσιακὸς ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1899 ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ πατρός του σὲρ Φ. Γ. Νίκολσον τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, ἀποσυρθεὶς δὲ τῆς ὑπηρεσίας λόγῳ ὁρίου ἡλικίας ἐγένετο ὁμότιμος. Δ. Σ. Δ.

Καρνομπὰτ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, 53 χλμ. ΒΔ τοῦ Πύργου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόφιας-Πύργου. Κάτ. 8027. Εἶναι κέντρον γεωργικόν, φημιζομένη κυρίως διὰ τὰ ἐκ προβάτων ποίμνιά της, ὡς καὶ διὰ τὰ κτηνοτροφικά της προϊόντα, τὰ καλύτερα τῆς Βουλγαρίας. Τ. Β.

Κάρνος *[Μυθολ.]*.—1) Θεὸς ἐπιχώριος ἐν Λακωνικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ, λατρευόμενος ἐν αὐταῖς πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων. Ἦτο θεὸς τῶν ποιμένων καὶ ἐλατρεύετο ὑπ' αὐτῶν, πιθανώτατα, ὑπὸ τὴν μορφὴν κριοῦ, ὅστις καὶ κάρνος ἐκαλεῖτο. Εἶναι καὶ τοῦτο ἓν τῶν πολλῶν δειγμάτων τοῦ ζῳομορφισμοῦ τοῦ θείου καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ αὐτοῦ. Τοῦ τύπου ὅμως *Κάρνος* ἐπεκράτησεν ὁ τύπος *Κάρνειος*. Τοῦ Καρνείου ὑπῆρχεν ἱερὸν ἄλσος ἐν Οἰχαλίᾳ τῆς Μεσσηνίας (βλ. λ. *Καρνάσιον*), δύο ἱερὰ ἐν Σπάρτῃ, τὸ τοῦ Καρνείου Οἰκέτα καὶ τὸ τοῦ Καρνείου Δρομαίου, ἱερὸν τέμενος αὐτοῦ, Κρανίου (ἐκ παραφθορᾶς τῶν χειρογράφων τοῦ Παυσανίου ἀντὶ Καρνείου) Στεμματίου ἐπικαλουμένου, ἔξωθι τῆς Σπάρτης ἐν τῇ ἀπ' αὐτῆς εἰς Ἀρκαδίαν ὁδῷ, καὶ ἱερὰ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἰδίως δωρικαῖς. Τῶν ἐν Σπάρτῃ δύο ἱερῶν τὸ τοῦ Οἰκέτα εἶναι, πιθανώτατα, ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Λεωνίδα (οὗτινος τὰ σωζόμενα ἐρείπια τὸ σχῆμα ἱεροῦ ἔχουσι), διότι παρ' αὐτὸν ἀνευρέθη καὶ ἡ πρὸς τὸν Κάρνειον ἀναθηματικὴ στήλη τοῦ Καρνεονίκου Αἰγλάτα (βλ. λ. *Κάρνεια*) καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Τιβ. Κλ. Βρασίδα, ὅστις ἦτο ἱερεὺς κατὰ γένος τοῦ τε Καρνείου Οἰκέτα καὶ τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος. Ἀπὸ τούτου ἐλέγετο, ὅτι εἶχε λάβει τὸ ὄνομά της μία νῆσος τῆς Ἀκαρνανίας Κάρνος (ἢ Κάλαμος).

—2) Μάντις τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξ Ἀκαρνανίας. Ἕνεκα τοῦ φόνου τούτου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείδου Ἱππότου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φύλαντος, εἶχεν ἐξοργισθῆ ἐναντίον τῶν Δωριέων ὁ Ἀπόλλων, τὸν ὁποῖον ἐξημένισαν οὗτοι διὰ θυσιῶν πρὸς τὸν φονευθέντα μάντιν του.

—3) Υἱὸς τοῦ Φοίνικος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχον λάβει τὸ ὄνομά των ἡ πόλις τῆς Φοινικῆς Κάρνη, ἡ μετονομασθεῖσα βραδύτερον Ἀντάραδος, καὶ ἡ ὁμώνυμός της πόλις τῆς Αἰολίδος. ΚΑΨ.

Κάρνος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἀκαρνανίας ἀναφερομένη ὑπὸ Σκύλακος (Περίπλ. Ἀκαρν. 34) καὶ τοῦ παρὰ Ἀρτεμιδώρου λαβόντος τὴν εἴδησιν Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Ἡ μνεία τοῦ Σκύλακος ἀποκλείει πᾶσαν ἄλλην ταυτότητα πλὴν τῆς πρὸς τὴν σύγχρονον Κάλαμον. Σ. Ε. Λ.

—**Κάρνος** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Φοινίκης ἐν τῇ παραλίᾳ τῶν Ἀραδίων (Στράβ. Teubner ιστ', κεφ. 753 § 12). Κτίτωρ καὶ γενάρχης αὐτῆς φέρεται *Κάρνος* ὁ τοῦ Φοίνικος υἱός. Ὀνομασθεῖσα ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐπικρατήσεως *Ἀντάραδος* (βλ. λ. ὡς καὶ λ. *Ἄραδος*) εἶναι τανῦν ἡ πρὸς τὴν κωμόπολιν Ταρτοὺς συγχεομένη τοποθεσία *Μίνα* (Mina: πλάτ. $34^{\circ} 54' 00''$ Β, μήκ. $34^{\circ} 51' 55''$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras-en-Na-

Digitized by Google

kura) ΒΔ τῆς νησῖδος Ρουάντ, ἧς ὑπῆρξέ ποτε τὸ ἐπίνειον. Τὸ «λιμένιον» τῆς ὅμως δὲν διακρίνεται πλέον, ἐξαφανισθὲν ὑπὸ προσχώσεως ἄμμου. Σ. Ε. Λ.

καρνοσίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πεπτίδιον συνιστάμενον ἐξ ἱστιδίνης καὶ β-αμινοπροπιονικοῦ ὀξέος. Ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μῦς τῶν ζῴων εἰς ποσότητα περίπου 1 %, ἀνευρίσκεται δὲ εἰς μεγαλυτέραν ἀναλογίαν εἰς τὸ ἐκχύλισμα τοῦ κρέατος. Σ. Γ.

καρνοτίτης (ὁ) (Carnotit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν οὐρανικὸν καὶ βαναδικὸν ἅλας τοῦ καλίου ἔνυδρον, τοῦ χημικοῦ τύπου K_2O, $2(UO_2)O$, $V_2O_5 \cdot 3H_2O$, μὲ χρῶμα κίτρινον ἕως πρασινομέλαν. Εἶναι σῶμα ραδιοῦχον καὶ ραδιενεργόν, σπουδαῖον ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ραδίου, σχηματίζει δὲ ἐμποτίσματα ἢ ἐπικαλύμματα συνήθως ἐντὸς λεπτοκοκκώδους ψαμμίτου. Ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὸ Colorado καὶ Utah, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν Καλιφορνίαν, Νότιον Αὐστραλίαν καὶ Τουρκεστάν. Γ. Β.

Καρνοῦς (Carnuntum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κελτικὴ πόλις ἐν Παιονίᾳ (βλ. λ. *Καρνοῦτον*).

Καρνοῦτοι (οἱ) (λατιν. Carnutes) *['Αρχ.]*. Λαὸς ἰσχυρὸς καὶ ἐπιφανέστατος κατὰ Στράβωνα (IV, 193) τῆς Κελτικῆς Γαλατίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, κατοικῶν πρὸς βορρᾶν τῶν Τουρώνων καὶ Σενόνων, τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σηκουάνα καὶ Λείγηρος χώραν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὰς σημερινὰς διοικητικὰς περιφερείας τῆς Σάρτρης (Sartres), τῆς Ορλεάνης καὶ τοῦ Βλουὰ (Blois).

Ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Βίος Καίσ 25) ὀνομάζονται *Καρνουτῖνοι*. Ἡ χώρα αὐτῶν ἦτο τὸ κέντρον τῆς δράσεως τῶν Δρυΐδῶν, πρὸ δὲ τῆς ὑποταγῆς τῆς χώρας αὐτῶν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους συνεκροτοῦντο κατ' ἔτος ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῶν αἱ σύνοδοι τῶν Δρυΐδῶν ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐλύοντο αἱ μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφοραὶ καὶ ἐλαμβάνοντο σοβαραὶ ἀποφάσεις. Ἐπὶ Ταρκυνίου Πρίσκου (ΣΤ' ἢ Ε' αἰὼν π.Χ.), οἱ Καρνοῦτοι διαβάντες τὰς Ἄλπεις ὑπὸ τὸν Βελλοβέζον, ἀνεψιὸν τοῦ Ἀμβιγάτου, βασιλέως τῶν Γαλατῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν μετ' ἄλλων γαλατικῶν φυλῶν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου, ὅπου κατά τινας ἵδρυσαν τὴν πόλιν Μεδιόλανον, τὸ νῦν Μιλᾶνον. Ὑποταγέντες μετὰ γενναίαν καὶ πείσμονα ἀντίστασιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (Bell. Gall. II 35 κ. ἑξ.), ἐπανεστάτησαν τῷ 52 π.Χ. μετὰ τῶν Ἀρβέρνων ἢ Ἀρουέρνων, ἡγουμένου τοῦ Βερκιγγετόριγος. Τέλος ἐπὶ Αὐγούστου ἀνεγνωρίσθησαν ὡς σύμμαχοι τῆς Ρώμης, ὑπέχοντες ὡς μόνην ὑποχρέωσιν τὴν στρατιωτικὴν θητείαν.

Κυριώτεραι αὐτῶν πόλεις ἀναφέρονται τὸ *Αὔτρικον*, τὸ μετὰ ταῦτα *Καρνοῦτον* (νῦν Chartre), καὶ τὸ *Κήναβον*, τὸ ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ (270—278 μ.Χ.) μετονομασθὲν εἰς Aurelianorum Civitas ἢ Aurelianeum Urbs (*Πτολεμ.* Γεωγρ. II, 8, 10), τὴν σημερινὴν *Ὀρλεάνην*. Α. Θ. Σ.

Καρνοῦτον (λατ. Carnuntum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, κελτικῆς καταγωγῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς συμβολῆς τοῦ ἀριστεροῦ παραποτάμου αὐτοῦ Μάρου, 28 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Βιέννης. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 14, 3) ὀνομάζεται *Καρνοῦς*, εἰς βόρ. πλάτ. 39° καὶ ἀνατ. μῆκ. 47°. Ἔκειτο ἐπὶ στρατηγικῆς τοποθεσίας καὶ ἦτο σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου.

Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὠχυρώθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Τιβερίου καὶ Κλαυδίου, κατὰ δὲ τὸ 73 μ. Χ. ἦτο ἕδρα τῆς Legio XV Apollinaris, καὶ ἀργότερον τῆς Legio XIV Martia Victrix. Ἐπίσης ἦτο καὶ σταθμὸς τοῦ στολίσκου τοῦ Δουνάβεως. Ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθη πρωτεύουσα τῆς Παννονίας, ἐπὶ δὲ Σεπτιμίου Σεβήρου, ὅστις ἐνταῦθα ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῷ 193 μ. Χ., ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἐνταῦθα διέμεινεν ἐπὶ 3 ἔτη ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Αὐρήλιος, γράψας μέγα μέρος τοῦ φιλοσοφικοῦ του ἔργου «Τὰ εἰς ἑαυτόν». Τὸ Καρνοῦτον ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος ἤρχισε νὰ ἐκπίπτῃ, κατὰ δὲ τὸν Δ' κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Σήμερον καλεῖται Petronelle, σῴζονται δὲ παρ' αὐτὴν σημαντικώτατα ἐρείπια τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Καρνταΐα, ἢ *Γκαρνταΐα* (γαλλ. Ghardaïa) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς (département) τοῦ λεγομένου Νοτίου Διαμερίσματος (Territoire du Sud) τῆς Ἀλγερίας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 145.000 κατοίκων (1921), ἐξ ὧν 1400 Εὐρωπαῖοι. Πρωτεύουσαν ἔχει τὸ *Λαγκουάτ*, ἄλλα δὲ μεγάλα κέντρα, τὸ *Μπένι-Μζάμπ*, τὸ *Καρνταΐα* καὶ τὸ *Ντζελφά*. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χώρας καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὑψιπέδων καὶ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Ἄτλαντος, τὸ δὲ νότιον ὑπὸ τῶν ἐρήμων τῆς Σαχάρας, τὰς ὁποίας διακόπτουν κατὰ διαστήματα αἱ ἀφρικανικαὶ ὀάσεις. Κυριωτέρα παραγωγὴ τῆς χώρας εἶναι τὸ χόρτον ἄλφα, χρήσιμον εἰς τὴν χαρτοποιΐαν. Ἐπίσης παρὰ τὴν πόλιν Ντζελφὰ ἐκτρέφεται ἐκλεκτὴ γενεὰ ἵππων. Χ. Δ.

καρντάσης (ὁ) (τουρκ. *καρντάς*)· ἀδελφός, σύντροφος.

Καρντὲκ (Kardec), ***Ἀλλάν***. Γάλλος πνευματιστής (βλ. λ. *Ἀλλὰν Καρντέκ*).

Κάρντελ (Cardel), ***Κάρολος - Κόμπες***. Σουηδὸς στρατιωτικὸς (1764—1821). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν, ἀκολούθως κατετάχθη εἰς τὸν σουηδικόν, διωργάνωσε τὸ ὀρεινὸν πυροβολικὸν τῆς Σουηδίας καὶ μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1812—1814, ἐν Γερμανίᾳ, Ὁλστάϊν καὶ Σουηδίᾳ. Διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ντέννεβιτς, ἔνθα αἱ πυροβολαρχίαι του κατέστρεψαν μίαν ὁλόκληρον γαλλικὴν φάλαγγα, καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας. Τῷ 1815 τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ βαρώνου καὶ τῷ 1820 προὐβιβάσθη εἰς στρατηγόν. Μ. Ν. Δ

Κάρντεν (Carden), *σὲρ Ἄμιλτον* —. Ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας καταταχθεὶς εἰς τὸ ναυτικόν, διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῷ 1908 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὡς ἀντιναύαρχος, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν κατὰ τῶν Δαρδανελλίων δρωσῶν συμμαχικῶν δυνάμεων. Μετέσχε τῶν κατὰ τῶν φρουρίων τῶν Στενῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς 16 Μαρτίου 1915, ὁπότε ἀσθενήσας (ἢ κατά τινας διαφωνήσας) παρητήθη ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων (βλ. λ. *Δαρδανέλλια*). Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἔλαβε περὶ τὸ τέλος τοῦ 1915 τίτλον εὐγενείας καὶ τῷ 1917 προήχθη εἰς ναύαρχον, ἀποστρατευθεὶς μετ' ὀλίγον. Γ. Ν. Ν.

Κάρντενας (Cardenas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας, κειμένη εἰς τὴν Β. ἀκτὴν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Β. παραλίας, 120 χλμ. Α. τῆς πρωτευούσης Ἀβάνας. Κτισθεῖσα τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ κόμιτος Βιλιανουέβα, ἔχει πληθυσμὸν 32 500 κατ. Ἐπὶ τῆς κεντρικῆς πλατείας αὐτῆς ἐγείρεται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ἔργον τοῦ Ἱσπανοῦ γλύπτου Πικουέρ. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων της ἀξιοσημείωτα εἶναι ἡ δημοσία βιβλιοθήκη, τὸ μουσεῖον, τὸ θέατρον καὶ τὸ νοσοκομεῖον. Ἡ Κάρντεναι εἶναι σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον μὲ μεγάλην ἐξαγωγὴν σακχάρεως καὶ καπνοῦ. Τὰ διυλιστήρια καὶ ἐργοστάσια τῆς σακχάρεως εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Κούβας. Κατὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον τοῦ 1908 τὸ φρούριά της ἐβομβαρδίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετέσχον ἐνεργῶς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῆς Κούβας. Μ. Ν. Δ.

Κάρντι (Cardi), *ἱππότης **Λουδοβῖκος*** —, ὁ ἐπιλεγόμενος *Τσίγκολι*. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων (1559—1613), θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ὑστεροφλωρεντινῆς σχολῆς. Ἐμορφώθη ἰδίᾳ διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Κορρεγίου, τοῦ Ἀνδρέου ντὲλ Σάρτο καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ πάπας Παῦλος ὁ Ε' καὶ ὁ μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης ἀνέθηκαν εἰς αὐτὸν σπουδαιότατα ἔργα, Κλήμης δ' ὁ Ζ' ἐπεφόρτισε τοῦτον νὰ ζωγραφήσῃ ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τὴν εὐρυτάτην σύνθεσιν «Τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως τοῦ παραλυτικοῦ». Ἐπὶ πλέον ἐξετέλεσε τὰς διακοσμήσεις διὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς γάμους τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων κατὰ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ'. Ὡς ἀρχιτέκτων ᾠκοδόμησεν ἰδίᾳ τὴν Loggia τῶν Tornaquinci τὴν αὐλὴν τοῦ παλατίου Strozzi καὶ τὸ παλάτιον Ranuccini, ἐν Φλωρεντίᾳ, κυρίως ὅμως ἐξετιμήθη ὡς ζωγράφος, μολονότι ἡ τεχνοτροπία του στερεῖται ἰσχυροῦ προσωπικοῦ τόνου καὶ ὑπενθυμίζει τὰς πολλαπλᾶς ἐπιδράσεις, ἃς πολλαχόθεν ὁ Κάρντι ὑπέστη. Ἔργα του ἀπόκεινται εἰς τὰς πλείστας τῶν εὐρωπαϊκῶν πινακοθηκῶν, μάλιστα δ' εἰς Τοσκάνην, Ρώμην, Βρυξέλλας καὶ Μόναχον. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ συνθέσεις του: «Τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου» (ἐν Φλωρεντίᾳ), «Ὁ γέρων Τωβίας προσφέρων δῶρα εἰς τὸν ἄγγελον» (ἐν Λένινγκραντ), «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον» (εἰς τὸ Λοῦβρον) καὶ «Ἡ Ἁγία Τριάς» (ἐν Βιέννῃ). Ι. Π. Μ.

Κάρντιγκαν (Cardigan) *[Γεωγρ.]*. —1) Κομιτεία τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν τῇ Ν. Οὐαλλίᾳ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1795 τετρ. χλμ. καὶ 60.400 κατ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν, ἰδίως πρὸς Β καὶ εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ὑπάρχουν τὰ ὄρη *Πλίνλιμπον* (752 μ.) καὶ *Τρέγκαρον* (540 μ.). Παρὰ τὰς ἀκτὰς ὑπάρχουν χθαμαλαὶ καὶ ἄγονοι πεδιάδες, ἐξ ὧν ἡ περιοχὴ αὕτη ὠνομάσθη «Ἔρημος τῆς Οὐαλλίας». Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γαίϊφι, Αἴρον, Ἰστουὶθ καὶ Ρέϊντολ, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ὡραῖον καταρράκτην, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ γέφυρα τοῦ Διαβόλου. Ὑπάρχουν ἐπίσης πολυάριθμοι μικραὶ λίμναι, ὧν κυριώτεραι εἶναι ἡ Λὺν Ταίφι, ἡ Λὺν Φύρνυν Φώρ, ἡ Λὺν Ἤγκναντ καὶ ἡ Λὺν Γκαϊνον, ὧν ἡ ἐπιφάνεια δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2 τετρ. χλμ. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα, σιτηρά, ὀπώρας, γεώμηλα, οἴνους καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Κυρίως ὅμως εἶναι χώρα βιομηχανική, μὲ μεταλλεῖα μολύβδου, ψευδαργύρου καὶ χαλκοῦ. Ἔχει ἐπίσης πλουσίαν ἁλιείαν.

—2) Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἐν Οὐαλλίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομιτείας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταΐφι. Κάτ. 3520. Ἔχει ἐρείπια πύργου τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὁ ὁποῖος ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Α'. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορική, μὲ ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ κεραμοποιεῖα καὶ ἐμπόριον ἐξαγωγῆς ἰχθύων ἁλιευομένων εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι προσιτὸς μόνον εἰς πλοῖα, ὧν τὸ βύθισμα δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 13 πόδας. Μ. Δ. Β.

—**Κάρντιγκαν** (Cardigan) *[Γεωγρ.]*. Μέγας κόλπος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Οὐαλλίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Braich y Pwl (ἀρχ. *Καιαγγανῶν ἄκρον*, βλ. λ.) καὶ Saint David's head (ἀρχ. *Οκταπίταρον ἄκρον*). Βρέχει τὰς ἀκτὰς τῶν κομιτειῶν Merioneth Montgomery, Cardigan καὶ Pembrock. Σ. Ε. Λ.

—**Κάρντιγκαν** (Cardigan) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Οὐαλλίας (πλάτ. 52°08' Β, μῆκ. μῆκ. 4°41' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1410: Saint Gobens head to New Quay) ἐν τῷ φερωνύμῳ κόλπῳ καὶ πρὸ τοῦ φερωνύμου λιμένος. Σ. Ε. Λ.

Κάρντιγκαν (Cardigan), ***Ἰάκωβος - Θωμᾶς Μπρούντελελλ***, *λόρδος* —. Ἄγγλος στρατηγὸς (1797—1868). Τῷ 1832 προήχθη εἰς διοικητὴν συντάγματος Οὐσσάρων, καταστὰς περιώνυμος διὰ τὴν σκληρότητά του. Ἐντὸς διετίας συνέστησεν 105 στρατοδικεῖα, ἅτινα ἐξέδωκαν 700 καταδικαστικὰς ἀποφάσεις. Τῷ 1834 ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ πατρός του τὸν τίτλον τοῦ λόρδου, τῷ δὲ 1854, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, διωρίσθη διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, ὑπέδειξε δὲ ἐξαιρετικὴν ἀνδρείαν. Τῷ 1861 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Δ. Σ. Δ.

Καρντινάλ, ἢ ***Καρντενὰλ*** (Cardinal ἢ Cardenal), ***Πέτρος***. Γάλλος τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, θανὼν τῷ 1306. Ἐσύχναζεν εἰς διαφόρους αὐλάς, ἀλλ' ἔτυχεν ἰδιαιτέρας εὐνοίας παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰακώβου Α' τῆς Ἀραγωνίας, ἔνθα διῆλθε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του. Τὰ ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως σατιρίζονται οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κλῆρος τῆς ἐποχῆς του, διακρίνονται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ τὴν σατιρικήν των δύναμιν. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῆς Γαλλίας σῴζονται τινὰ τῶν ποιημάτων του. Ὁ Mahn ἐδημοσίευσεν 70 ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν συλλογήν του «Geschichte der Troubadours» (Βερολῖνον, 1856—1873, 4 τόμ.). Δ. Σ. Δ.

Κάρντις (Kardis) *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας παρὰ τὰ πρὸς τὴν Ἐσθονίαν σύνορα καὶ πλησίον τῆς λίμνης Παΐπους, γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν συναφθεῖσαν ἐκεῖ μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σουηδίας συνθήκην εἰρήνης (1661). Μ. Ν. Δ.

Καρντίτο (Cardito) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Νεαπόλεως—Καϊβάνο καὶ εἰς ἀπόστασιν 14 χλμ. ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως. Κάτ. 6.900. Ἔχει ἀκμαίαν μεταξοσκωληκοτροφίαν καὶ ἐργοστάσια μεταξωτῶν ὑφασμάτων.

Κάρντιφ (Cardiff) *[Γεωγρ.]* βλ. *Κάρδιφ*.

Καρντόνα (Cardona) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἀρχαιοτάτη (λατ. Udura Lacetanorum), ἐν τῷ νομῷ τῆς Βαρκελώνης, κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους καὶ περιβρεχομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κάρντονερ. Ἐπὶ λοφίσκου δεσπόζοντος τῆς πόλεως ὑπάρχει ὀχυρώτατον φρούριον, εἰς ἀπόστασιν δὲ δύο χιλιομέτρων εὑρίσκεται τὸ περίφημον ὄρος τῆς Καρντόνας 80 μ. ὕψους καὶ περιφερείας 5 χλμ., συγκείμενον ἐκ καθαροῦ ὀρυκτοῦ ἅλατος. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ ἐξαχθησομένη ποσότης θὰ ὑπερβῇ τὰ 300 ἑκατομμύρια κυβικὰ μέτρα. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων της ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ γοτθικοῦ ρυθμοῦ καθεδρικὸς ναός, εἰς τὸν ὁποῖον διατηροῦνται πλεῖστοι πίνακες τοῦ μεσαιῶνος. Ἡ Καρντόνα ἔχει βιομηχανίαν μεταξωτῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Κάτ. 4.100. Μ. Ν. Δ.

Κάρντουελ (Cardwell), ***Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος πολιτικὸς (1813—1886). Ἤσκει κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, συνδεόμενος δὲ διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ροβέρτου Πήλ, ἀνεμίχθη κατόπιν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τῷ 1842 ἐξελέγη βουλευτής. Βραδύτερον ἐγένετο μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, τῷ δὲ 1845 γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ κατόπιν ἐν τῷ συμμαχικῷ ὑπουργείῳ τοῦ λόρδου Ἀμπερντὴν ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου, διακριθεὶς ὡς μεταρρυθμιστὴς τοῦ νόμου περὶ ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ περὶ σιδηροδρόμων. Τῷ 1859 ὁ λόρδος Πάλμερστον ὠνόμασεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῆς Ἰρλανδίας, τῷ δὲ 1861 ὑπουργὸν τῶν Ἀποικιῶν. Ὁ Γλάδστων τῷ 1866 προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν

Digitized by Google

Στρατιωτικῶν, ὅπου συνέταξε τὰ νομοσχέδια περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων κατήργησε τὴν ἐξαγορὰν τῶν βαθμῶν τῶν ἀξιωματικῶν. Τῷ 1874 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμιτος τοῦ Κάρντουελ Ἔλλερμπεκ. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Στάνοπ ἐξέδωκε τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ροβέρτου Πὴλ» (1856—1857).

Μ. Δ. Β.

Καρντούτσι (Carducci), *Ἰωσίας*. Ἰταλὸς ποιητής, κριτικὸς καὶ ἱστορικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1836 ἐν Valdicastello παρὰ τὴν Pietrasanta τῆς Τοσκάνης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1907 ἐν Πίζῃ, ἓν ἔτος μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου Νόμπελ. Υἱὸς ἰατροῦ μαντζονιανοῦ (ὀπαδοῦ τοῦ ποιητοῦ Μαντζόνι) καὶ καρβονάρου, ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Τοσκάνην περιπλανήσεις του. Μετὰ τὸ 1846 ἀπεστάλη εἰς Καστανιέτο παρὰ φίλῳ τοῦ πατρός του, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1849, ὁπότε μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα καὶ διῆλθε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Βραδύτερον ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης φιλολογίαν, γενόμενος διδάκτωρ (1856). Διδάξας κατ' ἀρχὰς εἰς Σὰν Μινιάτο, ἐγκατεστάθη ἀκολούθως εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἔζησε δίδων ἰδιωτικὰς παραδόσεις. Ἀπολέσας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του, ἀπέμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός του, ἥτις ἔζησε μέχρι τοῦ 1870. Τῷ 1860 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βολωνίας. Τῷ 1869 ἕνεκα τῆς ἀναμίξεώς του εἰς τοὺς τραχεῖς πολιτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἐποχῆς μετετέθη, ἔπειτα ἀπελύθη τῆς καθηγεσίας. Ἐξελέγη ἀκολούθως βουλευτής, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ βραδύτερον εἰς τὴν ἕδραν καὶ τὰς φιλολογικὰς ἀσχολίας του.

Προτομὴ τοῦ Ἰ. Καρντούτσι.
[Ἔργον τοῦ O. de Rosalès]

Τὰ ποιητικά του ἔργα περιελήφθησαν εἰς τὰς συλλογὰς «Juvenilia» (1857), «Levia Gravia» (1868), «Decennalia» (1871), «Giambi e epodi» (1882), «Rime nuove» (1887), «Odi Barbare» (τρεῖς σειραὶ ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι τοῦ 1889). Τὸ πεζογραφικόν του ἔργον περιεκλείσθη κυρίως εἰς τοὺς τρεῖς τόμους τῶν «Ἐξομολογήσεων καὶ ἀγώνων» καὶ εἰς τὰ «Τέφραι καὶ σπινθῆρες».

Ἡ κριτικὴ διαπιστώνει παρὰ τῷ Καρντούτσι ὡς ποιητῇ βαθεῖαν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ἰδεώδους, πρὸς τὸ ὁποῖον οὗτος ἀπέβλεψε. Φύσις φλογερά, μὴ ἀνεχομένη ζυγὸν ἢ ἀντίρρησιν, εἰς διαρκῆ δὲ ἐξέγερσιν καὶ κοχλασμόν, προσκομίζει εἰς τὴν φιλολογικὴν μάχην μίση γιβελίνου. Εἶναι μολαταῦτα τεχνίτης ἀκαδημαϊκός, ἡ δὲ τέχνη του πηγάζει ἐκ τῶν βιβλίων: «Βλέπει τὴν ζωήν, ὡς παρετηρήθη ἤδη, διὰ μέσου τῶν βιβλίων, διὰ μέσου τῶν ἡρώων τῆς ἱστορίας, βλέπει τὸν κόσμον διὰ μέσου τῶν ποιητῶν. Ἐν τῷ ἔρωτί του πρὸς τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς βλέπει τὴν θρησκείαν ὡς ἐχθρὰν τοῦ κάλλους καὶ ὡς ἐκδήλωσιν ὑποκρισίας. Εἶναι παρνασσικὸς ὡς ὁ Leconte De l'Isle, χωρὶς ὅμως τὴν πραγματικὴν ἢ φαινομενικὴν ἐκείνου ἀπάθειαν. Λαοκριτικὸς ἐν τῇ πολιτικῇ, εἶναι ἀριστοκράτης ἐν τῇ τέχνῃ. Εἰς τὴν λατρείαν τῆς Παναγίας ἀντιτάσσει τὴν λατρείαν τῆς κλασσικῆς ὡραιότητος». Εἰς μίαν ἔκρηξιν τῆς λυρικῆς ὀργῆς του ὀρθώνει τὸν Σατανᾶν—ἐνσάρκωσιν παρ' αὐτῷ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν γῆν—ἀντιμέτωπον πρὸς τὸν Ἰησοῦν!

Ποιητὴς πολιτικὸς καὶ ἐθνικὸς καθίσταται κυρίως μετὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος. Μαθητὴς τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Δάντη, τοῦ Παρίνη, τοῦ Ἀλφιέρη, τοῦ Φωσκόλου, τοῦ Μόντι εἰς τὰ «Juvenilia», μαθητὴς ἔν τινι μέτρῳ τοῦ Οὐγκὼ εἰς τὰ «Levia Gravia» καὶ εἰς τὰ «Giambi e epodi», κυριαρχεῖ εἰς τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν διὰ τῶν «Βαρβάρων ᾠδῶν», εἰς τὰς ὁποίας ἀπεμιμήθη τ' ἀρχαῖα μετρικὰ σχήματα καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν «πραξικόπημα, δι' οὗ καθιδρύθη ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καρδουτσικὴ πνευματικὴ δικτατορία». Ἡ τρίτη Ἰταλία —ἡ μετὰ τὸ 1870— λαμβάνει συνείδησιν ἑαυτῆς διὰ τοῦ μεγαλοστόμου τούτου ποιητοῦ Ὅ,τι καλοῦμεν λυρισμὸν—μονόλογον τοῦ ποιητοῦ ἐνώπιον τῆς φύσεως—δὲν συναντᾶται εἰς τὴν ποίησιν τοῦ Καρντούτσι. Δὲν ἐνδιαφέρει τοῦτον τὸ ὑπερπέραν καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου ἐφοδιασμένος μὲ τὰς αἰσθητικὰς χάριτας τῆς ψυχῆς, ἐξ ἄλλου πάσχων ἀπὸ τὴν νόσον τοῦ αἰῶνος. Τὴν ποιητικήν του δημιουργίαν διέπει ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος, ἡ ἱστορία καὶ οἱ ἥρωες αὐτῆς. Ὁ Καρντούτσι φαντάζεται τὴν ὕπαρξιν Νεμέσεως καταλυούσης τὰ κράτη καὶ τὰς θρησκείας, ἐξαπολυούσης πολέμους καὶ κατακλυσμούς. Πιστεύει εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία θὰ σημειώσῃ τὴν συντριβὴν τῶν τυράννων, τῆς φεουδαρχίας καὶ τοῦ μεσαιωνισμοῦ. Πιστεύει ὅτι οἱ λαοὶ θὰ εὐτυχήσουν ἂν οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσουν. Ἐχθρὸς τοῦ καθολικισμοῦ, ἀντιτάσσει εἰς τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες τὸ εἰδωλολατρικὸν (ὡς τὸ ἀντελαμβάνετο ἡ ἐποχή του, ἀπογυμνώνουσα πάσης θρησκευτικότητος τὸν Ἑλληνισμὸν) καὶ συνάπτει τὸν Ἰλισὸν πρὸς τὸν Τίβεριν, τὸ ἀττικὸν πρὸς τὸ λατινικὸν ἰδεῶδες. Ἀλλ' εἶναι περισσότερον λυρικὸς ῥήτωρ.

Ἀφετηρίαι τῶν ἐμπνεύσεών του εἶναι ἐπέτειοι, ταξίδια, ἀναγνώσεις, ἄλλα περιστατικά. Κατά τινα τρόπον ἡ ποίησίς του εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία του. Πατριώτης, ἀλυρωτιστὴς (irredentista), ἰμπεριαλιστής, ἀπευθύνεται κυριώτατα πρὸς τοὺς Ἰταλούς, ὡς ὁ Βαλαωρίτης ἢ ὁ Παλαμᾶς πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας. Ἀλλ' ὡς κριτικὸς καὶ ἱστορικὸς ἀποδεικνύει εὐρύτητα ἀπόψεων καὶ ἀντικειμενικότητα ζηλευτήν. Ἱστορία φιλολογικὴ καὶ ἱστορία πολιτικὴ τοῦ ὀφείλουν πολλά. Διηύθυνεν ὅλας σχεδὸν τὰς συλλογικὰς φιλολογικὰς ἐργασίας, αἵτινες ἔγιναν ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τὸ 1870 καὶ μέχρι τοῦ 1900, ἐκδόσεις κλασσικῶν, συλλογικὰς ἐργασίας κ. ἄ. Μνημειώδεις ἐξ ἄλλου εἶναι οἱ εὔγλωττοι καὶ σοφοὶ πρόλογοι, τοὺς ὁποίους προέταξεν εἰς ἐκδόσεις παλαιῶν καὶ νεωτέρων κειμένων, καὶ ἐξόχως δημιουργικὴ εἶναι ἡ ἐργασία, διὰ τῆς ὁποίας ἐφρόντισε νὰ δώσῃ πρῶτος αὐτὸς συνθετικὴν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τῆς γενέσεώς της μέχρι τοῦ Τάσσου. Διαλλαγεὶς πρὸς τὴν δυναστείαν καὶ τὴν μοναρχικὴν ἰδέαν, σύμβολον τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος, ἐγένετο βραδύτερον (1890) γερουσιαστής.

Ὁ Giuseppe Chiarini, ὅστις τὸν ἐβιογράφησεν, ὁ Domenico Gnoli, ὁ Enrico Panzacchi, ὁ Giovanni Marradi, ὁ Severino Ferrari, ὁ Giovanni Pascoli, διάδοχός του εἰς τὴν καθηγητικὴν ἕδραν τῆς Βολωνίας, εἶναι ὑπό τινα ἔννοιαν μαθηταί του. Μαθηταὶ ἐξ ἄλλου τοῦ Καρντούτσι κατέλαβον μετὰ τὸ 1890 πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τοῖς ἰταλικοῖς πανεπιστημίοις ἕδρας ἰταλικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἐπίδρασίς του ὅμως ὡς ποιητοῦ ἔχει ἤδη λήξει. Ἡ ἔκδοσις τῶν Ἁπάντων του ἤρχισε τῷ 1889. Μέχρι τοῦ 1909 εἶχον ἐκδοθῆ εἴκοσιν ἐν ὅλῳ τόμοι (Opere, ἔκδοσις Zanichelli, Bologna). Ἰδιαιτέρως ἐξεδόθησαν αἱ ἐπιστολαί του (1911—1913).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Chiarini*, Memorie della Vita di Giosuè Carducci, raccolte da un amico (1903 καὶ 1907).—*Checchia*, Poeti, prosatori e filosofi (Caserta 1900, σελ. 171 κ. ἑξ.). *B. Croce*, La letteratura della Nuova Italia, τόμ. Β' (1914). — *Papini*, L'uomo Carducci (1918).—*Α. Τυπάλδου Μπασιᾶ*, Ἰωσίας Καρδούτσης καὶ Ἑλληνικαὶ ἀνοίξεις μετὰ προλόγου ὑπὸ *Σ. Λάμπρου*. — *Henri Hauvette*, Littérature Italienne (1924). — *V. Ferrari*, Letteratura Italiana Moderna e contemporanea, γ' ἔκδ. (Manuali Hoepli).—*B. Crémieux*, Littérature Italienne Contemporaine (Paris 1928).

Α. ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Καρντοῦτσο, ἢ *Καρντούτσι* (Carducho ἢ Carduchi), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1560—1608). Μεταβὰς εἰς Ἱσπανίαν μετὰ τοῦ διδασκάλου του Τσούκκερι, κατέστη λίαν ἐνωρὶς διάσημος, τιμηθεὶς καὶ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ αὐλικοῦ ζωγράφου ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ Φιλίππου τοῦ Γ'. Ἐπὶ πλέον ἵδρυσε πολλὰς καλλιτεχνικὰς σχολάς, εἰς ἃς προσῆλθον ἄφθονοι μαθηταί, καὶ ἐξετέλεσε τὰς διακοσμήσεις τοῦ Ἐσκουριὰλ καὶ τὰ σχέδια τῶν διακοσμήσεων τοῦ Πράντο. Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Μαδρίτης ἀπόκεινται τινα τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τοῦ Καρντούτσι, ἐν οἷς: «Ἡ ἀποκαθήλωσις», «Ὁ μυστικὸς δεῖπνος», «Ὁ ἅγιος Σεβαστιανὸς» κλπ.

Ι. Μ. Π.

— **Καρντοῦτσο**, ἢ *Καρντούτσι* (Carducho ἢ Carduchi), ***Βικέντιος***. Ἀδελφὸς τοῦ Βαρθολομαίου Καρντούτσι, ὃν ἠκολούθησεν ὀκταετὴς εἰς τὴν Ἱσπανίαν (1578—1638). Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ ἱσπανικῇ αὐλῇ καὶ ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, καταστὰς οὐ μόνον διακεκριμένος καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ σημαντικώτατος διδάσκαλος, εἰς ὃν ἡ παλαιὰ ἱσπανικὴ ζωγραφικὴ ὀφείλει πολλά. Κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἁπλοῦς διακοσμητής, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ἀδελφοῦ του διεδέχθη τοῦτον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναληφθέντων καὶ καταλειφθέντων ἡμιτελῶν ἔργων. Ἐξετέλεσεν ἐν Πράδῳ εὐρυτάτας συνθέσεις, ἐν αἷς «Οἱ ἆθλοι τοῦ Ἀχιλλέως». Ἐπίσης διεκόσμησεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν μεγάλην μονὴν τοῦ Paular. Τὸ μουσεῖον τοῦ Πράντο κατέχει τρεῖς μεγάλους πολεμικοὺς του πίνακας. Ἔργα του δ' ἀπόκεινται καὶ ἐν Τολέδῳ. Πλὴν αὐτῶν ὁ Βικέντιος Καρντούτσι ἐξεπόνησε σειρὰν ἐξαιρέτων χαλκογραφιῶν, συνέγραψε δὲ καὶ «Διαλόγους περὶ ζωγραφικῆς». Ὑπῆρξε καλλιτέχνης γονιμώτατος καὶ εἷς τῶν ἀρίστων ἐκπροσώπων τοῦ πραγματισμοῦ ἐν τῇ ἱσπανικῇ τέχνῃ τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος.

Ι. Μ. Π.

Κάρντρος (Cardross) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Σκωτίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντομμπάρτον, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κλάϋντ, 6 περίπου χλμ. ΒΔ. τῆς πόλεως Ντομμπάρτον. Κάτ. 11.326. Ἐν τῷ πύργῳ παρὰ τὴν πόλιν ἀπέθανε τῷ 1329 ὁ ἀπελευθερωτὴς τῆς Σκωτίας Ροβέρτος Μπριούς, ὁ βασιλεύσας ὡς Ροβέρτος Α'.

Δ. Σ. Δ.

Κάρνυ (Kearny) */Γεωγρ./*—1) Πόλις τῆς πολιτείας Νέας Ὑερσέης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρὸς Δ. τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πασσάϊκ, ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἠρι. Κάτ. 26.724. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι της εἶναι βαμβακουργεῖα, κλωστήρια, ἐργοστάσια χημικῶν λιπασμάτων, βαφῶν καὶ σιδηροδρομικῶν ὑλικῶν.—2) Πόλις τῆς πολιτείας Νεβράσκας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πλάτ, σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κάτ. 7.702.

Δ. Σ. Δ.

Καρνὼ (Carnot)· βλ. λ. *Καρνό*.

Κάρο (Caro), ***Ἀννίβας***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1507—1566). Μετήρχετο τὸν διδάσκαλον παρὰ οἰκογενείαις εὐπατριδῶν, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς οἰκογενείας Φαρνέζε, διωρίσθη ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Κάρο εἶναι ἡ μετάφρασίς του τῆς Αἰνειάδος (Βενετία 1581, Παρίσιοι 1760). Ἔγραψε: «Rime» «Canzoni», «Gli Straccioni» καὶ δύο πνευματωδέστατα ἐγκώμια, τὸ ἓν εἰς τὰ σῦκα («La Ficheide»), τὸ ἕτερον εἰς τὴν μεγάλην ῥῖνα τοῦ Λεόνι Ἀνκόνα, προέδρου τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀρετῆς. Τὴν ποίησιν τοῦ Κάρο χαρακτηρίζει εὐχέρεια, ἐλευθερία καὶ χάρις περὶ τὴν στιχουργικήν. Τὰ πεζά του ἔργα συνίστανται εἰς μεταφράσεις τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

Δ. Σ. Δ.

— **Κάρο** (Karo), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῆς Ἰταλίας τῷ 1872. Διπλωματοῦχος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τῶν πανεπιστημίων Μονάχου καὶ Βόννης, ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ τελευταίῳ πανεπιστημίῳ τῷ 1902, ἐχρημάτισε δὲ τὸ πρῶτον διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1905—1916, ὁπότε καὶ διενήργησεν ἀνασκαφὰς ἐν Τίρυνθι. Τῷ 1920 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Halle, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ 1929 διευθύνει καὶ πάλιν τὴν ἐν Ἀθήναις Γερμανικὴν Ἀρχαιολογικὴν σχολήν. Ὁ Κάρο τυγχάνει τακτικὸν μέλος πολλῶν ἀρχαιολογικῶν ἑταιρειῶν, ἐδημοσίευσε δὲ πλείστας ὅσας μελέτας καὶ πραγματείας περὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν θεμάτων καὶ ἰδίως περὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς τέχνης τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Ἐτρουρίας. Περισπούδαστοι μελέται αὐτοῦ εἶναι, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, τὸ περὶ Κρήτης ἄρθρον του ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ P. Wissowa, ἡ πραγματεία του «Le oreficerie di vetulonia» (ἐν Studie Materiali di Archaeologia e numismatica) καὶ ἡ μελέτη του: «Notes on Amasis and ionic black-figured pottery» (ἐν Journal of Hellenic Studies. Πλὴν τῶν πολλῶν αὐτοῦ δημοσιευμάτων ἐν διαφόροις ἀρχαιολογικοῖς περιοδικοῖς, ὁ Karo ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «De arte vascularia antiquissime quaestiones» (Bonn, 1896), «Führer durch die Ruinen von Tiryns» (Athen, 1915), «Religion des ägäischen Kreises» (Leipzig, 1925), «Die Schachtgräber von Mykenae» (München, 1929).

Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

—**Κάρο** (Caro), ***Νικόδημος***. Γερμανὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ἱδρύσας δημόσιον χημικὸν ἐργαστήριον, κατέγινεν εἰς διαφόρους ἐρεύνας σχετικὰς μὲ τὸ ἄζωτον, τὸ νίτρον, τὴν ἀσετυλίνην, τὴν ὀξείδωσιν τῆς ἀμμωνίας κλπ. Τῷ 1912 τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ δόκτορος. Διευθύνει τὰ βαυαρικὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς ἀζώτου, ἔκαμε δὲ εἰδικὰς σπουδὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ὑδραυλικῆς δυνάμεως τῆς Βαυαρίας διὰ τὴν χημικὴν βιομηχανίαν. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ παραγωγῆς χλωρίου» (1893), «Γεωργικαὶ ἔρευναι» (1895), «Περὶ παραγωγῆς χλωρίου» (1893).

Δ. Σ. Δ.

— **Κάρο** (Caro) *ἀντίδρασις* */Ὀργ. Χημ./*. Εἶναι χρωστικὴ ἀντίδρασις τῶν ἀλδεϋδῶν, καθ' ἣν ἀλδεΰδη ἀναταρασσομένη μετὰ διαλύματος φουξίνης ἀποχρωματισθέντος διὰ θειώδους ὀξέος παρέχει ἐρυθροϊώδη χροιάν. Τὴν ἀντίδρασιν αὐτὴν παρέχουν καὶ ἐκ τῶν κετονῶν αἱ ἔχουσαι ὡς ἐν ἀλκύλιον τὸ μεθύλιον.

Σ. Γ.

Καρὸ (Caro), ***Ἔλμ-Μαρία***. Γάλλος φιλόσοφος (1826—1887), ὀπαδὸς πιστὸς τοῦ Κουζέν, ἀκούραστος ἐπικριτὴς τοῦ θετικισμοῦ καὶ τοῦ ὑλισμοῦ. Τῷ 1852 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας μὲ τὰς διατριβάς: «Quid de vita beata censerit Seneca», καὶ «Ὁ μυστικισμὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· ἡ ζωὴ καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, ἀγνώστου φιλοσόφου». Γενόμενος δεκτὸς εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Ντουαί, ἐξέδωκε τῷ 1854 συλλογὴν ἄρθρων: «Ἠθικολογικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς ἐποχῆς μας», βραβευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Καθηγητὴς εἰς τὸ λύκειον τοῦ Ναπολέοντος ἐν Παρισίοις καὶ ὑφηγητὴς εἰς τὴν École Normale, ἀνεπλήρωσε τῷ 1859 τὸν Garnier εἰς τὴν ἕδραν τῆς Σορβόννης καὶ παρὰ τὸν διορισμόν του ὡς ἐπιθεωρητοῦ τῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων κατέλαβεν ὁριστι-

Digitized by Google

κῶς τὴν κενωθεῖσαν ἕδραν τῷ 1864 Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῷ 1869, ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν ἀθανάτων τῷ 1874. Ἔργα: «Vie de Pie IX» (1853), «L' idée de Dieu et ses nouveaux critiques» (1864), ὅπου ἀντιτίθεται ἐναντίον τῶν περὶ θεολογίας θεωριῶν τοῦ Vacherot, Ρενὰν καὶ Ταίν, «Le matérialisme et la science» (1868), «Problèmes de morale sociale» (1876) ἐναντίον τῶν ἠθικῶν θεωριῶν τοῦ θετικισμοῦ, φυσιοκρατισμοῦ καὶ τῆς ἐξελικτικῆς σχολῆς, «Le pessimisme au XIXe siècle» (1878), «M. Littré et le positivisme» (1883) κ.τ.λ. Μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς συζύγου του, τῷ 1888: «Mélanges et portraits», «Philosophie et philosophies», «Poètes et romanciers». Ε. Λ.

— **Καρὸ** (Caro), ***Παυλίνα Κασσέν.*** Γαλλὶς συγγραφεύς, σύζυγος τοῦ Ἔλμ-Μαρία Καρὸ (1835 — 1901). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Π. Ἀλμπάν,* ἐδημοσίευσε τῷ 1864 εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων» τὸ μυθιστόρημά της, «Τὸ ἁμάρτημα τῆς Μαγδαληνῆς», τὸ ὁποῖον ἔσχεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ ἔργον, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1865 εἰς τόμον, ἠκολούθησαν πολλὰ ἄλλα, ἐν οἷς: «Flamen» (1866), «Histoire de Souci» (1868), «Nouvelles Amours de Hermann et Dorothée» (1873), γενόμενα εὐμενέστατα δεκτὰ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Τὰ ἔργα της διακρίνει χάρις τοῦ ὕφους καὶ λεπτότης αἰσθήματος. Δ. Σ. Δ.

καρόβα *βάλσαμον [Χημ.].* Ἀρωματικὴ ῥητίνη, λαμβανομένη ἐκ τῆς *ἰακαράνδης τῆς κοπαΐας.* Χαρακτηριστικὸν συστατικὸν αὐτοῦ εἶναι ἡ *καροβίνη.* Κέκτηται ἀντισυφιλιδικὴς ἰδιότητας. Σ. Γ.

Καροβὲ (Carové), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1789—1852) Ἀπὸ τοῦ 1815 ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ Ἑγέλου ἐν Ἀϊδελβέργῃ, τοῦ ὁποίου ἔγινε καὶ ὀπαδὸς μὲ παραλλαγάς τινας εἰς τὴν θεωρίαν του, τονίζων ἰδιαιτέρως τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας. Εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς κινήσεως τῶν νέων (Burschenschaft), ἐξελέγη βουλευτὴς τῷ 1848 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης ἐν Παρισίοις τῷ 1849. Ἡ θεμελιώδης τάσις τῶν πολυπληθῶν ἔργων του εἶναι ἡ ἵδρυσις μιᾶς θρησκείας καθολικῆς, ἥτις νὰ ἱκανοποιῇ τοὺς πάντας, νὰ ἰσχύῃ διὰ πάσας τὰς ἐποχάς, ἄνευ δογμάτων καὶ ἱεραρχίας. Ἔργα: «Περὶ τῆς μόνης Ἐκκλησίας τῆς διδούσης τὴν εὐδαιμονίαν» (1826—1827), «Κοσμόραμα», (1831), «Περὶ τῶν αἰτίων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μετὰ ὑποδείξεων περὶ τοῦ κοσμοϊστορικοῦ της προορισμοῦ» (1834), «Πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τὰ τέλη τοῦ παλαιοῦ κόσμου» (1851), «Ἡ θρησκεία καὶ ἡ φιλοσοφία ἐν Γαλλίᾳ: ὁ μεσσιανισμός» (1834), «Ὁ ρωμαϊκὸς καθολικισμὸς ἐν τῇ παπικῇ πόλει» (1851) κ.ἄ. Ε. Λ.

Καρόγλου, ***Ἰωάννης.*** Ἀρχηγὸς ἰωνικῆς φάλαγγος (βλ. *Καρᾶς Ἰ.*). Γ. Δ. Κ.

Καροία *[Ἀρχ Γεωγρ.].* Κωμόπολις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. ΙΙΙ 5,4) ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας τοῦ μυχοῦ τῆς Μαιώτιδος λίμνης, εἰς βόρ. πλάτ. 65° καὶ ἀνατ. μῆκ. 53°48'. Κατά τινας εἶναι τὸ σημερινὸν *Ταϊγάνιον.* Α. Θ. Σ.

Καροινὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαία πτολεμαϊκὴ πόλις εἰς τὸ Φαγιούμ, πρὸς Α. τῆς λίμνης Καρούν. Σήμερον ὁ λόφος τῶν ἐρειπίων της λέγεται *Κὼμ Οὐσίμ.* Μνημονεύεται συχνὰ εἰς τοὺς παπύρους, εἶχε δὲ ναὸν τῶν θεῶν Πνέφερος καὶ Πετέσουχος.

καρόλα (ἡ) (ἐκ τοῦ ἑλλ. *χορός,* λατ. chorea, choreola, corola). Παλαιὸς γαλλικὸς περιστροφικὸς χορός, ἐγκαταλειφθεὶς σήμερον. Ἡ λέξις παρέμεινε παρὰ τοῖς Ἄγγλοις καὶ δηλοῖ ὡρισμένα θρησκευτικοκοσμικὰ ᾄσματα τῶν Χριστουγέννων. Γ. Σ.

καρολαθίνης (ὁ) (Carolathin) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτόν, ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τοῦ ἀλλοφανοῦς. Ἀπαντᾷ ἐντὸς λιθανθράκων τοῦ Zabrze ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ. Γ. Β.

Καρόλεια ***βιβλία*** *[Ἐκκλ. Ἱστορ.].* Μετὰ τὸ 790 ἐνεφανίσθη ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἔργον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Καρόλεια βιβλία» καὶ συγκείμενον ἐκ τεσσάρων βιβλίων καὶ 120 κεφαλαίων. Πιθανολογεῖται, ὅτι συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ διδάσκαλος τοῦ Καρόλου *Ἀλκουῖνος* (βλ. λ.) ἢ ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτοῦ. Κυρίως τὸ βιβλίον ἐγράφη κατὰ τῶν περὶ ἱερῶν εἰκόνων ἀποφάσεων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (787), ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρὸς τὸν Κάρολον ἀποστολῆς τῶν πρακτικῶν τῆς συνόδου ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α', περιέχει δὲ πολλὰς κατηγορίας κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ κληρικῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐκ φιλοδοξίας παραμελησάντων τὴν ὑγιᾶ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰσαγαγόντων νεωτερισμούς. Ἰδίως καταχρίνεται ὁ πατριάρχης *Ταράσιος* διὰ τὴν ἐκ λαϊκῶν χειροτονίαν αὐτοῦ καὶ τὴν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν, ὡς καὶ ἡ αὐτοκράτειρα *Εἰρήνη,* διότι δῆθεν παρέστη ἐν τῇ συνόδῳ ὡς διδάσκαλος τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ὁ Κάρολος ἦτο κακῶς διατεθειμένος κατὰ τῶν Ἑλλήνων οὐ μόνον διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ γνωστοῦ συνοικεσίου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἐρυθροῦς μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Εἰρήνης Κωνσταντίνου, ἀλλὰ καὶ διότι ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος, ἐθεώρει ὡς κώλυμα πρὸς τοῦτο τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ἤδη ὅμως διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου, κατακρινομένων τῶν Βυζαντινῶν ὡς αἱρετικῶν καὶ παριστωμένου τοῦ Καρόλου ὡς ὑπερμάχου τῆς ὀρθοδοξίας, ἐνισχύετο ἡ ἰδέα τῆς Δυτικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν βιβλίων, ἀποδοκιμάζων ἀμφοτέρας τὰς περὶ εἰκόνων συνόδους, τήν τε εἰκονομαχικὴν ἐπὶ Κοπρωνύμου (754) καὶ τὴν ἐπὶ Εἰρήνης ὀρθόδοξον τῷ 787, τὴν μὲν ὡς ἀπορρίψασαν τὰς εἰκόνας ὡς ἀγάλματα, τὴν δὲ ὡς ἀποφασίσασαν τὴν προσκύνησιν ἐναντίον τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ λατρεία καὶ ἡ προσκύνησις ἀνήκει εἰς μόνον τὸν Θεόν· δὲν πρέπει, λέγει, ν' ἀσπαζώμεθα τὰς εἰκόνας, ὡς ἄψυχα ὄντα καὶ ἔργα ἀνθρώπων, μόνον δὲ χάριν κόσμου δυνάμεθα νὰ ἀναρτῶμεν αὐτὰς εἰς τὰς ἐκκλησίας, οὐχὶ δὲ νὰ τιμῶμεν καὶ ἀσπαζώμεθα αὐτὰς ὡς τὸν σταυρὸν καὶ τὰς Γραφάς. αὔθαδες δὲ νὰ ἐξισῶμεν αὐτὰς πρὸς τὴν θείαν εὐχαριστίαν. Ἐκτὸς τούτων κατακρίνει καὶ τὸ ἀνάπτειν λύχνους καὶ κηρία πρὸ τῶν εἰκόνων, τὸ θυμιᾶν αὐτὰς εἰς τοὺς δρόμους, ὀνομάζει δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον Οἰκουμενικήν. Ὁ Ἀδριανὸς λαβὼν παρὰ τοῦ Καρόλου τὰ βιβλία ταῦτα, ἀπέκρουσε μὲν αὐτά, ἀλλὰ λίαν ἀσθενῶς καὶ πεφεισμένως καὶ διὰ λέξεων κενῶν· ἀλλ' ὁ Κάρολος ἐπιμένων εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ θέλων ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἑτέραν, συγκροτεῖ τῷ 794 τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ σύνοδον, ἥτις ὑπεστήριξε τὰς ἀρχὰς τῶν Καρολείων βιβλίων. Ὁ Ἀδριανὸς δὲν ἀπήντησεν εἰς ταῦτα καὶ ἀπέθανε τῷ 795, ἡ περὶ τῶν εἰκόνων ὅμως συζήτησις ἐπανελήφθη τῷ 825 ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Β' ἐν τῇ ἐν Παρισίοις συνόδῳ, ἥτις ἐπικυρώσασα τὴν διδασκαλίαν τῶν Καρολείων βιβλίων, ἤλεγξε τὸν Ἀδριανὸν ὡς δεισιδαίμονα. Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου ταύτης ἐσίγησεν ὁ πάπας Εὐγένιος, οὕτω δὲ καθ' ὅλον τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα ἐν τῇ φραγκικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνεπολιτεύετο ἡ θεωρία τῶν Καρολείων βιβλίων, τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου θεωρουμένης ὡς ψευδοσυνόδου.

† Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Καρολίγγειοι (οἱ)· ἄλλως *Καρλοβιγγιανοὶ* καὶ *Καρολίδαι* (βλ. λ.). Γ. Δ. Κ.

Καρολίδαι (οἱ). Οὕτως, ἢ *Καρλοβιγγιανοὶ* καὶ *Καρολίγγειοι* (Carolingiens. Carlovingiens ἢ Karolinger καὶ Karolings), εἶναι γνωστοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν οἱ ἀπόγονοι *Πεπίνου τοῦ Βραχέος* καὶ μάλιστα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Καρόλου τοῦ Μεγάλου,* τοῦ ἄλλως *Καρλομάγνου* λεγομένου. Ἡ οἰκογένεια αὐτὴ παρέσχεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν δευτέραν βασιλικὴν δυναστείαν, ἀπὸ τοῦ 752 μέχρι τοῦ 988, εἰς τὴν Ἰταλίαν βασιλεῖς καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν αὐτοκράτορας. Ἡ γενεαλογία της εἶναι μᾶλλον πλαστή, καὶ θεωρεῖται ἀποτέλεσμα προσπαθείας τῶν ἱστορικῶν, ὅπως τὴν συνδέσουν μετὰ τῶν προκατόχων Μεροβιγγιδῶν καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων γαλλορωμαϊκῶν οἴκων, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ νὰ δημιουργήσουν ἄλλον σύνδεσμον τῶν διαδόχων της Καπετιδῶν πρὸς αὐτὴν καὶ τοὺς Μεροβιγγίδας. Γενάρχης αὐτῆς λέγεται ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μέτς, *ἅγιος Ἀρνοῦλφος,* πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς τοπάρχης, εἰς ὃν ὁ Μεροβιγγίδης βασιλεὺς Κλωθάριος ὁ Β' ἐνεπιστεύθη τὸν υἱόν του Δαγοβέρτον. Τοῦ Ἀρνούλφου υἱὸς ἦτο ὁ *Ἀνσεγίζελος,* ὅστις νυμφευθεὶς τὴν Βέγγαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Αὐστρασίας Πεπίνου τοῦ Λάνδεν, ἀπέκτησε τὸν *Πεπῖνον τὸν Ἐριστάλης,* μαΐστορα (μαγιόδομον, Maire du Palais) τῆς τε Νευστρασίας (Δυτικῆς Γαλλίας) καὶ τῆς Αὐστρασίας (Ἀνατολικῆς Γαλλίας), ὡς καὶ τῆς Βουργουνδίας. Τούτου υἱὸς ἐκ τῆς ἐρωμένης Ἀλπαΐδης ὑπῆρξεν ὁ ἰσχυρότατος καὶ πολεμικώτατος *Κάρολος Μάρτελλος,* ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχονται οἱ ἀγῶνες τῆς φραγκιζούσης Αὐστρασίας, ἥτις ἐν τέλει κατέβαλε τὴν ὑπὸ τοὺς Μεροβιγγίδας γαλλορρωμαΐζουσαν Νευστρασίαν. Οὗτος ἔσχε τρεῖς υἱοὺς ἀπὸ διαφόρους μητέρας. Τὸν Καρλομάγνον, τὸν Πεπῖνον, τὸν ἐπονομασθέντα Βραχύν, καὶ τὸν Γρίφφωνα. Ἀποσυρθέντων τῶν δύο ἀπέμεινεν ὁ Πεπῖνος, κατ' ἀρχὰς μὲν βασιλεὺς τῆς Νευστρασίας, εἶτα δὲ ὁλοκλήρου τῆς Γαλλίας τῷ 752, ἀφοῦ ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον τὸν ὕστατον Μεροβιγγίδην Χιλδέριχον τὸν Γ'. Κάρολος ὁ Μέγας, ἐκ τῶν υἱῶν του καὶ καθ' αὐτὸ διάδοχός του, διὰ μεγάλων νικῶν ἐπηύξησε τὸ κράτος του, ἐκραταίωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνιδρυθεῖσαν Ρωμαϊκὴν καὶ Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐν γένει ἐκλέισε τὴν Γαλλίαν. Μόνος κυρίαρχος τῆς φραγκικῆς ἐπικρατείας, ἔσχε δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Πεπῖνος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ὁ δὲ Λουδοβῖκος Α', ὁ Ἀγαθὸς ἐπονομασθείς, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἐκ τοῦ ὁποίου, φθίνοντες εἰς δόξαν καὶ ἰσχύν, προῆλθον οἱ Καρολίδαι ἡγεμόνες, μέχρις ὅτου κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Καπετιδῶν. Κυρίως εἰπεῖν, οἱ Καρολίδαι ἐκπροσωποῦν σύστημα στρατοκρατικόν, στηριχθὲν ἐπὶ τῆς μεγίστης κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἰσχύος τοῦ κλήρου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Μεροβιγγίδας, οἵτινες ἐξεπροσώπουν τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν τῶν Γαλλορρωμαίων ἀπρακτούντων ἀριστοκρατῶν, καὶ οἵτινες, ἀποβαλόντες τὰ στρατιωτικὰ τῶν Φράγκων ἤθη, δὲν ἔστεργον νὰ ἀναγνωρίσουν εἰς τὸν κλῆρον τὴν ὁλονὲν αὐξάνουσαν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν του. Οἱ Καρολίδαι πάλιν, μόλις ἤρχισαν διὰ τοῦ ἐκφυλισμοῦ ὑποπίπτοντες εἰς τὰ παλαιὰ ἀτοπήματα τῶν Μεροβιγγιδῶν, ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τοὺς μαγιοδόμους αὐτῶν, τουτέστι τοὺς ἐπ' ὀνόματι των ἐναοκοῦντας τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, πραγματικοὺς ἄρχοντας. Γ. Δ. Κ.

Καρολίδης, ***Ἰορδάνης*** Λόγιος καὶ ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀνδρονικείῳ τῆς Καππαδοκίας τῷ 1837, ἀποθανὼν τῷ 1909 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ *Παύλου Καρολίδου,* ἐσπούδασεν εἰς τὴν Σμύρνην, ἔπειτα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅθεν μετέβη πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Γερμανίαν, ὡς ὑπότροφος τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Σμύρνην, ἐδίδαξεν ἐπὶ τρία ἔτη εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολήν, μεθ' ὃ (1873) ἐγκατεστάθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα παρέμεινε διδάσκων ἑλληνικὰ καὶ ἱστορίαν μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του, πρῶτον εἰς τὸ γυμνάσιον Γαλατᾶ-Σεράγι, ἔνθα ἡ διδασκαλία ἐγίνετο τουρκιστὶ καὶ γαλλιστί, καὶ εἶτα εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς Χάλκης. Ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Ε', ὅτε οὗτος ἦτο πρίγκιψ. Τῷ 1895 ἐγένετο σύμβουλος τοῦ κράτους, παραμείνας τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἀσιανολόγος κράτιστος, γλωσσομαθέστατος, γνωρίζων ἀκόμη καὶ τὴν ἰαπωνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔχων ὅλως ἐξαιρετικὴν εὐχέρειαν νὰ γράφῃ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικήν, ἔγραψε πλεῖστα ἔργα: ἔμμετρα καὶ πεζὰ ἐπιγράμματα, ᾠδὰς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, ἔμμετρον ἱστορίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ᾠδὴν πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα ΙΓ' λατινιστὶ κ.ἄ., μετέφρασε δὲ τὸν «Νάλαν» τῆς Μαχαβαράτας.

— **Καρολίδης,** ***Παῦλος.*** Ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1849 εἰς τὸ Ἀνδρονίκειον τῆς Καππαδοκίας, ὅπου καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν καὶ συνεπλήρωσεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης. Τῷ 1867 μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐφοίτησε τρία ἔτη εἰς τὸ πανεπιστήμιον καὶ κατόπιν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Σίνα εἰς Γερμανίαν. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου, τῆς Τυβίγγης καὶ τοῦ Στρασβούργου, ἀνηγορεύθη δὲ τῷ 1872 διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης. Ἐκ Γερμανίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐδίδαξεν εἰς τὸ γυμνάσιον Χαλκηδόνος καὶ τὸ ἑλληνικὸν λύκειον τοῦ Πέραν. Εἶτα προσεκλήθη εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ὅπου ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1886. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος μετέβη, κατὰ προτροπὴν τοῦ Κόντου, εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ Πρακτικὸν Λύκειον, μετὰ δύο δὲ μῆνας ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον, τῷ δὲ 1893 ἔγινε τακτικὸς καθηγητής.

Μετὰ τὴν νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1908, ὅτε καθιερώθη εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ Σύνταγμα καὶ ἐνηργήθησαν ἐκλογαί, ὁ Καρολίδης ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου, ἀντιπροσωπεύσας εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν τοὺς ἐκλογεῖς του ἐπὶ δύο βουλευτικὰς περιόδους, μέχρι τοῦ 1912.

Ὅτε τῷ 1912 ἤρχισεν ὁ πρῶτος Βαλκανικὸς πόλεμος, ὁ Καρολίδης μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα διέτριψεν ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος. Ἐκεῖ εὑρισκόμενος ἐξέδωκεν ἐν Στρασβούργῳ γερμανιστὶ τρία ἔργα, καὶ δὴ 1) τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ermanuvius und Michael der Herzengel» μετὰ προλόγου καὶ ἐπιλόγου (ἐν τούτῳ κεφάλαιον «Περὶ τοῦ Χριστιανοαρμενικοῦ ὀνόματος Ἀρριβοὺρ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων ἀνατολικῶν καὶ ἑλληνικῶν μύθων καὶ χριστιανικῶν παραδόσεων») 2) «Bemerkungen zu den alten Kleinasiatischen Sprachen und Mythen», ἤτοι «Παρατηρήσεις εἰς τὰς ἀρχαίας μικρασιατικὰς γλώσσας καὶ μύθους». Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης ἐργασίας εἶναι ἡ διατριβὴ «Περὶ τῶν Ἀνθεστηρίων, ἤτοι Ἀνθηφορίων» (Varturvaria, Purim, Russalien). Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι πραγματεία συγκριτικῆς μυθολογίας τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἤκμαζεν ὁ μυθικὸς καὶ θρησκευτικὸς συγκρητισμός. Ἦτο δὲ ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως, τὴν ὁποίαν ὁ Καρολίδης εἶχε κάμει εἰς Βερολῖνον τῷ 1908 εἰς τὸ ἀσιανολογικὸν τμῆμα τοῦ συνεδρίου τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Βραδύτερον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Ρώμῃ συνελθόντος τῷ 1905 διεθνοῦς ἱστορικοῦ συνεδρίου ἐδημοσιεύθη ἐπίσης γερμανιστὶ διάλεξίς του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Die soyenannte Lykische Sparta».

Κατέχων καλῶς τὴν Τουρκικήν, μετέφρασε, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Ε' καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀκαδημίας τῶν ἱστορικῶν ἐπι-

Digitized by Google

στημῶν, τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ Κριτοβούλου, συνέταξε δὲ τουρκιστὶ καὶ ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Πολυάριθμα εἶναι τὰ ἑλληνιστὶ ἐκδοθέντα ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Καρολίδου, ἀναφερόμενα, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς: «Καππαδοκικὰ» (1874), «Γλωσσάριον συγκριτικὸν ἑλληνοκαππαδοκικῶν λέξεων» (1885) καὶ «Στράβωνος γεωγραφικῶν βιβλία ΙΒ′ καὶ ΙΔ′» (1889). Ἐν Ἀθήναις εὑρισκόμενος ὑπῆρξεν ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ G. Monod «Revue Historique» καὶ ἔγραψεν ἐν αὐτῇ περὶ τῆς συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι ἱστοριογραφίας. Ἀπὸ τοῦ 1891 ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ γενικωτέρας ἐργασίας, ὡς ἡ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος» (1891), τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ τρίτομος «Ἱστορία τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος». Κατόπιν ἔγραψεν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν καθολικὴν ἢ παγκόσμιον ἱστορίαν» (1894). Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο προέταξε μακροτάτην εἰσαγωγὴν περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστοριογραφίας ὡς ἐπιστήμης. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἤρχισε νὰ συγγράφῃ τὴν «Παγκόσμιον ἱστορίαν». Τότε ἐξέδωκε τοὺς δύο πρώτους τόμους, ἐσχάτως δὲ ἔκαμεν ἀνατυπώσειν αὐτῶν διεσκευασμένων καὶ προσέθηκε δύο ἄλλους τόμους, Γ′ καὶ Δ′. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1921 ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ τὴν «Σύγχρονον ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς μέχρι σήμερον». Τοῦ ἔργου τούτου ἔχουν ἐκδοθῆ μέχρι τοῦδε (1930) ἑπτὰ τόμοι. Ἀλλ᾽ ἤδη ἀπεφασίσθη, ὅπως ὁ Η′ τόμος ἐκδοθῇ ὡς συνέχεια τῆς ἱστορίας τοῦ Παπαρρηγοπούλου, κατὰ τὴν νεωτάτην αὐτῆς ἔκδοσιν, ἡ ὁποία οὕτω θὰ περιλάβῃ καὶ τὰ γεγονότα ἀπὸ τοῦ 1878 ἕως σήμερον. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ οἴκου Ἐλευθερουδάκη ἐκδοθεῖσαν νεωτάτην ταύτην ἔκδοσιν (1925) ὁ Καρολίδης προσέθηκε πλείστας σημειώσεις, προλόγους καὶ ἐπιλόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κείμενον ἔκαμε παρεμβολὰς καὶ προσθήκας. Τῷ 1925 ἐξέδωκεν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α′». Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευεν εἰς διάφορα περιοδικὰ μονογραφίας ἐπὶ ποικίλων θεμάτων. Τῷ 1908 ἐξέδωκε τὴν μελέτην «Περὶ τῆς ἐθνικῆς (ἑλληνικῆς) καταγωγῆς τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης», ἀναιροῦσαν τὰ ἐν Ρωσίᾳ γραφέντα περὶ τῆς ἀραμαϊκῆς δῆθεν καταγωγῆς τῶν ὀρθοδόξων τῶν περιφερειῶν ἐκείνων. Τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν Ἀραβικήν, ἔγινε δ᾽ ἐπίτομος περίληψις αὐτοῦ διὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Ἱερουσαλήμ. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἄλλων διατριβῶν του εἶναι: «Ἡ ἑλληνικὴ βασιλεία ὡς ἐθνικὴ ἰδέα» (λόγος εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν φίλων τοῦ λαοῦ, 1916) «Ὁ Γερμανικὸς φιλελληνισμὸς» (1917), «Περὶ τοῦ ἁγίου Τάφου» (περιοδ. «Ἑλληνισμός»), «Ὁδοιπορία ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ναζαρὲτ» («Παναθήναια»), «Ἡ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης («Ἁρμονία»), «Περὶ τοῦ Ἀκρίτα», «Σκανδιναυϊκαὶ ἀναμνήσεις», Ἔλεγχος τῶν περὶ ἡγεμονικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ θεωριῶν τοῦ Ἀμερικανοῦ ἱστορικοῦ Fergusson» («Ἐπιστ. Ἐπετηρ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τ. ΙΔ′, 1919). Προσέτι ὁ Καρολίδης εἰργάσθη πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν ἱστορικῶν γνώσεων, ἐκδόσας εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Ὠφελίμων βιβλίων» ἀξιόλογα ἱστορικὰ βιβλιάρια (τὸν Ἰουστινιανὸν Α′, τὸν Ἡράκλειον, τὸν Ρωμανὸν Γ′, τὸν Διογένη). Προσέτι ἐδημοσίευσε τὴν «Εὐρώπην κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα», καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ» τὴν ἱστορίαν τοῦ Χέρτσμπεργ εἰς πολλοὺς τόμους. Εἰργάσθη καὶ δι᾽ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακοινώσεων εἰς πολλὰ διεθνῆ συνέδρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβε μέρος, καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ὅπως ἀναπτύξῃ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ἱστοριογραφίαν. Συγχρόνως δι᾽ ἄρθρων εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, διὰ λόγων καὶ ἄλλων λαϊκωτέρων δημοσιεύσεων, εἰργάσθη πρὸς εὐρυτέραν παρ᾽ ἡμῖν διάδοσιν τῶν ἱστορικῶν γνώσεων. Ἡ ἐπιστημονικὴ τέλος δρᾶσις αὐτοῦ ἐπεξετάθη καὶ πέραν τοῦ κυρίως ἱστορικοῦ κύκλου εἰς γλωσσικάς, φιλολογικὰς καὶ ἄλλας ἐρεύνας. Ἤδη διατελεῖ ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Καρολίνα (Caroline). Βασίλισσα τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, σύζυγος τοῦ Γεωργίου Β′ (1683—1737). Μαθήτρια τοῦ Λεϊβνίτιου, ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς μορφώσεως καὶ συνεζεύχθη κατόπιν τὸν διάδοχον τοῦ Ἀννοβέρου Γεώργιον-Αὔγουστον. Γενομένη πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας, παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν καὶ διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ συζύγου της εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας. Αὐτὴ ἀνεκάλυψε τὴν ὑπὸ τοῦ λόρδου Μπερκελέϋ ἐξυφανθεῖσαν κατὰ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας συνωμοσίαν. Γενικῶς κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας της ἐπέδειξε κυβερνητικὰ προσόντα ἐξαίρετα. Γερμανὶς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς συνηθείας, ἀπηχθάνετο τοὺς φιλελευθέρους, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸν περιορισμὸν τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν, τῶν ὁποίων ὑπερημύνετο πάντοτε μετ᾽ εὐγλωττίας. Ἐν συνόψει ἡ Καρολίνα ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πλέον ἐξαιρέτους βασιλίσσας τῆς Ἀγγλίας καὶ μία ἀπὸ τὰς διασημοτέρας ἡγεμονίδας τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Μ. Ν. Δ.

— **Καρολίνα** (Caroline), ***Ἀμαλία***. Βασίλισσα τῆς Δανίας (1796—1881). Θυγάτηρ τῆς Καρολίνας Ματθίλδης, συνεζεύχθη τῷ 1815 τὸν θεῖόν της Χριστιανὸν τὸν Η′, μεθ᾽ οὗ καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἡ Καρολίνα Ἀμαλία ἀπεβίωσεν ἄτεκνος, ἡ δὲ περιουσία της ἐκ 300.000 κορωνῶν διενεμήθη, συμφώνως πρὸς τὴν θέλησίν της, εἰς φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς Κοπεγχάγης. Μ. Ν. Δ.

— **Καρολίνα** (Caroline), ***Ἀμαλία - Ἐλισάβετ***, πριγκίπισσα τοῦ *Μπρούνσβικ-Βολφενμπύττελ*. Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας καὶ σύζυγος Γεωργίου τοῦ Δ′ (1768—1821), κόρη τοῦ δουκὸς τοῦ Μπρούνσβικ καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Γ′ Αὐγούστας. Ὁ γάμος της μετὰ τοῦ πρώτου ἐξαδέλφου της Γεωργίου, πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, μετέπειτα βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐγένετο διὰ λόγους πολιτικοὺς καὶ ὑπῆρξεν ἀτυχής. Ὁ πρίγκιψ, διεφθαρμένος καὶ βάναυσος, τὴν ἐγκατέλειψεν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν γάμων του, εἰς οὓς παρέστη τρικλίζων ἐκ τῆς μέθης καὶ μὴ δυνάμενος νὰ σταθῇ ὄρθιος. Ὅταν ὁ πενθερός της Γεώργιος ὁ Γ′, ὅστις καὶ τὴν ἐπροστάτευε, παρεφρόνησε καὶ ἀνεκηρύχθη ἀντιβασιλεὺς Γεώργιος ὁ Δ′, ὁ βίος τῆς Καρολίνας ἀπέβη μαρτυρικός. Ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν μονογενῆ κόρην της, ἀπεκλείσθη ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ κατεδιώχθη παντοιοτρόπως, εἰς τρόπον ὥστε, ὑπείκουσα εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων της, ἐγκατέλειψε τῷ 1814 τὴν Ἀγγλίαν καὶ μετέβη εἰς Γερμανίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν, περιηγήθη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, συνοδευομένη πάντοτε καὶ ὑπό τινος Ἰταλοῦ ταχυδρόμου, ὀνόματι Μπιργκάμι, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐρωτευθῆ ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ Γεώργιος Δ′ ἐθεώρησε τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον ν᾽ ἀπαλλαγῇ ὁριστικῶς τῆς Καρολίνας, διαλύων τὸν μετ᾽ αὐτῆς γάμον. Συνέστησεν ἀνακριτικὴν ἐπιτροπήν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἐπιβαρυντικὰ δι᾽ αὐτήν, καὶ ὅταν τῷ 1818 ἀπέθανεν ὁ πατὴρ του Γεώργιος ὁ Γ′, διέταξε τὴν διαγραφὴν τοῦ ὀνόματός της ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Καρολίνα βαρέως φέρουσα τὴν ὕβριν ταύτην καὶ παρακινουμένη ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, ἀπεβιβάσθη τῷ 1820 εἰς Δούβρην. Ἡ εἴσοδός της εἰς τὸ Λονδῖνον ὑπῆρξε θριαμβευτική, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς της εἰς Ἀγγλίαν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν συντηρητικῶν προσέλαβε μορφὴν ἐμφυλίου σχεδὸν πολέμου. Ἐν τέλει ἡ θέλησις Γεωργίου τοῦ Δ′ ἐπεκράτησε καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς στέψεώς του (1821) εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Οὐεστμίνστερ δὲν ἐπετράπη εἰς τὴν Καρολίναν νὰ παραστῇ. Μετὰ ἕνα μῆνα ἡ ἀτυχὴς βασίλισσα ἀπέθανεν, ἀφήσασα ἐντολὴν ὅπως τὸ σῶμά της κομισθῇ εἰς Μπρουνσβίκην, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου της νὰ γραφῇ: «Ἐνθάδε κεῖται ἡ Καρολίνα-Ἀμαλία-Ἐλισάβετ τῆς Μπρουνσβίκης, περιυβρισθεῖσα βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας». Μ. Ν. Δ.

— **Καρολίνα** ***Βοναπάρτου***. Βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως, ἀδελφὴ Ναπολέοντος τοῦ Α′ (βλ. *Βοναπάρται*).

— **Καρολίνα** (Caroline), ***Ἑρριέττα - Χριστίνα - Λουΐζα*** τῆς *Ἔσσης - Ντάρμσταττ*. Κόρη τοῦ κόμιτος Παλατίνου Χριστιανοῦ τοῦ Γ′, νυμφευθεῖσα τῷ 1741 τὸν διάδοχον τῆς Ἔσσης - Ντάρμσταττ Λουδοβῖκον, ὑπηρετήσαντα κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ ἀκολούθως εἰς τὸν πρωσσικόν. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συζύγου της ὡς λανδγκράβου τῆς Ἔσσης-Ντάρμσταττ, ἡ Καρολίνα κατέστησε τὴν αὐλήν της ἓν ἐκ τῶν φιλολογικῶν κέντρων τῆς Γερμανίας. Ἔχαιρε τῆς ἐκτιμήσεως Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου καὶ συνεδέετο μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς της· ὁ Κλόπστοκ, ὁ Γκαῖτε, ὁ Βήλανδ, ὁ Ἕρδερ καὶ ἄλλοι διάσημοι ἄνδρες ἐσύχναζον εἰς τὰ ἀνάκτορά της. Μ. Ν. Δ.

— **Καρολίνα** (Caroline), ***Μαρία*** Βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως (1752—1814). Θυγάτηρ τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας Μαρίας - Θηρεσίας, ἀδελφὴ τῆς Μαρίας Ἀντουανέττας καὶ Ἰωσὴφ τοῦ Β′, συνεζεύχθη τῷ 1768 τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδον τὸν Δ′, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβλήθη τάχιστα καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κράτους. Ἡ ἐπιρροή της ὅμως ἐπὶ τοῦ βασιλέως ὑπῆρξεν ἐπιζημιωτάτη διὰ τὸ βασίλειον. Ἀπέπεμψε τὸν σώφρονα καὶ δημοφιλῆ ὑπουργὸν Τανοῦτσι καὶ περιέβαλε διὰ τῆς εὐνοίας της τὸν τυχοδιώκτην Ἄκτον, τὸν ὁποῖον διώρισε καὶ πρωθυπουργόν. Αὐταρχική, ἀγέρωχος, φαντασιόπληκτος καὶ ἀσταθής, διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑποχειρία τοῦ εὐνοουμένου της. Ἐχθρὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἄγγλων πρὸς κατάληψιν τῆς Τουλῶνος καὶ μετὰ τῶν Αὐστριακῶν πρὸς ἐξασθένισιν τῆς γαλλικῆς μεθορίου τῶν Ἄλπεων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δὲ τοῦ νὰ πατάξῃ τοὺς Ἰακωβίνους τῆς Νεαπόλεως καθιέρωσε καθεστὼς τρομοκρατίας, τῆς ὁποίας τὰ θύματα ἀνῆλθον εἰς χιλιάδας. Μετ᾽ ὀλίγον ἡ Καρολίνα, ἀποθρασυνθεῖσα ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Νέλσωνος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐστράφη καὶ πάλιν κατὰ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ἠναγκάσθη, πρὶν ἢ ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσέλθῃ εἰς τὴν Νεάπολιν, νὰ καταφύγῃ μετὰ τῶν θησαυρῶν της εἰς Σικελίαν (1798). Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀνακληθέντος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ ἐπέρασεν ἐν στόματι μαχαίρας ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς τῆς δημοκρατίας. Συνεπείᾳ τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης ἡ Καρολίνα κατέστη μισητή, ὁ δὲ Ναπολέων θεωρήσας τῷ 1805 τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον τὴν ἐξεθρόνισε. Ἡ Καρολίνα κατέφυγεν ἐκ δευτέρου εἰς Σικελίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μ. Ν. Δ.

— **Καρολίνα** (Caroline), ***Ματθίλδη***. Βασίλισσα τῆς Δανίας (1751—1775). Δευτερότοκος θυγάτηρ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας Φρειδερίκου-Λουδοβίκου καὶ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Γ′, συνεζεύχθη τῷ 1766 τὸν ἐξάδελφόν της Χριστιανὸν τὸν Ζ, βασιλέα τῆς Δανίας, ἐξ οὗ ἐγέννησε τῷ 1768 Φρειδερῖκον τὸν ΣΤ′. Μολονότι ὡραία καὶ μορφωμένη, δὲν κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ ἐπὶ πολὺ τὸν ἄστατον σύζυγόν της. Μετὰ τὴν παραφροσύνην τοῦ συζύγου της ἐκυβέρνησεν ἐπὶ διετίαν ὡς ἀπόλυτος κυρίαρχος μετὰ τοῦ εὐνοουμένου της καὶ πανισχύρου ὑπουργοῦ Στρουενσέε. Τῷ 1771, λόγῳ τῆς αὐστηρότητος τοῦ Στρουενσέε, ἡ Καρολίνα ἀνετράπη, συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Κρόνμποργ, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ἀδελφοῦ της Γεωργίου τοῦ Γ′, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὡδηγήθη εἰς τὸ Ἀννόβερον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἀφιερώσασα τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της εἰς ἀγαθοεργίας. Μ. Ν. Δ.

Καρολίνα *[Ἀστρ.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ᾽ αὔξοντα ἀριθμὸν 235. Σ. Π.

Καρολίνα (constitutio criminalis Carolina, peinliche Halsgerichtsordnung Kaiser Karl's). Ἅμα τῇ ἀνόδῳ τοῦ Καρόλου Ε′ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας (28 Ἰουνίου 1519), συνετάχθη σχέδιον νέας ποινικῆς νομοθεσίας, ὅπερ ὑπεβλήθη εἰς νέαν ἐπεξεργασίαν καὶ κατετέθη εἰς τὸ Reichstag τῆς Nürnberg καὶ τοῦ Speier (1524 καὶ 1526), κατόπιν δὲ καὶ πάλιν εἰς τὸ Reichstag τοῦ Speier (1529) καὶ τὸ Reichstag τοῦ Augsburg (1530). Τέλος τὸ σχέδιον τοῦτο, μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπεξεργασίας, ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Reichstag τοῦ Regensburg τῷ 1532 ὡς γενικὸς νόμος τοῦ κράτους, προστεθείσης ἐν τούτοις τῆς λεγομένης clausula salvatoria, δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ πρίγκιπες καὶ λοιποὶ Γερμανοὶ χωροδεσπόται ἠδύναντο ν᾽ ἀποκλίνουν τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ τούτου νόμου, ἐφαρμόζοντες, ἂν ἤθελον, τὰ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα ἔθιμα. Αὐτὴ ἡ τῷ 1532 ἐν Regensburg ψηφισθεῖσα γερμανικὴ ποινικὴ νομοθεσία εἶναι ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Καρολίνα» γνωστὸς ποινικὸς κῶδιξ. Πηγὴ τῆς Καρολίνας εἶναι ἡ Bambergensis (Bambergische Halsgerichtsordnung τοῦ 1507), ὀνομασθεῖσα καὶ mater Carolinae. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνει τὴν Καρολίναν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ποινικῶν κωδίκων εἶναι ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τῶν τυπικῶν μορφῶν τῶν ἐγκλημάτων, ἀκριβὴς διάκρισις τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς ἐνοχῆς, ὡς ἐπίσης μεταξὺ τετελεσμένου ἐγκλήματος ἢ ἀποπείρας καὶ αὐτουργίας ἢ συνεργίας. Ἐν σχέσει πρὸς τὰς ποινὰς καὶ ὁ κῶδιξ οὗτος διετήρησε τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου, ἰδίως τὰς διοξύνσεις τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ἐν γένει ἡ Καρολίνα θεωρεῖται ὡς σταθμὸς ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ οὐ μόνον τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν χωρῶν ἐν γένει, χρησιμεύσασα ὡς ἡ κυρία πηγὴ τῶν μεταγενεστέρων νομοθεσιῶν. Διὰ τὴν Γερμανίαν ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ «κοινοῦ» γερμανικοῦ δικαίου, μὴ ἔχουσα μὲν τυπικὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ἀξίας ὡς ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, εἰσεχώρησε βαθμηδὸν καὶ κατ᾽ ὀλίγον εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Γερμανίας. Χ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

καρολίνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐκλεκτὸν εἶδος *ὀρύζης* (βλ. λ.).

Καρολίνα (Carolina) *[Γεωγρ.]*. Χώρα εἰς τὰ ΝΑ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, κειμένη Β τῆς Γεωργίας καὶ Ν τῆς Βιργινίας, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν τῷ 1512. Διὰ τοὺς πρώτους ἐποικισμοὺς βλ. *Καρολίνα Ν*... τιος. Ἀπὸ τοῦ 1729 ἡ χώρα διῃρέθη εἰς *Βόρειον* καὶ *Νότιον* Καρολίναν, ἑκατέρα δὲ τούτων, μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν πολιτειῶν ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ἀπετέλεσεν αὐτοτελῆ πολιτείαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Δ. Σ. Σ.

— **Καρολίνα** ***Βόρειος*** (North Carolina, προφ. Νὸρθ *Καρολάϊνα*) *[Γεωγρ.]*. Νοτία Ἀτλαντικὴ πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη μεταξὺ 33° 51′ 37″ καὶ 36° 34′ 25.5″ Β. πλάτους καὶ μεταξὺ 75° 27′ Δ καὶ 84° 20′ Δ. μήκους. Ὁρίζεται Β ὑπὸ τῆς Βιργινίας, Α καὶ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ

Digitized by Google

ὠκεανοῦ, Ν καὶ ΝΔ ὑπὸ τῆς Νοτίου Καρολίνας, Ν ἐπίσης ὑπὸ τῆς Γεωργίας καὶ Δ καὶ ΝΔ. ὑπὸ τῆς Τεννεσῆ. Ἐμβ 135.778 τ. χλμ. Κάτ. 2.938 000 (1930). Ἡ πολιτεία παρουσιάζει σχῆμα τριγωνικόν, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις πρὸς Α ἐκτείνεται ἐπὶ ἀκτῆς μήκους 184 μιλλίων, ἡ δὲ κορυφὴ πρὸς Δ ἔχει πλάτος 20 μιλλίων. Κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ὑπάρχουν στεναὶ ἀμμώδεις νησῖδες, χωριζόμεναι αὐτῆς διὰ διωρύγων, δι' ὧν γίνεται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Μέχρις ἀποστάσεως 100 — 125 χλμ. τὸ ἔδαφος εἶναι χαμηλόν, ἑλῶδες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγονον. Ἔτι δυτικώτερον τοῦτο ἐξαίρεται, καθίσταται κυματοειδές, ἔπειτα δὲ ὑψοῦνται τὰ ὀροπέδια καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν Ἀππαλαχίων, τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ φθάνει περίπου τὰ 2.000 μ. Τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Βορείου Καρολίνας ἐκτείνεται πέραν τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης, κλίνον πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Τεννεσῆ. Οἱ κυριώτεροι ποταμοί, ὅλοι σχεδὸν ἔχοντες κατεύθυνσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ., εἶναι: ὁ Κέϊπ Φήαρ, ὁ Τσόουαν, ὁ Ρωνόκ, ὁ Τὰρ κλπ. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τὸ $^1/_3$ εἶναι Μαῦροι, οἱ δὲ λευκοὶ ἐκ ξένων γονέων 7.000 (οἱ περισσότεροι ἐκ Γερμανῶν καὶ Ἄγγλων γονέων). Τὰ 70% τῶν κατοίκων ζῶσιν εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἡ ἐτησία γεωργικὴ παραγωγὴ της φθάνει εἰς ἀξίαν τὰ 270.000.000 δολλαρίων. Τὰ κυριώτερα προϊόντα της εἶναι ὄρυζα, βάμβαξ, καπνός, ἀραβόσιτος. Ἐπίσης ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν. Ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων εὑρίσκεται χρυσός, ἄργυρος καὶ σίδηρος. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς πολιτείας ἡ βιομηχανία της δὲν παρουσιάζει σημαντικὴν πρόοδον. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ *Ρώλι* (31.000 κατ.). Ἄλλαι πόλεις εἶναι αἱ: *Οὐὶν στον-Σέϊλαμ* (66.000 κατ.), *Σαρλὸττ* (53.000 κάτ.), *Οὐΐλμινγκτον* (37.000 κάτ.), *Γκρήνσπορο* (46.000 κ.). Ἡ πρώτη μόνιμος ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν τῇ Βορείῳ Καρολίνᾳ ἱδρύθη ἐν Ἄλμπεμαρλ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τσόουαν περὶ τὸ 1660, ὑπὸ ἐποίκων ἐκ τῆς πολιτείας Βιργινίας. Ἡ ἀποικία ηὐξήθη ταχέως, κατὰ τὸ τέλος δὲ τῆς ἀποικιακῆς περιόδου (1776) περιελάμβανε 300.000 κατ., ἐξ ὧν 40.000 Μαῦροι. Κατὰ τὸν δρ. Γουήκς οἱ πρῶτοι ἄποικοι μετέβησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην «κινούμενοι ὑπὸ ἐλατηρίων οὐχὶ θρησκευτικῶν, ἀλλ' οἰκονομικῶν». Ἡ περίοδος τοῦ ἀποικισμοῦ ὑπῆρξε ταραχώδης, σημειωθεισῶν διαφόρων ἐξεγέρσεων, ἐναντίον τῶν φορολογιῶν καὶ πολέμων κατὰ τῶν Ἐρυθροδερμῶν. Ἡ Βόρειος Καρολίνα δὲν συνηνώθη μὲ τὴν Νότιον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1719. Κατόπιν διαφόρων ἐξεγέρσεων κατὰ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως, τὴν 31 Μαΐου 1775 ἐπιτροπὴ ἀντιπροσωπεύουσα τὴν πολιτοφυλακὴν τῆς κομητείας τοῦ Μεκλεμβούργου παρεδέχθη ψήφισμα, δι' οὗ κατελύετο ἡ βρεττανικὴ κυριαρχία. Τὸ περιεχόμενον τούτου εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς μεγάλης προκηρύξεως τῆς 4 Ἰουλίου 1776. Ἡ πολιτεία στέλλει εἰς τὸ συμπολιτειακὸν κογκρέσσον δέκα βουλευτὰς καὶ εἰς τὴν γερουσίαν δύο γερουσιαστάς. Δ.Σ.Δ.

— Καρολίνα Νότιος (South Carolina, προφ. *Σάουθ Καρολάϊνα*) *[Γεωγρ.]*. Νοτία ἀτλαντικὴ πολιτεία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κειμένη μεταξὺ 32° 2' καὶ 35° 17' Β. πλάτους καὶ μεταξὺ 78° 30' καὶ 83° 20' Δ. μήκους. Ὁρίζεται Β. ὑπὸ τῆς Βορείου Καρολίνας καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ΝΑ ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ΝΔ καὶ Δ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σαβάννα, Τουγκαλοῦ καὶ Τσατούγκα, οἵτινες τὴν χωρίζουν τῆς Γεωργίας. Ἐμβ. 80.258 τ. χλμ. Κάτ. 1.864.000 (1930). Κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἐκτείνονται πολυάριθμοι νησῖδες, χωριζόμεναι τῆς ἠπείρου διὰ διωρύγων ἀποτελουσῶν δίκτυον ἐσωτερικῶν ὑδατίνων ὁδῶν διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν μεταξὺ Τσάρλεστον καὶ Σαβάννα. Αἱ νησῖδες αὗται εἶναι χαμηλαί, ἐπίπεδοι, κεκαλυμμέναι ὑπὸ δρυῶν, πευκῶν καὶ φοινικοδένδρων. Τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦτο ἦτο ἄλλοτε τὸ προσφιλὲς ἐνδιαίτημα τῶν *ἀλλιγατόρων* (βλ. λ.). Σήμερον παράγει τὴν ἐκλεκτὴν ποικιλίαν τοῦ βάμβακος τοῦ βαρβαδεινοῦ (Sea Island). Αἱ ἀκταὶ τῆς Νοτίου Καρολίνας εἶναι λίαν διαμεμελισμέναι, μὲ πολυαρίθμους ὅρμους ἐξυπηρετοῦντας τὴν ἀκτοπλοΐαν. Ἡ χώρα εἰς βάθος 165 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἑλώδης. Εἰς τὸ Δ. ἄκρον τῆς πολιτείας ἐμφανίζονται αἱ κορυφαὶ τῆς Κυανῆς Σειρᾶς, ἐξ ὧν τὸ ὄρος Τέϊμπλ φθάνει ὕψος 1200 μ. Ἀπὸ τῶν κλιτύων τῆς σειρᾶς ταύτης πηγάζουν οἱ ποταμοὶ οἱ διασχίζοντες τὴν Νότιον Καρολίναν ἀπὸ τὰ ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ. Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν πλωτῶν ποταμῶν εἶναι: ὁ Σαντῆ, σχηματιζόμενος διὰ τῆς συμβολῆς τῶν Κογκαρῆ καὶ Οὐωτερῆ, ὁ Γκρέϊτ Πεντῆ καὶ ὁ Σαβάννα, ἀποτελῶν σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν δυτικὴν μεθόριον. Τὸ ἔδαφος τῆς πολιτείας εἶναι εὐφορώτατον, ἡ δὲ παραγωγὴ ὀρύζης ὑπερέβαινεν ἐπὶ πολὺ τὴν παραγωγὴν πάσης ἄλλης πολιτείας. Ὁ βάμβαξ εἶναι τὸ πολυτιμότερον προϊὸν τῆς Νοτίου Καρολίνας, ἀντιπροσωπεύων εἰς ἀξίαν τὰ 50% τῶν 13 ἄλλων κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων, ἐν οἷς ὄρυζα, ἀραβόσιτος, σῖτος, βρόμη, σίκαλις, καπνός, γεώμηλα, χόρτος κτλ. Τὰ ὑψηλότερα μέρη ἔχουν πλούσια στρώματα μετάλλων καὶ ἰδίᾳ χρυσοῦ. Ἐπίσης, ἡ πολιτεία ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν βαμβακουργίας καὶ ἁλιείαν. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὰ 60% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν μαῦροι, κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως ἀπογραφὴν ἡ ἀναλογία τῶν λευκῶν ηὐξήθη εἰς 48%. Ἡ Νότιος Καρολίνα εἶναι ἡ μόνη πολιτεία μετὰ τῆς Μισσισιπῆ, ἔνθα οἱ μαῦροι ὑπερτεροῦν ἀριθμητικῶς. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ Κολομβία (50.600 κατ.). Ἄλλαι πόλεις εἶναι: τὸ Τσάρλεστον (75.900 κ.), τὸ Γκρήνβιλλ (25.000 κ.), τὸ Σπάρτενμποργκ (23.500 κ.) κτλ. Εἰς τὸ συμπολιτειακὸν κογκρέσσον ἡ πολιτεία στέλλει πέντε βουλευτάς, εἰς δὲ τὴν γερουσίαν δύο γερουσιαστάς.

Οἱ πρῶτοι Εὐρωπαῖοι οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν ἀκτὴν τῆς Νοτίου Καρολίνας ἦσαν Ἱσπανοὶ ἐκ Κούβας τῷ 1520. Τῷ 1562 Γάλλοι προτεστάνται, ὑπὸ τὸν Ἱσπανὸν Ριμπώ, ἀπεπειράθησαν ἀνεπιτυχῶς νὰ ἱδρύσουν ἀποικίαν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Μπρώντ. Τῷ 1629 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Κάρολος Α' παρεχώρησεν εἰς τὸν σὲρ Ροβέρτον Χῆθ ὅλον τὸ ἔδαφος τὸ κείμενον μεταξὺ τῶν παραλλήλων 31° καὶ 36°, τῷ δὲ 1663 τὸ αὐτὸ ἔδαφος εἰς τὸν κόμιτα Κλάρεντον καὶ εἰς ἄλλους εὐνοουμένους τοῦ βασιλέως. Ἐξεδόθησαν ἄδειαι μεταναστεύσεως, δι' ὧν προσεφέροντο φιλελεύθεροι ὅροι εἰς τοὺς μέλλοντας ἀποίκους. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐγκατελείφθη, ἤρχισαν δὲ αἱ πρῶται ἐξεγέρσεις, καταλήξασαι εἰς τὴν ἐπανάστασιν, δι' ἧς ἀνετράπη ἡ διοίκησις, ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς κυβερνήτου τοῦ Ἰακώβου Μούαρ (1667—1723). Κατόπιν μακρῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως, τῷ 1729, τὸ νότιον μέρος τῆς ἐπαρχίας Καρολίνας ἐκηρύχθη βασιλικὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸν τίτλον Νότιος Καρολίνα. Ἡ δουλεία ἐφηρμόσθη ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους καὶ ἀνεπτύχθη περισσότερον ἢ εἰς οἱανδήποτε ἄλλην πολιτείαν, λόγῳ κυρίως τῆς καλλιεργείας τῆς ὀρύζης, ἡ ὁποία ἀπέβη ταχέως ἡ κυριωτέρα ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων. Ἡ χώρα ἐκαλύφθη ὑπὸ ἐκτεταμένων ὀρυζοφυτειῶν, ὅπου οἱ λευκοὶ κυρίως ἔζων ἐκ τῆς ἐργασίας στρατιῶν μαύρων εἰσαγομένων ἐξ Ἀφρικῆς. Ἡ Νότιος Καρολίνα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον, ὑπῆρξε δὲ μία τῶν δεκατριῶν πολιτειῶν, αἵτινες ἀνεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν σχηματισασαι ὁμοσπονδιακὴν δημοκρατίαν. Ἡ εὐημερία ὅμως καὶ ἀκμὴ τῆς πολιτείας ἐξεμηδενίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου (1861—1865). Ἡ περίοδος τῆς ἀνασυγκροτήσεως (1865—1871) ὑπῆρξεν ἐπίσης σκληρά, ἀλλὰ σήμερον ἡ πολιτεία εὑρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ εὐημερίας. Δ. Σ. Δ.

— Καρολίνα (La Carolina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαέν, μία τῶν κυριωτέρων ἀποικιῶν, αἵτινες ἱδρύθησαν εἰς τὰς ἐρήμους κοιλάδας τῆς Σιέρας Μορένας, ἐπὶ Καρόλου Γ'. Κάτ. 18.650. Παράγει δημητριακά, ὀπώρας, οἶνον, ἔχει δὲ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ μολύβδου. Δ. Σ. Δ.

Καρολῖναι *νῆσοι [Γεωγρ.]*. Αἱ ἄλλως καλούμεναι *Γερμανικὸν Ἀρχιπέλαγος*. Πρώην γερμανικὴ κτῆσις ἐν τῷ δυτικῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, ἀποτελοῦσα τὴν σπουδαιοτέραν συστάδα τῶν νήσων τῆς Μικρονησίας, περιλαμβάνουσαν 710 μικρὰς καὶ μεγάλας νήσους εἰς ἐπιμήκη σειρὰν ἀπὸ Δ. πρὸς Α., κειμένας μεταξὺ τῶν Φιλιππίνων καὶ τῶν νήσων Μάρσαλ, ἐπὶ ἐπιφανείας θαλάσσης πλέον τῶν 2 ἑκατομ. τ. χιλ. Ἐμβαδὸν τῶν νήσων 1.450 τ. χλμ., κάτοικοι 41.500, ἐξ ὧν πολλοὶ Ἰάπωνες. Ἐκ τούτων σημαντικώτεραι εἶναι αἱ νῆσοι *Παλάου* (450 τ. χιλ.), σχηματίζουσαι αὐτοτελὲς σύμπλεγμα, *Γιάπ*, *Τρούκ*, *Κουζαῒ* καὶ *Πονάπε* (διάμετρος 20, περίμετρος 80 χλ.). Ἡ Γιὰπ εἶναι σταθμὸς τοῦ ὑποβρυχίου καλωδίου. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἡφαιστειογενὲς καὶ κοραλλιογενές, περιέχει δὲ κοιτάσματα φωσφορούχα. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον. Ἐνταῦθα βλαστάνουν φοινικόδενδρα, πορτοκαλλέαι καὶ ἀρτόδενδρα. Κύριος βιοπορισμὸς τῶν κατοίκων εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἁλιεία.

Πρώτη ἀνεκαλύφθη ἡ νῆσος Γιὰπ ὑπὸ τῶν Πορτογάλων τῷ 1526. Βραδύτερον ὁ Ἱσπανὸς ναύαρχος Lazeano ἀνεκάλυψε τὰς νήσους Φαρουλέπ, εἰς ἃς ἔδωκε τὸ ὄνομα *Καρολῖναι*, εἰς τιμὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ἐπεκταθὲν κατόπιν εἰς ὁλόκληρον τὸ σύμπλεγμα. Τῷ 1885 κατέλαβε τὰς Καρολίνας ἡ Γερμανία, ἐπειδὴ δὲ ἤγειρεν ἀξιώσεις ἡ Ἱσπανία, ἡ διαφορὰ παρεπέμφθη εἰς τὴν διαιτησίαν τοῦ πάπα, ὅστις ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1898 ἡ Γερμανία ἠγόρασε τὰς νήσους παρὰ τῆς Ἱσπανίας ἀντὶ 25 ἑκατομμυρίων πεσετῶν καὶ κατεῖχε ταύτας μέχρι τοῦ 1919, ὅτε, ἐντολῇ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν αὐτῶν ἡ Ἰαπωνία.

[*F. W. Christian*, The Caroline Islands (1899).—*Deeken*, Die Karolinen (1912).] Θ. Κ.

—*[Φιλοτελ.]* Τῷ 1899 ἐξεδόθησαν τὰ πρῶτα γραμματόσημα μὲ τὸ ἐπίσημασμα Karolinen ἐπὶ τῶν γερμανικῶν γραμματοσήμων τοῦ 1889. Ἡ ἐπισήμανσις αὕτη ἐτέθη διαγωνίως, ἐγένετο ὅμως εἰς δύο διαφόρους ἐκδόσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη φέρει τὸ ἐπίσημασμα μὲ κλίσιν 56°, ἐνῷ ἡ δευτέρα μὲ 48°. Τὰ πλεῖστα τῶν γραμματοσήμων τῆς δευτέρας ταύτης ἐκδόσεως εἶναι ἀρκετὰ σπάνια, ἰδίως τὸ τῶν 25 πφέννιγ, τὸ ὁποῖον σφραγισμένον τιμᾶται 1500 γαλλικὰ φράγκα. Τῷ 1900 ἡ Γερμανία ἀντικατέστησε τὴν ἀνωτέρω σειρὰν μὲ ἄλλην, ὁμοιόμορφον πρὸς τὰς ἐκδοθείσας τότε καὶ δι' ὅλας τὰς ἄλλας ἀποικίας της, καὶ γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα «πλοῖον», διότι ἀπεικονίζεται εἰς αὐτὰς ταξιδεῦον ὑπερωκεάνιον. Ἡ σειρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 13 ἀξίας (3 πφ.—5 μάρκα). Τὰ μεταχειρισμένα γραμματόσημα τῶν τεσσάρων μεγαλυτέρων ἐκ τῶν ἀξιῶν αὐτῶν εἶναι ἀρκετὰ δυσεύρετα. Τῷ 1910, λόγῳ προσωρινῆς ἐξαντλήσεως τῆς κλάσεως τῶν 5 πφέννιγ τῆς σειρᾶς ταύτης, ἐπεσημάνθησαν μερικὰ τῶν 3 πφέννιγ μὲ τὰ ψηφία 5 Pf. Τὰ γραμματόσημα αὐτὰ εἶναι σπανιώτατα καὶ τιμῶνται, μεταχειρισμένα μέν, 2000 γαλ. φράγκα ἕκαστον, εἰς καινουργῆ δὲ κατάστασιν, πολὺ περισσότερον ἀκόμη. Μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ Γερμανία, ἀπολέσασα τὰς ἀποικίας της, ἐπώλησεν ὅσα ἀποθέματα τῆς ἀπέμενον ἐκ τῶν ἀχρησιμοποιήτων γραμματοσήμων αὐτῶν εἰς χαμηλὰς τιμάς. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ γραμματόσημα τῶν Καρολίνων νήσων, τῆς ἐκδόσεως 1900, εἰς καινουργῆ κατάστασιν, ἔχουν (πλὴν τοῦ τῶν 5 μάρκων) ἐμπορικὴν ἀξίαν μᾶλλον ἀσήμαντον. (Ε Φ. Ε.)

Κάρολος. Ὄνομα τευτονικῆς καταγωγῆς, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρχαίας βορειογερμανικῆς λέξεως *charal* (=ἀνὴρ δυνατός). Τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς λατινικῆς ἐλατινοποιήθη εἰς *Carolus*, εἰς δὲ τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μετεβλήθη εἰς *Charles* (προφ. *Σάρλ*) εἰς τὴν γαλλικήν, *Charles* (προφ. *Τσά(ρ)λς*) εἰς τὴν ἀγγλικήν, *Karl* εἰς τὴν γερμανικήν, *Carlo* εἰς τὴν ἰταλικήν, *Carlos* εἰς τὴν ἱσπανικήν, *Karol* εἰς τὴν ρουμανικήν. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν παρεδόθη καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν *Σκαρλᾶτος* ἥτις προῆλθεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Carlo*, κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ *Scarlatus* (ἐρυθρός).

[Λεξικογραφικῶς οἱ Κάρολοι κατετάχθησαν ὡς ἀκολούθως: 1) οἱ αὐτοκράτορες τοῦ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἱδρυθέντος Ἁγίου Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους, 2) Οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τοῦ κράτους. Οἱ ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς τῶν μικρῶν κρατῶν τοῦ Μεσαίωνος ζητητέοι εἰς τὴν χώραν, εἰς ἣν περιλαμβάνονται σήμερον. Οὕτως οἱ βασιλεῖς τῆς Βαυαρίας, Βάδης κλπ. ζητητέοι εἰς τὴν *Γερμανίαν*, οἱ τῆς Βουργουνδίας, Λωρραίνης κλπ. εἰς τὴν *Γαλλίαν*, οἱ τῆς Νεαπόλεως, Σαρδηνίας κλπ. εἰς τὴν *Ἰταλίαν* κ.ο.κ.]

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Κάρολος *Μαρτέλλος* (689—741). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων, υἱὸς τοῦ Πεπίνου Ντ' Ἐρισταλ καὶ τῆς εὐνοουμένης του Ἀλπαΐδος. Ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Αὐστρασιανῶν, ζητούντων νὰ ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τῶν Νευστρασιανῶν, καὶ μετὰ μακροὺς καὶ ἀμφιρρόπους ἀγῶνας κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ πραγματικὸς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας πλησίον τῶν μικρῶν ἐκ τοῦ νομίμου γάμου διαδόχων τοῦ πατρός του. Ἀποκρούσας τὴν μεγάλην εἰσβολὴν τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ τὸν Ἀβδεραχμὰν μὲ τὴν περίφημον νίκην τοῦ Πουατιέ (732), ἔσωσε τὴν τεμαχισμένην τότε Γαλλίαν καὶ ἴσως καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν. Ὑπὸ τὸν τίτλον πάντοτε τοῦ ἡγεμόνος τῶν Φράγκων καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ κοντοστάβλου διὰ συνεχῶν πολέμων ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν πριγκίπων, οἵτινες κατενέμοντο τὰς ἐπαρχίας τῆς τότε Γαλλίας, κατώρθωσε ν' ἀρχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἑνότητος καὶ τῆς θεμελιώσεως ἑνὸς ἰσχυροῦ κράτους, τὸ ὁποῖον συνεπλήρωσαν κατόπιν οἱ διάδοχοί του. Ἡ πολεμικὴ του φήμη ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ πάπας Γρηγόριος Γ' τὸν ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν ἐναντίον τῶν Λομβαρδῶν. Ἀλλ' ὁ Κάρολος Μαρτέλλος ἠρνήθη, ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν συνδρομήν, τὴν ὁποίαν οἱ Λομβαρδοὶ τοῦ εἶχον παράσχει ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν. Ἀποθανόντος τοῦ τελευταίου μεροβιγκιανοῦ βασιλέως Τιερῦ Δ', ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνα ὁ Κάρολος, δὲν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Πρὶν ἀποθάνῃ διένειμε τὸ βασίλειον μεταξὺ τῶν δύο υἱῶν του Καρλομάνου καὶ Πεπίνου. Ὁ πρῶτος ἔλαβε τὴν Αὐστρασίαν, Ἀλαμανίαν καὶ Θουριγγίαν καὶ ὁ δεύτερος τὴν Νευστρίαν, τὴν Βουργουνδίαν καὶ τὴν Προβηγκίαν. Ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Ἀκυϊτανία ἔμειναν ἀνεξάρτητοι ὑπὸ τοὺς δοῦκας των. Ὁ Κάρολος εἶναι ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Καρλοβιγκίων ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῶν πολυπληθῶν τμημάτων τοῦ παλαιοῦ κράτους.

— Κάρολος Α' ὁ *Μέγας* (742—813). Βασιλεὺς τῶν Φράγκων καὶ αὐτοκράτωρ τοῦ ἁγίου Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους (βλ. *Καρλομάγνος*).

— Κάρολος Β' ὁ *Φαλακρὸς* (823—877). Τέταρτος υἱὸς τοῦ κληρονόμου τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας τοῦ Καρλομάγνου, Λουδοβίκου τοῦ Εὐλαβοῦς, ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του, ζῶντος εἰσέτι, τὸ βασίλειον τὸ περιλαμβάνον σχεδὸν ὅλην τὴν σημερινὴν Γαλλίαν. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος ἔδωκε τὸ σύνθημα εἰς σειρὰν πολέμων μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου, τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τοῦ

Digitized by Google

Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Ὁ Κάρολος εἶχε συγχρόνως ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς μεγάλας ἐπιδρομὰς τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἐπανειλημμένως ἔφθασαν μέχρι Παρισίων, τὴν ἀνυποταξίαν τῶν ὑποτελῶν του φεουδαρχῶν καὶ συνεχεῖς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων του ἡγεμόνων. Συμμαχήσας μὲ τὸν Λουδοβῖκον τὸν Γερμανικὸν κατώρθωσεν ἐπὶ μακρὸν νὰ κρατήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του ἀπέναντι τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου καὶ νὰ νικήσῃ κατὰ κράτος μάλιστα εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Φοντεναί (841). Ἀτυχὴς εἰς τοὺς πολέμους του κατὰ τῶν Νορμανδῶν, εἶδε τὰς κυριωτέρας θέσεις τοῦ κράτους του καὶ τὰς ποταμίας ὁδοὺς κατεχομένας παρ' αὐτῶν καὶ εἰς τὸ τέλος ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου τοῦ Β', ὁ Κάρολος μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐστέφθη αὐτοκράτωρ. Ἀμέσως κατόπιν ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ ἐκ νέου τὴν ἑνότητα τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡττήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Λουδοβίκου τοῦ Νέου καὶ παρητήθη τῶν βλέψεών του, συγκεντρώσας τὰς προσπαθείας του κατὰ τῶν ὑποτελῶν του ἀρχόντων, οἵτινες μὲ τὰς ἀλλεπαλλήλους στάσεις των εἶχον καταρρακώσει τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκμηδενίσει τοὺς πόρους τοῦ κράτους. Ἀπέθανεν ἐπανερχόμενος ἐξ Ἰταλίας, ὅπου εἶχε μεταβῆ εἰς βοήθειαν τοῦ πάπα ἐναντίον τῶν Σαρακηνῶν. Κατά τινας ἱστορικοὺς ἐδηλητηριάσθη ἀπὸ τὸν ἰατρόν του. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε πλήρης συμφορῶν καὶ καταστροφῶν διὰ τὴν Γαλλίαν.

— **Κάρολος Γ'**, ὁ ***Παχύς***. Βασιλεὺς τῶν Φράγκων καὶ Γερμανορρωμαῖος αὐτοκράτωρ (839—888). Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (876) διενεμήθησαν τὸ κράτος οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ Καρλομάνος, Λουδοβῖκος καὶ Κάρολος. Ὁ Κάρολος ἔλαβε τὴν Ἀλαμανίαν καὶ τμῆμα τῆς Λοθαριγγίας. Τῷ 879 ὁ πάπας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ παπικοῦ κράτους, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἔστεψε βασιλέα τῆς Ἰταλίας ἐν Ραβέννᾳ, καὶ τῷ 881 αὐτοκράτορα ἐν Ρώμῃ. Τῷ 882, ἀποθανόντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐγένετο κυρίαρχος ὁλοκλήρου τοῦ κράτους. Τῷ 884, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ἐκλήθη ὑπ' αὐτῶν ὅπως ἐκδιώξῃ τοὺς εἰσβαλόντας Νορμανδούς. Ἡγούμενος μεγάλης στρατιᾶς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἠδυνήθη νὰ κυκλώσῃ τοὺς Νορμανδούς. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ κατασυντρίψῃ τὴν δύναμίν των, ἐσυνθηκολόγησεν ἀπροσδοκήτως μετ' αὐτῶν. Οὕτως οἱ Νορμανδοὶ ἀνενόχλητοι ἐξηκολούθησαν τὴν προέλασιν αὐτῶν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἡρωϊκῶς ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Γκωζλὲν καὶ τοῦ κόμιτος Εὔδου. Κληθεὶς καὶ πάλιν εἰς βοήθειαν ὁ Κάρολος ἐβάδισε κατὰ τῶν Παρισίων, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Νορμανδῶν, συνῆψεν ἐπαίσχυντον εἰρήνην, καταβαλὼν αὐτοὺς λύτρα, ἵνα λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέλθωσιν ἐλεύθεροι. Τῷ 887 ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Ριχάρδη κατηγορήθη ὡς διατελοῦσα εἰς ἐνόχους σχέσεις μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καγκελλαρίου Λιούτβαρδ. Καὶ αὕτη μὲν ἐδικαιώθη δι' ὅρκου, μεθ' ὃ ἐνεκλείσθη εἰς μονήν, ὁ δὲ Κάρολος ἠσθένησεν ἐκ τούτου βαρέως, σώματι καὶ πνεύματι, καὶ ἀπέθανε μετά τινα χρόνον. Πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχεν ἀνακηρυχθῆ δι' ἐπαναστάσεως διάδοχος αὐτοῦ ὁ Ἀρνοῦλφος, νόθος υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Καρλομάνου.

— **Κάρολος Δ'** τοῦ ***Λουξεμβούργου***, Γερμανορρωμαῖος αὐτοκράτωρ (1316—1378). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τῆς Βοημίας, ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλὴν Καρόλου τοῦ Ὡραίου, νυμφευθέντος τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός του. Τῷ 1332 ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του πρὸς διοίκησιν τὴν Βοημίαν καὶ Μοραβίαν. Τῷ 1346 ὁ πάπας, ἐχθαιρόμενος τὸν αὐτοκράτορα τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκον, ὃν καὶ ἀφώρισεν, ἐκάλεσε τοὺς ἐκλέκτορας, ὅπως ἐκλέξουν ἕτερον αὐτοκράτορα τῆς ἁγίας ρωμαιογερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὑπέδειξε δὲ τὸν Κάρολον, ὑποσχεθέντα πολλὰς παραχωρήσεις εἰς τὸν πάπαν καὶ ἐκλέγεντα, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του, ὑπὸ τῶν πλείστων ἐπαρχιῶν. Τῷ 1346 ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ πατρός του εἰς Γαλλίαν, εἰς βοήθειαν τοῦ Φιλίππου Βαλουά, κατὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' τῆς Ἀγγλίας. Φονευθέντος τοῦ πατρός του εἰς τὴν μάχην τοῦ Κρεσύ, καθ' ἣν καὶ ὁ ἴδιος ἐτραυματίσθη, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, ἐν Μπόνν, τῷ 1347 δέ, θανόντος τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας καὶ παραιτηθέντος ἔπειτα τῶν ἐπὶ τοῦ βαυαρικοῦ θρόνου διεκδικήσεων τοῦ κόμιτος Γκόντερ τοῦ Σβάρτσμπουργ, ἐγένετο πανταχοῦ κυρίαρχος. Τῷ 1355, μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, μετὰ πομπώδους στρατιωτικῆς συνοδείας, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Λομβαρδίας καὶ μετέπειτα αὐτοκράτωρ ἐν Ρώμῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν ἐξέδωκε, κυρωθεῖσαν ὑπὸ τῆς διαίτης τῆς Νυρεμβέργης καὶ τοῦ Μέτς, τὴν λεγομένην «Χρυσῆν βούλλαν», δι' ἧς καθωρίζετο, ὅτι ἐφεξῆς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέλεγον μόνον οἱ ἑπτὰ ἐκλέκτορες τῆς Γερμανίας, κατ' ἀποκλεισμὸν τῶν συμμετεχουσῶν πρότερον εἰς τὴν ἐκλογὴν διαφόρων πριγκιπικῶν οἰκογενειῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ ἰσχυρότεροι τῶν Βίττελσμπαχ καὶ Ἀψβούργων. Τὸ μονιμώτερον ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Καρόλου ὑπῆρξεν, ὅτι εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν, ἵνα δημιουργήσῃ περὶ τὴν Βοημίαν καθαρῶς γερμανικὸν κράτος, ὅπερ βραδύτερον ἐνίσχυσαν οἱ Ἀψβοῦργοι καὶ οἱ Χοεντσόλλερν.

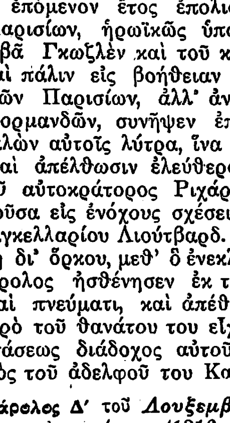

Κάρολος Δ'.
[Προτομὴ ΙΔ' αἰῶνος.]

Πρῶτος ἐκ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων ἐθέσπισε γραπτὸν κώδικα (Majestas Carolina), κατ' ἀντιγραφὴν τῶν διατάξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἀντικαταστήσαντα τὸ ἰσχῦον δίκαιον τῶν ἐθίμων. Ἵδρυσε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πράγας, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ τῶν Παρισίων, ἐξωράϊσε τὴν πρωτεύουσαν Πράγαν, ηὔνόησε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν, δι' ἐκχερσώσεως ἀπεράντων ἐκτάσεων, καὶ ἐδημιούργησε σπανίαν διὰ τὴν ἐποχήν του συγκοινωνίαν, διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν καὶ γεφυρῶν. Τῷ 1363 ἔδωκεν εἰς τὸν υἱόν του Βεγκέσλαον τὸ στέμμα τῆς Βοημίας, τῷ δὲ 1376 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν διὰ τῶν ἐκλεκτόρων διάδοχον τῆς αὐτοκρατορίας.

— **Κάρολος Ε'** ἢ ***Κουΐντος*** (Quint). Γερμανορρωμαῖος αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ὡς *Κάρολος Α'* (1500—1558). Πρωτότοκος υἱὸς Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας, καὶ τῆς Ἰωάννας, θυγατρὸς τοῦ καθολικοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας. Ἡ μήτηρ του, μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, ἀνεγνωρίσθη ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Καστίλλης, καὶ οὕτως ὁ Κάρολος, ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ἐκτήσατο δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἱσπανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου. Τῷ 1506, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῆς δὲ μητρὸς περιστάσης εἰς κατάστασιν παραφροσύνης, ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν ὁ πατὴρ τῆς Ἰωάννας Φερδινάνδος, ἐν ὀνόματι αὐτῆς καὶ τοῦ ἐγγόνου του Καρόλου παραμένοντος ἐν Αὐστρίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν θείων του Μαργαρίτας τῆς Αὐστρίας καὶ Μαργαρίτας τῆς Ὑόρκης. Ἀποθανὼν τῷ 1516 ὁ Φερδινάνδος, κατέλιπε διὰ διαθήκης εἰς τὴν Ἰωάνναν τὰ κράτη του Καστίλλην, Ἀραγῶνα, Ναβάρραν, Νεάπολιν, Σικελίαν καὶ τὰς ἐν Ἀμερικῇ κτήσεις, καὶ ὥρισεν, ὅπως βασιλεύῃ ἐν ὀνόματι αὐτῆς ὁ Κάρολος, ὅστις μεταβὰς τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς Ἱσπανίαν ἐπέτυχε νὰ κατανικήσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν μέρους τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν βουλῶν ὡς βασιλεύς, βοηθείᾳ καὶ τῆς Γαλλίας, εἰς ἣν ὑπεσχέθη ὡς ἀντάλλαγμα τὴν παραχώρησιν τῆς Ναβάρρας. Τῷ 1520, ἀποθανόντος τοῦ πάππου του Μαξιμιλιανοῦ Α', ἐστέφθη Ρωμαῖος καὶ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, κυρίαρχος, εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, τῆς μεγίστης αὐτοκρατορίας τοῦ κόσμου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος Α', φοβούμενος τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ Καρόλου, ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον (1521). Ὁ Κάρολος συμμαχήσας μετὰ τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Η', κατενίκησε τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, μετὰ μακρὸν ἀγῶνα, αἰχμαλωτίσας δ' ἐν τέλει τὸν Φραγκῖσκον ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν καταστρεπτικὴν συνθήκην τῆς Μαδρίτης (1526), καὶ νὰ καταλίπῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ὁμήρους, μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Βουργουνδίας. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ὁ Φραγκῖσκος ἀπεκήρυξε τὴν συνθήκην, ἣν διὰ βίας ὑπέγραψε, καὶ ἐπέτυχε τὴν σύμπηξιν τοῦ ἱεροῦ συνδέσμου, συμμαχήσας μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν δουκῶν τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς Βενετίας. Ὁ Κάρολος εἰσβαλὼν τότε εἰς τὴν Ἰταλίαν κατέλαβεν αὐτήν, ἠνέχθη τὴν ὑπὸ φίλων αὐτῷ ἐπαναστατῶν φυλάκισιν τοῦ πάπα (προκαλέσασαν τὴν ἐξ τῆς συμμαχίαν τῆς Γαλλίας προσχώρησιν τοῦ Ἐρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας) καὶ ἐπικρατήσας πανταχοῦ ὑπηγόρευσε, μετ' ἀπροσδοκήτου μετριοπαθείας, τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Καμπραί (1529) γνωστῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς «Συνθήκης τῶν κυριῶν», διότι ὑπέγραψαν ταύτην ἡ Μαργαρίτα τῆς Αὐστρίας, ἐξ ὀνόματος τοῦ Καρόλου, καὶ ἡ Λουΐζα τῆς Σαβοΐας, διὰ τὸν Φραγκῖσκον Α'. Διὰ ταύτης ὁ Κάρολος ἀπέδιδε τὰ τέκνα τοῦ Φραγκίσκου ἀντὶ 2 ἑκατομμυρίων ταλλήρων καὶ ἐγκατέλειπε τὰς ἐπὶ τῆς Βουργουνδίας ἀξιώσεις του, ἐνῷ ἡ Γαλλία παρῃτεῖτο τῆς κυριαρχίας τῆς Φλάνδρας, τοῦ Ἀρτουά, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Γενούης καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Μετὰ τοῦτο ὁ Κάρολος, κατόπιν θριαμβευτικῆς πορείας διὰ μέσου τῆς Ἰταλίας, μετέβη μετὰ λαμπρᾶς στρατιωτικῆς συνοδείας εἰς Βολωνίαν, ὅπου ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐν πομπῇ ὁ πάπας, περιστοιχιζόμενος ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ἱεραρχίας. Ἐκεῖ ὑπεγράφη πανηγυρικῶς, τὴν 25 Δεκεμβρίου 1529, ἡ συνθήκη τῆς γενικῆς εἰρήνης μεταξὺ τοῦ πάπα, τῶν κρατῶν τῆς Ἰταλίας, τοῦ Καρόλου, τῶν βασιλέων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Σκωτίας, Πορτογαλίας, Δανίας, Πολωνίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους ὁ Κάρολος, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἐστέφθη αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων, λαβὼν τὸ χρυσοῦν στέμμα τοῦ αὐτοκράτορος ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πάπα καὶ τὸ σιδηροῦν τῶν βασιλέων τῆς Λομβαρδίας. Ἐπανελθὼν εἰς Γερμανίαν, μετὰ τοὺς θριάμβους τούτους, εὗρε τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τεταραγμένην, ἕνεκα τῆς ἀνταρσίας τῶν Λουθηρανῶν, ἀπειθούντων εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τοῦ Βὸρμς (1521). Κατὰ διαταγήν του ἡ δίαιτα τοῦ Ἄουγκσμπουργ ἐκάλεσεν αὐτοὺς ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ καθολικισμοῦ, ἐπὶ ἀπειλῇ ἀπηνοῦς διωγμοῦ. Ἀλλ' οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀπήντησαν διὰ τῆς περιφήμου «Ὁμολογίας τοῦ Ἄουγκσμπουργ», συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ Μελάγχθωνος, ὅτι ἐμμένουν ἀκλόνητοι εἰς τὸ δόγμα αὐτῶν, ἐνῷ ἐξ ἑτέρου οἱ Λουθηρανοὶ πρίγκιπες συνέπηξαν τὸν «Σμακαλδικὸν σύνδεσμον» καὶ συνεμάχησαν μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οἱ Τοῦρκοι, καταλαβόντες τὴν Οὑγγαρίαν, προήλαυνον νικηφόρως κατὰ τῆς Βιέννης. Ὁ Κάρολος, συνιδὼν ὅτι ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν διαμαρτυρομένων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιτυχῶς τὸν τουρκικὸν κίνδυνον, συνωμολόγησε θρησκευτικὴν ἀνακωχὴν μετ' αὐτῶν, συνενώσασαν ὡς διὰ μαγείας πάντας τοὺς Γερμανοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλης στρατιᾶς, ἠνάγκασε τὸν Σουλεϊμὰν νὰ λύσῃ ἐσπευσμένως τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (1532). Παγιώσας οὕτω τὴν εἰρήνην πανταχοῦ τοῦ κράτους του, αὐξηθέντος ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῶν κτήσεων τῆς Περουβίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ, συνέλαβε τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον νὰ κατασυντρίψῃ τὴν δύναμιν τοῦ πειρατοῦ Βαρβαρόσσα, ὅστις καταλαβὼν τὴν Τύνιδα καὶ τὸ Ἀλγέριον ἠπείλει διὰ τῆς ἱδρύσεως θαλασσίας αὐτοκρατορίας ἐν Ἀφρικῇ νὰ μεταβάλῃ τὴν Μεσόγειον εἰς τουρκικὴν λίμνην. Συνεμάχησε μετὰ τοῦ ἐκπτώτου σουλτάνου τῆς Τύνιδος Μουλὲϋ Χασσέν, καὶ καταρτίσας στόλον 400 πλοίων ἀπεβιβάσθη εἰς Καρχηδόνα μετὰ 40.000 ἀνδρῶν, καὶ κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων, εἰς οὓς αὐτοπροσώπως ἡρωικῶς προεκινδύνευσε, κατέλαβε τὴν Τύνιδα, ἐλευθερώσας τοὺς ἐν αὐτῇ εἰκοσακισχιλίους Χριστιανούς, καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν σύμμαχον Μουλὲϋ Χασσὲν (1535). Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν ἐπληροφορήθη τὴν κατ' αὐτοῦ συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α' μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Σουλεϊμάν. Ἔκφρων ἐξ ὀργῆς, κατήγγειλεν ἐνώπιον τοῦ πάπα καὶ τοῦ κλήρου τὴν ἀντιχριστιανικὴν διαγωγὴν τοῦ Φραγκίσκου, καὶ ἀποφασίσας τὸν ἄμεσον πόλεμον, παρὰ τὴν ἐναντίαν συμβουλὴν τῶν στρατηγῶν του, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἡττήθη καὶ ὑπέγραψεν ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Φραγκίσκου, ἥτις, μεσολαβήσει τοῦ πάπα, παρετάθη διὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνθήκης εἰς δεκαετή. Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ κατέστειλε τὴν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἐπανάστασιν, ἐπεχείρησεν ἐν χειμῶνι, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ναυάρχου Ντόρια, νέαν ἐκστρατείαν εἰς Ἀλγερίαν κατὰ τοῦ Βαρβαρόσσα. Ἡ θύελλα κατέστρεψε τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου, τὰ δὲ ἀποβιβασθέντα εἰς Ἀλγερίαν στρατεύματα, προσβληθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐδεκατίσθησαν καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὴν παραλίαν (1541). Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἥττης ταύτης ὁ Φραγκῖσκος, ἐπετέθη κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας διὰ πέντε συγχρόνως στρατιῶν, ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Δανίας. Ἀλλὰ μετὰ τὰς πρώτας ἀτυχίας ἠδυνήθη ὁ Κάρολος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἐρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας, νὰ προελάσῃ ἐντὸς τῆς Γαλλίας εἰς ἀπόστασιν 80 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν Παρισίων καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν συνθήκην τοῦ Κρεπὺ (1544), ἧς ἡ κυριωτέρα συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ συνδιαλλαγὴ τῶν δύο μοναρχῶν. Ἐπανελθὼν ὁ Κάρολος εἰς Γερμανίαν, ἐπετέθη κατὰ τῶν κρατῶν τοῦ «Σμακαλδικοῦ συνδέσμου», ἅτινα εἶχον κηρύξει κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον, μετὰ δὲ τὴν κατ' αὐτῶν ὁριστικὴν νίκην εἰς τὴν μάχην τοῦ Μύλμπεργ (1547), εἰς ἣν ᾐχμαλώτισε καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ συνδέσμου ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας Ἰωάννην-Φρειδερῖκον, ὃν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ λουθηρανοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Μαυρικίου τῆς Σαξωνίας, ἐπέβαλε διὰ τῆς

Κάρολος Κουΐντος.
[Προσωπογραφία τοῦ Ἄμπεργκερ.]

Digitized by Google

διαίτης τοῦ Ἄουγκσμπουργ εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τὸν λεγόμενον προσωρινὸν ἐκκλησιαστικὸν κώδικα, συνταχθέντα ὑπὸ καθολικῶν θεολόγων, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰς Κάτω Χώρας, ὅπου προεκάλεσε τὴν ἀναγνώρισιν ὡς βασιλέως τοῦ υἱοῦ του Φιλίππου (1549). Βραδύτερον ὁ Μαυρίκιος τῆς Σαξωνίας, συνεννοηθεὶς μυστικῶς μετὰ τῶν λουθηρανῶν πριγκίπων καὶ μετὰ τοῦ νέου βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου Β', ἐβυσσοδόμει πόλεμον κατὰ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τελοῦντος. Ὅτε δὲ τὰ πάντα εἶχον παρασκευασθῆ, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Καρόλου τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐπισκεφθῇ αὐτόν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἴννσμπρουκ, ὅπου διέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ, κατηυθύνθη εἰς Θουριγγίαν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ συγκεντρωμένου σμακαλδικοῦ στρατοῦ, ἐδημοσίευσε διάγγελμα, ἀναγγέλλων, ὅτι λαμβάνει τὰ ὅπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκείας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ὅμοιον διάγγελμα ἐξέδωκε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ὁ Κάρολος, καταληφθεὶς ἀπαράσκευος, ὀλίγου δεῖν συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ ραγδαίως προσελασάντος Μαυρικίου, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ συνθήκην τοῦ Πασσάου (1552), δι' ἧς παρείχετο ἐλευθερία θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ ἀμνηστεία. Μηνίων ὁ Κάρολος κατὰ τοῦ Ἑρρίκου Β', συνεκέντρωσε ταχέως στρατὸν 100.000 ἀνδρῶν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λωρραίνην, ὁπόθεν ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀπολέσας τὸ ἥμισυ τῆς δυνάμεώς του εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μέτς. Μετ' ἀλλεπαλλήλους ἥττας καὶ νίκας συνωμολόγησε τελικῶς συνθήκην εἰρήνης καὶ συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας (1554). Ἐξηντλημένος ἤδη σωματικῶς καὶ ἠθικῶς, παρῃτήθη τῷ 1555, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Φιλίππου ἐν Κάτω Χώραις, Ἱσπανίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Φερδινάνδου, διαδεχθέντος αὐτὸν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰούστου, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν.

— **Κάρολος ΣΤ'.** Γερμανορρωμαῖος αὐτοκράτωρ (1685—1740). Δευτερότοκος υἱὸς Λεοπόλδου τοῦ Α', ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἁψβούργων, ἐκ τῆς εὐθείας γραμμῆς. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Β' διεξεδίκησε τὸν ἱσπανικὸν θρόνον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τότε πανίσχυρον Γαλλίαν, ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπὸ τῶν τότε ἐχθρῶν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Ὁλλανδίας, Πορτογαλίας καὶ τοῦ γερμανικοῦ κράτους, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Μαδρίτης (1710). Ἐκδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὑπεχώρησε καὶ ἐξηκολούθησε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Καταλωνίᾳ, ὅτε ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ του, αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ Α', ἔδωκεν αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα (1711). Ἀλλὰ τότε οἱ πρῴην σύμμαχοι αὐτοῦ, πρωτοστατούσης τῆς Ἀγγλίας, ἐπιζητοῦντες ἵνα περιστείλωσι τὴν αὐξανομένην δύναμίν του, ὑπέγραψαν μετὰ τῆς Γαλλίας τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης (1713), δι' ἧς τῷ ἀφῃρέθη ἡ Ἱσπανία Πρὸ τοῦ νέου συνασπισμοῦ καὶ τῆς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πολεμικῶν περιπετειῶν δυσφορίας τῶν λαῶν του, ὁ Κάρολος ἐστράφη καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Γαλλίαν, παρ' ἧς, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ραστὰτ (1714), ἐξησφάλισε τὴν κατοχὴν τῶν ἱσπανικῶν Κάτω Χωρῶν, τοῦ Μιλάνου, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν κομιτειῶν Τοσκάνης καὶ Σαρδηνίας, ἃς τελευταίας ἀντήλλαξε τῷ 1720 ἔναντι τῆς Σικελίας.

Κάρολος ΣΤ'.

Τῷ 1716, ὡς σύμμαχος τῆς Βενετίας, ἐπολέμησε κατὰ τῶν Τούρκων, οὓς ἐνίκησεν ἐν Πετερσβάρεν καὶ Τεμεσβάρ, καθ' ὃν χρόνον ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος κατελάμβανε τὸ Βελιγράδιον. Ἡ ἐπακολουθήσασα εἰρήνη τοῦ Πασσάροβιτς (1718) ηὔξησε τὸ κράτος τοῦ Καρόλου διὰ τῶν ἐπαρχιῶν Τεμεσβὰρ καὶ Βανάτου καὶ τῆς βορείου Σερβίας. Ἀλλὰ τὰς κτήσεις ταύτας ἀπώλεσε βραδύτερον διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βελιγραδίου (1739), ἥτις ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν μακρὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, εἰς ὃν εἶχε παρασυρθῆ ὑπὸ τῆς συμμάχου Ρωσίας. Ἀτυχὴς ἐπίσης διὰ τὸν Κάρολον ὑπῆρξεν ἡ ἀνάμειξις αὐτοῦ εἰς τὸν προηγηθέντα πόλεμον τῆς διαδοχῆς τοῦ πολωνικοῦ θρόνου, περατωθέντα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης (1735), δι' ἧς ἀπώλεσε τὴν Νεάπολιν, τὴν Σικελίαν, τὴν Λωρραίνην καὶ μέρος τοῦ Μιλάνου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ αὐτοκράτωρ κατηνάλωσεν ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν τῆς μονογενοῦς θυγατρός του Μαρίας-Θηρεσίας, τῆς νυμφευθείσης βραδύτερον τὸν Φραγκῖσκον τῆς Λωρραίνης, δοῦκα τῆς Τοσκάνης. Πρὸς τοῦτο διεξήγαγε μακρὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὅπως ἀναγνωρίσωσι τὴν λεγομένην «πραγματικὴν κύρωσιν», παρ' αὐτοῦ τῷ 1713, ἐγκρίσει τῶν ὑπ' αὐτὸν κρατῶν, θεσπισθεῖσαν, δι' ἧς, ἐλλείψει ἀρρένων κατιόντων, ἐκαλοῦντο εἰς τὴν διαδοχὴν τὰ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν θήλεα. Εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ἠναντιώθη ἡ Αὐστρία, διότι, δυνάμει ἑτέρου νόμου τοῦ Λουδοβίκου Α', ἔδει ὁ θρόνος νὰ περιέλθῃ εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ Ἰωσὴφ Α'. Οὐχ ἧττον ἡ Αὐστρία ὑπεχώρησε κατόπιν ἀνταλλαγμάτων παρασχεθέντων εἰς αὐτήν, βραδέως δὲ ὁ Κάρολος, ἀφοῦ ἠπείλησε πόλεμον, ἀποσοβηθέντα μεσολαβήσει τοῦ πάπα, κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν πλείστων κρατῶν, πλὴν τῆς Γαλλίας, ἥτις ἀποφασιστικῶς ἠναντιοῦτο ἐξ ἐχθρότητος πρὸς αὐτόν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Γαλλίας εἰς τὸν πόλεμον τῆς πολωνικῆς διαδοχῆς. Τέλος καὶ ἡ Γαλλία διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης (1735) ἀνεγνώρισε τὴν «πραγματικὴν κύρωσιν».

—**Κάρολος Ζ', *Ἀλβέρτος*.** Ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας καὶ Γερμανορρωμαῖος αὐτοκράτωρ (1697—1745). Υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ τῆς Θηρεσίας, θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Σοβιέσκι, βασιλέως τῆς Πολωνίας, ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν τῷ 1706 μετὰ τῶν τριῶν μικροτέρων ἀδελφῶν του, καὶ ἐνεκλείσθη εἰς Κλαγκενφοὺρτ καὶ εἶτα εἰς Γκράτς, τῆς Αὐστρίας ἀποβλεπούσης εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Βαυαρίας. Βραδύτερον ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ἐπανῆλθεν εἰς Βαυαρίαν καὶ διεδέχθη τῷ 1726 τὸν πατέρα αὐτοῦ. Νυμφευθεὶς τῷ 1722 τὴν ὑστερότοκον θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ Α' Μαρίαν-Ἀμαλίαν, ἀνεγνώρισε τὴν «πραγματικὴν κύρωσιν» καὶ παρῃτήθη πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου. Ἀλλὰ θανόντος τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ΣΤ' (1740), ἀνῄρεσε τὴν παραίτησιν καὶ διεξεδίκησε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐναντίον τῆς διαδόχου Μαρίας-Θηρεσίας. Συμμαχήσας μετὰ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Πρωσσίας, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ κατέλαβε τὴν Ἄνω Αὐστρίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐστράφη πρὸς τὴν Βοημίαν, ἧς καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς (1741). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ἐν Φραγκφούρτῃ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τὰ στρατεύματα τῆς Μαρίας-Θηρεσίας, ἀναλαβόντα ἀντεπίθεσιν, προήλασαν ραγδαίως καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ Μόναχον ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς στέψεως τοῦ Καρόλου. Συγχρόνως οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ Γάλλοι, πολιορκηθέντες ἐν Πράγᾳ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσωσι τὴν πόλιν. Οὐχ ἧττον ὁ στρατηγὸς τοῦ Καρόλου Σέκενδορφ καὶ ὁ σύμμαχος Μαυρίκιος τῆς Σαξωνίας ἐπανέκτησαν τὴν Βαυαρίαν καὶ ἐπανέφερον τὸν αὐτοκράτορα εἰς Μόναχον (1743). Βραδύτερον, ἡττηθέντων τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ ἐν Σίμπαχ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, καὶ τῶν Γάλλων ἐν Ντέττιγκεν, ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Β', συμμάχου τῆς Μαρίας-Θηρεσίας, ἐπέκειτο ἡ προσάρτησις τῆς Βαυαρίας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν ἐπενέβη ἀποφασιστικῶς ὁ Φρειδερῖκος Β' τῆς Πρωσσίας, καὶ νικήσας τοὺς Αὐστριακοὺς ἐν Βοημίᾳ ἐπανέφερε καὶ πάλιν τὸν Κάρολον ἐν Βαυαρίᾳ (1744).

Θ. Κ.

ΑΓΓΛΙΑΣ

— **Κάρολος Α'.** Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας (1600—1649). Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Α' καὶ τῆς Ἄννης τῆς Δανίας, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον εὑρέθη ἀντιμέτωπος ὑποβόσκοντος λαϊκοῦ ἀναβρασμοῦ, διὰ τὰς ἀπολυταρχικὰς ἀρχὰς τοῦ πατρός του, διὰ τὴν ἀνάμειξιν τῆς βασιλείας εἰς τὰς θρησκευτικὰς διαμάχας καὶ διὰ τὴν σπάταλον καὶ σκανδαλώδη ζωὴν τοῦ περιφήμου εὐνοουμένου πατρὸς καὶ υἱοῦ δουκὸς τοῦ Βούκιγχαμ. Ὁ Κάρολος, πείσμων καὶ ἄκριτος, ἐπέμεινεν εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τοῦ πατρός του. Πᾶσα συνεργασία του μὲ τὴν πανίσχυρον βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἀπεδείχθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀδύνατος. Διέλυσε τὴν βουλὴν ἐπανειλημμένως, ἐζήτησε νὰ κυβερνήσῃ διὰ διαταγμάτων καὶ ἐπεζήτησε τὸν ἀντίκτυπον μιᾶς ἐπιτυχοῦς πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Βούκιγχαμ κατὰ τῶν Γαδείρων ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Τὸν δυσηρεστημένον λαὸν ἐνίσχυσαν σημαντικῶς οἱ ὠργανωμένοι καὶ φανατικοὶ πουριτανοὶ καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὰ ὅπλα κατέστη μοιραία. Ὁ Κάρολος ἐπολέμησε μὲ γενναιότητα καὶ δεξιότητα. Ἡ τύχη ὅμως ἐκηρύχθη ἐναντίον του. Τὸν ἀπηρνήθησαν ἐπίσης οἱ συμπατριῶταί του οἱ Σκῶτοι, εἰς τὴν πίστιν τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο. Πότε δεσμώτης, πότε φυγάς, πότε ἡττημένος, ὁ Κάρολος δὲν συγκατετέθη εἰς καμμίαν ὑποχώρησιν ἀπὸ τὰς ἀρχάς του καὶ ἐπέμεινε προσπαθῶν νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν ἀντιπάλων του καὶ διὰ τῆς ἀπάτης. Τοιουτοτρόπως ἔφερε μοιραίως τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν βασιλείαν εἰς τὴν καταστροφήν. Ἔκτακτον δικαστήριον ἐκ μελῶν τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων (1649) ἐδίκασε τὸν βασιλέα ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ, ἀντιτάσσοντα σθεναρῶς τὰ ἀπολυταρχικά του δικαιώματα. Αἱ συνεδριάσεις παρετάθησαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. Ἡ ἀπόφασις κατεδίκασε τὸν Κάρολον εἰς ἀποκεφαλισμὸν ὡς τύραννον, προδότην, φονέα καὶ ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ. Τὴν πρωΐαν τῆς 30 Ἰανουαρίου 1649 ὡδηγήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Οὐάϊτχωλ καὶ ἐκεῖθεν δι' ἑνὸς παραθύρου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἰκρίωμα. Ἀπηύθυνε πρὸς τὸ πλῆθος ὀλίγας λέξεις, διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῆς ἀθῳότητός του, καὶ κατέληξε συγχωρῶν τοὺς ἐχθρούς του. Ὁ δήμιος ἔδειξε τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως λέγων: «Ἰδοὺ ἡ κεφαλὴ ἑνὸς προδότου!». Ὁ νεκρὸς τοῦ Καρόλου ἀπετέθη εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Οὐΐνδσορ, παραπλεύρως τοῦ τάφου τοῦ Ἑρρίκου Η'.

—**Κάρολος Β'.** Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας (1630—1685). Υἱὸς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος. Συμμερισθεὶς τὰς περιπετείας του κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐπαναστάσεως, κατέφυγε μετὰ τὴν ἧτταν εἰς τὰς νήσους Σίλλη καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖθεν, ἐνισχυόμενος ἀπὸ τοὺς ἐστεμμένους τῆς Εὐρώπης καὶ συνεννοούμενος μὲ τοὺς πολυπληθεῖς ἐν τῇ χώρᾳ του ὀπαδοὺς τῆς βασιλείας καὶ τοὺς δυσηρεστημένους κατὰ τῆς δικτατορίας τοῦ Κρόμβελ, ἀνέμενε τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸ στέμμα του. Εἰς μίαν πρώτην ἀπόβασίν του ἐν Σκωτίᾳ ἀπέτυχεν, ἡττηθεὶς ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Κρόμβελ εἰς τὸ Γουόρτσεστερ. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ δικτάτορος, ἦλθεν εὐκόλως εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν πανίσχυρον στρατηγὸν Μὸνκ καὶ τὴν 29 Μαΐου 1658 εἰσήρχετο εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἔγινε δεκτὸς ἐνθουσιωδῶς. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἀντιδράσεως ἤρχισεν ἀμέσως ἀμείλικτος. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐπαναστάσεως κατεδιώχθησαν ἀμειλίκτως. Τὰ κατασχεθέντα κτήματα ἐπεστράφησαν εἰς τοὺς κυρίους των καὶ οἱ νεκροὶ τοῦ Κρόμβελ, τοῦ Ἴρετον καὶ τοῦ Μπράνσω, ἐξετάφησαν διὰ νὰ κρεμασθοῦν εἰς τὸ ἰκρίωμα. Ἡ φιλελευθέρα προκήρυξις τοῦ Μπρέντα, τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς ἔκαμε πρὸς τὸν λαόν του πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Λονδῖνον, δὲν ἐτηρήθη. Διαφωνήσας ἐπανειλημμένως μὲ τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ὁ Κάρολος ἀπεφάσισεν εἰς τὸ τέλος νὰ κυβερνήσῃ ἄνευ αὐτῆς. Καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀπόλυτον βασιλείαν μὲ ἐλαχίστας ὑποχωρήσεις καὶ νὰ ζήσῃ ἐν ἡσυχίᾳ ἐσωτερικῇ, δώσας, χάρις εἰς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν τάξιν, σχετικὴν εὐημερίαν εἰς τὸν λαόν του. Ὑπῆρξε βασιλεὺς φιλήδονος, ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, εὐμετάβολος εἰς τὰς γνώμας του, συχνὰ διπλοπρόσωπος, ἀλλ' εἶχε τὰς ἀρετὰς τῆς γενναιότητος, τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἀγαθότητος, αἵτινες ἐχαρακτήριζον τὴν οἰκογένειαν τῶν Στούαρτ. Ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας· εἶχεν ὁ ἴδιος εὐρεῖαν μόρφωσιν καὶ ἠρέσκετο πρωτίστως εἰς τὸ κυνήγιον.

Κάρολος Β'.

— **Κάρολος - *Ἐδουάρδος*,** *Λουδοβῖκος - Φίλιππος, Κασιμίρ*, ὁ ἐπικληθεὶς «νεαρὸς διεκδικητὴς» τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας (1720—1788). Υἱὸς τοῦ Ἰακώβου-Ἐδουάρδου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἰακώβου Β'. Ἐγεννήθη ἐν ἐξορίᾳ εἰς τὴν Ρώμην Ζῶντος ἀκόμη τοῦ πατρός του ἐπωφελήθη τῆς περιπλοκῆς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν διαδοχὴν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ ἀπεβιβάσθη ἐκ Δουγκέρκης εἰς Σκωτίαν, ὅπου πρὸς στιγμὴν κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ πολυαρίθμους ὀπαδοὺς καὶ νὰ προχωρήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ μέχρι τοῦ Ντέρμπυ, ἐνσπείρων τὸν πανικὸν εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἀλλ' οἱ ὀρεινοὶ Σκῶτοι ἐδυσφόρουν νὰ μένουν μακρὰν τῆς χώρας των καὶ τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα ἦσαν πολυαριθμότερα καὶ πειθαρχικώτερα. Ἔπειτα ἀπὸ μίαν νίκην εἰς τὸ Φάλκιρχ, ὁ Κάρολος ἡττήθη κατὰ κράτος εἰς τὸ Κολόντεν ἀπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Κούμπερλαντ καὶ ἐπὶ μακρὸν κρυπτόμενος ἀπὸ τοὺς πιστούς του, κατώρθωσε τέλος νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Κάρολον τὴν διαμονὴν ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους καὶ ἐπὶ τῇ ἀρνήσει του τὸν ἐφυλάκισεν εἰς τὰς Βιγκένας. Κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἀβινιὸν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ὡραῖος, τολμηρὸς καὶ ἀγαπῶν τὰς περιπετείας, εἶχε φανατικοὺς φίλους καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του δὲν ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ φάσμα κινδύνου διὰ τὴν βασιλεύουσαν οἰκογένειαν τοῦ Ἀννοβέρου. Ἔκλυτος ὅμως καὶ μέθυσος, ἀπεγοήτευεν ἀμέσως ἐκείνους, οἵτινες τὸν ἐπλησίαζον, καὶ δὲν διετήρει τὴν αἴγλην του παρὰ ἐξ ἀποστάσεως. Μετέβη ἐπανειλημμένως κρυφὰ εἰς τὸ Λονδῖνον διὰ νὰ ὀργανώσῃ ἐξέγερσιν τῶν Ἰακωβίνων, ἀλλ' εὗρε τοὺς φίλους του ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χλιαρούς. Ἐπὶ πλέον ἡ ἔλλειψις χρηματικῶν πόρων τὸν ἐβασάνιζε καθ' ὅλην του τὴν ζωήν. Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐτάφη μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του καρδινάλιον τῆς Ὑόρκης εἰς τὸ περίφημον μνημεῖον τοῦ Κανόβα. Ἡ ἱστορία τὸν ἀναφέρει ὡς ἕνα τῶν μεγαλυτέρων τυχοδιωκτῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς.

Digitized by Google

ΑΛΒΑΝΙΑΣ

—**Κάρολος** ***Τόπιας.*** Βασιλεὺς τῆς ***Ἀλβανίας***· βλ. λ. *Τόπιας.*

—**Κάρολος.** Δυνάστης τοῦ ***Δυρραχίου***· βλ. λ. *Κάρολος Β'* βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας.

ΑΥΣΤΡΙΑΣ

— **Κάρολο; Α',** ***Φραγκῖσκος - Ἰωσήφ.*** Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας (1916—1918) καὶ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ὡς *Κάρολος Δ'*, γεννηθεὶς τῷ 1887 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1922. Υἱὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς Ὄθωνος καὶ τῆς πριγκιπίσσης Μαρίας Ἰωσηφίνης τῆς Σαξωνίας, ἀνεψιὸς τοῦ καισαροβασιλέως Φραγκίσκου Ἰωσὴφ τοῦ Α'. Ἐνυμφεύθη τῷ 1911 τὴν πριγκίπισσαν Ζίταν τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων-Πάρμας. Χαρακτῆρος πράου καὶ ἀνθρωπιστικοῦ, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κατ' ἀπροσδόκητον τύχην, ἐκ τρίτης διαδοχῆς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ τὴν ἐν Σεραγέβῳ, τῷ 1914, δολοφονίαν τοῦ θείου του διαδόχου ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀπέσχεν ἐνεργοῦ ἀναμείξεως. Ἀλλ' ὅτε τῷ 1916 ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν, ἐν ἐπιγνώσει τῆς κρισίμου θέσεως, εἰς ἣν εἶχε περιστῇ ἡ Αὐστροουγγαρία, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γαλλοφίλου συζύγου του Ζίτας, ἀσκούσης μεγάλην ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν, διεβίβασε πρὸς τοὺς συμμάχους, μυστικῶς, διὰ μέσου τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ πρίγκιπος Σίξτου τῶν Βουρβώνων, ὑπηρετοῦντος ἐν τῷ βελγικῷ στρατῷ, προτάσεις χωριστῆς εἰρήνης, ἀναγνωρίζων ὡς δικαίας τὰς γαλλικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης, καὶ ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς πλήρους ἐδαφικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Σερβίας. Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, ἐνεργηθεῖσαι ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς Γερμανίας, ἀπέτυχον, διότι ὁ Κάρολος ἀπέκρουσεν ἀπολύτως τὴν ἀξιουμένην παρὰ τῆς Ἰταλίας παραχώρησιν τοῦ Τρεντίνου καὶ τῆς Τεργέστης.

Μετά τινας ἡμέρας, διαδεχθεὶς εἰς τὸν θρόνον τὸν θανόντα αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον - Ἰωσὴφ (16 Νοεμβρίου 1916), ἀπηύθυνε διάγγελμα, πρὸς τὸν λαόν του, διαδηλῶν τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, πρόθυμος, ὅμως, ὅπως συζητήσῃ πᾶσαν ἔντιμον λύσιν, ἥτις θὰ ἀπέτρεπε τὴν περαιτέρω αἱματοχυσίαν. Συγχρόνως ἐβεβαίωσε τὰς φιλειρηνικὰς αὐτοῦ προθέσεις διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀρχιστρατήγου Φερδινάνδου, τοῦ ἐπιτελάρχου στρατηγοῦ Κόνραδ, τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἄλλων προσωπικοτήτων τοῦ γερμανικοῦ κόμματος, κεκηρυγμένων ὑπὲρ τῆς ἀντὶ πάσης θυσίας ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου. Τὰ μέτρα ταῦτα, προσέτι δὲ ἡ ἀμνήστευσις τῶν πολιτικῶν καταδίκων καὶ ὁ μετριασμὸς τῶν ἀκροτήτων τοῦ στρατιωτικοῦ ποινικοῦ κώδικος, προεκάλεσαν τὰς διαμαρτυρίας τοῦ κάϊζερ καὶ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε καταστῇ ἐνήμερος τῶν μετὰ τῶν συμμάχων μυστικῶν διαπραγματεύσεων, καὶ ἐξήγειραν κατ' αὐτοῦ τὴν μῆνιν τῶν ἐν Αὐστρίᾳ παγγερμανιστῶν καὶ στρατιωτικῶν κύκλων. Οὐχ ἧττον ὁ Κάρολος, πεπεισμένος ὅτι ἡ παράτασις τῶν ἐχθροπραξιῶν ὡδήγει εἰς ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν καὶ ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ, ποθοῦντος εἰρήνην, ἐνέμεινεν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, καὶ τῷ 1917, δι' ἀπεσταλμένων αὐτοῦ, μυστικῶς συναντηθέντων ἐν Ἑλβετίᾳ μετ' ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας, ἐπανέλαβε τὰς προτάσεις συνδιαλλαγῆς, ἐνῷ συγχρόνως ἐδήλου πρὸς τὸν κάϊζερ Γουλιέλμον, μεθ' οὗ συνηντήθη ἐν Ἁμβούργῳ, ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν τὴν αὐστριακὴν Γαλικίαν, εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀπωλείας τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης. Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἀπέτυχε, σὺν τοῖς ἄλλοις, διότι οἱ σύμμαχοι ὑπωπτεύοντο ὅτι αἱ προτάσεις αὗται ὑπεβάλλοντο, ἐν συμπαιγνίᾳ μετὰ τοῦ κάϊζερ, ἀποβλέποντος εἰς κέρδος χρόνου, πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν δυνάμεών του. Βραδύτερον, ἀφοῦ δι' ὑπομνήματος τοῦ κόμιτος Τσέρνιν ἐδήλωσε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, ὅτι ὁ αὐστροουγγρικὸς στρατὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀγῶνα, προέτεινε τὴν σύμπηξιν ὁμοσπονδίας ἐκ τῆς Αὐστρίας, Οὐγγαρίας, Πολωνίας καὶ Βαυαρίας, ἀποκρουσθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθοῦσα ἐπέμβασις τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸν πόλεμον ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, καὶ τότε ὁ Κάρορολος, ἀγωνιζόμενος ὅπως διατηρήσῃ τὸν θρόνον του καὶ διαφυλάξῃ τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ δεινοτέρων καταστροφῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν προεκήρυξε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅπως, διὰ τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος, μεταβάλῃ τὸ καθεστὼς τῆς δυαδικῆς μοναρχίας εἰς ὁμοσπονδίαν τῶν ἐν αὐτῇ ἐθνοτήτων, συγκροτουμένων εἰς αὐτοδιοίκητα κράτη (17 Ὀκτωβρίου 1918), ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμιτος Ἀνδράσσυ διεκοίνωσεν, ὅτι δέχεται διαπραγμάτευσιν εἰρήνης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν 14 ἀρχῶν τῶν διατυπωθεισῶν εἰς τὸ διάγγελμα τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Οὐΐλσων. Ἀλλ' ἐπῆλθε τρομακτικὴ ἡ κατάρρευσις τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου. Ἀνακηρυχθείσης τὴν 1ην Νοεμβρίου 1918 τῆς δημοκρατίας ἐν Αὐστρίᾳ, ὁ Κάρολος ἔφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν, ὁπόθεν παρητήθη τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν θρόνων τῆς Αὐστρίας (11 Νοεμβρίου) καὶ τῆς Οὐγγαρίας (13 Νοεμβρίου). Ἡ παραίτησις αὕτη ἐπεκυρώθη διὰ ψηφίσματος τῆς αὐστριακῆς συνελεύσεως τῇ 3 Ἀπριλίου 1919, δι' οὗ συγχρόνως ἀπηγορεύετο ἡ ἐν Αὐστρίᾳ παραμονὴ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Μετὰ βραχὺ ἀνεχώρησεν εἰς Ἑλβετίαν, προτιθέμενος ὅπως ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν αὐτῇ. Ἀλλ' ἡ ἐπακολουθήσασα ἐν Οὐγγαρίᾳ δεινὴ οἰκονομικὴ δυσπραγία καὶ ἡ κρατήσασα ἀναρχία ἕνεκα τοῦ κομμουνιστικοῦ πραξικοπήματος τοῦ Μπέλα Κοὺν προεκάλεσαν φιλοβασιλικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, ὧν ἐπωφεληθεὶς ὁ Κάρολος, καὶ κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Λέχαρ, εἰσῆλθε τὴν 27 Μαρτίου 1921 εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἠξίωσε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν παλινόρθωσιν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐγγρικὸν θρόνον, ἡ ἐκ τοῦ ὁποίου ἔκπτωσίς του δὲν εἶχε κυρωθῇ νομίμως. Ἀλλ' ἡ ἐπέμβασις τῶν συμμάχων ἠνάγκασεν αὐτόν, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Ἑλβετίαν. Ἐπανέλαβε τὸ πραξικόπημα τὴν 21 Ὀκτωβρίου, προχωρήσας μετὰ σημαντικοῦ πλήθους ἐνόπλων ὀπαδῶν μέχρι τῆς Βουδαπέστης καὶ σχηματίσας ἰδίαν κυβέρνησιν. Προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ παραδοθεὶς εἰς τοὺς συμμάχους ἐξωρίσθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν πόλιν Φουνσὰν τῆς νήσου Μαδέρας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 1ην Ἀπριλίου τοῦ 1922. Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος μονάρχης τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς αὐτοῦ Ὄθων εἶναι νῦν ὁ διεκδικητὴς τοῦ οὐγγρικοῦ θρόνου. Θ.Κ.

— **Κάρολος,** ***Λουδοβῖκος - Ἰωάννης.*** Ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας. Περίφημος στρατάρχης, ἀντίπαλος τοῦ Μ. Ναπολέοντος (1771—1847). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Β', υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου δουκὸς Ἀλβέρτου τοῦ Τέσεν καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Χριστίνας, παρ' οἷς καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ κράτος τῶν Κάτω Χωρῶν, χρηματίσας διοικητὴς τῷ 1793, ἀφοῦ κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη εἶχε διακριθῇ εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον. Μετέβη εἶτα εἰς Βιέννην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν του σπουδῶν καὶ τῷ 1796 ὠνομάσθη στρατάρχης τῆς Αὐστρίας. Διετέλεσεν ἔκτοτε συνεχῶς ἀρχιστράτηγος τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος πολέμους, καταγαγὼν λαμπρὰς νίκας καὶ θαυμασθεὶς ὡς εἷς ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς. Ὡς διοικητὴς τῆς στρατιᾶς τοῦ Ρήνου ἀπώθησε τὸν Ζουρντάν, μετὰ τὰς μάχας Βέτσλαρ καὶ Ἄκερρντ, ἐνίκησε τὸν Βερναδόττην εἰς Τένινγκ, καὶ κατ' ἐπανάληψιν τὸν Μορώ. Βραδύτερον ἀντετάχθη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλ' οὐδὲν ἀξιόλογον ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, ἕνεκα τοῦ ἀνοργανώτου τῆς ἐκεῖ στρατιᾶς, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ρῆνον. Τῷ 1799, ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐνίκησε τὸν Ζουρντὰν καὶ τὸν Μορώ, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἐν Ἑλβετίᾳ. Διαφωνήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπεσύρθη εἰς Βοημίαν, ὅπου ὠργάνωσεν ἐθελοντικὸν στρατὸν 25.000 ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἡττηθέντος τοῦ αὐστριακοῦ

Λουδοβῖκος Κάρολος.

στρατοῦ ἐν Χοενλίντεν, ἐκλήθη ἐσπευσμένως καὶ ἐξησφάλισε τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ. Τῷ 1805, ἀναλαβούσης τῆς Αὐστρίας ἐπίθεσιν, κατήγαγε λαμπρὰς νίκας ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοῦ Μασσενὰ καὶ Καλντιέρο. Ἀλλ' ἡ ἧττα τῆς αὐστριακῆς στρατιᾶς τοῦ Δουνάβεως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς κινδυνευούσης αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὴν ὑπογραφεῖσαν εἰρήνην, συνεπείᾳ τῆς ἥττης τῆς Αουστερλίτσης, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐπεδόθη εἰς ἐσπευσμένην διοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου (1809) εἰσήλασεν εἰς Βαυαρίαν, ἡγούμενος 200.000 ἀνδρῶν, καὶ κατέλαβε τὸ Μόναχον. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἐκμόλ, ἀπεσύρθη εἰς Βοημίαν, ὅπου ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ Χίλλερ ἀπώθησε τὸν Ναπολέοντα, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἔσλιγκ, ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως. Ἡ ἧττα αὕτη δὲν ἠμπόδισε τὴν κατόπιν ὁριστικὴν νίκην τῶν Γάλλων ἐν Βάγκραμ, μεθ' ἣν ὁ Κάρολος, τραυματισθεὶς κατ' αὐτήν, παρῃτήθη τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰς Κάτω Χώρας, παρὰ τῷ δουκὶ τοῦ Τέσεν. Ἔγραψεν «Ἀρχαὶ τῆς στρατηγικῆς» (ἐπεξηγούμεναι δι' ἐκθέσεως περὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Γερμανίας τοῦ 1796, 2, τ. 1814) «Ἱστορία τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1799 ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ» (2 τ. 1819), «Ἐκλογὴ ἔργων» (6 τ. 1893—1894), καὶ τμῆμα τῆς «Αὐτοβιογραφίας του». Θ. Κ.

— **Κάρολος,** ***Λουδοβῖκος.*** Ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας (1833—1896). Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσὴφ τοῦ Α', διετέλεσε διοικητὴς τοῦ Τυρόλου, παραιτηθεὶς τῷ 1862, ὁπότε ἔζησεν ἰδιωτεύων μακρὰν πάσης πολιτικῆς δράσεως. Ἐνυμφεύθη τρίς, ἐκ τοῦ δευτέρου του δὲ γάμου μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἀννουντσιάτας τῆς Σικελίας ἀπέκτησε τὸν Φραγκῖσκον Φερδινάνδον, τὸν μετέπειτα διάδοχον τῆς Αὐστρίας, δολοφονηθέντα τῷ 1914 ἐν Σεραγέβῳ. Θ. Κ.

ΓΑΛΛΙΑΣ

— **Κάρολος Α' ὁ** ***Μέγας***· βλ. *Καρλομάγνος.*

— **Κάρολος Β' ὁ** ***Φαλακρός***· βλ. ἀνωτ. (σελ. 875) *αὐτοκράτορες.*

— **Κάρολος Γ' ὁ** ***Εὐήθης.*** Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (879—929). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Τραυλοῦ, γεννηθεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Ἦτο μόλις πενταετὴς ὅταν ἐκλήθη νὰ διαδεχθῇ τοὺς ἀποθανόντας ἀδελφούς του Λουδοβῖκον Γ' καὶ Καρλομάνον. Ἡ νεαρὰ ἡλικία του ἔδωκε βάσιν εἰς ἀρκετὰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας. Ἐν τούτοις οἱ φεουδάρχαι, αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας κατὰ τῶν Νορμανδῶν, προσέφερον τὸ στέμμα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Γ' τὸν Παχύν. Μετὰ τὸν ἐκθρονισμὸν αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν Εὔδωνα ἢ Οὖδον, κόμιτα τῶν Παρισίων. Ἐν τούτοις πολλοὶ ἄρχοντες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ρημῶν ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν Κάρολον καὶ τὸν ἔστεψαν βασιλέα. Διαδοχικοὶ ἐσωτερικοὶ πόλεμοι πρὸς τὸν Οὖδον, κατόπιν πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ροβέρτον, δοῦκα τῆς Γαλλίας, καὶ τέλος πρὸς τὸν υἱόν του Ροβέρτον Οὖγον ἐπέτρεψαν, μετὰ πολλὰς περιπετείας, εἰς τὸν Κάρολον νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον του καὶ νὰ τὸν ἑδραιώσῃ. Ἠναγκάσθη οὐχ ἧττον νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τοὺς ἐπιδρομεῖς Νορμανδοὺς καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἕνα τῶν ἀρχηγῶν των, τὸν Ρολόν, τμῆμα τῆς Νευστρίας, τὸ ἔκτοτε ἀποκληθὲν Νορμανδία. Ὁ Κάρολος, ὅπως ἄλλωστε ὅλοι οἱ Καρλοβίγκιοι ἡγεμόνες, εἶχε διαρκῶς τὸ βλέμμα ἐστραμμένον πρὸς τὰς διεκδικήσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος καὶ εἰς αὐτὸ ὀφείλονται ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι τοῦ κράτους του. Ἐπανειλημμέναι ἐκστρατεῖαι πρὸς κατάκτησιν τῆς Λωρραίνης, τῆς ὁποίας ὁ Κάρολος ἐπέτυχε νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεύς, παρέσχον εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἰδικούς του ὑποτελεῖς ἄρχοντας νὰ στασιάσουν καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἐπανέλθῃ, διὰ νὰ διεκδικήσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὸν κληρονομικὸν θρόνον του. Ὅταν τελικῶς ὁ Ραούλ, υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας καὶ γαμβρὸς τοῦ δουκὸς Ροβέρτου, ἐξελέγη βασιλεὺς καὶ ἐστέφθη εἰς τὴν Σουασσών, ὁ Κάρολος ἔπεσεν εἰς παγίδα τοῦ κόμιτος Ἑρβέρτου τοῦ Βερμαντουὰ καὶ ἔμεινεν εἰς χεῖράς του δεσμώτης, χρησιμεύων ὡς μέσον ἐκβιάσεως κατὰ τοῦ βασιλέως Ραούλ. Ὁ Κάρολος τοιουτοτρόπως ἀπέθανεν ἡμιαιχμάλωτος εἰς τὸ φρούριον τῆς Περών. Ἐκ τῆς τρίτης συζύγου του Ὀγίβης ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Λουδοβῖκον, ὅστις καταφυγὼν μετὰ τῆς μητρός του εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκλήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν Ραοὺλ ἐπὶ τοῦ θρόνου Γαλλίας.

—**Κάρολος Δ' ὁ** ***Ὡραῖος.*** Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1295—1328). Νεώτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Δ', ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μόλις τῷ 1292, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου Ε' τοῦ Μακροῦ. Εὗρε τὸ κράτος του ἐν ἐξωτερικῇ εἰρήνῃ καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐσωτερικήν του ὀργάνωσιν μὲ ἀρκετὴν μεθοδικότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Συνεκέντρωσε τὰ κτήματα τοῦ στέμματος, τὰ ὁποῖα εἴτε δι' ἁρπαγῶν, εἴτε διὰ δωρεῶν, εἴτε διὰ δόλου εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας φεουδαρχῶν, ἐτακτοποίησε τὴν διοίκησιν καὶ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων καὶ ἐπέβαλε μὲ σκληρότητα τὸ σέβας τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας πρὸς τοὺς ἄρχοντας. Φιλοχρήματος ὤν, ἐπέβαλε βαρεῖς καὶ ἀδίκους φόρους καὶ εἰσέπραξεν ἀπὸ τὸν κλῆρον δεκάτην, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς σταυροφορίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του αὐτὴν πρὸς τὸν πάπαν, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἐφρόντισε νὰ πληρώσῃ τὰ βασιλικὰ ταμεῖα. Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του εἰργάσθη ἐναντίον τοῦ γαμβροῦ του, βασιλέως Ἐδουάρδου Γ' τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἠρνεῖτο τὴν ὑποτέλειάν του διὰ τὰς ἐν Γαλλίᾳ κτήσεις του, καὶ κατώρθωσε βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἀδελφήν του Ἰσαβέλλαν νὰ τὸν ἐκθρονίσῃ. Ἡ βασιλεία τοῦ Καρόλου, παρὰ τὸν σκληρὸν χρηματισμόν του, ὑπῆρξε καλὴ διὰ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἑδραιώσεως τοῦ κράτους καὶ τακτοποιήσεως τῆς διοικήσεως.

—**Κάρολος Ε' ὁ** ***Σοφός.*** Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1337—1380). Υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Β', ἀνεμείχθη εἰς τὰ δημόσια νέος ἀκόμη, λόγῳ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πατρός του ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Πουατιέ, ὡς τοποτηρητὴς τοῦ βασιλείου. Πότε διὰ τῆς φρονήσεως καὶ πότε διὰ τῆς ἐπιβολῆς κατώρθωσε, διὰ τῶν συνελεύσεων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τάξεων, ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ πατρός του ἀντὶ 3.000.000 σκούδων καὶ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὸ ἀγγλικὸν στέμμα ἀρκετῶν παραθαλασσίων γαλλικῶν ἐπαρ-

Digitized by Google

χιῶν. Ὅταν ὁ Ἰωάννης Β', ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἰκειοθελῶς, διὰ νὰ τηρήσῃ δοθέντα λόγον, ἢ κατ' ἄλλους διότι ἠγάπα τὴν δούκισσαν τοῦ Σαλισβουρῆ, ἀπέθανεν, ὁ Κάρολος ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς ἀντεμετώπισε διαδοχικῶς τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Ναυαροὺς καὶ ἐπανειλημμένας στάσεις τῶν ἀρχόντων του. Κατώρθωσεν οὐχ ἧττον, χάρις εἰς τὴν περίσκεψιν καὶ τὸ θάρρος του, νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰς δυσχερείας καὶ νὰ ἑδραιωθῇ. Συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν ἱκανοὺς πολιτικοὺς συμβούλους καὶ ἔτυχε νὰ ἔχῃ δεξιοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγούς, ὡς τὸν Ντυγκελὲν καὶ τὸν Κλισσόν. Ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ἴσως ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Σκληροῦ, διεκδικητοῦ τοῦ δουκάτου τῆς Βουργουνδίας.

Κάρολος Ε'.

— **Κάρολος ΣΤ'** ὁ ***Πολυφίλητος***, ἢ ***Τρελλός***. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1380—1422). Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν διεδέχθη τὸν πατέρα του Κάρολον Ε' ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν θείων του δουκῶν τῆς Ἀνδηγαυΐας, τῆς Βουργουνδίας, τοῦ Μπερὺ καὶ τοῦ Μπουρμπόν. Αἱ ἔριδες μεταξὺ τῶν κηδεμόνων, ἡ ἀπληστία των καὶ ἡ ἀδιαφορία των διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ὄχι μόνον ἐνεθάρρυναν τοὺς Ἄγγλους εἰς τὴν κατακτητικὴν ἐν Γαλλίᾳ πολιτικήν των, ἀλλὰ καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς συμμάχους ἐκ τῶν Γάλλων ἀρχόντων. Ὅταν, τῷ 1388, ὁ Κάρολος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἔσπευσε ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς θείους του, μετεκάλεσε τοὺς παλαιοὺς συμβούλους τοῦ πατρός του καὶ ἔδειξεν ἱκανότητα μεγάλην. Δυστυχῶς τέσσαρα ἔτη βραδύτερον εξεδηλώθη ὁ πρῶτος διανοητικὸς κλονισμός, ὅστις κατέστησε τὸν βασιλέα ῥάκος εἰς χεῖρας τῶν ἀντιπαλαιόντων εὐνοουμένων καὶ παρέδωκε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸν ξένον κατακτητήν. Οἱ μακροὶ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ μεταξὺ τῶν Βουργουνδῶν καὶ τῶν Ἀρμανιάκ, ὀπαδῶν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, εἰς τοὺς ὁποίους μετεῖχον, πότε μὲ τὸ ἓν στρατόπεδον, πότε μὲ τὸ ἄλλο, ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς ἄρχοντες τῆς Γαλλίας, μὴ διστάζοντες νὰ καλοῦν ἑκάστοτε εἰς βοήθειάν των τοὺς Ἄγγλους, παρεσκεύασαν τὸ ἔδαφος εἰς τὴν κατάκτησιν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρῖκος Ε' ἐνίκησε τοὺς Γάλλους εἰς τὸ Ἀζινκοὺρ καὶ αἰχμαλωτίσας τὸ ἄνθος τῆς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας, ἐπανῆλθε τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ἐπολιόρκησε τὸ Ρουάν, ἀπειλῶν πλέον τοὺς Παρισίους. Εἰς μάτην ὁ διάδοχος Κάρολος, τοποτηρητὴς τοῦ παράφρονος πατρός του, ἠγωνίσθη νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἀπομενούσας δυνάμεις τῆς Γαλλίας. Ἡ προδοσία συμπληρώνει τὴν συμφοράν. Ὁ δοὺξ τῆς Βουργουνδίας, ἐκδικούμενος τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του ἀπὸ τοὺς Ἀρμανιάκ, προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα Ἐρρῖκον Ε' τῆς Ἀγγλίας τὸ γαλλικὸν στέμμα καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ παράφρονος βασιλέως Αἰκατερίνην εἰς γάμον. Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν εἰς Τρουὰ καὶ ὁ ἀτυχὴς Κάρολος ΣΤ' ὑπέγραψε συνθήκην (1420), διὰ τῆς ὁποίας ἀπεκλήρωσε τὸν υἱόν του καὶ ἄφησε τὸ βασίλειόν του εἰς τὸν γαμβρόν του Ἐρρῖκον Ε', ἀναλαβόντα εὐθὺς ἀμέσως, λόγῳ τῆς καταστάσεως τοῦ Καρόλου, τὴν ἀντιβασιλείαν. Ὁ Ἐρρῖκος Ε' εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Παρισίους, ὅπου ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, ἀλλ' ἡ Γαλλία, ἐξαιρέσει τῆς Μαίνης καὶ τῆς Ἀνδηγαυΐας, περιωρίσθη εἰς τὰς κάτω τοῦ Λείγηρος ἐπαρχίας. Ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν ἐγκαταλελειμμένος παρ' ὅλων ἐν Παρισίοις.

— **Κάρολος Ζ'**. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1403—1461). Πέμπτος υἱὸς τοῦ Καρόλου ΣΤ', διάδοχός του κατόπιν τοῦ θανάτου τῶν ἀδελφῶν του, εὑρέθη κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἄνευ βασιλείου, ἀγωνιζόμενος νὰ συγκεντρώσῃ τὰς τελευταίας δυνάμεις τοῦ κράτους του, ἐνῷ ἐν Παρισίοις ὁ δοὺξ τοῦ Μπέντφορ ἐκυβέρνα ὡς ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἐρρίκου ΣΤ'. Μὲ τοὺς ὀπαδούς του ἐρίζοντας περὶ ἑαυτόν, ἄνευ στρατιωτῶν, ἄνευ πόρων, ἐσκέπτετο νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Σκωτίαν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐμφανίζεται μία παρθένος, ἡ Ἰωάννα Δ' Ἄρκ, ἡ ὁποία ἀναγγέλλει εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ἔχει ἐκ Θεοῦ ἐντολὴν νὰ σώσῃ τὴν Γαλλίαν. Ἡ παρουσία της ἐμψυχώνει τοὺς ἀρχηγούς, ἐνθουσιάζει τοὺς στρατιώτας, ἐξυπνᾷ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Παρὰ τὸ πλευρόν της μάχονται οἱ Ντυνουά, οἱ Ὀρλεάν, οἱ Ρισεμόν, οἱ τελευταῖοι ἡρωικοὶ Γάλλοι ἀρχηγοί. Οἱ Ἄγγλοι ἐξαναγκάζονται νὰ ἄρουν τὴν πολιορκίαν τῆς Ὀρλεάνης (1429). Ὁ Κάρολος χρίεται εἰς τοὺς Ρημοὺς βασιλεύς. Ἡ ἡρωικὴ παρθένος συλλαμβάνεται αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πρὸ τῆς Κομπιένης καὶ ἀποθνήσκει μετὰ δίκην ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ὁ βασιλεὺς χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸν πόλεμον, καταγίνεται εἰς τὴν ἐσωτερικήν του ὀργάνωσιν, ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ἀνυποτάκτους ἄρχοντας, περιορίζει τὰς διαρπαγὰς καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν συνδρομὴν τῶν γειτόνων καὶ τῶν φυσικῶν συμμάχων τῆς Γαλλίας. Τὸ ἔδαφος ἀνακτᾶται βῆμα πρὸς βῆμα. Τῷ 1435 ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἀνοίγει τὰς πύλας της εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν. Αἱ ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν ἐπαρχίαι ἀνακτῶνται διαδοχικῶς, καὶ τῷ 1453 οἱ Ἄγγλοι δὲν κρατοῦν ἐν Γαλλίᾳ παρὰ μόνον τὸ Καλαί. Ἀλλὰ τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν ἀποκατάστασιν ἐπηκολούθησαν ἐσωτερικαὶ διενέξεις. Ὁ βασιλεὺς εἶχε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ κῦρος τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἐπὶ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ του καὶ διαδόχου του Λουδοβίκου. Ζηλότυπος διὰ τὸ κῦρός του, ἔπληττεν ἀμειλίκτως πάντα τολμῶντα νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλήν. Ἀλλ' ἔγινε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του καχύποπτος. Ἔβλεπε διαρκῶς περὶ ἑαυτὸν συνωμοσίας καὶ κινδύνους. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτὴν ἔγινεν αὐταρχικὸς καὶ βίαιος καὶ διέπραξεν ἀδικίας, αἵτινες ἐκηλίδωσαν τὴν φήμην του. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ καταδίωξις καὶ ἡ καταδίκη τοῦ διευθυντοῦ τῶν οἰκονομικῶν του Ἰακώβου Καίρ, ὅστις διὰ τῆς φρονήσεώς του κατώρθωσε νὰ εὕρῃ πόρους πρὸς συντήρησιν τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως καὶ ὅστις ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἰωάννας Δ' Ἄρκ θεωρεῖται ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ βασιλέως εἰς τὸν θρόνον καὶ τὰς κτήσεις του. Ὁ Κάρολος ὑπῆρξε βασιλεὺς γενναῖος, φρόνιμος, ἀγαθὸς καὶ γνωρίζων νὰ ἐπωφελῆται τῶν περιστάσεων. Εἶχεν ἰδιαιτέραν ἀδυναμίαν πρὸς τὸ γυναικεῖον φῦλον καὶ αἱ ἐρωμέναι του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ περίφημος Ἀγνὴ Σωρέλ, ἐξήσκουν ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην ἐπιρροήν.

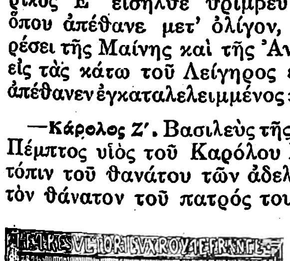

Φουκιέ: Κάρολος Ζ'.

— **Κάρολος Η'**. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ τῆς Καρλόττας τῆς Σαβοΐας (1470—1498). Τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του διῆλθεν ἐν περιορισμῷ εἰς Ἀμπουάζ, χωρὶς νὰ σπουδάσῃ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔπασχεν ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν εἶχε ζήσει πλησίον τῆς αὐλῆς, δὲν ἠδυνήθη ἀμέσως νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, ἤσκησε δὲ ταύτην ὡς ἀντιβασίλισσα ἡ μεγαλυτέρα του ἀδελφὴ *Ἄννα*, σύζυγος τοῦ εὐγενοῦς Μπωζὲ (Beaujeu). Ἡ Ἄννα ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ σύνεσιν. Συνεκάλεσε τὴν ἐθνοσυνέλευσιν (États - généraux) τῷ 1484 καὶ κατώρθωσε νὰ καταπολεμήσῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν διαφόρων εὐγενῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἐξουσίας. Ὁ ἐπικινδυνωδέστερος τῶν εὐγενῶν τούτων ἦτο ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης, ὁ ὁποῖος ἀπεστάτησε καὶ ἐκινήθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Ἡ Ἄννα ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατὸν ὑπὸ τὸν Λὰ Τρεμόϊγ (La Trémoille), ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ συνέλαβε τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης παρὰ τὸ Σαὶν-Ὠμπὲν ντὺ Κορνιὲρ (1488). Συγχρόνως ὁ δοὺξ τῆς Βρετάνης Φραγκῖσκος Β', ὁ ὁποῖος εἶχε συμμαχήσει μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν εἰρήνην τοῦ Σαμπλέ, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν παρέδωκε τὰ φρούριά του, ἀπέπεμψε τοὺς ξένους στρατιώτας του καὶ ὑπεχρεώθη νὰ μὴ νυμφεύσῃ τὰς θυγατέρας του χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς γαλλικῆς αὐλῆς. Ὁ δοὺξ τῆς Βρετάνης ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ ταῦτα, κληροδοτήσας τὸν θρόνον του εἰς τὴν δεκατριετῆ μόλις θυγατέρα του Ἄνναν τῆς Βρετάνης. Ἡ νεαρὰ πριγκίπισσα ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνάρρησίν της ὁ στόχος τῶν βλέψεων τῶν διαφόρων ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας, οἱ ὁποῖοι ἤθελον ν' ἀπομονώσουν τὸ δουκᾶτον ἀπ' αὐτῆς. Ὁ ἀρχιδοὺξ Μαξιμιλιανὸς τῆς Αὐστρίας ἀπέστειλε πληρεξούσιον, διὰ νὰ νυμφευθῇ, ὡς ἀντιπρόσωπός του, τὴν δούκισσαν Ἄνναν. Ἡ ἀντιβασίλισσα προσεπάθησε διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἕνωσιν ταύτην καὶ ἐβάδισε μετὰ στρατοῦ, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ νεαροῦ βασιλέως εἰς Ρὲν (Rennes), ὅπου εὑρίσκετο ἡ Ἄννα τῆς Βρετάνης· μετὰ ὀλιγοημέρους διαπραγματεύσεις ὑπεγράφη τὸ σύμφωνον τοῦ γάμου τοῦ Καρόλου Η' μετὰ τῆς δουκίσσης Ἄννης τῆς Βρετάνης, προεβλέπετο δὲ διὰ τοῦ γαμικοῦ συμφώνου, ὅτι τὸν θρόνον τοῦ δουκάτου θὰ ἐκληρονόμουν τὰ ἐκ τῆς Ἄννης τέκνα τοῦ Καρόλου καὶ ὅτι εἰς περίπτωσιν θανάτου τοῦ Καρόλου ἄνευ τέκνων, ἡ Ἄννα θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ νυμφευθῇ τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Διὰ τοῦ γάμου του ὁ Κάρολος Η' ἀπηλλάσσετο τῆς κηδεμονίας καὶ ἐκηρύσσετο ἐνήλικος, ἡ δὲ ἀδελφή του Ἄννα, γενομένη δούκισσα τῶν Βουρβώνων, λόγῳ τοῦ τότε ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ ἀνδραδέλφου της δουκὸς τῶν Βουρβώνων, ἀπεσύρθη ἔκτοτε τῆς πολιτικῆς, μὴ ἀναμειχθεῖσα πλέον. Ὁ Κάρολος ἀπέπεμψε τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Μαργαρίταν, ἥτις συνέζη μετ' αὐτοῦ ὡς μελλόνυμφος μὲ τὸν τίτλον τῆς βασιλίσσης. Ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν συνέλαβε μεγαλεπήβολα σχέδια εὐρύνσεως τῶν ὁρίων τοῦ κράτους του καὶ ὠνειροπόλησε τὴν ἀνίδρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐστήριζεν ἐπὶ τίτλων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀγοράσει ἀντὶ γλίσχρου ποσοῦ ἀπὸ τὸν εἰς Γαλλίαν καταφυγόντα ἀνεψιὸν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρέαν Παλαιολόγον· ὡς πρὸς δὲ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὰ δικαιώματα εἶχε κληρονομήσει ἤδη ὁ πατήρ του Λουδοβῖκος ΙΑ' ἀπὸ τὸν Ρενᾶτον τὸν Ἀνδηγαυικόν, τὸν ὁποῖον διεδέχθη. Τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἦρχε τότε εἷς κλάδος τοῦ Ἀραγωνικοῦ οἴκου, ὁ δὲ Κάρολος ἐθεώρησεν εὔκολον τὴν κατάληψιν αὐτοῦ. Ἡ εὐκαιρία μάλιστα διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐφαίνετο μοναδική. Ὁ τότε ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον πάπας Ἀλέξανδρος ΣΤ' Βοργίας προσεπάθει διὰ παντὸς τρόπου νὰ φανῇ εὐάρεστος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς μονάρχας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνάδειξιν τῆς οἰκογενείας του. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀντίστασις ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρῶν πόλεων τῆς Ἄνω Ἰταλίας (Φλωρεντίας, Μιλάνου, Βενετίας) δὲν ἐφαίνετο πιθανή. Ἐξ ἄλλου ὁ Κάρολος διέθετε πολυάριθμον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στρατὸν καὶ ἱππικὸν καὶ τὸ ἰσχυρότερον τότε πυροβολικὸν τοῦ κόσμου· ὁ στρατός του ἦτο ἄριστα ὠργανωμένος, πειθαρχικὸς καὶ διεπνέετο ὑπὸ ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν βασιλέα. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1494 ὁ Κάρολος διέβη τὰς Ἄλπεις, ἀποστείλας διὰ θαλάσσης τὸ πυροβολικὸν εἰς Γένουαν. Ἐγένετο δεκτὸς εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς ἄνω Ἰταλίας καὶ ἐν Ρώμῃ ὡς νικητής, ὁ δὲ πάπας ὑπεχρεώθη εἰς τὴν ὑπογραφὴν εἰρήνης ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ὑποχωρήσεις. Ἐκ τῆς Ρώμης οἱ Γάλλοι διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Νεάπολιν. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Φερδινάνδος Β' ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀλίγων ἀνδρῶν του ἐξῆλθε πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μετὰ μικρὰν ὅμως ἀντίστασιν ἡττήθη καὶ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως περιῆλθεν εἰς τοὺς Γάλλους, ἐκτὸς ὀλίγων πόλεων ἀπομεμακρυσμένων (Βρινδήσιον, Μπάρι, Ρήγιον κτλ.), αἱ ἐναντίον τῶν ὁποίων ἀποσταλεῖσαι δυνάμεις ἦσαν ἀνεπαρκεῖς νὰ τὰς καταλάβουν. Ὁ Κάρολος εἰσελθὼν εἰς Νεάπολιν ἐπανηγύρισε τὴν νίκην του καὶ ἤρχισε νὰ σχεδιάζῃ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θεωρῶν ἑαυτὸν ἀήττητον. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἰταλοὶ ἡνώθησαν πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου καὶ συνέπηξαν συμμαχίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Βενετίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος ὁ πάπας, ἡ Βενετία, ὁ δοὺξ τοῦ Μιλάνου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἤδη Μαξιμιλιανὸς τῆς Αὐστρίας. Ὁ Κάρολος ἀντιληφθεὶς τὸν ἐκ τῆς συμμαχίας ταύτης κίνδυνον, ἀφῆκε 12 χιλιάδας ἄνδρας εἰς Νεάπολιν ὑπὸ τὸν Γιλβέρτον ντὲ Μονπανσιὲ (Montpensier), τὸν ὁποῖον ὥρισεν ἀντιβασιλέα, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Γαλλίαν ἐπὶ κεφαλῆς 9.000 ἀνδρῶν μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ πολυαρίθμων μεταγωγικῶν. Λουδοβῖκος ὁ Σφόρτσας τὸν ἀνέμενεν εἰς τὰ στενὰ τῆς Φορνούης, ὅπου τῷ 1495 ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τῶν Γάλλων, ἐξηντλημένου ἀπὸ τὸν κάματον, τὰς νόσους καὶ τὰς διαφόρους ταλαιπωρίας. Χάρις ὅμως εἰς τὸ θάρρος τῆς ἐξ Ἐλβετῶν πρωτοπορείας καὶ τῆς ἀπελπισίας τῶν Γάλλων ἱπποτῶν, ὄχι μόνον τὸ στράτευμα κατώρθωσε νὰ διέλθῃ, ἀλλ' ἔσχε μόνον διακοσίους νεκρούς, ἐνῷ οἱ ἐπιτεθέντες Ἰταλοὶ ἠρίθμησαν τρισχίλια θύματα. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, καὶ ὁ ὑπολειφθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ τὴν πάροδον τοῦ κινδύνου, ὁ Κάρολος κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Ἐνετῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἐσυνθηκολόγησεν, ἐσχεδίαζε δὲ δευτέραν, καλύτερον ὠργανωμένην, ἐκστρατείαν εἰς Ἰταλίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς προσπαθείας τοῦ Καρόλου διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Κάρολος εὑρισκόμενος εἰς Νεάπολιν ἐνήργει δραστηρίως. Ἐτέλει εἰς διαρκεῖς συνεννοήσεις μὲ τὸν ἐπίσκοπον Δυρραχίου Κωνσταντῖνον, ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Ἀριανιτῶν, καὶ διαφόρους ἄλλους Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐγκατέστησε διαφόρους ὁπλοθήκας εἰς τὸ Ὄτραντον καὶ τὸ Δυρράχιον, μὲ τὴν προϋπόθεσιν νὰ περαιωθῇ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἤπειρον, ἐκεῖθεν δὲ νὰ βαδίσῃ ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὴν ἐξέγερσιν

Κάρολος Η'.

Digitized by Google

τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας πολλοὶ πράκτορές του εἰργάζοντο πυρετωδῶς. Ὁ σουλτᾶνος Βαγιαζὶτ ἐτρομοκρατήθη τόσον πολὺ ἀπὸ τὰς γινομένας παρασκευάς, ὥστε ἡτοιμάσθη νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Εὐρώπην καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς Μαγνησίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου διέταξε νὰ ἑτοιμασθοῦν τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα τοῦ πατρός του Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ. Οἱ Ἕλληνες, πιστεύσαντες τὰ διαδιδόμενα, ἔσπευσαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἑνωθοῦν πρὸς τοὺς ἐρχομένους καὶ ν' ἀποδιώξουν τὸν ἐχθρόν. Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ ὄνειρα ὡς νέφος ἐξητμίσθησαν μὲ τὴν αἰφνιδίαν ἀποχώρησιν τοῦ βασιλέως εἰς Γαλλίαν. Ὁ Κάρολος, χειροτερεύων καθημερινῶς, παρεδίδετο εἰς νέας ἀσωτείας, καὶ πρὸ πάντων εἰς ἐρωτοτροπίας πρὸς αὐλικὰς κυρίας, χάριν τῶν ὁποίων παρεῖλκυε πάντα τὰ οὐσιώδη ζητήματα, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐγκατάλειψίν του ἀπὸ τοὺς συμμάχους του. Ἀδιάφορος ἐπίσης διὰ τὰ τρία ἄρρενα τέκνα, ἅτινα ἀπώλεσε τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, παρεδίδετο διαρκῶς εἰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, μέχρις ὅτου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1498, σπεύδων νὰ διέλθῃ ἐκ χαμηλῆς θύρας, ἐκτύπησεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ παθὼν διάσεισιν τοῦ ἐγκεφάλου ἀπεβίωσε. Μετ' αὐτοῦ ἐξέλιπεν ὁ πρωτότοκος κλάδος τῶν Βαλουᾶ, καὶ μία δόξα, ἥτις εἰς τὴν τύχην ὤφειλε τὰ περισσότερα. Γ. Δ. Κ.—Χ. Δ.

—**Κάρολος Θ'**. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Τριτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β' καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Ἐγεννήθη τῷ 1550 καὶ ἔτυχε λίαν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἐκπαιδευόμενος ἀπὸ τὸν περίφημον διδάσκαλον Ἀμυῶτον, ἐνωρίτατα δὲ διεκρίθη διὰ τὴν πολυγνωσίαν του καὶ τὸ χαριτολόγον πνεῦμά του. Ἡ μήτηρ του ὅμως, φιλόδοξος Ἰταλίς, ἥτις ἐπεζήτει πάντα τρόπον νὰ κυβερνᾷ, προσεκόλλησεν εἰς τὸν τόσα παρέχοντας ἐλπίδας ἡγεμονίδην, τὸν στεφθέντα εἰς ἡλικίαν ἕνδεκα μόλις ἐτῶν, ἕνα Ἰταλὸν τυχοδιώκτην, τὸν Φλωρεντῖνον Γκοντί, υἱὸν μυλωθροῦ, ὅστις ἔφθασε νὰ γίνῃ στρατάρχης τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ στρατάρχου τοῦ Ρέτς.

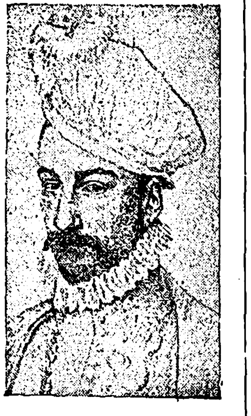

Κλουέ: Κάρολος Θ.

Αἱ γενικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι, κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του (1561—1562) εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς νομοθεσίας, ἥτις ἀπετέλεσε τὰς βάσεις τοῦ μεταγενεστέρου ἐμπορικοῦ δικαίου. Τῷ 1770, διὰ λόγους πολιτικούς, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἐλισάβετ, χάρις δὲ εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Οὐγενότοι ὑπέγραψαν συνθήκην εἰρήνης. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ προσωρινὴ αὕτη συμφιλίωσις τῶν ἀντιμαχομένων στρατοπέδων κατέληξεν εἰς τὴν περιβόητον νύκτα τοῦ Ἁγίου *Βαρθολομαίου* (βλ. λ.), ἥτις ἔσχε τόσας θλιβερὰς συνεπείας. Ἀπὸ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης νυκτὸς τῆς 23 Αὐγούστου 1572, ὁ Κάρολος, ὅστις ἀπὸ τοῦ γραφείου του ἐφόνευε τοὺς διὰ τοῦ Σηκουάνα ἀγωνιζομένους νὰ σωθῶσιν Οὐγενότους, ἤρχισεν ἀναλισκόμενος ἀπὸ ἀδιάκοπον πυρετόν. Πολλαὶ συνωμοσίαι ἐγένοντο πρὸς ἀνατροπήν του, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ του Αἰκατερίνη τῶν Μεδίκων ὑπεδαύλιζε τὴν κίνησιν, ἐκ φόβου μήπως ὁ Κάρολος ἐν παροξυσμῷ μεταμελείας ἀναθέσῃ τὴν βασιλείαν, λόγῳ ἀσθενείας του, εἰς τὸν γαμβρὸν του Ἑρρῖκον τῆς Ναβάρρας, τὸν μετέπειτα *Ἑρρῖκον τὸν Δ'* (βλ. λ.), ἀρχηγὸν τότε τῶν ὑπολειφθέντων καὶ κρυπτομένων Οὐγενότων. Ἐπὶ ὁλόκληρον διετίαν, κατατρυχόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, ἐν τέλει προσεβλήθη ἀπὸ εἶδος αἱμοφιλίας καὶ τὴν 31 Μαΐου 1574 ἐν μέσῳ φρικτῶν σπασμῶν ἀπεβίωσεν. Ἡ κεφαλή του, ἀποκοπεῖσα τοῦ σώματος, ἐτάφη ἀλλοῦ. Ἡ κηδεία του διεταράχθη ἐκ λόγων προβαδίσματος, ἐπῆλθε δὲ τοιοῦτος πανικὸς ἐκ τῶν διαπληκτισμῶν, ὥστε ὁλόκληρος ἡ πομπὴ διεσπάρη, καὶ μόνος ὁ ἀρχηγὸς τῶν φρουρῶν μετὰ τῶν νεκροφόρων ὡδήγησε τὸ βασιλικὸν σκήνωμα εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν. Γ. Δ. Κ.

— **Κάρολος Ι'**. Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ἦτο ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ δελφίνου διαδόχου τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' καὶ ἐγεννήθη ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1757. Ἐβαπτίσθη *Κάρολος-Φίλιππος* καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τῆς Ἀρτεσίας (Artois). Νεώτερος ἀδελφὸς τῶν μετέπειτα βασιλευσάντων Λουδοβίκου ΙΣΤ', τοῦ καρατομηθέντος ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τοῦ παλινορθώσαντος τὸν βουρβωνικὸν θρόνον Λουδοβίκου ΙΗ', ἐνυμφεύθη τῷ 1773 τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν τῆς Σαβοΐας, θανοῦσαν τῷ 1805, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν δοῦκα τῆς Ἀγγουλέμης καὶ τὸν δολοφονηθέντα δοῦκα τοῦ Βερρί. Μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Κάρολος, ὡς κόμης τοῦ Ἀρτουᾶ, προΐστατο πάσης διασκεδάσεως τῆς αὐλῆς, εἰς δὲ τὸ περιβόητον παλάτιόν του, τὸ καλούμενον Bagatelle, παροιμιώδεις ἔμειναν αἱ ὀργιαστικαὶ ἑσπερίδες, τὰς ὁποίας ἔδιδε. Μετὰ τὴν ἐχθρικὴν στάσιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, αὐτὸς ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὸν ἐπανιστάμενον λαόν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ καλύτερον, ἐξῆλθε τοῦ βασιλείου καὶ προεκάλεσε τὴν ῥῆξιν μεταξὺ λαοῦ καὶ δυναστείας. Οἱ Παρισινοὶ ἐξεμάνησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀναχωρήσεώς του, διότι ἐμφανὴς καθίστατο ὁ μεταξὺ ἀριστοκρατίας καὶ λαϊκῶν τάξεων αἱματηρότατος ἀγών. Καθ' ὃν δὲ χρόνον τὸ ὑπουργεῖον παρουσίαζε τὰ προσωπικὰ τοῦ Καρόλου χρέη ὡς δημόσια καὶ τὸ νομοθετικὸν σῶμα διεμαρτυρήθη διὰ τὴν σύγχυσιν, ὁ Κάρολος ἔσπευδεν εἰς Μαντούην νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου κατὰ τῶν κρατούντων ἐν τῇ πατρίδι του, καὶ κατόπιν

Ζεράρ: Κάρολος Ι'.

εἰς τὸ Πίλνιτζ ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς συνεργασίας του μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Τέλος ἡγήθη τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν φυγάδων Γάλλων ἀριστοκρατῶν καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τῆς ἐπαναστατοκρατουμένης Γαλλίας. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὁ κόμις τῆς Προβηγκίας (ὁ κατόπιν Λουδοβῖκος ΙΗ'), ἀναλαβὼν τὴν ἀντιβασιλείαν ἐν ὀνόματι τοῦ δεσμώτου ἀνεψιοῦ, διώρισε τὸν Κάρολον γενικὸν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας. Πᾶσαι ὅμως αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν μάταιαι ἐκ τῆς μεγάλης προσωπικότητος τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου. Ὥριμος ἀνήρ, μὴ ἔχων πλέον ἐπιπροσθέτως καὶ τὰ παλαιὰ μέσα, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐπέτρεπον τὴν ὀργιαστικὴν ζωήν, ὁ Κάρολος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἠγωνίζετο διὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων. Μετὰ τὴν πραγματοποίησίν της, τῷ 1814, ὁ Κάρολος παρετήρησεν, ὅτι ἐχρειάζετο τελεία μεταβολὴ εἰς τὰς παλαιάς των συνηθείας, διὰ ν' ἀποκατασταθοῦν σταθερῶς εἰς τὸν θρόνον, καὶ δή, ὅτε μετὰ τὸ Ἑκατονθήμερον, ὑποχωρῶν τελευταῖος πρὸς τὴν Γάνδην, εἶδεν ἀθρόας τὰς αὐτομολίας πρὸς τὸν χωροῦντα Ναπολέοντα. Ἀλλὰ μετὰ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν, καὶ καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ ἀδελφοῦ του, καθ' ἣν ἀνεμειγνύετο ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, διὰ παντὸς τρόπου ἡγεῖτο τῆς κινήσεως, ἥτις ἐπεδίωκε τὴν ἐπαναφορὰν πρὸς τὸ παλαιὸν καθεστώς. Τῷ 1824, ὅτε ἀνέλαβε τὸ σκῆπτρον, ὁ βασιλεὺς Κάρολος ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ἐγκαταλείψας τὰς σκέψεις τοῦ προτέρου ἡγεμονίδου. Ρυμουλκούμενος ὅμως πότε ἀπὸ τὸν κλῆρον, πότε ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, ἀφῆκε μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ παραλύσῃ ἡ βασιλικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν μεσαζόντων παραγόντων τῆς διοικητικῆς μηχανῆς, καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας οἱ τῶν ἄκρων ἤρχισαν σφοδρὸν μεταξύ των ἀγῶνα, ὅστις ὁσημέραι ηὐξάνετο, ἐξετραχύνετο, καὶ τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν προδυσφορίαν. Τότε ἡ κυβέρνησις ἐπεζήτησεν ἐξωτερικοὺς περισπασμοὺς καὶ οὕτως ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ Καρόλου ἐξεδηλώθη ἐμπραγμάτως διὰ τῆς χρηματικῆς βοηθείας τῶν Ἑλλήνων, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ναυαρίνου, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀγγλία τὸ ἀπεδοκίμαζε, καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς γαλλικοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τὸν μετέπειτα στρατάρχην μαρκήσιον Μαιζῶνα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεβίασε τὸν Ἰμπραὴμ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἐν Πελοποννήσῳ παραμονήν του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἤρχισαν οἱ ἀγῶνές του, ὅπως καταστρέψῃ τὸν συνταγματικὸν χάρτην. Ἐδημιούργησε τὴν κυβέρνησιν Πολινιάκ, μὲ τὰς πεπαλαιωμένας ἀντιλήψεις της, καὶ ἡ ἱστορία τῆς λεγομένης «Chambre Introuvable» ἤρχισε νὰ γράφεται μὲ τὴν μελάνην τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ πρωθυπουργὸς Πολινιάκ, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μορέως, ἀπεφάσισε νὰ περιβάλῃ τὸν θρόνον μὲ τὴν ἰδιαιτέραν αἴγλην τῆς ἁλώσεως τοῦ Ἀλγερίου. Θορυβηθείσης τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν γενομένην ἅλωσιν τοῦ Ἀλγερίου, ἀπεστάλη ἐρώτημα πρὸς τὴν Γαλλίαν, περὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς νέας κτήσεως. Τότε ὁ Κάρολος ἰδιοχείρως ἔγραψεν εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως: «Ἡ Γαλλία ἐκυρίευσε τὸ Ἀλγέριον ἐρωτήσασα τὴν ἀξιοπρέπειάν της. Διὰ νὰ τὸ κρατήσω ἢ νὰ τὸ ἐπιστρέψω, δὲ θὰ ἐξετάσω παρὰ τὸ συμφέρον της». Ἀλλὰ τότε, παρὰ τὴν ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἣν εἶχε παραγάγει ἡ ἅλωσις τοῦ Ἀλγερίου, οἱ φιλελεύθεροι, ὠθούμενοι καὶ ἀπὸ τοὺς σοσιαλιστὰς καὶ μάλιστα τοὺς ἀνυπομόνους, προεκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν ἐναντίον ἀνελευθέρων τινῶν διαταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1829. Καὶ αὐτὰ μὲν ἐπέτυχον, διότι συνεδυάζετο κάπως τὸ συμφέρον τῆς δυναστείας καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις παρόμοιον πραξικόπημα παρεσκεύασε καὶ τὴν 26 Ἰουλίου 1830 Καὶ αὐτὸ ἐστάθη τὸ τελικὸν πλῆγμα κατὰ τῆς δυναστείας. Ἐξητήθη ἡ παραίτησις τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου του δουκὸς τοῦ Βορδώ, καὶ ἐξερράγη ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις. Ὁ Κάρολος ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ πύργον τοῦ Holyrood καὶ μετ' ὀλίγον ἐγκατεστάθη παρὰ τὴν Πράγαν τῆς Βοημίας. Ἀπέθανε τῷ 1836, εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα περίπου ἐτῶν. Γ. Δ. Κ.

[Ἀνδηγαυίας (Ἀνζοῦ)]

— **Κάρολος Α' ὁ *Ἀνδηγαυϊκός*** βλ. *Κάρολος Α'*, βασιλεὺς τῆς *Νεαπόλεως*.

— **Κάρολος Β', ὁ *Ἀνδηγαυϊκός*** βλ. *Κάρολος Β'*, βασιλεὺς τῆς *Νεαπόλεως*.

— **Κάρολος Γ', ὁ *Ἀνδηγαυϊκός***. Παρέμεινε κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ δουκᾶτόν του καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν γειτόνων του καὶ ἐσωτερικὴν τάξιν. Ἐπίσης χάριν τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης του Ἀνζὲρ ἐπέτρεψεν ἔναντι εἰδικῆς ἀδείας τὸ κυνήγιον εἰς τὴν ὕπαιθρον, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς μὴ εὐγενεῖς.

— **Κάρολος Δ', ὁ *Ἀνδηγαυϊκός***. Κόμις τῆς Μαίνης (1414—1473). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Β' τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρενάτου τὴν παραχώρησιν τῆς κομιτείας τῆς Μαίνης, τὴν ὁποίαν κατέκτησεν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος Ζ' τοῦ παρεχώρησε τὴν διοίκησιν τοῦ Λαγκεντόκ. Τραπεὶς εἰς φυγὴν εἰς τὴν μάχην τοῦ Μοντλερὺ ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του εἰς τὴν κομιτείαν του.

— **Κάρολος Ε'**, κόμις τῆς ***Μαὶν*** καὶ τῆς ***Ἀνδηγαυΐας***. Τελευταῖος κόμις τῆς Προβηγκίας καὶ δοὺξ τῆς Καλαβρίας (1436—1481). Ἦτο υἱὸς τοῦ Καρόλου Δ' τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ θείου του Ρενάτου τοῦ Καλοῦ, βασιλέως τῆς Σικελίας, κόμιτος τῆς Προβηγκίας καὶ δουκὸς τοῦ Μπὰρ καὶ τῆς Ἀνδηγαυΐας. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ΙΑ', ἐποφθαλμιῶν τὴν Ἀνδηγαυΐαν, προέβαλε κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς, καὶ ὁ Κάρολος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Εἰς ἀντιστάθμισμα διὰ τὴν Ἀνδηγαυΐαν ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ' ἐβοήθησε τὸν Κάρολον νὰ καταλάβῃ τὴν Προβηγκίαν καὶ ὑπεχρέωσε τοὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας ταύτης νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτόν, ὅτε δὲ ὁ ἔγγονος τοῦ Ρενάτου τῆς Σικελίας, Ρενᾶτος τῆς Λωρραίνης, ὁ ὁποῖος προέβαλε τὰ κληρονομικὰ δικαιώματά του ἐπὶ τῆς Προβηγκίας, ἔπεμψε στρατὸν κατ' αὐτοῦ, ὁ βασιλεὺς ἐβοήθησε τὸν Κάρολον νὰ νικήσῃ, ἐπέτυχε δὲ ὡς ἀντάλλαγμα παρ' αὐτοῦ νὰ καταστῇ κληρονόμος διὰ διαθήκης τῆς κομιτείας τῆς Προβηγκίας. Τὴν ἑπομένην τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης ὁ Κάρολος ἀπέθνῃσκεν αἰφνιδίως καὶ ἡ χώρα του προσηρτᾶτο εἰς τὴν Γαλλίαν. Χ. Δ.

[Ἀρτουᾶ]

—**Κάρολος** τοῦ ***Ἀρτουᾶ***. Κόμις τοῦ Ἔ (Eu) (1393—1472). Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ κοντοστάβλου τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Ἀρτουᾶ κόμιτος τοῦ Ἔ, καὶ διεκρίθη ὡς στρατιωτικός. Ἀπὸ ἡλικίας 17 ἐτῶν κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἀρμανιὰκ καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν Βουργουνδίων. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀζενκοὺρ (1415) συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ ἔμεινεν αἰχμάλωτος μέχρι τοῦ 1438, ὁπότε ἀπηλευθερώθη δι' ἀνταλλαγῆς μετὰ τοῦ Σόμερσετ. Ἔκτοτε ὑπηρέτησε πιστῶς τὸν Κάρολον Ζ' καὶ ἐπέτυχε τὸν συμβιβασμὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀποστατήσαντος δελφίνου (1440). Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας (πολιορκία τῆς Ποντουάζ, τῷ 1441, ἐκστρατεία εἰς Γουυένην, τῷ 1442 κλπ.) καὶ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Νορμανδίας (1449—1450), ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς ἀνταμοιβὴν ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ὁμότιμον. Κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' ἐξέγερσιν τῶν φεουδαρχῶν, τὴν γνωστὴν ὡς «Σύνδεσμον τοῦ κοινοῦ συμφέροντος» «Ligue du bien public» (1464), ὁ Κάρολος ἦτο διοικητὴς τῶν Παρισίων καὶ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸν βασιλέα, ἔκτοτε δὲ παρέμεινε πάντοτε πλησίον αὐτοῦ ὡς σύμβουλος καὶ ἀπέλαυε μεγάλης ἐμπιστοσύνης, χάρις εἰς τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν νομιμοφροσύνην του. Ἀπέθανεν ἄνευ τέκνων, διὰ δὲ τοῦ θανάτου του ἔληξεν ὁ ἐξ ἀρρενογονίας κλάδος τῶν κομίτων τοῦ Ἀρτουᾶ καὶ τοῦ Ἔ. Χ. Δ.

[Βουρβώνων]

—**Κάρολος** τῶν ***Βουρβώνων***. Κόμις τοῦ Μονπανσιὲ καὶ τῆς Μαρκίας, κοντόσταβλος τῆς Γαλλίας (1490—1527) (βλ. *Μπουρμπόν*).

[Βαλουᾶ]

— **Κάρολος Α'** ***τοῦ Βαλουᾶ*** ἢ ***Βαλεσιανός***, Γάλλος πρίγκιψ, τοῦ ὁποίου τοῦ ὄνομα συνεδέθη μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας. Τριτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Γ', λαβὼν ὡς τιμάριον τὴν κομιτείαν τοῦ Βαλουᾶ, ἐνυμφεύθη εἰς πρῶτον γάμον τὴν Μαργαρίταν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, παρ' οὗ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ ἐνίοτε ἐπονομάζεται καὶ *Ἀνδηγαυὸς* ὡς ἐκ τούτου. Ἐπιδιώ-

Digitized by Google

ξας νὰ κατακτήσῃ τὸν θρόνον τῆς Ἀραγῶνος, ἀπέτυχεν, ἀλλὰ σπουδαίως ἔδρασεν εἰς τὸν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου τοῦ Δ' (τοῦ ἐπικαλουμένου Ὡραίου) ἐπιχειρηθέντα πόλεμον τῆς Φλάνδρας τῷ 1300, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐβοήθησε τὸν πάπαν Βονιφάτιον Η' εἰς τὸν κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν Γιβελλίνων ἀγῶνά του. Ἀποτυχὼν εἰς τὰ σχέδιά του, ὅπως ἐξεύρῃ θρόνον ἐν τῇ Δύσει, ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὴν Αἰκατερίνην Κουρτεναί, ἐγγόνην τοῦ τελευταίου Φράγκου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουίνου Β' καὶ κληρονόμον τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου δικαιωμάτων του. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου θρόνου, ἀπέστειλεν εἰς Ἑλλάδα τὸν Θεοβάλδον Σεπουᾶ, διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν Μεγάλην Ἑταιρείαν τῶν Καταλανῶν, οὗτος δὲ ἐγένετο ἀρχηγὸς αὐτῶν διὰ τῆς παραπλανήσεως καὶ συλλήψεως τοῦ ἀρχηγοῦ των Βερεγγαρίου Ροκαφόρτη. Ἀγνοῶν ὅμως τὰ πράγματα καὶ τὰς συνθήκας τοῦ τόπου, ὁ στρατηγὸς οὗτος τοῦ Καρόλου τοῦ Βαλεσιανοῦ προσεβλήθη ἀπὸ τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἠναγκάσθη νὰ κατέλθῃ εἰς Θεσσαλίαν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ καταλάβῃ τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Καταλανοὶ ὅμως διέφυγαν τῆς ἐξουσίας του, καὶ οὕτως ὁ Σεπουᾶ ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἐγκαταλίπῃ τῷ 1309, ἤτοι δύο ἔτη πρὸ τῆς παρ' αὐτῶν κατακτήσεως τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν τῷ μεταξύ, τῷ 1308, εἶχεν ἀποπειραθῇ νὰ ἐκλεγῇ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἕνεκα ὅμως τοῦ πάπα Κλήμεντος Ε' ἀπέτυχε καὶ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσε νὰ ἐποφθαλμιᾷ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐνῷ διὰ τοῦ υἱοῦ του Φιλίππου ἐγένετο ὁ γενάρχης βασιλευσάσης ἐν Γαλλίᾳ οἰκογενείας τῶν Βαλουᾶ, ἄλλος ἀπόγονός του, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ κόμης τοῦ Νεβέρ, διεξεδίκησε τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματά του, ἐπιδιώξας νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Ἑλλάδα (1270—1325). Γ. Δ. Κ.

— **Κάρολος** τοῦ ***Βαλουᾶ***, δοὺξ τοῦ *Ἀγγουλὲμ* (βλ. *Ἀγγουλέμ*).

[Βουργουνδίας]

— **Κάρολος** ὁ *Τολμηρός*, δοὺξ τῆς ***Βουργουνδίας***. Ἐκ τῶν στρατηγικωτάτων ἀνδρῶν τοῦ μεσαίωνος. Γεννηθεὶς τῷ 1433, ἔτυχεν ἰδιαιτέρας πολιτικῆς καὶ πολεμικῆς ἀνατροφῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, καὶ διεκρίθη νεαρώτατος εἰσέτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κόμητος τοῦ Charolais. Ἀγανακτήσας διὰ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετήρχετο ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ ΙΑ' διὰ νὰ ταπεινώσῃ τοὺς ἀνεξαρτήτους ἄρχοντας καὶ ἑνοποιήσῃ τὸ βασιλικὸν κράτος, κατώρθωσε καὶ συνήσπισε διαφόρους μεγιστᾶνας εἰς εἶδος συμμαχίας, κληθεῖσαν «Σύνδεσμος τοῦ κοινοῦ συμφέροντος». Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολυαρίθμων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα διέθετεν ὁ σύνδεσμος, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως εἰς Ρουπελμόνδην (1452), εἰς Μορμπὲκ (1454) καὶ εἰς Μοντλερὺ (1465). Τότε ὁ βασιλεὺς ἐξηναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ ἐπιζημίαν δι' αὐτὸν συνθήκην. Ἔκτοτε ἡ ὑπουλότης ἐχαρακτήριζε τὰς σχέσεις τῶν δύο ἀντιπάλων, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1467, ὁπότε ὁ Κάρολος διεδέχθη τὸν πατέρα του καὶ συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀναστήσῃ τὸ παλαιὸν βασίλειον τῶν Βουργουνδίων. Οἱ πράκτορες τοῦ Λουδοβίκου ἐπέτυχον νὰ προκαλέσουν λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐν Βουργουνδίᾳ, ἀλλ' ὁ Κάρολος κατώρθωσεν ὄχι μόνον νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπανάστασις ἀνεζωπυρήθη, τὸν περιῆγε μεθ' ἑαυτοῦ, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίζῃ εἰς τὰ ὄμματα τῶν πρακτόρων του. Ἠναγκάζετο μάλιστα ἄκων ὁ Λουδοβῖκος νὰ ἐπιδοκιμάζῃ πάσας τὰς πράξεις, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Κάρολος ἐτιμώρει ἀδυσωπήτως τὰ ὄργανα τῆς κατ' αὐτοῦ συνωμοσίας. Ἀπελευθερωθεὶς μετά τινα χρόνον καὶ ὀργανώσας σημαντικὸν στράτευμα, εἰσέβαλε τῷ 1470 εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Καρόλου, οὗτος δὲ τῷ 1471 ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ ἀνακωχήν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ νὰ παρασκευασθῇ καλύτερον. Πράγματι τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀκάθεκτος ὁ Κάρολος εἰσέβαλεν εἰς Γαλλίαν καὶ κατέστρεψε τὸ Νέλ, κατασφάξας ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως. Ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου, τὸν ἐβοήθησε τῷ 1474 νὰ εἰσβάλῃ εἰς Γαλλίαν, ἐνῷ αὐτὸς πολιορκήσας ἐπὶ δεκάμηνον ἐπὶ ματαίῳ τὴν γερμανικὴν πόλιν ἐν τέλει ἐνυμφεύθη, εἰς δεύτερον γάμον, τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου. Τῷ 1476, ἐπιτεθεὶς ἐναντίον τῶν Ἑλβετῶν, ἐνικήθη παρ' αὐτῶν εἰς τὸ Γρανσὸν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μορά, ζητήσας δὲ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Νανσὺ συνετρίβη ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ δουκὸς τῆς Λωθαριγγίας Ρενέ, καί, ἀπολέσας περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους ἄνδρας, ἐφονεύθη τῷ 1477 ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὁ Κάρολος ὑπῆρξεν ὁ ὕστατος τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας, ἔκτοτε περιληφθείσης εἰς τὸ γαλλικὸν κράτος. Γ. Δ. Κ.

[Λωρραίνης]

— **Κάρολος Α'**, ***τῆς Λωρραίνης***. Δοὺξ τῆς Κάτω Λωρραίνης (953—1001). Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Δ'. Λαβὼν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν Κάτω Λωρραίνην, ἐζήτησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Ἄνω. Μετ' οὐ πολὺ διεξεδίκησε τὴν κηδεμονίαν καὶ κατόπιν τὴν διαδοχὴν τοῦ ἀνεψιοῦ του Λουδοβίκου Ε' εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Ἡ ἔχθρα ὅμως τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Ρημῶν ἔκαμε νὰ προτιμηθῇ ἀντ' αὐτοῦ ὁ Οὖγος Καπέτος. Ὁ Κάρολος διεξεδίκησε καὶ διὰ τῶν ὅπλων τὰς ἀξιώσεις του καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν τῶν Ρημῶν. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως τῆς Λαὸν κατώρθωσε δι' ἀπάτης νὰ τὸν συλλάβῃ αἰχμάλωτον μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν ἀντίπαλόν του Οὖγον Καπέτον. Ἀπέθανεν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

— **Κάρολος Β'** (*ὁ Τολμηρός*), δοὺξ τῆς ***Λωρραίνης*** (1391—1431). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Ἰωάννου Α', ἀνετράφη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀναδόχου του Καρόλου Ε' βασιλέως τῆς Γαλλίας. Διῆλθεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ζωήν του μαχόμενος ἐναντίον τῆς ἀντιπάλου του ἐλευθέρας πόλεως τῆς Γάνδης, μετὰ τοῦ δουκὸς τῶν Βουρβώνων εἰς τὴν Τύνιδα, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κατὰ τῶν Τούρκων, εἰς τὴν Λιθουανίαν μετὰ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Περιελθὼν εἰς ἔριδα μὲ τὴν πόλιν τοῦ Νευσατὼ προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Χάρις ὅμως εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγγνώμην του καὶ νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ κοντοστάβλου, τὸν ὁποῖον ὁ Κάρολος Ζ' τοῦ ἀφήρεσε βραδύτερον. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαργαρίτας τῆς Βαυαρίας μόνον δύο θυγατέρες ἐπέζησαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Ἰσαβέλλα μετεβίβασε τὴν κληρονομίαν της εἰς τὸν Ρενὲ τὸν Ἀνδεγαυϊκόν.

— **Κάρολος Γ'**, μέγας δοὺξ τῆς ***Λωρραίνης*** (1543—1608). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου Α', ἀνῆλθεν εἰς τὸν δουκικὸν θρόνον ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Χριστίνας τῆς Δανίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἐρρῖκος Β' τὸν παρέλαβεν εἰς τὴν αὐλήν του, ὅπου ἔλαβε τὴν λεπτὴν καὶ ἱπποτικὴν ἀγωγὴν τῆς ἐποχῆς. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Λωρραίνην προσήρτησεν εἰς τὸ δουκᾶτόν του τὴν Βίτσε. Μέλος τῆς καθολικῆς ἑνώσεως, ἐσυνθηκολόγησε τῷ 1594 μὲ τὸν Ἐρρῖκον Δ'. Ἔδειξε πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες τοῦ ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου.

— **Κάρολος Δ'**, δοὺξ τῆς ***Λωρραίνης*** (1614—1675). Υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Α' κόμητος ντὲ Βοντεμόν, ἀδελφοῦ τοῦ δουκὸς Ἐρρίκου Β', ἔλαβε τὸν τίτλον παραιτηθέντος τοῦ πατρός του. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μᾶλλον ἀνήσυχων καὶ τυχοδιωκτικῶν ἡγεμόνων τῆς ἐποχῆς του, ἀναμειχθεὶς εἰς ὅλας τὰς συνωμοσίας καὶ τὰς στάσεις τῶν αὐλῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἐξωσθεὶς ἐπανειλημμένως τῶν κτήσεών του, ὁδηγηθεὶς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐξεχώρησε τὸ κράτος του εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΒ' ἀντὶ ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως διακοσίων χιλιάδων σκούδων.

— **Κάρολος Ε'**, δοὺξ τῆς ***Λωρραίνης*** (1643—1690). Δεύτερος υἱὸς τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου Νικολάου. Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Φερδινάνδον (1675). Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου του μὲ τὴν δούκισσαν τοῦ Νεβὲρ καὶ τὴν ἐκδίωξίν του ἐκ Γαλλίας, ὤμοσεν ἄσπονδον μῖσος κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱκανωτέρων καὶ εὐτυχεστέρων στρατηγῶν τῆς Αὐστρίας κατὰ τῶν Γάλλων. Ἀποτυχὼν ν' ἀνακτήσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὰς κτήσεις του, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν ἀρχιδούκισσαν Ἐλεονώραν Μαρίαν, ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου. Διεξεδίκησε δὶς τὸ στέμμα τῆς Πολωνίας καὶ διεξήγαγε μὲ γενναιότητα καὶ φρόνησιν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων. Αὐτὸς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σοβιέσκι ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, θέσαντα τέρμα εἰς τὴν τουρκικὴν ἀπειλήν. Εἰς τὴν τελευταίαν του ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Γαλλίας κατέλαβε τὴν Μαγεντίαν καὶ τὴν Βόννην.

— **Κάρολος** ***τῆς Λωρραίνης***. Καρδινάλιος ἐπίσκοπος τοῦ Μὲτς καὶ τοῦ Στρασβούργου, υἱὸς τοῦ δουκὸς Καρόλου Γ' τοῦ Μεγάλου τῆς Λωρραίνης (1567—1607). Διεδέχθη τὸν θεῖόν του Λουδοβῖκον τῆς Λωρραίνης ὡς ἐπίσκοπος τοῦ Μὲτς (1578), ἐκδιωχθεὶς ὅμως ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐτιμήθη μὲ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα εἰς πολλὰς παρρηνίους ἐκκλησίας (Μαγεντίαν, Κολωνίαν κλπ.) καὶ τέλος ἐξελέγη τῷ 1592 ἐπίσκοπος τοῦ Στρασβούργου. Εἰς τὴν νέαν ἕδραν του ἐγκατεστάθη τῷ 1604 λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῶν διαμαρτυρομένων. Χ. Δ.

— **Κάρολος** ***Εὐγένιος τῆς Λωρραίνης*** βλ. *Λαμπέσκ*.

— **Κάρολος-*Ἀλέξανδρος***. Πρίγκιψ τῆς Λωρραίνης, διοικητὴς τῶν Κάτω Χωρῶν (1711—1780). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου τῆς Λωρραίνης, ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ΣΤ' καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν Κάτω Χωρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη διὰ τὴν πολιτικότητα καὶ σύνεσίν του, γενόμενος προσφιλὴς εἰς τοὺς κατοίκους των. Ἐκ τῶν ἱκανωτέρων στρατηγῶν τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας - Θηρεσίας, διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡττηθεὶς τελικῶς εἰς τὸ Φοντενουὰ καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἐκ Βρυξελλῶν. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀτυχὴς εἰς τὸν ἑπταετῆ πόλεμον κατὰ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου τῆς Πρωσσίας. Ἡττηθεὶς εἰς τὴν Πράγαν καὶ τὸ Λέζεν καὶ ἀποσυρθεὶς τῆς ἀρχηγίας ἀπέθανεν ἄτεκνος. Οἱ κάτοικοι τῶν Κάτω Χωρῶν τοῦ ἀνήγειραν ὀρειχάλκινον ἀνδριάντα εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν πατρικὴν κυβέρνησίν του.

[Νεβὲρ]

— **Κάρολος Α'**, δοὺξ τοῦ ***Νεβὲρ*** (1415—1464). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Φιλίππου τῆς Βουργουνδίας καὶ τῆς Ἀγαθῆς τῆς Ἀρτησίας, διεδέχθη τῷ 1415 τὸν πατέρα του ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του καὶ κατόπιν τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν μητέρα του καὶ τὸν ἐστέρησε τοῦ δουκάτου τῆς Βραβάντης, τοῦ ὁποίου ἦτο νόμιμος κληρονόμος. Ἀκολουθήσας πρὸς στιγμὴν ἐν Γαλλίᾳ τὸ κόμμα τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀρλεάν, ἔμεινε κατόπιν πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον Ζ', ὅστις τοῦ ἔδωκεν εἰς ἀμοιβὴν τὸν τίτλον τοῦ ὁμοτίμου τῆς Γαλλίας.

— **Κάρολος Β'**, δοὺξ τοῦ ***Νεβὲρ*** (1386—1421). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ δουκὸς Ἐνγιβέρτου, ἐκληρονόμησε τὰς κομιτείας τοῦ Νεβὲρ καὶ τοῦ Ἒ καὶ ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του μὲ τὴν Μαρίαν Ἀλμπρὲ τὴν κομιτείαν τοῦ Ρετέλ. Διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸν Λουδοβῖκον ΙΒ' καὶ Φραγκῖσκον Α'. Γενόμενος κατόπιν ὕποπτος συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Λούβρου, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

[Ὀρλεάνης]

— **Κάρολος**, πρίγκιψ τῆς ***Ὀρλεάνης*** (1391—1465). Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου τῆς Ὀρλεάνης, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Καρόλου Β', ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐμφυλίους διαμάχας ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μερίδος τῶν Ἀρμανιὰκ κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὅστις εἶχε δολοφονήσει τὸν πατέρα του. Κατὰ τὴν περίφημον μάχην τοῦ Ἀζινκούρ, ἡγούμενος τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων μετὰ τοῦ δουκὸς τῶν Βουρβώνων, συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μετὰ τοῦ ἄνθους τῆς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας. Ἔκτοτε ἐπὶ 25 ὁλόκληρα ἔτη μετεφέρετο δεσμώτης ἀπὸ πύργου εἰς πύργον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἕως ὅτου, τῇ μεσολαβήσει τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἀπηλευθερώθη ἀντὶ διακοσίων χιλιάδων χρυσῶν σκούδων ὡς λύτρων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπεσύρθη εἰς τοὺς πύργους του Μπλουᾶ καὶ τοῦ Τούρ, ὅπου συνεκρότησε περίφημον φιλολογικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν περιβάλλον, μὴ ἀσχολούμενος πλέον παρὰ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἤδη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας του ὁ Κάρολος εἶχε γράψει τὸ «Βιβλίον τὸ ὁποῖον ὁ ὑψηλότατος τῆς Ὀρλεάνης ἔγραψεν ἐν τῇ φυλακῇ του», συλλογὴν ποιημάτων ἀλληγορικῶν καὶ εἰδυλλιακῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκει κανεὶς ὅλα τὰ συμβολικὰ πρόσωπα τοῦ «Μυθιστορήματος τοῦ Ρόδου». Εἰς Μπλουᾶ ὁ Κάρολος ἔγραψε πλῆθος ἀπὸ μπαλλάντες, τραγούδια καὶ χορευτικὰς στροφάς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ἐρωτικῶν θεμάτων. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ποιητικοὺς ἀγῶνας τοῦ Ρενὲ τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων τῆς ἐποχῆς του καὶ συνεκέντρωσε πολύτιμον βιβλιοθήκην χειρογράφων, ἀληθινὸν θησαυρὸν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς του. Ἐνυμφεύθη μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν Μαρίαν τοῦ Κλέβ, ἀνεψιὰν τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ἀγαθοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρε πολύτιμον συνεργάτιδα τῆς φιλολογικῆς του δράσεως.

— **Κάρολος** τῆς ***Ὀρλεάνης***, κόμης τῆς ***Ἀγγουλέμης*** (1459—1496). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου τῆς Ὀρλεάνης καὶ γαμβρὸς τοῦ κόμητος Φιλίππου Β' ντὲ Μπυζὲ (Bugey), τοῦ κατόπιν δουκὸς τῆς Σαβοΐας, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Λουΐζαν τῆς Σαβοΐας ἐνυμφεύθη τῷ 1488. Σπουδαιότερον πολιτικὸν γεγονὸς τῆς ζωῆς του εἶναι ὅτι ἐχρημάτισε διοικητὴς τῆς Γουιέννης ἀπὸ τοῦ 1489, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρόλου Γ'. Εἶναι ὅμως γνωστὸς ἐκ τῆς συλλογῆς παλαιῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων, τὴν ὁποίαν εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὸ ἐν Κονιὰκ ἀνάκτορόν του καὶ τῆς ὁποίας πλεῖστα χειρόγραφα φυλάσσονται σήμερον ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Γαλλίας. Χ. Δ.

[Σατιγιὸν]

— **Κάρολος** τοῦ ***Σατιγιόν***, κόμης τοῦ ***Μπλουᾶ***, δοὺξ τῆς ***Βρετάνης*** (1319—1364). Υἱὸς τοῦ Γκὺ ντὲ Σατιγιὸν καὶ τῆς Μαργαρίτας τοῦ Βαλουᾶ, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου ΣΤ'. Διεκδικῶν τὸ δουκᾶτον τῆς Βρετάνης ὡς σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀποθανόντος δουκὸς Ἰωάννου, εἶχεν ὡς ἀντίπαλον τὸν Ἰωάννην τὸν Μοντφόρ, ὅστις ἐζήτησε, τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἐδουάρδου Γ' τῆς Ἀγγλίας, ἀναγνωρίσας εἰς αὐτὸν ὑποτέλειαν. Ὁ Κάρολος βοηθούμενος καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ΣΤ' κατώρθωσε κατ' ἀρχὰς νὰ καταβάλῃ καὶ νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν ἀντίπα-

Digitized by Google

λόν του. Ἡττηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὡδηγήθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁπόθεν ἀπελύθη μετὰ ἐννέα ἔτη ἔναντι λύτρων. Συνεχίζων τότε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Μοντφὸρ ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ὡραὶ (1364). Ἦτο ὡραῖος, γενναῖος καὶ μεγάλης μορφώσεως καὶ ἡ εὐλάβειά του συνετέλεσεν ὥστε οἱ Βρετανοὶ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν ἅγιον. Οἱ ἀπόγονοί του ἐπὶ μακρὰν περίοδον διεξεδίκησαν τοὺς τίτλους του ἐπὶ τῆς Βρετάνης ἔναντι τοῦ Μοντφόρ.

— **Κάρολος** ὁ ***Καλός***, κόμις τῆς ***Φλάνδρας*** (1083—1127). Ἐγεννήθη ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Κανούτου Δ'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου του Βαλδουΐνου Ζ' (1119) διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Φλάνδρας. Ὁ ἐξάδεφός του ὅμως *Γουλιέλμος* τοῦ Ὕπρ, ὁ ὁποῖος διεξεδίκει ἐπίσης τὸν φλανδρικὸν θρόνον, ὑπεκίνησε τὴν ἐναντίον τοῦ Καρόλου δυσαρέσκειαν, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Μπρύζ. Χ. Δ.

ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

— **Κάρολος**. Ὄνομα ἓξ αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανίας· βλ. ἀνωτ. *Κάρολος* (αὐτοκράτορες).

[Βάδης]

— **Κάρολος-*Φρειδερῖκος***. Πρῶτος μέγας δοὺξ τῆς Βάδης 1728—1811). Υἱὸς τοῦ διαδόχου Φρειδερίκου διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1738 εἰς τὴν διοίκησιν τῆς κομιτείας τῆς Βάδης-Ντούρλαχ. Πεπροικισμένος ὑπὸ πολλῶν ἀρετῶν καὶ βαθείας μορφώσεως, ἀφωσιώθη μετὰ θαυμαστῆς ἐπιτυχίας εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ, συγχρόνως δὲ πρὸς δημιουργίαν χρηστῆς διοικήσεως καὶ ἐνίσχυσιν τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τοῦ τόπου, κατορθώσας νὰ καταστήσῃ τὸ κράτος του πρότυπον πολιτισμένης καὶ εὐημερούσης χώρας. Ἰδιαιτέρως ἐφήρμοσε πρακτικῶς πρὸς οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἃς παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ διδάξῃ εἰς τὸν λαόν, ἐκδώσας καὶ ὁ ἴδιος «Σύνοψιν τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας». Τῷ 1771 προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν κομιτείαν Βάδεν-Βάδεν, τῷ 1803 δέ, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν παραρρηνικῶν ἐπαρχιῶν του, ἔλαβε νέας μεγαλυτέρας κτήσεις καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐκλέκτορος, καὶ βραδύτερον τὸν τοῦ μεγάλου δουκός. Παραλαβὼν ἀσήμαντον περιοχὴν παρέδωκεν εἰς τὸν διάδοχόν του μέγα κράτος εἰς λαμπρὰν ἀκμήν. Θ. Κ.

[Βαυαρίας]

— **Κάρολος-*Θεόδωρος-Μαξιμιλιανὸς-Αὔγουστος***. Πρίγκιψ τῆς Βαυαρίας (1795—1875). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ Ἰωσήφ. Ἔλαβε γενναῖον μέρος εἰς τοὺς ναπολεοντείους πολέμους πολεμήσας ὡς διοικητὴς μεραρχίας παρὰ τὴν Φραγκφούρτην, ὅπου διεκρίθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1866, ἀρχιστράτηγος τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῆς πρωσσικῆς στρατιᾶς τοῦ Μαΐν. Ὁ Κάρολος ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος, τῷ 1829, ὃν τελικῶς κατέλαβεν ὁ ἐξ ἀδελφοῦ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ὄθων, υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Α' τῆς Βαυαρίας.

—**Κάρολος-*Θεόδωρος***, δοὺξ τῆς *Βαυαρίας* (1839—1909). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ, ἐκ τῆς γραμμῆς Τσβαϊμπρύκεν-Μπίρκενφελδ, ἀδελφὸς τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ. Ὑπηρέτησεν ἐν ἀρχῇ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, εἶτα δὲ ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ ἀπὸ τοῦ 1880 ἤσκησεν ἐν Μονάχῳ τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, εἰδικευθεὶς ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ. Διατηρῶν συγχρόνως τὴν ἐν τῷ στρατῷ θέσιν του, ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ. Ἐνυμφεύθη τῷ 1874 εἰς δεύτερον γάμον τὴν πριγκίπισσαν Μαρίαν Ἰωσηφίνην, θυγατέρα τοῦ μνηστῆρος τοῦ πορτογαλικοῦ θρόνου δὸν Μιγκέλ. Θ. Κ.

[Βυρτεμβέργη]

—**Κάρολος *Ἀλέξανδρος***, δοὺξ τῆς *Βυρτεμβέργης* (1684—1737). Υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου Καρόλου τῆς Βυρτεμβέργης, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατὸν διακριθεὶς κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἱσπανικῆς διαδοχῆς. Κατὰ τὴν περίοδον 1716—1718 συμμετέσχεν ἐνδόξως εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα καὶ ὀνομασθεὶς στρατάρχης τῆς αὐτοκρατορίας διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Βελιγραδίου τῆς Σερβίας. Τῷ 1733 ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, ὃν διεδέχθη, ἐξέδωκε διάγγελμα δηλῶν, ὅτι ἤθελε σεβασθῆ τὴν καθεστηκυῖαν διαμαρτυρομένην θρησκείαν, καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην. Ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἐνῷ παρεσκευάζετο ἐπανάστασις κατ' αὐτοῦ, ἕνεκα τῶν ἐπιβληθέντων βαρέων φόρων καὶ τῆς διεφθαρμένης πολιτικῆς τοῦ ἐμπίστου μυστικοσυμβούλου του Ὀππενάϊμερ.

— **Κάρολος *Εὐγένιος***, δοὺξ τῆς *Βυρτεμβέργης* (1728—1793). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὃν διεδέχθη τῷ 1737, ὑπὸ κηδεμονίαν. Παρελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ὁποίου ἀνετράφη καὶ ἐσπούδασε στρατιωτικὰ καὶ πολιτικά, συγγράψαντος μάλιστα χάριν αὐτοῦ καὶ τὸ «Κάτοπτρον τῶν πριγκίπων». Ἀλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη ἀνατροφὴ δὲν ὠφέλησεν αὐτόν. Κηρυχθεὶς ἐνῆλιξ καὶ κυβερνήσας κατεβαράθρωσε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας διὰ μυθώδους σπατάλης καὶ πολυτελείας, δαπανῶν κολοσσιαῖα ποσὰ διὰ τοὺς σταύλους του, περιλαμβάνοντας 800 ἵππους, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ μελοδράματος μετὰ περιφήμων μπαλλέτων δι' ἀνακτορικοὺς χοροὺς καὶ διὰ τὰς ἐρωμένας του. Σκληρός, ἐφυλάκισε τὴν μητέρα του, ἀποθανοῦσαν τῷ 1756 ἐν ἐγκαθείρξει, διότι ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ τὰς ἀτασθαλίας του. Ἀφοῦ δὲ ἠνάγκασε τὸν πενόμενον λαὸν νὰ ἐκπατρίζεται εἰς μισθοφορικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔφθασεν ὁ ἴδιος μέχρι τοῦ ἐπαισχύντου ἐμπορίου τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, οὓς κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Γαλλίας, ἀντὶ ἁδρᾶς ἀμοιβῆς. Τυραννικός, κατεδίωξε τὸν νομοδιδάσκαλον Μόζερ καὶ τὸν ποιητὴν Σούμπαρτ, κολάσαντας δημοσίᾳ τὰς παρεκτροπάς του. Ἀλλ' ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ὑπὸ τὴν καταπληκτικὴν ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασιν τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ Φραγκίσκης, ἣν ἐνυμφεύθη, ἀπέβαλεν, ὡς διὰ μαγείας, πάσας τὰς κακὰς ἕξεις καὶ ἐκυβέρνησε μετὰ τόσης στοργῆς, ὥστε ἐγένετο δημοφιλής. Εἰς τὴν μεγαλομανίαν του ὀφείλεται ἡ λαμπρὰ ἐξωραΐσις τῆς Στουτγάρτης καὶ τὸ θαυμάσιον ἀνάκτορον αὐτῆς, εἰς δὲ τὴν μεγαλοδωρίαν του, ἡ δαπάναις αὐτοῦ ἱδρυθεῖσα «Σχολὴ τοῦ Καρόλου», ἀναχθεῖσα εἰς μεγάλην περιωπήν, ἐν ᾗ ἐμαθήτευσεν ὁ Σίλλερ. Θ. Κ.

— **Κάρολος Α' (*Φρειδερῖκος-Ἀλέξανδρος*)**, βασιλεὺς τῆς ***Βυρτεμβέργης*** (1823—1891). Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου Α' καὶ τῆς τρίτης συζύγου αὐτοῦ Παυλίνας, ἐνυμφεύθη τῷ 1846 τὴν μεγάλην δούκισσαν Ὄλγαν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου Α'. Διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1864, εἰς δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1866 ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν κεντρικῶν γερμανικῶν κρατῶν ἐναντίον τῆς Πρωσσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἐτάχθη πιστῶς ὑπὲρ τῆς Πρωσσίας, καὶ εἰργάσθη ἔκτοτε ὑπὲρ τῆς γερμανικῆς ἑνότητος. Τὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Γουλιέλμος Β'.

[Ἔσσης]

— **Κάρολος**, λανδγράβος τῆς ***Ἔσσης-Κάσσελ***. Δανὸς στρατάρχης (1744—1836), υἱὸς τοῦ λανδγράβου (χωροδεσπότου) Φρειδερίκου Β' καὶ ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ Γεωργίου Β' τῆς Ἀγγλίας. Ἦτο δεκαετὴς ὅτε οἱ γονεῖς του διεζεύχθησαν, ἔκτοτε δὲ παρέμεινεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του Φρειδερίκου Ε' τῆς Δανίας, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Λουΐζαν ἐνυμφεύθη (1766). Καταταχθεὶς εἰς τὸν δανικὸν στρατὸν διῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς βαθμοὺς καὶ τῷ 1814 ἐγένετο ἀρχιστράτηγος. Ὡς ἀρχηγὸς τῶν νορβηγικῶν στρατευμάτων (1772—1813) ἤρατο λαμπρὰς νίκας. Εἰσέβαλεν εἰς Bohnslaen (1788) ἐπὶ κεφαλῆς 9500 ἀνδρῶν, ᾐχμαλώτισεν ἓν σουηδικὸν σῶμα παρὰ τὸ Qvistum, κατέλαβε τὴν Uddevalla καὶ ἐπολιόρκει τὸ Gœteborg, ὅτε ἔλαβε διαταγὴν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας. Ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἦτο πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν. Ἔγραψε «Aufkloerungen über die Geschichte der Grafen Struensee und Brandt» (1789), «Mémoires sur la campagne de 1788 en Suède» (1789) καὶ «Mémoires de mon Temps» (1861). Ἐκ τῶν θυγατέρων του ἡ μὲν *Σοφία-Μαρία-Φρειδερίκη* (1768—1852) ἐνυμφεύθη (1790) τὸν ἐξάδελφόν της καὶ μετέπειτα βασιλέα τῆς Δανίας Φρειδερῖκον ΣΤ', ἡ δὲ *Λουΐζα-Καρολίνα* (1789—1867) (1810) τὸν Γουλιέλμον τοῦ Ὁλστάϊν-Μπέκ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν ἐπίσης βασιλέα Χριστιανὸν Θ'. Χ. Δ.

[Ὁλστάϊν]

— **Κάρολος Α' (*Φρειδερῖκος*)**, δοὺξ τοῦ ***Ὁλστάϊν-Γκόττορπ*** (1700—1739). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου Δ'. Διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ ἡ χώρα ὑπέφερεν ἐκ τοῦ μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας πολέμου (1709—1720), διὸ καὶ ἀπεστάλη πρὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐπανῆλθε μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Φρεντερικσμπόργκ, ἥτις ἀφήρεσεν ἐκ τοῦ κράτους του τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σλέσβιχ. Θ. Κ.

— **Κάρολος Β'**, δοὺξ τοῦ ***Ὁλστάϊν-Γκόττορπ***. βλ. λ. *Πέτρος Γ'* τῆς Ρωσίας.

[Παλατινάτου]

— **Κάρολος *Θεόδωρος***, ἐκλέκτωρ τοῦ *Παλατινάτου* (1724—1799). Υἱὸς τοῦ κόμητος Ἰωάννου τοῦ Σούλτσμπαχ, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1733, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐξαδέλφου του Καρόλου-Φιλίππου τοῦ Παλατινάτου, οὕτινος θανόντος τῷ 1741 περιῆλθεν αὐτῷ ἡ κυριαρχία καὶ τοῦ Παλατινάτου. Εἰς τὸν πόλεμον τῆς αὐστριακῆς διαδοχῆς συνετάχθη μετὰ τοῦ Καρόλου-Ἀλβέρτου τῆς Βαυαρίας, κατὰ δὲ τὸν Ἑπταετῆ ἐναντίον Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου. Τῷ 1777, θανόντος τοῦ Μαξιμιλιανοῦ-Ἰωσήφ, ἔλαβε κατοχὴν τῆς Βαυαρίας. Φιλήδονος, σπάταλος, διατηρῶν πλῆθος ἐρωμένων, τυφλῶς ὑπακούων εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ διεφθαρμένου πνευματικοῦ αὐτοῦ ἱερέως Φράνκ, κατεπίεζε τὸν λαὸν διὰ τυραννικῶν μέτρων καὶ ἐπαχθοῦς φορολογίας. Προκαλέσας λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἠναγκάσθη (1788) νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσαν ἐκ Μονάχου εἰς Μανχάϊμ. Οὐχ ἧττον ἡ γενναία προστασία τῶν γραμμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἡ ἵδρυσις παρ' αὐτοῦ περιφήμων πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἱδρυμάτων, ὡς τοῦ θεάτρου τοῦ Μανχάϊμ, τῆς Παλατινῆς Ἀκαδημίας, μουσικῆς σχολῆς κτλ., ἐξιλέωσαν αὐτὸν πρὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἱστορίας. Τὸν διεδέχθη ὁ Μαξιμιλιανὸς-Ἰωσήφ, μετέπειτα βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας. Θ. Κ.

— **Κάρολος-*Λουδοβῖκος***, ἐκλέκτωρ τοῦ *Παλατινάτου* (1617—1680). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου τοῦ Ι' καὶ τῆς Ἐλισάβετ Στούαρτ τῆς Ἀγγλίας, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1632, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ θείου του Λουδοβίκου-Φιλίππου. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐν Γκόφελδ, διέφυγεν εἰς Ὁλλανδίαν, ὁπόθεν προσεπάθησε νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀποθανόντος δουκὸς Βερνάρδου (1639). Ἀλλὰ συλληφθεὶς καθ' ὁδόν, διαταγῇ τοῦ Ρισελιέ, ἐκρατήθη ἐν Βινσὲν μέχρι τοῦ 1640. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας ἀνέκτησε τὴν χώραν του, καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἀνόρθωσιν αὐτῆς, κατεστραμμένης ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πολέμων, ἐπέτυχε, διὰ λαμπρᾶς διοικήσεως καὶ οἰκονομικῆς περισυλλογῆς, νὰ ὑψώσῃ τὸ Παλατινᾶτον εἰς μεγάλην ἀκμήν.

[Σὰξ-Βαϊμάρης]

—**Κάρολος-*Αὔγουστος***, μέγας δοὺξ τῆς *Σὰξ Βαϊμάρης-Ἄϊζεναχ* (1757—1828). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Ἐρνέστου-Αὐγούστου-Κωνσταντίνου, διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1758, ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ πάππου του ἀρχιδουκὸς Καρόλου Α' καὶ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Ἄννας-Ἀμαλίας, ἥτις ἐνεπιστεύθη τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ποιητὴν καὶ φιλόσοφον Βήλανδ. Τῷ 1775, κηρυχθεὶς ἐνῆλικος, ἐκυβέρνησεν αὐτοπροσώπως, προσλαβὼν εἰς τὴν αὐλὴν ὡς πολιτικὸν αὐτοῦ σύμβουλον τὸν Γκαῖτε ὃν ἐγνώρισεν εἰς Δαρμστάτην, καὶ μεθ' οὗ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας ἐπὶ 50 ὅλα ἔτη. Στηριχθεὶς εἰς τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν τῆς Πρωσσίας, κατώρθωσε νὰ προαγάγῃ καταπληκτικῶς τὴν βιομηχανίαν τῆς χώρας του, συγχρόνως δὲ ἐπροστάτευσε μετὰ στοργῆς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ὀργανώσας τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένης, εὐνοήσας πᾶσαν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν καὶ καταστήσας τὴν πρωτεύουσαν Βαϊμάρην τὸ κέντρον τῆς γερμανικῆς διανοήσεως, ὅπερ ἐλάμπρυνον ὁ Γκαῖτε, ὁ Βήλανδ, ὁ Ἕρδερος καὶ βραδύτερον ὁ Σίλλερ. Ἐνυμφεύθη τῷ 1775 τὴν πριγκίπισσαν Λουΐζαν τῆς Ἔσσης-Δαρμστάτης. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ναπολεοντείους πολέμους (1792—1793 καὶ 1806) ὡς Πρῶσσος στρατηγός, μετὰ δὲ τὴν μάχην τῆς Λειψίας ἀνέλαβε διοίκησιν ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ. Κατὰ τὸ συνέδριον εἰρήνης τῆς Βιέννης (1815) ἐπέτυχε τὴν μεγέθυνσιν τῆς χώρας του καὶ τὴν ἀνακήρυξιν αὐτῆς εἰς μέγα δουκᾶτον, ἔλαβε δὲ προσέτι καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 800 000 ταλλήρων, ἣν διέθεσεν ὁλόκληρον πρὸς βελτίωσιν τῆς διοικήσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς δικαιοσύνης. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Γερμανὸς πρίγκιψ, ὅστις παρεχώρησεν εἰς τὸ κράτος του Σύνταγμα (1816), καὶ ὅπερ ἀπολύτως ἐσεβάσθη. Ἀξιόλογος εἶναι ἡ ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Γκαῖτε, ἣν ἐδημοσίευσεν εἰς 3 τόμους τῷ 1915—1918 ὁ H. Wahl. Θ. Κ.

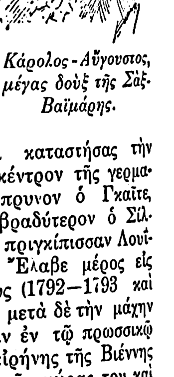

Κάρολος-Αὔγουστος, μέγας δοὺξ τῆς Σὰξ-Βαϊμάρης.

— **Κάρολος-*Φρειδερῖκος***, μέγας δοὺξ τῆς *Σὰξ Βαϊμάρης-Ἄϊζεναχ* (1783—1853). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου-Αὐγούστου, ἐνυμφεύθη τῷ 1804 τὴν Μαρίαν Παυλόβναν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Παύλου Α'. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1828, κατήργησε τὰς πολυτελεῖς δαπάνας τῆς αὐλῆς καὶ ἐφήρμοσε σύστημα αὐστηρῶν οἰκονομιῶν, ὅπερ ἐπέτρεψε νὰ διαθέσῃ βραδύτερον σημαντικὰ ποσὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παραγωγῆς καὶ βελτίωσιν τῆς διοικήσεως, ἰδίᾳ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐκπαιδεύσεως. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἵδρυσε πλεῖστα ἱδρύματα εὐποιίας.

— **Κάρολος-*Ἀλέξανδρος***, μέγας δοὺξ τῆς *Σὰξ Βαϊμάρης-Ἄϊζεναχ*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1818—1901). Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν Λειψίᾳ καὶ Ἰένῃ, ἐπεχείρησε μακρὰ ἐκπαιδευτικὰ ταξίδια εἰς Ἰταλίαν, Ἀγγλίαν, Αὐστρίαν, Σκωτίαν Ὁλλανδίαν, ὅτε δὲ τῷ 1853 διεδέχθη τὸν πατέρα του, στηριχθεὶς εἰς τὴν πεῖραν ἣν ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς μελέτης τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐφήρμοσεν εὐρείας συγχρονισμένας μεταρρυθμίσεις εἰς

Digitized by Google

πάντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, μετ' εὐεργετικῶν διὰ τὴν χώραν ἀποτελεσμάτων. Ὑπῆρξε πρότυπον γνησίου συνταγματικοῦ ἡγεμόνος, εὐλαβηθέντος θρησκευτικῶς τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας. Ἰδιαιτέρως ηὐνόησε τὴν καλλιτεχνικὴν προαγωγὴν τῆς χώρας, ἱδρύσας τὴν ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν καὶ μουσεῖον, καὶ προστατεύσας παντοιοτρόπως πᾶσαν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν, διὸ καὶ ἡ ἐποχή του ὠνομάσθη «Ἀργυροῦς αἰὼν τῆς Βαϊμάρης» ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σίλλερ «χρυσοῦν αἰῶνα». Ἐξ ἄλλου ἡ σύζυγος αὐτοῦ πριγκίπισσα *Σοφία Λουΐζα* τῶν Κάτω Χωρῶν ἐπρωτοστάτησεν εἰς ἀνθρωπιστικὰ ἔργα, διὰ δωρεῶν δὲ αὐτῆς ἱδρύθησαν τὰ «Ἀρχεῖα» τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σίλλερ. Θ. Κ.

ΕΛΛΑΔΟΣ

—**Κάρολος Α'.** Ἡγεμὼν τῆς ***Ἀχαΐας***· βλ. λ. *Κάρολος Α'* βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.

—**Κάρολος Β'.** Ἡγεμὼν τῆς ***Ἀχαΐας***· βλ. λ. *Κάρολος Β'* βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.

—**Κάρολος Γ'.** Ἡγεμὼν τῆς ***Ἀχαΐας***· βλ. λ. *Κάρολος Β'*, βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας.

—**Κάρολος.** Βασιλεὺς τῆς ***Κερκύρας***· βλ. λ. *Κάρολος Α'* βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.

—**Κάρολοι Α'** καὶ ***Β' Τόκκοι.*** Δύο κόμιτες τῆς ***Κεφαλληνίας***· βλ. λ. *Τόκκοι.*

ΙΣΠΑΝΙΑΣ

—**Κάρολος Α'.** Βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας· βλ. *Κάρολος Ε'* αὐτοκράτωρ τοῦ Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους.

—**Κάρολος Β'.** Βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας (1661—1700). Υἱὸς τοῦ Φιλίππου Δ' καὶ τῆς Μαριάνας τῆς Αὐστριακῆς, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν. Ἀσθενὴς τὸ σῶμα καὶ τὸν χαρακτῆρα, ἐκυβερνᾶτο πότε ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων τῆς ἀντιβασιλίσσης μητρός του, πότε ὑπὸ τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ πατρός του, Δὸν Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ, ὅστις ἐπὶ τέλους ὑπερισχύσας ἔμεινε πανίσχυρος πρωθυπουργὸς μέχρι τοῦ θανάτου του (1679). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου Β' ἡ Ἱσπανία ἔχασεν ὅλας της τὰς κτήσεις εἰς τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Φραγκοκομιτείαν, τὴν Φλάνδραν καὶ τμήματα τῶν ἐπαρχιῶν της εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον. Ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία, παρ' ὅλα τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἐξηκολούθουν νὰ εἰσρέουν ἐκ τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἦτο τόση, ὥστε περιεκόπη ὁ μισθὸς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐπεβλήθη καταναγκαστικὴ εἰσφορὰ ἐφ' ὅλων τῶν κατοίκων. Ὁ Κάρολος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀρλεὰν Μαρίαν Λουΐζαν (1679) καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς τὴν Μαρίαν Ἄνναν τοῦ Νεοβούργου (1690). Δὲν ἀπέκτησε τέκνα καὶ ὁ θάνατός του (1700) ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τῶν πολέμων τῆς διαδοχῆς ἐν Ἱσπανίᾳ, λόγῳ τῶν ἀξιώσεων τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὅπως ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν δοῦκα Φίλιππον τῆς Ἀνδηγαυΐας, ἔγγονόν του, ὅστις καὶ ἐβασίλευσε πρῶτος τῆς δυναστείας τῶν Βουρβώνων ἐν Ἱσπανίᾳ.

Κάρολος Β.

—**Κάρολος Γ'** *(δὸν Κάρλος τῶν Βουρβώνων).* Βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας (1716—1788). Πέμπτος υἱὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ε' καὶ πρωτότοκος ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου του μὲ τὴν Ἰσαβέλλαν Φαρνέζε, κατώρθωσε χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ τὴν δεξιότητα τῆς μητρός του νὰ ἀναγνωρισθῇ δοὺξ τῆς Πάρμας, τῆς Τοσκάνης καὶ τῆς Πλακεντίας καὶ τέλος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας. Διεδέχθη εἰς τὸν ἱσπανικὸν θρόνον τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Φερδινάνδον ΣΤ' καὶ ἐκυβέρνησε συνετῶς καὶ δικαίως, καίτοι εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας του εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐσωτερικὰς στάσεις, οἰκονομικὰς στενοχωρίας καὶ ἐξωτερικὰ ἀτυχήματα. Διαδοχικοὶ πόλεμοι μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς. Εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς τοὺς κλονισμοὺς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ τηρήσῃ στάσιν ἐφεκτικήν. Κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ ποιάν τινα τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας του καὶ νὰ τὴν ὀργανώσῃ διοικητικῶς καλύτερον. Ἀπέθανεν ἐκ θλίψεως διὰ τὴν ἀνυποταξίαν τοῦ υἱοῦ του βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸν θάνατον τοῦ διαδόχου του, τοῦ ἀδελφοῦ του, τῆς νύμφης του καὶ τοῦ ἐγγόνου του, ἐπελθόντα ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος.

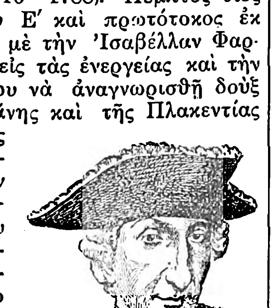

Κάρολος Γ'.

—**Κάρολος Δ'** *(Κάρλος - Ἀντώνιος τῶν Βουρβώνων).* Βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας (1748—1819). Διεδέχθη τὸν πατέρα του Κάρολον Γ' (1788). Ἡ βασιλεία του περιλαμβάνει τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς ἔριδος μὲ τὸν πρωτότοκον υἱόν του Φερδινάνδον, τὴν εἰσβολὴν τῶν στρατιῶν τοῦ Ναπολέοντος, τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱσπανίας καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ Καρόλου ὑπὲρ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου. Τοῦ παρεχωρήθη ὡς διαμονὴ ἐν Γαλλίᾳ ὁ πύργος τῆς Κομπιένης καὶ ἐτησία ἐπιχορήγησις ὀκτὼ ἑκατομμυρίων. Βραδύτερον ἀπεσύρθη ἐν Ρώμῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Καίτοι ἀνελθὼν τεσσαρακονταετὴς εἰς τὸν θρόνον καὶ ἔχων πεῖραν τῶν δημοσίων πραγμάτων, ἐκυβερνήθη εἰς ὁλόκληρον τὸν βίον του ἀπὸ τὴν σύζυγόν του Μαρίαν Λουΐζαν τῆς Πάρμας καὶ τὸν εὐνοούμενόν της Γκοντόϊ, κόμιτα Ἀλκούντια.

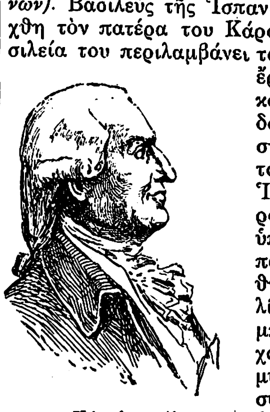

Κάρολος Δ'.

—**Κάρολος** *(δὸν Κάρλος ὁ Αὐστριακός).* Ἰνφάντης τῆς Ἱσπανίας (1545—1568), υἱὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς πρώτης συζύγου του δόνα Μαρίας τῆς Πορτογαλίας. Ἀσθενοῦς ὑγείας, αἰσθανόμενος ἀποστροφὴν πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ κατὰ περιόδους βίαιος καὶ σκληρός, ἔζησε βραχεῖαν ἀλλὰ καὶ τραγικὴν ζωήν. Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ὁ πατήρ του ἀπεφάσισε νὰ τὸν νυμφεύσῃ μὲ τὴν πριγκίπισσαν Ἐλισάβετ, θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου Β' τῆς Γαλλίας. Ὅταν ὅμως ἡ νύμφη κατῆλθεν εἰς τὴν Μαδρίτην, ὁ Φίλιππος Β' ἀπεφάσισε νὰ τὴν νυμφευθῇ ὁ ἴδιος. Ὁ δὸν Κάρλος ἔδειξε κάποιαν δυσφορίαν διὰ τὸ γεγονός· ἐν τούτοις ἔζησεν ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ πατρός του, δίδων δείγματα συμπαθείας πρὸς τὴν μητρυιάν του, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐξεδήλωνεν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν πρὸς αὐτόν. Ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν ὑπόνοιαι περὶ ἐνόχου αἰσθήματος μεταξὺ τῶν δύο καὶ ὁ Φίλιππος Β', φύσει καχύποπτος, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλώσῃ ὀξυτάτην δυσμένειαν πρὸς τὸν υἱόν του. Ὁ δὸν Κάρλος ἀπεμακρύνθη τῆς αὐλῆς, ἐκρατεῖτο μακρὰν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ περιεστοιχίζετο ἀπὸ κατασκόπους. Μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν ζωὴν αὐτήν, ἐμελέτα νὰ φύγῃ ἐκ Μαδρίτης εἰς τὰς ἱσπανικὰς κτήσεις τῆς Φλάνδρας καὶ ἐκεῖ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στασιαστῶν. Τέλος διετυπώθη ἐναντίον του κατηγορία ὅτι ἐμελέτα νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατηγορίας αὐτῆς ὁ Φίλιππος Β' τὸν εἰσήγαγεν εἰς δίκην (1568). Τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μεγάλου ἱεροεξεταστοῦ Ἐσπινόζα, κατεδίκασε τὸν δὸν Κάρλον εἰς θάνατον. Τὰ πρακτικὰ ὅμως τῆς δίκης ἐξηφανίσθησαν καὶ οὐδεὶς δύναται θετικῶς νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ βασίμου τῆς κατηγορίας. Ὁ δὸν Κάρλος, ζῶν ἐν αὐστηρᾷ ἀπομονώσει, ἀπέθανε τὴν 24 Ἰουλίου 1568 κατὰ μὲν τὴν ἐπίσημον ἔκδοσιν ἐκ φυσικοῦ θανάτου, λόγῳ τῆς ἀτάκτου ζωῆς του, κατ' ἄλλους δὲ φονευθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του.

—**Κάρολος** *(δὸν Κάρλος-Μαρία-Ἰσίδωρος τῶν Βουρβώνων).* Ἰνφάντης τῆς Ἱσπανίας (1788—1855), υἱὸς τοῦ βασιλέως Καρόλου Δ' καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Ζ'. Ἠκολούθησε τὸν ἀδελφόν του παραιτηθέντα εἰς τὴν Γαλλίαν (1808) καὶ ἐπανῆλθε μετ' αὐτοῦ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἐν Ἱσπανίᾳ. Ζῶντος ἀκόμη τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ ὁποίου, ὡς ἀτέκνου, ἦτο ὁ ἐπίδοξος διάδοχος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ κόμματος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ κληρικῶν καὶ φανατικῶν χωρικῶν, καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ μεγάλων ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν. Ὅταν ὁ Φερδινάνδος ἐλθὼν εἰς τέταρτον γάμον ἀπέκτησε θυγατέρα, τὴν Ἰσαβέλλαν, ἐξέδωκε διάταγμα ἐξασφαλίζον ὑπὲρ αὐτῆς, παρὰ τὸν Σαλικὸν νόμον, τὴν διαδοχήν. Ὁ δὸν Κάρλος ζητήσας νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐξωρίσθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου, ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τῆς Μαρίνας Χριστίνας, ὁ δὸν Κάρλος ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὸν συγγενῆ του δὸν Μιγκουὲλ τῆς Πορτογαλίας ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ ἐπὶ ἑπταετίαν ὁλόκληρον διετήρησεν ἄγριον ἐμφύλιον πόλεμον ἐν τῇ χώρᾳ του. Ἡττηθεὶς τελικῶς μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἐνεκλείσθη, ἐπιτηρούμενος αὐστηρῶς εἰς τὴν Βούργην. Καὶ ἐκεῖ ὅμως δὲν ἔπαυσε διατηρῶν αὐλὴν καὶ παρασκευάζων νέα κινήματα, τῇ κρυφίᾳ χρηματικῇ ὑποστηρίξει διαφόρων ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Αὐστρίας. Προσεπάθησεν ἐπανειλημμένως νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ τέλος παραιτηθεὶς ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του κόμιτος τοῦ Μοντεμολὶν ἔλαβε τὴν ἄδειαν ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου ἀπέθανεν ἀφανὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα κόμις Μολίνα. Ὁ δὸν Κάρλος, παράτολμος καὶ φιλόδοξος, κατώρθωσε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν τῶν ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ τὰς ἀπολυταρχικὰς τάσεις τῶν ξένων αὐλῶν τῆς ἐποχῆς του, αἵτινες δὲν ἔπαυσαν νὰ τὸν ἐνισχύουν.

—**Κάρολος** *(δὸν Κάρλος - Λουδοβῖκος - Μαρία-Φερδινάνδος τῶν Βουρβώνων,* 1818—1861). Υἱὸς τοῦ διεκδικητοῦ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου δὸν Κάρλου, ἐπεχείρησε κατ' ἀρχὰς νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς βλέψεις τοῦ πατρός του, νυμφευόμενος τὴν νόμιμον βασίλισσαν τῆς Ἱσπανίας Ἰσαβέλλαν Β'. Ἀποτυχόντος τοῦ συνοικεσίου ἐπεχείρησε τῷ 1845 νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ ὀπαδούς του· ἀλλ' ἐπανειλημμέναι στάσεις κατεστάλησαν εὐκόλως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἰσαβέλλας, καὶ ὁ δὸν Κάρλος συλληφθεὶς αἰχμάλωτος μόνον διὰ τῆς ἐγγράφου παραιτήσεως τῶν διεκδικήσεών του κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν. Ἐλεύθερος ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησιν καὶ διεβίβασε τὰ δικαιώματά του εἰς τὸν ἀδελφόν του δὸν Ζουάν.

—**Κάρολος** *(δὸν Κάρλος Μαρία).* Υἱὸς τοῦ ἰνφάντου δὸν Ζουάν, γεννηθεὶς εἰς τὸ Μπράϊτον τῷ 1848. Διεξεδίκησεν ἀπὸ τοῦ 1872 τὰς ἀξιώσεις τοῦ κλάδου τῆς οἰκογενείας του ἐπὶ τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου. Ἡ ἀφοσίωσις τῶν χωρικῶν τῶν βορείων ἐπαρχιῶν εἰς τὴν οἰκογένειάν του, αἱ ἐσωτερικαὶ δυσχέρειαι καὶ τὸ κατάλληλον τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐπέτρεψαν ἐπὶ τετραετίαν ὁλόκληρον νὰ διατηρήσῃ ἀληθινὸν κλεφτοπόλεμον εἰς ὅλην τὴν βόρειον Ἱσπανίαν. Ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος, ἤρχισε δὲ περιοδεύων ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας, προσπαθῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποστήριξιν ξένων αὐλῶν διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τοὺς τίτλους του.

ΙΤΑΛΙΑΣ

[Νεαπόλεως καὶ Δύο Σικελιῶν]

—**Κάρολος Α'** ***ὁ Ἀνδηγαυϊκός.*** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας (1226–1265). Ἕκτος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Η' καὶ τῆς Λευκῆς τῆς Καστίλλης, ἔγινε κόμις τῆς Προβηγκίας χάρις εἰς τὸν γάμον του μὲ τὴν Βεατρίκην, θυγατέρα τοῦ Ραϋμόνδου Βερανζέρου Δ', κόμιτος τῆς Προβηγκίας, καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, βασιλέως Λουδοβίκου Θ', τὰς κομιτείας τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ τῆς Μαίνης. Ἀκολουθήσας τὴν σταυροφορίαν (1248) διεκρίθη, καίτοι ἀσθενής, διὰ τὴν γενναιότητά του καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν. Ἐπανελθών, ἀφοῦ ἐπεβλήθη εἰς διαφόρους στάσεις τῶν πόλεων τῆς Προβηγκίας κατὰ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς του, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Σικελίαν, καρποὺς ὡρίμους λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς των ἀναστατώσεως, διὰ τὸν πρῶτον τολμηρὸν κατακτητήν. Ἐκστρατεύσας τῇ συγκαταθέσει τοῦ πάπα καὶ τῇ ἐνισχύσει τῆς Γαλλίας, κατώρθωσε μετὰ βραχὺν ἀγῶνα νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν καὶ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Νεάπολιν (1266). Φιλόδοξος εἰς ἄκρον, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νέον βασίλειόν του. Ἐδέχθη (1272) τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον τοῦ προσέφερον οἱ Ἀλβανοί, ἠγόρασε τὰ δικαιώματα τῆς Μαρίας τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐμελέτησε τὴν ἀπόκτησιν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου. Συνήντησεν ὅμως ἀντίδρασιν καὶ παρῃτήθη τοῦ σχεδίου. Ἡ ἐξέγερσις τῶν Σικελῶν διὰ τὴν ἁρπακτικότητα τῶν διοικητῶν τοῦ Καρόλου (Σικελικοὶ ἑσπερινοί), ὡς ἐπίσης καὶ ἐπανάστασις ἐν Νεαπόλει κατεστάλησαν μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἀγριότητος. Ἐπηκολούθησε βραχὺς ἀλλὰ σκληρὸς πόλεμος πρὸς τὸν βασιλέα Πέτρον τὸν Ἀραγωνικόν, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὁ Κάρολος παρέσυρε καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἔρις ἀπεφασίσθη νὰ λυθῇ δι' ἀγῶνος ἑκατὸν ἑκατέρωθεν ἱπποτῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κάρολον καὶ τὸν Πέτρον. Ὁ ἀγὼν θὰ ἐγίνετο εἰς τὸ Βορδὼ μὲ διαιτητὴν τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν οὔτε ὁ Πέτρος, φοβηθεὶς παγίδα, οὔτε ὁ διαιτητὴς ἐνεφανίσθησαν. Ὁ Κάρολος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὑπῆρξεν ἀτυχής, διότι εἶδε τὸν στόλον του καταστρεφόμενον ἀπὸ τὸν Ρογῆρον Λόρια τῆς Ἀρραγῶνος καὶ τὴν Σικελίαν ἀποτινάσσουσαν τὸν ζυγόν. Ἀπέθανεν ἐκ θλίψεως εἰς τὴν Φότζιαν τῷ 1285. Ὁ Κάρολος δὲν ὑπῆρξε μόνον κατακτητής, ἀλλὰ καὶ δεξιὸς πολιτικός. Ὠργάνωσε τὰς κτήσεις του μὲ τὴν μεγαλυτέραν φρόνησιν καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τῆς παρακμῆς εὐγενεῖς τοῦ Βορρᾶ μορφωμένους καὶ ἱκανούς, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ μὲ τοὺς ἀπογόνους των ἔπαιξαν ρόλον σημαντικὸν εἰς τὰς τύχας τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου.

Κάρολος Α' ὁ Ἀνδηγαυϊκός.

Digitized by Google

— **Κάρολος Β' ὁ *Ἀνδηγαυϊκός*,** *ἐπικληθεὶς Χωλός*. Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν δύο Σικελιῶν (1254—1309). Υἱὸς τοῦ κατακτητοῦ τῆς Νεαπόλεως καὶ ἀνάπηρος ἐκ γενετῆς, ἐπεδόθη μᾶλλον εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν εὐποιΐαν. Βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, κόμις τῆς Ἀνδηγαυΐας, τῆς Προβηγκίας κλπ., ἐκληρονόμησε διὰ τῆς συζύγου του Μαρίας, κόρης τοῦ βασιλέως Στεφάνου, καὶ τὸν θρόνον τῆς Οὐγγαρίας. Ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στόλου τοῦ πατρός του, ὅστις κατεστράφη ἀπὸ τὸν Ρογῆρον Λόρια τῆς Ἀρραγῶνος καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὡδηγήθη εἰς Σικελίαν, ὅπου τὸ παρλαμέντον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Ἐσώθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς βασιλίσσης Κωνσταντίας τῆς Ἀρραγῶνος, ἥτις ἀπεφάνθη ὅτι μόνον ὁ σύζυγός της εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου, καὶ ἐπέτυχε τὴν μεταφορὰν τοῦ Καρόλου εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ὁ Κάρολος ἦτο αἰχμάλωτος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του καὶ μόλις μετὰ δεκαετίαν κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ κράτος του κατόπιν συνθήκης μεταξὺ τῆς Ἀρραγῶνος, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Γαλλίας, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πάπα, ὡς ἐπικυριάρχου τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεων. Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῶν Σικελῶν παρέτεινε τὸν πόλεμον καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον τοῦ Καρόλου καὶ ἐστοίχισεν εἰς τὸ κράτος του αἱμα πολὺ καὶ πλήρη οἰκονομικὴν καταστροφήν. Αἱ ἐν Ἑλλάδι κτήσεις τοῦ Καρόλου (ἡγεμονία τοῦ Μορέως, δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν, βασίλειον τῆς Ἀλβανίας κλπ.) ἔφεραν αὐτὸν εἰς ἔριδα πρὸς τὸν Φίλιππον τῆς Σαβοΐας, κόμιτα τοῦ Πεδεμοντίου, ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν Ἰσαβέλλαν, κόρην τοῦ Βιλεαρδουΐνου, κληρονόμον τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας. Ὁ πόλεμος μὲ τὴν Σικελίαν ἔληξε διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὸν βασιλέα Φρειδερῖκον τῆς Ἀρραγῶνος τῆς νήσου μὲ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Τρινακρίας. Ὁ Κάρολος ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὸν μετὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ε' διὰ τὴν ὀργάνωσιν μεγάλης σταυροφορίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεων τοῦ Καρόλου Βαλουᾶ, ὅστις τῷ 1302 εἶχε νυμφευθῆ τὴν Αἰκατερίνην Ντὲ Κουρτεναί, κληρονόμον τῶν Λατίνων αὐτοκρατόρων. Ὁ θάνατος ὅμως τῆς πριγκιπίσσης συνετέλεσεν εἰς ἐγκατάλειψιν τοῦ σχεδίου. Ὁ Κάρολος, καίτοι ἐστερεῖτο πολεμικῶν ἀρετῶν, κατώρθωσε χάρις εἰς τὴν αἴγλην τῆς πατρικῆς κληρονομίας καὶ τὴν προνομιακὴν θέσιν του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ νὰ παίξῃ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς του, διαιτητὴς αὐτὸς καὶ κριτὴς εἰς τὰς ἔριδας τῶν μικρῶν ἡγεμόνων, δεξιὸς βραχίων τῆς παπικῆς ἰσχύος καὶ ἐκτελεστὴς τῶν γαλλικῶν βλέψεων πρὸς νότον καὶ ἀνατολάς. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Ναζαρὲτ ἐν Αἲξ τῆς Προβηγκίας.

— **Κάρολος Γ'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως· βλ. *Κάρολος Β'* τῆς Οὐγγαρίας.

— **Κάρολος Δ'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν δύο Σικελιῶν. Εἶναι ὁ τίτλος τοῦ Καρόλου Κουΐντου βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ αὐτοκράτορος ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ θρόνου τῆς Νεαπόλεως (βλ. *Κάρολος Ε'* αὐτοκράτωρ).

— **Κάρολος Ε'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως· βλ. *Κάρολος Β'* βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

— **Κάρολος ΣΤ'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν δύο Σικελιῶν (1685—1740)· βλ. *Κάρολος ΣΤ'* αὐτοκράτωρ τοῦ Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους.

— **Κάρολος Ζ'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῶν δύο Σικελιῶν· βλ. *Κάρολος Γ'* βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

[Πάρμας]

— **Κάρολος Α'**, δοὺξ τῆς Πάρμας (1716—1788). Πέμπτος υἱὸς τοῦ Φιλίππου Δ' τῆς Ἱσπανίας, κατώρθωσε χάρις εἰς τὴν δεξιότητα τῆς μητρός του Ἰσαβέλλας Φαρνέζε νὰ λάβῃ τὸ δουκᾶτον τῆς Πάρμας, τὴν Πλακεντίαν καὶ τὴν Τοσκάνην καὶ κατόπιν κατέλαβε καὶ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Παρεχώρησε τὰς κτήσεις του αὐτὰς εἰς τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον, ὅταν κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ Φερδινάνδου ΣΤ' ἐκλήθη νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Κάρολος Γ'* βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας).

— **Κάρολος Β'** (*Λουδοβῖκος τῶν Βουρβώνων, ἰνφάντης τῆς Ἱσπανίας*). Δοὺξ τῆς Πάρμας (1799—1883). Βασιλεὺς τῆς Ἐτρουρίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λουδοβῖκος Β'* (1803—1807), ἀρχικῶς δοὺξ τῆς Λούκα. Ἐκληρονόμησε τὴν Πάρμαν καὶ τὴν Πλακεντίαν ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ ἐγκατέλειψε τὴν Λούκαν εἰς τὸν μέγα δοῦκα τῆς Τοσκάνης. Χαρακτὴρ ἄστατος, μετεπήδησεν ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ καθολικισμοῦ εἰς τὸν προτεσταντισμὸν καὶ ἐτάχθη ἀντιμέτωπος τῶν φιλελευθέρων τάξεων τῶν ὑπηκόων του. Ἡ τακτική του αὐτὴ συνετέλεσεν, ὥστε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κτήσεις του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Φερδινάνδου Καρόλου. Ἔκτοτε ἔζησεν ἐν τῇ ξένῃ ζωὴν ἔκλυτον καὶ σκανδαλώδη, χωρὶς νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς χώρας του. Ἐνυμφεύθη (1820) τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν, θυγατέρα τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α' βασιλέως τῆς Σαρδηνίας.

— **Κάρολος Γ'** (*Φερδινάνδος-Κάρολος τῶν Βουρβώνων, ἰνφάντης τῆς Ἱσπανίας*). Δοὺξ τῆς Πάρμας (1823—1854), υἱὸς τοῦ δουκὸς Καρόλου Β'. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς κτήσεις του μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 καὶ ἔζησεν ὡς ὑποτελὴς τῆς Αὐστρίας, μὲ αὐστριακὰ στρατεύματα εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, μὴ μεριμνῶν παρὰ διὰ τὰς διασκεδάσεις του. Ἐφονεύθη εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῆς Πάρμας παρ' ἀγνώστου ἐκδικουμένου κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἔκδοσιν προσωπικὴν ἐναντίον του ὕβριν. Ἡ σύζυγός του Λουΐζα τῶν Βουρβώνων ἔμεινεν ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ των Ροβέρτου, ἡλικίας ἓξ μηνῶν.

[Σαβοΐας]

— **Κάρολος Α'** *ὁ Πολεμιστής*. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1468—1489). Υἱὸς τοῦ Ἀμεδαίου Α' διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Φιλιβέρτον Α' τῷ 1482. Ἐνυμφεύθη τὴν Λευκὴν τὴν Μομφερρατικήν, διεξήγαγε μακροὺς πολέμους μὲ τὸν μαρκήσιον Σαλὺς καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἀρμενίας, διαμφισβητῶν αὐτοὺς πρὸς τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν, ἥτις διεξεδίκει τοὺς ἰδίους τίτλους ὡς κληρονόμος τῆς Αἰκατερίνης Κορνάρου.

— **Κάρολος Β'** (*Ἰωάννης-Ἀμεδαῖος*). Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1488—1496), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐβασίλευσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Λευκῆς τῆς Μομφερρατικῆς καὶ ἀπέθανεν ὀκταετὴς συνεπείᾳ πτώσεως.

— **Κάρολος Γ'** *ὁ Ἀγαθός*. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1486—1553). Διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Φιλιβέρτον. Θεῖος τοῦ Φραγκίσκου Α' τῆς Γαλλίας καὶ γυναικάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε', εἶδε τὸ δουκᾶτόν του νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδὸς διαβάσεως τῶν στρατευμάτων τῶν δύο ἰσχυρῶν ἀντιπάλων καὶ τέλος ἀπώλεσε τὴν Σαβοΐαν καὶ τὸ Πεδεμόντιον, καταληφθέντα ὑπὸ τῶν Γάλλων. Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τοῦ παρασήμου τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου καὶ Λαζάρου.

— **Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Α'* ὁ *Μέγας***. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1562—1630). Διεδέχθη τὸν πατέρα του Φιλιβέρτον Ἐμμανουὴλ τῷ 1580 καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου Β'. Ἀκολουθήσας τὴν πατροπαράδοτον πολιτικὴν νὰ τάσσεται πότε μὲ τὸ μέρος τῶν πρὸς νότον γειτόνων του Ἱσπανῶν, πότε μὲ τὸ μέρος τῶν Γάλλων, τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος, ἠτύχησεν οὐχ ἧττον εἰς τοὺς συνδυασμούς του. Ὁ Ἐρρῖκος Δ' τῆς Γαλλίας τὸν ἐξεδίωξε τῷ 1599 τῆς Σαβοΐας καὶ μετὰ διετῆ πόλεμον τὸν ἠνάγκασε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν μεγάλα τμήματα τοῦ κράτους του. Ἐπεδίωξε διὰ συμμαχίας μετὰ τῶν Γάλλων τὴν παραχώρησιν τῆς Λομβαρδίας μὲ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀπέτυχεν, ὡς ἐπίσης ἀπέτυχε νὰ κληρονομήσῃ, βοηθείᾳ τῶν Ἱσπανῶν, τὸ δουκᾶτον τῆς Μαντούης καὶ τὸ Μομφερρᾶτον. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων εἰς τὸ Σοὺζ, ἐξηναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἀπέθανεν ἐκ θλίψεως.

— **Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Β'***. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1634—1675). Υἱὸς τοῦ Βίκτωρος Ἀμεδαίου Α', διεδέχθη (1638) τὸν ἀδελφόν του Φραγκῖσκον-Ὑάκινθον καὶ παρέμεινε πιστὸς εἰς τὴν φιλίαν μὲ τὴν Γαλλίαν. Παρακινούμενος ἀπὸ τοὺς Ἰησουΐτας προέβη εἰς τοὺς διωγμοὺς τῶν κατοίκων τῆς Βώδης, λήξαντας τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Κρόμβελ. Ἐξετέλεσε δημόσια ἔργα καὶ ἀφῆκεν ἔργα τέχνης εἰς τὴν χώραν του.

— **Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Γ'***. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1701-1773)· βλ. λ. *Κάρολος*-Ἐμμανουὴλ Α' βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας.

— **Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Δ'***. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας (1751—1819)· βλ. λ. *Κάρολος-Ἐμμανουὴλ Β'* βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας.

[Σαρδηνίας]

— **Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Α'***. Δοὺξ τῆς Σαβοΐας καὶ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας (1701—1773). Υἱὸς τοῦ Βίκτωρος Ἀμεδαίου Β', χάρις εἰς τὴν συγγένειάν του μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ὑπεστηρίχθη διὰ νὰ καταλάβῃ τμήματα τῆς Λομβαρδίας καὶ ἐπέτυχεν ἐπέκτασιν τῶν συνόρων του πρὸς τὴν Νοβάραν καὶ τὸ Τορτόνε. Ὑπῆρξεν ἡγεμὼν φιλελεύθερος καὶ μεταρρυθμιστὴς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ χώρα του ἐγνώρισεν εὐημερίαν ἄγνωστον ἕως τότε.

Κάρολος-*Ἐμμανουὴλ Β'*. Βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας (1751—1819), υἱὸς καὶ διάδοχος (1796) τοῦ Βίκτωρος Ἀμεδαίου Γ', ὅστις εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Εὑρέθη ἄνευ τοῦ ἠπειρωτικοῦ κράτους του, τὸ ὁποῖον εἰς μάτην ἐζήτησε νὰ κρατήσῃ πότε συνθηκολογῶν μὲ τὴν Ἐπανάστασιν, πότε τασσόμενος μὲ τοὺς Ρωσοαυστριακούς. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του (1802) κατελήφθη ὑπὸ νευρικοῦ παροξυσμοῦ καὶ παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του δουκὸς τῆς Ἀόστης (Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α') καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν δοκίμων Ἰησουϊτῶν ἐν Ρώμῃ.

— **Κάρολος-*Φῆλιξ***, βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας (1765—1831). Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1821, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν παραίτησιν τοῦ ἀδελφοῦ του Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α'. Βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν κατέβαλε τοὺς συνταγματικοὺς στασιαστὰς καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸ κράτος του σύστημα ἀπολυταρχικόν. Δὲν ἀπέκτησε τέκνα καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του τελειώνει ὁ πρωτότοκος κλάδος τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας.

— **Κάρολος-*Ἀλβέρτος***. Βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας (1798—1849). Ἀρχηγὸς τοῦ δευτεροτόκου κλάδου τῆς Σαβοΐας (Καριν͵ιὰν) ἀνετράφη ἐν Παρισίοις μὲ φιλελευθέρας ἀρχὰς καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ φιλελευθέρου κινήματος, ὅπερ ἠνάγκασεν εἰς παραίτησιν τὸν Βίκτωρα-Ἐμμανουὴλ Α'. Ἐν τούτοις, ὅταν, ἐκλείψαντος τοῦ πρωτοτόκου κλάδου τῆς οἰκογενείας, τῇ βοηθείᾳ τῆς Γαλλίας ἀνεγνωρίσθη βασιλεύς, ἔδειξε χαρακτῆρα διστακτικὸν καὶ πλέον ἢ ἅπαξ κατεδίωξε τοὺς φιλελευθέρους καὶ τοὺς ἀπεργαζομένους τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Τὰ γεγονότα ὑπῆρξαν ἀνώτερα τῆς διστακτικότητός του. Ἡ ὡριμότης διὰ τὴν ἑνότητα τῶν μικρῶν ἰταλικῶν κρατῶν, ἡ γενικὴ παρακμὴ τοῦ αὐστριακοῦ κράτους καὶ ἡ κρυφία, ἀλλὰ πραγματικὴ βοήθεια τῆς Γαλλίας ἔφερον τὸν διστακτικὸν βασιλέα πρὸς τὰ ἐμπρός. Μετὰ μακρὰν καὶ σκληρὰν ἐναλλαγὴν τῆς τύχης τῶν ὅπλων ἡ ἧττα τῆς Νοβάρας ἐκλόνισεν ἐντελῶς τὸ ἠθικὸν τοῦ Καρόλου-Ἀλβέρτου καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Βίκτωρος-Ἐμμανουήλ. Μετανοῶν διὰ τὸ ἄσθενὲς τοῦ χαρακτῆρός του καὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν πρὸς τοὺς συντρόφους τοῦ ἀγῶνος του ἀπέθανεν ἐν πλήρει μονώσει εἰς τὸ Ὀπόρτον. Ἡ γερουσία τοῦ Πεδεμοντίου, ὅπου ὁ νεκρός του μετεφέρθη, ἐκ συμπαθείας πρὸς τὰς ἀτυχίας του, προσέθεσεν εἰς τὸ ὄνομά του τὸν τίτλον τοῦ *Μεγαλοψύχου*.

Κάρολος-Ἀλβέρτος.

ΝΑΒΑΡΡΑΣ

— **Κάρολος Α'**. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας· βλ. λ. *Κάρολος Δ'* τῆς Γαλλίας.

— **Κάρολος Β'** ὁ ***Κακός***. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (1332—1387). Υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἐβρέ, ἐκληρονόμησεν ἐκ τῆς μητρός του Ἰωάννας, βασιλόπαιδος τῆς Γαλλίας, τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας καὶ ἐχρίσθη τῷ 1350. Ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Κακοῦ παρὰ τῶν ὑπηκόων του διὰ τὴν σκληρότητα, μὲ τὴν ὁποίαν κατέπνιξε μίαν στάσιν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του Παμπελούνην. Ἔπαιξεν ὅμως ἀκόμη χειρότερον ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας. Ἔχων τὸ κράτος του μεταξὺ Γαλλίας καὶ Καστίλλης, ἀρχῶν μεγάλων κτήσεων πρὸς τὴν Νορμανδίαν καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὠκεανοῦ, ἐγένετο τὸ κέντρον συνεχῶν ἐξωτερικῶν ἐπιβουλῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἰωάννου, ὅστις ἐφαίνετο δύστροπος εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ὑποσχέσεις του διὰ τὴν προικοδότησιν τῆς θυγατρός του, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει σύζυγον εἰς τὸν Κάρολον.

Ὁ Κάρολος ἦτο προικισμένος μὲ ἐξαιρετικὰς ἀρετὰς μορφώσεως, λόγου, εὐφυΐας καὶ φρονήσεως. Βιαίου ὅμως χαρακτῆρος καὶ ἐξηρεθισμένος κατὰ τοῦ πενθεροῦ του, κατώρθωσεν ὄχι μόνον διὰ τῶν ἐσωτερικῶν στάσεων, τὰς ὁποίας ὑπεκίνει, καὶ διὰ τῶν ἐπιδρομῶν του νὰ κλονίσῃ τὴν ἰσχὺν τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ τοὺς Ἄγγλους ἐπανειλημμένως νὰ φέρῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος του. Διεξεδίκησε τὸ στέμμα τῆς Βουργουνδίας καὶ κατόπιν τὸ γαλλικὸν στέμμα, ἐπιτυχών, χάρις εἰς μίαν στάσιν τῶν ἀστῶν ἐν Παρισίοις, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσε, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς βασιλέως. Εὑρεθεὶς ὅμως ἀπέναντι δυσμενείας τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἀρνήσεως τῆς Ἀγγλίας νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῶν σχεδίων του καὶ νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Γαλλίας, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Καμπανίαν καὶ ἄλλας ἐπαρχίας. Ὅταν τελικῶς συνεβιβάσθη, ἔναντι ἀνταλλαγμάτων πάντοτε, μὲ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, ἐξηκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῶν δολοπλοκιῶν πρὸς τὰ γειτονικά του βασίλεια τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Ἀραγωνίας. Ἀπέθανε κατ' ἄλλους ἐκ λέπρας, κατ' ἄλλους δηλητηριασθείς, κατ' ἄλλους καεὶς ἐξ ἀπροσεξίας.

— **Κάρολος Γ'** ὁ ***εὐγενής***. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (1361—1425). Υἱὸς τοῦ Καρόλου τοῦ Κακοῦ καὶ τῆς Ἰωάννας τῆς Γαλλίας. Διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν καὶ χάρις εἰς ἀντίθεσιν τοῦ χαρακτῆρος ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν τοῦ Εὐγενοῦς. Πράγματι ἐκυβέρνησε μὲ πολιτικότητα καὶ σύνεσιν, ἐφρόντισε διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους του, ἔκτισεν ἀνάκτορα καὶ φρούρια καὶ ἐπολιτεύθη μὲ εὐθύτητα καὶ φιλειρηνικότητα πρὸς

Digitized by Google

τοὺς γείτονάς του, μεσολαβήσας ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸ νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἐμφυλίους διαμάχας, αἵτινες ἔφερον τότε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς.

ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

—**Κάρολος Α'**, ἢ ***Κάρολος-Ροβέρτος ὁ Ἀνδηγαυϊκός***. Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1292—1342), ἔγγονος τοῦ Καρόλου Α' τῆς Ἀνδηγαυΐας, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, καὶ υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Καρόλου Μαρτέλλου, ἔχοντος ἐκ τῆς συζύγου του τίτλους ἐπὶ τοῦ οὐγγρικοῦ θρόνου. Ἐβασίλευσεν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἀπὸ τοῦ 1310, παρὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἡγεμόνος Βάσκλαβ τῆς Βοημίας καὶ τοῦ Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας. Ἐκυβέρνησε πολιτικώτατα, κατακτήσας τὴν Τρανσυλβανίαν, περιορίσας τὰς ἀξιώσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τακτοποιήσας τὰ τῆς φεουδαρχίας κατὰ τρόπον ὀλιγώτερον πιεστικὸν διὰ τὸν λαόν. Εἰσήγαγε τὴν Οὐγγαρίαν εἰς τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Εὐρώπης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἦτο ξένη, καὶ ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας, τὸν ὁποῖον προώριζε διὰ τὸν υἱόν του Λουδοβῖκον. Ἡ αὐλὴ τοῦ Καρόλου, λεπτὴ καὶ πολιτισμένη, δὲν διεκρίθη ἐν τούτοις διὰ τὰ ἤθη της καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σκάνδαλα, τὰ ὁποῖα ἐμείωσαν τὴν αἴγλην τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις κατὰ τὰ ἄλλα ἐκυβέρνησε τοὺς Οὔγγρους ὡς ἀληθὴς συμπατριώτης των.

—**Κάρολος Β'** ***ὁ Δυρραχινός***. Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1345—1386), ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Κάρολον Γ'* τῆς Νεαπόλεως. Υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Δυρραχινοῦ, κόμιτος τῆς Γκραβίνας ἀπὸ τὸν Ἀνδηγαυικὸν κλάδον τῆς Νεαπόλεως, μετέβη, εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν, πλησίον τοῦ συγγενοῦς του Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας. Ἔδρασεν ἐκεῖ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς καὶ ἔγινεν ἔμπιστος τοῦ γηραιοῦ βασιλέως. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ ΣΤ' κατῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέλαβε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως (1381), συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὴν βασίλισσαν Ἰωάνναν, τὴν ὁποίαν ἔπνιξεν ἐν τῇ φυλακῇ. Ταχέως ὅμως ἐξεδιώχθη τοῦ θρόνου τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ἀνδηγαυΐας, θεῖον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου ΣΤ'. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κόμμα μέγα ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὸν θρόνον, ὡς μόνον ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ οἴκου. Μετέβη ἐκεῖ καὶ ἄνευ δυσκολίας κατώρθωσε νὰ ὑπερισχύσῃ τῆς χήρας καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως (1385), ὁ λαὸς ὅμως τῆς Οὐγγαρίας, ἀνέκαθεν ξενόφοβος, μετὰ δυσφορίας ἐδέχθη τὸν ξένον βασιλέα. Ὁ Παλατῖνος Γκαρά, ἀφωσιωμένος φίλος τῶν δύο βασιλισσῶν, ἐκαλλιέργησε τὰς διαθέσεις αὐτὰς τοῦ ὄχλου καὶ ὠργάνωσε στάσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλαι αἱ οἰκίαι τῶν ἐν Βούδᾳ Ἰταλῶν ἐδῃώθησαν καὶ ὁ Κάρολος συνελήφθη ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, διὰ νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Βίζεγκράδ, ὅπου καὶ ἀπέθανε δηλητηριασθείς. Οἱ ἀριστοκράται ὀπαδοί του δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τοῦ ὄχλου καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν. Τὸν Κάρολον διεδέχθη ὁ Σιγισμοῦνδος, ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Καρόλου Λαδίσλαος ἔγινε βραδύτερον βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.

—**Κάρολος Γ'**. Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας· βλ. λ. *Κάρολος ΣΤ'* αὐτοκράτωρ τοῦ Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους.

—**Κάρολος Δ'**. Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας· βλ. λ *Κάρολος Α'* (Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ) τῆς Αὐστρίας.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

—**Κάρολος Α'**. Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1863—1902), υἱὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Α'. Ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ ἀπολυταρχικώτερον τὸ πολίτευμα τῆς χώρας του, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ στάσεις τῶν ὑπηκόων του προκληθείσας ἐκ τῆς βαρείας φορολογίας. Περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν τῆς κάτω βουλῆς καὶ κατήργησε τὰ αἱρετὰ μέλη τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων. Διάφοροι συμβάσεις μετὰ ξένων κρατῶν ἐτακτοποίησαν τὰ ἀποικιακὰ ζητήματα τοῦ κράτους καὶ ἐβελτίωσαν τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις του.

ΠΡΟΒΗΓΚΙΑΣ

—**Κάρολος**. Βασιλεὺς τῆς Προβηγκίας. Ἤκμασε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα καὶ ἦτο νεώτερος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου Α'. Διανείμας ὁ Λοθάριος πρὸ τοῦ θανάτου του τὰς κτήσεις αὐτοῦ, κατέλιπεν εἰς τὸν Κάρολον τὴν χώραν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τοῦ Ροδανοῦ καὶ τῶν Ἄλπεων καὶ τὰς κομιτείας τῆς Λυών, τοῦ Μπελλαί, τοῦ Βιβιὲ καὶ τοῦ Ὑζέ, ὅλαι δὲ αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον βασίλειον τῆς Προβηγκίας. Ὅτε ὁ Κάρολος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (855), ἐθεωρήθη ἀνίκανος νὰ διοικήσῃ, λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο νέος καχεκτικὸς καὶ ἔπασχεν ἐξ ἐπιληψίας. Ἐτέθη λοιπὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ κόμιτος Ζιρὰρ ντὲ Ρουσιγιόν, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μεγάλης δραστηριότητός του κατώρθωσε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ κράτος ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Λοθαρίου Β', ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ προσαρτήσῃ αὐτό, διότι ἐθεώρει ἀνίκανον τὸν Κάρολον νὰ βασιλεύῃ. Ἐπίσης κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Νορμανδῶν καὶ ν' ἀποσοβήσῃ τὴν ἀπόπειραν καταλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ δυσηρεστημένοι εἶχον προσφέρει τὸν θρόνον. Ὁ Κάρολος ἀπέθανε μετὰ ὀκταετῆ βασιλείαν, διὰ τοῦ θανάτου του δὲ διελύθη καὶ τὸ βασίλειον τῆς Προβηγκίας, διαμοιρασθὲν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως Λοθαρίου Β' καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Β'. Χ. Δ.

ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

—**Κάρολος Α'**. Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας (1839—1914), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Καρόλου Ἀντωνίου τοῦ Χοεντζόλλερν Σιγμαρίνγκεν καὶ τῆς πριγκιπίσσης Ἰωσηφίνης τῆς Βάδης. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν Δρέσδῃ καὶ Μπόνν, κατετάχθη εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατὸν (1857) καὶ ἔλαβε μέρος, ὡς ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, εἰς τὸν κατὰ τῆς Δανίας πόλεμον (1864). Τὴν 20 Ἀπριλίου 1866, μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν, συνεπείᾳ στρατιωτικῆς συνωμοσίας, τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Κούζα, ἐξελέγη ἡγεμὼν τῆς Ρουμανίας ὑπὸ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, προτάσει τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν φιλελευθέρων Ἰωνὲλ Βρατιάνο, διὰ ψήφων 689.969 κατὰ 224, καὶ ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογήν, ἣν ἐκύρωσε συνελθοῦσα ἡ ἐθνοσυνέλευσις. Διεξαγομένου τότε τοῦ Αὐστροπρωσσικοῦ πολέμου, ἡ ὑπὸ τὸν Βρατιάνο ἐπιτροπή, μεταβᾶσα ὅπως ἐγχειρήσῃ εἰς τὸν Κάρολον τὸ ψήφισμα τῆς συνελεύσεως καὶ συνοδεύσῃ αὐτὸν εἰς Ρουμανίαν, ἠδυνήθη μετὰ πολλῶν δυσχερειῶν καὶ βραδέως νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν τῆς διελεύσεως τοῦ πρίγκιπος διὰ τοῦ αὐστριακοῦ ἐδάφους. Ὁ Κάρολος ἔφθασεν εἰς Βουκουρέστιον τὴν 22 Μαΐου καὶ ὁρκισθεὶς εἰς τὸ νέον Σύνταγμα ἀνέλαβε τὴν ἄσκησιν τῆς ἡγεμονίας. Τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἶχεν ὑποστηρίξει ἐκθύμως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας Ναπολέων Γ', ὅστις καὶ ἔσπευσε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν νέον ἡγεμόνα, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις, ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ δὲ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσία προσέτι καὶ ἐκ φόβου ἐνισχύσεως τοῦ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος ἐν Ρουμανίᾳ, ἀπέσχον πάσης ἐπισήμου σχέσεως μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, ὅτε ἀνεγνώρισαν αὐτόν. Ἡ Τουρκία, φοβουμένη ὅτι ὁ νέος ἡγεμών, στηριζόμενος εἰς τὰς συγγενικὰς αὐτοῦ σχέσεις, ἤθελεν ἀποσείσει τὴν ἀπ' αὐτῆς ὑποτέλειαν, οὐ μόνον ἠρνήθη τὴν ἀναγνώρισιν, ἀλλὰ καὶ διεκήρυξεν, ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς μεταβολὴ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἡγεμόνος οὐδαμῶς θίγει τὸ διὰ τῶν συνθηκῶν ὑφιστάμενον καθεστὼς τῆς Ρουμανίας. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως τῶν δυνάμεων, κυρίως δὲ ἡ τότε ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις τῆς Κρήτης, κατενίκησε καὶ τῆς Πύλης τὴν ἀντίδρασιν. Ἀλλὰ σοβαρωτέρας τῶν ἐξωτερικῶν εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ὁ Κάρολος ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας, ὡς ἐκ τῆς χαλαρότητος τῶν πολιτικῶν ἠθῶν καὶ τῆς ὀξείας διαπάλης μεταξὺ τῶν δύο ἀνταγωνιζομένων κομμάτων, τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν βογυάρων, παραταθείσης ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, καθ' ἣν μετ' ἀλλεπαλλήλους διαλύσεις τῆς βουλῆς ἐνηλλάσσοντο ἀσθενεῖς κυβερνήσεις ἀνίκανοι πρὸς σοβαρὰν ἐργασίαν ὡς ἐκ τῆς ἀκράτου ἀντιπολιτεύσεως. Οὐχ ἧττον, πολιτευθεὶς μετὰ συνέσεως καὶ εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, ἐντεῦθεν δ' ἑλκύσας τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας ταύτας, καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς συγχρονισμένου πολιτικοῦ συστήματος, περιλαβόντος ριζικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὰ οἰκονομικά, τὴν παιδείαν, τὸν στρατὸν καὶ τὴν διοίκησιν, νὰ ὑψώσῃ τὴν Ρουμανίαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν βαλκανικῶν κρατῶν. Διὰ δὲ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινοτήτων, τῆς ἱδρύσεως ἀγροτικῆς τραπέζης καὶ ἄλλων μέτρων ὑπὲρ τῆς γεωργίας, ἐνῷ ἐνίσχυσε τὸν σημαντικώτερον παραγωγικὸν κλάδον τῆς χώρας, ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς βραδύτερον συντελεσθείσης ριζικῆς λύσεως τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος. Ἐπέτυχεν ἐπίσης ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν συγκοινωνιακὴν πρόοδον, διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων. Τῷ 1877, ἐπικειμένου τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ρωσίας συνθήκην, δι' ἧς παρεχωρήθη ἄδεια διαβάσεως τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων διὰ τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους, ἐπ' ἀνταλλάγματι τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσίας ἐγγυήσεως τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ρουμανίας καὶ ἄλλων τινῶν πλεονεκτημάτων. Ὁ σουλτᾶνος, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς συνθήκης ταύτης, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Κάρολον, ὡσεὶ πρὸς διοικητὴν τουρκικῆς ἐπαρχίας, διαταγάς, ὅπως ἐν περιπτώσει εἰσβολῆς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ συνεννοηθῇ περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς στρατιᾶς Βουλγαρίας. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Κάρολος ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρουμανίας (22 Μαΐου 1877) καὶ ἀπέστειλε στρατεύματα εἰς σύμπραξιν μετὰ τῆς Ρωσίας, βραδύτερον δὲ παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Νικολάου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς περὶ τὴν Πλεύναν ρωσορρουμανικῆς στρατιᾶς, καὶ διεκρίθη διὰ προσωπικῆς ἀνδραγαθίας, εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ φρουρίου Γκριβίτσα, οὗτινος ἡ πτῶσις προὐκάλεσε τὴν παράδοσιν τῆς Πλεύνας μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ὀσμὰν πασᾶν (10 Δεκεμβρίου 1877). Τὸ βερολίνειον συνέδριον, εἰς ὃ δὲν ἐκλήθησαν ὅπως παρακαθήσουν Ρουμᾶνοι ἀντιπρόσωποι, ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρουμανίας καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὴν τουρκικὴν Δοβρουτζᾶν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, ἀντὶ τῆς ρουμανικῆς Βεσσαραβίας κατακυρωθείσης εἰς τὴν Ρωσίαν, παρὰ τὰς ρουμανικὰς διαμαρτυρίας. Τὴν 26 Μαρτίου 1881 ἀνεκηρύχθη ἡ Ρουμανία βασίλειον καὶ ὁ Κάρολος ἐστέφθη βασιλεὺς ἐν Βουκουρεστίῳ. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον (1912), ἡ Ρουμανία ἐτήρησεν εὐμενῆ οὐδετερότητα ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον Ἑλλάδος καὶ Σερβίας κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐπενέβη, κατὰ τὴν λῆξιν αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως ρουμανικὰ στρατεύματα εἶχον εἰσχωρήσει ἄνευ ἀντιστάσεως ἐντὸς τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους, καὶ συμμετασχοῦσα εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης ἐπέτυχε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (10 Αὐγούστου 1913) τὴν προσάρτησιν τμήματος τῆς βουλγαρικῆς Δοβρουτζᾶς. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου παρέμεινεν οὐδέτερος, ἀλλὰ δὲν ἀπέκρυπτε τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν. Ἐνυμφεύθη τῷ 1869 τὴν πριγκίπισσαν Ἐλισάβετ τοῦ Βήδ, γνωστοτέραν ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ὄνομα *Κάρμεν Σύλβα*, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἓν μόνον θῆλυ, τῷ 1870, ἀποθανὸν μετὰ τετραετίαν. Ἀπέθανε τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1914 ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Σινάγιας, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ πρίγκιψ Φερδινάνδος, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου. [*D. Sturdza*, Charles I, Roi de Roumanie (1900).] Θ. Κ.

Κάρολος Α'.

—**Κάρολος Β'**. Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας, πρωτότοκος υἱὸς και διάδοχος τοῦ βασιλέως τῆς Ρουμανίας Φερδινάνδου Α', γεννηθεὶς τὴν 3/16 Ὀκτωβρίου 1893. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον διῴκησε τὴν ταξιαρχίαν τῶν κυνηγῶν, μετὰ τὴν κατάρρευσιν δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου συμμετέσχεν εἰς τὴν προέλασιν πρὸς τὴν Βουδαπέστην καὶ εἶτα προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ ἐπιθεωρητὴν τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων. Τῷ 1918 ἐνυμφεύθη μυστικῶς ἐν Ὀδησσῷ τὴν Ζιζὴν Λαμπρινοῦ, θυγατέρα Ρουμάνου στρατηγοῦ, ἀφ' ἧς διεζεύχθη τῷ 1920, ἵνα νυμφευθῇ τὸ ἑπόμενον ἔτος (10 Μαρτίου 1921) ἐν Ἀθήναις τὴν πριγκίπισσαν Ἑλένην τῆς Ἑλλάδος. Ἀρεσκόμενος μᾶλλον εἰς τὰς ψυχαγωγίας τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀπέσχε πάσης ἐνεργοῦ ἀναμίξεως εἰς τὴν πολιτικήν, μετά τινας δὲ ἐρωτικὰς περιπετείας, ἐξεδήλωσε δίς, τῷ 1918 καὶ 1919, τὴν πρόθεσιν, ὅπως παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων του. Ἀλλὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου τοῦ 1925, συνεπείᾳ τοῦ ἐκραγέντος σκανδάλου τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς Ρουμανίδος Μάγδας Λουπέσκο, ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτῆς ἐκ Ρουμανίας καὶ νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν, τὴν δὲ 4 Ἰανουαρίου 1926 ἡ συνέλευσις, εἰσηγήσει τοῦ ἐν ἀρχῇ κόμματος τῶν φιλελευθέρων ὑπὸ τὸν Βιντίλα Βρατιάνο, διὰ συντακτικῆς αὐτῆς πράξεως, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον παντὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματος, ὡς καὶ τῶν ἐκ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς τίτλων καὶ προνομίων, καὶ ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὴν ἐπάνοδον ἐν Ρουμανίᾳ ἄνευ ἀδείας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως. Συγχρόνως ἀνεκηρύσσετο διάδοχος ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου Μιχαὴλ (γεννηθεὶς τὴν 25 Ὀκτωβρίου (π. ἡ.) 1921). Ἡ συνέλευσις παρεχώρησεν αὐτῷ ἰδιοκτησίαν τινά, ἵνα καρποῦται τὰς προσόδους αὐτῆς, τὴν δὲ 21 Ἰουνίου 1928 ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου Βουκουρεστίου διαλελυμένος ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἑλέ-

Κάρολος Β'.

Digitized by Google

νης. Ὁ Κάρολος μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ Βέλγιον, ὅπου παρέμενε μετὰ τῆς Λουπέσκο, φαινόμενος ὅτι ἠδιαφόρει διὰ τὰ ἀπολεσθέντα δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἀκόμη κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Φερδινάνδου Α' (20 Ἰουλίου 1927) ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ ἀνήλικος υἱός του Μιχαήλ, ὑπὸ τριμελῆ ἀντιβασιλείαν. Ἀλλ' ὅτε κατέλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ φίλον πρὸς αὐτὸν κόμμα τῶν ἀγροτικῶν, ὁ Κάρολος προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως Μανίου, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς Ρουμανίαν, εὐνοούντων τὴν ἐπάνοδόν του τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του καὶ μέλους τῆς ἀντιβασιλείας πρίγκιπος Νικολάου καὶ τῶν πλείστων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν. Οὕτως ἀπροσδοκήτως τὴν 6 Ἰουνίου 1930 ἔφθασεν ἐκ Παρισίων δι' ἀεροπλάνου εἰς Κλάουζενμπουργκ τῆς Τρανσυλβανίας καὶ ἐκεῖθεν, ἐπὶ στρατιωτικοῦ ἀεροπλάνου, μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, γενόμενος δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἡ κυβέρνησις Μανίου παρῃτήθη τυπικῶς, τὸ δὲ σχηματισθὲν νέον μεταβατικὸν ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν τέως ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Μιρονέσκο συνεκάλεσε τὴν βουλὴν καὶ γερουσίαν εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν, ἥτις τὴν 8 Ἰουνίου, σχεδὸν διὰ παμψηφίας (486 ἐπὶ 496 ψήφων), ἠκύρωσε τὴν συντακτικὴν πρᾶξιν τῆς 4 Ἰανουαρίου 1926 καὶ ἀνεκήρυξε τὸν Κάρολον βασιλέα τῆς Ρουμανίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Β', τὸν δὲ τέως βασιλέα Μιχαήλ, διάδοχον τοῦ θρόνου, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου βοεβόδα ἢ δουκὸς τῆς Γιούλια Ἄλμπα. Τὴν ἐπομένην ὁ νέος βασιλεὺς ἔδωκεν ἐν πανηγυρικῇ συνεδριάσει τῆς συνελεύσεως τὸν νενομισμένον ὅρκον, διὰ δημοσίων δὲ δηλώσεων ἐβεβαίωσεν, ὅτι οὐδόλως μνησικακεῖ κατὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν ἕνωσιν πάντων τῶν Ρουμάνων. Οὐχ ἧττον μέτρα πιεστικὰ ἐλήφθησαν κατά τινων μελῶν τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, ὅπερ, κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ πλειοψηφίαν, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὡς τετελεσμένον γεγονός, θεωρεῖ, οὐχ ἧττον, πραξικοπηματικὴν τὴν ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως τῆς 8 Ἰουνίου καὶ ἔκνομον τὸ διὰ ταύτης δημιουργηθὲν νέον δυναστικὸν καθεστώς. Τὴν 12 Ἰουνίου ὁ βασιλεύς, διὰ διατάγματος, ἐξουσιοδότησε τὴν τέως σύζυγον αὐτοῦ πριγκίπισσαν Ἑλένην, ὅπως φέρῃ τὸν τίτλον «Μεγαλειοτάτη». Θ. Κ.

ΣΟΥΗΔΙΑΣ

—Κάρολος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται πολλοὶ βασιλεῖς τῆς Σουηδίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἓξ πρῶτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους, ὁπότε ἡ Σουηδία ἦτο κατανεμημένη εἰς πολυπληθεῖς ἡγεμονίσκους, ἀγνώστου ἱστορίας. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη πλάνη ὀφείλεται εἰς τὸν Σουηδὸν ἱστορικὸν Ἰωάννην Magnus, ὅστις εἰς τὴν «Historia de omnibus Gothorum Suedorumque regibus», ἐκ πατριωτικοῦ ζήλου κινούμενος, συμπεριέλαβεν εἰς τὴν ἀρίθμησιν καὶ ἓξ μυθικοὺς βασιλεῖς: ***Κάρολος Α'***. Ἐβασίλευσε μετὰ τὸν Ὀντίν, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Μπιέρν. ***Κάρολος Β'***. Ἔγγονος καὶ διάδοχος τοῦ Μπότφιλντ, ὑπῆρξε τέλειος ἡγεμών. ***Κάρολος Γ'***. Ἐνίκησε καὶ ἐθανάτωσε τὸν βασιλέα τῶν Σουηδῶν Σβάρντ, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ συνωμοτῶν, ὑποκινήσει τοῦ γαμβροῦ τοῦ θύματος Φρόντε. Οἱ ἔγγονοι τοῦ Καρόλου Χάλφνταν καὶ Χάραλντ ἐξεδικήθησαν τὸν θάνατόν του. ***Κάρολος Δ'***. Υἱὸς τοῦ Χακὶν καὶ ἔγγονος τοῦ Γουσταύου τοῦ Ἱεροσύλου. Ὁ Γουσταῦος οὗτος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ὡς ἀνύπαρκτον πρόσωπον, ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Magnus πρὸς στιγματισμὸν τοῦ Γουσταύου Α' τοῦ Βάζα, οὗτινος τὴν ἱστορίαν ἀπέσχεν οὗτος νὰ γράψῃ. ***Κάρολος Ε'***. Διάδοχος αὐτοῦ φέρεται ὁ Μπίργκερ. ***Κάρολος ΣΤ'***. Ἐξελέγη βασιλεὺς κατὰ τὸν Η' αἰῶνα μ. Χ., ἵνα διαδεχθῇ τὸν Ἐρώντ. Ἀλλ' ὁ γαμβρὸς τοῦ τελευταίου τούτου Σόντμπροκ, βασιλεὺς τῆς Δανίας, ἐξεθρόνισεν αὐτὸν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Μπιέρν.

— **Κάρολος Ζ'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας, ὁ Σβέρκερσον***. Ἐξελέγη τῷ 1152 βασιλεὺς τῆς ἀνατολικῆς Γοτθίας, τῷ 1156 δὲ καὶ τῆς δυτικῆς, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του Σβέρκερ Α'. Ἐβοήθησε τὸν Μάγκνους Ἔρικσον, ἵνα ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Ἔρικ τοῦ Ἁγίου τὸ βασίλειον τῆς κυρίως Σουηδίας, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος προσέβαλεν αὐτὸν καὶ νικήσας εἰς τὴν μάχην τῆς Οὐψάλας (1161), ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Γότθων καὶ τῶν Σουηδῶν. Προσεπάθησε νὰ ἑνώσῃ τοὺς δύο λαούς, πρὸς τοῦτο δὲ καὶ ὑπέβαλε πάσας τὰς ἐπισκοπὰς ὑπὸ τὴν ἱδρυθεῖσαν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Οὐψάλας. Ἐδολοφονήθη τῷ 1167 ὑπὸ τοῦ Κνούτ, υἱοῦ τοῦ Ἔρικ τοῦ Ἁγίου.

— **Κάρολος Η'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** καὶ ***Νορβηγίας***, ὁ ***Κνοῦτσον*** (υἱὸς τοῦ Κνούτ). Ἐβασίλευσε τρὶς ἀπὸ τοῦ 1448. Περιηγήθη ἐπὶ μακρὰ ἔτη πολλὰς χώρας, ἐκμαθὼν τὰς λατινικήν, γερμανικήν, οὐγγρικὴν καὶ πολωνικὴν γλώσσας. Τῷ 1438 ἀνακηρυχθεὶς ἀντιβασιλεύς, ἀνεγνώρισε τὸν ἐκλεγέντα βασιλέα Χριστόφορον τῆς Βαυαρίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (1448) ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Σουηδίας. Εἰσήγαγε σπουδαίας ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἐπροστάτευσε τὴν ἀγροτικὴν τάξιν εἰς βάρος τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν κληρικῶν, οἵτινες ἐπαναστατήσαντες ἐξεδίωξαν αὐτὸν (1457). Τῷ 1464 ἐπανῆλθε, γενόμενος συγχρόνως καὶ βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, ἀνατραπεὶς δὲ καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐξορισθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸν θρόνον τῷ 1467.

— **Κάρολος Θ'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** (1550—1611). Ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ Γουσταύου Α' τοῦ Βάζα. Βασιλεύοντος τοῦ Σιγισμούνδου Γ' τῆς Πολωνίας, συνεκάλεσεν ἐν Οὐψάλᾳ ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον, ἥτις ἠξίωσε παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ καθολικισμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξερράγη ἐπανάστασις τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρέσασα τὸν Σιγισμοῦνδον καὶ ἀνακηρύξασα βασιλέα τὸν Κάρολον (1599). Τῷ 1605 ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Πολωνῶν συνεμάχησε μετὰ τῶν Ρώσων, βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἀνέκτησε τὰς ἀπολεσθείσας ἐπαρχίας, καὶ ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τμῆμα τῆς Νορβηγίας, ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας. Ἀλλὰ τῷ 1611 ἡττήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ Δ', οὗτινος τὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς Σουηδίαν.

— **Κάρολος Ι'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** (1622—1660). Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὴν ἐκθρονισθεῖσαν βασίλισσαν Χριστίναν, τῷ 1654. Ἀποβλέπων εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐκήρυξε τῷ 1655 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πολωνίας, ἀφοῦ δὲ κατέκτησε μέγα μέρος αὐτῆς ἐστράφη κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἣν ἠνάγκασεν εἰς ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ ἐπί τινων ἐπαρχιῶν. Μετὰ τοῦτο ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Δανίας καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὴν ἀτιμωτικὴν εἰρήνην. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1658, ἵνα προλάβῃ τὸν σχηματιζόμενον κατ' αὐτοῦ συνασπισμόν, εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Δανίαν καὶ μετὰ ὀκτάμηνον ματαίαν πολιορκίαν τῆς Κοπεγχάγης ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐσπευσμένως πρὸ τῶν στρατευμάτων τῶν συμμάχων τῆς Δανίας, Ὁλλανδίας, Γερμανίας καὶ Βρανδεμβούργου.

— **Κάρολος ΙΑ'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** (1655—1697). Μονογενὴς υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἀνεκηρύχθη, πενταετής, βασιλεύς, ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς μητρός του Ἐλεονώρας. Ἀναλαβὼν τὴν βασιλείαν τῷ 1675 περιεπλάκη, ὡς σύμμαχος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Δανίας, Ὁλλανδίας καὶ Γερμανίας, ἐξ οὗ ἡ Σουηδία ὑπέστη σημαντικὰς ἐδαφικὰς ἀπωλείας. Ἐπεδόθη μετέπειτα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν, συγκεντρώσας ἀπολυταρχικὴν ἐξουσίαν. Δημεύσας ὑπὲρ τοῦ κράτους τὸ ἥμισυ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν εὐγενῶν, ἐπέτυχε ν' ἀποσβέσῃ τὸ δημόσιον χρέος καὶ νὰ δημιουργήσῃ πλουσίους πόρους, δι' ὧν ἐνίσχυσε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον, ἐσυστηματοποίησε τὴν διοίκησιν, προήγαγε τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐθέσπισε προοδευτικὴν νομοθεσίαν, ἐξυψώσας οὕτω τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ. Πρῶτος αὐτὸς ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἤτοι τὴν ἐκμάθησιν ὑπὸ πάντων τῆς γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως. Θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων βασιλέων τῆς Σουηδίας.

— **Κάρολος ΙΒ'**, βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** (1682—1718). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὃν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῷ 1697, τελῶν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἀντιβασιλίσσης μάμμης αὐτοῦ Ἐλεονώρας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, κηρυχθεὶς ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐνήλικος, ὡς ἐκ τῆς προώρου πνευματικῆς αὐτοῦ ὡριμότητος καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ψυχικῆς δυνάμεως, ἤσκησεν αὐτοπροσώπως τὴν βασιλείαν, μεθ' ἱκανότητος ἀπιστεύτου διὰ τὴν ἡλικίαν του. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκπαιδεύσεώς του ἐδείκνυεν ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, ἠρέσκετο δὲ ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν μελέτην τοῦ βίου τῶν πολεμικῶν ἀνδρῶν, καὶ δὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἐπίθεσις τῆς Πολωνίας κατὰ τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου τοῦ Ὁλστάϊν-Γκότορπ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγάλου πολέμου τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς ἡρωϊκῆς περιπετείας τοῦ Καρόλου, ἥτις διεδραματίσθη ἄνευ διακοπῆς μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐνῷ παρεσκευάζετο, ἵνα σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ συγγενοῦς του δουκός, οἱ Δανοί, σύμμαχοι τῶν Πολωνῶν, ἵνα προλάβουν τὴν ἐπίθεσιν, εἰσέβαλον εἰς τὸ σουηδικὸν ἔδαφος, ἐνῷ ταυτοχρόνως ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Αὔγουστος Β' ἐπετίθετο κατὰ τῶν Σουηδῶν ἐν Λιβωνίᾳ καὶ τὰ ρωσικὰ στρατεύματα κατελάμβανον τὴν σουηδικὴν ἐπαρχίαν Ἰγκρίαν (1700). Ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Γκιλλενστέρνα ἐβάδισεν εἰς βοήθειαν τοῦ δουκός, ὁ δὲ δεκαοκταετὴς τότε Κάρολος, ἡγούμενος αὐτοπροσώπως τῆς κυρίας σουηδικῆς στρατιᾶς, ἐγκατέλιπε τὴν πρωτεύουσαν, ἣν δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἐπανίδῃ πλέον, καὶ προήλασεν ἐν τάχει πρὸς τὴν Κοπεγχάγην. Ἀλλὰ συνομολογηθείσης, ἐν τῷ μεταξύ, εἰρήνης μεταξὺ τῆς Δανίας καὶ τοῦ δουκός, ὁ Κάρολος, ἀπερίσπαστος ἐκ τῆς πλευρᾶς ταύτης, ἐπεβιβάσθη πλοίων καὶ προσβαλὼν ἐν Ἰγκρίᾳ, μετὰ δυνάμεως μόνον 8 000 ἀνδρῶν, τὰ πολιορκοῦντα τὴν Νάρβαν πενταπλάσια ρωσικὰ στρατεύματα, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου, κατήγαγε λαμπρὰν νίκην κατ' αὐτῶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐπιχειρήσας καὶ ἐπιτυχὼν τὴν κινδυνώδη διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Ντβίνα, ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν σαξωνικῶν στρατευμάτων, ἅτινα ἀπώθησε, κατέλαβε τὴν Κουρλανδίαν, καί, ἄνευ προηγουμένης κηρύξεως πολέμου, εἰσέβαλεν εἰς τὸ πολωνικὸν ἔδαφος. Οἱ πολιτικοὶ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως προσεπάθησαν ν' ἀποτρέψουν αὐτὸν ἀπὸ τῆς συνεχίσεως τῶν ριψοκινδύνων τούτων ἐπιχειρήσεων. Ἀλλ' ὁ Κάρολος, ἐπιζητῶν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Αὐγούστου Β' καὶ ἀγόμενος ἀπὸ μένος κοσμοκρατορικόν, οὐ μόνον παρεῖδε τὰς συνετὰς ταύτας συμβουλάς, ἀλλὰ καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐκ μέρους τῆς Πολωνίας καὶ Ρωσίας συμφερούσας προτάσεις εἰρήνης, ἃς ἐκόμισεν αὐτοπροσώπως εἰς τὸ στρατηγεῖόν του ἡ περίφημος διὰ τὴν καλλονήν της καὶ τὸ πνεῦμά της Αὐγὴ Καίνιγκσμαρκ (1702). Ἀκάθεκτος διέτρεξε τὴν Πολωνίαν, ἄνευ σοβαρᾶς ἀντιστάσεως, κατέλαβε τὴν Βαρσοβίαν, καί, μετὰ τὴν ἐν Κλίσωβ νίκην, τὴν Κρακοβίαν. Τὸ σχηματισθὲν ἐν Πολωνίᾳ σουηδικὸν κόμμα, εἰσηγήσει αὐτοῦ, συνεκάλεσεν ἐθνοσυνέλευσιν, ἥτις ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας τὸν Αὔγουστον Β' καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν Στανίσλαον Λεστσίνσκι. Λαβὼν ἐνισχύσεις ἐκ Πομερανίας, δι' ὧν ηὐξήθη ὁ στρατός του εἰς 22.000 ἄνδρας, κατέλαβε τὴν Λεμβέργην, ὑπεχρέωσε τῷ 1705, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βαρσοβίας, τὴν Πολωνίαν, ἵνα συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τῆς Σουηδίας, καὶ καταδιώκων τὸν Αὔγουστον Β', φεύγοντα μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του, προήλασεν εἰς Σαξωνίαν μέχρι τῆς Λειψίας, καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀλτρανστὲτ (1706), δι' ἧς παρῃτεῖτο τῶν ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ θρόνου δικαιωμάτων του ὑπὲρ τοῦ Λεστσίνσκι. Μετὰ παραμονὴν ἑνὸς ἔτους ἐν Σαξωνίᾳ ἐστράφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Πέτρου, ὅστις, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐν ταῖς βορείαις ἐπαρχίαις στρατιωτικῆς ἀνεπαρκείας τῶν Σουηδῶν, ἀνέκτησε τὴν Ἰγκρίαν, τὴν Ἐσθονίαν καὶ Λιβονίαν καὶ ἵδρυσε τὴν Πετρούπολιν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέβα.

Διὰ λαμπρῶν νικῶν ἐξεδίωξε τοὺς Ρώσους ἐκ Πολωνίας καὶ ἐκυριάρχησεν ἀπολύτως ἐν ταῖς βαλτικαῖς ἐπαρχίαις (1708). Τότε ὁ Κάρολος ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὴν Ρωσίαν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν, προελαύνων μέχρι τῆς Μόσχας. Πρὸς τοῦτο ἐσχεδίαζεν, ὅπως χρησιμοποιήσῃ ὡς βάσιν τὰς βαλτικὰς ἐπαρχίας. Ἀλλὰ παρασυρθεὶς ἀπὸ τὰς δελεαστικὰς προτάσεις τοῦ ἐπαναστατήσαντος κατὰ τοῦ τσάρου ἑτμάνου τῆς Οὐκρανίας Μαζέπα, ὑποσχεθέντος ἵνα θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ δύναμιν 30.000 κοζάκων, ἐπορεύθη μετὰ μυρίων δυσχερειῶν εἰς Οὐκρανίαν, ὅπου ὅμως ὁ διωκόμενος ὑπὸ τῶν τσαρικῶν στρατευμάτων ἑτμάνος δὲν διέθετεν εἰμὴ ἑκατοντάδας τινὰς ἱππέων, ἄνευ ἐπαρκοῦς ὁπλισμοῦ. Ἐν βαθείᾳ ἀπογοητεύσει ὁ Κάρολος, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὑποχρεωμένος εἰς ταχίστην δρᾶσιν, πρὶν ἢ ὁ ἐνσκήψας ἐξαιρετικῶς δριμὺς χειμὼν ἤθελεν ἀποφθείρει διὰ τῶν κακουχιῶν τὸν ὁλονὲν ἐλαττούμενον στρατόν του, προσέβαλε καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Πολτάβαν (1709), διευθύνων τὴν μάχην ἀπὸ φορείου, ὡς ἐκ τῶν τραυμάτων, ἅτινα εἶχε λάβει εἰς προηγουμένην σύγκρουσιν. Ἡττηθεὶς ὑπὸ ἐπελθόντος τριπλασίου ρωσικοῦ στρατοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν εἰς τὸν στρατηγὸν Ρένσκελδ, ὁ ἴδιος δὲ μετὰ συνοδείας 500 ἀνδρῶν διῆλθε τὸν ποταμὸν Δνεῖπερ καὶ ἔφθασεν εἰς Μπένδερ, ἐν Βεσσαραβίᾳ, ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖθεν ἐξηκολούθει νὰ βασιλεύῃ δι' ἀλληλογραφίας, ἀρνούμενος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σουηδίαν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελε κινήσει τὸν σουλτᾶνον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ Σουηδία, λόγῳ τῆς καταπτώσεως τῆς στρατιωτικῆς της δυνάμεως, ἐγένετο λεία τῶν ἐχθρῶν της. Ὁ Στανίσλαος ἐξεδιώχθη ἐκ Πολωνίας, πᾶσαι αἱ βαλτικαὶ ἐπαρχίαι καὶ ἡ Φινλανδία περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ρωσίας, τὰ δουκᾶτα τῆς Βρέμης καὶ τοῦ Βέρντεν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Δανῶν, ἡ δὲ Σαξωνία, μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τῆς τελευταίας σουηδικῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στένμποκ, ἐκυριάρχησε τῶν ὁμόρων αὐτῇ ἐπαρχιῶν τῆς Σουηδίας. Τῷ 1712 ὁ κηρυχθεὶς ὑπὸ τῆς Τουρκίας τρίτος πόλεμος κατὰ τῆς Ρωσίας ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τοῦ Καρόλου. Ἀλλ' ἡ Ρωσία ἀπειλουμένη ἔσπευσε νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Προύθου, ὁ δὲ Κάρολος διετάχθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ τουρκικὸν ἔδαφος.

Ἀρνηθεὶς νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἠμύνθη ἀπεγνωσμένως μετὰ 300 πιστῶν αὐτῷ ἀνδρῶν ἐναντίον 10.000 Τατάρων, αἰχμαλωτισθεὶς δ' ἐν τέλει ὡδηγήθη καὶ ἐνεκλείσθη ἐν Διδυμοτείχῳ, ὁπόθεν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ μετὰ δύο ἀξιωματικῶν καὶ κατόπιν πολλῶν περι-

Κάρολος ΙΒ'.

Digitized by Google

πετειῶν ἔφθασεν εἰς τὴν Στράλσουνδ, τὴν τελευταίαν ἀπομένουσαν σουηδικὴν πόλιν ἐν τῇ Ν. Βαλτικῇ. Ἐκεῖ πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων Δανῶν, Πρώσσων, Σαξόνων καὶ Ρώσων, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Σουηδίαν (1715). Ἐγκαταστήσας τὸ στρατηγεῖον αὐτοῦ εἰς Λοὺνδ, διώρισε πρωθυπουργὸν τὸν ἐξ Ὁλστάϊν Γκέρτς, διὰ τῶν πλουσίων δὲ πόρων οὓς ἐδημιούργησεν οὗτος, δικτατορικῶς κυβερνήσας, δι' ἐπιβολῆς φόρων, δημεύσεως τῆς περιουσίας τῶν εὐγενῶν, συνάψεως ἐσωτερικῶν ἀναγκαστικῶν δανείων καὶ ἐκδόσεως πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος, ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ στρατὸν ἐξ 60.000 ἀνδρῶν. Ἀφοῦ δὲ συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τῆς Ρωσίας, ἀποδωσάσης τὴν Φινλανδίαν, προσέβαλε τὴν Νορβηγίαν τῷ 1717 καὶ διὰ δεύτεραν φορὰν τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὅτε, πολιορκῶν τὴν πόλιν Φρέδρικσχαλ, ἔλαβε διαμπερὲς τραῦμα εἰς τὴν κροταφικὴν χώραν καὶ ἀπέθανε τὴν 11 Δεκεμβρίου τοῦ 1718. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ἐπὶ ὁλόκληρον συνεχῆ δεκαοκταετίαν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν καταλιπὼν τὴν πανοπλίαν τοῦ πολεμιστοῦ, ὁδηγήσας τὸν σουηδικὸν στρατὸν ἀπὸ θριάμβου εἰς δόξαν, διὰ μέσου τῆς Εὐρώπης, ὑπῆρξε μοναδικὸν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ παράδειγμα πολεμοχαροῦς βασιλικοῦ ἥρωος. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἡ λαμπρότης τῆς δόξης του ἐφώτιζε θλιβερῶς τὴν δυστυχίαν, εἰς ἣν κατερρίφθη ἡ ἄλλοτε κραταιὰ καὶ εὐτυχὴς Σουηδία.

—Κάρολος ΙΓ', βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** καὶ ***Νορβηγίας*** (1748—1818). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀδόλφου Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς τῷ 1792, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Γουσταύου Γ', κηδεμονεύων τὸν ἀνεψιόν του Γουσταῦον Δ' Ἀδόλφον, βασιλεὺς δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκθρόνισιν τοῦ τελευταίου τούτου (1809). Διὰ τῆς μετὰ τῆς Ρωσίας συνθήκης ἀπώλεσε τὴν Φινλανδίαν, ἀλλ' ἐπέτυχε τῷ 1814 νὰ ἑνώσῃ εἰς τὸ στέμμα αὐτοῦ τὰ δύο βασίλεια τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, χωρισθέντα μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Η'. Ἀποθανόντων τῶν τέκνων αὐτοῦ ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Καρλόττας τοῦ Ὀλδεμβούργου, ὑπέδειξεν ὡς διάδοχόν του τὸν πρίγκιπα Κάρολον Αὔγουστον τοῦ Ὁλστάϊν, θανόντος δὲ καὶ τούτου τὸν ὑπὸ τῶν τάξεων ὑποδειχθέντα Γάλλον στρατάρχην Ἰωάννην Βερναδόττην, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος ΙΔ'.

— Κάρολος ΙΔ', ***Ἰωάννης*** βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** καὶ ***Νορβηγίας***, πρώην *Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Ἰούλιος Βερναδόττης* (Bernadotte), στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1764—1844). Υἱὸς δικηγόρου ἐν Γαλλίᾳ, ἤρχισε σπουδάζων τὴν νομικήν, ἣν ἐγκατέλειψε τῷ 1781, καταταχθεὶς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης. Συνταγματάρχης τῷ 1792, στρατηγὸς τῷ 1793, διεκρίθη εἰς τὰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζουρντὰν ἐπιχειρήσεις, ἀνέλαβε τῷ 1797, μετὰ τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας εἰρήνην τοῦ Κάμπο Φόρμιο, τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατευμάτων καὶ ἐστάλη τὸ αὐτὸ ἔτος πρεσβευτὴς εἰς Βιέννη. Τῷ 1799, γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, διωργάνωσε τὸν στρατόν, συνετέλεσε δὲ διὰ τῶν στρατηγικῶν αὐτοῦ σχεδίων εἰςτὰς νίκας τοῦ Μασσενὰ ἐν Ρωσίᾳ καὶ τοῦ Μπρὺν ἐν Ὁλλανδίᾳ. Ἀλλ' ἀντιδρῶν εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν ὑπέπεσεν εἰς δυσμένειαν καὶ ἀντικατεστάθη. Οὐχ ἧττον, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ὑπατείας, ὁ Βοναπάρτης, ἐκτιμῶν τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετάς, ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς τῆς Δύσεως, ἥτις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του ἐνίκησε καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Ἄγγλους ἐκ Βρετάνης. Βραδύτερον ὁ Ναπολέων, αὐτοκράτωρ ἤδη, παρὰ τὴν δεδηλωμένην κατ' αὐτοῦ ἐχθρότητα τοῦ Βερναδόττη, τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου τῆς Γαλλίας, καὶ διώρισεν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς κατοχῆς τοῦ Ἀννοβέρου, μετὰ δύο δὲ ἔτη, εἰς ἀναγνώρισιν τῆς συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὰς νίκας τοῦ Οὔλμ καὶ τοῦ Αὐστερλίτσης, ὠνόμασεν αὐτὸν πρίγκιπα τοῦ Πόντε Κόρβο. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Πρωσσίας κατήγαγε τὴν νίκην τοῦ Ζάαλφελδ, προπαρασκευάσασαν τὸν θρίαμβον τῆς Ἰένας, καὶ καταδιώξας ἀποσυνθέσε τὸν πρωσσικὸν στρατόν, μετὰ τὰς μάχας τῆς Χάλλε καὶ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Βλύχερ, παρὰ τὴν Λυβέκκην (1806). Ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βάγκραμ, καθ' ἣν τὸ ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενον σῶμα ὑπέστη βαρείας ἀπωλείας, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ὅτι ἐκ προθέσεως δὲν ἀπέστειλεν αὐτῷ τὴν αἰτηθεῖσαν ἐνίσχυσιν, παρῃτήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν. Δὲν παρέμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺ ἰδιωτεύων, διότι ἡ ἀπόβασις τῶν Ἄγγλων κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν παρ' αὐτοῦ διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, στεφθεῖσαν, ἄλλως, ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, διὰ τῆς ἀνακτήσεως τοῦ Βάλχερεν καὶ ἄλλων τινῶν θέσεων καταληφθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τῶν τάξεων καὶ τῆς βουλῆς τῆς Σουηδίας ὡς διάδοχος τοῦ Καρόλου ΙΓ', ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος πρίγκιπος Καρόλου-Αὐγούστου τοῦ Ὁλστάϊν, ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογήν, ἀδείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ μεταβὰς εἰς Σουηδίαν υἱοθετήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὑπὸ τὸ ὄνομα πρίγκιψ *Κάρολος-Ἰωάννης*. Ἀναμιχθεὶς εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν ὡς συμβασιλεύς, προσεπάθησε, μετ' εἰλικρινοῦς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ πατρίδα, ἀφ' ἧς ἤθελε νὰ ἀποτρέψῃ τὰ δεινὰ νέων πολέμων, νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐγγυήσεις ἐκ μέρους τοῦ Ναπολέοντος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἀλλ' ἀπελπισθεὶς ὅτι ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα εἰς μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς του, διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τῆς Ρωσίας τὴν σύναψιν ἐνδεχομένης συμμαχίας κατὰ τῆς Γαλλίας. Χάρις εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας μετὰ τῆς Ρωσίας προσήρτησε βραδύτερον τὴν Νορβηγίαν. Ἐπί τινα χρόνον ἐτήρησεν ἐφεκτικὴν ἔναντι τοῦ Ναπολέοντος στάσιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Δουτσὲν νίκην αὐτοῦ κατὰ τῶν συμμάχων (1813), προσεχώρησεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὸν ἀντιγαλλικὸν συνασπισμόν, ἡγούμενος δὲ 100.000 Σουηδῶν, Πρώσσων καὶ Ρώσων κατήγαγε κατὰ τῶν στρατάρχων Οὐντίνο καὶ Νέϋ τὰς ἐν Μπέρεν καὶ Μέννεβιτς νίκας, αἵτινες προπαρεσκεύασαν τὸν θρίαμβον τῶν συμμάχων κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ ἱστορικὴν μάχην τῶν λαῶν. Οὐχ ἧττον, συμπονῶν τὴν πρώτην αὐτοῦ πατρίδα, οὐ μόνον δὲν ἐσυνέχισε τὴν καταδίωξιν τῆς ἡττηθείσης γαλλικῆς στρατιᾶς πέραν τοῦ Ρήνου, ἀλλὰ καὶ προσεπάθησε νὰ μετριάσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς καταστροφῆς, διὰ μυστικῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας μετέβη μετὰ τῶν συμμάχων εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγένετο ἐχθρικῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Στοκχόλμην ἐξηνάγκασε τὴν Δανίαν, ὅπως ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Κιέλου (1814), δι' ἧς ἡ Νορβηγία παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Σουηδίαν. Κατέβαλε δὲ τὴν χώραν ταύτην κατόπιν ἀγῶνος, καὶ τῷ 1818, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου ΙΓ', ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας. Ἀκολουθήσας πολιτικὴν αὐστηρῶς εἰρηνόφιλον, συνεκέντρωσε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν, εὐτυχήσας, δι' ἐπιτυχῶν μεταρρυθμίσεων καὶ διὰ μεγάλων ἔργων συγκοινωνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ διώρυξ τῆς Γκοτίας, ἡ ἑνοῦσα τὴν Βαλτικὴν μετὰ τῆς Βορείου θαλάσσης, νὰ καταστήσῃ τὴν Σουηδίαν ἀξιόζηλον κράτος, ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ καὶ εὐημερίας. Ὑπῆρξεν ὁ γενάρχης τῶν νῦν βασιλευουσῶν ἐν Νορβηγίᾳ καὶ Σουηδίᾳ δυναστειῶν. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὄσκαρ Α', ἐκ τῆς συζύγου του Ντεζιρὲ Κλαρύ, θυγατρὸς ἐμπόρου ἐκ Μασσαλίας καὶ γυναικαδέλφης τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου.

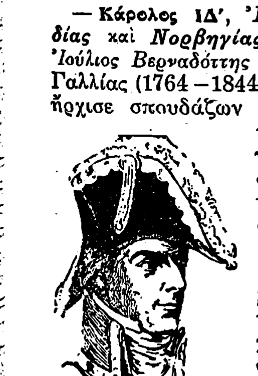

Κάρολος ΙΔ'.

— Κάρολος ΙΕ', βασιλεὺς τῆς ***Σουηδίας*** καὶ ***Νορβηγίας*** (1826—1872). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ὄσκαρ Α', ἤσκησε τὴν ἀντιβασιλείαν κατὰ τὰ δύο ἔτη τῆς ἀσθενείας τοῦ πατρός του, ὃν διεδέχθη ἀποθανόντα τῷ 1858. Θιασώτης τῆς σκανδιναυϊκῆς ἑνώσεως, παρέσχεν ἀμέριστον τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ ὑποστήριξιν εἰς τὴν Δανίαν κατὰ τὸν μετὰ τῆς Πρωσσίας πόλεμον (1864), διεμαρτυρήθη δὲ διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Γερμανίας κατάληψιν τοῦ Σλέσβιγ Ὁλστάϊν. Ἡ βασιλεία του ἐσημείωσεν εὐτυχῆ σταθμὸν ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τῶν ἡνωμένων βασιλείων. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς καὶ ποιητής. Ἐλλείψει ἀρρένων ἀπογόνων διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ὄσκαρ Β'. θ. κ.

— Κάρολος *Ντυράν* (Carolus Durand). Γάλλος ζωγράφος (1837—1917). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Σουασὸν ἐν Λίλλῃ, μετὰ ταῦτα δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρώμην. Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1866 διὰ τοῦ «Assassiné», πίνακος ἐκτελεσθέντος ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νῦν εὑρισκομένου εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Λίλλης. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἱσπανίαν τῷ 1868 ἐκόμισεν ἐκεῖθεν ἕνα «Ἅγιον Φραγκῖσκον τῆς Ἀσσίζης», ἄκρως ἐκτιμηθέντα. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος, τὸ δ' ἀριστούργημά του ἐν τῇ προσωπογραφίᾳ εἶναι «Ἡ κυρία μὲ τὸ χειρόκτιον» (1869). Τῷ 1904 ὁ Ντυρὰν ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, τῷ δὲ 1905 διεδέχθη ἐν τῇ διευθύνσει τῆς ἐν Ρώμῃ Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τὸν Εὐγένιον Γκιγιώμ. Τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἡ Ἐθνικὴ πινακοθήκη τῶν Ἀθηνῶν κέκτηται τὴν προσωπογραφίαν τῶν ἀδελφῶν Κορανιοῦ. ι. μ. π.

κάρολος (Carolus) */Νομισμ./*. Ὄνομα νομισμάτων ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, ἁπαντῶν εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τὰ νομίσματα ταῦτα ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ἡγεμόνων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων ἐκόπησαν. Ἐν Γαλλίᾳ ἀνεφάνησαν κατὰ πρῶτον ἐπὶ Καρόλου τοῦ Η' καὶ ἔφερον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν προσόψεως ἐν Κ, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἓν κρίνον καὶ ὑπερθεν στέμμα, εἰς δὲ τὸ περιθώριον κυκλοτερῶς τὰς λέξεις: +KAROLUS: FRANKORUM: REX, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης προσόψεως σταυρὸν ἀπολήγοντα εἰς στέμματα καὶ φέροντα εἰς τὰ ἐνδιάμεσα ἀνοίγματα τέσσαρας κρίνους καὶ εἰς τὸ περιθώριον τὰς λέξεις: +SIT: NOMEN: DNI: BENEDICTV. Ἐξαιρετικῶς ὀνομαστοὶ ἦσαν οἱ κάρολοι τοῦ δουκὸς τῆς Λωρραίνης, κοπέντες κατὰ πρῶτον ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' (1390—1431) καὶ φέροντες ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν προσόψεως τὸ στέμμα τῆς Λωρραίνης, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας σπάθην. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκόπησαν κατὰ πρῶτον ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α', ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Γ', Καρόλου τοῦ Δ' καὶ Καρόλου τοῦ Ε'. Οἱ ἱσπανικοὶ κάρολοι, ἐκ χαλκοῦ οἱ κοπέντες κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ἐκυκλοφόρουν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν καὶ τὴν Β καὶ ΒΑ Ἀφρικὴν καὶ ἀπετέλουν τὴν νομισματικὴν μονάδα συναλλαγῆς, ἥτις εἶχεν ἐπικρατήσει κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Οὗτοι ἐκαλοῦντο καὶ piastra de columnas ἢ columnaria, κυκλοφοροῦν δὲ ἔτι καὶ σήμερον, ὁλονὲν ὑποχωροῦντες πρὸ τῶν κινεζικῶν καὶ ἱσπανικῶν νομισμάτων καὶ πρὸ τοῦ ἴσης ἀξίας δολλαρίου. Μ. Δ. Β.

Καρόλου ***τάγματα***.—1) Τοῦ *Ἁγίου Καρόλου*, ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ Μονακό, ἱδρυθὲν τῷ 1858 καὶ περιλαμβάνον πέντε τάξεις. — 2) Τοῦ *Καρόλου Γ'*, βασιλικὸν καὶ διακεκριμένον παράσημον, ἱδρυθὲν τῷ 1171 πρὸς τιμὴν τῆς Ἀσπίλου Συλλήψεως καὶ ἀπονεμόμενον ἀρχικῶς εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς εὐγενεῖς, βραδύτερον δὲ εἰς πάντα διακρινόμενον ἐπὶ πολιτικῇ ἢ στρατιωτικῇ ἀρετῇ. — 3) Τοῦ *Καρόλου ΙΓ'*, σουηδικὸν παράσημον, ἱδρυθὲν τῷ 1811, περιλαμβάνον μίαν μόνην τάξιν, τὴν τῶν ἱπποτῶν, καὶ ἀπονεμόμενον μόνον εἰς τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ εἰς τοὺς ὑπάτους ἀξιωματούχους τοῦ ἐλευθέρου τεκτονισμοῦ κατ' ἀνώτατον ὅρον εἰς 30, ἐξ ὧν 27 λαϊκοὶ καὶ 3 κληρικοί. θ. κ.

Καρόλου ***ἀκρωτήριον*** (Charles Cape, προφ. *Τσάρλ 'ζ Κέϊπ*) */Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον ἐν τῇ χερσονήσῳ Λαβραδὸρ τοῦ Καναδᾶ, ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικωτέραν ἄκραν τῆς χερσονήσου. Δ. Σ. Δ.

— Καρόλου ***Βασιλέως Γῆ*** */Γεωγρ./*. Συστὰς νήσων Α. τῆς Σπιτσβέργης μεταξὺ 78° καὶ 77° Β. πλάτους καὶ 26° 5' καὶ 30° 5' Α. μήκους. Ἐμβαδὸν 315 χλμ. Δ. Σ. Δ.

Κάρολυ (Karoly), καὶ ***Νάντι-Κάρολυ*** (Nagy-Karoly) */Γεωγρ./*. Οὐγγρικὸν ὄνομα τῆς ἐν Ρουμανίᾳ πόλεως *Καρέϊ-μάρι* (βλ. λ.).

Κάρολυ (Karolyi, προφ. *Κάρολυ*, κόμιτες τοῦ ***Νάντι-Κάρολυ***. Εὐγενὴς οὐγγρικὴ οἰκογένεια, ἐκ Νάντι Κάρολυ ἐν τῇ κομιτείᾳ Σάτμαρ, κλάδος τῆς πατριᾶς τῶν Κάπλυον (Kaplyon), ἀναγούσης τὴν γενεαλογίαν της μέχρι τοῦ Ἄρπαντ, πρώτου ἐκλέκτορος τῶν Μαγυάρων, κατακτήσαντος τὴν Οὐγγαρίαν καὶ Τρανσυλβανίαν τῷ 895. Ἐκ τῆς νεωτέρας οἰκογενείας ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου ὁ *Μιχαὴλ Κάρολυ*, τῷ 1609. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι:

—1) ***Ἀλέξανδρος***, *κόμις τοῦ*—(1668—1753). Ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω. Ὑπῆρξε στρατηγὸς τοῦ πρίγκιπος Φραγκίσκου Ρακότσυ, ἐπολέμησε δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Τῷ 1741 ἐγένετο στρατάρχης.

—2) ***Ἀλοΐζιος***, *κόμις τοῦ*—(1825—1889). Ἱππότης τοῦ χρυσομάλλου δέρατος (τοῦ ἀνωτάτου ἐν Αὐστρίᾳ παρασήμου), μυστικοσύμβουλος τῆς αὐλῆς, διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος ἐν Βερολίνῳ (1860) εἶτα πρεσβευτὴς (1870), ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ τέλος πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ μέχρι τοῦ 1888, ὅτε ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας.

Ἀλουΐζιος Κάρολυ.

—3) ***Ἄρπαντ***, *κόμις τοῦ* —. Ἱστοριοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διευθυντὴς τῶν ἀρχείων τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κράτους ἐν Βιέννῃ, μετέπειτα (1909—1913 διευθυντὴς τοῦ οὐγγρικοῦ ἱστορικοῦ ἰνστιτούτου, ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὴν οὐγγρικὴν ἱστορίαν καὶ δὴ τὴν τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος, δημοσιεύσας πλείστας ἱστορικὰς μονογραφίας, ὡς καὶ ἀνεκδότους ἱστορικὰς πηγάς.

4) ***Μιχαήλ***, *κόμις τοῦ* —. Διαπρεπὴς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν τῷ 1901, ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς ἑνώσεως τῶν ἀγροτικῶν ἰδιοκτητῶν. Τῷ 1910 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1913 ἵδρυσε τὸ ὑπ' αὐτὸν

Digitized by Google

κόμμα, ἀγωνισθὲν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐπιτυχὸν τὴν καθιέρωσιν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἅμα τῇ ἐκρήξει ἐπαναστάσεως ἐν Οὐγγαρίᾳ, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ καισαροβασιλέως Καρόλου πρωθυπουργὸς καὶ ὑπέγραψεν ἐν Βελιγραδίῳ (13 Νοεμβρίου 1918) μετὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων τῆς Ἀνατολῆς, στρατάρχου Φρανσαὶ ντ' Ἐσπεραὶ τὴν συνθήκην τῆς ἀνακωχῆς. Τὴν 11 Ἰανουαρίου 1919 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἀνακηρυχθείσης δημοκρατίας τῆς Οὐγγαρίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν παροδικὴν ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος ὑπὸ τὸν Μπέλλα Κούν, ἀπρόθυμος ἄλλωστε εἰς τοὺς τότε δυσχερεῖς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του, ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν τὸν Μάρτιον καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου ἰδιωτεύει. Ἐδημοσίευσε γερμανιστὶ τὸ βιβλίον «Ἐναντίον ἑνὸς ὁλοκλήρου κόσμου» (1924). Θ. Κ.

Καρομεμφῖται /*Ἀρχ.*/. Οὕτως ἀπεκλήθησαν οἱ συνοικισθέντες ἐπὶ Ψαμμιτίχου Α' ἐπὶ τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου Ἴωνες καὶ Κᾶρες (βλ. λ. *Ἑλληνομεμφῖται).*

καρομηλιά (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κόμαρος ἡ κοινή*, ἡ κοινῶς λεγομένη *κουμαριά*.

κάρον (τὸ) Carum) /*Βοτ.*/· βλ. *κάρος*.

Καρὸν (Caron), ***Αὐγουστῖνος-Ἰωσήφ***. Γάλλος στρατιωτικός, γεννηθεὶς τῷ 1774 καὶ τυφεκισθεὶς ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1822. Καταταχθεὶς εἰς τὸ πεζικὸν διέπρεψε κατὰ τοὺς κυριωτέρους πολέμους τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐφελκύσας τὴν προσοχὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις τὸν προήγαγε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τούτου (1814—1815) ἀπετάχθη. Ἀνακαλυφθείσης τῆς συνωμοσίας τοῦ Μπελφὸρ (1821—1822) συνελήφθησαν πλεῖστοι φίλοι του, τοὺς ὁποίους ὁ Καρὸν ἐσκέφθη ν' ἀπελευθερώσῃ, ἀλλὰ κατηγγέλθη ὑπό τινων ὑπαξιωματικῶν, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐζήτησεν ὅπως αὐτὸς διατάξῃ τὸ πῦρ, ἀρνηθεὶς νὰ δεθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί του. Ὁ ἐσπευσμένος τυφεκισμὸς τοῦ Καρόν, μολονότι οὗτος εἶχεν ἀνακόψει τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατοδικείου, ἐχαρακτηρίσθη ὡς καθαρὰ δολοφονία. Μ. Ν. Δ.

Καρὸν (Caron) ***Ἰωάννης***. Γάλλος στρατιωτικὸς γεννηθεὶς περὶ τὸ 1821 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1876. Εἰσαχθεὶς τῷ 1841 εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, μετεπήδησε μετὰ διετίαν εἰς τὴν σχολὴν Ἐφαρμογῆς τοῦ Metz, ὁπόθεν ἐξῆλθεν ὡς ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1853 προήχθη εἰς λοχαγόν. Ὡς ἀπεσπασμένος εἰς τὸ ἐργοστάσιον πολεμικοῦ ὑλικοῦ τοῦ Châtellerault, ἐμελέτησε τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν ὅπλων καὶ τῷ 1854 ἐγένετο βοηθὸς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Παρισίων. Τῷ 1853 προεβιβάσθη εἰς διευθυντὴν τοῦ ἐργαστηρίου τούτου καὶ παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Καρὸν ἠσχολήθη, ὡς χημικός, μὲ ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ μαγνησίου, τοῦ σιλισίου, ἐπὶ τῆς τεχνητῆς κατασκευῆς ρουβινίων, σαπφείρων καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κόπων του ἀφιέρωσεν ὁ Καρὸν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ χάλυβος, τῆς συνθέσεώς του, τῶν μέσων τῆς χρησιμοποιήσεώς του εἰς τὴν βιομηχανίαν πολέμου κ.λ.π. Ἀνακοίνωσίς του σχετικὴ προελθοῦσα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ χάλυβος μελετῶν καὶ ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τῶν Βρυξελλῶν ἐβραβεύθη. Ἐπίσης μεταξὺ τῶν πρωτοτύπων ἐργασιῶν του συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα παράγονται κατὰ τὴν μεῖξιν τοῦ σιδήρου μετ' ἄλλων μετάλλων, ἥτις θεωρεῖται κλασσικὴ εἰς τὸ εἶδός της. Ἐμελέτησεν ἐπισταμένως ὅλας τὰς μεταλλουργικὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος, καὶ αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι του ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία μεγάλων προόδων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τοῦ σιδήρου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων (1870—1871) ἔχων τὸν βαθμὸν ἀντισυνταγματάρχου, εἰργάσθη μετ' ἀφοσιώσεως.

—**Καρὸν** (Caron), ***Ρόζα-Λουκίλη Μενιὲ*** (Meuniez). Γαλλὶς ἀοιδός, γεννηθεῖσα τῷ 1857. Ἀπόφοιτος τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον τῷ 1882 ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Μονναὶ τῶν Βρυξελλῶν. Ἀργότερον προσελήφθη εἰς τὴν Ὀπερὰ τῶν Παρισίων, ἐνῷ ταυτοχρόνως διωρίζετο ἐπί τινα καιρὸν καὶ καθηγήτρια τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ Ὠδείῳ. Ἡ Καρὸν ἦρε πραγματικὰς ἐπιτυχίας ἐν τοῖς ἔργοις: «Φάουστ», «Φιδέλιο», «Φράϊσουτς», «Ταγχώυζερ», «Λόεγκριν» καὶ ἰδίως εἰς τὰ μελοδράματα: «Σιγκὺρ» καὶ «Σαλαμπὸ» τοῦ Ρεγυὲρ καὶ «Ζοσελὲν» τοῦ Γκοντάρ. Γ. Σ.

—**Καρὸν** (Caron), ***Φίλιππος***. Μουσικοσυνθέτης τῆς μεγάλης πολυφωνικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὸ 1420. Φαίνεται ὅτι ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Ντυφαὶ καὶ ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ὄκεγκεμ, Μπενσοὰ κλπ. Ἐκ τῶν συνθέσεών του σῴζονται ἐν χειρογράφῳ τέσσαρες τετράφωνοι λειτουργίαι καὶ μερικὰ τρίφωνα καὶ τετράφωνα τραγούδια. Γ. Σ.

Καρὸν (οἱ) (Carons). Φυλὴ ἀνθρωποφάγων κατοικοῦσα τὴν βορειοδυτικὴν περιοχὴν τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ ἡ ὁποία ὁσημέραι ἐκλείπει. Εἶναι βραχύσωμοι, ἀλλ' εὔρωστοι, καὶ ἔχουσι τὸ δέρμα μέλαν καὶ τὴν κόμην οὔλην. Κατὰ τὸν Ράφφραιυ ἡ φυλὴ αὕτη προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως Νιγριτῶν μετὰ Παπούων. Μ. Ν. Δ.

καρόνες (οἱ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σμύρνιον τὸ ὀρφανίδειον* (Smyrnium Orphanidis), κοινῶς *ἀγριοσέλινον*.

καρόνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/· βλ. *καρώνιον*.

Καρόνι (Caroni) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Βενεζουέλας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ὀρενόκου. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πακαράϊμπο, διευθύνεται ἐκ Ν. πρὸς Β. καὶ μετὰ ροῦν 844 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Ὀρενόκον πρὸ τῆς πόλεως Σιουντὰνδ-Βολιβάρ. Μολονότι ἔχει ἄφθονα ὕδατα, ἐν τούτοις, λόγῳ τῶν ἐν αὐτῷ πολυαρίθμων βράχων, δὲν εἶναι πλωτός. Μ. Ν. Δ.

Καρόνια (Caronia) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μεσσήνης. Κάτ. 5680. Ἔχει ἐλαιοτριβεῖα καὶ παράγει οἴνους καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει μέγα δάσος δρυῶν, πτελεῶν, μελιῶν κτλ., ἐκτεινόμενον ἐπὶ μήκους 400 χλμ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὑπῆρχεν ἡ πόλις *Καλὴ Ἀκτὴ* ἢ *Καλακτή*, κτισθεῖσα κατὰ τὸ 450 π. Χ. Μ. Δ. Β.

Καρὸντ /*Γεωγρ.*/. Μικρὸν αὐτόνομον κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Καλαχάντι*).

Καροπλέσι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὰς ΒΑ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πτέρη. Κάτ. (1928) 537. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Ἀγάθη*, *Γιαννουσέϊκα* καὶ *Κωκέϊκα*, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ 937 (1928) κατοίκους. Χ. Δ.

Καρόπολις /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Καρίας, ἥτις φαίνεται ταυτιζομένη πρὸς τὴν *Μηνῶν κώμην* (*Ἀθην.* Β, 43). Σ. Ε. Λ.

Καρόρα /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βενεζουέλας ἐν τῇ πολιτείᾳ Λάρα, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος Τόρρες, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σαλαμάνκα τῷ 1572 ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ἐλαστικοῦ κόμμεως καὶ ἀρωματικῶν ρητινῶν. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς καλλιεργεῖται καφές, ζαχαροκάλαμον καὶ καπνός. Κάτ. 8.000. Μ. Ν. Δ.

Καρόρης. Ὄνομα ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας, ἀναφερομένης ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μεταξὺ τῶν διακριθέντων μελῶν της ἀναφέρονται ὁ *Δημήτριος*, ἀκμάσας κατὰ τὰ 1730 καὶ σταλεὶς ἐπανειλημμένως ὡς βεκίλης (ἀντιπρόσωπος) εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ *Ἀντώνιος*, νοτάριος τῆς δημογεροντίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1823, ὁ *Δημήτριος*, ἀγωνιστής, ὁ *Νικόλαος*, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1806, γνωστὸς ὡς λογιώτατος διδάσκαλος. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας. Τὸ ἡμερολόγιόν του περὶ τῆς πολιορκίας ἀπὸ Ἰουνίου 1826 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1827, περιέχον σπουδαίας πληροφορίας, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν ἀρχεῖον Ἰ. Βλαχογιάννη. Γ. Δ. Κ.

κάρος (ὁ)· βαθὺς ὕπνος, ληθαργία· || σκότωσις, ζάλη.
—/*Ἰατρ.*/· Βλ. *κάρωσις*.

κάρος (ὁ) (Carum) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκιαλιανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον 22 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Σιβηρίας καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, φέροντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνὸν καυλόν. Κυριώτερα εἴδη, ὧν τινα ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι: *κάρος ὁ ναρθηκόφυλλος* (Carum ferulaefolium), ἔχων ρίζαν ἐδώδιμον, *κάρος ὁ ἀκρωτηριανὸς* (Carum capense), ἰθαγενὲς τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος· *κάρος ὁ γαιρδνέρειος* (Carum gairdneri), ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς· *κάρος ὁ κοπτικὸς* (Carum copticum ἢ Ajowan ἢ Ptychotis ajowan), ἰθαγενὲς τῆς Ἀνατολῆς· οἱ καρποί του δι' ἀποστάξεως μεθ' ὕδατος παρέχουσιν αἰθέριον ἔλαιον· *κάρος ὁ παχύρριζος* (Carum bulbocastanum incrassatum), ἰθαγενὲς τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἱσπανίας, φέρον κονδυλώδεις ρίζας ἐδωδίμους· *κάρος ὁ κυμινοειδὴς* (Carum ἢ Bunium carvi), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, ἔχον ἀρωματικὰ σπέρματα (semina carvi) *κάρος ὁ ροξβούργειος* (Carum roxburghianum), ἰθαγενὲς τῆς Νοτίου Ἀσίας, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζεται, ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως, συνηθέστατον ἄρτυμα καλούμενον curry· *κάρος ὁ βολβοκαστανώδης* (Carum bulbocastanum ἢ Bunium bulbocastanum), ἰθαγενὲς τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς· ἔχει βλαστοὺς καὶ κονδυλορρίζας λαχανευομένας καὶ σπέρματα ἀρωματικά. Κ. ΠΑΠ.

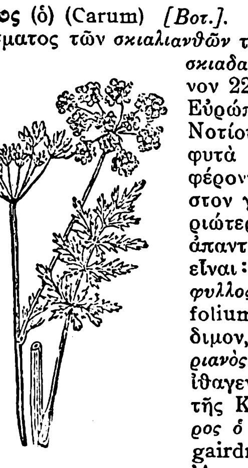
Κάρος.

— ***κάρου ἔλαιον*** (Oleum carvi) /*Φαρμ.*/. Εἶναι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν τῶν σπερμάτων τοῦ κάρου. Οἱ ἐναπομένοντες ἐκ τῆς ἀποστάξεως πλακοῦντες χρησιμεύουν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ὁλλανδικῶν τυρῶν ἢ ὡς λίπασμα πλούσιον εἰς ἄζωτον. Εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, εὐκίνητον, εἰδικῆς ἀρωματικῆς ὀσμῆς καὶ γεύσεως, εἰδικοῦ βάρους 0,906 ἕως 0.915, ἀντιδράσεως οὐδετέρας, διαλυτὸν εἰς αἰθέρα, ἀλκοόλην, πετρελαϊκὸν αἰθέρα, λιπαρὰ καὶ αἰθέρια ἔλαια. Ὑποβαλλόμενον εἰς κλασματικὴν ἀπόσταξιν δίδει καρβόνην, ἥτις χρησιμεύει εἰς τὴν ποτοποιίαν, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα συστατικὰ τοῦ ἐλαίου χρησιμεύουν πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων καὶ πρὸς παρασκευὴν τοῦ λιμονενίου. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ κάρου δίδεται ὡς ἀντιφυσῶδες καὶ εὐστόμαχον φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

— ***κάρου σπέρματα*** (Semina carvi) /*Φαρμ.*/. Προέρχονται ἐκ τοῦ φυτοῦ Carum carvi. Τὸ φυτὸν τοῦτο φύεται ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει καὶ κηπεύεται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ ἐν Σιβηρίᾳ, Καναδᾷ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Τὸ φυτὸν κόπτεται ὅταν ὡριμάσωσιν οἱ καρποὶ αὐτοῦ, ξηραίνεται ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ εἶτα διὰ λικμήσεως ἀφαιροῦνται οἱ καρποί, οἵτινες κοσκινίζονται καὶ φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς σάκκους τῶν 50 καὶ 100 χιλιογρ. βάρους. Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνονται τὰ σπέρματα τοῦ κάρου ἀναλόγως τῶν τόπων τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὑποδιαιροῦνται εἰς πλείονας ποικιλίας ἀναλόγως τοῦ χρώματος, τοῦ ἀρώματος, τοῦ μεγέθους καὶ τῆς περιεκτικότητός των εἰς αἰθέριον ἔλαιον. Τὸ χρῶμα αὐτῶν εἶναι τεφροσοκολατόχρουν ἢ κιτρινόφαιον. Τὰ σπέρματα τοῦ κάρου δέον νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς κλειστῶν χώρων εἰς λευκοσιδηρᾶ κυτία. Νοθεύονται συνήθως διὰ τῶν σπερμάτων τοῦ κυμίνου, ἅτινα εἶναι μεγαλύτερα καὶ διαφόρου ὀσμῆς, καὶ διὰ τῶν τοῦ αἰγοποδίου. Ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησιμεύουν ὡς κόνις ἢ καταπότια ἢ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψήματος ἢ ἐκχύματος ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, γαλακταγωγὸν καὶ ἀντιφυσῶδες. Ὁ Διοσκορίδης καὶ ὁ Πλίνιος περιέγραψαν εἶδος τοῦ κάρου παραπλήσιον πρὸς τὸ ἀνωτέρω. Σπέρματα κάρου ἀνευρέθησαν καὶ εἰς τὰς σαρκοφάγους τῶν Αἰγυπτίων. Κ. Γ. Μ.

Κάρος /*Παραλ. Γεωγρ.*/ Ἡ κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας ὀνομασία (ἀντὶ τῆς ὀρθῆς *Κέρος*) νήσου κειμένης καταμεσῆς τῶν Κουφονησίων καὶ ΝΔ τῆς Ἀμοργοῦ ἐσχατιᾶς. Σ. Ε. Λ.

Κάρος (Carus), ***Μᾶρκος-Αὐρήλιος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ κατὰ τὰ ἔτη 282—283 μ. Χ. Ἐγεννήθη ἐν Ἰλλυρίᾳ ἢ Ναρβωνίτιδι Γαλατίᾳ, διελθὼν δὲ πλεῖστα ἀξιώματα ἐγένετο ὕπαρχος τῆς αὐλῆς (praefectus praetorii) τοῦ αὐτοκράτορος Πρόβου, τὴν θέσιν του δὲ ταύτην ἐκμεταλλευόμενος συνωμότησε κατὰ τοῦ Πρόβου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 282. Βαδίζων κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπληροφορήθη τὴν σφαγὴν τοῦ Πρόβου παρὰ τὸ Σίρμιον, τότε δὲ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του αὐτοκράτωρ. Περίφημος κατέστη ἡ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατεία του, εἰς ἣν ὡς συμβοηθὸν παρέλαβε τὸν υἱόν του Νουμεριανόν. Διελθὼν τὴν Μεσοποταμίαν κατέλαβε τὴν Σελεύκειαν καὶ Κτησιφῶντα, πρωτεύουσαν τοῦ περσικοῦ βασιλείου, προσαγορευθεὶς ἀπὸ τῶν νικῶν του *Παρθικὸς* καὶ *Περσικός*. Ἀπέθανεν αὐτόθι κατὰ τὴν διάρκειαν θυέλλης, καθ' ἣν ἐνεπρήσθη ἡ σκηνή του (Δεκέμβριος 283). Διαδόχους κατέλιπετοὺς υἱούς του Νουμεριανὸν καὶ

Μᾶρκος Αὐρήλιος Κάρος.
[Ἐξ ἐγγλύφου παραστάσεως ἐπὶ πολυτίμου λίθου].

Χρυσοῦν νόμισμα τοῦ Αὐρηλίου Κάρου.
[Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ τίτλου Imp(erator) C(aesar) M(arcus) Aur(elius) Carus Aug(ustus), ὄπισθεν δὲ ἡ Τύχη (Fortuna) κρατοῦσα κέρας Ἀμαλθείας.]

Digitized by Google

Αὐρήλιον Καρῖνον, οὓς εἶχε προσλάβει συμβασιλεῖς προτοῦ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Π. Ν. Π.

Κάρος (Carus), *Ἐρνέστος-Αὔγουστος.* Γερμανὸς χειρουργὸς (1797—1854). Τῷ 1829 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, τῷ δὲ 1834 τακτικὸς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν Dorpat. Ἐδημοσίευσε διάφορα εἰδικὰ ἄρθρα εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Smidt. Ο. Ρ.

— **Κάρος** (Carus), *Ἰούλιος-Βίκτωρ.* Διάσημος Γερμανὸς ζῳολόγος, υἱὸς τοῦ Ἐρνέστου Αὐγούστου, γεννηθεὶς τῷ 1823. Τῷ 1851 ἐγένετο ὑφηγητὴς ἐν Λειψίᾳ καὶ τῷ 1853 καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς ἀνατομικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ ζῳολογικοῦ ἰνστιτούτου. Τῷ 1873 ἐδίδαξε τὴν ζῳολογίαν εἰς Ἐδιμβοῦργον καὶ τῷ 1874 ἐκλήθη πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Wyville Thomson εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς τοῦ Challenger. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Σύστημα μορφολογικὸν τῶν ζῴων καὶ εἰκόνες ἀνατομικαί» (1853, 1857), «Ζῳολογία» (Λειψία 1863—1875, εἰς 2 τόμ.), «Ἱστορία τῆς ζῳολογίας» (Μόναχον 1872, «Prodromus Faunae mediterraneae» (1885—1893). Ἐξέδωκε προσέτι μετὰ τοῦ Engelmann δίτομον ζῳολογικὴν βιβλιογραφίαν (1861), ἵδρυσε τῷ 1878 τὸ περιοδικὸν «Ζῳολογικὸς Μηνύτωρ» καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Δαρβίνου (1868—1882). Ο. Ρ.

— **Κάρος** (Carus), *Κάρολος-Γουσταῦος.* Διάσημος Γερμανὸς φυσιολόγος καὶ ἰατροφιλόσοφος (1789—1869) Διορισθεὶς ὑφηγητὴς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Λειψίας, ἐδίδαξε συγκριτικὴν ἀνατομικήν, τῷ 1815 διηύθυνεν ἐν Δρέσδῃ εἰδικὸν ἰνστιτοῦτον μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοὺς κλάδους τούτους τῆς ἰατρικῆς. Τῷ 1827 ἐδίδαξεν ἀνθρωπολογίαν καὶ ψυχολογίαν, διακριθεὶς συνάμα καὶ εἰς ἄλλα διάφορα ἀλλήλων πεδία δράσεως, ὡς φιλόσοφος, τεχνοκρίτης καὶ ζωγράφος τοπίων. Ἡ κυριωτέρα του θεωρία εἶναι ὁ αἰσθητικὸς πανθεϊσμὸς ἢ μᾶλλον παμψυχισμὸς ἐν τῇ φύσει. Ἡ μορφολογικὴ διάπλασις τῶν ὀργανισμῶν δὲν ἐξηγεῖται εἰμὴ ὡς προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἐργασίας τῆς ψυχῆς, ὡς ἀσυνείδητος ψυχικὴ λειτουργία. Ἐπίσης παραδέχεται τελεολογίαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἂν ὄχι ὡς ἔγκυρον ἑρμηνείαν τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων, ἀλλ' ὡς γενικὴν κατεύθυνσιν. Διὰ τῶν ἰδεῶν του τούτων καὶ τῆς ἀντιδράσεώς του πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπροσώπου θεοῦ καὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Ἑγέλου, ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ Φίχτε καὶ συνειργάσθη μαζί του εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν (1837) περιοδικὸν τῆς φιλοσοφίας καὶ θεωρητικῆς (spekulative) θεολογίας, ὅπερ σκοπὸν εἶχε μεταξὺ ἄλλων «νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν λύσιν τῶν δογματικῶν προβλημάτων διὰ τῆς φιλοσοφικῆς των διατυπώσεως καὶ ἐπεξεργασίας». Ἐκτὸς τῶν πολυπληθῶν συγγραμμάτων ἐπὶ ζητημάτων τῆς εἰδικότητός του, ἔγραψε καὶ γενικώτερα φιλοσοφικά, ψυχολογικὰ καὶ ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὰ ἀναφέρομεν εἰς τὰς μεταφυσικὰς μελέτας, πολὺ διαδεδομένας τότε: «Vorlesungen über Psychologie» (1831), «Psyche, zur Entwicklungsgeschichte der Seele» (1846), «Physis. zur geschchte des leiblichen Lebens» (1851), «Über Lebensmagnetismus» (1857), «Natur und Idee. oder das Wordende und sein Gesetz» (1861), «Über Grund u. Bedentung der verschiedeuen Formen der Hand in verschiedeuen Personen» (1846), «Symbolik der meuschlichee Gestalt» (1852), «Vorgleichende Psychologie oder Geschichte d Seele in d. Reibenfolge d. Tierweet» (1866), «Die Lebenskunst nach den Inschriften d. Tempels von Delphi» (1863). Ἡ Ἰατρικὴ Ἀκαδημία τῶν Παρισίων ἀπένειμεν αὐτῷ χρυσοῦν μετάλλιον διὰ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν νυμφῶν τῶν νευροπτέρων ἐντόμων. Ε. Λ.—Ο. Ρ.

Καρὸς *κῆποι* [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ὀνομασία κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον τῆς *Καρίας* τοῦ Εὐξείνου. Σ. Ε. Λ.

καρόσυκα (τὰ) [Βοτ.]. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας τοῦ φυτοῦ *συκῆς* (Figus). Κ. ΠΑΠ.

καροτένιον (τό), ἢ *καροτίνη* [Ὀργ. Χημ.]. Φυσικὸν κίτρινον χρῶμα, ἀπαντῶν εἰς τὰ καρότα καὶ πλεῖστα ἄλλα φυτά. Ἔχει τὸν τύπον $C_{40}H_{56}$ καὶ εἶναι ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ πιθανῶς φουλβενικῆς συντάξεως. Σ. Γ.

καρότο (τὸ) [Βοτ.]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δαῦκος ὁ καρωτὸν* (Daucus carota) Κ. ΠΑΠ.

Καρουάγκας (λατιν. Carvancas) [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ὀροσειρὰ τοῦ Νωρικοῦ (Αὐστρία), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β' 13, 1), διαχωρίζουσα τὴν Ἰστρίαν ἐκ τῶν ΝΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. Εἶναι τὰ σημερινὰ ὄρη τοῦ Karst, ἐκτεινόμενα μεταξὺ Καρνιόλας καὶ Ἰστρίας. Α. Θ. Σ.

Καρουάρ (Karwar) [Γεωγρ.]. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Καρβάρ*).

Καρουζ (Carouge) [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Γενεύης ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ἄρβ. Ἔχει χυτήρια σιδήρου καὶ μηχανουργίαν. Κάτ. 7.800. Μ. Ν. Δ.

Καρουζ (Carouge), *Βερτράνδος-Αὐγουστῖνος.* Γάλλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Ντὸλ τῷ 1741 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1798. Φίλος ὢν τοῦ Λαλάνδου, τὸν ἐβοήθησεν εἰς διαφόρους ὑπολογισμοὺς ἀναφερομένους κυρίως εἰς τὴν δεκαδικὴν ἀναγωγὴν τῶν ἀστρονομικῶν πινάκων καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν «Connaissance des temps» τῶν ἐτῶν 1781, 1789 καὶ 1798 ποικίλας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν παραλλάξεων. Εἰς τὴν αὐτὴν συλλογὴν τοῦ 1801 περιέχονται αἱ τελευταῖαί του ἐργασίαι περὶ τῶν φάσεων τῆς Σελήνης. Ἐπίσης συνειργάσθη εἰς τὴν «Οὐρανίαν σφαῖραν» τοῦ Ντελαμάρς. Ὑποχρεωμένος ν' ἀπασχολῆται μὲ ἐργασίας ἀσχέτους πρὸς τὴν ἐπιστήμην του διὰ νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐπέτυχε τῷ 1795 νὰ διορισθῇ γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων καὶ νὰ συνεχίσῃ οὕτω τὸ ἐπιστημονικόν του στάδιον μετά τινος ἀνέσεως.

Καρουζανά, Ἐπάνω— [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 68. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κάτω Καρουζανὰ* καὶ *Μπιτζαριανό.* Χ. Δ.

— **Καρουζανά, Κάτω—** [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπάνω Καρουζανῶν τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 121. Χ. Δ.

Καροῦζο (Caruso), *Ἐρρῖκος.* Διάσημος Ἰταλὸς ὀξύφωνος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Νεαπόλει (1873—1921). Κατόπιν σχετικῶν σπουδῶν ὑπὸ τὸν Λαμπέρτι καὶ τὸν Κονκόνε ἔκαμε τὴν πρώτην ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ἐμφάνισιν διὰ τοῦ μελοδράματος τοῦ Μορέλλι «L' Amico Francesco». Οἱ θρίαμβοί του ἐσυνεχίσθησαν τῷ 1896 ἐν Νεαπόλει ὅπου ἔπαιξε τὴν «Τζοκόντα», τὴν «Φαβορίτα» καὶ τὴν «Τραβιάτα», καὶ κατόπιν καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως ἐν Μιλάνῳ, ἔνθα ἔλαβε τὸ ἐπίσημον χρίσμα. Ἐπισκιάσας μετ' ὀλίγον ὅλους τοὺς ἀοιδοὺς τῆς πατρίδος του, ἐγνώρισε δόξαν οἵαν ἐλάχιστοι τῶν συγχρόνων καλλιτεχνῶν τοῦ ᾄσματος. Τὰ ταξίδιά του ἐν Πετρουπόλει, Μόσχᾳ, Βαρσοβίᾳ, Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Ἀμερικῇ ὑπῆρξαν συνεχεῖς θρίαμβοι. Τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα παρέμειναν ἱστορικαὶ αἱ ἐμφανίσεις του μετὰ τῆς Γκάλλι-Κοῦρτσι, τοῦ Τίτα-Ροῦφφο καὶ τοῦ Σαλιάπιν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἡγεμονικὰς ἀπολαυάς, ἃς εἶχεν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ, συχνάκις ἐπανήρχετο ἐν Εὐρώπῃ καὶ δὴ ἐν Ἰταλίᾳ, πάντοτε ἀποθεούμενος. Ἡ φωνὴ τοῦ Καροῦζο ἐφημίζετο διὰ τὸ ὑπέροχον χρῶμά της, τὴν διαύγειαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν, ἐμφανίζουσα ἅμα τὸ σπάνιον κρᾶμα λυρισμοῦ καὶ δραματικότητος. Τὰ ἔργα εἰς ἃ κυρίως διεκρίθη ἦσαν: ἡ «Ἀϊδᾶ», ἡ «Τραβιάτα», ὁ «Ριγολέττος», ἡ «Κάρμεν», ἡ «Καβαλλερία ρουστικάνα», οἱ «Ἀλιεῖς τῶν Μαργαριτῶν», ἡ «Τζοκόντα», ἡ «Ἴρις», ἡ «Μανὸν» τοῦ Μασενέ, ἡ «Μανὸν» τοῦ Πουτσίνι κλπ. Ἡ ὑπέροχος φωνή του ἀπηθανατίσθη εἰς ἀπειρίαν φωνογραφικῶν δίσκων. Ὁ Καροῦζο ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ ἱκανώτατος γελοιογράφος. Γ. Σ.

Ἐρρῖκος Καροῦζο.

— **Καροῦζο** (Caruso), *Λουδοβῖκος.* Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης τῆς σχολῆς Νεαπόλεως (1754—1822), ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὸ θέατρον, ὅπερ ἐπροίκισε μὲ 56 μελοδράματα. Ἐκτὸς τούτων ὁ Καροῦζο ἔγραψε 4 μεγάλα ὀρατόρια, καντάτας, λειτουργίας κλπ. Γ. Σ.

Καροῦζος, Χρῆστος. Ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος γεννηθεὶς τῷ 1900 ἐν Ἀμφίσσῃ, σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐν Εὐρώπῃ. Εἰσῆλθε τῷ 1919 εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1925 ὑπηρετεῖ ὡς ἔφορος ἀρχαιοτήτων, κατ' ἀρχὰς τῆς Θεσσαλίας, εἶτα δὲ τῆς Βοιωτίας, Εὐβοίας καὶ Φθιωτιδοφωκίδος. Ἐργασίαι του ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς διαφόρους τόμους τοῦ «Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου» καὶ εἰς ἄλλα περιοδικά, ἑλληνικὰ καὶ ξένα. Εἰς ἴδια βιβλία ἔχουν ἐκδοθῆ μικρὸς ὁδηγὸς τοῦ Ἀμφιαρείου τοῦ Ὠρωποῦ καὶ μετάφρασις του τῆς ἐπιτόμου ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας τοῦ Krumbacher. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

καροῦκλες (οἱ) [Βοτ.]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κράμβη ἡ λαχανώδης.*

καροῦλα (ἡ), *καρούλι* (τὸ) κτλ. βλ. *καρροῦλα, καρροῦλι* κτλ.

Καρούλλι (Carulli), *Φερδινάνδος.* Διάσημος Ἰταλὸς κιθαριστὴς (1770—1841), συνθέσας καὶ πλείστας μεθόδους καὶ ἔργα διὰ τὸ ὄργανόν του (μέθοδον κιθάρας, ἔργον 241, κοντσέρτα καὶ συνάττας, νυκτερινὰ διὰ κιθάραν καὶ κλειδοκύμβαλον κτλ.). Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ ἐγχειρίδιον «Ἡ ἁρμονία ἐφηρμοσμένη εἰς τὴν κιθάραν» (1825). Ὁ υἱός του Καρούλλι, *Γουσταῦος* (1801—1876), διεκρίθη ἐπίσης ὡς συνθέτης καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος. Τὸ μελόδραμά του «Οἱ τρεῖς σύζυγοι» ἐπαίχθη τῷ 1825 ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Σκάλας τοῦ Μιλάνου. Γ. Σ.

καρούμπα (ἡ), ἢ *καρούμπαλο* (τό)· δημώδης ὀνομασία τοῦ οἰδήματος τοῦ σχηματιζομένου ἰδίᾳ εἰς τὴν κεφαλὴν λόγῳ πλήγματος· ἄλλως *καροῦλα* (βλ. λ.).

Καρούμπαις [Παραλ. Γεωγρ.]. Κόλπος σχηματιζόμενος εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Κρήτης, εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Σητείας, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Πλάκας καὶ Τραγοστάλου. Ν. ΚΛΣ.

Καρούμπαλι [Γεωγρ.]. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Ἀνθοχώρι* (βλ. λ.).

Καρούμπαλο [Γεωγρ.]. Νησὶς τοῦ Κορινθιακοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀντικύρρας (πλάτ. 38° 17' 40'' Β, μῆκ. 22° 40' 40'', χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), γνωστὴ καὶ ὡς *Δασκαλειό.*

Καρούμπας [Θεατρ.]. Τύπος Ἀθηναϊκοῦ μόρτη, τῆς νεοελληνικῆς κωμῳδίας, εἰσαχθεὶς τὸ πρῶτον ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ συγγραφέως Ἰωάν. Πρινέα εἰς τοὺς «Ἀπάχηδες τῶν Ἀθηνῶν». Ὁ τύπος ἐλήφθη ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἔκ τινος Πειραιώτου λαχανοπώλου, μόρτη συγχρόνως, *Καρούμπαλο* καὶ κατὰ συγκοπὴν *Καρούμπα* ἐπονομαζομένου, διὰ τὸν λόγον, ὅτι, κατὰ περίεργον ὅλως σύμπτωσιν, κατὰ τὰς λωποδυτικάς του ἐπιχειρήσεις, σκοντάπτων ἐκτύπα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ μετώπου του, ὅπερ διὰ τοῦτο ἔφερε διαρκῶς μεγάλον ἐξόγκωμα, καρούμπαλο παρὰ τῷ λαῷ λεγόμενον. Φίλος καὶ συμπράκτωρ αὐτοῦ εἶναι ὁ *Καρκαλέτσος* (βλ. λ.). Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

κάρουμπος (ὁ) [Βοτ.]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νάρθηξ ὁ τιγγιτανός.*

Καρούν. Μυθικὸν πρόσωπον τῶν ἀραβικῶν καὶ μουσουλμανικῶν παραδόσεων, σύγχρονον τοῦ Μωϋσέως, διάσημον διὰ τὸν πλοῦτόν του, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε χάρις εἰς τὰς χημικὰς γνώσεις του. Ἀρνηθεὶς ὅμως νὰ καταβάλῃ τὸν φόρον τῆς δεκάτης, τὸν ὁποῖον ἐζήτησεν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Καροὺν ἐξετέθη εἰς τὴν κατάραν τούτου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὅλα τὰ πλούτη του κατεπόθησαν ὑπὸ τῆς γῆς. Φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ *Κόρρε* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ν. Μ.

Καρούν [Γεωγρ.]. Ποταμὸς τῆς Περσίας πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Ζερδὲ-Κούχ, κειμένου εἰς τὴν χώραν τῶν Βαχτιάρων, εἰς ἀπόστασιν 180 μιλλίων ἀπὸ τοῦ Ἰσπαχάν. Εἰς τὸν ἄνω ῥοῦν αὐτοῦ καλεῖται *Ἀμπ-ι-Κουράγκ*, εἰσδεχόμενος δὲ πολλοὺς παραποτάμους λαμβάνει τὸ ὄνομα *Καροὺν* (*Ρίο-Καρόμ* κατὰ τοὺς Πορτογάλους συγγραφεῖς τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος), ὢν πλέον πλωτὸς κάτω τῆς πόλεως Ἀχβάζ. Ἐκβάλλει εἰς τὸ Σὰτ-ελ-ἄραμπ (τὸν Πασιτιγρην), παρὰ τὴν πόλιν Μοχαμμαρᾶ, 32 χιλιόμετρα κάτωθεν τῆς Βασόρας, μετὰ ῥοῦν 752 χιλιομέτρων. Ἀπὸ τοῦ 1880 ὁ κάτω ῥοῦς αὐτοῦ ἠνοίχθη εἰς τὴν διεθνῆ ναυτιλίαν. Ν. Μ.

— **Καροὺν** [Γεωγρ.]. Λίμνη ἐν Αἰγύπτῳ (βλ. λ. *Μπίρκετ-ἐλ-Κερούν*).

Καρούπανο (Carupano) [Γεωγρ.]. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Βενεζουέλας ἐν Ν. Ἀμερικῇ, ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς τῆς χερσονήσου Πάρια μετὰ λιμένος εἰς τὴν θάλασσαν τῶν Ἀντιλλῶν. Διεξάγει σημαντικώτατον ἐμπόριον σακχάρεως καὶ κακάου ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς εὑρέθησαν μεταλλεῖα χρυσοῦ, πλατίνης, μολύβδου καὶ ἀργύρου. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ὑπάρχουσι καὶ θειοῦχοι πηγαὶ θερμοκρασίας 77°. Κάτ. 12.500. Μ. Ν. Δ.

καρούπι (τὸ) [Βοτ.]. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κερώνια* (βλ. λ.), κοινότερον καλουμένου καὶ *χαρούπι.* Κ. ΠΑΠ.

καρουπιά (ἡ) [Βοτ.]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *δᾶ ἡ ἥμερος* καὶ *κερατέα ἡ ἀγρία*, ἄλλως *χαρουπιά.* Κ. ΠΑΠ.

Καροὺρ (Karur) [Γεωγρ.]. Πόλις καὶ διοικητικὴ ὑποδιαίρεσις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Τριχινοπόλεως τῆς Μαδράς, ἀπέχουσα 70 χλμ. ΒΔ τῆς Τριχινοπόλεως. Κάτοικοι τῆς ὑποδιαιρέσεως 245.000, τῆς πόλεως 18.250. Ἡ πόλις Καροὺρ εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἔχουσα πλείστας ἀρ-

Digitized by Google

χαιότητας, ἀποτελεῖ δὲ σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον τῆς περιφερείας. Δ. Σ. Δ.

Κάρουρα (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Καρίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, ἀπέχουσα κατὰ τὸν Στράβωνα (XIV, 663), τῆς Ἐφέσου διὰ μέσου Μαγνησίας, Τράλλεων (Ἀϊδινίου), Νύσης (Σουλτὰν-Χισὰρ) καὶ Ἀντιοχείας τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ 740 στάδια (98 περίπου μίλλια). Εἶχε θερμὰς πηγὰς καὶ ἦτο σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον, δι' ὃ καὶ ἀναφέρεται ὡς: «πανδοχεῖα ἔχουσα καὶ ζεστῶν ὑδάτων ἐκβολάς, τὰς μὲν ἐν τῷ ποταμῷ Μαιάνδρῳ, τὰς δὲ ὑπὲρ τοῦ χείλους. Καὶ δή ποτέ φασι πορνοβοσκὸν αὐλισθέντα ἐν τοῖς πανδοχείοις σὺν πολλῷ πλήθει γυναικῶν, νύκτωρ γενομένου σεισμοῦ συναφανισθῆναι πάσας» (ΙΒ' 578, 17). Ἦτο περίφημος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἰατρικὴν σχολήν, «Μέγα Διδασκαλεῖον» κατὰ Στράβωνα (XII, 580), τῶν Ἡροφιλείων λεγομένων ἰατρῶν, ὀπαδῶν τοῦ περιφήμου ἐκ Χαλκηδόνος τῆς Βιθυνίας ἰατροῦ Ἡροφίλου, ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλαλήθους. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἦτο μικρὰ κώμη. Ἡ καταγωγὴ τῆς ὀνομασίας της ἐθεωρήθη ἐν ἀρχῇ ἑβραϊκὴ *(Falconer)*, εἶτα δὲ ὡς κρᾶσις τοῦ «Καρῶν-οὖρος» *(Casaubon)*. Πιθανώτερον ὅμως (Geogr. de Strab. ἔκδ 1814 τόμ 4 σελ. 129.1) σημαίνει αὕτη «γῆν τοῦ Κάρου»· διότι «μεταξὺ τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Καρούρων, ἱερόν ἐστι Μηνὸς Κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως» (ΙΒ', 580,20). Ὁ Ἀθήναιος ἐν τούτοις (Β, 43) διαστέλλει κατηγορηματικῶς τὰ *Κάρουρα* ἀπὸ τῆς *Μηνῶν κώμης*, τῶν θερμοπηγῶν τῶν ὁποίων ποιεῖται μνείαν· καθίσταται ὅθεν ἀληθοφανές, ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη ταυτίζεται πρὸς τὴν *Καρόπολιν*, τὴν παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ. Τὴν σύγχρονον ταυτότητα τῶν Καρούρων ἀμφισβητοῦν τὰ χωρία *Σαρῆ-Κιόϊ* καὶ *Καρὶ-Γκερέν*. Α. Θ. Σ.—Σ. Ε. Λ.

— **Κάρουρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἀφγανιστὰν (βλ. λ. *Καβούλ*).

Κάρουσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Ἑλληνὶς *Ἀσσυρίας* τῆς ἐπὶ τῷ Εὐξείνῳ, μεταξὺ ἐκβολῶν Ἅλυος καὶ Σινώπης *(Σκυλ. Καρυανδ.*, Περίπλους: Ἀσσυρία § 89). Ὁ Πτολεμαῖος (Ε, δ, 9 Nobbe) ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κάρισσα* τὴν λογίζει ὡς τὴν Γαλατίαν τὴν ἐπὶ Πόντῳ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρόκμων, μεταξὺ Φουβατήνας καὶ Κλαυδιουπόλεως. Ὡς Karusa τὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Πλίνιος (6,7) καὶ οἱ λογίζοντες αὐτὴν εἰς Παφλαγονίαν «Περίπλοι τοῦ Εὐξείνου» ὅ τε τοῦ Ἀρριανοῦ (§ 21) «Ἀπὸ Σινώπης εἰς Κάρουσαν στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατόν· σάλος ναῦσιν» καὶ ὁ τοῦ Ἀνωνύμου (§ 24) παρέχων καὶ τὸ παλαιότερον τοῦ ὅρμου ὄνομα «ἀπὸ δὲ Εὐάρχου ποταμοῦ εἰς Κάρουσαν, ἐμπόριον καὶ λιμένα τοῖς ἀφ' ἑσπέρας ἀνέμοις πρότερον Πολίχνιον ὠνομασμένον στάδια ἑβδομήκοντα, ἀπὸ δὲ Καρούσας εἰς Γουζούρβανθον στάδια ἑβδομήκοντα». Πάντες οἱ σταδιασμοὶ οὗτοι ταυτίζουν τὴν Κάρουσαν πρὸς τὸ σύγχρονον, εἰς 13 μιλλ. ΝΑ. τοῦ φάρου τῆς Σινώπης, ὡραῖον ἀγκυροβόλιον *Γκερζὲ* (πλάτ. 41°49' Β., μῆκ. 35°13 ²/₃ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237 : Kerembeh to Cape Yasùn). Σ. Ε. Λ.

Καρουσάδες *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς ἐπαρχίας Ὄρους τῆς Κερκύρας, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ἀκρολοφιτῶν, ἀριθμοῦσα 1852 κατοίκους, κειμένη δὲ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου καὶ ἀπέχουσα περὶ τὰς 6 ½ ὥρας τῆς πόλεως Κερκύρας.

Καρουσάτα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου Κεφαλληνίας, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Διβαράτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 75.

Καρούσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μικροῦ Ποντιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 209.

Καροῦσος. Οἶκος ἐκ Σικελίας, τοῦ ὁποίου ὁ γενάρχης *Χριστόφαλος* ἔσχε δύο υἱούς, τὸν *Πέπλασον* καὶ τὸν *Κωνστάντιον*, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος πολεμήσας ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἐγκατεστάθη ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1502.

— ***Καροῦσος, Ἀλέξανδρος.*** Τριηράρχης κατὰ τοὺς κρητικοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Τούρκων. Διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του, ἀπενεμήθη αὐτῷ, τῷ 1704, ὑπὸ τῆς βενετικῆς πολιτείας ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος.

— ***Καροῦσος, Ἀναστάσιος.*** Ἰατροφιλόσοφος. Γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῷ 1724, ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ. Ὑπηρέτησεν εἰς διάφορα διοικητικὰ ὑπουργήματα, ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ Ἀγροτικῆς Ἀκαδημίας, ἔγραψε πραγματείας περὶ βελτιώσεως τῆς γεωργίας ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐξέδωκε: «Dell' utile governo delle api» (Napoli. 1798). Ἐπίσης ἀναφέρεται μελέτη αὐτοῦ ὑπὸ τίτλον: «Περὶ τῆς εἰς τὴν γεωργίαν τῆς νήσου ἐπιφερομένης ζημίας ὑπὸ τοῦ διαμελισμοῦ καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν γαιοκτημόνων» καὶ ἄλλα τινά.

— ***Καροῦσος, Δημήτριος.*** Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῷ 1800. Πενταετὴς στερηθεὶς τοῦ πατρός του ὑπέφερε πολλὰ καὶ ἀπορῶν ἐπεδόθη εἰς τὸ δικογραφικὸν ἐπάγγελμα, προαχθεὶς εἰς ὑποδικηγόρον καὶ τέλος διορισθεὶς δικηγόρος. Ἐκλεχθεὶς βουλευτὴς τῆς θ' Ἰονίου βουλῆς, τῷ 1848, καὶ συμπολιτευόμενος τῇ κυβερνήσει διωρίσθη, παραιτηθεὶς τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, ὕπαρχος Κεφαλληνίας πρὸς καταστολὴν τῆς ἀπὸ τοῦ 1848 ὑφισταμένης ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ στάσεως. Ὁ ριζοσπαστικὸς καὶ ἀντιπολιτευόμενος τύπος τὸν κατηγόρησε διὰ τὸ παράνομον μέτρον τῆς δεκακαλπίας, κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων Κεφαλληνίας κατὰ τὴν ι' βουλὴν (1851). Βραδύτερον διωρίσθη γερουσιαστής, πρόεδρος τῆς γερουσίας καὶ τέλος, γενομένης τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐξελέγη βουλευτὴς Κεφαλληνίας (1868) καὶ ὑπέβαλεν ὑπόμνημα εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον πρὸς γενικὴν τοῦ κράτους καὶ τοπικὴν εὐημερίαν. Ἀπέθανε τῷ 1873. Ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα.

— ***Καροῦσος, Θεόδωρος.*** Ἐγεννήθη τῷ 1808. Ἐμυήθη εἰς τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Ἑγέλου, ἐπεδόθη εἰς τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἐξεπόνησε τὰς «Πλατωνικὰς μελέτας», μέρος τῶν ὁποίων καὶ ἐδημοσιεύθη, καὶ διωρίσθη διδάσκαλος, εἶτα δὲ καθηγητὴς εἰς διάφορα τῆς Ἑπτανήσου σχολεῖα. Ἐξελέγη βουλευτὴς Κεφαλληνίας, τῷ 1862, καὶ συνετάχθη εἰς τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀργοστολίῳ, τῷ 1876, ἔγραψε δὲ διάφορα ἔργα.

— ***Καροῦσος, Λαμπρινὸς (Πασχάλης).*** Γεννηθεὶς τῷ 1789, ἐσπούδασεν ἐν Βονωνίᾳ τὰ νομικὰ καὶ ἐν Μεδιολάνῳ τὴν ζωγραφικήν. Ὑπὸ τὸν νομομαθῆ Καλούτσην ἐξήσκει ἐν Βενετίᾳ τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλ' ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γκίλφορδ διωρίσθη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ δικαίου, κατόπιν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τῶν ἰονίων κωδίκων καὶ τέλος δικαστὴς ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ἰθάκῃ. Ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ, τῷ 1847, ὅπου καὶ ἐτυπώθησαν, τῷ 1850, αἱ παραδόσεις τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Introduzione allo studio legale». Λ. Χ. Ζ.

— **Καροῦσος, *Γερμανός.*** Λόγιος ἱερομόναχος τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1741 καὶ *Γεράσιμος* καλούμενος μετωνομάσθη *Γερμανός*, ὅτε ἐγένετο ἱερομόναχος. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ ἐν Κεφαλληνίᾳ, Κερκύρᾳ καὶ Μεσολογγίῳ καὶ διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη προεστὼς καὶ προστάτης τῆς μονῆς Μηνιατάτων τῆς Κραναίας ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἔργα: 1) «Κατήχησις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Κέρκυρα 1801). 2) «Γενικὴ κατήχησις ἑρμηνεύουσα τὰ καθήκοντα ἑκάστου πολίτου οἱασδήποτε τάξεως μετὰ χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ τέλει, ἀναγκαίας ἑκάστῳ Χριστιανῷ» (Κέρκυρα 1805). 3) «Ἱστορία τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου» (Βιέννη (1818) εἰς τόμους 2 κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ. 4) «Ἐγκώμια ψαλλόμενα ἐν ταῖς λιταῖς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ μετὰ τῶν εὐλογηταρίων» (Κεφαλληνία 1851). Κατέλιπε καί τινα ἀνέκδοτα. Ε. Γ. Π.

— **Καροῦσος, *Νικόδημος.*** Λόγιος ἱερομόναχος τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας γεννηθεὶς τῷ 1713, ἐχρημάτισε μαθητὴς Βικεντίου Δαμῳδοῦ καὶ Δωροθέου τοῦ ἐν Σμύρνῃ καὶ διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἐκήρυξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οὐγγαρίᾳ καὶ Βιέννῃ, ὅπου εὑρισκόμενος τῷ 1788 ἐξέδωκε τοὺς κατὰ τὸ 1755—1756 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκφωνηθέντας λόγους του μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Λόγοι ψυχωφελεῖς, ἤτοι ρομφαία δίστομος κατὰ τοῦ διαβόλου». Ἀπέθανε τῷ 1788. Ε. Γ. Π.

καρούτα (ἡ)· ξύλινον πατητήρι τετραγωνικόν.

Καροῦτες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Α. τοῦ Λιδωρικίου παρὰ τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρους Γκιώνα καὶ ἔχει πταισματοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 572. Χ. Δ.

Καρούτια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 336.

Καρούττι (Carutti), ***Δομένικος.*** Ἰταλὸς ἱστορικός, δημοσιογράφος καὶ διπλωμάτης (1821—1889). Ἔγραψε κατ' ἀρχὰς μυθιστορήματα καὶ τραγῳδίας, ἀλλὰ κατόπιν ἐγκατέλειψε τὴν φιλολογίαν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ἱστορίαν. Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Καβούρ, βουλευτὴς κατὰ τὸ 1860, πρεσβευτὴς ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ κατόπιν σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἀρχαὶ ἐλευθέρας κυβερνήσεως» (1852), «Ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Βίκτωρος Ἀμεδαίου τοῦ Β'» (1856), «Ἱστορία τῆς βασιλείας Καρόλου Ἐμμανουὴλ Γ'» (1859), «Ἱστορία τῆς διπλωματίας τοῦ οἴκου Σαβοΐας» (1875—1878 εἰς 4 τόμους), ἥτις θεωρεῖται τὸ σημαντικώτερον αὐτοῦ ἔργον, κτλ.

καρούχα (ἡ) (carucha) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *καρρούκα*.

καροφοειδὲς (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *καρφοειδές*.

Κὰρπ (Carp), ***Πέτρος.*** Ρουμᾶνος πολιτικὸς (1837—1919). Ἀνατραφεὶς καὶ σπουδάσας ἐν Γερμανίᾳ, ἐγένετο τῷ 1870 προσωρινῶς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔπειτα πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ, βραδύτερον δὲ ἀφωσιώθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἱδρύσας τὸ κόμμα τῶν συντηρητικῶν, ἀντίπαλον τοῦ Ι. Βρατιάνου, ὅπερ ὅμως, ἕνεκα τῶν παρὰ τοῦ Κὰρπ ἐπιζητουμένων ἐκπαιδευτικῶν μεταρρυθμίσεων, διηρέθη εἰς νέον καὶ παλαιόν. Τῷ 1888—1891 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων κτημάτων εἰς τὰς δύο μεταβατικὰς κυβερνήσεις Ροζέτη καὶ Κονταρτζῆ, τῷ δὲ 1900, πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, παραιτηθεὶς ἕνεκεν ἀπορρίψεως τῶν φορολογικῶν του νομοσχεδίων. Τῷ 1912, ἀφοῦ ἐγένετο πάλιν πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, παρῃτήθη τῆς ἀρχηγίας τοῦ κόμματος. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἂν καὶ ἰδιωτεύων, ὑπεστήριξεν ἐνεργῶς τὴν γερμανόφιλον πολιτικήν. Θ. Κ.

κάρπα (ἡ) (Carpa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινοειδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς τῶν γλυκέων ὑδάτων μὲ σῶμα εὐμέγεθες, ἐπίμηκες, πεπλατυσμένον, τέσσαρας προσακτρίδας, ἐν εἴδει γενείου, περὶ τὸ στόμα, ἓν μόνον ραχιαῖον πτερύγιον, φέρον ὀδοντωτήν, ἰσχυρὰν ὀπισθίαν ἄκανθαν καὶ οὐρὰν εὐρεῖαν καὶ δισχιδῆ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κάρπα ἡ κοινὴ* (Cyprinus carpio), ἥτις ἔχει μῆκος ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ φθάνει εἰς βάρος 14 περίπου ὀκάδων. Εἶναι μακροβιώτατος ἰχθύς, ἀναπτύσσεται εὐκόλως καὶ ταχέως καὶ ἔχει κρέας εὔγευστον καὶ τρυφερόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὰς λίμνας τῆς Παλαιᾶς καὶ ἰδίως τῆς Νέας Ἑλλάδος καὶ δὴ τῆς Μακεδονίας. Δ.Ν.Π.

Καρπὰζ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκτὴ τῆς Παλαιστίνης μεταξὺ λιμένων *Ταντούρι* καὶ *Καισαριγὲ* (εἰς πλ. 32°33'05" Β., μῆκ. 34°36',3 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras En Nakura to El Arish). Πρὸ αὐτῆς νησὶς *Χαμμάμ*. Σ. Ε. Λ.

καρπαζιὰ (ἡ)· κτύπημα τὸ ὁποῖον καταφέρει τις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἄλλου διὰ τῆς παλάμης πρὸς δήλωσιν περιφρονήσεως ἢ ἀστεϊσμοῦ: «πάψε γιατὶ θὰ σ' ἀρχίσω στὶς καρπαζιές», «τοῦ 'δωσα μιὰ καρπαζιὰ κι' ἔφυγα».

Καρπάθια *ὄρη* *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἥτις ἐκτείνεται ἐν ἡμικυκλίῳ ἀπὸ τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πρεσβούργου, μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Ρουμανίας, διερχομένη διὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Πολωνίας, μεταξὺ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Δουνάβεως ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ὄδερ, τοῦ Βιστούλα, τοῦ Προύθου καὶ τοῦ Δνειστέρου ἀφ' ἑτέρου. Τὸ μῆκος αὐτῶν εἶναι 1632 χλμ., τὸ δὲ πλάτος ποικίλλει ἀπὸ 70 μέχρι 370 χλμ. Ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια αὐτῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Τρανσυλβανίας, ἀνέρχεται εἰς 247.800 τ. χλμ. Τὸ μεγαλύτερον πλάτος καὶ τὸ μεγαλύτερον ὕψος αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀνατολικὰ καὶ τὰ δυτικὰ ἄκρα, διὰ τῶν ὁποίων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἑνοῦνται πρὸς τὰ Βαλκάνια, παρὰ τὴν Ὀρσόβαν τῆς Ρουμανίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰς Ἄλπεις, παρὰ τὸ Πρεσβοῦργον τῆς Αὐστρίας. Διὰ τῶν δύο τούτων ἀκραίων σημείων τῆς ὀροσειρᾶς διέρχεται ὁ Δούναβις, ἐν τῷ μέσῳ στειῶν διόδων. Ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως τὰ Καρπάθια δὲν ἀποτελοῦν ἑνιαῖον σύνολον, ἀλλὰ γεωλογικὰς ὁμάδας λίαν διαφερούσας ἀπ' ἀλλήλων, αἵτινες ἔχουν πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὰς τῶν Ἄλπεων.

Τὰ Καρπάθια διαιροῦνται εἰς τὰ Δυτικὰ Καρπάθια, τὰ Κεντρικὰ Καρπάθια, τὰ Τρανσυλβανικὰ Καρπάθια ἢ Τρανσυλβανικὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Δασώδη Καρπάθια.

1. *Δυτικὰ Καρπάθια.* Ταῦτα ἐκτείνονται ἀπὸ Δ πρὸς Β μέχρι τοῦ Ὄδερ ποταμοῦ ἐν Μοραβίᾳ καὶ Σιλεσίᾳ καὶ πρὸς Α μέχρι τῆς ὑδρογραφικῆς περιοχῆς τοῦ Βάαγκ. Ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνονται τὰ Μικρὰ Καρπάθια, τῶν ὁποίων τὰ ὄρη σχηματίζουν ἐν Τέμπενερ τὴν Οὐγγρικὴν πύλην, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὸ Μπράντλο (815 μ.) καὶ τὸ Ράτστουρν (740 μ.). Ἔχουν μῆκος 60 χλμ. καὶ πλάτος 11—15 χλμ. Αἱ Δυτικαὶ Βεσκίδαι ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν Μικρῶν Καρπαθίων καὶ σχηματίζουν τὰ ὅρια μεταξὺ Σιλεσίας καὶ Γαλικίας, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν Γιαυπλούνκα (1325 μ.), Μπάμπια Γκόρα (1725 μ.), Ἰννόβερ (1050 μ.), Φάτρε (1364 μ.) καὶ Ἀλβαὲρ Μαγκούρα (Κρόβαν-Φάτρε, 1666 μ.).

2. *Κεντρικὰ Καρπάθια.* Ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὸ Β καὶ ΒΑ τμῆμα τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὄρη διαφόρου ὕψους. Ἡ ὑψηλοτέρα ὁμὰς τούτων εἶναι ἡ Ὑψηλὴ Τάτρα, πρὸς τὰ Β σύνορα τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὴν Γαλικίαν. Ἔχει μῆκος 58 χλμ. καὶ πλάτος 15—25 χλμ. Αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ συμπαγῆ ὄγκον γρανίτου ὕψους 1950 μ. Ἡ ὁμὰς αὕτη προεκτεινομένη πρὸς Β σχηματίζει

Digitized by Google

τὴν ὀροσειρὰν τῆς Τάτρα τῆς Γαλικίας, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὴν Σβίνικα (2293 μ.) καὶ τὴν Γκράνατ (2271 μ.). Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Ὑψηλῆς Τάτρα καὶ ὅλων τῶν Καρπαθιων εἶναι ἡ Γκέρεσντορφ ἢ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσὴφ (2663 μ.). Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ὀροσειρᾶς περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰς 100 λίμνας, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μεεράουγκεν (ὀφθαλμοὶ τῆς θαλάσσης) καὶ εὑρισκομένας εἰς ὕψος μεταξὺ 1500 καὶ 2600 μ. Πρὸς τὰ ΒΑ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης εὑρίσκονται τὰ Ἀνατολικὰ Καρπάθια, κεκαλυμμένα σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ δάση καὶ τὰ οὐγγρικὰ Ἔρτσγκεμπίργκε, ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 900 καὶ 2000 μ.

3. *Τρανσυλβανικὰ Καρπάθια* ἢ *Τρανσυλβανικαὶ Ἄλπεις*. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς, ὅπερ ἀποτελεῖ ὀροπέδιον ἐκτάσεως 102.000 τ. χλμ., περιβαλλόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν κορυφῶν. Τὸ Α καὶ Ν τμῆμα αὐτῶν, ἤτοι αἱ Ἀνατολικαὶ καὶ Μεσημβριναὶ Τρανσυλβανικαὶ Ἄλπεις, σχηματιζόμεναι κυρίως ἀπὸ πρωτογενῆ βραχώδη στρώματα, ἀποτελοῦν τὸ μεγαλειωδέστερον, ὀγκωδέστερον καὶ μᾶλλον ἀπρόσιτον τμῆμα τῶν Καρπαθίων, ὅπερ ὑπερτερεῖ ἡ Τάτρα μόνον κατὰ τὸ ὕψος. Αἱ κλιτύες αὐτῶν καλύπτονται ἀπὸ δάση μέχρις ὕψους 1 800μ., ὁπόθεν ἀναπηδοῦν πολυάριθμοι βραχώδεις καὶ ἀπότομοι κορυφαὶ ὕψους 2.275—2.536 μ., αἵτινες μόνον ὀλίγας ἑβδομάδας ἐτησίως παραμένουν ἄνευ χιόνων. Αἱ Τρανσυλβανικαὶ Ἄλπεις κατατέμνονται εἰς πολλὰς παραλλήλους ὀροσειράς, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος ποικίλλει ἀπὸ 1000 μ. μέχρι 2.530 μ. Εἰς πλεῖστα σημεῖα παρατηροῦνται ἴχνη κρατήρων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ τῆς ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως τοῦ συγκροτήματος. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν Καρπαθίων ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς Ρουμανίας μὲ κατεύθυνσιν καὶ κλίσιν πρὸς Δ μέχρι τῶν συνόρων πρὸς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, ὅπου, παρὰ τὴν Ὄρσοβαν, σχηματίζει τὰς Πύλας τοῦ Δουνάβεως ἢ Σιδηρᾶς Πύλας.

Δασώδη Καρπάθια. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πόπραντ μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ μέχρι τοῦ Πιέτροτς (ὑψ. 2.305 μ.) παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν Τισίου καὶ Προύθου. Ἔχει μῆκος 340 χλμ. καὶ πλάτος 75—110 χλμ. Ἀποτελεῖ ὀρεινὸν σύμπλεγμα μέσου ὕψους 1000—1900 μ., μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὸ Ράβκα (1303 μ.), Χάλιτς (1385 μ.), Σερβόλα (1818 μ.) καὶ Χοβέρλα (2058 μ.). Τὸ τμῆμα τοῦτο εἶναι κεκαλυμμένον κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ δασῶν, τὰ ὁποῖα ἀρχόμενα ἀπὸ τοὺς πρόποδας φθάνουν σχεδὸν μέχρι τῶν κορυφῶν.

Τὰ Καρπάθια εἶναι πλούσια εἰς ὀρυκτά. Ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ, Βανάτῳ, Τρανσυλβανίᾳ κτλ., χαλκοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ, ὑδραργύρου, μολύβδου, ψευδαργύρου, ἀντιμονίου, θείου, κοβαλτίου, νικελίου κτλ. Τὰ Καρπάθια εἶναι πτωχὰ εἰς γαιάνθρακας, ἀλλὰ πλούσια εἰς ἅλας, ἀπαντώμενον ἐν ἀφθονίᾳ ἐν Οὐγγαρίᾳ, Τρανσυλβανίᾳ, Γαλικίᾳ καὶ Βουκοβίνᾳ. Ἐπίσης ἔχουν ἄφθονον πετρέλαιον. Τὰ Καρπάθια εἶναι, μετὰ τὰς Ἄλπεις, ἡ μᾶλλον πλουσία ὀρεινὴ περιοχὴ εἰς χλωρίδα καὶ εἰς δασικὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος φθάνει εἰς ὕψος 1800 καὶ 2200 μ. Ἡ πανίσκη εἶναι ἡ αὐτὴ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ἄλπεων, μέ τινα ἀνατολικὰ στοιχεῖα, περιλαμβάνουσα αἰγάγρους, ἄρκτους, λύκους, ἐλάφους κτλ.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Καρπαθίων ἀποτελεῖται ἀπὸ Σλαύους πρὸς Β. καὶ ἀπὸ Μαγυάρους καὶ Ρουμάνους πρὸς Ν. Εἰς τὰ Δυτικὰ Καρπάθια ὑπάρχουν Τσέχοι καὶ Σλοβάκοι, εἰς τὰ Δασώδη Ρουθῆνοι, καὶ εἰς τὰ βόρεια τμήματα καὶ τὰ ἀνατολικὰ Πολωνοί. Ἐπίσης ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμένοι Οὔγγροι, Γερμανοί, Βούλγαροι, Ἀρμένιοι κλπ. Διὰ τῶν Καρπαθίων διέρχονται ἐννέα σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, συνδέουσαι τὴν ἀνατολικὴν μετὰ τῆς δυτικῆς καὶ τὴν βόρειον μετὰ τῆς νοτίου Εὐρώπης.

Πλεῖστα σημεῖα τῶν Καρπαθίων, ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, χρησιμοποιοῦνται ὡς κλιματολογικοὶ σταθμοὶ καὶ ὡς κέντρα περιηγητῶν, διάφοροι δὲ ὀργανώσεις, κρατικαὶ καὶ ἰδιωτικαί, ἔχουν δημιουργηθῆ πρὸς ἐντατικωτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν καλλονῶν, τῶν θερμοπηγῶν, τῶν θεαματικῶν κορυφῶν, τῶν ὡραίων λιμνῶν καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν δασῶν, κατορθώνουσαι νὰ συγκεντρώνουν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους πλείστους ἐπισκέπτας ἐκ τῶν κεντρικῶν καὶ ἀνατολικῶν ἰδίως χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τοιαῦτα κέντρα καὶ κλιματολογικοὶ σταθμοί, μεταξὺ ἄλλων, εἶναι τὸ Σμέτς, τὸ Τούρμπεργκ, τὸ Φίσχ, τὸ Κοπαέγκυ, αἱ Πέντε Λίμναι, ἡ Γκαμούζα, οἱ καταρράκται Μινκίεριτς, τὸ Ταρπατακφοῦρεντ, τὸ Χούτσπαρκ, τὸ Λουμπλοφοῦρεντ, τὸ Χέρμανσταντ, τὸ Μπεστριτσιόρο κλπ. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Γαλικίας ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ τὴν μέχρι τῶν Καρπαθίων ὑποχώρησιν τῶν Αὐστριακῶν κατ' Αὔγουστον—Σεπτέμβριον 1914 (βλ. λ. *Γαλικία*), ἡ ὀροσειρὰ αὐτὴ ἀπετέλεσε τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων, διότι ναὶ μὲν διὰ τοῦ ὄγκου της ἀποτελεῖ σπουδαῖον στρατηγικὸν κώλυμα μεταξὺ Οὐγγαρίας καὶ Γαλικίας (ὀρεινὸν τόξον μήκους 1500 περίπου χιλιομέτρων καὶ πλάτους 200—300 χιλιομέτρων, περιβάλλον τὴν οὐγγρικὴν πεδιάδα βορειοανατολικῶς καὶ ἀνατολικῶς), οὐχ ἧττον ὅμως, λόγῳ τῶν πολλῶν αὐχένων, τῶν ὑπαρχόντων εἰς τα μέσα Καρπάθια (τὰ κεντρικά), ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται περὶ τὰ χίλια μόνον μέτρα, διέρχονται πέντε σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ καὶ δωδεκὰς ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Διὰ τοῦ ὀνόματος *μάχη τῶν Καρπαθίων* φέρεται ἡ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξαχθεῖσα μεταξὺ Γερμανοαυστριακῶν καὶ Ρώσων, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τέλος Ἰανουαρίου — ἀρχὰς Μαΐου 1915. Μετὰ τὰς διαφόρους συζητήσεις καὶ ἀντιγνωμίας μεταξὺ τῶν ἐπιτελείων, γερμανικοῦ καὶ αὐστριακοῦ, κατὰ τὸ φθινόπωρον 1914, ἐπείσθησαν τέλος οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐνισχύσωσι τοὺς Αὐστριακούς, ἵνα διὰ τῶν Καρπαθίων ἐκπεμφθῇ μεγάλη ἐπίθεσις ἀποβλέπουσα, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀπώθησιν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συντελουμένων ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ρωσικῶν συγκεντρώσεων, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων πολιορκουμένης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Przemysl, καὶ εἰ δυνατὸν εἰς τὴν ἀνακατάληψιν τῆς ὅλης Γαλικίας. Τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου ἤρξαντο τῆς ἐπιθέσεώς των αἱ στρατιαί, γερμανικὴ τοῦ φὸν Linsigen καὶ αὐστριακὴ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου, προελαύνουσαι, διὰ τοῦ αὐχένος Stryj καὶ διὰ τῶν νοτιωτέρων διαβάσεων, πρὸς Stanislaw καὶ Zaleszczíki, δηλαδὴ πρὸς τὸν ἄνω Δνείστερον. Οἱ Αὐστριακοί, μετὰ τὴν ἀπώθησίν των ἐκ Γαλικίας, τὸν Σεπτέμβριον 1914, εἶχον παραμείνει κύριοι τῶν αὐχένων καὶ τῶν διαβάσεων τῶν Καρπαθίων. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ρῶσοι ἀντέταξαν ἰσχυρὰν ἄμυναν, ἐνισχύσαντες ἐσπευσμένως τὴν μᾶλλον ἀπειλουμένην διάβασιν ἐκ τοῦ αὐχένος Stryj, δι' αὐτὸ οἱ Αὐστρογερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ προχωρήσωσιν ἀνατολικῶς τῶν Καρπαθίων. Καθ' ἣν ὅμως ἐποχὴν ὠργάνωνον οἱ Αὐστρογερμανοὶ τὴν διὰ τῶν Καρπαθίων προέλασιν πρὸς Γαλικίαν, κατὰ τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς ἐσκέφθησαν οἱ Ρῶσοι, ὅπως διὰ τῶν Καρπαθίων ἐπιφέρωσι τὴν διάρρηξιν τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου, δι' ὃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἀνέθεσαν εἰς τὸν στρατηγὸν Ἰβάνωφ, ἔχοντα ὑπ' αὐτὸν δύο στρατιάς, τὴν 8ην τοῦ στρατηγοῦ Broussilow καὶ τὴν 3ην τοῦ στρατηγοῦ Ράτκο Δημήτριεφ. Ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις ἤρχισε τὴν 26ην Ἰανουαρίου, ἐν ἀρχῇ δ' εἶχεν ἐπιτυχίας τινάς, ἰδίως εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος (εἰς αὐχένας Dukla καὶ Mezzo Laborez τὰς 26ην καὶ 27ην Ἰανουαρίου), ἀλλ' εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀνεκόπη σχεδὸν ἀμέσως, ὁπότε, εὑρεθεὶς ὁ Ἰβάνωφ πρὸ τοιαύτης καταστάσεως, ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ τὰς ἐπιθετικάς του ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου μεγάλου δουκὸς Νικολάου ἐνισχύσεις. Ἅμα ὡς προσῆλθεν ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Βιστούλα ἡ 4 στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἔβερτ, ἀνελήφθη ἐκ νέου ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις, δι' ἧς, ναὶ μὲν κατωρθώθη ἡ ὑπὸ τῶν Ρώσων κατάληψις αὐχένων τινῶν, ὡς π. χ. τοῦ Lupkow τὴν 5 Ἀπριλίου, Oudjok τὴν 1 Ἀπριλίου, Rostock τὴν 23 Μαρτίου, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου οἱ Ρῶσοι ἦσαν κύριοι ἐκτάσεως 100 περίπου χιλιομέτρων ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν τῶν Καρπαθίων, ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατὴ ὁριστικὴ προέλασις πρὸς δυσμάς. Ἐπειδή, μετὰ τὴν κατὰ τὸ τέλος Μαρτίου ἅλωσιν τῆς Przemysl ὑπὸ τῶν Ρώσων, καθίσταντο διαθέσιμα δύο ρωσικὰ σώματα στρατοῦ, πολιορκοῦντα μέχρις ὥρας τὴν πόλιν ταύτην, δι' αὐτὸ ὁ Ἰβάνωφ ἐπεζήτησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐπιθέσεις του, ἔχων ὡς στρατηγικὸν σχέδιον τὴν διὰ δύο στρατιῶν (3ης καὶ 4ης) διάρρηξιν τοῦ ἐπὶ τῶν Καρπαθίων αὐστριακοῦ μετώπου, καθ' ὃν χρόνον ἡ 9η στρατιὰ θὰ καθήλωνε τοὺς Αὐστριακοὺς ἐπὶ τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ μετώπου, τοῦ μὴ στηριζομένου ἐπὶ τῶν Καρπαθίων, ἀλλ' ἀνατολικῶς αὐτῶν, πρὸς τὸν Δνείστερον. Αἱ μὲ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐκτελεσθεῖσαι κατ' Ἀπρίλιον ἐπιθέσεις ἐλάχιστα ἐπέτυχον, καθ' ὅσον, ναὶ μὲν ἐπέφερον οἱ Ρῶσοι μικράν τινα διάρρηξιν τῶν Αὐστριακῶν ἐπὶ τῶν Καρπαθίων, ἀλλὰ τάχιστα ἔφραξε τὸ ρῆγμα τοῦτο ἡ σπεύσασα γερμανικὴ στρατιὰ τοῦ φὸν Marwitz. Τοιουτοτρόπως, ἡ στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ κατάστασις κατὰ τὸ τέλος Ἀπριλίου 1915 παρέμεινεν ἑκατέρωθεν ἐντελῶς ἀμφίβολος, συνεπῶς ἡ μάχη τῶν Καρπαθίων οὐδὲν ὁριστικὸν προσέδωσεν εἰς οὐδέτερον τῶν ἀντιπάλων. Κατὰ τὴν εὐθὺς ἀμέσως ἐπακολουθήσασαν μεγάλην αὐστρογερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαΐου 1915 ἐπὶ τῶν Καρπαθίων (ἀνατολικῶς τῆς Κρακοβίας), συνετρίβη ὑπὸ τῶν στρατιῶν τοῦ Μάκενσεν ἡ 3 ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ Ράτκο Δημήτριεφ καὶ ἔφυγε προτροπάδην πρὸς Γαλικίαν. Ν. Θ. Κ.

Καρπαθιανὴ ***Ρωσία*** (τσεχ. Podkarpatsky Rus; γερμ. Karpatenrussland) *[Γεωγρ.]*. Ἡμιαυτοδιοίκητος χώρα ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Πολωνίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ρουμανίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Οὐγγαρίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σλοβακίας. Περιλαμβάνει τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Τάϊς τμῆμα τοῦ δασώδους ὄγκου τῶν Καρπαθίων, τὸ νοτίως ὄρος Φίχορλατ, ὡς καὶ μέρος τῆς γονίμου κοιλάδος τῆς κάτω Οὐγγαρίας καὶ ἔχει ἐμβαδὸν μὲν 12 656 τ. χ., κατοίκους δὲ 606.586 (1921), ἐξ ὧν Ρουθῆνοι ἢ Οὐκρανοὶ 62.3, κατοικοῦντες εἰς τὰ ὀρεινὰ διαμερίσματα κυρίως, Οὔγγροι 17.4, Ἰουδαῖοι 13.3, καὶ οἱ λοιποὶ Τσέχοι, Σλοβάκοι, Γερμανοί, Πολωνοί, Ρουμᾶνοι. Οἱ ἡμίσεις περίπου τῶν κατοίκων εἶναι Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ ἀρμενοκαθολικοί, 60.000 διαμαρτυρόμενοι, καὶ 100.000 Ἰουδαῖοι. Πρωτεύουσα τὸ *Οὔζχοροδ*, (οὐγγριστὶ Οὔγκβαρ) μὲ 20 213 κατοίκους. Ἡ χώρα ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἄνω Τάϊς, Λατόρκα καὶ Οὔγκ, οἵτινες ἑνοῦνται ἐν Οὐγγαρίᾳ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μπόντρογκ. Τὸ κλῖμα εἶναι τραχύ, ψυχρότατον κατὰ τὸν χειμῶνα, θερμότατον κατὰ τὸ θέρος. Τὸ ἔδαφος ἔχει μεταλλικοὺς πόρους, ὀρυκτὸν ἅλας (παραγωγὴ ἐτησία τῶν ὀρυχείων Ἄκνα Σλάτινα 68.000 τόννοι), πολλὰς πηγὰς ἐπιτραπεζίου μεταλλικοῦ ὕδατος καὶ ἀσημάντους πετρελαιοπηγάς. Κύριος πλοῦτος ἡ γεωργία (σῖτος, ἀραβόσιτος, τεῦτλα, ὀπωρῶνες, καὶ ἀμπελῶνες) καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πυκνῶν δασῶν, καλυπτόντων ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς ἐκτάσεως. Ἔχει ζυθοποιίαν, οἰνοπνευματοποιίαν, ἀλευρομύλους, ξυλουργίαν, καὶ μικρὰ ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων εἰς τὴν πόλιν Βέλκυ Μπόκοβ. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ὑπῆρχον τῷ 1926 ὁλικοῦ μήκους 580 χλμ., ἐξ ὧν τρεῖς πρὸς τὴν Α. Γαλικίαν, διὰ μέσου τῶν Καρπαθίων. Ὁ λαός, μάλιστα εἰς τὰς ὀρτινὰς περιοχάς, διατελεῖ ἀκόμη σχεδὸν εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, διαιτώμενος εἰς καλύβας καὶ χρησιμοποιῶν στοιχειώδη γεωργικὰ ὄργανα. Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ (ἀγράμματοι Ρουθῆνοι 70 %, γενικῶς 66 %) ἱδρύθησαν τελευταίως 480 δημοτικὰ σχολεία, 2 διδασκαλεῖα καὶ δύο ἐμπορικαὶ σχολαί. Κατὰ τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Τριανόν, καὶ δυνάμει ταύτης, κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1920, ἡ Καρπαθιανὴ Ρωσία ἔδει νὰ ἀποτελέσῃ αὐτοδιοίκητον ἐπαρχίαν, μετὰ διαίτης, ὑπὸ διοικητὴν διοριζόμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἀμορφώτου τῶν κατοίκων ἡ διάταξις αὐτὴ δὲν ἐφηρμόσθη εἰμὴ τῷ 1928, κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν τῆς Τσεχοσλοβακίας, μετὰ τῆς τροποποιήσεως ὅτι ἐκ τῶν μελῶν τῆς διαίτης τὰ 2/3 εἶναι αἱρετὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ 1/3 διορίζεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν τῆς δημοκρατίας ἀντιπροσωπεύεται δι' ἑνὸς ἀντιπροσώπου εἰς ἑκάστην. Θ. Κ.

Καρπάθιον *πέλαγος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ νοτιώτατον ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἔλασσον πέλαγος. Ὀνομασθὲν ἀπὸ τῆς νήσου Καρπάθου, ἁπλοῦται ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν Ρόδον καὶ πρὸς Β, ὅπου ἑνοῦται πρὸς τὸ Ἰκάριον. Βρέχον τὴν Κῶ καὶ τὴν Ἀστυπάλαιαν καὶ τὰς πρὸς νότον αὐτῶν νήσους, ἅμα δὲ καὶ τὰς μικρασιατικὰς τῆς Καρίας ἀκτάς, ἐν αἷς εἰσδύει ὡς Κεραμεικὸς κόλπος καὶ ὡς κόλπος τῆς Δωρίδος, συνάπτει τὸ ὅλον Αἰγαῖον πρὸς τὸ Λύκιον πέλαγος (*Στράβ.* Ι, 448 ἔκδ. *Teubner*, *Πτολεμ.* Γ, ιζ, 1 ἔκδ. *Nobbe*). Οἱ Λατῖνοι γεωγράφοι (*Plin.* IV, 1, *Pomp. Mel.* II, 114) διετήρησαν τὴν ἑλληνικήν του ὀνομασίαν ὡς Carpathium Mare. Σ. Ε. Λ.

Κάρπαθος. Νῆσος τοῦ νοτίου Αἰγαίου (Καρπαθίου πελάγους), ἡ νοτιωτάτη τῶν Δωδεκανήσων (κοιν. *Σκάρπαθο*, ἰταλ. Scarpanto). Ἡ Β της ἄκρα ἀπέχει τῆς Ν. τῆς Ρόδου ἐσχατιᾶς 26 μίλ. Δ., μεσολαβοῦντος τοῦ *διέκπλου τῆς Καρπάθου*, ἡ δὲ Ν.ΝΑ. της ἄκρα 3 1/8 μιλ. Ἀν. τῆς Ἀν. ἐσχατιᾶς τῆς *Κάσου*, μεσολαβοῦντος τοῦ διαύλου τῆς Κάσου. Ἡ κυρίως νῆσος ἐκτείνεται ἀπὸ Β πρὸς Ν ἐπὶ 25 μίλ., παρεκτείνεται ὅμως ἐπὶ 4 1/2 εἰσέτι μίλ. πρὸς Β, κατὰ τὸ μῆκος δηλαδὴ τῆς νήσου *Σαρίας*, ἥτις ἦτο μικρὰ χερσόνησος καὶ δὴ κλασσικωτάτου τύπου, νησωθεῖσα διὰ διαβρώσεως τοῦ ἰσθμοῦ της κατὰ μικρὸν τμῆμα, καθ' ὃ ἐδημιουργήθη πόρος μόνον εἰς λέμβους πλόϊμος. Παρουσιάζει δὲ ἡ νῆσος δυσανάλογον πρὸς τὸ μῆκός της στενότητα, τοῦ μεγίστου εὔρους της μόλις προσεγγίζοντος τὰ 6 μίλ.· δι' ὃ καὶ τὸ ἐμβαδόν της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 285 τ. χλμ. Ὀρεινὴ καὶ ἄγονος, ὑπόλειμμα ὀροσειρᾶς διῆκον καθ' ἅπαν τὸ μῆκός της, σχεδὸν ἀπεγυμνώθη τῶν δασῶν της καὶ δυσχερέστατα καλλιεργεῖται κατὰ τὰς μισγαγκείας τῶν κοιλάδων της, ὅπου ἄριστοι ἀμπελῶνες καὶ ὀπωροφόροι κῆποι.

— *[Γεωγρ.]* ***Ὄρη***. Ἡ Κάρπαθος εἶναι νῆσος ὀρεινή. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος αὐτῆς, ἡ *Καλὴ λιμνη* (Καλολιμνον εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα), εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς νήσου, ἔχει ὕψος 4.000 ποδῶν καὶ ὀροπέδιον ὀνομαζόμενον *Λάστος* (Πάνω καὶ Κάτω Λάστος), ὕψους 750 μέτρων. Πρὸς βορρᾶν κεῖται τὸ ὄρος *Ἀϊ Ἐπιφάνις* (Ἅγιος Ἐπιφάνιος), δεσπόζον ΒΑ τῆς κώμης Μεσοχωρίου, ἔτι δὲ βορειότερον ἡ ὀροσειρὰ τοῦ *Κυμαρᾶ*, διήκουσα μέχρι τῆς κωμοπόλεως Ἐλύμπου. Πρὸς νότον αὐτῆς κεῖται ἡ μεμονωμένη κορυφὴ τοῦ *Προφήτη Ἠλία*, (ὑψ. 707 μ.) καὶ ἀπέναντι καὶ πρὸς βορρᾶν τὸ *Κορύφι*, τὸ *Ὄρος*, τὸ *Ὀρκίλλι*, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς βορειοτάτης ὀροσειρᾶς, καὶ τὸ *Μαλὸ* (Ὁμαλό). Περὶ τὰς κώμας Ὄθος καὶ Βολάδα χα-

Digitized by Google

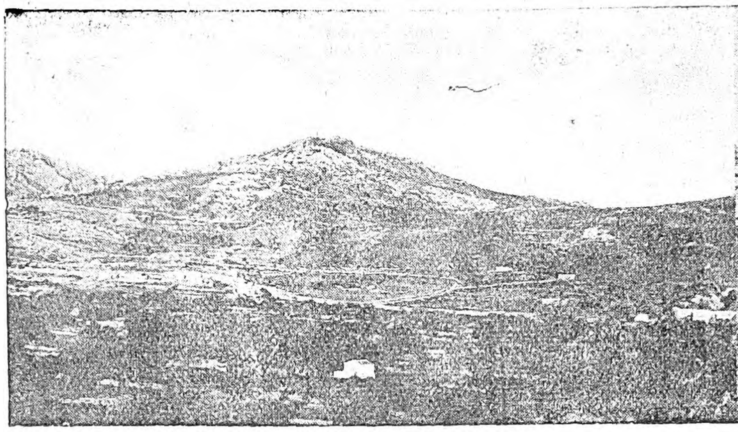

Ἡ κοιλὰς Στὲς-῞Οθος.

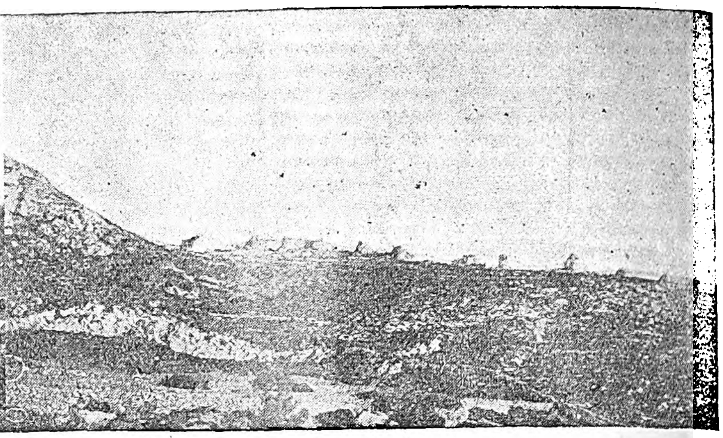

Ἀνεμόμυλος μεταξὺ ῞Οθους καὶ Πυλῶν.

μηλότερα βουνὰ εἶναι ἡ **Μέλλουρα**, ἡ *Ντιὰ* κλπ., ἀπέναντι τῆς κώμης Ἀπερείου ΒΑ τὰ ὄρη *Ἀγκινάρα* καὶ *῞Αϊς Ἡλιᾶς* (῞Αγιος Ἠλίας), νοτίως τῆς κώμης *Ἀλιᾶς* (ἐκ τοῦ ῞Αϊς Ἠλιᾶς) καὶ ΒΔ τῆς κώμης Μενετῶν ἡ *Χόμαλη*. Ἐκ τῆς κεντρικῆς ταύτης σπονδυλικῆς στήλης τῶν ὀροσειρῶν τούτων ἐκβλαστάνουν ὀρειναὶ χαμηλότεραι πλευραί, αἵτινες καταλήγουσαι πρὸς τὴν θάλασσαν, εἰς ἀποκρήμνους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκτάς, δίδουν εἰς τὴν νῆσον ἐξωτερικὴν ὄψιν λίαν τραχεῖαν καὶ δυσπρόσιτον. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ προπάντων εἰς τὰ μέσα καὶ νότια τῆς νήσου ὑπάρχουν λίαν εὔφοροι καὶ θαλεραὶ κοιλάδες καὶ πεδιάδες, αἵτινες ἀρδευόμεναι ὑπὸ ἀφθόνων ῥεόντων ὑδάτων καθιστῶσιν ἀκμαίαν τὴν εὐδοκίμησιν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐλαιώνων, ἀμπελώνων, κηπουρικῶν φυτῶν κλπ. καὶ μεταβάλλουν τὴν νῆσον εἰς δροσερὰν καὶ λίαν τερπνὴν θερινὴν διαμονήν. Μεταξὺ τῶν κοιλάδων τούτων ἀξιολογώτεραι εἶναι περὶ τὴν κώμην ῎Ελυμπον ἡ Αὐλῶνα, ἡ Ἀχορδέα, ἡ (Ἐ)λεημονήτρια· περὶ τὴν κώμην Σπῶα οἱ Καρές, τὸ Κίτρο καὶ ἡ Καλαμάγρα, περὶ τὴν περιφέρειαν τῆς κώμης Μεσοχῶρι ὁ Λευκός, ἡ Σκοπὴ τ' Ἀπικάπου· περὶ τὴν κώμην Πυλὲς ἡ Βρύσι, ἡ Μητροκούκκαινα κλπ.· περὶ τὴν κώμην ῎Οθος οἱ Στές, Κάλλενες, Βαδιές, ὁ ῎Ελοθθας, οἱ Βάσσες (῞Αγιος Γεώργιος)· περὶ τὴν κώμην Βολάδα τὸ Πίνι, ὁ Λινιῶνας (Ἐλαιῶνας) ἢ Νιλιῶνας καὶ τὸ λίαν εὔφορον ὀροπέδιον τῆς Λάστου· περὶ τὴν περιφέρειαν τῆς κώμης Ἀπερείου, ὁ Μερτῶνας, τὸ Κατώδειο (Κατώγειον), ἡ Κερὰ Παναγιὰ καὶ ἡ ἀξιόλογος πεδιὰς τὸ Ποσὶ (ἀρχ. Ποτίδαιον)· περὶ τὴν περιοχὴν τῆς κώμης Μενετῶν, τὸ Σταυρί, οἱ Κάτω (Γ)ύροι καὶ ἡ μεγαλυτέρα καὶ εὐφορωτέρα εἰς δημητριακὰ πεδιὰς τῆς νήσου, ὁ Ἀφιάρτης (Πάνω καὶ Κάτω Ἀφιάρτης)· περὶ τὴν κώμην Ἀρκάσαν, ἡ ὁμώνυμος κατάφυτος κοιλὰς κλπ.

Νησῖδες. Εἰς τὴν βορειοτάτην ἄκραν τῆς νήσου καὶ οἱονεὶ ὡς συνέχεια αὐτῆς κεῖται ἡ *Σαρία*, ἥτις χωριζομένη τῆς Καρπάθου διὰ πορθμίσκου ὀνομαζομένου Στενοῦ, ἔχει περιφέρειαν 12 μιλλίων, γῆν εὔφορον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς κριθῆς κλπ. καὶ πολλὰς βοσκὰς διὰ ποιμενικὰ ζῷα. Ἡ νησὶς ἀνήκει εἰς τοὺς κατοίκους τῆς κώμης Ἐλύμπου. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ πολλαὶ ἄλλαι μικρότεραι ἀκατοίκητοι νησῖδες, χρησιμεύουσαι μόνον ὡς καταφύγιον τῶν ἁλιέων.

῞Υδατα Πανταχοῦ τῆς Καρπάθου ὑπάρχουσι ῥέοντα καὶ κατάψυχρα ὕδατα. Ὀνομαστότεραι πηγαὶ εἶναι ἡ τῆς κώμης Μεσοχωρίου, ἡ τῶν Πυλῶν, ἡ τοῦ ῎Οθους, ἡ τοῦ Ἀπερείου καὶ ἡ τῆς Ἀρκάσας. Αἱ ἐξοχικαὶ πηγαὶ εἶναι ἀπειράριθμοι.

Κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνέρχεται σήμερον εἰς 8 χιλιάδας περίπου, οἵτινες ὅλοι εἶναι ῞Ελληνες ὀρθόδοξοι. Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων ποικίλλουν κατὰ περιοχάς· οἱ τῶν παραθαλασσίων χωρίων εἶναι ναυτικοὶ καὶ ἐμπορευόμενοι. οἱ τῶν μεσογείων εἶναι τεχνῖται (κτίσται, λεπτουργοὶ καὶ λατόμοι) ἢ ἀμπελουργοί, γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Αἱ γυναῖκες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βομβυκοτροφίαν καὶ τὴν κατεργασίαν τῆς μετάξης, ἐξ ἧς κατασκευάζουν ὡραῖα μεταξωτὰ (σινδόνια, μαντῆλες κτλ.).

Προϊόντα. Ἡ Κάρπαθος παράγει σταφυλάς, ἐξαίρετον οἶνον, πορτοκάλλια, λεμόνια, κυδώνια, μῆλα καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ὀπώρας, πολὺ ἔλαιον καὶ ὀλίγα δημητριακὰ κτλ. Εἰς τὰς θαλάσσας δὲ αὐτῆς ἁλιεύονται νοστιμώτατα ψάρια, ὄστρακα κτλ. καὶ ἀφθονεῖ ἔτι ὁ περίφημος καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀκόμη σκάρος.

Θρησκεία. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐλατρεύοντο ἰδιαιτέρως ἐν τῇ νήσῳ ὁ Ποσειδῶν, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὁ Ἀπόλλων. Ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων. Ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τοὺς πρώτους βυζαντινοὺς χρόνους ἡ νῆσος ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ρόδου, ἀλλ' ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τοῦ 431 μ. Χ. συναντῶμεν τὸν ἐπίσκοπον Καρπάθου Ὀλύμπιον ὡς νεστοριανόν, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐνωρὶς ἐγένετο ἀνεξάρτητος. ῞Ετερος ἐπίσκοπός της, Λέων ὁ Καρπάθου, παρεκάθησεν ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ Ζ' (787 μ. Χ.) Οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Ἐπίσης κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀναφέρεται ἀνεξάρτητος ἀρχιεπισκοπὴ Καρπάθου, ἥτις ὅμως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν δὲν δεικνύει πλέον σημεῖα ζωῆς καὶ μόνον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ πάλιν φαίνεται ἀνασυνιστωμένη κατὰ περιόδους ὑπὸ τὸν τίτλον «Καρπάθου καὶ Κάσου ἐπισκοπή», ὃν διατηρεῖ καὶ μέχρι σήμερον.

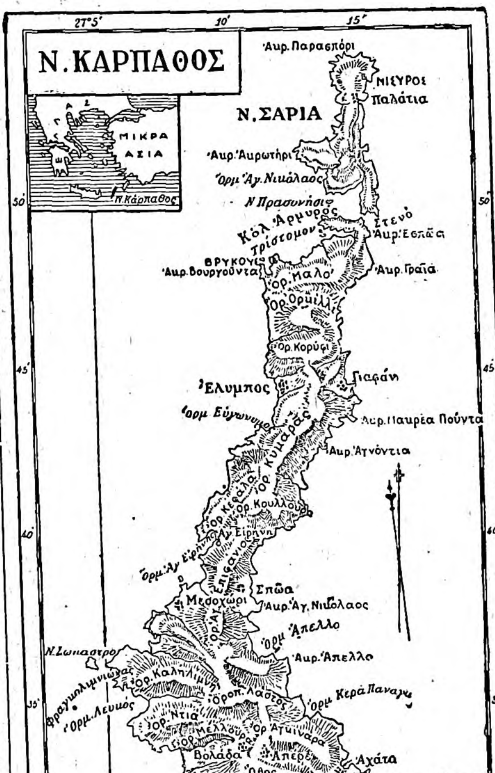

Κωμοπόλεις. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς κῶμαι: Τὰ *Πηγάδια*, παράλιος κώμη (κάτ. 150), ἔνθα καὶ ὁ κύριος εἰς τὰ ΝΑ λιμὴν τῆς νήσου καὶ ἡ σημερινὴ διοικητικὴ πρωτεύουσα τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1894, ὅπου ἡ ἕδρα τοῦ διοικητοῦ καὶ νεόκτιστον δικαστήριον (πρωτοδικεῖον), τελωνεῖον, ἀστυνομία, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον· τὸ *Ἀπέρει*(ον), μεσόγειος πολίχνη, 1 ½ περίπου ὥραν ἀπέχουσα τῆς πρωτευούσης καὶ περὶ τὰ 20 δι' αὐτοκινήτου, ἄλλοτε πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ νῦν μόνον ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Καρπάθου καὶ Κάσου καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου· ἡ *Βολά*(δα), τὸ *῎Οθος*, τὸ ὑψηλότερον καὶ δροσερώτερον χωρίον τῆς νήσου, εἰς ἀπόστασιν 20 λεπτῶν ἀπὸ τὴν Βολάδα, καὶ οἱ *Πυλές*, πρὸς Δ. τοῦ ῎Οθους καὶ ἀπέναντι τῆς Κάσου, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπ' αὐτοῦ. Αἱ κῶμαι αὗται, συγκεντρωμέναι εἰς τὴν μεσαίαν ζώνην τῆς νήσου, ἔχουν περίπου τὸν ἴδιον πληθυσμὸν ἑκάστη (700—800 κατ.), πλὴν τοῦ Ἀπερείου, ἔχοντος περίπου 1.300 κατοίκους. Εἰς τὴν βορείαν ζώνην τῆς Καρπάθου καὶ εἰς ἀπόστασιν πεντάωρον ἀπὸ τῆς μεσαίας κεῖνται: τὸ *Μεσοχώρι* (κάτ. 900) καὶ τὰ *Σπῶα* (κάτ. 400). Πρὸς δὲ τὴν βορειοτάτην ἄκραν τῆς νήσου καὶ εἰς 4 ὡρῶν ἀπόστασιν τοῦ Μεσοχωρίου κεῖται ἡ *῎Ελυμπος* (κάτ. 1.200) καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὸ ἐπίνειον αὐτῆς *Γιαφάνι* εἰς 1 ½ ὥραν ἀπόστασιν. Εἰς τὴν νοτιωτάτην ζώνην τῆς νήσου κεῖνται αἱ κῶμαι: *Μενετὲς* (κάτ. 1250), εἰς ἀπόστασιν 1 ὥρας ΝΔ. τοῦ λιμένος τῶν Πηγαδίων, ἡ *Ἀρκάσα* (κάτ. 400), εἰς ἀπόστασιν 1 ὥρας Δ. τῶν Μενετῶν, καὶ τὸ *Φοινίκι*, ἕτερος μικρὸς λιμὴν ἀντικρύζων τὴν Κάσον καὶ εἰς 30' ἀπὸ τὴν Ἀρκάσαν. Ἐν Καρπάθῳ λειτουργοῦσι δέκα ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα μὲ 2 ἢ 3 διδασκάλους, 3 ἑπτατάξια καὶ ἓν ἡμιγυμνάσιον. Δικαστήρια ὑπάρχουσι τρία, τὸ πρωτοδικεῖον καὶ τὸ εἰρηνοδικεῖον εἰς τὰ Πηγάδια, καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν εἰς τὸ Ἀπέρειον.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἡ Β τῆς Σαρίας ἄκρα καὶ τῆς Καρπάθου ἐσχατιὰ εἶναι τὸ *Παρασπόρι* (πλάτ. 35° 52' 10'' Β, μῆκ. 27° 14' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824: Kasso and Scarpanti)· *Ἀκρωτήρι* ἡ Δ τῆς Σαρίας ἄκρα καὶ Ν αὐτοῦ ὅρμος *῞Αγιος Νικόλαος* μεταξὺ Σαρίας καὶ Καρπάθου βαθὺς αὐλὼν *Σαριᾶς Βάλη* (ἢ Κόρφος), ἔχων εἰς τὸ στόμιον νησίον *Πρασονήσι*, εἰς τὸν ΒΑ μυχόν του ἀγκυροβόλιον *Ἀλμυρὸς* καὶ κατὰ τὸν ΝΔ τὸν πόρον *Ἐπορειό*, καθ' ὃν διετάμη διαβρωθεὶς ὁ ποτὲ ἰσθμὸς· ἀμέσως πρὸς Ν ὁ ὡραῖος φυσικὸς λιμὴν *Τρίστομο* ἢ *Τρίστομος* ἀπὸ τῶν τριῶν εἴσπλων του, οὓς σχηματίζουν δύο ἐν τῷ στόματί του εὑρισκόμεναι νησῖδες, μεθ' ὃν ἀκρωτήριον καὶ ὕρμος *Βουργοῦνδα*, ὅπου λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως *Βρυκοῦντος* (Inscr. Graec. I. 235 καὶ ἑξ., XII, 1, 161) ἡ ΒΔ τῆς Καρπάθου ἄκρα· ἐπακολουθοῦν ὁ ὅρμος *Εὐγώνυμος* (Εὐώνυμος;) *Ἁγία Εἰρήνη*, *Μακρὺς - Γιαλός*, *Σκάλα Μεσοχωριοῦ* καὶ *Γλάρες*· μεθ' ὃ νησίον, ἀπόσπασμα τῆς ἀκτῆς τὸ *Σώκαστρο*, ἡ Δ τῆς νήσου ἐσχατιὰ (πλάτ. 35° 36',5 Β, μῆκ. 27° 04',8 Ἀν.). Ἐκεῖθεν ἡ ἀκτὴ χωρεῖ πρὸς Ν ἐλαφρῶς κοιλίζουσα καὶ ἀνατεινομένη πρὸς δυσμάς: ῞Ορμος *Φραγκολιμνιῶνας* (Φράγκικος λιμήν), ὅρμος *Λευκός*, ἀκρωτήριον *Ἠλιόντας*, ὅρμος *῎Αδεια*, ἄκρα καὶ ὕφορμος *Φοινίκι*, χερσονησὶς *Παλαιόκαστρο*, ἐφ' ἧς τὴν Ν μασχάλην ὅρμος *Ἀρκάσα*, ἐγγύτατα τοῦ ὁποίου λείψανα ναοῦ καὶ τῆς πόλεως *Ἀρκεσίας*, νησῖδες *Χαλκιᾶς* καὶ *Ὀβριός* καὶ ἀκρωτήριον *῞Αγιοι Θεόδωροι*, ἡ ΝΔ τῆς νήσου ἐσχατιά. Ἡ νοτιοδυτικὴ τῆς νήσου ἀκτή, ὀνομαζομένη *Πλατὺ Ἀκρωτήρι*, ἐν ᾗ ἡ ἁλυκὴ *Λίμνη*, ἀνατείνεται ἐκεῖθεν ἐπὶ 4 μίλ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάστελλα*. Μεθ' ἣν ἡ ΝΑ, ἀνατεινομένη ἐπὶ 8 μίλ. πρὸς Σκίρωνα καὶ ἀναπεπταμένη πρὸς Εὖρον, παρουσιάζει τὸ ἀκρωτήριον *Λέτζι*, τὸν ὅρμον *Μακρὺς Γιαλός*, τὴν νησῖδα *Πρασονήσι*, τὴν ἄκραν *Σκοπή*, τὸν ὅρμον *῎Αμορφος* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Βουδιά*,

Τὸ στόμιον τοῦ λιμένος Τρίστομα.

Digitized by Google

ἀκρώρειαν τοῦ φερωνύμου πλοκάμου καὶ ἀνατολικὴν τῆς νήσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 35°30′00″ Β., μῆκ. 27′15′50″ Ἀν.), ταυτιζόμενον πρὸς τὸ *Ἐφιάλτειον ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου· μεθ᾽ ὃ ἀμέσως πρὸς Β ὁ ὅρμος *Πηγάδια* ἢ *Ποσί*, ἐν ᾧ ἡ κώμη *Πηγάδια* (600 κάτ.), ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, καὶ ἀκρωτήριον *Βρόντης*, τὸ Β τοῦ ὅρμου κέρας· ἐπακολουθοῦν οἱ ὅρμοι *Ἀχάτα* καὶ *Κυρὰ Παναγιά*, *Ἄπελλα* καὶ *Ἀγνάντια*. Ἐντεῦθεν ἡ Ἀν. τῆς νήσου ἀκτὴ χωρεῖ εὐθὺ πρὸς Β, παρουσιάζουσα σκοπέλους *Φίλιος*, τὸ ἀκρωτήριον *Μακριὰ Ποῦντα*, τὴν ἄκραν *Γιαφάνι*, ἐφ᾽ ἧς ἀρχαῖα ἐρείπια, τὴν ἄκραν *Γραῖα* καὶ τὴν ὑφαλόνησον μετὰ νησῖδος *Ἀμμογή*, μεθ᾽ ἣν ἀμέσως ὁ πόρος *Ἐπορειό*, ὁ χωρίσας τὴν Σαρίαν ἀπὸ τὴν Κάρπαθον. Μεθ᾽ ὃν ὁ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρίας ὅρμος *Παλάτια*, εἰς οὗ τὴν παραλίαν ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ τοιαῦτα μονῆς, καὶ τέλος τὸ ἀκρωτήριον Ἀλιμούντι, ἡ βορεία τῆς Σαρίας ἐσχατιά.

Σ. Ε. Λ.

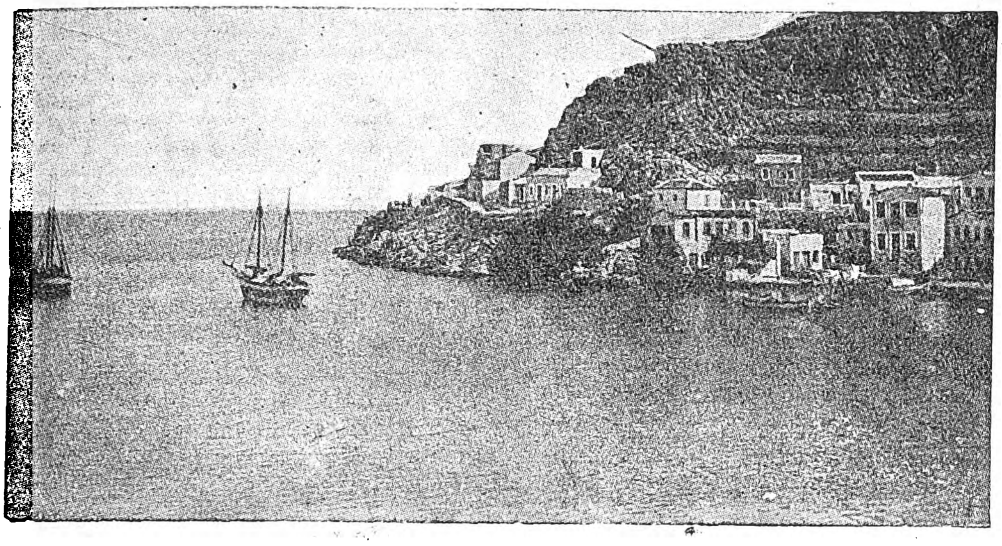

Ὁ κάβος τοῦ λιμένος τῶν Πηγαδιων.

— /*Ἱστορ.*/ «Τὴν Κάρπαθον πρῶτοι μὲν ᾤκησαν τῶν μετὰ Μίνω τινὲς συστρατευσαμένων, καθ᾽ ὃν χρόνον ἐθαλασσοκράτησε πρῶτος τῶν Ἑλλήνων. Ὕστερον δὲ πολλαῖς γενεαῖς Ἴοκλος ὁ Δημολέοντος, Ἀργεῖος ὢν τὸ γένος, κατά τι λόγιον ἀποικίαν ἀπέστειστειλεν εἰς τὴν Κάρπαθον» (*Διοδ. Σικελ* Ε, νδ, 4). Ὁ Ὅμηρος τὴν ὀνομάζει (Ἰλ. Β, 676) *Κράπαθον*. Κατ᾽ ἄλλην ἐκδοχὴν οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ ὑπῆρξαν οἱ Φοίνικες (1494 π. Χ), οἱ ἐγκατελειφθέντες ἐν Ῥόδῳ πρὸς ἐπιμέλειαν τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς, οἵτινες καὶ ἡλίευον ἐκεῖ τὸ κογχύλιον τῆς πορφύρας, ἐξ οὗ καὶ ἐπί τινα χρόνον *Πορφυρὶς* ἐκλήθη ἡ νῆσος. Πρὸς τοὺς Φοίνικας πιθανῶς συνδέεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ λιμενίσκου *Φοινίκι*. Κατὰ τὴν δωρικὴν ἐποχὴν ἡ νῆσος ἦτο αὐτόνομος καὶ ἀπετέλει τετράπολιν. «Τετράπολις δ᾽ ὑπῆρξε καὶ ὄνομα εἶχε ἀξιόλογον, ἀφοῦ καὶ τῷ πελάγει τοὔνομα ἐγένετο. Μία δὲ τῶν πόλεων ἐκαλεῖτο Νίσυρος, ὁμώνυμος τῇ τῶν Νισυρίων νήσῳ . . .» (*Στράβ.* Χ, 189). Ἐκτὸς τῆς πόλεως ταύτης, τῆς *Νισύρου*, ὑπῆρχον καὶ αἱ ἑξῆς ἀκόμη τρεῖς πόλεις: *Βρυκοῦς*, παραθαλασσία πόλις (σημερινὴ τοποθεσία *Βρουκοῦντα* ἢ *Βουργοῦντα*) $1\,^1/_2$ ὥραν Β. τῆς κώμης Ἐλύμπου καὶ παρὰ τὴν κοιλάδα Αὐλῶνα, τὸ *Ποτίδαιον* (νῦν *Ποσί*), μὲ ἐρείπια πλησίον τοῦ σημερινοῦ λιμένος τῶν Πηγαδιῶν, «ἔνθα τὸ ἱεροθυτεῖον ἢ νεκρόπολις καὶ πάντα τὰ μεγαλουργῆ ἔργα τῶν Ποτιδαιέων καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς» (*Πτολεμ* Γεωγρ. V 2) καὶ τέλος ἡ *Ἀρκεσίνη* ἢ *Ἀρκεσία* (παρὰ τὴν σημερινὴν Ἀρκάσαν), πλησίον τῆς ὁποίας καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἀκρόπολιν (Παλαιόκαστρο) καὶ παρὰ τὸ σημερινὸν ἐκκλησίδιον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ δαπάνῃ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῷ 1923 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δόκτορος Jacopich, αἵτινες καὶ ἔφερον εἰς φῶς παλαιὰν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ νεκροταφεῖον, μὲ θαυμασίως διατηρούμενα μωσαϊκὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ προνάου καὶ τοῦ νάρθηκος, ὡς καὶ διαφόρους ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ε′ ἢ ΣΤ′ αἰῶνος.

Ἡ Κάρπαθος κατὰ τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν περίοδον ἠκολούθει τὰς τύχας τῆς Ῥόδου καὶ τῆς λοιπῆς Δωδεκανήσου, ὅτε δὲ ἡ Σπάρτη κατέρριψε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν (404 π. Χ.) καὶ ἐπεξέτεινε καὶ ἐνταῦθα τὴν δύναμίν της, καὶ ἡ Κάρπαθος μετὰ τῶν ἄλλων νήσων ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν Σπάρτην. Ὅταν βραδύτερον μετεστράφησαν τὰ πράγματα ἐπὶ τοῦ Κόνωνος (395 π. Χ.), οἱ Καρπάθιοι ἐξεδήλωσαν τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας λατρείαν των προσενεγκόντες κυπάρισσον εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (τοῦ Ἐρεχθείου). Οἱ Ἀθηναῖοι, τιμῶντες τὴν γενναιόφρονα φιλίαν ταύτην τῶν Καρπαθίων, παρεχώρησαν αὐτονομίαν καὶ ἐξαιρετικὰ προνόμια εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκέλευσαν τοὺς Ῥοδίους, Κῴους καὶ λοιποὺς νησιώτας συμμάχους των νὰ παρέχουν πᾶσαν βοήθειαν καὶ ἀσυλίαν εἰς τοὺς Καρπαθίους ἐν παρουσιαζομένῃ ἀνάγκῃ. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ῥόδου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὑπετάγη φυσικῶς εἰς αὐτοὺς καὶ ἡ Κάρπαθος καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (245—313 μ Χ.) καλουμένης «Provincia Insularum», μὲ τὴν Ῥόδον ὡς πρωτεύουσαν. Βραδύτερον, ὅτε ἐδιχάσθη ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ἡ Κάρπαθος ἀπετέλεσε μέρος τῶν νήσων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ ἴδιον ἄρχοντα καλούμενον ἡγεμόνα καὶ κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς *θέματα*, κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα κ. ἑξ. ἀνῆκεν εἰς τὸ θέμα τῶν Κιβυρραιωτῶν, ὅπου καὶ ἡ Ῥόδος κτλ. Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σαρακηνῶν, Ἀράβων, Ἑνετῶν καὶ Φράγκων ἔπαθε πολλὰ ἡ νῆσος καὶ πλειστάκις ἠρημώθη.

Κατὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204 μ. Χ.) ὁ Λέων Γαβαλᾶς, Ἕλλην εὐγενὴς ἄρχων τῆς Κρήτης, ἵδρυσεν ἡγεμονίαν (1206) ἐν τῷ Αἰγαίῳ, καταλαβὼν τὴν Ῥόδον, τὴν Κάρπαθον καὶ ἄλλας νήσους ὑπὸ τὸν τίτλον «αὐθέντης» ἢ «ἄρχων τῶν Κυκλάδων» καὶ διετέλεσεν ἄρχων αὐτῆς ἀνεξάρτητος μέχρι τοῦ 1224, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Βατάτση. Μετά τινα ἔτη οἱ Γενουᾶται κατέλαβον ὑπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ἔγκρισιν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τὰς νήσους Ῥόδον, Κάρπαθον, Κάσον καὶ λοιπὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1282. Τοιουτοτρόπως ὁ Γενουάτης ἄρχων Ἀνδρέας Moresco καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουδοβῖκος διετέλεσαν ἄρχοντες τῶν νήσων μέχρις οὗ, αἰχμαλωτισθέντος τοῦ πρώτου κατά τινα περιπετειώδη ἐκστρατείαν του εἰς Κύπρον, ἐπωφελήθη τοῦ περιστατικοῦ τούτου ὁ εὐγενὴς Κρὴς ἄρχων Ἀνδρέας Κορνάρος, ὅστις τῷ 1306 κατέλαβε τὰς νήσους Κάρπαθον καὶ Κάσον. Τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου ἐν Καρπάθῳ καὶ Κάσῳ ἐκλόνησαν οἱ ἱππόται τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οἵτινες καταλαβόντες τὴν Ῥόδον (1309) ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των καὶ μέχρι Καρπάθου καὶ Κάσου (1311), ἐκδιώξαντες ἐκεῖθεν τὸν Κορνάρον. Οὗτος ὅμως ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τῶν ἰσχυροτέρων Βενετῶν, κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὰς νήσους (1315), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξηκολούθησεν ἄρχουσα ἡ οἰκογένεια τῶν Κορνάρων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς νήσου τῷ 1537 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ναυαρχοῦντος ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ στόλου τοῦ τρομεροῦ Βαρβαρόσσα. Ἡ νῆσος παρέμεινεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 1912, ἀπολαύουσα καὶ αὐτὴ τῶν εἰδικῶν προνομίων, ἅτινα εἶχον παραχωρηθῆ ὑπὸ τῶν σουλτάνων εἰς ὅλην τὴν Δωδεκάνησον. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων, ἡ Κάρπαθος ἀπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1823 ἤδη μέρος ἑλληνικῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν ἔπαρχον Γρηγοριάδην, προσκολληθεῖσα ἀργότερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σαντορίνης μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1830 διὰ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου ἐπιστροφῆς τῆς νήσου εἰς τὴν Τουρκίαν. Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν νησιωτῶν οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον πάλιν τὰς νήσους ἀπὸ τοῦ 1832 καὶ διῴκησαν ταύτας μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1912 στρατιωτικῆς κατοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὑφ᾽ οὓς καὶ μέχρι σήμερον διαβιοῦσι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Ασλανίδου*, Συνοπτικὴ περιγραφὴ Καρπάθου καὶ Κάσου (Ἀθῆναι 1906) — *Θ. Βολίδου*, Ἔγγραφα ἀρχιεπισκοπῆς Καρπάθου καὶ Κάσου (ΙΣΤ′ Βυζαντ. Συνέδριον 1912) — *Dapper*, Description exacte des isles de l' Archipel (1703) — *E. Μανωλακάκη-Wescher*, Δωρικὸν ψήφισμα Καρπάθου (Ἀθῆναι 1878).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Καρπαθιακὰ (Ἀθῆναι 1896).— *Μ. Γ. Μιχαηλίδη*, Καρπαθιακὰ δημοτικὰ ᾄσματα (Κωνσταντινούπολις 1913).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Νομικὰ ἔθιμα τῆς Καρπάθου (Ἀθῆναι 1926).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου (Ἀθῆναι 1928).— *Pouqueville*, Voyage de la Grèce (2α ἔκδ. Paris 1826). — *Hauttecoeur*, L' île de Karpathos (1905).—*Ross*, Reisen auf den griechischen inseln des Aegaeischen Meeres (Stuttgart 1845).—*Τσιχλάκη*, Μικρασία καὶ Δωδεκάνησος (Ἡλιούπολις 1922). — *Hiller von Gaertringen*, Inscript. Insularum maris Aegaei. — *Stephani*, Karpathos ; Étude paléontologique et botanique (1925).— *Giulio Jacopich*, Edifici Byzantini di Scarpanto (Mosaici ed Iscrizioni, Rodi 1925).

Ν. ΜΑΥΡΗΣ — Μ. Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

—[*Λαογρ.* / Ἐκτὸς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν γενικὴν λαογραφίαν τῆς νήσου, ἔχουσαν πολλὰ τὰ κοινὰ καὶ τὰ διάφορα μὲ τὰς λοιπὰς Δωδεκανήσους, ἐν Καρπάθῳ εἰδικῶς διασῴζεται ἐν πλήρει ἰσχύϊ περίεργος τυπικὴ συνήθεια, ἀφορῶσα εἰς τὸ οἰκογενειακὸν καὶ κληρονομικὸν δίκαιον, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ πρωτότοκος κόρη προικίζονται κατὰ τὸν γάμον των μὲ ὅλην τὴν κτηματικὴν ἢ ἐν γένει χρηματικὴν κλπ. περιουσίαν, τὴν «γονικὴν» καλουμένην. ἤτοι τὴν περιουσίαν ἐκείνην, ἣν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδίδουν ὁλοκληρωτικὴν καὶ ἀνέπαφον (πρὸ πάντων τὴν κτηματικὴν) οἱ γονεῖς εἰς τοὺς ἐπιγόνους. Τοῦτο λέγεται ἐν Καρπάθῳ ἔθιμον τῶν «κανακάρηδων» ἢ «κανακαρίκι» καὶ ὁ τοιοῦτος προνομιοῦχος νέος ἢ νέα καλοῦνται «κανακάρης» καὶ «κανα-

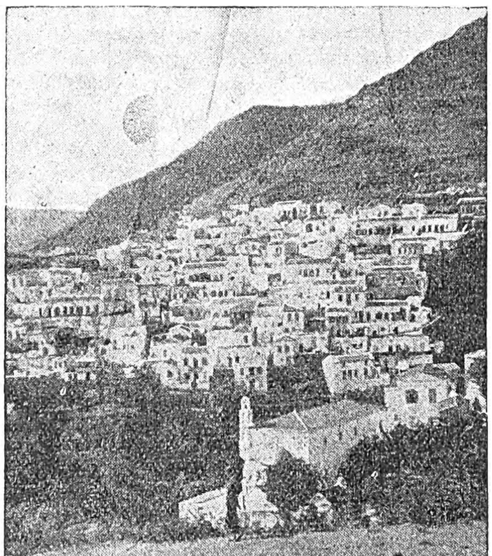

Ἄποψις τοῦ Ἀπερείου.

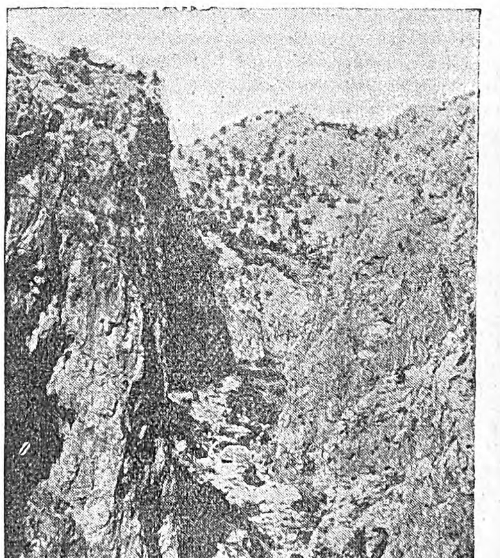

Ἡ χαράδρα Χλασιά.

Digitized by Google

καρά». Τοσοῦτον δὲ ἐρριζωμένον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν τῶν κατοίκων εἶναι τὸ ἔθιμον τοῦτο, ὥστε καὶ ἐὰν γονεύς τις ἤθελεν ἀποθάνει ἀδιάθετος κτλ., ἡ γονικὴ περιουσία δὲν ἀμφισβητεῖται ποτὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, ἀλλὰ παρέχεται ἀκέραιος καὶ ἀνελλιπὴς εἰς τὸν κατὰ τὸ ἔθιμον δικαιοῦχον. Διάφορος εἶναι ἡ διάθεσις τῆς ἐπικτήτου λεγομένης κτηματικῆς ἢ χρηματικῆς περιουσίας τῶν γονέων, δηλαδὴ τῆς προσαυξήσεως δι' ἀγορᾶς κτλ., ἥτις καὶ διανέμεται μεταξὺ ὅλων τῶν ἄλλων τέκνων. Δέον ἀπαραιτήτως ὅμως νὰ προστεθῇ, ὅτι, ἵνα ὁ πρωτότοκος ἢ ἡ πρωτότοκος θεωρηθῶσιν ὡς δικαιωματικῶς κύριοι τῆς γονικῆς περιουσίας, πρέπει κατ' ἀπαράβατον ἀνάγκην νὰ φέρωσιν ὁ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου, ἡ δὲ τὸ ὄνομα τῆς πρὸς μητρὸς μάμμης. Συνηθέστατα βεβαίως τὰ πρῶτα τέκνα (υἱὸς καὶ θυγάτηρ) ὀνομάζονται κατὰ τὰ παππῷα ὀνόματα, ἀλλ' ἐὰν διά τινα λόγον, θάνατον κττ., ἐκλείψωσι, δὲν λαμβάνουν τὴν γονικὴν

Καρπαθία μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν της.

περιουσίαν τὰ ἀμέσως ἑπόμενα τέκνα, ἀλλ' ἐκεῖνα ἅτινα ἔλαβον—ἔστω καὶ βραδύτερον—τὸ ὄνομα τῶν πάππων, ἅτινα καὶ νυμφευόμενα ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ὀνομάσωσι τὰ πρῶτα τέκνα κατὰ τὸ ὄνομα τῶν προγόνων, ἵνα μεταδώσωσιν εἰς αὐτὰ τὴν γονικὴν περιουσίαν, πρὸς διαιώνισιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ὀνόματος τῆς πατρογονικῆς ἑστίας καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὸ ἄγραφον τοῦτο ἔθιμον, τὸ ὡς παράδοσις ἀπαράβατος ἐπικρατοῦν, ἐκωδικοποιήθη οὕτως εἰπεῖν τῷ 1864 καὶ ἰσχύει καὶ σήμερον ἔτι γενικῶς ἐν τῇ νήσῳ [Πρβλ. *Μ. Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, «Νομικὰ ἔθιμα Καρπάθου» (Ἀθῆναι 1926), σελ. 165 κ. ἑξ.] Μ. Γ. Μ.

—*[Γλωσσολ.]* Ἡ λαλουμένη ἐν Καρπάθῳ ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων, τὰ ὁποῖα διακρίνονται πρὸ πάντων διὰ τὸν ἀρχαϊκὸν χαρακτῆρά των (καὶ δὴ τὴν διάσωσιν τῆς προφορᾶς τῶν διπλῶν συμφώνων: *κκ, λλ, νν* κλπ., τῶν ῥηματικῶν καταλήξεων —*ουσι(ν)* καὶ τῆς κατ' αὐτὴν σχηματισθείσης —*ασι(ν)*: *φέρουσι(ν)*, νὰ *πάρουσι(ν)*, *ἤρτασι(ν)* κλπ.) Ἀλλὰ παρὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῆς νήσου ἡ ὁμιλουμένη ἐν αὐτῇ παρουσιάζει τοσαύτας καὶ τοιαύτας κατὰ τὰς διαφόρους κώμας παραλλαγάς, ὥστε ὀρθῶς ἠκάσθη ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀποτελεῖται οὐχὶ μόνον ἐξ αὐτοχθόνων, ἀλλὰ κατὰ μέγα ἴσως μέρος ἐξ ἀποίκων, καταφυγόντων εἰς Κάρπαθον ἐκ διαφόρων ἄλλων χωρῶν καὶ νήσων κατὰ τοὺς δυστυχεῖς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπίεζε τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἡ τουρκικὴ τυραννία.

Ἰδιορρυθμότατον καὶ ὅλως διάφορον ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς νήσου φαίνεται τὸ τῆς βορειοτέρας κώμης της, τῆς Ἐλύμπου. Τοῦτο χαρακτηρίζεται ἰδίως: 1) διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ *Κ* ὡς ὑπερωικοῦ καὶ πρὸ αὐτῶν ἔτι τῶν λεπτοτέρων φθόγγων *e* (= ε, αι) καὶ *i* (= ι, η, υ, ει, οι, υι, ῃ) καὶ τοῦ ζ ὡς *dζ*: *(β)υdζί, (β)υdζάνω* κλπ. = τὸ βυζί, βυζάνω (εἰς τὰς λοιπὰς κώμας τῆς νήσου τὸ ζ προφέρεται ὡς *ζζ*, ἤτοι διπλοῦν ζ)· 2) διὰ τῆς τροπῆς τῶν διαρκῶν καὶ προστριβῶν *γ, δ* εἰς ἀκαριαῖα *g, d*: *κλέβgω, κρύβgω, τρίβgω, βgάλλω*, τὸ *ραβdί*, ἡ *ἑβdομάα*, *ἀρgῶ*, ὁ *ἀρgάτης*, *καρdιά*, *πύρgος* κλπ. = κλέβ(γ)ω, κρύβ(γ)ω, τρίβ(γ)ω, βγάλλω (—νω, —ζω), τὸ ραβδί, ἡ ἑβδομάδα, ἀργῶ, ἐργάτης, καρδιά, πύργος κλπ.

Τὸ ἰδίωμα τοῦ Μεσοχωρίου καὶ τῶν Σπώων διακρίνεται διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ *χ* ὡς ὑπερωικοῦ καὶ πρὸ τῶν φθόγγων *e, i*, τὸ δὲ τοῦ Μεσοχωρίου ἰδιαιτέρως καὶ διὰ τῆς τροπῆς τοῦ διπλοῦ *λλ* εἰς *λd*: *ἄλdος*, τὰ *φύλdα* κλπ. = ἄλλος, τὰ φύλλα (ἡ τροπὴ αὕτη χαρακτηρίζει καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ Ἀπερείου, Βολάδας καὶ Ὄθους, χωρίων τῆς νοτίας Καρπάθου). Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Καρπάθου (ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἐλύμπου) εἶναι: 1) ἡ προφορὰ τοῦ ἑτερορρόπου *λλ* (ἰταλ. gli) ὡς *λτσ* καὶ τοῦ *σσ* ὡς *τσ*: *ἀλτσῶς*, τὰ *μαλτσά*, τοῦ *πουλτσοῦ*, τὰ *πορτοκάλτσα* κλπ. = ἀλλοιῶς, τὰ μαλλιά, τοῦ πουλλιοῦ, τὰ πορτοκάλλια, ἡ *θάλατσα*, ἡ *μέλιτσα*, *τέτσαρα*, *τάτσω* κλπ. = θάλασσα, μέλισσα, τέσσαρα, τάσσω (τάζω) κλπ.· 2) ὁ τσιτακισμός· 3) ἡ διάσωσις τῆς προφορᾶς τῶν διπλῶν συμφώνων (τοῦ *κκ*: *λάκκος, κοκκάρι* κλ., *λλ*: *ἄλλος, φύλλα* κλ., *μμ*: *ἄμμος, κρουμύ(δ)ι* κλ., *νν*: *ζώννω, στρώννω, χώννω* κλ., καθ' ἃ καὶ *πίννω, πιάννω, χύννω* κλ. Πλὴν τούτων προφέρονται καὶ διπλᾶ προελθόντα ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ *ν* πρὸ συμφώνων, εἴτε ἐν μέσῳ λέξεως, εἴτε ἐν τῇ συνεκφορᾷ: ὁ *ἀθθός, ξαθθός, γιόθθος* = ἴονθος, *πεθθερός, νύφφη*, τὸ *ἀφφάλι* (ὀμφαλός,—ιον) κλ., *τὸβ βοσκό, τὸβ βασιλιά, τὸθ θεό, τὴθ θωριά, τὴχ χάρι* κλ. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ ἀφομοίωσις αὕτη εἰς τὴν Κάρπαθον εἶναι εὐρυτέρα ἢ εἰς τὰ λοιπὰ δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα (ὅσον τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε γνωρίζομεν): *τὸκ κόπο, τὸκ κόσμο, τὸκ κάμπο* κλ., *ἔρκουτται, χαίρουτται* = ἔρχονται, χαίρονται κλ., *ττηρειοῦμαι* (ἐκ τοῦ: *ἐντηροῦμαι*) = φοβοῦμαι κ.ο.κ. Κοινὰ τέλος χαρακτηριστικὰ τῶν καρπαθιακῶν πρὸς τὰ λοιπὰ δωδεκανησιακὰ (καθὼς καὶ πρὸς τὰ κυπριακά, ἰκαριακὰ καὶ ἄλλα ἔτι ἰδιώματα) εἶναι: α') ἡ συχνὴ ἀποβολὴ τῶν μέσων *β, γ, δ* μεταξὺ φωνηέντων: *ἀκριός*, τὸ *ρόϊ*, ἡ *φλέα*, *ἀάρετος, ξεάφω, βλοῶ, πηάϊ, τραοῦϊ*, τὸ *οὐροῦνι* (ἀκριβός, τὸ ρόβι, ἡ φλέβα, ἀβάρετος, ξεβάφω, βλογῶ, πηγάδι, τραγούδι, τὸ γουρούνι), τὸ *παιΐ*, *ἄϊκος*, τὸ *βράϋ*, *εἶα*, τὸ *κλειΐ*, *ἤωκα*, οἱ *παππᾶες* (τὸ παιδί, ἄδικος, τὸ βράδυ, εἶδα, τὸ κλειδί, ἤδωκα, οἱ παππάδες κτλ.) καὶ β') ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ῥηθέντων συμφώνων: τὸ *βάλα, γίω, βός* μου (τὸ γάλα, δίδω, δός μου), ἡ *γευτέρα*, *γιπλώνω* (δευτέρα, διπλώνω), νὰ τοὺς *γείρω* = δείρω, *Γημήτρις* (Δημήτρις), τὰ *βάκρυα*, *βαρμός*, ἡ *βοντάγρα* κτλ. (δάκρυα, δαρμός, δοντάγρα) κ. οὕ. κ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐμμ. Μανωλακάκη*, Καρπαθιακὰ (Ἀθῆναι 1896).—*Μ. Μιχαηλίδου*, Καρπαθιακὰ μνημεῖα. Α'. Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου κτλ. (μετὰ εἰσαγωγῆς ἐν ἀρχῇ περὶ τῶν καρπαθιακῶν ἰδιωμάτων) (Ἀθῆναι 1928).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Φιλοτ.]* Εὐθὺς ὡς ἡ Δωδεκάνησος κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς, ἐκυκλοφόρησαν ἐν Καρπάθῳ τὰ ἰταλικὰ γραμματόσημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν 25 καὶ 50 τσεντέσιμι, μὲ τὸ ἐπισήμασμα EGEO (=Αἰγαῖον). Ὀλίγον κατόπιν ἐξεδόθη μικρὰ σειρὰ ἐξ ἑπτὰ ἀξιῶν (2—50 τσεντέσ.), ἀπαρτισθεῖσα ἐξ ἰταλικῶν γραμματοσήμων φερόντων τὸ ἐπισήμασμα Scarpanto, ὅπως ἐπονομάζουν τὴν νῆσον οἱ κατακτηταί. Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σειρᾶς ἐξεδόθησαν τῷ 1917 καὶ 1919 ἀπὸ ἓν γραμματόσημον τῶν 20 τσεντέσιμι καὶ τῷ 1921 ἕτερον τῶν 15 τσεντέσιμι. Ἤδη κυκλοφοροῦν τὰ ἰταλικὰ χωρὶς κανὲν ἐπισήμασμα. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν γραμματοσήμων τῆς Καρπάθου, ὅπως καὶ ὅλων τῶν νήσων τῆς Δωδεκανήσου, καθὼς καὶ τῶν ἰταλικῶν ἀποικιῶν, γενικῶς εἶναι ἀσήμαντος. (Ε. Φ. Ε.)

Καρπάθου *διέκπλους* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ μεταξὺ Ῥόδου καὶ Καρπάθου θάλασσα, ἧς τὸ ἐλάχιστον εὖρος, 26 μιλ., εἶναι μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀλιμούντι*, βορείας ἐσχατιᾶς τῆς *Σαρίας*, καὶ τῆς νησῖδος *Πρασονήσι*, νοτίας τῆς Ῥόδου ἐσχατιᾶς. Τὸν διέκπλουν τοῦτον δέχονται κοινὸν διά τε τὸ Αἰγαῖον (τὸ Καρπάθιον) καὶ τὸ Παμφυλιακὸν καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. Σ. Ε. Λ.

καρπαία (ἡ) *['Αρχ.]*. Εἶδος μιμικῆς ὀρχήσεως παρὰ Μάγνησι καὶ Αἰνιᾶσι *(Ξενοφ.* Ἀνάβ. ΣΤ' 1,8). Τὴν καρπαίαν ἐχόρευον δύο πρόσωπα, ὁ ἀγρότης καὶ ὁ κλέπτης. Κατ' ἀρχὰς μόνος ὁ πρῶτος ἐχόρευε μιμούμενος τὰς κινήσεις τοῦ σπείροντος γεωργοῦ, στρέφων μετὰ φόβου τῇδε κἀκεῖσε τὰ βλέμματά του· μετ' ὀλίγον ἐνεφανίζετο ὁ κλέπτης, ἐπηκολούθει συμπλοκὴ καὶ ἡ ὄρχησις ἔληγεν ἢ διὰ νίκης τοῦ ἀγρότου καὶ προσδέσεως τοῦ κλέπτου ἐπὶ τοῦ ἀρότρου ἢ διὰ νίκης τοῦ κλέπτου καὶ ἁρπαγῆς τοῦ ἀρότρου μετὰ τῶν βοῶν. Π. Ν. Π.

καρπαΐνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἀνευρεθὲν εἰς τὰ φύλλα *παπαΰας τῆς καρικῆς*. Ἐπιβραδύνει τὴν κίνησιν τῆς καρδίας. Σ. Γ.

καρπάλι (τό)· ἀετὸς (λ. τουρκ.)· ‖ πλεκτὸν ἀγγεῖον, καλάθιον (ἀπὸ τοῦ μεταγεν. *κάρταλλος*).

καρπάλιμος (ὁ) (Carpalimus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ μεγέθους ἀπαντῶντας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Καρπαντιὲ (Carpantier), ***Γεώργιος***. Γάλλος ἐπαγγελματίας πυγμάχος, γεννηθεὶς τῷ 1894. Ἐνεφανίσθη ὡς πυγμάχος, τῷ 1907, καὶ τῷ 1914 ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν καλυτέρων τῆς Γαλλίας. Ἔκτοτε ἤρχισεν ἡ καταπληκτικὴ πρόοδός του, οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν περίφημος, ἀφοῦ κατενίκησε τοὺς ὀνομαστοὺς πυγμάχους Πὰτ Ὀσκεέφ, Ζεὸ Μισέλ, Κὶτ Τζάκσον, Ντοὺκ Σμίθ, Τζόε Μπέκετ, Μὰκ Κλόσκεϋ, Μπάτλινκ Λεβίνσκυ καὶ ἄλλους. Τῷ 1920 εὑρίσκετο εἰς τὸ ζενὶθ τῆς δόξης του, καταστὰς τὸ εἴδωλον τῆς Γαλλίας. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἡ μόδα εἰσήγαγε τὰ γνωστὰ καπέλλα «καρπαντιέ», τῶν ὁποίων αἱ γαρνιτοῦρες ἔφερον δύο κομψὰ γάντια πυγμαχίας.

Ἡ φήμη τοῦ Καρπαντιὲ ὡς τοῦ καλυτέρου πυγμάχου τοῦ κόσμου ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, καὶ πρωταθλητοῦ συνάμα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πυγμάχων ἡμιβαρέων βαρῶν καὶ πρωταθλητοῦ τῆς Γαλλίας βαρέων βαρῶν, ἐδημιούργησε τὸν ἀγῶνα διὰ τὸ παγκόσμιον πρωτάθλημα ὅλων τῶν κατηγοριῶν, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ὁ Ἀμερικανὸς Τζὰκ Ντέμσυ. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο εἰς τὸ Ζέρσεϋ-Σίτυ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κλασσικὴν ἧτταν τοῦ Γάλλου, ὅστις ἐτέθη ἐκτὸς μάχης εἰς τὸν τέταρτον γῦρον ἀπὸ τὸν ἰσχυρόν του ἀντίπαλον. Μετὰ ἓν ἔτος ὑπέστη μίαν εἰσέτι ἧτταν ἀπὸ τὸν Σενεγαλέζον πυγμάχον Μπάτλινκ Σίκυ ὁ ὁποῖος τοῦ ἀφῄρεσε τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1922 τοὺς τίτλους του εἰς Παρισίους, ἀφοῦ τὸν ἔθεσεν ἐκτὸς μάχης εἰς τὸν ἕκτον γῦρον. Τὰ διάφορα μεγάλα ποσά, ἅτινα ἐκέρδισεν ὁ Καρπαντιὲ ἀπὸ τὴν πυγμαχίαν, τὰ διέθεσε διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐργοστασίου σκευῶν μαγειρικῆς ἐξ ἀλουμινίου. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰ κινηματογραφικὰ ἔργα καὶ ἐνεφανίσθη καὶ ὡς χορευτὴς εἰς παρισινὰ «Μιούζικ-Χώλ». —Δ.

— **Καρπαντιὲ** (Carpentier), ***Ρόζα - Φρανσοάζ***. Γαλλὶς ἠθοποιὸς (βλ. λ. *Γκοντιὲ* Ρόζα Φρανσοάζ).

Καρπαντρὰς (Carpentras) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βωκλούζης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὠζόν, 21 χλμ. ΒΑ. τῆς πόλεως Ἀβινιὸν καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Μεσογείου. Ἡ Καρπαντράς, ἡ ὁποία ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐκαλεῖτο Carpentoracte καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Forum Neronis, διετέλεσε κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν πρωτεύουσα τῶν Μεμίνι. Ἐν αὐτῇ ἀνεκαλύφθησαν κατὰ καιροὺς μωσαϊκά, ἐπιγραφαί, μετάλλια κελτικά, μασσαλιωτικὰ καὶ ῥωμαϊκά. Ἐλεηλατήθη κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῶν Βισιγότθων, τῶν Βανδάλων, τῶν Λομβαρδῶν καὶ τῶν Σαρακηνῶν, τῷ δὲ 1228 περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βατικανοῦ, ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν παπῶν Ἰννοκεντίου ΣΤ' καὶ Οὐρβανοῦ τοῦ Ε' καὶ διεδραμάτισε σπουδαῖον ῥόλον κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους. Εἰς τὴν Γαλλίαν προσηρτήθη τῷ 1791. Κάτ. 11.800 (1926). Ἡ Καρπαντράς, κέντρον ἐμπορίου γεωργικῶν προϊόντων, ἔχει πλεῖστα παλαιὰ μνημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι: ῥωμαϊκὴ θριαμβευτικὴ ἁψίς, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σιφρέν, τοῦ ὁποίου ὁ τροῦλλος χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος καὶ εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται τρίπτυχον τοῦ μεσαίωνος καὶ πίνακες τοῦ Μινιάρ, τοῦ Παρροσὲλ κ.ἄ., ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ μουσεῖον μὲ πλουσίαν συλλογὴν χειρογράφων, ἡ πύλη τῆς Ὀράγγης ὕψους 37 μ., ἡ πηγὴ τοῦ Ἀγγέλου καὶ ἄλλα. Μ. Ν. Δ.

Καρπασία *[Γεωγρ.]*, καὶ *Καρπασεία*, καὶ *Κάρπασος* (καὶ *Κραπασαία* καὶ *Καρπασαία*). Ἡ μεγίστη Α. ΒΑ τῆς Κύπρου χερσόνησος, προβολὴ τοῦ ὄρους *Ὄλυμπος*, ἥτις ἔχουσα πλάτος ἀπὸ 10 ἕως 2 μιλ. προέχει ἐπὶ 45 ὅλα μίλλια, ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Ἀνδρέας* ἢ *Κλειδιὰ* (ἀρχ. *Βοὸς Οὐρὰ* ἢ *Δεινάρετον* ἢ *Κλεῖδες*), γνωστὴ δὲ εἰς τοὺς ξένους ὡς Karpass (Mediter. Pilot, ἔκδ. 1925: V, σελ. 4). Ὁ «Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης» καὶ ὁ Στράβων, ὁρίζοντες τὸ πλάτος τῆς χερσονήσου μεταξὺ Ἀφροδισίου καὶ Παλαιᾶς Πόλεως, ὅπερ εἶναι τὸ τῆς ῥίζης τῆς χερσονήσου, εἰς 70 στάδια, εὑρίσκονται ἐν ἀπολύτῳ ἀκριβείᾳ, τοῦ πλάτους τούτου ὄντος 7 ἀκριβῶς μιλλίων. Ἡ χερσόνησος δὲ αὕτη εἶναι ἐπώνυμος πόλεως *Καρπάσου* ἢ *Καρπάθου* (*Στεφ. Βυζάντ.* εἰς λ. *Καρπασία*), φερωνύμως τῇ νήσῳ, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖται ὡς φοινικικὴ ὀνομασία, δεδομένου ὅτι, κατὰ τὴν παράδοσιν, πρῶτος οἰκιστὴς τῆς Καρπάσου τῆς Κύπριδος ὑπῆρξε Πυγμαλίων ὁ τοῦ Βήλου καὶ τῆς Διδοῦς καὶ ἀφοῦ ἄλλωστε καὶ ἡ γείτων της Λάπηθος ἦτο κατὰ Σκύλακα (§ 103) Φοινικίς· ἡ δὲ μεταλλαγὴ τοῦ θ εἰς σ ἀποδοτέα (*Gosselin* εἰς Géogr. de Strabon ἔκδ. 1814: τόμ. V σελ. 399 ὑποσ. 1) εἰς τοὺς ἐποίκους Λακεδαιμονίους. Φαίνεται μάλιστα ὅτι οὐχὶ μία, ἀλλὰ δύο ἦσαν Κάρπασοι ἢ Καρπασίαι, λιμένες (σκάλες ὡς θὰ ἐλέγομεν) τρίτης πόλεως ἐπωνύμου: ὁ εἷς ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου, ἀφοῦ ὁ Στράβων τονίζει ὅτι ἀντίκρυζε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Τραχείας Κιλικίας *Σαρπηδὼν* (ἔκδ. Teubner κεφ. 682, 3) καὶ ὁ ἄλλος πρὸς νότον, ἀφοῦ ὁ Σταδιασμὸς (§ 314) τονίζει ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος παρεῖχε καταφυγὴν κατὰ βορείων ἀνέμων καὶ συνεπῶς ἔκειτο ἐπὶ ἀκτῆς ἀναπεπταμένης πρὸς νότον. Καὶ αὐτὸς

Digitized by Google

ἄλλωστε ὁ Στράβων (αὐτόθι) ἀναφέρει τοῦτο: «ἐκ δὲ Καρπασίας ὑπέρβασίς ἐστιν ἰσθμοῦ τριάκοντα σταδίων πρὸς τὰς Καρπασίας νήσους καὶ τὸ νότιον πέλαγος», μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τοιαῦται νῆσοι δὲν ὑπάρχουσι. Τοὺς δύο δὲ Καρπασίους λιμένας συγχέοντες οἱ προμνησθέντες γεωγράφοι, καὶ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος (Ε, ιδ, 4, ἔκδ. Nobbe), στενοχωροῦσι τοὺς ἑρμηνευτάς. Ἡ ἀσάφεια διασκεδάζεται διὰ τῆς παραδοχῆς, ὅτι ἡ πόλις Καρπασία δὲν ἔκειτο ἐπὶ τῆς παραλίας, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῆς ὀφρύος, τῆς τανῦν *Ριζοκάρπασο*. Οὖσα δὲ ἐπίσημος, δι᾽ ὃ καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐθεώρησε τὴν ἐκπόρθησίν της ὡς βάσιν τῶν κατὰ τῆς Σαλαμῖνος πολεμικῶν του ἐπιχειρήσεων (*Διοδ. Σικελ.* Κ, μη), εἶχεν ἀνάγκην δύο λιμένων πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς θαλάσσης ὑπὸ πάντα καιρόν, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ στενότης τῆς χερσονήσου Καρπασείας ἐπέτρεπε τὴν πολυτέλειαν ταύτην. Πράγματι δὲ οἱ ὅρμοι *Ρόννας* πρὸς Β καὶ *Μελίσσακρος* πρὸς Ν, ἀμφίπυγοι, ἀπέχοντες ὅσον ὁ Στράβων ὁρίζει (3 ½ μιλ.) ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς δύο Καρπασίας, τοὺς λιμένας πόλεως φερωνύμου. Ἐπέχει δὲ τὴν θέσιν τῆς πόλεως, ἥτις διετήρησε τὴν ὀνομασίαν της ἐν συνεχείᾳ (*Ἱεροκλ.* Συνεκδ.. Κάρπασις. *Κωνστ. Πορφ.* Θεμ. 1,5) τὸ σύγχρονον χωρίον *Ριζοκάρπασο*.

Σ. Ε. Λ.—Κ. Μ. Κ.

— **Καρπάσια** */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Κερυνείας μὲ 120 κατοίκους, ἅπαντας Μαρωνίτας.

— **Καρπασίας διαμέρισμα**· βλ. *Ἀμμοχώστου ἐπαρχία* (τ. Δ΄ σ. 299α΄).

Καρπάσιον */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς νήσου Λήμνου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 509

Κάρπασος */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Κύπρου (βλ. *Καρπασία*).

καρπάτιναι (αἱ) */Ἀρχ./*. Εἶδος ὑποδήματος (βλ. *καρβάτιναι*).

Καρπάτσιο (Carpaccio), ***Βίκτωρ***. Ἑνετὸς ζωγράφος, ἀκμάσας κυρίως κατὰ τὰ ἔτη 1490 ἕως 1515. Αἱ χρονολογίαι τῆς γεννήσεως καὶ θανάτου του παραμένουν ἄγνωστοι. Θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων διδασκάλων τῆς ἑνετικῆς σχολῆς. Τὸ τελειότερον τῶν ἀριστουργημάτων του εἶναι ὁ πίναξ ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἅγιον Βικέντιον, ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἰωάννου καὶ Παύλου τῆς Βενετίας. Ὁ ἅγιος ὑψοῦται ἐπὶ τῶν νεφῶν ἐν ἀποθεώσει, ἐν μέσῳ μικρῶν κεφαλῶν ἀγγέλων μεταξὺ τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου καὶ τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ. Εἰς τὰ ἄνω μέρη τῆς εἰκόνος παρίσταται ὁ Ἐσταυρωμένος, ἡ Παρθένος καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τὸ ἔργον ἀπεδόθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸν Γζιοβάννι Μπελλίνι, εἰς τὸν Βαρθολομαῖον Βιγαρίνι καὶ τέλος εἰς τὸν Καρπάτσιο. Φαίνεται ὅτι διάφοροι καλλιτέχναι εἰργάσθησαν εἰς τὰ διάφορα τμήματα τοῦ πίνακος, τὸ ὅλον δὲ ἔργον ἐξετελέσθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Βιβαρίνι. Τῷ 1479 ὁ Καρπάτσιο συνώδευσε πιθανῶς τὸν Τζεντίλε Μπελλίνι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ ἀπεκόμισε τὴν εὐρύτητα τοῦ σχεδίου, τὴν θερμότητα τοῦ χρώματος, τὴν φωτεινότητα τοῦ τοπίου, τέλος τὴν προτίμησιν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἔνδυμα. Εἰς τὸν θαυμάσιον πίνακά του «Θρῦλος τῆς ἁγίας Οὐρσούλης» ἁμιλλᾶται, περισσότερον ἢ εἰς οἱονδήποτε ἄλλο ἔργον, πρὸς τὸν Τζεντίλε Μπελλίνι. Τὸ μνημεῖον τοῦτο τῆς χριστιανικῆς τέχνης διατηρεῖται εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βενετίας. Τῷ 1494 ὁ Καρπάτσιο προσεκλήθη, μετὰ τῶν Μανσονέτι, Ντιάνα καὶ Λατζάρο, νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διακοσμήσεις τῆς σχολῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐκεῖ ἐξετέλεσε τὸ ἔργον «Ὁ πατριάρχης τοῦ Γκράντο ἐκδιώκων δαίμονα». Εἰς τὸν πίνακα ἁπλοῦται θαυμασία ἄποψις τοῦ ἀρχαίου Ριάλντο καὶ τοῦ μεγάρου τοῦ πατριάρχου τοῦ Γκράντο, ὡς ὑφίσταντο κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος. Ὀλίγα ἔτη βραδύτερον, οἱ Δαλματοί, ἐγκατασταθέντες εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῶν Σκλαβηνῶν, ἐξέλεξαν τὸν Καρπάτσιο, ὅπως διακοσμήσῃ τὸν ναόν των, ἀναθέσαντες εἰς αὐτὸν νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν προστατῶν τῆς Δαλματίας καὶ Ἀλβανίας Ἱερωνύμου, Γεωργίου καὶ Τρύφωνος. Ὁ καλλιτέχνης ἐξετέλεσεν ἐντὸς ἑξαετίας (1502—1508) ἐννέα πίνακας. Εἴς τινας πίνακας, ὡς «Ἡ μάχη τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κατὰ τοῦ Δράκοντος», τὸ τοπίον εἶναι τελείως ἀνατολικῆς ἀτμοσφαίρας. Εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνήκει ὁ «Εὐαγγελισμὸς» (1504), εὑρισκόμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Βιέννης, «Ἡ Κοίμησις τῆς Παρθένου» (1508), εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Φερράρας. Τῷ 1510 ὁ Καρπάτσιο φθάνει εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκδήλωσιν τοῦ ταλέντου του, εὐρύνων ἔτι περισσότερον τὴν τεχνοτροπίαν του. Ἐκτελεῖ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Μεγάλου συμβουλίου «Τὴν Ἐπιείκειαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου», ἔργον τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἀνώτερον πάντων, καταστραφὲν ὅμως κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1577. Κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἐφευρετῶν τῆς ζωγραφικῆς σκηνῶν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, μὲ τὸν θελκτικόν, ἐξαιρετικῆς χάριτος, πίνακά του «Ἑνεταὶ κυρίαι παίζουσαι ἐπὶ ταράτσας». Τὰ μετέπειτα ἔργα του εἶναι μέτρια, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ προηγούμενα. Ὁπωσδήποτε ὁ Καρπάτσιο εἶναι ὁ μεγαλύτερος πρόδρομος τῶν μεγάλων Ἑνετῶν ζωγράφων τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ἀνευρίσκει τις εἰς αὐτὸν τὴν εὐρύτητα συνθέσεως τοῦ Τισιανοῦ καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ διάκοσμον τοῦ Βερονέζε.

Δ. Σ. Δ.

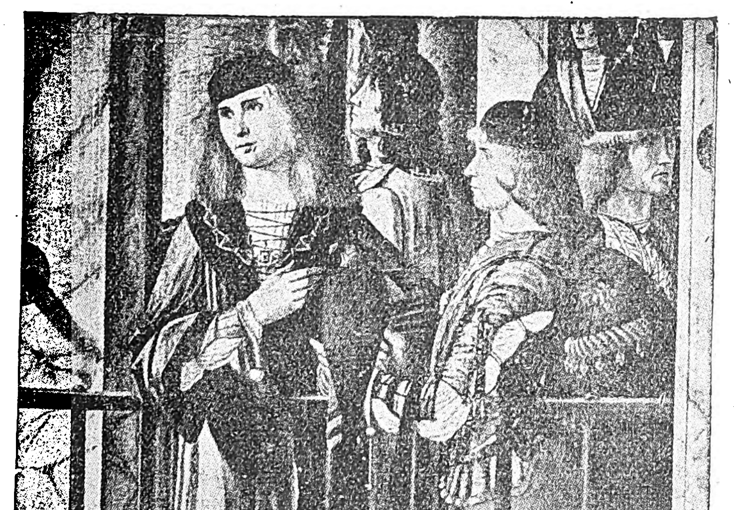

Ἀποχαιρετιστήριος ἀκρόασις τῶν Ἄγγλων πρεσβευτῶν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ βασιλέως Μαύρου (ἐπεισόδιον ἐκ τοῦ ἔργου «Θρῦλος τῆς ἁγίας Οὐρσούλης»).

Καρπατσουλλιανά */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σαρακήνας τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης, ἔχον 58 κατ. (1928). Ε. Γ.

καρπεία (ἡ)· τὸ καρποῦσθαι, ἡ τοῦ καρποῦ ἀπόλαυσις, ἡ ἀπόληψις τῶν προϊόντων ἀπὸ τῶν ἀγρῶν ἢ τῶν φυτειῶν.

Καρπέλας *ἄκρα* */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς Περσίδος θαλάσσης, θαλάσσιον σύνορον τῆς Καρμανίας καὶ τῆς Γεδρωσίας (*Πτολεμ.* Στ. η, 5, ἔκδ. Nobbe). Ὁ ὁρισμὸς Μαρκιανοῦ τοῦ Ἡρακλεώτου (Περίπλ. Ἔξω θαλάσσ. Α, κη) ἀποκαθιστᾷ τὴν ταυτότητα τῆς Καρπέλας εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ρὰς Κεράζι*. Σ. Ε. Λ.

Καρπενήσιον */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας *Εὐρυτανίας* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἄλλοτε ἕδρα δήμου καὶ νῦν ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΝΔ πρόποδας τοῦ ὄρους Τυμφρηστοῦ, ἐντὸς καταφύτου καὶ καταρρύτου λεκανοπεδίου, εἰς ὕψος 970 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, διέρχεται δὲ παρ᾽ αὐτὸ ὁ ὁμώνυμος ποταμίσκος, παραπόταμος τοῦ Ἀχελῴου. Εἶναι ἐκ τῶν τερπνοτέρων κωμοπόλεων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἔχει συγκοινωνίαν δι᾽ ἁμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ τῆς Λαμίας, ἀφ᾽ ἧς ἀπέχει 96 χλμ., καὶ μετὰ τοῦ Ἀγρινίου. Ἡ τελευταία αὕτη ἀρτηρία εἶναι ὑπὸ κατασκευὴν καὶ πρόκειται νὰ ἐξυπηρετῇ ὁλόκληρον τὸ ΒΑ τμῆμα τοῦ νομοῦ, προεκτεινομένη δὲ θὰ συνδέῃ τὸν νομὸν μετὰ τῆς Θεσσαλίας (Καρδίτσης). Πρὸς Ν καὶ ἐγγὺς τῆς κωμοπόλεως συνήφθη κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἡ ἱστορικὴ μάχη τῆς 9 πρὸς 10 Αὐγούστου τοῦ 1823, καθ᾽ ἣν ἐφονεύθη ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Τούτου ὁ ἀνδριὰς κοσμεῖ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τοῦ Καρπενησίου. Πλησίον τῆς κωμοπόλεως σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, ἡ ὁποία ὑποτίθεται ὅτι ἦτο τὸ *Κάλλιον*, κειμένη εἰς τὴν ἐξ Αἰτωλίας εἴσοδον εἰς Δωρίδα.

Ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν τῇ κωμοπόλει εἶναι: πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς Εὐρυτανίας, οἰκονομικὴ ἐφορεία, ταμεῖον καὶ δασαρχεῖον. Ἐπίσης ἔχει γραφεῖον Τ.Τ.Τ. καὶ ἐπανορθωτικὰς φυλακάς. Δημόσια ἐκπαιδευτήρια ὑπάρχουν: γυμνάσιον, μονοτάξιον διδασκαλεῖον ἀρρένων καὶ 2 δημοτικὰ σχολεῖα, ἑδρεύει δὲ ἐκεῖ ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν σχολείων τῆς περιφερείας. Τὸ Καρπενήσιον ὑπάγεται ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, τῆς ὁποίας ὁ μητροπολίτης ἑδρεύει ἐν Ναυπάκτῳ. Ναοὶ ὑπάρχουσιν 7 ἐν τῇ κωμοπόλει, τῆς Ἁγίας Τριάδος (καθεδρικός), τῆς Παναγίας, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Οἱ κάτοικοι τοῦ Καρπενησίου ἀνερχόμενοι εἰς 2576 (ἀπογρ. 1928) ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Γοργιαννᾶδες*, ἔχει δὲ ἐν συνόλῳ κατοίκους (1928) 2816. Χ. Δ.

—*[Ἱστορ. Ἀγῶν.]* Κατὰ τὸν Ἀγῶνα τὸ Καρπενήσιον ἀπετέλεσε στόχον ἐπανειλημμένων προσβολῶν τῶν ἐκ Θεσσαλίας Τούρκων, τῶν ζητούντων νὰ ἐκμηδενίσουν τὰ Ἄγραφα καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν μίαν εἰσέτι ὁδὸν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Οἱ Γιολδασαῖοι, Γουβέλαι καὶ ἄλλοι ἐντόπιοι ὁπλαρχηγοὶ προήσπισαν τὴν θέσιν καὶ μάλιστα κατέβαλον τοὺς ἐπιτιθεμένους. Τῷ 1823 ὅμως ὁ Μουσταῆ πασᾶς τῆς Σκόδρας, κατερχόμενος πρὸς τὸ Μεσολόγγιον ἔστειλε τὴν πρωτοπορίαν του ὑπὸ τὸν κεχαγιᾶν του Τζελαλεντὶν βέην, ἀποτελουμένην ἀπὸ τετρακισχιλίους Γκέγκηδες καὶ κατέλαβε τὰ πέριξ τοῦ Καρπενησίου τὴν 10 Αὐγούστου 1823. Διὰ ν᾽ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν του ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐπετέθη νύκτωρ κατὰ τοῦ στρατοπέδου του, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τριακοσίων πεντήκοντα Σουλιωτῶν καὶ ἀναμένων τὴν ἐκ τῶν ὀρέων ἐπίθεσιν ἄλλων συμπολεμιστῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἐγερθέντες τοῦ ὕπνου καὶ καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ διεσκορπίσθησαν. Ἀλλ᾽ ὁ κεχαγιᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲν ἐπρόλαβον νὰ φύγουν καὶ ἔμειναν κλεισμένοι μέσα εἰς τὸ μανδρωμένον πανδοχεῖον. Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, ἀνυπόμονος διὰ τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφασισμένης κινήσεως, ὑποφέρων ὑπὸ τραῦμα εἰς τὴν βουβῶνα, ἐζήτησε νὰ κατοπτεύσῃ μόνος τὰ ἐν τῇ μάνδρᾳ. Ἀλλὰ μόλις ἐπέρασε τὴν κεφαλήν του ὑπὲρ τὸ γείσωμα, ἐδέχθη σφαῖραν Γκέγκα εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἔπεσεν ἄπνους. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες εἶχον λάβει ἀπειρίαν λαφύρων. Ἀλλὰ μολονότι δὲν ἀντελήφθησαν ἀμέσως τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Κώστα Μπότσαρη, δὲν ἐπετέθησαν πλέον κατὰ τῶν Γκέγκηδων, καὶ ἡ σπουδαία εὐκαιρία μιᾶς νίκης ἐστράφη μᾶλλον κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Γ. Δ. Κ.

—**Καρπενησίου, *τέως δῆμος*—** */Γεωγρ./*. Παλαιὸς δῆμος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας περιλαμβάνων ἐκτὸς τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως καὶ 27 χωρία κείμενα περὶ αὐτήν, ὧν σπουδαιότερα τὸ *Βούτυρον*, τὸ *Κλαυσιόν*, ἢ *Λάσπη*, τὸ *Μέγα Χωριό*, τὸ *Μικρὸ Χωριό*, τὸ *Παπαρούσι* κλπ. Ὁ δῆμος εἶχεν ἐν συνόλῳ περὶ τοὺς 8.300 κατοίκους.

Καρπενησιώτης, *Ἀθανάσιος*. Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικός. Κατήγετο ἐκ Καρπενησίου, ὅπου ἐγεννήθη τῷ 1780, ὑπηρέτει δὲ εἰς τὴν Βλαχίαν ὡς στρατιωτικός. Τῷ 1815 ἐγκατεστάθη ὡς ὁπλοποιὸς καὶ ὁπλοδιορθωτὴς εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαυΐας. Ἐκεῖ ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Φλωρεστίου Λουκᾶ Λεονταρίτου. Ταχθεὶς ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἀπέσπασε τὴν ἐμπιστοσύνην του, ἀπεστάλη δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ Γαλάζιον νὰ τερματίσῃ τὴν κρατοῦσαν αὐτόθι ἀναρχίαν. Διακριθεὶς εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον τοῦ Γιουσοὺφ Μπερκόφτζαλη, κατόπιν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συντριμμάτων τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὰς τραγικὰς περιπετείας τοῦ Σκουλενίου. Ἐκεῖ ἀνεδείχθη ἀληθὴς στρατηγός. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν᾽ ἀνθέξῃ εἰς τὴν συρροὴν τῶν ἀντιθέτων περιστατικῶν καὶ ἀφοῦ ἐπάλαισεν ἀπεγνωσμένως διὰ νὰ περισώσῃ τὰ λείψανα τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ, ἀγωνιζομένου ὑπὸ τὰς βολὰς τῶν Τούρκων, νὰ διαβῶσι τὸν Προῦθον διὰ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, ἔπεσε μαχόμενος μετὰ τῶν ἄλλων ἡρώων τοῦ Σκουλενίου τὸν Ἰούνιον 1821.

Γ. Δ. Κ.

Digitized by Google

καρπενταρία (ἡ) (Carpentaria) /*Ζῳολ.*/. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματοκόγχων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γλυβεριγινιδῶν*, περιλαμβάνων θαλασσίους ζῳϊκοὺς ὀργανισμοὺς ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Αἱ καρπενταρίαι γενικῶς εἶναι πρωτόζῳα μεγάλου μεγέθους, ὧν ἡ διάμετρος φθάνει τὰ 10 περίπου χιλιοστόμετρα, μὲ κόγχην ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως, λοβοὺς κατὰ σπείρας ἀκανονίστως διατεταγμένους, ὧν ἕκαστος συγκοινωνεῖ πρὸς κοινὴν κοιλότητα, ἥτις διανοίγεται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ κωνοειδοῦς ὀστράκου. Ἕκαστος λοβὸς χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἑτέρου διὰ διαφράγματος. Ἡ κόγχη εἶναι διάτρητος καὶ οἱ ἐντὸς ταύτης ὑδροφόροι ὀχετοὶ σχεδὸν πλημμελῶς διαπεπλασμένοι. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἐλεύθερα ἢ παρασιτικῶς ζῶντα. Δ. Ν. Π.

Καρπενταρίας κόλπος (Gulf of Carpentaria) /*Γεωγρ.*. Ὁ μεγαλύτερος κόλπος τῆς Αὐστραλίας, σχηματίζων βαθυτάτην ἐσοχὴν μήκους 750 χλμ ἐντὸς τῆς Β ἀκτῆς τῆς ἠπείρου Τὰ ἀκρότατα σημεῖα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἀκρωτήρια Ὑόρκ καὶ Ἄρνχεμ. Αἱ ἀκταί του εἶναι χθαμαλαί, περιέχει δὲ μέγαν ἀριθμὸν νήσων, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Οὐέλλεσλυ καὶ ἡ Γκρόοτ. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Μίτσελ πρὸς Λ, Φλίντερς, Λάϊχαρντ καὶ Ἄλμπερτ πρὸς Ν, Ρόσερ πρὸς Δ, οἱ δὲ κυριώτεροι λιμένες του εἶναι οἱ τῶν πόλεων Νόρμαντον καὶ Μπερκτάουν. Ὁ κόλπος εἶναι ἀβαθής, θεωρεῖται δὲ λείψανον μεγάλης θαλάσσης, ἥτις ἐχώριζεν ἄλλοτε τὴν Α ὑπὸ τὴν Δ Αὐστραλίαν. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐξερευνητοῦ Τάσμαν τῷ 1606, ὅστις ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ προστάτου του, Πέτρου Καρπεντέρ, γενικοῦ διοικητοῦ τῶν Ὁλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Δ. Σ. Δ.

Κάρπεντερ (Carpenter), ***Γουλιέλμος-Βενιαμίν.*** Ἄγγλος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Bristol (1813—1885). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1839. Μετὰ βραχεῖαν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς ἰατροδικαστικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ, εἶτα δὲ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ βασιλικῷ ἰνστιτούτῳ τοῦ Λονδίνου. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Ἀρχαὶ γενικῆς καὶ συγκριτικῆς φυσιολογίας» «On the laws regulating vital and physical phenomena», «On some departments of vegetable physiology», «Treatise on human physiology» Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Principles of mental physiology» ἀποδεικνύει τὸ μὴ βάσιμον τῶν θεωριῶν τοῦ Μεσμερισμοῦ, τῶν κινουμένων τραπεζῶν κλπ καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἀποχωρίσῃ τὸ ἀληθὲ: καὶ λογικὸν ἐκ τῆς μαγείας καὶ τῶν μύθων. Τῷ 1856 διωρίσθη ἀρχειοφύλαξ τοῦ Λονδινείου πανεπιστημίου, διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ 22 ἔτη. Ἀργότερον ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας, τιμηθεὶς ὑπὸ ταύτης, ὡς ἐκ τῶν λίαν ἐνδιαφερουσῶν φυσιολογικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, διὰ τοῦ βασιλικοῦ μεταλλίου. Τῷ 1872 προήδρευσεν ἐν Brighton τοῦ βρεττανικοῦ ἰατρικοῦ συνεδρίου. Ο. Ρ.

—**Κάρπεντερ** (Carpenter), ***Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος, ἐνθουσιώδης ποιητὴς τῶν δημοκρατικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν ἰδεωδῶν, γεννηθεὶς τῷ 1844. Σπουδάσας ἐν Καίμπριτζ καὶ χειροτονηθείς, παρῃτήθη τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Ἔδρασε ποικιλοτρόπως ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν πανεπιστημίων καὶ ἡ αὐξάνουσα αἴσθησις τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὰς ἐργαζομένας τάξεις τὸν παρεκίνησε νὰ δώσῃ αὐτὸς τὸ παράδειγμα, γενόμενος καλλιεργητὴς καὶ χειρῶναξ. Ἡ διδασκαλία του ἦτο μυστικοπαθής· ἐκήρυσσε τὴν δυνατότητα τῆς μεταβάσεως τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος εἰς ὑπερατομικὴν ἀνωτέραν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ ἔργα του, ποιήματα μὲν εἶναι τὰ ἑξῆς: «Νάρκισσος» (1873), «Πρὸς τὴν δημοκρατίαν» (1883—1892, πλήρης ἐξεδόθη τῷ 1905), «Τραγούδια τῆς δουλειᾶς» (1888), «Μωϋσῆς» (δρᾶμα 1875). Μελέται δὲ καὶ θεωρητικὰ βιβλία τὰ ἑξῆς: «Ἡ θρησκευτικὴ ἐπίδρασις τῆς τέχνης» (1869), «Πτέρυγες ἀγγέλων» (1898), «Κοινωνικὴ ψυχολογία», «Τὰ ἰδανικὰ τῆς Ἀγγλίας» (1887), «Πολιτισμός, αἱ αἰτίαι του καὶ τὰ μέσα πρὸς θεραπείαν του» (1889), «Ἡ ἐνηλικίωσις τοῦ ἔρωτος» (1896), «Ἡ τέχνη τῆς δημιουργίας» (1904), «Τὸ διάμεσον φῦλον» (1908), «Ἡ θεραπεία τῶν ἐθνῶν» (1915), «Χριστιανικὰ καὶ εἰδωλολατρικὰ δόγματα» (1920), «Αἱ ἡμέραι καὶ τὰ ὄνειρά μου» (αὐτοβιογραφία, 1916).

—**Κάρπεντερ** (Carpenter), ***Μαρία.*** Ἀγγλὶς φιλάνθρωπος (1807—1877). Τὸ κύριον ἔργον της ἤρχισε τῷ 1835 διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς φιλανθρωπικῆς ἑταιρείας «Working and Visiting Society», τῆς ὁποίας διετέλεσε γραμματεὺς ἐπὶ εἰκοσαετίαν. Τῷ 1843 προσεχώρησεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μαύρων, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ δρᾶσίς της πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν πτωχῶν καὶ ἐγκαταλελειμμένων παιδίων διαρκῶς ηὔξανεν. Ἵδρυσε διάφορα νυκτερινὰ σχολεῖα. Τῷ 1848 ἡ ἰδιωτικὴ σχολή, τὴν ὁποίαν διηύθυνε μετὰ τῶν ἀδελφῶν της, ἐκλεισε, καὶ ἡ Κάρπεντερ ἐπεδόθη ἀνετώτερον εἰς τὰ φιλανθρωπικά της ἔργα. Ἐδημοσίευσεν εἰς τόμον σειρὰν μελετῶν ἐπὶ τῆς ἱδρύσεως ἀναμορφωτικῶν σχολείων διὰ τὰ πτωχὰ παιδία, ὅστις προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς κυβερνήσεως, ἔκτοτε δὲ τὴν συνεβουλεύοντο αἱ εἰδικαὶ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν σύνταξιν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν νομοσχεδίων. Τῷ 1866 ἐπεσκέφθη τὰς Ἰνδίας, ἵδρυσε δὲ πρότυπα σχολεῖα Ἰνδῶν κορασίων. Τὸ ἔργον της ἤρχισε νὰ προσελκύῃ τὴν προσοχὴν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἡ δὲ πριγκίπισσα Ἑλένη τῆς Ἔσσης τὴν προσεκάλεσεν εἰς Δάρμσταντ, ὅπως ὀργανώσῃ τὸ συνέδριον τῶν γυναικῶν. Τῷ 1873 ἐπεσκέφθη τὴν Ἀμερικήν, τυχοῦσα ἐξαιρετικῶν τιμῶν. Ὑπεστήριξε μετὰ θέρμης τὸ κίνημα τῆς γυναικείας χειραφετήσεως, ἐπανελθοῦσα δὲ εἰς Λονδῖνον ἐξηκολούθησε μετ' ἀδιαπτώτου ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς βοηθείας τῶν πτωχῶν. Δ. Σ. Δ.

—**Κάρπεντερ** (Carpenter), ***Ναθαναήλ.*** Ἄγγλος συγγραφεύς, φιλόσοφος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Devonshire τῷ 1589 καὶ ἀποθανὼν ἐν Δουβλίνῳ 1628. Καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ὀξφόρδης, τοῦ Ἐξέτερ καὶ τοῦ Δουβλίνου, προσεπάθησε νὰ στηρίξῃ καὶ ὑπερασπίσῃ τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους παρηλλαγμένην κάπως, ἵνα συμφωνήσῃ πρὸς τὰς νεωτέρας προόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον N. C. Cosmopolitanus ἐξέδωκε πρῶτον τὸ κυριώτερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Philosophia libera in qua paradoxa quaedam ad exercenda juvenum ingenia adversus vulgares hujus temporis philosophos susciriuntur» (Φραγκούρτη 1621) καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομά του τὸ ἑπόμενον ἔτος μὲ τὸν τίτλον: «Philosophia libera triplici exercitationum decade proposita». Ἀργότερον ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλα ἔργα ἄσχετα πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ὡς «Geography delineated forth» (1625) καὶ «Architophel. or the picture of a wiched politician» (1627—1642). Ε. Λ.

—**Κάρπεντερ** (Carpenter), ***Ῥάϊς.*** Ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1889. Ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῷ κολλεγίῳ Columbia τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀνηγορεύθη δὲ Master of Arts τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ὀξφόρδης τῆς Ἀγγλίας καὶ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Columbia τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1913 ἕως 1917 ὡς ὑφηγητὴς καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918—1926 ὡς καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας ἐδίδαξε τὸ μάθημα τοῦτο ἐν τῷ κολλεγίῳ Bryn Mawr τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐν τῇ ἀμερικανικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ῥώμης. Ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι σήμερον (1930) διευθύνει τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικὴν σχολὴν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Ὁ Κάρπεντερ εἶναι ἐπίτιμον μέλος τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, ἐχρημάτισε δὲ καὶ τεχνικὸν μέλος τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀλβανοελληνικῶν συνόρων κατὰ τὰς ἐν Παρισίοις διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης τῷ 1919. Ἔχει δημοσιεύσει πολλὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας ἐν τοῖς περιοδικοῖς «American journal of Archaeology» καὶ «Memoirs of the American Academy in Rome» μεταξὺ τῶν ὁποίων περισπούδαστοι εἶναι: «Vitruvius and the Ionic order» καὶ «The sculptural composition of the Nike Parapet». Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα: «The Esthetic Basis of Greek art» (Longmans Green & Co, New - York 1921), «The Greeks in Spain» (1925), «Ancient Corinth: A guide to the Excavations and Museum» (American School, Athens 1927), «The Sculpture of the Nike Parapet» (American School, Athens 1929). Ὁ Κάρπεντερ ἐδημοσίευσε καὶ πολλοὺς τόμους ποιημάτων του, ἐκδοθέντας ὑπὸ τοῦ Oxford University Press, ὡς καὶ βιβλίον περιηγήσεων «The land beyond Mexico» (1921). Β. Δ. Θ.

Καρπερὴ /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Ἔλσιανη*

Καρπερὸν /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 463. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἀράπη, Ἐλάφι (Πρινιάρη), Μικρὸν (Γκουπλαράκι)* καὶ *Παλιουριὰ (Ζημνιάτσι)*, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ (1928) 1153 κατοίκους. Τὸ χωρίον ὠνομάζετο πρότερον *Δημινίτσα*. Χ. Δ.

καρπερός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ ποιῶν πολλοὺς καὶ ἀδροὺς καρπούς, καρποφόρος, γόνιμος, εὔφορος: «καρπερὸ δένδρο,—χωράφι».

καρπέσιον (τὸ) (Carpesium) / *Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον 18 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποώδη, ὕψους 0,50—0,80 ἑκ. τοῦ μέτρου, μὲ ἄνθη κίτρινα καὶ καρπὸν δρύπην. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *καρπέσιον τὸ νεῦον* (Carpesium cernuum). Κ. ΠΑΠ.

καρπεύω· ἀπολαύω, συγκομίζω τοὺς καρπούς ἀπὸ τῶν ἀγρῶν ἢ τῶν φυτειῶν.

Κάρπζοφ (Carpjov), **Ἰωάννης.** Δουθηρανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Δρέσδῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1679. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν Βιττεμβέργῃ, Λειψίᾳ καὶ Ἀλτδόρφῃ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Τῷ 1719 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Λειψίᾳ καὶ τῷ 1730 πρωτοπρεσβύτερος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Λυβέκκης, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1767. Ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων του κυριώτερα εἶναι: «Introductio ad libros canonicos bibliorum Veteris Testamenti» (Leipzig 1721), «Critica sacra Veteris Testamenti» (1728, «Apparatus historico-criticus antiquitatum et Codicis sacri et gentis hebreae, uberrimis annotationibus in Thomae Goodwini Mosen et Aaronem» (1748), «Disputationes de pluralitate personarum in una Dei essentia» (1720) «Praefatio, de variis lectionibus in codicibus Biblicis Novi Testamenti» (1730). Ε. Γ. Π.

κάρπη (ἡ), ἢ *καρπὶ* (τὸ) / *Βοτ.*/. Δημώδεις ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *ἐλλέβορος ὁ μέλας* (Helleborus niger). Κ. ΠΑΠ.

Κάρπη / *Ἀρχ Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, ΒΑ τῆς Καρχηδόνος. Σ.Ε.Λ.

— **Κάρπη** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 846. Τὸ χωρίον ὠνομάζετο πρότερον *Τσέρνα-Ρέκα*. Χ. Δ.

Καρπηΐα / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Βαιτικῇ (βλ. λ. *Καρτηΐα*).

Καρπητανοὶ (οἱ), ἢ ***Καρπήσιοι*** (Carpetani ou Carpesii). Οἱ κάτοικοι τῆς *Καρπητανίας*, παλαιᾶς χώρας τῆς κεντρικῆς Ἱσπανίας, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὴν σημερινὴν ἐπαρχίαν τῆς Μαδρίτης καὶ τμῆμα τῶν περιφερειῶν Γκουανταλαχιάρα, Τολέδου, Καθέρας καὶ Θιουτὰδ Ρεάλ. Ἀνοφέρεται ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ὑπῆρχον 17 ἢ 18 πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὸ *Μιάκουμ*. Οἱ Καρπητανοί, οἵτινες κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον ἦσαν λαὸς πολεμικός, παρενέβαλον πλεῖστα ἐμπόδια εἰς τὸν Ἀννίβαν, κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν προέλασίν του, καὶ ἀντέστησαν ἐπὶ πολὺ κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὅμως ἐν τέλει καὶ ὑπετάγησαν τῷ 130 π. Χ. Μ. Ν. Δ.

Κάρπι (Carpi), ***Ἱερώνυμος,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *ντὰ—*. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος, οὗ τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἶναι Girolamo de' Sellari (1501—1561). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Μπενβενοῦτο Γκαρόφαλο καὶ ἐσπούδασεν ἰδίᾳ τὸ ἔργον τοῦ Κορρεγίου καὶ τοῦ Ντόσσο Ντόσσι. Ὡς ἀρχιτέκτων ἐσχεδίασε τοὺς ἐν Νεαπόλει κήπους τοῦ Μοντεκαβάλλο καὶ διηύθυνε τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ποντιφικοῦ ἀνακτόρου, κατὰ διαταγὴν τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Γ'. Ὡς ζωγράφος ἐξεπόνησεν ἐνδιαφέροντά τινα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων» (Βολωνία), «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» (Ρώμη), μία «Pietà» καὶ ἡ προσωπογραφία τοῦ Salimberi (Φλωρεντία). Ι. Μ. Π.

— **Κάρπι** Carpi), ***Οὖγος ντὰ —***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (περὶ τὸ 1450—1523). Ἐπέφερε σημαντικωτάτας βελτιώσεις εἰς τὴν ξυλογραφίαν καὶ ἐγένετο εὐρέως γνωστὸς ἐξ ἀφορμῆς ἰδιορρυθμιῶν τού τινων, ὡς ἡ συνήθεια τοῦ νὰ χρησιμοποιῇ ἀντὶ χρωστῆρος τοὺς δακτύλους του. Αἱ ἐπὶ ἔργων τοῦ Ραφαὴλ ξυλογραφίαι του, ἐκτελεσθεῖσαι μέσῳ τριῶν κεχαραγμένων πλακῶν, θεωροῦνται ὑποδειγματικαί. Σημειοῦμεν μεταξὺ τούτων τάς: «Αἰνείας καὶ Ἀγχίσης», «Ἡ σφαγὴ τῶν ἀθῴων», «Δαβὶδ καὶ Γολιάθ». Ὡς ζωγράφος ὑπῆρξε μετριώτατος. Ι. Μ. Π.

Κάρπι (Carpi) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Μοδένης. Κάτ. 12.000. Ἔχει παλαιὸν καθεδρικὸν ναὸν καὶ φρούριον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Εἶναι δὲ σπουδαῖον γεωργικὸν κέντρον καὶ ἔχει βιομηχανίαν μετάξης.

Καρπία / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/· βλ. *Καρτηΐα*.

καρπιαῖος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἀνήκων εἰς τὸν καρπὸν τῆς χειρός.

— **καρπιαῖοι *σύνδεσμοι*** /*Ἀνατομ.*/. Σύνδεσμοι ἐνισχυτικοὶ τῶν καρπικῶν ἀρθρώσεων, διακρινόμενοι εἰς μεσοστέους, παλαμικοὺς καὶ ραχιαίους. Ι. Π.

Καρπιανοὶ / *Ἀρχ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν *Κάρπων*, λαοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας. Α. Θ. Σ.

Καρπίδαι / *Ἀρχ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν *Κάρπων* ἢ *Καρπιανῶν*, λαοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας. Α. Θ. Σ.

καρπίδια (τὰ) /*Βοτ.*/. Καλοῦνται ἄλλως τὰ *σποριόφυλλα*, ἅτινα φέρουσι μεγασπόρια. Κ. ΠΑΠ.

καρπίζω ἀμετβλ., κάμνω καρπόν, καρποφορῶ: «ἡ ἐλιὰ καρπίζει κάθε δυὸ χρόνια», «δὲν ἐκάρπισε ἀκόμη τ' ἀμπέλι μου»· || ἀρχ., συγκομίζω τὸν καρπόν, καρποῦμαι.

καρπικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν καρπὸν τῆς χειρός.

Digitized by Google

καρπικαὶ ἀρθρώσεις *['Ανατομ.]*. Αἱ ἀρθρώσεις αὗται εἶναι τέσσαρες: 1) ἡ *κερκιδοκαρπικὴ* (βλ. λ.), καθ' ἣν διαρθροῦται ὁ καρπὸς πρὸς τὸν πῆχυν· 2) ἡ *μεσοκάρπιος* ἢ *μεσοστοίχιος*, καθ' ἣν διαρθροῦνται πρὸς ἀλλήλους οἱ δύο στοῖχοι τῶν ὀστῶν τοῦ καρποῦ καὶ ἧς ἐξαρτήματα εἶναι αἱ ἴδιαι ἀρθρώσεις τῶν ὀστῶν τοῦ καρποῦ πρὸς ἄλληλα· 3) αἱ *ἰδίαι ἀρθρώσεις* τῶν ὀστῶν τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου στοίχου, σχηματιζόμεναι ὑπὸ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐστραμμένων ἐπιφανειῶν τῶν εἰρημένων ὀστῶν· καὶ 4) αἱ *καρπομετακάρπιοι*, καθ' ἃς συντάσσεται ὁ 2ος στοῖχος τοῦ καρποῦ μετὰ τῶν βάσεων τῶν μετακαρπίων. Ι.Π.

καρπίλιος (ὁ) (Carpilius) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καγκριδῶν*, περιλαμβάνον καρκίνους μὲ ὄστρακον ᾠοειδὲς καὶ διωγκωμένον, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

κάρπιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ παράγων, ὁ φέρων καρπούς, καρποφόρος· || *κάρπιμα* (τά)· τὰ καρποφόρα δένδρα.

Καρπίνε (Carpine), ***Ἰωάννης-Πιάνο***. Ἰταλὸς ἱεραπόστολος, γεννηθεὶς ἐν Πιὰν ντὲλ Κάρπινε, τὸ σημερινὸν Πιάνο ντέλλα Ματζιόνε, παρὰ τὴν Περουγίαν, ὁ πρῶτος ἄξιος λόγου ἐξερευνητὴς τῆς Μογγολικῆς αὐτοκρατορίας (κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα) καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν πρώτων σπουδαίων εὐρωπαϊκῶν ἔργων ἐπὶ τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ ἄλλων περιφερειῶν ὑπὸ τὴν ταταρικὴν κυριαρχίαν. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν συντρόφων καὶ μαθητῶν τοῦ συμπατριώτου του Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης, ὑπάρχουν δὲ ἐνδείξεις πείθουσαι, ὅτι εἶχε τὴν αὐτὴν μὲ ἐκεῖνον ἡλικίαν, γεννηθέντα τῷ 1182. Ἀφοῦ περιώδευσε διαφόρους χώρας κηρύσσων τὰς ἀρχὰς τοῦ διδασκάλου του, ὡς Φραγκισκανὸς μοναχός, διωρίσθη, εἰς ἡλικίαν 64 περίπου ἐτῶν (1245), ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Δ' ἀρχηγὸς τῆς πρώτης ἐπισήμου καθολικῆς ἀποστολῆς πρὸς τοὺς Μογγόλους, ἡ ὁποία εἶχε διττὸν σκοπόν: ἀφ' ἑνὸς νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Μογγόλων εἰς τὰς χριστιανικὰς χώρας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ συνάψῃ διπλωματικὰς σχέσεις μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν, δυναμένην ν' ἀποβῇ πολύτιμος σύμμαχος κατὰ τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ Ἰωάννης ἐξεκίνησεν ἐκ Λυών, ἔνθα διέμενε τότε ὁ πάπας τὸ Πάσχα τοῦ 1245, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν μοναχὸν Στέφανον ἐκ Βοημίας. Ἐν Βρεσλαυΐᾳ παρέλαβε τὸν Πολωνὸν μοναχὸν Βενέδικτον, ὅστις θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς διερμηνεύς. Ἡ ἀποστολὴ ἔφθασεν ἐν Κάνεφ καὶ ἐκεῖθεν προὐχώρησε διὰ τοῦ Δνειστέρου πρὸς τὸν Ντὸν καὶ τὸν Βόλγαν. Τὸ Πάσχα τοῦ 1246 ἐξεκίνησε διὰ τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνωτάτου χὰν τῆς Μογγολίας. Κατόπιν ἀφαντάστων περιπετειῶν ἔφθασεν εἰς Καροκόρουμ, ἔνθα τὸ στρατόπεδον τοῦ μεγάλου χάν, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1246. Οἱ δύο μοναχοί, διότι ὁ Στέφανος εἶχεν ἀπομείνει εἰς Κάνεφ, μὴ δυνηθεὶς νὰ προχωρήσῃ, διήνυσαν ἔφιπποι, κατὰ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ταξιδίου των, 5.500 χλμ. εἰς 106 ἡμέρας. Ὁ Ἰωάννης ἐξήγησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κουγιοὺκ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πάπα, ἐκεῖνος δὲ ἐνεχείρησεν εἰς αὐτοὺς ἐπιστολὴν γεγραμμένην εἰς Μογγολικήν, Ἀραβικὴν καὶ Λατινικήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐτονίζετο, ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ χὰν προήρχετο ἀπὸ Θεοῦ. Ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν τὸν Νοέμβριον, ἤρχισε δὲ ἡ μακρὰ ἐπιστροφή. Τὰ τέλη Ἰουνίου 1247 ὁ Ἰωάννης ἔφθασεν εἰς Λυὼν ἐγχειρήσας εἰς τὸν πάπαν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Μογγόλου αὐτοκράτορος. Ἂν ἡ ἀποστολή του πολιτικῶς ἀπέβη ἄκαρπος, ἐν τούτοις συνεκέντρωσε πολυτίμους πληροφορίας, τὰς ὁποίας περιέλαβε, εἰς τὸ σπουδαιότατον ἔργον του «Historia Mongolorum quos nos Tartaros apellamus» ἢ «Liber Tartarorum». Τὸ ἔργον θεωρεῖται ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις τὸ σπουδαιότερον φιλολογικὸν μνημεῖον ἐξερευνήσεως ὑπὸ Εὐρωπαίου, πρὸ τοῦ Μᾶρκο Πόλο. Αὐτὸ πρῶτον ἀπεκάλυψε τὸν μογγολικὸν κόσμον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἡ δὲ ἀφήγησίς του περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Τατάρων εἶναι ἡ καλυτέρα πραγματεία τοῦ θέματος τούτου, ἐξ ὅσων ἐγένοντο κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὁ Ἰωάννης διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος ἐν Ἀντίβαρι τῆς Δαλματίας καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα παρὰ τῷ ἁγίῳ Λουδοβίκῳ τῆς Γαλλίας. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ D'Avezac εἰς τὸν Δ' τόμον τοῦ Recueil de voyages et de mémoires» τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων. Δ. Σ. Δ.

Καρπινέτο ***Ρομάνο*** (Carpineto Romano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης. Κάτ. 5219. Ἔχει πολλὰς παλαιὰς ἐκκλησίας καὶ παλαιὸν μέγαρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγεννήθη ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ'. Μ. Δ. Β.

κάρπινος (ὁ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀστρύα ἡ κοινή*.

καρπῖνος (ὁ) (Carpinus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κυπελλοφόρων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Εὐρώπης, τῆς μέσης καὶ ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ τοῦ βορείου Μεξικοῦ. Κυριώτερον εἶδος θεωρεῖται *καρπῖνος ὁ βετουλοειδὴς* (Carpinus Betulus). Εἶναι δένδρον ὕψους 6-25 μέτρων, σχηματίζον διὰ τῶν κλάδων του ὀμβρελλοειδῆ κορώνην. Ὁ κορμός του εἶναι λεῖος καὶ λευκόφαιος, οἱ κλάδοι του, πλουσίως διακλαδούμενοι, φέρουσι φύλλα ἔμμισχα, ᾠοειδῶς προμήκη, μετὰ πλείστων νεύρων καὶ ἐπὶ τῆς κάτωθι ἐπιφανείας των ἐλαφρὸν χνοῦν. Τὰ ἄνθη του ἀποτελοῦσιν ἰούλους, ὁ δὲ καρπός του μονόχωρον κάρυον μετὰ ξυλώδους ἐξωκαρπίου, περιέχον δύο σαρκώδεις κοτύλας. Εἶναι λίαν γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὰς λαϊκὰς ὀνομασίας *τσουκνίδα, ἀγριοτσουκνίδα, γαῦρος, γράβος* κλπ. Τὰ φύλλα του ἀποτελοῦσι κτηνοτροφικὴν τροφήν. Τὸ λευκὸν ξύλον του εἶναι βαρύ, σκληρόν, δυσκόλως ἐπεξεργαζόμενον, συμπαγές, ἀλλὰ μικρᾶς διαρκείας· χρησιμεύει διὰ τὴν κατασκευὴν κοχλιῶν, σφυρῶν, κυλίνδρων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Πρὸς τούτοις παρέχει περίφημον κάρβουνον καὶ τὸ ἴδιον πολλαχοῦ χρησιμοποιεῖται πρὸς θέρμανσιν. Δι' οἰκοδομὰς εἶναι ἀκατάλληλον, καθότι ξηραινόμενον καταστρέφεται εὐκόλως ὑπὸ σκωλήκων. Ἕτερα εἴδη μικροτέρας σπουδαιότητος ἀλλ' ἀρκετὰ γνωστὰ ἐν τῇ βοτανικῇ εἶναι: *καρπῖνος ὁ ἀνατολικὸς* ἢ *δουΐνειος* (Carpinus Orientalis ἢ Duinensis), ὁ γνωστὸς παρ' ἡμῖν *σκυλλόγαυρος*. Εἶναι θάμνος μὲ φύλλα ὀξέα, φυόμενος ἐντὸς τῶν δασῶν τῆς βορειοανατολικῆς Εὐρώπης· *καρπῖνος ὁ ἰαπωνικὸς* (Carpinus japonica), ἄνθος ἐξ Ἰαπωνίας μὲ φύλλα φέροντα 14—25 πλάγια νεῦρα· *καρπῖνος ὁ καρδιοειδὴς* (Carpinus cordata), ἄνθος ἐκ νοτίου Ἰαπωνίας, ὅμοιον τοῦ προηγουμένου· *καρπῖνος ὁ καρολίνειος* (Carpinus Caroliniana), ἰθαγενὴς τοῦ Μεξικοῦ καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνος χαμηλότερος τοῦ *καρπίνου βετουλοειδοῦς*, ὕψους μόλις 5—6 μέτρων, φέρων φύλλα ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας χρώματος βαθέως κυανοπρασίνου, κατὰ τὸ φθινόπωρον δὲ ζωηρῶς πορτοκαλλιόχροα πρὸς πορφυρᾶ. Κ. ΠΑΠ.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα καρπίνων παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Λείψανα τοῦ εἴδους *καρπῖνος ὁ μέγας* (Carpinus grandis Ung.) ἀνήκουν εἰς τὰ συχνότατα φυτικὰ εὑρήματα τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλων τῶν βορείων χωρῶν. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ἀπολιθωμένα καρπίνων εὑρέθησαν: α') τοῦ εἴδους *καρπῖνος ὁ βετουλοειδὴς* (Carpinus betuloides Ung.) ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ καὶ β') ἐν Χίῳ παρὰ τὰ Νένητα ἐντὸς νεογενῶν στρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

Καρπίνσκι (Karpinski), ***Φραγκῖσκος***. Πολωνὸς ποιητὴς (1741—1825). Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς θεολογίαν, ἔπειτα τὴν νομικήν, καὶ τέλος φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Βιέννῃ. Τῷ 1781 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον πεζογράφημά του, μετὰ δύο δὲ ἔτη, προσληφθεὶς ὡς γραμματεὺς τοῦ πρίγκιπος Τσαρτορύσκι, ἔλαβε πρὸς καλλιέργειαν δύο ἐκτεταμένας ἰδιοκτησίας πλησίον τοῦ δάσους Μπιάλοβιτς, εἰς ἃς ἀποσυρθεὶς διῆλθεν ὁλόκληρον τὴν ζωήν του, ἐφαρμόζων τὰς νέας καλλιεργητικὰς μεθόδους καὶ διδάσκων εἰς σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ ἴδιος χάριν τῶν χωρικῶν. Αἱ ποιήσεις τοῦ Καρπίνσκι, κατὰ τὸ πλεῖστον πατριωτικαί, ἀποπνέουσαι συνάμα βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, διακρίνονται διὰ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἰδέας. Πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων του, θρησκευτικά, εἰδυλλιακὰ καὶ πατριωτικά, ἐγένοντο δημώδη. Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἄριστον θεωρεῖται τὸ «Παράπονον τοῦ Σαρμάτη», εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς θρηνεῖ τὴν θλιβερὰν τύχην τῆς πατρίδος του. Ὁ Καρπίνσκι ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ποιητὴς τῆς παλαιᾶς Πολωνίας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς συλλογὴν (1882 καὶ 1886), εἰς ἣν περιλαμβάνεται ἐπίσης ἡ τραγῳδία του «Ἰουδὴθ» καὶ μετάφρασις τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαυίδ. Θ. Κ.

Κάρπις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀραυΐσκων (Aravisci), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. ΙΙ, 15, 3) εἰς βόρ. πλάτ. 42° 30' καὶ ἀνατ. μῆκ. 47° 30' παρὰ τὸ Ἀκουΐνκον (Aquincum), τὴν παλαιὰν Βούδαν (Alt Ofen). Α. Θ. Σ.

— **Κάρπις** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Παννονίας καὶ τοῦ Νωρικοῦ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (IV, 49), ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν Καρνικῶν Ἄλπεων, «ἐκ τῆς κατύπερθε χώρης Ὀμβρικῶν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον ρέων», ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων γεωγράφων ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν Δράβον (γερμ. Drau, οὐγγρ. Drava), ἕνα τῶν μεγαλυτέρων παραποτάμων τοῦ Δουνάβεως, ὅστις μετὰ ροῦν 749 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην αὐτοῦ, κάτωθεν τῆς Μούρσας (Mursa), ρωμαϊκῆς ἀποικίας, τῆς ἄλλοτε οὐγγρικῆς πόλεως Ἔσσεγκ (Esseg ἢ Eszeg), ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τῆς Νοτιοσλαυΐας (Yougoslavie). Α. Θ. Σ.

Καρπὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Δ, γ, 6 Nobbe) ὀνομασία ἀποικίας ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀφρικῆς, κειμένη μεταξὺ *Μαξούλας* καὶ *Μισούας*. Ἐν τῷ «Σταδιασμῷ τῆς μεγάλης θαλάσσης» (§ 121) φέρεται ὡς *Κάρπη* καὶ μεταξὺ Θερμῶν καὶ Μαξύλας. Παρὰ Πλινίῳ (5,24) Carpis, τῷ «Θαλασσίῳ ὁδοιπορικῷ» (493) καὶ τῇ «Γεωγραφίᾳ Ραβέννης» (349) ὡς Karpus. Ἔκειτο εἰς τὴν ἐπιθαλάσσιον ἀκρώρειαν τοῦ Ζεμπὲλ Γκουρμπές, ὅπου νῦν ὅρμος ἔρημος (πλατ. 36° 46' Β, μῆκ. 10° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli to Mahedia) ἀνατολικῶς τῆς Τύνιδος τῆς πόλεως. Σ. Ε. Λ.

κάρπισμα (τό)· δημοτ., ἡ παραγωγὴ καρπῶν, ἡ καρποφορία: «τὸ κάρπισμα τῆς ἐλιᾶς, —τοῦ ἀμπελιοῦ».

καρπισμὸς (ὁ)· ἀρχ., ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν τῆς γῆς.

Καρπίων. Ἀρχιτέκτων, μετὰ τοῦ Ἰκτίνου ἀναφερόμενος παρὰ Βιτρουβίῳ (De arch. VII, 12), ὡς γράψας περὶ τοῦ Παρθενῶνος («de aede Minervae dorica qui est Athenis»). Π. Ν. Π.

καρπόασκοι (οἱ) (Karpoasci) *[Βοτ.]*. Εἶδος ἁπλουστάτων *ἀσκομυκήτων*, ἔνθα ὑπάγονται οἱ πλεῖστοι αὐτῶν. Οἱ ἀσκοί των γεννῶνται ἐντὸς καλύμματος ἐξ ὑφῶν λίαν διαφόρου μορφῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *ἐξωάσκους* (Exoasci), ἔνθα οἱ ἀσκοὶ γεννῶνται ὑπὸ τοῦ μυκηλίου ἐντελῶς ἀκάλυπτοι. Κ. ΠΑΠ.

καρπογονία (ἡ)· ἡ τοῦ καρποῦ γένεσις, παραγωγὴ καρποῦ, καρποφορία.

καρπογόνιον (τό), ἢ ***σφαιριογόνιον*** *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φυτολογίᾳ μεμβρανοῦχόν τι ᾠοκύτταρον, φέρον κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον μακρὰν τριχοειδῆ προβολήν, τὸ *σπερμολάβιον* (trichogyne) καλούμενον, τὸ ὁποῖον ἐκφύεται ἐκ τῶν ἄκρων χωρῶν βλαστοῦ ἢ κλάδου τινός, καὶ προέρχεται ἐξ ἐγγενοῦς γενέσεως θηλέων ὀργάνων τῶν ροδοφυκῶν. Τὸ καρπογόνιον εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον γονιμοποιήσεως τῶν ἐρυθροφυκῶν. Κ. ΠΑΠ.

καρπογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ποιῶν, ὁ παράγων καρπούς, καρποφόρος, γόνιμος.

Καρποδάκαι (οἱ) *['Αρχ.]*. Μεταγενέστερον ὄνομα τῶν *Κάρπων* (βλ. λ.).

καρπόδεσμος (ὁ), ἢ ***καρπόδεσμον*** (τὸ) *['Αρχ.]*. Μακρὰ ταινία ὑφάσματος (λατ. fasciola) περιτυλισσομένη σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ βραχίονος, ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς ἢ καὶ ἐπὶ τῶν κνημῶν καὶ γονάτων. Τοῦτο ἐγίνετο ἢ πρὸς διάκοσμον τῆς χειρὸς παρὰ γυναιξίν, ὁπότε τὸ ὕφασμα ἦτο πολυτελές, ἢ πρὸς προφύλαξιν τῶν ἄκρων, ὁπότε τὸ ὕφασμα ἦτο στερεώτατα περιτυλιγμένον καὶ χονδρόν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι καρπόδεσμοι ἐφέροντο ὑπὸ τῶν πυκτῶν, τῶν μονομάχων καὶ ὑπὸ τῶν κυνηγῶν. —Π.

Καρπόδεσμος ἐκ παραστάσεως ποτηρίου τῆς Βονωνίας.

καρπόδινος (ἡ) (Carpodinus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνωδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη, *καρπόδινον τὴν χυλόρριζον* (Carpodinus chylorrhiza), *καρπόδινον τὴν λευκανθῆ* (Carpodinus leucantha) καὶ *καρπόδινον τὴν λογχοειδῆ* (Carpodinus lanceolata), ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς βορείου Ἀφρικῆς. Εἶναι θάμνοι καταλαμβάνοντες συχνὰ μεγίστας διαστάσεις, διακλαδούμενοι εὐρέως, φέροντες φύλλα λογχοειδῆ, κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, ἄνθη ἐπάκρια κατὰ ταξιανθίας καλαθίων καὶ σχήματος κωδωνίσκου κ. λ. π. Ἐκ τῶν ριζῶν τῶν τριῶν ὡς ἄνω εἰδῶν λαμβάνεται εἶδος καουτσοὺκ (ἐλαστικὸν κόμμι) δι' ἀποξέσεως καὶ εἶτα βρασμοῦ ὀποῦ τινος ἄχρου. Κ. ΠΑΠ.

Κάρποι (οἱ), ἢ ***Καρπιανοί***, ἢ ***Καρπίδαι***. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, δακικῆς καταγωγῆς, ἐγκατασταθεὶς παρὰ τὴν Παννονίαν ἐν τῇ Ἄνω Κοιλάδι τοῦ Τισία (νῦν Theiss), ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τῶν Καρπαθίων ὀρέων. Ὁ Ἡρόδοτος (IV, 17) ὀνομάζει αὐτοὺς *Καλλιπίδας*, καὶ τοὺς θεωρεῖ ὡς Σκύθας καταγομένους ἐξ Ἑλλήνων καὶ κατοικοῦντας περὶ τὸν Ὕπανιν ποταμὸν (νῦν Boug), ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ὀλβίας (Νικολάϊεφ), τῆς ὁποίας ἐκαρποῦντο τὴν πλουσίαν χώραν. Ἐπίσης καὶ ὁ Στράβων (XII, 550) κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὀνομάζει αὐτοὺς Καλλιπίδας. Ὑπὸ Σκύμνου τοῦ Χίου (Περιήγ. 841), κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἔφορον, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου (Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 49), ὀνομάζονται *Καρπίδαι*, κατοικοῦντες παρὰ τὸν Ἴστρον. Ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 5,

Digitized by Google

10) καλοῦνται *Καρπιανοί*, κατοικοῦντες μεταξὺ τῶν Πευκινῶν καὶ Βιστaρνῶν, Σαρματικῶν λαῶν, ὄντες οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερομένους (ΙΙΙ, 10, 7) *Ἄρπίους*, κατοικοῦντας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἴστρου μέχρι τοῦ Βορυσθένους (Δνεῖστερ) καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ Ἱεράσου (νῦν Προύθου) χώραν. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καλοῦνται *Κάρποι* (Carpi), ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν *Καρποδάκαι*.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, ἑνωθέντες μετὰ τῶν βαρβάρων τοῦ βορρᾶ, ἐπέδραμον τὴν Μικρὰν Σκυθίαν καὶ Μοισίαν, καταστρέψαντες μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἀνθηροτάτην πόλιν Ἴστρον (νῦν Καρανασίπ). Ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς Δακίας τῷ 245 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Φιλίππου, εἰσέβαλον ἐκ νέου ἐπὶ Δεκίου, τῷ 250 μ. Χ., μετὰ τῶν Γότθων ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Κνίβαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, λεηλατήσαντες τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβον διὰ προδοσίας τοῦ Πρίσκα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ὑπεράσπισις τῆς πόλεως. Κατ' αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον νικηφόρως πολλοὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, λαβόντες τὸ ἐπίθετον *Καρπικὸς* Carpicus), ἰδίως δὲ ὁ Γαλέριος κατὰ τὰ ἔτη 293—296 μ. Χ., ὅστις, κατὰ κράτος νικήσας αὐτούς, μετῴκισε πολλοὺς ἐν Παννονίᾳ (Οὐγγαρίᾳ) παρὰ τὴν Pelso lacus, τὴν νῦν Βαλατὸν ἢ Πλάττεν (Balaton ἢ Plattensee). Α. Θ. Σ.

καρποὶ (οἱ) *[Νομ.]*· βλ. λ. *καρπός*.

καρποκάνιον (τὸ) (Carpocanium) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκτινοζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μονοκυρτιδῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς μὲ κόγχην ἁπλῆν. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, τὸ *καρποκάνιον τὸ διάδημα* (Carpocanium diadema), ὅπερ ἀνευρέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χαῖκελ ἐν τῇ Μεσογείῳ. Δ. Ν. Π.

καρπόκαψα (ἡ) (Carpocapsa) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μικρολεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας *τορτρικιδῶν* περιλαμβάνον μικρὰς ψυχὰς μὲ σῶμα ἐπίμηκες καὶ ποικιλοχρώμους, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένας πτέρυγας.

Καρπόκαψα ἡ καρποφάγος.

Γνωστὰ πολυπληθῆ εἴδη ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *καρπόκαψα ἡ καρποφάγος* (Carpocapsa carpophaga), ἥτις εἶναι μικρὰ ψυχὴ μὲ σῶμα φαιόν, ὀπισθίας πτέρυγας ὑπερύθρους καὶ προσθίας φαιοτεφρὰς μὲ πρασινοϊώδεις ἀποχρώσεις. Ἡ κάμπη τοῦ ἐντόμου τούτου ἔχει χρῶμα κιτρινοϋπέρυθρον ἢ ὠχρέρυθρον, εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκουλήκι τῶν ὀπωρῶν* καὶ ζῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διαφόρων ὀπωρῶν καὶ ἰδίως τῶν μήλων, τῶν ἀπίων κ. τ. λ. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

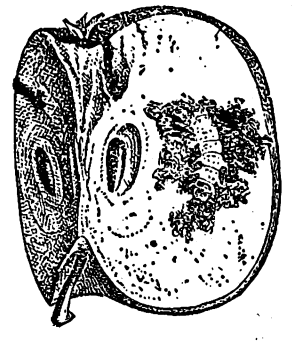

Κάμπη καρποκάψης τῆς καρποφάγου.

Καρποκράτης. Γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος, ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς γνωστικούς, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ θεωριῶν πλατωνικῶν καὶ πανθεϊστικῶν καὶ μάλιστα τῆς περὶ προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν καὶ μετεμψυχώσεως ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μονὰς ἑνιαία, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν καὶ εἰς ὃν δέον νὰ ἐπιστρέψωσι πάντα. Ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσιν οἱ κοσμοποιοὶ ἄγγελοι, οἵτινες ἐκπεσόντες αὐτοῦ ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, πρὸς συγκράτησιν δ' οὕτων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἔδωκαν αὐτοῖς τὰς διαφόρους θρησκείας καὶ νόμους. Πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῆς δουλείας ταύτης καὶ ἐπάνοδον εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἑνότητα, ὡς μόνον μέσον συνίστα ὁ Καρποκράτης τὴν ἀθέτησιν τῶν θρησκειῶν τούτων καὶ νόμων. Ἐντεῦθεν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἕνεκα τῆς προϋπάρξεως αὐτῶν ἀναμιμνῃσκόμεναι τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνδιαιτησίας, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν, ὀφείλουσι νὰ περιφρονήσωσι τοὺς τῶν ἀγγέλων νόμους, καταπατοῦσαι πᾶσαν θρησκείαν καὶ πάντα κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν νόμον, χωροῦσαι διὰ πάσης πράξεως καὶ πράττουσαι πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον· ὅσαι ψυχαὶ δὲν θὰ κατορθώσωσι τοῦτο ἀμέσως, διὰ τῆς μετεμψυχώσεως θὰ διέλθωσι διάφορα σώματα, μέχρις οὗ ἐπιτύχωσι τοῦ ποθουμένου. Μεταξὺ τῶν ἡρώων τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκτὸς τοῦ Ὀρφέως, Πυθαγόρα, Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἠρίθμει καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὅστις διήνυσε τὸν αὐτὸν δρόμον, καταπατήσας τὰς ἐντολὰς τῶν ἀγγέλων, καὶ ἐπανῆλθεν οὕτως εἰς τὴν ἀπολεσθεῖσαν μετὰ τοῦ πατρὸς ἑνότητα· οὕτω θὰ σωθῶσι καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἀκολουθοῦντες τὴν αὐτὴν ὁδόν. Ἀρετὴ καὶ νόμος δὲν ὑπάρχει, πανταχοῦ ἐπικρατεῖ ἰσότης καὶ κοινοκτημοσύνη. Ὁ Καρποκράτης καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐξήσκουν καὶ διαφόρους μαγικὰς τέχνας καὶ ἐξορκισμούς, ἐν ταῖς συνάξεσι δ' αὐτῶν ἐκτὸς τῶν εἰκόνων τῶν φιλοσόφων εἶχον ἀνηρτημένην καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς δ' ἀναφέρουσιν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διέπραττον ἐν αὐταῖς φοβερὰ ὄργια. Ἐν τοῖς τοιούτοις διεκρίθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἐπιφάνης*, ὅστις 17 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἀπέθανεν ἕνεκα τοῦ αἰσχροῦ αὐτοῦ βίου ἐν Κεφαλληνίᾳ. [Πρβλ. *Εἰρην.* Κατὰ Αἱρετ. 1,25. *Ἱππολύτου* Φιλοσοφ. 7,32. *Ἐπιφαν.* Αἱρ. 27. *Θεοδωρ.* Αἱρετ. κακομυθ. 1,5 *Κλήμ. Ἀλεξ.* Στρωμ. 3 2. *Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστ. 4, 5. 7.—*Hilgenfeld*, d. Ketzergeschichte d. Urchristenthum's (Leip 1884).—*Φ. Βαφείδου*, Ἐκκλησ. Ἱστορ. τόμ. Α' σελ. 95 κτλ.] † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

Καρποκρατιανοί. Αἱρετικοὶ τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, ὀπαδοὶ *Καρποκράτους* τοῦ Ἀλεξανδρέως (βλ. λ.).

καρποκτησία (ἡ)· ἡ συγκομιδή, ἡ ἀπόκτησις, ἡ κυριότης τοῦ καρποῦ ὡς αὐθυπάρκτου πράγματος, ἀνεξαρτήτως τῆς κυριότητος τοῦ ἀγροῦ ἢ τῆς φυτείας ὅθεν ἐλήφθη.

—*[Δίκ.]* Καλεῖται *καρποκτησία* ἡ κτῆσις κυριότητος τῶν *καρπῶν* (βλ. λ.). Ὄντως οἱ καρποὶ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων προϊόντα, ἀφ' ἧς λάβωσιν ἰδίαν ὕπαρξιν, καθίστανται ἀντικείμενα νέας ἐννόμου σχέσεως. Ἐφ' ὅσον οἱ καρποὶ παραμένουσιν ἡνωμένοι μετὰ τοῦ πράγματος, οὗτινος εἰσὶν καρποί, ἠρτημένοι, ἀποτελοῦσι μέρος τούτων καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ περὶ αὐτῶν ζήτημα κτήσεως ἰδιαιτέρου ἐμπραγμάτου δικαιώματος, εἰ μὴ μόνον μετὰ τὸν χωρισμόν. Οὐχ ἧττον δύνανται νὰ πωληθῶσι ἢ καὶ δι' ἐμπραγμάτου δικαιώματος νὰ ἐπιβαρυνθοῦν (πλὴν τοῦ ἐνεχύρου)· τὸ ἐμπράγματον ὅμως δικαίωμα κτᾶται μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχουν αἱ ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις. Ἅμα ὡς οἱ καρποὶ ἀποχωρισθοῦν, ὡς νέα πράγματα, ἀνήκουσιν μὲν συνήθως εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ πράγματος ἐξ οὗ παρήχθησαν, πλὴν πολλάκις δύναται νὰ ἔχῃ ἄλλος δικαιώματα ἐπ' αὐτῶν εἴτε ἐξ ἐμπραγμάτου εἴτε ἐκ προσωπικῆς σχέσεως (ἐμφυτευτής, ἐπικαρπωτής, μισθωτὴς ἀγροτικοῦ κτήματος, ἀγοραστὴς καρπῶν). Τῶν καρπῶν λοιπὸν τὴν κυριότητα ὁ μὲν ἰδιοκτήτης τοῦ πράγματος καὶ ὁ ἐμφυτευτὴς ἀποκτῶσι διὰ τοῦ ἁπλοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν (ὁπωσδήποτε καὶ ἂν χωρισθοῦν), ὁ ἐπικαρπωτὴς διὰ τῆς συλλογῆς (ἐξαιρέσει τῶν νεογνῶν, ὧντινων κατὰ τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις καθίσταται κύριος διὰ τοῦ χωρισμοῦ), ὁ δὲ προσωπικὸν κεκτημένος δικαίωμα διὰ τῆς παραδόσεως. Ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς καθίσταται κατὰ κανόνα κύριος τῶν καρπῶν ἅμα τῷ ἀποχωρισμῷ. Ἐκνικωμένου ὅμως τοῦ πράγματος, εὐθύνεται οὗτος μόνον διὰ τοὺς σῳζομένους, οὐδέποτε δὲ διὰ τοὺς καταναλωθέντας, οὓς ἐξομοιοῦνται καὶ οἱ πωληθέντες, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Β. Οἰκονομίδου*, Ἐμπράγμ. Δίκαιον, § 122. —*Ι. Ζέπου*, Ἀστικὸς Κῶδιξ §§ 1302 καὶ 1303. Δ. Ι. Ζ.

καρπολόγημα (τό) καὶ ***καρπολογία*** (ἡ)· ἡ συλλογή, ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν.

καρπολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ συλλέγων, ὁ συγκομίζων τοὺς καρπούς.

καρπολογῶ (*—έω*)· συλλέγω, συγκομίζω τοὺς καρποὺς ἀπὸ ἀγροῦ ἢ φυτείας.

καρπομετακάρπιοι *διαρθρώσεις* *[Ἀνατομ.]*. Διαρθρώσεις δύο, δι' ὧν συνάπτεται ὁ δεύτερος ἢ κάτω στοῖχος τοῦ καρποῦ μετὰ τῶν βάσεων τῶν πέντε μετακαρπίων ὀστῶν, ἤτοι: α') Ἡ 1η *πολυγωνομετακάρπιος* διάρθρωσις, καθ' ἣν συντάσσεται τὸ μεῖζον πολύγωνον μετὰ τῆς βάσεως τοῦ 1ου μετακαρπίου. β') Ἡ *κοινὴ καρπομετακάρπιος*, καθ' ἣν διὰ κοινοῦ ἀρθρικοῦ θυλάκου συνδέονται αἱ βάσεις τοῦ 2ου, 3ου, 4ου καὶ 5ου μετακαρπίου μετὰ τοῦ ἐλάσσονος πολυγώνου, τοῦ κεφαλωτοῦ καὶ τοῦ ἀγκιστρωτοῦ. Ι. Π.

καρπόνι (τὸ) *[Bot.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *χρυσάνθεμον τὸ στεφανωματικὸν* (Chrysanthemum coronarium).

καρποπώγων (ὁ) (Carpopogon, ἢ Mucuna ἢ Macranthus) *[Bot.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χεδρόπων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον 50 εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἀναρριχητικά, κοσμητικά, φέροντα ἐρυθρὰ ἢ κιτρινοπράσινα ἄνθη καὶ καρπὸν συνήθως κιτρινωπόν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *καρποπώγων ὁ κνήθων* (Carpopogon pruriens), θάμνος ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, *καρποπώγων ὁ καυστικὸς* (Mucuna urens), *καρποπώγων ὁ ἀλλεπαλληλόφυλλος* (Carpopogon imbritatus) καὶ *καρποπώγων ὁ κοχιγκίνειος* (Carpopogon cochinchinensis), ἰθαγενὲς τῆς Κοχιγκίνας, θεραπευόμενον χάριν τῶν βολβῶν του, οἵτινες λαχανεύονται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Κ. ΠΑΠ.

Καρποπώγων ὁ καυστικός.

Κάρπος. Χριστιανὸς ἐκ Τρῳάδος, μνημονευόμενος ἐν τῇ Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ (δ' 13) τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις καταλιπὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ «φελόνην» καὶ «βιβλία» καὶ δὴ καὶ «μεμβράνας», παρακαλεῖ τὸν Τιμόθεον, ὅπως κομίσῃ ταῦτα εἰς αὐτὸν εἰς Ρώμην. Κατά τινα παράδοσιν ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος Βάρνης. Τοῦ Κάρπου ἡ μνήμη ἐν μὲν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζεται τῇ 26 Μαΐου, ἐν δὲ τῇ λατινικῇ τῇ 13 Ὀκτωβρίου (βλ. Ἑλλ. Πατρολ. *Migne* τόμ. 92, 1065 καὶ 3, 1097—1099). Π. Ι. Μ.

— **Κάρπος ὁ *Μηχανικός*.** Ἕλλην μαθηματικός, ζήσας κατὰ τὸν Α' ἢ Β' μ. Χ. αἰῶνα, κατά τινας προγενέστερος τοῦ μαθηματικοῦ Γεμίνου, κατὰ δὲ τὸν M. Schmidt μεταγενέστερος αὐτοῦ. Ἐφημίζετο ὡς πρακτικὸς μηχανικὸς καὶ κατασκευαστὴς «ἀστρολάβων», ἤτοι ὀργάνων πρὸς μέτρησιν τοῦ ὕψους καὶ πλάτους τῶν ἀστέρων. Ἔγραψεν ἀστρονομικὴν πραγματείαν μὲ περιεχόμενον μᾶλλον ἱστορικοφιλοσοφικὸν ἢ καθαρῶς ἐπιστημονικόν. Τῆς πραγματείας ταύτης ἐλάχιστα ἀποσπάσματα παρεδόθησαν, εἰς ἓν τῶν ὁποίων παρέχει τὸν ὁρισμὸν τῆς γωνίας, εἰς ἄλλο δὲ ὁμιλεῖ περὶ τῆς μεταξὺ θεωρήματος καὶ προβλήματος σχέσεως. Ν. Α.

— **Κάρπος *μάρτυς*.** Ἰατρὸς ὢν καὶ ἐπίσκοπος τῶν ἐν Λυδίᾳ Θυατείρων, εἶχε διάκονον τὸν *Πάπυλον*, ἰατρὸν καὶ αὐτόν. Κατά τινα διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, συλληφθέντες ἀμφότεροι ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Μ. Ἀσίας Οὐαλεριανοῦ ἐν Περγάμῳ κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Περγάμου. Μετ' αὐτῶν δὲ ὑπέστησαν τὸν αὐτὸν θάνατον καὶ *Ἀγαθόδωρός* τις καὶ *Ἀγαθονίκη*. Τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης τῶν μαρτύρων τούτων σῳζόμενα εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀξιολόγων μνημείων τῆς χριστιανικῆς ἁγιογραφίας. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 13 Ὀκτωβρίου μετ' ἰδιαιτέρας ἀκολουθίας, τῆς ὁποίας ὁ κανὼν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοφάνους. Ε. Γ. Π.

Κάρπος *Παπαδόπουλος*· βλ. *Παπαδόπουλος* Κάρπος.

καρπός, (ὁ)· προϊὸν τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τοῦ ἄνθους, τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς παραγωγῆς τῶν φυτῶν, τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου συντελεῖται ὁ αὐτόματος πολλαπλασιασμὸς τῶν φυτῶν: «ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας,—τῆς καρύας,—τῆς ἀμυγδαλῆς, —τῆς ἀμπέλου», «οἱ ἐλιὲς ἐφέτος ἔχουν καρπό», «ὁ καρπὸς εἶναι γερός,—σκουληκιασμένος», «καρποὶ χλωροὶ ἢ νωποὶ—καρποὶ ξηροὶ» οἷον σταφυλαί, σταφίδες, σῦκα, ἰσχάδες, πβλ. *ὀπώρα, ὀπωρικόν*· || ἰδίᾳ οἱ δημητριακοί, σῖτος, κριθὴ κτλ.: «πήραμε τὸν καρπὸ κι' ἀφήσαμε τὸ ἄχυρο», «περάσαμε τὸν καρπὸ ἀπὸ τὸ δριμόνι»· || μεταφ. πᾶν ὅ,τι ἀποκομίζει τις ὡς κέρδος: «ἀπολαύω, δρέπω τοὺς καρποὺς τῶν κόπων μου»· || φρ. «ἀπηγορευμένος καρπὸς» ὁ ἀπαγορευθεὶς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους Ἀδὰμ καὶ Εὔαν, καθόλου ἐπὶ παντὸς ὅπερ σφοδρῶς μὲν ἐπιθυμεῖ τις, ἀλλ' ἀπαγορεύεται νὰ ἐγγίσῃ· || «καρπὸς ἀθεμίτου ἔρωτος» τὸ νόθον τέκνον· || ὁ ἁρμὸς τοῦ πήχεως μετὰ τῆς ἄκρας χειρός.

— *[Bot.] Καρπὸς* ὀνομάζεται τὸ προϊὸν τοῦ φυτοῦ ἐκεῖνο, ὅπερ, ἐμφανιζόμενον σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐν εἴδει θύλακος, περιέχει ἓν ἢ πλείονα σπέρματα. Ὁ καρπός, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ᾠοθήκης τῶν ἀνθέων μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ᾠαρίων, περιλαμβάνει πολλάκις καὶ μέρη ἐκ τῶν σεπάλων, πετάλων, στημόνων καὶ στύλου αὐτῶν. Ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος δὲ τοῦ φυτοῦ ἄλλοτε μὲν νὰ διαπλάσῃ τοὺς καρπούς του μόνον τῇ χρησιμοποιήσει τῶν τοιχωμάτων τῆς ᾠοθήκης καὶ τοῦ θήλεος ἐν γένει (ἀμύγδαλον, κίτρον, σίκυος), ἄλλοτε δὲ πάντῃ τῇ συμβολῇ καὶ μορίων σεπάλων, πετάλων κλπ. (μῆλον, ἀνανᾶς, σῦκον), διακρίνονται δύο ποικιλίαι καρπῶν. Οἱ κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον διαπλάσεως σχηματιζόμενοι καρποὶ ὀνομάζονται *γνήσιοι*, οἱ δὲ κατὰ τὸν δεύτερον *ψευδεῖς*. Εἰς ἕκαστον σχεδὸν καρπὸν ἀμφοτέρων τῶν διαπλάσεων διακρίνονται τρία μέρη, αἰσθητότατα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων: 1) Τὸ *ἐπικάρπιον* ἢ *ἐξωκάρπιον*, 2) τὸ *μεσοκάρπιον* καὶ 3) τὸ *ἐνδοκάρπιον*. Εἰς τὸ κεράσιον π. χ. ἐπικάρπιον εἶναι τὸ μεμβρανῶδες περίβλημα αὐτοῦ, μεσοκάρπιον ὁ σαρκώδης καὶ πλήρης χυμῶν πο-

Digitized by Google

τὸς καὶ ἐνδοκάρπιον ὁ ξυλώδης κόκκος, ὁ περικλείων ἐντός του τὸ σπέρμα τοῦ κερασίου.

Ὁ καρπὸς ἔχει τὴν βιολογικὴν ἰδιότητα νὰ προστατεύῃ τὰ σπέρματα καὶ νὰ βοηθῇ εἰς

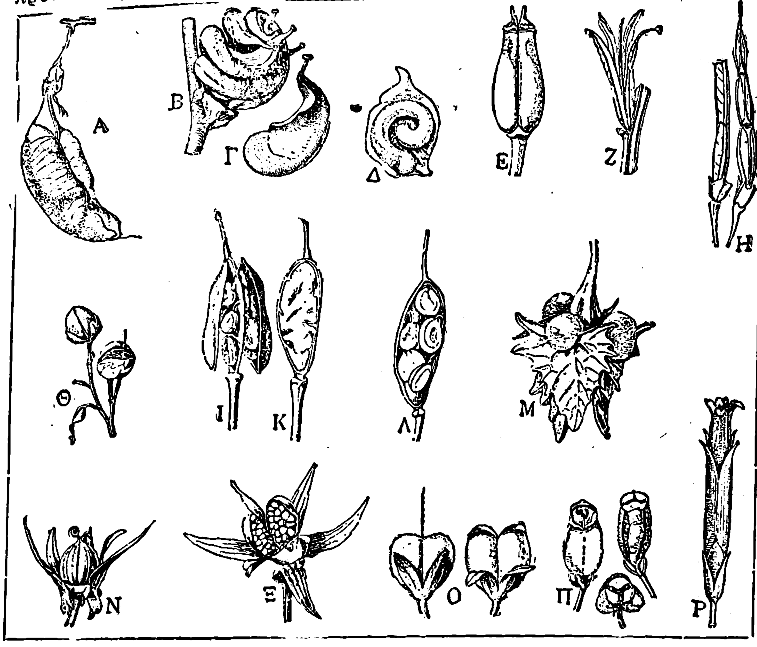

Διάφορα εἴδη καρπῶν.

[Α=περίβλημα κολουτέας· Β=κλειστόκαρπος σπειραίας· Γ=μοναδικὸς καρπίσκος αὐτῆς· Δ=τεμάχιον καρποῦ ποταμοχίτωνος τοῦ ὀδοντωτοῦ μὲ κεκλεισμένον ἔμβρυον· Ε, Ζ=διπλοῦν ἀχαίνιον ἀσφεντυλικῆς· Η=κάψα οἰνοθήρου· Θ=καρπὸς καπνοῦ ἢ νικοτιανῆς· Ι,Κ,Λ=θήκη βερτερόας μετὰ ψευδοτοιχώματος· Μ=καρποὶ λαπάθου· Ν, Ξ=καρπὸς ἴου τοῦ τρίχρου (κλειστὸς καὶ ἠνεωγμένος)· Ο=καρπὸς βερενίκης· Π=καρπὸς ρεζεδᾶς τῆς λαμπούσης· Ρ=κάψα διοσάνθου.]

τὴν ἔγκαιρον αὐτῶν βλάστησιν. Ὡς προφυλακτικὰ δὲ ἐκ τῶν καταστρεπτικῶν διαθέσεων τῶν διαφόρων ζῴων, φέρει ἄλλοτε μὲν ἀκάνθας ἐπὶ τοῦ ἐπικαρπίου, ἄλλοτε δὲ πάλιν περικλείει ἐντὸς τοῦ μεσοκαρπίου πικρὸν γαλακτώδη χυμὸν ἢ ἄλλας δηλητηριώδεις οὐσίας.

Εἰς τὴν βοτανικὴν διακρίνονται καρποί: *ἁπλοῖ*, οἱ ἀδιαίρετοι καὶ σχηματιζόμενοι ἐξ ἑνὸς ἄνθους μόνον· *πολλαπλοῖ*, οἱ σχηματιζόμενοι ἐκ πολλῶν ἁπλῶν καρπῶν ἐξ ἑνὸς μόνον ἄνθους (βάτος, σμέουρον, χαμαικέρασος), καὶ *σύνθετοι*, οἱ σχηματιζόμενοι ἐκ πολλῶν ἀνθέων ἕκαστος (ἀνανᾶς, μοῦρον, σῦκον). Πάντες δὲ οἱ ὡς ἄνω διαιροῦνται εἰς *ξηρούς*, εἰς *σαρκώδεις* καὶ εἰς *ἡμισαρκώδεις* ἢ *ἡμιξυλώδεις καρπούς*. Εἰς τοὺς πρώτους ὑπάγονται ὅλοι ὅσοι ἔχουσιν ἐπικάρπιον ἢ ἐξωκάρπιον ξυλῶδες, δερματῶδες καὶ περγαμηνῶδες (καρποὶ φυτῶν συνθέτων, σκιαδιαφόρων, ἀγρωστωδῶν, ἐλλοβοκάρπων κ. ἄλ.)· εἰς τοὺς δευτέρους ὑπάγονται ὅλοι ὅσοι ἔχουσι τὸ μεσοκάρπιον καὶ ἐνδοκάρπιον, ἢ τὸ ἕτερον μόνον αὐτῶν, σαρκοχυμῶδες ἢ πολτῶδες (καρποὶ ἀμπέλου, ριβησίου, ἀσπάραγος, κλπ.) καὶ εἰς τοὺς τρίτους ὑπάγονται οἱ ἔχοντες μετὰ τῶν σαρκῶν καὶ πυρῆνας (π. χ. οἱ καρποὶ προύμνης, κεράσου, ἀμυγδαλῆς, καρύας καὶ ο. κ. ἑ.).

Ἅπαντες οἱ ἀναφερθέντες καρποὶ κατὰ καὶ μετὰ τὴν ὡρίμανσιν ἢ μένουν τελείως κλειστοί, ὁπότε ὀνομάζονται *ἀδιάρρηκτοι*, ἢ διανοίγονται, σχίζονται καὶ μερίζονται διαφοροτρόπως, ὁπότε λέγονται *διαρρηκτοὶ* ἢ *διαχάσκοντες* καρποί. Οὕτως, ἐκ τῶν *ξηρῶν* καρπῶν, ἀδιαρρήκτους καρποὺς ἔχουσιν ἡ καστανέα, ἡ λεπτοκαρύα, τὸ τρόπαιον, ἡ πτελέα, ἡ σφένδαμνος καὶ ἄλλα· διαρρηκτοὺς δὲ ἡ παιωνία, τὸ ἀκόνιτον, ὁ ὑοσκύαμος, τὸ ἀντίρρινον, ἡ μήκων κλπ. Ἐκ τῶν *σαρκωδῶν* καρπῶν ἀδιαρρήκτους καρποὺς ἔχουσιν ἡ ἄμπελος, ἡ κολοκύνθη, ἡ λεμονέα καὶ ἄλλα· διαρρηκτοὺς δὲ ἡ βαλσαμίνη, τὸ νοῦφαρ, κλπ. Ἐκ τῶν *ἡμισαρκωδῶν*, ἀδιαρρήκτους καρποὺς ἔχουσιν ἡ προύμνη, ἡ κέρασος καὶ ἡ ἀμυγδαλῆ, διαρρηκτοὺς δὲ ἡ καρύα κλπ.

Ἀναλόγως τοῦ εἴδους, τοῦ σχήματος καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀνοίγουν οἱ καρποί, φέρουσι καὶ διαφόρους ὀνομασίας. Οὕτω, κυριώτεροι ἐκ τῶν γνησίων, ξηρῶν, ἀδιαρρήκτων καὶ μονοσπέρμων καρπῶν εἶναι: Τὸ *κάρυον*. Καρπὸς μὲ ξυλῶδες ἐπικάρπιον, ἀναπτυσσόμενον κεχωρισμένως τοῦ σπέρματος *(λεπτοκάρυον)*. Τὸ *ἀχαίνιον*. Καρπὸς μὲ λεπτὸν περγαμηνοειδὲς ἐπικάρπιον, ἀναπτυσσόμενον ὡς τὸ κάρυον, πλὴν κατὰ πολὺ μικρότερος αὐτοῦ (καρποὶ συνθέτων). Ἡ *καρύοψις*. Καρπὸς μὲ περγαμηνῶδες ἐξωκάρπιον, συμφυόμενον στενῶς μετὰ τοῦ κελύφους τοῦ σπέρματος (σῖτος) κλπ.

Οἱ γνήσιοι καὶ ξηροὶ ὡς ἄνω καρποί, πλὴν διαρρηκτοί, δίχωροι, πολύχωροι καὶ πολύσπερμοι, διακρίνονται περαιτέρω εἰς *σχιστοκάρπους* καὶ *μεριστοκάρπους*. Διαρκούσης τῆς ὡριμάνσεως, καὶ μετ' αὐτήν, ἡ ᾠοθήκη μερίζεται εἰς τόσους καρπούς, ὅσοι ἦσαν οἱ χῶροι αὐτῆς (καρποὶ σκιαδιοφόρων, χειλωτῶν κλπ.). Τοιοῦτοι καρποὶ εἶναι: Ἡ *κάψα*, ἥτις ἔχει περγαμηνῶδες ἐπικάρπιον, ὅπερ διανοιγόμενον κατὰ μῆκος ἀφίνει νὰ καταπέσωσι τὰ σκληροκέλυφα σπέρματά της.

Ὁ *θύλαξ*, ὅστις φέρει περγαμηνῶδες ἐπικάρπιον, διανοίγεται δὲ ἀπὸ τῆς γαστρικῆς ραφῆς *(δελφίνιον)*.

Ὁ *χέδροψ* ἢ *λοβός*. Οὗτος, ἔχων περγαμηνῶδες ἐξωκάρπιον, διανοίγεται κατὰ μῆκος τῆς ραχιαίας καὶ γαστρικῆς ραφῆς *(παιωνία, ἀκόνιτον)*.

Τὸ *κέρας*. Εἶναι καρπὸς διανοιγόμενος ἐκ τῶν κάτω καὶ καταλείπων εἰς τὸ μέσον νόθον διάφραγμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φέρονται τὰ σπέρματα (καρποὶ σταυρανθῶν, μηκωνιδῶν κλ.).

Τὸ *πυξίδιον*, διαρρηγνυόμενον ὁριζοντίως *(ὑοσκύαμος, ἀρνόγλωσσον)*.

Ἡ *κωδία*. Εἶναι καρπὸς ἀφίνων νὰ καταπέσωσι τὰ σπέρματά του δι' ὀπῶν, ἃς δημιουργεῖ εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματά του.

Σαρκώδεις καρποὶ εἶναι:

Ἡ *δρύπη*. Ἔχει ἐξωκάρπιον καὶ μεσοκάρπιον σαρκῶδες, ἐνδοκάρπιον δὲ ξυλῶδες καὶ ἀρραγὲς (*κέρασος, δαμάσκηνον*).

Ἡ *ῥάξ*. Περικλείει κάτωθεν τοῦ λεπτοῦ ὑμενώδους ἐξωκαρπίου τὰ λοιπὰ σαρκώδη στρώματα τοῦ περικαρπίου, τὰ συνήθως πλήρη σκληροκελύφων σπερμάτων (καψικόν, κολοκύνθη, ῥὰξ σταφυλῆς κλπ.).

Ψευδεῖς καρποὶ εἶναι: Οἱ *κυρίως καρποὶ* τοῦ σύκου, δηλαδὴ τὰ μικρὰ σκληρὰ ἀχαίνια, αἱ κεγχραμίδες λεγόμεναι. Ὅλον τὸ σῦκον ἀποτελεῖται ἐκ ταξιανθίας ἢ ταξικαρπίας κωνοειδοῦς, ἧς τὰ ἄνθη πυκνῶς πρὸς ἄλληλα φύονται ἐντὸς κοίλου σαρκώδους περιβλήματος, εἴδους σάκκου, ἐπέχοντος θέσιν ἀνθοδόχης. Τὸ *στεγοκάρπιον* συνίσταται ἐξ ἐπισκλήρου φυτικοῦ ἄξονος περικλείοντος ἀχαίνια ἢ κάρυα (καρπὸς ροδῆς). Τὸ μῆλον εἶναι σταμνοειδὴς ἄξων συμφυόμενος μετὰ τοῦ ἰνώδους ἐσωκαρπίου. Τὸ *σίδιον* εἶναι ῥὰξ φέρουσα πολυάριθμα σπέρματα σκληροκέλυφα, διατεθειμένα εἰς δύο ὀρόφους ἐσωτερικῶς καὶ περιβαλλόμενα ἕκαστον ὑπὸ σαρκώδους ὑπερύθρου καὶ διαυγοῦς κελύφους (καρπὸς ρόας). Τὸ *μιμαίκυλον* εἶναι καρπὸς σχηματιζόμενος ἐκ τοῦ ἀνθικοῦ ἄξονος, παχυνόμενος δὲ σαρκωδῶς περικλείει ἑτέρους μικροὺς καρποὺς (χαμαικέρασος) καὶ ἄλλα.

ΚΑΡΠΟΙ			
Ξηροί:	Ἀδιάρρηκτοι (ἀχαίνιον):		*Κυρίως ἀχαίνιον:* [Σύνθετα (Compositae),καστανέα (Castanea),λεπτοκαρύα (Grylus).]
			Διχαίνιον: Σκιαδιοφόρα (Umbeliferae).
			Τριχαίνιον: Τρόπαιον (Tropaeolum).
			Τετραχαίνιον: [Βοραγινώδη (Boraginaceae), χειλωτὰ (Labiatae).]
			Καρύοψις: Ἀγρωστώδη (Gramineae).
			Πτερωτὸν ἀχαίνιον ἢ σαμάρα: Πτελέα (Ulmus).
			Διπτερωτὸν ἀχαίνιον: Σφένδαμνος (Acer).
	Διορρηκτοὶ ἢ διαχάσκοντες:	Κατὰ μῆκος:	*Κυρίως κάψα*
			Λοβός: [Παιωνία (Paeonia), ἀκόνιτον (Aconitum).]
			Ὄσπρια: Χέδροπα (Leguminosae).
			Κεράτιον: [Σταυρανθῆ (Cruciferae) μηκουίδαι (Papaveraceae).]
		Ἐγκαρσίως (πλαγίως):	*Πυξίδιον:* [Ὑοσκύαμος (Hyoscyamus), ἀρνόγλωσσον (Plantago).]
		Διὰ πόρων:	*Κάψα πορώδης:* [Ἀντίρρινον (Antirrhinum), μήκων (Papaver).]
Σαρκώδεις	Ἀδιάρρηκτοι:		*Ῥὰξ* [ἄμπελος (Vitis), ριβήσιον (Ribes ἢ Grossularia), κολοκύνθη (Cucurbita), λεμονέα (Limonium), ἀσπάραγος (Asparagus).]
	Διαρρηκτοὶ ἢ διαχάσκοντες:		*Κάψα σαρκώδης:* [Βαλσαμίνη (Balsamina ἢ Impatieus), καστανέα (Castanea), νοῦφαρ (Nuphar).]
Ἡμισαρκώδεις ἢ ἡμιξυλώδεις	Ἀδιάρρηκτοι:		*Δρύπη* [Προύμνη (Prunus), κέρασος (Cerasus), ἀμυγδαλῆ (Amygdalus).]
	Διαρρηκτοὶ ἢ διαχάσκοντες:		*Κάψα δρυπώδης:* Καρύα (Juglaus).

Οἱ καρποὶ τῶν πλείστων φυτῶν μορφοῦνται καὶ ὡριμάζουσι συνήθως εἰς τὰ ἐναέρια μέρη αὐτῶν. Φυτὰ σχηματίζοντα δύο ἢ τρεῖς διαφόρους καρπούς, ἔχοντας ποικίλας βιολογικὰς ἰδιότητας, καλοῦνται *ἑτερόκαρπα*· ἐμφανίζουσι δηλαδὴ τὴν λεγομένην *ἀμφικαρπίαν* ἢ *διπλοκαρπίαν*, ἀπαντῶσαν εἰς πλεῖστα φυτά, ὡς π. χ. εἰς τὴν ἄρραχιν, τὸν βίκον τὸν ἀμφίκαρπον, τὴν κερστιγκίαν, τὸν λάθυρον τὸν ἀμφίκαρπον, τὴν μορισίαν, τὸ τριφύλλιον τὸ ὑπόγειον καὶ ἄλλα, ὑπὸ τύπον μορφώσεως καὶ ὡριμάνσεως τινῶν ἢ καὶ ἁπάντων τῶν καρπῶν των ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πλεῖστα ὑδρόβια φυτά, τῶν ὁποίων ἡ καρποφορία τελεῖται ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Χρῆσις τῶν καρπῶν. Οἱ καρποὶ χρησιμοποιοῦνται διαφόρως· π. χ. εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, τὴν χρωματοποιίαν, τὴν φαρμακευτικὴν πρὸς λῆψιν ἐλαίου καὶ λιπῶν, συνηθέστατα καὶ κυρίως ὅμως πρὸς βρῶσιν καὶ διατροφὴν ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν. Εἰς τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας οἱ καρποὶ χρησιμεύουσι ποικιλοτρόπως ὡς μέσα συντηρήσεως ἐν τῇ ζωῇ.

Ἡ καρποφορία τῶν φυτῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς διαρκείας τοῦ βίου αὐτῶν· π. χ. ἐφάπαξ καρποφοροῦσι συνήθως τὰ ἐτήσια ἢ διετῆ φυτά, κατ' ἔτος δέ, καὶ σπανίως κατὰ διετίαν, τὰ πολυετῆ τοιαῦτα. Ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ὕπαρξις πολυετῶν φυτῶν καρποφορούντων μόνον ἐφάπαξ (*ἀγαύη, βαμβουσώδη, μοῦσα* καὶ ἄλλα), ὅπως πάλιν καὶ ἄλλων, ἅτινα παράγουν καρποὺς δύο ἢ καὶ πλείονας φορὰς ἐτησίως, τὰ λεγόμενα καὶ δίφορα, δίκαρπα, διφοροῦντα, τρίφορα, τρίκαρπα, τριφοροῦντα κλπ., ὡς π. χ. διαφοραί τινες τῆς ἀμπέλου, τῶν ἑσπεριδοειδῶν, τῆς συκῆς κλπ.

Τρόποι διασπορᾶς καρπῶν. Ἡ μεταφορὰ καὶ διασπορὰ τῶν καρπῶν ἢ τῶν σπερμάτων συντελεῖται διὰ τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, τῶν ζῴων, ἐντόμων κλπ. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις καὶ ἀναβλάστησις φυτῶν εἰς τελείως ἐγκαταλειφθέντας τόπους. Οἱ διὰ τοῦ ἀνέμου διαδιδόμενοι καρποί, οἱ ἀνεμόχωροι καλούμενοι, εἶναι συνήθως μικροί, ἐλαφροί, φέροντες τριχώδεις ἀποφυάδας (καρποὶ ἰτέας, λεύκης, σπέρματα κινάρας, σόγχρου, πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις πτελέας, σφενδάμνου, ἐλάτης καὶ ἄλλα). Οἱ διὰ τοῦ ὕδατος μεταφερόμενοι καρποί, κοινῶς ὑδρόχωροι, φέρουσιν ἀδιάβροχον κέλυφος καὶ παντοίας διασκευάς, δι' ὧν νήχονται (*φοίνιξ ὁ κόκκος, μινυανθὲς τὸ τριφύλλιον, σαγιταρία ἡ κοινή, καλθα ἡ ἕλειος κλπ.*). Τέλος οἱ διὰ τῶν ζῴων μεταφερόμενοι καρποί, οἱ ζωόχωροι καλούμενοι, διαδίδονται ὡς ἑξῆς: ἢ καταπίνονται ὑπὸ πτηνῶν καὶ ἄλλων ζῴων οἱ δελεαστικοὶ ὡς ἐκ τῶν χρωμάτων των σκληροκέλυφοι καρποὶ καὶ ἐναποτίθενται ἔπειτα μετὰ τῶν περιττωμάτων εἰς μακρὰς χώρας (καρποὶ κεράσου, ριβισίου, σορβίας) ἢ τὰ ἀκανθώδη καὶ ἀγκιστρώδη σπέρματα καρπῶν τινων ἐπικολλῶνται ἐπὶ τῶν τριχῶν τῶν πτηνῶν καὶ ζῴων, καὶ οὕτω μεταφέρονται (*ξάνθιον τὸ ἀκανθῶδες κλπ.*). Σπανιώτερον, καρποί τινες (σπέρματα *πύξου*, καρπὸς *ὕρας τῆς κροτούσης* κ. ἄ.) μεταφέρονται δι' εἰδικῶν ἐκσφενδονιστικῶν μηχανικῶν κινήσεων. Κ. ΠΑΠ.

— [ΝΟΜ.] Τὰ πράγματα γενικῶς χρησιμεύουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε διότι αὐτὰ ταῦτα ὡς τοιαῦτα ἀμέσως ἐξυπηρετοῦσιν ἀνάγκας τούτου, εἴτε ἐμμέσως μᾶλλον, διότι παράγουσιν ἄλλα πράγματα χρήσιμα εἰς αὐτόν. Τὰ παράγωγα ταῦτα πράγματα, δι' ἃ ἰδίως εἶναι χρήσιμον τὸ παράγον αὐτὰ πρᾶγμα, καλοῦνται *καρποί*. Οὗτοι εἶναι οὐ μόνον τὰ ὀργανικὰ γεννήματα τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν προϊόντα τούτου.

Κυρίως καὶ πρὸ πάντων καρπὸς καλεῖται: α') Τὸ ἐκ πράγματος ἐνσωμάτου κατὰ νόμους φυσικοὺς παραγόμενον νέον καὶ αὐθύπαρκτον πρᾶγμα. β') Ἕτερα ὀργανικὰ προϊόντα, ἅτινα λόγῳ τοῦ προορισμοῦ του ἀποφέρει τὸ πρᾶγμα. γ') Τὰ ἐκ τοῦ πράγματος προερχόμενα μὴ ὀργανικὰ προϊόντα καὶ δ') Τὸ ἐκ τῆς ἐπωφελείας τοῦ πράγματος λαμβανόμενον ἀντίτιμον. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἐκφυόμενα πράγματα, λ.χ. δημητριακοὶ καρποί, ὄσπρια, δένδρα καὶ βότανα παντὸς εἴδους, αἱ γοναὶ τῶν δένδρων, τὰ νεογνὰ τῶν ζῴων. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ὑπάγεται τῶν ζῴων μὲν τὸ γάλα, τὰ ἔρια, ἡ κόπρος κλπ., τῶν δένδρων τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποκοπτόμενα ξύλα, τὰ φύλλα, ἡ ρητίνη κλπ. Καρπὸν ὅμως τοῦ ἐδάφους δὲν ἀποτελεῖ ὁ ἐν αὐτῷ εὑρεθεὶς θησαυρός, ἅτε μὴ παραχθεὶς ἐξ αὐτοῦ, οὔτε τὸ δέρμα ἢ τὸ κρέας τοῦ ζῴου. Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀνήκουν οἱ λίθοι, ἡ ἄμμος, τὰ ὀρυκτά, μέταλλα κλπ. Τὴν τετάρτην δὲ τοιαύτην ἀποτελοῦν τὸ μίσθωμα, οἱ τόκοι.

Digitized by Google

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου καρποὶ εἶναι πάντα τὰ ὀργανικὰ γεννήματα τοῦ πράγματος, ὡς καὶ πᾶσα ἐξ αὐτοῦ φυσικὴ ὠφέλεια, ἧς ἡ ἀπόκτησις γίνεται κατὰ τὸν προορισμὸν τοῦ πράγματος καὶ δὲν φέρει μείωσιν ἢ ἐπηρεασμὸν τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος. Καρπὸν τοῦ πράγματος ἀποτελεῖ καὶ ἡ εὐχέρεια τοῦ νὰ δύναταί τις νὰ δώσῃ αὐτὸ ὡς ἐνέχυρον.

Ἠρτημένοι (fructus stantes ἢ pendentes) λέγονται οἱ συνεχόμενοι ἔτι μετὰ τοῦ κυρίου πράγματος καρποί, *κεχωρισμένοι* δὲ (fructus separati) οἱ μὴ συνεχόμενοι πλέον. Τῶν κεχωρισμένων καρπῶν εἶδος ἀποτελοῦν οἱ *συνειλεγμένοι* (fructus percepti), ὑποδιαιρούμενοι εἰς σῳζομένους (fructus extantes) καὶ ἀναλωθέντας (fr. consumpti) καὶ οἱ *συλλεκτέοι* (fr. percipiendi), τουτέστιν οἱ ὑπαιτίως μὴ συλλεχθέντες. Ὀνομάζονται *φυσικοὶ* καρποὶ (fr. mere naturales) οἱ ἄνευ συνεργείας τοῦ ἀνθρώπου παραχθέντες, καὶ *γεωπονικοὶ* (fr. industriales) οἱ ἐναντίοι. Τέλος *ἀστικοὶ* καρποὶ (fr. civiles) ὀνομάζεται ἡ προκύπτουσα ὠφέλεια ἐκ τῆς ἐπὶ ἀντιτίμῳ παραχωρήσεως τοῦ πράγματος προσωρινῶς εἰς ἕτερον, τουτέστι τὰ μισθώματα, οἱ τόκοι, ὁ ἐμφυτευτικὸς κανών, αἱ πάγιαι πρόσοδοι.

Ἐφ' ὅσον οἱ καρποὶ παραμένουσιν ἡνωμένοι μετὰ τῆς γῆς ἢ τοῦ δένδρου (ἠρτημένοι), ἀποτελοῦσι μέρος καὶ προσαύξημα τοῦ κυρίου πράγματος, μεταλαμβάνοντες πάντων τῶν προσόντων αὐτοῦ· συνεπῶς καὶ ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ εἶναι καὶ τῶν καρπῶν ἰδιοκτήτης, καὶ ἂν ἀκόμη οὗτοι ἐξ ἀλλοτρίου παρήχθησαν σπόρου· μόνον δὲ ὡς μέλλον πρᾶγμα δύνανται νὰ καταστοῦν κεχωρισμένως ἀντικείμενον νομικῆς πράξεως.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν κεχωρισμένων, γενικῶς (separati) καὶ τῶν συνειλεγμένων (percepti) καρπῶν συνίσταται, εἰς τὸ ὅτι ἐπὶ τῶν percepti προϋποτίθεται ὅτι ὁ χωρισμὸς ἐγένετο ὑπό τινος ἐπὶ σκοπῷ κτήσεως τῆς νομῆς, ἐνῷ εἰς τοὺς separati γενικῶς περιλαμβάνεται πᾶσα ἄλλη περίπτωσις. Εἰς τοὺς συλλεκτέους καρποὺς ἐξ ἄλλου περιλαμβάνονται οὐ μόνον ἐκεῖνοι, ὧν ἡ συγκομιδὴ παρημελήθη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, ὧν παρημελήθη ἡ παραγωγή. Ἀμφισβητεῖται ἂν ἡ παραμέλησις δέον νὰ κρίνεται ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ δικαιουμένου νὰ λάβῃ ἢ ἐκ τοῦ ὑποχρεωμένου νὰ δώσῃ τοὺς παραμεληθέντας καρπούς.

Φυσικοὺς καρποὺς ἀποτελοῦσι τὰ σῦκα, τὰ χόρτα, τὰ νεογνὰ τῶν ζῴων. ἐνῷ *γεωπονικοὺς* (qui diligentia et opera hominis perveneruntl) ὁ σῖτος, ἡ κριθή. Ἡ διάκρισις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει σήμερον πρακτικὴν σημασίαν.

Ἡ ἀπαίτησις τῶν καρπῶν ἀποτελεῖ δικαίωμα δυνάμενον νὰ ἀσκηθῇ καὶ κεχωρισμένως. Οἱ καρποὶ δὲν ἀποφέρουν τόκον, πλὴν ἐὰν δανείζωνται τοιοῦτοι καὶ συνομολογήθη τοιοῦτος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Β. *Οἰκονομίδου*, Γεν. Ἀρχαὶ § 31.—*Ι. Ζέπου*, Ἀστικὸς Κῶδιξ §§ 150—153. Δ. Ι. Ζ.

— *[Ανατομ.]* Καλεῖται *καρπὸς* ἡ χώρα, ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἄρθρωσιν τοῦ πήχεως μετὰ τῆς ἄκρας χειρός. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ τῶν ἁπαλῶν μορίων καὶ ἐξ ὀκτὼ βραχέων ὀστῶν, διατεταγμένων ἐγκαρσίως ἐν δυσὶ στοίχοις, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἢ ἀνώτερος περιλαμβάνει τὸ σκαφοειδές, τὸ μηνοειδές, τὸ πυραμιδοειδὲς καὶ τὸ πισοειδές, ὁ δὲ δεύτερος ἢ κατώτερος τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλασσον πολύγωνον, τὸ κεφαλωτὸν καὶ τὸ ἀγκιστρωτόν. Ὁ καρπὸς διαρθροῦται ἔνθεν μὲν πρὸς τὸν πῆχυν διὰ τῆς κερκιδοκαρπικῆς (ἢ πηχυοκαρπικῆς) διαρθρώσεως, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰς βάσεις τῶν μετακαρπίων ὀστῶν διὰ τῶν καρπομετακαρπίων διαρθρώσεων, ἔνθεν δὲ διὰ τῆς μεσοκαρπίου ἢ μεσοστοιχίου διαρθρώσεως, δι' ἧς διαρθροῦνται πρὸς ἀλλήλους οἱ δύο στοῖχοι τῶν ὀστῶν τοῦ καρποῦ καὶ ἧς ἐξαρτήματα εἶναι αἱ ἴδιαι ἀρθρώσεις τῶν τοῦ καρποῦ ὀστῶν πρὸς ἄλληλα. Ι. Π.

— *[Οἰκοσημ.]* Ὅταν ἓν δένδρον ἔχῃ *καρπούς*, λέγεται «μετὰ καρποῦ». Ἂν ὁ καρπὸς διαφέρῃ (ὡς συνήθως) τοῦ χρωματισμοῦ τῶν φύλλων τοῦ δένδρου, πρέπει ν' ἀναφέρεται τὸ χρῶμα τοῦ καρποῦ. Κατά τινας ἐραλδιστὰς τὸ «μετὰ καρποῦ» δένδρον συμβολίζει τὴν γονιμότητα. Γ. Ε. Τ.

Καρπὸς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ζεφύρου καὶ μιᾶς ἐκ τῶν Ὡρῶν, διακρινόμενος διὰ τὴν ὡραιότητά του. Κολυμβῶν ποτὲ ἐν ποταμῷ μετὰ τοῦ ἐπίσης ὡραίου φίλου του Καλάμου υἱοῦ τοῦ Μαιάνδρου, ἐπνίγη. Ὁ Κάλαμος ἐκ τῆς λύπης μετεβλήθη εἰς τὸ ὁμώνυμον φυτὸν καὶ κλίνει ἔκτοτε εἰς ἑκάστην ῥιπὴν τοῦ ἀνέμου πρὸς τὸν ποταμόν, διὰ ν' ἀνεύρῃ τὸν φίλον του, ὁ ὁποῖος μεταμορφώθη μετὰ τὸν πνιγμόν του εἰς καρπὸν τοῦ σίτου.

καρποσάκχαρον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *ὀπωροσακχάρου* (βλ. λ.).

καρποτοκία (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ ἐκ τοῦ γονιμοποιηθέντος ἄνθους σχηματισμὸς τοῦ *καρποῦ* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

Καρπούδαιμον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θρᾴκης. Κατά τινας εἶναι αἱ νῦν *Σαράντα Ἐκκλησίαι*. Α. Θ. Σ.

καρπουζάκι (τὸ *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἐχίνωψις ἡ πολλαπλῆ* (Echinopsis multiplex) καὶ *ἐχίνωψις ἡ εὐριέσειος* (Echinopsis Eyriesii).

Καρπούζης. —1) *Ἀντώνιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἔπεσε μαχόμενος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1826, κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ.

—2) *Σπυρίδων*. Ἀγωνιστὴς ταχθεὶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τοὺς ὑπολοχαγοὺς τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

καρπούζι (τό)· δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σίκυς ὁ κοινὸς* ἢ *ὑδροπέπων* (Citrullus vulgaris)· || ἐν τῷ ναυτικῷ καρπούζια καλοῦνται τὰ ξύλινα ἐν εἴδει μεγάλων φακῶν κατασκευάσματα, εἰς ἃ ἀπολήγουν οἱ ἐπίτονοι. περιβάλλοντες πρὸς τοῦτο αὐτὰ περιφερικῶς. Φέρουσιν ὀπὰς τρεῖς, ἐνίοτε τέσσαρας, διὰ τὴν διάβασιν τῶν ἐντονίων, μέσῳ τῶν ὁποίων ἐντείνονται οἱ ἐπίτονοι. Ἐπισήμως τὸ καρπούζι ὀνομάζεται *τριόπης* ἢ *τετρόπης*, ἀναλόγως. Σ. Ε. Λ.

καρπουζιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σίκυς ὁ ὑδροπέπων*.

Καρπουζλοῦ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τσίνε (Τσίνας) τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου. Ὁ ὁμώνυμος δῆμος ἀριθμεῖ 5 000 περίπου κατοίκους. Ν. Μ.

Καρποὺζ-τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ νομῷ Ἀτταλείας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Γκιὸκ-δὰγ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀτταλείας. Ν. Μ.

καρποῦμαι (*—όομαι*), *ἀόρ. ἐκαρπώθην*· συγκομίζω, λαμβάνω τοὺς καρποὺς ἀπό τινος χώρας: «καρποῦται ἀπεράντους ἐκτάσεις»· || λαμβάνω τὸ κέρδος, τὴν ὠφέλειαν, ἐκμεταλλεύομαι: «καρποῦται τὴν ἐργασίαν τῶν τέκνων του».

Καρπούτ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρμενίας (βλ. λ. *Χαρπούτ*).

καρποφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων καρπούς, ὁ κατ' ἐξοχὴν διὰ καρπῶν σιτούμενος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *χορτοφάγος*, *κρεοφάγος*.

καρποφάγος (ὁ) (Carpophagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *περιστερωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεριδῶν*, περιλαμβάνον πτηνά, ἔχοντα μέγεθος περιστερᾶς καὶ ὁμοίαν σωματικὴν διάπλασιν, ἰθαγενῆ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, τῆς Νέας Γουϊνέας καὶ τῶν νήσων Μολούκων, Σόνδης καὶ Φιλιππίνων. Κυριώτερα γνωρίσματα τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι: Ράμφος σχετικῶς βραχὺ καὶ λεπτόν, μὲ βάσιν μᾶλλον πλατεῖαν καὶ στενὰς ῥωθωνικὰς ὀπάς, πτέρυγες μετρίου μεγέθους καὶ ἀρκετὰ αἰχμηραὶ κατὰ τὸ ἄκρον των, οὐρὰ ἐπιμήκης, πόδες βραχύτατοι, χρῶμα ποικίλον. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι *καρποφάγος ὁ δίχρους* (Carpophagus bicolor), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα κασταντερὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐπίξανθον κατὰ τὴν κοιλίαν. Τρέφεται ἀποκλειστικῶς ἐκ καρπῶν. Δ. Ν. Π.

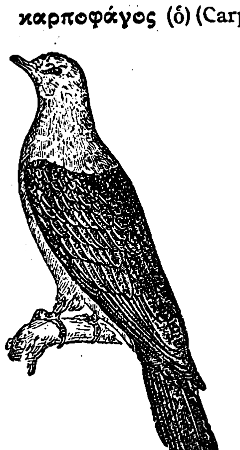

Καρποφάγος ὁ δίχρους.

καρποφθόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φθείρων τοὺς καρπούς: «καρποφθόρος κάμπη».

καρπόφιλος (ὁ) (Carpophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νιτιδουλιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ἔντομα μὲ χρῶμα συνήθως ἐρυθρὸν καὶ κίτρινα στίγματα. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ὁ *καρπόφιλος ὁ ἡμίπτερος* (Carpophilus hemipterus), ὅστις καταστρώγει διαφόρους καρποὺς καὶ ἰδίως τὰ ξηρὰ σῦκα. Δ. Ν. Π.

Καρποφορά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας, τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 440. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρακαβέλι*.

καρποφορία (ἡ)· τὸ φέρειν καρπούς, ἡ παραγωγὴ καρπῶν: «ἡ καρποφορία τῆς ἐλαίας, —τῆς ἀμπέλου» || τὸ φέρειν πολλοὺς καρπούς, εὐφορία.

— *[Δασολ.]* Ὁ δασοπόνος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ σαφῶς διὰ τὴν περιφέρειαν τῆς δράσεώς του τὰ ἔτη *καρποφορίας* τῶν διαφόρων δασικῶν δένδρων, ἅτινα δὲν καρποφοροῦν κατ' ἔτος, ἵνα ῥυθμίσῃ τὰς πρὸς φυσικὴν ἀναγέννησιν τοῦ δάσους ὑλοτομίας. Ἂν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψει τὸ ἔτος καρποφορίας, θὰ παραμείνῃ τὸ ἔδαφος μέχρι τῆς ἐπομένης καρποφορίας ἀκάλυπτον ἐπὶ ζημίᾳ τῆς παραγωγῆς. Α. Ε. Κ.

Καρποφόρον *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Δρατσίστης* τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ὀνομαζόμενος πρότερον *Γιαννοσλοῦ*. Κάτ. (1928) 73

καρποφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων καρπούς, *ἀντίθ.* *ἄκαρπος*· || ὁ φέρων πολλοὺς καρπούς, εὔφορος· || μεταφ. ἐπικερδής, ὠφέλιμος: «καρποφόρος ἐπιχείρησις», «ἐπάγγελμα καρποφόρον».

— *[Βοτ.]* Ἐν τῇ φυτολογίᾳ *καρποφόρα* καλοῦνται ἅπαντα τὰ φυτὰ τὰ σχηματίζοντα καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐν τῇ ἐξελίξει των καρπούς. Κ. ΠΑΠ.

Καρποφόρος *[Ἀρχ.]*. —1) Ἐπίκλησις τῆς Γῆς, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης, πιθανῶς δὲ καὶ τῆς Ἴσιδος. Ἡ Γῆ Καρποφόρος ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπῆρχε κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἄγαλμα αὐτῆς δεομένης πρὸς τὸν Δία ὅπως βρέξῃ *(Παυσαν.* Α' 24), ἐν Τερμησσῷ τῆς Παμφυλίας, ὅπου ἐτιμᾶτο ὁμοῦ μετὰ τοῦ Διὸς Σολυμέως, ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐν δελφικῷ χρησμῷ πρὸς τοὺς Κυζικηνούς. Ἡ Δημήτηρ Καρποφόρος ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν Περγάμῳ μετὰ τῆς Κόρης, ὅπου εἶχε καὶ ναὸν κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, ἐν Χίῳ μετὰ τοῦ Διὸς Ὀλυμπίου καὶ Ἀστραπαίου, ἐν Δαρείου Κώμαις τῆς Μαγνησίας, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς αὐτῆς, ἐν Πεσσινοῦντι, ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας μετὰ τοῦ Διονύσου Καλλικάρπου, ἐν Ἐπιδαύρῳ, Πάρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Τεγέᾳ, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς αὐτῆς καὶ τῆς Κόρης παρὰ τὸν τῆς Ἀφροδίτης Παφίας *(Παυσαν.* Η' 53)· ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ναοῦ της προέρχονται ἀνάγλυφον παριστῶν τὴν Δήμητρα, τὴν Περσεφόνην καὶ τὸν Πλούτωνα, ἔτι δὲ ποικίλα χάλκινα καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀναθήματα. —2) Ἐπίκλησις Ρωμαίων δεσποινῶν θεοποιηθεισῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, γνωστῶν κυρίως ἐκ νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἡ *Λιβία* («Ἰουλία Σεβαστὴ Καρποφόρος» ἐπὶ νομίσματος), ἡ *Ἀγριππῖνα*, σύζυγος τοῦ Γερμανικοῦ («Θεὰ Αἰολὶς Καρποφόρος» ἐπὶ νομίσματος τῆς Λέσβου), ἡ *Ἀγριππῖνα*, μήτηρ τοῦ Νέρωνος, ἐπὶ νομίσματος τῆς αὐτῆς νήσου; ἡ *Σαβίνη* ἐπὶ ἀττικῆς ἐπιγραφῆς, καὶ τις «Ἀρχέπολις Καρποφόρος Φιλιππῖνα» ἐπὶ λεσβιακῆς ἐπιγραφῆς. Π. Ν. Π.

Καρποφόρος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Κασσίου*, *Σεβερίνου*, *Σεκόνδου*, *Λικινίου* καὶ *Ἐξάνθου* περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος ἐν ἄνω Ἰταλίᾳ ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Αὐγούστου. —2) Ὁ μετὰ *Λέοντος* τοῦ ἰατροῦ, ἰατρὸς καὶ αὐτός, ἐν Ἀκυληίᾳ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας (284—305) καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Αὐγούστου. —3) Ὁ ἐν Καπύῃ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Καμπανίας διάκονος, ὅστις τῷ 295 μετὰ *Ρούφου* μαρτυρήσας συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 27 Αὐγούστου. —4) Εἷς τῶν ἀδελφῶν τῶν καλουμένων «Τεσσάρων ἐστεμμένων» *(Σεβῆρος, Σεβερῖνος* καὶ *Βικτωρῖνος*, οἱ τρεῖς ἄλλοι), οἵτινες ὡς στρατιωτικοὶ γραφεῖς ἐν Ρώμῃ ὑπηρετοῦντες ὑπέστησαν τῷ 302 μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζονται τὴν 8 Νοεμβρίου. —5) Ὁ ἱερεύς, ὅστις μετὰ τοῦ διακόνου του *Ἀβουνδαντίου* (Abundantius) ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Σπολέτῳ (ἢ Ρώμῃ) κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 10 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

καρποφορῶ (*—έω*)· φέρω, παράγω καρπούς: «ὁ καιρὸς ἠμπόδισε τὰ δένδρα νὰ καρποφορήσουν».

καρπόφυλλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ *σπορόφυλλον*, τὸ φέρον μεγασπόριον εἰς τὰ σπερματόφυτα ἢ ἀγγειόσπερμα. Τὸ καρπόφυλλον, κρατοῦν τὰς σπερματικὰς βλάστας καὶ ἑνούμενον καταλλήλως μετ' ἄλλων ὁμολόγων στοιχείων τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ, σχηματίζει τὴν ᾠοθήκην ἢ τὸν ὕπερον τοῦ ἄνθους. Τὸ ἄνθος τὸ φέρον καρπόφυλλα ἐλεύθερα μεταξύ των ὀνομάζεται *ἀπόκαρπον*, τὸ δὲ φέρον συμφυῆ καρπόφυλλα λέγεται *σύγκαρπον*. Κ. ΠΑΠ.

Καρποχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 489. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπορoβῖκος*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κουκλαῖοι*.

—**Καρποχώρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 626. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκερμπέτσι*. Χ. Δ.

Καρπυλλίδης. Ἐπιγραμματοποιὸς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος (βλ. *Καρφυλλίδης*).

Digitized by Google

Κάρπφεν (Karpfen) */Γεωγρ./*. Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς τσεχοσλοβακικῆς πόλεως *Κρούπινα* (βλ. λ.).

Καρπὼ *Μυθολ./*˙ βλ. λ. *Θαλλώ*.

Καρπὼ (Carpeaux), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Εἷς τῶν διασημοτερων Γάλλων γλυπτῶν τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Ἐγεννήθη τῷ 1827 εἰς Βαλανσιέν, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου ζωγράφου Βαττώ, καὶ ἀπέθανε τῷ 1875. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ρόντ, ἐγένετο δὲ εὐφήμως γνωστὸς ἀπὸ τοῦ 1853, ὅτε ἐξέθηκε τὸ ἀνάγλυφον «Δεξίωσις τοῦ Ἄβδ-ἐλ-Καδὲρ εἰς Σαὶν - Κλοῦ ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ´». Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐτιμήθη διὰ τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης καὶ ἀνεχώρησεν, ἵνα συμπληρώσῃ τὴν καλλιτεχνικήν του μόρφωσιν, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ πενταετίαν. Ἐπανελθὼν τῷ 1859 ἐξέθηκεν ἐν Παρισίοις τὸν «Νεαρὸν Νεαπολιτανὸν ἁλιέα», ἔργον, ἐν ᾧ ἡ ἰταλικὴ χάρις φαίνεται συγκερανυμένη μετὰ τῆς ἐμφύτου εἰς τὸν Καρπὼ πνευματώδους κουφότητος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐνεφάνισεν ὁ Καρπὼ διὰ δευτέραν φοράν, τελείως συμπεπληρωμένον, εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1863, ὁμοῦ μετὰ τῆς προτομῆς τῆς πριγκιπίσσης Ματθίλδης καὶ τοῦ ὀρειχαλκίνου του συμπλέγματος «Ὁ Οὐγολῖνος καὶ τὰ τέκνα του». Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, πλῆρες σφοδρᾶς κινήσεως καὶ ἰσχυρᾶς ἐμπνεύσεως, ἐτέθη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κεραμεικοῦ, ὡς ἀντίρροπον κατά τινα τρόπον τοῦ διασήμου συμπλέγματος τοῦ Λαοκόοντος, ὅπερ ἀσφαλῶς ὁ Καρπὼ εἶχεν ὑπ᾿ ὄψιν του κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ ἔργου τούτου. Ἡ ὀξεῖα αἴσθησις τῆς φρίκης, ἥτις κυριαρχεῖ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ τραγικὸν τοῦτο δημιούργημα, ἡ ζοφερὰ ἀπόγνωσις, ἥτις τὸ διακατέχει ἀπ᾿ ἄκρου εἰς ἄκρον, ἐν ἀντιπαραθέσει πρὸς τὸ πλεῖστον τοῦ ὑπολοίπου ἔργου τοῦ Καρπώ, τοῦ πλήρους ἐπιχαρίτου γοητείας καὶ ἀκτινοβολούσης ἀμεριμνησίας, ὁμιλεῖ σαφῶς περὶ τῆς διφυοῦς ὑποστάσεως τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Ἕτερον ἔργον τοῦ Καρπώ, ἡ «Palombella», παρέσχε καθαρὰν τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος κατεῖχεν εἰς μέχιστον βαθμὸν τὴν ἱκανότητα ν᾿ ἀποδίδῃ τὴν ἀρρενωπὴν καλλονὴν τῆς Ἰταλίδος γυναικός. Ἄλλα ἀξιολογώτατα ἔργα τοῦ Καρπὼ εἶναι: τὰ μεγάλα ἀνάγλυφα τοῦ ἀετώματος τοῦ περιπτέρου τῆς Χλωρίδος, ἅτινα ἐξετέθησαν εἰς προπλάσματα τῷ 1866 καὶ ὧν κυριαρχοῦσα ἰδέα εἶναι ἡ τῆς Γαλλίας φερούσης τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον καὶ προστατευούσης τὴν γεωργίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας, «Ὁ νεαρὸς ἁλιεὺς μὲ τὸ ὄστρακον», ἡ «Γελῶσα» καὶ τὸ σύμπλεγμα τοῦ «Χοροῦ», ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1869 διακοσμεῖ τὴν πρόσοψιν τῆς «Ὄπερας» καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ ἀναμφισβήτητον

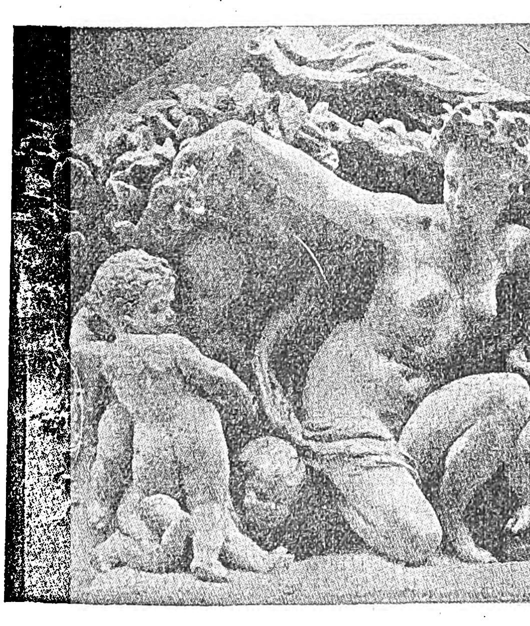

Καρπώ: Ἡ Χλωρίς.

[Μουσεῖον Τροκαδερό.]

ἀριστούργημα τοῦ Καρπώ. Ὀφείλεται δὲ τοῦτο εἰς τοὺς χρόνους τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ὑλικῆς ἀκμῆς αὐτοῦ, ὅτε ὁ ταπεινός, λιτὸς καὶ ἀπὸ ἀφανεστάτης οἰκογενείας προελθὼν καλλιτέχνης περιεβλήθη δι᾿ ἐξαιρέτων τιμῶν ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ´ καὶ ἐγκατεστάθη, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἐν τῇ «Orangerie», ὡς καθηγητὴς τῆς γλυπτικῆς τοῦ νεαροῦ διαδόχου τοῦ θρόνου. Ἐπὶ πλέον ὁ Καρπὼ ἐξεπόνησε τὴν ὀρειχαλκίνην προτομὴν τοῦ ἀρχιτέκτονος Καρόλου Γκαρνιὲ (1865), τὴν κρήνην τῶν 5 μερῶν τοῦ κόσμου, ἣν βλέπει τις ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Μικροῦ Λουξεμβούργου, τὴν προτομὴν τοῦ ζωγράφου Ζερὸμ κλπ. Ὁ Καρπὼ ὑπῆρξε καλλιτέχνης πλήρης ζωῆς, ὑγιοῦς ἐμπνεύσεως καὶ ρώμης καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς μᾶλλον μελαγχολικὰς δημιουργίας του. Ἐκλεκτικὸς εἰς τὴν τεχνοτροπίαν του, συνήνωσεν ἐν ἑαυτῷ τὰ δόγματα διαφόρων σχολῶν, καὶ μολονότι ἐσεβάσθη πάντοτε τὸν ἀκαδημαϊσμόν, ἐγένετο ὁ πρόδρομος ἱκανῶν πρωτοπόρων καὶ ἐπαναστατῶν τῶν τελευταίων καιρῶν. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἤσκησεν ὁμιλεῖ εὐγλώττως τὸ ὑποστηριχθέν, ὅτι ὁ «Στοχαστὴς» τοῦ Ροντὲν οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ ὁ Οὐγολῖνος τοῦ Καρπὼ ἄνευ τῶν τέκνων του. Ι. Μ. Π.

καρπώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τὸ)˙ ὁ πλήρης καρπῶν, ὁ παράγων πολλοὺς καρπούς, εὔφορος, ὠφέλιμος.

Κάρπων, *ἅγιος*. Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Εὐαρέστου* καὶ *Πρισκιανοῦ* τῷ 303 (ἢ 304) μαρτυρήσας, ἑορτάζεται τὴν 14 Οκτωβρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον. Ε. Γ. Π.

καρπώνω, ἀόρ. *ἐ)κάρπωσα*˙ ἐπὶ φυτοῦ, μεταβάλλω τὸ ἄνθος εἰς καρπόν, ἄλλως: *δένω* «*κάρπωσαν οἱ ἐλιὲς*» ἔδεσαν.

κάρπωσις, *—εως* (ἡ)˙ ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρποῦσθαι, ἡ συγκομιδή, ἡ ἀπόληψις τῶν καρπῶν˙ || μεταφρ. ἀπόληψις κέρδους, ὠφέλεια.

— */Ἀρχ./* Ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κυπρίοις *κάρπωσις* θυσία τις πρὸς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης, τελουμένη ἐν Ἀμαθοῦντι. Συνέχειαν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ παρὰ Κυπρίοις τελουμένη νῦν ἑορτὴ τοῦ *κατακλυσμοῦ* (βλ. λ.).

— *[Δικ.]* Καλεῖται *κάρπωσις* ἡ τῶν οἱωνδήποτε προϊόντων τοῦ πράγματος ἀπόλαυσις. Περιλαμβάνει οὕτως αὕτη οὐ μόνον πάντας τοῦ πράγματος τοὺς καρπούς, φυσικοὺς καὶ ἀστικούς, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν καὶ ἀπόλαυσιν. «*Πάντες οἱ καρποὶ καὶ πᾶς πόρος τῷ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντι ἀνήκει*», «*αὐτῷ δὲ διαφέρει τὰ ἐν ἀγρῷ γινόμενα, τὰ ἰξεύμενα, τὰ κυνηγούμενα, καὶ ἡ ἁλιεία, καὶ ἡ σπερμοθήκη*». Κυριολεκτεῖται ὅθεν καὶ ἁρμόζει ἡ *κάρπωσις* μόνον ἐπὶ τῶν καρποφόρων (ὑπὸ τὴν νομικὴν ἔννοιαν) πραγμάτων. Ἐν τῷ δικαίῳ ἡ *κάρπωσις* διαστέλλεται κυρίως πρὸς τὴν *χρῆσιν* (βλ. λ.), τουτέστι τὴν ἐκ τῆς ἀμέσου χρησιμοποιήσεως πράγματός τινος ὠφέλειαν. Ἐν τῷ βίῳ οὐχ ἧττον συνήθως συγχέεται ἡ ἔννοια τούτων, συνήθως συνταυτιζομένη πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπωφελεῖσθαι, ἀπολαύειν. Τὸ δικαίωμα τῆς καρπώσεως ἀνήκει κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ πράγματος. Ἐπίσης κέκτηται τοῦτο καὶ ὁ ἐπικαρπωτής. Ἡ ἔλλειψίς του δὲ συνιστᾷ τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἐπικαρπίας (usufructus) καὶ χρήσεως (usus).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Β. Οἰκονομίδου*, Ἐμπράγμ. δίκαιον (§ 141 σημ. 5). —*Dernburg*, Ἐμπορ. δίκ. (§ 247).—*Ἰ. Ζέπου*, Ἀστ. Κῶδιξ (§ 1418, 4).

Δ. Ι. Ζ.

— *[Δασολ.]* Εἰς τὴν δασοπονίαν διακρίνομεν: 1) Κυρίας καρπώσεις, ἐκείνας δηλαδὴ καθ᾿ ἃς ἀπολαμβάνομεν τὸ κύριον προϊὸν τοῦ δάσους, ἤτοι τὴν ξυλείαν, εἴτε αὐτουσίαν εἴτε μετατρεπομένην εἰς ξυλάνθρακας. Αἱ καρπώσεις αὗται ὑποδιαιροῦνται εἰς τελικάς, ἤτοι τὰς λόγῳ διαχειριστικῆς ὡριμότητος πραγματοποιουμένας, καὶ ἐνδιαμέσους, ἤτοι τὰς λόγῳ περιποιήσεως τοῦ δάσους (ἀραιώσεων, καθαρισμῶν, διανοίξεως ἀντιπυρικῶν ζωνῶν, δρόμων κτλ.). 2) Δευτερευούσας καρπώσεις, ἤτοι ἀπόληψιν ρητίνης, φλοιῶν, σπόρων, καρπῶν, ἀνθέων, φύλλων, κατασκευὴν ἀσβέστου, λατομείων, κλπ. Α.Ε.Κ.

καρπωτὴς (ὁ)˙ ὁ καρπούμενος, ὁ συγκομίζων τοὺς καρπούς: «*καρπωτὴς ἀλλοτρίων ἀγρῶν*»˙ || μεταφ. ὁ λαμβάνων τὸ κέρδος, τὴν ὠφέλειαν: «*καρπωτὴς ἀλλοτρίων κόπων*».

Κάρπωφ, ***Πίμεν Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1887. Ἐξέδωκε τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἄστρα» (1922), τὰ διηγήματα «Ἡ φωνὴ τῆς τρομπέττας» κ. ἄ.

Κὰρρ (Karr), ***Ἀλφόνσος - Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος λογογράφος καὶ δημοσιογράφος (1808—1890). Ἐκαλλιέργησεν ἀρχικῶς τὴν ποίησιν καὶ ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου ὡς συντάκτης τοῦ «Φιγκαρό». Τῷ 1832 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του «Ὑπὸ τὰς φιλύρας». Ἔκτοτε ἐδημοσίευσε πλεῖστα μυθιστορήματα ἐν οἷς: «Une heur trop tard», «Fa dièse», «Vendredi soir», «Le chemin plus court» ὅπερ ἀποτελεῖ αὐτοβιογραφίαν τοῦ συγγραφέως. Ταῦτα διεδέξαντο ἄλλα, ὡς τά: «Geneviève», «Hortense», «Histoire d' un pion», «Fort en thème», ἔργον ὅπερ προπαρεσκεύασε τὴν μεταρρύθμισιν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἐν μέσῳ τῆς συγγραφῆς τούτων, ὁ Κὰρρ ἐξηκολούθει τὸ δημοσιογραφικόν του ἔργον, καίτοι δὲ ἀρχισυντάκτης τοῦ «Φιγκαρό», ἵδρυσε τῷ 1839 μηνιαίαν σατιρικὴν ἐπιθεώρησιν, τὰς «Σφῆκας» («Les Guêpes»), δι᾿ ὧν ἐσατίριζε τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη ἐγένετο πολύκροτος, προεκάλεσε δὲ κατ᾿ αὐτοῦ δολοφονικὴν ἐπίθεσιν ὑπό τινος γυναικός. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ὁ Κὰρρ ἐζήτησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλ᾿ ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐδημοσίευσε τὸ σύγγραμμα: «Livre des cent verités» καὶ ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Journal», δι᾿ ἧς ὑπερήσπισε τὴν πολιτικὴν τοῦ Καβαινιάκ. Τῷ 1852 ἐπανέλαβε τὴν διακοπεῖσαν ἔκδοσιν τῶν «Σφηκῶν» ὑπὸ τὸν τίτλον «Βόμβοι» (Bourdonnements), εἶτα δὲ ἐξέδωκε τὸ σύγγραμμα «Mélanges philosophiques».

Ἀλφόνσος Κάρρ.

Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Ναπολέοντος Γ´ ἀπεσύρθη εἰς Νίκαιαν, ἔνθα ἠσχολήθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων, ἅτινα περιπαθῶς ἠγάπα καθ᾿ ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωήν˙ πλεῖστα ἄνθη φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Κατεγίνετο ἐπίσης εἰς τὴν ἁλιείαν ὡς ἐρασιτέχνης, περὶ τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσε καὶ σχετικὰ ἔργα, ὡς τὰ «Au bord de la mer», «La pêche en eau douce et en eau salée». Γενόμενος κηπουρὸς ἐξ ἐπαγγέλματος, παρέμεινε πάντοτε συγγραφεὺς καὶ ἐδημοσίευσε: «Voyage autour de mon jardin», «Lettres écrites de mon jardin», «Le credo du jardinier», τὸ δραματικὸν ἔργον «Les roses jaunes» ἀναβιβασθὲν τῷ 1860 εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν κ. ἄ. Ἡ θυγάτηρ του *Θηρεσία Κὰρρ* μετέφρασε φιλολογικά τινα ἔργα καὶ συνέγραψε διδακτικὰ τοιαῦτα. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Κὰρρ** (Karr), ***Μᾶρκος-Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Τῷ 1877 κατετάχθη ὡς δόκιμος εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας Αἰγύπτου καὶ Σουδάν. Διετέλεσε ναυτικὸς ἀκόλουθος ἐν Ἰταλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1915 διετέλεσεν ἀρχηγὸς (ὑποναύαρχος ὢν ἀλλὰ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιναυάρχου διὰ τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν) τῆς ἐν Ἑλλάδι βρεττανικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀποστολῆς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐτοποθετήθη ἀρχηγὸς ταῦ ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Ἀδριατικῆς (1916—1917). Πληγωθεὶς ἀπεσύρθη τῆς ναυτικῆς ὑπηρεσίας, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς ἀεροπλοΐας. Γ. Ν. Ν.

Καρρὰ (Carra), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος***. Γάλλος φιλόλογος καὶ πολιτικὸς (1743—1793). Τῷ 1773 ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ τὸ σύγγραμμά του «Système de la raison, ou le prophète philosophe», ἐπιστρέψας δὲ εἰς Γαλλίαν ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ περιβοήτου καρδιναλίου ντὲ Ροὰν καὶ εἶτα βιβλιοθηκάριος εἰς τὴν Βασιλικὴν βιβλιοθήκην. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐγένετο διάσημος διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Orateur des états généraux» καὶ τῆς συνεργασίας του εἰς πλείστας ἐπαναστατικὰς ἐφημερίδας. Ἀπὸ τοῦ 1791 μέχρι τοῦ 1793 ὑπῆρξεν ὁ κύριος συντάκτης τῶν «Annales patriotiques et littéraires», ἅτινα δι᾿ αὐτοῦ μετεβλήθησαν εἰς ὄργανον τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τῶν Γιρονδίνων. Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ Συντακτικῇ Συνελεύσει, ἐξετέλεσε πλείστας ἀποστολὰς εἰς τὰ γαλλικὰ στρατόπεδα, κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Βανδέας ἡ μετριοπαθὴς στάσις του ἐξήγειρε πολλάκις τὰς ὑπονοίας τοῦ Μαρά. Ἀνακληθεὶς ἐκεῖθεν τὴν 13 Ἰουνίου 1793, κατηγορήθη μετὰ τῶν λοιπῶν Γιρονδίνων καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς μετὰ τοῦ Βερνιὼ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, τὴν δὲ 31 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἤχθη εἰς τὸ ἰκρίωμα ᾄδων τὴν Μασσαλιώτιδα. Ὁ Καρρά, ἐκτὸς τῶν ἀπειραρίθμων ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας, συνέγραψε: τὴν «Ἱστορίαν τῆς Μολδοβλαχίας» καὶ «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Βαστίλλης» εἰς 4 τόμους, μετέφρασε δὲ καὶ τὴν ἑξάτομον «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τοῦ Gillies. Θ. Β.

καρραγωγεὺς (ὁ)˙ ὁ ὁδηγὸς τοῦ κάρρου (φορτηγοῦ ἁμάξης), κοινῶς *ἀραμπατζῆς*.

Κάρραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*˙ βλ. λ. *Χαράν*.

Καρραὶ (Carrey), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος ζωγράφος (1646—1726). Ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Λεμπρὲν καὶ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ὡς συνοδὸς τοῦ μαρκησίου ντὲ Νουαντέλ. Πολύτιμοι εἶναι αἱ ἀπόψεις τοῦ Παρθενῶνος πρὸ τῆς καταστροφῆς του ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον.

Digitized by Google

Τὰ σχέδια ταῦτα ἀπόκεινται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Ι. Μ. Π.

καρράκα (ἡ) (Carraca) *[Ναυτ.]*. Πλοῖον ἐμπορικὸν τοῦ μεσαίωνος, σημειῶσαν τὸ ἀπόγειον τῆς ναυπηγικῆς τέχνης κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἀπότοκον τῆς προϊούσης τελειοποιήσεως τοῦ φορτηγοῦ ἱστιοφόρου, ὀφειλομένης εἰς τὸν ἐμπορικὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ Πορτογάλων καὶ ἰταλικῶν δημοκρατιῶν τῆς Γενούης καὶ τῆς Ἑνετίας. Ἦτο ὑψίπρυμνον, τρίστηλον ἢ τετράστηλον μετὰ ἐπιστηλίων δολώνων ὡς τὰ σύγχρονα καὶ μετὰ προβόλου ἀπολήγοντος εἰς θωράκιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδράζετο ἐπιστήλιον ὄρθιον μικρόν. Ἡ ἱστιοφορία του ἀπετελεῖτο ἀπὸ μέγα λατίνιον ἀρτώμενον ἀπὸ τῆς *οὔρς*, ἀπὸ δόλωνας, ἀπὸ ἀκάτιον καὶ μεγίστην, καὶ δύο ἱστία *σιβαδιὲρ* ἐπὶ τοῦ προβόλου ἐκπεταννύμενα. Οἱ Ἄγγλοι ᾐχμαλώτισαν λήγοντες

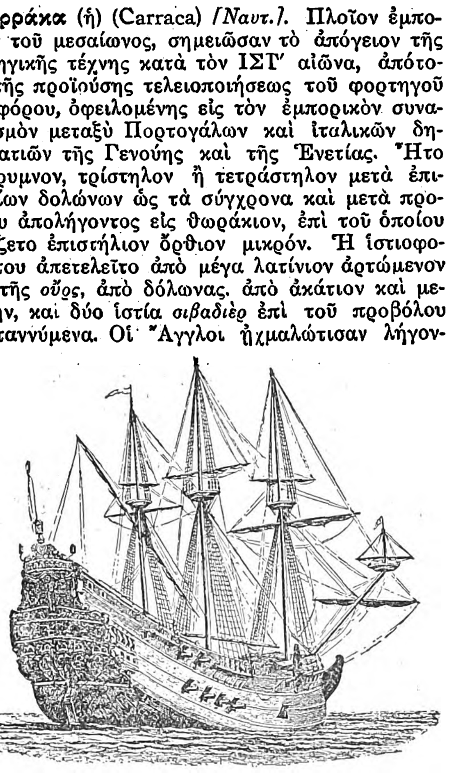

Γενουησία καρράκα τοῦ 1542.

τες τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μίαν τοιαύτην πορτογαλικήν, ἥτις εἶχε μεγίστας διὰ τὴν ἐποχήν της διαστάσεις: μῆκος 165 ποδῶν «ὑπὲρ ὅλα», μῆκος τρόπιδος 100 ποδῶν, πλάτος 47 ποδῶν, ἐκτόπισμα 1600 τόννων, ὕψος ἱστοῦ 121 ποδῶν καὶ μῆκος κεραίας 106 ποδῶν, καὶ ἡ ὁποία ἔφερε πυροβολικὸν (ἀπαραίτητον εἰς τὰ τότε ἐμπορικὰ πλοῖα διὰ τὴν ἄμυνάν των κατὰ πειρατῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πολεμικῶν φίλων κρατῶν, ἅτινα ἐσκανδάλιζε τοῦ φορτίου ὁ πλοῦτος) ἐκ 32 πυροβόλων, ὡς καὶ διασκευὴν διὰ 600—700 ἐπιβάτας. Ἡ ὀνομασία ὀφείλεται εἰς Πορτογάλους, πρώτους χρησιμοποιήσαντας τὰς καρράκας, ναυπηγουμένας εἰς τὰ ἐν τῷ ναυστάθμῳ *Καρράκα* τοῦ Κάδιξ ναυπηγεῖα. Ἔδωσαν δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα τὸ ὄνομά των καὶ εἰς σκεύη ἐκ λεπτῆς πορσελλάνης, τῆς «porcelaine carraque», ἣν κατασκευαζομένην εἰς δυτικὰς Ἰνδίας ἐκόμιζον εἰς Εὐρώπην. Σ. Ε. Λ.

Καρράκα (La Carraca) *[Γεωγρ.]*. Ὁ παρὰ τὸ Κάδιξ μέγας καὶ ἀρχαιότατος ἰσπανικὸς ναύσταθμος, ἐν ᾧ ἐναυπηγήθησαν τὰ πλοῖα τῆς μεγάλης *ἀρμάδας* (β.λ.) καὶ ναυπηγοῦνται σύγχρονα πολεμικά. Ἡ ὀνομασία του, παλαιοτάτη, ὀφείλεται εἰς μέγαν ξύλινον τροχόν, «carraca» ἰσπανιστὶ ὀνομαζόμενον, ὅστις περιστρεφόμενος ἄφινε κρότους, ὡς ὁ τῆς περιστρεφομένης ξυλίνης ροκάνας, δι' ὧν ἐκαλοῦντο οἱ ἐργάται τοῦ ναυστάθμου εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐκεῖ ἐναυπηγήθησαν τὸ πρῶτον τὰ φερώνυμα μεγάλα πορτογαλικὰ τοῦ μεσαίωνος ἐμπορικὰ ἱστιοφόρα. Σ. Ε. Λ.

Καρράνσα (Carranza), ***Βενουστιάνο***. Μεξικανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1859—1920), ἐκλεγεὶς δὶς πρόεδρος τῆς Μεξικανικῆς συμπολιτείας. Κατ' ἀρχὰς ὁ Καρράνσα διετέλεσε γερουσιαστὴς καὶ ἀκολούθως διοικητὴς τῆς πολιτείας Κοαουΐλα. Τῷ 1910 μετέσχε τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μαδέρο ἐκραγέντος ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ὠργάνωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ὡς ἄνω πολιτείᾳ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Μαδέρο ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος καὶ ἐτέθη ἀντιμέτωπος τοῦ Χουέρτα καὶ τῶν συμμοριῶν τοῦ Βίλλα, δυνηθεὶς οὕτω ν' ἀναγνωρισθῇ τῷ 1915 ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς μεξικανικῆς κυβερνήσεως, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Μεξικανικῆς συμπολιτείας. Τῷ 1916, συνεπείᾳ εἰσβολῆς μεξικανικῶν συμμοριῶν εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Β. Ἀμερικῆς Κολούμπια καὶ τοῦ φόνου Ἀμερικανῶν πολιτῶν ἐν Καρριζάλ, ἠπειλήθη νὰ ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο συμπολιτειῶν, ἀλλ' ἀπεσοβήθη διὰ τῆς ἐγκαίρου ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Καρράνσα τῶν ἀξιώσεων τοῦ προέδρου Οὐΐλσωνος. Τῷ 1917 ἐξελέγη ἐκ δευτέρου πρόεδρος, τῷ δὲ 1920, ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως κατ' αὐτοῦ, ἐφονεύθη καθ' ὃν χρόνον ὑπεχώρει ἐκ τῆς πρωτευούσης Μεξικοῦ εἰς Βερακρούζ. Μ. Ν. Δ.

Καρράρα (Carrara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Μάσσα καὶ Καρράρας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης - Πίζης - Γενούης. Περιστοιχίζεται ὑπὸ ὀρέων σχηματιζόντων συμπαγῆ ὄγκον μαρμάρων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν πηγὴν πλούτου τῆς πόλεως. Κάτ. 47.414. Ἡ πόλις εἶναι παλαιά, μὲ στενὰς ὁδούς, πλὴν τῶν νέων συνοικιῶν, ὅπου ὑπάρχουν ὡραῖαι ἐπαύλεις καὶ μέγαρα. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι καὶ τὰ δημόσια κτίρια εἶναι ἐκτισμένα ἐκ μαρμάρου. Παρὰ τὴν Καρράρα ὑπάρχουν ὑπὲρ τὰ 500 λατομεῖα μὲ 10.000 ἐργάτας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγονται κατ' ἔτος περὶ τὰς 500.000 τόννοι μαρμάρου, χρησιμοποιουμένου κυρίως εἰς τὴν ἀγαλματοποιίαν καὶ ἐξαγομένου εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τὰ μάρμαρα ταῦτα εἶναι λευκὰ καὶ χρωματιστά, ἡ δὲ ἐξαγωγή των καὶ ἡ μεταφορά των γίνεται ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος διὰ πρωτογόνων μεθόδων. Ἐσχάτως ὅμως ἤρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ νεώτεραι μέθοδοι, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν προόδων τῆς μηχανικῆς καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐν Καρράρᾳ ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἐργαστήρια κατεργασίας μαρμάρων, ὅπου, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐξόδων τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀκατεργάστων μαρμάρων, γίνεται ἡ κατεργασία τῶν ἀγαλμάτων πλείστων Ἰταλῶν καὶ ξένων καλλιτεχνῶν, οἵτινες εἴτε στέλλουν ἐκεῖ τὰ προπλάσματά των, εἴτε μεταβαίνουν οἱ ἴδιοι ἐπὶ τόπου καὶ παρακολουθοῦν τὴν ἐκτέλεσιν. Ἔχει ἀκαδημίαν Καλῶν τεχνῶν καὶ μουσεῖον περιέχον πολυάριθμα προπλάσματα ἔργων μεγάλων καλλιτεχνῶν. Ἀνὰ τριετίαν ἐν Καρράρᾳ γίνεται διαγωνισμὸς μεταξὺ τῶν μαρμαρογλυπτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀριστεύων ἀποστέλλεται ὡς ὑπότροφος πρὸς σπουδὴν τῆς ἀγαλματοποιίας ἐν Ρώμῃ. Ἡ πόλις εἶναι πατρὶς πολλῶν ἀγαλματοποιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Πέτρος Τάκκα, ὁ Κάρολος Φινέλλι, ὁ Φραντσόνι, ὁ Τενεράνι κτλ.

Τὰ πλούσια λατομεῖα μαρμάρων τῆς Καρράρας ἤσαν ἤδη ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἐτρούσκων, ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν κτισθείσῃ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ πόλει *Λοῦνι* καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἡ ἐκμετάλλευσις ἐγκατελείφθη καὶ ἐπανελήφθη μόλις κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὁπότε ἡ ὁλονὲν αὔξουσα εὐημερία τῶν ἰταλικῶν πόλεων, μετὰ τοῦ παραλλήλως αὐξηθέντος καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς συνηθείας τῆς κατασκευῆς μεγαλοπρεπῶν μνημείων ἔδωσαν νέον ὤθησιν εἰς τὴν ἀνόρυξιν τῶν μαρμάρων ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς. Μ. Δ. Β.

Ἀνν. Καρράτσι: «Ὁ Σειληνός».

['Εθν. Πινακοθήκη Λονδίνου.]

Καρράρα (Carrara), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς νομομαθὴς (1805—1888). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Καρμινιάνι, τὸν ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζης, γενόμενος ταχέως γνωστὸς οὐχὶ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ τὰς θεωρίας του ἐπὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τοὺς ἀγῶνάς του πρὸς κατάργησιν τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου. Ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1870 ὑπῆρξε βουλευτής, τῷ δὲ 1876 ἐξελέγη γερουσιαστής, ἀλλὰ τυφλωθεὶς τελείως ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ τοῦ δημοσίου βίου. Κατὰ παραγγελίαν τῆς ἑλβετικῆς κυβερνήσεως συνέταξε σχέδιον τοῦ ποινικοῦ κώδικος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίσθη ὁ κατόπιν ψηφισθεὶς ἑλβετικὸς ποινικὸς κῶδιξ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Μαθήματα ἐγκληματολογίας» (1870), «Περὶ ποινικοῦ δικαίου» (1874), «Πρόγραμμα μαθημάτων ποινικοῦ δικαίου» (9 τόμοι, 1877 καὶ 1888), «Σκέψεις ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ποινικοῦ κώδικος τοῦ 1874» (1878), «Μελέται ἐπὶ τοῦ τελείου δικαίου» (1879) κτλ. Μ. Δ. Β.

Καρράτσι (Carrachi), ***Ἀννίβας***. Ἰταλὸς ζωγράφος, ἀδελφὸς τοῦ *Αὐγουστίνου Καρράτσι* (1560—1609). Εἶναι ὁ σημαντικώτερος ἐκπρόσωπος τῆς καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας τῶν Καρράτσι καὶ ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς τέχνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκ φύσεως ἐπροικίσθη διὰ γονιμωτάτου ταλάντου καὶ μεγίστης φιλοπονίας, ἔλαβε δὲ καὶ μόρφωσιν, τῇ φροντίδι τοῦ ἐξαδέλφου του Λουδοβίκου, πλουσιωτάτην. Νεώτατος ἔτι ἐξεπόνησεν, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἐξαδέλφου του, μακρὰν σειρὰν ἀντιγράφων τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τοῦ Κορρεγίου, τοῦ Τισιανοῦ καὶ τοῦ Βερονέζε. Ἐπεσκέφθη τὰ σπουδαιότερα καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ ἐσπούδασεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ἔργον τῶν μεγάλων διδασκάλων. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Βολωνίαν ἤρξατο ἐργαζόμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Incamminati καὶ ἐλάμπρυνε λίαν ταχέως ταύτην διὰ τῆς λαμπρᾶς ἀκτινοβολίας τοῦ ταλάντου του. Ἡ παραγωγή του ὑπῆρξε πλουσιωτάτη, ἡ δὲ φιλοπονία του παροιμιώδης. Παραδίδεται, ὅτι καὶ τρώγων ἔτι ἐσχεδίαζε. Μολονότι δ' ἐστερεῖτο τῆς ἐφευρετικότητος τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῆς τεχνικῆς ἐμπειρίας τοῦ Λουδοβίκου, κατώρθωνε νὰ ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν τῶν προσόντων τούτων διὰ τῆς εὐρύτητος τῶν ἐμπνεύσεών του καὶ τῆς ἀνωτέρας ὑφῆς τοῦ πνεύματός του. Ἐκ τῶν προγενεστέρων του καλλιτεχνῶν ἐμελέτησε κατ' ἐξοχὴν τὸν Κορρέγιον. Οὐδεὶς ὅμως καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς Ἰταλίας ἀφῆκε τοῦτον ἀσυγκίνητον. Εἰς τὸ ἔργον του προσεπάθησε ν' ἀποδώσῃ πάσας τὰς ἐν αὐτοῖς ἀνευρισκομένας καλλιτεχνικὰς ἀρετάς. Ὡς εἶναι φυσικὸν ὅμως, ἐνῷ δὲν ὑστέρησεν εἰς ἀρτιότητα τεχνικήν, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ ζωὴν εἰς τοὺς πίνακάς του, ἀπὸ τοὺς ὁποίους λείπει τελείως ἡ βαθεῖα συγκίνησις τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ φρικίασις τοῦ πάθους καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς κινήσεως.

Ἡ παραγωγή του ὑπῆρξε πλουσιωτάτη. Μολονότι ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 49 ἐτῶν, ἕνεκα τῶν καταχρήσεων, εἰς ἃς ἐπεδόθη, μετὰ τὴν ἔριδα πρὸς τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστῖνον, ἐπρόφθασε νὰ καταλίπῃ ἔργον τεράστιον. Εἰς τὰς παλαιοτέρας του συνθέσεις καταλέγονται αἱ διακοσμήσεις τοῦ παλατίου Φαρνέζε: «Ὁ Ἡρακλῆς μεταξὺ τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς Κακίας», «Ὁ Ἡρακλῆς ὑποστηρίζων τὸν κόσμον», «Ὁ ἐλευθερωτὴς Ὀδυσσεύς», «Ὁ ἐνάρετος ἔρως», «Ὁ βέβηλος ἔρως», «Ἡ βακχίς». Ἕτερα ἀξιοσημείωτα ἔργα του εἶναι: «Ὁ Σειληνός», «Ἡ ἐμφάνισις τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν ἅγιον Λουκᾶν», «Ἡ γέννησις», «Ὁ Χριστὸς νεκρὸς ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρός του», «Ἡ ἀνάστασις», «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου», «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Σαμαρεῖτις», «Ὁ Χριστὸς ὡς κηπουρός», «Ὁ ἅγιος Ματθαῖος», «Ἡ σφαγὴ τῶν ἀθῴων» κλπ. Ι. Μ. Π.

—**Καρράτσι** (Carrachi), ***Ἀντώνιος - Μαρτιάλιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, φυσικὸς υἱὸς τοῦ *Αὐγουστίνου* (1583—1618). Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ πατρός του καὶ τοῦ θείου του *Ἀννίβα*. Εἷς πίναξ του, «Ὁ κατακλυσμός», ἀπόκειται εἰς τὸ Λοῦβρον. Ι. Μ. Π.

— **Καρράτσι** (Carrachi), ***Αὐγουστῖνος***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης, ἐξάδελφος τοῦ *Λουδοβίκου* καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Ἀννίβα*, γεννηθεὶς ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1557 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1602. Προικισθεὶς ἐκ φύσεως διὰ γονίμου καλλιτεχνικοῦ ταλάντου, ἐπεδείξατο ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἔτι ἡλικίας καταπλήσσουσαν φιλομάθειαν καὶ δεξιότητα. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασε τὴν χρυσοχοΐαν, εἶτα δ' ἐτράπη πρὸς τὴν χαρακτικήν, ἣν μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας ἤσκησεν. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Προσπέρῳ Φοντάνᾳ, ἠθέλησε δὲ νὰ λάβῃ μαθήματα καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ διαμένοντος διασήμου Ὁλλανδοῦ χαράκτου Κορνηλίου Κόρτ, ὅστις ὅμως ζηλοτυπήσας ἐξεδίωξε τοῦ ἐργαστηρίου του τὸν μαθητήν, ὅστις ἐφαίνετο προωρισμένος λίαν συντόμως νὰ τὸν ὑπερακοντίσῃ. Θλιβεὶς μεγάλως ἐκ τούτου ὁ Αὐγουστῖνος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειραν, ἔνθα ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἀναλαβὼν τὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Incamminati διδασκαλίαν τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων. Ἀνεδείχθη δὲ πράγματι ἐξαίρετος θεωρητικός, συγγράψας καί τινα καλολογικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐγχειρίδια, ἐν οἷς καὶ «Ἡ πραγματεία περὶ προοπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς». Βραδύτερον ἠκολούθησε τὸν ἀδελφόν του Ἀννίβαν εἰς Ρώμην καὶ συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ Φαρνεσιακοῦ παλατίου, ἐν ᾧ ἀπεικόνισε τοὺς μύθους τοῦ Κεφάλου καὶ τῆς Γαλατείας. Ἔρις ὅμως ἀναφυεῖσα μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν ὡδήγησεν εἰς τὸν χωρισμὸν τούτων, καταθλίψαντα ἀμφοτέρους. Ὁ Αὐγουστῖνος μάλιστα κατελήφθη ὑπὸ βαρείας μελαγχολίας, καὶ μολονότι ὁ δοὺξ τῆς Πάρμας

Digitized by Google

παρέλαβε τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ, ἵνα τὸν παραμυθήσῃ, ὁ Αὐγουστῖνος δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποσυρθῇ περίλυπος μέχρι θανάτου εἰς μονήν τινα καπουκίνων, ἔνθα μετά τινα χρόνον ἀπεβίωσεν. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Αὐγουστίνου Καρράτσι λίαν ἀξιοσημείωτα εἶναι: «Ἡ θεία μετάληψις τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου», ἀποκειμένη εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου, καὶ «Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου» ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐν Βολωνίᾳ. Ι. Μ. Π.

— **Καρράτσι** (Carrachi), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, ἐξάδελφος τοῦ *Ἀννίβα καὶ Αὐγουστίνου Καρράτσι*, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βολωνίᾳ (1555—1619). Εἶναι ὁ ἀρχηγέτης, ἀλλ' οὐχὶ ὁ σημαντικώτερος ἐκπρόσωπος τῆς καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας τῶν Καρράτσι, ἥτις ἐδέσποσε τῆς ἰταλικῆς τέχνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκ φύσεως δὲν ἐφαίνετο προικισθεὶς διὰ σπουδαίων καλλιτεχνικῶν προδιαθέσεων. Ὁ πρῶτος διδάσκαλός του Φοντάνα οὐδὲν στοιχεῖον ἄξιον προσοχῆς ἀνεῦρεν ἐν αὐτῷ, τὸν συνεβούλευσε δὲ νὰ τραπῇ πρὸς ἑτέραν τινὰ τέχνην, διότι οὐδέποτε ἐπρόκειτο ν' ἀναδειχθῇ δόκιμος ζωγράφος. Τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν ἐσχημάτισε περὶ τοῦ Λουδοβίκου Καρράτσι καὶ ὁ ἕτερος τῶν διδασκάλων του Τιντορέττο. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται κρίσεις δὲν ἴσχυσαν ν' ἀπομακρύνουν τὸν πρὸς τὴν ζωγραφικὴν ζῆλον τοῦ Καρράτσι. Τὴν ἐνδιάθετον ῥοπὴν ἀντικατέστησε διὰ τῆς μὴ γνωριζούσης ἐμπόδια θελήσεως καὶ τὴν αὐθόρμητον ἔμπνευσιν διὰ τῆς ἀκαταμαχήτου καὶ ἀκαμάτου φιλοπονίας. Διαμείνας ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς πλείστας τῶν μεγάλων ἰταλικῶν πόλεων ἐμελέτησε μετὰ πάθους τὸ ἔργον τοῦ Τισιανοῦ καὶ τοῦ Βερονέζε ἐν Βενετίᾳ, τοῦ Ἀνδρέου ντὲλ Σάρτο καὶ τοῦ Πασσιάνο ἐν Φλωρεντίᾳ, τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου ἐν Μαντούῃ, τοῦ Κορρεγίου καὶ τοῦ Παρμεζάνο ἐν Πάρμᾳ, συνέλαβε δὲ τὸ σχέδιον ν' ἀνανεώσῃ τὴν ζωγραφικὴν τῶν χρόνων του διὰ τῆς συνηρμολογημένης μιμήσεως τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν τοῦ παρελθόντος καὶ διὰ τῆς ἐκλεκτικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἰδιαζόντων εἰς ἕκαστον τούτων ἐξαιρετικῶν προτερημάτων. Πρὸς τοῦτο ἐπεχείρησε νὰ ἱδρύσῃ καλλιτεχνικὴν σχολὴν ἐν Βολωνίᾳ. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι πίνακες, οὓς ἐξέθηκεν αὐτόθι, οὐδόλως ἐκίνησεν τὸν ἐνδιαφέρον τῶν φιλοτέχνων καὶ τοῦ κοινοῦ. Μόλις μετ' ἐπανειλημμένας προσπαθείας κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ φήμην τινά, ἥτις ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτὸν ὡς θεμέλιον διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς σχολῆς, τὴν ὁποίαν ὠνειρεύετο. Ὡς συνεργάτας του ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ προσέλαβε τὸν ἄνευ ταλάντου ἀδελφόν του Παῦλον καὶ τοὺς ἐξαδέλφους του Αὐγουστῖνον καὶ Ἀννίβαν, οἵτινες, τῇ φροντίδι τοῦ Λουδοβίκου, ἐσπούδασαν τὴν ζωγραφικὴν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις διασήμων καλλιτεχνῶν καὶ εἰς μακροχρόνια ταξείδια σπουδῶν. Μολονότι δὲ οὗτοι, μετὰ τὴν ἐπάνοδον των ἐκ τῶν περιοδειῶν τούτων, ὑπερηκόντισαν τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ Λουδοβίκου καὶ μολονότι ἐξ τούτων, ὁ Ἀννίβας, ἀνεδείχθη ὁ λαμπρότερος ἐκπρόσωπος τῆς τέχνης καὶ τῆς σχολῆς των, ὁ Λουδοβῖκος διετήρησε πάντοτε τὴν ἀρχηγίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Incamminati, ὡς ὠνομάσθη τὸ καρράτσειον ἐργαστήριον, ἐν ᾧ διαπρεπεῖς καλλιτέχναι, ὡς ὁ Ντομινίκινο καὶ ὁ Γκουάρντι, ἔλαβον τὰς πρώτας καλλιτεχνικὰς γνώσεις.

Ὁ Λουδοβῖκος Καρράτσι διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἀρχιτεκτονημάτων. Ἂν καὶ ἀντέδρασε δὲ κατὰ τῆς συμβατικότητος τῶν συγχρόνων του, ἐδημιούργησε καὶ αὐτὸς ἀπό τινων ἀπόψεων τέχνην συμβατικήν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», «Ἡ ἐμφάνισις τῆς Παρθένου καὶ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ εἰς τὸν ἅγιον Ὑάκινθον», «Ὁ Εὐαγγελισμός», «Ἡ γέννησις», «Ἡ μετακομιδὴ τοῦ σκηνώματος τῆς Θεοτόκου», «Ἡ μεταμόρφωσις» κλπ. Ι. Μ. Π.

Καρράτσι *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Καράτσι*). Δ. Σ. Δ.

Καρρατσὶν (Carrachin) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς ξένους καὶ ὑφ' ἣν ἀναγράφεται εἰς τοὺς χάρτας τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου ἡ ἀκτὴ καὶ τὸ ἀγκυροβόλιον τοῦ *Κερατσινίου*, τοῦ πρὸ τοῦ Πειραιῶς. Σ. Ε. Λ.

καρρὲ (τό)· ἐπιθετικῶς, τετράγωνος, τετραγωνισμένος || ὡς οὐσ., τέσσαρες ὁμοῦ ὡς ὁμάς, ὡς σύνολον, ἰδίᾳ, δύο ἄνδρες καὶ δύο γυναῖκες || τετρὰς παικτῶν ἐν τῇ χαρτοπαιξίᾳ, «καρρὲ πόκερ» || σχῆμα τετράγωνον || ὕφασμα ἔγχρωμον εἰς κανονικὰ τετράγωνα || αἴθουσα πλοίου, εἰς τὴν ὁποίαν τρώγουν ἢ ἀναπαύονται οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου (βλ. *μεσόδομος*) || τὸ ὑπεράνω τῶν μαστῶν μέρος τοῦ στήθους μετὰ τοῦ λαιμοῦ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γυναικῶν: «ἔχει ὡραῖο καρρέ», «τὸ καρρέ της εἶναι χυτό» || τὸ ἄνοιγμα τοῦ φορέματος εἰς τὸν λαιμόν: «ἀνοιχτὸ —, κλειστὸ καρρέ», «μὴν ἀφήσῃς ἀνοιχτὸ καρρέ» || εἶδος κοπῆς τῆς ἀνδρικῆς κόμης.

Καρρέ, ἡ Καρρεῦ (Carrey), ***Ἰάκωβος***· βλ. *Καρραί*.

— **Καρρὲ** (Carré), ***Μιχαήλ***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1819—1872). Ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του ἐδημοσίευσε τὴν συλλογὴν «Τρελλὲς ρίμες καὶ ποιήματα», τὸ ἔμμετρον δρᾶμα «Ἡ νεότης τοῦ Λουθήρου» καὶ τὸν «Εὐνοῦχον», μιμηθεὶς εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον τὸν Τερέντιον. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1849 ἐγένετο τακτικὸς συνεργάτης τῶν λιβρέττων, ἅτινα ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Μπαρμπιὲ εἰς τοὺς διασημοτέρους συνθέτας τῆς ἐποχῆς καὶ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ Γαλάτεια», «Οἱ γάμοι τῆς Ζαννέτ» «Ὁ Φάουστ», «Ἡ βασίλισσα τοῦ Σαβά», «Ἡ Μιρέϊγ», «Ἡ Μινιόν», «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», «Ὁ Ἀμλέτος» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

καρρεδάκι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *καρὲ* (βλ. λ.), μικρὸν καρρέ.

Καρρέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καινουρίου τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 70.

Καρρὲλ (Carrel), ***Ἀρμάνδος***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς (1800—1836). Ἀπόφοιτος τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Σαὶν-Σὺρ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, μετέσχε τῆς ἀποτυχούσης συνωμοσίας τοῦ Κολμάρ. Διαφυγὼν τὴν σύλληψιν, ἔλαβε μέρος ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1823 ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων Ἱσπανῶν, ἀλλὰ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος παρεπέμφθη ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου τῆς Τουλούζης. Ἀθωωθεὶς ἐγκατέλειψε τὸν στρατὸν καὶ ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας, δημοσιεύσας «Περίληψιν τῆς ἱστορίας τῆς Σκωτίας καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος». Ταυτοχρόνως ἔδιδεν ἄρθρα εἰς τὴν «Σφαῖραν», τὴν «Γαλλικὴν ἐπιθεώρησιν» τὴν «Ἀμερικανικὴν ἐπιθεώρησιν» καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά: Μετὰ τοῦ Θιέρσου καὶ τοῦ Μινιέ, ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «National», τῆς ὁποίας γενόμενος, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ἀρχισυντάκτης, κατέστησεν αὐτὴν τὸ κυριώτερον ὄργανον τῶν δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν. Ὁ Καρρὲλ συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Σατωβριάνδου, τοῦ Ἀραγκὼ καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἀπέθανε φονευθεὶς κατά τινα μονομαχίαν μετὰ τοῦ ἐπίσης δημοσιογράφου Ζιραρδὲν τὴν 22 Ἰουλίου τοῦ 1836. Μ. Ν. Δ.

— **Καρρὲλ** (Carrel), ***Μᾶρκος-Ἰωσὴφ-Αὔγουστος-Βιλλιάρδος-Ἀλέξης***. Διάσημος Γάλλος βιολόγος καὶ χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Sainte-Foyles-Lyon τῷ 1873. Ἐγγραφεὶς τῷ 1891 εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ φαρμακευτικὴν σχολήν, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ διὰ τῆς διατριβῆς «Βρογχοκήλη καρκινωματώδης» καὶ μετὰ διαγωνισμὸν ἐπέτυχε τῷ 1896 τὴν θέσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἰατροῦ τῶν νοσοκομείων. Βοηθὸς τῆς ἀνατομικῆς ἀπὸ τοῦ 1898—1899, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐπιμελητὴς ταύτης, ἠσχολήθη εἰς τὴν ἔρευναν τῆς πειραματικῆς ἰατρικῆς καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1902 τεχνικὴν ἐγχείρησεως τῶν ἀγγειακῶν ἀναστομώσεων. Ἡ μέθοδος τῆς περιφερικῆς ῥαφῆς τῶν τεμνομένων ἀγγείων, ἡ περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ νέου τότε χειρουργοῦ, ἐφηρμόσθη μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἐφαρμόζεται ἔτι καὶ νῦν, ἐπιτυγχάνουσα τὴν τελείαν ἕνωσιν τῶν χειλέων τῶν δύο κολοβωμάτων τοῦ αἱμοφόρου ἀγγείου. Ἀπὸ τῆς ἐργασίας του ταύτης ἐστράφη ὁ Καρρὲλ πρὸς τὴν φυσιολογίαν καὶ τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων αὐτῆς. Τῷ 1902 εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἱδρυθὲν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὑπὸ τοῦ βαθυπλούτου Ἀμερικανοῦ Rockefeller «Ἰατρικὸν ἰνστιτοῦτον πειραματικῶν ἐρευνῶν», ὅπου εἰργάσθη μετὰ ζήλου. Τὸ ἔργον τοῦ Καρρὲλ διήνοιξε νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν χειρουργικήν. Τὰ πειράματα αὐτοῦ ἐστράφησαν πρὸς τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα, τὴν μεταμόσχευσιν τῶν ἱστῶν καὶ ὀργάνων καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ὀργάνων μετὰ τὸν χωρισμόν των ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτως ἐπέτυχεν ἐπὶ κυνῶν τὴν μεταμόσχευσιν ὀργάνων καὶ μελῶν (νεφροὶ-πόδες) τοῦ αὐτοῦ εἴδους ζῴων, ἀφαιρεθέντων εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον. Τὸ πείραμα τοῦτο παρήγαγε ζωηρὰν αἴσθησιν καὶ πρὸς στιγμὴν ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Θεωρητικῶς οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν πλεῖσται παρουσιάζονται δυσκολίαι, μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων καὶ ἡ διατήρησις εἰς τὴν ζωὴν ἐπί τι τοὐλάχιστον χρονικὸν διάστημα τοῦ πρὸς μεταμόσχευσιν ἀφαιρεθέντος ὀργάνου. Ἀκριβῶς καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ Καρρὲλ ἐστράφησαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, καὶ εἰς νέον πείραμά του, ὅπερ ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἀνακοινώσεώς του κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1913 εἰς τὴν Ἰατρικὴν Ἀκαδημίαν Παρισίων, ἐπέτυχεν ἐπὶ κυνὸς προσφάτως θανόντος, τὴν συνολικὴν ἀφαίρεσιν ἐξ αὐτοῦ καρδίας, πνευμόνων, στομάχου, ἐντέρων καὶ κύστεως καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ὀργάνων τούτων ἐντὸς εἰδικοῦ παρασκευάσματος ἐν ἐπιβιώσει ἐπὶ δωδεκάωρον καὶ πλέον, λειτουργούντων ὡς καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς των. Παραλλήλως τοῖς ἄνω ἐπεδίωξεν ὁ Καρρὲλ εἰς ἕτερα πειράματα, μετὰ λίαν ἐνθαρρυντικῶν ἀποτελεσμάτων, τὴν ζωὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν κυττάρων ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἀλέξης Καρρέλ.

Ὁ Καρρὲλ διὰ τὰς πλείστου ἐνδιαφέροντος καὶ πλήρους μεθοδικότητος πειραματικὰς αὐτοῦ ἐργασίας, ἠμείφθη τῷ 1912 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ. Τῷ 1914—1918, ὑπηρετήσας κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Γαλλίᾳ ὡς χειρουργὸς φορητῶν νοσοκομείων ἐφήρμοσεν ἐπιτυχῶς νέας μεθόδους θεραπείας τῶν μεμολυσμένων τραυμάτων. Ἑταῖρος τῆς Ἰατρικῆς ἑταιρείας, ἐξελέγη τῷ 1927 ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ο. ΡΑΛΛΑΔΗΣ

—**Καρρὲλ-Ντακέν, διάλυμα τοῦ —** *[Φαρμ.]*· βλ. λ. *Ντακὲν ὑγρόν*.

Καρρένιο (Carrêno), ***Τερέζα***. Διάσημος δεξιοτέχνις τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεῖσα τῷ 1856 εἰς Καρακὰς τῆς Βενεζουέλας. Κατόπιν λαμπρῶν σπουδῶν, ὑπὸ τὸν Ματιάς, ἐν Παρισίοις, ἤρχισε τὰ καλλιτεχνικὰ της ταξίδια, κατορθώσασα ἀπὸ τοῦ 1889 νὰ τεθῇ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν δεξιοτεχνῶν. Ἡ Τερέζα Καρρένιο ἐγένετο ἐπίσης γνωστὴ καὶ ὡς συνθέτις τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου τῆς Βενεζουέλας, διαφόρων τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, ἑνὸς κουαρτέττου κτλ. Διηύθυνε πρὸς καιρὸν τὴν ὀρχήστραν μελοδραματικοῦ θιάσου, οὐχὶ δὲ σπανίως ἐνεφανίσθη καὶ ὡς ἀοιδός. Γ. Σ.

— **Καρρένιο ντὲ Μιράντα** (Carreño de Miranda), ***δὸν Χουὰν*** —. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1614—1658). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Πέτρῳ ντὲ λὰς Κουέβας καὶ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βελάσκουεθ. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας Φίλιππος ὁ Ε' καὶ Κάρολος ὁ Β' περιέβαλον τοῦτον διὰ μεγάλων τιμῶν. Εἰς τὸν Καρρένιο ντὲ Μιράντα ὀφείλονται αἱ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Χαρίτων τοῦ ἀνακτόρου τῆς Μαδρίτης τοιχογραφίαι τῶν μύθων τοῦ Ἡφαίστου, τῆς Πανδώρας καὶ τοῦ Ἐπιμηθέως. Ἔτι δ' ἡ προσωπογραφία δὸν Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ καὶ ἐξαίρετοί τινες χαλκογραφίαι. Ι. Μ. Π.

Κάρρερ Μπὲλ (Currer Bell). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τῆς Ἀγγλίδος μυθιστοριογράφου Καρλότας *Μπρόντε* (Bronte) (βλ. λ.).

Καρρέρ, Παῦλος. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ζακύνθῳ (1829—1896). Μετὰ τὰς πρώτας ἐν τῇ πατρίδι του σπουδάς, ἐστάλη τῷ 1840 εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐπὶ διετίαν παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου. Ὀλίγον κατόπιν μετέβη μετὰ τοῦ θείου του εἰς Παρισίους λόγῳ ὅμως τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Λονδῖνον καὶ εἶτα εἰς Λίβερπουλ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του, ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Spence. Τὰ πρῶτα μαθήματα μουσικῆς ἔλαβεν ὑπὸ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Ἄγγλου προστάτου του, ἥτις διδοῦσα τὸ τάλαντον τοῦ νεαροῦ Ἑπτανησίου τῷ ἐδίδαξε τὰ στοιχεῖα τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ὀλίγον κατόπιν εὑρίσκομεν τὸν Καρρὲρ ἐκ νέου ἐν Ζακύνθῳ καὶ τῷ 1850 ἐν Μιλάνῳ. Μετὰ τὰ πρῶτά του μουσικὰ δοκίμια, ἐν οἷς πρέπει νὰ καταλέξωμεν τὸ βάλς «Τὸ ἀηδόνι» καὶ τινας χορούς, ὁ Καρρὲρ ἔγραψε τὸ μελόδραμα «Dante e Bice» ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Τορέλλι, ὅπερ καὶ ἐπαίχθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Carcano τοῦ Μιλάνου (1852). Τῷ 1853 συνέθεσε τὸ μελόδραμα «Isabella d' Aspena», παρασταθὲν ἐν Ζακύνθῳ καὶ Μιλάνῳ, καὶ ἐν ἔτος ἀργότερον τὴν «Rediviva», γραφεῖσαν κατὰ παραγγελίαν τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρου Καρκάνο, ὅπου καὶ ἐπαίχθη, ἐπαναληφθεῖσα τῷ 1858 καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι. Διὰ τοῦ «Μάρκου Μπότσαρη» ὁ Καρρὲρ ἐγκαινιάζει τὴν σειρὰν τῶν ἔργων τῶν ἐμπνευσθέντων ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ δὴ ἐκ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγώνων. Τὸ μελόδραμα τοῦτο ἐγράφη ἐπὶ ἰταλικοῦ λιμπρέττου τοῦ Ἰωάννου Caccialupi, μεταφρασθὲν ἀργότερον ἐμμέτρως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τὸν Ἰ. Σάπιον. Ἡ πρώτη προσπάθεια τοῦ μουσουργοῦ, ὅπως ἤδη τὸν «Μάρκον Μπότσαρην» παιζόμενον ἐν Ἀθήναις, τῷ 1858, ἐναυάγησε διὰ πολιτικοὺς λόγους, παρ' ὅλην τὴν πρὸς τὸν Ὄθωνα καὶ τὴν Ἀμαλίαν ἀφιέρωσιν τοῦ ἔργου. Μόλις δὲ τῷ 1861 κατωρθώθη ἡ πρώτη ἐν Πάτραις ἐκτέλεσις τοῦ πατριωτικοῦ τούτου μελοδράματος, ἀργότερον ἐν Ζακύνθῳ καὶ Σύρῳ καὶ τέλος ἐν Ἀθήναις, τῷ 1875, ὑπὸ ἰταλικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου. Ἔκτοτε τὸ ἔργον παρέμεινεν εἰς τὸ μόνιμον

Digitized by Google

ρεπορτόριον τοῦ Ἑλληνικοῦ μελοδράματος, ὅπερ ἐπανειλημμένως τὸ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν. Ὁ «Μᾶρκος Μπότσαρης», βασιζόμενος ἐπὶ παιδαριώδους μᾶλλον λιμπρέττου, παρ' ὅλην τὴν πατριωτικὴν προσπάθειαν τοῦ μουσουργοῦ, παραμένει καθαρῶς ἰταλικὸν ἔργον καὶ ἄτεχνος μίμησις τῆς σχολῆς τοῦ Ροσσίνη. Καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἀξιολογωτέρα σελὶς τοῦ ἔργου παραμένει ἡ δημοτικοφανὴς μελῳδία: «Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά» καὶ σχετικῶς συγκινητικὸς ὁ «ὅρκος» τῆς Α΄ πράξεως. Ἕνα μῆνα μετὰ τὸν «Μᾶρκον Μπότσαρην», τὴν 12 Ἰουλίου 1875, ἐξετελέσθη εἰς τὸ θέατρον Ἀπόλλων ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου ἡ «Κυρὰ Φροσύνη» τοῦ Καρρέρ, ἥτις εἶχεν ἤδη παιχθῆ ἐν Πάτραις τῷ 1872. Τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ μουσουργοῦ, γραφὲν ἀρχικῶς εἰς Ἰταλικὴν καὶ μεταφρασθὲν ἀργότερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερον τοῦ «Μάρκου Μπότσαρη» καὶ λόγῳ πλοκῆς τοῦ λιμπρέττου καὶ λόγῳ τέχνης καὶ λόγῳ ἐκφραστικότητος. «Ἡ Δέσπω, ἡρωῒς τοῦ Σουλίου», μονόπρακτον μελόδραμα γραφὲν ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Ἀντ. Μανούσου καὶ παιχθὲν τὸ πρῶτον ἐν Πάτραις τῷ 1882, εἶναι τὸ τρίτον ἔργον, ὅπερ ὁ Ζακύνθιος συνθέτης εἶχεν ἐμπνευσθῆ ἐκ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς ἐποποιίας. Ἓν ἀκόμη μελόδραμα συμπληροῖ τὴν σειράν, τὸ «Μαραθὼν - Σαλαμίς», ἐπὶ ἰταλικῶν στίχων τοῦ Μέμνονος Μαρτζώκη. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἔχει παιχθῆ μέχρι σήμερον.

Ὁ Καρρὲρ παρ' ὅλας του τὰς προσπαθείας οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου. Ἀπελπισθεὶς περιορίζει τὰς φιλοδοξίας του ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄνω μνησθέντων μελοδραμάτων ἀνεβίβασε τὸ «Fior di Maria» (Κέρκυρα 1868) καὶ «Μαρία Ἀντωανέττα», ἐπὶ στίχων τοῦ Γεωργίου Ρώμα (Ζάκυνθος 1884). Ἓν ἀκόμη κωμικὸν μελόδραμα τοῦ Ζακυνθίου μουσουργοῦ, ὁ «Κόντε Σπουργίτης», ἐπὶ στίχων τοῦ Ἰω. Τσακασιάνου, οὐδέποτε ηὐτύχησε νὰ παρασταθῇ ἀπὸ σκηνῆς.

Ἡ τέχνη τοῦ Καρρέρ, ἂν καὶ οὐχὶ πρωτότυπος, δὲν στερεῖται ποιᾶς τινος γοητείας. Αἱ μελῳδίαι του, γραμμέναι ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ τύπου, εἶναι εὔληπτοι καὶ ἐκφραστικαί. Παράδειγμα μερικὰ ἐκ τῶν ᾀσμάτων του, ὡς τὰ «Ξύπνα, γλυκειά μου ἀγάπη», «Διατί, γλυκὸ φεγγάρι», «Μόλις ἔφεγγε τ' ἀστέρι» κλπ., ἅτινα καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκτελοῦνται ὑπὸ μορφὴν καντάδας, ὄχι μόνον ἐν Ἑπτανήσῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ τὰ θεατρικά του ἔργα εἶναι ἡ δραματικὴ δύναμις, ἥτις τὰ καθιστᾷ βιώσιμα, καὶ ἡ σφραγὶς τῆς ἀτομικότητος. Τέχνη συμβατικὴ μᾶλλον ἡ τοῦ Καρρέρ, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον ἐκείνου, ὅπερ μᾶς παρέχει ἡ ἰταλικὴ σχολὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Καρρὲρ (Carrer), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ λόγιος (1801—1850). Εἰς τὰ πρῶτα ποιήματά του ἐμιμήθη τὸν Βύρωνα καὶ τὸν Σίλλερ, βραδύτερον ὅμως προσεπάθησε ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἰδικόν του ὕφος. Τῷ 1830 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παδούης, τῷ 1833 ἵδρυσεν ἐν Βενετίᾳ τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν ὁ «Γονδολιέρος» καὶ τέλος ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς Βενετίας. Τὰ ποιητικά του ἔργα διακρίνονται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ ἄπταιστον τοῦ ὕφους. Αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν τὴν μπαλλάνταν. Ἔγραψεν ὕμνους καὶ ᾠδάς, εἰδύλλια, μπαλλάντας καὶ πλεῖστα ἔργα φιλολογικῆς κριτικῆς, ὡς «Ἰταλοὶ λυρικοὶ ποιηταὶ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος», «Πεζὰ καὶ ποιήματα», «Ἐκλογὴ πεζογραφιῶν», «Ποιήματα τοῦ Οὔγου Φωσκόλου», «Σάτιραι τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου», «Οἱ σύγχρονοι Ἰταλοὶ καὶ ξένοι διηγηματογράφοι» κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

Καρρέρα (Carrera), ***Βαλεντῖνος***. Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεὺς (1839—1895). Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὸ λαϊκὸν δρᾶμα, τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ἐκ τῶν ἱδρυτῶν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἔγραψε πολυαρίθμους τραγῳδίας, παιχθείσας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Τὸ λαχεῖον» (1859), «Ὁ δὸν Ζιρέλλα» (1862), «Ἢ ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη», κοινωνικὸν δρᾶμα τὸ ὁποῖον ἐστερέωσε τὴν φήμην του, «Ἡ προῖκα» κωμῳδία, «Ἡ καντέρνα τοῦ Νάννι» (1870), διδακτικὸν ἔργον κατὰ τῶν παικτῶν τοῦ λαχείου, «Κεφάλαιον καὶ χέρια» (1870), «Ὁ δικηγόρος τοῦ μέλλοντος» (1873), «Ἡ μητέρα τοῦ ἐπισκόπου» (1884), «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Τζιαννίνα» (1885), «Ἡ νευρικὴ» (1887) κτλ. Τῷ 1876 ὠργάνωσε τὸ «Ἐλεύθερον ἀρχαῖον θέατρον», ἐν τῷ ὁποίῳ ἔπαιξε μεταξὺ ἄλλων τὸν «Μανδραγόραν» τοῦ Μακιαβέλλι. Πλήρης ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐγένετο τῷ 1887 ἐν Μιλάνῳ καὶ τῷ 1889 ἐν Τουρίνῳ. Μ. Δ. Β.

Καρρὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 155. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Καράνι*, *Ὀρθοῦνι* καὶ *Σκαφιδάκια*, ἀριθμοῦσα ἐν ὅλῳ 708 κατοίκους. Χ. Δ.

Καρρῆ *μετόχι [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Γιασεμῆ* μετόχι.

καρριὰ (ἡ)· φορτίον, ποσότης δυναμένη νὰ μεταφερθῇ δι' ἑνὸς κάρρου: «μιὰ καρριὰ πέτρα».

καρριάτικα (τὰ)· ἡ ἀμοιβὴ τῆς διὰ τοῦ κάρρου μεταφορᾶς, ἁμαξιάτικα.

Καρριὲ (Carrier), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1756 καὶ καρατομηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1794. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις, τῷ δὲ 1790 ἐγένετο γνωστὸς ὡς λιβελλογράφος καὶ κατήγορος πλείστων ἀριστοκρατῶν. Ἐκλεγεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἐτάχθη μετὰ τῶν ὀρεινῶν καὶ ἐψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄, διεκρίθη δὲ εἰς τὰς λέσχας τῶν Ἰακωβίνων καὶ τῶν Κορδιέρων. Ἀποσταλεὶς τῷ 1793 ὡς ἀνθύπατος εἰς Νάντην, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κατέφλεγε τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, διέπραξεν ἀφαντάστους θηριωδίας, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν ἐν Παρισίοις. Ὁ Ροβεσπιέρρος ἀπέστειλεν εἰς Νάντην τὸν Μᾶρκον-Ζουλιέν, ὅπως ἐξετάσῃ ἂν αἱ κατ' αὐτοῦ κατηγορίαι ἦσαν ἀκριβεῖς, οὗτος δὲ διακινδυνεύων τὴν ζωήν του ἔγραψεν εἰς τὸν Ροβεσπιέρρον ζητῶν τὴν ἄμεσον ἀνάκλησιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν γενομένην δίκην τῶν γυναικῶν τῆς Νάντης, ἀπεκαλύφθησαν πᾶσαι αἱ φρικαλεότητες τοῦ Καρριέ, ὅστις ἐξηκολούθει γράφων εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ φονευθῶσιν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιεικείας πάντες οἱ στασιασταί. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἠγόρευεν εἰς τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων, τὴν δὲ 9 Θερμιδὼρ συμμετέσχε τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Ροβεσπιέρρου. Τὴν 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐζήτησε τὴν σύλληψιν τοῦ Ζυλλιέν, τοῦ θέσαντος τέρμα εἰς τὴν αἱμοβόρον ἀνθυπατίαν του. Ὁ λαὸς ἐζήτει τὴν κεφαλὴν τοῦ Καρριέ, παρ' ὅλην δὲ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρέσχεν εἰς αὐτὸν ἡ συνέλευσις, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραπέμψῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Θ. Β.

— **Καρριὲ** ***Μπελλὲζ*** (Carrier - Belleuse), ***Ἀλβέρτος - Ἐρνέστος***. Γάλλος γλύπτης (1824—1887). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Δαβὶδ ντ' Ἀνζέ, διεκρίθη δ' ὡς διευθυντὴς τῶν κρατικῶν κεραμουργείων τῶν Σεβρῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ἔρως καὶ ἡ φιλία» (1857), ἓν ἀγαλμάτιον τοῦ Διονυσίου Παπίνου, «Ὁ θάνατος τοῦ Ντεζαίξ, «Ζεὺς καὶ Ἥβη», «Χαῖρε, βασίλισσα», μία προτομὴ τοῦ Ναπολέοντος Γ΄ ἐν Ἰταλίᾳ, «Βακχίς», «Ἀγγέλικα», «Φοῖβος κοιμώμενος», αἱ προτομαὶ τοῦ Ἰουλίου Σιμών, τοῦ Ἐρνέστου Ρενὰν κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Καρριὲ** - ***Μπελλὲζ*** (Carrier - Belleuse), ***Λουδοβῖκος - Ροβέρτος***. Υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Ἀλβέρτου - Ἐρνέστου Καρριὲ ντὲ Μπελλέζ*, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1848. Διεκρίθη ὡς ρωπογράφος. Ι. Μ. Π.

— **Καρριὲ** - ***Μπελλὲζ*** (Carrier-Belleuse), ***Πέτρος***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ *Ἀλβέρτου - Ἐρνέστου Καρριὲ ντὲ Μπελλέζ*. Ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1851 καὶ διεκρίθη ὡς προσωπογράφος, ρωπογράφος καὶ κρητιδογράφος. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν χορευτριῶν. Ι. Μ. Π.

Καρριὲρ (Carriere), ***Εὐγένιος - Ἀνατόλ***. Γάλλος ζωγράφος (1849—1906). Ἀπὸ τοῦ 1870 ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, βραδύτερον δ' εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Καμπανέλ. Κατ' ἀρχὰς ὑπέστη σημαντικὰς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ Φερμέρ, τοῦ Σαρντὲν καὶ τῶν μεγάλων Ἱσπανῶν διδασκάλων. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ κατανικήσῃ πάσας τὰς ἐπιδράσεις ταύτας. Ἐζωγράφησε σκηνὰς ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἰδίᾳ δ' ἐπεισόδια μητρικῆς ἀφοσιώσεως, καὶ προσωπογραφίας. «Τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον τοῦ Καρριέρ, λέγει ὁ Mauclair, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐδημιούργησε ζωγραφικὴν ἀτμοσφαῖραν ἄγνωστον πρὸ αὐτοῦ, ὅτι ἐπορεύθη πολὺ πλέον μακρὰν ἢ ὁ Πρυντὸν καὶ ὁ Ρικὰρ ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ ψυχικοῦ μαγνητισμοῦ». Ἡ ἐπιφάνεια τῶν πινάκων του εἶναι ὅλως ρευστή. Συγγενεύει ἐν τούτῳ πρὸς τὸν Ροντέν, ὅστις προσεπάθησε δι' ἐκτάσεως τῶν περιγραμμάτων τῶν ἔργων του νὰ δημιουργήσῃ ζώνην ἀκτινοβολίας, πληροῦσαν τὸ μεταξὺ τούτων καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας κενόν. Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ Καρριὲρ δὲν ἀποδίδει εἰμὴ τοὺς ὄγκους καὶ τὰ σχήματα. Αἱ χρωματικαὶ ἀξίαι δὲν κέκτηνται μεγάλην ἀξίαν ἐν τῇ συνειδήσει του.

Εὐγένιος Καρριέρ.

Τὸ πρῶτον ἔργον, δι' οὗ ἀπεκαλύφθη ἡ θαυμαστὴ ἰδιοτυπία τοῦ ταλάντου του, εἶναι «Ἡ νεαρὰ μήτηρ», νῦν ἀποκειμένη εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀβινιόν. Παρὰ τοῦτο ἀξιολογώτατα εἶναι τὰ ἀκόλουθα ἔργα του: «Τὸ ἄρρωστο παιδί», «Αἱ κλώστριαι», «Ἡ μητρότης» (μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Ὁ πάππος καὶ ἡ ἐγγόνη», «Τὸ παιδὶ καὶ τὸ σκυλί», «Ἡ οἰκογένεια», αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Ἀλφόνσου Ντωντέ, τοῦ Γαβριὴλ Σεάϊγ, τοῦ Παύλου Βερλαίν, τοῦ γλύπτου Ντεβιγέ, τοῦ Ζοφφρουᾶ καὶ αἱ διακοσμήσεις τοῦ ἀμφιθεάτρου τῆς Σορβόννης καὶ τοῦ Δημοτικοῦ μεγάρου τῶν Παρισίων. Ἐπὶ πλέον ὁ Καρριὲρ ἐξειργάσθη καί τινας ἐνδιαφερούσας λιθογραφίας. Εἰς πάντα ταῦτα τὰ ἔργα του ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἀποκαλύπτεται πλήρης ἐσωτερικότητος καὶ τρυφερῶν αἰσθημάτων, περισυλλογῆς καὶ εὐγενοῦς μελαγχολίας. Ἀρέσκεται κατὰ τὸ πλεῖστον ν' ἀποδίδῃ ἤρεμα καὶ μελαγχολικὰ αἰσθήματα, τὴν ἐν ἐλπίδι καὶ κατανύξει ἀνάτασιν τῶν ψυχῶν, τὰ φέγγη τῶν σιγηλῶν εὐτυχιῶν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ι. Μ. Π.

— **Καρριὲρ** (Carrière), ***Μαυρίκιος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, ἰδίως αἰσθητικός, γεννηθεὶς τῷ 1817. Ἀπὸ τοῦ 1853 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Μονάχῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1895. Τὸ συγγραφικόν του ὕφος εἶναι εὐχάριστον, ἀκόμη καὶ ὅταν πραγματεύεται δυσχερέστατα θεωρητικὰ ζητήματα. Πλήρης γνώσεων καὶ πρωτοτύπων ἐμπνεύσεων, ἐνδιαφέρεται κυρίως δι' αἰσθητικὰς ἀπόψεις καὶ νομίζει ὅτι ὁλόκληρος ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς αἰσθητικῆς, ἐν ᾗ, παρεκκλίνων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἑγέλου, τονίζει τὴν σημασίαν τῆς ἀτομικότητος καὶ τῶν αἰσθησιακῶν ἐντυπώσεων. Πιστεύει εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῆς γνώσεως πρὸς τὴν πίστιν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὅτι ἡ ἠθικὴ τάξις τοῦ κόσμου εἶναι θεία καὶ διαποτίζει πᾶσαν ὕπαρξιν, ἀποκαλυπτομένην ἰδίως εἰς τοὺς ἀνωτάτους ἀνθρωπίνους σκοπούς, τὴν τέχνην, τὸν πολιτισμόν, τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι κατὰ ταῦτα ἀπαραίτητος πρὸς τὴν τελειοποίησίν μας καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἔργα: «Ἡ θρησκεία ἐν τῇ ἐννοίᾳ της, τῇ κοσμοϊστορικῇ της ἐξελίξει καὶ τῇ πληρώσει της· συμβολὴ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἑγελιανῆς φιλοσοφίας» (1841), «Ἡ φιλοσοφικὴ κοσμοθεωρία τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναμορφώσεως» (1847), «Θρησκευτικοὶ λόγοι διὰ τὸν γερμανικὸν λαὸν» (1850), «Ἡ οὐσία καὶ αἱ μορφαὶ τῆς ποιήσεως» (1856), «Ἡ τέχνη ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀνθρωπότητος» (1863—1873, τὸ κυριώτερον ἔργον του), «Αἰσθητική» (1885), «Ἡ ἠθικὴ τάξις τοῦ κόσμου» (1877), «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς σήμερον» (1888), «Ἡ αὔξησις τῆς ἐνεργείας ἐν τῷ πνευματικῷ καὶ ὀργανικῷ κόσμῳ» (1892), «Υλισμὸς καὶ αἰσθητική» (1892), «Ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μου» (αὐτοβιογραφία, ἐκδ. ὑπὸ Diehl 1914). Ε. Λ.

—**Καρριὲρ** (Carrière), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος θεολόγος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἐν Apt (Vaucluse) τῆς Γαλλίας γεννηθεὶς καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον, ὑπηρέτησεν ὡς σύμβουλος ἐν τῷ τάγματι τῶν Ἐλασσόνων Ἀδελφῶν (Frères Mineurs) ἐν Προβηγκίᾳ καὶ ὡς ἀποστολικὸς ἐξομολογητής, ἐδημοσίευσε δὲ δύο ἔργα, τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον, ἐπιγραφόμενον «Medulla Bibliornm», περιέχει ἐν περιλήψει τὸ περιεχόμενον τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ἐξεδόθη ἐν Λυὼν τῷ 1660, τὸ δὲ δεύτερον, ἐν Λυὼν ὡσαύτως ἐκδοθὲν τῷ 1663, περιέχει ὑπομνήματα εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν (Commentairius in universam Scirpturam) μετὰ παραρτήματος περὶ τῶν ἑβραϊκῶν μέτρων καὶ νομισμάτων. Ε. Γ. Π.

Καρριέρα (Carriera), ***Ροζάλμπα***. Βενετὴ ζωγράφος (1675—1757). Ἀφιερώθη εἰς τὴν κρητιδογραφίαν καὶ ἀπέκτησε μεγίστην φήμην κατὰ τὴν ἐποχήν της, τιμηθεῖσα διὰ πολυπληθῶν παραγγελιῶν ἐκ μέρους ἡγεμόνων καὶ ἐκπροσώπων τῆς διεθνοῦς ἀριστοκρατίας. Θαυμάζονται αἱ μικρογραφίαι της, ἀναφερόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς σκηνὰς τῆς ἁγίας Γραφῆς. Πλεῖστα ἔργα της ἀπόκεινται εἰς Δρέσδην, Φλωρεντίαν, Βενετίαν κλπ. Ι. Μ. Π.

Καρριὲς (Carriès), ***Ἰωάννης***. Γάλλος γλύπτης καὶ κεραμουργὸς (1856—1894). Ἐθαυμάσθη διὰ σειρὸν προτομῶν ἐκ γύψου, ἐν αἷς αἱ τοῦ Γαμβέττα, τοῦ Ἰουλίου Μπρετὸν καὶ τοῦ Φρὰντς Χάλς. Ἐπέτυχε σημαντικωτάτας βελτιώσεις ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῆς ἀμμώδους ἀργίλλου καὶ παρήγαγε πληθὺν ἐγχρώμων ἀγγείων, προσωπίδων, προτομῶν καὶ παντοειδῶν πυξίδων μοναδικῆς ὡραιότητος καὶ ἐντελείας εἰς τὴν ἐξεργασίαν. Ι. Μ. Π.

Κάρρικ-ὸν Σοὺϊρ (Carrick-on-Suir) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Τιππερέρυ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σοὺϊρ, πρὸς Δ. τῆς πρωτευούσης τῆς κομιτείας Κλόνμελ. Κάτ. 5.410. Ὁ ποταμὸς εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς πόλεως. Ἡ πόλις ἔχει ἐρείπια πύργου ἀνεγερθέντος τῷ 1309, καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, γαιανθράκων καὶ γεωργικῶν προϊόντων. Δ. Σ. Δ.

Καρρικφέργκως (Carrickfergus) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ κομιτείᾳ Ἄντριμ τῆς Ἰρλανδίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ΒΑ τοῦ Μπέλφαστ σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 4.500. Αἱ βιομηχανίαι της περιλαμβάνουν βαμβακουργίαν, λινουργίαν,

Digitized by Google

ἁλατωρυχίαν. Ἔχει φρούριον κτισθὲν κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα. Δ. Σ. Δ.

Κάρρινγκτων (Carrington), ***Ριχάρδος-Χριστόφορος***. Ἄγγλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς εἰς Chelsea τῷ 1826 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1875. Σπουδάσας ἀρχικῶς τὴν θεολογίαν ἐν Cambridge, ἐτράπη ἀκολούθως πρὸς τὴν ἀστρονομίαν. Ἐπιθυμῶν νὰ ἀσκηθῇ εἰς τὰς παρατηρήσεις, διωρίσθη παρατηρητὴς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Durham, μεθ' ὃ ἵδρυσεν ἴδιον ἀστεροσκοπεῖον εἰς Redhill (1852). Ἐκεῖ, κατόπιν τριετοῦς ἐργασίας, συνέταξε κατάλογον 3735 παραπολίων ἀστέρων (1857). Τὸ σπουδαιότατον ἔργον του ἀφορᾷ εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν ἡλιακῶν κηλίδων. Ἐπὶ τῇ βάσει ἑπταετῶν παρατηρήσεων (1853—1861) προσδιώρισε τὰ στοιχεῖα τῆς περιστροφῆς τοῦ Ἡλίου καὶ κατέληξεν εἰς τὴν σπουδαίαν ἀνακάλυψιν τοῦ φαινομένου, καθ' ὃ αἱ περίοδοι περιστροφῆς τῶν ἡλιακῶν κηλίδων αὐξάνουσι μετὰ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ πλάτους. Πολύτιμοι παρατηρήσεις καὶ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἡλίου ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ «Monthly Notices of the R. A. S.» τόμ. XIV, XVIII, XIX, XXXVI. [Πρβλ. «Mem. R. A. S.» XXVII, 139, «R. S. Cat. Sc. Papers» I & VII.] Σ. Π.

Καρριὸν *νόσος* (maladie de Carrion) /*Ἰατρ.*/. Οὕτω καθορίζεται νόσος ἐνδημικὴ τῶν θερμῶν χωρῶν, ἐνοφθαλμίσιμος ἀλλ' οὐχὶ μεταδοτική, χαρακτηριζομένη ὑπὸ βαρέων λοιμωδῶν συμπτωμάτων (ἅτινα ἐπιφέρουσιν ἐνίοτε τὸν θάνατον), ἀκολούθως ὑπὸ δερματικοῦ ἐξανθήματος ἀποτελουμένου ἐκ θηλωδῶν ἐπαρμάτων προσομοίων πρὸς σμέουρα καὶ χαμαικέρασα. Ὁ παθογόνος παράγων τῆς νόσου ταύτης δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστός. Μ. Ν. Κ.

καρριχτέρη (ἡ) (Carrichtera) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καρριχτέρην τὴν ἐτησίαν* (Carrichtera annua), ἰθαγενὲς τῶν θερμοτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μεσογείου. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν. Κ. ΠΑΠ.

καρρὸ (τό)˙ μία τῶν τεσσάρων φυλῶν τῶν παιγνιοχάρτων, ἧς διακριτικὸν εἶναι ἐρυθρὸς ῥόμβος (ἐκ τοῦ γαλλ. carreau).

Καρρόδουνον / *Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὸ κελτικὸν ὄνομα *Καρρόδουνον* (Carrodunum), ἀναφέρονται, ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου μόνον, αἱ ἑξῆς τέσσαρες πόλεις:

1ον) Ἐν τῇ Ἄνω Παννονίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δράβου, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, εἰς βόρ. πλάτ. 39° 40′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 46° (*Πτολ.* Γεωγρ. II, 14, 4) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ποιτοβίου (παρὰ τὸ νῦν Petteau) εἰς Μούρσαν ὁδοῦ (νῦν Esseg ἢ Eszeg), οὐγγρικῶν ἄλλοτε πόλεων, ἀπὸ δὲ τῆς λήξεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου νοτιοσλαυϊκῶν. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ἕδρα φρουρᾶς. Σήμερον ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ Pittomaca ἢ Pittomaza ἐν τῇ Νοτιοσλαυΐᾳ.

2ον) Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Γερμανίᾳ, ἐπὶ τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ, εἰς βόρ. πλάτ. 42° 40′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 51° 30′ (Γεωγρ. II, 11, 14). Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατά τινας εἶναι ἡ Κρακοβία ἐν Πολωνίᾳ.

3ον) Ἐν τῇ Βινδελικίᾳ (Vindelicia), εἰς βόρ. πλάτ. 35° 50′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 46° 45′ (Γεωγρ. II, 12, 4), ἐπὶ τοῦ Αἴνου ποταμοῦ (νῦν Ἴνν), δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως. Καὶ ταύτης ἡ θέσις δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη.

4ον) Ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Σαρματίᾳ, εἰς βόρ. πλάτ. 49° 30′ καὶ ἀνατ. μῆκ. 48° 40′ (Γεωγρ. III, 5, 15), ὑπὲρ τὸν Τύραν ποταμὸν (Δνεῖστερ) παρὰ τὴν Δακίαν, ἀλλ' ἄγνωστον ποῦ κειμένη. Α. Θ. Σ.

Κάρρολ (Carroll), ***Λιούϊς***. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἄγγλου μαθηματικοῦ καὶ συγγραφέως Καρόλου Λιούτουϊτζ *Ντόντγκσον* (βλ. λ.). Ὁ Ντόντγκσον οὐδέποτε ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πατρότητα τῶν ἔργων τοῦ *Λιούϊς Κάρρολ*, ἡ ταυτότης του ὅμως εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένη.

καρρολίτης (Carollit) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ χαλκοῦ καὶ κοβαλτίου καὶ ἔχον τὸν χημικὸν τύπον $CuCO_2S_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ σπανίως εἰς ὀκτάεδρα, συνήθως εἰς στιφρὰ συσσωματώματα, παρουσιάζει δὲ σκληρότητα $5^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 4,85, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα κασσιτερόλευκον ἕως χαλυβδότεφρον. Εὑρίσκεται εἰς τὸ Carrol-Co ἐν Maryland. Γ. Β.

κάρρον (τό)˙ φορτηγὸς ἅμαξα, ἰδίᾳ ἡ δίτροχος: «ἄλογο—, μουλάρι τοῦ κάρρου»˙ || τὸ φορτίον, ἡ ποσότης ἡ δυναμένη νὰ μεταφερθῇ δι' ἑνὸς κάρρου: «ἕνα κάρρο ξύλα, —πέτρες, —ἀσβέστης κττ.˙» || μεταφ. εὐτελεστικὸς χαρακτηρισμὸς ἀνδρὸς ἢ γυναικός: «δὲν ἀξίζει τίποτε, ἕνα κάρρο εἶναι».

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὸ *κάρρον* εἶναι φορτηγὸς ἅμαξα δίτροχος ἢ τετράτροχος. Τὰ δίτροχα κάρρα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἁπλᾶ καὶ εἰς σοῦστες, ὀνομαζομένας οὕτω λόγῳ τῶν ἐλατηρίων, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ κιβώτιόν των (κασσόνι τοῦ κάρρου), καὶ σύρονται ὑπὸ ἑνὸς ἵππου, ἐνῷ τὰ τετράτροχα ἄλλοτε ὑπὸ ἑνὸς καὶ ἄλλοτε ὑπὸ δύο. Τὸ κάρρον γενικῶς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἑξῆς κύρια μέρη: τὸ κασσόνι (κιβώτιον), τοὺς ἄξονας, τὸ τιμόνι (ρυμός), τοὺς τροχούς, τὶς σοῦστες (ἐλατήρια), τὰ παραπέτια, τὴν σαΐτα καὶ τὰς στρώσεις.

Τὸ κασσόνι, σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, οὗτινος ἐλλείπει ἡ ἄνω ἕδρα, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἄνω στρῶσιν ἐκ χονδρῶν σανίδων ξύλου ὀξυᾶς καὶ ἀπὸ τὰ κανάτια ἢ μαδέρια (πλευράς), αἵτινες στερεοῦνται ἐπὶ τεσσάρων σφηνῶν (ὀρθοστατῶν), κειμένων εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας. Τὸ κασσόνι στηρίζεται εἰς τὰ δίτροχα (σοῦστες) ἐπὶ τῶν σουστῶν (ἐλατηρίων). Τὰ ἐλατήρια, μονὰ ἢ διπλᾶ, εἶναι χαλύβδινα ἐλάσματα καμπύλα, ἓξ τὸν ἀριθμόν, συνδεδεμένα καταλλήλως μεταξύ των, εἰς δὲ τὰ διπλᾶ τίθενται αἱ δύο ὁμάδες ἐλασμάτων ἔναντι ἀλλήλων μὲ τὴν καμπύλην πρὸς τὰ ἔξω, ὥστε νὰ σχηματίζηται εἶδος ἐλλείψεως. Τὰ ἐλατήρια, χρησιμεύοντα διὰ τὸν μετριασμὸν τῶν κλονισμῶν, οὓς ὑφίσταται τὸ κιβώτιον, στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἀξόνων, οἵτινες εἶναι ράβδοι σιδηραῖ κυλινδρικοῦ σχήματος, εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων ἐφαρμόζουν οἱ τροχοί. Τὰ ἄκρα τῶν ἀξόνων φέρουσιν ἐπίσης κοχλίαν, ἐφ' οὗ κοχλιοῦται παξιμάδι (περικόχλιον), παρεμποδίζον τὴν ἐκφυγὴν τοῦ τροχοῦ. Ὁ ἄξων περιβάλλεται ὑπὸ ξυλίνων προφυλακτήρων, τῶν ἀξονοξύλων ἢ τιγκιλοξύλων, ἐκ τριῶν πλευρῶν μὲ ἓξ δὲ ζυγιὰ (συνδετῆρας), συνδέεται πρὸς τὴν κάτω στρῶσιν εἰς τὰ ἄνευ ἐλατηρίων κάρρα. Ἡ κάτω στρῶσις εἶναι τελλάρο (πλαίσιον) σχήματος τραπεζίου μὲ τὴν μεγάλην πλευρὰν πρὸς τὰ μέσα, τοποθετεῖται δὲ μεταξὺ ἀξόνων καὶ κιβωτίου μία στρῶσις ἄνωθεν τῶν ἐμπροσθίων καὶ μία ἄνωθεν τῶν ὀπισθίων τροχῶν. Τὰ τρία ξύλα τῆς κάτω στρώσεως (πρόσθιον καὶ τὰ δύο πλευρικὰ) καλοῦνται ψαλιδόξυλα, τὸ δὲ ὀπίσθιον γαϊδουρόξυλο, λόγω τοῦ ὅτι κρατεῖ ὅλον τὸ βάρος τοῦ κάρρου. Αἱ δύο στρώσεις συνδέονται μεταξύ των μὲ ἐπιμήκη κοντὸν ἀρκετοῦ πάχους, τὴν σαΐταν, ἐφαρμοζομένην ἐπὶ τῆς προσθίας στρώσεως μὲ τζαβέτταν (κοχλίαν). Ἡ προσθία κάτω στρῶσις ὁμοῦ μὲ τὸ τιμόνι (ρυμὸν) δύναται νὰ στρέφεται κατὰ μικρὰν γωνίαν καὶ οὕτως ἐπέρχεται ἡ ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεως τοῦ κάρρου. Τὸ τιμόνι εἶναι δύο εἰδῶν: μονὸ (ἁπλοῦν) διὰ τὰ τετράτροχα τὰ συρόμενα ὑπὸ δύο ἵππων, ὁπότε ἀποτελεῖται ἀπὸ ξύλινον ἄξονα μήκους τριῶν καὶ ἡμίσεος μέτρων, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ζευγνύονται οἱ ἵπποι˙ διπλοῦν δὲ εἰς τὰ ὑφ' ἑνὸς ἵππου συρόμενα τετράτροχα καὶ τὰ δίτροχα γενικῶς, ὁπότε ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ξύλων σχήματος Π, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται καὶ ζευγνύεται ὁ ἵππος. Τὸ μῆκος τῶν πλευρικῶν ἀξόνων εἶναι 2 μέτρα.

Οἱ τροχοὶ εἶναι κύκλοι ἀκτινωτοί, ἐφ' ὧν κυλίεται τὸ κάρρον, ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ τῶν κάτωθι μερῶν: τοῦ κεφαλαριοῦ (πλήμνη), τῶν στεφανακιῶν (πλημνιοδετῶν), τῶν ἀψίδων (σώτρων) καὶ τοῦ στεφανιοῦ (ἐπισώτρου). Ἡ πλήμνη εἶναι τὸ κέντρον τοῦ τροχοῦ, ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου ξύλου σχήματος βαρελλιοειδοῦς, ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ ὁποίου ἀνοίγονται ὀπαί, ἐν αἷς ἐντίθενται αἱ ἀκτῖνες, φέρει δὲ εἰς τὰ ἄκρα στεφάνας σιδηρᾶς πρὸς ἐνίσχυσιν, τοὺς πλημνιοδέτας. Ἐπὶ τῶν ἀκτίνων ἐφαρμόζονται τὰ σῶτρα, ξύλινα τόξα, ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὴν περιφέρειαν τοῦ τροχοῦ, ἐπ' αὐτῶν δὲ πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ στερέωσιν ἐπιτίθεται τὸ ἐπίσωτρον, σιδηρᾶ στεφάνη περιφερείας κατά τι μικροτέρας τῆς ἐξωτερικῆς περιφερείας τῶν σώτρων, διὰ νὰ κατορθωθῇ δὲ τοῦτο τὸ ἐπίσωτρον διαστέλλεται θερμαινόμενον ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

Πρὸς αὔξησιν τῆς χωρητικότητος τοῦ κάρρου ἐφαρμόζουσιν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κιβωτίου σανίδας, τὰ παραπέτια. Κατὰ τὸν νόμον, τὰ δίτροχα δέον νὰ κατασκευάζωνται ἵνα περιλαμβάνωσι φορτίον 500 ὀκάδων, τὰ δὲ τετράτροχα 700, τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο δὲν τηρεῖται ἀκριβῶς. Ἐπίσης διὰ νόμου ὁρίζεται ὅτι τὸ πλάτος τοῦ ἐπισώτρου τῶν διτρόχων δέον νὰ μὴ εἶναι ἔλασσον τῶν 0,06 μ., τῶν δὲ τετρατρόχων 0,05 μ., ἵνα μὴ καταστρέφωνται αἱ ὁδοί. Εἰς τὰ κάρρα δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι καὶ τὰ *βοϊδόκαρρα* κτλ., ἅτινα διακρίνονται μόνον ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ σύροντος αὐτὰ ὑποζυγίου, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ *καρροτσάκια*, μικρὰ κάρρα φορτίου συρόμενα ὑπὸ ἀνδρῶν ἢ καὶ παιδίων (χειράμαξαι). Οἱ ἐργάται καρροποιοὶ διακρίνονται εἰς ξυλουργοὺς καὶ σιδηρουργούς, εἰς ἕκαστον δὲ καρροποιεῖον λειτουργεῖ καὶ σιδηρουργεῖον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σιδηρῶν ἐξαρτημάτων τοῦ κάρρου. Ἡ βιοτεχνία τῆς καρροποιίας, ἥτις ἄλλοτε ηὐδοκίμει ἐν τῇ χώρᾳ μας, ὑφίσταται ἤδη δεινὴν κρίσιν, βαίνουσα πρὸς ἐξαφάνισιν λόγῳ τοῦ ἐκτοπισμοῦ τῶν κάρρων ὑπὸ τῶν αὐτοκινήτων. Ν. Φ.

Κάρρον (Carron) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Σκωτίας˙ βλ. *Κάρραν*.

καρροξυλεία (ἡ)˙ ἡ πρὸς κατασκευὴν κάρρων, ἁμαξῶν *κλπ.*, χρησιμοποιουμένη ξυλεία, ἥτις δέον νὰ εἶναι εὐθύϊνος, σκληρά, ἀπηλλαγμένη ρόζων, ρωγμῶν καὶ ἄλλων ἐλαττωμάτων. Ὡς καρροξυλεία χρησιμοποιεῖται διὰ μὲν τοὺς τροχούς, ἤτοι τὸ περιαξόνιον, τὰς ἀκτῖνας καὶ τὸ σῶτρον καὶ διὰ τὰ λοιπὰ θεμελιώδη τμήματα, ξυλεία πρίνου, ἀριᾶς, φράξου, ἐνίοτε πτελέας, διὰ δὲ τὰ ἀνώτερα τμήματα σανίδες ἐξ ὀξυᾶς, πτελέας, πλατάνου κλπ. Α. Ε. Κ.

Καρρότα /*Γεωγρ.*/ Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Γενησαίας τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 89.

καρρότσα (ἡ)˙ τετράτροχος ἅμαξα, τῆς ὁποίας ἐποχοῦνται ἄνθρωποι, ἅμαξα: «καρρότσα τῆς πιάτσας, —ταχυδρομική» (ἰταλ. carozza).

καρροτσάδα (ἡ)˙ μετάβασις δι' ἁμάξης, μὲ καρρότσα: «ἐπήγαμε καρροτσάδα».

καρροτσάκι (τό)˙ μικρὸν χειροκίνητον κάρρον: «καρροτσάκι μονότροχο, —δίτροχο»˙ || ἡ μικρὴ καρρότσα: «καρροτσάκι τοῦ μωροῦ».

καρροτσ(ι)έρης (ὁ)˙ ὁ διευθύνων τὸ κάρρον, καραγωγεύς˙ || ὁ διευθύνων καρρότσαν, ἁμαξηλάτης.

Καρροὺ (Karrou) /*Γεωγρ.*/. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν (ἥτις εἰς τὸ ἰδίωμα τῶν Ὀττεντότων σημαίνει σκληρὸς) εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀποικίαν τῆς Καλῆς Ἐλπίδος δύο ὀροπέδια, τὸ *Μεγα* καὶ *Μικρὸν Καρρού*, ἐκτεινόμενα ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς μῆκος 750 χλμ., πλάτος ποικίλλον ἀπὸ 50 μέχρις 120 χλμ. καὶ ὕψος ἀπὸ 800 μέχρις 1500 μέτρων τοῦ Μεγάλου καὶ 500—700 μ. τοῦ Μικροῦ Καρρού. Ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τούτων ἔχουσιν ἱδρυθῇ μικροί τινες συνοικισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος, Μπῶφορτ Οὐέστ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καιπτάουν-Κίμπερλαιι. Μ. Ν. Δ.

—[*Γεωλογ.*] Τὰ ὄρη Καρροὺ ἀποτελοῦνται ἐκ σιδηρομιγῶν πηλῶν, κροκαλοπαγῶν κατὰ τὸ ἀνώτατον τμῆμα καὶ ἐκ λιθανθρακοφόρων ψαμμιτῶν, πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τῆς περμίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος μέχρι τῆς λιασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὰ στρώματα τοῦ Καρροὺ περιέχουν λείψανα φυτῶν (χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ γένη *γλωσσόπτερις*, *φυλλοθήκη*, κτλ.) καὶ σκελετοὺς σπονδυλωτῶν ζῴων (ἐκ τῶν *θηριομόρφων ἑρπετῶν* τὰ γένη *δικυνόδους*, *παρειόσαυρος*, κτλ. καὶ ἐκ τῶν *ἀλλοθηρίων* τὸ γένος *τριτυλόδους* κτλ). Γ. Κ. Γ.

καρρουζὲλ (carrousel). Στρατιωτικὸν ἀγώνισμα, ὀνομασθὲν οὕτω κατὰ τὸν Μορέρι ἐκ τῶν λατινικῶν λέξεων *carrus solis* (=ἅρμα τοῦ ἡλίου). Ἀρχαιολόγοι τινὲς ἀναβιβάζουν τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἧς παρέλαβον αὐτὸ οἱ Ρωμαῖοι. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐξηκολούθησε διεξαγόμενον μέχρι τοῦ μεσαίωνος ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῶν παπῶν, ἐκεῖθεν δὲ μετεφέρθη εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τῶν Βουρβώνων, ἀντικαταστῆσαν τὰς ἱπποτικὰς λογχομαχίας, αἵτινες ἀπέβαινον θανατηφόροι. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ ἐξίχθη εἰς καταπλήσσουσαν πολυτέλειαν. Μετὰ ἐκτέλεσιν πολεμικῆς συμφωνίας ὑπὸ ὀρχήστρας ἐρρίπτοντο οἱ φραγμοὶ καὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸν στίβον ὁμάδες ἱππέων, φερόντων στολὰς καὶ σημαίας τοῦ χρώματος τῆς δεσποίνης των. Αἱ ὁμάδες αὗται ἐξετέλουν ἱππικοὺς ἀγῶνας ὑπὸ τοὺς ἤχους σαλπίγγων καὶ κρουομένων ἀγχεμάχων ὅπλων. Ἡ ἑορτὴ κατέληγε διὰ τῆς καύσεως λαμπρῶν πυροτεχνημάτων. Ὁ πρῶτος ἀγὼν καρρουζὲλ ἐγένετο ἐν Παρισίοις τῷ 1605 εἰς τὸ Βουρβωνικὸν ἀνάκτορον καὶ ὁ δεύτερος τῷ 1606 εἰς Λοῦβρον. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ δὲ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ ἔτρεπε τὸν νοῦν τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ καρρουζὲλ πρὸς τοὺς ἀρχαίους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἐνῷ αἱ μυθολογικαὶ ἀλληγορίαι ἐξῆπτον τὴν φαντασίαν τῶν παρισταμένων εἰς αὐτοὺς καί, ὡς ἀναφέρει Γάλλος χρονογράφος, εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας δὲν ἐνεφανίζοντο εἰμὴ Ναϊάδες, Ἑρμαῖ καὶ Φαῦνοι. Ἡ ἀλληγορία μάλιστα ἔφθανε μέχρι τῆς παραστάσεως τῶν τεσσάρων στοιχείων τῆς φύσεως˙ τὰς μυθολογικὰς ταύτας παραστάσεις περιγράφει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὁ Μολιέρος. Κατὰ τοὺς δοθέντας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Καρρουζὲλ ἀγῶνας ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ′, οὗτος ἡγεῖτο τῆς ρωμαϊκῆς ὁμάδος, ἄλλοι δὲ πρίγκιπες τῆς περσικῆς, τῆς τουρκικῆς, τῆς μοσχοβιτικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς. Τοιούτου εἴδους ἀγῶνες διεξήχθησαν τῷ 1750 ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἐν Μονάχῳ τῷ 1811, τῷ 1828 εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἱππικοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς τιμὴν τῆς δουκίσσης τοῦ Μπερρὺ καὶ βραδύτερον ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὸ Ἔγκλικτων, εἰς οὓς ἔλαβε μέρος ὁ κατόπιν αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων Ναπολέων Γ′. Ἔκτοτε, εἰσαχθεισῶν τῶν ἱπποδρομιῶν, ἐξέλιπον οἱ ἀγῶνες οὗτοι. Θ. Β.

Καρρουζὲλ (Carrousel). Πλατεῖα τῶν Παρισίων κειμένη πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Λούβρου, λαβοῦσα

Digitized by Google

τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀγωνίσματος *καρρουζέλ*, γινομένου εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. Μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ, ὁ χωρίζων ταῦτα ἀπὸ τὰ τοῦ Λούβρου χῶρος κατείχετο ὑπὸ ὁδῶν, πλατειῶν, μεγάρων καὶ δημοσίων καταστημάτων, ἡ δὲ πλατεῖα Καρρουζὲλ τότε δὲν ἦτο εἰμὴ περιωρισμένη τις πλατεῖα, μὴ ὑπενθυμίζουσα οὐδόλως τὴν σημερινήν, ἐφ' ἧς ἐγείρεται ἡ θριαμβευτικὴ ἁψὶς τοῦ *Καρρουζὲλ* (βλ λ. καὶ λ. *ἁψίς*). Ἐκλείετο αὕτη διὰ σανίδων, χωριζομένη εἰς τρία διαμερίσματα ἰσομεγέθη, καὶ δύο γραμμῶν σανιδοπήκτων ἐργαστηρίων, παραλλήλων πρὸς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ. Ταῦτα ὁ Βοναπάρτης, πρῶτος ὕπατος τότε, κατηδάφισεν, ὅπως διευκολύνῃ τὰς γινομένας πρὸ τῶν ἀνακτόρων, εἰς τὰ ὁποῖα κατῴκει, στρατιωτικὰς παρελάσεις. Κατηδάφισεν ἐπίσης καὶ τοὺς ἐκ σανίδων φραγμούς, ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων, καὶ μετ' αὐτῶν ἱκανὰς οἰκίας, ὅπως ἐγείρῃ ἐκεῖ τὴν θριαμβευτικὴν ἁψῖδα. Παρέμεινεν ἐν τούτοις συνοικία ὁλόκληρος μετὰ στενῶν ὁδῶν καὶ παλαιῶν οἰκοδομημάτων. Τῷ 1833 κατηδαφίσθη τὸ παλαιὸν μέγαρον τῶν αὐλικῶν ἀκολούθων, τῷ δὲ 1836 πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε τὸ ἐκεῖ ὑπάρχον θέατρον Vaudeville, οὕτω δὲ ηὐρύνθη ἡ πλατεῖα αὕτη. Ἀπὸ τοῦ 1846 ἤρξατο ἡ κατεδάφισις καὶ τῶν ὑπολοίπων οἰκιῶν, ἐξηφανίσθησαν δὲ αἱ ὁδοὶ ἐκεῖναι, αἵτινες συνεδέοντο μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Παρισίων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐξέλιπε καὶ ἡ οἰκία, ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένον τὸ ἀρχαιότερον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν Παρισίων, ἡ «Gazette de France», τὰ ἱπποστάσια τοῦ βασιλέως καὶ τὸ μέγαρον τῆς Νάντης. Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ (1871), ἅπας ὁ μέγας αὐτῶν χῶρος περιελήφθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Καρρουζέλ, ἑνωθεῖσαν μετὰ τοῦ κήπου τοῦ Κεραμεικοῦ διὰ μεγαλοπρεποῦς μαρμαρίνης κλίμακος.

Εἰς τὴν πλατεῖαν Καρρουζὲλ διεδραματίσθησαν πλεῖστα αἱματηρὰ ἐπεισόδια διαρκούσης τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, διότι εἰς τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ συνεδρίαζον αἱ γαλλικαὶ ἐθνοσυνελεύσεις, ἐκεῖ δ' ἐξερράγη ἡ καταχθόνιος μηχανή, δι' ἧς οἱ βασιλόφρονες ἐπεδίωξαν τὸν φόνον τοῦ Βοναπάρτου καὶ δι' αὐτῆς οἱ κουμμουνισταὶ τῷ 1871 εἰσέβαλον εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτά. Θ Β.

— **Καρρουζὲλ** (Carrousel), ***θριαμβευτικὴ ἁψίς***. Ἐγείρεται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου πλατείας τῶν Παρισίων, ἡ δὲ ἐκτέλεσίς της ἤρξατο τῷ 1806 ἐπὶ σχεδίου τῶν ἀρχιτεκτόνων Φονταὶν καὶ Περσιέ. Ἡ ἁψὶς αὕτη ἔχει ὕψος μὲν 14,60 μ., πλάτος δὲ 19,50 μ. Καίτοι ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τόξων ὑπολογίζεται ὡς μονότοξος. Τέσσαρες στῆλαι ἐκ μαρμάρου κορινθιακοῦ ρυθμοῦ μὲ ὑπόβαθρα χάλκινα στηρίζουσιν ἐπὶ τῶν κυρίων ὄψεων τοῦ μνημείου ζωοφόρον ἐκ μαρμάρου. Ἐπὶ ἑκάστης τῶν στηλῶν τούτων ἵστανται ἀγάλματα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου παριστάνοντα στρατιώτας τῆς αὐτοκρατορίας, ἕνα θωρακοφόρον, ἔργον τοῦ Λωναί, ἕνα δραγόνον, ἔργον τοῦ Κορμπέ, ἕνα ἔφιππον κυνηγὸν τοῦ Φουκοῦ καὶ ἕνα καραμπινιέρον τοῦ Σινάρ. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πρὸς τὸν κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ πλευρᾶς ὑπάρχουν τὰ ἀγάλματα γρεναδιέρου ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τοῦ Ντερντέλ, καραμπινιέρου ὑπὸ τοῦ Μοντονύ, πυροβολητοῦ ὑπὸ τοῦ Μπριντὰν καὶ σκαπανέως ὑπὸ Ντυμὼν πατρός. Οἱ Τωναὶ καὶ Ντυπασκιὲ ἔγλυψαν τὰς μορφὰς τῶν Φημῶν, τοποθετημένας ἐπὶ τῶν τυμπάνων τοῦ μεγάλου τόξου εἰς τὰς πρὸς τὸ Λοῦβρον καὶ τὸν κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ ὄψεις του. Αἱ τέσσαρες πλευραὶ τοῦ μνημείου κοσμοῦνται ἀπὸ ἓξ ἀνάγλυφα ἐκ μαρμάρου, τῶν ὁποίων τὰ θέματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1805 Τὸ μὲν ἓν παριστᾷ τὴν μάχην τῆς Ἀούστερλιτζ, ἐκτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Ἐσπερσιέ, τὸ δὲ παριστάνει τὴν συνθήκην τοῦ Οὐλμ ὑπὸ τοῦ Καρτελιέ. Ὁ Ραμαὶ ἔγλυψε τὴν Συνέντευξιν τοῦ Τιλσίτ, ὁ Κλοντιὸν τὴν εἴσοδον εἰς Μόναχον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τὴν δὲ εἴσοδον εἰς Βιέννην ὁ Ντεσίν, καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Πρεσβούργου ὁ Λεγκέρ. Ἐπὶ τῆς ἁψῖδος ταύτης εἶχον τοποθετηθῆ οἱ τέσσαρες χάλκινοι ἵπποι τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, μεταφερθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ συμπλέγματος τούτου εἰς Βενετίαν, ἐπὶ τῆς παλινοστήσεως τῶν Βουρβώνων, ἀντικατεστάθη τοῦτο δι' ἑτέρου, ἔργου τοῦ Μπόζιο, ἀποτελοῦντος ἅρμα συρόμενον ὑπὸ τεσσάρων ἵππων ὁδηγουμένων ὑπὸ γυναικὸς παριστώσης τὴν παλινόστησιν. Ὁ Κάρολος Ι' ἀντικατέστησε τὰ ἀρχικὰ ἀνάγλυφα δι' ἑτέρων ἐκ γύψου, παριστανόντων διάφορα ἐπεισόδια τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας. Τὰ πρῶτα κατέλαβον τὰς θέσεις των ὀλίγον μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Καρόλου τῷ 1830. Θ.Β.

καρρούκα (ἡ) (λατ. carruca) /*Ἀρχ.*/. Πολυτελὲς ἁμάξιον παρὰ Ρωμαίοις, γαλατικῆς προελεύσεως, τετράτροχον, μικρῶν διαστάσεων, συνήθως κεκοσμημένον διὰ τορευμάτων ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἢ ἐνθεμάτων ἐλεφαντοστοῦ. Ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, ἐνίοτε δὲ διεσκευασμένον καταλλήλως, καὶ πρὸς ὕπνον, ὅτε ἐκαλεῖτο *δορμιτόριον* (=carucha dormitoria). —π.

Καρρούκα ἐπὶ γλυπτοῦ πίνακος ἐλεφαντοστοῦ.
[Ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Τρὲβ τῆς Γαλλίας.]

καρρούλα (ἡ), ἡ *καρούλα*· οἴδημα προερχόμενον ἐκ πλήγματος ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: «ποῦ χτύπησες κι' ἔκαμες αὐτὴν τὴν καρούλα», «ἔκανε τὸ χέρι μου καρούλα» (μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *καρρούλι*).

καρρούλι (τό), ἡ *καρούλι*· πηνίον ξύλινον ἢ μετάλλινον πρὸς περιτύλιξιν νήματος, κουβαρίστρα || τροχὸς μικρὸς εἰς τοὺς πόδας τραπεζῶν καὶ καθισμάτων, ὅπως μετατοπίζωνται κυλιόμενα: «τὰ καρούλια τοῦ καναπέ, — τῆς πολυθρόνας»· || ὁ τροχίσκος τοῦ τροχίλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ τὸ σχοινίον, τροχαλία (ἡ ἐτυμολογία ἀκαθόριστος, πιθανῶς ἀπὸ τὸ *κάρυον*).

καρρουλιάζω, ἡ *καρουλιάζω*· τυλίσσω εἰς τὸ καρρούλι, ἀναπηνίζομαι || ἔχω, ἀποκτῶ καρρούλαν: «κτύπησα 'ς τὸ μέτωπο καὶ καρρούλιασε».

Καρρούτσιο (Carruccio), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1839. Τῷ 1871, κατόπιν διαγωνισμοῦ, κατέλαβεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μοδένης τὴν ἕδραν τῆς ζῳολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς. Ἔγραψε: «Esame storico-critico sulla grande scoperta della circolazione maggiore del sangue», (1864), «Sul cervello umano e di alcuni mamiferi superiori» κ.λ.π. (1869). Ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Società Romana διὰ τὰς ζῳολογικὰς σπουδάς, ἐγκατέστησεν ἐν Ρώμῃ πλουσίαν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ζῳολογικὴν συλλογήν, δημοσιεύσας πλείστας ζῳολογικὰς ἐργασίας ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῳ περιοδικῷ «Bolletino della Società Zoologica» (1892—1899). Ο. Ρ.

Κὰρς (ἀρμεν. ***Γκὰρς***) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου νομοῦ παρὰ τὰ ρωσοτουρκικὰ σύνορα τοῦ Καυκάσου εἰς ὕψος 1848 μέτρων, ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Σιρὰγ (Chiragh). Ὁ χειμὼν διαρκεῖ 7 μῆνας, τὸ δὲ ψῦχος κατέρχεται μέχρι —40°. Παρὰ τοὺς πολλοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ ἄλλοτε οἰκοῦντας Ἀρμενίους, ἡ πόλις θεωρεῖται ἱερὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἕνεκα τῶν ὑπαρχόντων αὐτόθι πολλῶν τάφων Μουσουλμάνων ἁγίων (ἐβλιᾶ). Εἶναι διάσημος ὡς θέσις ὀχυρά, ἔχουσα ἰσχυρὸν φρούριον συνεχόμενον πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ἀκ-δὰγ ἐρυμνότατον σύμπλεγμα φρουρίων, τὸ Ἀρχανιέ, καὶ πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ Τὸπ-δὰγ ὀχυρώματα Ἴγγλιζ-Τάμπια καὶ Ματζὰρ-Τάμπια. Κάτ (1927) 13.735.

Τὸ Κάρς, κείμενον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀρμενικῇ ἐπαρχίᾳ Γκουκάρᾳ, τῇ Γωγαρηνῇ τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων, καὶ ἀποτελέσαν ἐπί τινα χρόνον τὴν ἕδραν μικροῦ ἀρμενικοῦ βασιλείου κατὰ τὸν ΙΑ' μ. Χ. αἰῶνα, ἐκυριεύθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τῶν Σελτζούκων Τούρκων κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν πολέμους (1082). Ὑποστὰν νέαν καταστροφὴν κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Μογγόλων ἐπιδρομέων τοῦ Δζεγκὶζ-Χάν, περιῆλθε κατόπιν εἰς τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828—1829 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878 ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, προφθάσας ὅμως ὁ στρατηγὸς Μουχτὰρ πασᾶς ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ παρὰ τὸ Ἀλατζᾶ-Δὰγ τῇ 3/15 Ὀκτωβρίου 1877 ἐπολιορκήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ἐκυριεύθη αἰφνιδιαστικῶς τῇ 6/18 Νοεμβρίου, παραδοθέντων εἰς τοὺς Ρώσους 5 Τούρκων στρατηγῶν μετὰ 17.000 ἀνδρῶν.

Προσαρτηθὲν εἰς τὴν Ρωσίαν μετ' ἄλλων ὀχυρῶν πόλεων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1878), μετετράπη εἰς ὀχυρώτατον στρατόπεδον. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔμεινε μέχρι τοῦ 1918 εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ρώσων, ἀλλὰ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βρέστ-Λιτόβσκι παρεχωρήθη εἰς τὴν Τουρκίαν. Κατελήφθη ὅμως κατόπιν μάχης πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, οἵτινες ἀντέδρασαν κατὰ τῆς συνθήκης ταύτης. Ἤδη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὠχυρωμένη πόλις, καλύπτουσα τὴν μόνην στρατηγικὴν διεύθυνσιν ἀπὸ Ἀλεξανδροπὸλ-Κὰρς-Σαρὶ Καμὶς-Ἐρζερούμ. Ἐκ δυσμῶν περιβάλλεται ὑπὸ ὑψηλῶν ἀβάτων ὀρέων. Διὰ τοῦτο προσβάλλεται μόνον ἐκ ΒΑ καὶ Α. Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς περιορίζεται μόνον εἰς τὴν μεταξὺ Κὰρς καὶ Ἀρπὰτσάϊ μικρὰν πρὸς Α πεδιάδα. Τὸ Κὰρς λόγῳ τῆς θέσεώς του καὶ τῆς διὰ τῆς πόλεως διόδου τῆς μόνης ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Τιφλὶς-Ἀλεξανδροπὸλ-Κὰρς θεωρεῖται ὡς ἡ κλεὶς τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀσιατικὴν Τουρκίαν.

Ὁ ὁμώνυμος νομὸς ἔχει ἐπιφάνειαν 14.440 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ 205 098 κατοίκους. Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 2 280 τετρ. χλμ. καὶ 38 021 κατοίκους.

Ὁ νομὸς Κὰρς μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρτουὶν ἀποτελεῖ σπουδαίαν ἐπέκτασιν τῆς Τουρκίας ἐν τῷ ἀνατολικῷ Καυκάσῳ, ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν τουρκοσοβιετικὴν φιλίαν. Ν. Μ.—Ι. Ε. Κ.

Καρσὲλ (Carcel), ***Βερτράνδος-Γουλιέλμος***. Γάλλος ἐφευρέτης (1750—1812). Πτωχὸς ὡρολογοποιός, ἐφεῦρε τῷ 1860 τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γνωστὴν λυχνίαν (βλ κατ.). Ἡ ἐφεύρεσίς του ὅμως αὕτη, ἡ ὁποία βραδύτερον ἐχρησιμευσεν ὡς βάσις πρὸς τελειοποίησιν διαφόρων ἄλλων λυχνιῶν, δὲν ἔσχε μεγάλην διάδοσιν παρὰ τῷ κοινῷ καὶ ὁ Καρσὲλ ἀπέθανεν ἐν πτωχείᾳ. Ἡ ἐφεύρεσίς του ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ ὀνομασθῇ διὰ τοῦ ὀνόματός του καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ χρησιμοποιουμένη φωτομετρικὴ μονάς. Μ. Δ. Β.

— **Καρσὲλ *λυχνία***. Ἀποτελεῖ πρότυπον λυχνίαν, ἧς ἡ φωτεινὴ ἔντασις λαμβάνεται ὡς μονάς. Ἡ λυχνία Καρσὲλ τροφοδοτεῖται διὰ κραμβελαίου, ὅπερ φέρεται τῇ βοηθείᾳ ἀντλίας κινουμένης δι' ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ ἐκ τοῦ ὑποδοχέως αὐτοῦ πρὸς τὸν λύχνον, ὅστις τροφοδοτεῖται καταλλήλως καὶ ὑπὸ ἀναλόγου ποσότητος ἀέρος. Ἡ φλὸξ περιβάλλεται δι' ὑελοσωλῆνος παρουσιάζοντος ἀποστένωσιν ἐγγὺς τῆς φλογός. Κατὰ συγκριτικὰς μετρήσεις, ἐν Ζυρίχῃ γενομένας τῷ 1907 ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς φωτομετρίας, καθωρίσθη ὅτι 1 Carcel ἰσοδυναμεῖ πρὸς 10,75 κηρία Hefner. Κ. Π.

— **Καρσὲλ *φωτομετρικὴ μονάς***. Ἡ πρὸς τιμὴν τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς φερωνύμου μηχανικῆς λυχνίας ὀνομασθεῖσα φωτομετρικὴ μονὰς (γαλλ. bec Carcel, κατ' ἐπιτομὴν B C.) καὶ μεγάλως χρησιμοποιηθεῖσα διὰ τὰ φωτιστικὰ δεδομένα τῶν φάρων πρὸς ἔκφρασιν τοῦ φέγγους αὐτῶν καὶ ὡς στοιχεῖον εἰσόδου εἰς τοὺς πίνακας τῶν φωτοβολιῶν τῶν ναυτικῶν πυρσῶν. Εἰς πολλὰ κράτη ἔπαυσε χρησιμοποιούμενον τὸ *καρσὲλ* ὡς μονὰς φέγγους, παρὰ πλείστοις ὅμως, ἐν οἷς καὶ παρ' ἡμῖν, ἐξακολουθεῖ ὡς τοιαύτη. Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἑλληνικῶν φάρων παραδέχεται τὸ ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων τῆς Γαλλίας γενόμενον παραδεκτόν, ὁρίζουσα τὸ καρσὲλ ὡς τὸ ὁριζόντιον φέγγος «λυχνίας Καρσὲλ» ἐχούσης μυκτῆρα 20 χλ διαμέτρου καὶ ἀναλισκούσης 40 γραμμάρια (ἀντὶ τῶν πραγματικῶν 42) ἐλαίου Κολτζὰ ὡριαίως. Ἡ δὲ σχέσις τοῦ Καρσὲλ (B. C.) πρὸς τὰς ἄλλας φωτιστικὰς μονάδας εἶναι

1 B.C=9,5 EC=10,91 H.C.P=9,62 BD=0,48ν

καὶ ἀντιστρόφως ἑκάστη τῶν ἄλλων φωτιστικῶν μονάδων:

1 E.C=0,105 B.C—1 H.C.P=0,092 B.C—
1 B.D=0,104 B.C καὶ 1ν=208 B.C

ἔνθα E.C (English candle) τὸ ἀγγλικὸν κηρίον, H.C.P (Hefner candle power) τὸ τοῦ Ἕφνερ, B.D (Bougie décimale) τὸ δεκαδικὸν ἢ γαλλικὸν καὶ ν ἡ φωτομετρικὴ μονὰς Βιόλ. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Κάρσεμις, καὶ ***Κάρχεμις*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μεσοποταμίας ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Χετταίων εἰς τὸν κεντρικὸν πόρον τοῦ ποταμοῦ, βορειότερον τῆς Θαψίκου. Ἦτο σπουδαῖον κέντρον τοῦ μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Μεσοποταμίας ἐμπορίου, μὲ μεγάλας ἀποθήκας καὶ προκυμαίας καὶ τὸ κυριώτερον κέντρον τῶν καραβανίων. Κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Θουθμώσεως Γ' τῆς Αἰγύπτου, τὸ ΚΘ' ἔτος τῆς βασιλείας του, κατὰ τὴν πέμπτην εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν του, ὅστις ἀπεκόμισεν ἐκεῖθεν μεγάλους θησαυρούς. Τῷ 717 π. Χ. κατέλαβε τὴν πόλιν ὁ Σαργών, τῷ δὲ 610 π. Χ. ὁ Νεχώ. Λόγῳ τῶν ἀδιακόπων ἐν Ἀσίᾳ πολέμων, τῶν διεξαγομένων εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς διασταυρουμένας εἰς τὴν Κάρσεμιν ἡ χώρα ἠρημώθη, τὸν δὲ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα καὶ ἡ πόλις κατέπεσεν εἰς ἐρείπια. Ἡ Κάρσεμις ἐλέγετο ἐπίσης καὶ *Γάργαμις*.

Καρσεόλον, ***Καρσίολοι***, ***Κάρσουλοι***, ἡ ***Κουσσίολοι*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἰταλίας, τοποθετουμένη ὑπὸ μὲν τοῦ Στράβωνος εἰς τὴν Οὐαλερίαν, παρὰ τὴν πόλιν Ἄλβαν, ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Αἰκουικλῶν παρὰ τὸ Κλίτερνον. Τὴν θέσιν του ἐπέχει σήμερον ἡ πόλις *Καρσόλι*. Π. Ν. Π.

καρσί (ἐπίρρ. τουρκ.)· ἀπέναντι, ἀντίκρυ.

Καρσί /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς Μεσσηνίας ἀντικρύζον τὴν Σαπιέντζαν τῶν Οἰνουσῶν καὶ σχηματίζον (πλάτ. 36° 48' Β, μῆκ 21° 43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Castro Tornese to Venetico τὸν δίαυλον τῆς Μεθώνης. Σ. Ε. Λ

Καρσί /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βουχάρας, ἡ δευτέρα κατὰ τὴν σπουδαιότητα μετὰ τὴν πρωτεύουσαν, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 150 χιλμ. ΝΑ ταύτης, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Καρσί. Κάτ. 25.000. Βιομηχανία ἀγχεμάχων ὅπλων καὶ χαλκίνων ἀντικειμένων. Ἡ πέριξ χώρα εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα καὶ καπνά. Εἰς τὰ περίχωρα

Digitized by Google

κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ *Ζεντζῆ-σαράϊ*, τὸ ὁποῖον ἦτο θέρετρον τοῦ Ταμερλάνου. Ν. Μ.

Καρσιγιακᾶς (= ἡ ἀπέναντι ὄχθη)· *Καρσιγιακᾶς τῆς Σμύρνης* ὠνομάζετο ἐνίοτε ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ *Κορδελιό*.

Καρσίγιαχ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτιοσλαυΐας, πρὸς νότον τῆς πεδιάδος τῶν Σκοπίων, ὕψους 1096 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Μ. Ν. Δ.

Καρσίδανα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἐπιφανεστέρων πόλεων τῆς Ἄνω Δακίας. Ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων πόλεων ἀναγραφῆς τοῦ Πτολεμαίου (Γ, 8, 4) ἀναζητητέα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὸ Πορόλισσον, πρωτεύουσαν τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Dacia Porolissensis, ἢ τὴν Νάπουκαν (νῦν Κλαουζεμβοῦργ ἢ Κολοζβάρ), κειμενας ἐν τῇ νῦν ρουμανικῇ Τρανσυλβανίᾳ. Α. Θ. Σ.

καρσιλαμᾶς (ὁ). Χορὸς ἀνατολικός, ἀποτελῶν παραφθορὰν τῆς ἀρχαίας πυρρίχης (πυρριχίου ὀρχήσεως), ἥτις εἶχε διασωθῆ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ἡ παραφθορὰ ἐγένετο δι' ἀναμείξεως στοιχείων ἐκ τῶν χορῶν τῶν Ζεϊμπέκων. Ὁ καρσιλαμᾶς εἶναι χορὸς ζωηρός, γοργός, ὁρμητικός, ταραχώδης, σχεδὸν ἀκροβατικός. Τ. Δ

καρσιλίκι (τό)· τὸ διὰ πληρωμὴν ἢ πρὸς κάλυψιν αὐτῆς ὁριζόμενον ποσόν· || ἀπάντησις (ἐπιστολῆς).

Καρσίολοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας (βλ. *Καρσεόλον*).

Καρσὶ-Τσιφλὶκ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Ξάγναντον* (βλ. λ.).

Κάρσο (Carso), ἢ *Κάρστ* (γερμ. Karst) *[Γεωγρ.]*. Γενικῶς καλεῖται οὕτως ἡ ἄλυσις τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Σκουτάρεως, κυρίως ὅμως *Κάρσο* εἶναι ἡ βορεία περιοχὴ τούτου Α τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, χωριζομένη ἀπὸ τῶν Ἰουλίων Ἄλπεων διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰζόντσο καὶ τοῦ Ἰντρία καὶ ἐκτεινομένη ΝΑ μέχρι τῆς πόλεως τῆς Κροατίας Σένι ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μορλάκκας. Ἡ βορεία ὀροσειρὰ τοῦ Κάρσο περιλαμβάνει τρία τμήματα: τὸν δρυμὸν τοῦ *Τερνοβάν*, μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰζόντσο, Βίπαχ καὶ Ἰντρία, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Γκόλγιακ* (1.496 μ.), τὸν δρυμὸν τοῦ *Μπερνμπάουμ* πρὸς τὰ ΝΑ μὲ τὰς κορυφὰς *Νάνος* (1.300 μ.) καὶ *Σοῦχι Βρὶχ* (1.315 μ.), τὸ ἀσβεστολιθικὸν ὀροπέδιον τῆς *Καρνιόλας* μὲ τὰς κορυφὰς *Γιαβόρνικ* (1.270 μ.) καὶ *Χιονοσκεπὲς ὄρος* ἢ *Μόντε Νεβόζο* (1.796 μ.), διὰ τοῦ ὁποίου διήκουν τὰ ἰταλο-νοτιοσλαυϊκὰ σύνορα. Ἡ μεσημβρινὴ ὀροσειρά, πολὺ χαμηλοτέρα τῆς βορείας εἶναι τὸ *Τεργεσταῖον Κάρσο*, τὸ ὁποῖον κείμενον πρὸς Ν καὶ βλέπον πρὸς τὸν κόλπον τῆς Τεργέστης κατέρχεται ἀποτόμως ἐξ ὕψους 350 μ. εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου του δέ, γυμνοῦ ἀπὸ πάσης βλαστήσεως, ὑψοῦνται κορυφαὶ μέχρι 1.029 μ. Πρὸς τὰ ΝΑ ὑψοῦται τὸ *Τσιτσενμπόντεν* με ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Μόντε Ματζιόρε* (1.396 μ.). Πρὸς Α. τοῦ Τσιτσενμπόντεν ἐκτείνεται τὸ κροατικὸν *Κάρσο*. Ἡ Α. ἄλυσις τῆς ὀροσειρᾶς σχηματίζεται διὰ τῆς *Μεγάλης* καὶ *Μικρᾶς Καπέλα*, τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ *Μπγέλα Λάσκα* φθάνει τὰ 1.533 μ. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ κορυφὴ *Πλγεσεβίκα* (1.649 μ.). Τὰ ὄρη τοῦ Κάρσο διὰ τῆς ὑλοτομίας καὶ τῆς ἐντατικῆς βοσκῆς ἔχουν ἀποψιλωθῆ, ἀλλὰ ὑπὲρ πάντα ταῦτα ἡ εἰδικὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους, ἐξ ἀσβεστολίθων ἢ δολομιτῶν, ἔχει σχηματίσει μεγάλας βραχώδεις ἐρήμους ἐκτάσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὰ *κάρστια φαινόμενα* (βλ. κατωτ.) ἐκδηλοῦνται ἐν εὐρυτέρᾳ κλίμακι ἢ ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ. Τὸ κλῖμα τοῦ Κάρσο εἶναι τραχὺ καὶ ξηρόν. Ἐκτὸς τῶν κοιλάδων, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει ἐπισωρευθῆ χῶμα, τὸ Κάρσο εἶναι ἐκ φύσεως ἄγονον καὶ ἀνίκανον νὰ συντηρήσῃ πολλοὺς κατοίκους. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων αὐτοῦ κατοικοῦν μόνον Σλοβένοι ποιμένες. Παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰντρία ἐξάγεται ὑδράργυρος. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Κάρσο πεισματώδεις μάχαι, περὶ ὧν βλ. κατωτ. *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Δ. Σ. Δ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]*. Τὸ *Κάρσο* εἶναι ὀροπέδιον βραχῶδες καὶ μὲ πλείστας διαβρώσεις λίαν προσφόρους δι' ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, μήκους κατὰ τὴν ἔννοιαν βορειοδυσμῶν πρὸς νοτιοανατολὰς περὶ τὰ 30 χιλιόμετρα καὶ πλάτους περὶ τὰ 10, δι' οὗ διέρχονται ἅπασαι αἱ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας κύριαι ἀρτηρίαι διαβάσεων, καὶ ὅπερ ἐπικρατεῖ τῆς τε πεδιάδος τῆς Τεργέστης καθὼς καὶ τῆς Γκορίτσιας, ἐχούσης κόμβον σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς προπολεμικῆς ἐδαφικῆς διαρρυθμίσεως καὶ τῆς τότε ὁροθετικῆς γραμμῆς, τὸ Κάρσο ἀπετέλεσε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνα τῶν πρώτων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῶν Ἰταλῶν, καθ' ὅσον, ἄνευ τῆς κατοχῆς τοῦ Κάρσο οὐδὲ προέλασις πρὸς Τεργέστην, οὐδὲ κατοχὴ τῆς Γκορίτσιας θὰ ἦσαν δυναταί, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαρκῆ προσπάθειαν τῶν Αὐστριακῶν πρὸς διακατοχήν του. Καθ' ἁπάσας τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰζόντσο (βλ.λ. *[Στρατ. Ἱστορ.]* καὶ λ. *Βενετία [Στρατ. Ἱστορ.]*) διεξήχθησαν πάντοτε μάχαι καὶ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Κάρσο.

Κατὰ τὴν πρώτην ἰταλικὴν προέλασιν τοῦ Μαΐου—Δεκεμβρίου 1915 ἐπὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἰζόντσο, οἱ Ἰταλοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσιν εἰμὴ μόνον τὸ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κάρσο Monte dei Sei Busi, τὸ ἀποτελοῦν τὴν κλεῖδα, δι' ἧς θὰ διηυκολύνετο ἡ πρὸς τὸ ὀροπέδιον προέλασις. Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἰταλικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουνίου—Νοεμβρίου 1916, οἱ Ἰταλοὶ προὐχώρησαν λίαν βραδέως ἐπὶ τοῦ Κάρσο διὰ τῆς 3ης στρατιᾶς τοῦ δουκὸς τῆς Ἀόστης, καθ' ὅσον ἀνὰ πᾶν βῆμα ἔπρεπεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταστρέφωσι τὰς καταλαμβανομένας ὑπογείους ἐγκαταστάσεις τῶν Αὐστριακῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὀργανώνωσι νέας τοιαύτας δι' ἑαυτούς, χρησιμοποιοῦντες συνήθως τὴν δυναμῖτιδα πρὸς ἀνόρυξιν τοῦ ἐδάφους. Ὁπωσδήποτε, κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὰ σημαίνοντα ὑψώματα San Martino καὶ Doberedo (δυτικῶς) περὶ τὴν 10ην Αὐγούστου, τὸ Nad Logen (βορείως) τὴν 12ην Αὐγούστου, καὶ τέλος τὸ San Grado (δυτικῶς) τὴν 14ην Αὐγούστου, φθάσαντες τοιουτοτρόπως μέχρι τῆς 2ας αὐστριακῆς γραμμῆς. Οἱ Αὐστριακοὶ ἐξετέλεσαν πλείστας ἀντεπιθέσεις, διαρκοῦντος τοῦ Σεπτεμβρίου, πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν ἀπολεσθέντων σημείων, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν.

Κατὰ τὴν μεγάλην ἰταλικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαΐου—Σεπτεμβρίου 1917 ἐν τῷ ἰδίῳ θεάτρῳ ἐξηκολούθησαν οἱ Ἰταλοὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Κάρσο ἐπίθεσίν των, προχωρήσαντες μέχρι τῆς 26 Μαΐου περὶ τὰ 12 χιλιόμετρα, καί, μετὰ τὴν νίκην των εἰς τὸν τετραήμερον ἀγῶνα τοῦ Jamiano, ἀπειλήσαντες τὴν ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς παρυφῆς τοῦ Κάρσο ἰσχυρὰν αὐστριακὴν ὀργάνωσιν τοῦ ὑψώματος Hermada τὴν φράσσουσαν τὴν πρὸς Τεργέστην ὁδόν. Ἡ ἐν λόγῳ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ὑπεβοηθήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς ἰταλικῆς ἀεροπορίας, ἐξ ἄλλου δὲ ἐκ τοῦ δεξιοῦ της ὑπὸ τῆς βολῆς ἀγγλικοῦ στολίσκου μονιτόρων, εἰσδύσαντος μέχρι τοῦ βάθους τοῦ κόλπου Panzano. Ἀλλ' ἡ περαιτέρω προχώρησις ἐπὶ τοῦ Κάρσο ἀνεκόπη περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἄγνωστον διατί· κατά τινα ἐκδοχήν, διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παραμείναντες οἱ Αὐστριακοὶ ἐλεύθεροι ἐκ τοῦ ρωσικοῦ θεάτρου (ἀνατολικοῦ) ἠδυνήθησαν νὰ μεταφέρωσιν ἐφεδρείας, δι' ὧν, μεταξὺ ἄλλων θεάτρων, ἐνίσχυσαν καὶ τὸ τοῦ ὀροπεδίου Μπαινσίντζα, ἐξ οὗ ἐφοβήθησαν οἱ Ἰταλοὶ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ κέντρου τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἰζόντσο στρατευμάτων των, κατ' ἄλλην δέ, ἀπίθανον, λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν πυροβολικοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν κατ' Αὔγουστον νέαν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν, ἡ ἐπὶ τοῦ Κάρσο προχώρησις δὲν ἦτο πολὺ μεγάλη, περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ Σεπτεμβρίου ἀπώλεσαν οἱ Ἰταλοὶ ἀρκετὰς θέσεις, κατόπιν αὐστριακῆς ἀντεπιθέσεως. Καὶ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τὸ δεξιὸν τῆς ἐπὶ τοῦ Κάρσο ἐπιχειρούσης 3ης ἰταλικῆς στρατιᾶς ὑπεστηρίζετο ὑπὸ στόλου, ἰταλικοῦ ὅμως τὴν φορὰν ταύτην.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐστρογερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1917, μετὰ τὴν φοβερὰν ἧτταν τῶν Ἰταλῶν εἰς *Καπορέτο* (βλ. λ.), τὴν 24ην Ὀκτωβρίου, ὁ Ἰταλὸς ἀρχιστράτηγος Καντόρνα διέταξεν εὐθὺς ἀμέσως τὴν 26ην Ὀκτωβρίου, ὅπως ἡ ἐπὶ τοῦ Κάρσο 3η στρατιὰ ὑποχωρήσῃ ἐσπευσμένως, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποφύγῃ τὴν κύκλωσιν καὶ τὴν ἀποκοπὴν τῆς πρὸς δυσμὰς ὑποχωρήσεώς της. Ἡ ἐκ τοῦ Κάρσο ὑποχώρησις τῆς 3ης ἰταλικῆς στρατιᾶς ἐγένετο ὑπὸ τὴν προκάλυψιν ἰσχυρᾶς πλαγιοφυλακῆς ἐκ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ, ἐξετελέσθη δ' ἐν σχετικῇ τινι τάξει, ἀφοῦ προηγουμένως κατεστράφησαν, κατὰ τὸ δυνατόν, αἱ ἐγκαταστάσεις, αἱ ἀποθῆκαι, τὰ πυρομαχικὰ κτλ. Ἀπώλεσεν ὅμως τότε ἡ ἰταλικὴ αὕτη στρατιὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ της, καθ' ὅσον, τὸ μὲν βαρὺ ἐγκατελείφθη ἐπὶ τόπου, τὸ δὲ πεδινὸν ἐγκατελείφθη καθ' ὁδόν, ἅτε παρεμβάλλον μεγάλας δυσχερείας εἰς τὴν διαρροὴν τῶν φαλάγγων, συνεπῶς εἰς τὴν διεκφυγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ. Ἀπὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου 1917 τὸ Κάρσο παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Αὐστριακῶν μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1918, ὁπότε ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀμαχητί, συμφώνως τοῖς ὅροις τῆς ἰταλοαυστριακῆς ἀνακωχῆς τῆς Παδούης τῆς 3ης Νοεμβρίου 1918. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

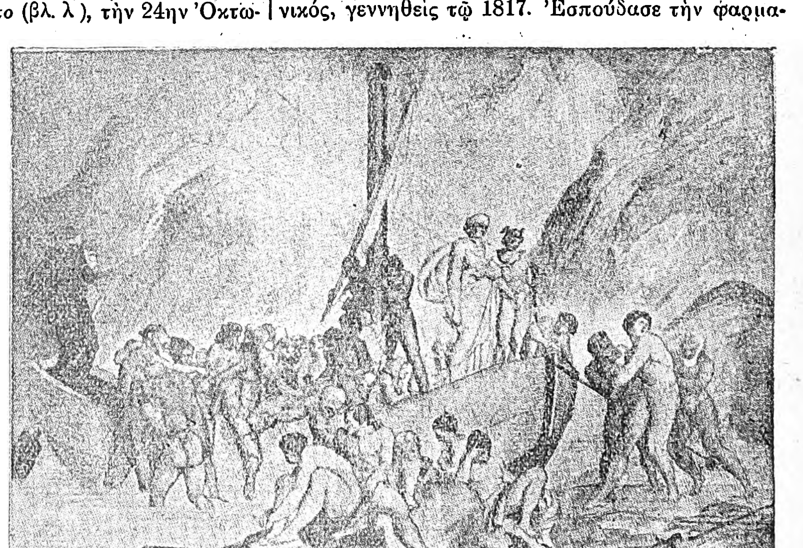

Ἀ. Κάρστενς: Ἡ ἀποβίβασις τοῦ Μεγαπένθους.
[Μουσεῖον Βαϊμάρης.]

Κάρσολι (Carsoli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀβρουζίοις καὶ τῷ νομῷ τῆς Ἀκουΐλα, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης—Σολμόνα. Κάτοικοι 6 790. Εἶναι πόλις παλαιά, ἔχουσα πολλὰ μεσαιωνικὰ κτίρια καὶ ὡραῖον ἀνάκτορον τοῦ Ὀρσίνι γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἔχει ἐπίσης ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Παράγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ἰδίως τυρόν. Μ. Δ. Β

Κάρσον (Carson), σὲρ **Ἐδουάρδος - Ἐρρῖκος**. Ἄγγλος πολιτικός, Ἰρλανδὸς τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Δουβλίνου, ἐγκατασταθεὶς δὲ ἐν Λονδίνῳ ἤσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Τῷ 1892 ἐξελέγη μέλος τοῦ κοινοβουλίου διὰ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Δουβλίνου, ταχέως δὲ ἤρξατο διαδραματίζων πρωτεύοντα ρόλον μεταξὺ τῶν ἑνωτικῶν τοῦ Ὤλστερ. Κατεπολέμησε τὸ σχέδιον τοῦ Ἄσκουϊθ περὶ αὐτοδιοικήσεως (home rule) τῆς Ἰρλανδίας, ὠργάνωσε δὲ καὶ διηύθυνε (1914) τὴν ἔνοπλον ἀντίστασιν τῶν ἑνωτικῶν, χαρακτηρισθεὶς ὡς ὁ λυσσωδέστερος ἀντίπαλος τῶν Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων. Συμμετασχὼν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ συνασπισμοῦ τῷ 1915, ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, διαφωνήσας πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ἐφαρμοζομένην ἐν τῇ Βαλκανικῇ ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 ὁ Λόϋδ Τζὼρτζ τὸν διώρισε πρῶτον λόρδον τοῦ ναυαρχείου, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ ἑπομένου ἔτους διωρίσθη ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1918 ἐγκατέλειψε τὴν κυβέρνησιν, δηλώσας ὅτι αὕτη δὲν διεξήγαγε τὸν πόλεμον μὲ τὸ ἀπαιτούμενον σθένος. Τὸ πολιτικὸν στάδιον τοῦ Κάρσον χαρακτηρίζει κυρίως ἡ ἀντίδρασίς του ἐναντίον τῶν ἀγώνων τοῦ ἰρλανδικοῦ λαοῦ, καταπαύσασα ὅταν ἡ Ἰρλανδία ὁριστικῶς ἐχωρίσθη εἰς τὸ ἀνεξάρτητον ἰρλανδικὸν κράτος καὶ τὴν βόρειον Ἰρλανδίαν. Δ. Σ. Δ.

Κάρσουλοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας βλ. *Καρσεόλον*.

Καρσοὺμ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παραδουνάβιος πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 10, 5, εἰς βόρειον πλάτ. 54°10' καὶ ἀνατ. μῆκ. 45°50'. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερόμενον (Περὶ Κτισμ IV, 11) φρούριον *Καρσώ*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, τὸ ὁποῖον ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνεκδ 637, 11) ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρσο ὡς μία τῶν 15 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Σκυθίας ὑπὸ ἡγεμόνα, ὑπὸ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου (Περὶ Θεμ II, 47) κατὰ παραφθορὰν ἴσως *Κάρπος*.

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς κεῖται σήμερον ἡ ρουμανικὴ κωμόπολις *Χίρσοβα*, ἐν Δυβρουτσᾷ (βλ. λ. *Καρσώ*). Α. Θ. Σ.

Κάρστ (Karst) *[Γεωγρ.]* βλ. *Κάρσο*.

Κάρστεν (Karsten), **Ἕρμαν**. Γερμανὸς βοτανικός, γεννηθεὶς τῷ 1817. Ἐσπούδασε τὴν φαρμακευτικὴν καὶ τὴν βοτανικήν, ἐξετέλεσε δὲ μακρὰ ἐπιστημονικὰ ταξίδια εἰς Βενεζουέλαν, Νέαν Γρενάδαν, Κίτο. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου ὡς ἔκτακτος, καὶ μετά τινα χρόνον ὡς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Les organes de végétation des palmiers» (Bero-

Digitized by Google

λῖνον 1847), «La constitution géologique de la Nouvelle Grenade» (Βιέννη 1866) κλπ. Ο. Ρ.

καρστενίτης (ὁ) (Karstenit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, ἄνυδρον, γνωστὸν κυρίως ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀνυδρίτης* (βλ. λ.). Γ. Β.

Κάρστενς (Carstens), ***Ἄσμος-Ἰακώβ***. Δανὸς ζωγράφος καὶ σχεδιαστὴς (1754—1798). Ἐσπούδασεν ἐν Κοπεγχάγῃ τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν ζωγραφικήν, ἐμελέτησε μετὰ πάθους τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ διέτριψε μετ' ἐξαιρέτου ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μεγάλων κλασσικῶν ποιητῶν. Ἐταξίδευσε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Ζυρίχην, ἔνθα συνεδέθη φιλικῶς μετὰ τοῦ Lavater καὶ τοῦ Gessner, μετὰ ταῦτα δ' εἰς Λυβέκκην καὶ Βερολῖνον, ἔνθα διὰ τοῦ πίνακός του «Ἡ πτῶσις τῶν ἀγγέλων» κατέλαβε τὴν ἕδραν καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν. Τῷ 1792 ἐπορεύθη εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα, χάρις εἰς τὰς προσφάτους τότε ἐργασίας τοῦ Βίγκελμανν, ἡ ἀρχαιολατρεία του εὗρε τὸ κατάλληλόν της πλαίσιον. Διήγαγε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ρώμῃ, παρήγαγε δὲ κυρίως σχέδια καὶ ὑδατογραφίας, ἐν οἷς, ἀπομακρυνόμενος τελείως τῆς φυσικῆς ἀληθείας, προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ συμβατικήν τινα κατ' οὐσίαν τέχνην πλήρη κλασσικοῦ μεγαλείου καὶ ἰδεαλισμοῦ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ πορθμεῖον τοῦ Χάρωνος», «Αἱ Μοῖραι», «Τὸ συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος», «Οἱ Ἀργοναῦται» «Ἡ ἀποβίβασις τοῦ Μεγαπένθους» καὶ ὁ ἡμιτελὴς «Χρυσοῦς αἰών». Ι. Μ. Π.

κάρστια ἢ ***καρστικὰ φαινόμενα*** (Karstphänomene, Karsterscheinungen, Karst) */Γεωλογ.—Γεωγραφ./*. Τὸ σύνολον τῶν ἰδιαζουσῶν χαρακτηριστικῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὡς καὶ ὑπογείως εἰς ὀρεινὰς περιοχάς, ἀποτελουμένας ἐξ ἀσβεστολίθων ἢ δολομιτῶν καὶ σπανιώτερον ἐκ γύψου ἢ ὀρυκτοῦ ἅλατος. Τὸ φαινόμενον τοῦ σχηματισμοῦ καρστικῶν μορφῶν ἐπὶ τῶν πετρωμάτων καλεῖται *ἀποκάρστωσις*. Αἱ χῶραι ἢ αἱ περιοχαί, αἱ παρουσιάζουσαι καρστικὰς ἐπιφανειακὰς καὶ ὑπογείους μορφὰς καλοῦνται *καρστικαί*. *Καρστικὰ* ἢ *ἀπεκαρστωμένα ὄρη* εὑρίσκονται εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη καὶ ἀποκάρστωσιν δύνανται νὰ πάθωσι πετρώματα, οἷα τὰ ἀνωτέρω, ὅλων τῶν γεωλογικῶν διαπλάσεων. Ἐν Εὐρώπῃ καρστικὰ ὄρη συναντῶνται εἰς μείζονα ἐξάπλωσιν ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου κατὰ μῆκος τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἀπὸ τῆς Κορινθίας μέχρι τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν βόρειον Οὐγγαρίαν, Ἰταλίαν, Ἱσπανίαν καὶ νότιον Γαλλίαν.

Τυπικαὶ καρστικαὶ μορφαὶ παρουσιάζονται καὶ ἐν Ἑλλάδι κυριώτατα εἰς τὰ ἀσβεστολιθικὰ καὶ τὰ δολομιτικά της ὄρη καὶ εἰς ἀσβεστολίθους ὅλων τῶν γεωλογικῶν διαπλάσεων.

Οἱ ἀσβεστόλιθοι τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς τριασίου διαπλάσεως τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος (Πάρνηθος, Κιθαιρῶνος, κλπ). παρουσιάζουν τὰς αὐτὰς καρστικὰς μορφὰς ὡς καὶ οἱ ἀσβεστόλιθοι τοῦ Νταχστάϊν (Dechstein-Kalke) τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Πάρνηθος καὶ οἱ κύριοι δολομῖται τῆς νήσου Κερκύρας. Αἱ αὐταὶ μορφαὶ ἐμφανίζονται καὶ εἰς τοὺς κρητιδικο-ηωκαινικοὺς ἀσβεστολίθους τῆς Ζακύνθου καὶ πολλῶν ἄλλων ὀρέων τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς ἀσβεστολιθικὰς μάζας τῆς ἀνωτέρας τριασίου καὶ ἀρχαιοτέρας λιασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Κερκύρας, Λευκάδος, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης, Ἀκαρνανίας κτλ. Ἐν Ἑλλάδι μεγάλην ἐξάπλωσιν παρουσιάζουν αἱ καρστικαὶ μορφαὶ εἰς ἀσβεστολίθους. Σπανιώτεραι παρουσιάζονται εἰς δολομίτας, εἰς γύψον δ' ἔχομεν καρστικὰς μορφὰς σπανιώτατα καὶ κατὰ τόπους, ὡς π.χ. εἰς πολλὰς θέσεις τῆς νήσου Κερκύρας (ἁμαξοτροχίας καὶ αὐλακιάς). Ὅλαι αἱ καρστικαὶ μορφαὶ γεννῶνται διὰ τῆς συνεργασίας τῆς διαβρωτικῆς καὶ διαλυτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων ἐπὶ τῶν πετρωμάτων. Ἵνα γεννηθῶσιν αἱ καρστικαὶ μορφαὶ εἰς τὰ ἀσβεστολιθικὰ καὶ δολομιτικὰ ὄρη, δὲν ἀπαιτεῖται, ὅπως οἱ ἀσβεστόλιθοι καὶ οἱ δολομῖται εἶναι ἰδιαιτέρως καθαροὶ καὶ ἀπηλλαγμένοι ξένων προσμείξεων. Ἔχουν παρατηρηθῆ τυπικῶς καρστικαὶ μορφαὶ εἰς μάζας τῶν ἀνωτέρω πετρωμάτων, αἱ ὁποῖαι περιέχουν 25—33 % ξένας οὐσίας.

Αἱ *ἐπιφανειακαὶ καρστικαὶ* μορφαί, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἰδιάζουσαν μορφολογίαν ἑνὸς καρστικοῦ τοπίου, εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Αἱ *ἁμαξοτροχίαι* (Karren) καὶ *αὐλακιαὶ* (Schratten). Αὗται εἶναι αὐλακίδια, αὔλακες, ὀχετοὶ καὶ ταφροειδῆ στενὰ κοιλώματα, τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ἀσβεστολιθικῶν καὶ δολομιτικῶν ὀρέων καὶ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων δι' ὀξειῶν καὶ αἰχμηρῶν στενῶν ράχεων, ἀκρωρειῶν, κορυφῶν καὶ στηλῶν. Εἶναι μηχανικῆς καταγωγῆς, καθόσον γεννῶνται διὰ τῆς διαβρωτικῆς καὶ ἀποπλυντικῆς ἐνεργείας τῶν καταπιπτόντων καὶ ἀπορρεόντων ὑδάτων. Τὸ ἀρχικὸν στάδιον τοῦ σχηματισμοῦ ἁμαξοτροχιῶν εἶναι ἡ αὐλάκωσις τῶν πετρωμάτων *(αὐλακιαί)*.

β') Τὰ *φυσικὰ φρέατα* (puits naturels, geolog. Orgeln, sink holes) εἶναι κυλινδρικά, λεβητοειδῆ μέχρι φρεατοειδῆ ἢ καὶ ἀκανονίστως χοανοειδῆ μέχρι σακκοειδῆ κοιλώματα ἐντὸς τῆς μάζης τῶν ἀσβεστολίθων καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των. Γεννῶνται διὰ τῆς διαλυτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα διεισδύουν διὰ κατακορύφων ρωγμῶν ἐντὸς τῶν πετρωμάτων. Οὕτω πως τὰ φυσικὰ φρέατα εἶναι τοπικαὶ διευρύνσεις τοιούτων ρωγμῶν ἐγγὺς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Παρουσιάζονται ἐπίσης καὶ εἰς γύψους καὶ συχνὰ ἔχουν πληρωθῆ ἀπὸ καταπεσόντα τεμάχια τῶν ἀνωτέρων ὑπερκειμένων στρωμάτων. Τοιαῦτα φρέατα δύνανται νὰ ἔχωσι βάθος μέχρις 100 καὶ πλέον μέτρων, συχνὰ δὲ εὑρίσκονται εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ ὑπογείους ὀχετοὺς καὶ ὑπόγεια κοιλώματα. Φυσικὰ φρέατα εὑρίσκονται καὶ ἐν Ἑλλάδι, καλοῦνται δ' *ἄμπουλαι* ἢ καὶ *κάρκαροι*.

γ') Αἱ *δολῖναι* (Dolinen), ἢ *καρστικὰ χωνία*. Αὗται εἶναι κοιλώματα τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀσβεστολίθων, χοανοειδοῦς ἢ πινακιοειδοῦς μορφῆς, μὲ περιφέρειαν κυκλικὴν ἢ ᾠοειδῆ. Ἐμφανίζονται μεμονωμέναι, πολλάκις ὅμως καλύπτουν τὰς καρστικὰς ἐπιφανείας καὶ εἰς ἀριθμὸν καταπληκτικῶς μέγαν (100—200 ἐπὶ ἑνὸς τετραγων. χιλιομέτρου), προσδίδουσαι εἰς αὐτὰς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν προσώπου παθόντος ἐξ εὐλογίας. Αἱ διαστάσεις των ποικίλλουν μεταξὺ ὁρίων σχετικῶς στενῶν. Οὕτω π. χ. ἡ διάμετρός των φθάνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ 20—25 μ. Ἐν τούτοις εὑρίσκονται καὶ πολυάριθμοι μικραὶ δολῖναι, αἱ ὁποῖαι μόλις ἔχουν διάμετρον μέχρι 10 μέτρων. Σπάνιαι εἶναι αἱ ἔχουσαι διάμετρον μεγαλυτέραν τῶν 300 μ.

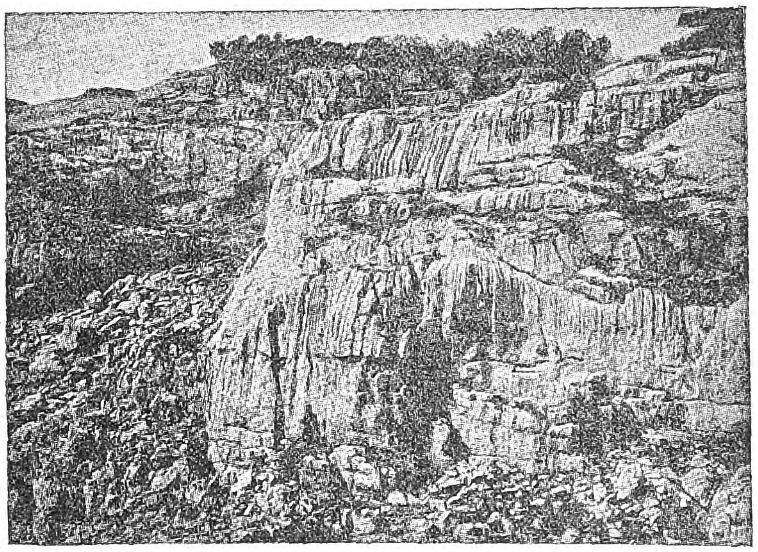

Ἁμαξοτροχίαι ἐπὶ ἀσβεστολίθων εἰς τὸ Gottesackerplateau.

Ἐν Ἑλλάδι δολῖναι παρουσιάζονται πολλαχοῦ ἐπὶ τῶν ἀσβεστολιθικῶν της ὀρέων, ἰδίᾳ δ' ἐπὶ τῆς Πάρνηθος, Γκιώνας, Βαρδουσίων κ. ἄ. Πεδία ὁλόκληρα δολινῶν παρουσιάζουν τὰ ὑψηλὰ (ὑπεράνω τῶν 2.000 μ. ὕψους) πεδία τοῦ Παρνασσοῦ, αἱ ὑψηλαὶ ἐπιφάνειαι τοῦ Παντοκράτορος τῆς Κερκύρας κ. ἄ.

Ἡ γένεσις τῶν δολινῶν δὲν ἔχει τελείως καὶ ὁριστικῶς διασαφηνισθῆ. Κατ' ἄλλους μὲν γεννῶνται συνεπείᾳ ἐγκατακρημνίσεων, κατ' ἄλλους δὲ μόνον διὰ τῆς ὑπαερίου (ἐπιφανειακῆς) χημικῆς καὶ μηχανικῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος.

δ') Αἱ *οὐβάλαι* (Uvalas) ἢ *καρστικαὶ σκάφαι*. Αὗται εἶναι ἐπίσης κοιλώματα τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα εἶναι σημαντικῶς μεγαλύτερα τῶν δολινῶν, καὶ ὀφείλουν τὴν γένεσίν των ἢ εἰς μηχανικὴν ἐνέργειαν ἢ καὶ εἰς τεκτονικὰ αἴτια. Αἱ οὐβάλαι δὲν ἀποτελοῦσι τὰς ἐνδιαμέσους μορφὰς μεταξὺ δολινῶν καὶ πολγῶν.

ε') Αἱ *πόλγαι* (Polzen), ἢ *καρστικαὶ λεκάναι*. Αὗται εἶναι μεγάλαι λεκάναι, αἱ ὁποῖαι ὀφείλουν τὴν γένεσίν των καὶ εἰς τὴν διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τεκτονικὰς διαταράξεις τῶν πετρωμάτων. Αἱ πόλγαι συνδέονται μὲ τεκτονικὰς διαταράξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι μονόπλευροι μεταπτώσεις ἢ ἐπωθήσεις ἢ πραγματικαὶ ταφροειδεῖς ἐγκατακρημνίσεις ἢ πολύπλοκοι συναντήσεις ρηξιγενῶν γραμμῶν. Ἑκάστη πόλγη δέον νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἦτο κάποτε κατ' ἀρχὰς μία ἀνοικτὴ κοιλάς, γεννηθεῖσα διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων, κατέστη δὲ μετὰ ταῦτα λεκανοειδὴς κλειστὴ πόλγη, συνεπείᾳ τεκτονικῶν διαταρράξεων (ἐγκατακρημνίσεων, μεταπτώσεων ἢ καὶ ἐπωθήσεων).

Τυπικὴ πόλγη ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ λεκάνη τῆς Κωπαΐδος. Συνήθως αἱ πόλγαι ἐν Ἑλλάδι ὀνομάζονται *λιβάδια* (Ἀκαρνανίας, Ἰωαννίνων, Τριπόλεως κτλ). Αἱ πόλγαι συνήθως πληρούμεναι ὑδάτων, κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν βροχῶν ἢ καὶ μονίμως, μετατρέπονται εἰς περιοδικὰς ἢ μονίμους λίμνας. Τοιαῦται εἶναι αἱ πόλγαι-λίμναι τοῦ Ὀστρόβου, ἢ τοῦ Φενεοῦ, τῆς Στυμφαλίας, Ἰωαννίνων, κτλ.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω τυπικῶν καρστικῶν μορφῶν, ἐμφανίζονται, ὡς ἰδιάζουσαι ἐπίσης μορφαὶ εἰς τὰς καρστικὰς περιοχάς, ὀπαὶ συνεχόμεναι πρὸς ὑπογείους ὀχετούς, κατακορύφως ἢ κεκλιμένως διήκοντας. Αὗται ὀνομάζονται *πονόραι* (Ponoren). Ἐκ τούτων τινὲς χρησιμεύουσι πρὸς ἀποχέτευσιν ὑπόγειον τῶν ὑδάτων τῶν λιμνῶν ἢ ποταμῶν, ὁπότε καλοῦνται ἰδιαιτέρως *καταβόθραι* ἢ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους *ρουφίστραι*. Ἄλλαι ὅμως πονόραι ἀνεκχύνουν ποσὰ ὑδάτων καὶ σχηματίζουν τότε τὰ γνωστὰ κεφαλάρια.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν ἐπιφανειῶν καρστικῶν μορφῶν, τὰ ἀπεκαρστωμένα ὄρη παρουσιάζουν καὶ ἰδιάζουσαν ὑπόγειον κατασκευήν. Τὸ ὕδωρ, δηλαδή, διὰ τῆς χημικῆς καὶ διαβρωτικῆς του ἐνεργείας διανοίγει διὰ μέσου τῆς μάζης τῶν ἀσβεστολίθων ὑπογείους *αὔλακας*, *ὀχετούς*, *στοάς*, *σπήλαια* (βλ. λ.). Ὅλαι αἱ ὑπόγειοι αὐταὶ καρστικαὶ μορφαὶ ἔχουν ποικίλα σχήματα, μεγέθη καὶ κλίσεις. Διακλαδίζονται ἀκανονίστως ὑπογείως καὶ ἄλλοτε διήκουν μεμονωμέναι, ἄλλοτε δὲ συνενοῦνται μεταξύ των, ἀποτελοῦσαι οὕτως ἕνα λαβύρινθον ἐντὸς τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ὄρους. Τὸ βάθος, μέχρι τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ φθάνουν αἱ ὑπόγειοι καρστικαὶ μορφαί, εἶναι ποικίλον. Ἄλλοτε δύνανται νὰ παραμένουν ὑπεράνω τοῦ πυθμένος τῶν κοιλάδων, ἄλλοτε ὅμως κατέρχονται καὶ ἑκατοντάδας μέτρων κάτωθεν αὐτοῦ καὶ συχνὰ ἐξικνοῦνται καὶ κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἀποδείξεις τοῦ τελευταίου τούτου εἶναι αἱ πολυάριθμοι ὑποβρύχιοι πηγαί, αἱ ὁποῖαι ἀναβλύζουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης ἐκ καρστικῶν ὀχετῶν, ἐκβαλλόντων εἰς αὐτὸν καὶ εἰς διάφορα βάθη του.

Ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς ἀποκαρστώσεως παρουσιάζονται ἐντονώτατα ἐκεῖ, ὅπου τὰ πρὸς ἀποκάρστωσιν κατάλληλα πετρώματα ἔχουν μέγα πάχος, τοιοῦτον ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ βαθύταται διαβρωσιγενεῖς κοιλάδες, αἱ διαυλακώνουσαι τὰ ἐκ τοιούτων πετρωμάτων ὄρη, νὰ μὴ ἔχουν συναντήσει μὲ τοὺς πυθμένας των, τὰ ὑποκείμενα, ἀκατάλληλα πρὸς ἀποκάρστωσιν πετρώματα. Αἱ τοιαῦται ἀπεκαρστωμέναι περιοχαὶ ἀποτελοῦν τὸ καλούμενον «βαθὺ κάρστ» ἢ «βαθέως ἀπεκαρστωμένην περιοχήν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «ἀβαθὲς κάρστ», ὅπου τὸ κατάλληλον πρὸς ἀποκάρστωσιν πέτρωμα ἔχει σχετικῶς μικρὸν πάχος καὶ ἀποτελεῖ πλάκα, ἐπικαθημένην ἐπὶ ὑποκειμένου πετρώματος ἀκαταλλήλου πρὸς ἀποκάρστωσιν. Εἰς τὸ «ἀβαθὲς κάρστ» τὸ ὑποκείμενον πέτρωμα ἢ παρουσιάζεται ἀποκεκαλυμμένον εἰς τοὺς πυθμένας τῶν κοιλάδων ἢ καταλαμβάνει μεγαλυτέρας συνεχομένας ἐπιφανειακὰς ἐκτάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ κατάλληλον πρὸς ἀποκάρστωσιν πέτρωμα ἐπίκειται ἐν εἴδει μεμονωμένων πλακῶν. Τοιοῦτον «ἀβαθὲς κάρστ» παρουσιάζει τὸ ὄρος Πάρνης. Ἐν ἀντιθέσει «βαθὺ κάρστ» παρουσιάζουν ὁ Παρνασός, τὰ Γεράνεια, κλπ.

Καρστικὸν ὑπόγειον ὕδωρ. Ἡ ἀποκάρστωσις μιᾶς περιοχῆς ἐπηρεάζει κατὰ πολὺ τὰς ὑπογείους ὑδρογραφικὰς συνθήκας αὐτῆς. Εἰς τὰς καρστικὰς περιοχὰς ἡ ὑπόγειος κυκλοφορία τῶν ὑδάτων διαφέρει ἀπὸ τὴν εἰς ἄλλας, μὴ ἀπεκαρστωμένας, παρατηρουμένην. Καὶ εἰς μὲν τὸ «ἀβαθὲς κάρστ» αἱ διαφοραὶ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλαι, καθόσον τὸ ὑπογείως ἐντὸς τῆς ἀπεκαρστωμένης μάζης κατερχόμενον καὶ δι' αὐτῆς κυκλοφοροῦν ὕδωρ συναντᾷ εἰς οὐχὶ μεγάλα βάθη ὑδατοστεγῆ, ἀκατάλληλα πρὸς ἀποκάρστωσιν, πετρώματα (ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους π. χ., κερατολίθους, κτλ) καὶ συλλεγόμενον κατὰ τὴν ἐπαφὴν δίδει γένεσιν εἰς πηγὰς κατερχομένας ἢ καὶ ἀνερχομένας. Ἄλλως ὅμως παρουσιάζεται ἡ ὑπόγειος καρστικὴ ὑδρογραφία εἰς τὸ «βαθὺ κάρστ».

Συνεπείᾳ τῶν ὑπογείων καρστικῶν μορφῶν, τὸ ὕδωρ τὸ ἀπορροφούμενον καὶ κατερχόμενον ὑπογείως ἐντὸς τῶν βαθειῶν ἀπεκαρστωμένων ἀσβεστολιθικῶν περιοχῶν, ἀκολουθεῖ τὸ λαβυρινθῶδες σύστημα τῶν ὀχετῶν καὶ αὐλάκων καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ διαμορφώσῃ συνεχές, ἐκτεταμένον ὁριζοντίως, στρῶμα ὑπογείου ὕδατος μὲ ὁμοιόμορφον ἑνιαίαν κλίσιν. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης διαδρομῆς τοῦ ὑπογείου καρστικοῦ ὕδατος, ἡ ἀναζήτησίς του καὶ ἡ ὑδρομάστευσίς του εἶναι ἀδύνατος ἢ κατ' ἐξοχὴν δυσκολωτάτη.

Τὸ ὑπογείως ρέον καρστικὸν ὕδωρ πολλάκις ὁδηγεῖται διὰ τῶν ὀχετῶν τούτων εἰς τὴν θάλασσαν, σχηματίζον ὑπογείους ποταμοὺς καὶ ἀναβλύζει τέλος εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἀκτῶν ἢ καὶ τοῦ

Digitized by Google

πυθμένος, σχηματίζον τότε τὰς *παρακτίους* ἢ καὶ τὰς *ὑποβρυχίους πηγὰς* (ὡς π. χ. παρὰ τὴν παραλίαν Βουλιαγμένης, ἢ παρὰ τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἰτέας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Γαλαξιδίου καὶ ἀλλαχοῦ). Ἄλλοτε πάλιν ὁδηγεῖται διὰ τῶν ὀχετῶν τούτων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους καὶ σχηματίζει τότε εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη τῶν ἀσβεστολιθικῶν κλιτύων *καρστικὰς πηγὰς (κεφαλάρια, βωκλύζιοι πηγαί)*, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε μὲν εἶναι μόνιμοι καὶ ἀποδίδουν ὕδωρ συνεχῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ἄλλοτε δ' ἀποδίδουν ὕδωρ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, ξηραινόμεναι κατὰ τὸ θέρος, καὶ ἄλλοτε τέλος εἶναι *περιοδικαὶ* ἢ *διαλείπουσαι* πηγαί.

Αἱ καρστικαὶ πηγαὶ ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀφθονώταται. Πολλαὶ τούτων τροφοδοτοῦσι λίμνας (π. χ. Ὀστρόβου, Στυμφαλίας κ. λ. π.), ἢ ποταμούς. Μία τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν τοιούτων πηγῶν εἶναι ἡ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ. Ταύτης τὸ ὕδωρ προέρχεται ἐκ τῆς λίμνης Φενεοῦ, ὅπου καταπίνεται ἐντὸς τῶν καταβοθρῶν ταύτης καὶ ἀφοῦ διατρέξῃ ὑπογείως διὰ μέσου ὑπογείων καρστικῶν ὀχετῶν, ἀνέρχεται τέλος ἔκ τινος πονόρας, δίδον γένεσιν εἰς τὸν Λάδωνα ποταμόν.

Εἰς τὰ καρστικὰ φαινόμενα κατατάσσεται καὶ τὸ φαινόμενον τῶν *θαλασσίων μύλων* τοῦ Ἀργοστολίου τῆς Κεφαλληνίας, τοῦ ὁποίου ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις δὲν ἐδόθη ἄχρι τοῦδε.

(Πλείονα περὶ καρστικῶν φαινομένων τῆς Ἑλλάδος βλ. *Ἑλλὰς [Γεωλ.-Γεωγρ.]*). Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

Κάρσχωλτον (Carshalton) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Σώρρυ, ἀπέχουσα 16 χλμ. νοτίως τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 14.025. Ἔχει σιδηρουργεῖα, χαρτοποιεῖα καὶ ἀλευρομύλους. Δ. Σ. Δ.

Καρσώ *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ, 90 περίπου χλμ. ΒΑ. τοῦ Δορυστόλου (παρὰ τὴν Σιλίστριαν), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ κεῖται σήμερον ἡ ρουμανικὴ κωμόπολις *Χίρσοβα* ἐν Δοβρουτσᾷ (βλ. λ. *Καρσούμ*). Α. Θ. Σ.

κάρτα (ἡ)· δημοτ., δελτάριον ταχυδρομικὸν συνήθως εἰκονογραφημένον: «ἀλληλογραφοῦμε μὲ κάρτες» || ἐπισκεπτήριον: «δῶσ' μου τὴν κάρτα σου» || φρ. «κάρτα μπιάνκα» ἀπεριορίστως, ἐλευθέρως, μὲ πλήρη ἐξουσίαν: «τοῦ ἔδωσε κάρτα μπιάνκα» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. carta bianca=χάρτης λευκός).

—*/Ναυτ./* Ὁ ὅρος *κάρτα* ἐν τῇ κοινῇ ναυτικῇ γλώσσῃ σημαίνει πλὴν τοῦ ναυτικοῦ *χάρτου* καὶ ἕκαστον τῶν 32 ἀνεμορρόμβων, εἰς οὓς διαιρεῖται τὸ παλαιοῦ τύπου ἀνεμολόγιον. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς $11^0\,{}^1/_4$ καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο *μισὲς-κάρτες* ἢ *μέντζα* καὶ εἰς τέσσαρα *καρτίνια* (βλ. λ.). Εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἡμερολογίων τῶν ἐμπορικῶν, τῶν ἱστιοφόρων ἰδίᾳ, πλοίων σημειοῦται διὰ τοῦ *Ι*, τιθεμένου μεταξὺ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν δύο ἀνέμων, ὧν ὁ εἷς πρωτεύων καὶ ὁ ἕτερος δευτερεύων, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπίπτει ἡ ὑποδιαίρεσις τῆς κάρτας, λ.χ. ΣΙΛ (=Σορόκο-κάρτα-Λεβάντε), ΠΙΓ (=Πονέντε-κάρτα-Γαρμπῆ) καὶ καθεξῆς. Σ. Ε. Λ.

Κάρτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὀνομασία παρὰ Στράβωνι τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ζαδράκαρτα* (βλ. λ.).

Καρτάγια (Cartaya) */Γεωγρ./.* Πόλις παράλιος και εὐλίμενος τῆς ΝΔ. Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐέλβας, ἔχουσα ἀπεράντους ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας. Ἡ Καρτάγια ἀναφέρεται ὡς ἀποικία τῶν Φοινίκων, κατὰ τοὺς ἐμφυλίους δὲ πολέμους μεταξὺ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηΐου ὑπῆρξε πολυανθρωποτάτη. Πέριξ τῆς πόλεως ὑπάρχει καὶ φρούριον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀράβων. Μ. Ν. Δ.

Καρτάγκο (Cartago = Καρχηδὼν) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἐν Κολομβίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν τῆς κοιλάδος τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς ὕψος 940 μ. Ἡ Καρτάγκο, κτισθεῖσα τῷ 1540, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον πλουσιωτάτης περιοχῆς εἰς καφέν, καπνὸν καὶ κακάον. Κάτ. 21.470 (1918). Μ. Ν. Δ.

— **Καρτάγκο** (Cartago) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Κοσταρίκας, ἄλλοτε πρωτεύουσα αὐτῆς. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἡφαιστείου Ἰζάρου, εἰς ὕψος 1588 μ., πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ρεβενταζόν. Κάτ. 18.600 (1922).

Ἡ Καρτάγκο ἐκτίσθη τῷ 1522 καὶ ἐπὶ πολὺ ἦτο ἡ πλέον ἀνθοῦσα πόλις τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς, ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν συνεχῶν σεισμῶν ἀπώλεσε βαθμηδὸν τὴν προτέραν αὐτῆς ἀκμήν. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Πούντα Ἀρένας ἐπὶ τοῦ κόλπου Νικόγια. Μ. Ν. Δ.

Καρταϊλὰκ (Cartailhac), *Αἰμίλιος.* Γάλλος ἀνθρωπολόγος καὶ ἱστοριογράφος (1845—1910). Αἱ μελέται του περιστρέφονται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχήν. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ λιθίνη ἐποχὴ εἰς τὰς λαϊκὰς ἀναμνήσεις καὶ προλήψεις» (1878), «Ἡ λιθίνη ἐποχὴ ἐν Ἀσίᾳ» (1880), «Ἡ προϊστορικὴ Γαλλία» (1889) κλπ. Δ. Σ. Δ.

χαρτάκι (τό), καὶ *κάρτο*· παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Τουρκίας, τὸ τέταρτον τοῦ τουρκικοῦ νομίσματος μετζητίου (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. quarto).

Καρτὰλ */Γεωγρ./.* Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ ὄρους *Παπικίου (Καρλῆ δάγ)* κατὰ τὴν ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον ἐν τῇ Θράκῃ, ΒΔ τῆς Κομοτινῆς. Κατὰ τὸν ἐπιτελικὸν χάρτην ἔχει ὕψος 1482 μ. Ι. Σ. Σ.

— **Καρτὰλ** */Γεωγρ./.* Τουρκικὸν ὄνομα τῆς ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τῆς Προποντίδος *Χαρταλίμης* (βλ. λ.). Ν. Μ.

Καρταλᾶς, Δημήτριος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Πηλίου. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν προμάχων τῆς Ἀκροπόλεως, τῶν πεσόντων ἐπὶ τῶν ἐπάλξεών της κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ. Γ. Δ. Κ.

Καρτάλης. Ὄνομα μιᾶς τῶν παλαιοτέρων καὶ μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Βόλου, πρῶτοι γόνοι τῆς ὁποίας ἀναφαίνονται οἱ ἀδελφοὶ *Κωνσταντῖνος* καὶ *Ἀντώνιος*. Ἐκ τούτων ὁ Κωνσταντῖνος ἐφονεύθη μαχόμενος ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην ἐν Φαλήρῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827. Ὁ Ἀντώνιος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Θετταλομαγνησίας τῷ 1821 καὶ τῆς Θεσσαλίας τῷ 1854. Τέκνα τοῦ Ἀντωνίου ὑπῆρξαν οἱ *Γεώργιος, Κωνσταντῖνος, Ἰωάννης* καὶ *Ἀριστείδης*. Ἐκ τούτων ὁ *Ἀριστείδης* καὶ ὁ *Ἰωάννης*, συνεχίζοντες τὴν οἰκογενειακὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θέρμην, συμμετέσχον ἐνεργῶς τῆς κατὰ τὸ 1878 ἐπαναστάσεως τοῦ Πηλίου, τοῦ Ἰωάννου ἡγηθέντος προηγουμένως καὶ ἰδίου σώματος ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν δὲ τῆς Θεσσαλίας ἐκλεγέντος ἐκ τῶν πρώτων ἀντιπροσώπων τοῦ θεσσαλικοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινοβούλιον. Ὁ *Γεώργιος* διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ μετὰ ταύτην, δήμαρχος Παγασῶν. Ὁ *Ἀντώνιος* (1867 — 1923), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, πολιτευτής, βουλευτὴς καί, ἐπὶ κυβερνήσεως Γούναρη (1921), ὑπουργὸς τῆς Προνοίας καὶ εἶτα τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ ἀδελφὸς δὲ αὐτοῦ *Κωνσταντῖνος*, βουλευτὴς καὶ δήμαρχος Παγασῶν. Α. Γ. Κ.

Καρτάλι *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτηριάζουσα προβολὴ τῆς Χαλκιδικῆς, ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, κατὰ τὴν ΝΑ ἀκτὴν τῆς Σιθωνίας (πλάτ. 40° 01' Β., μηκ. 24°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos islands). Ἡ βορεία ἀκτὴ τῆς εἶναι νοτία ἀκτὴ τοῦ ἀγκυροβολίου Πόρτο *Συκιά*. Πρὸ αὐτῆς σκόπελοι *Σκέπς*. Σ. Ε. Λ.

Καρταλία */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἴβηρος καὶ τῶν πόλεων Ὀλέαστρον καὶ Χερσόνησος (ταν. Peninscola), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Γ, κεφ. 159, ἔκδ. Teubner). Ταυτίζεται πρὸς τὸν σύγχρονον *Βιναρὸς* (Vinaroz: πλάτ. 40° 28' Β, μηκ. 0°29' Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 1320: Cape San Antonio to cape Tortosa). Σ. Ε. Λ.

Καρτὰλ-λιμὰν */Παραλ. Γεωγρ./.* Πόλις μικρὰ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, ἀπέναντι τῆς Πριγκιπονήσου (πλάτ. 40°53' Β, μηκ. 29°11' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), μεταξὺ ἀκρωτηρίων Μάλτεπε (ἢ Ζουρλοκοπάνα) καὶ Πεντὶκ (Παντείχιον), κατοικουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Εὐρωπαίων ἐχόντων τὰς ἐξοχάς των εἰς τὴν 13 μίλλια ἀπέχουσαν Κωνσταντινούπολιν, μεθ' ἧς καθημερινῶς ἐπικοινωνεῖ δι' ἀτμοπλοίων καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Χαϊδὰρ Πασᾶ-Βαγδάτης. Κατὰ τὸν Σκαρλάτον Βυζάντιον («Κωνσταντινούπολις» τ. Β' σελ. 286) ὠνομάζετο καὶ *Χαρταλίμη*. Σ. Ε. Λ.

κάρταλλον (τὸ) (cartallum) *[Ζωολ.].* Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κάρταλλον τὸ μεσογειακὸν* (cartallum mediterraneam), ζῶν εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας.

Καρτᾶνος, Ἰωαννίκιος. Κληρικὸς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν Κερκύρᾳ γεννηθείς, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ἐγένετο ἱεροδιάκονος καὶ κατόπιν πρωτοσύγκελλος. Μεταβὰς εἰς Βενετίαν ὀλίγον πρὸ τοῦ 1535 συνήντησεν ἐκεῖ τὸν Κρῆτα μητροπολίτην Μονεμβασίας Ἀρσένιον Ἀποστόλην, ὅστις διορισθεὶς ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας ἱεροκήρυξ τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶχεν ἀναστατώσει τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Βενετίας διὰ τῶν προπαγανδικῶν κηρυγμάτων του ὑπὲρ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ δόγμα τῆς ὁποίας εἶχε προσχωρήσει. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Καρτᾶνος, συμμεριζόμενος τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ὀρθοδόξων, ἐπανειλημμένως ἐξεφράσθη κατὰ τοῦ Ἀρσενίου καὶ «ἀποστάτην» ἀπεκάλεσεν αὐτόν, ὁ Ἀρσένιος κατήγγειλε τὸν Ἰωαννίκιον εἰς τὰς ἀρχάς, ὅστις οὕτω συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη. Ἐν τῇ φυλακῇ δὲ εὑρισκόμενος συνέγραψε καὶ κατόπιν ἀποφυλακισθεὶς ἐξέδωκε τὸ περιβόητον «Ἄνθος», τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς ἔριδας καὶ καταδιώξεις τοῦ συγγραφέως του. Θέλων δηλαδὴ ὁ Καρτᾶνος «νὰ καταλάβουν πάντες οἱ χειροτέχναι καὶ ἀμαθεῖς τὴν θείαν Γραφὴν τί λέγει», ὡς ὁ ἴδιος γράφει, συνέταξεν ἐπὶ τῇ βάσει ἱερᾶς τινος ἱστορίας τοῦ Ἰταλοῦ Φιορέττη εἶδός τι θρησκευτικῆς ἐγκυκλοπαιδείας διῃρημένης εἰς τέσσαρα μέρη: δογματικόν, ἱστορικόν, ἠθικὸν καὶ τελετουργικόν. Ἐπέγραψε δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο «Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη, ἤτοι τὸ ἄνθος καὶ ἀναγκαῖον αὐτῆς, ἔστι δὲ πάνυ ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον πρὸς πᾶσα χριστιανὸν» (ἐν Βενετίᾳ 1536). Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἡ ἀκατάστατος καὶ πλήρης σολοικισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν καὶ ἀνορθογραφιῶν γλῶσσα του εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ εἶναι, ἰδίως ἐν τῷ δογματικῷ τμήματι τοῦ ἔργου, ἀκατάληπτος, ἔπειτα δὲ ἡ ἐξ ἁπλότητος καὶ ἀμαθείας τοῦ συγγραφέως παρεμβολὴ ἐν τῷ συγγράμματι δοξασιῶν ἀσυμβιβάστων πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἔδωκαν λαβὴν εἰς πικρὰς κατηγορίας κατὰ τοῦ συγγραφέως. Ἐν τῇ περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου λ.χ. θεωρίᾳ φωρᾶται πανθεϊστής, ἀφοῦ δὲν παραδέχεται δημιουργίαν, ἀλλὰ γέννησιν καὶ ἐκπόρευσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τούτου δ' ἕνεκα τὰ δημιουργήματα, ὄντα ὅμοια τῷ Θεῷ καὶ ἔμψυχα, συγκρατοῦνται, λέγει, διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀναλόγως δὲ τῆς ἐπικρατήσεως τούτων ἄλλα μὲν τῶν δημιουργημάτων εἶναι μέλανα, ἄλλα δὲ λευκά, ἄλλα μείζονα καὶ ἄλλα ἐλάσσονα, ἄλλα θυμώδη καὶ ἄλλα πρᾶα. Περὶ τῶν ἀγγέλων διδάσκει, ὅτι ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἄβυσσον, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ προσκυνήσωσι τὸν Ἀδάμ, ὅστις, λέγει, κατά τινας μὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανοῖς, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἐκεῖθεν μετετέθη εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου εἶναι ὁ Παράδεισος. Περὶ τοῦ Θεοῦ διδάσκων παραδέχεται μὲν ὅτι εἶναι τριαδικός, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα Πατήρ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα εἶναι ὅμοια καὶ ἀχώριστα καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ τρία ἐνεσαρκώθησαν καὶ ἐσταυρώθησαν. Ὁ δὲ Χριστός, ὄχι μόνον τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναφερόμενα θαύματα ἐτέλεσεν, ἀλλὰ καὶ παῖς ὢν ἐπάνω τῶν ἀκτίνων ἐποχεῖτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἱματίου ὕδωρ προσέφερε τῇ μητρὶ καὶ στρουθία ἔμψυχα ἐκ πηλοῦ ἐποίησε κτλ. Τὸν Χριστὸν δέ, τὸν ὁποῖον προσεκύνησαν οἱ μάγοι, ὁ μὲν ἐθεάσατο ὡς νήπιον ἐνιαύσιον, ὁ δὲ ὡς τριακονταετῆ ἄνδρα καὶ ὁ τρίτος ὡς γέροντα λευκότριχα. Τοιαῦτα λοιπὸν ἀνόητα καὶ ἀπᾴδοντα τοῦ δόγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας διδάγματα κηρύττων διὰ τοῦ «Ἄνθους» του ὁ Καρτᾶνος ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς ἄλλους, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Ζακύνθιον λόγιον Παχώμιον Ρουσᾶνον νὰ ἐπέλθῃ δριμύτατος κατ' αὐτοῦ. Βλέπων δηλαδὴ ὁ Ρουσᾶνος, ὅτι τὸ «Ἄνθος» εἶχεν εὐρυτάτην κυκλοφορίαν ἐν Ἑλλάδι, διότι ἦτο γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν, καὶ «πολλοὶ κατεῖχον αὐτὸ ὡς Εὐαγγέλιον ἢ καί τι περισσότερον, οὐ μόνον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ δῆπου τοῦ βήματος καὶ οὐ μόνον τῶν κοσμικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναχῶν», ἔγραψε μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μητροπολίτην Ναυπάκτου Ἀθανάσιον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐλέγχων τὰς κακοδοξίας τοῦ «Ἄνθους», παρεκάλει τὸν Ἀθανάσιον νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου τούτου εἰς τὸ ποίμνιόν του, «ὅπως μὴ τις ἁλώσιμος ταῖς τούτου παγίσι γένοιτο». Διότι ὁ Καρτᾶνος, ἐπαρθεὶς ἐκ τῆς μεγάλης κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου του, φαίνεται ὅτι μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως καταλάβῃ ἀνώτερον ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα· τούτου δὲ μὴ τυχὼν ἀπῆλθεν εἰς Ναύπακτον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ ἔργον του περιεῖχε πολλὰ τὰ ἐπιλήψιμα, διότι τῷ 1567, προβὰς εἰς ἀνατύπωσιν τοῦ βιβλίου του, ἔγραψεν ἐν τῷ προμετωπίδι αὐτοῦ ὅτι «ἐδιορθώθησαν δὲ καὶ ἐξεβησάν τινα πράγματα ἐσφαλμένα, ἅπερ εἶχε πρότερον, μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας». Τινὲς δὲ τῶν ἐν τῷ «Ἄνθει» λόγων, καθαροὶ οὗτοι ἀπὸ κακοδοξιῶν, παρελήφθησαν κατόπιν καὶ ἐν τῷ «Θησαυρῷ» τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁ Καρτᾶνος ἔγραψε καὶ «Ἔκθεσιν τοῦ θείου καθήκοντος» καὶ «Ἰατροσόφιον συνταχθὲν καὶ ἐκλεχθὲν ἀπὸ τῶν τριῶν ἰατρῶν Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ καὶ Μελετίου». Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Καρτάνου, Καλή. Κερκυραία κόρη αἰχμαλωτισθεῖσα μετὰ 20.000 ἄλλων συμπατριωτῶν της, τῷ 1537, ὑπὸ τοῦ Χαϊρεντὶν Βαρβαρόσσα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἐπολιόρκησε τὴν Κέρκυραν. Ἡ Καλὴ Καρτάνου, ἀπαχθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγένετο, κατὰ τοὺς Κερκυραίους ἱστορικούς, σύζυγος τοῦ σουλτάνου Σελὴμ Β', ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τὸν Μουρὰτ Γ'.

καρταρόλι (τό). Μέτρον χωρητικότητος ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας, ἔτι καὶ νῦν ἰσχῦον. Εἶναι τὸ $^1/_4$ τοῦ βατσελίου ἢ κοιλοῦ καὶ ἰσοδυναμεῖ ἐπὶ σίτου πρὸς 15 λίτρας, ἐπὶ ἐλαίων πρὸς 17—18 λίτρας καὶ ἐπὶ ὑγρῶν (ἐλαίου, οἴνου) πρὸς 4 καρτοῦτσα.

Καρτάσο (Cartaxo) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῷ νομῷ Σανταρέμ, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τοῦ Τάγου ποταμοῦ. Ἔχει 6 650 κατ. ἀσχολουμένους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀμπελουργίαν. Ἅπαξ τοῦ ἔτους τελεῖται ἐν αὐτῇ ἐμποροπανήγυρις διαρκοῦσα ὁλόκληρον ἑβδομάδα.

Digitized by Google

Καρταχένα (Cartagena) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρθαγένη.*

καρτεζίνι (τό). Μέτρον χωρητικότητος ὑγρῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας, ἔτι καὶ νῦν ἰσχῦον. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς 36 δράμια.

καρτὲλ (τὸ) (γαλλ. καὶ ἀγγλ. *cartel* ἐκ τοῦ λατιν. *charta* καὶ τοῦ ἑλλ. *χάρτης*). Λέξις διεθνὴς ἐν χρήσει ἐν τῇ ὁρολογίᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ σημαίνουσα κυρίως μὲν ἔγγραφον συμβάσεως, συμφωνητικόν, εἰδικώτερον δὲ ἐν τῇ βιομηχανικῇ παραγωγῇ σύνδεσμον ἐπιχειρηματιῶν τοῦ αὐτοῦ κλάδου, οἱ ὁποῖοι παραιτούμενοι τοῦ μεταξὺ των ἀνταγωνισμοῦ, ἀλλὰ διατηροῦντες τὴν οἰκονομικὴν των ἀνεξαρτησίαν, ἐπιδιώκουν τὴν δημιουργίαν μονοπωλίου ὡρισμένων ἐμπορευμάτων πρὸς σκοπὸν ἐξασκήσεως κυριάρχου ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Ἡ σημασία τῶν καρτὲλ διὰ τοὺς παραγωγοὺς ἔγκειται κυρίως εἰς τοῦτο, ὅτι καθίσταται δυνατὴ ἡ διατήρησις τῶν τιμῶν εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα παρ᾽ ὅ,τι θὰ ἦτο δυνατὸν ἐν περιπτώσει ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἢ ἡ ὕψωσις αὐτῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ αὔξησις τῶν κερδῶν. Πρὸς σκοπὸν τῆς διατηρήσεως ὑψηλῶν τιμῶν προβαίνουν τὰ μέλη τῶν καρτὲλ εἰς συνεννοήσεις περὶ τοῦ ποσοῦ, τῆς τοπικῆς κατανομῆς ἢ τῆς διατιμήσεως τῶν προϊόντων, ἀπαγορευομένης ἐπὶ ὡρισμένῃ περιουσιακῇ ζημίᾳ τῆς παραβάσεως τῶν συμφωνιῶν τούτων. Τὰ πρῶτα καρτὲλ ἱδρύθησαν ἐν Γερμανίᾳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1871—1879, πρὸς ἀντιμετώπισιν μιᾶς καταστάσεως διαρκῶς αὔξοντος ἀνταγωνισμοῦ ἄνευ συντρεχούσης εὐρύνσεως τῶν ἀγορῶν τῆς καταναλώσεως καὶ πτώσεως τῶν τιμῶν, μὲ ἀποτέλεσμα ὅτι τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων ἠλαττοῦντο καὶ ὁ κίνδυνος τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν καὶ συνεπῶς τῆς μειώσεως ἢ ἀπωλείας τοῦ κεφαλαίου καθίστατο διαρκῶς ἀπειλητικώτερος. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐκορυφώθη εἰς τὴν διεθνῆ κρίσιν τοῦ 1873. Ἔκτοτε ὁ ἀριθμὸς τῶν καρτὲλ αὐξάνει συνεχῶς ἐν Γερμανίᾳ, βοηθούσης καὶ τῆς ἀνοχῆς τῆς νομοθεσίας καὶ νομολογίας· σήμερον ἀνέρχονται εἰς πολλὰς χιλιάδας ἐπὶ 1000 εἰδῶν προϊόντων. Ἐκτὸς τῆς Γερμανίας διεδόθησαν τὰ καρτὲλ μόνον ἐν Βελγίῳ καὶ Αὐστρίᾳ.

Νέαν ὤθησιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν καρτὲλ ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἔδωσαν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ προϊοῦσα τάσις πρὸς ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ θεσμοῦ τῶν καρτὲλ ἐν τῇ διοργανώσει τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς ἐλλόγου διαρρυθμίσεως τῆς βιομηχανίας (rationalisation). Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἐγένοντο τὰ καρτὲλ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ρυθμίσεως ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 2ας Νοεμβρίου 1923. Ἡ συγκεντρωτικὴ τάσις τῶν ἐπιχειρηματιῶν μὲ μονοπωλιακὰς προθέσεις ἔλαβεν ἄλλην κατεύθυνσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Συναφεῖς σκοποὺς πρὸς τὰ καρτὲλ ἐπιδιώκουν ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑνώσεις ὀνομαζόμεναι *τράστ* (trusts). Ἄσκησις μονοπωλιακῆς ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς γίνεται ἐνίοτε δυνατὴ διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (Fusion, merger) ἢ τῆς συμπήξεως *κοντσὲρν* (Konzern), τὸ ὁποῖον συνήθως λαμβάνει τὴν μορφὴν τῆς κοινοπραξίας ἐπιχειρήσεων (Interessengemeinschaft, pool). Μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας ἀσκοῦν τὰ διεθνῆ καρτέλ, τὰ μεταξὺ ὑπηκόων διαφόρων κρατῶν συναπτόμενα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Liefmann*, Kartelle und Trusts (7η ἔκδοσις 1928), ἔνθα καὶ τὸ κείμενον τοῦ γερμανικοῦ νόμου ἐν παραρτήματι.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἄρθρον Kartelle ἐν «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» τόμ. 5ος (1923) σελ. 611—629.— *Ch. Gide*, Cours d' Économie Politique (ἔκδ. 1909) σελ. 200 ἑπ.—*Π. Γ. Ζήση*, Αἱ σύγχρονοι οἰκονομ. ὀργανώσεις, ἐν «Ἀρχείῳ Οἰκον. καὶ Κοινων. Ἐπιστημῶν» τόμ. 5ος σελ. 282 ἑπ., ἰδίως 288 ἑπ. Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Καρτέλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν νησίδων Ὕδρας καὶ Σπετσοπούλας νησίδων (πλάτ. 37° 16′ 20″ Β, μῆκ. 23° 20′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhoko islands). Σ. Ε. Λ.

καρτέλλα (ἡ) (cartella). Μικρὰ πινακὶς ἐκ χαρτονίου μὲ ἐπιγραφὴν διαφημιστικοῦ ἢ ἄλλου περιεχομένου, ἀνηρτημένη διὰ θώμιγγος εἰς τὸν τοῖχον ἢ ὄπισθεν ὑαλοφραγμάτων καφενείων ἢ ἄλλων κέντρων. || Εἰς τὸ παιγνίδι τῆς *τόμπολλας* (βλ. λ.) ἡ πινακὶς ἡ διδομένη εἰς ἕκαστον παίκτην, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι τυπωμένοι διάφοροι ἀριθμοί, πρὸς συμπλήρωσιν. || Εἰς τὰς τραπέζας καὶ τὰ λογιστήρια καρτέλλα ὀνομάζεται φύλλον χάρτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγγράφεται ὁ τρέχων ἀτομικὸς λογαριασμὸς ἑκάστου πελάτου. Χ. Δ.

Καρτελλιὲ (Cartellier), ***Πέτρος.*** Γάλλος γλύπτης (1757—1831). Ἐμαθήτευσε πλησίον τοῦ Καρόλου-Ἀντωνίου Μπριντὰν τοῦ πατρός, συνεδέθη δὲ ἀπὸ τοῦ 1796 φιλικῶς μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Παρισινοῦ Λουξεμβούργου Σαλγκρέν, ὅστις, ἐκτιμήσας τὸ τάλαντόν του, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δύο μεγάλων μορφῶν, αἵτινες διακοσμοῦν τὴν μεσημβρινὴν πρόσοψιν τοῦ ἀνακτόρου τούτου: τῆς Ἐγρηγόρσεως καὶ τοῦ Πολέμου. Τῷ 1801 ἐξέθηκεν ὁ Καρτελλιὲ τὴν «Αἰδῶ», ἥτις ἐτέθη κατ᾽ ἀρχὰς ἐν Μαλμαιζόν, μετηνέχθη δὲ βραδύτερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τῷ 1805 ἐξειργάσθη τὸν «Ἀριστείδην», ὅστις ἐτέθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Γαλλικῆς γερουσίας, τῷ δὲ 1810 τὸ ἄγαλμα τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου, βασιλέως τῆς Ὁλλανδίας, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ κολοσσικὸν κοιλανάγλυφον τῆς κεντρικῆς πύλης τοῦ Λούβρου («Ἡ δόξα»). Ἄλλα ἔργα τοῦ Καρτελλιὲ εἶναι: «Ὁ Ναπολέων νομοθέτης», «Ἡ παράδοσις τῆς Οὔλμ», τὸ ἀνάγλυφον τοῦ ἐφίππου Λουδοβίκου ΙΔ´ ἐν τῇ πύλῃ τοῦ μεγάρου τῶν Ἀπομάχων, τὸ ἄγαλμα τοῦ στρατηγοῦ Πισεγκρύ, τὸ μαυσωλεῖον τῆς Ἰωσηφίνης, τὸ ἄγαλμα τοῦ στρατηγοῦ Βαλιμπέρ, τοῦ Βερνιώ, τοῦ Βιβὰν-Ντενὸν καὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ δουκὸς τοῦ Μπερρύ. Τῷ 1811 ὠνομάσθη ὁ Καρτελλιὲ μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, τῷ δὲ 1816 καθηγητὴς ἐν τῇ Παρισινῇ Σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

καρτέλλο (ἰταλ. cartello). Ἰταλικὴ λέξις, γενικῶς παραδεδεγμένη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ἐν τῇ θεατρικῇ ἰδίως φρασιολογίᾳ, διὰ νὰ σημάνῃ τὸν κατ᾽ ἐξοχὴν καλλιτέχνην, ἀοιδόν, ἠθοποιὸν ἢ καὶ συγγραφέα. Παρ᾽ ἡμῖν λέγεται: «Αὐτὸς εἶναι ἀρτίστας ντὲ καρτέλλο». Ἐν Γαλλίᾳ: «C' est un artiste di cartello», ἢ καὶ «de primo cartello», ὅτε σημαίνει, τρόπον τινά, τὸν ὑπερκαλλιτέχνην. Ν. Ι. Λ.

Καρτενιὲ (Quarteniers). Ἐκαλεῖτο οὕτω πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1789 τὸ συσταθὲν ἐν Παρισίοις σῶμα ἀξιωματικῶν, ἐντεταλμένων νὰ διοικοῦν τοὺς ἀστοὺς τῆς συνοικίας των. Οἱ Καρτενιέ, οἵτινες ἐξετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, καθήκοντα ἀστυνομικά, ἦσαν 16 καὶ ἐψήφιζον εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν προϊσταμένων τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβούλων. Μ. Ν. Δ.

Κάρτεννα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ, μεταξὺ Καρήπουλας καὶ Ἀρσεναρίας Κολωνίας (*Πτολ.* Δ, β, 4, ἐκδ. Nobbe), στρατιωτικὴ ἀποικία, ἐπὶ Αὐγούστου ἐπάκτιος (*Plin.* V, 20. *Pomp. Mel.* I, 31). Εἶναι ἡ σύγχρονος Ἀλγερινὴ πόλις *Τενὲς* (Tenez: πλάτ. 36°31′ Β, μῆκ. 1°19′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1909: cape Ivi to Algiers). Σ. Ε. Λ.

Καρτέννας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς Μαυριτανίας τῆς Καισαρησίας (*Πτολεμ.* Δ,Β,4), ἐκβάλλων ἐγγύτατα τῆς πόλεως καὶ λιμένος *Κάρτεννα* (βλ. λ.). Εἶναι τὸ σύγχρονον ποτάμιον *Οὐὲντ Μούργα.* Σ.Ε.Λ.

Καρτενὺ (Cartheny), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1580. Ἐχρημάτισε μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Carmes καὶ δεινὸς περὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ὢν ἔγραψε πολλὰ ἐξηγητικὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἔργα, ὧν ἀξιολογώτατα τὰ ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1558 ἐκδοθέντα ὑπομνήματα εἴς τινας ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου («In epistolas aliquot D. Pauli commentaria»). Ε. Γ. Π.

Κάρτερ (Carter), ***Ριχάρδος.*** Ἄγγλος ἀντιναύαρχος. Ἀπὸ τοῦ 1674 μέχρι τοῦ 1681 ἐπολέμησε κατὰ τῶν πειρατῶν τῆς Μεσογείου, ἔλαβε δὲ μέρος διακριθεὶς εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Beachy-Head (30 Ἰουν. 1690). Προαχθεὶς εἰς ἀντιναύαρχον μετέσχε τῆς ἐν Μπαρφλὲρ ναυμαχίας (19 Μαΐου 1692), καθ᾽ ἣν καὶ ἐφονεύθη. Γ. Ν. Ν.

κάρτερ *[Μηχανολ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ μηχανολογίᾳ χῶρος κλειστός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινοῦνται τεμάχια μηχανῆς τινος. Εἰς τὰς ἐμβολοφόρους μηχανάς, *κάρτερ* κυρίως ὀνομάζεται ὁ χῶρος τῶν στροφάλων καὶ τοῦ στροφαλοφόρου ἄξονος. Ὁ χῶρος οὗτος χρησιμεύει πρὸς συλλογὴν τῶν λιπαντικῶν ἐλαίων, τὰ ὁποῖα ἐκσφενδονίζονται κατὰ τὴν κίνησιν τῶν στροφάλων καὶ πρὸς προφύλαξιν τοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ δυστυχημάτων. Χ. Κ. Σ.

Καρτερὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Βιστόνων Διομήδους ἐν Θράκῃ, παρὰ τὰ Ἄβδηρα, ἀλλ᾽ ἄγνωστον ποῦ κειμένη. Α. Θ. Σ.

Καρτεράδος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 465. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βουνίτσα* καὶ *Φοινικιά*, ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 741. Χ. Δ.

Κάρτερετ (Carteret), ***Φίλιππος.*** Διάσημος Ἄγγλος θαλασσοπόρος τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1766—1769 ἐξετέλεσεν ἀξιοσημείωτον ἐξερευνητικὸν πλοῦν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ὡς κυβερνήτης τῆς κορβέτας «Swallow», ἀποτελούσης μονάδα τῆς ὑπὸ τὸν Samuel Wallis ἐκ 3 πλοίων ἀποτελουμένης μοίρας. Ἡ μοῖρα αὕτη ἀποπλεύσασα ἐκ Πλυμούθης τῇ 22 Αὐγούστου 1766 πρὸς ἐξερευνητικὸν πλοῦν, ἔφθασε τὴν 17 Δεκεμβρίου εἰς τὸν Μαγελάνειον πορθμόν. Ὁ Κάρτερετ, ἀποχωρισθεὶς λόγῳ σφοδρᾶς τρικυμίας τῶν συμπλοϊτῶν του, κατώρθωσεν, ἀνυπερβλήτους ὑπερνικῶν δυσχερείας, νὰ συνεχίσῃ τὸν πλοῦν καὶ καταπλεύσῃ εἰς τὰς νήσους Juan-Fernandez, ἔνθα ἀνεφοδιασθεὶς ἀπέπλευσε μετ᾽ ὀλίγον· ἀνακαλύψας τὴν νησῖδα Pictairn, ἔφθασε μέχρι τῶν νήσων Σάντα Κρούζ. Ταύτας ἀγνοῶν ὁ Κάρτερετ ἀπεκάλεσε «νήσους τῆς βασιλίσσης Καρλόττας». Ἐκεῖθεν συνεχίζων τὸν πλοῦν του ἀνεκάλυψε τὸν πορθμὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸν χωρίζοντα τὴν Νέαν Βρετανίαν τῆς Νέας Ἰσλανδίας, καὶ προσήγγισεν εἰς τὰς νήσους τοῦ Ναυαρχείου. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1769 ἐπανέπλευσεν εἰς Εὐρώπην. Γ. Ν. Ν.

— **Κάρτερετ** ***νῆσοι*** *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίδων τῆς Μελανησίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Σολομῶντος καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὴν Ἄγγλου θαλασσοπόρου *Κάρτερετ* (βλ. ἀνωτ.). Κυριωτέρα νησὶς εἶναι ἡ Μαλάιτα. Δ. Σ. Δ.

καρτέρι (τό)· ἐνέδρα, παραμόνευμα, ἄλλως *γωσιά*: «κάμνω καρτέρι» ἐνεδρεύω, «τὸν ἔπιασαν—, τὸν ἐκτύπησαν ᾽ς τὸ καρτέρι» || «κυνήγι ᾽ς τὸ καρτέρι» εἶδος θήρας (βλ. *ἐνέδρα*), καθ᾽ ἣν παραμονεύων τις ἀφανὴς ἐπιτηρεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θηράματος (ἀπὸ τοῦ *καρτερῶ* ἀναδρομ.).

Καρτέρια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον τῷ μικρασιατικῷ ἀκρωτηρίῳ Ἀσλὰν Μπουρνοῦ (ἀρχ. *Ὕδρα*), ΒΑ κεράτι καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης (πλάτ. 38°44′10″ Β, μῆκ. 26°44′30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and Gulf of Smyrna). Ἀπέχει τοῦ λιμένος Νέας Φωκαίας (Φώκια Νόβα), 6 ½ μίλ. παράπλου πρὸς Δ. Σ. Ε. Λ.

καρτερία (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ καρτερεῖν, ὑπομονή, ἀντοχή, ἀνδρεία, σταθερότης: «ὑποφέρει μετὰ καρτερίας».

— *[Ἠθ.]* Ἡ *καρτερία* (persévérence, Beharrlichkeit) εἶναι ἀρετή, ἀποτελοῦσα μίαν ἐκ τῶν μορφῶν τῆς ἀνδρείας, ὑποτελὴς δὲ εἰς ταύτην. Μᾶλλον συγκεκριμένως ἡ καρτερία ὁρίζεται ὡς ἡ βουλητικὴ ἐκείνη δύναμις, δι᾽ ἧς ἀναλαμβάνει τις δι᾽ ἑαυτὸν καὶ ὑφίσταται μετ᾽ ἐπιμονῆς παντοειδεῖς κόπους, ὅσοι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ σκοπῶν. Ὡς ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία εἶναι ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν ἀρετὴ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, οὕτως ἡ καρτερία εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν χρόνων, καθ᾽ οὓς ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται συστηματικῶς οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τῆς καρτερίας ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος τοῦ ἀπολιτίστου. Ὁ ἐν πρωτογενεῖ καταστάσει διατελῶν ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ καταβάλῃ ἐν δοθείσῃ περιπτώσει σπουδαίαν, ἐξαιρετικὴν πολλάκις, προσπάθειαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑπερνικᾷ τὰ συνεχῶς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρεμβαλλόμενα αὐτῷ μικρὰ προσκόμματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται κυρίως κατὰ τὴν ἐργασίαν, δὲν εἶναι ἱκανὸς πρὸς ἐργασίαν, δὲν ἔχει δηλαδὴ καρτερίαν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς καρτερίας ἔγκειται καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ συλλαμβάνειν καὶ ἐπιδιώκειν σκοποὺς μακρὰν πολλάκις κειμένους. Τῆς ἱκανότητος ταύτης στερεῖται ὁ πρωτογενὴς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος παρορμᾶται συνήθως εἰς δρᾶσιν ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε στιγμιαίων ἀναγκῶν καὶ ὁρμῶν, μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὁποίων περιπίπτει εἰς ἀδράνειαν κατὰ τὸν φυσικὸν τῆς ἀδρανείας νόμον. Χ. ΣΚΑΛΙΣΙΑΝΟΣ

«Καρτερία».—1) Πολιτικὴ καὶ εἰδησεογραφικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1842 ἐν Πάτραις εἰς σχῆμα 2ον. Ἀπὸ τοῦ 1844 ἐσυνέχισε τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς εἰς Ἀθήνας, διέκοψε δὲ αὐτὴν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1848.—2) Ἐφημερὶς ἐν Σύρῳ ἱδρυθεῖσα τῷ 1871.—3) Ἡμερησία πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1877 εἰς σχῆμα 2ον.—4) Ἡμερησία πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1883.—5) Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1890 εἰς σχῆμα 4ον.—6) Ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα τῷ 1915 ὑπὸ Π. Π. Σαββοπούλου.

«Καρτερία» *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ὄνομα τοῦ πρώτου ἀτμοκινήτου ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ τὸ πρῶτον (1826) ἐξ ὧν μνημονεύει ἡ ναυτικὴ ἱστορία ὡς μετασχὸν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ «Καρτερία» καὶ πέντε ἄλλα ὁμοίου τύπου πλοῖα παρηγγέλθησαν εἰς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ναυπηγεῖα Deptford ἀντὶ 150 χιλιάδων λιρῶν στερλινῶν. Ἡ ναυπήγησίς των διεξήχθη βραδύτατα, καὶ τοῦτο ἀπεδόθη τότε ὑπό τινων εἰς σκανδαλώδη ἐπέμβασιν τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως παρὰ τοῖς ἀγγλικοῖς ναυπηγείοις. Ὁπωσδήποτε μόνον τὰ «Καρτερία», «Καλαβρία» καὶ «Ἐπιχείρησις» ἐκ τῶν παραγγελθέντων σκαφῶν κατέπλευσαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα. Τῆς «Καρτερίας» ἡ ναυπήγησις ἐπεσπεύσθη ταχύτερον τῆς τῶν δύο ἄλλων, κατόπιν τῶν ὑπερανθρώπων προσπαθειῶν τοῦ Ἄγγλου φιλέλληνος πλοιάρχου Φρ. Ἄστιγγος. Ἡ «Καρτερία» ἦτο τροχήλατος, φέρουσα τέσσαρας ἱστοὺς πλὴν τοῦ προβόλου, ἐφ᾽ ὧν ἀνεδένοντο ἡμιόλια ἱστία, ἡ δὲ ὑπὸ τῆς μηχανῆς της προσδιδομένη αὐτῇ ταχύτης της ἐν γαλήνῃ δὲν ὑπερέβαινε τὰ 6 μίλλια καθ᾽ ὥραν. Εἶχε πολλὰς ναυτικὰς ἀρετάς, ἀλλ᾽ ἡ ἱστιοφορία της ἦτο ἀνεπαρκής, ἡ δὲ διὰ τοῦ ἀτμοῦ ταχύτης της μὲ ἐναντίον ἄνεμον καὶ θαλασσοταραχὴν κατέπιπτε κάτω καὶ τῶν 3 καθ᾽ ὥραν μι-

Digitized by Google

λίων. Εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πυροβόλων, ὡς ἐκ τῆς εἰς τὰς πλευρὰς τοποθετήσεως τῶν τροχῶν, ἡ «Καρτερία» ἔφερε βαρύτατον καὶ καινοφανῆ διὰ τὴν ἐποχὴν ὁπλισμόν. Συνέκειτο οὗτος ἐξ 8 πυροβόλων βαλλόντων βλήματα τῶν 68 λιτρῶν συστήματος Παιξάνς (H. J. Paixhans) ἢ συνήθη πεπυρακτωμένα. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ κατεπλάγησαν οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ ὁπλισμοῦ τῆς «Καρτερίας», ὥστε ὁ Ρεσὴτ-πασᾶς-Κιουταχῆς, ἵνα δείξῃ εἰς τὸν σουλτᾶνον ἐναντίον ὁποίων ἰσχυρῶν ἀντιπάλων ἐμάχετο, τῷ ἀπέστειλε μετὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βούρβαχη καὶ ἓν βλῆμα περισυλλεγὲν ἐν Πειραιεῖ μετὰ τὴν πλησίον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος μάχην, καθ' ἣν ἔβαλλεν ἡ «Καρτερία». Ὑπο τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἄστιγγος ἡ «Καρτερία» κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας εἰς Ναύπλιον τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1826, ἐμπλήσασα ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Βαρθόλδης συνέλεξε τοὺς θρύλους, οὓς ὁ κατάπλους τῆς «Καρτερίας» ἐξῆψεν εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ, ὧν ὁ μικρότερος ἦτο ὅτι ἡ «Καρτερία» ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ διὰ τῶν τροχῶν της ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἴτς-Καλὲ και τοῦ Παλαμηδίου. Τὸ πρῶτον ἐπιτελεῖον τῆς «Καρτερίας» ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Ἄστιγγος ὡς κυβερνήτου, τοῦ Ἰωσὴφ Φαλάγκα ὡς ὑπάρχου (παραλαβόντος καὶ τὴν κυβέρνησίν της μετὰ τὸν πρὸ τοῦ Αἰτωλικοῦ τραυματισμὸν τοῦ Ἄστιγγος), τοῦ Ἄγγλου Χαίην ὡς ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ ἀνδρείου Ψαριανοῦ Μικὲ Δούκα, τοῦ Ἰωάννου Σωτηριάδου, τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλέλληνος ἰατροῦ Σαμουὴλ Κάου καὶ τοῦ Κριτοβουλίδου ὡς φροντιστοῦ. Ἡ «Καρτερία» ἀπὸ τοῦ κατάπλου της μετέσχεν εἰς ὅλας τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις (Πειραιῶς, Ὠρωποῦ, Βόλου, Τρίκκερι, Ρίου καὶ Ἀντιρρίου, Βασιλαδίου, Αἰτωλικοῦ, Ἀταλάντης, Πρεβέζης—Κορινθιακοῦ καὶ ἰδίως εἰς Σκάλαν Σαλώνων, ἔνθα 9 ἐκ τῶν 11 τουρκικῶν σκαφῶν ἀνετίναξε καὶ ἐνέπρησε καὶ πλεῖστα μεταγωγικὰ μετὰ πλουσιωτάτου φορτίου κατέλαβε), ἐπενεγκοῦσα διὰ τοῦ καινοφανοῦς πυροβολικοῦ της πλείστας καταστροφὰς τοῖς Τούρκοις καὶ μεγάλως βοηθήσασα εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεις. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς βασιλείας ἐν Ἑλλάδι ἡ «Καρτερία» ἦτο τελείως ἄχρηστος πρὸς πλοῦν καὶ παρέμεινε σηπομένη ἐν τῷ ἐν Πόρῳ ναυστάθμῳ. Γ. Ν. Ν.

—**«Καρτερία»** [*Ναυτ. Ἱστορ.*]. Τὸ πρῶτον ἐπιτηδες ναυπηγηθὲν ἐν Νιουκάστελ-ὄν-Τάϊν (1861) ἑλληνικὸν ἀκτοπλοϊκὸν ἀτμόπλοιον. Ἀνῆκον εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν ἀτμοπλοΐαν» τῆς Ἑρμουπόλεως (τὴν «Συριανήν»), διαλυθείσης ταύτης περιῆλθε (1894) εἰς τὴν ἑταιρείαν Τζὼν Μὰκ-Δούαλ καὶ Βάρβουρ, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Θέτις» μέχρι τοῦ 1901, ὁπότε ἐπωλήθη εἰς Δωδεκανησίους ἐπιχειρηματίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς μικρασιατικῆς ἀκτοπλοΐας. Σ. Ε. Λ.

Καρτέριζα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 123. Πρότερον ὠνομάζετο *Σμοκοβίνα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Συκοχώρι*. Χ. Δ.

καρτερικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων καρτερίαν, ὑπομονητικός, ὁ μὴ καμπτόμενος ὑπὸ τῶν ἀτυχημάτων, ἀντίθ. *μαλθακός*: «ἐδείχθησαν καρτερικοὶ εἰς τὰς συμφοράς».—Ἐπίρρ. ***καρτερικῶς***.

καρτερικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καρτερικοῦ, γενναιότης, ἀνδρεία, σταθερότης, ἀκαμψία, καρτερία: «ὑπέστη τὰς κακουχίας μετὰ παραδειγματικῆς καρτερικότητος».

Καρτέριος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῷ 298 εὑρὼν μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ *Εὐψυχίου* καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 5 Νοεμβρίου. —2) Ὁ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος, ὅστις ἐμαρτύρησε τῷ 304· ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τὴν 8 Ἰανουαρίου. Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύεται προσέτι καὶ ὁ ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας στρατιώτης, ὅστις μετὰ ἐννέα ἄλλων στρατιωτῶν ἐπὶ Λικινίου ὑπέστη τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον τῷ 315 (ἢ 319) καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 2 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Καρτέριος** ὁ ***ἀσκητής***. Προϊστάμενος μετὰ τοῦ *Διοδώρου* ἀσκητηρίου ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἀπὸ τοῦ 360, ἐν τῷ ὁποίῳ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἐμαθήτευσαν ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας. Ε. Γ. Π.

Καρτερόλι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 768. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μοσχοχώρι*. Χ. Δ.

Καρτερομάχος (Fortiguerra), ***Σκιπίων***. Ἰταλὸς ἑλληνιστής (1466—1515), ὀνομαζόμενος πρότερον *Scipio Fortiguerra*. Γνωρισθεὶς μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν εἰς Ἰταλίαν καταφυγόντων ὀλίγον πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ μετ' αὐτὴν Ἑλλήνων καὶ διδαχθεὶς ὑπ' αὐτῶν τὴν Ἑλληνικήν, ἐξηλλήνισε τὸ ὄνομά του καὶ ἔκτοτε ὠνομάζετο *Καρτερομάχος*. Τῷ 1500 μετὰ τοῦ Ἄλδου Μανουτίου καὶ τοῦ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου ἵδρυσε τὴν «Νέαν Ἀκαδημίαν» (Aldina). Ὁ Legrand ἐδημοσίευσε τρία ἐπιγράμματα αὐτοῦ ἐν ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, τὸ ἓν εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Κ. Λασκάρεως, τὸ ἕτερον εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ Βαρίνου καὶ τὸ τρίτον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Μουσούρου ἔκδοσιν ἐννέα κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

[*Legrand*, «Bibliographie Hellénique» Paris 1885, Α' 49, 85, 176.] Ε. Γ. Π.

Καρτερὸν [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 273. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρατζᾶ-Κιοϊ*. Ἡ κοινότης περιλαμβανει και τὰ χωρία *Νέα Δορκὰς* καὶ *Στεφάνια*. Χ. Δ.

καρτερός, *—ά, —όν*, καὶ ***κρατερός***· ἰσχυρός, γενναῖος, ἄλκιμος, ἄλλως *κραταιός*· || ἐπὶ τόπου, ὀχυρός, ἀσφαλής.—Ἐπίρρ. ***καρτερῶς***.

καρτερὸς (ὁ) (Carterus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἁρπαλιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικροῦ μεγέθους, μὲ κεφαλὴν ὀγκώδη, ὀφθαλμοὺς προέχοντας, κεραίας μακρὰς καὶ λεπτάς, προθώρακα σχεδὸν τετραγωνικὸν καὶ διωγκωμένον κατὰ τὰ πλάγια, κοιλίαν ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ, καὶ πόδας μακροὺς καὶ πολυακανθωτούς. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς παραμεσογειακὰς χώρας καὶ ἰδίως ἐν Ἱσπανίᾳ. Δ. Ν. Π.

Καρτερός.

Καρτερὸς [*Γεωγρ.*]. Ποτάμιον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ πηγάζον ἐκ τῆς Ἴδης, παραρρέον εἴς τινα ἀπόστασιν πρὸς Α. τὴν Κνωσὸν και ἐκβάλλον εἰς τὸν κόλπον Ἡρακλείου. Εἶναι ὁ *Ἀμνισὸς* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Τὸ ὄνομα ἔμεινεν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ Καρτεροῦ, τοῦ ὁποίου ὁ στρατὸς κατεστράφη ἐνταῦθα τῷ 826 μ.Χ. ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

— **Καρτερὸς** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος *Σκαλάνι* τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 51. Ε. Γ.

καρτεροψυχία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ καρτεροψύχου, γενναιοψυχία, σταθερότης, εὐψυχία.

καρτερόψυχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων καρτερὰν ψυχήν, γενναιόψυχος, σταθερός, ἄκαμπτος, ἀνδρεῖος.

καρτερῶ (*—έω*)· εἶμαι καρτερός, ὑπομονητικός, σταθερός, ἐμμένω, ἀντέχω εἰς τὰς συμφοράς, ὑποφέρω· || δημοτ. ἀναμένω, περιμένω, προσδοκῶ: «ποιὸν καρτερεῖς;», «καρτερῶ νὰ περάσῃ ἡ βροχή», «τί καρτερεῖς ἀπὸ δαῦτον;», παροιμ. «κάλλιο πέντε καὶ 's τὸ χέρι, πάρα δέκα καὶ καρτέρει».

Καρτέσιος (λατ. Cartesius, γαλλ. Descartes, προφ. Ντεκάρτ), ***Ρενᾶτος***. Ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων συστηματικῶν φιλοσόφων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ὁ πατήρ του ἦτο σύμβουλος τῆς βουλῆς ἐν Ρένναις (Rennes) καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς μικροὺς ἀριστοκράτας τοῦ δικαστικοῦ καὶ νομικοῦ κόσμου. Ἕνεκα τούτου ἡ οἰκογένεια διέμενε κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους ἐν Ρένναις καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ ἐν La Haye τῆς Τουραίνης, ὅπου καὶ ἐγεννήθη ὁ Καρτέσιος τὴν 31ην Μαρτίου 1596, ὡς τρίτον τέκνον καὶ δευτερότοκος υἱός. Πολὺ ἐνωρὶς ἔμεινεν ὀρφανὸς ἀπὸ μητρὸς καὶ ἐστερήθη τὴν θερμὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ τοὺς αἰσθηματικοὺς δεσμούς, οἵτινες συχνὰ προκαθορίζουν ἀδιοράτως τὴν μέλλουσαν πνευματικην ἐξέλιξιν. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὁ Καρτέσιος ἐδείκνυε πνεῦμα ἐρευνητικὸν καὶ τὴν τάσιν νὰ διαμφισβητῇ τὰς ἐκ παραδόσεως ἀληθείας καὶ τὸ κῦρος τῆς προσωπικῆς αὐθεντίας· ὁ πατήρ του τὸν ἐπωνόμαζε «μικρὸν φιλόσοφον» ἤδη προτοῦ τὸν στείλῃ εἰς τὸ ἰησουϊτικὸν κολλέγιον Λα Φλές, τὸ προικοδοτημένον ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ' διὰ τοὺς υἱοὺς τῶν εὐγενῶν, ὅπου εἰσήχθη εἰς ἡλικίαν ὀκτὼ ἐτῶν καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ 1612. Ἐν αὐτῷ ἐπεκράτει ἐλευθερία καὶ ἰσότης εἰς τὰς συζητήσεις πρὸς συμμαθητὰς καὶ διδασκάλους, ἕνεκα δὲ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ὑγείας του ὁ Καρτέσιος ἀπέλαυεν ἐξαιρετικῶν προνομίων. Δεκατεσσάρων ἐτῶν ἀπετέλεσε μέλος τῆς τιμητικῆς συνοδείας τῶν 24 εὐγενῶν, οἵτινες παρέλαβον τὴν καρδίαν τοῦ δολοφονηθέντος βασιλέως καὶ τὴν ἐνεταφίασαν ἐν Λὰ Φλές. Ἐξερχόμενος τοῦ κολλεγίου καὶ ἄγων τὸ 17ον ἔτος, ἐγνώριζε τὸ σύνολον τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐν τῇ διατριβῇ του «Περὶ μεθόδου» (διὰ τὴν καλὴν καθοδήγησιν τοῦ λογικοῦ καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας ἐν ταῖς ἐπιστήμαις), ἥτις ἐδημοσιεύθη πολὺ βραδύτερον καὶ εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἡ πνευματική του αὐτοβιογραφία, ὁμιλεῖ μετὰ εἰρωνείας καὶ μόλις συγκεκαλυμμένης περιφρονήσεως περὶ πάντων τῶν πεδίων γνώσεως, ἅτινα ἐκαλλιεργοῦντο ὡς ἐπιστῆμαι ἢ ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ μάθησις. Ἡ μὲν θεολογία ὁδηγεῖ βέβαια εἰς τὸν Παράδεισον, ἀλλὰ δὲν περιλαμβάνει ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει περισσότερα ἀπὸ τὴν ἁπλῆν κατήχησιν. Ὅσον διὰ τὰς νεκρὰς γλώσσας, δὲν ἀναγνωρίζει καμμίαν ἐξαιρετικὴν ἀξίαν εἰς τὸ νὰ μάθῃ τις νὰ ὁμιλῇ ὡς ὁ πρῶτος τυχὼν Ἕλλην ἢ Ρωμαῖος ἀχθοφόρος· ἡ δὲ φιλοσοφία διδάσκει τὴν τέχνην νὰ πραγματεύεταί τις περὶ πάντων μετ' ἀληθοφανείας. Οὐδεμία τῶν διδασκομένων ἐπιστημῶν χρησιμεύει εἰς τὴν ζωήν· τὴν μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν τὰ μαθηματικά, ἀλλ' ἡ περιωρισμένη ἐφαρμογή των μόνον εἰς τὰς μηχανικὰς ἐπιστήμας ἐξένιζε τὸν Καρτέσιον, ὅστις ἐφιλοδόξησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν μέθοδόν των ἐπὶ πάντων τῶν πεδίων τοῦ ἐπιστητοῦ. Μετὰ ὀλιγόμηνον διαμονὴν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, καθ' ἣν ἠσχολεῖτο εἰς ξιφασκίαν καὶ ἱππασίαν, ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους, ἵνα ζήσῃ μόνος τὸν βίον τῶν νεαρῶν εὐγενῶν ἢ κατ' ἄλλους διὰ νομικὰς σπουδὰς ἐν Poitiers. Ἐπί τινας μῆνας παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ χαρτοπαικτικοῦ πάθους, ἐκαλλιέργησε συγχρόνως τὰς σχέσεις του καὶ συνεδέθη μὲ τὸν μαθηματικὸν Mydorge καὶ τὸν κληρικὸν Μερσέν, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν ἤδη ἀπὸ τῆς μαθητικῆς ἐποχῆς. Ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν εὔθυμον ζωὴν καὶ ἴσως καὶ παρορμώμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς του τάξεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὸ κάπως περιπετειῶδες καὶ ρωμαντικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον, καθὼς λέγει ὁ Janet, ἀποτελεῖ τὴν ἀντίστροφον ὄψιν τοῦ μελετηροῦ καὶ αὐστηροῦ του ἤθους, κατετάχθη εἰς τὸ στράτευμα τοῦ πρίγκιπος Μαυρικίου τοῦ Νασσάου, ἐπολέμησεν ἐναντίον τῶν Ἱσπανῶν, καὶ ὡς ἐθελοντὴς ἐν Breda ἔλαβε τὸν μόνον μισθὸν τοῦ βίου του. Διαχειμάζων ἐν Ὁλλανδίᾳ, συνήντησε τυχαίως πρὸ τοιχοκολλημένης προσκλήσεως εἰς λύσιν μαθηματικοῦ προβλήματος τὸν γνωστὸν τῆς ἐποχῆς μαθηματικὸν Ἰσαὰκ Μπέεκμαν, πρύτανιν τοῦ πανεπιστημίου ἐν Ντόρτ, καὶ συνεδέθη μαζί του διὰ φιλίας, ἧς κατεχράσθη κατόπιν ὁ Μπέεκμαν οἰκειοποιηθεὶς τὸ χειρόγραφον περὶ τῆς μαθηματικῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχεν ἀφιερώσει ὁ Καρτέσιος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 31ης Δεκεμβρίου 1618. Τῷ 1619 κατετάχθη καὶ πάλιν ὡς ἐθελοντὴς ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνέλαβε τὴν βασικὴν ἰδέαν τῆς μεθόδου τῶν μαθηματικῶν ἐφηρμοσμένης ἐπὶ τῆς μεταφυσικῆς. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἐκράτησε τὰ συμπεράσματα ἐπὶ ἔτη πολλὰ ὡς κατευθυντηρίους γραμμὰς εἰς τὴν ψυχήν του, καὶ μολονότι ἠσχολεῖτο διαρκῶς μὲ τὰς ἐπὶ μέρους μαθηματικὰς ἐπιστήμας, δὲν ἐδημοσίευσε τίποτε πρὸ τοῦ 1637. Ἐν Σουαβίᾳ εὑρισκόμενος προσεπάθησε νὰ μυηθῇ εἰς τὴν ἀπόκρυφον τάξιν τῶν μοναχῶν τοῦ Rozenkrenz, ἀλλ' οἱ Ἀόρατοι, ὡς αὐτοεκαλοῦντο, ἀπέκρουσαν τὴν πρότασίν του. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1620 ἐσχεδίασε προσκύνημα εἰς Λορέττο ἐκ Βενετίας πεζός. Τὸν Νοέμβριον παρέστη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πράγας, διεχείμασε μὲ τὸ στράτευμα ἐν Βοημίᾳ, καὶ μετὰ ὀλίγων μηνῶν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὸν κόμιτα Μπουκονὰ ἐν Οὐγγαρίᾳ παρῃτήθη τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου καὶ περιηγήθη ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος τὴν βόρειον Γερμανίαν, Πολωνίαν, Βέλγιον καὶ ἄλλας χώρας. Τῷ 1622 ἐπέστρεψε μέσῳ Ὁλλανδίας εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἥτις διέμενε τώρα ἐν Βρετάνῃ. Εὑρίσκων τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἄνευ ἐνδιαφέροντος, ἐπώλησε τὴν κληρονομίαν του, ἥτις τοῦ ἐξεσφάλισεν ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν εἰσόδημα, μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐξετέλεσε τὸ προσκύνημά του. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1625, ἐπεδόθη ὄχι μόνον εἰς καθαρῶς μαθηματικὰς μελέτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς κατασκευῆς φακῶν εἰς κατάλληλον διὰ τὴν θλάσιν τοῦ φωτὸς σχῆμα. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1629 ἐγκατεστάθη ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅπου διέμεινε σχεδὸν συνεχῶς μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν διὰ βραχύτατα διαστήματα καὶ διὰ λόγους κληρονομίας, κατὰ τὸ 1644 καὶ τῷ 1647, ἔλαβε παρὰ τοῦ Μαζαρίνου τιμητικὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ 3000 φράγκων. Ἄλλα δύο μικρὰ ταξίδια, τῷ 1630 εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ παρακολουθήσῃ ἰδίοις ὄμμασι μαγνητικά τινα φαινόμενα, καὶ τῷ 1634 εἰς τὴν Δανίαν, διέκοψαν τὴν ἐν Ὁλλανδίᾳ παραμονήν, ἥτις δὲν ἦτο ἄλλωστε τόσον μονότονος, ἀφοῦ κατὰ τὸ διάστημα τῶν 20 ἐτῶν ἤλλαξε τόπον διαμονῆς εἰκοσιτέσσαρας φοράς, ἐπιζητῶν ἀφ' ἑνὸς τὴν γειτνίασιν πανεπιστημίων, εἴτε παλαιῶν, εἴτε τότε μόλις ἱδρυομένων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποφεύγων τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁσάκις τὸ καταφύγιόν του ἀνεκαλύπτετο. Εἰς τὰς ἀπείρους συζητήσεις, ἀντιρρήσεις καὶ ἀνταπαντήσεις πρὸς μαθηματικούς, θεολόγους καὶ φιλοσόφους, ἅστινας προεκάλεσεν ἡ ἔκδοσις ἢ ἡ ἐν χειρογράφῳ διάδοσις τῶν ἔργων του, ὡς διάμεσος ἐχρησίμευε πάντοτε ὁ Μερσέν, ὅστις καὶ μόνος ἐγνώριζεν ἑκάστοτε τὴν διεύθυνσίν του. Ἐν Ἀμερστοὺτ ἔσχε τὴν μόνην γνωστὴν αἰσθηματικὴν περιπέτειαν τοῦ βίου του, μὲ Ἑλένην τινὰ ἣν ἐγνώρισεν ἐν Ντεβέντερ καὶ ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἡ κόρη του Φρανσίν, ἀποθανοῦσα ἐκεῖ τῷ 1640 εἰς ἡλικίαν πέντε ἐτῶν. Διαμφισβητεῖται ἀκόμη ἂν ἡ κόρη αὐτη ἦτο ἐξώγαμον ἢ νόμιμον τέκνον· πάντως ἀπέκρυπτε τὸν γάμον του, ἴσως ἀπὸ ὑπερηφάνειαν εὐπατρίδου, ἂν ἡ

Digitized by Google

σύζυγός του ἦτο κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως. Τῷ 1649 ἡ βασίλισσα Χριστίνα τῆς Σουηδίας, μεθ' ἧς εὑρίσκετο πρὸ πολλοῦ εἰς ἀλληλογραφίαν μέσῳ τοῦ ἐν Στοκχόλμῃ Γάλλου πρεσβευτοῦ P. Chaunt, τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν αὐλήν της, ἵνα σχεδιάσῃ τὸ πρόγραμμα τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τὴν ὁποίαν προὐτίθετο νὰ ἱδρύσῃ. Πλοῖον τοῦ βασιλικοῦ στόλου τὸν παρέλαβεν ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν· ἡ ζωὴ τοῦ αὐλικοῦ ἦτο δυσάρεστος εἰς τὸν Καρτέσιον, συνηθισμένον πρὸ πολλοῦ ν' ἀκολουθῇ μόνον τὰς ἰδίας του ὀρέξεις· ἡ βασίλισσα ἐδιδάσκετο φιλοσοφίαν μίαν ὥραν καθ' ἡμέραν. Τὴν 1ην Φεβρουαρίου τοῦ 1650 τῆς ἐνεχείρισεν εἰς τὸ μάθημα τὸ σχέδιον τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἀκαδημίας, τρέμων ἤδη ἀπὸ τὴν πνευμονίαν, ἡ ὁποία τὸν εἶχε προσβάλει ἐνῷ περιεποιεῖτο τὸν Chaunt, πάσχοντα ἐκ τῆς ἰδίας νόσου, καὶ ἡ ὁποία τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν τάφον. Ταφεὶς εἰς τὸ ἐν Στοκχόλμῃ καθολικὸν νεκροταφεῖον, μετεφέρθη τῷ 1667, φροντίδι τοῦ Ἀλιμπέρ, εἰς τὴν Ἁγίαν Γενεβιέβην. τὸ σημερινὸν Πάνθεον. Ἡ τέφρα του τῷ 1819 ἐναπετέθη προσωρινῶς εἰς λιθίνην σαρκοφάγον εἰς τὸ Λοῦβρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἅγιον Γερμανόν. Ἡ ἐναντίον τῆς διδασκαλίας του ἀντίδρασις, ἥτις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει, προεκάλεσε βασιλικὸν διάταγμα, ἀπαγορεῦον τὴν ἐκφώνησιν πανηγυρικοῦ ἐπιταφίου λόγου κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὀστῶν του εἰς Γαλλίαν.

Ὡς ἄνθρωπος ὁ Καρτέσιος δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, εἰμὴ τὴν ἀφαντάστως ἐπίμονον καὶ ἐντατικὴν προσήλωσιν εἰς τὰ δύο ἢ τρία κύρια μεταφυσικὰ προβλήματα, ὧν αἱ λύσεις, αἱ ἐπεξηγήσεις καὶ ὁ διαφωτισμὸς ἀπὸ πασῶν τῶν ἀπόψεων ἀπασχολεῖ τὸ μέγιστον μέρος τῆς ὀγκωδεστάτης ἀλληλογραφίας του. Ὁ περιπετειώδης βίος εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ζωῆς του καὶ αἱ τόσαι χῶραι ἃς περιῆλθε δὲν ἄφησαν ἴχνη ἱκανὰ νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πνευματικήν του ἐξέλιξιν, ἥτις ἐκτυλίσσεται συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδίους της ἐσωτερικοὺς νόμους, μεγαλειώδης ἐν τῇ ἑνότητί της. Τεσσαρακοντούτης ἐπανέρχεται καὶ διατυπώνει τὸ μεθοδολογικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον συνέλαβεν εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν. Τὰ βιβλία δὲν ἔχουν νὰ τοῦ προσφέρουν τίποτε· εἰς τὰ μαθηματικὰ τέμνει νέας ὁδούς, ἐπομένως δὲν χρειάζεται τοὺς πρὸ αὐτοῦ· τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν γνῶσιν, ἥτις συνετέλεσε τόσον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολισμοῦ τῆς ἐποχῆς του, περιφρονεῖ· ἀγνοεῖ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐκτὸς τῆς παραδεδομένης του λογικῆς καὶ φυσικῆς, ἥτις ἐδιδάσκετο εἰς τὰ σχολεῖα· ἀρνεῖται τὴν ἀξίαν ὁλοκλήρου τῆς προηγουμένης αὐτοῦ φιλοσοφικῆς ἐξελίξεως, ὡς καὶ τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ὁ ἴδιος ἠρύσθη, π.χ. τοῦ Αὐγουστίνου. Ζῇ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὅπου ἀκμάζει ἡ φλαμανδικὴ ζωγραφικὴ σχολὴ καὶ ὁ Ἔρασμος προκαλεῖ θύελλαν συζητήσεων· καὶ ὅμως οὐδαμοῦ ἀναφέρει ὁ,τιδήποτε περὶ αὐτῶν. Εἰς ὁλόκληρον τὸ σύστημά του δὲν ὑπάρχει οὐδὲ λέξις σχετικὴ πρὸς τὴν αἰσθητικήν, ἡ δὲ ἠθική του εἶναι ἁπλοῦς καιροσκοπισμός, στηριζόμενος εἰς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν καθαρὰς καὶ ἐναργεῖς ἰδέας περὶ τοῦ τί ποιητέον, ἁπλούστερον εἶναι ν' ἀκολουθῶμεν τὰς κοινῶς παραδεδεγμένας ἀρχάς, τοὺς νόμους τοῦ κράτους μας καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς ταύτην ἔμεινε πάντοτε πιστός, ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς πᾶσαν προστριβήν, μολονότι ἦτο πεπεισμένος περὶ τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἀπείρου χρόνου καὶ χώρου, καὶ ἀπέδιδε πάντοτε μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς καλὰς σχέσεις, ἰδίως πρὸς τοὺς Ἰησουΐτας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐματαίωσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ μεγάλου του ἔργου «Ὁ κόσμος», μόλις ἐπληροφορήθη τὴν καταδίκην τοῦ Γαλιλαίου· μόνον ἀποσπάσματα καὶ τὸ περὶ διαμορφώσεως τοῦ ἐμβρύου μέρος ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1664· φαίνεται δὲ ὅτι προτοῦ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην προέβη εἰς διαβήματα παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἕδρᾳ, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀσυλίαν του ἐν περιπτώσει δημοσιεύσεως· ταῦτα ἀπέβησαν μάταια. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν πόσον ἐπιτηδείως ἀπέφυγε τὴν συζήτησιν, ὅταν αἱ περὶ οὐσίας θεωρίαι του προεκάλεσαν ἀντιρρήσεις σχετικῶς πρὸς τὴν μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου καὶ πῶς ἐζήτησε νὰ συμβιβάσῃ τὸ περὶ περιστροφικῆς κινήσεως τῆς γῆς ἐπιστημονικὸν πόρισμα πρὸς τὰς Γραφάς, λέγων ὅτι στρέφεται μὲν ἡ γῆ, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν περιέχουσαν αὐτὴν οὐσίαν, τὸν αἰθέρα, οὕτως ὥστε ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸν μένει ἀκίνητος. Ὁ Καρτέσιος ἦτο ἀπολύτως καὶ ἀποκλειστικῶς πνεῦμα *θεωρητικόν*, ὁ τελειότερος ἐκπρόσωπος τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης, μὴ ἐνδιαφερόμενος δι' οὐδεμίαν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἢ ἐπιτυχίαν, καὶ παρίστατο εἰς τὰ μεγαλύτερα γεγονότα τῆς ἐποχῆς του ὡς ἁπλοῦς θεατής, ἀμέτοχος εἰς κάθε πολιτικὴν καὶ ἐξετάζων καὶ τὰς ποικιλοτρόπους διαθέσεις καὶ ἀντιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ὡς φυσικὰ φαινόμενα.

Ἐκ τῆς γενικῆς δυσπιστίας πρὸς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ ὁ Καρτέσιος ἐξαιρεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ μαθηματικά· πρὸς αὐτὰ κυρίως στρέφονται αἱ πρῶταί του ἔρευναι· ἡ ἀποδεκτική των δύναμις, ἡ ἐνάργεια καὶ ἑνότης τῶν πρώτων ἀξιωμάτων των καθίστανται τὸ ἰδεῶδες πρότυπον πάσης ἐπιστημονικῆς σκέψεως. Μὲ τὸν Καρτέσιον συντελεῖται καὶ ἡ πλήρης μεταστροφὴ τοῦ περιεχομένου τῶν μαθηματικῶν, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν νεωτέραν διανόησιν· οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα δὲν εἶναι πλέον αὐθύπαρκτοι ὀντότητες, ἀτομικαὶ οὐσίαι· εἶναι μόνον σχέσεις, σχέσεις ποσοτικαί, αἱ μόναι ἐπιδεκτικαὶ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ. Αἱ σχέσεις αὗται, ἀνεξάρτητοι παντὸς αἰσθησιακοῦ περιεχομένου καὶ παντὸς παραστατικοῦ στοιχείου, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ἰσχύουν ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου τῆς γνώσεως. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἔννοια μιᾶς καθολικῆς ἐπιστήμης τῶν σχέσεων ἢ ἀναλογιῶν, ἑνιαίας καὶ ἀφῃρημένης, ἤτοι καθαρῶς διανοητικῆς. Καὶ πρῶτον ἀποκαθαίρεται ἡ ἄλγεβρα καὶ ἡ γεωμετρία παντὸς ξένου στοιχείου· ἡ ἀλγεβρικὴ γλῶσσα τελειοποιεῖται. Ὁ Καρτέσιος ἀφωμοίωσε πρῶτος τελείως τὰς ἀρνητικὰς καὶ θετικὰς ποσότητας, ἐνῷ προηγουμένως μία ἐξίσωσις μὲ ἀρνητικὴν λύσιν ἐθεωρεῖτο τελείως διάφορος κατὰ τὴν οὐσίαν της ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχόν της μὲ θετικήν. Αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν μὲν πρώτων γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου διὰ τὰς γνωστὰς ποσότητας καὶ τῶν τελευταίων διὰ τὰς ἀγνώστους, ὡς καὶ τῶν ἀκαθορίστων συντελεστῶν πρὸς λύσιν τῶν ἐξισώσεων. Ἐπίσης ἐπεξειργάσθη καὶ καθώρισε τελειωτικῶς τὴν μέθοδον τῶν λύσεων τῶν τεταρτοβαθμίων ἐξισώσεων. Οἱ πρὸ αὐτοῦ μαθηματικοὶ συνήθιζον νὰ παριστάνουν τὰς μὲν πρωτοβαθμίους ἐξισώσεις διὰ γραμμικῶν σχημάτων, τὰς δευτεροβαθμίους διὰ τετραγώνων καὶ τὰς τριτοβαθμίους διὰ κύβων· εἰς τὰς τεταρτοβαθμίους ἐσταμάτων, μὴ ὑπαρχούσης ἄλλης διαστάσεως· ἀλλ' ὁ Καρτέσιος ὑπερενίκησε τὴν δυσκολίαν ταύτην, παραστήσας διὰ γραμμῶν ὅλας τὰς ἐξισώσεις καὶ καταργήσας οὕτω τὸ παραστατικὸν ὅριον τῶν διαστάσεων τοῦ χώρου.

Ρενᾶτος Καρτέσιος.

Ἀντιστοίχως εἰς τὴν γεωμετρίαν ἀπέκλεισε τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τὸ μόνον ποιοτικὸν στοιχεῖον της, τὸ σχῆμα. Ἡ ἔννοια τοῦ σχήματος καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀνάγεται εἰς ποσοτικὰ μεγέθη, ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἀναλύεται εἰς τὰ σημεῖα τῶν γραμμῶν του καὶ ἕκαστον σημεῖον ἔχει ὡρισμένον τόπον (situs)· ἡ θέσις αὕτη δύναται νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ δύο ὡρισμένων γραμμῶν, τῶν συντεταγμένων, ν' ἀναχθῇ ἐπομένως εἰς καθαρῶς ποσοτικὰ μεγέθη. Ἐπίσης τὸ σχῆμα δύναται νὰ νοηθῇ δημιουργούμενον διὰ τῆς κινήσεως τοῦ ἄκρου μιᾶς εὐθείας συμφώνως πρὸς ὡρισμένους νόμους καὶ τῇ βοηθείᾳ ὡρισμένων μεταβλητῶν συντελεστῶν· οὕτω τὸ σχῆμα παύει νὰ εἶναι ὀντότης αὐθύπαρκτος καὶ ἀναλύεται εἰς συνάρτησιν ὡρισμένων παραγόντων· μὲ τὴν μεταβολὴν αὐτὴν ὁ Καρτέσιος γίνεται ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς νεωτέρας ἐννοίας τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ὁ καθορισμὸς διὰ τῶν συντεταγμένων καθιστᾷ τὴν γεωμετρίαν ἀνεξάρτητον καὶ ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς παραστάσεως· αἱ διαστάσεις δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ εἶναι μόνον 3, ἀλλὰ ν. Ἡ γεωμετρία εἶναι ἐπιστήμη σχέσεων καὶ ἀναλογιῶν, ἐξικνουμένη εἰς ἀπείρους περιπτώσεις, ὁπουδήποτε ἔχομεν πολλαπλότητα ἀλληλοεξαρτωμένων παραγόντων, δυναμένων νὰ διατυπωθοῦν εἰς ἀλγεβρικὰς ἐξισώσεις. Ἡ συνήθης διατύπωσις τοῦ νεωτερισμοῦ τοῦ Καρτεσίου εἶναι, ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὴν γεωμετρίαν τὸν ἀλγεβρικὸν ὑπολογισμόν· ἄλλοι εἶπον ὅτι ἀντιθέτως διηύρυνε τὴν περιωρισμένην περιοχὴν τῆς ἀλγέβρας διὰ τῆς γεωμετρικῆς ἐννοίας τοῦ ἀπεριορίστου συνεχοῦς περιέχοντος τῶν ν διαστάσεων. Ἀμφότεραι αἱ ἐκδοχαὶ εἶναι ὀρθαί· τὸ κέντρον τῆς μεγάλης μεταστροφῆς ἣν ἔδωσεν εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας εἶναι ἡ κατάργησις τῶν ἀριθμῶν ὡς ὀντότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ χώρου ὡς αἰσθητοῦ περιεχομένου ἀφ' ἑτέρου· αἱ ποσότητες εἶναι πλέον σχέσεις καὶ ἀναλογίαι. αἱ διαστάσεις καὶ τὰ σχήματα συναρτήσεις. Ὁ Καρτέσιος λέγει, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ χρειαζόμενος γραφικὰς παραστάσεις πρὸς γεωμετρικὴν ἀπόδειξιν θὰ εἶναι τόσον γελοῖος, ὅσον ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ ἀριθμητικὴν πρόσθεσιν ἢ πολλαπλασιασμὸν ἄνευ ἀντιστοίχου ἀριθμοῦ κυάμων.

Ἡ ἔκτασις, ὁ χῶρος, δὲν εἶναι αἰσθητὸν περιεχόμενον, ἀλλὰ νοητὴ οὐσία, ἔξω τῆς ὁποίας οὐδεμία ποιότης εἶναι ἀντικείμενον τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης. Ὁλόκληρος ἡ φυσικὴ τοῦ Καρτεσίου εἶναι ἀπαγωγικὴ συνέπεια τῆς βασικῆς ἐννοίας τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ παντὸς ξένου πρὸς αὐτὴν στοιχείου, ὡς ἐνεργείας, χρόνου, κτλ. Ἀλλ' ἡ ἔννοια τῆς ἐκτάσεως ὡς οὐσίας μᾶς φέρει ἀναγκαστικῶς εἰς τὴν μεταφυσικήν της θεμελίωσιν καὶ αὕτη ἀμέσως εἰς τὴν γνωσιολογικήν της βάσιν. Τί εἶναι οὐσία; Πῶς δυνάμεθα νὰ τὴν διακρίνωμεν ἀπὸ τῶν μεταβλητῶν της κατηγορημάτων; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεώς της καὶ τοῦ περιεχομένου οἱασδήποτε γνώσεως γενικῶς; Ἡ ἀμφιβολία περὶ πάσης γνώσεως, ἧς ὁ Καρτέσιος ἐξῄρεσε προσωρινῶς, οὕτως εἰπεῖν, τὰ μαθηματικά, ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται εἰς τὸ πνεῦμά του καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ ὡς δένδρον τὰς ὑπογείους ῥίζας της· τέλος ἀνυψοῦται εἰς μεθοδολογικὸν ἀξίωμα: πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ παντός, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν εὕρει στήριγμα ἀναμφισβήτητον. Ὄχι μόνον τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων μᾶς ἀπατοῦν συχνά, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐντυπώσεών μας δὲν εἶναι ἁπλῶς ὄνειρον καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου παραίσθησις· πᾶς συμπερασμὸς ἐξ ἐντυπώσεως εἰς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν ἀντικειμένου εἶναι ἀδικαιολόγητον πήδημα καὶ ὑπόκειται εἰς σφάλμα. Ἀκόμη καὶ αἱ μαθηματικαὶ ἀλήθειαι, διὰ τὰς ὁποίας νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀκλόνητοι, δύνανται νὰ ἐξηγηθοῦν ὡς ἀπατηλαὶ ἔννοιαι, δοθεῖσαι εἰς ἡμᾶς ἀπὸ παντοδύναμον μοχθηρὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐξ ὑποθέσεως ἔχει τὴν διαρκῆ πρόθεσιν νὰ μᾶς καθιστᾷ περίγελών του. Ποῦ λοιπὸν νὰ στραφῶμεν; Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεγίστης μας ἀμφιβολίας ἐκλάμπει ἐντός μας μία ἐνόρασις ἀψευδής, μία ἄμεσος βεβαιότης. Ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἀμφιβάλλω, ἐγὼ τὸ ἕρμαιον ἴσως τοῦ πανισχύρου ἐμπαικτικοῦ δαίμονος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχω. Ἀμφιβάλλω, διστάζω, συμπεραίνω, ἔστω ἐσφαλμένως—σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω. Ἰδοὺ τὸ στήριγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ὑψωθῇ τὸ μεταφυσικὸν οἰκοδόμημα τοῦ καρτεσιανικοῦ συστήματος. Τὸ ἄρα δὲν εἶναι συμπερασματικὸς σύνδεσμος, δὲν μᾶς εἰσάγει εἰς τὸ πόρισμα ἑνὸς συλλογισμοῦ, τοῦ ὁποίου παραλείπεται ἡ μείζων πρότασις· ἡ σύνδεσις τῶν δύο μελῶν εἶναι διαισθητικὴ καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἀναλυτικῆς διανοητικῆς ἐργασίας· τὸ χάσμα μεταξὺ τῆς σκέψεως καὶ τῆς ὑπάρξεως γεφυρώνεται διὰ τοῦ ἐγώ. Ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν αὐτὴν ἐκκινοῦν δύο παράλληλοι, ἀλλ' ἄσχετοι, ἐπιφανειακῶς τοὐλάχιστον, πρὸς ἀλλήλας κατευθύνσεις: τὸ μεταφυσικὸν οἰκοδόμημα καὶ ἡ γνωσιολογικὴ μέθοδος, ἡ καταλήξασα εἰς τοὺς τέσσαρας γνωστοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους εἶχε ποικιλοτρόπως διατυπώσει εἰς τὸ ἀτελὲς ἔργον του «Κανόνες πρὸς καθοδήγησιν τῆς νοήσεως» καὶ ὁριστικῶς εἰς τὴν «Πραγματείαν περὶ τῆς μεθόδου»· ἤτοι: α') νὰ μὴ ἀποδεχώμεθα τίποτε ὡς ἀληθές, ἂν μὴ παρίσταται εἰς τὸ πνεῦμά μας ἀπολύτως ἐναργῶς, ἤτοι σαφῶς καὶ εὐκρινῶς, ἂν δὲν ἔχωμεν δηλαδὴ εὐκρινῆ καὶ ἄμεσον ἐνόρασιν αὐτοῦ, τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ αἰσθανώμεθα οὐδεμίαν ἀνάγκην ἀποδείξεως· ἡ πληρότης ἐπομένως τῆς ἐνοράσεως εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ φυσικὸν εἶναι νὰ ἔχωμεν τὴν ἄμεσον αὐτὴν βεβαιότητα μᾶλλον ὡς πρὸς τὰ πρῶτα, ἁπλᾶ, ἀπόλυτα στοιχεῖα, ἢ ὡς πρὸς συνθετώτερα κατασκευάσματα. Ἐκ τούτου ὁ κανών: β') νὰ διαιρῶμεν πᾶν δυσεπίλυτον καὶ πολυσύνθετον πρόβλημα εἰς μερικώτερα τοιαῦτα, ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὰ ἁπλούστερα καὶ γενικώτερα· γ') νὰ ὁδηγῶμεν τὸν στοχασμόν μας ἀπὸ τὰ ἁπλούστερα εἰς τὰ συνθετώτερα· δηλαδὴ ἔχοντες τὴν ἄμεσον ἐνόρασιν τῶν πρώτων στοιχείων, νὰ συνδέωμεν τὰς διὰ λογικοῦ συμπερασμοῦ πρὸς αὐτὰ συνδεομένας συνεπείας, οὕτως ὥστε νὰ συμμετέχουν καὶ αὗται τῆς βεβαιότητος ἐκείνων. Ἀλλὰ πολλάκις ἡ σειρὰ τῶν συλλογισμῶν εἶναι μακρὰ καὶ χάνομεν ἐκ τῆς μνήμης τὰ διάμεσα· ἐντεῦθεν ὁ κανών: δ') νὰ διεξάγωμεν πανταχοῦ ἀπαριθμήσεις γενικὰς καὶ πλήρεις, ἕως ὅτου βεβαιωθῶμεν ὅτι δὲν παρελείψαμεν τίποτε, ἕως ὅτου δηλαδὴ ἀνακτήσωμεν τὴν λογικὴν καὶ δι' ἐνοράσεως βάσιν τῆς βεβαιότητος. Ἐξετάζοντες τοὺς κανόνας τούτους, οἱ ὁποῖοι ἐν τῇ ἁπλῇ διατυπώσει των ἐμφανίζονται εἴτε ὡς κοινοτοπίαι, εἴτε ὡς γρῖφοι, καὶ περὶ τοὺς ὁποίους τόσαι προεκλήθησαν συζητήσεις, βλέπομεν ὅτι ἡ γνωσιολογικὴ προϋπόθεσις, ἥτις συνειδητῶς ἢ ὑποσυνειδήτως ὑπόκειται εἰς αὐτούς, εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἑνότης καὶ συνέχεια τῶν ἐπιστητῶν φαινομένων, ἀφοῦ δυνάμεθα συνεχῶς καὶ ἀπροσκόπτως νὰ μεταβαίνωμεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Εἶναι ἡ ἑνότης αὕτη μεταφυσικὴ καὶ ὀντολογική; Εἶναι ἁπλῶς γνωσιολογική, ἤτοι ἑνότης τῆς διανοίας, τοῦ ὀργάνου καὶ πλαισίου, μέσῳ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον γιγνώσκομεν καὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθωμεν; Τὸ πρῶτον φαίνεται δύσκολον νὰ τὸ παραδεχθῶμεν, ἂν ἀναλογισθῶμεν τὸν ἀπότομον δυϊσμὸν τοῦ Καρτεσίου: πῶς ὕλη καὶ πνεῦμα εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθοῦν διὰ τῶν αὐτῶν μεθόδων; Τὸ δεύτερον θὰ καθίστα τὸν Καρτέσιον πρόδρομον τῆς φαινομενολογίας ἢ τοῦ κριτικοῦ ἰδεαλισμοῦ τοῦ Κάντ. Εὐλογώτερον φαίνεται νὰ μὴ ἐσκέφθη ὁ Καρτέσιος, ὅτι πέραν τοῦ ἀξιώματος περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχει μεταφυσικὴ αὐτοῦ βάσις, ἢ νὰ τὴν ἀπέδωκε κατ' εὐθεῖαν εἰς ἄμεσον δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ. Πάντως δὲν ἔθεσε τὸ πρόβλημα: διατὶ εἶναι ἡ γνῶσις μία καὶ ἑνιαία; ὥστε δὲν δύναται καὶ νὰ θεωρηθῇ ὅτι τοῦ ἔδωκεν οἱανδήποτε λύσιν.

Ὡς πρὸς τὴν μεταφυσικὴν τώρα κατεύθυνσιν: πῶς εἶναι δυνατὸν ἐκ τοῦ αὐταποδείκτου αὐτοῦ ἀξιώματος νὰ μεταβῶμεν εἰς ὁ,τιδήποτε ἄλλο, εἰς

Digitized by Google

ποιοτικὸν καθορισμὸν τῆς ὑπάρξεως ἢ εἰς τὴν ὕπαρξιν ἄλλου τινὸς ἐκτὸς τοῦ ἐγώ; Διὰ τοῦ πρώτου εἰς τὴν δευτέραν. Τί εἶμαι; εἶμαι ὂν σκεπτόμενον. Τοῦτο φαίνεται ἁπλῆ ἀντιστροφὴ τῆς πρώτης φράσεως, περιέχει ὅμως ἀπείρως περισσότερα πράγματα· σημαίνει ὅτι ἐγώ, ἢ τὸ σκεπτόμενον ὄν, δύναται καὶ πρέπει νὰ νοηθῇ ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν ἄλλην κατηγορίαν, πρὸς τὴν ἔκτασιν, τὴν ὕλην, πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἐνέργειαν. Εἰς τὰς ἀντιρρήσεις του ὁ Χόμπες ἠρώτησε κακεντρεχῶς: Σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω· διατὶ ὄχι περιπατῶ, ἄρα ὑπάρχω; Δὲν περιπατῶ ὅμως ἐγώ, ἀλλὰ τὸ σῶμά μου, εἰς τὸ ὁποῖον συμπαρομαρτοῦν πλεῖσται ἄλλαι ἰδέαι καὶ ἔννοιαι, τῆς ἐκτάσεως, τῆς κινήσεως, τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης κτλ., περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχω ἀκόμη καθαρὰς καὶ εὐκρινεῖς ἐννοίας. Ἄρα ἡ γνωσιολογικὴ ἰδιότης τῆς καθαρότητος καὶ εὐκρινείας ἐγγυᾶται διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὕπαρξιν· ἡ πρώτη ἐκείνη σκέψις, σκέπτομαι ἄρα ὑπάρχω, εἶναι αὐταπόδεικτος, διότι εἶναι καθαρὰ καὶ ἐναργής. Καὶ καθαρὰ μὲν εἶναι μία ἔννοια ἢ μία κρίσις —ἀπόλυτον διάκρισιν μεταξὺ αὐτῶν δὲν κάμνει ἀκόμη ὁ Καρτέσιος—, ὅταν τὴν ἀντιλαμβάνωμαι ὁλόκληρον καὶ ἀμέσως διὰ τῆς πνευματικῆς ἐνοράσεως (intuition)· εὐκρινὴς δὲ ὅταν τὴν βλέπω χωριστὰ καὶ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην, ὅταν δὲν ἔχῃ ἀνάγκην οἱασδήποτε ἄλλης ἐννοίας ἵνα νοηθῇ. Ἀλλ' ἂν μεταβῶμεν ἀπὸ τῆς σκέψεως εἰς τὴν ὕπαρξιν, τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἁπλότητος, τῆς ἀνεξαρτησίας, τοῦ ἀπολύτου, ὡς τὰ ὀνομάζει ὁ Καρτέσιος, ἀποτελοῦν τὰς ἰδιότητας τῆς οὐσίας. Τὸ σκεπτόμενον ὄν, ἐφ' ὅσον συνεξυπακούονται εἰς τὴν λέξιν ὂν καὶ ἄλλαι ἰδιότητες, δὲν εἶναι οὐσία· ἡ σκέψις ὅμως καθ' ἑαυτὴν εἶναι οὐσία, ἀπόλυτος, ἁπλῆ, στοιχεῖον. Ἐκτὸς αὐτῆς δὲν ὑπάρχει ἄλλη εἰμὴ ἡ ἔκτασις, ἐπίσης καθαρὰ καὶ εὐκρινὴς ἔννοια, τελείως διάφορος καὶ ἀντίθετος τῆς σκέψεως· ὅ,τι ἰσχύει περὶ αὐτῆς, δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν σκέψιν καὶ τἀνάπαλιν. Αἱ δύο αὗται οὐσίαι εἶναι καὶ αἱ μόναι ὑπάρχουσαι. Διὰ νὰ συναγάγω ὅμως τὴν ὕπαρξίν των, ὑπερέβην τὰ σύνορα τῆς βεβαιότητος, τὰ ὁποῖα μοῦ εἶχε χαράξει ὁ ἐναργής, ἀλλ' ἀνυπέρβλητος κύκλος: σκέπτομαι, ἄρα ὑπάρχω-εἶμαι ὂν σκεπτόμενον. Πόθεν γνωρίζω ὅτι αἱ οὐσίαι ὑπάρχουν; Πόθεν εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπάρχει οἱαδήποτε ἄλλη σκέψις πλὴν τῆς ἰδικῆς μου; Δύναμαι νὰ βεβαιώσω μετ' ἀσφαλείας, ὅτι οἱαδήποτε ἐναργὴς ἰδέα ἔχει τὸ ἀντίστοιχόν της εἰς τὴν ὕπαρξιν; Καὶ ἡ ὑπόθεσις περὶ τοῦ κακεντρεχοῦς δαίμονος; Ὄχι. Μόνον ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐγὼ εἶναι αὐταπόδεικτος· τὰ ἄλλα θὰ ἦσαν λογικὰ συμπεράσματα, τῶν ὁποίων ἓν τοὐλάχιστον μέλος θὰ εἶχε κάτι τὸ ὕποπτον. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας ἔχω, εὑρίσκεται καὶ μία, ἡ ὁποία εἶναι ἀδύνατον νὰ προέρχεται ἐξ ἐμαυτοῦ. Ὁ Καρτέσιος ἀνατρέχει εἰς τὴν σχολαστικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν εἶναι ἀδύνατον τὸ ἀποτέλεσμα νὰ περιέχῃ πλέον ἢ ἡ αἰτία. Διαιρεῖ ἐξ ἄλλου πάσας τὰς ἰδέας εἰς τρία εἴδη: α) εἰς τὰς ἐμφύτους, περὶ τῶν ὁποίων τόση προεκλήθη συζήτησις· διότι ἂν μὲν παραδέχεται ὅτι τὰς ἔχομεν ἐμφύτους οὐσιαστικῶς, δηλαδὴ μὲ τὸ περιεχόμενόν των, τότε γεννῶνται ὅλαι αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ Λόκ, τοῦ Χόμπες καὶ τοῦ Γκασέντι, ἤτοι πῶς συμβαίνει διάφοροι λαοὶ καὶ ἐποχαὶ νὰ ἔχουν τελείως ἀντιθέτους ἰδέας περὶ τῶν στοιχειωδεστάτων ἐξ αὐτῶν, καὶ ἂν τὸ ἔμβρυον καὶ τὸ νήπιον τὰς κατέχουν ἤδη, κτλ.· ἂν δὲ μόνον μορφολογικῶς ἢ δυναμικῶς, ὅλαι αἱ ἰδέαι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἔμφυτοι· β) εἰς ἐκείνας τὰς ὁποίας δημιουργῶ μόνος μου· καὶ γ) εἰς ἐκείνας, αἵτινες προκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ μοναδικὴ ἐκείνη ἰδέα, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται, ἡ ἰδέα τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, τῆς ἀπείρου τελειότητος, παντοδυναμίας, αἰωνιότητος κ.λ.π. ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ ὑπὸ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐκπονηθεῖσα ἔννοια τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ προέρχεται εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἴτε ἐξ ἐμαυτοῦ, διότι οὔτε ἐγὼ εἶμαι τέλειον, πανίσχυρον καὶ ἄπειρον ὄν, οὔτε συναντῶ οὐδαμοῦ τι τοιοῦτον· εἶναι ἄρα ἔμφυτος καὶ δὲν μοῦ ἐδόθη οὔτε ὑπὸ τῶν γονέων οὔτε ὑπὸ ἄλλου τινός, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ τελειοτάτου ὄντος. Ἀλλ' ἡ τελειότης του συμπεριλαμβάνει ἀναγκαίως καὶ τὴν ὕπαρξιν, διότι ἂν δὲν τὴν εἶχε, θὰ ἔλειπε κάτι, θὰ εἶχε πέρας ἡ παντοδυναμία του, ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ὕπαρξιν, ὅπερ παράλογον. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι ἡ μόνη ἰδέα, εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὁποίας ἀνήκει τόσον ἀναγκαίως ἡ ὕπαρξις, ὅσον εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ τριγώνου τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ γωνίαι του ἀποτελοῦν δύο ὀρθάς. Αἱ ἄλλαι ἀποδείξεις τοῦ Καρτεσίου περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὀντολογικὴ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὴν αἰτίαν, δὲν προσθέτουν τίποτε εἰς τὰς τῆς μεσαιωνικῆς φιλοσοφίας· μόνον ἡ ἐκ τῆς ἐμφύτου ἰδέας, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἐπαναλαμβάνει καὶ τόσον τονίζει, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως ὡς συνέπεια τοῦ νεωτέρου — ἀλλὰ μᾶλλον ἀκρίτου — ἰδεαλισμοῦ. Ἡ φυσικὴ πορεία ἐκ τῆς θεωρίας περὶ τῆς σκέψεως ὡς οὐσίας θὰ ἦτο ὁ πανθεϊσμός, ἡ ἀντίληψις ὅτι ὡς σκεπτόμενα ὄντα ἀποτελοῦμεν μέλη τῆς θείας οὐσίας, ἑπομένως νοητικῶς τόσον τέλεια ὅσον αὐτή, καὶ ἡ ἐξήγησις τῶν ἐλλείψεών μας ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ μας μετὰ τῆς ὕλης ἢ ἐξ οἱασδήποτε ἄλλης τοιαύτης αἰτίας. Ἀλλὰ τὰ βαθύτατα ἴχνη τῆς ὑπὸ καθολικῶν ἱερέων παιδεύσεώς του ὑπερίσχυσαν ἐδῶ, καὶ μόνον ὁ Σπινόζα, ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης θρησκείας, πάσης παραδόσεως, πάσης ἐπαφῆς πρὸς κοινωνικὸν σύνολον, ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ συνεπῶς πρὸς τὰ ἐπιβαλλόμενα συμπεράσματα.

Διὰ τὸν Καρτέσιον διὰ τῆς εὑρέσεως τοῦ Θεοῦ ἐλύθη πᾶσα μεταφυσικὴ δυσκολία. Ὁ Θεὸς ἐγγυᾶται διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, διότι ἐν τῇ ἀπείρῳ ἀγαθότητί του δὲν δύναται νὰ θέλῃ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ· καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀπατώμεθα, ἡ πλάνη μας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς σκοπιμότητος τοῦ γενικοῦ νόμου· π. χ. ζητοῦμεν κάποτε πυρέσσοντες ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πιθανῶς θὰ μᾶς βλάψῃ· διότι γενικῶς τὸ ὕδωρ εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸ σῶμα, ἰδίως ὅταν εὑρίσκεται ὑπὸ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ μᾶς ἐξασφαλίζει καὶ τὸ κῦρος τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν φυσικῶν νόμων. Ἡ ἠθικὴ εἶναι τοιαύτη, διότι ὁ Θεὸς τὴν ἐθέσπισε· τὸ νὰ τὸν θεωρήσωμεν ὑποκείμενον εἰς ἠθικοὺς νόμους εἶναι ὡς νὰ τὸν καταβιβάζωμεν εἰς τὸ ἐπίπεδον Διὸς ἢ Κρόνου τινός. Καὶ ἐπειδὴ ὁ χρόνος εἶναι ἀπολύτως διαιρετός, ὡς ὁ χῶρος, καὶ πᾶσα στιγμὴ εἶναι ἔξω καὶ ἀνεξάρτητος τῆς προηγουμένης, ἡ διατήρησις ἑνὸς ἀντικειμένου ἢ μιᾶς καταστάσεως δὲν προϋποθέτει ὀλιγώτερον τὴν δημιουργὸν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ δημιουργία του. Ὁ νόμος τῆς ἀδρανείας ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Θεός, δώσας ὡρισμένην κατεύθυνσιν ἢ ἠρεμίαν, δὲν θέλει νὰ τὴν μεταβάλῃ, διότι τὸ γεγονὸς ὅτι ἅπαξ τὴν ἔδωσε σημαίνει ὅτι ἦτο ἡ καλυτέρα. Τέλος αἱ ἠθικαί μας ἐλλείψεις καὶ ἡ ἀθλιότης ἐν τῷ κόσμῳ δυνατὸν νὰ εἶναι, πρῶτον, ἀτέλειαι μόνον ἀπὸ μερικῆς καὶ περιωρισμένης ἀπόψεως καὶ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ συνόλου· ἤ, δεύτερον, ὄχι θετικὸν κακόν, ἀλλ' ἄρνησις. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐξηγήσεως τῶν πάντων δὲν προωθεῖ ἐξαιρετικὰ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν· εὐτυχῶς ὁ Καρτέσιος τὸν λησμονεῖ συχνότατα. Ἡ μεταφυσική του, ἀπαλλασσομένη τῆς ἐννοίας καὶ τῆς διαρκοῦς ἐπεμβάσεως τοῦ θείου, εἶναι ἴσως αὐθαίρετος, ἀλλὰ πολὺ μεγαλοπρεπὴς ὡς σύνολον καὶ ἐν βαθυτάτῃ ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του.

Διὰ τὸν Καρτέσιον, ὡς ἐλέχθη, ὑπάρχουν δύο οὐσίαι: ἡ σκέψις καὶ ἡ ἔκτασις. Ἡ μάθησις περὶ τῆς πρώτης εἶναι ἡ μεταφυσική, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου τῶν ἐπιστημῶν· ἡ περὶ τῆς δευτέρας ἡ φυσική, ὁ κορμός· καὶ οἱ τρεῖς κύριοι κλάδοι, ἡ μηχανική, ἡ ἰατρική, ἡ ἠθική. Ἡ ἔκτασις δὲν εἶναι διάφορος ἀπὸ τὴν ὕλην, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ ὕλη· κενὸν δὲν ὑπάρχει· πᾶσα μεταβολὴ εἶναι ἁπλῶς μετακίνησις, καὶ ἐπειδὴ πᾶν μόριον τῆς ὕλης περιβάλλεται στενότατα ἀπὸ ἄλλα, πᾶσα κίνησις εἰς ἓν οἱονδήποτε τμῆμα αὐτῆς μεταδίδεται ἀμέσως εἰς ἄλλα καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε σχηματίζονται μεγάλαι περιοχαὶ κινήσεως συνήθως εἰς κυκλικὸν σχῆμα, δῖναι ἢ στρόβιλοι. Πᾶσα ἐνέργεια ἐξ ἀποστάσεως εἶναι μυθικὴ καὶ ἀπόκρυφος ἔννοια· ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδέας αὐτῆς ἀποκρούει καὶ τὴν παλαιὰν θεωρίαν περὶ φωτὸς καὶ τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων δι' ἐκπομπῆς ἢ ἀπορροῆς σωματιδίων, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ ἕλξεως θεωρίαν τοῦ Νεύτωνος, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαδίδεται σημαντικῶς κατὰ τὴν ἐποχήν του, καὶ τὴν ἀντικαθιστᾷ διὰ τῆς θεωρίας τῶν στροβίλων. Προετοιμάζει οὕτω τὴν παλμικὴν θεωρίαν τοῦ φωτός, ἀλλὰ καὶ τὸν δογματισμὸν τῶν Καρτεσιανικῶν, οἵτινες ἀπέκρουον ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῶν ἐκ τῶν προτέρων πλείστας νέας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ἁπλοποιήσας οὕτω τὴν φυσικὴν διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ πάσης ἄλλης ἑρμηνείας πλὴν τῆς μηχανικῆς, τὴν ἐπεξέτεινε συγχρόνως καὶ εἰς τὰ βιολογικὰ φαινόμενα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἀποτέλεσμα πολυσυνθέτων μηχανικῶν φαινομένων καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλο στοιχεῖον διὰ νὰ ἑρμηνευθῇ πλὴν τῶν νόμων τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐπικουρικῆς θεωρίας τῶν ζωϊκῶν πνευμάτων (esprits animaux), λεπτοτάτων ἀερίων, ἅτινα διὰ τοῦ αἵματος, τῶν μυώνων καὶ τῶν νεύρων προκαλοῦν ὡρισμένας ἀντιδράσεις· αὗται δυνατὸν νὰ φαίνωνται ἔλλογοι, οὐχ ἧττον εἶναι ἁπλῶς μηχανικαὶ καὶ ἄνευ συνειδήσεως. Τὰ ζῷα ἑπομένως δὲν ἔχουν ψυχὴν οὔτε συνείδησιν. Εἰς τὴν ἀντίρρησιν πῶς ἄνευ ἀντιλήψεως εἶναι δυνατὸν τὸ πρόβατον νὰ φεύγῃ βλέπον τὸν λύκον, ὁ Καρτέσιος ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ θέα ἀκριβῶς τοῦ λύκου προκαλεῖ ὡρισμένας φυσικὰς μεταβολὰς εἰς τὰ ζωϊκὰ πνεύματα καὶ ταῦτα διὰ τοῦ αἵματος θέτουν εἰς κίνησιν τοὺς μυῶνας. Ὑπὸ πολλῶν ἐτονίσθη ἡ ὁμοιότης τῆς θεωρίας ταύτης πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Τζαίημς-Λάγκε ὑποστηριχθεῖσαν ἑρμηνείαν τῶν συγκινήσεων. Μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον συνυπάρχουν τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν στοιχεῖον· δύσκολον ὅμως ἦτο νὰ καταδειχθῇ ὄχι μόνον ἡ συνύπαρξίς των, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμοιβαία των ἐπίδρασις· τὰ λεπτότατα ζωϊκὰ πνεύματα ἀναβαίνουν διὰ τοῦ αἵματος εἰς τὸν ἐγκέφαλον· αὐτὰ διὰ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κατευθύνσεως διενεργοῦν τὰς κινήσεις μας, αἵτινες ἐμφαίνουσι βουλητικὴν ἐνέργειαν. Πόθεν ὅμως τὴν λαμβάνουν; Ἐξετάζοντες τὸν ἐγκέφαλον—καὶ ὡς γνωστὸν ὁ Καρτέσιος ἀνέτεμνε ζῷα συχνάκις—βλέπομεν, ὅτι ὅλα τὰ μέρη του εἶναι διπλᾶ· ἓν μόνον, τὸ λεγόμενον ἐγκεφαλικὸν κωνάριον (glandea pinealis), φαίνεται ὡς νὰ συνδέῃ τὰ δύο ἡμίση τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ν' ἀποτελῇ τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ἐκεῖ συντελεῖται ἡ μυστηριώδης ἐπαφὴ ψυχῆς καὶ σώματος, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα δίδει τὴν κατεύθυνσιν εἰς τὰ ζωϊκὰ πνεύματα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Καρτέσιος παρεξέκλινε τῆς αὐστηρᾶς του ἀρχῆς περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, τῆς ὁποίας τὸ ποσὸν εἶναι πάντοτε ἴσον πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην ποσότητα, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον κατὰ τὴν δημιουργίαν του, παραδεχόμενος ὅτι δὲν χρειάζεται ἐνέργεια διὰ τὴν κατεύθυνσιν. Ἐπίσης εἶναι ἀνεξήγητον πῶς τὰ ζωϊκὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα, ὅσον λεπτὰ καὶ ἂν εἶναι, ἀνήκουν πάντοτε εἰς τὸν ἐκτατὸν κόσμον, δύνανται νὰ δεχθοῦν ἐνέργειαν, ἥτις δὲν εἶναι ὤθησις, πίεσις ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. Διὸ καὶ οἱ ὀπαδοί του, συνεπέστεροι, καὶ ἰδίως ὁ Μαλεμπράνς, παραδέχονται τοιοῦτον. Διὸ καὶ οἱ ὀπαδοί του, συνεπέστεροι καὶ ἰδίως ὁ Μαλεμπράνς, παραδέχονται ὅτι οὐδεμία τοιαύτη ἐπίδρασις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ σώματος ἢ τανάπαλιν εἶναι δυνατή, καὶ ὅτι μόνον ἡ διαρκής, θαυματουργὸς οὕτως εἰπεῖν, ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ συντονίζει τὰς ἐκδηλώσεις ψυχῆς καὶ σώματος, οὕτως ὥστε κατὰ σύμπτωσιν νὰ μᾶς φαίνωνται προερχόμεναι ἐξ ἀλλήλων. Ἡ ψυχολογία τοῦ Καρτεσίου εἶναι εὐχάριστος ἀνάμειξις φυσιολογικῶν, μεταφυσικῶν καὶ καθαρῶς ψυχολογικῶν παρατηρήσεων, χωρὶς ν' ἀποτελῇ συστηματικὸν σύνολον. Ἀπροσδοκήτως κυριαρχεῖ ἐν αὐτῇ εἶδός τι βουλησιαρχίας, διότι ὑποστηρίζει ὅτι ἡ βούλησις ἐκτείνεται πολὺ πλατύτερον ἢ ἡ νόησις καὶ τὰ πλεῖστα λάθη μας ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι ἀκολουθοῦμεν μόνον αὐτὴν ἀντὶ νὰ περιμένωμεν ν' ἀποκτήσωμεν καθαρὰς καὶ εὐκρινεῖς ἰδέας περὶ παντὸς σχετικοῦ πράγματος· ἐπίσης δὲν διακρίνει ὅσον θὰ ἔπρεπε τὴν βούλησιν ὡς κινητικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν κατάφασιν καὶ ἄρνησιν τῶν κρίσεων, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς βουλητικὴν ἐκλογήν. Εἰς τὴν μελέτην του «Περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς», ἣν εἶχεν ἤδη ἐν συνόψει ἀνακοινώσει δι' ἐπιστολῶν καὶ μέσῳ τοῦ Chanut εἰς τὴν βασίλισσαν Χριστίναν τῆς Σουηδίας, διαιρεῖ τὰ πάθη κάπως αὐθαιρέτως εἰς ἓξ κύρια: θαυμασμόν, ἀγάπην, μῖσος, ἡδονήν, λύπην, ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ δὲν φανερώνει τὴν ἄμεσον ἐκείνην γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἥτις ζωντανεύει πολλὰς ἄλλας θεωρίας. Ὀρέξεις, αἰσθήσεις καὶ πάθη δὲν ἀνάγονται ἀποκλειστικῶς οὔτε εἰς τὸ σῶμα, οὔτε εἰς τὴν ψυχήν· ἑπομένως ἐξηγοῦνται μόνον διὰ τῆς ἑνώσεώς των. Ὁ Καρτέσιος εὑρέθη πολὺ νέος εἰς τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς του. Πολὺ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Πραγματείας περὶ τῆς μεθόδου» (1637), ἥτις ἐπροξένησε τόσην κατάπληξιν καὶ τόσην θύελλαν ἐπιδοκιμασίας, ὁ πνευματικός του, οὕτως εἰπεῖν, πληρεξούσιος Μερσὲν μετέδιδε πρὸς τοὺς γνωστοὺς μαθηματικοὺς καὶ φιλοσόφους χειρόγραφα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων του, καὶ ἡ διαφωνία πρὸς τὸν Fermat φαίνεται ὅτι χρονολογεῖται ἀπὸ τότε. Ἡ φιλοσοφική του διδασκαλία ἐκηρύττετο ἐν Οὐτρέχτῃ ἀπὸ τοῦ 1634 ὑπὸ τοῦ Ρενέρι. Ἀλλ' ἡ «Πραγματεία», μετὰ τῆς ὁποίας ἐξεδόθησαν καὶ ἡ «Διοπτρική», τὰ «Μετέωρα» καὶ ἡ «Γεωμετρία», ὡς παραδείγματα ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης, τὸν κατέστησε γνωστὸν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον, ἐν μέρει καὶ ἕνεκα τοῦ τολμηροῦ νεωτερισμοῦ νὰ γράψῃ εἰς τὴν γαλλικήν. Ἡ πραγματεία μετεφράσθη λατινιστὶ τῷ 1644 ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Étienne de Courcelle.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀποθανόντος τοῦ Ρενέρι, ὁ ὑπὸ Αἰμιλίου τινὸς ἐκφωνηθεὶς ἐπικήδειός του ἦτο τόσον ἐπαινετικὸς διὰ τὸν Καρτέσιον, ὥστε ὁ Βοέτιος, διαμαρτυρόμενος θεολόγος καὶ ὀπαδὸς τῆς κλασσικῆς ἀριστοτελικῆς σχολῆς, ἐξανέστη καὶ ἐτόνισε τὴν ἀθεΐαν τῆς νέας φιλοσοφίας. Τῷ 1641 ἐξεδόθησαν λατινιστὶ οἱ «Στοχασμοὶ περὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας», ἐντὸς ἑνὸς δὲ ἔτους ἐπηκολούθησε δευτέρα ἔκδοσις μετὰ συνημμένων ἀντιρρήσεων διαφόρων θεολόγων καὶ φιλοσόφων, ὡς τοῦ Caterus, Arnauld, Hobbes, Gassendi κ. ἄ., ἐν ὅλῳ ἑπτά, ὧν ἡ τελευταία φέρεται ἀνωνύμως ὡς ὑπὸ διαφόρων συνταχθεῖσα, καὶ μὲ ἀνταπαντήσεις τοῦ Καρτεσίου. Τὸ ὅλον ἔργον ἐξεδόθη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Κλερσελιὲ καὶ τοῦ δουκὸς de Luynes τῷ 1647. Συγχρόνως ἄλλος ὀπαδός του, ὁ Regius (Le Roy), ὑπεστήριξε τόσον τολμηρῶς ὡρισμένας ἰδέας τοῦ Καρτεσίου, ὥστε ὁ Βοέτιος, ἐξοργισθεὶς καὶ ἐξ ὡρισμένων ὑπαινιγμῶν ἐν τῷ προλόγῳ τῶν «Στοχασμῶν», ἔπεισε τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐτρέχτης ν' ἀπαγορεύσουν, μετὰ πολλὰς συζητήσεις καὶ δικαστικὰς κλήσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐσώθη ὁ Καρτέσιος μόνον ἕνεκα τοῦ Γάλλου πρέσβεως, πᾶσαν μνείαν τῆς φιλοσοφίας του, εἴτε ἐπαινετικὴν εἴτε ἄλλως, τῷ 1645. Τῆς ἀποφάσεως ταύτης προηγήθη δριμύτατος λίβελλος τοῦ Βοετίου, συνταχθεὶς ὑπὸ τινος Schooek, ὅστις καὶ

Digitized by Google

τόπιν τὸν ἀπηρνήθη (Admiranda Methodus, sive philosophia cartesiana) καὶ εἰρωνικωτάτη ἀλλ' ἐπίσης δριμεῖα ἀπάντησις τοῦ Καρτεσίου «Epistola ad celeberrimum virum Gisbertum Voëtium» (1643). Ἀλλ' οἱ ὀπαδοὶ εἶναι κάποτε μᾶλλον ἐνοχλητικοὶ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἡ παρεξήγησις τῆς θεωρίας του ὑπὸ τοῦ Regius τὸν ἠνάγκασε νὰ προέλθῃ εἰς ἀντεγκλήσεις πρὸς αὐτόν. Ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ δημοσίευσις «Προγράμματός» τινος ὑπὸ τοῦ Regius καὶ «Σημειώσεων» ἐπὶ τοῦ «Προγράμματος» ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου (1647).

Αἱ «Ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας» του, ὧν τὸ πρῶτον μόνον μέρος εἶναι φιλοσοφικόν, τὰ δὲ ἄλλα περιλαμβάνουν μέρη τῆς μήποτε ἐκδοθείσης μελέτης του περὶ τοῦ κόσμου καὶ τὰς πλείστας φυσικὰς θεωρίας του, ὡς περὶ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου κλπ. (1644), εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν πριγκίπισσαν Ἐλισάβετ, θυγατέρα τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Ε', ὅστις εἶχεν ἀπολέσει ἐν Πράγᾳ τὰ στέμματα τῆς Βοημίας καὶ τοῦ Παλατινάτου, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτει ὁ Καρτέσιος. Τῷ 1649 ἐκδίδεται τὸ τελευταῖόν του ἔργον «Περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς». Χειρόγραφα καὶ σημειώσεις εἶχεν ἀφήσει ὁ Καρτέσιος καὶ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν· καὶ τὸ μὲν ἐκ Σουηδίας κιβώτιον, ἀφοῦ ἔφθασεν ἀσφαλῶς εἰς Γαλλίαν, ἐβυθίσθη εἰς τὸν Σηκουάναν καὶ ἀνεσύρθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἀμελεῖς δὲ ὑπηρέται ἥπλωσαν φύρδην-μίγδην τὰ γραπτὰ καὶ τὰς ἐπιστολὰς διὰ νὰ στεγνώσουν, καὶ μόνον χάρις εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Κλερσελιὲ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Μερσέν, ἀποθανόντα τῷ 1648, κατετάχθησαν περίπου ἀκριβῶς καὶ ἐξεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1657—1667 αἱ ἐπιστολαί. Τοῦ δὲ ἄλλου κιβωτίου, ὡς καὶ τοῦ καταλόγου, ὃν εἶχον συντάξει κατὰ τὸ ἄνοιγμα οἱ φίλοι του, ἀγνοεῖται τελείως ἡ τύχη. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστολῶν, ἄλλα μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα ἔργα του εἶναι: πρὸ τῆς «Πραγματείας» μὲν συντεταγμένα τά: «Compendium musicae» «Olympica», «Regulae ad directionem ingenii». Μετὰ δὲ τὴν «Πραγματείαν»: «De l'homme» (μὲ παρατηρήσεις τοῦ Louis de la Forge καὶ μελέτην περὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐμβρύου (1664), «Ὁ κόσμος, ἤτοι πραγματεία περὶ τοῦ φωτός», ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ Κλερσελιὲ (1664). «Opuscula posthuma, physica et mathematica» (1701).

Ἡ περαιτέρω σταδιοδρομία τῶν θεωριῶν τοῦ Καρτεσίου εἶναι ἡ συνήθης πάντων τῶν μεγάλων συστημάτων: ἐπολεμήθη καὶ υἱοθετήθη ἐνθουσιωδῶς, κατέστη ἐπὶ ὡρισμένον διάστημα τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα πάσης φιλοσοφίας, εἰσήχθη κατόπιν εἰς τοὺς ἐπισήμους κύκλους τῶν πανεπιστημίων καὶ τῶν ἀκαδημιῶν, ἀπωστεώθη καὶ ἐλησμονήθη περιφρονημένον, ἕως οὗ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, καὶ ἰδίως τὸν Κ', κατεβλήθη προσπάθεια νὰ τοῦ ἀποδοθῇ ἡ ἁρμόζουσα θέσις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ὁλλανδίαν ἐκαλλιεργήθη κυρίως ἐντὸς τῶν νεωτέρων πανεπιστημίων, ὅπου εὐκόλως ὑπερίσχυσε τῆς ἀριστοτελικῆς διδασκαλίας καὶ ὅπου ἀνεδείχθησαν ἐκτὸς τοῦ Reneri, τοῦ Regius, τοῦ Heersbord κ. ἄ., κυρίως τρεῖς καθηγηταί: ὁ Wittich (1625—1688) ἐν Λεύδεν, μετριοπαθής, σαφὴς καὶ πιστὸς εἰς τὴν ἀπόδοσίν του· ὁ Clauberg, ἀποθανὼν τῷ 1665, λεπτολόγος σχολιαστὴς τῶν «Στοχασμῶν» ἐν τῷ ἔργῳ του «De corporis et animae in homine conjunctione»· καὶ ὁ Geulincx (1625—1669), ἐπίσης ἐν Λεύδεν, ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀπαδῶν, ὅστις ἔφερεν εἰς πέρας συνεπέστερον πολλὰς σκέψεις, ἃς ὁ Καρτέσιος εἶχεν ἀφήσει ἡμιτελεῖς. Δι' αὐτὸν οἱαδήποτε ἀλληλεπίδρασις πνεύματος καὶ ὕλης εἶναι ἀδύνατος· μόνον τῇ ἐνεργῷ ἐπεμβάσει τοῦ Θεοῦ δύναται τὸ πνεῦμα νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὕλης, ἄλλως μόνον ἐπὶ ἑαυτὸ ἐνεργεῖ. Ὁ Geulincx διὰ τῆς παρεμβολῆς τῆς θείας ἐνεργείας ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν προετοιμάζει τὴν συμπτωσιαρχίαν τοῦ Μαλεμπράνς, καὶ διὰ τῆς παρομοιώσεως ὕλης καὶ πνεύματος πρὸς δύο ὡρολόγια σημαίνοντα συγχρόνως, τὴν θεωρίαν περὶ τῆς προδιατεταγμένης ἁρμονίας τοῦ Λεϊβνιτίου. Ἄλλοι ἔνθερμοι ὀπαδοί, τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπευτικώτερος τύπος εἶναι ὁ Meyer, ὁ ἐκδότης καὶ φίλος τοῦ Σπινόζα, προσεπάθησαν νὰ καταδείξουν, ὅτι ἡ θεωρία τῶν στροβίλων συμβιβάζεται μὲ τὴν ἁγίαν Γραφήν· ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ ἔβλαψεν ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ τὸν καρτεσιανισμὸν καὶ δικαίως ἐξηγέρθησαν οἱ ὀρθοφρονοῦντες ὀπαδοί του. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ διάδοσις τῆς θεωρίας ἔλαβε μᾶλλον κοσμικὸν καὶ φιλολογικὸν χαρακτῆρα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἰησουῖται, τοὺς ὁποίους τόσον εἶχε κολακεύσει ἐν ὅσῳ ἔζη, κατώρθωσαν ὥστε τῷ 1663 τὰ ἔργα τοῦ Καρτεσίου νὰ τεθοῦν εἰς τὸν ἀπαγορευτικὸν πίνακα τοῦ πάπα (Index). Τῷ 1667, βασιλικὸν διάταγμα ἀπηγόρευσε τὸν ἐπικήδειον λόγον· τῷ δὲ 1669 ὑποψήφιος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Βασιλικὸν κολλέγιον ὑπεχρεώθη νὰ ἐκφωνήσῃ ἐναρκτήριον ἐναντίον τῆς «δήθεν νέας φιλοσοφίας τοῦ Καρτεσίου». Πολλαὶ θρησκευτικαὶ ὁμάδες ἀπηγόρευσαν πᾶσαν μνείαν· ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων ἐτέθη εἰς κίνησιν καὶ τὸ κοινοβούλιον ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἐπίσημα μέτρα, ὅταν εὐφυὴς καὶ δεικτικὴ σάτιρα τοῦ Μποαλὼ ἀνεχαίτισε διὰ τοῦ γελοίου τὰς ἠθοπλαστικὰς προσπαθείας. Ὁ Régis, ἔνθερμος θιασώτης τοῦ καρτεσιανισμοῦ, ἠναγκάσθη ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του μέχρι τοῦ 1690, ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ ἐξαλείψῃ πρῶτον τὸ ὄνομα τοῦ Καρτεσίου ἀπὸ τὸν τίτλον. Ἀντιθέτως πολλὰ ἄλλα μοναχικὰ τάγματα καὶ θρησκευτικαὶ ὁμάδες ἀπεδέχθησαν τὸν καρτεσιανισμόν· οὕτως οἱ τοῦ Ὀρατορίου τὸν συνεσχέτιζον πρὸς τὸν Αὐγουστῖνον, ἡ δὲ μονὴ τοῦ Πὸρτ Ρουαγιὰλ εὕρισκεν ὁμοιότητας πρὸς τὸν ἰανσενισμόν, πάντως ὅμως μὲ ἐπιφυλάξεις τινάς. Ὁ μεγαλύτερος θρίαμβος τοῦ καρτεσιανισμοῦ ἦλθε τῷ 1674 μὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας» τοῦ Malebranche, ὅστις ἀνενέωσε τὸ σύστημα μὲ τὰς ἐκφράσεις καὶ τὸ αἴσθημα θεϊστικῆς θρησκείας καὶ μὲ τὴν συνειδητὴν ἀναδρομὴν εἰς τὸν Αὐγουστῖνον καὶ διήγειρε γενικὸν καὶ λαϊκὸν ἐνθουσιασμόν, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῶν Arnauld, Fénélon καὶ Bossuet. Μετὰ τὸ 1720, ὁπότε εἰσάγεται ἡ «Πραγματεία» καὶ οἱ «Στοχασμοὶ» ὡς ὑποχρεωτικὸν κείμενον διδασκαλίας εἰς τὴν Σορβόννην, ὁ καρτεσιανισμὸς παύει νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὸς νέας ἐξελίξεως. Οἱ ἐγκυκλοπαιδισταὶ καὶ ὁλόκληρος ὁ αἰὼν τοῦ διαφωτισμοῦ τὸν καταπολεμοῦν ἰσχυρῶς καὶ ὁ Βολταῖρος εἰς τὰς ἐπιστολάς του περὶ τῶν Ἄγγλων εὑρίσκει μειονεκτικὴν τὴν θέσιν του ἀπέναντι τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Λόκ. Εἰς τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὁ Κουζὲν καὶ ὁλόκληρος ἡ ἐκλεκτικὴ σχολὴ τοῦ ἀποδίδουν μετὰ φανατισμοῦ τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι αἱ γνῶμαι διχασμέναι ὡς πρὸς τὴν σημασίαν του, ἀλλ' οἱανδήποτε γνώμην καὶ ἂν ἔχῃ τις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι οὔτε ὀπαδὸς οὔτε ἀντίμαχος τοῦ καρτεσιανισμοῦ, διότι τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν, εἶναι διάφορα καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν πιθανὴν λύσιν των.

Πλήρεις ἐκδόσεις τοῦ Καρτεσίου λατινιστὶ ἔχουν γίνει πολλαὶ ἀπὸ τοῦ 1650. Ἡ πρώτη γαλλιστὶ εἶναι ὑπὸ Cousin (1824—1826). Ἡ τελειοτέρα καὶ τελευταία ἡ ὑπὸ Adam καὶ P. Tannery εἰς 12 τόμους (1897—1910). Ὁ δωδέκατος περιέχει τὴν μᾶλλον ἐμπεριστατωμένην βιογραφίαν ὑπὸ Tannery.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ κλασσικὴ βιογραφία εἶναι τοῦ *Baillet*, La vie de Descartes (1691) ἐν περιλήψει (1693), ὡς καὶ αἱ σύγχρονοι πηγαί: *Gaillard*, Éloge de Descartes καὶ *Thomas* ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας (1765). Διὰ τὴν φιλοσοφικήν του ἐξέλιξιν γενικῶς: *K. Fischer*, Geschichte d. neuern Philos. I 5η ἔκδ. (1912).—*Paul Janet*, Descartes, son caractère et son génie («Revue des deux Mondes». 2e période LXXVIII, σ. 345).—*Tannery*, Un mot sur Descartes («Archiv für Geschichte d. Philos. 1903). — *L. Liard*, Descartes (1881) 2α ἔκδ. (1903). — *P. Mahaffy*, Descartes. ἐν τῇ σειρᾷ «Philosophical Classics for English readers» (1880). — *Fouillée*. Descartes, 1893. — *Τοῦ αὐτοῦ*, Descartes et les doctrines contemporaines («Revue philosophique» 1894). — *E. S. Haldane*, Descartes, his life and times (1905).—*A. Hoffmann*, Descartes (ἐν «Fromann's Klassiker d. Philos.» 1923 2α ἔκδ.)—*K. Jungmann*, Descartes (1908).—*O. Hamelin*, Le système de Descartes (μὲ πρόλογον τοῦ *Durkheim* 1910).—*M. Frischeizen-Köhler*, René Descartes (ἐν *E. von Aster*, Grosse Deuker 1923 2α ἔκδ.).—*E. von Aster*, Einführung in d. Philosophie Descartes (1921). — *C. Bäumher*, Neue Beiträge zur Lebens-u. Entwichlungsgeschichte von René Descartes («Philos. Jahrbücher» 1909). —Πανηγυρικὸν τεῦχος τῆς «Revue de Métaphysique et de Morale» (1916) 4.—*G. Milhaud*, La question de la sincérité de Descartes («Revue de Metaph. et de Mor.» 1919). — *E. Caird*, Cartesianism ἐν «Essays on literature and philosophy» (1892). Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Καρτεσιανισμοῦ πρὸς ἄλλας φιλοσοφίας: *Ch. Waddington*, R. Descartes et le spiritualisme (1868).—*Alex. Kogré*, Descartes und die Scholastik (1923).—*W. Cunningham*, Descartes and English speculation (1875). — *Carl Schaar-Schmidt*, Descartes u. Spinoza, urkundliche Darstellung d. Philosophie beider (1850). —*W. Flex*, Ueber d. baconischen u. cartesischen Zweifel (1903).—*K Mahler*, Die Entstehung d. Irrtums bei Descartes u. Spinoza (1910). — *A. H. D*, De Descartes à Jaurès («Rev. philos.» 1913). — *Et. Gilson*, Index scolastico-cartésien (1912). Εἰδικώτερα περὶ ὡρισμένων ζητημάτων: *P. Natorp*, Descartes' Erkenntnis theorie (1882).—*H. Barth*, Descartes' Begründung d. Erkenntnis (1913).—*E. Boutroux*, De veritatibus aeternis apud Cartesium (1875). — *Milhaud*, Descartes savant (1921). - *E. Cassirer*, Descartes' Kritik d. mathematischen u. naturwissenschaftlichen Erkenntnis (1899).— *P. Boutroux*, L'imagination et les mathématiques selon Descartes (1910).—*Hannequin*, La méthode de Descartes («Rev. de Metaph. et de Mor.» 1906).— *James Mursell*, The function of intuition in Descarte's philosophy of science («The philos. review» 1919). — *J. Vigier*, Les idées du temps de durée et d'éternité dans Descartes («Rev. philos.» 1920).— *Et. Gilson*, La doctrine cartésienne de la liberté et la théologie (1913).— *Τοῦ αὐτοῦ*, L'innéisme cartésien et la théologie («Rev. de Metaph. et de Mor.» 1914). —*Lina Kohn*, Metaphysics of the supernatural as illustrated by Descartes (N. Y. 1918). — *P. Binet*, La morale de Descartes («Ann. de philos, chrétienne» 1898).—*W. Mercier*, La psychologie de Descartes et l'anthropologie scolastique («Rev. néo-scolastique» 1876, 1897, 1898).—*K. Reckmann*, Die Lehre von d. Leidenschaften bei Descartes («Arch. f. die gesch. Psychologie» 1908).—*B. Kerstiens*, αὐτόθι (1910). —*K. Lasswitz*, Genesis der cartesischen Korpuskularphysik («Vierteljahrschr. f. wissensch. Philosophie» 1886). — *G. Milhand*, Nouvelles études sur l'histoire de la pensée scientifique (1911).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Descartes expérimentateur («Rev. philos.» 1918).— *A. Espinas*, Pour l'histoire du cartésianisme («Rev. de Metaph. et de Mor.» 1906).— *F. Laisset*, Précurseurs et disciples de Descartes (1862).—*F. Bouiller*, Histoire de la philosophie cartésienne (1868).— *W. L. Gourtney*, Early Idealism. Descartes to Leibniz (1909). — *Bordas-Démoulin*, Le Cartésianisme (1813 καὶ 1874).— *Huxley*, Lay Sermons.— *L. Roth*, Spinoza, Descartes and Maimonides (1924).—*H. Gouhier*, La pensée religieuse de Descartes 1924). — *Foucher de Careil*, Œuvres inédites de Descartes.— *Millet*, Descartes, sa vie, ses travaux, ses découvertes avant 1637 (1867). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Descartes, son histoire depuis 1637 (1870). — *L. Chéstov*, Les favoris et les deshérités ds l'histoire. Descartes et Spinoza (ἐν «Mercure de France» 15 Ἰουνίου 1923) κλπ.

ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΟΥ

—**Καρτεσίου *κολυμβητὴς*** (Φυσ.). Οὕτω καλοῦμεν ἐν τῇ φυσικῇ συσκευὴν χρησιμεύουσαν πρὸς πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Σύγκειται συνήθως ἐξ ὑαλίνου σωλῆνος, ἐν ᾧ τίθεται ὕδωρ καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐμβαπτίζεται μικρὸς κοῖλος ὑάλινος πλωτὴρ ἔχων τὴν μορφὴν ἀνθρωπαρίου, ἢ ἄλλου, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, περιέργου σχήματος καὶ φέροντος ὀπὴν κατά τινα θέσιν αὐτοῦ. Ὁ κύλινδρος πληροῦται σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν δι' ὕδατος ἐξαιρέσει μικροῦ χώρου, καὶ κλείεται ἄνωθεν ἀεροστεγῶς τῇ βοηθείᾳ ἐλαστικῆς μεμβράνης. Ἐν ἀρχῇ ὁ πλωτὴρ ἑρματίζεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὗτος, λόγῳ τῆς ἀνώσεως ἣν ὑφίσταται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, νὰ εὑρίσκεται ἐν ἰσορροπίᾳ κατὰ τὴν ἀνωτάτην περιοχὴν τοῦ ὑαλίνου κυλίνδρου. Ἐὰν ἤδη πιέσωμεν ἐλαφρῶς τὴν μεμβρᾶναν, τότε λόγῳ συμπιέσεως τοῦ ἀέρος ποσότης ὕδατος εἰσχωρεῖ ἐν τῷ πλωτῆρι διὰ μέσου τῆς ὀπῆς αὐτοῦ, οὕτω δὲ οὗτος καθίσταται βαρύτερος καὶ κατέρχεται ἐν τῷ κυλίνδρῳ. Διὰ καταλλήλου δὲ ρυθμίσεως τῆς ἐπιφερομένης ἄνωθεν πιέσεως δυνάμεθα ν' ἀναγκάσωμεν τὸν πλωτῆρα νὰ κατέλθῃ μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ κυλίνδρου ἢ νὰ διατηρήσωμεν τοῦτον ἐν αἰωρήσει ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ ὑγροῦ, ὅταν λόγῳ ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ πλωτῆρος.

Κ. Π.

— **Καρτεσίου *συντεταγμέναι*.** Οὕτως ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος *Καρτεσίου* (βλ. λ.) ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως ἑνὸς σημείου τοῦ ἐπιπέδου διὰ τῶν ἀποστάσεων αὐτοῦ x καὶ y ἀπὸ δύο σταθερὰς εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου καθέτους πρὸς ἀλλήλας. Ἔδειξε δὲ ὅτι μία ἐξίσωσις $f(x,y)=0$ εἶναι ἀπροσδιόριστος καὶ δύναται νὰ ἐπαληθεύεται ἀπὸ ἄπειρα ζεύγη τιμῶν x καὶ y. Αἱ τιμαὶ ὅμως αὗται τῶν x καὶ y προσδιορίζουν τὰς συντεταγμένας σημείων τοῦ ἐπιπέδου, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ἀποτελεῖ μίαν καμπύλην. Ἡ δὲ ἐξίσωσις $f(x,y)=0$ ἐκφράζει τὰς γεωμετρικὰς ἰδιότητας, αἵτινες εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς καμπύλης. Διεῖδεν ἐπίσης ὁ Καρτέσιος, ὅτι καὶ ἓν σημεῖον τοῦ χώρου δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀναλόγως διὰ τριῶν συντεταγμένων.

Ἡ γεωμετρία τοῦ Καρτεσίου διαιρεῖται εἰς τρία βιβλία. Εἰς τὰ δύο πρῶτα ἐκθέτει τὴν ἀναλυτικὴν γεωμετρίαν, εἰς δὲ τὸ τρίτον τὴν ἄλγεβραν τῆς ἐποχῆς του. Τὸ πρῶτον βιβλίον περιλαμβάνει τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας καὶ τὴν διερεύνησιν ἑνὸς προβλήματος προταθέντος ὑπὸ τοῦ Πάππου εἰς τὸ ἕβδομον βιβλίον τῆς «Συναγωγῆς» του καὶ τοῦ ὁποίου μερικαὶ περιπτώσεις εἶχον διερευνηθῆ ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἡ γενικὴ αὐτοῦ ἀπόδειξις διέφευγεν ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Καρτεσίου μαθηματικούς. Ὁ Καρτέσιος, προσπαθῶν νὰ ἐπιτύχῃ αὐτήν, ὡδηγήθη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῆς μορφήν. Ἡ σπουδαιοτέρα περίπτωσις τοῦ προβλήματος τούτου εἶναι ἡ ἑξῆς: Νὰ εὑρεθῇ ὁ τόπος τῶν σημείων τῶν ἐχόντων τὴν ἑξῆς ἰδιότητα: Τὸ γινόμενον τῶν ἀποστάσεων ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἀπὸ ν δοθείσας εὐθείας νὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῶν ἀποστάσεων τοῦ ἰδίου σημείου ἀπὸ ἑτέρας Κ δοθείσας εὐθείας. Οἱ ἀρχαῖοι γεωμέτραι εἶχον εὕρει μίαν γεωμετρικὴν λύσιν διὰ τὰς μερικὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς $ν=1$ καὶ $K=1$ ἢ $ν=1$, $K=2$. Ὁ Πάππος διισχυρίζετο ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν $ν=2$, $K=2$ ὁ τόπος ἦτο κωνικὴ τομή, ἀλλ' ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Καρτέσιος δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ καθαρῶς γεωμετρικὴν ἀπόδειξιν, ἀλλ' ἔδειξεν ὅτι ἡ καμπύλη παρίστατο ὑπὸ μιᾶς ἐξισώσεως δευτέρου βαθμοῦ· δηλαδὴ ἦτο πράγματι κωνικὴ τομή. Ἀργότερον ὁ Νεύτων ἔδωκε λύσιν τῆς περιπτώσεως ταύτης διὰ τῆς καθαρᾶς γεωμετρίας.

Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον ὁ Καρτέσιος χωρίζει τὰς καμπύλας εἰς γεωμετρικὰς καὶ εἰς μηχανικάς. Τὰς πρώτας ὁρίζει ὡς ἐκείνας, αἵτινες δύνανται νὰ παραχθῶσιν ἀπὸ τὴν τομὴν δύο γραμμῶν τοῦ ἐπιπέδου κινουμένων ἀντιστοίχως παραλλήλως πρὸς τοὺς ἄξονας συντεταγμένων μὲ συμμέτρους ταχύτητας, δηλαδὴ τὸ $\frac{dy}{dx}$ νὰ εἶναι ἀλγεβρικὴ συνάρτησις, ὅπως π.χ. εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐλλείψεως τῆς κυβοειδοῦς καὶ κογχοειδοῦς. Μηχανικὰς καμπύλας καλεῖ τὰς παραγομένας ὑπὸ τῆς τομῆς γραμμῶν κινουμένων μὲ ταχύτητας ἀσυμμέτρους, δηλαδὴ τὸ $\frac{dy}{dx}$ νὰ εἶναι ὑπερβατικὴ συνάρτησις, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν κυκλοειδῆ, ἕλικας κλπ. Ἐν τούτοις ὁ Καρτέσιος περιωρίσθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γεωμετρικῶν καμπύλων. Ἀργότερον ὁ Νεύτων διῄρεσε τὰς καμπύλας εἰς ἀλγεβρικὰς καὶ ὑπερβατικάς.

Ὁ Καρτέσιος ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν θεωρίαν τῶν ἐφαπτομένων τῶν καμπύλων. Εἰς τὴν ἐποχήν του ἡ ἐφαπτομένη μιᾶς καμπύλης εἰς σημεῖον Μ αὐτῆς ὡρίζετο ὡς ἡ εὐθεῖα ἡ ἀγομένη ἐκ τοῦ σημείου Μ καὶ τοιαύτη ὥστε οὐδεμία ἄλλη εὐθεῖα νὰ δύναται ν' ἀχθῇ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς

Digitized by Google

καμπύλης. Τὸν ὁρισμὸν τοῦτον ὁ Καρτέσιος ἀντικατέστησε μὲ ἄλλον, καθ' ὃν ἐθεώρει τὴν ἐφαπτομένην ὡς τὴν ὁρικὴν θέσιν τεμνούσης τὴν καμπύλην. Ὁ Fermat καὶ ἀργότερον ὁ Maclaurin καὶ ὁ Legrange υἱοθέτησαν τὸν τελευταῖον τοῦτον ὁρισμὸν τοῦ Καρτεσίου. Εἰς ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας του ὁ Καρτέσιος ἔδωκε γενικὸν κανόνα χαράξεως τῶν ἐφαπτομένων καὶ τῶν καθέτων εἰς τὰς κυλισιγενεῖς καμπύλας. Διὰ νὰ εὕρῃ δὲ τὴν ἐφαπτομένην εἰς τυχὸν σημεῖον καμπύλης κατεσκεύαζεν ἕνα κύκλον ἐφαπτόμενον τῆς καμπύλης εἰς τὸ ἐν λόγῳ σημεῖον καὶ ἔφερε τὴν ἐφαπτομένην τοῦ κύκλου εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον. Ἀνήγαγε τοιουτοτρόπως τὴν χάραξιν τῆς ἐφαπτομένης τυχούσης καμπύλης εἰς τὴν χάραξιν τῆς ἐφαπτομένης τοῦ κύκλου, ἥτις εἶναι πολὺ εὔκολος. Ἐν τούτοις τὴν μέθοδόν του ταύτην δὲν ἐφήρμοσεν εἰμὴ μόνον εἰς τὰς συμμετρικὰς ὡς πρὸς ἄξονα καμπύλας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἐλάμβανε τὸ κέντρον τοῦ κύκλου.

Τὸ τρίτον βιβλίον περιέχει μίαν ἀνάλυσιν τῆς ἀλγέβρας, ὅπως ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Μετέβαλε μόνον τὸν συμβολισμόν, δηλαδὴ εἰσήγαγε τὰ πρῶτα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου διὰ τὴν παράστασιν τῶν γνωστῶν ποσοτήτων καὶ τὰ τελευταῖα διὰ τὴν τῶν ἀγνώστων. Εἶναι ὁ πρῶτος συγγραφεύς, ὅστις παρετήρησεν ὅτι εἶναι πολὺ κομψότερον νὰ μεταφέρωνται ὅλοι οἱ ὅροι μιᾶς ἐξισώσεως ἀπὸ τὸ ἓν αὐτῆς μέρος. Ἔδωκε τὴν σημασίαν τῶν ἀρνητικῶν ποσοτήτων. Ἐπίσης ἔδωκε κανόνα διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ πλήθους τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ῥιζῶν μιᾶς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως, ὅστις μέχρι σήμερον φέρει τὸ ὄνομά του. Εἰσήγαγε τὴν μέθοδον τῶν ἀπροσδιορίστων συντελεστῶν διὰ τὴν λύσιν τῶν ἐξισώσεων, ἦτο δὲ ἐν γνώσει τοῦ θεωρήματος τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τὸν Euler διὰ τὴν σχέσιν, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλευρῶν, τῶν κορυφῶν καὶ τῶν ἀκμῶν ἑνὸς πολυέδρου. Σ. ΜΥΛΛΕΡ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Καρτζέα *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου, ἄλλως *Καρτσέα* (βλ. λ.).

Καρτζέζε (Cargese)· βλ. *Καργκέζε*.

Κάρτζερι, ἡ *Κάρτσερι* (Dalle Carceri). Εὐγενὴς ἰταλικὴ οἰκογένεια ἐκ Βερώνης (βλ. λ. *Δαλλεκάρτσερι*).

Κατζιβάλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Ἴου (πλάτ. 36°46'00" Β, μηκ. 25° 18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio), Β κέρας τοῦ ὅρμου Κάλαμος. Σ. Ε. Λ.

Κάρτζοβα *[Γεωγρ.]*. Ἱστορικὴ θέσις ἔξωθι τῆς Τριπόλεως, ἔνθα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1821 συνήφθη μία ἀπὸ τὰς μάχας, καθ' ἃς οἱ Τοῦρκοι ἠγωνίζοντο νὰ θερίσωσι τοὺς καρποὺς τῶν γύρω χωραφίων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐτραυματίσθησαν πολλοὶ Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ διοικῶν αὐτοὺς Καλιακούδας Ἀλωνιστιώτης. Γ. Δ. Κ.

Καρτηΐα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (*Πτολ.* Β' δ, 6) μεταξὺ Βαρβήσολα πόλεως καὶ Κάλπης ὄρους. Ὁ Ἀππιανὸς (Ρωμ. Ἐμφ. Β' 205) τὴν ὀνομάζει *Καρθαίαν*, Στέφανος ὁ Βυζάντιος *Καρπηΐαν* καὶ *Κάρπιαν* καὶ ὁ Παυσανίας (ΣΤ', ιθ', 3) *Καρπίαν*, εἰς ἃς ὀνομασίας παρεφθάρη ἡ φοινικικὴ *Κάρτ* (=πόλις)· διότι Φοίνικες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοί της οἰκισταί, ἱδρύσαντες αὐτόθι πορφυρεῖον. Πολὺ βραδύτερον (191 π. Χ.) ἀπαντᾷ ὡς Carteia (*Plin.* III 7 καὶ 17) ἐν τῇ ὁμάδι ἀποικιῶν, ἃς πρώτας συνέπηξαν οἱ Ῥωμαῖοι ἔξω τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Κελτικῆς. Μετὰ τὴν εἰς Μούνδαν νίκην τοῦ Καίσαρος κατέφυγεν εἰς Καρτηΐαν ὁ ἡττηθεὶς υἱὸς τοῦ Πομπηΐου Γνάϊος, ὅπου μετὰ γενναίαν ἄμυναν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν διωκτῶν του· ἡ κεφαλή του προσεκομίσθη εἰς τὸν Καίσαρα, ὅστις διέταξε τὴν ταφήν της ἐν τῇ πόλει. Εἶναι ἡ σύγχρονος μεταξὺ Ἀλγεθίρας καὶ Γιβραλτὰρ πόλις καὶ ὅρμος *Σὰν Ρόκουε* (San Roque: πλάτ. 36° 12' Β, μηκ. 5° 23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1448: Acebuce to Chulbara). Σ. Ε. Λ.

Καρτιὲ (Cartier), ***Γερμανός***. Ἑλβετὸς θεολόγος (1690—1749). Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Βενεδικτίνων μοναχῶν ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ κατέλιπε δύο ἔργα: «Dilucidatio Psalmodiae ecclesiasticae» (β' ἔκδ. ἐν Ratisbonne, 1871) καὶ «Biblia Sacra» εἰς 4 τόμους, περιέχον ὑπομνήματα εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς. Ε. Γ. Π.

— **Καρτιὲ** (Cartier), ***Ἰάκωβος***. Διάσημος Γάλλος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1491. Ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου Α' εἰς ἐξερεύνησιν τῶν βορείων Ἀμερικανικῶν ἀκτῶν. Καταπλεύσας εἰς Νέαν Γῆν καὶ ἀκολουθήσας εἰς Καναδᾶν, οὗτινος αἱ ἀκταὶ εἶχον ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ Cabot τῷ 1497, ἐξηρεύνησε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Καναδᾶ καταλαβὼν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Καρτιὲ-*Λατὲν* (Quartier-Latin). Ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων τμημάτων τῆς πόλεως τῶν Παρισίων Κατ' ἀρχὰς ὠνομάσθη οὕτω τὸ ὄρος τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐγένετο τὸ κέντρον ὅλων τῶν κολλεγίων. Μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἤκμαζον τὰ κολλέγια: τῆς Ναβάρρας, ἱδρυθὲν τῷ 1304 ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας τῆς Ναβάρρας, τῶν Σκώτων, ἱδρυθὲν τῷ 1325, τοῦ Μονταιγκύ, ἱδρυθὲν τῷ 1377, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἱδρυθέντα ὑπὸ πλουσίων μεγιστάνων, ἰδίως κληρικῶν· ἐδιδάσκοντο δὲ εἰς αὐτὰ ἡ θεολογία, τὰ μαθηματικά, ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία. Οἱ φοιτηταὶ ἐστεγάζοντο καὶ ἐξεπαιδεύοντο δωρεάν. Τὸ τμῆμα τοῦτο κατὰ τοὺς δύο μετέπειτα αἰῶνας ἐξετάθη μεγάλως, περιλαβὸν τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον διαμέρισμα τῆς πόλεως, ὁρίζεται δὲ σήμερον πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Σηκουάνα τῶν προκυμαιῶν τῶν Αὐγουστίνων, Ἁγίου Μιχαὴλ καὶ Ἁγίου Βερνάρδου, πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ βουλεβάρτου Μονπαρνάς, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Βοναπάρτου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς Ἀγορᾶς τῶν οἴνων. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο περιλαμβάνονται ἡ σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν, τὸ ἰνστιτοῦτον, τὸ νομισματοκοπεῖον, αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ τῶν πτωχῶν, τοῦ Ἁγίου Σεβερίνου, τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ ὄρους, τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου, τὸ μουσεῖον Κλυνύ, ἡ ἰατρικὴ σχολή, τὰ λύκεια τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, ἡ Σορβόννη, τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης καὶ τοῦ Μαζαρίνου (ἀκαδημίας), τὸ Πάνθεον, τὸ θέατρον τοῦ Ὠδείου, ἡ École Normale, ἡ νομικὴ καὶ πολυτεχνικὴ σχολὴ καὶ πλῆθος ἄλλο ἱστορικῶν μνημείων. Τὸ Καρτιὲ-Λατὲν ἐγένετο οὕτως ἡ ψυχὴ τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, εἰς παλαιοτέραν δὲ περίοδον ἀπετέλει ἐν μέσῳ τῶν Παρισίων ἰδιαιτέραν πόλιν, ἔχουσαν ἴδια ἤθη, ἰδίαν ἱστορίαν καὶ ἴδιον τρόπον ζωῆς. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη, λέγει ὁ ποιητὴς Θεόδωρος de Bauville, ὁ ἐμπορικὸς πολιτισμὸς προσεπάθει ν' ἀφομοιώσῃ τοὺς κατοίκους τοῦ Καρτιὲ-Λατὲν πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθου· ἡ μεταμόρφωσίς του ἤρξατο ἀφ' ἧς διηνοίχθησαν τὸ βουλεβάρτον τῶν Ἁγίων Γερμανοῦ καὶ Μιχαήλ, εὐρεῖαι ὁδοί, ἐν οἷς ἡ περίφημος Ὁδὸς τῶν σχολῶν, ἐφυτεύθησαν παράδεισοι καὶ κατεσκευάσθησαν πλατεῖαι, πρὸς σχηματισμὸν τῶν ὁποίων κατηδαφίσθησαν συνοικίαι ὁλόκληροι καὶ πολυάριθμοι μεσαιωνικαὶ ὁδοί, φέρουσαι λατινικὰ ὀνόματα καὶ ἀναφερόμεναι μόνον εἰς τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ὅτε ἐπῆλθον αἱ μεταβολαὶ εἰς τὸ σχέδιον τῶν Παρισίων, μετεβλήθησαν καὶ τὰ παλαιὰ τῶν φοιτητῶν ἤθη, καὶ μετέβαλεν ὄψιν τὸ εὐρύτατον ἐκεῖνο τμῆμα, ὅπου οἱ ἀγαθοὶ ἀστοὶ τῶν Παρισίων, περιπατοῦντες εἰς τὴν ὁδὸν Μποκλερί, ᾐσθάνοντο ὅτι ἦσαν ξένοι καὶ ὅτι εὑρίσκοντο ἐν τῷ μέσῳ λαοῦ ἄλλου, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντος πρὸς τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Ναπολέων Γ' μετέβαλε τὴν ὄψιν τοῦ Καρτιὲ Λατέν, ἡ δὲ σκαπάνη, ἡ ἐξαφανίσασα τοσαύτας συνοικίας αὐτοῦ, ἐξηφάνισε καὶ τὰ ἰδιόρρυθμα ἤθη τοῦ τμήματος τούτου. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλην τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὸ Καρτιὲ-Λατὲν διασῴζονται πλεῖσται μεσαιωνικαὶ ὁδοὶ μετὰ τῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν των καὶ παραμένει πάντοτε τὸ κέντρον τῶν ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης ἀφικνουμένων φοιτητῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Εἰς αὐτὸ σφύζει ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας. Θ. Β.

καρτιέρης, ἡ ***καρτιέρι***, ἡ ***κουαρτιέρης*** *[Ναυτ.]*. Ἀβάκιον ἐκ ναστοχάρτου εἰδικῶς διῃρημένον καὶ χρησιμεῦον, ἀντὶ λογιστικῶν πινάκων τῆς πλεύσεως, πρὸς ἄμεσον καὶ ὅλως πρακτικὴν λύσιν τῶν πλωτικῶν προβλημάτων τῆς ἐξ ἀναμετρήσεως ναυτιλίας. Σ. Ε. Λ.

Κάρτιλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ὅρμος τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας μεταξὺ Ἰὼλ καὶ Καρτέννας. Ἡ ταυτότης της διαμφισβητεῖται ἀπὸ τὰ *Κάστρα-Γερμανῶν* καὶ *Καρήπουλα* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

καρτίνι (ἄλλως ***τσερέκι*** καὶ ***μισὸ-μέντζο***) *[Ναυτ.]*. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἡμιρρομβίου ἢ τὸ τέταρτον τοῦ ῥόμβου, κατὰ τὰς διαιρέσεις τῶν ἀνεμολογίων παλαιοῦ τύπου. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς 2° 45' περίπου. Σ. Ε. Λ.

Κάρτμελ (Cartmel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Λανκάστερ. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ σπουδαῖον μοναστηριακὸν ναὸν κτισθέντα τῷ 1188. Κάτ. 6.400. Δ. Σ. Δ.

κάρτο (τό)· τὸ τέταρτον οἱασδήποτε μονάδος, οἷον τοῦ μετζητίου (παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Τουρκίας), τῆς λίτρας (παρὰ τοῖς Ἑπτανησίοις), τῆς ὥρας: «τρεῖς καὶ κάρτο», «θὰ σὲ περιμένω ἕνα κάρτο» (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. quarto).

Καρτόλια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ κωμόπολις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου (Δοβρουτσᾶς), $17^1/_2$ μίλ. παράπλου Β τοῦ ἀκρωτηρίου Καληάκρα (πλάτ. 43° $37'^1/_2$ Β, μηκ. 28° 36' $^2/_5$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2231: Cape Kaliakra to Odessa). Πιστεύεται ὅτι εἶναι ὁ *Καρῶν λιμὴν* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

καρτὸν (γαλλ. carton)· καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ζωγραφικῇ τὸ ἐπὶ ἁπλοῦ χάρτου προσχεδίασμα εἰκόνος τινός. Τοιαῦτα προσχέδια χρησιμοποιοῦνται κυρίως ἐπὶ τῶν *νωπογραφιῶν* (fresco), καθ' ὅσον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ζωγραφικῆς ἀπαιτεῖ ταχυτάτην ἐκτέλεσιν καὶ συνεπῶς καλὸν ἐκ τῶν προτέρων καθορισμὸν τοῦ σχεδίου.

καρτόνι (τό), καὶ ***χαρτόνι***· δημοτ., χονδρὸς χάρτης, ἄλλως *ναστόχαρτον*.

Καρτσὺμ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Χαρτσύμ*.

Καρτοὺς (Cartouche), ***Λουδοβῖκος-Δομίνικος-Μπουργκινιόν***. Διάσημος Γάλλος λῃστής, γεννηθεὶς τῷ 1693 καὶ θανατωθεὶς τῷ 1721 ἐν Παρισίοις. Ὁ πατήρ του, βαρελλοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, προὐτίθετο νὰ τὸν σπουδάσῃ, ἀλλὰ τὰ λῃστρικὰ ἔνστικτα τοῦ Καρτοὺς ἀπεκαλύφθησαν πρωΐμως. Παιδίον ἀκόμη συνεταιρίσθη μὲ συμμορίαν Τσιγγάνων, παρὰ τῶν ὁποίων τάχιστα ἐξέμαθεν ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης τοῦ κλέπτειν. Τινὰ τῶν κακουργημάτων του, λόγῳ τῆς ἐπιδεξιότητος καὶ τοῦ θράσους μεθ' ὧν ἐξετελέσθησαν, παρέμειναν παροιμιώδη. Ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχε καταστῆ ὁ τρόμος τῶν κατοίκων τῶν Παρισίων καὶ τῶν περιχώρων, ὅπου κατὰ προτίμησιν ἐκρύπτετο. Ἐπικηρυχθείς, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου θάνατον ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Γκρέβ. Μ. Ν. Δ.

καρτοῦτσο (τό). Μέτρον χωρητικότητος ὑγρῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ βενετοκρατίας, ἔτι καὶ νῦν ἴσχῦον. Ἰσοδυναμεῖ, ἐπὶ οἴνου, ἐλαίου, πετρελαίου, ὄξους, πρὸς 144 δράμια, ἐπὶ οἰνοπνεύματος καὶ μέλιτος εἶναι βαρύτερον (λ. χ. ἐν καρτοῦτσο μέλιτος εἰς ὄγκον ἰσοδυναμεῖ πρὸς $^5/_4$ τῆς λίτρας ἢ 165 δράμια). Τὸ καρτοῦτσο διαιρεῖται εἰς 4 *καρτεζίνια* (βλ. λ.).

Κάρτραϊτ (Cartwright), ***Ἐδμόνδος***. Ἄγγλος ἐφευρέτης καὶ κληρικὸς (1743—1823). Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ *Ἰωάννου Κάρτραϊτ*, ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης, μεθ' ὃ περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ διωρίσθη ἐφημέριος ἐν τῇ κομητείᾳ Λάϊστερ. Τῷ 1785 ἐφεῦρεν ὑφαντικὴν μηχανὴν καὶ ἐγκατέστησεν εἰδικὸν ἐργοστάσιον ἐν Ντονκάστερ διὰ τὴν λειτουργίαν της. Ἐπίσης ἐφεῦρε μηχανὴν καθαρισμοῦ τοῦ ἐρίου, ἀλλὰ συνήντησεν ἰσχυροτάτην ἀντίδρασιν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀντικαθίστατο ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία διὰ μηχανῆς. Μολονότι οἰκονομικῶς ἐναυάγησεν, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας του, προσθέσας εἰς τὰς ἐφευρέσεις του καὶ γεωργικὰ μηχανήματα. Λόγῳ τῆς πενίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἐκ τῆς ἐνεντίον του ἀντιδράσεως, ἡ βουλὴ ἐψήφισε σημαντικὴν χρηματικὴν βοήθειαν, ὅπως συνεχίσῃ τὸ ἔργον του. Δ. Σ. Δ.

— **Κάρτραϊτ** (Cartwright), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος θεολόγος (1535—1603). Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Cambridge καὶ τῷ 1571 κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ἀμβέρσαν τοῦ Βελγίου, ὅπου ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος καὶ κατόπιν ἐν Middleburg. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν ἐφυλακίσθη δὶς διὰ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας του καὶ ἀπέθανεν ὡς διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τοῦ Warwick. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Amsterdam τὰ ἑξῆς ἔργα του: «Commentaria practica in totam historiam evangelicam ex quatuor Evangelistis harmonice concinnatam» (1630), «Commentarii succincti et dilucidi in Proverbia Salomonis» (1638) καὶ «Metaphrasis et Homiliae in librum Salomonis qui inscribitur Ecclesiastes» (1647). Ε. Γ. Π.

— **Κάρτραϊτ** (Cartwright), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀτυχήσας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἐγκατεστάθη εἰς Πάτρας, ὅπου περὶ τὸ 1815 διωρίσθη πρόξενος τῆς Ἀγγλίας. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πληρεξούσιος ὁ διαπραγματευθεὶς ἐκ μέρους τοῦ ἁρμοστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων Μαῖτλανδ τὴν πώλησιν τῆς Πάργας πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, συντελεσθεῖσαν τῷ 1819. Παρὰ τῷ Κάρτραϊτ εἶχε προσκληθῆ καὶ ὁ Ἄγγλος Parich, διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῆς ἐκχωρήσεως. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐνεργείας, ὁ Κάρτραϊτ καλῶς ἀμειφθείς, ἐπέστρεψε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, διαδεχθέντος αὐτὸν ἐν Πάτραις τοῦ Φιλίππου Γκρήν. Γ. Δ. Κ.

Κάρτσαγυ (Carczag) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντέμπρετσων-Σόλνοκ. Κάτ. 22.600. Κέντρον ἐκτεταμένης γεωργικῆς περιφερείας. Δ. Σ. Δ.

Καρτσέα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Πόντῳ ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος μετὰ 600 κατοίκων, ἐξ ὧν περὶ

Digitized by Google

τοὺς 350 Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι μετηνάστευσαν τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Α. Α. Π.

Κάρτσερι (Dalle Carceri). Εὐγενὴς ἰταλικὴ οἰκογένεια ἐκ Βερώνης (βλ. λ. *Δαλλεκάρτσερι*).

Κάρτσες *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κάκκαμο*.

Κάρτσι (Carchi) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία εἰς τὰ βόρεια τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ. Εἶναι κυρίως ὀρεινὴ καὶ καλύπτει ἐπιφάνειαν 3872 τ. χλμ. Κάτ. 45.000. Ἔχει σπουδαῖον ἐμπόριον κτηνοτροφίας καὶ δημητριακῶν. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας ἡ *Τουλκάν*. Δ. Σ. Δ.

καρτσίνα (ἡ) / *Ἁλιευτ.]*. Εἶδος κογχυλίου, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἁλιέων ὡς δόλωμα, εἰς τὸ ὁποῖον «κτυπᾷ» ἰδιαιτέρως τὸ λυθρίνιον. Σ. Ε. Λ.

Κάρτσινο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σκύρου (πλάτ. 38°58'18" Β, μηκ. 24°29'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), ἡ βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

καρτσόνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σμύρνιον τὸ μελανοσέλινον*.

Κάρτσουνο /*Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Σκύρου, ἡ βορεία τῆς νήσου ἐσχατιά.

Καρτσώνης. —1) ***Μιχαήλ***. Ἀγωνιστὴς ἐκ τοῦ χωρίου Μαλαθύρου τῆς Κρήτης. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τῷ 1821 καὶ διακριθεὶς μεταξὺ τῶν συνεπαρχιωτῶν του, ἐξελέγη ὁπλαρχηγὸς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ μακροῦ ἐκείνου ἀγῶνος (1830). Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὰς ἐπαναστάσεις 1841 καὶ 1858 καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ 1866, καίτοι λίαν προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν.

— 2) ***Τζανῆς***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διακριθεὶς ὡς ὁπλαρχηγὸς τῶν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Σκαλίδην ἐπαναστατῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869. Ν. ΚΛΣ

Καρτὼ (Cartault), ***Αὐγουστῖνος - Γεώργιος - Κάρολος***. Γάλλος φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος (1847—1922). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς εἰς τὴν École normale supérieure καὶ κατόπιν τῆς λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν τῆς «Πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐπιθεωρήσεως», τῆς «Κριτικῆς ἐπιθεωρήσεως» καὶ τῆς «Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος» καὶ συνέγραψε πλῆθος ἀρχαιολογικῶν συγγραμμάτων, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἀθηναϊκὴ τριήρης», «Περὶ τῆς γνησιότητος τῶν πηλίνων μικρασιατικῶν ἀγγείων», «Περὶ τῶν Βουκολικῶν τοῦ Βιργιλίου», «Περὶ τῶν Σατιρῶν τοῦ Ὁρατίου», «Εἷς αἰὼν κλασσικῆς λατινικῆς φιλολογίας» κ.ἄ. Μ. Ν. Δ.

—**Καρτὼ** (Carteaux), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος στρατηγὸς (1751—1813). Διακριθεὶς κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Κεραμεικοῦ, τὴν 10 Αὐγούστου 1792, ὡς ἀξιωματικὸς τῆς ἐθνοφρουρᾶς, προήχθη τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ τῶν Ἄλπεων. Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Μασσαλιωτῶν διετάχθη ὑπὸ τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως νὰ μεταβῇ εἰς Μασσαλίαν πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κινήματος. Ἀφιχθεὶς ἐγκαίρως κατώρθωσε νὰ διασκορπίσῃ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν (1793). Ἀκολούθως ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ θεωρηθεὶς ὕποπτος συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ροβεσπιέρρου ἀφέθη ἐλεύθερος καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ δυτικοῦ μετώπου, ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ἀπετάχθη. Τῷ 1801 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ λαχείου καὶ ἀπὸ τοῦ 1804—1805 διετέλεσε κυβερνήτης τῆς ἡγεμονίας τοῦ Πιομπίνο. Μ. Ν. Δ.

Καρὺ (Cary), ***Φῆλιξ*** Γάλλος ἀρχαιολόγος (1699—1754), διακριθεὶς ἰδίως εἰς τὴν νομισματικήν. Ἦτο κάτοχος περιφήμου συλλογῆς ἀρχαίων νομισμάτων, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀγγλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, διετήρει δὲ μεγάλας σχέσεις μὲ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς. Ἔγραψε: «Πραγματεία περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Μασσαλίας, τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ τοῦ Λεσβώνακτος Μυτιληναίου φιλοσόφου» (Παρίσιοι, 1744), «Ἱστορία τῶν βασιλέων τῆς Θρᾴκης καὶ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, διαφωτιζομένη ὑπὸ τῶν νομισμάτων» (1752). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ συλλογή του περιῆλθεν εἰς τὸ Νομισματικὸν μουσεῖον (Cabinet des médailles) τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. Π. Ν. Π.

κάρυα (τά)· βλ. *κάρυον*.

καρύα (ἡ) καὶ δημοτ. *καρυά*· τὸ δένδρον τὸ ὁποῖον παράγει κάρυα, κοιν. *καρυδιά*.

— *[Βοτ.]* Ἡ *καρύα* (Juglans) εἶναι γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοειδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλα δένδρα φυόμενα εἰς τὰ εὔκρατα καὶ ψυχρὰ μέρη τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ τῶν Ἄνδεων. Εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκουν δώδεκα εἴδη, ἅτινα εἶναι ἅπαντα δένδρα μεγάλα μὲ ἄνθη δίκλινα. Τὰ ἄρρενα ἄνθη εἶναι ἴουλοι μονήρεις, κρεμάμενοι ἀπὸ τοῦ κατωτέρου τμήματος τῶν νέων κλαδίων μετὰ πενταλόβου ἢ ἑξαλόβου περιγονίου καὶ διστίχων ἢ πολυστίχων στημόνων, φερόντων διχώρους ἀνθῆρας, τῶν ὁποίων ὁ συνο-

Κλάδος καρύας μετὰ καρπῶν.
[α=ἄνθος θῆλυ, β=ἄνθος ἀνδρεῖον, γ=καρπὸς ἀνοικτός.]

χεὺς προεξέχει. Τὰ θήλεα ἄνθη εἶναι ἐπάκρια, μονήρη ἢ συνεσφαιρωμένα ἀνὰ δύο ἢ τρία μετὰ διπλοῦ περιγονίου, συμφυομένου μετὰ τῆς ᾠοθήκης μέχρι τοῦ στύλου. Τὰ φύλλα εἶναι περιττόκλιτα, πτεροειδῆ, πεντάζυγα ἢ ἑξάζυγα, μετὰ ᾠοειδῶν ἢ προμήκων λειοχείλων φυλλαρίων, λεπτυνομένων ἐπὶ τοῦ ἄκρου. Ὁ καρπὸς εἶναι πετρώδης (δρύπη), στρογγύλος, λεῖος, ἀρχικῶς πράσινος, ἐν τῇ ὠριμάνσει του καστανός, μονόσπερμος, ἐσωτερικῶς ἀτελής, δίθηκος ἢ τετράθηκος, μὲ ἀκανονίστως διαλυόμενον γλισχροσαρκῶδες ἐστιγματισμένον περίβλημα καὶ ἐπίσκληρον, ξυλῶδες, ρυτιδῶδες κατὰ τὴν βλάστησιν, εἰς δύο ἡμίση διανοιγόμενον, χρώματος ἀνοικτοῦ καστανοῦ, ἐνδοκάρπιον.

Γενικῶς αἱ καρύαι εἶναι δασικά, φυλλοβόλα καὶ καρποφόρα συνάμα δένδρα. Ἐκ τῶν δώδεκα αὐτῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *καρύα ἡ κοινὴ* ἢ *βασιλικὴ* (Juglans regia), ἥτις ἀπαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρυδιά*. Αὕτη καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, εὐδοκιμεῖ δὲ τόσον ἐπὶ τῶν πεδιάδων ὅσον καὶ μέχρι τῶν προπόδων τῶν Ἄλπεων (1260 μ. ὕψους καὶ ἄνω) εἰς ὑγρὰ ἢ συχνῶς ἀρδευόμενα ἐδάφη. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς ἰδίως, ἥτις λαμβάνει χώραν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου. Πρὸς σπορὰν χρησιμοποιοῦνται κατὰ προτίμησιν κάρυα προσφάτως συλλεγέντα. Ὁ ἐμβολιασμὸς τῆς καρύας ἐπιτυγχάνεται δυσκόλως. Ἡ καρύα ἀνθεῖ κατ' Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον, ἡ δὲ καρποφορία ἄρχεται συνήθως ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ δένδρου, ὁπότε ἡ παραγωγὴ ἑκάστου δένδρου κυμαίνεται μεταξὺ 4 καὶ 5 χιλιογράμμων ἐτησίως, αὐξανομένη μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν, φθάνουσα τὰ 100 χλγρ. εἰς τὰ 17 ἔτη, τὰ 125 χλγρ. εἰς τὰ 22 ἔτη, 150 χλγρ. εἰς τὰ 30 ἔτη, εἰς 200 χλγρ εἰς τὰ 40 ἔτη, 225 χλγρ. εἰς τὰ 50 ἔτη κτλ. Ἡ ὠρίμανσις τοῦ καρποῦ γίνεται κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὁπότε ἀπαλλάσσεται τοῦ σαρκώδους πρασίνου περιβλήματός του καὶ ἀφίεται εἰς τὸν ἥλιον ἵνα ξηρανθῇ. Ἐὰν ὁ καρπὸς συλλεγῇ οὐχὶ τελείως ξηρὸς καὶ ἀποθηκευθῇ, τὸ σαρκῶδες αὐτοῦ μέρος (ψίχα) δὲν εἶναι καλῆς ποιότητος καὶ εὐκόλως ταγγίζει. Ἡ καρύα φθάνει μέχρι 40 μ. ὕψους καὶ εἶναι δένδρον μὲ κορμὸν εὐθύν, χρώματος ἀνοικτοῦ φαιοῦ πρὸς τὸ καστανόν, σχηματίζοντα εὐρεῖαν ἀνοικτόκλαδον κορώνην. Ὁ φλοιός του, ἀρχικῶς σταχτόφαιος καὶ λεῖος, διαρρήγνυται κατόπιν, μετατρεπόμενος εἰς καστανόχρουν φελόν. Πολλάκις ὅμως παλαιοὶ κορμοὶ διατηροῦσι συμπαγῆ, λεῖον καὶ ἀνοικτόχρωμον τὸν φλοιόν των. Οἱ γυμνοὶ κλάδοι του φέρουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν των ψίχαν καὶ ἔχουσι χρῶμα ἐλαιοπράσινον ἢ καστανόν. Ἡ καρύα ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας δύναται νὰ φθάσῃ τὴν ἡλικίαν τῶν 300 καὶ 400 ἐτῶν.

Τὸ ξύλον τῆς καρύας, ἰδίᾳ τὸ τῆς ρίζης, ἔχει χρῶμα καστάνινον πρὸς μελαψόν, φέρει δὲ ἀκανονίστους φλέβας βαθυτέρου χρώματος (κάνει νερά). Εἶναι πυκνόν, εὐέργαστον, δεχόμενον λαμπρὰν στίλβωσιν, σχιζόμενον εἰς λεπτότατα φύλλα καὶ πολυτιμότατον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς ἐπιπλοποιίας, τὴν λεπτουργικήν, ξυλογλυπτικήν, τορνευτικὴν κ.λ.π. Τὰ φύλλα τῆς καρύας περιέχουν διαφόρους οὐσίας, αἵτινες ἔχουν ἐνεργοὺς φυσιολογικὰς ἰδιότητας καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρέως εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Ὡς φάρμακον τὰ φύλλα τῆς καρύας (Folia Juglandis) ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Γαλατῶν. Τὰ φύλλα ταῦτα περιέχουν ἓν εὐκόλως διαμορφούμενον ἄλκαλι, τὴν καρυδίνην (juglandine), ἡνωμένην μετὰ μεγάλης ποσότητος ταννίνης, προσέτι δὲ αἰθέρια ἔλαια, καουτσούκ, λεύκωμα κλπ. Ἡ καρυώνη (juglone) εἶναι ναφθοκινόνη ἔχουσα καθαρτικάς, διεγερτικὰς καὶ ἐρυθρωτικὰς ἰδιότητας ἐπὶ τοῦ δέρματος, αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὴν ἓν τῶν καλυτέρων φαρμάκων, ἐν χρήσει εἰς τὴν δερματολογίαν, κατὰ τοῦ ἐκζέματος, τοῦ κηρίου, τῆς ψωριάσεως, τῶν πυοδερμιτίδων κλπ. Ἕνεκα τῆς μεγάλης ποσότητος ταννίνης, τὴν ὁποίαν περιέχουν τὰ φύλλα τῆς καρύας, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν διὰ δεψικῶν οὐσιῶν βοηθητικὴν θεραπείαν τῆς φυματιάσεως (ἐκχύλισμα φύλλων καρύας μετὰ γλυκερίνης). Τὰ φύλλα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ διὰ ποικιλίαν ὅλην ἀσθενειῶν. Ὁ φλοιὸς τοῦ καρύου χρησιμοποιεῖται διὰ παρασκευὴν μελάνης καὶ βαφὴν ὑφασμάτων καὶ ξύλων.

Ἐκ τῶν ἄλλων εἰδῶν τὰ κυριώτερα εἶναι: *καρύα ἡ τετράχρους* (Juglans cinerea), ἀπαντῶσα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, ἔχουσα φύλλα μήκους 0,60 τοῦ μέτρου καὶ καρποὺς ἐπιμήκεις ἢ ᾠοειδεῖς· *καρύα ἡ μέλαινα* (Juglans nigra), ἀπαντῶσα εἰς τὴν Ν. καὶ τὴν Β. Ἀμερικὴν (Μασσαχουσέτη, Ὀντάριο, Λουϊζιάνα, Κανσάς, Τεξὰς κτλ.), μὲ καρπὸν στρογγύλον, σπανιώτερον ἀπιοειδῆ, σκληρὸν καὶ μέλανα· *καρύα ἡ τῆς Μαντζουρίας* (Juglans mandschurica), ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀσίαν· *καρύα ἡ σιβολδίνειος* (Juglans sieboldiana), ἀπαντῶσα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν νῆσον Σαχαλίνην καὶ τὴν Κίναν· *καρύα ἡ καρδιόσχημος* (Juglans cordiformis), ἀπαντῶσα ἐν Ἰαπωνίᾳ· *καρύα ἡ βραχώδης* (Juglans rupestris), ἀπαντῶσα εἰς Β. Ἀμερικὴν κτλ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ καρύα ἐθεωρεῖτο ἱερὸν δένδρον τοῦ Διός. Διὸ καὶ πολλοὶ παραδέχονται ὡς κυρίαν πατρίδα της τὴν νότιον Ἑλλάδα

Εἴδη τινὰ καρύων.
[Α=κάρυον κοινόν, Β=κάρυον κεπνόφλοιον, Γ=κάρυον ποικιλτον.]

Digitized by Google

—*[Τεχν.]* Τὸ ξύλον τῆς *καρύας* εἶναι ἐκ τῶν πολυτελῶν καὶ στερεῶν συγχρόνως, στερεώτερον τοῦ μαονίου καὶ ἐφάμιλλον πρὸς τὸ τῆς δρυός, ἔχει δὲ χρῶμα καφὲ εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις. Λόγῳ τῶν ἰδιοτήτων του χρησιμοποιεῖται εἰς στερεὰς καὶ πολυτελεῖς κατασκευάς. Καρυοξύλου χρησιμοποιοῦνται ἐν Ἑλλάδι τρία κυρίως εἴδη: Τουρκίας, ἐντόπια καὶ Ἀμερικῆς· τὰ τελευταῖα ὅμως εἶναι σπανιώτερα καὶ ἀκριβώτερα, διότι καλλιεργοῦνται εἰδικῶς τὰ δένδρα διὰ ξυλείαν, ἐνῷ τὰ ἐντόπια καὶ τὰ τῆς Τουρκίας προέρχονται ἐκ δένδρων καλλιεργουμένων κυρίως διὰ τὸν καρπόν, καὶ ἐπὶ πλέον δὲν κόπτονται εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν («ἀπάνω στὸ μπουμπούκι»). Τὸ ξύλον τῆς καρύας κατεργάζεται κατὰ δυὸ τρόπους. Ὅταν κοπῇ εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχήν, βυθίζεται ἐκ τῶν δύο ἄκρων (στὰ σόκορα) ἐντὸς ἀσβέστου καὶ προσεκτικά, χωρὶς νὰ ἀποφλοιωθῇ θάπτεται ἐπὶ πέντε ἕως ἓξ μῆνας εἰς τὴν γῆν. Ἂν πάλιν δὲν κοπῇ εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχήν, τοποθετεῖται κατὰ τρόπον, ὥστε ν' ἀερίζεται καλῶς. Κατόπιν τὰ ξύλα καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἀποφλοιοῦνται, σχίζονται «σὲ φέτες χονδρὲς» καὶ τοποθετοῦνται ὄρθια, ὥστε νὰ στραγγίζουν, διότι περισσότερον τῶν ἄλλων ξύλων εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀπολύτως στεγνὰ κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν των. Ὅταν τὸ χρῶμά των εἶναι ἀνοικτόν, βάπτονται μὲ *κάσια*, ἥτις εἶναι φλοιὸς καρύας κονιοποιημένος μετὰ σῆψιν. Ἐπίσης βάπτονται «καρυδιὰ» καὶ ἄλλα ξύλα ἢ ἔπιπλα διὰ τοῦ ἄνω χρώματος.
— Ω.

—*[Φυτοπαθ.]* Τόσον ἡ *καρύα* ὅσον καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς εἶναι δυσπρόβλητος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπρόσβλητος ὑπὸ ζωϊκῶν ἐχθρῶν. Κυριώτερος ἐχθρὸς τοῦ ξύλου τῆς καρύας θεωρεῖται ὁ *σκώληξ τοῦ κόσσου* (Cossus ligniperda), μικροσκοπικὸν παράσιτον καταστρεφόμενον διὰ πυκνῆς διαλύσεως ἀσβέστου, δι' ἧς ἐπαλείφονται καλῶς ὁ κορμὸς καὶ οἱ κυριώτεροι κλάδοι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βλαστήσεως. Τῶν φύλλων καὶ τοῦ καρποῦ ἐχθρὸς εἶναι ὁ μικρομύκης *μαρσονία ἡ κάρυος* (Marsonia juglandis), ὅστις ἐκδηλώνεται διὰ κηλίδων ἐν εἴδει ἐγκαυμάτων ἐπ' αὐτῶν. Ἡ διὰ τούτου προσβολὴ προλαμβάνεται διὰ ψεκασμῶν βορδιγαλείου πολτοῦ. Τὸ ἔντομον *ἑτερογνώμων* (Heterognomon amplana) καταστρέφει τὴν ψίχαν τῶν καρπῶν τῆς καρύας. Ἡ διάδοσις τῆς ἀσθενείας ταύτης προλαμβάνεται διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως μόνον τῶν προσβεβλημένων καρύων. Δ. Ν. Π.—Κ. Θ. Π.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα *καρυῶν* παρουσιάζονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς Εὐρώπης διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι καὶ τῆς πλειοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα καρυῶν καὶ δὴ τῶν εἰδῶν *καρύα ἡ ἀττική, καρύα ἡ acuminata* καὶ *καρύα ἡ bilinica* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

— **καρύα ἡ βασιλικὴ** (Juglans regia) *[Φαρμ.]*. Τοῦ φυτοῦ τούτου φέρονται ὡς δρόγη τὰ φύλλα τῆς ἀνοίξεως ἢ τοῦ θέρους, ἅτινα συλλέγονται διὰ τῆς χειρός, ἀπαλλάσσονται τῆς ῥάχεως αὐτῶν, ξηραίνονται κατὰ τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ φυλάσσονται εἰς λευκοσιδηρᾶ κυτία μακρὰν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ὑγρασίας. Τὰ νωπὰ φύλλα τῆς καρύας ἔχουν ὀσμὴν βαρεῖαν, ὀφειλομένην εἰς τὸ ἐξατμιζόμενον αἰθέριον ἔλαιον αὐτῶν. Ἡ ὀσμὴ αὕτη προκαλεῖ κεφαλαλγίαν, ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ κοιμηθέντες ὑπὸ σκιὰν καρύας ἐγείρονται κεφαλαγοῦντες. Παλαιότερον ἐχρησίμευον ὡς δρόγη τὰ λέπυρα καὶ ὁ ἄωρος καρπὸς τῆς καρύας (fructus immaturi et pectamina juglandis). Τὰ φύλλα τῆς καρύας περιέχουν ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, 0,03 % αἰθέριον ἔλαιον, 0,37 % ἰνοσίτην, ὑδρογιουγλόνην (ἢ ὑδροκαρυΐνην), γιουγλόνην (καρυΐνην), νουκιτανικὸν ὀξὺ καὶ γιουγλανδίνην, ἥτις εἶναι πικρὰ οὐσία. Ἐκτὸς τούτων ἔχουν ῥητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐσωτερικῶς ὡς ἀφέψημα, ὡς καθαρτικὸν τοῦ αἵματος, ἐπίσης ἀποτελεῖ δημῶδες φάρμακον κατὰ τῶν πεπτικῶν διαταραχῶν τῶν χοιραδικῶν. Ἐξωτερικῶς τὸ ἀφέψημα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φάρμακον στυπτικὸν πρὸς πλύσιν ἑλκῶν, εἰς γαργαρισμοὺς καὶ εἰς ἐγχύσεις τοῦ γυναικείου κόλπου. Κ. Γ. Μ.

— **καρύα ἡρακλεωτικὴ** καὶ **ποντικὴ** *[Βοτ.]*. Καλεῖται παρὰ Θεοφράστῳ ἡ *λεπτοκαρύα* καὶ παρὰ Διοσκορίδῃ *κάρυον τὸ ποντικὸν* καὶ *λεπτοκάρυον*.

Καρύα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς Λυκίας (*Πτολεμ.* Ε', γ, 2) μεταξὺ τῶν Λύδων (Κλυδῶν) καὶ Δαιδάλων. Εἰς τὸν Σταδιασμὸν φέρεται *Κρύα*.

καρυὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρύα ἡ βασιλική*.

Καρυὰ *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς ΔΝΔ τοῦ Ξυλοκάστρου. Κάτ. (1928) 709.

—2) Κώμη τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πρὸς Δ τοῦ Ἄργους, μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Κάτ. (1928) 1370. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Μάζι* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1514.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 410. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς κοινότητος περιελήφθησαν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 καὶ 47 σκηνῖται.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται βορειοδυτικῶς τῆς Ἀταλάντης. Κάτ. (1928) 796. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Καμμένα Βοῦρλα*, ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 946.

—5) Κωμόπολις τῆς νήσου Λευκάδος, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κεῖται περὶ τὰ 15 χλμτρ. ΝΔ τῆς πόλεως Λευκάδος, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Εἶναι ἀξιόλογον κέντρον παραθερισμοῦ. Κάτ. (1928) 2058.

—6) Κώμη τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Δ. τῆς Ἐλασσόνος παρὰ τὰς ὑπωρείας τῶν Καμβουνίων ὀρέων. Κάτ. (1928) 1052.

—7) Χωρίον τῆς κοινότητος Ὑπάτης τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 132.

—8) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στενῆς τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 63.

—9) Χωρίον τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 195.

—10) Χωρίον τῆς κοινότητος Λουκᾶ τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 193.

—11) Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαίρου (Ζαβέρδας), τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1728) 110.

—12) Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσοκώμης (Τέρνου), τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας, τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 196.

—**Καρυά, *Ἄνω*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 231.

—**Καρυά, *Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου εἰς ἀπόστασιν 8 περίπου μιλλίων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Κάτ. (1928) 735. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐκαλεῖτο πρότερον *Καρὰ-Μπέη*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Περιστερώνα* (*Τοϊλὰρ*) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 931.

—**Καρυᾶς, *τέως δῆμος*** — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς νήσου Λευκάδος, περιλαμβάνων τὰ χωρία *Καρυὰ* (πρωτεύουσα), *Ἀλέξανδρος, Βαυκερή, Ἐγκλουβὴ* καὶ *Πλατύστομα*, καὶ 4 μονὰς τῆς περιφερείας. Τὰ χωρία ταῦτα κεῖνται εἰς τὰ μεσόγεια τῆς νήσου καὶ ὑπὸ τὸ ὄρος Προφήτης Ἠλίας, εἶχον δὲ πληθυσμὸν ἐν συνόλῳ 4100 περίπου κατοίκων. Χ. Δ.

—**Καρυᾶς *μονὴ*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ μονὴ τῆς κοινότητος Λεωνιδίου τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἔχουσα 4 μοναχούς.

Καρύαι, καὶ ***Κάρυαι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀρχαία πολίχνη τῆς Λακωνίας ἐν τῇ Σκιρίτιδι κειμένη, παρὰ τὰ ἀρκαδικὰ σύνορα καὶ μεταξὺ τῶν πόλεων Σελλασίας καὶ Τεγέας. Ἦτο ἱερὰ τῆς Ἀρτέμιδος (Καρυάτιδος ἀπὸ τῆς πολίχνης καλουμένης), τῆς ὁποίας καὶ ἄγαλμα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ (ἐν ὑπαίθρῳ) καὶ τῶν Μουσῶν. Ἐν Καρύαις ἐτελεῖτο ἐτησία ἑορτή, «Καρυάτεια» καλουμένη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνοντο χοροὶ παρθένων τῶν Λακεδαιμονίων ἰδιόρρυθμοι, ἐπινοηθέντες, ὡς ἐλέγετο, ὑπὸ τῶν Διοσκούρων, Κάστορος καὶ Πολυδεύκους. Κατά τινα παράδοσιν (*Παυσ.* IV. 16,9), διαρκοῦντος τοῦ β' Μεσσηνιακοῦ πολέμου ὁ ἥρως Ἀριστομένης συνέλαβεν ἐν Καρυαῖς τὰς χορευούσας κόρας τῶν ὀνομαστοτέρων Σπαρτιατῶν, τὰς ὁποίας ἀπέλυσεν ἀντὶ χρημάτων παρθένους, διασώσας τὴν ἁγνότητά των ἀπὸ τῶν φυλάκων των Μεσσηνίων. Αἱ Καρύαι κατεῖχον τοποθεσίαν μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας, καθότι ἐδέσποζον ἑνὸς τῶν κυριωτέρων τριῶν βορείων στενῶν τῆς Λακωνικῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατό τις νὰ εἰσχωρήσῃ ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα. Ἐν αὐτῇ, συνήθως, ἐγίνετο ἡ θυσία τῶν διαβατηρίων τῶν ἐκστρατευόντων ἐκτὸς τῆς Λακωνικῆς βασιλέων καὶ στρατηγῶν τῆς Σπάρτης. Κατὰ τὸ 419 π. Χ. ἀπ' αὐτῆς ἐπέστρεψεν ὁ Ἆγις, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Ἀργείων, διότι ἡ θυσία τῶν διαβατηρίων δὲν ἔγινεν εὐπρόσδεκτος ὑπὸ τῶν θεῶν. Κατὰ τὸ 369 π. Χ. ἀποχωρισθεῖσαι τῆς Σπάρτης ἡνώθησαν μετὰ τῶν Θηβαίων, ὅτε ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικήν. Διὰ τὴν ἀποστασίαν των ὅμως ταύτην ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγησιλάου. Ἀπὸ τῶν Καρυῶν τούτων λέγεται ὅτι ὠνομάσθησαν Καρυάτιδες αἱ ἐκ λίθου κόραι, αἵτινες ἀντικαθίστων τοὺς κίονας ἀρχιτεκτονικῶν τινων μνημείων. Τοῦτο εἶχε γίνει εἴτε πρὸς ἐξευτελισμὸν τῶν γυναικῶν τῆς πολίχνης ταύτης, αἵτινες εἶχον συρθῆ αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ τὸν θάνατον τῶν συζύγων των, οἱ ὁποῖοι ἐφονεύθησαν, διότι εἶχον μηδίσει κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, εἴτε πρὸς τιμὴν τῶν παρθένων αὐτῆς, αἵτινες φέρουσαι τὸν βραχὺν λακωνικὸν χιτῶνα ἐχόρευον τοὺς λατρευτικοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος χορούς. Ὡς χῶρον τῶν ἀρχαίων Καρυῶν ἄλλοι μὲν ἀποδέχονται τοποθεσίαν τινὰ παρὰ τὴν κωμόπολιν Ἀράχωβαν, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας Δ. αὐτῆς, ἄλλοι δὲ τὸν παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Βούρβουρα λόφον «Ἀνάληψις», πλησίον τῆς τοποθεσίας «Κρύα βρύση».

—2) Τοποθεσία τις ἐν Ἀρκαδίᾳ εἰς τὸ τέρμα φάραγγος, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ ἀπὸ τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς Φενεὸν ἄγουσα ὁδός.

—3) Τοποθεσία τις ἐν τῇ Λυκίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας. Γ. Δ. Κ.

Καρυαὶ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ αὐτοδιοικήτου τμήματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπου ἑδρεύει ὁ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν διοριζόμενος διοικητὴς αὐτοῦ καὶ ἕδρα (πρωτᾶτον) τῆς Ἱερᾶς κοινότητος (Ἱερᾶς Συνάξεως) τῶν 20 κυριάρχων μονῶν. Κεῖται μεσογείως ἐν μέσῳ δάσους λεπτοκαρυῶν, ἐξ ὧν πιθανῶς ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ παρὰ τὰς ΝΔ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ἄθω καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 305 (ἀπογρ. 1928) ἀνδρῶν, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν τεχνιτῶν καὶ ἐμπόρων. Ἐκτὸς τοῦ διοικητοῦ ἑδρεύουσιν ἐπίσης ἐν Καρυαῖς τμῆμα χωροφυλακῆς, ὑπάρχει δὲ ἐν αὐταῖς καὶ γραφεῖον Τ.Τ.Τ. Ἐπίνειον τῶν Καρυῶν εἶναι ὁ μικρὸς ὅρμος τῆς Δάφνης κείμενος νοτιοδυτικῶς αὐτῶν, ἔνθα τὸ τελωνεῖον τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ὅπου προσεγγίζουν τὰ ἀτμόπλοια τῆς ἀγόνου γραμμῆς, τὰ ἐκτελοῦντα τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Αἱ Καρυαὶ κοσμοῦνται ὑπὸ παλαιοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ (καθολικοῦ), ἀνακαινισθέντος ὑπὸ τοῦ μαγίστρου Λέοντος, ἀδελφοῦ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐναπόκειται ἡ περίφημος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου «Ἄξιόν ἐστιν», κεκαλυμμένη διὰ χρυσοῦ. Ἐν Καρυαῖς φυλάσσονται τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐντὸς πύργου, λειτουργεῖ δὲ ἡ «Ἀθωνιὰς Ἱερατικὴ Σχολή». Αἱ Καρυαὶ ἐκτίσθησαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῷ Ὄρει σῳζομένην παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καταστραφεῖσαι βραδύτερον ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἱστορικῶς ὅμως ἀναφέρονται ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος (βλ. καὶ λ. *Ἄθως*). Χ. Δ.

—**Καρυαὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὰς ἀνατολικὰς ὄχθας τῆς Βρυγηίδος λίμνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 226. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ὀροβνικ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Ὀξυὰ (Μπούκοβικ)* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 359. Χ. Δ.

—**Καρυαὶ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χίου τοῦ νομοῦ Χίου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 843.

—**Καρυαὶ** *[Γεωγρ.]*. —1) Προάστειον τῆς πόλεως Τρικκάλων, ἀνῆκον εἰς τὸν δῆμον Τρικκαίων. Κάτ. (1928) 245 (βλ. λ. *Τρίκκαλα*).

—2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἐλαιῶνος τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 95. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπάνιτσα*.

—3) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μηλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 86.

—**Καρυαὶ *Νέαι*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 714. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Παλιοκκλήσι (Ἰσαρλὶκ)* καὶ *Χατζῆ Μουσταφᾶ*, ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 913. Χ. Δ.

Καρύανδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις καὶ λιμὴν τῆς Καρίας, κειμένη ΒΑ. τῆς Ἁλικαρνασσοῦ ἐπὶ μικρᾶς νησῖδος τοῦ Βαργυλικοῦ ἢ Ἰασσικοῦ κόλπου, ἥτις φαίνεται ὅτι ἦτο ἡνωμένη ποτὲ μετὰ τῆς ξηρᾶς, πατρὶς τοῦ περιφήμου ζωγράφου Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (*Ἡροδ.* IV, 44, *Σκύλ.* Περίπλ. 99, *Στράβ.* XII, 658). Τῶν Καρυάνδων σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 300 π. Χ. ἢ καὶ ἀρχαιότερα. Σήμερον ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Καρυάνδων κεῖται τὸ χωρίον *Κιουβερτζενῆ*. Α. Θ. Σ.

Καρυανὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρφανίου τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου ἐν τῷ νομῷ Καβάλλας, ὀνομαζόμενον πρότερον *Κάργιανη*. Κεῖ-

Digitized by Google

ται ἐπὶ τοῦ Συμβόλου ὄρους εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χιλιομ. πρὸς Β. τοῦ μικροῦ λιμένος Λουτρὰ Ἐλευθερῶν. Κάτοικοι 397 (1928).

Καρυάτεια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ἐτησία ἀγροτικὴ ἑορτὴ μετὰ θυσίας παρὰ Λάκωσιν, ἐν Καρύαις τελουμένη, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς θερινῆς συγκομιδῆς, πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος Καρυάτιδος. Εἰς τὴν ἑορτὴν μετεῖχον μόνον ἀγρόται, ἀποκλειομένου παντὸς ἀστοῦ, ἐξετελοῦντο δὲ παρὰ χοροῦ νεανίδων «ἐπιχώριοι ὀρχήσεις» (*Παυσαν.* Γ' 10, Δ' 16). Κατὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους αἱ παρθένοι τῶν Καρυατείων ἀπήχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένους, ἀφοῦ δὲ ἐκινδύνευσαν, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, νὰ βιασθῶσιν ὑπὸ τῶν μεθυσθέντων φυλάκων των, ἐλυτρώθησαν ἔναντι γενναίου ποσοῦ. π. ν. π.

Καρυάτιδες (αἱ) *['Αρχ.]*. Ὠνομάσθησαν οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀρχιτεκτονικῇ αἱ γυναικεῖαι πρὸ πάντων μορφαί, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦν τεκτονικὴν λειτουργίαν βαστάζουσαι τὸ ἐπιστύλιον οἰκοδομήματός τινος. Περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὀνόματος διηγεῖται ὁ Βιτρούβιος (I, 1, 5) ἓν τῶν συνήθων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λογοτεχνίᾳ ἀνεκδότων: Οἱ κάτοικοι τῶν Καρυῶν τῆς Πελοποννήσου συνεμάχησαν κάποτε μετὰ τῶν Περσῶν ἐναντίον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διὸ οὗτοι κατέστρεψαν τὴν πόλιν των καὶ ἔσυραν τοὺς κατοίκους καὶ τὰς γυναῖκάς της (Καρυάτιδας) εἰς τὴν δουλείαν, φερούσας πρὸς μεγαλυτέραν ταπείνωσιν καὶ ἅπαντα τὸν στολισμὸν αὐτῶν μετὰ τῶν μακρῶν ἐσθήτων καὶ κυπτούσας ὑπὸ τὸ βάρος τοῦτο· ἐντεῦθεν οἱ ἀρχιτέκτονες ἐνεπνεύσθησαν τὸ θέμα τῆς γυναικὸς ὡς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς. Ἡ διήγησις αὕτη οὐδεμίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἐνέχει. Τοὐναντίον γνωρίζομεν, ὅτι ἐν Καρυαῖς ὑπῆρχε περίφημον ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Καρυάτιδος, λατρευομένης διὰ χορῶν τῶν Λακαινῶν παρθένων ἐλαφρὰ ἐνδεδυμένων, καὶ οἱ τεχνῖται συχνὰ παρέστησαν τοιαύτας κόρας ὀρχουμένας, θρησκευτικοὺς ἀρχικῶς, χοροὺς ὡς, ὁλόκληρα ἀγάλματα καθ' ἑαυτὰς καὶ οὐχὶ ὡς ἐκτελούσας ἀρχιτεκτονικὴν λειτουργίαν, αὗται δὲ καὶ ὠνομάζοντο *Καρυάτιδες* ἀρχικῶς· τοιαῦται θὰ ἦσαν αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμεναι Saltantes Lacaenae τοῦ γλύπτου Καλλιμάχου καὶ τοιαῦται Καρυάτιδες, ἐν τῇ ἀρχικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, εἶναι αἱ ἐπὶ τοῦ περιφήμου ἀκανθίνου κίονος τῶν Δελφῶν τρεῖς ὡραιόταται κόραι. Αἱ δὲ ἀρχιτεκτονικαὶ γυναικεῖαι μορφαί, αἱ συνήθως σήμερον ὀνομαζόμεναι Καρυάτιδες, τῶν ὁποίων ἐξαίρετον παράδειγμα ἔχομεν εἰς τὸ Ἐρέχθειον ὡς καὶ ἄλλα ἀσφαλῆ παλαιότερα παραδείγματα ἀπὸ τοῦ ΣΤ' τοὐλάχιστον π. Χ. αἰῶνος, ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν ἁπλῶς *Κόραι*, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ἐρεχθείου. Καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι ἤδη ἐντὸς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος Καρυάτιδες καταχρηστικῶς καὶ εἰς τὰς ἀρχιτεκτονικὰς ταύτας μορφὰς καὶ δὲν περιωρίζετο πλέον ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἀσχέτους μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὀρχουμένας κόρας. Πῶς προῆλθεν ἡ ἐπέκτασις αὕτη τοῦ ὅρου, δὲν γνωρίζομεν, ἀλλ' εἶναι πιθανὸν ὅτι προέκυψεν ἐκ τῆς συνηθείας νὰ ἀπεικονίζωνται ἐπὶ τῶν παραστάδων τῆς εἰσόδου διαφόρων οἰκοδομημάτων καὶ κυρίως τάφων, διὰ λόγους σχετικοὺς μὲ τὴν λατρείαν, ἐν ἀναγλύφῳ νεάνιδες ὀρχούμεναι ὅλλὰ καὶ ἄλλαι σοβαρῶς ἱστάμεναι, λουτροφόροι, κανηφόροι κλπ., καὶ τοιουτοτρόπως μετεδόθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὰς βασταζούσας τὸ ἐπιστύλιον ἀρχιτεκτονικὰς μορφάς, αἵτινες συνήθως ἵσταντο καὶ αὗται παρὰ τὰς εἰσόδους. Παραδείγματα τοιούτων Καρυατίδων ἐν τῇ καταχρηστικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, δηλαδὴ γυναικείων ἀρχιτεκτονικῶν μορφῶν, ἔχομεν ἐκ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ἐν Δελφοῖς τὰς τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων καὶ τὰς τοῦ τῶν Σιφνίων, ἐκ τοῦ Ε' αἰῶνος τὰς τοῦ Ἐρεχθείου, ἐκ τοῦ Δ' αἰῶνος ὡραιότερον παράδειγμα εἶναι ἡ ἐκ Τράλλεων ἀρχαΐζουσα Καρυᾶτις τοῦ μουσείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. ἔχομεν τὰς Καρυάτιδας τῶν μικρῶν προπυλαίων τῆς Ἐλευσῖνος, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία εὑρίσκεται ἐν τῷ ἐκεῖ μουσείῳ καὶ ἡ ἑτέρα ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ. Ἐπίσης ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἔχομεν ἀρκετὰς Καρυάτιδας, πρὸ πάντων ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Ἰταλίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπομιμήσεις ἢ ἀντίγραφα παλαιοτέρων ἑλληνικῶν προτύπων, ὡς τῶν Κορῶν τοῦ Ἐρεχθείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Θεμελιῶδες τὸ ἄρθρον τοῦ *Wolters* ἐν Zeitschrift für bildende Kunst 1865 σ. 36 κ. ἑ.—*E. Schmidt* Archaistische Kunst 1922 σ. 65 κ. ἑ. Χ. ΚΑΡΟΥΖΟΣ

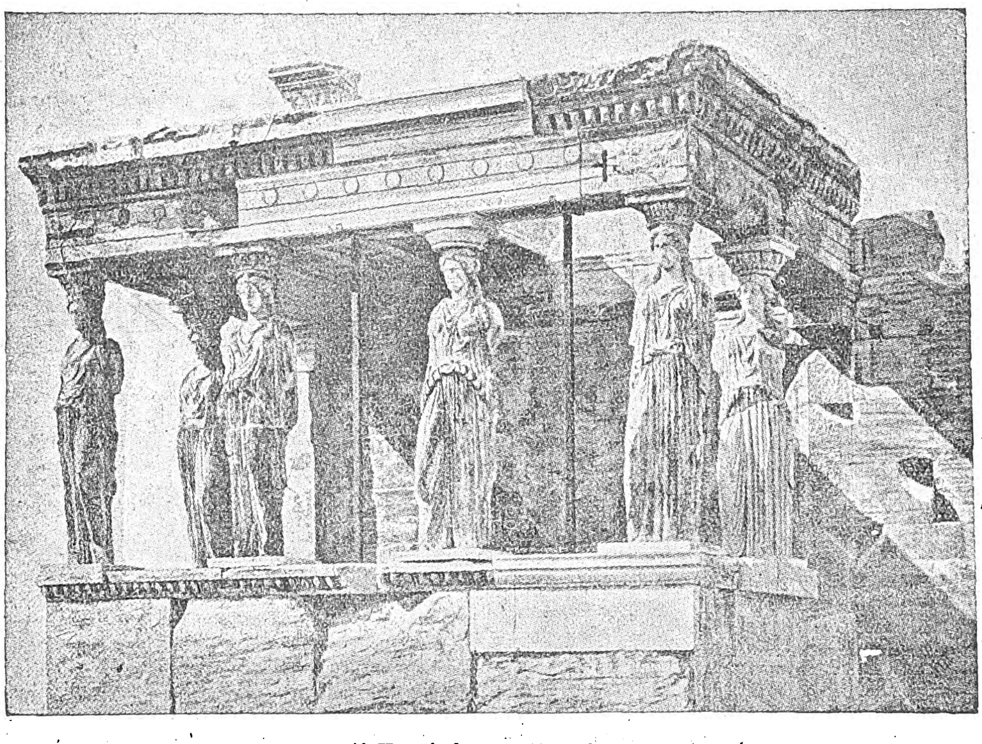

Αἱ Καρυάτιδες τοῦ Ἐρεχθείου.

καρύδα (ἡ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κενταύριον ὁ ραφανίσκος*.

καρυδάκι (τό)· δημοτ., μικρὸ κατὰ τὸ μέγεθος καρύδι· || μικρὸ κατὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ ἄωρον ἔτι τὸ παρασκευαζόμενον ὡς γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ: «γλυκὸ καρυδάκι».

καρυδᾶτο (τὸ) */Βοτ./*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* κατ' ἐξοχὴν ποικιλίας *ἀμπέλου* τῆς νήσου Κρήτης.

καρυδέλαιον, ἢ *καρυέλαιον* (τὸ) *[Χημ. Τροφ.]*. Τὸ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ πυρῆνος τοῦ καρποῦ τῆς *καρύης* (Juglans regia) ἐξαγόμενον ἔλαιον. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ξηραινομένων ἐλαίων, ἔχει ἰδιάζουσαν ὑπόγλυκον γεῦσιν καὶ ὀσμὴν εὐάρεστον. Ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ γλυκεριδίων τοῦ ἐλαϊκοῦ, λινολικοῦ καὶ λαουρικοῦ ὀξέος. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,925—0,927, ἀριθμὸν σαπωνοποιήσεως 190,5—195,5 καὶ ἀριθμὸν ἰωδίου 140—166. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἐδώδιμον, πρὸς παρασκευὴν μαργαρίνης, ὡς καὶ πρὸς νοθείαν τοῦ βουτύρου. Σ. Γ.

καρυδένιος, *—α*, *—ο*· ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ καρύδια: «καρυδένιος μπακλαβᾶς»· || ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ *καρυδιὰ* (βλ. λ.), ἄλλως *κάρινος*: «τραπέζι καρυδένιο».

Καρύδης. Ὄνομα οἴκου εὐπατριδῶν τῆς Κεφαλληνίας, ἐγγραφέντος ἐν τῇ Χρυσῇ βίβλῳ τῆς νήσου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593—1604. Ἐπισημότερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς:

—1) ***Βίκτωρ***. Στρατολογήσας οὗτος, ἰδίαις δαπάναις, ἐνενήκοντα μαχητάς, ἐπολέμησεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν καὶ διεκρίθη κατὰ τοὺς Κρητικοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἔπεσε μαχόμενος τῷ 1645.

—2) ***Βίκτωρ***. Ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀργοστολίῳ. Τῷ 1686 ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Ρώμῃ ἑλληνομουσείου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ παπολάτρης. Διετέλεσεν ἀρχίατρος τοῦ βενετικοῦ στόλου ἀπὸ τοῦ 1716—1718 καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀργοστολίῳ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου.

—3) ***Βίκτωρ***. Διακεκριμένος ἐπιστήμων καὶ πολιτικός. Ἐπὶ κατοχῆς τῶν Γάλλων δημοκρατικῶν ἐν Ἑπτανήσῳ διωρίσθη μέλος τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ ὑπουργήματα καὶ ἀπετέλεσε μέλος τῆς α' Γερουσίας, ἡ ὁποία ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1817. Βραδύτερον ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπιτροπείας, ἡ ὁποία ὡρίσθη ὅπως μεταβῇ εἰς Λονδῖνον καὶ αἰτήσηται τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ συντάγματος τοῦ λόρδου Μαῖτλανδ.

—4) ***Πανταζῆς***. Πολιτικός, διατελέσας ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας πρῶτος ὕπαρχος Κεφαλληνίας. Λ. Χ. Ζ.

—**Καρύδης, *Σοφοκλῆς***. Ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Ἀθήναις. Ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα, δράματα, κωμῳδίας, ἠθογραφίας μὲ μεγάλην εὐχέρειαν περὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν καὶ εἰς μέτρα ποικίλα: «Τὰ τέκνα τοῦ Δοξαπατρῆ», «Κούτρας καὶ Μικρομέγας», «Ἡ ξελογιασμένη μοῦσά μου», «Ρόδα», «Ὄνυχες», «Οἱ τρεῖς τάφοι», «Ὁ περίπατός μου», «Ὁ πολιτικὸς καθρέπτης», «Ὁ πληγωμένος ἐθελοντής», «Ὁ Γέρω-Δῆμος», «Τὰ ὀρφανὰ τῆς Κρήτης» «Ἡ πρόσφυξ Κρῆσσα», «Τὰ θύματα», «Τὰ ἐπεισόδια τοῦ 1821» κ. ἄ. Ὡς δημοσιογράφος διεκρίθη ἐν τῇ σατιρογραφίᾳ πρὸ πάντων, καυτηριάζων αὐστηρῶς τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψίν του πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ἔκτροπα. Διηύθυνεν ἐπὶ ἔτη τὸ σατιρικὸν φύλλον «Τὸ φῶς», ἐπί τινα δὲ χρόνον καὶ τὸν «Ἀριστοφάνη» τοῦ Πηγαδιώτη, ἄλλο τῆς ἐποχῆς του σατιρικὸν φύλλον. Ε. Γ.

καρυδήσιος, *—α*, *—ο*· δημοτ., *καρυδένιος* (βλ. λ.).

καρύδι (τό)· δημοτ., ὁ καρπὸς τῆς καρύας, *κάρυον* (βλ. λ.): «καρύδια σκληρά,—ἀφρᾶτα», φρ. «σάνταλα μάνταλα κούφια καρύδια» πρὸς χαρακτηρισμὸν μωρολογιῶν· || παροιμ. «κάθε καρυδιᾶς καρύδι» λογιῶν λογιῶν ἄνθρωποι, συρφετός: «κόσμος πολύς, κάθε καρυδιᾶς καρύδι»· || ἡ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ προεξοχὴ τοῦ λάρυγγος: «σοῦ βγάνω τὸ καρύδι» ὡς ὕβρις· || γενικώτερον ἐν τῇ φυτολογίᾳ, ὁ σπερματικὸς πυρὴν ἢ ὁ παρεγχυματικὸς ἱστὸς ὁ περιβάλλων τὴν σπερματικὴν βλάστην τοῦ φυτοῦ.

Καρύδι *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ Μεγαρίδι ὑψούμενον εἰς χαμηλὴν ὀροσειρὰν ΝΔ τοῦ νῦν χωρίου Βιλλίων, κατὰ τὴν μεταξὺ Μεγάρων καὶ Θηβῶν ἀρχαίαν ὁδὸν (ἀτραπὸν νῦν), 4 ὥρας μακρὰν τῶν Μεγάρων. Κατὰ στενωπὸν τοῦ ὄρους τούτου συνεκροτήθη τῷ 1258 μάχη μεταξὺ τοῦ μεγάλου κυρίου τῶν Ἀθηνῶν Γουίδωνος τοῦ Α', μεθ' οὗ ἦσαν συνησπισμένοι οἱ ἱππόται τῆς Εὐβοίας, τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, καθ' ἣν ὁ πρῶτος κατετροπώθη. Ι. Σ. Σ.

— **Καρύδι** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Βάμου τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 31. Πρότερον ἦτο μονύδριον, ὑπαγόμενον εἰς τὴν μονὴν Ἁγίας Τριάδος Τζαγκαρόλων. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Καστελλίου τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασιθίου. Κάτ. (1928) 218. Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλέφωνον. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 291. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κατσιδόνι*, *Μαγκασά*, *Μισιργιοῦ*, *Ξερολίμνη*, *Παλαιομιτᾶτο*, *Χῶνος* καὶ *Σίτανος*. Παρὰ τὸ Καρύδι σῴζονται ἐρείπια ἀνεξακριβώτου πόλεως. Εἰς τὸ χωρίον λειτουργεῖ μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλέφωνον. Ε. Γ.

καρυδιὰ (ἡ)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρύα ἡ βασιλική*· || τὸ ξύλον τῆς καρυδιᾶς: «ἔπιπλα ἀπὸ καρυδιά».

Καρυδιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 451.

Καρυδιᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται 10 χλμ. περίπου ΒΔ τῆς Ἐδέσσης, πλησίον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 525. Πρότερον ὠνομάζετο *Τέχοβον*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κερασιές*. Χ. Δ.

—**Καρυδιᾶς, *Ἄνω* καὶ *Κάτω*** — */Γεωγρ./*. Δύο συνοικισμοὶ τῆς κοινότητος Ἀγκίστρου (Τσιγγέλι) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Ἡ *Ἄνω Καρυδιὰ* ἔχει (1928) 122 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο πρότερον *Χότζιοβον*, ἡ δὲ *Κάτω Καρυδιὰ* ἔχει κατοίκους 61 καὶ ἐκαλεῖτο πρότερον *Βοάρκοβον*.

Καρυδιὲς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Σωτήριον ἀγκυροβόλιον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 42°40'1/2 Β., μῆκ. 27°47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2399: Messemvria) μεταξὺ Ἀγχιάλου καὶ ἀκρωτηρίου Ἐμινέ, ὑπὸ τὴν κωμόπολιν Μεσημβρίαν τῆς Βουλγαρίας. Σ. Ε. Λ.

καρυδίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἀλκαλοειδὲς ἀνευρεθὲν εἰς τὰ φύλλα τῆς *καρύης*.

Digitized by Google

Καρυδίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου χλμ. πρὸς Ν τῆς πόλεως Κοζάνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 327. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σπούρτα*. Χ. Δ.

καρυδόκομπος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ναυτικὸς κόμβος κατασκευαζόμενος εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐμβόλων. Σ.Ε.Λ.

καρυδόλαδο (τό)· τὸ *καρυδέλαιον* (βλ. λ.).

καρυδολιά (ἡ) */ Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία ποικιλίας ἐπιτραπεζίου χονδρῆς ἐλαίας ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι.

καρυδόξυλο (τὸ) */Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ ξύλου τῆς *καρύας*.

καρυδόπιττα (ἡ) *[Μαγειρ.]*. Εἶδος πλακοῦντος ἐκ καρύων. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ καθαρίζομεν 100 δράμια καρύδια, τὰ ὁποῖα καὶ κοπανίζομεν καλῶς, προσθέτομεν εἰς αὐτὰ 100 δράμια σακχάρεως, τρία φλυτζάνια τοῦ καφὲ ἀλεύρου, 6 κρόκους αὐγῶν, 50 δράμια σοκολάτας τριμμένης καὶ ἀρκετὴν κανέλλαν. Κτυποῦμεν καλὰ τὰ ἀσπράδια ἀπὸ τὰ 6 αὐγὰ καὶ τὰ προσθέτομεν εἰς τὴν ζύμην. Βουτυρώνομεν ἕνα μικρὸν ταψὶ καὶ τὸ πασπαλίζομεν μὲ ἄλευρον καὶ κατόπιν ρίπτομεν ἐντὸς αὐτοῦ τὴν ζύμην. Τὴν ψήνομεν εἰς μέτριον φοῦρνον ἐπὶ 40 λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ ἀφοῦ ψηθῇ τὴν πασπαλίζομεν μὲ ζάχαριν ψιλὴν καὶ ἅμα κρυώσῃ τὴν κόπτομεν εἰς τεμάχια μπακλαβωτά.

καρυδότσωφλο (τό)· δημοτ., τσώφλι ἀπὸ καρύδι, ὁ ξυλώδης φλοιὸς τοῦ καρύου.

καρυδόφλουδα (ἡ)· φλούδα ἀπὸ καρύδι, εἴτε ὁ ξυλώδης φλοιὸς τοῦ καρύου, εἴτε τὸ σαρκῶδες περικάρπιον: «*ἔκαμε βαφὴ ἀπὸ καρυδόφλουδες*».

καρυδόφυλλον (τό)· φύλλον καρυδιᾶς· ἄλλως *καρυόφυλλον*.

Καρυδοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχλαδοχωρίου (πρώην Κρουσόβου) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 280. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κίρτσοβον*. Π. Τ. Π.

Καρυὲς *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ΝΑ τοῦ Δομοκοῦ, παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Ὄθρυος καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 511. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀλήφακα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Πολυδένδρι*. — 2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λυγγιάδες τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Εἶναι κατάφυτος ἀπὸ δρῦς καὶ καρυδέας. Κατοικεῖται ὑπὸ 10 οἰκογενειῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουγγλιοί*. Χ. Δ.—Χ. Ι. Σ.

καρυϊκά (τά) (Juglandales) *[Βοτ.]*. Ἄθροισμα δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνον τὴν μοναδικὴν οἰκογένειαν τῶν *ἰουγλανδοειδῶν* (βλ. λ.). Κ. ΠΑΠ.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Διὰ διαφόρων ἀπολιθωμένων φύλλων καὶ λειψάνων καρπῶν κατεδείχθη, ὅτι τὰ *καρυϊκὰ* φυτὰ καὶ δὴ ἡ μοναδική των οἰκογένεια τῶν *ἰουγλανδοειδῶν* ἦτο ἤδη ἀνεπτυγμένη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν κενομάνιον ἐποχὴν τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος μὲ τόσας πολλὰς μορφάς, ὅσαι εἶναι σήμερον ἐν Βορ. Ἀμερικῇ καὶ Ἀνατολ. Ἀσίᾳ. Ἐπίσης ἐν τῶν αὐτῶν εὑρημάτων κατεδείχθη, ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη κατὰ τὴν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ τὴν τριτογενῆ τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος εἶχεν ἐν Εὐρώπῃ μορφὰς συγγενεῖς πρὸς τὰς σημερινὰς βορειοαμερικανικὰς καὶ ἀσιατικάς. Κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον ἡ περιοχή ἐξαπλώσεώς των ἐξετείνετο βορείως μέχρι Γροιλανδίας, Ἀλάσκας καὶ Σαχαλίνης. Γ. Κ. Γ.

καρυΐνη (ἡ) *[Χημ.]* βλ. *νουκλεΐνη*.

καρύϊνος, —η, —ον· ὁ ἐκ καρύας· «*καρύινον ξύλον, —ἔλαιον, —χρῶμα*».

καρύκευμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρυκεύειν, μέσον ὅπως τὸ φαγητὸν καταστῇ νοστιμώτερον, ἡδονικώτερον· «*καρυκεύματα καὶ ἀρτύματα*» ‖ τὸ τεχνικῶς παρασκευασθὲν φαγητόν.

καρύκευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ καρυκεύειν, ἡ δι' ἀρτυμάτων παρασκευὴ τοῦ φαγητοῦ.

καρυκευτὴς (ὁ)· ὁ καρυκεύων, ὁ παρασκευαστὴς καρυκευμάτων.

καρυκευτικός, —ή, —όν· ὁ κατάλληλος πρὸς καρύκευσιν, ὁ ἐπιτευκτικὸς τῆς καρυκεύσεως: «*καρυκευτικὰ μέσα, —ἀρώματα*».

καρυκευτός, —ή, —όν· ὁ διὰ καρυκεύσεως παρεσκευασμένος.

καρυκεύω, *ἀόρ. ἐκαρύκευσα, παθ. μετχ. κε)καρυκευμένος*· παρασκευάζω φαγητὸν δι' ἀρωμάτων καὶ ἀρτυμάτων, ὥστε νὰ καταστῇ νοστιμώτερον, ἡδονικώτερον· ‖ μεταφ. «*καρυκεύω τὸν λόγον*» παρεισάγω εἰς τὸν λόγον κομψά τινα, οἱονεὶ ἀναπαύλας τοῦ ἀκροατοῦ.

Καρύκης. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ. Διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος Κρήτης, διενοήθη νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος, ἵνα κατόπιν διεκδικήσῃ καὶ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὅθεν ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου, ἐκστρατεύσαντος πρὸς ἀνάκτησιν τῶν νήσων Χίου καὶ Λέσβου, ἃς εἶχε καταλάβει ὁ ἐν Σμύρνῃ ἐγκατασταθεὶς Τοῦρκος ἡγεμονίσκος Τζαχᾶς, ἐστασίασε τῷ 1092, χωρὶς ὅμως νὰ παρασύρῃ εἰς τὸ κίνημα αὐτοῦ καὶ τοὺς Κρῆτας. Κατὰ τῶν στασιαστῶν ἀπεστάλη μετὰ δυνάμεώς τινος ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης Δούκας, ἅμα δὲ τῷ κατάπλῳ αὐτοῦ εἰς Κάρπαθον, οἱ Κρῆτες, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν ἀρχιστασιαστῶν καὶ νικήσαντες τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα συνέλαβον καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν, ὥστε ὁ Δούκας ἅμα τῷ εἰς Κρήτην κατάπλῳ του ἀποκατέστησε τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀρχὰς καὶ ἠδυνήθη ἀπερίσπαστος νὰ πλεύσῃ εἰς Κύπρον πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐκεῖ στασιάσαντος Ραψομάτη. Ν. ΚΛΖ

— **Καρύκης**, *Θεόδωρος*. Ἀθηναῖος κληρικός, ἀνήκων εἰς τὴν παλαιὰν ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχοντικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ἐπιλεγόμενος τοῦ Καρύτση, διεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, περιεβλήθη τὸ μοναστικὸν σχῆμα εἰς τὴν μονὴν τῆς «Νταοῦ Πεντέλης», διεκρίθη διὰ τὸ καλλίφωνον αὐτοῦ καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγένετο πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν, καὶ τέλος, τῷ 1595, πατριάρχης οἰκουμενικός. Τοῦτο ἀπήρεσεν εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς ἱεράρχας, οἵτινες παρέπεισαν τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Μελέτιον τὸν Πηγᾶν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιδράσεως. Μετὰ ἑπτὰ λοιπὸν μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του, ἐτέθη παρὰ τοῦ τελευταίου, ἐλθόντος ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀπίστου, διότι νέος ὢν ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ ὕψους ἀθηναϊκοῦ μιναρὲ ἔψαλεν αἶνους πρὸς τὸν Ἀλλὰχ καὶ τὸν προφήτην αὐτοῦ. Ὁ Καρύκης προσβληθεὶς κατὰ τὴν ἱεροτελεστίαν τῆς Ἀναστάσεως, ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας, τὸν διεδέχθη δὲ ὡς τοποτηρητὴς αὐτὸς οὗτος ὁ προκαλέσας τὸ σκάνδαλον Μελέτιος. Γ.Δ.Κ.

καρύκι (τό)· ἡ τὸν βάμβακα περιέχουσα κάψα, τὸ κάρυον τῆς βαμβακέας.

καρύλλιον (τὸ) *[Ναυτ.]*. *Κάρυον* (βλ. λ.) οὗ τὸ σῶμα ἐκ μεταλλικοῦ δὲν εἶναι πλῆρες ἀλλ' ἀκτινωτὸν ἔσω τῆς περιφερείας, εἶναι δὲ συνήθως σιδηροσκεπές. Διὰ τοιούτων καρυλλίων ἀντικατεστάθησαν οἱ τρόχιλοι τῶν ἀναγουσῶν τῶν ἐπιστηλίων τῶν δολώνων καθὼς καὶ οἱ τρόχιλοι τῶν ὑπερῶν· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ περικάλυμμα ἀπολήγει εἰς *κόρακα*, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰς *ὀμμάτιον* στερεούμενον διὰ περόνης ἐπὶ τοῦ ψελλίου τοῦ τραχηλώματος. Σ. Ε. Λ.

καρυλλιωτὴ *ὑπήνη* */ Ναυτ.]*. Εἶδος *ὑπήνης* μετὰ *καρδίας* ἐχούσης *καρύλλιον* πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ *προβόλου* (βλ. λ.).

κάρυνος· ἀντὶ *κάρινος* (βλ. λ.).

καρυοβόρος (ὁ) (Caryoborus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βρουχιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μικροῦ μεγέθους μὲ ἔλυτρα μικρά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θώρακα τριγωνικόν, κοιλίαν ἀνανάπτυκτον καὶ τελευταῖον ζεῦγος ποδῶν διωγκωμένον κατὰ τὴν βάσιν του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρυοβόρος ὁ πυρηνοειδὴς* (Caryoborus nuclearum), ἰθαγενὲς ἔντομον τῆς Ἀμερικῆς, οὗ τὸ μῆκος φθάνει τὰ 15 περίπου χιλιοστόμ., ἔχει χρῶμα φαιομελανὸν καὶ ἡ ῥάχις του καλύπτεται ὑπὸ ἀργυροχρόου κόνεως. Αἱ κάμπαι τούτου ζῶσιν ἐντὸς τῶν κυρύων, ἅτινα καὶ κατατρώγουσιν. Ἀπαντᾷ ἐν Βραζιλίᾳ καὶ Παραγουάῃ. Δ. Ν. Π.

Καρυοβόρος ὁ πυρηνοειδής.

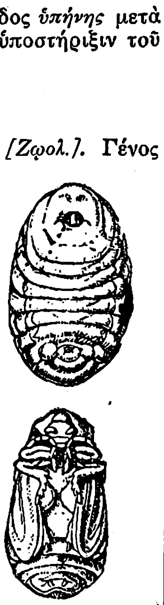

Καρυοβόρος ὁ πυρηνοειδής.
[Ἄνω=Κάμπη. Κάτω=Νύμφη.]

καρυογαμία (ἡ) */Βιολ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω γενικῶς μὲν ἡ σύντηξις τῶν δύο πυρήνων τῶν γενετησίων κυττάρων κατὰ τὸν διὰ γενῶν πολλαπλασιασμὸν τῶν ὀργανισμῶν, εἰδικώτερον δὲ ἡ ἀνταλλαγὴ τεμαχίων πυρῆνος καὶ ἡ σύντηξις αὐτῶν κατὰ τὴν σύζευξιν ὁμοίων ἀτόμων ἐγχυματικῶν τινων πρωτοζῴων, ὡς λ. χ. τοῦ ἐμβαδοζῴου (Paramecium). Θ. ΒΛΗΣΙΔΗΣ

καρυοειδῆ (τά) (Juglandaceae) */Βοτ.]*. Οἰκογένεια *δικοτυληδόνων* φυτῶν, εἰς ἣν περιλαμβάνονται τρία γένη: *καρύα, ὑποκαρύα* ἢ *πτεροκαρύα* καὶ *ψευδοκαρύα*, καὶ 33 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Εἶναι δένδρα ὑψηλὰ καὶ δασικά, πολύτιμα διὰ τὸν καρπὸν καὶ τὸ ξύλον των, φέροντα φύλλα πτεροειδῆ καὶ ἀρωματικά, κείμενα κατ' ἐναλλαγήν, καὶ ἄνθη μόνοικα, τὰ μὲν ἄρρενα κατὰ ἰούλους διατεταγμένα, τὰ δὲ θήλεα κατὰ στάχυς. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη, σχηματιζόμενος ἐκ δύο μονοχώρων καρπιδίων. Κ. ΠΑΠ.

καρυοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς κάρυον, ὁ ἔχων τὸ σχῆμα τοῦ καρύου.

καρυοθραύστης, ἢ *καρυοθλάστης* (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου θραύομεν τὰ καρύδια.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ὁ *καρυοθραύστης* ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεταλλίνων σκελῶν προσηρμοσμένων κινητῶς κατὰ τὸ ἓν ἄκρον. Μεταξὺ τῶν σκελῶν τούτων συμπιέζεται τὸ κάρυον δι' ἐπιφερομένης διὰ τῆς χειρὸς εἰς τὰ ἐλεύθερα ἄκρα τοῦ καρυοθραύστου δυνάμεως, ἥτις τείνει νὰ συμπλησιάσῃ ταῦτα.

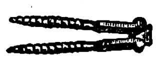

Καρυοθραύστης.

καρυοκαροειδῆ (τά) (Caryocaraceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῶν ἐλξινικῶν, περιλαμβάνουσα δύο μόνον γένη (*ἀνθόδισκος* καὶ *καρυοκάρυον* ἢ *καρυόκαρον*) μὲ 16 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα ἢ θάμνοι, ἔχοντες ἀντίθετα ἢ ἐναλλάσσοντα φύλλα, φυλλοβολοῦντα παράφυλλα, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, διατεταγμένα κατὰ σταφυλάς, ἀπειρίαν στημόνων, ἐπιφυῆ φοθήκην (τετράθηκον ἕως εἰκοσάθηκον) καὶ καρπὸν ξυλώδη (δρύπην) ἔχοντα λιπῶδες μεσοκάρπιον. Κ. ΠΑΠ.

καρυόκαρον (τὸ) (Caryocar) */Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοκαροειδῶν*, περιλαμβάνον ὀκτὼ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ὑψηλοί, φέροντες μεγάλους καρποὺς (διαμέτρου 0,15 μ.) ἐδωδίμους, ὡς καὶ βουτυρώδη τινὰ οὐσίαν ἐπίσης βρώσιμον. Κυριώτερον εἶδος *καρυόκαρον τὸ καρυοφόρον* (Caryocar nuciferum) (βλ. καὶ *ριζοβόλος*). Κ. ΠΑΠ.

καρυοκατάκτης (ὁ)· ὁ κατάκτης καρύων, τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου θραύομεν τὰ καρύδια, *καρυοθραύστης* (βλ. λ.).

καρυοκερίτης (ὁ) (Karyocerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τοῦ μελανοκερίτου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁμοιάζει ὅσον ἀφορᾷ τὴν χημικὴν σύστασιν, διαφέρει δὲ μόνον, διότι παρουσιάζει μεγαλυτέραν περιεκτικότητα εἰς θόριον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πινακοειδικήν, ἔχει δὲ σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 4,30 καὶ χρῶμα καρυότεφρον ρητινῶδες. Γ. Β.

καρυοκινησία (ἡ), ἢ *καρυοκίνησις* (Karyokinese) */ Βιολ./*. Καλεῖται οὕτως ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν κυττάρων δι' ἐμμέσου διαιρέσεως (ἢ μερισμοῦ) αὐτῶν εἰς δύο κύτταρα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄμεσον διαίρεσιν αὐτῶν. Ὁ ὅρος ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *κάρυον*, ὡς καλεῖται ὁ πυρὴν τοῦ κυττάρου, καὶ τοῦ *κίνησις*, διότι πράγματι κατὰ τὴν ἔμμεσον κυτταροτομίαν προηγοῦνται ταύτης κινήσεις ἐντὸς τοῦ πυρῆνος. Διὰ τοῦτο μάλιστα καρυοκίνησις σημαίνει κυρίως τὴν ἔμμεσον πυρηνοτομίαν. Γίνεται ἐπίσης χρῆσις καὶ τοῦ ὅρου *μίτωσις*, ἢ *μιτωτικὸς πολλαπλασιασμός*, ὡς ἐκ τῶν παραγομένων νηματίων κατὰ τὰς ἐντὸς τοῦ πυρῆνος διεργασίας (βλ. *κύτταρον, κυτταροτομία, πυρηνοτομία* κλπ.). Θ. ΒΛ.

καρυόκομβος (ὁ) (κοιν. *καρυδόκομπος*) */Ναυτ.]*. Εἷς τῶν ἐπισημοτέρων κόμβων ἐν τοῖς πρωρατικοῖς ἔργοις, κατασκευαζόμενος εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐμβόλων. Ἐκστρέφομεν πρὸς τοῦτο τὰ ἔμβολα καὶ τὰ συμπλέκομεν κατόπιν κατὰ τὸν ἐν σχ. 1 ἐνδεικνυόμενον τρόπον, φιμώνοντες αὐτὰ ὑπεράνω τοῦ σχηματιζομένου οὕτω καρυομόρφου κόμβου ἐὰν τὸ σχοινίον εἶναι παχύ. Οὕτω σχημα-

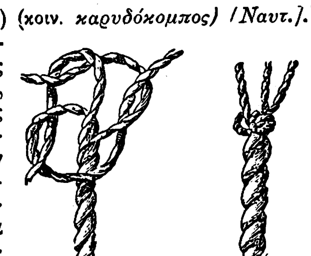

Καρυόκομβος ἁπλοῦς.
[Ἀριστερᾷ: Τρόπος τῆς ἐμπλοκῆς τῶν ἐμβόλων. Δεξιᾷ: Ὁ κόμβος κατεσκευασμένος.]

Digitized by Google

τίζεται ὁ *ἁπλοῦς* καρυόκομβος, μὴ παρουσιάζων μὲν πολλὴν στερεότητα, πάντως ὅμως ὢν ἀπαραίτητος διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ πολὺ στερεωτέρου καὶ διαρκεστέρου *διπλοῦ* καρυοκόμβου. Ὁ δεύτερος οὗτος (κοιν. *σαρίκι*) κατασκευάζεται ἐκ τοῦ ἁπλοῦ τοιούτου, ἐὰν ἐκπλέξωμεν ἕκαστον τῶν ἐμβόλων του εἰς δύο, καὶ τὰ διείρωμεν διὰ τοῦ μέσου τοῦ κόμβου καὶ πρὸς τὰ ἄνω, διευρύνοντες τὰς διέρσεις (διελεύσεις) των διὰ *κέστρας* (βλ. λ. *καβίλια*), συνδέοντες αὐτὰ διὰ φιμώματος καὶ ἀποκόπτοντες τὸ περισσεῦον μέρος. Ἀμφοτέρων τῶν τύπων τοῦ καρυοκόμβου, ὄντων παρεμφερῶν πρὸς τὸ *φανάριον* καὶ τὸν *ἀραβόκομβον*, γίνεται χρῆσις εἰς τὴν στερεοδέτησιν τῶν ἄκρων τῶν ἀγομένων τῶν ἐπωτιδίων συσπάστων, τὴν κατασκευὴν τῶν σφονδυλίων τῶν ἀπολαβαίων, διπλῶν ἐπιτονοδέσμων κ.ἄ. (*Κανελλοπούλου*, Ἐγχειρ. Θωρακίτου § 34-38. *Ματθαιοπούλου - Γούδα*, Ἐγχ. Χειριστοῦ § 185—190. *Deloncle* Manuel de Manoeuvrier, τόμ. I § 185-190).

Καρυόκομβος διπλοῦς.
[Ὡς ἄνω.]

Σ. Ε. Λ.

καρυοκύστις (ἡ) (Caryocystis v. Buch) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἐχινοσφαιριτιδῶν ῥομβιφόρων ὑδροφορειδῶν κυστοειδῶν πελματοζῴων ἐχινοδέρμων*. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωικοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βιρμᾳ. Συνώνυμα: *ἡλιοκρινίτης, ὀροκυστίτης, ἡλιοκύστις*.

Γ. Κ. Γ.

καρυόμειξις (ἡ), ἢ **καρυομιξία**. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φυτολογίᾳ ἡ συγχώνευσις δύο πυρήνων εἰς ἕνα μόνον, λαμβάνοντα τὸν αὐτὸν τύπον πρὸς τοὺς συγχωνευθέντας.

καρυομίτωμα, *—ατος* (τό). Καλεῖται οὕτω τὸ ἐξ ἰνιδίων πλέγμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖται ὁ πυρὴν τοῦ κυττάρου.

κάρυον (τό)· ὁ καρπὸς τῆς *καρύας* (βλ. λ.), κοιν. *καρύδι* ‖ γενικώτερον ἐν τῇ βοτανικῇ πᾶς καρπός, οὗτινος τὸ ξυλῶδες περικάρπιον δὲν συμφύεται μετὰ τοῦ σπέρματος. Τοιοῦτοι καρποὶ πλὴν τοῦ ἰδίως καρύου εἶναι: ὁ βάλανος, τὸ λεπτοκάρυον, τὸ κάστανον, οἱ καρποὶ τῆς ἀρέκας κ.ἄ.

—[*Ἐμπορευματολ.*] Τὰ κάρυα εἶναι καρπὸς ἀρκετὰ θρεπτικός, σχετικῶς ὅμως δύσπεπτος λόγῳ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνεχομένου ἐλαίου. Οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἔτρωγον καὶ ὡς ὀρεκτικά. Ἐπειδὴ δὲ ὑποβοηθοῦν τὴν πόσιν ἀρκετοῦ οἴνου ἄνευ συμπτωμάτων μέθης, διὰ τοῦτο τὰ ἀποκαλοῦσιν ἐν Γαλλίᾳ καὶ μπισκότα τῶν μεθύσων (biscuits des ivrognes). Τὸ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον ἔλαιον (50% περίπου) χρησιμεύει πρὸς βρῶσιν, κυρίως δὲ εἰς τὰ ἐλαιοχρώματα, διότι ξηραίνεται. Οἱ φλοιοὶ τῶν καρπῶν, τὸ περικάρπιον καὶ τὰ φύλλα χρησιμεύουσιν εἰς τὴν βυρσοδεψίαν, τὴν βαφικὴν καὶ τὴν φαρμακευτικήν. Αἱ ποικιλίαι τῶν καρύων εἶναι πλεῖσται, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: τὰ κοινά, τὰ μὲ μαλακὸν φλοιόν, τὰ ὄψιμα, τὰ εὐμεγέθη καὶ τὰ αἰχμηρά. Τὰ κάρυα συλλέγονται τὸ φθινόπωρον, καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγῶσι τοῦ σαρκώδους αὐτῶν περιβλήματος ἐκτίθενται πρὸς ξήρανσιν ἐπὶ 20—30 ἡμέρας. Ἐὰν ἡ ξήρανσίς των γίνῃ ὑπὸ σκιὰν καὶ εἰς μέρος εὐάερον, ἀποκτῶσι ψίχαν λευκήν, εὔγευστον καὶ δυσκόλως ταγγίζουσαν. Ἐνίοτε πλύνονται μετὰ τὴν ξήρανσιν, ἵνα ἀποκτήσωσι καλὴν ὄψιν, δέον ὅμως ἀμέσως μετὰ τὴν πλύσιν νὰ ξηραίνωνται καλῶς. Τὰ ἄριστα κάρυα παράγονται ἐν Γαλλίᾳ, εὐδοκιμοῦσι δ' ἐπίσης ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι (Εὔβοια, Καρπενήσιον, νῆσοι Αἰγαίου Πελάγους). Ἓν ἑκατόλιτρον καρύων ζυγίζει περίπου 35—40 χιλιόγραμμα.

Α. Μ. Σ.

—[*Ναυτ.*] Καλεῖται *κάρυον* (κοιν. *καρσύλι* ἢ *ράγουλο*) τροχίσκος ἐξ ὀρειχάλκου ἢ ἱεροξύλου (legno-santo), φέρων περιφερειακῶς γλυφὴν τομῆς ἡμικυκλικῆς, τὸ ὑποδεχόμενον τὸ ἑλκόμενον σχοινίον, κατὰ δὲ τὸ κέντρον του ὀπὴν μετὰ ἢ ἄνευ περιλαιμίου, δι' ἧς διέρχεται ὁ ἄξων, περὶ ὃν τὸ κάρυον στρέφεται ὑπὸ τοῦ σχοινίου τὴν ἕλξιν. Τὸ κάρυον ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μέρος παντὸς τροχίλου καὶ ἐντρόχου, καὶ τὸ κεντρικόν, τὸ καὶ κινητόν, τεῦχος τῶν τονοσυρτῶν. Τὰ κάρυα τῶν τροχίλων τῶν πλαγιοδετῶν εἶναι ὀγκωδέστερα καὶ δὲν φέρουσι γλυφήν, ἀλλ' ἐλαφρὰν περιφερειακὴν στένωσιν παραβολοειδοῦς τομῆς. Εἰς τὰ σύγχρονα πλοῖα ὑπάρχουσι ποικίλων σχημάτων τεύχη μεταλλικά, ἐφ' ὧν ἐπεξετάθη ἡ ὀνομασία *κάρυον*, καὶ ἅτινα, ἔχοντα τοὺς ἄξονας κινουμένους ἐντὸς θηκῶν ἢ ἐπὶ σφαιρικῶν ἑδράνων, χρησιμεύουσι διὰ τῆς κυλινδήσεώς των ἐπὶ ἐγκύκλων, σιδηροτροχιῶν ἢ στεφανῶν, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς περιστροφῆς βαρέων σωμάτων, οἷον, πυροβόλων, βάθρων κιλλιβάντων κλ.

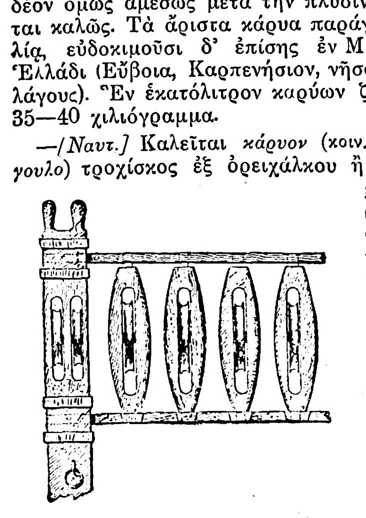

Ποδοδέτης καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κάρυα: τὰ δύο ἀριστερᾷ, κάρυα ἐντρόχων· τὰ 4 δεξιᾷ, στιχωτῶν τροχίλων.

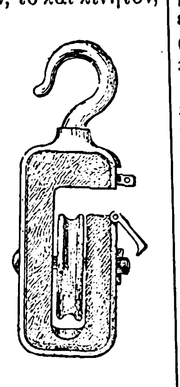

Τρόχιλος λυχίσκος (κοιν. *ματζαπλί*) *καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κάρυον.*

Σ. Ε. Λ.

— *κάρυον* **ἀμερικανικὸν** καὶ **βραζιλιανὸν** [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτως ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *βερθολλετία ἡ ὑψικάρηνος* (Bertholletia excelsa).

—*κάρυον* **ἐμετικὸν** [*Φαρμ.*]· βλ. λ. *ἐμετικὸν* κάρυον.

—*κάρυον* **ἰνδικὸν** (τὸ) [*Βοτ.*] Ὀνομάζεται οὕτως ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *φοινικοκαρύα* (Cocos).

—*κάρυον* **κόλα** (τὸ) [*Βοτ.*]. Ὀνομάζεται οὕτω τὸ ἀμυλοῦχον σπέρμα τῆς ἀφρικανικῆς *κόλας τοῦ ὀξυφύλλου* (Cola ἢ sterculia acuminata).

καρυόπλασμα, *—ατος* (τό). Καλεῖται οὕτως ἐνίοτε τὸ πρωτόπλασμα τοῦ πυρῆνος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάσματος τοῦ κυττάρου, τὸ ὁποῖον καλεῖται καὶ *κυτταρόπλασμα* ἢ *κυττόπλασμα*.

Θ. ΒΛ.

καρυόσχοινον (τό). Εἶδος σχοινίου κατασκευαζομένου ἐκ τῶν περιβαλλουσῶν τὸν φλοιὸν τοῦ καρύου ἰνῶν. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ναυτικῇ, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἀκαταβύθιστον, ὡς πρυμνήσιον, δύναται δὲ διὰ μικρᾶς λέμβου νὰ συρθῇ, ἐπιπλέον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν.

καρυόσωμον (τό). Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς μὲ πολλαπλᾶς ἐννοίας. Ἄλλοι ὀνομάζουν οὕτως ὁλόκληρον τὸν πυρῆνα τοῦ κυττάρου, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται καὶ κάρυον. Ἄλλοι ὠνόμασαν οὕτω τὰ χρωματοσώματα τοῦ πυρῆνος. Ὀνομάζουν ἐπίσης οὕτως ἴδιον τύπον πυρηνίσκου (ὄχι τοὺς κανονικοὺς πυρηνίσκους), ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ἐντὸς τοῦ πυρῆνος πρωτοζῴων τινῶν, καλούμενος καὶ *ἐσωτερικὸν σωμάτιον*. Ἄλλοι τέλος, ὡς ὁ Lundegard, *καρυοσώματα* (ἢ καὶ *προχρωματοσώματα*) ὠνόμασαν τὰς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐντὸς τοῦ πυρῆνος παρατηρουμένας συσσωρεύσεις τῆς πυρηνικῆς μάζης, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ἑνιαίαν καὶ ὠνόμασαν *καρυοτίνην*.

Θ. ΒΛΗΕΙΔΗΣ

Καρυούπολις [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἄλλοτε πρωτεύουσα δήμου καὶ νῦν ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου καὶ ΝΔ τοῦ Γυθείου, πλησίον τῆς παραλίας τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 189. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Μπούα, Πασσαβᾶς, Σέλιτσα, Φράγκα* καὶ *Χοσιάριον* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 463.

Χ. Δ.

—**Καρυουπόλεως** *ἐπισκοπή*. Ἐπισκοπὴ τῆς ἐν Μάνῃ ὁμωνύμου κώμης, ἧς σῴζονται ἐρείπια παρὰ τὸ χωρίον Βαχὸ τῆς ἐπαρχίας Γυθείου. Ἀναφέρεται πρὸ τῆς ἁλώσεως, ὁτὲ μὲν ὡς ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Λακεδαιμονίας, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν τῆς Μονεμβασίας. Ἡ μονὴ αὕτη περιελάμβανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πᾶσαν τὴν βόρειον Μέσην Μάνην.

—**Καρυουπόλεως**, *τέως δῆμος*— [*Γεωγρ.*]. Παλαιὸς ἀγροτικὸς δῆμος τοῦ νομοῦ Λακωνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γυθείου. Περιελάμβανεν 21 χωρία κείμενα πρὸς ΝΔ τοῦ Γυθείου παρὰ τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ὧν σπουδαιότερα τὸ *Σκούταρι* (πρωτεύουσα), ὁ *Τσεροβᾶς* καὶ ἡ *Καρυούπολις*. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ὑπερέβαινε τοὺς 2500 κατοίκους.

καρυοφυλλέλαιον (τὸ) [*Χημ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ *γαρυφαλλέλαιον* ἢ *αἰθέριον ἔλαιον καρυοφύλλων* τὸ ἐκ τῶν ἀπεξηραμμένων μὴ ἀνεωγμένων ἀνθέων (βομβυκίων) *καρυοφύλλου τοῦ ἀρωματικοῦ*, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν αἰθέριον ἔλαιον. Τὸ πρόσφατον ἔλαιον εἶναι ἄχρουν ἕως ἀνοικτοκίτρινον, διὰ τῆς παρόδου ὅμως τοῦ χρόνου καθίσταται σκοτεινόχρουν. Ἔχει καυστικὴν δριμεῖαν γεῦσιν καὶ λεπτὸν ἄρωμα γαρυφάλλων. Εἶναι βαρύτερον τοῦ ὕδατος (εἰδ. βάρος 1,043—1,070), βράζει εἰς 250—260° καὶ στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς ἀσθενῶς πρὸς τὰ ἀριστερά. Καλὸν καρυοφυλλέλαιον πρέπει νὰ διαλύεται διαυγῶς εἰς 1—2 μέρη ἀλκοόλης 70%, καὶ κατὰ τὴν ἀνατάραξιν μετὰ πυκνοῦ καλιρρύμματος πρέπει νὰ παρέχῃ κρυσταλλικὴν μᾶζαν ἐξ εὐγενολοκαλίου. Διὰ προσθήκης σταγόνων σιδηροχλωριδίου εἰς ἀλκαλικὸν διάλυμα αὐτοῦ προκύπτει κυανῆ χροιά. Χημικῶς ἀποτελεῖται κατὰ 78—90% ἐξ εὐγενόλης καὶ περαιτέρω ἐκ μικρῶν ποσοτήτων ἀκετοευγενόλης, καρυοφυλλενίου, μεθυλαμυλοκετόνης, σαλικυλικοῦ μεθυλεστέρος, βενζοϊκοῦ μεθυλεστέρος καὶ βανιλλίνης. Τὸ καρυοφυλλέλαιον χρησιμοποιεῖται ὡς προσθήκη εἰς τὰ ἀρώματα, τὰ φάρμακα καὶ τὰ ἡδύποτα καὶ νεωστὶ εἰς μεγάλα ποσὰ πρὸς παρασκευὴν τῆς συνθετικῆς βανιλλίνης.

Σ. Γ.

καρυοφυλλένιον [*Ὀργ. Χημ.*]. Δικυκλικὸν σεσκιτερπένιον περιεχόμενον εἰς τὸ *καρυοφυλλέλαιον*. Διακρίνονται α καὶ β μορφή. Τὸ α ἔχει εἰδικὸν βάρος (εἰς 20°) 0,9035, εἰδικὴν στροφὴν —4°,67, καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 16 χλστμ. εἰς 133°. Τὸ β ἔχει εἰδικὸν βάρος (εἰς 17°) 0,9103, εἰδικὴν στροφὴν —23°57 καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 16 χλστμ. εἰς 128°. Πλὴν τοῦ καρυοφυλλελαίου ἀνευρέθησαν ἀμφότεραι αἱ μορφαὶ καὶ εἰς ἄλλα αἰθέρια ἔλαια εἰς μικρὰς ποσότητας.

Σ. Γ.

Καρυοφύλλης, *Γεώργιος*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Κορινθίας (1848—1928). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις, ὅπου καὶ διετέλεσε βοηθὸς νοσοκομείων. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του παρέμεινεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη παρὰ τῷ καθηγητῇ Charcot πρὸς εἰδίκευσιν εἰς τὸν κλάδον τῆς νευρολογίας καὶ ψυχιατρικῆς. Τῷ 1887 ἐπανακάμψας εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ κλάδου τούτου ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1904 ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις ἰδιωτικὴν κλινικὴν διευθυνομένην τανῦν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Παναγιώτου Καρυοφύλλη*, ἐπίσης νευρολόγου. Ἔγραψε: «Λεξικὸν ἰατρικῆς» (1895—1896 εἰς 2 τόμ.), «Ἐσωτερικὴν παθολογίαν» (1898), πραγματείαν «Περὶ ὑπνωτισμοῦ» (1900) κλπ.

Ο. Ρ.

— **Καρυοφύλλης**, ἢ ***Καρυόφυλλος, Ἰωάννης***. Ἐκ Βυζαντίου καταγόμενος μνημονεύεται μεταξὺ τῶν διδαξάντων ἢ ἁπλῶς φοιτησάντων εἰς τὸ πανεπιστήμιον Παταβίου (*Σάθα*, Νεοελ. φιλολ. σ. 237).

Ε. Γ.

— **Καρυοφύλλης, *Ἰωάννης***. Μέγας λογοθέτης καὶ σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐν Καρυαῖς τῆς θρᾳκικῆς ἐπαρχίας Δέρκων γεννηθείς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπηρέτει παρά τινι χρυσοχόῳ, κατόπιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν. Λαβὼν δίπλωμα τῆς σχολῆς ταύτης ἐγένετο κατόπιν διευθυντὴς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1646 (ἢ 1642) μέχρις ἴσως τοῦ 1665, ἅμα δὲ καὶ μέγας λογοθέτης μέχρι τοῦ 1691. Κατηγορήθη τῷ 1690 ὑπό τε ἄλλων καὶ μάλιστα τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, ὅτι «μαθητευθεὶς τῷ ἀθέῳ Κορυδαλλεῖ ἀπέμαζε παρ' αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων βλασφημίαν» καὶ ὅτι «ἐσχεδίασε φυλλάδιόν τι πεπονηρευμένον κατὰ τῆς θείας κοινωνίας μαχόμενος τῇ μετουσιώσει», διδάσκων ὅτι «ὁ Χριστὸς εἶναι εἰς μόνον τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὸ μυστήριον (τῆς εὐχαριστίας) δὲν εἶναι πραγματικῶς, ἀλλ' εἶναι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σῶμα καὶ αἷμα κατὰ χάριν εἰς τοὺς πιστεύοντας, εἰς δὲ τοὺς μὴ πιστεύοντας εἶναι ἄρτος καὶ οἶνος κοινός». Πρὸς τοῦτο ἐκλήθη εἰς ἀπολογίαν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ Καλλινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνᾶνος, ἐνώπιον δὲ ταύτης, γενομένου συνοδικοῦ γράμματος περὶ τῆς εἰς τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας εὐσεβείας, ὑπέγραψεν αὐτὸ καὶ ὁ Καρυοφύλλης «φοβηθεὶς τὸ ἀνάθεμα». Ἀλλὰ δὲν παρῆλθε χρόνος πολὺς (1692) καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Οὐγγροβλαχίαν παρὰ τῷ ἡγεμόνι Κωνσταντίνῳ Βασσαράβᾳ. Διότι ἦτο μὲν ὁ Καρυοφύλλης πεπαιδευμένος ἀνὴρ καὶ ἀγαθὸς διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀθυρόστομος καὶ ὀξύχολος. Οὕτω δὲ εἶχε δυσαρεστήσει πολλοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὀφφικιαλίους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ δὴ καὶ τὸν παντοδύναμον Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, μέγαν σκευοφύλακα τῶν Πατριαρχείων τότε ὄντα, πρὸς τὸν ὁποῖον κάποτε καὶ εἰς χεῖρας ἦλθεν. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπομάκρυνσίν του μέγας λογοθέτης διωρίσθη ὁ Μαυροκορδᾶτος, ὁ δὲ Καρυοφύλλης ἀπέθανεν ἐν Βλαχίᾳ περὶ τὸ 1692 ἢ βραδύτερον. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ γνωστὰ εἶναι ἕνδεκα βίοι νεομαρτύρων, «Ἐγχειρίδιον περί τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεώς τινων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων», αἱ «Ἐφημερίδες», ἤτοι ἱστορία τῶν ἀπὸ τοῦ 1676—1689 ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχευσάντων καὶ πλεῖσται ἐπιστολαί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ βίοι τῶν νεομαρτύρων ἐξεδόθησαν ἐν τῷ «Νέῳ Μαρτυρολογίῳ», τὸ «Ἐγχειρίδιον» ἐν τῇ μονῇ Συναγόβου τῆς Ρουμανίας τῷ 1697, αἱ «Ἐφημερίδες» ὑπὸ *Μ. Παρανίκα* ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ «Κατὰ τῶν τετραδίων καὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Καρυοφύλλη γεγονὼς συνοδικὸς τόμος» ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ *Δοσιθέου* ἐν τῷ ἐκδοθέντι τῷ 1694 ἐν Ἰασίῳ «Σχεδαρίῳ» καὶ ἀνετυπώθη ὑπὸ *Γεδεὼν* ἐν ταῖς «Κανονικαῖς Διατάξεσι» (Α'. 99—105).—*Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία» 374 κ.ἑξ.—*Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως*, «Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας» (Α' 300 κ.ἑξ.).—*Σ. Λάμπρου*, «Νέος Ἑλληνομνήμων» (Δ', 206 κ.ἑξ.).

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Καρυοφύλλης, *Ματθαῖος Ἰωάννης***. Λατινόφρων ἐπίσκοπος Κρής. Ἐν Χανίοις γεννηθεὶς τῷ 15[illegible]

Digitized by Google

μετέβη τῷ 1583 εἰς Ρώμην καὶ σπουδάσας φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος τῶν ἐπιστημῶν τούτων (1595). Τῷ 1596 χειροτονηθεὶς διάκονος καὶ εἶτα ἱερεὺς τοῦ δυτικοῦ δόγματος, καὶ τῷ 1597 προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπον Κισάμου τῆς Κρήτης, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Η' εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὅπου ἔμεινε τέσσαρα ἔτη. Ὑποστηρίζων ὅμως μετὰ φανατισμοῦ ἀσυνήθους τὰ πνευματικὰ καὶ ὑλικὰ συμφέροντα τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ ταράττων τοὺς ὀρθοδόξους κατοίκους τῆς Κρήτης, ἐξεδιώχθη ἐξ αὐτῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βενετίας τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Κρητὸς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην (1601) διωρίσθη κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπάλληλος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ καὶ κατόπιν καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπίσκοπος Ἰκονίου. Ἀπολαύων δὲ τῆς εὐνοίας τοῦ πάπα καὶ πολλῶν καρδιναλίων, διέμενεν ἐν τῇ Ρώμῃ διδάσκων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῷ 1635. Ἦτο πολυμαθὴς καὶ δραστήριος, ἀλλ' ὁ φανατισμός του ὑπὲρ τοῦ πάπα καὶ τῆς ρωμαϊκῆς Εκκλησίας δὲν ἔχει ὅμοιον παράδειγμα ἐν τῇ ἐκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπόθεσιν ἔχουν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λατινικοῦ δόγματος καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐναντίων ὀρθοδόξων ἢ διαμαρτυρομένων. Δραττόμενος πάσης εὐκαιρίας ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀντιδοξούντων μετὰ δριμυτάτης γλώσσης. Ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Φωτίου, «τοῦ ἐφευρετοῦ τῶν δολερῶν ἀγώνων», ἐπιτίθεται λυσσωδῶς κατὰ πάντων τῶν ἐφεξῆς γραψάντων ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γαβριὴλ ὁ Σεβῆρος χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Καρυοφύλλη ὡς «μισόκαλος καὶ πρόεδρος ὄντως μισαδελφίας», Μάξιμος ὁ Μαργούνιος «νοῦ μάργος ἢ νοῦς ἀργός», Ζαχαρίας ὁ Γεργανὸς ἀρχιεπίσκοπος Ἄρτης «κύων, δράκων, σὺς καὶ Θεῷ καὶ τῷ Πέτρῳ βλάσφημα σαπρὸν ἐκ φαρύγγων ἐκχέων» καὶ ἄλλοι ἄλλως, ὁλόκληρον δὲ ποίημα ἔγραψεν «εἰς τὴν τοῦ Κασαυβόνου τοῦ παράφρονος ματαιοπονίαν», ὃν ἀποκολεῖ «κήρυκ' ἄπιστον δυσσεβοῦς ἀπιστίας, θρασύστομον, γλώσσαλγον, συλλαβοπλόκον». Εἰς τοσοῦτον δὲ βαθμὸν ἐτύφλωσεν αὐτὸν τὸ πάθος κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὥστε εἰς τὸν Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, Βησσαρίωνα τὸν Νικαίας, Ἰωσὴφ τὸν Μεθώνης καὶ Γρηγόριον τὸν πρωτοσύγκελλον ἀπέδωκεν, ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου συγγράμματι αὐτοῦ, ἔργα, ἅτινα εἶναι γεννήματα τῆς διανοίας αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ «Μονῳδίᾳ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος», ἐν ᾗ ἀρχίζει λίαν περιπαθῶς ὀδυρόμενος τὸ «Γένος τὸ δυστυχέστατον καὶ τεταπεινωμένον» καὶ ἀλγῶν, διότι «ἡ μήτηρ ἡ ἐκθρέψασα πᾶσαν φιλοσοφίαν» ἐξέπεσεν εἰς ἀμάθειαν, προχωρῶν μεταβάλλει τὸν θρῆνον εἰς σφοδρότατον λίβελλον κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, οἵτινες ἐγέννησαν καὶ διετήρησαν τὸ σχίσμα, ὅπερ, κατὰ τὸν Καρυοφύλλην, εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα πασῶν τῶν συμφορῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἔγραψεν εἰς πεζὸν καὶ ἔμμετρον λόγον, λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ (εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τὰ πλεῖστα, τινὰ δὲ καὶ εἰς τὴν νέαν), πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν γνωστὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα: Ad exercitationes Isaaci Casauboni notae» (Coloniae 1617), «Noctes Tusculanae et Ravennates» (Romae 162i), διάφορα ποιήματα, λειτουργικοῦ τὰ πλεῖστα περιεχομένου, ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί, «Vita S. Nili junioris latine donata» (1624), «Ἀντίρρησις πρὸς Νεῖλον τὸν Θεσσαλονίκης περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα» μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (1626), «Themistoclis epistolae» (1626), «Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος» εἰς δύο τόμους μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Romae 1629, ἐξεδόθη ἀνωνύμως), «L'instabilità della Fortuna, Ode di Monsignor Giovanni Matteo Caryofilo, Archivescovo d'Iconio, dedicata all' Altezza Serenissima di Demetrio Rodocanaki, Principe di Constantinopoli» (1630), «Ἔλεγχος τῆς ψευδοχριστιανικῆς κατηχήσεως Ζαχαρίου τοῦ Γεργανοῦ ἀπὸ τὴν Ἄρτην» μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (1631, ἐν τέλει καὶ ἡ ἐξ 188 δεκαπεντασυλλάβων ὁμοιοκαταλήκτων στίχων «Μονῳδία ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος»), «Censura confessionis fidei seu potius perfidiae Calvinianae quae nomine Cyrilli Patriarchae, Constantinopolitani edita circumfertur» (1631), «Ἀποδοκιμασία καὶ κατάκρισις τῆς ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοθείσης ὁμολογίας τῆς πίστεως εἴτουν ἀπιστίας τῶν Καλβινιστῶν, ἢ συνῆπται καὶ ἡ τῶν ἀναθεματισμάτων παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ Κυρίλλου πάλαι ἐκφωνηθέντων ἀπόρριψις» (1632), μετάφρασις εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τοῦ προηγουμένου, τὸ ὁποῖον ταυτοχρόνως ἐξέδωκε καὶ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Ἐπιγράμματα δι' αὐτοῦ 12 (3 ἑλληνιστὶ καὶ 9 λατινιστὶ) ἐξεδόθησαν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου Πέτρου Ἀρκουδίου «De concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis» (Parisiis 1619). Ἀνέκδοτα δ' ἔργα τοῦ Καρυοφύλλη εἶναι: «Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ τὸ περὶ συντάξεως Δ' σαφηνισθὲν παρὰ Ἰωάννου Καρυοφύλλη», «Graecorum Patrum orationes in laudem Virginis et aliorum sanctorum versae in linguam latinam», «Apologia brevis adversus Catumsyrti capita pro Severo», «Tractatus de octava synodo et eius defensio», «Libellus de mensa et antimensiis» καὶ πλεῖσται ἐπιστολαί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Allatius*, «Apes Urbanae» (Romae 1633, 162 κ. ἑξ.) καὶ «De Ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione» (Coloniae 1618, 997 κ.ἑξ.).—*Δοσιθέου Ἱεροσολύμων*, «Τόμος ἀγάπης» (ἐν Ἰασίῳ 1698, 19).—*Α. Δημητρακοπούλου*, «Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις» (ἐν Λειψίᾳ 1871, σ. 48) καὶ «Ἐπανόρθωσις σφαλμάτων» (σ. 29).—*Legrand*, «Bibliographie hellénique du XVII siècle» (Β' 389, Γ' 19; κ. ἑξ. καὶ Ε' 2 26 κ. ἑξ.). —*Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως*, «Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη» (Δ' 46). Ε. Γ. Π.

— **Καρυοφύλλης, *Πασχάλης*.** Λόγιος περὶ τοῦ ὁποίου γνωστὸν εἶναι (*Σάθα*, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 600) ὅτι ἔγραψε λατινιστὶ πραγματείαν «Περὶ τῶν παρὰ τὴν Μηχάδιαν Ἡρακλείων Λουτρῶν» (De Thermis Herculanis in Dacia). Ε. Γ.

καρυοφύλλι (τό), καὶ ***καριοφίλι*** (τό). Μικρόν, λεπτόκαννον, ἐμπροσθογεμὲς τυφέκιον, ἔχον τὸν κόπανον πυραμιδοειδῆ καὶ διάφορα χυτὰ ἐξ ὀρειχάλκου στολίσματα καὶ ποικίλματα. Ἐνετικῆς προελεύσεως καὶ κατασκευῆς, ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἰδίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μέχρι καὶ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ'. Προετι-

Στρατιώτης τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἑνετοκρατίας κρατῶν καρυοφύλλι.

μᾶτο τῶν πλατυκάννων *ἀρκεβουζίων* (arquebuses), διότι ἐγεμίζετο εὐκόλως μὲ τὰ λεγόμενα «χαρτοῦτσα» καὶ «φουσέκια» ἤτοι τὰς ἐλαφρὰς πυριτιδοβολὰς καὶ ἐνῷ ἀπέβαινεν ἄχρηστον εἰς τοὺς τακτικοὺς στρατοὺς τῆς Δύσεως, εἰς χεῖρας καλῶν σκοπευτῶν ἦτο πολύτιμος. Ὁ κόπανός του ἐχρησιμοποιεῖτο ἀποτελεσματικῶς ὡς ρόπαλον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Τρεῖς ἐκδοχαὶ ὑπάρχουν διὰ τὴν προέλευσιν τοῦ ὀνόματος. Ὅτι ἀρχικῶς ἡ κάννα του εἶχε τὸ σχῆμα καρυοφύλλου ὡς τὰ μετέπειτα *τρομπόνια* (tromblons)· ὅτι ἔφερε, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐποχῆς, ὡς ἔμβλημα τοῦ ὁπλοποιείου ἕνα καρυόφυλλον, καὶ τέλος ὅτι, παρὰ τὸν λύκον ἔφερε χαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κατασκευαστοῦ ἐν Βενετίᾳ οἴκου τῶν Carlo e filii (Καρόλου καὶ υἱῶν). Γ. Δ. Κ.

καρυοφύλλι (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *ἀθανασία ἡ βαλσαμώδης* καὶ *ἀθανασία ἡ κοινή*.

καρυοφυλλία (ἡ) (Caryophyllia) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαδρεπορῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον πολύποδας μὲ κυκλικὸν κάλυκα, ἀπαντῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *καρυοφυλλία ὁ κύαθος* (Caryophyllia cyathus), ἥτις ἔχει σχῆμα στροβίλου καὶ ἀπαντᾷ ζῶσα κατὰ συνοικίας ἐν τῇ Μεσογείῳ. Δ. Ν. Π.

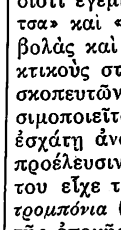

Καρυοφυλλία ὁ κύαθος.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

καρυοφυλλίδαι (οἱ) (Caryophillidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια μαδρεπορῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλυκομόρφων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ἡ *καρυοφυλλία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

καρυοφυλλίνεια (τὰ) (Caryophyllinea) [*Βοτ.*]. Ὑποδιαίρεσις φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροσπέρμων*, περιλαμβάνουσα γένη καὶ εἴδη χαρακτηριστικὰ διὰ τὰ κυκλικὰ ἄνθη των, τὰ ἰσομερῆ εἰς κάλυκα καὶ στεφάνην. Κ. ΠΑΠ.

καρυοφυλλοειδῆ (τὰ) (Caryophyllaceae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τά: *ἀγρόστεμμα* (Agrostemma), *ἀλσίνη* (Alsina), *ἀμμόφυτον* (Arenaria), *γυψοφίλη* (Gypsophila), *δίανθος* (Dianthus), *δρυπὶς* (Drypis), *κεράστιον* (Cerastium), *λυχνὶς* (Lychnis), *ὁλόστεον* (Holosteum), *σαπωνόφυτον* (Saponaria), *σειληνὴ* (Silene) καὶ *χιτὼν* (Tunica). Δ. Ν. Π.

καρυόφυλλον (τό), ἢ ***γαρύφαλλον***. Τὸ ἀπεξηραμένον βομβύκιον *εὐγενίας τῆς καρυοφυλλοειδοῦς* ἢ ἄλλως *καρυοφύλλου τοῦ ἀρωματικοῦ*, τὸ κοινῶς *καρυοφύλλι*, *γαρούφαλλο* καὶ *μοσχοκάρφι* λεγόμενον. Ἔχει γεῦσιν καυστικὴν καὶ ὀσμὴν ἐντόνως ἀρωματικήν. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἄρτυμα.

—[*Ἐγκυκλ.*] Τὰ *καρυόφυλλα* συλλέγονται διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ κλαδευτῶν κατὰ Ἰούνιον ἢ Δεκέμβριον, ἀπαλλάσσονται τῶν μίσχων καὶ ξηραίνονται εἶτα ἐπὶ ψαθῶν εἰς τὸν ἥλιον, ὅτε χάνουν τὸ ἥμισυ τοῦ βάρους αὐτῶν. Ἐνίοτε ὑποβάλλονται ἐπί τινα λεπτὰ εἰς θερμὸν ὕδωρ, ἐξαγόμενα δὲ ξηραίνονται ἠπίως εἰς καταλλήλους ἑστίας. Κατὰ τὴν κατεργασίαν ὅμως ταύτην χάνουν μέγα μέρος τοῦ αἰθερίου αὐτῶν ἐλαίου καὶ τοῦ ἀρώματός των. Κυριωτέρα ἀγορὰ τῶν καρυοφύλλων εἶναι ἡ Ἀμβοΐνη. Τὸ ἐμπόριον διακρίνει τὰ καρυόφυλλα ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς των εἰς πλείστας ποικιλίας, ἤτοι εἰς *ἀγγλικά*, ἅτινα φέρονται ἐξ Ἰνδιῶν, Μαδράς, Κεϋλάνης καὶ εἶναι τὰ ὡραιότερα καὶ ἀρωματικώτερα, εἰς *γαλλικά*, προερχόμενα ἐκ Μαδαγασκάρης καὶ τῆς νήσου τῆς Γαλλίας κλπ., εἰς *ὁλλανδικά*, προερχόμενα ἐξ Ἰάβας, Βόρνεο κλπ., εἰς *ἀμερικανικά*, προερχόμενα ἐκ Βραζιλίας καὶ Χιλῆς κλπ. Ὅλαι αἱ ποικιλίαι αὗται φθάνουν εἰς Εὐρώπην ἀφοῦ διαλεχθῶσι καὶ καταταγῶσιν ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των, τοῦ χρώματός των καὶ τοῦ ἀρώματός των ἐντὸς σάκκων ἢ δερμάτων ἀρνίων. Ἕκαστος σάκκος ἔχει περίπου βάρος μικτὸν 50 χγρ. Τὰ καρυόφυλλα μεταφέρονται εἰς Εὐρώπην, Λονδῖνον, Ἀμβοῦργον, Μασσαλίαν, Ρότερδαμ, Χάβρην, Ἀμβέρσαν, Βρέμην, αἵτινες εἰσάγουν κατὰ μέσον ὅρον 6—7.000 000 χγρ. ἐτησίως.

Τὰ καρυόφυλλα κονιοποιούμενα δίδουν κόνιν χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς παρουσίας ἰνῶν, ἀπεστρογγυλωμένων ἀμυλοκόκκων, ἐκκριτικῶν κυττάρων περιεχόντων ἀπορρητινωθὲν αἰθέριον ἔλαιον καὶ παρεγχυματικῶν κυττάρων. Συνήθης νοθεία τῶν καρυοφύλλων εἶναι ἡ πρόσμειξις αὐτῶν μὲ καρυόφυλλα στερηθέντα τοῦ αἰθερίου αὐτῶν ἐλαίου. Τὰ μὴ στερηθέντα τοῦ αἰθερίου ἐλαίου καρυόφυλλα ριπτόμενα ἐντὸς φιάλης πλήρους ὕδατος καταπίπτουν εἰς τὸν πυθμένα, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἐπιπλέουν. Νοθεύονται ἐπίσης διὰ τῶν ἀνθέων καὶ καρπῶν τοῦ ἰνδοπεπέρεως ἢ διὰ τῶν καρυοφύλλων τῶν καλουμένων ἀνθυοφύλλων (Anthyophylli), ἅτινα εἶναι κυλινδρικὰ ἢ ἐλλειψοειδῆ σωμάτια λίαν σκληρά. Τὰ καρυόφυλλα περιέχουν 13—18 % αἰθέριον ἔλαιον, πικρόν τι στοιχεῖον, καλούμενον καρυοφυλλίνη, ταννίνην, ρητινώδεις οὐσίας, ἄμυλον, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον. Τὰ καρυόφυλλα ἀναγράφονται εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰς δόσιν 0,1—0,5 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας εἰς κόνεις ἢ καταπότια ἢ ὡς ἔγχυμα ἢ ἀφέψημα (5—10 : 200 γρ. ὕδατος), ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου, τονωτικόν, ἀρωματικὸν καὶ ἀντιφυσῶδες. Ἡ χρῆσις τῶν καρυοφύλλων σήμερον εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι λίαν περιωρισμένη, ἐνῷ εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἐξετιμῶντο λίαν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὡς ἀντιμιασματικά, παρεσκευάζετο δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ ἀρωματικὸν ὄξος (Acetum aromaticum), τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε πρὸς πλύσεις, ἵνα προφυλάξῃ ἀπὸ τὰς κολλητικὰς νόσους. Εἰς μεγάλας δόσεις τὰ καρυόφυλλα προκαλοῦν ναυτίας, κεφαλαλγίαν, διαταραχὰς τῆς ὁράσεως, παραλήρημα, αἱματουρίαν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τὰ καρυόφυλλα χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου αὐτῶν, τοῦ βάμματος τῶν καρυοφύλλων (Tinctura caryophyllata), τοῦ συνθέτου πνεύματος τῆς μελίσσης (Spiritus melissae compositus), τοῦ ἐλαιώδους βαλσαμικοῦ μείγματος (Mixtura oleosa compositae) καὶ ὀδονταλγικῶν σταγόνων.

Τὰ καρυόφυλλα ἦσαν γνωστὰ εἰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους καὶ εἰς τοὺς Κινέζους, οἵτινες τῷ 266 π. Χ. τὰ ἀνέγραφον ὡς ἀντιφυσῶδες καὶ ἀρωματικὸν φάρμακον. Ὁ Πλίνιος περιγράφει δρόγην τινὰ καλουμένην καρυόφυλλον, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον ἐὰν πρόκειται περὶ τῆς ἀναφερομένης ἀνωτέρω φαρμακευτικῆς δρόγης. Πρώτη ἀσφαλὴς μνεία τῶν καρυοφύλλων ἀνάγεται εἰς τὸ 385 μ. Χ., ὅτε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Σύλβεστρος ἐδέχθη ὡς δῶρον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου 150 λίβρας καρυοφύλλων. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανός, ὅστις ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀνέγραφεν εἰς τοὺς πάσχοντας τὴν δρόγην κατὰ τῆς ποδάγρας καὶ τῶν στομαχαλγιῶν, ὁ

Digitized by Google

Παῦλος ὁ Αἰγινήτης ὅμως ἀναφέρει ὅτι ταῦτα ἔπρεπε νὰ προέρχωνται ἐκ δένδρου ἰθαγενοῦς τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ ἐμπόριον τῶν καρυοφύλλων ηὔξησε σημαντικῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν, ὅτε καὶ ἤρχισαν νὰ τὰ νοθεύωσιν ἀναμιγνύοντες αὐτὰ μὲ ἄλλους κάλυκας ἀνθέων καὶ μὲ καρποὺς τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ. Εἰς Εὐρώπην ἡ δρόγη εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες δὲν ἐγνώριζον ἐπακριβῶς τὴν προέλευσίν της. Τὸ καρυοφυλλόδενδρον ἀνεκαλύφθη τῷ 1504, μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ Μαγγελάνου εἰς Μολούκας, οἱ Πορταγάλλοι ὅμως καταλαβόντες ὅλας τὰς νήσους τὰς παραγούσας καρυόφυλλα, ἐξεδιώχθησαν εἶτα ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν, οἵτινες κατέστρεψαν τὰ παραγωγὰ τούτων φυτὰ ἐξαιρέσει τῆς Ἀμβοΐνης. Οἱ ἴδιοι εἶτα ἐφύτευσαν ἐκ νέου εὐρείας ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας ἐφύλαττον στρατιῶται ἔχοντες τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐλέγχου τῆς συλλογῆς καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως παντὸς ἀτόμου, τὸ ὁποῖον θὰ προσεπάθει νὰ ἀφαιρέσῃ τοὺς νεαροὺς βλαστούς. Παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας ὁ Poivre κατώρθωσε τῷ 1769 νὰ προμηθευθῇ νεαροὺς βλαστοὺς καὶ σπέρματα τοῦ φυτοῦ, τὰ ὁποῖα μετεφύτευσεν εἰς Réunion καὶ εἰς τὴν νῆσον τῆς Γαλλίας. ἐκεῖθεν δὲ μετεφυτεύθησαν εἰς Καϋέννην τῷ 1800. Πρῶτος ὅστις περιέγραψε τὸ φυτὸν μορφολογικῶς εἶναι ὁ βοτανικὸς Rumphius. κ. γ. μ.

—*καρυοφύλλων αἰθέριον ἔλαιον*· βλ. *καρυοφυλλέλαιον*.

καρυόφυλλος (ὁ) (Caryophyllus) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρτανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *καρυόφυλλον τὸν ἀρωματικὸν ἢ εὐγενίαν τὴν καρυοφυλλώδη* (Caryophyllus aromatica ἢ Eugenia caryophyllata). Εἶναι δένδρον ὑψηλόν, ἀειθαλές, ἐκ τῶν τρυφερῶν ἀνθέων τοῦ ὁποίου λαμβάνονται τὰ *καρυόφυλλα* (κοιν. *μοσχοκάρφια* ἢ *γαρούφαλλα*) τοῦ ἐμπορίου (βλ. λ. *καρυόφυλλον*). κ. παπ.

Καρυόφυλλος, *Ματθαῖος Ἰωάννης*· βλ. *Καρυοφύλλης*.

Καρυοφύλμπεης, *Μουχτάρ*. Περιώνυμος ἀρχηγὸς τῶν Γκέγκηδων ἱππέων τοῦ Κιουταχῆ, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ ἐπίσης περιωνύμου *Μουστάμπεη Κιαφαζέζη*. Διεκρίθη καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν διὰ τὴν ἀγριότητά του εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνεσιν κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Ὁ αὐτὸς καὶ ὡς Κιαφαζέζης ἀναφέρεται. Γ. Δ. Κ.

Καρυόφυτον */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 712. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοζλοῦτσα*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Βαστανίτας, Καλὸ νερό, Καλύβα, Λειβαδίτης, Σιδηρόπετρα* καὶ μίαν κατασκήνωσιν Σαρακατσαναίων, ἔχει δὲ κατοίκους (1928) 1767. Χ. Δ.

Καρυοχώρι */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐορδαίας τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου χλμ. ἀνατολικῶς τῆς Πτολεμαΐδος, παρὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ Βερμίου ὄρους, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 634. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κοζλοῦ-Κιοϊ*. Χ. Δ.

καρύοφις (ἡ) */Βοτ./*. Καλεῖται οὕτω πᾶν εἶδος ξηροῦ καρποῦ ἔχοντος τὸ περικάρπιον ἢ ἐξωκάρπιον αὐτοῦ ἡνωμένον μετὰ τοῦ κελύφους τοῦ σπέρματος. κ. παπ.

Κάρυσις */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Νῆσος μικρὰ τῆς Καρίας, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (ἐν λ. Κρύα), παραλαβόντος τὴν εἴδησιν παρ' Ἀρτεμιδώρου. Εἶναι ἡ ἐν τῷ συγχρόνῳ ὅρμῳ Σκοπιά (πλάτ. 36°41' Β, μῆκ. 28°56' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1886: Karagatch to Makry) νησὶς *Ἁγία Κυριακή*. Σ. Ε. Λ.

Καρυστίας *ἐπαρχία* */Γεωγρ./*. Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, εἰς ἃς διαιρεῖται ὁ νομὸς Εὐβοίας. Κατέχει τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς μέσης Εὐβοίας (περιοχὴ τῆς Κύμης, Αὐλωναρίου καὶ Ἀλιβερίου), ὅλην τὴν νοτίαν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων, ὡς καὶ τὴν ΒΑ κειμένην νῆσον Σκῦρον. Τὰ μετὰ τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος ὅρια ἄρχονται δυτικῶς τοῦ Ἀλιβερίου ἀπὸ τῆς θέσεως Καλῆς Σκάλας καὶ τελευτῶσιν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Παλάτια* (ἐν τῷ Αἰγαίῳ), διερχόμενα δι' ὀρέων ἐκ τῆς Δίρφυος προεκτεινομένων, τῆς *Σκοτεινῆς* (ὑψ. 1365 μ.) καὶ τοῦ *Κοτυλαίου* (774 μ.). Τὸ μεταξὺ τῆς Σκοτεινῆς καὶ Μαυροβουνίου (1122 μ.) κλειστὸν ὀροπέδιον (ὅπου ἡ θέσις Μελεῖνα) ἀνήκει εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων ἄρχονται πολλὰ ποτάμια, τὰ ὁποῖα ἑνούμενα σχηματίζουν τὸν βορειότερον χείμαρρον *Σκοτεινήν*, καὶ τὸν νοτιώτερον, τὸν *Ὀξυλιθιώτικον*, ἐκβάλλουν δ' ἀμφότερα κατὰ τὸν ὅρμον τῆς Κύμης. Ἐκ νότου κατέρχεται τὸ ποτάμιον τοῦ *Ἀλιβερίου*, διατρέχον εὐρυτέρας κοιλάδας. Κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην ὑψοῦνται τὸ ἡφαιστειογενὲς ὄρος *Ὀξύλιθος* καὶ τὸ παράκτιον *Ὀκτωνιᾶς* (763 μ. ὑψ.). Ἡ νότιος *Εὔβοια* (βλ. λ.) ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὅρμου τῶν Πετριῶν (Αἰγαῖον πέλ.) καὶ τῆς λίμνης Δύστου καὶ φέρει κατ' ἀρχὰς μὲν χαμηλὰ ὄρη (ὕψιστον τὸ *Κλιόσι*, 865 μ.) καὶ μικροὺς χειμάρρους (*Καλιόρι, Καταλύματα, Ροιά, Συντερίνα, Ἁλμυροπόταμος*), νοτίως ὅμως ὑψοῦται εἰς τὸ ὄρος *Ὄχη* (1398 μ.), ἐξ οὗ ῥέουν πρὸς Β. τὰ ποτάμια *Δημοσάρης* καὶ *Μεγαλόρρεμα*. Αἱ προεκτάσεις τοῦ ὄρους τούτου καταλήγουν εἰς τὰ ἔσχατα ἀκρωτήρια τῆς νήσου *Γεραιστὸν* (*Κάβο Μάντηλο*) καὶ *Καφηρέα* (*Κάβο Ντόρο*).

Ἡ ἐπαρχία παράγει κυρίως σιτηρά, ὄσπρια, ἔλαιον, οἶνον, λαχανικὰ καὶ ἔχει καλὴν κτηνοτροφίαν καὶ σηροτροφίαν. Ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ ἐν Σκύρῳ τρεφομένη ἀμιγὴς γενεὰ μικροσώμων ἵππων. Μεγάλην ἐπίσης σπουδαιότητα πλουτολογικὴν παρουσιάζει ἡ διεξαγομένη ἐν τῷ νοτίῳ Εὐβοϊκῷ ἁλιεία, ὡς καὶ τὰ προϊόντα τοῦ ὑπεδάφους τὰ ὀρυσσόμενα εἰς διάφορα σημεῖα. Εἰδικώτερον ἐξάγεται ὀρυκτάνθραξ (λιγνίτης) ἐν Κύμῃ (21.000 τόννοι ἐτησία παραγωγή) καὶ Ἀλιβερίῳ (14.500 τόν. ἐτησίως), μάρμαρον ἐν Καρύστῳ καὶ παρὰ τὸ ὄρος Κλιόσι καὶ ἄλλα σιδηροῦχα μεταλλεύματα εἰς μικροτέραν ποσότητα.

Αἱ χερσαῖαι συγκοινωνίαι διεξάγονται διὰ διτίων τριῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν μὲ κέντρον τὸ Ἀλιβέριον, ὧν ἡ μία διευθύνεται πρὸς τὴν Κύμην καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸ βόρειον τμῆμα, ἡ δευτέρα πρὸς τὴν Κάρυστον καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸ νότιον καὶ ἡ τρίτη πρὸς τὴν Χαλκίδα, ἐξυπηρετοῦσα τὴν μετὰ τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ συγκοινωνίαν ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας. Διὰ θαλάσσης ἡ ἐπαρχία συγκοινωνεῖ μέσῳ τῶν μικρῶν λιμένων Ἀλιβερίου, Καρύστου, Κύμης καὶ Σκύρου, εἰς τοὺς ὁποίους προσεγγίζουν ἐκτὸς τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἀγόνου γραμμῆς καὶ ἄλλα τῶν τακτικῶν γραμμῶν τῆς ἀκτοπλοΐας.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 54739 (1928) κατοίκους, γεωργούς, κτηνοτρόφους, ἐργάτας, ναύτας καὶ ἁλιεῖς. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ κωμόπολις Κύμη, ἄλλαι δὲ κωμοπόλεις τὸ Ἀλιβέριον, οἱ Ἀνδρονιάνοι, τὸ Αὐλωνάριον, ἡ Κάρυστος, ἡ Ὀκτωνιά, ὁ Ὀξύλιθος καὶ ἡ Σκῦρος, εἰς τὰς πλείστας δ' ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουν ἡμιγυμνάσια καὶ εἰρηνοδικεῖα.

Ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ 166 κωμοπόλεις, χωρία καὶ συνοικισμούς, κατανεμημένας διοικητικῶς εἰς τὰς κάτωθι 69 κοινότητας: Ἁγίου Γεωργίου, Ἁγίου Δημητρίου, Ἁγίου Ἰωάννου, Ἁγίου Λουκᾶ, Ἀετοῦ, Ἀλιβερίου, Ἁλμυροποτάμου, Ἀμυγδαλιᾶς, Ἀνδρονιάνων, Ἄνω Κουρουνίου, Αὐλωναρίου, Ἀχλαδερῆς, Βαρυμπόπης, Βελουσίων, Βιτάλου, Βρύσεως, Βύρρας, Γαβαλᾶ Γιαννιτσίου, Γραμπιᾶς, Ἐνορίας, Ζάρκας, Ζερμπισίων, Θαρρουνίων, Καδίου, Καλεντζίου, Καλημεριάνων, Καλλιανοῦ, Καλυβίων, Καρύστου, Κατσαρονίου, Κήπων, Κομήτου, Κονιστρῶν, Κοσκίνου, Κουρουνίου, Κρεμαστοῦ, Κριεζῶν, Κύμης, Μακρυχωρίου, Μαλατιάνων, Μανικίων, Μαρμαρίου, Μελισσώνας, Μεσοχωρίων, Μονοδρύου, Μπεζάνων, Μύλων, Ὀκτωνιᾶς, Ὀξυλίθου, Ὀρίου, Παραλίας Κύμης, Παρθενίου, Πασᾶ, Πετριῶν, Πλατανιστοῦ, Ποταμιᾶς, Ποταμιᾶς Κάτω, Ποταμουνίων, Πυργίου, Πύργου, Σκουάσης, Σκύρου, Στουπαίων, Στύρων, Νέων Στύρων, Ταξιαρχῶν (Κακολυρίου), Τραχηλίου καὶ Ὡρολογίου.

Οἱ κάτοικοι τοῦ βορείου τμήματος τῆς Καρυστίας, ἔχοντες ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, κατέκλυσαν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Εὐβοίας Χαλκίδα, ἔνθα καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς πᾶν εἶδος ἐπιχειρήσεων. Σημαντικαὶ ἐπίσης παροικίαι βορείων Καρυστίων ὑπάρχουν εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Αἴγυπτον καὶ Ἀμερικήν. Οἱ Καρύστιοι ἔχουν συστήσει εἰς Αἴγυπτον ἰσχυρὰν καὶ πλουτοῦσαν παροικίαν. Σημαντικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐπίδοσις εἰς τὴν ναυτιλίαν τῶν Κυμαίων, οἵτινες διετήρουν μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἰσχυρότατον στόλον ἱστιοφόρων.

Οἱ κάτοικοι Καρυστίας διακρίνονται διὰ τὸ μειλίχιον, εἰρηνικὸν καὶ ἥρεμον τοῦ χαρακτῆρος. Αἱ γυναῖκες τῆς Κύμης καὶ Σκύρου εἶναι περίφημοι διὰ τὴν καλλονήν των, διατηροῦν δὲ κατὰ μέγα μέρος τὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας των. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς Καρυστίας ὁμιλεῖται πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἡ ἀλβανική, ἥτις ὅμως διαρκῶς ὑποχωρεῖ, τείνουσα νὰ ἐκλείψῃ. Οἱ τῶν τμημάτων Κύμης, Κοτυλαίων, Αὐλῶνος, Ἀλιβερίου κάτοικοι λέγονται γενικῶς *Κυμαῖοι* καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐμφανίζονται, ἐνῷ οἱ τοῦ νοτίου τμήματος ὀνομάζονται *Καρύστιοι*. Ι. Σ. Σ.—Κ. Φ.

καρυστινὸν (τὸ) */Βοτ./*. Καλεῖται οὕτως ἐν Καρυστίᾳ ποικιλία τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*.

Καρυστινός, *Θεόδωρος*. Ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῆς Χαρσίας Πύλης κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Καρυστινός, καίτοι γέρων, διηύθυνε μεθ' ἱκανότητος τὴν ἄμυναν περὶ τὴν πύλην ταύτην, πολλάκις ἀποκρούσας τὰς προσπαθείας τῶν Τούρκων πρὸς ἐκπόρθησίν της, κατὰ τὴν νύκτα δὲ τῆς 18—19 Μαΐου κατώρθωσε νὰ καταστρέψῃ ὀχύρωμα τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ ἐγερθὲν πρὸ τῆς Χαρσίας Πύλης ἠπείλει τὴν ὅλην ἄμυναν τῆς πόλεως. Ὁ Καρυστινὸς προφανῶς ἐφονεύθη μαχόμενος κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πρωτευούσης ὑπὸ τῶν Τούρκων.

—**Καρυστινός, *Κωνσταντῖνος*.** Ἐκ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διοικητὴς τῆς Ἄρτης. Γ. Δ. Κ.

Καρύστιος. Γραμματολόγος ἐκ Περγάμου, ζήσας περὶ τὸ τέλος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ἔργα αὐτοῦ μνημονεύονται: 1) Ἱστορικὰ ὑπομνήματα, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν βιβλίων τοὐλάχιστον. 2) Περὶ διδασκαλιῶν καὶ 3) Περὶ Σωτάδου. Περὶ τῶν Ἱστορικῶν ὑπομνημάτων γνωρίζομεν ὅτι δὲν εἶχον χρονολογικὴν διάταξιν, ἀλλ' ἀπετελοῦντο ἐκ συμμείκτων ἀνεκδότων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἰδίως ζωὴν διαφόρων ἱστορικῶν προσώπων τῶν μακεδονικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὡς ὁ Φίλιππος, ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὁ Δημήτριος Φαληρεύς, ὁ Ἀντίπατρος κ. ἄ. Ἐπίσης ἀνεφέροντο εἰς ἄνδρας γνωστοὺς ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι εἶχον ἀποκτήσει τέκνα ἐξ ἑταιρῶν, διεπραγματεύοντο περὶ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν καὶ τῶν τυχῶν διαφόρων φιλοσόφων, περὶ διαφόρων ἰδιορρύθμων ἐθίμων· ἅτινα ἀπήντων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς λαϊκὰς ἑορτάς, περὶ ζητημάτων ὁμηρικῶν κ. ἄ. Πάντα ταῦτα δὲν ἔχουσιν εἰμὴ ὀλίγην σχέσιν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὡς βασιζόμενα ἐπὶ συγχρόνων θρύλων, καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναξιόπιστα. Αἱ διδασκαλίαι ἦσαν πίνακες δραμάτων διδαχθέντων κατὰ τοὺς ἑκάστοτε θεατρικοὺς ἀγῶνας, ἀλλ' οὐχὶ πλήρεις. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἐσώθησαν μόνον 19 ἀσήμαντα ἀποσπάσματα ἐκδοθέντα εἰς τὰ F.H.G. (4, 356—359). Ν. Α.

Καρυστίων, *τέως δῆμος* — */Γεωγρ./*. Παλαιὸς δῆμος τῆς νοτίου Εὐβοίας, περιλαμβάνων τὴν κωμόπολιν Κάρυστον (πρωτεύουσαν) καὶ 25 ἄλλα περὶ αὐτὴν χωρία, ὧν σπουδαιότερα ὁ Ἀετό., ἡ Μεκωνίδα, οἱ Μύλοι, ὁ Πλατανιστὸς κ.λ.π. Ἠρίθμει περὶ τοὺς 7500 κατοίκους. Χ. Δ.

Κάρυστος */Μυθολ./*. Υἱὸς τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, ἐπώνυμος ἥρως τῆς Εὐβοϊκῆς ὁμωνύμου πόλεως, πρότερον ἀπὸ τοῦ πατρός του καλουμένης *Χ(ε)ιρων(ε)ίας (Πινδ.* Πυθιον. Δ, 103). —Π.

Κάρυστος */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Λακωνικῆς ἐν τῇ Αἰγύτιδι, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Εὐρώτα, ἱδρυθεῖσα ἐν τῇ θέσει τῆς πόλεως *Αἰγύος*, καταστραφείσης ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ Ἀρχελάου καὶ Χαρίλλου βασιλέων. Ἦτο περίφημος διὰ τοὺς οἴνους αὐτῆς («καρύστιος οἶνος»), φαίνεται δὲ ὅτι ἠκολούθησε τὰς πολιτικὰς τύχας τῆς Αἰγύτιδος, προσαρτηθεῖσα διαδοχικῶς τῷ 370/369 εἰς Ἀρκαδίαν κατὰ τὴν πρώτην Θηβαϊκὴν εἰσβολήν, τῷ 228 ἐκ νέου εἰς Σπάρτην καὶ τὸ 224/223 καὶ πάλιν εἰς Ἀρκαδίαν διὰ τοῦ Ἀντιγόνου Δώσωνος. Κατὰ τὸν Bursian ἡ Κάρυστος ἔκειτο μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρίων Γεωργίτσι καὶ Παρδάλι, ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ παρὰ τὰ καλούμενα Γεωργιτσιάνικα Καλύβια λόφου *Παλαιόκαστρον*. Π. Ν. Π.

Κάρυστος */Γεωγρ./*. Παράλιος κωμόπολις τῆς νοτίου Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κεῖται κατὰ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς νήσου, κάτωθεν τοῦ ὄρους Ὄχη, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, καὶ ἔχει μικρὸν λιμένα, διὰ πλοῖα μικρᾶς χωρητικότητος, ὁ ὁποῖος ἐξυπηρετεῖ τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν τοῦ νοτίου τμήματος τῆς νήσου. Ἐπίσης διὰ ξηρᾶς ἡ κωμόπολις συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς τὸ Ἀλιβέριον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κάτ. (1928) 1866, ναυτικοὶ καὶ ἁλιεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ἡ Κάρυστος, ἂν καὶ μικρά, εἶναι ἐν τούτοις ἀρκετὰ προωδευμένη, ἔχουσα καλὴν σχετικῶς ρυμοτομίαν καὶ ἀρχιτεκτονικήν. Ἔχει ἐργοστάσιον ἠλεκτρικοῦ ρεύματος (κοινοτικόν), ὑδρεύεται δὲ καλῶς δι' ὑδραγωγείου τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας. Δημόσιαι ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν Καρύστῳ εἶναι: εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴ ἐφορεία γ' τάξεως, ταμεῖον γ' τάξεως, ὑποτελωνεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ὑποδιοίκησις χωροφυλακῆς καὶ ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον. Δημόσια ἐκπαιδευτήρια ὑπάρχουν ἓν ἡμιγυμνάσιον καὶ 2 δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Καρυστίας (ἕδρα Κύμη) καὶ ἔχει δύο ναούς: τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* καὶ τῆς *Μεταμορφώσεως*. Παρὰ τὴν Κάρυστον ὑπάρχουσι μεταλλεῖα ἐκλεκτοῦ μαρμάρου.

Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Κυριακὴ (Παλαιὰ Χώρα), Κοντορρεύματα, Μεγάλο Γεφύρι, Μουρτερὸ* καὶ *Πηγαδάκια* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 2347. Χ. Δ.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ ὄνομά της ἡ *Κάρυστος* (ἥτις ἠγείρετο ἐπὶ λόφου, εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται σήμερον ἡ *Παλαιόχωρα*) ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ἱδρύσαντος αὐτὴν ἥρωος Καρύστου, υἱοῦ τοῦ Χείρωνος, διὰ

Digitized by Google

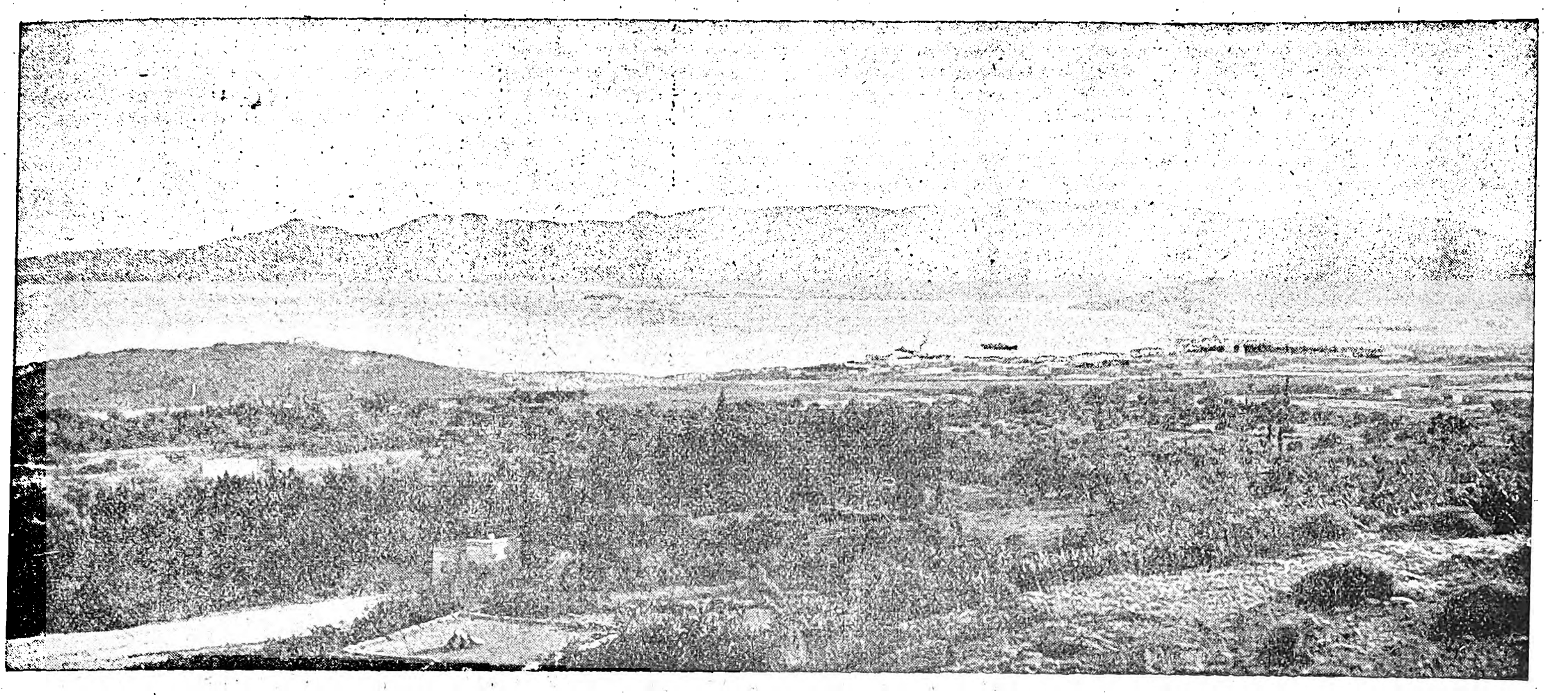

Γενικὴ ἄποψις τῆς Καρύστου μετὰ τοῦ λιμένος της.

[Φωτογρ. Σ. Ναουμίδου.]

ἐλέγετο καὶ *Χειρωνία*. Ἐκαλεῖτο πρὸς τούτοις καὶ *Αἰγαία*, ἡ δὲ ἀκρόπολις αὐτῆς ἐλέγετο καὶ *Ἀχαΐα*. Τῆς Καρύστου δὲν ἔπαυσεν ὑφισταμένη ἡ ὀχυρωτάτη αὐτῆς ἀκρόπολις, περιβαλλομένη ὑπὸ τείχους κυκλοτεροῦς.

Τὴν Κάρυστον κατῴκησαν ἀρχικῶς Δρύοπες, ἐκ τῆς μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Οἴτης χώρας, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων, εἶτα δὲ καὶ Ἄβαντες ἐνισχυθέντες δι' ἐπηλύδων ἐκ τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Καίτοι κατὰ τὴν πρώτην κατὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ 490 π. Χ. ἐκστρατείαν οἱ Καρύστιοι ἀντέστησαν κατὰ τῶν Περσῶν, τῷ 480 ἐν τούτοις ἐμήδισαν, διὸ καὶ ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους. Διὰ νὰ ἐξαγκάσωσι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Καρυστίους ὅπως ἐμμένωσιν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοὺς συμμαχίαν, εἰς ἣν εἶχον εἰσέλθει ἀπὸ τοῦ 472, ἐγκατέστησαν εἰς Κάρυστον Ἀθηναίους κληρούχους. Τῷ 411 ἡ Κάρυστος ἀπετέλει μέρος τῆς Εὐβοϊκῆς ὁμοσπονδίας, ἀλλὰ τῷ 378 ἐτάχθη πάλιν ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ὑπὸ τοὺς Θηβαίους κατόπιν ἐπὶ Ἐπαμεινώνδα καὶ ὕστερον ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας, ἀπὸ τοῦ 350 ἡ Κάρυστος παρουσιάζει κοινὴν μετὰ τῆς Εὐβοίας τὴν τύχην. Οὕτω μετεῖχε τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων μέχρι Διοκλητιανοῦ, ὅτε τοῦτο κατηργήθη. Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ τῷ 338 μάχην, ἡ Κάρυστος ὑπετάγη εἰς τὸν Φίλιππον καὶ διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας μέχρι τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου, ὅτε τῷ 197 π. Χ. ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, παρ' ὧν μάλιστα ἐκηρύχθη καὶ ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ προσωρινῶς καὶ ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον. Τῷ 192 π.Χ. ὑπέκυψεν εἰς τὸν Ἀντίοχον Γ'. βασιλέα τῆς Συρίας, ὃν καὶ ἀπεικόνισεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων της. Ἀλλ' αὐτοῦ ἡττηθέντος ἐν Θερμοπύλαις τῷ 191 π. Χ. ὑπετάγη καὶ αὖθις εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἡ Κάρυστος ἀπέλαυσεν ἐπὶ μακρὸν εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, ἦτο δὲ τότε ὀνομαστὴ διὰ τὰ λατομεῖά της πρασίνου μαρμάρου, καὶ συνεκέντρου ζωηρὰν ἐμπορικὴν κίνησιν.

Νομίσματα καὶ ἀνασκαφαί. Νομίσματα τῆς Καρύστου δὲν σῴζονται παλαιότερα τοῦ 480 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως τούτου, ἐξαιρέσει τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀθηναϊκῆς καὶ μακεδονικῆς διοικήσεως, ἡ ἐν αὐτῇ νομισματοκοπία παρουσιάζεται συνεχὴς καὶ πλουσία. Ἔχομεν δὲ καὶ χρυσᾶ νομίσματα τῆς Καρύστου. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τῶν νομισμάτων αὐτῆς φέρονται συνήθως βοῦς καὶ μόσχος ἐν διαφόροις παραστάσεσι, κεφαλὴ Ἡρακλέους, Ἀπόλλωνος, Διός, Ἥρας πεπλοφόρος, Ποσειδῶνος, Διονύσου νεαροῦ, Ἀντιόχου Γ' ὡς Ἀπόλλωνος. Ἀντιθέτως δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, ἐν ᾧ ἀλέκτωρ, ταῦρος εἰς διαφόρους παραστάσεις, δένδρα φοίνικος, Νίκη ἐπὶ ἅρματος, δελφὶς μετὰ τριαίνης καὶ ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν δὲ νομισμάτων τῆς Καρύστου φέρεται συνήθως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως κεφαλὴ Ποσειδῶνος. Ἡ βοῦς καὶ ὁ μόσχος ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἥρας, ἡ ὁποία εἶχε πανάρχαιον ναὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ὄχης, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ Κάρυστος. Ὁ ἀλέκτωρ ὑπαινίσσεται τὸ ὄνομα *Κάρυστος* τῆς πόλεως· ὡς ἄγγελος δὲ τῆς αὐγῆς ὁ ἀλέκτωρ δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ ἡλιακὸν ἔμβλημα. Καίτοι ἀρχαιολογικαὶ εἰς Κάρυστον ἀνασκαφαὶ δὲν ἐγένοντο, εὑρέθησαν ἐν τούτοις τυχαίως ἱκαναὶ ἐπιγραφαὶ καὶ ποικίλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, βεβαιοῦντα τὴν ὕπαρξιν ἐν αὐτῇ ναῶν τῆς Περσεφόνης, τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἄλλων μνημείων ἐλεγχόντων τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμήν. Μεταξὺ δὲ τούτων σῴζεται καὶ κτίριον πανάρχαιον, ὁμοιάζον πρὸς τοὺς λεγομένους θησαυρούς. Οὐ μακρὰν δὲ τῆς Καρύστου, παρὰ τὸν Πλατανιστόν, εὕρηνται πολλοῦ λόγου ἄξια λείψανα ἀρχαίου οἰκοδομήματος, θεωρούμενα ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις ἦτο ἀρχαῖον δρυοπικὸν ἔργον.

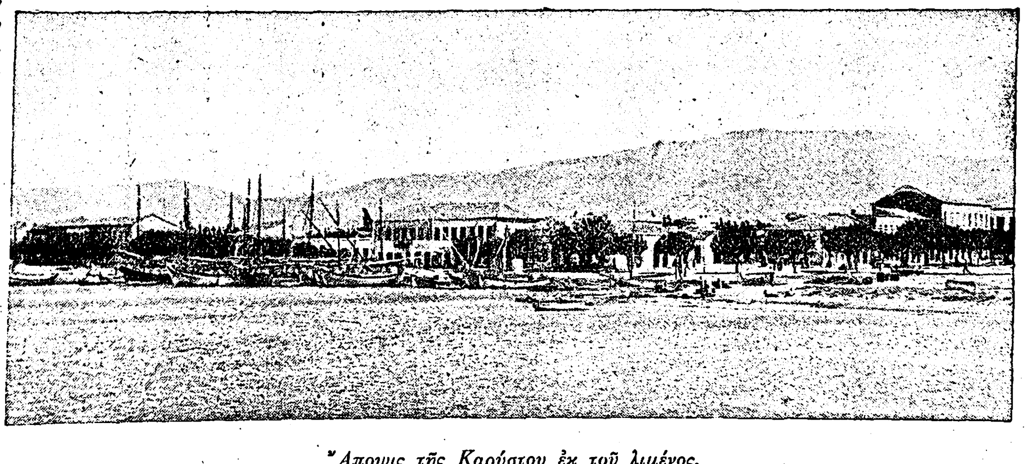

Ἄποψις τῆς Καρύστου ἐκ τοῦ λιμένος.

[Φωτογρ. Σ. Ναουμίδου.]

Ἡ Κάρυστος ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος μέχρι τουρκοκρατίας. Ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπήγετο ἀπὸ τοῦ Ζ' μ. Χ. αἰῶνος εἰς τὸ θέμα τῆς Ἀχαΐας, τελοῦσα ὑπὸ τὸν ἀνθύπατον ταύτης μετ' ἄλλων 79 πόλεων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς ἀναφέρει ἐν τῷ Συνεκδήμῳ του ὁ Ἱεροκλῆς. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα τὰ πλοῖα τῆς Καρύστου ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἁλιείαν τῆς πορφύρας παρὰ τὴν ἐρημικὴν Γύαρον. Ὅτε δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1204 οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ Βενετοὶ προέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν διανομὴν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἰς τοὺς Βενετοὺς ἐπεδικάσθησαν, σὺν ἄλλοις καὶ ἡ πρὸς νότον τῆς Εὐβοίας Κάρυστος μετὰ τοῦ πρὸς βορρᾶν Ὠρεοῦ. Ἀλλ' οἱ Βενετοὶ δὲν εἶχον τὴν δυναμιν νὰ καταλάβωσι τὰ ἐπιδικασθέντα εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τῆς Εὐβοίας ὀχυρά. Διὸ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνεχθῶσι τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ παρευδοκίμησιν αὐτῶν. Ἀνέθηκε δ' ὁ Βονιφάτιος εἰς τὸν ἐκ Φλάνδρας ἱππότην Ἰάκωβον δ' Ἀβὲν τὴν κατάληψιν τῆς ὅλης Εὐβοίας, ἣν διαιρεθεῖσαν εἰς τρία μεγάλα τιμάρια παρεχώρησεν εἰς ἰσαρίθμους ἐκ Βερώνης εὐπατρίδας, τὸν Ραβανὸν Δαλλεκάρτσερι, τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Γυιβέρτον καὶ τὸν Πεγοράρον ντέϊ Πεγοράρι, λαβόντων τὴν προσωνυμίαν *τριτημορίων* (tercieri) τῆς Εὐβοίας. Ἡ βαρωνεία τῆς Καρύστου προσεκληρώθη τότε εἰς τὸν λαβόντα τὰ νότια τῆς νήσου Ραβανὸν Δαλλεκάρτσερι. Μεσοῦντος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὁ Βουργούνδιος Ὄθων τοῦ Σικὼν ἦτο κύριος τῆς Καρύστου. Δεσπόζων οὗτος τοῦ ἰσχυροῦ κάστρου αὐτῆς, ὅπερ ἐθεωρεῖτο τότε ἐκ τῶν ὀχυρωτέρων τῆς φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος, καθίστα τὸν πάντοτε δύσκολον διάπλουν τοῦ Καφηρέως ἔτι κινδυνωδέστερον εἰς τὰ βενετικὰ πλοῖα. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ τολμηρὸς παλαιὸς καταδρομεὺς Λικάριος, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ συγκεντρώσας ὑπὸ τὰς σημαίας του πληθὺν νησιωτῶν τυχοδιωκτῶν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ βραχῶδες καὶ σχεδὸν ἀπρόσιτον κάστρον του «Ἀνεμοπύλαι», οὐ μακρὰν τῆς Καρύστου κείμενον, καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Καρύστου νὰ πολιορκήσῃ τὸ κάστρον αὐτῆς. Καὶ ἀντέσχε μὲν ἐπὶ μακρὸν ὁ βαρῶνος τοῦ κάστρου Ὄθων κατὰ προσβολῆς κοινῆς ἀπό τε γῆς καὶ θαλάσσης, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῇ. Ὁ Λικάριος ἐνεπλήσθη τιμῶν διὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἀπορθήτου θεωρουμένου κάστρου ἐκείνου, τοῦ αὐτοκράτορος ἀπονείμαντος εἰς αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου κοντοστάβλου καὶ τὸ τοῦ μεγάλου δουκός. Καὶ εἰς ἐπίμετρον ἔλαβε καὶ ὁλόκληρον τὴν Εὔβοιαν ὡς τιμάριον, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐγίνετο κύριος αὐτῆς, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς διατηρήσεως 200 ἱπποτῶν χάριν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐπικυριάρχου. Ἐκλιπόντος αἰφνιδίως τοῦ Λικαρίου, δὲν παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἡ Κάρυστος ὑπὸ τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα, διότι Βονιφάτιος ὁ ἐκ Βερώνης κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Καρύστου, ἀποδιώκων ἐξ αὐτῆς την βυζαντινὴν φρουράν, ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν διεκδικοῦσαν τὴν Κάρυστον Ἁγνὴν δὲ Σικών. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῆς Μεγάλης Ἑταιρείας τῶν Καταλανῶν, ὁ Ἀραγώνιος βασιλόπαις δὸν Ἀλφόνσος Φαδρῖγος ἀνεγνωρίσθη νόμιμος κύριος τῆς Καρύστου καὶ κατέλαβεν αὐτὴν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του, ὅστις ὡς βαρῶνος τῆς Καρύστου εἶχεν ἀναδειχθῆ ὁ σπουδαιότατος πάντων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Λομβαρδῶν δυναστῶν. Καὶ ἀνεγνώρισαν μὲν κατ' ἀνάγκην οἱ κατέχοντες τὴν λοιπὴν Εὔβοιαν Βενετοὶ τὸν δὸν Ἀλφόνσον ὡς κύριον τῆς Καρύστου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ κτίσῃ οὗτος νέα κάστρα εἰς τὴν περὶ αὐτὴν χώραν, ὑποσχεθέντων καὶ τῶν Βενετῶν νὰ μὴ ἀνεγείρωσι τοιαῦτα μεταξὺ Λαρμένων καὶ Καρύστου. Συνωμολογήθη δ' ἡ συνθήκη μεταξὺ τοῦ Λουδοβίκου Μοροζίνη, βαΐλου καὶ γενικοῦ καπετάνου Εὐβοίας, ἐκ μέρους τῆς Βενετίας, καὶ τοῦ αὐθέντου τῆς Καρύστου δὸν

Digitized by Google

'Αλφόνσου Φαδρίγου καὶ τῆς 'Εταιρείας τῶν Καταλανῶν. Τὸ ἔγγραφον, συντεταγμένον λατινιστὶ τῷ 1319, ὑπέγραψαν καὶ οἱ σύμβουλοι (consiliari) καὶ σύνδικοι, καθὼς καὶ πεντήκοντα ἓξ μέλη τῆς ἑταιρείας. 'Αλλὰ παρὰ τὰς συναφθείσας συνθήκας ἐξηκολούθει ἡ ῥῆξις τοῦ δὸν 'Αλφόνσου πρὸς τὴν Βενετίαν ἕνεκα τῆς Καρύστου, τὴν ὁποίαν δὲν ἔπαυε διεκδικοῦσα ἡ βενετικὴ πολιτεία, μάτην ἐπιζητήσασα ν' ἀποκτήσῃ παρ' αὐτοῦ ταύτην εἰρηνικῶς δι' ἀγορᾶς. Τῷ 1338 ἀπέθανεν ὁ δὸν 'Αλφόνσος, καταλιπὼν τὴν Κάρυστον εἰς τὸν τριτότοκον υἱόν του Βονιφάτιον Φαδρῖγον. Τέλος τῷ 1365, μετὰ πολλὰς ἀποπείρας, οἱ Βενετοὶ ἠγόρασαν τὴν ὅλην βαρωνείαν τῆς Καρύστου μετὰ τῶν παροίκων καὶ πασῶν αὐτῆς τῶν κτήσεων παρὰ τοῦ Βονιφατίου Φαδρίγου, ἀντὶ ἑξακισχιλίων δουκάτων. Ἦτο δὲ τὸ κάστρον τῆς Καρύστου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπὶ τοσοῦτον ὀχυρόν, ὥστε ἤρκουν εἰς ἄμυναν αὐτοῦ τριάκοντα ἔνοπλοι ἄνδρες. Παρεχώρησε δὲ τότε ἡ Βενετία τὴν Κάρυστον εἰς τοὺς 'Ιουστινιάνη, ἔπειτα δὲ τῷ 1406 εἰς τὸν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι μαρκίωνα τῆς Βοδονίτσης Νικόλαον Ζώρζην (Zorzi), ἀναδειχθέντα βαρῶνον τῆς Καρύστου. 'Εφεξῆς πραγματικοὶ κυρίαρχοι τῆς Καρύστου ἦσαν οἱ Βενετοί, τῶν ἑκάστοτε φεουδαρχῶν ταύτης τελούντων ὑπὸ τὸν Βενετὸν βάϊλον τῆς Εὐβοίας. 'Αλλ' ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς ἡ Κάρυστος δὲν ἐφαίνετο εὐημεροῦσα. Ἡ πολυπόθητος αὕτη βαρωνεία παρεῖχεν εἰς τὴν Βενετίαν εἰσόδημα ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς τρίτου τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα ὁ Βονιφάτιος Φαδρῖγος ἀπελάμβανεν ἐξ αὐτῆς, καθ' ὅσον οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων της εἶχον μεταναστεύσει εἰς τὴν γείτονα 'Αττικήν, ἡ δὲ ἀπόπειρα τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως ἐποίκων ἐκ Τενέδου εἶχεν ἀποτύχει. Προεκλήθη ὅθεν πρὸς τόνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ της ἀθρόα ἐγκατάστασις 'Αλβανῶν, ἡ δὲ Βενετία διὰ να περιποιηθῇ τοὺς Ἕλληνας κατοίκους καὶ τὸν ἀνατολικὸν κλῆρον κατήργησε τὸν φόρον, ὃν οὗτος ἐπλήρωνε κατ' ἔτος εἰς τὸν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Λατῖνον πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἑδρεύων ἐν Χαλκίδι ἦτο διαιτητὴς τῶν ἑκάστοτε ἀναφυομένων φεουδαλικῶν ἐρίδων.

Κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ βραδύτερον ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Κάρυστος ἦτο πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν μητρόπολιν 'Αθηνῶν. Καὶ οἱ Φράγκοι δὲ δυνάσται, συστήσαντες τὴν λατινικὴν ἐπισκοπὴν Καρύστου, ὑπήγαγον αὐτὴν ὑπὸ τὸν Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν.

'Η Κάρυστος ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ κατὰ τὸν 'Αγῶνα. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1470 ἐκπόρθησιν τῆς Χαλκίδος ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ ἱστορικὸν κάστρον τῆς Καρύστου, ὅπερ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διετέλει φέουδον τοῦ οἴκου Ζώρζη, ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Τούρκους. Ἦτο δ' ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Κάρυστος ἕδρα μπέη, ὅστις εἶχε καὶ τὴν θαλασσίαν ἀστυνομίαν τῶν πλησίον νήσων, διατηρῶν πρὸς τοῦτο ἓν κάτεργον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας ἡ Κάρυστος ἀνῆκε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν βαθύπλουτον καὶ πολεμικώτατον ἅμα 'Ομὲρ μπέην, ὅστις εἶχε καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, ἀήττητος ἀναδειχθεὶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς 'Επαναστάσεως. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κατὰ τῆς Καρύστου διὰ τακτικῶν στρατευμάτων ἐκστρατεία τοῦ Φαβιέρου εἰς οὐδὲν ἀπέληξε πρὸ τοῦ ἀνδρείου καὶ ἐμπειροπολέμου 'Ομὲρ μπέη, ὅστις παρέμεινε κύριος αὐτῆς μέχρι μεσοῦντος τοῦ 1833, ὁπότε ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰρηνικῶς εἰς τὸν βασιλέα Ὄθωνα κατόπιν διαταγῆς τῆς Πύλης, ἥτις ἀπὸ τοῦ 'Ιουνίου ἤδη τοῦ 1830, κατόπιν τῆς Λονδινείου συμβάσεως, ἀνεγνώρισε τὴν ὅλην νῆσον τῆς Εὐβοίας ὡς περιλαμβανομένην εἰς τὴν 'Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περὶ Καρύστου εἰδικὴν συνέγραψε πραγματείαν ὁ *Karl Hopf* ὑπὸ τὸν τίτλον «Geschichtlicher Ueberblick über die Schieksale von Karystos», δημοσιευθεῖσαν ἐν τοῖς Sitzungsberichte τῆς Βιενναίας 'Ακαδημίας (τ. XVI, 1855. σ. 555—606). Ταύτην μεταγλωττισα: ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ὁ *'Α. Ρ. Ραγκαβῆς* ἐν τῇ «Πανδώρᾳ» (τ. ΣΤ', φυλλάδ. 131—133), εἶτα δὲ ἐν μεταφράσει καὶ ὁ *'Εμμ. Γαλάνης* ('Αθήν. 1867). 'Αλλ' ὁ *Hopf* ἀνακαλύψας μετὰ ταῦτα ἐν Βενετίᾳ καὶ ἕτερα ἔγγραφα, πολλὰ μέρη διώρθωσε, μεταποιήσας καὶ ἐπαυξήσας τὸ πόνημά του. Οὕτω δὲ διωρθωμένον ἀνεκοίνωσεν αὐτὸ πρὸς τὸν ἱστοριοδίφην *Sardagua*, ὅστις μετέφρασεν αὐτὸ ἰταλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον: «Dissertazione documentata sulla storia di Karystos nell'isola di Negroponte 1205—1470. Scritta dal Dr Carlo Hopf, versione dal tedesco con aggiunte dell'autore fatta da G. B. de Sardagua (Venezia, 1856). —*Εὐαγγέλου Παπαχατζῆ*, Δοκίμιον τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Καρύστου καὶ τῶν πέριξ ('Αθῆναι 1915). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

—Καρύστου ὅρμος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων ὅρμος τῆς νοτίας τῆς Εὐβοίας ἐσχατιᾶς (πλάτ. 37° 59' Β, μῆκ. 24° 26' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1820: Andros island and Doro channel), σωτήριος διὰ τὰ πλοῖα τὰ ἀπαντῶντα καταιγίζοντας ἀπὸ τοῦ πρώτου τεταρτοκυκλίου ἀνέμους κατὰ τὸν ἀνάπλουν τοῦ διέκπλου τοῦ Καφηρέως, ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τοῦ ὁποίου διέκπλου ἡ κόλπωσις αὕτη εἰσχωρεῖ. Διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Παξιμάδια* (ἀρχ. *Καλὴ 'Ακτή*), ΝΔ κέρατος, καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ *Γεραιστοῦ* (κοιν. *Μαντέλλο*), εἰς εὖρος 4 μιλ. καὶ εἴσδυσιν 3 μιλ. Ὁ μέγας φάρος τῆς νησῖδος *Μαντήλι* (ἀρχ. *Μυρτὼ* ἢ *Κύρνος*) χρησιμεύει διὰ τὴν προσγείωσιν, ἐνῷ ὁ κατὰ τὸν Β μυχὸν φανὸς ἐρυθροῦ φωτός, ὁ ἐπὶ τοῦ μώλου *Βραχίων* τοῦ λιμένος, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν προσέγγισιν. 'Αναπεπταμένος ὅμως πρὸς νότον, εἶναι ἐπισφαλὴς διὰ τοὺς μεταξὺ Εὔρου καὶ Λιβὸς ἀνέμους. Σ. Ε. Λ.

Καρύταινα *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ κώμη τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται βορειοδυτικῶς τοῦ ὄρους Διαφόρτι παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ 'Αλφειοῦ, ἐπὶ ὑψομέτρου 583 μέτρων, συνδέεται δὲ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς πρὸς Β Δημητσάνης καὶ μετὰ τῆς πρὸς Ν Μεγαλουπόλεως. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 925.

—*['Ιστορ.]* Ἡ *Καρύταινα*, προφανῶς προϋπάρχουσα τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως, ὠχυρώθη ἀπὸ τὸν Οὔγωνα Βρυγέρην, τὸν λαβόντα τὴν βαρωνείαν αὐτῆς μετὰ εἴκοσι δύο τιμαρίων, διὰ νὰ προστατευθῇ ἡ περιοχὴ ἀπὸ τοὺς Σλαύους τῶν Σκορτῶν, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοὺς Γορτυνίους, οἵτινες ἔσῳζον εἰσέτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς πάλαι ποτὲ σλαϊκῆς ἐπιδρομῆς ἀφ' ἧς ἐτήρησαν μόνον τὴν προφορὰν καὶ τὸ πυρρότριχον. Τὸ φρούριον τῆς Καρυταίνης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀχυρωτάτων τῆς φραγκοκρατίας, διετηρήθη δ' ἀνέπαφον ἐπὶ αἰῶνας. Διὰ τῆς χήρας τοῦ «ἐπαινετοῦ στρατιώτου» Γοδοφρείδου Βρυγέρη, θυγατρὸς δὲ τοῦ δουκὸς τῶν 'Αθηνῶν Ζαμπέα ('Ισαβέλλας), περιῆλθε τῷ 1285 εἰς τοὺς Βριεννίους τῆς 'Απουλίας, τοὺς μετέπειτα ἡγεμονεύσαντας τῶν 'Αθηνῶν, ἀλλὰ τῷ 1311 ἐγένετο ἀντικείμενον ἐρίδων διὰ λόγους κληρονομικοὺς καὶ τῷ 1320 προσετέθη εἰς τὰς βυζαντινὰς κτήσεις ὑπὸ τοῦ 'Ανδρονίκου Παλαιολόγου 'Ασάν, ἐξαγοράσαντος τὸν Φράγκον φρούραρχον. Ἔκτοτε ἀνήκουσα εἰς τοὺς Παλαιολόγους αὐθέντας τοῦ Μυστρᾶ, ἡ Καρύταινα ἔσχε μεταξὺ ἄλλων διοικητήν της καὶ τὸν Μανουὴλ Μελίκην, ὅστις ἐγεφύρωσε τὸν παρ' αὐτὴν ῥέοντα 'Αλφειόν. Κατὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ἡ Καρύταινα ἀντέστη, ἀλλὰ κατελήφθη. Τῷ 1464 προήλασε μέχρις αὐτῆς ἀπὸ τὴν Κορώνην ὁ 'Ενετὸς στρατηγὸς Βαρθόλδος τῆς Ἕστης, τὴν ἀπηλευθέρωσεν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν κρατήσῃ, καὶ ἡ νέα ἅλωσις αὐτῆς ἐσημείωσε φρικτὰς σφαγάς. Τῷ 1578 ἀπεπειράθη νὰ ἐπαναστατήσῃ μετὰ τῶν Μελισσηνῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπέκυψε. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μοροζίνη οἱ 'Ενετοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες, ὁρμώμενοι ἐκ Κορώνης, τὴν ἀνέκτησαν τῷ 1687, αἰχμαλωτίσαντες καὶ 1300 Τούρκους καταφυγόντας εἰς τὸ φρούριόν της. 'Αλλὰ κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν ἀνάκτησιν τοῦ 1715 ἡ Καρύταινα ὑπήχθη εἰς τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐδόθη ὡς τιμάριον μιᾶς τῶν ἑπτὰ οἰκογενειῶν σπαχήδων, εἰς ἃς φορολογικῶς διενεμήθη ἡ Πελοπόννησος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 'Ορλὼφ τῷ 1770, ἡ Καρύταινα ἐγένετο ἀντικείμενον ἐπιθέσεως τοπικῆς· ἀλλὰ πρὶν δυνηθοῦν οἱ ἐπαναστάται νὰ συγκεντρωθοῦν, ἐπῆλθεν ἡ ἧττα τοῦ Μυκωνιάτου Ψαρροῦ, καὶ ἡ ἐπιχείρησις ἐναυάγησε. Κατὰ τὸν 'Ιερὸν 'Αγῶνα πολλοὶ Τοῦρκοι ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ ὀχυρόν της φρούριον, ἐπολιορκήθησαν δὲ ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν τελούντων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, τοῦ Παπαφλέσσα καὶ ἄλλων. 'Αλλὰ μία ἐξόρμησις τῶν Τούρκων τῆς Τριπόλεως διέλυσε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὸν ἀπειροπόλεμον στρατὸν τῶν ἐπαναστατῶν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Κολοκοτρώνης ἐκινδύνευσεν ἐγκαταλειφθείς. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐχρησιμοποίησε τὸ φρούριον τῆς Καρυταίνης ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του, τῷ δὲ 1826 τὸ ἐπεσκεύασε καὶ τὸ διέθεσε πρὸς φύλαξιν τῶν γυναικοπαίδων τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς ἐλυμαίνετο ὁ 'Ιμπραήμ. Ἔκτοτε τὸ φρούριον ἤρχισε κατερειπούμενον, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ κωμόπολις ἐξακολουθητικῶς προήχθη. Γ. Δ. Κ.

Καρύτεια *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρήνεια*.

Καρύτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας 'Αγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΒΑ πρόποδας τοῦ ὄρους Ὄσσα, ἐπὶ τῆς Μαγνησιακῆς παραλίας καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν *Εὐρυμεναί*, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 967. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον *Κόκκινο Νερό*. Χ. Δ.

— Καρύτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα τῆς κοινότητος Δίου. Κεῖται ἐγγὺς τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως *Δίου*, παρὰ τὸν ἀριστερὸν παραπόταμον τοῦ 'Ενιπέως, ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς ΒΑ κειμένης Κατερίνης περὶ τὰ 25 χλμ. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 997. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Καλύβια Μαλαθριᾶς, Μαλαθριὰ* καὶ *Νέα Κατερίνη*. Χ. Δ.

— Καρύτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 408. Χ. Δ.

— Καρύτσα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ δήμου Μεσολογγίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπὶ τοῦ ὄρους 'Αράκυνθος. Κάτ. (1928) 30. Χ. Γ. Ε.

Καρύτσης, *Δημήτριος* Ἕλλην λόγιος ἀκμάσας ἐπὶ Θεοδώρου Λασκάρεως, ἐν Νικαίᾳ, ὅπου καὶ ἐδίδαξεν. Εἶχε τὰ ἀξιώματα κριτοῦ καὶ σεβαστοῦ, καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Μ. Ι. Γ.

— Καρύτσης· βλ. *Καρύκης*.

καρύχιον (τὸ) (Carychium) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γεφυδροφιλιδῶν*, περιλαμβάνον μαλάκια μὲ κόγχην μικράν, ᾠοειδῆ, λεπτήν, ὑαλώδη. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ὧν κυριώτερον τὸ *καρύχιον τὸ μικρὸν* (Carychium minimum). Δ. Ν. Π.

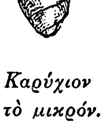

Καρύχιον τὸ μικρόν.

Καρυῶν *Ἴσωμα [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἴσωμα* Καρυῶν.

— Καρυῶν *Καλύβια* *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλύβια* (Καρυῶν).

καρυώνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ταυτόσημον τοῦ *ἰουγγλόνη* (βλ. λ.).

Καρυωτάκης, *Κώστας Γ.* Ἕλλην ποιητὴς (1896—1928). 'Εγεννήθη τῷ 1896 ἐν Τριπόλει, ἐπεράτωσε δὲ τὰς γυμνασιακὰς σπουδάς του ἐν Χανίοις, ὁπόθεν καὶ εἶχεν ἀρχίσει ἐμφανιζόμενος εἰς τινα ἀθηναϊκὰ περιοδικά. Τοῦ πανεπιστημίου 'Αθηνῶν ἐξῆλθε τῷ 1917 πτυχιοῦχος τῆς νομικῆς, μετὰ δὲ τὴν στρατιωτικήν του θητείαν διωρίσθη (1920) ἐν τῇ νομαρχίᾳ Θεσσαλονίκης, μετατιθέμενος καὶ προαγόμενος κατόπιν, διαδοχικῶς, εἰς Σῦρον, Ἄρταν καὶ 'Αθήνας, ἕως ὅτου διωρίσθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον Προνοίας. Εἰσηγητὴς τούτου διατελῶν, μετετέθη εἰς Πάτρας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πρέβεζαν, ὅπου τὴν 20 'Ιουλίου 1928 ηὐτοκτόνησε διὰ σφαίρας περιστρόφου. Ὁ Καρυωτάκης ἐγνώριζε τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Γερμανικήν, ἐξ ὧν εἶχε μεταφράσει ποιήματα. Κατὰ σύντομα ταξίδιά του εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸ Βερολῖνον, τὴν Λειψίαν, τὴν Ρουμανίαν καὶ Τρανσυλβανίαν, τελευταῖον δὲ τοὺς Παρισίους. Συλλογὰς ποιημάτων ἐξέδωκε τὰς ἑξῆς: «Ὁ πόνος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πραγμάτων» (1919), «Νηπενθῆ» (1921), βραβευθέντα κατὰ τὸ Φιλαδέλφειον ποιητικὸν διαγώνισμα τοῦ 1920, καὶ «'Ελεγεῖα καὶ Σάτιρες» (1927). Μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς γενεᾶς του ὁ Καρυωτάκης κατέλαβε μίαν τῶν πρωτευουσῶν θέσεων, τὸ μὲν διὰ τὴν μορφικὴν ἀρτιότητα τῶν ἔργων του, τὸ δὲ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ταχέως ἐξελιχθὲν εἰς καθαρῶς προσωπικόν. 'Εκ τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς περὶ αὐτὸν συγχρόνου λυρικῆς ποιήσεως φαίνεται βεβαίως ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐπηρεασμένος, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μαλακάση, ἐνίοτε δὲ τοῦ Βάρναλη καὶ τοῦ Καβάφη, ἀλλ' ὀλίγη προσοχὴ ἀρκεῖ, ἵν' ἀναφανῇ ὅτι πρὸς εὐρωπαϊκὰ πρότυπα εἶχεν ἐνσυνειδήτως καὶ ἐπιτυχῶς στρέψει τὰς προσπαθείας του ὁ ποιητής. Μετὰ τὴν μελέτην τοῦ Χάϊνε, τοῦ Ζὰν Μωρεάς, τοῦ Λεοπάρδι, ὁ Καρυωτάκης ἀνεῦρε μᾶλλον ἑαυτὸν εἰς τὸν Λαφόργκ, τοῦ ὁποίου τὴν τεχνικὴν καὶ τὸ πνεῦμα δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι μετέφερεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λόγον. Ἡ μετρική του εἶναι πλουσία, ποικίλη εἰς μορφὰς καὶ ῥυθμούς. 'Αριστοτεχνικῶς χειριζόμενος τὸν ἐλευθεριάζοντα στίχον (vers libéré), διέσπασε καὶ ἐξωογόνησε τὴν μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μαβίλη καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦσαν τονικὴν ἀκαμψίαν· ἐπολλαπλασίασε δ' αὐτήν, ἐξαπλώσας καὶ ἐπὶ ἄλλων πλὴν τοῦ ἐνδεκασυλλάβου στίχων καὶ στροφῶν. 'Εν τῇ ὑπερμέτρῳ χρήσει τῆς στιχουργικῆς ταύτης ὑπάρχουν οὐχ ἧττον ἐνιαχοῦ πλημμελήματά τινα. 'Αλλὰ καὶ τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ ἐπλούτησεν ὁ Καρυωτάκης διὰ λέξεων καὶ φραστικῶν τρόπων εἰλημμένων ἐκ τῆς καθαρευούσης, ἐπιτυγχάνων ἐν τούτοις ὡρισμένην κατάλληλον γλωσσικὴν μορφήν, ἥτις ἀ... ...λωστε παρουσιάζεται ἀναντικατάστατος. 'Επι... ...τεῖ τὴν εὐγένειαν, συνάμα δὲ τὴν κομψότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀσάφειαν οὔτε τὴν ποιητικὴν μεγαλορρημοσύνην.

Κ. Καρυωτάκης.

Βραδέως καὶ κατ' ὀλίγον ἐξελιχθεὶς ὁ ποιητὴς κατατάσσεται μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι πρώτιστον μέλημα αὐτῶν ἔχουν τὴν προσφορὰν ἀρί... στου δημιουργήματος ὑπὸ ἔποψιν μορφῆς καὶ ... εἰς τὴν κατεργασίαν ταύτης ἐπιδίδονται μετὰ ... λου· ἀλλ' ἡ τοιαύτη προσήλωσις πρὸς τὰς τεχνικὰς λεπτομερείας κατοπτρίζει ἐν μέτρῳ καὶ τὸ περιεχόμενον, ὅπερ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ὡς καὶ ἐν προκειμένῳ, εἶναι ὁ διανοητικὸς

Digitized by Google

πυρρωνισμός. Ὀλίγην πεποίθησιν ἔχων πρὸς τὰς ἰδέας, τὴν μορφὴν αὐτῶν ἐπιμελεῖται ὁ Καρυωτάκης. Παρὰ τὴν εὐγένειαν, τὸ ἔργον τοῦ Καρυωτάκη χαρακτηρίζει καὶ ἐμφανὴς νοσηρότης ἰδιοσυγκρασίας· ἀλλ' ἡ ἐντεῦθεν πηγάζουσα ἀπαισιοδοξία δὲν ἄγεται πρὸς τὸν στωϊκισμόν, ὅστις, ἀποκορυφούμενος εἰς πλήρη ἀπάθειαν, θὰ ἐξεμηδένιζε πᾶν ἐλατήριον ποιητικῆς δημιουργίας· ἀπεναντίας, φέρεται πρὸς καταφατικὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀνεγνωρισμένων ἀξιῶν· μοιραίως ὅμως καὶ ἀναποτρέπτως ἀφιστάμενος αὐτῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, μὴ βλέπων λύσιν ἄλλην τῆς διὰ τοῦ θανάτου, ἀναγκάζεται ἐπὶ τέλους ν' ἀνεύρῃ καὶ δι' ἑαυτὸν θέσιν τινὰ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ δικαίωσιν: μετὰ τὰς «Ἐλεγείας», αἱ ὁποῖαι διχάζονται μεταξὺ τοῦ ὁμωνύμου βιβλίου καὶ τοῦ προηγουμένου, καὶ τῶν ὁποίων μονότονος θ' ἀπέβαινεν ἡ συνέχεια, ἐπακολουθοῦν αἱ «Σάτιρες», ὅπου φιλοσοφικώτερος καὶ ἀντικειμενικώτερος γίνεται ὁ ποιητής, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεστότερος εἰς τόνον καὶ ἔκφρασιν.

Ἀλλ' οὔτε ἡ σάτιρα—ἀντίστροφος καὶ πλαστὴ ὄψις τρωθείσης εὐαισθησίας—ὑπῆρξε πηγὴ ψυχικῆς ἀπολυτρώσεως διὰ τὸν ποιητήν. Ὑπὸ ἔποψιν ὕφους ἀκολουθοῦσα αὕτη τόνον ἀριστοτεχνικῶς ἐλάσσονα, μεταπίπτει ἀπὸ παιγνιώδους εἰρωνείας εἰς μελαγχολίαν στυγνήν, ἐνίοτε εἰς ὑποθήκας διδακτικὰς τῆς στωικῆς ἠθικῆς (ἀπέχου καὶ ἀνέχου), ἀλλὰ καὶ συχνὰ κυριαρχεῖται ὑπὸ δεισιδαίμονος δέους ἔναντι τοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ πεπρωμένου, ὑπὸ προλήψεων ἰδίας κατασκευῆς, ὑπὸ τραγικῆς μυστικοπαθείας, καὶ τείνει εὐήκοον οὖς πρὸς νοήματα ἢ φαινόμενα ἀπώτερα καὶ δυσδιάκριτα. Ἡ ὀλιγοπιστία καὶ ἡ ἐκ πεποιθήσεως ἀδράνεια, αἵτινες κατέχουν τὸν ποιητήν, τὸν ἐμποδίζουν ν' ἀποτινάξῃ τὰς ψυχολογικὰς ταύτας καταστάσεις, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀδιάλειπτος τῶν ἰδίων ἀποφάσεων καὶ πράξεων κριτική. Καταδικάζων τὰ γνωστά, ἀποποιεῖται πρακαταβολικῶς καὶ πᾶν τὸ ἐνδεχόμενον.

Ἡ πεισιθάνατος αὕτη ῥοπή, ἀστήρικτος κατὰ βάθος, παρουσιάζεται ἐν τούτοις τοσοῦτον εἰλικρινὴς καὶ ἰσχυρά, ὥστε ν' ἀποβαίνῃ ἐκ τῶν ὑστέρων βάσιμος καὶ πειστική. Εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται ἡ ἀξία τῆς ποιητικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Καρυωτάκη καὶ αἱ ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἔσχε καὶ θὰ ἔχῃ ἐπὶ κύκλων νεαρωτέρων ποιητῶν. [Πρβλ. ἐν «Νέᾳ Ἑστίᾳ» Κώστας Καρυωτάκης, ὑπὸ *Τέλλου Ἄγρα, Πέτρου Χάρη, Κλέωνος Παράσχου*, τεύχη 16, 17 καὶ 18 τοῦ 1928.] ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Καρυώτικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καμαρίου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 117. Χ. Δ.

Καρυώτι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 172. Χ. Ι. Σ.

καρυῶτις (ἡ) (Caryota) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σπαδικανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικωδῶν*. Περιλαμβάνον ἄνω τῶν δέκα εἰδῶν, εἶναι φυτὰ ἰθαγενῆ τῶν νεοϊνδικῶν καὶ μαλαϊκῶν χωρῶν, παντοιοτρόπως δὲ χρήσιμα, ἀντέχοντα εἰς τὸ ψῦχος καὶ λίαν κοσμητικά. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι καὶ *ἡ καρυῶτις ἡ καυστηρὰ* (Caryota urens), ἰθαγενὲς τῆς Βεγγάλης. Ἐκ τῶν ἰνῶν τῶν φύλλων του κατασκευάζονται σχοινία, ψῆκτραι, σάρωθρα, κάλαθοι, πῖλοι κλπ., τὸ δὲ σακχαροχυμῶδες ξύλον τῶν ἀνδρείων ῥάβδων του καὶ ἡ ἀμυλώδης ἐντεριώνη παλαιῶν κορμῶν χρησιμοποιοῦνται ποικιλοτρόπως. Ἡ σὰρξ τῶν καρπῶν του ἔχει γεῦσιν δριμεῖαν, σχεδὸν κνιδώδη. Ἡ *καρυῶτις* τοῦ Διοσκορίδου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων ἀναφέρεται εἰς τὸν καρπὸν τῆς ποικιλίας *φοίνιξ ὁ δακτυλοφόρος*. Κ. ΠΑΠ.

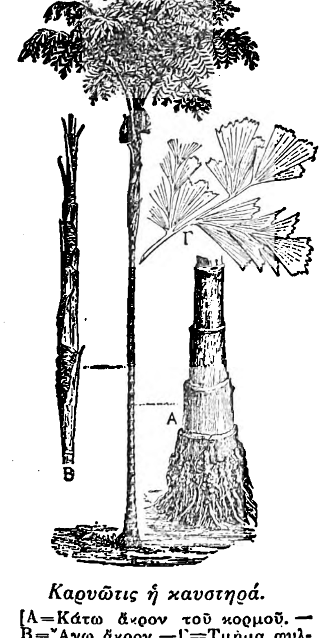

Καρυῶτις ἡ καυστηρά.
[Α=Κάτω ἄκρον τοῦ κορμοῦ.—Β=Ἄνω ἄκρον.—Γ=Τμῆμα φυλλοφόρου κλαδίου.—Δ=Καρπός.]

Καρυώτισσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης καὶ ἕδρα τῆς κοινότητος Γιλατάδων (Καδινόβου). Κεῖται ἐγγὺς τῆς λίμνης καὶ νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως τῶν Γιαννιτσῶν καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1009. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Βραστὴ (Πρόσνα), Γαλατάδες (Καδίνοβον), Λιπαρὸν (Λιπαρίνοβον) καὶ Λουδίας (Πλουγάρ) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 2116. Χ. Δ.

— **Καρυωτίσσης** *μονή*. Ἀρχαία μονὴ τῆς Νικαίας, μὴ σωζομένη σήμερον, ταυτιζομένη δὲ ὑπό τινων πρὸς τὴν μέχρι τοῦ 1922 ὑφισταμένην ἐν Νικαίᾳ ἐκκλησίαν τῆς ἀρμενικῆς κοινότητος, ὅπου ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ Μανουήλ, τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Ἀλεξίου Γ', καὶ ὁ τάφος τοῦ Θεοδώρου Β' Λασκάρεως. Κατὰ τὸν Κάλλιστον Ξανθόπουλον ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐτάφη τῷ 1240 ἢ 1241 ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως-Νικαίας Γερμανὸς Β', ὁ τάφος τοῦ ὁποίου ἀπετέλει προσκύνημα, διότι ἐπιστεύετο θαυματουργός.

Κὰρφ (Karf) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γερμανίας, ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ, ΒΔ τῆς πόλεως Μπόϋτεν, ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς Μπόϋτεν—Γκλάϊβιτς Κάτ. 6844 (1925). Ἀξιόλογος βιομηχανία χημικῶν προϊόντων καὶ εἰδῶν σιδηρουργίας καὶ μολυβδουργίας. Θ. Κ.

καρφὶ (τό)· βλ. *καρφί(ον)*.

Κάρφιλλυ (Caerphilly) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Γκλαμοργκανσάϊρ τῆς Οὐαλλίας, ἀπέχουσα 11 χλμ. Β τοῦ Κάρδιφ καὶ ἀποτελοῦσα σιδηροδρομικὸν κόμβον διαφόρων γραμμῶν. Κάτ. 36.896. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον, περιέχει δὲ σπουδαῖα μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ σιδήρου καὶ βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων. Πλησίον τῆς πόλεως εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ περιφήμου φρουρίου Κάρφιλλυ, κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Γιλβέρτου τοῦ Κλέαρ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἐρρίκου Γ' ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος μεταξὺ δύο ποταμῶν. Πρὶν ἢ συμπληρωθῇ τὸ φρούριον ἐπολιορκήθη, τῷ 1271, ὑπὸ τοῦ Llewelyn ab Griffith, διεκδικοῦντος τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο. Ἀκολούθως συμπληρωθέν, εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ τελειότερον ὑπόδειγμα ἐν Βρεττανίᾳ «Ἐδουαρδιανοῦ» τύπου φρουρίου. Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται εἶχε μετατραπῆ ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν εἰς νῆσον, διοχετευθέντων τῶν ὑδάτων τῶν δύο ποταμῶν πέριξ αὐτοῦ. Ἡ ἔκτασις αὐτοῦ ἐκάλυπτεν ἐπιφάνειαν 30 ἄκρ. Ἡ μεγάλη αἴθουσα ὕψους 30 ποδῶν ἀποτελεῖ λαμπρὸν πρότυπον διακοσμητικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐχρησιμοποιήθη ὡς φυλακή. Δ.Σ.Δ.

Τὸ φρούριον Κάρφιλλυ.

καρφί(ον) (τό)· ἧλος, καρφοβελόνη, ἄλλως *πρόκα*: «χοντρό—, ψιλὸ καρφί», παροιμ. «τοῦ φτωχοῦ τὸ εὕρημα ἢ καρφὶ ἢ πέταλο», «βαρέει μιὰ στὸ καρφί, μιὰ στὸ πέταλο» ἐπὶ ἀνθρώπου ἐπαμφοτερίζοντος, «τά 'καμε γυαλιὰ καρφιὰ» κατεσπατάλησε τὴν περιουσίαν του, «τὸ κρέμασε στὸ καρφί» ἀμελεῖ, ἀδιαφορεῖ· || εἶδος δοθιῆνος εἰς τὸ πέλμα τοῦ ποδός· || παροιμ. «καρφὶ δὲν τοῦ καίεται» ἀδιαφορεῖ τελείως· εἰς τὴν παροιμίαν ταύτην ἴσως ἡ λέξις ἔχει τὴν σημασίαν *κάρφος*=ξηρὸν χόρτον, φρύγανον.

καρφίς,—*ίδος* (ἡ), καὶ κοινῶς *καρφίτσα* *[Ἐγκυκλ.]*. Μικρὰ βελόνη συνήθως σιδηρᾶ, ἀλλὰ καὶ χαλκίνη ἢ χρυσῆ, καταλήγουσα εἰς τὸ ἓν ἄκρον εἰς αἰχμήν, εἰς δὲ τὸ ἕτερον εἰς μικρὰν κεφαλὴν στρογγύλην ἢ πλακωτήν. Χρησιμεύει πρὸς συγκράτησιν δύο τεμαχίων ὑφάσματος ἡνωμένων πρὸς ἄλληλα. Αἱ καρφίδες χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὴν ῥαπτικὴν διὰ νὰ συνδέουν τὰ κομμένα, ἀλλὰ ὄχι ἀκόμη ῥαμμένα τεμάχια ἑνὸς ἐνδύματος. Ἄλλο εἶδος καρφίδος εἶναι ἡ τοῦ καπέλλου, 20 ἑκατοστῶν μήκους περίπου, χρησιμεύουσα διὰ τὴν στήριξιν τοῦ πίλου ἐπὶ τῆς γυναικείας κόμης καὶ περιπεσοῦσα νῦν εἰς ἀχρηστίαν.

Διάφοροι τύποι καρφίδων καὶ περονῶν.
[Διὰ τὴν κόμην: 1=μυκηναϊκὴ περόνη· 2=ῥωμαϊκὴ πόρπη· 3=γαλατορρωμαϊκῆς ἐποχῆς· 4=μεροβιγγιανῆς ἐποχῆς· 5=σλαβική· 6=κελτική· 7=ἀραβική· 8=σκανδιναυϊκή· 9=νεαπολιτανικὴ μετὰ βασκανίου. Ἐνδυμάτων: 10=σκανδιναυϊκή· 11=σλαβική· 12=λαιμοδέτου· 13=ἰαπωνική· 14=γυναικείου πίλου. Διάφοροι: 15=ἀσφαλείας (παραμάνες)· 16=ἀσφαλείας διὰ τὴν κόμην· 17=κοινὴ καρφίτσα μὲ στρογγύλην κεφαλήν· 18=κοινὴ μὲ πεπλατυσμένην κεφαλήν· 19=καρφὶς ἐντομολογική.]

Καρφὶς ἀσφαλιστικὴ (κοιν. *παραμάνα*), εἶδος καρφίδος, τῆς ὁποίας ἡ αἰχμὴ καθίσταται ἀκίνδυνος εἰσερχομένη εἰς ἐπίτηδες ἐπ' αὐτῆς στερεωμένην κοιλότητα. Ἐπίσης καρφὶς λέγεται κόσμημα ἔχον σχῆμα παραμάνας, στολισμένον μὲ πολυτίμους λίθους ἢ ἄλλα ποικίλματα.

καρφίτσα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. *καρφίς*.

καρφίτσωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καρφιτσώνω*, σύνδεσις, συρραφὴ μὲ καρφίτσαν.

καρφιτσώνω· συνδέω, συνάπτω μὲ καρφίτσαν.

καρφοβελόνα (ἡ)· μικρὸν σιδηροῦν καρφίον χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν οἰκοδομικήν· || ἡ μικρὰ καρφίς, ἡ καρφίτσα.

καρφοειδὲς (τὸ) (Festuca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 110 εἴδη, ἰθαγενῆ πασῶν σχεδὸν τῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, πολλὰ νομευτικὰ καὶ κτηνοτροφικά, ἀπαντῶντα εὐρέως καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα καὶ γνωστότερα τῶν θεραπευομένων εἰδῶν εἶναι: *καρφοειδὲς τὸ γιγάντειον* (Festuca gigantea), φυτὸν ὕψους ἀπὸ 0,60 τοῦ μέτρου μέχρις 1,40. Φέρει χυμώδη πλατέα φύλλα καὶ ἀποτελεῖ κτηνοτροφικὴν οὐσίαν ἀρίστης ποιότητος, μὲ μόνον τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀναπτύσσεται βραδέως. Φύεται κυρίως ἐπὶ τῶν παραλίων περιφερειῶν καὶ ὑγρωδῶν δασῶν· *καρφοειδὲς τὸ ὑψηλὸν* (Festuca elatior ἢ pratensis) μὲ πλατέα γραμμωτὰ φύλλα, ἀποτελοῦν εἰς τοὺς καλοὺς λειμῶνας ἓν τῶν κοινοτέρων καὶ πλέον χρησίμων χόρτων· *καρφοειδὲς τὸ κτηνοτροφικὸν* (Festuca ovina) ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν παρ' ἡμῖν, θεραπεύεται καὶ ὡς κοσμητικὸν· ἀναπτύσσεται ἐν εἴδει θάμνου εἰς ὑγρὰς περιφερείας καὶ εἰς κλιτῦς λόφων καὶ ὀρέων. Τὰ στενά, ἑλικοειδῶς τεταγμένα καὶ πρὸς τὸ κυανοῦν χρῶμα ἀπολήγοντα φύλλα του ἀποτελοῦσι θρεπτικὴν οὐσίαν τῶν προβάτων κ.λ.π. Κ. ΠΑΠ.

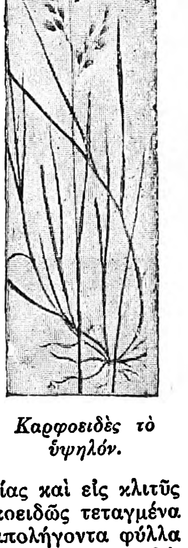
Καρφοειδὲς τὸ ὑψηλόν.

καρφόλιθος (ὁ) (Karpholith) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν βασικὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ τύπου $H_4 Mn Al_2 Si_2 O_{10}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς μικροκρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα κατὰ τὸ πλεῖστον ἰνώδη. Παρουσιάζει σκληρότητα 5 — 5,5, εἰδικὸν βάρος 2,935, ἔχει δὲ λάμψιν μεταξώδη καὶ χρῶμα κιτρινωπόν. Ἀπαντᾷ μὲ σύνδρομα ὀρυκτὰ χαλαζίαν καὶ φθορίτην ἐντὸς τριχοειδῶν ῥωγμῶν γρανίτου εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ κασσιτέρου τοῦ Schaggenwald, ἐπίσης ἐντὸς μεταμορφωμένων σχιστολίθων τοῦ Δεβονίου παρὰ τὸ Wippe εἰς Ostharz καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Β.

καρφολογία (ἡ)· τὸ νὰ συλλέγῃ τις κάρφη, ξηρὰ χόρτα, φρύγανα.

— *[Ἰατρ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *καρφολογία* νοοῦνται αἱ μικραὶ ἐκεῖναι ἀκούσιαι κινήσεις τῶν δακτύλων τῶν ἀρρώστων, ὁσάκις οὗτοι ζητοῦν ἀσυνειδήτως νὰ συλλάβουν ἀνύπαρκτα ἀντικείμενα ἢ ν' ἀνασύρουν τὰ καλύμματα τῆς κλίνης. Κατὰ τὰς ὀξείας λοιμώδεις νόσους, καὶ δὴ κατὰ τὸν τῦφον, τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ σημεῖον βαρὺ καὶ δυσοιώνιστον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου. Σ. Γ. Σ.

καρφολογῶ (—*έω*)· συλλέγω κάρφη, ξηρὰ χόρτα, φρύγανα.

καρφοπιάνω, *ἀόρ. ἐ)καρφόπιασα*, παθ. μετχ. *καρφοπιασμένος*· ἐπὶ τοῦ πεταλώματος, τραυματίζω τὸ ὑποζύγιον μὲ τὸ καρφὶ τοῦ πετάλου: «κουτσαίνει τὸ ἄλογο, γιατὶ εἶναι καρφοπιασμένο».

καρφόπιασμα (τό) *[Κτηνιατρ.]*· βλ. λ. *ἐγκαθήλωμα*.

καρφοποιὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατασκευαστὴς καρφίων.

Digitized by Google

κάρφος, —*ους* (τό)· ξηρὸς χόρτος, ἄχυρον, μικρὸν ξυλάριον ξηρόν, φρύγανον· || «κάρφος τῶν ὀφθαλμῶν» τὸ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνίοτε εἰσερχόμενον σωμάτιον, κοιν. *σαριδάκι*· || μεταφ. ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ θέα ἐνοχλεῖ, ὁ ἐνοχλῶν, ὁ κινῶν τὸν φθόνον, πβλ. τὸ τῆς Γραφῆς: «τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;» (*Λουκ.* 6, 41).

καρφοσιδηρίτης (ὁ) (Karphosiderit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον τοῦ τύπου $Fe_6[OH]_{10}[SO_4]_4 \cdot 4H_2O$. Κρυσταλλοῦνται εἰς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς νεφροειδῆ καὶ φλοιώδη συσσωματώματα μὲ χρῶμα ἀχυροκίτρινον καὶ λάμψιν στεατώδη. Εὑρίσκεται ἐντὸς ψαμμίτου τοῦ St. Léger παρὰ τὸ Mâcon, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἴτε εἰς κόκκους κιτρίνους καὶ συμπαγεῖς μὲ θραῦσιν κρυσταλλικὴν ἐντὸς τῶν τόφφων τῆς Μήλου, ὡς προϊόντα χημικῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ μεταβολτίτου, εἴτε εἰς κιτρίνας γεηρὰς μάζας δευτερογενεῖς εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ Λαυρείου. Γ. Β.

καρφόφις (ὁ) (Carphophis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγλυφοδόντων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καλαμαριιδῶν*, περιλαμβάνον ὄφεις μὲ σῶμα κυλινδρικόν, λεπτότατον, ὑπὸ λεπίων κεκαλυμμένον, ῥύγχος κωνικόν, ἀπεστρογγυλωμένον καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ κερατωδῶν πλακῶν. Ἐκ τῶν 6 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *καρφόφις ὁ πρασινίζων* (Carphophis viridis), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικήν. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 25 ἑκατοστόμετρα, ἔχει χρῶμα φαιοκαστανὸν κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ὑπέρυθρον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἐνδιαιτᾶται ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ τρέφεται ὑπὸ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

καρφοχόρταρο (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δελφίνιον τὸ βρουλοειδὲς* ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ *παλλενὶς ἡ ἀκανθώδης* ἐν Ζακύνθῳ.

καρφόχορτο (τὸ) [*Βοτ.*]. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀστερίσκος ὁ ἀκανθώδης*.

Καρφυλλίδης, ἢ ***Καρπυλλίδης.*** Ἕλλην ἐπιγραμματοποιὸς τοῦ Β′ π. Χ. αἰῶνος, ἀγνώστου καταγωγῆς. Ἔγραψεν ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα μετρίας ἀξίας (Παλατ. Ἀνθολ. Ζ′ 260) καὶ ἕτερον πραγματευόμενον μῦθόν τινα περὶ δύο ἰχθύων αὐτ. Θ′ 52). —Π

κάρφωμα, —*ατος* (τό)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ καρφώνειν, ἥλωσις, καθήλωσις· || μεταφ. εἶδος μαγγανευτικοῦ καταδέσμου (γαλλ. envoûtement) (βλ. λ. *κατάδεσμος*).

Καρφωμένη [*Παράλ. Γεωγρ.*]. Ὕφαλος τῆς ΝΑ ἀκτῆς τοῦ λιμένος Ἑρμουπόλεως (πλάτ. 37°25′42″ Β, μῆκ. 22°57′02″ Ἀν., χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη*: *Νῆσος Σῦρος*) πρὸ τῶν Λαζαρέττων. Ἐπισημαίνεται διὰ στήλης μαρμαροκτίστου. Σ. Ε. Λ

καρφώνω· ἐμπηγνύω καρφίον, προσάπτω τι, προσαρμόζω διὰ καρφίου, καθηλῶ: «καρφώνω τὸ ξύλο,—τὴ σανίδα», «κάρφωσέ το ’ς τὸν τοῖχο,—’ς τὴν πόρτα», «τὸ ξύλο εἶναι σκληρὸ καὶ δὲν καρφώνεται»· || μεταφ. «καρφώνω τὰ μάτια μου» προσηλῶ τοὺς ὀφθαλμούς μου: «ἐκάρφωσε τὰ μάτια του ἐπάνω μου»· || «τοῦ καρφώθηκε αὐτὴ ἡ ἰδέα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ φύγῃ» κατέστη ἔμμονος· || διατρυπῶ, διαπερῶ: «τὸν ἐκάρφωσε ’ς τὸ στῆθος» τὸν ἐτραυμάτισε ’ς τὸ στῆθος· || μαγγανεύω, ζητῶ νὰ προξενήσω εἴς τινα κακὸν διὰ τοῦ *καρφώματος*.

καρφῶτο (τό)· εἶδος βολῆς τοῦ βόλου ἢ τῆς σβούρας, τρόπον τινὰ καρφωτά, κατακορύφως.

καρφωτός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., ὁ διὰ καρφώματος προσηρμοσμένος: «παπούτσα καρφωτά», ἀντίθ. «—ραφτά»· || «τραπέζι καρφωτὸ» ἀντίθ. «—περαστό». —Ἐπίρρ. ***καρφωτά.***

Καρχαλιανά, ἢ ***Χαρχαλιανὰ*** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουκουναρᾶς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 71. Ε. Γ.

καρχαρίας (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀρχ. *κάρχαρος*=κοπτερός, πριονοειδής, τραχύς)· γενικὴ ὀνομασία πολλῶν σελαχωδῶν ἀδηφάγων ἰχθύων· || εἰδικώτερον ἐν τῇ ζωολογίᾳ, γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν καρχαριιδῶν, κοιν. σκυλόψαρο· || μτφ. ἐπὶ μεγαλοκεφαλαιούχων ἀποκτώντων μεγάλα κέρδη ἐξ ἐπιχειρήσεων ἰδίως σκανδαλωδῶν καὶ ὑπόπτων.

— [*Ἰχθυολ.*] Γενικὴ ὀνομασία ἰχθύων ὑπαγομένων εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν *καρχαριιδῶν*, τῶν *σκυλλιορρινιδῶν*, τῶν *λαμνιδῶν*, τῶν *γαλεϊδῶν*, τῶν *ῥινιδῶν* κ.λ.π. (βλ. λ. καὶ λ. *σελαχοειδῆ*). Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶναι μεγαλόσωμοι, φθάνοντες καὶ μέχρι 12 μέτρων, καὶ ἁρπακτικοὶ καὶ ζῶσιν εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς, ἀπαντῶντες συχνὰ καὶ ἐν μέσῳ ὠκεανῷ. Πολλὰ εἴδη αὐτῶν ἀπαντῶσι καὶ παρ’ ἡμῖν καὶ ὀνομάζονται κοινῶς σκυλλόψαρα, γαλέοι, σελάχια κ.λ.π. Λόγῳ τῆς αἱμοβορίας καὶ τῆς ἀδηφαγίας των χαρακτηρίζονται ὡς «τίγρεις τῆς θαλάσσης» καὶ εἶναι ἐπικινδυνωδέστατοι δι’ ὅλους τοὺς ἰχθῦς καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐπιτίθενται μὲ πρωτοφανῆ ἀγριότητα, ἀνατρέποντες συχνὰ τὰ μικρὰ πλοιάρια, διὰ κτυπημάτων τῆς οὐρᾶς καὶ κατασπαράσσοντες τοὺς ναύτας. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν καρχαριῶν εἶναι σῶμα κυλινδρικὸν καὶ ἐπίμηκες, στόμα εὐρὺ ἡμικυκλικὸν μὲ ἰσχυροὺς καὶ αἰχμηροὺς ὀδόντας καὶ ἰσχυρὸν μυϊκὸν σύστημα, ἐπιτρέπον εἰς αὐτοὺς ταχεῖαν καὶ ἰσχυρὰν κολύμβησιν. Τὸ δέρμα αὐτῶν εἶναι σκληρὸν καὶ τραχύ, ἔχει δὲ συνήθως χρῶμα σκοτεινόφαιον ἐπὶ τῆς ῥάχεως, σπανιώτερον δὲ ἀνοικτόν, ἢ διάστικτον, καὶ ἀνοικτὸν ὑπὸ τὴν κοι-

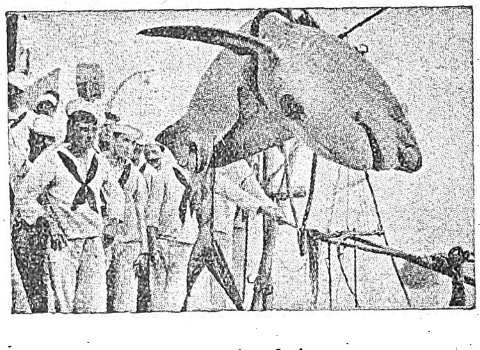

Ἁλιεία καρχαρίου ὑπὸ ναυτῶν.

λίαν. Οἱ καρχαρίαι πλέουσιν εἰς τὸ ἀνοικτὸν συνήθως πέλαγος, ἀνέρχονται δὲ ἐν καιρῷ νηνεμίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Συχνὰ ὅμως παραμένουσιν ἐπιπλέοντες καὶ κατὰ τὰς μεγαλυτέρας τρικυμίας, ὑπομένοντες μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν καὶ τὰ ἀγριώτερα κύματα τοῦ ὠκεανοῦ. Εἶναι ζῷα θαρραλέα, μὴ δειλιῶντα πρὸ οὐδενὸς κινδύνου, προσεγγίζουσι δὲ τὰ πλοῖα καὶ παρακολουθοῦν αὐτά, ἕτοιμοι νὰ ἐπιπέσωσι καὶ ἁρπάσωσι πᾶν τὸ ῥιπτόμενον. Συχνὰ ἐγένοντο ἀντιληπτοὶ καρχαρίαι πέριξ πολεμικῶν πλοίων, παρακολουθοῦντες τὰς ναυμαχίας καὶ ἁρπάζοντες τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ναυαγούς. Τὴν ἐπιπλέουσαν λείαν των συλλαμβάνουν ἀνατρεπόμενοι ἐπὶ τῆς ῥάχεως, ἐπειδὴ τὸ στόμα των εὑρίσκεται εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κεφαλῆς. Ἐκ τούτου ἐπέρχεται ποιά τις βραδύτης εἰς τὰς κινήσεις τοῦ καρχαρίου, ἣν ἐπωφελούμενοι οἱ ἐξησκημένοι, Νέγροι κυρίως, κολυμβηταὶ κατωρθώνουν νὰ εἰσδύσουν ὑπὸ τὴν κοιλίαν του καὶ νὰ ἐμπήξουν τὸ ἐγχειρίδιον εἰς καίριον σημεῖον, φονεύοντες αὐτόν. Ἡ ἁλιεία τῶν καρχαριῶν γίνεται κατὰ τὰς θερινὰς καὶ σκοτεινὰς νύκτας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπικρατεῖ νηνεμία, χρησιμοποιεῖται δὲ πρὸς τοῦτο μακρὸν καὶ ἰσχυρὸν σχοινίον, φέρον εἰς τὸ ἄκρον ἅλυσιν μήκους δύο περίπου μέτρων μὲ ἰσχυρὸν ἄγκιστρον. Ὡς δόλωμα τοῦ ἀγκίστρου μεταχειρίζονται μέγα τεμάχιον χοιρείου λίπους (λαρδίου) ἢ κρέατος χελώνης. Τὸ οὕτω παρεσκευασμένον ἄγκιστρον ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν δὲ πλησιάσῃ ὁ καρχαρίας κινεῖται ἐλαφρῶς διὰ νὰ τὸ προσέξῃ. Καὶ ἂν μὲν εἶναι πεινασμένος ἐπιπίπτει ἀμέσως, ἂν ὅμως συμβῇ τὸ ἀντίθετον, τότε πρέπει νὰ ἐξαπατηθῇ διὰ καταλλήλων κινήσεων τοῦ σχοινίου, ὅτι κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν λείαν, ὁπότε ἐπιπίπτει καὶ συλλαμβάνεται διὰ τοῦ ἀγκίστρου.

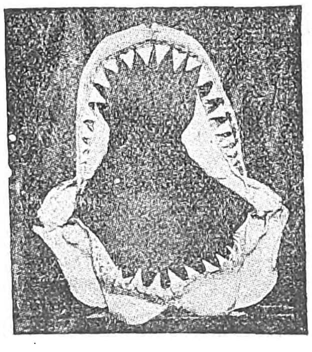

Ὀδοντοστοιχία τοῦ καρχαρίου.

Μόλις ἀντιληφθῇ τότε ὅτι εἶναι δεσμευμένος, ἐξαγριοῦται καὶ καταβάλλει ἀπεγνωσμένας προσπαθείας διὰ νὰ διαφύγῃ, τέλος δὲ κουράζεται καὶ ἠρεμεῖ. Τότε ἀνασύρεται βραδέως, μέχρις ὅτου ἡ κεφαλὴ ἐξέλθῃ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, περιβάλλεται διὰ βρόχων καὶ ἕλκεται εἶτα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, ὅπου φονεύεται. Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη ἀπαιτεῖ μεγάλην προσοχήν, διότι συχνὰ ἀναλαμβάνει δυνάμεις καὶ κτυπᾷ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῆς οὐρᾶς τοὺς ἁλιεῖς, προξενῶν εἰς αὐτοὺς σοβαρὰ τραύματα. Ὁ καρχαρίας ἔχει μικρὰν ἀξίαν ὡς θήραμα, διότι τὸ κρέας του, ἐκτὸς ἐλαχίστων εἰδῶν, εἶναι τραχύ, σκληρόν, δύσπεπτον καὶ γλοιῶδες καὶ ἀναδίδει ὀσμὴν δυσάρεστον. Τὸ τρυφερώτερον ἐξ ὅλων μέρος εἶναι τὸ περὶ τὴν κοιλίαν, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ τεθῇ ἐντὸς ἅλμης ἐπὶ 24 ὥρας, βράζεται καὶ τρώγεται κατόπιν μετὰ ἐλαίου καὶ ὄξους. Οἱ κάτοικοι τῶν βορείων χωρῶν κόπτουσι τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κρέας εἰς λεπτὰς λωρίδας, τὰς ὁποίας ἐκθέτουν διὰ νὰ ξηρανθοῦν καὶ κατόπιν φυλάττουσιν ἐπὶ μακρόν. Οἱ Νέγροι τρώγουσι τὸ κρέας τοῦ καρχαρίου ἀφοῦ τὸ ἀφήσουν ἐπὶ 8 περίπου ἡμέρας διὰ νὰ μαλακώσῃ, ὁπότε ὅμως ἀρχίζει ἡ ἀποσύνθεσις καὶ ἐκπέμπει βαρεῖαν ὀσμήν. Τὸ λίπος τοῦ καρχαρίου χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς τὸ χοίριον λαρδίον. Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Νορβηγίας τρώγουν καὶ τὰς ᾠοθήκας τῶν καρχαριῶν, αἵτινες ἔχουν γεῦσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν ᾠῶν τῆς ὄρνιθος. Τὸ δέρμα τῶν καρχαριῶν εἶναι σκληρότατον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχει μικρὰν χρησιμοποίησιν. Κατασκευάζονται ἐξ αὐτοῦ σάκκοι καὶ καττύματα ὑποδημάτων κακῆς ποιότητος. Τέλος πολλοὶ ναυτικοὶ λαοὶ ἀποδίδουν εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του ἰαματικὰς ἰδιότητας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ὀδόντας του, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζονται περιδέραια, προφυλάσσοντα ἐκ τῆς βασκανίας. Χ. Δ.

— **καρχαρίας** (ὁ) (Carcharias) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *καρχαριιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα λίαν ἐπίμηκες, ῥύγχος ὀξύληκτον, ῥωθωνικὰς ὀπὰς εὑρισκομένας κατὰ τὴν βάσιν τοῦ στόματος, στόμα μέγα, ἀπεστρογγυλωμένον, εὐρέως ἐσχισμένον, μὲ ἄκρα λεῖα ἢ ἐλαφρῶς ὀδοντωτά, ὀδόντας μεγάλους, ὀξεῖς καὶ κατὰ πολλὰς σειρὰς διατεταγμένους καὶ δέρμα παχὺ καὶ ἄνευ λεπίων. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη, διαδεδομένα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *καρχαρίας ὁ γλαυκὸς* (Carcharias glaucus). Οὗτος ἔχει σῶμα ἐπιμηκέστατον, ἀτρακτοειδές, κεφαλὴν πεπλατυσμένην κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν, ῥύγχος ἐπίμηκες καὶ ὀξύ, στόμα μέγα καὶ τοξοειδὲς καὶ τὸ χρῶμα κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μελανοτεφρόν, κατὰ τὰς πλευρὰς κυανόφαιον καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν λευκόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ παρ’ ἡμῖν ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ καλεῖται κοιν. *γαλιὸς* ἢ *γαλέος*. *Καρχαρίας ἡ ἀλώπηξ* (Carcharias vulpes). Οὗτος φθάνει εἰς μῆκος 5 μέτρων, ἔχει χρῶμα φαιοτεφρὸν μὲ πρασινοκυάνους ἀποχρώσεις, εἶναι εὐκι-

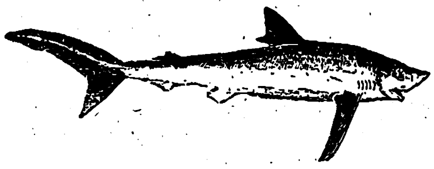

Καρχαρίας ὁ γλαυκος.

νητότατος, ἀδηφαγώτατος καὶ ἔχει λεπτοτάτην ὄσφρησιν. Ἀναγνωρίζεται κυρίως ἐκ τῶν λοβῶν τῆς οὐρᾶς του, ἧς ὁ ἀνώτερος εἶναι ἐπιμηκέστατος καὶ ὁ κατώτερος βραχύτατος. Ὁ ἄνω λοβὸς χρησιμεύει ὡς ἐπικινδυνωδέστατον ἀμυντικὸν ὄργανον. Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδῶν ἀξιομνημόνευτα εἶναι *καρχαρίας ὁ ἀνθρωποφάγος* (Carcharias squalus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 10 μέτρα, *καρχαρίας ἡ λάμια* (Carcharias lamia), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ *καρχαρίας ὁ ἄγριος* (Carcharias ferox), ὅστις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Λείψανα ἀπολιθωμένα *καρχαριῶν* παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ὀδόντες ἀπολιθωμένοι καρχαρίου εὑρέθησαν καὶ ἐν Θράκῃ παρὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας. Ἐπίσης λείψανα καρχαρίου εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἐλβετίου βαθμῖδος (IIας μεσογειακῆς τοῦ Suess) εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ ἐν Ἠπείρῳ. Γ. Κ. Γ.

καρχαριίδαι (οἱ) (Carchariidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χονδροπτερυγίων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μεγάλου μεγέθους, μὲ ῥύγχος πεπιεσμένον καὶ ὀξύ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μὲ ῥώθωνας εὐρεῖς, ὀδόντας κοπτερούς, πολυπληθεῖς καὶ ὀξεῖς, εἰς πλείστας σειρὰς διατεταγμένους, μὲ βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα ἀποτελούμενα ἐξ εὐρειῶν σχισμῶν. Τὸ μῆκός των κυμαίνεται μεταξὺ 5–10 μέτρων καὶ τὸ βάρος των φθάνει μέχρι 500 χιλιογρ. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μικροὶ καὶ σχεδὸν ἀπεστρογγυλωμένοι. Τὰ πτερύγια εἶναι χονδρώδους συστάσεως, στερεώτατα καὶ σκληρότατα, τὰ στηθιαῖα εἶναι εὐρύτατα καὶ ἐπιμήκη, τὸ δὲ πρῶτον ῥαχιαῖον εἶναι ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ἄκρον του. Οἱ κάτοικοι τῶν βορείων μερῶν κόπτουσι τὴν κοιλίαν εἰς λεπτὰ τεμάχια, ξηραίνουσι καλῶς καὶ εἶτα διατηροῦσι ταῦτα ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος. Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Νορβηγίας τρώγουσι καὶ τὰς ᾠοθήκας τῶν καρχαριῶν, αἵτινες ἔχουσι παρομοίαν γεῦσιν πρὸς τὰ ᾠὰ τῆς ὄρνιθος. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *καρχαρίας* καὶ τὸ *σκύλλιον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*]. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν *καρχαριιδῶν* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

καρχαρόδων (Carcharodon) [*Ἰχθυολ.*]. Γένος *σελαχοειδῶν* ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *λαμνιδῶν*. Εἶναι καρχαρίας ἐπικινδυνωδέστατος, μήκους 6 περίπου μέτρων, ἀπαντῶν συχνὰ καὶ ἐν τῇ Μεσο-

Digitized by Google

γείῳ. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ ραχιαίων πτερυγίων ἄνευ ἀκανθῶν, ἐξ ὧν μόνον τὸ πρῶτον εἶναι σχετικῶς κανονικοῦ μεγέθους, τὸ δὲ δεύτερον καὶ τὸ ἑδραῖον πολὺ μικρά, σχεδὸν ὑποτυπώδη. Οἱ ὀδόντες του εἶναι τριγωνικοὶ καὶ ἔχουσιν ὕψος μέχρι

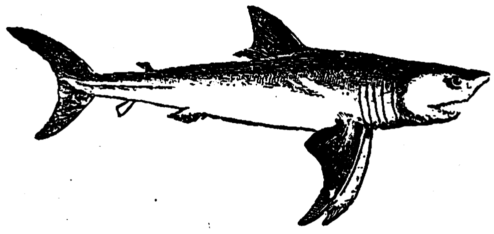

Καρχαρόδων τοῦ Ρονδελέ.

15 περίπου ἑκατοστῶν. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *καρχαρόδων τοῦ Ρονδελὲ* (Carcharodon Rondelet).

— *[Παλαιοζῳολ.]* Λείψανα ἀπολιθωμένα τοῦ γένους τούτου παρουσιάζονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Λείψανα τοῦ καὶ σήμερον ζῶντος εἴδους *καρχαρόδοντος τοῦ Ρονδελὲ* εὑρίσκοναι ἄφθονα ἐντὸς στρωμάτων τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Συνηθέστερα εἶναι τὰ λείψανα (ὀδόντες κυρίως μέχρι 15 ἑκατοστοῦ. ὕψους) τοῦ *καρχαρόδοντος τοῦ μεγαλόδοντος* Carcharodon megalodon Ag.), συναντώμενα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ πολλαχοῦ ὡς καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς Σκοινιὰ τῆς Κεφαλληνίας (ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ) καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Κάρχεμις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Συρίας (βλ. *Κάρσεμις*).

καρχηδονικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Καρχηδόνα.

— **καρχηδονικοὶ** ***πόλεμοι·*** βλ. λ. *Καρχηδών*.

Καρχηδόνιος, *—α, —ον·* ὁ κάτοικος τῆς Καρχηδόνος.

καρχηδόνιος (ὁ), ἡ ***Χαρὰ ἀκτινοβόλος*** (rais d'escarboucle) *[Οἰκοσημ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ πολύτιμος λίθος *καρβούγκειον*, εἶδος ρουβινίου, βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος, περιβαλλόμενος ὑπὸ χρυσοῦ δακτυλίου, ἐξ οὗ ἐξέρχονται ὀκτὼ χρυσαῖ ἀκτῖνες πρὸς διάφορα τοῦ θυρεοῦ σημεῖα, καταλήγουσαι εἰς κρίνα, ἐνίοτε δὲ ἔχουσαι ἑκάστη κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς καὶ ἕνα μαργαρίτην. Τὰ κρίνα συνήθως εἶναι ἢ τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Φλωρεντίας. Γ. Ε. Τ.

Καρχηδὼν (λατ. Carthago). Θαλασσοκράτειρα τῆς δυτικῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους πόλις τῆς Ἀφρικῆς καὶ κρατερὰ τῆς ἀρχαίας Ρώμης ἀντίπαλος.

Κτίσις καὶ τοπογραφία τῆς Καρχηδόνος. Ἡ Καρχηδὼν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Carthago τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, οἵτινες πιστότερόν πως τῶν Ἑλλήνων εἶχον ἀποδώσει τὸ φοινικικὸν ὄνομά της Karth Hadash (=νέα πόλις), ἐκτίσθη, κατὰ τοὺς περὶ ἱδρύσεώς της ἀρχαίους μύθους, περὶ τὸ 880 π. Χ. ὑπὸ τῆς Τυρίας *Διδοῦς* (βλ. λ.). Ἐκτὸς τοῦ μύθου τῆς Διδοῦς ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι μῦθοι περὶ κτίσεως τῆς Καρχηδόνος, ὡς ἡ τοῦ Συρακουσίου ἱστορικοῦ Φιλίστου, κατὰ τὸν ὁποῖον τὴν πόλιν ἔκτισαν οἱ Τύριοι Ἔξωρος καὶ Καρχηδὼν 21 ἔτη πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας, καὶ ὁ τῆς κτίσεως τῆς Κάμβης ἢ Κακάβης ὑπὸ Σιδωνίων κατὰ τὸν ΙΣΤ' π. Χ. αἰῶνα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφανῆ οὖσαν συνῴκησαν βραδύτερον οἱ ὑπὸ τὴν Διδὼ Τύριοι. Ἡ πόλις ἐθεμελιώθη ἐπὶ τοποθεσίας φύσει ὀχυρᾶς καὶ προνομιούχου—ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς παραλίας, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέδυσαν πάντοτε οἱ ἀσιατικοὶ καὶ εὐρωπαϊκοὶ πολιτισμοὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν—, μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Ὑτίκης, ὅστις σήμερον ἔχει προσχωσθῆ, καὶ τοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Τύνιδος ἐπὶ γλώσσης γῆς σχήματος σκαληνοῦ τριγώνου καὶ περιμέτρου μὲν 66 χιλιομέτρων, μήκους δὲ 12, τὴν ὁποίαν στενὸς ἰσθμὸς (4 ½ χιλιομέτρων πλάτους) συνήνωνε πρὸς μίαν τῶν εὐφορωτάτων χωρῶν τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Κατὰ πρῶτον ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ὀχυροῦ λόφου τῆς *Βύρσης* (ὕψους 63 μέτρων) ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως καὶ ἔπειτα ἀνεπτύχθησαν ἑκατέρωθεν αὐτῆς τὰ δύο μεγάλα τμήματα, τὰ *Μαγάλια* καὶ τὰ *Μέγαρα*. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Βύρσης ἦσαν οἱ δύο λιμένες τῆς Καρχηδόνος, ὁ ἐμπορικός, ἀνοικτὸς διὰ στενοῦ στομίου πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ὁ πολεμικός, ὄπισθεν αὐτοῦ, ὅστις εἶχε νεωσοίκους δι' 120 πολεμικὰ πλοῖα. Εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ πολεμικοῦ λιμένος ἦτο νησίδιον περιφερὲς *Κώθων* καλούμενον, μετὰ παρατηρητηρίου ἐπ' αὐτοῦ διὰ τὸν στόλαρχον. Ἕνεκα τῆς προνομιούχου θέσεώς της ἡ Καρχηδών, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της εἶχε πληθυσμὸν 700 χιλ. κατοίκων (κατ' ἄλλους 300 ἢ 200 χιλ μόνον) καὶ περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους ἔχοντος πέντε κυρίας πύλας (διὰ τῶν ὁποίων καὶ εἰσήρχετό τις εἰς αὐτήν), ἐδέσποσε τῆς δυτικῆς Μεσογείου καὶ ἠμφεσβήτησε τὴν κοσμοκρατορίαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Καρχηδόνος διαιροῦσι συνήθως οἱ ἱστορικοὶ εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους, τὴν ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς μέχρι τῆς συγκρούσεώς της πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς δυτικῆς Μεσογείου, τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, καὶ τὴν περίοδον τῆς συγκρούσεώς της πρὸς τὴν Ρώμην, ἥτις ἐπήνεγκε καὶ τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. Κατὰ τὴν πρώτην, τὴν χαρακτηριζομένην ὡς ἡμιιστορικὴν διά τε τὸ πλῆθος τῶν περὶ κτίσεως τῆς Καρχηδόνος παραδόσεων καὶ τὴν θολὴν ἱστορίαν αὐτῆς κατὰ τοὺς πρώτους ἀπὸ τῆς κτίσεώς της αἰῶνας —ἱστορικοί τινες (Otto Metzer) ἐξέφρασαν ἀμφιβολίας περὶ τῆς πρὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ὑπάρξεως τῆς Καρχηδόνος—, αὕτη ἠσχολήθη εἰς τὴν εὔρυνσιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους της. Εἰς τρεῖς δὲ ζώνας διῃρεῖτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος τὸ μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων κατακτηθὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἔδαφος τῆς ἀφρικανικῆς γῆς. Ἡ πρώτη, ἡ *Ζευγιτανία* ἢ *Καρχηδονία*, περιελάμβανε τὴν παραλίαν τοῦ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀπολλωνίου (Καλοῦ ἀκρωτηρίου) καὶ Ἑρμείου (Ἑρμείας ἄκρας) μεγάλου κόλπου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κτισθῆ καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Καρχηδόνος ἐπισκιασθεῖσα *Ὑτίκη*, τὴν παρὰ τὴν Ὑτίκην πόλιν *Ἱππῶνα (Ζαρυτόν)*, τὴν παρὰ τὴν Καρχηδόνα πόλιν *Τύνιν*, τὴν *Κλύπεαν (Ἀσπίδα)* πρὸς Α. τοῦ Ἑρμείου καὶ ἄλλας τινὰς μικροτέρας πόλεις τῆς παραλίας, πρὸς ταύταις δὲ τὰς μεσογείους *Βάκκαν*, *Μποῦλλαν*, *Σίκκαν* καὶ *Ζάμαν*. Ἡ δευτέρα, ἡ πλουσιωτάτη εἰς δημητριακοὺς καρποὺς καὶ κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν *Βυζακηνή*, περιελάμβανε τὰς πολεις *Ἀδρύμην*, πρωτεύουσαν τῆς ζώνης ταύτης, τὴν μικρὰν *Λέπτιν*, τὴν *Θύσδρον* καὶ τὴν *Τακάπην*. Ἡ τρίτη περιελάμβανε σειρὰν ἐμπορικῶν πρακτορείων ἀπὸ τῆς Τακάπης μέχρι τῆς Μεγάλης Λέπτιος (Τριπόλεως), τὴν πόλιν *Οἴαν* καὶ τὴν νησῖδα τῶν *Λωτοφάγων* Καθ' ὅλον δηλαδὴ τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα ἡ δραστηριότης τῶν Καρχηδονίων ἐστράφη

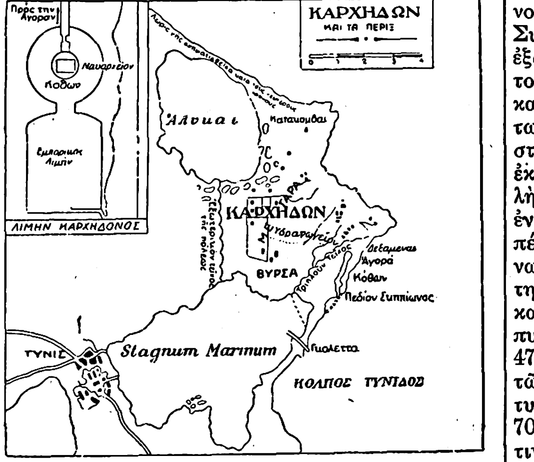

εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς ἐν Ἀφρικῇ κυριαρχίας των καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν κυρίως πολιτείας γεωργικῆς, ὡς ἦσαν πᾶσαι αἱ ἀριστοκρατικαὶ πολιτεῖαι τῆς ἀρχαιότητος, ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς Νουμιδίας πρὸς Δ. μέχρι τῆς Μικρᾶς Σύρτεως πρὸς Α. Ἡ πολιτειακὴ νοοτροπία ὅμως τῶν Καρχηδονίων μετεστράφη μετὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν των εἰσροὴν νέου ρεύματος Τυρίων, ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων, ἐγκαταλιπόντων τὴν πατρίδα των διὰ νὰ ἐξεύρουν ἄλλην γῆν πρὸς ἐξάσκησιν τῶν ἔργων των μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καθυπόταξιν τῆς Τύρου (573 π. Χ.). Ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ἐπέβαλε τότε εἰς τὴν Καρχηδόνα νὰ γίνῃ ἡ διάδοχος τῆς Τύρου καὶ ἡ προστάτις τῶν ἀπειραρίθμων εἰς τὰ παράλια τῆς δυτικῆς Μεσογείου ἀποικιῶν, αἵτινες ἀπειλούμεναι κατέφυγον πρὸς αὐτήν. Ὅτε ἡ Καρχηδὼν μετέβαλε τὸ πολιτικὸν πρόγραμμά της, γενομένη πολιτεία ἐμπορικὴ καὶ ναυτική, δύο ἔθνη ἀντηγωνίζοντο πρὸς κυριαρχίαν τῆς δυτικῆς Μεσογείου, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι. Ἡ Καρχηδὼν ἐπωφελήθη τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἐτρούσκων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὀλιγώτερον συνεκρούοντο τὰ συμφέροντά της. Ἀπὸ τῆς συγκρούσεώς της πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀρχίζει καὶ ἡ δευτέρα χρονικὴ περίοδος τῆς ἱστορίας της.

Καρχηδόνιοι καὶ Ἕλληνες. Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθον εἰς σύγκρουσιν οἱ Καρχηδόνιοι, ἦσαν οἱ Κυρηναῖοι, μετὰ τῶν ὁποίων συνεβιβάσθησαν, ὁρίσαντες ὅρια τῶν χωρῶν των τοὺς βωμοὺς τῶν Φιλαίνων (κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχον ἀποδεχθῆ ἀμφότεροι νὰ εἶναι ὅριά των ὁ χῶρος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ συνηντῶντο οἱ συγχρόνως ἐκ Καρχηδόνος καὶ Κυρήνης ἀναχωροῦντες πρέσβεις των. Οἱ πρέσβεις τῶν Καρχηδονίων ἀδελφοὶ Φίλαινοι, διὰ νὰ μὴ ἀμφισβητήσωσι βραδύτερον οἱ Κυρηναῖοι τὸν τόπον τῆς συναντήσεώς των, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνταφιασθῶσιν εἰς αὐτὸν ζῶντες. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐτίμησαν διὰ τὴν αὐτοθυσίαν των τοὺς Φιλαίνους ὡς ἥρωας, ἀνεγείραντες εἰς αὐτοὺς βωμούς). Κατόπιν συνεκρούσθησαν πρὸς ἄλλας ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς Μασσαλιώτας, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἐτρούσκων εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀλαλίαν τῆς Κύρνου ναυμαχίαν (536 π. Χ.), ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ περιέλθῃ τὸ μέγα ἐμπόριον τῶν Μασσαλιωτῶν μετὰ τῶν Κορσικανῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Καρχηδονίων. Ἐνθαρρυνθεῖσα ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πρώτων ἀγώνων της ἡ Καρχηδὼν ἐπέτυχε διὰ νέων ἀγώνων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Μάγωνος* καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀσδρούβα, νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σαρδὼ καὶ τὰς Βαλεαρίδας καὶ νὰ σπείρῃ πλῆθος ἀποικιῶν καὶ πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν μεγάλων θαλασσίων ἐξερευνήσεων τοῦ *Ἄννωνος* καὶ *Ἱμίλκωνος*. Ἡ Καρχηδὼν ἔχει ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὰ πλοῖα ἁπασῶν τῶν φοινικικῶν ἀποικιῶν καὶ πλῆθος μισθοφόρων, Νουμίδας, Λίβυας καὶ Λιβυφοίνικας. Μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς τεραστίας ταύτης στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν ἵδρυσιν κράτους συνεχοῦς, ἐκτεινομένου ἀπὸ τῆς Μεγάλης Σύρτεως μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ἡ Καρχηδών, βασίλισσα πλέον τῆς Μεσογείου, ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τῆς μεγίστης καὶ ὀλβιωτάτης τῶν ἰταλικῶν νήσων, τῆς Σικελίας. Ἡ πρώτη σύγκρουσις Καρχηδονίων καὶ Ἑλλήνων χρονολογεῖται πρὸ τῆς ἐν Ἀλαλίᾳ ναυμαχίας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχον ἐπιτύχει μόνον οἱ Καρχηδόνιοι ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Ροδίους καὶ Κνιδίους ἐν ἀρχῇ ἐκ τοῦ Λιλυβαίου καὶ βραδύτερον ὑπὸ τὸν στρατηγόν των *Μάλχον* ν' ἀποκρούσουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ παράλια τῆς νήσου. Κατὰ τὸ 485 π. Χ., ὅτε τὸν διάδοχον τοῦ Μάλχου Ἀσδρούβαν διεδέχθη ὡς στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ὁ ἀδελφός του *Ἀμίλκας*, οἱ Καρχηδόνιοι ἐμελέτησαν τὴν πλήρη ἔξωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Σικελίας. Ἀναγνωρίσαντες τὴν ὀνομαστικὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, διὰ νὰ εἶναι ἥσυχοι ἀπ' ἀνατολῶν, καὶ ἐπωφεληθέντες τῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας ἐρίδων, ἰδίως τοῦ φθόνου τῶν Σελινουντίων πρὸς τοὺς Ἀκραγαντίνους καὶ Συρακοσίους, διεπέρασαν, μετὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐξωσθέντος τυράννου τῆς Ἱμέρας Τηρίλλου καὶ τοῦ γαμβροῦ του τυράννου τοῦ Ρηγίου Ἀναξιλάου, κατὰ τὸ 482 π. Χ., διὰ τοῦ μεταφορικοῦ στόλου των 300 χιλιάδας στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν. Ὁ στρατὸς οὗτος, ἐπικουρούμενος καὶ ὑπὸ κραταιοῦ ἐκ 200 πολεμικῶν πλοίων στόλου, εἶχεν ἀποστολὴν νὰ ἐξώσῃ ἐκ τῆς Σικελίας τοὺς Ἕλληνας· ἐν τούτοις ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν του, ἀλλὰ καὶ ὑπέστη πανωλεθρίαν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἱμέρας, συγκροτηθεῖσαν, ὡς ἐπιστεύετο, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε καὶ ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων ὕμνησε κατὰ τὸ 474 π. Χ. ὁ Πίνδαρος. Τοσοῦτος ἦτο ὁ ὄλεθρος τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἱμέρᾳ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τυράννων Γέλωνος καὶ Θήρωνος, ὥστε οὗτοι ἐπὶ 70 ἔτη δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβοῦν εἰς ἐχθρικήν τινα κατὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων ἐνέργειαν. Κατὰ τὸ χρονικὸν ὅμως τοῦτο διάστημα ηὔξησαν τὸν στόλον των, προήγαγον τὸ ἐμπόριόν των καὶ συνῆψαν διαφόρους ἐμπορικὰς συνθήκας μετὰ τῶν Ἐτρούσκων, Λατίνων καὶ Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἐμπορικὸν πρακτορεῖον εἶχον ἐπιτύχει νὰ ἱδρύσωσι. Κατὰ τὸ 410 π. Χ. ἐπανελήφθησαν αἱ μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ἑλλήνων συγκρούσεις ἐν Σικελίᾳ, διαρκέσασαι ὑπὲρ τὸν ἕνα αἰῶνα, διὰ νὰ συνεχισθῶσι μετὰ ταῦτα μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ρωμαίων. Κατὰ τὸ 409 ὁ υἱὸς τοῦ Γίσκωνος καὶ ἔγγονος τοῦ πεσόντος ἐν Ἱμέρᾳ Ἀμίλκα *Ἀννίβας* μετέβαλεν εἰς ἐρείπια τὰς ἑλληνικὰς πόλεις Σελινοῦντα καὶ Ἱμέραν καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Ἱμίλκων* τὸν Ἀκράγαντα, ὅστις ἔγινεν ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐν Σικελίᾳ καρχηδονικῆς ἐπαρχίας. Τὴν περαιτέρω πρόοδον αὐτῶν ἀνέκοψεν ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος, ὅστις κατὰ μὲν τὸ 404 π. Χ., ἐπωφελούμενος ἐκ τοῦ ἐνσκήψαντος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Συρακοσίων λοιμοῦ, ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς αὐτόν, κατὰ τὸ 395 νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν, ἕνεκα τοῦ ἐνσκήψαντος καὶ πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδόν των λοιμοῦ, καὶ κατὰ τὰ ἔτη 383 καὶ 368 νὰ παύσωσι τὸν ἐναντίον του πόλεμον, ἄνευ τινὸς σπουδαίου ἐξ αὐτοῦ κέρδους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου Διονυσίου ἐπέτυχον οὗτοι ἐπὶ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς ἐν Σικελίᾳ κτήσεις των, ἀλλὰ κατὰ τὸ 341 καὶ 339 π. Χ. ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐλευθερωτοῦ (ἀπὸ τῆς τυραννίας) τῶν Συρακουσῶν Κορινθίου στρατηγοῦ Τιμολέοντος καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσιν ὡς ὅριον τῶν ἐν Σικελίᾳ κτήσεών των τὸν παρὰ τὴν Ἡράκλειαν, δυτικώτερον τοῦ Ἀκράγαντος, ποταμὸν Ἅλυκον. Ἕνεκα τῶν ἐπανειλημμένων αὐτῶν ἡττῶν ἠναγκάσθησαν οἱ Καρχηδόνιοι ν' ἀρνηθοῦν τὴν ζητηθεῖσαν ὑπὸ τῆς πολιορκηθείσης ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μητροπόλεώς των Τύρου κατὰ τὸ 332 π. Χ.

Digitized by Google

βοήθειαν. Κατὰ τὸ 311 π. Χ. οἱ Καρχηδόνιοι περιῆλθον εἰς πόλεμον πρὸς τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐνίκησαν. Κατὰ τὸ 310 ὅμως οὗτος μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἔνθα κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῶν πόλεων Ἱππῶνος, Θάψου, Τύνιδος καὶ ὑπερεκατὸν ἄλλων πόλεων καὶ συνοικισμῶν, καὶ ἔφερεν εἰς στενόχωρον θέσιν τοὺς Καρχηδονίους. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 307 ὁ στρατὸς τοῦ Ἀγαθοκλέους ἀπεχώρησεν ἐξ Ἀφρικῆς, ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ Ἀρχαγάθου, διαδεχθέντος ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στρατοῦ τὸν πατέρα του Ἀγαθοκλέα, ἀναγκασθέντα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Συρακούσας ἕνεκα ἐπισυμβάσης εἰς αὐτὰς στάσεως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους (288 π. Χ.), ἐπωφελούμενοι τῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐρίδων, ἐπεξέτειναν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ πάλιν τὰς ἐν Σικελίᾳ κτήσεις των καὶ κατὰ τὸ 280 μάλιστα ἔστειλαν εἰς Ὠστίαν τῆς Ἰταλίας καὶ στόλον ὑπὸ τὸν Μάγωνα πρὸς βοήθειαν τῶν Ρωμαίων, ἀπειλουμένων ὑπὸ τοῦ ἡρωϊκοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου, ὅστις κατελθὼν καὶ εἰς Σικελίαν περιώρισε τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὴν κατοχὴν μόνον τοῦ Λιλυβαίου. Τοὺς Καρχηδονίους ἔσωσε τότε ἡ εἰς Ἰταλίαν πρόσκλησις τοῦ Πύρρου (276 π. Χ.) ὑπὸ τῶν Ταραντίνων καὶ Σαμνιτῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμου.

Καρχηδόνιοι καὶ Ρωμαῖοι. Ἀποχωρῶν ἐκ τῆς εὐφόρου Σικελίας ὁ Πύρρος προεῖπεν, ὅτι αὕτη θὰ καταστῇ τὸ πεδίον ἀγώνων περὶ κατοχῆς της μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ρωμαίων. Ἀπὸ τοῦ 268 ἤρχισαν οἱ σκληροὶ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν ἀγῶνες, οἱ γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς *Καρχηδονικοὶ πόλεμοι*, οἵτινες ἐτερματίσθησαν μὲ τὸν ὄλεθρον τῆς Καρχηδόνος καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ρώμης. Μὲ τοὺς Ρωμαίους εἶχον ἔλθει εἰς σχέσεις φιλικὰς οἱ Καρχηδόνιοι ἤδη ἀπὸ τοῦ 509 π. Χ., ὅτε ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ἰουνίου Βρούτου καὶ Μάρκου Ὁρατίου συνήφθη ἡ πρώτη μεταξύ των σύμβασις (τὸ κείμενόν της διεσώθη παρὰ τῷ Πολυβίῳ), εἰς τὴν ὁποίαν καταφανὴς ἦτο ἡ προσπάθεια τῶν Ρωμαίων ν' ἀποκλείσωσι τοὺς Καρχηδονίους ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Αἱ ἐχθρικαὶ μεταξύ των σχέσεις ἤρχισαν μὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ α' Καρχηδονικοῦ πολέμου (268—241 π. Χ.). Αἰτία τῆς ἐκρήξεως τούτου ἦσαν αἱ ἐπὶ τῆς νήσου Σικελίας κατακτητικαὶ βλέψεις τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἐθεώρουν ταύτην ἐπέκτασιν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, ἀφορμὴν δὲ ἔδωκεν ἡ πολιορκία τῆς ὑπὸ τῶν μισθοφόρων Μαμερτίνων κατεχομένης Μεσσήνης ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Οἱ Μαμερτῖνοι ἐζήτησαν τότε τὴν συνδρομὴν τῶν Ρωμαίων καὶ οὗτοι διὰ δόλου κατέλαβον τὴν Μεσσήνην, ἐπωφεληθέντες τῆς εὐκαιρίας ταύτης διὰ ν' ἀναμειχθῶσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Σικελίας. Τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν νῆσον δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνεχθοῦν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ οὕτως ἐξερράγη ὁ πόλεμος. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον κατίσχυσαν οἱ Ρωμαῖοι, διότι ἐνῷ μέχρι τῆς κηρύξεως αὐτοῦ ἦσαν μόνον ἀξία λόγου πολεμικὴ δύναμις κατὰ ξηράν, κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἔγιναν καὶ ἀξία λόγου ναυτικὴ δύναμις, ἱδρύσαντες κατ' ἐπανάληψιν κραταιοὺς στόλους, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἀπετέλεσαν οἱ κληρονομικὴν ἔχοντες τὴν δεξιότητα εἰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις Ἐτροῦσκοι καὶ Ἕλληνες τῆς Ἰταλίας. Διὰ τῶν στόλων των ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τὸ 260 π. Χ. παρὰ τὰς Μυλάς, εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Σικελίας, κατὰ τὸ 256 παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἔκνομον ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς αὐτῆς, ὅτε καὶ ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικήν, καὶ κατὰ τὸ 241 παρὰ τὰς Αἰγούσας ἢ Αἰγάδας νήσους, κειμένας εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου. Διὰ τῆς τελευταίας ναυμαχίας ἐπηνώρθωσαν καὶ τὰ ἐν Ἀφρικῇ ἀτυχήματα τοῦ Ρηγούλου, ἡττηθέντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τοῦ δραστηρίου ἀρχηγοῦ τῶν μισθοφόρων τῶν Καρχηδονίων Σπαρτιάτου στρατηγοῦ *Ξανθίππου*, καὶ ἠχρήστευσαν τὴν δραστηριότητα τοῦ *Ἀμίλκα Βάρκα*, ὅστις ὁρμώμενος ἐκ τοῦ Ἔρυκος κατεπόνει τὰ ἐν Σικελίᾳ ρωμαϊκὰ στρατεύματα. Ὁ πόλεμος ἔληξε μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Σικελίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν μικρῶν νήσων εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ τὴν πληρωμὴν μεγάλης πολεμικῆς ἀποζημιώσεως (3200 ταλάντων). Μετὰ τὴν Σικελίαν ἀπώλεσαν, ἄνευ πολέμου, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ τὰς νήσους Κορσικὴν (Κύρνον) καὶ Σαρδηνίαν, καταληφθείσας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι ἠσχολοῦντο νὰ καταβάλωσι τοὺς μετὰ τὸν α' Καρχηδονικὸν πόλεμον ἀποστατήσαντας μισθοφόρους καὶ ἰθαγενεῖς. Ὁ β' Καρχηδονικὸς πόλεμος ἐξερράγη κατὰ τῷ 218 π. Χ. καὶ ἔληξε κατὰ τὸ 201 π. Χ., προκληθεὶς ἐκ τῶν ἑξῆς περιστατικῶν. Ὁ φιλόπατρις Ἀμίλκας Βάρκας, ὅστις εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν στρατηγικήν του ἱκανότητα κατὰ τὸν α' Καρχηδονικὸν πόλεμον καὶ ὅστις ὑπῆρξε μετ' αὐτὸν ὁ πατὴρ τῆς πατρίδος του, καταστείλας στάσιν τῶν μισθοφόρων καὶ ἰθαγενῶν, κατώρθωσεν ἐν Ἱσπανίᾳ νὰ ἱδρύσῃ ἓν δεύτερον καρχηδονικὸν κράτος εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἀπολεσθείσης Σικελίας. Τὸ ἔργον του ἐσυνέχισαν ὁ γαμβρός του *Ἀσδρούβας* καὶ ὁ υἱός του *Ἀννίβας* (βλ. λ.). Ἀλλ' ὅτε οὗτος πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ κτήσεων τῶν Καρχηδονίων κατέλαβε τὴν πόλιν Σάγουντον, τῆς ὁποίας ἡ Ρώμη, κατόπιν παρακλήσεως τῶν κατοίκων της, εἶχεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν, οἱ Ρωμαῖοι ἐζήτησαν παρὰ τῶν Καρχηδονίων τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀννίβα. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠρνήθησαν, καὶ οὕτως ἐξερράγη ὁ πόλεμος, κατὰ τὸν ὁποῖον διέλαμψεν ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀννίβα. Ὁ μεγαλοφυὴς ὅμως στρατηγὸς οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ καὶ τὴν ἀγνώμονα πρὸς αὐτὸν καὶ ἐγωΐστριαν πατρίδα του καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν εὐπειθῆ εἰς τὰς συστάσεις του, οὐδὲ νὰ συνενώσῃ, παρὰ τὴν διπλωματικὴν δεξιότητά του, πάντας τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ρώμης κατ' αὐτῆς. Τοιουτοτρόπως ἐπέτυχεν ἡ Ρώμη, μὲ τοὺς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀναδειχθέντας φιλοπάτριδας πολίτας της καὶ γενναίους στρατηγούς της (τοὺς Σκιπίωνας, τὸν Φάβιον, τὸν Μάρκελλον), ν' ἀποβῇ καὶ ὁ β' πόλεμος ὑπὲρ αὐτῆς, κατόπιν τῆς παρὰ τὴν Ζάμαν (201 π. Χ.) τῆς Ἀφρικῆς νίκην τοῦ Σκιπίωνος. Οἱ Καρχηδόνιοι ὑπεχρεώθησαν τότε νὰ παραιτηθοῦν πασῶν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἀφρικῆς κτήσεών των, νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των, πλὴν 10 πλοίων, ν' ἀναγνωρίσουν ὡς ἀνεξάρτητον βασιλέα τῆς Νουμιδίας τὸν Μασσινίσαν, νὰ πληρώσουν ἐντὸς 50 ἐτῶν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 10 χιλιάδων ταλάντων καὶ νὰ μὴ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κηρύττουν πόλεμον ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς Ρώμης. Τοῦ γ' πολέμου, ὅστις ἔληξε μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος (146 π. Χ.), αἰτία μὲν ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικὴ ἀκμὴ αὐτῆς, ἥτις προεκάλει τὸ ἐναντίον της μῖσος τῶν Ρωμαίων, ὡς ἐκδηλοῦται τοῦτο εἰς τὴν παροιμιώδη καταστᾶσαν φράσιν τοῦ τιμητοῦ Κάτωνος «delenda quoque Carthago», εἰς τὴν ὁποίαν κατέληγε πᾶς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ συγκλήτῳ λόγος του, ἀφορμὴ δὲ ὁ Μασσινίσας, ὅστις ἐπωφελούμενος τῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως τῆς συνθήκης, νὰ μὴ κηρύττουν πόλεμον οἱ Καρχηδόνιοι ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς Ρώμης, κατὰ συνέχειαν ἀφήρει πόλεις καὶ γαίας αὐτῶν, δικαιούμενος πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀποστελλομένων Ρωμαίων διαιτητῶν. Ὁ ἀπεγνωσμένος ἀγὼν τῶν ὑπὸ τὸν Ἀνδρούβαν Καρχηδονίων διήρκεσε τρία ἔτη (149—146) καὶ ἔληξε μὲ τὴν πανωλεθρίαν τῆς εὐδαίμονος πόλεως. Κατὰ διαταγὴν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου τείχη, ναοί, οἰκίαι μετεβλήθησαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ ἡ κατοικία εἰς αὐτὴν ἀπηγορεύθη, ἡ δὲ περὶ αὐτὴν χώρα ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Κατὰ τὸν Πολύβιον (ΛΘ', 3), ὅτε ἡ γενναία σύζυγος τοῦ δειλιάσαντος, κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, καὶ κλίναντος τὸ γόνυ πρὸ τοῦ νικητοῦ, Ἀσδρούβα, ἐρρίφθη ἀπὸ τῆς στέγης τοῦ ἐπιστέφοντος τὴν Βύρσαν Ἀσκληπιείου μετὰ τῶν τέκνων των εἰς τὰς φλόγας καὶ ἡ πυρκαϊὰ ἐγενικεύθη εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ὁ Σκιπίων, οἱονεὶ προμαντεύων ὁμοίαν τύχην εἰς τὸ μέλλον καὶ τῆς πατρίδος του Ρώμης, ἠκούσθη ἐπαναλαμβάνων μετὰ βαθυτάτης μελαγχολίας τὸν ὁμηρικὸν χρησμὸν περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας (Ἰλ. Δ, 164):

> Ἔσσεται ἦμαρ ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
> καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.

Νόμισμα Καρχηδόνος.

[Ἐμπροσθία ὄψις: Κεφαλὴ Περσεφόνης ὑπὸ δελφίνων περικυκλουμένη. Ὀπισθία ὄψις: Κεφαλὴ ἵππου καὶ δένδρον φοίνικος.]

Νόμισμα τῆς Καρχηδόνος.

[Ἐμπροσθία ὄψις: Ἀποθεωθεῖσα κεφαλὴ Διδοῦς. Ὀπισθία ὄψις: Λέων καὶ δένδρον φοίνικος.]

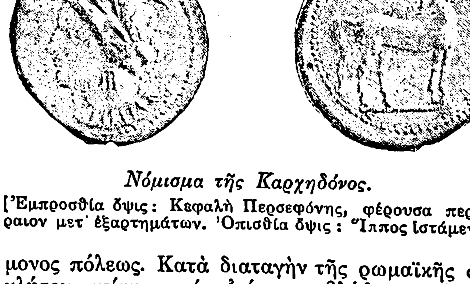

Νόμισμα τῆς Καρχηδόνος.

[Ἐμπροσθία ὄψις: Κεφαλὴ Περσεφόνης, φέρουσα περιδέραιον μετ' ἐξαρτημάτων. Ὀπισθία ὄψις: Ἵππος ἱστάμενος.]

Ἡ Ρωμαϊκὴ Καρχηδών. Ἀφοῦ μετά τινα ἔτη (ἐπὶ τῶν Γράκχων) παρῆλθε τὸ κατὰ τῆς καταστραφείσης πόλεως ἄγριον μῖσος τῶν Ρωμαίων, κατενόησαν οὗτοι ὅτι τὸ συμφέρον των ἐπέβαλλε τὴν ἵδρυσιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος ρωμαϊκῆς ἀποικίας καὶ ἵδρυσαν νέαν πόλιν, ἥτις ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Οὐρανίας Ἥρας, ταυτισθείσης πρὸς τὴν Τανὶτ (φοινικικὴν Ἀστάρτην) τῶν Καρχηδονίων, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη αὕτη «Colonia Junonia». Τὴν νέαν πόλιν ηὐνόησαν ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Αὔγουστος, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν τρεῖς χιλιάδας νέους πολίτας. Κατὰ τὸ 14 π. Χ. ἔγινεν αὕτη ἕδρα τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀφρικῆς (ἀντὶ τῆς Ὑτίκης) καὶ μετωνομάσθη Colonia Julia Carthago. Ἐπὶ Στράβωνος ἦτο ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων πόλεων τῆς Ἀφρικῆς καὶ κατὰ τὸν Γ' καὶ Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἡμιλλᾶτο καὶ πάλιν κατὰ τὴν λαμπρότητα πρὸς τὴν Ρώμην, ἔχουσα πληθυσμὸν 500 χιλ. κατοίκων. Ἦτο ἐκ τῶν κέντρων τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας καὶ εἰς αὐτὴν ἔζησαν ὁ Ἀρνόβιος, ὁ Τερτυλλιανός, ὁ ἅγιος Κυπριανὸς καὶ ὁ ἅγιος Αὐγουστῖνος. Πρὸς τούτοις ὑπῆρξεν αὕτη ἡ μητρόπολις τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ ΣΤ' συνῆλθον 40 χριστιανικαὶ σύνοδοι. Κατὰ τὸ 424 ὠχυρώθη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Β' (ἂν καὶ ὑπῆρχεν ἀπαγορευτικὴ περὶ τούτου παράδοσις ἀπὸ τῆς κτίσεώς της), παρὰ τὴν ὀχύρωσίν της ὅμως κατελήφθη κατὰ τὸ 439 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων Γεσερίχου, ἀπελευθερωθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου κατὰ τὸ 534 μετωνομάσθη Colonia Justiniana Carthago. Τέλος κατὰ τὸ 697 μ. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐπυρπόλησαν ταύτην. Ἀπὸ τότε ὁ σωρὸς τῶν ἐρειπίων της ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς οἰκοδομήσιμον ὑλικὸν διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Τύνιδος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἔπλεον εἰς Καρχηδόνα Ἰταλοὶ (Πισᾶται ἰδίως) καὶ Ἱσπανοὶ πρὸς διαρπαγὴν τῶν μαρμάρων τῶν ἠρειπωμένων μνημείων της.

Ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις τῆς Καρχηδόνος. Τὸ πολίτευμα τῆς Καρχηδόνος (ὡς καὶ ἡ ἱστορία τῆς πόλεως ἐν γένει) εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν ἐχθρῶν της μόνον, τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, οἵτινες δὲν παρέχουν γνώσεις περὶ τούτου ἀκριβεῖς. Φαίνεται ὅτι ἡ Καρχηδὼν ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἀριστοκρατίας, βασιζομένης οὐχὶ εἰς τὴν κληρονομικὴν εὐγένειαν, ἀλλ' εἰς τὸν πλοῦτον. Ὑπῆρχεν ὅμως ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ μητροπόλει της Τύρῳ, καὶ ὄχλος ἰσχυρὸς θορυβώδης. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πλουτοκρατικῆς ταύτης ἀριστοκρατίας τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων ἦσαν δύο ἐνιαύσιοι ἄρχοντες, οἱ *σουφφέται*, τῶν ὁποίων τὴν ἐκλογὴν ἐπεκύρωνεν ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ, τὸ συμβούλιον τῶν 104 μελῶν καὶ ἡ γερουσία. Τινῶν, ὡς τοῦ Ἀννίβα, παρετείνετο ἐνίοτε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἀρχή. Οἱ δύο σουφφέται ἦσαν ὅ,τι οἱ δύο βασιλεῖς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ (ἱστορικοί τινες ὑποστηρίζουσιν ὅτι καὶ ἡ Καρχηδὼν εἶχεν ἐν ἀρχῇ βασιλεῖς) ἢ οἱ δύο ὕπατοι ἐν Ρώμῃ. Εἶχον εἰς τὰς χεῖράς των τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ προήδρευον τῆς γερουσίας. Μετὰ τοὺς σουφφέτας ἦσαν οἱ στρατηγοί, ὀνομαζόμενοι ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἢ τῆς γερουσίας καὶ ἐνίοτε τοῦ στρατοῦ, ὅτε τὴν ἐκλογήν των ἐνομιμοποίει ἡ γερουσία καὶ ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ. Οἱ στρατηγοὶ ἀνελάμβανον ὅλην τὴν εὐθύνην διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ γερουσία, ἀποτελουμένη ἐκ 300 ἀριστοκρατῶν, ἀντιπροσωπευόντων τὰς φυλάς, εἰς τὰς ὁποίας διῃροῦντο οἱ Καρχηδόνιοι, διηύθυνε, διαιρουμένη εἰς διάφορα τμήματα (ἐκ 30 ἢ 50 μελῶν ἢ καὶ 10), τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἀπεφάσιζε περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου καὶ ἤλεγχε τοὺς σουφφέτας ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου των. Ἰσχυροτέρα τῶν ἐπιτροπῶν τῆς γερουσίας ἀπέβη ἡ τῶν 10. Ὅτε ἡ οἰκογένεια τοῦ Μάγωνος, πανίσχυρος καταστᾶσα, ἐπεσκίασε τὴν γερουσίαν, ἐδημιούργησεν αὕτη καὶ τὸ συμβούλιον τῶν 104 πρὸς ἔλεγχον τῆς διαγωγῆς τῶν στρατηγῶν. Τὴν συνέλευσιν ἀπετέλουν μόνον οἱ τιμοῦχοι πολῖται, οἵτινες ἐν ἀρχῇ ἐπεδοκίμαζον ἢ ἀπέρριπτον τὰς προτάσεις τῆς γερουσίας, βραδύτερον ὅμως ἀπέκτησαν μεγαλυτέραν δύναμιν. Ὁ στρατὸς ἀπετελεῖτο, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ μισθοφόρων, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐστασίαζε καὶ ἀπέβαινεν ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν· ὡς ἐκ τούτου ἡ κυρία δύναμις τῆς πολιτείας ἦτο ὁ πανίσχυρος στόλος της, ἐκ 350 πλοίων ἀποτελούμενος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της. Τὴν δεσποτικὴν δύναμιν τῆς πλουτοκρατίας ἐπεδίωξαν νὰ ἐκμηδενίσωσιν ἡ οἰκογένεια τοῦ Μάγωνος καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Βαρκιδῶν, δὲν ἐπέτυχον ὅμως τοῦ σκοποῦ των. Δεσποτικωτέρα ἀκόμη ἦτο ἡ διοίκησις τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ καρχηδονικοῦ κράτους

Digitized by Google

τῶν ὁποίων προορισμὸς ἦτο νὰ πλουτίζωσι μόνον τοὺς Καρχηδονίους· διὰ τοῦτο καὶ ἀσμένως αὗται προσεχώρουν ἑκάστοτε πρὸς πάντα πολέμιον τῶν Καρχηδονίων.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Μετὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους της, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῆς Καρχηδόνος ἦσαν αἱ κύριαι πηγαὶ τοῦ πλούτου της. Τὸ ἐμπόριόν της, ἀνταλλακτικὸν μέχρι τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἔκοψε τὰ πρῶτα νομίσματά της, ἐκ τοῦ χρυσοῦ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ χρυσωρυχείων της, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας συναλλαγῶν της, ὑπεβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ πρὸ πάντων στόλου της καὶ ὑπὸ τῶν 300 ἐμπορικῶν πρακτορείων της, ἱδρυμένων ἐπὶ τῶν παραλίων τῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Μεσογείου, ἅτινα ἦσαν κέντρα ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως πρώτων ὑλῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἀπομυζῶντες οἱ Καρχηδόνιοι τὸν φυσικὸν πλοῦτον πάσης βαρβάρου χώρας καὶ πωλοῦντες εἰς μυθώδεις τιμάς, ὡς ἔχοντες τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ δυτικῇ Μεσογείῳ καὶ τῷ Ἀτλαντικῷ, τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα των, ἀπέκτων μέγαν πλοῦτον, ἐξ οὗ ἔζων βίον ἄσωτον.

Ἡ θρησκεία τῶν Καρχηδονίων. Ἡ θρησκεία τῶν Καρχηδονίων δὲν διέφερε τῆς τῶν ἄλλων Φοινίκων. Ἦτο αὕτη πολυθεϊσμὸς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν καρχιδονικὴν τριάδα, τὸν *Βάαλ Ἄμμωνα* ἢ *Μολόχ*, τὴν *Τανὶτ* (φοινικικὴν *Ἀστάρτην*) καὶ τὸν *Ἐσχμοὺν*. Ὅτε ἡ θρησκεία τῶν Καρχηδονίων ὑπέστη ἐπίδρασιν τῆς θρησκείας τῶν Ρωμαίων καὶ ἰδίως τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας (αὕτη ἦτο τόση, ὥστε κατὰ μῆνα ἔστελλον οἱ Καρχηδόνιοι ἀφιερώματα εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα), ὁ Βάαλ ἐταυτίσθη μὲ τὸν Σατοῦρνον τῶν Ρωμαίων καὶ τὸν Κρόνον τῶν Ἑλλήνων, ἡ Τανὶτ πρὸς τὴν Ἄρτεμιν ἢ Ἥραν καὶ ὁ Ἐσχμοὺν πρὸς τὸν Ἀσκληπιόν. Σύμβολον τῆς καρχηδονικῆς τριάδος ἦτο τρίγωνον μὲ σχῆμα κεφαλῆς καὶ βραχιόνων ἐπὶ τῆς κορυφῆς του (μεταμόρφωσις κωνικοῦ βαιτύλου). Ἐκτὸς αὐτῶν ἐλάτρευον καὶ πλῆθος ἄλλων θεῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐτιμᾶτο περισσότερον ὁ *Μελκάρθ* (Τύριος Ἡρακλῆς). Ὅπως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι Φοίνικες, οὕτω καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐτέλουν ἀνθρωποθυσίας, θυσιάζοντες ἰδίως κατ' ἔτος πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Βάαλ παῖδας.

Ὁ πνευματικὸς βίος. Ἡ Καρχηδὼν εἶχεν ἀξίαν λόγου λογοτεχνίαν, ἀλλ' αὕτη ἀπωλέσθη κατὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς, ὅτε τὰ βιβλία τῶν βιβλιοθηκῶν της διενεμήθησαν εἰς τοὺς συμμάχους τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι ὡμίλουν ἢ ἠννόουν τὴν γλῶσσαν τῶν Καρχηδονίων, ἥτις κατά τινας γραμματικοὺς ἰδιωτισμοὺς μόνον διέφερε τῆς φοινικικῆς. Εἶχε φιλόσοφον, τὸν *Ἀσδρούβαν*, ὅστις ὑπὸ τὸ

Στήλη μὲ καρχηδονικὰ θρησκευτικὰ σύμβολα εὑρεθεῖσα ἐν Καρχηδόνι.
[Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων.]

ὄνομα *Κλιτόμαχος* εἶχε σπουδάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶχεν ἱστορικούς, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα συνεβουλεύθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ βασιλέως Ἰεμψάλου ὁ Σαλλούστιος. Τὰ ἀξιολογώτερα ὅμως τῶν ἐπιστημονικῶν προϊόντων τῆς Καρχηδόνος ἦσαν αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὰς πρακτικὰς ἐπιστήμας μελέται, γεωγραφίαν καὶ γεωργίαν ἰδίως. Οὕτω πεφημισμένη ἦτο ἡ μελέτη περὶ γεωργίας καὶ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ στρατηγοῦ Μάγωνος, ἥτις διασωθεῖσα καὶ μεταφερθεῖσα εἰς τὴν Ρώμην μετεφράσθη τετράκις εἰς τὴν λατινικὴν καὶ μνημονεύεται εὐφήμως ὑπὸ τοῦ Κάτωνος, Πλινίου καὶ ἄλλων. Ἡ μελέτη αὕτη εἶχε μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν, ὡς καὶ ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις τοῦ πλοῦ τοῦ Ἄννωνος, ἥτις κατὰ καρχηδονικὴν συνήθειαν εἶχε χαραχθῆ ἐπὶ ἑνὸς κίονος τοῦ ναοῦ τοῦ Βαὰλ-Ἄμμωνος. Ἐκ τῶν ἐπιλέκτων ἱστορικῶν τῆς Καρχηδόνος ἦτο ὁ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν κάτοχος Ἀννίβας, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία τοῦ β' Καρχηδονικοῦ πολέμου εἶχε χαραχθῆ ἐπὶ λίθου εἰς δύο γλώσσας, τὴν φοινικικὴν καὶ τὴν ἑλληνικήν, καὶ εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸν παρὰ τὴν Κρότωνα ναὸν τῆς Λακινίας Ἥρας. Γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς διαλέκτου τῶν Καρχηδονίων εἶναι κυρίως αἱ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Καρχηδόνος καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς συλλεγεῖσαι ἐπιγραφαὶ (ἀναθηματικαὶ εἰς θεοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον), αἵτινες περιελήφθησαν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ καλῶν τεχνῶν δημοσιευθὲν «Corpus inscriptionum semiticarum».

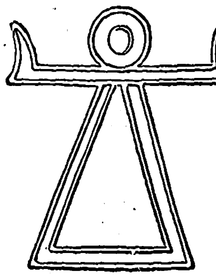

Τὸ σύμβολον τῆς Καρχηδονικῆς τριάδος.

Μνημεῖα τῆς Καρχηδόνος. Ἔργα τέχνης δὲν εἶχεν ἡ πόλις αὕτη τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν βιομηχάνων, πλὴν ἀναξίων λόγου ἀντιγράφων καλλιτεχνημάτων τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶχε μόνον ἄξια λόγου ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, τῶν ὁποίων διεσώθησαν ἐλάχιστα μόνον ἴχνη τῶν θεμελίων των, διότι τὴν κατὰ τὴν ἅλωσιν καταστροφὴν συνεπλήρωσαν οἱ ἀνεγείραντες τὴν ρωμαϊκὴν Καρχηδόνα, κτισθεῖσαν ἐξ ὑλικοῦ τῆς φοινικικῆς Καρχηδόνος. Τῶν μνημείων τούτων ἀξιολογώτερα ἦσαν τὰ τείχη, αἱ δεξαμεναὶ καὶ οἱ ναοί. Τὰ τείχη τῆς Καρχηδόνος ἦσαν, κατὰ τὸν Ἀππιανόν, ἁπλᾶ μὲν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, τριπλᾶ δὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ καὶ εἶχον πλάτος μὲν 9 περίπου μέτρων, ὕψος δὲ 14. Ἐντὸς τῶν τοίχων τοῦ περιβόλου ὑπῆρχον θάλαμοι θολωτοί, μὲ εἴσοδον πρὸς τὴν πόλιν, χρησιμεύοντες ὡς στάβλοι 300 ἐλεφάντων καὶ 4.000 ἵππων καὶ ὡς κατοικίαι 24 χιλιάδων στρατιωτῶν. Αἱ δεξαμεναί, αἵτινες ἐπρομήθευον τὸ πόσιμον ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν πελώριοι ὑπόγειοι θολωτοὶ θάλαμοι. Ὁ πολεμικὸς λιμήν, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσήρχοντο τὰ πλοῖα διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος, περιεβάλλετο ὑπὸ σειρᾶς νεωσοίκων, οἵτινες ἐχωρίζοντο ὑπὸ δύο ἰωνικῶν κιόνων ἕκαστος ἔμπροσθεν καὶ ἀπετέλουν οὕτω κυκλοτερῆ περὶ αὐτὸν στοάν. Οἱ ἀρχαιότεροι ναοὶ των ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὴν Τανὶτ τὸν Βάαλ καὶ τὸν Ἐσχμοὺν (Ἀσκληπιόν). Εἰς τὴν φοινικικὴν Καρχηδόνα ἀνήκουσιν ἀκόμη τάφοι τινὲς (ἀνευρεθέντες εἰς τὴν Βύρσαν καὶ τάφοι προγενεστέρων τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Φοινίκων ἐπ' αὐτῆς χρόνων, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι αὕτη ἐν ἀρχῇ ἦτο νεκρόπολις), ἀναθηματικαὶ στῆλαι κοσμούμεναι μὲ τὰ διάφορα θρησκευτικὰ καρχηδονικὰ σύμβολα (ἀνθρωπίνην χεῖρα, δίσκον σελήνης, κριόν, ἐλέφαντα, ταῦρον, ἄγκυραν, τρίγωνον κλπ.), προσωπίδες ἐξ ὀπτῆς γῆς, σαρκοφάγοι ἀνθρωπίνης μορφῆς καὶ νομίσματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, ἅτινα εἶναι ἀπομίμησις τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶχον συλήσει ὅλους τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς πρὸς διακόσμησιν τῶν ναῶν των, τῶν πλατειῶν των καὶ τῶν ἐπαύλεών των. Τούτων ὅσα μετὰ τὴν ἅλωσιν δὲν μετεφέρθησαν εἰς Ρώμην ἀπεδόθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σκιπίωνος, εἰς τὰς πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον διαρπαγῆ. Ἐκ τῶν μνημείων ὅμως τῆς ρωμαϊκῆς Καρχηδόνος (εἰδωλολατρικῆς καὶ χριστιανικῆς) διεσώθησαν πλεῖστα μνημεῖα. Οὕτως ἐπὶ τῆς Βύρσης διεσώθησαν ἐρείπια τοῦ ναοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὁμονοίας, τοῦ Πραιτωρείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου. Εἰς τὰς νεκροπόλεις ἦλθεν εἰς φῶς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν πλῆθος τάφων τῶν ρωμαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων. Ὁμοίως διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἦλθον εἰς φῶς κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Κάστορος, μεγάλης ἐκτάσεως ψηφιδωτὸν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ὀλυμπίας Ἥρας, ἥτις εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν Τανὶτ-Ἀστάρτην, καὶ θεμέλια ναοῦ, τὰ ἐρείπια τοῦ ᾠδείου τοῦ Σατουρνίνου, τῆς ἀγορᾶς ἢ χρηματιστηρίου (vicus argentarius), τῶν θερμῶν τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Νίου, τὸ ἀμφιθέατρον, ὁ ἱππόδρομος, τὸ γιγαντιαῖον ὑδραγωγεῖον καὶ πλῆθος ἀγαλμάτων, ἀναγλύφων, ψηφιδωτῶν, λύχνων καὶ ἐπιγραφῶν.

Κάλυμμα σαρκοφάγου μετ' ἐγχρώμου ἀναγλύφου ἐκ Καρχηδόνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dureau de la Malle*, Topographie de Carthage.— *Beulé*, Fouilles à Carthage.— *S. Reinach* et *E. Babelon*, Recherches archéologiques en Tunisie dans le Bulletin du Comité des travaux historiques.— *Meltzer-Kahrstedt*, Geschichte der Karthager.— *Gsell*, Hist. anc. de l' Afr. du Nord (τόμ. 3 καὶ 4). Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Καρχηδόνος σύνοδοι.** Ἐν Καρχηδόνι συνῆλθον πλεῖσται σύνοδοι (βλ. *Hefele*, Conciliengeschichte). Ἡ παραληφθεῖσα ἐν ταῖς κανονικαῖς συλλογαῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἶναι ἡ σύνοδος τοῦ 255, ἡ γενομένη ἐπὶ Κυπριανοῦ. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεφάνθη περὶ τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν ἐκ τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων ἐπιστρεφόντων, ἐξ ἀφορμῆς ἐπιστολῆς σταλείσης ὑπὸ τοῦ Ἰσβιανοῦ καὶ ἄλλων ἐπισκόπων πρὸς τὸν Κυπριανόν, ἐρωτώντων αὐτὸν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, περὶ οὗ, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησις ἕνεκα τῆς διαφόρου γνώμης περὶ αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἀφ' ἑτέρου καὶ τοῦ ἐκ τοῦ ζητήματος τούτου προκύψαντος σχίσματος τῶν Νοβατιανῶν. Τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυπριανοῦ, ἥτις ἀπετέλεσεν ἕνα κανόνα, εὑρηνται ἐν τῷ «Συντάγματι» Ράλλη καὶ Ποτλῆ (3, 1—19). Ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος τῆς συνόδου τῆς Καρχηδόνος δὲν παρελήφθη ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐκδόσει τοῦ Νομοκάνονος εἰς ΙΔ' τίτλους, προσετέθη δὲ εἰς αὐτὸν κατόπιν. Καὶ αἱ σλαυϊκαὶ δὲ καὶ ρουμουνικαὶ συλλογαὶ κανόνων δὲν περιέχουσι τὴν σύνοδον ταύτην. Τοῦτο προῆλθε πιθανώτατα ἕνεκα τῆς μὴ ἰσχύος τοῦ κανόνος τούτου, τοῦ ἐπιβάλλοντος τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσερχομένων αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν, μετὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (καν. ζ') καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ (καν. β'). Ἤδη οἱ σχολιασταὶ τῶν κανόνων Βαλσαμῶν καὶ Ζωναρᾶς παρατηροῦσιν, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἰσχύει μετὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ. Κ. Ι. Δ.

— **Καρχηδὼν Νέα** *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Καρθαγένη*.

καρχήσιον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ποτήριον ἐπίμηκες μετ' ἐλαφρᾶς ἐγκολπώσεως κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας καὶ δύο λαβῶν, αἵτινες ἀπὸ τοῦ χείλους φθάνουσι μέχρι τῆς βάσεως. Τὸ καρχήσιον ὁμοιάζει, συνεπῶς, πολὺ πρὸς τὸν κάνθαρον, διαφέρον μόνον ἐκείνου κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ἔχει ὑψηλὴν βάσιν καὶ τὰς λαβὰς προεξεχούσας τοῦ χείλους, φέρει δ' ὅμως πλουσιωτέραν διακόσμησιν. Κατ' ἀποσπάσματα τοῦ Ἀριστοφάνους, τῆς Σαπφοῦς καὶ τοῦ Καλλιξενείου τοῦ Ροδίου, ὡς διέσωσεν ἡμῖν ταῦτα ὁ Ἀθήναιος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Ὀβίδιον ἀκόμη, τὸ δοχεῖον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ συμπόσια τῶν πλουσίων καὶ κατὰ τὰς βακχικὰς θυσίας, κατὰ πολλὰς δ' εὑρεθείσας μέχρι τοῦδε ἐπιγραφάς, κατεσκευάζετο συνήθως ἐκ μετάλλων—χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ—καὶ μάλιστα καὶ ἐκ πολυτίμων λίθων. Κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ἐν Νινευὶ καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βάαλ ὑπῆρχον ἐπί τινος χρυσῆς τραπέζης καὶ μεταξὺ χρυσῶν θυμιατηρίων καὶ κρατήρων καὶ δύο χρυσᾶ καρχήσια, ἀξίας τριακοσίων ταλάντων. Παράδειγμα ἀξιοσημείωτον, τόσον διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὕλην, ὅσον καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῆς διακοσμήσεως, παρέχει ἡμῖν τὸ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων εὑρισκόμενον περίφημον καρχήσιον, τὸ ἐπικαλούμενον «ποτήριον τῶν Πτο-

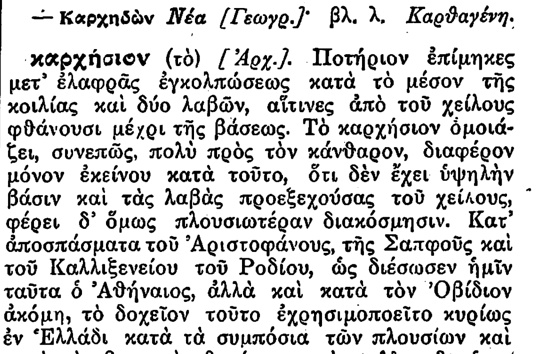

Καρχήσιον τὸ ἐπιλεγόμενον «Ποτήριον τῶν Πτολεμαίων».

Digitized by Google

λεμαίων». Τὸ πολύτιμον τοῦτο ποτήριον εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ σαρδόνυχος ἀνατολικοῦ, κοσμεῖται δὲ καθ' ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν δι' ἐκγλύπτων παραστάσεων βακχικῆς λατρείας. Τὰ πήλινα καρχήσια σπανίζουσι. Δεῖγμα, ἐν τούτοις, τοιούτου πρόκειται τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν πήλινον καρχήσιον (ἀριθ. 264). Κατὰ τὸν Ἀσκληπιάδην τὸν Μυρλεανὸν παρ' Ἀθηναίῳ, τὸ ὄνομα καρχήσιον ἐδόθη εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ δοχείου ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ καρχήσιον τοῦ ἱστοῦ τῶν πλοίων. **Β. Δ. Θ.**

καρῶ (*—όω*)· φέρω κάρος, βυθίζω εἰς ὕπνον, ναρκώνω, ζαλίζω.

καρώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ βυθισμένος εἰς κάρωσιν, ἀναίσθητος, ἀποκαρωμένος.

Καρῶν *λιμὴν* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῆς δυτικῆς τοῦ Εὐξείνου ἀκτῆς, ἀναφερόμενος μόνον εἰς τοὺς «Εὐξείνου Περίπλους» τοῦ Ἀνωνύμου (75) καὶ τοῦ Ἀρριανοῦ (35) ὡς κείμενος εἰς 180 σταδίους νοτίως τῆς Καλλάτιδος (νῦν: Μαγκάλια) καὶ βορείως τῆς Τετρισιάδος ἄκρας 120 στάδια. Πρόκειται (*Müller*, εἰς Graec. Geogr. Minor., ἐκδ. *Didot* I, 399,35), περὶ τοῦ ἀνωνύμου ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ ὅρμου *Γκυελγκρὰδ* (πλάτ. 43°29'2/3 Β, μῆκ. 28°37'1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2231: Cape Kaliakra to Odessa) νοτίως τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Σιαμπλέ. **Σ. Ε. Λ.**

καρωνάς, *—άδος* (κοιν. *καρονάδα*) [*Ναυτ.*]. Εἶδος πυροβόλου βραχυτάτου κα. θαλαμωτοῦ, ἐφευρεθέντος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ χυθέντος τὸ πρῶτον ἔν τινι χυτηρίῳ Caron (1879), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Αἱ καρωνάδες, βραχύτεραι πολὺ καὶ ἐλαφρότεραι τῶν πυροβόλων οὖσαι, ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ὁπλισμὸν τῶν προστέγων καὶ τῶν ἐπιστέγων εἰς τὰ τρίκροτα, τὰ

Καρωνὰς μὴ ἀνατροχαζομένη, ἀπὸ κανονοθυρίδος καταστρώματος προβάλλουσα.

δίκροτα καὶ τὰς φρεγάτας καὶ τῶν πυροβολείων τῶν κορβεττῶν τῶν μικροτέρων πλοίων. Εἶχον δὲ ὁλκὴν 36 λιτρῶν αἱ τῶν ἄνω τῶν φρεγατῶν α' τάξεως πλοίων, 26 λιτρῶν αἱ τῶν φρεγατῶν β' τάξεως καὶ 18—12 αἱ τῶν μικρῶν, ἀπὸ κορβέττας ἕως κανονιοφόρου. Ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ ὡς ἅρμα εἰς τὰς καρωνάδας σανίδωμα δίκην ἐμβάθρου, φέρον δύο μικροὺς τροχοὺς εἰς τὸ πρόσθιον μέρος του· ἦτο δὲ τοῦτο ἄλλοτε μὲν στερεῶς προσδεδεμένον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς διὰ κάλωος, ἄλλοτε δὲ ἄφινε τὴν καρωνάδα νὰ ἀνατροχάζηται ἅμα τῇ βολῇ. Ἡ καρωνὰς ὁλκῆς τῶν 36 ἐζύγιζε 2500 λίτρας, ἡ δὲ τῶν 12, 800 λίτρας. **Σ. Ε. Λ.**

Καρώντας [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος καὶ χωρίον τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς Χίου, ἀνώνυμα ἐν τῷ ἀγγλ. χάρτῃ (χάρτης *Ἠ. Οἰκονόμου* «Χίος» 1921). Ὁ ὅρμος, ἀμφίδυμος πρὸς τὸν *Κάτω-Φανᾶς*, σχηματίζεται ἀμέσως πρὸς Ν τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς Αὐλές. Τὸ χωρίον (πλάτ. 38°12'10" Β, μῆκ. 25°57'50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and Gulf of Smyrna) εἰς τὸν ΑΒΑ μυχὸν πρὸς τὴν ἐκβολὴν φερωνύμου χειμάρρου. **Σ. Ε. Λ.**

κάρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *καροῦν*, λήθαργος, ἀναισθησία.

—[*Ἰατρ.*] Καλεῖται *κάρωσις* ὁ ἔσχατος βαθμὸς τῆς κωματικῆς καταστάσεως, ὅταν ὁ πάσχων εὑρίσκεται εἰς ἐντελῆ ἀναισθησίαν, οὐδὲ διὰ τῶν ἰσχυροτέρων διεγερτικῶν διεγειρόμενος. Κατὰ τὴν κάρωσιν τὸ μυϊκὸν σύστημα ἐμφανίζεται ἐν πλήρει χαλάσει, ἡ ἀναπνοὴ ῥέγχουσα, ἡ κατάποσις δυσχεραίνεται τὰ μέγιστα, οὐχὶ δὲ σπανίως ἐπισυμβαίνει ἀκράτεια οὔρων καὶ κοπράνων. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν περιπίπτουν οἱ ἄρρωστοι, ὅταν προσβληθῶσιν ὑπό τινων κακοήθων πυρετῶν. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ κώματος καὶ τῆς ἀποπληξίας. **Σ. Γ. Σ.**

καρωτένιον (τό), ἢ *καρωτίνη* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *καροτένιον*.

Καρωτὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐπισκοπῆς τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης μὲ 245 κατ. (1928). Ἔχει μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸ χωρίον εἶναι σύδενδρον, ἀλλὰ νοσῶδες. **Ε. Γ.**

— **Καρωτὴ** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑλληνοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτοικοι (1928) 638.

καρωτιδικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ἀναφερόμενος εἰς τὴν *καρωτίδα*.

—[*Ἀνατομ.*]—1) ***Καρωτιδικὴ αὖλαξ***. Αὖλαξ ὀβελιαία, ἀβαθής, πλατεῖα, κειμένη ὕπερθεν τῆς ἐκφύσεως τῶν μεγάλων πτερύγων τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ, παραγομένη δὲ ἐκ τῆς πορείας τῆς ἔσω καρωτίδος ἀρτηρίας.

—2) ***Καρωτιδικὸν νεῦρον ἔσω***. Κλάδος τοῦ ἄνω αὐχενικοῦ γαγγλίου τοῦ συμπαθητικοῦ νεύρου, συνοδεύων τὴν ἔσω καρωτίδα εἰς τὸν καρωτιδικὸν σωλῆνα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπεργάζεται τὸ ἔσω καρωτιδικὸν πλέγμα.

—3) ***Καρωτιδικὸν πλέγμα νευρικὸν ἔσω***. Σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἔσω καρωτιδικοῦ νεύρου, προεκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῶν κλάδων τῆς ἔσω καρωτίδος· ἀπεργάζεται δὲ τὸ πλέγμα τῆς προσθίας καὶ τῆς μέσης ἐγκεφαλικῆς ἀρτηρίας τὸ τῆς χοριοειδοῦς ἀρτηρίας καὶ τὸ τῆς ὀφθαλμικῆς ἀρτηρίας πλέγμα.

4) ***Καρωτιδικὸν πλέγμα φλεβικόν***. Φλεβῶδες πλέγμα, ὅπερ περιβάλλει τὴν ἔσω καρωτίδα δικτυωδῶς ἐντὸς τοῦ καρωτιδικοῦ σωλῆνος καὶ ἐκστομοῦται πρὸς μὲν τὰ ἄνω εἰς τὸν σηραγγώδη κόλπον τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, πρὸς δὲ τὰ κάτω εἰς τὴν ἔσω σφαγίτιδα φλέβα.

—5) ***Καρωτιδικὸν τρῆμα***: α) *Ἔξω καρωτιδικὸν τρῆμα*· τρῆμα ἐπὶ τῆς κάτω ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ λιθοειδοῦς μέρους τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ, ἄγον εἰς τὸν καρωτιδικὸν σωλῆνα. β) *Ἔσω καρωτιδικὸν τρῆμα*· τρῆμα ἐπὶ τοῦ ἔξω προσθίου μέρους τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος, παριστῶν τὴν ἐκβολὴν τοῦ καρωτιδικοῦ σωλῆνος.

—6) ***Καρωτιδικὸς σωλήν***. Σωλὴν εὐρὺς ἐν τῷ λιθοειδεῖ μέρει (ἢ τῇ πυραμίδι) τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ, οὗ τὸ μὲν ἄνω στόμιον κεῖται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ λιθοειδοῦς, τὸ δὲ κάτω ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κάτω ἐπιφανείας αὐτοῦ. Φέρεται δὲ ἀπὸ τοῦ κάτω στομίου μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος, ἔνθα ἐκβάλλει, φορὰν ἀνώμαλον.

καρωτιδοτυμπανικὸν *σωληνάριον* [*Ἀνατομ.*]. Τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τοῦ καρωτιδικοῦ σωλῆνος τοῦ λιθοειδοῦς (κροταφικοῦ ὀστοῦ) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν προσθίαν κάτω μοῖραν τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου τοῦ ὠτός, ὑποδεχόμενον τὸ ὁμώνυμον νεῦρον καὶ ἀρτηρίδιον. **Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ**

καρωτικός, *—ή*, *—όν*· ὁ προξενῶν κάρωσιν, ληθαργικός.

καρωτίνη (ἡ) [*Χημ.*]· βλ. *καροτίνη*.

καρωτίς, *—ίδος* (ἡ)· ἡ ἀρτηρία ἡ προσάγουσα τὸ αἷμα ἀπὸ τῆς καρδίας πρὸς τὴν κεφαλήν.

—[*Ἀνατομ.*] Αἱ *καρωτίδες* εἶναι δύο τὸν ἀριθμόν, ἡ *δεξιὰ* καὶ ἡ *ἀριστερά*· καὶ ἡ μὲν ἀριστερὰ ἐκφύεται ἐκ τοῦ ἀορτικοῦ τόξου, ἡ δὲ δεξιὰ ἐκ τῆς ἀνωνύμου ἀρτηρίας, δι' ὃ αὕτη εἶναι βραχυτέρα τῆς ἀριστερᾶς ὅσον τὸ μῆκος τῆς ἀνωνύμου ἀρτηρίας (=3—3,5 ἑκμ.). Ἑκατέρα περιβεβλημένη ἐντὸς κοινοῦ μετὰ τῆς ἔσω σφαγίτιδος καὶ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου ἐλύτρου διήκει πρὸς τ' ἄνω ἀναπόσχιστος μέχρι τοῦ ἄνω χείλους τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου, ἔνθα διχάζεται εἰς τὴν *ἔξω* καὶ τὴν *ἔσω* καρωτίδα. Καὶ ἡ μὲν *ἔξω καρωτὶς ἀρτηρία*, καλουμένη καὶ *προσωπικὴ ἀρτηρία*, ἅτε διανεμομένη κυρίως εἰς τὸ πρόσωπον, ἀνέρχεται ὄπισθεν τῆς κάτω γνάθου καὶ ἔμπροσθεν τῆς ἔσω καρωτίδος, κεκαλυμμένη ὑπὸ τῆς παρωτίδος, ἐπὶ τὰ ἐντὸς δὲ τῆς ἀρθρώσεως τῆς κάτω γνάθου διαιρεῖται εἰς τοὺς δύο τελικοὺς αὐτῆς κλάδους, τὴν *ἐπιπολῆς κροταφικὴν* καὶ τὴν *ἔσω γναθιαίαν ἀρτηρίαν*. Πλὴν δὲ τῶν τελικῶν τούτων κλάδων ἡ ἔξω καρωτὶς ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς ἀποφύει καὶ ἑτέρους κλάδους, οἵτινες διαιροῦνται εἰς προσθίους, ὀπισθίους καὶ ἔσω κλάδους, καθόσον ἐκφύονται ἐκ τοῦ προσθίου, τοῦ ὀπισθίου καὶ τοῦ ἔσω τοιχώματος. Ἡ δ' *ἔσω καρωτὶς* ἢ *ἐγκεφαλικὴ ἀρτηρία* φέρεται κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ ὄπισθεν τῆς ἔξω καρωτίδος, εἶτα δὲ καμπτομένη ὄπισθεν αὐτῆς ἀναβαίνει καθέτως πρὸς τ' ἄνω, εἰσδύεται εἰς τὸν καρωτιδικὸν σωλῆνα, ὃν ἀφοῦ διελάσῃ πορεύεται ἐν τῇ καρωτιδικῇ αὔλακι τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ καὶ τέλος διατιτραίνουσα τὴν σκληρὰν μήνιγγα διαιρεῖται ἰσοϋψῶ: καὶ ἐπὶ τὰ ἐντὸς τῆς προσθίας κλινοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ εἰς τοὺς δύο κυρίως ἀκρεμόνας, τὴν *προσθίαν* καὶ τὴν *μέσην ἐγκεφαλικὴν ἀρτηρίαν* (διανεμομένας εἰς τὰ δύο πρόσθια τριτημόρια τοῦ ἐγκεφάλου), ἀγγειοῦσα ἅμα διὰ τῆς ὀφθαλμικῆς ἀρτηρίας καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ κόγχου. **Ι. Π.**

καρῶτον (τό)· ἡ ἐδώδιμος ῥίζα *δαύκου τοῦ καρωτοῦ*, ἐνίοτε δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ φυτὸν (βλ. *δαῦκος*).

καρωτὸν (τό) βλ. *δαῦκος*.

— ***καρωτοῦ ἔλαιον*** [*Χημ.*]. Τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ *δαύκου* δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Ἔχει ὀσμὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ πατσουλὶ καὶ τὴν ἴριδα. **Σ. Γ.**

Κὰς [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, ὑπαγομένης εἰς τὸν σημερινὸν νομὸν Ἀτταλείας, τέως σαντζάκιον Τεκκέ, τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 62 χιλιομέτρων ΝΔ τῆς Ἀτταλείας, ἐντὸς πεδιάδος περικυκλουμένης ὑπὸ δασῶν, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ντεμὶρ-σοῦ. Ἔχει κατὰ τὴν τουρκικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1927 μόνον 414 κατοίκους, ἐνῷ εἰς προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικὰς ἐφέρετο μὲ 2.000 περίπου κατοίκους.

Ἡ *ὑποδιοίκησις Κὰς* ἔχει ἐπιφάνειαν 2.490 τετρ. χλμ. καὶ 19.644 κατοίκους (1927), ἔναντι 39.000 πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐξ ὧν εἰς ἐπισήμους τουρκικὰς στατιστικὰς 4.728 ἐφέροντο ὡς Ἕλληνες, μεταναστεύσαντες τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Κεῖται εἰς τὸ Δ. ἄκρον τοῦ νομοῦ Ἀτταλείας, συνορεύουσα πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸν Μούγλων. Τὸ ἐμπόριον περιλαμβάνει ὡς εἴδη ἐξαγωγῆς γλυκόρριζαν, δημητριακὰ καὶ ὄσπρια. **Ν. Μ.**

Κὰς (Cass), ***Λουδοβῖκος***. Ἀμερικανὸς δικηγόρος, πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς (1782—1866). Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1812 ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Χὼλλ, ἔπειτα δὲ προήχθη εἰς στρατηγόν. Τῷ 1813 διωρίσθη διοικητὴς τῆς περιφερείας Μίσιγκαν, προσενεγκὼν πολυτίμους ὑπηρεσίας κατὰ τὸ δεκαοκταετὲς διάστημα τῆς ὑπηρεσίας του, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν διακανονισμὸν τῆς θέσεως τῶν Ἐρυθροδέρμων, ἀποτελούντων τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Κατὰ τὸν ἀνασχηματισμὸν τοῦ ὑπουργείου τοῦ προέδρου Τζάκσων τῷ 1831, διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τῷ δὲ 1836 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Γαλλίᾳ. Ὅτε, τῷ 1842, διεξήγοντο διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῆς Πενταπλῆς συνθήκης μεταξὺ ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πρωσσίας, Ρωσίας καὶ Αὐστρίας διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος ἐρεύνης ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων, ὁ Κὰς ἐδημοσίευσε διατριβὴν ἐναντίον τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του. Ἡ στάσις του τὸν κατέστησε δημοφιλῆ ἐν Ἀμερικῇ, προυτάθη δ' ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν ὡς ὑποψήφιος πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ἐπὶ τῆς προεδρίας Μπούκαναν διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐπιτυχὼν ὅπως ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις ἀναγνωρίσῃ τὸ δίκαιον τῆς Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐρεύνης ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «France: Its King, Court and Government» (1840), «Inquiries concerning the History, Traditions and Languages of Indians Living within the United States» (1823). **Δ. Σ. Δ.**

κάσα (ἡ), καὶ ***κάσσα***· δημοτ., κιβώτιον ἁπλοῦν ἐκ σανίδων πρὸς μεταφορὰν ἢ τοποθέτησιν ἐμπορευμάτων: «μία κάσα πετρέλαιο»· || σιδηροῦν χρηματοκιβώτιον: «κάσα βιεννέζικη,—ἀγγλική»· || καθόλου, τὸ ταμεῖον: «ποιὸς θὰ 'χῃ τὴν κάσα», «βαστῶ τὴν κάσα» ἔχω τὸ ταμεῖον· || ἐν τῇ χαρτοπαιξίᾳ, τὸ κατατιθέμενον ποσόν: «τί κάσα θὰ βάλωμε»· || φέρετρον, ἄλλως, *κιβούρι*· || τὸ πλαισίωμα τῶν κουφωμάτων (θυρῶν, παραθύρων κττ.), ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται τὰ φύλλα (θυρόφυλλα, παραθυρόφυλλα κττ.)· || τυπογρ. στοιχειοθήκη· || ναυτ. ὅρος σημαίνων: 1) τὴν βαλβῖδα τῆς καθόδου, 2) τὴν θήκην τοῦ τροχίλου, 3) τὴν ἕδραν τῶν ἐπιστηλίων ἐν γένει.

— **Κάσα** ***Ἐθνική***. Ταμεῖον εἰσφορῶν πρὸς οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (βλ. *Ἐθνικὴ* Κάσσα).

κασαβέτι (τὸ) (ἀραβ. *κασαβάτ*)· λύπη.

Κάσαι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κιλικίας Τραχείας κατὰ Πτολεμαῖον, ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους τοποθετουμένη ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐπαρχίᾳ Παμφυλίας. Ἔκειτο πιθανὸν εἰς ἀπομεμακρυσμένην τινὰ ἀκτὴν τῆς Δ. Κιλικίας, γειτνιάζουσα μετὰ τῆς Καράλλιδος, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συγγενείας τῆς τεχνικῆς τῶν νομισμάτων τῶν δύο πόλεων. Τῶν Κασῶν εὑρέθησαν νομίσματα κοπέντα ἀπὸ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου μέχρις Οὐαλεριανοῦ. **—Π.**

Κασάϊ (Kasaï ἢ Cassaï) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ἐκ τῶν μεγαλυτέρων παραποτάμων τοῦ Κόγγο. Πηγάζει εἰς τὴν πορτογαλλικὴν Ἀγγόλαν παρὰ τὴν πόλιν Μουνχάγγο, εἰς ὕψος 1600 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ ῥέει κατ' ἀρχὰς πρὸς Δ, σχηματίζων τὸ σύνορον μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀγγόλας, Λοῦντα καὶ Μόξικο, μόλις δὲ φθάσῃ τὰ σύνορα τοῦ βελγικοῦ Κόγγο στρέφεται πρὸς Β χωρίζων ἐπί τι διάστημα τὴν Ἀγγόλαν ἀπὸ τοῦ Κόγγο, ῥέει μέχρι τῆς 4° σχεδὸν μοίρας Ν πλάτους, ὅπου δέχεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν

Digitized by Google

πλείστους παραποτάμους, ὧν μεγαλύτερος ὁ δεξιὸς *Σανκουρού*. Στρεφόμενος εἶτα πρὸς Δ, δέχεται πλῆθος μικρῶν παραποτάμων, ὧν μέγιστος ὁ *Κουόγγο*. Ἀπὸ τῆς συμβολῆς του πρὸς τὸν παραπόταμον τοῦτον τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ κυμαίνεται περὶ τὰ 900, μέτρα τὸ δὲ βάθος περὶ τὰ 35. Τὸ τμῆμα δὲ τοῦτο μέχρι τῶν ἐκβολῶν ὀνομάζεται *Κβά*. Εἰς τὸν Κόγγον ἐκβάλλει παρὰ τὴν θέσιν 16° 20′ Α μήκους Γκρήνουϊτς καὶ 3° 5′ Ν πλάτους, μετὰ ροῦν 1940 χλμ. Ὁ Κασάϊ, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι κατὰ μέγα μέρος πλωτὸς ὡς καὶ οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν παραποτάμων του, ἐξυπηρετεῖ σπουδαίως τὴν συγκοινωνίαν τῆς ἐξ αὐτοῦ ἐν τῷ βελγικῷ Κόγγο ὀνομασθείσης *Κόγγο-Κασάϊ*. Ἡ ἔκτασις τοῦ πλωτοῦ μέρους του, συνυπολογιζομένων καὶ τῶν παραποτάμων, φθάνει τὰ 3600 χιλμ. Χ. Δ.

Κάσαλα (Kassala) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τοῦ ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, 416 χλμ ΑΝΑ τοῦ Χαρτούμ, 384 χλμ. Δ. τῆς Μασσάουας, τοῦ πλησιεστέρου λιμένος, καὶ 24 χλμ. Δ. τῆς μεθορίου τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας. Κάτ. 10.000 (1930). Ἡ πόλις ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων τῷ 1840 ὡς ἰσχυρὸς σταθμὸς πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ νεωστὶ κυριευθέντος ἐδάφους παρὰ τὴν ἀβησσυνιακὴν μεθόριον. Τὸν Νοέμβριον 1883 ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν δερβισῶν. Ἡ φρουρὰ ἀντέστη μέχρι τῆς 30 Ἰουλίου 1885, ὁπότε δι' ἔλλειψιν τροφίμων ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1894 ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ τοῦ συνταγματάρχου Μπαρατιέρι, παρεχωρήθη δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον τῷ 1897. Εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Ἐρυθραίας, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Νείλου δι' ὁδοῦ καραβανίων. Ὁ νομὸς (μουδιρία) περιλαμβάνει μέρος τῆς εὐφορωτέρας γῆς τοῦ ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν. Ἀδρομερῶς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν περιφέρειαν τὴν πάλαι γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τάκα*. Ἐμβ. 154.100 τ. χλμ. Κάτ. 159 000 (1930). Δ. Σ. Δ.

Κασὰλς (Casals), ***Παῦλος***. Ἰσπανὸς βιολοντσελιστής· βλ. ***Καζάλς***.

κασαμπᾶς (ὁ) (ἐκ τοῦ ἀραβ. *κασαμπᾶ*)· ἡ πόλις. Εἰς τὰς ἀραβικὰς πόλεις *κασαμπᾶ* καλεῖται τὸ ἐντὸς τοῦ τείχους καὶ τοῦ φρουρίου μέρος τῶν πόλεων. Ν. Μ.

Κασαμπᾶς /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Τουρκίας, ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομαζομένη *Τουργουτλοῦ-Κασαμπᾶ*. Εἶναι ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Μαγνησίας, τέως σαντζάκιον Σαρουχὰν τοῦ νομοῦ Σμύρνης. Συνοικισθεῖσα πρὸ 500, ὡς λέγεται, ἐτῶν, κεῖται ὑπὸ 25°25′ Α. μήκους καὶ 38°30′ Β. πλάτους εἰς ἀπόστασιν 58 χιλιομέτρων (διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ) ΒΑ. τῆς Σμύρνης καὶ 93 χιλιομέτρων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. 28 δὲ χιλιομέτρων ΝΑ. τῆς πόλεως Μαγνησίας καὶ 72 χιλιομ. ΒΔ. τῆς Φιλαδελφείας, εἰς τὸ ἀνατολικὸν κράσπεδον πεδιάδος εὔρους 5 περίπου χιλιομέτρων, ἀρδευομένης ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων τοῦ Νὺφ-τσάϊ καὶ ἄλλων ποταμίων χυνομένων εἰς τὸν Ἕρμον. Εἶναι σπουδαῖον κέντρο· τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σμύρνης - Κασαμπᾶ καὶ προεκτάσεων, τῆς ὁποίας ἦτο ἄλλοτε ὁ ἀκραῖος σταθμός, εὑρισκόμενος εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιομέτρου ἀπὸ τῆς πόλεως. Αὕτη ἔχει κατὰ τὴν τουρκικὴν στατιστικὴν τοῦ 1927 16.468 κατοίκους, ἐνῷ εἰς προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικὰς ἐφέρετο μὲ 23.000 κατοίκους, ἐξ ὧν ὑπὲρ τοὺς 3.000 ἦσαν Ἕλληνες, καταφυγόντες τῷ 1922 εἰς Ἑλλάδα, καὶ 1000 περίπου Ἀρμένιοι, ὡς καὶ 1.500 Ἑβραῖοι. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι τοῦ Κασαμπᾶ ἦσαν μετανάσται ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος (Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Ἠπείρου), ἀλλὰ καὶ ἐκ Λέσβου, Ρόδου, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ Καισαρείας, Σμύρνης καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προσελκυσθέντες ἐκεῖ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς ἀναπτυχθείσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς ὁποίας τὸ προνόμιον παρεχωρήθη ἀρχικῶς εἰς Ἄγγλους τῷ 1863, μεταβιβασθὲν κατόπιν εἰς Γάλλους. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη πλησίον καταφύτων λόφων τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Τμώλου, διῃρεῖτο δὲ εἰς τέσσαρας συνοικίας, ἐκ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ἡ ἑλληνική, ἔχουσα 8 σχολὰς ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐκ τῶν παλαιῶν Τούρκων κατοίκων πολλοὶ κατήγοντο ἐκ Θεσσαλίας, Βοσνίας καὶ Κρήτης. Τῷ 1865 πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, ἀνοικοδομηθεῖσαν τότε καὶ ρυμοτομηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Βοσκουδάκη καὶ τοῦ μηχανικοῦ Ρόκου.

Ἡ πεδιὰς τοῦ Κασαμπᾶ εἶναι γονιμωτάτη, ἔχουσα ὕδωρ εἰς μικρὸν βάθος καὶ ἀρτεσιανὰ φρέατα, καὶ παράγουσα ἐλαίας, σῦκα, πέπονας καὶ ὑδροπέπονας ὀνομαστούς, ὀπώρας, καπνόν, γλυκόρριζαν, δημητριακά, σησάμια, βαμβάκια, κουκκιά, νωπὰ σταφύλια καὶ σταφίδας (σουλτανίναν).

Ἡ *ὑποδιοίκησις Κασαμπᾶ* ἔχει ἐπιφάνειαν 1075 τετρ. χιλμ. καὶ 31.106 κατοίκους (1927), ἔναντι 41.732 κατὰ προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικάς, ἑπομένως εἰς 9.000 δέον νὰ ὑπολογισθῶσιν οἱ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα προσφυγόντες Ἕλληνες, ἀφοῦ ὑπῆρχον καὶ 1000 Ἀρμένιοι.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κασαμπᾶ* ὑπάρχουσι τρεῖς ἄλλαι πόλεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Μία ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σεμπὶν - Καραχισὰρ Σεχὶπ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 25 χιλιομέτρων Ν τῆς ὁμωνύμου τῷ νομῷ πόλεως, καὶ δύο ἄλλαι ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἐλμαλῆ, τῷ σημερινῷ νομῷ Μούγλων. Ν. Μ.

Κασαμπλάνκα (Casablanca, ἀραβ. *Ντὰρ - ἐλ-Μπεϊντα*=λευκὸς οἶκος) /*Γεωγρ.*/. Παράλιος πόλις τοῦ Μαρόκκου, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον λιμένα ἐξαγωγῆς ἐρίου καὶ δημητριακῶν καρπῶν τοῦ Μαρόκκου, ἰδίᾳ τῶν νομῶν Τάδλα καὶ Σάβια. Κάτοικοι 106.000 (1930), ἐξ ὧν 34.984 Εὐρωπαῖοι. Ἔχει ἐξαίρετον, ἀσφαλῆ λιμένα, τελειοποιηθέντα διὰ τῶν λιμενικῶν ἔργων τῶν ἀρξαμένων τῷ 1913 καὶ τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ὑπερέβη τὰ 2 ἑκατομμύρια λιρῶν. Εἶναι ἀφετηρία δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἐξ ὧν ἡ μία διακλαδουμένη φθάνει εἰς Σέλτατ καὶ Μαάδβα, ἡ δὲ ἄλλη εἰς Ραμπὰτ καὶ Φέζ. Τὸ ἐμπόριον, εὑρισκόμενον εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἄγγλων, εἶναι ζωηρότατον, ὑπερβαίνει δὲ τὰ 3 ἑκατομμύρια λίρας στερλίνας εἰς ἀξίαν. Ἡ ἐξαγωγὴ περιλαμβάνει κυρίως σιτηρά, ἔρια, δέρματα, ζῷα, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ βάμβακα, τέϊον, σάκχαριν, οἰνοπνευματώδη, μηχανήματα κλπ. Ἡ πόλις ἐκτίσθη τῷ 1515 ὑπὸ τῶν Πορτογάλων, ἐπὶ τῆς θέσεως ἐφ' ἧς ἔκειτο ἄλλοτε ἡ ἀκμάζουσα πόλις Αὖφα, τὴν ὁποίαν κατέστρεψαν τῷ 1468, καὶ ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν Κασαμπλάνκα. Οἱ Πορτογάλοι ἐκράτησαν τὴν πόλιν ἐπί τινα χρόνον, ἀναγκασθέντες νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν ἔπειτα λόγῳ τῆς ἐχθρότητος τῶν ἰθαγενῶν. Ἡ συνδιάσκεψις τῆς Ἀλγεθίρας ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ Γαλλίαν τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀστυνομίας ἐν Κασαμπλάνκᾳ, ἀλλὰ τὴν 30 Ἰουλίου 1907 ἔλαβε χώραν τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον: Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν σιδηροδρομικῶν ἔργων φορτηγὸν ἁμάξιον Γάλλων εἰσῆλθεν εἰς μουσουλμανικὸν νεκροταφεῖον, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς ἐξεγερθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Γάλλων φονεύσαντες ἐννέα ἐργάτας. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἐκμεταλλευθεῖσα τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο πρὸς στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν, ἀπέστειλεν ἰσχυρὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ αὐτῆς ὑπὸ τῶν γαλλικῶν θωρηκτῶν «Du Chayla» καὶ «Galilée» τὴν 5 Αὐγούστου. Οἱ ἰθαγενεῖς ἀντέστησαν κατὰ τὴν ἀποβίβασιν, ἠκολούθησαν δὲ πεισματώδεις μάχαι, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν πολλαὶ χιλιάδες αὐτῶν, μέχρις ὅτου οἱ Γάλλοι ἐπεβλήθησαν. Δ. Σ. Δ.

— **Κασαμπλάνκας *περίπτωσις*** /*Διεθν. Δίκ.*/. Τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1908 ἓξ λιποτάκται—τρεῖς Γερμανοί, εἷς Αὐστριακός, εἷς Ρῶσος καὶ εἷς Ἑλβετός—τῆς ἐν Κασαμπλάνκᾳ γαλλικῆς φρουρᾶς τῆς λεγεῶνος τῶν ξένων, συνοδευόμενοι ὑπὸ προσώπου τινός, ὅπερ, ὡς ἐγνώσθη ἀργότερον, ἦτο ὁ Ζούστ, γραμματεὺς τοῦ γερμανικοῦ προξενείου, ἐνῷ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιβιβασθοῦν ἐπὶ γερμανικοῦ ἀτμοπλοίου ἀναχωροῦντος δι' Ἀμβοῦργον, ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ Γάλλων ἀστυνομικῶν καὶ συνελήφθησαν κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γάλλου λιμενάρχου ντὲ Τούρνεμιρ. Κατὰ τῆς συλλήψεως ταύτης ὁ Ζοὺστ δηλώσας τὴν ταυτότητά του ἀντετάχθη καὶ διεμαρτυρήθη, παρουσιάσας καὶ ἔγγραφον διαταγὴν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ προξένου Λούντεριτς, δι' ἧς διετάσσετο οὗτος νὰ ἐπιβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου τὰ συνοδεύοντα αὐτὸν ἓξ πρόσωπα. Ὁ λιμενάρχης, λίαν συνδιαλλακτικός, ἐδέχθη τότε νὰ κρατήσῃ προσωρινῶς τοὺς λιποτάκτας, ἀναμένων διαταγὰς τῶν ἀνωτέρων του. Ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν λιποτακτῶν ἀποπειραθεὶς νὰ δραπετεύσῃ συνελήφθη ἀμέσως ὑπὸ Γάλλων ναυτῶν. Ὁ Μαροκκινὸς ὅμως φρουρὸς τοῦ γερμανικοῦ προξενείου, ὅστις συνώδευε τὸν Ζούστ, εἶχε τὴν ἀτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν τοῦ λιποτάκτου τούτου στρατιώτου καὶ νὰ μετέλθῃ βίαν πρὸς ἀπελευθέρωσίν του. Ἐπηκολούθησε συμπλοκή, ἀντηλλάγησαν γρονθοκοπήματα καὶ ἐν τέλει ἐδέθησαν αἱ χεῖρες τοῦ Μαροκκινοῦ φρουροῦ. Τοῦτο ἐξήγειρε τὸν Ζούστ, ὅστις ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ φρουροῦ του. Πρὸς στιγμὴν κατὰ τὴν νέαν ταύτην συμπλοκὴν ὁ Γερμανὸς γραμματεὺς εὑρέθη μὲ τὴν χεῖρα ὑψωμένην ἔμπροσθεν τοῦ σημαιοφόρου ντὲ Σόρια, ὅστις θεωρήσας ἑαυτὸν ἐν νομίμῳ ἀμύνῃ ἠπείλησεν αὐτὸν διὰ τοῦ περιστρόφου του. Εἰδοποιηθέντος πάραυτα τοῦ προξένου τῆς Γερμανίας, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ ὁ διερμηνεύς του Μάεους, ὅστις ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσιν μόνον τοῦ Μαροκκινοῦ φρουροῦ. Τὸ ἀσήμαντον τοῦτο ἐπεισόδιον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις ἅμα ὡς ἐγνώσθη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ πρὸς στιγμὴν ἠπείλησε διασάλευσιν τῆς εἰρήνης. Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἀπῄτησεν ἐπιμόνως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν λιποτακτῶν, δεδομένου ὅτι οὗτοι ἦσαν Γερμανοὶ ὑπήκοοι, ὡς καὶ τὴν ἐπίσημον ἔκφρασιν συγγνώμης διὰ τὴν γενομένην εἰς τὰς προξενικὰς αὐτῆς ἀρχὰς προσβολήν. Ἡ γαλλικὴ ὅμως κυβέρνησις ἀπέκρουσεν ἐνεργητικῶς τὰς ἀξιώσεις ταύτας, κατακρίνουσα τὴν Γερμανίαν, διότι ἐβοήθει τὴν λιποταξίαν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, προσθέτουσα ὅτι ἂν ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀξιώσεις της, τότε ἤθελε ζητήσει τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Γερμανοῦ ἐν Κασαμπλάγκᾳ προξένου. Κατόπιν μακρῶν συζητήσεων τὰ δύο κράτη ἐδέχθησαν νὰ προσφύγουν εἰς διαιτησίαν, τὴν 24 Νοεμβρίου 1908. Τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον ἀπετελέσθη ἐκ πέντε μελῶν, ἐκλεγέντων ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ μονίμου δικαστηρίου τῆς Χάγης. Ἡ Γαλλία ὑπέδειξε τὸν Γάλλον Λουΐς Ρενὼ καὶ τὸν Ἄγγλον σὲρ Φράϊ, ἡ Γερμανία τὸν Γερμανὸν Κρίγκε καὶ τὸν Ἰταλὸν πολιτικὸν Φουζινάτο. Πέμπτος διαιτητὴς καὶ πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Σουηδὸς νομομαθὴς Χαμαρσκζόλτ. Οἱ διαιτηταὶ συνῆλθον τὴν 1 Μαΐου 1909 καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν ἐξεδόθη τὴν 22 Μαΐου 1909. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀνεγνωρίζετο ὡς πρὸς τὸ νομικὸν ζήτημα τὸ δίκαιον τῆς Γαλλίας, καθόσον ὁ Γερμανὸς πρόξενος οὐδόλως ἔδει νὰ προστατεύσῃ τὴν λιποταξίαν, καίτοι ἐπρόκειτο περὶ Γερμανῶν, δεδομένου, ὅτι ἡ δικαιοδοσία τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἦτο ἀνωτέρα τῆς τοῦ Γερμανοῦ προξένου. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν συμπλοκῶν τὸ δίκαιον ἐδόθη μᾶλλον εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐν τέλει ἡ ἀπόφασι ἀπεφαίνετο μὲν ὑπὲρ τῆς παραδόσεως τῶν λιποτακτῶν εἰς τὸ γερμανικὸν προξενεῖον πρὸς ἄρσιν πάσης παρεξηγήσεως καὶ δὴ λόγῳ τῶν σκηνῶν, ἀλλὰ δὲν διέτασσε ταύτην, καθότι οἱ λιποτάκται ὑπέκειντο εἰς τὴν γαλλικὴν στρατιωτικὴν δικαιοδοσίαν. Ὁ ἐπίλογος τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ὑπογραφὴ ἐν Βερολίνῳ, τῇ 29 Μαΐου 1909, πρωτοκόλλου, δι' οὗ τὰ δύο κράτη ἀμοιβαίως ἐξέφραζον τὴν λύπην των διὰ τὰ γεγονότα, ἅτινα διὰ τῆς ἀποφάσεως κατελογίζοντο εἰς βάρος τῶν ὀργάνων των. Ὀλίγας κατόπιν ἑβδομάδας οἱ λιποτάκται τῆς λεγεῶνος τῶν ξένων, οἵτινες εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ καταδικασθῆ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοδικείου, ἐλάμβανον χάριν. Σ. Φ. ΝΙΚΟΓΛΟΥ

Κασὰν /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Περσίας (βλ. *Κιασάν*).

Κάσαου (Kaschau) /*Γεωγρ.*/. Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Σλοβακίᾳ πόλεως *Κόσιτσε* (βλ. λ.).

Κασάπης, *Θεόδωρος*. Ἕλλην δημοσιογράφος, διακριθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ καὶ τὰ πρῶτα τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμίτ. Κατήγετο ἐκ Καισαρείας, ἐσπούδασε δὲ ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ ἔμεινε κατ' ἀρχὰς προσληφθεὶς ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρός, τὸν ὁποῖον συνώδευσεν εἰς διάφορα ταξίδιά του καὶ κυρίως εἰς Ἰταλίαν κατὰ τὴν κίνησιν τῶν Γαριβαλδινῶν. Ὁ Δουμᾶς ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ εἰς ἓν τῶν ἔργων του γράφων: «mon ami Théodore». Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔγινε καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς εἰς τουρκικὰς σχολάς. Ἀπὸ τοῦ 1870 ἐξέδιδε τὴν σατιρικὴν ἐφημερίδα «Diogène», κατ' ἀρχὰς γαλλιστί, κατόπιν δὲ καὶ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Διογένης» καὶ τουρκιστί. Εἰς τὴν τουρκικὴν ἔκδοσιν συνειργάζετο καὶ ὁ Ναμὺκ Κεμὰλ βέης, ὁ μεγαλύτερος καὶ πατριωτικώτερος τῶν νεωτέρων Τούρκων ποιητῶν. Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἦτο ἡ σύμπραξις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου μετὰ τῶν Τούρκων χάριν τῆς κοινῆς ἐλευθερίας καὶ εὐημερίας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Ὡς ἐκ τῆς δηκτικότητος τῆς σατίρας του ὁ «Διογένης» ἐπαύθη, τότε δὲ ὁ Κασάπης ἐξέδωκε τὴν ἐπίσης σατιρικὴν τουρκικὴν ἐφημερίδα «Τσιγγιρντακλῆ Ταταρ» μὲ ἑλληνικὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν συνώνυμον τίτλον «Κουδουνᾶτος». Παυθέντος καὶ τούτου ἐξέδωκε τουρκιστὶ ἄλλην σατιρικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Χαγιάλ» («Μῶμος»), διὰ τῆς ὁποίας ἐμάστιζε κυρίως τὴν φιλόρρωσον πολιτικὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου Μαχμοὺτ Νεδὶμ πασᾶ. Τῷ 1875 ἵδρυσεν ἡμερησίαν τουρκικὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα, τὴν «Ἰστικμπάλ» («Μέλλον»), ὅπως προπαρασκευάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Τουρκίᾳ μεταπολίτευσιν. Τόσον ἡ πολιτικὴ ὅσον καὶ αἱ σατιρικαὶ ἐφημερίδες τοῦ Θ. Κασάπη ἐπαύοντο ἐπανειλημμένως. Τέλος δέ, ἐξ αἰτίας μιᾶς γελοιογραφίας τοῦ «Χαγιάλ», διωχθεὶς ὑπὸ τῶν χαμιτικῶν ἀρχῶν κατεδικάσθη εἰς τριετῆ φυλάκισιν (1877). Φυγαδευθεὶς μετά τινα καιρὸν εἰς Παρισίους, ἔγραφεν ἐκεῖ εἰς διάφορα φύλλα καὶ ἐξέδωκεν εἰς πολλὰ τεύχη γαλλιστὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Lettres à Said pacha» (1879) ἔργον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον ἐπιστολῶν πρὸς ἕνα πρώην ὑπουργὸν καὶ γενικὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἐστηλίτευε τὸ ἀπολυταρχικὸν τούτου καθεστώς. Ἐπί τινα καιρὸν μετέβη εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἐξέδωκε τουρκιστὶ τὴν «Ἰστικμπάλ». Περιελθὼν ὅμως εἰς χρηματικὴν στενοχωρίαν, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος του. Τεθεὶς ὅμως ὑπὸ περιορισμόν, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν βιβλιοφύλακος τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, ὡς τοιοῦτος δὲ μετέφρασε πολλὰ γαλλικὰ μυθιστορήματα καὶ

Digitized by Google

τὴν «Ἱστορίαν τῶν Σταυροφοριῶν» τοῦ Michaud, ἔγραψε δὲ καὶ πρωτοτύπους μυθιστορίας, ὡς τὸ «Χαϊντουτλὰρ ρεϊσὶ» («Ὁ ἀρχιληστής») ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἀναγνώσματα εἰς τὸν Χαμίτ. Ἀπέθανε τῷ 1897 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ *Ἀλέξανδρος Κασάπης* εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας, ἀνελθὼν μέχρι τῆς θέσεως διευθυντοῦ τοῦ πολιτικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ παυθεὶς κατὰ τὴν κεμαλικὴν μεταπολίτευσιν τῷ 1923. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— **Κασάπης, *Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ξηρομέρου. Ἦτο Κλέφτης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου. Ἀρξαμένου τοῦ Ἀγῶνος ἠκολούθησε τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, ἐτραυματίσθη εἰς τὰ Ἄγραφα, εἰς τὸ Αἰτωλικὸν καὶ ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Ἀράχωβαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Κασαπλῆ */Γεωγρ./*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Δράμας χωρίου *Ὑψηλὸν* (βλ. λ.).

Κάσαρα */Ἀρχ. Γεωγρ./*. —1) Πόλισμα ἐπὶ τῆς ἐν Μικρασίᾳ Περαίας τῶν Ροδίων, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῶν φερουσῶν τὰ ἐθνικὰ Κασαρεύς, Κασαρὶς καὶ εὑρεθεισῶν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς Ν προεκτάσεως τῆς Κνιδίας χερσονήσου τῆς Καρίας, παρὰ τὸν κόλπον Πριναρι, μεταξὺ τῶν ἀρχαίων πόλεων Φοίνικος καὶ Λωρύμων. —2) Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας παρὰ Πτολεμαίῳ (Ε' 6, 20), ἄλλως ἀναγινωσκομένη ἐν τοῖς χειρογράφοις καὶ *Μάσορα*. Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς *Καισάρειαν τὴν ἐν Ἀρμενίᾳ*. — 3) Νῆσος τοῦ Περσικοῦ κόλπου κατὰ τὰ ὅρια τῆς Περσίδος καὶ Καρμανίας, μεταξὺ Ὀργάνης καὶ Κατάγων. Ταυτίζεται ὑπό τινων πρὸς τὴν κατὰ τὴν θάλασσαν τοῦ Μπαρντιστὰν Β τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σιτάκου ποταμοῦ (Σὸρ-Ζιγιαρὲτ) νῆσον *Ὁμα-ἐλ-Κασάρ*. Π. Ν. Π.

Κασάραγα */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀμμώδης ἄκρα τῆς ΝΑ. Ναυπακτίας (πλάτ. 38°23'00" Β, μήκ. 21°54'00", χάρτ. ἀγγλ. 1600 : Gulf of Korinth), $2^1/_8$ μίλ. ΒΑ τοῦ φάρου Μόρνου. Σ. Ε. Λ.

Κασάρες (Casares) */Γεωγρ./*. Δῆμος τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Μαλάγας, ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων χωρίων συνολικοῦ πληθυσμοῦ 6.500 κατοίκων, μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πολίχνην. Τὰ μεταλλικὰ αὐτῆς ὕδατα, γνωστὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων, θεωροῦνται, διὰ τὰ δερματικὰ ἰδίως νοσήματα, ὡς θαυματουργά. Ἀναφέρεται ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐθεραπεύθη κάποτε καὶ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Ἡ περιοχὴ αὐτῆς παράγει δημητριακά, λαχανικά, ὀπώρας καὶ ἔχει κτηνοτροφίαν καὶ μεταλλεῖα χαλκοῦ. Μ. Ν. Δ.

κασάρκα (ἡ) (Casarca) */Ζῳολ./*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρράμφων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Νέας Ζηλανδίας. Τὸ σῶμα τῶν πτηνῶν εἶναι ἐπίμηκες, κανονικὸν κατὰ τὰς διαστάσεις του μὲ ὡραῖον ποικιλόχρουν πτέρωμα. Τὸ ράμφος εἶναι βραχύτερον τῆς κεφαλῆς καὶ πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, αἰσθητῶς κυρτὸν κατὰ τὴν κορυφήν. Αἱ πτέρυγες ἔχουσι

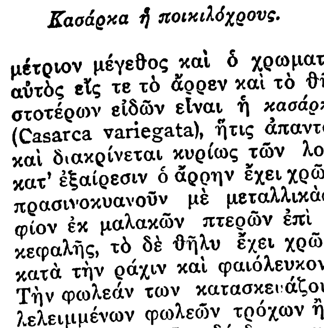

Κασάρκα ἡ ποικιλόχρους.

μέτριον μέγεθος καὶ ὁ χρωματισμός των εἶναι ὁ αὐτὸς εἴς τε τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασάρκα ἡ ποικιλόχρους* (Casarca variegata), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ καὶ διακρίνεται κυρίως τῶν λοιπῶν εἰδῶν, διότι κατ' ἐξαίρεσιν ὁ ἄρρην ἔχει χρῶμα φαιοπυρρὸν μὲ πρασινοκυανοῦν μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις λοφίον ἐκ μαλακῶν πτερῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ θῆλυ ἔχει χρῶμα φαιοϋπέρυθρον κατὰ τὴν ράχιν καὶ φαιόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐντὸς ἐγκαταλελειμμένων φωλεῶν τρόχων ἢ ἐπὶ τῶν σχισμῶν τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων καὶ ἡ θήλεια γεννᾷ 5—7 ᾠὰ στιλπνῷ λευκοχιτρίνου χρώματος. Τὰ νεογνὰ μόλις ἐκκολαφθῶσι ἐμβυθίζονται ἀμέσως, ὁδηγούμενα ὑπὸ τῆς μητρός των, εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶναι πτηνὰ δειλά, ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ ἀναπαράγουσιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Δ. Ν. Π.

κάσαρο (τὸ) */Ναυτ./*. Ὀνομασία, κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν, τοῦ *ἐπιστέγου* τῶν παλαιῶν πλοίων, μεταγενεστέρως δὲ τοῦ πρὸς πρύμναν ὑπερηγμάτων, τῶν χρησιμευόντων ὡς καπνιστήριον τῶν ἐπιβατῶν πρώτης θέσεως. Λέγεται καὶ *κασαρί*. Ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ cassera ἢ ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ *κάσρ* σημαίνοντος φρούριον (δηλ. τῆς πρύμνης). Σ. Ε. Λ.

Κασάροβα, *Λιούμπα*. Σύγχρονος Βουλγαρὶς ποιήτρια. Τὰ πρῶτα ποιήματά της ὑπὸ τὸν τίτλον «Γῆ» καὶ «Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον» ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Χιπερίον». Τὰ θέματα ἀρύεται ἡ Κασάροβα ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις τῆς χώρας της. Ἐσχάτως (1930) ἐξεδόθησαν εἰς κεχωρισμένον τόμον τὰ ποιήματά της ὑπὸ τὸν τίτλον «Ζέμιχ». Τ. Β

κασᾶς (ὁ), ἡ *κάσας* (κοιν. *χασᾶς*). Ὑπόσαγμα μαλακὸν ἐκ πεπιεσμένου ἐρίου (κετσέ), τὸ ὁποῖον τίθεται ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ἵππου κάτωθεν τοῦ ἐφιππίου (σέλλας), διὰ νὰ μὴ πληγώνεται τὸ ζῷον ἐκ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς τῆς ράχεώς του μετὰ τοῦ σκληροῦ δερματίνου σάγματος. Ὑπάρχουν ἐπίσης κηρωτοὶ ἀδιάβροχοι κασᾶδες χρησιμεύοντες πρὸς κάλυψιν τῆς σέλλας καὶ προφύλαξιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν βροχῶν. Χ. Δ

Κασάσης, *Χασὰν βέης*. Τουρκαλβανὸς φύλαρχος τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διεκρίθη διὰ τοὺς ἀγῶνάς του πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σουλτανικῆς κυριαρχίας. Γ. Δ. Κ.

Κασάτκιν, *Ἰβὰν-Μιχάηλοβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Περιγράφει κυρίως τὴν ζωὴν τῶν παίδων τῆς ὑπαίθρου, μεταχειριζόμενος γλῶσσαν ἁπλῆν καὶ εὔληπτον. Ἔγραψεν: «Ἡ ζωὴ τοῦ Πετράκη» (Μόσχα, 1920), «Παλιὸ» (Μόσχα, 1920), «Τιούλι-λιουλί» (Μόσχα, 1925), «Διηγήματα τοῦ χωριοῦ» (Λένινγκραντ, 1925) κ. ἄ. Ε. Ι. Χ.

Κασαχία */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Ἐλέγετο οὕτω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ ἐπὶ τῶν ΒΔ κλιτύων τοῦ Καυκάσου καὶ ἀνατολικῶς τῆς Μαιώτιδος λίμνης ἐκτεινομένη χώρα. Οἱ κάτοικοι *Κασάχοι* ἢ *Καζάκοι*. Ν. ΚΛΕ

Κασβὶν */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Περσίας (βλ. *Καζβίν*).

κασγαρίνα (ἡ) */Βοτ./* βλ. λ. *κασουαρίνη*.

Κάσγκαρ, ἢ *Κιάσγκαρ* */Γεωγρ./*. Πόλις τοῦ σινικοῦ Τουρκεστὰν ὑπὸ 39°27'8" Β. πλάτος καὶ 73°42' Α. μήκ., εἰς ὕψος 1220 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κάτ. 60 000. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν παλαιὰν *Κουχνὲ-σάχρ* καὶ τὴν νέαν πόλιν *Γενῆ-σέχρ*, ἀπεχούσας ἀλλήλων περὶ τὰ 8 χιλιόμετρα καὶ χωριζομένας διὰ τοῦ ποταμοῦ Κυζὺλ-σοῦ (ἢ Κάσγκαρ-Δαριᾶ, παραποτάμου τοῦ Παρίμ. Οἱ Κινέζοι ὀνομάζουν αὐτὴν *Σοὺ-λέχ*.

Κειμένη εἰς τὴν διασταύρωσιν διαφόρων ὁδῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐκ Κίνας εἰς τὰς Ἰνδίας, ἡ Κάσγκαρ ἦτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων σπουδαῖον πολιτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κίνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς δυναστείας τῶν Χὰν κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Ὑποτίθεται ὅτι ἦτο γνωστὴ καὶ ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις γράφει περὶ Σκυθίας τῆς πέραν τοῦ Ἰμάου, κειμένης ἐν τῇ λατινιστὶ καλουμένῃ Kasia Regio. Μετὰ τὴν κινεζικὴν κυριαρχίαν, καθ' ἣν ἐν τῇ χώρᾳ ἐπεκράτει ὁ βουδισμός, ἐπῆλθεν ἐκ Δ ἡ ἀραβικὴ εἰσβολή, κατὰ τῆς ὁποίας ἀντέστησαν οἱ ἰθαγενεῖς. Ἀλλὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐπεκράτησεν ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Οὐϊγούρων Τούρκων, τῶν ὁποίων τὸ βασίλειον κατεστράφη ὑπὸ τῶν Καρᾶ-Κιταΐ, ἄλλης τουρκικῆς φυλῆς. Τῷ 1275 ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν ὁ Μᾶρκο-Πόλο, ἀναγράψας αὐτὴν εἰς τὰ ταξιδιωτικάς σημειώσεις του ὡς Cascar. Τῷ 1389 καὶ 1390 ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου. Βραδύτερον κατέλαβον τὴν πόλιν οἱ Σῖναι, ἀγωνιζόμενοι διηνεκῶς ἐναντίον τῶν ἐξ Ἀφγανιστὰν Μουσουλμάνων ἡγεμόνων καὶ ἐπαναστάσεων τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν. Ἀπὸ τοῦ 1877 ἡ πόλις ἀνήκει εἰς τὴν Κίναν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ Σινικοῦ Τουρκεστὰν ὑπολογίζεται εἰς 900.000 κατ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, οἱ *Κασγκάριοι (Κασγκαρί)*, ἀνήκουσιν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Οὐζμπέκων Τούρκων, ἀσχολοῦνται δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Ν. Μ

—**Κάσγκαρ-Δαριὰ** */Γεωγρ./*. Ὁ ἄλλως Κυζὺλ-σοῦ ποταμὸς τοῦ Σινικοῦ Τουρκεστάν, διερχόμενος ἐν μέσῳ τῶν δύο τμημάτων τῆς πόλεως *Κάσγκαρ*. Πηγάζει ἐκ τῶν ὑψωρειῶν τοῦ Ἀλᾶ-Δὰγ καὶ ρέει κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκιὸκ-Τσάϊ πρὸς Α, μέχρις ὅτου κατέλθῃ εἰς τὴν πεδιάδα. Χύνεται εἰς τὸν Ταρίμ. Ἔχει μῆκος 600 χλμ. Ν. Μ

Κὰς-δὰγ */Γεωγρ./*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὄρους *Ἴδη* (βλ. λ.).

Κάσδαγλης *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην λόγιος, συγγραφεὺς καὶ οἰκονομολόγος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1855 καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Βιέννῃ, Φλωρεντίᾳ, Σμύρνῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει, ὅπου κατέγινεν εἰς ἐμπορικὰς μελέτας. Ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι τοῦ 1893 παρέμεινεν ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ἐπὶ δωδεκαετίαν εἰργάσθη ὡς ἀρχιλογιστὴς τοῦ ἀγγλικοῦ χρηματιστικοῦ οἴκου «Galloway and Pearson». Κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ παραμονήν του συνειργάσθη μετὰ τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς πρεσβείας εἰς τὴν σύνταξιν, ἐξέλεγξιν ἢ μετάφρασιν ἐγγράφων καὶ συμβολαίων σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὰ δάνεια τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς Ἄγγλους κεφαλαιούχους διὰ πᾶν δημόσιον ἔργον ἐν Ἑλλάδι. Τῷ 1893 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ καὶ οἰκονομολογικοῦ οἴκου «Lambert and Ralli» καὶ τὴν γενικὴν γραμματείαν τῆς «Βελγικῆς τραπέζης τῶν ὑποθηκῶν». Τῷ 1921 παραιτηθεὶς πάσης ἐνεργοῦ ἐργασίας, ἀφωσιώθη καθολοκληρίαν εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας.

Ὁ Κάσδαγλης εἶναι ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀσχοληθεὶς ἰδίως περὶ τὴν μετάφρασιν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἄγγλων συγγραφέων. Μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων περιλαμβάνονται μεταφράσεις ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας, ἐπίσης καὶ ἔργα μαθηματικά, ἠθικά, ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικά. Ἐν Λονδίνῳ μετέφρασε καὶ ἀνέλυσε τὴν «Ὁμηρολογίαν» τοῦ Γλάδστωνος καὶ ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1887 τὸν «Ἀπολεσθέντα παράδεισον» τοῦ Μίλτωνος εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον. Τῷ 1893 μετέφρασεν ἐμμέτρως καὶ ἐξέδωκεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὰς «Μεταμορφώσεις» τοῦ Ὀβιδίου, ὧν ἡ πλήρης ἔκδοσις συνετελέσθη τῷ 1908. Τῷ 1913 μετέφρασεν ἐμμέτρως τὸν «Σαμψὼν Ἀγωνιστὴν» τοῦ Μίλτωνος. Ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μετέφρασε τὰς τραγῳδίας τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, τοὺς «Διαλόγους τῶν ἐναλίων θεῶν», τοὺς «Διαλόγους τῶν οὐρανίων θεῶν» καὶ τοὺς «Ἑταιρικοὺς διαλόγους» τοῦ Λουκιανοῦ, τὴν «Λυσιστράτην» τοῦ Ἀριστοφάνους, τὴν «Γατοποντικομαχίαν» τοῦ Πτωχοπροδρόμου, τὰ «Ἀνακρεόντεια», τὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνίδων ποιητριῶν σῳζόμενα, τὰ εἰς τὸν Πλάτωνα ἀποδιδόμενα ἐπιγράμματα κτλ. Πρωτότυπα ἔργα συνέγραψε διάφορα κριτικά, φιλολογικά, λόγους, ἐδραματοποίησε δὲ ἐν μὲν πεζῷ λόγῳ «Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν», ἐμμέτρως δὲ «Πρόκριν τὴν Ἐρεχθηΐδα», τὰς «Πανδιωνίδας», τὴν «Διδὼ» καὶ τὴν «Ἱπποδάμειαν». Ἐπίσης κατὰ μίμησιν τοῦ Λουκιανοῦ ἐποίησεν «Ἀρχαίων θεῶν εἰκόνας» ἐν ἁπλῷ ἰδιώματι. Κατὰ τὸ 1918 ἀνεκάλυψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, παρὰ ταῖς ἐγγόναις τοῦ Λογάδου τὰ χειρόγραφα τῆς «Κιβωτοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» ἀπὸ τοῦ Σ μέχρι τοῦ Ω ἐν πρωτογράφῳ καὶ ἀπὸ τοῦ Ε μέχρι τοῦ Π ἐν ἀπογράφῳ, ἅτινα παρέδωκεν εἰς τὴν Βαλλιάνειον βιβλιοθήκην τῶν Ἀθηνῶν καὶ περὶ ὧν ἐξέδωκε «Δοκίμιον ἑλληνικῆς λεξικογραφίας». Ἐν Λονδίνῳ τῷ 1886 ἐξέδωκε καὶ τὰ «Λυρικὰ» τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου. Ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἔργα του εἶναι γραμμένα εἰς ἀρχαιοπρεπὲς ἰδίωμα. —Ω

—**Κάσδαγλης: —1) *Παναγιώτης***. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής, πεσὼν τῷ 1824 ἐν Μαραθῶνι. —2) ***Σωτήριος***, ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἀγωνιστὴς καὶ Φιλικός. Ἔπεσε μαχόμενος ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην τῷ 1826, εἴς τινα ἔξοδον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως. Γ. Δ. Κ.

κασεαρία (ἡ) (Casearia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φλακουρτιωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Εἶναι δένδρα καὶ θάμνοι ὑψηλοί, παρέχοντες χρήσιμον ξυλείαν εἰς τὴν οἰκοδομικὴν καὶ πρὸς καῦσιν. Κυριώτερον εἶδος εἶναι *κασεαρία ἡ πρώϊμος* (Casearia prœcox). Κ. ΠΑΠ.

Κασέβσκι (Kaszewski), ***Καζίμιρος***. Πολωνὸς φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς (1825—1910). Ἀφοσιωθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας» (1880), μονογραφίας περὶ αἰσθητικῆς καὶ ἱστορίας τῆς φιλολογίας, «Οἱ ποιηταὶ τοῦ εἴδους μπαρὸκ» (1894). Ὡς ἀριστουργηματικαὶ θεωροῦνται αἱ μεταφράσεις αὐτοῦ εἰς τὴν πολωνικὴν ἔργων τοῦ Σοφοκλέους καὶ Αἰσχύλου, ὡς καὶ τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν. Θ. Κ.

Κασεήρα */Βυζαντ./*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527 - 565), ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδόπης τῆς Θρᾴκης, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

Κάσελ (Cashel) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μῶνστερ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Τιππεραίου, παρὰ τὸν ποταμὸν Σαΐτς, ἄλλοτε σπουδαιοτάτη. Κάτ. 3000. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Μῶνστερ. Τῷ 1171 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Β' τῆς Ἀγγλίας. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ μητροπολιτικοῦ μεγάρου ἔχει 16.000 τόμους. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Δουβλίνου καὶ τοῦ Κόρκ. Μ. Δ. Β.

κασέλλα (ἡ), καὶ ***κασσέλλα***· δημοτ., κιβώτιον ἐπίμηκες, ὡς ἱματιοθήκη, ἄλλως *σεντοῦκι*.

κασελλάκι (τό)· δημοτ., μικρὴ κασέλλα, κιβώτιον, ἰδίᾳ τὸ φορητὸν τῶν ὑποδηματοκαθοριστῶν

Digitized by Google

κασελλιάζω· δημοτ. τοποθετῶ εἰς τὴν κασέλλα, πληρῶ τὰ κιβώτια ἐμπορευμάτων: «κασελλιάζω τὴ σταφίδα,—τὰ σῦκα».

Κασέλος *(Παπᾶ—)*· βλ. *Κασσελάκης*.

Κασεμὶρ /*Γεωγρ.*/. Κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν βλ. λ. (*Κασμήρ*).

Κασὲν (Cachin), *Μάρκελλος*. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Βορδῷ. Τῷ 1900 ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῷ 1904 δήμαρχος. Ἀναμειχθεὶς εἰ τὴν πολιτικὴν προσεχώρησεν εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα καὶ ἐπὶ ἔτη ὑπῆρξε γραμματεὺς τοῦ γραφείου προπαγάνδας τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Τῷ 1912 ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος Παρισίων καὶ τῷ 1914 βουλευτής, καὶ διὰ δευτέραν φορὰν τῷ 1919. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξε διευθυντὴς τῆς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος «L'Humanité». Τῷ 1920 προσεχώρησεν εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα. Ἐπὶ ἔτη ὑπῆρξε κοινοβουλευτικὸς ἡγέτης τῶν Γάλλων κομμουνιστῶν.

Κασέο (Cacheo) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ πορτογαλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Γουϊνέας, ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 450 χιλμ. εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του κεῖται ἡ ὁμώνυμος πόλις μὲ πληθυσμὸν 15 000 κατοίκων καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον ἐλαίου καὶ φοινικοπυρήνων, δερμάτων, ξυλείας, κόμμεως, βάμβακος, ὀρύζης κ. ἄ. Μ. Ν. Δ.

κασέρ. Καλεῖται οὕτω παρ' Ἰουδαίοις τὸ κρέας τῶν συμφώνως πρὸς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν ἔθιμα σφαγιασθέντων ζῴων. Ὁ ὅρος δύναται νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλων τῶν μὴ ἀπηγορευμένων καὶ συνεπῶς καταλλήλων πρὸς μαγειρικὴν χρῆσιν τροφῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐπεκράτησε μόνον διὰ τὸ κρέας ἐνίων τετραπόδων καὶ πτηνῶν, ὧν ὁ σφαγιασμὸς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ειδικοῦ ραββίνου. Οἱ εἰδικοὶ οὗτοι σφαγεῖς ραββῖνοι, κάτοχοι στοιχειωδῶν ἀνατομικῶν γνώσεων, κατορθώνουν νὰ διαγνώσκουν εἰς τὰ κτήνη τὰ ποικίλα συμπτώματα ὡρισμένων ἀσθενειῶν, ὑφ' ὧν τυχὸν εἶναι προσβεβλημένα ταῦτα, ἀπαγορεύοντες ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν χρησιμοποίησίν των. Ἕτερος λόγος, δι' ὃν ὁ σφαγιασμὸς τελεῖται ὑπὸ τοῦ ραββίνου, εἶναι ὅπως ἀποφεύγηται ὁ βασανισμὸς τοῦ ζῴου. Γ. ΕΛ.

κασέρι (τό), ἢ **κασκαβάλι** /*Χημ. Τροφ.*/. Εἶδος σκληροῦ τυροῦ, ἔχον τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας, ἔνθα καλεῖται cacio cavalo (=τυρὸς ἔφιππος), ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐκεῖ παρασκευάζεται εἰς σχῆμα ὑδροκολοκύνθης, ἵνα εἶναι εὔκολος ἡ μεταφορὰ αὐτοῦ ἐπὶ ζῴων. Ἐκ τῆς Ἰταλίας διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν. Ἐν Βουλγαρίᾳ καλεῖται μόνον κασέρι παρ' ἡμῖν δὲ γίνεται ἐξ ἴσου χρῆσις καὶ τῶν δύο ὀνομάτων.

Ὁ τυρὸς οὗτος ἀπαιτεῖ κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ ἰδιάζουσαν ἐπιμέλειαν καὶ ἡ ὡρίμανσις αὐτοῦ δέον νὰ παρακολουθῆται προσεκτικῶς, ἐπιτελουμένη εἰς εὐαέρους, οὐχὶ πολὺ ὑγρὰς καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ψυχροτέρας ἀποθήκας. Ὅταν ἡ ὡρίμανσις δὲν ἔχει πλήρως ἐπιτελεσθῆ, τότε ὁ παραγόμενος τυρὸς δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην συνεκτικότητα καὶ παρουσιάζει σχισμάς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται σκώληκες καὶ γενικῶς ὑπόκειται εἰς σημαντικὰς ἀλλοιώσεις. Ὅταν ὑπερωριμάσῃ, καθίσταται σκληρὸς καὶ σκοτεινόχρους. Κατὰ τὴν ἀναθέρμανσιν τοῦ τυροπήγματος, πρὸ τῆς τοποθετήσεως αὐτοῦ ἐντὸς τῶν τύπων, ἀπομακρύνεται συνήθως μικροτέρα ἢ μεγαλυτέρα ποσότης λίπους, δι' ὃ καὶ ὁ παραγόμενος τυρὸς εἶναι σχεδὸν ἀπαχής, μὴ περιέχων πλέον τῶν $^2/_5$ τῆς ἀρχικῆς ποσότητος τοῦ βουτύρου τοῦ γάλακτος. Τὸ καταλληλότερον εἶδος γάλακτος διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ κασερίου εἶναι τὸ βόειον καὶ τὸ πρόβειον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ γάλα τῆς βουβάλου, ὅπερ μάλιστα μόνον διὰ παρασκευὴν τοιούτου τυροῦ εἶναι κατάλληλον. Τὸ γάλα αἰγὸς εἶναι τελείως ἀκατάλληλον διὰ παρασκευὴν κασερίου. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ τυροῦ εἶναι λίαν διαδεδομένον ἐν Ἑλλάδι. Σ. Γ.

κασετίνα (ἡ) (ἐκ τοῦ ἰταλ. cassettina). Μικρὸν κιβώτιον χρησιμοποιούμενον πρὸς φύλαξιν διαφόρων μικροαντικειμένων, κοσμημάτων, ἐπιστολῶν, χρειωδῶν ραπτικῆς (βελονῶν, ψαλιδίων, δακτυλήθρων κλπ.). Οἱ μαθηταὶ ἐπίσης χρησιμοποιοῦν κασετίνας διὰ τὴν φύλαξιν τῶν πρὸς γραφὴν χρειωδῶν (μολυβίων, γραφίδων, ξυστρῶν, κλπ.), οἱ δὲ ζωγράφοι διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ἐργαλείων τῆς τέχνης των (παλέτας, χρωμάτων καὶ πινέλων). Αἱ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν κοσμημάτων κασετίναι τῶν γυναικῶν κατασκευάζονται πολλάκις ἐκ πολυτίμου ξύλου ἢ μετάλλου καὶ εἶναι λεπτότατα εἰργασμέναι ἢ διακεκοσμημέναι.

— κασετίνας ἐπιστολαί (caskets letters). Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ αἱ εὑρεθεῖσαι ἐντὸς ἀργυρᾶς κασετίνας αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ τῆς Μαρίας Στούαρτ πρὸς τὸν τρίτον σύζυγόν της κόμιτα Μπόθουελ. Ἦσαν συντεταγμέναι γαλλιστί, ἐγράφησαν τῷ 1567 καὶ προέκυπτεν ἐξ αὐτῶν ἡ ἐνοχὴ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Στούαρτ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Μπόθουελ διαπραχθέντα δι' ἐμπρησμοῦ φόνον τοῦ δευτέρου συζύγου της Ἑρρίκου Στούαρτ-Ντάρνλεϋ. Περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἠγέρθησαν πολλαὶ ἀμφισβητήσεις, σήμερον ὅμως δὲν ὑπάρχουν πλέον παρὰ μόνον ἀντίγραφα καὶ μεταφράσεις αὐτῶν, τῶν πρωτοτύπων ἐξαφανισθέντων. Χ. Δ.

Κασὴ /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Διοικητικὴ περιφέρεια (τοῦρμα) τοῦ θέματος τῆς Καππαδοκίας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐξετείνετο πρὸς Δ τῆς τοποτηρησίας τῆς Νίσης, ἔνθα ἔκειτο ἡ πόλις Καισάρεια. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁλόκληρος ἡ τοῦρμα τῆς Κασῆς μετὰ τῆς τοποτηρησίας τῆς Νίσης ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ θέματος Καππαδοκίας καὶ προσηρτήθη εἰς τὸ πρὸς ΒΑ τούτου κείμενον θέμα τοῦ Χαρσιανοῦ. Ν. ΚΛΕ

Κασηδολόγος, *Πέτρος*. Ἐκαλεῖτο οὕτω Ρεκουνιώτης ἐμπειρικὸς ἰατρός, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅστις ἐθεράπευε τὴν λέπραν, ἔσωσε δὲ πολλοὺς Τούρκους ἐν Τριπόλει. Χάρις εἰς τὴν μεσολάβησίν του ἐσώθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν αἰχμαλωτισθέντων κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως ἐκ λοιμοῦ. Γ. Δ. Κ.

Κασὴμ, *Δάμτζα*. Τουρκαλβανὸς στρατηγὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐκ τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν του. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822, ἐπὶ κεφαλῆς τριακοσίων Γκέγκηδων καὶ Λιάπηδων, ἐπολέμει ὡς διοικητὴς τοῦ ἐξωτερικοῦ φρουρίου. Ἀλλὰ μὴ τυχὼν ἀπαντήσεως εἰς τὰ αἰτήματά του περὶ ἀποστολῆς χρημάτων διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀνδρῶν του, ἠτομόλησε πρὸς τὸν Ὀμὲρ πασᾶν Βρυώνην καὶ τὸν Ἐλμάτζ Μέτζιο καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ φρούριον, ὄχι ὅμως καὶ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις ἐπρόλαβε καὶ ἐκρύβη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν φρούριον. Ἐκ τούτου βαρυθυμήσας ὁ ἀρχιστράτηγος Χουρσὴτ πασᾶς διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν. Γ. Δ. Κ.

Κασῆς, *Ἀνδρέας*. Πελοποννήσιος προὔχων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τῷ 1751 ἔταξε πλούσιον κληροδότημα πρὸς σύστασιν γυμνασίου ἐν Πάτραις. Τὸ κληροδότημα τοῦτο, μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἱδρύσεως τοῦ εἰρημένου γυμνασίου, ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Ἀθηνῶν, Ἰωαννίνων καὶ Πάτμου. —Π.

Κασθαναία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Κατά τινας καὶ *Κασταναία*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μαγνησίας ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, κειμένη μεταξὺ τῆς Σηπιάδος Ἄκρας καὶ τῆς πόλεως Μελιβοίας (παρὰ τὴν Ἀγιάν), εἰς τὰ παράλια τῆς ὁποίας κατεστράφη ὁ περσικὸς στόλος τοῦ Ξέρξου (*Ἡρόδ.* VII, 183 καὶ 188. *Στράβ.* IX, 443). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται πρὸς βορρᾶν τῆς κώμης Κεραμίδι τῆς Λαρίσης παρὰ τὴν θάλασσαν. Α. Θ. Σ.

Κασθῶ. Διάδοχος τοῦ κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας Πιόγχιος, ἑδρεύων ἐν Μερόῃ. Κατὰ τοὺς αἰγυπτιολόγους τὸ ὄνομά του δεικνύει, ὅτι δὲν ἦτο Αἰγύπτιος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ἱερέων τοῦ Ἄμμωνος. Ἐγένετο βασιλεὺς ὡς σύζυγος πριγκιπίσσης βασιλόπαιδος ἀγνώστου ἀκόμη καὶ πιθανῶς θυγατρὸς τοῦ Πιόγχιος. Ἀλλὰ τὸ κράτος του ἐξήτεινε μέχρι τῆς Μέσης Αἰγύπτου, ἐνῷ ὁ κατ' ὄνομα ὑποτελὴς του βασιλεὺς τοῦ Δέλτα Ταφναχτὴ ἦτο ὁ πραγματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς αἰγυπτιακῆς δυνάμεως διὰ τοὺς γείτονας λαούς (Η' αἰῶνα π. Χ.). Γ. Λ. Α.

Κάσια ὄρη /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. —1) Ὀροσειρὰ τῆς Ἀσίας, Α τῆς *Κασίας* χώρας, παρὰ τὰ ὅρια τῆς Σηρικῆς (=Κίνας) καὶ Σκυθίας, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (ΣΤ' 15, 2. 16, 2). Κατὰ τοῦτον τὰ Κάσια ὄρη ἤρχοντο ἀπὸ 152° ἀν. πλάτ. καὶ 41° βόρ. μηκ. ἐξετείνοντο πρὸς ΒΑ καὶ κατέληγον εἰς πλάτ. 162° καὶ μήκ. 44°. Ὑπὸ τῶν σημερινῶν γεωγράφων ταυτίζονται πρὸς τὰ περὶ τὸ Κάσγκαρ ὄρη τὰ ἐπὶ τῶν μεθορίων Α. καὶ Δ. Τουρκεστάν ἢ πρὸς τὴν μεγάλην ὀροσειρὰν τῆς Κεντρώας Ἀσίας *Κουὲν-Λοὺν*. Παρὰ τὰ Κάσια ὄρη διήρχετο ἡ πρὸς Κίναν ἀρχαία ἐμπορικὴ ὁδός.—2) Ὄρη τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου (βλ. λ. *Κάσιον* /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/). —Π.

Κασία (/*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Χώρα τῆς πέραν τοῦ Ἰμάου ὄρους Σκυθίας, ἀναφερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (ΣΤ' 15,3). Ὡρίζετο πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν Χαίτων Σκυθῶν καὶ τῆς Ἀχάσας χώρας καὶ πρὸς Β ὑπὸ τῆς Αὐξανίτιδος χώρας. Ἀνατολικῶς ταύτης ἔκειντο τὰ *Κάσια ὄρη* (βλ. λ.). —Π.

κασία (ἡ) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν· βλ. *κασσία*.

Κασιανή, *Κασιανός*· βλ. λ. *Κασσιανή*, *Κασσιανός*.

Κασίας (Caxias) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαρανιάου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἰαπικουρού, 60 λεύγας ΝΑ. τῆς πρωτευούσης Ρίου-Ἰανεΐρου. Ἔχει πληθυσμὸν 24 000 κατοίκων καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον βάμβακος καὶ δημητριακῶν.

Τῷ 1823 οἱ Πορτογάλοι ὑπερήσπισαν γενναίως τὴν πόλιν ἐναντίον τῶν βραζιλιανῶν στρατευμάτων, ὑποκύψαντες ἐν τέλει. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1838—1840 ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Περιῆλθε δὶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἠρήμωσαν αὐτήν, φονεύσαντες ἅμα καὶ ἑκατοντάδας τινὰς ἐκ τῶν κατοίκων της. Ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Λίμα ἐ Σίλβα. Μ. Ν. Δ.

Κασίας (Caxias), *Λουδοβῖκος Ἄλβελ ντὲ Λίμα ἐ Σίλβα, δοὺξ—*. Βραζιλιανὸς στρατάρχης καὶ πολιτικός, εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς Βραζιλίας (1803—1880). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Φραγκίσκου ντὲ Λίμα ἐ Σίλβα, ἀντιβασιλέως τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ 1831—1835, ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν παρασχοῦσαν εἰς τὴν Βραζιλίαν πλείστους διακεκριμένους στρατηγούς. Ἀποφοιτήσας τῷ 1821 ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Ρίου μετέσχε τῶν κατὰ τῶν Πορτογάλων ἐκστρατειῶν τοῦ 1823 καὶ τοῦ 1825—1828 καὶ προήχθη εἰς ταγματάρχην. Συνταγματάρχης τῷ 1839, διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Μαρανιάου, σπαρασσομένης ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Μετὰ διετίαν ἐπέβαλεν ἐν αὐτῇ τὴν τάξιν, προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ ἐγένετο βαρῶνος. Τῷ 1842 κατέστειλε τὴν ἐν Σὰν Πάολο ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν. Κυρίως ὁ Κασίας διέπρεψεν ὡς ἀρχιστράτηγος τῶν Βραζιλιανῶν εἰς τὸν κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἀγῶνα τῆς ἐπαρχίας Rio Grande do Sul, ὅπου μετὰ τριετίαν ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ πάλιν τὴν τάξιν. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας ἐξελέγη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς «ἑνότητος τοῦ Κράτους» γερουσιαστής, ὑπὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Β' τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμητος. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1851—1852 μεταξὺ Βραζιλίας καὶ τοῦ δικτάτορος τοῦ Μπουένος-Ἄϋρες Ρόζας συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Προβιβασθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ μαρκησίου, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Παρανᾶ καὶ ἔλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παρανᾶ (1856) ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν, συνεχίσας τὴν συμφιλιωτικὴν πολιτικὴν ἐκείνου μέχρι τοῦ 1857. Τῷ 1861 ἐγένετο διὰ δευτέραν φορὰν πρωθυπουργός, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἀνετράπη ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων συνδρομῇ τινων ἐκ τῶν συντηρητικῶν. Τῷ 1865 συνώδευσεν, ὡς ὑπασπιστής, τὸν αὐτοκράτορα Πέτρον εἰς τὴν κατὰ τῆς Παραγουάης ἐκστρατείαν καὶ μετὰ ἓν ἔτος τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχηγία τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ἐντὸς τριετίας ἠδυνήθη διὰ ἐπανειλημμένων νικῶν νὰ κατασυντρίψῃ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ἀσσομπσιόν. Ἀσθενήσας τῷ 1869 ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ρίον-Ἰανέϊρον ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς (ὁ μόνος Βραζιλιανὸς δοὺξ) καὶ τὸν μεγαλόσταυρον, ὅστις ἀπενέμετο μόνον εἰς ἡγεμόνας. Διὰ τρίτην φορὰν ἔγινε πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῷ 1875, διατηρήσας τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1878, ὁπότε ἀσθενήσας ἀπεχώρησεν ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Μετὰ διετίαν ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Σάντα-Μόνικα καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Ρίον-Ἰανέϊρον. Εἰς μίαν τῶν πλατειῶν τοῦ Ρίου-Ἰανεΐρου ἐστήθη διὰ λαϊκοῦ ἐράνου ὁ ἀνδριάς του, ἔργον τοῦ γλύπτου Μπιρναντέλλι. Μ. Ν. Δ.

Κασιβόνων *Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου τῆς Θράκης, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 11). Α. Θ. Σ.

κασίδα (ἡ), καὶ **κασσίδα**· δημοτ., νόσος πτώσεως τῶν τριχῶν, τριχόπτωσις, τριχόρροια, φαλάκρα: «ἔχει κασίδα 'ς τὰ μουστάκια, —'ς τὰ γένεια, —'ς τὸ κεφάλι». Ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ λατ. cassis, —idis=κράνος, οἱονεὶ ἀπὸ τῆς στιλπνότητος (βλ. λ. *κασσίς*).

—[*Ἰατρ.*]· βλ. *ἄχωρ*.

κασίδης (ὁ), καὶ **κασσίδης**· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει κασίδα, ὁ πάσχων τριχόρροιαν ‖ συνεκδ. ὁ φαλακρός ‖ μεταφ. ὁ εὔκολος εἰς παρεξηγήσεις, ὁ πέραν τοῦ δέοντος εὔθικτος, παράξενος, φίλερις: «μὴν τοῦ μιλᾷς, γιατὶ αὐτὸς εἶναι κασίδης».

Κασίδης /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Βραχώδες καὶ γυμνὸν βλαστήσεως νησίον τοῦ Κορινθιακοῦ (ὕψομ. 76 ποδ., πλάτ. 38° 18' 50" Β, μήκ. 22° 41' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), προσκείμενον τῇ Φωκικῇ ἀκτῇ κατὰ τὸ ΝΑ κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἀντικύρρας. Σ. Ε. Λ.

κασιδιάζω, καὶ **κασσιδιάζω**· δημοτ., ἔχω κασίδα, πάσχω ἀλωπεκίασιν, τριχορρυῶ.

Digitized by Google

κασιδιάρης (ὁ)· θηλ. *—α*, οὐδ. *—ικο*, καὶ *κασσιδιάρης*· δημοτ., ὁ πάσχων ἀλωπεκίασιν, τριχόρροιαν: «κασιδιάρικο γίδι, — πρόβατο»· ‖ μεταφ. παράξενος, βλ. *κασίδης*.

Κασιδιάρης *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θεσσαλίας, βορεία προέκτασις τῆς Ὄθρυος πρὸς τὴν Φάρσαλον. Ἡ ὑψίστη αὐτοῦ κορυφή, 1009 μ., συνίσταται ἐκ κεκυρτωμένου κρητιδικοῦ ἀσβεστολίθου ἐπὶ κέντρου ἐκ σχιστολιθικῶν σχηματισμῶν. Ι. Σ. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἐπειδὴ ὁ *Κασιδιάρης* εἶναι ὀροσειρὰ (ὑψ. 790) εὑρισκομένη ἀνατολικῶς τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Δομοκοῦ, παρέχουσα δὲ διαβάσεις ἀγούσας ἢ πρὸς Δομοκὸν διὰ Βούζι ἢ πρὸς χάνι Παλαμᾶ διὰ Μαντασιᾶς, δι' αὐτὸ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ τὴν 5 Μαΐου 1897 διὰ τοῦ Κασιδιάρη κατηυθύνθη ἡ 6η τουρκικὴ μεραρχία τοῦ Χαμδῆ πασᾶ, δηλαδὴ ἡ μεραρχία ἥτις μετὰ τῆς 3ης τοῦ Μεμδοῦ πασᾶ ἐξετέλεσαν τὴν διὰ τῶν ὀρέων κύκλωσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν ἐν Δομοκῷ Ἑλλήνων. Περὶ τῶν ἀγώνων τούτων βλ. λ. *Δομοκός*. Ν. Θ. Κ.

κασιδιάρικος,—*η*, —*ο*, καὶ *κασσιδιάρικος*· δημοτ., ἀντὶ *κασιδιάρης* (βλ. λ.).

Κασιδοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεγαλοπόλεως τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 141.

κασιέρης (ὁ), καὶ *κασσιέρης*· δημοτ., ὁ ἄνθρωπος τῆς κάσας, τοῦ χρηματοκιβωτίου, ταμίας.

Κασικιάρι (Casiquiari) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τῆς Βενεζουέλας. Ἀποτελεῖ τὴν νοτίαν διακλάδωσιν τοῦ Ὀρενόκου καὶ ἀκολουθεῖ ῥοῦν ΝΔ, ἑνούμενος μετὰ τοῦ ἄνω Ρίο Νέγκρο, παρὰ τὸ Σὰν Κάρλος, σχηματίζων οὕτω φυσικὴν διώρυγα ἑνοῦσαν τοὺς δύο ποταμοὺς καὶ δι' ἧς ἐξυπηρετεῖται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης. Ἔχει μῆκος 400 χλμ. Δ. Σ. Δ.

κασίκος (ὁ) (Cacicus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον γνωστὸν εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ζῇ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ διὰ προστριβῆς τῶν ἐλύτρων του ἐπὶ τῶν ὀπισθίων μηρῶν του παράγει ἰσχυρὸν θόρυβον. Ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν.

Κασιλῖνον (Casilinum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ ἐπὶ τοῦ Οὐολτούρνου (νῦν Βολτόρνο ποταμοῦ, 3 μίλλια ΒΔ τῆς ἀρχαίας Καπύης. Τῷ 216/217 π. Χ. ἐγένετο θέατρον στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Φάβιον Κουνκτάτορα καὶ τῶν Καρχηδονίων ὑπὸ τὸν Ἀννίβαν. Τῷ 58 π. Χ. ἀπῳκίσθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Τῷ 856 μ. Χ., 16 ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας Καπύης, ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Κασιλίνου ἡ νέα Κάπουα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Λανδούλφου. Τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἐρείπια κεῖνται παρὰ τὴν τρίτοξον γέφυραν τοῦ ποταμοῦ. Π. Ν. Π.

Κασίμ *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Κεντρικῆς Ἀραβίας, ὁριζομένη πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Χετζάζης, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς χώρας τῶν Σαμμὰρ (Χαμμάρ), πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Νέτζιτ καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς ἐρήμου Δόχνα. Τὸ πεδινὸν αὐτῆς μέρος εἶναι εὔφορον, παράγον δημητριακά, ἐλαίας, σταφυλάς, ὀπωρικά, καὶ κυρίως φοίνικας. Ἔχει ὀλίγας πόλεις καὶ πολλὰ χωρία. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀναβιβάζονται εἰς 330.000. Ν. Μ.

— **Κασὶμ-***ἀμπὰτ* *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Χορασὰν παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας περσικῆς πόλεως Τούς. Παράγει τὰς ὡραιοτέρας καμήλους τῆς Περσίας. —2) Ἄλλη πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαζανδαρὰν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Κασπίας.

— **Κασὶμ-***πασᾶ* *[Γεωγρ.]*. Μέγα τμῆμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀριθμοῦν 16 συνοικίας, ἐκτεινόμενον δὲ ἐπὶ τῶν κλιτύων καὶ κάτωθι τῶν λόφων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι τὸ Πέραν, μεταξὺ τῶν δεξαμενῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ναυπηγείων. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ βεζύρου Γκιουζελτζὲ Κασὶμ πασᾶ. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Κασὶμ πασᾶς ἔκτισε τζαμίον εἰς τὴν θέσιν παλαιοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ. Παρὰ τὴν κρήνην τοῦ τζαμίου ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἀρχαία λατινικὴ ἐπιγραφή, ἀναγομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Πομπηΐου. Πολλὰ ἦσαν τὰ τζαμία τοῦ Κασὶμ πασᾶ καὶ οἱ ἐκεῖ τεκκέδες τῶν δερβισῶν, ἱδρυθέντες εἰς τὴν θέσιν παλαιῶν τάφων χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς πρώτης πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Τὸ ὄνομα τῆς συνοικίας εἶναι στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ἐκεῖ ἀνοικτὸν καὶ βρωμερὸν ῥεῦμα, τὸ *Κασὶμ πασᾶ δερεσί*, τὸ ὁποῖον ἦτο ἄλλοτε ἑστία παντοίων μιασμάτων, κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ἐκαλύφθη κατὰ μέγας μέρος. Ν. Μ.

Κασίμ. Τοῦρκος Ὀσμανίδης πρίγκιψ, ἀδελφὸς τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Α' καὶ τοῦ ἐπίσης ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ μνηστῆρος τοῦ θρόνου Σουλεϊμάν, ὅστις διαβὰς εἰς Εὐρώπην πρὸς διεκδίκησιν τῆς διαδοχῆς Βαγιαζὶτ τοῦ Α', παρέδωκε τὸν Κασὶμ τοῦτον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Β' τὸν Παλαιολόγον, μεθ' οὗ συνῆψε συμμαχίαν. Ὁ Κασίμ, τὸν ὁποῖον οἱ Βυζαντινοὶ (Φραντζῆς) ὀνομάζουσι Χαλίλ, ἐνυμφεύθη μίαν θυγατέρα τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος (1404). Μετὰ δεκαπέντε περίπου ἔτη ὁ Κασὶμ πηρωθεὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς παρεδόθη εἰς τὸν ὁριστικῶς ἐπικρατήσαντα σουλτᾶνον Μωάμεθ Α', ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς διατροφὴν τὴν ἐν Ἀνατολῇ πόλιν Ἄκ-Χισάρ. Ν. Μ.

—**Κασὶμ -** *ἀγᾶς*. Τουρκοκρὴς ἐκ Χανίων, προστατεύσας ἐπανειλημμένως τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τῶν σφαγῶν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν φρικτὴν σφαγὴν τοῦ Ἰουνίου 1821 εἶχον καταφύγει 80 περίπου Χριστιανοὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ἀποσπάσαντες βιαίως κατέσφαξαν.

—**Κασὶμ** ***Ἐκμπὲρ Ἀμπαντί***. Ἰνδομουσουλμᾶνος ποιητής, ἀκμάσας ἐν Ἄγρᾳ. Ἔγραψε περσιστὶ ἐπινίκειον ᾠδὴν εἰς ὄνομα τοῦ Ἐκμπὲρ-χάν, υἱοῦ τοῦ ἐμίρου τοῦ Ἀφγανιστὰν Δὸστ-Μωχαμμὲτ χὰν (1847). Ν. Μ.

—**Κασὶμ -** *μπὲν* **- *Ἰσλάμ***. Μουσουλμᾶνος ἱερονομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Χεράτῃ τοῦ Ἀφγανιστὰν ἐκ πατρὸς ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ἐσπούδασεν ἐν Βαγδάτῃ, ἀπέθανε δὲ τῷ 837 μ. Χ. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ 16 ἔτη δικαστὴς ἐν Ταρσῷ. Ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικὰ καὶ ἱερονομολογικὰ ἔργα. Ν. Μ.

—**Κασὶμ - *Μπερίτ***. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Δεκκὰν τοῦ Ἰνδοστὰν ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Κασὶμ-Μπερὶτ-σαχάν. Τοῦρκος τὴν καταγωγήν, ἦτο κατ' ἀρχὰς δοῦλος, ἔγινεν ὅμως βαθμιαίως ὑπουργὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Δεκκὰν Μαχμοὺτ σὰχ Β' καὶ τῷ 1493 ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος. Ἀπέθανε τῷ 1505. Ἡ δυναστεία αὐτοῦ ἀριθμεῖ ἑπτὰ ἡγεμόνας. Ν. Μ.

—**Κασὶμ** *πασᾶς*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Γκιουζελτζὲ* (=εὐμορφούτσικος). Τοῦρκος βεζύρης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Α'. Διετέλεσε δὶς ἀλλεπαλλήλως (1523) βαλῆς Αἰγύπτου καὶ κατόπιν τοποτηρητὴς τῆς μεγάλης βεζυρείας. Βραδύτερον κυριεύσας τὸ Ναύπλιον ἐγένετο βαλῆς Μορέως, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἐνετῶν. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ τουρκικοῦ ναυστάθμου. Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοικία τοῦ *Κασὶμ-πασσᾶ*, ὅπου ὁ βεζύρης οὗτος ἔκτισε τζαμίον. Ν. Μ.

Κασιμάτης, *Πέτρος*. Κερκυραῖος ἰατροφιλόσοφος καὶ λόγιος, ἀσχοληθεὶς κυρίως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν. Ἔζησε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐσπούδασεν ἐν Παδούῃ καὶ ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1729. Ἔγραψε: «Στόχασαις ὠφελιμώταταις διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ» (1718), «Δοξαστάρια, ἀπολυτίκια καὶ κοντάκια τῶν ἐπισημοτέρων ἑορτῶν» (Βενετία 1717) κτλ. Ἐπίσης μετέφρασε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἰωσαφάτ» καὶ συνέταξε «Πίνακα τῶν πλέον συνηθισμένων βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας μας».

Κασίμι *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας χωρίου *Μαραθοῦσα* (βλ. λ.).

Κασιμὶρ (Casimir)· βλ. *Καζιμίρ*.

κασιμιροΐα (ἡ) (Casmiroa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τερεβινθωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥυτιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος: *κασιμιροΐαν τὴν ἐδώδιμον* (Casmiroa edulis), ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Νικαράγουας. Εἶναι δένδρον ὑψηλόν, μακρόβιον, ἀειθαλές, ὀπωροφόρον, πολύκαρπον, φέρον εὐγευστοτάτους καρποὺς ὁμοίους πρὸς ἄπια. Εὐδοκιμεῖ, πολλαπλασιαζόμενον διὰ σπορᾶς, ἐκεῖ ἔνθα καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Κ. ΠΑΠ.

Κασιμλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Χειμαδιὸ* (βλ. λ.).

Κασίμωφ (Kassimov). Πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος ἐν τῷ κυβερνείῳ Ριαζάν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὄκα. Μολονότι ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη πλησίον ὄρους, ὅπου ἀφθονεῖ ὁ οἰκοδομήσιμος λίθος, ἐν τούτοις αἱ οἰκίαι αὐτῆς εἶναι ξύλιναι. Ἔχει 13.000 κατοίκους, ἐργοστάσια μεταλλουργίας, ὑφαντουργίας καὶ ἀσβεστοκαμίνους. Μέχρι τοῦ 1452 ἡ Κασίμωφ ἐκαλεῖτο *Γκαιροντέτζ*. Τὸ νέον της ὄνομα ὀφείλεται εἰς τὸν χάνην τῶν Τατάρων Κασίμ, εἰς ὃν παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Μόσχας Βασιλείου Β', διατελέσασα ἐπὶ μακρὸν πρωτεύουσα τοῦ κρατιδίου Κασίμωφ. Ἐν αὐτῇ μέχρι σήμερον σῴζονται τὰ ἐρείπια διαφόρων μεγάλων κτιρίων, ὡς τοῦ ἀνακτόρου τῶν βασιλέων, ἑνὸς πύργου χρησιμεύοντος ὡς παρατηρητηρίου καὶ ἑνὸς τεμένους, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑψοῦται μέγα μαυσωλεῖον, ἐγερθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ χάνη Τάγκαλι, ἀποθανόντος τῷ 1520. Ἡ Κασίμωφ παρέμεινε ταταρικὴ μέχρι τοῦ 1667. Μ. Ν. Δ.

Κάσιν (Kaschin) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, 130 χλμ. ΒΑ τοῦ Τβὲρ ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Κασίνκα, παραποτάμου τοῦ Βόλγα, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχας—Κράσνυϊ Χόλμ. Πόλις παλαιὰ ἀναφερομένη ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἔχει ἀκμάζουσαν κτηνοτροφίαν καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον. Κάτ. 8.000. Μ. Ν. Δ.

Κάσινα (Cascina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τῆς Πίζης, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄρνου. Κάτ. 20.465. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Φλωρεντίας-Πίζης-Λιβόρνου καὶ συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου μετὰ τῆς Πίζης. Ἔχει ὀνομαστὰ ἐργοστάσια ἐπίπλων καὶ σταθμὸν ἀσυρμάτου τηλεγράφου. Παρ' αὐτὴν οἱ Φλωρεντινοὶ κατετρόπωσαν τοὺς Πιζανοὺς τῷ 1364. Μ. Δ. Β.

Κασίνη, *μάρτυς*. Ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ συζύγου Μελασίππου καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀντωνίου, ἑορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 7 Νοεμβρίου κατὰ τὸ Μηναῖον, περιέχον καὶ βραχὺ μαρτυρολόγιον αὐτῶν. Ε. Γ. Π.

Κασίνι (Casini), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1687. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν τῷ 1706 καὶ χρηματίσας καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κολλεγίῳ ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ 1755. Ὁ Κασίνι ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς, ἐξέδωκε μεγάλην δίτομον Ἐγκυκλοπαιδείαν αὐτῶν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1747 μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Encyclopaedia Sacrae Scripturae», καὶ πλείστας ἄλλας διατριβάς, ὡς «De textu hebraico ejusque interpretationibus» (1723), «Assertiones biblicae linguarum hebraicae, graecae» (1726), «De legibus sacrarum litterarum testimoniis theses illustratae» (1747), «De vera prophetas intelligendi ratione» (1748), «De divina poesi» (1751), «De arcanis Sacrae Scripturae» (1752). Ε. Γ. Π.

Κασῖνο (Cassino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας (βλ. *Κασσῖνον*).

Κασίνσκυ (Kaschinski), ***Βίκτωρ*** (1812—1870). Πολωνὸς μουσικοσυνθέτης, μαθητὴς τοῦ Ἔλσνερ ἐν Βαρσοβίᾳ. Κατόπιν ταξιδίου εἰς Γερμανίαν, καρπὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε τὸ βιβλίον «Σημειώσεις ληφθεῖσαι κατὰ τὸ ταξίδιόν μου εἰς Γερμανίαν», ἐπανῆλθεν εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα διωρίσθη διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ Θεάτρου-Ἀλεξάνδρου. Ὁ Κασίνσκυ εἰργάσθη κυρίως διὰ τὸ θέατρον, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Tenella», «Ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος» καὶ «Ἀνὴρ καὶ γυνή». Αἱ ὑπόλοιποι συνθέσεις περιλαμβάνουν καντάττας, χορῳδίας, μελῳδίας, χοροὺς κλπ. Γ. Σ.

κασίντα (ἡ) (Kassida). Εἶδος λυρικοῦ ποιήματος τῶν Ἀράβων, καλλιεργηθὲν κυρίως κατὰ τὸν ΣΤ' μ.Χ. αἰῶνα. Ἔπρεπε ν' ἀποτελῆται ἐκ 15 τοὐλάχιστον διστίχων, ἦτο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ᾠδὴ ἐπαινετικὴ ἀτόμων ἢ φυλῶν ἢ καὶ διδακτικόν τι ποίημα ἀπευθυνόμενον εἰς ὡρισμένον πρόσωπον. Ἐφευρέτης αὐτοῦ θεωρεῖται ὁ ποιητὴς Μοχαλχὶλ-ἶμπν-Ραμπιᾶ, ὅστις συνέθεσε πένθιμον ᾠδὴν διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ν. Μ.

Κάσιον, καὶ ***Κάσσιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος καὶ ἀκρωτήριον τῆς Κασσιώτιδος, κατὰ τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου (Μαρμαρικῆς) πρὸς Ἀραβίαν τὴν Πετραίαν (*Πτολεμ.* Δ, ε, 12 ἐκδ. *Nobbe*) καὶ δὴ τὴν χώραν τῶν Ἰδουμαίων: «θινώδης λόφος, ἀκρωτηριάζων, ἄνυδρος» (*Στράβ.-Teubner* κεφ. 760) ἀνατολικῶς τοῦ Πηλουσίου (*Σκύλ.* 106) καὶ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ Πλινθινήτου κόλπου (*Ἡρόδ.* Β, 6). Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ὑπῆρχε, μόνος, ναὸς τοῦ Κασίου Διὸς (*Στράβ.* 760, *Ἰωσήπ.* Ἰουδ. πόλεμ. Δ, ια, 5), βραδύτερον ὅμως ἀνηγέρθη ἐπ' αὐτοῦ πόλισμα, τὸ ὁποῖον ἐξειλίχθη εἰς πόλιν, ὑπάρξασαν ἕδραν ἐπισκόπου (*Le Quien*, Oriens Christian. II, 545).

Διὰ Κασίου διῆλθεν ἡ στρατιὰ τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος, ὁδεύσασα διὰ τῆς ἀνύδρου εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ Δημητρίου (*Διοδ.* Κ, λη, *Πολυβ.* Ε, 80) στρατείαν του, τῷ 312 π. Χ. Ἐνταῦθα ἐδολοφονήθη καὶ ἐτάφη ὁ Πομπήϊος. Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Αἰγύπτου ἔκπτωσιν τῆς Κλεοπάτρας, ἥτις συνῆρχε τῷ ἀνηλίκῳ ἀδελφῷ της Πτολεμαίῳ τῷ ΙΒ', οἱ ἐπίτροποι αὐτοῦ, εὐνοῦχος Πόθεινος, στρατάρχης Ἀχιλλᾶς καὶ Θεόδοτος ὁ διδάσκαλός του, συνεκέντρωσαν πολὺν στρατὸν εἰς τὸ Κάσιον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εἶχε κατασκηνώσει ὁ δεκατριετὴς βασιλεὺς μετὰ τῶν ἐπιτρόπων του, πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἀποπείρας εἰσβολῆς τῆς ἀδελφῆς του, συγκεντρωσάσης πρὸς τοῦτο στρατὸν ἐν Συρίᾳ. Τὴν αὐτὴν ὅμως ἐποχὴν ἔφθασεν ὁ Πομπήιος, ἡττημένος τῶν Φαρσάλων, ὅστις ἰδὼν κατὰ τὴν προσγείωσίν του τὴν παραλίαν βρίθουσαν στρατοῦ ἤκασε τὴν ἐν αὐτῇ παρουσίαν τοῦ βασιλέως καὶ ὑποπτεύσας τὰ πάντα, ἀπέστειλεν ἐπιτελῆ του πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ «ἔφραζε περὶ τῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς φιλίας». Τῇ συμβουλῇ ὅμως τοῦ Θεοδότου ἀπεφ-

Digitized by Google

σίσθη ἡ δολοφονία τοῦ ξένου, ὡς εὐχάριστος τῷ Καίσαρι, ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ παλαιοῦ του συστρατιώτου, τοῦ Σεμπρωνίου, ἐπὶ ἐλαφροῦ πλοίου, ὅπερ δῆθεν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀποβιβάσεώς του τῷ εἶχε διαθέσει ὁ Πτολεμαῖος. Καὶ τὴν μὲν κεφαλήν του ἀποκοπεῖσαν ἀπέστειλε τῷ Καίσαρι, τοῦ δὲ ἀκεφάλου σώματος διέταξε τὴν ταφὴν εἰς τὰς ἄμμους τοῦ Κασίου, ὑπὸ εὐτελῆ πλάκα.

Τὸ Κάσιον ὄρος διετήρησε τὴν ἀρχαίαν του ὀνομασίαν. ὀνομαζόμενον τανῦν *Κὰς Μπουροὺν* πλάτ. 31°12'35" Β, μῆκ. 33°05'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2573: Damietta to El Arish), θινώδης βουνός, καθ' ὃν συνενοῦνται τὸ Β. καὶ ΒΔ προσχωματικὰ βελη τῆς Σιρβωνίτιδος, ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου Τινὲ (ἀρχ. Πλινθινήτης ἢ Πηλούσιος), ἀπέχον 37 μίλλ Δ. τῆς Ἐλ-Ἀρὶς (ἀρχ. Ρινοκόρουρα) καὶ 40 Α τοῦ Πὸρτ-Σάϊδ. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Κάσιον** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Σελευκείας Πιερίας εν Συρίᾳ. Ν τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ ὑψούμενον, κατὰ τὴν Β. Συρίαν, ταυτιζόμενον πρὸς τὸ σημερινὸν Τζεμπὲλ-ἐλ-Ἀκρὰ (1770 μ. ὕψ.). Ἐθεωρεῖτο ἱερὸν ὄρος κάὶ ἐπ' αὐτοῦ οἱ μὲν Ἀντιοχεῖς ἐλάτρευον τὸν Τριπτόλεμον, οὗτινος τοὺς ἀπογόνους κατά τινα παράδοσιν συνῴκισεν ἐν Συρίᾳ ὁ Σέλευκος Α' Νικάνωρ, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Σελευκαίας ἔθυον εἰς τὸν Δία Κάσιον. Π. Ν. Π.

Κασιόπη /*Γεωγρ.*/· βλ. *Κασσιόπη*.

Κάσιος. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς λατρείαις, ἀπὸ τῶν Κασίων ὀρέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας. Παρὰ τὸ δεύτερον ὑπῆρχε ναὸς αὐτοῦ (Κάσιον), ἐν τῷ ὁποίῳ ἔθυσεν ὁ Σέλευκος πρὸς τὸν θεόν, ἵνα δηλώσῃ τὸ καταλληλότερον μέρος πρὸς ἵδρυσιν πόλεως. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπῆρχον ἀναθήματα τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ, Ἀδριανοῦ καὶ Ἰουλιανοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰσήχθη κατὰ τοὺς εὐημεριστὰς ἡ λατρεία τοῦ Διὸς εἰς Ἑλλάδα. Ὁ θεὸς ἐλατρεύετο αὐτόθι ὑπὸ τὴν μορφὴν οὐρανοπετοῦς ἀργοῦ λίθου, ὡς φαίνεται ἐκ παραστάσεων νομισμάτων τῆς Σελευκείας, ὅπου εἰκονίζεται λίθος σχήματος ∧ ἐντὸς ναοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΖΕΥΣ ΚΑΣΙΟΣ. Τὸν λίθον τοῦτον ἄλλοι ἑρμηνεύουν ὡς εἰκονίζοντα τὸ ἱερὸν ὄρος Κάσιον. Ἐπὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ὄρους ὑπῆρχεν ἐπίσης ναὸς τοῦ Διὸς Κασίου καὶ μαντεῖον, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθησαν ὁ Σέλευκος Α' Νικάνωρ καὶ ὁ Ἰουλιανός. Ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε παράστασις τοῦ Διὸς νεαροῦ ὑπὸ μορφὴν Ἀπόλλωνος καὶ φέροντος καρπὸν ῥοιᾶς κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν. Ἡ παράστασις αὕτη ὑπάρχει καὶ εἰς νομίσματα τοῦ Πηλουσίου. Π. Ν. Π.

Κάσιος· βλ. *Κάσσιος*.

Κασιφόνη /*Μυθολ.*/. Θυγάτηρ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης (βλ. *Κασσιφόνη*).

Κασίων ***νῆσοι*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία συστάδος νήσων παρὰ τὴν Κάσον (*Στράβ. Teubner* IA, 489,18). Ἀποτελοῦν συστάδα μηκυνομένην ἐπὶ 4 ³/₄ μιλ. καὶ παραθέουσαν ἀπὸ 1 ¹/₈ —2 μιλ. τὴν ΒΔ ἀκτὴν τῆς Κάσου. Καλὸν ἀγκυροβόλιον κατὰ ΒΔ ἀνέμων (Mediter. Pilot, τόμ. IV σελ. 313, ἔκδ. 1918). Ἡ ΒΑ αὐτῶν ὀνομάζεται *Μακρονήσι* (πλ. 35°26'¹/₂ Β, μῆκ. 26°55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2824 : Scarpanto and Kassos islands), ἡ δὲ μεσαία και μείζων *Ἁρμαθιά*. Σ. Ε. Λ.

κάσκα (ἡ)· πῖλος ἐλαφρὸς ἐκ φελλοῦ εἰς σχῆμα κράνους, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις συνήθως εἰς τὰ θερμὰ κλίματα (ἰταλ. casco).

κασκαβάλι (τό)· εἶδος τυροῦ βλ. *κασέρι*· || ὅρος ναυτικὸς (βλ. *ἐφηλὶς* καὶ *σχαστήριον*).

Κασκαβέλι /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Δ τῶν Θηβῶν ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Θηβῶν-Δομβραίνης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 961. Χ. Δ.

Κασκαὶντ ***Ραὶντζ*** /*Γεωγρ.*/. Ὀροσειρὰ τῆς Β Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Καταρρακτῶν ὄρη*).

Κασκαμπᾶς, ***Ἰωάννης***. Διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μεταβὰς ὕστερον εἰς Ρωσίαν καὶ διορισθεὶς πρόξενος αὐτῆς εἴς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ (1807), παρὰ Διονυσίῳ Σαραντοπούλῳ, συλλογὴν ποικίλης μυθιστορίας, ἣν προσεφώνησε «τῷ πολιτικῷ συμβούλῳ τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσιῶν» κλπ. Λιμπερίῳ Μπενάκῃ. Τῷ 1813 ἐξέδωκεν ἐν Πετρουπόλει ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθὲν τὸ βιβλίον «Διάλογοι Φωκίωνος» (*Α. Π. Βρετοῦ*, Ν. Φιλ. Β', σ. 274, ἀριθ. 424 καὶ 520). Μ. Ι. Γ.

Κασκᾶνος, ***Δομετιανός***. Σύμβουλος τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Γαβριὴλ ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β', εἷς τῶν συλληφθέντων ἐπιφανῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ φρουρίου Μογλένων ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Ξιφίου καὶ Κωνσταντίνου Διογένους. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δομετιανοῦ ἦτο σύμβουλος τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Βλαδισλαύου, δολοφόνου καὶ διαδόχου τοῦ Γαβριήλ, ἀποσταλεὶς δὲ ὑπ' αὐτοῦ πρέσβυς παρὰ Βασιλείῳ πρὸς σύναψιν φιλίας, μεγίστων τιμῶν ἔτυχε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. —Π.

κασκάρα ἀμάργα, ἡ ***κασκάρα πικρὰ*** (ἡ) (Cascara amarga) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ὁ φλοιὸς τοῦ μεξικανικοῦ φυτοῦ *πικρόθαμνος ὁ ἀντίδεσμος*, ὁ περιέχων τὸν *πικραμνίτην*, χρήσιμον ὡς ἀντισυφιλιδικὸν καὶ καθαρτικὸν τοῦ αἵματος (βλ. *πικρόθαμνος* καὶ *πικραμνίτης*). Κ. ΠΑΠ.

— ***κασκάρα σαγράδα,*** ἡ ***κασκάρα ἱερὰ*** (Cascara sagrada) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ *ῥάμνος ἡ κλειθρόφυλλος ἢ πουρσιανή*. Κ. ΠΑΠ.

—/*Φαρμ.*/ Ὁ φλοιὸς *κασκάρας τῆς ἱερᾶς* ἀφαιρούμενος ξηραίνεται εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ φέρεται εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ὑπὸ τύπον σωλήνων ἢ πλακῶν. Ἐξωτερικῶς εἶναι ἐρυθρόφαιος ἢ κιτρινόφαιος, ἐλαφρῶς ῥικνώδης, ἔχει γεῦσιν πικράν, δυσάρεστον, μόνιμον, εἶναι ἄοσμος ἢ ἐνίοτε ἐλαφρῶς ἀρωματικός, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ξηράνσεώς του. Συνήθης νοθεία αὐτοῦ εἶναι ἡ πρόσμειξις φλοιῶν τῆς ῥάμνου. Ἡ δρόγη περιέχει: ἐμοδίνην, χρυσοφανικὸν ὀξύ, ψευδοφραγγουλίνην, ῥαμνετίνην, ταννίνην, μηλικὸν ὀξύ, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, μὴ πτητικὸν ἔλαιον, ῥητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας, γλυκόζην, ἄμυλον καὶ κατὰ τὸν Leprince περισταλτίνην ἢ κασκαρίνην. Ἡ κασκάρα ἀναγράφεται ὡς ἤπιον καθαρτικόν. Ἡ πρόσφατος κασκάρα δρᾷ ὡς ἰσχυρὸν ἐμετικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις ἡ κασκάρα προκαλεῖ ναυτίας, ἐμέτους, κενώσεις καὶ διάρροιαν ἐνίοτε αἱματηράν. Ἡ κασκάρα οὐδέποτε παραγγέλλεται μετὰ τῶν ὀπιούχων, τῶν στυπτικῶν ἢ τῶν ἀλκαλίων. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐκχυλίσματος ῥάμνου τῆς κλειθροφύλλου (Extractum Rhamnae Purshiani), τοῦ οἴνου τῆς ἱερᾶς κασκάρας (Vinum cascarae sagradae), τοῦ βάμματος τῆς ῥάμνου (Tinctura Rhamni). Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

Κάσκαρης, ***Νικόλαος***. Σουλιώτης ἀγωνιστής, διακριθεὶς εἰς πλείστας περιστάσεις. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτάχθη εἰς τοὺς ταγματάρχας τῆς βασιλικῆς φάλαγγος. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Παναγιώτης* ἐφονεύθη ἐν Ἀραχώβῃ τῷ 1826. Γ. Δ. Κ.

κασκαρίκα (ἡ)· παιγνίδι, ἀστεϊσμὸς εἰς βάρος τινός: «μοῦ 'φτιαξε —, μοῦ 'παιξε μιὰ κασκαρίκα».

Κασκαρίκα /*Γεωγρ.*/. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωρίου *Καλοχώρι* (βλ λ.).

κασκαρίλλα (ἡ) (Cascarilla) /*Βοτ.*/. Καλεῖται οὕτως ὁ ἀρωματικὸς φλοιὸς τοῦ φυτοῦ *κρότων ὁ κοινός*. Κ. ΠΑΠ.

— ***κασκαρίλλης ἔλαιον*** /*Χημ.*/. Τὸ ἐκ τῆς *κασκαρίλλης* δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν λαμβανόμενον αἰθέριον ἔλαιον. Ἔχει ὀσμὴν καὶ γεῦσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ φλοιοῦ (κασκαρίλλην) καὶ χημικῶς συνίσταται κυρίως ἐξ εὐγενόλης, κασκαριλλίνης, βανιλλίνης, ῥητίνης κλπ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ κινναμώμου εἰς τὰ ὑποκαπνιστικὰ μίγματα, ὡς καὶ πρὸς ἀρωματισμὸν ἡδυπότων. Σ. Γ.

κασκαρίνη (ἡ) (Cascarine) /*Φαρμ.*/. Οὕτως ἐκλήθη οὐσία τις ἀποχωρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Leprince ἐκ τῆς *κασκάρας τῆς ἱερᾶς* ἢ *ῥάμνου τῆς κλειθροφύλλου*. Ἡ κασκαρίνη ἢ καὶ *περισταλτίνη* καλουμένη ($C_{14}H_{18}O_8$) εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, εὐδιάλυτος εἰς ὕδωρ καὶ ἀραιὰν ἀλκοόλην, ἀνάγουσα τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Ἀναγράφεται ὡς καθαρτικόν, μὴ ἐρεθίζον τὸν βλεννογόνον τοῦ ἐντέρου. Τὴν κασκαρίνην ζητοῦσι νὰ ταυτίσωσι πρὸς τὴν *ῥαμνετίνην*. Κ. Γ. Μ.

κασκαρονία (ἡ) (Cascaronia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κασκαρονίαν τὴν ἀστραγάλινον* (Cascaronia astragalina), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας. Εἶναι δένδρον παρέχον πολύτιμον ξυλείαν εἰς τὴν ξυλουργικήν. Κ. ΠΑΠ.

Κασκάσκια (Kaskaskia) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς. Χύνεται εἰς τὸν Μισσισιπῆν παρὰ τὴν πόλιν Τσέστερ, ἔχει δὲ μῆκος 400 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν ῥοῦν του. Μ. Ν. Δ.

— **Κασκάσκια** (Kaskaskia) /*Γεωγρ.*/. Μικρὰ πόλις τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς τῆς Β. Ἀμερικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, προάστειον τῆς Τσέστερ. Ἡ Κασκάσκια εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τῆς Δ. Ἀμερικῆς, ἱδρυθεῖσα τῷ 1673 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Ἰλλινόϊς, διατελέσασα τοιαύτη μέχρι τοῦ 1818. Μ. Ν. Δ.

κασκέλλιος (ὁ) (Cascellius) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν ᾠοειδῆ, ὀγκώδη, χειλικὰς προσακτρίδας ἰσχυρὰς καὶ βραχείας, κεραίας λεπτὰς καὶ ἐπιμήκεις, προθώρακα σωληνοειδῆ καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ᾠοειδῆ καὶ εὐμεγέθη, πόδας λεπτοὺς καὶ μακροὺς καὶ λαμπροὺς μεταλλικοὺς χρωματισμούς. Τὸ γένος περιλαμβάνει 6 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Χιλῇ, Περοῦ καὶ Γῇ τοῦ Πυρός. Δ. Ν. Π.

κασκέτο (τό), κοιν. ***κασκέττο***· εἶδος ἀνδρικοῦ πίλου φέροντος γεῖσον εἰς σχῆμα στρατιωτικοῦ πηληκίου (ἰταλ. caschetto).

Κάσκετς (Caskets ἢ Casquets) /*Γεωγρ.*/. Ἀρχιπέλαγος τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Μάγχης, χωριζόμενον ἀπὸ τῆς νήσου Ὤλντερνεϋ διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ὀρτάκ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ νησῖδας καὶ σκοπέλους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν τρεῖς φάροι, εἰς 49°43' Β. πλ. καὶ 2°22' Δ μῆκος. Μ. Δ. Β.

Κάσκιν (Kaschkin), ***Νικόλαος - Δημητρίεβιτς***, Ρῶσος μουσικοκριτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1839. Συνέγραψε τὴν πλέον διαδεδομένην ἐν Ρωσίᾳ θεωρίαν τῆς μουσικῆς ὡς καὶ «Σύνοψιν τῆς ἱστορίας τῆς ρωσικῆς μουσικῆς». Ὁ Κάσκιν συνειργάσθη ἐπίσης εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ καὶ ἐδημοσίευσε τὰς «Ἀναμνήσεις» του ἐπὶ τοῦ Τσαϊκόφσκυ καὶ Ρουμπινστάϊν, πολυτιμοτάτας ἀπὸ μουσικοϊστορικῆς ἀπόψεως. Γ. Σ.

κὰσ-κὸλ (τὸ) (γαλλ. cache-col). Περιλαίμιον πλεκτὸν ἢ ἐξ ὑφάσματος, χρησιμεῦον διὰ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους. Φέρεται ἀνεξαρτήτως ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ εἶναι διαφόρων χρωμάτων. Λέγονται ἐπίσης *κὰσ-κοὺ* (cache-cou).

κὰσ-κορσὲ (τὸ) (γαλλ. cache-corset). Πλεκτὸν γυναικεῖον ἐσώρρουχον μάλλινον ἢ βαμβακερόν, μετὰ ἢ ἄνευ χειρίδων, φορούμενον συνήθως τὸν χειμῶνα ἄνωθεν τοῦ στηθοδέσμου (κορσέ), τὸν ὁποῖον καλύπτει.

κάσκος (ὁ) (Cascus) /*Ζῳολ.*/. Γένος μαλακίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κασσιδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ᾠοειδῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐπιμήκη, διωγκωμένην κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος. μὲ ἄνοιγμα ἐπίμηκες καὶ ἀρκετὰ εὐρὺ καὶ χρωματισμὸν ποικίλον. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι ἐπίμηκες καὶ φέρει εὐρύτατον πόδα. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 40 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν ἀπαντώντων εἰς τὰ μεσογειακὰ παράλια εἶναι ὁ *κάσκος ὁ φλογώδης* (Cascus flammatus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους. Ἔχει κόγχην σκληροτάτην μετὰ ποικιλοσχήμων διογκώσεων καὶ διαυλακώσεων κεκοσμημένην, ἐσωτερικῶς λείαν καὶ λαμπρῶς κεχρωματισμένην. Δ. Ν. Π.

κασκοῦσα (ἡ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν: *περιαλλόκαυλον τὸ συχνανθὲς* καὶ *περιαλλόκαυλον τὸ ἀρουραῖον*. Κ. ΠΑΠ.

Κὰσλ-Γκάρντεν (Castle Garden) /*Γεωγρ.*/. Κυκλικὸν φρούριον παρὰ τὴν Μπάττερυ, Ν. τῆς νήσου Μανχάτταν τῆς Νέας Ὑόρκης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐκτίσθη τῷ 1807, ἀρχικῶς δὲ ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *φρούριον Κλίντον*. Εἰς αὐτὸ ἐκ περιτροπῆς χρησιμεῦσαν ὡς κέντρον διασκεδάσεων καὶ σταθμὸς τῶν μεταναστῶν τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὑόρκης, εἶναι σήμερον ἱδρυμένον δημόσιον ἰχθυοτροφεῖον. Δ. Σ. Δ.

Κασλμαὶν (Castlemaine) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς πολιτείας Βικτωρίας τῆς Αὐστραλίας καὶ γνωστοτάτη ὡς κέντρον θεραπευτικὸν τῶν πνευμονικῶν παθήσεων. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μελβούρνης-Ἐχούκα καὶ ἔχει 7.169 κατοίκους. Ἔχει χρυσωρυχεῖα, ἅτινα ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων ἀνακαλυφθέντων ἐν τῇ ἀποικίᾳ, παράγει δὲ οἶνον καὶ ἀφθόνους καρπούς, κυρίως μῆλα. Δ. Σ. Δ.

Κὰσλ - Ντόνινγκτον (Castle Donington) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν Λαϊστερσάϊρ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τοῦ Τρὲντ καὶ τῆς Δυτικῆς διακλαδώσεως. Κάτ. 6495 Ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν καλτσῶν καὶ μεταξωτῶν. Δ. Σ. Δ.

Κάσλον (Caslon), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος κατασκευαστὴς τυπογραφικῶν στοιχείων (1692—1766). Ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων χυτηρίων καὶ ἐργοστασίων κατασκευῆς τυπογραφικῶν στοιχείων ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Τῷ 1720 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ κατασκευὴ καὶ ἀραβικῶν χαρακτήρων διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῶν Ψαλμῶν, πρὸς χρῆσιν τῶν ἱεραποστόλων τῆς Ἀνατολῆς. Μ. Δ. Β.

Κάσλρη ἢ ***Κασλραὶ*** (Castlereagh). Ἄγγλος πολιτικὸς (βλ. λ. *Καστελρῆγος*).

Κάσλταουν (Castletown) /*Γεωγρ.*/. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς νήσου Μάν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σίλβερπερν. Κάτ.

Digitized by Google

3.000. Ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον ἐξαγωγῆς μολύβδου, χαλκοῦ, γεωργικῶν καὶ ἁλιευτικῶν προϊόντων καὶ ἐξαγωγῆς οἴνων, κονσερβῶν καὶ ἀποικιακῶν. Κατὰ τὸ θέρος συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν ξένων διὰ τὰ ὀνομαστὰ θαλάσσια λουτρά της. —2) Κόλπος τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς ἀγγλικῆς νήσου Μάν, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκάρλετ καὶ Λάνγκνες. Εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ὁμώνυμος πόλις. Μ. Δ. Β

Κάσλτον (Castleton) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ντέρμπυ, 27 χλμ. ΝΔ τοῦ Σέφφιλδ. Κάτ. 690. Ἔχει παλαιὰν ἐκκλησίαν ρωμανικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἐρείπια ὡραίου πύργου κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Πεβέριλ. Παρ' αὐτὸν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου φρουρίου τοῦ Πήκ, τὸ περίφημον ἄντρον τοῦ Πὴκ ἢ Ὀπὴ τοῦ Διαβόλου, τὸ σπήλαιον Σπίντουελ καὶ τὸ ὀρυχεῖον τοῦ Μπλοῦ Τζὼν, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὁ κυανοῦς φθορίτης, ὀρυκτὸν ὀνομαστὸν διὰ τοὺς λαμπροὺς του χρωματισμούς. Εἶναι τόπος θερινῆς διαμονῆς τῆς περιοχῆς. —2) Πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης. Κάτ. 10.500. Κεῖται παρὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην, ἐπὶ τῆς νήσου Στάτεν-Ἄϊλαντ καὶ ἔχει πολυάριθμα ξενοδοχεῖα καὶ ὡραίας ἐπαύλεις. Εἶναι τόπος παραθερισμοῦ. Μ. Δ. Β.

Κάσλφορντ (Castleford) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ὑόρκης παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄϊρε. Κάτ. 23090. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λῆντς - Χούλλ. Ἔχει ὡραῖον καθολικὸν ναὸν καὶ ναὸν τῶν μεθοδιστῶν καὶ πολυτεχνεῖον. Ἔχει ἐργοστάσια ὑάλου καὶ κεραμεικῆς, ἅτινα θεωροῦνται ὡς τὰ καλύτερα τῆς Ἀγγλίας. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν καὶ μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ ἐρείπια ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Μ. Δ. Β.

Κάσμαν (Casmann), **Ὄθων**. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ θεολόγος, ἀποθανὼν τῷ 1607. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ὅρου *ψυχολογία*, δι' ἧς ἠννόει τὴν περὶ ψυχῆς ἐπιστήμην καὶ ἣν ἐθεώρει ὡς ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς σωματολογίας, ἤτοι ἀνθρωπολογίας. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, ἡ ψυχὴ ἔχει τέσσαρας κυρίως ἰδιότητας, τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς, τὸν νοῦν, τὴν θέλησιν καὶ τὴν σκέψιν. Τὸ κυριώτερον ἔργον αὐτοῦ ἦτο ἡ Psychologia anthropologica sive animae humanae doctrina». Ἔγραψεν ἐπίσης «Ἀγγελογραφίαν» «Σωματολογίαν» καὶ «Γενικὴν Φυσικήν». Θ. Κ.

κασμᾶς (ὁ), καὶ **καζμᾶς** (τουρκ.)· ἀξίνη, σκαπάνη.

Κασμέναι, ἡ **Κασμένη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σικελίας, κτίσμα τῶν Συρακοσίων, τοποθετουμένη κατὰ τὸ ΝΑ. ἄκρον τῆς νήσου μεταξὺ Καμαρίνης καὶ Συρακουσῶν. Ἱδρύθη 90 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῶν Συρακουσῶν (*Θουκυδ.* ΣΤ' 5), τῷ δὲ 485 π. Χ., κατὰ τὴν ἐν Συρακούσαις στάσιν τῶν δούλων Κιλλυρίων, ἐγένετο καταφύγιον τῶν γαιοκτημόνων τῆς μητροπόλεώς της, τοὺς ὁποίους αὐτόθεν ἐπανήγαγεν εἰς Συρακούσας ὁ Γέλων (*Ἡροδ.* Ζ' 155). Π. Ν. Π.

κασμήριον (τό). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὰ σχεδὸν πάντα τὰ καλῆς ποιότητος μάλλινα λεπτὰ ὑφάσματα, τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν κατασκευὴν ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων ἢ γυναικείων ταγιέρ. Εἰδικῶς ὅμως τὸ *κασμήριον* ἀναφέρεται εἰς εἶδος λεπτοῦ ἐλαφροῦ ὑφάσματος, συνήθως μαύρου, κατασκευαζομένου ἐκ τριχῶν αἰγῶν τοῦ Κασμὴρ ἐξασμένων, ὑφαινομένου δὲ μὲ τρία ἢ τέσσαρα μιτάρια. Κατ' απομίμησιν τῶν πραγματικῶν κασμηρίων κατασκευάζονται σήμερον ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ διάφοροι ποιότητες, εἰς τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται ὡς πρῶται ὗλαι ἀμερικανικά, γαλλικὰ καὶ αὐστραλιανὰ ἔρια. Κατασκευάζονται ἐπίσης κασμήρια μὲ στήμονα ἐκ βάμβακος, τὰ λεγόμενα «κασμήρια σατινέ», καὶ ἄλλα ἐν Ἰνδίαις ἐκ μαλλίων αἰγῶν μεμειγμένων μετὰ τριχῶν τῶν βακτριανῶν καμήλων, αἱ ὁποῖαι εἶναι λεπταὶ καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος, τὰ λεγόμενα «Ἰνδικὰ κασμήρια». Τὸ ὄνομα *κασμήριον* δίδεται ἐπίσης εἰς εἶδος ἐσαρπῶν (σαλίων), αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄλλοτε (περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος) λίαν διαδεδομέναι. Κατασκευάζονται εἰς τὸ Κασμὴρ διὰ τριχῶν εἰδῶν ἐντοπίων αἰγῶν καὶ διακρίνονται διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν χρωμάτων των. Χ. Δ.

Κασμῖλος ἢ **Καδμῖλος** *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν τεσσάρων μυστικῶν *Καβείρων* (βλ. λ.) τῆς Σαμοθρᾴκης.

Κασμήρ, καὶ **Κασμίρ** (ἀγγλ. Kashmir ἢ Cashemere) *[Γεωγρ.]*. Ἰθαγενὲς ὑποτελὲς κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, περιλαμβάνον μέγα μέρος τοῦ ὀρεινοῦ συστήματος τῶν Ἱμαλαΐων πρὸς Β τῆς Πέντζαμπ, ὀνομαστὸν ἐν τῇ ποιήσει διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς του. Εἶναι τὸ κυριώτερον κέντρον θερινῆς διαμονῆς τῶν Εὐρωπαίων ἐν Ἰνδίαις, καὶ πολιτικῶς ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ὡς ἐμποδίζον τὴν διείσδυσιν εἰς τὴν χώραν ἐκ τῶν ΒΔ συνόρων. Ἡ κυρία ὀνομασία τοῦ κράτους εἶναι *Τζάμμου* καὶ *Κασμήρ*. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ μικρῶν λόφων καὶ τῶν ὀρέων Καρακόρουμ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Θιβέτ, πρὸς Ν. καὶ Δ. ὑπὸ τῆς Πέντζαμπ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ΒΔ. συνόρων. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας Τζάμμου, Κασμὴρ καὶ τὰ κυβερνεῖα Λάνταχ, Γκιλγκὶτ καὶ Ἴλακας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 218.227 τ. χλμ. καὶ 3.320.518 κατ.

Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς χώρας, ἐξαιρέσει λωρίδος πεδιάδος πρὸς τὰ ΝΔ, ἀποτελούσης συνέχειαν τοῦ ἐξημένου ἐδάφους τῆς Πένιζαμπ, εἶναι ὀρεινόν, δύναται δὲ νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰς ἑξῆς περιφερείας: α') Τοὺς ἐξωτερικοὺς βουνοὺς καὶ τὰ κεντρικὰ ὄρη τῆς περιοχῆς Τζάμμου. β') Τὴν κοιλάδα τοῦ Κασμὴρ καὶ γ') τὴν ἀπωτέραν πλευρὰν τῆς μεγάλης κεντρικῆς ὀροσειρᾶς, περιλαμβανούσης τὸ Λάνταχ, τὸ Βαλτιστὰν καὶ τὸ Γκιλγκίτ. Οἱ ἐξωτερικοὶ βουνοί, οἱ γειτνιάζοντες πρὸς τὰς πεδιάδας τῆς Πέντζαμπ, ἀρχίζοντες ἀπὸ ὕψος 30—70 μ. φθάνουν μέχρι 1000—1300 μ. Τὰ κεντρικὰ ὄρη ἔχουν ὕψος 3—3500 μ., φέροντα ἐκτεταμένους λειμῶνας ἢ δάση. Ἀκολουθοῦν τὰ ὑψηλότερα ὄρη, τὰ περιλαμβάνοντα τὴν περιοχὴν τῶν αἰωνίων χιόνων. Μεγάλη σειρὰ χιονοσκεπῶν ὀρέων, διακλαδιζομένη πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ ΒΔ. χωρίζει τὸν ροῦν τῶν ποταμῶν Τσενάμπ καὶ Τζέλωπ. Ἐντὸς τῶν προεκτάσεων τῆς σειρᾶς ταύτης περικλείεται ἡ κοιλὰς τοῦ Κασμὴρ μεταξὺ ὀρέων ἐχόντων ὕψος 4500—5000 καὶ ἄνω μ., ἀποτελοῦσα κυπελλοειδῆ λεκάνην εἰς ὕψος 1800 μ. καὶ ἔχουσα μῆκος 200 χλμ. καὶ πλάτος 140 χλμ. Πέραν τῆς μεγάλης ταύτης σειρᾶς ἁπλοῦται εὐρυτάτη ἔκτασις ὀρεινῆς χώρας, ὁρίζουσα τὸ ΒΔ. μέρος τοῦ Θιβὲτ καὶ περιβάλλουσα τὰ Λάνταχ, Βελτιστὰν καὶ Γκιλγκίτ. Τὰ ὑψηλότερα ὄρη τοῦ Κασμὴρ εἶναι τὸ *Χαραμουνὴ* (5.150 μ.) καὶ τὸ *Παντσάλ* (4.730 μ.). Ὁ ποταμὸς *Τζέλωπ* ἢ *Μπεχὰτ* (σανσκρ. *Βιτάστα*, ὁ *Ὑδάσπης* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων) ρέει ΒΔ διὰ μέσου τῆς κοιλάδος, σχηματίζων κάτωθεν τῆς Σριινάγκαρ τὴν λίμνην *Βουλάρ*, ἔχουσαν 20 χλμ. μῆκος καὶ 8 χλμ. πλάτος, περιβαλλομένην ὑπὸ ὑψηλοτάτων ὀρέων. Ἐκτὸς τούτου ἡ κοιλὰς ποτίζεται καὶ ὑπὸ πλείστων ἄλλων ποταμῶν καὶ χειμάρρων. Τὸ κυριώτερον γεωργικὸν προϊὸν καὶ ἡ κυριωτέρα τροφὴ τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ὄρυζα. Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχεται ὁ ἀραβόσιτος, ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ καὶ ἡ βρόμη, καλλιεργούμενα κατὰ μῆκος τοῦ ροῦ τῶν ποταμῶν κυρίως. Ὅλα τὰ εἴδη τῶν εὐρωπαϊκῶν λαχανικῶν εὐδοκιμοῦν ἐν τῇ κοιλάδι. Ἐπίσης ὑπάρχουν πλεῖστα ὀπωροφόρα δένδρα, ἄλλα φυόμενα ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει καὶ ἄλλα καλλιεργούμενα. Ἡ ἄμπελος εὐδοκιμεῖ μέχρις ὕψους 2700 μ., μεγάλα δὲ δάση ὑπάρχουν μέχρις ὕψους 3350. Τὰ κυριώτερα δένδρα εἶναι δεοδάρ, πεῦκαι, ἐλάται, πλάτανοι, σημύδαι κτλ.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν κατοίκων τοῦ Κασμὴρ εἶναι Μωαμεθανοί, ἀλλ' ὁ προσηλυτισμός των εἶναι σχετικῶς πρόσφατος, διὰ τοῦτο δὲ διατηροῦν λείψανα τῆς προτέρας θρησκείας των. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921 ὁ πληθυσμὸς συνίστατο ἐκ 2.548.514 Μωαμεθανῶν, 692.141 Ἰνδῶν, 37.685 Βουδιστῶν, 39.507 Σίχων, 1634 Χριστιανῶν καὶ 529 Γινάς. Ἐν Κασμὴρ ὁμιλοῦνται διάφοροι γλῶσσαι καὶ διάλεκτοι. Ἐπίσημος γλῶσσα εἶναι ἡ κασμηρικὴ (κασμηρί), ἀρία διάλεκτος προελθοῦσα ἐκ τῆς σανσκριτικῆς. Γράφεται δι' εἰδικῶν χαρακτήρων καλουμένων σαραδάς. Ἐν τούτοις ἡ ἰνδουστανὶ καὶ ἡ πεντζαμπὶ ἢ μᾶλλον πέντε διάλεκτοι προερχόμεναι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἰδιωμάτων, ὁμιλοῦνται πολύ, ἰδίως εἰς τὰ Ν. καὶ Δ. μέρη τῆς χώρας. Ἡ φυλὴ τοῦ Κασμήρ, καταγομένη ἐξ Ἀρίων ἀποίκων, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ γυναῖκες εἶναι περιώνυμοι διὰ τὴν καλλονήν των, οἱ δὲ ἄνδρες εἶναι ὑψηλοί, εὐμελεῖς καὶ ἰσχυροί. Ἡ τυραννία ἐν τούτοις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀλλεπάλληλοι θεομηνίαι ὑπῆρξαν βαρύταται δοκιμασίαι διὰ τοὺς κατοίκους. Μέχρις ἐπ' ἐσχάτων ὁ καλλιεργητὴς ἦτο οὐσιαστικῶς δοῦλος, τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ ἢ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου ἔχοντος τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτάξῃ προϊόντα ἢ ἀγγαρεύσῃ χωρικοὺς εἰς οἱανδήποτε ἐργασίαν ἄνευ τῆς ὑποχρεώσεως πληρωμῆς. Αἱ θεομηνίαι περιλαμβάνουν πυρκαϊάς, πλημμύρας, σεισμούς, λιμοὺς καὶ χολέραν. Αἱ ἐκ τοῦ πυρὸς καταστροφαὶ εἶναι μεγαλύτεραι ἰδίᾳ ἐν Σριινάγκαρ, ἔνθα αἱ ξύλιναι οἰκίαι καὶ αἱ ψάθιναι στέγαι ἀποτελοῦν εὔκολον βορὰν τῶν φλογῶν. Τὸ ἔθιμον ἐπίσης τῶν κατοίκων, ὅπως κρατοῦν κάγκαρ ἢ μικρὸν πύραυνον κάτωθεν τῶν ἐνδυμάτων των, ὅπως θερμαίνουν κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ σῶμά των, ἀποτελεῖ μίαν ἐπὶ πλέον αἰτίαν πυρκαϊᾶς. Ἀναφέρεται, ὅτι ἡ πόλις Σριινάγκαρ κατεστράφη τελείως ὑπὸ τοῦ πυρὸς δέκα ὀκτὼ φοράς. Ἐκ τῶν καταστρεπτικῶν πλημμυρῶν αἱ τρομερώτεραι ὑπῆρξαν αἱ ἑξῆς: Ἡ τοῦ 879 μ. Χ., ὅτε κατέπεσε τὸ ὄρος Καντανυὰ καὶ ἔφραξε τὸν ποταμὸν Τζέλωπ, ὅστις μετέβαλεν εἰς θάλασσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κοιλάδος. Τῷ 1841 μεγάλη πλήμμυρα ἐπήνεγκε σοβαρὰς καταστροφὰς εἰς Σριινάγκαρ καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1893 ἄλλη πλήμμυρα κατέστρεψε 2225 οἰκίας καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν παραγωγήν. Φοβερὰ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ πλήμμυρα τοῦ 1903, ὅτε ἡ λίμνη Νταλ ἀνῆλθεν εἰς ὕψος πλέον τῶν 3 μ. ἐντὸς ἡμισείας ὥρας. Μόνον ἐν Σριινάγκαρ κατέρρευσαν 3000 οἰκίαι. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀναφέρονται 11 καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ ἐν Κασμήρ, κατὰ δὲ τὸν σεισμὸν τοῦ 1885 ἐφονεύθησαν 3500 ἄνθρωποι. Οἱ ἰθαγενεῖς ἱστορικοὶ ἀναφέρουν 19 μεγάλους λιμούς, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι ἐπισυνέβησαν τῷ 1831 καὶ 1877. Κατὰ τὸν λιμὸν τοῦ 1877 μόνον τὰ $^{2}/_{5}$ τοῦ πληθυσμοῦ ἐπέζησαν. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐνέσκηψε δεκάκις ἐπιδημία χολέρας, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν (1892) 5781 ἀπέθανον ἐν Σριινάγκαρ καὶ 5931 εἰς τὰ χωρία. Ἡ ἑστία τοῦ μολύσματος ἐθεωρήθη ἡ Σριινάγκαρ, ἥτις ἀκόμη καὶ σήμερον εἶναι ἀκάθαρτος καὶ ἀνθυγιεινή.

Ἡ χειμερινὴ πρωτεύουσα τοῦ Κασμὴρ εἶναι ἡ *Τζάμμου*, θερινὴ δὲ ἡ *Σριινάγκαρ* (141.735 κάτ.), ἐκτισμένη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Τζέλωπ, αἵτινες συνδέονται διὰ ἑπτὰ γεφυρῶν. Ἡ κυριωτέρα βιομηχανία τῆς Σριινάγκαρ ἦσαν ἄλλοτε τὰ σάλια κασμήρ, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νὰ ὑφαίνουν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μπαμπέρ. Τὰ σάλια ταῦτα ἔγιναν τοῦ συρμοῦ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' ἡ βιομηχανία αὕτη ἐδέχθη βαρύτατον πλῆγμα κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον, ἔπειτα δὲ ὁ λιμὸς τοῦ 1877 διεσκόρπισε τοὺς ὑφαντάς. Τὴν θέσιν τοῦ σαλιοῦ κατέλαβε τότε ὁ τάπης τοῦ Κασμήρ, ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία αὕτη παρήκμασε, σήμερον δὲ ἀκμάζει ἡ μεταξουργία. Ἡ Σριινάγκαρ εἶναι ἐπίσης περιώνυμος διὰ τὴν κατασκευὴν εἰδῶν ἐξ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, καθὼς καὶ διὰ τὰ ἔργα ξυλογλυπτικῆς. Ἡ περιφέρεια τῆς Τζάμμου εἶναι πλουσία εἰς μέταλλα καὶ ὀρυκτά, ἐπίσης δὲ ἐξάγει γαιάνθρακας καλῆς ποιότητος. Πρὸς Β εὑρίσκεται ἡ πόλις Λέε ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ.

Τὸ Κασμὴρ κυβερνᾶται ὑπὸ μαχαραγιᾶ, φόρου ὑποτελοῦς εἰς τὴν Βρεττανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὑπαγομένου ὑπὸ τὸν Ἄγγλον ἀντιβασιλέα.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ ἱστορία τοῦ *Κασμήρ*, ὅπως ὅλων σχεδὸν τῶν κρατῶν τῆς Ἰνδίας, διαιρεῖται εἰς τέσσαρας περιόδους: τὴν ἀρχαϊκήν, τὴν βουδικήν, τὴν περίοδον τοῦ θριάμβου τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ καὶ τὴν τῆς μωαμεθανικῆς κατακτήσεως. Κατά τινα θρῦλον, τὸν ὁποῖον ἡ γεωλογικὴ διαμόρφωσις τῆς χώρας φαίνεται μέχρι σημείου τινὸς ἐπιβεβαιοῦσα, ἡ κοιλὰς τοῦ Κασμὴρ ἐπληροῦτο ἄλλοτε ὑπὸ μεγάλης λίμνης, ὀνομαζομένης Σατισάρα, δηλαδὴ «θάλασσα τῆς Σατί, συζύγου τοῦ Σίβα». Ὁ διάσημος ἀσκητὴς Κασυάπα, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης, ἰνδικὴ δὲ ἐτυμολογία παράγει ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τὴν λέξιν *Κασμήρα* (ἐπι λέξει σημαίνουσαν «θάλασσαν τοῦ Κασυάπα»). Ἡ κυριωτέρα πόλις ἡ κτισθεῖσα ἐν τῇ κοιλάδι ἐκ τοῦ σύνολον τῶν συνοικισμῶν ἐκλήθησαν Κασυάπα-πουρ, ὄνομα ταυτιζόμενον πρὸς τὸ Κασπάπυρος τοῦ Ἑκαταίου, τὸ Κασπάτυρος τοῦ Ἡροδότου καὶ τὸ Κασπήρια τοῦ Πτολεμαίου. Τὸ Κασμὴρ κατῳκήθη ὑπὸ διαφόρων Ἀρίων φυλῶν, τῶν Νάγκας, τῶν Γκανταγάρας, τῶν Κχάσας καὶ τῶν Δαράδας. Τὰ περισσότερα τῶν ὀνομάτων τούτων ἀνευρίσκομεν εἰς ἐπωνυμίας Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Οἱ Γκανταγάρας φαίνεται ὅτι κατῴκησαν τὴν Γανδαρίδα τοῦ Στράβωνος, οἱ δὲ Κχασας ὑπενθυμίζουν τοὺς Κισσίους τοῦ Στράβωνος, τοὺς Κοσσαίους τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, ἢ μᾶλλον τοὺς Κασίρους ἢ Κάσους τοῦ Πλινίου. Οἱ Δαράδας τέλος, οἰκοῦντες τὰ Ν τοῦ Κασμήρ, εἶναι οἱ Δάρδαι, Δεράδαι, Δέρδαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων γεωγράφων.

Ἡ ἱστορία τοῦ Κασμὴρ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους περιλαμβάνεται κυρίως εἰς τὸ ἔμμετρον χρονικὸν τῶν βασιλέων τοῦ Κασμήρ, τὸ ἔχον τὸν τίτλον «Ρατζαταρανζινὶ» (=ποταμὸς τῶν βασιλέων τοῦ Κασμήρ), ὅπερ κατὰ τὸν Χ. Οὔϊλσωνα παραμένει τὸ μόνον μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθὲν σανσκριτικὸν ἔργον, τὸ δικαιούμενον νὰ ὀνομασθῇ ἱστορία. Οἱ Μωαμεθανοὶ τὸ ἐγνώρισαν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἄκμπαρ εἰς Κασμὴρ τῷ 1588 ἐξ ἀντιγράφου ὅπερ προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὡς δῶρον. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν περσικήν. Τὸ ἔργον ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' μ. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Π. Καλχάνα, συνεχίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Τζοναράτζα ἀπὸ τοῦ 1149—1151. Ἐν τῷ προλόγῳ ἀπαριθμοῦνται 52 βασιλεῖς οἵτινες ἀπὸ τοῦ 2450 μέχρι τοῦ 1184 π. Χ. ἐβασίλευσαν ἐπὶ τῆς χώρας. Αἱ χρονολογίαι εἶναι φανταστικαί, καθ' ὅσον ἀνευρίσκομεν ὀνόματα ἠγεμόνων ἐκ νομισμάτων, ἐπιγραφῶν, ἰδίᾳ κίπων γνωστῶν ἐκ νομισμάτων, ἐπιγραφῶν, Χουβίσκα, Κανίσκα καὶ πρὸ παντὸς τοῦ διασήμου Ἀσόκα, ἱδρυτοῦ τῆς Σριινάγκαρ, ἐγγόνου τοῦ Τσανδρακούπτα (τοῦ Σανδροκόττου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων), ὅστις ἠσπάσθη τὸν βουδισμὸν περὶ τὸ 257 π. Χ. Ὁ βουδισμὸς ἐξηφανίσθη ἐν Κασμὴρ καὶ ἐν τῇ ὑπολοίπῳ Ἰνδίᾳ εἰς ἐποχὴν δυσκόλως καθορισθῆ ἐπακριβῶς. Παρεγώρησε δυναμένην νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς. Παρεχώρησε τὴν θέσιν του εἰς τὸν ἰνδουϊσμόν ὑπὸ τὴν βασιλείαν πολυαρίθμων βασιλέων, τῶν ὁποίων τὸ Ραζιταραν ζινὶ παρέχει πλήρη τὸν κατάλογον. Ὁ Γκονάρντα Γ' ἵδρυσεν ἰσχυρὰν δυναστείαν μέχρι τοῦ 596 μ. Χ., ἣν ἠκολούθησεν ἡ δυναστεία Καρ-

Digitized by Google

κότα ἢ Νάγκα. Τῷ 631 ἐπεσκέφθη τὸ Κασμὴρ καὶ ὁ περιώνυμος Κινέζος προσκυνητὴς Χιουὲν-Τσάνγκ. Ὁ βουδισμὸς εἶχε τελείως ἐξαφανισθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὸ δὲ Κασμὴρ ἦτο ἰσχυρότατον κράτος ἰδίᾳ ὑπὸ τὸν Μουκταπίδα (695—732), μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ μακρὰ σειρὰ βασιλέων μέχρι τοῦ 1151 βασιλεύοντος τοῦ Βιδζαϋασίμχα. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐμφανίζονται οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ ἀρχίζει ἡ τελευταία περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ Κασμήρ. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἤδη ὁ Μαχμοὺτ τοῦ Γαζν εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν, ἔκτοτε δὲ συνεχεῖς πόλεμοι πρὸς τοὺς Μογγόλους, τοὺς Θιβετιανούς, καὶ τὰς ὀρδὰς τοῦ Τουρκεστὰν ἐξήντλησαν τὸ Κασμήρ, ἡ δὲ τελευταία ἐπιζήσασα βασίλισσα τῆς παλαιᾶς ἰνδικῆς δυναστείας αὐτοκτονεῖ καταρωμένη τοὺς εἰσβολεῖς. Ὁ Τσάμς-ἐντ-ντὶν κατέλαβε τὸν θρόνον περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, εἰσαγαγὼν ὁριστικῶς τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Τῷ 1586 τὸ Κασμὴρ κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μογγόλου Ἄκμπαρ, καταστὰν ἐπαρχία τῆς Μογγολικῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1752 περιῆλθεν ὑπὸ τὸν Ἀχμὲτ Σάχ, ἱδρυτὴν τῆς δυναστείας Ντουράνι ὑπὸ τὴν ἀφγανικὴν κυριαρχίαν καὶ τέλος ὑπὸ τὴν τῶν Σίχων τῷ 1819. Τῷ 1845 ἐξερράγη ὁ μέγας πόλεμος τῶν Σίχων. Ὁ Γκουλὰπ Σίνγκ, ἁπλοῦς στρατιώτης, κατώρθωσε ν' ἀναδειχθῇ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τόλμης του, διηύθυνε τὸν πόλεμον καὶ ἐπέτυχε παρὰ τοῦ κράτους τῆς Λαχώρης ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Τζάμμου. Ἐπεξέτεινε ταχέως τὸ κράτος του μέχρι τοῦ Λαντὰκ καὶ τῶν συνόρων τοῦ Θιβέτ, τῷ δὲ 1846 ὑπέγραψε ἐν Ἀμρίτσαρ εἰδικὴν συνθήκην μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις, λαβοῦσα 57 λὰκ ρουπιῶν (πλέον τῶν 17 ἑκατομμυρίων χρυσῶν φράγκων) ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν του. Ἔκτοτε τὸ Κασμὴρ ἐβοήθησε ποικιλοτρόπως τὴν Ἀγγλίαν, διεξαγαγὸν διαφόρους πολέμους διὰ λογαριασμόν της. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1857 ὁ μαχαραγιᾶς ἔστειλε στρατόν, ὅπως βοηθήσῃ διὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ Ντέλχι, τῷ δὲ 1862 ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὰς ἐξεγερθείσας κατὰ τῆς Ἀγγλίας ὀρδὰς τοῦ Θιβέτ. Δ. Σ. Δ.

— /*Φιλοτ.*/ Τὸ *Κασμὴρ* ἐξέδωκε τὸ πρῶτον γραμματόσημα τῷ 1866 διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Τζάμμου. Ταῦτα κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου διὰ λίαν πρωτογόνων μέσων, ἦσαν σχήματος κυκλικοῦ καὶ ἔφερον ἐπιγραφὰς μόνον μὲ ἰθαγενεῖς χαρακτῆρας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ παριστῶντες τὴν ἀξίαν ἑκάστου γραμματοσήμου ἦσαν εἰς τὸ κέντρον ἐν μέσῳ ἀκτινωτῆς στεφάνης. Διὰ τὴν ἐκτύπωσίν των ἐχρησιμοποιήθησαν ὁτὲ μὲν ὑδροχρώματα, ὁτὲ δὲ ἐλαιοχρώματα. Τὰ δι' ἐλαιοχρώματος ἐκτετυπωμένα εἶναι λίαν εὐπαθῆ καὶ καταστρέφονται, ἐξαφανιζομένης τῆς εἰκόνος των, ἐὰν ἐμβαπτισθῶσιν ἐντὸς ὕδατος. Κατὰ τὸ 1867 ἐξεδόθησαν ἕτεραι δύο σειραὶ γραμματοσήμων ὀρθογωνίου σχήματος ἐλάχιστα διαφέρουσαι μεταξύ των καὶ ἐξ ὧν ἡ μία ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Τζάμμου, ἡ δ' ἄλλη εἰς τὴν καθ' αὐτὸ περιοχὴν τοῦ Κασμήρ. Αἱ δύο αὗται σειραὶ διακρίνονται τῶν ἑπομένων ἐξ ἑνὸς χονδροειδοῦς ἀστερίσκου, παριστῶντος ἄνθος λωτοῦ καὶ ἐσχεδιασμένου εἰς τὸ μέσον τῆς ἄνω πλευρᾶς ἑκάστου γραμματοσήμου μεταξὺ δύο συγκεντρικῶν ἐλλείψεων περιβαλλουσῶν ἰνδικὴν ἐπιγραφήν. Ἀπὸ τοῦ 1878 ἤρχισαν ἐκδιδόμεναι σειραὶ κοιναὶ διά τε τὴν περιφέρειαν τοῦ Τζάμμου καὶ τοῦ Κασμήρ, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς τῶν προηγουμένων τύπου, ἀλλὰ φέρουσαι τὸν ἀστερίσκον ἢ ἀντ' αὐτοῦ μικρὸν κύκλον οὐχὶ εἰς τὸ μέσον ἀλλ' εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ πλαισίου ἔξωθεν τῆς ἐλλειψοειδοῦς ἐπιγραφῆς. Σειραὶ τύπου ἐντελῶς ὁμοίου πρὸς τὰς τελευταίας ταύτας, ἀλλὰ μὲ διάφορον χρωματισμὸν τῶν ἀντιστοίχων ἀξιῶν, ἐξεδόθησαν καὶ τῷ 1879, 1883, 1886 καὶ 1889. Τὸ Κασμὴρ ἐξέδωκεν ὁμοίως καὶ ὑπηρεσιακὰ γραμματόσημα καὶ τηλεγραφόσημα. Τὰ πλεῖστα τῶν γραμματοσήμων τοῦ Κασμὴρ εἶναι λίαν δυσεύρετα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχουν μεγάλην ἐμπορικὴν ἀξίαν. (Ε. Φ. Ε.)

Κασμηρική (ἡ) /*Γλωσσολ.*/. Μία ἐκ τῶν γνωστοτέρων νεοϊνδικῶν γλωσσῶν, λαλουμένη εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως *Κασμὴρ* (βλ. λ.). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γλῶσσα, ἥτις ἐκαλλιεργήθη καὶ λογοτεχνικῶς, ἔχει ἀξιόλογον γραπτὴν παράδοσιν, εἶναι δ' ἀνάμεικτος ἐκ διαφόρων ἰρανικῶν καὶ σανσκριτικῶν στοιχείων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Beames*, A comparative grammar of the modern aryan languages of India (I—III. London 1872—1879). — *G. Grierson*, The languages of India (Calcutta 1903).
Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

κάσμπα· βλ. *κασαμπᾶς*.

Κὰς-Μπουροὺν /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Θινῶδες ἀκρωτήριον της Αἰγύπτου εἰς ἴσην ἀπόστασιν, περίπου 40 μιλ., μεταξὺ Ἐλ Ἀρὶς καὶ Πορτ Σαΐτ. Εἶναι τὸ *Κάσιον Ὄρος* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Κασνέσι /*Γεωγρ.*/. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας, νῦν καλούμενον *Μαυρονέρι* (βλ. λ.). —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ΝΑ τῆς Καρδίτσης, παρὰ τὴν κωμόπολιν Σοφάδες, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 725. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Ἀνώγι καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 953. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Βαγίων τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, κείμενον πρὸς Δ. τῶν Θηβῶν. Κάτ. (1928) 506. —4) Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος χωρίου *Μαρίνα* βλ. λ.).

Κασνέτζης. Ὄνομα ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας διατρεψάσης κατὰ τὸν Ἀγῶνα (βλ. *Καζνέτζης*). Γ. Δ. Κ.

κασνονία (ἡ) (Casnonia) /*Ζῳολ.*/. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους μὲ σῶμα κομψόν, ἐπιμήκες καὶ χρωματισμοὺς ζωηρούς. Ἐκ τῶν 50 περίπου γνωστῶν εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *κασνονία ἡ Ὀλιβέρειος* (Casnonia Oliverii), ἥτις ἔχει ἐπιμήκη καὶ τριγωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κεφαλήν, κεραίας λεπτοτάτας καὶ ἐπιμηκεστάτας, προθώρακα ἐπιμηκέστατον καὶ λεπτόν, κοιλίαν ᾠοειδῆ καὶ ἐπιμήκη, πόδας λεπτοὺς πολυακανθωτοὺς καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετὰ ἐπιμήκων ἀργυροχρόων λωρίδων ἑκατέρωθεν τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ ἐν Ἀλγερίᾳ. Δ. Ν. Π.

Κὰς-Ντὰγ /*Γεωγρ.*/. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὄρους *Ἴδη* (βλ. λ.).

Κασοέρα (Cachoeira) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Βαΐας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Παραγκουασσοῦ, ἀπέχουσα 77 χλμ. τοῦ Σάο Σαλβαντόρ, μετὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ διὰ ποταμοπλοίων. Κάτ. 35.000 (1930). Ἡ Κασοέρα καίτοι ὑπόκειται εἰς καταστρεπτικὰς πλημμύρας, εἶναι ἓν τῶν περισσότερον ἀκμαζόντων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων τῆς πολιτείας. Ἐξάγει ἱκανὰς ποσότητας σακχάρεως καὶ καπνοῦ, εἶναι δὲ ὀνομαστὴ διὰ τὰ βαμβακουργεῖά της καὶ τὰ πουρά της. Δ. Σ. Δ.

Κασολάβα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλισμα τῆς Καρίας· βλ. *Κασωλάβα*.

Κασόλαυνος (Cassivellaunus). Βρεττανὸς ἡγεμὼν (βλ. λ. *Κασσιβελαυνος*).

Κασομούλη. Οἰκογένεια Ἀγωνιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, σπουδαιότερα μέλη τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς: —1) *Γεώργιος*. Ἀγωνιστής, πολεμήσας μετὰ τοῦ πατρός του Κωνσταντίνου κ ἄ. Ἐπὶ Ὄθωνος ἐγένετο ἀξιωματικὸς ἐν τῇ βασιλικῇ ὑπηρεσίᾳ, τῷ δὲ 1838 ἐδολοφονήθη. —2) *Δημήτριος*. Ἀγωνιστής, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. —3) *Ἰωάννης*. Ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐπολέμησε μετὰ τοῦ πατρός του εἰς πλείστας μάχας, κατὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Ναούσης (1821), αἰχμαλωτισθείς, ἀπέδρασεν εἰς Σερβίαν. Ἐκεῖθεν κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἠγωνίσθη μέχρι διαλύσεως τῶν ἐλαφρῶν σωμάτων ὡς ὑπαξιωματικὸς ἐν τῷ 10ῳ τάγματι ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Βαλτινόν, εἶτα δὲ ἰδιώτευσεν ἐν Κύμῃ καὶ Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας. —4) *Κωνσταντῖνος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σιατίστης, φονευθεὶς τῷ 1821. Ἦτο ἑταῖρος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Μετέσχεν ἐνεργῶς τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστατικοῦ κινήματος μετὰ τῶν υἱῶν του Γεωργίου, Δημητρίου, Ἰωάννου καὶ Νικολάου, ἀγωνισθεὶς εἰς τὰς μάχας Γάστρας, μονῆς τῆς Δόβρας καὶ ἀλλαχοῦ. τέλος δὲ ἐν Ναούσῃ μετὰ τοῦ Καρατάσου πολιορκηθεὶς στενῶς ἐντὸς οἰκίσκου, ἐφονεύθη μαχόμενος. Ἡ ἐν Σιατίστῃ περιουσία του ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν στιφῶν τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ, ἐκ δὲ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του συνελήφθησαν ἡ σύζυγός του, αἱ δύο του θυγατέρες καὶ ὁ μικρότερος τῶν υἱῶν του Ἰωάννης (ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐδραπέτευσεν), οἵτινες κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον δουλείαν, ἀφ' ἧς ἐλευθερώθησαν τῷ 1829 διὰ βαρυτάτων λύτρων. —5) *Νικόλαος* (βλ. κατωτ.). Π. Ν. Π.

— **Κασομούλης, *Νικόλαος Κ.*** Ἀγωνιστὴς καὶ χρονογράφος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκ Σιατίστης, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κασομούλη καὶ ἀδελφὸς τῶν Γεωργίου, Δημητρίου καὶ Ἰωάννου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1792, ἔλαβε δὲ μέρος μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πρώτου αὐτόθι γενομένου κινήματος κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον ὡς πρέσβυς μετ' ἄλλων Μακεδόνων, διελθὼν δὲ διὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ διαπεραιωθεὶς εἰς Ὄλυμπον μετέσχε καὶ τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ κινήματος ἐν Μακεδονίᾳ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ναούσης, τὸν φόνον τοῦ πατρός του καὶ τὴν αἰχμαλώτισιν τῆς οἰκογενείας του (1829), κατέφυγεν εἰς Ἄγραφα. ἐκεῖθεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Ἄγραφα. Τῷ 1835 ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἰς Ναύπλιον, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα ἑβδομάδας τινὰς μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ Μεσολογγίου εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ ἠγωνίσθη μέχρι τῆς ἐξόδου, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ ἀδελφός του Δημήτριος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς Ναύπλιον. Μετέσχε τῆς εἰς Πειραιᾶ ἐκστρατείας τοῦ Γόρδωνος καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Καραϊσκάκη. Τῷ 1832 εὑρίσκετο εἰς τὸ στρατόπεδον Δραπανοχωρίων, ὅπου ἤρξατο τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου του «Ἐνθυμήματα στρατιωτικά». Ἐπὶ Καποδιστρίου μετέσχε τῆς ὀργανώσεως τῶν χιλιαρχιῶν, ἐγένετο διοικητὴς τοῦ τυπικοῦ τάγματος, ἐχρημάτισεν ἔκτακτος στρατοδίκης, ἠγωνίσθη δὲ καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπὶ Καποδιστρίου ἐκστρατείας. Ἐπὶ Ὄθωνος κατετάγη εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν ὡς λοχαγός, μὴ διατηρήσας τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου ὡς στερούμενος τῶν νομίμων ἐτῶν ὑπηρεσίας ἐν τῷ τακτικῷ στρατεύματι. Τῷ 1840 ἦτο λοχαγὸς ἐπιτελὴς τοῦ σώματος ὀροφυλακῆς, μετατεθεὶς κατόπιν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ πολιταρχικοῦ λοχαγοῦ εἰς Ναύπλιον. Ἐκεῖ ἐγένετο φρούραρχος τοῦ ἐπιθαλασσίου φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτελείωσε (1841) τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου του. Ἀποστρατευθεὶς τῷ 1866 ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τῆς φάλαγγος, ἀπέθανε δὲ ἀρχομένου τοῦ 1872, εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Ὁ Κασομούλης πλὴν τῶν στρατιωτικῶν του ἀρετῶν διεκρίνετο διὰ τὸ ἦθος, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοσμιότητά του, τὸ δὲ ἔργον του θεωρεῖται ὡς ἐξαίρετος πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἰδίως δὲ διὰ τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1821—1831. Ἀπόκειται τοῦτο ἀνέκδοτον εἰς τὰ Γενικὰ τοῦ κράτους ἀρχεῖα, συγκείμενον ἐκ 2701 μεγάλων χειρογράφων σελίδων καὶ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: τὸ πρῶτον πραγματεύεται τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1820—1827, τὸ δεύτερον τὴν τῶν 1828—1833, τὸ τρίτον δὲ ἀποτελεῖ θαυμασίαν μελέτην περὶ κλεφτῶν καὶ ἁρματολῶν. Ἡ ἔκδοσις τῶν «Ἐνθυμημάτων» πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη, διευθυντοῦ τῶν Γενικῶν ἀρχείων τοῦ κράτους, χορηγίᾳ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκείου κληροδοτήματος. Π. Ν. Π.

κασόνι (τὸ)· δημοτ., κάσα, κιβώτιον ἁπλοῦν πρὸς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ἢ τοποθέτησιν πραγμάτων· ‖ φέρετρον (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cassone). Ὑποκορ. *κασονάκι*. Μεγεθυντ. *κασόνα*.

κασονιάζω· τοποθετῶ εἰς κασόνια: «κασονιάζω τὰ σῦκα,—τὴ σταφίδα».

Κάσος Ἡ νοτιωτάτη τῶν Δωδεκανήσων, κειμένη μεταξὺ Κρήτης καὶ Καρπάθου (Β. πλάτ. 35°24' καὶ Α. μήκ. 26°56') καὶ ἀπέχουσα τῆς μὲν πρώτης 26 μίλλια. τῆς δὲ δευτέρας 3. Ὁ Στράβων (ΙΑ', 489 § 18) γράφει, ὅτι ἡ νῆσος «τῆς μὲν Καρπάθου 70 ἐστὶ σταδίους, τοῦ δὲ Σαμωνίου τοῦ ἄκρου τῆς Κρήτης 250. κύκλον δ' ἔχει σταδίων 80». Αἱ καταμετρήσεις αὗται τοῦ Στράβωνος εὑρέθησαν ἀκριβεῖς ὑπὸ τοῦ Γάλλου περιηγητοῦ Savary. Στέφανος ὁ Βυζάντιος παραθέτει καὶ δύο ἄλλας παλαιοτέρας ὀνομασίας τῆς νήσου, παραδεχόμενος ὅτι τὸ ἐν Συρίᾳ ὄρος *Κάσιον* εἶναι ἀποικία Κασίων· προσθέτει συνάμα ὅτι ἐκαλεῖτο *Ἀμφη* καὶ *Ἀσιράβη*: «κέκληται δὲ ἀπὸ Κάσου τοῦ Κλεόχου (ἢ κατ' ἄλλας γραφὰς *Κλεομάχου*) πατρός». Ὁ Πλίνιος (V, 36) λέγει ὅτι ὠνομάζετο καὶ *Ἄχνη*. Ἡ ὀνομασία αὕτη συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς, ἣν ὑποστηρίζουσι συγγραφεῖς τινες, καθ' ἣν τὸ ὄνομα τῆς νήσου προῆλθεν ἐκ τῆς φοινικικῆς λέξεως *ἰκὰς* (=ἀφρός, διότι εἰς τὰς ἀπορρῶγας αὐτῆς ἀκτὰς ἀπεσβέννυτο ὁ ἀφρὸς τῶν ἐπ' αὐτῶν θραυομένων κυμάτων, τὰ ὁποῖα ἐλεύθερα ἔφθανον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου.

— /*Γεωγρ.*/. Ἡ *Κάσος* ἔχει ἐπιφάνειαν 62 τετρ. χλμ. Περὶ αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἐγκατεσπαρμέναι νησῖδές τινες γνωσταὶ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὡς «Κασίων νῆσοι»: ἡ *Ἀστακία*, τὰ *Ὑούνια* (=*Δυοβούνια*, ἤτοι τὰ ἐκ δύο βουνῶν), τὸ *Αὐγό*, ἡ *Χαμηλή*, τὸ *Κόσκινο*, τῆς *Καροφύλλας τὸ νησί*, οἱ *Κουσσοῦμποι*, τὰ *Πεντηκονήσια*, ἡ *Λύτρα*, ἡ *Πλάτη*, τὰ *Κουφονήσια*, ἡ *Στρογγύλη*, ὁ *Κολόφωνας* καὶ αἱ μεγαλύτεραι τούτων *Μακρὰ* (ὡς ἐκ τοῦ ἐπιμήκους σχήματός της) καὶ τὰ *Ἁρμάθια*, ἡ μεγαλυτέρα πασῶν καὶ ἡ μόνη κατοικουμένη, ἔχουσα ὀρυχεῖα γύψου. Ὄρη τῆς νήσου εἶναι ὁ *Πρίωνας*, ὁ *Περίολας*, ὁ *Κόρακας*, τὸ *Σῦσφι*, ὁ *Τρούσσουλας*, ἡ *Σκάφη*, τὰ *(Δ)ώματα*, τὸ *Ξαργος*, οἱ *Τρούλλες*, κοιλάδες δὲ τὸ *Ἄργος*, ἡ εὐφορωτέρα πασῶν, αἱ *Χαδιές*, ὅπου καὶ τὸ ὀνομαστὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ οἱ *Κάμποι*. Χείμαρροι πληρούμενοι ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἀπὸ τὰς βροχὰς εἶναι ὁ *Σκυλλᾶς*, ὁ *Φαντάσης* καὶ ὁ *Ριχτης*. Σπήλαια ἡ νῆσος ἔχει τὸ *Σελλάϊ*, ὀνομαστὸν διὰ τοὺς διαφόρων σχημάτων σταλακτίτας του, καὶ τὴν *Ἑλληνοκαμάραν*, εὐρύτατον σπήλαιον, περιβαλλόμενον ἀπὸ πελασγικὰ τείχη, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἐχρησίμευε πρὸς προφύλαξιν τῶν κατοίκων ἀπὸ τοὺς πειρατάς· κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἦτο κρησφύγετον τῶν γυναικοπαίδων. (Περὶ τῆς ἀκτογραφίας τῆς νήσου καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῆς συστάσεως βλ. λ. *Αἰγαῖον*, τ. Β' σ. 405 καὶ *Δωδεκάνησος* τ. Θ' σ. 600.) Ἡ Κάσος εἶναι ἄνυδρος, μόνον δὲ εἰς τὴν *Βούσην* ῥέει ὀλίγον γλυκὺ ὕδωρ, ὡς ἐκ τούτου ὅλαι αἱ οἰκίαι χρησιμοποιοῦσι διὰ τὴν ὕδρευσιν δεξαμενάς, «λασσίας» καλουμένας, αἵτινες καὶ πληροῦνται τὸν χειμῶνα ὑπὸ ὀμβρίου ὕδατος. Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν.

Digitized by Google

Οἱ κάτοικοι κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἀνήρχοντο εἰς 12 χιλιάδας, κατὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας (1911) εἰς 6.700, πάντας Ἕλληνας Ὀρθοδόξους, ὑπαγομένους ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου Καρπάθου - Κάσου. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν

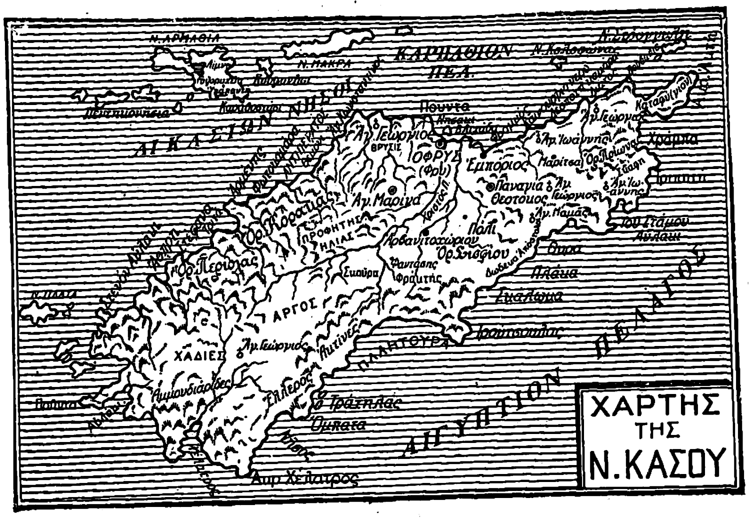

τοῦ 1917 ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς 1.855 κατοίκους, νῦν δὲ (1930) μόλις εἰς 1.200, διότι οἱ ἄλλοι μετηνάστευσαν, διὰ πολιτικοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λόγους, εἰς Ἑλλάδα καὶ Αἴγυπτον. Ἐπειδὴ ἡ νῆσος εἶναι βραχώδης κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔκπαλαι ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐγένοντο ναυτικοί, μεγάλως συμβαλόντες εἰς τὰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις. Σήμερον οἱ περισσότεροι Κάσιοι ἐργάζονται εἰς τὴν ἑταιρείαν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, αὐτοὶ δὲ ὑπῆρξαν καὶ οἱ πρῶτοι ἐργάται αὐτῆς, καρτερικῶς ὑπομείναντες τὰς ἐπιδημικὰς νόσους, αἵτινες ἐμάστιζον τότε τὴν ἔρημον ἐκείνην καὶ εἰς ἃς πολλοὶ ὑπέκυψαν. Πολλοὶ ὅμως τῶν Κασίων διέπρεψαν καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον. Οἱ ἐν τῇ νήσῳ σήμερον διαμένοντες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Κωμοπόλεις τῆς Κάσου εἶναι: Ἡ *Ἁγιὰ-Μαρίνα*, παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς νήσου, πυκνότερον τῶν ἄλλων κατῳκημένη, ἔχουσα δύο ναούς, τὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνας καὶ τὸν τοῦ Σταυροῦ, καὶ πλήρη δημοτικὴν σχολήν. Τὸ *Φρῦ*, ἐπίνειον καὶ πρωτεύουσα τῆς νήσου, δευτέρα κατὰ πληθυσμόν. Ἐν αὐτῇ διαμένουν αἱ ἀρχαὶ καὶ συγκεντροῦται ὅλη ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς νήσου. Ἔχει ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ πλήρη δημοτικὴν σχολήν. Τὸ *Ἀρβανιτοχώριο*, ὀνομασθὲν οὕτω κατὰ τὸν Pouqueville ἐξ Ἀλβανῶν ἀποικισάντων τὸ χωρίον. Τὸ *Πόλι*, ἡ «ὁμώνυμος πόλις», ἣν ἀναφέρει ὁ Στράβων καὶ τῆς ὁποίας τὰ τείχη εὑρίσκονται πλησίον τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως. Ἔχει παλαιὸν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναόν, τὸν τῆς *Ἁγίας Τριάδος*. Ἡ *Παναγιά*, ἐλάχιστα κατοικουμένη, ἔχουσα ὡραῖον ναὸν τῆς Κοιμήσεως, ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται μαρμάρινος τάφος, ὅστις κατὰ τὴν παράδοσιν εἶναι τῆς Ἁγίας Κασσιανῆς, ἧς τὸ ἱερὸν λείψανον ἐκλάπη ὑπὸ μοναχοῦ τινος. Ὁ *Ἐμπορειός*, ἄλλοτε ἐπίνειον τῆς νήσου καὶ ἤδη συνοικισμός.

Διοίκησις. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ νῆσος ἀπελάμβανεν ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὡς ἀνήκουσα εἰς τὰς «προνομιούχους νήσους» (βλ. λ. *Δωδεκάνησος* τόμ. Θ´ σ. 602), τὴν ὁποίαν ἤσκουν οἱ δημογέροντες. Ὁ Τοῦρκος διοικητὴς εἶχε τότε τὸν βαθμὸν μουδίρου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1869 διωρίζετο καϊμακάμης, ἐξαρτώμενος ἐκ τῆς διοικήσεως Ρόδου. Ἀπὸ τοῦ 1911, ὅτε ἡ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, διωρίσθη ὡς διοικητὴς κατώτερος ἀξιωματικός, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγους στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς διοικήσεως καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τελωνείου καὶ τοῦ ταχυδρομείου. Ἑκάστη κωμόπολις στέλλει ἀνὰ ἕνα ἀντιπρόσωπον αὐτῆς εἰς τὴν δημαρχίαν, ἑδρεύουσαν εἰς τὸ Φρῦ, πλὴν τῆς Ἁγίας Μαρίνης, ἥτις στέλλει δύο. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι ἐκλέγουν μεταξύ των τὸν ἑκάστοτε πρόεδρον τῆς δημαρχίας. Δικαστικῶς ἡ νῆσος ὑπάγεται εἰς τὴν Κάρπαθον καὶ μόνον ἅπαξ τοῦ ἔτους δικαστὴς μετὰ γραμματέως ἔρχεται εἰς τὴν νῆσον διὰ νὰ ἐκδικάσῃ κτηματικὰς διαφοράς, ἐκδίδων ὅμως ἐν Καρπάθῳ τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις. Ἡ συγκοινωνία μὲ τὴν νῆσον διεξάγεται κατὰ δεκαπενθήμερον δι' ἀτμοπλοίου φέροντος ἐκ Ρόδου τὸ ταχυδρομεῖον.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ ἱστορία τῆς *Κάσου* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξε στενῶς συνυφασμένη μὲ τὴν τῆς Ρόδου, ὥστε ὁ Πλίνιος ἀναφέρει αὐτὴν μεταξὺ τῶν νήσων τῶν Ροδίων. Ὁ Ὅμηρος μνημονεύει τῆς νήσου ὡς λαβούσης μέρος εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον (Ἰλ. Β, 675). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου τούτου ἐδέχθη ἀποίκους Δωριεῖς, ὡς ἄλλωστε καὶ αἱ περισσότεραι τῶν γειτονικῶν νήσων. Ἡ μετέπειτα ἱστορία τῆς Κάσου δὲν εἶναι κεχωρισμένη τῆς ἄλλης Δωδεκανήσου, μόλις δὲ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος ἀποκτᾷ ἡ νῆσος αὐτοτελῆ ἱστορίαν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς, ὀφειλομένην εἰς τὸ ἄριστον ναυτικόν της, τὸ ὁποῖον διέπλεε τὴν Μεσόγειον, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῶν βορείων παραλίων τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ Κύπρου μέχρι Τεργέστης, Λιβόρνου καὶ Μασσαλίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Κάσος εἶχεν ἀξιόλογον στόλον ἐξ 100 περίπου πλοίων, τὰ ὁποῖα πλέοντα ἀκαταπαύστως ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Κρήτης μέχρι τῶν παραλίων τῆς Αἰγύπτου εἶχον ἐνσπείρει τὸν φόβον εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε οὗτοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ πέλαγος παρὰ μόνον ὑπὸ συνοδείαν ἰσχυρᾶς ναυτικῆς δυνάμεως. Οἱ Κάσιοι ὄχι μόνον προσέβαλλον τὰ πρὸς τὴν Κρήτην πλέοντα ἐχθρικὰ πλοῖα, ἀλλ' εἰσήρχοντο καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς κρητικοὺς λιμένας, πολλάκις ἀποκλείσαντες τὰς Κυδωνίας, τὸ Ρέθυμνον καὶ τὰ Χανιὰ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἀτρομήτων πλοιάρχων των Θεοδ. Κανταριτζῆ, Μάρκου Μαλλιαράκη καὶ Χατζῆ Νικ. Μακρῆ. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σάμου ἔλαβον μέρος διὰ μοίρας τοῦ στόλου των ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ν. Ἰούλιον ἢ Μπουρέκαν, συντελέσαντες εἰς τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ μεγάλη ὅμως τόλμη τῶν Κασίων κατεδείχθη, ὅτε οὗτοι μὲ 4 μόνον πλοῖα συνέλαβον ἐν τῷ λιμένι τῆς Δαμιέττης, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, 19 ἐχθρικά, ἕτοιμα νὰ ἐκπλεύσουν διὰ τὴν Κρήτην πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Χασὰν πασᾶ· τὰ πλοῖα ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν, ἵνα τὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς πυρπολικά. Τὸ γεγονὸς τοῦτο διαψεύδει ταυτοχρόνως καὶ τὰ περὶ πειρατείας τῶν Κασίων θρυλλούμενα, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ἄγγλον συνταγματάρχην Γκόρδον, ἐνῷ οἱ Κάσιοι εὗρον ἐν τῷ λιμένι τῆς Δαμιέττης ἓν εἰσέτι πλοῖον φορτωμένον, ἀφῆκαν αὐτὸ τελείως ἀνέπαφον, ἐπειδὴ ἀντελήφθησαν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὅτι τοῦτο ἀνῆκεν εἰς Εὐρωπαίους. Τὰς ἐξαιρετικὰς ταύτας πρὸς τὸν κοινὸν ἀγῶνα ὑπηρεσίας τῆς Κάσου ἀνεγνώρισε τότε ἡ ἐν Ἄστρει Β´ τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις. Ἀντιθέτως ὁ ἐχθρὸς ἐσκέπτετο διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀπαλλαγῇ τῶν ἐπικινδύνων καὶ τολμηρῶν ἐκείνων ναυμάχων. Ἀπεφασίσθη πρὸς τοῦτο ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Κασίων, κατὰ δὲ τὸ καταρτισθὲν τῷ 1824 σχέδιον, θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς νήσου ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος. Ἡ Κάσος, ἄλλωστε, ἦτο ἰδιαιτέρως ἀπεχθὴς εἰς τὸν Αἰγύπτιον Μωχάμμετ Ἄλην, καθότι ἐκεῖθεν ὡρμῶντο συνήθως τὰ κατὰ τῆς Αἰγύπτου δρῶντα ἑλληνικὰ πλοῖα. Τρεῖς φρεγάται καὶ δέκα κορβέτται εἰδικῶς διὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν ἐκλεγεῖσαι ἀπέπλευσαν ἐξ Ἀλεξανδρείας τὴν 28 Ἀπριλίου 1824 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰσμαὴλ Γιβραλτάρ, ναυτικοῦ ἐμπείρου καὶ τολμηροῦ, ἀνατραφέντος μεταξὺ τῶν πειρατῶν τῆς Βερβερίας. Ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Κασίων ἀνήρχετο τότε εἰς 15 πάρωνας καὶ 40 μικρότερα πλοῖα. Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος, ἐρχόμενος ἐκ Σούδας ὅπου μετέβη καὶ παρέλαβε μερικὰ ἀκόμη βρίκια, ἐφάνη πρὸ τῆς Κάσου τὴν 14/26 Μαΐου τοῦ 1824. Οἱ Κάσιοι ἔλαβον εὐθὺς ὅλα τὰ ἐνδεικνυόμενα ἀμυντικὰ μέτρα καὶ ἀνείλκυσαν τὰ πλοῖά των κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Κάτωθεν δὲ τοῦ χωρίου Ἁγία Μαρίνα μέχρι καὶ πέραν τοῦ Ἐμπορειοῦ ἤγειραν προχώματα, ὀχυρώσαντες ταῦτα διὰ τῶν τηλεβόλων τῶν πλοίων. Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν ἀμέσως τὴν πρώτην κατὰ τῆς νήσου ἐπίθεσιν, βάλλοντες διαρκῶς ἐκ τῶν πλοίων καὶ προσπαθοῦντες ταυτοχρόνως νὰ ἀποβιβασθῶσι διὰ λέμβων εἰς τὴν ξηράν. Τὴν ἔφοδον ὅμως ταύτην διεδέχθη ραγδαῖον πῦρ ἀπὸ τῶν προμαχώνων τῶν Κασίων, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατεποντίσθησαν πολλαὶ λέμβοι αὔτανδροι, ἐπὶ ἡμέρας δὲ πτώματα Αἰγυπτίων καὶ Ἀλβανῶν ἐξέβραζεν ἡ θάλασσα εἰς τὴν ἀκτήν. Ἐπιπνεύσαντος δὲ ἰσχυροτάτου ἀνέμου οἱ Τουρκοαιγύπτιοι ἐγκατέλιπον τὴν προσβολὴν καὶ ἀπεχώρησαν ἄπρακτοι εἰς Κρήτην. Οἱ Κάσιοι, καίτοι τὸ συμβὰν τοῦτο ἀνεπτέρωσε μεγάλως τὰς ἐλπίδας των, γνωρίζοντες τὸ φιλέκδικον τῶν Τούρκων καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων των, ἔγραψαν πρὸς τὴν «Σεβαστὴν Διοίκησιν» τῆς Ἑλλάδος ζητοῦντες βοήθειαν καὶ τὰ ἀναγκαῖα «μπαρούτια καὶ βόλια». Ἡ ἀναφορὰ αὕτη φέρει ἡμερομηνίαν 17 Μαΐου, ἡ δὲ ἀπάντησις ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Μαΐου ἐδικαιολόγει τὴν ἐπιδεικνυομένην τότε ἀδιαφορίαν της, λέγουσα, ὅτι «ἡ Διοίκησις ὡς κοινὴ μήτηρ δὲν θέλει ἀδιαφορήσει καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς χρείας καὶ φθάσαντος τοῦ δανείου θέλει σᾶς οἰκονομήσει ἀναλόγως. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐξ Ὕδρας καὶ Σπετσῶν δὲν ἐκπλέουσιν ἀκόμη ἐξ αἰτίας ὅπου τὸ ταμεῖον δὲν ἔχει χρήματα νὰ πληρώσῃ τοὺς ναύτας». «Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος (τ. Ε´ σ. 828), ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις εἶχε χρήματα νὰ πληρώνῃ τοὺς στρατοὺς τοὺς διεξάγοντας τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἄφινε δὲ τὴν Κάσον νὰ καταστραφῇ».

Ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος, ἀφοῦ ἐπιδιώρθωσε τὰς προξενηθείσας εἰς αὐτὸν βλάβας, παραλαβὼν καὶ δύο ἀκόμη τουρκικὰς φρεγάτας, ἦλθεν εἰς Κάσον τὴν 26 Μαΐου (7 Ἰουνίου). Τὴν νίκην εἶχε σχεδὸν ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφαλίσει ὁ Τοῦρκος ναύαρχος χάρις εἰς τὴν προδοσίαν ἀργυρωνήτου τινὸς ὀνόματι Ζαχαριᾶ, ζήσαντος ἄλλοτε ἐν Κάσῳ, ὅστις καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτὸν μέρος τι ἀφρούρητον τῆς νήσου, ἔνθα ἀκόπως καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβιβασθῇ. Ὁ ἐχθρικὸς στόλος φθάσας πρὸ τῆς νήσου ἤρχισεν ἀκαταπαύστως πυροβολῶν κατὰ τῶν προμαχώνων αὐτῆς, οἵτινες καὶ ἀπήντων μετ' ἴσης δυνάμεως. Τοῦτο διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, τὴν νύκτα ὅμως, ἐνῷ πλοῖά τινα ἐξηκολούθουν διαρκῶς νὰ πυροβολοῦν ἑλκύοντα πρὸς ἑαυτὰ ὅλων τῶν κατοίκων τὴν προσοχήν, ὁ χιλίαρχος Μοῦσα μετὰ 3.000 Ἀλβανῶν καὶ 24 μεγάλων λέμβων, καλυπτόμενος ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν τηλεβόλων καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ προδότου, κατώρθωσε νὰ ἀποβιβάσῃ τοὺς ἄνδρας του εἰς τὸ μέρος τῆς νήσου τὸ καλούμενον *Ἀντιπέρατος*. Ἐκεῖ ὑπῆρχον πέντε φρουροί, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τέσσαρες ἐφονεύθησαν ἀμέσως, εἷς δὲ μόνον διέφυγεν, ἵνα φέρῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὸ φρικτὸν ἄγγελμα. Οἱ ἀποβιβασθέντες ἤρχισαν ἀμέσως νὰ λεηλατοῦν, νὰ σφάζουν, νὰ αἰχμαλωτίζουν γυναῖκας, νὰ πυρπολοῦν οἰκίας. Ὅσα γυναικόπαιδα διέφυγον τὸν θάνατον κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ὅπου σκηναὶ τραγικαὶ ἔλαβον χώραν. Αἱ μητέρες προσήνεγκον τὰ βρέφη των εἰς σφαγήν, ὅπως μὴ διὰ τῶν φωνῶν των καταστῇ γνωστὸν τὸ ἄσυλον εἰς τοὺς ἐχθρούς, σῴζουσαι οὕτω τὴν τιμὴν τῶν παρθένων καὶ τὴν ζωὴν τῶν γερόντων. Πολλαὶ νεάνιδες ἐρρίφθησαν ἀφ' ὑψηλῶν κρημνῶν, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸ αἶσχος. Οἱ εἰς τοὺς προμαχῶνας Κάσιοι, μαθόντες τὸ ὀδυνηρὸν ἄγγελμα, ἔσπευσαν πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, μεθ' οὗ συμπλακέντες ἐπέδειξαν ἀξιοθαύμαστον ἡρωϊσμόν. Οἱ γενναῖοι ἀγωνισταί, ὀλιγάριθμοι ὄντες, ἠναγκάσθησαν ἐν τέλει νὰ ὑποκύψωσι πρὸ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἐπιτεθέντων. Τέλος δέ, ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς «ἐθανάτωσε, ἔψησε καὶ ἐκρέμασέ τινας τῶν πρωτίστων» (*Μιαούλη*, Συνοπτ. ἱστ. τῶν ναυμ. Α´ σ. 53), ἐκήρυξεν ἀμνηστίαν, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς δυναμένους νὰ συλλέξωσι χρήματα τὴν ἐξαγορὰν τῶν συγγενῶν των, ἥτις καὶ ἐγένετο μὲ ὑπέρογκα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποσά. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ὁ Αἰγύπτιος ναύαρχος ἐγκαταστήσας Τοῦρκον διοικητὴν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀπειράριθμα λάφυρα εἰς ὑφάσματα Συρίας, καφέν, ὄρυζαν, μέταξαν, πολλὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ 20 φορτία ξυλείας· τὰ εἰς τὰ ναυπηγεῖα πλοῖα, ἐκτὸς δύο, ἅτινα ἀφῆκε πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων, τὰ ἔκαυσε, τὰ δὲ ἄλλα, 70 τὸν ἀριθμὸν μετὰ 60 τηλεβόλων, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, μαζὶ μὲ 2 χιλιάδας γυναικόπαιδα, πωληθέντα ἀργότερον ὡς ἀνδράποδα εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ 500 Κασίους ὑποχρεωθέντας ν' ἀναλάβουν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον. Οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐναπομείναντες κάτοικοι ἀνεχώρησαν ἀμέσως εἰς τὰς γειτονικὰς νήσους, διότι φήμη τις εἶχε διαδοθῆ, καθ' ἣν ὁ Μωχάμμετ Ἄλης ἐσκόπευε νὰ μεταφέρῃ καὶ τοὺς ὑπολοίπους τῶν κατοίκων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ ναυτικόν του. Οὕτως ἡ νῆσος ἠρημώθη τελείως, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην ἐλθὼν ὀλίγον ἀργότερον ἑλληνικὸς στόλος μόνον ἄταφα πτώματα εὗρεν εἰς τὴν νῆσον. Ὁ Μωχάμμετ Ἄλης, συναι-

Γυναικεία ἐνδυμασία τῆς Κάσου.

Digitized by Google

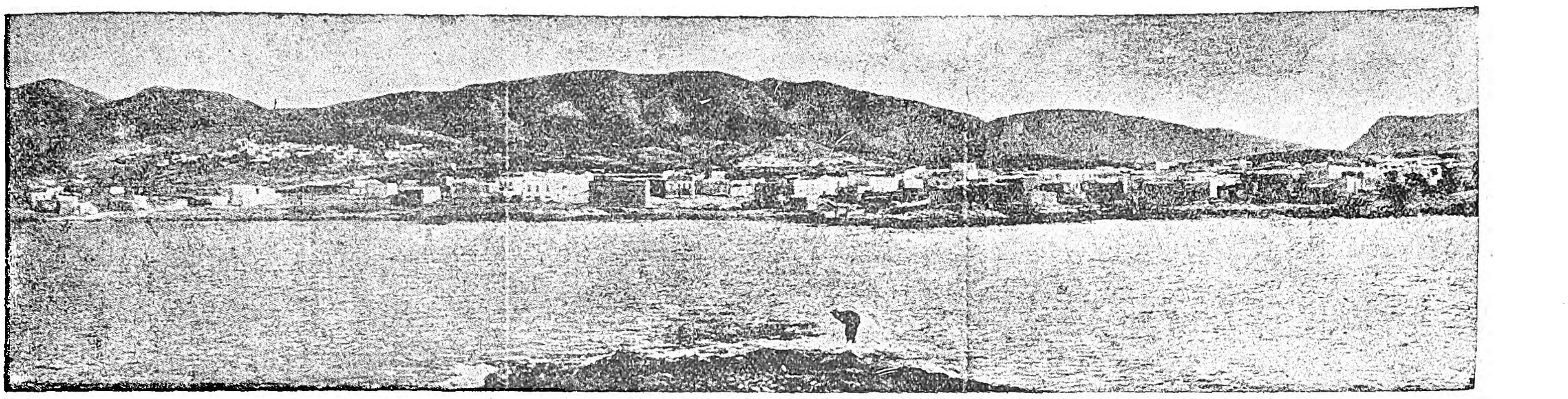

Τὸ Φρῦ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Κάσου.

σθανόμενος τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματός του, ἐχάραξε μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας νίκας του καὶ τὸ ὄνομα τῆς Κάσου ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἣν καὶ σήμερον ἀκόμη δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Καΐρου.

Οἱ Κασιοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπέστρεψαν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐρημωθεῖσαν πατρίδα των, ἥτις περιληφθεῖσα εἰς τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 18 Μαρτίου τοῦ 1829 ἀπετέλεσε μὲ τὰς γειτονικὰς νήσους τὰς Νοτίους κληθείσας Σποράδας, τοῦ Ἕλληνος διοικητοῦ διαμένοντος ἐναλλὰξ ἐν Κάσῳ καὶ Θήρᾳ. Διὰ τοῦ πρωτοκόλλου ὅμως τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830 ἡ Κάσος μετὰ τῶν ἄλλων νήσων ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Εὔβοια. Οἱ Κάσιοι, ἀποτυχόντες εἰς πάσας τὰς προσπαθείας των ἵνα ἀποφύγωσι τὴν νέαν ὑποδούλωσίν των εἰς τοὺς Τούρκους, ἀπέστειλαν τέλος τῇ 26 Ἀπριλίου 1834 ἐπιτροπὴν πρὸς τὸν βασιλέα Ὄθωνα, ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸν Μ. Σακελλαρίου, Γ. Μαυρῆν καὶ Ἰ. Λιόκουραν, ἵνα ζητήσῃ τόπον διαμονῆς τῶν Κασίων ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι. Ἡ κυβέρνησις ὅμως ἠρνήθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ πρὸς τὸ σκοπὸν τοῦτον ζητηθὲν Ναυαρῖνον. Οἱ Κάσιοι ὅμως, ἂν καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, ἐξηκολούθουν νὰ στέλλουν πληρεξουσίους εἰς ἁπάσας τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις, μέχρις καὶ τῆς τοῦ 1863. Ἡ Κάσος καταληφθεῖσα τῷ 1911 ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀκολουθεῖ ἔκτοτε τὴν τύχην τῆς λοιπῆς Δωδεκανήσου.

Αἱ ἀρχαιότητες τῆς Κάσου. Κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας τὰς γενομένας ἐν Κάσῳ ὑπὸ τοῦ Ross καὶ τοῦ Hiller von Gaertringhen εὑρέθησαν ἐν μὲν τῷ Ἐμπορειῷ ἐρείπια νεκρικῶν θαλάμων, δωδεκάδες τινὲς κιόνων ἐκ λείου γρανίτου, δάπεδον ἐξ ἐγχρώμων πετραδίων, τεμάχια μαρμαρίνων θριγκῶν μετὰ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, καθὼς καὶ τετράγωνος πλὰξ ἐκ μελανοφαίου μαρμάρου μετ' ἀφιερώσεως εἰς τὸν Ἀσκληπιόν. Ἐν Παναγιᾷ εὑρέθησαν βάθρα κιόνων, κιονόκρανα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ καί τινα χρυσᾶ βυζαντινὰ νομίσματα. Εἰς τὸ Πόλι, ἄνωθεν θύρας ἀνεμομύλου, εὑρέθη ἐντετειχισμένον ἀνάγλυφον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου παριστῶντος τὸν Ἀπόλλωνα ἢ ἔφηβον. Εὑρέθησαν ἐπίσης ἀγγεῖα μαῦρα καὶ ἐρυθρά, λήκυθοι καὶ ἐπιτύμβιοι λίθοι ἐκ κυανοῦ μαρμάρου, φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, ἄνευ τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος παρὰ τὸ κοινὸν ἔθος τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν θέσιν δὲ τὴν καλουμένην *Ἑλληνικὰ Γράμματα* εὑρέθη ἐπιγραφὴ τοῦ Α′ ἢ Β′ π. Χ. αἰῶνος.

—*[Λαογρ.]* Οἱ Κάσιοι ἀνέκαθεν ἐτήρησαν τὰ πατριαρχικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων των. Ὁ Savari, ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον τῷ 1779, γράφει ἐν μακρᾷ ἐπιστολῇ: «Ἐνταῦθα ἕκαστος πατὴρ εἶναι κυρίαρχος ἐν τῷ οἴκῳ του. Δικάζει τὰς ἀναφυομένας διαφοράς, αἱ δὲ ἀποφάσεις του ἔχουν ἰσχὺν νόμου· ἡ πατρικὴ τρυφερότης εἶναι τὸ ἐχέγγυον τῆς ὀρθότητος καὶ τοῦ δικαίου αὐτῶν. Ἐὰν ἀναφυῶσι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν κατοίκων, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γέροντες συνέρχονται καὶ τὰς λύουν. Ἀλλ' αὗται εἶναι σπανιώταται μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν, διότι πάντες εἶναι ἴσοι καὶ ἀγνοοῦν καὶ τὴν ἔνδειαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἅπαντα τὰ μέλη τῆς μικρᾶς αὐτῆς κοινωνίας ἐργάζονται. Εἶδον ὡραιοτάτας νεάνιδας νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν κοιλάδα διὰ νὰ πλύνουν εἰς τὴν βρύσιν, ὅπως ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων. Ἡ ἐργασία δὲν ταπεινώνει αὐτάς· ἐργάζονται δὲ μὲ εὐθυμίαν ᾄδουσαι. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τόπους, ὅπου ὁ πλούσιος δὲν δύναται νὰ ἐκμισθώσῃ τοὺς βραχίονας τοῦ πτωχοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Κάσου εἶναι Ἕλληνες, φιλόπονοι, τίμιοι, εὐαίσθητοι, ἠθικοί». Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ἔθιμον τῶν «πρωτοτοκίων», κατὰ τὸ ὁποῖον σύμπασα ἡ πατρικὴ κτηματικὴ περιουσία περιέρχεται αὐτοδικαίως εἰς τὸν πρωτότοκον, ὅστις καὶ φέρει ἀπαραιτήτως τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου, ἡ δὲ μητρικὴ εἰς τὴν πρωτότοκον, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἐκ μητρὸς μάμμης. Τὰ ἀγορασθέντα καὶ μὴ ἐκ κληρονομίας προερχόμενα κτήματα δύναται ὁ πατὴρ νὰ διαθέσῃ κατὰ βούλησιν. Ἐὰν δὲ τυχὸν ὑπάρχῃ ἓν μόνον τέκνον, τότε λαμβάνει τὰ κτήματα ἀμφοτέρων τῶν γονέων του, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ὅμως νὰ μεταβιβάσῃ ταῦτα εἰς τὰ τέκνα του, συμφώνως μὲ τὸ ὡς ἄνω ἔθιμον. Ἕνεκα τοῦ παλαιοτάτου τούτου ἐθίμου εἶχε σχηματισθῇ ἐν τῇ νήσῳ ἔκπαλαι ἀριστοκρατική τις τάξις ἐκ 12 ἀνδρῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο *κανακάρηδες*, καὶ 12 γυναικῶν, αἵτινες φέρουσαι καὶ διακριτικόν τι κόσμημα ἐκαλοῦντο *κανακαραῖς*. Ὁ τίτλος δὲ οὗτος μετεβιβάζετο μετὰ τῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ὁ τίτλος οὗτος ἀπώλεσε τὴν ἀρχικήν του σημασίαν, σήμερον δὲ σχεδὸν ἐξέλιπε.

Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

—*[Γλωσσ.]* Ἡ ὁμιλουμένη ἐν *Κάσῳ* ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων, τῶν ὁποίων τὸ κυριώτατον γνώρισμα εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς χαρακτήρ των. Οὗτος καταφαίνεται ἰδίως ἐν τῇ διασώσει: 1) Τῆς προφορᾶς τῶν διπλῶν συμφώνων, ἥτις ἐπεξετάθη — εἴτε κατ' ἀναλογίαν τῶν παλαιῶν διπλῶν συμφώνων, εἴτε δι' ἄλλους λόγους—καὶ εἰς λέξεις καὶ τύπους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρχε τὸ πάλαι διπλοῦν τι σύμφωνον. Οὕτω λέγεται οὐχὶ μόνον (ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις) *σάκκος, ἄλλος, ἀλλά, βάλλω, φύλλο(ν), στέλλω, ψάλλω, —ἄμμος, γράμμα, ράμμα— γλῶσσα, θάλασσα, ταράσσω* κ. λ., ἀλλὰ καὶ *ἀφίννω, πιάννω, φτύννω, χάννω* (κατὰ τὰ *ζώννω, στρώννω, χώννω*), *ἁρπάσσω, στάσσω, κράσσω* = ἁρπάζω, στάζω κράζω (κατ' ἀναλογίαν τῶν *ἀλλάσσω, μαλάσσω, χαράσσω* κ. λ.). 2) Τῶν ρηματικῶν καταλήξεων *—ουσι(ν)* καὶ τῆς κατ' αὐτὴν πλασθείσης *—ασι(ν)*: «ἤρτασι, καλογυιέ μου, νά σε πάρουσι || κάτω 'ς τῆς πεθθερᾶς σου νά σε μπάσουσι || ἦρταν καβαλλαραῖοι, ἤρτασι καὶ πεζοὶ» (δημοτ. ᾆσμα). Ἐκτὸς τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων ἄξια παρατηρήσεως εἶναι εἰς τὸ Κάσιον ἰδίωμα καὶ τὰ ἑξῆς: α) Ἡ ἀποβολὴ τῶν μέσων *β,γ,δ* μεταξὺ φωνηέντων, εἴτε ἐν μέσῳ λέξεως εἴτε ἐν τῇ συνεκφορᾷ: «ἂν εἶες τὴν ἀάπη μου», «ὁ οσκὸς κι' ὁ ασιλιὰς ἐστοιχηματίσασι ποιὸς νὰ ᾖ τὴ ρήϊσσα, τὴ χρουσοασίλισσα». β′) Ἡ συχνὴ ἐναλλαγὴ ὡσαύτως τῶν μέσων *β, γ, δ*: «οὖλος ὁ κόσμος τραουβᾷ (=τραγουδᾷ), χορεύγει καὶ γλεντίζει», «καὶ νἄχαμε νὰ τρώαμε καὶ ροῦχα νὰ χαλοῦμε, βουλειὰ (=δουλειὰ) νὰ μὴν ἐκάναμε, μόνο νὰ τραουβοῦμε» (=νὰ τραγουδοῦμε). γ′) Ἀνάπτυξις τοῦ λεγομένου «ἀλόγου ἠχηροῦ» *γ* (irrationaler Spirant): *μαγεύ-γ-ω, μαζεύ-γ-ω, μα(γ)ερεύ-γ-ω, ὀνειρεύ-γ-ομαι, παντρεύ-γ-ομαι* κλ., κατ' ἀναλογίαν τῶν ὁποίων καὶ τά: *ἀνάβ-γ-ω, κόβ-γ-ω, σκάβ-γ-ω, σκύβ-γ-ω* κλ. δ′) Ἐπέκτασις τῆς χρονικῆς αὐξήσεως (ὡς καὶ ἐν Ἀ. Κρήτῃ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Κάσος εὑρίσκετο πάντοτε ἐν συχνῇ ἐπικοινωνίᾳ): *ἤκλαιε, ἤβρεχε, ἤπεσε, ἤσμιξαν, ἤκαμε* κτλ. ε′) Τροπὴ τοῦ *τ*ι+*φων*. εἰς *δ*ι+*φων*., λχ. ἡ *ξενιδειά*, ἡ *φωδιά*, *τέδοιος* (τέτοιος), τὰ *μάδια*, τὰ *κομμάδια* κλ. «ἔλα νὰ πάμε, μάδια μου, κι' ἂς φέρουν τὰ κομμάδια μου». στ′) Τροπὴ τοῦ συμπλέγματος *τσ* εἰς *σσ*: *κορισσάκι, ἔσσι*=κοριτσάκι, ἔτσι κλ.: «δίνει βισσιὰ (=βιτσιὰ) τ' ἀλόγου του καὶ 'ς τοῦ δασκάλου πά(γ)ει», «δὲν ἠμπορῶ νὰ κάσσω καὶ νὰ καρτερῶ»· *ἐσσακίστηκε*=ἐτσακίστηκε κλ.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Φιλοτ.]*. Ἐν *Κάσῳ* ἐξεδόθη εἰδικὴ σειρὰ γραμματοσήμων πρὸς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὸ 1912 μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δωδεκανήσου παρὰ τῶν Ἰταλῶν. Ἡ σειρὰ ἀπαρτίζεται ἐξ 7 ἀξιῶν τῆς ἐν χρήσει τότε σειρᾶς ἐν Ἰταλίᾳ, ἐφ' ὧν ἐπετέθη ἡ ἐπισήμανσις CASO. Βραδύτερον, κατὰ τὰ ἔτη 1916, 1917, 1919 καὶ 1921, ἡ σειρὰ συνεπληρώθη διά τινων προσθέτων ἀξιῶν. Ἔκτοτε κυκλοφοροῦσιν ἐν τῇ νήσῳ κοινὰ ἰταλικὰ γραμματόσημα. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τῶν εἰδικῶν γραμματοσήμων τῆς Κάσου εἶναι μετρία.

(Ε. Φ. Ε.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Ἀσλανίδου*, Συνοπτ. περιγρ. Καρπάθου καὶ Κάσου (Ἀθῆναι 1906). — *Berard*, Les Phéniciens et l'Odyssée. — *Θ. Βολίδου*, Ἔγγραφα ἀρχιεπισκοπῆς Καρπάθου καὶ Κάσου. — *Dapper*, Description exacte des isles de l'Archipel (1703). — *Ζαβόλα*, Ἡ νῆσος Κάσος (ἐν «Ξενοφάνει» 1906). — *J. de la Gravière*, Station du Levant (Paris 1876). — *Σκεύου Ζερβοῦ*, Εἰκονογραφημένη ἡ Δωδεκάνησος (Ἀθῆναι 1930). — *Π. Κοντογιάννη*, Δωδεκ. ἔγγραφα (ἐν «Ἑλληνικοῖς» τεῦχ. α′ 1928.) — *Κριτοβουλίδου*, Ἀπομνημ. τοῦ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου τῶν Κρητῶν. — *Lacroix*, Iles de la Grèce (Paris 1853). — *Μ. Μαλλιαράκη*, Ἐπετ. περιγρ. τῆς νήσου Κάσου (Ἀλεξάνδρεια 1894). — *Ν. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Νομικὰ ἔθιμα Καρπάθου καὶ τῆς Δωδεκανήσου (Ἀθ. 1926). — *Γ. Μαυρῆ*, Ἔρως, γάμος, βάπτισις ἐν Κάσῳ (ἐν «Ἑβδομάδι» Ἀθηνῶν 1894). — *Ν. Γ. Μαυρῆ*, Ἡ συμβολὴ τῆς Κάσου εἰς τὸν Ἐθνικὸν Ἀγῶνα (ἐν «Φωνῇ τῆς Δωδεκανήσου» Αὔγουστος 1924). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἅλωσις τῆς Κάσου καὶ ὁ τότε σύγχρονος τύπος (αὐτ. Ἰούνιος 1924). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἓν ἐπεισόδιον ἀπὸ τὸν ἡρωικὸν Ἀγῶνα τῶν Κασίων (ἐν «Δωδεκανησιακῷ Ἡμερολ.» 1927). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἦσαν οἱ Κάσιοι πειραταί; (αὐτ 1928). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἄγνωστοι ἱστορ. σελίδες περὶ Κάσου (αὐτ. 1929). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Κασιακὰ ἔγγραφα (ἐν «Ἑλληνικοῖς» 1930). — *Ν. Γ. Μαυρῆ-Ε. Παπαδοπούλου*, Κασιακὴ λύρα (Πὸρτ-Σάϊτ 1929). — *Νέγρη*. Ἡ Κάσος ἄλλοτε καὶ σήμερον («Νέος Σύνδεσμος» Πόρτ-Σάϊτ 1929—1930). — *Πρωτοψάλτη*, Η συμβολὴ τῆς Κάσου εἰς τὴν Ἑλλην. Ἐπανάστασιν (Ἀθῆναι 1930). — *Rados*. La marine grècque pendant la guerre de l'Independance (Athènes 1907). — *Ross*, Reisen auf den Griechischen inseln des Aegaeishen Meeres (Stutg. 1845). — *Κ. Φραγκούλη*, Λεύκωμα τῆς Κάσου (Πὸρτ-Σάϊτ 1921). — *Ζ. Χαλκιάδη*, Κασιώτικα (Ἀλεξάνδρεια 1929). — *Hiller von Gaertringhen*, Inscriptiones Insularum maris Aegaei. — *K. Dieterich*. Sprache und Volks über lieferungen der südlichen Sporaden (Wien 1908). — *Χ. Παντελίδου*, Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας (Ἀθῆναι 1929).

Ν. Γ. ΜΑΥΡΗΣ

κασουαρίνα (ἡ) (Casuarina) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κασουαρινοειδῶν*, περιλαμβάνον 25 εἴδη, μιᾶς μόνης οἰκογενείας, τῆς *κασουαρίνης*, ἰθαγενοῦς τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι δένδρα ἢ θάμνοι, διακλαδούμενοι πλουσίως, ἔχοντες συνήθως τετράγωνον κορμὸν καὶ σχηματίζοντες μεγάλα δάση. Τὸ ξύλον των εἶναι λίαν συμπαγὲς καὶ χρώματος ἐρυθροῦ. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *κασουαρίνα ἡ ἱππουριδοειδὴς* (Casuarina equisetifolia), διαδεδομένη ἐν Ἰνδίαις καὶ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, ἥτις παρέχει διὰ τοῦ φλοιοῦ της χρησιμωτάτας ὕλας τόσον εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν βυρσοδεψικὴν καὶ χρωματοποιίαν. Τὸ ξύλον της θεωρεῖται ἐπίσης πολύτιμον εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. *Κασουαρίνα ἡ κουννιγχάμειος* (Casuarina cunninghamina ἢ tenuifolia) καὶ *κασουαρίνα ἡ εὐθυτενὴς* (Casuarina stricta ἢ quadrivalvis). Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω εἴδη πολλαπλασιάζονται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς, εὐδοκιμοῦσιν ἰδίως εἰς τὰ παράλια καὶ ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν.

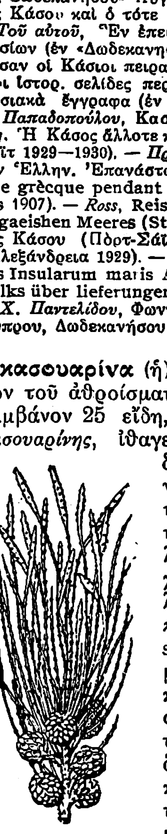

Κασουαρίνα ἡ ἱππουριοειδής.

Κ. ΠΑΠ.

κασουαρινοειδῆ (τὰ) (Casuarinaceae) */Βοτ./*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν, ἐκ τῶν σπονδυλωματικῶν, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὴν *κασουαρίνην* (βλ. λ.).

Κ. ΠΑΠ.

κασουβικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Κασούβους, ὁ τῶν *Κασούβων* (βλ. λ.): «κασουβικὴ γλῶσσα».

—*[Γλωσσολογ.]* Ἡ *Κασουβικὴ* ἀνήκει εἰς τὴν δυτικὴν ὁμάδα τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν, ἥτις περιλαμβάνει ἐκτὸς ταύτης τὴν *σοραβικήν*, ἤ, ἄλλως, *βενδικὴν* λεγομένην γλῶσσαν, ὁμιλουμένην παρὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ Σπρέα, μεταξὺ τοῦ Bautzen καὶ τοῦ Kottbus, ἔτι δὲ τὴν *Πολαβικήν*, ἥτις, ὁμιλουμένη ἄλλοτε παρὰ τὸν μέσον ροῦν τοῦ Ἄλβιος, ἐξέλιπε κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς, τὴν *Τσεχοσλοβακικήν*, τὴν *Πολωνικὴν* κ. λ. Ἡ Κασουβικὴ ὁμιλεῖται ἤδη ὑπὸ 100.000 μόλις κατοίκων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1920 ὁσημέραι ἐκπολιτίζονται καὶ οὕτως ἡ μητρική των γλῶσσα—ἡ ὁποία ἄλλωστε εἶναι μόνον ὁμιλουμένη, οὐχὶ δὲ καὶ γραφομένη γλῶσσα—φαίνεται ὅτι θέλει ὑποκατασταθῆ ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς Πολωνικῆς, ὅπως καὶ ἡ Πολαβικὴ ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς.

Γ. Π. Α.

Κασοῦβοι (οἱ) (Kassuben). Φῦλον σλαυϊκόν, ἀρχικῶς ἀρκετὰ πολυπληθές, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1910 ἀποτελούμενον ἐξ 100 000 ψυχῶν, κατοικοῦν εἰς τὴν πρῴην γερμανικὴν καὶ νῦν πολωνικὴν χώραν, μεταξὺ τοῦ Δάντσιγ καὶ τῆς Πομερανίας, ἔχον κύριον κέντρον ἐγκαταστάσεως τὴν περιοχὴν

Digitized by Google

Καρτάους Οἱ Κασοῦβοι, μέσου ἀναστήματος καὶ ρωμαλέοι, διαιτῶνται εἰσέτι εἰς καλύβας, ἀσχολοῦνται δὲ εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν γεωργίαν. θ. κ.

Κασουλῖνος ἢ ***Κασιλῖνος*** (νῦν Volturno) /*Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστ.*/. Ποταμὸς ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας περιρρέων τὴν πόλιν Καπύην (Capua) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος, 60 περίπου χλμ. πρὸς Β τῆς Νεαπόλεως. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν του καὶ τῆς πόλεως Καπύης ἐγκατεστάθη ὁ *Βουτιλῖνος* μετὰ 30 χιλ. Φράγκων κατὰ τὸ θέρος τοῦ 555 καί, περιχαρακώσας τὸ στρατόπεδόν του, ἀνέμενε τὸν βυζαντινὸν στρατόν, ἵνα δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην. Συγχρόνως, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐκ τῆς ἀντιπέραν (τῆς δεξιᾶς) ὄχθης συλλεγομένων τροφίμων καὶ νομῆς κατεσκεύασε γέφυραν, ἣν ὠχύρωσε διὰ ξυλίνου πύργου. Ὁ ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενος τότε ἀρχιστράτηγος τῶν Βυζαντινῶν Ναρσῆς, παραλαβὼν 18 χιλ. ἀνδρῶν, ἐβάδισε πρὸς συνάντησιν τῶν πολεμίων καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἔναντι τοῦ στρατοπέδου των καὶ ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ, «ὅσον πατάγου τε ἀκούειν καὶ διορᾶν τὸ χαράκωμα». Μετά τινας ἡμέρας βυζαντινὸν ἀπόσπασμα, ἐπιτεθὲν κατὰ τῶν πρὸς χορτολογὴν ἐξελθόντων Φράγκων, κατεδίωξεν αὐτοὺς μέχρι τῆς γεφύρας καὶ ἐνέπρησε τὸν προστατεύοντα τούτους πύργον. Ἐξοργισθέντες ἐκ τούτου οἱ Φράγκοι διέβησαν πανστρατιᾷ τὸν ποταμὸν καὶ παρετάχθησαν πρὸς μάχην. συγχρόνως δὲ ἀντιπαρετάχθη καὶ ὁ Ναρσῆς. Οἱ Φράγκοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἦτο διπλάσιος σχεδὸν τοῦ τῶν Βυζαντινῶν, ὥρμησαν μετὰ κραυγῶν κατὰ τοῦ κέντρου τῆς βυζαντινῆς παρατάξεως, τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει κενόν, διότι οἱ ταχθέντες ἐκεῖ μισθοφόροι Ἔρουλοι, δυσαρεστηθέντες διότι ὁ Ναρσῆς εἶχε πρό τινος ἀποκεφαλίσει ἕνα ἐγκληματήσαντα σύντροφόν των, δὲν κατέλαβον τὴν ὁρισθεῖσαν αὐτοῖς θέσιν. Τοιουτοτρόπως οἱ Φράγκοι, εἰσδύσαντες ἀκόπως ἐντὸς τοῦ κενοῦ, διέσπασαν τὴν παράταξιν τῶν Βυζαντινῶν καὶ διηυθύνοντο πρὸς τὸ ὄπισθεν ταύτης στρατόπεδον. Τότε ὁ Ναρσῆς «ἐπικάμψας ἠρέμα καὶ ὑπομηκύνας τὰ ἄκρα» καὶ σχηματίσας «ἐπικάμπιον ἐμπροσθίαν» τὴν φάλαγγά του, περιέβαλε τὴν ἐχθρικὴν παράταξιν καὶ συγχρόνως διέταξε τοὺς ἱπποτοξότας αὐτοῦ νὰ βάλλωσι κατὰ τῶν νώτων τῶν Φράγκων, οἵτινες, ἀπασχολούμενοι μὲ τοὺς ἔναντι αὐτῶν τεταγμένους καὶ μὴ ἀντιληφθέντες τὴν κυκλωτικὴν τῶν Βυζαντινῶν κίνησιν, κατεπλάγησαν δεχόμενοι τὰς βολὰς ἐκ τῶν νώτων των καὶ ἀνέστειλαν τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, ἐνῷ συγχρόνως οἱ βραδύναντες νὰ παραταχθῶσιν Ἔρουλοι, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Φράγκων, οἵτινες εἶχον εἰσδύσει ἐντὸς τῆς βυζαντινῆς παρατάξεως, ἀπώθησαν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔρριψαν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Κασουλίνου.

Ὁ Βουτιλῖνος καὶ ὁλόκληρος ὁ στρατός του κατεσφάγησαν ἢ ἐπνίγησαν ἐν τῷ Κασουλίνῳ, καὶ μόνον πέντε ἄνδρες κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν. Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἔπεσαν ὀγδοήκοντα μόνον ἄνδρες μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐδέχθησαν τὴν πρώτην ἐμβολὴν τῶν πολεμίων. Ν. ΚΛΣ

κασουμπικός, *—ή, —όν* βλ. *κασουβικός*.

Κασοῦ-Ναδὶν-'Αχὲ Γ'. Βασιλεὺς τῆς Ε' βαβυλωνιακῆς δυναστείας, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ὁ *Σιμὰς Σιπὰκ* (1052—1035 π. Χ.), προελθὼν ἀπὸ τὴν «χώραν τῆς θαλάσσης», δηλαδὴ τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς συμβολῆς Εὐφράτου καὶ Τίγρητος μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Περσικοῦ κόλπου Δολοφονηθέντος τούτου μετὰ δεκαοκταετῆ βασιλείαν, ἀνῆλθε τὸν θρόνον ἐπί τινας μῆνας ἐπιβήτωρ ὁ *Ἔα-Μουκὶν-Σουμὶ* καὶ τοῦτον διεδέχθη ὁ *Κασοῦ-Ναδὶν-'Αχέ*. Τὴν τριετῆ τούτου βασιλείαν ἐβάρυνον ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι καὶ πεῖνα. Τὰ ἱερὰ ἐγκατελείφθησαν, τὰ μνημεῖα κατέρρευσαν καὶ μετ' αὐτῶν ἡ Ε' δυναστεία. Γ. Λ. Α.

κασοῦρι (τὸ) /*Βοτ.*/. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *δαῦκος ὁ καρωτός*.

Κάσπακας /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς νήσου Λήμνου, ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου καὶ ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα Κεῖται ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς νήσου, εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χλμ. βορείως τοῦ κάστρου τῆς Λήμνου, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 792. Χ. Δ.

Κάσπαξ Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Σταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1097 μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου του Ἀλεξίου Ἰωάννου Δούκα, κατέλυσε τὴν ἐπὶ δέκα τρία σχεδὸν ἔτη διαρκέσασαν ληστοαρχηγίαν τοῦ Τούρκου Τζαχᾶ, ὅστις εἶχε καθέδραν τῶν πειρατικῶν ἐπιχειρήσεων τὴν Σμύρνην, καὶ διωρίσθη διοικητὴς ἢ δοὺξ αὐτῆς (*Ἄνν. Κομν.* Α' σ. 322 -323). Ἐφονεύθη ὑπὸ Τούρκου τινός, οἱ δὲ ναῦται τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῶν Βυζαντινῶν, ἐκδικοῦντες τὸν φόνον του, ἔσφαξαν δεκακισχιλίους κατοίκους Συγγενής τις τῆς οἰκογενείας Κάσπακος, ἀποσυρθεὶς εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔκτισε τὸ μονύδριον Κάσπακος. Μ. Ι. Γ.

—Κάσπακος ***μονή*** /*Γεωγρ.*/. Παλαιὰ μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, κειμένη ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς τοῦ Φιλοθέου σημερινῆς μονῆς, κελλίον τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς σήμερον, ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Μαγουλᾶ. Εἰς τοῦτο τὸ κελλίον ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης εὗρε τοὺς ἐν Ἄθῳ νηπτικοὺς ὁσίους πατέρας. Ἐν ἁγιορειτικῷ γράμματι τοῦ 1016 ὑπογράφεται καὶ Κοσμᾶς ἡγούμενος τῆς τοῦ Κάσπακος.

Κάσπαρι (Caspari), ***Κάρολος-Παῦλος***. Γερμανὸς λουθηρανὸς θεολόγος καὶ ἀνατολιστὴς (1814—1892). Ἀνῆκεν εἰς ἰουδαϊκὴν οἰκογένειαν, ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ καὶ Μεόν, τῷ 1838 δὲ ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησε τὰς σπουδάς του μέχρι τοῦ 1841 ἐν Βερολίνῳ, ὅπου καὶ ἐδίδαξε θεολογίαν. Ἀπὸ τοῦ 1857 καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χριστιανίας, πρωτευούσης τῆς Νορβηγίας. Ἔγραψε: «Μελέται βιβλικῆς θεολογίας καὶ ἀπολογητικῆς κριτικῆς» (184?). «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐα», «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Δανιήλ», «Μιχαῖος καὶ ἡ προφητεία του». Ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν κρατίστων θεολόγων τῆς Εὐρώπης, διεκρίθη ἐπίσης ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῶν ἀποστολικῶν συμβόλων, γράψας καὶ τὸ ἔργον «Πηγαὶ τῆς ἱστορίας τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος». Ἠσχολήθη ὁμοίως καὶ μὲ τὴν ἀραβικὴν φιλολογίαν, συντάξας γραμματικὴν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ ἐκδώσας τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἄραβος ποιητοῦ Μπορὰν Ἐδδίν. Θ. Κ.

Κασπάρυ (Caspary), ***Ἰούλιος***. Ὀλλανδὸς ἰατρὸς δερματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1836. Διήνυσε τὰς ἰατρικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Καινιξβέργῃ. Τῷ 1878 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς δερματολογίας καὶ συφιλιδολογίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1892 διηύθυνε δερματολογικὴν ἀστυκλινικήν. Ὡς συντάκτης τῶν «Ἀρχείων Βιέννης ἐπὶ τῶν δερματικῶν νόσων» ἐδημοσίευσε σειρὰν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς καὶ παθολογικῆς δερματολογίας καὶ συφιλιδολογίας, ὡς καὶ πλεῖστα εἰδικὰ ἄρθρα εἰς διάφορα γερμανικὰ περιοδικά. Ο. Ρ.

—Κασπάρυ (Caspary), ***Ροβέρτος***. Γερμανικὸς βοτανικὸς (1818—1887). Σπουδάσας θεολογίαν, βοτανικὴν καὶ φυσικὴν ἱστορίαν, ἐπεδόθη τελικῶς εἰς τὴν βοτανικήν, γενόμενος καθηγητὴς αὐτῆς ἐν Καινιξβέργῃ καὶ διευθυντὴς συγχρόνως τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ βοτανικοῦ κήπου Ἐδημοσίευσε πλείστας μονογραφίας τῆς εἰδικότητός του, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως μὲ τὰ ὑδροχαρῆ φυτά. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τοῦ πρωσσικοῦ βοτανικοῦ συνδέσμου, οὗτινος σκοπὸς εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῶν νόμων τῆς γεωγραφικῆς διαδόσεως τῶν φυτῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια τῆς γεωργίας. Θ. Κ.

Κάσπε (Caspe) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Σαραγόσσης, ἀριθμοῦσα μετὰ τῶν περιχώρων της πληθυσμὸν 9.000 κατοίκων. Κεῖται ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Γκουαδελούπα, οὐχὶ μακρὰν τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἕβρου, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρκελώνης-Σαραγόσσης, 80 χλμ. ΝΑ. τῆς Σαραγόσσης. Παράγει ἔλαιον, λινον, δημητριακὰ καὶ ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων, οἰνοπνευματοποιεῖα, πιλοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, σαπωνοποιεῖα. Ἡ Κάσπε θεωρεῖται ἀρχαιοτάτη, κτισθεῖσα 2.000 ἔτη π. Χ., οἱ δὲ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς, κατά τι χρονικὸν τῆς Καταλωνίας, προῆλθον ἐκ τῶν περιχώρων τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων της ἄξια μνείας εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, ρυθμοῦ γοτθικοῦ, μοναστήριά τινα τῶν Φραγκισκανῶν κ. ἄ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ κάτοικοι τῆς Κάσπε ἀπέλαυον πλείστων προνομίων. Τῷ 1412 συνῆλθεν ἐν αὐτῇ συνέδριον, ὅπερ προσεκάλεσε τὸν Φερδινάνδον τῆς Καστίλλης εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀραγωνίας. Μ. Ν. Δ.

Κάσπειρα, ***Κάσπειρος*** ἢ ***Κασπύρη*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῶν Κασπειραίων, μὴ κειμένη ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Κασπειρίας, ἀλλὰ κατὰ τα πρὸς Πανδαιους (Πάνδαβα) ὅρια ἐπὶ τοῦ Ἄδριος ποταμοῦ (Ἰράβατι) οὐ μακρὰν τῆς μετὰ τοῦ Ὑδάσπου συμβολῆς του. Τινὲς ταυτίζουν αὐτὴν πρὸς τὸ σημερινὸν *Κάσβιρα*, 4 χλμ. ΝΑ. τοῦ νῦν Σριναγκὸρ παρὰ τὸ χωρίον Πανδρετχάν. Π. Ν. Π.

κασπείρα. Μία τῶν τεσσάρων ἀρχικῶν ἰνδικῶν κάστεων (βλ. λ. *ξατριγια*). Δ. Σ. Δ.

Κασπειρία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ ὑπὸ τῶν Κασπείρων κατοικουμένη χώρα τῶν Ἰνδιῶν.

Κάσπειροι (οἱ). Λαὸς τῆς Ἰνδικῆς κατοικῶν τὰς ἀπὸ τοῦ Ὑδάσπου ποταμοῦ (Μπεχὰτ) μέχρι τοῦ Οὐϊνδίου ὄρους (Βινδχυὰ) ἐκτεινομένας χώρας τῶν ΒΔ. Ἰνδιῶν. Ὑπό τινων τοποθετοῦνται κατὰ τὸ κέντρον τοῦ βασιλείου τῶν Τοχάρων, ὑπ' ἄλλων δὲ παρὰ τὸ νῦν Γιαμουνά. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Κάσπειρα* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Κάσπερ (Casper), ***Ἰωάννης-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς ἰατρὸς ἐκ Βερολίνου (1796 — 1864). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς φαρμακοποιός, εἶτα δὲ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Γοτίγγῃ καὶ Χάλλῃ, ἀναγορευθεὶς ἐν τῇ τελευταίᾳ πόλει διδάκτωρ τῷ 1819. Μετὰ ἐπιστημονικὸν ταξίδιον εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, ἐγκατέστη ὡς παθολόγος ἐν Βερολίνῳ τῷ 1824 καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ σύμβουλος τοῦ ἐν Βρανδεμβούργῳ ἰατρικοῦ κολλεγίου. Τῷ 1839 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς καὶ τῷ 1841 ἰατροδικαστὴς τῆς πόλεως Βερολίνου, συντελέσας τὰ μέγιστα διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῆς ἱδρύσεως πρακτικῆς ἰατρικῆς σχολῆς πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἰατροδικαστικῆς εἰς ἴδιον τῆς ἰατρικῆς κλάδον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐδημοσίευσε καὶ εἰδικὰς πραγματείας εἰς περιοδικὰ καὶ συγγράμματα εἰδικὰ συνέγραψεν, ὡς: «Ἰατροδικαστικαὶ νεκροτομαί» (1850), «Ἐγχειρίδιον πρακτικῆς ἰατροδικαστικῆς» (1856), κλπ. Ο. Ρ.

Κάσπερλ (Casperl) /*Θεατρ.*/. Ὄνομα ἑνὸς ἐκ τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν κωμικῶν τύπων τῶν λαϊκῶν θεάτρων τῆς Αὐστρίας, προσομοιάζοντος μὲ τὸν ἰταλικὸν Meneghino καὶ τὸν γαλλικὸν Jocrisse. Ἓν τῶν θεάτρων τῆς Βιέννης φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ: τὸ «Casperl theater». Ν. Ι. Λ.

Κασπὶ (Caspi). ***Ἰωσὴφ Ἀμπὰ-Μαρὶ*** (γνωστὸς καὶ ὡς Don Bonafous de Lârgentera). Ἰουδαῖος λόγιος, φιλόσοφος καὶ γραμματικός. Ἐγεννήθη τῷ 1297 ἐν Λαρζαντιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1340 ἐν Ταρασκώνῃ Ἐταξίδευσε πολλαχοῦ τῆς Γαλλίας ὡς καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἠσχολήθη δὲ μὲ τὴν συγγραφὴν ἔργων βιβλικῆς ἑρμηνειολογίας καὶ φιλοσοφίας. Μέρος τοῦ ἔργου του ἐξεδόθη, ἐνῷ τὸ πλεῖστον παραμένει ἀνέκδοτον. Ὁ Κασπὶ εἶναι ὀρθολογιστὴς ὀπαδὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Μαϊμωνίδου. Γ. Ε.

Κάσπια ***ὄρη*** /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ κατ' ἀρχαίους ὀνομασία τῶν ὀρέων τῶν παρεκτεινόντων τὸν Καύκασον μέχρι τοῦ νοτίου ἡμίσεος τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς *Κασπίας* θαλάσσης. Εἶναι αἱ σύγχρονοι ὀροσειραὶ *Κασμπὲκ* (5043), αἱ ἀπολήγουσαι εἰς τὴν χερσόνησον Ἄψερον τῆς Κασπίας καὶ πέραν ταύτης ὑφάλως συνεχιζόμεναι.

Κασπία ***θάλασσα*** (ρωσ. *Κασπιϊσκογιὲ-Μόρε*) /*Γεωγρ.*/. Ἡ μεγίστη τῶν λιμνῶν τῆς Γῆς, μεσογειοτάτη, ἁλατοῦχα δὲ ἔχουσα τὰ ὕδατα. Κειμένη εἰς τὴν μεθόριον τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἅτε πλαισιουμένη ὑπὸ τῶν παραλλήλων 36°40' καὶ 47°20' βορ. πλάτους καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 46°50' καὶ 55°10' ἀνατ. μήκους, ἀκτογραφεῖ τὸ Τουρκεστὰν πρὸς Α, τὴν Περσίαν πρὸς Ν, τὴν Καυκασίαν (Τσιρβάκ, Νταγεστάν, Ταϊάρ Νογκάϊ καὶ ΒΔ τὸ Ἀστραχὰν) πρὸς Δ, καὶ τὴν καθ' αὑτὸ Ρωσίαν πρὸς Β, οὖσα ἐπιμήκης ἀπὸ Β πρὸς Ν 590 μιλ. καὶ εὐρεῖα ἀπὸ Α πρὸς Δ 2—35 ἕως 125 μιλ. Ἡ ἀκτογραμμή της, παρουσιάζουσα συνολικὸν ἀνάπτυγμα 4000 μιλ., ἐμφανίζει τὰς κολπώσεις της πρὸς τὰς ἀνατολικὰς καὶ δυτικὰς ἀκτάς της, ἰδίως δὲ εἰς τὰς ἀνατολικάς. οὖσα σχεδὸν ὁμαλὴ ἀπὸ ἀπόψεως κολπώσεων κατὰ τὰς βορείας καὶ τὰς νοτίας. Πλαισιοῦνται δὲ αἱ ἀκταί της γενικῶς ὑπὸ χθαμαλῶν παραλίων, ὧν τὸ ὑψόμετρον εἶναι ὑπὸ τὴν στάθμην τῆς ἐπιφανείας τοῦ Εὐξείνου, ἰδίως πρὸς Β, ὅπου ἐκτείνεται πολὺ ἕως 300 χλμ. ἔνδον, ἡ *Κασπιανὴ ταπείνωσις* (Οὐροβένιι Κασπίσκαγιο) πρὸς ΒΔ νοτίως τοῦ Βόλγα, ὅπου ἡ ταπείνωσις *Μάνυτς*, Α.ΒΑ, ὅπου αἱ ταπειναὶ χερσόνησοι *Μποιζάτσιη* καὶ *Μαγκυσλάκ*, πρὸς Ν. ΝΑ ἡ ταπείνωσις *Σαρῆ Καμὴτς*, ἧς μάλιστα τὸ ὑψόμετρον ὡς πρὸς τὸν Εὔξεινον (—37) εἶναι κάτω τοῦ τῆς ἐπιφανείας τῆς Κασπίας (—26), ἥτις διὰ τοῦτο θὰ τὴν κατέκλυζεν ἄνευ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ὄρους Μπαλχὰν καὶ τοῦ ὑψιπέδου Οὔστ-Οὐρτ. Αἱ ταπεινώσεις αὗται, ὡς καὶ τὰ ἀρνητικά, ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Εὐξείνου, ὑψόμετρα αὐτῶν τε καὶ τῆς Κασπίας (—26), ὡς πρὸς τὸ τῆς Ἀράλης (+48, ἤτοι 74 μέτρων παρουσιάζουσαν διαφορὰν στάθμης ὑπὲρ τὴν τῆς Κασπίας) πείθουσιν, ὅτι κατὰ τὴν μεταπλειόκαινον περίοδον ἡ ἔκτασις τῆς Κασπίας, ἐκτιμωμένη τανῦν εἰς 436.450 (πλὴν τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῶν νήσων της) τ. χλμ., ὑπῆρξε πολὺ μεγαλυτέρα καὶ ὅτι μάλιστα πολὺ πρότερον τῆς περιόδου ἐκείνης συνεδέετο πρὸς τὸν Εὔξεινον, κατὰ τὴν κατόπιν ἀπομείνασαν Ἀζοφικήν, δι' ὑδατίνης ἐκτάσεως, ἧς τὴν θέσιν ἐπέχουν τανῦν τοῦ ποταμοῦ Μάνυτς αἱ κοῖται· τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἐνισχύει ἡ κοινότης τῶν εἰδῶν ἰχθύων, τῶν ἀπαντώντων εἴς τε τὸν Εὔξεινον καὶ τὴν Κασπίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας. Τοῦτο δέ, ὅπερ ἄλλωστε ἐπίστευεν ἡ πλειονότης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων, προκύπτει ἐναργέστερον διὰ τῆς μελέτης τῶν οἰκείων γεωτεκτονικῶν χαρτῶν.

Ἔσω ὅμως τοῦ πεδινοῦ τῶν ὄχθων της πλαισίου ἐμφανίζονται ὑψηλὰ ὄρη: εἰς τὰς δυτικάς, τὰ ἀνατολικὰ κράσπεδα τοῦ Καυκάσου ἀπολήγοντα εἰς τὴν σφηνοειδῆ χερσόνησον Ἄψερον, πλούσια ἔχουσαν νάφθας κοιτάσματα, ἀλλὰ καὶ συνεχιζόμενα ὑφάλως ὑπὸ μορφὴν ὑφαλοφρύος, ὡς καὶ τὰ τοῦ Ἀραρὰτ καὶ τὰ τῶν ὀρέων τοῦ Κουρδιστὰν Σεχένδ, 3546 μ.), ἀποσβεννύμενα κατὰ

Digitized by Google

τὴν ΝΔ ὄχθην της· τὴν νοτίαν ὄχθην της παραθέει τοῦ Ἔλμπρουζ (κορ. 5670 μ.) ἡ ὀροσειρά· εἰς τὴν ἀνατολήν, νοτίως τοῦ λιμένος Καρὰ μπουγάζ, τὸ ὄρος Μπαλχάν (1635 μ.), ἔχον χερσονησίζουσαν προβολὴν ἀντικρύζουσαν τὴν Ἄψερον, νοητὴν δὲ τοῦ Καυκάσου συνέχειαν, καὶ τὸ ἐπὶ 700 χιλιόμετρα ἐκτεινόμενον ὑψίπεδον (200—500 μέτρ.) τοῦ Οὖστ-Οὔρτ, ἀνατολικῶς τοῦ ὁποίου ἡ Ἀράλη καὶ ἡ ἀμμώδης Τουρχομανικὴ πεδιάς· τέλος, εἰς τὰ ὅρια τῆς ποτὲ ἐκτάσεως τῆς Κασπίας, ΒΔ τῆς *Ἁλμυρᾶς στέππης* (Σολοντσακόβαγια Στέππ), τὸ ὑψίπεδον τοῦ Βόλγα, Β τῆς Κασπιανῆς ταπεινώσεως τὰ ὄρη Ὁμπστσηΐ καὶ ΒΑ αὐτῆς τὰ ὄρη Μουγκοδζιάρ, κράσπεδα ἀμφότερα τῶν νοτίων Οὐραλίων.

Τὰ βάθη τῆς Κασπίας ἐπιμαρτυροῦν καὶ αὐτά, διὰ τῆς κατανομῆς των, τὰς ἐν τῇ παρελεύσει τῶν αἰώνων γενομένας προσεπιχώσεις: Ποικίλλοντα κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἀπόστασιν, δὲν ὑπερβαίνουν τὰς $2^1/_2$ ὀργυιὰς καὶ ἀπόστασιν 8 μιλ. ἀπὸ τοῦ Βόλγα μόλις φθάνοντα τὰς 12 ὀργυιὰς εἰς 140 μιλ. ἀπ' αὐτῶν. Ἐξαίρεσις ὅμως παρατηρεῖται ἑκατέρωθεν τῆς διαμέσου τοῦ νοτίου τῆς Κασπίας ἡμίσεος, ὅπου τὰ βάθη εἶναι μεγάλα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁ βαθὺς πυθμὴν παρουσιάζει κιθαροειδῶς στένωσιν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Καυκάσου πρὸς τὸ Μπαλχὰν χωροῦσαν ὑφαλοφρὺν καὶ τὴν μεσολαβοῦσαν ὑφαλοδιασφάγα αὐτῆς τὴν ἑνοῦσαν τὰ οὑτωσὶ σχηματιζόμενα δύο ὑφαλολεκανοπέδια, ὧν τὸ μὲν βόρειον ἔχει βάθος 420 ὀργυιῶν (760 μ.), τὸ δὲ νότιον 520 ὀργυιῶν (930 μ.).

Πλεῖστοι ποταμοὶ ἐκβάλλουσιν ἐν τῇ Κασπίᾳ, ὧν μέγιστοι: ὁ Βόλγας ἔχων τὸ δέλτα του περὶ τὸ Ἀστραχὰν κατὰ τὴν ΒΔ ἀκτήν της, ὁ Οὐρὰλ καὶ ὁ Ἔμπα ἐκβάλλοντες ἀπὸ τῆς Β. ἀκτῆς, ὁ Οὐζμπόη, ὁ Ἀτρὲκ ἀπὸ τῆς ΝΑ., ὁ Γκιουργκὲν καὶ ὁ Κιζὶλ Οὐζὲν ἀπὸ τῆς νοτίας, τέλος οἱ Κουρά, Σαμούρ, Σουλάκ, Τερὲκ καὶ Κοῦμα ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς της. Παρ' ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἔκχυσιν ἐν αὐτῷ τοσούτων καὶ μεγάλων ποταμῶν, τὸ ὕψος τῆς στάθμης της παραμένει σχεδὸν σταθερόν, τῶν ὑδάτων της ἐξατμιζομένων ταχύτατα, ἢ ἀπορροφουμένων ὑπὸ τῆς ἄμμου τῶν ἀκτῶν της.

Αἱ κυριώτεραι πυράλιοι πόλεις εἶναι: ἐπὶ μὲν τῆς Δ. ἀκτῆς τὸ *Ἀστραχὰν* εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βόλγα, *Κιζλιὰ* εἰς τὴν τοῦ Τερέκ, *Πετροόσκ, Καγιακέν, Ντερμπέντ, Σουγκαϊπάν, Βακοῦ* ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἄψερον, *Χοζίλ, Προμύσλ* εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Κούρα, *Λενκοράν*, *Ἄσταρα, Κεργκάν* ἐπὶ δὲ τῆς νοτίας, *Ἐντζελέ, Καρουμαβάδ, Ἀλιαβάδ, Μαμχμουδαβάδ, Μπαρφερούς, Φεραχαβάδ*, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς *Τσικιτσλιὰρ* βορείως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀτρέκ, *Κρασνοβόντσκ* ἐν τῷ κόλπῳ Μπαλχάν, ἀφετηρία δὲ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουχάρας-Σαμαρκάνδης - Χοκάνδης - Ἀντιγιάν, *Ἀλεξανδρόφσκυ* κατὰ τὸ δυτικώτερον κέρας τῆς Ἀν. ἀκτῆς, ἔχουσα φρούριον, καὶ *Νικολαϊεβσκάγια* ἐπὶ τῆς βορείας: *Γκουριέν, Νιζνὶ Ἐμπενσκοϊὲ* ἐν τῇ ἐνδοχώρᾳ καὶ *Κρόσνυϊ Γιὰρ* Αν. τοῦ Ἀστραχάν. Ἔχει δὲ ἡ Κασπία ἱκανὸν ἀριθμὸν νήσων μικρῶν, καταλαμβανουσῶν 2236 τ. χλμ. ἐν τῷ συνόλῳ. Αἱ κυριώτεραι αὐτῶν, αἵτινες κατὰ τὸν Στράβωνα εἶχον χρυσοφόρον τὴν γῆν των, εἶναι αἱ ἑξῆς: *Τιουλενίϊ* (νῆσος τῶν φωκῶν) πρὸς τὴν ΒΔ ἀκτὴν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Τερέκ, *Σβιατόϊ Ὄστα* κατέναντι τῆς χερσονήσου Ἄψερον, *Ἀτσούρ Ἀντὰ* εἰς τὸν ΝΑ μυχὸν τῆς θαλάσσης, ῥωσικὴ οὖσα παρὰ τὸ ὅτι παράκειται τῇ περσικῇ ἀκτῇ, *Οὐγκουρτσίνσκυϊ* Ν ΝΔ τοῦ κόλπου Μπαλλάν, ἡ πολυνησία τῶν συστάδων *Κουλάλι* καὶ *Κυρὲλ* ΒΔ τῆς χερσονήσου Μπουζάτσι, καὶ αἱ νῆσοι τοῦ δέλτα τοῦ Βόλγα.

Ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἐπὶ τῆς Κασπίας πόλεων ἐκτελεῖται διὰ πολλῶν ἱστιοφόρων, ἰδίᾳ περσικῶν ὡς καὶ δι' ἀτμοπλοίων, ἐπεκτεινομένη διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ 1886 τεθέντος εἰς λειτουργίαν σιδηροδρόμου τῆς Ὑπερκαυκασίας, τόσον τοῦ ἀπὸ Πότι ὅσον καὶ τοῦ ἀπὸ Ροστόβ, καταληγόντων ἀμφοτέρων εἰς Βακοῦ, καὶ τοῦ πρὸς Βουχάραν, τοῦ ἔχοντος ἀφετηρίαν τὴν Κρασνοβόντσκ. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς θαλάσσας ἐπικοινωνεῖ ἡ Κασπία μέσῳ τῶν κοιτῶν τῶν ποταμῶν καὶ μεσολαβουσῶν διωρύγων. Ἀπὸ ἐτῶν λειτουργεῖ ἐπικοινωνία διὰ τοῦ Βόλγα καὶ συστήματος διωρύγων, «Μαρίνσκα Ριτσνάγια Συστέμ» ὀνομαζομένων. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου εἶχε καταπλεύσει εἰς Κασπίαν στολίσκος κανονιοφόρων, ὅστις ἔχων ὁρμητήριον τὸ Βακοῦ προωρίζετο δῆθεν διὰ τὴν παρεμπόδισιν τοῦ λαθρεμπορίου, πράγματι ὅμως διὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένων ἀπὸ τῆς Περσίας ἐνοχλήσεων, μὴ ἐχούσης ἄλλως τε τὸ δικαίωμα διατηρήσεως στολίσκου. Τὸν στολίσκον δὲ τοῦτον ἐνίσχυσε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μοῖρα τορπιλλοβόλων ἀνοικτῆς θαλάσσης, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ καταπλεύσουν ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς εἰς Κασπίαν, παρὰ τὸ ἐκ δέκα ποδῶν βύθισμά των.

Περίκλειστος οὖσα ἡ Κασπία, δὲν ἀπησχόλησεν ὡς εἰκὸς τὴν διεθνῆ ὑδρογραφίαν· ἀρίστους ὅμως χάρτας τῶν τμημάτων τῶν ἀκτῶν της εἶχε καταρτίσει ἡ ὑδρογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ πρῶτος χάρτης, ὅστις καὶ ἔδιδεν ἀρκετὰ προσεγγίζουσαν τὴν ἀκτογραμμήν της, ἐξετυπώθη τῷ 1731. Ἀπὸ ἀπόψεως κυματισμῶν, κατὰ τὸ λέγειν τῶν Ῥώσων ναυτικῶν, ἡ Κασπία, διὰ τὸ βραχὺ εἰς ἀπόστασιν καὶ τὸ ἀνώμαλον τῶν κυμάτων της, παρουσιάζει ἐνίοτε ἐπικινδυνωδέστερον τὸν διάπλουν ἢ ὁ Εὔξεινος.

— *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Ἡ ἐπικρατεστέρα παρ' ἀρχαίοις ὀνομασία της εἶναι *Ὑρκανία θάλασσα* ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ὡς *Κασπία* «τοῦ Κασπίου ἔθνους ἐπώνυμος ἀφανοῦς νυνί», ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (*Didot* 134,46. 434,31). Ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς κόλπος ἔχων τὸ στόμα ἐπὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ, εὐρυνόμενος σὺν τῇ εἰσδύσει του μέχρις εὔρους 5000 σταδίων κατὰ τὸν μυχόν του, ἀπέχοντα τοῦ στόματος, εὑρισκομένου εἰς τὸ ἀκατοίκητον πλάτος, κατά τι πλέον ἢ τόσον (*Στρ. Did.* 100,20). Ἀναφέρει δὲ ὁ Ἐρατοσθένης (παρὰ *Στράβ.*), ὅτι ὁ παράπλους τῶν χωρῶν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Καδουσίων ἦτο 5400 σταδίων, ὁ δὲ τῆς τῶν Ἀναριακῶν Μάρδων καὶ Ὑρκανῶν 4800 σταδίων. Τοὺς ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ πρὸς τὸν ὠκεανὸν στομίου οἰκοῦντας λαοὺς ὀνομάζει Σκύθας, θεωρῶν τοὺς πρὸς δυσμὰς τοῦ ποταμοῦ, οἵτινες «συνεχεῖς τοῖς Εὐρωπαίοις» ἐξετείνοντο μέχρι Σαρματίας, περισσότερον πολιτισμένους ἢ τοὺς πρὸς ἀνατολὰς «τοὺς μέχρι τῆς Ἑῴας θαλάσσης καὶ τῆς Ἰνδικῆς παρατείνοντας», ἀναφέρων ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν δευτέρων τούτων φυλὴν Αἰνιᾶνας, τειχίσασαν πόλιν «ἣν Αἰνιάνα καλεῖσθαι καὶ δείκνυσθαι ὅπλα τε ἑλληνικὰ ἐνταῦθα καὶ σκεύη χαλκᾶ καὶ ταφάς». Καὶ ὅμως ὁ Ἡρόδοτος κατηγορηματικῶς τὴν ἐχαρακτήριζεν οὐχὶ ἀνοικτὸν κόλπον, ἀλλ' ὡς λίμνην ἁλμυράν: «ἡ δὲ Κασπίη θάλασσά ἐστιν ἐπ' ἑωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ», μὴ παραλείπων τὴν λεπτομέρειαν, καθ' ἣν αἱ δυτικαὶ ἀκταί της ἀφωρίζοντο ὑπὸ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Καυκάσου, αἱ δὲ ἀνατολικαὶ ἐπεξετείνοντο εἰς στέππαν ἀτέρμονα (Α, 203—204). Τὴν αὐτὴν δόξαν ἐπανέλαβεν ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου σύγχρονος Πολύκλειτος ὁ Λαρισαῖος, τονίζων ὅτι ἡ Κασπία ἦτο λίμνη, πλὴν ὁ μὴ πιστεύων τοῦτο Στράβων θεωρεῖ τὴν εἴδησιν ὡς ἐπινόημα, ἀποσκοποῦν εἰς κολακείαν τῆς φιλοτιμίας τοῦ Ἀλεξάνδρου δι' οὓς ἐξηγεῖ λόγους (Didot ΙΑ, ζ, 4). Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πράγματι τὸν Ἀλέξανδρον «πόθος εἶχεν αὐτὸν καὶ ταύτην ἐκμαθεῖν τὴν θάλασσαν τὴν Κασπίην τε καὶ Ὑρκανίαν καλουμένην, ποίᾳ τινὶ ξυμβάλλει θαλάττῃ.. οὐ γάρ πω ἐξεύρηντο αἱ ἀρχαὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, καίτοι ἐθνῶν περιοικούντων αὐτὴν οὐκ ὀλίγων καὶ ποταμῶν πλοΐμων ἐμβαλλόντων εἰς αὐτήν» (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Ζ, ιστ', 2—3)' πάντως ὁ ἱστοριογράφος αὐτοῦ (*Ἀρρ.* Περίπλ. Ἐρυθρ. 15) εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Κασπία καὶ ἡ Μαιῶτις συναναστομοῦνται πρὸς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Πᾶσαι αἱ δόξαι αὗται περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς Κασπίας ὡς θαλάσσης ἀνοικτῆς ἦσαν πιθανῶς ἀπότοκοι παραδόσεων, καθ' ἃς, κατὰ τὴν ἀχλὺν τῶν αἰώνων, ἡ Κασπία ἡνοῦτο πρὸς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὸν Εὔξεινον ἀφ' ἑτέρου μέσῳ Μαιώτιδος, ὑπόθεσιν, ἣν αἱ μὲν γεωτεκτονικαὶ μελέται πᾶν ἄλλο ἢ ν' ἀποκλείσωσι δύνανται, τὸ δὲ εἶδος τῆς πανίσκης τῆς προσεπικυροῖ. Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης (Περίπλ. Ἔξω θαλάσσης Α,15) οὐδὲν νέον προσθέτει, ἀρκούμενος νὰ ἀναφέρῃ, ὅτι ἡ Κασπία θάλασσα ἀντίκειται εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον· ὁ Κλαύδιος ὅμως Πτολεμαῖος ἦτο τελείως πεπεισμένος, ὅτι ἐπρόκειτο οὐχὶ περὶ θαλάσσης ἀλλὰ περὶ λίμνης ἁλμυρᾶς: «ἡ δὲ Ὑρκανία, ἡ καὶ Κασπία θάλασσα, πάντοθεν ὑπὸ τῆς γῆς περικέκλειται νήσῳ κατὰ τὸ ἀντικείμενον παραπλησίως» (Ζ ε, 4 καὶ 8, ἔκδ *Nobbe*). Ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὠνομάζετο Hyrcanum Mare ἢ Caspium Mare (*Πλιν.* 6,36. *Πομπ. Μέλας* 1,9. *Κουρτ.* 6,4,18). Μέχρις αὐτῆς εἶχε φθάσει ὁ Πομπήϊος μαχόμενος κατὰ τοῦ βασιλέως Ὀροίζου τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἀρτώκου τῶν Ἰβήρων διαρκοῦντος τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου, ἐμπρήσας τὰς περὶ τὸν ποταμὸν Κέρτον λόχμας, ἐν αἷς ἐλλόχων οἱ Σκύθαι στρατιῶται (*Ἀππιαν.* Μιθριδ. 103, *Πλουτάρχ.* Πομπήϊος 34). Οὐδέποτε ὅμως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐξυπηρέτησε τὰς συγκοινωνίας ἡ Κασπία «ἄπλους τε οὖσα καὶ ἀργὸς νήσοι τέ εἰσιν οἰκεῖσθαι δυνάμεναι, ὡς δ' εἰρήκασί τινες, καὶ χρυσῖτιν ἔχουσαι τὴν γῆν. Αἴτιον δ' ὅτι καὶ οἱ ἡγεμόνες οἵ τ' ἐξ ἀρχῆς ἐτύγχανον βάρβαροι ὄντες οἱ τῶν Ὑρκανῶν, Μῆδοί τε καὶ Πέρσαι καὶ οἱ ὕστατοι Παρθυαῖοι, χείρους ἐκείνων ὄντες, καὶ ἡ γείτων ἅπασα χώρα λῃστῶν καὶ νομάδων μεστὴ καὶ ἐρημίας». Ὁ Εὔδοξος πάλιν (παρὰ *Στράβ.*) ἀναφέρει, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἀπορρώγων τῆς Κασπίας ἀκτῶν ἐξεσφενδονίζετο εἰς αὐτὴν ὕδωρ, χωρὶς νὰ βρέχῃ τοῦτο τὸν αἰγιαλόν, εἰς ὃν προσήρχοντο ὑπὸ τοὺς τοιούτους πίδακας, πρὸς εὐωχίας καὶ ψυχαγωγίαν οἱ περίοικοι. Σ. Ε. Λ.

— *[Διεθν. Δίκ.]* Μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς πτώσεως τοῦ τσαρισμοῦ ἡ Κασπία θάλασσα, ὡς ἐσωτερικὴ θάλασσα περικλειομένη ὑπὸ τῆς Ῥωσίας καὶ Περσίας, ἂν καὶ ἔδει νὰ ὑπάγεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἀμφοτέρων τῶν παρακτίων πολιτειῶν, ἐν τούτοις, δυνάμει παλαιοτάτου προνομίου, ἀναγνωρισθέντος εἰς τὴν Ῥωσίαν, ὑπήγετο ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Τοῦ προνομίου τούτου ῥητὴ ἀναγνώρισις ἐγένετο ἐν πρώτοις ἐν ἄρθρῳ 5 τῆς ἀπὸ 12 Ὀκτωβρίου 1813 συνθήκης τοῦ Gulistan, ἣν ἐπεκύρωσε βραδύτερον, καθόσον ἀφορᾷ τὸ ῥητῶς πλέον ἀναγνωρισθὲν εἰς τὴν Ῥωσίαν προνόμιον, τὸ ἄρθρον 8 τῆς ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1828 συνθήκης τοῦ Τουρκμεντσάϊ. Βάσει τῶν συμβατικῶν τούτων κανόνων τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ τῶν δύο παρακτίων πολιτειῶν ἀπελάμβανον τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας ἐφ' ὅλης τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν των, δικαιούμενα νὰ ἐκφορτώνωσιν εἰς αὐτὰς τὸ ἐμπόρευμά των καὶ ἐν περιπτώσει ναυαγίου ἢ ἄλλου δυστυχήματος νὰ ἐπικαλῶνται τὴν ἀρωγὴν τῆς ἑτέρας πολιτείας. Προκειμένου ὅμως περὶ πολεμικῶν πλοίων ὡρίζετο ῥητῶς, ὅτι μόνον ἡ Ῥωσία δικαιοῦται νὰ διατηρῇ ἐν αὐτῇ πολεμικὸν στόλον. Τὸ σχετικὸν ἄρθρον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Προκειμένου περὶ πολεμικῶν πλοίων, ὅσα φέρουσι ῥωσικὴν πολεμικὴν σημαίαν, ὄντα ἀπ' ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς (ab antiquo) τὰ μόνα, τὰ ὁποῖα εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ναυσιπλοΐας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἐπιφυλάσσεται καὶ ἐξασφαλίζεται εἰς αὐτὰ καὶ σήμερον τὸ αὐτὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ἐκλειπούσης τῆς Ῥωσίας ποτέ, οὐδεμία ἄλλη δύναμις δὲν θὰ δύναται νὰ διατηρῇ πολεμικὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης». Ἡ διατήρησις τοῦ προνομίου τούτου ὑπὸ τῆς Ῥωσίας ὑπηγορεύετο ἀπὸ τὴν ἀπωτέραν σκέψιν, ὅτι ποτὲ πᾶσαι αἱ ἀκταὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης θὰ περιήρχοντο ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῆς—πραγματικῶς δὲ ἐπέτυχεν αὐτὴ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν

Digitized by Google

θαλασσίων ἀκτῶν αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὅμως τῶν Μπολσεβίκων μέγα τμῆμα τῶν ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης ρωσικῶν ἀκτῶν ἔπαυσε ν' ἀνήκῃ κατὰ κυριαρχίαν εἰς τὴν Ρωσίαν, ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ παλαιόθεν εἰς αὐτὴν ἀναγνωριζόμενον προνόμιον ἀπώλεσεν ἐν πολλοῖς τὴν ἀξίαν του. Διὰ δὲ τῆς ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου 1921 συνολογηθείσης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Περσίας συνθήκης τῆς Μόσχας, αὐτὴ ἡ Ρωσία ἐκήρυξε πᾶν ἐκ τῶν συνθηκῶν περιοριστικὸν διὰ τὴν Περσίαν δικαίωμα αὐτῆς ἀποκτηθὲν ἐπὶ τῆς τσαρικῆς ἐποχῆς ὡς καταργηθέν, διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 16, δι' οὗ κατηργήθη ἡ συνθήκη τοῦ Τουρκμεντσάϊ, παρῃτήθη τῆς ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης προνομιακῆς της θέσεως. Οὕτω σήμερον ἡ Κασπία θάλασσα ὑπάγεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἀμφοτέρων τῶν παρακτίων ἐπικρατειῶν. Η. Γ. Κ.

— Κασπίας ἐκστρατεία *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Οὕτως ὠνομάσθη ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐκ Μεσοποταμίας πρὸς τὴν Κασπίαν ὁρμηθεῖσα ἀγγλικὴ ἐκστρατεία. Ὁ λαβὼν μέρος εἰς αὐτὴν στρατὸς ἐξεκίνησεν ἐκ Μεσοποταμίας περὶ τὰ τέλη τοῦ 1917 καὶ διηυθύνθη πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Περσίας, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ τουρκικὰ στρατεύματα, ἀφοῦ δὲ κατέλαβε τὰς πόλεις Κανικὶν (Δεκέμβριος 1917) καὶ Κασρισιρὶν (Ἰανουάριος 1918), ἔφθασε παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας περὶ τὸ θέρος τοῦ 1918. Ἐκεῖθεν διαπεραιωθέντες μέχρι Βακοῦ (200 μίλλ. ΒΔ), παρέμειναν μέχρι καὶ πέραν τῆς ἀνακωχῆς, τηροῦντες τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἐταράσσετο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν μπολσεβίκων καὶ ὑπερασπίζοντες τὴν ἐκεῖ σχηματισθεῖσαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1918 κυβέρνησιν τῶν Ρώσων καὶ Ἀρμενίων. Τὴν ἐκστρατείαν διηύθυνεν ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Μάρσαλ. Χ. Δ

Κάσπιαι *πύλαι [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Δίοδοι τοῦ Καυκάσου (βλ. *Καυκάσιαι* πύλαι).

Κάσπιοι (οἱ). Σκυθικὸς λαός, κατοικῶν ἐπὶ τῆς ΝΔ παραλίας τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου (Κούρ) καὶ Ἀράξου (Ράς) χώραν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν Ἀτροπατηνὴν τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὴν σημερινὴν περίπου σοσιαλιστικὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἀδερβαϊτζὰν ἢ Ἀζερμπαϊτζάν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ μεγάλη ὁμώνυμος θάλασσα.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὑποταγέντες οὗτοι ὑπὸ τοῦ Δαρείου τῷ 515 π. Χ., ἀπετέλεσαν μετ' ἄλλων ὁμοφύλων λαῶν τὸν ἐνδέκατον νομὸν τοῦ Περσικοῦ κράτους, καταβάλλοντες ἐτησίως φόρον 200 ταλάντων (III, 93). Κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ 480 π. Χ., συνεξεστράτευσαν μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ἀριόμαρδον, υἱὸν τοῦ Ἀρταβάνου, «σισύρνας τε ἐνδεδυκότες καὶ τόξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκας» (VII, 67).

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου (VII, 86) καὶ ἄλλος λαὸς ἰνδικῆς καταγωγῆς, λαβὼν καὶ οὗτος μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, ὅστις μετὰ τῶν γειτόνων αὐτοῦ Σακῶν ἀπετέλει τὸν δέκατον πέμπτον νομὸν τοῦ Περσικοῦ κράτους καὶ κατέβαλλεν ἐτησίως φόρον 250 ταλάντων. Οἱ Κάσπιοι οὗτοι ἀναφέρονται καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅστις διῆλθε διὰ τῆς χώρας αὐτῶν (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. IV, 25, 6), ταυτίζονται δὲ πρὸς τοὺς Γουραίους, κατοικοῦντας τὰ ΒΔ τῆς ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς (India intra Gangem), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου (Ἰνδοκούχου) περὶ τὸν Γουραῖον, παραπόταμον τοῦ Κωφῆνος (Καβούλ), τὸν σημερινὸν περίπου νομὸν τῆς Καβούλης τοῦ Ἀφγανιστάν. Α. Θ. Σ.

κάς-πουὰν (τὸ) (γαλλ. cache-point). Εἶδος βελονιᾶς χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν σύνδεσιν δύο τμημάτων τῶν γυναικείων ἀσπρορρούχων. Ὁμοιάζει πρὸς τὸ λεγόμενον *τρυπογάζι*.

Κάσπροβιτς Kasprowicz), *Ἰωάννης*. Πολωνὸς ποιητὴς (1860—1906). Ὑπῆρξεν ὁ κορυφαῖος τῶν νεωτέρων λυρικῶν ποιητῶν ἐν Πολωνίᾳ. Ἡ πρώτη του ποίησις ὑμνησε τὴν δημοκρατικὴν ἰδέαν. Εἰς τὰ ὥριμα ἔργα του ἐκδηλοῖ βαθεῖαν ἀπαισιοδοξίαν διὰ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπινον πόνον («Τὸ βιβλίον τοῦ πτωχοῦ» καὶ «Ὁ κόσμος μου»). Ἐκ τῶν ἔργων του, τινὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας, ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ» ἔπος (1891), «Ἀπὸ τὴν χωρικὴν γῆν» (1891), «Ἀγάπη» (συλλογὴ ποιημάτων, 1894), «Εἰς τὸν ἐξολοθρευόμενον κόσμον» ὕμνος (1901), «Τὸ βραδινό μου τραγούδι» καὶ «Παραμύθι τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου» δράματα. Ὁ Κάσπροβιτς μετέφρασεν ἐπίσης εἰς τὴν πολωνικὴν ἔργα τοῦ Σαιξπηρ, τοῦ Γκαῖτε, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Βύρωνος, τοῦ Τέννυσον, τοῦ Ροστὰν καὶ τοῦ Χάουπτμαν. Θ. Κ.

Κασπύρη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν βλ. *Κάσπειρα*.

κάσρ. Λέξις ἀραβική, σημαίνουσα παλάτιον καὶ ἀπαντῶσα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμίων. Τὸ ἐν Σεβίλλῃ τῆς Ἱσπανίας *Ἀλκαζὰρ* εἶναι ἡ ἀραβικὴ λέξις *κάσρ* μετὰ τοῦ ἄρθρου ἀλ. Ν. Μ.

Κὰσρ-ἐλ-Μπανὰτ *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ ὀάσει τοῦ Φαγιοὺμ (Ἄνω Αἴγυπτος), κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας *Εὐημερίας* (βλ. λ.).

Κὰσρ-ἰ-Καροὺν *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ μουδιρίᾳ Φαγιούμ, εἰς ἀπόστασιν 47 χιλιομέτρων Δ τῆς πόλεως Φαγιούμ, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καρούν. Ἔχει ἐρείπια μνημείων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ρωμαίων.

Κὰσρ-ἰ-Νεμροὺδ (= παλάτιον τοῦ Νεμροὺδ) *[Γεωγρ.]*. Λόφος εἰς ἀπόστασιν 30 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Βαγδάτης, ἔχων ἐρείπια τῶν ἀρχαίων χρόνων τῆς Βαβυλωνίας. Ν. Μ

Κὰσρ-ἰ-σιρὶν (=ὡραῖον ἀνάκτορον) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀρδιλάν, τῇ ἄλλως Κουρδιστάν, εἰς ἀπόστασιν 160 χλμ. Δ τοῦ Κερμανσάχ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Τουρκίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χαλβάν. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια πολλῶν μνημείων τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν. Ν. Μ.

κάσσα (ἡ), **κασσέλλα** (ἡ), **κασσόνι** (τὸ) κτλ. βλ. *κάσα, κασέλλα, κασόνι κτλ.*

Κάσσα (Kassa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ καλουμένη *Κάσσαου* (βλ. λ. *Κόσιτσε*).

Κάσσα ***Κουαρανάγια***. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα *Θεοδώρου τοῦ Β'* (βλ. λ.), βασιλέως τῆς Ἀβησσυνίας.

Κασσὰ (Cassas), ***Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων (1756—1827). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ἰωάννῃ-Ἰακώβῳ Λαγκρενὲ καὶ ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια εἰς Ἰταλίαν, Μικρὰν Ἀσίαν, Ἑλλάδα, Συρίαν, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἔνθα ἐξεικόνισεν ἐν σχεδίοις πλεῖστα μνημεῖα τῶν χωρῶν τούτων καὶ πλεῖστα ἐκμαγεῖα τῶν μνημείων τούτων κατεσκεύασε. Ἐδημοσίευσε σειρὰς χαλκογραφιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραφικὰ ταξίδια». Αἱ συλλογαί του ἀπόκεινται εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ι. Μ. Π.

κασσάβα (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τὸ τεχνικῶς καθαρὸν ἄμυλον τῶν κονδύλων τοῦ Manihot. Σ. Γ.

Κασσαβέτεια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μικροθηβῶν (Ἄκυστι) τῆς ἐπαρχίας Ἁλμυροῦ, τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κεῖται ΒΑ τοῦ Ἁλμυροῦ, παρὰ τὴν Νέαν Ἀγχίαλον. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται τὸ κτῆμα τῆς οἰκογενείας Κασσαβέτη, τὸ ὁποῖον δωρηθὲν τῷ 1887 εἰς τὸ δημόσιον χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς ἀγροτικὴ φυλακὴ μετὰ γεωργικῆς σχολῆς. Κάτ. (1928) 404. Χ. Δ

Κασσαβέτης. Ὄνομα οἰκογενείας τῆς Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου. Καταγομένη ἐξ Ἠπείρου, ἐμφανίζεται ἐν Ζαγορᾷ περὶ τὸ 1650. Ἄλλος κλάδος αὐτῆς παρέμεινεν ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἄλλος ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Λέτσε τῆς Ἰταλίας. Σπουδαιότερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι: *Δημήτριος Κασσαβέτης*, ἐγκατασταθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 1745. Υἱοὶ τούτου: ὁ *Ἀλέξανδρος*, ὅστις ἐδηλητηριάσθη ἐν ἔτει 1828 ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Ἐλασσόνι, διότι ὑπεστήριζε τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ὁ *Ἰωάννης*, ἔμπορος ἐν Σύρῳ, καὶ ὁ *Νικόλαος*. Ὁ Ἰωάννης

Ἱερώνυμος Κασσαβέτης.

μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ *Δημητρίου* καὶ *Ἀλεξάνδρου* καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του *Δημητρίου*, ἐδημιούργησαν τὸν οἶκον *Κασσαβέτη* ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν μετανάστευσιν καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Πηλειορειτῶν. Ἵδρυσεν ἐπίσης ἐν Ζαγορᾷ τὸ Κασσαβέτειον Παρθεναγωγεῖον, συντηρούμενον δι' ἰδικῶν του κεφαλαίων. Ὁ *Νικόλαος*, ὁ ἐπικληθεὶς *Λογιότατος*, ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1777 ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ζαγορᾶς. Ἕτερα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι: ὁ *Ἀλέξανδρος Δ. Κασσαβέτης*, ὅστις μετὰ τῆς μητρός του Εὐφροσύνης, τὸ γένος Ἰωαννίδη, ἐδωρήσατο ἐπὶ Τρικούπη τὸ μέγα ἐν Ἁλμυρῷ κτῆμά του πρὸς ἵδρυσιν τῆς πρώτης γεωργικῆς σχολῆς, ὁ *Ἱερώνυμος*, υἱὸς τοῦ ἐν Ἐλασσόνι δηλητηριασθέντος, ὅστις τῷ 1878 ἀνέλαβεν, εἰς ἡλικίαν 61 ἐτῶν, τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα καὶ ἐγένετο πρόεδρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας ὁ Ἱερώνυμος ἐξελέγη τιμῆς ἕνεκεν βουλευτής. Ἔγγονος τοῦ ἐν Ἐλασσόνι ὁ *Ἀλέξανδρος Κασσαβέτης*. Ἐγενήθη τῷ 1871 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἤρξατο πολιτευόμενος ἀπὸ τοῦ 1899 Ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας ἐπὶ κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης (1916—1917) καὶ ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος τῆς λέσχης τῶν φιλελευθέρων καὶ μέλος τῆς διοικήσεως τοῦ κόμματος. Ν. Π. Α.

Κασσαίγναιος (Chassaignac), ***Κάρολος-Μάριος***. Γάλλος χειρουργὸς (βλ. *Σασσαινιάκ*).

Κασσάνα (Cassana). Οἰκογένεια Ἰταλῶν ζωγράφων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐκ Κασσάνας καταγομένη Σπουδαιότερα αὐτῆς μέλη ἦσαν οἱ ἑξῆς: —1) *Ἰωάννης-Αὐγουστῖνος* (1658—1720). Ἐσπούδασε θεολογίαν, καταλιπὼν δὲ αὐτὴν ἠσχολήθη κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν προσωπογραφίαν καὶ ἔπειτα μὲ τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν ἐξεικόνισιν ζῴων. —2) *Ἰωάννης-Βαπτιστὴς* (1663—1700), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, μεθ' οὗ ἐπὶ μακρὸν διάστημα συνειργάσθη. Ἠσχολήθη καθ' ὅλον τὸν βίον του μὲ τὴν ἐξεικόνισιν ἀνθέων, καρπῶν καὶ ζῴων. —3) *Ἰωάννης-Φραγκῖσκος* (1611—1691), ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ διδάσκαλος τῶν υἱῶν του. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Βερνάρδου Στρότσι καὶ προστατευόμενος τοῦ πρίγκιπος τῆς Μιράντολας Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Εἰργάσθη ἐν Βενετίᾳ καὶ παρὰ τῷ πρίγκιπι, πλεῖστοι δὲ πίνακες αὐτοῦ κοσμοῦσι διαφόρους ἐκκλησίας. —4) *Μαρία-Βικτωρία* (ἀπέθ. 1711). Θυγάτηρ τοῦ προηγουμένου, ἐργασθεῖσα κυρίως ἐν Βενετίᾳ. ἀσχοληθεῖσα δὲ μὲ τὴν μικρογραφίαν. —5) *Νικόλαος* (1656/9—1711), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου-Φραγκίσκου. Εἰργάσθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης Φερδινάνδου τοῦ ΣΤ' καὶ τῆς βασιλίσσης Ἄννης τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὠνόμασεν αὐτὸν πρῶτον ζωγράφον τῶν ἀνακτόρων. Ἠσχολήθη ὡς πατὴρ αὐτοῦ μὲ τὴν προσωπογραφίαν, διακρίνονται δὲ αὐτοῦ ἡ «Συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα» καὶ μία ἀντιγραφὴ τοῦ «Μαρτυρος Ἁγίου Πέτρου», ἔργου τοῦ Τιτιανοῦ. —Π.

Κασσάνδρα *[Μυθολ.]*. Ἡ ὡραιοτέρα τῶν τεσσάρων θυγατέρων τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης, ἡ καὶ *Ἀλεξάνδρα* καλουμένη Ταύτης ἠράσθη ὁ θεὸς Ἀπόλλων, ὅστις καὶ τὴν μαντικὴν ἐδίδαξεν αὐτήν, ὑποσχεθεῖσαν ὅτι θ' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ θεοῦ μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς μαντικῆς τέχνης. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐτήρησε τὴν πρὸς τὸν θεὸν δοθεῖσαν ὑπόσχεσίν της, οὗτος ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς μαντικῆς τέχνης της τὸ πείθειν. Οὕτως ἡ Κασσάνδρα προεφήτευε μὲν τὰ μέλλοντα καὶ συμβοῦν, οὐδένα ὅμως ἔπειθε περὶ τῆς ἀληθείας τῶν μαντευμάτων της. Διὰ τοῦτο εἰς μάτην προεῖπεν, ὅτι ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἑλένης θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας καὶ εἰς μάτην ἀντέστη διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Δουρείου ἵππου ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Πάντες ἐθεώρουν ταύτην φρενοβλαβῆ Ἐκτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος εἶχεν ἐρασθῆ τῆς Κασσάνδρας καὶ ὁ ἐκ Καβησοῦ Ὀθρυονεύς, ὅστις ἐζήτησε ταύτην ἄπροικον παρὰ τοῦ Πριάμου, ἀλλ' ἡ Κασσάνδρα δὲν εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συζευχθῇ τοῦτον, φονευθέντα πρὸ τῆς τελέσεως τῶν γά-

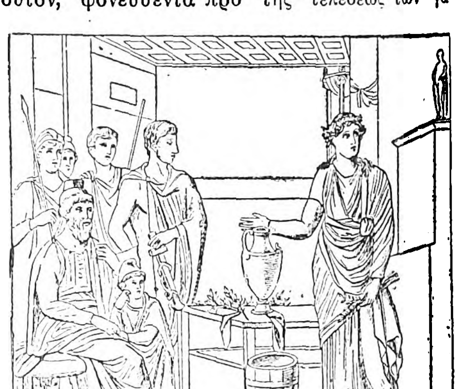

Ἡ Κασσάνδρα μαντευομένη ἐνώπιον τοῦ Πριάμου.
[Σκηνὴ ὑδρομαντείας ἐκ τοιχογραφίας τῆς Πομπηΐας.]

μων των. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας ὁ Λοκρὸς Αἴας ἀπέσπασε τὴν Κασσάνδραν διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνίερον ταύτην πρᾶξιν του κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἀνάκτων τῶν Ἀχαιῶν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν ἅλωσιν διανομὴν τῶν λαφύρων, τὴν Κασσάνδραν ἔλαβεν ὁ Ἀγαμέμνων, τοῦ ὁποίου ἠκολούθησεν αὐτή, ὡς παλλακή του, μετὰ τῶν δύο ἐξ αὐτοῦ τέκνων της εἰς Μυκήνας, ἔνθα καὶ ἐδολοφονήθη μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας. Τὰ διάφορα ἐπεισόδια τοῦ μύθου τῆς Κασσάνδρας ἐνέπνευσαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὴν τε ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν. Οὕτως εἰς τὸν «Ἀγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου εἶναι αὐτὴ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων προσώπων τῆς τραγῳδίας. Ὁ

Digitized by Google

μέγας Πολύγνωτος περιέλαβε τὸ ἐπεισόδιον τῆς βιαίας ἀποσπάσεώς της ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς ὑπὸ τοῦ Αἴαντος εἴς τε τὴν «Ἰλίου Πέρσιν» τῆς ἐν Ἀθήναις Ποικίλης στοᾶς καὶ τὴν «Ἰλίου Πέρσιν» τῆς ἐν Δελφοῖς λέσχης τῶν Κνιδίων, καὶ ὁ Πάναινος εἰς ἕνα τῶν πινάκων του, οἵτινες ἐκάλυπτον τὰ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὁμοίως ἀπεικόνισε τὴν Κασσάνδραν εἰς ἕνα τῶν πινάκων του ὁ ζωγράφος Θέων, ὡς καὶ πολλοὶ ἀγγειογράφοι εἰς πήλινα ἀγγεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ διεσώθησάν τινα, ὡς τὸ ἐν Λούβρῳ, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ τὸ ἐπεισόδιον Κασσάνδρας καὶ Αἴαντος.

Κασσάνδρα ἐκαλεῖτο καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Λυκίας Ἰοβάτου, ἡ καὶ *Ἀλκιμέδουσα* καλουμένη. ΚΑΨ.

Κασσάνδρα *[Γεωγρ.]*. Ἡ δυτικωτέρα τῶν τριῶν ἐλασσόνων τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσων. Ἑνουμένη πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ποτιδαίας, ἀποτελοῦντος τὸ βόρειον αὐτῆς ὅριον καὶ ἔχοντος εὖρος ³/₄ μιλ., ἔχει σχῆμα ἰσοσκελοῦς περίπου τριγώνου, οὗ ἡ βάσις ἐστραμμένη πρὸς Α ἔχει ἀνάπτυγμα ἀκτογραμμῆς 26 μιλλίων ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Καναστραίου, ἡ νοτία πλευρὰ 18 μιλ., μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Καναστραῖον (ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου) καὶ Κασσάνδρα (δυτικὴ ἐσχατιὰ) καὶ ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ἕως τοῦ ἰσθμοῦ 16 ¹/₂ μιλ. Ἀφορίζει οὕτω τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον πρὸς δυσμάς της καὶ τὸν κόλπον τῆς Κασσάνδρας πρὸς ἀνατολάς της. Βουνώδης οὖσα, παρουσιάζει τὸ μέγιστον ὑψόμετρόν της (1078) κατὰ τὴν δασωμένην βουνοσειράν της, ἐσχάτην τοῦ Χορτιάτου δειράδα, τὴν παραθέουσαν τὴν νοτίαν της πλευράν, καὶ ἔχει μέγιστον μῆκος 25 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Καναστραίου καὶ μέγιστον εὖρος 8 μιλ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Κασσάνδρα καὶ πρὸς Α. ΒΑ. *Παλλήνη* τὸ πάλαι ὀνομαζομένη, εἶχε πόλεις τὴν *Ἄφυτιν*, τὴν *Μένδην*, τὴν *Σάνην*, τὴν *Σκιώνην* καὶ τὴν *Ποτίδαιαν*, τὴν κατόπιν *Κασσάνδρειαν*. Τανῦν ἐν αὐτῇ τὰ χωρία *Ἄθυτος, Βάλτα, Δουμπιά, Καλλάνδρα, Κασσανδρινό, Καψοχωριό, Νέα Ποτίδαια, Παζαράκια, Παλιοχώρι, Παλιούρι,* καὶ *Φοῦρκα*. Ἔχει ὀρυχεῖα σιδηροπυρίτου καὶ ἀπατίτου. Σ.Ε.Λ.

—*[Ἱστορ. Ἀγὼν]* Κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ὁ Φιλικὸς Ἐμμανουὴλ Παππᾶς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς δισχιλίων περίπου Ἑλλήνων, οἵτινες, ὀχυρωθέντες ὄπισθεν τοῦ λαιμοῦ τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας, ἐπεδίωξαν νὰ καταστήσουν αὐτὴν ἀκρόπολιν τῆς μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἐργατικοὶ πληθυσμοὶ ἀπετέλεσαν τὸ στράτευμα, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἔσχε πολλὰς νίκας ἐπὶ τῶν Τούρκων. Περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ 1821 ἔφθασεν ὁ Τοῦρκος στρατηγὸς Ἀμπτοὺλ Ἀμποὺτ πασᾶς, ὅστις εἶχεν ἐντολὴν νὰ καθησυχάσῃ τὴν ἐξεγερθεῖσαν Μακεδονίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δίοδον τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τῶν κατερχομένων πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Πελοποννήσου, ἐπέδραμε δὲ κατὰ τῆς Κασσάνδρας καὶ ἀνατρέψας τὴν ἄμυναν τοῦ Στενοῦ προεχώρησε, διεσκόρπισε τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἠρήμωσε τὴν χώραν, καταστρέψας τὰς κωμοπόλεις καὶ ἐξανδραποδίσας πλεῖστα γυναικόπαιδα. Οἱ διαφυγόντες τὴν σφαγὴν Κασσανδρεῖς διὰ πλοίων κατῆλθον εἰς τὰς Σποράδας, ἐκεῖθεν δὲ διαπεραιωθέντες εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ἐξηκολούθησαν πολεμοῦντες. Εἰς τὴν Κασσάνδραν, τὸ ἑπόμενον ἔτος 1822, ἔγινεν ἀπόπειρα ἀποβάσεως καὶ ἐξεγέρσεως ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Σάλλα, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Ναούσης καὶ τὸν τερματισμὸν τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

—**Κασσάνδρα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Μακεδονιας ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ. ἐσχατιὰν τῆς φερωνύμου χερσονήσου καὶ τῆς ὅλης Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39°56'55'' Β., μῆκ. 23°22'15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1085: Negrepont to Gulf of Kassandra), *Ποσειδι* ἐπίσης ὀνομαζόμενον (ἀρχ. *Ποσειδιον*). Ἔχει φάρον λευκῶν ἀναλαμπῶν 15 μιλ. Σ. Ε. Λ.

—**Κασσάνδρας κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεταξὺ τῆς χερσονήσου *Κασσάνδρας* (ἀρχ. *Παλλήνης*) πρὸς Δ. καὶ *Λόγγος* (ἀρχ. *Σιθωνίας*) πρὸς Ἀν. σχηματιζόμενος κόλπος, ὁ *Τορωναῖος* κόλπος τῶν ἀρχαίων. Σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, οὗ ὁ μέγας ἄξων διευθύνεται ἀπὸ ΝΝΑ πρὸς ΒΒΔ., ἔχει εὖρος στομίου 9 μιλ. μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἄμπελος δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι καὶ Παλιούρι ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι, εἴσδυσιν 27 μιλ. ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ στομίου ἕως τῆς Σκάλας Πολυγύρου, ΒΒΔ. μυχοῦ του, καὶ μέγιστον εὖρος 13 μιλ. μεταξὺ ὅρμου Πολύχρονος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς του καὶ ἀκρωτηρίου Ἐλιὰ τῆς Σιθωνίας. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς του ὁ ἄριστος λιμὴν *Πόρτο Κουφὸ* (ἀρχ. *Κωφὸς λιμὴν*)· παράκεινται ταύτῃ καὶ αἱ νησῖδες *Παπαβέα*, *Σπαλαθρονήσια* καὶ *Κίλφο* (βλ. λ. *Αἰγαῖον* τ. Β. σ. 387 γ). Σ. Ε. Λ.

κασσάνδρα (ἡ) (Cassandra) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικωδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *κασσάνδραν τὴν ἐξωκάλυκα* ἢ *πλαγιοκάλυκα* (Cassandra calyculata), ἰθαγενὲς τῶν βαλτικῶν χωρῶν, τῆς νοτίου Ἀσίας, Μαντζουρίας, Κολομβίας κ. λ. π. Εἶναι θάμνος ὕψους ἑνὸς μέτρου μὲ εὐθυτενεῖς κλάδους, φέρων φύλλα ἐπίσκληρα, δερματοειδῆ, χρώματος σκοτεινοῦ πρασίνου καὶ λευκοπρασίνου, προμήκη, ᾠοειδῆ, ἐλαφρῶς ὀδοντωτὰ καὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ μικρῶν τριχῶν χρώματος καστανοῦ. Κ. ΠΑΠ.

Κασσάνδρεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης, ἀπέχουσα 70 στάδια πρὸς Δ. τῆς Ὀλύνθου, εἰς βόρ. πλάτ. 51° 5' καὶ ἀνατ. μῆκ. 40°, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 12, 10). Ἱδρυθεῖσα τῷ 316 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, γαμβροῦ τοῦ Φιλίππου, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταστραφείσης τῷ 357 π. Χ. *Ποτιδαίας*, ἣ ὀλίγον ΒΔ αὐτῆς, ταχύτατα ἀπέβη μία τῶν ἀκμαιοτέρων πόλεων ὄχι μόνον τῆς Χαλκιδικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Μακεδονίας ὁλοκλήρου, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου, υἱοῦ τοῦ Δημητρίου. Τὴν ἀκμὴν καὶ πρόοδον αὐτῆς ἀνέκοψεν ἐπί τινα καιρὸν τυραννία τοῦ ἐπὶ σκληρότητι διακρινομένου περιβοήτου τυράννου Ἀπολλοδώρου (277—274 π. Χ.), φονευθέντος ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ.

Ἐπὶ τοῦ Περσέως, τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ φρουρὰ ἐκ 1000 πεζῶν καὶ 200 ἱππέων, διπλασιασθεῖσα ἀργότερον κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πολιορκίαν αὐτῆς τῷ 169 π. Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν ἀντέταξε πείσμονα ἀντίστασιν. Τέλος ὅμως ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τοῦ Περσέως ἐκηρύχθη ὀνόματι μόνον ἐλευθέρα, ὅπως ἡ Πέλλα καὶ οἱ Φίλιπποι. Ἐπὶ Αὐγούστου ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ, μέχρις οὗ ἐπιδραμόντες οἱ Γότθοι ἐπολιόρκησαν αὐτὴν κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Κατεστράφη δὲ ἐκ θεμελίων τῷ 540 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Οὔννων καὶ Σλαύων, οἵτινες διαβάντες τὸν Δούναβιν ἐπλημμύρησαν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας. Τὰ καταστραφέντα αὐτῆς τείχη ἀνήγειρεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὀλίγον μετὰ ταῦτα, τῷ 552 *(Προκοπ.* Περὶ Κτισμ. IV, 3). Ἔκτοτε ἐλησμονήθη καὶ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Τῆς Κασσανδρείας σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τοῦ Κλαυδίου καὶ Φιλίππου, μετὰ τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν COLONIA AUG. CASSANDRIENSIS, ἐπὶ τῶν ὁποίων σχεδὸν πάντοτε ἀπαντᾷ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἄμμωνος Διὸς (*Head-Σβορώνου*, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Α', σελ. 278—279). Ἔκ τινος δ' ἐπιγραφῆς, ἀνευρεθείσης ἐν Κασσανδρείᾳ, γίνεται γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ναὸς τοῦ Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θρᾴκης, ἱδρυθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα 30 ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Κασσανδρείας (περὶ τὰ 286—281 π. Χ.), ὁπότε ἡ πόλις εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λυσιμάχου. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, ὠνομάσθη ἐπί τινα καιρὸν *Εὐρυδίκεια*, πρὸς τιμὴν τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης, συζύγου τοῦ Ἀντιπάτρου Β', ἢ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Α' (ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου), συζύγου τοῦ Πτολεμαίου Α' βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἀπεσύρθη ἐκεῖ τῷ 280 π. Χ., μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ της Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ.

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἔκειτο τὸ χωρίον *Πίνακα*, ὅπου σῴζονται ἴχνη τάφρου, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει ὁ Φίλιππος, καὶ τείχους μετὰ πύργων φράσσοντος τὸν ἰσθμόν, τὸ ὁποῖον καλεῖται Πόρτα. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ οἱ εἰς αὐτὸ καταφυγόντες Χριστιανοὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1821. ὑποστάντες τὰ πάνδεινα, ἰδίως δὲ παρὰ τὸν Ἅγιον Μάμαντα, ἐλάχιστοι δὲ διασωθέντες κατέφυγον εἰς τὰς βορείους Σποράδας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας τῷ 1912, ἀνέκτησε τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα *Κασσάνδρεια* ἢ *Κασσανδρινόν*, ἀποτελεῖ δὲ ἕδραν κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀριθμοῦσα 376 κατοίκους (1928).

—*[Ἐκλησ. Ἱστορ.]* Ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν ἀναφέρεται κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὡς ἐπισκοπή, τῆς ὁποίας μνημονεύεται ἐπίσκοπος εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς νόθου ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ὑπογραφόμενος «Ἑρμογένης Κασσανδρείας, Μακεδονίας πρώτης». Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον ἐπισκοπὴ αὐτῆς, μόλις δὲ κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἀναφέρονται ἐπίσκοποι αὐτῆς, ὁπότε ἀνασυνεστήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς δόξης τῆς πόλεως. Τῶν ἐτῶν τούτων γνωστοὶ ἐπίσκοποι εἶναι τέσσαρες: Ὁ Ἰωαννίκιος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ Κοσμᾶς κατὰ τὸ 1560 λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ, ὁ Λαυρέντιος, χειροτονηθεὶς τῷ 1639 ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας, καὶ ὁ Ἀρσένιος τῷ 1720. Εἰς τὰς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ὑπαγομένας ἐκκλησίας μνημονεύεται ὡς ἐπισκοπή, πέμπτη τὴν τάξιν, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, ὁπότε προβιβασθεῖσα ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον μητρόπολιν. Σήμερον ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς φέρει τὸν τίτλον «Ὑπέρτιμος καὶ Ἔξαρχος κόλπου Θερμαϊκοῦ», τοῦ ὁποίου ἕδρα εἶναι ὁ Πολύγυρος. Α. Θ. Σ.

Κασσανδρηνός, *Δημήτριος*. Ἄρχων ἐκ Θεσσαλονίκης, ζήσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Καντακουζηνὸν εἰς Πελοπόννησον, ἀπέθανε δὲ ἐν Μυστρᾷ μοναχὸς ἑβδομηκοντούτης ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δανιήλ*. Ὁ Κασσανδρηνὸς φέρεται ὡς χορηγὸς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Τζυκονδύλη περὶ τὸ 1362 γενομένην γραφὴν τοῦ κώδικος τοῦ Πλουτάρχου ἐν Μυστρᾷ, οὗ μέρος μόνον σῴζεται σήμερον ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μιλάνου.

Κασσανδρινὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 376. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸν μικρὸν συνοικισμὸν *Μετόχιον Ἁγίας Ἀναστασίας* καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 399. Χ. Δ.

Κάσσανδρος. —1) Υἱὸς τοῦ Ἰόλλα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος (περὶ τὸ 380). Τὴν θυγατέρα τοῦ Κασσάνδρου τούτου Ἀντιγόνην ἐνυμφεύθη ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἑορδαίας καὶ πατὴρ Πτολεμαίου τοῦ Α' τοῦ Σωτῆρος, Λάγος, ὅστις ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς τὴν Βερενίκην, νυμφευθεῖσαν τὸν ἀδελφόν της Πτολεμαῖον.

—2) Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἦτο ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀντιπάτρου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 350 π. Χ. Ἕνεκα τῆς νεαρᾶς, φαίνεται, ἡλικίας του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (334 π. Χ.) δὲν μετέσχεν αὐτῆς, μείνας πλησίον τοῦ πατρός του, ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του τῷ 323 πρὸς ὑποστήριξίν του, φαίνεται, καὶ ἀναίρεσιν τῶν ἐναντίον του κατηγοριῶν τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Θρᾳκῶν, τῶν Ἰλλυριῶν καὶ ἄλλων ὑποτεταγμένων λαῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου Ἰόλλας ἦτο οἰνοχόος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μεταξὺ δὲ Ἀλεξάνδρου καὶ Κασσάνδρου εἶχον συμβῆ λυπηραί τινες, ὡς ἐλέγετο, σκηναί, τοῦ τελευταίου χλευάσαντος τὸν μέγαν βασιλέα διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν προσκύνησιν τῶν βαρβάρων, ἦσαν δὲ ἐχθρικώταται καὶ αἱ μεταξὺ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάδος σχέσεις, διεδόθη τότε ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐδηλητηριάσθη διὰ δηλητηρίου ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου. Τὴν φήμην ὅμως ταύτην ἀποκρούει ὁ Ἀρριανὸς καὶ οἱ νεώτεροι ἱστορικοί. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνέλαβεν ὁ Κάσσανδρος τὴν διοίκησιν τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν, καὶ δύο ἔτη βραδύτερον, κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκα διανομὴν τῶν ἀξιωμάτων, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, χιλίαρχος, διὰ νὰ εἶναι φραγμὸς εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ πανισχύρου Ἀντιγόνου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῇ ὁ κατὰ τοῦ Εὐμένους ἀγών. Αἱ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Κασσάνδρου σχέσεις, παρὰ τὰς συστάσεις καὶ ἐπιτιμήσεις ἀκόμη τοῦ Ἀντιπάτρου πρὸς τὸν υἱόν του, δὲν ὑπῆρξαν φιλικαί, διότι οὔτε ὁ ὀξύθυμος Κάσσανδρος ἤθελε νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ συνετοῦ καὶ αὐστηροῦ στρατηγοῦ, οὔτε οὗτος ἠδύνατο ν' ἀνέχεται τὰς ἀξιώσεις του. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὸ 319, ὁ Ἀντίπατρος, αἰσθανθεὶς καὶ τὰ δυνάμεις του καταπιπτούσας, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Κάσσανδρον καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν μέρος τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐπιμελητείας τοῦ κράτους. Ἐνῷ δὲ ἀποθνήσκων ἐπεθύμει καὶ τὸ ἀξίωμά του νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τοῦτον, δὲν ἐτόλμησε, γνωρίζων πόσον οἱ Μακεδόνες ἀπεστρέφοντο τὸν σκληρὸν καὶ ἀγέρωχον Κάσσανδρον. Διὰ τοῦτο, ἀκολουθῶν τὴν κοινὴν γνώμην, τὸν μὲν Πολυσπέρχοντα διώρισεν ἐπιμελὴν τοῦ κράτους καὶ διάδοχόν του ἐν Μακεδονίᾳ, τὸν δὲ Κάσσανδρον κατέλιπε χιλίαρχον. Οὗτος ὅμως, ἀφοῦ δι' ἀπεσταλμένων φίλων του πρὸς τὸν συγγενῆ του Πτολεμαῖον ὑπέδειξε τὸν κίνδυνον πάντων τῶν δυναστῶν, καὶ ἰδίως αὐτοῦ, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος, φιλικῶς διακειμένου πρὸς τὸ καταβληθὲν κόμμα τοῦ Περδίκκα, καὶ ἐζήτησε νὰ συνάψωσι συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἤθελε νὰ διασκεδάσῃ τὴν λύπην του διὰ κυνηγίου εἰς τὰ παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας δασώδη ὄρη ἔφυγεν εἰς τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὅπου μετὰ προηγηθεῖσαν συνεννόησιν εἶχον φθάσει καὶ οἱ φίλοι του, καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς Ἀσίαν πρὸς συνεννόησιν καὶ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν συναφθεῖσαν ἐν τῷ μεταξὺ συμμαχίαν Κασσάνδρου - Πτολεμαίου, εὑρίσκων ταύτην ἐξυπηρετικὴν τῶν φιλοδόξων

Νόμισμα τοῦ Κασσάνδρου.

Digitized by Google

σχεδίων του. Ὅταν ἔμαθε τὰς ἐνεργείας τοῦ Κασσάνδρου ὁ Πολυσπέρχων, ἐκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς ἐπιφανεῖς τῆς χώρας, οἵτινες εὗρον σκόπιμον, πρὸς ἀντιπερασπισμόν, νὰ προβῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς ἐνεργείας. Εἰς μὲν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ν' ἀποδώσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, διὰ νὰ καταστήσωσι μισητὰς τὰς εἰς αὐτὰς μακεδονικὰς φρουράς, αἵτινες διέκειντο φιλικῶς πρὸς τὸν Κάσσανδρον, διότι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου ἐν ὀνόματι τοῦ πατρός του, νὰ κληθῇ δὲ ἐξ Ἠπείρου, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἐγγόνου της βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἡ Ὀλυμπιάς, ἥτις καὶ πολλοῦ σεβασμοῦ, ὅπως ὅλος ὁ βασιλικὸς οἶκος, ἀπέλαυε καὶ ἐχθρικώτατα διέκειτο πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Ὁ μεταξὺ Πολυσπέρχοντος καὶ Κασσάνδρου ἀγὼν ἤρχισεν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Κάσσανδρον Νικάνωρ εἶχεν ἐπιτύχει, ἐκτὸς τῆς Μουνιχίας, νὰ γίνῃ κύριος καὶ τοῦ Πειραιῶς, ὅπου εἶχεν ἀποσταλῆ μετὰ στρατοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ ἐλευθερίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων διαγράμματος τοῦ πατρός του καὶ ὅπου κατέπλευσε μετὰ τὴν σύναψιν τῶν συμμαχιῶν του μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου ὁ Κάσανδρος, ἀναγκάσας νὰ δράμῃ ἐναντίον του μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ τὸν Πολυσπέρχοντα. Επειδὴ ὅμως ἡ ὑπὸ τούτου (Πολυσπέρχοντος) πολιορκια τοῦ Πειραιῶς παρετάθη, ἀφῆκε πρὸς ἐξακολούθησίν της τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα ἐπέτυχεν αἱ πλεῖσται πόλεις νὰ ταχθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἡ κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως ὅμως ἀποτυχία του καὶ ἡ ἧττα τοῦ στόλου του παρὰ τὸ Βυζάντιον μετέστρεψε τὰ πράγματα ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις καὶ μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ταχθέντων ὑπὲρ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἐπέτυχε νὰ συνάψῃ, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταναυμάχησίν των παρὰ τὴν Σαλαμῖνα, συνθήκην, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἷς συμπολίτης των ἐπιμελητὴς τῆς πόλεως, ἐπικυρουμένης τῆς ἐκλογῆς του ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ ἐκλεγεὶς ἐπιμελητὴς τότε ἦτο Δημήτριος ὁ Φανοστράτου, ὁ Φαληρεύς, ὅστις ἦτο ἀπόλυτος κύριος τῆς δῆθεν δημοκρατουμένης πόλεως. Ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ μετεστράφησαν τὰ πράγματα ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, διότι ἡ φιλόδοξος σύζυγος τοῦ Ἀρριδαίου-Φιλίππου Εὐρυδίκη, φοβουμένη ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν τῆς Ὀλυμπιάδος ἡ ἰδική της δύναμις θὰ ἐκμηδενισθῇ, προσεκάλεσε τὸν Κάσσανδρον, ἀναδείξασα αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ συζύγου την ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους. Οὕτως ὁ ἀγὼν Κασσάνδρου-Πολυσπέρχοντος ἔγινε καὶ ἀγὼν Εὐρυδίκης-Ὀλυμπιάδος, καταλήξας εἰς ἀγρίαν παρὰ τὰ Εὔϊα τῆς Δασσαρήτιδος (πασὰ τὴν Λυχνίτιδα λίμνην) μάχην, ἔνθα ἀντετάχθησαν κατ' ἀλλήλων αἱ εἰρημέναι γυναῖκες τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἡ μάχη ἀπέβη ὑπὲρ τῆς Ὀλυμπιάδος, διότι οἱ μετὰ τῆς Εὐρυδίκης Μακεδόνες, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἠρνήθησαν νὰ πολεμήσωσι κατ' αὐτῆς. Μετὰ τὴν προρρηθεῖσαν μάχην ἡ Ὀλυμπιὰς ἐξετράπη εἰς ἀγρίας ἐκδικήσεις κατὰ τῶν φίλων τῆς μισητῆς εἰς αὐτὴν οἰκογενείας τοῦ Ἀντιπάτρου-Κασσάνδρου καὶ οὕτω διὰ τῆς συμπεριφορᾶς της, ἰδίως πρὸς τὴν Εὐρυδίκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέβαλε μαρτυρικὸν θάνατον, μετέστρεψε καὶ πάλιν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πνεύματα ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις μανθάνων τὰς τῶν Μακεδόνων διαθέσεις διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Τεγέας καὶ ἔσπευσεν εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα ἐπέτυχε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Πύδνης, ἀναγκάσας διὰ τῆς πείνης τὴν Ὀλυμπιάδα νὰ παραδώσῃ ταύτην (316 π. Χ.), τῆς Πέλλης καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως. Γενόμενος οὕτω κύριος τῆς Μακεδονίας ἐμερίμνησε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ μὲν σωματοφύλακος Ἀριστόνου, τοῦ ἡρωϊκοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅστις ἀπέλαυε μεγάλης τιμῆς ἐν Μακεδονίᾳ, διὰ δολοφονίας, τῆς δὲ Ὀλυμπιάδος διὰ τῆς εἰς θάνατον καταδίκης της, προκαλέσας τὴν προσέλευσιν ὡς κατηγόρων ἐναντίον της 100 εὐγενῶν Μακεδόνων (πενθηφορούντων διὰ τὸν κατὰ διαταγὴν αὐτῆς φόνον πλησιεστάτων συγγενῶν των), οἵτινες καὶ ἐξετέλεσαν τὴν καταδίκην λιθοβολήσαντες αὐτήν. Ὁ Κάσσανδρος εὐχαρίστως τότε θ' ἀπηλλάσσετο καὶ τῆς Ρωξάνης καὶ τοῦ υἱοῦ της Ἀλεξάνδρου, διὰ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ βασιλικὸν διάδημα τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε, περιώρισε δὲ μόνον τὸ παιδίον μετὰ τῆς μητρός του εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ πιστοῦ εἰς αὐτὸν Γλαυκίου. Μετὰ ταῦτα ἔθαψε μετὰ μεγίστης τιμῆς ἐν Αἰγαῖς, εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων, τὴν Εὐρυδίκην, τὴν μητέρα της Κυνάνην καὶ τὸν σύζυγόν της Ἀρριδαῖον-Φίλιππον, τελέσας πρὸς τιμήν των καὶ ἐπικηδείους ἀγῶνας, καὶ διὰ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας συνεζεύχθη μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀδελφῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξ ἄλλης μητρός, καταστήσας οὕτω καταδήλους τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου βλέψεις του. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς τελέσεως τοῦ γάμου του ἔκτισε καὶ δύο πόλεις, τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *Κασσάνδρειαν* ἐπὶ τῆς Παλλήνης τῆς Χαλκιδικῆς, συνοικίσας εἰς αὐτὴν τοὺς ὑπολειπομένους κατοίκους τῆς Ποτιδαίας, Ὀλύνθου καὶ ἄλλων τινῶν, καταστραφεισῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, πόλεων, καὶ τὴν *Θεσσαλονίκην*, πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του. Κύριος ὢν τῆς Μακεδονίας ὁ Κάσσανδρος καὶ τῆς Ἠπείρου, τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Αἰακίδου, ὅστις μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος εἶχε καταφύγει πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφοτέρων Αἰτωλούς, καὶ ἔχων ὑποχείριον τὴν Θεσσαλίαν, τὰς Ἀθήνας, διὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, καὶ τὴν λοιπὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἶχε νὰ καταβάλῃ ἀκόμη μικράν τινα ἐχθρικήν του δύναμιν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρον. Κατὰ τούτου λοιπὸν ἐξώρμησε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 316 π.Χ. ὁ Κάσσανδρος καὶ ἀφοῦ διῆλθεν ἀκωλύτως τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐξεβίασε τὴν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατεχομένην δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔνθα ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν Θηβῶν. Τὴν πρᾶξίν του ταύτην ἐπεδοκίμασεν ἡ κοινὴ γνώμη τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τοῦτο εὐγερῶς ἔγινε κύριος τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου, τὴν ὁποίαν ὅμως κατέλιπεν αἰφνιδίως πρὶν ἢ συνάψῃ μάχην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, διότι τὰ ἐν Ἀσίᾳ γεγονότα, ἡ διάρρηξις τῆς συμμαχίας Ἀντιγόνου, Πτολεμαίου, Λυσιμάχου, Σελεύκου, ἐπέβαλλον τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν παρουσίαν του. Ὁ Κάσσανδρος προσεχώρησε τότε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἀντιγόνου (Πτολεμαῖον Λυσίμαχον, Σέλευκον), τοῦ ὁποίου ἡ παντοδυναμία ἠπείλει τὰ συμφέροντα πάντων. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίγονος, ὅτε κατὰ τὸ 315 προσῆλθεν εἰς Συρίαν πρὸς αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος, διὰ νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ἐπιμελητείαν τοῦ κράτους καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κάσσανδρον, συνεκάλεσεν εἰς γενικὴν συνέλευσιν τοὺς μεγιστᾶνας, οἵτινε ἐξεδήλωσαν τὴν ἀγανάκτησίν των κατὰ τοῦ Κασσάνδρου διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας διαγωγήν του. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως ἐξέδωκεν ὁ Ἀντίγονος δόγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσετο ἐχθρὸς ὁ Κάσσανδρος, ἂν δὲν παρέδιδεν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν Ρωξάνην καὶ τὸν υἱόν της, ἂν δὲν ἄφινεν ἀφρουρήτους, ἐλεύθερας καὶ αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι πόλεις ἂν δὲν ἐπειθάρχει τοῦ λοιποῦ πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους. Τὸ δόγμα ἐκεῖνο κατεπτόησε τὸν Κάσσανδρον καὶ ἔσπευσεν οὗτος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Ἀντιγόνου τὸν Πολυσπέρχοντα διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων, εἰς Πελοπόννησον, τὴν ὁποίαν ἐλυμαίνετο ἄγριος ἐμφύλιος πόλεμος, διότι οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν περίπου ἰσόπαλοι. Ἡ ἄφιξίς του εἰς αὐτὴν ἐβελτίωσέ πως ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ πράγματα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του κατίσχυσαν καὶ πάλιν οἱ φίλοι τοῦ Πολυσπέρχοντος. Μετέβαλεν ὅμως καὶ πάλιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Κάσσανδρος, κατορθώσας νὰ γίνῃ σύμμαχός του ὁ Ἀλέξανδρος, ἐγκαταλιπὼν τὸν πατέρα του κατόπιν ὑποσχέσεως τοῦ Κασσάνδρου, ὅτι θὰ καθίστα τοῦτον στρατηγὸν τῆς Πελοποννήσου. Τὴν εὐνοϊκὴν ὅμως μετατροπὴν τῶν πραγμάτων ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου ἐξουδετέρωσεν ὁ εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλεὶς στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου Ἀριστόδημος, ὅστις ἔπεισε τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ κηρύξωσι πόλεμον κατὰ τοῦ Κασσάνδρου (313 π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ πάλιν μετέστρεψεν οὗτος τὰ πράγματα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἐξεγείρας κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ κατορθώσας διὰ δραστηριωτάτης ἐνεργείας νὰ γίνῃ κύριος τῆς Λευκάδος, τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τῆς Ἐπιδάμνου καὶ νὰ νικήσῃ τὸν ἡγεμόνα τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίαν. Καὶ ὅτε δὲ μετὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἐπιστροφήν του ἀνακατέλαβε τὸν ἐν Ἠπείρῳ θρόνον του ὁ Αἰακίδης, κατώρθωσεν ὁ Κάσσανδρος νὰ ἐκδιώξῃ τοῦτον ἐξ Ἠπείρου διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου, ὅστις εἰσβαλὼν καὶ εἰς τὴν Αἰτωλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει ὁ Αἰακίδης, ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς παρὰ τὴν πόλιν Οἰνιάδας. Ἐνῷ ὅμως ἐπαλλήλους πολεμικὰς ἐπιτυχίας εἶχεν ἀποκομίσει ὁ Κάσσανδρος, ἀνησύχει πάντοτε ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπιτυχιῶν τοῦ Ἀντιγόνου· διὰ τοῦτο ἐπεδίωξε νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς διαπραγματεύσεις. Αὗται ὅμως ἀπέτυχον καὶ ὁ Κάσσανδρος, πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν τῆς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι κυριαρχίας του, προσεπάθησε νὰ γίνῃ κύριος καὶ τοῦ Ὠρεοῦ τῆς Εὐβοίας, ἐκ τῆς ὁποίας κατεῖχε μόνον τὴν Χαλκίδα. Διὰ τῶν πολεμικῶν του ὅμως αὐτῶν ἐνεργειῶν μόνον τοῦ Ὠρωποῦ κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος. Κατὰ τὸ 312 ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀπολέσει μέγα μέρος τῶν κτήσεών του, στερηθεὶς τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τῆς Λευκάδος, αἵτινες ἠλευθερώθησαν τῇ βοηθείᾳ τῆς Κερκύρας, τῆς Ἐπιδάμνου, ἥτις καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Κερκυραίων ἀπεδόθη εἰς τὸν Γλαυκίαν, τῆς Ἠπείρου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὁ Ἀλκέτας, τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς Ἑλλάδος (καὶ τῶν Ἀθηνῶν) καὶ Εὐβοίας περιελθουσῶν εἰς τοὺς ἐχθρούς του. Διὰ τοῦτο πάνυ προθύμως ἀπεδέχθη τὴν εἰρήνην τοῦ 311, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίζετο στρατηγὸς τῆς Μακεδονίας μέχρις ἐνηλικιώσεως τοῦ υἱοῦ τῆς Ρωξάνης Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἀναγνώρισις ὅμως τοῦ δωδεκαετοῦς Ἀλεξάνδρου ὡς τοῦ νομίμου βασιλέως ἔφερε καὶ εἰς προσωπικὸν κίνδυνον τὸν Κάσσανδρον διὰ τὴν πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Μακεδονίας διαγωγήν του. Διὰ τοῦτο ἐνόμισεν ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ τοῦ κινδύνου καὶ ἔδωκε διαταγὴν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Ἀμφιπόλεως Γλαυκίαν νὰ κατασφάξῃ τὴν μητέρα καὶ τὸν παῖδα (Διοδ. ΙΘ' 105). Διὰ ν' ἀπαλλαγῇ δὲ καὶ τοῦ μόνου ἐπιζῶντος ἀπαιτητοῦ τοῦ θρόνου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Βαρσίνης Ἡρακλέους, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου εἶχε κηρυχθῆ ὁ Πολυσπέρχων, ἔπεισε τὸν ἀντίπαλόν του, ἐνῷ οἱ στρατοί των ἦσαν ἀντιμέτωποι (310—309 π. Χ.) ἐν Τυμφαίᾳ, νὰ δολοφονήσῃ τὸν προστατευόμενον, λαμβάνων τὴν Πελοπόννησον ὡς στρατηγός, τὰς ἐν Μακεδονίᾳ προτέρας κτήσεις του καὶ δῶρον 1000 ταλάντων. Κατὰ τὸ 308 π.Χ., πρὸς ἐξασφάλισίν του ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἐξασφάλισιν τῶν ἐν Ἑλλάδι κτήσεών του (Εὐβοίας, Θηβῶν, Ἀθηνῶν, Μεγάρων) συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κατέχῃ ἑκάτερος αὐτῶν τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις του, εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησε καὶ ὁ Λυσίμαχος. Τὰς συμμαχίας ταύτας ὅμως διετάραξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 307 καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἐγκατάστασις τοῦ δωδεκαετοῦς Πύρρου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἠπείρου, οἵτινες περιώρισαν τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν τοῦ Κασσάνδρου. Διὰ τοῦτο ἴσως καὶ τελευταῖος αὐτὸς ἐξ ὅλων τῶν Διαδόχων ἐδέχθη νὰ ὀνομάζεται ἐγγράφως καὶ προφορικῶς βασιλεὺς (306 π. Χ.). Ἡ ἐξ Ἑλλάδος ὅμως ἀναχώρησις τοῦ Δημητρίου, ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Κύπρῳ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου πολέμου, διηυκόλυνε τὸν Κάσσανδρον, ὅστις καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπῆλθε καὶ πρὸς τοὺς Ροδίους ἀπέστειλεν, ὅτε ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, πολλὰ σιτηρά. Μετὰ τὴν λῆξιν ὅμως τῆς πολιορκίας τῆς Ρόδου ὁ Δημήτριος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου τὰς φρουρὰς τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐν Κορίνθῳ ἀρχιστράτηγος τῆς ἑλληνικῆς συμμαχίας, κατὰ τὸ 302 ἦτο ἕτοιμος νὰ εἰσβάλῃ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πεφοβισμένος τότε ὁ Κάσσανδρος ἔστειλε προτάσεις περὶ εἰρήνης πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν ὅτι δέχεται τὴν εἰρήνην μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὑποταγῆς του. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἠνάγκασε τὸν Κάσσανδρον νὰ στραφῇ καὶ πάλιν πρὸς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους του, τὸν Λυσίμαχον, τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὸν Σέλευκον, μετὰ τῶν ὁποίων συνῆψε συμμαχίαν καὶ ἐκέρδησε τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.), καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Ἀντίγονος. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν διανομὴν τῶν χωρῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ὁ Κάσσανδρος ἀνεγνωρίσθη ὡς κύριος πασῶν τῶν πρὸς Ν. τοῦ Ὀλύμπου ἑλληνικῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας φαίνεται ὅτι δὲν ἠμφεσβήτησε πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, συμφιλιωθεὶς μετὰ τούτου τῇ μεσολαβήσει τῆς συζύγου του Φίλας, ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου. Κατὰ τὸ 300 π. Χ., ὁ Κάσσανδρος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κερκύρας, ἥτις ἦτο ἐλευθέρα· αὕτη ὅμως ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους, ὅστις ἐπελθὼν ἐνίκησεν ἐν ναυμαχίᾳ τοὺς Μακεδόνας καὶ ἠνάγκασε τὸν Κάσσανδρον νὰ παραχωρήσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν νῆσον. Ὁ Κάσσανδρος ἀπέθανεν ὅτε ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς παρεσκευάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν (297 π. Χ.) ἐκ βασανιστικῆς τινος νόσου, ἥτις, ὡς ἐπιστεύετο, ὠφείλετο εἰς τὴν θείαν δίκην, τιμωροῦσαν αὐτὸν διὰ τὴν σκληρὰν πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας διαγωγήν του. Εἶχε βασιλεύσει ἐπὶ δέκα ἐννέα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν πράξεών του οὐδενὸς τῶν ἄλλων Διαδόχων κατεδείχθη κατώτερος εἰς σύνεσιν καὶ εἰς ἱκανότητα πολιτικὴν καὶ πολεμικήν. Πάντα ὅμως τὰ προσόντα του ἐκηλίδωνεν ὁ δεσποτικὸς χαρακτήρ του.

Ἐπὶ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων δὲν ἔθεσε τὸ ὄνομά του ὁ Κάσσανδρος. Πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κοπέντα ἐκ τῶν πολυτίμων τούτων ὑλῶν ἀνήκουν εἰς ἕνα τῶν τύπων τῶν νομισμάτων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐσώθησαν ὅμως νομίσματα χαλκᾶ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ (τὰ παλαιότερα 316—306 π. Χ.) καὶ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ (τὰ νεώτερα 306—297). Τὰ παλαιότερα ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως φέρουν ἐκτὸς τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς καὶ κεφαλὴν Ἡρακλέους, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ λέοντα καθήμενον. Τὰ νεώτερα εἶναι ἑνὸς τῶν ἑξῆς τύπων συνήθως: α') κεφαλὴ Ἀπόλλωνος-τρίπους, β') κεφαλὴ Ἡρακλέους-παῖς ἔφιππος, γ') κεφαλὴ Ἡρακλέους-λέων βαδίζων, δ') κράνος-ἐπιδορατίς.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Κασσάν, ἢ ***Κασσαίν*** (Cassagnes ἢ Cassaigne), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος λόγιος καὶ ἱεροκῆρυξ (1636—1679). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ ἀσπασθεὶς τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα ἐγένετο ἱεροκῆρυξ. Ἔγραψε πολλά, μετρίας ἀξίας ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κολακευτικὴν ᾠδὴν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τῷ 1662, καὶ ἑτέραν ᾠδὴν πρὸς τὸν Κολμπέρ, ὁ ὁποῖος διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τῆς

Digitized by Google

Βασιλικῆς βιβλιοθήκης. Ὁ Μπουαλὼ ἐσατίρισε τοὺς λόγους αὐτοῦ τόσον δριμέως (σάτιρα Γ'), ὥστε ὁ Κασσάνι δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν ἄμβωνα, βραδύτερον δὲ ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ὠδαὶ» καὶ «Δοκίμιον ἠθικῆς». Μ. Δ. Β.

Κασσάνι - Μπεγκονὲς Cassagnes - Bégonhès) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀβεϋρόν, ἐπὶ τοῦ Σεόρ, παραποτάμου τοῦ Ἀβεϋρόν. Ἔχει ἐρείπια ἀρχαίου τείχους καὶ βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων. Κάτ. 1.500. Μ. Δ. Β.

Κασσανιὰκ (Cassagnac), ***Βερνάρδος - Ἀδόλφος - Γκρανιὲ ντὲ***—. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιολόγος (1806—1880). Ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἤρξατο δὲ δημοσιογραφῶν ἐν Τουλούζῃ διὰ τῆς ἐκδόσεως πολιτικῶν τινων πραγματειῶν. Τῷ 1832 ἀποκατασταθεὶς εἰς Παρισίους συνεδέθη μετὰ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγὼ καὶ μετέσχε ζωηρῶς εἰς τὴν τότε ρωμαντικὴν κίνησιν, δημοσιεύσας βίαια κριτικὰ ἄρθρα εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» καὶ τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Παρισίων» κατὰ τῶν νεοκλασσικῶν καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ Ρακίνα. Ἀπομακρυνθεὶς ἐπί τινα χρόνον τῆς δημοσιογραφίας, μετέβη μὲ κυβερνητικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἀντίλλας, ἐπέστρεψε δ' ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γουαδαλούπης. Κατὰ τὴν εἰς Ἀντίλλας διαμονήν του ἠσχολήθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, δημοσιεύσας τὴν «Ἱστορίαν τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ τὴν τῶν ἀστικῶν», πρὸς δὲ ἓν μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Δανάη». Χαρακτῆρος ἐριστικοῦ ὁ Κασσανιάκ, περιεπλάκη πολλάκις εἰς μονομαχίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μετὰ τοῦ βουλευτοῦ βαρώνου Δακρός, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη οὗτος ἐπικινδύνως, ἤγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῆς κυβερνήσεως Γκιζό, διηύθυνε τὰς ἐφημερίδας «Σφαῖραν» καὶ «Ἐποχήν», τὰ ἄρθρα τῶν ὁποίων προεκάλεσαν σκάνδαλα καὶ νέας μονομαχίας.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ὁ Κασσανιὰκ προσέβαλε σφοδρῶς τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν, δημοσιογραφῶν δὲ εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐξουσίαν» ἔθεσε τὴν γραφίδα του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Λουδοβίκου-Ναπολέοντος Βοναπάρτου καὶ ἐγένετο ὁ ἀπολογητὴς τοῦ πολιτικοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου 1851. Ἐξελέγη πλειστάκις βουλευτής, δὲν διεκρίθη ὅμως ὡς ρήτωρ εἰς τὴν βουλήν. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1870, ὁ Κασσανιὰκ δραπετεύσας ἐκ Παρισίων ἐξέδωκεν εἰς Ἀγγλίαν τὴν ἐφημερίδα «Σημαίαν». Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους τῷ 1872 ἐξέδωκε τὴν «Χώραν» καὶ ἐξελέγη πολλάκις βουλευτής.

Ὁ Κασσανιὰκ ὑπῆρξε γόνιμος ἱστορικὸς συγγραφεύς, ἐδημοσίευσε δὲ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως», τὴν «Ἱστορίαν τῆς πτώσεως τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου», τὴν «Ἱστορίαν τῆς στήλης τῆς Βανδόμ», τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ'», τὰς «Ἀναμνήσεις τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας» κτλ. Θ. Β.

—**Κασσανιὰκ** (Cassagnac), ***Παῦλος Γκρανιὲ ντὲ***—. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γουαδαλούπῃ τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1904. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικήν.

Παῦλος Κασσανιάκ.

Ἔγραφε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἀνεξαρτησίαν», «Ἔθνος» καὶ «Διογένη». Ἐπί τινα χρόνον διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος, ἀλλὰ ταχέως ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐγένετο καθημερινὸς χρονογράφος τῆς ἐφημερίδος «Χώρας», ἣν διηύθυνεν ὁ πατήρ του. Κατόπιν ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Ἡ δημοσιογραφική του πολεμικὴ ἔφερεν αὐτὸν εἰς αἱματηρὰς μονομαχίας καὶ ποινικὰς διώξεις. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870, καταταχθεὶς εἰς ἓν τῶν ταγμάτων τῶν ζουάβων, μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Σεδὰν καὶ αἰχμαλωτισθεὶς μετεφέρθη εἰς Κοζέλ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1871, ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν ὑποστήριξιν τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν ἐφημερίδα «L'Appel au Peuple», ἐμονομάχησε δὲ μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου Λοκρουὰ. Ἐκλεγεὶς πολλάκις βουλευτὴς διεκρίθη ὡς ρήτωρ, ἐπιτεθεὶς σφοδρότατα κατὰ τοῦ στρατάρχου Μὰκ - Μαὼν καὶ τῶν δημοκρατικῶν κυβερνήσεων, ἰδίως κατὰ τοῦ Ἰουλίου Φερρύ. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπισυμβάντος τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος (1879), εὑρέθη ἀντίθετος τοῦ βοναπαρτικοῦ κόμματος, ὅπερ ἐξέλεξεν ὡς ἀρχηγὸν αὐτοῦ τὸν πρίγκιπα Ναπολέοντα. Ἐγκαταλείψας τὴν ἐφημερίδα «Χώραν» τῷ 1884, ἵδρυσε τὴν «Autorité», ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν προκαλεσάντων τὸν διχασμὸν τοῦ βοναπαρτικοῦ κόμματος. Ἐκλεγεὶς ἐκ νέου βουλευτὴς τῷ 1881, ἐξεβλήθη τῆς βουλῆς τῷ 1883, ἕνεκα τῶν σφοδρῶν ἐπιθέσεων κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Ὠργάνωσε τότε τὴν περίφημον συναυλίαν τῆς αἰθούσης Βαγκράμ, ἔνθα ἐψάλη τὸ ᾆσμα «Ἡ ἀφύπνισις τῆς αὐτοκρατορίας», ὅπερ ἐπροκάλεσε διεγέρσεις καὶ ταραχάς. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῷ 1885, ἀπέκρουσε πᾶσαν συνδιαλλαγὴν μετὰ τῶν δημοκρατικῶν καὶ συνέπραττε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Μπουλανζὲ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστῶτος. Μετὰ τὴν καταδίκην καὶ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Μπουλανζέ, ὁ Κασσανιὰκ ὑπεστήριξε τὸν χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους, ἐξελέγη δ' αὖθις βουλευτὴς τῷ 1898, ἀλλ' ἡττήθη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1903. Ὡς ρήτωρ ὑπῆρξεν οἷος ἦτο καὶ ὡς δημοσιογράφος, ἀντιδημοκρατικός, βίαιος καὶ προκλητικός, λύων τὰς διαφοράς του μετὰ τῶν ἀντιπάλων του διὰ τοῦ ξίφους. Συνέγραψε διαφόρους πραγματείας, ἐν αἷς τὴν «Αὐτοκρατορίαν καὶ Βασιλείαν», τὴν «Ἱστορίαν τῆς τρίτης Δημοκρατίας», συνειργάσθη δὲ μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ'». Θ. Β.

Κασσάνο ντ' Ἄντα (Cassano d'Adda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄντα καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μιλάνου - Μπρέσια. Κάτ. 3.700. Ἔχει βιομηχανίαν μετάξης καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ἐκ τεσσάρων μαχῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν παρ' αὐτήν. Ἡ πρώτη ἐγένετο τῷ 1158 μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μιλάνου καὶ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα, ἡ δευτέρα τῷ 1259, καταλήξασα διὰ τῆς κατατροπώσεως καὶ συλλήψεως τοῦ Τιτσελίνο ντὰ Ρομάνα, ἡ τρίτη τῷ 1705, καθ' ἣν ὁ Βαντὸμ ἐνίκησε τὸν πρίγκιπα Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας, καὶ ἡ τετάρτη τῷ 1799, καθ' ἣν τὰ συμμαχικὰ αὐστρορρωσικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Σουβάρωφ ἐνίκησαν τὸν γαλλικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Μορώ. Μ. Δ. Β.

— **Κασσάνο - ἀλ - Ἰόνιο**, ἢ ***Κασσάνο ντὶ Καλάβρια Τσιστεριόρα*** (Cassano al Jonio ἢ Cassano di Calabria Cisteriora) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Κοζέντσας. Κάτ. 8.547. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κοζέντσας - Τάραντος, εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. ἀπὸ τῆς Κοζέντσας. Εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἔχει παλαιὸν καθεδρικὸν ναὸν καὶ ἱερατικὴν σχολήν. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς οἴνων καὶ ἐμπόριον ἐξαγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων. Ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἀρχαῖον φρούριον, παρ' αὐτὸ δὲ πηγὴ θερμῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Ὀλίγον ἐκεῖθεν τῆς πόλεως εὑρίσκεται ὁ πύργος τοῦ Μίλωνος, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ἄννιος Μίλων, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπολιόρκει τὴν Κόζαν ἢ Κόσαν, ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖον ἦτο γνωστὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ πόλις Κασσάνο. Μ. Δ. Β.

— **Κασσάνο ντέλλε Μοῦρτζε** (Cassano delle Murge) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, 27 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Μπάρι καὶ 6 χλμ. ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀκουαβίβα Φόντι τῆς γραμμῆς Μπάρι - Τάραντος. Κάτ. 6015. Ἔχει χυτήρια χαλκοῦ καὶ παράγει σιτηρά, ἔλαιον καὶ οἶνον. Μ. Δ. Β.

Κασσάνοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ἔχουσαν δημοτικὸν σχολεῖον μεικτὸν καὶ 328 κατ. (1928). Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Αὐλὴ (110 κάτ., 1928). Ε. Γ.

Κασσανός, *Θεόδωρος*. Ἀγωνιστής. Ἐπολέμησεν ἀνδρειότατα εἰς Πελοπόννησον, Μεσολόγγιον καὶ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀττικῆς. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ εἰς τὴν βασιλικὴν φάλαγγα καὶ ἀπέθανε τῷ 1845. Γ.Δ.Κ.

Κάσσαου (Kaschau) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὸν ὄνομα τῆς ἄλλοτε οὐγγρικῆς καὶ νῦν τσεχοσλοβακικῆς πόλεως *Κόσιτσε* (βλ. λ.).

Κασσάπα *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἰνδικὸν ὄνομα μυθικῶν προσώπων (βλ. λ. *Καζυάπα*).

Κασσὰρ (Cassard), ***Ἰάκωβος***. Διάσημος Γάλλος καταδρομεύς, γεννηθεὶς ἐν Νάντῃ τῷ 1672. Τῷ 1697 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Καρθαγένης ἐπίθεσιν καὶ ἐπολέμησε γενναίως κατὰ τῶν Ἄγγλων καταδρομέων. Εἰς ἀνταμοιβὴν ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' τὸν ἐδέχθη εἰς τιμητικὴν ἀκρόασιν, ἀπονείμας αὐτῷ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. Τῷ 1708 ἡγούμενος μιᾶς φρεγάτας καὶ δύο κορβετῶν ᾐχμαλώτισε παρὰ τὰς νήσους Sorlingues ἀγγλικὴν ἐφοδιοπομπὴν ἐκ 35 πλοίων. Τῷ 1709 εἰσέπλευσεν εἰς τὴν Μεσόγειον, προασπίζων γαλλικὰς ἐφοδιοπομπάς, δι' ἑνὸς δὲ καὶ μόνον πλοίου κατεναυμάχησε 5 ἀγγλικά. Τῷ 1712 ἐλεηλάτησε τὰς πορτογαλικὰς ἀποικίας. Βραδύτερον περιελθὼν εἰς ἐχθρότητα πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Φλερὺ ἐφυλακίσθη εἰς τὸν πύργον Hauc, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 1740 μετὰ δεκαπενταετῆ ἐγκάρθειξιν. Γ. Ν. Ν.

Κάσσατ (Cassatt), ***Μαρία***. Σύγχρονος Ἀμερικανὶς ζωγράφος ἐκ Πιτσβούργου. Τῷ 1875 μετέβη εἰς Εὐρώπην, παραμείνασα ἔτη τινὰ εἰς Ἱσπανίαν, ὅπου ἐμελέτησε τὰ ἔργα τοῦ Βελάσκουεθ. Ἀκολούθως ἐγκατασταθεῖσα ἐν Παρισίοις καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἐμπρεσσιονισμοῦ ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τοῦ γυναικείου σώματος καὶ παιδικῶν σκηνῶν. Τῷ 1898 ἐγένετο ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἡ πρώτη πλήρης ἔκθεσις τῶν ἔργων αὐτῆς, ἐξ ὧν πλεῖστα ἤδη ἀπόκεινται εἰς εὐρω-

Μ. Κάσσατ: Ἡ τουαλέττα.

παϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ μουσεῖα. Ἐπίσης ἔργα τῆς Κάσσατ ἐξετέθησαν τῷ 1907 εἰς τὴν ἐν Βαρκελώνῃ ἔκθεσιν τῶν Καλῶν Τεχνῶν. —Π.

Κάσσελ (Cassel), ***Δαβίδ***. Ἑβραιογερμανὸς λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1818 ἐν Glagau τῆς Πρωσσίας καὶ θανὼν τῷ 1893. Ἐσπούδασεν ἀνατολικὰς ἐπιστήμας καὶ φιλοσοφίαν ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐχρημάτισεν ἑβραιοδιδάσκαλος μέχρι τοῦ 1873, ὅτε διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραιολογίας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ ἑβραϊκῶν σπουδῶν τοῦ Βερολίνου. Ἐξέδωκε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Das buch Kusari», τὸ κείμενον τοῦ σέφερ Κοζαρὶ τοῦ Ἀλεβὴ μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως, προλόγου καὶ κριτικῶν σημειώσεων (Leipzig 1840 καὶ Berlin 1869) καὶ «Lehrbuch der judischen Geschichte und Literatur» (1878 καὶ 1896). Ἔγραψε δὲ καὶ πολλὰ ἑβραιολογικὰ ἄρθρα ἐν τῇ γερμανικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Brockhaus. Γ. ΕΛ.

— **Κάσσελ** (Cassel), ***Γουσταῦος***. Σουηδὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασε μαθηματικά, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐπανελθὼν εἰς Σουηδίαν ἀνέλαβε τῷ 1904 τὴν ἀκαδημαϊκὴν διδασκαλίαν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν Στοκχόλμῃ, ἣν ἔδραν καὶ διατηρεῖ ἔκτοτε. Ἐκτὸς πολλῶν μονογραφιῶν ἐξεπόνησεν ὁ Κάσσελ καὶ ἴδιον σύστημα οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Theoretische Sozialökonomie» ἐξεδόθη γερμανιστὶ τῷ 1918.

Ἐν τῷ συστήματί του ὁ Κάσσελ ἐφαρμόζει τὴν ἀφῃρημένην μέθοδον τῆς κλασσικῆς σχολῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς μαθηματικῆς κατευθύνσεως ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ. Συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀποδίδει θεμελιώδη σημασίαν εἰς τὰ φαινόμενα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μελετᾷ διεξοδικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρωτοτύπου θεωρίας του περὶ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Αἱ τιμαὶ ἔχουν κατὰ τὸν Κάσσελ διττὴν ἀποστολήν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν περιορίζουν τὴν ζήτησιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμπέσῃ μετὰ τῆς προσφορᾶς τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀνάγκας εἶναι πάντοτε ἀνεπαρκῆ (θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς στενότητος τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελοῦν τὸ μέσον τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ διανομὴ αὕτη ἐνεργεῖται διὰ τοῦ συστήματος τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς. Τὰ ἀντάλλαγματα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν οἱ κάτοχοι τῶν μέσων παραγωγῆς, δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ μερίδιόν των ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἡ ἀμοιβή των διὰ τὴν παραγωγικὴν συμβολήν των εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἡ σημασία τῆς ὁποίας κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σπάνιος τῶν προσφερομένων ἀγαθῶν. Τὸ φαινόμενον τῶν τιμῶν ἐξετάζει ὁ

Digitized by Google

Cassel ἄνευ προσφυγῆς εἰς ἰδιαιτέραν θεωρίαν περὶ ἀξίας, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ περιττήν. Ἐπίσης καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ τιμαὶ δὲν σχηματίζονται ἐν τῇ καθ' ἕκαστον συναλλαγῇ, ἀλλ' ἐκφράζουν σχέσεις τοῦ συνόλου τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν. Τὴν θεωρίαν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν προήγαγεν ὁ Κάσσελ ἰδίως διὰ τῆς ἐμπεδώσεως τῆς συσχετίσεως τῶν ἀντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν παραγόντων καθορισμοῦ τῶν τιμῶν. Ἐπίσης διὰ τῆς ἀπορρίψεως τῆς ἰδέας, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ σχέσις αἰτίου πρὸς αἰτιατὸν μεταξὺ οἰκονομικῶν φαινομένων ποσοτικῶς ἐκπεφρασμένων καὶ τῆς ἀντ' αὐτῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσορροπίας, ἡ ὁποία καταργεῖ τὴν ἄκαμπτον αἰτιώδη σχέσιν τῶν ἐξόδων παραγωγῆς, π. χ. πρὸς τὰς τιμὰς τῶν προϊόντων. Τὰς σχετιζομένας ποσότητας θέτει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀλληλεξαρτήσεως, ἐκδηλουμένης εἰς τοῦτο, ὅτι μεταβολὴ τοῦ ἑνὸς ποσοῦ μεταβάλλει διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ τὸ ἄλλο, εἰς τρόπον ὥστε ἡ διαταραχθεῖσα ἰσορροπία ἐπανέρχεται.

Τὰ προβλήματα τοῦ χρήματος ἐρευνᾷ ὁ Κάσσελ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ποσοτικῆς θεωρίας. Σπουδαίαν πρόοδον ἀποτελεῖ ἡ θεωρία του περὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος. Ἡ ἰσοτιμία τοῦ συναλλάγματος δύο χωρῶν ρυθμίζεται παρὰ τῆς ἰσοτιμίας τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν δύο συγκρινομένων νομισμάτων εἰς τὰς οἰκείας των χώρας, δηλαδὴ τῆς σχέσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ ξένου νομίσματος ἐν τῇ ξένῃ χώρᾳ πρὸς τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ ἐγχωρίου νομίσματος εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὸ ἔργον τοῦ Κάσσελ συνέβαλεν ἐκτὸς τούτου μεγάλως καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ὀργανικῆς μεθόδου ἐξετάσεως τῶν φαινομένων τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων καὶ κρίσεων, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζει ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν δεδομένων.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν συμβολὴν τοῦ Κάσσελ εἰς τὴν θεωρίαν εἶναι καὶ ἡ δρᾶσίς του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐφηρμοσμένης οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Κατὰ τὴν πρώτην μεταπολεμικὴν ἰδίως περίοδον τῆς νομισματικῆς ἀρρυθμίας, ὁ Κάσσελ ἦτο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν νὰ καταδείξουν τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τῆς ὁσημέραι αὐξούσης ἐκδόσεως ἀκαλύπτου χαρτονομίσματος. Πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς σταθεροποιήσεως τοῦ νομίσματος εἰς τὸ σημεῖον τῆς ὑποτιμήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον πράγματι εὑρίσκετο, ἐλαττουμένης ἀναλόγως τῆς μεταλλικῆς ἀξίας τῆς νομισματικῆς μονάδος. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν νομισματικὴν ὁμαλότητα νομίζει ἀναγκαίαν τὴν διεθνῆ συνεννόησιν πρὸς σκοπὸν σταθεροποιήσεως τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ. Τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδέας του ἐξέθεσεν εἰς ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα ἐκλήθη ἐπανειλημμένως νὰ ὑποβάλῃ εἰς διεθνεῖς συνδιασκέψεις: «Memorandum on the World's Problem» (μέρ. I, 1920, μέρ. II, 1921) ὑποβληθὲν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Βρυξελλῶν, «Recent Tendencies in Industry and Trade» (1927), (ὑπόμνημα ἑτοιμασθὲν διὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Γενεύης). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Theoretische Sozialökonomie» (4 ἔκδ., Λιψία 1927), «Money and foreign Exchange after» (1914, 1922, γερμαν. μετάφρ. 1924), «Das Stabilisierungsproblem» (1924). Ἐπίσης διατριβὰς δημοσιευθείσας εἰς τὰ περιοδικὰ «Economic Journal», «American Economic Review» κλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Amonn*. Cassels System der Theoretischen Nationalökonomie, Archiv für Sozialwissenschaft u Sozialpolitik (τόμ. 51). — *J. Schumpeter*, Cassels theoretische Nationalökonomie, Jahrbuch für Gesetzgebung und Verwaltung (Schmollers Jahrbuch, τομ. 51). — *A. B. Wolfe*, Cassel's Theory of Pricing (American Economic Review, τομ. 16). — *Yovanovitsch-Fogler*, Les Théories de Cassel (Παρίσιοι, ἐν διατριβῇ 1923). — *Ξ. Ε. Ζολώτα*, Νεώτεραι τάσεις τῆς Θεωρητικῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομικῆς (Ἀθῆναι 1929).

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

— **Κάσσελ** (Cassel), ***Ἐρνέστος***. Γερμανοεβραῖος τραπεζίτης (1852—1924), γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ ἐκ γονέων ἀφανῶν. Μεταναστεύσας εἰς Ἀγγλίαν διετέλεσε κατ' ἀρχὰς τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος, κατέλαβε δ' ἐνωρὶς ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τοὺς τραπεζιτικοὺς κύκλους καὶ τὴν χρηματαγορὰν τοῦ Λονδίνου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθέτησε πολλὰ ἀποικιακὰ δάνεια. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνεμείχθη ἐπωφελούμενος ἰδίως τῶν δεσμῶν του πρὸς τὸν κατόπιν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδον Ζ'. Ὁ Κάσσελ ὑπεβοήθησεν ἰδίως τὴν κατὰ τὸ 1903 καὶ 1904 συντελεσθεῖσαν ἀγγλογερμανικὴν προσέγγισιν ὁπότε καὶ σύμφωνον διαιτησίας ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Ἡ προσέγγισις αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ 1907, ὅτε ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς Entente.

Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

— **Κάστελ** (Cassel), ***Φραγκῖσκος-Πέτρος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1821. Ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Γάνδῃ καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ζῳονομικὴ μελέτη» (Κολωνία 1803), «Δοκίμιον φυσικῶν οἰκογενειῶν» (Φραγκφούρτη 1817) κλ.

Ο. Ρ.

Κάσσελ (Cassel ἢ Kassel), *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς πρωσσικῆς ἐπαρχίας Ἔσσης-Νασσάου καὶ ἄλλοτε τοῦ πριγκιπάτου Ἔσσης-Κάσσελ. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Φούλντα, παραπόταμον τοῦ Βέζερ, καὶ εἶναι ἐκτισμένη μέρος μὲν ἐπὶ τῆς πεδιάδος, μέρος δὲ ἐπὶ λόφων ὕψους 135 μ. Κάτ. 171.483, ἐξ ὧν 9260 καθολικοὶ καὶ 2500 Ἰσραηλῖται, οἱ δὲ λοιποὶ διαμαρτυρόμενοι. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Γερμανίας καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μερῶν: τῆς παλαιᾶς πόλεως, τῆς νέας πόλεως, ὑποδιαιρουμένης εἰς ἄνω καὶ κάτω, τῆς νέας δυτικῆς συνοικίας ἢ τῶν *Χοεντζόλλερν* καὶ τοῦ προαστείου *Βεχλχάϊντεν*. Ἐσχάτως προσηρτήθησαν εἰς τὴν πόλιν τὰ προάστεια *Βαχλερσχάουζεν*, *Ρότεντιτμολντ*, *Κίρχντιτμολντ* καὶ *Μπεττενχάουζεν*. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει λιθίνη γέφυρα, κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1794 ὑπὸ τοῦ λανδγράβου Γουλιέλμου τοῦ Ε', καὶ ἑτέρα σιδηρᾶ, κατασκευασθεῖσα τῷ 1870. Τὸ ἄνω τμῆμα τῆς νέας πόλεως, κατασκευασθὲν τῷ 1688 ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Ντὺ Ρύ, χάριν τῶν Γάλλων μεταναστῶν Οὐγενόττων, καθὼς καὶ τὸ δυτικὸν τμῆμα αὐτῆς ἔχουν εὐρείας καὶ εὐθείας ὁδούς, μὲ ὡραῖα κτίρια. Ἡ μεγαλυτέρα πλατεῖα τῆς πόλεως εἶναι ἡ τοῦ Φρειδερίκου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ λανδγράβου Φρειδερίκου τοῦ Β' καὶ μετεωρολογικὴ στήλη. Ἡ πλατεῖα τοῦ Βασιλέως περιβάλλεται ὑπὸ δενδροστοιχίας καὶ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐξαπλῆν ἠχώ, ἥτις παράγεται ἐν αὐτῇ. Εἰς ἄλλας πλατείας ὑπάρχουν τὰ μνημεῖα τοῦ λανδγράβου Φιλίππου τοῦ Μεγαθύμου, τοῦ Σόμπουργκ, ἡ κρήνη τῶν Λεόντων, ἄγαλμα ἀλληγορικὸν τῆς πόλεως, τὸ μνημεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου κ.τ.λ. Ἔχει πολλὰς Ἐκκλησίας, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, κτισθεῖσα τῷ 1343, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ἐνδιαφέροντα ἀγάλματα ἐξ ἀλαβάστρου. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀδελφῶν, γοτθικοῦ ἐπίσης ρυθμοῦ, ἐκτίσθη τῷ 1376 καὶ ἐπιδιωρθώθη τῷ 1859. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ὅμπερεσταt ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ 1648 μέχρι τοῦ 1710, ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Αὐλῆς τῷ 1757. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκκλησιῶν ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ λουθηρανή, μετὰ ὑψηλῶν κωνικῶν πύργων, ὁ ὑψηλότερος τῶν ὁποίων φθάνει τὰ 76 μ. Ἐκ τῶν δημοσίων κτιρίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ πρίγκιπος ἐκλέκτορος, κτισθὲν τῷ 1769, εἰς τὸ ὁποῖον προσετέθη τῷ 1821 τὸ Ἐρυθρὸν Ἀνάκτορον, τὸ Φρειδερικιανὸν μουσεῖον, κτισθὲν ἀπὸ τοῦ 1762—1773 ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β', ἡ ὡραία πύλη Ἄουε, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πρίγκιπος καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτοποθετήθη βραδύτερον ἀετὸς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ νικηφόρου πολέμου 1870—1871, τὸ μέγαρον τῆς δικαιοσύνης, τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον, ἡ πινακοθήκη κ.τ.λ. Μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ Βασιλικὴ Παιδαγωγικὴ Σχολή, τὸ Βασιλικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Φρειδερίκου, τὸ Βασιλικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Γουλιέλμου, τὸ Δημοτικὸν Τεχνικὸν Ἰνστιτοῦτον, τὸ Ἀνώτερον τεχνικὸν Δημοτικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἡ βιομηχανικὴ σχολή, τὸ ᾠδεῖον, τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον κ.τ.λ. Τὸ Φρειδερικιανὸν μουσεῖον περιέχει ἀρχαῖα ἀγάλματα, γύψινα ἐκμαγεῖα, αἰγυπτιακὰ ἀνάγλυφα, ἀρχαῖα νομίσματα, πολυτίμους λίθους κ.τ.λ. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει χειρόγραφον τοῦ Θ' αἰῶνος περιέχον τὸ ᾆσμα τοῦ Ἰλδεβράνδου καὶ διάφορα ἄλλα πολύτιμα χειρόγραφα καὶ σπανίας ἐκδόσεις. Ἐν τῇ πινακοθήκῃ, θεωρουμένῃ ἴσης σχεδὸν ἀξίας μὲ τὴν τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης, εὑρίσκεται μεταξὺ ἄλλων ἡ σπανία ἐκ πορσελλάνης καὶ φαγεντιανῶν συλλογὴ τοῦ Βίλελμσχόε κ.τ.λ. Τὸ Βασιλικὸν θέατρον κατεσκευάσθη τῷ 1766 καὶ περικλείει ἐπίσης τὰ ἱδρύματα τῶν ταμείων συντάξεως καὶ ἀλληλοβοηθείας τῶν μουσικῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον, τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τὸ βρεφοκομεῖον, δύο ὀρφανοτροφεῖα καὶ πολλὰ ἄσυλα.

Τὸ Κάσσελ εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων πόλεων τῆς Γερμανίας καὶ ἔχει ἐργοστάσια μηχανημάτων, ἐργαλείων φυσικῆς ἱστορίας, σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν, ἐπίπλων, κλειδοκυμβάλων, εἰδῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ πλατίνης, πορσελλάνης, καπνοῦ, χειροκτίων, χημικῶν προϊόντων, χάρτου, εἰδῶν ἀτμομύλων, φωσφόρου κτλ., Εἶναι ἕδρα πολλῶν μεγάλων γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν συνδικάτων, καὶ πολλῶν ἑταιρειῶν, ὡς τῆς ἱστορικῆς, τῆς γεωγραφικῆς, τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Εἶναι ἐπίσης ἕδρα 20 τραπεζῶν. Ἐν αὐτῇ τελοῦνται δύο μεγάλαι ἐμποροπανηγύρεις κατ' ἔτος καὶ τέσσαρες ἄλλαι τοπικοῦ χαρακτῆρος. Εἶναι κέντρον εὐρυτάτου σιδηροδρομικοῦ δικτύου καὶ ἔχει ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ λιμένα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικοινωνεῖ μὲ ὅλα τὰ πλησιόχωρα κέντρα τῶν ποταμίων συγκοινωνιῶν. Πρὸς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πόλεως, παρὰ τὸ ἀνάκτορον Ὀρανζερί, ὑπάρχει τὸ ὡραῖον πάρκον Ἄουε ἢ Καρσλάουε, κατασκευασθὲν τῷ 1709 ὑπὸ τοῦ Γάλλου κηπουροῦ Λὲ-Νότρ. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουν πολυάριθμα κέντρα ἀναψυχῆς, λουτρά, σανατόρια κτλ., τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Βίλελμσχαϊε, τὸ Σχένφελντ ἢ Ἀουγούστενρούε, τὸ Βίλελμσταλ, τὸ Λουΐζενταλ κτλ.

Τὸ Κάσσελ εἶναι πόλις παλαιά, ἀναφερομένη ἤδη εἰς ἔγγραφον τοῦ 913 τοῦ βασιλέως Κορράδου τοῦ Α' ὡς Chassala. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρῖκος Β' τῷ 1008 παρεχώρησεν ἓν τμῆμα τῆς πόλεως εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Κούνφουνγκεν. Ὁ Φίλιππος ὁ Μεγάθυμος περιέβαλε τὴν πόλιν διὰ τειχῶν, ὁ δὲ μαργράβος Κάρολος ἔκτισε τὸ νέον τμῆμα τῆς πόλεως τῷ 1688. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον κατελήφθη πολλάκις ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1762 οἱ σύμμαχοι τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β' κατέλαβον τὴν πόλιν κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Γάλλους, κατεδαφίσαντες τὰ ὀχυρώματά της. Τῷ 1807, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ, ὠνομάσθη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Βεστφαλίας. Τῷ 1813 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ρῶσοι, κατόπιν βομβαρδισμοῦ, ἀλλ' ἐξεκένωσαν αὐτὴν μετ' ὀλίγον. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως Ἱερωνύμου, κατόπιν βασιλείας μιᾶς μόνον ἡμέρας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ὁ Γουλιέλμος ὁ Α' τῆς Ἔσσης. Τῷ 1866 κατελήφθη ὑπὸ τῶν πρωσικῶν στρατευμάτων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν τὴν Πρωσσίαν.

Μ. Δ. Β.

Κασσὲλ (Cassel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου τῆς ἐπαρχίας Ἀζμπρούκ. Κάτ. 3600. Κεῖται ἐπὶ γραφικοῦ ὑψώματος ἐν τῷ μέσῳ ποταμίων σχηματιζομένων ὑπὸ τοῦ Ὑζὲρ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων-Δουγκέρκης. Εἶναι πόλις παλαιὰ μετὰ ὀνομαστῶν κτιρίων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ μέγαρον τοῦ στρατηγοῦ Βαντάμ, τὸ παλαιὸν δημαρχεῖον, κτισθὲν τῷ 1604 καὶ χρησιμοποιούμενον ὡς μουσεῖον, τὸ σημερινὸν δημαρχεῖον, ὁ καθεδρικὸς ναός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν διάφοροι πίνακες τῆς σχολῆς τοῦ Ροῦμπενς καὶ τὸ νοσοκομεῖον, ρυθμοῦ φλαμανδικοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ὅπου ἠγείρετο τὸ παλαιὸν φρούριον, μεταβληθὲν σήμερον εἰς πλατεῖαν, σῴζεται ἡ κρύπτη ναοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μνημεῖον τοῦ Ροβέρτου τοῦ Φριζόν, κόμιτος τῆς Φλάνδρας. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τειχῶν καὶ φρουρίων τοῦ Κασσὲλ ὑφίστανται εἰσέτι αἱ πύλαι τοῦ Αἲρ καὶ τῶν Μπέργκ. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς κονσερβῶν, διατηρημένων κρεάτων καὶ ἐμπόριον ἐξαγωγῆς ἅλατος. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἦτο σημαντικὸν φρούριον ὑπὸ τὸ ὄνομα Castellum Morinorum καὶ κέντρον ἑπτὰ ὁδῶν, αἵτινες διέσχιζον τὴν Βελγικὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἐδῄωσαν αὐτὴν ἐπανειλημμένως οἱ Νορμανδοὶ καὶ τῷ 1071 ἐνίκησε παρ' αὐτὴν ὁ Ροβέρτος τοῦ Φριζὸν ἢ τῆς Φρισίας τὸν Φίλιππον Α' τῆς Γαλλίας. Τῷ 1328 Φίλιππος ὁ ΣΤ' ἐνίκησε παρ' αὐτὴν τοὺς Φλαμανδούς. Τῷ 1677 ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης, ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἐνίκησε τὸν δοῦκα τῆς Ὀράγγης Γουλιέλμον καὶ προσήρτησεν ὁριστικῶς τὴν πόλιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, κυριαρχούσης τῆς κοιλάδος τῆς Φλάνδρας, ἐχρησίμευσε πάντοτε ὡς βάσις στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν αὐτῇ τὸ στρατηγεῖον τῆς Β' βρεττανικῆς στρατιᾶς. Ἐκεῖ ἐπίσης εἶχεν ἐγκατεστημένον ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1914 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1915 τὸ στρατηγεῖόν του, ὡς διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τοῦ Βορρᾶ, ὁ κατόπιν ἀρχιστράτηγος τῆς Γαλλίας Φός, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστήθη τῷ 1928 ἔφιππος ἀνδριάς.

Μ. Δ. Β.

Κασσελλάκις, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγριλὲ τῆς Κρήτης, πληρεξούσιος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.

Κασσέλλος. —1) ***Παππᾶ-Ἐμμανουὴλ*** ἢ ***Παπακασσέλλος***. Ἐξ Ἀγριλὲ τῆς Κρήτης ἱερεύς, ὁπλαρχηγὸς καὶ πληρεξούσιος κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866 καὶ 1878 καὶ κατὰ τὴν λαϊκὴν συνέλευσιν τοῦ 1894, ἥτις ἐξεδίωξε τὸν φανατικὸν Μαχμοὺτ πασᾶν. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν μάλιστα τοῦ 1866, ἐν Σταυρῷ Κανδάνου (1866), Ἁγίῳ Ἰωάννῃ Μυλοποτάμου (1867), Ἁγίᾳ Ρουμέλῃ Σφακίων καὶ ἀλλαχοῦ. Συνηγωνίζετο δὲ καὶ ἡ σύζυγος *Εἰρήνη*, κόρη τοῦ ὀνομαστοῦ Κουμῆ Πενταρογιάννη. —2) ***Παπᾶ-Γεώργιος***. Ἱερεύς, στενὸς συγγενὴς τοῦ προηγουμένου, καὶ ἀγωνιστὴς τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1866 καὶ 1878. Κατὰ τὴν τελευταίαν καὶ ἐτραυματίσθη.

Σ. Γ.

Κάσσελρη (Castlereagh). Ἄγγλος πολιτικός· βλ. *Καστελρῆγος*.

κὰσ-σὲξ (γαλλ. cache-sexe). Κάλυμμα, συνήθως πολυτελές, φερόμενον ἐν εἴδει μικρᾶς περισκελίδος ὑπὸ τῶν χορευτριῶν καὶ χορευτῶν, ὅταν οὗτοι ἐμφανίζονται γυμνοί, καὶ τῶν ἀκροβατῶν καὶ παλαιστῶν· χρησιμεύει πρὸς ἀπόκρυψιν τοῦ φύλου των καὶ συγκρατεῖται συνήθως δι' ἱμάντων ἀπὸ τῆς ὀσφύος.

Κασσέριο (Casserio), ***Ἰούλιος***. Ἰταλὸς ἀνατόμος (1545—1516). Ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀνατομικὴν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν

Digitized by Google

Παδούης. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἔξω μυὸς τῆς σφύρας (μέσον οὖς). Διεδέχθη εἰς τὴν καθηγητικὴν ἕδραν τὸν Fabricio d'Aquapendente, οὗτινος ὑπῆρξεν ὑπηρέτης καὶ παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὴν ἰατρικήν. Ἔργα αὐτοῦ σῴζονται τά: «De vocis auditusque historia anatomica» (1603), «Pentestheseion, hoc est de quinque sensibus liber» (1609), «Nova anatomia» κλ. Ο. Ρ.

κάσσης (ὁ) [*Ἐγκυκλ.*]. Εἶδος ὑποσάγματος ἐκ πεπιεσμένου ἐρίου (βλ. λ. *κάσας*).

Κασσία βλ. *Κασσιανή*.

Κασσία [*Βυζ. Γεωγρ.*]. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἱδρυθὲν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, παρὰ Προκοπίῳ (Περὶ Κτισμ. Δ' 4'), ἀναφερόμενον μεταξὺ τῶν φρουρίων Ὀλόδορις καὶ Γράνδετον. Π. Ν. Π.

κασσία (ἡ) (Cassia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον 450 εἴδη, ἰθαγενῆ κυρίως τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα, θάμνοι καί τινα ποώδη φυτά, μὲ ἐναλλασσόμενα συνήθως φύλλα καὶ κίτρινα ἄνθη. Εἶναι φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ἄλλα πρὸς κόσμον καί τινα πρὸς διατροφὴν τῶν κτηνῶν. Κυρίως διαδεδομένα εἴδη εἶναι: *Κασσία ἡ ἄψος* (Cassia absus)· φυτὸν ἐτήσιον· τοῦ ὁποίου τὰ σπέρματα χρησιμοποιοῦνται εὐρέως ἐν Σενεγάλῃ καὶ Τουρκίᾳ ἐναντίον τῆς αἰγυπτιακῆς λεγομένης φλογώσεως τῶν ὀφθαλμῶν: *Κασσία ἡ σῦριγξ* (Cassia fistulata), ἰθαγενὲς τῆς τροπικῆς Ἀσίας. Εἰς τοὺς ἐπιμήκεις (0,30 — 0,60 μετ.), στρογγύλους (περίπου 0,02 μ.) καὶ διὰ πολλῶν θηκῶν κεχωρισμένους καρπούς της ἐμπε-

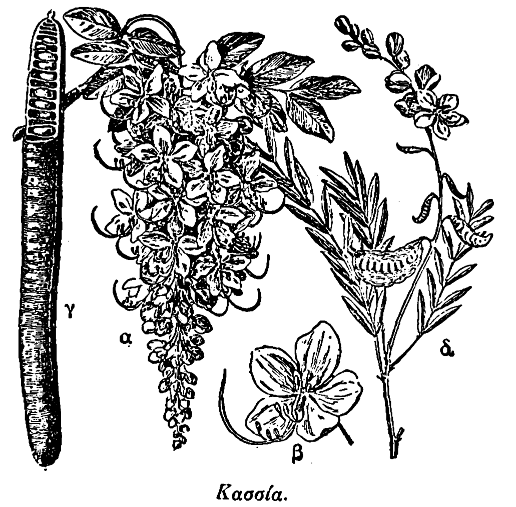

Κασσία.
[α=Κασσία ἡ σῦριγξ. β=Ἄνθος. γ=Καρπός. δ=Κασσία ὀξύφυλλος.]

ριέχεται γλυκὺ πολτῶδες χρώματος μελανερύθρου ὑγρόν, λίαν χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Κασσία ἡ ὀξύφυλλος* (Cassia acutifolia). Εἶναι θάμνος ἰθαγενὴς ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μοζαμβίκης μέχρι τῆς χώρας τῶν Σόμα, ἀπαντῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἐν Ἀραβίᾳ καὶ βορείῳ Ἰνδίᾳ, παρέχει δὲ τὰ γνωστὰ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν φύλλα τῆς σέννας, παρ' ἡμῖν κοινῶς λεγόμενα σινναμική. Τὰ φύλλα τοῦ ὡς ἄνω φυτοῦ, φερόμενα εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα αἰγυπτιακὴ ἢ ἀλεξανδρινὴ σέννα, θεωροῦνται ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος ὡς τὰ ἄριστα πάσης ἄλλης ποικιλίας. *Κασσία ἡ στενόφυλλος* (Cassia angustifolia). Παρέχει διὰ τῶν φύλλων της κατωτέρας ποιότητος σένναν, τὴν τινεβίλλιον ἢ συριακὴν λεγομένην. Τὰ φύλλα ταύτης θεωροῦνται δηλητηριώδη. Μικρᾶς ἀξίας σένναν παρέχουσιν ἐπίσης τὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας φυτά: *κασσία ἡ ἀντῳοειδὴς* (Cassia obovata) καὶ *κασσία ἡ μαριλανδικὴ* (Cassia marilandica). Ἄλλα γνωστὰ εἴδη εἶναι: *Κασσία ἡ ἀψινθιοειδὴς* (Cassia artemisioides), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Αὐστραλίας, εὐδοκιμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀγόνους τόπους· οἱ τρυφεροὶ βλαστοί του ἀποτελοῦσι θρεπτικωτάτην κτηνοτροφικὴν οὐσίαν, ἰδίως τῶν προβάτων. *Κασσία ἡ δυτικὴ* (Cassia occidentalis), θάμνος ἰθαγενὴς ὅλων τῶν τροπικῶν περιφερειῶν, ἀποδίδων σπέρματα ἔχοντα γεῦσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ καφέ, ὃν δύνανται καὶ νὰ ἀντικαταστήσωσι. *Κασσία ἡ κορυμβανθὴς* (Cassia corymbosa), κοσμητικὸς θάμνος ἀπαντῶν ἐν τῇ τροπικῇ Ἀμερικῇ, καὶ ἄλλα.

Τὸ μέγιστον μέρος τῆς σέννας τοῦ ἐμπορίου ὀνομάζεται γενικῶς σέννα τῆς Πάλθης (Senné de Palthe) καὶ θεωρεῖται ὡς μεῖγμα τῶν φύλλων *κασσίας τῆς ὀξυφύλλου, στενοφύλλου* καὶ *ἀντῳοειδοῦς*.

Ἡ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἀπαντῶσα *κασσίη* καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ Διοσκορίδῃ *κασσία* ἀναφέρονται εἰς τὸ *κιννάμωμον τὴν κασσίαν* (Cinnamomum Cassia). Κ. ΠΑΠ.

— [*Παλαιοφυτολ.*] Λείψανα ἀπολιθωμένα τῆς *κασσίας* εἶναι γνωστὰ ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Βοημίας καὶ Γροιλανδίας, ὡς καὶ τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Βορ. Ἀμερικῆς. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα κασσιῶν εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ καὶ δὴ τὰ εἴδη *κασσία ἡ ἀγαία* (Cassia agaea), *κασσία Memnonia Ung.* καὶ *κασσία Vetula Ung.* Γ. Κ. Γ.

— **κασσίας ἔλαιον** [*Χημ.*]. Αἰθέριον ἔλαιον λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως ἐκ τῶν φύλλων καὶ κλάδων τοῦ φυτοῦ *κινναμώμου τῆς κασσίας*. Χημικῶς ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ κινναμωμικῆς ἀλδεΰδης καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων. Ε. Γ.

— **κασσίας καρπὸς** (Fructus Cassiae). Εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ εἴδους *κασσίας* (βλ. λ.) *τῆς σύριγγος*. Συλλέγονται πρὸ τῆς τελείας ὡριμάνσεως καὶ ἀποστέλλονται κατὰ τὸ δυνατὸν νωποὶ διὰ τῆς Αἰγύπτου εἰς Εὐρώπην, κυρίως δὲ εἰς Λονδῖνον καὶ Μασσαλίαν. Φέρεται ὁ καρπὸς ὡς μακρὸς χέδρωψ, κυλινδρικός, ἐστρογγυλωμένος ἑκατέρωθεν. Εἶναι μέλας, στιλπνὸς καὶ ἰσοπαχὴς πρὸς τὸν ἀντίχειρα, ἄοσμος καὶ γεύσεως σακχαρώδους καὶ ἐλαφρῶς ὀξείνου. Ὁ καρπὸς οὗτος θραύεται καὶ ἐξάγεται ἡ σὰρξ αὐτοῦ διὰ σπαθίδος ἢ διὰ θερμάνσεως μεθ' ὕδατος, διαπερᾶται διὰ κοσκίνου καὶ συμπυκνοῦται τὸ ὑγρὸν πρὸς φαιομέλαιναν μᾶζαν, μαλακήν, ἐγκλείουσαν πολλάκις ὑπολείμματα τοῦ περικαρπίου. Λόγῳ τῆς εὐκόλου ζυμώσεως, εἰς ἣν ὑπόκειται αὕτη, δέον νὰ φυλάσσηται εἰς πήλινα δοχεῖα ἑρμητικῶς κεκλεισμένα. Ὁ καρπὸς τῆς κασσίας περιέχει 70 % σάκχαρον, γλίσχρασμα, κασσεμοδίνην, χρυσοφανικὸν ὀξύ, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, ρητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας, ταννίνην καὶ λαιβουλόζην. Ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησιμεύει ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν κονσερβῶν ὡς ὑπακτικὸν καθαρτικόν, προκαλοῦσα ὑδαρεῖς κενώσεις, ὡς τὸ μάννα, ἀλλ' ἄνευ κολικῶν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ ἐμέτους, διαρροίας, ναυτίας καὶ συσσώρευσιν ἀερίων. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν ὁ καρπὸς τῆς κασσίας χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν κονσερβῶν καὶ διαφόρων ἐλιξηρίων. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον διακρίνει κασσίαν εἰς ραβδία, κασσίαν εἰς κάρυα ἢ εἰς σάρκα διελθοῦσαν διὰ χονδρῶν κοσκίνων, κασσίαν διελθοῦσαν διὰ λεπτῶν κοσκίνων καὶ κασσίαν ψηθεῖσαν. Ὁ καρπὸς τῆς κασσίας ἀνεγράφετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἰατρῶν. Κ. Γ. Μ.

κασσιάνεια στρώματα (ἢ *τῆς Ἁγίας Κασσιανῆς*) (Cassianer Schichten) [*Γεωλογ.*]. Τὸ ἀνώτατον τμῆμα τῆς *λαδινίου* (βλ. λ.) βαθμῖδος τοῦ ἀλπινικοῦ τριασίου συστήματος στρωμάτων. Ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τῆς τοποθεσίας τῆς Ἁγ. Κασσιανῆς τῶν Ἄλπεων, ἀποτελοῦνται δ' ἀπὸ μαργαϊκοὺς ἀσβεστολίθους, περιέχοντας πολλὰ ἀπολιθώματα κοραλλίων, ἐχινιδῶν, ἐλασματοβραγχίων, βραγχιοπόδων καὶ κεφαλοπόδων, καὶ ἀπὸ τόφφους περιέχοντας τὸ ἀπολίθωμα *παχυκαρδία rugosa*.

Ἀντίστοιχα στρώματα εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Ἀργολίδα παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἐπιδαύρου. Γ. Κ. Γ.

Κασσιανή. Ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Κασσία, Κασσιανή, Εἰκασία* ἔγινε περιλάλητος εἰς τὸν ὀρθόδοξον κόσμον ἀρχόντισσα ἴσως Βυζαντινή, ἡ ὁποία περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομά της μὲ τὸ ἰδιόμελον δοξαστικόν, τὸ ψαλλόμενον τὴν Μεγάλην Τρίτην καὶ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ στίχου: «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή...».

Ἡ ἱστορία τῆς ἀξιολόγου ταύτης Βυζαντινῆς ποιητρίας ἔχει μυθιστορηματικὸν χαρακτῆρα. Ὁ βασιλεὺς Θεόφιλος (829—842), καὶ ὅτε διεδέχθη τὸν πατέρα του Μιχαὴλ Β' τὸν Τραυλόν, ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρυιᾶς αὐτοῦ Εὐφροσύνης, κόρης τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ', ἡ ὁποία εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἐπίσημον θέσιν εἰς τὴν βασιλείαν, ὡς βασιλομήτωρ. Ἡ Εὐφροσύνη, ὅπως καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θεοδοσίου Β' Πουλχερία, ἠθέλησεν αὐτὴ νὰ φροντίσῃ πρὸς εὕρεσιν νύμφης, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 830 μ. Χ. ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας νὰ ἔλθωσιν αἱ ὡραιότεραι κόραι εἰς τὸ Ἱερὸν παλάτιον, διὰ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ αὐτῶν ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἤρεσκεν. Αἱ συναχθεῖσαι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κόραι προσῆλθον τὴν ὡρισμένην ἡμέραν εἰς μεγαλοπρεπῆ αἴθουσαν τοῦ παλατίου, εἰς τὸ Τρίκλινον, καὶ τότε ἡ βασιλομήτωρ ἔδωκεν εἰς τὸν πρόγονόν της ἓν χρυσοῦν μῆλον, λέγουσα εἰς αὐτὸν νὰ τὸ δώσῃ εἰς ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἐφαίνετο ἡ μᾶλλον ἀρεστή. Μεταξὺ τῶν παρθένων, αἱ ὁποῖαι εἶχον προσέλθει, ἦτο καὶ ἡ *Εἰκασία*, καὶ ὡραιοτάτη, ὑπερτεροῦσα πάσας τὰς ἄλλας κατὰ τὸ κάλλος, καὶ πεπαιδευμένη καὶ εὐγενεστάτης καταγωγῆς. Ὁ Θεόφιλος περιήρχετο μεταξὺ τῶν νεανίδων, προσέχων εἰς ποίαν θὰ ἔδιδε τὸ χρυσοῦν μῆλον, προσείλκυσε δὲ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἡ Εἰκασία. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Εἰκασίαν, θαυμάσας αὐτὴν διὰ τὴν ὡραιότητα, καί, διὰ νὰ τὴν πειράξῃ, εἶπεν εἰς αὐτήν: «Ἐκ γυναικὸς ἐρρύη τὰ φαῦλα», ἤτοι ἐκ τῆς γυναικὸς προῆλθον εἰς τὸν κόσμον ὅλα τὰ κακά. Ἡ νεαρὰ κόρη ἠρυθρίασε, χωρὶς νὰ χάσῃ ὅμως τὴν ἑτοιμότητα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ σεμνότητος, ἀπήντησεν εὐστοχώτατα εἰς τὸν αὐτοκράτορα: «Ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττω», ἐννοοῦσα ὅτι ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας ἐγεννήθη ὁ Κύριος. Ὁ Θεόφιλος ἔμεινε κατάπληκτος ἀπὸ τὴν παρρησίαν ταύτην, ἀντιπαρῆλθεν ἔμπροσθεν τῆς Εἰκασίας καὶ ἔδωκε τὸ χρυσοῦν μῆλον εἰς τὴν ἐκ Παφλαγονίας *Θεοδώραν*, ἡ ὁποία καὶ ἔγινεν αὐτοκράτειρα. Ἡ δὲ Εἰκασία, ἡ ὁποία ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν λαμπρότατον θρόνον τῆς οἰκουμένης, ἀπεφάσισε ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον, ἔκτισε μονὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ ἀφιέρωσεν ἑαυτὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἀληθὴς λογία Βυζαντινή, μονάζουσα ἡ Κασσιανὴ συνέγραψεν ἀξιόλογα συγγράμματα, ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ περίφημον «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις».

Ἀλλ' ἡ παράδοσις ἐξακολουθεῖ καὶ γίνεται ἀκόμη περισσότερον μυθιστορικὴ καὶ μάλιστα ρωμαντική. Καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν ἡ Κασσιανὴ εἰς τὸ κελλίον αὐτῆς τὸ ποίημά της εἰς τὴν ἁμαρτωλὸν γυναῖκα, εἶδε νὰ ἔρχεται ὁ Θεόφιλος, θέλουσα δὲ ν' ἀποφύγῃ αὐτὸν ἐκρύφθη. Ὁ αὐτοκράτωρ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον καὶ ἰδὼν τὸ χειρόγραφον μὲ τὸ ποίημα ἀτελείωτον, προσέθηκε στίχους σχετικοὺς μὲ τὴν φυγὴν τῆς Κασσιανῆς. Ἡ Κασσιανὴ διετήρησε τὴν προσθήκην καὶ ἀπετελείωσε τὸ ποίημα.

Τὰ περὶ τῆς Κασσιανῆς μανθάνομεν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀπὸ τὸν χρονογράφον Συμεὼν τὸν Μάγιστρον, ἐπαναλαμβάνουσι δὲ κατόπιν τὰ κατ' αὐτὴν καὶ ἄλλοι χρονογράφοι, καὶ δὴ καὶ ὁ προσεκτικὸς Ζωναρᾶς. Ἦτο δὲ γνωστὴ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ μονὴ τῆς Εἰκασίας, ἡ ὁποία «ἐκτίσθη παρὰ Εἰκασίας τῆς μοναχῆς, εὐσεβεστάτης καὶ παρθένου ὡραίας τῷ εἴδει» («Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως» βλ. *Κωδινόν*, Περὶ κτισμάτων, σ. 123). Ἡ κτίσις λοιπὸν τῆς μονῆς, ὡς καὶ ἡ ποιητικὴ αὐτῆς παραγωγή, εἶναι ἀσφαλής. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλκυστικὴν ἱστορίαν τοῦ διαλόγου μὲ τὸν Θεόφιλον εἰς τὸ παλάτιον δὲν ὑπάρχει λόγος ν' ἀρνηθῶμεν. Ὁ Brunet de Presle ἐθεώρει, ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη δὲν εἶχε βάσιν ἱστορικὴν καὶ ὅτι εἶναι δεῖγμα τῆς ρωμαντικῆς τάσεως τῶν χρονογράφων. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ κριτικὴ δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς ἀναφέρεται ἀπὸ πολλοὺς χρονογράφους καὶ μὲ τόσας λεπτομερείας, ὥστε θὰ ἦτο δύσκολον νὰ εἶναι πεπλασμένον. Δὲν εἶναι δὲ καὶ τὸ μόνον παράδειγμα ἐκλογῆς βασιλίσσης εἰς τὸ Βυζάντιον. Εἰς ἕνα βίον ἁγίου, τὸν βίον τοῦ Φιλαρέτου τοῦ Ἐλεήμονος, ἀναφέρεται μὲ πολλὰ ἐπεισόδια, ὅτι καὶ πρότερον ἡ βασίλισσα Εἰρήνη (ἡ μεγάλη), θέλουσα νὰ νυμφεύσῃ τὸν υἱόν της Κωνσταντῖνον, ἐκάλεσεν εἰς τὸ παλάτιον δέκα παρθένους, τὰς ὡραιοτάτας εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ νὰ ἐκλέξῃ νύμφην ὁ υἱός της. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Εὐφροσύνη, ἡ μητρυιὰ τοῦ Θεοφίλου, ἡ ὁποία συνέστησε τὸν ἀγῶνα κάλλους, ἦτο ἡ κόρη τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ υἱοῦ τῆς Εἰρήνης, ἠκολούθει λοιπὸν παράδειγμα οἰκογενειακὸν παλαιότερον. Ἄλλωστε εἶναι σύμφωνον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο καὶ μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Θεοφίλου, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ μιμῆται ἀσιατικὰς συνηθείας, διότι φαίνεται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκλογὴ ἦτο συνήθης εἰς τοὺς Ἀσιανοὺς μονάρχας. Σεβαστὸν δὲ διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἦτο τὸ παράδειγμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ ὁποία ἀναφέρει ὅτι οὕτως ἐξέλεξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης τὴν Ἐσθὴρ (Ἐσθήρ, 2, 3 κ. ἑξ.). Καὶ αὐτὸς ὁ διάλογος, καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοφίλου, ὅστις ἐθεώρησεν ἀνευλάβειαν ἢ ὑπεροψίαν τὴν ἀπάντησιν τῆς Κασσιανῆς, εἶναι συμφωνότατα μὲ τὸν χαρακτῆρα βασιλέως, φιλοκάλου μὲν καὶ λογίου, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ εὐφυοῦς, μικροῦ δὲ καὶ δεσποτικοῦ χαρακτῆρος.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐπεισοδίου εἶναι ἡ διατήρησις τοῦ ἐθίμου εἰς τὴν αὐλὴν τῶν τσάρων ἕως τὸν ΙΖ' αἰῶνα, εἰς αὐλήν, εἰς τὴν ὁποίαν διετηρήθη ζωντανὴ ἡ βυζαντινὴ παράδοσις. Ἔχομεν ἀκόμη τὰ οὐκάζια, τὰ ὁποῖα ἀπέστελλον εἰς ὅλους τοὺς διοικητὰς ἐπαρχιῶν, διατάσσοντες αὐτοὺς νὰ ἐκλέξουν τὰς ὡραιοτέρας κόρας καὶ νὰ στείλουν αὐτὰς εἰς Μόσχαν, ἀπειλοῦντες μάλιστα διὰ μεγάλων ποινῶν τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι θ' ἀπέκρυπτον τὰς θυγατέρας των. Μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν τούτων κορῶν, αἱ ὁποῖαι συνηθροίζοντο εἰς τὸ Κρεμλῖνον, ἐγίνετο νέα ἐκλογή, ἔπειτα καὶ ἄλλη μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ δώδεκα καλλονῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέλεγεν ὁ τσάρος. Ὁ Ἰβὰν ὁ Τρομερὸς εἶχε περισυλλέξει δισχιλίας ὡραίας νέας. Ὁ πρῶτος δὲ εἰσαγαγὼν τὸ ἔθιμον ἦτο ὁ Βασίλειος Ἰβάνοβιτς, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, καὶ υἱὸς τῆς Σοφίας Παλαιολογίνας, ἡ ὁποία εἶχε φέρει, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν αὐλὴν τῶν τσάρων τὰς συνηθείας τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων. Ἂν εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐλὴν δὲν εὐδοκίμησε τὸ ἔθιμον καὶ δὲν συναντᾶται συνηθέστερον, πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν πολιτισμοῦ αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσυμβίβαστος μὲ τὰς δεσποτικὰς ταύτας συνηθείας τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ὑπάρχει ὅμως λόγος νὰ μὴ δεχθῶμεν, ὅτι δὲν ἦτο ἄγνω-

Digitized by Google

στος ἡ συνήθεια, προκειμένου μάλιστα περὶ βασιλέως, ὁποῖος ἦτο ὁ Θεόφιλος.

Ἕως ἐδῶ τελειώνει ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια· ὅλα τὰ ἄλλα, ὅτι ὁ Θεόφιλος ᾐσθάνθη ἔρωτα πρὸς τὴν Κασσιανήν, ὅτι τὴν ἐπεσκέπτετο, ὅτι προσέθηκε στίχους εἰς τὸ ποίημά της, εἶναι ψεύδη ἱστορικά, κατάλληλα διὰ μυθιστόρημα ἢ δρᾶμα. Ἡ ὅλη οἰκονομία τοῦ ποιήματος, ὡς παρατηρεῖ ὁ Πεζόπουλος, δεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχουν παρέμβλητοι στίχοι. Τὸ δοξαστικὸν τοῦτο, «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις», δεικνύει πρωτοτυπίαν καὶ δύναμιν καὶ βαθύτητα αἰσθημάτων, ἐμελοποιήθη δὲ ὑπὸ διαφόρων μουσουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαπρέπει ὅμως ἡ μελοποιία τοῦ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, ἡ ὁποία συνήθως ᾄδεται εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλης Τετάρτης, ἥτις γίνεται τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς, τὴν Μ. Τρίτην. Τὴν ἰδίαν ἔξαρσιν καὶ τὴν ἰδίαν ὑπερηφάνειαν δεικνύουν καὶ τὰ ἄλλα ἰδιόμελα τῆς Κασσιανῆς, συμφωνεῖ δὲ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὅλης ποιήσεως αὐτῆς πρὸς τὴν εὐστάθειαν τῆς ἀπαντήσεως πρὸς τὸν Θεόφιλον. Ἐπίσης ἔγραψεν ἡ Κασσιανὴ καὶ «Γνώμας» καὶ «Ἐπιγράμματα», κλείει δὲ τὰ τελευταῖα μὲ σειρὰν στίχων, οἱ ὁποῖοι ἀπεικονίζουν τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ μοναχικοῦ βίου. Εἰς ἄλλους στίχους ἡ Κασσιανὴ ἀναπτύσσει μὲ κομψότητα καὶ σαφήνειαν τὰς ἀντιλήψεις αὐτῆς περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος. Εἰς τὰς «Γνώμας» καὶ τὰ «Ἐπιγράμματα» εὑρίσκομεν πολλὰς ἀρχαίας ἀναμνήσεις, εἰς ὅλα δ' ὅσα γράφει ἐξαίρεται ἡ πρωτοτυπία καὶ προσωπικότης τῆς ποιητρίας, ὡς γυναικὸς σώφρονος, ἡ ὁποία ἔχει βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, συνδυαζόμενον μὲ δύναμιν ἐκφράσεως καὶ χαρακτῆρος. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται καὶ ὁ θαυμασμὸς τῶν χρονογράφων, οἱ ὁποῖοι λέγουσιν αὐτὴν σοφωτάτην καὶ θεωροῦσιν ἀξιοθαύμαστα τὰ στιχηρὰ καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἄλλα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐποίησε καὶ ἐμελῴδησε (*Κωδινός*, ἔνθ. ἀνωτ.). Διὰ τῆς θαυμασίας ποιήσεως αὐτῆς ἡ Κασσιανὴ ἔχει ἀποκτήσει ὑψηλοτέραν περιωπήν, παρὰ ἐὰν διήρχετο τὸν βίον ὅπως πολλαὶ Βυζαντιναὶ βασίλισσαι. Καὶ ἡ ὑψηλὴ αὕτη ποίησις εἶναι τὰ μόνα τεκμήρια τοῦ βίου της, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν λάμψιν τὴν παροδικὴν ὡς μετεώρου εἰς τὸ ἱερὸν παλάτιον, περιέπεσεν εἰς τὴν ἀτέρμονα σιγὴν τοῦ μοναστηρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Krumbacher*, Byzant. Litt. (1897) σ. 715 ἑξ. 677.— *Τοῦ αὐτοῦ*. Kasia ἐν «Sitzungsbesichte» (1896) σ. 305—370. —*Ἐμμ. Πεζοπούλου*, Ἡ Μεγάλη Ἑβδομὰς (1929) σ. 14 ἑξ. — Ἐκτὸς τοῦ *Παπαρρηγοπούλου*, *Γίββωνος* κλ. βλ *Rambaud*, Études sur l'histoire Byzantine (1912) σ. 740 ἑξ.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Κασσιανός, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Καρχηδόνι τῆς Ἀφρικῆς μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 304 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 11 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐν Ῥώμῃ ἄγνωστον πότε μετά τινων ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 26 Μαρτίου. —3) Ὁ Ἰωάννης *Κασσιανὸς* (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 23 Ἰουλίου. —4) Ὁ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα διαδεχθεὶς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Autun (Saône-et-Loire) ἅγιον Ῥετίκιον, ἐγκωμιαζόμενος ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Τουρώνης (Tours), ἀποθανὼν περὶ τὸ 350 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 5 Αὐγούστου. —5) Ὁ ἐκ Νάντης τῆς Γαλλίας μοναχός, ὅστις μετὰ τοῦ Καπουκίνου Ἀγαθαγγέλου τοῦ ἐκ Βανδώμης σταλεὶς ὡς ἱεραπόστολος εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν ὑπέστη ἐν Γονδάρῃ μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1638, ἀμφότεροι δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι' ἐνεγράφησαν τῷ 1905 εἰς τὸ Μαρτυρολόγιον τῆς 7 Αὐγούστου —6) Ὁ ἐπίσκοπος Βενεβέντου, ἀποθανὼν τῷ 340 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 12 Αὐγούστου. —7) Ὁ ἐν Imola τῆς Ἰταλίας διδάσκαλος, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον (ἐπὶ Δεκίου 249—251) καὶ ἑορταζόμενος τὴν 13 Αὐγούστου. —8) Ὁ ἐν Todi τῆς Ἰταλίας ἐπίσκοπος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 13 Αὐγούστου. —9) Ὁ μετὰ Λουκίου, Ῥογάτου καὶ Κανδίδου ἐν Ῥώμῃ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1ην Δεκεμβρίου. —10) Ὁ ἐν Ταγγέρῃ τῆς Ἀφρικῆς τῷ 298 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 3 Δεκεμβρίου.

Ε. Γ. Π.

—**Κασσιανός**, ***Ἰωάννης***. Μοναχὸς καὶ ἀσκητικὸς συγγραφεὺς τοῦ Δ'—Ε' αἰῶνος. Ἐν Σκυθίᾳ κατά τινας, ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ κατ' ἄλλους, γεννηθείς, περὶ τὸ 360, ἐκ πλουσίας καὶ εὐπαιδεύτου οἰκογενείας, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ φίλου του Γερμανοῦ εἰς Παλαιστίνην καὶ ἔν τινι μοναστηρίῳ τῆς Βηθλεὲμ ἐμορφώθη ἱκανῶς εἰς τὰ ἱερὰ γράμματα. Περὶ τὸ 385 ἀμφότεροι μετέβησαν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖ ἐπὶ δεκαετίαν ἠσκοῦντο ζῶντες μετὰ τῶν ἀναχωρητῶν τῆς Νιτρίας. Ἐξ Αἰγύπτου μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐχειροτόνησε περὶ τὸ 404 διάκονον τὸν Κασσιανόν, ὅστις τῷ 405 ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Α' ὑπὲρ τοῦ τὸ δεύτερον ἐξορισθέντος Χρυσοστόμου τῷ 404. Ἐκ Ῥώμης εἰς Μασσαλίαν μεταβὰς ὁ Κασσιανός, ἵδρυσεν ἐκεῖ τῷ 415 δύο μοναστήρια, τὸ ἓν ἀνδρῶν καὶ τὸ ἕτερον γυναικῶν, οὕτω δὲ ἐγένετο ὁ ῥυθμιστὴς τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Τιμώμενος παρὰ πάντων ἀπέθανε τῷ 435, πολλαχοῦ δὲ τῆς Δύσεως ἡ μνήμη του ἑορτάζεται μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἐν Μασσαλίᾳ ὡς πολιοῦχος τιμᾶται. Ὁ Κασσιανὸς ἔγραψε λατινιστὶ πρὸς διδασκαλίαν καὶ μόρφωσιν τῶν μοναχῶν δύο μεγάλα ἔργα: «Περὶ τοῦ κοινοβιακοῦ καθεστῶτος καὶ τῆς θεραπείας τῶν ὀκτὼ μεγάλων ἁμαρτημάτων» ἐκ βιβλίων δώδεκα καὶ τὰς «Συμβολὰς» ἐκ βιβλίων 24. Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα, μὲ μεγάλην κρίσιν καὶ ἐν γλώσσῃ ἁπλῇ γεγραμμένα, μεγάλην ἔσχον ἐπίδρασιν εἰς προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῇ Δύσει. Περίληψιν τοῦ μὲν πρώτου ἔκαμεν ὁ φίλος τοῦ Κασσιανοῦ ἐπίσκοπος Εὐχέριος, τοῦ δὲ δευτέρου ἢ ὁ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις σύγχρονος ἢ ὀλίγον μεταγενέστερος, εἰς λατινικὴν πάλιν γλῶσσαν. Τούτων δὲ τῶν περιλήψεων μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀναγνώσας ὁ Φώτιος ἐπαινεῖ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν συγγραμμάτων καὶ τὴν γλῶσσαν. Καὶ ὁ Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Κλίμακος εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ τὸν Κασσιανόν, ὃν καὶ ἀναφέρει ὀνομαστί. Τρίτον δὲ ἔργον ἔγραψεν ὁ Κασσιανὸς τῷ 430 τῇ παρακλήσει τοῦ τότε μὲν διακόνου, ἔπειτα δὲ πάπα Λέοντος τοῦ μεγάλου, περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ Νεστορίου, συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ βιβλίων. Τὰ ἔργα τοῦ Κασσιανοῦ εὕρηνται ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ Migne (49 καὶ 50) καὶ ἐν τῷ Corp Script eccl. lat. τῆς Βιέννης (13 καὶ 17), ἡ ἑλληνικὴ δὲ μετάφρασις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ (28, 849 κ. ἑξ.).

[*Φωτίου* ἐν «Βιβλιοθήκῃ» (197).—*Δ. Μπαλάνου* «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 483 κ. ἑξ.).] Ε. Γ. Π.

—**Κασσιανός**, ***Ἰωάννης***. Ἰθακήσιος λόγιος, ἰατρὸς καὶ κληρικός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Κεφαλλῆνα διδάσκαλον Ἰωάννην Καλόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσε πόνημά του γραφὲν ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Σχολάσατε»—«Vacate» (Firenze 1853).

—**Κασσιανός**, ***Μεθόδιος***. Ἰθακήσιος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος.

—**Κασσιανός**, ***Σαμουήλ***. Ἰθακήσιος ἱεροκήρυξ ἐν Ξάντασι καὶ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς, ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης. Ἀπέθανε τῷ 1813.

—**Κασσιανός**, ***Μάριος-Λατῖνος-Πόστουμος***. Ῥωμαῖος στρατηγὸς (βλ. λ. *Πόστουμος*).

Κασσιβέλα(υ)νος (Cassivela(u)nus). Βρεττανὸς ἡγεμών, ἡ πρώτη γνωστὴ προσωπικότης τῆς βρεττανικῆς ἱστορίας, ἀγωνισθεὶς κατὰ τοῦ Καίσαρος καὶ γνωστὸς ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ τελευταίου. Ἐδυνάστευεν ἐπὶ τῶν Β τοῦ Ταμέσεως κειμένων χωρῶν, ἠγωνίσθη ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν Ῥωμαίων, καταφεύγων εἰς ἀπρόσιτα δάση ἢ ἐγείρων ἀνυπέρβλητα ὀχυρώματα. τελικῶς ὅμως ὑπέκυψε κατὰ τὴν δευτέραν ἐπὶ Βρεττανοὺς ἐκστρατείαν τοῦ Καίσαρος (54 π. Χ.), ὑποχρεωθεὶς νὰ πληρώνῃ ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας. Κατέστη λαϊκὸς ἥρως τῶν Βρεττανῶν. Κατὰ τὸν Ζ' καὶ Η' αἰῶνα ἐσῴζοντο ἔτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν Ῥωμαίων ἐγερθέντα παρὰ τὸν Τάμεσιν κιγκλιδώματα.

—Π.

κασσίδα, *κασσιδιάζω*, *κασσιδιάρης*, *κασσιδιάρικος*· βλ. λ. *κασίδα*, *κασιδιάζω* κτλ.

κασσιδαρία (ἡ) (Cassidaria) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *κασσιδιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασσιδαρία ἡ ἐχινοφόρος* (Cassidaria echinophora), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου καὶ ἔχει ᾠοειδοεπιμήκη κόγχην, λαμπρῶς διηυλακωμένην καὶ ποικίλως κεχρωματισμένην. Δ. Ν. Π.

κασσιδέα (ἡ) (Cassidea) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ἀνεπτυγμένην, ᾠοειδῆ, μὲ βραχείας συσπειρώσεις καὶ κωνικὴν κορυφήν. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι ἐπίμηκες, σχεδὸν εὐθύ, μὲ ἀπεστρογγυλωμένα καὶ διωγκωμένα ἐξωτερικὰ τοιχώματα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασσιδέα ἡ λεπτοφυὴς* (Cassidea tenuis), ἥτις διακρίνεται διὰ τὴν λαμπρῶς πεποικιλμένην κόγχην της καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀσίας, τῆς Κίνας, τῶν Φιλιππίνων καὶ τῆς Ὠκεανίας. Δ. Ν. Π.

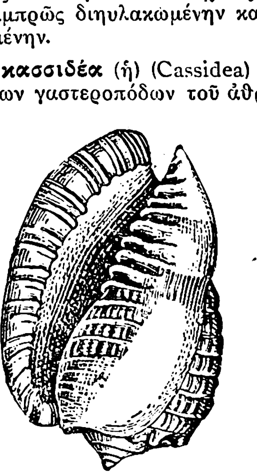

Κυσσιδέα ἡ λεπτοφυής.

κασσίδη (ἡ) (Cassida) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἑκατὸν εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, τινὰ κοσμητικά, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Κασσίδη ἡ κρανοφόρος* (Cassida galericulata), φυτὸν ὕψους ἑνὸς μέτρου καὶ ἄνω, μὲ εὐθυτενῆ καυλὸν καὶ μεγάλα, πλατέα, συμφυῆ φύλλα κείμενα κατ' ἐναλλαγήν. *Κασσίδη ἡ δορατόφυλλος* (Cassida hastifolia) μὲ φύλλα ἔμμισχα, λογχοειδῆ. *Κασσίδη ἡ μικρὰ* (Cassida minor), χαμηλὸν πολύκλαδον φυτόν. *Κασσίδη ἡ ἄλπειος* (Cassida alpina), *κασσίδη ἡ μεγανθὴς* (Cassida altissima) κ.π.ἄ.

Κ. ΠΑΠ.

κασσιδίδαι (οἱ) (Cassididae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κτενοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα ὁ *κάσκος* καὶ *κασσιδαρία* (βλ λ.). Δ. Ν. Π.

κασσιδινίδαι (οἱ) (Cassidinidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους μὲ σῶμα κυρτὸν κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, λίαν πεπιεσμένον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μὲ ἔλυτρα εὐμεγέθη καὶ καλύπτοντα τὸ πλεῖστον τοῦ προθώρακος. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει πολυάριθμα γένη, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς γῆς, ὧν γνωστότερα εἶναι ἡ *κασσίδη*, *μεσομφαλία* καὶ *ὀξυνόδερος*. Δ. Ν. Π.

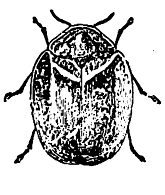

Κασσίδη.

κασσιδόμυια (ἡ) (Cassidomyia) [*Ζωολ.*]. Γένος διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνουσα μικρὰς μυίας διακρινομένας ἐκ τοῦ μελανοῦ στιλπνοῦ χρώματός των καὶ παρασιτικῆς ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ διαφόρων κολεοπτέρων ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

κασσιδουλα (ἡ) (Cassidula) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *αἰριλιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα μὲ κόγχην ἐπιμήκη, εὐρέως διηνοιγμένην κατὰ μῆκος καὶ διάτρητον. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐντὸς τῆς ἰλύος τοῦ βυθοῦ ἢ ὑπὸ τοὺς βράχους ἐνδιαιτώμενα. Δ. Ν. Π.

κασσιδοῦλα (ἡ) (Cassidula) [*Ζωολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πνευμονωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γαιυδροφιλιδῶν*, περιλαμβάνον ὑδρόβια μαλάκια μὲ κόγχην βραχεῖαν, εὐρεῖαν, σπανίως διάτρητον, εὔθραυστον, οὐχὶ στιλπνὴν καὶ συσπειρώσεις ἁπλᾶς. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι στενὸν καὶ ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, μὲ ἀναδιπλωμένα ἐξωτερικὰ τοιχώματα. Αἱ κασσιδοῦλαι ζῶσιν εἰς τὰ γλυκέα καὶ ὑφάλμυρα ὕδατα, προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν πετρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασσιδοῦλα ἡ ἀκανθοφόρος* (Cassidula anguilifera), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ὠκεανίας. Δ. Ν. Π.

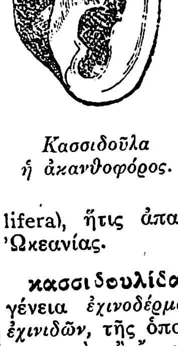

Κασσιδοῦλα ἡ ἀκανθοφόρος.

κασσιδουλίδαι (οἱ) (Cassidulidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια *ἐχινοδέρμων-ἀτελοστόμων* τῆς τάξεως τῶν *ἐχινιδῶν*, τῆς ὁποίας τὰ ζῷα ἔχουσι περιστόμιον κεντρικὸν ἢ ἔκκεντρον μετὰ ἀστερίσκου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἕδραν μεταξὺ κορυφαίου καὶ στόματος καὶ ὑδροφόρα πεδία ὁμοειδῆ, ἁπλᾶ ἢ πεταλοειδῆ. Ἡ οἰκογένεια διαιρεῖται εἰς δύο ὑποοικογενείας τοὺς *ἐχινονεΐνας* (Echinoneinae) καὶ τοὺς *κασσιδουλίνας* (Cassidulinae) ἢ *ἐχινολαμπίνας* (Echinolampinae), τῶν ὁποίων ἐλάχιστα γένη ζῶσι μέχρι σήμερον.

—[*Παλαιοζωολ.*] Λείψανα τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν ἀτελοστόμων ἀκανονίστων ἐχινοειδῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

κασσιδουλίνη (ἡ) (Cassidulina) [*Ζωολ.*]. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥιζοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γλοβιγεριννιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ὀργανισμοὺς μὲ ἀσβεστολιθικὴν κόγχην καὶ ἐνδιατωμένους εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Κασσιέπεια (ἡ). Ἕτερος τύπος τοῦ *Κασσιόπεια*.

κασσιέρης (ὁ)· βλ λ. *κασιέρης*.

κάσσικος (ὁ) (Cassicus) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰκτηριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραιότατα πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *κάσσικος ὁ χρυσόχρους* (Cassicus auratus). Ἔχει μέγεθος ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ κόρακος, ῥάμφος κωνικὸν καὶ χονδρόν, κεφαλὴν

Digitized by Google

ἐπιμήκη, σῶμα ἐπίμηκες, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, οὐρὰν μακροτάτην, πόδας μετρίου μεγέθους μετὰ μεγάλων δακτύλων καὶ χρῶμα κιτρινόχρυσον μὲ πρασινοκυάνους ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν.

Δ. Ν. Π.

Κάσσικος ὁ χρυσόχρους.

— **κάσσικος** (ὁ) (Cassicus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκραχτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Παπουσίᾳ. Οἱ κάσσικοι ἔχουσι μέγεθος κορώνης περίπου καὶ χρωματισμοὺς σκοτεινοὺς μὲ ὑπολεύκους ἀποχρώσεις.

Δ. Ν. Π.

κασσίκουλος (ὁ) (Cassiculus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκραχτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*, περιλαμβάνον 10 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Κασσίμπιλε (Cassibile) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΑ Σικελίας, ὁ *Κακύπαρις* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

Σ. Ε. Λ.

κασσίνη (ἡ) (Cassina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενεία. τῶν *κηλαστρωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα πέντε εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μαλαισίας. Ἅπαντα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρα μετρίου μεγέθους, παρέχοντα ξυλείαν μεγάλης χρησιμότητος εἰς τὴν ξυλουργικήν, τορευτικήν, ἐπιπλοποιίαν, βιομηχανίαν πνευστῶν καὶ ἄλλων μουσικῶν ὀργάνων κλπ. Κυριώτερα καὶ γνωστότερα τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν εἶναι: *κασσίνη ἡ γλαυκὴ* (Cassina glauca), *κασσίνη ἡ ἀκρωτηριανὴ* (Cassina capensis), *κασσίνη ἡ ξενικὴ* (Cassina peregrina), *κασσίνη ἡ μαυροκενία* (Cassina maurocenia) καὶ ἄλλα. Κ. ΠΑΠ.

Κασσινὶ (Cassini), ἢ *Κασίνης*. Ὄνομα ἰταλογαλλικῆς οἰκογενείας ἐπιστημόνων.

—1) ***Ἰωάννης-Δομίνικος***. Διάσημος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Περιγάλδῳ τῆς κομιτείας τῆς Νικαίας τῷ 1625 καὶ ἀποθανὼν ἀόμματος ἐν Παρισίοις τῷ 1712. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσίν του, μετὰ διετῆ παραμονὴν ἐν Βαλλεβόνῃ, ὁ Κασσινὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν Γενούῃ κολλέγιον τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἐκεῖ ἔδειξε κατ' ἀρχὰς κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, ἀκολούθως ὅμως ἐτράπη πρὸς τὰ μαθηματικά. Ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην διαφόρων ἀστρονομικῶν πινάκων,

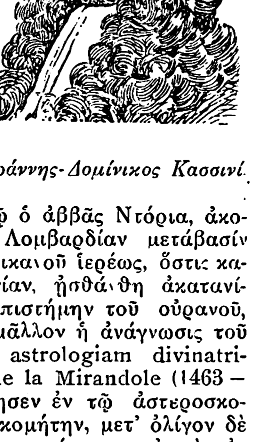

Ἰωάννης-Δομίνικος Κασσινί.

τοὺς ὁποίους ἔδωκεν αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ντόρια, ἀκολούθως δὲ κατὰ τὴν εἰς Λομβαρδίαν μετάβασίν του σχετισθεὶς μετὰ Κορσικανοῦ ἱερέως, ὅστις κατεγίνετο εἰς τὴν ἀστρολογίαν, ἠσθάνθη ἀκατανίκητον ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁποίαν ἐτόνωσεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἀνάγνωσις τοῦ συγγράμματος «Adversus astrologiam divinatricem» τοῦ διασήμου Pic de la Mirandole (1463—1494). Τῷ 1652 παρετήρησεν ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῆς Μαλβασίας ἕνα κομήτην, μετ' ὀλίγον δὲ συμπληροῖ τὴν τοποθέτησιν γνώμονος εἰς τὸν ἐν Βολωνίᾳ ναὸν τοῦ Saint-Pétrone, ἣν ἤρχισεν ὁ Ἰγνάτιος Δάντι. Τὰς διὰ τοῦ γνώμονος τούτου γενομένας παρατηρήσεις ἐδημοσίευσε τῷ 1656 ἐν συγγράμματι ὑπὸ τὸν τίτλον «Specimen observationum Bononiensium κλπ.», ὅπερ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Σουηδίας Χριστίναν.

Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸν προσδιορισμὸν διαφόρων θεμελιωδῶν ἀστρονομικῶν στοιχείων, εὗρεν ὡς τιμὴν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς 23° 29', τῆς διαθλάσεως εἰς τὸν ὁρίζοντα 32'—33' καὶ τῆς παραλλάξεως τοῦ Ἡλίου 0''. Ἀντὶ τῆς τελευταίας ταύτης τιμῆς, σημαντικῶς ἀπεχούσης τῆς πραγματικῆς, ἀκολούθως βραδύτερον ἄλλην μέθοδον ἀκριβεστέραν, ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ παράλλαξις τοῦ Ἡλίου εἶναι μικροτέρα τῶν 10'', πλησιάσας οὕτω περισσότερον εἰς τὴν σήμερον παραδεδεγμένην τιμὴν 8'', 80. Τῷ 1657 ἐξέδωκε τὴν «Astronomia nuova» καὶ μετὰ διετίαν ἐδώρησεν εἰς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον Ζ' (1599—1655—1667) ἐπιπεδόσφαιρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Systema revolutionum superiorum planetarum circa terram κτλ.», ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἔθετε τὴν Γῆν εἰς τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος. Ἀπὸ τοῦ 1650 ὁ Κασσινὶ ἐδίδασκε τὴν ἀστρονομίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας, ὅπου εἶχε διαδεχθῆ τὸν διάσημον γεωμέτρην Bonaventure Cavallieri (1598—1647), Ἰησουίτην, μαθητὴν καὶ φίλον τοῦ Γαλιλαίου. Τῷ 1665, τῇ βοηθείᾳ διόπτρας, κατασκευασθείσης ὑπὸ τοῦ Campani, ὁ Κασσινὶ διακρίνει διὰ πρώτην φορὰν τὴν σκιάν, τὴν ὁποίαν οἱ δορυφόροι τοῦ Διὸς ἔρριπτον ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου. Διὰ τῆς αὐτῆς διόπτρας προσδιορίζει τὸν χρόνον περιστροφῆς τοῦ Διὸς εἰς 9 ω. 56 λ. καὶ τὴν τιμὴν τῆς πλατύνσεως αὐτοῦ εἰς $^1/_{15}$. Τὸ ἑπόμενον ἔτος προσδιορίζει τὸν χρόνον τῆς περιστροφῆς τοῦ Ἄρεως εἰς 24ω 40λ. καὶ ἐξ ἀναλόγων παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης ἄγεται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ αὕτη περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ περίπου χρονικοῦ διαστήματος.

Ἡ φήμη τοῦ Κασσινί, ταχέως ὑπερβᾶσα τὰς Ἄλπεις, ἔφθασε μέχρι τοῦ Colbert, ὅστις, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ὅπως καταστήσῃ τὴν Γαλλίαν κέντρον πάσης σοφίας, μετακαλεῖ τὸν διάσημον ἀστρονόμον εἰς Παρισίους, προσφέρων αὐτῷ σημαντικὴν ἐπιχορήγησιν. Τῇ συγκαταθέσει τοῦ πάπα Κλήμετος Θ' (1599—1667—1669) καὶ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι πρόκειται περὶ προσωρινῆς ἀποδημίας, ἀναχωρεῖ ὁ Κασσινὶ εἰς Γαλλίαν καὶ τὴν 6ην Ἀπριλίου 1669 παρουσιάζεται εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΔ', ὅστις τῷ ἀναθέτει τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων. Ἂν καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κασσινὶ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ κτιρίου εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ πρώτου ὀρόφου, ὁ ἴδιος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ἵδρυμα εἰμὴ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 1671. Τὴν 25ην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ Κασσινὶ ἀνεκάλυψε τὸν Ἰαπετόν, δεύτερον δορυφόρον τοῦ Κρόνου, καὶ μετ' αὐτὸν τὴν Ῥέαν, τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1672. Τρία ἔτη ἀργότερον, παρατηρῶν τὸν Κρόνον, διέκρινεν ὅτι ὁ δακτύλιος αὐτοῦ χωρίζεται εἰς δύο ὁμοκέντρους διὰ σκοτεινῆς συνεχοῦς γραμμῆς, ἥτις ἔκτοτε εἶναι γνωστὴ ὡς γραμμὴ τοῦ Κασσινί. Τὴν 21ην Μαρτίου 1684 ἀνεκάλυψε συγχρόνως ἑτέρους δύο δορυφόρους τοῦ Κρόνου, τὴν Θέτιδα καὶ τὴν Διώνην. Εἰς τὸν Κασσινὶ ὀφείλεται πρὸς τούτοις ἡ ἀνακάλυψις καὶ πρώτη περιγραφὴ τοῦ ζῳδιακοῦ φωτὸς (1683) καὶ ὁ κατὰ τὸ 1692 συμπληρωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ χάρτης τῆς Σελήνης. Κατὰ τὸν Delambre οἱ τῷ 1693 δημοσιευθέντες ὑπ' αὐτοῦ πίνακες τῶν δορυφόρων τοῦ Διὸς ἀποτελοῦσι μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας δόξας τοῦ περιφήμου ἀστρονόμου. Ἕτερον ἀξιοσημείωτον ἔργον τοῦ Κασσινὶ ἦτο ἡ ἐπέκτασις τοῦ τόξου τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Παρισίων πρὸς νότον, καθ' ὃν χρόνον ὁ La Hire ἐπεξέτεινεν αὐτὸ πρὸς βορρᾶν. Τὸ ἔργον τοῦτο, διακοπὲν τῷ 1688 λόγῳ τοῦ πολέμου, ἐπανελήφθη τῷ 1700.

Ὁ Κασσινὶ ἔγραψε σημαντικὸν ἀριθμὸν ὑπομνημάτων, ἀνακοινώσεων καὶ μελετῶν. Ἐκ τούτων ὡς σημαντικώτερα ἀναφέρομεν τοὺς πίνακας διαθλάσεως, πίνακας τῆς παραλλάξεως τοῦ Ἡλίου, τὴν μέθοδον προσδιορισμοῦ τῆς παραλλάξεως τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως, περὶ τοῦ μεταβλητοῦ ἀστέρος ο Κήτους ἢ Θαυμασίου κ.τ.λ. Τῷ 1673, καθ' ὃ ὁ Κασσινὶ ἔλαβε τὴν γαλλικὴν ἰθαγένειαν, συνεζεύχθη τὴν Γενεβιέβην Δελαΐτρ, θυγατέρα τοῦ ὑποστρατήγου Clermont-en Beauvaisis, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν *Ἰάκωβον* ἢ συνήθως καλούμενον *Κασσινὶ Β'*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν πατέρα *Κασσινὶ Α'*. Ὁ Κασσινί, διάσημος παρατηρητής, θεωρεῖται ὁ θεμελιωτὴς τῆς γαλλικῆς ἀστρονομίας. Ὁ μαρμάρινος ἀνδριὰς του κοσμεῖ μέχρι σήμερον τὸ μουσεῖον τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων, οὕτινος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη δόξα.

—2) ***Ἰάκωβος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1677 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1756. Διεδέχθη τὸν πατέρα του ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων ὡς διευθυντής. Εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ μετὰ διετίαν τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, οὐχὶ τόσον λόγῳ ἐξόχου ἐπιστημονικῆς δεινότητος, διότι οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον εἶχε προσφέρει ἕως τότε, ὅσον λόγῳ τῆς μεγάλης φήμης τοῦ πατρός του. Ταξιδεύσας εἰς Φλάνδραν, Ὀλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν, ὅπου ἐξετέλεσε διαφόρους παρατηρήσεις, δημοσιευθείσας τῷ 1697—1698, συνέγραψε βραδύτερον δύο ἔργα: «Περὶ τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς» (1720), ἐν ᾧ ἐκθέτει τὰς γεωδαιτικὰς ἐργασίας πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Παρισίων, καὶ τὰ «Στοιχεῖα Ἀστρονομίας» (1740). Πλὴν τούτων συνέταξε περὶ τὰ 150 ὑπομνήματα καὶ ἀνακοινώσεις, δημοσιευθείσας εἰς τὸ δελτίον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν αἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι εἶναι: α') ἡ ἐπὶ τῆς ἰδίας κινήσεως τῶν ἀπλανῶν, ἐν ᾗ, παραβάλλων τὰς τελευταίας παρατηρήσεις τοῦ Ἀρκτούρου πρὸς τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ Richer ἐν Καϋέννῃ τῷ 1672, ἐπεβεβαίωσε τῷ 1738 τὴν ὑπὸ τοῦ Halley πρὸ 20 ἐτῶν γενομένην ἀνακάλυψιν· καὶ β') ἡ κατὰ τὸ 1715 ἀνακοίνωσίς του περὶ τῆς συστάσεως τοῦ δακτυλίου τοῦ Κρόνου ἐκ σμήνους μικρῶν δορυφόρων ἐγγύτατα ἀλλήλων εὑρισκομένων καὶ περιστρεφομένων περὶ τὸν κύριον πλανήτην.

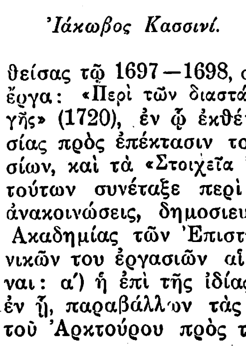

Ἰάκωβος Κασσινί.

Ὁ Ἰάκωβος Κασσινὶ φέρεται συνήθως ὡς *Κασσινὶ Β'*.

— 3) ***Καῖσαρ - Φραγκῖσκος Κασσινὶ ντὲ - Τυρύ***. Υἱὸς τοῦ *Ἰακώβου*, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1714. Ὑπῆρξε μᾶλλον γεωδαίτης παρὰ ἀστρονόμος· ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 1756 ἦτο κατ' οὐσίαν διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων, ἐν τούτοις ὁ τίτλος διευθυντοῦ ἀπενεμήθη αὐτῷ τῷ 1771, ὅτε ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ' τὸν διώρισεν ἐπισήμως ὡς τοιοῦτον. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τῷ 1736. Τὸ κύριον ἔργον τοῦ *Κασσινὶ Γ'* ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς Γαλλίας εἰς 183 φύλλα, ἥτις ἀρξαμένη τῷ 1744 συνεπληρώθη τῷ 1789 ὑπὸ τοῦ *Κασσινὶ Δ'*, υἱοῦ τοῦ Κασσινὶ Γ'. Αἱ καθαρῶς ἀστρονομικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κασσινὶ Γ' ὑπῆρξαν παρατηρήσεις κομητῶν, ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης κτλ. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐπίσης ἡ κατὰ τὸ 1740 ἐκδοθεῖσα «Προσθήκη εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Κασσινί» (τοῦ πατρός του)

— 4) ***Ἰάκωβος-Δομίνικος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1748—1845). Διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1784 εἰς τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων. Καταδιωκόμενος ὡς βασιλόφρων, παρῃτήθη τῆς θέσεώς του τῷ 1793, συλληφθεὶς δὲ βραδύτερον, ἀφέθη ἐλεύθερος τῷ 1794 μετὰ κράτησιν ἐπὶ 7 ½ περίπου μῆνας. Συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ πατρός του ἀπεπεράτωσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς Γαλλίας καὶ ὑπέβαλεν αὐτὸν τῷ 1789 εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν. Ἐκλεγεὶς τὸ 1779 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἐχρημάτισεν ἐπίσης μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ Γραφείου τῶν Μηκῶν. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ κυριώτεραι εἶναι: «Τὸ ταξίδιον ἐντολῇ τοῦ βασιλέως τῷ 1768 πρὸς δοκιμὴν τῶν ναυτικῶν ὡρολογίων Leroy», «Ἡ ἱστορία τῆς παραλλάξεως τοῦ Ἡλίου», «Περιγραφὴ καὶ χρῆσις τοῦ ἐπαναληπτικοῦ κύκλου τοῦ Borda». «Ἱστορία τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου Δομιν. Κασσινί», «Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὑπογείου τοῦ Βασιλικοῦ ἀστεροσκοπείου», «Παρατηρήσεις κατὰ τὸ 1791 — 1792», «Παρατηρήσεις καὶ θεωρία τοῦ κομήτου 1769». Ἄξιαι ἰδιαιτέρας ἐπίσης μνείας εἶναι καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἐργασίαι του: Ἡ σύνδεσις τοῦ μεσημβρινοῦ Παρισίων μετὰ τοῦ τοῦ Greenwich, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Méchain καὶ τοῦ Legendre, ἡ παρατήρησις τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ δακτυλίου τοῦ Κρόνου (κατ' Ὀκτώβριον 1773), τῆς διαβάσεως τοῦ Ἑρμοῦ πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου (12 Νοεμ. 1782) κτλ. Σ. Π.

—5) ***Ἀλέξανδρος -Ἑρρῖκος-Γαβριήλ***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1784 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1832 ἐκ χολέρας. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασεν ἀστρονομίαν, ἀλλ' εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν βοτανικὴν καὶ συνέγραψε πολλὰς βοτανικὰς πραγματείας. Διετέλεσε μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Δ. Ν. Π.

— **Κασσινὶ ἔλλειψις**, ἢ **κασσινικὴ ἔλλειψις** *[Ἀστρ.]* βλ. *ᾠοειδῆ* τοῦ Κασσινί.

κασσινίτης (ὁ) (Cassinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τῆς οἰκογενείας τῶν ἀστρίων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὑαλοφανοῦς, θεωρεῖται δὲ ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως καλιοῦχος ἄστριος (ὀρθόκλαστον) μὲ περιεκτικότητα περίπου 3,7% ὀξειδίου τοῦ βαρίου καὶ 4,4% ὑποξειδίου τοῦ νατρίου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Πενσυλβανίαν. Γ. Β.

Κασσῖνο (Cassino) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, παρὰ τὸν ποταμὸν Ράπιντο. Κάτοικοι 13.000. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μόντε Κασσῖνο, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης-Νεαπόλεως, καὶ διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον οἴνων, ἐλαιῶν καὶ ξυλείας. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ὀνομαστὸν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, κτισθὲν τῷ 529. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μοναστηρίου τούτου κοσμεῖται ὑπὸ κιόνων ἐκ πορφυρίτου καὶ γρανίτου λίθου, μαρμαρίνων ἀγαλμάτων παπῶν, αὐτοκρατόρων, βασιλέων καὶ πριγκίπων. Ὁ ναὸς αὐτοῦ, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον, εἶναι διακεκοσμημένος θαυμασίως μὲ χρωματιστὰ μάρμαρα, πολύτιμα μέταλλα καὶ τοιχογραφίας μεγάλων ζωγράφων. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν οἱ τάφοι τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, τῆς ἁγίας Σχολαστικῆς, τοῦ Πέτρου τῶν Μεδίκων καὶ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ'. Ἔχει σημαντικὴν βιβλιοθήκην μετ' ἀρχείων καὶ διατηρεῖ προσωπογραφίαν τοῦ Δάντου, θεωρουμένην ὡς γνησίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πολυάριθμα ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως *Κασσῖνον* (Cassinum), ἥτις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σαμνίτας καὶ τῷ 312 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἔφθασε δὲ εἰς μεγάλην ἀκμὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων. Μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

ἐρειπίων ὑπάρχει θαυμάσιον ἀμφιθέατρον καὶ ἔπαυλις τοῦ Οὐάρρωνος. Κατὰ τὸ 1230 ὑπεγράφη ἐν Κασσῖνο ἡ εἰρήνη μεταξὺ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β' καὶ Γρηγορίου τοῦ Θ', τῷ δὲ 1815 ὁ Γάλλος στρατηγὸς Μυρὰ ἡττήθη παρ' αὐτὴν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Μ. Δ. Β.

Κασσιόδωρος (Cassiodurus Senator), ***Φλάβιος-Μάγνος-Αὐρήλιος.*** Ρωμαῖος ἄρχων καὶ ἱστορικὸς καὶ θεολόγος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ἐν Σκυλλακίῳ (Scyllacium) τῆς Καλαβρίας γεννηθεὶς περὶ τὸ 477 ἐκ πατρὸς διοικητοῦ τῆς Σικελίας, μετὰ πολυετεῖς σπουδὰς τῶν ἐθνικῶν καὶ χριστιανικῶν γραμμάτων εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τῷ 507 καὶ καταλαβὼν διάφορα ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου, ἀπεσύρθη τῷ 540 εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του. Ἐκεῖ δὲ ἱδρύσας μονὴν (Monasterium Vivariense) καὶ καταρτίσας πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐξ ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν χειρογράφων διήνυσε τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ μακροῦ βίου του εἰς μελέτας καὶ συγγραφὰς καὶ διδασκαλίαν τῶν μοναχῶν μαθητῶν του, ἀπέθανε δ' ἐν ἡλικίᾳ 98 ἐτῶν τῷ 575. Ἔργα του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Chronica» ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 519, «De origine actibusque Getarum» ἐκ 12 βιβλίων, μὴ περισωθέν, «Variae», συλλογὴ ἐκ 468 ἐπισήμων ἐγγράφων, ἅτινα συνέταξε κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας του καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐχρησίμευον ὡς πρότυπα εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα τῆς Δύσεως, «De anima», «In Psalterium expositio», «Complexiones» εἰς τὰς Ἐπιστολάς, τὰς Πράξεις καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν τῆς Κ. Διαθήκης, «Institutiones divinarum et saecularium lectionum», τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του, ἀποτελούμενον ἐκ 2 βιβλίων, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι εἰσαγωγὴ εἰς τὴν θεολογίαν, τὸ δὲ δεύτερον («De artibus ac disciplinis liberalium litterarum») εἶναι περιληπτικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὰς ἑπτὰ ἐλευθερίους τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Ἔγραψε δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Κασσίδωρος διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς μοναχοὺς μαθητάς του, ὅτι ἀληθὴς σπουδὴ τῶν χριστιανικῶν γραμμάτων ἄνευ τῆς προηγουμένης μελέτης τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας δὲν εἶναι κατορθωτή. Ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἔργου τούτου ἔγραψε καὶ τὸ «De orthographia», ἐν ᾧ δίδει κανόνας περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῶν λέξεων καὶ τῶν σημείων τῆς στίξεως. Χειραγωγῶν τοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐθνικῶν καὶ χριστιανικῶν γραμμάτων καὶ εἰς ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ὑπεχρέωνεν ἅμα αὐτοὺς καὶ νὰ μεταφράζωσιν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν λατινικὴν δόκιμα ἔργα. Οὕτως ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ μὲν Μουτιανὸς μετέφρασε τὰς εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ Βελλάτωρ ὁμιλίας τοῦ Ὠριγένους, ὁ Ἐπιφάνιος ὁ Σχολαστικὸς ἔκαμε περίληψιν τῶν ἱστοριῶν τοῦ Σωκράτους, Σωζομένου καὶ Θεοδωρήτου («Historia ecclesiastica tripartita») κλπ. Ἡ παράλληλος μελέτη τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν γραμμάτων, συνεχισθεῖσα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς, συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης. Ἄλλα ἔργα τοῦ Κασσιοδώρου, ὡς ἡ ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, ἀπωλέσθησαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ σωζόμενα τοῦ Κασσιοδώρου ἐν τῇ λατινικῇ Πατρολογίᾳ *Migne* (τόμ. 69—70).—*Κ. Οἰκονόμου*, Περὶ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν τῆς Π. Διαθήκης (Ἀθῆναι 1849) Δ' 685. —*Franz*, Cassiodorus Senator (Breslau 1872).—*Minasi*, Cassiodoro Senatore (Napoli 1895).—*Bardenhewer - Godet*, Les Pères de l' Eglise (Paris 1899) Γ' 164 κ. ἑξ.—*Labriolle*, Histoire de la littérature latine chrétienne (Paris 1924) 673 κ. ἑξ.—*Rauschen*, Grundriss der Patrologie (Freiburg im B. 1926) 412.—*Δ. Μπαλάνου*, Πατρολογία (Ἀθῆναι 1930) 575.—*Κ. Λογοθέτου*, Ἡ φιλοσοφία τῶν πατέρων καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος (Ἀθῆναι 1930) Α' 388. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Κασσιόδωρος** (Cassiodorus de Reyna). Ἱσπανὸς διαμαρτυρόμενος ἑβραϊστής, γεννηθεὶς ἐν Σεβίλλῃ κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Φραγκφούρτῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1594. Ἐδημοσίευσεν ἐν Βάλῃ τῷ 1569 μετάφρασιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὴν ἱσπανικὴν γλῶσσαν, ἥτις μετὰ βελτιώσεων ἀνεδημοσιεύθη τῷ 1602 ἐν Amsterdam ὑπὸ τοῦ Κυπριανοῦ de Valera. Ὁ Κασσιόδωρος ἐδημοσίευσε προσέτι ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1573 παρατηρήσεις εἴς τινα χωρία τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου («Annotationes in loca selectiora Evangelii Ioannis»). Ε. Γ. Π.

Κάσσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Κάσιον.*

Κασσιὸν (Porto Cassion) *[Παραλ. Γεωγρ.].* Εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων Ἀδριατικῶν λιμένων τῆς Κροατίας (πλάτ. 45°02' Β, μῆκ. 14°37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero) ἐπὶ τῆς νήσου *Βέλια*· τὸ ἀβαθὲς ὅμως αὐτοῦ τὸν καθιστᾷ πρόσφορον μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα. Σ. Ε. Λ.

Κασσιοπαία *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Χώρα τῆς Ἠπείρου (βλ. *Κασσωπαία*).

Κασσιόπεια (ἡ)· βλ. *Κασσιόπη.*

κασσιοπεῖδαι (οἱ) (Cassiopeidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια μεδουσῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δισκομεδουσῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν γνωστότερα τά: *κασσιόπη, ὀλιγοκλαδώδης* καὶ *στομαστήρ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

κασσιόπειον (τὸ) *[Χημ.].* Τὸ ἄλλως *λουτέκειον* (βλ. λ.).

Κασσιόπη (ἡ ***Κασσιέπεια***) *[Μυθολ.].*—1) Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας Κηφέως καὶ μήτηρ τῆς Ἀνδρομέδας (βλ. λ. *Ἀνδρομέδα* τ. Δ' σ 643 α'-γ').

—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἄραβος, σύζυγος τοῦ Φοίνικος καὶ μήτηρ τοῦ Ἀτυμνίου καὶ τῆς Εὐρώπης ἐκ τοῦ Διός. Ὁ μῦθος τῆς Κασσιόπης, τῆς ὁποίας φέρονται καὶ οἱ τύποι καὶ *Κασσιόπεια* καὶ *Κασσώπη*, εἶχε διαδοθῇ ἐξ Ἄργους, ἔνθα πιστεύεται ὅτι ἐπλάσθη εἰς τὴν πρώτην μορφήν του, εἰς πολλὰς χώρας καὶ ἰδίως τὴν Φοινίκην, ἐκ τῶν ὁποίων μετερρυθμισμένος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Κυρίως συνεδέθη ἡ Κασσιόπη συγγενικῶς μὲ τοὺς ἐπισήμους ἥρωας καὶ ἡρωΐδας διαφόρων χωρῶν (Κίλικα, Ἔπαφον, Λιβύην κλπ.). Ἐν Ἑλλάδι ἐκτὸς τοῦ Ἄργους, κοιτίδος του, ἐπεχωρίαζεν ὁ μῦθος καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ, ἔνθα ἐλέγετο καὶ σύζυγος τοῦ Οἰνέως, τοῦ πατρὸς τοῦ Τυδέως. ΚΑΨ.

Κασσιόπη *[Ἀστρον.].* Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, κείμενος ἐπὶ τοῦ Γαλαξίου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου καὶ περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τοῦ Κηφέως, τῆς Ἀνδρομέδας, τοῦ Περσέως καὶ τῆς Καμηλοπαρδάλεως. Εὑρισκόμενος ὁλόκληρος ἐντὸς τοῦ κύκλου ἀειφανείας (ἐξαιρέσει ὀλίγων ἐκ τῶν ἀμυδρῶν ἀστέρων του, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ πλάτος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν κάτω μεσουράνησίν των κατέρχονται ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα), δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ εὐκόλως, ἐὰν ἀναζητηθῇ εἰς σχέσιν σχεδὸν συμμετρικὴν τῆς Μεγάλης Ἄρκτου ὡς πρὸς τὸν Πολικὸν Ἀστέρα, ἐκ τῶν τεσσάρων λαμπρῶν ἀστέρων του, οἵτινες ἀναλόγως τοῦ ὕψους τὸν ὁρίζοντα ὕψους των εἰκονίζουσι τὰ γράμματα Μ ἢ W ἢ Σ ἢ τὸν ἀριθμὸν 3.

Παρὰ τῷ Εὐδόξῳ καὶ τῷ Ἀράτῳ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κασσιέπεια*, παρὰ δὲ τοῖς Λατίνοις ὡς *Κασσιόπη* (Cassiope), ἀπαντᾷ ἐν τούτοις καὶ ὑπὸ διάφορα ἄλλα ὀνόματα. Οὕτω λ.χ. ὁ Ἄρατος ἀποκαλεῖ τὸν ἀστερισμὸν *κλεῖδα*, οἱ δὲ Ἄραβες *χεῖρα* μὲ προτεταμένον μόνον τὸν δείκτην καὶ δεικνύου-

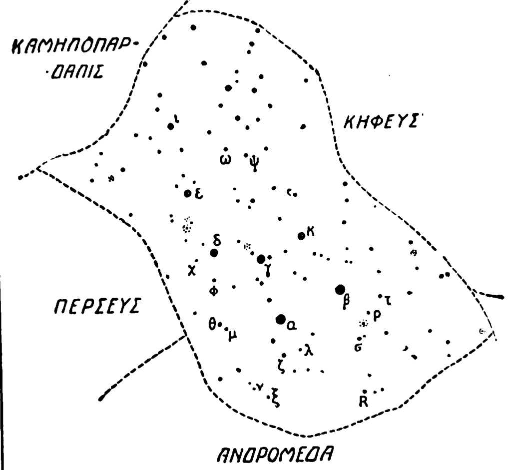

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Κασσιόπης.

σαν τοὺς προκειμένους ἀστέρας. Εἰς πολλὰ ὅμως χειρόγραφα τῆς «Ἀλμαγέστης» καλεῖται *καθημένη γυνή*. Ἡ ἐπωνυμία αὕτη ὑπομιμνήσκει τὴν ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων παρομοίωσιν τοῦ σχήματος, ὅπερ ἀποτελοῦσιν οἱ λαμπρότεροι ἀστέρες, πρὸς θρόνον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται εἰς τοὺς διαφόρους χάρτας τοῦ οὐρανοῦ καθημένη ἡ ὡραία σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας Κηφέως.

Ἐντὸς τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ἐνεφανίσθη κατὰ τὸν Νοέμβριον 1572 νέος ἀστήρ, ὁ ὁποῖος ταχέως ὑπερέβη κατὰ λαμπρότητα καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν Ἀφροδίτην, ὢν ὁρατὸς ἐν πλήρει ἡμέρᾳ. Δεκαὲξ μῆνας βραδύτερον ἐξηφανίσθη, κατόπιν βαθμιαίας ἐξασθενήσεως τῆς λάμψεώς του. Ὁ ἀστὴρ οὗτος, παρατηρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Τύχωνος, εἶναι πολλαχοῦ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διασήμου Δανοῦ ἀστρονόμου, ὅστις συμμεριζόμενος τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς του, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη ἀνέμενε τότε τὸ τέλος τοῦ κόσμου, παρεδέχετο, ὅτι ὁ νέος ἀστὴρ ἦτο ὁ ἐμφανισθεὶς κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι ἡ νέα ἐμφάνισίς του ἦτο προάγγελος τῆς Δευτέρας Παρουσίας.

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Κασσιόπης περιέχει ἀρκετοὺς νεφελοειδεῖς, ἐνδιαφέροντας διπλοῦς ἀστέρας καὶ ἀρκετοὺς μεταβλητούς, ἐξ ὧν ὁ R, ἔχων περίοδον 400 περίπου ἡμερῶν, κυμαίνεται μεταξὺ 13ου καὶ 6ου μεγέθους, ὅτε καταντᾷ ὁρατὸς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Σ. Π.

Κασσιόπη *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* —1) Πόλις καὶ ἄκρα παρακειμένη τῇ Κερκύρᾳ (*Πτολ.* Γ, ιδ, 11). Ἡ περὶ αὐτῆς μνεία τοῦ Στράβωνος (*Didot* 269, 49): «Κασσιόπη ἀφ' οὗ ἐπὶ Βρεντήσιον 1700 στάδιοι, οἱ δὲ ἴσοι καὶ ἀπὸ ἄλλου ἀκρωτηρίου νοτιωτέρου τῆς Κασσιόπης, ὃ καλοῦσι Φαλακρόν», παρενοήθη (*Πάρτς-Βέγια*, Νῆσος Κέρκυρα 200) νομισθέντος ὅτι ὁ γεωγράφος τοποθετεῖ τὴν Κασσιόπην (ἐπὶ τῆς ΒΑ οὖσαν) εἰς τὴν δυτικὴν νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Φαλακρόν, ἐνῷ ἁπλῶς νοεῖ, ὅτι τοῦτο κεῖται εἰς νοτιώτερον παράλληλον ἢ ἐκείνης (*Didot* Γ', ιγ., 9), τοῦθ' ὅπερ ἐλέγχεται ἄλλωστε ἐκ τῶν γεωγραφικῶν συνεταγμένων τῶν παρὰ Πτολεμαίῳ, φερουσῶν τὴν Κασιόπην ΒΑ τοῦ Φαλακροῦ. Ὁ Κικέρων παρέμεινεν ἐν τῇ πόλει (Ad fam. 16, 9, 1—Att. 7, 2, 3), ἧς τὸ ὄνομα διατηρηθὲν ἐπὶ Ρωμαίων καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν (*Προκοπ.* Γοτθ. πολ. Δ, 23) παρεφθάρη τανῦν ἐλαφρῶς εἰς *Κασσόπι.* —2) Λιμὴν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Χαονίας τῆς Ἠπείρου, ΝΑ τοῦ Ὀγχήσμου (ταν. Ἁγ. Σαράντα) λιμένος (*Πτολεμ.* Γ, ιδ, 2, ἔκδ. *Nobbe*). Κατὰ τὸν Leake (τ. 1, σελ. 93) «ἡ ἐπὶ τῆς Ἠπείρου Κασσιόπη, ἐὰν ὁ Πτολεμαῖος εἶναι ἀκριβής, φαίνεται ἐπέχουσα τὴν θέσιν τοῦ συγχρόνου ὅρμου τῶν Τετρανήσων» (πλάτ. 39°46 1/4 Β, μῆκ. 20° 01' 1/4 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfù) κειμένου (Mediter. Pilot ἔκδ. 1908 τόμ. III, σελ. 273) κατέναντι τοῦ *Κασσόπι* τῆς Κερκύρας. Σ. Ε. Λ.

— **Κασσιόπη** (τουρκ. *Κεσὰπ*) *[Γεωγρ.].* Παράλιον χωρίον τοῦ Πόντου ἀνατολικῶς τῆς Κερασοῦντος, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Παράγει λεπτοκάρυα καὶ ὄρυζαν. Μέχρι τοῦ 1922 περιελάμβανε καὶ περὶ τοὺς 600 Ἕλληνας. Α. Α. Π.

κασσιόπη (Cassiopea) *[Ζῳολ.].* Γένος μεδουσῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κασσιοπειιδῶν*, περιλαμβάνον μεδούσας μικροῦ μεγέθους μὲ σῶμα δισκοειδὲς καὶ περιβαλλόμενον κατὰ τὴν περιφέρειάν του ὑπὸ λεπτῶν καὶ πολυπληθῶν κυματοειδῶν νηματοειδῶν ἀποφύσεων. Τοῦ γένους τούτου ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *κασσιόπη ἡ ἀνδρομέδα* (Cassiopea andromeda), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

— **κασσιόπη** (ἡ) (Cassiopé) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικωδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη, *κασσιόπην τὴν τετράγωνον* (Cassiope tetragona) καὶ *κασσιόπην τὴν ὑπνοειδῆ* (Cassiope hypnoides), ἰθαγενῆ τῆς βορειοαρκτικῆς καὶ ἀρκτικῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι θάμνοι ὕψους 0,30 μ., ἀειθαλεῖς, φέροντες πυκνὰς διακλαδώσεις φύλλων, ἄνθη μόνοικα λευκὰ ἢ ἐρυθρωπά, κείμενα πλαγίως, πενταπέταλα, κωδωνοειδῆ, δέκα στήμονας, ᾠοθήκην ἐξωγκωμένην κλπ. Κ. ΠΑΠ.

κασσιοπορφυροῦν (τό), ἡ ***πορφυροῦν τοῦ κασσίου*** *[Χημ.]*· βλ. *χρυσός.*

Κάσσιος (Cassius). Ὄνομα γένους Ρωμαϊκοῦ, ἐκ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων, ἀργότερον περιπεσόντος εἰς τοὺς πληβείους. Σπουδαιότεροι ἐκ τοῦ γένους τούτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) ***Σπόριος Κάσσιος Βεκελλῖνος*** (Vecellinus ἢ Vicellinus). Ὕπατος τῷ 502 π. Χ., ὅτε καὶ ἐθριάμβευσε νικήσας τοὺς Σαβίνους. Τῷ 501 ἐγένετο ἵππαρχος (magister equitum) τοῦ πρώτου δικτάτορος Τίτου Λαρκίου. Τῷ 493 ἐξελέγη διὰ δευτέραν φορὰν ὕπατος μετὰ τοῦ Ποστουμίου Κομινίου. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐμεσολάβησεν εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν πατρικίων καὶ πληβείων, ὅτε οἱ τελευταῖοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ Ἀβεντῖνον ὄρος, καὶ συνῆψε τὴν ὀνομαστὴν μὲ τὰς λατινικὰς πόλεις συνθήκην συμμαχίας. Τῷ 486, ἐκλεγεὶς διὰ τρίτην φορὰν ὕπατος, εἰσήγαγε τὸν νέον ἀγροτικὸν νόμον, καθ' ὃν ἐφηρμόζετο διανομὴ εἰς τοὺς πληβείους τῆς ἀπὸ τοὺς ἡττηθέντας Ἑρνίκους (Hernici) ἀποκτηθείσης χώρας. Ἡ σύγκλητος, παρὰ τὴν παρουσιασθεῖσαν κατὰ τοῦ νόμου τούτου ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν δημαγωγῶν καὶ παρὰ τὴν ἰδικήν της ἀκόμη θέλησιν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, συγκατανεύσασα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Μετὰ τὴν πάροδον ὅμως τῆς ὑπατείας τοῦ Σπορίου, διεβλήθη οὗτος ὑπὸ τῶν πατρικίων ὡς θηρεύων τὴν εὔνοιαν τοῦ πλήθους καὶ παραπεμφθεὶς εἰς δίκην κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Λιβίου ὁ λαὸς ἐπεδοκίμασε τὴν καταδίκην του, ὢν κατ' αὐτοῦ διατεθειμένος κακῶς ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης φιλικῆς συμπεριφορᾶς, ἣν οὕτως εἶχεν ἔναντι τῶν συμμάχων.

2) ***Λεύκιος Κάσσιος Λογγῖνος Ραβίλλας*** Δημαγωγὸς ἐν Ρώμῃ τῷ 137 π. Χ. Εἰσήγαγε νέον νόμον ψηφοφορίας, καθ' ὃν ἕκαστος τῶν ψηφοφόρων ἐψήφιζε χωριστὰ εἰς εἰδικὸν πινακίδιον, κινήσας ὡς ἐκ τούτου τὴν μῆνιν τῶν εὐγενῶν. Ὡς τιμητὴς καὶ δικαστὴς διεκρίθη διὰ τὴν τιμιότητα καὶ αὐστηρότητά του.

3) ***Γάϊος Κάσσιος Λογγῖνος.*** Δέκαρχος τῷ 173 π. Χ. Τῷ 171 ἐξελέγη ὕπατος, τῷ δὲ 170 ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς συγκλήτου ἐγκατέλειψε τὴν ἐπαρχίαν του (τὴν Γαλατίαν) καὶ ἐκινήθη κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἐνσπείρων παντοῦ ἀπὸ ὅπου διήρχετο τὴν καταστροφήν. Τῷ 169 ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην πρέσβεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεηλατηθεισῶν ἐπαρχιῶν, καταγγέλλοντες εἰς τὴν σύγκλητον τὰς ὑπ' αὐτοῦ προξενηθείσας καταστροφάς. Ἡ σύγ-

Digitized by Google

κλητος ἠρκέσθη εἰς ἔκφρασιν ἁπλῆς δυσαρεσκείας πρὸς τὸν Κάσσιον διὰ τὰς πράξεις του. Τῷ 154 π. Χ. ἐξελέγη τιμητής.

—4) ***Κόϊντος Κάσσιος Λογγῖνος***. Νομισματοκόπος, ταμίας τοῦ Πομπηΐου ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 54 π. Χ. Τῷ 49 π. Χ., δήμαρχος ὤν, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ρώμην μετὰ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου (7 Ἰανουαρίου). Ἐπανελθὼν ἀργότερον μὲ τὸν Καίσαρα ἐστάλη ἀντιπραίτωρ εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἴβηρος (Ἕβρου) Ἱσπανίαν, λαβὼν τὸν τίτλον imperator. Ἐνταῦθα ὅμως αἱ καταπιέσεις του προὐκάλεσαν ἐπανάστασιν τῶν κατοίκων τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 48 διετάχθη νὰ πολεμήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Νουμιδίας Ἰόβαν (Juba), ἀλλ' ἐπανεστάτησαν οἱ ὑπ' αὐτὸν λεγεῶνες καὶ ἀποκλεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ταμίου του Μαρκέλλου εἰς τὴν πόλιν Οὐλίαν κατώρθωσε μὲν νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλ' ἐπνίγη ἐκ ναυαγίου (47 π. Χ.).

—5) ***Γάϊος Κάσσιος Λογγῖνος***. Ὁ ἐκ τῶν δολοφόνων τοῦ Καίσαρος, γεννηθεὶς πρὸ τοῦ 85 π. Χ. Στρατηγὸς ἐν τῷ στρατεύματι τοῦ Κράσσου κατὰ τὴν κατὰ Πάρθων στρατείαν του καὶ ταμίας του. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Γ. Κάσσιος ἔδωκεν ἀρίστας συμβουλὰς εἰς τὸν Κράσσον περὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὁ Κράσσος (9 Ἰουνίου 53 π. Χ.). Ἐν τούτοις ὁ Κάσσιος καὶ μετὰ τὴν ἧτταν συγκοατῶν τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ ἠδυνήθη ὄχι μόνον νὰ περισώσῃ τὴν Συρίαν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Πάρθων, ἀλλὰ καὶ νὰ κατατροπώσῃ αὐτοὺς παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν. Εἰς τὴν Συρίαν ἔμεινεν ὡς ἀντιταμίας (52—51). Τῷ 49 π. Χ., ὢν δήμαρχος ἐν Ρώμῃ, ἡνώθη μετὰ τοῦ Πομπηΐου, οὗ τὸν στόλον κυβερνῶν κατέστρεψε παρὰ τὴν Σικελίαν τὸν στόλον τοῦ Καίσαρος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον ἧτταν τοῦ Πομπηΐου κατέφυγε (τὸ ἔαρ τοῦ 47) εἰς Ρόδον καὶ συνδιηλλάγη ὀλίγον ὕστερον μὲ τὸν Καίσαρα, διορισθεὶς ὕπαρχος. Ἡ συνδιαλλαγὴ ἐν τούτοις, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐδείχθη, ἦτο φαινομενική, διότι ὁ Καῖσαρ διετήρει πάντοτε ἀπέναντι τοῦ Κασσίου ἐπιφυλακτικότητα, ἥτις ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ δυσαρεσκείας κατ' ἀρχάς, ἀργότερον δὲ ἐχθρότητος τοῦ Κασσίου πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὀργανώσεως συνωμοσίας, ἥτις καὶ κατέληξεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος (15 Μαρτίου 44 π. Χ.). Ὁ θάνατος ἐν τούτοις τοῦ Καίσαρος δὲν ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ τῷ Κασσίῳ μεγάλα ὠφελήματα. Διότι εὐθὺς ἀμέσως ἡ ρωμαϊκὴ πολιτεία εὑρέθη ἐν ἀναστατώσει μὲ τοὺς νέους περὶ τῆς ἀρχῆς ἀγῶνας. Ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος ἐζήτησε καὶ κατώρθωσε ν' ἀποξενώσῃ τὸν Βροῦτον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, τὸν δὲ Κάσσιον ἀπὸ τῆς Συρίας, ἐπαρχιῶν, ἃς ἤδη ὁ Καῖσαρ, βραχὺν χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου του, εἶχεν ἐπιδικάσει εἰς αὐτούς, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος εἶχεν ὁρίσει ὑπὲρ αὐτῶν. Ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ὑπείκοντες εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν ἔξαψιν καὶ εἰς τὰς δολοπλοκίας τοῦ Ἀντωνίου, ὑπεχώρησαν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐργαζόμενοι διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς ἐποφθαλμίων. Ὁ Κάσσιος λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰς ἐν Συρίᾳ λεγεῶνας κατετρόπωσε τὸν Ἀντώνιον παρὰ τὴν Μουτίνην (Μοδένην), διορισθεὶς ὑπὸ τῆς συγκλήτου διοικητὴς τῆς Συρίας. Μετὰ ταῦτα ἀνέλαβεν ἐπιτυχῶς καθ' ὑπόδειξιν τῆς συγκλήτου τὸν κατὰ τοῦ ἐξορίστου ἀντιπάλου του Δολαβέλλα πόλεμον. Ὁ Κάσσιος ἡνώθη ἔπειτα μετὰ τοῦ Βρούτου ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐκεῖθεν ἐξορμήσας ἐκυρίευσε τὴν Ρόδον καὶ ἐτιμώρησεν αὐτήν. Εἰς τὰς Σάρδεις ἀνηγορεύθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτὸς καὶ ὁ Βροῦτος imperatores. Ὅταν ὁ Ἀντώνιος, ὁ Λέπιδος καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς συνέπηξαν τὴν τριανδρίαν, ἀπεφάσισαν μεταξὺ ἄλλων καὶ ἀγῶνα κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου, οἵτινες μετὰ τὰς τόσας ἐπιτυχίας των εἶχον καταστῆ ἐπικίνδυνοι, κατακτήσαντες ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τοῦ Ἀδρία μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Ὁ στρατὸς τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, καίπερ ἠλαττωμένος διὰ τῆς ἀποσπάσεως διαφόρων αὐτοῦ τμημάτων, περιελάμβανεν 21 λεγεῶνας καὶ 20.000 ἱππεῖς. Ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄνω δυνάμεων κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 43 π. Χ. διαπεράσαντες τὸν Ἑλλήσποντον καὶ προχωρήσαντες διὰ τῆς θρᾳκικῆς παραλίας κατελάμβανον παρὰ τοὺς Φιλίππους ἐπικαίρους θέσεις. Ἐνταῦθα ἀνέμενον τὰ στρατεύματα τῆς τριανδρίας. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθανεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Ἀντώνιος καὶ ὀλίγον κατόπιν ὁ Αὔγουστος. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν περίπου ἰσόπαλοι, ἑκατέρου ἀνερχομένου εἰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ μόνον τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβιανοῦ ἦτο κατὰ ἑπτὰ χιλιάδας ὀλιγαριθμότερον τοῦ τῶν ἀντιπάλων. Κατὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν ἡ πτέρυξ, ἧς ἡγεῖτο ὁ Βροῦτος, ἐνίκησε τὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ὅστις ἀσθενῶν δὲν μετέσχε τῆς μάχης, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πτέρυγος ὁ Ἀντώνιος ὑπερίσχυσε τοῦ Κασσίου καὶ εἰσήλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἱππεῖς τοῦ Βρούτου ἔσπευσαν πρὸς τὸν Κάσσιον, ὅπως ἀναγγείλωσιν εἰς αὐτὸν τὴν κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας νίκην, ὁ Κάσσιος, ἐκλαβὼν αὐτοὺς ὡς ἐχθρούς, κατελήφθη ὑπὸ λύπης καὶ ἀπελπισίας καὶ προσέταξε τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ Πίνδαρον νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ νεκρὸς τοῦ Κασσίου ἐτάφη ἐν Θάσῳ.

— 6) ***Γάϊος-Κάσσιος-Παρμήσιος*** (Parmensis ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Πάρμας). Εἷς τῶν δολοφόνων τοῦ Καίσαρος, γενόμενος τῷ 43 ναύαρχος τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς Συρίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Κασσίου Λογγίνου, ὅταν οὗτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κάσσιος Παρμήσιος ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς παρὰ τοὺς Φιλίππους μάχης ἡνώθη μετὰ τοῦ Σέξτου Πομπηΐου. Τῷ 36 π. Χ. συνεφιλιώθη καὶ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτε ὅμως ἐπῆλθεν ἡ παρὰ τὸ Ἄκτιον ἧττα τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Κάσσιος κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐγούστου. Ἀπελάμβανε φήμης καλοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ· συνέγραψε τραγῳδίας, ἐλεγείας, σατίρας καὶ ἄλλα μὴ διασωθέντα.

— 7) ***Γάϊος Κάσσιος Λογγῖνος***. Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων Ρωμαίων νομικῶν, μαθητὴς τοῦ Μασουρίου Σαβίνου. Ἀπόγονος τοῦ δολοφόνου τοῦ Καίσαρος, θυγατριδοῦς τοῦ Κοΐντου Αἰλίου Τουβέρωνος. Τῷ 30 μ. Χ. ἦτο ὕπατος, ἐπὶ Καλλιγούλᾳ ἀνθύπατος εἰς τὴν Ἀσίαν (40—41), ἐπὶ Κλαυδίου ληγᾶτος εἰς τὴν Συρίαν καὶ κατεῖχεν ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν σύγκλητον χάρις εἰς τὰς βαθείας του περὶ δικαίου γνώσεις καὶ τὸν ἰσχυρόν του χαρακτῆρα. Ἐπὶ Νέρωνος ἐξωρίσθη εἰς Σαρδηνίαν, ὅπου καὶ ἐτυφλώθη, ἀνακληθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ εἰς Ρώμην. Εἶχε μεγίστην φήμην μεταξὺ τῶν συγχρόνων του καὶ τῶν μεταγενεστέρων νομικῶν, οἵτινες ἀπεκάλουν αὐτὸν «Prudentissimus vir». Ἐγένετο ἀρχηγὸς ἰδίας σχολῆς δικαίου καὶ ἔγραψε σειρὰν νομικῶν βιβλίων, σπουδαιότερον τῶν ὁποίων τὸ «Libri (ἢ Commentarii) Juris civilis». Ἐκ τῶν σῳζομένων ἀποσπασμάτων συνάγεται, ὅτι ὁ Κάσσιος, ἂν καὶ ἀκολουθῶν τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαβίνου, πολλάκις τέμνει νέας ὁδοὺς εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καὶ ἔχει καθ' ὁλοκληρίαν ἀτομικὰς γνώμας καὶ ἀπόψεις ἐπὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων καὶ συστημάτων τοῦ δικαίου.
Κ. Μ. Κ.

—8) ***Κάσσιος***. Ἰατρὸς ζήσας ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ὃν ὁ Κέλσος θεωρεῖ ὡς τὸν εὐφυέστατον ἰατρὸν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ (βιβλ. 1, προοίμ.). Ὁ Κέλσος ἀναφέρει καὶ σκευασίαν κωλικῆς (V. 25,12), ἧς μνημονεύει καὶ ὁ Σκριβώνιος Λάργος, μαθὼν ταύτην παρὰ τοῦ δούλου Ἀτιμήτου, ὅστις παρεσκεύαζε ταύτην (120, σελ. 51 *Helmr.*), καὶ ὁ Γαληνὸς (XIII, 276, 286). Ὁ Σ. Λάργος διέσωσεν ἡμῖν καὶ ἀντίδοτον κατὰ δηλητηρίων, δηγμάτων ὄφεως καὶ λυσσῶντος κυνὸς (176, σελ. 72),
ΑΡ. Π. Κ.

—9) ***Χαιρέας Κάσσιος***. Ἑκατόνταρχος ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ. Χιλίαρχος τῶν πραιτωριανῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καλλιγούλα, ὃν καὶ ἐφόνευσε (41 μ. Χ.). Κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Καλλιγούλα Τιβερίου Κλαυδίου.

—10) ***Σεβῆρος Κάσσιος***. Ἐπιφανὴς ρήτωρ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου. Προσβαλὼν διὰ λιβέλλων ἄνδρας καὶ γυναῖκας εὐγενῶν τάξεων ἐξωρίσθη τῷ 7 μ. Χ. εἰς Κρήτην καὶ κατόπιν εἰς Σέριφον, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 32 μ. Χ.

—11) ***Ἀβίδιος Κάσσιος***. Σύρος ὕπατος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 161—168 μ. Χ. Ὕπαρχος τῆς Συρίας τῷ 164, ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν στράτευμα, ἐνίκησε τοὺς Πάρθους, ἐκυρίευσε τὴν Ἔδεσσαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ἐξηνάγκασε τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Βολογάσην νὰ τραπῇ πρὸς τὴν Σελεύκειαν. Ὡς ὕπαρχος τῆς Ἀραβίας κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βουκόλων ἐν Αἰγύπτῳ. Κατέστη πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, παρακινηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Φαυστίνας νὰ καταλάβῃ τὸν ρωμαϊκὸν θρόνον, ἐὰν ἀπέθνῃσκεν ὁ ἀσθενῶν αὐτοκράτωρ Μᾶρκος Αὐρήλιος, καὶ λαβὼν ψευδῆ εἴδησιν, ὅτι ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπανεστάτησε καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων (Ἀπρίλιος 175), ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν, ὡς ἐγνώσθη ὅτι ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ.

—12) ***Δίων-Κάσσιος-Κοκκηϊανὸς*** (155—235 μ. Χ.). Τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ Ἕλληνος ἱστορικοῦ *Δίωνος* τοῦ Κασσίου (βλ. λ.).
Κ. Μ. Κ.

—13) ***Κάσσιος ὁ ἰατροσοφιστής***. Ἕλλην ἰατρὸς τῆς Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, συγγραφεὺς πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἰατρικαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα φυσικὰ» (α' ἔκδ. ὑπὸ *G. de Sylva*, Παρίσιοι 1541, εἶτα καὶ ἐν τῇ συλλογῇ *Ideler*, Phys et med. Graec. min I, 144) προσομοίας πρὸς τὰ ψευδοαριστοτελικά, ὡς καὶ τὰς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ἀφροδισιέα καὶ τὸν Ἀλεξανδρέα σοφιστὴν Ἀδαμάντιον ἀποδιδομένας. Ἐν αὐτῇ ὁ λόγος περὶ 84 ζητημάτων φυσικῶν ἢ ἰατρικῶν, εἰς ἃ δίδεται βραχεῖα ἐξήγησις, οἷον «διατὶ οἱ δυσπνοοῦντες, ὀρθοὶ ὄντες, ἔλαττον δυσπνοοῦσιν», «διατὶ οἱ ὑδροφοβικοὶ τὸ ὕδωρ φοβοῦνται», «διατὶ τὸ ὄμβριον ὕδωρ γλυκύ, καίπερ ἀπὸ θαλάσσης ἀνιμώμενον» κ.ο.κ. Ὁ Bussemaker ἐν τῇ διδοτείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοτέλους (Παρίσιοι 1848) ἀποδίδει αὐτῷ καὶ ἀπόσπασμά τι περὶ ὀφθαλμῶν ἐκ παρισινοῦ κώδικος.
ΑΡ. Π. Κ.

—14) ***Κάσσιος Φῆλιξ*** (Cassius Felix). Ἰατρὸς δράσας ἐν Καρθαγένῃ κατὰ τὴν Ε' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, συγγραφεὺς πραγματείας συντεταγμένης κατὰ τὸ 447 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν τῆς δογματικῆς σχολῆς, φερούσης τὸν τίτλον: «De medicina ex Graecis logicae sectae auctoribus liber sub Artabure et Calepio consulibus» (α' ἔκδοσ. ὑπὸ *Valent. Rose*, Λειψία 1879). Τὸ ἔργον εἶναι μετάφρασις ἑλληνικῶν ἐργασιῶν, ἰδίᾳ ἐκ βιβλίων τοῦ Γαληνοῦ.
ΑΡ. Π. Κ.

Κάσσιος *['Αρχ. Θρησκ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς (βλ. Κάσιος).

Κάσσιος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Καπύῃ τῆς Καμπανίας ἑορταζόμενος τὴν 22 Μαΐου μάρτυς ἐπίσκοπος, ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας. —2) Ὁ τῷ 537 ἀνελθὼν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Narni παρὰ τὸ Σπολέτον τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἐπαινεῖται ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου διὰ τὴν μεγάλην εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπην του· ἀποθανὼν τῷ 558 ἑορτάζεται τὴν 29 Ἰουνίου. —3) Ὁ ἐν Côme τῆς ἄνω Ἰταλίας στρατιώτης, ὅστις μετ' ἄλλων Χριστιανῶν στρατιωτῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 7 Αὐγούστου. —4) Ὁ ἐν Βόννῃ τῆς Γερμανίας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 303 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Ὀκτωβρίου.
Ε. Γ. Π.

— **Κάσσιος** (Cassius), ***Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς ἰατρὸς καὶ χημικός, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1640. Ἀνεκάλυψε τὴν ὑποστάθμην τοῦ χρυσοῦ, ἥτις φέρει τὸ ὄνομά του *(πορφύρα τοῦ Κασσίου)*. Ἔγραψε: «De extremo illo et perfectissimo naturae opificio, etc.» 1685), «De triumviratu intestinali cum suis effervescentiis».
Ο. Ρ.

— **Κάσσιος** (Cassius), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Ἰωσήφ***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ φυσικός, ἀποθανὼν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔγραψε: «Essai sur le moyen d'anéantir la contagion vérolique» Paris 1799), «Precis succint des principaux phénomènes du galvanisme» (1863).
Ο. Ρ.

Κασσίρερ (Cassirer), ***Ἐρνέστος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ σημαντικωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἐξαιρετικῶς ὀρθολογιστικῆς ἢ λογικολογικῆς (logizistisch) ὀνομαζομένης διακλαδώσεως τοῦ νεωτέρου κριτικισμοῦ, ἥτις εἶναι γενικῶς γνωστὴ ὡς σχολὴ τοῦ Μάρμπουργ. Γεννηθεὶς τῷ 1874 ἐν Μπρεσλάου, ἐσπούδασεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ πανεπιστήμια Βερολίνου, Λειψίας, Μονάχου, Ἀϊδελβέργης καὶ Μάρμπουργ, διετέλεσεν εἶτα ὑφηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 εἶναι τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀμβούργῳ. Εἰδικεύθη κυρίως εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὰς γνωσιολογικὰς καὶ μεθοδολογικὰς προϋποθέσεις τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς, ἠσχολήθη δὲ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν πρῶτος μὲ τὴν γνωσιολογίαν τῆς χημείας, ἣν κατατάσσει ἐπίσης εἰς τὰς αὐστηρῶς μαθηματικὰς ἐπιστήμας. Καταπολεμῶν ἐπιμόνως πᾶσαν ψυχολογικὴν ἑρμηνείαν τῶν διανοητικῶν φαινομένων, ἀπορρίπτει τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐννοιῶν δι' ἀφαιρέσεως ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ περιεχομένου καὶ ὑποστηρίζει ὅτι αἱ ἔννοιαι, τόσον αἱ μερικώτεραι, ὅσον καὶ αἱ θεμελιώδεις καὶ γενικώτεραι ἔννοιαι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (χῶρος, χρόνος, ὄγκος, ἄτομον, ἐνέργεια, δύναμις, αἰθὴρ κλπ.) εἶναι γνωσιολογικὰ ἐκ τῶν προτέρων μέσα, ἵνα ἀντιληφθῶμεν τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα· ἑπομένως πᾶσα ἐμπειρική, ἔστω καὶ πειραματικὴ ἔρευνα περιέχει ἐν ἑαυτῇ θεωρητικὸν στοιχεῖον, ὡρισμένον λογικὸν σύστημα συνδέσεως τοῦ ἐμπειρικοῦ ὑλικοῦ καθ' ὁμοιογενεῖς σειράς, καὶ τὸ σύστημα τοῦτο μετρεῖται καὶ κρίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλου τινός, ἐπίσης λογικοῦ. Πᾶσα φυσικὴ ἐπιστήμη εἶναι διανοητικόν, θεωρητικὸν κατασκεύασμα. Εἰς τὰ μαθηματικά, τὸν τελειότερον τύπον τῆς ἐπιστήμης, αἱ ἔννοιαι γεννῶνται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐμπειρικάς, διὰ γενετικοῦ ὁρισμοῦ, καὶ ἡ λογικὴ τῶν μαθηματικῶν εἶναι ἡ λογικὴ τῆς προελεύσεως τῶν γενικωτάτων ἐννοιῶν. Τὰ μαθηματικὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπιστήμη τῶν ποσοτικῶν διαφορῶν, ἀλλὰ καθολικὴ ἐπιστήμη τῶν ποιοτήτων, συνδυασμολογία (Kombinatorik), ἤτοι γενικὴ ἔκθεσις τῶν γενικωτάτων τρόπων συνδέσεως καὶ τῆς μεταξύ των ἀλληλεξαρτήσεως. Μελετήσας πρῶτος τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος, ὁ Κασσίρερ εὑρίσκει ὅτι δὲν ἀντιτίθεται, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐπικυρώνει τὴν ἀντίληψιν τῆς σχολῆς τοῦ Μάρμπουργ, ὅτι ἡ φυσικὴ δὲν εἶναι πιστὴ ἀπεικόνισις τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ ἀναλύει τὸν συνειρμὸν παντὸς γίγνεσθαι ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ὑπαγωγῆς του εἰς ποσὰ καὶ κανονικὰς σειρὰς ἐννοιῶν· ἡ ἔννοια τοῦ χώρου ἀναλύεται ἐπίσης εἰς τοιαύτας κανονικὰς σειρὰς

Digitized by Google

καὶ παύει νὰ εἶναι στατική, γιγνομένη δυναμικὴ κατὰ συνάρτησιν. Ἡ μόνη διαφορὰ ἀπὸ τὴν καντιανὴν ἄποψιν εἶναι, ὅτι δὲν ἀποδίδεται ἐξαιρετικὴ θέσις εἰς τὴν εὐκλείδειον ἔννοιαν τοῦ χώρου, ἥτις δὲν παριστᾷ πλέον ἢ ἀφῃρημένην δυνατότητα, ἐνῷ ὁ μὴ-εὐκλείδειος χῶρος εἶναι διὰ τὴν φυσικὴν ἢ πραγματικότης —ἐννοεῖται ὄχι ρεαλιστικὴ —ὡς ἀναγκαία καὶ ἀμετάβλητος διανοητικὴ προϋπόθεσις. Κατὰ ταῦτα, τὸ χρέος τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας εἶναι νὰ ἐξεύρῃ τὰ γενικὰ εἰδολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται ἀμετάβλητα διὰ μέσου τῶν ἐναλλασσομένων καὶ ἰδιαιτέρων ὑλικῶν περιεχομένων τῆς ἐμπειρίας, τὰς ἐκ τῶν προτέρων γνώσεις, αἵτινες ὑπάρχουν ὡς ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις εἰς πᾶσαν ἔγκυρον περὶ φαινομένων κρίσιν. Ἡ ἀντικειμενικὴ πραγματικότης δὲν εἶναι ἑπομένως μία, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ βαθμούς, ἀναλόγως τοῦ γενικοῦ κύρους τῶν προϋποθέσεων ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται.

Ὁ Κασσίρερ ἔγραψε πλῆθος ἔργων, ἐν οἷς: «Ἡ κριτικὴ τοῦ Καρτεσίου περὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς γνώσεως» (1899), «Τὸ σύστημα τοῦ Λεϊβνιτίου» (1902), «Ὁ κριτικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς λεγομένης ὑγιοῦς διανοήσεως» (1906), «Τὸ πρόβλημα τῆς γνώσεως εἰς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν» (τ. I, II, 1906—1910, III, 1920), «Ἡ ἔννοια τῆς οὐσίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς συναρτήσεως» (1910) τὸ κύριον συστηματικὸν ἔργον του, «Μορφὴ καὶ ἐλευθερία. Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πνεύματος ἐν Γερμανίᾳ» (1917), «Ἡ ζωὴ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Καντίου (1918, 4η ἔκδ. 1921, ἔνθα ὁ Κάντιος ἐξετάζεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς κεντρική του ἰδέα ὑποστηρίζεται ἡ τῆς ἐλευθερίας), «Ἰδέα καὶ μορφή. Γκαῖτε, Σίλλερ, Χέλδερλιν, Κλάϊστ» (1921), «Συμβολὴ εἰς τὴν κριτικὴν τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος τοῦ Ἀϊνστάϊν» (1921), «Φιλοσοφία τῶν συμβολικῶν μορφῶν» (1923).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Alice Steriad.* L'interprétation de la doctrine de Kant par l'école de Marburg (1913).—*Berth. Kern,* Zur Erkenntnis lehre d. Marb. Schule (Zeitschr. f. positive Philosophie, 1913).

Ε. Λ.

κασσίς (ἡ) (λατ. cassis) *[Ἀρχ.]*. —1) Περικεφαλαία κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ βυζαντινοὺς χρόνους. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἦτο εἶδος τριχίνου κράνους, ἄλλοι παραδίδουν αὐτὴν ὡς μεταλλίνην· φαίνεται ὅμως ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐδηλοῦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους γενικῶς τὸ κράνος.—2) Μέρος τῆς ἐξωτερικῆς ἐπενδύσεως τῶν πλοίων κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐν εἴδει θώρακος, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι γνωσταὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι.

Π. Ν. Π.

κασσίς (ἡ) (Cassis) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια μαλάκια μὲ κόγχην μεγάλην, στερεάν, παχεῖαν, διωγκωμένην κατὰ τὴν κορυφήν της καὶ μὲ κανονικὰς περιελίξεις. Τὸ ἄνοιγμα τῆς κόγχης εἶναι στενὸν καὶ ἐπίμηκες. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασσὶς ἡ μαδαγασκάρειος* (Cassis madagascariensis), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα κόγχης φαιοϋπόλευκον.

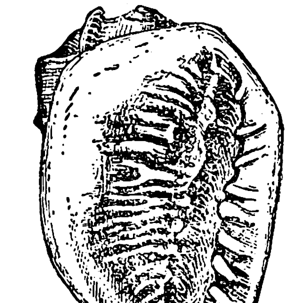

Κασσὶς ἡ μαδαγασκάρειος.

Δ. Ν. Π.

Κασσῖται (οἱ). Λαὸς συγγενὴς τῶν εἰς τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν ἐγκατεστημένων Μιττανῶν. Ἐμφανίζεται κατὰ τὸ 8ον ἔτος τῆς βασιλείας Σαμσοῦ-Ἰλουνᾶ, ἤτοι τῷ 2072 π.Χ., ζητῶν νὰ εἰσβάλῃ βιαίως εἰς τὴν Μεσοποταμίαν διερχόμενος τὸν Εὐφράτην, ἀλλ' ἀπωθεῖται. Ἔκτοτε εἰσδύουν εἰς αὐτὴν βραδέως, ὡς ἐργάται τῶν ἀγρῶν καὶ ὡς τέκτονες, μετὰ τρεῖς δὲ αἰῶνας, περὶ τὸ 1761, ἐγκαθιστοῦν εἰς Βαβυλῶνα δυναστείαν, ἡ ὁποία ὅμως δὲν κατορθώνει ν' ἀφομοιώσῃ τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Χιττιτῶν, οἵτινες τὸ τέλος τοῦ Κ' αἰῶνος ἀπήγαγον εἰς Χανὰ τὸ ἄγαλμα Μαρδοὺκ καὶ τῆς συζύγου του Ζαρπανιτούμ, ἔθηκε τὴν Βαβυλῶνα ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν βασιλέων τῆς «Χώρας τῆς θαλάσσης», ἤτοι τῶν μυχῶν τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα ἐξησθένησαν τόσον, ὥστε ὁ Κασσίτης *Γαυδὰς* (1761—1746) ἵδρυσε τὴν Γ' βαβυλωνιακὴν δυναστείαν, τιτλοφορηθεὶς «βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος, τῶν τεσσάρων χωρῶν, τῆς Σοῦμερ καὶ τῆς Ἀκκάδ». Ἐπὶ 576 ἔτη οἱ Κασσῖται κατεῖχον τὸν θρόνον τῆς Βαβυλῶνος. Εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τοῦ ἵππου, ἐλάχιστα γνωστοῦ πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ἤλλαξαν τὸ ἡμερολόγιον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς των τὰ ἔτη δὲν ὠνομάζοντο ἀπὸ τοῦ ἐπισημοτάτου γεγονότος των, ἀλλὰ ἠριθμοῦντο τακτικῶς ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως ἑκάστου βασιλέως καὶ ὁ τρόπος οὗτος ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους. Οἱ βασιλεῖς τῶν Κασσιτῶν ἔλαβον σημιτικὰ ὀνόματα καὶ συζύγους ἐκ τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς Ἀσσυρίας. Θεότητές τινες τῶν Κασσιτῶν εἰσήχθησαν εἰς τὸ βαβυλωνιακὸν πάνθεον. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφέρονται ὡς Κοσσαῖοι οἰκοῦντες τὴν Σουσιανὴν μετὰ τῶν Ἐλαμιτῶν, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα ἦσαν γείτονες τῶν Μήδων. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ φυλὴ τῶν Κασσιτῶν ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς βαβυλωνιακῆς.

Γ. Λ. Α

Κασσιτερὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σαπῶν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτοικοι (1928) 361.

Κασσιτερίδες ***νῆσοι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Γενικὴ ὀνομασία παρ' ἀρχαίοις ὅλων συλλήβδην τῶν κατὰ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης κασσιτεροφόρων χωρῶν. Ἀναφέρονται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἀγνοεῖ τὴν θέσιν αὐτῶν, ἦσαν δὲ τότε γνωσταὶ ἐν Ἑλλάδι μόνον ἀπὸ τῶν Φοινίκων ἐμπόρων, οἵτινες ἐτήρουν μυστικὴν τὴν πρὸς αὐτὰς ὁδόν. Προσπάθειαι πρὸς ἀκριβῆ τοποθέτησιν αὐτῶν ἀναφαίνονται κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Ὁ Διόδωρος καλεῖ αὐτὰς «νησῖδας» τοῦ ὠκεανοῦ, κατὰ τὰς ὑπεράνω τῆς Λυσιτανίας χώρας, προσκειμένας τῇ Ἰβηρίᾳ· ὁ Στράβων τοποθετεῖ αὐτὰς παρὰ τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὰς ἀναβιβάζει εἰς δέκα, παραγούσας κασσίτερον καὶ μόλυβδον καὶ κατοικουμένας πλὴν μιᾶς. Κατὰ τὸν Πλίνιον ἔκειντο ἔν ντι τῆς Κελτιβηρίας, κατὰ τὸν Πομπώνιον Μέλαν ἐν Κελτικῇ καὶ κατὰ Πτολεμαῖον, δεχόμενον τὸν ἀριθμὸν τοῦ Στράβωνος, ἐν τῷ «δυσμικῷ ὠκεανῷ»· εἰς ταῦτα προσθετέα ἡ πληροφορία τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου «Κασσιτέρα· νῆσος ἐν τῷ ὠκεανῷ τῇ Ἰνδικῇ προσεχής». Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν πρῶτος ἐκ Κασσιτερίδων ἐκόμισε κασσίτερον ὁ Μιδάκριτος, πρῶτος Ἕλλην ἐπισκέπτης αὐτῶν ἦτο ὁ Μασσαλιώτης Πυθέας καὶ πρῶτος Ρωμαῖος ὁ Πόπλιος Κράσσος. Ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι Κασσιτερίδες ἐκαλοῦντο πᾶσαι αἱ κασσιτεροφόροι ἀκταὶ καὶ νῆσοι τῆς Ἱσπανίας καὶ Ἀγγλίας πρὸ τῶν μεγάλων γεωγραφικῶν περιηγήσεων τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς, καὶ ὅτι κατὰ ταύτην ἕκαστος γεωγράφος ὠνόμαζε Κασσιτερίδας τὴν ὑπ' αὐτοῦ γνωσθεῖσαν κασσιτεροφόρον γῆν. Ἐκ τῶν συγχρόνων ἄλλοι ταυτίζουν αὐτὰς πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Κορνουαλλίας, ἄλλοι πρὸς τὰς Scilly Islands τῆς ΝΔ Βρεττανίας, ἄλλοι πρὸς τὴν Βρεττάνην ἢ τὰς ἔναντι τῆς Ἱσπανίας νησῖδας κλπ.

Π. Ν. Π

κασσιτερικὸν ***ἅλας, —ὀξὺ*** *[Χημ.]* βλ. λ *κασσίτερος* (ἐνώσεις).

κασσιτέρινος, *—η, —ον·* ὁ ἐκ κασσιτέρου κατεσκευασμένος, κοιν. *καλαένιος*.

κασσιτερίτης (ὁ) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτόν, διοξείδιον τοῦ κασσιτέρου, τοῦ τύπου $Sn\,Sn\,O_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ τετραγωνικοῦ συστήματος. ἀπαντᾷ δὲ συνήθως μὲν ὑπὸ μορφὴν πρισματικὴν καὶ δίδυμον κατασκευήν, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα, εἰς ἀμμώδη κοκκία, ἢ τέλος εἰς ψευδομορφώσεις κατὰ ὀρθόκλαστον. Παρουσιάζει σκληρότητα 6—7, εἰδικὸν βάρος 6,8—7,1, λάμψιν μεταλλικήν, ἀδαμαντοειδῆ ἢ στεατώδη μεταλλίζουσαν καὶ ἔχει χρῶμα σιδηρόμαυρον ἕως καστανόχρουν.

Γ. Β.

κασσιτεροκόλλησις, *—εως* (ἡ). Συγκόλλησις δύο μεταλλίνων τεμαχίων διὰ κασσιτέρου καθαροῦ ἢ συνηθέστερον κράματος κασσιτέρου. Ἡ συγκολλητικὴ οὐσία, καλουμένη κολλητήριον, ἐφαρμόζεται ἐν τετηκυίᾳ καταστάσει ἐπὶ τῶν πρὸς συγκόλλησιν ἐπιφανειῶν, ἀφοῦ καθαρισθῶσι τελείως ἀπὸ πάσης σκωρίας δι' ὀξέος ἢ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος καὶ θερμανθῶσιν. Ἡ συγκολλητικὴ οὐσία, ἥτις δέον νὰ εἶναι πλέον εὔτηκτος τῶν πρὸς συγκόλλησιν μετάλλων, ἑνοῦται ἐπιφανειακῶς, σχηματίζουσα κρᾶμα μετὰ τῶν μετάλλων, καὶ προκαλεῖ οὕτω τὴν σύμφυσιν. Τὸ κολλητήριον διὰ μόλυβδον καὶ ψευδάργυρον ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν κασσιτέρου καὶ ἑνὸς μέρους μολύβδου (κόλλησις τῶν φανοποιῶν), διὰ χαλκὸν ἢ λευκοσίδηρον ἐξ ἑνὸς μέρους κασσιτέρου καὶ ἑνὸς μολύβδου, ἢ διὰ ὀρείχαλκον ἐκ δύο μερῶν χαλκοῦ καὶ ἑνὸς ψευδαργύρου. Ὁ καθαρὸς κασσίτερος, χρησιμοποιούμενος πρὸς συγκόλλησιν ψευδαργύρου, παράγει ἕνωσιν ἰσχυροτέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ μεττάλλου. Εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν εὐτελέστερα κολλητήρια δι' αὐξήσεως τῆς ἀναλογίας μολύβδου, καλούμενα *ἰσχνὰ κολλητήρια*. Ἡ κασσιτεροκόλλησις ἐκτελεῖται τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς λυχνίας καλουμένης «καμινέτου» δι' οἰνοπνεύματος καὶ ἤδη διὰ βενζίνης, εἰς ἣν τὸ ὑγρὸν καύσιμον ἐξαερούμενον διὰ προθερμάνσεως ἐξακοντίζεται ὑπὸ τῆς πιέσεως διὰ καυτῆρος Βοῦνσεν, παράγον ἐπιμήκη λίαν θερμὴν καὶ ἄχρουν φλόγα. Τὸ κολλητήριον προκειμένου περὶ σχετικῶς μεγαλυτέρων ποσοτήτων τήκεται διὰ τοιαύτης λυχνίας ἢ ἐπὶ ἄλλης πυρᾶς ἐντὸς σιδηροῦ κοχλιαρίου καὶ ἐπιχύνεται ἐπὶ τῶν διὰ τῆς λυχνίας θερμανθεισῶν μετὰ ἐκσκωρίασιν ἐπιφανειῶν. Ἐπίμηκες σιδηροῦν ἐργαλεῖον φέρον λαβήν, καλούμενον ἐπίσης *κολλητήριον* (ἐν τῷ στρατῷ *σιδήριον συγκολλητικόν*), χρησιμεύει, ἀφοῦ θερμανθῇ καὶ καθαρισθῇ δι' ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, πρὸς μόρφωσιν καὶ συμπίεσιν τῆς ἑνώσεως. Ὅταν ἡ κόλλησις εἶναι μικρά, ἡ ράβδος τῆς συγκολλητικῆς οὐσίας τήκεται ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ θερμοῦ ἐργαλείου ἐπὶ τῆς ἑνώσεως προθερμανθείσης (βλ. *συγκόλλησις*).

Θ. Χ.

κασσίτερος (ὁ) (Stannum, Zinn, étain, Sn). Μέταλλον σχεδὸν ἀργυρόλευκον, γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἀπαντᾶται ἐν τῇ φύσει σπανιώτατα ὡς αὐτοφυές, κυρίως ἡνωμένον ὑπὸ μορφὴν *κασσιτερίτου* (βλ. λ.). Τήκεται εἰς 233°, εἶναι ἐλάχιστα πτητικόν, ζέει εἰς 2270°, ἔχει εἰδικὸν βάρος 7,3 καὶ κρυσταλλοῦται εὐχερῶς εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα. Ραβδία κασσιτέρου καμπτόμενα τρίζουσι λόγῳ τῆς μεταξὺ τῶν κρυστάλλων τριβῆς ἢ καὶ θραύσεως αὐτῶν. Ἐν καθαρᾷ καταστάσει ὁ κασσίτερος εἶναι μέταλλον λίαν ἐλατόν, δυνάμενον νὰ ἐλαθῇ εἰς λεπτότατα φύλλα. Εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 161° μεταβάλλει κρυσταλλικὴν μορφὴν καὶ μεταπίπτει εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα. Εἰς τὴν κρυσταλλικὴν ταύτην κατάστασιν ὁ κασσίτερος καθίσταται εὔθρυπτος, δυνάμενος εὐχερῶς νὰ κονιοποιηθῇ. Εἰς θερμοκρασίαν κατωτέραν τῶν 20° ὁ κασσίτερος μετατρέπεται βραδέως εἰς κόνιν τεφράν, τὸν *τεφρὸν κασσίτερον*, εἰδικοῦ βάρους 5,8. Οὕτως ἀντικείμενα ἐκ κασσιτέρου μεταβάλλονται πολλάκις βαθμηδὸν εἰς κόνιν. Ἡ ἀποσάθρωσις αὕτη τοῦ μετάλλου τούτου, ἥτις καλεῖται καὶ *πανώλης κασσιτέρου* (Zinnpest, peste d' étain), τελεῖται μετὰ τοιαύτης βραδύτητος, ὥστε τὰ ἐκ κασσιτέρου ἀντικείμενα φαίνονται ἀμετάβλητα. Εἰς λίαν ταπεινὰς θερμοκρασίας (—48°) ἡ ἀποσάθρωσις αὕτη τελεῖται τάχιστα. Ἐν τούτοις ἀντικείμενα ἐκ κασσιτέρου (σωλῆνες ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου), ὑποβαλλόμενα εἰς ἰσχυρὰν ψῦξιν, διατηροῦνται καλῶς, ἁπλῆ ὅμως ἐπαφὴ τοῦ ἀντικειμένου εἴς τι σημεῖον αὐτοῦ μετὰ ἀποσεσαθρωμένου κασσιτέρου ἀρκεῖ, ἵνα ἡ πανώλης τοῦ μετάλλου μεταδοθῇ καθ' ὅλην τὴν μᾶζαν. Ἡ ἀποσάθρωσις τῶν ἐκ κασσιτέρου ἀντικειμένων δύναται νὰ ἀποφευχθῇ διὰ θερμάνσεως αὐτῶν εἰς 40°. Εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καὶ ἐν τῇ συνήθει θερμοκρασίᾳ ὁ κασσίτερος εἶναι ἀπρόσβλητος. Ὡσαύτως οὗτος οὐδόλως προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ὀργανικῶν ὀξέων, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς προφύλαξιν ἑτέρων μετάλλων ἐκ τῆς ὀξειδώσεως ἢ προσβολῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν (ὀργανικῶν) ὀξέων (ἐπικασσιτέρωσις τῶν ἐκ χαλκοῦ μαγειρικῶν σκευῶν). Ὁ λευκοσίδηρος (τενεκὲς) εἶναι σίδηρος ἐμβαπτισθεὶς ἐντὸς τετηγμένου κασσιτέρου. Τὸ μέταλλον τοῦτο διαλύεται εἰς ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καὶ σχηματίζει διχλωριοῦχον κασσίτερον $SnCl_2$. Ὑπὸ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ὀξειδοῦται πρὸς κασσιτερικὸν ὀξύ. Ἰσχυρῶς θερμαινόμενος ὁ κασσίτερος καίεται μετὰ λευκῆς φλογὸς καὶ μετατρέπεται εἰς διοξείδιον τοῦ κασσιτέρου SnO_2). Ὑπὸ τῶν καυστικῶν ἀλκαλίων (καυστικὸν κάλι, καυστικὸν νάτριον) διαλύεται ἐν θερμῷ, σχηματίζων ἀντίστοιχα κασσιτερικὰ ἅλατα ὑπὸ ἔκλυσιν ὑδρογόνου:

$$Sn + 2KOH + H_2O = K_2SnO_3 + 2H_2$$

Ὁ κασσίτερος χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν διαφόρων κραμάτων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ *κρατέρωμα* ἢ *βροῦντζος*, οὗτινος ἡ σύστασις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς χρήσεως, δι' ἣν οὗτος προορίζεται. Οὕτω ὁ νεώτερος βροῦντζος, πλὴν τοῦ κασσιτέρου περιέχει μόλυβδον καὶ ψευδάργυρον, ὁ βροῦντζος τῶν τηλεβόλων ἀποτελεῖται κατὰ 90 % ἐκ χαλκοῦ καὶ 10 % ἐκ κασσιτέρου, ὁ βροῦντζος τῶν ἐκκλησιαστικῶν κωδώνων περιέχει 20—25 % κασσίτερον καὶ 80—75 % χαλκόν, ὁ βροῦντζος διὰ φωσφόρου παρασκευάζεται διὰ συντήξεως χαλκοῦ καὶ φωσφορούχου κασσιτέρου, ἡ οὕτω δὲ λαμβανομένη μᾶζα εἶναι τελείως ὁμογενὴς καὶ περιέχει 0,25—2,5 % φωσφόρου καὶ 5—10 % κασσίτερον. Τὸ κρᾶμα τοῦτο εἶναι ἐξόχως σκληρὸν καὶ ἀπρόσβλητον, δι' ὃ καὶ χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν ἐξαρτημάτων μηχανῶν.

Ὡσαύτως τὸ *συγκολλητικὸν κρᾶμα (καλάϊ)* ἀποτελεῖται ἐξ ἴσων μερῶν μολύβδου καὶ κασσιτέρου. Ἀμάλγαμα κασσιτέρου χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν κατόπτρων. Φύλλα ἐκ κασσιτέρου χρησιμοποιοῦνται πρὸς περιτύλιξιν σοκολάτας καὶ διαφόρων ἐδωδίμων.

Κασσιτέρου ἑνώσεις. Ὁ κασσίτερος εἰς τὰς ἑνώσεις αὐτοῦ φέρεται ὡς διδύναμον καὶ τετραδύναμον στοιχεῖον. Αἱ κυριώτεραι ἑνώσεις τοῦ διδυνάμου κασσιτέρου εἶναι:

Κασσίτερος θειικὸς $SnSO_4$. Λαμβάνεται διὰ διαλύσεως ὑδροξειδίου τοῦ κασσιτέρου $Sn(OH)_2$ ἢ μεταλλικοῦ κασσιτέρου εἰς θειικὸν ὀξύ:

$$Sn + 2H_2SO_4 = SnSO_4 + SO_2 + 2H_2O.$$

Κασσίτερος θειοῦχος SnS. Λαμβάνεται ὡς τεφρὰ ἄμορφος κόνις διὰ διοχετεύσεως ρεύματος ὑδροθείου εἰς ὀξινισθὲν διάλυμα διχλωριούχου κασσιτέρου $SnCl_2$ ἐν θερμῷ:

$$SnCl_2 + H_2S = SnS + 2HCl.$$

Digitized by Google

Ἡ ἕνωσις αὕτη εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὰ θειοῦχα ἀλκάλια, διαλύεται ὅμως εἰς τὰ πολυθειοῦχα ἀλκάλια ὡς K_2Sx, $(NH_4)_2$ Sx και σχηματίζει ἀντιστοιχα θειοκασσιτερικα ἅλατα: $SnS + K_2S_2 = K_2SnS_3$.

Κασσιτέρου ὀξείδιον (πρωτοξειδιον) SnO Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως ὑδροξειδίου τοῦ κασσιτέρου εἰς ρεῦμα διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Εἶναι κόνις τεφρόχρους καιομένη δὲ εἰς τὸν ἀέρα μετατρέπεται εἰς διοξείδιον τοῦ κασσιτέρου SnO_2.

Κασσιτέρου ὑδροξείδιον, $Sn(OH)_2$. Παρασκευάζεται διὰ προσθήκης ἀνθρακικοῦ νατρίου εἰς διαλυμα διχλωριούχου κασσιτέρου:

$$SnCl_2+Na_2CO_3+H_2O=Sn(OH)_2+2NaCl+CO_2$$

Ἡ ἕνωσις αὕτη εἶναι ἀδιάλυτος μὲν εἰς ἀμμωνίαν, διαλύεται ὅμως εἰς διάλυμα καυστικοῦ καλίου (ἢ νατρίου) καὶ μετατρέπεται εἰς κασσιτερῶδες κάλιον (ἢ νάτριον):

$$Sn(OH)_2 + 2KOH = \underset{\text{κασσιτερῶδες κάλι}}{K_2SnO_2} + 6H_2O.$$

Τὸ κασσιτερῶδες κάλι ἔχει ἀναγωγικὰς ἰδιότητας. Οὕτω θερμαινόμενον μετὰ διαλύματος ἐνέχοντος βισμούθιον παρέχει μέλαν ὑπόστημα ἐκ μεταλλικοῦ Bi.

$$2\dddot{Bi}\acute{\acute{\acute{C}}}l_3+3\ddot{K}_2Sn\acute{\acute{O}}_2+3H_2O=3\ddot{K}_2Sn\acute{\acute{O}}_3+2Bi+6\dot{H}\acute{C}l$$

Κατὰ τὴν ἀντίδρασιν ταύτην τὸ κασσιτερῶδες κάλι ὀξειδοῦται πρὸς κασσιτερικὸν κάλι, ἐνῷ τὸ βισμουθιον ἀνάγεται πρὸς μεταλλικόν. Τὸ ὑδροξείδιον τοῦ κασσιτέρου ὡς ἐπαμφοτερίζον ἠλεκτρόλυτον διαλύεται ὡσαύτως και εἰς τὰ ὀξεα.

Κασσιτερος χλωριοῦχος (δι) $SnCl_2$ Λαμβάνεται διὰ διαλύσεως μεταλλικοῦ κασσιτερου εἰς ὑδροχλωρικὸν ὀξυ: $Sn+2HCl = SnCl_2+H_2$, κρυσταλλοῦται δὲ μετὰ δυο μορίων ὕδατος, ἅτινα ἀποβάλλει εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 100° Ὁ ἄνυδρος χλωριοῦχος κασσιτερος εἶναι λευκὸς ἡμιδιαφανής, τήκεται εἰς 246° καὶ ζεει εἰς 623°. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἔχει ὡσαύτως ἀναγωγικὰς ἰδιότητας. Οὕτω, διάλυμα χλωριούχου κασσιτέρου θερμαινόμενον μετὰ διαλυματος διχλωριούχου ὑδραργύρου (βλ. *ὑδράργυρος*) σχηματιζει λευκὸν ἴζημα ἐξ ὑποχλωριούχου ὑδραργυρου: $SnCl_2 + 2HgCl_2 = 2HgCl + SnCl_4$.

Κατὰ τὴν ἀντίδρασιν ταύτην ὁ διχλωριοῦχος κασσίτερος ὀξειδοῦται πρὸς τετραχλωριοῦχον κασσιτερον. Ὡσαύτως διάλυμα ὑπερμαγγανικοῦ καλίου παρουσια διχλωριούχου κασσιτέρου ἀποχρωματίζεται. Ὁ διχλωριοῦχος κασσίτερος σχηματίζει μετὰ τῶν χλωριουχου καλίου και χλωριούχου ἀμμωνίου διπλᾶ ἅλατα: $SnCl_2 2KCl$, $SnCl_2 2NH_4Cl$.

Αι κυριώτεραι ἑνώσεις τοῦ τετραδυνάμου κασσιτέρου εἶναι:

Κασσιτερος θειοῦχος (δι) SnS_2. Λαμβάνεται ἐκ διαλυματος τετραχλωριούχου κασσιτέρου διὰ διοχετεύσεως ρευματος ὑδροθείου ὡς κιτρίνη ἄμορφος κόνις, ἥτις διαλύεται εἰς τὰ θειοῦχα ἀλκάλια και σχηματίζει ἀντίστοιχα θειοκασσιτερικὰ ἅλατα.

Κασσιτέρου ὀξείδιον (δι) SnO_2. Ἀπαντᾶται ἐν τῇ φύσει ὡς ὀρυκτὸν *(κασσιτερίτης)* καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον μετάλλευμα τοῦ κασσιτέρου. Χημικῶς παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως τοῦ κασσιτερικοῦ οξέος ἢ διὰ καύσεως τοῦ μεταλλικοῦ κασσιτέρου εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι κόνις λευκή, ἄμορφος, μη προσβαλλομένη ὑπὸ τῶν ὀξέων, χρησιμεύει δὲ πρὸς στιλβωσιν τῶν μετάλλων ἢ τῆς ὑάλου. Ὕαλος περιεχουσα διοξείδιον τοῦ κασσιτέρου καθίσταται γαλακτόχρους καὶ θολή.

Κασσιτέρου ὑδροξειδιον ἢ *ὀρθοκασσιτερικὸν ὀξὺ* $Sn(OH)_4$. Λαμβάνεται διὰ προσθήκης ἀμμωνία. εἰς διάλυμα τετραχλωριούχου κασσιτέρου ὑπὸ μορφὴν ζελατινοειδοῦς ἰζήματος. Μεταβάλλεται ταχέως εἰς κασσιτερικὸν ὀξὺ H_2SnO_3. οὗτινος ἡ πολυμερὴς μορφὴ $(H_2SnO_3)_5$ ἢ $H_{10}Sn_5O_{15}$ ἀποτελεῖ τὸ μετακασσιτερικὸν ὀξύ. Τοῦ ὀρθοκασσιτερικοῦ ὀξέος τὰ ἅλατα εἶναι ἄγνωστα, τὰ δὲ τοῦ κασσιτερικοῦ ὀξέος ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν τύπον M_2SnO_3 (ἔνθα M=μέταλλον μονοδύναμον). Οὕτω τὰ κασσιτερικὰ ἀλκάλια λαμβάνονται διὰ συντήξεως μεταλλικοῦ κασσιτέρου μετὰ τῶν ἀντιστοίχων νιτρικῶν ἁλάτων. Ταῦτα εἶναι διαλυτὰ εἰς ὕδωρ, ἔχουσι δὲ τὰ διαλύματα ταῦτα ἰσχυρὰν ἀλκαλικὴν ἀντίδρασιν συνεπεια ὑδρολύσεως, καθ᾽ ἣν σχηματίζεται κολλοειδὲς κασσιτερικὸν ὀξύ. Τὸ ὀξὺ τοῦτο καθὼς καὶ τὸ ἀντίστοιχον τοῦ ἀργιλλίου $Al(OH)_3$ ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ σχηματίζωσι μετὰ χρωστικῶν οὐσιῶν λάκκας. Οὕτω τὸ κασσιτερικὸν νάτριον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βαφικὴν ὡς πρόστυμμα, λαμβάνεται δὲ διὰ συντήξεως μεταλλικοῦ κασσιτέρου μετὰ νιτρικοῦ νατρίου. Ἡ πολυμερὴς μορφὴ τοῦ κασσιτερικοῦ ὀξέος. τὸ *μετακασσιτερικὸν ὀξύ*, παρασκευάζεται διὰ κατεργασίας μεταλλικοῦ κασσιτέρου διὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Εἶναι κόνις λευκή, ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ, εἰς θειικὸν καὶ νιτρικὸν ὀξύ, διαλυτὴ ὅμως εἰς ἀραιὸν ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Τῇ προσθήκῃ περισσείας ὑδροχλωρίου σχηματίζεται χλωριοῦχος ἕνωσις τοῦ μετακασσιτερικοῦ ὀξέος τοῦ τύπου $H_8Cl_2Sn_5O_{15}$.

Κασσίτερος τετραχλωριοῦχος $SnCl_4$ Λαμβάνεται δι᾽ ἐπιδράσεως χλωρίου ἐπὶ κασσιτέρου. Εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, ζέον εἰς 114°, μὲ βαθμὸν πήξεως —33°. Τὸ εἰδικὸν βάρος τούτου εἰς θερμοκρασίαν 0° εἶναι 2.28. Ἑνούμενος μεθ᾽ ὕδατος σχηματίζει κρυσταλλικὰς ἑνώσεις. Διὰ περισσείας ὕδατος ὁ τετραχλωριοῦχος κασσίτερος ὑδρολύεται τελείως και σχηματίζει HCl καὶ κολλοειδὲς ὑδροξείδιον τοῦ κασσιτέρου $Sn(OH)_4$. Ἡ μεθ᾽ ὕδατος ἕνωσις αὐτοῦ τοῦ τύπου $SnCl_4 \cdot SH_2O$ τῇ ἐπιδράσει ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σχηματίζει κρυσταλλικὴν μᾶζαν ἐξ ἐνύδρου χλωριοκασσιτερικοῦ ὀξέος $H_2SnCl_6 \cdot 6H_2O$, ἥτις τήκεται εἰς 18°. Τὸ χλωριοκασσιτερικὸν ὀξύ, ἀνάλογον πρὸς τὸ φθοριοπυριτικὸν ὀξύ, ἀφετεροιοῦται εὐχερῶς πρὸς ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ HCl καὶ τετραχλωριοῦχον κασσίτερον, σχηματίζει δὲ κρυσταλλικὰ ἅλατα δι᾽ ἀπ᾽ εὐθείας ἑνώσεως τοῦ τετραχλωριούχου κασσιτέρου μετὰ τῶν ἀντιστοίχων χλωριούχων ἁλάτων. Τὸ δι᾽ ἀμμωνίου ἅλας $(NH_4)_2SnCl_6$ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βαφικὴν ὡς πρόστυμμα. Δ. Μ. Τ.

Ὁ τετραχλωριοῦχος κασσίτερος ἑνούμενος μετὰ τῆς ὑγρασίας τῆς ἀτμοσφαίρας καπνίζει, σχηματιζομένων κυρίως ὑδροχλωρίου καὶ κασσιτερικοῦ ὀξέος. Ταῦτα αἰωρούμενα ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐν λεπτοτάτῳ καταμερισμῷ παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ καπνοῦ. Λόγῳ τῆς ἰδιότητος ταύτης ἐχρησιμοποιήθη οὗτος ἐν μέρει κατὰ τὸν πόλεμον ὡς καπνογόνον ἐντὸς ὀβίδων καὶ χειροβομβίδων. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς πολεμικὸν ἀέριον ἐν ἀναμείξει μετ᾽ ἄλλων πολεμικῶν οὐσιῶν, ὡς π. χ. μετὰ ὑδροκυανίου. Κυρίως ὅμως ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν συμμάχων ὡς δηλητηριῶδες καπνογόνον, ἀντὶ τοῦ κυανοῦ σταυροῦ τῶν Γερμανῶν, ἐν ἀναμείξει μετὰ φωσγενίου ἢ χλωροπικρίνης, ἰδίως εἰς τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν ὀνομασίαν «NC» —μεῖγμα (80% χλωροπικρίνης καὶ 20% τετραχλωριούχου κασσιτέρου). Τὰ μόρια τοῦ ἐκ τετραχλωριούχου κασσιτέρου νέφους διαπερῶσι τὰς διηθητικὰς φύσιγγας τῶν παλαιοτέρων προσωπίδων. Ι. Γ. Τ.

Ὁ κασσίτερος σχηματίζει μετὰ τεσσάρων ἀλκυλίων ἑνώσεις λίαν ἀσταθεῖς τοῦ γενικοῦ τύπου $Sn(C_vH_{2v+1})_4$, αἱ ὁποῖαι δι᾽ ἐπιδράσεως ἰωδίου ἢ ὑδροχλωρίου διασπῶνται, ἀποσπωμένων τῶν ἀλκυλίων Παράγονται κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ἀμαλγάματος κασσιτέρου καὶ νατρίου ἐπὶ ἀλκυλιωδιδίων, ὡς καὶ δι᾽ ἐπιδράσεως ὀργανομαγνησιακῶν ἑνώσεων ἐπὶ κασσιτέρου διχλωριδίου. Σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Τὸ *κασσιτεροτετραμεθύλιον* $Sn(CH_3)_4$· αἰθερικῆς ὀσμῆς ὑγρὸν βράζον εἰς 78°.

Κασσιτεροτριμεθυλιωδίδιον $Sn(CH_3)_3J$· ὑγρὸν βράζον εἰς 170°.

Κασσιτεροτριμεθυλυδροξείδιον $Sn(CH_3)_3(OH)$· σῶμα κρυσταλλικόν, ἰσχυρῶς ἀλκαλικόν, διαλυτὸν ἐν ὕδατι.

Κασσιτεροδιμεθυλιωδίδιον $Sn(CH_3)_2J_2$· κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 30°.

Κασσιτεροδιμεθυλοξείδιον $Sn(CH_3)_2O$· κόνις ἄμορφος.

Κασσιτερομεθυλοτριχλωρίδιον $SnCH_3Cl_3$°· κρυσταλλικὸν τηκόμενον εἰς 53°.

Μεθυλοκασσιτερικὸν ὀξὺ $CH_3 \cdot Sn\,O.\,OH$· ἄμορφος ἄτηκτος κόνις. Περαιτέρω εἶναι γνωσταὶ καὶ αἱ ἀντίστοιχοι μετ᾽ αἰθυλίου ἑνώσεις. Σ. Γ.

Κασσιτέρου χρώματα: *Ἑβραϊκὸς χρυσὸς* (or mussif, Murivgold) παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως κόνεως κασσιτέρου (ἢ ἀμαλγάματος κασσιτέρου) μετὰ χλωριούχου ἀμμωνίου καὶ θείου, ὡς ἀκολούθως. Διὰ κατεργασίας 2 μ. κασσιτέρου καὶ 1 μ. ὑδραργύρου ἐν τετηκυίᾳ καταστάσει λαμβάνεται ἀμάλγαμα κασσιτέρου. ἐξ οὗ 18 μ. θερμαίνονται μετὰ 7 μ. θείου καὶ 6 μ. χλωριούχου ἀμμωνίου ἐντὸς ἀποστακτικοῦ κέρατος. Κατ᾽ ἀρχὰς ἐξαχνοῦται χλωριοῦχον ἀμμώνιον καὶ εἶτα θειοῦχος ὑδράργυρος, παραμένει δὲ ἐν τῇ συσκευῇ διθειοῦχος κασσίτερος ὑπὸ μορφὴν χρυσοκιτρίνων λεπιδίων. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὡς χρυσοῦν χρῶμα, καθὼς καὶ διὰ τὴν βαφὴν τῶν γυψίνων ἢ ξυλίνων πλαισίων τῶν κατόπτρων. *Ἐρυθρὸν τοῦ γαρυφάλλου* (Pink-colour, Nelkenfarbe) παρασκευάζεται διὰ κατεργασίας 1 χλγρ. κασσιτέρου μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος, ὁπότε σχηματίζεται διοξείδιον τοῦ κασσιτέρου, εἶτα δὲ προστίθενται 50 γρ. διχρωμικοῦ καλίου ἐν διαλύσει εἰς λίτρον ὕδατος, 2 χλγρ. κρητίδος καὶ 1 χλγρ. λεπτῆς κόνεως πυριτικῆς ἄμμου. Ἡ μᾶζα ἀφίεται πρὸς ξήρανσιν, κονιοποιεῖται καὶ πυροῦται ἰσχυρῶς, ἐπὶ ἀρκετὰς ὥρας, ἐντὸς χωνευτήρων. Ἡ τακεῖσα ἐρυθρὰ μᾶζα κονιοποιεῖται καὶ ἀνατήκεται τῇ προσθήκῃ ὀλίγου ἀνύδρου ἀνθρακικοῦ νατρίου, εἶτα ὑγραίνεται πρὸς κονιοποίησιν, ξηραίνεται καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον. Χρησιμεύει ἐν τῇ κεραμείᾳ τέχνῃ, σπανιώτερον δὲ ὡς χρῶμα ζωγραφικῆς καὶ λιθογραφίας.

Πορφυροῦν τοῦ *Cassius*· βλ. *χρυσός*

Κασσιτέρου ἀντιδράσεις. 1) Τὰ κατιόντα τοῦ διδυνάμου κασσιτέρου παρέχουσι τὰς κάτωθι ἀντιδράσεις: α´) Μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων

(KOH, NaOH)

καὶ ἀνθρακικοῦ νατρίου σχηματίζουσι λευκὸν ἴζημα ἐξ ὑδροξειδίου. β´) Τὸ ὑδρόθειον καταβυθίζει καστανόχρουν ὑπόστημα ἐκ μονοθειούχου κασσιτέρου. γ´) Μεταλλικὸς ψευδάργυρος ἀντικαθιστᾷ ἐν τοῖς διαλύμασί του τὸν διδύναμον κασσίτερον, ἀποβαλλόμενον ὑπὸ μορφὴν τεφροχρόου σπογγώδους μάζης. δ´) Ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος σχηματίζει λευκὸν ἢ τεφρόχρουν ὑπόστημα. 2) Αἱ ἀντιδράσεις τοῦ τετραδυνάμου κασσιτέρου εἶναι: α´) Μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων τὰ κατιόντα τοῦ τετραδυνάμου κασσιτέρου σχηματίζουσι λευκὸν ἴζημα ἐξ ὑδροξειδίου. β´) Τὸ ὑδρόθειον σχηματίζει κίτρινον ἴζημα ἐκ διθειούχου κασσιτέρου. γ´) Μεταλλικὸς ψευδάργυρος καταβυθίζει τεφρόχρουν μᾶζαν μεταλλικοῦ κασσιτέρου. δ´) Ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος οὐδὲν παράγει ἴζημα (διαφορὰ μετὰ τῶν κατιόντων τοῦ διδυνάμου κασσιτέρου).

Κασσιτέρου προσδιορισμός. Ὁ κασσίτερος προσδιορίζεται σταθμικῶς ὡς διοξείδιον SnO_2: 1) Ὅταν εὑρίσκηται ἐν κράματι, κατεργαζόμεθα τοῦτο μετὰ πυκνοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, ὅτε ὁ κασσίτερος ἀποβάλλεται ὡς ἀδιάλυτον μετακασσιτερικὸν ὀξύ. Τὸ μεῖγμα θερμαίνεται μέχρι βρασμοῦ τῇ προσθήκῃ πολλοῦ ὕδατος, διηθεῖται, πλύνεται τὸ ὑπόστημα διὰ ζέοντος ὕδατος, πυροῦται καὶ ζυγίζεται ὡς SnO_2 Ἐπειδὴ τὸ οὕτω λαμβανόμενον SnO_2 περιέχει προσμείξεις καὶ ἄλλων ὀξειδίων, συντήκομεν αὐτὸ μετὰ μείγματος ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ θείου, διαλύομεν τὸ τῆγμα εἰς ὕδωρ και μετατρέποντες τὰς ἀπομενούσας ἀδιαλύτους θειούχους ἑνώσεις εἰς ὀξείδια διὰ πυρώσεως, ἀφαιροῦμεν τὸ βάρος των ἀπὸ τοῦ ζυγισθέντος SnO_2 2) Ἐκ διαλύματος καταβυθίζεται ὁ κασσίτερος ἀφ᾽ οὗ ὀξειδωθῇ μὲ βρωμιοῦχον ὕδωρ, τῇ προσθήκῃ ἀμμωνίας πρὸς ἐξουδετέρωσιν καὶ δι᾽ ἀραιώσεως δι᾽ ἀφθόνου ὕδατος καὶ βρασμοῦ, ὅτε ὑδρολύεται. Πρὸς θρόμβωσιν τοῦ κολλοειδοῦς ὑποστήματος προστίθεται ἄφθονον νιτρικὸν ἀμμώνιον πρὸ τοῦ βρασμοῦ. Ἠλεκτρολυτικῶς προσδιορίζεται ὁ κασσίτερος ἐξ ὀξαλικοῦ διαλύματος ἐν θερμῷ (60°—70° διὰ ρεύματος 1,5 ampère καὶ 3 volts. Δ. Μ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

— *[Μεταλλουργ.]* Τὸ κύριον μετάλλευμα *κασσιτέρου* εἶναι ὁ *κασσιτερίτης* (βλ. λ.), ὅστις ἐμφανίζεται: 1) Εἰς φλέβας, ἐμποτισμοὺς καὶ συστήματα φλεβιδίων (Stockwerk) ἐντὸς ὀξίνων πλουτωνείων πετρωμάτων καὶ δὴ γρανιτῶν καὶ μικρογρανιτῶν ἐν συνοδείᾳ χαλαζίου, βολφραμίου, ζιρκονίου, οὐρανίου καὶ τῶν καλουμένων σπανίων γαιῶν, ὡς καὶ σιδηροπυρίτου καὶ ἀρσενοπυρίτου, ἢ εἰς ἄλλας κοίτας ἐν συνοδείᾳ χρυσοῦ καὶ χαλαζίου πάντοτε. 2) Εἰς ἐπιγενεῖς προσχωσιγενεῖς κοίτας προερχομένας ἐξ ἀποσαθρώσεως φλεβῶν εἰς ἄμμον. Λόγῳ τῆς μεγάλης σχετικῶς ἀξίας τοῦ μετάλλου τούτου γίνεται ἐκμετάλλευσις κοιτασμάτων περιεχόντων 1 ἕως 2,5% κασσιτερίτου.

Τὰ σπουδαιότερα κοιτάσματα εἶναι τὰ τῶν στενῶν τῆς Μαλαισίας (Straits), τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τὴν χερσόνησον τῆς ἀγγλικῆς Μαλακκας καὶ εἰς τὰς ὀλλανδικὰς νήσους τῆς Βάνκας, Βίλιτον κτλ. (70% τῆς παραγωγῆς). τὰ τῆς Βολιβίας κείμενα εἰς ὀροπέδια 4300 μ. ὕψους, Ποτόζι κτλ. (25% τῆς παραγωγῆς), τὰ τῆς Αὐστραλίας (Κουήνσλανδ, Τασμανία κτλ.). τῆς Κορνουάλλης ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῆς Κίνας (Ὑουνναν) παράγοντα ἀνὰ 5% περίπου τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς. Τὰ κοιτάσματα τῆς Κορνουάλλης ἦσαν γνωστὰ ἀπ᾽ ἀρχαιοτάτων χρόνων (βλ. *Κασσιτερίδες* νῆσοι). Ἡ παραγωγὴ κασσιτέρου ἦτο τῷ 1880 37.000 τόννοι ἀξίας 87 ἀγγλικῶν λιρῶν κατὰ τόννον, τῷ 1900 80 000 ἀξίας 118 λιρῶν. τῷ 1910 115.000 ἀξίας 192 λιρῶν, τῷ 1919 120.000 ἀξίας 240 λιρῶν, τῷ 1928 140.000 περίπου ἀξίας 240 λιρῶν, κατὰ τὴν κρίσιν δὲ τοῦ 1929—1930 ἡ τιμὴ κατέπεσεν εἰς 170 λίρας. Ἡ ζήτησις καὶ χρῆσις τοῦ μετάλλου δι᾽ ἐπικασσιτέρωσιν (βλ. *κασσιτέρωσις*), διὰ κολλήσεις εἰς κρατερώματα χαλκοῦ, ὀρειχάλκου κασσιτέρου, μεταλλοκράματα καὶ ἰδίως τὰ καλούμενα ἀντιτριβικὰ μέταλλα, εἶναι μεγίστη. Ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ κασσιτέρου γίνεται ἀφοῦ ἐμπλουτισθῇ τὸ μετάλλευμα εἰς κασσιτερίτην διὰ μηχανικῆς προπαρασκευῆς, ἤτοι διαλογῆς, συντρίψεως καὶ μεταλλοπλυσίας. Τὸ ἐμπλουτισθὲν μετάλλευμα ὑφίσταται ὀξειδωτικὴν φρῦξιν, ἵνα ὀξειδωθῇ ὁ ἐμπεριεχόμενος σιδηροπυρίτης καὶ ἀρσενοπυρίτης, καὶ κατόπιν συντήκεται παρουσίᾳ ἄνθρακος πρὸς ἀναγωγήν. Ἡ ἀναγωγὴ εἶναι εὔκολος καὶ ἐκτελεῖται κατὰ μὲν τὴν ἀγγλικὴν μέθοδον εἰς φλογοβόλους καμίνους ἐν ἀναμείξει μετ᾽ ἀνθρακίτου, κατὰ δὲ τὴν γερμανικὴν μέθοδον, ἐφαρμοζομένην ὅπου ὑπάρχει ἄφθονος ξυλάνθραξ, εἰς χαμηλὰς πρωτογόνους φρεατοειδεῖς καμίνους, θερμαινομένας διὰ ξυλάνθρακος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκλυόμεναι κόνεις, πλούσιαι εἰς κασσίτερον, συλλέγονται εἰς θαλάμους καὶ ἀνατήκονται, ὡς καὶ ἐκ τῶν σχηματιζομένων σκωριῶν αἱ πλουσιώτεραι. Εἶτα ἐπακολουθεῖ κάθαρσις τοῦ ἀκαθάρτου ἐκ πρώτης τήξεως μετάλλου· διὰ τήξεως εἰς φλογοβόλον πάντοτε κάμινον τὰ ξένα μέταλλα συγκεντρώνονται εἰς τὸ βάθος καὶ ὁ καθαρὸς κασσίτερος ρέει ἐκ τῆς ἐπιφανείας. Τὸ λουτρὸν ἀναταράσσεται διὰ χλωρῶν ξύλων, ἅτινα ἐξαπολύουσιν ἀέρια καὶ ὧν ὁ ἄνθραξ συμπληρώνει τὴν ἀναγωγήν. Τὸ ἀκάθαρτον σιδηροῦχον ὑπόλειμμα ἀνατήκεται ἐπίσης καὶ δίδει ἀκάθαρτον κασσίτερον.

Ἄλλη πηγὴ παραγωγῆς κασσιτέρου εἶναι ἡ ἀνάκτησις αὐτοῦ ἐκ παλαιῶν λευκοσιδήρων τῇ ἐπι-

Digitized by Google

δράσει ἐπ' αὐτῶν τοῦ χλωρίου. Οὕτω κατεργάζονται ἐτησίως εἰς Ἔσσεν τῆς Γερμανίας, εἰς Λυὼν τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἄνω τῶν 160.000 τόννων παλαιῶν λευκοσιδήρων, παραγόντων 3500 τόννων κασσιτέρου. θ. χ.

κασσιτερουργία (ἡ). Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν ἀναγέννησιν μέχρι τῆς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα διαδόσεως τῆς *φαϊέντσας* ἐχρησιμοποιεῖτο μεγάλως ὁ κασσίτερος διὰ τὴν κατασκευὴν πινακίων, δοχείων, ποτηρίων, πηρουνίων, κοχλιαρίων καὶ σκευῶν οἰκιακῶν ἐν γένει διὰ τὰς ἁπλουστέρας χρήσεις, ἐνῷ ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς προωρίζοντο διὰ τὰ πολυτελέστερα σκεύη. Πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν ἐχρησιμοποιεῖτο κρᾶμα 82% κασσιτέρου καὶ 18% μολύβδου, τὸ ὁποῖον τηκόμενον ἐχύνετο ἐντὸς ὀρειχαλκίνων τύπων θερμαινομένων καταλλήλως καὶ ἐπενδεδυμένων ἐσωτερικῶς δι' ἐπιχρίσματος ἐκ κισσήρεως, ἤτοι ἐλαφροπέτρας, κονιοποιημένης καὶ διαλελυμένης ἐντὸς λευκώματος ᾠοῦ. Ἡ κασσιτερουργία λόγῳ τοῦ εὐκατεργάστου τοῦ μετάλλου ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καλλιτεχνικῆς διακοσμητικῆς τέχνης, δι' ὅσους δὲν ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσιν ἀργυρᾶ καὶ ἐπίχρυσα σκεύη. Οὕτω τὰ πινάκια καὶ τὰ δοχεῖα διεκοσμήθησαν δι' ἐπιγραφῶν, κοσμημάτων, σχημάτων κλπ. γραμμικῶν, κατόπιν δὲ ἀναγλύφων. Περίφημα εἶναι τὰ σκεύη τῆς Φλάνδρας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἑλβετίας, διατηρούμενα εἰς μουσεῖα καὶ συλλογάς. Ἡ ἀναγέννησις ἐκαλλιέργησε μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πολὺ τὴν τέχνην ταύτην, μέχρι τῆς ἐκλείψεως αὐτῆς διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀνεφάνη ἐκ νέου, κατὰ τὴν σημειωθεῖσαν ἀναγέννησιν τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν, ἡ τέχνη τῆς πλαστικῆς ἐπὶ κασσιτέρου, διὰ δοχεῖα, πινάκια, ἀγαλμάτια καὶ ἔτι καὶ μεγαλύτερα ἀγάλματα ἀντὶ ὀρειχάλκου. θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

κασσιτερουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ἐργαζόμενος τὸν κασσίτερον.

κασσιτεροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων ἐν ἑαυτῷ κασσίτερον.

κασσιτεροῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων κασσίτερον.

κασσιτερῶ (*—όω*)· ἐπαλείφω, ἐπικαλύπτω διὰ κασσιτέρου, γανώνω.

κασσιτερώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὸν κασσίτερον, ὁ ἐκ κασσιτέρου κατεσκευασμένος.

κασσιτέρωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κασσιτεροῦν, ἡ διὰ κασσιτέρου ἐπίχρισις, ἐπάλειψις χαλκοῦ, ἰδίᾳ σκευῶν, κοιν. *γάνωμα ἢ γάνωσις*.

—*['Εγκυκλ.]* Ἡ *κασσιτέρωσις ἢ ἐπικασσιτέρωσις* εἶναι εἶδος ἐπιμεταλλώσεως, καθ' ἣν ἐπικαλύπτονται σιδηρᾶ, χάλκινα κτλ. ἀντικείμενα διὰ λεπτοῦ στρώματος κασσιτέρου πρὸς προστασίαν ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως καὶ διαβρώσεως. Ἐπίσης ἄλλοτε ἐχρησιμοποιεῖτο μεγάλως πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀντανακλαστικῶν ἐπιφανειῶν τῶν ὑαλίνων κατόπτρων, ἀντὶ τῆς ἤδη ἐφαρμοζομένης ἐπαργυρώσεως. Τῆς κασσιτερώσεως γίνεται μεγάλη χρῆσις πρὸς προστασίαν λεπτῶν ἐλασμάτων σιδήρου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὸν λεγόμενον *λευκοσίδηρον*. Ἡ κασσιτέρωσις γίνεται δι' ἐμβαπτίσεως λεπτῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων ἐντὸς διαδοχικῶν λουτρῶν τετηκότος κασσιτέρου, ἀφοῦ προηγουμένως καθαρισθῶσι δι' ἐμβαπτίσεως ἐντὸς ἀραιοῦ θειικοῦ ἢ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ κατόπιν ἐντὸς ζέοντος λίπους ἢ φοινικελαίου πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ προσκεκολλημένου ἀέρος. Ἐπίσης κασσιτεροῦνται πλεῖστα σιδηρᾶ ἀντικείμενα, κλειδιά, χαλινοὶ ἵππων κτλ., ὡς καὶ τὰ σκεύη μαγειρικῆς, τά τε σιδηρᾶ καὶ τὰ χάλκινα. Διὰ τὰ χάλκινα μαγειρικὰ σκεύη ἡ κασσιτέρωσις ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι ἡ προσβολὴ τῆς τυχὸν ἀκασσιτερώτου ἐπιφανείας παράγει δηλητηριώδη ἅλατα, ἅτινα ἐνδεχόμενον νὰ ἀναμειχθῶσι μετὰ τῶν φαγητῶν, διὸ καὶ ἡ κασσιτέρωσις αὐτῶν πρέπει νὰ ἀνανεοῦται ἐγκαίρως. Αὕτη γίνεται διὰ τῶν αὐτῶν, ὡς ἄνω, περίπου μέσων, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐμβαπτίζωνται ἐντὸς τοῦ τετηκότος κασσιτέρου ἐπιχύνεται οὗτος ἐπὶ τῆς πρὸς κασσιτέρωσιν ἐπιφανείας τοῦ ἀντικειμένου, θερμανθέντος καὶ καθαρισθέντος δι' ἀραιοῦ ὀξέος ἢ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος καὶ ἄμμου. Ὁ κασσίτερος ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας διὰ στυπείου ἐπιπεπασμένου δι' ἀμμωνιακοῦ ἅλατος (τοῦ *νισαντηρίου* τῶν γανωτῶν). Ὁ χυτοσίδηρος κασσιτεροῦται ἀφοῦ τριβῇ δι' ἄμμου ἐντὸς λουτροῦ περιέχοντος 89% κασσιτέρου, 6% νικελίου καὶ 5% σιδήρου τετηγμένου μετὰ βόρακος πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ὑπαρχόντων ὀξειδίων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας.

Τὰ ἄλλα μέταλλα ἐπικασσιτεροῦνται μετὰ προηγουμένην ἐπιχάλκωσιν. Ὁ χρησιμοποιούμενος δι' ἐπικασσιτερώσεις κασσίτερος, ὅστις ἐνίοτε φθάνει νὰ περιέχῃ μέχρις 25% μολύβδου, ὀφείλει, προκειμένου περὶ μαγειρικῶν σκευῶν, νὰ μὴ περιέχῃ πλέον τοῦ 1% αὐτοῦ. Ἡ κασσιτέρωσις τῶν κατόπτρων, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μ.Χ., ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ ὑδραργύρου. Πρὸς τοῦτο φύλλον κασσιτέρου τίθεται ἐπὶ τελείως ὁριζοντίας μαρμαρίνης τραπέζης καὶ διαβρέχεται δι' ὑδραργύρου τῇ βοηθείᾳ ποδὸς λαγωοῦ, κατόπιν ἐπιχύνεται στρῶμα ὑδραργύρου πάχους 4 ἕως 5 χιλιοστομέτρων, συγκρατούμενον ὑπὸ πλαισίου περιβάλλοντος τὴν τράπεζαν. Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἐφαρμόζεται δι' ὀλισθήσεως ἡ πρὸς γάνωσιν ὑαλίνη πλάξ, ἥτις ἐκτοπίζει τὸν πλεονάζοντα ὑδράργυρον. Ὅταν ἡ πλὰξ εὑρεθῇ εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, φορτώνεται διὰ βαρῶν, ἵνα ἐκδιωχθῇ ὅλος ὁ ὑγρὸς ὑδράργυρος, καὶ ἀφίνεται φορτωμένη ἐπὶ 15 ἕως 20 ἡμέρας. Ὁ ὑδράργυρος ἑνοῦται μετὰ τοῦ κασσιτέρου καὶ τὸ ἀμάλγαμα προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ ὑάλου. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐγκατελείφθη λόγῳ τῆς νοσογόνου ἐνεργείας τοῦ ὑδραργύρου, ἀντικαθισταμένη δι' ἐπαργυρώσεως δι' ἄλλων μεθόδων. θ. χ.

κασσιτερωτὴς (ὁ)· ὁ κασσιτερῶν, ὁ εἰδικὸς τεχνίτης πρὸς κασσιτέρωσιν τῶν χαλκῶν ἰδίᾳ μαγειρικῶν σκευῶν, κοιν. *γανωτής*.

Κα(σ)σιφόνη (=ἡ ἀδελφοκτόνος) *[Μυθολ.]*. Μυθολογουμένη θυγάτηρ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης, ἀδελφὴ τοῦ Τηλεγόνου. Ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἐδόθη σύζυγος εἰς τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν της Τηλέμαχον, ὃν αὕτη ἐφόνευσεν, ἐκδικηθεῖσα τὸν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον φόνον τῆς μητρός της (*Λυκόφρ.* 808 κ. ἑ.). —π.

Κασσιωπαῖοι (οἱ) *['Αρχ. 'Ιστ.]*. Λαὸς τῆς Θεσπρωτίδος Ἠπείρου (βλ. λ. *Κασσωπαῖοι*).

Κασσιώπη, ἡ ***Κασσώπη***, ἡ ***Κασσόπι*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Κερκύρας, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς νήσου, παρὰ τὰς ΒΑ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Παντοκράτωρ, ἀπέναντι τῆς Ἠπειρωτικῆς παραλίας, συνδέεται μετὰ τῆς Κερκύρας δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 597. Τὸ Κασσόπι (ἐξελληνισθὲν ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀπογραφῇ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κράτους εἰς *Κασσιώπη*) εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς χερσονησῖδος τῆς ἀπολῃγούσης εἰς τὸ φερώνυμον ἀκρωτήριον καὶ ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Κασσιόπης*. Ἐν αὐτῷ περιώνυμος ναὸς «Παναγία τοῦ Κασσόπι», ὅστις κατὰ παράδοσιν ἱδρύθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ ἀφιερωμένου τῷ πολιούχῳ τῆς Κασσιόπης θεῷ, τῷ ἐντετυπωμένῳ ἐπὶ τῶν κερκυραϊκῶν νομισμάτων (*Ποστολάκα*, Καταλ. Νομισμ. 370—392) τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων, τῷ Κασίῳ Διὶ (*Ιωσ. Πάρτς-Περ Βέγια*, Ἡ νῆσος Κέρκυρα 206). Εἶναι δὲ ἡ ἐκκλησία παλαιοτάτη, ἀφοῦ, καταστραφεῖσα τῷ 1537 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνηγέρθη τῷ 1590, ὡς ἀναγράφει περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως αὐτῆς ἐντοιχισμένη ἐπιγραφὴ (*Μουστοξ.*, Ἐπιγρ. 75 καὶ 76). Ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων ὡς σώτειρα κατὰ τὰς ἀπὸ τῶν Κεραυνίων ἐπιφοράς, καὶ κέκτηται πλεῖστα ἀναθήματα αὐτῶν, ἐν αἷς κανδήλαν θεωρουμένην θαυματουργόν. Χ. Δ.—Σ. Ε. Λ.

Κασσιώπης, ἡ ***Κασσώπης*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκτὴ καὶ στενὸν τῆς ΒΑ Κερκύρας. Καὶ ἡ ἀκτὴ μὲν λογίζεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κουλοῦρα* ἢ *Καραγόλι* μέχρι τοῦ Ἁγία Αἰκατερίνη, βορείας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς. Τὸ δὲ στενὸν εἶναι τὸ δυτικὸν τῶν στενῶν τοῦ βορείου στομίου τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, δηλαδὴ τὸ μεταξὺ τῆς ἀκτῆς τῆς Κασσώπης καὶ τῆς νησῖδος Καπαρέλλι, ἢ Τινιόζο, ἢ Περιστεραί. Τὸ στενὸν τοῦτο εἶναι τὸ ἀκολουθούμενον ὑπὸ τῶν ἀτμοπλοίων, κατ' ἐξοχὴν πολυσύχναστον, δι' ὃ καὶ φωτίζεται ὑπὸ τῶν φάρων *Καπαρέλλι* (βλ. λ.) καὶ τοῦ αὐτομάτου τοῦ ἀκρωτηρίου Βάρβαρος (1921), ἐκπέμποντος πρασίνας ἐκλάμψεις. Σ. Ε. Λ

Κάσσνερ (Kassner), ***Κάρολος***. Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Μετεωρολογίας, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1864. Διετέλεσε τμηματάρχης παρὰ τῷ πρωσσικῷ βασιλικῷ μετεωρολογικῷ ἰνστιτούτῳ τοῦ Βερολίνου (1909—1925) καὶ καθηγητὴς τῆς μετεωρολογίας ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ πολυτεχνικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τοῦ 1922. Ἐδημοσίευσε πλείστας ὅσας μετεωρολογικὰς ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν «Περὶ χυκλώνων» (1893). Τῷ 1907 ἐξεπόνησε δύο μετεωρολογικὰς σφαίρας τῆς ὑδρογείου, τῷ 1908 ἐπενόησε τὸν ἐξατμισιογράφον, ἐπίσης ἔγραψε: «Ὁ καιρὸς καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου» (1908), «Νέφη καὶ Ὄμβροι» (1909), «Αἱ μετεωρολογικαὶ βάσεις τῆς οἰκοδομικῆς τῶν πόλεων» (1910), «Περὶ Βουλγαρίας» (1916), «Τὸ κλῖμα τῶν θερινῶν μηνῶν ἐν Βορείῳ Γερμανίᾳ» (1919), «Περὶ τῆς δικαστικῆς καὶ διοικητικῆς μετεωρολογίας» (1921). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἐκλαϊκευμένα ἄρθρα ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης γεωργικῆς μετεωρολογίας ἐν Βουλγαρίᾳ. Συνεργάτης ἐν τῷ γερμανικῷ λεξικῷ Μάγερ. Ἀπὸ τοῦ 1910—1925 ἐξέδιδε τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς βροχῆς ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ταῖς πέριξ αὐτῆς χώραις. Ὁ Κάσσνερ εἶναι εἷς ἐκ τῶν θαυμαστῶν καὶ συλλεκτῶν ἀντικειμένων τῆς βουλγαρικῆς λαϊκῆς τέχνης, ἐκτὸς δὲ τῆς Βουλγαρίας ἐπεσκέφθη ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἶναι μέλος τῆς γερμανικῆς μετεωρολογικῆς ἑταιρείας, ἐπίτιμος διευθυντὴς τῆς γερμανικῆς γεωργικῆς ἑταιρείας καὶ διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τοῦ σοφοῦ Ἀλεξάνδρου Χοῦμπολντ κτλ. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

Κάσσοβιτς (Cassowitz), ***Μάξιμος***. Βιενναῖος παιδίατρος, γεννηθεὶς ἐν Πρεσβούργῃ τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1842. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1881 διεδέχθη τὸν L. Politzer εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοσίας παιδιατρικῆς κλινικῆς, γενόμενος ὑφηγητὴς τῷ 1885 καὶ ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς παιδιατρικῆς τῷ 1891. Ἔγραψε: «Φυσιολογικὴ ὀστεοφυΐα καὶ νόσος ὀστΐτου ἱστοῦ κατὰ τὴν ραχίτιδα καὶ κληρονομικὴν συφίλιδα» (Βιέννη 1881), «Ραχῖτις, παθογένεια ραχίτιδος, φωσφοροθεραπεία ραχίτιδος, συμπτώματα ραχίτιδος» (1862, 1885, 1883, 1886), «Μαθήματα νόσων τῶν παίδων κατὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν» (Βιέννη 1892), «Γενικὴ Βιολογία» (δίτομος) κ. λ. π. Ο. Ρ.

Κασσολνόβο ἢ ***Κάσσολο Νουόβο*** (Cassolnovo ἢ Cassolo Nuovo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδίᾳ, 44 χλμ. ἀπὸ τῆς Παβίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιτσίνο. Κάτ. 7300. Ἐπὶ τοῦ Τιτσίνο ὑπάρχει ἀρχαία λιθίνη γέφυρα. Παράγει κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Μ. Δ. Β

κασσολόγγης (ὁ) (Kascholong) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ πυριτίου ἄμορφον. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὀπαλίου, ἤτοι ἐνύδρου διοξειδίου τοῦ πυριτίου, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς ἀπωλείας ὕδατος καὶ μετατροπῆς αὐτοῦ ἐν μέρει εἰς χαλκηδόνιον. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀρυκτῶν ἀπὸ τοῦ ἐνύδρου πρὸς τὸ ἄνυδρον διοξείδιον τοῦ πυριτίου (*ὀπάλιος-κασσολόγγης-χαλκηδόνιος-χαλαζίας*), σχηματίζει τὸ πρῶτον ἐνδιάμεσον μέλος. Ἔχει χρῶμα λευκόν, εἶναι ἀδιαφανής, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν Ἰσλανδίαν κ. ἀ. Γ. Β.

Κασσόνε (Porto Cassone) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ δαλματικὸς λιμὴν (πλάτ. 42°38' Β, μῆκ. 18°07' Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzola to Cattaro), περὶ τὸν ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις *Ραγοῦζα*. Σ.Ε.Λ.

κασσόνι (τό)· βλ. λ. *κασόνι*.

Κασσοπέτο *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ΒΑ ἀκτῆς τῆς Κερκύρας, ἀμφίδυμος πρὸς τὸν τοῦ *Κασσόπι* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ

Κασσόπι, ἡ ***Κασσώπι*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος, χωρίον (βλ. λ. *Κασσιώπη*) καὶ ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ τῆς Κερκύρας ἀκτῆς. Καὶ ὁ μὲν ὅρμος σχηματίζεται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ ὅρμου *Ἀπραοῦ*, ἔχων ἀμφίδυμον ὕφορμον τὸ *Κασσοπέτο*. Τὸ δὲ ἀκρωτήριον (πλάτ. 39°47'35" Β., μῆκ. 19°56'30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) εἶναι τὸ διαχωρίζον τοὺς προμνησθέντας ἀμφιδύμους ὅρμους. Εἶναι βραχῶδες καὶ ἀπ' αὐτοῦ λατομεῖται κιτρινωπὸν μάρμαρον περιζήτητον διὰ βάσεις ἐπιτυμβίων μνημείων. Σ. Ε. Λ

Κάσσος *[Γεωγρ.]*· βλ. *Κάσος*.

Κασσοτὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πηγὴ ἐν Δελφοῖς, ἀπὸ ὁμωνύμου τινὸς Παρνασσίδος νύμφης ὀνομασθεῖσα καὶ ταυτιζομένη πρὸς τὴν «Κρήνην καλλίρροον» τοῦ πρὸς Ἀπόλλωνα ὕμνου (στ. 300), παρ' ἣν ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὁ δράκων. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου (Ι' 24,25) ἔκειτο ἔξω τοῦ ἱεροῦ περιβόλου, ὕπερθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ κάτωθεν τῆς Λέσχης τῶν Κνιδίων· κατά τι σημεῖον αὐτῆς ἐχάνετο ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ἀνεδύετο ἐντὸς τοῦ ἀδύτου τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ ὕδωρ αὐτῆς καθίστα τὰς γυναῖκας «μαντικάς». Κατὰ παλαιοτέραν γνώμην (*Ντόντουελλ, Λήκ*, κλπ.) ἐτοποθετεῖτο κάτωθεν τῶν Δ. Φαιδριάδων πετρῶν καὶ Α. τοῦ Σταδίου, ταυτιζομένη οὕτω πρὸς τὴν πηγὴν *Κερνᾶ*· νῦν ὅμως ἐπικρατεῖ γνώμη (*Οὔλριχ*, κ. ἄ.), καθ' ἣν ἡ Κασσοτὶς ταυτίζεται πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ *Ἁγ. Νικολάου*, κειμένην κατὰ τὴν Β. πλευρὰν τοῦ ναοῦ καὶ Δ τοῦ θεάτρου. Ἐρείπια ὑδραγωγείου εὑρεθέντα ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἐπιβεβαιοῦν τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα. Π. Ν. Π.

κασσοῦ (cachou), ἢ ***κατεχοῦ*** (catechu) *[Φαρμακογν.]*. Δρόγη ἐξαγομένη ἐκ τοῦ φυτοῦ *ἀκακία ἡ κατεχοῦ*. Τοῦ φυτοῦ τούτου ὁ κορμὸς καὶ οἱ κλάδοι τεμνόμενοι καὶ ἀποφλοιούμενοι δίδουν ξύλον ἐγκλεῖον ἐντὸς τῶν σχισμῶν του *κατεχίνην*, ἥτις δύναται νὰ ἐξαχθῇ διὰ σπαθίδος. Τὸ ξύλον τοῦτο τοῦ φυτοῦ τέμνεται εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ θερμαίνεται εἰς γυμνὸν πῦρ μεθ' ὕδατος ἐντὸς χαλκίνων λεβήτων, ὅτε δίδει ἀφέψημα, ὅπερ σειροῦται καὶ συμπυκνοῦται μέχρι σιροπιώδους ἐκχυλίσματος. Τὸ ὑπόλειμμα τοῦτο χεῖται ἐπὶ φυτικῶν ἢ μεταλλικῶν φύλλων ἢ ἐπὶ ἐπιπέδων μεγάλων λίθων καὶ ξηραίνεται ὑπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς περιοχάς τινας λαμβάνει τὸ σχῆμα μικρῶν κύβων, οἵτινες καλύπτονται διὰ φύλλων διπτεροκάρπων. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρον-

Digitized by Google

ται ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων διὰ Λονδίνου καὶ Ἀμβέρσης. Ἡ δρόγη διακρίνεται ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς της εἰς *κασσοῦ τοῦ* Pégon, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μάζας περιβαλλομένας ὑπὸ φύλλων, ἐξάγεται δὲ εἰς Εὐρώπην μέσῳ Καλκούττας, καὶ *κασσοῦ τῆς Βεγγάλης*, ἥτις προέρχεται ἐκ τῶν βορείων Ἰνδιῶν καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸ *γαμβίρ*.

Τὸ κασσοῦ ἀποτελεῖ ἀδιαφανῆ τεμάχια, εὔθραυστα, κογχοειδοῦς θραύσματος, ἐξωτερικῶς βαθέος φαιοῦ καὶ ἐσωτερικῶς ἀνοικτῶς φαιοῦ χρώματος. Διαλύεται εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, ἀκετόνην, ὀξικὸν ὀξύ, αἰθέρα. Τὸ κασσοῦ ὑποβαλλόμενον εἰς ξηρὰν ἀπόσταξιν δίδει πυροκατεχίνην, τηκόμενον δὲ μὲ καυστικὸν κάλι δίδει φλωρογλυκίνην καὶ πυροκατεχικὸν ὀξύ. Τὸ κασσοῦ νοθεύεται συνήθως δι' ἀνοργάνων οὐσιῶν, αἵτινες δὲν διαλύονται εἰς τὰ συνήθη διαλυτικὰ ὑγρὰ ἢ διὰ φυτικῶν οὐσιῶν, αἵτινες δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνουν τὰ 15% τοῦ βάρους του.

Τὸ κασσοῦ περιέχει 50% κασσουταννικὸν ὀξύ, κατεχίνην, κουερσετίνην, ἐρυθρὸν τοῦ κασοοῦ, ἀνόργανα ἅλατα, ρητινώδεις καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ὡς ἀπολυμαντικὸν καὶ ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν χρονίων κατάρρων τοῦ ἐντέρου, τῆς δυσεντερίας ἢ τῆς διαρροίας. Ἐξωτερικῶς χρησιμεύει ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς στηθάγχης. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τὸ κασσοῦ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν βάμματος (Tinctura Catechu), στυπτικῶν ὀδοντοκόνεων καὶ ὀδοντοπλυμάτων καὶ τέλος πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐλιξηρίου, τῆς συνθέτου κόνεως καὶ τοῦ σιροπίου τοῦ κασσοῦ (Electuarium Catechu, Pulvis compositus catechu, Sirupus catechu). Ἀσύμβατα τοῦ κασσοῦ εἶναι ἡ ἀντιπυρίνη ἢ τὰ παράγωγά της, αἱ λευκωματοειδεῖς οὐσίαι, τὸ γάλα, τὰ γαλακτώματα, τὰ ἅλατα τοῦ ὑποξειδίου καὶ τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, τὸ χλωρικὸν κάλιον κλπ. Ὁ Garcia di Orta ἀναφέρει ὅτι τὸ κασσοῦ παρασκευαζόμενον εἰς μεγάλας ποσότητας εἰς Ἰνδίας ἐξήγετο εἰς Εὐρώπην ὡς ἰαπωνικὴ γῆ (Terra Japonica) ἐκ τῆς Περσίας καὶ Ἀραβίας. Ὁ Philippo Casetti ἀνέγραψε τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς του, διότι τὸ προϊὸν τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ φαρμακευτικὰ βιβλία ἀπὸ τοῦ 1646 ἐν Γερμανίᾳ. Κ. Γ. Μ.

κασσύθη (ἡ) (Cassytha) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δαφνωδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν κλιμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων τῆς γῆς. Εἶναι φυτὰ ζῶντα παρασιτικῶς καὶ φέροντα ἀντὶ φύλλων μικροσκοπικὰς λεπίδας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *κασσύθη ἡ νηματοειδὴς* (Cassytha filiformis). Κ. ΠΑΠ.

Κασσωπαῖοι (οἱ), ***Κασσωποί, Κασσωπεῖς***, ἢ ***Κασσιωπαῖοι*** /*Ἀρχ.*/. Λαὸς τῆς Ἠπείρου κατοικῶν τὴν Κασσωπίαν. Ὑπὸ τοῦ Σκύλακος ἀναφέρονται ὡς οἰκοῦντες κατὰ κώμας τὴν μεταξὺ Θεσπρωτῶν καὶ Ἀμβρακικοῦ (Ἀνακτορικοῦ) κόλπου παράλιον χώραν, ἧς ὁ παράπλους διήρκει ἡμίσειαν ἡμέραν. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος τοποθετοῦνται ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου (ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ) μέχρι τοῦ μυχοῦ αὐτοῦ, κατοικοῦντες μεταξὺ Θεσπρωτῶν καὶ Ἀμφιλόχων, ὁ δὲ Πτολεμαῖος θέτει αὐτοὺς Ν τῆς ὑπὸ τῶν Δολόπων κατεχομένης χώρας. Πόλεις αὐτῶν ἦσαν ἡ *Κασσώπη* (βλ. λ.), Πανδοσία, Ἐλάτρεια, Βουχ(χ)ετα ἢ Βούχετα, Βατίαι καὶ τὸ φρούριον Κασσωπᾶς. Ἦσαν λαὸς ἀνεξάρτητος, ὑπετάγησαν δὲ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν Ἀλέξανδρον. Π. Ν. Π.

—**Κασσωπαίων, *τέως δῆμος*** — /*Γεωγρ.*/. Παλαιὸς δῆμος τῆς Κερκύρας περιλαμβάνων 9 χωρία τοῦ ΒΑ ἄκρου τῆς νήσου καὶ ἀριθμῶν 5300 περίπου κατοίκους. Τὰ ἀποτελοῦντα τὸν δῆμον χωρία εἶναι ἡ Περίθεια (πρωτεύουσα), ἡ Κασσιώπη ἢ Κασσώπη (ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα), ἡ Ἐπίσκεψις, ἡ Λαύκη, ἡ Ὁμαλή, αἱ Σινιές, ἡ Σπαρτίλα, ἡ Στρενήλλα καὶ οἱ Σγουρᾶδες. Χ. Δ.

Κασσωπᾶς /*Βυζαντ.*/. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 4). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν *Κασσωπαίων* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ

Κάσσωπες /*Βυζαντ.*/. Φρούριον καὶ τοῦτο ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV 4), ἐν τῇ αὐτῇ πιθανῶς περιφερείᾳ ἐν ᾗ καὶ ὁ *Κασσωπᾶς* (βλ. λ.).

Κασσώπη, ἢ ***Κασσώπα*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς *Κασσωπίας* (βλ. λ.), πρωτεύουσα τῶν ἐν Ἠπείρῳ Κασσωπαίων, τοποθετουμένη εἰς τὰ μεταξὺ τῆς μονῆς Ζαλόγγου καὶ τοῦ χωρίου Καμαρίνας ἀνευρεθέντα ἀρχαῖα ἐρείπια (ὕψος 300 μ. ἀπὸ θαλάσσης). Αὐτόθι σῴζονται περίβολος τείχους ἐκ πολυγωνικῶν λίθων, θέατρον κατὰ τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἀκροπόλεως, ἔχον 37 σειρὰς καθισμάτων, ἐκ πολυγωνικῶν ἐπίσης λίθων ἐκτισμένον, οἰκοδόμημα γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Βασιλοσπίτι, ἡ κυρία πύλη τοῦ τείχους μεταξὺ Βασιλοσπιτιοῦ καὶ θεάτρου, τάφοι πλήρεις ἀγγείων κ. ἄ. Παλαιότατα ἡ Κασσώπη ἦτο ἀνεξάρτητος πόλις, τῶν χρόνων δὲ αὐτῶν (πρὸ τοῦ 343 π. Χ.) σῴζονται νομίσματα εἰκονίζοντα Ἀφροδίτην, Διόνυσον ἢ Δία Δωδωναῖον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Παλαιᾶς Ἠπείρου. Τὸ ἐθνικὸν *Κασσωπαῖος* καὶ *Κασσώπιος*· καθ' Ἡρόδωρον *Χασσωπός*, ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς μόνος γράφει δι' ἑνὸς σ. [Πρβλ. *Σλῆμαν* ἀρχαιολογικὴν ἐργασίαν ἐν Zeitschr. Ethnol. 1889 σελ. 418 κ. ἑξ.] Π. Ν. Π.

Κασσωπία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ χώρα τοῦ ἔθνους τῶν *Κασσωπῶν* ἢ *Κασσωπαίων* (βλ. λ)., ἰδίᾳ δὲ ἡ παράλιος αὐτῆς (*Σκύλ. Καρυανδ.* § 32), ἧς ὁ «παράπλους ἐστὶ .... ἥμισυ ἡμέρας». Ὁ παράπλους οὗτος δέον νὰ ἐκτιμηθῇ εἰς 35 περίπου μίλλ. βορείως τοῦ κόλπου τῆς Νικοπόλεως, δηλαδὴ μέχρι τοῦ κολπίζοντος τῆς Ἡγουμενίτσας λιμένος. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἐν τούτοις (Didot 269, 49) ἡ ἔκτασις τῆς παραλίου τῶν Κασσωπαίων δέον νὰ θεωρηθῇ μικροτέρα, μεταξὺ τῶν λιμένων Γλυκὺς (ταν. Φανάρι) καὶ Γόμαρος (ταν. Δεματᾶς). Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (ΙΘ, 88, 1) ἀναφέρει καὶ πόλιν *Κασσωπίαν*, ἐννοῶν ἴσως τὴν *Κασσώπην* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

κάστα (ἡ) /*Κοινων.*/. Καλεῖται *κάστα* (γαλλ. caste, πορτογ. casta, κατά τινας ἐκ τοῦ λατιν. castus=ἁγνός, καθαρὸς) ἰδία κοινωνικὴ κατηγορία, αὐστηρῶς καθωρισμένων ὁρίων καὶ χαρακτῆρος κοινωνικοῦ μόνον ἢ καὶ ἐπαγγελματικοῦ, ἥτις ὑπάρχει εἰς τοὺς κόλπους κοινωνιῶν τινων καὶ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαιώνισιν προνομίων ἀποκεκτημένων ἤδη δι' οἱουδήποτε τρόπου καὶ κυρίως διὰ κατακτήσεως, τὴν διατήρησιν τοῦ χωρισμοῦ φυλῶν ἢ λαῶν διαβιούντων ἐντὸς ἑνιαίας πολιτικῶς κοινωνίας καὶ τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν τῶν πλεονεκτημάτων ἢ μειονεκτημάτων μιᾶς κοινωνικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως.

Τὸ σύστημα τῶν καστῶν ἀνευρίσκεται ἐν σπέρματι εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ἡ χώρα ὅμως ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ κάσται ἀπαντῶνται ὑπὸ τὴν τελειοτέραν καὶ αὐστηροτέραν μορφήν των, εἶναι αἱ Ἰνδίαι. Εἰς τὰς Ἰνδίας ἑκάστη κάστα περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα δικαιοῦνται νὰ ἔρχωνται πρὸς ἄλληλα εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ νὰ συντρώγουν. Ἡ κοινωνία εἶναι διῃρημένη εἰς τέσσαρας θεμελιώδεις κάστας ταξικοῦ οἰκονομικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ χαρακτῆρος, κυρουμένας ἀμέσως καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας. Κατὰ τὴν παλαιοτάτην συλλογὴν νόμων τοῦ Μανού, αἱ τέσσαρες αὗται κάσται εἶναι : οἱ *βραχμᾶνες* (ἱερεῖς, σοφοί, εὐγενεῖς συγγραφεῖς), οἱ *ξατρίαι* (εὐγενεῖς ἱππεῖς, πολεμισταί), οἱ *βαισίαι* (ἔμποροι, γεωργοὶ) καὶ οἱ *σούδρας* (τεχνῖται). Ἔξω τῶν καστῶν ὑπάρχει τὸ μέγα πλῆθος τῶν *παριῶν*, οἱ ὁποῖοι στεροῦνται ἰδίας κτήσεως, ζοῦν ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, δὲν δικαιοῦνται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐκτελοῦν τὰς πλέον ἐξευτελιστικὰς ἐργασίας. Παρ' ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἀποκλειστικότητα, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει ἑκάστη κάσταν, ἡ μεταξὺ ἀλλήλων ἐπιγαμία δὲν δύναται ν' ἀποφευχθῇ, οὕτω δὲ δημιουργοῦνται ἐνδιάμεσοι κάσται. Τὰ τέκνα τὰ γεννώμενα ἐξ ἑνώσεως βραχμᾶνος καὶ βαισίας, ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν κάσταν, τὴν τῶν *ἀμβάχτα*, τὰ ἐκ βραχμᾶνος καὶ σούδρας, τὴν κάσταν τῶν *νισάντα*, τὰ ἐκ ξατρία καὶ σούδρας τὴν κάσταν τῶν *οὔγρα*, τὰ ἐκ ξατρία καὶ βραχμανίδος τὴν κάσταν τῶν *σούτα*, τὰ ἐκ βαισία καὶ βραχμανίδος ἢ ξατρίας τὴν κάσταν τῶν *μαγάτχα* ἢ τῶν *βαιδέχα* καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπίσης ἡ μεῖξις καθαρῶν μετὰ μεικτῶν καστῶν γεννᾷ νέας κάστας καὶ ὁ κατατεμαχισμὸς τῆς κοινωνίας εἰς στενὰς ὁμάδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων παύει κάθε ἐπιγαμία καὶ ἀπαγορεύεται τὸ ὁμοτράπεζον, χωρεῖ ἐπ' ἄπειρον. Ἑκάστη ἐκ τῶν στενῶν τούτων καστῶν ἔχει ἴδιον ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον τῆς ὁρίζει ὁ νόμος: οἱ σούται εἶναι ἁμαξηλάται καὶ καραγωγεῖς, οἱ ἀμβάχται ἰατροί, οἱ νισάνται ἁλιεῖς κλπ. Οὕτως ἡ κάστα λαμβάνει στενῶς ἐπαγγελματικὸν χαρακτῆρα. Ἡ κάστα εἶναι τόσον στενή, ἀποκλειστικὴ καὶ αὐστηρῶς περιωρισμένη, ὥστε ἄτομόν τι ἐκπεσὸν ἐκ τῆς κάστας αὐτοῦ παύει νὰ ἔχῃ θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ χάνεται εἰς τὸ ἀνώνυμον πλῆθος τῶν παριῶν. Ὁ ἀποκλεισμὸς ἐκ τῆς κάστας εἶναι ἡ αὐστηροτέρα ποινή, τὴν ὁποίαν διαθέτει ἡ κοινωνία. Ἡ στενότης καὶ ἡ αὐστηρότης αὕτη ἀνάγεται βεβαίως εἰς παρῳχημένους χρόνους. Σήμερον ἐν Ἰνδίαις, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης πρὸς ἀπόκτησιν ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐξαφανίζονται ὁλονὲν αἱ διακρίσεις αὗται, ὡς ἐμπόδια τῆς ἐπιδιωκομένης πανινδικῆς ἑνώσεως.

Εἰς ἄλλας χώρας τὸ καθεστὼς τῶν κάστεων ἔχει ὀλιγώτερον σαφῆ χαρακτῆρα. Ἐν Πολυνησίᾳ, ὅπου διατηροῦνται ἴχνη καστῶν, ἡ διαίρεσις εἶναι καθαρῶς πολιτικὴ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν καὶ σταθεροποίησιν μιᾶς κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἄρχουσαν τάξιν. Παρὰ τοῖς Νέγροις πάλιν, αἱ κάσται ἔχουν ἐπαγγελματικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν ἐξασφάλισιν καὶ τὴν διαιώνισιν ὡρισμένων ἐπαγγελματικῶν δεξιοτήτων. Ἐν Κορέᾳ τὸ καθεστὼς τῶν καστῶν ὑφίσταται ἀκόμη, μὲ πολιτικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν χαρακτῆρα. Ἐν Ἰαπωνίᾳ ὁ πληθυσμὸς διαιρεῖται εἰς 8 κάστας: α) εἰς τοὺς πρίγκιπας καὶ τοὺς εὐγενεῖς τῆς πρώτης γραμμμῆς, β) εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς εὐγενεῖς, γ) εἰς τοὺς ἱερεῖς, δ) εἰς τοὺς ἐκτὸς τάξεως εὐγενεῖς, ε) εἰς τοὺς κατωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἰατρούς, στ) εἰς τοὺς μεγαλεμπόρους, ζ) εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς τεχνίτας καὶ η) εἰς τοὺς ἀγρότας καὶ δημοσιογράφους. Αἱ κάσται αὗται ἀποτελοῦν διπλῆν ἱεραρχίαν: πολιτικὴν καὶ ἐπαγγελματικήν.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν καστῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν *τάξεων* δὲν εἶναι εὔκολον νὰ καθορισθῇ. Εἴς τινας χώρας (ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸ Μεξικόν, τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην κλπ.), αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν κάσται, παρουσιάζουν ταυτοχρόνως ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν τάξεων, τῶν ἀποτελουμένων ἐκ μελῶν μὲ τὰ ἴδια οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ τὸν αὐτὸν ρόλον εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν. Εἰς ἄλλας χώρας αἱ κάσται ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζονται ὡς ἀποτελέσματα τῆς θρησκείας, ἐνῷ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς τὸ κρατοῦν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν σύστημα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ ἐρευνηταί, οἱ ὁποῖοι ταυτίζουν τὰς κάστας πρὸς τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ τὰς ἐξετάζουν ἀπὸ τὴν ἄποψιν μόνον τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Wilson*, Indian Caste (Bombay 1860). — *Sherring*, Hindu tribes and castes (Calcutta 1881) τ. 3 — *Senart*, Les castes dans l'Inde (Paris 1896).— *Fick*, Die soziale Gliederung im nördlichen Indien zu Buddhas Zeit. (1897).— *S. Sighele*, Psychologie des castes (Paris 1898). — *H. Schurtz*, Urgeschichte der Kultur (1900). — *A. Krause*, Die Pariavölker der Gegenwart (1903). — *C. Bouglé*. Essai sur le regime des castes (Paris 1908).— *M. Weber*, Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie (Tübingen 1920) τ Β'.—*V. Pareto*, Traité de Sociologie Générale τ. I. § 1014.

Θ. Π.

Καστάβαλα /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Κιλικίᾳ, ἄλλως καλουμένη *Ἱεράπολις* (βλ. λ.).

Κάσταγη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμισοῦ, ἄλλοτε ἑλληνικόν, μὲ 210 κατοίκους μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα

Κασταλία /*Μυθολ.*/. Νύμφη, θυγάτηρ τοῦ Ἀχελῴου ποταμοῦ ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Κηφισοῦ. Ἡ τελευταία παράδοσις ἐπεχωρίαζεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Φωκίδος Λιλαίαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἔλεγον ὅτι πέμματα ἐγχώρια (πλακούντια) ριπτόμενα ὑπ' αὐτῶν ἀνεφαίνοντο εἰς τὴν πηγὴν Κασταλίαν, ἐκ στοργῆς τοῦ πατρὸς πρὸς τὴν ἰδίαν θυγατέρα. ΚΑΨ

«Κασταλία». Περιοδικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἱδρυθὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1861 εἰς σχῆμα 4ον ὑπὸ Θ. Ζ. Ζωγράφου καὶ ἐκδοθὲν μέχρι τοῦ 1862.

Κασταλία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Πηγὴ ἐν Δελφοῖς, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς νύμφης *Κασταλίας*, ἥτις διωκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπήδησεν εἰς αὐτὴν διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν θεόν. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τοῦ Κασταλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δελφοῦ (υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Θυίας). Ἡ πηγή, σῳζομένη καὶ σήμερον, κεῖται παρὰ τὴν φάραγγα τῶν Φαιδριάδων καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς ἀνατολικωτέρας αὐτῶν, τῆς καλουμένης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ὑαμπείας πέτρας. Ἐν ἀρχῇ (μέχρι τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος) ἡ Κασταλία εἶχεν ἕνα κρουνόν, βραδύτερον ὅμως, ὅτε ἐλαξεύθη εἰς τὸν βράχον ὀχετός, ὅστις ἐκλείετο πρὸς τὰ ἀριστερὰ διὰ ν' ἀποταμιεύεται ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς, ἑπτά, οἵτινες ἦσαν χαλκαῖ λεοντοκεφαλαὶ (ἢ γοργόνεια) ἐπὶ τῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον τὸ ἐξωτερικὸν τοίχωμα τοῦ ὀχετοῦ, προσαρμοζόμεναι εἰς τὰς ἰσαρίθμους ὀπὰς τοῦ προφράγματος τοῦ ὀχετοῦ. Ἑκατέρωθεν ἑκάστου τῶν κρουνῶν ὑψοῦντο μέχρι τῆς διὰ λαξεύσεως τοῦ βράχου σχηματιζομένης στέγης μαρμάρινοι παραστάδες καὶ οὕτω τὸ ὅλον συγκρότημα τῆς κρήνης ἐλάμβανε τὴν ὄψιν κτιρίου. Ὑπεράνω τοῦ ὀχετοῦ ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ βράχου λαξευταὶ κόγχαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτοποθετοῦντο ἀναθήματα. Εἰς τὴν Κασταλίαν ἔλουον τὰς κεφαλάς των καὶ ἔνιπτον τὰς χεῖράς των οἱ προσκυνηταί, διὰ νὰ μεταβῶσι καθαροὶ εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ζητήσωσι μετὰ τὴν ἀφιέρωσιν τῶν ἀναθημάτων των χρησμόν. Τὸ ὕδωρ, εὐγευστότατον ὄν, ἐχρησίμευε πρὸς πόσιν, ὡς καὶ σήμερον, πρὸς λοῦσιν, ὡς προελέχθη, τῶν προσκυνητῶν καὶ πλύσιν τοῦ ναοῦ. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας ἐπιστεύετο ὅτι προεκάλει ποιητικὰς ἐμπνεύσεις· διὰ τοῦτο ἐπεκαλοῦντο τὴν πηγήν, ὡς διαμονὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν, οἱ ποιηταί. Ἀπ' αὐτῆς, διὰ τὸν εἰρημένον λόγον, ἐκλήθησαν *Κασταλίδες νύμφαι* καὶ αἱ Μοῦσαι. Ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλεῖται ἡ πηγὴ *Ἁϊγιάννης* ἐκ τοῦ παρ' αὐτὴν ναϊδίου. ΚΑΨ.

— **Κασταλία** /*Γεωγρ.*/. Ὀνομασία δοθεῖσα ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἰς τὸ ἐν Ἀν. Θράκῃ χωρίον *Δερὲ-κιοΐ* (βλ. λ.).

Digitized by Google

κασταλία (Castalia) */Ζωολ./*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρεστιδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους ἀρκετοῦ μεγέθους, ἰθαγενεῖς τῆς Μαλαισίας καὶ τῶν νήσων Κελεβῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *κασταλία ἡ δίστικτος* (Castalia Bimaculata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κελέβην καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν τριγωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. κεραίας βραχείας, προθώρακα βραχὺν καὶ διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη, πόδας βραχεῖς καὶ ἀκανθώδεις καὶ χρῶμα μελανὸν μετὰ λευκῶν ἐπιμήκων ραβδώσεων κατὰ τὴν ράχιν καὶ δύο ἀκανονίστους κηλῖδας ἑκατέρωθεν καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

— **κασταλία** (Castalia) */Ζωολ./*. Γένος μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκινακιδῶν*, περιλαμβάνον ζῷα τῶν γλυκέων ὑδάτων μὲ κόγχην τριγωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κολοβωμένην κατὰ τὴν κορυφήν, ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα μὲ εὐρύτατον ἄνοιγμα. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι ἐπίμηκες, φέρει ποδίσκον καὶ χειλικὰς προσακτρίδας ἐπιμήκεις. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶναι ἡ *κασταλία ἡ λαμάρκειος* (Castalia lamarckii), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὑπομελανὸν μὲ μελανοϊώδεις περιελίξεις. Δ. Ν. Π.

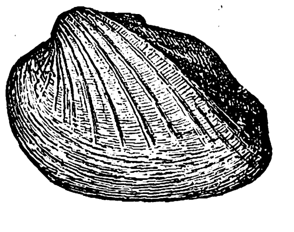

Κασταλία.

— **κασταλία** (ἡ) (Castalia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *νυμφαιωδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, Ἀμερικῆς, ἀρκετὰ τῆς Ἀσίας κλπ. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἅπαντα πολυετῆ, ὑδρόβια, λίαν κοσμητικά, χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικήν, πάλαι ποτὲ τὴν ἀρτοποιίαν, τὴν χρωματοποιίαν κλπ. Ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν πλέον διαδεδομένων εἰδῶν εἶναι: *κασταλία ἡ λευκὴ* (Castalia alba), *κασταλία ἡ ἀστεροειδὴς* (Castalia stellata ἢ caerulea), *κασταλια ἡ τριχωτὴ* Castalia villosa), *κασταλία ὁ λωτὸς* (Castalia lotus ἢ rubra) καὶ ἄλλα. Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω εἴδη εὐκόλως πολλαπλασιάζονται διὰ ριζωμάτων καὶ σπερμάτων βυθιζομένων εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἰλὺν (βλ. λ. *νυμφαία*). Κ. ΠΑΠ.

Κασταλιὰν */Γεωγρ./*. Ἀρμενικὴ μονὴ ἐν τῇ Κιλικίᾳ, ὅπου ἐτάφη ὁ πρίγκιψ Ρουπέν, ἱδρυτὴς τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ τῆς δυναστείας τῶν Ρουπενιδῶν. Ν. Μ.

Κασταλιᾶς, *Ἀνδρέας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Θηβῶν. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Διάκον εἰς τὴν Ἀλαμάναν καὶ ὑπὸ τὸν Γκούραν εἰς τὰ Βασιλικά, τὰ Σάλωνα, τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπὶ τῆς πολιορκίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ. Ἀπεβίωσε κατ' αὐτὴν ἐκ λοιμοῦ τῷ 1827. Γ. Δ. Κ.

Κασταλιόν, ἢ ***Καστελλιὸν*** (Castalion ἢ Castellion), ***Σεβαστιανός***. Γάλλος θεολόγος καὶ ἑλληνιστὴς (1515—1563). Τὸ ἀληθινὸν αὐτοῦ ὄνομα εἶναι Chateillon. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε καλβινιστὴς καὶ διευθυντὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τῆς Γενεύης, διαφωνήσας ὅμως βραδύτερον πρὸς τὸν Καλβῖνον, συνεπείᾳ τῆς ἀδιαλλαξίας τούτου καὶ τῶν καταδιώξεων τῶν ἀντιφρονούντων, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βασιλείαν. ὅπου ἐγένετο καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν. Οἱ καλβινισταί, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀνώρυξαν τὸν τάφον αὐτοῦ καὶ διεσκόρπισαν τὰ ὀστᾶ του, οἱ μαθηταί του ὅμως ἀνήγειραν κατόπιν εἰς αὐτὸν μνημεῖον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Βασιλείας. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς περιφήμου μεταφράσεως τῆς Βίβλου εἰς τὴν λατινικὴν καὶ γαλλικήν, ἥτις εἶναι σήμερον σπανιωτάτη καὶ ἀποτελεῖ ἕνα τῶν ὀλίγων βιβλιογραφικῶν θησαυρῶν. Μ. Δ. Β

Κασταλιος */Ἀρχ.Θρησκ./*. Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπί τινος μαγικοῦ παπύρου ἀπαντῶσα.

Καστάλιος (Castalius), ***Ἰννοκέντιος Αὔδαξ*** Διοικητὴς τῆς Ρώμης κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰρυλίου Νέπωτος (474). —Π.

Καστάλντι (Castaldi), ***Πάμφιλος***. Ἰταλὸς τυπογράφος καὶ ἰατρὸς 1398—1490) Κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Φέλτρε εἶχεν ἱδρύσει σχολὴν τεχνῶν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμαθήτευσε καὶ ὁ Ἰωάννης Φαῦστος (Fust). Ἀπὸ τοῦ 1456 ἠσχολεῖτο εἰς τυπογραφικὰς ἐργασίας, τῷ δὲ 1463 ἐγκατεστάθη εἰς Καποντίστρια ὡς ἰατρός. Ἐκεῖθεν τῷ 1472 μετεφέρθη εἰς Μιλᾶνον. ὅπου ἵδρυσε τυπογραφεῖον, ὅπερ μετέφερε τῷ 1474 εἰς τὴν Βενετίαν. Οἱ Ἰταλοὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὸν τὴν ἐφεύρεσιν τῶν κινητῶν τυπογραφικῶν στοιχείων, τὸ μυστικὸν τῶν ὁποίων λέγεται ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν μαθητήν του Φαῦστον, ὁ ὁποῖος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀνεκοίνωσεν αὐτὸ εἰς τὸν Γουττεμβέργιον, ἐν Μαγεντίᾳ. Τὰ περὶ ἐφευρέσεως τῶν κινητῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων ὑπὸ τοῦ Καστάλντι ἀναφέρει ὁ Ἀντώνιος Καμπρούτσι εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν «Ἱστορίαν τοῦ Φέλτρε» κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἠγέρθη μεγάλη συζήτησις περὶ τοῦ ποῖος ἀνεκάλυψε πρῶτος τοὺς κινητοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας, ἡ δὲ γενομένη σχετικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς, ὡς μόνον σχετικὸν ἔγγραφον, ἄδειαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καστάλντι ἐκδοθεῖσαν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1472 πρὸς ἐγκατάστασιν τυπογραφείου. Οἱ Ἰταλοὶ τῷ 1868 ἔστησαν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Εἰς τὸν μεγάθυμον ἐφευρέτην τῶν κινητῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων». Μ. Δ. Β.

Καστάλντο (Castaldo), ***Ἰωάννης***. Αὐστριακὸς στρατηγὸς (1500—1562). Ὑπηρετήσας εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν, ὑπὸ τὸν Κάρολον Ε', διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους, οὓς ὁ μονάρχης οὗτος διεξήγαγε κατὰ τῶν Γάλλων. Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φερδινάνδου Α' κατέλαβε τὴν Τρανσυλβανίαν, θανατώσας τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Μαρτινοῦτσι, ὡς ἔνοχον προδοσίας (1551). Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἀποτυχίας του εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον (1555), ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατήσαντος λαοῦ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Σιγισμούνδου Ζάπολα καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Τρανσυλβανίας. Θ. Κ.

Καστάλσκι (Kastalski), ***Ἀλέξανδρος-Δημητρίεβιτς***. Ρῶσος συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ὑπῆρξε μαθητὴς τῶν Τσαϊκόφσκυ, Χοῦμπερτ καὶ Τανέϊεφ ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Μόσχας. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μουσικὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ προσεπάθησε νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὰ ἔργα του τὴν ἀντιστικτικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν ᾠδῶν. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ μελόδραμα «Κλάρα Μίλιτς» (Μόσχα 1916), ἓν ρέκβιεμ, μουσικὴν διὰ τὰ δράματα «Στένκα Ράζιν», «Βασιλεὺς Λήρ» κ.λ.π. Γ. Σ.

Κασταμονὴ */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Τουρκίας (κοιν. *Κασταμπὸλ* καὶ Καστάνμπουλου), ἡ *Κασταμὼν* (ἢ κατά τινας Castra Comneni) τῶν Βυζαντινῶν. Εἶναι ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη ὑπὸ 31°29° Α. μήκους καὶ 41°22° Β. πλάτους, εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Ἰνεπόλεως ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν κλιτύων βουνοῦ ὕψους 800 μέτρων. Ἐπὶ τοῦ δεσπόζοντος αὐτῆς βράχου σῴζονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια μεγάλου φρουρίου, ἀνεγερθέντος, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶναι στεναὶ καὶ σκολιαί, αἱ δὲ οἰκίαι ξύλιναι. Κάτ. (1927) 14.359, ἅπαντες Τοῦρκοι. Ἄλλοτε εἶχε καὶ 1795 Ἕλληνας, μεταναστεύσαντας τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα, καὶ 572 Ἀρμενίους. Ἀλλὰ τὰ ἀρχαιότερα σῳζόμενα μνημεῖα αὐτῆς, καὶ κυρίως τὰ τζαμία, ἀνάγονται εἰς τὴν περίοδον τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων, οἵτινες ἀφήρεσαν αὐτὴν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Βραδύτερον ἀνέκτησε τὴν πόλιν Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ καὶ τὸ φρούριον, κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκ Σεβαστείας ἐπελθόντος ἡγεμόνος τῆς δυναστείας τῶν Δανισμένδων, ἐπικρατησάντων κατόπιν μέχρι τοῦ 1397, ὅτε ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Ὀσμανίδης Τοῦρκος σουλτᾶνος Βαγιαζὶτ Α'. Ἡ πόλις διακρίνεται κυρίως διὰ τὴν χαλκουργικήν, σιδηρουργικὴν καὶ χρυσοχοϊκὴν βιομηχανίαν, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑφαντουργικήν της.

Ὁ σημερινὸς νομὸς Κασταμονῆς περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις *Κασταμονῆς, Ἀράτς, Ἰνέμπολου, Δζίδε, Κουρέ, Τὰς - κιοπροῦ, Ἰααδιὲ* καὶ *Τόσια*. Ἔχει ἐπιφάνειαν 14.610 τετραγ. χλμ. καὶ 335.601 κατοίκους. Τὰ προϊόντα αὐτοῦ εἶναι σιτηρά, ὄπιον, βάμβαξ, καπνά, τραγάκανθος, κηκίδιον, βαλανίδιον, μέλι, κηρός, σαλέπι, οἶνος, μαλλιά, τιφτίκια, δέρματα καὶ ξυλεία ἐκ τῶν ἐκτεταμένων δασῶν του. Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἅλυς*, ἐκ δὲ τῶν ὀρέων ἡ ὀροσειρὰ τοῦ *Ἀλᾶ - Δὰγ* (2.600 μ.). Ν. Μ.

Κασταμονίτης, *Θεόδωρος*. Βυζαντινὸς μεγιστὰν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, θεῖος ἐκ μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροήν. Περιεβλήθη τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου λογοθέτου καὶ ἦτο ἐπιτετραμμένος εἰς τὴν διοίκησιν ἐπὶ μέρους τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὡς προκύπτει ἐκ σῳζομένης ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, ἀπέθανε δὲ ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν δύο μολυβδόβουλλα, φυλασσόμενα εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Νομισματικὸν μουσεῖον.

— **Κασταμονίτης, *Ἰωάννης***. Βυζαντινὸς θεολόγος, γραμματεὺς κατ' ἀρχὰς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Βασιλείου Β' τοῦ Καματηροῦ καὶ κατόπιν μητροπολίτης Χαλκηδόνος, ζήσας κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Εἰς τὸν ἑλληνικὸν κώδικα τοῦ Ἐσκοριὰλ σῴζονται διάφορα καθηγητικὰ μαθήματα τοῦ Κασταμονίτου περὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ἐδιδάχθη κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ πατριάρχου Βασιλείου Καματηροῦ (1183—1187).

—**Κασταμονίτης *Νικήτας***. Βυζαντινὸς στρατηγός, ἀποσταλεὶς τῷ 1089 ὑπὸ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ μετά τινων πλοίων καὶ ὀλίγου στρατοῦ, ἵνα ἐκδιώξῃ τοὺ Τούρκους, οἵτινες ὑπὸ τὸν δυνάστην τῆς Σμύρνης Τζαχᾶν, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀπασχολήσεως τῶν δυνάμεων τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Πατζινάκων, κατέλαβον τὰς νήσους Λέσβον καὶ Χίον. Ὁ Κασταμονίτης συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον, ὄντα ἰσχυρότερον, ἡττήθη καὶ ἐπανῆλθεν ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

Κασταμονίτσα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 395. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τοῖχος*. Π. Τ. Π.

Κασταμπολοὺμ */Γεωγρ./*. Φρούριον, ρωμαϊκῆς (Castabolum) κατὰ τὴν παράδοσιν προελεύσεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀγιὰς-Ἀδάνων καὶ παρὰ τὰς Ἀμωνίδας πύλας.

Κασταμὼν */Γεωγρ./* βλ. λ. *Κασταμονή*.

Κασταναία */Ἀρχ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Μαγνησίας ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου (βλ. λ. *Κασθαναία*). Α. Θ. Σ.

καστανᾶς (ὁ)· ὁ πωλῶν κάστανα, καστανοπώλης, ἰδίᾳ ὁ πλανόδιος ἢ ὁ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκαθιδρυμένος πωλητὴς ὀπτῶν ἢ βραστῶν καστάνων: «ἦρθαν οἱ καστανᾶδες, χειμῶνας πλάκωσε».

— */Ἐγκυκλ./* Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ *καστανᾶ* ἐξασκοῦν κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον εἰς τὰ ἀστικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες ἐκ τῶν ὀρεινῶν χωρίων τῶν Τρικκάλων προερχόμενοι. Πωλοῦνται τὰ μὲν βρασμένα κάστανα μὲ τὴν ὀκᾶν, τὰ δὲ ψημένα «μὲ τὸ κομμάτι». Οἱ πωλοῦντες τὰ ψημένα κάστανα ἐκλέγουν ὡρισμένην γωνίαν εἴς τι κεντρικὸν σημεῖόν δρόμου ἢ πλατείας, τὴν δὲ θέσιν των ταύτην καλουμένην στέκι διατηροῦν καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη. Κ. Φ.

Καστανᾶς */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον ἐπίσημον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40°12'00" Β. μῆκ. 24° 13' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Λέγεται καὶ *Καρβασαρᾶς*. Σ. Ξ. Λ.

Καστανὲ (Castanet), ***Βερνάρδος*** *ντὲ*—. Γάλλος καρδινάλιος, ἀποθανὼν τῷ 1317. Εἶχε φήμην σπουδαίου νομομαθοῦς καὶ κατέστη ὀνομαστὸς ἐκ τοῦ περιφήμου καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Καικιλίας. τὸν ὁποῖον κατεσκεύασεν ὡς ἐπίσκοπος τοῦ Ἄλμπι, ἐπιβαλὼν μεγάλας φορολογίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων προεκάλεσεν ἐξέγερσιν. ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν μετάθεσίν του εἰς τὸν ἐπισκοπὴν τοῦ Πουΰ. Ὁ καθεδρικὸς οὗτος ναὸς τοῦ Ἄλμπι θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων γοτθικῶν μνημείων τῆς νοτίου Γαλλίας. Μ. Δ. Β.

καστανέα (ἡ)· τὸ δένδρον τὸ ποιοῦν κάστανα ἡ κοινῶς *καστανιά* || τὸ ξύλον τῆς καστανιᾶς διὰ τὴν βιομηχανικὴν χρῆσιν.

— */Βοταν./* Ἡ *καστανέα* (Castanea) εἶναι γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κυπελλοφόρων*. περιλαμβάνον πέντε εἴδη: *Καστανέα ἡ ἀμερικανικὴ* (Castanea Americana), *καστανέα ἡ ὀδοντώδης* (Castanea dentata), ἰθαγενεῖς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, *καστανέα ἡ ροδόχρους* (Castanea crenata ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας καὶ κεντρικῆς Κίνας, *καστανέα ἡ χαμηλὴ* (Castanea pumila) καὶ *καστανέα ἡ μέλαινα* (Castanea atavia), ἰθαγενεῖς τῆς ΝΑ. Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα ὑψηλά, δασικά, φυλλοβόλα, φέροντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σφαιρικὸν ἐδώδιμον γλυκὺν καρπόν, περιβαλλόμενον ἀρχικῶς ὑπὸ σαρκώδους ἐχινοειδοῦς ἐξωκαρπίου, περικλείοντος ἕν, δύο ἢ καὶ τρία ἡμισφαιρικά, ᾠοειδῆ, σπανιώτερον τριγωνικὰ ἢ πεπλατυσμένα, σπέρματα, τὰ *κάστανα* (βλ. λ.). Καλλιεργοῦνται εὐρέως χάριν τοῦ βαρέος, σκληροῦ, ἐλαστικοῦ, εὐσχίστου καὶ ἀσαποῦς ξύλου των, ἀπαντῶσι δὲ πολλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν ὡς αὐτοφυῆ, π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν, τὰς νήσους Εὔβοιαν, Κρήτην καὶ Νάξον, εἰς τὸ Πήλιον, τὴν Πίνδον κλπ. Κυριώτερον τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν θεωρεῖται *καστανέα ἡ ἥμερος* ἢ *κοινὴ* (Castanea sativa), ἥτις εἶναι δένδρον ὑψηλὸν (20—35 μέτρα) μὲ κορμὸν ἰσχυρὸν καὶ φύλλα ἐπιμήκη. Τὰ ἀνδρεῖα ἄνθη φέρουσι συνήθως ἑξάθηκον περίβλημα καὶ 8 μέχρι 12 ἀνθῆρας ἐπὶ κυρτῆς ᾠοθήκης. Τὰ θήλεα ἄνθη κεῖνται παρὰ τὴν βάσιν τῶν ἀνδρείων, περιβαλλόμενα ὑπὸ πρασίνου ἐπιμήκους φυλλιδίου, πυκνῶς κεκλεισμένου. Καρπόφυλλα 5—8 νηματοειδῆ, ᾠοθήκη συνήθως ἑξαμερής, φέρουσα εἰς ἑκάστην θήκην δύο κρεμαμένας σπερματοδόχας, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μόνον ἡ μία ἐξελίσσεται κατὰ κανόνα. Τὸ βλαστόφυλλον εἶναι παχύ, σαρκῶδες,

Digitized by Google

πτυχῶδες κλπ. Ἡ καστανέα ἡ ἥμερος ἀπαντᾶ εἰς δάση καὶ βοσκοτόπους, μόνη ἢ καθ' ὁμάδας, ἀγρία δὲ μόνον εἰς τὰς ΒΑ. Ἄλπεις μέχρι 1300 μέτρων ὕψους. Διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐπιτυχῶς ἔχει ἀνάγκην μαλακοῦ κλίματος καὶ καλιούχων ἐδαφῶν. Ἡ καστανέα ἀναπτύσσεται κυρίως κατὰ τὸ διάστημα τῶν 10—50 πρώτων ἐτῶν τῆς ἡλικίας της. Ἡ ἄνθησις τοῦ φυτοῦ ἀρχίζει τὸν μῆνα Μάϊον. Τὰ ἰδιαζόντως εὐωδιάζοντα ἀνδρεῖα ἄνθη ἀναπτύσσονται ἐνωρίτερον τῶν θηλέων, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ κονιοποιήσεως διασταυρικὴ βλάστησις. Τὸ ἀκανθῶδες περίβλημα τοῦ καρποῦ χρησιμεύει διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν νεαρῶν καστάνων. Ἀναλόγως δὲ τοῦ καιροῦ οἱ καρποὶ πίπτουν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου μέχρι τέλους Νοεμβρίου. Ἡ φυσικὴ ἐξάπλωσις τῆς καστανέας ἐπιτυγχάνεται βραδέως διὰ διαφόρων πτηνῶν (κοπώνη, κόραξ, κ.τ.λ.), ἐν τῇ πράξει δὲ ὁ πολλαπλασιασμὸς γίνεται διὰ σπερμάτων. Συνήθως ἐπιτυγχάνεται οὗτος διὰ παραφυάδων, αἱ ὁποῖαι φυτεύονται καὶ εἶτα ἐξευγενίζονται. Ἐξαιρετικῶς περίεργος εἶναι ἡ περιστροφικὴ κινητικὴ ἀνάπτυξις τῆς καστανέας. Τό τε δένδρον καὶ οἱ καρποὶ αὐτοῦ προσβάλλονται ὑπὸ ἀπειρίας ζωϊκῶν καὶ ἄλλων ἐχθρῶν, ὡς εἶναι: Ἡ *τίγγις* (Tingis Piri var. Castaneae), μικρὸν ἔντομον ἀπαντῶν συνήθως κατὰ μυριάδας εἰς τὰς κάτω ἐπιφανείας τῶν φύλλων καὶ καταστρεφόμενον διὰ διαλύσεως λυσόλης ἢ ἀποβρέγματος καπνοῦ. Ἡ *καρποκάψα ἡ λάμπουσα* (Carpocapsa splendana ἢ tortrix), ἧς ἡ κάμπη προσβάλλει τὸν καρπόν. *Βαλανίσκος ὁ ἑρβέστειος* (Balaninus herbesti). οὗτινος ὁ σκώληξ καταστρέφει ἐπίσης τὸν καρπόν. Ἡ καταπολέμησις τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι δύσκολος, δι' ὃ ἐπιβάλλεται ἡ συλλογὴ καὶ τελεία ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ δένδρου τῶν βεβλαμμένων καρπῶν. Ἡ *μελάνωσις*, καλουμένη οὕτως ἐκ τῆς ὑγρᾶς γλοιώδους καὶ μελανῆς οὐσίας, τὴν ὁποίαν ἐκκρίνει τὸ προσβεβλημένον δένδρον παρὰ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ του. Ἡ ἀσθένεια αὕτη εἶναι καταστρεπτικωτάτη, ἀλλ' ἄγνωστος παρ' ἡμῖν. Οἱ μύκητες: *σφαῖρα ἡ σπιλοειδὴς* (Sphaerella maculiformis), *κυλινδροσπόριον τῆς καστανέας* (Cylindrosporium castanicolum) καὶ *φυλλόστικτον τὸ σπιλοειδὲς* (Phyllosticta maculiformis), καταστρέφουσι κατὰ Σεπτέμβριον ἰδίᾳ μῆνα τὰ φύλλα τῆς καστανέας, σχηματίζοντα φαιὰς κηλῖδας ξηραινομένας ἀργότερον· *κλυτὶς ἡ τοξοειδὴς* (Clytus arcuatus), *κλυτὶς ἡ τετράσημος* (Clytus quadripunctatus) καὶ *κλυτὶς ἡ κοινὴ* (Clytus arietis) καταστρέφουσι κατὰ Ἰούνιον ἰδίᾳ μῆνα τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους τοῦ δένδρου, σχηματίζοντα διαδρόμους ἐντὸς αὐτῶν. Κ. ΠΑΠ.

Κλάδος καστανέας μετὰ καρπῶν.

— *[Τεχν.]* Ἡ ξυλεία *καστανέας* μὴ ἐξηυγενισμένης δι' ἐμβολιασμοῦ χρησιμοποιεῖται, λόγῳ τῆς ἀντοχῆς της καὶ σχετικῆς ἐλαστικότητός της ὡς λεπτὴ μὲν ξυλεία, ἤτοι μέχρι περίπου 0,15—0,20 μ. διαμέτρου, εἰς τὴν οἰκοδομικήν, καρροποιίαν καὶ διὰ τηλεγραφικοὺς στύλους, εἰς σανίδας δὲ διὰ τὴν κατασκευὴν ἐπίπλων λόγῳ τῶν ὡραίων «νερῶν», εἰς τὴν βαρελοποιίαν κλπ. Ἀνθρακοποιουμένη παράγει ἐκλεκτοὺς ἄνθρακας σιδηρουργίας. Ἂν ἡ καστανέα ἐξευγενισθῇ, ἐλαττοῦται ἡ ἀξία τοῦ ξύλου αὐτῆς. Α. Ε. Κ.

— *[Φαρμακογν.]* Τὰ σπέρματα τῶν καρπῶν τῆς *καστανέας* φρυττόμενα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ καφέ. Περιέχουν 30 % ἄμυλον καὶ 17 % λιπαρὰ σώματα. Τὰ φύλλα τῆς καστανέας ἐκχυλιζόμενα δι' οἰνοπνεύματος δίδουν ῥοῶδες ἐκχύλισμα (ἢ *καστανίνην*), ὅπερ ἀναγράφεται εἰς δόσιν σταγόνων ὡς καταπραϋντικὸν τοῦ βηχὸς καὶ ὡς εἰδικὸν κατὰ τοῦ κοκκύτου φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

Καστανέα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Σάμου πρὸς τὸ ὄρος Κερκετέα, 300 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Οἱ κάτοικοι, ἀνερχόμενοι εἰς 625 (1928), ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ν. Ζ.

Καστανέαι, ἢ ***Καστανιὲς*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἑλληνικὸν τῆς Ἀν. Θρᾴκης. Ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὰς Μέτρας καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Δέρκων. Μολονότι νέον, ἕνεκα τῆς κεντρικῆς του θέσεως ἀνεπτύχθη ταχέως, διετήρει πλήρη ἀστικὴν σχολὴν καὶ εἶχεν ἐκκλησίαν νεόκτιστον, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, περὶ τοὺς 1270, κατεγίνοντο κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν.

Κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἔξωθεν τοῦ χωρίου ἔγινεν ἡ σπουδαιοτέρα βουλγαρικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῶν φρουρίων τῆς Τσατάλτζας (Μετρῶν), Μπεκὴρ Ἀσὴμ καὶ Ἀϊβατλῆ. Οἱ Βούλγαροι ἀπέδωσαν τὴν ἧττάν των εἰς προδοσίαν τῶν Καστανιωτῶν, δι' αὐτὸ τοὺς ἐξεδίωξαν, τὸ δὲ χωρίον των ἐσύλησαν καὶ τὸ πλεῖστον ἔκαυσαν. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον των. Τῷ 1924 ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα των κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης καὶ οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὸ Κερμπασὲλ τοῦ Κιλκίς, καὶ ἵδρυσαν τὰς *Νέας Καστανέας*, ὅπου καὶ ἐκεῖ καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν. Ε. Σ. Σ.

—**Καστανέαι** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τὴν Νέαν Ὀρεστιάδα εἰς τὸ βορειότερον τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ ἔχει εἰρηνοδικεῖον, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 1848. Χ. Δ.

Καστανέας, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς δῆμος τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας, τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, περιλαμβάνων τὰ χωρία Καστανιὰ (πρωτεύουσα), Βενδίτσα, Γουδοβάσδα, Καλογριανή, Κουκλαῖοι, Μεγάλη Κερασιὰ (Κερασιὰ - Μεϊδάν), Λούζεστι, Μπορoβῖκος, Τσουρανᾶκοι, κείμενα παρὰ τὰς ΒΑ ὑπωρείας τῆς Πίνδου, καὶ τὴν μονὴν Ἁγίου Νικολάου. Ἠρίθμει περὶ τοὺς 3150 κατοίκους. Χ. Δ.

Καστανερὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται πρὸς Β καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χιλμ. ἀπὸ τῆς Γουμενίτσης, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Παΐκου ὄρους καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 680. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπαρoβίτσα*. Χ. Δ.

καστανέρυθρον ***τοῦ Βίσμαρκ*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ἀποτελούμενον κυρίως ἐκ τῶν ὑδροχλωρικῶν ἁλάτων, παραγώγων τοῦ τριαμινοαζωβενζολίου. Σ. Γ.

—**καστανέρυθρον** ***σταθερὸν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Τεχνητὸν χρῶμα παρασκευαζόμενον ἐξ α-ναφθόλης καὶ διαζωτωμένου ναφθιονικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

καστανεών, —*ῶνος* (ὁ)· τύπος περιέχων πολλὰς καστανέας, δάσος καστανεῶν.

καστάνια (ἡ) *[Μηχαν.]*· βλ. λ. *ἐπίσχεστρον*.

Καστάνια, ἢ ***Καστάνιτσα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μάνης, ὑπαγόμενον διοικητικῶς εἰς τὸν τέως δῆμον Μελιτίνης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, εἰς ὕψος 700—800 μ., ἀριθμοῦν 500 περίπου κατοίκους, ἀσχολουμένους, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Τὸ χωρίον ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὸ 1481, καθ' ὃ ὁ τότε ἀρχηγὸς τῶν Μανιατῶν Κορκόδειλος Κλαδᾶς κατέφυγεν εἰς Καστάνιαν καὶ διὰ τὸ φύσει ὀχυρὸν τοῦ χωρίου, περιβαλλομένου πανταχόθεν ὑπὸ βουνῶν δυσπροσίτων, καὶ διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντας ὀχυρωτάτους πύργους. Ἐν αὐτῷ εὗρον τῷ 1780 τὸν θάνατον ὁ Παναγιώταρος Βενετσανάκης καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι, ἐξ ὧν μόνον ὁ Ἀναγνώστης καὶ ὁ Θεόδωρος (ὁ «γέρος τοῦ Μοριᾶ») διεσώθησαν κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν πύργων τῆς Καστάνιας ἐπεχείρησαν, διασχίσαντες τὰς τάξεις τοῦ ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας πολιορκοῦντος αὐτοὺς ὑπὸ τὸν Χασᾶν πασᾶν πολυαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ.

Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ μαγευτικῆς τοποθεσίας, παρὰ τὸ δάσος τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ταϋγέτου, κεῖται ἡ μονὴ *Γιάτρισσα* (βλ. λ.). Δι' ἁμαξιτοῦ ὑπὸ κατασκευὴν ὁδοῦ, ἥτις θὰ διέλθῃ διὰ Καστάνιας καὶ Γιατρίσσης, θὰ ἑνωθῇ τὸ Γύθειον μετὰ τῆς Βασιλικῆς καὶ ἡ Καστάνια θὰ καταστῇ τερπνοτάτη θερινὴ διατριβή. Κ. ΞΑΝΘΑΚΙΣ

—**Καστάνια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 176. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Πολυστάρι καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 300. Χ. Δ.

καστανιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ δένδρου *καστανέα* (βλ. λ.).

Καστανιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 547. Πρότερον ὠνομάζετο *Βρατίστα*.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Γεωργιανῶν τῆς ἐπαρχίας Ἠμαθίας (Βεροίας) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενον ἐγγὺς καὶ ΝΑ τῆς πόλεως Βεροίας. Κάτ. (1928) 163.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΒΑ πρόποδας τοῦ Παναιτωλικοῦ, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀγρινίου εἰς Καρπενήσιον ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 407. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Γοῦρνες, Κακαβάκι, Καστανοῦλα, Κῆποι καὶ Λιναράκι καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 562.

— 4) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγιονερίου (Βερλάντζης) τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενον παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης - Γευγελῆς. Κάτ. (1928) 313. Πρότερον ὠνομάζετο *Καρᾶ - Ὀγλοῦ*.

—5) Χωρίον τῆς νήσου Κερκύρας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἄνω Βυροῦ τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 177.

—6) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀνατολικῶς τῶν Σερβίων καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 786.

— 7) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ ὄρους Κυλλήνη καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 501.

—8) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 521.

— 9) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τοὺς ΝΑ πρόποδας τοῦ Ταϋγέτου καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 528.

—10) Παλαιότερον ὄνομα τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος, τοῦ νομοῦ Λακωνίας κωμοπόλεως *Καστόρι* (βλ. λ.).

—11) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 246.

— 12) Χωρίον τῆς κοινότητος Κολινδροῦ τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κείμενον παρὰ τοὺς ΒΑ πρόποδας τοῦ Πιέρου ὄρους. Κάτ. (1928) 154.

— 13) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς ΒΑ πρόποδας τῆς Πίνδου πρὸς Δ τῆς Καλαμπάκας καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 837. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον μονὴ Σταμάδων, καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1012.

—14) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους Βουλγάρα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 757. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Μοῦχα καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 937.

—15) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 403. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Καπνοχώρι (Ρηγόζιανον) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 494.

Καστανιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλατάνου τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 46.

Καστάνιανη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κονίτσης, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν (1928) 603 κατ., ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν. Πολλοὶ αὐτῶν εἶναι κτίσται, ὁμιλοῦντες ἰδίαν συνθηματικὴν γλῶσσαν, τὰ Κουδαρίτικα. Ἡ Καστάνιανη παράγει μῆλα ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.—2) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πωγωνίου. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 568 (1928) κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Χ. Ι. Σ.

καστανίδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τῶν φυτῶν *ὑάκινθος ὁ ρωμαῖος* καὶ *ξιφίον τὸ ἀρουραῖον*.

Καστανιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωδώνης (τέως Ἰωαννίνων), *Μουζακαῖοι* πρότερον καλούμενον. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα μετὰ τοῦ παρακειμένου συνοικισμοῦ *Κυπαρίσσι* (τέως *Φράστανα*) καὶ κατοικεῖται ἀπὸ 25 περίπου οἰκογενείας, ἀσχολουμένας ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γεωργίαν. Χ. Ι. Σ.

Digitized by Google

— **Καστανιὲς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται βορειοδυτικῶς τοῦ Κιλκὶς ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Κιλκὶς-Ἀξιουπόλεως καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 522. Πρότερον ὠνομάζετο *Γκερμπασέλ*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἡλιόλουστον (Μελάφτσα), Σταυροχώρι (Χατζηγιαννοῦς) καὶ Σωτηροῦδα (Βεργιατοὺρ) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 1390.

— **Καστανιὲς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μακρυπλαγίου (Ραβενίων) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 63. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσίκλοβα*. Χ. Δ.

Καστανιέτο *Καρντούτσι* (Castagneto Carducci) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ καὶ τῷ νομῷ τῆς Πίζης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πίζης-Ρώμης. Κάτ. 6.430. Ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ καὶ ψευδαργύρου καὶ λατομεῖα λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ μαρμάρου. Μ. Δ. Β.

καστανιέττες (αἱ) (ἱσπ. castañuelas, γαλλ. castagnettes). Κρουστὸν ὄργανον ἐν χρήσει κυρίως ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἀποτελούμενον ἐκ δύο ξυλίνων κροτάλων κοίλων καὶ ἐχόντων τὸ σχῆμα ἡμίσεος φλοιοῦ καστάνου. Τὰ ξύλινα ταῦτα κρόταλα εἰσὶ προσδεδεμένα εἰς τὸ ἓν ἄκρον, ὅπως τὰ ὄστρεα, καὶ τίθενται εἰς κίνησιν διὰ τῶν δακτύλων. Ὁ ἦχος τῶν καστανιεττῶν, ξηρότατος, προσαρμόζεται ἀπολύτως εἰς τὴν ρυθμικὴν συνοδείαν· διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ὑπάρχει σχεδὸν λαϊκὸς χορὸς ἢ μπαλλέτο ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις τοῦ ὀργάνου τούτου. Συνήθως μεταχειρίζονται ἓν ζεῦγος καστανιεττῶν· ἐκ τούτων αἱ μικρότεραι, «θήλεις» (hembra), κρούονται διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἐκτελοῦν διάφορα ρυθμικὰ ποικίλματα, ἐνῷ αἱ μεγαλύτεραι, «ἄρρενες» (macho), κρατούμεναι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, σημειώνουν τὸν βασικὸν ρυθμόν. Ἐν Ἀνδαλουσίᾳ ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος καστανιεττῶν, ὀνόματι palillos καὶ pitos, πολὺ μικροτέρων καὶ κρουομένων ἰδίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν· ἐν δὲ τῇ Γαλικίᾳ συναντῶνται καστανιέτται πολὺ μεγαλυτέρου σχήματος, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα castañuelas gallegas. Οἱ ἱσπανικοὶ χοροί, ἐν οἷς χρησιμοποιοῦνται κυρίως αἱ καστανιέτται, εἶναι τὸ μπολερό, τὸ φαντάγκο, ἡ σεγκουϊδίλλια, τὸ ὄλε, τὸ βίτο, ἡ μουνιέϊρα κ.λ.π. *[M. Barbieri*, Las Castañuelas, Μαδρίτη, 1879.—*F. Gevaert*, Nouveau traité d'instrumentation.] Γ. Σ.

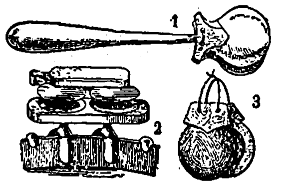

Καστανιέττες.
[1=μετὰ λαβίδος· 2=προσηρμοσμέναι εἰς τύμπανον· 3=κοιναί.]

Καστανιέττο (Castagnetto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Πεδεμοντίῳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ἀπὸ τοῦ Κιβάσσο. Κάτ. 1350. Ἔχει λίαν συχναζομένας θερμοπηγάς. Μ. Δ. Β.

Καστάνιο (Castagno), *Ἀνδρέας*. Φλωρεντῖνος ζωγράφος (1390—1457). Ἦτο υἱὸς γεωργοῦ, λέγεται δὲ ὅτι, παιδίον εἰσέτι, ἐσχεδίαζε μορφὰς ἀνθρώπων καὶ ζῴων ἐπὶ τοίχων καὶ λίθων, αἵτινες προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ Μπερναρδόττου τῶν Μεδίκων, ὁ ὁποῖος τὸν ἔφερεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ τὸν παρέδωκεν ὡς μαθητευόμενον εἰς τὸν Μασάτσιο. Ὁ ἔντονος ρεαλισμὸς τοῦ Καστάνιο τὸν κατατάσσει πρὸ παντὸς εἰς τὴν σχολὴν τὴν παραγαγοῦσαν τὸν Πάολο Οὐτσέλλι καὶ τὸν Πεσελλῖνο. Τὸ σχέδιόν του μαρτυρεῖ συχνάκις ἐλαττώματα, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως εἶναι ἐξαιρετική, καθὼς καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ὕφους, ἐνθυμίζουσα τὸν Ντονατέλλο. Τὰ πρῶτά του ἔργα ἦσαν κοινά, προσεγγίζοντα τὰ ὅρια τῆς ὠμότητος, σχεδὸν τῆς ἀσχημίας. Τοιαῦτα εἶναι αἱ δύο Σταυρώσεις εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἀγγέλων ἐν Φλωρεντίᾳ. Διάφορος ὅμως ἐμφανίζεται ὁ καλλιτέχνης εἰς τὰς τοιχογραφίας, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσε διὰ τὴν ἔπαυλιν Παντολφίνι, ἐν Λενιάγια, ἔνθα ἐζωγράφησε σειρὰν ἡρώων καὶ σιβυλλῶν, ἔργα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται πραγματικὰ ἀριστουργήματα. Μεταξὺ τούτων αἱ μορφαὶ τοῦ Δάντι, τοῦ Πετράρχου καὶ τοῦ Βοκκακίου, τοῦ Νικκολὸ Ἀτζαγιώλη, τοῦ Φαρινάτα ντέλι Οὐμπέρτι καὶ ἡ καταπληκτικωτέρα μορφὴ ὅλων, τοῦ ὑπερηφάνου Pippo Spano. Ὁ Βασάρι, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ἐχαρακτήρισε διὰ τῆς λέξεως terribilità (τρομακτικότης). Ἀκολουθοῦν τέλος αἱ μορφαὶ τῶν γυναικῶν (ἡ σίβυλλα τῆς Κύμης, ἡ βασίλισσα Τόμιρις, ἡ ὑπέροχος Ἐσθήρ), τῶν ὁποίων ἡ εὐγένεια καὶ ἁβρότης ἐναρμονίζεται πρὸς τὴν ποιητικὴν ἢ πολεμικὴν σεμνοπρέπειαν τῶν ἀνδρικῶν μορφῶν. Τὸ ἄγριον τάλαντον τοῦ Καστάνιο καὶ ἡ ἀδιαφορία του πρὸς τὴν κοινὴν εὐλάβειαν ἐξησφάλισαν εἰς αὐτὸν περίεργον παραγγελίαν· μετὰ τὴν συνωμοσίαν τῶν Πάτσι ἐζωγράφησεν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ἀνακτόρου τοῦ ἄρχοντος τὰς προσωπογραφίας τῶν βασανισθέντων. Φανατικοὶ εἰκονοκλάσται κατέστρεψαν τὴν γυμνὴν μορφὴν τῆς Εὐσπλαγχνίας, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφησεν ὑπεράνω τῆς θύρας ἀνακτόρου, ἡ δὲ λαϊκὴ εὐλάβεια, σκανδαλισθεῖσα ἐκ τῆς ὠμότητος τῶν ἔργων του, κατέστρεψε τοιχογραφίας παριστώσας τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ σῴζεται θαυμασία τοιχογραφία του παριστῶσα τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον καὶ τὸν ἅγιον Φραγκῖσκον τῆς Ἀσσίζης. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνήκουν καὶ τρία ἔργα του διατηρούμενα ἐν τῷ μεγάρῳ Πίττι: «Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἐν τῇ Ἐρήμῳ», ἡ «Μετανοοῦσα Μαγδαληνή» καὶ ὁ «Ἅγιος Ἰωάννης». Ἡ «Εὐλάβεια» τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου, ὁρμητικῆς καὶ σκαιᾶς ἐκτελέσεως, εἶναι πιθανῶς ἀρχαιότερον. Τῷ 1444 ὁ Καστάνιο εἰργάζετο εἰς τὴν Σάντα Μαρία ντὲλ Φιόρε, τῷ δὲ 1455 ἐξετέλει τὴν θαυμασίαν «Εἰκόνα τοῦ Νικκολὸ ντὲ Τολεντῖνο ἔφιππου», ἡ ὁποία ἐνθυμίζει τὸ Γκατταμελάτα τοῦ Ντονατέλλο. Τέσσαρα ἔτη πρότερον ὁ καλλιτέχνης ἐκλήθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Σάντα Μαρία Νουόβα. Ἐξετέλεσε τὸν Ἅγιον Ἀνδρέαν ἐν τῷ νεκροταφείῳ καὶ ἤρχισε τὴν Ζωὴν τῆς Παρθένου. Ἐκεῖ, κατὰ τὸν Βασάρι, ἔσχεν ὡς ἀντίζηλον τὸν Ντομένικο Βενετσιάνο, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τοιαύτης ζηλοτυπίας, ὥστε, κατὰ τὸν Βασάρι, τὸν ἐδολοφόνησε. Τοῦτο εἶναι ἀνακριβές, καθ' ὅσον ὁ Ντομένικο ἀπέθανε τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν Καστάνιο. Ὁ καλλιτέχνης ἀπέθανε προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνσκηψάσης τότε ἐπιδημίας τοῦ λοιμοῦ. Ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν μεγάλων Φλωρεντίνων ζωγράφων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ εἰλικρινέστερος, καὶ ἰσχυρότερος σκαπανεὺς τοῦ νατουραλισμοῦ. Τὴν ἐπιρροήν του ᾐσθάνθησαν ἰσχυρῶς ὄχι μόνον οἱ μαθηταί του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μποτιτσέλλι. Δ. Σ. Δ

καστανιόλα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας γλώσσης σημαίνων: 1) τὸν *κατοχέα* (βλ. λ.) τῶν ἀγκυρίων ἁλύσεων· 2) ὅ,τι καὶ ἡ λέξις *καστάνια* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Καστανιόλας (Castagnola), ***Βικέντιος***. Χῖος Ἰησουΐτης τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς τῷ 1537 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1606. Ἐπηγγέλλετο τὸν ναύτην καὶ τῷ 1584 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, πιθανῶς ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενος. Τῷ 1596 ὁ πάπας Κλήμης Η' (1592—1605) ἀπέστειλεν εἰς Χίον τὸν Καστανιόλαν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Νευρίδου καὶ Γεωργίου Ἰουστινιάνη, οἵτινες ἵδρυσαν ἐκεῖ σχολὴν τῶν δυτικῶν. Ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενος ἐτύπωσε τῷ 1595 βιβλίον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Διδασκαλία χριστιανική, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος ἐρωτᾷ καὶ ὁ μαθητὴς ἀπολογᾶται» κλπ. Ε. Γ. Π.

Καστάνιος ὓ Ἀραγκόνι (Castanos y Aragoni), ***Φραγκῖσκος-Ξαβέριος, δοὺξ*** *τοῦ Μπαϋλέν* Ἱσπανὸς στρατηγὸς (1758—1852). Ἀνῆκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Μαδρίτῃ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ. Διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μινόρκας καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Γιβραλτάρ, καθὼς καὶ ἐν Ἀφρικῇ. Κατὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ὀργανώσας τὴν στρατιὰν τῆς Ἀνδαλουσίας, ἐνίκησε, παρὰ τὸ Μπαϋλέν, τοὺς Γάλλους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ντυπόν, ὃν συνέλαβεν αἰχμάλωτον μετὰ 23.000 ἀνδρῶν. Κατόπιν ὅμως ἡττηθεὶς εἰς τὸν Τουντέλα ἤχθη ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου, ὅπερ ἠθώωσεν αὐτόν. Βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ δου σώματος τοῦ ἱσπανικοῦ στρατοῦ καὶ συνέβαλεν εἰς τὰς νίκας τοῦ Οὐέλλιγκτον εἰς τὴν Ἀστόργκα, εἰς τὴν Ἀραπίλες καὶ τὴν Βικτωρίαν. Τῷ 1815, ἡγούμενος 80.000 στρατοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἀπεσύρθη μετ' ὀλίγον, διορισθεὶς γενικὸς διοικητὴς τῆς Καταλωνίας. Ὁ Φερδινάνδος Ζ' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τοῦ Μπαϋλὲν τῷ 1833 καὶ ὥρισεν αὐτὸν διὰ διαθήκης μέλος τῆς ἀντιβασιλείας. Τῷ 1844 ἐγένετο κηδεμὼν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας, τῷ δὲ 1845 γερουσιαστής. Οἱ Ἱσπανοὶ τάσσουν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν καὶ τῶν σημαντικωτέρων ἐθνικῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας των. Μ. Δ. Β.

Ἀνδρ. Καστάνιο: Προσωπογραφία τοῦ Πίππο Σπάνο.

Καστάνιτζα, *Μικρὰ*—*[Γεωγρ.]*. Τόπος ὀχυρὸς μετὰ πύργων, ἔνθα ἠμύνετο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ πολὺς Παναγιώταρος. Γ. Δ. Κ.

Καστανιτζιώτης. Ἀγωνιστὴς (βλ. *Καψαμπέλης*).

καστανίτης (ὁ) (Castanit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀμαραντίτου (Amarantit $Fe[OH]SO_4.3H_2O$, χαρακτηριζομένην ἐκ τῆς μεγαλυτέρας κατά τι περιεκτικότητος εἰς ὕδωρ. Κρυσταλλοῦται δὲ πιθανῶς εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισματικὴν καὶ ἔχει χρῶμα καστανόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Χιλήν. Γ. Β.

Καστανίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Πάρνωνος, ΒΔ τοῦ Λεωνιδίου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 858.

Καστανιώτισσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Γαλιτσάδων τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας (Ξηροχωρίου) τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 140.

Καστάνο *Πρίμο* (Castano Primo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Λομβαρδίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 36 χλμ. σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ Μιλάνου, μεθ' οὗ συνδέεται καὶ διὰ τροχιοδρόμων. Κάτ. 5357. Ἔχει πολυάριθμα σηροτροφεῖα καὶ ἐργοστάσια μετάξης. Μ. Δ. Β

καστανομμάτης (ὁ), θηλ *—μάτα*, οὐδ. *—μάτικο*· δημοτ., ὁ ἔχων μάτια χρώματος καστανοῦ.

κάστανον (τό)· ὁ καρπὸς τῆς καστανέας: «ἄγρια —, ἥμερα κάστανα», «κάστανα κρητικά»· ‖ φρ. «βγάζω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά» ἐκτελῶ τὸ δυσχερέστε-

Digitized by Google

ρον μέρος πράξεως, ἵνα ἄλλος καρπωθῇ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθά· || «δὲ χαρίζω κάστανα» δὲν κάμνω ἐξαιρέσεις, εἶμαι εἰς ὅλους ἐξ ἴσου αὐστηρός· || μικρὰ κρεατώδης πλὰξ κατὰ τὸ κατώτερον ἔσω μέρος τοῦ ἀντιβραχίου τοῦ ἵππου καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον ἔσω μέρος τοῦ κανόνος τῶν ὀπισθίων ἄκρων (βλ. *ὀνύχωμα*).

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *κάστανον* ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρου *καστανέας* (βλ. λ.), ὅστις εἶναι σαρκώδης, χρώματος ἐλαφρῶς λευκοκιτρίνου, ἀρκετὰ εὐμεγέθης, σχήματος ἡμισφαιρικοῦ ἢ φοειδοῦς καὶ σπανιώτερον τριγωνοειδοῦς ἢ πεπλατυσμένου. Περιβάλλεται ἔξωθεν μὲν ὑπὸ περικαρπίου λείου, στιλπνοῦ, χρώματος βαθέος καστανοῦ, ἔσωθεν δὲ ὑπὸ ἐπιδερμίδος μεταξινοχνοώδους, στυφῆς τὴν γεῦσιν κ.λ.π. Τοιοῦτοι καρποί, μόνοι, ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς, κείμενοι ἔγκλειστοι ἐντὸς ἀκανθώδους, ὡς ὁ θαλάσσιος ἐχῖνος, σφαιρικοῦ περιβλήματος (ὀνομαζομένου πολλαχοῦ παρ' ἡμῖν *κατσίδα* ἢ *κατσοῦδα*), πίπτουσι κατὰ γῆς μόνοι μετὰ τὴν ὡρίμανσιν, διανοιγομένου εἰς τέσσαρα τμήματα τοῦ ἀκανθώδους περιβλήματος. Τὰ σπέρματα τῶν καστάνων περιέχουσι: 39% ὕδωρ, 3,8% ἀζωτούχους οὐσίας, 2,49% λίπος, 43,71% ἄμυλον, 8,09% ἰνώδη καὶ 2,09% μεταλλικὰ συστατικά.

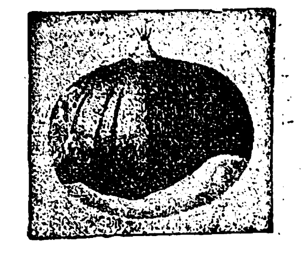

Κάστανον.

—*[Ἐμπορευματ.]* Ἡ ἀμυλώδης σὰρξ τοῦ *κάστανου* εἶναι ἐξαιρετικῶς θρεπτικὴ καὶ εὔπεπτος. Τὰ κάστανα τρώγονται ὠμά, βεβρασμένα, ἑψημένα κτλ. καὶ ἐν εἴδει ἄρτου, ἀφοῦ προηγουμένως βρασθῶσι, ξηρανθῶσι καὶ ἀλεσθῶσι (ἰδίως ἐν Κορσικῇ). Συντηροῦνται διὰ διαφυλάξεως ἐν ξηρᾷ ἄμμῳ κατὰ ὑπερκειμένας στοιβάδας, εἰς ἀποθήκας ξηρὰς καὶ εὐαέρους. Ἐπίσης δύνανται νὰ συντηρηθῶσιν, ἐὰν ξηρανθῶσι δι' ἐναποθέσεως ἐπὶ καλαμωτῆς, κάτωθεν τῆς ὁποίας διατηρεῖται ἠπία πυρὰ ἐπὶ 10—12 ἡμέρας. Ὑπάρχουσι πολλαὶ ποικιλίαι καστάνων, ποιότητες δὲ δύο κυρίως: ἡ τῶν μεγάλων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι στίλβον καὶ βαθέος καστανὸν περικάρπιον καὶ ἐπιπολαίας πτυχὰς τῆς σαρκός, καὶ ἡ τῶν μικρῶν μὲ βαθείας πτυχάς. Τὰ τελευταῖα ταῦτα χρησιμεύουσι κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ κάστανα ὑπόκεινται εἰς ζύμωσιν καὶ σῆψιν, ἐὰν παραμείνωσιν ἐπὶ ἕνα μῆνα καὶ πλέον ἐντὸς σάκκων. Ἐπίσης προσβάλλονται καὶ κατατρώγονται ὑπὸ ὡρισμένων μικρολεπιδοπτέρων καὶ κολεοπτέρων σκωλήκων (βλ. *καστανέα*). Α. Μ ΣΥΡΙΓΟΣ

—*[Μαγειρ.—Ζαχαροπλ.]* Τὰ *κάστανα* δύνανται νὰ γίνουν ἐντράδα μὲ τὸ κρέας ἢ νὰ χρησιμεύσουν ὡς γέμισμα τοῦ γάλλου (ἰνδιάνου) τῶν Χριστουγέννων ἢ στήθους ἀρνοῦ. Πρὸς τοῦτο καθαρίζομεν ἀνάλογα κάστανα (½ περίπου ὀκᾶς δι' ἕνα μέτριον γάλλον) ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν των φλοιὸν καὶ τὰ βράζομεν μέχρις ὅτου ἀρχίσῃ νὰ ἀφαιρῆται καὶ ὁ ἐσωτερικὸς φλοιός. Θέτομεν τότε 3—4 κουταλιὲς τῆς σούπας βούτυρο κοινὸν ἐντὸς κατσαρόλας καὶ ἕνα κρεμμυδάκι ψιλοκομμένο, ἀφοῦ δὲ ξανθίσῃ εἰς τὴν φωτιάν, προσθέτομεν μισὸ ποτήρι γάλα, ἅλας, πιπέρι, κανέλλαν, μαϊντανὸν καὶ ἀφοῦ πάρουν αὐτὰ μίαν βράσιν, ρίπτομεν τὰ κάστανα, ὀλίγες σταφίδες μαῦρες ἢ ξανθὲς καὶ ὀλίγα κουκουνάρια καθαρισμένα. Τὰ ἀνακατεύομεν καλῶς καὶ γεμίζομεν τὸν γάλλον ἢ τὸ στῆθος, τὸ ράπτομεν καὶ κατόπιν τὸ ψήνομεν εἰς τὸν φοῦρνον. Τὰ κάστανα τρώγονται βραστὰ (δηλαδὴ ἀφοῦ βράσουν 1 ½ ὥραν ἐντὸς νεροῦ μὲ ὀλίγον ἅλας) ἢ ψητά, ἀφοῦ προηγουμένως χαραχθοῦν μὲ τὸ μαχαίρι εἰς τὴν κορυφήν των εἰς σχῆμα σταυροῦ. Εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν τὰ κάστανα γίνονται πουρὲ μὲ ζάχαρη καὶ γάλα καὶ χρησιμεύουν διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων παστῶν ἢ τουρτῶν. Τὸ γνωστότερον εἶδος παρεσκευασμένων καστάνων εἶναι τὰ λεγόμενα marons glacés. Ἐκλέγομεν μεγάλα καὶ ἐκλεκτὰ κάστανα καὶ τὰ βράζομεν ὀλίγον, διὰ νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ ὁ ἐσωτερικὸς φλοιός. Ἀφοῦ καθαρισθοῦν τὰ κάστανα, ἑτοιμάζομεν ἕνα πυκνὸ σιρόπι, ὑπολογίζοντες διὰ 100 κάστανα μίαν ὀκᾶν ζάχαρη καὶ μίαν ὀκᾶν νερό. Ρίπτομεν τὰ κάστανα εἰς τὸ ζεστὸ σιρόπι καὶ ἀφοῦ πάρουν 2—3 βράσεις τὰ ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ τὰ ἀφίνομεν εἰς τὸ σιρόπι ἐπὶ 24 ὥρας. Τὴν ἑπομένην ἐπαναλαμβάνομεν τὰ ἴδια καὶ ἀφοῦ περάσουν πάλιν 24 ὧραι, βγάζομεν τὰ κρύα κάστανα προσεκτικὰ ἀπὸ τὸ σιρόπι καὶ τὰ θέτομεν ἐπὶ συρματίνης ἐσχάρας νὰ στραγγίσουν. Ἀφοῦ στραγγίσουν, τὰ τυλίσσομεν σὲ ἀσημένιο χαρτί. Α. Σ.

καστανὸν (τὸ)· τὸ χρῶμα τὸ προσομοιάζον πρὸς τὸ τοῦ κάστανου.

—*καστανὸν τοῦ* ***Βερολίνου*** *[Χημ.]*. Στρῶμα συνθετικὸν χημικῶς ἀνάλογον πρὸς τὸ *κυανοῦν τοῦ Βερολίνου*, ἐξ οὗ καὶ παράγεται. Σ. Γ.

καστανόξανθος, —*η*, —*ο*· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ κόμη ἔχει χρῶμα μεταξὺ καστανοῦ καὶ ξανθοῦ.

καστανοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν κάστανα, κοιν. *καστανᾶς* (βλ. λ.).

καστανός, —*ή*, —*όν*· δημοτ., ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κάστανου, καστανόχρους· || ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ κόμη εἶναι καστανή: «μιὰ κόρη καστανή»· || *καστανὸν* ὡς οὐσ., τὸ χρῶμα τοῦ κάστανου.

καστανόσπερμον (τὸ) (Castanospermum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *καστανόσπερμον τὸ νότιον* (Castanospermum australe), ἰθαγενὲς τῶν θερμῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς Αὐστραλίας. Εἶναι φυτὸν πολυετές, φέρον ἐδώδιμα σπέρματα, *αὐστραλιανὰ κάστανα* ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καλούμενα. Κ. ΠΑΠ.

καστανότοπος (ὁ). Τόπος, ἐφ' οὗ φύονται καστανέαι· || ἐνίοτε καὶ ὁ κατάλληλος πρὸς εὐδοκίμησιν καστανεῶν. Α. Ε. Κ.

Καστανοῦλα *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ψιανῶν τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 217. Πρότερον ὠνομάζετο *Σέλιτσα*.

—2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανιᾶς τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 37.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀραχώβης, τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 175. Χ. Δ.

Καστανοῦσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου), τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Κερκίνη (Μπέλες), παρὰ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 610. Πρότερον ὠνομάζετο *Πάλμες*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὸ χωρίον Καλὸ Χωριὸ (Γκλαμπόφτσα) καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 828. Χ. Δ.

καστανόφαιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα μεταξὺ καστανοῦ καὶ φαιοῦ.

— *καστανόφαιος γῆ* (Braunerde) *[Ἐδαφολ.]*. Εἶδος ἐδαφῶν, τὸ ὁποῖον γεννᾶται δι' ἀποσαθρώσεως τῶν πετρωμάτων εἰς εὔκρατα κλίματα καὶ κατόπιν μετρίως ἐντόνου ἀποπλύσεως τούτων, χαρακτηρίζεται δ' ἐκ τοῦ καστανοφαίου χρώματός του. Τῶν ἐδαφῶν τούτων τὰ διαλυτὰ ἅλατα μετὰ τῶν θειικῶν καὶ τῶν ἀνθρακικῶν ἀποπλύνονται εἰς τὰ ἀνώτατα στρώματά των. Τοὐναντίον ὁ σίδηρος, ἡ ἄργιλλος καὶ τὸ φωσφορικὸν ὀξὺ δὲν ἀποκομίζονται καθόλου ἢ μόνον εἰς μέτρια ποσά. Τούτου ἕνεκα τὰ ἐδάφη ταῦτα χρωματίζονται ὑπὸ τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου κίτρινα μέχρι βαθυκαστανόφαια, ἤ, ἂν τὸ ἀρχικὸν πέτρωμα ἦτο ἐρυθρόν, λαμβάνουν χρῶμα καστανέρυθρον ἢ ἐρυθροκαστανόφαιον. Ἡ εἰς χοῦμον περιεκτικότης των ποικίλλει πολύ, ἀλλ' εἶναι ἀρκετή, ὅπως διὰ τοῦ σκοτεινοῦ χρώματός του ὁ χοῦμος προσδώσῃ εἰς τὰ ἐδάφη ταῦτα ἀκάθαρτον χρῶμα. Ὅταν ἡ εἰς χοῦμον περιεκτικότης εἶναι μεγάλη, τὸ χρῶμα δύναται νὰ καταστῇ σκοτεινότερον, ἀκόμη καὶ ὑπομέλαν.

Αἱ καστανόφαιοι γαῖαι ἀποτελοῦν τὰ πλέον διαδεδομένα καὶ ἐπικρατοῦντα ἐδάφη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Καλύπτουν τμήματα τῆς Ἀγγλίας, σχεδὸν ὅλην τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρίαν, μέρη τῆς Δανίας καὶ νοτίου Σουηδίας ὡς καὶ τὴν Ἄνω καὶ ἐν μέρει καὶ τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν. Πρὸς ἀνατολὰς αἱ καστανόφαιοι γαῖαι ἐκτείνονται ὀλίγον εὐρέως. Παρουσιάζονται σποραδικῶς εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Οὐγγαρίας. Πρὸς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν καστανοφαίων γαιῶν ἀντιστοιχεῖ καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν μικτῶν δασῶν ἐκ φυλλωδῶν φυλλοβόλων δένδρων. Γ. Κ. Γ.

καστανόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ κάστανου, κοιν. *καστανός*.

—*καστανόχρουν* ***χρῶμα***. Ἐκ τῶν συνθετικῶν καστανῶν χρωμάτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ *καστανὸν* ἢ *φαιὸν* τοῦ *Βίσμαρκ* (βλ. λ.) καὶ τὸ *καστανὸν* τοῦ Βερολίνου (βλ. λ.). Σ. Γ.

καστανόχωμα, —*ατος* (τό). Φυτογῆ σχηματιζομένη παρὰ τὰς ρίζας τῶν καστανεῶν. Πολύτιμος εἰς τὴν ἀνθοκομίαν, χρησιμοποιεῖται ἀναμιγνυομένη μετὰ κοινοῦ χώματος εἰς τὴν καλλιέργειαν διαφόρων λεπτῶν καὶ καλλωπιστικῶν φυτῶν εἰς γλάστρας.

Καστανόχωμα *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μοκροῦ (Ζερνοβίτσης) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 5. Πρότερον ὠνομάζετο *Ζερνοβίτσα*.

Καστανοχώριον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται πρὸς ΒΑ τοῦ ὄρους Βερτίσκος καὶ πρὸς Ν τῆς Νιγρίτης καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 404. Πρότερον ὠνομάζετο *Ὁμούρ-βέη*. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία Ἀμυγδαλοχώρι (Ραχμανλῆ) καὶ Παλιότρους καὶ ἔχει κατοίκους (1928) 945.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κάτ. (1928) 482. Πρότερον ὠνομάζετο *Κραμποβός*.

καστάνοψις (ἡ) (Castanopsis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπελλοφοριδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ὑψηλοῦ ἀναστήματος ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς Καλιφορνίας. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *καστάνοψις ἡ ἀργυρᾶ* (Castanopsis argentea), ἰθαγενὴς τῆς Καλιφορνίας, ἥτις καλλιεργεῖται διὰ τὸ πολύτιμον ξύλον της καὶ τοὺς βρωσίμους καρπούς της. Δ. Ν. Π.

Καστανὼν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ζαγορίου, κείμενον ἐν μαγευτικῇ θέσει, καταφύτῳ ἐκ καστανεῶν, τέως *Δραγάρι(ον)* καλούμενον. Ἄλλοτε λόγῳ τῆς ἀποδημίας τῶν κατοίκων του ἤκμαζε. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 72 (1928) κατ. ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνεῖον. Χ. Ι. Σ.

καστανωτὰ (τά). Τὰ ἐκ καστανέας δάση ἢ δασοτεμάχια: «τὰ καστανωτὰ τοῦ Πηλίου».

Καστανωτὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πασχαλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 141. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπόεβα*.

Κάστελ (Kastel) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, τῆς γερμανικῆς πόλεως Μαγεντίας, ἑνωθὲν μετ' αὐτῆς τῷ 1908. Κάτ. 8.423 (1919). Ἐν αὐτῷ τὸ ρωμαϊκὸν φρούριον Castellum Mattracornm. Παράγει ἐκλεκτοὺς οἴνους. Θ. Κ.

Κάστελ (Castell). Ἰρλανδὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπηρετήσας ὡς πυροβολητὴς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ριχάρδον Τζόυρτζ. Γ. Δ. Κ.

— **Κάστελ** (Castell), ***Ἐδμόνδος***. Ἄγγλος ἀνατολιστὴς (1606—1685). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐν Καΐμπριτζ, ἀπὸ νεαρᾶς δὲ ἡλικίας ἤρξατο τῆς συγγραφῆς τοῦ μεγάλου ἔργου του «Lexicon Heptaglotton Hebraicum, Chaldaicum, Syriacum, Samaritanum, Aethiopicum, Arabicum et Persicum». Διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου ἀφιέρωσε δέκα ὀκτὼ ἔτη, ἐργαζόμενος, κατὰ τὴν ὁμολογίαν του ἰδίου, δεκαὲξ ἕως δεκαοκτὼ ὥρας ἡμερησίως. Ἐχρησιμοποίησε δεκατέσσαρας βοηθούς, δαπανήσας ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του καὶ περιελθὼν εἰς τοιαύτην πενίαν, ὥστε τῷ 1667 ἐφυλακίσθη, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξοφλήσῃ χρέη τοῦ ἀδελφοῦ του. Τόμος ποιημάτων ἀφιερωθεὶς εἰς τὸν βασιλέα τῷ ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν του. Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν συγγραφὴν τοῦ μεγάλου λεξικοῦ του, ὁ Κάστελ ἐβοήθει τὸν Μπράϊαν Οὐῶλτον εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς πολυγλώττου ἁγίας Γραφῆς. Τὰ χειρόγραφά του ἐκληροδότησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον του Καΐμπριτζ. Τὸ συριακὸν τμῆμα τοῦ λεξικοῦ του ἐδημοσιεύθη κεχωρισμένως ἐν Γοτίγγῃ, τῷ 1788, ὑπὸ τοῦ J. D. Michaelis, μεταξὺ δὲ τῶν ἐτῶν 1790—1792 ἐδημοσιεύθη τὸ ἑβραϊκὸν τμῆμα ὑπὸ τοῦ Trier. Δ. Σ. Δ.

Καστὲλ (Cap Castell) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Προβηγκίας (πλάτ. 42°30' Β, μήκ. 3° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1804: San Sebastian 'to Cette) μεταξὺ κόλπου Μπανιοὺλ καὶ ἀκρωτηρίου Μπεὰρ (πρόσγεια λιμένος Πὸρ Βάνδρ). Σ. Ε. Λ.

— **Καστὲλ** ***Γκαντόλφο*** (Castel Gandolfo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει 27 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ καὶ μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται δι' ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου. Κεῖται εἰς ὕψος 426 μ. ἐπὶ τῆς Δ ὑψηλῆς ὄχθης τῆς λίμνης Ἀλμπάνο, ἥτις ἐξ αὐτῆς ὀνομάζεται καὶ λίμνη τοῦ Καστὲλ Γκαντόλφο παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ρώμης—Ἄντσιο. Εἶναι ἐκ τῶν γραφικωτέρων τοποθεσιῶν τῶν περὶ τὴν Ρώμην ὑψωμάτων Καστέλλι Ρομάνι καὶ ἐκ τῶν ὡραιοτέρων προαστείων τῆς ἰταλικῆς πρωτευούσης. Εἶναι κέντρον θερινῆς διαμονῆς μὲ εὐρείας ἐπαύλεις, ξενοδοχεῖα καὶ κέντρα ἀναψυχῆς παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης. Κάτοικοι 2225. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει παπικὸν ἀνάκτορον, κτισθὲν τῷ 1629 ἐπὶ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Η' ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Μαντέρνο. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ρώμης, ἀνεγνωρίσθη διὰ νόμου, τῷ 1871, ὡς ἰδιοκτησία τῶν παπῶν καὶ ἀπολαμβάνει τοῦ προνομίου νὰ θεωρῆται ὡς ξενικὸν ἔδαφος. Μ. Δ. Β.

— **Καστὲλ - *Ρινιάσσα*** (Castel Riniassa) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία φρουρίου μεσαιωνικοῦ τῆς κατέναντι

Digitized by Google

τῶν Ἀντιπάξων ἀκτῆς τῆς Ἠπείρου, φερομένη εἰς τοὺ παλαιοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας, (πλάτος 39° 07′ 20″ Β, μηκ. 20° 36′ 25″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu) μεταξὺ ἀκρωτηρίων Σὰν Τομάζο και Καστροσυκιά, παρὰ τὸ χωρίον Τοπόλα (ἀρχ. Βουχέτιον τοῦ Στράβωνος). Νῦν ὀνομάζεται *Καστρί*. Σ. Ε. Λ.

— **Καστὲλ Σὰν Πιέτρο ντὲλλ Ἐμίλια** (Castel San Pietro dell' Emilia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βολωνίας, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βολωνίας-Ἀγκῶνος, ἀπέχουσα 23 χλμ. ΝΑ τῆς Βολωνίας. Κάτ. 5.000. Παράγει δημητριακὰ καὶ οἴνους καὶ ἔχει ἰαματικὰ λουτρά. Μ. Δ. Β.

— **Καστὲλ Σὰν Τζιοβάννι** (Castel San Giovanni) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Πλακεντίας (Πιατσέντζας), ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρείας-Πλακεντίας καὶ ἐπὶ τῆς Αἰμιλίας ὁδοῦ. Εἶναι κέντρον κτηνοτροφικῆς περιφερείας καὶ εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς παρ' αὐτὴν μάχης (17—19 Ἰουνίου τοῦ 1799), καθ' ἣν ὁ ἡνωμένος αὐστρορρωσικὸς στρατὸς ἐνίκησε τοὺς Γάλλους. Ἡ πόλις ἔχει πληθυσμὸν 4332 κατοίκων, ἡ δὲ ὁμώνυμος ἐπαρχία, τῆς ὁποίας εἶναι ἕδρα, 16.000. Χ. Δ.

— **Καστὲλ Τορνέζε** *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀχαΐᾳ κάστρου τοῦ *Χλουμουτσίου* (βλ. λ.).

— **Καστὲλ ντὶ Τούζα** (Castel di Tuza) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιόν, μεσαιωνικὸν ἴσως, φρούριον ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς τῆς Σικελίας, δυτικῶς τῆς Μεσσήνης, ἐπὶ τοῦ φερωνύμου ἀκρωτηρίου, κειμένου μεταξὺ Μιλάτζο (ἀρχ. Μυλαὶ) καὶ Τέρμινι Ἰμερέζε (ἀρχ. Θέρμαι Ἱμεραῖαι) καὶ εἰς 5 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Φινάλε (Finale: πλάτ. 38° 02′ Β, μηκ. 14° 09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 188: Catania to Cefalù). Εἰς 10 χιλιόμετρα ἔνδον ἡ Τούζα, χωρίον ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς Ἄλαισα (*Πτολεμ.* Γ, δ, 3, ἔκδ. *Νobbe*). Σ. Ε. Λ.

Καστὲλ (Castel), ***Λουδοβῖκος-Βερτράνδος***. Γάλλος μαθηματικὸς (1688—1757). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν τῷ 1703, ἀφοῦ δὲ ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Συνέγραψε πλεῖστα ἐπιστημονικὰ ἔργα, ἐξ ὧν τὸ «Optique des couleurs» (1740) τὸν κατέστησε περιώνυμον. Προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ πρακτικῶς τὴν θεωρίαν του, κατασκευάσας ὀπτικὸν κλαβεσῖνον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Βολταῖρος τὸν ἐπωνόμασε Δὸν Κιχώτην τῶν μαθηματικῶν. Ἐπίσης συνέγραψε τὰ ἔργα: «Mathématique Universelle», (1728), «Traité de physique sur la pesanteur universelle des corps» (1724), «Le vrai système de physique générale de Newton en parallèle avec celui de Descartes» (1743), «L' homme moral opposé à l' homme physique de Mr. R.» (Rousseau) (1756) κλπ. Δ. Σ. Δ.

Καστέλα (Castela), ***Ἑρρῖκος***. Γάλλος μοναχός, γεννηθεὶς ἐν Τουλούζῃ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Μετέβη εἰς τοὺς Ἁγίους τόπους, διὰ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἰωβιλαίου τοῦ 1600 καὶ ἐδημοσίευσε ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς περιηγήσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἅγιον ταξείδιον εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὄρος Σινᾶ ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1600» (Μπορντὼ 1603). Δ. Σ. Δ.

καστελάνο (τὸ) *[Βοτ.]*. Δημώδης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρδούκολλον τὸ κυανοῦν*.

Καστελὰρ (Castelar), ***Αἰμίλιος***. Ἱσπανὸς ῥήτωρ, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κάδιξ τῷ 1832 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σὰν Πέντρο τοῦ Πυατὰρ τῷ 1899. Διελθὼν τὰ παιδικά του ἔτη ἐν Ἔλδα τῆς Ἀλικάντης, διῆλθε τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου αὐτῆς. Τάχιστα ὅμως καταλιπὼν τὴν νομικὴν ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας. Πρωΐμως περιεπλάκη εἰς τοὺς πολιτικοὺς κλύδωνας τῆς πατρίδος του καὶ μετέσχε τῶν ἀπὸ τοῦ 1854 ἐπαναστάσεων, ὅτε παρεσχέθη εἰς αὐτὸν ἡ περίστασις ν' ἀναδειχθῇ ὡς δημοκρατικὸς ῥήτωρ. Ταυτοχρόνως ἤρξατο δημοσιογραφῶν εἰς τὰ προοδευτικὰ φύλλα καὶ ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τοῦ «Βήματος», ὀργάνου τοῦ δημοκρατικοῦ Ὀυλλόα, χωρὶς δὲ νὰ καταλίπῃ τὴν φιλολογίαν ἐδημοσίευε ταυτοχρόνως ποιήματα καὶ μυθιστορήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ «Ernesto», ὁ «Alonzo el Sabio» καὶ ἡ «Hermana de le carilad», ἀνέδειξαν αὐτὸν ἕνα τῶν γλαφυρωτέρων συγγραφέων τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1857 ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλολογίας καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μαδρίτης. Ἡ φήμη, ἣν ἀπέκτησεν ὁ εἰκοσιπενταετὴς καθηγητὴς καθ' ὅλην τὴν Ἱσπανίαν ὑπῆρξε τεραστία, αἱ δὲ διαλέξεις αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τῆς Μαδρίτης

Αἰμίλιος Καστελάρ.

περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν πέντε πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ταυτοχρόνως εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν διὰ τοῦ δημοσιεύματος αὐτοῦ «Ideas democraticas», ὅπερ, λαβὸν παμμεγίστην διάδοσιν, ὑπῆρξε ἀπό τινος ἀπόψεως τὸ δημοκρατικὸν κήρυγμα τῆς Ἱσπανίας. Ἀνέλαβε τότε συνεργασίαν εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δημοκρατικῶν Ριβιέρο καὶ ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ δημοκρατικῆς κινήσεως. Ἡ σφοδρά του ἐπίθεσις κατὰ τῆς μοναρχικῆς κυβερνήσεως ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν τὴν καθηγητικήν του ἕδραν. Ἐλεύθερος πάσης ἄλλης ἀσχολίας ἵδρυσε τὴν περίφημον ἐφημερίδα του «Δημοκρατίαν», δι' ἧς διεξήγαγε τὴν σφοδρὰν κατὰ τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας Β' πολεμικήν. Εἰς ταύτην αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ αὐτοῦ θεωρίαι ἐχρωματίζοντο ζωηρῶς ὑπὸ θεολογικοῦ τινος μυστικισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπεσκοράκισε βραδύτερον, ἀλλ' ὅστις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀπεμάκρυνεν αὐτοῦ πολλοὺς τῶν σφόδρα δημοκρατικῶν. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τῆς 22 Ἰουνίου 1866, ὁ Καστελὰρ ἐφάνη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ ὁδοφράγματα. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη κατεπνίγη ὑπὸ τοῦ Σεράνο, ὁ δὲ Καστελὰρ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐφυγαδεύθη εἰς Γενεύην καὶ μετέβη εἶτα εἰς Παρισίους, ὅπου ἔγραψε σειρὰν μελετῶν περὶ τῶν ἠθῶν, τῆς τέχνης καὶ τῶν θεάτρων τῆς Γαλλίας. Αἱ μελέται αὗται περιελήφθησαν εἰς ἰδιαίτερον τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἓν ἔτος ἐν Παρισίοις». Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868, ἥτις ἐξεθρόνισε τὴν Ἰσαβέλλαν τὴν Β', κατελθὼν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἐγένετο μετὰ τοῦ Ὀρένσι καὶ τοῦ Πιέρρα εἷς τῶν θερμοτέρων ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατικῆς κινήσεως. Τότε ἀνεδείχθη ἡ ἀσύγκριτος ῥητορικὴ αὐτοῦ δύναμις. Ἡ ῥητορική του, ἐμποτισμένη δι' ὅλων τῶν δώρων τῆς ποιήσεως καὶ τῆς πολυμαθείας, ἐξυπηρετουμένη δὲ διὰ φωνητικοῦ ὀργάνου μελῳδικωτάτου, ἔδιδεν εἰς τὸν λόγον του ἀκαταμάχητον ῥώμην καὶ γοητείαν. Παρ' ὅλα ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὰ κορτὲς τοῦ 1869 μειοψηφῶν. Αἱ δημοκρατικαὶ προσπάθειαι τῆς Καταλωνίας καὶ Ἀνδαλουσίας κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλείας· ὁ Καστελὰρ κατεπολέμησε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Ἀμεδαίου καὶ εἶτα τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ. Ἱδρυθείσης τῆς δημοκρατίας, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεων τοῦ Φιγκουέρα, τῇ εἰσηγήσει δὲ αὐτοῦ κατηργήθη ἡ δουλεία εἰς τὸ Πόρτο-Ρίκο καὶ εἰσήχθη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία. Ἀλλὰ τὴν Ἱσπανίαν τότε διετάρασσον οἱ Καρλισταί, οἱ συνταγματικοὶ καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς Κούβας, ὁ δὲ Καστελὰρ καταλιπὼν τὸ ὑπουργεῖον ἐξελέγη πρόεδρος τῶν κορτές, ἀναλαβὼν ταυτοχρόνως τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Αἱ ἐκλογαὶ ὅμως τῆς 3 Ἰανουαρίου 1874 ἔφερον μειοψηφοῦν τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, τὴν δὲ ἀντίδρασιν διέλυσεν ὁ στρατηγὸς Παβία καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλφόνσος ΙΒ'. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς Βαρκελώνης ὁ Καστελὰρ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐπικρατήσωσιν αἱ ἰδέαι αὐτοῦ, ἀπεσπάσθη δὲ τότε ἀπὸ τοῦ Ρουΐζ Ζορίλλα, μεθ' οὗ συνέπραττεν. Αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ ἔκλινον τότε εἰς τὸν φιλελευθερισμόν. Τὰ τελευταῖα τὸ ἔτη ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἐξελέγη ἐκ νέου βουλευτὴς τῷ 1899, κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο ἐξεφώνησε καὶ τὸν τελευταῖόν του πολιτικὸν λόγον, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ μεγάλου ῥήτορος. Μεταξὺ τῶν καλλίστων ἱστορικῶν ἔργων του καταλέγονται: «Questiones politicas y sociales» «Historia del movimento republicano en Europas», «Cortas sobre la politica europea», «la Russia contemperanea» κτλ. Ἐκτὸς τῶν μυθιστορημάτων ἕτερα φιλολογικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Vida de Byron», «Tragedias de la Historia» κτλ. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἤρξατο γράφων τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἱσπανίας», ἣν ἀφῆκεν ἡμιτελῆ. Θ. Β.

Καστελβέκκιο (Castelvecchio) *[Παραλ. Γεωγρ.]* Ἀσφαλὲς καταφύγιον τῶν πλοίων, ἐν τῷ διαύλῳ τῆς *Ἄρσα* (πλάτ. 44° 57′ Β., μηκ. 14° 03′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Gulf of Quarnero) ὑπὸ τὴν ἐπιφορὰν τῆς *Μπόρα*. Σ. Ε. Λ.

Καστελβετράνο (Castelvetrano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Παλέρμου—Τράπανι καὶ τὸν κόλπον Σελινοῦντος. Κάτ. 24 560. Ἔχει μουσεῖον περιλαμβάνον τὰς ἀρχαιότητας ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν ἐρειπίων τῆς παρ' αὐτὴν κειμένης ἀρχαίας Σελινοῦντος. Εἶναι πόλις γεωργική, ἐν μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος, καὶ παράγει οἶνον, ἔλαιον, δημητριακά, ἔχει δὲ βιομηχανίαν ὑφασμάτων καὶ εἰδῶν ἐξ ἀλαβάστρου καὶ κοραλλίου. Μ. Δ. Β.

Καστελζαλοὺ (Casteljaloux) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λὸτ-ἐ-Γκαρόν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀβὰνς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαρμάντ—Μὸν-ντὲ-Μαρσάν. Κάτ. 3.630. Ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς σάπωνος καὶ κηρίων καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας. Παρ' αὐτὴν ὀνομασταὶ σιδηροῦχοι θερμοπηγαί. Μ. Δ. Β.

Καστελιόν, ἢ ***Καστελιὸν ντὲ λὰ Πλάνα*** (Castellòn ἢ Castellòn de la Plana) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἱσπανίας, περιλαμβάνων τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τῆς Βαλεντίας. Παρὰ τὴν ἀκτὴν διανοίγονται πεδιάδες τινὲς καὶ κοιλάδες λίαν εὔφοροι, ἀρδευόμεναι ὑπὸ μεγάλων τεχνικῶν λιμνῶν. Ἔχει πλούσια κοιτάσματα ἀργύρου, χαλκοῦ, ὑδραργύρου, μολύβδου, σιδήρου, γαιανθράκων κλπ., ἐξ ὧν εὑρίσκονται ἐν ἐκμεταλλεύσει τὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χαλκοῦ. Οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν βιομηχανίαν τοῦ χάρτου. Ἔχει ἔκτασιν 6 633 τ. χλμ. καὶ 320 374 κατ. —2) Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτ. τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Ταρραγόνας—Βαλεντίας. Κάτ. 31.000. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον ὁλοκλήρου τῆς εὐφόρου περιφερείας, ἀρδευομένης ὑπὸ παλαιῶν μαυριτανικῶν διωρύγων καὶ ὑδραγωγείων. Ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν σχοινίων, ὑφασμάτων καὶ χάρτου. Ἔχει παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μὲ ὡραίας τοιχογραφίας, ἰδίως τοῦ Ριμπάλτα. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι τὸ *Γκράο ντὲ Καστελιόν*. Μ. Δ. Ν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Digitized by Google

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Τόμ. Δ΄	σ. 504 α΄	στ. 42	ἀντὶ *Πιερίαν* ἀνάγν. *Πτερίαν*
» »	» »	» 47	ἀντὶ *Περσίᾳ* ἀνάγν. *Πτερίᾳ*
» ΣΤ΄	» 557		ἐν τῷ πίνακι. Ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς τῆς χρονολογικῆς στήλης *20*, ἀναγνωσθήτω ὡς *21*
» »	» 557 α΄	» 28	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *20ῆς* ἀνάγν. *21ης*
» Η΄	» 478 α΄	» 16	ἀντὶ *Αἴγυπτον* ἀνάγν. *Μεσοποταμίαν*
» Θ΄	» 787 β΄	» 9	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *1924* ἀνάγν. *1929*
» »	» 827 β΄	» 12	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *στρ. λυκείων* ἀνάγν. *πρακτ. λυκείων*
» »	» 834 β΄	» 11	ἀντὶ *βλ. λ. βολὶς* ἀνάγν. *βλ. λ. βλῆμα*
» »	» 835 γ΄	» 16	ἀντὶ *εἰδικοῦ μέρους* ἀνάγν. *εἰδικοῦ βάρους*
» »	» 852 β΄	» 28	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *παράγκο* ἀνάγν. *παλάγκο*
» »	» 889 α΄	» 15	ἀντὶ *Ἀλάσονα* ἀνάγν. *Ἀλασόνια*
» »	» 912 γ΄	» 12	ἀντὶ *Hund* ἀνάγν. *Hunt*
» »	» 918 γ΄	» 9	ἀντὶ *Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου* ἀνάγν. *Ἐκκαθαρίσεως*
» ΙΑ΄	» 12 γ΄	» 19	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *1915* ἀνάγν. *1917*
» »	» 13 α΄	» 29	ἀντὶ *συνταγματάρχην* ἀνάγν. *ταγματάρχην*
» »	» 118 γ΄	» 48	τὸ σημεῖον τῆς *ἐνάρξεως* θεωρηθήτω ὄρθιον καὶ οὐχὶ ὕπτιον
» »	» »	» 50	τὸ φθορικὸν σημεῖον τοῦ *Βου* θεωρηθήτω ὄρθιον καὶ οὐχὶ ὕπτιον
» »	» »	» 51	» » » » *Ζω* » » » » »
» »	» 120 α΄	» 24	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τ. Γ΄ 1923* ἀνάγν. *τ. Α΄ 1921*
» »	» 185 α΄	» 1	ἀντὶ *[Βυζαντ. Μουσ.]* ἀνάγν. *[Ἀρχ. Μουσ.]*
» »	» 227 γ΄	» 13	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *στίχους* ἀνάγν. *ζυγοὺς*
» »	» 351 α΄	» 7	μετὰ τὴν λ. *παραγομένη* πρόσθες *διὰ ἓξ μείζων*
» »	» 402 β΄	» 55	ἀντὶ *ρυθμικὸς* ἀνάγν. *φυσικὸς*
» »	» 550 β΄	» 13	ἀντὶ *σώματος* ἀνάγν. *σήματος*
» »	» 568 β΄	» 22	ἀντὶ *Μακριδῶν* ἀνάγν. *Μαρκιδῶν*
» »	» 615 β΄	» 61	ἀντὶ *Κὰντ* ἀνάγν. *Κὸντ*
» »	» 629 β΄	» 8	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *δραματικοὺς* ἀνάγν. *γραμματικοὺς*
» »	» 881 β΄	» 18	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Συριγγίου* ἀνάγν. *Σφιγγίου*
» »	» 914 α΄	» 3	ἀντὶ *Βράγγαι* ἀνάγν. *Δράγγαι*
» »	» »	» 4	ἀντὶ *Βραγγηνοὶ* ἀνάγν. *Δραγγηνοὶ*
» »	» 918 α΄	» 54	ἀντὶ *μετὰ* ἀνάγν. *κατὰ*
» ΙΒ΄	» 622 β΄	» 21	ἀντὶ *16ης Ἰουνίου* ἀνάγν. *17ης Ἰουνίου*
» »	» 677 α΄	» 33	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Δ. μήκους* ἀνάγν. *Α. μήκους*
» »	» 683 β΄	» 10	μετὰ τὴν λ. *Σὰν* πρόσθες : *κειμένη ἐν τῇ ἄνω Βιρμανίᾳ τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν*
» »	» 681 β΄	» 20	ἀντὶ *Λουνσαβορὶτς* ἀνάγν. *Λουϊσαβορὶτς*
» »	» »	» 22	ἀντὶ *Ἀριαξάτων* ἀνάγν. *Ἀρταξάτων*
» »	» 712 α΄	» 17	ἀντὶ *Θρασὼ ἢ Θρασὼ* ἀνάγν. *Θρασὼ ἢ Θαρσὼ*
» »	» 754 α΄		τὰ ἐν στ. 29—31 ἀναγραφόμενα : *Τὸν Φεβρουάριον 1930 κλπ.* προσθετέα εἰς τὸν 4ον στίχον τῆς αὐτῆς σελίδος καὶ στήλης.
» »	» 773 α΄	» 46	ἀντὶ *ρωμαντικῆς* ἀνάγν. *ἀκαδημεικῆς*
» »	» 827 γ΄	» 11	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ὑπολοχαγοῦ* ἀνάγν. *ὑποπλοιάρχου*
» »	» 841 β΄	» 8	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *εὑρημάτων ἐπετεύχθη* ἀνάγν. *εὑρημάτων Ἀγγλίας ἐπετεύχθη*
» »	» 841 γ΄	» 2	μετὰ τὴν λ. *ἵστατο* προστεθήτωσαν οἱ ἐκπεσόντες στίχοι : *Τοῦ εἴδους τούτου ἐννέα ὁλόκληροι σκελετοὶ ἔχουν στηθῇ εἰς τὸ Μουσεῖον Φυσικῆς Ἱστορίας τῶν Βρυξελλῶν*
» »	» 856 β΄	» 28	ἀντὶ *ἀπαντήσεις* ἀνάγν. *ἀπαιτήσεις*
» »	» 955 α΄	» 24	ἀντὶ *ὁμοιομόρφως* ἀνάγν. *ἀνομοιομόρφως*
» ΙΓ΄	» 20 β΄	» 36	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Χουλεμᾶ* ἀνάγν. *Χουλεφᾶ*
» »	» 30 β΄	» 4	ἡ λ. *Γκρήνουϊτς* διαγράφεται
» »	» 43 α΄	» 12	ἀντὶ *Ἀθήναις* ἀνάγν. *Ἰνδίαις*
» »	» 44 α΄	» 11	ἀντὶ *βουδικὴν* ἀνάγν. *βραχμανικὴν*
» »	» »	» 12	ἀντὶ *βουδικῆς τέχνης (βλ. λ.)* ἀνάγν. *βραχμανικῆς τέχνης*
» »	» 48 α΄	» 18	πρὸ τῆς λ. *τοῦ μεσημβρινοῦ* πρόσθες τὴν λ. *δυτικῶς*
» »	» 185 α΄	» 12	ἀντὶ *Κουσεΐτ* ἀνάγν. *Κουεΐτ*
» »	» 185 β΄		στ. τελευταῖος : ἀντὶ *Κοῦρσα* ἀνάγν. *Κοῦρνα*
» »	» 186 β΄	» 45	ἀντὶ *Δ΄ αἰῶνος* ἀνάγν. *Κ΄ αἰῶνος*
» »	» 208 β΄	» 52	ἀντὶ *ἀπελθὼν* ἀνάγν. *ἀνελθὼν*
» »	» 216 γ΄	» 22	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *τοῦ Γενὶ-Βαλιντὲ* ἀνάγν. *τῆς Γενὶ-Βαλιντὲ*
» »	» 298 β΄	» 26	ἐκ τῶν κάτω : ἡ λ. *μὲν* διαγράφεται
» »	» 321 γ΄	» 36	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Σεϊλικτζῆς* ἀνάγν. *Βεϊλικτζῆς*
» »	» 391 γ΄	» 27	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἀνομικοῦ* ἀνάγν. *ἀτομικοῦ*
» »	» 471 β΄	» 3	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Καϊκοσθένης* ἀνάγν. *Καικοσθένης*
» »	» 498 γ΄	» 10	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *[Γεωγρ.]* ἀνάγν. *[Γυναικολ.]*
» »	» 562 β΄	» 24	ἀντὶ *Φωτιάδων* ἀνάγν. *Φωκάδων*
» »	» 577 γ΄	» 25	ἀντὶ *Κωνσταντινούπολις* ἀνάγν. *Καλλίπολις*
» »	» 633 γ΄	» 34	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ζωγράφος* ἀνάγν. *τοπιογράφος*
» »	» 650 γ΄	» 15	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Κώτικα* ἀνάγν. *Κύτικα*
» »	» »	» 43	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Ἄριστος Κ.* ἀνάγν. *Ἄριστος Γ.*
» »	» 689 α΄	» 33	ἀντὶ *προηγουμένου* ἀνάγν. *Φιλίππου*
» »	» 762 β΄	» 7	ἀντὶ *τῆς νήσου* ἀνάγν. *τῆς Ἑπτανήσου*
» »	» »	» 46	ἀντὶ *πολιτικῆς* ἀνάγν. *πολιτείας*
» »	» 763 β΄	» 4	ἀντὶ *Πήλαν* ἀνάγν. *Πήλιον*
» »	» 763 γ΄	» 67	ἀντὶ *Φεκοὰρ* ἀνάγν. *Ρεκοὰρ*
» »	» 764 β΄	» 50	καὶ 51 ἀντὶ *Φαναριωτῶν* ἀνάγν. *Φαναριωτικῶν*
» »	» 765 α΄	» 70	ἀντὶ *τηλεγραφικῶς* ἀνάγν. *ταχυδρομικῶς*
» »	» 765 γ΄	» 61	ἀντὶ *διεκπεραίωσιν* ἀνάγν. *διαπεραίωσιν*
» »	» »	» 70	ἀντὶ *Μακρομύτης* ἀνάγν. *Μαυρομάτης*
» »	» 767 γ΄	» 32	ἀντὶ *λογικωτέραν τὴν* ἀνάγν. *λογικωτέραν τινὰ*
» »	» »	» 23	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Δοΐκενς* ἀνάγν. *Δώκενς*
» »	» 768 α΄	» 14	ἀντὶ *πρέσβεως* ἀνάγν. *ἀντιπρέσβεως*

Digitized by Google